4° 93619

Corpus juris

Lib. S 30.556

emi ex auctione Pleſſiana pro 1 R: 24 ggr

Cmpd
75

CORPUS
JURIS CANONICI
EMENDATUM ET
NOTIS ILLUSTRATUM.

GREGORII XIII. PONTIF. MAX.
JUSSU EDITUM.

INDICIBUS TITULORUM & CANONUM
OMNIUM novâ methodo concinnatis,
ET APPENDICE *PAULI LANCELLOTTI*
PERUSINI ADAUCTUM: CUJUS PARTES
INDICAT AVERSA PAGINA.

Acceſſerunt Noviſsimè *Loci Communes* uberrimi,
ſummâ diligentiâ ex ipſis Canonibus collecti, & ordine ac methodo ſingulari ad uſum Fori utriuſque fideliter digeſti:
Theologis, Politicis, & Practicis
perneceſſarii.

Itemq; Liber VII. Decretalium Novis aliquot Conſtitutionibus auctus.

Editio hæc poſtrema ſummâ fide & diligentiâ nunc denuò à mendis prioribus Typographicis purgata.

M. DC. XCVI.

COLONIÆ MUNATIANÆ,

Impenſis EMANUELIS & JOH. GEORGII KÖNIG.

Cum Sac. Cæſ. Majeſtatis & Potentiſſimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

CONTENTA.

I. Decretum Gratiani.
II. Decretales D. Gregorii Papæ IX.
III. Liber Sextus Decretalium D. Bonifacii Papæ VIII. Unà cum Clementinis & Extravagantibus.
IV. Indices Titulorum omnium, nec non Capitulorum nunc primùm compoſiti, quorum uſum docebunt præfixæ Præfationes.

NOTANDUM, Quòd prædicti Indices, pro cujuſque lubitu, ad initium, medium, vel calcem Corporis Canonici compingi poſſint.

V. Index generalis præcedentium librorum.
VI. Inſtitutiones Juris Canonici, à Paulo Lancellotto Peruſino conſcriptæ.
VII. Liber Septimus Decretalium, cum Indice.

GREGORIUS PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CUm pro munere Paſtorali humeris noſtris injuncto, id præcipuè nobis propoſitum habeamus, ut omni ſtudio, diligentiaque omnes Chriſti fideles, his præſertim tam gravibus, calamitoſisque temporibus, in rectâ, & Catholica fide continere, curemus: ac propterea id inprimis nobis agendum & providendum ſit, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occaſionem ſubtrahamus. Dudum ob hujus rei executionem, adhibitis nonnullis ex Fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, adjuncto etiam aliquorum doctrinâ & pietate inſignium Virorum ſtudio, Decretum Gratiani nuncupatum abſque gloſſis, necnon idem Gratiani Decretum, cum Decretalibus Gregorii Papæ Noni Prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, non modò cum veteribus gloſſarum Auctoribus, quibus cùm viri pii & Catholici fuerint, ignoſcendum videtur, ſi quid vel ob errorem in illis, vel quia nondum pleraque à ſacris Conciliis diffinita fuerant, liberiùs locuti ſunt: Verùm etiam cum his, quæ ab impiis ſcriptoribus tam extrà in marginibus, quàm etiam intrà aſperſa fuerant Catholicæ veritati contraria, revidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandavimus. Cùm autem ipſum Decretum abſque gloſſis, à præfatis à nobis deputatis jam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illuſtratum exiſtat, ipſiusque major pars à dilecto filio Paulo Conſtabili, tunc ſacri noſtri Palatii Apoſtolici Magiſtro, unà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorii Noni prædeceſſoris noſtri jam impreſſis, recognita & approbata ſit: reliquum verò ejuſdem Decreti unà cum annotationibus prædictis, tam abſque Gloſſis, quàm ipſum totum cum Gloſſis, Sextumque & Clementinas ſimul, & Extravagantes, à dilecto filio Sixto Fabri, ejuſdem Palatii noſtri Apoſtolici Magiſtro, recognoſcenda omnia & approbanda in officina populi Romani, quæ ad hoc potiſſimùm, ut libri ſacri in ea fideliter, & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impreſſa divulgari juſſerimus, ac ut ad majorem Chriſti fidelium ubique tam intrà quàm extra Italiam, citra, & ultra Montes commorantium commoditatem, hoc Juris Canonici corpus fideliter & incorruptè, juxta exemplar Romæ impreſſum à Catholicis Typographis, à Romano populo, ſive ab eo deputatis, vel pro tempore deputan-

dis electis, imprimi poſſit. Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum ſic expurgatum ad omnes ubique Chriſti fideles ſartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut invertere, nullavé interpretamenta adjungere: ſed prout in hac noſtra Urbe Roma nunc impreſſum fuit, ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſervetur. Motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnibus & ſingulis in noſtro, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ dominio, nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjecto commorantibus, vel ad illud quovis prætextu advenientibus, ac etiam extra dictum dominium ubilibet exiſtentibus Typographis, & librorum impreſſoribus, ac Bibliopolis, & quibuſcunque aliis perſonis utriuſque ſexûs, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis majoris latæ ſententiæ, & quoad nunc, & pro tempore in dicto noſtro, & Romanæ Eccleſiæ dominio mediatè vel immediatè ſubjecto commorantes, etiam ultra præmiſſa, ſub amiſſione librorum, ac mille ducatorum auri de Camera, pro una, videlicet officio Inquiſitionis hæreticæ pravitatis, & pro alia accuſatori, & pro reliqua tertiis partibus Judici executori, irremiſſibiliter applicandorum, aliiſque arbitrii noſtri pœnis eo ipſo, ſi & quoties contra factum fuerit, & per quemlibet contravenientem incurrendis, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium inhibemus, & interdicimus, ne ipſius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum gloſſis, Decretalibus Gregorii Noni prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut præfertur; de cætero per Decennium à data præſentium, ſub quovis titulo, alibi quàm in Urbe noſtra, & in eadem officina impreſſoria dicti populi Romani, & iis, quibus ab eodem populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipſo Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet facultas & licentia per dictum tempus deſuper conceſſa fuerit, prout nos eidem populo Romano, & eiſdem ab eo deputatis, ut hujuſmodi licentiam & facultatem, tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet cuicunque, & quibuſcunque ipſi populo Romano, ſeu ejus pro eo Deputatis, pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem populo, & ejus deputatis viſum fuerit, ſignificatâ priùs nobis, & approbatâ perſonâ, concedere, illamque ſic conceſſam, prout, & quando ſibi placuerit, revocare liberè & licitè valeant, indulgemus, impreſſum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre; neque etiam ipſi, abſque expreſsâ etiam in ſcriptis licentiâ ejuſdem populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani Decretum cum ipſis annotationibus, & idem cum gloſſis, Gregorii Noni prædeceſſoris noſtri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut dictum eſt, imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel aliis, præterquam à dicto populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, ut præfertur, impreſſum & impri-

imprimendum aliàs habere,ſeu tenere,aut etiam vendere,vel donare,ſeu imprimi, teneri, vendi,donari, aut aliàs transferri facere per ſe, vel alium, ſeu alios, publicè vel occultè, directè ſeu indirectè quovis quæſito colore, vel ingenio audeant, ſeu præſumant: ita quòd etiam nulli omninò hominum, tam in urbe,& tota Italia,quàm extrà ubivis Terrarum, Regnorum, Regionum,& Provinciarum totius orbis liceat hujuſmodi libris dicti Juris Canonici ſic, ut præfertur, de mandato noſtro recognitis, correctis,& expurgatis quicquam addere,detrahere,vel immutare, aut invertere, nullavé interpretamenta adjungere, ſed prout opus hujuſmodi Romæ impreſſum fuit, ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſervetur, ſtatuimus, ſancimus, & ordinamus: mandantes univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus,Patriarchis,Archiepiſcopis & Epiſcopis, cæterisq; locorum ordinariis, & eorum Vicariis, in ſpiritualibus & temporalibus,& in ſtatu temporali ſanctæ Romanæ Eccleſiæ etiam Legatis, Vice-legatis Sedis Apoſtolicæ, ac ipſius ſtatûs Gubernatoribus,Poteſtatibus,& Locum tenentibus, ut quoties pro parte dicti populi Romani,& ab eo Deputatorum, ſeu licentiam & facultatem ab ipſis, ut præfertur, pro tempore habentium, fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eiſdem populo, & Deputatis,ac ab ipſis licentiam & facultatem habent,efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, præmiſſa ad omnem populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam ſeu facultatem habent,requiſitionem contra inobedientes & rebelles, etiam per cenſuras Eccleſiaſticas, etiam ſæpius aggravan. & per alia juris remedia auctoritate Apoſtolicâ exequantur: invocato enim ad hoc,ſi opus fuerit,auxilio brachii ſecularis.

Et inſuper quia difficile admodùm eſſet, præſentes literas ad quælibet loca deferri: Volumus, & eâdem Apoſtolicâ auctoritate decernimus, illarum transſumptis, & exemplis manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Curiæ, vel perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, & etiam in ipſis operibus impreſſis. plenariam & eandem prorsùs fidem ubique, tam in judicio, quàm extra judicium haberi, quæ præſentibus haberetur: non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac quorumcunque locorum, Gymnaſiorum, & Univerſitatum, etiam ſtudiorum generalium, juramento,confirmatione Apoſtolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus,privilegiis quoque,indultis, & literis Apoſtolicis etiam illis,& illorum ac quibuſvis aliis perſonis, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, etiam motu, ſcientiâ, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet conceſſis & approbatis, ac in poſterum concedendis & approbandis. Quibus omnibus, etiamſi de illis ſpecialis mentio habenda eſſet, eorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes,illis aliàs in ſuo robore permanſuris,hâc vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus, contrariis quibuſcunque. Aut ſi aliquibus communiter vel diviſim ab eadem ſit ſede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die primâ Julii, M. D. LXXX. Pontificatûs noſtri anno nono.

CAE. GLORIERIUS.

NOMINA OMNIUM PONTIFICUM ROMANORUM,

EX COLLECTIONIBUS ANT. AUGUSTINI, ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS.

PETRUS *Apoſtolus cœpit Romæ anno Chriſti* 44
* *Linus vivo Petro anno* 57
Clemens 68
Cletus 77
Anacletus 84
Evariſtus 96
Alexander primus 109
Xyſtus primus 117
Teleſphorus 127
Hyginus 138
Pius primus 142
Anicetus 153
Soter 163
Eleutherus 171
Victor primus 186
Zephyrinus 198
Calliſtus primus 218
Urbanus primus 223
Pontianus 231
Anterus 236
Fabianus *eodem anno*
Cornelius 250
Lucius primus 253
Stephanus primus 255
Xyſtus Junior 257
Dionyſius 260
Felix primus 271
Eutychianus 275
Cajus 283
Marcellinus 296
Marcellus primus 304
Euſebius 310
Miltiades vel Melchiades 311
Sylveſter primus 314
Marcus 336
Julius primus *eodem anno*
Liberius 351
* *Felix Junior, vivo Liberio* 355*
Damaſus 366
Siricius 385
Anaſtaſius primus 398
Innocentius primus 402
Zoſimus 419
Bonifacius primus 419
Cœleſtinus primus 423
Xyſtus tertius 432
Leo primus 440
Hilarius 461
Simplicius 467
Felix Junior, dictus tertius 483
Gelaſius 492
Anaſtaſius Junior 496
Symmachus 498
Hormiſda 514
Joannes primus 523
Felix tertius, dictus quartus anno 526
Bonifacius Junior 530
Joannes Junior 532
Agapetus 534
Silverius 535
Vigilius 537
Pelagius 555
Joannes tertius 561
Benedictus 575
Pelagius Junior 579
Gregorius primus 590
Sabinianus 604
Bonifacius tertius 607
Bonifacius quartus 608
Deuſdedit 615
Bonifacius quintus 619
Honorius primus 622
Severinus 637
Joannes quartus 639
Theodorus 640
Martinus primus 647
Eugenius primus 654
Vitalianus 657
Adeodatus 672
Domnio 676
Agatho 679
Leo Junior 682
Benedictus Junior 684
Joannes quintus 685
Cono 686
Sergius primus 687
Joannes ſextus 701
Joannes ſeptimus 705
Siſynnius 707
Conſtantinus *eod. anno*
Gregorius Junior 716
Gregorius tertius 731
Zacharias 741
Stephanus Junior 752
Stephanus tertius, dictus junior, *eod. an. & menſe*
Paulus primus 757
Stephanus quart. d. tert. 768
Hadrianus primus 772
Leo tertius 796
Stephanus quint. d. quart. 816
Paſchalis primus 817
Eugenius Junior 824
Valentinus 827
Gregorius quartus 828
Sergius Junior 844
Leo quartus 847
Benedictus tertius 855
Nicolaus primus 858
Hadrianus Junior 867
Joannes octavus 872

Mar-

Marinus, dictus Martinus Junior 882
Hadrianus tertius 884
Stephanus ſextus, dictus quintus 885
Formoſus 891
Bonifacius ſextus 895
Stephanus ſeptimus, dictus ſextus 896
Romanus 897
Theodorus Junior eod. an.
Joannes nonus eod. an.
Benedictus quartus 898
Leo quintus 902
Chriſtophorus eod. anno
Sergius tertius 903
Anaſtaſius tertius 910
Lando 912
Joannes decimus 913
Leo ſextus 928
Stephanus octavus, dictus ſeptimus eod. an.
Joannes undecimus 930
Leo ſeptimus 935
Stephanus nonus, dictus octavus 939
Marinus junior, dictus Martinus tertius 942
Agapetus junior 946
Joannes duodecimus 956
Leo octavus 964
Joannes decimus tertius 965
Benedictus quintus, dictus ſextus 972
Bonifacius ſeptimus 974
Benedictus ſextus, dictus ſeptimus 975
Joannes decimus quart. 984
Joannes decimus quint. 985
Joannes decimus ſextus 995
Gregorius quintus eod. an.
Sylveſter ſecundus 998
Joannes decimus ſept. 1003
Joannes decimus octav. 1003
Sergius quartus 1009
Benedictus ſeptimus, dictus octavus 1012
Joannes decimus nonus 1024
Benedictus octavus, dictus nonus 1032
Gregorius ſextus 1045
Clemens ſecundus 1047
Damaſus ſecundus 1048
Leo nonus 1049
Victor ſecundus 1055
Stephanus decimus, dictus nonus 1057
Nicolaus ſecundus 1059
Alexander ſecundus 1061
Gregorius ſeptimus 1073
Clemens tert. vivo Gregorio, anno 1080*
Victor tertius 1086
Urbanus ſecundus 1088
Paſchalis ſecundus 1099
Gelaſius ſecundus 1118
Caliſtus ſecundus 1119
Honorius ſecundus 1124
Innocentius ſecundus 1130
Cœleſtinus ſecundus 1143
Lucius ſecundus 1144
Eugenius tertius 1145
Anaſtaſius quartus 1163
Hadrianus quartus 1154
Alexander tertius 1159
Lucius tertius 1181
Urbanus tertius 1185
Gregorius octavus 1187
Clemens tertius 1181
Cœleſtinus tertius 1191
Innocentius tertius 1198
Honorius tertius 1216
Gregorius nonus 1227
Cœleſtinus quartus 1241
Innocentius quartus 1243
Alexander quartus 1254
Urbanus quartus 1261
Clemens quartus 1265
Gregorius decimus 1271
Innocentius quintus 1276
Hadrianus quintus eodem anno
Joannes vigeſimus, dictus vigeſimus primus eodem anno
Nicolaus tertius 1277
Martinus ſecundus, dictus quartus 1281
Honorius tertius 1285
Nicolaus quartus 1288
Cœleſtinus quintus 1294
Bonifacius octavus eod. anno
Benedictus nonus, dictus undecimus 1303
Clemens quintus 1305
Joannes vigeſim. prim. dictus vigeſimus ſecundus 1316
Benedictus decimus, dictus duodecimus 1334
Clemens ſextus 1342
Innocentius ſextus 1352
Urbanus quintus 1362
Gregorius undecimus 1378
Urbanus undecimus 1378
* *Clemens ſeptimus vivo Urbano* eod. an.*
Bonifacius nonus 1389
* *Benedictus undecimus, dictus tertius decimus vivo Bonifacio* 1394*
Innocentius ſeptimus 1404
Gregorius duodecimus 1406
Alexander quintus 1409
Joannes vigeſimus ſecundus, dictus vigeſimus tert. 1410
Martinus tertius, dictus quintus 1417
Eugenius quartus 1431
Nicolaus quintus 1447
Caliſtus tertius 1455
Pius ſecundus 1458
Paulus ſecundus 1464
Xyſtus quartus 1471
Innocentius octavus 1484
Alexander ſextus 1492
Pius tertius 1503
Julius ſecundus eod. anno
Leo decimus 1513
Hadrianus ſextus 1522
Clemens ſeptimus 1523
Paulus tertius 1534
Julius tertius 1549
Marcellus ſecundus 1555
Paulus quartus eod. anno

Pius quartus	1560	*Clemens octavus*	1592	*Clemens nonus*	1667
Pius quintus	1567	*Leo undecimus*	1605	*Clemens decimus*	1670
GREGORIUS XIII.	1572	*Paulus quintus*	1605	*Innocentius XI.*	1676
Sixtus quintus	1587	*Gregorius XV.*	1621	*Alexander octavus*	1689
Urbanus ſeptimus	1590	*Urbanus octavus*	1623	*Innocentius XII.*	1691.
Gregorius XIV.	1590	*Innocentius decimus*	1644		
Innocentius nonus	1591	*Alexander ſeptimus*	1655		

NOMINA CONCILIORUM

GENERALIUM.

GRÆCORUM.

Nicænum ſub Sylveſtro Papa anno Chriſti 325

Conſtantinopolitanum ſub Damaſo Papa anno 381

Epheſinum ſub Cœleſtino Papa an 430

Chalcedonenſe ſub Leone Papa an. 451

Conſtantinopolitanum ſub Vigilio Papa anno 553

Conſtantinopolitanum ſub Agathone Papa anno 681

Nicænum ſecundum ſub Adriano Papa anno 789

Conſtantinopolitanum ſub Hadriano Juniore anno 870

Conſtantinopolitanum ſub Joanne nono Papa anno 897.

LATINORUM.

Romanum ſub Gregorio ſeptimo Papa anno 1078

Turonenſe ſub Alexandro tertio Papa anno 1163

Lateranenſe ſub Alexandro tertio Papa anno 1180

Lateranenſe generale dictum ſub Innocentio tertio Papa anno 1215

Lugdunenſe ſub Innocentio quarto Papa anno 1245

Lugdunenſe ſub Gregorio decimo Papa anno 1273

Viennenſe ſub Clemente quinto Papa anno 1311

Conſtantienſe ſub Martino quinto Papa anno 1417

Baſilienſe ſub Eugenio quarto Papa anno 1431

Ferrarienſe & Florentinum ſub eod. 1438

Lateranenſe ſub Julio ſecundo, & Leone decimo 1511

Tridentinum ſub Paulo tertio, & Julio tertio, & Pio quarto anno 1545.

PROVINCIALIUM.

Antiochenum ſub Dionyſio Papa.

Ancyranum ſub Marcellino Papa.

Neocæſarienſe ſub Euſebio Papa.

Romanum ſub Sylveſtro Papa.

Romanum 2. ſub eod. Papa.

Eliberinum ſub eodem.

Arelatenſe ſub eodem.

Gangrenſe ſub eodem Papa.

Arelatenſe 2. ſub eodem Papa.

Carthaginenſe ſub eodem.

Romanum 3. ſub Julio Papa.

Agrippinenſe ſub eodem.

Antiochenum 2. ſub eodem Papa.

Sardicenſe ſub eodem Papa.

Laodicenum ſub Liberio Papa.

Aquileienſe ſub Damaſo Papa.

Valentinum Galliæ ſub eod. Papa.

Talenſe ſub Syricio Papa.

Carthaginenſe 2. ſub eod. Papa.

Carthaginenſe 3. ſub eodem.

Carthaginenſe 4. ſub eodem.

Taurinatenſe ſub eodem.

Carthaginenſe 5. ſub Anaſtaſio Papa.

Toletanum ſub eodem.

Milevitanum ſub Innocentio Papa.

Carthaginenſe 6. ſub Bonifacio Papa.

Cartha-

Carthaginenſe 7. ſub eod.
Africanum ſub eodem.
Rhegienſe ſub Xyſto 3. Papa.
Agathenſe ſub eodem.
Arauſicanum ſub Leone Papa.
Vaſenſe ſub eodem.
Carpentoractenſe ſub eod.
Arelatenſe 3. ſub eodem.
Venetum ſub eodem.
Turonenſe ſub eodem.
Romanum ſub Hilario Papa.
Tarraconenſe ſub Fœlice 3. Papa.
Epaunenſe ſub Gelaſio Papa.
Romanum ſub Symmacho Papa.
Item ſecundum, tertium, quartum, quintum, ſextum.
Ilerdenſe ſub eodem.
Valentinianum Hiſpaniæ ſub eodem.
Aurelianenſe ſub Hormiſda Papa.
Gerundenſe ſub eodem.
Cæſar-Auguſtanum ſub eodem.
Toletanum 2. ſub Johanne 2. Papa.
Aurelianenſe 2. ſub Vigilio Papa.
Aurelianenſe 3. ſub eodem.
Arvernenſe ſub eodem.
Aurelianenſe 4. ſub Pelagio Papa.
Turonenſe 2. ſub eodem.
Pariſienſe ſub eodem.
Aurelianenſe 5. ſub eodem.
Pariſienſe 2. ſub eodem.
Hiſpalenſe ſub eodem.
Toletanum 3. ſub Pelagio 2. Papa.
Lugdunenſe ſub eodem.
Matiſconenſe ſub eodem.
Lugdunenſe 2. ſub eodem.
Valentinianum 2. Galliæ ſub eodem.
Matiſconenſe 2. ſub eodem.
Romanum ſub Gregorio Papa.
Lateranenſe ſub eodem.
Antiſiodorenſe ſub Deuſdedit Papa.
Hiſpalenſe 2. ſub Honorio Papa.
Toletanum 4. ſub eodem.
Toletanum 5. ſub eodem.
Toletanum 6. ſub eodem.
Bracharenſe 1. ſub eodem.
Bracharenſe 2. ſub eodem.
Toletanum 7. ſub Theodoro Papa.
Lateranenſe ſub Martino Papa.
Toletanum 8. ſub eodem.
Toletanum 9. ſub eodem.
Toletanum 10. ſub eodem.
Cabilonenſe ſub Eugenio Papa.
Toletanum 11. ſub Vitalino Papa.
Bracharenſe 3. ſub eodem.
Anglicanum 1. ſub eodem.
Anglicanum 2. ſub eodem.
Toletanum 12. ſub Agathone Papa.
Toletanum 13. ſub eodem.
Romanum ſub Gregorio 2. Papa.
Francicum ſub Zacharia Papa.
Sueſſionenſe ſub eodem.
Apud Palatium Vernis ſub eodem.
Francofordienſe ſub Hadriano Papa.
Forojulienſe ſub eodem.
Apud Theodonis Villam ſub Leone 3. Papa.
Arelatenſe 4. ſub eodem.
Turonenſe 3. ſub eodem.
Cabilonenſe ſecundum ſub eodem.
Maguntinum ſub eodem.
Rhemenſe ſub eodem.
Aquiſgranenſe ſub eodem.
Pariſienſe ſub Eugenio 2. Papa.
Aquiſgranenſe 2. ſub eodem.
Maguntinum 2. ſub eodem.
Aquenſe, ſive Aquiſgranenſe 3. ſub eod.
Meldenſe ſub eodem.
Apud ſanctum Medardum ſive Sueſſionenſe 2. ſub eodem.
Valentinianum Galliæ 3. ſub Leone 3. Papa.
Ticinenſe ſub eodem.
Piſtenſe ſub Nicolao Papa.
Vormacienſe ſub Hadriano 2. Papa.
Trecenſe ſub Joanne 8.
Colonienſe ſub Stephano 6. Papa.
Maguntiacenſe ſub eodem.
Metenſe ſub eodem.
Triburienſe ſub Bonifacio 6. Papa.
Nannetenſe ſub eodem.
Salegunſtadienſe ſub Benedicto I. Papa.
Romanum ſub Nicolao 2. Papa.
Alemannicum ſub Honorio 3. Papa.
Oxonienſe ſub incerto.

DECRETUM ABBREVIATUM,

SIGILLATIM CUNCTA ATTINGENS.

LIBER DECRETI DIVISUS EST IN TRES PARTES, PRIMA eſt de Diſtinctionibus : SECUNDA de Cauſis: TERTIA de Conſecratione.

Prima pars diſtincta eſt in Diſtinctiones CI.

PRima diſtinctio tractat de jure naturali & humano, jus ipſum naturaliter ejuſque ſpecies omnes diffiniens, & inter jus ſcriptum & non ſcriptum differentiam ponens. Columna 1.

Secunda, de jure Quiritum, ſive Romanorum, ipſum per ſpecies diffiniens. 3.

Tertia, juris Canonica varia nomina diſtinguit, breviterque exponit. 4.

Quarta, ad quid leges inventæ ſunt: & quid ſacri Canones mandent. 5.

Quinta, quomodo jus naturale eſt immobile: nec obſtat quod ibi ponitur. 6.

Sexta, an illuſiones nocturnæ ad peccatum imputentur: & circa finem proſequitur de juris naturalis dignitate. 8.

Septima ponit legislatores: oſtendendo qualiter jus incœperit. fol. 10.

Octava ponit differentiam inter jus naturale & conſuetudinem. fol. 11.

Nona, auctoritate & exemplo probat, conſtitutiones hominum juri naturali cedere. 14.

Decima oſtendit, quòd leges Imperatorum vincuntur à Canonibus. 17.

Undecima dicit, conſuetudinem legibus approbatis cedere. 21.

Duodecima habet, laudabilem conſuetudinem eſſe ſervandam, quæ nec Canonibus ſacris, nec veritati, nec bonis morib. obviet. 24.

Decima tertia vult, quòd contra jus naturale non admittatur diſpenſatio: niſi in fuga majoris mali. 29.

Decima quarta, quòd quis non debet minus peccatum committere, ut aliud majus evitare poſſit. 30.

Decima quinta notat de tempore, quo ſacri canones, librique & Concilia celebrata fuerunt: & quæ opuſcula ſunt admittenda. fol. 31.

Decima ſexta ponit, quòd Canones Apoſtolorum ſunt recipiendi: poſteà oſtendit, quo tempore, & quo reſidente in Papatu, vel imperio, quodlibet Concilium eſt celebratum. 37.

Decima ſeptima dicit, non Concilia, ſed conventicula celebrari ſine Papa. 46.

Decima octava oſtendit, quòd provincialia Concilia nihil generaliter poſſunt conſtituere: ideò conſequenter declarata, ad quid ſint utilia, & quoties in anno, & quo tempore anni, & cujus auctoritate ſunt celebranda, & quòd Metropolitanus nihil debet exigere ab Epiſc. ad Concilium convenientibus. Addit de pœna Epiſcopi, qui vocatus ad Synodum non venit. 49.

Decima nona, vim Decretalium oſtendens dicit, mandata Eccleſiaſtica devotè ſervanda. 54.

Vigeſima dicit, quòd in cauſis diffiniendis ſacri Canones, in exponenda verò ſacra Scriptura ſancti Doctores attenduntur. 60.

Vigeſima prima tractat de diverſis ordinibus & gradibus miniſtrorum, docendo, qui ſunt executores ſive miniſtri Canonum, à majori uſque ad infimum. Et differentias miniſtrorum locorum aſſignat, probans, quòd major à minori non debet judicari. 62.

Vigeſima ſecunda, de dignitate Romanæ Eccleſiæ & quarundam aliarum. 67.

Vigeſima tertia, de ordinatione miniſtrorum, incipiens à Romano Pontifice, & deſcendens uſque ad Oſtiarium. 70.

Vigeſima quarta, de examinatione ordinandorum. 79.

Vigeſima quinta, de officiis Clericorum, incipiendo ab Oſtiario, & aſcendendo uſque ad Epiſcopum. Circa medium diſtinctionis inchoat tredecim præcepta regulæ Apoſtolicæ, & proſequitur ibi, Oportet Epiſcopum eſſe ſine crimine. Et inde nactâ occaſione, ponit varias ſignificationes hujus nominis crimen. Et oſtendit, quod ſit morale & quod veniale. 80.

Vigeſima ſexta exequitur ſecundum præceptum Apoſtolicæ regulæ, Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum. 85.

Vigeſima ſeptima probat, quòd nolentes vovere continentiam, ad ſacros ordines promovendi non ſunt, aſſignans differentiam inter ſolenne & ſimplex votum. 87.

Vigeſima octava probat, quòd Clericis habere uxores non licet in Eccleſia occidentali, addens de ſubdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vid. quod ibi notatur. fol. 90.

Vigeſima nona oſtendit, quædam Capitula tradita eſſe ex cauſa, quædam ex tempore, quædam ex loco, quædam ex perſona. 95.

Trigeſima, quia dictum fuit. 28. diſt. ſup. quòd Sacerdotes non debent à ſe abjicere uxores ſuas prætextu religionis, hîc dicit, quòd ex causâ fuit hoc ſtatutum, ſcilicet propter quoſdam hæreticos, qui conjugia deteſtabantur. ibid.

Trigeſima prima probat & ponit exempla

exempla in terminis, qualiter Clerici continere debent, & quòd ab omnibus eſt ſervanda continentia, niſi ab Orientalibus. 99.

Trigeſima ſecunda adhuc proſequitur de continentia Clericorum: Et dicit, quòd conſtituti in quatuor ſacris ordinibus tenentur continere, & ſi habent publicas concubinas, nullus eorum Miſſam audiat. 103.

Trigeſima tertia oſtendit, quòd bigami corpore vitiati, uſurarii, publicè pœnitentes, luſores, in ſcena ludentes, furioſi, arreptitii, accipientes meretrices in uxores, & concubinas habentes, promoveri non poſſunt. 109.

Trigeſima quarta ponit, quòd oportet Epiſcopum vitare nimiam familiaritatem domeſticarum perſonarum, & etiam conſanguinearum, & quòd venari non licet. 111.

Trigeſima quinta agit de tertio Capitulo Apoſtolicæ regulæ, Oportet ordinandum non eſſe vinolentum. 117.

Trigeſima ſexta, exponendo illud, prudentem, dicit quòd Clerici debent habere peritiam literarum ſacrarum. 119.

Trigeſima ſeptima oſtendit, quòd Clerici non debent libros gentilium reſpicere: peritiam tamen ſecularium ſcientiarum debent habere. 121.

Trigeſima octava probat, quòd literis debet eſſe eruditus Sacerdos, & canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipſi eſt periculoſa. 126.

Trigeſima nona oſtendit, quòd oportet Epiſcopum eſſe prudentem in negotiis ſecularibus, ut ſuâ cautelâ reddantur Eccleſiæ indemnes. 129.

Quadrageſima proſequitur quintum Capitulum Apoſtolicæ regulæ, Oportet Epiſcopum eſſe ornatum. Et primò de ornatu interiori, qui conſiſtit in virtutib. ib.

Quadrageſima prima tractat de ornatu, qui conſiſtit in gravitate, inceſſu, habitu, & temperantia potûs & cibi. 133.

Quadrageſima ſecunda declarat illud, hoſpitalem. 135.

Quadrageſima tertia, illa duo, pudicum, & doctorem. 137.

Quadrageſima quarta, illud, non vinolentum, quod eſt pars ejus, quod diximus ſ. 35. diſt. 140.

Quadrageſima quinta, illud, non percuſſorem. 143.

Quadrageſima ſexta, illud, non litigioſum.

Quadrageſima ſeptima, illud, non cupidum, domui ſuæ benè præpoſitum. 151.

Quadrageſima octava, illud, non neophytum. 154.

Quadrageſima nona, prædicta præcepta Apoſtolicæ regulæ ſub compendio & breviter recapitulat. Et ponit cauſas & rationes, quare crimino ſi & vitioſi non debent in Epiſcopos promoveri. 155.

Quinquageſima agit de lapſu & reparatione Clericorum. 158.

Quinquageſima prima, de curialibus ſive officiariis, ratiociniis obligatis, Judicibus & Advocatis ordinandis, vel non. 178.

Quinquageſima ſecunda, de præpoſteratione ſacrorum ordinum, ſive de Clerico per ſaltum promoto. 180.

Quinquageſima tertia, de curiæ annexis in Clero vel monaſterio recipiendis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non ſunt. 181.

Quinquageſima quarta, de ſervis à non Dominis manumiſſis non promovendis, niſi libertatem ſint conſecuti. ibid.

Quinquageſima quinta, de corpore vitiatis, bigamis, illiteratis, publicè pœnitentibus ordinandis, vel non. 188.

Quinquageſima ſexta, de filiis Presbyterorum, & natis, de fornicatione & adulterio non ordinandis. 192.

Quinquageſima ſeptima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 196.

Quinquageſima octava, de Monachis non ordinandis ſine licentia Abbatis. ibid.

Quinquageſima nona, de Laicis literatis non ſubitò ordinandis. ibid.

Sexageſima oſtendit, ex quibus ordinibus aliquis eligendus ſit in Præpoſitum, vel Decanum, vel Archipresbyterum, vel Epiſcopum. 198.

Sexageſima prima oſtendit, quòd Laici non ſunt eligendi in Epiſcopos, ſed poſtulandi. ibid.

Sexageſima ſecunda oſtendit, quòd Clericorum eſt eligere, & populi conſentire. 199.

Sexageſima tertia probat, quòd nullo modo Laici debent ſe ingerere electioni Epiſcoporum. 205.

Sexageſima quarta ponit, quo tempore & quibus præſentibus debent Epiſcopi conſecrari. 216.

Sexageſima quinta dicit, quòd præſentibus omnibus Epiſcopis comprovincialibus vel ſe excuſantibus, debet Epiſcop. conſecrari ab Archiepiſcop. Et ibi dicit, quòd ſi cæteris ordinationi Epiſcoporum conſentientibus duo vel tres contradicant, obtineat plurimorum ſententia. 218.

Sexageſima ſexta, de promotione Archiepiſcopi, qui ab omnibus Epiſcopis comprovincialibus eſt ordinandus, & non eſt conſecrandus à paucioribus, quàm à tribus. fol. 221.

Sexageſima ſeptima, de promotione ſive ordine Presbyterorum. ibid.

Sexageſima octava dicit, quòd illi, qui ſunt ordinati ab illis, quos non conſtat eſſe Epiſcopos, iterùm ſunt ordinandi. Sive determinat de ordinatione non iteranda, & de Chorepiſcopis. ibid.

Sexageſima nona, quòd prima tonſura Clerici de manu Abbatis poteſt ſuſcipi. Vel dic quòd determinat de non ordinatis, ne in Eccleſia Dei miniſtrent. 223.

Septuageſima tractat, ne quis ordinetur ſine titulo. 224.

Septuageſima prima, ne quis ordinetur à non ſuo Epiſcopo. ibid.

Septuageſima ſecunda, ne ignotus Clericus ſine literis dimiſſoriis, ſive commendatitiis recipiatur. 226.

Septuageſima tertia oſtendit, qualiter literæ formatæ & dimiſſoriæ fiant. 227.

Septuageſima quarta tractat, an invitis ordines conferantur, fol. 228.

Septuageſima quinta, de tempore & die conſecrationis Epiſcoporum, nec non de temporibus ordinationum aliorum Clericorum. 231.

Septuageſima ſexta, de jejuniis quatuor temporum: & quare ſunt jejunanda. 233.

Septuageſima ſeptima ponit, qualiter Clerici ſunt per gradus ordinandi: & etiam tractat de interſtitiis temporum, 237.

Septuageſima octava, in qua ætate ſunt Sacerdotes ordinandi. fol. 239. 11.

Septuageſima nona repetit de ordinatione ſummi Pontificis, quæ à ſolis Cardinalibus fieri debet. 240.

Octuage-

Octuageſima, in quibus locis ſunt ponendi Epiſcopi vel Archiepiſcopi. 243

Octuageſima prima epilogando docet, quòd ordinandus in Epiſcopum debet eſſe ſine crimine: nec Clerici mulieribus cohabitare debent. 244

Octuageſima ſecunda docet, quòd Epiſcopus his, qui ſuis manibus laborare non poſſunt, providere debet: & addit, quòd ſi quis miniſtrorum fornicationem committat, & agat pœnitentiam, ex diſpenſatione poteſt in ordinibus remanere. 251.

Octuageſimâ tertiâ docetur, quòd Prælatus non ſolùm à peccato immunis eſſe debet, ſed etiam peccatis aliorum conſentire non debet. 254.

Octuageſima quarta vult, quòd Prælatus ſit vigilans circa defenſionem pauperum, relevationem oppreſſorum, & curationem monaſteriorum. 255.

Octuageſima quinta tractat de hoſpitalitate Clericorum, quæ eſt Epiſcopis neceſſaria. 257.

Octuageſima ſexta probat, quòd oportet Epiſcopum eſſe doctorem, ut ſciat ſubditos corrigere: Item liberalem circa patientes neceſſitatem, & non circa hiſtriones. 258.

Octuageſima ſeptima probat, quòd viduis, orphanis & oppreſſis, Epiſcopus debet dare ſubſidium. 263.

Octuageſima octava dicit, quòd Clerici cupiditatis causâ negotiatores eſſe non debent: ſed pietatis causâ curam orphanis, & viduis impendere. 265.

Octuageſima nona dicit, quòd oportet Epiſcopum eſſe domui ſuæ benè propoſitum, ut ſciat in diſpenſatione rerum Eccleſiæ regulam eſſe obſervandam. 269.

Nonageſimâ docetur, qualiter litigioſi corripiendi ſunt, & non ordinandi, tractans de licitis & honeſtis operibus. 271.

Nonageſimâ primâ, de modo cantandi in Eccleſia. etiam de electi poteſtate. Dicit etiam, quòd ſi Clericis ſua beneficia non ſufficiant, poſſunt ſibi neceſſaria quærere artificio ſuo licito. 273.

Nonageſima ſecunda dicit, quòd magis corde, quàm vocibus cantandum eſt. 274.

Nonageſima tertia, de obedientia minorum erga majores, & quòd nullus debet communicare inimicis Romanæ Eccleſiæ. 267.

Nonageſima quarta, de legato Romani Pontificis, qui impediendus non eſt: & impedientes ſunt excommunicandi. Probat etiam, quòd major in officio, minori vices ſuas committere poteſt: & de præſumptione Archidiaconorum. fol. 285.

Nonageſima quinta dicit, quòd etiam præſentibus Epiſcopis Presbyteri, quamvis eis ſubditi, poſſunt ſacra myſteria celebrare, & prædicare. 286.

Nonageſima ſexta dicit, quòd Laicis (etiam Imperatoribus) non licet aliquem ordinare, vel de rebus Eccleſiarum judicare. 290.

Nonageſima ſeptima dicit, quòd precibus Eccleſiæ Imperator & cæteri Principes poſſunt eam juvare: ſubjicientibus Eccleſiam Romanam legationem undecunque ſine ſignatis apicibus non recipere. 299.

Nonageſima octava dicit, quòd Clerici peregrini & ultramarini, ſine teſtimonio quinque Epiſcoporum recipiendi non ſunt. 301.

Nonageſima nona dicit, de primatibus & poteſtate eorum, qualiter nullus eſt appellandus univerſalis. 302.

Centeſima tractat de pallio, & uſu ejus. 304.

Centeſima prima & ultima dicit, unam provinciam in duas non dividendam.

¶ *Secunda pars, quæ eſt de Cauſis, diſtincta eſt in Cauſas xxxvj. quarum quælibet plures ſub ſe Quæſtiones continet.*

¶ *Prima cauſa quæſtiones habet ſeptem.*

Prima quærit, utrùm vendere ſpiritualia ſit peccatum. *ſol.* ſic. fol. 308.

Secunda, an pro ingreſſu Eccleſiæ vel monaſterii pecunia ſit exigenda vel perſolvenda. *ſol.* non. fol. 352.

Tertia, utrùm præbendas Eccleſiæ emere ſit ſimonia. *ſol.* ſic. 356.

Quarta, utrùm ille reus criminis ſit, cujus pater pro eo ignorante ſimoniam commiſit. *ſol.* ignorantia facti, non juris, excuſat eum. 363.

Quinta, utrùm liceat ei retinere, quòd pater pro eo ſimoniacè acquiſivit. *ſol.* de rigore juris non. de miſericordia ſecùs. 376.

Sexta, utrùm ignoranter ſimoniaco ordinati ſint abjiciendi, vel non. *ſol.* probatâ ignorantiâ miſericorditer tolerantur. 369.

Septima, utrùm renuncians ſuæ hæreſi in Epiſcopali dignitate ſit ſuſcipiendus. *ſol.* rigor vult eum deponi, ſed diſpenſatio ſuſtineri. 370.

¶ *Secunda Cauſa habet octo quæſtiones, & in ea quinta præcedit quartam.*

Prima quærit: utrùm in manifeſtis ſit ordo juris ſervandus. *ſol.* ſic, niſi ſit notoria. 282.

Secunda, utrùm ſpoliatus ab aliquo ſit judicandus. Non ante reſtitutionem. 391.

Tertia, quâ pœnâ ſint feriendi in accuſatione deficientes. Talione. 392.

Quinta, utrùm accuſatore deficiente reus ſit cogendus ad purgationem. Non, niſi infamiâ publicâ laboret. 395.

Quarta, an duorum teſtimonio Epiſcopus ſit condemnandus. Sic. 404.

Sexta, quo remedio cauſa ſublevatur. Appellatione: quæ tamen ei danda non eſt, qui causâ dilationis appellat. 406.

Septima, an Laici, vel Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum ſint admittendi in accuſatione majorum. Non, de jure novo. 419.

Octava, qualiter accuſatio fieri debeat. *ſol.* inſcriptis. 436.

¶ *Tertia Cauſa quæſtiones xj. complectitur.*

Prima, utrùm reſtitutio ſit facienda, quibuslibet ſpoliatis. *ſol.* ſic, niſi in certis caſibus. Nam infamatus, apoſtata, juſtè ſpoliatus, præciſus & ſuſpectus, non ſunt reſtituendi. 438.

Secunda, quærit de induciis, quo ſpatio ſint dandæ: an poſt reſtitutionem tantùm, an poſt vocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſint. *ſol.* ad arbitrium Judicis. 440.

Tertia, quo ſpatio menſium ſint utrique concedendæ. *ſol.* ut priùs. 442.

Quarta, utrùm infames ſint recipiendi ad teſtimonium. *ſol.* non, niſi contra ſui ſimiles. 444.

Quinta,

Quinta, an teſtes domeſtici vel inimici ſint producendi. *ſol.* non. fol. 446.
Sexta, utrùm reus extra Provinciam ſit producendus. *ſol.* non. 450.
Septima, utrùm criminoſus poſſit eſſe Judex. *ſol.* ſic, ab Eccleſia toleratus. 454.
Octava, utrùm Epiſcopus poſſit ab uno judicari. *ſol.* non niſi à XII. Epiſcopis: reſervatâ ſententiâ ſummo Pontifici. 459.
Nona, utrùm accuſatores vel teſtes in abſentem vocem accuſationis vel teſtificationis exhibere valeant. *ſol.* non. 460.
Decima, utrùm deficientes in uno capitulo, ſint admittendi ad ſequentia. *ſol.* non. 463.
Undecima, utrùm accuſatus in accuſatorem poſſit convertere accuſationem. *ſol.* non, niſi in majori crimine. 464.

¶ *Quarta Cauſa habet Quæſtiones vj.*

Prima, an in excommunicatione conſtitutus, alium accuſare valeat. *ſol.* non. 465.
Secunda, an intra XII annos in criminali cauſa quis teſtificari poſſit. *ſol.* non. 467.
Tertia, an ab accuſatione prohibitus poſſit eſſe teſtis. *ſol.* non. ibid.
Quarta, an idem poſſit eſſe accuſator & teſtis. *ſol.* non. 469.
Quinta, an ſi vocatus ad cauſam non veniat, ſit excommunicandus. *ſol.* ſic, niſi juſtam abſentiæ cauſam probaverit. 471.
Sexta, an calumniator in propria cauſa ſit audiendus. *ſol.* ſic, ſi cauſa non ſit criminalis. ibid.

¶ *Quinta Cauſa habet vj. Quæſtiones.*

Prima, quâ pœnâ ſit feriendus, qui famoſum libellum ſcribit. *ſol.* anathemate, niſi ſcripturam probaverit. 472.
Secunda, quoties quis ſit ad cauſam vocandus antequam excommunicetur. *ſol.* non tantùm ſemel, ſed bis. 473.
Tertia, an per procuratorem quis cauſam agere valeat criminalem. *ſol.* non, niſi ſit perſona illuſtris. Cauſam verò injuriarum civilem, ſic. 474.
Quarta, an abſque ſynodali audientia Epiſcopus ſit damnandus. *ſol.* non. 475.
Quinta, an ſit habendus pro inimico, qui aliquem accuſat. *ſol.* non, ſi hoc faciat ex charitate. 476.
Sexta, quâ pœnâ ſit plectendus, qui non probat objecta. *ſol.* talione. 478.

¶ *Sexta Cauſa Quæſtiones v. habet.*

Prima, utrùm criminoſi vel infames religioſum Epiſcopum poſſint accuſare de ſimonia. Non. fol. 480.
Secunda, ſi Epiſc. accuſationem in accuſantem convertere voluerit, an ejus verbo ſimplici fides adhibenda ſit. Non. 487.
Tertia, an liceat petere judicium Epiſcopi alterius Provinciæ. Non, niſi in cauſa damnationis. ibid.
Quarta, cujus judicium ſit expetendum, cùm Epiſcopi Provinciæ in ſua ſententia diſcordant. Archiepiſcoporum & Epiſcoporum vicinæ Provinciæ. 489.
Quinta, an accuſatore deficiente reus ſit ad probationem cogendus. Non, ſed benè ad purgationem, ſi laboret infamiâ. 491.

¶ *Septima Cauſa habet ij. Quæſtiones.*

Prima, utrùm vivente Epiſcopo alius poterit in eadem Eccleſia ordinari. Non, niſi transferatur vel cedat. Tamen pro infirmitate vel ſenectute datur ſibi coadjutor. 491.
Secunda, utrùm hi, qui ceſſerunt causâ infirmitatis, ſanitate receptâ poſſint cathedram repetere. Non. 511.

¶ *Octava Cauſa Quæſtiones v. colligit.*

Prima, utrùm liceat Epiſcopo ſibi ſucceſſorem eligere. Non. 512.
Secunda, an amicorum patrocinia electione valeant. Non. 519.
Tertia, an ſit ſimonia, poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ juramentum præſtare. Sic, ſi pactum ſuper hoc præceſſit. ibid.
Quarta, an liceat Clericis declinare judicia Epiſcopi de crimine accuſati, ante ſententiæ tempus. Non ante condemnationem, niſi per appellationem. 520.
Quinta, an accuſatus coram Apoſtolico, ſine ejus literis debeat reverti. Non. 521.

¶ *Nona Cauſa habet iij. Quæſtiones.*

Prima, an ordinatus ab excommunicato ejiciendus ſit. Non, ſi ignoravit illum eſſe excommunicatum. 521.
Secunda, an liceat Archiepiſcopo vel Epiſcopo Clericos alterius ordinare. Non, ſine literis propriis Epiſcopi. 523.
Tertia, an liceat Archiepiſcopo Clericos ſui Suffraganei abſolvere vel damnare. Non, niſi datâ negligentiâ, vel appellatione interpoſitâ. 426.

¶ *Decima Cauſa Quæſtionibus iij. eſt contenta.*

Prima, an Eccleſia cum omni dote ad Epiſcopum pertineat, vel ad ejus ordinationes. *ſol.* ſic. 532.
Secunda, an liceat Epiſcopo res Eccleſiæ diſtrahere. *ſol.* non, niſi in certis caſibus. 535.
Tertia, quid à ſingulis Eccleſiis nomine cathedratici valeat exigere. *ſol.* duos ſolidos. 540.

¶ *Undecima Cauſa habet iij. Quæſtiones.*

Prima, an Clericus ante Civilem Judicem ſit trahendus. Non. 544.
Secunda, quâ pœnâ dignus ſit, qui Clericum ad ſecularem Judicem traxit. Excommunicatione. fol. 557.
Tertia, quâ pœnâ dignus ſit, qui ſententiam Epiſcopi non ſervaverit. Depoſitione. ibid.

¶ *Duodecima Cauſa Quæſtiones continet quinque.*

Prima, an liceat Clericis proprium habere. Non, regularibus. 587.
Secunda, an res Eccleſiæ poſſint dari. Non, niſi in caſibus. 597.
Tertia, utrùm Clericis acquiſita de rebus Eccleſiæ poſſint relinquere, quibus voluerint. Non, niſi Eccleſiæ. 620.
Quarta, quibus poſſint Clerici relinquere, quæ de ſuis & Eccleſiæ rebus provenerunt. Partim Eccleſiæ, partim hæredibus. 621.
Quinta, an liceat Clericis teſtamentum facere. Sic, de propriis rebus. 622.

¶ *Decima tertia Cauſa habet ij. Quæſtiones.*

Prima, utrùm decimæ ſint dandæ ratione territorii, vel perſonæ. *ſol.* ratione utriuſque. 624.
Secunda, an jus percipiendi & ſolvendi decimas tollatur ratione temporis. *ſol.* ſic. 626.

¶ *Decima quarta Cauſa habet vj. Quæſtiones.*

Prima, an liceat Clericis in judicio ſuas repetere. Sic. 637.
Secunda, an ſuper rebus Eccleſiæ teſtes ejuſdem ſint audiendi. Sic. 638.
Tertia, an præter ſortem aliquid accipere ſit uſura. Sic. 639.

Quarta,

Quarta, an liceat Clericis vel laicis uſuras accipere. Non. 640.
Quinta, an eleemoſynæ ſint de uſuris faciendæ. Non. 642.
Sexta, an uſurarii poſſint pœnitentiam agere. Non, ſi habeant unde poſſint reſtituere. 645.

¶ *Decima quinta Cauſa habet viij. Quæſtiones.*

Prima, an ea quæ fiunt ab ignorantibus vel mente alienatis, ſint eis imputanda. Non, niſi culpâ ſuâ ad ignorantiam devenerint. 647.
Secunda, an pro impenſis patrocinii, liceat Clericis munera exigere. Sic. 652.
Tertia, an per confeſſionem mulieris, cum qua peccavit Sacerdos, ſit condemnandus. Non. ib.
Quarta, an die dominico debeant Epiſcopi cauſas audire. Non. col. 654.
Quinta, an neganti crimen purgatio ſit indicenda. Sic, ſi laborat infamiâ. 655.
Sexta, an in criminalibus confeſſio ſit extorquenda. Non. ibid.
Septima, an ſolus Epiſcopus Diaconum vel Presbyterum deponere poſſit. Non. 657.
Octava, ſi confeſſus vel convictus de his, quæ ante ordinationem commiſit, valeat miniſtrare. Non. 659.

¶ *Decima ſexta Cauſa habet vij. Quæſtiones. Et in ea quinta quæſtio ponitur in tertio loco.*

Prima, an liceat Monachis officium celebrare. *ſol.* Sic, cum permiſſione Epiſcopi: & licentia Abbatis. 661.
Secunda, an liceat eis in capellis ſuis Sacerdotes inſtituere. *ſol.* Sic, ſi quas poſſideant pleno jure. 683.
Quinta, an Epiſcopus vel Abbas jure territorii capellam valeat vendicare. *ſol.* Non. 685.
Tertia, an jura Eccleſiæ per præſcriptionem tollantur. *ſol.* Sic. 686.
Quarta, an Eccleſia contra Eccleſiam vel monaſterium poſſit præſcribere. *ſol.* Sic. 693.
Sexta, ſi quis in rem Eccleſiæ ab aliquo detentam ſuâ auctoritate irrepſerit, an cadat à cauſa. *ſol.* Sic, ſed non Eccleſia. 694.
Septima, an liceat alicui Eccleſiam de manu Laici recipere. *ſol.* Non, niſi Eccleſia vel monaſterium habeat jus patronatûs. 696.

¶ *Decima ſeptima Cauſa habet jv. Quæſtiones.*

Prima, an reus ſit voti, qui à propoſito ſui cordis recedit. *ſol.* Non, quantum ad Eccleſiam, niſi ore pronunciaverit. 707.
Secunda, an beneficia ei reddenda ſint, qui eis in infirmitate renunciavit. *ſol.* Sic, ſi non erat ſui compos. 708.
Tertia, an liceat illi, qui ſe monaſterio tradidit, poſteà ad propria redire. *ſol.* Non. 709.
Quarta, an diſcedens de monaſterio, ſine ſui Abbatis licentia, poſſit ſua vendicare. *ſol.* Non. 710.

¶ *Decima octava Cauſa habet ij. Quæſtiones.*

Prima, an Abbas factus Epiſcopus acquirat Eccleſiæ, vel monaſterio. *ſol.* dum fuit Abbas, acquiſivit monaſterio: ſed factus Epiſcopus, Eccleſiæ. 721.
Secunda, an per Epiſcopum Abbas ſit eligendus vel inſtituendus. *ſol.* ab Epiſcopo eſt ordinandus: à fratribus verò eligendus. 722.

¶ *Decima nona Cauſa continet iij. Quæſtiones.*

Prima, an Epiſcopus debeat permittere Clericos tranſire ad monaſterium. *ſol.* Sic. 731.
Secunda, ſi noluerit, an liceat eis, eo invito, tranſire. *ſol.* Sic. 732.
Tertia, an liceat canonicis regularibus tranſire ad monaſterium Monachorum. *ſol.* non, ſine licentia ſui Prælati. ibid.

¶ *Vigeſima Cauſa Quæſtiones jv. comprehendit.*

Prima, utrùm pueri traditi monaſteriis ſint cogendi ibi manere. Non, niſi poſtquam venerint ad annos diſcretionis. 735.
Secunda, ſi præter voluntatem parentum intraverint monaſterium, an per eos inde poſſint extrahi. Sic, infra annum & diem: ſi ſint infra annos diſcretionis. 788.
Tertia, an qui invitus cucullam induit, cogatur eam retinere. Non, niſi poſt conſenſerit. 739.
Quarta, an liceat ab uno monaſterio ad aliud tranſire. Sic. 742.

¶ *Vigeſima prima Cauſa habet v. Quæſtiones.*

Prima, an Clericus poſſit in duabus Eccleſiis inſcribi. *ſol.* Non. col. 743.
Secunda, an liceat Clericis à ſua Eccleſia ad aliam tranſire. *ſol.* Non. ſine literis vel licentia ſui Prælati. col. 744.
Tertia, an liceat Clericis ſuſcipere procurationem ſecularium negotiorum. *ſol.* Non, niſi causâ pietatis. 746.
Quarta, an liceat Clericis veſtibus fulgidis ornari. *ſol.* Non. 747.
Quinta, quâ pœnâ ſint puniendi Clerici ad judicium ſeculare fugientes. *ſol.* excommunicatione. colum. 749.

¶ *Vigeſima ſecunda Cauſa gerit Quæſtiones quinque.*

Prima, an juramentum ſit præſtandum. Sic. causâ neceſſitatis. col. 750.
Secunda, an ſit perjurus, qui jurat falſum, & credit verum. Sic, propter intentionem fallendi, tamen poſteà dicitur contrarium. col. 755.
Tertia, an liceat Clericis denegare Epiſcopo conſuetam obedientiam. Non, ante condemnationem. 762.
Quarta, an juramentum illicitum ſit ſervandum. Non. 763.
Quinta, an perjurus ſit, qui alium pejerare cogit. *ſol.* Sic. 769.

¶ *Vigeſima tertia Cauſa habet viij. Quæſtiones.*

Prima, an militare ſit peccatum. Non, ſi juſtè ſit. 776.
Secunda, Quod ſit bellum juſtum. *ſol.* Quod fit edicto ſuperioris repetendarum rerum, aut propulſandarum injuriarum cauſa. col. 779.
Tertia, an injuria ſociorum ſit armis propulſanda. Sic. 780.
Quarta, an vindicta ſit inferenda. Sic, ab eo cujus intereſt. 784.
Quinta, an ſit peccatum Judici vel miniſtro reos occidere. Non, causâ juſtitiæ. 809.
Sexta, an mali ſint ad bonum cogendi. Sic. 825.
Septima, an hæretici ſint ſpoliandi ſuis & Eccleſiæ ſuæ bonis. Sic. 828.
Octava, an liceat Clericis arma movere. Non manu propriâ, niſi causâ neceſſitatis. 830.

¶ *Vigeſima quarta Cauſa habet Quæſtiones iij.*

Prima, an hæreticus aliquem poſſit excommunicare. Non. 842.
Secunda, an poſt mortem poſſit aliquis excommunicari. Sic, pro hæreſi. 858.
Tertia, an pro peccato domini, ejus familia poſſit excommunicari. Non, ſed interdicto ſupponi. 861.

¶ *Vigeſima quinta Cauſa habet ij. Quæſtiones.*

Prima, an auctoritate privilegii quis

quis contra jus commune valeat ſe tueri. ſol. Sic. 879.

Secunda, an ſequentia privilegia derogent prioribus. ſol. Sic, ſi ex certa ſcientia fuerint conceſſa. col. 884.

¶ *Vigeſima ſexta Cauſa Quæſtiones vij. continet.*

Prima, an ſint ſortilegi, qui ſub ficto religionis nomine futura promittunt. ſol. Sic. 890.

Secunda, an ſit peccatum eſſe ſortilegum. ſol. ſic. ibid.

Tertia, à quibus genus divinationis ſumpſit exordium. ſol. à Perſis. 894.

Quarta, quot ſunt genera divinationis, ſol. quatuor ſecundùm numerum : duo ſecundùm formam, quod videre potes. ibid.

Quinta, an ſortilegi ſint excommunicandi. ſol. Sic. 896.

Sexta, an excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à Presbytero. ſol. Non, Epiſcopo inconſulto, niſi in neceſſitatis articulo. 904.

Septima, an morientibus ſit pœnitentia imponenda. ſol. Non, tamen eſt eis innoteſcenda. 908.

¶ *Vigeſima ſeptima Cauſa habet quæſtiones ij.*

Prima, an conjugium poſſit eſſe inter voventes. ſol. Non, ſi votum ſit ſolennizatum, ſecùs ſi ſimplex fuerit. 913.

Secunda, an liceat ſponſo à ſua ſponſa recedere. ſol. Non, ſi deſponſatio ſit de præſenti. 926.

¶ *Vigeſima octava Cauſa gerit quæſtiones iij.*

Prima, an conjugium ſit inter infideles. ſol. Non. 941.

Secunda, an liceat converſo ad fidem ducere aliam, vivente priore. Sic, ſi ſit diviſus ab ipſa infideli. 950.

Tertia, an bigamus ſit, qui ante baptiſmum unam uxorem, & poſt aliam habuit. Sic. 951.

¶ *Vigeſima nona Cauſa habet ij. quæſtiones.*

Prima, an ſit conjugium inter ſervum & ingenuam. ſol. Sic, niſi error impediat. 952.

Secunda, ſi priùs putabat hunc eſſe liberum, & poſteà deprehenderit ipſum eſſe ſervum, an poſſit eum deſerere. ſol. Sic. 953.

¶ *Trigeſima Cauſa habet v. quæſtiones.*

Prima, an liceat reddere debitum uxori, quæ filium de ſacro fonte levavit. Sic, niſi ex conſenſu utriuſque ſit factum. 956.

Secunda, an ſponſalia contrahantur inter infantes. Non. 960.

Tertia, an ſpirituales vel adoptivi filii poſſint naturalibus copulari. Non. ibid.

Quarta, an liceat alicui commatrem uxoris ſuæ ducere in uxorem. Sic, mortuâ uxore : ſi commaternitas matrimonium præceſſerit. col. 962.

Quinta, an clandeſtina deſponſatio manifeſtæ præjudicet. Non, apud Eccleſiam. 963.

¶ *Trigeſima prima Cauſa habet iij. quæſtiones.*

Prima, an poſſit duci in uxorem, quæ priùs fuit polluta per adulterium. ſol. Sic, niſi adulter dederit ei fidem vivente viro, vel machinatus ſit in mortem ejus. 967.

Secunda, an filia ſit invita alicui in uxorem tradenda. ſol. Non. col. 971.

Tertia, an poſt patris ſponſionem poſſit alii nubere. ſol. Sic, ſi non conſenſerit. 973.

¶ *Trigeſima ſecunda Cauſa habet viij. quæſtiones.*

Prima, an liceat ducere meretricem in uxorem. Sic. 974.

Secunda, an ſit uxor appellanda, quæ ducitur incontinentiæ causâ. Non. 977.

Tertia, an mulier ſequatur arbitrium avi liberi, an patris ſervi. Avi. 982.

Quarta, an vivente uxore liceat alicui ex ancilla filios quærere. Non. ibid.

Quinta, an ea, quæ patitur invita, pudicitiam perdat. Non. 988.

Sexta, an adultera adulteram dimittere poſſit. Non. 994.

Septima, an vivente dimiſsâ aliam accipere poſſit. Non. 995.

Octava, ſi in hoc ſaltem infidelem ducere poſſit eâ conditione, ut ad fidem convertatur. Non. 1002.

¶ *Trigeſima tertia Cauſa habet v. quæſtiones.*

Prima, an propter impotentiam coëundi ſit aliqua à viro ſeparanda. ſol. Sic. 1003.

Secunda, an ſeparata poſſit ei nubere, cum quo priùs eſt fornicata. ſol. Sic, pœnitentiâ peractâ. col. 1004.

Tertia, an ſolâ cordis contritione poſſit peccatum deleri. ſol. Sic, ubi facultas confitendi non ſuppetit. 1012.

¶ *Notandum hîc, quòd ratione hujus tertiæ quæſtionis motæ agitur de pœnitentia, cujus tractatus per diſtinctiones ſeptem eſt diſtinctus.*

Prima quærit, an ſola cordis contritio deleat peccatum. Sic, ſi confitenti facultas deſit. 1012.

Secunda, an charitas ſemel habita poſſit amitti. ſol. Sic, in via : ſecùs tamen in patria. 1041.

Tertia, an pœnitentia poſſit reiterari. ſol. Sic, præter ſolemnem. col. 1061.

Quarta, an peccata ſemel dimiſſa redeant. ſol. Non ſimpliciter. col. 1077.

Quinta, quis modus debeat obſervari in imponenda, & accipienda pœnitentia. ſol. ad arbitrium proprii ſacerdotis diſcreti. 1086.

Sexta, cui quis confiteri debeat. ſol. proprio ſacerdoti, ſi ſit diſcretus : alioquin alteri de ejus licentia. col. 1090.

Septima, an pœnitentia timore mortis accepta ſit fructuoſa. ſol. Sic. 1092.

Quarta quæſtio cauſæ ſupra proximæ eſt, an actus conjugalis ſit prohibitus tempore orationis. ſol. Sic. 1095.

Quinta, an vir ſine conſenſu uxoris, & econverſo, vovere poſſit continentiam. ſol. Non. 1097.

¶ *Trigeſima quarta Cauſa habet ij. Quæſtiones.*

Prima, an rea ſit adulterii, quæ credens maritum mortuum nupſit alteri. ſol. Non. 1103.

Secunda, an redeunte priore cogenda ſit recedere à ſecundo, & ad priorem redire. ſol. Sic. ibid.

¶ *Trigeſima quinta Cauſa habet jx. Quæſtiones.*

Prima, an liceat aliquam ducere de propria cognatione. ſol. Non. col. 1109.

Secunda, an liceat aliquam dubere de cognatione uxoris ſuæ. ſol. Non. 1110.

Tertia, uſque ad quem gradum debeat quis abſtinere à conſanguineis ſuis, & uxoris ſuæ. ſol. olim uſque ad vij. hodie uſque ad jv. ibid.

Quarta, quare uſque ad ſeptimum gradum computatur conſanguinitas. ſol. ad inſtar vij. ætatum mundi. 1115.

Quinta, quomodo gradus conſanguinitatis ſunt computandi. ſol. ſicut oſtenditur in arbore. 1116.

Sexta,

Sexta, qui juſjurandum de propinquitate firmare debent. *ſol.* propinqui & vicini. 1133.

Septima, an inceſtuoſi filii repetantur. *ſol.* non. 1136.

Octava, ſi conſanguinei ignoranter conjuncti ſimul poſſint remanere. *ſol.* non, niſi ex diſpenſatione Papæ in quinto gradu, vel ſupra. ibid.

Nona, an matrimonium per falſos teſtes ſeparatum, ſi poſteà apparuerit Eccleſiam fuiſſe deceptam, ſit redintegrandum. *ſol.* ſic. fol. 1138.

Decima, ſi relicta alicujus in ſecundas nuptias tranſierit, an proles ex eis ſuſcepta poterit copulari conſanguineis prioris viri. *ſol.* non. 1141.

¶ *Trigeſima ſexta & ultima Cauſa habet duas Quæſtiones.*

Prima, an virginem opprimens raptum committat. Sic. 1143.

Secunda, an rapta raptori nubere poſſit. Utique. 1144.

¶ *Tertia pars eſt de Conſecratione: quæ quinque diſtinctiones duntaxat complectitur.*

Prima, agit de conſecratione Eccleſiarum, & Miſſarum celebratione. 1147.

Secunda, de ſacramento Euchariſtiæ. 1164.

Tertia, de feſtivitatibus per anni circulum celebrandis. 1189.

Quarta, de baptiſ. ſacrament. 1205.

Quinta, de confirmatione & jejunio. 1240.

DECRETI TOTALIS MATERIA
PER METRA NOTATUR SEQUENTIA.

Decretum Domini Gratiani tres habet partes principales. Prima eſt de Diſtinctionibus, quæ ſunt una ſupra centum. Et ſingulas diſtinctiones ſinguli verſus ſequentes luculenter aperiunt.

1 PRIMÒ quiſque legat divinum jus hominiſque. Col. 1
2 Altera dat textum, quo noſces jura Quiritum. 3
3 Canonico varia juri dat nomina terna. Col. 4
4 Quarta docet legum quæ cauſa, modusque ſtatuti. 5
5 Jus naturale probat immutabile quinta. 6
6 Sexta notat vitium diſtinctio ludificatum. 8
7 Septima ſignat eos, qui leges compoſuêre. 10
8 Parte ſub octava mores naturaque pugnant. 11
9 Nona ſtatuta tenet naturæ cedere juri. 14
10 ¶ In decima Regum leges canon ſuperabit. 17
11 Canonis & ſecli ſuperatur legibus uſus. 21
12 Id quod Roma tenet, diſcretio ſæpè relinquit. 24
13 Si te perplexum reddunt mala, tunc minus imple. 29
14 Non faciat levia: quò quis vitet graviora. 30
15 Canonis hæc ortum dabit, apocryphosq; libellos. 31
16 Suadet apoſtolici vim canonis iſta teneri. 37
17 Auctor ſit Papa, ſi Concilium celebretur. 46
18 Dicitur hîc, quòd bis Synodus celebretur in anno. 49
19 Hæc decretalis reſerat, quid epiſtola poſſit. 54
20 ¶ Biſdenâ, Papæ ſanctorum dogmata cedunt. 60
21 Inferior ſummum non judicat hac prohibente. 62
22 Iſta locos diſtinguit & ordinat Eccleſiarum. 67
23 Ordinat hæc omnes, majores, ſive minores. 70
24 Poſt examen honos eſt ordinis attribuendus. 79
25 Optat apoſtolus hîc, quòd ſit ſine crimine preſul. 80
26 Sit poſt baptiſma contentus conjuge ſola. 85
27 Nullus poſt factum præſumat nubere votum. 88
28 Iſta ſacratorum connubia pagina damnat. 90
29 Hac locus, & cauſa, tempus, perſona morantur. 95
30 ¶ Connubium ter dena probat contra Manichæos. ibid.
31 Tangitur hîc, quòd contineant offerre volentes. 99
32 Deſere presbyterum, qui ſcorta palàm retinebit. 103
33 Luſori bigamové ſacer non traditur ordo. 108
34 Fœmina pontifici perſona domeſtica non ſit. 111
35 Non vinolentus præſul, ſed ſobrius eſto. 117
36 Inſtruit hæc, prudens quòd debeat eſſe ſacrandus. 119
37 Hæc prohibet legere gentilia metra ſacratum. 121
38 Scripturas ſacras ſacrandus ſcire jubetur. 120
39 Vult hæc pontifices callere negotia ſecli. 129
40 ¶ Internis pars dena quater virtutibus ornat. ibid.
41 Sit modus ingreſſu, cunctis, verboque, ciboque. 133
42 Clericus hoſpitiis peregrinos collocet omnis. 135
43 Factis & verbis doctor ſis, atque pudicus. 137
44 Vites ingluviem, convivia ſive tabernas. 140
45 Atque cave quenquam palmâ linguavé ferire. 143
46 Reſpuit hæc hominem diſtinctio litigioſum. 149
47 Non benè præpoſitos domui, cupidosque repelle. 151
48 Abjicitur ſacrandus in hac, ſi neophytus ſit. 154
49 Crimina non delet reliquorum, crimine vinctus. 155
50 ¶ An reparetur, habet pars quinquageſima, lapſus. 168
51 Sacrari vetat hæc homines, quos pondera ſtringunt. 178
52 Præpoſitus primò datus hic præpoſterus ordo. 180
53 Eſt ratio, ne quis annexos ordinet ullos. 181
54 Hæc prohibet ſervos ſine libertate ſacrari. ibid.
55 Cæſos iſta viros rejicit, membriſque carentes. 188
56 Condemnatur in hac generatio presbyterorũ. 192
57 Qui baptizatur æger, manet ordinis expers. 196
58 Hæc vetat abbate monachos nolente ſacrari. ibid.
59 Officium negat hæc, niſi ſit benè quiſque probatus. ibid.
60 ¶ In ſacris præſul, vult ſexageſima, quòd ſit. 198

61 Non

61 Non in Pontifices laicos aſſumere debes. 199
62 Clerus, plebs, princeps: hic eligit, hæc petit, hic vult. 204
63 Uſurpans laicus id ut eligat, audiat iſtam. 205
64 Pars hæc Pontifices jubet à tribus eſſe ſacrandos. fol. 216
65 Ut ſacretur ab omnibus Archiepiſcopus, hæc vult. fol. 218
66 Cùm diſſenſio ſit, à pluribus edita ſtabunt. 221
67 Presbyter inſtitui valet hìc à Præſule ſolo. ibid.
68 Si dubius Præſul quos ordinet, hi reſacrentur. ibid.
69 Si benedictus erit, lectoratum dabit Abbas. 223
70 ¶ Expertes tituli pars ſeptuageſima pellit. 224
71 Reſpice dicta patrum, ne promoveas alienum, ibid.
72 Ulli non detur miſſoria, ni rogitetur. 226
73 Illius hæc nobis formam diſtinctio præbet. 227
74 Invitus nullus erit hìc ad ſacra trahendus 228
75 Diſtinguit tempus hæc, in quo promoveantur. 231
76 Temporibus, vult hæc, nos jejunare quaternis. fol. 233
77 Rectos indicat hæc modulos interſtitiorum. 237
78 Iſta dat annorum numerum, quo promovearis. fol. 239
79 Ad Cardinales ſpectat electio Papæ. 240
80 ¶ Urbes Præſulibus pars octogeſima tradit. 243
81 Crimine quòd careat ſacrandus, in hac replicatur, fol. 244
82 Præſul pauperibus dabis: & lapſos reparabis. fol. 251
83 Nunquam peccatis conſenſum des alienis. 254
84 Solicitus quòd ſis, & monogamus, jubet iſta. 255
85 Non Præſul fies, hoſpes niſi noſceris eſſe. 257
86 Corrigito, doceas, des: ſed non turpibus ullis. fol. 258
87 Libertos, inopes, viduas defendere debes. 263
88 Reſpuitur clerus opus exercens, & avarus. 265
89 Iſta beneficia te diſpenſare docebit. 269
90 ¶ Placat diſcordes pars nonageſima fratres. 271
91 Arte parabis opes, niſi ſint ſatis Eccleſiæ res. fol. 273
92 Hæc plùs corde probat Domino, quàm voce canendum. 274
93 Hæc dat obedire majoribus inferiores. 276
94 Sublevita vices Papæ geſtare valebit. 285
95 Presbyteris præſente licent hìc Præſule multa. fol. 286
96 Hìc ſecli Princeps non ordinet Eccleſiæ res. 290
97 Eccleſiæ precibus huic Princeps auxilietur. 299
98 Vult jus muniri peregrinos quinque ſigillis. 301
99 Univerſalem nullum ſinit iſta vocari. 302
100 Pallia Prælatis donat centeſima multis. 304
101 Abſit ut una duos habeat provincia patres. 308.

DECRETI SECVNDA PARS PRINCIpalis eſt de Cauſis: quæ ſunt xxxvj.

¶ Prima cauſa.

Cauſa prior labem condemnat Simonialem.

¶ Septem quæſtiones primæ cauſæ.

1 Delinquit, qui res mercatur ſpirituales. 308
2 Eccleſias intrans non cogatur dare nummos. 352
3 Si pro præbendis dederis quid, dicêre Simon. fol. 356
4 Ignaros maculant natos delicta paterna. 363
5 Vult rigor, ut linquat natus ſibi, quæ pater emit, fol. 367
6 Ordinet ignaros ſi quos Simon, tolerantur. 369
7 Hæreſin abjurans Præſul poterit tolerari. 370.

¶ Secunda cauſa.

Accuſare docet, ac appellare ſecunda.

¶ Octo quæſtiones ſecundæ cauſæ, & in ea quinta procedit quartam.

1 ¶ Si ſit cauſa patens, juris non quæritur ordo. fol. 382
2 Nemo ſuis rebus dijudicet expoliatum. 391
3 Talio punit eos, qui falsò crimina ponunt. 392
4 Si cadit accuſans, ſe non purget reus inde. 395
5 Per teſtes binos Præſul convincitur aptos. 404
6 Qui cauſas differt appellans rejiciatur. 406
7 Arguit inferior majorem crimine vinctum. 419
8 Mandato legis datur accuſatio ſcriptis. 436.

¶ Tertia cauſa.

Tertia reſtituens tempus dabit induciarum.

¶ Vndecim quæſtiones tertiæ cauſæ.

1 ¶ Singula reſtituit jus omnibus expoliatis. 438
2 Inducias debet varias ſpoliatus habere. 440
3 Inducias varium dat tertia quæſtio tempus. 442
4 Accuſare nequit hominem vir turpis honeſtum. fol. 444
5 Ipſa domeſtica vox nulli nocet, aut inimica, 446
6 Sub cenſore reum proprio producere debes. 450
7 Hic non condemnet, ſimilis quem culpa remordet. 454
8 Solus Pontificem Judex non judicet unquam. fol. 459
9 Pellitur accuſans abſentem, teſtificanſque. 460
10 Submoveri à reliquis teſtem defectus in uno. fol. 463
11 Mutua nunquam ſit delatio jure vetante. 464.

¶ Quarta cauſa.

Quarta quis accuſet, quis poſſit teſtificari.

¶ Sex quæſtiones quartæ cauſæ.

1 ¶ Accuſare nequit aliquos anathemate vinctus. fol. 465
2 Impubes teſtis in cauſa criminis haud eſt. 467
3 Qui nequit accuſare, nequibit teſtificari. ibid.
4 Teſtis & accuſans nemo ſimul eſſe valebit. 469
5 Non eſt ſtringendus anathemate, qui nequit eſſe, fol. 471
6 Pontificis delator agit civilia tantùm. ibid.

¶ Quinta cauſa.

Quinta vocare docet, delatoremque ferire.

¶ Sex quæſtiones quintæ cauſæ.

1 ¶ Multant ſcriptorem famoſi flagra libelli. 472
2 Eſt condemnandus ſemel, & bis, terque vocandus, 473
3 Nemo procuret crimen, civilia curet. 474
4 Præſulis in Synodo ſit condemnatio ſola. 475
5 Celans crimen obeſt multò plus, quàm manifeſtans. 476
6 Aut caput, aut lingua delatori capuletur. 478

¶ Sexta cauſa.

Sexta dat infames, delatos atque forenſes.

¶ Quinque quæſtiones ſextæ cauſæ.

1 ¶ Non accuſabunt infames ſimonialem. 480
2 Accuſans verbo non vincis ſimplic. Præſul. 487
3 Quærere judicium nunquam debes alienum. ibid.

¶¶ 4 Externi

4 Externi veniant, ſi ſit ſententia diſcors. 489
5 Si cadit accuſator, erit reus exoneratus. 491.

¶ Septima cauſa.

Septima Pontificem tangit cathedram repetentem.

¶ Duæ quæſtiones ſeptimæ cauſæ.

1 ¶ Præſule vivente nullus det Pontificatum. 491
2 Nec cathedram repetit Præſul, quam ſponte reliquit. 511.

¶ Octava cauſa.

Octava legitur deſertio Pontificalis.

¶ Quinque quæſtiones octavæ cauſæ.

1 ¶ Vult jus, ne ſtatuat ſucceſſorem ſibi Præſul. 512
2 Nullus amicorum mihi profit, ut eligat inde. 519
3 Detur ab electo vitandi cautio damni. ibid.
4 Linquendus non eſt (niſi ſit ſententia) Præſul. 520
5 Ad dimiſſa redire nequis Papæ ſine ſcriptis. 521.

¶ Nona cauſa.

Solvere non vetat alienos, atque ligare.

¶ Tres quæſtiones nonæ cauſæ.

1 ¶ Bannitus Præſul nequit ordinis eſſe miniſter. 521
2 Alterius patriæ Clerum tondere vetamus. 523
3 Pontificis Clerum Primas non ordinet ullum. 526.

¶ Decima cauſa.

Dena dat, in ſacra quid ſumat Epiſcopus æde.

¶ Tres quæſtiones decimæ cauſæ.

1 ¶ Baſilicæ juri ſubduntur Pontificali. 532
2 Nullus Eccleſiæ Præſul fructus alienet. 535
3 Nil præter ſolidos præſumat quærere binos. 540.

¶ Vndecima cauſa.

Præfigens undena forum ligat, atque relaxat.

¶ Tres quæſtiones undecimæ cauſæ.

1 ¶ Non coram Laico Clericus producitur ullus. 544
2 Officii punit talis ſuſpenſio culpas. 557
3 Seu bona, ſeu mala ſit ſententia, dico timendam. ib.

¶ Duodecima cauſa.

Eccleſiæ res ac proprias biſſena docebit.

¶ Quinque quæſtiones duodecimæ cauſæ.

1 ¶ Clericus hic aliquid proprium prohibetur habere. 587
2 Accipiens vel emens res Eccleſiæ, ſibi reddat. 597
3 Linquas Eccleſiæ totum, quod habebis ab illa. 620
4 Ex re communi quæſitas divide terras. 621
5 Si fortaſſe voles teſtari, de proprio des. 622

¶ Tredecima cauſa.

Tertia poſt decimam decimas & funera tractat.

¶ Duæ quæſtiones tredecimæ cauſæ.

1 ¶ Eccleſiæ dandæ baptiſmali decimæ ſunt. 624
2 Tempora longa trahunt jus funeris & decimarum. 626.

¶ Decima quarta cauſa.

Improbatur uſuras poſt denam quarta voraces.

¶ Sex quæſtiones decimæ quartæ cauſæ.

1 ¶ Quiſque poteſt licitè ſua quærere, dummodò non plùs. 637
2 Pro propria valet Eccleſia qui teſtificari. 638
3 Si tulerit plùs, quàm dederit quis, fœnus habetur. 639
4 Non petat uſuras Laicus vel Clericus ullas. 640
5 Ex malè quæſitis eleemoſyna non fit egenis. 642
6 Si malè parta tenet, dignè non pœnitet ullus. 645.

¶ Decima quinta cauſa.

In dena quinta furor & mulier memorantur.

¶ Octo quæſtiones decimæ quintæ cauſæ.

1 ¶ In furia pœnam non des: nam ſat furor urget. fol. 647
2 Pro patrociniis non quærat munera Clerus. 652
3 Sola voce nequis condemnari mulieris. ibid.
4 Nullas luce Dei cauſas tractare valemus. 654
5 Infami detur purgatio probra neganti. 655
6 Extorquenda rei pœnis confeſſio non eſt. ibid.
7 Solus non tollit Præſul, quem præſtat honorem. fol. 657
8 Ordine non ſumpto tua te probra facta repellens. fol. 659.

¶ Decima ſexta cauſa.

In ſexta decima præbent Monachi ſacramenta.

¶ Septem quæſtiones decimæ ſextæ cauſæ. Et in ea quinta quæſtio tertium locum occupat.

1 ¶ Dantur in hac Monachi paſtores Eccleſiarum. fol. 661
2 Pleno poſſeſſas dabit Abbas jure Capellas. 683
3 Eccleſias jure terræ non vendicat Abbas. 685
4 Temporis Eccleſiæ tollit præſcriptio jura. 686
5 Hæc quadragena dabit domibus jus religioſis. 693
6 Uſurpans ſine judicio rem, decidet à re. 694
7 Si dedit Eccleſiam laicus, non hanc retinebis. 696.

¶ Decima ſeptima cauſa.

Septima poſt decimam prohibet diſſolvere vota.

¶ Quatuor quæſtiones cauſæ decimæ ſeptimæ.

1 ¶ Nulli facta Deo liceat dimittere vota. 707
2 Gonſaldus tenuit ſua quæ dimiſerat æger. 708
3 Abbas ad propria Monachum nunquam ſinat ire. fol. 709
4 Dum redit illicitè, quæ contulit, illa manebunt. fol. 710.

¶ Decima octava cauſa.

Fratribus Abbatem bis nona dat inſtituendum.

¶ Duæ quæſtiones decimæ octavæ cauſæ.

1 ¶ Si Monachus fiat Præſul: bona parta bipartit. 721
2 Inſtituit Præſul Abbates à grege lectos. 722.

¶ Decima nona cauſa.

Dat decima nona Præſul Clero Monachatum.

¶ Tres quæſtiones decimæ nonæ cauſæ.

1 ¶ Pontifices Clerum non impediant monachandum. 731
2 Præſule nolente clauſtrum benè Clericus intrat. fol. 732
3 Multus Canonicos canon prohibet monachari. ib.

¶ Vigeſima cauſa.

Biſdenâ pueri traduntur religioni.

¶ Quatuor quæſtiones vigeſimæ cauſæ.

1 ¶ Quem pater offert, ſi placet exit, cùm ſit adultus. fol. 735
2 Extrahit à clauſtro puerum pater illicò, ſi vult. 738
3 Cogitur invitus nemo retinere cucullam. 739
4 Strictiùs ad clauſtrum Monacho tranſire licebit. fol. 742.

¶ Vigeſima prima cauſa.

Ter ſeptena docet, veſtes geſtare decentes.

¶ Quinque quæſtiones vigeſimæ primæ cauſæ.

1 ¶ Prima ſit ex titulo: ſit commendata ſecunda. fol. 743
2 Præſulis Eccleſiam ſine ſcriptis nemo relinquat. fol. 744
3 Hæc prohibet Clero tractare negotia ſecli. 746
4 Veſtibus hic claris inhibetur Clericus uti. 747
5 Si proprium linquas cenſorem, ſis anathema. 749.

¶ Vigeſima

¶ Vigeſima ſecunda cauſa.

Jurantes falſum damnat biſdena ſecunda.

¶ Quinque quæſtiones vigeſimæ ſecundæ cauſæ.

1 ¶ Peccat perjurans, non jurans quando neceſſe. fol. 750
2 Non eſt perjurus, jurans, veluti putat eſſe. 755
3 Pare majori, quanquam malus eſſe putetur. 762
4 Debent jurata mutari, turpia ſi ſint. 763
5 Si perjurare cogis, perjurus haberis. 769.

¶ Vigeſima tertia cauſa.

Biſdenâ ternâ tractantur bellica geſta.

¶ Octo quæſtiones vigeſimæ tertiæ cauſæ.

1 Ex juſta cauſa multis licet arma movere. 776
2 Pro rebus licitè bellum geritur repetendis. 779
3 Jus eſt, dum læſis ſociis ſuccurritur armis. 780
4 Inferri vindicta valet, quæ crimina purget. 784
5 Occidens Judex perverſos inde meretur. 809
6 Ad bona præcipiunt compelli jura malignos. fol. 825
7 Eccleſiæ rebus ſunt hæretici ſpoliandi. 828
8 Si ſis de clero, tu nunquam belliger eſto. 830.

¶ Vigeſima quarta cauſa.

Hæreſiarcharum dat nomina biſduo dena.

¶ Tres quæſtiones vigeſimæ quartæ cauſæ.

1 ¶ Si ſis hæreticus: tua ſit ſententia nulla. 842
2 Sunt poſt facta mali nonnunquam corripiendi. 858
3 Ob domini labem non damnetur domus ejus. 861

¶ Vigeſima quinta cauſa.

Biſdenâ quintâ ſunt privilegia tacta.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimæ quintæ cauſæ.

1 ¶ Tuta ſit Eccleſia, quam lex privata tuetur. 879
2 Et ſi ſubſequitur lex altera, derogat illi. 884.

¶ Vigeſima ſexta cauſa.

Biſdenâ ſextâ ſunt ſortilegi reprobati.

¶ Septem quæſtiones vigeſimæ ſextæ cauſæ.

1 ¶ Qui ventura ſciunt per ſortes, ſortilegi ſunt. 890
2 Peccat, qui ſcriptis vel ſortibus abdita quærit. ibid.
3 A Perſis reprobæ ſumunt exordia ſortes. 894
4 Quatuor his genera Varro fert ſortibus eſſe. ibid.
5 Ceſſent ſortilegi, ne ſint anathemate ſtricti. 896
6 Quando neceſſe ſubeſt, vinctos à Præſule ſolves. fol. 904
7 Ægris non dentur pœnæ, ſed notificentur. 908.

¶ Vigeſima ſeptima cauſa.

Edocet an ſponſas ducant ter nona voventes.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimæ ſeptimæ cauſæ.

1 ¶ Si ſit ſolenne, dirimit connubia votum. 913
2 Sponſum ſponſa, virum non uxor deſerit unquam. fol. 926.

¶ Vigeſima octava cauſa.

Biſdenâ octavâ gentiles nubere noſces.

¶ Tres quæſtiones vigeſimæ octavæ cauſæ.

1 ¶ Inter gentiles connubia dicimus eſſe. 941
2 Deſerat uxorem vir Chriſtum deſpicientem. 950
3 Vir poſt baptiſmum ducens aliam, bigamus fit. fol. 951.

¶ Vigeſima nona cauſa.

Conjugium ſervile tenet vigeſima nona.

¶ Duæ quæſtiones vigeſimæ nonæ cauſæ.

1 ¶ Connubii vires perſonæ diſſipat error. 952
2 Inſcia cui nupſit, dimittat libera ſervum. 953.

¶ Trigeſima cauſa.

Terdenâ claret cognatio ſpiritualis.

¶ Quinque quæſtiones trigeſimæ cauſæ.

1 ¶ Fonte levans proprium puerum, non vincula ſolvit. 956
2 Infantes prohibet jus conjugium celebrare. 960
3 Tu naturalem non jungito ſpirituali. ibid.
4 Uxor compatris uxoris non mihi nubat. 962
5 Fœdera non fiant clandeſtina conjugiorum. 963.

¶ Trigeſima prima cauſa.

Terdenâ primâ mœcho polluta negatur.

¶ Tres quæſtiones trigeſimæ primæ cauſæ.

1 ¶ Ni certis cauſis mœcham benè ducit adulter. 967
2 Invitam ſponſo non det natam pater ulli. 971
3 Tunc niſi conſenſum dederit, reliquo benè nubit. fol. 973.

¶ Trigeſima ſecunda cauſa.

An meretrix nubat, tangit terdena ſecunda.

¶ Octo quæſtiones trigeſimæ ſecundæ cauſæ.

1 ¶ Turpia linquentem benè ducit vir meretricem. fol. 974
2 Obſtat conjugio ſacro complenda libido. 977
3 Liber avus neptem ſponſat ſervo patre natam. 982
4 Illicito prolem coitu quærat ſibi nullus. ibid.
5 Non ſine mente caro fertur violata puellæ. 988
6 Non valet uxorem mœchus vir linquere mœcham. fol. 994
7 Non alium ducas uxore ſuperſtite primâ. 995
8 Non duc gentilem, ſi ſpondeat eſſe fidelem. 1002.

¶ Trigeſima tertia cauſa.

Terdenâ ternâ friget, compunctio, votum.

¶ Quinque quæſtiones vigeſimæ tertiæ cauſæ.

1 ¶ Si vir ſit gelidus, ab eo ſejungitur uxor. 1003
2 Nubere mœcha poteſt mœcho ſejuncta marito. fol. 1004
3 Quæritur, an crimen purget contritio ſola. 1012.

TRACTATUS DE POENITENTIA, habens ſeptem Diſtinctiones, hîc inſeritur.

1 Gratia divina contritis crimina delet. 1012
2 Perditur hic divinus amor, non in paradiſo. 1041
3 Pœnam peccator benè pro vitiis iterabit. 1061
4 Iſta probat, dimiſſa ſemel peccata redire. 1077
5 Ut purus fias pro crimine, plurima volvas. 1086
6 Crimina Presbytero proprio dic, qui ſapiens ſit. fol. 1090
7 Tandem lætus erit, qui continuè gemet iſtic. fol. 1092.

¶ Redeamus ad quartam quæſtionem trigeſimæ tertiæ cauſæ.

4 Reddito temporibus poſcenti debita ſacris. 1095
5 Mens utriuſque niſi ſit, non benè continet alter. fol. 1097

¶ Trigeſima quarta cauſa.

Ter denâ quartâ nubit vivente marito.

¶ Duæ quæſtiones trigeſimæ quartæ cauſæ.

1 ¶ Morte viri dubia quæ nupſit, adultera non fit. fol. 1103
2 Reddatur primo conjunx hæc nupta ſecundo. ibid.

Trigeſima quinta cauſa.

Cognatos gradibus numerat trigeſima quinta.

Decem quæſtiones trigeſimæ quintæ cauſæ.

1 Cognatam ducat propriam pro conjuge nemo. fol. 1107
2 Omnes uxoris conſanguineas reprobabis. 1109
3 Copula ſeptennis gradibus talis prohibetur. ibid.
4 Hic graduum numerus ætates reſpicit orbis. 1115
5 Truncus ponitur hìc cum ramis, ut docet arbor. fol. 1116
6 Edocet in teſtes aſſumi ſexta parentes. 1133
7 Filius eſſe nequit, inceſtu qui genitus ſit. 1136
8 Diſpenſas ſol s cum junctis ſanguine Papa. ibid.
9 Non benè ſejuncta connubia priſca reformes. fol. 1138
10 Non conſanguineis prolem viduæ dato primi. fol. 1141.

Trigeſima ſexta cauſa.

Ultima de raptis tractabit cauſa puellis.

Duæ quæſtiones trigeſimæ ſextæ cauſæ.

1 Raptum committens per vim rapiendo puellam. 1143
2 Hæc tibi jungetur, purgato crimine raptus. 1144.

DECRETO TERTIA PARS ADJUNgitur: quæ eſt de Conſecratione, quinque diſtinctiones continens.

1 Conſecrat Eccleſias, Miſſasque canit tibi prima. 1147
2 Sacrati tractat panis ſacramenta ſecunda. fol. 1164
3 Tertia dat ferias: & poſt jejunia ponit. 1198
4 Tempora baptiſmi diſtinctio quarta notavit. 1205
5 Frontes confirmans dabit ultima pneuma beatum. 1246.

Expliciunt verſus peculiares, quibus ſatis clarè univerſalis materia Decreti comprehenditur.

Quæſtiones cauſarum ſunt CLXXII.

Quæſtio centuplex, & ſeptuageſima duplex,
Eſt in cauſarum tractatu ritè notata.

Quot quæſtiones habet quælibet cauſa, oſtenditur per quinque carmina ſequentia: in quibus ſunt tot dictiones, quot ſunt cauſæ, ſcilicet xxxvj. Et quælibet dictio cauſam unam repræſentat. Prima dictio primam cauſam: ſecunda ſecundam, &c. Item, quot ſunt literæ in qualibet dictione, tot ſunt quæſtiones ſub illa cauſa per illam dictionem repræſentatæ. Verbi gratiâ: prima dictio, ſcilicet diſcere, quæ primam cauſam repræſentat, ſeptem habet literas: & hoc ſignificat, primam cauſam ſeptem quæſtiones continere. Secunda dictio eſt cauſarum, ubi ſunt octo literæ: ad denotandum, quòd ſecunda cauſa habet octo quæſtiones, & ſic de aliis. Adverte tamen, quòd ſuperior numerus ſignificat cauſas, & inferior quæſtiones. Verſus,

1	2	3	4	5
7	8	11	6	6
Diſcere	*cauſarum*	*quarumlibet*	*ordine*	*membra*

6	7	8	9	10	11	12	13	14
5	2	5	3	3	3	5	2	6
Optes	*ut*	*doceo:*	*ſed*	*non*	*ſis*	*deſes,*	*&*	*anceps.*

15	16	17	18	19	20	21	22
8	7	4	2	3	4	5	5
Inſtanti	*dabitur*	*quod*	*tu*	*vis,*	*quod*	*petis*	*illud*

23	24	25	26	27	28	29	30
8	3	2	7	2	3	2	5
Efficies.	*Res*	*id*	*famatum*	*te*	*dat*	*ad*	*omnes:*

31	32	33	34	35	36
3	8	5	2	10	2
Vſus	*doctrinæ*	*totum*	*ſi*	*conſtituas*	*te.*

Carmina ſubjecta eandem prorſus materiam complectuntur, neque ſunt ſententiæ ſalubris expertia.

Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Dives te lædit res tua, nam miſer es.
Sperne fluentia, reſpice, cras ea non tibi ſumes.
Multa recondis, cur? ut moriens ea des.
Da celer. eſt ſiquidem tutum: da præveniens te.

Do. Baptiſta de ſancto Blaſio in repetit. primæ rubricæ Decreti dicit, canones eſſe ter mille & nonaginta, ponens tales verſus.

Si numerus cautè, ter mille capitula lector,
Atque decem novies, Decretum continet in ſe.

Cauſæ decreti ſunt triginta ſex.

Sub magni longa Decreti parte ſecunda,
Sex & triginta cauſas reperire licebit.

Cauſæ ipſæ xxxvj. patent per xxxvj. vocabula, in ſeptem ſubjectis verſibus poſita, ex quibus non tantùm numerum, ſed etiam principalem materiam cujuslibet facilè cognoſces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto ultimo, qui ſex habet.

1 2 3 4 5
Simon a *appellat* b *ſpoliatus* c *teſte* d *libello* e.
6 7 8 9 10
Infames f *vivens* g *ſucceſſor* h *ſolve* i *regendo* k.
11 12 13 14 15
Cenſuram l *teſtor* m *funus* n *fœnus* o *furioſus* p.
16 17 18 19 20
Monachus q *occidit* r *Abbates* s *clauſtra* t *volentes* u.
21 22 23 24 25
Commendat x *jurans* y *pugnas* z *hæreſis* a *violentas* b.
26 27 28 29 30
Sortilegus c *ſponſis* d *infidis* e *ſerviat* f *infans* g.
31 32 33 34 35 36
Mœcha h *coit* i *mente* k *dubitant* l *gradib.* m *rapiente* n.

SECUNDA

SECUNDA PARS DECRETI, UBI TRACTANTUR CAUSÆ:

QUIA LONGE PROLIXIOR ET DIFFICILIOR EST RELIQUIS, IDEO DILIGENTIUS PRO EJUS COGNITIONE ELABORANDUM EST. ILLIUS PROFECTO OBSCURITATEM PAUCIS ELUCIDATAM CONSPICIET, QUISQUIS HIC IMPRESSA DILIGENTER ANNOTAVERIT.

1 SImon. Simoniacus eſt, & peccatum committit, qui ſpiritualia vendit. Damnantur Epiſcopi, per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorum ſacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores faciliùs, quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Chriſti, quod ejus corpori æquiparatur. *cap. interrogo.* Et in fine de crimine concuſſionis tractatur.

2 Simonia committitur, ſi pro ingreſſu monaſterii pecunia exigatur, vel exacta perſolvatur. Eccleſiaſtica ſtipendia accipere non debet, qui bonis patrimonialibus ſuſtentari poteſt. *c. Clericos.*

3 Simonia an committatur, ſi præbendæ emantur? Inveſtitura Eccleſiæ à Laicis fieri prohibetur. *c. Salvator.*

4 Simonia paterna, an ſit ignoranti filio nociva? & ibi tractatur, an pro crimine unius alter pœnam patiatur?

5 Simoniacè acquiſita Eccleſia per patrem, an poſſit per filium licitè obtineri? Item an poſſit filius fungi ordinatione, quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus?

6 Simoniacus eſt, qui pecuniam largitur, ut eligatur.

7 Simoniaci in ordine malè accepto pœnitentiam agere non poſſunt, & ibi principaliter tractatur, an ab hæreſi redeuntes ſint in ſuis ordinibus & dignitatibus recipiendi: & quòd decreta poſſunt temperari, & canones quandoque relaxari.

b 1 Appellat. Appellare non eſt opus à ſententia à non ſuo Judice lata: quia talis ſententia nulla eſt. *c. in primis. circa fin.* & in prima quæſt. hujus ij. cauſa principaliter tractatur, an ordo judiciarius ſit in manifeſtis obſervandus? & quòd excommunicatio non eſt ferenda, antequam cauſa fuerit examinata. *c. nemo.* & Judex peccatum ſibi ſoli notum damnare non debet. *c. ſi peccaverit.*

2 Appellare poſſet ſpoliatus, ſi ante reſtitutionem ſibi factam accuſatori reſpondere cogeretur. Nullus enim debet accuſari, dum ſuis rebus fuit ſpoliatus.

3 Appellandus eſt calumniator, qui ſcienter falſa crimina intendit. Prævaricator, qui vera crimina abſcondit. Tergiverſator, qui in univerſum ab accuſatione deſiſtit. §. *notandum.* & in hac 3. q. principaliter tractatur, quâ pœnâ feriendi ſunt, qui in accuſatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam canonica: & ibi tractatur, an deficientibus accuſatoribus reus ſit ad purgationem cogendus.

5 Appellatur teſtimonium ſufficiens, quod ore duorum vel trium firmatur, & ibi tractatur principaliter, quot teſtes requiruntur, non tantùm ad convincendum Epiſcopum, ſed etiam contra quemlibet Clericum.

6 Appellatio eſt remedium contra cauſas vitiatas Appellatio intra decennium debet interponi, *c. anteriorum.* & ibi de libellis dimiſſoriis, & de Judicibus, à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero major, non ratione dignitatis, ſed vitæ, *c. quanquam.* Dignitas enim non facit Epiſcopum, ſed vita. *cap. non omnes Epiſcopi.* & ibi tractatur principaliter, an Laici poſſint Epiſcopos accuſare? Chriſtiani per infideles accuſari non poſſunt: nec Sacerdotes per eos, qui ad ſacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accuſatio ritè facta, quando fit in ſcriptis. Et regulariter accuſator ſe debet inſcribere ad pœnam talionis, præterquam in ſex caſibus in ſumma poſitis.

c 1 Spoliatus. Spoliatus & ejectus ante omnia venit redintegrandus. *c. redintegranda.* Boni à malis ſemper moleſtantur.

2 Spoliatus & ejectus poſtquam fuerit reſtitutus, quas inducias debet habere, antequam cogatur in judicio reſpondere: & ibi in ſumma videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis Epiſcopis, & aliis ad judicium venientibus, induciæ ſunt præſtandæ.

4 Spoliati communione Eccleſiæ, & anathemaeizati, infames, inceſtuoſi, ſacrilegi, detractores, & multi alii ſunt ab accuſatione repellendi: & ibi dicitur, quòd anathema differt ab excommunicatione. *c. Engeltrudam.*

5 Spoliatis & aliis quibuſcunqae inimici Judices eſſe non poſſunt, nec accuſatores, nec teſtes: vox enim inimicorum contra nullos eſt audienda. Dicitur etiam ibi, quòd teſtes familiares & domeſtici, & etiam conſanguinei, non ſunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius, ſi adverſarium vult convenire, ipſius forum ſequi debet. *c. pulſatus.*

Nec Epiſcopi damnari, nec Concilia celebrari poſſunt ſine Papa.

7 Spoliati & alii volentes litigare, non debent adverſarios ſuos coram infamibus trahere: quoniam tales, ſcilicet infames & criminoſi, non poſſunt eſſe Judices. Solus enim ille judicare debet alios, qui nihil in ſe habet reprehenſibile. *c. judicet.*

8 Spoliationem, vel alium reatum committens Epiſcopus, à quot Epiſcopis eſt judicandus?

9 Spoliatorum & aliorum teſtes, teſtimonium dicant de his tantùm, quæ præſentialiter & veraciter noverunt. Nec contra abſentes ſunt producendi. Abſentes enim non debent judicari nec accuſari.

10 Spoliatorum & aliorum teſtes in uno deficientes, an ſint in aliis admittendi? Et accuſans de pluribus criminibus, ſi in uno deficiat, an in aliis admitti debeat?

11 Spoliati accuſantes ſuos ſpoliatores & invaſores, ab eis accuſari non poſſunt: quoniam accuſati niſi priùs ſe purgaverint, alios accuſare non poſſunt.

d 1 **Teſte.** Teſtes juris diſpoſitione excommunicati non poſſunt ad accuſationem admitti.

2 Teſtis eſſe non poteſt, qui ad xiv. annum nondum pervenit.

3 Teſtificantis perſonam aſſumere non poteſt, qui ab accuſatione prohibitus eſt.

4 Teſtis, accuſator, & Judex aliquis ſimul eſſe non poteſt.

5 Teſtantur jura, illum non eſſe à communione repellendum, qui die ſtatutâ ad cauſam venire non potuit.

6 Teſtis eſt juris diſpoſitio, deficientem in Epiſcoporum accuſatione non poſſe de cætero agere, niſi in civili & proprio duntaxat negotio.

e 1 **Libello.** Libello famoſo utentes, & ipſum contra aliquem ſcribentes, qualiter puniendi ſunt?

2 Libellum diffamatorium ſcribens, aut aliter reus, tribus citationibus debet in jus evocari. Et per ſcripta nullius accuſatio debet ſuſcipi.

3 Libelli famoſi ſcriptor, aut aliter criminoſus, an admittatur in judicio per procuratorem?

4 Libellus accuſatorius ſi in Epiſcopum datur, id eſt, ſi Epiſcopus accuſetur, ejus cauſa à XII. Epiſcopis audiatur.

5 Libellum famoſum ſcribentes, aut aliorum crimina ſponte confitentes, non debent ad accuſationem admitti. *c. illi.* Et ibi habetur, quòd nec qui parcit, eſt amicus: nec qui verberat, eſt inimicus. *c. non omnis.*

6 Libellum famoſum in alterum ſcribens, aut alteri crimens inferens, quâ pœnâ ferietur, ſi crimen illatum non probetur?

f 1 **Infames.** Infames, excommunicatos, & criminoſos à Sacerdotum accuſatione jus repellit. Et ibi tractatur, qui dicantur infames. *c. infames.*

2 Infamis eſt quodammodò Epiſcopus & reprehendendus, qui ſibi ſoli dicit aliquem crimen ſuum fuiſſe confeſſum: & ibi dicitur, quòd Epiſcopis alios accuſantibus non creditur, niſi probent quod objiciunt.

3 Infamem quodammodò dicimus, & reprehendendum, qui ponit falcem in meſſem alienam. *cap. 1.* Et ibi dicitur, quòd alicui alterius parochianum judicare non licet. Et quot civitates unaquæque provincia habere debeat. *c. ſcitote.* Et quòd Epiſcopus judicio Primatis, & non aliorum, ſe ſubjicere debet.

4 Infamia, aut criminalis accuſatio, ſi imponatur Epiſcopo, id eſt, ſi Epiſcopus criminaliter accuſetur, & Epiſcopi comprovinciales de cauſa cognoſcentes ſint in ſententia ferenda diſcordes, quid juris?

5 Infamis eſſet quodammodò, & reprehendendus Judex, qui vellet reum cogere ad probandum, accuſatore in probationibus deficiente: quia negativa per rerum naturam eſt improbabilis, *c. accuſator.*

g 1 **Vivens.** Vivens ſi adhuc ſit Epiſcopus, alius ſibi ſuccedere non valet, nec in ejus locum ſubrogari: quod verum eſt, niſi eſſet depoſitus, vel de licentia Papæ renunciâſſet, aut per ambitionem ſe ad aliam Eccleſiam tranſtuliſſet. Epiſcopo autem ægrotanti, aut nimia ſenectute gravato, dandus eſt Coadjutor. Epiſcopus Eccleſiam ſuam deſerere non debet. *c. ſicut vir,* nec etiam eſt à ſuis ſubditis relinquendus. *cap. denique.* Prælati duo in una Eccleſia eſſe non debent. *cap. in apibus.* B. Auguſtinus acceſſit, & non ſucceſſit Valerio Hipponenſi Epiſcopo. *c. non autem.*

2 Vivens Epiſcopus aut Sacerdos, qui pro ægritudine à Miſſarum celebratione abſtinuit, an poſſit celebrare recuperatâ ſanitate? Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h 1 **Succeſſor.** Succeſſor an poſſit eligi ab Epiſcopo vivente, hoc eſt, an ſucceſſorem ſibi poſſit Epiſcopus eligere? Et ibi habetur, quòd locus regiminis eſt fugientibus offerendus. Et epiſcopari poteſt, qui prodeſſe deſiderat. *c. qui Epiſcopatum.*

2 Succeſſor Epiſcopi mortui non eſt eligendus munerum datione, aut amicorum patrociniis.

3 Succeſſor Epiſcopi an poſt electionem teneatur juramentum præſtare pro indemnitate Eccleſiæ.

4 Succeſſus ſeu proſper eventus denegatur Clericis, qui ante ſententiam ſuſpenſionis vel depoſitionis à ſuo Epiſcopo diſcedere præſumunt. In tales enim ferenda eſt cenſura.

5 Succeſſus non continget Epiſcopo à ſede Apoſtolica vocato, ſi ad propria revertatur, niſi priùs fuerit purgatus, & Apoſtolicis literis munitus.

i 1 **Solve.** Solve & ſolvi procura teipſum, ô Prælate excommunicate: aliàs non poteris ordinare, nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti ſunt Clerici unius provinciæ à Prælato alterius: adeò quòd Archiepiſcopus, Primas, vel Patriarcha Clericos alterius provinciæ non poteſt ordinare.

3 Solvere vel damnare ſubditos Suffraganei non licet Archiepiſcopo, illo inconſulto. Solvit Papa

ab aliis

ab aliis excommunicatos : & cujuslibet Eccleſiæ Clericos poteſt ordinare. Eſt enim ordinarius Ordinariorum. *c. cuncta per mundum.*

k
1 **Regendo.** Regendo unamquamque parochiam, & res ipſius diſponendo, facit Epiſcopus quod debet. *c. regenda.* & *c. noverint.* Regendi ſunt ſubditi per Epiſcopos viſitantes: ut *c. placuit.*

2 Regendi officium Epiſcopus transgreditur, ſi bona Eccleſiarum uſurpare nititur: quamvis de illis precarias facere poſſit.

3 Regendi ſunt ſubditi ſine exactionibus. Et ibi de cathedratico, quantùm nomine ipſius valeat Epiſcopus habere.

l
1 **Cenſuram.** Cenſuram formidare debent, qui Clericos ad Judices ſeculares trahunt. *c. inſolita.* & *c. placuit.* Et ibi de conjuratoribus, & eorum punitione.

2 Cenſurâ ligatus, id eſt, excommunicatus vel ſuſpenſus, celebrans, eſt depoſitione dignus.

3 Cenſura ſive juſta ſive injuſta, eſt timenda. Cenſurâ ligati ſunt vitandi plùs quàm pagani. *cap. ad menſam.* Cenſurâ Eccleſiaſticâ feriri debet, & ore dæmonum diſcerpi, qui ſuo Epiſcopo eſt inobediens. *cap. abſit.* Cenſuram ex ira proferens graviter delinquit. *cap. ira.* & *cap. cùm apud.* Cenſura ſive ſententia vel judicium quatuor modis pervertitur. *cap. quatuor modis.* Cenſurâ feriendi ſunt, & Judæ proditori comparandi, qui veritatem negant & occultant. *cap. quiſquis.* & *cap. abiit Iudas.* Cenſura ſive ſententia injuſtè prolata viribus caret. Epiſcoporum præceptis non ſemper obediendum eſt. Cenſuræ ſeu anathematis forma habetur in *c. debent.*

m
1 **Teſtor.** Teſtari ſeu teſtamenta facere cùm de proprio liceat, an permittatur Clericis proprium habere? Clericis cauſas agere non licet. *c. duo ſunt genera Chriſtianorum.*

2 Teſtamenta condentes Clerici, an poſſint quibus voluerint ea relinquere, quæ de bonis Eccleſiæ acquiſiverunt? Teſtatur multiplex canon, illos eſſe graviter puniendos, qui res & prædia Eccleſiaſtica invadunt. De bonis Eccleſiæ quatuor ſunt portiones faciendæ. *c. quatuor.* Et ipſarum rerum alienatio an ſit permiſſa? *c. ſine exceptione.* & *c. terrulas.* Liberti Eccleſiæ an poſſint ab ea diſcedere? Res ſacræ ex quibus cauſis alienari valeant? *c. aurum habet Eccleſia.* Pauperibus eſt providendum. *c. gloria Epiſcopi.*

3 Teſtamentum an facere poſſint illi, qui priùs nihil habentes, tempore ſuæ adminiſtrationis aliqua acquiſiverunt, & quid juris de talibus bonis?

4 Teſtamenta an facere poſſint Clerici, de bonis ex ſuis & rebus Eccleſiæ quæſitis?

5 Teſtamenta facere de rebus Eccleſiæ, an ſit permiſſum Sacerdotibus? Et quis ſuccedat eis ab inteſtato?

n
1 **Funus.** Funera & exequias ſuas celebrare, & decimas ſolvere, ubi debent illi, qui ſe de una diœceſi aut parochia ad aliam transferunt.

2 Funerandi jura an poſſint præſcribi? Funera, i. e. corpora mortuorum ubi debent ſepeliri? Et an pro ſepultura aliquid poſſit exigi? Funerum, id eſt, mortuorum animæ quatuor modis ſolvuntur. *animæ.* Funera, id eſt, corpora mortuorum deflenda non ſunt. *c. quàm præpoſterum.*

o
1 **Fœnus.** Fœnus ſive uſuram quodammodò committit, & peccat, qui ultra debitum exigit. *c. quod debetur.* Et ibi principaliter tractatur, an Clerici poſſint ſua repetere, & pro illis litigare?

2 Fœnerariâ causâ, ſive criminali, aut etiam civili, an poſſint produci teſtes domeſtici? Et an Clerici poſſint pro ſua Eccleſia teſtificari?

3 Fœnus ſeu uſura committitur, ſi præter ſortem aliquid exigitur.

4 Fœnora ſeu uſuras nec Clericis nec Laicis licet exercere.

5 Fœnora ſeu uſuræ an ſint aptæ, ut inde fiant eleemoſynæ?

6 Fœneratores & uſurarii veram pœnitentiam agere non poſſunt, niſi reſtituant, quæ rapuerunt.

p
1 **Furioſos.** Furioſos punire non decet ex his, quæ faciunt, cùm ſint mente alienati, & ibi habetur de Loth & aliis ebrioſis.

2 Furioſis Clerici quodammodò comparandi eſſent, ſi pro patrociniis impenſis munera exigere vellent.

3 Furioſo Judex comparari poſſet, qui ex mulieris confeſſione Clericum condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra Clericos teſtimonium ferre non poſſunt.

4 Furioſi quodammodò ſunt Eccleſiæ miniſtri, qui diebus dominicis & feriatis cauſas tractare volunt.

5 Furioſo ſimilis dici poſſet Judex, qui neganti purgationem indiceret, niſi infamiâ laboraret.

6 Furoris quodammodò plena res eſſet, ſi à miniſtris & ſubditis confeſſio cruciatibus extorqueretur. Juramenta quædam ſunt irritanda, quædam relaxanda. *c. auctoritatem.* & *c. alius.* in quo c. habetur, quòd ſolus Romanus Pontifex Regem Franciæ tanquam inutilem depoſuit. Excommunicatis fidelitas ſervanda non eſt.

7 Furioſè procederetur, ſi Diaconus vel Presbyter ſine concilii examinatione dejiceretur.

8 Furore quodam plenus cenſetur, qui carnis fragilitate ante ordinationem lapſus, & in judicio confeſſus vel convictus, poſteà præſumit offerre, & in ordine ſuſcepto miniſtrare: quod verum eſt de crimine depoſitionem inducente.

q
1 **Monachus.** Monachus an poſſit licitè officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare? Decimæ de conſenſu Epiſcopi Sacerdotibus dari debent. *cap. revertimini.*

2 Monachi an poſſint in ſuis Capellis Presbyteros inſtituere?

3 Monachorum & Eccleſiarum jura, an per præſcriptionem tolli poſſint?

4 Monachi an poſſint præſcribere contra Eccleſias & Prælatos ſeculares?

5 Monachi & Prælati res Eccleſiæ ſuâ auctoritate repetere non valent.

6 Monachi, Epiſcopi, & alii Prælati, ſi ſuâ auctoritate uſurpant, quæ ad ſe pertinere putant, an cadant à cauſa?

7 Monachi & Abbates an poſſint retinere Eccleſias, decimas, & jura patronatûs de manibus Laicorum ſibi conceſſa, ſine Epiſcopi conſenſu? Et ibi habetur, quòd Epiſcopus habet diſpoſitionem omnium Eccleſiarum, quæ in ſua diœceſi conſtitutæ ſunt. *c. omnes baſilicæ.* Et etiam ibi plenè de jure patronatûs. *cap. quicunque. cap. filiis. cap. decernimus.*

r 1 **Occidit.** Occidit ſeipſum ſpiritualiter, qui à voto reſilit.

2 Occidit quodammodò temporaliter ſeipſum, qui ſuum reſignat beneficium. Sed ſi in infirmitate reſignavit, an ſit ei reſtituendum, poſtquam convaluerit? Et ibi habetur, quòd ante probationem triennii nullus in monaſterio debet ſuſcipi.

3 Occidit animam ſuam Monachus ad propria rediens, poſtquam ſe & ſua monaſterio tradidit.

4 Occidens vel percutiens Clericos diabolo ſuadente, eſt excommunicatus ipſo jure. *c. ſi quis ſuadente diabolo.* Et ibi habetur, quòd Eccleſiæ conceſſa non ſunt revocanda: & qui talia aufert, ſacrilegium committit: & Eccleſiæ immunitas non eſt violanda.

ſ 1 **Abbates.** Abbates aut Monachos factos Epiſcopos jus obligat ad relinquendum, quod ante habuerunt, monaſterio: quod pòſt, Eccleſiæ propriæ. *c. ſtatutum.*

2 Abbates ſunt à propriis fratribus eligendi, & non ab Epiſcopis. Abbates repellere non eſt permiſſum Monachis: neque commatres facere. Abbates & Monachos poſſunt Epiſcopi viſitare, & conditiones exigere tempore dedicationis conſtitutas. Abbates & Monachi cum Sanctimonialibus habitare non debent, quia ſexuum commiſtio eſt periculoſa. *c. diffinimus.*

t 1 **Clauſtra.** Clauſtra ſive religionem intrare volentibus Clericis, non eſt à ſuo Epiſcopo denegandus ingreſſus.

2 Clauſtrum ingredi Clericis permittitur, etiam Epiſcopo invito.

3 Clauſtrum unum petere altero derelicto, an ſit permiſſum Monachis regularibus canonicis, ſine permiſſione Abbatum.

u 1 **Volentes.** Volentes & ſpontaneos monaſterium intrantes pueros, an cogant jura religionis propoſitum tenere. Voluntariè puellæ virginitatis propoſitum ſuſcipientes, nuptias eligere non poſſunt.

2 Voluntate patris ſpretâ, ſi filius religionem ingreditur, an à patre revocari poſſit?

3 Voluntariè habitum religionis ſuſcipientes, illum deſerere non poſſunt: ſed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.

4 Volentes religioſi ad arctius monaſterium tranſire, non ſunt impediendi.

x 1 **Commendat.** Commendatam unam Eccleſiam poteſt habere Clericus in altera intitulatus. Commendandi ſunt Clerici, qui in una & non in pluribus Eccleſiis volunt conſcribi. Et ibi habetur, quòd duobus Epiſcopatibus poteſt quandoque quis præfici. *c. relatio.*

2 Commendandi non ſunt Clerici, qui ſine literis dimiſſoriis de una Eccleſia tranſeunt ad alteram. Matrimonium ſpirituale contrahitur inter Curatum & Eccleſiam ſuam, quæ non debet eſſe ſcortum. *c. ſicut.*

3 Commendatio nulla, ſed potiùs vituperium eſt Clericis, qui ſecularium negotiorum procuratores eſſe volunt.

4 Commendandi ſunt Clerici, qui veſtibus ſibi congruentibus utuntur, unguenta & fulgida veſtimenta fugientes.

5 Commendare non debemus Clericum, qui à ſuo Epiſcopo depoſitus, Imperatorem aut Judicem ſecularem adit.

y 1 **Jurans.** Jurans verum non peccat: ſed ſecùs, ſi pejerat, & per creaturas jurare non licet.

2 Jurans falſum, quod putat verum, an ſit perjurus? Quot comites habeat juramentum? & quot ſunt genera mendacii?

3 Perjurum Prælatum & criminoſum ante ſententiam diffinitivam derelinquere non licet.

4 Juramenta illicita an ſint ſervanda?

5 Pejerare & contra juramentum ſuum venire, qui cogit aliquem, licèt perjurus non ſit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate quis cogatur jurare? Et ibi ponitur forma juramenti fidelitatis. *c. de forma.*

z 1 **Pugnas.** Pugnas committere ſeu militare, an ſit peccatum?

2 Pugna ſive bellum quod dicatur juſtum.

3 Pugna an debeat committi pro repellenda ſociorum injuria?

4 Pugna non ſemper eſt exercenda contra malos. Mali enim ſunt quandoque à bonis tolerandi, & non abjiciendi. Quædam tamen mala ſunt repellenda & punienda, quædam toleranda. Mali ſunt medicinali ſeveritate ad bonum cogendi, ut Nabuchodonoſor. Et hæretici etiam inviti ſunt ad ſalutem trahendi. Pugnis & bellis ſunt coërcendi Eccleſiaſticæ religionis inimici.

5 Pugnas ſeu bella qui Deo auctore geſſerunt, præcepta non occidendi minimè tranſgreſſi ſunt. Et ibi, an mali ſint occidendi? Habens gladii poteſtatem poteſt occidere, ſi hoc faciat amore juſtitiæ.

6 Pugna & coactio eſt exercenda in malos, ut teneant bonum jam ſuſceptum. Non autem ſunt ipſi mali ad bonum non ſuſceptum cogendi.

7 Pugna ſi juſta ſit, poſſunt hæretici & omnes hoſtes licitè ſuis rebus ſpoliari.

8 Pugna ſeu bellum an poſſit per Clericos committi? & an poſſint Clerici arma ſumere? Qui ſacramenta Dei tractant, judicium ſanguinis agitare non debent.

a 1 **Hæreſis.** Hæreſis quælibet ab Eccleſia Romana deſtruitur. Hæreticus an

poſſit

poſſit alium excommunicare, privare, vel ſententiâ notare? Excommunicatus alium excommunicare non poteſt. Hæreticorum conſortia, & eorum ſacrificia ſunt à catholicis fugienda.

2 Hæretici etiam poſt mortem ſunt excommunicandi. Eccleſia viventes & non mortuos, an ligare poſſit vel ſolvere?

3 Hæreticus ſi dominus eſt, aut alio crimine irretitus, an poſſit excommunicatio ferri in familiam ſuam pro delicto ipſius domini, & in filium pro peccato patris? Excommunicandi ſunt, qui corrigi nolunt: & etiam illi, qui duas uxores habent: teſtes falſi, homicidæ, & multi alii. Hæreticorum tandem variæ ſpecies ponuntur.

b 1 **Violatas.** Violatas Romanorum Pontificum cenſuras, à nullo decet eſſe. Violantes ſacros canones in Spiritum ſanctum blaſphemant. Violanda non ſunt, ſed ſervanda Sanctorum ſtatuta, & eorum regulæ in Synodo conſtitutæ.

2 Violari non debent privilegia Eccleſiarum: nec Archiepiſcoporum. Violans civitates & occidens ſuos Præſules, Epiſcopali dignitate privatur. *c. ita nos.*

c 1 **Sortilegus.** Sortilegus quis ſit: ſive qui dicantur ſortilegi?

2 Sortilegum eſſe, an ſit peccatum? ſortibus an ſit credendum?

3 Sortes, ſive divinationes à quibus exordium ſumpſerunt.

4 Et de multiplici genere divinationis: & quot modis dæmones futura prænoſcunt.

5 Sortilegi, vel divinatores an ſint excommunicandi, ſi ceſſare noluerint? Sortilegia, & magicam artem debent Epiſcopi eliminare. Sortilegiis, vel maleficiis nullo pacto debent Sacerdotes operam dare, aliàs abjiciendi ſunt.

6 Sortilegus, vel alius ab Epiſcopo excommunicatus, an per alium, ipſo inconſulto, poſſit abſolvi? Et an Presbyteri poſſint reconciliare pœnitentes? Pœnitentia morientibus non eſt deneganda, etiam à ſimplici Sacerdote.

7 Sortilegis & aliis morientibus non eſt pœnitentia imponenda, ſed benè innoteſcenda. In pœnitentiis imponendis multa ſunt conſideranda. Meliùs eſt Sacerdotem pœnitentiam imponentem eſſe nimis miſericordem, quàm nimis ſeverum. Sortilegi ſunt & excommunicati, qui dies, menſes, & annos Paganorum ritu obſervant.

d 1 **Sponſis.** Sponſis Dei, ſe Deo dedicantibus, & virginitatem voventibus, nuptias contrahere non licet. Sponſalia de præſenti, ſive matrimonia per voventes ſolenniter contracta, non tenent.

2 Sponſa unius, an poſſit à ſuo ſponſo recedere & alii nubere? Sponſa ſine conſenſu ſponſi, & è contrà, religioſam veſtem ſuſcipere non poteſt poſt copulam carnalem: ſecùs ante. Sponſalia vera an fuerint inter Joſeph & Mariam? Sponſam alterius nullus rapiat, & ibi aliquid de Raptu.

Infidis. Infidis ſeu infidelibus conjugium contrahere licet: & inter eos dicitur eſſe matrimonium, licèt non ſit ratum. Infidelis uxor virum cogens ad malum, licitè dimittitur. Infidelium, ut Judæorum, convivia, & etiam conjugia ſunt à Chriſticolis vitanda.

2 Infidelium unus, ſi convertatur ad fidem, altero remanente in infidelitate, an poſſit ad fidem converſus alii ſe copulare?

3 Infidelis, qui ante baptiſmum unam uxorem habuit, & poſt baptiſmum aliam, bigamus eſt cenſendus, nec poteſt eſſe Epiſcopus. *c. acutius.* ibid.

f 1 **Serviat.** Servire adſtrictus, ut putà ſervus, ſi contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, non eſt inter eos conjugium, quia error perſonæ & conditionis impediunt & dirimunt: ſecùs autem eſt de errore fortunæ & qualitatis.

2 Servum ſcienter acceptum in maritum non poteſt mulier dimittere: ſecùs ſi ignoranter. Servi poſſunt matrimonia contrahere.

g 1 **Infans.** Infans proprius, ſi teneatur à patre in ſacro baptiſmate, licèt per tale factum ſuæ uxori compater efficiatur, non propter hoc ab ipſa uxore ſeparabitur, niſi ad ſervandam continentiam poſſit induci.

2 Infantes ſponſalia contrahere nequeunt, quia in illa ætate conſentire non poſſunt.

3 Infantes ſive filii ſpirituales vel adoptivi, an poſſint naturalibus per matrimonium conjungi?

4 Infantes ſive filium aliquem non debet uxor ſimul cum viro ſuo in baptiſmate ſuſcipere, *cap. fil.* quia eſſet ejus commater. Et ibi dicitur, quòd non poteſt quis ducere in uxorem relictam compatris ſuæ uxoris: nec etiam duas commatres.

5 Infantibus ſi conceditur nuptias contrahere, ipſorum & quorumcunque aliorum nuptiæ ſeu matrimonia non debent clàm fieri, ſed publicè, & ſic non debent eſſe clandeſtina. Tandem inſtruuntur Judices ad cuncta rimandum.

h 1 **Mœcha.** Mœcha ſive adultera, & ab aliquo per adulterium polluta, an poſſit per eum duci in uxorem? Et ibi matrimonia ſecunda conceduntur. *c. quòd ſi dormierit.*

2 Mœcham ſæpè mulierem efficit coactio, & ideò nulla mulier eſt cogenda nubere, quia in matrimonio animus plenâ libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro uxorem deſerere, ut fecit Lotharius.

3 Mœchiæ notam an dicantur incurrere filii & filiæ, qui poſt ſponſionem parentum cum aliis contrahunt: hoc eſt, an filii & filiæ poſt promiſſionem & ſponſionem parentum ſuorum poſſint licitè cum aliis contrahere?

i 1 **Coit.** Coire ſolita (ut eſt meretrix) poteſt in uxorem duci, ſi de ejus correctione ſpes habetur. Coitûs ſive fornicationis causâ poteſt uxor dimitti.

2 Coitûs ſive incontinentiæ causâ ducta, an ſit

conjunx appellanda? Abortum procurantes an ſint homicidæ?

3 Coitu ſive copulæ conjugali apta puella, ſi habet patrem ſervum, & avum liberum, in matrimonio contrahendo ſequatur de honeſtate arbitrium avi, & non patris, qui liberum non habet arbitrium, cùm ſit ſervus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: vivente enim uxore ex quacunque cauſa, neque ex ancilla, neque ex alia, licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. *c. meretrices.*

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem? Carnis virginitas non ſervatur, ſi mens corrumpitur. Viro uxorem, extra fornicationis cauſam, derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & ſic adulter, uxorem adulteram dimittere non poteſt.

7 Coitûs ſeu fornicationis cauſâ dimittens uxorem, eâ vivente aliam ducere non poteſt. Coitus contra naturam, & cum perſonis conjunctis, eſt graviſſimum peccatum.

8 Coitum ſive incontinentiam incurrere non debet aliquis, ut aliqua ad fidem convertatur. Et ſic non licet ducere uxorem infidelem ſub ea conditione, ut convertatur & fidelis efficiatur.

k 1 **Mente.** Mente ſeu voluntate mulier cupit, ut fiat mater, & habeat liberos, tamen ejus vir eſt frigidus & maleficiatus, an propter hoc ſit ab eo ſeparanda?

2 Mens & voluntas eſt mulieri, poſt mortem viri, cum illo contrahere, cum quo priùs fornicata fuit: an poſſit? Viro uxorem dimittere propriâ auctoritate & ſine judicio Eccleſiæ non licet, neque eam occidere. *c. admonere.*

3 Mentis ſeu cordis ſolâ conditione, abſque oris confeſſione, an poſſint peccata deleri, & utrùm poſſimus Deo ſatisfacere? Illam quæſtionem prolixè tractat Gratianus, ejus occaſione interſerens tractatum de pœnitentiâ, ſeptem diſtinctiones continentem.

4 Mentis ſcrupulo ceſſante, an poſſit maritus tempore orationis & pœnitentiæ uxori debitum reddere? Et ibi habetur, quòd tempore quadrageſimali nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas eſt viro continentiam vovere. Non poteſt hoc facere ſine conſenſu uxoris tacito vel expreſſo, niſi ſit ſponſa nondum cognita. Mulier viro debet ſubeſſe, cùm vir ſit caput mulieris. *c. hæc imago.*

l 1 **Dubitans.** Dubitans uxor de morte mariti, & credens illum eſſe mortuum, ſi contrahat cum alio, an dicatur rea adulterii?

2 Dubitans mulier de morte mariti, ſi cum alio contraxit, & poſteà maritus ejus rediit, an ſit cogenda ad eum redire, & primum dimittere?

m 1 **Gradibus.** Gradibus conſanguinitatis nobis contingentes mulieres non poſſumus ducere in uxores. Quare conſtitutum fuit, ne conſanguineæ ducantur.

2 Gradu conſanguinitatis uxori contingentem non licet uxorem ducere.

3 Gradus conſanguinitatis & affinitatis ſecundùm decreta uſque ad ſeptimam generationem habent prohibitionem: hoc eſt, quòd ratione conſanguinitatis & affinitatis prohibitum eſt matrimonium uſque ad ſeptimum gradum.

4 Gradus VI. conſanguinitatis quare prohibitus eſt ſecundùm canones.

5 Gradus conſanguinitatis quomodo computandi ſunt.

6 Gradibus prohibitis conjuncti ad quorum accuſationem vel teſtificationem ſunt ſeparandi. Et ibi de juramento ſeparationis & reconciliationis. Et de juramento eorum, qui conſanguinitatem probant. *c. de parentela.*

7 Gradu prohibito conjuncti, ſi ad invicem carnaliter commiſceantur, filii ex tali inceſtuoſo coitu procreati, non ſunt filii appellandi.

8 Gradus conſanguinitatis & affinitatis quis dicatur eſſe diſpenſabilis: id eſt, quo gradu poſſit diſpenſari cum conſanguineis & affinibus?

9 Gradu prohibito conjuncti (licèt fortè ſententia pro matrimonio fuerit lata) poſſunt ſeparari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipſum lata poteſt retractari veritate compertâ, quia talis ſententia nullo curſu temporis tranſit in rem judicatam. Et ibi dicitur, ſententiam etiam Romani Pontificis in melius poſſe mutari. *c. ſententiam.*

10 Gradus affinitatis (ſive ipſa affinitas) in ſuperſtite non deletur. Item ſoboles ex ſecundis ſuſcepta nuptiis, conſanguineis prioris viri copulari non debet, ſecundùm decreta, ſed hoc corrigitur per *c. non debet. de conſang. & affin.*

n 1 **Rapiente.** Rapiente virginem per vim ab aliquo, raptus committi dicitur.

2 Rapiens violenter puellam, poteſt illam peractâ pœnitentiâ in uxorem ducere. Et ſic rapta raptori jure canonico nubere poteſt. *c. denique.* & meliùs extra de rap. *c. cum cauſa.* cum ſimilibus.

EA, DE QUIBUS LECTOREM PRINCIPIO VISUM EST ADMONERE, HÆC SUNT.

IN Eccleſia Romana, omnium Eccleſiarum magiſtra, ſolitos eſſe aſſervari Conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac cæteris Eccleſiis communicari, planè compertum eſt. ¶ Atque in uſu præcipuè videtur fuiſſe collectio illa, quam Nicol. Papa *in c. ſi Romanorum. diſt. 19.* Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones & regulæ illæ, quæ recenſentur à Leone IV. *cap. de libellis. diſt. 20.* Hujus Codicis tria manuſcripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana Bibliotheca. Extat etiam impreſſus Maguntiæ Anno Salutis M. D. XXV. Repertus eſt autem in vetuſtiſſimo Cardinalis Vercellenſis codice, Creſconii ad Epiſcopum Liberinum quidam quaſi nomocanon: in quo, cùm pluribus cauſarum titulis propoſitis, exponatur deinde, quibus Synodorum, ac Decretalium Epiſtolarum locis cauſæ illæ tractentur, capita capitibus Maguntini codicis, & numeri numeris optimè reſpondent. Quæ quidem à Creſconio adhibita diligentia ſatis indicat, frequentiſſimum fuiſſe hujus collectionis uſum: & hæc ea eſt, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, abſolutè Codex Canonum vocatur. ¶ Cæterùm inter privatos collectores, qui multò plura congerere ſtuduerunt, perantiquus eſt *Iſidorus:* cujus collectio protenditur à canonibus Apoſtolorum uſque ad Concilium Hiſpalenſe ſecundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, & uno monaſterii Dominicani ſanctæ Mariæ ſupra Minervam: extat autem impreſſa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Conciliis, ſcriptisque admiſta. Iſidorum hunc Igmarus Archiepiſcopus Rhemenſis in libro de Synodis, celeberrimum illum Hiſpalenſem fuiſſe affirmat, à quo, teſtatur etiam Tritemius, librum Decretorum eſſe conſcriptum: ac certè multa verba, quæ in Præfatione hujus collectionis leguntur, ſunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ Bibliothecæ initio Præfationis ita legitur: *Iſidorus mercator ſervus Chriſti, lectori conſervo ſuo, &c.* nec multò ſecùs in Vaticanis: quo loco in impreſſis eſt, *Iſidorus peccator ſervus Chriſti, &c.* ¶ Secutus deinde eſt

(ut de

(ut de iis primùm, quorum operâ typis excuſa ſunt, loquamur) *Burchardus*, Wormacienſis Epiſcopus, Othonis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum & provinciarum, ut Iſidorus, ſed rerum, & cauſarum ſibi ſequendum putavit. ¶ Iiſdem veſtigiis inſtitit non ita multò pòſt *Ivo*, Carnotenſis Epiſcopus: ſed exortâ interim Berengarii hæreſi, multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam præterea ex Pandectis & Codice: dùm de Laicorum quoque officiis ſibi agendum putat: quod Burchardo minùs neceſſarium viſum fuerat. ¶ Extant autem duo volumina, Ivonis nomine inſcripta, eandemque habentia præfationem: quorum unum, quod *Pannormia*, alterius, quod abſolutè *Decretum*, inſcribitur, quaſi epitome quædam eſt. Verùm in hoc eodem campo alii etiam graviſſimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in privatis Bibliothecis manuſcripti habentur) *Creſconius, Anſelmus, Deuſdedit Cardinalis, Gregorius Presbyter*, qui volumen ſuum *Polycarpus* inſcripſit, aliique nonnulli præclarè ſe exercuerunt, ſuamque operam probaverunt. Noviſſimus iſtorum omnium, præter auctorem Pannormiæ (nam is recentior fortaſſe eſt) *Gratianus* Monachus Benedictinus, non tantùm decretis colligendis (quod ſuperiores fecerant) operam dedit: ſed Ivonis fortaſſe Præfatione excitatus, eò potiſſimùm incubuit, ut certis quæſtionibus propoſitis, quid in utramque partem ex Canonibus, qui inter ſe nonnunquam pugnare videbantur, dici poſſet, ipſe & afferret, & explicaret: omninoque eorum varietatem, quæ ſpeciem diſſenſionis habebat, ad concordiam revocaret. Cæterùm in longo ac perdifficili opere multa à parùm æquis hominibus exagitabantur; nonnulla pii etiam & verecundi interdum deſiderabant.

Quamobrem ne hujuſce utiliſſimi & graviſſimi Codicis vacillaret auctoritas, placuit primùm Pio IV. ac ſubinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam hujus perfecti operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit) ut illi corrigendo ſumma opera daretur, mendæ librariorum tollerentur: ſi qua etiam in re Gratianus, ut homo, minùs vidiſſet, modeſtè notaretur, ipſaque omninò capita ſuis auctoribus quàm diligentiſſimè reſtituerentur. Itaque & Romæ Vaticana Bibliotheca, & monaſterii Dominicani ſupra Minervam, aliæque non paucæ excuſſæ ſunt, & ex aliis urbibus atque regionibus invitati doctiſſimi homines, qui idem facerent, & ſi quid inveniſſent, quod ad hanc rem pertineret, pro ſua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Quâ diligentiâ illud factum eſt, ut cùm jam magnam partem ſuum unicuique tributum ſit, ac proptereà intelligi plerunque poſſit, quæ Synodorum generalium, quæ ſummorum Pontificum, quæ provincialium Conciliorum, quæ Patrum decreta ac ſententiæ, atque inter hæc, quæ ſanctæ Romanæ ſedi probata ſint, quæ minimè, vix quiſquam errare, atque incerta pro certis ſequi, certa verò pro incertis ſuſpecta habere poſthac queat.

Quod

Quod ad citationes auctorum pertinet, ubi error evidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis collectoribus allatâ citatione conſentiebant, ſublatis falſis inſcriptionibus veræ ſunt reſtitutæ : ubi verò, quamvis caput apud alium auctorem eſſet inventum, fieri tamen poterat, ut illius quoque eſſet, quem Gratianus citaret (ſunt enim haud rarò decreta tralatitia, & ſententiæ ſimiles in bonis auctoribus) retentâ Gratiani citatione, ſatis viſum eſt locum, ubi hodiè habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius auctoris eſt, qui citatur, aliqua verò minimè, aut verba valdè ſunt mutata : Id quoque eſt indicatum, adſcriptumque præterea in margine, quo loco idem caput in gloſsâ Bibliorum ordinariâ, in libris Sententiarum, & apud cæteros collectores habeatur, eos præſertim, qui in hujus Operis emendatione magno uſui fuerunt. Animadverſum verò eſt, multa olim fuiſſe (quorum nonnulla hodiè etiam habentur) homiliarum ex variis auctoribus collectarum volumina : quibus homiliis nomen auctoris aut non eſſet præpoſitum, aut etiam mutatum : quod Decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerunque non poterant, errandi interdum dederit occaſionem. Sæpè etiam Gratianus multas Patrum ſententias ſimul colligit, atque in unum caput concludit (quamvis in vulgatis Codicibus plerunque in diverſa capita ſint diſtractæ, ſed ferè ſint Rubrica) idque cùm facit, non ipſa prorſus auctorum verba affert, ſed arbitratu ſuo mutat, addit, imminuit, ſummatim complectitur : quod etiam Burchardus & Ivo faciunt, cùm citant hoc modo, *ex dictis Auguſtini, ex dictis Hieronymi.*

In emendando textu, primùm initia capitum ob uſitatas Doctorum citationes non ſunt mutata : ſed ubi ab originali diſcrepabant, in margine aut in notatione eſt indicata germana lectio. Deinde hæc gloſſæ ipſius habita ratio eſt, ut nihil in textu ſit mutatum, ubi mutatio ipſa impeditura erat, quò minùs, quid ſibi auctor gloſſæ voluiſſet, animadverti poſſet : ſed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum eſt indicatum. Ubi verò hæc non obſtabant, hæc ferè ſervata corrigendi ratio eſt : ut ſi videretur voluiſſe Gratianus auctorum, quos citaret, ipſa prorſus verba referre, ea ex ipſo originali emendarentur, & interdum etiam, non levi propoſita utilitate, aliqua adderentur : niſi ſicubi vulgata lectio viſa eſt melior : nam tunc illâ retentâ notatum eſt, quomodo originale ipſum habeat. Sin autem Gratianus non eadem prorſus verba afferre voluerat, ſed aut in ſummam quandam ipſe redigere, aut ab aliis redacta, ut ab auctore gloſſæ ordinariæ, ab Ivone & aliis collectoribus referre : tunc nihil ferè emendatum vel additum eſt, niſi fortè Patris illius, unde collector acceperat, reſtituta lectio magnam afferre viſa eſſet utilitatem : multiſque locis id notatum eſt, & verba ipſius originalis allata, ut Lector identidem in memoriam hujus adhibitæ cautionis revocaretur, & labore ad originalia adeundi levaretur. Quòd ſi idem caput ex pluri-

bus

bus vicinis alicujus Patris locis confectum eſt (nam quæ multùm diſtabant, ſatis plerunque fuit in margine indicare) adjectæ ſunt in textu particulæ illæ *& ſuprà, & infrà:* ſc. ubi ſeriem & nexum collectionis impeditur æ non erant : ubi verò Gratianus ipſe loquitur, ex manuſcriptis hujus libri exemplaribus pura germanaque lectio eſt reſtituta.

In Codice Canonum capita, quæ ex Græcis Synodis recitantur, ſunt à Dionyſio Exiguo in linguam Latinam converſa : cujus Præfatio manuſcriptis ipſius codicis exemplaribus præpoſita legitur. Iſidorus autem partim hâc ipsâ Dionyſii verſione, quanquam raro, partim fortaſſe priſcâ illâ, cujus mentionem in præfatione ſua Dionyſius facit, uſus eſt aut integris, aut aliquantulùm immutatis : partim etiam aliis, quæ tunc, ut ipſemet Iſidorus teſtatur, extabant, hodiè, præterquam apud iſtos Decretorum collectores, non extant. Quocircà mirandum magnoperè non eſt, ſi cæteri collectores, & omnium ferè poſtremus Gratianus, qui & Codicem illum Canonum, & Iſidori collectionem, & alias etiam habebant, eundem canonem non ſemper ex eadem verſione recitent. Qua de re ſæpè in notationibus Lector eſt admonitus, & ubi neceſſarium viſum eſt, Græca canonis verba cum verſione novâ ſunt allata: idemque in cæteris Patrum Græcorum ſententiis factum eſt.

De nomine *Paleæ* ſunt variæ doctorum hominum ſententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leves continerentur, hoc nomine appellari cenſuerunt: alii quaſi τὰ παλαιὰ, id eſt, antiqua: alii quaſi additiones quaſdam, derivatâ, aut potiùs depravatâ voce ab adverbio πάλιν, id eſt, rurſum, quo ſcriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verùm Joannes Andreæ in additionibus ad Speculatorem, titulo de Diſputationib. & allegationib. prope finem (quem Imola in Rubrica de verborum obligationibus, Alexandrinus in prooemio Decretalium, Jaſon in Rubrica titulo de Actionibus, & alii ſunt ſecuti) putat, quendam Protopaleam, quem Jaſon addit Cardinalem fuiſſe, collectioni Gratiani capita hæc adjunxiſſe. Atque ut in re tam incertâ aliquid elici conjecturâ poſſit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obſervatum fuerit. In tribus, quæ ſunt antiquiſſima, & videntur ſcripta paulò poſt Gratiani ætatem, pauciſſima ex hujuſmodi capitibus habentur. In uno valdè emendato ſunt appoſita in margine ſine ulla nota, ſed non omnia quæ in his non habentur. In alio literis perantiquis deſcripto Paleæ ipſæ recentiori ſcripturâ toti volumini præponuntur. In cæteris habentur aut omnes, aut pleræque : & partim quidem cum Paleæ nomine, partim verò ſine ullo à cæteris capitibus diſcrimine. Ex qua obſervatione illud videtur poſſe colligi, has Paleas eſſe additiones, non eodem tempore factas, ad primam collectionem Gratiani, in margine primùm adſcriptas, ac nonnullas fortaſſe ab ipſomet Gratiano (ut fit) inter componendum aut relegendum : quas deinde librariorum quidam omiſerint, quidam in contextu poſuerint, interdum conjunctè cum prioribus capitibus, interdum

dum cum aliquo diſcrimine. Falſam verò eſſe illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo conſtat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetuſtiores Gratiani collectores habentur: quod ſuis locis indicabitur.

In pleriſque vetuſtis hujus collectionis exemplaribus hæc tanquam inſcriptio rubris literis poſita eſt: *Concordantia diſcordantium canonum:* addita in quibuſdam dictione, *Incipit*, ſine ulla Gratiani mentione. Verùm in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cui voluminis ipſius initio recentiori ſcripturâ Paleas eſſe præpoſitas, dictum eſt, ante ipſas Paleas eſt hic titulus, *Decretum Gratiani Monachi ſancti Felicis Bononienſis, ordinis ſancti Benedicti, compilatum in dicto monaſterio, Anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, tempore Eugenii Papæ tertii:* in aliis verò duobus Codicibus, in extremo eſt, *Explicit Decretum compilatum à Gratiano Monacho monaſterii ſancti Felicis de Bononia.* In Chronico, quod inſcribitur, *Pomærium Eccleſiæ Ravennatis,* qui liber in Bibliotheca Vaticana ſervatur, hæc de Gratiano leguntur, *Anno Chriſti milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, Gratianus Monachus de Claſſa civitate Tuſciæ natus, Decretum compoſuit apud Bononiam in monaſterio ſancti Felicis.* Idem teſtatur Hugutio, vetuſtiſſimus hujus Codicis interpres, ſecundâ, quæſtione ſextâ, cap. poſt appellationem. & Vincentius in libro Hiſtoriarum bis, ſemel libro vigeſimo tertio, capit. trigeſimo primo, loquens de Iſidoro: & iterùm libro vigeſimo quinto, cap. octuageſimo quarto, agens de Ivone, & aliis decretorum collectoribus: & ſanctus Antonius part. tertiâ hiſtor. tit. decimo octavo, cap. ſexto. Tritemius verò in libro de Scriptorib. Eccleſiaſticis, Gratianum agnoſcit hujus collectionis autorem: itemque in libro ſecundo de Viris illuſtribus ordinis ſancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipſam fortaſſe Operis inceptionem ſpectans) fuiſſe ab eo compoſitum Anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo. Hanc collectionem Innocentius tertius, in Epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum, vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem, in prima hujus voluminis pagina præpoſitus eſt titulus nomine Gratiani.

¶ Quod ad gloſſas pertinet, quæ pios & catholicos auctores habuerunt, quæ in illis errata paulò majoris ponderis pro humani ingenii infirmitate obrepſerunt, ea in margine ſunt notata, & quid catholicè ſentiendum ſit, oſtenſum eſt. Hæ autem notæ, quibus aſteriſcus affixus eſt, neceſſariò poſthac in omnibus impreſſionibus apponendæ erunt.

INDEX

INDEX LIBRORUM, QUI VARIIS EX LOCIS SUNT HABITI.

A.

AMbroſii ſermones aliquot, qui adhuc non extant impreſſi, ex Bibliothecis Vaticanâ, & monaſterii Mediolanenſis S. Ambroſii.

Anſelmi Collectio canonum, ex Vaticanâ, & Hieronymi Pariſetti.

Alexandri II. epiſtolæ aliquot, partim miſſæ ab Antonio Auguſtino Archiepiſcopo Tarraconenſi, partim ex Bibliothecis, Vaticana, Nicolai Ormanetti Epiſcopi Patavini, Michaëlis Thomaſii Epiſcopi Ilerdenſis.

Anaſtaſii Bibliothecarii Chronicon, & verſio ſeptimæ Synodi, & octavæ ſub Hadriano, ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

B.

BOnifacii Papæ concilium ex Hiſpania, ex vetuſto codice monaſterii Populeti.

Bonifacii martyris epiſtola, ex Bibliotheca monaſterii B. Mariæ ſupra Minervam.

C.

CReſconii Nomocanon, ex Bibliotheca Cardinalis Vercellenſis.

Capitula aliquot Pontificum, ex eodem codice monaſterii Populeti.

Capitularium liber ſeptimus, & capitularia adjecta, miſſa à Iacobo Amioto Epiſcopo Antiſſiodorenſi, ex Bibliotheca Eccleſiæ Beluacenſis.

Collectio decretorum Romanorum Pontificum, ab Auguſtino Archiepiſcopo Tarraconenſi.

Codex Canonum, qui apud veteres Pontifices in uſu fuit, ex Vaticana, Dominicana, & Cardinalis Sirleti.

Collectio canonum incerti auctoris, ex Vaticana.

Collectio canonum ex Biblioth. Eccl. Mutinenſis.

Collectio canonum pœnitentialium incerti auctoris, ex Bibliotheca Michaëlis Thomaſii Epiſcopi Ilerdenſis.

Conciliorum Hiſpanienſium, & Carthaginenſium varietates lectionis, ex Bibliothecis Regis Catholici Lucenſi & Sorienſi à Cardinali Quiroga.

Centii Camerarii liber de formis juramentorum, ex Bibliotheca Achillis Stathii.

Concilii alicujus fragmenta quædam poſt Anſelmi collectionem in codice Hieronymi Pariſetti.

Cypriani operum exemplaria, ex Vaticana, & monaſterio ſancti Salvatoris Bononienſi.

D.

DEcreti hujus undeviginti exemplaria manuſcripta, partim ſine gloſſis, partim cum gloſſis, duodecim quidem ex Vaticana, reliqua verò ex Bibliotheca Marcelli Papæ II. Cardinalium Vercellenſis, & Sirleti, Michaëlis Thomaſii Epiſcopi Ilerdenſis, Achillis Stathii.

Decretorum excerpta, ex Bibliotheca ſancti Trudonis ab Alberto Leonino, nomine univerſitatis Lovanienſis.

Deuſdedit Cardinalis Collectio canonum, & libri quatuor de rebus Eccleſiaſticis, ex Vaticana.

E.

EUgenii II. Concilium, ex Vaticana, & tertii, ex Vaticana, & ex Gallia.

Emeritenſe Concilium à Cardinali Quiroga.

Epheſini Concilii primi antiqua verſio, ex Vaticana.

F.

FUlberti Epiſcopi epiſtola deſcripta, ex vetuſto Codice Eccleſiæ Beluacenſis à Iacobo Amioto Epiſcopo Amiſſiodorenſi.

G.

GRegorii III. epiſtola, ex Bibliotheca monaſterii ſupra Minervam.

Gelaſii ſcripta quædam, & aliorum Pontificum epiſtolæ, ex Vaticana.

Gelaſii epiſtola ab Antonio Auguſtino Archiepiſcopo Tarraconenſi.

Gregorii I. epiſtolæ manuſcriptæ, ex Vaticana, & Epiſcopi Ilerdenſis.

Gregorii VII. regeſtum, ex Vaticana, & multis privatis.

Gregorii IV. epiſtola ad univerſos Epiſcopos per Galliam, &c. ex Bibliotheca monaſterii ſupra Minervam.

Gregorii X. epiſtola ad Regem Armeniorum, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Græcorum patrum commentarii in ſacram Scripturam, aliaque eorundem ſcripta & Concilia, ex Vaticana.

H.

HUmberti legati Leonis IX. ad libellum Nicetæ contra Latinos reſponſio, ex monaſterio S. Mariæ novæ.

I.

ISidori Hiſpalenſis operum codex, ex monaſterio Neapolitano S. Auguſtini in Carbonaria.

Iſidori Collectio canonum, ex Vaticana & Dominicana ſupra Minervam.

Ioannis VIII. epiſtolæ, ex Vaticana.

Iſidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, miſſa ab Archiepiſcopo Tarraconenſi, & Alvaro Gomez, ex Bibliotheca Eccleſiæ Tolet.

Iſidori

Iſidori epiſtola ad Lanfredum ex Bibliotheca ſupra Minervam.

Innocentii II. Concilium, ex Vaticana.

Iſidori Hiſpalenſis regula Monachorum, ex Hiſpan.

L.

LEonis IV. epiſtolæ duæ: una ex Bibliotheca M. Antonii Mureti, altera ex Bibliotheca Franciſci Turriani.

Leonis II. epiſtolæ à Cardinali Quiroga, ex vetuſto codice regiæ Bibliothecæ.

Leonis IV. Concilium, ex Vaticana.

N.

NIcolai primi plures epiſtolæ, ex Bibliotheca ſupra Minervam.

Nicolai Concil. adverſus Ioannem Ravennæ Archiepiſcopum, ex Biblioth. Eccleſiæ Mutinenſis.

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, ex Vaticana.

P.

POntificalia manuſcripta, ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

Polycarpus, id eſt, collectio canonum Gregorii Presbyteri, ex Vaticana.

Petri Damiani oratio de privilegio ſedis Apoſtol. & diſceptatio inter regium advocatum, & Romanæ Eccleſiæ defenſorem, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Paſchalis primi epiſtola & decreta, ex Biblioth. Ormanetti Epiſcopi Patavini, & fragmentum Concilii apud Guardaſtellum, ex Vaticana.

R.

RHemenſe Concilium in pago Troslejano habitum, miſſum ab Epiſcopo Antiſſiodorenſi.

S.

SCriptum de moribus, vita & morte Agapiti, ex Vaticana.

Stephani V. epiſtola in collectione canonum incerti auctoris, ex Vaticana.

Sanctorum vitæ, ex Bibliotheca ſanctæ Mariæ majoris.

Stephani IV. Concilium in collectione Deuſdedit Cardinalis, ex Vaticana.

Synodus octava, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti, & Vaticana.

T.

TIcinenſe Concilium à Iacobo Amioto Epiſcopo Antiſſiodorenſi.

Theodulphi capitula, ex Bibliotheca M. Antonii Mureti.

Theophanis chronicon, ex Vaticana.

Toletanæ Eccleſiæ privilegiorum liber, ex Hiſpania.

Toletana Concilia XIV. XV. XVI. XVII. à Cardinali Quiroga, & XVI. etiam à Petro Pontio Epiſcopo Placentino.

V.

URbani II. Concilium Placentinum, & fragmentum alterius Concilii, & epiſtola L. præpoſiti ſancti Iventii, ex Vaticana: Synodus apud Melphiam, ex Vaticana, & à Iacobo Pammelio Canonico Brugenſi, & Concilii Claræmontenſis apud Alverniam ſummæ capitum à Franciſco Riccardotto Epiſcopo Atrebatenſi, ex vetuſto codice Lamberti Epiſcopi Atrebatenſis, ejuſdemque Concilii fragmentum à Iacobo Pammelio.

Z.

ZAchariæ decreta, ex Bibliotheca Ormanetti Epiſcopi Patavini: Synodus Romana, ex Vaticana: Francica, ex Dominicana ſupra Minervam.

Zozimi, & Epiſcoporum Africanorum ad ipſum epiſtolæ, ex Vaticana.

Hæc ſunt, quorum memoria nunc ſuppetit. Cæterùm & alia aliunde habita: & omnium verè librorum, quorum in hoc Opere mentio fit, editiones, cum manuſcriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum Bibliothecarum diligenter collatæ ſunt.

GREGORIUS
PAPA XIII.

Univerſis Chriſti fidelibus præſentes literas inſpecturis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorumque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis & teſtimoniorum depravationibus pleniſſimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris optimo conſilio ſuſceptam, ſelectisque ad id negotium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & aliis eruditiſſimis viris adhibitis commiſſam, multis autem, variisque impedimentis hactenùs retardatam: nunc tandem, vetuſtiſſimis Codicibus undique conquiſitis, auctoribusque ipſis (quorum teſtimoniis uſus erat Gratianus) perlectis, quæque perperàm poſita erant, ſuis locis reſtitutis, magna cum diligentia abſolutam, atque perfectam, edi mandavimus. In quo magna ratio habita eſt Operis ipſius dignitatis, & publicæ, eorum præſertim, qui in hoc ſtudio verſantur, utilitatis. Jubemus igitur, ut quæ emendata & repoſita ſunt, omnia quàm diligentiſſimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die ſecundâ Junii, M. D. LXXXII. Pontificatûs noſtri Anno undecimo.

ANT. BUCCAPADULIUS.

CONCOR-

CONCORDANTIA DISCORDANTIUM CANONUM.

AC PRIMUM 1 *DE JURE DIVINÆ & HUMANÆ* CONSTITUTIONIS.

DISTINCTIO PRIMA.

HUMANUM *genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale eſt, quod in Lege & Evangelio continetur, quo quiſque jubetur alii facere, quod ſibi vult fieri, & prohibetur alii inferre, quod ſibi nolit fieri. Unde Chriſtus in Evangelio* a : [Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc eſt enim Lex & Prophetæ.]

Not. 1 ¶ Ac primùm] *Hoc loco in manuſcriptis codicibus magna eſt varietas. Nam partim nulla eſt hoc loco inſcriptio: partim verò legitur,* De jure ſcripto & non ſcripto, & quod cui præponatur, & legum authoribus, & duorum malorum electione, ſive diſpenſatione. *Aut,* Ac primùm de jure conſtitutionis naturæ divinæ aut humanæ. *Aut,* De jure naturæ, & humanæ conſtitutionis, *quam Dominicus de Geminiano agnoſcit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut,* De jure naturæ & conſtitutionis, *quæ inſcriptio maximè videtur convenire tractationi Gratiani, qui ſæpè ad hæc capita revertitur, ut initio diſtinct. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 3. c. ſi quæ cauſa. hunc totum locum indicans ſcribit:* Require in principio, ubi differentia ſignatur inter jus naturale, & jus conſtitutionis. *Veruntamen in hac tanta varietate, quæ, ut aliæ conjecturæ mittantur; argumento eſſe poteſt, nullam hìc à Gratiano ipſo poſitam eſſe rubricam, ſatis viſum eſt, retentâ vulgatâ lectione cæteras indicare.*

¶ *Divinæ leges naturâ, humanæ moribus conſtant.*

C. I. *Hinc* Iſid. *in 5. lib. Etymolog. c. 2. ait:*

OMnes leges aut divinæ ſunt, aut humanæ. Divinæ naturâ, humanæ moribus conſtant: ideoque hæ diſcrepant, quoniam aliæ aliis gentibus placent. ¶ Fas, lex divina eſt: Jus, lex humana. ¶ Tranſire *b* per agrum alienum fas eſt, jus non eſt.

Ex verbis hujus authoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter ſe lex divina & humana, cùm omne quod fas eſt, nomine divinæ, vel naturalis legis accipiatur: nomine verò legis humanæ, mores ipſo jure conſcripti & traditi intelligantur. Eſt autem jus generale nomen, multas ſub ſe continens ſpecies.

¶ *Jus genus, Lex autem ſpecies eſt.*

C. II. *Unde in eod. lib. Etymolog. c. 3.* Iſidor. *ait:*

JUs generale nomen eſt; Lex autem juris eſt ſpecies. Jus autem eſt dictum, quia juſtum eſt. Omne autem jus legibus & moribus conſtat.

C. III. ¶ *Quid ſit Lex.*

LEx eſt *c* conſtitutio ſcripta.

C. IV. ¶ *Quid ſit Mos.*

MOs eſt longa *d* conſuetudo, de moribus tantummodò *e* tracta.

a *Matth. 7.* b *per alinum) in Iſid. manuſc.* c *Iſid. eod. c. 3.* d *Iſid. ibid. Ivo p. 4. c. 200.* e *tantundem) in orig. manuſcript. & aliquot Gratiani.*

¶ *Apud Iſidor. hæc antecedunt:* Mos eſt vetuſtate probata conſuetudo, ſive lex non ſcripta. Nam lex à legendo vocata eſt, quia ſcripta eſt. Mos autẽ longa conſuetudo eſt, &c.

C. V. ¶ *Quid ſit Conſuetudo.*

COnſuetudo autem *a* eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex. ¶ Nec differt, an ſcripturâ, an ratione conſiſtat, quoniam & legem ratio commendat. ¶ Porrò ſi ratione lex conſtat, lex erit omne jam, quod ratione conſtiterit duntaxat, quod religioni conveniat, quod diſciplinæ congruat, quod ſaluti proficiat. Vocatur autem conſuetudo, quia in communi eſt uſu.

¶ *Cùm itaq; dicitur:* non differt, utrum conſuetudo ſcripturâ, an ratione conſiſtat: *apparet, quòd conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus tantùm utentium eſt reſervata. Quæ in ſcriptis redacta eſt, conſtitutio, ſive jus vocatur:* b *quæ verò in ſcriptis redacta non eſt, generali nomine, conſuetudo videlicet, appellatur. Eſt autem & alia diviſio juris, ut in eod. lib. 5. c. 4. teſtatur* Iſidorus, *ita dicens.*

C. VI. ¶ *Quæ ſunt ſpecies Juris.*

JUs *c* autem aut Naturale eſt, aut Civile, aut Gentium.

C. VII. ¶ *Quid ſit Jus naturale.*

JUs naturale eſt commune omnium nationum, eò quòd ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliquâ habetur; ut viri & fœminæ conjunctio, liberorum ſucceſſio & educatio; 1 communis omnium poſſeſſio, & omnium una libertas, acquiſitio eorum, quæ cœlo, terrâ, mariqùe capiuntur; item depoſitæ rei, vel commendatæ *d* pecuniæ reſtitutio, violentiæ per vim repulſio. ¶ Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquam injuſtum, ſed naturale, æquumqúe habetur.

1 ¶ Succeſſio] *In tribus codicibus manuſcriptis Iſidori, & aliquot Gratiani, legitur,* liberorum ſuſceptio & educatio, *quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de juſtit. & jure, verſic. hinc deſcendit.*

C. VIII. ¶ *Quid ſit Jus civile.*

JUs *e* civile, quod quiſque populus, vel quæque civitas ſibi proprium, divinâ humanâque cauſâ, conſtituit.

C. IX. *Quid ſit Jus gentium.*

JUs *f* gentium eſt ſedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, ſervitutes, poſtliminia, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde *g* jus gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.

a *Iſidor. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 2. c. 161. Tertullianus in libro de corona militis.* b *Quando ita ſimpliciter, ut exnunc ſtatuitur, ſed ſi conſuetudo publicâ auctoritate in ſcriptis redigitur & auctoratur, ne dubitetur & aliâ probatione opus ſit, nihilominùs conſuetudo eſt.* c *Jus autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices. Iſidor. eod. c. 4.* d *al. commodata reſtitutio.* d *Iſidor. eod. lib. c. 5.* f *Iſidor. eod. lib. c. 6.* g *& inde jus gentium, quia eo) orig.*

C. X. ¶ *Quid ſit Jus militare.*

IUs militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato egreſſio in hoſtem, vel pugnæ commiſſio: item ſigno dato receptio: item flagitii militaris diſciplina, ſi locus deſeratur: item ſtipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor, veluti cùm corona, vel torques donantur: item prædæ deciſio, & pro perſonarum qualitatibus & laboribus *a* juſta diviſio, ac Principis portio.

C. XI. ¶ *Quid ſit Jus publicum.*

IUs *b* publicum, eſt in ſacris, & in ſacerdotibus, & in magiſtratibus.

C. XII. ¶ *Quid ſit Jus Quiritum.*

IUs *c* Quiritum eſt propriè Romanorum, quod nulli tenent, niſi Quirites, id eſt, Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hæreditatibus, de cretionibus 1, de tutelis, de uſucapionibus, quæ jura apud nullum alium populum reperiuntur, ſed propria ſunt Romanorum, & in eoſdem ſolos conſtituta.

1 ¶ Cretionibus] *Antea legebatur,* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum eſt ex codicibus Iſidori tam impreſſis, quàm manuſcriptis. Quid autem ſit cretio, declarat Ulpianus in ſuis titulis, c. 22. & ipſemet Iſidorus eod. lib. 5. Etymol. cap. 24. & Alciat. 3. diſpunct. c. 7.*

DISTINCTIO II.

1 ps *COnſtat autem* d *jus Quiritum ex legibus, & plebiſcitis, & ſenatuſconſultis, & conſtitutionibus Principum, & edictis* e*, ſive reſponſis prudentum.*

C. I. ¶ *Quid ſit Lex.*

LEx *f* eſt conſtitutio populi, quâ majores natu ſimul cum plebibus aliquid ſanxerunt.

C. II. ¶ *Quid ſit Plebiſcitum.*

PLebiſcita *g* ſunt, quæ plebes tantùm conſtituunt: & vocantur *h* plebiſcita, quòd ea plebs ſciat, vel quòd ſciſcitatur & rogat, ut fiant.

C. III. ¶ *Quid ſit Senatuſconſultum.*

SEnatuſconſultum *i* eſt, quod tantùm Senatores populis conſulendo decernunt.

C. IV. ¶ *Quid ſit Conſtitutio vel Edictum.*

COnſtitutio *k*, vel Edictum eſt, quod tantùm Rex, vel Imperator conſtituit vel edicit *l*.

C. V. ¶ *Quæ ſunt Reſponſa prudentum.*

REſponſa *m* prudentū ſunt, quæ Juriſconſulti reſpondere dicuntur conſulentibus: unde & reſponſa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui Inſtitutiones *n* civilis juris compoſitas ediderunt, quibus diſſidentium lites, contentioneſque ſopirent.

C. VI. ¶ *Quæ ſint Tribunitiæ vel Conſulares leges.*

1 ps QUædam *o* etiam leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, ut Conſulares, Tribunitiæ, Juliæ, Corneliæ. Nam & ſub Octaviano Cæſare ſuffecti Conſules Papius 1 & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia, Poppæa, continens patrū præmia pro ſuſcipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus extraneis 2 in teſtamento legaret, quàm ut quarta pars ſupereſſet hæredibus, ex cujus nomine lex Falcidia nuncupata eſt.

1 ¶ Papius] *Antea legebatur,* Papius & Pompejus, *& paulò poſt,* Papia & Pompeja. *Emendatum eſt ex manuſcriptis exemplaribus Iſidori. Nam in impreſſis notaverat errorem Alciatus lib. 3. diſpunct. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno urbis DCCLXI. ex Kalend. Jul. ſuffecti Conſules numerantur M. Papius. Q. Poppæus.*

a *laboris) orig.* b *Iſid. eod. l. c. 8. l. 1. §. Jus publicum ff. de juſt. & jur.* c *Iſid. ibid. c. 9.* d *Ex Iſid. ibid.* e *antea legebatur) ex edictis ſenatorum.* f *Iſid. eod. l. c. 10.* g *Iſidor. eodem lib. c. 11.* h *vocata ſcita) orig.* i *Iſid. eod l. c. 12.* k *Iſid. eod. l. c. 13.* l *antea legebatur) edidit.* m *Iſidor. eod. l. c. 14.* n *al. conſtitutiones.* o *Iſid. ibid. c. 15.*

2 ¶ Extraneis] *Hæc dictio non eſt in Chronico Euſebii à D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (unde hæc videtur ſumpſiſſe Iſidorus) neque in leg. 1. §. 2. ff. ad leg. Falc. ubi referuntur propria verba ipſius legis. Eſt tamen apud Iſidorum etiam in codicibus manuſcriptis.*

C. VII. ¶ *Quæ ſit Lex Satyra.*

SAtyra *a* verò lex eſt, quæ de pluribus ſimul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quaſi à ſaturitate: unde & Satyram ſcribere, eſt poëmata varia condere, ut Horatii, Juvenalis, & Perſii.

1 ¶ Satyra] *In aliquot Gratiani manuſcriptis codicibus, & uno Iſidori legitur,* Satura, *de qua ita Feſtus:* Satura eſt cibi genus ex variis rebus conditum; & eſt lex multis aliis conferta legibus. Itaque in ſanctione legum adſcribitur; nevé per ſaturam abrogato, aut derogato, *& alia quædam in hanc ſententiam.*

C. VIII. ¶ *Quæ ſint Rhodiæ leges.*

RHodiæ *b* leges navalium commerciorum ſunt, ab inſula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitùs mercatorum uſus fuit.

DISTINCTIO III.

1 ps *OMnes hæ ſpecies ſecularium legum partes ſunt. Sed quia conſtitutio alia eſt Civilis, alia Eccleſiaſtica: Civilis verò forenſe, vel civile jus appellatur: quo nomine Eccleſiaſtica conſtitutio appelletur, videamus. Eccleſiaſtica conſtitutio, Canonis nomine cenſetur. Quid autem ſit Canon,* Iſidorus *in lib. 6. Etym. c. 16. declarat, dicens:*

C. I. ¶ *Quid ſit Canon.*

CAnon Græcè, Latinè regula nuncupatur.

C. II. ¶ *Unde dicatur regula.*

REgula *c* dicta eſt, eò quòd rectè ducit, nec aliquando aliorſum trahit. Alii verò dixerunt regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd diſtortum, pravumque *d* corrigat.

2 ps. ¶ *Porrò canonum alii ſunt decreta Pontificum, alii ſtatuta Conciliorum. Conciliorum verò alia ſunt univerſalia, alia provincialia. Provincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, præſente videlicet Legato ſanctæ Romanæ Eccleſiæ: alia verò auctoritate Patriarcharum, vel Primatum, vel Metropolitanorum ejuſdem provinciæ. Hæc quidem de generalibus regulis intelligenda ſunt.*

¶ *Sunt autem quædam privatæ leges, tam Eccleſiaſticæ quàm ſeculares, quæ privilegia appellantur. De quibus in 5. lib. Etym. cap. 18.* Iſidor. *ait.*

C. III. ¶ *Quid ſit privilegium.*

PRivilegia ſunt leges privatorum, quaſi privatæ leges. Nam privilegium inde 1 dictum eſt, quod in privato feratur.

1 ¶ Privilegium] *Cicero 3. l. de legibus hæc habet:* Majores noſtri in privatos homines leges ferri noluerunt, id eſt enim privilegium. *Verùm non ſemper eâdem notione hanc vocem uſurpari ſolitam fuiſſe, Budæus, & alii notârunt.*

3 ps. *Officium verò ſecularium, ſive Eccleſiaſticarum legum eſt, præcipere quod neceſſe eſt fieri* 1*, aut prohibere, quod malum eſt fieri; vel permittere licita, ut præmium petere; vel etiam quædam illicita, ut dare libellum repudii, ne fiant graviora. Unde in eod. lib. c. 19.* Iſidor. *ſcribit, dicens.*

1 ¶ Fieri] *Quæ ſequuntur, in aliquot vetuſtis codicibus ſic habentur:* prohibere quod malum eſt fieri; permittere vel quædam licita, ut prēmiū petere, vel quēdam illicita, &c.

C. IV. ¶ *Quod ſit officium Legis.*

OMnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat præmium: aut vetat, ut ſacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, ut qui cædem fecerit, capite plectatur: ejus enim præmio, aut pœnâ vita moderatnr humana: divina 1 autem præcipit *e*, ut [*Diliges Dominum Deum tuum.*]

1 ¶ Divina] *Hinc uſque ad finem non ſunt in codici-*

a *al. Satura. Iſidor. ibid. cap. 16.* b *Iſid. ibid. c. 17.* c *Iſid. ibid.* d *pravum quicquid) orig.* e *Deut. 6.*

bus

bus Iſidori : neque in aliquot exemplaribus Vaticanis Gratiani. In aliis verò, omiſsâ voce, divina,*legitur*, aut præcipit, ut diliges Dominum Deum tuum.

DISTINCTIO IV.

ps 1 C*Auſa verò conſtitutionis legum eſt, humanam coërcere audaciam, & nocendi facultatem refrenare, ſicut in eod. l.5. c.20.* Iſid. *teſtatur, dicens :*

C. I. *Quare leges factæ ſint.*

FActæ ſunt autem leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenetur audacia & nocendi facultas.

2 ps. *Præterea in ipſa conſtitutione legum maximè qualitas conſtituendarum eſt obſervanda, ut contineant in ſe honeſtatem, juſtitiam, poſſibilitatem, convenientiam, & cætera, quæ in eod. lib.* Iſidor. *enumerat, dicens :*

C. II. *Qualis debeat eſſe Lex.*

ERit *a* autem Lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundùm naturam, ſecundùm patriæ conſuetudinem, loco temporique conveniens, neceſſaria, utilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem 1 contineat, nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta.

1 ¶ In captionem] *Antea legebatur,* in cautum captione. *Reſtituta eſt vera lectio ex codicibus Iſidori manuſcriptis lib.5. cap. 21. & ex impreſſis etiam lib.2. cap.10. ubi eadem ſcribuntur, parumq; ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abeſt dictio,* cautum. *Simili verò locutione utitur Paulus l.5. ſentent. tit.33. c.2.* Ne quis, *inquit,* in captionem verborum in cavendo incidat.

3 ps. *Ideò autem in ipſa conſtitutione iſta conſideranda ſunt, quia cùm leges inſtitutæ fuerint, non erit liberum judicare de ipſis, ſed oportebit judicare ſecundùm ipſas.*

C. III. ¶ *De legibus tunc eſt judicandum, cùm inſtituuntur, non cùm inſtitutæ ſunt.*

Unde Auguſtinus *ait in lib. de vera Religione, c.31.*

IN *b* iſtis temporalibus legibus, quanquam de his homines judicent, cùm eas inſtituunt. tamen cùm fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit judici de ipſis judicare, ſed ſecundùm ipſas.

Leges inſtituuntur, cùm promulgantur : firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium, nonnullæ leges hodiè abrogatæ ſunt; ita moribus utentium ipſæ leges confirmantur. Unde illud Teleſphori Papæ (qui decrevit, ut generaliter clerici à quinquageſima 1 *à carnibus & deliciis jejunent) quia moribus utentium approbatum non eſt, aliter agentes, transgreſſionis reos non arguit.*

1 Quinquageſima] *Poſt hoc verbum in codicibus impreſſis ſequebatur,* jejunandi propoſitum ſuſciperent, & à carnibus, & deliciis abſtinerent : *ſed omnes ferè manuſcripti habent eo modo, quo reſtitutum eſt.*

C. IV. ¶ *Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Paſcha Clerici abſtineant.*

Teleſphorus *urbis Romæ Epiſcopus omnibus Epiſcopis, epiſt. 1.*

STatuimus, *c* ut ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes Clerici in ſortem Domini vocati à carne *d* jejunent : quia ſicut diſcreta debet eſſe vita Clericorum à Laicorum converſatione, ita & in jejunio debet eſſe diſcretio. *& infrà.* ¶ Has ergò ſeptem hebdomadas omnes Clerici à carne & deliciis jejunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque ſtudeant.

C. V. ¶ *Septimam hebdomadam Teleſphorus Quadrageſimæ addit.*

Item Ambroſius *in lib. ſermonum* 1.

QUadrageſima ſex ſeptimanas habet, cui addidit Teleſphorus Pontifex ſeptimam hebdomadam, & vocatum eſt hoc tempus Quinquageſima.

1 ¶ Sermonum] *Inventi ſunt Romæ in Bibliotheca Vaticana, & Mediolani in Bibliotheca Monaſterii S. Ambroſii Sermones aliquot manuſcripti, Ambroſii nomen præferentes inter quos eſt ſermo de Sexageſima, cujus initium eſt :* Adeſt tempus, *unde hoc caput ſumptum eſt.*

Quod ſimiliter de eo capitulo eſt intelligendum, quod B. Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſcribit, dicens.*

C. VI. ¶ *A Quinquageſima jejunandi propoſitum ſumant, quos Eccleſiaſtici gradûs dignitas exornat.*

DEnique *a* Sacerdotes, & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas eccleſiaſtici gradûs exornat, à quinquageſima propoſitum jejunandi ſuſcipiant, quò & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adjiciant, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſervantiam ſicut loco, ita religione præcellant. De ipſa verò die Dominica hæſitamus, quidnam dicendum ſit : cùm omnes Laici & Seculares illâ die plus ſolito cæteris diebus accuratius cibos carnium appetant : & niſi novâ quâdam aviditate uſque ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe hujus ſacri temporis obſervationem ſuſcipere putant : quod utique non rationi, ſed voluptati, imò cuidam mentis cœcitati adſcribendum eſt : unde nec à tali conſuetudine averti poſſunt: & ideò cum veniâ ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne fortè pejores exiſtant, ſi à tali conſuetudine prohibeantur. Ut enim ait Salomon : *b* [*Qui multùm emungit, elicit ſanguinem.*] *& poſt pauca.* ¶ Par autem eſt, ut quibus diebus à carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam *c* carnis trahunt originem, jejunemus : à lacte videlicet, caſeo & ovis. *Et poſt pauca.* ¶ Cæterùm piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis ſolatium non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abſtinet, nequaquam ſumptuoſiora marinarum belluarum convivia præparet. Vinum quoque ita bibere permittitur *d*, ut ebrietatem omninò fugiamus : alioqui reſtat, ut omnia, quæ corpori libent, ſimiliter faciamus.

4 ps. *Hæc etſi legibus conſtituta ſunt, tamen quia communi uſu approbata non ſunt, ſe non obſervantes transgreſſionis reos non arguunt : alioquin* e *his non obedientes proprio privarentur honore; cùm illi, qui ſacris neſciunt obedire canonibus, penitùs officio jubeantur carere ſuſcepto : niſi fortè quis dicat, hæc non decernendo eſſe ſtatuta, ſed exhortando conſcripta. Decretum verò neceſſitatem facit : exhortatio autem liberam voluntatem excitat.*

DISTINCTIO V.

1 ps H*Æc, quæ de privilegiis . & cæteris infrà poſitis ſcripta ſunt, tam ſecularibus, quam Eccleſiaſticis legibus conveniunt. Nunc* 1 *ad differentiam naturalis juris & cæterorum revertamur. Naturale jus inter omnia primatum obtinet tempore & dignitate. Cœpit enim ab exordio rationalis creaturæ, nec variatur tempore, ſed immutabile permanet.* ¶ *Sed cùm naturale jus in lege & Evangelio ſuprà dicatur eſſe comprehenſum, quædam autem contraria his, quæ in lege ſtatuta ſunt, nunc inveniantur conceſſa, non videtur jus naturale immutabile permanere. In lege* f *namque præcipiebatur,* ut mulier, ſi maſculum pareret, quadraginta; ſi verò fœminam, octuaginta diebus à templi ceſſaret ingreſſu : *nunc autem ſtatim poſt partum Eccleſiam ingredi non prohibetur. Item* g *mulier quæ menſtrua patitur, ex lege immunda eſſe reputabatur : nunc autem nec ſtatim intrare Eccleſiam, nec ſacra communionis myſteria percipere : ſicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, ſtatim poſt partum baptizari prohibetur.*

1 ¶ Nunc ad differentiam] *In vulgatis legebatur,*

a *Ivo par.4.cap.168. Pann.l.2.c.142.* b *Ivo par.4. c.169. Pann. l.2.c.143.* c *Ivo par.4. c.25. Pann. l.2. cap.174.* d *al. carne & deliciis.*

a *Ivo par. 4. c.29.* b *Proverb. 30.* c *al. ſementivam.* d *al. permittimur.* e *Ex Gregor. infr. 25. q. 1. hâc conſonâ.* f *Levit. 12.* g *Ibid. 15.*

Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus & ex principio diſt. 15. ubi hoc reperitur.*

C. I. PALEA. 1

Unde eidem Auguſtino Anglorum Epiſcopo Gregorius a *ſcribit, dicens.*

CUm enixa fuerit mulier, poſt quot dies intrare Eccleſiam debeat, Teſtamenti Veteris præceptione didiciſti: quia pro maſculo xxxiij. pro fœmina verò lxvj. diebus debet abſtinere: quod tamen ſciendum, quia in myſterio accipitur.

1 ¶ Palea] *De Paleis universè in Præfatione dictum eſt. Hæc verò, cui primùm præponitur nomen Paleæ, habetur etiam in manuſcriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor, conjunctum eſt cum ſequenti capite.* Si mulier. *additâ ad illius initium voce,* Nam: *quemadmodum eſt apud Gregorium.*

C. II. ¶ *Mulier enixa gratias actura Eccleſiam intrare horâ eâdem non prohibetur.*

SI b mulier eâdem horâ, quâ genuerit, actura gratias intrat Eccleſiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa eſt. In carnis autem commiſtione voluptas eſt: in c prolis verò partu dolor & gemitus. Unde & ipſi primæ matri omnium dicitur: d [*In doloribus paries.*] Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare Eccleſiam, ipſam ei pœnam ſuam, in culpam deputamus.

¶ *Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eâdem horâ nihil prohibet baptizari.*

C. III. Idem *ad eundem.*

BAptizari e autem vel enixam mulierem, vel hoc, quod genuerit, ſi periculo mortis urgetur, vel ipsâ horâ eâdem, quâ gignit, vel hoc, quod gignitur, eâdem, quâ natum eſt, nullo modo prohibetur: quia 1 ſicut ſancti myſterii gratia viventibus, atque diſcernentibus cum magna diſcretione providenda eſt: ita quibus mors imminet, ſine ulla dilatione offerenda eſt: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis myſterium quæritur, interveniente paululùm morâ, inveniri non valeat, qui redimatur.

1 ¶ Quia ſicut] *Hinc uſque ad ver.* Ne dum. *addita ſunt ex B. Gregorio.*

¶ *Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.*

C. IV. Item.

AD f ejus verò concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus conſuetudo ſurrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eoſque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex ſola cauſa g incontinentiæ videtur inventum: quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare, quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios ſuos ex prava conſuetudine aliis ad nutriendum tradunt, niſi purgationis tempus priùs tranſierit, h viris ſuis non debent admiſceri: quippe cùm & ſine partûs cauſa, cùm in conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis miſceri prohibeantur: ita ut morte lex i ſacra feriat, ſi quis ad menſtruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi Eccleſiam intrare non debet, quia ei naturæ ſuperfluitas in culpam non valet imputari: & per hoc, quod invita patitur, juſtum non eſt, ut Eccleſiæ ingreſſu privetur: Novimus k namque, quòd mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, poſt tergum Domini veniens, a veſtimenti ejus fimbriam tetigit, atq; ſtatim ab ea ſua infirmitas receſſit. Si ergò in fluxu ſanguinis poſita, laudabiliter potuit Domini veſtimentum tangere, cur, quæ menſtruum ſanguinis patitur, ei non liceat Domini Eccleſiam intrare? *& infrà.* ¶ Si igitur benè præſumpſit, quæ veſtimentum Domini in languore poſita tetigit, quod uni perſonæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ ſuæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis myſterium in eiſdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudanda eſt; ſed ſi percipiat, non judicanda. Bonarum quippe mentium eſt, ibi etiam [aliquo b modo] culpas ſuas agnoſcere, ubi culpa non eſt: quia ſæpè ſine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cùm eſurimus, ſine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum eſt, ut eſuriremus.

a *cap. 10. ad interrogata Aug. Anglorum Epiſcopi.* b *Gregorius ibidem continenter. Beda lib. 1. de hiſt. Angl. cap. 27. Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, cap. 63.* c *nam in prolis prolatione gemitus.) orig.* d *Gen. 3.* e *Greg. ibid. continenter. Burch. lib. 4. c. 32. Ivo par. 1. c. 62.* f *Greg. ibid. continenter. Nicolaus ad conſulta Bulg. c. 68. Beda lib. 1. de hiſt. Angl. c. 27. Ivo par. 8. c. 88.* g *al. carnis incontinentia.* h *tranſierint.) orig.* i *Levit. 15.* k *Matth. 9.*

DISTINCTIO VI.

QUia verò de naturæ ſuperfluitate ſermo cœpit haberi, quæritur, an poſt illuſionem, quæ per ſomnium ſolet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel ſi Sacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare.

¶ *De multiplici genere Illuſionis.*

C. I. *De his ita ſcribit* B. Gregorius c *Auguſt. Anglorum Epiſcopo, reſp. 11.*

TEſtamentum veteris legis hunc pollutum Domino dicit, & niſi lotum aquâ, etiam uſque ad veſperam d intrare Eccleſiam non concedit. ¶ Quod e tamen aliter intelligens populus ſpiritualis, quaſi per ſomnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditiâ, veris 1 imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lavandus eſt aquâ, ut culpam cogitationis lachrymis abluat: & niſi priùs ignis tentationis receſſerit, reum ſe quaſi uſque ad veſperam cognoſcat. ¶ Sed eſt in eadem illuſione valdè neceſſaria diſcretio, quæ f ſubtiliter penſare debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ ſuperfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem, cùm ex naturæ ſuperfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodò hæc illuſio non eſt timenda: quia hanc animus neſciens pertuliſſe magis dolendus eſt, quàm feciſſe. Cùm verò ultra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapitur, atque idcircò humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen uſq; ad prohibitionem percipiendi ſacri myſterii, vel Miſſarum ſolemnia celebrandi, cùm fortaſſe aut feſtus dies exigit, aut exhibere g myſterium pro eo, quòd Sacerdos alius in loco deeſt, ipſa neceſſitas compellit. Nam ſi adſunt alii, qui implere myſterium valeant, illuſio per crapulam facta, à perceptione ſacri myſterii prohibere non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterii abſtinere, h ut arbitror, humiliter debet, ſi 2 tamen dormientē turpi imaginatione illuſio non concuſſerit. Nam ſunt, quibus ita plerunq; illuſio naſcitur, ut eorū animus etiam in ſomno corporis poſitus, non fœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Qua in re unum ibi oſtenditur, quòd ipſa mens rea non ſit tunc, 3 ſed ſuo judicio penitùs libera, cùm ſe, etſi dormienti corpore nihil meminit vidiſſe, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidiſſe. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis, oritur illuſio in mente dormientis, patet animo ſuo reatus. Videt enim, à qua radice inquinatio illa proceſſerit: quia i quod co-

a *al. humiliter venient.* b *addita ſunt iſta dua voces ex B. Greg. & Beda.* c *ex 11. interrogatione Auguſt. Anglorum Epiſcopi. Beda l. 1. hiſt. Anglor. c. 27. Burch. l. 5. cap. 43. Ivo par. 2. c. 52. Pann. l. 1. c. 160. Polyc. l. 3. tit. 16.* d *al. veſperum.* e *paulo aliter in original. & apud cæteros collectores.* f *al. quia. Ivo par. 9. c. 111.* g *al. exhiberi.* h *al. abſtinere.* i *al. qui.*

giitavit

gitavit ſciens, hoc pertulit neſciens, & 4. propter talem pollutionem à ſacro myſterio eâ die abſtinere oportet.

1 ¶ Veris] *In pleriſque codicibus B.Gregorii, & apud Bedam, & in collectione Conciliorum Coloniæ 1530. impreſſa, legitur* vanis: *in aliquibus verò B.Gregorii codicibus*, variis: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Si tamen] *In Codicibus B. Gregorii, & apud Bedam eſt*, ſi tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concuſſerit. *In collectione verò Iſidori etiam manuſcripta*: ſi tamen animum dormientis turpes imaginationes concuſſerunt: *quem ſenſum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus, & Ivo parùm ab originali diſcrepant.*

3 ¶ Non ſit tunc, ſed ſuo] *Omnia ferè Gratiani manuſcripta exemplaria habent*, vel ſuo: *Cæterùm magna hoc loco eſt inter cæteros collectores, & Bedam & B. Gregorii codicis varietas. In collectione Iſidori etiam manuſcripta eſt*, qua in re unum ibi oſtenditu, ipſa mens non rea, nec tamen ſuo judicio libera, *Verùm ob codicum varietatem nihil eſt in contextu mutatum.*

4 ¶ Et propter] *Hæc uſque ad finem, neque in codicibus B. Gregorii, neque apud Bedam, neque in tribus vetuſtis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, Ivonem, & Panormiam, & Polycarpum.*

¶ *Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione ſolùm, ſed delectatione & conſenſu.*

C. II. PALEA. 1

SEd *a* penſandum eſt, ipſa cogitatio utrum in ſuggeſtione, an delectatione, vel (quod majus eſt) peccati conſenſu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu: ſuggeſtio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum; quia & *b* primò culpam ſerpens ſuggeſſit, Eva velut caro delectata eſt, Adam velut ſpiritus conſenſit. Et neceſſaria eſt magna diſcretio, ut inter ſuggeſtionem 2, delectationem, & conſenſum judex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla peccati delectatio ſequatur, peccatum omnimodò perpetratum non eſt: cùm verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci: ſi autem etiam ad conſenſionem ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. In ſuggeſtione igitur, peccati ſemen eſt, in delectatione fit nutrimentum, in conſenſu perfectio. Et ſæpè contingit, ut hoc, quod malignus ſpiritus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. Et cùm caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe vehementer ingemiſcat. Unde & ille cœleſtis exercitûs præcipuus miles gemebat, dicens *c* [*Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege* d *peccati, quæ eſt in membris meis.*] Si autem 3 captivus erat, minimè repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis ejus, lex, quæ in membris eſt, repugnabat: ſi autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo eſt (ut ita dixerim) captivus, & liber: liber ex juſtitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

1 ¶ Palea] *Abeſt hæc Palea non ſolùm à primo & decimo Vaticanis, verùm & ab aliis, quæ aliquot Paleas habent. Rubrica autem abeſt ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, conjunctè ponitur cum ſuperiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.*

2 ¶ Suggeſtionem] *Sic emendatum eſt ex originali, à quo parùm diſcrepat Ivo: antea legebatur*, & neceſſaria eſt magna diſcretio inter ſuggeſtionem, & delectationem & inter delectationem, atque conſenſum, judicem ſui faciat animum præſidem. *Burchard.* judicem ſui præſidere animum. *Reliqua ferè ut Gratianus. Apud Bedam verò*, & inter ſuggeſtionem, atq; delectationem, inter delectationem, & conſenſum judex ſui animus præſideat. *In collectione Iſidori*, & neceſſarium eſt magnâ diſcretione inter ſuggeſtionem, & delectationem atque conſenſum judicem ſui prodere animum.

3 ¶ Si autem] *Magna etiam hoc loco codicum varietas eſt. Breviſſima, & ſatis integra lectio eſt in codice epiſtolarum B. Gregorii, olim Lutetiæ impreſſo.* Si autem captivus erat, minimè pugnabat, &c. pugnabat autem, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.

¶ *Quando ſit peccatum nocturnis imaginibus illudi.*

C. III. ¶ *Item* Iſidorus *lib. 3. ſententiarum, de ſummo bono, cap. 6.*

NOn *a* eſt peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: ſed tunc eſt peccatum, ſi, antequam illudamur, cogitationis affectibus prævenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate geſſimus, ſæpè dormientibus in animo apparent, ſed innoxiæ, ſi non concupiſcendo occurrunt. Qui nocturnâ illuſione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum ſeſe perſentiat inquinatum, tamen hoc, ut tentaretur, culpæ ſuæ tribuat, ſuamque immunditiam ſtatim fletibus tergat.

His itaque b *reſpondetur. In Lege, & in Evangelio naturale jus continetur, non tamen quæcunque in Lege & Evangelio inveniuntur, naturali juri cohærere probantur. Sunt enim in Lege quædam moralia præcepta, ut Non occides, &c. quædam myſtica, utpote ſacrificiorum præcepta, ut de agno, & alia ſimilia his. Moralia mandata ad naturale jus ſpectant, atque ideò nullam mutabilitatem recepiſſe monſtrantur. Myſtica verò, quantum ad ſuperficiem, à naturali jure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam inveniuntur ſibi annexa, ac per hoc, etſi ſecundùm ſuperficiem videantur eſſe mutata, tamen ſecundùm moralem intelligentiam mutabilitatem neſcire probantur. Naturale ergò jus ab exordio rationalis creaturæ incipiens, ut ſuprà dictum eſt, manet immobile. Jus verò conſuetudinis poſt naturalem legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum cœperunt ſimul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain* c *civitatem ædificâſſe legitur: quod cùm diluvio* d *propter hominum raritatem ferè videatur extinctum, poſtea à tempore Nemroth reparatum, ſive potiùs immutatum exiſtimatur, cùm ipſe ſimul cum aliis alios cœpit opprimere; alii ſuâ imbecillitate ejus ditioni cœperunt eſſe ſubjecti, unde in Geneſi* e *legitur de eo* [Cœpit Nemroth robuſtus venator eſſe coram Domino.] *id eſt,* 1 *hominum oppreſſor & extinctor, quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

1 ¶ Id eſt] *Gloſſa ordinaria ad iſtum locum ex Alcuino ita habet:* id eſt, hominum oppreſſor & extinctor: quos allexit, ut turrim contra Deum conſtruerent.

DISTINCTIO VII.

1 ps IUs autem conſtitutionis cœpit à juſtificationibus, quas Dominus tradidit Moyſi f, dicens: [Si emeris ſervum Hebræum, &c.]

¶ *De conditoribus Legum.*

C. I. *Unde* Iſidorus *in lib. 5. Etym. c. 1. ait:*

MOyſes gentis Hebrææ primus omnium divinas leges ſacris literis explicavit. Phoroneus Rex Græcis primus leges, judiciaque conſtituit. Mercurius Triſmegiſtus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis jura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo ſucceſſit in regno, primus leges Romanas edidit. Deinde, cùm populus ſeditioſos

a *Beda ibid. Burch. l. 5. c. 43. Ivo par. 2. c. 52.* b *al. cùm primam.* c *Rom. 7.* d *al. ad legem.*

a *Ivo p. 9. c. 112.* b *al. ita.* c *Geneſ. 4.* d *Geneſ. 7.* e *Geneſ. 10.* f *Exod. 12.*

a magiſtratus ferre non poſſet, Decemviros legibus ſcribendis creavit, qui leges ex libris Solonis in Latinum ſermonem tranſlatas, XII. tabulis expoſuerunt.

C. II. *Nomina eorum, qui leges XII. tabularum expoſuerunt.*

FUerunt *b* autem hi, App. Claudius, T. Genucius, P. Seſtius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Poſthumius. Hi decem viri legum conſcribendarum electi ſunt. Leges autem redigere in libris *c* primus conſul Pompejus inſtituere voluit: ſed non perſeveravit obtrectatorum metu. Deinde Cæſar cœpit id facere, ſed antè interfectus eſt. Paulatim autem antiquæ leges vetuſtate, atque incuriâ obſoleverunt, *d* quarum etſi nullus jam uſus eſt, notitia tamen neceſſaria videtur. Novæ leges a Conſtantino Cæſare cœperunt, & reliquis ſuccedentibus: erantque permiſtæ, & inordinatæ. Poſtea *e* Theodoſius minor *f* Auguſtus, ad ſimilitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum conſtitutionum à Conſtantini temporibus, ſub proprio cujuſque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem à ſuo nomine Theodoſianum vocavit.

DISTINCTIO VIII.

1 ps. D*Iffert autem jus naturale* g *à conſuetudine, & conſtitutione. Nam jure naturali omnia ſunt communia omnibus: quod non ſolùm inter eos ſervatum creditur, de quibus legitur* h*:* [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, *&c.*] *verùm etiam præcedenti tempore à Philoſophis traditum invenitur. Unde apud Platonem illa civitas juſtiſſimè ordinata traditur, in qua quiſque proprios neſcit affectus. Jure verò conſuetudinis, vel conſtitutionis hoc meum eſt, illud alterius.*

C. I. ¶ *Jure divino, omnia ſunt communia omnibus: jure verò conſtitutionis, hoc meum, illud alterius eſt.*

Unde Auguſtinus *ait, tract.6. ad c.1. Joannis.*

QUo *i* jure defendis villas Eccleſiæ 1 ? divino, an humano? Divinum jus in ſcripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quiſque poſſidet, quod poſſidet? Nonne jure humano: Nam jure divino [*Domini* k *eſt terra, & plenitudo ejus.*] Pauperes, & divites Deus de *l* uno limo fecit, & pauperes & divites una terra ſupportat. Jure tamen humano dicitur *m*, hæc villa mea eſt, hæc domus mea, hic ſervus meus eſt. Jura *n* autem humana, jura Imperatorum ſunt: quare? Quia ipſa jura humana per Imperatores & Reges ſeculi Deus diſtribuit generi humano. *Item ibidem paulò inferiùs.* ¶ Tolle 2 jura Imperatorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut meus eſt ille ſervus, aut domus hæc mea eſt? Si autem, ut teneantur iſta ab hominibus, Regum jura fecerunt, vultis, ut reticeamus leges, ut gaudeatis, &c. *Item ibidem paucis interjectis.* ¶ Legantur leges *o*, ubi manifeſtè præceperunt Imperatores, eos *p*, qui præter Eccleſiæ Catholicæ communionem uſurpant ſibi nomen Chriſtianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine Eccleſiæ audeant poſſidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed jam dixi, de jure humano agitur. Et tamen Apoſtolus *q* voluit ſerviri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit [*Regem reveremini.*] Nolite dicere, quid mihi, & Regi? Quid tibi ergò & poſſeſſioni? Per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti, quid mihi & Regi? Noli dicere poſſeſſiones tuas, quia ipſa *r* jura humana renunciâſti, quibus poſſidentur poſſeſſiones.

1 ¶ Eccleſiæ] *Hæc dictio non eſt apud B. Auguſtinum. Nam ibi agit contra Donatiſtas, qui legibus Imperatorum villas ſibi ademptas, & Eccleſiæ catholicæ attributas eſſe querebantur. Quare, cum Donatiſtæ dicerent,* villas noſtras tulerunt: fundos noſtros tulerunt, *ut eos ipſe convincat, nullum jus in illis habuiſſe, aut habere, quibuſdam præpoſitis, addit iſta:* Quo jure defendis villas? divino, &c. *Et infrà 11. q.1. c. ſi qua cauſa. ubi Gratianus citat initium hujus capitis, iſta dictio,* Eccleſiæ, *non habetur. Eſt tamen apud Anſelmum, Ivonem, & in Panormia, locis indicatis.*

2 ¶ Tolle] *Quoniam gloſſa obſtitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcunque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum B. Auguſtini. Apud ipſum igitur poſt ver.* humano, *antecedentis paragraphi, hæc ſequuntur:* Vultis legamus leges Imperatorum, & ſecundum ipſas agamus de villis? Si jure humano vultis poſſidere, recitemus leges Imperatorum: videamus, ſi aliquid voluerint ab hæreticis poſſideri. Sed quis mihi eſt Imperator? Secundum jus ipſius poſſides terram. Aut tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut meus eſt ille ſervus, aut domus hæc mea eſt? Si autem ut teneantur iſta ab hominibus, jura acceperunt Regum, vultis recitemus leges, ut gaudeatis, quia vel unum horum habetis, & non imputetis, niſi manſuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere? Leguntur enim leges manifeſtæ, ubi præceperunt Imperatores, &c.

2. pars. ¶ *Dignitate verò jus naturale ſimpliciter prævalet conſuetudini, & conſtitutioni. Quæcunque enim vel moribus recepta ſunt, vel ſcriptis comprehenſa, ſi naturali juri fuerint adverſa, vana & irrita habenda ſunt.*

C. II. ¶ *Adverſus naturale jus nulli quicquam agere licet.*

Unde Auguſtinus *ait, lib.3. confeſſ. c.8.*

QUæ *a* contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate vitanda ſunt, ut pactum inter ſe civitatis, aut gentis conſuetudine, vel lege firmatum, nullâ civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens. Cùm autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet jubet, etſi nunquam ibi factum eſt, faciendum eſt; & ſi omiſſum, inſtaurandum eſt; & ſi inſtitutum non erat, inſtituendum eſt. Si enim Regi licet in civitate, cui *b* regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quiſquam, nec ipſe unquam juſſerat, & non contra ſocietatem civitatis ejus obtemperatur, imò contra ſocietatem non obtemperatur: (generale quippe pactum eſt ſocietatis humanæ, obedire Regibus ſuis:) quantò magis Deo regnatori univerſæ creaturæ ſuæ, ad ea, quæ juſſerit, ſine dubitatione ſerviendum eſt? Sicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanæ, major poteſtas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

C. III. ¶ *Radicitùs eſt evellenda perincioſa conſuetudo.*

Item Nicolaus *Papa Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo.*

¶ *Caput hoc eſt ex epiſtola Nicolai, quæ incipit,* Epiſtolam Beatitudinis tuæ; *extatq; unà cum aliis ejuſdem, & aliorum Pontificum epiſtolis manuſcriptis Romæ, in Bibliotheca Monaſterii Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum eſt.*

MAla *c* conſuetudo, quæ non minùs, quàm pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi citiùs radicitùs evellatur, in privilegiorum jus ab improbis aſſumitur, & incipiunt prævaricationes, & variæ *d* præſumptiones, celerrimè non compreſſæ, pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuò celebrari.

a *al. ſeditioſus.* b *Iſidorus ibidem continetur.* c *al. libros.* d *exoleverunt) orig.* e *Ivo p.c.170. Pann. l.2. c.144.* f *al. junior.* g *al. naturæ.* h *Actor.4.* i *Anſel. l.12. c.62. Ivo p.3. c.194. Pann. l.2. c.63.* k *Pſal.23.* l *Gen.2.* m *dicit) orig.* n *Jure ergò humano, jure Imperatorum: Quare?) orig.* o *Cod. l.1. tit.15. c.4. & Cod. Theod. l.16. tit. 5. c.43. 52. 54.* p *al. ut.* q *2. Pet.2.* r *al. ad ipſa) orig. & Ivo.*

a *Ivo p.4. c.178.* b *al. in qua.* c *Ivo p.4. c.203. Pann. l.2. c.28.* d *al. vana.*

¶ *Veritati*

C. IV. ¶ *Veritati & rationi conſuetudo eſt poſtponenda.*
Item Auguſtin. *l. 3. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, c. 6.* a

VEritate *b* manifeſtatâ, cedat conſuetudo veritati: planè reſpondeo, quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? *Item c.* Nemo conſuetudinem rationi, & veritati præponat, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.

C. V. ¶ *Quælibet conſuetudo veritati eſt poſtponenda.*
Item Gregorius 1 *Wimundo* d *Averſano Epiſcopo.*

SI *e* conſuetudinem fortaſſis opponas, advertendum eſt, quod Dominus dicit *f*, [*Ego ſum veritas & vita.*] Non dixit, Ego ſum conſuetudo, ſed veritas. Et certè (ut Beati Cypriani *g* utamur ſententiâ) quælibet conſuetudo, quantumvis vetuſta, quantumvis vulgata, veritati omninò eſt poſtponenda, & uſus, qui veritati eſt contrarius, abolendus.

1 ¶ Gregorius] *In aliquot manuſcriptis, & apud Ivonem eſt,* Gregorius VII. *Et hujus Pontificatu Guitmundus Averſanus Epiſcopus ſcripſit de corpore & ſanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.*

C. VI. ¶ *Veritate revelatâ, conſuetudinem ſibi cedere oportet.*
Item Auguſtin. *lib. 3. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 5.* h

QUi *i* contemptâ veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut circa fratres invidus eſt & malignus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus eſt, cujus inſpiratione Eccleſia ejus inſtruitur, *& infrà k.* In Evangelio *l* Dominus, *Ego ſum,* inquit, *veritas:* non dixit, ego ſum conſuetudo. Itaque veritate manifeſtatâ, cedat conſuetudo veritati. *& infrà.* Revelatione factâ veritatis, cedat *m* conſuetudo 1 veritati: quia & Petrus *n*, qui priùs circumcidebat, ceſſit Paulo veritatem prædicanti. *& infrà. o* Cùm Chriſtus veritas ſit, magis veritatem, quàm conſuetudinem ſequi debemus: quia 2 conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. *p*

1 ¶ Cedat conſuetudo] *Apud B. Auguſtinum, & Ivonem, & in Pannormia legitur,* cedat error. *Sed verè B. Auguſtinus ex ipſiuſmet Zoſimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuiſſe conſuetudinem. Ita enim reſpondet:* Noluit quidem iſte dicere, conſuetudinem, ſed errorem. Veruntamen, cùm dicit: quia & Petrus, qui priùs circumcidebat, ceſſit Paulo veritatem prædicanti, ſatis indicat, quòd aliud etiam de Baptiſmo fieri ſolebat.

2 ¶ Quia conſuetudinem] *Verba hæc uſque ad finem, apud Ivonem, & Gratianum ſatis commodè hic adnectuntur, repetita ex verbis Felicis, quæ referuntur ſuprà, c.* veritate.

C. VII. ¶ *Conſuetudo rationi fruſtrà opponitur.*
Idem *in lib. 4. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 5.*

FRuſtrà, inquit *q* quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis objiciunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non id ſit in ſpiritualibus ſequendum, quod in melius fuerit à Spiritu ſancto revelatum. ¶ Hoc *r* planè verum eſt, quia ratio, & veritas conſuetudini præponenda eſt. Sed cùm conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmiùs retineri.

a *Sub perſona Liboſi Vagenſis.* b *Ivo p. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. Infrà ead. c. qui contempta.* c *Ibid. c. 8. ſub perſona Felicis à Buslacenis.* d *al. Guitmundo.* e *Ivo par. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166.* f *Joan. 14.* g *Cyprianus in toto illo ſuo Concilio.* h *Sub perſona Caſti Siccenſis.* i *Ivo p. 4. c. 234.* k *Ibid. cap. 6. ſub perſona Liboſi Vagenſis.* l *Joan. 14.* m *ſuprà ea c. veritate. Ibid. cap. 7. ſub perſona Zoſimi à Taraſſa.* n *Galat. 2.* o *Ibid. cap. 9. ſub perſona Honorati à Tucca.* p *ſuprà ea. c. veritate.* q *Hîc refert B. Auguſtinus verba B. Cypriani in epiſt. ad Jubajanum. Ivo p. 2. cap. 94. & par. 4. c. 235.* r *Hîc B. Auguſtinus reſpondet.*

C. VIII. ¶ *Rationem conſuetudo impedire non debet.*
Item Cyprianus *in epiſtola ad Pompejum, contra epiſtolam Stephani.*

COnſuetudo, quæ apud quoſdam obrepſerat, impedire non debet, quò minùs veritas prævaleat, & vincat. Nam conſuetudo ſine veritate, vetuſtas erroris eſt: propter quod relicto errore ſequamur veritatem, ſcientes, quia & apud Eſdram *a* veritas vicit, ſicut ſcriptum eſt: [*Veritas manet, & invaleſcit in æternum, & vivit, & obtinet in ſecula ſeculorum.*]

Idem *in epiſt. ad Jubajanum, circa med.*

Ignoſci 1 poteſt ſimpliciter erranti, ſicut de ſeipſo dicit Apoſtolus Paulus *b*, [*Qui primò,* inquit, *fui blaſphemus, & perſecutor, & injurioſus: ſed miſericordiam merui, quia ignorans feci.*] Poſt inſpirationem verò, & revelationem factam, qui in eo, quod erraverat, perſeverat, prudens & ſciens ſine venia ignorantiæ peccat: præſumptione enim atque obſtinatione quâdam nititur, cùm ratione ſuperetur.

1 ¶ Ignoſci] *Apud B. Cyprianum legitur,* ignoſci enim poteſt, *& his antecedunt ea, quæ leguntur ſuprà* c. fruſtrà, *uſque ad ver.* revelatum.

C. IX. ¶ *Dei veritatem, non hominum conſuetudinem ſequi oportet.*
Idem *lib. 2. ep. 3. ad Cæcilium.*

SI *c* ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, ſed *d* quid, qui ante omnes eſt, Chriſtus, prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cùm per Eſajam *e* Prophetam Deus loquatur & dicat: [*Sine cauſa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.*]

Liquidò igitur ex præmiſſis apparet, quòd conſuetudo naturali juri poſtponitur.

DISTINCTIO IX.

ps 1 QUod autem & *conſtitutio naturali juri cedat, multiplici auctoritate probatur.*

¶ *Leges Principum naturali juri prævalere non debent.*

PALEA. 1

C. I. *Ait enim* Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem, epiſt. 50.*

IMperatores, quando pro falſitate contra veritatem conſtituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perſeverantes: quando autem pro veritate contra falſitatem conſtituunt bonas leges, terrentur ſævientes, & corriguntur intelligentes.

Quicunque 2 ergò *f* legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium. Quicunque verò legibus Imperatorum, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium.

Nam & temporibus Prophetarum omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant inſtituta, culpantur: & qui prohibuerunt & everterunt, ſuper aliorum merita laudantur. Et Rex *g* Nabuchodonoſor, cùm ſervus eſſet idolorũ, conſtituit ſacrilegam legem, ut ſimulacrum adoraretur, ſed ejus impiæ conſtitutioni qui obedire noluerunt, piè fideliterq; fecerunt. Idem *h* tamen Rex, divino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate conſtituit, ut quicunq; diceret blaſphemiam in Deum *i* Sidrac, Miſac, & Abdenago, cum domo ſua penitus interiret.

1 ¶ Palea] *In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullæ, aut paucæ ſunt Paleæ, hoc loco habetur tan-*

a *Eſdræ 3. & 4.* b *1. Timoth. 1.* c *Anſelm. libr. 9. cap. 6.* d *Matth. 17. Hic eſt filius meus, &c.* e *Eſa. 29. Matth. 15.* f *Ivo par. 4. cap. 148. Pann. l. 2. tit. 145.* g *Dan. 3.* h *Ibid.* i *Deum verum) orig.*

tùm à *verſic.* Quicunque, *uſque ad verſ.* Nam & temporibus. *In aliis autem, in quibus ſunt, habetur integrum hoc caput, & ſine nota Paleæ. Eſt autem totum in eodem B. Auguſtini loco.*

2 ¶ Quicunque] *Commutatus etiam apud Ivonem, & in Pannormia eſt ordo verborum B. Auguſtini, apud quem, qui meretur præmium, priore, qui ſupplicium, poſteriore loco ponitur.*

¶ Principes tenentur & ipſi vivere legibus ſuis.

C. II. Item *ex verbis* Iſidori *l. 3. ſententiarum de ſummo bono, c. 53.*

IUſtum *a* eſt, principem legibus obtemperare ſuis. Tunc enim jura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet, quando & ipſe illis reverentiam præbet. Principes legibus teneri ſuis, nec in ſe convenit, *b* poſſe damnare jura, quæ in ſubjectis conſtituunt. Juſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.

¶ In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc non habetur: in aliis verò conjunctum eſt ſuperiori, & non habet rubricam.

¶ Scripturis canonicis tractatorum literæ deſerviunt.

C. III. *Idem* Auguſtinus *in Prologo libri tertii de Trinitate.*

2 NOli *c* meis literis quaſi canonicis ſcripturis inſervire. Sed in illis, & quod non credebas, cùm inveneris incunctanter crede: in iſtis autem, quod certum *d* non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmum *e* tenere.

¶ In tractatorum opuſculis multa corrigenda inveniuntur.

C. IV. Idem *ad Vincentium Victorem, lib. 4. de anima, & ejus origine, cap. 1.*

NEgare *f* non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis majoribus, *g* ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quæ poſſint juſto judicio, & nullâ temeritate damnari.

¶ In ſcriptis canonicis mendacia non admittuntur.

C. V. Idem *ad Hieronymum, epiſt. 19.*

EGo *h* ſolis eis ſcriptorum, *i* qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum *k* ſcribendo erráſſe audeam credere: ac ſi aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantâlibet ſanctitate, doctrinâque polleant, *l* non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi 1 per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt.

1 ¶ Mihi per alios] *Sic etiam in manuſcriptis, & in gloſſa. Apud B. Auguſtinum eſt,* mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione: *nec multò ſecus apud Ivonem. Alias verò nonnullas varietates ſatis viſum eſt in margine indicare.*

¶ Libris veterum Hebræa volumina, novis Græca auctoritatem impendunt.

C. VI. Idem 1.

UT veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda eſt, ita novorum, Græci ſermonis normam deſiderat.

1 ¶ Idem] *Verba hujus capitis ſunt B. Hieronymi ad Lucinium Bæticum epiſt. 28. ſed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam in verſ. Græc. ſcr.*

a *Burch. l. 15. c. 42. Ivo par. 16. c. 43.* b *convenit fruſtrare jura) orig.* *Ivo par. 4. c. 17. Pann. l. 2. c. 120.* d *al. certum habebas.) exemp.* e *al. firmiter retinere.) orig.* f *Ivo p. 4. c. 73.* g *moribus.) orig. & Ivo.* h *Ivo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119.* i *ſcripturarum libris.) orig. & Pann.* k *eorum auctorem ſcribendo aliquid erráſſe firmiſſimè credam.) orig. Ivo & Pann.* l *præpolleant.) orig.*

¶ Nihil auctoritatis canonicis remanebit ſcripturis, ſi ad eas mendacia fuerint admiſſa.

C. VII. *Item* Auguſtinus *ad Hieronymum, epiſt. 9.*

SI *a* ad Scripturas ſanctas admiſſa fuerint vel *b* officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ eandem de Scripturis illis ſententia proferetur, cujus pondere contentioſæ falſitatis obteratur *c* improbitas?

¶ Literis omnium Epiſcoporum ſacra præponitur Scriptura.

C. VIII. Item *de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 2. c. 3.*

QUis neſciat ſanctam Scripturam canonicam, tam Veteris, quàm Novi Teſtamenti, certis ſuis terminis contineri, eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omninò dubitari, & diſceptari non poſſit, utrum verum, vel utrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit? Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem auctoritatem, doctioremque *d* prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deviatum eſt?

¶ Ex dictis quorumlibet Epiſcoporum contra divina mandata calumniæ non colligantur.

C. IX. Idem *ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas.*

NOli *e* frater contra divina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſive noſtrorum, ſicut Hilarii, ſive, 1 (antequam pars Donati ſepararetur,) ipſius unitatis, ſicut Cypriani & Agrippini: primò, quia hoc genus literarum ab auctoritate canonis diſtinguendum eſt: non enim ſic leguntur, tanquam ita ex eis teſtimonium proferatur, ut contrà ſentire non liceat, ſicubi fortè aliter ſapuerint, quàm veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum *f* ab Apoſtolo accipere. [*Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis revelavit.* 2]

1 ¶ Sive antequam] *Antea legebatur,* ſive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur. *Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratiani & Ivone. Cyprianus enim, & Agrippinus multò ante Donati ſchiſma in Eccleſiæ unitate deceſſerant: qua in re erravit auctor gloſſæ.*

2 ¶ Revelavit] *Ita enim originale, & Ivo, & aliquot editiones Novi Teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Joannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi ferè ſemper legit,* revelabit, *& explanat. Græcè eſt* ἀποκαλύψει.

¶ Non debetur par auctoritas canonicis ſcripturis, & expoſitionibus earum.

C. X. Item *ad Fortunatianum, epiſt. 3.*

NEque *g* quorumlibet diſputationes, quamvis Catholicorum, & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi fortè invenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis *h* ego ſum in ſcriptis aliorum, quales *i* volo eſſe intellectores meorum.

¶ Exemplis ratio ſana præfertur.

C. XI. Idem *ad Marcellinum de civitate Dei lib. 1. c. 23.*

a *Ivo p. 4. c. 215.* b *al. velut officioſa) orig. al. fuerint officioſa.* c *al. ſubruatur. Ivo p. 4. c. 227. Polyc. l. 3. tit. 21.* d *al. doctiorumq.* e *Deus dedit. p. 2. Anſ. l. 4. c. 58. Ivo c. 4. p. 236.* f *Phil. 3.* g *Ivo p. 4. c. 237.* h *aliter Qualis.) orig. Ant.* i *al. tales.*

Sana

Sana *a* quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt: cui quidem & exempla concordant; ſed illa, quæ tantò digniora ſunt imitatione, quantò excellentiora pietate.

Cùm ergò in naturali jure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri; nihilq́ vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri; denique cùm in canonica ſcriptura nihil aliud, quàm in divinis legibus inveniatur; divinæ verò leges naturâ conſiſtant, patet, quòd quæcunque divinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ contraria probantur, eadem & naturali juri inveniuntur adverſa. Unde quæcunque divinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ, ſeu divinis legibus poſtponenda cenſentur, eiſdem naturale jus præferri oportet. Conſtitutiones ergò vel Eccleſiaſticæ, vel ſeculares, ſi naturali juri contrariæ probantur, penitùs ſunt excludendæ.

DISTINCTIO X.

1 ps Constitutiones *verò Principum Eccleſiaſticis conſtitutionibus non præeminent, ſed obſequuntur.*

C. I. ¶ *Lex Imperatorum Eccleſiaſtica jura diſſolvere non poteſt.*

Unde Nicolaus *b* Papa *ſcribit Epiſcopis in Concilio apud Convicinum congregatis.*

Lege 1 Imperatorum non in omnibus Eccleſiaſticis controverſiis utendum eſt; præſertim cùm inveniantur Evangelicæ ac canonicæ ſanctioni aliquoties obviare. 2 *Item c* Lex *d* Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtùs. Imperiali judicio non poſſunt Eccleſiaſtica jura diſſolvi. Ad quod oſtendendum, duorum horum *e*, ſcilicet Innocentii, & Gregorii, ſatis ſufficiunt teſtimonia. Sanctus *f* quidem Innocentius in decretali epiſtola ſua ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum ait: [Nam quod ſciſcitaris, utrum diviſis Imperiali judicio provinciis, ut duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari; non viſum *g* eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, honoreſque aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator.] Beatus *h* autem Gregorius ſcribens ad Theotiſtam patritiam, inter cætera: [Si, inquit, religionis cauſâ conjugia debere diſſolvi dicantur, ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit, lex tamen divina prohibuit.] Ecce *i* quemadmodum Imperiali judicio non poſſunt Eccleſiaſtica jura diſſolvi. Ecce qualiter, quod lex humana conceſſit, divina lex prohibuit. ¶ Non quòd Imperatorum leges (quibus ſæpè Eccleſia utitur contra hæreticos, ſæpè contra tyrannos, atque contra pravos quoſque defenditur) dicamus penitùs renuendas, ſed quòd eas Evangelicis, Apoſtolicis, atque Canonicis decretis (quibus poſtponendæ ſunt) nullum poſſe inferre præjudicium aſſeramus.

1 ¶ Lege] *Caput hoc ſumptum eſt ex epiſtola Nicolai, quæ extat in codice Bibliothecæ Dominicanæ, de quo dictum eſt ſuprà, diſtinct. 8. c.* mala. *Titulus autem epiſtolæ hic eſt:* Nicolaus ſervus ſervorum Dei, Reverendiſſimis, ac ſanctiſſimis confratribus noſtris Metropolitanis Epiſcopis, & cæteris diverſarum provinciarum, ac urbium Præſulibus, qui in Convicinum villam publicam, ſecus civitatem Silvanectis conveniſtis. *Eadem epiſtola nuper impreſſa eſt in appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum.*

2 ¶ Obviare.] *Apud Nicolaum ſequitur continenter,* ad quod oſtendendum, &c. *Quæ autem apud Gratianum ſunt interjecta, non ſunt hoc loco in epiſtola, neque in Polycarpo, neque apud Anſelmum: ſed verba illa,* Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtùs, *à Burchardo & Ivone citantur ex decretis Pii Papæ, c. 3. habentur autem in capitularibus adjectis. c. 17. reliqua autem habentur infrà in hoc eodem capite, §. ecce quemadmodum.*

C. II. ¶ *Nihil, quod Evangelicis regulis obviet, Imperatori agere licet.*

Item Symmachus *a* Papa *in ſextâ Synodo Romana, tempore Theodorici Regis.*

Non *b* licet Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti, aliud contra divina mandata præſumere, nec quicquam, quod Evangelicis, Propheticis, aut Apoſtolicis regulis obviet, agere.

C. III. ¶ *In Eccleſiaſticis cauſis regia voluntas Sacerdotibus eſt poſtponenda.*

Item Felix *c* Papa.

Certum eſt, hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cùm de cauſis Dei agitur, juxta ipſius conſtitutionem, regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & ſacroſancta per eorum Præſules potiùs diſcere, quàm docere, Eccleſiaſticam *d* formam ſequi, non huic humanitùs ſequenda jura præfigere, neque ejus ſanctionibus velle dominari, cujus clementiæ Deus voluit tuæ piæ devotionis colla ſubmittere: ne, dum menſura cœleſtis diſpoſitionis *e* exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.

C. IV. ¶ *Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, conſtitutiones contraire non poſſunt.*

Item *f*

Conſtitutiones *g* contra canones, & decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius *h* ſunt momenti.

C. V. ¶ *Quæ Sacerdotum ſunt, Regibus uſurpare non licet.*

Item Nicolaus Papa I. *in epiſtola ad Michaelem Imperatorem cujus initium eſt,* [Propoſueramus.]

Imperium *i* veſtrum ſuis publicæ rei quotidianis adminiſtrationibus debet eſſe contentum, non uſurpare quæ Sacerdotibus Domini ſolùm conveniunt.

C. VI. ¶ *Tribunalia Regum ſacerdotali ſunt poteſtati ſubjecta.*

Item Gregorius Nazianzenus *in oratione ad cives Nazianzenos angoris plenos, & Magiſtratum iratum.*

Uſcipitíſne libertatem verbi? libenter accipitis, quòd lex Chriſti Sacerdotali vos ſubjicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit? Dedit enim & nobis poteſtatem, dedit & principatum multò perfectiorem principatibus veſtris. Aut nunquid juſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni; ſi à terrenis cæleſtia ſuperentur; ſi divinis præferantur humana?

2 pars. *Ecce quòd Conſtitutiones Principum Eccleſiaſticis legibus poſtponendæ ſunt. Ubi autem Evangelicis, atque Canonicis decretis non obviârint, omni reverentiâ dignæ habeantur.*

a *Polyc. l.1. t.26.* b *Ivo p.4. c.187, Pann. l. 2. c.138. Anſ. l.1. c.97. Polyc. l.1. t.77.* c *al. Idem.* d *In c. adjectis, c.17.* e *Herorum.) orig.* f *Burch. l.15. cap.10. Ivo par.16. c.11. Pann. l.2. c.139. Innoc. 1. epiſt.18. c.2.* g *verè viſum) orig.* h *Lib.9. reg. epiſt.39.* i *Ivo p.4. c.187. Pann. l.2. c.140. ex c. adjectis, c.17.*

a *Et Calixtus epiſt.1. & Marcellinus in extrema epiſt.2. & in capitulis Hadriani, c.76. ex quo citant Burchard. & Ivo par.16. c.9.* b *Deuſdedit, p.1. & 3. Burch. l.15. c.8. Ivo p.4. c.231. & p.16. c.9. Pann. l.2. c.141. Polyc. l.6. tit.1.* c *In exemplari Veronenſi eſt Felix 3. Anſel. l.4. c.11. Polyc. l.1. c.18.* d *al. Eccleſiæ.* e *al. diſpenſationis.* f *antea legebatur, Idem.* g *Habetur in c. Hadriani, num.39. Deuſdedit, part.1. & 3.* h *ſint) reg.* i *Anſel. l.3. c.88. Burch. l. 15. c.9. Ivo part. 5. cap. 38. & par.26. c.10. Polyc. l.1. c. fin.*

C. VII. ¶ *Leges Imperatorum in adjutorium Eccleſiæ* 1 *licet aſſumere* a.

Unde Auguſtinus *ait in Dialogo, id eſt, lib. 2. contra literas Petiliani, c. 58.*

SI b in adjutorium veſtrum etiam terreni imperii leges aſſumendas putatis, non reprehendimus.

¶ Fecit hoc Paulus c, cùm adversùs injurioſos civem Romanum ſe eſſe teſtatus eſt.

1 ¶ Eccleſiæ] *Auctor hujus rubricæ caput hoc ita accepit, quaſi hîc agatur de legibus Imperatorum in favorem Eccleſiæ latis, cùm ibi B. Auguſtinus Petiliano & Donatiſtis hæreticis concedat, legibus Imperatorum ipſos in adjutorium ſuum uti poſſe, modò id fallaciter non facerent, quod eos feciſſe convincit.*

C. VIII. ¶ *Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.*

Item 1 Nicolaus Papa I. *in epiſt. 7. ad Michaëlem Imperatorem.*

QUoniam d idem Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus, ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis utriuſque diſcrevit propria 2, volens medicinali humilitate hominum corda ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in inferna demergi: ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vitâ Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus ſpiritualis actio à carnalibus diſtaret incurſibus, & ideò e *militans Deo* f *minimè ſe negotiis ſecularibus implicaret*; ac viciſſim non g ille rebus divinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſecularibus implicatus.

1 ¶ *Huic capiti in codicibus impreſſis erat prapoſitus hic titulus* Cyprianus Juliano Imperatori: *quod eſt contra omnem temporum rationem. In manuſcriptis omnibus, excepto undecimo Vaticano, abeſt dictio.* Imperatori, *quemadmodum & apud Ivonem. Nonum autem habet:* Juliano Epiſcopo. *Aliud pervetuſtum,* Juliano. *Caterùm integrum hoc caput eſt in epiſtola Nicolai ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit,* Propoſueramus; *ex quo refertur infrà diſtinct. 96. c.* cùm ad verum. *unà cum aliis verbis ejuſdem epiſtolæ, ex quibus hæc pendent. Et ſumptum eſt ex Gelaſio in tomo de Anathematis vinculo.*

2 ¶ Propria,] *In originali eſt,* propriam volens medicinali humilitate ſurſum efferri. *Ivo habet, ut Gratianus hîc in pleriſque codicibus. In nonnullis tamen eſt,* propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri: *quemadmodum etiam infrà, diſt. 96. cap.* cùm ad verum. *Apud Gelaſium loco indicato legitur,* ſic actionibus propriis, dignitatibusque diſtinctis, & officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, ſuos volens medicinali humilitate ſalvari, non humanâ ſuperbiâ rurſus intercipi, ut & Chriſtiani, &c.

C. IX. ¶ *Leges Imperatorum cuſtodiri oportet.*

Item Leo IV. *Lothario Auguſto.*

DE h capitulis, vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorumque 1 Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſervandis, quantum valuimus, & valemus Chriſto propitio, & nunc, & in ævum i nos conſervaturos modis omnibus profitemur. Et ſi fortaſſe quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo mendacem.

1 ¶ Veſtrorumque] *Epiſtola hæc non eſt inventa: & in iſtis verbis videtur ſubeſſe mendum, ex quo auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſerit, qui Chriſtianis Imperatoribus, cujuſmodi fuerant prædeceſſores Lotharii, attribuat illud, quod Iſidorus de Ethnicis dicit: nimirum Imperatores ſolitos fuiſſe appellari Pontifices: de quâ re optimè Gelaſius in tomo de Anathematis vinculo, & infrà diſtinct. 21. c.* cleros. *Apud Ivonem legitur,* veſtris, noſtrorumque etiam Pontificum & prædeceſſorum: *In Pannormia,* noſtris noſtrorumque Pontificum, & prædeceſſorum. *Sed fortaſſe cætera quidem rectè apud Gratianum habent: tantummodò ante dictionem,* prædeceſſorum, *eſt addenda conjunctio,* &, *quemadmodum eſt in Pannormia. Nam hoc ſignificabitur, Imperatores illos ſolitos fuiſſe edere capitula, adhibitis in conſilium Pontificibus regni, quod veriſſimum eſt. Omnino hæc, quæ à Leone ſcribuntur, ſpectare videntur ad capitula Caroli, & Ludovici, quæ Lotharius in univerſa Italia ſervari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita conſtituiſſe traditur:* Placuit nobis, ut capitula, quæ excerpſimus de capitulari bon. mem. glorioſiſſimi Domini noſtri Caroli, & genitoris noſtri Ludovici, Imperat. invictiſſimi, his omnibus, & fidelibus noſtris, & ſanctæ Eccleſiæ in regno Italiæ conſiſtentibus, per legem teneantur, & ſerventur: & quicunque horum capitulorum contemptor extiterit, ſexaginta ſolidis componatur. *Id populo Romano, qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valdè diſplicuit: ſicut ex c. fin. infrà ead. diſt. colligi poteſt: diſſeminatusque etiam rumor fuit, eandem eſſe Pontificis ac populi ſententiam. De qua re Leo hâc ſe epiſtolâ videtur purgare voluiſſe; & tamen poſteà, pro conſervando jure civili Romanorum, cum eodem Lothario iterùm diligentiùs egit: quod apparet ex dicto c. finali.*

C. X. ¶ *Legis auctoritate diſſolvitur quod contra eam fit.*

Item Joannes VIII. *Ludovico Imperatori.*

VIdes a, fili chariſſime, quia quod contra leges accipitur, per leges diſſolvi meretur.

C. XI. ¶ *Leges Principum, aut regulas Patrum contemni non licet.*

Item Gelaſius *Rufino, & Aprili Epiſcopis.*

QUis * autem b leges Principum, aut regulas Patrum, aut admonitiones paternas c dicat debere contemni, niſi qui impunitum ſibi tantum æſtimet tranſire commiſſum?

C. XII. ¶ *Leges Romanorum Principum ſervandæ ſunt ab omnibus.*

Item *Theodorico Regi.*

CErtum d eſt magnificentiam veſtram leges Romanorum Principum, quas in negotiis hominum cuſtodiendas eſſe præcepit, multò magis circa e reverentiam beati Petri Apoſtoli pro ſuæ felicitatis augmento velle ſervari.

C. XIII. ¶ *Romana Lex nullius temeritate debet corrumpi.*

Item Leo IV. *Lothario Auguſto.*

VEſtram 1 flagitamus f clementiam, ut ſicut hactenus Romana lex viguit abſque univerſis proceſſis, & pro nullius perſona hominis reminiſcitur eſſe corrupta, ita nunc ſuum robur, propriumque vigorem obtineat.

1 ¶ Veſtram] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hîc e petiit, conceſſiſſe. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. ſic habetur,* ut interrogetur populus Romanus, quâ lege vult vivere, *& ſequitur conſtitutio:*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, quâ lege vult vivere; ut tali lege, quali lege vivere profeſſi ſunt, vivant: illiſque denuntietur, ut hoc unuſquiſque, tam Judices, quàm Duces, vel reliquus populus ſciat: quòd ſi offenſionem contra eandem legem

a *al. aſſumi.* b *Ivo p. 4. cap. 183. Pann. l. 2. c. 153.* c *Act. 22.* d *Ivo p. 4. cap. 188. infrà diſt. 96. cap. cùm ad verum.* e *1. Tim. 2.* f *al. & militans.* g *al. ne.* h *Ivo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149.* i *al. æternum.*

a *Ivo part. 4.* * *infrà, diſt. 54. c. quis aut. Ivo part. 4. cap. 179. Pann. l. 2. c. 150.* b *al. aut.* c *al. modernas.* d *Ivo p. 4. cap. 180. Pann. l. 2. c. 151.* e *al. propter.* f *Ivo p. 4. cap. 181. Pann. l. 2. c. 152.*

fecerint,

fecerint, eidem legi, quâ profitentur vivere per diſpenſationem Pontificis, & noſtram, ſubjacebunt.

DISTINCTIO XI.

C. I. ¶ *Pravus uſus ratione ſuperatur, & lege.*

1 gs *QUòd verò legibus conſuetudo cedat,* Iſidorus a *teſtatur, dicens in Synonymis, lib.2.*

USus auctoritati cedat: pravum uſum lex, & ratio vincat.

C. II. ¶ *Non poteſt ſtatutis Pontificum conſuetudo cujuſquam refragari.*

Item Nicolaus Papa I. *Michaëli Imperatori.*

COnſequens eſt b, ut quod ab hujus ſedis rectoribus plenâ auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione, proprias tantùm ſequendo voluntates, removeatur; ſed firmiter, atque inconcuſsè teneatur.

C. III. ¶ *A conſuetudine Romanæ Eccleſiæ membris diſſentire non licet.*

Item Julius Papa *ad Epiſcopos Orientales, epiſt. 1.*

NOlite c errare, fratres mei chariſſimi, doctrinis d variis, & extraneis nolite abduci. En, inſtituta Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum, canoneſque habetis: his fruimini, his circumdamini 1, his delectamini, his armamini; ut his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum jacula perſiſtere valeatis. Satis e enim indignum eſt, quenquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri ſedem & ſequi videat, & docere. Multùm enim convenit, ut totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſervatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, ubi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principium.

1 ¶ His circumdamini,] *Locupletatus eſt hic locus ex originali, & Anſelmo.*

C. IV. ¶ *Non poteſt uſus, & conſuetudo legem, & rationem vincere.*

Item Imperator Conſtantin. *Aug. ad Proculum, lib. 8.* f *Cod. tit. Quæ ſit longa conſuetudo.*

COnſuetudinis g, uſuſque longævi non vilis auctoritas eſt: verùm non uſque adeò ſui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem.

2 gs. *Cùm verò nec ſacris canonibus, nec humanis legibus conſuetudo obviare monſtratur, inconcuſſa ſervanda eſt.*

C. V. ¶ *Inviolabilis eſt conſuetudo, quæ nec humanis legibus, nec ſacris canonibus obviare monſtratur.*

Unde ex dictis 1 Baſilii h.

ECcleſiaſticarum i inſtitutionum quaſdam ſcripturis, quaſdam verò Apoſtolicâ traditione per ſucceſſiones in miniſterio confirmatas accepimus; quaſdam verò conſuetudine roboratas approbavit uſus, quibus par ritus, & idem utriſque pietatis debetur affectus; unde quis vel aliquantulum ſacrarum expertus Scripturarum hæſitaverit? Si enim attentaverimus conſuetudines Eccleſiæ, non per ſcripturas à Patribus traditas nihil æſtimare, quantum religio detrimenti ſit latura, intentè inſpicientibus liquidò conſtabit. ¶ Quæ enim (ut inde ordiamur) ſcriptura ſalutiferæ crucis ſignaculo fideles docuit inſigniri? vel quæ trifariam digeſta ſuper panem & calicem prolixæ orationis, vel conſecrationis verba commendavit? Nam non modò, quod in Evangelio continetur, vel ab Apoſtolo inſertum eſt, in ſecretis dicimus: ſed & alia plura adjicimus, magnam quaſi vim commendantia a myſteriis. Quæ Orientem versùs nos orare literarum forma docuit? Benedicimus fontem Baptiſmatis oleo unctionis. Huc accedit, quòd ter oleo inungimus quos baptizamus, verbis abrenuntiare Satanæ & Angelis ejus informamus. Unde hæc, & alia in hunc modum non pauca, niſi quia tacitâ & myſticâ traditione à Patribus, Eccleſiaſtico more, reverentiori diligentiâ ſunt in myſteriis obſervata ſilentio, quàm publicata ſcripto.

1 ¶ Ex dictis] *Hoc caput anteà citabatur ex* Auguſtino in lib. ex dictis Baſilii. *In codice Vercellenſi eſt:* unde Auguſtinus ait, vel ex dictis Baſilii: *& retenta eſt poſterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchard. & auctor Pannormiæ. Ivo autem citat ex lib. Baſilii de Spiritu ſancto, 27. quomodo in margine eſt indicatum. Caterùm, quoniam multis locis gloſſa obſtitit, ne emendaretur, neceſſarium viſum eſt integrum B. Baſilii locum & Græcè & Latinè afferre.*

ΤΩν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα. ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε καὶ κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται. εἰ γὰρ ἐπιχειρέσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς οὐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιιστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ. τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας: τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα, τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν: οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ δὲ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες: εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἀπὸ ποίων ἐγγράφων: οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως: τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε: τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἀλλὰ δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης, καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ, καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

Id eſt:

Dogmatum & inſtitutionum, quæ in Eccleſia ſervata ſunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis conſignata eſt; alia verò ex Apoſtolorum traditione ad nos tranſmiſſa in myſterio accepimus. Quæ utraque eandem vim ad pietatem habet: atq; his nemo ſanè contradixerit, qui vel exiguâ legum Eccleſiaſticarum peritiâ ſit præditus. Nam ſi aggrediamur ea, quæ non ſcripto, ſed tantùm conſuetudine conſtant, tanquam non magnam habentia vim repudiare, imprudentes Evangelio, & quidem præcipuis ipſius partibus, officiemus: vel potiùs ipſamet inſtituta ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causâ (ut, quod primum, maximeque commune eſt,

a *In Synonymis cap. 16. quòd malis juſſionibus non ſit obtemperandum. Ivo p.4. cap.307. Pann. l.2. cap.165.* b *Sententia dicitur ex epiſt. cujus initium, Propoſueramus. Ivo p.4. cap.211.* c *Anſ. l.1. c.8. Polyc. l.1. cap.17.* d *Hebr.13.* e *Anſ. l.5. cap.4. Polyc. l. 8. tit. 3.* f *tit. 53. l.2.* g *Ivo p.4. cap. 202. Pann. l. 2. cap. 163.* h *Baſilius in l. de Spiritu ſancto, c. 27.* i *Burch. l.3. c.127. Ivo p.4. cap.69. Pann. l.2. c.159.*

a *al. conſummandis accommodantia.*] *Burch.*

primo loco commemorem) eos, qui in Domini noſtri JESU Chriſti nomine ſpem poſuerunt, figurâ crucis ſignari, ecquis ſcripto docuit? Dum oramus, ad Orientem ſolem converti, ecquæ nos literæ docuerunt? Verba invocationis, cùm panis Euchariſtiæ, & calix benedictionis offertur, quis ex ſanctis Patribus ſcriptâ nobis reliquit? Non enim iis contenti ſumus, quorum Apoſtolus, & Evangelium mentionem fecerunt; ſed alia quoque cùm antea, tùm poſt, dicimus, utpote quæ magnum momentum ad ipſum myſterium habeant, doctrinâ non ſcriptâ, ſed traditâ eruditi. Benedicimus aquam Baptiſmatis, & oleum unctionis, atque illum ipſum præterea, qui baptizatur, ex qua ſcripturâ? nonne ex occulta & myſtica traditione? Quid? ipſam olei unctionem, quis ſermo ſcriptus docuit? Quòd homo ter mergendus ſit, unde accepimus? Abrenuntiare Satanæ, atque Angelis ejus, & reliqua omnia, quæcunque in Baptiſmo obſervamus, quæ ſcriptura juſſit? Annon hæc ipſa minimè vulgata, ſed ſecretâ doctrinâ, quam quieto, minimeque curioſo ſilentio Patres noſtri cuſtodierunt? probè quidem illi intelligentes, myſteriorum majeſtatem taciturnitate ſervari.

C. VI. ¶ *Laudabilis eſt conſuetudo, quæ nihil fidei contrarium uſurpat.*

Item Pius Papa I. *in Decretis, Decreto ſeptimo.*

Conſuetudinem *a* laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil uſurpare dignoſcitur.

¶ *Verba hujus capitis, quod antea tribuebatur B. Auguſt. leguntur in editione Conciliorum Colonienſi, tribus tomis inter Decreta Pii I. Decreto ſeptimo, & in epiſtola ejuſdem Pii, ex codice ſexdecim librorum, lib. 3. c. 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Pannormiæ: cujus tamen epiſtolæ omnia ferè verba habentur 1. libr. reg. B. Gregorii (qui citatur in Polycarpo) epiſt. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referunt infrà, diſt. 12. cap.* nos conſuetudinem.

C. VII. ¶ *Ubi auctoritas deficit, mos populi, & majorum inſtituta pro lege ſervantur.*

Item B. Auguſtinus *ad Caſulanum, epiſt. 86.*

In his rebus *b*, de quibus nihil certi ſtatuit divina Scriptura, mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt. Et ſicut 1 prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coërcendi ſunt.

1 ¶ Et ſicut] *Hinc uſque ad finem non ſunt in Epiſtola indicata: ſed à Burchardo etiam, & Ivone, & in Pannormia referuntur.*

C. VIII. ¶ *Auctoritate, & traditione generali vel ſpeciali, Eccleſia regitur.*

Idem *in libro* c *de fide Chriſtiana.*

Catholica Eccleſia per orbem terrarum diffuſa, tribus modis probatur exiſtere. Quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas eſt Scripturarum, aut traditio univerſalis, aut certè propria, & particularis inſtitutio. Sed auctoritate tota conſtringitur, univerſali traditione majorum, nihilominùs tota: privatis verò conſtitutionibus, & propriis informationibus unaquæque pro locorum varietate, prout cuique viſum eſt, ſubſiſtit, & regitur.

C. IX. ¶ *Valet ad fidem catholicæ auctoritas Eccleſiæ.*

Idem *in libro contra Manichæos.*

Palam eſt, quòd in re dubia, ad fidem valeat auctoritas Eccleſiæ catholicæ, quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum, uſque ad hodiernum diem, ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur.

¶ *Apud B. Auguſt. lib. 11. contra Fauſtum Manichæum c. 2. legitur:* Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid Eccleſiæ catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipſis, &c. *Hanc verò Epiſcoporum ſucceſſionem potiſſimùm in ſede Petri, & in libro contra epiſtolam Fundamenti, & in epiſt. 165. de ſchiſmate Donatiſtarum meritò certiſſimum putavit Eccleſiæ catholicæ judicium.*

C. X. ¶ *Ab Apoſtolicis inſtitutis non licet recedere.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos, epiſt. 4. c. 6.*

Hoc *a* veſtræ indicimus charitati, ut ab Apoſtolicis inſtitutis nullo ulteriùs recedatur exceſſu: quia inultum poſt hoc eſſe non poterit, ſi quiſquam Apoſtolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

C. XI. *Ab omnibus ſervari debet, quod Romana ſervat Eccleſia.*

Item Innocentius I. *ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, epiſt. 1.*

Quis *b* neſciat, aut non advertat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari? nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut *c* auctoritatem non habeat; aut aliunde accipere videatur exemplum? præſertim cùm ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, inſulasque interjacentes, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerunt Sacerdotes: aut legant, ſi in iſtis provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe. Quòd ſi non legunt, quia nuſquam invenitur, oportet eos hoc ſequi, quod Eccleſia Romana cuſtodit, à qua eos principium accepiſſe non dubium eſt: nec dum peregrinis ſermonibus *d* ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere *e*. Sæpè dilectionem tuam ad urbem veniſſe, ac nobiſcum in Eccleſia conveniſſe, & quem morem vel in conſiderandis myſteriis, vel in cæteris agendis arcanis teneat, cognoviſſe 1. Quod ſufficere arbitraremur ad informationem Eccleſiæ tuæ, vel reformationem, ſi prædeceſſores tui minùs aliquid, aut aliter tenuerint, & ſatis certum haberemus, niſi de aliquibus conſulendos nos eſſe duxiſſet: quibus idcircò reſpondemus, non quòd te aliqua ignorare credamus; ſed ut majori auctoritate tuos inſtituas, vel ſi qui à Romanæ Eccleſiæ inſtitutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: ut ſcire valeamus, qui ſint, qui aut novitates inducunt, aut alterius Eccleſiæ, quam Romanæ, exiſtimant conſuetudinem eſſe ſervandam.

1 ¶ Cognoviſſe.] *Locus hic in originali Conciliis quatuor tomorum inſerto, ſic habet* cognoviſſe non dubium eſt. Quod ſufficere ad informationem Eccleſiæ tuæ, vel reformationem (ſi prædeceſſores tui minùs aliquid, aut aliter tenuerunt) ſatis certum haberem; niſi de aliquibus conſulendos nos eſſe duxiſſes. *Sed ob gloſſam, præcipuè in ver.* morem, *non eſt mutatum.*

DISTINCTIO XII.

1 ps Quod abſque diſcretione juſtitiæ nulli agere licet.

C. I. ¶ *Nulli agere licet ſine diſcrimine juſtitiæ contra diſciplinam Romanæ Eccleſiæ.*

a *Burch. l. 3. c. 124. Anſ. l. 4. c. 42. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. cap. 157. Polyc. l. 3. tit. 23.* b *Anſ. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo p. 4. cap. 68. Pann. l. 2. c. 158. Polyc. l. 3. tit. 23. c. fin.* c *Hodie inter opera B. Auguſtin. nullum extat hoc titulo. In epiſtola verò ad Januarium, quæ eſt 118. c. 1. & 2. hac eadem ſententia copioſè exponitur.*

a *Anſ. l. 1. cap. 45. Polyb. l. 2. tit. 17.* b *Burch. l. 3. c. 125. Anſ. l. 1. c. 41. Ivo p. 4. c. 67. Polyc. l. 1. tit. 17. & l. 3. tit. 24.* c *al. auctoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum?* d *al. aſſertionibus.* e *al. amittere.*

Unde Calixtus Papa *primus omnibus Epiſcopis ait in Epiſtola prima ad Benedictum Epiſcopum:*

NOn *a* decet à capite membra diſcedere; ſed juxta ſacræ Scripturæ teſtimonium, omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica Eccleſia eſt mater omnium Eccleſiarum, à cujus regulis nullatenus nos convenit deviare. Et ſicut Dei filius venit facere voluntatem patris; ſic & vos voluntatem veſtræ impleatis matris, quæ eſt Eccleſia: cujus caput, ut prædictum eſt, Romana exiſtit Eccleſia. Quicquid ergò ſine diſcretione juſtitiæ contra hujus diſciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

C. II. ¶ *Apoſtolicis præceptis nullus ſuperbè reſiſtat.*

Item Gregorius 1 Papa *quartus.*

1 ¶ Gregorius.] *Integrum hoc caput invenitur in epiſtola Gregorii quarti, univerſis Epiſcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & univerſas provincias conſtitutis: quæ eſt in codice ſuprà citato Bibliothecæ monaſterii Dominicanorum. Initium verò eſt etiam in Epiſtola Anaſtaſii II. ad Anaſtaſium Auguſtum, c. 6.*

PRæceptis *b* Apoſtolicis non durâ ſuperbiâ reſiſtatur; ſed per obedientiam, quæ à ſanctâ Romana Eccleſia, *c* & Apoſtolicâ auctoritate juſſa ſunt, ſalutiferè impleantur; ſi ejuſdem ſanctæ Dei Eccleſiæ, quæ eſt caput veſtrum, communionem habere deſideratis. *& poſt multa.* ¶ Non novum aliquid præſenti juſſione præcipimus; ſed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cùm nulli dubium ſit, quòd non ſolùm Pontificalis cauſatio *d*, ſed omnis ſanctæ 2 religionis relatio ad ſedem Apoſtolicam, quaſi ad caput Eccleſiarum, debeat referri, & inde normam ſumere, unde ſumpſit exordium, ne caput inſtitutionis videatur omittere. Cujus auctoritatis ſanctionem omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus univerſalem fundavit Eccleſiam, ſoliditate divelli. Si quis hæc *e* Apoſtolicæ ſedis præcepta non obſervaverit, percepti honoris eſſe hoſtis non dubitetur.

2 ¶ Sanctæ religionis.] *Sic emendatum eſt ex ipſa epiſtola, & aliquot manuſcriptis Gratiani codicibus; inductis his vocibus,* ſpei Romanæ Eccleſiæ.

C. III. ¶ *Non eſt reſiſtendum conſuetudini, cui canonica non obſtat auctoritas.*

Item Leo IX. *Michaëli Epiſcopo Conſtantinopolitano, epiſt. 1. c. 29. & Nicolaus I. epiſt. 2. ad Photium.*

SCit *f* ſancta Romana Eccleſia, quòd nihil obſunt ſaluti credentium diverſæ pro loco & tempore conſuetudines; ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua eis obviare debeamus: unde nil judicamus eis debere, vel poſſe reſiſtere *g*. ¶ *Caput hoc confectum eſt ex duobus longè diverſis locis. Nam uſque ad verb.* ſi illis, *ſumptum eſt ex prima Epiſtolâ, ſeu libello Leonis IX. adverſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcoporum, cap. 29. ubi loquens de Romana Eccleſia, ait:* Scit namque, quia nihil obſint ſaluti credentium diverſæ pro loco & tempore conſuetudines; quando una fides per dilectionem operans bona, quæ poteſt, uni DEO commendat omnes: *& hæc ferè ab Ivone, & in Pannormia referuntur. Altera verò pars accepta eſt ex Epiſtola ſecunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Poſtquam beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De conſuetudinibus, quas nobis opponere viſi eſtis, ſcribentes per diverſas Eccleſias, diverſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis reſiſtimus.

C. IV. ¶ *Conſuetudines, quæ fidei non officiunt, ut à Majoribus traditæ ſunt, obſerventur.*

Item Hieronymus *ad Lucinium, epiſt. 28.*

ILlud breviter te admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita obſervandas, ut à majoribus traditæ ſunt, nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubverti.

C. V. ¶ *Traditiones à Patribus inſtitutæ, non ſunt infringendæ.*

Item Nicolaus *Hincmaro Archiepiſcopo.*

RIdiculum *a* eſt, & ſatis abominabile dedecus, ut temporibus noſtris vel falsò inſimulari ſanctam Dei Eccleſiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitùs à Patribus ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium infringi patiamur.

¶ *Habetur in epiſtola ſcripta Hincmaro & cæteris Archiepiſcopis, & Epiſcopis in regno Caroli Eccleſias regentibus, quæ extat in codice jam memorato Bibliothecæ Dominicanorum, & ex ea caput hoc locupletatum eſt. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & Pannormia.*

C. VI. ¶ *Diuturni mores pro lege ſunt habendi.*

Item Juſtinianus *Inſtitutionum lib. 1. tit. 2.*

DIuturni *b* mores conſenſu utentium approbati, legem imitantur.

C. VII. ¶ *Quicquid contra longam conſuetudinem fit, revocari oportet.*

Item Cod. lib. 8. tit. quæ ſit longa conſuetudo, l. 1.

COnſuetudo *c* præcedens, & ratio, quæ conſuetudinem ſuaſit, tenenda eſt. Et quicquid 1 contra longam conſuetudinem fiet, ad ſollicitudinem ſuam revocabit Præſes provinciæ.

1 ¶ Quicquid.] *In originali eſt,* & ne quid contra longam conſuetudinem fiat: *ſed quoniam rubrica videtur magis convenire lectioni Gratiani, quæ eſt etiam apud Ivonem & in Pannormia, non eſt mutatum.*

C. VIII. ¶ *Immota permaneat conſuetudo, quæ contra fidem catholicam nihil uſurpare dignoſcitur.*

Item Gregorius *univerſis Epiſcopis Numidiæ, lib. 1. epiſt. 75.*

NOs *d* conſuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil uſurpare dignoſcitur, immotam permanere concedimus; ſive de Primatibus conſtituendis, ſive de cæteris Capitulis, exceptis iis, qui ex Donatiſtis ad Epiſcopatum perveniunt: quos provehi ad Primatûs dignitatem (etiam cùm ordo Clericorum 1 eos ad locum eundem deferat) modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commiſſæ ſibi plebis *e* curam gerere, non autem etiam illos antiſtites, quos catholica fides in Eccleſiæ ſinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatûs anteire.

1 ¶ Ordo Clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetuſtis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorii codicibus: ſed auctor gloſſæ non videtur habuiſſe verbum* Clericorum: *quemadmodum neque Ivo, neque pleraque Gratiani manuſcripta exemplaria, neque aliquæ etiam B. Gregorii operum editiones.*

---

a *Anſel. l. 1. c. 12. Polyc. l. 1. c. 17.* b *Anſel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. c. 17.* c *abeſt ab orig. & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus.* d *al. accuſatio.* e *al. hoc præcepto ſedis Apoſtolicæ præcepta] orig.* f *Ivo p. 4. cap. 223. & p. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155.* g *al. reſiſti.*

a *Ivo p. 4. cap. 212. Pann. lib. 2. cap. 156.* b *Ivo p. 4. cap. 194. Pannorm. lib. 2. cap. 160.* c *Ivo p. 4. c. 201. Pannorm. lib. 2. cap. 162.* d *Suprà diſt. 11. c. conſuetudinem. Ivo p. 4. cap. 204.* e *tantummodò.] orig.*

C. IX. ¶ *Non negantur, quæ conſuetudinis ſunt.*

Item Gregorius *ad Maximum Salonitanum Epiſcopum, lib.7. reg. epiſt.81.*

QUemadmodum illicita perpetrari non patimur; ſic quæ ſunt conſuetudinis, non negamus.

C. X. ¶ *Non locus conſuetudinem, ſed conſuetudo locum commendat.*

Item Gregorius *ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, reſp.3.*

NOvit *a* fraternitas tua Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet, ut ſive in Romana, ſive in Gallicorum *b*, ſive in qualibet Eccleſia aliquid inveniſti, quod plùs omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas; & in Anglorum Eccleſia, quæ adhuc in fide nova eſt, inſtitutione præcipuâ, quæ de multis Eccleſiis colligere poteris *c*, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus *d* loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergò quibuſque Eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige: & hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.

C. XI. ¶ *Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe convincitur, indifferenter eſt habendum.*

Item Auguſt. *ad Januarium, epiſt.118. cap.1. & 2.*

ILla autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, (quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas) commendata, atque ſtatuta retineri: ſicuti quòd Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cœlum, & Adventus de cœlo Spiritûs Sancti, anniverſariâ ſolennitate celebrantur: & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacunque ſe diffundit, Eccleſia. ¶ Alia verò, quæ per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicuti eſt, quòd alii jejunant Sabbatho, alii verò non: alii quotidie communicant corpori & ſanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alibi Sabbatho tantùm & Dominico: alibi tantùm Dominico: & ſi quid aliud hujuſmodi animadverti poteſt, totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes: nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quò agere viderit Eccleſiam, ad quamcunque fortè devenerit. Quod *e* enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur *f*, indifferenter eſt habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt. Mater mea 1 Mediolanum me conſequuta, invenit Eccleſiam Sabbatho non jejunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego conſului de hac re beatiſſimæ memoriæ virum Ambroſium: At ille ait, cùm Romam venio, jejuno Sabbatho: cùm Mediolani ſum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cùm matri renunciâſſem, libenter amplexa eſt.

1 ¶ Mater mea] *In hoc capite, quemadmodum & in ſequenti, multa ſunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco uſque in finem, quoniam verba B. Auguſtini aptè erant in epitomen redacta, nihil additum eſt.*

2 ps. *Hoc autem de conſuetudine illa intelligendum eſt, quæ vel univerſalis Eccleſiæ uſu, vel temporis prolixitate roboratur. Cæterùm, ſi pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ conſuetudines introducantur, inventâ opportunitate, reſecandæ ſunt potiùs, quàm obſervandæ.*

a *Ivo p.2.c.80.* b *Gallicanorum) orig. Gallicana,) Ivo.* c *potuiſti) orig.* d *bonis rebus) orig.* e *Ferè idem epiſt.119. c.18.* f *al. eſſe convincitur.*

C. XII. ¶ *Reſecanda ſunt, quæ neque auctoritate, neque moribus univerſitatis comprobantur.*

Unde Auguſt. *ſcribit ad inquiſitiones Januarii epiſt.119. c.19.*

OMnia *a* talia, quæ neque ſanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſalis *b* Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diverſorum locorum diverſis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omninò nunquam inveniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamvis enim neque hoc inveniri poſſit, quomodo contra fidem ſint; ipſam tamen religionem, quam pauciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationum Sacramentis miſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſervilibus oneribus *c* premunt, ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnoverint, legalibus tamen Sacramentis *d* non humanis præſumptionibus ſubjiciuntur.

C. XIII. ¶ *Omnes provinciæ* e *eundem in pſallendo modum teneant, quem Metropolitanam ſedem* f *habere cognoverint.*

Item ex Concilio Toletano II. *c.3.*

3 ps DE iis, qui contra Apoſtoli *g* voluntatem circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic ſancto Concilio, ut Metropolitanæ ſedis auctoritate coacti uniuſcujuſque provinciæ 1 cives, rectoreſque Eccleſiarum unum eundemque in pſallendo teneant modum, quem in Metropolitana ſede *h* cognoverint inſtitutum; nec aliquâ diverſitate cujuſque ordinis, vel officii à Metropolitana ſe patiantur ſede disjungi. Sic enim juſtum eſt, ut inde unuſquiſque ſumat regulas magiſterii, unde honoris conſecrationem accipit, ut juxta Majorum decreta, ſedes, quæ unicuique Sacerdotalis dignitatis eſt mater, ſit Eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Abbatibus ſanè, indultis officiis, quæ juxta voluntatem ſui Epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cætera officia publica, id eſt, Veſperas, Matutinum, ſive Miſſam, aliter quàm in principali Eccleſia, celebrare non liceat. ¶ Quiſquis autem horum decretorum violator extiterit, ſex menſibus communione privatus, apud Metropolitanum ſub pœnitentiæ cenſura permaneat corrigendus: quatenus apud illum & præteritæ tranſgreſſionis culpam lachrymis diluat, & neceſſariam officiorum doctrinam ſtudioſè addiſcat. ¶ Sub iſta ergò regula diſciplinæ, non ſolùm Metropolitanus totius ſuæ provinciæ Pontifices vel Sacerdotes adſtringat; ſed etiam cæteri Epiſcopi ſubjectos ſibi Eccleſiarum rectores obtemperare his inſtitutionibus cogant.

1 ¶ Provinciæ cives] *In codice Lucenſi pervetuſto Bibliotheca Regis Catholici, & in Conciliis impreſſis, in margine legitur,* provinciæ Pontifices: *quæ dictio in fine hujus capitis repetita, oſtendit hanc eſſe veram lectionem. Verùm in omnibus Conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* cives.

C. XIV. ¶ *Ordo ſervetur in Matutinis, & Veſpertinis officiis unus & idem.*

Item ex Concilio Bracharenſi I. *cap.19.*

PLacuit *i* omnibus communi conſenſu, ut unus atque idem pſallendi ordo in Matutinis, vel Veſpertinis officiis teneatur, & non diverſæ, ac privatæ, neque 1 mo-

a *Ivo p.4.cap.206. Pann.l.2.c.168.* b *al. univerſæ) orig. Ivo, Pannor.* c *al. adeò ſervilibus operibus.* d *ſarcinis) orig.* e *al. provinciales.* f *al. Eccleſiam.* g *Eph.4.* h *al. à.* i *Sententia habetur etiam in Toletano, 4. c.2.*

nasteriorum

naſteriorum conſuetudines cùm Eccleſiaſtica regula ſint permiſtæ.

1 ¶ Neque monaſteriorum] *In Concilio ipſo poſtremo Coloniæ excuſo, abeſt vox*, neque. *In cæteris autem editionibus ſic legitur*, privatæ monaſteriorum conſuetudines contra Eccleſiaſticas regulas ſint permiſtæ.

DISTINCTIO XIII.

1 ps I*Tem adversùs naturale jus nulla diſpenſatio admittitur, niſi fortè duo mala ita urgeant, ut alterum eorum neceſſe ſit eligi.*

C. I. ¶ *Minus malum de duobus eligendum eſt.*

Unde in Concilio Toletano 8. *c.2.legitur.*

DUo *a* mala, licèt ſint omnino cautiſſimè præcavenda, tamen ſi periculi neceſſitas ex his unum perpetrare *b* compulerit, id debemus reſolvere, quod minori nexu noſcitur obligare *c*. ¶ Quid autem ex his levius, quidvé ſit gravius, puræ *d* rationis acumine inveſtigemus. Etenim dum pejerare compellimur, Creatorem quidem offendimus, ſed nos tantummodò maculamus. Cùm verò noxia promiſſa complemus, & Dei juſſa ſuperbè contemnimus, & proximis impiâ crudelitate nocemus, & nos ipſos crudeliori gladio trucidamus. Illic *e* enim duplici culparum telo perimimur *f*, hic *g* tripliciter jugulamur.

¶ *In ipſo Concilii capite multa antecedunt, & ſequuntur, quæ perlegenda ſunt.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *in Moralibus, in c.40. Job. l.32. c.17. n.18.19.& 20.*

NErvi teſticulorum Leviathan *h* perplexi ſunt: quia ſuggeſtionum *i* illius argumenta implicatis inventis *k* illigantur, ut pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe fugere peccatum appetant, hoc ſine aliquo *l* peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab una valeant ſolvere, niſi in alia conſentiant ſe ligari. ¶ Quod meliùs oſtendimus, ſi qua ex converſatione hominum illigationis hujus exempla proferamus. *m. Et nonnullis interjectis.* ¶ Ecce quidam, dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri ſimilem ſibi vitam ducenti, quòd ſecreta illius omni ſilentio contegat, ſe jurejurando conſtringit. Sed is, cui juratum eſt, adulterium perpetrare cognoſcitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui jusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diverſis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc ſilere formidat, ne ſilentio *n* adulterii ſimul & homicidii particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu ſe perjurii obſtringat. Perplexis ergò teſticulorum nervis ligatus eſt, quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à tranſgreſſionis contagione liber non ſit. ¶ Alius cuncta, quæ mundi ſunt, deſerens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno ſe ſubdere regimini appetit: ſed eum, qui ſibi apud Deum præeſſe debeat, minùs cautâ inquiſitione diſcernit: cui fortaſſe is, qui ſine judicio eligitur, cùm præeſſe jam cœperit, agere *o* quæ Dei ſunt, prohibet; quæ mundi ſunt, jubet. Penſans itaque ſubditus, vel quæ ſit culpa inobedientiæ, vel quod contagium ſecularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens, Deum in ſuis præceptis deſerat, aut rurſus non obediens, Deum in electo priore contemnat. *& infrà.* ¶ Alius penſare pondus honoris Eccleſiaſtici negligens, ad locum regiminis præmiis aſcendit. Sed quia omne quod hìc eminet, plùs mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque ſe ad laborem cum culpa perveniſſe, & quàm ſit iniquum, quod admiſerit, ex ipſa fractûs *a* difficultate cognoſcit. Reum igitur ſe cum impenſis præmiis agnoſcens, vult adeptæ ſublimitatis locum deſerere, ſed timet, ne gravius delictum ſit, ſuſcepti gregis cuſtodiam reliquiſſe: vult ſuſcepti gregis curam gerere, ſed formidat, ne deterior culpa ſit, regimina paſtoralis gratiæ *b* empta poſſidere. Per honoris ergò ambitum, ligatum culpâ hinc inde ſe conſpicit. Eſſe quippe ſine reatu criminis neutrum videt, ſi aut ſuſceptus ſemel grex relinquatur, aut rurſum ſacra actio ſeculariter empta teneatur. Undique metuit, & ſuſpectus latus omne pertimeſcit, ne aut ſtans in empto regimine non dignè lugeat, quod non etiam deſerens 1 emendat, aut certè regimen deſerens, dum aliud flere nititur, rurſus aliud de ipſa gregis deſtitutione committat. *& infrà.*

2 pars. ¶ Eſt tamen, quod ad deſtruendas Behemoth verſutias ſubtiliter *c* fiat, ut dum mens inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omninò nullus ſine peccato evadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus *d*, cùm quoſdam in Eccleſia incontinentes aſpiceret, conceſſit minima, ut majora declinarent, dicens: [*Propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem ſuam habeat.*] Et quia tunc ſolùm conjuges in admiſtione ſine culpa ſunt, cùm non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur, ut hoc etiam, quod conceſſerat, ſine culpa (quamvis minima) non eſſe monſtraret, illicò adjunxit: [*Hoc e autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.*] Non enim eſt ſine vitio, quod ignoſcitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quòd poſſet indulgeri prævidit. Sed cùm in dubiis conſtringimur, utiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus. ¶ Itaque plerunque nervorum Behemoth iſtius perplexitas ſolvitur, dum ad virtutes maximas per commiſſa minora tranſitur.

1 ¶ Emendat] *Hoc loco in originali videtur conſtructio verborum perturbata, & reſtituenda ex Gratiano.*

DISTINCTIO XIV.

1 ps V*Erùm hoc in una eademq́; perſona intelligitur. Cæterùm an in diverſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet, ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, meritò quæritur.*

C. I. ¶ *Non ſunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alii graviora committant.*

De his ita ſcribit Auguſt. *in lib. Quæſt. ſuper Gen. cap.42.*

QUod *f* ait Sodomitis Loth *g*: [*Sunt mihi duæ filiæ, quæ nondum noverunt viros: producam illas ad vos, utimini illis, quomodo placuerit vobis: tantùm in viros iſtos ne faciatis iniquum:*] quoniam proſtituere volebat filias ſuas hâc compenſatione, ut viri hoſpites ejus nihil à Sodomitis tale paterentur, utrum admittenda ſit compenſatio flagitiorum, vel quorumcunque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat; an potiùs perturbationi Loth, non conſilio tribuendum ſit, quia hoc dixerit, meritò quæritur. Et nimirum periculoſiſſimè

a *Ivo p.12. c.16. Pann.l.8.c.119.* b *al.tentare) al. temperare) al.temerare.* c *obligari) orig. Ivo, Pann. & Grat.* d *al. piæ) al. pio) pietatis acumine.* e *al.Illinc.) Gra.* f *percutimur) orig.* g *al.hinc) Gra.* h *Job.40.* i *al.per ſuggeſtionem.* k *al. inventionibus) orig.* l *al.alio) orig.* m *al. conferamus) orig.* n *al. ſilendo.* o *agi (orig.*

a *fructus difficultate agnoſcit.) orig.* b *al.gregis.* c *utiliter) orig. ut infrà.* d *1.Cor.7.* e *Ibid.6.* f *Ivo p.9.c.119.* g *Gen.19.*

admittitur hæc compenſatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda eſt.

2 ps *Conſuetudinis autem, vel conſtitutionis rigor nonnunquam relaxatur.*

C. II. ¶ *Quæ conſtitutiones valeant temperari, vel quæ non.*

Unde Leo Papa *ait ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcop. epiſt. 90. ante cap. 1.*

SIcut *a* quædam ſunt, quæ nullâ poſſunt ratione convelli; ita multa ſunt, quæ aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum, oporteat temperari: illâ conſideratione *b* ſemper ſervatâ, ut in iis, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum Patrum inveniatur adverſum.

DISTINCTIO XV.

1 ps *QUoniam de jure naturali, & conſtitutione, vel conſuetudine hactenus diſſeruimus, differentiam, quâ ab invicem diſcernuntur, aſſignantes: nunc ad Eccleſiaſticas conſtitutiones ſtylum vertamus, earum Originem, & auctoritatem, prout ex libris ſanctorum Patrum colligere poſſumus, breviter aſſignantes.*

C. I. ¶ *Quo tempore cœperint canones generalium Conciliorum.*

CAnones *c* generalium Conciliorum (ut Iſidorus ait lib. 6. Etymol. c. 16.) à temporibus Conſtantini cœperunt. In præcedentibus namque annis, perſecutione fervente, docendarum plebium minimè dabatur facultas. Inde Chriſtianitas in diverſas hæreſes ſciſſa eſt: quia non erat licentia Epiſcopis in unum conveniendi, niſi tempore ſupradicti Imperatoris. Ipſe enim dedit facultatem Chriſtianis liberè congregari. Sub hoc etiam ſancti Patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem Evangelicam & Apoſtolicam, ſecundum poſt Apoſtolos Symbolum tradiderunt. ¶ Inter cætera autem Concilia, quatuor eſſe ſcimus venerabiles Synodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quaſi quatuor Evangelia, vel totidem Paradiſi flumina. ¶ Harum prima Nicæna Synodus CCCXVIII. Epiſcoporum, Conſtantino Auguſto imperante, peracta eſt: in qua Arianæ perfidiæ condemnata blaſphemia, quam de inæqualitate ſanctæ Trinitatis idem Arius aſſerebat: conſubſtantialem enim Deo Patri Dei Filium, eadem ſancta Synodus per Symbolum definivit. ¶ Secunda Synodus CL. Patrum, ſub Theodoſio ſeniore, Conſtantinopoli congregata eſt, quæ Macedonium, Spiritum Sanctum Deum eſſe negantem, condemnans, conſubſtantialem Patri & Filio Spiritum ſanctum demonſtravit, dans Symboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confeſſio in Eccleſiis prædicat. ¶ Tertia Synodus Epheſina prima CC. Epiſcoporum, ſub juniore Theodoſio Auguſto, edita eſt, quæ Neſtorium, duas perſonas in Chriſto aſſerentem, juſto anathemate condemnavit, oſtendens manere 1 in duabus naturis unam Domini noſtri JESU Chriſti perſonam. ¶ Quarta Synodus Chalcedonenſis DCXXX. Sacerdotum ſub Martiano principe habita eſt, in qua Eutychem, Conſtantinopolitanum Abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defenſorem Dioſcorum, quondam Alexandrinum Epiſcopum, & ipſum rurſus Neſtorium, cum reliquis hæreticis, una Patrum ſententia damnavit: prædicans eadem Synodus Chriſtum Dominum de Virgine ſic natum, ut in eo ſubſtantiam divinæ & humanæ confiteamur naturæ. ¶ Hæ ſunt quatuor Synodi principales, fidei doctrinam pleniſſimè prædicantes. Sed & ſi qua ſunt alia Concilia, quæ ſancti Patres Spiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt iſtorum quatuor authoritatem, omni manent ſtabilita vigore: quorum geſta in hoc opere condita continentur.

¶ Synodus autem ex Græco interpretatur comitatus, vel cœtus. Concilii 2 verò nomen tractum eſt ex more Romano. Tempore enim, quo cauſæ agebantur, conveniebant omnes in unum communique intentione tractabant. Unde Concilium à communi intentione dictum quaſi conſilium; conſilium, quaſi conſidium, d in l literam tranſeunte: vel Concilium dictum eſt à communi intentione, eò quòd in unum dirigant omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum ſunt: unde qui ſibimet diſſentiunt, non agunt Concilium, quia non conſentiunt in unum. Cœtus verò conventus eſt, vel congregatio, à coëundo, id eſt, à conveniendo in unum. Hinc etiam conventus eſt nuncupatus, eò quòd ibi homines conveniunt in unum: ſicut à conventu Cœtus dicitur, ſic & Concilium à ſocietate multorum in unum.

¶ *Caput hoc habetur etiam in Conciliorum collectione Iſidori ante ipſius præfationem, non autem in codice Bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen uſque ad verſiculum,* Inter cætera: *ponitur etiam (quemadmodum & in aliis) ante initium Concilii Nicæni.*

1 ¶ Manere] *In pleriſque antiquis Gratiani exemplaribus, & Iſidori codice impreſſo, legitur, ut eſt emendatum. Sed in aliis eorundem manuſcriptis, & impreſſis Gratiani legitur,* manere in Chriſto duas naturas, & unam Domini noſtri Jeſu Chriſti perſonam.

2 ¶ Concilii verò] *Apud Iſidorum in lib. Etymol. locus hic mendoſè legitur. Verùm in præfatione ejuſdem Iſidori, editione Pariſienſi Conciliorum præpoſita, quæ cum aliquot vetuſtis codicibus collata eſt, ſic legitur:* Concilii verò nomen tractum ex communi intentione, eò quòd in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim, oculorum ſunt: unde & qui ſibimet diſſentiunt, non agunt Concilium, quia non ſentiunt unum. Cœtus verò conventus eſt, vel congregatio, à coeundo, id eſt, conveniendo in unum: unde & conventus nuncupatus, quòd ibi homines conveniant. Sicut Conventus, Cœtus, vel Concilium à ſocietate dicitur multorum in unum. *In Gratiani codicibus ſunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta eſt, quæ viſa eſt melior, quamvis adhuc aliquid fortaſſe deſideretur.*

C. II. ¶ *De auctoritate quatuor Conciliorum.*

De quatuor verò à Conciliis ſcribit B. Gregorius, *ita dicens, lib. 1. Regiſtr. Epiſt. 24.*

SIcut ſancti Evangelii quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere, & venerari me fateor. Nicænum ſcilicet, in quo perverſum Arii dogma deſtruitur. Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur. Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorii impietas judicatur. Chalcedonenſe verò, in quo Eutychis, Dioſcorique pravitas reprobatur, totâ devotione complector, integerrimâ approbatione cuſtodio, quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cujuslibet 1 vitæ, atque actionis norma conſiſtit. ¶ Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus perſonam mediatoris Dei & hominum in duabus ſubſtantiis ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe convincitur, & in quo ſcripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas verò quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo; quas venerantur ample-

a *Pann. in prologo. c. 11. Ordo verborum non reſtitutus ob gl.* b *conditione] orig.* c *Pann. l. 2. c. 104.*

1 a *al. quoque.*

ctor: quia, dum univerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſolvere, quos *a* religant, aut *b* ligare, quos ſolvunt.

1 ¶ Cujuslibet] *Apud B. Gregorium legitur:* Et cujuslibet vitæ, atque actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiamſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum, &c. *& in ſequentibus ſignificantur tria illa capitula, quorum occaſione nonnulli quintam Synodum non recipiebant.*

C. III. ¶ *Quæ c Concilia ſancta Romana Eccleſia ſuſcipiat.*

De iiſdem etiam Gelaſius *in Concilio habito Romæ cum LXX. Epiſcopis ſcribit, dicens:*

SAncta *d* Romana Eccleſia poſt illas Veteris Teſtamenti & Novi Scripturas, quas regulariter ſuſcipimus, etiam has ſuſcipi non prohibet: Sanctam Synodum Nicænam CCCXVIII. Patrum, mediante Conſtantino Maximo Auguſto, in qua Arius hæreticus condemnatus eſt: Sanctam Synodum Conſtantinopolitanam, mediante Theodoſio ſeniore Auguſto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam Synodum Epheſinam, in qua Neſtorius damnatus eſt conſenſu beatiſſimi Papæ Cœleſtini, mediante Cyrillo Alexandrinæ ſedis antiſtite, & Arcadio Epiſcopo ab Italia deſtinato: Sanctam Synodum Chalcedonenſem, mediante Martino Auguſto, & Anatolio Conſtantinopolitano Epiſcopo, in qua Neſtoriana & Eutychiana hæreſes ſimul cum Dioſcoro, ejuſque complicibus damnatæ ſunt: ſed & ſi qua ſunt Concilia à ſanctis Patribus hactenus inſtituta, poſt *e* iſtorum quatuor auctoritatem & cuſtodienda, & recipienda decernimus, & mandamus.

1 ¶ Jam nunc ſubjiciendum eſt de opuſculis ſanctorum Patrum, quæ in Eccleſia catholica recipiuntur. ¶ Opuſcula beati Cypriani martyris, & Carthaginenſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Athanaſii, Alexandrini Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Gregorii, Nazianzeni Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Baſilii, Cappadociæ Epiſcopi, ¶ Item opuſcula beati Joannis, Conſtantinopolitani Epiſcopi. ¶ Item opuſcula Theophili, Alexandrini Epiſcopi. ¶ Item opuſcula beati Hilarii, Pictavienſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula B. Ambroſii, Mediolanenſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula B. Auguſtini, Hipponenſis Epiſcopi. ¶ Item opuſcula B. Hieronymi, Presbyteri. ¶ Item *f* opuſcula beati Proſperi, viri religioſiſſimi. ¶ Item epiſtolam beati Leonis Papæ ad Flavianum, Conſtantinopolitanum Epiſcopum, deſtinatam: cujus textum quiſpiam, ſi uſque ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema ſit. ¶ Item opuſcula, atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à ſanctæ Romanæ Eccleſiæ conſortio deviaverunt, nec ab ejus fideli *g* prædicatione ſejuncti ſunt, ſed communionis ipſius, gratiâ Dei, uſque ad ultimum diem vitæ ſuæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item Decretales epiſtolæ, quas beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Romana, pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendæ ſunt. ¶ Item geſta 2 ſanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant. Quis ita *h* eſſe Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed gratiâ Dei, & adjutorio univerſa toleraſſe? Sed ideò ſecundùm antiquam conſuetudinem ſingulari cautelâ in ſancta Romana Eccleſiâ non leguntur; quia & eorum, qui conſcripsêre, nomina penitùs ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis *a* ſuperflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cujuſdam Quirici *b*, & Julitæ: ſicut Gregorii, aliorumque hujuſmodi paſſiones, quæ ab hæreticis prohibentur conſcriptæ. Propter quod, ut dictum eſt, ne vel levis ſubſannandi oriretur occaſio, in ſancta Romana Eccleſiâ non leguntur. Nos tamen cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt, omni devotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni honore ſuſcipimus. ¶ Item Actus beati Sylveſtri, Apoſtolicæ ſedis Præſulis, licèt ejus, qui conſcripſit, nomen ignoremus, à multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognovimus, & pro antiquo uſu multæ hoc imitantur Eccleſiæ. ¶ Item ſcripta de inventione S. Crucis Dominicæ, & alia ſcripta de inventione capitis beati Joannis Baptiſtæ, novellæ quidem *c* revelationes ſunt, & nonnulli eas Catholici legunt. Sed cùm hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli *d* Apoſtoli ſententia præcedat, [*Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.*] ¶ Item Rufinus vir religioſus plurimos Eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus eſt: ſed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa ſentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum ſentire cognoſcimus: & non ſolùm de Rufino, ſed etiam de univerſis *e*, quos vir ſæpiùs memoratus zelo Dei, & fidei religione *f* reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatiſſimus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus: reliqua autem omnia cum auctore ſuo dicimus eſſe renuenda. ¶ Item Chronicon *g* Euſebii Cæſarienſis, atque ejuſdem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros, quamvis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus, atque excuſatione Origenis ſchiſmatici unum conſcripſerit librum: propter rerum tamen notitiam ſingularem, quæ ad inſtructionem pertinent, uſquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Oroſium virum eruditiſſimum collaudamus: quia valdè nobis neceſſariam adverſus Paganorum calumnias ordinavit hiſtoriam, miráque brevitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulii paſchale opus, quod heroicis deſcripſit verſibus, inſigni laude proferimus *h*. ¶ Item Juvenci 3 nihilominùs laborioſum opus non ſpernimus, ſed miramur.

¶ Cæterùm, quæ ab hæreticis, ſive ſchiſmaticis conſcripta, vel prædicata ſunt, nullatenus recipit Catholica, & Apoſtolica Eccleſia Romana. ¶ E quibus *i* pauca, quæ ad memoriam venerunt, & Catholicis vitanda ſunt, decrevimus eſſe ſubdenda. Inprimis Arminenſem Synodum à Conſtantino Cæſare, Conſtantini filio congregatam, mediante Tauro præfecto, extunc & nunc, & uſque in æternum confitemur eſſe damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clementis, lib. 8. *k* apocryphum.

Actus nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Philippi Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Petri Apoſtoli, apocryphi.
Actus nomine Thomæ Apoſtoli, apocryphi.

Evangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Evangeliũ nomine Thomæ Apoſtoli, quo utuntur Manichæi, apocryphum. Evangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Evangelium nomine Bartholomæi Apoſtoli, apocryphum. Evangelium nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphum.

---

a *al. ligant.* b *al. religare.* c *al. Quas ſcripturas.* d *Burchard. l. 3. c. 220. Ivo par. 4. cap. 64. Pannor. l. 2. cap. 92. Polyc. lib. 1. tit. 20.* e *al. præter.* f *Anſel. l. 6. cap. 193.* g *fide, vel prædicatione.*] *orig. & Burch. Nicolaus in epiſtola impreſſa ad Epiſcopos Galliæ, cujus initium, Quamvis.* h *al. iſta.*

a *al. dictis.*] b *al. Cyrici.* c *quædam relationes.*] *orig.* d *1. Theſſal. 5.* e *al. diverſis*] *orig.* f *al. religioſè.* g *al. Chronica.*] *orig.* h *al. præferimus.*] *orig.* i *Burchard. l. 3. cap. 224. Ivo part. 4. cap. 65. Pannorm. lib. 2. cap. 123.* k *decem.*] *orig.*

Evangelia, quæ falſavit Lucianus, apocrypha. Evangelia qua falſavit Hyrcius *a*, apocrypha. Liber de infantia Salvatoris, apocryphus. Liber de nativitate Salvatoris, & de ſancta 4 Maria, & de obſtetrice Salvatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Paſtoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius *b* diſcipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur Theſaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel *c* Geneſeos, apocryphus. Centimetrum de Chriſto Virgilianis compaginatum verſibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Teclæ, & Pauli Apoſtoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber proverbiorum, qui ab hæreticis conſcriptus, & Sancti Xiſti *d* nomine ſignatus eſt, apocryphus. Revelatio, quæ appellatur Pauli Apoſtoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apoſtoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Tranſitus *e* Sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone poſt diluvium pugnâſſe perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Teſtamentum Jacob *f*, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Sancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur Pœnitentia Jamnis & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur Sortes Apoſtolorum, apocryphus. Liber Luſanæ *g*, apocryphus. Liber canonum Apoſtolorum, apocryphus. Liber Phyſiologus, qui ab hæreticis conſcriptus eſt, & B. Ambroſii nomine præſignatus, apocryphus. Hiſtoria Euſebii Pamphili, apocrypha. Opuſcula Tertulliani *h*, ſive Africani, apocrypha. Opuſcula Poſthumani, & Galli, apocrypha. Opuſcula Montani, Priſcillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuſcula omnia Fauſti Manichæi, apocrypha *i*. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha *k*. Opuſcula Caſſiani Preſbyteri Galliarum, apocrypha. Opuſcula Victorini Pictavienſis *l*, apocrypha. Opuſcula Fauſti Rhegienſis Galliarum, apocrypha. Opuſcula Frumenti *m*, apocrypha. Epiſtola Jeſu ad Agbarum regem, apocrypha. Paſſio Georgii, apocrypha. Paſſio Cyrici, & Julitæ, apocrypha. Scriptura, quæ appellatur, Contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis artibus conſcripta ſunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his ſimilia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthius, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus, & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinus ſive Manichæus, Fauſtus *n*, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabbatius, Cœleſtius *o*, Donatus, Euſtathius, Jovinianus, Pelagius, Julianus, & *p* Latienſis, Cœleſtinus, Maximinus, Priſcianus *q* ab Hiſpania, Lampedius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, è quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit: Acacius Conſtantinopolitanus, cum conſortibus ſuis, nec non & omnes hæreſes *r*, quas ipſi, eorumque diſcipuli, ſive ſchiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinemus, non ſolùm repudiata, verùm etiam ab omni Romana, & Apoſtolica Eccleſiâ eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus, ſub anathematis indiſſolubili vinculo, in æternum confitemur eſſe damnata. ¶ Cæterùm 5 *a*, qui libri in Eccleſiaſticis officiis per anni circulum à nonnullis legantur (quòd ritum illum Apoſtolica non reprobat, ſed ſequitur Eccleſia) pro fidelium ædificatione adnotandum cenſuimus. Quidam, quòd in Septuageſimâ ponunt Pentateuchum VI. uſque in XV. diem ante Paſcha, à XV. die ponunt Hieremiam uſque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ *b*. [*Quomodo ſedet ſola civitas, &c.*] & tres de tractatu ſancti Auguſtini in Pſal. 54. 7 [*Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris.*] & tres de Apoſtolo, ubi ait in epiſtola ad Corinthios: [*Convenientibus* c *vobis in unum.*] Secunda lectio ſic incipit, [*Similiter & calicem poſtquam cœnavit, &c.*] Tertia, [*De ſpiritualibus autem* d *nolumus vos ignorare, fratres.*] In Paraſceve tres lectiones de lamentatione Hieremiæ; & tres de tractatu ſancti Auguſtini in Pſalmum 63. [*Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.*] & tres de Apoſtolo, ait in epiſtola ad Hebræos *e*, [*Feſtinemus ingredi in illam requiem, &c.*] Secunda lectio, [*Omnis namque Pontifex.* f] Tertia, [*De quo grandis nobis ſermo.*] In ſabbatho Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ Prophetæ, & tres de tractatu ſancti Auguſtini in eundem Pſalmum 63. [*Exaudi Deus orationem meam, cùm deprecor.*] & tres de Apoſtolo, ubi ait in epiſtola ad Hebræos, [*Chriſtus* g *aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum.*] Secunda lectio, [*Ubi enim teſtamentum eſt.*] Tertia, [*Umbram enim* h *habens lex futurorum bonorum.*] In Paſcha Domini homilias ad ipſum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In Octavis 8 *i* Paſchæ ponunt actus Apoſtolorum, & Epiſtolas canonicas, & Apocalypſin, uſque in Octavas *k* Pentecoſtes. In Octavis Pentecoſtes ponunt libros Regum, & Paralipomenon uſque in Calendas Auguſti. In Dominicâ prima menſis Auguſti ponunt Salomonem uſque in Calendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Job, Tobiam *l*, Heſter, Eſdram uſque in Calendas Octobris. In Dominica prima menſis Octobris ponunt librum *m* Machabæorum uſque in Calendas Novembris. In Dominica prima menſis Novembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas uſque in Calendas Decembris. In Dominica prima menſis Decembris ponunt Eſaiam Prophetam uſque ad *n* nativitatem Domini. In Natali *o* Domini legunt primum de Eſaia tres lectiones. Prima lectio, [*Primo* p *tempore alleviata eſt terra Zabulon, &c.*] Secunda, [*Conſolamini* q, *conſolamini.*] Tertia, [*Conſurge* r, *conſurge*] Deinde leguntur ſermones vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes. In natali ſancti Stephani homilia de ipſo die. In natali ſancti Joannis, ſimiliter. In natali Innocentium, ſimiliter. In natali ſancti Sylveſtri, ſimiliter. In Octava natalis Domini, homilia de ipſo die. In Dominica primâ poſt Nativitatem Domini ponunt epiſtolas Pauli uſque in Septuageſimam. In Epiphania lectiones tres de Eſaia. Prima lectio incipit, [*Omnes* s *ſitientes.*] Secunda, [*Surge* t, *illuminare Hieruſalem.*] Tertia, [*Gaudens* u *gaudebo in Domino.*] Deinde leguntur ſermones, vel homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

---

a *al. Eſitius) al. Heſychitus.* b *al. Lentivus) al. Lentius.* c *abeſt ab orig.* d *al. Sixti.* e *tranſitus id eſt, aſſumptio.) orig.* f *al. Job.) orig.* g *qui appellatur, laus Apoſtolorum) orig.* h *Tertulliani apocrypha. Opuſcula Lactantii, apocrypha. Opuſcula Africani, apocrypha.) orig.* i *Opuſcula Commodiani, apocrypha.) orig.* k *Opuſcula Tatii, Cypriani; apocrypha. Opuſcula Arnobii, apocrypha. Opuſcula Tyconii, apocrypha.) orig.* l *al. Pitabionenſis.* m *al. Frumenti cæci.) orig.* n *Africanus) orig.* o *al. Caliſtus.* p *Julianus Celanenſis, Cœleſtinus, &c.) orig.* q *al. Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus, Unicus, Lampetius.) orig.* r *hæretici, eorumque diſcipuli) orig.*

a *al. Burch. lib. 3. c. 222. Ivo part. 4. cap. 63. Pannorm. lib. 2. c. 90.* b *Thren. 1.* c *1. Corinth. 11.* d *1. Corinth. 10.* e *Heb. 4.* f *Hebr. 5.* g *Hebr. 9.* h *Hebr. 10.* i *al. octava.* k *al. octavam.* l *Judith, Heſter.) Ivo.* m *libros) Ivo.* n *al. in natalem.* o *al. in vigilia natalis Domini.) Burchard. & Ivo, & ordo Romanus.* p *Eſa. 9.* q *Eſa. 40.* r *Eſa. 52.* s *Eſa. 55.* t *Eſa. 60.* u *Eſa. 61.*

x ¶ Manda-

1 ¶ Mandamus] *Poſt hoc verbum in Decreto Gelaſii ſequitur continenter :* Item opuſcula beati Cypriani,&c. *Sed Burchardus, & Ivo, & Pannormia habent ut Gratianus. Ac certè in toto hoc capite tot modis diſcrepant collectiones ab originali, ut ſatis certò ſtatui non poſſit, quæ vera & pura ſit Gelaſii lectio : nec magnopere ſit mirandum, ſi nonnulla ſint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio codicum tutò emendari poterant, ea ſunt emendata : cæteris locis partim indicatæ varietates, partim, quoniam omnes indicare infinitum fuiſſet, labor hic ad libros adeundi accurato lectori eſt relictus.*

2 ¶ Item geſta] *Hinc uſque ad finem capitis omnia abſunt à pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus : quod etiam Archidiaconus adnotavit. Sunt tamen ejuſdem Gelaſii uſque ad verſicul.* Cæterùm qui libri, *& apud Burchardum, & Ivonem referuntur proximè poſt ſuperiora.*

3 ¶ Juvenci] *Antea legebatur*, Item Vincentii : *reſtituta eſt vera lectio ex Gelaſio, Burchardo, & Ivone. De quo Juvenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.*

4 ¶ De ſancta Maria] *In collectione Iſidori legitur*, & de Maria, & obſtetrice. *Apud Burchardum*, & de Maria, vel obſtetrice. *Apud Ivonem verò*, & de ſancta Maria, vel de obſtetrice Salvatoris.

5 ¶ Cæterùm] *Hinc uſque ad finem, neque in collectione Iſidori, neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, quæ collata ſunt, inveniuntur. A verbo tamen*, in Septuageſima ponunt, *referuntur à Burchardo, & Ivone ſine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelaſio cum LXX. Epiſcopis. Ferè autem omnia habentur ſparſim in libro, qui Ordo Romanus nuncupatur.*

6 ¶ Pentateuchum] *Apud Ivonem legitur*, Heptateuchum, *ut ultra quinque libros comprehendat librum Joſuæ, & Judicum, quâ voce, ac librorum conjunctione, Beatus Hieronymus ad Lucinium ſcribens, utitur. Alii verò Heptaticum appellant, ut ſanctus Gregorius libro 7. in d. 2. epiſt. 48. & lib. 10. epiſt. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus cap. de Septuageſima.*

7 ¶ In Pſalmum 54.] *Sic etiam apud Ivonem. In ordine Romano, cap. de officiis divinis à cœna Domini uſque in octavas Pentecoſtes, & apud Burchardum legitur*, in Pſalmum 63. *id eſt*, Exaudi Deus orationem meam, cùm deprecor. *Itemq; in cap. de ordine in nocte Paraſceves*, Tres de tractatu ſancti Auguſtini de Pſalmo 63.

8 ¶ In Octavis] *Ipſam diem octavam ſolitam fuiſſe proferri nomine multitudinis, id eſt, Octavas, notabitur infrà de conſecratione, diſt. 3. c.* pronunciandum.

9 ¶ In natali Domini] *Burchardus, & Ivo habent* in Vigilia natalis Domini, *& ita in ordine Romano, cap. quod inſcribitur*, In Chriſti nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in Eccleſia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet ut Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

1
p6 A*Poſtolorum verò canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, ſicut quidam aſſerunt, dicuntur eſſe tranſlati, ſunt* 1 *quinquaginta.*

1 ¶ Tranſlati] *In titulo, qui præponitur canonibus Apoſtolorum in collectione Iſidori, & in Concilio Stephani Papæ IV. (cujus magnam partem Deuſdedit Cardinalis in ſua canonum collectione refert) pro voce*, tranſlati, *habetur*, prolati. *Dionyſius certè Exiguus nullam hujus verſionis mentionem facit, & aliqui ſcriptores ſolent epiſtolas Clementis hoc modo citare*, ex dictis Petri Apoſtoli per Clementem prolatis. *ut auctor Polycarp. & alii.*

C. I. ¶ *Apoſtolorum canones Apoſtolicâ rejiciuntur auctoritate.*

Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos, Iſidorus *ſcribit, dicens :*

CAnones 1, qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec ſedes Apoſtolica recepit, nec ſancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, pro eo quòd ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur : quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonica atque inter apocrypha deputata.

1 ¶ *Caput hoc eſt in præfatione Iſidori ad collectionem Conciliorum, quæ ex Bibliotheca Eccleſiæ Toletanæ deſcripta Romam miſſa eſt. Nam in illa, quæ vulgatæ Iſidori collectioni, de qua initiò dictum eſt, præponitur, contrarium potiùs videtur dici, & refertur infrà, c.* Placuit, *hâc ead. diſt. ſi modò idem eſt Iſidorus.*

C. II. ¶ *Apoſtolorum canones ſunt recipiendi.*

Zepherinus *autem contrà ſcribit Epiſcopis per Siciliam conſtitutis, epiſt. 5.*

SExaginta 1 ſententias *a* Apoſtoli præſcripſerunt *b*, cum aliis plurimis Epiſcopis, & ſervandas cenſuerunt.

1 ¶ Sexaginta] *Ivo etiam, & auctor Pannormiæ habent*, Sexaginta. *Itemq; originale in margine. Sed in textu*, Septuaginta. *Polycarpus*, Quinquaginta.

C. III. ¶ *Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apoſtolorum inter apocrypha deputantur.*

Item Leo 1 *Papa IX. contra epiſtolam Nicetæ Abbatis.*

CLementis *c* librum, id eſt, Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ *d* fidei adjungenda.

1 ¶ Item Leo] *Hoc caput ſumptum eſt ex reſponſione Humberti, Legati Leonis IX. ad libellum Nicetæ Presbyteri & Monachi contra Latinos editum, quæ Romæ in monaſterio ſanctæ Mariæ novæ, & in multis privatis Bibliothecis manuſcripta. Meritò autem potuit citari Leo IX. quòd ejus auctoritate & juſſione Humbertus Legatus ſedis Apoſtolicæ ea ſcripſerit.*

C. IV. ¶ *Item* VI. Synodus, *cap. 2.*

PLacuit *e* huic ſanctæ Synodo, ut amodò confirmata & rata ſint canonum Apoſtolorum LXXXV. capitula.

Epiſtola 1 *Iſidori in capite Canonum.*

Iſidorus 2 ſervus Chriſti, Lectori ſuo converſo.

¶ Propter eorum auctoritatem cæteris Conciliis præponimus canones, qui dicuntur Apoſtolorum, licèt à quibuſdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & ſancti Patres eorum ſententias Synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas poſuerunt conſtitutiones. *Item infrà f.* Primò quidem ordo, ut prædictum eſt, de celebrando Concilio inſertus habetur, & poſtmodùm canonum Apoſtolorum, ac primorum Apoſtolicorum (id eſt, à ſancto Clemente uſque ad ſanctum Sylveſtrum) decretorum, atque diverſorum Conciliorum breviarium interpolatur, ſequens ordinem ſuum.

1 ¶ Epiſtola] *Hæc epiſtola ab Ivone vocatur Præfatio in Opuſcanonum & eſt ea, quæ Iſidori nomine eſt præpoſita tomis Conciliorum, licèt in vetuſtiore editione, in qua prior eſt Iſidori collectio, nonnulla verba deſiderentur. Eſt autem confectum hoc caput ex duobus locis illius Præfationis. Nam verba illa*, Propter eorum auctoritatem, &c. *uſque ad ver.* conſtitutiones. *non longè abſunt ab initio : reliqua verò ſunt in extremo.*

2 ¶ Iſidorus ſervus] *In Pannormia eſt eodem modo.*

---

a *Ivo part. 4. cap. 107. Pannorm. lib. 2. cap. 105. Polyc. l. 3. tit. 20.* b *al. præfixerunt) orig.* c *Ivo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. cap. 124.* d *al. regulis orthodoxis) al. regulis orthodoxiæ)* e *Ivo p. 4. c. 106. Pann. l. 2. c. 125.* f *Ivo p. 4. c. 104. Pann. l. 2. c. 125.*

atque apud Gratianum. Apud Ivonem, & in manuſcriptis collectionis illius codicibus eſt: Iſidorus Mercator ſervus Chriſti conſervo ſuo & parenti fidei *a* in Domino ſalutem. *In vulgatis autem Conciliorum editionibus:* Iſidorus peccator, ſervus, &c.

Item cùm Hadrianus Papa Sextam Synodum recipiat cum omnibus canonibus ſuis, cùm etiam ſancta octo univerſalia Concilia profeſſione Romani Pontificis ſint roborata, in ſextâ b *autem Synodo, ſive in ſeptimo Concilio, Apoſtolorum canones ſint recepti & approbati: patet, quòd non ſint inter apocrypha deputandi.*

C. V. ¶ Sexta Synodus *auctoritate Hadriani corroboratur.*

Unde ſcribit Hadrianus Papa *Tharaſio Patriarchæ:*

SExtam 1 Synodum *c* ſanctam recipio cum omnibus canonibus ſuis.

1 ¶ Sextam] *Hoc habetur in ſecunda actione ſeptimæ Synodi in epiſtola Hadriani ad Tharaſium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba Synodicæ Epiſtolæ à Tharaſio ad ſe miſſæ. Et hîc Gratianus non refert propria ejus Epiſtolæ verba. In verſione enim Anaſtaſii Bibliothecarii ſic legitur:* Invenimus autem in prædicta Synodica epiſtolâ ſanctitatis veſtræ, poſt plenitudinem fidei & confeſſionem ſacri Symboli, & omnium ſanctarum ſex Synodorum, & de factis & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione digniſſimum contineri. Quare & eaſdem ſanctas ſex Synodos ſuſcipio cum omnibus regulis, quæ jure ac divinitùs ab ipſis promulgatæ ſunt. *Et hæc quidem poſtrema verba ſunt etiam in illa ipſa Tharaſii epiſtola: quod ex Concilio Græco, & nova interpretatione clarè apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conſcripſerit: quod ex quarta actione ſextæ 2 *Synodi facilè abſolvitur.*

2 ¶ Sextæ] *In ſecundo & tertio Vaticanis eſt*, ſextæ, aliàs, ſeptimæ. *Et verè ſeptima eſt, ſed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

C. VI. ¶ *Sexta Synodus canones conſcripſit.*

Ait enim Petrus *Epiſcopus Nicomediæ:*

HAbeo 1 librum *d* continentem canones ſanctæ ſextæ Synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam ſcandalizantur per ignorantiam pro canonibus iſtis, dicentes: Numquid ſexta Synodus canones fecit? Sciant ergò, quoniam ſancta Synodus ſexta ſub Conſtantino congregata eſt contra eos, qui dicebant unam operationem, & unam voluntatem eſſe in Chriſto, in qua ſancti Patres illos, ut hæreticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt.

2 ps. ¶ Et ſoluta Synodus eſt Conſtantini 14. anno. Poſt quatuor verò, aut quinque annos iidem ſancti Patres congregati ſunt ſub Juſtiniano, filio Conſtantini, & prædictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim ſub Conſtantino in Synodo fuerunt, iidem ipſi Epiſcopi ſub Juſtiniano iſtis canonibus ſubſcripſerunt. Oportebat enim, ut Synodus univerſalis canones Eccleſiaſticos promulgaret. *Item e* ¶ Sancta ſexta Synodus poſt promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Conſtantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multò pòſt defuncto, & Juſtiniano ejus filio regnante pro eo. ¶ Eadem ſancta Synodus divinitùs inſpirata, iterum Conſtantinopoli quarto, aut quinto anno congregata eſt, & canones numero CII. ad correctionem Eccleſiæ promulgavit.

1 ¶ Habeo librum] *Verba ſunt Petri Epiſcopi Nicomediæ, ac Tharaſii Patriarchæ Conſtantinopolitani, actione quarta, ſeptimæ Synodi: quod quidem ipſi de centum ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Juſtiniani Rhinotmeti, ſecundo anno ſuæ revocationis ad imperium, editi ſunt. Verùm ex his ipſis verbis Tharaſii apparet, eos canones non eſſe proprios ſextæ Synodi: quia fatetur, poſt annos quatuor, aut quinque, quàm ea Synodus fuerat abſoluta, canones illos fuiſſe editos: quo tempore certiſſimum eſt, neque eundem Romanum Pontificem, neque eoſdem Epiſcopos fuiſſe. Quanquam in hac ratione temporis potiùs credendum eſt diligentiſſimis chronologis, Theophani, (cujus etiam verba, quæ ad hunc locum pertinent, ex originali Græco, quod in Bibliotheca Vaticana extat, ſatis fideliter tranſlata leguntur apud Franciſcum Turrianum, lib. de 6. 7. & 8. Synodo) & Anaſtaſio, & Georgio Cedreno, quàm Tharaſio. Illi enim non quatuor, aut quinque, ut Tharaſius, ſed viginti ſeptem annos à fine ſextæ Synodi tempore Agathonis habitæ, uſque ad hanc hujuſmodi Decretorum editionem aſſerunt interceſſiſſe. Epiſcopos verò, qui hoc ediderunt, noluiſſe ipſos edere tanquam canones ſextæ Synodi, ſed voluiſſe ſupplere, quod videbatur in quinta, ac ſexta Synodo deeſſe, ipſamet illorum ad Imperatorem allocutio teſtatur. Itaque nova dicenda eſt hæc Epiſcoporum coitio: ideoq́; Græci illam, ut ſcribit Balſamon* πενθέκτην, *id eſt, quintamſextam Synodum appellant. Cæterùm non fuiſſe omnes illos canones à Romana Eccleſia receptos, duo viri rerum Eccleſiaſticarum peritiſſimi, Anaſtaſius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis IX. Legatus, apertè teſtantur. Humbertus quidem his verbis:* Non autem miror, ſi Agathoni Papæ, & ſanctis Patribus ſextæ Synodi veſtra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupiſtis, aut finxiſtis capitula: cùm & ipſi Domino JESU, & Apoſtolis ejus imputetis figmenta. Unde nos ſcientes, ſextam Synodum, ad deſtruendam hæreſin Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas conſtitutiones congregatam, capitula, quæ nobis ſub ejus auctoritate apponitis, omninò refutamus, quia prima & Apoſtolica ſedes nec aliquando ea accepit, nec obſervat hactenus. *Anaſtaſius in præfatione in ſeptimam Synodum ad Joannem VIII. Romanum Pontificem ita ſcripſit:* Ergò regulas, quas Græci in ſexta Synodo perhibent editas, ita in hac ſeptimâ Synodo principalis ſedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis ſanctorum ſedis hujus Pontificum, aut certè bonis moribus inveniuntur adverſæ: quamvis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in cæterarum Patriarchalium ſedium, licèt Græcâ utantur linguâ, reperiuntur archivis: nimirum, quia nulla earum, cùm ederentur, aut promulgans, aut conſentiens, aut ſaltem præſens inventa eſt. Quanquam eoſdem Patres illas Græci promulgâſſe perhibeant, qui in ſexta Synodo ſunt inventi: ſed nullis certè probare poſſunt indiciis.

Ex his ergò colligitur, quòd ſexta Synodus bis congregata eſt: primò ſub Conſtantino Imp. & nullos canones conſtituit: ſecundò ſub Juſtiniano filio ejus, & præfatos canones promulgavit.

C. VII. ¶ *Conſtitutiones* Synodi ſextæ *a.*

Unde ſancti Patres in eadem Synodo *ſecundò congregati, dixerunt:*

QUoniam 1 ſanctæ *b*, & univerſales Synodi, quinta ſub Juſtiniano Auguſto, ſexta ſub Conſtantino patre tuo Auguſto 2, de myſterio fidei pleniſſimè diſputantes, canones non fecerunt, ſicut cæteræ quatuor univerſales Synodi: propterea nos convenientes in hanc Imperialem urbem ſacros canones conſcripſimus. *Item c.* ¶ Placuit huic ſanctæ Synodo, ut, modò confirmata, & rata ſint canonum Apoſtolorum LXXXV. capitula.

a *al. fideli.* b *al. ſeptimâ Synodo, ſive Concilio*] *al. ſextâ Synodo, ſive in ſexto Concilio.* c *Ivo part. 4. cap. 122.* d *Ex actione quarta ſeptimæ Synodi. Ivo part. 4. cap. 111.* e *Ex ſexta actione ſeptimæ Synodi.*

a *Ivo ſeptimanam vocat.* b *Ivo part. 4. cap. 113. In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo convenerant ad Juſtinianum Imperatorem.* c *c. 2. ejus Synodi. ſuprà ea. c. placuit.*

pitula. *Item.* ¶ Confirmamus 3 *a* & cæteros ſanctorum canones & Synodos, id eſt, Nycænam, Ancyranam, Neocæſarienſem, Gangrenſem, Antiochenam, Laodicenſem, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, Sardicenſem, & Carthaginenſem 4, & opuſcula Theophiſi Alexandrini Epiſcopi, & Dionyſii 5 Alexandrini Epiſcopi, & Petri Alexandrini Epiſcopi & martyris, Gregorii Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi, Athanaſii Epiſcopi Alexandrini, Baſilii Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopi, Gregorii Nyſeni Epiſcopi, Gregorii Theologi, Amphilochii Iconienſis Epiſcopi, Timothei Alexandrini Epiſcopi, Gennadii *b* Conſtantinopolitani Epiſcopi, Cyrilli Alexandrini Epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi, & Synodum 6 ſuam.

1 ¶ Quoniam] *Emendata ſunt multa in hoc capite, ex canone ſecundo eorum, qui ſexta Synodo tribuuntur, in quo indicantur Concilia, & auctores canonum, quibus Græci utebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Ivonem in ſummam redacta.*

2 ¶ De myſterio] *Græcè eſt,* τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διατρανώσαντι μυστήριον, *id eſt,* fidei myſterium paternè declarantes.

3 ¶ Confirmamus] *Ivo habet,* confirmamus ſanctorum Patrum canones, & Synodos, &c. *Græcè eſt,* ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ἀπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας τουτέστιν, τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων, &c. *id eſt,* obſignando autem confirmamus & cæteros omnes ſacros canones, qui à ſanctis, & beatis Patribus noſtris ſunt editi, id eſt, ab iis, qui Nicææ convenerunt, &c.)

4 ¶ Carthaginenſem] *Apud Ivonem ſequitur,* Conſtantinopolitanam ſub Nectario, & opuſcula Theodoſii, al. Theophili, &c. *Græcè autem eſt,* καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ Θεοφυλάκτῳ καὶ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου, *id eſt,* & eorum, qui rurſus in hac à Deo cuſtodita, & Imperiali urbe convenerunt ſub Nectario, imperialis hujus civitatis Præſide, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit Archiepiſcopus.

5 ¶ Et Dionyſii] *In canone Græco vulgato ferè eſt, quemadmodum antea apud Gratianum,* Dionyſii Alexandrini Epiſcopi, & martyris. *Sed apud Balſamonem, & Ivonem legitur, quemadmodum reſtitutum eſt,* Dionyſii Archiepiſcopi Alexandrinorum Megalopolis, & Petri Alexandriæ Archiepiſcopi, & martyris. *Reliquas varietates per ſe accuratus lector notabit.*

6 ¶ Et Synodum] *In iſto canonis loco eſt error: quia illa Synodus Cypriani probatur, in qua ipſe cum multis aliis Africæ Epiſcopis putavit, baptizatos ab hæreticis verum baptiſma non recepiſſe: cùm tamen B. Auguſtinus aſſerat, aliam extitiſſe traditionem Apoſtolorum, & ipſam Cypriani ſententiam plenario totius orbis Concilio excluſam fuiſſe teſtetur.*

C. VIII. ¶ *Auctoritate Romani Pontificis ſancta octo Concilia roborantur.*

Item ex diurno 1 libro *profeſſio Romani Pontificis.*

SAncta *c* octo univerſalia Concilia, id eſt, primum Nicænum, ſecundum Conſtantinopolitanum, tertium Epheſinum, quartum Chalcedonenſe, item V. Conſtantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octavum quoque Conſtantinopolitanum, uſque ad unum apicem immutilata ſervare, & pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & ſtatuerunt modis *d* omnibus ſequi, & prædicare; quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.

1 ¶ Item ex diurno] *Integram profeſſionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deuſdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ ſervatur in Bibliotheca Vaticana.*

C. IX. ¶ *De temporibus Conciliorum.*

Quo autem tempore ſexta Synodus, & prima, ſecunda, tertia, quarta, & quinta congregata ſint, Beda *in libro de temporib. c. 65. ſcripſit, dicens:*

SExta *a* Synodus univerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt, & Græco ſermone conſcripta, temporibus Papæ Agathonis, exequente ac reſidente piiſſimo Principe Conſtantino intra palatium ſuum, ſimulque Legatis Apoſtolicæ ſedis, & Epiſcopis C L. reſidentibus. ¶ Prima enim univerſalis Synodus in Nicæa congregata eſt contra Arium CCCXVIII. Patrum, temporibus Julii Papæ, ſub Conſtantino Principe. ¶ Secunda, in Conſtantinopoli, C L. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damaſi Papæ, & Gratiani Principis, quando Nectarius eidem urbi eſt ordinatus Epiſcopus. ¶ Tertia, in Epheſo ducentorum Patrum, contra Neſtorium Auguſtæ urbis Epiſcopum, ſub Theodoſio magno Principe, & Papa Cœleſtino. ¶ Quarta, in Chalcedone, DCXXX. Patrum, ſub Leone Papa, temporibus Martini Principis, contra Eutychem nefandiſſimorum Præſulem monachorum. ¶ Quinta *b* item Conſtantinopoli temporibus Vigilii Papæ, ſub Juſtiniano Principe, contra Theodorum & omnes hæreticos.

1 ¶ Julii] *Certum eſt Synodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Sylveſtri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt, Bedam & alios erraſſe.*

Cap. X.

PRima 1 autem *c* Synodus in Nicæa, CCCXVIII. Patrũ, contra Arium Alexandrinum Presbyterum, qui tres gradus in Trinitate aſſerebat, Patrem ſcilicet majorem, Filium minorem, Spiritum ſanctum creaturam, temporibus Conſtantini Principis, & Sylveſtri Papæ Romani, Macarii Hieroſolymitani, Alexandri 2 Alexandrini, qui, condemnatâ eâdem hæreſi, ſtatuerunt canones viginti, quorum auctor maximè præfatus *d* Alexander Epiſcopus fuit. ¶ Secunda in Conſtantinopoli, contra Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui negabat Spiritum ſanctum Deum eſſe, temporibus Gratiani, & Theodoſii Principum, Damaſi Papæ Romani, Cyrilli Hieroſolymitani, Nectarii 3 *e* Conſtantinopolitani, qui condemnatâ præfatâ hæreſi ſtatuerunt canones tres; quorum maximè auctor Nectarius Conſtantinopolitanus fuit. ¶ Tertia in Epheſo ducentorum Patrum, contra Neſtorium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui dicebat, beatam Virginem Mariam non Dei, ſed hominis tantummodò genitricem, ut aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis, temporibus Theodoſii Principis *f* junioris, Cœleſtini Papæ Romani, Juvenalis Conſtantinopolitani Epiſcopi, Cyrilli Epiſcopi Alexandrini: qui duodecim capitula contra Neſtorii blaſphemiarum totidem capitula, auctore eodem ſancto Cyrillo, anathematizando conſcripſerunt. ¶ Quarta in Chalcedone ſexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Conſtantinopolitanum Abbatem, qui aſſerebat, Chriſtum poſt humanam aſſumptionem, non ex duabus naturis exiſtere, ſed ſolam in eo divinam naturam permanere, temporibus Martiani Principis, Leonis Papæ Romani, Juvenalis Hieroſolymitani, Anatolii Conſtantinopolitani, qui condemnatâ præſcriptâ hæreſi ſtatuerunt canones vigintiſeptem, quorum auctor maximè idem ſanctus Anatolius Conſtantinopolitanus Epiſcopus fuit. ¶ Quinta in Conſtantinopoli, contra

a *Ivo par. 4. cap. 106. Ivo par. 4. c. 134. Pannorm. l. 2. c. 117.* b *al. Germani.* c *Ivo par. 4. cap. 132. Pannorm. l. 2. cap. 103.* d *al. omnimodis.) Ivo.*

a *Ivo par. 4. c. 123. Pann. lib. 2. c. 113.* b *Pannorm. lib. 2. cap. 111.* c *Anſelm. in prolegom. in principio collectionis Conciliorum.* d *Sanctus Alexander.) orig.* e *deeſt in] orig.* f *magni Principis.) orig.*

Theodorum Mopſueſtenum, & omnes hæreticos, qui Theodorus dicebat aliud *a* eſſe Dei Verbum, & aliud Chriſtum, & ſacram Virginem Mariam negabat Dei genetricem fuiſſe, temporibus Juſtiniani Principis, Vigilii Papæ Romani, Domini *b* Antiocheni, Eutychii Conſtantinopolitani: qui quatuordecim capitula anathematizando ſcripſerunt contra Theodori, & ſociorum ejus blaſphemias. ¶ Sexta in Conſtantinopoli CL. Patrum, contra Macarium Antiochenum Epiſcopum, & ſocios ejus, qui unam voluntatem, & operationem in Chriſto falsâ ſuſpicione aſſerebant, temporibus Conſtantini Principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Conſtantinopolitani: qui condemnatâ hæreſi præfatâ, anathematizando ſcripſerunt novem 4 capitula inferiùs annexa.

1 ¶ Prima] *Caput hoc invenitur & in recentioribus editionibus Conciliorum, & in vetuſtiore Colonienſi, Anno M.D.XXX. & in manuſcripta collectione, quam dictum eſt aſſervari in Bibliotheca Vaticana: ſed non in collectione, quæ eſt in Bibliotheca monaſterii Dominicanorum. Ponitur autem ante Præfationem, quæ nomen Iſidori, mercatoris quidem in manuſcriptis, peccatoris autem in impreſſis præfert. Et ſanè in illa Præfatione tantùm quatuor generalium Synodorum mentio fit, ſexta verò poſt Iſidori Hiſpalenſis ætatem eſt habita.*

2 ¶ Alexandri] *Apud Anſelmum eſt, ut apud Gratianum. In originali,* Alexandri Conſtantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, ſi utraque conjungatur. Nam & Epiſcopus Conſtantinopolis, & Epiſcopus Alexandriæ, tempore illius Synodi, Alexandri nomine vocabantur.*

3 ¶ Nectarii] *Anteà legebatur quemadmodum etiam apud Anſelmum,* Nectarii Alexandrini. *Emendatum eſt ex originali. Sed fortaſſe & hoc loco integra lectio hæc eſt,* Nectarii Conſtantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

4 ¶ Novem] *In loco citato ex collectione Iſidori legitur,* ſcripſerunt octo capitula, *&* verba illa, inferiùs annexa, *ibi non habentur. In Conciliis deinde Coloniæ impreſſis, poſt actionem ſextæ Synodi, ex vetuſto codice monaſterii S. Bavonis, referuntur novem capitula, & ante primum capitulum ſunt hæc verba,* ſcripſerunt novem capitula inferiùs annexa, *quæ apud Anſelmum quoque habentur.*

C. *c* XI.

PRima 1 adnotatio Ancyranæ Synodi, quæ ante Nicænam fertur fuiſſe, ſed propter auctoritatem majorem poſtponitur; in quâ Patres XVIII. ſtatuerunt canones XXIV. *d* quorum auctor maximè Vitalis Antiochenus Epiſcopus extitit. ¶ Secunda Neocæſarienſis, quæ poſt Ancyranam, & ante Nicænam 2 legitur fuiſſe; in qua Patres ſexdecim ſtatuerunt canones XIV. *e* quorum auctor maximè Vitalis Epiſcopus Salaminius *f* extitit. ¶ Tertia Gangrenſis, quæ poſt Nicænam legitur fuiſſe, in qua Patres XVI. ſtatuerunt canones XX. propter quaſdam neceſſitates Eccleſiaſticas; maximè contra Euſtathium, qui dicebat, quòd nullus in conjugali ordine poſitus, nec ullus fidelis, qui non omnibus renunciaret, quæ poſſideret, ſpem apud Dominum haberet: & multa alia venenoſa, quæ enumerare longum eſt. ¶ Quarta Sardicenſis, in qua Patres LX. 3 ſtatuerunt canones XXI. quorum auctor maximè Oſius Cordubenſis Epiſcopus, & Vincentius Capuanus Epiſcopus, & Januarius 4 Beneventanus, & Calepodius Neapolitanus, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres XXIX. *g* ſtatuerunt canones XXV. quorum maximè auctor Euſebius Palæſtinenſis Epiſcopus extitit. ¶ Sexta Laodicenſis, in qua Patres XXXII. ſtatuerunt canones LX. quorum auctor maximè Theodoſius Epiſcopus extitit. ¶ Septima 5 Carthaginenſis, in qua Patres CCXVII. *a* ſtatuerunt canones XXIII. quorum auctor maximè Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus extitit. Etiam ſanctus Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus in eâdem Synodo legitur fuiſſe, temporibus Honorii Auguſti. ¶ Octava Africana ſub Theodoſio minore Auguſto: in qua Patres CCXVII. recitaverunt & firmaverunt canones CV. qui per diverſa Concilia Africanæ provinciæ, temporibus Aurelii Carthaginenſis Epiſcopi, leguntur eſſe conſcripti. ¶ Nona Arelatenſis, in qua Patres CC. *b* ſtatuerunt canones quatuor: quorum auctores maximè Sylveſter urbis Romæ Epiſcopus, & S. Marinus Arelatenſis Epiſcopus extiterunt, temporibus Conſtantini Auguſti, ſicut quidam aſſerunt. ¶ Decima item Arelatenſis, in qua Patres XIX. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus extitit. ¶ Undecima item Arelatenſis, in qua Patres XVI. ſtatuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatenſis in Vico Hortenſi *c* in qua Patres XI. ſtatuerunt canones: quorum maximè auctor ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatenſis, in qua Patres XIX. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Sarpidius *d* Arelatenſis Epiſcopus extitit. ¶ Quartadecima Arauſicenſis, in qua Patres XVI. *e* ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Hilarius Epiſcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunenſis 6, in qua Patres XXVI. ſtatuerunt canones XXXIX. quorum auctor maximè Cæſarius Epiſcopus extitit.

¶ Sextadecima Agathenſis, in qua Patres XXIX. *f* ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Cæſarius Epiſcopus extitit. ¶ Septimadecima 7 Aurelianenſis, in qua Patres LXXII. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Aurelius Arelatenſis Epiſcopus extitit, temporibus Clodovei Regis. ¶ Octavadecima item Aurelianenſis, in qua Patres XXXI. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Melanius Rhedonenſis Epiſcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aurelianenſis, in qua Patres XXX. ſtatuerunt canones, quorum auctor maximè S. Albinus Andegavenſis Epiſcopus extitit *g*. ¶ Vigeſima Arvernenſis, in qua Patres XV. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Honoratus Brentenſis *h* Epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimaprima Maticenſis *i* in qua Patres XXI. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit *k*. ¶ Vigeſimaſecunda item Maticenſis, in qua Patres LXXXVI. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè idem Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimatertia Lugdunenſis, in qua Patres XVIII. ſtatuerunt canones: quorum auctor maximè Philippus Viennenſis Epiſcopus extitit. ¶ Vigeſimaquarta item Lugdunenſis, in qua Patres XX. conſtituerunt canones: quorum auctor maximè idem Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit.

1 ¶ Prima] *Major pars hujus capitis, id eſt, uſque ad finem verſiculi,* Nonadecima, *habentur in collectione Iſidori impreſſa, ante præfationem ipſius Iſidori: In Vaticana autem uſque ad finem verſic.* Vigeſimaprima. *Deuſdedit, & Anſelmus integrum ante ſuas collectiones habent. Neque verò ſummula hæc ejuſdem Iſidori eſſe poteſt: nam neque Præfationi ipſius, neque collectioni reſpondet: in*

a *al. alium Deum eſſe verbum, & alium Chriſtum.* b *al. Domini.* c *Deuſdedit Cardinalis, & Anſelmus in prolog. ante eandem Iſidori collectionem.* d *in Græco vulgato, & apud Balſamonem ſunt XXV.* e *ibidem ſunt XV.* f *al. Zelamitanus.* g *al. XXX.*

a *al. CCXVIII.* b *abeſt numerus à collectione etiam Vaticana.* c *al. Hortenſico.* d *al. Sapardus.*] *al. Sapidius.* e *al. XXVI.* f *al. XXXIV.* g *Hactenus in collectione Iſidori impreſſa.* h *al. Brelitenſis.*] *al. Bituricenſis.* i *Hactenus in collectione Iſidori Vaticana.* k *al. Matiſcenſis.*

quæ, ut

qua, ut cætera mittantur varietates, multa referuntur Concilia Hiſpaniæ, quorum hic nulla mentio.

2 ¶ Ante Nicænam] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & Deuſdedit, & Vaticana collectione. Nam antè legebatur,* Antiochenam. *In collectione autem Iſidori impreſſa legitur quidem,* Nicænam, *ſed deeſt vox,* ante. *Sic autem legendum eſſe, quemadmodum eſt emendatum, oſtendunt verba, quæ ipſum Neocæſarienſe Concilium antecedunt,* οἵτινες δεύτεροι μὲν εἰσὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, τῶν δ' ἐν Νικαίᾳ προγενέστεροι, *id eſt,* qui canones poſteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis ſunt, *quo loco in collectione Iſidori impreſſa mendosè eſt,* Et hi quidem canones ſecundi ſunt eorum, qui in Ancyra, & Cæſarea expoſiti ſunt. *Redundat enim illud* & Cæſarea, *quare in recentioribus editionibus Conciliorum omiſſum eſt. Similis error eſt in codice canonum Moguntino.*

3 ¶ Sexaginta] *In codice canonum LX. Epiſcopi reperiuntur ſubſcripſiſſe: ſed poſtea additur,* & cæteri, & ſubſcripſerunt omnes Epiſcopi diverſarum provinciarum, vel civitatum, num. CXXI. *Socrates lib. 2. cap. 16. in eo Concilio ex Occidentis partibus Epiſcopos circiter CCC. conveniſſe dicit, ex Orientis verò LXXVI. qui etiam ſeſſionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. cap. 12. & Tripertita. Theodoretus autem lib. 2. cap. 7. docet ex antiquis narrationibus, Epiſcopos CCL. conveniſſe. Omninò & in his, & Patrum, & canonum numeris multa ſunt emendata. Sed in multis etiam ſatis viſum eſt indicare varietates: nonnulla autem Lectoris diligentiæ ſunt reſervata.*

4 ¶ Et Januarius] *Anſelmus habet, ut Gratianus. In collectione indicata eſt,* Vincentius Capuanus Epiſcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. *In Concilio ipſo cap. 18. nominatur Januarius Epiſcopus. In ſubſcriptione verò in codice canonum, non nominatur, ſed tantùm Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calipadius Depolitanus Legatus S. R. E.*

5 ¶ Septima] *Hic numeratur tantummodò unica Synodus Carthaginenſis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferiùs XX. diſt. c.* de libellis. *dicetur.*

6 ¶ Epaunenſis] *Ita emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & collectione Iſidori Vaticana. Nam anteà legebatur,* Empanenſis. *Veruntamen in Concilio Epaunenſi impreſſo nullus Cæſarius nominatur: ſed Aviti primum eſt mentio.*

7 ¶ Septimadecima] *Hic numerantur tria Concilia Aurelianenſia, quorum hæc in Conciliis impreſſis indicia inveniuntur. In quinto Aurelianenſi, ſubſcribit primo loco Aurelius Arelatenſis. In primo inter alios legitur nomen Melanii Rhedonenſis. In tertio ſubſcribit quarto loco Albinus Epiſcopus Andegavenſis.*

C. XII. ¶ *Epiſtola Athanaſii poſtulantis capitula Nicæni Concilii.*

Sed quòd Nicæna Synodus XX. canones ſuprà ſtatuiſſe dicitur, contrarium videtur ei, quod in epiſtola Athanaſii invenitur. Scribit enim Athanaſius a *Alexandrinus Epiſcopus Marco Papæ, ita dicens:*

Septuaginta 1 *b* Nicæni Concilii capitula, quæ de præfata Synodo, jubente domino meo Alexandro, decreto omnium Epiſcoporum attuli, quæ ſunt igne combuſta, optamus, ut à veſtræ ſanctæ ſedis auctoritate, percipere per præſentes Legatos mereamur. *Item c.* ¶ Præſentibus nobis octoginta capitula in memorata Synodo tractata ſunt: quadraginta à Græcis, Græcâ edita linguâ; & quadraginta à Latinis, ſimiliter Latinâ edita linguâ. Sed viſum eſt CCCXVIII. Epiſcopis *d* Spiritu ſancto repletis, & maximè jam dicto Alexandro, & Apoſtolicæ ſedis Apocryſariis, ut decem capitula adunarentur

a *In Epiſtola Athanaſii, & univerſorum Ægypti Epiſcoporum ad Marcum Papam: ſed copioſius, quàm hic.* b *Ivo p. 4. c. 108. Pann. lib. 2. cap. 106. Anſelm. l. 1. cap. 59. Polyc. l. 3. tit. 20.* c *Ibidem paulò ſuperius.* d *Patribus*] *orig.*

aliis atque congruis locis insererentur, & ad formam LXX. diſcipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, ſeptuaginta tanti & tam excellentis Concilii fierent capitula, quæ omnem Chriſtianorum informarent orbem.

1 ¶ Septuaginta] *Ex his Athanaſii verbis conſtat, non omnes Nicænæ Synodi canones aut Græcè, aut Latinè nunc haberi. Et Julius Papa ad Orientales, & Innocentius Victricio, & alii multos ex illa canones citant, qui non ſunt in his viginti, qui in manibus omnium verſantur. De qua re ſcribit Iſidorus in præfatione Conciliorum tomis inſerta. Et ex epiſtola quadam Gregorii decimi ad Regem Armeniorum, cùm Concilium Lugdunenſe indixiſſet (quam manuſcriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitiſſe. Sic enim ſcribit:* Quia verò multipliciter expedit, ut in ejuſdem celebratione Concilii, antiquorum Conciliorum copiam habeamus, celſitudinem Regiam rogamus, & hortamur attentè, quatenus integrum Nicænum Concilium, & alia Concilia, quæ habere diceris, in Armenica litera, cum aliquibus peritis Interpretibus, nobis cum ea, quâ poteris, celeritate tranſmittas. *Tuneti quoque, & Alexandriæ inventi ſunt octoginta canones Arabicè ſcripti, ſub nomine hujus Concilii, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua ſcripti penes eundem Cardinalem Sirletum ſunt, & nuper etiam in Latinam linguam converſi ſunt, & impreſſi.*

Quomodo ergò viginti tantùm capitula in Nicæna Synodo ſtatuta dicuntur, cum ſeptuaginta capitula (ut Athanaſius ſcribit) in ea ſtatuta monſtrentur? ¶ *His ita reſpondetur: Capitulorum Nicænæ Synodi quædam in deſuetudinem abierunt: viginti tantùm in Romana Eccleſia habentur.*

C. XIII. ¶ *Nicæni Concilii viginti tantùm capitula habentur.*

Unde Stephanus Papa *ſcribit, dicens Luthobio Epiſcopo Moguntino.*

Viginti *a* tantùm capitula Nicænæ Synodi in ſancta Romana Eccleſia habentur: ſed quo neglectu alia defecerint, ambiguum eſt. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno Concilio eſſe inſerta.

¶ *Apud Ivonem parte quartâ, cap. 232. habetur magis integrum hoc Caput,* Capitula Nicæni Concilii teſtimonio Athanaſii ſeptuaginta, in figuram ſeptuaginta diſcipulorum, ſcripta non dubitamus, è quibus viginti tantùm in Eccleſia ſancta Romana, *& quæ ſequuntur.*

C. XIV. ¶ *Auctoritate Apoſtolicâ Sardicenſe Concilium recipitur.*

Sardicenſe quoque Concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Unde idem *ſcribit Clero* b *Conſtantinopolitano* c.

Quod *d* dicitis, neque Sardicenſe Concilium, neque decreta *e* alia vos habere ſanctorum Pontificum, non facilè nobis facultas credendi tribuitur, maximè cùm Sardicenſe Concilium, quod penès vos in veſtris regionibus actum eſt, & omnis Eccleſia recipit, quâ ratione convenerit *f*, ut hoc ſancta Conſtantinopolitana Eccleſia abjiceret, &, ut dignum eſt, non retineret?

DISTINCTIO XVII.

1 ps *Generalia Concilia, quorum tempore celebrata ſint, vel quorum auctoritas cæteris præemineat ſanctorum auctoritatibus, ſuprà monſtratum eſt. Auctoritas verò congregandorum Conciliorum penes Apoſtolicam ſedem eſt.*

C. I. ¶ *Abſque Romani Pontificis auctoritate Synodus congregari non debet.*

a *Ivo part. 4. cap. 232. Pannorm. l. 2. cap. 107.* b *al. electo.* c *Habetur in epiſtola 6. quæ prima ad Photium eſt.* d *Ivo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. ver. quod dicitis.*] e *al. decretalia vos.* f *al. convenerat.*

Unde Marcellus Papa *ſcribit Maxentio* 1.

SYnodum *a* Epiſcoporum, abſque hujus ſanctæ ſedis auctoritate, (quanquam quoſdam Epiſcopos poſſitis congregare) non poteſt is regulariter facere. Neque 2 ullum Epiſcopum, qui hanc appellaverit Apoſtolicam ſedem, damnare, antequam hinc ſententia definitiva procedat. Nam ſi ſæculares in publicis judiciis libellis utuntur appellatoriis, quantò magis Sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui ſuper illos ſunt? De quibus dictum eſt, [*Ego* b *dixi, Dii eſtis.*]

1 ¶ Maxentio.] *Anteà legebatur,* Maxentio Epiſcopo: *in tomis autem Conciliorum in epiſtolæ inſcriptione eſt,* ad Maxentium tyrannum, *ſed in principio epiſtolæ eſt,* Marcellus Maxentio, *quæ lectio viſa eſt retinenda.*

2 ¶ Neque ullum Epiſcopum] *Hinc uſque ad finem non habentur in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus.*

C. II. ¶ *Non eſt ratum Concilium, quod auctoritate Romanæ Eccleſiæ fultum non fuerit.*

Item Julius Papa *primus in ſcripto contra Orientales pro Athanaſio, C. XXIX.*

REgula *c* veſtra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis Epiſcopis hoc Concilium actum eſt, nec Romanæ Eccleſiæ Legatus *d* interfuit, canonibus præcipientibus, ſine ejus auctoritate Concilia fieri non debere. Nec ullum ratum eſt, aut erit unquam Concilium, quod non fultum fuerit ejus auctoritate.

C. III. ¶ *Nullus uſurpet conceſſa Romanæ Eccleſiæ.*

Item Damaſus Papa I. *ad Stephanum, epiſt. 3.*

HUic ſoli *e* ſedi *f* conceſſa nullus uſurpare ſine ejus conſultu præſumat, qui non vult honore Eccleſiaſtico indignus, ut contemptor, judicari.

C. IV. ¶ *Abſque Apoſtolicæ ſedis auctoritate, Synodum particularem contra univerſalem aliquibus congregare non licet.*

Item Gregorius *g* 1.

NEc *h* licuit alicui aliquando, nec licebit particularem Synodum 2 congregare: ſed quoties aliqua de univerſali Synodo aliquibus dubitatio naſcitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut ſponte ii, qui ſalutem animæ ſuæ deſiderant, ad Apoſtolicam *i* ſedem pro recipienda *k* ratione conveniant, aut ſi forte (ſicut de talibus *l* ſcriptum eſt) *Peccator m cùm venerit in profundum malorum, contemnit*] ita obſtinati, & contumaces extiterint, ut doceri non velint, eos ab eiſdem Apoſtolicis ſedibus aut attrahi ad ſalutem quoquo modo neceſſe eſt, aut (ne aliorum perditio eſſe poſſint) ſecundùm canones per ſeculares comprimi *n* poteſtates.

1 ¶ Gregorius] *Hoc procul dubio eſt Pelagii, ſicut ab Anſelmo & Ivone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio hujus argumenti, ad Apoſtolicas ſedes recurrendum eſſe, cùm inferiores Epiſcopi, aut quivis alii cognoſcere deſiderarent, quid in aliqua univerſali Synodo eſſet conſtitutum, & valdè illos condemnandos, qui Apoſtolicis ſedibus non communicant, ut 23.q.5.c.* non vos, *& cap.* de Liguribus. *Ex hoc autem capite,* nec licuit, *& capite,* iſtud *11.q.1. habetur integra epiſtola Pelagii, quemadmodum ab Anſelmo refertur. Verùm in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine eſt additum,* ad Epiſcopos Mauritaniæ. *Atque in ſummariis capitum dictatûs ipſius Papæ, qui habetur lib. 2. Reg. Gregorii ſeptimi, inter cætera hoc eſt,* quod nulla Synodus, abſque præcepto ſummi Pontificis, debet generalis vocari.

2 ¶ Synodum] *Apud Anſelmum, Ivonem, & in Polycarpo adduntur hæc,* ad judicandum univerſalem Synodum. *Hoc enim eſt, quod prohibetur hìc à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantiâ, aut animi perverſitate adducti, nolebant quintum Concilium recipere, (qua de re B. Gregorius, lib. 7. epiſt. 53. & alibi ſæpè,) & particularem Synodum univerſali, ac ſedium Apoſtolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, ſive Gregorius, ne Epiſcopi poſſint diœceſanas, & Metropolitæ provinciales Synodos convocare, ſed ne ipſas ad judicandum univerſalem Synodum congregent: atque ita eſt in rubrica emendatum.*

C. V. ¶ *Non eſt Concilium, ſed Conventiculum, quod ſine ſedis Apoſtolicæ auctoritate celebratur.*

Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis, qui convenerant ad illicitam vocationem Joannis Conſtantinopolitani, epiſt. 1. cap. 1.*

MUltis *a* denuò Apoſtolicis, & canonicis, atque Eccleſiaſticis inſtruimur regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari. ¶ Quapropter, ut jam dictum eſt, rectè non Concilium, ſed veſtrum Conventiculum, vel Conciliabulum caſſatur, & quicquid in eo actum eſt, irritum habetur & vacuum. Vos quoque deinceps videte, ut nullius hortatu talia præſumatis, ſi Apoſtolicæ ſedis communione carere non vultis. *& infrà.* b ¶ Si verò in qualibet provincia ortæ fuerint quæſtiones, & inter ipſius provinciæ Epiſcopos diſcrepare cœpit ratio, atque inter ipſos diſſidentes non conveniat, ad majorem tunc ſedem referantur. Et ſi illic facilè & juſtè non diſcernuntur, ubi fuerit Synodus regulariter congregata, canonicè & juſtè judicentur. Majores verò & difficiliores *c* quæſtiones (ut ſancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit) ad ſedem Apoſtolicam ſemper referantur.

C. VI. ¶ *Provincialia Concilia, ſine Romani Pontificis præſentia, pondere carent.*

Item Symmachus Papa.

COncilia *d* Sacerdotum Eccleſiaſticis legibus quotannis decreta per provincias, quia præſentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderunt 1. Legiſtis *e* inſaniſſimi, aliquando in illis, præter Apoſtolici apicis ſanctionem, aliquid conſtitutum, & non de majoribus negotiis ad conſultationem *f*, ſi quid occurrerit, præfatæ ſedis arbitrio fuiſſe ſervatum?

1 ¶ Perdiderunt.] *Hic in libello Ennodii in recentioribus editionibus eſt nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi, hoc tanquam abſurdum quidpiam objicientium. Quibus Ennodius in ſequentibus verbis reſpondet,* Legite, &c. *g*

2 ps. ¶ [*Hinc etiam, cùm auctoritas Theodorici Regis ex diverſis provinciis ad urbem Romam Sacerdotes convenire præcepiſſet, ut ſanctum Concilium judicaret de iis, quæ venerabili Papæ Symmacho, Præſuli Apoſtolicæ ſedis, ab adverſariis ipſius dicebantur impingi, Liguriæ, & Æmiliæ, ſeu Venetiarum Epiſcopi ſuggeſſerunt, ipſum, qui dicebatur impetitus, debere Synodum convocare: ſcientes, quia ejus ſedi, primum Petri Apoſtoli meritum, deinde ſecutâ juſſione* h *Domini, Conciliorum venerandorum auctoritas ſingularem in Eccleſiis tradidit poteſtatem, nec ante-*

a *Anſelm. lib. 2. cap. 60. Ivo part. 4. c. 140. Polyc. lib. 1. cap. al. tit. 13.* b *Pſalm. 81.* c *Anſelm. lib. 2. cap. 47. Polyc. lib. 1. cap. 13.* d *al. legatio.* e *ſanctæ.* f *Anſel. lib. 1. cap. 55. Polyc. lib. 1. cap. 17.* g *al. Pelagius Papa Valeriano Patritio.* h *Ivo p. 4. cap. 139. Anſelm. lib. 12. cap. 43. Polyc. lib. 1. c. 14.* i *Apoſtolicas ſedes) Ivo.* k *al. percipienda.* l *al. quibuſdam.* m *Proverb. 18.* n *al. opprimi.*

a *Anſelm. lib. 1. cap. 36. Polyc. lib. 1. cap 14.* b *Cap. 3.* c *al. difficiles.* d *In lib. Ennod. pro defenſione 4. & 5. Synod. ſub Symm. Papa. Ivo part. 4. cap. 142. Anſelm. libr. 2. cap. 56. Polyc. lib. 1. tit. 7.* e *al. Legite.* f *collationem.) orig.* g *Verba omnia ſumpta ſunt ex quarta Synodo Romana ſub Symmacho.* h *juſſionem) Vatic. cod. & Nicolaus ad Michaëlem Imper. pag. 501.*

dictæ ſedis antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio.] *& infrà.* [¶ *Ad hæc ſereniſſimus Rex, Deo adſpirante, reſpondit, Synodalis eſſe arbitrii in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere, committens etiam poteſtati Pontificum, ut ſive propoſitum vellent audire negotium, ſive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodò venerandi proviſione Concilii pax in civitate Romana daretur* a: *Epiſcopi verò in Synodo reſidentes, congregatâ auctoritate ejuſdem Symmachi dixerunt : Symmachus Papa ſedis Apoſtolicæ præſul ab hujuſmodi oppoſitionibus* b *impetitus, quantum ad homines reſpicit, ſit immunis, & liber, cujus cauſam totam Dei judicio reſervamus.*] *& infrà.* ¶ *De Clericis verò memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus contra regulas diſceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decernimus, ut* c *illi ſatisfacientes Epiſcopo ſuo miſericordiam conſequantur, & officiis Eccleſiaſticis ſe gaudeant reſtitui.*] *Ibidem infrà.* ¶ [*Laurentius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus huic ſtatuto noſtro, in quo totam cauſam Dei judicio commiſimus, ſubſcripſit. Petrus Eccleſiæ Ravennatis Epiſcopus ſub eisdem verbis ſubſcripſit, & poſt eum ſeptuaginta quinque Epiſcopi.*] *Illud de Clericis pro pace in urbe reformanda miſericorditer, & diſpenſativè factum dignoſcitur.* ¶ *Hoc quoque notandum eſt, quòd in hoc Concilio, & in alia Synodo Symmachi Papæ, ante Ravennatem Epiſcopus Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur : ex quo & ſedis prærogativam ante eum habere colligitur.*

C. VII. *Ait enim* Gregorius primus, *lib. 7. reg. epiſt. 112. Syagrio, Epiſcopo Auguſtudunenſi.*

EPiſcopos *d* ſecundùm ordinationis ſuæ tempus, ſive ad conſidendum in Concilio, ſive ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re, ſua attendere loca decernimus, & ſuorum ſibi prærogativam ordinum vendicare.

Verùm tempus ordinationis non ad Eccleſias, ſed ad perſonas refertur; ſicut ex conſuetudine Cardinalium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Epiſcoporum uniuſcujuſque provinciæ evidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

1 ps EPiſcoporum *igitur Concilia, ut ex præmiſſis apparet, ſunt invalida ad definiendum, & conſtituendum, non autem ad corrigendum. Sunt etiam neceſſaria Epiſcoporum Concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etſi non habent vim conſtitutionis* e, *habent tamen auctoritatem imponendi & indicendi, quod aliàs ſtatutum eſt, & generaliter, ſeu ſpecialiter obſervari præceptum.*

C. I. PALEA. 1

Ex Cabilonenſi Concilio, *cap. 7.*

PLacuit *f*, ut conſervato Metropolitani primatu, cæteri Epiſcopi, ſecundùm ſuæ ordinationis tempus, alius alii deferat *g* locum.

1 ¶ *In pervetuſto Gratiani codice Palea hæc eſt in extremo præcedentis diſtinctionis, convenitq; cum ultimo illius capite*, Epiſcopos. *Ex Cabilonenſi autem citant etiam cæteri collectores : Extat verò in Bracharenſi primo, c. 24. & concordat cum cap. 13. Concilii Milevitani, & cap. 53. Concilii Africani.*

C. II. ¶ *Bini conventus per ſingulos annos ab Epiſcopis celebrentur.*

Unde Leo I. *epiſt. 82. c. 7. Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo.*

a *Chriſtianis omnibus redderetur.*] *orig. Ibid. inf.* b *al. propoſitionibus.*] *orig.* c *ut eos ſatisfacientes Epiſcopo ſuo miſericordia ſubſequatur.*] *orig.* d *Anſel. lib. 6. c. 134.* e *al. conſtituendi.* f *Burchard. lib. 1. c. 55. Ivo par. 5. cap. 165. Pannorm. lib. 4. cap. 40.* g *al. ſedendi deferat.*

DE *a* Conciliis autem Epiſcopalibus non aliud indicimus, quàm ſancti Patres ſalubriter ordinârunt : ut ſcilicet bini conventus per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diverſos Eccleſiæ ordines naſci aſſolent, judicetur. At ſi fortè inter ipſos, qui præſunt, de majoribus (quod abſit) peccatis cauſa naſcatur, quæ provinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit inſtruere, & ſi coram poſitis partibus nec tuo fuerit res ſopita judicio, ad noſtram cognitionem, quicquid illud eſt, transferatur.

C. III. ¶ *Quo tempore Concilia Epiſcoporum ſint celebranda.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 5.*

HAbeatur *b* ſemel Concilium ante dies Quadrageſimæ, ut omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum 1 jejunium, & ſolenne Deo poſſit offerri : ſecundum verò agatur circa tempora autumni.

1 ¶ Mundum] *Caput hoc eſt ex verſione, quâ uſus eſt Iſidorus. In ea tamen hoc loco eſt*, mundum ſolenne Deo munus, *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus eſt*, mundum & ſolenne Deo munus. *Græcè eſt*, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρεθείσης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, *id eſt*, ut omni ſublatâ animi anguſtiâ munus purum Deo offeratur.

C. IV. ¶ *Ad morum correctionem, & controverſiarum diſſolutionem, bis in anno Epiſcopale Concilium fiat.*

Item ex Antiocheno Concilio, *cap. 20.*

PRopter *c* Eccleſiaſticas cauſas, & quæ exiſtunt, controverſias diſſolvendas, ſufficere viſum eſt, bis in anno per ſingulas provincias Epiſcoporum Concilium fieri : ſemel quidem poſt tertiam hebdomadam Paſchalis feſtivitatis, ita ut in quarta hebdomadâ, quæ conſequitur, id eſt, mediâ 1 Pentecoſte, Concilium compleatur 2. Admoneant autem comprovinciales Epiſcopos ii, qui in amplioribus, id eſt, in Metropolitanis civitatibus degunt. ¶ Secundum verò Concilium Idib. Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi menſis decimus 3 invenitur. In ipſis autem Conciliis, & Presbyteros, & Diaconos præſentes eſſe oportet, & omnes, quotquot ſe læſos exiſtimant, Synodicam expectare ſententiam. Nec liceat aliquibus apud ſemetipſos Concilia ſine Metropolitanorum Epiſcoporum conſcientia & conſenſu facere, quibus de omnibus cauſis conſtat permiſſum eſſe judicium.

1 ¶ Id eſt, mediâ] *Anteà legebatur*, & in medio temporis inter Paſcha & Pentecoſten, *nec multò aliter apud Ivonem*, id eſt, medio temporis, &c. *Sed repoſita eſt hæc lectio ex pleriſque Gratiani exemplaribus, & collectione Iſidori, in qua eſt hæc eadem verſio. Nam cæteri collectores ſecuti potiùs videntur verſionem Dionyſii, quæ eſt in codice canoxum : quamvis & Burchardus & Pannormia hoc loco habeant*, id eſt, medio Pentecoſtes, *vel* in medio Pentecoſte, *ubi in verſione Dionyſii eſt*, ita ut quarta ſeptimana Pentecoſtes, *verùm planè è verbo. Græcè enim eſt*, ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς.

2 ¶ Compleatur] *Vocem*, ἐπιτελεῖσθαι, *Dionyſius vertit*, conveniat.

3 ¶ Decimus] *Prorſus ex Græco. Dionyſius autem, quem Burchardus & Ivo ſequuntur, habet*, Idibus Octobris, id eſt, quintodecimo die menſis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apoſtolorum 37. legitur, ſecundam anni Synodum celebrandam eſſe*, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, *id eſt*, duodecimo die hyperberetæi. *Non convenire autem omninò Latinorum menſes cum Græcorum, ſatis conſtat. Suidas quidem ſcribit, apud*

a *Burch. l. 1. c. 43. Ivo par. 4. c. 241. Pann. l. 4. cap. 13. Polyc. l. 3. tit. 19.* b *Polyc. l. 3. tit. 19.* c *Burch. l. 1. cap. 44. Ivo par. 5. c. 145. Pann. l. 4. l. 15. Polyc. l. 3. tit. 19.*

C

Macedonas hyperberetæum eundem eſſe, qui October: Galenus autem Pergami eundem, qui September.

C. V. ¶ *Semetipſos accuſant, qui vocati ad Synodum venire contemnunt.*

Item ex Concilio Laodiceno, *cap.40.*

NOn *a* oportet vocatos Epiſcopos ad Synodum, contemnere: ſed adire *b* debere, & aut docere, aut doceri, quæ ſunt ad Eccleſiæ, cæterorumque correctionem utilia; quòd ſi contempſerint, ſeipſos videntur accuſare, niſi fortè pro infirmitate ire non poſſint.

C. VI. ¶ *Corripiantur Epiſcopi, qui ad Concilium vocati, venire contemnunt.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *cap.19.*

PErvenit *c* ad noſtras aures, quòd in provinciis conſtituta Epiſcoporum Concilia minimè celebrentur. Hoc 1 ex eo probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habent, Eccleſiaſticæ res negligantur. Statuit ergò hæc Sancta Synodus, ſecundùm regulas Patrum, bis in anno in unum convenire per ſingulas provincias Epiſcopos, ubi ſingula 2, quæ emerſerint, corrigantur. Qui verò noluerint convenire Epiſcopi conſtituti in ſuis civitatibus, & hoc maximè, cùm ſui corporis ſanitate conſiſtentes, etiam ab omnibus aliis urgentibus neceſſitatibus *d*, & inexcuſabilibus negotiis liberi ſint, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

1 ¶ Hoc ex eo] *In collectione Iſidori, ubi alioquin eadem videtur eſſe verſio, legitur*, ex hoc probatur, quòd multæ, &c. *Itemq; apud Ivonem, additâ tamen particulâ*, &, *Græcè eſt*, καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων: *id eſt*, & propterea multæ ex rebus Eccleſiaſticis, quæ correctionis egent, negliguntur.

2 ¶ Ubi ſingula] *Ita in collectione Iſidori, & apud Ivonem, & Anſelmum. Græcè eſt*: ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα, *quæ Dionyſius ſic vertit*: Quò *e* Metropolitanus Antiſtes probaverit, & corrigere ſingula, ſi qua fortaſſis emerſerint.

C. VII. ¶ *Canonicis ſubjaceat pœnis Metropolitanus, qui ſaltem ſemel in anno celebrare Concilium negligit.*

Item ex Septima Synodo, *cap.6.*

2 ps QUoniam *f* quidem regula eſt, quæ dicit, bis in anno per ſingulas provincias oportere fieri per conventum Epiſcoporum regulares inquiſitiones; propter fatigationem, & ut opportunè 1 habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi ſunt, definierunt ſextæ Synodi ſancti Patres, omni excuſatione remotâ, omnibus modis ſemel in anno fieri, & depravata corrigi. Hunc ergò canonem & nos renovamus: & ſi quiſquam Princeps inventus fuerit hoc prohibere, communione privetur. Si quis verò Metropolitanorum hoc neglexerit agere, abſque neceſſitate, vel vi, ſeu aliquâ rationabili occaſione, canonicis pœnis ſubjaceat. Dum autem Synodus agitur ſuper canonicis & Evangelicis negotiis, oportet congregatos Epiſcopos in meditatione, & ſolicitudine fieri cuſtodiendorum divinorum, & vivificorum Domini mandatorum. *& poſt pauca.* ¶ Porrò non habeat Metropolitanus licentiam ex his, quæ defert Epiſcopus ſecum, ſive jumentum, ſive aliam ſpeciem, expetendi. Quòd ſi hoc egiſſe convictus fuerit, ſolvat quadruplum.

1 ¶ Et ut opportunè] *Græcè eſt*: καὶ τὰ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν, *id eſt*, Et quod non benè parati ſunt ad iter faciendum.

a *Burch. l.1. c.47. Ivo p.5. c.157.* b *al. abire.* c *Anſ. l.6. c.199. Ivo p.4. c.243.* d *abeſt à collectione Iſidori & Ivone.* e *Ex verſione Anaſtaſii.* f *In Concilio Nicæno, c.5. & Antiocheno, c.20. Ivo p.5. c.373. ſup. ead. c. habeatur, & c. propter.*

C. VIII. ¶ *Non cogatur Presbyter ad ſacra Concilia eulogias deferre.*

Item Leo IV. *ad Epiſcopos Britanniæ, c.3.*

DE eulogiis ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus à Majoribus terminatum: ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit. Nam ſi conſtitutum fuerit, illo in tempore benedictiones afferri, forſitan minùs libenter ad Synodos occurrent, & magis ventre obtrectabunt. Quæ, ut arbitror, non ſint rationabiliter quærendæ; nec ultrò delatæ, reſpuendæ.

¶ *Habetur hæc epiſtola Romæ manuſcripta, ut in indice dictum eſt.*

C. IX. ¶ *Sine gravi neceſſitate Epiſcopus ad Synodum ire non tardet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.21.*

EPiſcopus *a* ad Synodum ire non tardet, niſi ſatis gravi neceſſitate inhibeatur: ſic tamen, ut in perſona ſua Legatum mittat, ſuſcepturus, ſalvâ fidei veritate, quicquid Synodus ſtatuerit.

¶ *Similem ſententiam, & penè eadem verba referunt Burch. lib.1. c.51. & Polyc. l.2. tit.16. ex Felice.*

C. X. ¶ *Excuſatorias literas dirigant, qui gravati ad Synodum ire non poſſunt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *c.10.*

PLacuit *q*, ut quotieſcunque congregandum eſt Concilium, Epiſcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliâ graviori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant. *& infrà.* ¶ Quòd ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas literatoriè 1 conſcribant: niſi autem 2 rationem impedimenti ſui apud Primatem ſuum reddiderint, Eccleſiæ ſuæ communione debent eſſe contenti.

1 ¶ Literatoriè] *In Conciliis impreſſis legitur*, in tractatoria. *Dubitatum fuit, an legendum eſſet*, in tractoria. *Nam epiſtolæ, quibus Imperatores, vel Reges ſuos Præſides vocabant, vel evectionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodoſiano, lib.8. titulus ſextus eſt*, de tractoriis & ſtativis. *& ſic videtur emendandum in lib. Cod.12. quamvis in impreſſis legatur*, de tractatoriis, *quam vocem*, tractoriam, *eâdem ſignificatione Carolus Magnus in ſuis capitularibus uſurpavit, lib.4. c.30. & 69. & eâdem notione eſt in Concilio Meldenſi, cap.71. Sanctus quoque Auguſtinus in lib. poſt collationem contra Donatiſtas, c.24. tractoriam pro epiſtola vocatoria uſurpat, his verbis*: Sic autem à Ptimate ſuo per tractoriam fuerunt evocati. *Atque in hoc canone, ubi de vocandis Epiſcopis ad Concilium agitur, vox iſta eſſet aptiſſima. Nam in Concilio Africano, inſerto in codice canonum, c.43. ubi hoc idem reperitur, & c.57. §. Lucianus, & §. Alypius in vetuſtis codicibus ſemper legitur*, tractoria, *ubi in impreſſis eſt*, tractatoria, *& in Carthaginenſi Græco cap.91. eſt*, ἡ συνοδική. *Verùm idem B. Auguſt. utitur dictione*, tractatoria, *in eam, quæ nunc ſubjicietur, ſententiam. Loquens enim de Epiſcopis, ſi vocati noluiſſent venire ad Concilium, & ibi objecta crimina purgare, epiſt.162. ait*: Quòd ſi non fecerint, ibi etiam eorum pravitas, & perverſitas innoteſcet: miſſaque tractatoria ſuper eorum nomine per totum orbem terrarum, quacunque jam Chriſti Eccleſia dilatata eſt, ab omnibus Eccleſiis, eorum communio præcidetur. *In concione quoque ſecunda in Pſal.36. eadem vox quater invenitur: & epiſtolâ Syricii, quæ recitatur in Concilio Teleptenſi, ibi vocatur* tractatoria. *Cujus mentionem faciens Innocentius in epiſtola ad Exuperium Toloſanum, cap.1. ait*: De his, & beatæ recordationis viri Syricii Epiſcopi monita evidentia commeârunt: *quibus verbis videtur indicare, non ad ſolos Africæ Epiſcopos, ſed ad omnes provincias miſſam fuiſſe illam Tyricii tractatoriam. Ita Leo Papa ſecundus, poſtquam ſextum univerſale Concilium finem habue-*

a *Anſelm. lib.7. c.191.* b *Anſelm. l.7. c.188.*

rat,

rat, brevem ejus Concilii ſummam ad Hiſpaniæ Epiſcopos, ut ei ſubſcriberent, miſit, quam tractatoriam vocat, quæ Leonis II. epiſtolæ manuſcriptæ ex Hiſpania Romam ſunt miſſæ.

2 ¶ Niſi autem] *In originali eſt*, vel ſi poſt adventum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repentè forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum Primatem reddiderint, ab Eccleſiæ communione debere eſſe contemptos. *In Africano, cap. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo eſt ferè ut apud Gratianum:* Eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos. *Itemq́; in Carthaginenſi Græco:* Ὀφείλειν τὺς τοιύτυς τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædam pœna imponitur in eodem Concilio infrà. diſt. 58. c. fin.*

C. XI. PALEA.

Item ex Concilio Turonenſi, *cap. 2.*

Epiſcopus *a* non debet Abbatem cogere ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat.

¶ *Hæc Palea abeſt ab illis tantùm exemplaribus, in quibus pauciſſimæ reperiuntur, & refertur infrà 18. quæſt. 2. poſt cap. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Ivone.*

C. XII. ¶ *A communione ſit alienus, qui Synodo adeſſe contempſerit.*

Item ex Concilio Arelatenſi, *c. 19.*

SI *b* quis autem Synodo adeſſe neglexerit, vel cœtum fratrum, antequam diſſolvatur Concilium, crediderit deſerendum; alienum ſe à fratrum communione cognoſcat: nec eum recipi liceat, niſi in ſequenti Synodo fuerit abſolutus.

C. XIII. ¶ *Uſque ad proximam Synodum à communione abſtineat, qui à Metropolitano vocatus, abſque gravi neceſſitate Synodo adeſſe neglexerit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 35.*

SI *c* Epiſcopus Metropolitanus ad comprovinciales Epiſcopos epiſtolas direxerit, in quibus eos, aut ad ordinationem ſummi Pontificis, aut ad Synodum invitet; poſtpoſitis omnibus (exceptâ gravi infirmitate corporis, aut præceptione Regiâ) ad conſtitutum diem adeſſe non differant. Quòd ſi defuerint (ſicut priſca canonum præcepit auctoritas) uſque ad proximam Synodum, à charitate fratrum, & Eccleſiæ communione priventur.

C. XIV. ¶ *A communione privetur Epiſcopus, qui à Metropolitano vocatus ad Synodum venire contemnit.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *cap. 6.*

SI *d* quis Epiſcoporum commonitus à Metropolitano, ad Synodum, nullâ gravi intercedente neceſſitate corporali, venire contempſerit (ſicut ſtatuta Patrum ſanxerunt *e*) uſque ad futurum Concilium cunctorum Epiſcoporum charitatis communione privetur.

C. XV. ¶ *Presbyteri & Diaconi, & cuncti, qui ſe læſos exiſtimant, ad Metropolitanam Synodum conveniant.*

Item ex Concilio Martini 1 Papæ. *f*

PRopter Eccleſiaſticas cauſas, & altercationum ſolutiones, benè placuit per ſingulas provincias bis in anno Concilium fieri, convocante Metropolitano Epiſcopo omnes provinciales Epiſcopos, ita ut ad Concilium veniant *g* omnes Presbyteri & Diaconi, vel hi 2, qui ſe læſos exiſtimant; ut in Concilio cauſæ examinatæ ad juſtum judicium perducantur. Et ſi qui manifeſtè Epiſcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi inventi fuerint in offenſa, ſecundùm rationem excommunicentur, quamdiu communi conſenſu de his placuerit dare ſententiam. Nulli autem Epiſcopo liceat, propria apud ſemetipſum Concilia facere, præter eos, quibus Metropoles ſunt creditæ.

1 ¶ Martini] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus, quæ omnia ſumpta ſunt ex libro capitulorum Græcarum Synodorum Martini Epiſcopi Bracharenſis. (Antiquitùs enim Epiſcopi Papæ dicebantur.) Hic enim cùm eſſet Græcus, ad utilitatem Eccleſiarum Hiſpaniæ, ubi Epiſcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit, & in nonnullis quædam addidit, in aliis verò aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod ſumpſit ex Concilio Antiocheno, c. 20. ſup. ead. c.* propter. *Aliqua etiam ex Toletanis Conciliis in eum libellum retulit.*

2 ¶ Vel hi] *In aliquot Conciliorum editionibus legitur*, ut eorum, qui ſe læſos exiſtimant, in Concilio cauſæ, &c.

C. XVI. PALEA. 1

[*Item* ex Concilio Bylon.]

ANnis ſingulis Epiſcopus in ſua diœceſi Synodum faciat de ſuis Clericis, nec nõn Abbatibus: & diſcutiat alteros Clericos, & Monachos.

Singuli verò Epiſcoporum ſuis Eccleſiis notificare ſtudeant, quæ in Conciliis ſtatuuntur.

1 ¶ Palea] *In nullo collatorum exemplarium habetur, ſed verſiculus*, ſinguli, *conjunctus eſt præcedenti capiti:* Propter Eccleſiaſticas. *Suntq́; verba Gratiani.*

C. XVII. ¶ *Quæ in Conciliis ſtatuuntur, ſinguli Epiſcoporum ſuis Eccleſiis notificent.*

Unde in Concilio Toletano XVI. *cap. 6.*

DEcernimus, ut dum in qualibet provincia Concilium agitur, unuſquiſque Epiſcoporum admonitionibus ſuis intra ſex menſium ſpatia omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos atque Clericos, ſeu etiam omnem conventum civitatis ipſius, ubi præeſſe dignoſcitur, necnon & cunctam diœceſis ſuæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus 1 coram eis pleniſſimè omnia referet, quæ eodem anno in Concilio acta vel definita eſſe noſcuntur. *& infrà.* ¶ Quòd ſi quiſpiam hæc parvipendenda crediderit, ſententiâ excommunicationis duorum menſium curriculo perſiſtat uſquequaque mulctatus.

1 ¶ Quatenus] *In duobus exemplaribus hujus decimi ſexti Concilii Toletani, locus hic ita legitur:* quatenus coram eis publicè omnia reſerata, de his, quæ eodem anno in Concilio acta, vel definita extiterint, pleniſſimè notiores efficiantur.

DISTINCTIO XIX.

1 Ps DE epiſtolis verè Decretalibus quæritur. *An vim auctoritatis obtineant? cùm in corpore canonum non inveniantur. De his ita ſcribit* Nicolaus Papa *Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Gallias conſtitutis.*

C. I. ¶ *Decretales epiſtolæ vim auctoritatis habent.*

SI *a* Romanorum Pontificum decreta, cæterorum opuſcula tractatorum approbantur, vel reprobantur: ita ut, quod ſedes Apoſtolica probavit, hodiè teneatur acceptum: & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quantò potiùs, quæ ipſa pro catholica fide, pro ſanis dogmatibus, pro variis, & multifariis Eccleſiæ neceſſitatibus & fidelium moribus diverſo tempore ſcripſit, omni debent honore præferri, & ab omnibus prorſus in quibuslibet opportunitatibus diſcretione, vel diſpenſatione magiſtra reverenter aſſumi? Quanquam quidam veſtrûm ſcripſerint, haud illa Decretalia priſcorum Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri

a *Burch. l. 8. c. 73. Ivo par. 7. c. 91.* b *Burch. l. 1. c. 50. Polyc. l. 2. tit. 15. Ivo part. 5. c. 160. ex Concilio Spalenſi, ut Burch.* c *Burch. lib. 1. c. 49. Ivo p. 5. c. 159. Pann. l. 17.* d *Simile in Pannormia, l. 4. c. 18. ex Avernenſi.* e *al. cenſuerunt.* f *Apud Martinum Bracharenſem Epiſcopum in cap. Synod. Græc. c. 18. Polyc. lib. 3. tit. 17.* g *procedant] orig.*

a *Ivo part. 5. cap. 33.*

deſcripta; cùm 1 ipſi, ubi hæc ſuæ intentioni ſuffragari conſpiciunt, illis indifferenter utantur, & ſolùm nunc ad imminutionem ſedis Apoſtolicæ poteſtatis, & ad ſuorum augmentum privilegiorum minùs accepta eſſe perhibeant. *Item infrà.* ¶ Si ideò non eſſe Decretales epiſtolas priſcorum *a* Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adſcriptæ: ergò nec ſancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante vel poſt ipſum fuit, eſt aliquod inſtitutum, vel ſcriptum recipiendum, eò quòd in codice canonum non habeatur adſcriptum. Ergò doctrinam eorum, & ſanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adſcriptæ, de codicibus ſuis eradant. Ut quid vel membranas occupant, poſtquam non habentur acceptæ? Sed quare multùm immoramur, cùm nec ipſas divinas Scripturas Veteris & Novi Teſtamenti jam recipiemus, ſi iſtos duxerimus audiendos? Etenim *b* neutrum horum in codice canonum Eccleſiaſticorum habetur inſertum. Sed reſponſuri ſunt iſti, qui ad reſiſtendum potiùs, quàm ad obediendum ſemper ſunt parati, dicentes *c*, quòd inter canones inveniatur capitulum ſancti Papæ Innocentii *, cujus auctoritate doceatur, à nobis utrunque Teſtamentum eſſe recipiendum, quanquam in ipſis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur inſertum: Quibus ad hæc aſſerendum *d* eſt, quoniam ſi Vetus, Novumque Teſtamentum recipienda ſunt, non quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, ſed quòd de his recipiendis ſancti Papæ Innocentii prolata videatur eſſe ſententia: reſtat nimirum, quòd Decretales epiſtolæ Romanorum Pontificum ſunt recipiendæ, etiamſi non ſint codici canonum compaginatæ: quoniam inter ipſos canones unum B. Leonis *e* capitulum conſtat eſſe permiſtum: quo ita omnia Decretalia conſtituta ſedis Apoſtolicæ cuſtodiri mandantur, ut ſi quis in illa commiſerit, noverit ſibi veniam denegari. Ait enim c. decimo *f* ſuarum Decretalium: [Ne quid verò ſit, quod prætermiſſum à nobis fortè credantur, omnia Decretalia conſtituta, tam beatæ recordationis Innocentii, quàm omnium deceſſorum noſtrorum, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus & canonum promulgata *g* ſunt diſciplinis, ita à veſtra dilectione cuſtodiri mandamus, ut ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.] Dicendo verò [omnia decretalia conſtituta,] nullum de Decretalibus conſtitutis prætermiſit, quod non mandaverit eſſe cuſtodiendum. Et rurſus aſſerendo, [omnium deceſſorum noſtrorum,] nullum Pontificum Romanorum, qui ante ſe fuerunt, excepit: cujus ita non præceperit Decretalia conſtituta ab omnibus cuſtodiri, ut ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari. Itaque nihil refert, utrum ſint omnia necné Decretalia ſedis Apoſtolicæ conſtituta, inter canones Conciliorum immiſta; cùm omnia in uno corpore compaginari non poſſint, & illa eis interſint, quæ firmitatem his, quæ deſunt, & vigorem ſuum aſſignent, præſertim cùm Synodalia geſta, inter quæ ipſi canones ſtatuti ſunt, in codice canonum non habeantur, ſed à nobis omni cultu debito venerentur. Conſonat autem huic beatiſſimo Papæ Leoni ſanctus & facundiſſimus in Decretis ſuis Papa Gelaſius *h*, ita inquiens: [Decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas decernimus.] In quo notandum eſt, quia non dixit, [Decretales epiſtolas, quæ inter canones habentur,] nec tantùm [quas moderni Pontifices ediderunt;] ſed [quas beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Roma dederunt.] Dictis autem [diverſis temporibus] etiam illa tempora vir ſanctus comprehendit, quæ crebreſcentibus Paganorum perſecutionibus, ad ſedem Apoſtolicam deferri cauſas Epiſcoporum difficillimè permittebant. His ita divinâ favente gratiâ prælibatis, oſtendimus, nullam differentiam eſſe inter illa Decreta, quæ in codice *a* canonum habentur, ſedis Apoſtolicæ Præſulum, & ea, quæ præ multitudine vix per ſingula voluminum corpora reperiuntur; cùm omnia, & omnium deceſſorum ſuorum Decretalia conſtituta, atque Decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Romana dederunt; venerabiliter fore ſuſcipiendas, & cuſtodiendas, eximios Præſules, Leonem ſcilicet & Gelaſium, mandâſſe probavimus.

1 ¶ Cùm ipſi] *Locus fuit emendatus ex ipſa epiſtola Nicolai, quæ Romæ manuſcripta habetur, & nuper impreſſa eſt in appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum, ut dictum eſt ſuprà diſt. 10. c.* leges. *In qua epiſtola multa alia habentur, ad epiſtolas Decretales etiam antiquiſſimas pertinentia.*

C. II. ¶ *Omnes ſanctiones Apoſtolicæ ſedis irrefragabiliter ſunt obſervandæ.*

Item Agatho Papa *omnibus Epiſcopis.*

SIc *b* omnes Apoſtolicæ ſedis ſanctiones accipiendæ ſunt, tanquam ipſius divini Petri voce firmatæ ſint.

C. III. ¶ *Tolerandum eſt jugum, quod à ſancta ſede imponitur, licet importabile videatur.*

Item ex Capitulis 1 Caroli Imperatoris.

IN *c* memoriam B. Petri Apoſtoli honoremus ſanctam Romanam & Apoſtolicam ſedem; ut quæ nobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat Eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Quare ſervanda eſt cum manſuetudine humilitas: ut licet vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur jugum, tamen feramus, & piâ devotione toleremus. Si verò (quod non decet) quilibet, ſive ſit Presbyter, ſive Diaconus, aliquam perturbationem machinando, & noſtro miniſterio inſidiando, redarguatur, falſam ab Apoſtolica *d* ſede detuliſſe epiſtolam, vel aliud quid, quod inde non venerit *e*, ſalvâ fide 2, & integrâ circa Apoſtolicum humilitate, penes Epiſcopum ſit poteſtas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat cuſtodiam, uſquequò per epiſtolam, aut per idoneos ſuæ partis legatos Apoſtolicam interpellet ſublimitatem; ut potiſſimùm ſuâ ſanctâ legatione dignetur decernere, quid de talibus juſto ordine lex Romana ſtatuit definire, ut & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.

1 ¶ Capitulis] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & Ivone. At Nauclerus vol. 2. gen. 28. narrat, hoc eſſe unum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes ſuas provincias miſit. Burchardus autem citat ex Concilio Triburienſi, c. 30. ubi etiam extat.*

2 ¶ Salvâ fide] *Apud Burchardum eſt,* falsâ fide, & non integrâ.

C. IV. ¶ *Quicquid Romana Eccleſia ſtatuit, vel ordinat, ab omnibus obſervandum eſt.*

Item Stephanus *f* Papa.

ENimverò, quia in ſpeculum, & exemplum ſancta Romana Eccleſia, cui nos Chriſtus præeſſe voluit, propoſita *g* eſt, ab omnibus, quicquid ſtatuit, quicquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter obſervandum eſt.

a *al. ſanctorum.* b *al. etiam.* c *al. ajentes.* * *Innocent. Pap. 1. ad Exuperium, epiſt. 3. cap. ult.* d *al. referendum.* e *Leo Pap. 2. epiſt. 1. in fine.* f *al. quinto ſuorum Decretalium.* g *al. ordinata.* h *Gelaſius Papa 1. cum 70. Epiſcopis. Habetur ſupra 15. diſt. c. ſancta Romana. §. item Decretales.*

a *al. corpore.* b *Deuſdedit part. 3. Polyc. l. 1. tit. 17. Ivo part. 4. c. 238.* c *Extat in Concilio Triburienſi, c. 30. Burchard l. 1. c. 220. Ivo p. 5. c. 50.* d *al. Apoſtolico detuliſſe.* e *al. convenerit.* f *al. Stephanus.* g *al. poſita eſt omnibus, quicquid.*

C. V. ¶ *A Pontificalibus ſit alienus officiis, qui Apoſtolicis non vult obedire præceptis.*

Item Gregorius IV.

NUlli *a* fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium, quod veſtram ſequi oportet charitatem. 2 ps. ¶ Sit ergò ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter Sacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto miniſterio fiat; nec de ejus judicio quiſquam poſteà curam habeat, quoniam jam damnatus à ſancta & Apoſtolica Eccleſia, ac auctoritate ſua, de inobedientia, atque præſumptione à quoquam eſſe non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione eſt abjiciendus *b*, cui ſanctæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina, qui non ſolùm præfatæ ſanctæ Eccleſiæ juſſionibus parere debuit, ſed etiam aliis, ne præterirent, inſinuare. Sitque alienus à divinis, & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apoſtolicis obtemperare *c*.

¶ *Caput hoc eſt in eadem epiſtola Gregorii IV. ex qua ſumptum eſt c.* Decreto noſtro. *infrà 2. q. 6. Extat autem in codice ſæpè memorato Bibliotheca Dominicana.*

C. VI. ¶ *Inter canonicas Scripturas Decretales epiſtolæ connumerantur.*

Item Auguſtinus *de doctrina Chriſtiana, lib. 2. cap. 8.*

IN *d* canonicis Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quamplurimùm divinarum Scripturarum ſolertiſſimus indagator auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſint, quas Apoſtolica ſedes habere, & ab ea alii meruerunt accipere epiſtolas. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur Eccleſiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi (quanquam hoc inveniri vix poſſit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Auguſtinum loco indicato ſic habet:* In canonicis autem ſcripturis Eccleſiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem ſequatur: inter quas ſanè illæ ſunt, quæ Apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in ſcripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioreſque accipiunt, eis, quas pauciores, minoreſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, (quanquam hoc *e* inveniri non poſſit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Auguſtini ſententia, non ad Decretales Romanorum Pontificum, ſed ad canonicas, & ſacras Scripturas referenda eſt.*

C. VII. ¶ *Miniſterii* f *divini ſe exortem intelligat, qui à ſoliditate Petri recedit.*

Item Leo Papa I. *ad Epiſcopos Vienneníes, epiſt. 87.*

ITa *g* Dominus noſter Jeſus Chriſtus humani generis Salvator inſtituit, ut veritas, quæ anteà Legis & Prophetarum præconio continebatur, per Apoſtolicam tubam in ſalutem univerſitatis exiret: ſicut ſcriptum eſt: [*In omnem terram* h *exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*] Sed hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, ut in beatiſſimo Petro, Apoſtolorum omnium ſummo, principaliter collocaret: ut ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua, velut in corpus omne diffunderet: ut exortem ſe myſterii *a* intelligeret eſſe divini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere. Hunc enim in conſortium individuæ unitatis aſſumptum, id quod ipſe erat, voluit nominari, dicendo, [*Tu* b *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:*] ut æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei, in Petri ſoliditate conſiſteret, hâc Eccleſiam ſuam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas poſſet appetere, nec portæ inferi contra illam prævalerent. Verùm hanc petræ iſtius ſacratiſſimam firmitatem, Domino, ut diximus, ædificante, conſtructam, nimis impiâ vult præſumptione violare, quiſquis ejus poteſtatem tentat infringere, favendo cupiditatibus ſuis, & id, quod accepit à veteribus, non ſequendo.

Hoc autem intelligendum eſt de illis ſanctionibus, vel Decretalibus epiſtolis, in quibus, nec præcedentium Patrum decretis, nec Evangelicis præceptis, aliquid contrarium invenitur. Anaſtaſius 1 *enim ſecundus favore Anaſtaſii Imperatoris, quos Acacius poſt ſententiam in ſe prolatam Sacerdotes vel Levitas ordinaverat, ritè fungi acceptis officiis debere decrevit, ita inquiens.*

1 ¶ Anaſtaſius] *Minimè verum eſt, ſenſiſſe Anaſtaſium, ordinatos ab Acacio poſt latam in ipſum ſententiam, ritè fungi acceptis officiis potuiſſe. Hoc enim duntaxat inquit in capite ſequenti, firmam eſſe Sacramenti gratiam ab Acacio traditam. Quod veriſſimum eſt, ſicut & aliæ omnes ſententiæ, quas in ea epiſtola ex B. Aug. Anaſtaſius accepit, veræ ſunt. Habetur autem hæc eadem Anaſtaſii Papæ II. epiſtola in corpore canonum, quod Romana Eccleſia ſemper approbavit, ut infrà diſtinct. 20. cap.* de libellis, *eſt adnotatum. Itaque ſine cauſa reprehenditur hoc loco Anaſtaſius à Gratiano.*

C. VIII. ¶ *Nulla læſionis portio attingit eum, qui ab hæreticis jam damnationis ordinatur.*

Anaſtaſius II. *ad Anaſtaſium Auguſtum, epiſt. 1. c. 7. & 8.*

SEcundùm *e* Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem, ſacratiſſimum ſerenitatis tuæ pectus agnoſcat, quòd nullum de his, quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes, ſive Levitas ſecundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio læſionis attingat, quò forſitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur. Nam *d* & baptiſma (quod procul ſit ab Eccleſia) ſive ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus pervenit illibatum: quia vox illa, quæ ſonuit per columbam, omnem maculam humanæ polutionis excluſit: quâ declaratur, ac dicitur, [*Hic eſt* e, *qui baptizat in Spiritu Sancto, & igne.*] Nam ſi viſibilis Solis iſtius radii, cùm per loca fœtidiſſima tranſeunt, nulla contactûs inquinatione maculantur: multò magis illius, qui iſtum viſibilem fecit, virtus, nullâ miniſtri indignitate conſtringitur. Nam & Judas, cùm fuerit ſacrilegus, atque fur, quicquid egit inter Apoſtolos pro dignitate commiſsâ, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta ſenſerunt, declarante hoc ipſum Domino maniſeſtiſſimâ voce: [*Scribæ* f, inquit, *& Phariſæi ſuper cathedram Moyſis ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim, & non faciunt.*] Quicquid ergò ad hominum profectum quilibet in Eccleſia miniſter pro officio ſuo videtur operari, hoc totum contineri implente *g* divinitatis effectu. Ita ille, per quem loquitur Chriſtus, Paulus *g* affirmat: [*Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat*

a *Polyc. l. 1. t. 17. Anſel. l. 2. c. 21. Ivo p. 5. c. 11. & 349.* b *al. exigendus.* c *al. obedire.* d *Polyc. l. 1. tit. 25. Anſel. lib. 3. c. ult. & l. 6. c. 212.* e *facilè.*] *orig. Antuerp.* f *al. Myſterii.* g *Ivo part. 5. c. 6.* h *Pſal. 18.*

a *al. miniſterii.* b *Matth. 16.* c *In codice canonum. fol. 156. B. Polyc. l. 3. t. 10. Anſ. l. 9. c. 62. Ivo p. 1. c. 151.* d *Nicolaus ad conſulta Bulg. c. 15.* e *Joan. 1. & 12.* f *Matth. 23.* g *al. implendo divinitatis effectum.* h *1. Cor. 3.*

eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat, Deus.] Adeò autem non quæritur, quis, vel qualis prædicet, ſed quid *a* prædicet, ut *b* invidos etiam benè Chriſtum prædicare affirmet: quo malo ipſe Diabolus dejectus eſt, & hoc ipſe *c* prædicare non deſinit. Ideò ergò & hic, cujus nomen dicimus reticendum, malè bona miniſtrando, ſibi tantum nocuit. Nam inviolabile Sacramentum, quod per illum datum eſt aliis, perfectionem ſuæ virtutis obtinuit. Quod *d* quidem generaliter verum eſt, niſi aliquorum in tantum ſe extenderet curioſa ſuſpicio, ut imaginentur, prolato à Felice Papa judicio, poſteà inefficaciter in Sacramentis, quæ Acacius uſurpavit, egiſſe; ac proinde eos metuere, qui vel in conſecrationibus, vel in Baptiſmate myſteria *e* tradita ſuſceperunt, ne irrita beneficia divina videantur.

Quia ergò illicitè, & non canonicè, ſed contra Decreta prædeceſſorum, & ſucceſſorum ſuorum hæc reſcripta dedit, (ut probat Felix, & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicaverunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eundem Acacium poſteà damnavit:) ideò ab Eccleſia Romana repudiatur, & à Deo percuſſus legitur fuiſſe hoc modo.

C. IX. ¶ *Anaſtaſius à Deo reprobatus, nutu divino percuſſus eſt.*

ANaſtaſius 1 ſecundus *f*, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi Clerici, & Presbyteri ſe à communione ipſius abegerunt, eò quod communicâſſet ſine Concilio Epiſcoporum, vel Presbyterorum, & Clerici cunctæ Eccleſiæ catholicæ, Diacono Theſſalonicenſi, nomine Photino, qui communicaverat Acacio: & quia voluit occultè revocare Acacium, & non potuit, nutu divino percuſſus eſt.

1 ¶ Anaſtaſius] *Caput hoc habetur quidem Tomo ſecundo Conciliorum in vita Anaſtaſii: ſed eſſe omninò confictum, cùm ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifeſtè oſtenditur, quòd Acacius (ſicut Nicephorus lib. 16. c. 12. & Evagrius lib. 3. cap. 18. & ſequentibus, & clariſſimè Anaſtaſius Bibliothecarius in Chronologia teſtantur) tempore Felicis III. obiit, cui ſucceſſit Gelaſius, & Gelaſio Anaſtaſius, qui initio epiſtolæ ſuæ & c. 1. ad Anaſtaſium Imperatorem, Acacium mortuum jam, & ante judicem Chriſtum unà cum Felice adſtare ſcripſit, ut Gelaſius quoque ante ipſum ſcripſerat, & habetur infrà 24. q. 2. c.* nec quiſquam. *quomodo ergò potuit Anaſtaſius de eo revocando tractare, qui jam obierat?*

C. X. ¶ *Quæ circa indiſciplinatos prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum revocentur.*

Hinc etiam de Maximo 1 *Epiſcopo* in Conſtantinopolitana Synodo *ſtatutum eſt, ſub Damaſo Papa, c. 6.*

PRopter totius indiſciplinationis ejus doctrinam, quæ Conſtantinopoli orta eſt, ſtatutum eſt, ne Maximus fuiſſe, aut eſſe jam putetur Epiſcopus: neque hi, qui ab eo ſunt ordinati, qualemcunque gradum Clericatûs obtineant, omnibus ſcilicet, quæ circa eum, vel ab eo geſta ſunt, in irritum revocatis.

1 ¶ De Maximo] *Ex verbis hujus canonis, præſertim Græcis & interpretatione Balſamonis, ac vita Gregorii Theologi per Gregorium Presbyterum deſcripta, & aliis ex locis, (tametſi Theodoretus videtur parùm diligenter hoc tractâſſe) apparet, hunc Maximum nunquam fuiſſe Epiſcopum, ac propterea rectè ſtatui, nullum ab eo potuiſſe imprimi ordinis characterem, quod non erat de Acacio aſſerendum. Verba Græca hujus canonis hæc ſunt:* Περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης, ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων, *id eſt,* De Maximo cynico, deque iis rebus, quæ nullo ordine circa ipſum Conſtantinopoli geſtæ ſunt. Neque Maximum aut fuiſſe, aut eſſe Epiſcopum, neque eos, qui ab ipſo ſunt ordinati, in ullo Cleri gradu cenſendos: omnibus, quæ & in ipſo, & ab ipſo facta ſunt, infirmatis. *Ac de eadem Maximo, quòd nunquam fuerit Epiſcopus, eſt locupletiſſimum teſtimonium in epiſtola Hadriani Papæ, ſcripta Baſilio Imperatori, quæ habetur actione primâ octavæ Synodi manuſcriptæ, quæ eſt penes Cardinalem Sirletum. Citans enim Leonem primum, ait:* Dicit enim altiſona tuba, ſanctus videlicet ſedis Apoſtolicæ Papa Leo, cujus ſententiam, quicquid ubique catholicum eſt, velut cœleſte miraculum celebrat, & veneratur oraculum; Cùm ſæpè quæſtio de malè accepto honore naſcatur, quis ambigat nequaquam iſtis eſſe tribuendùm, quod non docetur fuiſſe collatum? Neque enim inter Photium mœchum, & Maximum cynicum à Synodo ſecunda damnatum, vel inter ordinationes hujus & illius, diſtinctionis aliquid eſſe conjicimus.

a *al. quem.* b *Philip. 1.* c *al. ipſo cap. 8.* d *Quod cùm ita ſit, aliquorum in tantum ſe extendit curioſa* [*orig.* e *al. miniſteria.* f *Ex libro (ut in corpore Conciliorum citatur) Pontificali. Ivo p. 14. cap. 40.*

DISTINCTIO XX.

1 ps DEcretales itaque epiſtolæ canonibus Conciliorum *pari jure exæquantur. Nunc autem quæritur de expoſitionibus* a *ſacræ Scripturæ; An exæquentur? an ſubjiciantur eis? Quò enim quiſque magis ratione nititur, eò majoris auctoritatis ejus verba eſſe videntur. Plurimi autem tractatorum, ſicut pleniori gratiâ ſancti Spiritûs, ita ampliori ſcientiâ aliis præcellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur. Unde nonnullorum Pontificum conſtitutis, Auguſtini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur eſſe præferenda.*

2 pars. ¶ *Sed aliud eſt cauſis terminum imponere: aliud ſacras Scripturas diligenter exponere. In negotiis definiendis non ſolùm eſt neceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas. Unde Chriſtus dicturus Petro* b: [Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.] *prius dedit ſibi claves regni cœlorum: in altera dans ei ſcientiam diſcernendi inter lepram & lepram: in altera dans ſibi poteſtatem ejiciendi aliquot ab Eccleſia, vel recipiendi. Cùm ergò quælibet negotia finem accipiant, vel in abſolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium; abſolutio verò, vel condemnatio, non ſcientiam tantùm, ſed etiam poteſtatem præſidentium deſideret: apparet, quòd divinarum tractatores Scripturarum, etſi ſcientiâ Pontificibus præemineant, tamen, quia dignitatis eorum apicem non ſunt adepti, in ſacrarum quidem Scripturarum expoſitionibus eis præponuntur: in cauſis verò definiendis ſecundum poſt eos locum merentur.*

C. I. ¶ *Aliorum ſcripturæ, Romanorum Pontificum decretis non ſunt præponendæ.*

Unde Leo Papa IV. *ſcribit Epiſcopis Britanniæ.*

DE *c* libellis & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & ſanctorum Conciliorum canones relinquere, vel Decretalium regulas, id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum *d* canonibus. Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis utimur judiciis, ſunt canones 1 Apoſtolorum, *e* Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinop. Epheſin. Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium 2, & cum illis regulæ Præſulum Romanorum *f*, Sylveſtri, Syricii,

a *al. expoſitoribus*] b *Matth. 16.* c *In ſuo regeſto, Deuſdedit p. 2. Polyc. p. 3. tit. 20. Anſ. l. 3. cap. ult. Ivo. p. 4. c. 72. Pann. l. 2. c. 118.* d *al. cum illis in canone.* e *al. qui dicuntur Apoſtolorum.* f *Apud Anſelmum & Polycarpum, deſunt omnia Pontificum nomina.*

Inno-

Innocentii, Zozimi, Cœleſtini, Leonis, Gelaſii, Hilarii, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Iſti omninò ſunt, & per quos judicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul judicantur, & Clerici. Nam ſi tale emerſerit, vel contigerit inuſitatum negotium, quod minimè poſſit per iſtos definiri; tunc ſi illorum, quorum meminiſtis, dicta Hieronymi, Auguſtini, Iſidori, vel cæterorum ſimiliter ſanctorum Doctorum ſimilium reperta fuerint, magnanimiter ſunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apoſtolicam ſedem referendum de talibus. Quam ob cauſam luculentiùs, & magnâ voce pronunciare non timeo: quia, qui illa, quæ diximus, ſanctorum Patrum ſtatuta, quæ apud nos Canonum nomine prætitulantur, (ſive ſit ille Epiſcopus, ſive Clericus, ſive Laicus) non 3 indifferenter recipere convincitur; nec catholicam & Apoſtolicam fidem, nec ſancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad effectum *a* ſuum retinere, vel credere probatur.

1 ¶ Sunt Canones] *Indicat canones, & regulas, ex quibus conſtat corpus, vel codex canonum, de quo in Præfatione dictum eſt, quo Romani Pontifices, præſertim in judiciis utebantur: in quo codice ſunt canones tantùm, non Synodalia geſta, ut ſuperiùs Nicolaus in c.* Romanorum, *19. diſtinct. ſcripſit.*

2 ¶ Carthaginenſium] *In codice canonum unica eſt Synodus Carthaginenſis, continens canones triginta tres, qui ex variis Conciliis, Carthagini habitis, collecti fuerunt. Eos canones ſedes Apoſtolica videtur probâſſe, & uſa eis eſſe, quando in codicem canonum referendos curavit. Eoſdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multis Africanarum Synodorum conjunctos, in linguam ſuam verterunt: & hi ipſi ſunt, quos iiſdem numeris Anſelmus, Burchardus, & Ivo citant: quamvis Gratianus interdum quidem his utatur, interdum verò ex ſingulis Carthaginenſibus Conciliis canones accipiat: quod ſuis locis indicabitur. Et de hac unicâ Carthaginenſi Synodo intelligendum eſt, quod habetur ſuprà diſt. 16. c.* prima adnotatio. *verſ. ſeptima, quod hîc declarandum dilatum fuit.*

3 ¶ Non indifferenter] *Anſelmus, Deuſdedit, & Gregorius Presbyter in Polycarpo habent,* qui eadem indifferenter non recipit, ipſe ſe convincit, minimè catholicam & Apoſtolicam fidem ad effectum ſuum retinere ſalutis.

C. II. ¶ *Corripiendi ſunt, qui Decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non obſervant.*

Item Nicolaus I. *Photio, in* b *epiſtola, cujus initium eſt,* [Poſtquam beato Petro,]

SI *c* Decreta Romanorum Pontificum non habetis, de neglectu atque incuria eſtis arguendi. Si verò habetis & non obſervatis, de temeritate eſtis corripiendi, & increpandi.

C. III. ¶ *Ad quos ſit recurrendum, cùm ſacra Scripturæ auctoritas non occurrit.*

Item Innocentius 1 Papa.

DE quibus *d* cauſis nulla ſolvendi, ligandique auctoritas in libris Veteris Teſtamenti, quatuor Evangeliorum, cum totis ſcriptis Apoſtolorum appareat, ad divina recurre ſcripta Græca *e*. Si neque in illis; canones 2 Apoſtolicæ ſedis intuere. Si nec in illis; ad catholicæ Eccleſiæ hiſtorias catholicas, à Doctoribus catholicis ſcriptas, manum mitte. Si nec in illis; Sanctorum exempla perſpicaciter recordare. Quòd ſi omnibus his inſpectis, hujus quæſtionis qualitas non lucidè inveſtigatur, ſeniores provinciæ congrega, & eos interroga. Faciliùs namque invenitur, quod à pluribus ſenioribus quæritur. Verus enim repromiſſor Dominus ait *a*, [*Si duo ex vobis, vel tres convenerint ſuper terram in nomine meo, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo.*

1 ¶ Innocentius] *Caput hoc non eſt inter epiſtolas Innocentii primi, quæ multæ extant; neque verò Innocentii ſecundi eſſe poteſt, cùm ante ipſum ſcripſerint Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipſum citatur.*

2 ¶ Canones] *Verba hæc, quæ apud Gratianum deerant, ſunt apud Burchardum, & Ivonem, & Polycarpum, in quo Polycarpo habentur hoc ipſo loco, in quem ſunt reſtituta.*

DISTINCTIO XXI.

1 Ps DEcretis ergò Romanorum Pontificum, & ſacris canonibus Conciliorum Eccleſiaſtica negotia, ut ſuprà monſtratum eſt, terminantur. ¶ *Miniſtri verò ſacrorum canonum, & decretorum Pontificum, ſunt ſummi Pontifices, & infrà Præſules, ac reliqui Sacerdotes, quorum inſtitutio in Veteri Teſtamento eſt inchoata, & in Novo pleniùs conſummata.* ¶ *Summi enim Pontifices, & minores Sacerdotes à Deo ſunt inſtituti per Moyſem* b, *qui ex præcepto Domini, Aaron in ſummum Pontificem, filios verò ejus unxit in minores Sacerdotes. Poſteà verò David, cùm miniſteria domûs Domini ampliaret, janitores, & cantores inſtituit. Porrò Salomon quendam modum exorcizandi invenit, quo dæmones adjurati, ex obſeſſis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, Exorciſtæ vocati ſunt, de quibus Dominus in Evangelio* c, [Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii veſtri (*videlicet Exorciſtæ*) in quo ejiciunt?] *Hæc omnia in Novo Teſtamento Eccleſia imitata, habet janitores ſuos, quos Oſtiarios appellamus. Pro Cantoribus, Lectores, & ſimul Cantores inſtituit. Exorciſtas autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filiis verò Aaron, omnes infrà ſummum Pontificem Sacerdotium adminiſtrantes ſunt conſecrati.* ¶ *Inter eos quædam diſcretio ſervata eſt, ut alii appellentur ſimpliciter* Sacerdotes, *alii* Archipresbyteri, *alii* Chorepiſcopi, *alii* Epiſcopi, *alii* Archiepiſcopi, *ſeu* Metropolitæ, *alii* Primates, *alii* Patriarchæ, *alii* ſummi Pontifices. ¶ *Horum diſcretio à Gentilibus maximè introducta eſt, qui ſuos Flamines, alios ſimpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellabant. Simpliciter verò majorum, & minorum Sacerdotum diſcretio in Novo Teſtamento ab ipſo Chriſto ſumpſit exordium, qui duodecim Apoſtolos, tanquam majores Sacerdotes, & LXXII. diſcipulos, quaſi minores Sacerdotes, inſtituit. Petrum verò quaſi in ſummum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claves regni cœlorum tribuit, & à ſe petra, Petri ſibi nomen impoſuit, atque pro ejus fide ſe ſpecialiter rogâſſe teſtatus eſt, & ut cæteros confirmaret, ſibi injunxit, dicens* d: [Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.] *Hanc eandem formam Apoſtoli ſecuti, in ſingulis civitatibus Epiſcopos & Presbyteros ordinaverunt. Levitas autem ab Apoſtolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus* e. *Subdiaconos, & Acolythos procedente tempore Eccleſia ſibi conſtituit.*

C. I. *Unde nomina Eccleſiaſticorum graduum ſumantur.*

¶ *De his ita ſcribit* B. Iſidorus *lib. 7. Etymol. cap. 12. nomina illorum, & nominum cauſas exponens, ita inquiens.*

CLeros *f* & Clericos hinc appellatos credimus, quia Matthia *g* ſorte electus eſt, quem primùm per Apoſtolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim Græcè, ſors Latinè, vel hæreditas dicitur. Propterea ergò dicti ſunt Clerici, quia de ſorte Domini ſunt; vel quia Domini partem habent. Generaliter autem Clerici nuncupantur o-

a *al. profectum.* b *Eſt eadem epiſt. 6. ex qua ſumptum eſt.* c. *quod dicitis, ſuprà diſtinct. 16.* c *Anſelm. lib. 3. cap. 33.* d *Polycarpus lib. 7. tit. 3. Burch. l. 3. c. 128. Ivo part. 4. cap. 70.* e *al. Græcè.*

a *Matth. 18.* b *Exod. 28. 1. Paral. 25. & 3. 23.* c *Luc. 11.* d *Luc. 22.* e *Act. 6.* f *De officiis. lib. 2. c. 1. Rabanus de inſtit. cler. lib. 1. c. 2.* g *Act. 1.*

mnes, qui in Eccleſia Chriſti deſerviunt, quorum gradus, & nomina ſunt hæc: Oſtiarius, Pſalmiſta, Lector, Exorciſta, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Epiſcopus. ¶ Ordo Epiſcoporum quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atque Epiſcopis. Patriarcha, Græcâ linguâ, ſummus Patrum interpretatur: quia primum, id eſt, 1 Apoſtolicum retinet locum, & ideò, quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur, ſicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcopus Græco dicitur vocabulo, quòd ſit ſummus Epiſcoporum: tenet enim vicem Apoſtolicam, & præſidet tam Metropolitanis, quàm cæteris Epiſcopis. Metropolitani autem à menſura civitatum vocantur: ſingulis enim provinciis præeminent, quorum auctoritati & doctrinæ *a* cæteri Sacerdotes ſubjecti ſunt, ſine quibus nihil reliquos agere licet Epiſcopos: ſolicitudo enim totius provinciæ ipſi commiſſa eſt. Omnes autem ſuperiùs deſignati ordines, uno eodemque vocabulo Epiſcopi nominantur: ſed ideò privato nomine quidam utuntur, propter diſtinctionem poteſtatum, quam ſingulariter acceperunt. Patriarcha Patrum princeps: Ἄρχων enim princeps: inde Archiepiſcopus princeps Epiſcoporum, ſicut Metropolitanus à menſura civitatum. ¶ Epiſcopatûs autem vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur *b* Epiſcopus, ſuperintendat, ſcilicet curam gerens ſubditorum: Σκοπεῖν enim Græcè, Latinè intendere dicitur. Epiſcopi autem Græcè, Latinè ſpeculatores interpretantur: nam ſpeculator eſt præpoſitus in Eccleſia dictus, eò quòd ſpeculetur, & perſpiciat populorum infra ſe poſitorum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps Sacerdotum eſt, quaſi via ſequentium. Ipſe & ſummus Sacerdos, ipſe & Pontifex maximus nuncupatur. Ipſe enim efficit Sacerdotes, atque Levitas: ipſe omnes ordines Eccleſiaſticos diſponit: ipſe, quid unusquiſque facere debeat, oſtendit. Anteà autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum hæc erat conſuetudo, ut Rex eſſet etiam Sacerdos & Pontifex. Unde & Romani Imperatores, Pontifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatus eſt; cujus ſignificatio multiplex eſt: nam modo Sacerdotem, modò Prophetam ſignificat, modò Poëtam. ¶ Antiſtes Sacerdos dictus eſt, quòd anteſtat: Primus eſt enim in ordine Eccleſiæ, & ſupra ſe nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compoſitum ex Græco & Latino, quaſi ſacrum dans: ſicut enim Rex à regendo; ita Sacerdos à ſacrificando vocatus eſt: conſecrat enim, & ſacrificat. Sacerdotes autem Gentilium, Flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga, deſuper habens lanæ aliquid, quod cùm propter æſtum ferre non poſſent, filo tantùm capita religare cœperunt. Nam nudis penitùs eos capitibus incedere nefas erat. Unde à filo, quo utebantur, Flamines dicti ſunt, quaſi filamines. Verùm feſtis diebus filo depoſito pileum imponebant, pro Sacerdotii eminentia. ¶ Presbyter Græcè, Latinè ſenior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepitâ ſenectute, ſed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, Presbyteri nominantur: unde 2 & apud veteres, iidem Epiſcopi & Presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis eſt, & non 3 ætatis. Ideò autem & Presbyteri Sacerdotes vocantur, quia ſacrum dant, ſicut Epiſcopi; qui licèt ſint Sacerdotes, tamen Pontificatûs apicem non habent: quia nec chriſmate frontem ſignant, nec paracletum Spiritum dant; quod ſolis deberi Epiſcopis, lectio Actuum *c* Apoſtolorum demonſtrat. ¶ Levitæ ex nomine Auctoris vocati. De Levi enim Levitæ exorti ſunt, à quibus in templo Dei myſtici Sacramenti miniſteria explebantur. Hi Græcè Diaconi, Latinè Miniſtri dicuntur: quia ſicut in Sacerdote conſecratio; ita in Diacono miniſterii *a* diſpenſatio habetur. ¶ Hypodiaconi Græcè, quos nos Subdiaconos dicimus, qui ideò ſic appellantur, quia ſubjacent præceptis, & officiis Levitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipſi ſuſcipiunt, & Levitis ſuperponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi vocantur. ¶ Lectores à legendo, Pſalmiſtæ à Pſalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid ſequantur; iſti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium: licèt & quidam Lectores ita miſerabiliter pronuncient, ut quoſdam ad luctum, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronunciatores vocantur, quod porrò *b* annuncient. Tanta enim & tam clara eorum vox, ut quamvis longè poſitorum aures adimpleant. ¶ Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Hujus duo genera dicuntur in arte Muſica, ſicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, Præcentor, & Succentor: Præcentor ſcilicet, qui vocem præmittit in cantu: Succentor autem, qui ſubſequenter canendo reſpondet. ¶ Concentor autem dicitur, quia conſonat: qui autem non conſonat, nec concinit, nec Cantor, nec Concentor erit. ¶ Acolythi *c* Græcè, Latinè, ceroferarii dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum eſt Evangelium, aut ſacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, ut ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Evangelio legitur: *d* [*Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*] ¶ Exorciſtæ ex Græco in Latinum adjurantes, ſive increpantes vocantur: invocant enim ſuper Catechumenos, vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini JESU, adjurantes per eum, ut egrediatur ab eis. ¶ Oſtiarii, iidem & Janitores, qui in Veteri Teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Oſtiarii, quòd præſint oſtiis templi. Ipſi enim tenentes clavem, omnia intùs, extraque cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiunt, & reſpuunt infideles.

1 ¶ Id eſt, Apoſtolicam] *Anteà legebatur, poſt Apoſtolicum. Reſtituta eſt vera lectio, non modò ex Iſidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, ſed ex ipſa ab Iſidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat, quia Apoſtolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epiſt. 37. ſcribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis*: Itaque cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum Principis ſedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius eſt. Ipſe enim ſublimavit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt. Ipſe decoravit ſedem, in qua Evangeliſtam diſcipulum miſit. Ipſe firmavit ſedem, in qua ſeptem annis, quamvis diſceſſurus, ſedit. *Atque hoc idem ait Anacletus, c.* Sacroſancta. *infrà, diſt. 22.*

2 ¶ Unde & apud] *Reſtituta hæc ſunt in locum ſuum, quo loco habentur apud ſanctum Iſidorum.*

3 Et non ætatis] *In originali eſt,* hoc ætatis, *& ita apud Hieronymum in epiſt. 83. ad Oceanum: ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. II. ¶ *Romana Eccleſia à Chriſto primatum accepit.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

IN *e* Novo Teſtamento poſt Chriſtum Dominum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primò Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum: [*Tu es Petrus* f, *& ſuper hanc petram ædificabo*

a *al. doctrina & poteſtati*] *orig.* b *ſupereſſinitur, ſuperintendat.*] *orig. & Rab.* c *Act. 8.*

a *al. myſterii.* b *al. populo.* c *Ivo part. 6. cap. 8.* d *Joan. 1.* e *Anſel. l. 1. c. 1. Polyc. l. 1. c. 1. Ivo p. 5. cap. 1. Pann. l. 3. c. 12.* f *Matth. 16. & ult.*

Eccleſiam

Eccleſiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam: & tibi dabo claves regni cœlorum.] Hic ergò ligandi, atque ſolvendi poteſtatem primus accepit à Domino, primusque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apoſtoli cum eodem, pari conſortio, honorem & poteſtatem acceperunt, ipſumque principem eorum eſſe voluerunt, qui etiam, jubente Domino, in toto orbe diſperſi, Evangelium prædicaverunt. Ipſis quoque decedentibus, in locum eorum ſucceſſerunt Epiſcopi: quorum ordinatio prætaxato debet fieri ordine & modo, quos qui recipit, & verba eorum, Deum recipit; qui autem ſpernit eos, eum à quo miſſi ſunt, & cujus legatione funguntur, ſpernit; & ipſe indubitanter ſpernetur à Domino. *Videntes* a *autem ipſi Apoſtoli meſſem eſſe multam, & operarios paucos, rogaverunt dominum meſſis, ut mitteret operarios in meſſem ſuam:* inde ab eis electi ſunt LXXII. diſcipuli, quorum typum gerunt Presbyteri, atque in eorum locum ſunt conſtituti in Eccleſia.

C. III. ¶ *Primatum Romanæ Eccleſiæ, non aliqua Synodus, ſed Chriſtus inſtituit.*

Item Gelaſius urbis Romæ Epiſcopus *omnibus orthodoxis.*

QUamvis b univerſæ per orbem Catholicæ Eccleſiæ unus thalamus Chriſti ſit, ſancta tamen Romana, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, nullis Synodis conſtitutis, cæteris Eccleſiis prælata eſt, ſed Evangelicâ voce Domini, & Salvatoris noſtri primatum obtinuit: [*Tu es Petrus* c (inquiens) *& ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.*] Cui data d eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli, vaſis electionis, qui non diverſo (ſicut hæretici garriunt) ſed uno tempore, uno eodemque die, glorioſâ morte cum Petro in urbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans coronatus eſt, & pariter ſupradictam ſanctam Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrârunt, eamque omnibus urbibus in univerſo mundo ſuâ præſentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergò prima Petri Apoſtoli ſedes Romana Eccleſia, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid hujuſmodi.

3 ps. *In his omnibus, quantò gradus celſior, tantò major auctoritas invenitur. In majoribus ſiquidem eſt regendi, & jubendi poteſtas: in minoribus obſequendi neceſſitas.*

C. IV. ¶ *Inferiorum facta, Superiorum ſententiis obnoxia ſunt.*

Unde Nicolaus Papa *ad Michaëlem Imperatorem, in epiſtola, cujus initium eſt* [Propoſueramus.]

INferior ſedes ſuperiorem abſolvere non poteſt. Sola ergò potior inferiorem convenienter abſolvit. Hinc liquido providetur, quia quem non poteſt abſolvere, nec poteſt judicio inferior potiorem ligare. *& infrà.* Unde Propheta ait: [*Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exultabitur ſerra contra eum, qui trahit eam?*] His ita ex divina Scriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, ſole clarius exhibuimus, non poſſe quemquam, qui minoris auctoritatis eſt, eum, qui majoris poteſtatis eſt, judiciis ſuis addicere, aut propriis definitionibus ſubjugare.

C. V. ¶ *De eodem.*

Idem *eâdem Epiſtolâ.*

NOlite nos exiſtimare facta cujuſcunque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere, ſed quòd ita velimus filios circa ſpiritualem patrem, & diſcipulos erga magiſtrum, devotos ac ſobrios eſſe, ut nullâ penitùs temeritate ad eorum vitam, ut non dicam dijudicandam, ſed nec ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant.

C. VI. ¶ *Inferiores Majoribus nec benedicere, nec maledicere poſſunt.*

Idem Nicolaus Papa *eâdem epiſtolâ.*

DEnique a ſi in Epiſtola legimus ad Hebræos b, quòd minor à majore benedicitur; reſtat profectò, ut exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hæc utique prænoſcentes periculoſa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in Eccleſiis conſuetudinem tradiderunt; hodieque in Romana Eccleſia, quæ magiſtra eſt omnium Eccleſiarum, imprætermiſſa c ſervatur: ita ut nullus Sacerdos, majore ſuo non innuente d Conſacerdote, cuilibet rei benedictionem e dare nitatur: ſed anterior ſtans ad pronunciandam aliquam lectionem, benedictionem quidem poſtulat, ſed ei quilibet inferior non audet penitùs benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum eſt? abſit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apoſtolus f, quia regnum Dei non poſſidebunt: ſed per hoc innuitur, quantæ cenſuræ freno inferiores quique à ſuis Præpoſitis judicandi, coërcendique ſunt, ſi hi nec etiam benedicendi jus ullum penitùs obtineant.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Idem *eâdem epiſtolâ.*

NUnc g autem divinâ inſpiratione non nos pigebit, nec nobis impoſſibile erit, oſtendere vobis (ſi tamen audire velitis) non poſſe quemquam ritè ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis ſunt, judicialibus ſubmitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Auguſtorum, Marcellinus Epiſcopus urbis Romæ, qui poſteà inſignis Martyr effectus eſt, adeò compulſus eſt à Paganis, ut in templum eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas imponeret: cujus rei gratiâ collecto numeroſorum Concilio Epiſcoporum, & inquiſitione factâ hoc idem Pontifex ſe egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre ſententiam in eum auſus eſt, dum ei ſæpiſſimè omnes perhiberent: Tuo ore judica cauſam tuam, non noſtro judicio. Et iterum: Noli, ajunt, audiri in noſtro judicio; ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam. Et rurſus: Quoniam ex te, inquiunt, juſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima ſedes non judicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cùm quidam tempore quodam contra Xiſtum Papam tentâſſent quædam mali h rumoris objicere, & in Concilio, cui & Valentinianus Auguſtus intererat, dictum fuiſſet: non licere adversùs Pontificem dare ſententiam; ſurrexit idem protinùs Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium ſuum. Etenim nullus Pontificum, minorum, vel inferiorum urbium ſubactus judiciis invenitur.

C. VIII. ¶ *Majores à Minoribus judicari non poſſunt.*

Idem Nicolaus *eâdem epiſtolâ.*

SUbmittitur Ignatius minorum, inferiorum, & ſubjectorum deliberationibus, cùm ſacris canonibus præcipientibus, & exemplis ſanctorum Patrum, ſemper, ubi eſt major auctoritas, ſit eundum, & in omnibus controverſiis, ad potioris ſedis judicia actio i dirigatur. Quod non ſolùm à catholicis, verùm etiam ab ipſis conſtat obſervatum hæreticis. Alioquin acephalum liquet eſſe Concilium, ubi de tanta perſona agitur, & majorum non expectatur ſententia: cùm nec in cauſa Clericorum

a *Luc. 10. Matth. 9.* b *In decretis eum LXX. Epiſcopis. Polyc. l. 1. tit. 2. Anſelm. l. 1. c. 69. Burch. l. 3. c. 220. Pann. l. 2. c. 3.* c *Matth. 16.* d *Inf. diſt. 22. c. ſacroſancta. ex Anacl.*

a *Anſel. l. 7. cap. 144. Ivo part. 5. cap. 17. & part. 6. cap. 355.* b *Hebr. 7.* c *al. imprætermiſſa.* d *al. jubente.* e *al. benedicere nitatur.* f *Gal. 5.* g *Polyc lib. 1. tit. 20. Anſelm. l. 2. c. 67. al. 76. Ivo part. 5. cap. 8. Pann. l. 4. cap. 6.* h *al. non boni*] *orig.* i *orig. non habet.*

inferioris gradûs, ſolius Epiſcopi ſui judicium tantummodo poſtulandum *a* ſit.

C. IX. ¶ *Minorum ſententiæ, Majores damnare non valent.*

Idem Nicolaus *ead. epiſtolâ.*

IN *b* tantum hanc præſumptionem ſancti Patres apud Chalcedonem deteſtati ſunt, ut Dioſcorum Alexandrinum Antiſtitem inter cætera, idcircò potiſſimùm ſine ulla reſtitutione damnaverint, quia in contumacia 1 permanens erga primæ ſedis Romanæ privilegium, reſipiſcere a ſuis ſuperſtitionibus, ut ſervaretur à prima ſede Apoſtolica, noluit: & ponens *in cœlo os ſuum, & linguâ ejus tranſeunte ſuper terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictavit; ita ut in ſententia contra ipſum prolata, hoc videantur memorare præcipuè, dicentes: [Quoniam ſecundis exceſſibus priorem iniquitatem valde tranſcendit: Præſumpſit enim & excommunicationem dictare adversùs ſanctiſſimum, & beatiſſimum Archiepiſcopum magnæ Romæ Leonem.] Nunquid ibi legitur Inquiſitionem fuiſſe factam, utrùm juſtè, an injuſtè ipſam Dioſcorus excommunicationem dictâſſet? Non planè: ſed abſque omni controverſiâ hoc in eo ulti ſunt; quia cùm eſſet inferior, potiorem quibuslibet conatus eſt laceſſere contumeliis, teſte Anatolio Conſtantinopolitano Præſule, qui dicit *c*: [Propter fidem non eſt damnatus Dioſcorus: ſed quia excommunicationem fecit domino Archiepiſcopo Leoni.]

DISTINCTIO XXII.

1 ps QUia ergò major à minori judicari non debet, videndum eſt, quæ inter cæteras Eccleſias, primum locum, quæ ſecundum, vel tertium obtineat. Romana Eccleſia (ſicut ſuprà dictum eſt) primum locum inter cæteras obtinet, Alexandrina ſecundum; Antiochena Eccleſia tertium ab ea locum accepit.*

C. I. ¶ *Romana Eccleſia cæterarum primatum tenet.*

Unde Nicolaus Papa I. d *ſcribit Mediolanenſibus per Petrum Damianum Legatum ſuum.*

OMnes *e* ſive Patriarchii cujuslibet apices, ſive Metropoleon primatus, aut Epiſcopatuum cathedras, vel Eccleſiarum cujuslibet ordinis dignitates inſtituit Romana Eccleſia. Illam verò ſolus ille fundavit, & ſuper petram fidei mox naſcentis erexit, qui beato æternæ vitæ clavigero terreni ſimul & cœleſtis imperii jura commiſit. Non ergò quælibet terrena ſententia, ſed illud verbum, per quod conſtructum eſt cœlum & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa, Romanam fundavit Eccleſiam. Illius certè privilegio fungitur, cujus auctoritate fulcitur. Unde non dubium, quia quiſquis cuilibet Eccleſiæ jus ſuum detrahit, injuſtitiam facit. Qui autem Romanæ Eccleſiæ privilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubiò in hæreſim labitur; & cùm ille vocetur injuſtus, hic eſt proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversùs illam agit, quæ mater eſt fidei: & illi contumax invenitur, qui eam cunctis Eccleſiis prætuliſſe cognoſcitur. *& infrà.* ¶ Unde & ipſe S. Ambroſius ſe in omnibus ſequi magiſtram ſanctam Romanam profitetur Eccleſiam.

C. II. ¶ *Non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Romana Eccleſia primatum accepit.*

a *al. præſtolandum.* b *Polyc. l. 1. tit. 20. Anſ. l. 2. cap. 65. Ivo p. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6. & 7.* * *Pſal. 72.* c *In Concilio Chalcedonen. actione 5.* d *junior.] Anſ.* e *Anſelm. l. 1. c. 63. al. 64.*

Item Anacletus *ſervus Chriſti Jeſu ad omnes Epiſcopos, epiſtolâ 3. c. 3.*

SAcroſancta *a* Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Salvatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper univerſas Eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt; ſicut ipſe B. Petro Apoſtolo dixit *b* [*Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam; & tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis.*] Adhibita *c* eſt etiam ſocietas in eadem Romana urbe beatiſſimi Apoſtoli Pauli, vaſis electionis, qui uno die, unoque tempore glorioſâ morte cum Petro ſub Principe Nerone agonizans coronatus eſt, & ambo ſanctam Eccleſiam Romanam conſecraverunt, aliiſque omnibus urbibus in univerſo mundo ſuâ præſentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licèt pro omnibus aſſidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus beatiſſimus Apoſtolus *d* Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: [*Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſervio in ſpiritu meo in Evangelio Filii ejus; quòd ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis.*] ¶ Prima *e* ergo ſedes eſt cœleſti beneficio Romana Eccleſia, quam (ut memoratum eſt) beatiſſimi Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecrârunt. Secunda autem ſedes apud Alexandriam, B. Petri nomine à Marco ejus diſcipulo atque Evangeliſta conſecrata eſt: quia 1 & ipſe in Ægypto primum verbum veritatis, directus à Petro, prædicavit, & glorioſum ſuſcepit martyrium; cui venerabilis ſucceſſit Abilius. Tertia verò ſedes apud Antiochiam ejuſdem, id eſt, beati Petri Apoſtoli nomine habetur honorabilis: quia illic, priuſquam Romam veniret, habitavit, & Ignatium Epiſcopum conſtituit; & illic primùm nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortum eſt. *& poſt pauca.* *f* ¶ Inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio *g* poteſtatis: & licèt omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino conceſſum eſt (& ipſi inter ſe idipſum voluerunt) ut reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas 2, id eſt, caput & principium teneret Apoſtolatûs; qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliquis 3 Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et non ſolùm hoc in Novo Teſtamento eſt conſtitutum, ſed etiam in Veteri fuit: ùnde ſcriptum *h* eſt: [*Moyſes, & Aaron in ſacerdotibus ejus,*] id eſt, primi inter eos fuerunt. *& poſt pauca.* ¶ Hæc verò Apoſtolica *i* ſedes, cardo, & caput (ut præfatum eſt) omnium Eccleſiarum à Domino, & non ab alio eſt conſtituta: & ſicut cardine oſtium regitur, ſic hujus ſanctæ ſedis auctoritate omnes Eccleſiæ (Domino diſponente) reguntur.

1 ¶ Quia] *Hinc uſque ad verb.* Tertia. *addita ſunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Cephas] *In Evangelium Joannis c. 1. Cephas) quæ vox Syriaca eſt) exponitur* πέτρος, *quòd Græcè petram ſignificat: idq́ue docet etiam B. Hieronymus in comm. epiſt. ad Galatas, cap. 2. neque credendum eſt ignorâſſe Anacletum: ſed voluiſſe eam dictionem ad Græcam linguam eo tempore notiſſimam referre. Quod fecit Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi decimâ, in nomine, Jeſus, non modò Hebraicam, ſed etiam Græcam illi etymologiam tribuens.*

a *Lib. 3. de Sacramentis, cap. 1. In præfatione Concilii Nicæni. Polycarp. lib. 1. tit. 2. Anſelm. l. 1. cap. 2. & 61. Ivo p. 5. c. 2. & 26. Pannorm. l. 4. cap. 2.* b *Matth. 16.* c *ſup. diſt. 21. cap. quamvis.* d *Roman. 1.* e *Pannorm. l. 4. cap. 5.* f *Polyc. lib. 1. tit. 1. Anſel. lib. 1. cap. 7. Burch. l. 1. cap. 149. Ivo part. 5. cap. 166.* g *al. diſcretio, & licèt.* h *Pſal. 98.* i *Polyc. l. 1. titul. 1. Anſelm. l. 1. c. 2. Burch. l. 1. cap. 178. Ivo part. 5. cap. 294.*

Atqui

Atqui hoc ipſum nomen Cephas, Optatus Afer, antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Auguſtinus magni faciunt, libro ſecundo, eodem modo, quo Anacletus, accepit, his utens verbis: Igitur negare non potes, ſcire te in urbe Roma, Petro primò cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus: unde & Cephas appellatum eſt. *Et Iſidorus lib. 7. Etym. cap. 9. ſic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eò quòd in capite ſit conſtitutus Apoſtolorum. Κεφαλὴ enim Græcè caput dicitur. *Verùm apud Burchardum & Ivonem ſic habetur:* ut reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis Cephas, id eſt, ut Petrus principatum teneret Apoſtolatûs.

1 ¶ Et reliquis] *In originali eſt,* & reliquis Apoſtoli Epiſcopis.

¶ Hâc auctoritate Alexandrina Eccleſia ſecundum à prima locum habere cenſetur. Sed poſteà in Conſtantinopolitana Synodo, Eccleſia Conſtantinopol. ſecundum à ſede Apoſtolica locum accepit.

C. III. ¶ *Secundum à Romano Pontifice Conſtantinopolitanus obtinet locum.*

Unde in eadem Synodo, id eſt, Conſtantinop. I. *c. 5. ita conſtitutum eſt.*

Conſtantinopolitanæ *a* civitatis Epiſcopum habere oportet primatûs honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea quòd ſit nova Roma.

¶ Canon hic ex iis eſt, quos Apoſtolica Romana ſedes à principio, & longo poſt tempore non recepit: quod ex epiſtola 51. aliàs 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conſtantinopolitanum, & aliis ejuſdem epiſtolis, facilè eſt cuivis cognoſcere: itemq́; ex duabus epiſtolis Leonis IX. una adversùs præſumptiones Michaelis, & Leonis, cap. 28. altera ad eundem Michaëlem. Sed multò clariùs ex B. Gregorii epiſtola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum: atque ex epiſtola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit, Propoſueramus. *Quanquam Conſtantinopolitani Epiſcopi, Imperatorum potentiâ freti, ſecundum locum Patriarchalium ſedium ſibi uſurpârunt: idque tandem pacis, & tranquillitatis causâ fuit ipſis conceſſum, ſicut in cap. antiqua, de privileg. Innocentius Papa III. declaravit.*

C. IV. ¶ *Apoſtolicæ ſedi Conſtantinopolitanam conſtat eſſe ſubjectam.*

Item Gregorius *Joanni Epiſcopo Syracuſano, lib. 7. epiſt. 63.*

De *b* Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet ſedi Apoſtolicæ eſſe ſubjectam? quod & D. piiſſimus Imperator, & frater noſter Euſebius, ejuſdem civitatis Epiſcopus aſſiduè profitentur. Tamen ſi quid boni vel ipſa, vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, ut bona, quæ viderit, diſcere contemnat. *Idem eidem epiſt. 64.* Nam quod Primas Byzancenus ſedi Apoſtolicæ dicit ſe ſubjici, ſi qua culpa in Epiſcopis invenitur, neſcio quis *c* ei ſubjectus non ſit: cum verò culpa non exigit, omnes ſecundùm rationem humilitatis æquales ſumus.

Hoc caput ſumptum eſt ex duabus epiſtolis eidem Joanni Epiſcopo Syracuſano ſcriptis: ſed in epiſt. 63. ex qua accepta eſt prior pars, agitur de Conſtantinopolitana Eccleſia: in ſequenti vero 64. agitur de Primate Byzanceno provinciæ Africæ, non autem Conſtantinopolitano, quod videntur & Gratianus, & Anſelmus, apud quem eodem modo legitur, voluiſſe: adducti fortaſſe ſummulâ illâ, quæ præpoſita eſt epiſtolæ Gregorii. Auctor quidem gloſſæ, quod Gratianum putavit ſenſiſſe, apertè expoſuit.

a *Ex priſca verſione. Polyc. l. 2. tit. 22.* b *Anſel. l. 2. cap. 66.* c *al. ei Epiſcopus ſubjectus.*

C. V. ¶ *Conſtantinopolitanus Epiſcopus auctoritate Romani Pontificis deponitur.*

Item Gelaſius Papa I. *ad Fauſtum magiſtrum legationis.*

Quâ *a* traditione majorum, Apoſtolicam ſedem in judicium vocant? An ſecundæ ſedis Antiſtites, & tertiæ, cæterique benè ſibi conſcii Sacerdotes depelli debuerunt, & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergò, ſi alios habent canones, quibus ſuas ineptias exequantur. Cæterùm iſti, qui ſacri, qui Eccleſiaſtici, qui legitimi celebrantur, ſedem Apoſtolicam ad judicium vocare non poſſunt: & Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopus, qui utique per canones inter ſedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit ſubmoveri?

C. VI. ¶ *Conſtantinopolitana Eccleſia ſecundum à Romana obtinet locum.*

Item ex 6. Synodo *ſub Juſtiniano congregata, cap. 36.*

Renovantes 1 ſancti Conſtantinopolitani decreta Concilii, petimus *b*, ut Conſtantinopolitana ſedes ſimilia privilegia, quæ ſuperior 2 Roma habet, accipiat, necnon 3 in Eccleſiaſticis rebus magnificetur, ut illa: ſed hæc ſecunda poſt illam exiſtens, priùs quàm Alexandrina ſedes numeretur; deinde Antiochena, & poſt eam Hieroſolymitana.

Hinc datur intelligi, quòd Alexandrina Eccleſia de ſecunda facta ſit tertia, & Antiochena de tertia ſit quarta: niſi fortè quis duas contendat eſſe ſecundas, ut Conſtantinopolitanam, & Alexandrinam parem ſuæ dignitatis velit locum obtinere.

1 ¶ Renovantes] *Hic agitur de quinto illo canone primæ Synodi Conſtantinopolitanæ, de quo ſuprà eod. c.* Conſtantinopolitanæ, *dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui ſextæ Synodo tribuuntur, videnda eſt notatio ad c.* ſextam, *ſuprà 16. diſt.*

2 ¶ Superior] *Ita habetur in aliquot vetuſtis Exemplaribus: nam in vulgatis erat, inferior. Græcè eſt,* τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, *id eſt,* antiquioris, vel ſenioris Romæ, *ut infrà c.* proximo. *Omnino autem caput hoc longè brevius eſt in hac verſione, quàm in Græco exemplari, uno tantùm loco copioſius, quòd Antiochenam numerat ſedem, cujus in Græco vulgato nulla mentio.*

3 ¶ Nec non] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & Græco: anteà enim legebatur,* non tamen.

C. VII. ¶ *Quæ Patriarchalium ſedium primum, vel deinceps teneat locum.*

Unde in 8. Synodo, *habita ſub Hadriano Papa II. can. 21.*

Diffinimus *c*, neminem prorſus mundi potentum, quenquam eorum, qui Patriarchalibus præſunt ſedibus, inhonorare, aut movere à proprio throno tentare; ſed omni reverentiâ, & honore dignos judicare, præcipuè quidem ſanctiſſimum Papam ſenioris Romæ, deinceps autem Conſtantinopoleos Patriarcham, deinde verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hieroſolymorum.

DISTINCTIO XXIII.

1 ps *Breviter, quæ inter Eccleſiaſtica officia ſit differentia, monſtravimus. Nunc à ſummo incipientes, & uſque ad ultimum gradum deſcendentes, qualiter quiſque eorum debeat ordinari, ſanctorum auctoritatibus oſtendamus.*

C. I. ¶ *Decretum Nicolai Papæ de electione ſummi Pontificis.*

Unde Nicolaus Papa II. *in Concil. Lateranenſi.*

a *Ivo p. 5. c. 9.* b ὁρίζομεν, *id eſt, ſtatuimus.* c *Deuſdedit p. 3. Anſelm. l. 2. c. 72.*

IN *a* nomine Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti. Anno ab incarnatione ejuſdem M L I X menſe Aprili, Indictione XII. propoſitis ſacroſanctis Evangeliis, præſidente quoque reverendiſſimo *b*, ac beatiſſimo Nicolao Apoſtolico Papâ, in baſilica Lateranenſis Patriarchii, quæ cognominatur Conſtantiniana, conſidentibus etiam reverendiſſimis Epiſcopis, Abbatibus, Presbyteris, Diaconis; idem venerabilis Pontifex, auctoritate Apoſtolicâ, decernens de electione ſummi Pontificis, inquit. ¶ Novit beatitudo veſtra, dilectiſſimi fratres, & Coëpiſcopi, inferiora quoque membra Chriſti non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano prædeceſſore noſtro, hæc Apoſtolica ſedes, cui, auctore Deo, deſervio, quot adverſa pertulerit, quot denique per Simoniacæ hæreſis trapezitas repetitis malleis, crebriſque tunſionibus ſubjacuerit: adeò, ut columna Dei viventis jamjam penè videretur concuſſa nutare, & ſagena ſummi piſcatoris, procellis intumeſcentibus cogeretur in naufragii profunda ſubmergi. Unde, ſi placet fraternitati veſtræ, debemus, auxiliante Deo, futuris caſibus prudenter occurrere, & Eccleſiaſtico ſtatui, ne recidiva *c* (quod abſit) mala prævaleant, præcavere. Quapropter inſtructi prædeceſſorum noſtrorum, aliorumque ſanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque ſtatuimus, ut obeunte hujus Romanæ univerſalis Eccleſiæ Pontifice, inprimis Cardinales Epiſcopi diligentiſſimè ſimul de electione tractantes, mox Chriſti *d* Clericos Cardinales adhibeant: ſicque reliquus Clerus & populus ad conſenſum novæ electionis accedat, nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliquâ occaſione ſubrepat. Et ideò religioſiſſimi viri præduces ſint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem ſequaces. Certus verò atque legitimus hinc electionis ordo perpenditur, ſi perſpectis diverſorum Patrum regulis, ſive geſtis, etiam illa B. Leonis prædeceſſoris noſtri ſententia recolatur. [Nulla *e*, inquit, ratio ſinit, ut inter Epiſcopos habeantur, qui nec à Clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprovincialibus Epiſcopis cum Metropolitani judicio conſecrati.] Quia vero ſedes Apoſtolica cunctis in orbe terrarum præfertur Eccleſiis, atque ideò ſuper ſe Metropolitanum habere non poteſt, Cardinales Epiſcopi proculdubiò Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Epiſcopum ad Apoſtolici culminis apicem provehant. Eligatur autem de ipſius Eccleſiæ gremio, ſi reperitur idoneus, vel ſi de ipſa non invenitur, ex alia aſſumatur: ſalvo debito honore & reverentiâ dilecti filii noſtri Henrici, qui impræſentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, ſperatur, ſicut jam ſibi conceſſimus, & ſucceſſoribus illius, qui ab hac Apoſtolica ſede perſonaliter hoc jus impetraverint. Quòd ſi pravorum, atque iniquorum hominum ita perverſitas invaluerit, ut pura, ſincera, atque gratuita fieri in urbe non poſſit electio, Cardinales Epiſcopi cum religioſis Clericis, catholiciſque Laicis, licèt paucis, jus poteſtatis obtineant, eligere Apoſtolicæ ſedis Pontificem, ubi congruere viderint. Planè, poſtquam electio fuerit facta, ſi bellica tempeſtas, vel qualiſcunque hominum conatus malignitatis ſtudio reſtiterit, ut is, qui electus eſt, in Apoſtolica ſede juxta conſuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, ſicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam Eccleſiam, & diſponendi omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante ſuam conſecrationem feciſſe cognovimus. Quòd ſi quis contra hoc noſtrum decretum Synodali ſententiâ promulgatum, per ſeditionem, vel præſumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, ſeu inthronizatus fuerit, auctoritate divinâ, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum ſuis auctoribus, fautoribus, & ſequacibus, à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſeparatus abjiciatur, ſicut Antichriſtus, invaſor, & deſtructor totius Chriſtianitatis: nec aliqua *a* ſuper hoc ei audientia reſervetur: ſed ab omni Eccleſiaſtico gradu, in quocunque fuerat priùs, ſine retractatione deponatur: cui quiſquis adhæſerit, vel qualemcunque tanquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præſumpſerit, pari ſententiâ *b* ſit mancipatus. Quiſquis autem hujus noſtræ *c* decretalis ſententiæ temerator extiterit, & Romanam Eccleſiam ſuâ præſumptione confundere, & conturbare contra hoc ſtatutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur, *& cum impiis, qui* d *non reſurgent in judicio*, reputetur, Omnipotentis iram contra ſe ſentiat, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, (quorum Eccleſiam præſumit confundere) in hac vita, & in furura furorem ſentiat: *fiat* e *habitatio ejus deſerta, & in tabernaculis ejus non ſit, qui inhabitet: fiant* f *filii ejus orphani, & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipſe, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus ſuis: ſcrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis* g *terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa ſint ei contraria*, & omnium Sanctorum quieſcentium merita illum confundant, & in hac vita ſuper eum apertam vindictam oſtendant. Obſervatores autem hujus noſtri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis abſolvat.

¶ *Hujus decreti integrum exemplum eſt in vetuſtiſſimo libro Abbatiæ monaſterii Farfenſis, literis Longobardicis ante annos penè quingentos ſcripto, & alibi.*

2 pars. *Epiſcopi verò, & cæteri ordines infrà conſtituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginenſis Concilii quarti, cap. 1. cui interfuit Auguſtinus, tempore Honorii Auguſti, oſtendamus, ab eorum examinatione incipientes.*

C. II. ¶ *Quomodo ſit examinandus, qui in Epiſcopum eligitur.*

QUi *h* Epiſcopus ordinandus eſt, anteà examinetur, ſi naturâ ſit prudens, ſi docibilis, ſi moribus temperatus, ſi vitâ caſtus, ſi ſobrius, ſi ſemper ſuis negotiis cavens, ſi humilis, ſi affabilis, ſi miſericors, ſi literatus, ſi in lege Domini inſtructus, ſi in Scripturarum cenſibus cautus, ſi in dogmatibus Eccleſiaſticis exercitatus: & ante omnia, ſi fidei documenta verbis ſimplicibus aſſerat, id eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum eſſe confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coëſſentialem, & conſubſtantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans; ſi ſingulas *i* quaſque in Trinitate perſonas plenum Deum, & totas tres perſonas unum Deum; ſi incarnationem divinam non in Patre, neque in Spiritu ſancto factam, ſed in Filio tantùm credat; ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipſe fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex matre, carnem ex matris viſceribus habens, & animam humanam rationalem, ſimulque in eo veritas utriuſque naturæ, idem Deus & Homo, una perſona, unus Filius, unus Chriſtus, unus Dominus, creator omnium quæ ſunt & auctor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu Sancto omnium creaturarum: qui paſſus ſit verâ carnis paſſione; mortuus verâ corporis ſui morte; reſurrexit verâ carnis ſuæ reſurrectione *k*; & verâ animæ reſumptione, in quâ veniet judicare vivos

a *Pann. l. 3. c. 1.* b *al. reverentiſſimo.* c *al. rediviva.* d *al. Epiſcopi.* e *inf. diſt. 61. c. Nulla ratio.*

a *al. aliquando.* b *al. ſententiæ.* c *al. noſtri.* d *Pſalm. 1.* e *Pſalm. 68.* f *Pſalm. 108.* g *Sap. 5.* h *Ordo Romanus, pag. 95. Burchard. lib. 1. cap. 8. Ivo part. 5. cap. 62. Polyc. l. 2. tit. 9.* i *al. ſingulam quamque perſonam.* k *al. receptione.*

& mortuos. Quærendum etiam ab eo, ſi Novi & Veteris Teſtamenti, id eſt, Legis & Prophetarum, & Apoſtolorum unum eundemque credat auctorem Deum; ſi diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus ſit malus. Quærendum etiam ab eo, ſi credat hujus, quam geſtamus, & non alterius, carnis reſurrectionem, ſi credat judicium futurum, & recepturos ſingulos pro his quæ in carne geſſerunt, vel pœnas, vel præmia *a*; ſi nuptias non prohibeat *b*; ſi ſecunda matrimonia non damnet; ſi carnium perceptionem non culpet; ſi pœnitentibus reconciliatis communicet; ſi in Baptiſmate omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittantur; ſi extra Eccleſiam catholicam nullus ſalvetur. Cùm in his omnibus examinatus, fuerit inventus plenè inſtructus, tunc cum conſenſu Clericorum, & Laicorum, & conventu totius provinciæ Epiſcoporum, maximeque Metropolitani vel auctoritate, vel præſentiâ ordinetur Epiſcopus. Suſcepto in nomine Chriſti Epiſcopatu, non ſuæ delectationi, nec ſuis motibus, ſed his Patrum definitionibus acquieſcat 1.

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta Eccleſiaſtica: *cui ſimilem titulum toti Carthaginenſi quarto Concilio eſſe præpoſitum in aliquot vetuſtis codicibus, teſtantur illi, qui tomos Conciliorum ediderunt.*

1 ¶ Acquieſcat.] *Poſt hoc verbum tam in Concilio, quàm in ordine ſequitur.* In cujus ordinatione etiam ætas requiratur, quam ſancti Patres in præeligendis Epiſcopis conſtituerunt.

C. III. ¶ *Qualis eſſe debeat Clericorum converſatio.*

Item Iſidorus, *de Eccleſiaſticis, lib. 2. c. 2.*

ps HIc *c* igitur lege Patrum cavetur, ut à vulgari vita
3 ſecluſi, à mundi voluptatibus ſeſe abſtineant; non ſpectaculis, non pompis interſint; convivia publica fugiant; privata non tantùm pudica, ſed & ſobria colant; uſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudiſque cujuſquam ſtudium appetant; amorem pecuniæ, quaſi materiam cunctorum criminum, fugiant, & ſecularia officia, negotiaque abjiciant; honoris gradus per ambitiones non ſubeant; pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant; dolos & conjurationes caveant; odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant; non vagis oculis, non effræni linguâ, aut petulanti, fluidoque *d* geſtu incedant, ſed pudorem, & verecundiam mentis ſimplici habitu, inceſſuque oſtendant; obſcœnitatem etiam verborum, ſicut & operum, penitùs execrentur: viduarum, & virginum frequentationem *e* fugiant; contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant; caſtimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conſervare ſtudeant; aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur; ſenioribus quoque debitam obedientiam præbeant; neque ullo jactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant: poſtremò doctrinæ lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio jugiter *f* incumbant. Tales enim debent eſſe, qui divinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere, ſcilicet, ut dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent.

C. IV. ¶ *Qui dignè Sacramenta tractare non poſſunt, ad miniſterium non eligantur divinum.*

Item Clemens *ad Jacobum fratrem Domini, epiſt. 2.*

TAles *g* ad miniſterium eligantur Clerici, qui dignè poſſint dominica Sacramenta tractare. Meliùs eſt enim Domini Sacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

C. V. *Si electo in Epiſcopum aliqua objiciuntur, quinque vel ſex Epiſcopi ad ejus purgationem conveniunt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 3. *c. 40.* *

ILlud *a* ſtatuendum eſt, ut quando ad eligendum Epiſcopum convenerimus, ſi qua contradictio fuerit oborta, (quia ſæpè talia facta ſunt apud nos) non præſumant ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, tres tantùm *b*, ſed poſtulentur ad numerum ſupradictorum duo, vel tres, & in eadem plebe, cui ordinandus eſt, diſcutiantur primò perſonæ contradicentium: poſtremò illa etiam, quæ objiciuntur, pertractentur, & cùm purgatus fuerit ſub conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignitatis *c* reſponſione. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Satis placet.

C. VI. ¶ *Vota ſuæ promiſſionis ſpondeant, quos Eccleſiaſtica promovet diſciplina.*

Item ex Concilio Toletano II. *c. 10.*

QUanquam *d* omnes, qui ſacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adſtricti, expedibile tamen eſt, ut promiſſionis ſuæ vota ſub cautione ſpondeant, quos ad promotionis gradus Eccleſiaſtica probat *e* diſciplina. Solet enim plùs timeri, quod ſingulariter pollicetur, quàm quod generali ſponſione concluditur. Et ideò placuit huic ſancto Concilio, ut unuſquiſque, qui ad Eccleſiaſticos gradus eſt aſcenſurus, non antè honoris conſecrationem accipiat, quàm placiti *f* ſui adnotatione promittat, ut fidem Catholicam ſincerâ cordis devotione cuſtodiens, juſtè, & piè vivere debeat, & in nullis operibus ſuis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem, atque obſequii reverentiam præeminenti ſibi unuſquiſque dependat, juxta illud beati Leonis *g* Papæ edictum: [Qui ſe ſcit aliquibus eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat.] Pœna etiam *h* juxta Eccleſiaſticæ conſuetudinis morem, & placitis talium inferenda *i*, & ab iis, qui tranſgreſſores fuerint, perſolvenda eſt.

C. VII. ¶ *Qualiter ordinetur Epiſcopus.*

Dehinc diſponitur, qualiter Eccleſiaſtica officia ordinantur, in Concilio Carthagin. *4. c. 2.*

EPiſcopus *k* cùm ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput, & cervicem ejus, & uno ſuper eum fundendo benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant.

C. VIII. ¶ *Qualiter ordinetur Presbyter.*

PResbyter *l* cùm ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant. Sicut autem in die ſuæ ordinationis Sacerdos orario, utroque humero ambitur; ita tempore conſecrationis, eodem orario debet uti inſtanter.

a *al. gloriam.* b *al. improbet.* c *Refertur in Conc. Mogunt. l. 1. c. 10.* d *al. tumidoq; greſſu.* e *al. viſitationes frequentiſſimas.* f *al. jugi.* g *Polyc. l. 4. tit. 31.*

* *Et in Concil. Afric. cap. 17.* a *Polyc. l. 2. tit. 8. Anſel. lib. 6. cap. 65. Burch. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 5. cap. 60.* b *al. tantùm accedere.* c *al. dignationis.* d *Anſel. lib. 7. cap. 88.* e *al. provehit.* f *al. placita ſibi.* g *epiſt. 82. ad Anaſtaſium Theſſ. Epiſcopum.* h *al. tamen.*] *orig.* i *al. inſerenda.* h *Ordo Romanus pag. 100. Polyc. lib. 2. tit. 9. Anſel. lib. 5. cap. 49. al. 55. Ivo part. 5. cap. 124. Pann. lib. 3. cap. 18.* l *Ex eod. Concilio, cap. 3. Polyc. lib. 2. tit. 32. Anſel. lib. 7. cap. 53. Ivo p. 6. cap. 12. Pannorm. lib. 3. cap. 33.*

C. IX. ¶ *Quod quiſque accepit tempore conſecrationis, ferat tempore oblationis.*

Unde in Concilio Bracharenſi III. *c.3. legitur.*

ECcleſiaſticâ, & antiquâ inſtitutione præfixum novimus, ut omnis Sacerdos, cùm ordinatur, orario utroque humero ambiatur: ſcilicet, ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera & adverſa, virtutum ſemper ornamento, utroque circumſeptus appareat humero. Quâ ergò ratione tempore ſacrificii non aſſumit, quod ſe in Sacramento accepiſſe non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione ſuæ ſalutis: ſcilicet, ut cùm Sacerdos ad ſolennia Miſſarum accedit, aut per ſe Deo ſacrificium oblaturus, aut Sacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quàm orario utroque humero circumſeptus: ſicut & tempore ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus, ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter & utrumque humerum premens, ſignum in ſuo præparet *a* crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ ſubjaceat.

4 ps. *Dalmaticis autem nec Epiſcopis, nec Diaconis abſque Apoſtolica licentia uti permittitur.*

C. X. ¶ *Abſque Apoſtolica licentia Dalmaticis nec Epiſcopis, nec Diaconis uti licet.*

Unde Gregorius *Aregio Epiſcopo Francorum, lib.7. epiſt.111.*

COmmunis *b* filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quòd fraternitas veſtra tempore, quo hîc fuit, popoſcerit, ut ſibi & Archidiacono ſuo utendi Dalmaticis licentiam præberemus. Sed qui ita, hominum ſuorum infirmitate compulſus, feſtinanter abſceſſit, ut nec ipſe mœror incumbens diutiùs (ut dignum erat, res deſiderata poſcebat) ſineret permanere, & nos in multis implicitos, ut Eccleſiaſticæ rationis eſt conſideratio, novum hoc inconſultè, & ſubitò non permitteret indulgere; idcircò poſtulatæ rei prolongatus effectus eſt. Nunc verò charitatis tuæ bona revocantes ad animum, hujus auctoritatis noſtræ ſerie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum Dalmaticarum uſu decorandos eſſe conceſſimus, easdemque Dalmaticas dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate deferente tranſmiſimus.

C. XI. ¶ *Qualiter ordinetur Diaconus.*

DIaconus *c* dum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat: quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

5 ps. *Quæritur autem, an poſt benedictionem manus Presbyterorum, & Diaconorum chriſmatis liquore debeant perungi.*

C. XII. ¶ *Nec Presbyteris, nec Diaconis in conſecratione, chriſmate manus perungere licet.*

De his ita ſcribit Nicolaus Papa I. *Radulpho Archiepiſcopo Bituricenſi.*

PRæterea *d* ſciſcitaris, utrùm ſolis Presbyteris, an & Diaconis debeant, cùm ordinantur, manus chriſmatis liquore perungi? Quod in ſancta hac Romana Eccleſia, cui Deo auctore deſervimus, neutris agitur. Sed & quia ſit à novæ legis miniſtris actum, nuſquam (niſi nos fallat oblivio) legimus. Ergò ad B Innocentii *e* Papæ canonica decreta ſanctitatem tuam tranſmittimus, & quæ tibi ſint in conſecrationibus, & ordinibus *f* obſervanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum Epiſcopum miſſæ, te affatim edocebunt.

a *Præferat*] *manuſc.* b *Anſel.l.6.c.88.al.96.* c *Ex Conc. Carth.4.cap.ordo Romanus.91. col.2. Polyc. l.2.tit.32. Anſelm. l.7.c.52. al.60. Ivo p.6. cap.13. Pann. l.3. c.31.* d *Ivo p.6. c.121.* e *Innoc. PP. 1. epiſt.1.* f *al. ordinationibus.*

C. XIII. PALEA.

EX 1 epiſtola *a* Simplicii Papæ Severo, & Florentino Epiſcopis directa. Ad cognitionem noſtri examinis, Gabrenenſis Diaconi relatu, pervenit de quibuſdam ipſius Eccleſiæ Clericis, quorum cùm unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum miniſterium conſecrarentur, Epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantùm poſuiſſe, & Presbyterum quemdam illis contra Eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe: qui propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus judicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præventus. Sed quia jam ille examini divino relictus eſt, humano judicio accuſari non poteſt; ii qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potiùs elogium acceperunt, ne ſibi licentiam talis ultra uſurpatio faciat, decrevimus, ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti ſunt, depoſiti, æquo judicio abjiciantur. Tales enim meritò judicati ſunt removendi, quia pravè inventi ſunt conſtituti.

1 ¶ Ex epiſtola] *Hac Palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inventa. Burchardus, & Ivo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddam caput, quod incipit,* Relatio, *ex epiſtola Simplicii miſſa Equitio Florentio, (ſive Florentino) & Severo Epiſcopis. Quamobrem inde poteſt huc eſſe tranſlatus titulus. Caterùm caput hoc à Burchardo citatur ex Concilio Brach. ab Ivone in quinta quidem part. c.213. ex Carthaginenſi, in ſexta verò c.102. ex Hiſpalenſi.2. cap.5. quo etiam loco extat; & ſequens caput,* Quorundam, *eſt quaſi hujus ſumma.*

Item quæritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, quibus Epiſcopus, oculorum languore detentus, manus imponit, & Presbyter ſuper eos orationem dicit.

C. XIV. ¶ *Et Ordinator, & ordinatus damnationis ſubeat pœnam, cùm Epiſcopus manum imponit, & alius orationem dicit.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio *b* Toletano.

QUorundam *c* Clericorum, dum unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos impoſuiſſe tantùm, & Presbyterum quendam illis contra Eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Sed quia jam ille examini divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt; ii, qui ſuperſunt, gradum Sacerdotii, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti ſunt, amittant.

C. XV. ¶ *Qualiter Subdiaconus ordinetur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.5.*

6 ps SUbdiaconus *d* cùm ordinatur, quia manûs impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu verò Archidiaconi accipiat urceolum cum aqua *e*, manile, & manutergium.

C. XVI. ¶ *Qualiter Acolythus ordinetur.*

Item ex eodem Concilio, *c.6.*

AColythus *f* cùm ordinatur, ab Epiſcopo quidem doceatur, qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.

a *Ex Conc.Hiſpalenſ.2. cap.5. Burch. l.1.c.3. Ivo p.5.c.213. & 6.c.102.* b *In Concil. Hiſpal. 2.cap.5.* c *Ordo Romanus p.91. Rabanus de inſtit.cler. lib.1. cap.8. Iſidorus lib.2.offic. c.10.* d *Polyc.l.2.tit.32. Anſelm.l.7.c.50. Ivo p.6. c.14. Pannor.l.3. c.35.* e *al.aqua manili.* f *Polyc.ibid. Anſelm.l.7.c.58. Ivo p.6.c.15. Pann. l.3. c.35.*

C. XVII.

C. XVII. ¶ *Qualiter Exorciſta ordinetur.*

Item ex eodem, *c.7.*

EXorciſta *a* cùm ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſive baptizatum, ſive catechumenum.]

C. XVIII. ¶ *Qualiter Lector ordinetur.*

Item ex eodem Concilio, *c.8.*

LEctor *b* cùm ordinatur, faciat de illo Epiſcopus verbum ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium: poſt hæc ſpectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum: [Accipe, & eſto relator *c* verbi Dei, habiturus, ſi fideliter & utiliter impleveris officium partem cum eis, qui verbum Dei miniſtraverint. *d*]

C. XIX. ¶ *Qualiter Oſtiarius ordinetur.*

Item ex eodem, *c.9.*

OStiarius *e* cùm ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat converſari, ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradat ei Epiſcopus claves Eccleſiæ de altario, dicens: [Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.]

C. XX. ¶ *Qualiter Pſalmiſta ordinetur.*

Item ex eodem Concilio.

PSalmiſta *f*, id eſt, Cantor, poteſt abſque licentia Epiſcopi, ſolâ juſſione Presbyteri officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi Presbytero: [Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur, quorum caput deſuper in modum ſphæræ raſum eſſe debet.

C. XXI. ¶ *Clerici comam nutrire prohibentur.*

Unde Anicetus Papa *Epiſcopis Galliæ.*

PRohibete *g*, fratres, per univerſas regionum veſtrarum Eccleſias, ut Clerici, juxta Apoſtolum, comam non nutriant, ſed deſuper caput in modum ſphæræ radant.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.20.*

CLerici *h*, qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiamſi noluerint, inviti detondeantur. Veſtimenta etiam, vel calceamenta eis, niſi quæ religionem deceant; uti, aut habere non liceat.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius II. *in Concilio Romæ habito in Baſilica S. Petri, c.17.*

SI *i* quis ex Clericis relaxaverit comam, ſit anathema.

C. XXIV. ¶ *Quibus veſtibus Monialis ſit induenda, cùm conſecratur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.21.*

SAnctimonialis *k* virgo, cùm ad conſecrationem ſuo *l* Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis.

Vaſa quoque ſacrata, & veſtimenta altaris mulieres Deo dedicata contingere, & incenſum circa altaria deferre prohibentur.

C. XXV. ¶ *Veſtimenta altaris, & vaſa ſacrata mulieres tangere prohibentur.*

Unde Soter Papa *omnibus Epiſcopis Italiæ, epiſt. 2.*

SAcratas *a* Deo fœminas, vel Monachas ſacra vaſa, vel ſacratas pallas penes vos contingere, & incenſum circa altaria deferre, perlatum eſt ad Apoſtolicam ſedem: quæ omnia reprehenſione plena eſſe, & vituperatione, nulli rectè ſapientum dubium eſt. Quamobrem hujus ſanctæ ſedis auctoritate hæc omnia vobis reſecare funditùs, quantò citiùs poteritis, cenſemus. Et ne peſtis hæc latiùs divulgetur, per omnes provincias abſtergi citiſſimè mandamus.

C. XXVI. ¶ *Sacrarium Subdiaconis ingredi non licet.*

Item ex Concilio Laodicenſi IV. *c.21.*

NOn *b* oportet Subdiaconos licentiam habere in ſacrarium, ſive ſecretarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi, & contingere vaſa Dominica.

C. XXVII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.22.*

MIniſtrum *c* non oportet uti orariis, nec hoſtias 1 derelinquere.

1 ¶ Hoſtias] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuſcriptis, eſt,* Oſtia. *ſed ob gloſſam non eſt reſtituta.*

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.23.*

NOn *d* oportet Lectores, aut Pſalmiſtas orariis uti, & ſic legere aut pſallere.

C. XXIX. ¶ *Mulier in conventu viros docere non permittitur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.98. & 99.*

MUlier *e*, quamvis docta & ſancta, viros in conventu docere non præſumat. Laicus *f* autem præſentibus Clericis (niſi ipſis rogantibus) docere non audeat.

C. XXX. ¶ *Miniſtris non ſacratis vaſa Dominica contingere non licet.*

NOn *g* oportet inſacratos miniſtros licentiam habere in ſacrarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi, & contingere vaſa Dominica.

C. XXXI. ¶ *Cuilibet ex Lectoribus vaſa ſacra altaris portare non licet.*

Item ex Concilio Bracharenſi, *c.28.*

NOn *h* liceat cuilibet ex Lectoribus ſacra altaris vaſa portare, nec aliis, niſi iis, qui ab Epiſcopo Subdiaconi fuerint ordinati.

C. XXXII. ¶ *De eodem, ut Clerici comam non nutriant.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c.41.*

NOn *i* liceat cuilibet miniſteria tangere, niſi Subdiacono, aut Acolytho in ſecretario vaſa Dominica. ¶ Nec *k* oportet Clericos comam nutrire, & miniſtrare: ſed attonſo capite, patentibus auribus, & ſecundùm *l* Aaron, talarem veſtem induere, ut ſint in habitu ornato.

C. XXXIII. ¶ *Qualiter ſponſus & ſponſa ſint benedicendi.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.13.*

SPonſus *m* & ſponſa cùm benedicendi ſunt à Sacerdote, à parentibus ſuis, vel à paranymphis offerantur, qui cùm benedictionem acceperint, eâdem nocte, pro reverentia ipſius benedictionis, in virginitate permaneant.

a *Polyc.l.2.tit.32. Anſ.l.7.c.57. Ivo p.6.c.16. Pann.l.3.c.37.* b *Polyc.ibid. Anſ.l.7.c.55. Ivo p.6.c.17. Pann.l.3.c.38.* c *al. lector.* d *bene adminiſtraverunt.*] Ordo Rom. e *Polyc. ib. Anſ. l.7.c.54. Ivo p.6.c.18. Pann.l.3.c.39.* f *Polyc.ibid. Anſ.l.7. c.53. Ivo p.6.c.19. Pann.l.3.cap.40.* g *Ivo par.6.c.46.* h *Ivo concor. p.6. c.265. & 378.* i *Extra de vit. & ho.cle. c. ſi quis.* k *Polyc.l.4.t.35. Burch.l.8.c.23. Ivo p.7.c.43.* l *al. ſui.*

a *Polyc.l.3.tit.9. Anſel.l.7.c.240. Burch.lib.3.cap.115. Ivo p.2.cap.72. & part.3.cap.265.* b *Anſel.lib.7.cap.90. Ivo par.3. c.105.* c *Anſelm. lib.7. cap.83.* d *Anſelm. lib.7. cap.83.* e *Infrà, de conſecrat.diſt.4.cap.mulier. Burch.l.8.c.83. Ivo part.7. cap.101. & part.8. c.324.* f *Ibid.cap.98.* g *Ferè idem ſuprà ead.c. non oportere Subdiaconos.* h *Apud Mart. Brachar. infrà cap.Græc. Synod.cap.41. & cap.66.* i *Ivo p.6. c.377.* k *Ibidem c.66. Ivo p.6. c.378.* l *Exod.22.* m *Infrà 30. quæſt.5. cap.Sponſus. Burch.lib.9.cap.5. Ivo part.8. c.143.*

DISTINCTIO XXIV.

1 ps *QUaliter Epiſcopus ſit examinandus, & qualiter ipſe, ſimul cum reliquis infra ipſum conſtitutis, ſit ordinandus, breviter monſtratum eſt. Nunc autem videndum eſt de Sacerdotibus, & reliquis, an ſine examinatione ſint promovendi. De his ita ſcribit Paulus ad Timotheum:* [Manus nemini citò impoſueris, & nihil ſine præjudicio facias in alteram partem declinando.]

C. I. ¶ *De eodem.*

Ex decretis Sylveſtri Papæ *in Synodo Rom. c. 9.*

NUllus *b* Acolythorum, vel Subdiaconorum 1 rem conſecratam à Presbytero aliis porrigat, (quia aliud eſt miniſter, aliud aſſiſtens:) niſi tantum ſupportet, quod ei Sacerdos impoſuerit ſuo ore benedictum.

1 ¶ Vel Subdiaconorum] *Verba hæc non ſunt in Synodo Romana ſub Sylveſtro; ſed habentur apud Burchardum, & Ivonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus eſt hoc caput. Nam in antiquioribus non eſt: ſed poſt verſiculum*, declinando, *ſequitur continenter*, Nullus ordinetur.

C. II. ¶ *Ante probationem nullus ordinetur Clericus.*

Item ex Concilio Carthagin. 3 *c. 22.*

NUllus *c* ordinetur Clericus, niſi *d* probatus fuerit, vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio.

C. III. ¶ *Ad Miniſterium alicujus Eccleſiæ, Clerici ejuſdem promoveantur.*

Item Gelaſius Papa *Cœleſtino Epiſcopo.*

PResbyteri *e*, Diaconi, & univerſi Clerici Stomenſis *f* civitatis petitorio nobis ſuggeſsêre porrecto, in Eccleſia beati martyris Eleutherii Epiſcopi (quæ in ſupradicta civitatis parochia 1 probatur eſſe conſtructa) Presbyterum, qui conſtitutus fuerat, defeciſſe; atque in ejus locum Julianum, Diaconum ipſius Eccleſiæ, pro celebritate ipſius loci quantocyùs debere ordinari. Et ideò, frater chariſſime, ſi de ejus vita, vel moribus nihil eſt, quod contra canonum veniat ſtatuta, ſupraſcriptum Presbyterii honore decorabis, ſciturus, eum Viſitatoris te nomine, non Cardinalis creâſſe Pontificis. Pariter etiam & Feliciſſimum Diaconum in ejus Eccleſiæ miniſterio, ſi converſatio ejus patitur, ſubrogabis, ut locus proceſſionis celeberrimus ad myſteriorum *g* conſecrationem nec Sacerdote indigeat, nec miniſtro.

1 ¶ Parochia] *In omnibus antiquis codicibus, tam impreſſis, quàm manuſcriptis, ſic legitur: cujus vocis loco in recens impreſſis erat poſitum* parœcia. *Sed viſum eſt antiquam lectionem eſſe retinendam: præſertim cùm dictio hæc etiam Græcè aptiſſimam habeat Etymologiam.*

C. IV. ¶ *Metropolitanorum, & Epiſcoporum examine promoveantur Epiſcopi.*

Item ex Concilio Laodicen. *c. 12.*

EPiſcopi *h* judicio Metropolitanorum, & eorum Epiſcoporum, qui circumcirca ſunt, provehantur ad Eccleſiaſticam dignitatem *i*, ii videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quàm rectæ converſationis exemplo.

2 ps. ¶ *Cùm itaque ſine examinatione nullus ſit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, Sacerdotum, & cæterorum infrà poſitorum examinatio debeat fieri, conſiderandum eſt.*

C. V. ¶ *Qui ordinandi ſunt, feriâ quartâ ad examinationem conveniant.*

De his in Concilio Nanetenſi, *c. 11. ita legitur.*

QUando *a* Epiſcopus ordinationes facere diſponit, omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere volunt, feriâ quartâ ante ipſam ordinationem evocandi ſunt ad civitatem, unà cum Archipresbyteris *b*, qui eos repræſentare debent: & tunc Epiſcopus à latere ſuo eligere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros divinæ legis, & exercitatos in Eccleſiaſticis ſanctionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, locum, ubi educati ſunt, ſi ſint benè literati, ſi inſtructi in lege Domini, diligenter inveſtigent; ante omnia, ſi fidem catholicam firmiter teneant, & verbis ſimplicibus aſſerere queant. Ipſi autem, quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratiâ, aut cujuſcunque muneris cupiditate illecti à vero devient, ut indignum, & minùs idoneum ad ſacros gradus ſuſcipiendos, Epiſcopi manibus applicent. Quod ſi aliter fecerint, & ille, qui indignè acceſſit, ab altari removebitur; & illi, qui donum ſancti Spiritûs vendere conati ſunt, coram Deo jam condemnati, Eccleſiaſticâ dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & ſic Sabbatho, qui probati inventi ſunt, Epiſcopo repræſententur.

Alias autem, ſine Clericorum videlicet Concilio, & populi teſtimonio, nullum Epiſcopus ordinare præſumat.

C. VI. ¶ *Sine Clericorum ſuorum Concilio Epiſcopus Clericos non ordinet.*

Unde in Concilio Carthagin. *4. c. 22. legitur.*

EPiſcopus ſine Concilio *c* Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam *d*, & teſtimonium quærat.

3 ps. *Quæritur, quid fieri debeat de his, qui ſine examinatione provecti ſunt.*

C. VII. ¶ *De iis, qui ſine examinatione ordinantur, & poſtea peccata ſua confitentur.*

De his ita legitur in Concilio Martini Papæ.

SI quis *e* Presbyter, aut Diaconus ſine aliqua examinatione ordinati ſunt, aut certè, cùm diſcuterentur, criminoſa peccata ſua confeſſi 1 ſunt, aut poſt ordinationem ab aliis detecti ſunt, abjiciantur ex clero. Similiter verò & de univerſo ordine Clericorum ſervetur. Nam hoc ſibi, quod irreprehenſibile eſt, ſancta catholica defendit Eccleſia.

1 ¶ Confeſſi ſunt] *In originali eſt*, confeſſi non ſunt, & poſt ordinationem, &c. *Verùm in Concilio Nicano, c. 9. unde hoc caput videtur ſumptum, habetur ſine negatione, quemadmodum hîc, & infrà diſt. 81. c.* ſi quis ſine.

DISTINCTIO XXV.

1 ps *QUòd nullius ſine examinatione ordinandus ſit, breviter demonſtratum eſt. Quid autem ad Epiſcopum, quid ad unumquemque inferiorem pertineat,* Iſidorus *Hiſpalenſis Epiſcopus in epiſtola ad Ludifredum* f *ſcribit, ita dicens.*

¶ *Integra hæc epiſtola habetur in codice Bibliothecæ monaſterii Dominicanorum.*

C. I. ¶ *Quod Epiſcopi, & cæterorum ſit officium in Eccleſia.*

PErlectis *g* ſanctitatis tuæ literis gaviſus ſum, quòd optatam ſalutem tuam earum relatu cognovi. De his autem, quæ in ſequentibus inſinuare eloquii tui ſermo ſtu-

a *Epiſtola 1. c. 5. Paulò aliter in orig.* b *Burch. lib. 5. c. 34. Ivo par. 2. cap. 43.* c *Anſel. l. 7. c. 89.* d *non probatus, vel*] *orig.* e *Anſel. l. 7. c. 85. al. 89. 93.* f *Storienſis*] *Anſ.* g *al. miniſteriorum.* h *Diſt. 61. c. Epiſcopum, & 63. c. non licet. Burch. l. 1. c. 9. Ivo p. 5. c. 63.* i *al. poteſtatem.*

a *Burch. l. 2. c. 1. Ivo par. 6. c. 21. Polyc. l. 2. tit. 29. Pann. l. 3. c. 21.* b *al. presbyteris.* c *al. conſilio.* d *aſſenſum & conniventiam*] *orig.* e *Apud Martinum Bracharenſem, cap. 24. Facit ad hoc c. epiſt. 5. Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum, & 15. q. 8. Si quis Presbyter.*] *Anſel. l. 8. c. 13.* f *al. Lantfredum.* g *Burchard. l. 3. c. 50. Ivo p. 6. c. 20. Pann. l. 3. c. 41.*

mo ſtuduit, gratias ago Deo, quòd ſolicitudinem officii paſtoralis impendis, qualiterque Eccleſiaſtica officia ordinentur, perquiris: & licèt omnia prudentiæ tuæ ſint cognita; tamen, quia affectu fraterno me conſulis, ex parte, quâ valeo, expediam, & de omnibus Eccleſiæ gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. ¶ Ad Oſtiarium namque pertinent claves Eccleſiæ, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ ſunt intùs, extraque cuſtodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat *a*. ¶ Ad Exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſque ſuper energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad Acolythum pertinet præparatio luminariorum in ſacrario: ipſe cereum portat: ipſe ſuggeſta *b* pro Euchariſtia: calices Subdiaconis præparat. ¶ Ad Pſalmiſtam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes *c*, ſacrificium, reſponſoria, & quicquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad Lectorem pertinet lectiones pronuntiare, & ea, quæ Prophetæ vaticinârunt, populis prædicare. ¶ Ad Subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Chriſti deferre; & Levitis tradere, eiſque miniſtrare: urceolum quoque, & aquam *d*, manile, & manutergium tenere; Epiſcopoque, & Presbytero, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere. ¶ Ad Diaconum pertinet aſſiſtere Sacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Chriſti; in baptiſmo ſcilicet, in chriſmate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & diſponere in altario: componere etiam menſam Domini, atque veſtire, crucem ferre, & prædicare Evangelium, & Apoſtolum. Nam ſicut Lectoribus Vetus Teſtamentum, ita Diaconis Novum prædicare præceptum eſt. Ad ipſum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum: ipſe præmonet aures habere ad Deum: ipſe hortatur clamare 1: ipſe donat pacem, & ipſe annuntiat. ¶ Ad Presbyterum pertinet Sacramentum *e* corporis & ſanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad Epiſcopum pertinet baſilicarum conſecratio, unctio altaris, & confectio chriſmatis. Ipſe prædicta officia, & ordines Eccleſiaſticos diſtribuit: ipſe ſacras virgines benedicit: & dum præceſſit unuſquiſque in ſingulis, ipſe tamen eſt præordinator in cunctis. ¶ Hi ſunt Ordines, & miniſteria Clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura, & Primicerii, ac Theſaurarii ſolicitudine dividuntur. ¶ Archidiaconus enim imperat Subdiaconis, & Levitis, ad quem iſta miniſteria pertinent: ordinatio veſtiendi altaris à Levitis, cura incenſi, & ſacrificii neceſſaria ſolicitudo: quis Levitarum Epiſtolam, & Evangelium legat: quis preces dicat ſeu reſponſoria *f* in Dominicis diebus aut ſolennitatibus *g* decantet. Solicitudo quoque parochiarum 2 *h* & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœceſanis baſilicis ipſe ſuggerit Sacerdoti: ipſe inquirit parochias *i* cum juſſione Epiſcopi, & ornamenta, vel res baſilicarum parochiarum *k*: geſta libertatum *l* Eccleſiaſticarum Epiſcopo idem refert; collectam pecuniam de communione ipſe accipit, & Epiſcopo defert, & Clericis proprias partes idem diſtribuit. ¶ Ab Archidiacono nuntiantur Epiſcopo exceſſus Diaconorum: ipſe denuntiat Sacerdoti in ſacrario jejuniorum dies, atque ſolennitatum, & ab ipſo publicè in Eccleſia prædicatur 3: quando verò Archidiaconus abſens eſt, vicem ejus Diaconus ſequens adimplet. ¶ Archipresbyter 4 verò ſe eſſe ſub Archidiacono ejuſque præceptis, ſicut Epiſcopi ſui, ſciat obedire: & (quod ſpecialiter ad ejus miniſterium pertinet) ſupra omnes Presbyteros in ordine poſitos curam agere, & aſſiduè in Eccleſia ſtare: & quando Epiſcopi ſui abſentia contigerit, ipſe vice ejus Miſſarum ſolennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipſe injunxerit. ¶ Ad Primicerium pertinent Acolythi, Exorciſtæ, Pſalmiſtæ, atque Lectores: ſignum quoque dandum pro officio Clericorum, pro vitæ honeſtate, & officii meditandi, & peragendi ſollicitè, lectiones, benedictiones, pſalmum, laudes, offertorium, & reſponſoria quis Clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus pſallendi *a* in choro pro ſolennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam neceſſarium eſt pro reparatione baſilicarum, quæ ſunt in urbe, ipſe denuntiat Sacerdoti: epiſtolas Epiſcopi pro diebus jejuniorum parochitanis *b* per Oſtiarios ipſe dirigat: Clericos 5, quos delinquere cognoſcit, ipſe diſtringat; quos verò emendare non valet, eorum exceſſus ad agnitionem Epiſcopi deferat: Baſilicanos *c* ipſe conſtituat, & matriculam *d* ipſe diſponat. Quando autem Primicerius abſens eſt, ea, quæ prædicta ſunt, ipſe exquirat, qui ei aut lege *e* proximus eſt, aut eruditione 6. ¶ Ad Theſaurarium pertinet baſilicarum, & Oſtiarii ordinatio *f*, incenſi præparatio, cura chriſmatis conficiendi, cura baptiſterii ordinandi, præparatio luminariorum in ſacrario, & in ſacrificiis *g*.

1 ¶ Clamare:] *In epiſtola B. Iſidori, & apud Ivonem legitur:* ipſe hortatur orare, ipſe clamat, & pacem ipſe annuntiat.

2 ¶ Parochiarum] *In epiſtola legitur,* parochitanorum: *quemadmodum & paulò inferiùs: & vox iſta frequens eſt in antiquis exemplaribus Conciliorum Toletanorum.*

3 ¶ Prædicatur:] *Sic emendatum eſt ex manuſcript. Grat. & originali. Anteà legebatur,* prædicantur.

4 ¶ Archipresbyter] *Hinc uſque ad verſ.* Ad Primicerium, *non ſunt in ipſa epiſtola Iſidori, neque in Pannormia, neque apud Burch. & extra cap. 1. de offic. Archipresbyt. citatur ex Concilio Toletano.*

5 ¶ Clericos,] *In primo Vaticano eſt,* clericos urbis, *& poſt verbum,* deferat, *additur,* cæteri enim, qui ſunt extra urbem, ad Archidiaconi curam pertinent, *quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.*

6 ¶ Eruditione.] *In originali eſt,* eruditione his explendis certus.

2 ps. *Ex hac epiſtola liquet, quid cujuſque officii ſit. Eſt etiam alia diſtinctio Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, quam fecit* Clemens *in epiſtola ſua tertia, ita dicens.*

C. II. ¶ *Quid ab Epiſcopis, quid à Presbyteris, quid à Diaconis audire oportet.*

AUdire *h* Epiſcopum attentiùs oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei: monita autem vitæ à Presbyteris inquirere, à Diaconis verò ordinem diſciplinæ.

Sacerdos quoque utrumque humerum orario ambit: Diaconus verò ſiniſtrum tantùm, ut ad miniſterium expeditiùs diſcurrat.

C. III. ¶ *Quare Levita unum tantùm humerum orario ambit.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c.39.*

UNum *i* orarium oportet Levitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat, id eſt, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditiùs ad miniſterium Sacerdotale diſcurrat.

3 pars. *Nunc autem per ſingulos gradus ordine recurrentes, qui, ex quibus ordinibus, in quem gradum conſcen-*

a *al. ejiciat.* b *al. vaſa ſuggeſta.* c *laudis ſacrificium.*] *orig.* d *aquamanile.*] *orig.* e *al. ſacrificium.* f *al. reſponſorium.* g *Solennitatem.*] *orig. & Pann. Solennitatum.*] *Burch. & Ivo.* h *Parochitanorum.*] *orig.* i *Parochiam.* k *Parochitanorum.*] *orig.* l *al. & libertatum.*

a *al. canendi.* b *al. parochianis.* c *baſilicarios.* d *al. matriculas.*] *orig. & manuſcr.* e *loco.*] *orig.* f *reparatio.*] *orig.* g *præparatio ſacrificii.*] *orig.* h *Anſelm. l.7. c.76. al.81.* i *Anſel. l.7. c.80. al.86.*

dere poſſint ; qui poſt lapſum valeant reparari : vel qui non ; quibus culpis à proprio gradu mereantur dejici ; quo accuſante, quibus teſtificantibus poſſint convinci ; cujus ſententiâ ſint abſolvendi, vel condemnandi ; breviter conſideremus. ¶ *Ac primùm à Pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum eſſe, qui in Epiſcopum eſt ordinandus, diligenter inveſtigemus, Apoſtoli regulam ſecuti, quam in hujuſmodi re Timotheo, & Tito ſcribit, dicens :* [Oportet a Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe :] *id* b *eſt, non obnoxium reprehenſioni. Hoc ad Timotheum. Ad Titum* c *autem :* [Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe :] *quod (ut Hieronymus ſcribit ad Oceanum* d *) idem eſt. Nomine autem criminis quodlibet peccatum intelligitur : unde in eadem epiſtola Hieronymus dicit :* [Res 1 contra naturam penè eſt, ut ſine peccato aliquis ſit : ſed talis eligatur, cujus comparatione cæteri grex dicantur.] *In epiſtola verò ad Titum, crimen vocatur* e *criminale peccatum, vel criminalis infamia : unde ibi* 2 *legitur* f, [Crimen eſt querela, id eſt, peccatum accuſatione & damnatione dignum.] *Quòd* g *autem ſine crimine jubetur eſſe, qui in Epiſcopum eligitur, non ante baptiſma, ſed poſt baptiſmum intelligendum eſt : ut à tempore videlicet baptiſmatis nullius criminis conſcientia mentem ejus remordeat* 3. ¶ *Criminis autem appellatio aliàs latè patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda* 4 *ſuper epiſtolam Jacobi* h : [Peccata, quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit & præcipit alterutrum confiteri, quia facile dimittuntur : quæcunque verò fiunt ex deliberatione, non, niſi per pœnitentiam. ¶ *Hinc etiam Auguſtinus ait :* [Nullum peccatum 5 eſt adeò veniale, quod non fiat fiat criminale, dum placet.] ¶ *Aliàs autem à demùm ſignificat, quæ ſemel commiſſa ad damnationem ſufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt, quæ niſi ſæpiùs iterata, & in conſuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent poſt mortem, non tamen æternaliter perdunt : quia etſi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non ſunt. Unde Auguſtinus in homilia* i *de igne purgatorio, exponens verba Apoſtoli :* [Si quis ſuper hoc fundamentum ædificaverit ligna, fœnum, & ſtipulam, &c.] *ait :* [Multi ſunt, qui lectionem iſtam malè intelligentes, falsâ ſecuritate decipiuntur : dum credunt, quòd ſi ſupra *k* fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari, & ipſi poſteà ad vitam perpetuam pervenire. Intellectus iſte, fratres chariſſimi, corrigendus eſt : quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dicit Apoſtolus *l*, [*Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem e*] non capitalia, ſed minuta peccata purgantur *m* : de quibus, etſi non omnia, vel aliqua commemoranda ſunt, ne aliquis ſe inaniter excuſare conetur, & dicat ſe neſcire, quæ ſint minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamvis Apoſtolus capitalia plura commemoraverit, nos tamen, (ne deſperationem facere videamur) breviter dicimus, quæ ſunt illa : ſacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio *n*, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, invidia, avaritia ; & ſi longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, ſi aſſidua ſit, in eorum numerum computantur *o*. Quicunque enim aliquod *p* de iſtis peccatis in ſe dominari cognoverit, niſi dignè ſe emendaverit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogaverit, & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne, de quo ait Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabit. Quæ autem ſint minuta peccata, licèt omnibus nota ſint, tamen quia longum eſt, ut omnia replicentur, opus eſt, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut in potu plùs accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata noverit pertinere : quoties plùs loquitur, quàm oportet, aut plùs tacet, quàm expedit : quoties pauperem importunè petentem exaſperat : quoties cùm corpore ſit ſanus, aliis jejunantibus prandere voluerit, aut ſomno deditus tardiùs ad Eccleſiam ſurgit : quoties, excepto deſiderio filiorum, nxorem ſuam cognoverit : quoties in carcere clauſos, aut in vinculis poſitos tardius requiſierit : quoties infirmos tardiùs viſitaverit : ſi diſcordes ad concordiam revocare neglexerit : ſi plùs aut proximum, aut uxorem, aut filium, aut ſervum exaſperaverit, quàm oportet : ſi amplius fuerit blanditus, quàm expedit : ſi cuicunque majori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit : ſi pauperibus eſurientibus, nimirùm *a* delicioſa, aut ſumptuoſa convivia ſibi præparaverit : ſi ſe in Eccleſia, aut extra Eccleſiam fabulis otioſis (de quibus in die judicii ratio reddenda eſt) occupaverit : ſi dum incautè juramus, & cùm hoc per aliquam neceſſitatem implere non poterimus, utique perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cùm ſcriptum *b* ſit : *Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.*]

1 ¶ Res contra] *Sic ferè in gloſſa ordinaria ad vocem illam :* irreprehenſibilem ; *& eſt epitome quædam verborum B. Hieronymi in epiſtola ad Oceanum, explanantis locum Apoſtoli ad Timotheum, & ad Titum.*

2 ¶ Unde ibi] *Id eſt non apud B. Paulum, ſed in gloſſa ordinaria, ad locum B. Pauli. Sumpta autem ſententia eſt ex B. Auguſtino, ex tractatu 41. ad c. 8 Joannis : ejuſq; verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infrà d. 81. c.* Apoſtolus.

3 ¶ Remordeat] *Sequebatur in vulgatis* |: unde Hieronymus ſcribit in eadem epiſtola ad Titum : *quæ verba ſunt inducta, quoniam in nullo manuſcripto ſunt inventa : habentur autem infrà ead. ante cap. primum.*

4 ¶ Unde Beda] *In commentariis ipſius ad c. 5. epiſtolæ Jacobi, ad illa verba :* confitemini alterutrum, *ſic legitur :* In hac autem ſententia illa debet eſſe diſcretio, ut quotidiana leviaque peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, eorumque quotidiana credamus oratione ſalvari : porrò gravioris lepræ immunditiam juxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter, & quanto tempote juſſerit, purificari curemus.

5 ¶ Nullum peccatum] *In gloſſa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba :* reus erit corporis & ſanguinis Domini, *citatur hæc ſententia ex B. Auguſt. homilia 24. in Joannem, in hæc verba :* Nullum peccatum veniale eſt, dum placet, quantumcunque parvum : ſicut mortale, ſi verè diſplicet, nullum judicatur.

C. IV. ¶ *Quæ ſunt venialia peccata, quæ poſt hanc vitam purgantur.*

Item Gregorius *Dialog. lib. 4. c. 39.*

Qualis hinc quiſque egreditur, talis in judicio præſentatur : ſed tamen de quibuſdam levibus culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo, quod veritas dicit : *c* [*Quia ſi quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſeculo remittetur ei, neque in futuro.*] In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de uno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, ſciunt, aut in non gravibus rebus error ignoran-

a *1. Timoth. 3.* b *Ex gloſſa interlineari ad eum locum.* c *cap. 1.* d *Epiſt. 83. & infra ead. c. primùm.* e *& in gloſſ. ordinaria, ad locum epiſt. ad Timotheum.* f *In gl. interlineari.* g *infrà diſt. 81. c. Apoſtolus.* h *Jacob. ult.* i *Sermone 41. de ſanctis, ſive 4. de animab. defunctorum.* k *1. Cor. 3.* l *Ibid.* m *Hic omittuntur aliquot B. Auguſt. verba.* n *vox iſta abeſt ab origin.* o *in eorum numero computatur.) orig.* p *aliqua) orig.*

a *Cibum non dederit, aut nimium. orig.* b *1. Corinth. 6.* c *Matth. 12.*

ignorantiæ, quæ cuncta etiam poſt mortem gravant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Auguſtinus *in libro de vera & falſa pœnitentia, c.18.*]

QUi *a* in aliud ſeculum diſtulit fructum converſionis, priùs purgandus eſt igne purgationis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo gravis eſt. Excellit enim omnem pœnam, quam unquam aliquis paſſus eſt in hac vita, vel pati 1 poteſt.

1 ¶ Vel pati poteſt.] *Hæc verba non ſunt in originali, neque infrà de pœn. diſt. 7. c. ult. §. fin. ubi hoc idem recitatur.*

Aliàs autem ea tantùm delicta ſignificat, quorum eſt perpetua infamia.

C. VI. ¶ *A die Baptiſmi ſine crimine debet inveniri, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.*

Unde Hieronymus b *ſcribit in eadem epiſtola ad Titum, cap. 1.*

PRimùm itaque ſine crimine jubetur eſſe *c* Epiſcopus, quod puto, alio verbo ad Timotheum, irreprehenſibilem nominatum: non quòd eo tantùm tempore, quo ordinandus eſt, ſine ullo ſit crimine, & præteritas maculas novâ converſatione diluerit; ſed *d* quòd ex eo tempore, quo in Chriſtum renatus eſt, nullâ peccati conſcientiâ remordeatur. Quomodo enim poteſt Præſes Eccleſiæ auferre malum de medio ejus, qui in delicto ſimili corruerit? aut quâ libertate corripere peccantem poteſt, cùm tacitus ſibi ipſe reſpondeat, eadem ſe admiſiſſe, quæ corripit?

Ecce, qui ordinandus eſt in Epiſcopum, non ſolùm tempore ſuæ ordinationis, ſed etiam omni tempore poſt Baptiſma à crimine immunis eſſe debet.

DISTINCTIO XXVI.

1 ps SEquitur *in utraque epiſtola* [unius *e* uxoris virum] *poſt baptiſma videlicet, non ante baptiſmum.*

C. I. ¶ *Poſt baptiſmum debet eſſe monogamus, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.*

Unde Hieronymus 1 *ſcribit ad Oceanum, epiſt. 83.*

UNius *f* uxoris virum, id eſt, monogamum, poſt baptiſmum. Si enim & antè conjugem habuit, quæ obierit, non ei imputatur, cui prorſus novo homini *g* nec ſtupra, nec alia, quæ antè fuerunt, jam obſunt.

1 ¶ Hieronymus] *Sententia quidem hujus, & ſequentis capitis ſunt Patrum, qui citantur, id eſt, Hieronymi, & Auguſtini: verba tamen ipſa potiùs videntur ſumpta ex collectaneis Bedæ, & ex gloſſa ordinaria, hujus quidem capitis in primam ad Timoth. c. 3. ſequentis verò in epiſtolam ad Titum, cap. 1.*

C. II. ¶ *Qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum aliam, ordinandus non eſt.*

Auguſtinus *verò contrà teſtatur, ſcribens* h *in epiſtola ad Titum.*

ACutiùs *i* intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum cenſuerunt: quia de Sacramento agitur, non de peccato 1. Nam in baptiſmo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit: [*Si* k *nupſerit virgo, non peccat,*] ſatis declaravit, nuptias non eſſe peccatum. Propter ſanctitatem autem Sacramenti, ſicut fœmina, ſi catechumena vitiata eſt, non poteſt baptiſmum inter Dei virgines conſecrari: ita non abſurdè viſum eſt, bigamum non peccâſſe, ſed normam Sacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. Et ſicut plures antiquorum Patrum uxores, ſignificaverunt futuras ex omnibus gentibus Eccleſias, uni viro ſubditas, id eſt, Chriſto: ita noſter Antiſtes, id eſt, Epiſcopus unius uxoris vir ſignificat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Chriſto ſubditam.

2 pars. ¶ Itaque ſicut duobus dominis ſervire *a*: ſic ab uno Deo apoſtatare, & in alterius ſuperſtitionem ire, non licet.

1 ¶ De peccato,] *Sequebatur,* propter ſanctitatem Sacramenti, ſicut ſi fœmina, &c. *Reſtitutus eſt totus hic locus ex gloſſa ordinaria. Nam apud B. Auguſtinum, & reliquos collectores copioſior etiam eſt.*

C. III. ¶ *Bigamus 1 probatur, qui ante Baptiſmum habuerit unam, & poſt Baptiſmum alteram.*

Item Innocentius *Ruffo, & Euſebio, & cæteris Epiſcopis Macedoniæ, epiſtol. 22. c. 2.*

DEinde *b* opponitur, non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiſerit uxorem, ſi poſt Baptiſmum fuerit aliam ſortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata ſit; quia illud conjugium per *c* Baptiſmi Sacramentum cum cæteris criminibus ſit ablutum *d*. Quòd cùm de una utique dicitur, certè, ſi tres habuerit in vetere poſitus homine uxores 2, erit ei, quæ poſt baptiſmum quarta eſt, ſic interpretantibus prima, & virginis æquè nomen accipiet, quæ quarta ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud non videat contra Apoſtoli eſſe præceptum, qui ait, *unius uxoris virum oportere* e *fieri Sacerdotem?* Sed objicitur, quòd in baptiſmo totum, quicquid in veteri homine geſtum eſt, ſit ſolutum. Dicite mihi (cum pace veſtra loquor) an crimina tantùm dimittuntur in baptiſmo, an & illa, quæ ſecundùm Domini *f* præcepta, ac Dei inſtituta complentur? Uxorem ducere, crimen eſt, an non eſt crimen? Si crimen eſt, ergò (præfatâ veniâ dixerim) erit auctor in culpa: qui, ut crimina committerentur, in *g* paradiſo præcepit 3, cùm ipſe eos benedixit. Si verò non eſt crimen, quia quod Deus inſtituit *h*, nefas ſit crimen appellari, & Salomon *i* addidit: [*Etenim à Deo præparatur viro uxor:*] quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod auctore Deo legitur conſummatum? Quid de talium filiis percenſetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis conſortio *k*, quia ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit uxor, eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii: quia non eſt legitimum matrimonium, niſi illud (ut vobis videtur) quod poſt baptiſmum aſſumitur? Ipſe Dominus, cùm interrogaretur à Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atq; exponeret fieri non debere, addidit: *l* [*Quod ergò Deus junxit, homo non ſeparet.*] At ne de his locutus eſſe credatur, qui 4 poſt baptiſmum ſortiuntur uxores, meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſponſum. ¶ Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una eademque ſit uxor ejus, qui ante catechumenus, poſteà ſit fidelis, filioſque ex ea, cùm eſſet catechumenus, ſuſceperit; ac poſteà alios, cùm fidelis: utrùm ſint appellandi fratres, an non habeant poſteà, defuncto patre, erciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quod cùm ita ſentire, atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacuâ magis opinione jactari, quàm aliquâ auctoritate roborari: cùm

a *Infrà de pœnit. diſt. 7. cap. ult. §. fin.* b *In commentariis al. cap. 1.* c *ſit] orig.* d *1. Corinth. 5.* e *1. Timoth. 3. & Tit. 1.* f *Beda, & gl. ord. 1. Tim. 3. ad hæc verba.* g *gl. non habet.* h *In gloſſ. ordinaria in cap. 1. epiſtola ad Titum: ſumpta tamen ſententia ex B. Auguſt. in lib. de bono conjugali, cap. 18.* i *28. q. 3. c. acutiùs. Ivo p. 8. cap. 294. Pann. l. 6. c. 60. Anſel. l. 9. c. 59. Polyc. l. 2. tit. 31.* k *1. Cor. 7.*

a *Matth. 6.* b *Burch. l. 4. c. 98. Ivo p. 1. cap. 292. & p. 8. cap. 303. Polyc. l. 6. tit. 4.* c *poſt] orig.* d *al. ablatum.* e *1. Tim. 3. ad Tit. cap. 1.* f *legis] orig.* g *Gen. 1.* h *junxit.] orig.* i *Prov. 19. 28. quæſt. 1. Nunquid.* k *al. conſortium.* l *Matth. 19.*

non poſſit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus conjunxit? Nunquid ſi quis catechumenus virtutibus ſtuduerit, humilitatem ſecutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemoſynas fecerit, morti deſtinatos quâlibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, caſtitatem tenuerit, quæro, ſi hæc, cùm fuerit factus fidelis, amittit, quia per baptiſmum, totum, quod vetus homo geſſerat, putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium *a* orationibus, atque eleemoſynis vacantem, Angelum audientem per revelationem, ipſumque 5 Petrum videntem; nunquid per baptiſmum hæc illi ablata ſunt, propter quæ ei baptiſmus videtur eſſe conceſſus? Si ita creditur, mihi credite, non modicùm erratur: quia quicquid benè geſtum fuerit, & ſecundùm præcepta legalia cuſtoditum, non poteſt facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum: & quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata, credi omninò non debet: eritque integrum æſtimare, aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cùm non dimiſſum ſit pro peccato, quòd *b* ex Dei ſit voluntate completum.

1 ¶ Bigamus] *Rubrica hujus capitis, & ſequentis, quæ in codicibus impreſſis erant tranſpoſita, in ſuum locum ex aliquot manuſcriptis ſunt reſtituta.*

2 ¶ Homine uxores] *Sic in omnibus manuſcriptis, & apud Burchardum, & Ivonem par. 1. c. 292. quamvis in originali & apud eundem Ivonem part. 8. cap. 308. paulò aliter, & obſcuriùs legatur.*

3 ¶ Præcepit] *In orig. & apud cæteros collect. legitur:* in paradiſo, cùm ipſe eos jungeret, benedixit.

4 ¶ Qui poſt baptiſmum] *Apud Burchardum, & Ivonem in prima parte legitur:* quæ poſt baptiſmum ſortiuntur. *Sed in originali, & apud Ivonem part. 8. in Pannormia, & infrà 28. q. 1. c.* nunquid, *hoc modo:* qui poſt baptiſmum uxores ſortiuntur. *Verùm ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

5 ¶ Ipſumque Petrum] *Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum eſt:* atque eleemoſynis revelationem, Petrumque ipſum vidiſſe. *Apud ipſum Innocentium in tomis Conciliorum;* per revelationem Angelum, Petrumque ipſum vidiſſe. *Apud Ivonem:* Petrum ipſum revelatione vidiſſe.

C. IV. ¶ *In baptiſmate culpa dimittitur, non lex conjugii aboletur.*

Item Ambroſius *lib. 1. de officiis, c. ult.*

UNa *c* tantùm, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipſo conjugio lex eſt, non iterare conjugium, nec ſecundæ conjugis ſortiri conjunctionem. Quod pleriſque mirum videtur, cur etiam ante baptiſmum iterata 1 conjugia electioni muneris, & prærogativæ ordinationis impedimenta generent; cùm etiam delicta obeſſe non ſoleant, ſi lavacri remiſſa fuerint ſacramento. Sed intelligere debemus, quia in baptiſmo culpa dimitti poteſt, lex aboleri non poteſt. In conjugio non culpa, ſed lex eſt. Quod culpæ eſt igitur, in baptiſmo relaxatur: quod legis eſt, in conjugio non ſolvitur. Quomodo autem poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe conjugia frequentaverit?

1 ¶ Iterata] *Apud B. Ambroſium locus hic variè legitur. Nam in antiquis impreſſionibus habetur,* iterato conjugio: *in recentioribus verò,* iterati conjugii. *Itemq; in Pannormia, & apud Ivonem. In his tamen, quæ ſequuntur, concordat, ſic legendo,* ad electionem muneris, & prærogativam ordinationis impedimenta generentur.

Joannes etiam Baptiſta, dum Herodem ab inceſtu prohiberet, dicens: [Non *d* licet tibi habere uxorem fratris tui;] *evidenter oſtendit, inter infideles conjugia eſſe. Unde datur intelligi, quòd bigami dicuntur, non ſolùm, qui poſt baptiſma conjugia frequentant, ſed etiam, qui ante baptiſmum unam, & poſt baptiſmum alteram habuiſſe probantur. Bigamus verò in Sacerdotem ordinari non debet: non quia deliquerit ſecundam accipiendo uxorem, ſed quia prærogativâ exutus eſt Sacerdotis.*

a *Act. 10.* b *al. quia.* c *Ivo p. 8. c. 291. Pann. l. 6. c. 64.* d *Matth. 14.*

C. V. ¶ *Non peccat Bigamus, ſed prærogativâ Sacerdotis exuitur.*

Unde Ambroſius *ad Vercellenſes, lib. 10. epiſt. 82. ait.*

QUi *a* ſine crimine eſt unius uxoris vir, tenetur *b* ad legem Sacerdotii ſuſcipiendi. Qui autem iteraverit conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogativâ exuitur Sacerdotis.

DISTINCTIO XXVII.

1 ps QUòd autem unius uxoris vir Epiſcopus eſſe jubetur, quæritur: an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum? ut tempore ſuæ adminiſtrationis, ejus poſſit copulâ fungi, quam unicam, & virginem ſibi deſponſavit.

C. I. ¶ *Non ordinetur Diaconus, niſi caſtitatem fuerit profeſſus.*

Hoc Martinus *c* Papa *prohibet dicens.*

DIaconus *d* qui eligitur, ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur. Quòd ſi in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & poſteà matrimonium deſideraverit, alienus ſit à miniſterio, & vacet à Clero.

Hâc auctoritate datur intelligi, quòd illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec Diaconi, nec Sacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. ¶ *Si verò Diaconus à miniſterio ceſſare voluerit, contracto matrimonio licitè poteſt uti. Nam etſi in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit; tamen tanta eſt vis in ſacramento conjugii, quòd nec ex violatione voti poteſt diſſolvi ipſum conjugium.*

C. II. ¶ *Nubentes poſt votum, non ſunt adinvicem ſeparandi.*

Unde Auguſtinus 1 *in libro de bono viduitatis ad Julianam viduam, cap. 10.*

2 ps QUidam *e* nubentes poſt votum aſſerunt adulteros eſſe. Ego autem dico, quòd graviter peccent, qui tales dividunt.

1 ¶ Auguſtinus] *Verba propria hujus capitis non ſunt inventa apud B. Auguſtinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omninò autem intelligendum eſt de voto ſimplici, ut Gratianus in fine hujus diſtinctionis exponit.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *in pœnitentiali.*

SI *f* vir ſimplex 1 votum virginitatis habens adjungitur uxori, poſteà non dimittat uxorem, ſed tribus annis pœniteat.

1 ¶ Simplex] *Abeſt vox iſta ab omnibus manuſcriptis, & infrà 27. q. 1. cap.* ſi quis votum. *etiam ab impreſſis. In aliquot tamen pervetuſtis, eſt gloſſa interlinearis.*

C. IV. ¶ *Damnabile eſt voventibus virginitatem, velle nubere.*

Hieronymus 1 *verò econtrà ſcribit.*

VOventibus *g* virginitatem, non ſolùm nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt.

1 ¶ Hieronymus] *Gratianus hic, & infrà 17. q. 1. c.* voventibus. *& Magiſter ſententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non eſt inventum. In gloſſa ordinaria 1. Tim. cap. 5. ad ea verba,* habentes damnationem, *refertur ex B. Auguſtino, cujus propria verba habentur infrà c.* nuptiarum *17. q. 1. poſt principium.*

a *Ivo p. 8. c. 290. Pann. l. 6 c. 63.* b *al. teneatur.* c *Apud Martinum Bracharenſem, c. 39.* d *Diſt. 28. diaconi. Ivo part. 6. cap. 376. Pannorm. l. 3. c. 97.* e *Infrà 27. q. 1. cap. nuptiarum. §. proinde.* f *Ibid. c. ſi quis votum.* g *Infrà 17. q. 1. c. voventib. Sent. 4. diſt. 38.*

C. V.

C. V. ¶ *Damnationem habebit, ſi nupſerit, quæ virginitatem vovit.*

Idem *contra Jovinianum, lib. 1.*

SI *a* nupſerit virgo, non peccat *b*: non illa virgo, quæ ſemet *c* Dei cultui dedicavit. Harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationem; quia *d* primam fidem irritam fecit.

C. VI. ¶ *Quæ ſanctimonialem ſe eſſe finxerat, nubere non valet.*

Item Nicolaus Papa *ad Albinum* e *Viennenſ. Eccleſiæ Archiepiſcopum.*

QUod *f* interrogâſti de fœmina, quæ poſt obitum mariti ſui ſacrum velamen ſuper caput ſuum impoſuit, & finxit ſe ſub eodem velamine ſanctimonialem eſſe, poſteà verò ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocriſim Eccleſiaſticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto ſuo permanſit, ut pœnitentiam agat de illuſione nefanda, & revertatur ad id, quod ſpopondit, & in ſacro miniſterio *g* permaneat, quod inchoavit.

C. VII. PALEA.

NAm *h* ſi conſenſerimus, quòd omnia ſacramenta Eccleſiaſtica quiſque, prout vult, fingat, & non verè faciat, omnis ordo Eccleſiaſticus turbabitur; nec catholicæ fidei jura conſiſtunt, nec canones ſacri ritè obſervantur. Quid enim profuit Simoni *i* Mago baptiſmum ſacrum ficte ſuſcipere, & in Chriſtianitate permanſurum ſe finxiſſe, cùm per Apoſtolum, fraude ejus detectâ, quod ſibi futurum eſſet, prænunciatum fuit? Ait enim: [*Pecunia tua tecum ſit in perditionem: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.*] Ideò tales, niſi reſipiſcant, ſpirituali gladio percutere cenſemus. Non *k enim fas eſt Spiritui Sancto mentiri*, ſicut Ananias, & Saphira mentiti ſunt, & ſtatim perierunt.

¶ *Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur ſine nomine* Paleæ,*) eſt conjunctum ſuperiori, quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem. In Pannormia autem eſt ſejunctum.*

C. VIII. ¶ *In ſacris Ordinibus conſtituti, non ducant uxores: & ſi duxerint, ſeparentur.*

Item Calixtus Papa II.

PResbyteris 1, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere, penitùs interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujuſmodi perſonis disjungi, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere, juxta ſacrorum canonum diffinitiones judicamus.

1 ¶ Presbyteris] *Hic canon inventus eſt in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cujuſdam Concilii ab Urbano II. habiti, c. 2. ex eodem verò Concilio ſunt canones*, Alienationes. *12. q. 2. &* Paternarum. *24. q. 3.*

¶ *Hìc diſtinguendum eſt, quòd voventium alii ſunt ſimpliciter voventes, de quibus Auguſtinus & Theodorus locuti ſunt: alii ſunt, quibus poſt votum benedictio accedit conſecrationis, vel propoſitum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus ſcripſerunt.*

C. IX. ¶ *Inceſtæ ſunt virgines, quæ poſt conſecrationem nubunt.*

Unde idem Hieronymus *contra eundem Jovinianum lib. 1. ſcribens, ait.*

VIrgines *l*, quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ.

a *Ivo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 192. 1. Corinth. 7.* b *peccavit.*] *Hier.* c *al. quæ ſemel.* d *1. Tim. 5.* e *Valdè variant hæc nomina in exemplaribus, & Burch. & Ivone.* f *Burch. l. 8. c. 47. Ivo part. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205.* g *al. miniſterio inchoavit.* h *Burch. & Ivo ibid. Pannor. l. 3. c. 206.* i *Act. 8.* k *Act. 5.* l *Ivo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 193.*

DISTINCTIO XXVIII.

1 ps ECce, oſtenſum eſt, quòd nolentes vovere continentiam, nec ad Subdiaconatum, nec ad ſuperiores poſſunt gradus conſcendere. *Unde ad Subdiaconatum accedentes, non ſine voto caſtitatis jubentur admitti, auctoritate B.* Gregorii, *qui ſcribens Petro Subdiacono lib. 1. epiſtolâ 42. in fine ait.*

C. I. ¶ *Non fiat Subdiaconus, qui ſe caſtè victurum non promiſerit.*

NUllum *a* facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit. *& nonnullis interjectis:* Quia nullus ad miniſterium altaris accedere debet, niſi cujus caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

C. II. ¶ *Subdiaconus, & ſuprà conſtituti incontinentes, uxorem, aut concubinam ducentes, Eccleſiaſtico beneficio, & officio careant.*

Item Innocentius *in Concilio Rom. c. 5.*

DEcernimus *b*, ut ii, qui in ordine Subdiaconatûs *c* & ſuprà, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque Eccleſiaſtico beneficio careant. Cùm enim ipſi templum, vaſa Domini, & ſacrarium Spiritûs ſancti debeant eſſe, & dici, indignum eſt, eos cubilibus & immunditiis deſervire.

C. III. ¶ *Caſtè ſe victuros promittant, in Diaconos vel Presbyteros ordinandi.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 26.*

2 ps QUando *d* Presbyteri, aut Diaconi per parochias conſtituuntur; oportet eos primùm profeſſionem 6 Epiſcopo ſuo facere, ut caſtè, & purè *e* vivant ſub Dei timore, ut dum eos talis profeſſio obligaverit, vitæ ſanctæ diſciplinam *f* retineant.

C. IV. ¶ *Qui longam corporis ſui continentiam non habet, in Epiſcopum eligi non debet.*

Item Gregorius *Clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, lib. 8. epiſt. 40.*

3 ps PRiuſquam *g* ad nos ſcripta veſtra diſcurrerent *h*, Joannem Diaconum, qui ab altera parte electus eſt, parvulam habere filiam, ex quorundam relatione cognovimus. Unde, ſi rationem voluiſſent attendere, nec alii eum eligere, nec ipſe debuerat conſentire. Nam quâ præſumptione ad Epiſcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis ſui continentiam, filiolâ 1 teſte, convincitur non habere?

1 ¶ Filiolâ] *Sic emendatum eſt ex originali, Anſelmo, & Polycarpo, cùm anteà legeretur,* filia. *Superiùs etiam dixerat,* parvulam filiam, *quibus vocibus recens incontinentia manifeſtè exprimitur.*

C. V. ¶ *Ad Subdiaconatum acceſſuri continentiam profiteantur.*

Item ex Concilio Toletano II. *c. 1.*

4 ps DE iis *i*, quos voluntas parentum à primis infantiæ annis Clericatûs 1 officio mancipavit, ſtatuimus obſervandum, ut mox detonſi, vel miniſterio 2 Lectorum traditi, in domo Eccleſiæ ſub Epiſcopali præſentia à præpoſito ſibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum ætatis ſuæ compleverint annum, coram totius Cleri, plebiſque conſpectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis (Deo inſpirante) placuerit, & promiſſionem *k*

a *Infrà diſt. 41. ante triennium.* b *Pann. lib. 8. cap. 142.* c *Diaconatûs*] *Pann.* d *Burch. l. 2. c. 157. Anſel. lib. 7. c. 106. Ivo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. l. 3. c. 22.* e *al. piè.* f *al. diſciplina retineat.*] *Cod. Regius.* g *Anſ. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2.* h *al. recurrerent.*] *al. diſcurriſſent.* i *Anſ. l. 7. c. 42.* 6 *al. profeſſionem.*

caſtimoniæ ſuæ abſque conjugali neceſſitate ſpoponderint ſervaturos; hi tanquam appetitores arctiſſimæ vitæ, leviſſimo Domini jugo ſubdantur; ac primò Subdiaconatûs miniſterium, habitâ probatione profeſſionis ſuæ, à vigeſimo anno ſuſcipiant. Quòd ſi inculpabiliter, ac inoffenſè vigeſimum quintum annum ætatis ſuæ peregerint, ad Diaconatûs officium, (ſi ſcienter implere poſſe ab Epiſcopo comprobantur) promoveri debent. Cavendum tamen eſt his, ne quando ſuæ ſponſionis immemores, ad terrenas nuptias, aut ad furtivos *a* concubitus ultrà recurrant. Quod ſi fortè fecerint, ut ſacrilegii rei *b* ab Eccleſia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus; ita ut cùm provectæ ætatis in conjugio poſiti, renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint, ad ſacros Ordines *c* adſpirent.

1 ¶ Clericatûs] *In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis Conciliorum legitur,* in Clericatûs officio, vel Monachali, [al. Monachi] poſuit. *Sed in codice Lucenſi Regio habetur eodem modo, atque apud Gratianum.*

2 ¶ Miniſterio Lectorum] *In omnibus codicibus Conciliorum antè citatis (etiam Lucenſi) legitur,* miniſterio electorum. *Verùm in epiſtola prima Syricii ad Himerium, c. 9. & Innocentii 24. c. 5. (ubi de eadem ferè re agitur) eſt,* Lectorum miniſterio ſeu officio.

C. VI. *In conjugio conſtitutus ad Sacerdotium aſſumi non debet.*

Item ex Concilio Arelatenſi II. *c. 2.*

3 ps ASſumi *d* aliquem ad Sacerdotium in conjugii vinculo conſtitutum non oportet, niſi fuerit promiſſa converſio.

C. VII. ¶ *Non ordinentur Diaconi, qui caſtitatem non profitentur.*

Item ex eodem 3.

PRæterea 1 placuit, ut deinceps non ordinentur Diaconi, niſi qui priùs converſionis propoſito profeſſi fuerint caſtitatem.

1 ¶ Præterea] *In Arelatenſibus, quæ extant, hic ipſe penitùs canon non invenitur. Sed ſententia habetur in tertio c. 2. in fine.*

¶ *Verùm illa priori auctoritate Diaconis videtur permitti conjugium, cùm ad Sacerdotium tantùm conjugati prohibeantur aſſumi. Porrò ſequenti auctoritate videtur permitti Subdiaconis, cùm de Diaconis ſpecialiter præcipitur, ut ſine probatione caſtitatis non ordinentur.*

C. VIII. ¶ *Diaconi non prohibeantur à miniſterio, ſi in ordinatione dicunt ſe continere non poſſe.*

Hoc idem in Ancyrana Synodo *videtur eſſe permiſſum, in qua, c. 10. (al. 9.) ſic ſtatutum eſt.*

DIaconi *e* quicunque, cùm ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt, dicentes, velle ſe habere uxores, nec poſſe ſe continere; hi ſi poſteà ad nuptias venerint, maneant in miniſterio, propterea quòd his Epiſcopus licentiam dederit. Quicunque ſanè tacuerunt, & ſuſceperunt manûs impoſitionem, profeſſi continentiam, ſi poſteà ad nuptias venerint, à miniſterio ceſſare debebunt.

C. IX. ¶ *Presbyter ducens uxorem, ab ordine deponatur.*

Item ex Concilio Neocæſarienſi, *c. 1.*

6 ¶s PResbyter *f* ſi uxorem duxerit, ab Ordine ſuo illum deponi debere: Quòd ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, extra Eccleſiam abjici, & ad pœnitentiam inter Laicos 1 redigi oportet.

1 ¶ Inter Laicos] *Græcè legitur,* ἐξωθεῖσθαι τέλειον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν: *quæ Dionyſius Exiguus vertit;* amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. *Ubi nulla mentio fit pœnitentiæ inter Laicos agendæ: de qua re copioſiùs dicetur infrà 30. diſt. c. fin.*

C. X. ¶ *De eo, qui relictam cujuſdam Diaconi duxit uxorem.*

Item Gregorius *lib. 11. epiſt. 60.*

7 ps QUia *a* ſunt culpæ, in quibus culpa eſt, relaxare vindictam, quærenda ſemper eſt veritas, ut inquiri debeat, utrùm accuſatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta ſubducat. Itaque pervenit ad nos Fantinum *b* defenſorem ultionem exercere in Petrum latorem præſentium voluiſſe, pro eo, quòd (quantum dicitur) relictam cujuſdam Diaconi, tempore, quo conductor fuit, merito tradiderit. Sed quoniam iſte conjugem Diaconi aſſerit non fuiſſe, dicens, nec eam virginem *c* ad eum veniſſe; denique *d* nec religioſam mutâſſe veſtem, poſtquam ille in ſacro ordine promotus eſt; adjiciens etiam, priuſquam ad Diaconum perveniret, & poſteà, pravâ illam opinione vixiſſe: Ideò fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut cum Dei, ſicut decet, timore cauſam hanc ſubtili omninò inveſtigatione perquirat, ut, ſi in conjugio Diaconi mulierem, de qua agitur, fuiſſe conſtiterit, & ſupraſcriptus lator memorato defenſori, & rectori patrimonii, ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione ii, qui malè ſociati ſunt, disjungantur. Si verò in ejus conjugio non fuit, memoratum Fantinum ex noſtro mandato commonere te volumus, ut ei facere nil præſumat, nec falſa *e* illum accuſatio apud eum in aliquo prægravet.

C. XI. ¶ *De uxore Presbyteri, vel Diaconi, ſi aliis ſe conjunxerit.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c. 15.*

SI ſe cuiquam mulier duplici conjugio, Presbyteri, vel Diaconi relicta conjunxerit, aut *f* ſeparentur: aut certè, ſi in criminis *g* intentione perſtiterint, pari excommunicatione plectantur.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

SI *h* quæ vidua Epiſcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi maritum acceperit, nullus Clericus, nulla religioſa perſona *i* cum ea convivium ſumat, nunquam communicet; morienti tamen *k* ei ſacramenta ſubveniant.

C. XIII. ¶ *Cujuſdam Epiſcopi ordinatio differtur, quia uxorem habet, & filios.*

Item 1 Pelagius *Cethego patricio.*

8 ps DE *l* Syracuſanæ urbis Antiſtite optaveramus in ipſo initio, gloriæ veſtræ deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio ipſius non paucis temporibus ordinationem differre Sacerdotii coëgiſſet, ob hoc, quòd vel perſonæ qualitas (ſicut & vos meliùs noſtis) vel ſuperſtes uxor, aut filii (per quos Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia) noſtros animos diutiùs ab ejus ordinatione ſuſpenderent. Et quantùm ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno diſtulimus, opinantes, quòd in melius Syracuſanorum provenire poſſet electio. Sed quia in voluntatis ſuæ propoſito irrevocabiliter perſtiterunt, & nullus eſt alius in eadem reper-

a *al. abortivos.* b *al. rei damnentur, & ab] orig. manuſcr. reg.* c *al. gradus.* d *Paulò aliter in orig.* e *Pann. lib. 3. cap. 87. Polyc. l. 5. t. 31.* f *Burchard. lib. 2. cap. 108. Ivo part. 6. cap. 185. Pannorm. lib. 3. cap. 91.*

a *Ivo part. 9. cap. 126.* b *Ivo part. 6. cap. 84.* c *virginem illam] orig.* d *ut nec religioſam veſtem mutare præſumeret.] in orig. & apud Ivonem.* e *Eſt etiam apud Ivonem, non autem in orig.* f *al. caſtigati.] al. caſtitate ſervatâ ſeparentur.* g *al. criminum.* h *Apud Martinum Brachar. c. 29. & Concil. Tolet. 1. cap. 18.* i *abeſt à Concilio.* k *al. tantum.* l *Anſel. lib. 6. c. 42. al. 46. Polyc. lib. 2. tit. 1.*

tus Ec-

tus Eccleſia, niſi longioribus adhuc temporum differretur ſpatiis; ne paulò ampliùs inſanirent (ſicut filii noſtri magnifici viri Prætoris teſtificatione didicimus) inter hujuſmodi ambiguitates illud conſultiùs judicavimus faciendum, ut congruâ providentiâ cauſam, propter quam principalis conſtitutio *a* habentem filios, & uxorem ad Epiſcopatûs ordinem promoveri prohibet, ſalvâ diſpoſitione conſilii *b*, muniremus. Qua de re ſummo ſtudio ab eodem Syracuſanæ urbis Epiſcopo, priuſquam à nobis contingeret ordinari, hujuſmodi exegimus cautionem, per quam & ſuam fateretur, quantula eſſet, præſentis temporis habitâ rerum deſcriptione, ſubſtantiam; & nihil unquam per ſe, aut per filios, & uxorem, ſive quamlibet propinquam aut domeſticam, vel extraneam fortè perſonam, de rebus uſurparet Eccleſiæ, & univerſa ſui Epiſcopatûs quæſita tempore, Eccleſiæ ſuæ dominio ſociaret: nihil ultra id, quod modò deſcriptum eſt, filiis ſuis, vel hæredibus relicturus.

1 ¶ Item Pelagius] *Anſelmus, & auctor Polycarpi ex eadem epiſtola referunt hæc, quæ caput iſtud antecedunt:* Quòd de ordinando Eccleſiæ Catinenſis Epiſcopo, ſalubris electione judicii fieri deſideràſtis, agnovimus: confeſtim ſequenti die eum juxta morem diſcutientes, tertio, quo venit, die, Epiſcopum conſecravimus: ſimili quidem modo de Syracuſanæ, *& quæ ſequuntur. In Polycarpo tamen inſcriptio eſt:* Gelaſius Papa Ceto. *Ivo autem in epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem, quæ incipit,* Cauſam Beluacenſis, &c. *ita ſcribit:* Si enim Papa Gelaſius quondam Syracuſanæ urbis electum, uxorem habentem, & filios, interveniente Cethego patricio, &c.

¶ *Ecce hâc auctoritate electus in Epiſcopatum non prohibetur* 2 *habere uxorem, & filios. Eligi autem ad Epiſcopatum non debet, niſi aut Sacerdos, aut Diaconus: Subdiaconus verò non, niſi neceſſitate cogente: ſive ergò Presbyter, ſive Diaconus, ſive Subdiaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis ordinibus conſtituti, licitè* c *matrimonio uti poſſunt.* ¶ *Quia ergò auctoritate Gregorii, qui relictam Diaconi uxorem marito tradidit, puniendus eſt; item in Neocæſarienſi Concilio, Presbyter ducens uxorem, non Diaconus, jubetur deponi; item in Ancyrana Synodo, Diaconi, qui in ordinatione ſua dicunt, ſe velle habere uxores, ſi poſteà venerint ad nuptias, non prohibentur à miniſterio: patet, quòd nec Diaconi, nec Subdiaconi ſunt prohibendi à conjugio. Sed quod de electione objicitur, verum quidem eſt in Epiſcopatum non eligendum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutum: ſed ipſum uxorem habere, & filios, non repugnat præmiſſis auctoritatibus de continentia Clericorum.* ¶ *In Laicali enim habitu, vel in minoribus ordinibus conſtitutus, potuit habere uxorem, & filios: & ſi poſteà ex conſenſu uxoris continentiam profeſſus, Subdiaconatum, vel Diaconatum, vel Presbyterii gradum adeptus fuerat, attamen uxori, & filiis ipſum neceſſaria ſubminiſtrare oportebat.* ¶ *Illud autem Gregorii duobus modis ſolvitur: vel quia Eccleſia illa, cui Diaconus ille miniſtraverat* d, *nondum continentiæ votum ſuſceperat in Diaconis & reliquis miniſtris; vel quia (ſicut de electo in Epiſcopum anteà ſcriptum eſt) ante Subdiaconatum memoratus Diaconus eam in uxorem duxerat.* ¶ *Illud autem Neocæſarienſis Concilii & Ancyranæ Synodi, vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia miniſtrorum altaris. Ex loco, quia utraque Synodus Orientalis eſt, & Orientalis Eccleſia non ſuſcipit generale votum caſtitatis: hoc tamen diligenti obſervatione cuſtodit, ut poſt adeptum Sacerdotium, defunctâ priore uxore, cum qua Sacerdos factus fuerat, ſi alteram duxerit, deponatur.*

2 ¶ Non prohibetur] *A pleriſque vetuſtis exemplaribus abeſt dictio,* non: *Retenta tamen eſt, quoniam hîc Gratianus in alteram partem diſputando, ex canonibus priùs citatis, præ ſe fert hoc probare, Subdiaconis, Diaconis, atque etiam Presbyteris, non fuiſſe prohibitum uſum conjugii. Quod tamen qualiter accipiendum ſit, ipſe poſteà declarat à verſic.* Sed quod, *uſque ad verſ.* illud autem, *Hac de re agitur etiam infrà in notatione ad principium diſt. 31.*

a *Novella 6. & 123. in princ.* b *al. Concilii.*] *Gratiani.* c *al. legitimè.* d *al. militaverat.*

C. XIV. ¶ *Presbyter cauſâ religionis non contemnat propriam uxorem.*

Item opponitur illud, quod legitur in canone Apoſtolorum, *c. 6. al. 5.*

9 SI *a* quis docuerit, Sacerdotem ſub obtentu reli-
ps gionis propriam uxorem contemnere, anathema ſit.

¶ *Gratianus refert ſenſum canonis, cæteri collectores ipſa etiam ferè verba.*

C. XV. ¶ *Anathema ſit, qui Presbyterum conjugatum diſcernit à communione, nuptiarum occaſione.*

Item ex Concilio Gangrenſi, *c. 4.*

SI quis *b* diſcernit Presbyterum conjugatum, tanquam occaſione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideò ſe abſtinet, anathema ſit.

¶ *Græcè eſt,* Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. *id eſt:* Si quis ſecernat ſe à Presbytero, qui uxorem duxit, tanquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema ſit. *quæ verſio non multùm diſcrepat à verſione Dionyſii Exigui.*

C. XVI. ¶ *Ab officio abſtineat Presbyter non legalibus nuptiis detentus.*

Item ex ſexta Synodo in Trullo, *c. 26.*

10 PResbyterum *c* per ignorantiam non legalibus nu-
ps ptiis detentum, cathedram quidem habere, ſed ab officio 1 abſtinere præcipimus: ſufficit enim hujuſmodi indulgentia ei. Quia benedicere aliis, eum, qui vulnera ſua debet curare, conſequens non eſt. Benedictio enim ſanctificationis traditio eſt. Qui verò hanc non habet propter delictum *d* ignorantiæ, quomodo aliis tradet? Non igitur publicè, neque privatè benedicat; nec corpus Domini diſpenſet aliis; nec alio modo miniſtret: ſed ſufficiat ei, quòd præſidet, & imploret à Deo, ut dimittatur ei iniquitas ignorantiæ ſuæ. Manifeſtum eſt autem, quòd hujuſmodi non legitimæ nuptiæ ſolventur, & nullatenus vir acceſſum habebit ad eam, propter quam ſacro miniſterio privatus eſt.

1 ¶ Ab officio] *Græcè eſt,* τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν, *id eſt,* à cæteris officiis.

C. XVII. ¶ *De Presbyteris non eſt Laicis judicandum.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c. 70.*

11 COnſulendum *e* decernitis, utrum Presbyterum 1
ps habentem uxorem debeatis ſuſtentare, & honorare; an à vobis projicere. Ad quod reſpondemus; quoniam licèt ipſi valdè ſint reprehenſibiles; vos tamen Deum convenit imitari, *qui* f *ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos.* Dejicere verò eum à vobis ideò non debetis, quoniam nec Judam Dominus, cùm eſſet mendax diſcipulus, de numero Apoſtolorum ejecit. Verùm de Presbyteris, vobis, qui Laici eſtis, nec judicandum eſt, nec de eorum vita quidpiam inveſtigandum; ſed Epiſcoporum judicio, quicquid eſt, per omnia reſervandum.

a *Burchard. lib. 1. cap. 78. Ivo part. 5. c. 184. Pannorm. l. 3. cap. 113.* b *Burchard. lib. 3. cap. 75. Ivo part. 2. cap. 128. & part. 3. cap. 158.* c *Simile etiam in 3. canon. ejuſdem Synodi, & apud Baſilium in epiſt. ad Amphilochium, cap. 27.* d τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα. e *Ivo p. 2. c. 82. Pannorm. l. 5. c. 12.* f *Matth. 5.*

1 ¶ Presbyterum] In ultimo cap. harum reſponſionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium: multos apud ſe eſſe Græcos, & Armenos, & alios, qui diverſa docerent. Nondum enim à Romana ſede Epiſcopum, aut Presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, ſi Presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

DISTINCTIO XXIX.

SEd notandum eſt, quòd ſecundùm Iſidorum, pleraque capitula ex cauſa, ex loco, ex tempore, ex perſona conſideranda ſunt.

C. I. ¶ Ex tempore, loco, & perſona, & cauſa regula canonum intelliguntur.

Ait enim Iſidorus.

SCiendum eſt, quòd pleraque capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt, quorum modi, quia medullitùs non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cùm antè judicant, quàm intelligant; antè inculpant, quàm iterando lecta perquirant.

C. II. ¶ Pro diverſitate rerum temperantur regulæ ſanctorum.

Hinc etiam Gregorius ait.

REgulæ a ſanctorum Patrum pro tempore, loco, & perſona, & negotio, inſtante neceſſitate, traditæ ſunt.

C. III. ¶ Pro diverſitate locorum, temporum, & hominum, ſcripturæ intelligendæ ſunt.

Item Hieronymus in proœmio epiſtolæ ad Epheſos.

NEceſſe eſt, ut juxta diverſitates locorum, & temporum, & hominum, quibus 1 ſcriptæ ſunt, diverſas cauſas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Joannes b in Apocalypſi ſua, ad ſeptem ſcribens Eccleſias, in unaquaque earum ſpecialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat: ita & ſanctus Apoſtolus Paulus, per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis: nec ad inſtar imperiti Medici uno collyrio omnium oculos vult curare.

1 ¶ Quibus ſcriptæ] Anteà legebatur, quibus diverſæ ſcripturæ factæ ſunt. Emendatum eſt ex manuſcriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.

DISTINCTIO XXX.

1 ps ILlud autem, quod in canone Apoſtolorum, & in Gangrenſi Concilio, & in ſexta Synodo legitur, ex cauſa conſideratur, & ex tempore. Cauſa fuit hæreſis Manichæorum 1, quia conjugium deteſtabantur, ſicut etiam quorundam ſuperſtitio, multa in Catholicorum deteſtationem introduxiſſe invenitur, contra quos in Gangrenſi Concilio capitibus ſexdecim ſtatutum legitur.

1 ¶ Manichæorum,] Propriè Gangrenſis Synodus ſtatuit contra Euſtathianos, ut ſuprà diſt. 16. c. prima adnotatio. Sed hunc errorem Euſtathiani hauſerant à Manichæis.

C. I. ¶ De multimoda ſuperſtitione hæreticorum, quos Gangrenſe Concilium anathematizavit.

SI c qui filii parentes, maximè fideles, deſeruerint occaſione Dei cultus, hoc juſtum eſſe judicantes, & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipſum 1 in eis venerentur, quòd fideles ſunt, anathema ſint d.

¶ In aliquot vetuſtis exemplaribus hæc omnia, quæ hìc citantur ex Concilio Gangrenſi, unico capite, & conjunctâ oratione leguntur. Sunt autem ex priſca verſione. Sed ea, quæ eſt Dionyſii Exigui, longè magis reſpondet originali Græco quamvis neque ipſa uſquequaque.

1 ¶ Ut hoc ipſum] Græcè eſt, Προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. Id eſt, Quòd ſcilicet divinus cultus apud ipſos omnibus rebus præferatur.

C. II. ¶ De eodem.

Item ex eodem, cap. 17.

QUæcunque a mulier, religioni 1 judicans convenire, comam ſibi amputaverit, quam Deus ad velamen ejus 2, & ad memoriam ſubjectionis illi dedit, tanquam reſolvens jus ſubjectionis, anathema ſit.

1 ¶ Religioni] Græcè eſt, Διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, id eſt, Ob eam, quæ exiſtimatur pietatis exercitatio: quod Dionyſius vertit; propter divinum cultum, ut exiſtimat. Græci enim religioſorum, quos nos dicimus, vitam propriè ἄσκησιν nominabant. Burchardus, & Ivo in part. 7. ſecuti ſunt verſionem Dionyſii, in octava autem Ivo priſcam.

2 ¶ Ad velamen ejus] Hæc non ſunt in Græco originali, neque in verſione Dionyſii. Videntur autem ſumpta ex epiſt. prima ad Corinth. c. 11.

C. III. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 14.

SI qua b mulier derelicto viro diſcedere voluerit, ſoluto vinculo conjugali, nuptias condemnando c, anathema ſit.

C. IV. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 10.

SI d quis propter Deum virginitatem profeſſus, in conjugio poſitos per arrogantiam vituperavit, anathema ſit.

C. V. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 9.

SI e quis vel virginitatem, vel continentiam profeſſus 1, tanquam abominabiles nuptias judicat, & non propter hoc ſolùm, quòd continentiæ, & virginitatis bonum, ſanctum propoſitum eſt, anathema ſit.

1 ¶ Profeſſus,] Hìc erat additum, in conjugio: quod neque eſt in canone Græco, neque etiam in Latino, qui citatur infrà diſt. 31. c. quicunque. neque in multis manuſcriptis Gratiani codicibus.

C. VI. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 13.

SI f qua mulier ſuo propoſito utile judicans, ut virili veſte utatur, propter hoc virilem habitum imitetur 1, anathema ſit.

1 ¶ Imitetur,] Græcè legitur, Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι, quæ Dionyſius Exiguus aptè vertit, & pro ſolito muliebri amictu virilem ſumit; ſicque habet Burchardus, & ferè etiam Ivo.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex eodem, c. 18.

SI quis g tanquam hoc continentiæ convenire judicans, die Dominico jejunaverit, in ejuſdem 1 diei contemptum, anathema ſit.

1 ¶ In ejuſdem] In originali hujus priſcæ verſionis eſt, aut in ejuſdem diei contemptum: quod in verſione Dionyſii, quam attulerunt Burchardus, & Ivo, iſtis vocibus videtur exprimi, aut contumaciam, al. propter contumaciam. Sed in Græco vulgato nihil eſt, quod iſtis reſpondeat.

a Anſelm. lib. 4. cap. 53. b Apocal. 1. c Ivo part. 8. c. 115. d al. ſit.

a Burch. lib. 8. cap. 62. Ivo part. 3. cap. 80. & part. 8. cap. 320. b Ivo part. 8. cap. 226. & 317. c al. contemnendo. d Reperitur infrà diſt. 31. c. quicunque, ex verſione Dionyſ. Burch. l. 8. c. 64. Ivo part. 7. cap. 82. & part. 8. cap. 316. & hoc ſecundo loco ex hac eadem verſione. e Burch. lib. 8. cap. 61. Ivo part. 7. cap. 78. f Burch. l. 8. cap. 50. Ivo part. 7. cap. 78. g Burch. l. 13. c. 219. Ivo part. 4. c. 51.

C. VIII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.19.*

SI quis *a* eorum, qui in propoſito ſunt continentiæ, propter neceſſitatem 1 corporalem ſuperbiat, & jejunia communia putaverit contemnenda, totius Eccleſiæ perfectam in ſua conſcientia judicans rationem, anathema ſit.

1 ¶ Propter neceſſitatem] *Nihil mutatum eſt ob gloſſam: caterùm multis modis diſcrepat à priſca verſione, & à Dionyſiana, quam ſecuti Burchardus & Ivo. Priſca ſic habet:* Si quis eorum, qui in propoſito ſunt continentiæ, præter neceſſitatem corporalem, & ſuperbiens jejunia communia totius Eccleſiæ putaverit contemnenda, perfectam in ſua ſcientia vindicans rationem, anathema ſit. *Dionyſiana autem hoc modo:* Si quis eorum, qui continentiæ ſtudent, abſque neceſſitate corporea, tradita in commune jejunia, & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit. *Quæ verſio in cæteris quidem partibus originali Græco vulgato ſatis reſpondet: ſed in poſtrema inſignis eſt varietas. Nam ubi Dionyſius habet;* ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, *in Græco vulgato eſt,* ἀποκιρῦτος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, *id eſt,* nimirum perfectâ, quæ in ipſo eſt, ratiocinatione, illâ abrogante. *In manuſcriptis autem hujus canonis exemplaribus partim eſt,* ὑποκυροῦντος, *id eſt,* perfectâ, in eo reſidente ratione: *partim,* ἐπικυροῦντος, *id eſt,* perfectâ, quæ in ipſo eſt, ratione ſibi auxilium ferente. *Notantur verò Euſtathiani (quos poſteà Bugomilici ſectati ſunt) qui ita ſtatuebant, peracto certo quodam jejunio, ad eam ſe perfectæ vitæ rationem perveniſſe, ut poſteà omnia ſibi eſſent indifferentia; nulliſq́ præceptis obligarentur, ſed ſoluti omninò, ac ſi ne peccare quidem poſſent: qua de re Balſamon in capitis hujus interpretatione.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.20.*

SI *b* quis per ſuperbiam tanquam perfectum ſe exiſtimans, conventus, qui per loca, & baſilicas ſanctorum Martyrum fiunt, vel accuſaverit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriaſque Sanctorum contemnendas, anathema ſit.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.5.*

SI quis *c* docet, domum Dei contemptibilem eſſe debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, anathema ſit.

C. XI. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.6.*

SI quis *d* extra Eccleſiam privatim populos congregans, contemnat Eccleſiaſticas ſanctiones 1, ipſamq́; Eccleſiam apud ſe ſine Concilio *e* Epiſcopi cum Presbytero agat, anathema ſit.

1 ¶ Sanctiones,] *Poſt hoc verbum in priſca verſione iſta ſunt interjecta:* aliterque ea, quæ ſunt Eccleſiæ, voluerit uſurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Epiſcopi, ipſamque, *& cætera, quæ hìc ſequuntur. Dionyſii autem verſio, quæ optimè reſpondet verbis Græcis, & refertur à Burchardo, hæc eſt:* Si quis extra Eccleſiam ſeorſum conventus celebrat, & deſpiciens Eccleſiam, ea, quæ ſunt Eccleſiæ, voluerit uſurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Epiſcopi, anathema ſit.

C. XII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.1.*

SI *f* quis nuptias in accuſationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religioſam cum viro ſuo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accuſandam tanquam non poſſe conjugatos in regnum Dei ingredi anathema ſit.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.2.*

SI *a* quis carnem manducantem ex fide cum religione, præter ſanguinem, & idolo immolatum *b*, & ſuffocatum, crediderit condemnandum, tanquam ſpem non habentem, qui eam manducant, anathema ſit.

C. XIV. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.15.*

SI *c* quis dereliquerit proprios filios ſuos, & non eos aluerit, & (quod pietatis eſt 1) neceſſaria non præbuerit, ſed ſub occaſione continentiæ negligendos putaverit, anathema ſit.

1 ¶ Quod pietatis eſt] *Longè fideliùs Dionyſius:* & quod ad ſe pertinet, non ad pietatem divini cultûs informat. *Græcè eſt enim,* καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ *d* πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγκην. *Subintelligitur autem particula negans, id eſt,* μὴ, *ex ſuperiore membro.*

C. XV. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.12.*

SI *e* quis virorum putaverit, ſancto propoſito (id eſt, continentiæ) convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo juſtitiam habiturus; & reprehendat vel judicet alios, qui cum reverentia birris *f* utuntur, & aliâ veſte communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.ultimo.*

2 ps HÆc *g* autem ſcripſimus, non abſcindentes eos, qui in Eccleſia Dei ſecundùm Scripturas ſanctum propoſitum continentiæ eligunt: ſed eos, qui ſuſcipiunt habitum 1 ejus, & in ſuperbiam efferuntur adversùs eos, qui ſimpliciùs vivunt. Sed & hos condemnamus, qui ſe extollunt adversùs Scripturas, & Eccleſiaſticos canones, & nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum caſtitate & religione Deo acceptiſſimam dicimus; & renuntiationem ſecularium negotiorum atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum vinculum 2, quod ſecundum caſtitatem *h* perdurat, honoramus; & divites cum juſtitia & operibus bonis abjicimus 3.

1 ¶ Eos, qui ſuſcipiunt habitum] *Græcè eſt,* τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν κατὰ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφάς, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας; *id eſt,* qui ex inſtituto exercitationis hujuſmodi capiunt occaſionem ſeſe efferendi, ſeque extollunt adversùs eos, qui ſimpliciùs vivunt, & adversùs Scripturas & Eccleſiaſticos canones introducunt novitates.

2 ¶ Et nuptiarum vinculum] *Græcè:* καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν, *quæ Dionyſius vertit:* & nuptiarum caſtum vinculum.

3 ¶ Non abjicimus.] *Poſt hæc verba in Concilio ipſo proximè ſequuntur, quæ habentur infrà cap.* parſimoniam. *diſt.41.*

C. XVII. ¶ *Anathematizatur, qui Manichæorum ſuperſtitiones ſequitur.*

Item ex Concilio Martini *i* Papæ.

SI *k* quis Presbyter 1 propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam, abſque aliqua neceſſitate die Dominicâ pro quadam religione jejunaverit, ſicut Ma-

a *Burch. lib.13. cap.5. Ivo p.4. c.38.* b *Pannorm. l.2. c.8.* c *Burch. lib.3. c.94. Ivo p.3. c.84.* d *Burch. l.3. cap.95.* e *al. conſilio.* f *¶.31. diſt. c. ſi quis nuptias. ex verſione Dionyſii. Burch. lib.8. cap.61. Ivo part.7. cap.79.*

a *Ivo part.4. cap.30.* b *al. immolatam, & ſuffocatam.* c *Ivo part.8. cap.318.* d *al.* ἑαυτῷ. e *Burchard. lib.8. c.63. Ivo part.7. c.8.* f *al. beris.* g *Ivo p.8. c.321.* h *caſtitatem ſecum] orig. & Ivo.* i *Apud Martinum Bracharenſem cap.57. & 58.* k *Burch. lib.1. cap.20. Ivo part.4. cap.42.*

nichæi, anathema ſit. Similiter quia 2, quod ab Apoſtolis traditum eſt, canon tenet antiquus, placuit, ut per omnes dies Dominicas, & per omnes dies Paſchæ uſque ad Pentecoſten *a*, non proſternant 3 ſe in oratione cauſâ *b* humilitatis: ſed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio, quia in his diebus gaudium Reſurrectionis Domini celebramus. Si quis etiam 4 non pro abſtinentia, ſed pro execratione eſcarum à carne abſtineat, placuit ſancto Concilio, ut prægustet, & ſic, ſi vult abſtinere, abſtineat. Si autem ſpernit, ita ut olera cocta cum carnibus non deguſtet, iſte non obediens, nec ſuſpicionem hæreſis à ſe removens, deponatur de ordine Clericatûs.

1 ¶ Presbyter] *Sequebatur*, vel Diaconus. *Quæ ſublata ſunt, quoniam abſunt à pleriſque manuſcriptis, & originali. Cæterùm Burchardus, & Ivo ſimilem canonem citant ex Concilio Turonenſi, atque ita habet:* Si quis propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam, aut pro aliqua neceſſitate. *In aliquot Gratiani manuſcriptis eſt:* ſi quis præter publicam pœnitentiam, à Sacerdote acceptam, abſque aliqua neceſſitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in c. 18. Concilii Gangrenſis, unde hoc videtur Martinus ſumpſiſſe, nulla Presbyteri fit mentio, ſed universè pronunciatur, ut ſup. ead. c.* ſi quis tanquam. Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico jejunet, anathema ſit: *& verba illa*, abſque aliqua neceſſitate, *videntur huc importata ex cap. 19. ejuſdem Concilii. Neq; verò Presbyteris hujuſmodi pœnitentiæ more Laicorum imponebantur, c.* illud. *cum ſequent. diſt. 50. & c. fin. verſ.* nec enim. *82. diſt. Sed quando in graviſſima crimina publicè incurrebant, depoſiti peregrinari jubebantur. c.* ſi quis Sacerdos. *30. q. 1. c.* Sacerdos. *de pœn. diſt. 6.*

2 ¶ Similiter quia] *Hoc ſumptum eſt ex canone ultimo Concilii Nicæni.*

3 ¶ Non proſternant] *In codice Lucenſi Regio legitur:* non proſtrati, ſed erecto vultu ad Dominum fungantur orationis officio.

4 ¶ Si quis etiam] *Hoc ſumptum eſt ex Concilio Ancyrano, c. 13. (al. 14.) & in eo mentio fit Presbyteri, ac Diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

1 ps TEmpus quoque, quia nondum 1 erat inſtitutum, ut Sacerdotes continentiam ſervarent.*

1 ¶ Nondum] *Quod ait hìc Gratianus, fuiſſe tempus, quo nondum erat inſtitutum, ut Sacerdotes continentiam ſervarent, in Subdiaconis (Nam & hi Sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetq; idem Sacerdotis nomen, atque in ſacris conſtitutus, ut infrà ad initium diſtinct. 33. notaturq; in gl. c. 1. q. 1.* Qui per pecuniam) *locum habere poteſt. Fuit enim tempus, cùm Subdiaconi in aliquibus provinciis, ut in Sicilia, continentiæ legibus non adſtringebantur: quod Gregorii locus, qui ſolus ad hanc rem confirmandam proximè à Gratiano citabitur, manifeſtè probat. Diaconis autem & Presbyteris in Latina Eccleſia nunquam licuiſſe uxoribus, quas ante ſacros ordines duxerant, uti, ex canonibus, qui poſt primum in hac eadem diſtinct. citantur, & aliis multis, præſertim epiſtol. 2. Syricii ad Himerium Tarraconenſem, clarè demonſtratur.*

C. I. ¶ *Qui caſtitatem non promiſit, ab uxore ſua ſeparari non cogatur.*

Unde Gregorius *ſcribit Petro Subdiacono Siciliæ, lib. 1. epiſt. 42.*

ANte *c* triennium Subdiaconi omnium Eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Eccleſiæ nullatenus ſuis uxoribus miſcerentur. Quod mihi durum, atque incompetens videtur, ut qui uſum ejuſdem continentiæ non invenit, neque caſtitatem antè promiſit, compellatur à ſua uxore ſeparari, atque per hoc (quod abſit) in deterius cadat. Unde *a* videtur mihi, ut à præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præſumant, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit, quatenus & præterita mala 1, quæ per propoſitum mentis appetita non ſunt, violenter non exigantur, & futura cautè caveantur. ¶ Qui verò poſt eandem prohibitionem, quæ ante triennium facta eſt, continenter cum ſuis uxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi ſunt, & ut in bono ſuo *b* permaneant exhortandi. ¶ Eos autem, qui poſt prohibitionem factam ſe à ſuis uxoribus continere noluerint, ad ſacrum ordinem nolumus promoveri: quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cujus caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

1 ¶ Mala,] *Vox iſta abeſt à Polycarpo, & aliquot vetuſtis Gratiani codicibus.*

2 ps. *Cauſa verò hujus inſtitutionis munditia Sacerdotalis fuit, ut liberè cunctis diebus orationi poſſint vacare. Si enim (ut* c *Paulus ait) ab uxoribus eſt ceſſandum, ut expeditiùs orationi vacemus; miniſtris utique altaris, quibus quotidiana neceſſitas orandi incumbit, nunquam conjugali officio vacare permittitur.*

C. II. ¶ *Sacerdotibus ſemper caſtitas obſervanda præcipitur.*

Unde Beda *in comment. ſuper Lucam, ad cap. 1. ait.*

SAcerdotibus *d*, ut ſemper altari queant aſſiſtere, ſemper ab uxoribus continendum, ſemperque caſtitas obſervanda præcipitur.

C. III. ¶ *Qui divinis Sacramentis inſerviunt, continentes eſſe oportet.*

Item in Concilio Carthaginenſi II. *cap. 2.*

EPiſcopos *e*, Presbyteros, & Diaconos ita placuit (ut decet ſacros Antiſtites, ac Dei Sacerdotes) nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus.

C. IV. ¶ *Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis miſceri non debent.*

Item Innocentius I. *Victricio Rothom. Epiſcopo, epiſt. 2. cap. 9.*

TEnere *f* debet omninò Eccleſia, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis non miſceantur, quia miniſterii quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptum eſt enim *g*: [*Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter.*] Nam ſi priſcis temporibus anno vicis ſuæ de templo Dei Sacerdotes non diſcedebant (ſicut de Zacharia legimus *h*) nec domum ſuam omninò tangebant, quibus utique propter ſobolis ſucceſſionem, uxoris uſus fuerat relaxatus, quia *i* ex alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron, ad Sacerdotium nullus accedere præcipiebatur *k*: quantò magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debent, quibus vel Sacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, quâ vel à ſacrificiis divinis, vel à baptiſmatis officio vacent.

C. V. PALEA.

NAm 1 ſicut *l* Paulus ad Corinthios *m* ſcribit, dicens, [*Abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi:*] & hoc utique Laicis præcepit: multò magis Sacerdotes, quibus orandi, & ſacrificandi juge ſacrificium *n* eſt, ſemper debebunt ab hujuſmodi conſortio abſtinere.

1 ¶ Nam ſicut] *Hæc Palea in duobus Vaticanis (in quibus ſolis reperitur) eſt conjuncta cum ſuperiori capite, quem-*

a. *al. Quinquageſimam.* b *abeſt vox iſta ab orig.* c *Pann. l. 3. c. 89. Polyc. l. 4. tit. 31.*

a *Sup. diſtinct. 28. c. Nullum.* b *ſic) orig.* c *1. Corinth. 7.* d *Pannorm. lib. 3. cap. 92.* e *infrà diſt. 84. c. cùm in præterito. Pannor. lib. 3. cap. 95. Rab. pœn. cap. 29.* f *Burch. lib. 2. c. 118. Anſ. l. 7. cap. 134. Ivo part. 6. cap. 95. & cap. 194. Pannorm. lib. 3. c. 94.* g *Levit. 11.* h *Luc. 1.* i *Num. 18.* k *al. præceptus fuerat.* l *Ibidem continenter. Anſel. l. 7. cap. 132.* m *1. Corinth. 7.* n *al. officium.*

admodum etiam in epiſtola Innocentii : & legitur, Nam ſi Paulus. *Sed non eſt mutatum, quoniam eſt initium capitu.*

C. VI. ¶ *Qui ab uxoribus ſuis abſtinent, ad ſacrificia admittantur.*

Item *Exuperio Tholoſano Epiſcopo, epiſt. 3. c. 1.*

EOs 1 ad ſacrificia fas ſit admitti, qui vel cum uxore non exercent carnale officium.

1 ¶ Eos] *Apud Innocentium, & J. diſtinct. 82. cap.* Propoſuiſti, *ubi hoc idem eſt repetitum, legitur,* neque eos ad ſacrificia fas ſit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale conſortium.

C. VII. ¶ *Sacerdoti, cui eſt ſemper orandum, matrimonio ſemper eſt carendum.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

SI *b* Laicus, & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio conjugali, Sacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt: ſi ſemper orandum eſt, ergò ſemper matrimonio carendum.

Quòd autem Manichaeorum causâ de conjugio 1 *Sacerdotum illud ſuprà dictum ſit,* ex Gangrenſi Concilio *apparet, in quo cap. 1. ſic ſtatutum legitur.*

1 ¶ De conjugio] *Sequentem canonem Gratianus reſtringit ad conjugia Sacerdotum, cùm tamen in eo damnentur illi, qui omninò nuptias vituperabant, nec volebant aliquem Chriſtianum, etiam Laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus propriè contra Manichaeos, ſed contra quendam Euſtathium, qui hunc errorem cum aliis multis in Armenia diſſeminaverat. Eſt autem caput hoc idem cum capite,* ſi quis nuptias, *ſup. diſt. 30. ſed ex alia verſione.*

C. VIII. ¶ *Anathema ſit, qui nuptias vituperat.*

SI *c* quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro ſuo fidelem ac religioſam deteſtatur, aut culpabilem aeſtimat, velut, quae regnum Dei introire non poſſit, anathema ſit.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap. 8. & 9.*

QUicunque *d* virginitatem cuſtodiens, aut continentiae ſtudens, velut horreſcens nuptias, nec propter hoc, quod bonum & ſanctum eſt, nomen virginitatis aſſumit, anathema ſit.

3 ps. *Poteſt & aliter intelligi illud, quod in canone* e *Apoſtolorum legitur, ut iſte ſit ſenſus capituli :* [Si quis docet Sacerdotem uxorem ſuam contemnere,] *non quam uxorem in Sacerdotio accepit, ſed quam, dum adhuc eſſet Laicus, vel in minoribus ordinibus conſtitutus, ſibi copulavit, cum qua continentiam profeſſus eſt, cùm ad ſacros ordines aſcenderet, quam nullus debet contemnere, hoc eſt, ab animo & cura ſua abjicere, quin ei neceſſaria provideat.*

C. X. ¶ *Miniſtris altaris cum Epiſcopis, & Presbyteris eadem eſt lex continentiae.*

Probatur autem haec interpretatio auctoritate Leonis Papae, *qui epiſt. 90. cap. 3. ſcribens Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, ait.*

LEx *f* continentiae eadem eſt altaris miniſtris, quae Epiſcopis atque Presbyteris: qui cùm eſſent Laici, ſive Lectores, licitè & uxores ducere, & filios procreare potuerunt; ſed cùm ad praedictos pervenerunt gradus, coepit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat ſpirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quaſi *g* non habeant, ſic habere, quò & ſalva ſit charitas, & ceſſent *h* opera nuptiarum.

a *J. diſt. 82. c. propoſuiſti. Pannorm. lib. 3. cap. 95.* b *Pann. lib. 3. cap. 96.* c *ſup. diſt. 30. c. ſi quis nuptias.* d *ſup. diſt. 30. c. ſi quis vel virginitatem. ex alia verſione. Burch. lib. 8. cap. 61. Ivo p. 7. c. 79.* e *ſup. diſt. 28. c. ſi quis docuerit.* f *Burch. l. 2. c. 114. Anſ. l. 7. c. 135. & 6. c. 204. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 68. Pann. l. 4. c. 106.* g *1. Corinth. 7.* h *al. ceſſet exercitatio nuptiarum,*

C. XI. ¶ *Epiſcopus, vel Presbyter uxorem propriam à cura ſua non abjiciat.*

Item Leo IX. *contra epiſtolam Nicetae Abbatis.*

OMninò *a* confitemur, non licere Epiſcopo, Presbytero, Diacono, Subdiacono propriam uxorem causâ religionis abjicere à cura ſua, ſcilicet, ut ei victum, & veſtitum largiatur; non ut cum illâ ex more carnaliter jaceat. Sic & ſanctos Apoſtolos legimus egiſſe, beato Paulo Apoſtolo *b* dicente: [*Nunquid non habemus* 2 *poteſtatem mulierem ſororem circumducendi, ſicut fratres Domini, & Cephas?*] Vide inſipiens, quia non dixit [nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem amplectendi?] ſed [circumducendi] ſcilicet ut de mercede praedicationis ſuſtentaretur ab eis : nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium.

1 ¶ Leo IX.] *Habetur in reſponſione Humberti ad libellum Nicetae Presbyteri, & Monachi adverſus Latinos editum: quam reſponſionem, cùm nomine Leonis IX. cujus erat Legatus, ſcripſerit, poteſt rectè nomine ipſius citari: ſicut multa ex Eunodii libro nomine Symmachi citata inveniuntur, ſup. diſt. 17. c.* Concilia. *& J. 40. diſt. c.* non nos. *& 81. diſt. c.* nemo rectè. *8. quaeſt. 4. cap.* nonne. *& 9. q. 3.* aliorum. *Ac ſup. diſt. 22. nomine Nicolai citatur caput,* Omnes, *quod habetur in oratione Petri Damiani.*

2 ¶ Nunquid non habemus] *Variae ſunt hujus loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in 1. libro contra Jovinianum oſtendit.*

Hinc & illud Gregorii [Presbyter quidam] *quod require J. diſt. ſeq. cap. penult.* ¶ *Ut igitur ex his auctoritatibus apparet, Sacerdotes uxoribus, quas in Laicali habitu, vel in minoribus ordinibus conſtituti, ſibi legitimè copulârunt, neceſſaria miniſtrare, debita verò reddere non valent.*

4 ps. ¶ *Sed objicitur illud* Tripertitae hiſtoriae, *libro II. capite 14:*

C. XII. ¶ *Diſſuaſu Paphnutii Nicaena Synodus non conſtituit, quòd Presbyteri cum ſuis uxoribus non dormirent.*

NIcaena *c* Synodus corrigere volens hominum vitam in Eccleſiis commorantium, poſuit leges, quas Canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi 1 cum conjugibus, quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus nuptias, & caſtitatem eſſe dicens, cum propria conjuge concubitum, ſuaſitque Concilio, ne talem poneret legem, gravem eſſe aſſerens cauſam, quae in ipſis, aut eorum conjugibus occaſio fornicationis exiſteret. Et haec quidem Paphnutius (licet nuptiarum eſſet inexpertus) expoſuit: Synodusque laudavit ſententiam ejus, & nihil ex hac parte ſancivit; ſed hoc in uniuſcujuſque voluntate, non in neceſſitate dimiſit.

1 ¶ Et Subdiaconi] *In aliquot vetuſtis codicibus, & in originali Socratis non ſunt duae iſtae voces. Sozomenus tamen lib. 1. cap. 22. habet tam Graecè, quàm in Latina vetere, & nova verſione, ut etiam Nicephorus.*

C. XIII. ¶ *Non in perpetuum, ſed tempore oblationis à complexu ſuarum uxorum Sacerdotes abſtineant.*

Item Synodus ſexta, *cap. 13. lib. 8. c. 19.*

QUoniam 1 in *d* Romani ordine canonis eſſe cognovimus traditum, eos, qui ordinati *e* ſunt Diaconi, vel Presbyteri, debere confiteri, quòd jam ſuis non copulentur uxoribus: nos antiquum ſequentes canonem Apoſtolicae diligentiae, & conſtitutiones, ſacrorum virorum legales nuptias amodò valere volumus, nullo

a *Pannorm. libro 3. cap. 115.* b *1. Corinth. 9.* c *Pannorm. libro 3. cap. 85.* d *Pannorm. lib. 3. cap. 86.* e *ordinandi.] ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

modo cum uxoribus ſuis eorum connubia diſſolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicunque ergò diligens *a* inventus fuerit in Subdiaconali ordinatione, aut Diaconali, aut Sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem aſcendere gradum, pro uxoris ſuæ legitimæ cohabitatione : nec etiam tempore ordinationis ſuæ profiteri cogatur ; quòd abſtinere debeat à legali provinciæ uxoris familiaritate. *Item* ꝑ. ¶ Oportet eos, qui altari miniſtrant, in tempore oblationis *b* ſanctorum continentes eſſe in omnibus ; ut à Deo poſſint conſequi , quæ ſimpliciter poſtulant. ¶ Si quis igitur præſumpſerit contra Apoſtolicos canones aliquos Presbyterorum, & Diaconorum privare contactu, & communione legalis uxoris , deponatur. Similiter & Presbyter aut Diaconus, qui religionis causâ uxorem ſuam expellit , excommunicetur : ſi verò in hoc permanſerit, deponatur.

1 ¶ Quoniam] *Græcè ſic habetur :* ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, *id eſt,* Quoniam in Romana Eccleſia loco canonis traditum eſſe cognovimus, &c. *Hinc verò Eccleſiæ Romanæ traditionem non ſolùm B. Hieronymus contra Jovinianum, Humbertus ſuprà citatus , & alii Latini ſcriptores defendunt, ſed etiam Balſamon in explanatione hujus canonis ſatis apertè probat. Verùm de omnibus hujuſmodi canonibus, qui ſextæ Synodo adſcribuntur, quid ſit ſentiendum, ad c.* Habeo librum. *diſt. 19. ſatis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim Eccleſia (cui ſexta Synodus regulam vivendi præſcripſit) votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit.

C. XIV. ¶ *Occidentalis, non Orientalis Eccleſia caſtitatis obtulit votum.*

Unde Stephanus Papa *ait in prima actione Synodi, ab ipſo in Baſilica Lateranenſi congregata.*

5 ps ALiter *c* ſe Orientalium traditio habet Eccleſiarum, aliter hujus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi , atque Subdiaconi matrimonio 1 copulantur : iſtius autem Eccleſiæ, vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono uſque ad Epiſcopum licentiam habet conjugium ſortiendi.

1 ¶ Matrimonio] *Id eſt, poſſunt ſimul eſſe in ſacris ordinibus, & matrimonio juncti. Nam neque illis, poſtquam ad ſacros ordines aſcendiſſent , licebat contrahere matrimonium.*

6 ps. ¶ *Similiter & capitulum Nicolai ex loco conſideratur, quia gens Bulgarorum* d *noviter ad fidem converſa, propoſitum ſacræ religionis ex integro aſſumere nondum didicerat.* ¶ *Quòd autem in c. 6. Synodi, Presbyter non legitimis* e *nuptiis detentus, punitur, non legales nuptiæ ſecundæ intelligendæ ſunt , à quibus auctoritate canonicâ Sacerdos quilibet debet eſſe immunis. Illud autem Gangrenſis Concilii :* [Si *f* quis decernit Presbyterum conjugatum, &c.] *ſimiliter intelligendum eſt vel localiter traditum, vel conjugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis ſuæ duxerat. Illud quoque Martini* g *Papæ :* [Si Subdiaconus ſecundam duxerit uxorem] *non diſſimiliter intelligendum eſt. Primam enim uxorem ante Subdiaconatum habere permittitur : quâ defunctâ , vel caſtitatem profeſſâ , promovetur iſte ad Subdiaconatum. Promotus autem, ſi ſecundas deſideravit nuptias, ſententiæ Martini Papæ ſubjacebit.*

DISTINCTIO XXXII.

1 ps SErvanda eſt ergò continentia ab omnibus in ſacris ordinibus conſtitutis.

C. I. ¶ *Neque etiam Subdiaconis connubium conceditur.*

Unde Leo Papa *ad Anaſtaſium epiſt. 82. cap. 3. & 4. ait.*

OMnium *a* Sacerdotum tam excellens eſt electio, ut hæc, quæ in aliis membris Eccleſiæ vacant *b* à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra Clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum : ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur , ut & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares. Quòd ſi in hoc ordine , qui quartus eſt à capite , dignum eſt cuſtodiri ; quantò magis in primo, vel in ſecundo, tertióve ſervandum eſt, ne aut Levitico miniſterio , aut Presbyterali honore , aut Epiſcopali excellentiâ quiſquam idoneus æſtimetur, qui ſe à voluptate uxoria 1 nec dum frenâſſe detegitur.

1 ¶ Uxoria] *Sic emendatum eſt ex epiſtola Leonis, & cæteris collectoribus, præterquam Ivone in part. 6. cap. 98. nam ibi eſt, ut anteà apud Gratianum ,* luxuriæ. *Ex iſto autem epiſtolæ loco oſtenditur, eo quoque tempore in multis Eccleſiis eam fuiſſe conſuetudinem, ut Subdiaconi à propriis uxoribus abſtinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generatim omnibus Eccleſiis præceptum, quippe cùm in Sicilia aliter obſervaretur. c.* nullum, *ſup. diſt. 28. & c.* ante triennium, *diſt. 31.*

C. II. PALEA.

Item Gregorius *Leoni Epiſcopo Cathanenſi, lib. 3. epiſt. 34.*

MUltorum *c* relatione comperimus, hanc apud vos olim conſuetudinem tenuiſſe, ut Subdiaconi ſuis licitè miſcerentur uxoribus. Quod ne denuò quiſquam præſumeret, à ſervo Dei ſedis noſtræ Diacono, ex auctoritate noſtri deceſſoris eſt iſto modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum è duobus eligerent, id eſt, aut à ſuis uxoribus abſtinerent, aut certè nullâ ratione miniſtrare præſumerent. Et quantum dicitur, Specioſus tunc Subdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio, & uſque in obitûs ſui tempus, notarii quidem geſſit officium, & à miniſterio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere , ceſſavit, *& poſt aliqua.* ¶ De cætero verò fraternitas tua ſit omninò ſolicita, ut quos ad hoc jam officium contigerit promoveri, hoc quàm maximè diligenter inſpiciat, ne ſi uxores habent, miſcendi ſe cum eis licentiâ potiantur, ſed ad ſimilitudinem ſedis Apoſtolicæ, eos cuncta obſervare ſuâ nihilominùs diſtrictione conſtituat.

C. III. ¶ *Extra ſacros ordines conſtituti ducant uxores, & ab Eccleſia ſtipendia accipiant.*

Item Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, cap. 2. ad ſecundam interrogationem.*

SI *d* qui verò ſunt Clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſint, ſortiri uxores debent, & ſtipendia ſua exteriùs accipere , quia & de eiſdem Patribus , de quibus præfati ſumus, novimus ſcriptum *e*, quòd dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat. De eorum ergò ſtipendio cogitandum atque providendum eſt, & ſub Eccleſiaſtica regula ſunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis pſalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conſervent.

C. IV. ¶ *Subdiacono uxorem ducere non licet.*

a *Lege dignus*] *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.* b *al. tractationis.* c *Pann. l. 3. c. 84.* d *ſup. 28. diſt. c. ult.* e *ſup. 28. diſt. c. Presbyterum.* f *ſup. 28. diſt. c. ſi quis.* g ꝑ. *34. diſt. c. ſi Subdiaconus, ex Martino Bracharenſi.*

a *Burch. lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 148. Anſel. lib. 7. cap. 137. & lib. 6. cap. 18. in fin. Ivo part. 5. c. 59. & p. 6. c. 98. & 221. Pann. lib. 2. c. 100.* b *al. non vocantur ad culpam.* c ꝑ. *27. q. 2. Anſel. l. 7. cap. 138. Polyc. lib. 4. tit. 31.* d ꝑ. *12. q. 1. quia tua. §. ſi qui. Ivo part. 6. cap. 86. Pannorm. lib. 3. cap. 108.* e *Act. 2.*

Item

Item Nicolaus Papa *Odoni* a *Vienneſi Archiepiſcopo.*

DE b illo Clerico Alverico c nomine, quem per ordines Eccleſiaſticos uſque ad Subdiaconatum caſtè vixiſſe dicitis, cur veſtrâ auctoritate uxorem duxerit, miramur, eò quòd nulli unquam (exceptis illis, quibus Eccleſiaſtica regula habere permittit) uxorem ducendi d licentiam damus.

C. V. ¶ *Non audiatur Miſſa Presbyteri concubinam habentis.*

Item Nicolaus Papa e *omnibus Epiſcopis.*

2 pars NUllus f Miſſam audiat Presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem. Unde etiam ipſa ſancta Synodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit, dicens: [Quicunque Sacerdotum, & Diaconorum, &c.] *Sicut in ſubſequenti* 1 *cap. Alexandri II. continetur.*

1 ¶ Sicut in ſubſequenti] *Hæc clauſula eſt Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proximè ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in epiſt. quæ extat, omnibus Epiſcopis catholicis ſcripſit, ſe in Concilio, quod Romæ habuit CXIII. Epiſcoporum, hunc canonem edidiſſe, quem poſtea Alexander II. (ut ipſe etiam teſtatur in epiſt. manuſcripta) in Concilio à ſe habito iiſdem verbis repetivit. Quare in Panormia appellatur decretum Nicolai junioris, & Alexandri.*

C. VI. ¶ *Non eſt audienda Miſſa Presbyteri, qui concubinam habet.*

Item Alexander ſecundus. g

PRæter h hoc autem præcipiendo mandamus, ut nullus Miſſam audiat Presbyteri, quem ſcit concubinam habere indubitanter, vel ſubintroductam mulierem. Unde etiam ſancta Synodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit, dicens: ¶ Quicunque Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus poſt conſtitutum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri ſanctiſſimi Papæ i Leonis, ac Nicolai, de caſtitate Clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apoſtolorum, Petri & Pauli præcipimus, & omninò contradicimus, ut Miſſas non cantet, nec Evangelium, aut Epiſtolam ad Miſſam legat, neque in Presbyterio ad divina officia cum his, qui præfatæ conſtitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Eccleſia ſuſcipiat. ¶ Præcipientes etiam ſtatuimus, ut hi prædictorum ordinum, qui eiſdem prædeceſſoribus noſtris obedientes caſtitatem ſervaverint, juxta Eccleſias, quibus ordinati ſunt, (ſicut oportet religioſos Clericos) ſimul manducent, & dormiant, & quicquid eis ab Eccleſiis competit, communiter habeant. Et rogantes 1 monemus, ut ad Apoſtolicam, communem ſcilicet vitam, ſummoperè pervenire ſtudeant, quatenus profectionem cum his conſecuti, qui centeſimo k fructu ditantur, in cœleſti patria mereantur adſcribi. Deinde, ut decimæ & primitiæ, ſeu oblationes vivorum, & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur à Laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint, quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.

1 ¶ Et rogantes] *Hac uſque ad verſ.* deinde, *addita ſunt ex epiſtola manuſcripta Alexandri, quarum aliqua etiam ſunt in Concilio Nicolai, in quo eſt præterea ſequens verſic.* deinde, *qui in epiſt. Alexandri non eſt.*

3 pars. *Verùm principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo, & Auguſtino* l, *& cæteris, qui Chriſti ſacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda oſtendunt, ſicut ſubſequens cauſa Simoniacorum pleniùs demonſtrat. Sed Urbanus II. in epiſt. deſtinata præpoſito ſancti Juventii hanc contrarietatem determinat, dicens:* [*Ad hoc* 1 *verò, quod ſubjungitur in eadem epiſtola, id eſt, utrum ſit utendum ordinationibus, & reliquis ſacramentis à criminoſis exhibitis, ut ab adulteris, vel ſanctimonialium violatoribus, vel hujuſmodi? ad hoc, inquam, ita reſpondemus. Si ſchiſmate, vel hæreſi ab Eccleſia non ſeparantur, eorundem ordinationes, & reliqua ſacramenta, ſancta, & veneranda non negamus, ſequentes beatum Auguſtinum* a, *qui ſuper Joannem de hujuſmodi tam copioſè, quàm veraciter diſſerit. Ait enim:* [Baptizat ſervus bonus, ſive ſervus malus: non ſciat ſe ille, qui baptizatur, baptizari, niſi ab illo, qui ſibi tenuit baptizandi poteſtatem.] *& paulò poſt:* [Non horreat columba miniſterium malorum, reſpiciat Domini poteſtatem.] *& infrà.* [¶ Attamen deceſſores noſtri Nicolaus, & Gregorius à Miſſis Sacerdotum, quos tales reverà eſſe conſtiterit, fideles abſtinere decreverunt, ut & peccandi licentiam cæteris auferrent, & hujuſmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta revocarent.] *Scribit hoc prædeceſſor noſter Gregorius* b *Rudolpho Duci Sueviæ, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cætera:* [Officium Simoniacorum, & in fornicatione jacentium, ſcienter nullo modo recipiatis, & quantum poteſtis, tales à ſanctis miniſteriis c ut oportuerit, prohibeatis, &c.] *Porrò ad hæc, quæ ſibi ſyllogiſticè in eadem epiſtola objiciuntur, id eſt, ſi corpus & ſanguis Chriſti non ſunt, & alia, quæ prædiximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agentibus obſunt? quòd ſi habent, cur ſpernuntur, ſi ab indigno præſumuntur? Ad hæc, inquam, ita reſpondemus, proprias quidem habent virtutis dignitates, ut præfatus Auguſtinus ait ſuper Joannem contra Donatiſtas; ſed agentibus vel ſuſcipientibus eadem ſacramenta contra præfatorum Pontificum inſtituta, (niſi fortè ſolâ morte interveniente, utpote ne ſine baptiſmate, vel communione quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantum obſunt, ut verè* d *idololatræ ſint, cùm talibus & ordinationum, & ſacramentorum confectio, & aliter quàm præmiſſum eſt, ſcienter ſuſceptio, vehementer à ſanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel* e *Propheta:* [Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.] *¶ Hæc de malis catholicis, qui intra Eccleſiam ſunt. Cæterùm ſchiſmaticorum, & hæreticorum ſacramenta, quoniam extra Eccleſiam ſunt, juxta ſanctorum Patrum traditiones, ſcilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Auguſtini* f, *& Hieronymi, formam quidem ſacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, niſi cùm ipſi, vel eorum ſacramentis initiati per manûs impoſitionem ad catholicam redierint unitatem.* g *Sciendum verò, quòd canones Apoſtolorum, (quorum auctoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Eccleſia) & inſignis Cyprianus martyr, & LXXX. Epiſcopi cum eodem, baptiſma hæreticorum lavacrum Diaboli appellant. Stephanus* h *verò, & Cornelius martyres; & Pontifices Romani, & venerabilis Auguſtinus* i *in libro de baptiſmo, eundem Cyprianum, & præfatos Epiſcopos ob hanc cauſam vehementer redarguunt: affirmantes baptiſma, ſive ab hæretico, ſive ſchiſmatico, Eccleſiaſtico more celebratum, ratum eſſe: & meritò: quia alia in Baptiſmo, & alia in reliquis Sacramentis conſideratio eſt, quippe cùm & ordine prior, & neceſſarior ſit. Subitò enim morituro, priùs baptiſmate, quàm Dominici corporis communione, vel aliis Sacramentis conſulitur, & dum fortè Catholicus non invenitur, ſatius eſt ab hæretico Baptiſmi Sacramentum ſumere, quàm in æternum perire. Et hanc ſententiam præſcriptorum Pontificum, Cornelii, Stephani, & Auguſtini, ſecuti ſunt In-*

a *al. Adoni.* b *Ivo p. 6. c. 119.* c *al. Alvico.* d *al. habendi.* e *In Synodo Romana CXIII. Epiſcoporum, in baſilica Conſtantiniana.* f *Pann. l. 3. c. 135.* g *in epiſt. proxima not. indicata.* h *Pannorm. ibid. & lib. 8. cap. 142.* i *Leo IX. in Conc. Romano.* k *Matth. 13.* l *1. q. 1. neque in homine.*

a *Tract. 5. ad cap. 1. Joannis, circa medium.* b *Gregorius VII. lib. 2. reg. epiſt. 45.* c *myſteriis.] orig.* d *al. ferè.* e *1. Reg. 15.* f *Lib. 1. epiſt. 12. ad Januarium, & epiſt. ad Jubajanum, quæ ante illius Concilium poſita eſt.* g *Can. 45. 46. & 47.* h *In Concil. Stephan. 1.* i *Aug. lib. 7. contra Donatiſtas.*

nocentius a, *Syricius* b, *Leo* c, *Anaſtaſius* d, *& magnus Gregorius & omnis catholica Eccleſia.*

4 pars. ¶ *Prohibentur ergo de manibus talium Sacerdotum Sacramenta ſuſcipi, non quia ſint vera, quantum ad formam, & effectum; ſed quia, dum hujuſmodi Sacerdotes ſe à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ faciliùs ad pœnitentiam provocentur.*

1 ¶ Ad hoc] *Hinc uſque ad finem capitis omnia accepta ſunt ex epiſtola Urbani II. L. Præpoſito ſancti Juventii apud Ticinum, quæ habetur in vetuſto codice Bibliothecæ Vaticanæ, cujus epiſtolæ initium & magna pars habetur infrà, c.* ſalvator. *1. q. 3. atque in aliquot vetuſtis Gratiani codicibus eſt caput diſtinctum cum rubrica,* De eodem.

C. VII. ¶ *Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem Subdiaconatûs hoc faciat.*

Item ex ſexta Synodo, *cap. 6.*

SI *e* quis eorum, qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem Subdiaconatûs faciat.

C. VIII. ¶ *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.*

Item ex Concil. Carthag. III. *cap. 19.*

LEctores *f* cùm ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

C. IX. *Subdiaconos continentiam ſervare oportet.*

Item Gregorius *Bonifacio Epiſcopo Rhegino, lib. 3. epiſt. 5.*

SUbdiaconis *g* tuis hoc, quod de Siculis ſtatuimus, decernimus obſervari, nec illam definitionem noſtram cujuſquam ſinas contumaciâ aut temeritate corrumpi.

C. X. *Beneficio & officio careant, qui poſt Diaconatum uxoribus vacant.*

Item Urbanus II. *in Synodo apud Melphiam, cap. 13.*

EOs *h*, qui poſt Subdiaconatum 1 uxoribus vacare volunt, ab omni ſacro ordine removemus, officioque atque beneficio Eccleſiæ carere decernimus. Quod ſi ab Epiſcopo commoniti non ſe correxerint, principibus indulgemus licentiam, ut eorum fœminas mancipent ſervituti. Si verò Epiſcopi conſenſerint eorum pravitatibus, ipſi officii interdictione mulctentur.

1 ¶ Subdiaconatum] *Anteà legebatur,* Diaconatum. *Sed emendatum eſt ex aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, & ex ipſo Concilio, cujus unum exemplar eſt in Bibliotheca Vaticana, & alterum miſſum eſt è Gallia. Diaconis enim nunquam in Latina Eccleſia legitur permiſſum fuiſſe conjugium, aut uſum ipſius, quos Syricius, & Innocentius ſemper eadem continentiæ lege cum Epiſcopis, & Presbyteris conjunxerunt. Subdiaconis quoque poſt B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur in c.* ante triennium. *ſup. diſt. 31. eadem lex fuit conſtituta, quam Urbanus II. hic innovandam ſtatuit.*

C. XI. ¶ *Excludendi ſunt à ſuorum graduum dignitate Subdiaconi, & deinceps, ſi continentes eſſe nolunt.*

Item *Dominico Patriarchæ Grandenſi.*

ERubeſcant *i* impii, & apertè intelligant judicio Spiritûs ſancti eos, qui in ſacris ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu ſunt poſiti, niſi mulieres abjecerint, & caſtè vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifeſtis quidem loquimur: ſecretorum autem, & cognitor Deus, & judex eſt.

a *Innoc. Victricio, epiſt. 1. c. 15.* b *Syricius Hymerio, cap. 1.* c *Leo de conſ. diſt. 4. hi, de quibus.]* d *Auguſt. diſt. 19. c. 2.* e *Extrà de ætat. & qualit. cap. à multis. Pann. lib. 3. c. 102.* f *Pann. l. 3. c. 111.* g *Pann. l. 3. c. 99.* h *Pann. l. 3. c. 101.* i *In cap. à multis. §. erubeſcant. extr. de ætat. & qual. Pannorm. l. 3. c. 103.*

C. XII. ¶ *Ad ſacros ordines non accedat, niſi virgo, aut probatæ caſtitatis.*

Idem *in Melphienſi Synodo præſidens dixit, cap. 12.*

NEmo *a* ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ ſit caſtitatis, & qui uſque ad Subdiaconatum unicam, & virginem uxorem habuerit.

C. XIII. ¶ *In tribus gradibus conſtituti etiam ab uxoribus abſtineant.*

Item in Concilio Carthaginenſi V. *c. 3.*

PLacuit *b* Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos 1 ſecundùm priora ſtatuta 2 etiam ab uxoribus abſtinere: quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico removeantur officio; cæteros verò Clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundùm uniuſcujuſq; Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

1 ¶ Diaconos] *Sequebatur,* Subdiaconos: *quæ vox ſublata eſt, quoniam abeſt ab originali, & ab Africano, cap. 37. & à Carthaginenſi Græco, cap. 71. & diſt. 84. c.* cùm de quorundam: *quamvis habeatur in Carthaginenſi codice canonum, c. 5.*

2 ¶ Secundùm priora ſtatuta] *Græcè eſt,* κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, *& Balſamum interpretatur,* tempore vicis ſuæ, *quod ab originali ſententiâ alienum eſt.*

C. XII. ¶ *In minoribus ordinibus conſtituti uxorem ducant, niſi voto, aut religioſo habitu prohibeantur.*

Item Leo IX. *contra epiſtolam Nicetæ Abbatis.*

SEriatim *c*, & apertè proſequemur, quid ſancta Romana Eccleſia in gradibus Clericorum agat. Clericos tantùm, Oſtiarios, Lectores, Exorciſtas, Acolythos, ſi extra votum, & habitum Monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint; uxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittit, non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad Subdiaconatum provehi poterunt; quia nec Laicus non virginem ſortitus uxorem, aut bigamus ad Clericatum poteſt aſcendere. Quòd ſi quis ex præfatis ordinibus deſiderat ad Subdiaconatum aſcendere, nequibit hoc ſine conſenſu uxoris ſuæ: ut fiat de carnali deinceps ſpirituale conjugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur poſteà uxor jungi eidem marito ſuo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut poſt mortem illius.

C. XV. ¶ *Non liceat Clericis alterius ſectæ uxorem accipere.*

Item ex Concilio Chalcedonenſ. *cap. 14.*

QUoniam *d* in quibuſdam provinciis conceſſum eſt Lectoribus & Pſalmiſtis uxores ducere, ſtatuit ſancta Synodus, non licere cuiquam ex his accipere ſectæ *e* alterius uxorem.

C. XVI. ¶ *Non habitent cum Clericis mulieres, niſi quæ naturali fœdere omnem ſuſpicionem excludunt.*

Item in Nicæno Concilio, *cap. 3.*

5 pars INterdixit *f* per omnia ſancta *g* Synodus non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, vel alicui omninò, qui in Clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi fortè aut matrem, aut ſororem, aut amitam, aut etiam 1 eas idoneas perſonas, quæ fugiant ſuſpiciones.

1 ¶ Aut etiam] *Græcè eſt,* ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν, *id eſt,* vel eas tantùm perſonas, quæ omnem fugerint ſuſpicionem.

a *In c. à multis. extr. de ætat. & qual. Pannorm. lib. 3. c. 104.* b *Pannorm. lib. 3. cap. 105.* c *Humbertus Canomanenſ. legatus Leonis IX. in reſponſione contra Nicetam. Pannorm. lib. 3. cap. 107.* d *Pann. lib. 3. c. 110.* e ἑτερόδοξον, f *Burcb. l. 2. c. 109. Anſelm. l. 7. c. 133. & 6. c. 202. Ivo part. 6. c. 186. Pann. l. 3. c. 112.* g *al. magna.*

C. XVII.

C. XVII. PALEA.

[*Item* Hieronymus a *ad Nepotianum de vita Clericorum, & alibi.*

HOſpitiolum 1 tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. ¶ Quia non poteſt 2 toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum acceſſibus copulatur. ¶ Fœmina 3 conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit. ¶ Nunquam de formis mulierum diſputes. ¶ Fœminæ nomen tuum noverint 4; vultum neſciant. ¶ Fœminam, quam benè videris converſantem, mente dilige, non corporali frequentiâ 5. ¶ Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere.

1 ¶ Hoſpitiolum] *Caput hoc habetur in multis manuſcriptis, & ſine Palea nomine. Eſt autem collectum ex variis B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum conſuetudine agitur.*

2 ¶ Non poteſt] *In epiſtola ad Oceanum, quæ non putatur eſſe B. Hieronymi, legitur :* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

3 ¶ Fœmina] *Ibidem paulò ſuperiùs,* flammigero igne percutit fœmina conſcientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta mentium.

4 ¶ Noverint;] *Anteà legebatur,* fœminæ nomen tuum neſciant. *Emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & ex epiſtolâ Hieronymi ad Ruſticum Monachum.*

5 ¶ Frequentiâ.] *In epiſtola ad Oceanum eſt,* frequentes ornatu.

C. XVIII. ¶ *Presbyter uxorem ſuam quaſi ſororem diligat, & quaſi hoſtem fugiat.*

Item Gregorius *in dialogo, lib.4. cap.11.*

PResbyter b quidam ſibi commiſſam regebat Eccleſiam cum magno timore Domini, qui ex tempore acceptæ ordinationis Presbyteram ſuam ut ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cavens, ad ſe propiùs accedere non ſinebat, eamque ſibi appropinquare nullâ occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditùs familiaritatis abſciderat.

C. XIX. ¶ *Viduæ, vel ſeniores, Presbyteræ appellantur.*

6 ps. *Presbyteram verò quam debeamus accipere,* Laodicenſe Concilium *c.11. oſtendit, dicens.*

MUlieres 1, quæ apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, ſeniores, univiræ, & matricuriæ appellantur, in Eccleſia tanquam ordinatas conſtitui non debere.

1 ¶ Mulieres] *Sic habet priſca verſio. Græcè :* περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβυτίδας, ἤτοι προκαθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι. *id eſt :* Quòd non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præſidentes dicuntur, in Eccleſia collocari, *quæ eſt Dionyſii verſio, præterquàm in ultimis verbis. Ille enim habet;* Eccleſiis ordinari. *Et videndus eſt Balſamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

1 ps ECce, *quòd in ſacris ordinibus conſtituti uxores habere non poſſunt, vel ſi bigami aliqui fuerint inventi, ad ſacros ordines aſcendere non valent. Sed quæritur, ſi quis præter uxorem concubinam habuerit, utrum in Sacerdotem promoveri valeat? Talis à ſacris ordinibus auctoritate* canonum Apoſtolorum *prohibetur : in quibus cap.17. ſic ſtatutum legitur.*

C. I. ¶ *Secundis nuptiis poſt baptiſma copulatus, aut concubinam habens, ad ſacrum ordinem conſcendere non valet.*

SI quis c poſt acceptum baptiſma ſecundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt fieri d Epiſcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorſus eorum, qui miniſterio 1 ſacro deſerviunt.

1 ¶ Miniſterio] *Græcè :* τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, *id eſt,* qui ſunt in catalogo Sacerdotali.

Deſervientes ſacro miniſterio intelliguntur Subdiaconi, qui calicem Diacono offerunt, & Acolythi, qui cum cereis Diaconos præcedunt, unde & Ceroferarii dicuntur : qui etiam vinum, & aquam præparando calici ſubminiſtrant. Concubina intelligenda eſt præter uxorem, ut iſte ſit ſenſus capituli : [Si quis poſt acceptum ſacrum baptiſma ſecundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit :] diſtinguendum eſt, antequam uxorem duxerit, ſive poſt mortem uxoris.

C. II. ¶ *Duarum matronarum maritus poſt baptiſmum, Clericus non ordinetur.*

Unde B. Gregorius 1 *ait.*

MAritum a duarum poſt baptiſmum matronarum Clericum non ordinandum; neque eum, qui unam quidem, ſed concubinam, non matronam habuit : nec illum, qui viduam aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium aſſumpſerit : nec eum, qui ſemetipſum quolibet corporis ſui membro indignatione aliquâ, vel juſto, vel injuſto timore ſuperatus, truncaverit : nec illum, qui uſuras accepiſſe convincitur, aut in ſcena luſiſſe dignoſcitur : nec eum, qui publicâ pœnitentiâ mortalia crimina deflevit b : neque illum, qui in furiam aliquando verſus inſanivit, vel afflictione Diaboli vexatus eſt : neque eum, qui per c ambitionem ad imitationem Simonis Magi d pecuniam obtulerit e.

1 ¶ Gregorius] *Hoc caput ſumptum eſt ex cap.72. libelli de Eccleſiaſticis dogmatibus, qui inter opera B. Auguſt. editus eſt, atque ex eo alibi ſæpiſſimè ab ipſo Gratiano citatur. A Tritemio autem adſcribitur Alcuino, ab aliis Iſidoro. Sed plures, & majoris auctoritatis Gennadio tribuunt, ut Valfridus Strabo lib. de reg. Eccl. cap. 20. Petrus Lombardus ſentent. 2. diſt. 8. S. Thomas quodlib. 12. art. 18. Platina in Symmacho, & alii.*

C. III. ¶ *Arreptitii, vel epileptici ſacris altaribus non miniſtrent.*

Item Pius Papa.

2 ps COmmuniter f diffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efferuntur, vel ſacris audeant altaribus miniſtrare, vel indiſcuſsè ſe ingerant ſacramentis divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti, ſine hujuſmodi paſſionibus in terram probantur eliſi : qui tamen & ipſi tamdiu erunt ab officii ſui ordine & loco ſuſpenſi, quouſque unius anni ſpatio per diſcretionem Epiſcopi inveniantur ab incurſu dæmonum liberati g.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

CLerici h, qui in adoleſcentia à dæmonibus cognoſcuntur obſeſſi, ad ſuperiorem ſacri regiminis gradum aſcendere non poſſunt.

¶ *Simile quiddam habetur in Concilio Arauſico. 1. c.16. Ivo citat Nicolaum Alvino Jovanſi Archiepiſcopo, ad quem etiam fortaſſe ſcribitur c.* quorundam, *ꝗ. diſt.34.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius Papa, *epiſt. ad univerſos Epiſcopos per Lucianum conſtitutos, c.21.*

USque i adeò ſanè comperimus illicita quæque prorumpere, ut dæmonibus, ſimilibuſque paſſionibus irretitis miniſterio ſacroſancta tractare tribuatur. Qui-

a *In epiſt. ad Oceanum. Ibid. In epiſt. ad Nepotianum propè finem. In epiſt. ad Ruſt. In epiſt ad Ocean. l.1. contra Jovin.* b *Pann. l.3. c.114.* c *Anſ. l.6. c.143. Ivo p.8. c.187. al.151.* d *al. eſſe.*

a *Anſelm. lib.7. cap.22. al.26. Ivo p.8. cap.295. Polyc. l.2. tit.31.* b *deflet.] orig.* c *al. pro ordinatione.* d *Actor. 8.* e *offert.] orig.* f *Burchard. l.3. c.27. Ivo part. 2. cap.125. Polyc. l.4. tit.31.* g *alieni.] cæteri collectores.* h *Ivo p. 11. cap.164.* i *Burch. l.2. c.20. Polyc. l.3. t.9. cap. ult. Ivo p.2. c.88. & part.6. cap.40.*

bus ſi in hoc opere poſitis, aliquid propriæ neceſſitatis occurrat, quis fidelium de ſua ſalute confidat, ubi miniſtros ipſos curationis humanæ tantâ proſpexerit calamitate vexari? Atque ideò neceſſariò removendi ſunt, ne quibuslibet, pro quibus Chriſtus eſt mortuus, ſcandalum generetur infirmis. Poſtremò, ſi corpore ſauciatum fortaſſis, aut debilem, nequaquam ſancta contingere lex *a* divina permiſit; quantò magis doni cœleſtis diſpenſatores eſſe non convenit (quod eſt deterius) mente percuſſos?

C. VI. ¶ *Qui tempore Baptiſmi uxores habent, ſi poſtea religiosè vixerint, Clerici fieri non prohibentur.*

Item Innocentius Papa I. *Felici Epiſcopo Nucerino, epiſt.4. c.4.*

3 ps LAici *b*, qui habentes uxores baptizati ſunt, ac ſic ſe inſtituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut Clericis juncti ſint, aut monaſteriis, ex quo baptizati ſunt, adhæſerint, ſi non concubinam, non pellicem noverint, ſi in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujuſmodi ad Clericatûs ſortem aſſumi.

4 ps. *Cæterùm ante ſuſceptum ſacrum ordinem quoſdam legimus concubinam habuiſſe, quos tamen ſacri canones non rejiciunt, ſi poſt ſacrum ordinem ab ejus commiſtione ſeſe immaculatos cuſtodiunt.*

C. VII. ¶ *De quodam Epiſcopo, qui ante ſui Epiſcopatûs apicem concubinam habuit.*

Unde Gregorius *Andreæ Tarentino Epiſcopo, lib.2. epiſt.44. ſive c.83.*

HAbuiſſe *c* te concubinam, manifeſtâ veritate comperimus 1, de qua etiam contraria eſt quibuſdam innata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe judicium, hoc tuæ conſcientiæ elegimus committendum. Qua de re, ſi in ſacro ordine conſtitutus ejus te permiſtione eſſe recolis maculatum, Sacerdotii honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere: ſciturus in animæ tuæ periculo *d* te miniſtrare, & Deo noſtro te, ſine dubio, reddere rationem, ſi hujus ſceleris conſcius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

1 ¶ Comperimus,] *Sequebatur*, & te illius criminis participationem habere, *quæ verba ſunt etiam in editione operum B. Gregorii Frobeniana. Verùm ſublata ſunt, quoniam abſunt & ab aliis editionibus & à cæteris collectoribus, & à Joanne Diacono, lib.3. num.53. vitæ ejuſdem Gregorii: omninoq; ſententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIV.

1 ps DOmeſticarum quoque perſonarum immoderatam familiaritatem Epiſcopum vitare oportet.

C. I. ¶ *Etiam conſanguinearum immoderatam familiaritatem Epiſcopum vitare oportet.*

Unde Nicolaus Papa *ad Albinum e Archiepiſcopum.*

QUorundam *f* relatione fidelium, noſtris auribus intimatum eſt, quòd Lanfredus Epiſcopus, qui & juvenis eſſe dicitur, venationi ſit deditus: quod vitium plurimos etiam de Clericali catalogo, genere duntaxat Germanos, & Gallos irreverenter implicat. Verùm iſte (ſi ita eſt, ut audivimus) meritò juvenis dicitur, qui juvenilibus deſideriis occupatus, nullâ *g* gravitate conſtringitur. & ſ. Nam (ut beatus dicit Hieronymus *h*) venatorem nunquam legimus ſanctum. *& infrà.* Nihilominus autem de hoc Epiſcopo relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quòd cum quadam filia ſua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta ſit: pro qua re à ſanctitate tua, cæteriſque Coepiſcopis ſuis commonitus atque correptus eſt, ſed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maximè diſplicet, & magis ac magis deteriorem de ſe reddit opinionem, in quo beatitudinis tuæ, & cæterorum Coëpiſcoporum ſuorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplaſti relabitur. Oportet ergò fraternitatem tuam Synodale cum Epiſcopis, & ſuffraganeis tuis convocare Concilium & hunc ſalutaribus eloquiis Epiſcopum convenire, atque illi paſtorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium beſtiarum vel volucrum venatione penitùs alienus exiſtat; atque ab immoderata filiæ ſuæ familiaritate ſemet omninò coërceat. Quòd ſi parere contempſerit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ ſuæ converſatione vitanda, vobis admonentibus obedire diſtulerit, à veſtro collegio excommunicatus abſcedat. Quòd ſi in hoc contumax adhuc apparuerit, à miniſterio ceſſare debebit.

C. II. PALEA.

[Ex Concilio 1 Aurelianenſi IV.]

EPiſcopum *a*, Presbyterum, aut Diaconum canes ad venandum aut accipitres, aut hujuſmodi res habere non licet. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate *b* ſæpiùs detentus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione 2 ſuſpendatur; Diaconus verò ab omni officio: & communione ſuſpendatur.

1 ¶ Aurelianenſi] *Hæc Palea etiam in Decretalibus tit. de Cleric. ven. cap. 1. citatur ex Concilio Aurelianenſi, & in Panhormia ex cap. 8. Sed in Aurelianenſibus, quæ extant, non eſt inventa. Burchardus, & Ivo part. 6. cap. 288. citant ex Meldenſi. Eadem verò ſententia eſt in Agathenſi, cap. 55. (quod etiam citat Ivo p. 5. c. 366. & p. 13. c. 30.) & in Epaunenſi, cap. 3.*

2 ¶ A communione] *In Decretalibus legitur* à communione, ſi Presbyter, duobus; ſi Diaconus, ab omni officio ſuſpendatur. *Apud Burchardum eſt*, ſe à communione ſuſpendat, Presbyter duobus; Diaconus verò ab omni officio & à communione ſuſpendatur: *neque multò aliter apud Ivonem, part. 6. & in Concilio Epaunenſi. In Agathenſi autem, & apud Ivonem part. 5.* Se à communione ſuſpendat; Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat: Diaconus verò ab omni officio & *c* communione ceſſabit. *Verùm apud eundem Ivonem, part. 13. ex Concilio item Agathenſi hoc modo legitur:* ſe à communione abſtineat *d*, Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat; Diaconus verò ab omni officio, vel communione ceſſet.

C. III. PALEA.

OMnibus *e* ſervis Dei venationes, & ſylvaticas vagationes *f* cum canibus, & ut accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

¶ *Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de Cleric. ven. cap. 2. ubi ex eodem Concilio Aurelianenſi citatur, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. Sententia iiſdem penè verbis eſt in Synodo Francica ſub Zacharia Papa, quæ & Conciliorum tomis eſt inſerta, & habetur lib. 5. capitular. cap. 2. & manuſcripta etiam inter epiſtolas Zachariæ, in codice ſæpè memorato monaſterii Dominicanorum.*

2 ps. *Concubina autem hîc ea intelligitur, quæ ceſſantibus legalibus inſtrumentis unita eſt, & conjugali affectu adſci-*

a *Levit. 21.* b *Anſelm. lib. 7. c. 29. al. 34. Ivo part. 6. c. 95. Pannorm. l. 3. cap. 45.* c *Burchard. lib. 1. cap. 195. Ivo part. 5. cap. 310. Polyc. l. 4. t. 39.* d *al. periculum.* e *al. Alvinum.* f *Ivo part. 5. cap. 353.* g *nullâ ſenum gravitate.] Ivo.* h *ad cap. 5. Michææ, & in Pſal. 90.*

a *Extrà de Cleric. ven. cap. 1. Burchard. lib. 2. cap. 213. Ivo part. 5. cap. 366. & part. 6. cap. 288. & part. 13. cap. 30. Pannorm. lib. 3. cap. 167.* b *al. voluntate ſæpiùs detectus.* c *al. vel.* d *al. ſuſpendat.* e *Extrà de Cleric. venat. cap. 2. Burchard. lib. 2. cap. 214. Ivo part. 6. cap. 289.* f *al. fatigationes.*

ſcitur,

ſcitur: hanc conjugem facit affectus, concubinam verò lex nominat. De hac dicitur in Concilio Toletano I. *c.17.*

C. IV. ¶ *Qui non habet uxorem, ſed loco illius concubinam, à communione non repellitur.*

IS, qui *a* non 1 habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *b* ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ ſit conjunctione contentus.

1 ¶ Is, qui non] *Integer Concilii canon, qui apud Ivonem quoque & in Pannormia refertur, eſt hic:* Si quis habens uxorem fidelis *c*, concubinam habeat, non communicet. Cæterùm is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *d*, ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) ſit conjunctione contentus. Aliàs vivens abjiciatur, donec deſinat, & ad pœnitentiam revertatur. *Neque verò omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur, nihil opus eſt referre. Certè Juſtinianus Novellâ 18. t.5. (ut eſt apud Julianum anteceſſorem) quaſdam concubinas comparat quodammodò uxoribus, quæ ſine dotalium tabularum ſolennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum eſt, quod ſcribit B. Auguſtinus in lib. de bono conjugali, & refertur infrà 32.q.2. c.* ſolet. *In quibus hæc tria erant neceſſaria: primùm, ut uterque eſſet ſolutus: deinde fides mutua, quòd alteri non jungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, ut uſque ad mortem in ea vita conjunctione manendum ſibi proponerent. Et in his quidem ſcribit B. Auguſtinus, poſſe aliquo modo dici, nuptias eſſe, & connubium, quamvis ſic habitam non audeat appellare uxorem: quia non intervenerant inſtrumenta dotalia, & alia, quæ Jure Civili & Canonico requirebantur, ut eſſet legitima uxor: quod habetur in prædicta Novella 18. & infrà 30. q.5. c.* aliter. *Itaque hujuſmodi mulieres, cùm non eſſent uxores, vocabantur concubinæ: ſed ob illa tria, ac præcipuè, quòd in affectu maritali permanere ſtatuerant, permittebatur ipſis communicare, habebanturq́; tanquam uxores minùs ſolenniter ductæ. Et hoc eſt, quòd hìc, & in ſequenti capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere concubinam: Idq́; Gratianus ipſe ad finem capitis antecedentis §.* concubina. *indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiamſi filiorum procreandorum causâ haberentur, planè illicitus erat concubinatus: quod aſſerit idem B. Auguſtinus, c.*audite. *infrà ead. & in eodem lib. de bono conjugali, cap.* concubina. *infrà 32. quæſt.2.*

C. V. *De eodem.*

Item Iſidorus *de diſtantia* e *Novi & Veteris Teſtamenti.*

CHriſtiano *f* non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi unam tantum, aut uxorem, aut certè loco uxoris (ſi conjux deeſt) concubinam.

C. VI. PALEA.

[*Ex dictis* Auguſtini *in lib.5. Homiliarum, Homiliâ 49.*]

AUdite *g* chariſſimi, membra Chriſti, & matris catholicæ Eccleſiæ filii. Quod dico competentibus 1 & fidelibus, audiant pœnitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & pœnitentibus. Audiant catechumeni, audiant omnes, omnes timeant, nemo contemnat: ſit mihi in conſolationem veſter auditus, ne vobis ſit in teſtimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicari vobis non licet: ſufficiant vobis uxores 2, audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli, ſi vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet: etſi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas poſteà dimittatis, & ducatis uxores: tantò magis damnatio vobis erit, ſi volueritis habere uxores & concubinas.

1 ¶ Competentibus] *Hoc loco verba ſunt ex originali in ſuum ordinem reſtituta. Qui autem vocarentur competentes, declarat B. Auguſtinus in ſermone ad competentes: atque intelligi etiam poteſt ex eodem B. Auguſtino alibi, & ex aliis.*

2 ¶ Uxores,] *In hac præcipuè parte non ſunt relata, propria verba B. Auguſtini; ſed nonnulla omiſſa, ac mutata. Nam ipſe ita ſcribit:* ſufficiant vobis uxores, aut nec uxores: concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli ejus, ſi vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: ſi audiant competentes, quod dico fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas poſteà ducatis uxores; quantò magis damnatio vobis erat, ſi habere volueritis & concubinas & uxores dimittatis.

3 pars. *Cæterùm, ſi non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, apoſtolicâ conceſſione ad ordinem Diaconatûs provehi poteſt.*

C. VII. ¶ *Qui poſt mortem uxoris habuerit de ancilla filios, Diaconus fieri permittitur.*

Unde Pelagius Papa *ſcribit Florentino* a *Epiſcopo.*

FRaternitatis *b* tuæ relatione ſuſceptâ, ejus latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen eum *c* priori non ſervâſſe conjugio deſignâſti. Et quamvis multa ſint, quæ in hujuſmodi caſibus obſervari canonicæ jubeat ſublimitatis *d* auctoritas: tamen quia defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolùm merita, ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & ætas iſtius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur; ut ad Diaconatum poſſit provehi, temporum, ut dictum eſt, condeſcendentes defectui, conceſſiſſe nos noveris. *& infrà.* ¶ Micenam *e* verò ancillam ejus, de qua ſe poſt tranſitum uxoris filios habere confeſſus eſt, jubemus, ut tuâ diſpoſitione cuiquam monaſterio continentiam profeſſura tradatur 1.

1 ¶ Tradatur.] *Apud Anſelmum ſequitur:* ut meliori ſorte, ad quod promovetur officium, ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occaſio: *neque multò aliter in Polycarpo.*

Hoc ex diſpenſatione miſericordiæ: cæterùm ex rigore diſciplinæ intelligitur illud Aurelianenſis 2 Concilii.

2 ¶ Aurelianenſis] *Hæc ad verbum habentur in Concil. Gerundenſi, cap.8.*

C. VIII. ¶ *Non admittatur ad Clerum, qui præter uxorem aliam cognoverit.*

SI quis *f* de Laicis poſt uxorem aliam cujuſcunque conditionis cognoverit mulierem, in Clericum nullatenus admittatur.

4 pars. *Quòd ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium ſcribitur, propter ſpem futuræ incontinentiæ conſtitutum creditur: quia difficilè continentiam ſervat, qui ſe illicito concubitu maculare non metuit. Vel* g *prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognovit maritali affectu; vel quia corrupta florem virginitatis amiſerit; vel quia meretricari non deſinit, licèt in uxorem ducatur. Utrumque enim impedimentum cuilibet præſtat, quò minùs ad ſacros ordines pertingere valeat.*

---

a *Ivo part.8. cap.46. Pann.lib.6.c.49.* b *al.tantùm.* c *al. fidelem.* d *al.tantùm.* e *al.conſonantia.* f *Ivo part.8.c.66. Pann.l.6.c.50.* g *Burchard. l.9.cap.15. Polyc.lib.6.tit.8. Ivo part.8. c.153. Pannorm.l.6.c.43.*

a *al.Florentiæ.* b *Anſel.l.7.c.68. al.73. Polyc. l.2.tit.1.* c *al. cum.* d *al. ſubtilitatis.* e *al.Micinam.* f *Burchard. lib.2. c.38. Ivo p.6.c.139.* g *al. Et.*

C. IX. ¶ *Qui virginem non duxit uxorem, ad ſacros ordines non accedat.*

Unde Hilarius Papa *in Synodo Romanâ, cap. 2. ſcribit, dicens:*

CUrandum *a* ergò *b* inprimis eſt; ne ad ſacros ordines *c* (ſicut geſtis prioribus antè præſcriptum eſt) quiſquam, qui uxorem non virginem duxit, aſpiret.

C. X. ¶ *Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, literas ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, Clericus non fiat.*

Item Gregorius urbis Romanæ Præſul *Squilatino* d *Epiſc. lib. 2. epiſt. 25.*

PRæcipimus *e*, ne unquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non eſt ſortitus uxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel pœnitentiæ *f*, vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium, ad ſacros ordines permittas accedere: ſed ſi quos hujuſmodi repereris, non audeas promovere.

C. XI. ¶ *Non fiat Sacerdos, cujus uxorem evidenter conſtat adulterium admiſiſſe.*

Item in Neocæſarienſi Concilio, *cap. 8.*

SI *g* cujus uxorem adulterium commiſiſſe, cùm eſſet Laicus, evidenter fuerit comprobatum, hic ad miniſterium Eccleſiaſticum admitti non poteſt. Quòd ſi in Clericatu jam eo conſtituto adulteravit, dato repudio, dimittere eam debet. Si verò retinere ejus conſortium velit, non poteſt ſuſcepto miniſterio perfrui.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *h*.

SI Laici *i* uxor in adulterio fuerit deprehenſa, hic talis ad miniſterium Eccleſiaſticum nullo modo adducatur. Si autem poſt ordinationem alicujus Clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipſa voluerit permanere, à miniſterio alienus ſit.

Præmiſſis auctoritatibus, Bigami, & qui virgines non ſunt ſortiti uxores, à ſacris ordinibus prohibentur. Sed quæritur, ſi quis ante baptiſma viduam duxerit uxorem, an propterea ſit prohibendus à ſacris ordinibus?

C. XIII. ¶ *Qui ante baptiſma, ſeu poſt baptiſma viduam duxit uxorem, non admittatur ad Clerum.*

De his ita ſcribit Innocentius Papa *Victricio Rothomagenſi Epiſcopo, epiſt. 2. cap. 5.*

SI *k* quis viduam (licèt Laicus) duxerit uxorem, ſive ante baptiſmum, ſive poſt baptiſmum, non admittatur ad Clerum; quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris conſortium relaxatur. *& infrà.* *l* ¶ Quòd ſi non putatur uxor eſſe computanda, quæ ante baptiſmum ducta eſt; ergò nec filii, qui ante baptiſmum geniti ſunt, pro filiis habeantur.

C. XIV. ¶ *Qui ſecunda conjugia ſortitur, Clericus non fiat.*

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine Clericatûs, juxta illud Ambroſii, *epiſt. 82. ad Vercellenſem Eccleſiam.*

COgnoſcamus *m*, non ſolùm hoc de Epiſcopo & Presbytero Apoſtolum ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in Concilii *a* Nicæni tractatu addidiſſe, neque Clericum quenquam debere eſſe, qui ſecunda conjugia ſortitus ſit.

5 pars. *Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum, Clerici fieri non poſſunt.*

C. XV. ¶ *Spectaculis publicis mancipatam, vel ejectam, vel ancillam ducens uxorem, Diaconus non fiat.*

Unde in canonibus Apoſtolorum, *c. 18. legitur.*

SI quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis ſpectaculis mancipantur; non poteſt eſſe Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui miniſterio ſacro deſerviunt.

C. XVI. ¶ *Quæ ſit vidua, vel ejecta, vel meretrix.*

6 ps. *Quæ autem ſit vidua, quæ ejecta, vel meretrix,* Hieronymus *epiſt. 128. ad Fabiolam de veſte Sacerdotali, oſtendit dicens:*

VIdua *b* eſt, cujus maritus eſt mortuus. Ejecta eſt, quæ à marito vivente projicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

7 pars. *Sed poſteà temporum defectui condeſcendens* Papa Martinus, *in minoribus ordinibus eos conſtitui permiſit, non regulam præfigendo,* c *dicens:*

C. XVII. ¶ *Inter Lectores, vel Oſtiarios deputetur Subdiaconus, ſecundam ducens uxorem.*

SI *d* Subdiaconus ſecundam uxorem duxerit, inter Lectores vel Oſtiarios habeatur, ita ut Apoſtolum non legat.

Neceſſitate tamen exigente bigamus uſque ad Subdiaconatum poteſt promoveri.

C. XVIII. ¶ *Viduam ducens uxorem, Subdiaconus, ſi neceſſitas exigat, fieri poteſt.*

Unde Martinus Papa *ait* e.

LEctor, ſi viduam alterius uxorem acceperit, in Lectoratu permaneat: aut ſi fortè neceſſitas ſit, Subdiaconus fiat, nihil autem ſuprà. Similiter, & ſi bigamus fuerit.

8 pars. *Quibus autem propria conjugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conviviis intereſſe.*

C. XIX. ¶ *Nuptiarum conviviis Presbyteri intereſſe non debent.*

Unde in Agathenſi Concilio, *cap. 39. legitur.*

PResbyteri *f*, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non eſt 1, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia: nec his cœtibus miſceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporum choreis & ſaltationibus efferuntur: ne auditus aut obtutus ſacris myſteriis *g* deputati turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

1 ¶ Licentia non eſt,] *In codicibus impreſſis legebatur,* licentia modò non eſt. *Expuncta eſt dictio,* modò, *quæ neque in originali, neque in vetuſtis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Ivone, Concilio Venetico, c. 11. (ubi hoc idem reperitur) habetur. Ac Presbyteris quidem nunquam, ne apud Græcos quidem, licuit ducere uxores.*

9 pars. *Vidua verò intelligenda eſt, ſi poſt ſolenne fœdus nuptiarum, morte interveniente, à viro ſuo diviſa fuerit. Cæterùm, ſi antequam conveniant, fatali neceſſitate ab alterutro diviſi fuerint, licèt ex ſponſalibus uxor ſit appellata, non tamen poſt mortem ſponſi, etiamſi in propria ſit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur, nec ex ejus copula à ſacris ordinibus aliquis prohibitur.*

a *cavendum*] *orig.* b *Anſel. l. 7. c. 12. al. 15. Pann l. 3. c. 50.* c *gradus*] *orig.* d *fortè Scillatino.* e *Anſ. l. 7. cap. 35. al. 42. Polyc. l. 2. tit. 31. Ivo part. 8. c. 288.* f *al. pœnitentem. al. publicè pœnitentem. al. ſolenniter pœnitentem.* g *Anſ. l. 7. c. 19.* h *Apud Martinum Bracharenſem, cap. 28.* i *alicujus Laici*] *orig.* k *Anſ. l. 7. c. 11. Ivo part. 6. c. 55.* l *cap. 6. ejuſdem epiſt.* m *Ivo p. 8. c. 29. Pann. l. 6. c. 63.*

a *al. Concilio Nicæni tractatûs.*] *orig.* b *Ivo part. 8. cap. 297. Pannorm. l. 6. c. 68.* c *Hæc verba, non regulam præfigendo, abſunt ab aliquot exemplaribus.* d *Apud Martinum Brach. c. 44. Ex Concil. Toletano 1. cap. 4.* e *Ibid. c. 43. Ex Concil. Toletan. 1. cap. 3.* f *Burch. l. 2. c. 134. Ivo p. 6. cap. 209. Polyc. lib. 4. tit. 31.* g *al. miniſteriis.*

C. XX. ¶ *Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam, uxorem duxit, Sacerdos fieri non prohibetur.*

Unde Pelagius Papa *ſcribit.*

VAlentino *a* Clerico, cui mulier cum alio antè velata, non tamen ei nupta, ſed virgo permanens, poſt mortem ejus, cum quo velata erat ſponſa *b*, conjugali eſt copulâ ſociata, quia iterum *c* velamen accepit, nullum in promovendo generetur obſtaculum: quia nihil eſt (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obviet inſtitutis.

DISTINCTIO XXXV.

A *Quibus ordinibus bigami prohibeantur, & utrum reputentur bigami, qui ante baptiſmum habuerunt unam, & poſt baptiſmum alteram & an liceat ſortiri uxores in ſacris ordinibus conſtitutis, multorum auctoritatibus breviter monſtratum eſt.* ¶ *Sequitur autem in deſcriptione illa Apoſtolica* d, ut ſit ſobrius, *qui ordinandus eſt*, non vinolentus: *quod ex auctoritate Veteris Teſtamenti introductum eſt. Miniſtri* e *enim templi prohibentur vinum & ſiceram bibere, ne ebrietate graventur corda eorum, & ut ſenſus eorum vigeat ſemper, & tenuis ſit, vel quia venter mero aſtuans facilè deſpumat in libidinem. Unde Noë* f *in ebrietate nudavit femora; Loth autem, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt.*

¶ *Quòd* g *tamen* h *vinolentus eſſe prohibetur, non ſemel, ſed frequenter vino repletus debet intelligi.*

C. I. ¶ *Diaconus, Presbyter, & Epiſcopus ebrietati, & aleæ deſervientes, niſi deſierint, deponantur.*

Hinc etiam in canonibus Apoſtolorum, *Can. 43. & 44. legitur.*

EPiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certè damnetur *i*. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione privetur *k*. Similiter etiam Laicus.

C. II. ¶ *Eſus carnium, & vini potus, poſt diluvium conceſſus legitur: poſt Chriſti adventum inhibitus.*

Item Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum.*

AB *l* exordio conditionis humanæ nec carnibus veſcebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in ſignum. Hoc curſu ad diluvium uſque pervenimus. Poſt diluvium autem cum dilatione Legis, quam implere nullus potuit, carnes ingeſtæ ſunt ad veſcendum, & repudia conceſſa duritiæ, & cultellus circumciſionis appoſitus, quaſi Dei manus plùs in nobis creaverit, quàm neceſſe eſt. Poſtquam autem Chriſtus venit in fine temporum, & Ω revolvit ad A, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium *m* nobis dare permittitur, nec circumcidimur *n*, nec comedimus carnes, dicente Apoſtolo *o*: [*Bonum eſt vinum non bibere, & carnes non comedere.*] Vinum enim cum carnibus poſt diluvium dedicatum eſt.

C. III. ¶ *Alienum eſt à ſapiente potationibus & ebrietatibus vacare.*

Idem *lib. 2. contra Jovinianum.*

LUxurioſa *p* res vinum, & tumultuoſa ebrietas; omnis, qui cum his miſcetur, non erit ſapiens.

C. IV. ¶ *Ignominioſum eſt Sacerdoti affluere deliciis, epulis, atque laſciviis.*

Idem *in Michæam ad c. 2.*

ECcleſiæ principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas, atque laſcivias pudicitiam ſervare ſe credunt, propheticus *a* ſermo deſcribit, *quòd ejiciendi ſint de ſpatioſis domibus, lautiſq́ conviviis, & multo labore epulis conquiſitis, & ejiciendi propter malas cogitationes, & opera ſua.* Et, ſi vis ſcire, quò ejiciendi ſunt, Evangelium *b* lege: *in tenebras ſcilicet exteriores, ubi erit fletus, & ſtridor dentium.* Annon confuſio, & ignominia eſt, Jeſum crucifixum, magiſtrum pauperum atque eſurientem, fartis prædicare corporibus? jejuniorumque doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apoſtolorum loco ſumus, non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed converſationem quoque, & abſtinentiam amplectamur.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Idem *ad Oceanum, epiſt. 83.*

VEnter *c* mero æſtuans citò deſpumat in libidines. Ubi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

VInolentum *d* Sacerdotem & Apoſtolus damnat, & vetus *e* lex prohibet. Sacerdotes qui miniſtrant *f* in templo Dei, prohibentur vinum, & ſiceram bibere, ne in crapula & ebrietate aggraventur corda eorum. Sicera Hebræo ſermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare poteſt. *& j. g* ¶ Quicquid inebriat, & ſtatum mentis evertit, fuge ſimiliter ut vinum. [*Nolite*, ait Apoſtolus, h *inebriari vino, in quo eſt luxuria.*] *& ſupr.* i ¶ Qui altario deſerviunt, vinum & ſiceram non bibant. Sponſa Chriſti 1 vinum fugiat ut venenum. Vinum & ebrietas incendium eſt.

1 ¶ Sponſa Chriſti] *In epiſtola ad Euſtochium ſic habetur:* Hoc primùm moneo, hoc obteſtor, ut ſponſa Chriſti vinum fugiat pro veneno: *& paulò poſt:* vinum & adoleſcentia duplex eſt incendium voluptatis.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Proſper *de vita contemplativa, lib. 2. cap. 23.*

LUxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

C. VIII. ¶ *In Paradiſo abſtinentia, poſt Paradiſum edendi laſcivia incepit.*

Item Ambroſius *in lib. de Elia, & jejunio, cap. 4. & 5.*

SExto die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta edendi poteſtas eſt, & uſus eſcarum. Ubi cibus cœpit, ibi finis factus eſt mundi: ibi *k* cœpit ſua incrementa neſcire, ubi *l* cœperunt divina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum eſt, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos deſiit augeri. *& j.* ¶ Et ut ſciamus, non eſſe novum jejunium, primam illic legem conſtituit de jejunio. *& j.* ¶ Euſque nemo prævaricari noverat, ut adhuc orta non eſſet, quæ prima eſt prævaricatio. Indictum jejunium, abſtinentiæ lex à Domino Deo: prævaricatio legis à Diabolo: culpa per cibum, latebra poſt cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. *& infrà.* ¶ Serpens gulæ perſuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de Paradiſo regnantem expulit; abſtinentia ad Paradiſum

a *Simile 27. q. 2. c. quod autem. §. item ſi ſponſa. Ivo part. 6. c. 113.* b *al. ſponſo.* c *al. interim.* d *1. Tim. 3. & in gloſſ. ad eum locum habentur hæc omnia ex Hier. epiſt. 83.* e *Levit. 10. j. eâd. c. venter.* f *Gen. 9. & 19.* g *gl. interlinearis. 1. Tim. 3.* h *al. autem.* i *καθαιρείσθω, id eſt, deponatur.* k *communione priventur.* l *Burch. l. 14. c. 5. Polyc. lib. 6. tit. 18. Ivo part. 13. cap. 73. Pannorm. lib. 3. cap. 730. Rab. de pœn. c. 28.* m *Matth. 19.* n *Act. 15. Gal. 5.* o *Rom. 14.* p *Prov. 20.*

a *Michee 2.* b *Matth. 22.* c *ſuprà initiò diſt. Hieron. in epiſtola ad Titum, ad cap. 1.* d *in epiſtola ad Oceanum.* e *Levit. 10. Num. 6* f *altario deſerviunt,] orig.* g *Ad Nepotianum.* h *Epheſ. c. 5.* i *Ad Euſtochium, epiſtolâ 22.* k *ubi] orig.* l *ibi] orig.*

revocavit errantem. *& ſ. a* ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas: primus Noë vineam plantavit: dedit naturam, ſed ignoravit potentiam. Itaque vinum nec ſuo pepercit auctori. *& ſ.* ¶ Sed illius ebrietas nobis ſuadet ſobrietatem. Semel enim inebriatus eſt Noë. Ubi enim malum ebrietatis agnovit, jumentum *b* ſuum ad remedium temperavit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inveniretur, omnibus inconcuſſa libertas: nemo ſciebat à conſorte naturæ ſuæ obſequia ſervitutis exigere. Non eſſet hodie ſervitus, ſi ebrietas non fuiſſet. Obrepſerat quidem jam fraternæ prælationis invidia, manebat tamen adhuc paternæ pietatis reverentia. Læſa pietas eſt, dum ridetur ebrietas. Non illis itaque ſolis nocent vina, quos tentant; ſed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. ¶ Legimus *c* etiam, quòd patrem Loth inebriaverint filiæ in monte, ad quem timentes incendium Sodomitarum confugerant, & habitabant in ſpelunca. *& ſ. d* ¶ Fuit itaque ebrietas origo inceſti, peſſimæ regenerationis partus deterior. ¶ At non Abraham vina in ſuo convivio miniſtrabat, ſed immolabat vitulum; butyrum & lac etiam Angelis hoſpitibus exhibebat. Cœli dominum, mundi agnoſcebat auctorem. Vinum ergò exhibere non poterat. Sed rectè illic deerat materia peccati, ubi erat remiſſio peccatorum. Denique annuntiavit eum Joannes *e, non manducans panem, neque bibens vinum.* Qui enim Chriſtum annuntiat, ab omni vitiorum incentivo præſtare ſe debet alienum.

C. IX. ¶ *Triginta diebus à communione abſtineat Clericus, quem ebrium fuiſſe conſtiterit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 41.*

ANte *f* omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, (ut ordo patitur) aut triginta dierum ſpatio à communione ſtatuimus ſubmovendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

1 ps OPortet etiam ordinandum eſſe prudentem. *Quod contra eos notandum, qui ſub nomine ſimplicitatis excuſant ſtultitiam Sacerdotum.* Prudentem *g autem Epiſcopum oportet intelligi, non ſolùm literarum peritiâ, verùm etiam ſecularium negotiorum diſpoſitione* h.

C. I. ¶ *Illiterati, & corpore vitiati, non promoveantur ad Clerum.*

Unde in epiſtola Gelaſii Papæ *ad Epiſcopos per Lucaniam, cap. 18. & 19.*

ILliteratos *i*, aut aliquâ parte corporis vitiatos, vel 1 imminutos, nullus præſumat ad Clericatûs ordinem promovere; quia literis carens ſacris non poteſt eſſe aptus officiis: & vitioſum nihil Deo prorſus offerri legalia *k* præcepta ſanxerunt. ¶ Similiter *l* qui ſeipſos abſcindunt.

1 ¶ Vitiatos, vel] *Iſtæ duæ voces abſunt à pleriſque vetuſtis exemplaribus Gratiani, & originali, cujus expreſſa eſt potiùs ſententia, quàm verba relata.*

C. II. ¶ *Ad ſummum Sacerdotium non aſpiret, qui divinis ſtipendiis, vel diſciplinis non eſt eruditus.*

Item Zozimus Papa *epiſt. ad Iſichium Epiſcopum Salonitanum.*

QUi *m* Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non eſt imbutus, & temporum approbatione divini ſtipendiis eruditus, nequaquam ad ſummun Eccleſiæ Sacerdotium aſpirare præſumat; non ſolùm in eo ambitio inefficax habeatur, verùm etiam ordinatores ejus careant eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta Patrum crediderant præſumendum.

Ecce, quòd ſacrarum literarum oportet Epiſcopum habere peritiam: unde in Veteri Teſtamento a *inter cætera ornamenta Pontifex rationale ferebat in pectore, in quo ſcribebatur manifeſtatio, & veritas: quia in pectore Pontificis manifeſta debet eſſe cognitio veritatis.* ¶ *Hinc etiam vectes* b, *quibus arca portabatur, jugiter annulis erant inſerti, ut cùm arca eſſet portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia prædicatores, per quos Eccleſia circumfertur, ſacris literis ſemper debent inſiſtere, ne tunc quærant diſcere, cùm ex officio alios debeant docere.* ¶ *Hinc etiam David* c *priùs ex gratia Spiritûs Sancti donum ſcientiæ percepit, & poſteà adminiſtrationem regni aſſecutus eſt.* ¶ *Salomon* d *quoque non divitias, non longa tempora hujus vitæ, ſed ſapientiam à Deo petiit, & impetravit.* ¶ *Hinc etiam Dominus priùs ponit verba ſua in ore Prophetæ, & poſteà conſtituit eum ſuper gentes, & regna, dicens ad Hieremiam* e: Ecce, dedi verba mea in ore tuo, ecce, conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna.] ¶ *Hinc etiam Malachias* f *ait:* [Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent de ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.] *Hinc etiam Salvator* g *noſter priùs in medio doctorum ſedit, audiens illos & interrogans, & poſteà prædicare cœpit: quia priùs quiſque diſcere, & poſteà prædicandi officium uſurpare debet.* ¶ *Hinc etiam Salomon priùs* h *ait,* [tempus tacendi] *& poſteà* i [tempus loquendi,] *quia veritas priùs tacendo diſcitur, & poſteà loquendo prædicatur.* ¶ *Hinc idem Dominus ait* k: [Qui audit, dicat, veni.] ¶ *Hinc etiam priùs Apoſtolos docuit, deinde eos ad prædicandum miſit, dicens* l: [Eſtote ergò prudentes, ſicut ſerpentes, & ſimplices, ſicut columbæ.] *Sic etiam poſt Reſurrectionem priùs illis ſenſum aperuit, & Scripturas explanavit, & poſteà dixit* m *eis:* [Euntes in mundum univerſum, &c.] *Unde, cum* n *de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere, priùs panes accipiens fregit, & poſteà diſcipulis dedit, & per eos demùm turbis appoſuit: quia Sacramenta Legis, & Prophetarum priùs diſſerendo expoſuit, & poſteà eorum ſcientiam diſcipulis dedit, & per eos tandem illam fidelibus diſpenſavit.* ¶ *Hinc & Petrus, cùm rectoribus Eccleſiæ ſcriberet, ait* o: [Parati eſſe debetis reddere rationem omni poſcenti vos ſatisfactionem de ea fide & ſpe, quæ in vobis eſt.] ¶ *Hinc etiam Paulus* p *ſcribens ad Timotheum ait:* [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.] ¶ *Ex quibus omnibus liquidò colligitur, quòd non ſufficit Prælatis bona converſatio, & morum honeſtas, niſi addatur ſcientia doctrinæ.* ¶ *Unde Sacerdotes* q *ingreſſuri tabernaculum, priùs lavabantur in labro æneo, quod fecerat Moyſes ex ſpeculis mulierum.* ¶ *Hinc etiam in Canticis Canticorum* r *oculi, per quos Prælati Eccleſiæ intelliguntur, aſſimilantur columbis, quæ reſident juxta fluenta pleniſſima.*

C. III. ¶ *Sacerdotis eſt legis ſcientiam habere, non bellis, ſed orationibus vacare.*

Hinc etiam Hieronymus *ſ in Levit.*

SI quis vult Pontifex non tam vocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moyſen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur *ſ* de eis? quòd non diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergò Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut aut à Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt

a *Ibid. c. 5.* b *Inventum*] *vera lectio.* c *Gen. 19.* d *Geneſ. 18.* e *Matth. 11.* f *Burchard. l. 14. c. 11. Ivo par. 13. c. 79.* g *Gl. ordinar. 1. Tim. 3.* h *al. diſpenſatione.* i *Burch. l. 2. c. 18. Ivo p. 6. c. 37. & 75. Pann. l. 3. c. 46.* k *Levit. 22.* l *Ibid. c. 19.* m *ſ. diſt. 59. c. 1. Anſelm. lib. 6. cap. 28. Ivo part. 5. cap. 102.*

a *Exod. 28. ex interpret. LXX.* b *Exod. 25.* c *2. Reg. 5.* d *3. Regum 3. 2. Paralipom. 1.* e *Hierem. 3.* f *Malach. 2.* g *Luc. 2.* h *Eccleſ. 3.* i *Ibid.* k *Apoc. 22.* l *Matth. 10.* m *Marci 16.* n *Matth. 14.* o *1. Petri 3.* p *1. Tim. 4.* q *Exod. 38.* r *Cant. 5.* ſ *Levit. 8.*

Ponti-

Pontificis opera; ut, aut à Deo diſcat legendo Scripturas divinas, & ſæpiùs meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipſe didicerit, non ex proprio corde, vel humano ſenſu, ſed quæ Spiritus Sanctus docet. Eſt & aliud opus, quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid *a* facit? orat, & donec ille orat, vincit populus ejus: ſi relaxaverit, & demiſerit *b* manus, populus ejus vincitur, & fugatur. Oret ergò & Sacerdos Eccleſiæ indeſinenter, ut vincat populus, qui ſub ipſo eſt, hoſtes inviſibiles Amalechitas, qui ſunt dæmones impugnantes eos, qui volunt piè vivere in Chriſto.

1 ¶ Hieronymus] *Citatur ex B. Hieronymo, & extat in Homilia 6. Origenis in Leviticum: quas quidem Homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinas fecit, ſed ita, ut noxia quæque detruncârit, utilia tranſtulerit. Quod ipſemet ad Theophilum epiſt. 62. ad Vigilantium epiſt. 75. & in Prologo lib. 2. in Michæam profeſſus eſt. Ac frequenter Gratianus ea, quæ ſunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia præcipui Eccleſiæ doctoris auctoritas majus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum eſt, modo illa vertendo, penè ſua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

1 ps SEd *quæritur, an ſecularibus literis oporteat eos eſſe eruditos? De his ita ſcribitur* in Concilio Carthagin. IV. *cap. 16.*

C. I. ¶ *Libros Gentilium non legat Epiſcopus.*

EPiſcopus *c* Gentilium libros non legat: hæreticorum autem, pro neceſſitate, aut tempore.

C. II. *Reprehenduntur Sacerdotes, qui omiſſis Evangeliis Comœdias legunt.*

Item Hieronymus *ad Damaſum Papam de filio prodigo, epiſt. 146.*

SAcerdotes *d* Dei omiſſis Evangeliis & Prophetis, videmus Comœdias legere, amatoria Bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere *e*, & id, quod in pueris neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere voluptatis.

C. III. *In vanitate & obſcuritate ſenſûs ambulant, qui ſecularibus diſciplinis occupantur.*

Idem *ad cap. 4. epiſt. ad Epheſios, lib. 2. comment.*

NOnne vobis videtur in *f* vanitate ſenſûs, & obſcuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in Dialectica arte torquetur? qui Phyſicus perſcrutator oculos trans cœlum levat, & ultra profundum terrarum, & abyſſi *g*, in quoddam inane demergitur? qui Jambum ferit 1? qui tantam *h* metrorum ſylvam in ſuo ſtudioſus corde diſtinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem tranſeam) qui divitias per fas & nefas quærit? qui adulatur Regibus, hæreditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui ſit relicturus, ignorat?

1 ¶ Ferit] *Anteà legebatur,* Jambum fervet. *In originali autem impreſſo eſt,* Jambum ſtruit. *Emendatum verò eſt ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Jambo ſic ſcribit:*

Jambus ipſe ſex enim locis manet,
Et inde nomen inditum eſt ſenario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quod pedes conjungimus.

Ac de iiſdem ſenariis Iſidorus lib. 1. Etymolog. cap. 38. ait: hos Græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

C. IV. ¶ *Qui Scripturas ſacras malè intelligit, vel ſeculari ſapientiâ abutitur, vino inebriatur & ſicerâ.*

Idem *lib. 9. ad cap. 28. Eſaiæ.*

VIno inebriantur, quando Scripturas ſanctas malè intelligunt, atque pervertunt: ſicerâ, quando ſeculari abutuntur ſapientiâ & Dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula *a* ſunt appellanda, quàm phantaſmata, id eſt, umbræ quædam & imagines, quæ citò pereunt, atque ſolvuntur. *Idem b.* ¶ Secundùm tropologiam Pſeudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus Sanctus ſonat: & Divinos eos, qui conjecturâ mentis ſuæ incerta futurorum quaſi vera pronuntiant, abſque divinorum auctoritate verborum. *Idem c.* ¶ Quicunque Scripturas non ita intelligit, ut rei veritas habet, uvam acerbam comedit.

C. V. ¶ *Reprehenduntur Epiſcopi, qui filios ſuos ſecularibus erudiunt literis.*

Idem *lib. 3. ad cap. 6. epiſt. ad Epheſ.*

LEgant *d* Epiſcopi, atque Presbyteri, qui filios ſuos ſecularibus literis erudiunt, & faciunt illos Comœdias legere, & Mimorum turpia ſcripta cantare, de Eccleſiaſticis forſitan ſumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, vel totam ſubſtantiam ſuam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendariam ſtrenam, & Saturnalitiam ſportulam, & Minervale munus Grammaticus, & Orator, aut in ſumptus domeſticos, templi ſtipes, aut in ſordida ſcorta convertit. Heli *e* Sacerdos ipſe ſanctus fuit: ſed quia filios ſuos non erudivit in omni diſciplina & correctione, ſupinus cecidit, & mortuus eſt.

C. VI. PALEA.

[*Item* ex reſponſione Hadriani 1 Papæ *ad Carolum, cap. 49.*]

OMnem *f* vim venenorum *g* ſuorum in Dialectica diſputatione conſtituunt hæretici, quæ, Philoſophorum ſententiâ, definitur non adſtruendi vim habere, ſed ſtudium deſtruendi. Sed non in Dialectica complacuit Deo ſalvum facere populum ſuum. Regnum enim Dei in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione ſermonis.

1 ¶ Hadriani] *Hoc caput anteà tribuebatur Urbano. Sed eſt in ſcripto Hadriani de imaginibus ad Carolum magnum, c. 49. & inde emendatum eſt. Eadem verò habentur apud B. Ambroſium lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. cap. 3.*

C. VII. ¶ *B. Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.*

Item Rabanus *de preſſuris Eccleſiaſticis.*

LEgimus *h* de beato Hieronymo, quòd cùm libros legeret Ciceronis, ab Angelo eſt correptus, eò quòd vir Chriſtianus Paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Evangelio i *reprehenditur, qui de ſiliquis, quas porci manducabant, ventrem ſuum replere cupiebat.* ¶ *Hinc etiam Origenes* 1 *cyniphes & ranas, quibus Ægyptii ſunt percuſſi, vanam Dialecticorum garrulitatem, & ſophiſtica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non eſt ab Eccleſiaſticis ſecularium literarum quærenda peritia. Sed contra legitur, quòd Moyſes* k *& Daniel* l *omni ſcientiâ Ægyptiorum & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur* m *etiam, quòd præcepit Dominus filiis Iſraël, ut expoliarent Ægyptios*

a *Exod. 17.* b *al. dimiſerit.* c *Anſelm. lib. 7. cap. 202. Burch. lib. 1. c. 95. Ivo part. 4. cap. 160. & part. 5. cap. 197. Pann. lib. 2. cap. 130. Polyc. lib. 4. tit. 7.* d *Ivo part. 4. c. 162. Pann. l. 1. c. 131.* e *al. tenere in manibus.* f *Epheſ. 4.* g *al. abyſſi quoddam immane demergit.* h *al. tantùm.*

a *al. tendicula.* b *Hier. l. 5. ad c. 29. Jer.* c *Hier. l. 6. comment. al. c. 31. Jer.* d *Ivo p. 4. c. 166.* e *1. Reg. 2.* f *Ivo p. 4. c. 229.* g *al. inventorum.* h *Ex Hieron. ad Euſtochium de cuſtod. virg. Ivo p. 4. c. 164. Pannorm. l. 2. c. 132.* i *Luc. 15.* k *Act. 7.* l *Dan. 1.* m *Exod. 3. & 11.*

auro & argento, moraliter inſtruens, ut ſive aurum ſapientiæ, ſive argentum eloquentiæ apud Poetas invenerimus, in uſum ſalutiferæ eruditionis vertamus. ¶ *In Levitico* a *etiam primitias* 2 *mellis, id eſt, dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino jubemur offerre.* ¶ *Magi* b *quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli três partes Philoſophiæ volunt intelligi. Denique (ut in expoſitione Pſalterii* 3 *Caſſiodorus teſtatur) omnis ſplendor Rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus Poëticæ locutionis, qualibet varietas decoræ pronunciationis à divinis Scripturis ſumpſit exordium.* ¶ *Hinc & Ambroſius* 4 *ait ſuper epiſtol. Coloſſenſium:* [Omnis ratio ſcientiæ ſupernæ, vel terrenæ creaturæ, in eo eſt, qui eſt caput eorum & auctor: ut qui hunc novit, nihil ultrà quærat, quia hic eſt perfecta virtus & ſapientia; quicquid alibi quæritur, hîc perfectè invenitur. In Daniele & Salomone oſtendit infidelibus ſe totius auctorem ſapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Evangeliis, & Prophetis Aſtrologiam, Geometriam, & alia hujuſmodi: quæ ideò deſpecta ſunt à noſtris, quia nihil valent ad ſalutem, ſed mittunt in errorem, & dum his ſtudent, curam animæ non habent. Qui verò Chriſtum novit, theſaurum ſapientiæ & ſcientiæ invenit: quia id novit, quod utile eſt.]

1 ¶ Origenes] *In Homil. 4. ad cap. 7. Exodi, ranas quidem comparat Poëtis; cyniphes autem Dialecticis.*

2 ¶ Primitias] *Levitici c. 2. prohibetur fermentum ac mel adoleri in ſacrificio Domini: primitiæ tamen eorum jubentur offerri, ſed non ſuper altare imponi. Ubi in gloſſa ordinaria* mel *exponitur* Gentilis eloquentia, *ab Iſychio autem,* Paganorum doctrina, *cujus primitiæ ad imitationem B. Apoſtoli Pauli poſſunt Deo offerri.*

3 ¶ Caſſiodorus] *In prologo Pſalterii, c. 15. & ſequenti, multis verbis Caſſiodorus divinæ Scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis Pſal. 6. valdè videntur his, quæ nunc referuntur, convenire.*

4 ¶ Ambroſius] *Ex B. Ambroſii principio expoſitionis c. 2. epiſt. ad Coloſſ. hæc ſummatim collecta ſunt, referunturq́; in gloſſa ordinaria, & ab Anſelmo ad idem caput ſecundum; cujus Anſelmi verbis, Gratiani verba magnoperè ſunt ſimilia.*

C. VIII. ¶ *Non prohibeantur Clerici ſeculares literas legere.*

Hinc etiam Beda *lib. 2. Regum, c. 9. in Samuelis allegoricis expoſitionibus:*

TUrbat *c* acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis ſecularibus literis omnimodò æſtimat prohibendos: in quibus *d* ſi qua inventa ſunt utilia, quaſi ſua ſumere licet. Alioquin nec Moyſes, & Daniel ſapientiâ, vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen ſuperſtitiones ſimul & delicias horrebant. Nec ipſe Magiſter gentium aliquot verſus Poëtarum ſuis vel ſcriptis indidiſſet, vel dictis.

2 pars. *Cur ergò legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed ſeculares literas quidam legunt ad voluptatem, Poëtarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam verò ad eruditionem eas addiſcunt, ut errores Gentilium legendo deteſtentur, & utilia, quæ in eis invenerint, ad uſum ſacræ eruditionis devotè convertant. Tales laudabiliter ſeculares literas addiſcunt. Unde B. Gregorius* e *quendam Epiſcopum non reprehendit, quia eas didicerat, ſed quia contra Epiſcopale officium pro lectione Evangelica Grammaticam populo exponebat.*

C. IX. ¶ *Seculares literæ legendæ ſunt, ne ignorentur.*

Hinc etiam Ambroſius *ſcribit ſuper Lucam, in explanatione Procemii.*

a *Levit. 2.* b *Matt. 2. Rab. ad hunc locum Matt.* c *Ivo p. 4. c. 85. Pannol. 2. c. 135.* d *al. quibus ubi libet inventa utilia.]* e *l. 9. reg. epiſt. 48. infr. 86. diſt. c. cùm multa.*

LEgimus *a* aliqua, ne negligantur 1: legimus, ne ignoremus: legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus.

1 ¶ Negligantur:] *Sic etiam in Pannormia, ſed in originali, & in uno Gratiani manuſcr.* ne legantur. *Ibi enim agitur de Pſeudoevangeliis. Sed non eſt mutatum ob gloſſam.*

C. X. ¶ *Grammatica legenda eſt, ut per eam ſacræ Scripturæ intelligantur.*

Item Hieronymus *ad cap. 1. epiſtolæ ad Titum.*

SI *b* quis artem Grammaticam noverit, vel Dialecticam, ut rationem rectè loquendi habeat, & inter falſa & vera judicet, non improbamus 1. ¶ Geometria quoque, & Arithmetica, & Muſica habent in ſua ſcientia veritatem: ſed non eſt ſcientia illa, ſcientia pietatis. Scientia pietatis eſt, nôſſe Legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare. ¶ Grammaticorum 2 autem *c* doctrina etiam poteſt proficere ad vitam, dum fuerit in meliores uſus aſſumpta.

1 ¶ Non improbamus.] *Abſunt iſtæ duæ voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epiſtolæ ad Titum,* & cognitionem veritatis, quæ eſt juxta pietatem, *ita ſcripſit:* Eſt planè veritas, quæ non habet pietatem: & ſi quis Grammaticam, &c.

2 ¶ Grammaticorum] *Hæc non ſunt B. Hieronymi, ſed Iſidori lib. 3. de ſummo bono, c. 13. ex quo citat Ivo.*

C. XI. ¶ *Exemplo Danielis probatur, non eſſe peccatum, ſecularibus literis erudiri.*

Item Hieronymus *in cap. 1. Danielis.*

QUi *d* de menſa Regis, & de vino potûs ejus nolunt *e* comedere, ne polluantur; utique ſi ipſam ſapientiam, atque doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, nunquam acquieſcerent diſcere, quod non licebat. Diſcunt autem, non ut ſequantur, ſed ut judicent atque convincant: quomodo ſi quiſpiam adversùs Mathematicos velit ſcribere imperitus mathematis, riſui pateat: & adversùs Philoſophos diſputans, ſi ignoret dogmata Philoſophorum. Diſcunt ergò eâ mente doctrinam Chaldæorum, quâ & Moyſes *f* omnem ſapientiam Ægyptiorum didicerat. *Idem g.* ¶ Si quando cogimur literarum ſecularium recordari, & aliqua ex his diſcere, quæ olim omiſimus, non noſtræ eſt voluntatis, ſed, ut ita dicam, graviſſimæ neceſſitatis; ut probemus ea, quæ à ſanctis Prophetis ante ſecula multa prædicta ſunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum gentium literis contineri.

C. XII. ¶ *Magiſtros, & Doctores Epiſcopi congruis locis conſtituant.*

Item ex Synodo Eugenii 1 Papæ II.

DE *h* quibuſdam locis ad nos refertur, neque magiſtros, neque curam inveniri pro ſtudio literarum. Idcircò in univerſis Epiſcopis, ſubjectiſque plebibus, & aliis locis, in quibus neceſſitas occurrerit, omninò cura, & diligentia adhibeatur, ut Magiſtri & Doctores conſtituantur, qui ſtudia literarum, liberaliumque artium dogmata aſſiduè doceant; quia in his maximè divina manifeſtantur atque declarantur mandata.

1 ¶ Eugenii] *Apud Anſelmum citatur ex Synodo habita Romæ in conſiſt. Lateran. à Beato.* * * *
In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenii: ex quo etiam citat Ivo. Inventum verò eſt in Synodo Eugenii Papæ II. & in Synodo Leonis IV. quarum Synodorum, ut alibi dictum eſt, exemplaria ſunt in Vaticana Bibliotheca. In indice etiam Synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ, talis cujuſdam capitis hæc ponitur ſumma, ut omnes Epiſcopi artes literarum in ſuis Eccleſiis doceri faciant.

a *Pann. l. 12. c. 124.* b *Pann. l. 2. c. 135.* c *Ivo p. 4. c. 167. Paun. l. 2. c. 136.* d *Polyc. l. 4. t. 7.* e *non vult] orig. & Polyc. & ſic deinceps.* f *Act. 7.* g *Hieronym. in prolog. in Dan.* h *Ivo part. 4. cap. 214. Anſel. 7. c. 2. Polyc. l. 4. tit. 22.*

C. XIII.

C. XIII. ¶ *Auctoritatibus Gentilium, eorum vanitas retunditur, atque convincitur.*

Item Auguſtinus *contra Fauſtum Manichæum, lib.13. cap.15.* a

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliivé Gentium Vates, aut Philoſophi prædixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad iſtorum auctoritatem amplectendam. Quantum *b* enim diſtat de Chriſti adventu inter prædicationem Angelorum, & confeſſionem dæmoniorum; tantum inter authoritatem Prophetarum, & curioſitatem ſacrilegorum.

C. XIV. ¶ *Ad intelligentiam ſacrarum Scripturarum, ſecularium peritia neceſſaria oſtenditur.*

Item Clemens Papa I. *epiſt.5. ad ſuos diſcipulos.*

3 ps RElatum eſt nobis, quòd quidam in veſtris partibus commorantes, adverſantur ſacris *c* doctrinis: & prout eis videtur, non ſecundùm traditionem patris, ſed juxta ſenſum ſuum, docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, veſtrarum partium ingenioſi *d* homines, ex iis, quæ legunt, veriſimilitudines capiunt. Et ideò diligenter obſervandum eſt, ut lex Dei, cùm legitur, non ſecundùm propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis divinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi unuſquiſque ſpontè præſumpſit: ſed fieri non oportet. Non enim ſenſum *e*, quem extrinſecùs adulteretis, alienum, & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipſum Scripturarum auctoritate confirmare: ſed ex ipſis Scripturis ſenſum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam diſcere Scripturarum, qui eam à Majoribus ſecundùm veritatem ſibi traditam ſervavit, ut ipſe poſſit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere. Cùm enim ex divinis Scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudiis, quæ fortè in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi vera didicerit, falſa & ſimulata declinet.

C. XV. ¶ *Quare prohibeatur Chriſtianis Poëtica figmenta legere.*

Item Iſidorus *in lib. 3. ſententiarum de ſummo bono, cap.13.*

4 ps IDeò *f* prohibetur Chriſtianis figmenta legere Poëtarum, qui per oblectamenta inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim ſolùm thura offerendo, dæmonibus immolatur, ſed etiam eorum dicta libentiùs capiendo.

5 pars. *Ut itaque ex præmiſſis apparet, imperitia* g *Sacerdotibus ſemper eſſe debet adverſa: quia cùm per ignorantiam cœcati* h *aliis ducatum præſtare cœperint, ambo in foveam cadant: unde dicitur in Pſalm.* i: [Obſcurentur oculi eorum, ne videant; & dorſum eorum ſemper incurva.] *Cùm enim obſcurantur illi, qui præeunt, ad ferenda onera peccatorum facilè ſequentes inclinantur. Elaborandum eſt itaque Sacerdotibus, ut ignorantiam à ſe quaſi quandam peſtem abjiciant. Licèt enim ſervus* k *neſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, dicatur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apoſtolus* l: [Qui ignorat, ignorabitur.] *Quod de eo intelligendum eſt,* qui noluit intelligere, ut benè ageret *m*.

C. XVI. ¶ *Unde* Auguſtinus *ait, in libro Quæſt. Veteris, ac Novi Teſtamenti, quæſt. 67.*

NOn omnis ignorans immunis eſt à pœna. Ille enim ignorans poteſt excuſari à pœna, qui, à quo diſceret, non invenit. Iſtis autem hoc ignoſci petit, qui, habentes à quo diſcerent, operam non dederunt. Hujuſmodi non licet ignorare: accipient ergò veniam, ſi convertantur.

¶ *Caput hoc in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus conjunctum eſt ſuperiori. Eſt autem reſponſio ad quæſtionem, quam præmiſit B. Auguſtinus his verbis:* Quid eſt, quod in cruce poſitus Salvator *a* ait: [*Pater ignoſce illis, non enim ſciunt, quid faciunt.*] Si enim neſciunt, quid eſt, quod ignoſcitur, maximè cùm dicat *b* Rex Abimelech ad Deum: [*Numquid gentem ignorantem perdes?*] Non omnis ignorans immunis eſt, &c. *In extremo autem addita ſunt nonnulla ex B. Auguſtino, quò ſententia ſit integrior.*

DISTINCTIO XXXVIII.

1 ps CUm *itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia ſit, Sacerdotibus eſt periculoſa.*

C. I. ¶ *Sacerdotibus maximè ignorantia vitanda eſt.*

Unde in Concilio Tolet. IV. *cap.24. legitur.*

IGnorantia *c* mater cunctorum errorum, maximè in Sacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt. Sacerdotes enim legere ſanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apoſtolus, dicens ad Timotheum *d*: [*Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ;*] & *e* [*ſemper permane in his.*] Sciant igitur Sacerdotes Scripturas ſanctas, & Canones *f*, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina conſiſtat: atque ædificent cunctos, tam fidei ſcientiâ, quàm operum diſciplinâ.

C. II. ¶ *Officialem libellum ab Epiſcopo accipiant Presbyteri, cùm ordinantur.*

Item ex eodem Toletan. IV. *cap.25.*

QUandò *g* Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem à ſuo Sacerdote accipiant, ut ad Eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant; ne per ignorantiam etiam in ipſis divinis ſacramentis Chriſtum offendant. Cùm verò ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Epiſcopo ſuo reddant, qualiter ſuſceptum officium celebrent, vel baptizent.

C. III. ¶ *Inſcitia Sacerdotum nec excuſatione digna eſt, nec veniâ.*

Item Leo *Epiſcopus ad Clerum, & plebem Conſtantinopolitanæ urbis, epiſt.22.*

SI *h* in Laicis vix tolerabilis videtur inſcitia; quantò magis in iis, qui præſunt, nec excuſatione digna eſt, nec veniâ?

C. IV. ¶ *Canones non licet Sacerdotibus ignorare.*

Item Cœleſtinus *univerſis Epiſcopis per Apuliam & Calabriam conſtitutis, epiſt.3.*

NUlli *i* Sacerdotum liceat canones *k* ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum poſſit regulis obviare. Quæ enim à nobis res dignè *l* ſervabitur, ſi Decretalium norma conſtitutorum, pro aliquorum libitu, licentiâ populis permiſſâ, frangatur?

C. V. ¶ *Quæ ſint Sacerdotibus neceſſaria ad diſcendum.*

a *Sed ibi fuſiùs.* b *ibid.* ¶. c *al. ſanis.* d *ſecundùm ingenium hominum,*] *orig.* e *al. ſenſum extrinſecùs alienum.* f *Ivo p.4. c.167. Pannorm. l.2. cap.137.* g *ex Greg. in l.1. paſtor. c.1.* h *Matth.15.* i *Pſal.68.* k *Luc.12.* l *1.Cor. cap.14.* m *Pſal.35.*

a *Luc.23.* b *Gen.20.* c *Burch.l.1. cap.100. Ivo part.5. cap.202. Anſ. l.7. c.144.* d *1.Timoth.4.* e *Ibidem inferiùs.* f *Concil. Arel. 4. c.1.* g *Burch. lib.2. cap.57. Anſ. l.7. c.113. Ivo p.3. c.129. Pann. l.3. c.23.* h *Anſ. l.7. c.119. Polyc. l.4. t.4.* i *Burch. l.2. cap.160. Ivo part.6. cap.251. Anſelm. l.7. c.108. Polyc. l.4. tit.4.* k *al. ſuos canones.* l *al. digna.*

Item ex dictis Auguſtini.

QUæ *a* ipſis Sacerdotibus neceſſaria ſunt ad diſcendum, id eſt, liber Sacramentorum, Lectionarius, Antiphonarius, Baptiſterium, Computus, Canoni pœnitentialis, Pſalterium, Homiliæ per circulum anni in Dominicis diebus, & ſingulis feſtivitatibus aptæ. Ex quibus omnibus ſi unum defuerit, Sacerdotis nomen vix in eo conſtabit: quia valdè periculoſæ ſunt Evangelicæ minæ, quibus dicitur *b*: [*Si cœcus cœco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.*]

¶ *Cæteri etiam Collectores Auguſtinum citant. Ferè autem omnia hæc habentur in pœnitentiali Bedæ, & in libro de officiis Eccleſiaſticis, & alibi.*

C. VI. ¶ *Quæ oportet ſcire eum, qui Epiſcopus eſt ordinandus.*

Item ex VII. Synodo, *cap. 2.*

OMnes *c* pſallentes repromittimus Deo: [*In d juſtificationibus tuis meditabor, non obliviſcar ſermones tuos.*] Quod omnes quidem Chriſtianos obſervare ſaluberrimum eſt; ſed præcipuè hos, qui hierarchicam conſecuti ſunt dignitatem. Unde definimus omnem, qui ad Epiſcopatûs provehendus eſt gradum, modis omnibus Pſalterium nôſſe, ut ex hoc & omnis Clerus, qui ſub ipſo fuerit, ita moneatur & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à Metropolitano, ſi in promptu habeat legere ſcrutabiliter, & non tranſitoriè, tam ſacros canones, & ſanctum Evangelium, quàm divini Apoſtoli librum, & omnem divinam Scripturam; atque ſecundùm mandata Dei converſari, & docere populum ſibi commiſſum. Subſtantia enim ſummi Sacerdotii noſtri ſunt eloquia divinitùs tradita; id eſt, vera divinarum Scripturarum diſciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionyſius *e*. Quòd ſi diſceptaverit, & ita libenter facere, & docere minimè ſpoponderit, nullatenùs conſecretur. Ait enim propheticè *f* Deus: [*Tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c. 3.*

PLacuit, ut ordinandis Epiſcopis, vel Clericis priùs ab ordinatoribus ſuis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur; ne ſe aliquid contra ſtatuta Concilii feciſſe pœniteat *g*.

C. VIII. ¶ *Sacræ Scripturæ inhærentes, non obſcurantur iniquitate mundanâ.*

Item Zepherinus Papa, *epiſt. 1. ad Epiſcopos Siciliæ.*

SIcut ſtellas cœli non extinguit nox; ſic mentes fidelium, firmamento inhærentes ſanctæ Scripturæ, non obſcurat mundana iniquitas.

C. IX. ¶ *Ignorantia Scripturarum, eſt ignorantia Chriſti.*

Item Hieronymus *ad Euſtochium in procemio Comment. in Eſaiam.*

SI juxta *h* Apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia; & qui neſcit Scripturas, neſcit Dei virtutem, ejuſque ſapientiam; ignoratio Scripturarum, ignoratio Chriſti eſt.

C. X. ¶ *A Domino ſciuntur, vel ignorantur, qui ea, quæ Dei ſunt, ſapiunt, vel ignorant.*

Item Gregorius *in paſtorali, part. 1. cap. 1.*

QUi ea, quæ Dei ſunt 1, ſapiunt, à Domino ſapiuntur, & qui ea, quæ Dei ſunt, neſciunt, à Deo neſciuntur, Paulo *i* atteſtante; qui ait: [*Si quis ignorat, ignorabitur.*] *Idem* a. Quicunque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna.

1 ¶ Dei ſunt,] *In loco indicato legitur*: Qui ea, quæ ſunt Domini, neſciunt, à Domino neſciuntur, Paulo atteſtante, &c.

C. XI. *Non qui aliquid neſcit, ſed qui putat ſe ſcire, quod neſcit, errare probatur.*

Item Auguſtinus *in Enchiridio ad Laurentium, cap. 17.*

2 QUamvis *b* errare *c*, quantâ poſſumus curâ, cavendum ſit, non ſolùm in majoribus, verùm etiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantiâ poſſit errari; non tamen eſt conſequens, ut continuò erret, quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire, quod neſcit. Pro vero quippe approbat falſum, quod eſt erroris proprium. Veruntamen in qua re quiſque erret, intereſt plurimùm. Nam in una eademque re, & neſcienti ſciens, & erranti non errans rectâ ratione præponitur. In diverſis autem rebus, id eſt, cùm iſte ſcit alia, ille alia; & iſte utiliora, ille minùs utilia, vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille ſcit, ei præferat neſcientem? Sunt enim quædam, quæ neſcire, quàm ſcire ſit melius.

3 pars. *Sed licet per ignorantiam Grammaticæ artis aliquid vitioſum proferant Epiſcopi, vel Presbyteri, non tamen ideò à Scholaſticis ſunt deſpiciendi: quia morum vitia magis, quàm verborum ſunt præcavenda.*

C. XII. ¶ *Non contemnant Scholaſtici Eccleſiaſticam ſimplicitatem.*

Unde Auguſtinus *in libro de Catechizandis rudibus, cap. 9.*

SEdulò *d* monendi ſunt Scholaſtici 1, ut humilitate induti Chriſtianâ, diſcant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare, & cordi caſto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre conſueverant. *& infrà.* His etiam maximè utile eſt nôſſe, ita eſſe præponendas verbis ſententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm diſertiores audire ſermones; ſicut malle debent prudentiores, quàm formoſiores habere amicos. Noverint etiam, non eſſe vocem ad aures Dei, niſi animi affectum. Ita enim non irridebunt, ſi aliquos Antiſtites, & Miniſtros Eccleſiæ forte animadverterint, vel cum barbariſmis, & ſolœciſmis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque diſtinguere: non quia iſta minimè corrigenda ſunt, ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat Amen; ſed quia *e* piè toleranda ſunt ab eis, qui didicerunt, ut ſono in foro, ſic voto in Eccleſia benedici. Itaque forenſis illa, nonnunquam fortè bona dictio, nunquam tamen benedictio dici poteſt.

1 ¶ Scholaſtici,] *Vox iſta abeſt ab originali. Sed in eo hæc præcedunt*: Sunt item quidam de Scholis uſitatiſſimis Grammaticorum, Oratorumque venientes, quos neque inter idiotas numerare audeas, neque inter illos doctiſſimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. His ergò, qui loquendi arte cæteris hominibus excellere videntur, cùm veniunt, ut Chriſtiani fiant, hoc ampliùs, quàm illis illiteratis, impertire debemus, quòd ſedulò admonendi ſunt, ut humilitate, &c.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem, in præfat. Moral. ad fin.*

INdignum vehementer exiſtimo, ut verba cœleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati.

¶ *Hoc & duo ſequentia capita abſunt à multis antiquis exemplaribus, neque gloſſam habent.*

a *Burch. l. 2. cap. 2. & lib. 19. c. 8. Anſelm. l. 7. c. 109. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 22. Pann. l. 3. c. 24.* b *Matth. 15.* c *Mutatus eſt periodi ductus. Ivo p. 5. c. 372.* d *Pſal. 118.* e *Cap. 1. Eccleſ. Hierarch.* f *Oſeæ 4.* g *al. pœniteant.*] *al. aſſerant.* h *1. Cor. 1.* i *1. Cor. 14.*

a *Lib. Moralium 15. cap. 23. mutato verborum ordine.* b *Sent. l. 3. diſtinct. 38. c. illud.* c *al. error. q. p. c. cavendus.*] *orig.* d *Ivo part. 6. c. 383.* e *tamen*] *orig.*

C. XIV.

C. XIV. PALEA.

[*Item* Auguſtinus *de vera religione, cap.49. & cap.50:*]

LOcutio divinarum Scripturarum ſecundùm cujuſque linguæ proprietatem accipienda eſt. Habet enim omnis lingua ſua quædam propria genera locutionum, quæ cùm in aliam linguam transferuntur, videntur abſurda.

C. XV. PALEA.

[*Item* Hieronymus *ad Pammachium, epiſt.52. cujus initium eſt:* Chriſtiani interdum pudoris eſt.]

ECcleſiaſtica interpretatio, etiamſi habet eloquii venuſtatem, diſſimulare eam debet, & fugere *a*, ut non otioſis Philoſophorum ſcholis, paucisque diſcipulis, ſed univerſo loquatur hominum generi.

C. XVI. ¶ *Propter opprobrium ſenectutis, à parvulis, & à minimis non erubeſcat diſcere Epiſcopus.*

Item Clemens Papa, *epiſt.3:*

NUllus Epiſcopus *b* propter opprobrium ſenectutis, vel nobilitatem generis à parvulis, vel minimis *c* eruditis, ſi quid fortè eſt utilitatis, aut ſalutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter vivit, & diſcere atque agere bona recuſat, magis Diaboli, quàm Chriſti membrum eſſe oſtenditur: & potiùs infidelis, quàm fidelis eſſe monſtratur.

DISTINCTIO XXXIX.

E*Cce plenariè monſtratum eſt, quòd Sacerdotes oportet literarum tam ſacrarum, quàm ſecularium eſſe peritos. Nunc quæritur, an ſecularium negotiorum oporteat eos habere peritiam? Hanc Prælatis eſſe neceſſariam multis rationibus probatur. Debent namque Prælati ſubditis non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam carnalia ſubſidia miniſtrare, exemplo Chriſti; qui turbas ſequentes non ſolùm verbo docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Ut autem Prælati hæc omnia plenè poſſint perficere, ſecularium negotiorum oportet eos habere ſolertiam: ut eorum cautelâ & Eccleſiæ ſerventur indemnes, & cuique neceſſaria pro ſuo modo miniſtrentur. Unde quidam in Epiſcopum electus, à Beato Gregorio pro ſua ſimplicitate repellitur, ne ejus occaſione res Eccleſiæ lapidarentur.*

¶ *Secularium negotiorum imperiti non ſunt in Epiſcopos ordinandi.*

Sic enim ſcribit Gregorius *Clero & nobilibus Neapol. lib.8. epiſt.40:*

PEtrus *&* Diaconus, quem à vobis electum aſſeritis, omninò (ut dicitur) ſimplex eſt: & noſtis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce conſtitui, qui non ſolùm de ſalute animarum, verùm etiam de extrinſeca ſubjectorum utilitate & cautela ſciat eſſe ſolicitus.

DISTINCTIO XL.

1 ps OPortet *e quoque Epiſcopum eſſe* ornatum, & hoſpitalem. *Ornamenta Epiſcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino ei repromittuntur; cùm dicitur:* [Sacerdotes *f* ejus induam ſalutari.] *Unde in Veteri* g *Teſtamento variis veſtibus ex præcepto Domini Sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet ſplendere vita Pontificis, ut gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, ſed vita, & mores ſanctum faciunt Sacerdotem. Unde ex ſuſcepto officio non licentiam peccandi, ſed neceſſitatem benè vivendi ſe noverint aſſecutos.*

C. I. ¶ *Officium Sacerdotii non confert, ſed adimit peccandi licentiam.*

Unde Symmachus Papa *ait.*

NOn *a* nos beatum Petrum, (ſicut dicitis) à Domino cum ſedis privilegiis, vel ſucceſſores ejus, peccandi judicamus licentiam ſuſcepiſſe. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ miſit ad poſteros. Quod illi conceſſum eſt pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par converſationis ſplendor illuminat. Quis enim ſanctum dubitet eſſe, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo, ſi deſunt bona acquiſita per meritum, ſufficiunt, quæ à loci deceſſore præſtantur. Aut enim claros ad hæc faſtigia erigit, aut qui eriguntur, illuſtrat.

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, eſt in libro, quem pro Symmacho Ennodius Diaconus ſcripſit: jureq; Symmachi nomine citatur, quòd eum librum Symmachus, & univerſa quinta Synodus pro cauſa Symmachi habita, ſic approbârunt, ut parem ei cum Synodis & Apoſtolicis decretis auctoritatem tribuerint.*

C. II. ¶ *Filii Sanctorum ſunt, qui exercent opera eorum.*

Item Hieronymus *ad Heliodorum, epiſt.1:*

NOn *b* eſt facile ſtare loco Pauli, & tenere gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium: quia hinc 1 dicitur, non Sanctorum filii ſunt, qui tenent loca Sanctorum, ſed qui exercent opera eorum.

1 ¶ Quia hinc] *Hæc uſque ad finem non ſunt inventa apud B. Hieronymum; ex quo tamen, aut ex ejus dictis, citant cæteri collectores.*

C. III. ¶ *Morum nobilitas, non loci, vel generis, Sacerdotes notificet.*

Item Gregorius.

NOs, *c* qui præſumus, non ex locorum, vel generis dignitate, ſed morum nobilitate innoteſcere debemus: nec urbium claritate, ſed fidei puritate.

C. IV. *Non loca, vel ordines, ſed merita nos Deo jungunt.*

Item Gregorius *ad Anaſtaſium Presbyterum, lib.6. epiſt.29. vel c.193.*

NOn *d* loca, vel ordines Creatori noſtro nos proximos faciunt: ſed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.

C. V. ¶ *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter dejicit.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti in Matthæum, homiliâ 40. ad c.21.*]

2 ps HOmo Chriſtianus fortiter cadit in peccatum propter duas cauſas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.

C. VI. ¶ *Damnatur Apoſtolicus, qui ſuæ, & fraternæ ſalutis eſt negligens.*

Item ex dictis *e* Bonifacii 1 martyris.

3 ps SI *f* Papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur, inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi, & omnibus, nihilominùs innumerabiles populos catervatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus *g*. Hujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe judicaturus, à nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur à fide devius: pro cujus perpetuo ſtatu univerſitas fidelium tanto inſtantiùs orat, quantò ſuam ſalutem poſt Deum ex illius incolumitate animadvertit propenſiùs pendere.

a *al. non fugere.* b *abeſt ab originali.* c *al. minus.* d *Anſelm. lib.6. cap.13. Polyc. l.2. tit.1.* e *1. Tim.3.* f *Pſalm.131.* g *Exod.28.*

a *Polyc. l.3. tit.7.* b *Infrà 2. q.7. c. non omnes. Polyc. lib.3. tit.8. Burch. l.1. c.207. Ivo p.5. c.321.* c *Burch. l.1. c.208. Ivo p.5. cap.322. Polyc. l.3. tit.7.* d *Polyc. ibid.* e *al. geſtis.* f *Ivo p.5. c.23.* g *al. vapulaturos.*

1 Dictis Bonifacii] *Nauclerus Geneſ. 26. teſtatur hoc fuiſſe dictum Bonifacii Martyris. Verùm Deuſdedit Presbyter Cardinalis tit. Apoſtolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ III. libros quatuor de rebus Eccleſiaſticis compoſuit, qui in Bibliotheca Vaticana ſervantur. Et in libro 1. cap. 231. ex geſtis (ſic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo) Bonifacii Martyris, & Archiepiſcopi Moguntini, ſedis Apoſtolicæ Legati, hæc ſanctiſſimi illius viri de Romano Pontifice, ac ſede Apoſtolica verba refert, in quibus eſt hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & ſequentibus valdè illuſtratur.* Sancta Romana Eccleſia, privilegio ſpecialis auctoritatis divinitùs & humanitùs, caput omnium Eccleſiarum poſt Chriſtum Jeſum effecta, ſecundùm Antiſtitis vel Rectoris ſui qualitatem, & valetudinem afficit totius Chriſtianitatis membra, ut illius incolumitati ſuâ reſpondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominùs ejus languoribus ſuo languore conſentiant: & ſicut ejus gloriâ juxta Apoſtolum *a* conglorificantur; ſic ejus dejectione dejiciuntur, ut illud Propheticum in eo præcipuè compleri deprehendatur: [*Omne* b *caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis uſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas.*] Et revera tantâ reverentiâ apicem præfatæ Apoſtolicæ ſedis omnes ſuſcipiunt, ut nonnullam ſanctorum canonum diſciplinam, & antiquam Chriſtianæ religionis inſtitutionem magis ab ore prædeceſſoris ejus, quàm à ſacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorant, ut ad ejus arbitrium ſuam converſationem & ipſi remittant, aut intendant. Quòd ſi, ut ſummoperè ſibi & omnibus expedit, zelo domûs Dei ſine intermiſſione tabeſcens, fidelis diſpenſator & prudens exiſtens, Deo & hominibus, opere & ſermone irreprehenſibilem ſeſe conſervare ſtuduerit, ut verè fatear, univerſum penè mundum ſecum attonitum, & ſollicitum poſt Deum currere facit, ex utroque ſexu populos diverſæ profeſſionis, conditionis, & ætatis catervatim Domino ſuo ſuper omnia bona ipſius conſtituendus ducit. Si verò ſuæ & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur, inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus (quod magis officit ſibi & omnibus) nihilominùs innumerabiles populos catervatim ſecum duxit, primo mancipio gehennæ cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus: cujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe judicaturus, à nemine eſt judicandus, niſi fortè deprehendatur à fide devius: pro cujus perpetuo ſtatu univerſitas fidelium tantò inſtantiùs orat, quantò ſuam ſalutem poſt Deum ex illius incolumitate animadvertunt propenſiùs pendere. Salvo enim divinæ omnipotentiæ myſterio, ut dignum eſt, loco ab ipſo ſecundo, illud B. Job *c* non incongruè aptari ſanctæ Romanæ Eccleſiæ poteſt: [*Si deſtruxerit, nemo eſt, qui ædificet: & ſi incluſerit hominem, nullus eſt, qui aperiat ei: ſi continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſerit eas, ſubvertent terram.*] nec immeritò: cùm ipſa ſpecialiùs in Petro cœli, terræque retentet habenas. Hæc cùm omnium fidelium in Chriſto ſpiritalis ſit mater, nemo debet renuere illius feriri diſciplinâ, vel emendari cenſurâ, juxta illa proverbia *d* Salomonis: [*Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo jugiter: qui enim abjicit diſciplinam, infelix eſt: & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam*] & rurſus *e*: [*Eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem: & maledictio matris eradicat fundamenta.*] illa utique, quæ arrogat *f*, diviſa à ſede illius, cui dictum eſt: [*Tu* g *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*] & ſuper arenam concupiſcentiæ carnalis, ſeu humanæ præſumptionis, probantur poſita: curſus rivi minimè proſperatur, ſi à ſuo fonte dividatur.

a 2.Corinth.cap.1. b *Eſa.cap.1.* c *Job.cap.12.* d *Proverbior. 1. 6. & 18.* e *Eccleſiaſt. 3.* f *fortaſſe arroganter.* g *Matth. 16.*

C. VII. ¶ *Non ordines, ſed vita merita nos Deo commendant.*

Item Auguſtinus *ad Valerium, epiſt. 148.*

4 ps ANte *a* omnia peto, ut cogitet religioſa prudentia tua, nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore facilius & lætius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſi perfunctoriè, atque adulatoriè res agatur: ſed nihil apud Deum miſerius, & triſtius, & damnabilius. ¶ Item *b* nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laborioſius, & periculoſius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio: ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator jubet. Quis autem iſte ſit modus, nec à pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici, & eo tempore, quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt merito peccatorum meorum, (nam quid aliud exiſtimem neſcio,) ut ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

C. VIII. ¶ *Corrumpitur, & ad terram Sacerdotium trahitur, niſi legaliter, & juſtè ſervetur.*

Item Iſidorus.

SIcut viri & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium; & ſicut duorum copulatio unum perficit corpus: ita Clericatus, & Sacerdotium unum faciunt Presbyterum, & electio & conſecratio unum faciunt Epiſcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus: quod citiùs corrumpitur, & ad terram trahitur, niſi legaliter ſervetur, niſi juſtè vivendo laudetur.

C. IX. ¶ *Gratia, non locus, ſalvat animam.*

Item Ambroſius, *lib. de Paradiſo, c. 4.*

5 ps ILlud *c* autem animadverte, quia extra Paradiſum vir factus eſt, & mulier intra Paradiſum: ut advertas, quòd non loci, non generis nobilitate, ſed virtute unuſquiſque gratiam ſibi comparat. ¶ Denique extra Paradiſum factus, hoc eſt, in inferiore loco, vir melior invenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc eſt in Paradiſo, facta eſt, inferior reperitur.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 6. reg. epiſt. 5. ſeu c. 169.*

QUælibet *d* occulta loca ſine gratia Dei animam ſalvare non poſſunt: quod aliquando in ipſis quoque conſpicimus erratibus electorum. Nam Loth *e* in ipſa perverſa civitate fuit juſtus: in monte peccavit. Sed iſta cur dicimus, cùm majora noverimus? Quid enim Paradiſo jucundius? quid cœlo ſecurius? & tamen homo ex Paradiſo, & Angelus de cœlo peccando cecidit.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem.

ADam *f* primus homo pro peccato de Paradiſo ejectus eſt: hoc eſt, quia Dei nobilitatem à ſe dejecit, nobilitate loci privatus eſt.

¶ *Primo libro B. Gregorii in Ezechielem, homil. 9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur:* Quia autem loca mentem non muniunt, ipſe humani generis primus teſtatur parens, qui & in Paradiſo cecidit.

C. XII. ¶ *Non eſt verus Sacerdos omnis, qui nominatur Sacerdos.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 43. ad c. 23.*]

6 ps MUlti Sacerdotes, & pauci Sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergò, quomodo ſedetis ſuper cathedram; quia non cathedra facit Sacerdotem, ſed Sacerdos cathedram; non locus ſanctificat hominem,

a *Anſel.lib.6.cap.169. Ivo part.6. c.389.* b *Anſelm. l.6. c.186.* c *Quò loci illud adverte,] orig.* d *al.Quælibet.* e *Geneſ.19.* f *Burch.lib.1. cap.206. Ivo p.5. c.320.*

ſed

ſed homo locum : non omnis Sacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus Sacerdos. Qui *a* benè ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa; qui malè ſederit, injuriam facit cathedræ; ideoque malus Sacerdos de Sacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In judicio enim ſedens, ſi quidem benè vixeris, & bene docueris, omnium judex es; ſi autem benè docueris,& malè vixeris, tui ſolius condemnator eris *b*. Nam benè vivendo, & bene docendo, populum inſtruis, quomodo debeat vivere : benè autem docendo, & malè vivendo, Deum inſtruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem. c.*

¶ Quicunque deſideraverit *d* primatum in terra, inveniet confuſionem in cœlo; nec 1 inter ſervos Chriſti computabitur, qui de primatu tractaverit; nec unuſquiſque eorum feſtinet, quomodo aliis major appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur : quoniam non qui major fuerit in honore, ille eſt juſtior, ſed qui fuerit juſtior, ille major. Converſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus.

1 ¶ Nec inter] *In loco indicato legitur,* ut inter ſervos Chriſti non ſit de primatu certamen,nec unuſquiſq;,&c. *Sed obſtitit gloſſa, ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

1 ECce, *quibus oporteat Sacerdotem eſſe ornatum moribus.*
ps *Sed præterea oportet illum eſſe ornatum in exterioribus, habitu videlicet & inceſſu : habitu, ut nec fulgidis, nec ſordidis ſe veſtibus ornet. Ut enim ait Hieronymus* 1, *nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt : quod tam de veſtibus, quàm de cibis intelligendum eſt.*

1 ¶ Hieronymus,] *Ad Euſtochium de cuſtodia virg. ſic ſcribit :* nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conveniunt Chriſtiano. *Ad Nepotianum quoque in eandem ferè ſententiam :* veſtes pullas æquè devita ut candidas, ornatus, ut ſordes pari modo fugiendæ ſunt : quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

C. I. ¶ *Pro moribus eorum, cum quibus vivimus, etiam uti debemus alimentis.*

Unde Auguſtinus *ait lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 12.*

QUiſquis *e* rebus prætereuntibus reſtrictiùs utitur, quàm ſeſe habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans 1, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis utitur, ut metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt. *& ſ.* ¶ Quid igitur locis, & temporibus, perſoniſque conveniat, diligenter attendendum eſt, ne temerè flagitia reprehendamus. Fieri enim poteſt, ut ſine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens utatur, inſipiens autem fœdiſſimâ gulæ flammâ in viliſſimum olus ardeſcat : & ſaniùs *f* quiſque maluerit, more Domini *g*, piſce veſci, quàm lenticulâ, more Eſau *h* nepotis Abraham, aut hordeo, more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis ſunt pleræque beſtiæ, quia vilioribus aluntur eſcis. Nam in omnibus hujuſcemodi rebus, non ex earum rerum natura, quibus utimur, ſed ex cauſa utendi, & modo appetendi, vel probandum eſt, vel improbandum, quod facimus.

1 ¶ Intemperans,] *Apud ſanctum Auguſt. & Ivonem legitur :* temperans. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. II. ¶ *Non cibus, ſed appetitus in culpa eſt.*

Idem *ſuper epiſtolam Joannis.*

DEliciæ quælibet, ſi abſque deſiderio percipiantur, non officiunt : & viles cibi appetenter accepti, impediunt profectum abſtinentiæ. David *a* enim aquam malè concupitam effudit : & Helias *b* carnes comedit.

¶ *In operibus beati Auguſtini, aut impreſſis, aut manuſcriptis, quæ hactenus ad manus venerunt, hæc non ſunt inventa. Cæterùm apud Proſperum de vita contemplativa, l. 2. cap. 12. eadem ferè leguntur :* Nec deliciæ quælibet, ſi abſque deſiderio percipiantur, officiunt : & viles cibi plerunque abſtinentiæ profectum, ſi appetenter accipiantur, impediunt. Hinc eſt, quòd ſanctus David aquæ in ſe concupiſcentiam caſtigavit; atque eam ſibi à ſuis oblatam, ne deſiderio ſuo ex ea ſatisfacere videretur, effudit : & ſancto Heliæ perceptio carnium non concupita, non nocuit.

C. III. ¶ *Contra ſuæ infirmitatis conſuetudinem, aliquibus cibis Divites uti non cogantur.*

Idem *de verbis Domini ſecundùm Matthæum, ſerm. 5.* c

NOn cogantur divites pauperum cibis veſci : utantur conſuetudine infirmitatis ſuæ, ſed doleant aliter ſe non poſſe : ſi conſuetudinem mutant, ægrotant. Utantur ſuperfluis, dent inopibus neceſſaria : utantur pretioſis, dent pauperibus vilia.

C. IV. ¶ *Æquanimitas tolerandi, non uſus, vel abſtinentia cibi, juſtitiam facit.*

Idem *lib. 2. quæſt. Evang. c. 11.*

QUod *d* dicit Dominus in Evangelio *e*, [*Juſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis :*] oſtendit filios ſapientiæ intelligere, nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe juſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non ſe corrumpendi, atque opportunè ſumendi, vel non ſumendi ea, quorum non uſus, ſed concupiſcentia reprehendenda eſt. Non enim intereſt omninò, quid alimentorum ſumas, ut ſuccurras neceſſitati corporis, dummodò congruas, in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum eſt. Neque quantum ſumas intereſt multùm : cùm videamus aliorum ſtomachum citiùs ſaturari; & eos tamen illi ipſi parvo, quo ſatiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare : alios autem pluſculo quidem ſatiari, ſed tolerabiliùs inopiam perpeti, & vel ante ora poſitas epulas, ſi id in tempore aut opus ſit, aut neceſſe ſit, cum tranquillitate aſpicere, neque tangere. Magis ergò intereſt, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque perſonæ ſuæ, & pro ſuæ valetudinis neceſſitate quis capiat; ſed quantâ facilitate, atque ſerenitate animi careat, cùm his vel oportet, vel etiam neceſſe eſt carere; ut illud in animo Chriſtiani compleatur, quod Apoſtolus *f* dicit : *Scio & minùs habere : ſcio & abundare : ubique & in omnibus imbutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati : omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

C. V. ¶ *Temperantia ciborum & veſtium, non diſſolutio eorum laudatur.*

Item ex Concilio Gangrenſi, *c. ultimo.*

PArſimoniam *g* cum veſte humili non reprobamus : ſicut etiam ornatum præter corporis 1 diligentiam infucatum laudamus. Diſſolutos autem & fractos in veſtibus inceſſus non recipimus : & domos Dei honoramus & conventus, qui in his fiunt, tanquam ſanctos, & utiles recipimus : pietatem in privatis domibus non concludentes, ſed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes : & congregationem in Eccleſia factam ad utilitatem communem recipimus, & bona

a *1. Petr. 3.* b *al. es.* e *Ibid. homiliâ 35. ad c. 20.* d *al. deſiderat.* e *Ivo part. 4. cap. 24. Pann. l. 2. c. 195.* f *al. ſanus.* g *Luc. 24.* h *Gen. 25.*

a *2. Regum 23.* b *3. Regum 17.* c *ad illa verba : [petite, & dabitur vobis.] ſed paulò aliter.* d *Ivo part. 4. cap. 23.* e *Matth. 11. & Luc. 7.* f *Philip. 4.* g *Ivo part. 8. cap. 321.*

opera, quæ ſupra vires 2 in fratres pauperes exercentur, ſecundùm Eccleſiaſticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apoſtolicis, & ſanctarum Scripturarum præceptis, in Eccleſia fieri exoptamus.

1 ¶ Præter corporis] *Eſt ex priſca verſione: Græcè eſt,* διὰ ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπερίεργον: *id eſt,* propter corporis tantùm curam minimè ſupervacaneam atque operoſam: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Supra vires] *In priſa illa verſione eſt:* juxta vires. *Dionyſius habet, ut Grat. Græcè autem:* τὰς καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀγαθοποιΐας τῶν ἀδελφῶν τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας: *id eſt,* eximias atque excellentes fratrum beneficentias, quæ ſecundùm traditiones per Eccleſiam in pauperes fiunt.

C. VI. ¶ *Sub ſpecie virtutis ſæpè ſe vitia ingerunt.*

Item Gregorius *Joanni Conſtantinopolitano, lib.1. Reg. epiſt.24.*

SÆpè ſe vitia eſſe virtutes mentiuntur, ut tenacitas, parſimonia; effuſio, largitas; crudelitas, zelus juſtitiæ; remiſſio, pietas velit videri.

C. VII. ¶ *Meritis fidei & vitæ, non divitiis, Epiſcopalis auctoritas quæritur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.15.*

EPiſcopus vilem ſupellectilem, & menſam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis ſuæ auctoritatem, fide & vitæ meritis quærat. ¶ Hoſpitium *a* quoque non longè ab Eccleſia habeat.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.45.*

CLericus *b* profeſſionem ſuam & habitu, & inceſſu probet: & ideò nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat.

Sicut ergò in cibis mores eorum, cum quibus vivimus, obſervare monemur; ſic & de indumentis intelligendum eſt. Ut enim alibi c *dicitur:* [Quiſquis contemptis his, cum quibus vivit, lautiora ſibi, vel auſteriora præ cæteris indumenta, vel alimenta quærit, aut intemperans ſui, aut ſuperſtitioſus eſt.] *In inceſſu autem debet eſſe Sacerdos ornatus, ut gravitate itineris, mentis maturitatem oſtendat. Incompoſitio enim corporis (ut Auguſtinus* d *ait) inæqualitatem indicat mentis. Unde hiſtoriographus* e *ille, cùm ejus mutabilitatem deſcriberet, cujus conſcientia excitata* f *curis mentem vaſtabat* g, *inter cætera hoc etiam notabile judicavit, dicens;* [Citus modò, & modò tardus inceſſus.]

DISTINCTIO XLII.

1 ps HOſpitalem verò Sacerdotem eſſe oportet, ne ſit in numero eorum, quibus in judicio dicetur: [Hoſpes *h* eram, & non ſuſcepiſtis me.] *Qui enim Apoſtolum ſecutus, alios ad hoſpitalitatem debet invitare, quomodo hoſpitalitatis exhortator poterit eſſe, qui domum propriam hoſpitibus claudit? Si enim Sacerdos primùm à ſeipſo, & à domeſtica Eccleſia ſua debet exigere, quod poſteà populis imperet: ſi primùm, imitando Chriſtum, ipſe debet facere, quæ poſteà populum doceat; neceſſe eſt, ut pauperes hoſpitio recipiat, quò ad hoſpitalitatem faciliùs ſuo exemplo ſubditos attrahat. ¶ Ordinandus itaque Sacerdos ad memoriam revocet, quomodo Abraham* i, *& Loth per hoſpitalitatis opera, Deo placuêre, & Angelos hoſpitio meruerunt recipere: quomodo Angeli Sodomis hoſpitalem domum ingreſſi, Loth cum familia ſua liberaverunt: quomodo clauſas domos cum hoſpitibus ignis ingreſſus perdiderit: quomodo etiam ſecundùm Hieronymum* a, *aliena rapere convincitur, qui ultra neceſſaria ſibi retinere probatur: ac ſi per opera pietatis ſe inſtruat, ut & præſentis vitæ ſubſidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat: utrumque enim pietati promittitur. ¶ Unde Apoſtolus ſcribens ad Timotheum* b *ait:* [Exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis eſt: pietas autem eſt utilis ad omnia, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.] *Ab hac quiſquis alienus fuerit, in Sacerdotem ordinari non poterit. ¶ Si enim vidua* c *ab Eccleſia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hoſpitio, quæ pedes Sanctorum non lavit, quæ omne opus bonum non eſt executa; multò magis ſunt prohibendi à Sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Unde* d *hoſpitalitatis opera deſpicientes,* in Gangrenſi Concilio *excommunicantur. Sic enim in eo ſtatutum eſt, c.11.*

C. I. ¶ *Non ſunt deſpiciendi, qui convivia pauperibus exhibent.*

SI *e* quis deſpicit eos, qui fideliter agapas, id eſt, convivia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei convocant fratres, & noluerit communicare hujuſcemodi vocationibus, parvipendens, quod geritur, anathema ſit.

Hinc etiam Joannes Evangeliſta in epiſtola ſua quendam Diotrephem excommunicavit, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de Eccleſia ejiciebat. In hoſpitalitate autem non eſt habendus delectus perſonarum, ſed indifferenter quibuſcunque ſufficimus, hoſpitales nos exhibere debemus.

C. II. ¶ *In recipiendis hoſpitibus nulla debet eſſe diſtinctio.*

Unde Joannes Chryſoſtomus *in epiſt. ad Hebræos, hom.11. ad c.6. circ. fin.*

2 ps QUieſcamus ab hac abſurda curioſitate, & diabolica & peremptoria *f*. Si enim in Clero ſe electum eſſe dicat, ſi Sacerdotem ſe nominet, ſcrutare: non enim ſine periculo in talibus indiſcuſſa communicatio eſt: circa majora periculum vertitur; non enim das, ſed accipis. Si verò pro nutrimento poſtulat, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hoſpitalem ſe circa omnes oſtendebat. Si ſcrutator fuiſſet circa refugientes ad ſe, nunquam Angelos hoſpitio recepiſſet. Fortaſſis enim non putans eos Angelos eſſe, cum reliquis & hos repuliſſet: Sed quoniam omnes ſuſcipiebat, ſuſcepit & Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retributurus eſt Deus, ſed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex miſericordia, ex bonitate.

3 ps. *Sed licèt ipſa convivia deſpicienda non ſint, non tamen in Eccleſiis celebrari, nec Clericos ad ea convocatos, ex eis partes ſibi tollere oportet.*

C. III. ¶ *Clerici ad agapen vocati, partes ſibi non tollant.*

Unde in Laodicenſi Concilio, *c.27.*

NOn *g* oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos 1 ad agapen vocatos, partes tollere propter injuriam 2, quæ ex hac occaſione Eccleſiaſtico ordini poſſit deputari.

1 ¶ Clericos] *In Concilio Græco, & priſca etiam verſione, additur,* vel Laicos.

2 ¶ Propter injuriam,] *Græcè eſt:* διὰ τὸ τὴν ὕβριν τῇ τάξει προστρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ, *id eſt,* eò quòd Eccleſiaſtico ordini inuratur contumelia.

C. IV. ¶ *In locis Deo ſacratis nec comedere, nec accubitus ſternere liceat.*

a *Ibid.cap.14.* b *Burch.lib.2.c.209. Ivo part.6.cap.284. Anſelm.l.7.c.202.* c *Suprà ea. c.quiſquis.* d *epiſt.109. ad Monachas, habetur ſenſus.* e *Saluſt. de Catilina.* f *al. exercitatam*] *al.exagitatam.* g *al.vexabat.* h *Matth.25.* i *Geneſ.1.& 19. Gl.ord. Gen.19. ex Alcuino.*

a *In regula Monachorum, c. de paupertate.* b *1.Timoth.4.* c *1.Tim.5. 31.q.1. quomodo.* d *al.Unde quidam.* e *Burch. lib.19.cap.124. Ivo p.15.cap.136. Anſ.l.5.c.76.* f *al. pernicioſa.* g *Anſelm.l.5.c.77. Ivo part.3.c.138.*

Non

Item ex eodem, *c.28.*

4 NOn *a* oportet in baſilicis, ſeu in Eccleſiis aga-
ps pen facere, & intùs 1 manducare, vel accubitus
ſternere.

1 ¶ Et intùs] *Græcè eſt,* καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ, *quod Dionyſius vertit,* nec intra domum Dei, *ſed apud Balſamonem abeſt vox,* Dei.

C. V. ¶ *Niſi neceſſitate coacti Clerici in Eccleſia non conviventur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.30.*

NUlli *b* Epiſcopi vel Clerici in Eccleſia conviventur, niſi fortè transeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur. Populi etiam ab hujuſmodi conviviis, quantum poteſt fieri, prohibeantur.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex dictis Beati Benedicti Abbatis *c.*

ORatorium *d* hoc ſit, quod dicitur; nec ibi quicquam aliud geratur, vel condatur, quam quod divinis miniſteriis *e* conveniat.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *epiſt.109. de regula Monachorum.*

IN oratorio *f* præter orandi, & pſallendi cultum penitùs nihil agatur, ut nomini huic & opera jugiter impenſa concordent.

DISTINCTIO XLIII.

1 *PUdicus quoque debet eſſe Sacerdos, ut & moribus & ver-*
ps *bis pudorem indeſinenter exhibeat. Unde in Canticis Canticorum g genæ ſponſæ, id eſt, prædicatores, turturi comparantur.* ¶ *Debet etiam gratiam docendi habere: quia, ut Hieronymus ait:* h [Innocens, & abſque ſermone converſatio, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, & baculo 1 paſtorum, lupi ſunt arcendi.] *In ipſa autem doctrina diſcretum oportet eſſe rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat.*

1 ¶ Baculo] *In epiſtola B. Hieronymi legitur,* baculoque paſtoris luporum rabies deterrenda eſt. *Sed gloſſa ordinaria cum Gratiano concordat.*

C. I. ¶ *De diſcretione prædicationis, & ſilentii.*

Unde Gregorius *part.2. ſui paſtoralis, c.4. ait.*

SIt rector diſcretus in ſilentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit; ita indiſcretum ſilentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpè namque rectores improvidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimeſcunt, & juxta veritatis vocem *i*, nequaquam jam gregis cuſtodiæ, paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice deſerviunt: quia veniente lupo fugiunt, dum ſe ſub ſilentio abſcondunt. Hinc namque eos per Prophetam *k* Dominus increpat, dicens: [*Canes muti, non valentes latrare.*] Hinc rurſus queritur, dicens *l*: [*Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini.*] Ex adverſo quippe aſcendere, eſt pro defenſione gregis, voce liberâ hujus mundi poteſtatibus contraire. Et in die Domini in prælio ſtare, eſt pravis decertantibus ex juſtitiæ amore reſiſtere. Paſtorem *m* enim recta timuiſſe dicere, quid aliud eſt, quàm tacendo terga præbuiſſe? qui nimirum, ſi pro grege ſe objicit, murum pro domo Iſraël hoſtibus opponit. Hinc rurſum delinquenti populo dicitur *n*: [*Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta, nec aperiebant iniquitatum tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.*] Prophetæ quippe in ſacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiva eſſe præſentia indicant, quæ ſunt ventura manifeſtant: quos divinus ſermo falſa videre redarguit: quia dum culpas corripere metuunt, incaſſum delinquentibus promiſsâ ſecuritate blandiuntur, qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticeſcunt. Clavis quippe apertionis ſermo correptionis eſt: quia increpatio culpam detegit, quam ſæpè neſcit ipſe etiam, qui perpetravit. Hinc Paulus ait *a*: [*Ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, redarguere.*] Hinc per Malachiam *b* dicitur: [*Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*] Hinc per Eſajam *c* Dominus admonet, dicens: [*Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.*] Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad Sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergò, ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Hinc eſt enim, quòd ſuper paſtores primos in *d* linguarum ſpecie Spiritus Sanctus inſedit, quia nimirum, quos repleverit, de ſe protinùs loquentes facit. Hinc Moyſi præcipitur *e*, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne ſuperni inſpectoris judicium ex ſilentio offendat. Scriptum quippe eſt: [*Audiatur ſonitus, quando ingreditur, vel egreditur ſanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur.*] Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non audiatur: quia iram contra ſe occulti judicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Aptè autem tintinnabula veſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim Sacerdotis, quid aliud, quam recta opera debemus accipere? Prophetâ atteſtante, qui ait *f*: [*Sacerdotes tui induantur juſtitiâ.*] Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut *g* vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque bona opera clament Sacerdotis. Sed cùm rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio eloquatur; attendat, ne ſi inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cùm fortaſſe ſapiens videri deſiderat, unitatis compagem inſipienter abſcindat. Hinc namque veritas dicit *h*: [*Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.*] Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur. Qui loqui igitur ſapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus *i* ait: [*Non plùs ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*] Hinc in Sacerdotis veſte, juxta divinam *k* vocem, tintinnabulis mala Punica conjunguntur. Quid enim per mala Punica, niſi fidei unitas deſignatur? Nam ſicut in malo Punico, uno exteriùs cortice multa interiùs grana muniuntur; ſic innumeros ſanctæ Eccleſiæ populos unitas fidei contegit, quos intùs diverſitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc, quod jam præmiſimus, per ſemetipſam veritas diſcipulis clamat *l*: [*Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos:*] ac ſi figuratè per habitum Sacerdotis dicat: Mala Punica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei cautâ obſervatione teneatis. Providendum quoque eſt ſolicitâ intentione rectoribus, ut ab eis non ſolum prava nullo modo, ſed ne recta quidem nimiè & inordinatè proferantur: quia ſæpè dictorum virtus perditur, cùm apud corda audientium, loquacitatis incautâ importunitate levigatur, & auctorem ſuum

a *Burch.l.3.c.82. Ivo part.3.c.32. Anſ.l.5.c.78.* b *Burch.l.3.c.83. Ivo p.3.cap.32. Anſel.l.3.c.74.* c *In reg. B. Benedicti, c.52.* d *Burch.l.3.c.81. Ivo part.3.c.71.* e *al. laudib.* f *Senſus, non verba. Iſidor. Etym.l.15.c.4. Smaragdus in reg. B. Benedicti. c.25. Burchard.l.3.c.80. Ivo p.3.c.72.* g *Cant.5. ex gl. interlin. ibid.* h *Ad Oceanum epiſt.83. & gl. ord. in 1.Tim.3. in verſ. doctorem.* i *Joan.10.* k *Eſ.56.* l *Ezech.13.* m *Paſtori] orig.* n *Thren.2.*

a *Ad Tit.1.* b *Mal.2.* c *Eſa.58.* d *Act.2.* e *Exod.28.* f *Pſal.131.* g *al. ſi.* h *Marc.9.* i *Rom.12.* k *Exod.28.* l *Marc.9.*

hæc eadem loquacitas inquinat, quæ ſervire auditoribus ad uſum profectus ignorat. Unde benè per Moyſen dicitur *a* : [*Vir, qui fluxum ſeminis patitur, immundus eſt.*] In mente quippe audientium, ſemen ſecuturæ cogitationis, eſt qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem ſermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi ſapientibus prædicator egregius ſeminiverbius *b* eſt vocatus. Qui ergò fluxum ſeminis patitur, immundus aſſeritur; quia multiloquio ſubditus, ex eo ſe inquinat: quod ſi ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda *c* potuiſſet: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad uſum generis, ſed ad immunditiam ſemen effundit. Unde Paulus quoque, cùm diſcipulum de inſtantia prædicationis admoneret, dixit *d*: [*Teſtificor coram Deo & Chriſto Jeſu, qui judicaturus eſt vivos & mortuos, per adventum ipſius & regnum ejus, prædica verbum, inſta opportunè, importunè:*] Dicturus [importunè,] præmiſit [opportunè,] quia ſcil. apud auditoris mentem ipſa ſuâ utilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas opportunitatem neſcit.

C. II. ¶ *Porcis & canibus ſacra non ſunt committenda.*

Item Clemens *epiſt. 3. in extremo.*

2 ps IN mandatis *e* habemus, ut venientes ad civitatem diſcamus priùs, quis in ea dignus ſit, ut apud eum cibum ſumamus: quantò magis nôſſe convenit, quis, qualiſvé ſit is, cui immortalitatis verba credenda ſunt? Soliciti enim, & valdè ſoliciti eſſe debemus, ne *f* margaritas noſtras mittamus ante porcos. Sed & ob alias cauſas utile eſt viri hujus habere me notitiam. Si enim ſciam, quia in his, de quibus non poteſt dubitari, quòd bona ſint, emendatus eſt & inculpabilis; hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi juſtus, ſi mitis, & humanus (quæ utiq; bona eſſe nullus ambigit) tunc conſequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deeſt fidei & ſcientiæ, conferatur: & in quibus maculari ejus vita videtur, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in iis, quæ palàm ſunt, peccatis involutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de ſecretioribus, & remotis divinæ ſcientiæ proloqui, ſed magis proteſtari, & convenire eum, ut peccare deſinat, & actus ſuos à vitiis emendet. Quòd ſi ingeſſerit ſe, & provocaverit nos dicere, quæ eum minùs rectè agentem non oportet audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omninò reſpondere, auditorum causâ utile non videtur: ne fortè exiſtiment, nos reſponſionis penuriâ declinare certamen, & ſic fides eorum lædatur, non intelligentium propoſitum noſtrum.

C. III. ¶ *Verba prædicationis perſecutoribus ſuis Prælati non ſubtrahant.*

Item Anacletus, *epiſt. 1. omnibus Epiſcopis.*

3 ps SCimus *g* autem multos ob id infeſtare Doctores, ut eos perdant, ut placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen Doctores (in quantum vires ſuppetunt) à recta æmulatione, & bona intentione *h* recedere debent: ſcientes, quia beati *i*, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.

C. IV. ¶ *Non eſt mundus à ſanguine ſubjectorum, qui Dei conſilium illis non annuntiat.*

Item Gregorius *Venantio, lib. 1. epiſt. 33.*

EPheſiis Paulus dicit *k*: [*Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium veſtrûm: non enim ſubterfugi, quò minùs annuntiarem omne conſilium Dei vobis.*] Mundus ergò à ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annuntiare noluiſſet: qui cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubiò tacendo paſtor occidit.

C. V. ¶ *Æternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui ſemen divini verbi non ſpargit.*

Item Nicolaus *ad Michaelem Imperatorem in epiſtola, cujus initium eſt* [Propoſueramus.]

DIſpenſatio *a* eſt nobis cœleſtis ſeminis injuncta: [*Væ* b *ſi non ſparſerimus: væ ſi tacuerimus.*] Quod cùm electionis vas formidet, & clamet, quantò magis cuilibet exiguo metuendum eſt? Proinde, ſicut non leve diſcrimen incumbit Pontificibus, ſiluiſſe pro divinitatis cultu, & Eccleſiæ correctione, quod congruit; ita his (quod abſit) non mediocre periculum eſt, qui cùm debeant parére, deſpiciunt.

4. pars. *Pariter quoq; obſervare debet Sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus ſecreta myſteria, ſuâ prædicatione reſerare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. Unde in expoſitione* [Beati immaculati.] *dicitur* c: Vitium eſt ſecreta myſteria vulgare indignis: quod fit vel loquacitate incautâ, dum ſine judicio volat irrevocabile verbum; vel adulatione, ut ei placeat, cui ſecreta revelat; vel jactatione ſcientiæ, ut plura ſcire videatur.] *In quibus omnibus profectò datur intelligi, quanta debeat eſſe diſcretio in prædicatione Sacerdotis: quâ ſi fortè caruerit, tanquam torto naſo, Sacerdotalis officii judicatur indignus.*

DISTINCTIO XLIV.

1 ps CUm *autem vinolentus eſſe prohibetur, gula intemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Utrumque enim inter opera tenebrarum Apoſtolus connumerat, ſcribens Romanis* d: [Non in comeſſationibus, & ebrietatibus.] *Ventris namq; ingluvies ad luxuriam provocat facilè, & omne opus bonum diſſolvit. Unde* e *venter & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt: ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum. Hinc etiam Nabuzardam* f *principem coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deſervit, ædificia virtutum ad ſolum redigit. Sacerdos itaque de altari vivere, non luxuriari quærat, ut ait Hieronymus* g: [Tibi ô Sacerdos altario vivere, non luxuriari permittitur.] *Sunt autem comeſſationes non ſolùm Sacerdotibus, ſed etiam Laicis noxiæ: qui feſtivos, & ſolennes dies non aliter ſe dignè celebrare putant, niſi comeſſationibus deſerviant.*

C. I. ¶ *Non eſt vacandum comeſſationibus & ebrietatibus.*

Unde Auguſtinus *ſcribit ad Aurelium Epiſcopum, epiſt. 64.*

COmeſſationes *h* & ebrietates ita conceſſæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum, non ſolùm per dies ſolennes, (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidiè celebrentur. *& poſt pauca.* Non ergò aſperè, quantùm exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur: magis docendo, quàm jubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium *i*. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi

---

a *Levit. 15.* b *Actor. 17* c *al. cordo.* d *2. Timoth. 4.* e *Matth. 10. Marc. 6.* f *Matth. 7.* g *Ivo p. 5. c. 237. circa medium.* h *al. inſtitutione.* i *Matth. 5.* k *Act. 20.*

a *Diſpenſatione nobis.*] *orig.* b *1. Corinth. 9.* c *Gloſſa ord. ex Ambroſ. ſerm. 2. in Pſal. 118. in ver.* [*Abſcondi eloquia tua.*] d *Rom. 13.* e *Hieron. in ep. ad Amandum, & Auguſt. de Temp. ſerm. 65. Gregor. in paſtor. part. 3. cap. 20.* f *4. Regum ultim. ſecundùm LXX.* g *In Michæam, cap. 3. in extremo.* h *Ivo part. 13. cap. 68.* i *abeſt ab orig. Ivone & aliquot manuſcriptis Gratiani.*

quid

quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Itaque priùs movebuntur ſpiritales, vel ſpiritalibus proximi; quorum auctoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus, cætera multitudo frangatur.

C. II. ¶ *Nulli Clericorum aut continentium licet tabernas intrare.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.24.*

NOn *a* oportet Clericos ſervientes 1 à Persbyteris uſque ad Diaconos, & deinceps ordinis Eccleſiaſtici omnes uſque ad Miniſtros, aut Lectores, aut Exorciſtas, aut Oſtiarios, aut Pſalmiſtas, aut etiam eos, qui in propoſito continentiæ ſunt, tabernas 2 intrare.

1 ¶ Clericos ſervientes] *Græcè eſt* ἱερουργοὺς, *quod Dionyſius vertit*, ſacro miniſterio deditos: *quam verſionem Concilium Aquiſgranenſe, Burchardus & Ivo attulerunt.*

2 ¶ Tabernas] *Sequebatur in impreſſis*, niſi causâ neceſſitatis: *quæ ſunt expuncta, quia neque in pleriſque manuſcriptis, neque in Burchardo, & Ivone, neque in ipſo Concilio Laodicenſi, aut Aquiſgranenſi (ubi c.60. hoc idem repetitur) leguntur: videntur tamen accepta ex can. Apoſt. 54.*

C. III. ¶ *Deponatur Clericus, qui tabernam, aut ergaſterium habere voluerit.*

Item ex ſexta Synodo, *cap.9.*

NUlli Clerico licet tabernam, 1 aut ergaſterium habere. Si enim hujuſmodi tabernam ingredi prohibetur, quantò magis aliis miniſtrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut ceſſet, aut deponatur.

1 ¶ Tabernam aut ergaſterium] *Græcè eſt:* καπηλικὸν ἐργαστήριον, *id eſt*, cauponariam tabernam.

C. IV. ¶ *Niſi neceſſitate compulſi Clerici tabernas non ingrediantur.*

Item ex Concilio Carthag. III. *c.27.*

CLerici *b*, edendi vel bibendi causâ, tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

C. V. ¶ *Corripiendus eſt Epiſcopus, qui conviviis occupatur.*

Item Gregorius *Natali Epiſcopo, lib.2. reg. indict.10. epiſt.14.*

2 ps MUltis ab urbe tua venientibus, frater chariſſime, didici, paſtorali curâ derelictâ, ſolis te conviviis occupatum. Quæ audita non crederem, niſi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam exhortationi invigiles, ſed ipſum quoque uſum Eccleſiaſtici ordinis ignores; hoc eſt in teſtimonium, quòd eis, ſub quibus es poſitus, reverentiam ſervare neſcis.

C. XI. *De eodem.*

Idem *ad eundem lib.2. epiſt.37.*

COnvivia communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè veſtra fraternitas *c* in ſuis epiſtolis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla abſentium vita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur, nec in eis inanes ſecularium negotiorum fabulæ, ſed verba lectionis ſacræ audiuntur: cùm non plùs, quàm neceſſe eſt, ſervitur corpori, ſed ſola ejus infirmitas reficitur, ut ad uſum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conviviis agitis, abſtinentium *d*, fateor, magiſtri eſtis.

C. VII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Nanetenſi.]

NUllus *c* Presbyterorum, quando ad anniverſarium diem, trigeſimum, aut ſeptimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quâcunque vocatione, ad collectam Presbyteri convenerit, ſe inebriare ullatenus præſumat, nec precatus amore *b* Sanctorum, vel ipſius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel ſe alienâ precatione ingurgitare; nec plauſus, & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat, aut turpia joca, vel urſo, vel tornatricibus ante ſe fieri *c* patiatur: nec larvas dæmonum 1 ante ſe ferri conſentiat: quia hoc diabolicum eſt, & à ſacris canonibus prohibitum.

1 ¶ Dæmonum] *Burchardus ait*, quas vulgò Talamaſcas dicunt.

C. VIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

QUando *d* autem convenerint Presbyteri ad aliquod convivium, aliquis *e* prior illorum, verſum ante menſam incipiat, & cibum benedicat; & tunc ſecundùm ordinem ſedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum Clericis aliquid de ſancta Scriptura legat. Et poſt refectionem ſimiliter ſanctum hymnum dicant ad exemplum *f* Domini, ſicut in Cœna feciſſe legitur: & ſic ſe contineant omnes Presbyteri, maximè in talibus locis, ut non vituperetur miniſterium illorum.

C. IX. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex eodem.

QUando *g* Presbyteri per Kalendas ſimul conveniunt poſt peractum divinum myſterium *h*, ad neceſſariam collationem, non quaſi ad plenam refectionem, ſed quaſi ad prandium, ibi ad tabulas reſideant: ne per talia inhoneſta convivia ſe invicem gravent: quia indecens eſt, & oneroſum; ſæpe etiam tardè ad Eccleſiam redeuntes, majus damnum de reprehenſione conſequuntur, quod *i* de gravedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi *k* faciant. Nam de hujuſmodi conventu Paulus Corinthios *l* reprehendit, qui inconvenienter Cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad Cœnam Dominicam, id eſt, ad collationem verbi ſub occaſione conveniunt, & ex veritate *m* ventris causâ conjunguntur, reprehenſibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideò peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris ſui ſimul cum fratribus frangant, & ſinguli ſingulos bibere faciant; & maximè ultra tertiam vicem poculum non contingant, & ſic ad Eccleſias redeant.

C. X. ¶ *Chriſtiani ex Symbolis convivia non celebrent.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.55.*

3 ps NOn *n* oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos, aut etiam Laicos Chriſtianos ex Symbolis [quæ *o* vulgus comeſſalia appellat] convivia celebrare.

C. XI. ¶ *Sacrarum Scripturarum lectio Sacerdotalibus ſemper conviviis miſceatur.*

Item ex Concilio Toletano III. *c.7.*

PRo *p* reverentia Dei & Sacerdotum, id univerſa ſancta conſtituit Synodus, ut (quia ſolent crebrò menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali convivio lectio divinarum Scripturarum miſceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.

a *Conc. Aquiſgran. cap.60. Burch. lib.2. c.131. Ivo p.6. c.205.* b *Aquiſgran. Conc. c.90. Burch. l.2. cap.130. Ivo part.6. c.204.* c *al. ſanctitas.* d *al. abſtinentia.*

a *De conſec. diſt.5. c. nullus. Burch. l.2. cap.161. Ivo part.6. c.252.* b *al. in amore.* c *al. facere permittat.* d *Burch. l.2. c.162. Ivo p.6. c.253.* e *decanus, aut aliquis] Burchard.* f *Matth.26.* g *Burch. l.2. c.164. Ivo p.6. cap.255.* h *al. miniſterium.* i & k *al. cibi.* l *1. Corinth.11.* m *al. ingluvietate.* n *Conc. Aquiſgran. c.83. Rab. in pœn. c.27.* o *Iſta ſunt addita loca cujuſdam gloſſæ.* p *Burch. l.2. c.169. Ivo p.6. c.260. Raban. in pœn. c.28.*

C. XII. ¶ *De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam Clericis comedere licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c.61. & 66.*

NOn *a* liceat Sacerdotes, vel Clericos, ſed nec religioſos Laicos convivia facere de confertis. ¶ Nec oportet *b* Clericos, vel Laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando Clericos, niſi hymno dicto, comedere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergò Laicis comeſſationes damnabiles ſunt, multò magis Sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus c *ait) craſſum ſenſum generat: cùm Sacerdotalis ſenſus contrà vigil eſſe debeat, & tenuis: atque ideò edacitatis vitio obnoxii in Sacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in Moralibus* d*) qui adhuc vitiorum bello ſubjacent, nequaquam per prædicationis uſum præeſſe magiſterio cæterorum debent.*

DISTINCTIO XLV.

ps SEquitur e [non percuſſorem.] *Non enim oportet Epiſcopum ita eſſe iraſcibilem, & perturbati ſenſus, ut percutiat, qui debet eſſe patiens: ſed ſequatur eum, qui dorſum poſuit ad flagella.*

C. I. ¶ *Verborum correptione, non verberibus timeri debet Epiſcopus.*

Unde Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo Conſtantinopol. lib.2. epiſt.53. al. cap.91.*

QUid *f* autem de Epiſcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, benè fraternitas veſtra novit. Paſtores etenim facti ſumus, non percuſſores: & egregius prædicator dicit: *g* [*Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina.*] Nova verò atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item in Concilio Romano ſub Sylveſtro, *c.17.*

NEminem *h* quiſquam peccantem Clericum cæde attingat, non Presbyter, non Diaconus, non Epiſcopus Clericum, vel ſervitorem Eccleſiæ ad cædem perducat. Sed ſi ita cauſa exigit Clerici, triduo privetur honore, ut pœnitens redeat ad matrem Eccleſiam.

C. III. ¶ *Non aſperis, ſed blandis verbis, ad fidem ſunt aliqui provocandi.*

Item Gregorius *Paſchaſio Epiſcopo Neapol. lib.11. epiſt.15.*

QUi ſincerâ intentione extraneos à Chriſtianâ religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non aſperitatibus debent ſtudere, ne quorum mentem reddita ad *i* planum ratio poterat revocare, pellat procul adverſitas. Nam quicunque aliter agunt, & eos ſub hoc velamine à conſueta ritûs ſui volunt culturâ ſuſpendere, ſuas illi magis, quàm Dei cauſas probantur attendere. ¶ Judæi *k* ſiquidem Neapoli conſiſtentes queſti nobis ſunt, aſſerentes, quòd quidam eos, à quibuſdam feriarum ſuarum ſolennitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis ſit licitum feſtivitatum ſuarum ſolennia colere, ſicut eis nunc uſque, & parentibus eorum longis retrò temporibus licuit obſervare. Quòd ſi ita ſe veritas habet, ſupervacuæ rei videntur operam dare *l*. Nam quid utilitatis eſt, quando etſi contra longum uſum fuerint vetiti, ad fidem illis, & converſionem nihil proficit? Aut cur Judæis, qualiter ceremonias ſuas colere debeant, regulas ponimus, ſi per hoc eos lucrari non poſſumus? Agendum ergò eſt, ut ratione potiùs & manſuetudine provocati, ſequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus oſtendentes, quæ dicimus, ad ſinum matris Eccleſiæ Deo poſſimus adjuvante convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de ſuis illos ſolennitatibus inquietari denuò non permittat; ſed omnes feſtivitates, feriaſque ſuas, ſicut hactenus tam ipſi, quàm parentes eorum, per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant obſervandi, celebrandique licentiam.

C. IV. ¶ *Non ſeveritate, ſed benevolentiâ ſubditos Prælati corripiant.*

Item Gregorius IV. *in epiſtola Epiſcopis per Galliam & Germaniam conſtitutis.*

LIcèt *a* plerunque accidant in Sacerdotibus, quæ ſunt reprehendenda, plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm ſeveritas; plùs cohortatio, quàm comminatio *b*; plùs charitas, quàm poteſtas: cùm nemo noſtrûm ſine reprehenſione, aut ſine peccato vivat. Nam ſi Dominus *c* ſtatim poſt trinam negationem beatum Petrum Apoſtolum præceptorem noſtrum judicâſſet, non tantum ex eo fructum, ſicut fecit, recepiſſet. Expectandi ergò, atque corrigendi magis ſunt rectores Eccleſiæ, quàm ſtatim judicandi: cùm majora negotia, & difficiliores cauſarum exitus, ſanctorum Patrum canones ſpiritu Dei conditi, & totius mundi reverentiâ conſecrati, jubeant ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendi, noſtroque moderamine finiri. Unde neceſſe eſt hæc, & alia Eccleſiaſtica quæque negotia, poſt multarum experimenta cauſarum, ſolicitiùs perſpici *d*, & diligentiùs præcaveri: quatenus per ſpiritum charitatis & pacis, omnis materies ſcandalorum, & præſumptio invidorum 1 atque oppreſſio ſimplicium fratrum de Eccleſiis Domini auferantur. Et ſicut non vult quiſquam fratrum ſe aliorum judicio prægravari; ita non audeat alii inferre, quod ſibi non vult fieri. Judæi non ſunt cogendi ad fidem, quam tamen ſi inviti ſuſceperint, cogendi ſunt retinere.

1 ¶ Invidorum] *In Epiſtola Gregorii IV. (quæ eſt in ſæpè memorato codice Bibliothecæ Dominicanæ,) & aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani legitur,* Judæorum.

C. V. ¶ *Sicut non ſunt Judæi ad fidem cogendi, ita nec converſi ab ea recedere permittuntur.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c.56. ſtatutum eſt.*

DE *e* Judæis autem præcipit ſancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri. [*Cui* f *enim vult Deus, miſeretur, & quem vult, indurat.*] Non enim tales inviti ſalvandi ſunt, ſed volentes, ut integra ſit forma juſtitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate ſerpenti obediens periit: ſic vocante ſe gratiâ Dei, propriæ mentis converſione homo quiſque credendo ſalvetur. Ergò non vi, ſed liberi arbitrii facultate, ut convertantur, ſuadendi ſunt, non potiùs impellendi. Qui autem jampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt venire, (ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi Principis Siſebuti) quia jam conſtat eos Sacramentis divinis ſociatos Baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate unctos eſſe, & corporis & ſanguinis Domini extitiſſe participes, oportet, ut fidem, quam etiam vi, vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis & contemptibilis habeatur.

a *Apud Martin. Brachar. Burch. l.2. c.165. Ivo part.6. cap.256.* b *cap.66.ejuſd.* c *Epiſt.ad Nepotianum.* d *lib.23. c.12.* e *1.Tim.3.& ibi gl.ordin.& Anſelm.ex Hieron.ad Oceanum.* f *Jo.Diac.lib.3.c.9. Polyc. lib.4. tit.9.* g *2.Tim.4.* h *Nemo*] *orig.* i *al. à plano.* k *Ivo p.13.cap.103.* l *al. adhibere.*

a *Infrà ea. cap. licèt. Ivo part.5. cap.368.* b *al. commotio.* c *Matt.26.* d *al. proſpici.*] *orig.* e *Burch. lib.2. cap.72. Ivo part.1. cap.276. & part.13. cap.94. Pannorm. lib.1. cap.72.* f *Rom.10.*

C. VI. ¶ *Benevolentia plus, quàm ſeveritas erga corrigendos agat.*

Item Leo Papa, *epiſt. 82. ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem, c. 1.*

LIcèt *a* nonnunquam accidant, quæ in Sacerdotalibus ſunt reprehendenda perſonis, plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm ſeveritas; plus cohortatio, quam comminatio *b*; plùs charitas, quàm poteſtas. Sed hi, qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, facilè ab hac lege diſcernuntur: & dum dominari magis, quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam.

C. VII. ¶ *Dejiciatur ab officio Presbyter, & Diaconus, & Epiſcopus verberibus timeri quærens.*

Item ex canone Apoſtolorum, *cap. 28. juxta priſcam verſionem.*

EPiſcopum *c*, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per hujuſmodi volentem timeri, dejici ab officio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos docuit hoc Dominus. Econtrariò verò ipſe *d*, *cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.*

C. VIII. ¶ *Non verberibus, ſed verbis ſubditos Epiſcopi corripiant.*

Item ex Concilio Bracharenſi III. *c. 6.*

CUm beatus Apoſtolus *e* arguere, obſecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam novimus quoſdam ex fratribus, tantis cædibus in honoratos *f* ſubditos efferveſcere, quantas poterant latrocinantium promereri perſonæ. Et ideò, qui gradus jam Eccleſiaſticos meruerunt, id eſt, Presbyteri, Abbates, & Levitæ, qui, exceptis gravioribus & mortalibus culpis, nullis debent verberibus ſubjacere, non eſt dignum, ut paſſim unuſquiſque Prælatus honorabiliora membra ſua, prout voluerit & ei placuerit, verberibus ſubjiciat & dolori: ne dum incautè ſubdita percutit membra, ipſe quoque debitam ſibi ſubditorum reverentiam ſubtrahat, juxta illud, quod quidam ſapiens dixit: [*Leviter* g *caſtigatus reverentiam exhibet caſtiganti: aſperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec ſalutem.*] Et ideò, ſi quis aliter, quàm dictum eſt, prædictos honorabiles ſubditos, licentiâ perceptæ poteſtatis elatus, malitiâ animi tantùm, crediderit verberandos, juxta modum verberum, quæ intulerit, excommunicationis pariter & exilii ſententiam ſuſtinebit.

2 ps. *Salomon verò contrà admonet, dicens:* [Percute *h* filium tuum virgâ, & liberabis animam ejus à morte.] *Hinc etiam B. Gregorius* * *ſcribit in dialogo, B. Benedictum, quendam Monachum virgâ percutiendo ſanâſſe, quem crebrâ admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus* i *flagello facto de funiculis, malè verſantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apoſtolus* k *fornicatorem illum Satanæ corporaliter vexandum tradidit: & magum* l *illum corporali cæcitate damnavit. Hinc etiam in canonibus* m, *pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter verſantur, verberibus caſtigari jubentur. Virgines quoque, ſi religionis veſte depoſitâ aliis ſe copulaverint, ergaſtulis retrudi præcipiuntur.*

a *ſup. eàd. cap. licèt. Polyc. lib. 4. tit. 49.* b *al. communis.* c *Anſ. l. 6. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 9.* d *2. Petr. 2.* e *2. Tim. 4.* f *ſic in codice Regio.* g *Leniter] orig.* h *Proverb. 23.* * *l. 2. dial. c. 4.* i *Joan. 2.* k *1. Cor. 5.* l *Act. 13.* m *Syricius Papa epiſt. 1. cap. 6.*

C. IX. ¶ *Diſciplina non eſt ſervanda ſine miſericordia, nec miſericordia ſine diſciplina.*

Hinc etiam Gregorius *in Moralibus lib. 20. cap. 8. n. 6.* a

DIſciplina, vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Sed circa ſubditos ſuos ineſſe rectoribus debet, & juſtè conſolans miſericordiâ, & piè ſæviens diſciplinâ. Hinc eſt, quod ſemivivi illius vulneribus, qui à Samaritano *b* in ſtabulum ductus eſt, & vinum adhibetur & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unuſquiſque, qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum ſananda foveantur. Miſcenda eſt ergò lenitas cum ſeveritate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multâ aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimiâ benignitate ſolvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi *c* arca ſignificat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt: quia cum Scripturæ ſacræ ſcientia eſt in boni rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc etiam David *d* ait: [*Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.*] Virgâ enim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergò eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæviens: ſit pietas, ſed non plùs, quàm expediat, parcens. Intueri libet in Moyſi pectore miſericordiam cum ſeveritate ſociatam. Videamus amantem piè & diſtrictè ſævientem.

¶. Certè cùm Iſraëliticus populus ante Dei oculos penè inveniabilem contraxiſſet offenſam, ita ut ejus rector audiret: *Deſcende e, peccavit populus tuus.*] ac ſi ei divina vox diceret: qui in tali peccato lapſus eſt, jam meus non eſt, atque ſubjungeret: [*Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam:*] ille ſemel & iterum pro populo, cui præerat, obicem ſe ad impetum Dei iraſcentis opponens, ait: [*Aut dimitte eis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.*] Penſemus ergò, quibus viſceribus eundem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri ſe petiit. Sed tamen iſte, qui tanto ejus populi amore conſtringitur, contra ejus culpas penſemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione primâ, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait *f*: [*Ponat vir gladium ſuum ſuper femur ſuum: ite & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum: cecideruntque in die illo quaſi viginti* I *tria millia hominum.*] Ecce qui vitam omnium, etiam cum ſua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intùs arſit ignibus amoris: foris accenſus eſt zelo ſeveritatis. Tanta fuit pietas, ut ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta ſeveritas, ut eos, quos divinitùs feriri timuerat, ipſe judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec ſibi parceret: & tamen delinquentes ſic perſecutus eſt, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente proſterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, cauſam populi apud Deum precibus, cauſam Dei apud populum gladiis allegavit. Intùs amans divinæ iræ ſupplicando obſtitit: foris ſæviens culpam feriendo conſumpſit. Succurrit citiùs omnibus, oſtenſâ morte paucorum. Et idcircò omnipotens Deus fidelem famulum ſuum citiùs exaudivit agentem pro populo; quia vidit, quid ſuper populum acturus eſſet ipſe pro Deo. In regimine

a *Lib. 20. cap. 8. ad cap. 29. Job. paſtor. cur. part. 2. cap. 6. lib. 1. ex reg. epiſt. 24.* b *Luc. 10.* c *Hebr. 9.* d *Pſalm. 22.* e *Exod. 32.* f *Ibid.*

ergò populi utrumque Moyſes miſcuit, ut ne diſciplina deeſſet miſericordiæ, nec miſericordia diſciplinæ. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur *a*: [*Cumq; ſederem quaſi Rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.*] Sedere quippe, circumſtante exercitu, vigor eſt ac diſciplina regiminis: mœrentium verò corda conſolari, miniſterium pietatis.

1 ¶ Viginti tria] *Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorii: ſed in Hebræis, paraphraſi Chaldaicâ, verſione Septuaginta, & vulgatâ eſt:* tria millia.

C. X. ¶ *Juſtè judicans, miſericordiam cum juſtitia ſervat.*

Item Iſidorus *lib.3. ſententiarum, de ſummo bono, c.54.*

OMnis *b*, qui juſtè judicat, ſtateram in manu geſtat, & in utroque penſo juſtitiam & miſericordiam portat: ſed per juſtitiam reddit peccanti ſententiam; per miſericordiam peccanti temperat pœnam: ut juſto libramine quædam per æquitatem corrigat; quædam verò per miſerationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis ſuis proponit, ſemper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de juſtitiæ tramite devians cadat, & unde non juſtificatur, inde potiùs condemnetur.

C. XI. ¶ *Qui remittit, & qui corripit, uterque miſeretur.*

Item Auguſtinus *in Enchiridio, c.72.*

ET *c* qui emendat verbere, in quem poteſtas datur, vel coërcet aliquâ diſciplinâ, & tamen peccatum ejus, quo ab illo læſus aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non ſolùm in eo, quòd dimittit atque orat, verùm etiam in eo, quòd corripit, & aliquâ emendatoriâ pœnâ plectit, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur invitis, quando eorum conſulitur utilitati, non voluntati, quia ipſi ſibi inveniuntur eſſe inimici.

C. XII. ¶ *De multiplici genere eleemoſynarum.*

Sunt enim multa genera eleemoſynarum, de quibus Albinus *d ait.*

TRia *e* ſunt genera eleemoſynarum: una corporalis, egenti dare quicquid poteris: altera ſpiritualis, dimittere à quo læſus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

C XIII. ¶ *Eleemoſynæ pecuniæ præfertur eleemoſyna cordis.*

Item Auguſtinus, *lib.50. Homil. homiliâ 6.*

DUæ *f* ſunt eleemoſynæ, una cordis, altera pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt, dimittere ei, à quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti quantum volueris, redundabit tibi. *& infrà.* ¶ Eleemoſyna cordis multò major eſt, quàm eleemoſyna corporis. *& infrà.* ¶ Charitatis eleemoſyna ſine ſubſtantia terrena ſufficit ſibi: illa verò quæ corporaliter datur, ſi non benigno corde tribuitur, omninò non ſufficit.

3 ps. *Ex his omnibus apparet, quòd nec lenitas manſuetudinis ſine rectitudine ſeveritatis, nec zelus rectitudinis ſine manſuetudine in Prælatis debet inveniri. Percuſſores ergò, qui præmiſſis auctoritatibus ab Epiſcopali officio removentur, non quilibet corporaliter flagellantes, ſed prætermiſſâ manſuetudine ad verbera ſemper parati intelligendi ſunt: qui per flagella non vitia corrigere, ſed timeri appetunt: quibus Petrus ſcribit* g: [Ne ſitis dominantes in Clero, ſed forma facti gregis ex animo.]

a *Job.29.* b *Burch.l.16.cap.25.* §. *omnis.* c *4.ſent. diſt.15.* d *al. Alcuinus.* e *Pann.l.2.cap.192.* f *Pann. l.2.cap.193.* g *1.Pet.5.*

C. XIV. ¶ *Manſuetudo & diſtrictio ad invicem non ſeparentur.*

Hinc etiam Gregorius *ſcribit in Moralibus, lib.19. cap.12.n.16.* a

SUnt namque nonnulli ita diſtricti, ut omnem etiam manſuetudinem benignitatis amittant: & ſunt nonnulli ita manſueti, ut perdant diſtricti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque ſummoperè ſunt tenenda, ut nec in diſciplinæ vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſum in manſuetudine diſtrictionem deſerant diſciplinæ: quatenus nec à compaſſione pietatis obdureſcant, cùm contumaces corrigunt; nec diſciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos conſolantur. Regat ergò diſciplinæ vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta.

C. XV. ¶ *Vera juſtitia miſeris compatitur: delinquentibus indignatur.*

Item *homil.34. in Evangel. circa init.*

VEra juſtitia compaſſionem habet: falſa verò *b* dedignationem, quamvis & juſti ſoleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud eſt, quod agitur typho ſuperbiæ; aliud, quod zelo diſciplinæ. Dedignantur *c* etenim, ſed non dedignantes. *& poſt pauca.* ¶ At contrà hi, qui de falſa juſtitia ſuperbire ſolent, cæteros quoſque deſpiciunt, nullâ infirmantibus miſericordiâ condeſcendunt, & quò ſe peccatores eſſe non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt.

C. XVI. ¶ *Peccantes manſuetudine provocentur, non auſteritate abjiciantur.*

Item Hieronymus d, *ad c.4. Threnorum.*

REcedite (inquiunt) polluti; recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non *e* illuminat cœcum, non ſanat ægrotum, non curat infirmum, ſed magis occidit, atque in deſperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis & manſuetudinis levamentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per auſteritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium *f*, [*Factus ſum*, inquit, *infirmus infirmis.*]

C. XVII. ¶ *In populum ira Dei deſævit, cùm prædicator delinquentes palpat, non corripit.*

Item ex Origene, *homiliâ 7. in Joſua.*

SEd illud non otioſè tranſmittendum eſt, quòd uno peccante ira Dei ſuper omnem populum venit. Hoc quando accidit? quando Sacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne fortè malè de eis loquantur, Sacerdotalis ſeveritatis immemores, nolunt complere quod ſcriptum *g* eſt: [*Peccantem coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*] & iterum *h*: [*Auferte malum ex vobis ipſis.*] nec zelo Dei ſuccenſi imitantur Apoſtolum dicentem: [*Tradidi hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat.*] Neque illud Evangelii *k* implere ſtudent, ut ſi viderint peccantem, primò ſecretè conveniant: poſt etiam duobus, vel tribus adhibitis *l*; quod ſi contempſerit, & poſt hæc Eccleſiæ correctione non fuerit emendatus, de Eccleſia expulſum velut gentilem habeant, ac publicanum: & dum uni parcunt, univerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas? quæ iſta miſericordia eſt, uni par-

a *In cap.29. Job. cap.12.* b *juſtitia.*] *orig.* c *al. indignantur.* d *Rabani ſunt, non Hieron. commentarii, Thren.4.* e *Eſa.52.* f *1.Cor.9.* g *1.Tim.5.* h *1.Cor.5.* i *ibid.* k *Matth.18.* l *al. arbitris.*

cere,

cere, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus. Sicut ex una ove morbida univerſus grex inficitur: ſic etiam uno fornicante, vel aliud quodcunque ſcelus committente, plebs univerſa polluitur.

Hinc etiam alibi a *dicitur*: [Rectorem ſubditis pietas matrem, diſciplina vero patrem exhibeat.]

4 pars. ¶ *Percuſſor quoque dicitur, qui ſermone inutili infirmorum conſcientiam vulnerat.*

C. XVIII. ¶ *Qui ſermone incauto conſcientiam percutit infirmorum, percuſſor vocatur.*

Unde Anacletus Papa *epiſt. 2. ad Epiſcopos Italiæ.*

SAne percuſſor ille dicitur Doctor, qui ſermone inutili conſcientiam percutit infirmorum *b*. Ideò tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit conſolari in doctrina ſanâ, & contradicentes redarguere, & rectè viventes, atque rectam fidem tuentes, conſolidare.

DISTINCTIO XLVI.

1 ps SEquitur c [Non litigioſum.] *Nihil eſt enim impudentius arrogantiâ ruſticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant, & parati ad lites, in ſubjectos tumidi intonant: quod ex arrogantia & ſuperbia provenire manifeſtum eſt.*

C. I. ¶ *Arrogantes neſciunt inferre humiliter, quæ docent.*

Unde Gregorius *ſcribit in Moralibus, lib. 23. cap. 7. n. 13. ad c. 33. Job.*

HOc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter neſciant inferre, quod docent: & recta, quæ ſapiunt, rectè miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur, quod cùm docent, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere: eosque quos docent, ut longè infra ſe poſitos, veluti in imo reſpiciunt *d*, quibus non conſulendo loqui, ſed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit *e*: [*Vos autem cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.*] Cum auſteritate enim & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquillè ratiocinando corrigere, ſed aſperè inflectere dominando feſtinant. At contrà vera doctrina tantò vehementiùs hoc elationis vitium fugit per cogitationem *f*, quantò ardentiùs verborum ſuorum jaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cavet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium ſacris ſermonibus inſectatur.

2 pars. *Ecce, quare litigioſi prohibentur in Epiſcopos ordinari. Eſt & alia cauſa hujus prohibitionis. Litigioſi namque vel adulationibus animos Principum ſibi conciliant, vel fratribus ſuis detrahendo, infamiæ notam ingerunt, vel inter fratres diſcordiam ſeminando, ſeditionem nunquam facere ceſſant: quæ omnia in Prælatis damnabilia eſſe probantur.*

C. II. ¶ *De iis, qui peccatoribus adulantur.*

Unde Gregorius *ſcribit in Moralibus, lib. 18. cap. 4. n. 3. ad cap. 27. Job.*

SUnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: *g* [*Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis.*] Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut mollius quieſcatur. Quiſquis ergò malè agentibus adulatur, pulvillum ſub capite vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quieſcat. ¶ Hinc rurſum ſcriptum eſt: *h* [*Ipſe ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.*] Parietis quippe nomine, peccati duritia deſignatur. Ædificare ergò parietem, eſt contra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perversè agentes ædificant, ipſi adulantes quaſi nitidum reddant. ¶ Sed ſanctus vir, ſicut mala de bonis non æſtimat, ita judicare bona de malis recuſat, dicens *a*: [*Abſit à me, ut juſtos vos judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*]

a *Greg. paſtor. 2. p. c. 6.* b *ad Tit. 1.* c *1. ad Tim. 3. & ibi gloſſa ordin. & Anſel. ex Hieronym. in epiſtol. ad Oceanum.* d *al. deſpiciunt.* e *Ezech. 34.* f *al. cognitionem.* g *Ezech. 13.* h *Ibidem.*

C. III. ¶ *Adulator, vel proditor Clericus ab officio degradetur.*

Hinc etiam in Concilio Carthaginenſi IV. *c. 56. legitur.*

CLericus *b*, qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

C. IV. ¶ *Excommunicentur ab Epiſcopo, qui fratribus non probanda objiciunt.*

Item ex eodem Concilio, *c. 55.*

ACcuſatores fratrum Epiſcopus excommunicet, qui non probanda fratribus objiciunt 1. Et ſi emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad Clerum.

1 ¶ Qui non probanda fratribus objiciunt.] *Verba iſta neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.*

C. V. ¶ *Removeatur ab officio Clericus maledicus, ſcurra, & fratrum profectibus invidens non promoveatur.*

Item ex eodem Concilio, *c. 57.*

¶ *Rubrica hæc pertinet ſimul ad hoc caput, & ad duo ſequentia.*

CLericus *c* maledicus (maximè in Sacerdotibus) cogatur ad poſtulandam veniam; ſi noluerit, degradetur: nec unquam ad officium abſque ſatisfactione revocetur.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem Concilio, *cap. 60.*

CLericum *d* ſcurrilem, & verbis turpibus joculatorem, ab officio retrahendum cenſemus.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 54.*

CLericus *e* invidens fratrum profectibus, donec in vitio eſt, non promoveatur.

C. VIII. ¶ *Non ſunt ordinandi, qui ſeditionibus vacant.*

Item ex eodem, *c. 67.*

SEditionarios *f* ſtatuimus nunquam ordinandos Clericos, ſicut nec uſurarios, nec injuriarum ſuarum ultores.

C. IX. ¶ *Uſuras exigere Clericis minimè licet.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c. 5.*

3 ps NOn *g* licet fœnerari miniſtris altaris, vel in Sacerdotali ordine conſtitutis, vel uſuras, vel lucra, quæ ſeſcupla *h* dicuntur, accipere.

C. X. ¶ *Nec ſuo nomine, nec alieno Clericus fœnerator exiſtat.*

Item Leo Papa *Epiſcopis per Campaniam, epiſt. 1, cap. 4.*

SIcut *i* non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens eſt enim crimen ſuum comodis alienis impendere. Fœnus autem hoc ſolum aſpicere *k* & exercere debemus, ut quod hîc miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, (qui multipliciter, & in perpetuum manſura tribuit) recipere valeamus.

a *Job. 27.* b *Burch. l. 2. c. 176. Ivo p. 6. c. 267. Pann. l. 3. cap. 173.* c *Burch. l. 10. c. 66. Ivo p. 11. c. 11. & p. 13. c. 66. Anſ. l. 7. c. 163.* d *Burch. l. 2. c. 172. Ivo p. 6. c. 263. & p. 11. c. 79. Pann. l. 3. c. 172.* e *Burch. l. 2. c. 16. Ivo p. 6. cap. 35. Agath. Conc. c. 69.* f *Burch. l. 2. c. 17. Ivo p. 6. c. 36.* g *Anſ. l. 7. c. 150.* h *al. ſeſquipla.* i *Burch. l. 2. c. 12. Ivo p. 6. c. 66.* k *al. accipere.*

DISTINCTIO XLVII.

1 ps *QUòd autem in fine hujus capituli uſurarii ordinari prohibentur, inde eſt, quòd uſuram exercentes cupiditati deſervire probantur: cupidi autem ab Apoſtolo à ordinari prohibentur; quia tales facilè à juſto deviarent.*

C. I. ¶ *Diaconus, Presbyter, & Epiſcopus exigens uſuras, niſi deſierit, deponatur.*

Unde in canonibus Apoſtolorum, *c.44. legitur.*

EPiſcopus *b*, aut Presbyter, aut Diaconus uſuras à debitoribus exigens, aut deſinat, aut certè deponatur.

C. II. ¶ *Uſuras exigens, ſive Clericus, ſive ſubjectus regulæ, dejiciatur.*

Item ex Concilio Nicano, *c.17.*

QUoniam *c* multi ſub regula conſtituti avaritiam & turpia lucra ſectantur, oblitique divinæ Scripturæ, dicentis *d*: [*Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram:*] mutuum dantes, centeſimas exigunt; juſtè cenſuit ſancta & magna Synodus, ut ſi quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipiens, aut *e* ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium tranſigens, aut hemiolia, id eſt, ſeſcupla 1 *f* exigens, vel aliquid tale prorſus excogitans turpis lucri gratiâ, dejiciatur à Clero, & alienus exiſtat à regula.

1 ¶ Seſcupla] *Hoc ſeſquialterarum uſurarum genus, quamvis graviſſimum, in frugibus humidis, vel arentibus, Conſtantinus lege permiſerat, quæ nunc extat in codice Theodoſiano, lib.2. tit.ult. de uſur. l.1. Eodem pertinet, quod ſcribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem, lib.6. c.58. his verbis:* Solent in agris frumenti & milii, vini & olei, cæterarumque ſpecierum uſuræ exigi, ſive, ut appellat ſermo divinus, ſuperabundantiæ: verbi gratiâ, ut hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, amplius partem mediam. *Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias uſuras Clericis interdicunt, voluerunt etiam ſeſcuplam frugum expreſſè iiſdem interdicere. Poſteà verò in aliis Conciliis, & à Romanis Pontificibus, genus omne uſurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam Clericis, quàm Laicis fuit interdictum, quemadmodum apparet in Decretalibus, tit. de Uſur.*

C. III. ¶ *Temporalibus lucris deſervientes, Deo nequaquam militare probantur.*

Hinc etiam Gregorius *in lib.19. Moralium, c.16. n.25. in 29. cap. Job. ſcribit, dicens:*

OMnes hujus ſeculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria uſque ad mortem deſudare appetunt, & pro ſpe perpetua ne parùm quidem in labore ſubſiſtunt: pro terrenis lucris quaſlibet injurias tolerant, & pro cœleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant: terreno Judici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt, in oratione verò coram Domino vel unius horæ momento laſſantur: ſæpè nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum ſe abſtinentiâ cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant; ſuperna autem laborioſè quærere tantò magis diſſimulant, quantò ea retribui tardiùs putant. ¶ Hi itaque quaſi aliarum arborum more deorſum vaſti ſunt, ſurſum anguſti: quia fortes in inferiora ſubſiſtunt, ſed ad ſuperiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum deſignatur proficiens vita juſtorum, qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudiis fortes, & in cœleſtibus debiles; ſed longiùs, atque diſtantiùs ſtudioſos ſe Deo exhibent, quàm ſeculo fuiſſe meminerunt. ¶ Nam cùm quibuſdam per prædicatorem noſtrum dicitur: *a* [*Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem:*] eorum proculdubiò infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertiùs diceretur: Si nequaquam amplius poteſtis, ſaltem tales eſtote in fructu bonorum operum, quales fuiſtis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat ſancta libertas aëris 1, quos in carne validos habuit uſus terrenæ voluptatis.

1 ¶ Aëris,] *Apud B. Gregorium legitur*, ſancta libertas hæredes: *vel*, ſancta libertas charitatis, quàm in carne. *In uno autem exemplari Gratiani Vaticano*, cœleſtis converſationis, *quod in gloſſa ad explanandam dictionem*, aëris, *affertur.*

C. IV. ¶ *Ad ſacros ordines uſurarii promoveri non debent.*

Item Gregorius *Clero & civibus Neapolitanis, lib.8. epiſt.40.*

DE *b* Petro inſuper ad nos perveniſſe cognoſcite, quòd ſolidos dederit ad uſuram: quod vos oportet cum omni ſubtilitate perquirere: & ſi ita conſtiterit, alium eligite, & ab hujuſmodi vos perſonâ ſine mora ſuſpendite. Nam nos amatoribus uſurarum nullâ ratione manus imponimus. Si verò ſubtili habitâ inquiſitione hoc falſum eſſe patuerit, (quia perſona ejus nobis ignota eſt, & utrum ita ſit de ſimplicitate ejus, quod ad nos perlatum eſt, ignoramus) cum decreto à vobis facto ad nos eum venire neceſſe eſt; ut vitam moreſque illius ſolicitiùs inquirentes, ſenſum quoque pariter agnoſcamus, ut ſi huic judicio aptus extiterit, veſtra in eo (adjuvante Domino) deſideria compleamus.

C. V. ¶ *Degradetur Clericus, qui uſuras accipere detegitur.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c.20.*

SI *c* quis Clericorum detectus fuerit uſuras accipere, placuit degradari & abſtinere.

C. VI. ¶ *Nec implicari errore, nec cupiditate violari Sacerdotem oportet.*

Item Leo *Anatolio Epiſcopo Conſtantinopolitano, epiſt.51.*

2 ps VIrum *d* catholicum, & præcipuè Domini Sacerdotem, ſicut nullo errore implicari, ita nullâ oportet cupiditate violari, dicente ſanctâ Scripturâ *e*: [*Poſt concupiſcentias tuas non eas.*] Mens enim potentiæ *f* avida, nec abſtinere novit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec 1 pietati adhibere conſenſum.

1 ¶ Nec pietati] *Hoc poſtremum orationis membrum abeſt ab originali; ſed habetur apud Anſelmum.*

C. VII. ¶ *Qui cupiditatem à ſe non abſcindit, bonorum auctori inhærere non valet.*

Item Gregorius, *l.7. epiſt.110.*

BOnorum auctori inhærere aliter non valemus, niſi cupiditatem à nobis (quæ *g* omnium malorum radix eſt) abſcindamus.

C. VIII. ¶ *Avari eſt, hominum bona invadere, quorum neceſſitatibus ſubvenire valet.*

Item Ambroſius * *de eo, quod ſcriptum eſt in Evangelio* h: [Hominis cujuſdam divitis fructus uberes ager attulit.]

SIcut *i* ii, qui per inſaniam mente tranſlati ſunt, non jam res ipſas, ſed paſſionis ſuæ phantaſias vident:

a *1. Tim.3. Burch. l.2. c.119. Ivo part.6. cap.195. & p.13. cap.15.* b *Pannorm. lib.3. cap.157.* c *inf.14. q.4. c.8. ex alia verſione. Polyc. l.4. tit 31. Rab. l. pœn. c.32. Burch. l.2. cap.129. Anſ. l.7. c.154. Ivo part.6. c.196. & p.13. c.8.* d *Pſalm.14.* e *redundat iſta particula.* f *al. ſeſquipla.*

a *Rom.6.* b *Anſ. l.6. c.9. Polyc. lib.2. tit.1.* c *Ivo p.13. cap.12. Pann. l.3. c.136.* d *Anſel. l.7. c.150.* e *Eccleſ.18.* f *al. pecuniæ.* g *1. Tim.6.* * *Serm.18.* h *Luc.12.* i *Ex Baſilii homilia, ad eundem Evangelii locum.*

ita

ita etiam mens avari ſemel vinculis cupiditatis adſtricta, ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat, gratiùs aurum intuetur, quàm ſolem *a* ipſa ejus oratio & ſupplicatio ad Dominum, aurum quærit. *& poſt pauca.* ¶ Interdum etiam uſuræ arte nequiſſimâ, ex ipſo auro aurum naſcitur. Sed quid agis? Nec ſatietas unquam, nec finis aderit cupiditati. *& infrà.* ¶ Sed ais: quid injuſtum eſt, ſi cùm aliena non invadam, propria diligentiùs ſervo? O impudens dictum! Propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti? Quando in hanc ingreſſus es lucem, quando de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibusque ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es? *& poſt pauca.* ¶ Proprium nemo dicat, quod eſt commune 1, quod plùs quàm ſufficeret ſumptum, etiam violenter obtentum eſt. *& infrà.* ¶ Nunquid iniquus eſt Deus, ut nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia? ut tu quidem eſſes affluens & abundans, aliis verò deeſſet, & egerent? An idcircò magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò ſuſceptis Dei muneribus, etſi in ſinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam injuſtus, tam avidus, tam avarus, quàm qui multorum alimenta ſuum *b* non uſum, ſed abundantiam & delicias facit? Neque enim minùs eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis; & miſerorum redemtio eſt & abſolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot *c* te ergò ſcias evadere bona, quot *d* poſſis præſtare, quod velis.

1 ¶ Commune] *Apud Beatum Ambroſium legitur:* Proprium nemo dicat, quod è communi plus quàm ſufficeret ſumptum, & violenter obtentum eſt. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3. pars. *Neceſſe* e *eſt etiam, ut ille, qui ordinandus eſt* [ſuæ *f* domui ſit benè præpoſitus:] *id eſt, ſi in Laici habitu uxorem habuit, vel filios, à vitiis ad virtutum ſtudia, & verbo & exemplo provocet, ut quod poſteà præcepturus eſt populis, priùs exigat à domeſticis. Unde Apoſtolus Epheſiis* g *ſcribit, ut uxores ſuas ſicut ſua corpora diligant, & filios ſuos non ad iracundiam provocent, ſed enutriant illos in omni diſciplina & correctione Domini. Unde cùm Paulus ad Timotheum* h *ſcribens, dixiſſet,* [ſuæ domui benè præpoſitum:] *ſtatim ſubjunxit,* [habentem filios ſibi ſubditos in omni caſtitate,] [non *i* in accuſatione luxuriæ,) *Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de beato Job* k *legitur, quòd pro filiis ſuis quotidiana offerebat Deo ſacrificia, offerens holocauſta per ſingulos, quos tantâ charitatis perfectione in unum conſtrinxit, ut quisque eorum in ſuo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum ſecum tres ſorores ſuas pariter invitaret. Quod quia Heli facere diſſimulavit, ac falsâ pietate ſuperatus, delinquentes filios ferire noluit, (ſicut in libro Regum legitur) apud diſtrictum judicem ſemetipſum cum filiis crudeli damnatione percuſſit: unde ei divinâ voce dicitur* l: [Honorâſti filios tuos magis, quàm me.] *Hinc etiam David erga filios benignitatem, non diſciplinæ ſeveritatem exercens, eorum juventutem experimento didicit pernicioſam, quorum pueritiam vagâ licentiâ permiſit eſſe voluptuoſam. Unus quippe eorum ſororem ſuam ſtupro corrumpens, à fratre ejus, Abſalone* m *videlicet, inter epulas, quas fratribus ſuis fraudulenter paraverat, obtruncatus eſt. Abſalon* n *verò, poſtquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingreſſus eſt, demùm per invia deſerti patrem perſequens, quercui inhæſit, atque ita ſuſpenſus interiit.* o. *Hinc etiam Paulus ad Timotheum* a *ſcribit, dicens:* [Qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.] *Jure ergo, qui domui ſuæ neſcit præeſſe, in Epiſcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua ſibi familiarior debet cura ineſſe, fidelis non eſt, quomodo in Eccleſia Dei (ubi tot ſunt & alieni) ſolicitam diligentiam adhibebit? unde Hieronymus* b: [Non enim *c* juſtus polluitur ex vitiis filiorum, ſed libertas ab Apoſtolo Eccleſiæ Principi reſervatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.]

4 ps. *Quod tunc fiet, ſi non erit, quod ſibi imputetur. Cùm enim greſſus hominis à Domino dirigantur* d, *nec ſint* e *in homine ejus via; corripere quidem poteſt, corrigere autem non valet: pulſare poteſt, non aperire: manus comprimere, non animum mutare.*

C. IX. ¶ *Bonorum hominum diſciplina mores immutare non valet.*

Unde Auguſtinus *Clero & populo Hipponenſi, epiſt. 137.*

QUantumlibet vigilet diſciplina domûs meæ, homo ſum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quàm arca Noë *f*, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus eſt: aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, ubi dictum eſt: *g* [*Ejice ancillam, & filium ejus:*] aut melior ſit, quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt *h*: [*Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.*] *& infrà.* Simpliciter autem fateor charitati veſtræ coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſervire cœpi, quomodo difficile ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt; ita non ſum expertus pejores, quàm qui in monaſteriis ceciderunt *i*, ita ut hinc arbitrer in Apocalypſi *k* ſcriptum: [*Juſtus juſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc.*]

C. X. ¶ *Convicia perditorum à via rectitudinis nos movere non debent.*

Item Cyprianus, *lib. 1. epiſt. 3. Cornelio Papæ.*

QUod ad nos attinet, conſcientiæ noſtræ convenit, frater, dare operam, ne quis culpâ noſtrâ de Eccleſia pereat: ſi quis autem ultro, & crimine ſuo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad Eccleſiam redire noluerit, nos in die judicii inculpatos futuros credimus, qui conſulimus ſanitati; illos ſolos in pœnis remanſuros, qui noluerint conſilii noſtri ſalubritate ſanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quò minùs à via recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apoſtolus inſtruat, dicens *l*: [*Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.*]

DISTINCTIO XLVIII.

1 ps PRohibentur etiam neophyti m *in Epiſcopos ordinari, ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Epiſcopus: qui heri erat in theatro, hodie in ſedeat non Eccleſia: qui veſpere erat in circo, hodie non miniſtret altario: qui dudum fuerat fautor hiſtrionum, hodie non ſit conſecrator virginum. Cauſa autem hujus prohibitionis eſt ſecundùm Apoſtolum, ne elatus in ſuperbiam, tanquam religio Chriſtiana plurimùm eo egeret, incidat in ruinam Diaboli. Momentaneus* n *namque Sacerdos neſcit habere humilitatem, obſervare modos perſonarum, vel ſe contemnere: non jejunavit, non flevit, non ſe correxit, non pauperibus erogavit. In arrogantiam (quæ eſt ruina*

a *al. ſolem videt.*] *orig.* b *al. non ſuum.* c *al. al. tantorum.* d *al. quantis.* e *Hier. ad Ocean.* f *1. Tim. 3. & ibi gloſſator.* g *Epheſ. 5.* h *1. Tim. 3.* i *Tit. 1.* k *Job. 1.* l *1. Reg. 2.* m *2. Reg. 13.* n *2. Reg. 16.* o *2. Reg. 18.*

a *1. Tim. 5.* b *In comm. ad c. 1. epiſt. ad Titum.* c *Itaque*] *orig.* d *Pſal. 36.* e *Hierem. 10.* f *Geneſ. 9.* g *Gen. 21.* h *Malach. 1.* i *al. defecerunt.* k *Apoc. 22.* l *Galat. 1.* m *1. Tim. 3. gloſſa ordin. ibidem & Hier. Oceano.* n *Leo apud Anſ. l. 6. c. 3.*

Diaboli) incidunt, qui puncto horæ, necdum diſcipuli, fiunt magiſtri: & ſicut Innocentius a *ait:* [Miſerum eſt, eum fieri magiſtrum, qui necdum didicit eſſe diſcipulus.]

C. I. ¶ *Neophytus in Epiſcopum non eſt ordinandus.*

Unde in Nicæno Concilio, *c.2. legitur.*

QUoniam *b* multa, ſive per neceſſitatem, ſive ex quacunque 1 cauſa, contra regulam geſta ſunt, ita ut homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel inſtructi, ſtatim ad ſpiritualem baptiſmum veniſſent, & continuò, cùm baptizati, etiam ad Epiſcopatum vel Presbyterium provecti ſunt; rectè igitur viſum eſt, de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus eſt, ut ſit catechumenus, & poſt baptiſmum multâ probatione indiget. Evidens namque eſt apoſtolicum præceptum, dicens: *c* [*Non Neophytum, ne fortè elatus in judicium incidat, & laqueum Diaboli.*] Si verò præcedente *d* 2 tempore aliquod mortale 3 peccatum admiſerit, & convictus duobus vel tribus teſtibus fuerit, ceſſet à Clero, qui hujuſmodi eſt. Si quis verò præter hæc fecerit, tanquam contraria ſtatutis ſancti *e* Concilii gerens, ipſe præcipitabitur de ſtatu ſui Cleri.

1 ¶ Quacunque cauſa,] *Græcè eſt:* ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionyſius vertit,* aut aliàs cogentibus hominibus.

2 ¶ Præcedente] προϊόντος, *id eſt,* procedente: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Mortale] *Abeſt vox iſta à priſca verſione. Græcè eſt,* ψυχικὸν τὸ ἁμάρτημα: *quod Dionyſius vertit,* delictum animæ.

Neophyti verò hodiè appellantur, propoſitum ſacræ religionis noviter aſſumentes.

C. II. ¶ *Quis dicatur Neophytus.*

Unde B. Gregorius *ſcribit Syagrio Epiſcopo, & aliis Epiſcopis, lib.7.* f *epiſt.110.*

SIcut *g* Neophytus tunc dicebatur, qui initio *h* 1 ſanctæ fidei erat eruditione plantatus; ſic modò Neophytus habendus eſt, qui repentè in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores *i* ſacros irrepſerit. ¶ Ordinatè ergò ad ordines aſcendendum eſt. Nam caſum appetit, qui ad ſummi *k* loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per abrupta quærit aſcenſum. Scimus autem, quòd ædificati parietes non priùs tignorum pondus accipiunt, niſi à novitatis ſuæ humore ſiccentur: ne ſi antè pondera, quàm ſolidentur, accipiant, cunctam ſimul fabricam ad terram deponant.

1 ¶ Initiò ſanctæ] *In lib.7. epiſt.110. ubi habetur prior pars hujus capitis uſque ad verſ.* Scimus autem *legitur,* in ſanctæ fidei erat converſatione plantatus. *lib. autem 4. ep. 51. ſive c.95. (ubi & eadem ferè iiſdem verbis habentur, ac præterea ſequens pars uſque ad finem) legitur hoc loco,* qui adhuc noviter erat eruditione plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

E*Cce, à quibus vitiis debeant eſſe immunes, qui in Epiſcopum ſunt ordinandi. Qui enim interceſſores pro populo ad Deum parantur, neceſſe eſt, ut ejus gratiam bene vivendo mereantur. Unde* Gregorius *ait in paſtorali* l. ¶ Solicitè formidandum, ne qui placare poſſe iram Dei creditur, hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquidò novimus, quia, cùm is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergò adhuc deſideriis terrenis adſtringitur, caveat, ne diſtricti iram judicis graviùs accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ. Solerter ergò ſe quiſque metiatur, nec *a* locum regiminis aſſumere audeat, ſi in ſe adhuc vitium damnabiliter regnat: nec eis, quem crimen depravat proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.

C. I. ¶ *Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis eſt maculatus.*

Idem *in eod. paſtorali eod. c.11. continenter.*

HInc etenim ſupernâ voce ad Moyſen dicitur: *b* [*Loquere ad Aaron: homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus.*] Ubi & repentè ſubjungitur: [*Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel parvo, vel grandi & torto naſo, ſi fracto pede, vel manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus* c.] Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit, quò greſſus operis porrigat *d*, neſcit. Hinc etenim prophetante Annâ *e* dicitur: [*Pedes ſanctorum ſuorum ſervabit, & impii in tenebris conticeſcent.*] ¶ Claudus verò eſt, qui quidem, quò pergere debeat, aſpicit; ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ *f* non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxâ conſuetudine non erigitur, quò per deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc etenim Paulus *g* dicit: [*Remiſſas manus & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris; ut non claudicans quis erret, ſed magis ſanetur.*] ¶ Parvo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores, fœtoreſque diſcernimus. Rectè ergò per naſum diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude Sponſæ dicitur *h*: [*Naſus tuus, ſicut turris, quæ eſt in Libano:*] quia nimirum ſancta Eccleſia, quæ ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant per diſcretionem conſpicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpè ſe quibuſdam exquiſitionibus, plùs quàm neceſſe eſt, exercentes, ex nimia ſubtilitate falluntur. Unde hìc quoque ſubditur, [*vel grandi & torto naſo.*] Naſus enim grandis & tortus, eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata: quæ dum plùs quàm decet excreverit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. ¶ Fracto autem pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omninò non valet, atque à bonis actibus funditùs exors vacat: quatenus hæc, non ut claudus, ſaltem cum infirmitate teneat, ſed ab his omnimodò alienus exiſtat. ¶ Gibbus verò eſt, quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad ſuperna reſpiciat; ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui & ſi quando aliquid ex bono patriæ cœleſtis audierit, ad hoc, nimirum perverſæ conſuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet, quem terrenæ ſolicitudinis uſus curvum tenet. Ex horum quippe ſpecie Pſalmiſta *i* dicit: [*Incurvatus ſum, & humiliatus uſquequaque.*] Quorum culpam quoque per ſemetipſam Veritas reprobans ait: *k* [*Semen autem, quod in ſpinis cecidit, hi ſunt, qui audiunt verbum, & à ſolicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.*] ¶ Lippus verò eſt, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmatæ *l* palpebræ groſſeſcunt: quæ quia infuſione crebrâ atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui

a *Epiſt.12. ad Aurelium.* b *Martinus Brach. Epiſcopus cap.22.* c *1.Tim.3.* d *al. procedente) orig.* e *al. magni.* f *Et lib.4. epiſt.51. Vigilio Epiſcopo Arelatenſi.* g *Polyc. lib.2. tit.2. Anſ. l.6.c.26. Ivo part.5.c.131.* h *al. in initio.* i *al. ordines.* k *al. ſumma.* l *part.1. cap.11.*

a *al. ne) orig.* b *Levit.21.* c *Hernioſus.) vulgata.* d *al. dirigat.* e *1.Reg.2.* f *al. perfectè.* g *Hebr.12.* h *Cant.7.* i *Pſal.118.* k *Luc.9.* l *al. infirmitate.*

videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cujus ſenſum natura exacuit, ſed converſationis pravitas confundit: cui bene per Angelum dicitur *a*: [*Collyrio innunge oculos tuos, ut videas.*] Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cùm ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectûs noſtri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. ¶ Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur: quia arrogantiâ ſapientiæ ſeu juſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem ſibi juſtitiæ ſive ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò ſe apud ſe per arrogantiam exaltat, ſicut de quibuſdam dicitur *b*: [*Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*] ¶ Jugam verò habet ſcabiem, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem proſilit, nimirum fervor intimus uſque ad cutis ſcabiem prorumpit, & foris jam corpus ſauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cùm dicebat *c*: [*Tentatio vos non apprehendat, niſi humana*:] ac ſi apertè diceret: Humanum quidem eſt tentationem in corde perpeti: dæmoniacum verò eſt in tentationis certamine in operatione ſuperari. ¶ Impetiginem quoque habet in corpore, quiſquis avaritiâ vaſtatur in mente: quæ ſi in parvis non compeſcitur, nimium ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens membrorum decorem fœdat: quia & avaritia captivam animam, dum quaſi delectat, exulcerat: dum adipiſcenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur: & quaſi totum corpus exaſperat, quia per univerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante, qui ait *d*: [*Radix omnium malorum eſt cupiditas.*] ¶ Ponderoſus verò eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem uſque ad opus nefarium rapitur, ſed ejus animus voluptate luxuriæ ſine ullo repugnationis obſtaculo delectatur. Vitium *e* quippe eſt ponderis, cùm humor viſcerum ad virilia labitur, quæ profectò cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus ergò eſt, qui totis cogitationibus ad laſciviam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad uſum boni operis in aperto valet aſſurgere; quia gravat hunc in abditis pondus turpe. ¶ Quiſquis ergò quolibet horum vitio ſubigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne 1 profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devaſtant. ¶ Quia igitur paucis ad magiſterium paſtorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimeſcet, oſtendimus: nunc is, qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vivere debeat, demonſtremus.

1 ¶ Ne profectò] *Sic etiam in originali impreſſo. In aliquot Gratiani manuſcriptis legitur*: Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devaſtant.

a *Apoc.* 3. b *Rom.* 1. c 1. *Cor.* 16. d 1. *Timoth.* 6. e *Sic & Arnobius.*

C. II. ¶ *Indoctus, terrena lucra ſectans, vitioſus ordinari non debet.*

Item Hieronymus a *ſuper Malachiam, ad c.* 1.

SAcerdotes nomen Domini deſpiciunt, & quantum ad ſe, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, quique dato munere Sacerdotium præſumunt. Panem quoque polluit, qui doctrinam Domini in populo malè diſpergit *b*, & qui honorat potentem, & deſpicit pauperem. *& infrà.* ¶ [*Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt?* &c.] Superiùs accuſati de panibus, nunc accuſantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti, magiſtrumque facit, qui vix diſcipulus eſſe poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentem locat; utpote pedem in diverſa ponentem, unum in divinis, alterum in carnalibus: cui poteſt inferri illud de libro Regum *c*: [*Uſquequò claudicatis in duas partes?*] Languidum offert, qui vitioſum habet pro religioſo, quique tardum, & pigrum probat 1 patientem, dicens illum negligentiæ redarguendum. Indignum eſt enim dare Deo, quod dedignatur homo.

1 ¶ Probat patientem,] *Sic interpungitur etiam in manuſcriptis, & in gloſſa, cùm tamen ita poſſet etiam diſtingui*, & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

1 EX *præmiſſis auctoritatibus liquidò monſtratum eſt,*
ps *quòd variis criminibus irretiti in Sacerdotes ordinari non poſſunt. Nunc autem de eiſdem quæritur, utrùm poſt peractam* d *pœnitentiam, vel in propriis ordinibus remanere, aut ad majores gradus conſcendere valeant? Multorum auctoritatibus, variis criminibus irretiti, à propriis ordinibus dejiciuntur, & ab acceſſu majorum prohibentur.*

C. I. ¶ *Lapſi in ſuum ordinem reparari non poſſunt.*

Unde Gregorius *ait Conſtantino Mediolanenſi Epiſcopo, lib.* 4. *epiſt.* 17. *ſive cap.* 61.

SI *e* lapſis ad ſuum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubiò frangitur diſciplinæ: dum pro reverſionis ſpe, pravæ actionis deſideria quiſque concipere non formidat. *& poſt pauca.* ¶ Illud igitur præ omnibus ſtudete, ut lapſos in ſacrum ordinem nullius vobis ſupplicatio aliquo modo revocare ſuadeat, ne hujuſmodi non ſtatuta, ſed temporaliter dilata credatur eis eſſe vindicta.

C. II. *Qui poſt ſuam ordinationem labitur, depoſitus permanebit.*

Item Martinus Papa I. *Amando Epiſcopo.*

QUi *f* ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum ceciderit, deinceps jam depoſitus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipiſci.

C. III. ¶ *Presbyter poſt lapſum nullâ ratione in ſacro ordine reparari valet.*

Item Gregorius Papa *Saviniano Epiſcopo lib.* 7. *epiſt.* 25.

PResbyterum *g*, de quo nos fraternitas tua latoris præſentium legatione *h* conſuluit, nullâ ratione in ſacro ordine poſt lapſum aut permanere, aut revocari poſſe cognoſcas. Circa quem tamen mitiùs agendum eſt: quia commiſſum facinus facili dicitur profeſſione confeſſus.

a *Senſus aliqua ex parte.* b *al. diſperſit.* c 3. *Reg.* 18. d *al. actam.* e *Anſelm. l.* 8. *cap.* 25. *& lib.* 1. *cap.* 13. *Ivo part.* 6. *cap.* 80. *Pann. l.* 2. *c.* 145. f *Pann. l.* 3. *c.* 141. g *Anſel. lib.* 8. *cap.* 26. *Pannor. l.* 5. *c.* 146. h *al. relatione.*

C. IV. ¶ *Poſt perpetratum homicidium Sacerdotale officium miniſtrari non poteſt.*

Item Joannes * VIII. *Cenomantico * Uticenſi Epiſcopo.*

MIror *a* minùs *b* doctam ſcientiam tuam Sacerdotem putare poſt perpetratum homicidium poſſe in Sacerdotio miniſtrare : imò (quod eſt ineptiùs) nobis ſuadere velle, ut ipſi tali præſumptioni præberemus aſſenſum. Quis enim tam demens,tamque perverſi ſenſûs, tale quid æſtimaret, vel poſt quantamcunque pœnitentiam concedendum,cùm omninò ſit canonicæ diſciplinæ contrarium? Debet ergò Sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus ſaltem remediis curatus, ſalutis poſſit invenire ſuffragium.

C. V. ¶ *Ad majorem gradum Clericus provehi non poteſt, qui Paganum occidit.*

Item Nicolaus Papa.

CLericum *c*, qui Paganum occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi, qui carere etiam debet acquiſito : homicida enim eſt. Nam cùm diſcreti ſint mil tes ſeculi à militibus Eccleſiæ, non convenit militibus Eccleſiæ militare ſeculo, per quod ad effuſionem ſanguinis neceſſe ſit pervenire.

C. VI. ¶ *Qui defendendo ſe Paganum occiderit, Sacerdotali careat officio.*

Item *Osbaldo Chorepiſcopo Quadrantino.*

DE his Clericis, pro quibus conſuluiſti, ſcilicet, qui ſe defendendo Paganum occiderunt, ſi poſteà per pœnitentiam emendati poſſint ad gradum priſtinum redire, aut ad altiorem conſcendere; ſcito, nos nullam occaſionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verùm ſi contigerit, ut Clericus Sacerdotalis ordinis ſaltem Paganum occiderit, multùm ſibi conſulit, ſi ab officio Sacerdotali receſſerit: ſatiuſque eſt illi in hac vita Domino ſub inferiori habitu irreprehenſibiliter famulari,quàm alta indebitè appetendo,damnabiliter in profundum demergi.

C. VII. ¶ *Cadat ab officio Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale committens crimen.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.50.*

SI Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſaverit, aut falſum teſtimonium dixerit,ab officii honore depoſitus in monaſterium detrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, Laicam tantummodò communionem accipiat.

C. VIII. ¶ *Qui homicidii facto, aut præcepto, aut conſilio poſt baptiſmum conſcius fuerit, Clericus non ordinetur.*

Item ex Concilio Martini *d* Papæ, *c.26.*

SI *e* quis viduam,aut ab alio dimiſſam *f* duxerit,non admittatur ad Clericatum. Quòd ſi irrepſerit, dejiciatur. Similiter, ſi homicidii, aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut defenſione 1 poſt baptiſmum conſcius fuerit, & per aliquam ſubreptionem ad Clericatum venerit, dejiciatur, & in fine vitæ ſuæ *g* Laicam communionem tantummodò recipiat.

1 ¶ Defenſione] *In codice Lucenſi Regio (in quo ſunt etiam hæc capitula à Martino Bracharenſi Epiſcopo collecta) & apud Anſelmum, & in editione Conciliorum tribus tomis, in margine legitur,* aſſenſione *: cui lectioni convenit, quod legitur in Concilio Triburienſi, c.11. circa finem.*

C. IX. ¶ *De ſacris ordinibus lapſi reparari non poſſunt.*

Item Gregorius *Januario Epiſcopo Caralitano, lib.3. epiſt.26.*

PErvenit *a* ad nos, quoſdam de ſacris ordinibus lapſos vel poſt pœnitentiam, vel ante, ad miniſterii ſui officium revocari : quod omninò prohibemus, & in hac re ſacratiſſimi quoque canones contradicunt. Qui igitur poſt acceptum ſacrum ordinem lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro ordine ita careat, ut ad altaris miniſterium ulteriùs non accedat.

C. X. ¶ *De eodem.*

Idem *Venantio Lunenſi Epiſcopo, lib.4. epiſt.5. ſeu c.49.*

ACcedens *b* ad Gorgoniam inſulam fraternitas veſtra diſcutiat id, quod ad nos de Saturnino Presbytero 1 perlatum eſt. Pervenit namque ad nos, quia poſtquam pro crimine lapſûs ſui à Sacerdotii ordine eſt dejectus, ad explendum miniſterium Sacerdotii præſumpſit accedere, & omnipotenti Deo hoſtias immolare. Quod ſi ita factum fraternitas veſtri repererit, eum ſacri corporis & ſanguinis Dominici participatione privatum in pœnitentiam redigat: ita ut uſque ad diem obitûs ſui in eadem excommunicatione permaneat,& viaticum tantummodò exitûs ſui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei juſtè ad recipiendam inter Laicos communionem, etiam ante exitum, debeat miſereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus poteſtate. *& infrà.* ¶ Prætereà ad fraternitatis tuæ conſulta reſpondentes ſtatuimus, Diaconum & Abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidiſſe, ad ſacrum ordinem non debere, vel poſſe ullo modo revocari. Quem quidem ſacro ordine privatum in pœnitentiam deputare te convenit : cujus ſi poſteà actus, converſatioque meruerit, priorem inter alios Monachos, ubi tu tamen decreveris, ſtandi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos ſimilis culpa conſtringit, ab officio ſuo irrevocabiliter depoſiti, inter Laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapſi Diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum verò Presbyterum, ut nunquam ad ſacri ordinis miniſterium præſumat accedere, ſcriptis cavere decrevimus : ſed eum in inſula Gorgonia, atque Capraria ſolicitudinem de monaſteriis gerere, & in eo, in quo eſt ſtatu, ſine cujuſquam adverſitate manere permittimus.

1 ¶ Presbytero] *In vetuſto codice epiſtolarum B. Gregorii, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur,* Expresbytero : *itemque inferiùs in hoc eodem capite :* Saturninum verò Expresbyterum, *ſive ut in impreſſis B.Gregorii,* Expresbytero. *Depoſitos enim Presbyteros, Expresbyteros, & eos, qui monaſteria deſeruerant, Exmonachos appellabant; ſicut illi, qui conſulatum aut quæſturam geſſerant, Exconſules aut Exquæſtores vocari ſoliti fuerunt.*

C. XI. ¶ *Loco lapſi alius ordinandus eſt.*

Idem *Mariano Epiſcopo Ravennæ, lib.6. epiſt.39. ſeu c.203.*

POſtquam *d* quenquam criminaliter abſcedentem *e*, in locum, de quo lapſus eſt, nulla permittit ratio revocari, & ultra *f* tres menſes Eccleſiam vacare Pontifice, ſtatuta ſacrorum canonum non permittunt : ne cadente paſtore dominicum gregem antiquus (quod abſit) hoſtis inſidiando dilaniet, fraternitas veſtra deprecationi eorum conſentire, & in loco lapſi debet Epiſcopum ordinare.

* *Vide cap.29. infrà.* * *al. Cannomoco Venetienſi.*

a *Ivo part.6. cap.14. & part.10. cap.51. Pannorm. lib.3. cap.153.* b *al. nimis.* c *Ivo part.6. cap.120.* d *Apud Mart. Brach.* e *Anſel. l.7. cap.11. Ex can.18. Apoſt.* f *al. relictam.* g *al. communionem recipiat.*

a *Polyc. lib.4. tit.39. Anſelm. l.8. cap.20. Ivo part.6. cap.78. Pannorm. l.3. cap.133.* b *Polyc. ibidem. Anſelm. lib.8. cap.21. Ivo part.6. cap.83.* c *Eodem. lib.4. epiſt.16. ſeu cap.60. Pann. lib.3. cap.133.* d *Anſel. l.8. cap.25.* e *al. cadentem.* f *diſt.75. c. quoniam.*

C. XII.

C. XII. ¶ *Qui poſt ordinationem ſuam in lapſum ceciderit, ſacra myſteria non debet tractare.*

Item Martinus Papa I. *in epiſtola ad Amandum.*

SI poſt ordinationem ſuam quiſpiam in lapſum ceciderit, & prævaricationis peccato fuerit *a* deprehenſus obnoxius, omnimodò prohibendus eſt cum manibus lutulentis atque pollutis myſteria noſtræ ſalutis tractare.

2 pars. *Econtrà exemplis & auctoritatibus probatur, poſt actam pœnitentiam proprios gradus licitè poſſe adminiſtrare, & ad majores conſcendere. Maria* b *enim ſoror Aaron, poſtquam leprâ percuſſa eſt, quia in Moyſen murmuraverat, actâ pœnitentiâ, à peccato mundata & ſanata eſt, & priſtinam gratiam prophetandi recepit. Aaron* c *autem poſt conflatum vitulum etiam in ſummum Sacerdotem conſecratus eſt. David* d *poſt adulterium & homicidium ſpiritum Prophetiæ recepit, & in proprio* e *gradu permanſit. Achab* f *quoque poſt mortem Nabuthæ viri ſanctiſſimi per pœnitentiam humiliatus, in regia ſede remanſit. Et, ut prætereamus multa exempla Veteris Teſtamenti, Petrus* g *negavit Chriſtum, & tamen poſteà Princeps Apoſtolorum factus eſt: Paulus* h *Stephanum lapidavit, & tamen à Deo in Apoſtolum electus eſt. Multi quoque ab hæreſi ad unitatem catholicæ fidei revertentes, in ſuis ordinibus ſunt recepti, alii verò ad Epiſcopalem etiam gradum ſunt promoti, utpote Auguſtinus, & alii complures.*

C. XIII. ¶ *De eodem.* PALEA 1.

IOannes *i* Chryſoſtomus à duabus Synodis orthodoxorum Epiſcoporum fuit dijudicatus *k*, ſed iterum fuit reſtitutus. Marcellus Epiſcopus Ancyræ Galatiæ depoſitus fuit, ſed poſtmodum proprium recepit Epiſcopatum. Aſclepius dijudicatus à Synodo, Eccleſiam ſuam poſteà recepit. Lucius Epiſcopus Adrianopolites damnatus à Papa Julio, recepit Eccleſiam ſui Epiſcopatûs. Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus depoſitus fuit, poſteà reconciliatus eſt Eccleſiæ ſuæ. Simili modo Polychronium ejuſdem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Pontificem Sixtus *l* Papa damnavit, & iterum ipſe eum reconciliavit. Innocentius Papa Photinum Epiſcopum damnavit, ſed poſteà eum in proprium locum reſtituit Eccleſiæ ſuæ. Miſenum 2 Epiſcopum *m* à Felice Papa damnatum, Gelaſius Papa ſucceſſor illius reconciliavit *n* & Eccleſiæ ſuæ reſtituit. Leontius, dum eſſet Presbyter, depoſitus fuit, ſed poſteà in Antiochia Patriarcha extitit. Gregorius verò quartus Papa Theodoſium, quem Eugenius ejus anteceſſor Presbyterii honore privaverat, ſanctæ Eccleſiæ Signinæ conſecravit Epiſcopum. Ibas namque Epiſcopus dijudicatus fuit, ſed ſancta Synodus canonica ſuam illi reſtituit Eccleſiam. Rothadum verò Epiſcopum ſanctæ Sueſſionenſis Eccleſiæ, à Synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium *o* Placentinum Epiſcopum meritò reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliavit.

1 Palea] ¶ *Caput hoc à vetuſtioribus codicibus abeſt: in vulgatis inſcribebatur:* Item ex epiſtola Cyrilli ad Joannem Antiochenum: *quæ inſcriptio ſublata eſt, quoniam quæ in hoc capite tractantur, ex variis hiſtoriis ſunt collecta, & aliqua longe poſt Cyrillum & Hieroſolymitanum & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Ivonem ulla talis inſcriptio eſt, ſed tantùm in Pannormia.*

2 ¶ Miſenum] *Anteà legebatur,* Nicænum. *Emendatum eſt ex Burchardo, Ivone, &* c Gregorius. *ꝓ.35.quæſt.9. Atque in Pontificali Romano manuſcripto in vita Nicolai I. hæc leguntur:* Sicut beatus Papa Felix Vitalem & Miſenum Epiſcopos, qui in Petro Alexandrino hæreticâ fæce coinquinato, coacti conſenſerant, Sacerdotali gradu, Eccleſiaſticâ imo communione privavit.

C. XIV. ¶ *Clerici poſt lapſum in ſuis ordinibus reparari poſſunt.*

Præterea Calixtus Papa I. *de hujuſmodi ſcribit ita, epiſt.2. ad Epiſcopos Galliarum:*

POnderet unuſquiſque ſermones ſuos, & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur. Unde bene ſacra *a* ait Scriptura: [*Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.*] Nos enim tempore indigemus, ut aliquid maturiùs agamus. Nec præcipitemus conſilia & opera noſtra, neque ordinem corrumpamus. ¶ Sed *b* ſi aliquis lapſus quocunque modo fuerit, portemus *c* eum, & fraterno corripiamus affectu; ſicut ait B. Apoſtolus *d*: [*Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpiritales eſtis, inſtruite hujuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate; & ſic adimplebitis legem Chriſti.*] ¶ Porrò ſanctus David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit. ¶ Beatus quoque Petrus amariſſimas lachrymas fudit, quando Dominum negâſſe pœnituit, ſed tamen Apoſtolus permanſit. Et Dominus per Prophetam *e* peccantibus pollicetur, dicens: [*Peccator in quacunque die converſus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.*] Errant *f* enim, qui putant, Domini Sacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam, Domino miniſtrare non poſſe, & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint, & ſuum Sacerdotium condignè cuſtodierint. Et ipſi, qui hoc putant, non ſolùm errant, ſed etiam contra *g* traditas Eccleſiæ claves diſputare, & agere videntur: de quibus dictum *h* eſt: [*Quæcunque ſolveritis in terra, erunt ſoluta & in cœlo.*] Alioquin hæc ſententia aut Domini non eſt, aut vera eſt. ¶ Nos verò indubitanter tam Domini Sacerdotes, quàm reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem poſſe redire ad honores credimus; teſtante Domino per Prophetam *i*: [*Nunquid* 1 *qui dormit, non adjiciet ut reſurgat?*] Et Propheta *k* David pœnitentiam agens dixit: [*Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.*] Ipſe namque poſt pœnitentiam & alios docuit, & ſacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus ſanctæ Eccleſiæ, ſi lapſi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo geſſerint, utrumque facere poſſe. Docuit enim quando dixit: [*Docebo* l *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*] Et ſacrificium Deo pro ſe obtulit, dum dicebat: [*Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus.*] Videns enim Propheta ſcelera ſua mundata per pœnitentiam, non dubitavit prædicando, & Domino libando curare aliena. *& infrà.* ¶ Mundatur ergò homo à peccato, & reſurgit, gratiâ Dei, lapſus, & in priſtino manet officio, juxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, ut ſententia Evangelii *m* maneat in eo: [*Vide, & amplius noli peccare.*] Unde ait Apoſtolus *n*, [*Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.*] *& infrà.* ¶ Sententiam, fratres, quæ miſericordiam vetat, non ſolùm tenere, ſed & audire, refugite; quia potior eſt miſericordia omnibus holocauſtomatibus & ſacrificiis,

---

a *al. deprehendatur*] *orig.* b *Num.12. 33.quæſt.2. c. hoc ipſum.* c *Exod.32.* d *2.Regum 11.& 12.* e *al. priſtino.* f *3.Regum 21.* g *Matt.26. Joan.21.* h *Act.7.& 9.* i *Burchardus lib.1. cap.233. Ivo in prologo. Pannor. in prologo cap.32.* k *al. judicatus.* l *Sixtus Papa III.* m *35.quæſt.9. c.Gregorius.* n *al. & communicavit.* o *al. Suffrenum*] *vel Suffredum.*] *ut ꝓ. 6.quæſt.3. denique Suffredus.*

a *Tol.4.* b *Burchard.lib.19.cap.42. Ivo p.6.c.48.* c *non perdamus eum, ſed fraterno*] *orig.* d *Gal.6.* e *Ezech.18.* f *Polycarp.l.4.tit.38. Pann.l.3.c.148.* g *al. traditas Eccleſiæ claves deſpicere videntur.*] *ꝓ.ex Auguſt. c.ut conſtitueretur.* h *Matth. cap.16. Greg.lib. 2.epiſt.53.* i *Pſal.40.* k *Pſal.50.* l *Ibid.* m *Joan.8.* n *Rom.6.*

1 ¶ Nunquid] *In epiſtola Calixti, & apud collectores indicatos legitur :* Nunquid, qui cadit, non adjiciet, ut reſurgat? & qui averſus eſt, non revertetur? *& alibi :* Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat. *Quæ duæ ſententiæ habentur Hierem. 8. & Ezech. 33. Sed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

C. XV. ¶ *In priſtinum gradum poſt pœnitentiam revocari poſſunt Sacerdotes.*

Item Hieronymus *ad cap. 3. Malachiæ.*

ET *a* purgabit filios Levi : [*tempus* b *eſt enim, ut judicium incipiat à domo Dei.*] & alibi *c* ſcribitur : [*A ſanctis meis incipite.*] In filiis autem Levi omnem Sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem Sacerdotes purgandi ſunt & colandi, ut purum aurum remaneat & argentum, quid de cæteris eſt dicendum? Qui cùm emundati fuerint & colati, tunc offerent Domino juſta ſacrificia, & placebit ſacrificium eorum, quod offerunt pro Juda, & Hieruſalem (hoc eſt, pro iis, qui Dominum confitentur, & pacem ejus mente conſpiciunt) ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui : h. e. ut quomodo in principio placuerunt Deo, ſic poſt peccatum & pœnitentiam placere incipiant, cùm omni fuerint peccatorum ſorde purgati.

C. XVI. ¶ *Lapſi reparari poſſunt.*

Item Gregorius *Secundino lib. 7. epiſt. 53.*

QUia *d* ſanctitas tua hoc à nobis requiſivit, ut ſibi de Sacerdotali officio poſt lapſum reſurgendi auctoritates ſcriberemus, dum ſe dicit de hoc canones diverſos legiſſe, & diverſas ſententias inveniſſe, alias reſurgendi, alias nequaquam poſſe : Ideò nos 1 generales Synodos à Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipſam ſequentes cæteræ in cunctis canonicis ſententiis unanimiter concordant. Nos verò præcedentes Patres ſequi debemus, qui (auctore Deo) à ſacra doctrina illorum non diſcordamus. A capite itaque incipientes uſque ad quartum altaris miniſtrum, hanc formam ſervandam cognoſcimus, ut ſicut minorem major præcedit in honore, ita & *e* in crimine; & quem major ſequitur culpa, majore plectatur vindictâ, & ſic poſteà *f* pœnitentia credatur eſſe fructuoſa. ¶ Quid enim prodeſt triticum ſeminare, & fructum illius non colligere? aut domum conſtruere, & non illic habitare? Poſt dignam igitur ſatisfactionem credimus, poſſe rediri ad honorem & ꝗ. ¶ Ad fontem miſericordiæ recurrentes, Evangelii *g* proferamus ſententiam : [*Gaudeo*, inquit, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente magis quàm ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentiâ.*] Et ovem perditam, nonaginta novem non errantibus relictis in deſerto *h*, humero pii paſtoris ad ovile reportatam, Dominus ipſe teſtatur. Si ovis perdita errans poſt inventionem ad ovile humero reportatur, cur poſt pœnitentiam ad Eccleſiæ miniſterium lapſus non revocetur? Sicut 2 in Apocalypſi *i* dicitur de miniſterio Eccleſiæ : [*Memento, unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.*] Quid enim eſt graviùs, aut carnale delictum admittere, ſine quo pauci inveniuntur, aut Dei Filium jurejurando negare? In quo tamen hunc ipſum beatum Petrum Apoſtolorum Principem, ad cujus ſacrum corpus indigni ſedemus, lapſum eſſe cognoſcimus. Sed poſt negationem pœnitentia ſecuta eſt, & poſt pœnitentiam miſericordia data eſt, quia poſteà ab Apoſtolatu eum non expulit, qui antè quidem ipſum ſe negare prædixit.

1 ¶ Ideò nos] *In duabus editionibus epiſtolarum B. Gregorii legitur :* ideò generaliſſima, quæ à Nicæno Concilio incipiunt, cum reliquis quatuor invenimus concordantia. Nam nos præcedentes, &c. *In uno manuſcripto codice eſt*, generaliſſimè : *Reliqua eodem modo. Apud Burchardum, Ivonem, Pannormiam*, Nam nos generaliter : *cæteroqui parùm à Gratiano diſcordant.*

2 ¶ Sicut] *Hinc uſque ad verſic.* Quid enim. *in aliquot codicibus epiſtolarum excuſis, & duabus manuſcriptis, Burchardo, Ivone, & Rabano non habentur.*

C. XVII. ¶ *Poſt acerrimam pœnitentiam lapſi reparantur.*

Idem *ſuper Ezechielem, Hom. 9. ad c. 2.*

QUid eſt hoc, quod Prophetæ jacenti dicitur : [*Sta ſupra pedes tuos, & loquar tecum.*] Qui enim jacenti loquebatur, cur non ſe, niſi ſtanti promittit eſſe locuturum? Sed ſciendum, quia alia ſunt, quæ jacentes, alia quæ ſtantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur, ut ſurgat; ſtanti autem præcipitur, ut ad prædicationem proficiſci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confuſione jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cùm jam in bono opere ſurgimus, cùm jam recti ſtare cœperimus, dignum eſt, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergò Propheta viſionem ſpiritalem vidit, & cecidit : cadens verò jam monitionis verbum ſuſcepit, ut ſurgeret : ſurgens autem præceptum audivit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex ſuperbiæ vertice ſtamus, cùm jam de æternitatis timore aliquid ſentire cœperimus, dignum eſt, ut ad pœnitentiam cadamus. Et cùm infirmitatem noſtram ſubtiliter cognoſcentes, humiliter jacemus, per divini verbi conſolationem ſurgere ad fortiora opera jubemur.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. XVIII. Moral. c. 16. ad cap. 28. Job.*

FErrum de terra tollitur, cùm fortis propugnator Eccleſiæ à terrenâ, quam priùs tenuit, actione ſeparatur. Non ergò in eo debet deſpici, quod fuit; quia jam incipit eſſe, quod non fuit.

C. XIX. ¶ *Poſt condignam pœnitentiam, priſtina recipiuntur officia.*

Item Hieronymus *ad cap. 3. Michææ.*

CUm exaudiero eos, dabo eis virtutem Spiritûs mei, & implebo eos judicio meo, & fortitudine.] Animadverte, in præſenti loco poſſe docere aliquem poſt peccatum; ſi tamen vitia priſtina pœnitentiâ dignâ diluerit. Unde David poſt adulterium & homicidium loquitur in Pſalmo *a* : [*Aſperges me hyſſopo, & mundabor : lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.*] Nec ſuâ tantùm puritate contentus eſt, ſed infert : [*Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me :*] cumque hoc feceris, [*docebo*, ait, *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*]

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *lib. 2. contra Jovinianum.*

JEſus *b* filius Joſedech Sacerdos magnus, quanquam in typo præceſſerit Salvatori, qui noſtra peccata portavit & alienigenam ſibi ex gentibus copulavit Eccleſiam; tamen ſecundùm literam poſt Sacerdotium ſordidatus inducitur, & ſtat Diabolus à dextris ejus : & candida illi deinceps veſtimenta redduntur.

C. XXI. ¶ *Per pœnitentiam Clerici correcti gradum ſuum & dignitatem recipiunt.*

Item ex Concilio Agathenſi c, *cap. 2.*

COntumaces *d* Clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur, & ſi qui, prioris gradûs elati ſuperbiâ, communionem fortaſſe contempſerint, aut Eccleſiam frequentare, vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita, ut cùm eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum ſuum, dignitatemque recipiant.

a *Malach. 3.* b *1. Petr. 4.* c *Ezech. 9.* d *Rab. in pœn. cap. 1. Burch. l. 19. cap. 43. Ivo p. 6. cap. 85. Pannor. l. 3. c. 147.* e *al. & crimine.* f *al. vindicta, quæ poſt pœnitentiam.* g *Luc. cap. 15.* h *in deſerto*] *abeſt ab orig.* i *Apocal. 2.*

a *Pſal. 50.* b *Infrà, de pœn. diſt. 2. ſi enim. §. Jeſus. Zachar. 3.* c *Et capitular. lib. 7. cap. 211.* d *Ivo p. 6. cap. 366.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c.17.*

SI *a* quis Presbyter aut Diaconus 1 inventus fuerit, aliquid de miniſteriis Eccleſiæ venundâſſe, quia ſacrilegium commiſit, placuit eum in ordinatione Eccleſiaſtica non haberi. In judicio tamen Epiſcopi dimittendum eſt, ſive dignus ſit, ſive indignus in ſuo recipi debeat gradu: quia multoties hoc ipſum, quod de ſacroſancto altario contaminatum eſt, in Epiſcopi poteſtate dimiſſum eſt.

1 ¶ Diaconus] *Sequebatur*, aut Subdiaconus: *quæ duæ dictiones expunctæ ſunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Ivonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

C. XXIII. ¶ PALEA 1.

[*Item* Auguſtinus *ad Bonifacium, epiſt. 50.*]

1 ¶ Palea] *In aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani hæ duæ Paleæ non habentur, ſed poſt finem capitis*, ſi quis Presbyter, *ſequitur continenter*, Quomodo igitur: *ſunt autem in multis, atque in iis quidem, à quibus plerunque Paleæ abſunt. Ac videntur ſumma quadam partim præcedentium capitum,* ponderet. *&* quia ſanctitas. *partim ſequentis,* ut conſtitueretur. *quod refertur ex Auguſtino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has Paleas hæc eadem irrepere citatio.*

BEnè valet Sacerdos reſtitui ad honorem ſuum poſt peractam pœnitentiam: licèt in hoc diverſi diverſa ſentiant, dicentes, non poſſe reſtitui ad honorem. Sed ſic dictum eſt propter ſimulatas pœnitentias quorundam, & propter affectatas honorum dignitates.

C. XXIV. ¶ PALEA.

SAcerdos quidem ſi cadit, valet, & habet reſtitutionis locum, poſt dignam peractam pœnitentiam, in honorem ſuum, Prophetâ atteſtante *b*, qui ait: [*Nunquid qui cadit, non adjiciet, ut reſurgat?*] Et B. Gregorius * hoc dicit ad Secundinum incluſum, amicum ſuum. Etiam ab ipſo Propheta in hoc argumentum habemus: qui cùm poſt peractum adulterium, & homicidium perpetravit, tamen poſteà peractâ dignâ pœnitentiâ per Dei gratiam ad priſtinum officium reſtituitur.

3 pars. *Quomodo igitur hujuſmodi auctoritatem diſſonantia ad concordiam revocari valeat, breviter inſpiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, ſed timor vilitatis, & amiſſio proprii gradûs, & ambitio celſioris ad pœnitentiam cogit. Hos ſacri canones irrecuperabiliter* c *dejiciunt: quia qui ſimulatione pœnitentiæ, vel affectatione honoris à Deo non conſequitur veniam, nec ab Eccleſia reparationem meretur.*

C. XXV. ¶ *Quare conſtitutum eſt in Eccleſia, ne poſt pœnitentiam quis ad Clericatum redeat.*

Unde Auguſtinus *ſcribit ad Bonifacium, epiſt. 50.*

UT *d* conſtitueretur in Eccleſia, ne quiſquam poſt alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat, vel in Clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ. Alioquin contra claves datas Eccleſiæ diſputabitur, de quibus dictum eſt, [*quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo.*] Sed ne fortè etiam de cæteris *e* criminibus, ſpe honoris Eccleſiaſtici animus intumeſcens ſuperbè ageret pœnitentiam, ſeveriſſimè placuit, ut poſt actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo ſit Clericus: ut deſperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior eſſet humilitas. Nam & ſanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore ſuo perſtitit. Et B. Petrum, quando amariſſimas lachrymas fudit, utique Dominum negâſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus manſit. Sed non ideo ſupervacua putanda eſt poſteriorum diligentia; quia ubi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo ſalus totius muniretur: experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verùm in hujuſmodi cauſis, ubi *a* per graves diſſenſionum ſciſſuras, non hujus aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages jacent, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis charitas ſincera ſubveniat.

C. XXVI. ¶ *Reparationis beneficium non niſi poſt pœnitentiam poteſt concedi.*

Item ex epiſtola Cleri Romani, *miſſa Papæ Cypriano.*

ABſit *b* à Romana Eccleſia vigorem ſuum tam profanâ facilitate dimittere, & nervos ſeveritatis everſâ fidei majeſtate diſſolvere, ut cùm adhuc non tantùm jaceant, ſed & cadant everſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præſtentur, & nova per miſericordiam falſam vulnera, veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur, ut miſeris ad everſionem majorem eripiatur & pœnitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina proficere *c*, ſi etiam ipſe medicus interceptâ pœnitentiâ indulget periculis? ſi tantummodò operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non eſt curare, ſed (ſi verum dicere volumus) occidere.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex originali.*

C. XXVII. ¶ *Impœnitentibus venia concedi non poteſt.*

Item Cyprianus *in Sermone de lapſis.*

SI *d* quis præproperâ *e* feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putat poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere, non tantùm nihil prodeſt, ſed obeſt lapſis. Provocâſſe eſt iram, non ſervâſſe ſententiam: nec miſericordiam priùs Dei deprecandam putare, ſed contempto Domino de ſua facilitate præſumere. *& j.* ¶ Mandant aliqua Martyres fieri: ſi juſta, ſi licita, ſi non contra ipſum Dominum à Dei Sacerdote facienda; ſit obtemperantis facilis & prona conſenſio, ſi petentis fuerit religioſa moderatio. Mandant aliquid Martyres fieri; ſed ſi ſcripta non ſunt in Domini lege, quæ mandant, ante eſt, ut ſciamus illos de Deo impetrâſſe, quod poſtulant, & tunc facere, quod mandant. Neque enim ſtatim videri poteſt de divinâ majeſtate conceſſum, quod fuerit humanâ pollicitatione promiſſum. Nam & Moyſes pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam, cùm petiiſſet, accepit.

C. XXVIII. ¶ *Qui ſunt reparandi poſt lapſum, vel qui non.*

Item Iſidorus *ad Maſſanum* f *Epiſcopum.*

DOmino *g* ſancto, meritiſque beato fratri Maſſano Epiſcopo ſalutem. Quòd in epiſtolis venerabilis fraternitas tua innuit, videlicet quòd in canone 1 Ancyrano, cap. XIX. *h* legitur, poſt lapſum corporalem reſtaurandum honoris gradum poſt pœnitentiam; alibi verò legitur, poſt hujuſmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diverſitas hoc modo ſolvitur. Illos enim ad priſtinos gradus redire

a *Apud Martinum Bracharenſem. Burch. lib. 5. cap. 179. ex Bracharenſi. Ivo p. 3. c. 173. ex Martino, & 240. ex Bracharenſi.* b *Hier. 8.* * *Gregor. lib. 7. epiſt. 53.* c *al. irreparabiliter.* d *In capitul. adjectis. cap. 132. Polyc. l. 6. tit. 20. Anſel. l. 8. c. 3. Ivo in prolog. & p. 6. cap. 386. Pann. in prolog. cap. 8.* e *al. delictis.*

a *j. 23. q. 4. ipſa pietas. §. verùm.* b *extat inter opera B. Cypriani l. 2. epiſt. 7. Anſ. l. 8. c. 20.* c *al. procedere.* d *Anſ. l. 8. cap. 32.* d *al. præpoſterâ.* f *al. Maſonem) al. Maſſenum) orig.* g *Anſel. l. 8. c. 37. Polyc. lib. 4. tit. 39. Ivo part. 6. c. 397. p. 15. c. 57. & 86. Burchard. lib. 19. cap. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pœn. lib. 1. cap. 1. Concil. Neocæſarienſ. cap. 1.* h *al. XX.*

canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præceſſit ſatisfactio, vel condigna peccatorum confeſſio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis *a* emendantur, atque hoc ipſum carnale delictum, quod admittunt, vindicare quâdam ſuperſtitioſâ temeritate nituntur, ne gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergò ita eſt determinanda ſententia, ut neceſſe ſit illos reſtaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepiſſe merentur divinæ pietatis. Hi enim non immeritò conſequuntur ademptæ *b* dignitatis ſtatum, qui per emendationem pœnitentiæ recipiſſe noſcuntur remedium vitæ. Id autem, ne forte magis ſit ambiguum, divinæ auctoritatis ſententiâ confirmetur. Ezechiel *c* quidem Propheta, ſub typo prævaricatricis Hieruſalem, oſtendit, poſt pœnitentiæ ſatisfactionem, priſtinum poſſe reſtaurari honorem: [*Confundere*, inquit, *ô Juda, & porta ignominiam tuam.*] & poſt paululum: [*Et tu*, inquit, *& filiæ tuæ revertimini ad antiquitatem tuam:*] ¶ Quod dixit, [*Confundere*,] oſtendit poſt *d* peccati opus debere quemque erubeſcere, & poſt confeſſionem pro admiſſis ſceleribus verecundam frontem humi proſtratam demergere, pro eo quòd dignum confuſione perpetraverit opus. Deinde præcepit, ut poſt ignominiam, & dejectionem nominis ſui, ſive dignitatis revertatur ad ſuam antiquitatem. Ergò dum quiſque poſt opus confeſſionis ſuæ confunditur, atque ignominiam portans, depoſitionem ſuam cum humilitate luget, revocari ſecundùm Prophetam ad priorem ſtatum poterit. Item Joannes *e* Evangeliſta Angelo Epheſi Eccleſiæ, inter cætera quædam ſimilia ſcribit: [*Memor eſto unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac; alioqui veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco ejus.*] ¶ Ecce 2, in quantum valui, Concilii Ancyrani antiquam planè, & plenam auctoritatem ſacris teſtimoniis explanavi, oſtendens, eum poſſe reſtaurari in proprio gradu, qui per pœnitentiæ ſatisfactionem noverit propria delicta deflere. Qui verò negligit, nec luget quæ geſſit, & lugenda ſine ullo pudore religionis, vel timore judicii divini committit, eum nullo modo poſſe ad priſtinum gradum reſtaurari, cognoſcas. In fine 3 autem hujus epiſtolæ hoc adjiciendum putavi, ut *f* quotieſcunque in geſtis Conciliorum diſcors ſententia invenitur, illius Concilii magis teneatur ſententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ *Sic habet hoc caput in epiſtola, quæ nuper unà cum aliis Iſidori operibus eſt impreſſa Pariſiis, & ita inſcribitur:* Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi epiſtola ad Maſſanum Epiſcopum. Domino ſancto, meritiſque beato, &c. *In epiſtola autem longiore, eodem argumento, & iiſdem penè verbis, (quæ & ibidem, & antea Antuerpiæ, cum libris de ſummo bono, impreſſa eſt) non fit hoc loco mentio Concilii Ancyrani: ſed tamen in editione Pariſienſi titulus hic eſt:* Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi epiſtola de reſtituendis in priſtinam dignitatem Clericis pœnitentibus: *ſeu*, Explanatio canonum aliquot Ancyrani Concilii. *Verumtamen in Canone illo XIX. verſionis Dionyſii (qui apud Græcos & in aliis verſionibus XX. eſt) ubi legitur,* perfectionem conſequi ſecundùm priſtinos gradus, *Græcè eſt*, κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς περὶ ἀγωγὰς, *id eſt*, ſecundùm gradus, qui eò deducunt. *& Balſamon longè aliam ſententiam elicit, quàm Iſidorus.*

2 Ecce] *Hìc in epiſtola longiore multa interjiciuntur.*

3 ¶ In fine] *Hæc nunc leguntur in longiore epiſtola, non autem in alia, quam cæteroqui Gratianus videtur ſecutus.*

Quicunque igitur pro criminibus ſuis dignè Deo pœnitentiam obtulerint, auctoritate Gregorii, & Auguſtini, & Hieronymi, & Iſidori gradum priſtinæ dignitatis recipere poſſunt. Qui autem non odio criminis, ſed timore vilitatis, vel ambitione honoris falſas Deo pœnitentias offerunt, in priſtini honoris gradum reparari minimè poterunt.

C. XXIX. ¶ *Diaconus aut Presbyter in adulterio deprehenſi reparari non poſſunt.*

Sed objicitur illud Hormiſdæ Papæ, *qui ſcribit omnibus Epiſcopis per univerſas provincias.*

SI *a* quis 1 Diaconus, aut Presbyter, poſt acceptam benedictionem Leviticam, cum uxore ſua incontinens invenitur, ab officio ſuo dejiciatur. ¶ Ecce manifeſtè conſtat, quia ſecundùm titulos antiquorum Patrum Sancto Spiritu 2 ſuggerente conſcriptos, & ſecundùm ſententias CCCXVIII. Epiſcoporum, (quas etiam Gallicani canones continere videntur) Clerici in adulterio deprehenſi, aut ipſi confeſſi, aut ab aliis convicti, ad honorem redire non poſſunt. Sed quia forte non deſunt, quibus pro nimia pietate ſupraſcripta ſanctorum Patrum ſeveritas minimè placeat; ſciant, ſe CCCXVIII. Epiſcoporum, qui fuerunt congregati in Concilio Nicæno, & reliquos ſtatuerunt canones, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed fortè major eſt in illis pietas, quàm in ſupraſcriptis CCCXVIII. Epiſcopis? major eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto Joanne *b* Apoſtolico Papa? major charitas, quàm in reliquis ſanctis Sacerdotibus, qui hoc *c* exemplo remedia Eccleſiarum ſuis definitionibus deliberaverunt? Et ideò aut promptâ *d* voluntate præceptis illorum conſentiant, aut ſi non fecerint, omnibus illis contrarios ſe, & inimicos eſſe cognoſcant. Quæ eſt iſta juſtitiæ inimica benignitas, palpare criminoſos, & vulnera eorum uſque in diem judicii incurata ſervare? ¶ Quòd ſi eos duriſſimam pœnitentiam per plures annos videremus agere, tunc nos & ſaluti eorum poſſemus conſulere, & ſtatuta canonum deberemus temperare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec inſtantia orandi vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dicit: [*Lavabo e per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo.*] & illud: [*Cinerem f tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebam.*] nec eos jejuniis vel lectionibus vacare videamus; poſſumus agnoſcere, ſi ad priſtinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ ſuæ inimicâ ſecuritate permanerent, credentes, quod ſic eis, non actâ pœnitentiâ dignâ, dimiſerit Deus, quomodo Sacerdotes indulſiſſe videntur. Verè dico, quia illi ipſi, quibus cum periculoſa & falſa miſericordia indulgere videmur, cùm ante tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos cauſam dicturi ſunt, dicentes, quòd dum aut aſperitatem linguæ eorum expavimus, aut falſa blandimenta, & periculoſas adulationes ipſorum libenter accepimus, in eiſdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus, aut ipſa peccata augere permittimus, non recolentes illud, quod in Veteri Teſtamento ſcriptum *g* eſt: quia uno peccante, contra omnes ira Dei deſæviit.

1 ¶ Si quis] *Hinc uſque ad verſic.* Ecce, *ſunt ex cap.* 23. *Concilii Arauſici, quod videtur citatum fuiſſe ab Hormiſda, ſive alio quiſquis fuerit hujus capitis auctor. Anſelmus quidem & ipſe Hormiſdam citat.*

2. ¶ Sancto Spiritu] *Apud Anſelmum legitur*, à ſancto Joanne Papa tranſmiſſos, & CCCXVIII. Epiſcoporum ſententias, *quod videtur convenire cum his, quæ paulò inferiùs*

a *al. corporis.* b *al. adeptæ.* c *Ezechiel.* 16. d *al. poſt confuſionem, id eſt, peccati.* e *Apocal.* f *Infra* 33. *q.* 2. *hoc ipſum.*

a *Arauſicum c.* 23. *& Aurel.* 5. *cap.* 4. *Pannorm. lib.* 3. *cap.* 98. *Anſelm. lib.* 11. *c.* 87. b *ſupr. cap. miror.* c *al. pro exemplo & remedio. Anſel.* d *al. prona.* e *Pſalm.* 6. f *Pſal.* 101. g *Numer.* 16.

inferius habentur. Major eſt in illis miſericordia, quàm in ſancto Joanne Apoſtolico Papa?

C. XXX. ¶ *Difficile eſt poſt lapſum ad priſtinum gradum redire.*

Item Hieronymus *a.*

QUicunque *b* dignitatem divini gradûs non cuſtodiunt, contenti fiant animam ſalvare. Reverti enim in priſtinum gradum poſt lapſum *c* difficile eſt.

¶ *Simile quiddam priori parte hujus capitis habetur in Can. 27.* Baſilii *ad Amphilochium, & in Can. 26. Synodi in Trullo.*

C. XXXI. ¶ *Lapſus poſt pœnitentiam altario tantùm miniſtret.*

Item Baſilius 1.

QUi *ſub gradu *d* ceciderit poſt pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodò miniſtrare.

1 ¶ Baſilius,] *Ivo citat ex dictis Auguſtini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in epiſt. Baſilii ad Amphilochium, Can 27. Sed propiùs etiam ad hanc ſententiam accedit Can. 14. Concilii Aurelianenſis primi, & Canon 9. Concilii Neocæſarienſis (qui habetur* ꝗ. *15. quæſt. 8. cap.* qui admiſit.) *præcipuè ſi hìc legatur, quemadmodum in pleriſque Gratiani codicibus,* communionem infirmis dare, non autem ſacrificare, & altario miniſtrare. *Similem quandam ſententiam refert ex novellâ Leonis Balſamon ad canonem 21. Synodi in Trullo.*

C. XXXII. ¶ *De Sacerdotibus, Diaconis, & Laicis, qui idolis thurificant.*

Item ex Concilio Ancyrano, *cap. 1. & ſequentibus.*

PResbyteros *e*, qui immolaverunt, & poſteà certamen iterum inierunt, ſi ex fide 1 luctati ſunt, & non ex compacto ad oſtentationem, ut aperentur ipſi fecerunt; hos placuit honorem quidem ſedis propriæ retinere, offerre autem illis, & ſermonem ad populum facere, aut aliquibus Sacerdotalibus officiis fungi non liceat. ¶ Diaconi ſimiliter, qui immolaverunt, poſtea verò iterum reluctati ſunt, aliàs *f* quidem honorem habere oportet; ceſſare autem debent ab omni ſacro miniſterio, ita ut nec panem, nec calicem offerant, nec Evangelium pronuntient 2; niſi fortè aliqui Epiſcoporum conſcii ſint laboris eorum, & humilitatis, & manſuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere. Penes ipſos ergò erit de his poteſtas. ¶ Qui autem fugientes comprehenſi ſunt, vel à domeſticis traditi, vel ademptis facultatibus ſuſtinêre tormenta, aut in cuſtodiam truſi proclamaverunt ſe Chriſtianos eſſe, & eouſque adſtricti ſunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funeſtis ſacrificiis admoverent, aut aliquid polluti cibi per neceſſitatem ſumere cogerentur, confitentes jugiter ſe Chriſtianos eſſe, & luctum rei, quæ contigit, inceſſabiliter oſtendentes, omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ, hos velut extra delictum conſtitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si vero prohibiti ſunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam, vel propter quorundam ignorantiam, ſtatim recipiantur. Hoc autem ſimiliter & de Clericis, & de Laicis cæteris obſervari convenit. ¶ Perquiſitum eſt autem & illud, ſi poſſunt etiam Laici, qui in has neceſſitatis anguſtias inciderunt, ad Clericatûs ordinem promoveri. ¶ Placuit ergò & hos, tanquam qui nihil peccaverunt, ſi & præcedens eorum vita probabilis ſit, ad hoc officium provehi.

a *al. ex dicto Hieronymi.* b *Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchard. lib. 19. cap 78. Ivo part. 15. cap. 91.* c *poſt lapſum] deſunt ferè in omnibus exempl.* * *Burch. l. 19. cap. 80. Ivo parr. 15. c. 19.* d *à ſuo gradu.* e *Burch. lib. 5. cap. 40. & 41. Ivo part. 2. cap. 49. & 50. Polyc. lib. 6. tit. 12. cap. 2.* f *illum] priſca verſio, cap. 3.*

¶ De his *a* autem, qui negaverunt præter neceſſitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujuſcemodi (quod factum eſt ſub tyrannide Licinii) placuit ſanctæ Synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari.

1 ¶ Si ex fide] *Hìc verba Concilii ſunt in compendium redacta: omninò autem Dionyſii, quam attulerunt Burchardus & Ivo, propiùs accedit ad verba Græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata & locupletata ex verſionibus, quas Gratianus videtur ſecutus.*

2 ¶ Nec Evangelium pronuntient;] *In verſione antiquiore eſt*, nec pronuntient, *in alia, quam Burchardus attulit,* vel prædicando, *Græcè* κηρύσσειν: *quod propriè ſignificat Evangelium & fidei doctrinam prædicare.*

Sed illud Hormiſdæ Papæ deſidioſos & negligentes, non verè pœnitentes reparari prohibet. ¶ Illud autem Hieronymi fatetur hoc eſſe difficile, non impoſſibile. ¶ Baſilius autem circa delinquentes rigorem juſtitiæ ſervandum oſtendit, quem circa pœnitentes alii relaxandum miſericorditer affirmant. ¶ Poſſunt & aliter diſtingui præmiſſæ auctoritates. Quorum enim b *crimina manifeſta ſunt ante, vel poſt ordinationem, à ſacris ordinibus dejiciendi ſunt: quorum autem peccata occulta ſunt, & ſatisfactione ſecretâ ſecundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere poſſunt.*

C. XXXIII. ¶ *Non poteſt reſtitui in Sacerdotem, cujus crimen fuerit manifeſtum.*

Unde Nicolaus Papa *Carolo Archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis.*

SAcerdotes *c*, ſi in fornicationis laqueum ceciderint, & *d* criminis manifeſtus, ſive oſtenſus fuerit actus, Sacerdotis non poſſunt habere honorem, ſecundùm canonicæ inſtitutionis auctoritatem.

C. XXXIV. ¶ *Qui valeant reparari poſt lapſum, vel non.*

Item Rabanus Archiepiſcopus *ſcribit ad Heribaldum, lib. Pœn. cap. 1.*

DE *e* his verò viſum eſt nobis ſcribendum, qui ſacros ordines habentes, ante, vel poſt ordinationem contaminatos ſe eſſe in capitalibus criminibus confitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc diſtantia eſſe debet, ut hi qui deprehenſi, vel capti fuerint publicè in perjurio, furto, atque fornicatione, & cæteris hujuſmodi criminibus, ſecundùm canonum ſacrorum inſtituta, à proprio gradu decidant: quia ſcandalum eſt, populo Dei tales perſonas ſupra *f* ſe poſitas habere, quas ultra modum vitioſas eſſe conſtat. Nempe inde retrahuntur homines à ſacrificio Dei (ſicut *g* quondam Heli filiis peccantibus feciſſe leguntur) & rebelles hinc, atque contrarii exiſtentes, eorum pravis exemplis quotidie pejores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abſconditè à ſe admiſſis, per occultam confeſſionem coram oculis *h* Dei, præſente etiam Sacerdote, qui eis indicturus eſt pœnitentiam, confitentur, & ſemetipſos graviter deliquiſſe queruntur, ſi ſe per jejunia 1, & eleemoſynas, vigiliaſque, & ſacras orationes purgare certaverint, his etiam gradu ſervato, ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt.

1 ¶ Si per jejunia] *Sic etiam in manuſcriptis, & apud Ivonem, & Pannormiam. In originali autem legitur,* ſi veraciter pœnituerint, & ſe per jejunia. *Itemq́ Burchardus, qui cap. hoc citat ex Concilio Ilerdenſi.*

4 pars. *De lapſis etiam in hæreſin hoc obſervandum eſt, ut ante ſententiam Concilii nullus eis communicet.*

a *Concil. Nicænum 1. c. 11.* b *Rab. pœn. cap. 1.* c *In geſtis Concilii Vormacienſis. c. 11. Vide Ivonem part. 10. c. 80. Pannorm. l. 3. c. 136.* d *al. aut.* e *Burch. l. 19. c. 150. Ivo p. 6. c. 400. Pannorm. lib. 3. c. 152.* f *al. ſuperpoſitas.* g *1. Reg. 2.* h *al. Angelis.*

C. XXXV. ¶ *A communione abſtineant, qui lapſis ante reſtitutionem communicant.*

Unde Cyprianus Papa *Antoniano ait inter cætera, lib. 4. epiſt. 2.*

DE *a* eo autem *b*, quod ſtatuendum eſſet circa cauſam lapſorum, diſtuli, ut cùm quies & tranquillitas data eſſet, & Epiſcopis in unum convenire indulgentia divina permitteret, tunc communicato & librato de omnium collatione conſilio, ſtatueremus, quid fieri oporteret. Si quis verò ante conſilium noſtrum, & ante ſententiam de omnium conſilio ſtatutam, lapſis temerè communicare voluiſſet, ipſe à communicatione abſtineret.

§ pars. *Quod verò ſuprà de homicidis ſtatutum legitur* c, *intelligendum eſt, quando facultas effugiendi datur, nec neceſſitate clauduntur obſidionis. Cæterùm, cum neceſſitate anguſtati effugere non poſſunt, ſi tunc homicidium admiſerint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddantur.*

C. XXXVI. ¶ *Poſt duorum annorum pœnitentiam, officio & communioni reſtituantur Clerici, qui in obſidionis poſiti neceſſitate ſanguinem fuderunt.*

Unde in Concilio Ilerdenſi, *cap. 1. legitur.*

DE his Clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, ut qui altario miniſtrant, & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine, etiam hoſtili, ſe abſtineant. Quòd ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quàm communione corporis Domini priventur, ita ut his duobus annis vigiliis, jejuniis, orationibus, & eleemoſynis pro viribus, quas Dominus donaverit, expientur: & ita demùm officio, vel comunioni reddantur: eâ tamen ratione, ne ulterius ad officia potiora provehantur. Quòd ſi in definito tempore negligentiores circa ſalutem ſuam extiterint, protelandæ ipſius pœnitentiæ tempus in poteſtate maneat Sacerdotis.

Caſu quoque ſi Clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex diſpenſatione remanere permittitur.

C. XXXVII. ¶ *Qui caſu homicidium facit, ex diſpenſatione in ordine ſuo permaneat.*

Unde Urbanus II. *ſcribit Guernerio Narbonenſi Epiſc.*

CLerico *d* jaciente lapidem, puer dicitur interemptus: Nos pro amore tuo in ſuo ordine eum permanere permittimus, ut tamen ſemper in pœnitentia & timore permaneat.

C. XXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus V. *Sichiberto Corſicæ Epiſcopo.*

QUia *e* te quaſi obnoxium judicas, eò quòd à Sarracenis captus homines interfeciſſe videris, benè facis. Sed quoniam non tuâ ſponte id feciſſe cognoſceris, inde canonicè nullo modo judicaris.

Si verò irâ Presbyter commotus aliquem interfecerit, etſi animum occidendi non habuerit, perpetuò tamen depoſitus erit.

C. XXXIX. ¶ *Perpetuò careat officio Presbyter, qui irâ commotus, licèt extra animum, aliquem interfecerit.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit Hosbaldo Chorepiſcopo* 1 *Quadrantino.*

STudet *f* ſanctitas tua perſuadere Epiſcopo tuo, ſibi canonicum ſociarum numerum Collegarum, id eſt, ſex ex vicinis provinciis fratres & Coepiſcopos ſuos: quibus tecum junctis, & decernentibus, diligenter inveſtigate, & omni niſu ſcrutari procurate, quatenus invenire valeatis, utrum percuſſione jam nominati Presbyteri, an cervicis fractione idem Diaconus, ut fertur, extinctus eſt. Et ſiquidem à ſæpe fato Presbytero non ad mortem percuſſus eſt, ſed ex equo cadens cervice fractâ interiit, ſecundùm arbitrium veſtrum, pro percuſſione, incautè agenti Presbytero pœnitentiam competentem indicite; & aliquanto tempore à Miſſarum ſolenniis ſuſpendatur, denuò poſt hæc ad Sacerdotale redditurus officium. Quòd ſi veraciter qualicunque percuſſione iſtius Presbyteri ille mortuus eſt Diaconus, nullâ hunc ratione miniſtrare Sacerdotis more decernimus: quoniam etſi voluntatem occidendi non habuit, furor tamen & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodiit, in omnibus, ſed præcipuè in Dei miniſtris multipliciter inhibetur, atque ubique damnatur. Verùm ſi Presbyter adeò veſtro ſtudio obnoxius *a* fortè claruerit, præcipimus, ut tale beneficium ſibi & Eccleſiæ ſuæ concedatur, quo & ipſe & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.

1 ¶ Chorepiſcopo] *Anteà legebatur*, Coepiſcopo: *emendatum eſt ex omnibus, quæ collata ſunt, vetuſtis Gratiani exemplaribus, optimeq́ue convenit verbis Nicolai.*

C. XL. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Maticenſi 1, *c. 6.*

QUi *b* verò odii meditatione, vel propter cupiditatem, Judæum vel Paganum occiderit, quia imaginem Dei, & ſpem futuræ converſionis exterminat *c*, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat.

1 ¶ Maticenſi] *Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Moguntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile verò aliquid legitur in Concilio Vormacienſi, c. 27.*

C. XLI. ¶ *De eodem.* PALEA.

SI *d* quis homicidium fecerit, ſi Epiſcopus eſt, XV. annos pœniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vitæ ſuæ peregrinando finiat: Presbyter XII. annis pœniteat, tres *e* ex his in pane & aqua, & deponatur ſuperioris ſententiâ. Diaconus X. annis pœniteat, tres ex his in pane & aqua. Clericus & Laicus ſeptem annis pœniteat, tres in pane & aqua, & ad gradum cujuslibet Sacerdotii accedere non præſumat.

C. XLII. ¶ *Quinquennio à communione abſtineant, qui caſu homicidium faciunt.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 22. §. eos verò.* f.

EOs *g* verò, qui non voluntate, ſed caſu homicidium fecerint, prior quidem regula poſt ſeptem annorum pœnitentiam communioni ſociavit, ſecundùm gradus conſtitutos; hæc verò 1 humana *h* quinquennii tempus tribuit.

1 ¶ Hæc verò] *Græcè,* ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει. *Id eſt:* Secunda verò quinquennii tempus explebit. *Atque ita ferè Burchardus, & Ivo ex Dionyſii verſione, & j. eâd. cap.* Si quis voluntate.

C. XLIII. ¶ *Quibus temporum ſpatiis à communione abſtineat, quæ voluntate, vel caſu ancillam ſuam interfecerit.*

Item ex Concilio *i* Elibertano, *cap. 5.*

SI *k* qua fœmina zeli furore accenſa, flagellis verberaverit ancillam ſuam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eò quòd incertum ſit, voluntate, an caſu occiderit: ſi voluntate, poſt ſeptem annos; ſi caſu, poſt quinque annorum tempora (actâ legitimâ pœnitentiâ) ad communionem placuit admitti. Quòd

a *Anſelmus lib. 8. cap. 28.* b *al. tamen.* c *Suprà eadem cap. Clericum. & cap. de his Clericis. & cap. miror.* d *Pannorm. lib. 3. cap. 154.* e *Pannor. lib. 3. cap. 155.* f *Ivo part. 10. cap. 24.*

a *al. noxius*] *Ivo.* b *Burch. l. 6. cap. 33. Ivo part. 10. c. 162.* c *al. extinxit.* d *Anſel. l. 11. cap. 35.* e *al. quatuor.* f *Ex priſca verſione. Et Tribur. cap. 52.* g *Polyc. lib. 6. tit. 10. Burchard. lib. 6. cap. 15. Ivo part. 10. c. 25. & 144.* h *al. humanior.* i *Et in Concil. Vormac. c. 39.* k *Rab. pœn. c. 14. Burch. lib. 6. c. 19. Anſelm. lib. 11. cap. 36. Ivo part. 10. cap. 22. & 148.*

ti. Quod ſi intra tempora conſtituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

C. XLIV. ¶ *De his, qui voluntate, vel caſu homicidium faciunt.*

Item ex capitulis Martini Bracharenſis Epiſc. *c.78.*

SI *a* quis voluntariè homicidium fecerit, ad januam Eccleſiæ catholicæ ſemper ſubjaceat, & communionem in exitu vitæ ſuæ recipiat. Si autem non voluntariè, ſed caſu aliquod homicidium fecerit, prior canon ſeptem annis agere pœnitentiam juſſit, ſecundus canon quinque mandavit.

C. XLV. ¶ *De eodem.*

Item ff. tit. de furtis. *l.* Qui ſaccum.

QUi *b* ſaccum habentem pecuniam ſurripuerit, furti actione, etiam ſacci nomine, tenetur, quamvis non ſit ei animus ſacci ſurripiendi.

C. XLVI. ¶ *De eodem.*

Contrà animum, non opus puniri, lib.9. Cod. tit. ad leg. Cornel. de ſicar. exemplo ſacrarum litterarum Diocletiani, & Maximiani *colligitur*;

EUm, qui aſſeverat homicidium ſe non voluntate, ſed caſu fortuito feciſſe, cùm calcis ictu mortis occaſio præbita videatur; ſi hoc ita eſt, nec ſuper hoc ambigi poterit, omni metu ac ſuſpicione, quam ex admiſſæ rei diſcrimine ſuſtinet, ſecundùm id, quod adnotatione noſtrâ comprehenſum eſt, volumus liberari.

C. XLVII. PALEA.

[*Item* Imperator Antonius *C. ad leg. Cornel. de ſicar. l.1.*]

FRater veſter rectiùs fecerit, ſi ſe Præſidi provinciæ obtulerit. Qui ſi probaverit, non occidendi animo hominem à ſe eſſe percuſſum, remiſsâ homicidii pœnâ, ſecundùm militarem diſciplinam ſententiam proferet. Crimen enim contrahitur, ſi & voluntas nocendi intercedat. Cæterùm ea, quæ ex improviſo, caſu potiùs, quàm fraude accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur.

C. XLVIII. *De eodem.*

Hinc & Gelaſius *c* Papa.

QUantum dicit iſte Placidus *d*, anno præterito dictum eſt de uxore illius, quia ſubitò inter caballos inventa eſt, & dum traherentur caballi, colliſa eſt illa, & abortum fecit. ¶ Quod ſi ita eſt, fortè ſi caballos alienos tulerit, inde eſt culpabilis. Nam de muliere, quæ caſu inter caballos confracta eſt, ubi voluntas illius non agnoſcitur pernicioſa fuiſſe, non poteſt, nec debet addici per leges.

C. XLIX. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

HI, qui arbores incidere videntur, ſi contigerit, ut cadens arbor occidat hominem, inculpabiles ſunt atque innoxii: quia nec voluntate eorum, nec deſiderio homicidium perpetratum eſt. Si verò aliquâ culpâ eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoſcitur adveniſſe, abjiciendi ſunt à gradu, & in ſacro ordine nullatenus ſuſcipiendi.

C. L. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Vormacienſi, *cap.29.*

SÆpè *e* contingit, dum quis operi neceſſario inſiſtens arborem inciderit, ut aliquis ſubtus ipſam veniens deprimatur. Et idcircò, ſi voluntate, vel negligentiâ incidentis arborem factum eſt, ut homicida, pœnitentiæ debet omninò ſubmitti. Quòd ſi non voto, non incuriâ illius, non denique ſcientiâ contigit, ſed dum ille operi neceſſario fortaſſis incumberet, iſte inſperatus occurrens ſub arbore improviſus devenit, & ſub ipſa oppreſſus eſt; inciſor arboris non tenetur pro homicidâ.

a *Ivo part.10.cap.39.* b *Pandect.l.47.tit.2.leg.79.* c *al. Pelagius.* d *al. Placidius.* e *Burchardus lib.6.cap.32. Ivo part.10. cap.150.*

C. LI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi, *cap.36.* [*Sed ibi copioſius.*]

SI *a* duo fratres in ſylva arbores ſucciderint, & appropinquante caſurâ ipſius arboris, frater dixerit fratri, cave, & ille fugiens in preſſuram arboris inciderit, & mortuus fuerit; vivens frater innocens de ſanguine Germani dijudicetur.

Præmiſſis auctoritatibus, lapſis permittitur, ut poſt pœnitentiam in ſuis ordinibus reparari valeant: ad majorem autem conſcendere poſt lapſum nullâ eis auctoritate permittitur, imò penitùs prohibetur.

C. LII. ¶ *Lapſi in ſuis ordinibus reparari poſſunt, ſed non ad majora conſcendere.*

Unde in Ilerdenſi Concilio, *cap.5. legitur.*

HI *b*, qui altario Dei deſerviunt, ſi ſubitò in flenda carnis fragilitate corruerint; & Domino reſpiciente, dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore, cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab Eccleſiæ corpore ſegregare: ita tamen, ut ſic officiorum ſuorum loca recipiant, ne poſſint ad altiora officia ulteriùs promoveri. ¶ Quòd ſi iteratò 1 velut canes ad vomitum reverſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti jacuerint 2, non ſolùm dignitate officii careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.

1 ¶ Quòd ſi iteratò] *Hac uſque ad finem abſunt in codicibus illis Gratiani, à quibus Palea abeſſe ſolent. In alio autem hic præpoſitum eſt nomen Palea.*

2 ¶ Et veluti ſues in volutabris luti jacuerint,] *Hæc non leguntur in antiquis editionibus Conciliorum Colonienſi, ac Pariſienſi, duobus codicibus Vaticanis, Lucenſi Regio, neque* ℸ. *15.q.8. c.* Hi qui. *Sunt tamen ad Ivonem, & in editione Colon. 4. volum.*

Sed exemplo B. Petri, (qui poſtquam trina negationis maculas confeſſione diluit amoris, non ſolùm in gradu ſui Apoſtolatùs remanſit, verùm etiam in Paſtorem totius Eccleſiæ à Chriſto inſtitui meruit;) probantur lapſi, poſt dignam pœnitentiam, non ſolùm propria officia retinere, ſed etiam ad majora poſſe conſcendere. Quòd autem beatus Petrus poſt negationem Paſtor Eccleſiæ à Domino ſit inſtitutus, probatur auctoritate beati Gregorii, *qui in Homilia c Dominicæ Reſurrectionis de eodem Principe Apoſtolorum ſcribit, dicens:*

C. LIII. ¶ *Petrus, poſt culpam negationis Princeps Apoſtolorum à Domino eſt inſtitutus.*

COnſiderandum nobis eſt, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ Eccleſiæ præferre diſpoſuerat, ancillæ vocem pertimeſcere, & ſe ipſum negare permiſit. ¶ Quod nimirum magnæ actum eſſe pietatis diſpenſatione cognoſcimus, ut is, qui futurus erat Paſtor Eccleſiæ, in ſua culpa diſceret, qualiter aliis miſereri debuiſſet. Priùs itaque eum oſtendit ſibi, & tunc præpoſuit cæteris, ut ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret.

C. LIV. ¶ *Poſt negationem in fide & gradu Petrus profecit.*

Item Ambroſius *in Serm.47. de fide Petri.*

FIdelior factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe deflevit; atque ideò majorem gratiam reperit, quàm amiſit. Tanquam enim bonus Paſtor, tuendum gregem accepit, ut qui ſibi anteà infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipſe interrogationis tentatione nutaverat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Denique

a *Burch.lib.6.cap.22. Ivo part.10.c.15.* b *15.q.8.c.hi qui. Rabanus pœn.cap.1. Burchard. lib.19. c.74. Ivo part.15.cap.87.* c *Hom.21. in Evang.*

pro ſoliditate devotionis, Eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait a Dominus: [*Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*] Petra enim dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius corporis b Chriſtianitatis compagem molemque contineat.

6 pars. *Item objicitur, pœnitentes* c *ad ſacros ordines promoveri non debent: non ergò lapſi poſt pœnitentiam ad majora pertingere poſſunt.*

C. LV. ¶ *Non ordinetur Clericus ex pœnitentibus.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 68. & 69. legitur.*

EX d pœnitentibus, quamvis ſit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Epiſcopi factum fuerit, deponatur à Clero: quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens Epiſcopus ordinaverit talem, etiam ipſe ab 1 Epiſcopatu ſuo ordinandi duntaxat poteſtate privetur. Simili ſententiæ ſubjacebit Epiſcopus, ſi ſciens ordinaverit Clericum eum, qui viduam, aut repudiatam uxorem habuit, aut ſecundam.

1 ¶ Ipſe ab] *In originali legitur,* ipſe ab Epiſcopatûs ſui ordinandi duntaxat poteſtate privetur. *al.* ipſe Epiſcopatûs ſui, *quemadmodum & apud Ivonem, p. 15. t. 5.*

C. LVI. ¶ *Bigamus, pœnitens, viduæ maritus, ſacræ militiæ ſe ingerens, ſine ſpe promotionis in ſuo ordine permaneat.*

Item Syricius Papa *Himerio Epiſcopo, epiſt. 1. c. 15.*

QUicunque e pœnitens, quicunque bigamus, quicunque viduæ maritus, ad ſacram militiam indebitè & incompetenter irrepſerit, hâc ſibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, ſi ademptâ ſibi omni ſpe promotionis, in hoc quo invenitur ordine, perpetuâ ſtabilitate permaneat.

C. LVII. ¶ *Non prohibeatur à Clero, qui preſſus languore per communionem pœnitentiæ benedictionem accepit.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *cap. 9.*

SI f verò, qui ægritudinis languore depreſſus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & poſtmodùm reconvaleſcens caput pœnitentiæ in Eccleſia publicè non ſubdiderit, ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum.

C. LVIII. ¶ *Qui ad pœnitentiam agendam in monaſterio recluditur, Presbyter non ordinetur.*

Item Hormiſda Papa *omnibus Epiſcopis per univerſas provincias conſtitutis.*

SI g ille, qui ultrò petit pœnitentiam, quamvis eam perfectè agat, non poteſt Epiſcopus aut Presbyter ordinari, ita ut etiamſi per ignorantiam ordinatus fuerit, & poſteà convincitur pœnitentiam accepiſſe, dejiciatur: ille ergò, qui invitus ad pœnitentiam agendam mittitur in monaſterium, (qui utique nihil aliud, quam pœnitens dicendus eſt) quâ conſcientiâ ad Sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quælibet contra auctoritatem ſedis Apoſtolicæ, vel 318. Epiſcoporum, vel reliquorum canonum conſtituta objiciat: quia quicquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum ſanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non ſolum temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito.

C. LIX. ¶ *Bigamus, vel quilibet poſt pœnitentiam ſacris non applicetur miniſteriis.*

Item Gelaſius urbis Romæ Epiſc. *omnibus Epiſcopis per Lucaniam, &c. cap. 5.*

NOn a confidat quiſquam Pontificum bigamos b, aut conjugia ſortientes ab aliis derelicta, ſive quoſlibet poſt pœnitentiam, vel ſine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos, aut paſſim nullâ temporis congruentis expectatione diſcuſſos, divinis ſerrituros applicare miniſteriis c.

C. LX. ¶ *Pœnitentes nec etiam Clerici fieri poſſunt.*

Item Innocentius *Agapito, & cæteris, epiſt. 6.*

CAnones d apud Nicæam conſtituti, pœnitentes etiam ab infimis officiis Clericorum excludunt.

Hoc non de quibuslibet pœnitentibus intelligitur, ſed de illis tantùm, qui poſt actam pœnitentiam ſecularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius Epiſcopus *ſcribit Victricio Rothomagenſi Epiſcopo, epiſt. 2. c. 2.*

C. LXI. ¶ *Non debet fieri Clericus, qui poſt remiſſionem peccatorum, militiæ cingulum habuit.*

SI e quis poſt remiſſionem peccatorum, cingulum militiæ ſecularis habuerit, ad Clericatum admitti omninò non debet.

Poteſt & aliter intelligi. Eſt quædam pœnitentia, quæ ſolennis appellatur, quæ ſemel tantùm in Eccleſia conceditur: de qua Ambroſius f *ait:* [Sicut unum eſt baptiſma, ita unica eſt pœnitentia. *Item:* [Non eſt ſecundus locus pœnitentiæ.] [Meritò g reprehenduntur 1, qui ſæpiùs agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam, iterandum poſteà non putarent.]

1 ¶ Reprehenduntur] *Legebatur,* reperiuntur. *Emendatum eſt hîc ex originali: quod tamen fieri non potuit* ∫. c. reperiuntur, *de pœnitent. diſtinct. 3. quia vox,* reperiuntur, *ibi eſt initium capitis.*

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt. 54.*

QUamvis h cautè, & ſalubriter proviſum ſit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel tantùm in Eccleſia concedatur, ne medicina 1 nimis utilis, vilis habeatur; tamen quotidie peccantibus nunquam per pœnitentiam venia negatur.

1 ¶ Ne medicina] *In aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani caput hoc eſt conjunctum ſuperiori. Locum enim D. Auguſtini ſuo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur* i: Ne medicina vilis, minùs utilis eſſet ægrotis; quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minùs contemptibilis fuerit; quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterum parcis? &c.

Hæc autem pœnitentia quomodo imponenda ſit, in Agathenſi Concilio *legitur, in quo ſic ſtatutum eſt, c. 15.*

C. LXIII. ¶ *Quomodo pœnitentes ad pœnitentiam accedunt.*

POenitentes k tempore, quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput à Sacerdote (ſicut ubique conſtitutum eſt) conſequantur. Si autem

a *Matth. 16.* b *operis Chriſtiani*] *orig.* c *al. ſolenniter pœnitentes.* d *Polyc. lib. 2. tit. 31. Anſ. lib. 7. cap. 20. & 23. Burchard. lib. 2. cap. 36. Ivo part. 6. cap. 136 & p. 15. cap. 5. Pann. lib. 3. cap. 69. & 70.* e *Anſelm. lib. 7. cap. 17. 20. & 21.* f *Is verò*] *manuſcr. & orig.* g *Sup. cap. ex pœnitentibus. Polyc. lib. 2. tit. 31. Anſelm. lib. 7. cap. 22. & lib. 11. cap. 87.*

a *Anſelmus libro 7. cap. 18.* b *al. fas eſſe bigamos.* c *al. myſteriis.* d *In Concil. Nicæno, cap. 10.* e *Anſelmus lib. 7. c. 13.* f *Libro 2. de pœnit. cap. 10. De pœn. diſtinct. 3. cap. reperiuntur, & cap. fin. Hug. libro de ſacram. par. 14. cap. 4.* g *Ambroſius ibidem.* h *Infrà. de pœnit. diſtinct. 3. cap. quamvis. Magiſter. libro 4. diſtinct. 14. cap. 3. Ivo part. 15. cap. 24.* i *Capitul. lib. 5. capite 58. & libro 7. cap. 310.* k *Burchardus libro 19. cap. 27. Ivo part. 15. cap. 17.*

autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, abjiciantur: & niſi dignè pœnituerint, non recipiantur. Juvenibus etiam pœnitentia non facilè committenda eſt, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte poſitis non eſt negandum.

C. LXIV. ¶ *Quæ ſint ſervanda in ſolenni pœnitentia.*

Item ex eodem 1.

IN *a* capite Quadrageſimæ omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt pœnitentiam, ante fores Eccleſiæ ſe repræſentent Epiſcopo civitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu & vultu proteſtantes. Ibi adeſſe debent Decani, id eſt, Archipresbyteri parochiarum, & Presbyteri 2 pœnitentium, qui eorum converſationem diligenter inſpicere debent, & ſecundùm modum culpæ pœnitentiam per præfatos *b* gradus injungere. Poſt hæc eos in Eccleſiam introducant *c*, & cum omni Clero ſeptem pœnitentiales Pſalmos in terra proſtratus Epiſcopus cum lachrymis pro eorum abſolutione decantet: tunc reſurgens ab oratione, juxta quod canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam ſuper eos ſpargat, cinerem priùs mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris ſuſpiriis denuntiet eis, quòd ſicut Adam projectus eſt de Paradiſo, ita ipſi pro peccatis ab Eccleſia abjiciuntur: poſt hæc jubeat miniſtris, ut eos extra januas Eccleſiæ expellant: Clerus verò proſequatur eos cum reſponſorio: [*In* d *ſudore vultûs tui veſceris pane tuo, &c.*] ut videntes ſanctam Eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam, atque commotam, non parvipendant pœnitentiam. In ſacra autem Domini Cœna rurſus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris Eccleſiæ liminibus repræſententur.

1 ¶ Ex eodem.] *Ex Agathenſi etiam citant Burchardus & Ivo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paſchalis Pontif. claruit) in libro ſuo, de pœnitentia publicè non iteranda. In uno tamen manuſcripto Burchardi exemplari citatur ex Pœnitentiali Romano. Sententia verò hujus capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag. 24. uſque ad 30.*

2 ¶ Et Presbyteri] *Apud Burchardum legitur*, id eſt, Presbyteri.

¶ *Hanc pœnitentiam nullis unquam Clericorum agere conceditur, atque ideò hujuſmodi pœnitentes ad Clerum admitti prohibentur.*

C. LXV. ¶ *Clericis non imponatur manus, tanquam pœnitentibus.*

Unde in Carthaginenſi Concilio V. *cap. 11. ſtatutum eſt.*

COnfirmandum *e* eſt *f*, ut ſi quando Presbyteri, vel Diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, quâ eos à miniſterio neceſſe ſit removeri: non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus Laicis imponatur, neque unquam permittendum, ut rebaptizati ad Clericatûs gradum promoveantur.

C. LXVI. ¶ *Nec Clerico pœnitentiam agere, nec pœnitenti ad Clericatum accedere permittitur.*

Unde Syricius Papa *Hymerio, epiſt. 1. c. 14.*

ILlud *g* quoque nos par fuit providere, ut ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & poſt pœnitudinem, ac reconciliationem nulli unquam Laico liceat honorem Clericatûs adipiſci: quia quamvis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerunt vaſa vitiorum.

C. LXVII. ¶ *Presbyteris & Diaconis tanquam pœnitentibus non debent manus imponi.*

Item Leo Papa *Ruſtico Narbonenſi, epiſt. 90.* a *cap. 2.*

ALienum *b* eſt à conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manûs impoſitionem remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit, ſecundùm quod ſcriptum eſt: [*Sacerdos* 1 *ſi peccaverit, quis orabit pro eo?*] Unde hujuſmodi lapſis ad promerendam miſericordiam Dei, privata eſt expetenda ſeceſſio 2: ubi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

1 ¶ Sacerdos] *Vulgò ſæpè indicatur in margine locus iſte ex 1. Reg. 2. ut* ĵ. *de pœnitentia, diſt. 1. c.* Si Sacerdos. *cùm tamen in eo Scripturæ loco in vulgata legatur:* Si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo? *Verùm B. etiam Gregorius ad illum locum in morali interpretatione, talem ſententiam elicit:* Quis ei interceſſor remanet, cùm ille ſe tranſgrediendo præcipiat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus eſt?

2 ¶ Seceſſio] *Sic emendatum eſt ex antiquis codicibus, & epiſtola ipſa: & hanc lectionem habuit auctor gloſſæ, quod ex manuſcriptis gloſſis conſtat: idcircò & in ea emendandum. Anteà legebatur,* eſt expetenda ſucceſſio.

Probantur etiam auctoritate Toletani Concilii I. *hujuſmodi pœnitentes ad Clerum non admittendi: in quo, cap. 2 ſic ſtatutum eſt.*

C. LXVIII. ¶ *Causâ neceſſitatis ad Clerum pœnitentes admittantur.*

PLacuit *c*, ut pœnitentes non admittantur ad Clerum, niſi tantùm, ſi neceſſitas aut uſus exegerit; & tunc inter Oſtiarios deputentur, vel inter Lectores, ita ut Evangelia, aut Epiſtolam *d* non legant. ¶ Si qui autem antè ordinati ſunt Diaconi, inter Subdiaconos habeantur, ita ut manum non imponant, nec ſacra contingant. Eum verò pœnitentem *e* dicimus, qui poſt Baptiſmum, aut pro homicidio, aut pro diverſis criminibus, graviſſimiſque peccatis publicam pœnitentiam gerens, ſub cilicio *f* divino fuerit reconciliatus altario.

7 pars. *Apoſtatæ quoque ad Clericatûs officium admitti non debent.*

C. LXIX. ¶ *Ad Clericatûs officium non admittantur Apoſtatæ.*

Unde in Concilio Arelatenſi II. *cap. 25.*

HI, *g*, qui poſt ſanctam religionis profeſſionem apoſtatant, ad ſecularem *h* redeunt converſationem, & poſtmodùm pœnitentiæ remedia non requirunt, ſine pœnitentia communionem penitùs non accipiant. Quos etiam jubemus ad Clericatûs officium non admitti. Et quicunque ille ſit, poſt pœnitentiam ſecularem habitum accipere non præſumat. Quòd ſi præſumpſerit, ab Eccleſia alienus habeatur.

DISTINCTIO LI.

1 ps Ecce, quòd criminoſi, vel non verè pœnitentes, vel publicam pœnitentiam agentes, à ſacris prohibentur ordinibus. Adjecit quoque ſancta mater Eccleſia*, ut Curiales, *aut poſt baptiſma* militantes, *aut in foro* decertantes, *à ſacris prohibeantur ordinibus.*

a *Burch. lib. 19. c. 26. Ivo p. 15. c. 45.* b *al. præfixos.* c *al. introducat.* d *Gen. 3.* e *al. Confirmatum] orig.* f *Burch. l. 19. c. 72. Ivo p. 15. c. 25. Capitul. 5. c. 66.* g *Anſ. l. 7. c. 20. Burch. l. 19. c. 49. Ivo p. 6. c. 54. & p. 15. cap. 65.*

a *al. 92.* b *Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchardus lib. 19. c. 71. Ivo par. 6. cap. 67.* c *In cap. Martini Brach. c. 23. Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. lib. 2. cap. 37. Anſel. lib. 7. cap. 31. Ivo part. 6. cap. 138. Pann. l. 3. cap. 61.* d *al. Apoſtolum] orig.* e *Expœnitentem] in cap. Martini Brach.* f *al. Concilio* g *Rab. pœnit. cap. 33. Burch. lib. 19. c. 67. Ivo par. 15. c. 81.* h *ſeculum redeunt] orig.*

C. I. ¶ *Poſt baptiſmum militantes, vel in foro decertantes, à ſacris prohibentur ordinibus.*

Unde ait Innocentius Papa *Epiſcopis in Toletana Synodo conſtitutis, epiſt.24. c.2.*

ALiquantos *a* ex his, qui poſt acceptam baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, accitos ad Sacerdotium eſſe comperimus, è quorum numero Rufinus & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia, qui cùm poteſtatibus obedierunt, ſæva *b* neceſſariò præcepta ſunt executi: aliquantos ex Curialibus, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates & editiones populo celebrârunt, ad honorem ſummi Sacerdotii perveniſſe, quorum omnium neminem, ne ad ſocietatem quidem ordinis Clericorum oportuerat perveniſſe. Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus, aut ſcandala Hiſpanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus: idcircò remittenda potiùs hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, ut quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus ſuis deponantur.

C. II. ¶ *De quibus Laicis aliqui ad Clericatum non poſſunt pervenire.*

Idem *Felici Epiſcopo Nuceriano, epiſt.4. c.3.*

DEſignata *c* ſunt genera Laicorum, de quibus ad Clericatum pervenire non poſſunt, id eſt, ſi quis fidelis militaverit, ſi quis fidelis cauſas egerit, hoc eſt, poſtulaverit, ſi quis fidelis adminiſtraverit. De Curialibus autem manifeſta ratio eſt: quoniam etſi inveniantur hujuſmodi viri, qui debeant Clerici fieri; tamen quoniam ſæpiùs à curia *d* repetuntur, cavendum ab his eſt propter tribulationem, quæ ſæpe de his Eccleſiæ provenit.

C. III. ¶ *Non admittantur Curiales ad Clericale officium.*

Idem *Victricio Epiſcopo Rhotomagenſi, epiſt.2. cap. 11.*

PRæterea *e* frequenter quidam ex fratribus noſtris, Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt, quibus poſteà major triſtitia, cùm de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de accito *f*. ¶ Conſtat enim eos in ipſis muneribus *g* etiam voluptates exhibere, quas à Diabolo inventas eſſe non dubium eſt, & ludorum, & mimorum *h* apparatibus aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certè in exemplum ſolicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpè pertulimus, Imperatore præſente, cùm pro his ſæpius rogaremus, quàm ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti: quibus *i* non ſolum inferiores Clerici ex curialibus, verùm etiam in Sacerdotio conſtituti ingens moleſtia, ut redderentur, inſtabat.

C. IV. ¶ *Non promoveatur ad Diaconatum, qui poſt baptiſmum ad fidelem necandum accinctus fuerit.*

Item ex Concilio Toletano I. *cap. 8.*

SI quis poſt baptiſmum militaverit, & chlamydem ſumpſerit, aut cingulum ad necandos fideles 1, etiamſi gravia non admiſerit, ſi ad Clerum admiſſus fuerit, Diaconii non accipiat dignitatem.

1 ¶ Ad necandos fideles,] *Verba hæc non ſunt in codice Lucenſi Regio.*

a *Quantos enim*] *origin. & per interrogationem.* b *ſevera*] *origin.* c *Polyc. lib.2. tit.31. Anſelmus lib.7. cap. 10. Ivo part. 6. cap. 93.* d *al. ad curiam.* e *Ivo part.6. cap.349.* f *al. adſcitis.* g *al. muniis.* h *al. vel munerum.* i *al. ex quibus*] *orig.*

C. V. ¶ *A quibus debet eſſe immunis, qui in Epiſcopum ordinantur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 18.*

QUi in aliquo crimine detecti ſunt, qui infamiæ notâ aſperſi ſunt, qui ſcelera aliqua per publicam pœnitentiam ſe admiſiſſe confeſſi ſunt, qui in hæreſin lapſi ſunt, vel qui in hæreſi baptizati, aut rebaptizati eſſe noſcuntur, qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut deciſione, aliquid 1 minùs habere noſcuntur, qui ſecundæ uxoris conjunctionem ſortiti ſunt, aut numeroſa conjugia frequentaverunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias 2 habuerunt, qui ſervili conditioni obnoxii ſunt, qui ignoti ſunt, qui Neophyti, vel Laici ſunt, qui ſeculari militiæ dediti ſunt, qui curiæ nexibus obligati ſunt, qui inſcii literarum ſunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus Eccleſiaſticos non aſcenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à deceſſoribus in Sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec populus propriæ civitatis elegit, vel auctoritas Metropolitani, vel comprovincialium Sacerdotum aſſenſus non exquiſivit. Quicunque ergò deinceps ad ordinem Sacerdotii poſtulatus, & in his, quæ prædicta ſunt, exquiſitus, in nullo horum deprehenſus fuerit, & examinatus probabili vitâ & doctrinâ extiterit; tunc ſecundùm Synodalia, vel Decretalia conſtituta, cum omnium Clericorum, vel civium voluntate, ab univerſis comprovincialibus Epiſcopis, aut certè à tribus, in Sacerdotem die Dominicâ conſecrabitur, conniventibus *a* cæteris, qui abſentes ſunt, literis ſuis, & magis auctoritate, vel præſentiâ ejus, qui eſt in Metropoli conſtitutus. Epiſcopus autem comprovincialis ibi conſecrandus eſt, ubi Metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non niſi in civitate Metropoli, comprovincialibus *b* ibidem convenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum Sacerdotii indignus aſpirare contenderit, cum ordinatoribus ſuis adepti honoris periculo ſubjacebit.

1 ¶ Aut deciſione aliquid] *Addita hæc ſunt ex Conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impreſſis. In noviſſima verò Colonienſi editione legitur,* vel defectione, *pro,* vel deſectione.

2 Aut fornicarias] *In codice Lucenſi Regio legitur,* ad fornicationes: *quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis, ut ſupr. diſtinct.34. c.* Is qui, *eſt annotatum.*

DISTINCTIO LII.

QUi verò prætermiſſis aliquibus gradibus non ſuperbiâ, ſed negligentiâ ad majorem aſcenderit, tamdiu à majoribus abſtineat, quouſque congruo tempore prætermiſſos accipiat.

¶ *De eo, qui Subdiaconatûs ordine poſtpoſito, Diaconus & Presbyter eſt ordinatus.*

Unde Alexander II. *ſcribit Grimaldo* c *Conſtantienſi* d *Epiſcopo.*

SOlicitudo *e* dilectionis tuæ ſtatuit conſulere, utrum portator iſtarum literarum, Diaconatûs & Presbyteratûs officium idoneus ſit peragere, nec ne; cùm ad id præpoſtero *f* curſu, Subdiaconatûs ordine poſtpoſito, negligentiâ potiùs, quàm ſuperbiâ cognoſcatur aſcendiſſe: Unde nos conſulendo charitati tuæ mandamus, ut ab officio Sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio Subdiaconatûs miniſterium ſibi ritè imponas, & ſic deinceps ad majora officia eum redire concedas.

a *al. convenientibus.* b *al. à comprovincialib.* c *al. Ramaldo*] *al. Rumaldo.* d *al. Conſtantienſi.* e *Ivo p.6.c.406.* f *al. præpropero.*

¶ In hoc libro pervetuſto eſt epiſtola ejuſdem Alexandri ad Gervaſium Rhemenſem Archiepiſcopum: cui hoc idem conſilium dat, quod Rumaldo Conſtantienſi Epiſcopo ſe dediſſe narrat.

DISTINCTIO LIII.

CUriales autem, ut ſuprà a ſcriptum eſt, ideò ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Eccleſia repetuntur, plurima incommoda Eccleſia conſequitur: vel quia iidem Curiales non voto religionis, ſed ut officiorum ſuorum ratiocinia fugiant, ad Eccleſiam ſe transferunt.

¶ Quare ſit conſtitutum, ne Curiales ordinentur.

Unde Gregorius Papa *ſcribit lib. 7. Reg. indict. 1. epiſt. 11. omnibus Epiſcopis Siciliæ, de lege Mauritii Auguſti.*

LEgem *b*, quam piiſſimus Imperator dedit, ne fortaſſe hi, qui militiæ, vel rationibus ſunt publicis obligati, dum cauſarum ſuarum periculum fugiunt, ad Eccleſiaſticum habitum veniant, vel in monaſteriis convertantur, veſtræ ſtudui fraternitati tranſmittere; hoc maximè exhortans, quòd hi, qui ſeculi actionibus implicati ſunt, in Clero Eccleſiæ præproperè ſuſcipiendi non ſunt: quia dum in Eccleſiaſtico habitu non diſſimiliter, quàm vixerant, vivunt, nequaquam ſtudent ſeculum fugere, ſed mutare. Quòd ſi etiam tales quoque monaſterium petunt, ſuſcipiendi nullo modo ſunt, niſi priùs à ratiociniis *c* publicis abſoluti fuerint. ¶ Si qui verò ex militaribus viris 1 in monaſteriis converti feſtinant, non ſunt temerè ſuſcipiendi, niſi eorum vita fuerit ſubtiliter inquiſita. Et juxta normam regularem debent in ſuo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum (Deo auctore) ſuſcipere.

1 ¶ Viris] *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, & apud Ivonem legitur,* numeris, *ut ſignificentur milites in breviculo, ſeu matricula deſcripti.*

DISTINCTIO LIV.

SErvi autem ordinari prohibentur, niſi à propriis dominis libertatem legitimam conſequantur.

C. I. *¶ Servus ad Clericatûs officium non promoveatur.*

Unde Leo Epiſcopus *ſcribit epiſt. 1. omnibus Epiſcopis per Campaniam, &c.*

NUllus 1 Epiſcoporum *d* ſervum alterius ad Clericatûs officium promovere præſumat, niſi fortè eorum petitio, aut voluntas acceſſerit, qui aliquid ſibi in eo vendicant poteſtatis. Debet enim *e* eſſe immunis ab aliis, qui divinæ militiæ eſt aggregandus, ut à caſtris dominicis, quibus nomen ejus adſcribitur, nullis neceſſitatis vinculis abſtrahatur.

1 ¶ Nullus] *Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in Codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte poſteriore ipſius decreti, in qua exceptio eorum, quæ priùs ſtatuit, continetur: prior autem pars, quæ hîc deeſt, habetur* ÿ. *eâd. c.* admittuntur.

C. II. *¶ De ſervili conditione nullus ad ſacros ordines deveniat.*

Item ex Concilio Triburienſi 1.

NUlli *f* de ſervili conditione ad ſacros ordines promoveantur, niſi priùs à propriis dominis legitimam libertatem conſequantur: cujus libertatis charta ante ordinationem in ambone publicè legatur, & ſi nullus contradixerit, ritè conſecrabuntur. Porrò ſervus non canonicè conſecratus, poſtquam de gradu ceciderit, ejus conditionis ſit, cujus fuerat ante gradum.

a *Diſt. 51. c. deſignata.* b *Ivo p. 10. c. 214.* d *al. actionibus*] *orig.* d *Polyc. l. 2. tit. 31. Anſel. l. 7. c. 28.* e *Burch. l. 2. c. 22. in fin. Ivo par. 6. c. 64.* f *Polyc. ibid. Burch. l. 2. c. 21. Ivo par. 6. c. 41. Pann. l. 3. c. 48.*

1 ¶ Concilio Triburienſi.] *Hujus capitis in Conc. Tribur. c. 29. ſententia potiùs habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur convenire cum iis, quæ ſcribuntur lib. 1. Capitul. c. 88. de ordinatione ſervorum, verſ.* Et quandocunque.

C. III. PALEA.

[*Ex* Concilio Carthaginenſi 1 primo, *cap. 8.*]

MAgnus *a* Epiſcopus Aſtiagenſis dixit, quid dilectioni veſtræ videtur, procuratores, actores & executores, ſeu curatores pupillorum ſi debeant ordinari? Gratus Epiſcopus dixit: ſi poſt depoſita univerſa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, Cleri, ſi poſtulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo ſine conſideratione fuerint ordinati, Eccleſia infamatur 2. Univerſi dixerunt, rectè omnia ſtatuit ſanctitas tua, ideoque ita eſt, & noſtra iſta quoque ſententia.

1 ¶ Carthaginenſi] *In codicibus impreſſis citatur ex Moguntinenſi. Emendatum verò eſt ex Burchardo, Ivone, Decretal. in c. uni. de oblig. ad ratioc.*

2 ¶ Eccleſia infamatur.] *Sic emendatum eſt ex Concilio, & Decretal. & Burchardo, & Ivone. Anteà legebatur,* ab eccleſia infirmentur.

C. IV. *¶ Poſt donum libertatis famuli Eccleſiæ revocentur in Clerum.*

Item ex Concilio Toletano IX. *cap. 11.*

QUi *b* ex familiis *c* Eccleſiæ ſervituri devocantur in Clerum ab Epiſcopis ſuis, neceſſe eſt, ut libertatis percipiant donum: & ſi honeſtæ vitæ claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis. Quos verò flagitii ſordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua ſervitus conditionis religet in catenam.

Qui autem ordinandi à dominis ſuis libertatem conſequuntur, ab eorum patrocinio penitùs debent eſſe alieni, ut in nullo eorum obſequiis inveniantur obnoxii.

C. V. *¶ Ad Clericatum ſuſcipiuntur, qui nullo obſequio retento, à Dominis ſuis libertatem percipiunt.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c. 72. legitur.*

QUicunque *d* libertatem à dominis ſuis ita percipiunt, ut nullum ſibi in eis obſequium patronus retentet, iſti ſi ſine crimine *e* ſunt, ad Clericatûs ordinem liberi ſuſcipiantur, quia directâ manumiſſione abſoluti noſcuntur. Qui verò retento obſequio manumiſſi ſunt, pro eo, quòd adhuc patroni ſervitute tenentur obnoxii, nullatenus ſunt ad Eccleſiaſticum ordinem promovendi, ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex Clericis ſervi.

C. VI. PALEA.

[*Ex* Concilio Toletano I. *cap. 82.* f]

DE *g* ſervorum ordinatione, qui paſſim ad gradus Eccleſiaſticos promoventur *h*, placuit omnibus cum ſacris canonibus concordari debere: & ſtatutum eſt, ut nullus Epiſcoporum deinceps eos ad ſacros ordines promovere præſumat, niſi priùs à dominis propriis libertatem conſecuti fuerint. Et ſi quilibet ſervus dominum ſuum fugiens, aut *i* per literas, aut adhibitis teſtibus munere conductis vel corruptis, aut quâlibet calliditate, vel fraude ad gradus Eccleſiaſticos pervenerit, decretum eſt, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si verò avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipſe fi-

a *Ext. de oblig. ad ratioc. non ordin. cap. magnus. Burchard. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 37.* b *Ivo part. 6. c. 373.* c *al. famulis.* d *Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 25. Ivo p. 6. c. 126. Pann. lib. 3. cap. 46.* e *crimine capitali*] *orig.* f *Capit. l. 1. c. 88.* g *Ext. de ſerv. non ordin. c. 2. Burch. l. 2. c. 31. Ivo p. 6. c. 132. Pann. l. 3. c. 163.* h *indiſcretè promovebantur,*] *capitul.* i *aut latitans*] *capitul.*

lius ibidem educatus, & ad gradus Eccleſiaſticos promotus fuerit, & utrum ſervus ſit, ignotum *a* ſit, & poſteà veniens dominus illius legibus eum acquiſierit, ſancitum eſt, ut ſi dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu ſuo permaneat. ¶ Si verò eum catena ſervitutis à caſtris dominicis abſtrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta ſacros canones, vilis perſona manens Sacerdotii dignitate fungi non poteſt.

1 ¶ Toletano] *Sic etiam citatur apud Burchardum, & Ivonem. In Pannormia verò à verſic.* ſi quilibet ſervus. *citatur ex lib. 1. Capitularium, ubi integrum extat hoc caput, atque etiam caput poſt hoc ſecundum,* De rebus verò illorum.

C. VII. ¶ *Sine patroni conſenſu non ordinetur, qui patrocinio cujuslibet eſt obligatus.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id eſt, ex cap. Martini Epiſcopi Bracharenſis, c. 46.*]

SI *b* quis obligatus eſt tributo ſervili, vel aliquâ conditione, vel patrocinio cujuslibet domûs, non eſt ordinandus Clericus: niſi probatæ vitæ fuerit, & patroni conſenſus acceſſerit.

C. VIII. PALEA.

Ex Concilio Toletano 1, *cap. 2.*

DE *c* rebus verò illorum, vel peculiari *d*, qui à propriis dominis libertate donantur, ut ad gradus Eccleſiaſticos jure promoveantur, ſtatutum eſt, ut in poteſtate dominorum conſiſtat, quicquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an ſibi retinere *e* voluerint.

1 ¶ Toletano] *Hæc Palea in capitularibus habetur conjunctè cum Palea antecedente,* De ſervorum: *ſed apud Burchardum & Ivonem ex eodem Toletano ſeparatim referuntur.*

Cæterùm, ſi à Dominis ſuis libertatem conſecuti non fuerint, & ad Eccleſiaſticos ordines aliquo modo irrepſerint, Presbyter peculii amiſſione mulctetur, Diaconus verò aut vicarium pro ſe præſtabit, aut in ſervitutem revocabitur: cæteri verò gradus non poſſunt quenquam à nexu ſervitutis abſolvere.

C. IX. ¶ *Servus ſi latenter irrepſerit ad Sacerdotium, peculii amiſſione mulctetur.*

Unde Gelaſius *ſcribit Martino* f *& Juſto Epiſcopis.*

EX *g* antiquis regulis, & novellâ Synodali explanatione comprehenſum eſt, perſonas obnoxias ſervituti, cingulo cœleſtis militiæ non præcingi. Sed neſcio utrum ignorantiâ, an voluntate rapiamini, ita ut ex hac cauſa *h* nullus penè Epiſcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumſtrepit, ut ex hac parte nihil penitùs putetur conſtitutum. ¶ Actores *i* ſiquidem illuſtris viri filii noſtri Amandi graviter conqueruntur, homines ſuo juri debitos, alios jam Clericos, alios jam Diaconos ordinatos, cùm non ſolùm poſt modernum Concilium (quod tantorum collectione *k* Pontificum ſub omnium ſaluberrimæ proviſionis aſſenſu conſtat eſſe perfectum) hujuſmodi perſonæ ſuſcipi non deberent: verùm etiam, ſi qui fortè in divinæ cultu militiæ antè fuerint, ignorantiâ faciente, ſuſcepti; eliminati prorſus, & exuti religioſo privilegio, ad dominorum ſuorum poſſeſſiones juſtâ debuerint admonitione compelli. Et ideò, fratres chariſſimi, eos, quos ſupradicti viri actores in Clericatûs officio monſtraverint detineri, diſcuſſos, & obnoxios approbatos, cuſtodito legum tramite, ſine intermiſſione reſtituite: ita ut ſi quis jam ex his Presbyteris reperitur, in eodem gradu peculii ſui *a* amiſſione mulctatus maneat. Diaconus verò aut vicarium præſtet, aut ſi non habuerit, ipſe reddatur. Reliqua verò officia ſciant, neminem poſſe ab hac obnoxietate, ſi convincitur, vendicari, quatenus hoc ordine cuſtodito, nec dominorum jura, nec privilegia ullâ ratione turbentur.

C. X. ¶ *Servus, Clericus factus, ſervituti obnoxius maneat.*

Idem *Herculentio, Stephano, & Juſto Epiſcopis.*

FRequens *b* equidem, & aſſidua nos querela circumſtrepit de his Pontificibus, qui nec antiquas regulas, nec decreta noſtra noviter directa cogitantes, obnoxias poſſeſſionibus *c*, obligataſque perſonas, venientes ad Clericalis officii cingulum, non refutant. ¶ Nuper *d* enim actores illuſtris fœminæ Placidæ, petitorum oblatione conqueſti ſunt, Sabinum Marcellianenſis, ſive Cluſitanæ *e* urbis Antiſtitem, Antiochum ſervum juris patronæ ſuæ (abſentis dominæ occaſione captatâ) ad Presbyterii honorem uſque perduxiſſe, ejusque fratrem Leontium Clericalis officii privilegio decoràſſe. Et ideò, fratres chariſſimi, inter ſupradictos actores, & eos, qui extremæ conditionis repetuntur objectu, cognitionem vobis noſtrâ auctoritate deputamus, ut omni veritate diſcuſsâ, ſi reverà objectam ſibi maculam juſtæ refragationis non poterunt ratione diluere, Leontium Clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad ſequendam conditionis ſuæ neceſſitatem modis omnibus reddi jubeatis 1: Antiochum verò, quia propter Sacerdotium reconciliari *f* non poteſt, ſi in ſua Eccleſia, in hoc, in quo eſt, honore collocare deſiderat domina, non velut redditum ſibi habeat, ſed pro myſteriorum celebratione ſuſceptum.

1 ¶ Reddi jubeatis:] *In plerìſque vetuſtis exemplaribus Gratiani, Anſelmo, Ivone, & Polycarpo legitur,* redhibere: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Rufino, & Aprili Epiſcopis,*

QUis *g* aut leges Principum, aut Patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, niſi qui impunitum ſibi tantùm æſtimet tranſire commiſſum? Actores ſiquidem filiæ noſtræ illuſtris & magnificæ fœminæ Maximæ, petitorii nobis inſinuatione conqueſti ſunt, Sylveſtrum atque Candidum, originarios ſuos, contra conſtitutiones, quæ ſuprà dictæ ſunt, & contradictione præeunte à Lucerino Pontifice Diaconos ordinatos. Ideò, fratres chariſſimi, tantæ prævaricationis exceſſus noveritis ſagaciùs inquirendos, & ſi conſtiterit querelam veritate fulciri, continuò, qui contradictione præeunte non legitimè ſunt creati, à ſacris officiis repellantur.

C. XII. ¶ *Nec ad religioſæ vitæ propoſitum, nec ad Clericatûs officium ſervi ſine dominorum conſenſu admittantur.*

Idem *Epiſcopis per Lucaniam, &c. epiſt. 1. c. 16.*

GEneralis *h* etiam querelæ vitanda præſumptio eſt, quâ propemodùm cauſantur univerſi, paſſim ſervos & originarios dominorum jura, poſſeſſionumque 1 fugientes, ſub religioſæ converſationis obtentu, vel ad monaſteria ſeſe conferre, vel ad Eccleſiaſticum famulatum, conniventibus quippe Præſulibus, indifferenter admitti. Quæ modis omnibus eſt amovenda pernicies, ne per Chriſtiani nominis inſtitutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur diſciplina ſubverti: præcipuè

a *ignoraverit*] *capitul.* b *Ex Concil. Toletan. 1. cap. 10.* c *Burch. l. 2. c. 23. Ivo part. 6. c. 38.* d *al. peculio.* e *vendicare*] *capitul.* f *al. Martyrio.* g *Senſus in epiſt. ad Epiſcopos per Lucaniam, &c. c. 16. Polyc. l. 2. tit. 31. Anſel. lib. 7. c. 29.* h *al. culpa.* i *Ivo p. 6. c. 353. Pannorm. lib. 3. cap. 164.* k *al. collatione.*

a *al. ſui ſola.* b *Polyc. ibidem. Anſelm. l. 7. c. 30.* c *al. poſſeſſoribus.* d *Ivo p. 6. c. 354. Pann. l. 3. c. 165.* e *al. Cuſillinatis.* f *al. retolli.* g *ſupr. diſt. 10. cap. 11. Juſtin. novell. conſt. 123. circa fin. Deuſdedit p. 4. Ivo part. 6. c. 104. & part. 4. cap. 179. Pannorm. lib. 2. c. 150.* h *Polyc. l. 4. tit. 34. Anſelm. lib. 7. c. 196. Ivo part. 6. cap. 100.*

cùm

cùm nec ipſam miniſterii Clericalis hâc obligatione fuſcari conveniat dignitatem, cogaturque pro ſtatu militantium ſibi, conditioneque jurgari, aut videri (quod abſit) obnoxia. Quibus ſolicitâ competenter interdictione prohibitis, quiſquis *a* Epiſcopus, Prvsbyter, aut Diaconus, vel eorum, qui monaſteriis præeſſe noſcuntur, hujuſmodi perſonas apud ſe tenentes, non reſtituendas patronis, aut deinceps vel Eccleſiaſticæ ſervituti, vel religioſis congregationibus putaverint applicandas; niſi voluntate forſitan dominorum ſub Scripturæ *b* teſtimonio primitus abſolutas, vel legitimâ tranſactione conceſſas, periculum ſe proprii honoris non ambigant communionisque ſubituros, ſi ſuper hac re cujuſquam verax non querela pulſaverit. ¶ Magnis quippe ſtudiis, ſecundùm B. Apoſtolum *c*, præcavendum eſt, ne fides & diſciplina Domini blaſphemetur. *Idem.* 2. ¶ Nihil perire credimus Eccleſiaſticis utilitatibus, ſi, quæ ſunt aliena, reddantur.

1 ¶ Poſſeſſionumque] *Emendatum ſic eſt ex decreto Gelaſii, cùm anteà legeretur*, poſſeſſionemque. *Nam originarii non ſolum dominis, ſed fundis, ac poſſeſſionibus addicti erant l. quemadmodum. & l. originarios. lib. II. Cod. tit. de agricol. Ac propterea ſuprà in c.* frequens. *non eſt mutata vox*, poſſeſſionibus, *quamvis in plerìſque vetuſtis codicibus legatur*, poſſeſſoribus.

2 ¶ Idem] *Hæc non ſunt inventa apud Gelaſium, neque apud cæteros collectores habentur.*

2 pars. *Hoc tunc obſervandum eſt, cùm dominus & ſervus ejuſdem profeſſionis inveniuntur. Cæterùm ſi Judæus mancipium Chriſtianum emerit, Judicis vel Epiſcopi auctoritate, etiam eo invito, ad libertatem debet perduci.*

C. XIII. ¶ *Ad libertatem perducantur mancipia Chriſtiana à Judæis comparata.*

Unde Gregorius *Libertino Præfecto Siciliæ, l. 2. epiſt. 37. ſeu cap. 76.*

MAncipia *d* Chriſtiana, quæcunque Judæum comparâſſe patuerit, ad libertatem juxta legum præcepta ſine omni ambiguitate perducite, ne, quod abſit, Chriſtiana religio Judæis ſubdita polluatur.

C. XIV. ¶ *Officia publica Judæis non ſunt committenda.*

Item ex Concilio Toletano III. *c. 14.*

NUlla officia publica Judæis *e* injungantur, per quæ eis occaſio tribuatur, Chriſtianis pœnam inferre. Si qui verò Chriſtiani ab eis Judaiſmi ritu ſunt maculati, vel etiam circumciſi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Chriſtianam.

De his autem, qui in infidelitate empti, ad gratiam Baptiſmi venire deſiderant, quid fieri debeat, Gregorius Papa *ſcribit Fortunato Neapolitano Epiſcopo, lib. 5. epiſt. 31. ſeu c. 131.*

C. XV. ¶ *In libertatem vendicentur ſervi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

FRaternitatem *f* veſtram de his oportet eſſe ſolicitam. Et ſi de Judæorum ſervitio non ſolùm Judæus, ſed etiam quiſquam Paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Judæorum venundandi facultas ſit, ſed is, qui ad Chriſtianam converti fidem deſiderat, defenſione veſtrâ in libertatem modis omnibus vendicetur. ¶ Hi *g* verò, quos hujuſmodi oportet ſervos amittere, ne forſitan utilitates ſuas irrationabiliter æſtiment impediri, ſolicitâ vos hæc convenit conſideratione ſervare; ut ſi Paganos, quos mercimonii causâ de externis *h* finibus emerint, intra tres menſes, dum emptor, cui *a* venditi fuerint, non invenitur, fugere ad Eccleſiam fortè contigerit, & velle ſe fieri dixerint Chriſtianos, vel etiam extra Eccleſiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum ibi à Chriſtiano ſcilicet emptore percipiant. Si autem poſt præfinitos tres menſes quiſquam hujuſmodi ſervorum velle ſuum edixerit *b*, & fieri voluerit Chriſtianus, nec aliquis eum poſtmodùm emerit *c*, nec dominus qualibet occaſionis ſpecie audeat venundare, ſed ad libertatis proculdubiò præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, ſed ad ſerviendum ſibi dicitur *d* comparâſſe.

C. XVI. PALEA.

[Idem *Januario Caralitano Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 9.*]

SI *f* quilibet Judæorum ſervus ad venerabilia loca confugerit causâ fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium ſuſtinere: ſed ſive olim Chriſtianus, ſive nunc fuerit baptizatus, ſine ullo Chriſtianorum 1 pauperum damno, religioſo Eccleſiaſticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur.

1 ¶ Chriſtianorum] *Joannes Diaconus in vita S. Gregorii, lib. 4. num. 46. referens hanc epiſtolam, & Ivo par. 13. cap. 102. habent hanc vocem: quæ tamen abeſt à codicibus epiſtolarum S. Gregorii tam impreſſis, quàm manuſcriptis, qui ſunt collati.*

C. XVI. PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano XII. *cap. 9.*]

ET *g* ſi *h* Judæorum ſervi, nec dum adhuc converſi, ad Chriſti gratiam convolaverint, libertate donentur.

C. XVIII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Matiſconenſi I. *c. 16.*]

PRæſenti 1 Concilio *i*, Deo auctore, ſancimus, ut nullum Chriſtianum mancipium Judæo deinceps ſerviat; ſed datis pro quolibet bono mancipio duodecim ſolidis, ipſum mancipium quicunque Chriſtianus, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium licentiam habeat redimendi. Et ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, ſimiliter faciat: quia nefas eſt, quem Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, blaſphemum Chriſtianæ religionis in vinculis tenere. Quòd ſi acquieſcere his, quæ ſtatuimus, quicunque Judæis noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium *k* ipſum cum Chriſtianis ubicunque voluerit habitare.

1 ¶ Præſenti] *Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo & Ivone: in Concilio tamen ipſo paulò aliter habetur, & nonnulla deſunt.*

C. XIX. *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap. 10.*

3 ps SI *l* ſervus, abſente vel neſciente domino, Epiſcopo tamen ſciente, quòd ſervus ſit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus, ipſo in Clericatûs officio permanente, Epiſcopus eum domino duplici ſatisfactione compenſet. Si verò Epiſcopus eum ſervum neſcierit, qui teſtimonium perhibent, aut eum ſupplicaverint ordinari, ſimili redhibitioni teneantur obnoxii.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item Conſtitutio nova.

SI *m* ſervus, ſciente & non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipſo, quòd conſtitutus eſt, liber & ingenuus erit. Sed ſi ignorante domi-

a *Ivo part. 16. cap. 47.* b *al. ſcriptionis.* c *1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2.* d *C. ne Judæus Chriſtianum mancipium. §. nulla.* e *al. Judæos opus eſt agere.* f *Joan. Diac. lib. 4. num. 47.* g *Ivo p. 13. c. 106. Polyc. l. 7. tit. 4.* h *al. extraneis.*

a *Cui vendi debeant*] *orig.* b *al. dixerit.* c *emere*] *orig. Jo. Diac. l. 4. c. 46.* d *intelligitur*] *orig.* e *al. reſervâſſe.* f *Ivo p. 13. c. 102.* g *Burch. l. 4. c. 86. Ivo p. 1. c. 280.* h *Ut ſi*] *orig.* i *Burch. l. 4. c. 88. Ivo p. 1. c. 282.* k *al. mancipio ipſi.* l *Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Ivo part. 6. c. 125.* m *Juſtin. de ſanctis Epiſcopis. §. ſi ſervus. & in Authen. ſi ſervus. de Epiſc. & Cler.*

no, licet ei intra ſpatium unius anni, & ſervilem fortunam probare,& ſervum ſuum accipere. Verùm *a* etiamſi legitimo probato experimento Monachus efficiatur, evadit jugum ſervitutis. Debent enim per triennium, antequam Monachi efficiantur, in monaſterio permanere: poſteà verò ſi Monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Epiſcopalis *b* enim ordo liberat à fortuna ſervili, vel adſcriptitia, ſed non à curiali, ſive officiali: nam & poſt ordinationem durat. Sed & jus *c* patriæ poteſtatis ſolvit Epiſcopalis dignitas. Adſcriptitios *d* verò in ipſis poſſeſſionibus Clericos, etiam præter voluntatem dominorum,fieri permittimus: ita tamen, ut Clerici facti impoſitam ſibi agriculturam adimpleant.

¶ *Extat hoc caput ad verbum in epitomis Novellarum Conſtitutionum ab Irnerio deſcriptis, quæ poſt Codicem poni ſolent, itemque in Novella 123. c. 26. per Julianum anteceſſorem. Verba autem, quæ addita erant in titulo,* Leo Imperator omnibus Epiſcopis, *videntur illuc irrepſiſſe ex ſequenti titulo.*

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *omnibus Epiſcopis, epiſt. 1. c. 1.*

ADmittuntur *e* paſſim ad ordinem ſacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas ſuffragatur: & qui à domibus ſuis libertatem conſequi minimè potuerunt, ad faſtigium Sacerdotii (tanquam ſervilis vilitas hunc honorem jure capiat) provehuntur. *& ⁊.* Ab his itaque, fratres chariſſimi,omnes veſtræ provinciæ abſtineant Sacerdotes: & non tantùm ab his, ſed etiam *f* ab aliis originariis, vel qui alicui conditioni obligati ſunt, volumus temperari, niſi fortè eorum petitio, aut voluntas acceſſerit, qui aliquid ſibi in eos vendicant poteſtatis.

4 pars. *De ſervis monaſterii quæritur: An Eccleſiaſticis officiis poſſint aggregari, an non? Sed famuli Eccleſiarum non ſunt ordinandi, ſicut ſuprà dictum eſt, niſi à propriis Epiſcopis libertatem conſequantur. Porrò ſervus monaſterii libertatem conſequi non valet* 1, *non ergò ad Clericatum ſibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non poſſit, probatur auctoritate* octavæ Synodi, *in qua ſic ſtatutum legitur.*

1 ¶ Non valet,] *In primo Vaticano poſt hæc verba, ſequitur:* qui enim ſunt monaſterii, in nullius jus tranſire poſſunt. Unde nec Abbas poteſt dicere, hoc meum eſt: non ergò,&c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non eſt, quàm apud Iſidorum Hiſpalenſem in reg. Monach. c. de famil. vita.*

C. XXII. ¶ *Monaſterii ſervum Abbati vel Monacho non licet liberum facere.*

ABbati *g* vel Monacho monaſterii ſervum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non poteſt. Nam ſicut etiam ſeculi leges ſanxerunt,non poteſt poſſeſſio alienari, niſi à proprio domino.

Hâc auctoritate prohibentur ſervi adipiſci libertatem recedendi ab obſequiis monaſterii: ſed non prohibentur nanciſci libertatem promovendi ad ſacros ordines. Poteſt enim in ſacris ordinibus conſtitutus, monaſterii obſequiis perpetuò deſervire; ac ſi ſervus monaſterii & libertatem adipiſci & ſacris officiis aſſociari valet. Unde in alio capitulo præfatæ conſtitutionis hæc cauſa redditur: [Injuſtum 1 eſt enim, ut Monachis rurale opus facientibus, ſervi eorum otio torpeant, ac deliciis affluant.]

1 ¶ Injuſtum] *Infrà 17. quæſt. 4. c.* in venditionibus. *verſ. injuſtum. hoc ipſum citatur ex Concilio Agathenſi, ubi etiam extat, c. 56.*

a *Authen. de Monach. §. hinc autem.* b *Tit. de ſanctiſ. Epiſc. §. ſed & quidem.* c *Authent. epiſtolis. de Epiſc. & Cleric. eod. Authent. ſed epiſtolis. eod.* d *Auth. adſcriptitios. eod.* e *Anſel. l. 2. c. 25. Burch. l. 2. cap. 22. Ivo p. 6. c. 64.* f *& ab aliis, qui aut originali, aut alicui] orig.* g *Iſidorus Hiſpal. in reg. Monach. c. de fam. vita.*

5 pars. *Quòd autem ſervi Eccleſiarum (quo nomine etiam monaſterii ſervos ſignificari intelligimus) ad ſacræ religionis propoſitum debeant aſſumi, auctoritate* Gregorii *probatur, qui in generali Synodo reſidens* a *dixit.*

C. XXIII. ¶ *Si converſationis probatæ fuerit famulus Eccleſiæ, poteſt ordinari.*

MUltos *b* de *c* Eccleſiaſtica familia,ſeu ſeculari militia novimus ad omnipotentis Dei ſervitium feſtinare, ut ab humana ſervitute liberi, in divino ſervitio valeant familiariùs in monaſteriis converſari. Quos ſi paſſim dimittimus, omnibus fugiendi Eccleſiaſtici juris dominium occaſionem præbemus. Si verò feſtinantes ad omnipotentis Dei ſervitium incautè retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde neceſſe eſt, ut quiſquis ex juris Eccleſiaſtici ſervitute, vel ſecularis militiæ, ad Dei ſervitium converti deſiderat, probetur priùs in Laico habitu conſtitutus. Et ſi mores illius, atque converſatio, bono deſiderio illius teſtimonium ferunt, abſque ulla retractatione ſervire in monaſterio omnipotenti Deo permittatur; ut à ſervitio humano liber recedat, qui divino amore diſtrictiorem ſubire appetit ſervitutem. Si autem & in Monaſtico habitu, ſecundùm Patrum regulas irreprehenſibiliter fuerit converſatus, poſt præfixa ſacris canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Eccleſiaſticum officium provehatur: ſi tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in Teſtamento Veteri morte mulctantur.

Ecce,quomodo ſervi ad Clericatum aſſumi valeant, vel quomodo non admittantur. Liberti quoque non ſunt promovendi ad Clerum, niſi ab obſequiis ſui patroni fuerint abſoluti.

C. XXIV. ¶ *Abſque patroni aſſenſu liberti non promoveantur ad Clerum.*

Unde in Concilio Eliberitano, *cap. 80.*

PRohibendum eſt, ut liberti, quorum patroni in ſeculo fuerint, ad Clerum non provehantur.

DISTINCTIO LV.

ps C*Orpore verò vitiati ſimiliter à ſacris officiis prohibentur.*

C. I. ¶ *Qui de monaſterialibus diſciplinis ad Clericale munus accedit, & de Laicis, anteacta ejus vita examinetur.*

Unde Gelaſius Papa *Epiſcopis per Lucaniam & Brutios conſtitutis, epiſt. 1. c. 2. & 3. ſcribit, dicens:*

PRiſcis *d* igitur pro ſui reverentia manentibus conditis (quæ, ubi nulla vel rerum vel temporum perurget anguſtia, regulariter convenit cuſtodiri) eatenùs Eccleſiis 1, quæ vel cunctis ſunt privatæ miniſtris, vel ſufficientibus uſque adeò deſpoliatæ ſervitiis, ne plebibus ad ſe pertinentibus divina munera ſupplere non valeant, tam inſtituendi, quàm promovendi Clericalis obſequii, ſic ſpatia diſpenſanda concedimus, ut ſi quis monaſterialibus 2 diſciplinis eruditus ad Clericale munus accedit, etiam de Laicis anteacta ejus vita requiratur. ¶ Ne *e* ſit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adoleſcentia ſordidatus, vel corpore vitiatus, vel ſervilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publicâ pœnitentiâ notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione diſcuſſus.

1 ¶ Eatenus Eccleſiis,] *Reſtitutus eſt hic locus ex epiſtola Gelaſii, & Ivone.*

a *al. præſidens.* b *Ex decretis B. Gregorii in extremo 12. lib. regeſti, & aliqua ex parte l. 4. epiſt. 44. Joan. Diac. l. 2. c. 16. In Concil. Tribur. cap. 29. Anſelm. l. 7. c. 184. Polyc. l. 6. tit. 16.* c *al. ex.* d *Ivo p. 3. c. 142. & 143. Polyc. lib. 2. tit. 31. Anſel. l. 7. c. 47.* e *Ibid. c. 3. ⁊. diſt. 77. ſi quis.*

2 ¶ Mona-

2 ¶ Monaſterialibus] *Hic de induſtria videntur Gelaſii verba mutata, & in compendium redacta: integra autem referuntur* 3. *diſt.* 77. *c.* ſi quis. *& ibi legenda.*

C. II. ¶ *Annua ſuſpenſioni ſubjaceat, qui præter canonum formam aliquem ordinat.*

Item ex Concilio Arelatenſi III. *c.* 3.

NUllius pœnitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licèt hoc jam propè omnium canonum inſtituta contineant; tamen ne cuiquam Sacerdotum ſupplicantium (ſicut jam diximus) importunitas, vel ſuggeſtio iniqua ſubrepat; neceſſe fuit, ut nunc ſeveriorem regulam ſibi velint Domini Sacerdotes imponere. Et ideò, quicunque ab hac die contra ea, quæ ſuperiùs ſunt comprehenſa, Clericum ordinare præſumpſerit, ab ea die, quâ ei potuerit hoc approbari, anno integro Miſſas facere *a* non præſumat. Quam rem ſi quis obſervare noluerit &, contra conſtitutum fratrum faciens, Miſſas celebrare præſumpſerit, Eccleſiæ communione privetur 1, & ab omnium fratrum communione *b* noverit ſe alienum: quia dignum eſt, ut ſeveritatem Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſentiat, qui toties ſalubriter à ſanctis Patribus inſtituta obſervare contemnit.

1 ¶ Eccleſiæ communione privetur,] *Hæc verba non ſunt in Concilio, & videntur idem ſignificare, ac ſequentia: ſunt tamen in vetuſtis quoque Gratiani codicibus.*

C. III. ¶ *Non ordinentur pœnitentes, vel illiterati.*

Item Hilarius ex Concilio Romano *ab ipſo habito, c.* 3. [*paulò tamen aliter.*]

POEnitentes *c* vel inſcii literarum, aut aliqua membrorum damna perpeſſi, ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis autem talium conſecrator extiterit, factum ſuum ipſe diſſolvet.

Corpore autem vitiati intelliguntur non caſu, ſed propriâ voluntate abſciſſi.

C. IV. ¶ *Qui ſemetipſum abſciderit, non ordinetur.*

Unde in Canonibus Apoſtolorum, *c.* 22. *&* 23. *legitur.*

SI *d* quis abſcidit ſemetipſum, [id eſt *e*, ſi quis amputavit ſibi virilia] non fiat Clericus: quia ſui eſt homicida, & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cùm Clericus fuerit, abſciderit ſemetipſum, omninò damnetur, quia ſui eſt homicida.

C. V. ¶ *Non producantur ad Clerum, qui ſe-ipſos abſcindunt.*

Item ex Concilio Arelatenſi II. *c.* 7.

HI *f* qui ſe, carnali vitio repugnare neſcientes, abſcindunt, ad Clerum pervenire non poſſunt.

C. VI. ¶ *Non eſt ordinandus, qui partem digiti volens ſibi abſcidit.*

Item Innocentius *ſcribit Felici Nuceriano Epiſcopo, epiſt.* 4. *cap.* 1.

QUi *g* partem cujuslibet digiti ſibiipſi volens abſcidit, hunc ad Clerum canones non admittunt. Cui verò caſu aliquo contigit, dum aut operi ruſtico curam impendit, aut aliquid faciens ſe non ſpontè percuſſit, hos canones præcipiunt & Clericos fieri, & ſi in Clero fuerint reperti, non abjici. ¶ In illis enim voluntas eſt judicata *h*, quæ ſibi auſa fuit ferrum injicere 1; in iſtis verò caſus veniam meruit.

1 ¶ Injicere;] *In originali ſequitur*, quòd ſcilicet & alii id facere dubitari non poſſit, in iſtis, &c.

a *al. celebrare.* b *al. charitate.* c *Anſelm. lib.* 7. *cap.* 16. d *Ex priſca verſione.* e *iſta eſt gloſſa in veteri verſione. c.* 23. f *Si qui*] *orig.* g *In Concil. Tribur. cap.* 33. *Polyc. lib.* 2. *tit.* 31. *Burch. l.* 2. *c.* 14. *Ivo p.* 6. *c.* 58. *Anſelm. lib.* 7. *cap.* 35. *Pannor. l.* 4. *c.* 43. h *al. vindicata.*

Similiter verò intelligendum eſt de iis, qui per languorem à Medicis ſecantur, aut à Barbaris abſcinduntur, aut à dominis caſtrantur.

C. VII. ¶ *Qui per languorem à Medicis deſecatur, ad Clerum valet admitti.*

Unde in Nicæno Concilio, *cap.* 1. *legitur.*

SI *a* quis à Medicis propter languorem deſectus eſt, aut à Barbaris exciſus, hic in Clero permaneat. Si quis autem ſeipſum ſanus abſcidit, hunc & in Clero conſtitutum *b* abſtinere convenit, & deinceps 1 nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audentque ſemetipſos abſcindere, dictum ſit: ſic eos, quos aut Barbari, aut domini caſtraverunt, ſi inveniuntur aliàs *c* digniſſimi, tales ad Clerum ſuſcipiat regula.

1 ¶ Et deinceps] *His verbis nihil reſpondet in Græco vulgato codice: ſed optimè apud Balſamonem, quemadmodum & in Carthaginenſi* 6. *in Capitulis Nicænæ Synodi à Teilone & Theariſto verſis.*

C VIII. ¶ *Licitè ordinetur Epiſcopus, qui per hominum inſidias eunuchizatur.*

Item ex canonibus Apoſtolorum, *c.* 21.

EUnuchus, ſi per inſidias 1 hominum factus eſt, vel ſi in perſecutione, ejus ſunt amputata virilia, vel ſi ita natus eſt, & eſt dignus, fiat Epiſcopus 2.

1 ¶ Per inſidias] ἐξ ἐπηρείας, id eſt, ex inſultu, & injuria.

2 ¶ Epiſcopus.] *In Græcis exemplaribus non habetur vox iſta, & videtur ſubintelligi,* κληρικὸς.

C. IX. ¶ *Non excluduntur à Clero, qui à Medicis, vel Barbaris, vel à dominis ſuis caſtrantur.*

Item ex Martino *Bracharenſi Epiſcopo in Capitulis Synod. Græc. c.* 21.

SI *d* quis pro ægritudine naturalia à Medicis ſecta habuerit, ſimiliter & qui à Barbaris, aut dominis ſuis fuerint caſtrati, & moribus digni fuerint viſi, hos canon admittit ad Clericatûs officium promoveri. Si quis autem ſanus, non per diſciplinam religionis & abſtinentiæ, ſed per abſciſſionem plaſmati à Deo corporis, exiſtimans poſſe à ſe carnales concupiſcentias amputari, caſtraverit ſe; non eum admitti decernimus ad aliquod Clericatûs officium. Quòd ſi jam antè fuerit promotus ad Clerum, prohibitus à ſuo miniſterio deponatur.

C. X. ¶ *Non prohibetur à ſacris ordinibus, qui à Medicorum inciſione claudus efficitur.*

Item ex Concilio Ilerdenſi.

SI *e* quis in infirmitate poſitus Clericus, Medicorum inciſione claudus efficitur, promoveri ad ſacros ordines eum non denegamus.

C. XI ¶ *Non prohibetur à Clero, qui digitum ſibi caſu abſcidit.*

Item Stephanus *Roberto Metenſi Epiſcopo.*

LAtor *f* præſentium Flavius *g* ſcil. Clericus, ad ſanctam ſedem Apoſtolicam veniens, detulit à te nobis directam epiſtolam, quâ indagare ſtuduiſti, eum à Normannis nuperrimè captum, ſiniſtræ manûs digitum habere abſciſſum; ſciſcitans, ſi ob hoc ad Eccleſiaſticum ordinem valeat promoveri, an non. ¶ Quod & nos reperientes, quia ſolertia tua, magis ſuper hoc ſolicita, à ſede Apoſtolica doceri flagitat, normam juſtitiæ ſemper ſequi exoptans, ſtudium tuæ ſanctitatis meritò collaudamus, reverentiam tuam ſcire volentes, quoniam ſi ita eſt,

a *In Tribur. ibid. Anſel. l.* 7. *c.* 36. *Polyc. ibid.* b ἐξεταζόμενον. c ἄλλως ἄξιοι d *Ivo p.* 6. *c.* 374. *Pannorm. lib.* 3. *c.* 56. e *Concordat Triburienſe c.* 33. *Burch. l.* 2. *c.* 15. *Ivo p.* 6. *c.* 34. *Pannorm. lib.* 3. *c.* 42. f *Ivo p.* 6. *c.* 118. *Pannorm. l.* 3. *c.* 42. g *al. Flavianus.*

quòd à Normannis digitum ipſum habeat abſciſſum, ad promovendum (ſi aliàs dignus fuerit) nil ei nocebit: eò quòd quid de his, qui à dominis, vel Medicis, ſive à Paganis non ſponte tale quid patiuntur, ſacri cenſeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

C. XII. ¶ *Tempore ſinceritatis dignitas accepta ſequente debilitate non amittitur.*

Item Gelaſius Papa *Palladio Epiſcopo.*

PRæcepta *a* canonum, quibus Eccleſiaſtica regitur diſciplina, ſicut ad Sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & ſi quis in *b* eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt, quod tempore ſuæ ſinceritatis accepit. ¶ Stephanus ſiquidem Presbyter petitorio nobis deflevit oblato, quod habetur 1 in ſubditis, olim ſibi ante annos plurimos collatam Presbyterii dignitatem, quam reverà immaculati corporis judicio *c* ſuſcepiſſet; ſed nuper propter provinciæ vaſtitatem (quam Thuſciæ præ omnibus, Barbarorum feritas diverſa ſectantium, & ambiguitas invexit animorum) dum imminentes gladios evadere fugæ præſidio niteretur, acutis ſudibus occurrentia ſibi ſepta tranſiliens, inferiores partes corporis inſeruiſſe ſuggeſſit, quæ vix adhibitâ curatione biennio potuiſſent abſtergi *d*. Et ideò, frater chariſſime, ſupradicto locum ſuum, dignitatemque reſtitue, quatenus ſacroſancta myſteria, ſicut conſuevit, exerceat. Neque enim convenit ob hoc auferri antè ſuſceptum ordinem, in quo poſtmodùm in invaletudinem corporis caſu probatur faciente collapſus.

1 ¶ Quod habetur] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc eſt uſitata forma in epiſtolis Romanorum Pontificum, ubi propria verba petitionum ſubjungunt. Anteà legebatur:* quod haberet.

2 pars. *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum eſt. Qui enim oculum caſu amiſerit, licèt deſit voluntas, tamen Sacerdotium adipiſci non poteſt.*

C. XIII. ¶ *Non ſunt præſtanda jura Sacerdotii, cui oculus erutus eſt.*

Unde Gelaſius *e ſcribit Rufino Epiſcopo.*

SI *f* Evangelica admonitio iracundiam nec uſque ad verbum furentem proſilire permittit, ne ſi Racha fratri ſuo quis dixerit, reus ſit gehennæ ignis: quali putamus pœnâ plectendum eſſe, qui non ſolùm pugno impiè percuſſit hominem in Levitici officii miniſterio ſervientem; ſed quaſi non ſufficeret ad cædem manus, ita (inſtigante ſe Diabolo) raptus eſt ad iracundiam, ut fuſte non ſolùm percuteret, ſed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis hujuſmodi exceſſus graviori eſſet pœnâ plectendus, bene tamen fraternitas tua fecit, ab officio eum Presbyterii removere. Hoc tamen ſolicitudinis tuæ ſit, ut locum ei pœnitentiæ conſtituas, & in aliquo eum monaſterio retrudas, Laicâ tantummodò ſibi communione conceſsâ. In loco autem illius alium te neceſſe eſt ordinare Presbyterum. Nam *g* illi, cui erutus eſt oculus, non poſſunt ſecundùm canones Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodeſt, quòd oculum invitus amiſit, cùm nec volens quiſquam oculum amiſiſſe credendus eſt; nec ſacratiſſimos canones aliquem caſum in amiſſione oculi, qui ad Sacerdotium adipiſcendum non impediret, ſuis excepiſſe regulis invenimus: ſed hoc tantummodò ad prohibitionem ſuffeciſſe videmus Patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii officium adipiſci non poſſit. Sed nec illi ullatenus, quaſi in compenſationem injuriæ, ſacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam Sacerdotem proprium potuit iracundiam provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & iſte provectûs ſui perderet facultatem.

a *Anſ. l. 7. c. 39 Ivo p. 6. c. 197. Pann. l. 3. cap. 55. Polyc. lib. 2. tit. 31.* b *in eo actu.] Ivo.* c *al. indicio.* d *al. abſtringi.* e *al. Pelagius.* f *Polyc. ib. Anſ. lib. 11. cap. 69. Matth. 5.* g *Ivo par. 7. c. 11.*

DISTINCTIO LVI.

1 ps PResbyterorum etiam filii ad ſacra officia non ſunt admittendi.

C. I. ¶ *Filii Presbyterorum à ſacris prohibentur officiis.*

Unde Urbanus Papa II. *ait* a.

PResbyterorum *b* filios à ſacris altaris miniſteriis removemus; niſi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis *c* religioſè probati, fuerint converſati.

2 pars. *Sed hoc intelligendum eſt de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint. Verùm ſi morum honeſtas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam ſummi Sacerdotes fieri poſſunt.*

C. II. PALEA.

[*Unde* Damaſus Papa *ſcribit* d.]

OSius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Jucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de civitate Hieroſolyma. Silverius Papa filius Silverii *e* Epiſcopi Romæ. Deuſdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero fuit. Item Gelaſius, natione Afer, ex patre Epiſcopo Valerio natus eſt. Item Agapitus, natione Romanus, ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur *f*, qui de Sacerdotibus nati Apoſtolicæ ſedi præfuerunt.

¶ *In nullo vetuſto Gratiani codice adſcribitur hic nomen Palea. In decimo Vaticano, & aliis quibuſdam habetur conjunctè cum verbis ſuperioribus Gratiani, à verſic.* Felix enim tertius, *uſque ad finem. In alio autem ſatis etiam emendato iſta eadem cohærent cum ſuperioribus: ſed poſt illa verba,* ex patre Gordiano Presbytero originem duxit, *ſequitur,* unde Damaſus Papa ſcribit: Deuſdedit Papa filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius Papa filius Jucundi Presbyteri, Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Faſciolæ, Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Epiſcopi de civitate Hieroſolyma, Silverius Papa filius Hormiſdæ Epiſcopi Romæ. Complures etiam, &c. *Nec verò magnopere mirandum eſt, hæc omnia ex Damaſo citari, qui vixit antè iſtos, qui hìc enumerantur. Liber enim, qui Pontificalis dicitur, ubi hæc ſcripta ſuis locis leguntur, à Damaſo cœptus eſt ſcribi: ideoq́; licèt ab aliis multa deinde ſint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem ferè iſta refert ex Geſtis Romanorum Pontificum. Omninò partem aliquam hujus capitis, ſaltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipſo Gratiano ſcriptam eſſe, conſtat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo hujus diſtinctionis. Auctor verò Paleæ, dum unum per ſe caput conficere voluit, ordinem perturbavit, præſertim in repetitione Felicis III. & illud de Oſio temerè adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.*

C. III. ¶ *Vitia parentum filiis non imputantur.*

Hinc Auguſtinus *ait lib. de bono conjug. c. 16.*

UNdecunque *g* homines naſcantur, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti

a *In Concilio Claramontenſi, cap. 25. & Melphienſi, & in Concilio Innoc. II. cap. 19. Sententia eſt in Conc. Lateran. ſub Alex. III. par. 19. c. 2.* b *Ex decretis Greg. VII. & Urbani II.* c *al. canonicis] al. canonicis regularibus. Anſ. l. 6. c. 150. Ivo p. 6. c. 410. Pann. lib. 3. c. 51.* d *In Pontificali.* e *al. Hormiſdæ.* f *Ivo in prologo. Pannorm. in prologo, c. 30. & l. 3. c. 52.* g *Sent. 4. diſt. 33. q. 4. ſicut. §. undecunque. in fin. Ivo in prologo. & p. 6. c. 415. Pannor. in prolog. c. 29.*

& ſalvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura eſt; & eo malè utentibus malè erit, non ipſum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum, nulla eſt defenſio adulterii *a*; ſic mali filii conjugatorum, nullum eſt crimen nuptiarum.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Chryſoſtomus *homiliâ tertiâ in Matthæum* b.

NUnquam *c* de vitiis erubeſcamus parentum, ſed unum illud quæramus 1, & amplectamur, virtutem videlicet. Hujuſmodi enim, etiamſi alienigenam quis habeat matrem, etiamſi fornicatione pollutam; vel quolibet ejuſmodi dedecore ſordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate fuſcabitur, aut crimine polluetur. Quòd ſi fornicatorem ipſum ad meliora converſum nequaquam prior vita commaculat, multò magis ex meretrice natus & adulterâ, ſi propriâ virtute decoretur, parentum ſuorum non dedecoratur opprobriis. *Item infrà.* ¶ Non eſt omninò, nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde verè aut obſcurus aut clarus eſt: imò etiam (ſi quiddam 2 à communi opinione abhorrens dicendum eſt) neſcio, quomodo ille magis reſplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorſus alienis, ipſe tamen fuerit de virtute mirabilis.

1 ¶ Quæramus,] *In verſione, quæ nunc vulgata eſt, legitur,* atque omnibus ſtudiis aſſequamur, nobilitari propriarum honore virtutum. *Græcè integer locus ita habet:* παιδεύωμ. καὶ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ᾽ ἓν μόνον ἐπιζητεῖν τὴν ἀρετήν.

2 Si quiddam à communi] *Sic eſt emendatum ex Græco:* εἰ δὲ χρή τι παράδοξον εἰπεῖν. *Anteà legebatur, quemadmodum ferè & in vulgata verſione, & apud Ivonem,* ut conſideratiùs aliquid dicamus, aut expreſſiùs.

C. V. ¶ *Non parentum, ſed propria culpa quemque condemnat.*

Item Hieronymus *in epiſtola ad Pammachium, contra errores Joannis Hieroſolymitani.*

NAſci *d* de adulterio, non eſt ejus culpa, qui naſcitur, ſed illius, qui generat. Quomodo in ſeminibus non peccat terra, quæ fovet; non ſemen, quod in ſulcis jacitur: non humor & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; ſed, verbi gratiâ, fur & latro, qui fraude & vi eripit ſemina: Sic in generatione hominum recipit terra, id eſt, vulva, quod ſuum eſt, receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra diſtinguit; & inter illas ſecretas ventris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idemque eſt corporis Creator & animæ. Noli *e* deſpicere bonitatem figuli tui, qui te plaſmavit, & fecit ut voluit. Ipſe eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, qui *f* in utero virginis ædificavit ſibi domum. Jephte *g* inter viros ſanctos Apoſtoli voce numeratus, meretricis eſt filius. Sed audi, Eſau de Rebecca & Iſaac genitus, hiſpidus tam mente, quàm corpore, quaſi bonum triticum in lolium, avenaſque degenerat: quia non in ſeminibus, ſed in voluntate naſcentis cauſa vitiorum eſt atque virtutum.

C. VI. ¶ *Iniquitates parentum filiis obeſſe non poſſunt.*

Item Auguſtinus *contra Fauſtum, lib. 22. c. 64.*

SPonſus *h* ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, ſuis congruens invitatis, naſci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo diſcant fideles, parentum ſuorum iniquitates ſibi obeſſe non poſſe.

a *al. adulteriorum.*] *orig.* b *ad illa verba, Judas autem genuit, &c.* c *Sent. ibidem. Ivo p. 6. cap. 414.* d *Ivo p. 6. c. 414.* e *Eccleſ. 33.* f *1. Cor. 1.* g *Jud. 11.* h *Matth. 22.*

¶ *Apud B. Auguſtinum l. 22. contra Fauſtum, c. 64. ſic legitur.* Fideles enim ejus venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipſius diſcere debuerunt, parentum ſuorum iniquitates ſibi obeſſe non poſſe. Proinde ſponſus ille ſuis congruens invitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam naſci voluit de bonis & malis. *Et ex his compoſitum eſt hoc caput.*

C. VII. ¶ *Non aliena culpa, ſed propria aliquem ab eo, quo fungitur, dejicit gradu.*

Item Gregorius *ad Columbum Epiſcopum Numidiæ, lib. 10. epiſt. 8.*

SAtis perverſum, & contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, ut fruſtrà pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem ſua culpa, vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non dejicit.

C. VIII. ¶ *Ex adulterinis nati conjunctionibus à Sacerdotio non prohibentur.*

Item Hieronymus.

DOminus *a* noſter Jeſus Chriſtus voluit, non ſolùm de alienigenis, ſed etiam de adulterinis commiſtionibus naſci: nobis magnam fiduciam præſtans, ut qualicunque modo naſcamur, dum tamen ejus veſtigia imitemur, ab ipſius corpore non ſeparemur, cujus per fidem membra effecti ſumus. Et ſicut ille verus eſt Pontifex, ex adulterinis natus conjunctionibus; ita qualicunque ordine natus ſit aliquis, tantùm *b* ut perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, ſitque literatus, & vir unius uxoris, nequaquam à Sacerdotio repellitur. Judas *c* enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru ſuâ, & ex illo concubitu nati ſunt Phares & Zaram: inde poſteà Salmon, qui fuit dux in deſerto: inde Obeth 1: inde quoque Booz *d*: inde poſteà Iſai, qui fuit pater David. Ex illa ergò progenie origo ducitur Chriſti, qui verus Sacerdos eſt: ideoque ſi filii ejus ſumus, quæ ipſe fecit, nos imitari debemus.

1 ¶ Inde Obeth] *In primo capite Evangelii S. Matthæi, Booz dicitur genuiſſe Obeth.*

C. IX. ¶ *A populo Dei non ſeparat aliquem materna conditio, ſed propria culpa.*

Item Auguſtinus *de unico Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 1. c. 15.*

ISmaël *e*, ut ſepararetur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia; nec profuit poteſtas uxoris, cujus magis filius erat, quia per ipſius jura conjugalia, & in ancilla ſeminatus erat, & ex ancilla ſuſceptus.

3 pars. *Contrà* Bonifacius *Martyr ſcribens Echeldobaldo Regi Anglorum.*

C. X. ¶ *Vitia parentum etiam ad poſteros transferuntur.*

SI *f* gens Anglorum (ſicut per iſtas provincias divulgatum eſt, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipſis Paganis improperatum eſt) ſpretis legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad inſtar Sodomiticæ gentis, fœdam vitam duxerit; de tali commiſtione meretricum æſtimandum eſt degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum univerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & noviſſime nec in bello ſeculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam; ſicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit, quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt, donec judex *g* omnipotens talium criminum ultrices

a *Anſelm. lib. 6. cap. 149. Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 31.* b *al. tamen.* c *Gen. 38.* d *Ruth. 4.* e *Ivo p. 8. cap. 61. Pann. lib. 6. cap. 47.* f *Ivo p. 8. c. 224.* g *al. vindex.*

pœnas per ignorantes 1 legem Dei, id eſt *a* per Saracenos venire, & ſævire permiſit.

1 ¶ Per ignorantes] *In epiſtola B. Bonifacii Martyris, (quæ unà cum multis aliis extat manuſcripta in codice ſæpè memorato Bibliothecæ Dominicanæ) legitur:* per ignorantiam legis Dei & per Saracenos, &c. *cum qua lectione concordant aliquot vetuſtâ Gratiani exemplaria, & ferè etiam Ivo.*

C. XI. ¶ *Si religioſi inventi fuerint filii Sacerdotum, ordinentur.*

Unde Urbanus *in fine ſuperioris capitis diſtinguendo ſubjunxit.*

¶ *Rubrica hujus capitis abeſt ab aliquot vetuſtis (neque enim eſt ulla capitis diſtinctio) & præponitur ſequenti capiti,* Apoſtolica.

NIſi *b* aut in Cœnobiis, aut in Canoniis *c* religioſè probati fuerint converſari.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Alexander II.

APoſtolicâ *d* auctoritate præcipimus vobis, ut ſi eum, qui ab Eccleſia electus eſt, altero digniorem eſſe, canonicamque ejus electionem probaveritis, fulti noſtrâ auctoritate, conſecretis. Nam pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, ſi cæteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus, ſed ſuffragantibus meritis connivendo eum recipimus.

Hoc autem, quod de filiis Sacerdotum dicitur, ex diſpenſatione Eccleſiæ introductum videtur: & quod ex diſpenſatione introducitur, ad conſequentiam regula trahi non poterit.

C. XIII. ¶ *Filii Sacerdotum non prohibentur ab Epiſcopatu, ſi cæteræ virtutes in eis inveniantur.*

Unde Urbanus Papa II. *ſcribit Bartholomæo Turon. Archiepiſcopo.*

COenomanenſem *e* electum, pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, ſi cæteræ virtutes in eum conveniunt, non rejicimus, ſed ſuffragantibus meritis patienter ſuſcipimus: non tamen, ut hoc pro regula in poſterum aſſumatur, ſed ad tempus Eccleſiæ periculo conſulitur.

Cùm ergò ex Sacerdotibus nati, in ſummos Pontifices ſuprà f *legantur eſſe promoti, non ſunt intelligendi de fornicatione, ſed de legitimis conjugiis nati: quæ Sacerdotibus* 1 *ante prohibitionem ubique licita erant, & in Orientali Eccleſia uſque hodie eis licere probatur.*

Quòd autem vitium originis ſemini imputari negatur, videtur eſſe contrarium illi ſententiæ, g [Adulterorum filii abominatio ſunt Domino.] *Sed ſicut ſuprà dictum eſt de Presbyterorum filiis, ita & hoc de filiis adulterorum intelligendum videtur; ut illi dicantur eſſe abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hæreditariâ ſucceſſione deſcendunt. Similiter & illud* Urbani *intelligendum eſt, quod ipſe ſcribit Petronio Legionenſi Epiſcopo.*

1 ¶ Sacerdotibus ante] *Hic oſtendit apertè Gratianus, ſe in ea fuiſſe opinione, aliquando in Latina Eccleſia Presbyteris etiam licuiſſe uti conjugio, quod in Eccleſia Græcorum & olim & nunc permiſſum eſt. Id verò minimè ita eſſe, ſuperiùs initio diſt. 31. eſt annotatum. De illis verò, quos anteà narravit, creatos fuiſſe ſummos Pontifices, dicendum eſt, eos, antequam Patres ipſorum ullo ſacro ordine eſſent decorati, fuiſſe generatos.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

QUia *h* ſimpliciter ad ſedem Apoſtolicam veniens humiliter peccatum confeſſus eſt, quod Pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet, quòd ex matre non legitima procreatus ſis, quam vivente propriâ uxore pater tuus cognoviſſe dignoſcitur *i*: Nos Apoſtolicæ manſuetudinis gratiâ admonente, à cæteris, quæ Sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui profeſſione, quàm fratrum teſtimonio, qui tecum ſunt, immunem te agnoſcentes, & vitam tuam religioſam audientes, ab hujus te peccati vinculo abſolutum, in ſuſcepto Sacerdotali officio confirmamus.

a *al. etiam.* b *Suprà eâd. cap. Presbyterorum.* c *al. canonicis.* d *Anſel. lib. 6. cap. 29.* e *Anſel. lib. 6. cap. 29. Pann. lib. 3. c. 53.* f *ſup. eâd. c. Oſius.* g *Sap. 3. ſed paulò aliter.* h *Pann. l. 3. c. 54.* i *al. dicitur.*

DISTINCTIO LVII.

ITem, *qui in ægritudine conſtitutus baptizatur, Presbyter ordinari non debet.*

¶ *Non ordinetur Presbyter, qui in ægritudine conſtitutus baptizatur.*

Unde in Neocæſarienſi Concilio, *c. 12. legitur.*

SI *a* quis in ægritudine conſtitutus fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt: niſi fortè poſteà ipſius ſtudium & fides probabilis fuerit, aut *b* hominum raritas exegerit.

¶ *Quod canon hic ſtatuit, videtur multò antè in Romana Eccleſia obſervatum, quemadmodum ex epiſtola Cornelii Papæ de Novatiano patet, cujus verba, tralata ab Euſebio Hiſtoriæ Eccleſ. lib. 6. c. 35. iſtuc ſpectantia, hæc ſunt:* Qui quidem, ubi Exorciſtarum præſidio, ſpiritu illo malo eſſet liberatus, & poſt in tam gravem morbum, ut jam fermè mori putaretur, incidiſſet, in lecto, in quo decumbebat, aquâ circumfuſus baptiſmum accepit. *& paulò poſt, cùm de ipſius ordinatione agit, adjungit:* Qui quidem Epiſcopus, non ſolùm ab univerſo Clero, ſed etiam à multis Laicis vetitus; quoniam minimè licebat quenquam in lecto propter morbum baptizatum, ſicut huic contigerat, in Clerum aſſumi; magnoperè poſtulabat, ſibi poteſtatem dari, huic ſoli manus in ſortem Presbyterii imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

ITem *ex Monachali habitu nullus aſſumitur ad Eccleſiaſticum officium, niſi fuerit oblatus voluntate proprii Abbatis.*

C. I. ¶ *Monachus non ordinetur Clericus, niſi voluntate Abbatis Epiſcopo fuerit oblatus.*

Unde c Gregorius *ſcribit Mariano Epiſcopo Ravennati, lib. 7. epiſt. 18.*

NUllus ad Eccleſiaſticum officium ex monaſterio producatur Monachus; niſi quem Abbas loci admonitus propriâ voluntate obtulerit Epiſcopo.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *c. 13.* d

SI quis de alterius monaſterio repertum 1, vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in ſuo monaſterio majorem monaſterii conſtituere 2; Epiſcopus, qui hoc fecerit, à cæterorum communione ſejunctus, ſuæ tantùm plebis communione contentus ſit, & ille neque Clericus 3, neque Præpoſitus perſeveret.

1 ¶ Repertum,] *Græcè legitur:* ἐάν τις ἀπ' ἀλλοτρίε μοναςηρίε ὑποδέξηται τινὰ, *id eſt,* ſi quis ab alieno monaſterio receperit aliquem.

2 ¶ Conſtituere;] *Anteà ſequebatur,* ſine licentia Abbatis & Monachorum: *quæ verba ſunt expuncta; quia abſunt à Concilio Carthagin. & Africano, & pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus.*

3 ¶ Clericus,] *Sequebatur,* neque Canonicus, *quæ ob eaſdem cauſas ſunt ſublata.*

DISTINCTIO LIX.

ITem, *qui Eccleſiaſticis diſciplinis imbuti, & temporum approbatione diſcuſſi non ſunt, ad ſummum Sacerdotium non aſpirent.*

a *Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. l. 4, cap. 43. Ivo p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101.* b *al. &.* c *paulò aliter.* d *& in Afric. c. 47.*

C. I. ¶ *Non aſpiret ad ſummum Sacerdotium, qui Eccleſiaſticis diſciplinis non eſt imbutus.*

Unde ait Zozimus Papa *ad Iſichium Salonitanum Epiſcopum, epiſt. 1.*

QUi *a* Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non eſt, & temporum *b* approbatione divinis ſtipendiis eruditus, nequaquam ad ſummum Eccleſiæ Sacerdotium aſpirare præſumat: & non ſolùm in eo ambitio inefficax habeatur; verum etiam in ordinatores ejus, ut *c* careant eo ordine, quem ſine ordine contra præcepta Patrum crediderant præſumendum.

C. II. ¶ *Ad Sacerdotale officium nullus, niſi per ſingulos gradus probatus, accedat.*

Idem 1 *eâdem epiſtolâ.*

SI *d* officia ſecularia principem locum non veſtibulum actionis ingreſſis, ſed per ſingulos *e* gradus examinatis temporibus deferunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœleſti militia, quæ propenſiùs ponderanda eſt, & ſicut aurum, repetitis ignibus exploranda, ſtatim dux eſſe deſideret, cùm tyro antè non fuerit, & priùs velit docere, quàm diſcere? Aſſueſcat in Domini caſtris, in Lectorum primitùs gradu divini rudimenta ſervitii: nec illi vile ſit Exorciſtam, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc ſaltu; ſed ſtatutis majorum ordinatione temporibus. Jam verò ad Presbyterii faſtigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis ſtipendia anteacta teſtentur. Jure inde ſummi Pontificis locum ſperare debebit. Facit hoc nimia remiſſio Conſacerdotum noſtrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid ſibi dignitatis acquiri. Hinc paſſim numeroſa popularitas, etiam his locis, ubi ſolitudo eſt, talium reperitur, dum *f* parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præſtare non poſſunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet diſtricti ſemper eſſe judicii. Rarum eſt enim omne, quod magnum eſt.

1 ¶ Idem] *Caput hoc anteà tribuebatur Urbano. Emendata eſt inſcriptio ex pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus: habetur enim in eadem epiſtola.*

C. III. ¶ *Cujuslibet meriti Laicus ad ſummum non aſpiret Sacerdotium.*

Item Gregorius *lib. 1. reg. epiſt. 114.*

HOc *g* ad nos perveniſſe non diſſimili dignum deteſtatione complectimur, quòd quidam deſiderio honoris inflati, defunctis Epiſcopis tonſurantur, & fiunt repentè ex Laicis Sacerdotes, atque inverecundè religioſi propoſiti *h* ducatum accipiunt, qui nec eſſe adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quod iſti ſubjectis præſtituri ſunt, qui antequam diſcipulatûs limen attingant, tenere magiſterii locum non formidant? Qua de re neceſſe eſt, ut quamvis inculpati quiſque ſit meriti, antè tamen per diſtinctos ordines Eccleſiaſticis exerceatur officiis.

C. IV. ¶ *Non aſpiret ad ſummum Sacerdotium qui Eccleſiaſticis diſciplinis non eſt imbutus.*

Item Cœleſtinus *Epiſcopis Galliarum, epiſt. 2. c. 3.*

ORdinatos *i* verò quoſdam, fratres chariſſimi, Epiſcopos, qui nullis Eccleſiaſticis ordinibus ad tantæ dignitatis faſtigium fuerint inſtituti, contra Patrum decreta, hujus uſurpatione, qui ſe hoc recognoſcit feciſſe, didicimus, cùm ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cautum eſt, debeat perveniri, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim antè eſſe diſcipulus, quiſquis doctor eſſe deſiderat, ut poſſit docere, quod didicit: omnis vitæ inſtitutio hâc, ad id quò tendit, ſe ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor non poteſt eſſe literarum. Qui non per ſingula ſtipendia creverit, ad meritum ordinem ſtipendii non poteſt pervenire. Solum Sacerdotium inter iſta, rogo, vilius eſt, quod faciliùs tribuitur, cùm difficiliùs impleatur.

a *Anſelm. l. 6. cap. 28. Ivo part. 5. cap. 102. ſuprà diſt. 36.* b *temporis*] *orig.* c *al. ordinatores ejus careant.* d *Anſelm. l. 6. c. 28.* e *al. plurimos*] *orig.* f *al. dum per parochias.* g *Anſelm. lib. 6. cap. 32. Polyc. lib. 2. tit. 2.* h *al. prapoſiti.* i *Burchard. lib. 1. cap. 18. Ivo p. 5. c. 72.*

DISTINCTIO LX.

E*Cce oſtenſum ex parte eſt, qui poſſint ad Sacerdotii ordinem promoveri, & qui non. Nunc autem conſiderandum eſt, ex quibus ordinibus in Archipresbyterum, vel Præpoſitum, vel Epiſcopum, vel Archiepiſcopum ſint eligendi.*

C. I. ¶ *Archipresbyter, vel Diaconus, aut Archidiaconus non niſi Diaconus, aut Presbyter ordinetur.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio Urbani Papæ, *celebrato Alverniæ.*

NUllus Epiſcopus in Eccleſia ſua, niſi Diaconus ſit, Archidiaconum inſtituere; nec Archipresbyterum, aut Decanum, niſi Presbyteri ſint, ordinare præſumat. Quod, ut diſtrictiùs teneatur, Apoſtolicâ auctoritate prohibemus & interdicimus.

¶ *In capitibus manuſcriptis Concilii Claramontenſis habiti ab Urbano II. (quæ non ſunt decreta ipſius Concilii, ſed ſumma quædam ipſorum) in tertio hæc leguntur, quæ ad præſentem canonem faciunt:* ut nullus fiat Decanus in Eccleſia, niſi Presbyter; nullus Archidiaconus, niſi Levita.

C. II. ¶ *Nullus in Præpoſitum, vel Archipresbyterum, niſi Presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus ordinetur.*

Item Calixtus Papa.

NUllus in Præpoſitum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, niſi Presbyter; nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica & caput emendata ſunt ex manuſcriptis codicibus.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius ſecundus *in Concilio Romano, cap. 10.*

INnovamus *a* autem, & præcipimus, ut nullus in Archidiaconum, vel Decanum, niſi Diaconus, vel Presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, vel Decani, vel Præpoſiti, qui infra ordines prænominatos exiſtunt, ſi inobedientes ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priventur. Prohibemus autem, ne adoleſcentibus, vel infra ſacros ordines conſtitutis, ſed qui prudentiâ & merito vitæ clareſcunt, prædicti concedantur honores.

Horum unum propter procacitatem quorundam ſtatutum eſt, qui nomen Præpoſituræ adepti, officium contemnunt, nolentes fieri Sacerdotes: alias enim inane eſſet, cùm etiam in Epiſcopum eligi poſſint in Subdiaconatu conſtituti, juxta illud Urbani 1 Papæ.

1 ¶ Urbani] *In c. à multis. extrà de ætate & qualit. tanquam decretum Urbani primi citatur. Apud Ivonem verò, & in Pannormia, ex Synodo Beneventana, quæ tempore Victoris tertii, cui Urbanus ſecundus ſucceſſit, habita fuit. Nam Urbanus primus centum plùs minùs annis Nicænam Synodum anteceſſit.*

C. IV. ¶ *Non eligatur in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus.*

NUllus *b* in Epiſcopum eligatur, niſi in ſacris ordinibus religioſe vivens fuerit inventus. Sacros autem

a *Concordat Eugenius II. in Concil. Rhemenſi, cap. 6. Pann. l. 8. c. 140.* b *Ivo p. 5. c. 72. Pann. l. 3. c. 5.*

ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum. Hos ſiquidem ſolos *a* primitiva legitur habuiſſe Eccleſia: Subdiaconos verò, quia & ipſi altaribus miniſtrant, opportunitate exigente concedimus, ſi tamen ſpectatæ ſint religionis & ſcientiæ. Quod ipſum non ſine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia *b* 1 fieri permittimus.

Alterum verò, ut in Epiſcopum, vel Archiepiſcopum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis ſtatutum eſt.

1 ¶ Licentia] *Sic mutatum eſt ex dicto cap.* à multis, *Ivone, & Pannormiâ: quamvis etiam in vetuſtis Gratiani codicibus legatur,* ſcientia.

DISTINCTIO LXI.

1 ITem Laici non ſunt in Epiſcopos eligendi: ſed per ſingulos ordines priùs ſunt probandi.

C. I. ¶ *Sacerdotes ex Laicis non ſunt ordinandi.*

Unde Gregorius *Brunichildæ Reginæ Francorum, lib.7. reg. epiſt.113.*

SAcerdotale *c* officium veſtris in partibus in tantam (ſicut didicimus) ambitionem perductum eſt, ut Sacerdotes ſubitò, quod grave nimis eſt, ex Laicis ordinentur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Hormiſda Papa *Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, epiſt.3.c.1.*

IN *d* Sacerdotibus eligendis curam oportet eſſe perſpicuam. Irreprehenſibiles enim eſſe convenit, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis. *& infrà.* ¶ Longâ debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ.

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem loco continenter.*

NOn *e* negamus eſſe in Laicis Deo placitos mores, ſed milites ſuos probatos ſibi quærunt inſtituta fidelium. Diſcere priùs quiſque debet, antequam doceat, & exemplum religioſæ converſationis de ſe potiùs aliis præſtare, quàm ſumere. Emendationem eſſe convenit populo, quem neceſſe eſt orare pro populo. Longâ obſervatione religioſus cultus tradatur, ut luceat: & Clericalibus obſequiis erudiendus inſerviat, ut ad venerandi gradûs ſummam perductus, quis ſit fructus humilitatis, oſtendat. *& infrà.* ¶ Nec tantùm de Laicis conſecrari inhibemus; ſed nec de pœnitentibus quidem quiſquam ad hujuſmodi gradnm profanus temerator aſpiret. Satis illi poſtulanti ſit veniam concedi: quâ conſcientiâ abſolvat reum, qui ſe peccata ſuo populo ſcit teſte confeſſum? Quis enim, quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antiſtitem? Præferens memorandi *f* criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.

¶ *In pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus caput hoc conjunctum eſt ſuperiori: quemadmodum eſt in ipſa Hormiſdæ epiſt.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa *ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum, epiſt.12.*

MIſerum *g* eſt, eum magiſtrum fieri, qui nunquam diſcipulus fuit; eum ſummum fieri Sacerdotem, qui nunquam in ullo gradu obſecutus fuerit Sacerdoti.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Epiſcopus *ad Epiſcopos Africanos.*

MIramur *h* tantùm apud vos per occaſionem temporis impacati, aut ambientium præſumptionem, aut tumultum valuiſſe popularem, ut indignis quibuſque, & longè extra Sacerdotale meritum conſtitutis, Paſtorale faſtigium, & gubernatio Eccleſiæ crederetur. Non eſt hoc conſulere populis, ſed nocere, nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen. Integritas enim præſidentium, ſalus eſt ſubditorum: & ubi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. ¶ Principatus 1 autem *a*, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſius *b* tamen initii ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. ¶ Quòd *c* ſi in quibuslibet Eccleſiæ gradibus providenter, ſcienterque curandum eſt, ut in Domini domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum; quantò magis elaborandum eſt, ut in electione ejus, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini ſtatus & ordo nutabit, ſi, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi eſt illa beati Pauli Apoſtoli per Spiritum Dei emiſſa præceptio? quâ in perſona Timothei omnium Sacerdotum Chriſti numerus eruditur, & proinde unicuique noſtrûm dicitur: [*Manus* d *citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.*] Quid 2 eſt *e* citò manus imponere, niſi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris *f*, ante experientiam diſciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut *g* enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet *h* in eligendo Sacerdote judicium; ita gravi ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cujuſquam perſona prætermittendum eſt, quod inſtitutis generalibus continetur: nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit contra *i* divinæ legis præcepta collatus. *& infrà.* ¶ Meritò ſanctorum Patrum venerabiles ſanctiones, cùm de Sacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuêre, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis uſque ad perfectiores *k* annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet, ut unicuique teſtimonium prior vita præberet, nec poſſet de ejus provectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris, indignum eſt pervenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adjuvant; quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio divinorum munerum, & cœleſtium dignitatum?

1 ¶ Principatus] *In pleriſque manuſcriptis Gratiani codicibus legitur,* Principatus, &c. *& infrà.* Quòd ſi, &c. *Id autem factum videtur, quia infrà 1.q.1. c.* principatus, *citatur hic verſiculus, prout notatur in gloſſa, quæ in illis etiam vetuſtis exemplaribus eſt, in quibus aliæ gloſſæ non habentur.*

2 ¶ Quid eſt] *Sic in iiſdem manuſcriptis legitur:* Quid eſt citò manus imponere, &c. *& infrà:* Sicut enim. *& in margine citatur,* infra diſt.78. c. quid eſt manus.

C. VI. ¶ *Non ſunt eligendi ad Epiſcopatum, niſi quos probabilis vita commendat.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.12.*

EPiſcopum *l* non oportet præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Epiſcoporum conſtitui ad Eccleſiæ principatum. Nec eligantur, niſi hi, quos

a *al. ſacros.* b *al. ſcientia.* c *Anſel.lib.6.cap.77. Polyc. lib.2.tit.1.* d *Polyc.ibid. Anſel.lib.6.cap.22.* e *Anſel.ibid. Polyc. ibid.* f *al.miſerandi*] *orig.* g *Polyc.ibid. Anſelm.l.6. cap.24.* h *Ivo p.5.c.105.*

a *1.quaſt.1.cap.principatus. Polyc.l.2.tit.1. Anſelm. lib.6. cap.2.* b *al.ipſo.* c *Anſel.l.6.cap.35.* d *1.Tim.5.* e *Infrà d.78.quid eſt manus.* f *al.obedientiæ.* g *Polyc.ibid.* h *al. ſectatur.* i *de prævaricatione collatus.*] *orig.* k *al. provectiores.* l *Suprà diſt.24. c.Epiſcopi.*

multò

multò antè nota, probabiliſque vita commendat, & nihilominùs, ſi in ſermone *a* fidei, & rectâ operatione per ſuam converſationem fuerint probati.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Cœleſtinus *ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ, epiſt. 3. cap. 2.*

QUid *b* proderit per ſingula Clericos ſtipendia militâſſe, & omnem egiſſe in Dominicis caſtris ætatem, ſi hi, qui præfuturi ſunt, ex Laicis requirantur? qui vacantes ſeculo, & omnem Eccleſiaſticum ordinem neſcientes, ſaltu præpropero *c* in alienum honorem ambiunt immoderatâ cupiditate tranſcendere, & in aliud vitæ genus (calcatâ reverentiâ Eccleſiaſticæ diſciplinæ) tranſire? Talibus itaque, fratres chariſſimi, qui juris noſtri, id eſt, canonum gubernacula cuſtodimus, neceſſe eſt obviemus: hiſque fraternitatem veſtram epiſtolis commonemus, ne quis Laicum ad ordinem Clericatûs admittat, & ſinat fieri, unde & illum decipiat, & ſibi cauſas generet, quibus reus conſtitutorum *d* decretalium fiat.

C. VIII. ¶ *Rudibus & imperitis gubernacula Eccleſiæ non ſunt committenda.*

Item Leo, *epiſt. 85. al. 87. c. 1. ad Epiſcopos Africanos.*

STatuimus 1, ne *e* in aliquo Apoſtolica & Canonica decreta violentur, & ne his Eccleſia Domini regenda credatur, qui legitimarum inſtitutionum neſcii, & totius humilitatis ignari, non ab infimis ſumere incrementum, ſed à ſummis volunt habere principium: cùm valdè iniquum ſit & abſurdum, ut imperiti magiſtris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis.

1 ¶ Statuimus,] *In epiſtola ipſa conjunguntur verba hujus capitis cum extremis verbis capitis,* Miramur. *ſuprà eâdem, hoc modo:* quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio divinorum munerum, & cœleſtium dignitatum, ne in aliquo Apoſtolica & Canonica decreta violentur, & his Eccleſia Domini, &c. *totaq; oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus auctoritatibus Laici prohibentur in Epiſcopatum eligi.

2 pars. *Econtrà Beatus Nicolaus ex Laico electus eſt in Epiſcopum: beatus Severus ex lanificio aſſumptus eſt in Archiepiſcopum: beatus Ambroſius, cùm nondum eſſet baptizatus, in Archiepiſcopum eſt electus. ¶ Sed ſciendum eſt, quod Eccleſiaſticæ prohibitiones proprias habent cauſas, quibus ceſſantibus, ceſſant & ipſæ. Ut enim Laicus in Epiſcopum non eligeretur, hæc cauſa fuit, quia vita Laicalis Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non erudita, neſcit exempla religionis de ſe præſtare aliis, quæ in ſeipſa experimento non didicit. Cum ergò quilibet Laicus merito ſuæ perfectionis Clericalem vitam tranſcendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambroſii, ejus electio poteſt rata haberi.*

C. IX.

Unde idem Ambroſius *in epiſtola 82. ad Vercellenſes, ait de ſeipſo.*

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in ſuperbiam. Sed ſi non deeſt humilitas competens Sacerdotio, ubi cauſa non hæret, vitium non imputatur. Itaque non ordinationem meam Occidentales Epiſcopi judicio, Orientales etiam exemplo probârunt.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc conjunctum eſt ſuperiori. Nam Gratianus (quod ſæpè facit) ſententiam potiùs B. Ambroſii afferre voluit, quàm ipſa omninò, atque eodem ſervato ordine, verba referre. Locus enim integer ſic habet:* Quàm reſiſtebam, ne ordinarer, poſtremò cùm cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præſcriptio, valuit impreſſio. Tamen ordinationem meam Occidentales Epiſcopi judicio, Orientales etiam exemplo probârunt. Et tamen Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur ſuperbiâ. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis eſt: ſi non deeſt humilitas competens Sacerdotio, ubi cauſa non hæret, vitium non imputatur.

C. X. ¶ *Scholaſticus ex foro, aut ex adminiſtratione poſtulari poteſt Epiſcopus.*

Item objicitur illud Sardicenſis Concilii, *c. 13.*

OSius *a* Epiſcopus dixit. Et hoc neceſſarium arbitror, ut diligentiſſimè tractetur, ſi fortè aut dives Laicus 1, aut Scholaſticus de foro, 2 aut de *b* adminiſtratione Epiſcopus fuerit poſtulatus, ut non priùs ordinetur, niſi antè & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: & ita per ſingulos gradus (ſi dignus fuerit) aſcendat ad culmen Epiſcopatûs.

1 ¶ Laicus,] *Abeſt vox iſta à Concilio: ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

2 ¶ De foro, aut de adminiſtratione] *Græcè tantummodò eſt,* ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.

3 pars. *Sed* c *aliud eſt poſtulari, aliud eligi. Poſtulatur nexibus curiæ adſtrictus ab Imperatore; Clericus alterius civitatis à ſuo Epiſcopo: ſed non eligitur aliquis, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus. Fit enim electio cum ſolennitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati; poſtulatio verò ſimplici petitione. Quam diſtinctionem* B. Gregorius *innuit in regeſto,* d *lib. 2. epiſt. 19. ſcribens Benenato Epiſcopo.*

C. XI. ¶ *Electio Epiſcopi debet fieri cum ſolennitate decreti, omnium ſubſcriptionibus roborati.*

EPiſcopus, dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti, ſubſcriptionibus omnium roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus occurrat.

Sic beatus Ambroſius 1 *ante ſuſceptum Baptiſma ab Imperatore eſt poſtulatus, non electus.*

1 ¶ Ambroſius] *Quòd Synodus elegerit Ambroſium & non Imperator, oſtenditur in c.* Valentinianus. *infrà diſt. 63. Ac de ſua electione ipſemet Ambroſius refert aliqua lib. 1. offic. c. 1. & de pœn. lib. 2. c. 8. & in epiſtola ad Vercellenſes.*

4 pars. *Item Clerici alterius Eccleſiæ non ſunt præferendi in electione iis, qui benè militant in propria Eccleſiâ.*

C. XII. ¶ *Extranei emeritis in ſuis Eccleſiis non præponantur.*

Unde Cœleſtinus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 2. c. 4.*

NEc *e* emeritis in ſuis Eccleſiis Clericis peregrini & extranei, & qui antè ignorati ſunt, ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum civium merentur teſtimonio, præponantur.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *eâd. epiſt. cap. 5.*

NUllus *f* invitis detur Epiſcopus. Cleri 1, plebis & ordinis conſenſus, & deſiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur Eccleſia, ſi de civitatis ipſius Clero, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) poterit reperiri. Primùm enim illi reprobandi ſunt, ut aliqui de alienis Eccleſiis meritò præferantur. Habeat unuſquiſque fructum ſuæ militiæ in Eccleſia, in qua ſuam per omnia officia tranſegit ætatem. In aliena ſtipendia minimè alter obrepat: nec alii debitam alter ſibi vindicare audeat mercedem. Sit facultas Clericis retinendi, ſi ſe viderint prægravari; & quos ſibi ingeri ex tranſverſo agnoverint, non timeant refutare. Qui etſi non debitum præmium, vel liberum de eo, qui eos recturus eſt, debent habere judicium.

---

a καὶ τῇ τοῦ ὀρθοῦ λόγου τῇ χρείᾳ. b *Nicol. ad Mich. Imp. in ep. quæ incipit,* Principatum. *Polyc. l. 2. tit. 1. Anſ. c. 7. c. 33.* c *al. præpoſtero.* d *Conſtitutis decretalib.*] *orig.* e *Polyc. ibid. Anſel. l. 6. c. 138. Ivo p. 5. c. 105. in fin.*

a *Burch. l. 1. c. 27. Ivo part. 5. cap. 71.* b *al. ex adminiſtratore.* c *in ordine Romano.* d *Et alibi ſæpè. & infrà eâd. c. obitum.* d *Polycarp. ibid. Anſelm. l. 6. c. 11. Deuſdedit part. 1.* f *Deuſdedit ibid. Polyc. ibid. Anſel. l. 6. c. 21. Burch. l. 1. cap. 7. Ivo part. 5. cap. 61. Pannorm. l. 3. c. 7.*

1 ¶ Cleri] *Hinc uſque ad verſ.* Tunc. *ſunt addita ex orig. & referuntur infrà 63. cap.* Cleri.

C. XIV. PALEA. 1

IN *a* ordinatione Præpoſiti illa ſemper conſideretur ratio, ut hic conſtituatur, quem ſibi omnis concors congregatio ſecundùm timorem Dei, ſive etiam pars congregationis (quamvis parva) ſaniori conſilio elegerit. Vitæ autem merito & ſapientiâ eligatur, qui ordinandus eſt, etiamſi ultimus fuerit in ordine congregationis. Quòd ſi etiam omnis congregatio vitiis ſuis (quod abſit) conſcientem perſonam pari conſilio elegerit, & vitia ipſa aliquatenus in notitiam Epiſcopi, ad cujus diœceſin pertinet locus ipſe, vel *b* ad alios vicinos Præpoſitos, vel Chriſtianos claruerint; prohibeant pravorum prævalere conſenſum, & domui Dei conſtituant dignum diſpenſatorem.

1 ¶ Palea] *Hæc Palea abeſt ab omnibus vetuſtis exemplaribus Gratiani, quæ ſunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua nonnulla ſunt emendata.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, l. 8. reg. epiſt. 40.*

STudii *c* veſtri ſit, etiam alium, qui aptus ſit, providere, ut *d* ſi fortè Petrus, quem à vobis electum aſſeritis, huic ordini non videatur idoneus, ſit, in quem *e* ſe veſtra declinare poſſit electio. Nam grave Cleri illius erit opprobrium, ut ſi hic fortaſſe approbatus non fuerit, alium ſe dicant, qui eligi debeat, non habere.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Barbaro Epiſcopo, lib. 11. epiſt. 16.*

OBitum *f* Victoris Pannormitanæ civitatis Antiſtitis directa relatio patefecit. Quapropter viſitationis deſtitutæ Eccleſiæ fraternitati tuæ operam ſolenniter delegamus. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de proventionibus Clericorum, reditu, ornatu, miniſteriiſque, vel quicquid eſt in patrimonio ejuſdem, à quoquam præſumatur Eccleſiæ. Et ideò dilectio tua ad prædictam Eccleſiam properabit, & aſſiduis adhortationibus Clerum, plebemque ejuſdem Eccleſiæ admonere feſtinet, ut remoto ſtudio, uno eodemque conſenſu, talem ſibi præficiendum expetant Sacerdotem, qui & tanto miniſterio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti, omnium ſubſcriptionibus roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus occurrat. ¶ Commonemus *g* etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas Eccleſia; niſi fortè inter Clericos ipſius civitatis, in qua viſitationis impendis officium, nullus ad Epiſcopatum dignus (quod evenire non credimus) potuerit inveniri: proviſurus ante omnia, ne ad hoc 1 cujuslibet converſationis vel meriti Laicæ perſonæ aſpirare præſumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & tu periculum ordinis tui (quod abſit) incurras. Monaſteria autem, ſi qua ſunt in ipſius conſtituta parochiâ, ſub tua cura, diſpoſitioneque, quouſque illic proprius fuerit ordinatus Epiſcopus, eſſe concedimus.

1 ¶ Ne ad hoc] *Similis clauſula eſt etiam eodem lib. proximâ epiſt. 17. & lib. 2. indict. 10. epiſt. 19. Benenato Epiſcopo, & epiſt. 26. Joanni Epiſcopo Scyllaceno, & lib. 7. indict. 2. epiſt. 25. Fortunato Epiſcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum epiſtolarum, emendatus eſt hic locus, ut non multùm diſcrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verùm in recentioribus editionibus epiſtolarum B. Gregorii in epiſtola hîc citata legitur,* ne ad id cujuslibet converſationis vel meriti Laicam perſonam aſpirare permittas.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Eucarpo Meſſanenſi Epiſcopo.*

CAtinenſis *a* Eccleſiæ viſitationem tibi injungimus, cujus Epiſcopum de hac luce tranſiiſſe ſuſceptâ Cleri relatione didicimus. Impoſſibile enim eſt, ut nos in provincia illa duntaxat in Syracuſanis partibus alii cuilibet cauſas, quæ ad Deum pertinent, committamus, niſi fortè talem per te Deus nunc in Catinenſi Eccleſia eligere voluerit, de cujus conſcientia poſſimus eſſe ſecuri, ut à te labores iſtos paululùm removere poſſimus. Mox ergò dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem Eccleſiam pergat, & hominem de Clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque ſuadeat: & ſtatim eum ad urbem Romanam cum decreto, & teſtificatione relationis tuæ tranſmitte.

C. XVIII. ¶ *Qui in Epiſcopum eligitur, non ſit reus criminum, quæ ſacra lex morte punit.*

Item Gregorius *Paſſivo Epiſcopo, lib. 10. epiſt. 13.*

BEne novit fraternitas veſtra, quàm longo ſit tempore Aprutium *b* paſtorali ſolicitudine deſtitutum *c*: ubi diu quæſivimus, quis ordinari debuiſſet, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus ſuis, in pſalmodiæ ſtudio, in amore orationis valde laudatur, & religioſam vitam omnimodò agere dicitur: hunc volumus, ut fraternitas veſtra ad ſe faciat venire, & de anima ſua admoneat, quatenus in bonis ſtudiis creſcat. Et ſi nulla ei crimina, quæ per legis ſacræ regulam morte mulctanda ſunt, obviant, tunc hortandus eſt, ut vel Monachus, vel à vobis Subdiaconus fiat: & poſt aliquantum temporis, ſi Deo placuerit, ipſe ad paſtoralem curam debeat promoveri.

Cui autem viſitatio injungitur, nihil de rebus ejuſdem Eccleſiæ à quoquam præſumi patiatur.

C. XIX. ¶ *Non patiatur à quoquam præſumi de rebus Eccleſiæ, cujus ejus fuerit injuncta viſitatio.*

Unde Gregorius *Gaudentio Epiſcopo, l. 4. epiſt. 12. ſeu cap. 56.*

QUoniam *d* Feſtus Capuanæ Eccleſiæ Epiſcopus in Romana civitate poſitus de hac luce migravit, curæ nobis fuit (quæ univerſis Eccleſiis à nobis impenditur) ad fraternitatem tuam præſentia ſcripta dirigere, ut memoratæ Eccleſiæ viſitator accedas: ſic tamen, ut nihil de proventionibus *e* Clericorum, reditu, ornatu, miniſteriiſque vel quicquid præfati loci eſſe patuerit, à quoquam præſumi patiaris; ſed omnem vigilantiam, atque cautelam circa Clerum, plebemque ejuſdem Eccleſiæ exhibere te convenit, ut in vigiliis, obſequioque Eccleſiaſtico ſedulò ac devotè debeant deſervire.

DISTINCTIO LXII.

B*Reviter monſtratum eſt, ex quibus ordinibus in quos gradus ſunt eligendi. Nunc videndum eſt, à quibus ſunt eligendi & conſecrandi. Electio Clericorum eſt* 1 *petitio plebis.*

1 ¶ Eſt] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* conſenſus Principis. *In manuſcriptis verò partim legitur,* conſenſus plebis, *partim* petitio plebis: *atque ita eſt emendatum.*

C. I. ¶ *Non ſunt habendi inter Epiſcopos, qui nec à Clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur.*

Unde Leo Papa *Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt. 90. al. 92. c. 1.*

NUlla *f* ratio ſinit, ut inter Epiſcopos habeantur, qui

a *Ex regula S. Benedicti, cap. 64.* b *vel Abbatibus, vel Chriſtianis vicinis claruerunt.* c *Anſ. l. 6. cap. 13.* d *ut ſi fortè huic ordini hic non videatur idoneus*] *orig.* e *quo*] *orig.* f *Jo. Diac. l. 3. c. 22. Deuſdedit p. 1. Anſ. l. 6. c. 26.* g *Polyc. ibid.*

a *Polyc. ibid. Anſ. l. 6. c. 44.* b *Aprutium civitas*] *orig.* c *deſtituta:*] *orig.* d *Anſ. l. 5. c. 12.* e *al. profectionib.* f *Polyc. l. 2. tit. 1. Burch. l. 1. c. 2. Anſ. l. 6. c. 75. Ivo p. 5. c. 65.*

nec à Clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à provincialibus *a* Epiſcopis cum Metropolitani judicio conſecrati. Unde cùm ſæpè quæſtio de malè accepto honore naſcatur, quis ambigat, nequaquam iſtis eſſe tribuendum, quod nec *b* docetur fuiſſe collatum? Si qui autem *c* Clerici ab iſtis Pſeudoepiſcopis in eis Eccleſiis ordinati ſunt, &c. *Ut infrà in cauſa Simoniacorum.*

C. II. ¶ *Populus non debet praire, ſed ſubſequi.*

Item Cœleſtinus Papa *ad Epiſcopos Apulia & Calabria, epiſt. 3. c. 3.*

DOcendus *d* eſt populus, non ſequendus; noſque ſi neſciunt, eos, quid liceat, quidvè non liceat, commonere, non his conſenſum præbere debemus. Quiſquis verò conatus fuerit tentare prohibita, ſentiet cenſuram ſedis Apoſtolicæ minimè defuturam. Quæ enim ſolâ admonitionis auctoritate non corrigimus, neceſſe eſt, ut per ſeveritatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergò hoc, quæ propriis rectoribus carent, Eccleſias volumus innoteſcat, ut nullus ſibi aliquâ ſpe forſitan blanditus illudat.

Niſi autem canonicè electus fuerit, conſecrari non debet.

C. III. ¶ *Non conſecretur in Epiſcopum, niſi canonicè electus.*

Unde Calixtus Papa II.

NUllus *e* in Epiſcopum, niſi canonicè electum conſecret. Quòd ſi præſumptum fuerit, & conſecrans, & conſecratus abſque recuperationis ſpe deponatur.

DISTINCTIO LXIII.

LAici verò nullo modo ſe debent inſerere electioni.

C. I. ¶ *Laici electioni Pontificum non ſe inſerant.*

Unde Hadrianus Papa *in 8. Synodo Conſtantinopoli ſub ipſo celebrata.*

NUllus *f* Laicorum Principum, vel potentum ſemet inſerat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cujuslibet Epiſcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confuſio, vel contentio, præſertim cùm nullam in talibus poteſtatem, quemquam poteſtativorum, vel cæterorum Laicorum habere conveniat. *& infrà.* ¶ Quiſquis *g* autem ſecularium Principum, & potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversùs communem & conſonantem, atque canonicam electionem Eccleſiaſtici ordinis agere tentaverit, anathema ſit, donec obediat, & conſentiat, quicquid Eccleſia de electione & ordinatione proprii Præſulis ſe velle monſtraverit.

¶ *Hic citantur partes quadam vigeſimi ſecundi canonis octavæ Synodi, ſub Hadriano Papa II. habita, & ab Anaſtaſio Bibliothecario latinitate donatæ.*

C. II. *De eodem.*

Item ex octava Synodo, *actione primâ.*

HAdrianus *h* Papa ſecundus (quod Nicolaus prædeceſſor ejus diſpoſuerat) miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem Epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum Epiſcopum, & Marinum Diaconum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ad Baſilium Imperatorem, & ad filios ejus Conſtantinum, & Leonem Auguſtos, Conſtantinopolim direxit, cùm quibus & Anaſtaſius Bibliothecarius Romanæ ſedis, utriuſque linguæ, Græcæ & Latinæ peritus, perrexit: & Synodo congregatâ (quam octavam univerſalem Synodum illuc convenientes appellaverunt) exortum ſchiſma de Ignatii depoſitione, & Photii ordinatione ſedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium reſtituentes. In qua ſic ſtatutum eſt: Conſecratione *a* & promotiones Epiſcoporum concordans prioribus Conciliis, Clericorum electione, ac decreto Epiſcoporum collegii fieri ſancta hæc & univerſalis Synodus diffinit, & ſtatuit: atque jure promulgat, neminem Laicorum Principum; vel potentum ſemet inſerere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Epiſcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confuſio; vel contentio; præſertim cùm in talibus nullam poteſtatem quemquam poteſtativorum, vel cæterorum Laicorum habere conveniat: ſed ſilere, & attendere ſibi, uſquequò regulariter à collegio Eccleſiæ ſuſcipiat finem electio futuri Pontificis. Si verò quiſquam Laicorum ad contractandum *b*, & cooperandum invitatur ab Eccleſia, licet hujuſmodi, cum reverentia, ſi fortè voluerit, obtemperare ſe adſciſcentibus. Taliter enim dignum paſtorem ſibi regulariter ad ſuam Eccleſia *c* ſalutem promovet.

1 ¶ Promovet.] *Si hìc addatur verſ.* Quiſquis: *ex capite antecedente, erit integer 22. canon. 8. Synodi. In vulgatis ſequebatur vox,* Clerus, *qua in vetuſtioribus eſt gloſſa interlinearis.*

C. III. ¶ *Electioni Epiſcoporum Imperator intereſſe non debet.*

Item ex Hiſtoria tripartita, *lib. 7. c. 8.*

VAlentinianus *d* Imperator veniens ab Oriente ad Heſperias partes (ut refert hiſtoria Eccleſiaſtica) mortuo Auxentio, Arianæ perfidiæ magiſtro, qui Mediolanenſem Eccleſiam ut lupus dilaniaverat, cùm vellet catholicum, Deo ordinante, ibi conſecrare Epiſcopum, evocans Epiſcopos, hæc eis locutus eſt: Noſtis apertè, eruditi quippe divinis eloquiis, qualem oporteat eſſe Pontificem, & quòd non deceat eum verbo ſolo, ſed etiam converſatione gubernare ſubjectos, & totius ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtemque doctrinæ converſationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali conſtituite ſede, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſincerè noſtra capita ſubmittamus & ejus monita, dum tanquam homines deliquerimus, neceſſariò velut curantis medicamenta ſuſcipiamus. Hæc cùm dixiſſet Imperator, petiit Synodus, ut magis ipſe decerneret ſapiens & pius exiſtens. At ille, ſuper 1 vos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratiâ divinâ potiti, & illo ſplendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc Sacerdotes egreſſi, de Epiſcopali ſede tractabant. *& infrà.* ¶ Cùm autem ordinatione divinâ Ambroſius nondum baptizatus, electus fuiſſet, exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & Salvator noſter, quoniam huic viro ego quidem commiſeram corpora, tu autem animas, & meam ſententiam oſtendiſti tuæ juſtitiæ convenire. Cumque ſanctus Ambroſius contriſtaretur de hoc, quod acciderat (ut idem ipſe in ſuis epiſtolis *e* ſcribit) confortavit eum Imperator; & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, ſemper te adjuvabit, & ego adjutor & defenſor tuus (ut meum ordinem decet) ſemper exiſtam.

1 ¶ Super vos] *Vera lectio eſt* ſupra nos. *μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. Sed ob gloſſam non eſt reſtituta.*

C. IV. ¶ *Auctoritate Apoſtolicâ, non Regio favore Epiſcopus eſt eligendus.*

Item Nicolaus Papa I. *Lothario Regi.*

POrrò *f* ſcias, quia relatum eſt nobis, quòd quicunque ad Epiſcopatum in regno tuo provehendus eſt, non niſi faventem tibi permittas eligi. Idcircò Apoſtolicâ auctoritate, ſub divini judicii obteſtatione injungimus,

a *al. comprovincialibus.* b *al. non.* c *Infrà 1. q. 1. c. ſi qui.* d *Polyc. lib. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 13. Ivo p. 16. cap. 14. Deuſdedit, p. 1.* e *In Pontificali eſt mentio hujus decreti.* f *Anſel. lib. 6. cap. 23. & 72. Ivo part. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deuſdedit, p. 1.* g *ſ. c. proximo. Polyc. l. 2. tit. 1.* h *Anſelm. l. 6. c. 23. Ivo p. 5. c. 122. Panner. l. 3. c. 8. Deuſdedit, p. 1. Polyc. l. 2. tit. 1.*

a *Promotiones & conſecrationes*] *orig.* b *al. concertandum*] *orig. & alii collect.* c *al. & Eccleſia.* d *Caput eſt collectoris arbitratu communi poſitum.* e *In epiſt. ad Vercellenſes.* f *Ivo part. 5. c. 357.*

tibi, ut in Treverenſi urbe, & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum ſuper hoc noſtro Apoſtolatui fiat.

C. V. ¶ *Non recipiatur à comprovincialibus, qui Regiâ ordinatione Epiſcopale culmen eſt adeptus.*

Item ex Concilio Pariſienſi I. *cap.9.*

SI *a* per ordinationem Regiam honoris iſtius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præſumpſerit, à comprovincialibus loci ipſius Epiſcopis *b* recipi nullatenùs mereatur, quem indebitè ordinatum cognoſcunt. Si quis de comprovincialibus recipere eum contra interdicta *c* præſumpſerit, ſit à fratribus omnibus ſegregatus, & ab ipſorum omnium charitate ſemotus.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.13.*

NOn *d* eſt permittendum turbis, electionem eorum facere, qui ſunt ad Sacerdotium promovendi.

C. VII. ¶ *Irrita ſit electio Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta.*

Item ex ſeptima 1 Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, 350. Epiſcoporum, *c. 3.*

OMnis electio Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta, irrita maneat, ſecundùm regulam *e*, quæ dicit: [Si quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſos obtinuerit, deponatur & ſegregentur 2 ab Eccleſia omnes, qui illi communicant.]

1 ¶ Ex ſeptima] *Citabatur anteà ex ſecunda actione ſexta Synodi. Reſtitutus eſt locus ex Ivone.*

2 ¶ Et ſegregentur] *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt*, ſegregetur. *Sed pleriſque cum vulgata lectione convenit. In canone 31. Apoſtolorum Græcè ſic legitur:* καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. *& infr. 16.q. 7.c.* Si quis Epiſcopus. *ubi hic idem canon ex alia refertur verſione, legitur:* & ſegregetur, omneſque, qui illi communicant: *eodemq́; modo eſt apud Anſelmum. Verùm in verſione Anaſtaſii Bibliothecarii legitur, quemadmodum apud Gratianum, & convenit cum verſione priſca, ac Dionyſiana.*

C. VIII. ¶ *Non eligantur à populo, qui ſunt promovendi ad Clerum.*

Item ex Concilio Martini *f* Papæ, *c.1.*

NOn *g* licet populo electionem facere eorum, qui ad Sacerdotium promoventur: ſed in judicio Epiſcoporum ſit, ut ipſi eum probent, ſi in ſermone, & fide, & ſpirituali vita edoctus ſit.

His omnibus auctoritatibus Laici excluduntur ab electione Sacerdotum, atque injungitur eis neceſſitas obediendi, non libertas imperandi.

2 pars. *Contrà verò ſcribit* B. Gregorius *Joanni Epiſcopo primæ Juſtinianæ Illyricæ, lib.4. epiſt. 15. ſeu c.59.*

C. IX. ¶ *Voluntas Principis in ordinatione Pontificis deſideratur.*

QUia *h* igitur ſuſcepta Fratrum, & Coëpiſcoporum noſtrorum relatio ad locum vos Sacerdotii, totius Concilii unito conſenſu, & ſereniſſimi Principis voluntate declarat accerſiri, gratias omnipotenti Deo creatori noſtro magna cum exultatione retulimus, qui vitam, actuſque veſtros ita de præteritis fecit eſſe probabiles, ut omnium vos, quod eſt valdè laudabile, faceret placere judicio. Quibus nos quoque in perſonam fraternitatis tuæ per omnia conſentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur, ut charitatem veſtram, ſicut ſuâ gratiâ elegit, ita in omnibus ſuâ protectione cuſtodiat.

a *Ivo part. 5. c.123. Pann.l.3. cap.9.* b *al. Epiſcopus.* c *al.* indicta] *orig.* d *Burch. l.2.cap. 8. Ivo p.6. cap. 28. Anſel.lib.6. c.38.al.43.Deus dedit, p.1. & 4.* e *Can. Apoſt.31 infrà 16.q.7. c. ſi quis. Ivo p.5.cap.120. Anſel. l.6. cap.8. Burch.l.3. cap.109. Deuſdedit, ibid.* f *Apud Martinum Bracharenſem, cap.1.* g *Sup. diſt. 24. Epiſcopi. & diſt. 61. Epiſcopum. Burch. l.1. c.10. Ivo p.5.c.64. Anſel.l.6.cap.8.al.12.* h *Anſel.l.6.cap.95.*

C. X. ¶ *Clerus, & populus Pontificis electioni interſint.*

Item Gregorius *Joanni Subdiacono, lib.2. Indict.11. epiſt.30. ſeu cap.69.*

QUantò *a* Apoſtolica ſedes, Deo auctore, cunctis prælata conſtat Eccleſiis; tantò inter multiplices curas, & illa nos valdè ſolicitat, ubi ad conſecrandum Antiſtitem, noſtrum exſpectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopo, ſuâ nobis relatione Clerus innotuit, in electione ſe filii noſtri Conſtantii, Diaconi ſui, unanimiter conſenſiſſe. Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta relatio, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus, hujus idcircò præcepti auctoritate ſuffultum Genuam te proficiſci neceſſe eſt. Et quia multi illic Mediolanenſium coacti barbaricâ feritate conſiſtunt, eorum te voluntates oportet Clericis convocatis in communione perſcrutari. Et ſi nulla eos diverſitas ab electionis unitate diſterminat, ſiquidem in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium voluntates, atque conſenſum perdurare cognoſcis, tunc eum à propriis Epiſcopis, ſicut antiquitatis mos exigit, cum noſtræ auctoritatis aſſenſu, ſolatiante & auxiliante Domino, facias conſecrari: quatenus hujuſmodi ſervatâ conſuetudine & Apoſtolica ſedes proprium vigorem retineat, & à ſe conceſſa aliis jura non minuat.

C. XI. ¶ *In electione Epiſcopi populus debet adeſſe.*

Item Gelaſius Papa *Philippo & Geruntino* b *Epiſcopis.*

PLebs *c* Diotrenſis datâ nobis petitione deflevit, diu ſe ſine rectoris proprii gubernatione diſpergi. Ac ſicut aſſeritur, is qui à vobis jam probatus dicitur, à paucis, & tenuibus putatur electus, cùm ad vos *d* pertineat, univerſos aſſiduâ admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum Sacerdotio viderint, & ſine aliqua reprehenſione, conſentiant. Et ideò, fratres chariſſimi, diverſos ex omnibus ſæpè dicti loci parochiis Presbyteros, Diaconos, & univerſam turbam vos oportet ſæpiùs convocare, quatenus non prout cuilibet libuerit, ſed concordantibus animis talem, vobis admonentibus, ſibi quærant ſolâ divinitatis attentione perſonam, quam nulla contrarietas, à conſtitutis poſſit revocare præſcriptis.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus *Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Romano Archiepiſcopo Ravennati.*

NOſſe *e* tuam fraternitatem volumus, ad noſtras aures fore perventum, Imolenſem Epiſcopum ab hac luce migrâſſe; in cujus ſucceſſoris electione, populi diviſionem proveniſſe audivimus. Quod quia ſæpè contingere ſolet (quærentibus ſingulis, quæ *f* ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti) non adeo miramur. Veruntamen in hoc tuam plurimùm oportet adhiberi ſolicitudinem, ut convocato Clero & populo, talis ibi eligatur per Dei miſericordiam, cui ſacri non obvient canones. Sacerdotum quippe eſt electio; & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt; quia docendus *g* eſt populus, non ſequendus.

C XIII. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Joanni Ravennati, Archiepiſcopo.*

EPiſcopos per Æmiliam non conſecres, niſi poſt electionem Cleri, & populi.

a *Anſel.l. 6.c. 26. Polyc. l.1.tit.5.* b *al. Gerontio.* c *Anſ. lib.5.cap.50.* d *al. nos.* e *Anſel. lib. 6. cap. 36.* f *Philip. 2.* g *Suprà 62. diſt. c. docendus.*

¶ In

¶ In vetuſto codice Mutinenſi ſex Concilii Romæ habiti referuntur capitula, quorum ſecundum eſt hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuſcripto, in geſtis Nicolai primi.

C. IV. *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Juliano Epiſcopo Grumentino.*

LIteras *a* charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas, Latinum Diaconum tuum ad Epiſcopatum Eccleſiæ Marcellianenſis à Clero, & omnibus, qui illic conveniunt, poſtulari. *& infrà.* ¶ Sed nunc & hoc dicimus, ut ſi eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis eſſe cognoſce; & ſi poteſt, ante diem ſanctum feſtinet occurrere, ut vel Sabbatho ipſo noctis magnæ poſt Baptiſmum cum Dei gratia valeat ordinari.

C. XV. *¶ Ex ſacra* 1 *Principis quis ordinatur.*

Item *Laurentio Epiſcopo Centumcellenſi.*

PRincipali *b* devotiſſimorum militum, qui illic in civitate Centumcellenſi conſiſtunt, relatione ad nos directâ, ſacram inſinuant ſe clementiſſimi Principis impetrâſſe, quæ eis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri debere præcipit. Ideò hortamur dilectionem tuam, ut perſonas ipſas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commiſiſſent: & ſi eos inculpabiles repereris, & vitæ ipſorum laudabile teſtimonium videris, veniente medianâ ſeptimanâ *c* Paſchæ, (ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus) unumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promovere.

1 ¶ Ex ſacra] *Emendata eſt hæc rubrica, ut indicet illum, de quo agitur, fuiſſe ad petitionem Imperatoris ordinatum: Sacra enim Epiſtolam Imperatoris ſignificat.*

C. XVI. *¶ Papa rogat Auguſtos, ut Reatinam Eccleſiam cuidam electo dignentur concedere.*

Item Leo IV. *Lothario & Ludovico Auguſtis.*

REatina Eccleſia, quæ per tot temporum ſpatia paſtoralibus curis deſtituta conſiſtit, dignum eſt, ut brachio amplitudinis veſtræ ſublevetur, ac gubernationis regimine protegatur. Unde ſalutationis alloquio præmiſſo, veſtram manſuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili Diacono eandem Eccleſiam ad regendum concedere dignemini; ut veſtrâ licentiâ acceptâ, ibidem eum, Deo adjuvante, conſecrare valeamus Epiſcopum. Sin autem in prædicta Eccleſia nolueritis *d*, ut præficiatur Epiſcopus, Tuſculanam *e* Eccleſiam, quæ viduata exiſtit, illi veſtra Serenitas dignetur concedere; ut conſecratus à noſtro præſulatu, Deo omnipotenti veſtroque imperio grates peragere valeat.

C. XVII. *¶ Regio præcepto ab Apoſtolico Colonus Reatinæ Eccleſiæ ordinatur Epiſcopus.*

Item *Ritæ Comitiſſæ.*

NObis dominus Imperator & Imperatrix per ſuas epiſtolas dixerunt, ut Colonum in Reatina Eccleſia, quæ Paſtoris officio per longa jam tempora deſtituta videbatur, Epiſcopum facere deberemus, ſicut & fecimus.

C. XVIII. *¶ Imperatoris epiſtola in electionis confirmatione deſideratur.*

Item Stephanus *Guidoni Comiti.*

LEctis *f* ſagacitatis veſtræ apicibus, qui defuncto Eccleſiæ Reatinæ Antiſtite, Clerum & plebem ejuſdem Eccleſiæ elegiſſe ſibi futurum Antiſtitem, nobiſque conſecrandum veſtro ſtudio directum eſſe, ne ipſa Eccleſia diù ſine proprio conſtet Paſtore, fatebantur; nos de obitu priori dolentes, nunc ipſum electum unanimitate *g*, & canonica ipſius Eccleſiæ electione, ut mandâſtis, tam citiſſimè ordinare omiſimus, eò quòd Imperialem nobis, ut mos eſt, abſolutionis minimè detulit epiſtolam. Pro qua ſcilicet re ambiguum eſt nobis: ideò voluntati veſtræ in hoc parére diſtulimus, ne Auguſtalis animus duriſſimè hoc, quocunque modo, perciperet. Sed ſcientes, Eccleſiam Dei ſine proprio diù Paſtore non debere conſiſtere, gloriæ veſtræ mandamus, (quoniam aliter nos agere non debuimus) ut veſtra *a* ſolertia Imperiali (ut priſca conſuetudo dictat,) perceptâ licentiâ, & nobis, quemadmodum vos ſcire credimus, Imperatoriâ directâ epiſtolâ, tunc voluntati veſtræ de hoc parebimus, eundemque electum, Domino adjuvante, conſecrabimus: quod, chariſſime fili, moleſtè nullo modo ſuſcipias.

C. XIX. *¶ Clericorum & civium voluntate Metropolitanus eſt ordinandus.*

Item Leo Papa I.. *ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt. 82 / al. 84. c. 6.*

MEtropolitano *b* defuncto, cùm in loco ejus alius fuerit ſubrogandus, Provinciales Epiſcopi ad civitatem Metropolim *c* convenire debebunt, ut omnium Clericorum atque civium voluntate diſcuſsâ, ex Presbyteris ejuſdem Eccleſiæ, vel Diaconis optimus ordinetur.

C. XX. *¶ Cum Clero & populo Archipresbyteri fiat electio.*

Item Iſidorus *in lib. Officiorum.*

SI in plebibus Archipresbyteri obierint, aut pro aliquo reatu exinde ejecti fuerint, Archidiaconus, quantò ocyùs proficiſcatur illuc, & cum Clericis, & populis *d* ipſius plebis electionem faciat, quatenus dignus Paſtor domui Dei conſtituatur, & dum ordinatur, ejus providentiâ ipſa plebs cuſtodiatur.

C. XXI. *¶ Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, niſi ejus decretum Imperatori primùm præſentetur.*

Item ex geſtis Romanorum Pontificum.

AGatho *e* natione Siculus, cujus legatione fungens Joannes Epiſcopus Portuenſis, Dominico die octavarum Paſchæ, in Eccleſia ſanctæ Sophiæ publicas Miſſas coram Principe & Patriarcha Latinè celebravit, hic ſuſcepit ab illo divalem *f*, ſecundùm ſuam poſtulationem, per quam relevata eſt quantitas, quæ ſolita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda *g*; ſic tamen, ut ſi contigerit poſt ejus tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, niſi priùs decretum generale introducatur in Regiam *h* urbem, ſecundùm antiquam conſuetudinem, ut cum eis ſcientia & juſſione debeat ordinatio provenire *i*. ¶ Item *k* Vitalianus ratione Signienſis dixerit reſponſales ſuos cum Synodica epiſtola, juxta conſuetudinem, in Regiam urbem ad piiſſimos Principes, ſignificans de ordinatione ſua.

C. XXII. *¶ Imperator jus habet eligendi Pontificem.*

Item in Hiſtoria Eccleſiaſtica.

HAdrianus *l* Papa Romam venire Carolum Regem ad defendendas res Eccleſiæ poſtulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obſedit, ibique relicto exercitu in ſancta Reſurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorificè ſuſceptus eſt. Poſt ſanctam verò Reſurrectionem reverſus Papiam, cepit Deſiderium Regem: deinde Romam reverſus, conſtituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchio Lateranenſi, in Eccleſia ſancti Salvatoris: quæ Synodus celebrata eſt à CLIII. Epiſcopis religioſis, & Abbatibus. Hadrianus autem Papa

a *Infrà diſt. 76. c. ult. Polyc. lib. 2. tit. 29. Anſel. l. 6. c. 60. Ivo p. 6. c. 112.* b *Anſelm. lib. 7. cap. 94.* c *al. hebdomadâ.* d *al. volueritis.* e *al. Aſculanam.* f *S. Antoninus part. 2. tit. 16. cap. 1. §. 1.* g *al. unanimi.*

a *al. ut à veſtra.* b *Anſel. l. 7. c. 19. al. 15. Ivo p. 5. c. 348. Deuſdedit p. 1.* c *al. Metropolitanam.* d *al Presbyteris.* e *In Pontificali Vaticano, in decretis Agathonis. & Tomo 2. Conc. in decretis ejuſdem.* f *juſſionem] orig.* g *al. faciendi.* h *al. regiâ urbe.* i *al. proſperari.* k *in Pontific. in geſtis Vitaliani Papæ.* l *Pann. l. 8. cap. 134.*

cum univerſa Synodo tradiderunt Carolo jus & poteſtatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem. Dignitatem quoque Patriciatûs ei conceſſerunt. Inſuper Archiepiſcopos, & Epiſcopos per ſingulas provincias ab eo inveſtituram accipere diffinivit, & ut niſi à Rege laudetur & inveſtiatur Epiſcopus, à nemine conſecretur: & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, & niſi reſipiſceret, bona ejus publicari præcepit.

C. XXIII. ¶ *Electio Romani Pontificis ad jus pertinet Imperatoris.*

Item Leo Papa.

IN *a* Synodo I congregata Romæ in Eccleſia ſancti Salvatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apoſtolicæ ſedis Antiſtitis, qui Domino Carolo victorioſiſſimo Regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatûs dignitatem, ac ordinationem Apoſtolicæ ſedis, & inveſtituram Epiſcoporum conceſſit: ego quoque Leo Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, cum toto Clero ac Romano populo conſtituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per noſtram Apoſtolicam auctoritatem concedimus, atque largimur Domino Othoni primo, Regi Teutonicorum, ejuſque ſucceſſoribus hujus regni Italiæ, in perpetuum facultatem eligendi ſucceſſorem, atque ſummæ ſedis Apoſtolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiſcopos ſeu Epiſcopos, ut ipſi ab eo inveſtituram accipiant, & conſecrationem, unde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & Archiepiſcopis conceſſit: & ut nemo deinceps cujuſque dignitatis vel religioſitatis eligendi vel Patricium, vel Pontificem ſummæ ſedis Apoſtolicæ, aut quemcunque Epiſcopum ordinandi habeat facultatem, abſque conſenſu ipſius Imperatoris, (quod tamen fiat abſque omni pecunia) & ut ipſe ſit Patricius & Rex. Quòd ſi à Clero & populo quis eligatur Epiſcopus, niſi à ſupradicto Rege laudetur, & inveſtiatur, non conſecretur. Si quis contra hanc regulam, & Apoſtolicam auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi ſubjacere decernimus: & niſi reſipuerit, irrevocabili exilio puniri, vel ultimis ſuppliciis affici.

1 ¶ In Synodo] *Initium hujus capitis videtur eſſe iſtud:* Ad exemplum, &c. *verba autem, quæ antecedunt, ipſa quoque pertinere videntur ad titulum, ut integer titulus ita habeat:* Leo Papa in Synodo congregata Romæ in Eccleſia Sancti Salvatoris. *Eſt autem Leo octavus, de quo multa ſcribit Luitprandus in fine libri ſexti, & S. Antonius par. 2. tit. 16. c. 16.*

C. XXIV. ¶ *Præcepto Principum, Maximo remittitur, quod abſque auctoritate Apoſtolica ordinatur.*

Item Gregorius *lib. 4. reg. epiſt. 34. ſeu cap. 78. ad Conſtantiam Auguſtam.*

SAlonitanæ *b* civitatis Epiſcopus me, ac reſponſali meo neſciente, ordinatus eſt: & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem prævaricatorem, qui inordinatè ordinatus eſt, protinus miſi, ut omninò Miſſarum ſolennia celebrare nullo modo præſumeret, niſi priùs à Sereniſſimis Dominis cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi juſſiſſent: quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandavi. Qui *c* contempto me, atque deſpecto, in audaciam quorundam ſecularium hominum, quibus, denudatâ ſuâ Eccleſiâ, præmia multa præbere dicitur, nunc uſque Miſſas facere præſumit, atque ad me venire ſecundùm juſſionem Dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me neſciente ordinatus eſt, hoc, quòd in ordinatione ſua me vel reſponſalem meum præmittere præſumpſit, ita ex corde laxavi, ac ſi me auctore fuiſſet ordinatus. Alia verò perverſa illius, ſcilicet mala corporalia, quæ cognovi, vel quia cum pecuniis eſt electus, vel quia excommunicatus Miſſas facere præſumpſit, propter Deum irrequiſita relinquere non poſſum. *& infrà.* ¶ Et ſi ad me diù venire diſtulerit, in eo exercere diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo.

a *Pannor. l. 8. c. 136.* b *Polyc. l. 1. tit. 5.* c *al. Et] orig.*

C. XXV.* ¶ *In electione Epiſcoporum, Principis deſideratur aſſenſus.*

Item ex Concilio Toletano XII. *c. 6.*

CUm *a* longè lateque diffuſo tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas nuntiorum, quò aut non queat Regis auribus decedentis Præſulis tranſitus innoteſci, aut de ſucceſſore morientis Epiſcopi libera Principis electio præſtolari, naſcitur ſæpè, & noſtro ordini de relatione talium difficultas, & Regiæ poteſtati, dum conſultum noſtrum pro ſubrogandis Pontificibus ſuſtinet, innumeroſa *b* neceſſitas. Unde placuit omnibus Pontificibus Hiſpaniæ, atque Galliciæ, *c*, ut ſalvo privilegio uniuſcujuſque provinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoſcunque Regalis poteſtas elegerit, & jam dicti Toletani Epiſcopi judicium dignos eſſe probaverit, in quibuslibet provinciis, & in præcedentium ſedibus præficere Præſules, & decedentibus Epiſcopis eligere ſucceſſores: ſic tamen, ut quiſquis ille fuerit ordinatus, poſt ordinationis ſuæ tempus infra trium menſium ſpatium proprii Metropolitani præſentiam viſurus accedat.

Electiones quoque ſummorum Pontificum, atque aliorum infrà Præſulum, quondam Imperatoribus repræſentabantur: ſicut de electione B. Ambroſii, & B. Gregorii legitur. Quibus exemplis, & præmiſſis auctoritatibus liquidò colligitur, Laicos non eſſe excludendos ab electione, neque Principes rejiciendos ab ordinatione Eccleſiarum. Sed quòd populus aut Princeps jubetur electioni intereſſe, non præcipitur advocari ad electionem faciendam, ſed ad conſenſum electioni adhibendum. Sacerdotum d *enim (ut in fine ſuperioris capituli Stephani Papæ legitur) eſt electio: & fidelis populi eſt humiliter conſentire. Deſiderium ergò plebis requiritur, ut Clericorum electioni concordet. Tunc enim in Eccleſia Dei ritè præficietur Antiſtes, cùm populus pariter in eum acclamaverit, quem Clerus communi voto elegerit.*

C. XXVI. ¶ *Plebis non eſt eligere, ſed electioni conſentire.*

Unde Cœleſtinus Papa *ait ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 2. c. 5.*

CLeri, *e* plebis, & ordinis conſenſus, & deſiderium requiratur.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item Leo I. *ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ, epiſt. 87. al. 89. [ſed paulò aliter, & copioſiùs.]*

VOta civium, teſtimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectantur. *& infrà.* ¶ Per pacem & quietem Sacerdotes, qui præfuturi ſunt, poſtulentur: teneatur ſubſcriptio Clericorum, honoratorum teſtimonium, ordinis conſenſus & plebis.

3 pars. *Principibus verò, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum Epiſcoporum referendas, uſus & conſtitutio tradidit, pro ſchiſmaticorum, atque hæreticorum diſſenſionibus, quibus nonnunquam Eccleſia Dei concuſſa periclitabatur: contra quos legibus fideliſſimorum Imperatorum frequenter Eccleſia munita legitur. ¶ Repræſentabatur ergò electio Pontificum catholicorum Principibus, ut eorum auctoritate roborata, nullus hæreticorum vel ſchiſmaticorum auderet contraire, & ut ipſi Principes, tanquam devotiſſimi filii, in eum*

a *Dum] orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio.* b *al. injurioſa.* c *al. Galliæ.* d *Supra eâd. c. noſſe.* e *ſupr. diſt. 61. c. nullus. Polyc. lib. 2. tit. 31. & cæteri, ut ſupr.*

conſen-

conſentirent, quem ſibi in patrem eligi viderent, ut in omnibus ſuffragatores exiſterent, ſicut Valentinianus a *beato Ambroſio ſuprà legitur dixiſſe*: [Noli timere, quia & Deus, qui te elegit, ſemper te adjuvabit, & ego adjutor & defenſor tuus, ut meum ordinem decet, ſemper exiſtam.]

C XXVIII. ¶ *Præſentibus Legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus.*

Unde Stephanus Papa *ſtatuit, dicens*:

QUia *b* ſancta Romana Eccleſia, cui (auctore Deo) præſidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia abſque Imperiali notitia Pontificis fit electio & conſecratio, nec canonico ritu & conſuetudine ab Imperatore directi interſunt nuntii, qui ſcandala fieri vetent: volumus, ut cùm inſtituendus eſt Pontifex, convenientibus Epiſcopis, & univerſo Clero, eligatur præſente Senatu & populo, qui ordinandus eſt, & ſic ab omnibus electus, præſentibus Legatis Imperialibus conſecretur, nullusque ſine periculo ſui juramenta, vel promiſſiones aliquas novâ adinventione audeat extorquere, niſi quæ antiqua exigit conſuetudo, ne vel Eccleſia ſcandalizetur, & Imperialis honorificentia minuatur.

4 pars. *Verùm, quia Imperatores quandoque modum ſuum ignorantes, non in numero conſentientium, ſed primi diſtribuentium, imò exterminantium eſſe voluerunt; frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapſi, catholicæ matris Eccleſiæ unitatem impugnare conati ſunt: ideò ſanctorum Patrum ſtatuta adversùs eos prodierunt, ut ſemet electioni non insererent, & quiſquis eorum ſuffragio Eccleſiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: ſicut Scriptura quoque divina dicit, quòd Ezechias* c *diſſipavit excelſa, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, & fregit ſerpentem æneum, quem fecit Moyſes: videlicet, quia illum ſerpentem Deus fieri juſſerat, ne ſerpentinâ morte populus interiret, ideò ipſe populus colere & venerari eum cœperat: & idcircò deſtruxit iſte, quem jubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas iſta eſt habenda in Eccleſia, ut ſi nonnulli ex prædeceſſoribus noſtris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt eſſe ſine culpa, & poſteà vertuntur in errorem, & ſuperſtitionem, ſine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à poſteris deſtruantur. Poſtremò præſentibus Legatis Imperatorum, & inconſultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tandem iidem Imperatores religioſæ mentis affectu præfatis privilegiis renunciaverunt, multa inſuper donaria Eccleſiæ conferentes.*

C. XXIX. ¶ *Inconſultis Legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur.*

Unde Gregorius 1 ſcribit.

CUm *d* Hadrianus ſecundus ad Romanum Pontificatum ab Eccleſia Dei genetricis Dominæ noſtræ, quæ dicitur ad Præſepe, traheretur ad Lateranenſe Patriarchium, certatim à Clero, & proceribus, & plebe deportatus eſt. Quod audientes miſſi Ludovici Imperatoris moleſtè tulerunt, indignati ſcilicet, quòd dum præſentes eſſent, non fuerunt invitati, nec optatæ à ſe futuri Præſulis electioni intereſſe meruerunt. Qui acceptâ ratione, quòd non causâ contemptûs Auguſti, ſed futuri temporis proſpectu omiſſum hoc fuerit (ne videlicet Legatos principum in electione Romanorum Præſulum expectandi mos, per hujuſmodi fomitem inoleſceret) omnem indignationem medullitùs ſedaverunt, & ad ſalutandum electum etiam ipſi humiliter acceſſerunt 2.

1 ¶ Gregorius] *Hoc anteà citabatur ex Gregorio quarto, cujus eſſe non poteſt, cùm Hadrianus ſecundus, de quo hîc mentio fit, poſterior ſit Gregorio quarto. In Pontificalibus verò manuſcriptis inter geſta Hadriani ſecundi, itemq; in collectione manuſcripta decretorum Romanorum Pontificum, in decretis ejuſdem Hadriani ſecundi habetur.*

2 ¶ Acceſſerunt.] *In iiſdem Pontificalibus hæc continenter ſequuntur*: Audiens hoc Ludovicus Imperator Chriſtianiſſimus, mox Imperialem ſcribens epiſtolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregiſſent officio Præſulem collaudavit: per quam, epiſtolam videlicet, innotuit, nulli quidpiam præmii fore pro conſecratione Romani Pontificis quoquo modo pollicendum: cum ipſe hanc non ſuorum ſuggeſtione, ſed Romanorum potiùs unanimitate ardentiſſimè cuperet provenire; maximè, cùm reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana Eccleſia, vel deperire quicquam ſe diceret anhelare.

C. XXX. ¶ *Electio Romanorum Pontificum à Ludovico conceditur Romanis.*

Item pactum conſtitutionis Imperatoris primi Ludovici *cum Romanis Pontificib.*

EGo *a* Ludovicus Imperator Romanus Auguſtus ſtatuo, & concedo per hoc pactum confirmationis noſtræ, tibi beato Petro Principi Apoſtolorum, & per te Vicario tuo domino Paſchali ſummo Pontifici, & univerſali Papæ, & ſucceſſoribus ejus in perpetuum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris uſque nunc in veſtra poteſtate & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis Romanam civitatem cum ducatu ſuo, & ſuburbanis, atque viculis *b* omnibus, & territoriis ejus montanis, & maritimis littoribus, & protubus, ſeu cunctis civitatibus, caſtellis, oppidis, ac villis in Tuſciæ partibus. *Item infrà.* ¶ Quando divinâ vocatione hujus ſacratiſſimæ ſedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex regno noſtro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo ſub noſtra poteſtate conſtitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut privatim conveniendi, aut electionem faciendi, nullusque in civitatibus aut in territoriis ad Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli poteſtatem pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præſumat; ſed liceat Romanis cum omni veneratione, & ſine qualibet perturbatione honorificam ſuo Pontifici exhibere ſepulturam; & eum, quem divinâ inſpiratione, & beati Petri interceſſione, omnes Romani uno conſilio, atque concordia, ſine qualibet promiſſione, ad Pontificatûs ordinem elegerint, ſine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico conſecrare, & dum conſecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad noſtros ſucceſſores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem, ac pacem ſocient.

C. XXXI. ¶ *Electio, & conſecratio Romani Pontificis non-niſi juſtè & canonicè fiat.*

[*Item* Leo IV. *Lothario & Ludovico Auguſtis.*]

PALEA.

INter *c* nos & vos pacti ſerie ſtatutum eſt, & confirmatum, quòd electio & conſecratio futuri Romani Pontificis non niſi juſtè & canonicè fieri debeat.

C. XXXII. ¶ *Ab Imperatore vel nuntiis ejus electioni Romani Pontificis nullum obſtaculum generetur.*

[*Item Conſtitutio* 1 primi Henrici, & primi Othonis *cum Romanis Pontificibus.*]

PALEA.

COnſtitutio *d* primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Ut nullus miſſorum noſtrorum cujuſcunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omninò prohibemus. *Item. e* In electione Romanorum Pontificum, neque liber, neque ſervus ad hoc venire præſumat, ut illis

a *Suprà c. Valentinianus.* b *Pannorm. lib. 3. c. 1. §. Stephanus Papa.* c *4. Reg. 18.* d *Ivo p. 5. c. 16.*

à *S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 2. Volater. l. 3. Anſ. l. 4. c. 35. Ivo p. 5. c. 51.* b *al. villulis.* c *S. Antoninus ibid. Ivo part. 5. c. 14.* d *Anſ. l. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 52.* e *In legib. Longob. l. 5. tit. de Pontific. l. 3.* [*abeſt à Gratian. & Ivon.*]

Romanis, quos ad hanc electionem, per conſtitutionem ſanctorum Patrum, antiqua admiſit conſuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd ſi quis contra hanc noſtram conſtitutionem [facere] præſumpſerit, exilio tradatur.

1 ¶ Conſtitutio] *Ex antiquo exemplari Gratiani reſtitutus eſt hic titulus: in quo exemplari poſt titulum iſtum, interpoſitâ rubricâ, incipit caput,* Ut nullus, &c. *ut etiam apud Ivonem. Verùm, quia receptum eſt, ut initium hujus capitis ſit à dictione,* Conſtitutio, *relicta ſunt hæc verba etiam in principio ipſius. Extat verò hoc capitulum in vetuſtis quoque exemplaribus, in quibus Paleæ eſſe non ſolent.*

C. XXXIII. ¶ *Juramentum Othonis, quod fecit Domino Papæ Joanni.*

Item Conſtitutio Othonis.

Tibi *a* Domio Joanni Papæ ego Rex Otho promittere, & jurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & per lignum hoc vivificæ crucis, & per has reliquias Sanctorum, quòd ſi (permittente Domino) Romam venero, ſanctam Romanam Eccleſiam, & te rectorem ipſius exaltabo ſecundùm poſſe meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipſum honorem, quem habes, meâ voluntate, aut meo conſilio, aut meo conſenſu, aut meâ exhortatione perdes: & in Romana urbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad Te, aut ad Romanos pertinent, ſine tuo conſilio: & quicquid de terra ſancti Petri ad noſtram poteſtatem pervenerit, tibi reddam: & cuicunque Italicum regnum commiſero, jurare faciam illum, ut adjutor tui ſit ad defendendam terram ſancti Petri ſecundùm ſuum poſſe. Sic me Deus 1 adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

1 ¶ Sic me Deus] *Addita hæc ſunt ex Centio Camerario, in cujus libro habentur multæ formæ juramentorum, & extat manuſcriptus Romæ.*

C. XXXIV. ¶ *Liberum ſit Clero & populo, de propria diœceſi Epiſcopum eligere.*

Item ex primo libro Capitulorum *b* *Caroli, & Ludovici Imperatorum, c.84.*

Sacrorum *c* canonum non ignari, ut in Dei nomine ſancta Eccleſia ſuo liberiùs potiretur honore, aſſenſum ordini Eccleſiaſtico præbuimus, ut ſcilicet Epiſcopi per electionem Cleri & populi, ſecundùm ſtatuta canonum de propria diœceſi, remotâ perſonarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & ſapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbis ſibi ſubjectis uſquequaque prodeſſe valeant.

Ex conſtitutionibus his, & pacto Ludovici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illis renuntiâſſe privilegiis, quæ de electione ſummi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem ejus, Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cùm ergò præmiſſis auctoritatibus cunctis liqueat electionem Clericorum tantummodò eſſe, quæritur, quorum ſit ipſa electio, an Clericorum majoris Eccleſiæ tantùm, an etiam aliorum religioſorum, qui in eadem civitate fuerint? Sed (ſicut in breviatione canonum Fulgentii, Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconi, invenitur) in ſeptimo capitulo d *Nicæni Concilii, & in Gangrenſi ſtatutum eſt, ut ad eligendum Epiſcopum ſufficiat Eccleſiæ matricis arbitrium. Nunc autem ſicut electio ſummi Pontificis, non à Cardinalibus tantùm, verùm etiam ab aliis religioſis Clericis auctoritate Nicolai* e *Papæ eſt facienda; ita & Epiſcoporum electio non à Canonicis tantùm, ſed etiam ab aliis religioſiſſimis Clericis, ſicut in generali Synodo* Innocentii *f* Papæ *Romæ habita conſtitutum eſt. Ait enim:*

a *S. Antoninus p.2. tit.16.c.1.§.16. in medio. Anſel. lib.1. c.90. & l.4.c.36.* b *al. capitularium.* c *Anſ.l.6.c.16.* d *al. ſeptimo Nicæno Concilio.* e *Nic.2. al.1. in Concil.Rom. c.1.* f *Innoc.2.c.28.*

C. XXXV. ¶ *Abſque religioſorum virorum conſilio, Canonici majoris Eccleſiæ Epiſcopum non eligant.*

Obeuntibus ſanè Epiſcopis, quoniam ultra tres menſes vacare Eccleſiam ſanctorum Patrum prohibent ſanctiones, ſub anathematis vinculo interdicimus, ne Canonici de ſede Epiſcopali ab electione Epiſcoporum excludant religioſiſſimos viros, ſed eorum conſilio honeſta & idonea perſona in Epiſcopum eligatur. Quòd ſi excluſis eiſdem religioſis electio fuerit celebrata, quod abſque aſſenſu eorum, & conniventiâ factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergò quæritur, ſi vota eligentium in duas ſe diviſerint partes, quis eorum alteri ſit præferendus? De his ita ſcribit Leo *Epiſcopus ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt. 82. al. 84. cap.5.* [*ſed paulò aliter.*]

C. XXXVI. ¶ *Cùm vota eligentium in duas ſe diviſerunt partes, quis ſit præferendus alteri.*

Si *a* fortè [quod 1 nec reprehenſibile, nec irreligioſum judicamus] vota eligentium in duas ſe diviſerint partes, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & ſtudiis juvatur, & meritis: tantùm ut nullus invitis & non petentibus ordinetur, ne civitas *b* Epiſcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

1 ¶ [Quod nec reprehenſibile, nec irreligioſum judicamus] *Hæc verba, quæ à cæteris collectoribus non referuntur, non ſunt inventa apud Leonem, ſed apud Gregorium, ex quo referuntur infrà 8. q. 1. c.* nec novum.

DISTINCTIO LXIV.

1 ps *Hinc conſiderandum eſt, à quibus, vel quo tempore ſacri ordines ſunt tribuendi, vel quibus in locis Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Chorepiſcopi, & reliqui Sacerdotes ſint ordinandi. A quibus ordinentur Epiſcopi,* in Nicæno primo Concilio *definitum eſt, in quo ſic legitur, cap.4.*

C. I. ¶ *Ab omnibus comprovincialibus Epiſcopi ordinentur.*

Epiſcopi *c* ab omnibus, qui ſunt in provincia ſua, debent ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliquâ urgente neceſſitate, vel itineris longitudine, certè tres Epiſcopi debent in unum congregari, ita ut etiam cæterorum, qui abſentes ſunt, conſenſum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Poteſtas ſanè vel confirmatio pertinebit per ſingulas provincias ad Metropolitanum Epiſcopum.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt.2.*

Ordinationes *d* Epiſcoporum auctoritate Apoſtolicâ ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ. *& infrà.* ¶ Quòd ſi ſimul omnes convenire minimè poterunt, aſſenſum tamen ſuis apicibus 1 præbeant, ut ab ipſa ordinatione, animo non deſint.

¶ 1 Apicibus] *In epiſtola eſt,* precibus. *Apud Ivonem & Burchardum,* precibus & ſcriptis.

C. III. PALEA.

[*Ex* Concilio Arauſicano *primo, c.21.*]

De 1 abjectione *e* ejus, quem duo præſumpſerint ordinare Epiſcopi in noſtris *f* provinciis, placuit de præſumptoribus, ut ſicubi contigerit duos Epiſcopos tertium ordinare *g*, & ipſe 2, & auctores damnabuntur; quò cautiùs ea, quæ ſunt antiquitùs inſtituta, ſerventur.

a *Polyc.l.2.tit.1. Anſ.l.6.c.19. Ivo p.5.c.347. Pann.l.3.c.6.* b *al. plebs invita.* c *In Conc. Nicæno 1.c.3. Anſ. l.6.c.4. & 54. Ivo p.5.c.117. Burch.lib.1.c.27. concordat.* d *Diſt.75. cap. ordinationes. Anſelm.l.6.c.53. Burch.lib.1.cap.15. Ivo part.5.c.69. Pann. l.3.c.12. & 17. Polyc. l.2. tit.8.* e *Burch.l.1.c.30. Ivo p.5.c.141. Pann.l.3.c.20.* f *al. veſtris.* g *al. conſecrare.*

1 ¶ In

1 ¶ *In Concilio ipſo hoc eſt initium hujus capitis,* Duo ſi præſumpſerint ordinare Epiſcopum, &c. *ac deinde tota res pleniùs exponitur. Apud cæteros verò collectores eodem ferè modo habet, atque hic: & in multis vetuſtis Gratiani codicibus abeſt.*

2 ¶ Et ipſe] *Sic emendatum eſt ex originali, & cæteris collectoribus. Anteà legebatur,* & Epiſcopi, & auctores.

C. IV. ¶ *Cæteris aſſentientibus cum tribus provincialibus ordinetur Epiſcopus.*

Item Anicetus *in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ.*

COmprovinciales *a* Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, cæteris conſentientibus, à tribus, juſſu Archiepiſcopi, conſecrari poſſunt Epiſcopis.

C. V. ¶ *Non ordinetur Epiſcopus extra conſcientiam Metropolitani.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Epiſcopum Rothomagen. epiſt. 2. c. 1.*

EXtra *b* conſcientiam Metropolitani Epiſcopi nullus audeat ordinare Epiſcopum. Integrum enim eſt judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Nec unus Epiſcopus ordinare præſumat Epiſcopum, ne furtivum præſtitum beneficium videatur. Hoc enim & Synodus Nicæna conſtituit, atque definivit.

C. VI. ¶ *Epiſcopi à ſuo Metropolitano, & ipſe ab eiſdem conſecretur.*

Item Gelaſius *univerſis per Dardaniam conſtitutis.*

2 ps QUia *c* per ambitiones illicitas non pudet quoſdam Eccleſiarum jura turbare, ac privilegia, quæ Metropolitanis, vel provincialibus Epiſcopis decrevit antiquitas temerariâ præſumptione pervadere, propter quod etiam communionis Apoſtolicæ deſiderant diſſidium tenere, quò ſcilicet ab ejus auctoritate diviſi, vel impunè proprias uſurpationes exerceant, non reſpicientes, quia æterno judici rationem tam de catholicæ ſinceritatis injuriâ, quàm de traditionum præjudiciis paternarum, non ſine perpetuæ ſint damnationis interitu reddituri, ſi in hac obſtinatione permanſerint, charitatem veſtram duximus inſtruendam, ut vos omnes in commune fratres, ſive per Dardaniam, ſive per unamquamque contiguam provinciam conſtituti, qui vos ſub Metropolitanis veſtris eſſe meminiſtis, & ab eiſdem ſubſtitui decernentes *d*, ſicut vetus conſuetudo depoſcit, unanimiter ſtatuatis Antiſtites: & viciſſim ſi Metropolitanus humanæ conditionis ſorte deceſſerit, à comprovincialibus Epiſcopis, ſicut forma tranſmiſit, ſacrari modis omnibus cenſeatis: nec quemquam ſibi, quod vobis antiquâ diſpoſitione conceſſum eſt, patiamini vendicare: quatenus & inter ipſas adverſantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenùs cuſtodire ceſſetis; ſicut perſecutionum tempore diverſarum Patres noſtros conſtanter feciſſe non dubium eſt.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini *Papæ.*

3 ps EPiſcopum *e* oportet maximè quidem ab omni Concilio conſtitui. Sed ſi hoc aut pro neceſſitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur *f*, & omnium præſentium, vel abſentium ſubſcriptiones teneantur, & ſic poſteà ordinatio fiat. ¶ Hujus autem rei poteſtas in omni provincia ad Metropolitanum pertineat Epiſcopum.

C. VIII. ¶ *Non erit Epiſcopus, qui præter Metropolitani ſententiam fuerit ordinatus.*

Item ex Concilio Nicæno I. *cap. 6.*

ILlud *g* generaliter eſt clarum, quòd ſi quis præter ſententiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus, hunc magna Synodus diffinivit, Epiſcopum eſſe non oportere.

a *Polyc. l. 2. tit. 8. Burch. l. 1. c. 28. Pann. l. 3. c. 10. Ivo part. 5. c. 139.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 5. c. 133. Anſ. l. 6. c. 56.* c *Anſ. l. 6. c. 41. al. 39. ex Gelaſio ad Natalem Epiſcopum propè idem.* d *decedentes*] *vera lectio.* e *In cap. Martini Brach. c. 4. ex Conc. Nican. cap. 4.* f *al. colligantur.* g *Anſ. l. 6. c. 42. Deuſdedit, p. 1.*

DISTINCTIO LXV.

1 ps COmprovincialium Epiſcoporum univerſaliter deſideratur conſenſus in ordinatione Epiſcopi. Quòd ſi aliqui animoſitate ducti contradicere voluerint, obtineat ſententia plurimorum.

C. I. ¶ *Si cæteris conſentientibus ordinationi Epiſcoporum, duo vel tres contradicant, obtineat ſententia plurimorum.*

Unde in Nicæno Concilio, *c. 6.*

SAnè ſi communi omnium conſenſu 1 rationabiliter probato, ſecundùm Eccleſiaſticam regulam, duo vel tres animoſitate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum ſententia Sacerdotum.

1 ¶ Conſenſu] *Græcè legitur,* ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν: *quod Dionyſius vertit,* decreto rationabili, & ſecundùm Eccleſiaſticam regulam comprobato.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *a.*

NOn debet ordinari Epiſcopus abſque conſilio & præſentia *b* Metropolitani Epiſcopi. Adeſſe autem oportet omnes, qui ſunt in provincia Sacerdotes, quos per ſuam debet epiſtolam Metropolitanus convocare. Et quidem ſi omnes occurrerint *c*, bene; ſi autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non convenerint, præſentiam ſui per epiſtolas faciant, & ſic omnium facto conſenſu ordinationem Epiſcopi fieri oportet. Si autem aliter, præterquam terminatum eſt à nobis, fuerit factum, talem ordinationem nihil valere decernimus.

2 pars. ¶ Si autem ſecundùm canones ordinatio Epiſcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum conſenſus obtineat.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 19.* d.

EPiſcopus non eſt ordinandus ſine conſilio, & præſentia Metropolitani Epiſcopi, cui meliùs erit, ſi ex omni provincia congregentur Epiſcopi. Quod ſi fieri non poteſt, hi, qui adeſſe non poſſunt, propriis literis conſenſum ſuum de ipſo deſignent, & tunc demùm poſt plurimorum, ſive per præſentiam, ſive per literas conſenſum, ſententia conſona ordinetur. Quòd ſi aliter, quàm ſtatutum eſt, fiat, nihil valere hujuſmodi ordinationem. ¶ Si verò etiam ſecundùm definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias & domeſticas ſimultates, his contemptis, ſententia de eo obtineat plurimorum.

¶ *Verbis Græcis multò meliùs reſpondet altera verſio, quæ Dionyſii eſt, ideoq; illa conſulenda.*

Si autem provinciam Primatem habere conſtiterit, nec etiam à Metropolitano abſque ejus conſcientia Epiſcopum conſecrare licebit.

C. IV. ¶ *Abſque Primatis conſenſu Metropolitanus Epiſcoporum non ordinet.*

Unde Leo Papa *Anaſtaſio Epiſcopo, epiſt. 82. al. 84. c. 6.*

DE *e* perſona autem conſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plebiſque conſenſu, Metropolitanus Epiſcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in provincia bene placuit, ſcire te faciat, ut ordinationem ritè celebrandam tua quoque confirmet auctoritas. Quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diù deſit cura paſtorum.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c. 12.*

PLacet omnibus, ut inconſulto Primate cujuslibet

a *In c. Martini Brach. c. 3. ex Concil. Antioch. c. 19.* b *al. conſcientia.* c *al. concurrerint.* d *Ca. 18.* e *Deuſdedit p. 1. Ivo p. 5. c. 348.*

provinciæ, tam facilè nemo præſumat, licèt cum multis Epiſcopis, in quocunque loco ſine ejus (ut dictum eſt) præcepto Epiſcopum ordinare. ¶ Si autem neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi, in quocunque loco ſint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Epiſcopum.

C. VI. ¶ *Unicuique Eccleſiæ proprius honor ſervetur.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 6.*

MOs *a* antiquus perdurat *b* in Ægypto, vel Lybia, & Pentapoli, ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem; quandoquidem & Epiſcopo Romano parilis 1 mos eſt. ¶ Similiter autem & apud Antiochiam, cæteraſque provincias, honor ſuus unicuique ſervetur Eccleſiæ.

1 ¶ Parilis] *Græcè legitur*, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστιν, *id eſt*, quoniam & Romæ Pontifici hoc uſitatum eſt. *Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatûs inducitur, ut quidam malè interpretati ſunt. De qua re optimè Nicolaus primus in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit,* Propoſueramus, *ſic ſcripſit:* Nicæna Synodus noverat Romanæ Eccleſiæ omnia Domini ſermone conceſſa. Si omnia, ergò defuit nihil, quod non illi conceſſerit. Denique, ſi inſtituta Nicænæ Synodi diligenter inſpiciantur, invenietur profectò, quia Romanæ Eccleſiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum; ſed potiùs ex ejus forma, quod Alexandrinæ Eccleſiæ tribueret, particulariter ſumpſit exemplum. *Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit, ita in Alexandrina Eccleſia obſervandum, quia ſic fieret in Romana.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 7.*

QUoniam mos antiquus obtinuit, & vetuſta traditio, ut Æliæ, id eſt, Hieroſolymorum *c* Epiſcopo honor deferatur, habeat conſequenter honorem, manente tamen Metropolitanæ civitati propriâ dignitate.

Qui verò à comprovincialibus ſuis cum Metropolitani licentia fuerit ordinatus, infrà conſtituta tempora ejus ſe repræſentet aſpectibus.

C. VIII. ¶ *Metropolitano ſe repræſentet nuper factus Epiſcopus.*

Unde in Tarraconenſi Concilio, *c. 5. legitur.*

SI quis in Metropolitana civitate non fuerit Epiſcopus ordinatus, poſtquam ſuſceptâ benedictione per Metropolitani literas honorem fuerit Epiſcopi adeptus: id optimum eſſe decernimus, ut poſtmodùm ſtatuto tempore, id eſt, impletis duobus menſibus, ſe Metropolitani ſui repræſentet aſpectibus, ut ab illo monitis Eccleſiaſticis inſtructus pleniùs, quid obſervare debeat, recognoſcat. Quòd ſi fortè hoc implere neglexerit, in Synodo increpatus à fratribus, corrigatur. Et ſi fortè infirmitate aliquâ, ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc ſuis literis Metropolitano indicare procuret.

3 pars. *His auctoritatibus datur intelligi, quòd Epiſcopi à comprovincialibus ſuis debeant ordinari. Sed quæritur, ſi in provincia plurimi Epiſcopi fuerint* d, *& contigerit fortè unum remanere Epiſcopum, quid fieri debeat? Ille, quia ſolus eſt, ordinare non poteſt Epiſcopum: comprovinciales enim non habet, cum quibus Epiſcopum conſecrare valeat. Cùm ergò talis neceſſitas fuerit, quid faciendum ſit,* in Sardicenſi Concilio *definitur, in quo, cap. 5. ſic ſtatutum legitur:*

C. IX. ¶ *Si fortè unus tantùm in provincia remanſerit Epiſcopus, ad conſecrationem Epiſcopi de vicina provincia convocentur.*

SI *e* fortè in provincia unum tantùm contigerit remanere Epiſcopum, ſuperſtes Epiſcopus convocet Epiſcopos vicinæ provinciæ, & cum eis ordinet comprovinciales ſibi Epiſcopos. Quod ſi facere neglexerit, populi conveniant Epiſcopos provinciæ vicinæ, & illi priùs commoneant Epiſcopum, qui in eadem provincia commoratur, & oſtendant, quòd populi petant ſibi Epiſcopum rectorem, & doceant juſtum eſſe, ut veniat 1 ipſe, & cum eis ordinet Epiſcopum. Quòd ſi literis conventus tacuerit & diſſimulaverit, nihilque reſcripſerit, tunc ſatisfaciendum eſt populis, ut conveniant ex vicina provincia Epiſcopi, & ordinent Epiſcopum.

¶ *Capitulum hoc, quomodo refertur à Gratiano, præcipuè in priore parte, cum Latino, quod geminum eſt in tomis Conciliorum, multoq; minùs cum Græco canone convenit: quin etiam apud Burchardum & Ivonem variè legitur. Hujus verò Concilii canones à Latinis latinè, & à Græcis græcè à principio ſcriptos fuiſſe, Nicolaus Papa Photio ſcribens in epiſtola, quæ incipit,* Innumerabilium, *his verbis indicat:* Quomodo autem non eſſe apud vos Sardicenſes canones, tu ſolus aſtruere poteris, quando non ſolùm à Latinæ, verùm etiam cum aliis à Græcæ linguæ hominibus ſtatuti ſunt, & promulgati? Qua de re credibile non eſt, quod ibi diffinitum eſt, unumquemque ipſorum minimè propriæ linguæ tradidiſſe. *Dionyſius quoque Exiguus in epiſtola ad Stephanum Epiſcopum, quâ ei ſuam Græcorum canonum interpretationem obtulit, Sardicenſe Concilium à principio inter Latinos latinè editum fuiſſe, his verbis ſignificat:* Tunc ſancti Chalcedonenſis Concilii decreta ſubdentes, in his Græcorum canonum finem eſſe declaramus, ne quid præterea notitiæ veſtræ credamur velle ſubtrahere. Statuta quoque Sardicenſis Concilii, atque Africani, quæ Latinè ſunt edita, ſuis à ſe numeris cernuntur eſſe diſtincta.

1 ¶ Ut veniat ipſe,] *Tam in Concilio, quod eſt in codice canonum, quàm quod in collectione Iſidori, & apud Burchardum, & Ivonem legitur*, ut & ipſi veniant, & cum ipſo ordinent Epiſcopum. *Græcus autem canon ita habet:*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου, χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφει, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γίνεσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου. *id eſt*, Oſius Epiſcopus dixit. Si qua in provincia, in qua plurimi ſunt Epiſcopi, contigerit unum Epiſcopum morari abſentem, neque is propter negligentiam quandam convenire voluerit, neq; Epiſcoporum creationi conſentire, populi verò congregati poſtulent eum, quem ipſi expetunt, Epiſcopum conſtitui, primùm oportet Epiſcopum illum, qui abſens moratur, admoneri literis Primatis provinciæ (nimirum Epiſcopi Metropolitani) de populorum poſtulato, Paſtorem ſibi dari petentium: rectè autem ſe habere puto, eum quoque, ut interſit, expectari *a*. Quod ſi neque per literas rogatus affuerit, ac ne reſcripſerit quidem, ſatisfaciendum populi voluntati eſt. Convocari autem oportet ex vicina etiam provincia Epiſcopos ad Metropolitani Epiſcopi creationem.

a *Anſ. l. 4. c. 46. Polyc. l. 2. tit. 21.* b *perduret*] κρατείτω. c *al. Hieroſolymæ.* d *al. non fuerint.* e *Burch. lib. 5. cap. 26. Ivo part. 5. c. 137.*

a *al. admitti.*

DISTIN-

DISTINCTIO LXVI.

1 ps *ARchiepiſcopus autem ab omnibus ſuæ provinciæ Epiſcopis debet ordinari.* a

C. I. ¶ *Ab omnibus Suffraganeis ſuis Archiepiſcopus ordinetur.*

Unde Anicetus Papa *in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ.*

ARchiepiſcopus 1 ab *b* omnibus ſuæ provinciæ Epiſcopis ordinetur. *& infrà.* ¶ Illud tamen, quod de Archiepiſcopi conſecratione prædictum eſt, atque præceptum, id eſt, ut omnes Suffraganei eum ordinent, nullatenùs immutari licet: quia qui illis præeſt, ab omnibus Epiſcopis, quibus præeſt, debet conſtitui. Sin aliter præſumptum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit ejus ſecùs acta ordinatio.

1 ¶ Archiepiſcopus] *Hæc prior pars in epiſtola ipſa, & apud cæteros collectores fuſiùs exponitur.*

2 ¶ *Hic in epiſtola cùm multa alia ſunt interjecta, tum c. comprovinciales. ſup. diſt. 64.*

2 ps. *De Epiſcopis autem non ordinandis à paucioribus, quàm tribus Epiſcopis,* Anacletus *ep. 2. ad Epiſcopos Italiæ ſcribit, dicens:*

C. II. ¶ *Epiſcopus non minus, quàm à tribus Epiſcopis ordinetur.*

POrrò & *c* Hieroſolymitarum primus Archiepiſcopus beatus Jacobus, qui Juſtus dicebatur, & ſecundùm carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Jacobo, & Joanne Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet ſuis dantibus formam, ut non minùs, quàm à tribus Epiſcopis, reliquisque omnibus aſſenſum præbentibus, ullatenùs Epiſcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

1 ps *PResbyteri verò, & Chorepiſcopi ab uno Epiſcopo ordinari poſſunt.*

C. I. ¶ *Sacerdotes ab uno Epiſcopo poſſunt ordinari.*

Unde Anacletus *epiſt. 2. ad Epiſcopos Italiæ.*

REliqui *d* Sacerdotes à proprio ordinentur Epiſcopo, ita ut cives & alii Sacerdotes aſſenſum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Cæterorum autem graduum diſtributioni trium veracium teſtimonium, cum Epiſcopi ſcilicet approbatione, ſufficere poteſt.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item in Hiſpalenſi Concilio ſecundo, *c. 6. legitur.*

2 ps EPiſcopus Sacerdotibus, ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt, ſolus auferre non poteſt.

DISTINCTIO LXVIII.

1 ps *QUæritur de illis, qui ordinantur ab his, quos non conſtat fuiſſe Epiſcopos, An ſint iterum conſecrandi, an non? Quòd verò conſecrandi non ſint, probatur auctoritate* Gregorii*, qui ſcribens* Joanni Ravennati Epiſcopo*, libr. 2. epiſt. 32. ait:*

C. I. ¶ *Semel conſecratus, iterum conſecrari non debet.*

SIcut *f* ſemel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum ordine non debet conſecrari. Sed ſi quis forſitan cum levi culpa ad Sacerdotium venit, pro culpâ pœnitentia indici debet, & tamen ordo ſervari.

C. II. ¶ *De Presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos conſtat Epiſcopos non fuiſſe.*

Contrà Gregorius III. *ad Bonifacium Epiſcopum, epiſt. 2. ſcribens, teſtatur:*

PResbyteri *a*, quos ibidem reperiſti, ſi incogniti fuerint illi, qui *b* ordinant, & dubium eſt, eos Epiſcopos fuiſſe, an non, qui eos ordinaverunt; ſi bonæ actionis & catholici viri ſunt ipſi Presbyteri, & in miniſterio Chriſti, omnique lege ſanctâ edocti, ab Epiſcopo ſuo benedictionem Presbyteratûs ſuſcipiant, & conſecrentur: & ſic miniſterio fungantur.

Quòd ergò conſecratus, in eodem ordine iterùm conſecrari prohibetur, de eo intelligendum eſt, qui conſecratus eſt ab illo, quem certum erat conſecrandi jus habere. Qui autem ab illo conſecratur, quem non conſtat jus conſecrandi habuiſſe, iterùm conſecrandus eſt: quia ſi ille conſecrandi jus non habuit, iſte ex olei effuſione nil conſecrationis accepit. Et quia in ipſo ordine conſecratus non erat, nunc quaſi primùm ad conſecrationem veniens ab Epiſcopo Sacerdotalem benedictionem, & conſecrationem conſequitur. Si autem jus conſecrandi habuit, in prima unctione conſecutus eſt conſecrationem: in ſecunda verò non reiteratur conſecratio, ſed ſola unctio; ſicut de quo dubium eſt, an ſit baptizatus, vel non? debet baptizari: qui ſi priùs baptizatus non fuerat, conſequitur gratiam Baptiſmi: ſi autem baptizatus erat, nihil accipit in ſecunda unctione c: *nec pertinet hoc reiterationem Baptiſmi, ſed ad cautelam ſalutis. Hoc & de Eccleſiis conſecrandis ſimiliter obſervandum eſt.*

C. III. ¶ *Non debet iterùm conſecrari Eccleſia ſemel conſecrata.*

Unde in Nicæno Concilio *legitur.*

ECcleſiis *d* ſemel conſecratis Deo, non iterùm debet conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cujuſcunque ſemine fuerint pollutæ: quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti ſemel baptizatus, non debet iterùm baptizari: ita nec locus Deo dicatus, eſt iterùm conſecrandus, niſi propter eas cauſas, quas ſuperiùs nominavimus: ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum conſecraverunt.

2 pars. *Inter Epiſcopos & Chorepiſcopos autem hæc eſt differentia, quòd Epiſcopi non niſi in civitatibus, Chorepiſcopi etiam in vicis ordinari poſſunt. Epiſcopi formatas tribuunt literas, Chorepiſcopi non niſi commendatitias, & pacificas dare valent. Epiſcopi jus conſecrandi habent, Chorepiſcopi tantùm minores ordines tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præſtare.*

C. IV. ¶ *In quibus Chorepiſcopi ab Epiſcopis differant.*

De his ita ſcribit Leo I. *ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ, epiſt. 86. al. 88.*

QUamvis *e* Chorepiſcopis, & Presbyteris plurima cum Epiſcopis miniſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen auctoritate veteris Legis, quædam novellis, & Eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita noverint: ſicut eſt Presbyterorum & Diaconorum, aut virginum conſecratio, ſicut conſtitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec Eccleſias, vel altaria conſecrare licet, nec per impoſitionem manuum fidelibus baptizatis *f*, vel converſis hæreticis *g* Paracletum Spiritum Sanctum tradere, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publicè quidem in Miſſa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere. Hæc enim omnia illicita ſunt Chorepiſcopis,

a *Sic Juſtin. novel. 131. in prin.* b *Extrà de temp. ord. c. ſi Archiepiſcop. Polyc. l. 2. tit. 8. Anſ. l. 6. c. 39. Burch. l. 1. c. 28. Ivo p. 5. c. 139. Pann. lib. 3. cap. 10.* c *Idem reperitur in epiſt. Aniceti. Polyc. ibid. Anſel. lib. 6. cap. 53. Burch. l. 1. c. 15. Ivo p. 5. cap. 139. Pann lib. 3. cap. 17.* d *Polyc. ibid. Anſ. l. 6. cap. 53.* e *15. q. 7. cap. Sexta. & cap. Epiſcopus.* f *4. ſent. diſt. 25. B. Polyc. l. 2. tit. 35. Anſel. l. 7. c. 104. Pann. lib. 3. c. 76. Ivo p. 6. c. 82.*

a *Anſ. l. 7. c. 110. Ivo p. 6. c. 116.* b *à quibus fuer'nt ordinati,] orig.* c *lotione.* d *De conſecr. diſt. 2. c. Eccleſiis.* e *Ivo p. 6. c. 72. Anſ. l. 7. c. 122. Polyc. l. 4. tit. 26.* f *baptizandis,] orig. & Ivo.* g *ex hæreſi] orig.*

qui ad exemplum & formam LXXII. *a* Diſcipulorum eſſe noſcuntur, vel Presbyteris, qui eandem geſtant figuram: quoniam quanquam conſecrationem habeant, Pontificatûs tamen apicem non habent.

3 pars. *Hi verò propter inſolentiam ſuam, quâ officia Epiſcoporum ſibi uſurpabant, ab Eccleſia hodie prohibiti ſunt.*

C. V. ¶ *Ordo Chorepiſcoporum à ſacra ſede reprobatur.*

Unde Damaſus Papa *ait ad Epiſcopos Africæ, epiſt. 4.*

CHorepiſcopi *b* tam ab hac ſacra ſede, quàm à totius orbis fuerunt Epiſcopis prohibiti. Nimis ergò eorum inſtitutio improba, nimis eſt prava, quia ut hi de ſummo Sacerdotis miniſterio aliquid præſumant, omni auctoritate caret. *& infrà.* ¶ Nam non amplius, quàm duos ordines inter Diſcipulos Domini eſſe cognovimus, id eſt, duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta *c* Diſcipulorum. Unde iſte tertius proceſſerit, funditùs ignoramus. Et quod ratione caret, extirpari neceſſe eſt.

4 pars. ¶ Quòd autem *d* Epiſcopi non ſunt, qui minùs quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet: quoniam, ut bene noſtis, prohibitum à ſanctis eſt Patribus, ut qui ab uno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si enim nomen non habent, qualiter officium habebunt?

C. VI. ¶ *Apoſtolorum in Eccleſia locum Epiſcopi teneant.*

Unde Urbanus Papa II.

QUorum vices in Eccleſia habeant Epiſcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, ſanctus Auguſtinus oſtendit, inquiens: [*Pro* e *patribus tuis nati ſunt tibi filii. Quid eſt, pro patribus tuis nati ſunt tibi filii? Patres miſſi ſunt Apoſtoli: pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, unde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum. Non ergò te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi crevit paternitas. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.*] & infrà. [*Filios genuit Eccleſia, conſtituit eos pro patribus ſuis principes ſuper omnem terram.*]

DISTINCTIO LXIX.

1 ps TOnſura verò Clerici de manu Abbatis ſuſcipi poteſt, ſi eidem Abbati manûs impoſitio ab Epiſcopo facta noſcatur.*

C. I. ¶ *Abbates, quibus ab Epiſcopo manus imponitur, aliquos tonſurare poſſunt.*

Unde in ſeptimo Synodo, *c. 14. legitur.*

QUoniam *f* videmus, ſine manûs impoſitione à parvula ætate tonſuram Cleri quoſdam accipientes, nondumque ab Epiſcopo manûs impoſitione perceptâ, ſuper ambonem irregulariter in collecta legentes, præcipimus amodò id minimè fieri. Idipſum quoque obſervandum eſt etiam inter Monachos.

2 pars. Lectoris autem manûs impoſitione *g* licentia eſt Abbati ſolummodò in proprio monaſterio faciendi, ſi duntaxat eidem Abbati manûs impoſitio facta noſcatur ab Epiſcopo [ſecundùm *h* morem præficiendorum Abbatum] dum conſtet illum eſſe Presbyterum. ¶ Simili etiam modo ſecundùm antiquam conſuetudinem Chorepiſcopos præceptione oportet Epiſcopi promovere Lectores.

a *al. 70.* b *Polyc. l. 4. tit. 26. Anſ. l. 7. c. 123.* c *al. 72.* d *al. enim.* e *Aug. in Comment. ad Pſal. 44. circa fin.* f *Ivo p. 5. c. 176.* g *al. impoſitionem.* h *Hæc non ſunt in Græco canone.*

C. II. ¶ *Non exorcizent, qui ab Epiſcopo provecti non ſunt.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c. 26.*

NOn oportet exorcizare eos, qui necdum ab Epiſcopis ſunt promoti *a*, neq; in Eccleſiis, neque in domibus.

DISTINCTIO LXX.

AB Epiſcopis alterius civitatis Clericus ordinari non poterit, nec etiam à proprio abſolutè ordinandus eſt: abſoluta enim ordinatio* Chalcedonenſi Concilio *prohibetur, & vacuam habere manûs impoſitionem præcipitur: in quo ſic ſtatutum eſt, canone 6.*

C. I. ¶ *Nemo ordinandus eſt abſolutè.*

NEminem *b* abſolutè ordinari Presbyterum, vel Diaconum, vel quemlibet in Eccleſiaſtica ordinatione conſtitutum, niſi 1 manifeſtè in Eccleſia civitatis, ſive poſſeſſionis, aut in martyrio, aut in monaſterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui abſolutè ordinantur, decrevit ſancta Synodus, vacuam habere manûs impoſitionem, & nullum tale factum 2 valere ad injuriam ipſius, qui eum ordinavit.

1 ¶ Niſi manifeſtè] *Græcè legitur:* εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, *hoc eſt;* niſi propriè in Eccleſia civitatis, vel pagi, aut martyrio, aut monaſterio, qui ordinatur, pronuntietur. *In ordine autem Romano fit mentio talis pronuntiationis, Epiſcopi nomine per Archidiaconum facta.* De titulo S. Stephani eligimus Petrum ad Lectorem eundem titulum.

2 ¶ Nullum tale factum] *Græcè:* μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, *id eſt,* nunquam poſſe operari.

C. II. ¶ *Irrita ſit ordinatio ſine titulo facta.*

Item ex Concilio Urbani II. *habito Placentiæ.*

SAnctorum *c* canonum ſtatutis conſonâ ſanctione decernimus, ut ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuò perſeveret. ¶ Omninò autem in duabus aliquem titulari non liceat, ſed unuſquiſque in qua titulatus eſt, in ea tantùm Canonicus habeatur. Licèt enim Epiſcopi diſpoſitione unus diverſis præeſſe poſſit Eccleſiis, Canonicus tamen præbendarius, niſi unius Eccleſiæ, in qua conſcriptus eſt, eſſe non debet. ¶ Si quæ tamen Capellæ ſunt, quæ ſuis reditibus Clericos ſuſtentare non poſſunt, ea cura ac diſpoſitio Præpoſito majoris Eccleſiæ, cui Capellæ ſubditæ eſſe videntur, immineat, & tam de poſſeſſionibus, quàm de Eccleſiaſticis Capellarum officiis ipſe provideat.

In eodem etiam Concilio antiquis novem Præfationibus decima addita eſt, quæ ita ſe habet: [Æquum & ſalutare, & te in veneratione, vel aſſumptione beatæ Mariæ collaudare, benedicere & prædicare, quæ & unigenitum tuum S. Spiritûs obumbratione concepit, & virginitatis gloriâ permanente lumen æternum mundo effudit, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.]

DISTINCTIO LXXI.

DE Clericis verò non ordinandis ab Epiſcopo alterius civitatis,* in Sardicenſi Concilio, *c. 18. & 19. ſtatutum eſt. in quo Januarius Epiſcopus dixiſſe legitur.*

C. I. ¶ *Clerici ab Epiſcopo alterius civitatis non ordinentur.*

ILlud quoque ſanctitas veſtra ſtatuat, ut nulli Epiſcopo liceat alterius civitatis Eccleſiaſticum hominem 1 ſolicitare, & in ſua diœceſi Clericum ordinare. Univerſi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus ſolent naſci diſcordiæ; & ideò prohibet omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat ¶ Oſius *d* Epiſcopus dixit: Et hoc univerſi conſtituimus, ut quicunque ex alia parochia

a *al. provecti.* b *Anſ. l. 7. c. 105. Polyc. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 6. Ivo p. 6. c. 26. Pann. l. 3. c. 27.* c *S. Antoninus p. 2. c. 1. §. 22.* d *c. 19. ejuſdem.*

voluerit

voluerit alienum miniſtrum ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & ſine voluntate ordinare, non ſit rata ordinatio ejus.

1 ¶ Hominem] *In Concilio Latino legitur*: Eccleſiaſticum miniſtrum ſolicitare, & in ſuis parochiis Clericum, &c. *Infr. eâd. cap.* primatus. (*ubi hujus canonis ſententia videtur referri*) *legitur*, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet. *Græcè autem caput iſtud, quod in Latino decimum octavum eſt, non habetur.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, epiſt. 2. c. 7.*

DE *a* aliena Eccleſia ordinare Clericum nullus præſumat *b*, niſi ejus Epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit.

C. III. ¶ *Qui ſine Epiſcopi conſenſu ordinatur, irrita ſit ejus ordinatio.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 16. in fin.*

SI *c* quis auſus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in ſua Eccleſia ordinare, cùm non habeat conſenſum illius Epiſcopi, à quo receſſit Clericus, irrita ſit hujuſmodi ordinatio.

C. IV. ¶ *Clericus unius Eccleſiæ in alia non ordinetur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *cap. 20.*

CLericos *d* in ſuis Eccleſiis conſtitutos, ſicut jam diffinivimus, non liceat in alterius civitatis Eccleſiis ordinari; ſed quieſcant in ea, in qua ab initio miniſtrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias civitates perdiderunt, & ex neceſſitate ad alias Eccleſias migraverunt. Si verò quicunque Epiſcopus poſt definitionem iſtam ad alium Epiſcopum pertinentem Clericum ſuſceperit, placuit ſanctæ Synodo, & eum, qui ſuſcepit, & eum, qui ſuſceptus eſt, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipſe Clericus revertatur ad propriam Eccleſiam.

C. V. ¶ *Apoſtolicâ permiſſione unius Eccleſiæ Clericus in altera valeat ordinari.*

Item Gregorius *Fortunato Epiſcopo Neapolitano, lib. 5. epiſt. 11. ſeu cap. 111.*

FRaternitatem *e* tuam à nobis petiiſſe recolimus, ut Gratianum Eccleſiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum 1. Et quoniam nec Epiſcopum, cui obſecundare, nec propriam habet Eccleſiam, hoſte ſcilicet prohibente, quo ſuum debeat miniſterium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcircò ſcriptis tibi præſentibus eum neceſſariò duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, noſtrâ interveniente auctoritate, Eccleſiæ tuæ, Deo propitio, conſtituere Cardinalem.

1 ¶ Cardinandum:] *Anteà legebatur*, ordinandum. *Emendatum eſt ex ipſa epiſtola. Cardinare verò, ſeu Cardinalem conſtituere, (quod eſt in fide hujus capitis) ita videtur B. Gregorius accepiſſe, ut canonicam translationem ſignificet. Nam cùm tempore S. Gregorii canon ſextus Concilii Chalcedonenſis accuratè obſervaretur, ut nullo modo daretur alicui locus in Eccleſia (qui nunc titulus vocatur) niſi ſimul ad eum locum ordinaretur, cùm aliquis jam ordinatus, neceſſitate aliquâ in aliam Eccleſiam transferebatur, ut in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deſerviret, in ſecunda dicebatur incardinari; quod ex iſto nunc indicato loco patere poteſt, & ex l. 3. epiſt. 14. & alibi. Quod etiam in Epiſcopis B. Gregorius faciebat, lib. 2. indict. 10. ep. 6. & ep. 25. (quod refertur* ꝗ. *7. q. 1.* c. paſtoralis) *& indict. 11. ep. 13. & ſequenti, quod habetur* ꝗ. *21. q. 1. c.* relatio. *De hac re Joannes Diaconus lib. 3. cap. 8. 11. & 16. Gregorium verò Joannes VIII. & facto ipſo, & vocabulo in eadem notione accepto, eſt imitatus, quod ex aliquot manuſcriptis ipſius epiſtolis conſtat.*

C. VI. ¶ *Sine literis Epiſcopi ſui in aliqua Eccleſia Clericus non ſuſcipiatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi I. *cap. 5.*

PRimatus *a* Epiſcopus *b* Vegeſelitanus dixit: Suggero ſanctitati veſtræ, ut ſtatuatis, non licere Clericum alienum ab aliquo ſuſcipi, ſine literis Epiſcopi ſui, neque apud ſe retinere, nec Laicum uſurpare ſibi de plebe aliena, ut eum obtineat *c* ſine conſcientia ejus Epiſcopi, de cujus plebe eſt. Gratus Epiſcopus dixit: Hæc obſervantia pacem cuſtodit. Nam & memini in ſanctiſſimo Concilio Sardicenſi ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet: ſed ſi fortè erit neceſſarius, petat à collega ſuo, & per conſenſum ſui Epiſcopi habeat.

C. VII. ¶ *Sine literis commendatitiis Clericus extra ſuam Eccleſiam non miniſtret.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 13.*

EXtraneo *d* Clerico, & Lectori extra civitatem ſuam ſine commendatitiis literis proprii Epiſcopi nuſquam penitùs liceat miniſtrare.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex ſermone S. Auguſtini *ad populum.*

HOrtamur *e* Chriſtianitatem veſtram juxta ſanctorum canonum inſtituta, ut in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde veniens Presbyter non ſuſcipiatur, niſi à veſtræ fuerit Eccleſiæ conſecratus Epiſcopo, aut ab eo per commendatitias literas ſuſcipiatur.

C. IX. ¶ *Abſque formata Clerici peregrini non ſuſcipiantur.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap. 7.*

NUllum abſque formata 1, quam Græci epiſtolam dicunt, peregrinorum Clericorum ſuſcipi oportet.

1 ¶ Formata] *Græcè eſt*: μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων: *quod Dionyſius vertit*, nullus peregrinorum ſine pacificis, id eſt, commendatitiis ſuſcipiatur epiſtolis. *Atque ita Burch. & Ivo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

D*Imiſſorias verò literas Epiſcopus, niſi rogatus, non tribuat: ſicut ſtatutum eſt in Synodo habita Romæ.*

C. I. ¶ *Niſi eodem petente, nulli dimiſſoriæ literæ præſtentur.*

Unde Leo Papa *ait.*

EPiſcopus *f* ſubjecto ſibi Sacerdoti, vel alii Clerico, niſi ab ipſo poſtulatus, dimiſſorias non faciat, ne ovis quaſi perdita, aut errans inveniatur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *cap. 21.*

CLericum *g* alienum, niſi concedente ejus Epiſcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in Eccleſia ſibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores, & Pſalmiſtæ, & Oſtiarii retinent *h*.

C. III. ¶ *In una Eccleſia ordinatus, in alia non ſuſcipiatur* i.

Item ex Concilio Milevitano, *cap. 15.*

PLacuit *k*, ut quicunq; in una Eccleſia vel ſemel eligitur 1, ab alia Eccleſia ad Clericatum non teneatur.

1 ¶ Eligitur] *In Concilio Milevitano eſt*, vel ſemel legerit: *itemq; in Concilio Carthaginenſi Græco, cap. 91.* κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ. *In Africano autem, capite 57.* vel ſemel ſuſcepto officio legerit.

---

a *Pannorm. lib. 3. cap. 64.* b *al. uſurpet.* c *Burch. lib. 1. cap. 109. Ivo part. 5. c. 11. ex alia verſione.* d *Anſ. l. 6. cap. 125. & l. 7. cap. 109. Ivo p. 6. c. 361.* e *Jo. Diac. l. 3. c. 20. Polyc. lib. 1. tit. 7. Anſelm. lib. 7. cap. 80.*

a *al. privatus.* b *Burch. l. 2. c. 43 Ivo p. 6. c. 144. Anſel. l. 6. c. 124.* c *ordinet*] *orig.* d *Burch. l. 2. c. 139. Anſel. l. 7. c. 162. Polyc. l. 4. tit. 3.* e *Burch. l. 15. c. 30. Ivo p. 16. c. 31.* f *Anſel. l. 6. c. 122.* g *Burch. l. 2. c. 42 Ivo p. 6. c. 14.* h *al. retineant.* i *al. retineatur.* k *Conc. Africanum. c. 57.*

DISTINCTIO LXXIII.

Qualiter a verò commendatitia, vel dimiſſoria, ſeu formata epiſtola facienda ſit, videndum eſt. Debent namque literæ Græcæ interponi in ea epiſtola, & non ſine cauſa. Græca enim elementa literarum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos Latinus Formatas *vocat, aliqua fraus falſitatis temerè præſumeretur, hoc à Patribus CCCXVIII. Nicææ congregatis ſaluberrimè inventum eſt & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis, ſeu ſupputationis habeant rationem, id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, hoc eſt, π. υ. α. quæ elementa octogenarium, & quadringenteſimum, & primum ſignificant numerum. Petri quoque Apoſtoli prima litera, id eſt, π, quæ numerum octoginta ſignificat: ejus quoque, qui ſcribit, Epiſcopi* b *prima litera; cui ſcribitur, ſecunda litera; accipientis, tertia litera; civitatis quoque, de qua ſcribitur, quarta: & Indictionis, quæcunque eſt illius* c *temporis, numerus aſſumatur. Atque ita his omnibus Græcis literis, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, unam, quæcunque fuerit collecta, ſummam epiſtola teneat: hanc qui ſuſcipit, omni cum cautela requirat expreſſe* d. *Addat præterea ſeparatim in epiſtola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui ſecundum Græca elementa ſignificat,* ἀμήν.

C. I. ¶ *Exemplar formatæ epiſtolæ, quæ in* Nicæna Synodo *à CCCXVIII. Patribus facta eſt.*

IN e nomine Patris, π. & Filii, υ. & Spiritûs S. α. π. Walterio Spirenſi Epiſcopo. Ego Burchardus ſanctæ Wormacienſis Eccleſiæ devotus, gregis Chriſti famulus, in Deo vero ſummæ felicitatis beatitudinem. Cùm ſancta catholica Eccleſia prompta ſit ſequi documenta Evangelica f, quæ dicunt: [*Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, accipiet mercedem Prophetæ: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet*, &c.] & Apoſtolus g jubeat hoſpitalitatem ſectari, & neceſſitatibus ſanctorum virorum communicare; tamen propter eos, qui cauteriatam habent ſuam conſcientiam, dicentes ſe eſſe ſimplices, cùm ſint aſtutiâ diabolicâ repleti; & pro opere pietatis dicunt ſe de loco ad locum tranſire, cùm ſint, ſuâ malitiâ faciente, fugitivi, & dicunt ſe eſſe miniſterio ſacro inſertos, cùm non ſint: ſtatutum eſt à ſanctis Patribus, neminem Clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo Epiſcopo, & inthronizari in ſua Eccleſia, niſi habeat à proprio Epiſcopo epiſtolam, quæ in canonibus nominatur Formata. Ideò notum facimus fraternitati h veſtræ, quod præſens frater noſter, harum literarum portitor, nomine Hermannus i, non pro ſua nequitia expulſus eſt à nobis, ſed poſtulantibus fratribus, eò quòd ex familia noſtra fuit, & noſter baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in k cornu altaris canonicè, & ordinavimus eum ad gradum Preſbyterii. Cui etiam has dimiſſorias, ſive commendatitias literas facimus, & eum ad veſtram dilectam fraternitatem dirigimus, ut in veſtra parochia ſub veſtro ſacro regimine & defenſione conſiſtere valeat. Ego, inquam, Burchardus, humilis Epiſcopus, in nomine Patris l, & Filii, & Spiritûs Sancti, & in unitate ſanctæ Eccleſiæ, in qua Petro datum eſt jus ligandi, atque ſolvendi, abſolvo Hermanum Preſbyterum de civitate Wormacienſi, Indictione X. & licentiam do vobis inthronizandi eum, in quacunque Eccleſia vultis veſtræ parochiæ. ¶ Hanc ergò a epiſtolam Græcis literis hinc inde munire decrevimus, & annulo noſtræ Eccleſiæ firmare cenſuimus. Fraternitatem veſtram Chriſtus nobis incolumem conſervet 1. π. υ. α. π. β. ε. ζ. ξ. ἀμήν. Data Wormaciæ Idibus Martii, anno Dominicæ incarnationis M. XII. Indictione X.

1 ¶ Conſervet.] *In hoc & ſequenti capite ea tantùm ſunt emendata, quæ exemplarium auxilio reſtitui poterant. Cæterùm quæ hoc loco ſequuntur, etiam apud Burchardum ſunt depravata. Facilè autem reſtitui poſſunt ex regulis initio diſtinctionis traditis. Quibus quidem regulis optimè reſpondet exemplum ab Ivone allatum p. 6. cap. 435. ſi literæ, in extremo 434. capitis poſitæ ponantur loco earum, quæ in ipſo 435. afferuntur. Additâ enim illis dictione,* ἀμήν, *reſultat numerus ibi notatus, id eſt,* Ioccclxxviij. *Benè etiam procedet exemplum c. 434. ſi ubi nunc ſumma eſt 1539. fiat 1439. ſatis ſit locum indicâſſe.*

C. II. ¶ *Incipit epiſtola formata à CCCXVIII. Epiſcopis, & ab* Attico 1 *Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopo edita.*

SAnctiſſimo b in Chriſto fratri ſummâ dulcedine charitatis amplectendo. A. illius civitatis Epiſcopo v. illius Eccleſiæ Præſul perpetuæ beatitudinis optat in Chriſto ſalutem. π. υ. α. π. De cætero noverit ſancta fraternitas veſtra, quòd iſte Clericus, Hermannus nomine, noſtra in parochia inſtructus, ac detonſus, parvitatem noſtram rogavit, quatenus illi commendatitias literas conſcriberemus, quibus veſtræ celſitudini commendatus, ſub tuitione veſtri regiminis degere poſſet: cujus voluntati conſentientes, ſecundùm canonicam auctoritatem literas ei dimiſſorias dedimus, per quas & ipſi concedimus, ut ſub veſtro magiſterio divinæ ſervituti inſiſtens, ſuæ deſerviat utilitati, & vobis licentiam tribuimus, ut, ſi dignum eum judicaveritis, ad ſacros ordines promoveatis. Commendatum ergò eum curæ veſtræ ſuſcipite, & noſtris ex partibus abſolutum, in veſtrarum ovium numero cuſtodite. Quas literas, ut vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis ſuſcipiantur, literis Græcis, ut canonica docet auctoritas, confirmare ſategimus, Sancta Trinitas veſtram beatitudinem ad regimen ſanctæ ſuæ Eccleſiæ perpetualiter benè valere concedat, ἀμήν 2, vel ſic, ϛ. θ. (quæ eandem ſummam exprimunt) indictione X. Continet hæc formata epiſtola ſummam numeri MCCCXV. b Y. Græcam in nomine illius primam ponimus, quia Græci eam in quibuſdam locis pro, u, conſonante ponunt, ſicut eſt Δαυὶδ & εὐαγγέλιον.

1 ¶ Ab Attico] *Anteà legebatur*, Abbatibus. *Reſtitutus eſt locus ex conjectura (quod perrarò factum eſt) quoniam evidenti ratione nitebatur.*

2 ¶ ἀμήν, vel ſic, ϛ. θ.] *Addita ſunt hæc ex aliquot vetuſtis exemplaribus, & utriſque iſtis notis idem numerus nonageſimus nonus ſignificatur. In codicibus verò impreſſis, vel nihil erat, vel dictio,* Amen, *Latinè ſcripta, in qua nulla eſt numeri ſignificatio.*

DISTINCTIO LXXIV.

I ps *Quæritur de his, qui ab Epiſcopis ſuis promoveri* c *contemnunt, an inviti ſunt ſublimandi, an non?*

C. I. ¶ *Annuæ ſuſpenſioni ſubjaceat Epiſcopus, qui invitum ordinare præſumit.*

De his ita ſtatutum invenitur in Concilio Aurelianenſi III. *cap. 7.*

EPiſcopus, qui invitum, aut reclamantem præſumpſerit ordinare, annali pœnitentiæ ſubditus, Miſſas facere non præſumat.

a *Ex Attico ad finem Concilii Chalcedonenſ. Anſel. l. 6. c. 121. Ivo p. 6. cap. 334.* b *al. epiſtolam.* c *al. id.* d *al. expreſſam.* e *Burch. l. 2. c. 223. Ivo p. 6. c. 434. ſimile quiddam multoq; magis, cap. 435.* f *Matth. 10.* g *Rom. 12.* h *al. paternitati.* i *Ecmanus,] Burch.* k *al. à.* l *al. patris* π. *& filii* υ. *& Spiritûs Sancti* α.

a *Ivo p. 6. cap. 434. ſimile.* b *Anſel. l. 6. c. 121.* c *al. MCCCXXV.* d *al. ordinari.*

C. II.

C. II. ¶ *Nullus promoveatur invitus.*

Item Gregorius *Natali Epiſcopo Salonitano, in lib. 1. reg. epiſt. 19.*

GEſta *a*, quæ nobis in Concilii veſtri confecta ſecretario direxiſtis, in quibus Archidiaconus Honoratus addicitur *b*, plena eſſe cognovimus ſemine jurgiorum: cùm uno eodemque tempore una perſona nolens ad Sacerdotii ordinem provehitur, quæ tanquam immerita à Diaconatûs officio removetur. Et ſicut juſtum eſt, ut nemo creſcere compellatur invitus; ita cenſendum puto ſimiliter, ne quiſquam inſons ab ordinis ſui miniſterio dejiciatur injuſtè.

C. III. ¶ *Qui ab Epiſcopis ſuis promoveri contemnunt, à locis ſuis dejiciantur.*

Contrà invenitur c in Concil. Carthag. *c. 31.*

SI 1 qui *d* Clerici ab Epiſcopis ſuis promoveri contempſerint, nec illic maneant, unde recedere noluerunt.

1 ¶ Si qui] *Verba hujus capitis ſunt titulus ſequentis capitis,* Placuit. *qui eſt proprius canon trigeſimus primus Concilii Carthaginenſis in codice canonum, & apud Græcos.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

PLacuit *e*, ut quicunque Clerici, vel Diaconi pro neceſſitatibus 1 Eccleſiaſticarum *f* rerum non obtemperaverint Epiſcopis ſuis, volentibus eos ad honorem ampliorem in Eccleſia ſua promovere, nec illic miniſtrent in ſuo gradu, unde noluerunt recedere.

1 ¶ Pro neceſſitatibus] *Græcè eſt:* διὰ τίνας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν: *id eſt*, ob quaſdam cogentes cauſas ſuarum Eccleſiarum.

C. V. ¶ *Poſteriores prioribus Epiſcopi non præponant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 23.*

EPiſcoporum etiam, quorum vita non reprehenditur, poſteriorem priori nullus præponat, niſi *g* fortè ſuperbiâ elatus, quod pro neceſſitate Eccleſiæ Epiſcopus juſſerit, implere contemnat.

2. pars. ¶ *Sanè ſi officium Archidiaconatûs* h *propter ſimpliciorem naturam implere, aut expedire nequiverit, ille loci ſui nomen teneat, & ordinationem* 1 *Eccleſiæ, quem elegerit Epiſcopus præponendum.*

1 ¶ Et ordinationem] *Quamvis in recentioribus Conciliorum editionibus Colonienſibus legatur,* & ordinationi Eccleſiæ, quem elegerit Epiſcopus, præponatur: *tamen in vetere Colonienſi, duobus Pariſienſibus, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis eſt eodem modo, atque apud Gratianum.*

C. VI. ¶ *In quo loco quiſque ordinatus eſt, invitus teneri non debet.*

Item Gregorius *Joanni Epiſcopo Syracuſano, lib. 11. epiſt. 34.*

QUorundam ad nos relatione pervenit, Coſmam, qui ex Monacho monaſterii ſanctæ Luciæ à deceſſore veſtro memorandæ *i* memoriæ Maximiano in Eccleſia Syracuſana factus Subdiaconus, atque à vobis poſteà in poſſeſſione, quæ Juliana dicitur, Presbyter eſt ordinatus, ita nimiâ triſtitiâ, & loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam ſibi pœnam exiſtimet, & contritionis *k* ſuæ fugam quærat auxilium. Et ideò, quia tales erga ſubjectos noſtros debemus exiſtere, quales nobis, ſi ſubjecti fuiſſemus, noſtros volueramus eſſe præpoſitos; magnæ benignitatis eſt, ſi eum in Eccleſiam, ubi Subdiaconi eſt functus officio, ſanctitas veſtra reducere, atque illic Presbyterum voluerit conſtituere cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debebitis, ſi tamen nihil eſt, quod juſtè contra ipſum animos veſtros exaſperet. Si verò aliqua culpa eſt, ſuis nobis hoc epiſtolis veſtra fraternitas, ut ſcire poſſimus, inſinuet.

3 pars. *Verùm illud Gregorii de his intelligendum eſt, qui non cauſâ neceſſitatis, ſed cauſâ ingratitudinis callidè ab Epiſcopis ſuis promoveri queruntur. Illud autem Carthaginenſis Concilii de his intelligitur, qui nolunt obtemperare Epiſcopis ſuis propter neceſſitatem Eccleſiæ volentibus eos ad altiora promovere. Hanc diſtinctionem* ex decreto Simplicii Papæ *quilibet corroborare valet, qui ſcribens Joanni Epiſcopo Ravennati, epiſt. 2. ait inter cætera:*

C. VII. ¶ *Non eſt aliquis invitus ad Epiſcopatum pertrahendus.*

UBi *a* iſta didiciſti, quæ in fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum Gregorium, non dilectione *b*, ſed invidiâ perpetrâſti: quem inexcuſabili violentiâ pertrahi ad te paſſus es, atque vexari, ut ei honorem tantum non per animi tranquillitatem, ſed per amentiam, ſicut dicendum eſt, irrogares? Neque enim talia potuiſſent fieri ſanitate conſilii. Nolumus exaggerare, quod geſtum eſt, ne cogamur judicare, quod dignum eſt. Nam privilegium meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate. *& infrà.* c ¶ Denunciamus autem, quòd ſi poſthac quicquam tale præſumpſeris, & aliquem ſeu Epiſcopum, ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum, invitum facere fortè credideris, ordinationes tibi Ravennatis Eccleſiæ, vel Æmilienſis noveris auferendas.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Antonio Subdiacono, lib. 2. epiſt. 16. indict. 10.*

HOnoratus *d* Archidiaconus Eccleſiæ Salonitanæ à ſanctæ memoriæ deceſſore meo, miſsâ ſupplicatione, popoſcerat, ut ab Antiſtite ſuo invitus provehi ad fortioris gradûs ordinem contra morem nullatenùs cogeretur. Hoc enim fieri ſibi non provehendi gratiâ, ſed cauſâ ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc jam ſanctæ memoriæ deceſſor noſter ſcriptis ſuis Natali fratri, Coëpiſcopoque noſtro interdixerat, ne prædictum Honoratum Archidiaconum invitum proveheret, néve dolorem conceptæ ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cumque & à nobis hæc eidem ſummoperè fuerint interdicta, non ſolùm mandata Dei negligens, ſed & ſcripta noſtra contemnens, præfatum Archidiaconum quaſi ad fortiorem honorem provehens, conatus eſt arte callidâ degradare. Unde actum eſt, ut eo de Archidiaconatûs loco ſummoto, alium adſciſceret, qui ejus obtemperare moribus potuiſſet. Quem Honoratum Archidiaconum arbitramur Antiſtiti ſuo aliunde diſplicere non potuiſſe, niſi quòd eum vaſa ſacra ſuis dare parentibus prohibebat. Quam cauſam ſubtili voluimus, & tunc ſanctæ memoriæ deceſſor meus, & nunc ego indagatione diſcutere, ſed ipſe ſuorum ſibi actuum conſcius, perſonam ad judicium poſtpoſuit deſtinare. Proinde experientiam tuam præſentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conveniens in Salona, Natalem fratrem, Coëpiſcopumque noſtrum ſaltem tot ſcriptis admonitum ſtudeat adhortari, ut ſuprà memoratum Archidiaconum in ſuo ſtatim loco ſuſcipiat. Quòd ſi facere hoc contumaciter, ut conſuevit, fortè diſtulerit, uſum ei pallii, qui ab hac ſede conceſſus eſt, ex auctoritate ſedis Apoſtolicæ contradices *e*. Quem ſi etiam amiſſo pallio adhuc in eadem pertinacia perſeverare perſpexeris, Dominici quoque corporis & ſanguinis eundem Antiſtitem participatione privabis.

Adhibenda eſt etiam diſciplina, quâ nolentes promoveri ad ſacros ordines, ad obediendum Epiſcopis ſuis provocentur

a *Polyc. l. 2. tit. 33. Ivo part. 6. cap. 379.* b *al. adducitur.* c *In codice canonum.* d *Ivo p. 6. c. 42.* e *Burch. lib. 2. c. 178. Ivo part. 6. c 42. Anſ. l. 6. cap. 103.* f *al. Eccleſiarum non obtemperaverint.* g *al. nc] orig.* h *al. Archidiaconus.* i *al. venerandæ.* k *al. contriſtationis.*

a *Polyc. lib. 2. tit. 33. Anſelm. lib. 6. cap. 66. & 67. Burch. lib. 1. cap. 20. Ivo p. 5. cap. 140.* b *al. electione.* c *11. q. 3. cap. privilegium. 25. q. 2. c. denunciamus autem.* d *Anſ. l. 7. c. 75.* e *al. contradicito.] orig.*

In minoribus ſiquidem ordinibus conſtituti, paulatim per ſingulos gradus ſunt provehendi, ut contemnentes ſuis obedire Epiſcopis, doleant ſibi illos eſſe Prælatos, quos priùs habeant ſubjectos.

C. IX. ¶ *Cùm majores ordinari contempſerint, de minoribus promoveantur ordinibus.*

Unde Gelaſius *ſcribit Victori Epiſcopo* a.

CONſuluit *b* dilectio tua de ſuorum promotione Clericorum, perhibens, quòd Diaconi ad Presbyterii gradum (quo Eccleſiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia invitos fieri Eccleſiaſtica moderatio, gravitaſque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa poteſt perficere *c*, ſi quos *d* habes vel in Acolythis, vel Subdiaconis maturiores ætate, & quorum ſit vita probabilis, hos in Presbyteratum ſtudeas promovere, ut qui in ſuis ordinibus proficere noluerint, reddantur ſuis inferioribus poſt minores *e*, ipſaque commoda Presbyteri propenſiùs, quàm Diaconi conſequantur: ut hâc ſaltem ratione conſtricti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur, & quæſtum.

DISTINCTIO LXXV.

1 ps TEmpus autem conſecrationis, *ſicut in ordine Romano habetur, ad Epiſcopi benedictionem non eligitur. Omni enim tempore benedicuntur; dummodò jejuni, & horâ tertiâ benedictionem accipiant.*

C. I. ¶ *Ordinationes Epiſcoporum quâ horâ fieri debeant.*

Unde Anacletus Papa *ſcribit ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2. in principio.*

ORdinationes *f* Epiſcoporum auctoritate Apoſtolicâ ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ. Qui ſimul convenientes, ſcrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus in ſanctis Evangeliis, quæ prædicaturi ſunt, imponentes, Dominicâ die, horâ tertiâ orantes, ſacrâque unctione, exemplo *g* Prophetarum *h*, & Regum, capita eorum, more Apoſtolorum, & Moyſis ungentes: quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu Sancto, cujus virtus inviſibilis, ſancto chriſmati eſt permiſta: & hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem.

2 pars. *Tempus autem conſecrationis, trium menſium ſpatio clauditur: ultra quod, niſi neceſſitate cogente, Epiſcoporum conſecrationes poſt electionem differri non licet.*

C. II. ¶ *Ultra tres menſes non differatur Epiſcoporum ordinatio.*

Unde in Chalcedonenſi Concilio, *cap. 25. legitur.*

QUoniam *i* quidam Metropolitanorum, ſicut ad nos perlatum eſt, negligunt creditos ſibi greges, & differunt ordinationes facere Epiſcoporum; placuit ſanctæ Synodo, intra tres *k* menſes fieri ordinationes Epiſcoporum, niſi fortè inexcuſabilis neceſſitas coëgerit tempus ordinationis *l* amplius protelari. Si autem quis 1 Epiſcoporum hæc non obſervaverit, ipſum debere Eccleſiaſticæ condemnationi ſubjacere, reditus verò ejuſdem viduatæ Eccleſiæ integros reſervari apud œconomum ejuſdem Eccleſiæ placuit.

1 ¶ Si autem quis] *Sic etiam in priſca verſione. Græcè eſt:* εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκείσθαι αὐτὸν (*al.* αὐτῷ) ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ: *quæ aliter Interpres vertit:* Quòd ſi hoc minimè fecerit, correptioni Eccleſiaſticæ ſubjacebit. De *Metropolitano enim loquitur.*

5 pars. *Cæterorum verò ordinationes, non niſi in temporibus certis, & diebus, maximè Sacerdotum & Levitarum, fieri debent, veſperâ videlicet Sabbathi, vel manè diei Dominicæ continuato jejunio.*

C. III. ¶ *Ordinationes Presbyterorum, vel Levitarum quâ horâ fieri debeant.*

Unde Zepherinus Papa *ſcribit ad Epiſcopos Ægypti, epiſt. 2.*

ORdinationes *a* Presbyterorum, Levitarumque tempore congruo, multis coram adſtantibus, ſolenniter agite, & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum ſocietate, & adjumento plurimùm gaudeatis.

C. IV. ¶ *Presbyteri & Levitæ, quâ horâ ordinandi ſunt.*

Item Leo Epiſcopus *Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, epiſt. 79. cap. 1.*

QUod *b* à Patribus noſtris propenſiore curâ novimus eſſe ſervatum, à vobis quoque volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem Sabbathi ejus noctis, quæ luceſcit in prima Sabbathi, exordia *c* conſecrandi eligantur, in quibus his, qui conſecrandi ſunt, jejunis & à jejunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi manè, ipſo Dominico die, continuato jejunio Sabbathi, celebretur: à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod *d* ad diem Reſurrectionis (ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur) pertinere non dubium eſt.

C. V. ¶ *Quare die Dominico Sacerdotum ordinationes celebrentur.*

Item eodem cap.

4 ps QUòd 1 die *e* Dominico ordinationes Sacerdotum celebrentur, non tantùm ex conſuetudine, ſed etiam ex Apoſtolica novimus venire doctrina; Scripturâ manifeſtante, quòd cùm Apoſtoli *f* Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritûs Sancti ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes & orantes impoſuerunt eis manus: ut intelligamus, quantâ & dantium, & accipientium devotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter videatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum Sacerdotum formam per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſervaveris, ut his, qui conſecrandi ſunt, nunquam benedictio *g*, niſi in die Dominicæ Reſurrectionis tribuatur: cui à veſpera Sabbathi initium conſtat adſcribi, & tantis divinarum diſpenſationum *h* myſteriis eſt conſecrata, ut quicquid eſt à Domino inſigniùs conſtitutum, in hujus diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium: in hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

1 ¶ Quòd die] *Sumptum eſt caput hoc ex eodem loco, unde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis initio adjectis. In ipſa enim epiſtola, poſt ultima verba præcedentis capitis, ſequitur continenter:* Nam præter auctoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica novimus venire doctrina, etiam ſacra Scriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli, &c.

a *al. Epiſcopo Alexandrino.* b *Anſel. lib. 7. c. 102. Ivo p. 6. cap. 106. Polyc. lib. 2. tit. 31.* c *al. proficere.* d *al. quia ſcilicet ſi quos. Ivo p. 6. cap. 43.* e *al. poſteriores.* f *ſuprà diſt. 64. c. ordinationes Epiſcoporum. Burch. lib. 1. cap 15. Ivo p. 5. cap. 69. Anſelm. lib. 6. cap. 53. Pannor. l. 3. cap. 12. Polyc. l. 2. tit. 6.* g *al. prophetarum exemplo Regum capita perungentium, eos more, &c.* h *De Prophetis. 3. Regum. 19. De Moyſe. Exod. 29. De Regibus. 1. Reg. c. 10.* i *Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 24. Anſel. l. 6. c. 40. Ivo p. 5. c. 135.* k *ſup. diſt. 50. c. 11.* l τῆς ἀναβολῆς.

a *Polyc. lib. 2. tit. 28. Anſel. l. 6. c. 43. Burch. lib. 2. cap. 3. Ivo p. 6. cap. 23. & 47.* b *Polyc. ibid. Anſelm. lib. 7. Cap. 44. Ivo part. 6. cap. 71.* c *exordia deligantur, hoc eſt, ſub lege divini officiii ſubſtituantur,] orig.* d *quam] orig.* e *Ivo part. 6. c. 70. Pannor. l. 3. c. 13.* f *Actor. 13.* g *al. benedictiones tribuantur.]* h *diſpoſitionum.*

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in ordine Romano, *cap. de gradibus Eccleſiæ.*]

QUando *a*, & ubi libitum fuerit, uſque ad Subdiaconatûs officium ordinantur Clerici: Diaconi verò, atque Presbyteri nunquam *b*, niſi in publica ordinatione.

C. VII. ¶ *De temporibus ordinationis.*

Item Gelaſius c *ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. 1. cap. 13.*

5 ps ORdinationes *d* Presbyterorum & Diaconorum, niſi certis temporibus, & diebus exerceri non debent, id eſt, quarti menſis jejunio, ſeptimi & decimi: ſed & etiam quadrageſimalis initii, ac medianæ *e* hebdomadæ, & Sabbathi jejunio circa veſperam noverint celebrandas: nec cujuslibet utilitatis causâ, ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum his præferre, qui ante ipſos fuerint ordinati.

DISTINCTIO LXXVI.

1 ps QUibus temporibus jejunia celebranda ſint, Calixtus Papa *determinat, ſcribens Benedicto Epiſcopo epiſt. 1.*

C. I. ¶ *Quibus temporibus jejunia celebrentur.*

JEjunium *f*, quod ter in anno apud nos celebrare didiciſti, convenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus: ut ſicut annus per quatuor volvitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Moguntino I. *capitul. 34.*

[*ſed ibi fuſiùs, hîc ſummatim.*]

COnſtituimus *g*, ut quatuor tempora anni ab omnibus communi *h* jejunio obſerventur: id eſt, in menſe Martio, hebdomadâ primâ; in Junio, ſecundâ; in Septembri, tertiâ; in Decembri, quartâ.

¶ *Auctor Micrologi cap. 24. & 25. de hoc ipſo Moguntini Concilii canone diſputans, apertè ait, hoc ex ignoratione traditionis Eccleſiaſticæ fuiſſe profectum. Unde & Leo Papa ait,* Hujus obſervatione, &c. *quòd refertur infrà ead. diſt. cap. 6. Et ne quis occaſione horum Conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius ſeptimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem renovavit. De qua re in Concilio Claremontenſi Urbani ſecundi, canone primo ſic ſtatuitur:* Primum jejunium quatuor temporum ſemper fiet primâ hebdomadâ Quadrageſimæ: ſecundum in hebdomadâ Pentecoſtes, abſque genuum flexione, cum Alleluja, & Gloria in excelſis Deo, & veſtibus ſolennibus fiet; tertium plenâ hebdomadâ ante æquinoctium autumnale: quartum plenâ hebdomadâ ante Natalem Domini, vigiliâ ejuſdem acceptâ. *Et idem repetitur in altero Concilio Placentiæ poſteà habito, quod eſt in Bibliotheca Vaticanâ, & citatur infrà ead. cap.* ſtatuimus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Salegunſtæ *habito, cap. 2.*

DE *h* jejunio autem incerto quatuor temporum, hanc certitudinem ſtatuimus, ut ſi Calendæ Martiæ in quarta feria, ſive anteà evenerint, eâdem hebdomadâ jejunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut ſextam, aut Sabbathum diſtendantur, in ſequentem hebdomadam jejunium differatur. Simili quoque modo, ſi Calendæ Junii in quarta feria, aut anteà evenerint, in ſubſequenti hebdomada jejunium celebretur; & ſi in quinta, aut ſexta feria, aut Sabbatho contigerint, jejunium in tertiam hebdomadam reſervetur. ¶ Et hoc ſciendum eſt, quòd ſi quando jejunium menſis Junii in vigilia Pentecoſtes ſecundùm prædictam regulam evenerit, non ibi celebrandum erit, ſed in ipſa hebdomada ſolenni Pentecoſtes: [quia vigilia 1 ſimul, & jejunium celebrari non debent:] & tunc, propter ſolennitatem Spiritûs S. Diaconi dalmaticis induantur, & Alleluja cantetur, & Flectamus genua, non dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris jejunio conſtitutum eſt, ut ſi Calendæ Septembris in quarta feria evenerint aut anteà, jejunium in tertia hebdomada celebretur: & ſi in quinta, aut ſexta, aut Sabbatho contigerint, in quarta hebdomada jejunandum erit. ¶ In Decembri verò illud obſervandum erit, ut in proximo Sabbatho ante vigiliam Natalis Domini celebretur jeiunium: quia ſi vigilia in Sabbatho evenerit, ſimul vigiliam & jejunium celebrare non convenit.

1 ¶ Quia vigilia] *Hæc uſque ad verbum,* debent, *non ſunt in ipſo Concilio impreſſo ex Burchardo: eadem verò ſententia repetitur in fine capitis.*

C. IV. *De eodem.*

Contrà Urbanus in Concilio Placentino, *cap. 15.*

STatuimus *a* etiam, ut jejunia quatuor temporum, hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadrageſimæ: ſecundum in hebdomada Pentecoſtes: tertium verò in Septembri: quartum in Decembri more ſolito fiat.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa, *ſermone primo de jejunio Pentecoſtes.*

IGitur *b* poſt ſanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis reſurgentis, ac deinde in cœlos aſcendentis exegimus, poſtque acceptum Sancti Spiritûs donum, ſalubriter & neceſſariò conſuetudo eſt ordinata jejunii, ut ſi quid fortè inter ipſa feſtivitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præſumpſit, hoc religioſæ abſtinentiæ cenſura caſtiget.

C VI. ¶ *De eodem.*

Idem *ſermone 8. de jejunio decimi Menſis.*

HUjus *c* obſervantiæ utilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis præcipuè eſt conſtituta jejuniis: quæ ex doctrina Sancti Spiritûs ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem jejunium vernum in Quadrageſima, æſtivum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hyemale autem in hoc, qui eſt decimus, celebramus, intelligentes divinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionem noſtram omnia elementa ſervire, dum per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Evangelia inceſſabili tubâ diſcimus, quod & prædicemus, & agamus.

2 pars. *Primùm verò menſem, quartum, ſeptimum, & decimum, non Hebræorum ratione, ſed noſtrâ debemus accipere. Primus enim menſis apud illos eſt Aprilis, quartus Julius, ſeptimus October, decimus Januarius. In quibus, & præterea in quinto menſe, qui eſt Auguſtus, quæ fuerit eis cauſa jejunii,* Hieronymus *in commentariis ad cap. 8. Zachariæ exponit, dicens:*

C. VII. ¶ *Quare in ſupradictis menſibus jejunia lex imperavit.*

JEjunium *d* quarti, & jejunium quinti, & jejunium ſeptimi, & jejunium decimi (ἀπὸ κοινοῦ enim ſubauditur menſis) domui Judæ & Hieruſalem, in dies feſtos vertetur & gaudium: veritatem tantùm Deus quærit, & pacem. In hoc loco noſtrorum multi multa dixerunt, & inter ſe diſſonantia. *& paucis interjectis.* ¶ Cogimur

---

a *Anſelm. lib. 7. cap. 51.* b *al. non.* c *Et Gregorius II. epiſt. 3.* d *Polyc. l. 2. tit. 28. Anſelm. l. 7. c. 45. Ivo p. 6 cap. 74. Pannorm. lib. 3. c. 25.* e *mediana quadrageſima die Sabbathi jejunio) orig.* f *Polyc. lib. 3. tit. 25. Ivo part. 4. cap. 27. Pannorm. lib. 2. cap. 175.* g *Capitul. 5. cap. 86. Burch. lib. 13. c. 2. Ivo p. 4. cap. 35. Pann. lib. 2. cap. 180.* h *al. cum.* i *Burch. in fine. Ivo part. 4. c. 33. Pannor. l. 2. c. 181.*

a *Polyc. lib. 3. tit. 25.* b *Polyc. ibid.* c *Polyc. ibid.* d *Polyc. ibidem.*

igitur ad Hebræos recurrere, & ſcientiæ veritatem de fonte magis, quàm de rivulis quærere. *& paulò poſt.* ¶ Jejunium quarti menſis, qui apud Latinos vocatur, Julius, de ſeptimâ & decimâ ejuſdem menſis illud arbitrantur, quando deſcendens Moyſes *a* de monte Sina tabulas legis abjecit atque confregit, & juxta Hieremiam *b* muri primùm rupti ſunt civitatis. In quinto menſe, qui apud Latinos appellatur Auguſtus, cùm propter exploratores terræ Sanctæ ſeditio orta eſſet in populo, juſſi ſunt montem non aſcendere, ſed per quadraginta annos longis à *c* terra Sancta circumire diſpendiis, ut (exceptis duobus, Chaleb *d* & Joſue) omnes in ſolitudine caderent. In hoc menſe & à Nabuchodonoſor *e*, & multa poſt ſecula à Tito & Veſpaſiano templum Hieroſolymis incenſum eſt, atque deſtructum: capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppreſſæ à Tito Annio Rufo. In ſeptimo verò, qui apud nos appellatur October, ſicut ſuprà diximus, occiſus eſt Godolias, & Judæ tribus, ac Hieruſalem reliquiæ diſſipatæ. Legamus Hieremiam *f* Menſe decimo (qui apud nos Januarius dicitur, eò quòd janua anni ſit, atque principium) Ezechiel *g* in captivitate poſitus audivit, & cunctus populus captivorum, quinto menſe templum eſſe ſubverſum: quod pleniſſimè in eodem Propheta cognoſcimus. Hoc eſt igitur omne, quòd dicitur, Dies planctûs, & jejuniorum, quos hactenus habuiſtis in luctum, ſciatis vobis (quia cogitavi, ut benefaciam Hieruſalem, & domui Juda) in lætitiam, & gaudium, & ſolennitates eſſe vertendos; ita duntaxat, ſi veritatem diligatis, & pacem.) Juxta anagogem, quia tunc jejunamus, quando *h* ſponſus aufertur à nobis, & non meremur ejus habere præſentiam; cùm reverſus fuerit Dominus ad nos, & cogitaverit, ut benefaciat nobis, omnis triſtitia vertetur in gaudium, & fames priſtina ſermonis Dei, præſentiâ doctrinarum ejus & cœleſtis panis ſaturitate penſabitur.

3 pars. *Non autem videntur jejunia quarti menſis poſſe celebrari ante diem Pentecoſtes. A die enim Dominicæ Reſurrectionis uſque in diem Pentecoſtes non inducuntur obſervanda jejunia.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*
Unde Ambroſius *in ejuſdem diei ſermone 61, qui ſic incipit.*

SCire debet 1 ſanctitas veſtra. Per hos quinquaginta dies nobis eſt jugis & continuata feſtivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad obſervandum indicamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccedamus *i. & infrà.* ¶ Inſtar ergò Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies velut Dominici deputantur. Reſurrectio enim Dominica eſt. Nam in Dominica reſurgens Salvator reverſus ad homines eſt, & poſt Reſurrectionem totâ Quinquageſimâ cum hominibus commoratus eſt. Æqualis ergò eorum neceſſarium ut eſſet feſtivitas, quorum æqualis eſſet & ſanctitas *k.* Sic enim diſpoſuit Dominus, ut ſicut ejus paſſione in Quadrageſimæ jejuniis contriſtaremur; ita ejus Reſurrectione in Quinquageſimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in Quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur. ¶ *Item in Apologia David,* l. Hunc numerum [Quinquageſimum videlicet] læti celebramus poſt Domini paſſionem, remiſſio culpæ totius debito, chirographo *m* quoque evacuato, ab omni nexu liberi, & ſuſcipimus advenientem in nos gratiam Spiritûs Sancti: die Pentecoſtes, vacante jejunio, laus dicitur Deo, Alleluja cantatur.

1 ¶ Scire debet] *In multis manuſcriptis exemplaribus à capite* jejunium. *uſque ad cap.* poſt Paſcha. *in aliquot etiam uſque ad ultimum, nulla eſt diſtinctio capitum. Tanquam enim unico contextu continentur multa auctoritates à Gratiano citata. Ideò verba iſta,* ſcire debet ſanctitas veſtra, *cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum.* Unde Ambroſius in ejuſdem diei ſermone 61. qui incipit, Scire debet ſanctitas veſtra, *ac deinde ſubjungendum,* Per hos quinquaginta, &c. *Suo enim modo aptavit hunc locum Gratianus. Nam apud beatum Ambroſium paulò aliter habetur.*

Neceſſariò ergò Eccleſia conſtituit, ut poſt diem Pentecoſtes jejunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus jejunandum eſſe negatur, ex obſervantia neceſſitate intelligitur.

C. IX. ¶ *De eodem.*
Unde idem Ambroſius *in ejuſdem diei ſermone 60. qui ſic incipit.*

NOſſe credo 1 vos fratres. Non minore lætitiâ celebramus diem Pentecoſtes, quàm ſanctum Paſcha curavimus. Tunc enim, ſicut modò fecimus, jejunavimus Sabbatho, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes *a* inſtitimus: unde neceſſe eſt, ſimilem obſervantiam *b* ſimilis lætitia ſubſequatur.

1 ¶ Noſſe credo] *Idem evenit in hoc capite, quod in ſuperiore eveniſſe notatum eſt. Cohæret enim cum ſuperioribus, primâ ſermonis periodo quaſi in ſummam redactâ.*

Obſervantia verò ſimilis dicitur quoad factum, non quoad neceſſitatem.

C. X. ¶ *De eodem.*
Unde Iſidorus *lib. 1. de Eccleſiaſticis officiis, cap. 42.*

POſt Paſcha uſque ad Pentecoſten, licèt traditio Eccleſiarum abſtinentiæ rigorem prandiis relaxaverit; tamen ſi qui Monachorum vel Clericorum jejunare cupiunt, non ſunt prohibendi: quia Antonius, & Paulus, & cæteri Patres antiqui, etiam his diebus in eremo leguntur abſtinuiſſe, neque ſolviſſe abſtinentiam, niſi tantùm die Dominico.

C. XI. ¶ *De eodem.*
Item Hieronymus *ad Lucinium, epiſt. 28.*

UTinam *c* omni tempore jejunare poſſemus, quod in Actibus *d* Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus. *& infrà.* ¶ Nec hoc dico, quòd Dominicis *e* diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta *f* diebus ferias auferam; ſed unaquæque provincia abundet in ſuo ſenſu: & præcepta Majorum leges Apoſtolicas arbitretur.

C. XII. ¶ *Sabbatho magno poſt horam baptiſmi Epiſcopus valet ordinari.*
Item Pelagius Papa *Petro Epiſcopo Pontino.*

DIlectionis *g* tuæ ſcripta ſuſcepimus, quibus ſignificas, Latinum Eccleſiæ Grumentinæ Diaconum ad Epiſcopatum Marcellionenſis Eccleſiæ, ſive Cluſitanæ *h* ab omnibus fuiſſe electum: quod jam ante hoc tempus retuliſti, & juſſimus, ut veniret, credentes eos de perſona ejuſdem ab Epiſcopo ſuo dimiſſorias accepiſſe. Quod ſi modò fecerunt, facite eum velociter ad urbem Romam occurrere, ut ſi Deus juſſerit, in Sabbatho magno poſt horam baptiſmi ordinetur. Quòd ſi ante memoratum diem non occurrerit, cogetur uſque ad quarti menſis jejunia ſubſiſtere.

a *Exod. 32.* b *Hierem. 52.* c *al. ad terram ſanctam*] *orig.* d *Numer. 14.* e *4. Reg. 25. Hierem. 39. & 41.* f *Hierem. 52.* g *Ezechiel. 33.* h *Joan. 16.* i *ſuccidamus.*] *orig. & aliquot Gratiani exemplaria vetuſta, & recentes editiones.* k *ſic quantitas.*] *orig.* l *6. 8.* m *Coloſſ. 2.*

a *Pernoctanter*] *orig.* b *ſimilis obſervantia ſimilem lætitiam ſubſequatur.*] *orig.* c *Polyc. l. 3. tit. 23.* d *Act. 13. 20. & 27.* e *al. feſtivis.* f *al. ſexaginta.*] *orig.* g *ſup. diſt. 63. literas. Polyc. lib. 2. tit. 28. Anſel. lib. 6. cap. 59.* h *al. Cuſilinatis. Suprà diſtinct. 54. cap. frequens.*

DISTINCTIO LXXVII.

His temporibus ſecundùm Anacletum, Zepherinum, Gelaſium, & Pelagium, Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ſunt ordinandi. Metropolitanus autem juxta Leonem a *ex Presbyteris ejusdem Eccleſiæ, vel ex Diaconis optimus ordinetur. Ex Monachis autem, vel Laicis nullus, niſi per gradus Eccleſiæ, debet ad ſummum Sacerdotium pervenire.*

C. I. ¶ *Non niſi per diſtinctos gradus quiſquam ad Sacerdotium aſpiret.*

Unde Cajus Papa *Felici Epiſcopo, epiſt. unicâ in extremo.*

ILlud nos ſtatuentes, vobis, & omnibus ſervare mandamus, ut ad ordines Eccleſiaſticos ſic aſcendant in Eccleſia, qui ordinari merentur: id eſt, ſi quis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primùm Oſtiarius, deinde Lector, poſteà Exorciſta, inde ſacretur Acolythus, demùm verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & poſteà Presbyter, & exinde, ſi meretur, Epiſcopus ordinetur.

C. II. ¶ *Quæ intervalla temporis in ſingulis gradibus ſervanda ſint.*

Unde Zozimus *Epiſcopus urbis Romæ, ait ad Iſychium, epiſt. 1. cap. 3.*

IN *b* ſingulis gradibus hæc tempora ſunt obſervanda, ſi ab infantia 1 Eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, ut inter Lectores & Exorciſtas quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus 14. annis fiat, & ſic ad benedictionem Diaconatûs, ſi meretur, accedat: in quo ordine quinque annis, ſi inculpatè ſe geſſerit, hærere debebit. Exinde ſuffragantibus ſtipendiis per tot gradùs datis propriæ fidei documentis, Presbyterii Sacerdotium poterit promereri: de quo loco (ſi eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) ſummum Pontificatum ſperare debebit. *& infrà.* ¶ Defenſores etiam Eccleſiæ, qui ex Laicis fiunt, ſupradictâ obſervatione teneantur, ſi meruerunt eſſe in ordine Clericatûs.

1 ¶ Si ab infantia] *Prior hæc hujus capitis pars ſummatim refertur. Integer locus ſic habet:* Si ab infantia Eccleſiaſticis miniſteriis nomen dederit, inter Lectores uſque ad vigeſimum ætatis annum continuatâ obſervatione perduret. Si major jam, & grandævus acceſſerit, ita tamen, ut poſt baptiſmum ſtatim ſe divinæ militiæ deſideret mancipari, ſive inter Lectores, ſive inter Exorciſtas quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus quatuor annis, & ſic ad benectionem, &c. *Ac ſanè in uno etiam pervetuſto Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. cap. 13. de inſtitut. Cleric. legitur,* quatuor annis, *non,* quatuordecim. *Sed ob gloſſam nihil mutatum, additúmve eſt.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricius Papa *ad Hymerium Tarraconenſem, epiſt. 1. cap. 9.*

QUicunque *c* itaque ſe Eccleſiæ voverit obſequiis à ſua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet miniſterio ſociari. Qui ab acceſſu adoleſcentiæ uſque ad vigeſimum 1 ætatis annum, ſi probabiliter vixerit, una tantùm, & ea, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus, Acolythus, & Subdiaconus eſſe debebit, poſteaque ad Diaconii gradum (ſi ſeipſum primitùs, continentiâ præeunte, dignum probaverit) accedat. Ubi ſi ultra 2 quinque annos laudabiliter miniſtraverit, congruè Presbyterium conſequatur. Exinde poſt decennium Epiſcopalem cathedram poterit adipiſci: ſi tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata. Qui verò jam ætate grandævus, melioris propoſiti converſatione provocatus, ex Laico ad ſacram militiam pervenire feſtinat, deſiderii ſui fructum non aliter obtinebit, niſi eo, quo baptizatur, tempore ſtatim Lectorum, aut Exorciſtarum numero ſocietur: ſi tamen eum unam habuiſſe, vel habere, & hanc virginem accepiſſe conſtet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud Acolythus, & Subdiaconus fiat, & ſic ad Diaconatum (ſi per hæc tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam acceſſu temporum, Presbyterio, vel Epiſcopatui, ſi eum Cleri ac plebis evocaverit electio, non immeritò ſocietur.

1 ¶ Vigeſimum] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus, & Gratiani, & epiſtolæ, atque apud Ivonem legitur,* trigeſimum: *ſed in epiſtola Zozimi, quæ relata eſt in antecedente notatione,* vigeſimum.

2 ¶ Ultra] *Sic legitur in omnibus manuſcriptis, & in originali ipſo. In vulgatis erat,* intra.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex ſexta Synodo, *c. 15.*

SUbdiaconus *a* non minor viginti annorum ordinetur. ¶ Si quis verò in aliquo ordine Sacerdotali præter conſtituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

C. V. *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *cap. 4.*

PLacuit *, ut ante viginti quinque annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur, & ut Lectores populum non ſalutent.

C. VI. ¶ *Minoribus XXV. annis Levitica non præſtetur benedictio.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 16. & 17.*

EPiſcopus *b* benedictionem Diaconatûs minoribus quàm XXV. aonorum penitùs non committat. ¶ Sanè ſi conjugati juvenes conſenſerint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda eſt, ut ſequeſtrato manſionis cubiculo religione promiſsâ, poſteaquam pariter converſi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum verò, vel Epiſcopum, ante triginta annos, id eſt, antequam ad viri perfecti ætatem perveniat, & Diaconos ante vigintiquinque, nullus Metropolitanorum ordinare præſumat: ne per ætatem (quod aliquoties evenit) aliquo errore culpentur.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 19.*

IN *c* veteri lege ac anno vigeſimoquinto Levitæ in tabernaculo ſervire mandantur: cujus auctoritatem in canonibus & ſancti Patres ſecuti ſunt. Nos & Divinæ legis, & Conciliorum præcepti immemores, infantes & pueros Levitas facimus, ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideoque ne ulterius fiat à nobis, & Divinâ lege *d*, & canonicis admonemur *e* ſententiis, ut *f* vigintiquinque annis ætatis Levitæ conſecrentur, & à triginta Presbyteri ordinentur.

C. VIII. ¶ *Per quæ intervalla temporum ordinetur, qui de Monachis in Clericatum eligitur.*

Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. cap. 3.*

SI *g* quis de religioſo propoſito, & diſciplinis monaſterialibus eruditus ad Clericale munus accedat, inprimis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur, ſi nullo gravi facinore probatur infectus, ſi ſecundam non habuit fortaſſis uxorem, nec à marito relictam ſortitus oſtenditur, ſi pœnitentiam 1 publicam foraſſis non

a *Epiſt. 82. Anaſtaſio.* b *Anſel. lib. 7. cap. 49. Rabanus de inſtit. Cler. l. 1. c. 13.* c *Ivo p. 6. c. 91. & 92.*

a *Et Conc. Carthag. codicis. can. 16. Burch. lib. 2. cap. 11. Ivo p. 6. cap. 31. Pannor. l. 3. c. 30. Polyc. lib. 2. tit. 7.* * *Anſelm. l. 6. cap. 96. Ivo part. 5. c. 365. Burchard. lib. 2. cap. 9.* b *Ivo part. 6. c. 29. Panorm. lib. 3. cap. 28. Polyc. lib. 2. tit. 27.* c *Burch. l. 2. cap. 12. Ivo part. 6. cap. 32. Pannorm. lib. 3. cap. 31.* d *Num. 8.* e *in codice Regio, admonemus exemplis.* f *al. ſed.* g *ſup. diſt. 55. cap. 1. Anſel. l. 7. cap. 47. Ivo p. 3. c. 143.*

geſſit, nec ullâ corporis parte vitiatus apparet; ſi ſervili, aut originariæ non eſt conditioni obnoxius; ſi curiæ jam probatur nexibus abſolutus; ſi aſſecutus eſt literas, ſine quibus vix fortaſſis Oſtiarii poſſit implere miniſterium.

1 ¶ Si pœnitentiam] *Hinc uſque ad finem addita ſunt ex epiſtola ipſa, ut meliùs percipiatur nexus ſequentis capitis. Nam poſt verbum,* miniſterium, *continenter apud Gelaſium ſequitur:* ut ſi his omnibus, quæ ſunt prædicta, fulcitur, continuò Lector, &c.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item eodem capite, & ſequenti.

MOnachus 1 verò novitius ſi morum honeſtate fulcitur, continuò Lector, vel Notarius, aut certè Defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus: maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur: ſexto menſe Subdiaconi nomen accipiat: ac ſi modeſtæ converſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe Diaconus, completoque anno ſit Presbyter: cui tamen, quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta doceatur præſtitiſſe devotio. ¶ Si *a* verò Laicus quiſpiam Eccleſiaſticis eſt aggregandus officiis, tantò ſolicitiùs in ſingulis, quæ ſuperiùs comprehenſa ſunt, hujuſmodi decet examinari perſonam, quantùm inter mundanam, religioſamque vitam conſtat eſſe diſcriminis: quia utique convenientia Eccleſiæ miniſteria reparanda *b* ſunt, non inconvenientibus meritis ingerenda: tantoque magis, quod ſacris aptum poſſit eſſe ſervitiis, in eorum quærendum eſt inſtitutis, quantum de tempore, quo fuerant hæc aſſequenda, decerpitur, ut morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior conſuetudo non contulit, ne *c* per occaſionem ſupplendæ penuriæ Clericalis, vitia potiùs divinis cultibus intuliſſe *d*, non legitimæ familiæ Domini computemur procuràſſe compendia. Quorum promotionibus, ſuper anni metas, ſex menſes nihilominùs ſubrogamus: quoniam, ſicut dictum eſt, diſtare convenit inter perſonam divino cultui deditam, & de Laicorum converſatione venientem. Quæ tamen eatenus indulgenda credidimus, ut Eccleſiis 2 ab hac occaſione ceſſantibus, Canonum paternorum vetus forma ſervetur.

1 ¶ Monachus] *Quomodo hic locus in originali habeat, proximâ ſuperiore notatione indicatum eſt.*

2 ¶ Ut Eccleſiis] *Hac multò pleniùs à Gelaſio exponuntur:* Ut illis, *inquit*, Eccleſiis, quibus infeſtatione bellorum, vel nulla penitùs, vel exigua remanſerunt miniſteria, renoventur: quatenus his, Deo propitio, reſtitutis, in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis canonum paternorum vetus forma ſervetur, nec contra eos ullâ ratione prævaleat, quod pro accidentis defectûs remedio providetur, non adverſus ſcita Majorum novâ lege proponitur, cæteris Eccleſiis ab hac oacaſione ceſſantibus, quas non ſimili clade vaſtatas priſtinam faciendis ordinationibus convenit tenere ſententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

QUâ verò ætate Sacerdotes ordinari debeant, *Bonifacius 1 Papa diffinivit, dicens.*

1 ¶ Bonifacius]. *Cæteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud* Martinum *Bracharenſem Epiſcopum, in capitul. Græc. Synod. c. 20. ex. Neocæſarienſ. cap. 11.*

C. I. ¶ *Ante annos triginta Presbyter non ordinetur.*

SI *e* quis triginta ætatis ſuæ annos non impleverit, nullo modo Presbyter ordinetur, etiamſi valdè ſit dignus.

a *Ibid. cap. 4.* b *al. deputanda.* c *al. nec.* d *al. intuliſſe judicemur.* e *Polyc. lib. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Ivo p. 6. c. 30. Pannorm. lib. 3. cap. 29.*

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in novellis in Authentica *de ſanctiſſ. Epiſcopis §. Clericos. apud Julian. Antec. conſtit. 123. c. 19.*]

NEmo *a* Presbyter conſecretur, qui minor triginta annis ſit: nemo Diaconus vel Subdiaconus fiat, qui minor vigintiquinque annis ſit: nemo Lectoribus connumeretur, qui minor XVIII. annis fuerit: nemo inter Diaconiſſas conſecretur ſacroſanctæ Eccleſiæ, qui minor ſit XL. annis, vel ad ſecundum matrimonium pervenerit.

C. III. ¶ *Non eſt ordinandus Sacerdos, niſi longo ſit probatus examine.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos Africanos, epiſt. 85. cap. 1.*

QUid *b* eſt manus citò imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ *c*, ante experientiam diſciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari.

C. IV. ¶ *Ante triginta annorum ætatem Presbyter non ordinetur.*

Item ex Concilio Neocæſarienſi, *cap. 11.*

PResbyter *d* ante XXX. annorum ætatem non ordinetur, quamvis ſit probabilis vitæ: ſed obſervet uſq; ad præfinitum tempus. Dominus enim noſter Jeſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt, & tunc prædicavit.

Hoc e *regulare eſt, unde & Chriſtus, & Joannes Baptiſta, & Ezechiel, & nonnulli Prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetàſſe, vel prædicàſſe. Verùm, quia Hieremias* f *& Daniel* g *ante juvenilem ætatem ſpiritum prophetiæ accepiſſe leguntur, David & Salomon in adoleſcentia uncti inveniuntur, Joannes etiam Evangeliſta* h, *cùm adhuc eſſet adoleſcens, à Domino in Apoſtolum electus, & cum aliis ad prædicandum miſſus invenitur; Paulus* i *quoque Apoſtolus in adoleſcentia à Domino electus, & ad prædicandum miſſus aſſeritur: Eccleſia ſimiliter, neceſſitate exigente, nonnullos ante triginta annos ordinare conſuevit.*

C. V. ¶ *Neceſſitate exigente XXV. annorum Presbyteri ordinentur.*

Unde Zacharias Papa, *Bonifacio Epiſcopo, epiſtolâ 6. cujus initium* [Benedictus Deus.]

SI triginta annorum non reperiuntur, & neceſſitas expoſcit, à viginti quinque annis & ſuprà Levitæ & Sacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

1 ps APoſtolicus autem non niſi à Cardinalibus, & religioſis Clericis eſt inthronizandus.

C. I. ¶ *De eo, qui ſine concordi Cardinalium electione inthronizatur.*

Unde Nicolaus Papa II. *ait in epiſtola, quâ Synodum à ſe Romæ habitam refert, cap. 1.*

SI *k* quis 2 Apoſtolicæ ſedi ſine concordi & canonica electione Cardinalium ejuſdem Eccleſiæ, ac deinde ſequentium religioſorum Clericorum inthronizatur, non Papa vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur.

1 ¶ Si quis] *Verba Nicolai in epiſtola, quæ in voluminibus Conciliorum impreſſis poſt decreta Nicolai I. habentur, hæc ſunt:* Primo namque inſpectore Deo eſt ſtatutum, ut electio Romani Pontificis in poteſtate Cardinalium Epi-

a *Polyc. lib. 2. tit. 27.* b *Sup. diſt. 61. c. miramur. ver. quid eſt citò. Anſ. l. 6. c. 34. Ivo p. 5. c. 105.* c *al. laboris.* d *Polyc. lib. 2. tit. 27. Anſel. lib. 7. c. 95. Pannor. l. 3. c. 29.* e *S. Gregor. in Ezechielem Homil. 2.* f *Hierem. 1.* g *Dan. 1.* h *Matt. 4.* i *Actor. 7.* k *Polyc. lib. 1. tit. 4. Anſelm. lib. 6. c. 150]. eâd. c. ſi quis pecunia.*

ſcoporum

ſcoporum ſit: ita ut ſi quis Apoſtolicæ ſedis ſine præmiſſa concordi & canonica electione eorum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum Clericorum, & Laicorum conſenſu inthronizatur,&c. *Idem ferè habetur ad finem illius Synodi, & refertur infrà, c.* ſi quis pecunia.

C. II. ¶ *Papâ ſuperſtite, eo inconſulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.*

Item Symmachus Papa, *in Synodo Romana prima, cap. 3. & 5.*

II. SI quis *a*, Papâ 1 ſuperſtite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo favorem præſtare convincitur, loci ſui honore, vel communione privetur. Si quis Presbyter 2, aut Diaconus, aut Clericus, Papâ incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pyctacia promittere, aut ſacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certè ſuffragium polliceri, vel de hac cauſa privatis conventiculis factis deliberare atque decernere, loci ſui dignitate atque *b* communione privetur. *& infrà* c. Propter occultas fraudes, & conjurationum ſecretas inſidias, quas hujus ſententia diſtrictionis conſequitur *d*, ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit, particeps actionis hujuſmodi non ſolùm purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remuneratione, quæ non indigna ſit, ſublevetur. Univerſa Synodus,&c.

1 ¶ Si quis, Papâ] *Initium hoc uſque ad verſiculum*, Si quis Presbyter, *eſt caput ſecundum ſuggeſtioni Fulgentii Archidiaconi Romanæ Eccleſiæ: quod unà cum tribus aliis capitulis, in tomis Conciliorum, præcedit primam, vel ſecundam Synodum ſub Symmacho, cum hac inſcriptione:* Capitula primæ Synodi Romanæ ſub Symmacho Papa. *In codice verò canonum prænotantur his verbis:* Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

2 ¶ Si quis Presbyter] *Hæc ſunt propria verba cap. 3. ipſius Synodi, quod eſt ſecundum in codice canonum.*

C. III. ¶ *In Apoſtolatûs culmen nullus niſi ex Cardinalibus promoveatur.*

Item ex Concilio Stephani Papæ III. [*Deuſdedit addit, habito in baſilica Conſtantiniana, act. 3.*]

OPortebat *e*, ut hæc ſacroſancta domina noſtra Romana Eccleſia (juxta quod à B. Petro, & ejus ſucceſſoribus inſtitutum eſt) ritè ordinaretur, & in Apoſtolatûs culmen unus de Cardinalibus, Presbyteris, aut Diaconis conſecraretur.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem.

NUllus *f* unquam Laicorum, neque ex alio ordine præſumat, niſi per diſtinctos gradus aſcendens Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacri Pontificatûs honorem promoveri.

¶ *In Pontificalibus manuſcriptis, uno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo Synodum ipſius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia:* Tunc allatis ſacratiſſimis canonibus, eiſque liquidò perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem Sacerdotali Concilio, ſub anathemate interdicens, ne ullus unquam præſumat Laicorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacri Pontificatûs honorem promoveri: & alia plura, quæ canonicâ indigebant correctione, in eodem Concilio ſtatuerunt emendanda.

a *Burch. l. 1. c. 223. Ivo p. 5. c. 336. Polyc. l. 1. tit. 4. Anſel. l. 6. cap. 1.* b *al. vel.* c *C. 5. Polyc. ibid.* d *al. perſequitur.* e *Deuſdedit p. 1. Anſel. l. 6. c. 25. Polyc. l. 1. tit. 4.* f *Deuſdedit ibid. Polyc. ibid. Anſel. l. 6. c. 24. S. Ant. l. 6. c. 24.*

C. V. ¶ *Anathematizetur Epiſcopus, Monachus, vel Laicus Romanam Eccleſiam invadens, & in gradum filiorum ejus prorumpens.*

Item ex eodem.

III. SI *a* quis ex Epiſcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, vel Laicis contra canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta prorumpens, in gradum filiorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, id eſt, Presbyterorum Cardinalium, & Diaconorum ire præſumpſerit, & hanc Apoſtolicam ſedem invadere quilibet ex ſupradictis tentaverit, & ad ſummum Pontificalem honorem aſcendere voluerit, ipſi, & ſibi faventibus fiat perpetuum anathema. *& infrà.* ¶ Si quis reſiſtere præſumpſerit Sacerdotibus, atque Primatibus Eccleſiæ, vel cuncto Clero ad eligendum ſibi Romanum Pontificem, ſecundùm canonicam *b* traditionem, anathema ſit.

¶ *Deuſdedit Presbyter Cardinalis tituli Apoſtolorum in Eudoxia, part. 2. cap. 131. refert multa ex Synodo habita à Stephano tertio, in quibus caput hoc integrum continetur.*

C. VI. ¶ *Anathema ſit, qui Canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit.*

Item ex Concilio Leonis Papæ IV.

IV. SI *c* quis ex Sacerdotibus, ſeu Primatibus nobilibus, ſeu cuncto Clero ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præſumpſerit, ſicut in Concilio Bonifacii, & Stephani Papæ legitur ſtatutum, anathema ſit.

C. VII. ¶ *Nullius Epiſcopi fiat electio, niſi poſt diem tertium depoſitionis alterius.*

Item ex Concilio Bonifacii Papæ III.

2 ps NUllus *d* Pontifice Romano vivente, aut Epiſcopo civitatis ſuæ præſumat loqui, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis ejus, adunato Clero, & filiis Eccleſiæ, & tunc electio fiat.

3 pars. *Sed quæritur, ſi duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus ſit? De his ita ſcribit* Honorius Auguſtus *ad Bonifacium Papam* e.

C. VIII. ¶ *Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.*

SI *f* duo fortè contra fas temeritate concertantium *g* fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitùs Sacerdotem; ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum, novâ ordinatione divinum judicium, & univerſitatis conſenſus elegerit.

4 pars. *Hoc autem capitulum* h *non de eo intelligendum eſt, qui uno per apoſtaſiam ordinato, à Cardinalibus & religioſis Clericis Apoſtolicæ ſedi inthronizatur, etiamſi ille apoſtaticus ita cathedram B. Petri violenter tenuerit, ut canonica electio intra urbem fieri non valeat.*

C. IX. ¶ *De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonicâ electione ordinatur.*

Unde Nicolaus Papa II. *in Concilio Romano* i *ſtatuit, dicens:*

V. SI *k* quis pecuniâ, vel gratiâ humanâ, vel populari ſeu militari tumultu, ſine concordi & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Epiſcoporum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum Clericorum, fuerit Apoſtolicæ ſedi inthronizatus, non Apoſto-

a *Deuſdedit ibid. Anſelm. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rom. manuſcr.* b *al. hanc canonicam.* c *Deuſdedit ibid. Anſelm. l. 6. c. 28.* d *In Pontific. Rom. manuſcr. Anſ. l. 6. c. 211. Deuſdedit p. 1.* e *In tomis Conciliorum inter epiſtolas Bonif.* f *infr. diſt. 97. c. Victor Honorius.* g *certantes] orig.* h *Anſelm. lib. 6. cap. 17.* i *in fine.* k *ſupr. ferè idem, diſt. eâd. cap. ſi quis Apoſtolica. Anſ. l. 6. c. 16. Polyc. l. 1. tit. 4. Ivo p. 4. c. 8.*

licus, ſed apoſtaticus habeatur, liceatque Cardinalibus Epiſcopis, cum religioſis & Deum timentibus Clericis & Laicis, invaſorem, etiam cum anathemate, & humano auxilio & ſtudio, à ſede Apoſtolica repellere, & quem dignum judicaverint, præponere. Quòd ſi hoc intra urbem perficere nequiverint, noſtrâ auctoritate Apoſtolicâ congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & utiliorem Apoſtolicæ ſedi perſpexerint, conceſsâ ei auctoritate regendi & diſponendi res, & *a* utilitatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſecundùm quod ei meliùs videbitur, juxta qualitatem temporis, quaſi jam omninò inthronizatus ſit.

5 pars. *Electio verò Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædeceſſoris fieri debet.*

C. X. ¶ *Si Papa de electione ſui ſucceſſoris antè decernere non potuerit.*

Unde Symmachus Papa *ait in Synodo Romana prima, cap.4.*

SI *b* tranſitus Papæ (quod abſit) inopinatus evenerit, ut de ſui electione ſucceſſoris (ut ſuprà placuit) non poſſit antè decernere, ſiquidem in unum totius inclinaverit *c* Eccleſiaſtici ordinis electio, conſecretur electus Epiſcopus. Si autem, ut fieri ſolet, ſtudia cœperint eſſe diverſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum: ſic tamen, ut Sacerdotio careat, qui captus promiſſione, non recto judicio de electione decreverit. Synodus dixit; Placet, &c.

6 pars. *Sicut ſuprà monſtratum eſt, electio ſummorum Sacerdotum à Cardinalibus & religioſis Clericis fieri debet: electio verò eorum, judicio divino reſervata eſt.*

C. XI. ¶ *Summorum Pontificum electionem ſibi Dominus reſervavit.*

Unde Anacletus Papa *ait ad Epiſcopos Italiæ, epiſt.2. c.2.*

ELectionem *d* verò ſummorum 1 Sacerdotum ſibi Dominus reſervavit, licèt electionem eorum bonis Sacerdotibus, & ſpiritualibus populis conceſſiſſet.

1 ¶ Summorum] *Sequebatur*, Pontificum, vel Sacerdotum. *Sublatæ ſunt duæ priores voces, quia neque in originali, neque apud Ivonem, neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus leguntur.*

DISTINCTIO LXXX.

1. ps LOca verò, *in quibus Primates, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri ſunt ordinandi, hæc ſunt ſecundùm Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum.*

C. I. ¶ *In quibus locis Primates, vel Patriarchæ debeant ordinari.*

Ait enim Lucius Papa.

URbes *e* & loca, quibus Primates præſidere debent, non à modernis, ſed etiam multis ante adventum Chriſti ſunt ſtatuta temporibus: quarum Primates etiam Gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipſis verò urbibus poſt Chriſti adventum, Apoſtoli & ſucceſſores eorum, Patriarchas, vel Primates poſuerunt, ad quos Epiſcoporum negotia (ſalvâ in omnibus Apoſtolicâ auctoritate) & majores cauſæ, poſt Apoſtolicam ſedem ſunt referendæ.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Clemens Papa *ad Jacobum, epiſt.1.*

IN *f* illis verò civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi *g* Flamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Epiſcoporum Primates poni, vel Patriarchas B. Petrus præcepit, qui reliquorum Epiſcoporum cauſas *a*, & majora, quoties neceſſe foret, negotia in fide agitarent. *& paulò poſt.* ¶ In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines, quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates, Archiepiſcopos inſtitui præcepit. *& infrà.* ¶ In ſingulis verò reliquis civitatibus ſingulos, & non binos, vel ternos, aut plures, Epiſcopos conſtitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent; ſed Epiſcoporum tantùm vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipſos Apoſtolos par inſtitutio fuit, ſed unus omnibus præfuit.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *b*, *epiſt.3. cap.2.*

EPiſcopi *c* non in caſtellis, aut modicis civitatibus debent conſtitui, ſed Presbyteri per caſtella, & modicas civitates, atque villas debent ab Epiſcopis ordinari, & poni: ſinguli tamen per ſingulos titulos ſuos. Et Epiſcopus non ab uno, ſed à pluribus debet Epiſcopis ordinari, & ut dictum eſt, non ad modicam civitatem, ne viteſcat nomen Epiſcopi, ſed ad honorabilem urbem titulandus & denominandus eſt. Presbyter verò ad qualemcunque *d* locum, vel Eccleſiam in eo conſtitutam, eſt præficiendus.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *ad Epiſcopos Africæ, epiſt.85. c.2.*

ILlud *e* ſanè, quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum ſtatuta ſervari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet caſtellis, & ubi antè non fuerunt, Epiſcopi conſecrentur: cùm ubi minores ſunt plebes, minoreſque conventus, Presbyterorum cura ſufficiat: Epiſcopalia autem gubernacula non niſi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præſidere: ne, quod ſanctorum Patrum divinitùs inſpirata decreta vetuerunt, viculis & poſſeſſionibus, vel obſcuris & ſolitariis municipiis, tribuatur Sacerdotale faſtigium.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.57.*

NOn debere in vicis & villis *f* Epiſcopos ordinari, ſed viſitatores 1, id eſt, qui circumeant, conſtitui: hos autem, qui antehac ordinati ſunt, nihil agere cenſemus ſine conſcientia Epiſcopi civitatis. Similiter etiam Presbyteri nihil ſine præcepto & conſilio Epiſcopi agant.

1 ¶ Sed viſitatores,] *In codice Græco impreſſo legitur,* ἢ περιοδευτάς, *in tribus autem manuſcriptis,* ἀλλὰ περιοδευτάς.

2 pars. ¶ *Sedes autem Epiſcoporum non longo intervallo debent disjungi, ut ad conſecrationem ſui comprovincialis ſine difficultate poſſint occurrere.*

C. VI. ¶ *Epiſcopales ſedes non longo intervallo à ſe debent disjungi.*

Unde Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, reſponſo octavo.*

FRaternitatem *g* tuam ita volumus in Anglia Epiſcopos ordinare, ut ipſi ſibi Epiſcopi longo intervallo minimè disjungantur: quatenus nulla ſit neceſſitas, ut in ordinatione alicujus Epiſcopi convenire non poſſint. Nam Epiſcoporum ordinatio ſine aggregatis tribus vel quatuor Epiſcopis fieri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

1 ps HÆc *de ordinandis & ordinatoribus atque de ſingulorum graduum diſtinctionibus & officiis dixiſſe nos ſufficiat. Verùm quia aliquantulùm* diffuſiùs

a *al.in*] b *Deuſdedit ibid. Polyc. ibid. Anſ. l.6.c.1. Pann. l.3.c.2.* c *al.convenerit.* d *Ivo p.5.c.138.* e *Extat apud Stephanum I. epiſt.1.c.5. Anſ.l.6.c.118.* f *Leo II. epiſt.3. Polyc. l.2.tit.22. Burch.l.1.c.255. Anſel. l.6.c.113.* g *al. Archiflamines.*

a *Judicia,*] *orig.* b *Idem eſt Clementis in epiſt. proximè citata.* c *Burch.l.1.c.4. Ivo p.5.c.58. & 98.* d *quemcunque*] *orig.* e *Polyc.l.2.tit.23. Burch.l.2.c.32. Ivo p.5.c.167. & 143. ext. de privil. c.1.* f *al.caſtellis.* g *Pann.l.3.c.36.*

iffuſiùs in his immorati ſumus, quædam præcedentibus cohærentia ſub epilogo ad memoriam ſubjiciamus. Debet ordinandus in Epiſcopum (ut Apoſtolus a *ſcribit) eſſe* ſine crimine, *id eſt, ſine peccato mortali: quod non ſolùm de Epiſcopo, ſed etiam de quolibet lecto ad aliquam præpoſituram Eccleſiæ oportet intelligi.*

C. I. ¶ *Sine crimine, & gravi peccato debet eſſe, qui ordinatur Epiſcopus.*

Unde Auguſtinus *ſcribit tractatu 41. ad cap. 8. Joannis.*

APoſtolus *b* Paulus, quando elegit ordinandos vel Presbyteros, vel Diaconos, & quicunque ordinandus eſt ad præpoſituram Eccleſiæ, non ait: Si quis ſine peccato eſt, (hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur:) ſed ait *c*: [*Si quis ſine crimine eſt*:] ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegium, & cætera hujuſmodi. *Item* d. ¶ Crimen autem eſt peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſimum.

2 pars. *Quolibet itaque horum implicatus, ordinari non debet; vel ſi jam ordinatus, ante tempus, vel poſt tempus ſuæ ordinationis aliquid eorum admiſiſſe convincitur, ſuſcepti gradûs officio privabitur.*

C. II. ¶ *Monitoris perſonam non rectè ſuſcipit, qui verbis, non operibus docet.*

Unde Symmachus Papa *ait*:

NEmo rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrat.

C. III. ¶ *Careat ordine, quem præſtat, qui indignum ſublimare non metuit.*

[*Item* Cœleſtinus *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 1. c. 3.*]

TAntis Daniel gravatus teſtimoniis, tantâ facinorum accuſatione pulſatus, ſacrarum, ut dicitur, virginum pollutus inceſtu, Epiſcopus aſſeritur ordinatus. Et, ut in noſtri libellis ſcrinii continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in Pontificii dignitatem, hoc tempore, quo ad cauſam dicendam, miſſis à nobis literis, vocabatur, obrepſit. Sacro nomini abſit injuria. Faciliùs eſt, ut hanc dignitatem tali dando ipſe amiſerit ordinator, quàm eam obtineat ordinatus. Cui convicto ſociabitur, qui ſibi eum credidit, largiendo Pontificium, ſociandum. Qualis enim ipſe ſit, quiſquis tales ordinaverit, oſtendit.

C. IV. ¶ *Non recipit ordo Eccleſiaſticus eum, qui ſine examinatione, vel poſteà confeſſus ordinatur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap. 9.*

SI *e* qui ſine examinatione promoti Presbyteri ſunt, & poſteà examinati, confeſſi ſunt peccata ſua, & cùm confeſſi fuiſſent, contra regulam venientes homines eis manus impoſuerunt; hos Eccleſiaſticus ordo non recipit. In omnis enim quod irreprehenſibile eſt, ſancta *f* defendit Eccleſia.

C. V. ¶ *Lapſi, per ignorantiam, aut contemptu ordinantium ordinati, dejiciantur.*

Item ejuſdem Concilii, *cap. 10.*

QUicunque ex his, qui lapſi ſunt, per ignorantiam ſunt ordinati, vel contemptu 1 eorum, qui eos ordinaverunt, hoc non præjudicat regulæ Eccleſiaſticæ. Cùm enim compertum fuerit, deponuntur.

1 ¶ Contemptu] *Græcè eſt in Concilio vulgato,* ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων: *id eſt,* vel etiam iis anteà ſcientibus, qui ordinaverunt.

C. VI. ¶ *Alienus fiat à miniſterio, qui illud, vivendo illicitè, polluit.*

Item Innocentius *ad Maximum, & Severum, epiſt. 5.*

MAximianus *a* filius *b* noſter agens in rebus hujuſmodi, qualem querelam detulerit, libelli ejus ſeries annexa declarat. Qui zelo fidei & diſciplinæ ductus, non patitur Eccleſiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in Presbyterio filios aſſerit procreâſſe. Quod non licere exponerem, niſi noſſem veſtram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideò, fratres chariſſimi, libelli, qui ſubjectus eſt, tenore perſpecto, eos, qui talia perpetrâſſe dicuntur, jubebitis in medio collocari, diſcuſſiſque objectionibus, quæ ipſis Presbyteris impinguntur, ſi convicti fuerint, à Sacerdotali removeantur officio (quia qui ſancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt,) atque alieni efficiantur à miniſterio, quod vivendo illicitè polluerunt.

C. VII. ¶ *Cuilibet ab ordine depoſito, Epiſcopi providentiâ, locus pœnitentiæ deputetur.*

Item Eugenius Papa.

SAcerdos *e*, aut quivis alius in ordine Eccleſiaſtico provectus, ſi in eo ſcelere invenitur, quo abjiciendus, comprobatur, depoſitus, providentiâ Epiſcopi, bene proviſo loco conſtituatur, ubi peccata lugeat, & ulteriùs non committat.

C. VIII. ¶ *Retrudantur in monaſterium Presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt.*

Item ex Concilio Moguntino.

DIctum *d* eſt nobis, Presbyteros propter ſuam negligentiam canonicè degradatos, & ſeculariter gradu amiſſo vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde ſtatuimus, ut gradu amiſſo, agendæ pœnitentiæ gratiâ, in monaſterium 1, aut in Canoniam regularem mittantur. ¶ Si verò hoc fieri cauſa quælibet prohibuerit, ubicunque ſint, pœnitentiam agere non deſiſtant. Si autem amiſſo gradu ſeculariter vivere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab Eccleſiæ communione ſeparentur.

1 ¶ In monaſterium,] *In Concilio Cabilonenſi, ubi hic canon habetur (licèt Burchardus etiam, & Ivo ex Moguntino citent) & apud cæteros collectores legitur,* in monaſterio, aut canonico, aut regulari: *in uno autem pervetuſto Gratiani codice,* in monaſterio juxta canonicam regulam.

C. IX. ¶ *Mutatio loci aliquando valet converſis ad pœnitentiam.*

Item Iſidorus *ſententiarum de ſummo bono, lib. 2. cap. 10.*

VAlet interdum converſis pro animæ ſalute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum eſt enim, inde etiam corporaliter avelli, ubi quiſque illecebris deſervivit. Nam locus, ubi quiſque pravè vixit, hoc in aſpectu mentis apponit, quod ſæpe ibi vel cogitavit, vel geſſit.

C. X. ¶ *Clericus adulterâſſe convictus vel confeſſus, in monaſterio detrudatur.*

Item ex tertio Synodo Aurelianenſi, *cap. 7.*

SI *e* quis Clericus adulterâſſe aut confeſſus, aut convictus fuerit, depoſitus ab officio, communione conceſsâ, in monaſterio toto vitæ ſuæ tempore detrudatur.

a *Ad Tit. 1.* b *Beda ad Tit. 1.* c *ad Tit. 1. & 1. Tim. 3.* d *Auguſt. ibid. ſupr. diſt. 25. c. unum orarium. Ex libello Ennodii pro defenſione Synodorum Romanarum.* e *Rab. l. pœn. c. 1. Burch. l. 2. c. 13. Ivo p. 6. c. 33. Anſ. l. 8. c. 33. ſupr. diſt. 24. c. ult.* f *al. catholica*] *ſic in epiſt. 1. Cal. 1.*

a *al. Maximilianus.* b *Polyc. lib. 4. tit. 39. Anſelm. lib. 8. cap. 15. Ivo part. 6. cap. 96.* c *Anſelm. lib. 5. in princ.* d *In Concil. Cabilonenſi, cap. 30. Burch. lib. 2. cap. 191. Ivo part. 6. cap. 136.* e *Ivo part. 8. cap. 85. Pannorm. l. 3. c. 143.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Conſtantino defenſori.*

ROmanus *a* Eccleſiæ Thæanenſis Clericus, pro crimine adulterii, quod admiſiſſe perhibetur, à Clericatûs ordine depoſitus, in monaſterio, hîc in urbe Romana ad agendam pœnitentiam ex noſtra juſſione detruſus eſt.

C. XII. ¶ *In crimine captus Presbyter, vel Diaconus deponatur, non tamen communione privetur.*

Item ex canone Apoſtolorum 25.

PResbyter *b*, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio 1 captus eſt, deponatur; non tamen communione privetur 2. Dicit enim Scriptura: [*Non c vindicabit Dominus bis in idipſum.*]

1 ¶ Aut homicidio] *Hæc dictio non eſt in canone 25. Apoſtolorum: ſed in Concilio Triburienſi, cùm Patres illi ita dixiſſent;* legimus in canonibus Apoſtolorum, quòd Epiſcopus, Presbyter, & Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus eſt, deponatur: *hinc argumentantur, idem multò magis ſtatuendum eſſe de homicida: quæ fortaſſe cauſa fuit, quamobrem à Gratiano & aliis collectoribus ea dictio huic canoni adjecta ſit. In canone autem 32. Baſilii idem ſtatuitur de Clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expoſitum erat in canone 3.*

2 ¶ Privetur.] *In codicibus impreſſis ſequebatur,* ſi paruerit ſententiæ, *quæ verba ſunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus leguntur.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item.

II. SI *d* quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus poſt Diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Eccleſia projectus, inter Laicos 1 agat pœnitentiam.

¶ *Proprius auctor hujus capitis non eſt inventus: ſed ſimile habetur in Concilio Neocæſarienſi, c. 1. & in capitulis Martini Bracharenſis, cap. 27.*

1 ¶ Inter Laicos] *Hæ duæ dictiones non leguntur in cap. 1. Concilii Neocæſarienſis, citato ſupr. diſt. 28. c.* Presbyter *(ut ibi notatum eſt) neque in capitulo Martini Bracharenſis.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arelatenſi I. *c. 11. & 14.*

SI *e* Diaconus, aut Presbyter crimen capitale commiſerit, ſimul & ab officio, & à communione pellatur. Si verò pro reatu ſuo ſe ab altaris communione ſub pœnitentis profeſſione ſubmoverit, his *f* quoque, ſi alii defuerint, & cauſa certa neceſſitatis exoritur, poſcentem baptiſma liceat baptizare.

C. XV. ¶ *Non ingrediantur Eccleſiam Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.*

Item Gregorius VII. *omnibus per regnum Italicum, & Teutonicorum, debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.*

III. SI *g* qui ſunt Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & S. Petri auctoritate, Eccleſiæ introitum, uſque dum pœniteant, & emendent. Si qui verò in ſuo peccato perſeverare maluerint, nullus veſtrûm officium eorum audire præſumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, teſtante Domino per Prophetam *h*: [*Maledicam*, inquit, *benedictionibus veſtris.*] Qui *i* verò huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele *a* teſtante, & B. Gregorio *b* adſtruente: [*Peccatum ariolandi eſt non obedire, & quaſi ſcelus idololatriæ non acquieſcere.*] Peccatum igitur paganitatis incurrit, quiſquis, dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit.

¶ *In regeſto epiſtolarum Gregorii VII. non eſt inventa hæc epiſtola; in qua ſint omnia prorſus verba hujus capitis. Sunt tamen in eo multa, quæ hujus decreti faciunt mentionem. Lib. 1. epiſt. 30. Epiſcopo Salzburgenſi, & lib. 2. epiſt. 61. Leodicenſi Epiſcopo, & ſequenti epiſtolâ Sicardo Aquilegienſi. De quo decreto, ut ipſum exequi omninò curarent, eodem lib. 2. epiſt. 69. Burchardo Halberſtatenſi Epiſcopo, & epiſt. ſequenti, Annoni Colonienſi Archiepiſcopo diligentiſſimè ſcribit, & lib. 3. epiſt. 3. Sigifredo Archiepiſcopo Moguntino idem mandat, & lib. 4. epiſt. 10. Comitiſſæ Flandrienſi, & ſequenti, Comiti de eadem re ſcribit. Inter decreta etiam Innocentii II. fit iſtius decreti mentio. Verùm propria verba hujus capitis uſque ad verſic.* Qui verò huic ſaluberrimo, *Marianus Scotus refert in fine ſuorum Chronicorum. Sequentia autem verba valdè ſunt ipſi Gregorio VII. familiaria.*

C. XVI. ¶ *Officio & beneficio privetur Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus fœminam accipiens, vel acceptam retinens.*

Item Alexander II. *Epiſcopis, & Regi Dalmatiarum.*

IV. SI *c* quis amodò Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus fœminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, uſque dum ad ſatisfactionem veniat: nec in choro pſallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus Eccleſiaſticis habeat.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *Clero Mediolanenſi.*

V. SI *d* quis Sacerdotum, vel Diaconorum, vel Subdiaconorum officium contumaciter deferens, fœminam ſibi potiùs eligit, ſicut ſponte ob fornicationem dimittit officium; ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus beneficium.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *populo Mediolanenſi.*

EOs *e* etiam, qui ut fornicari eis liceat, divinum officium derelinquunt, & à Deo recedentes, Diabolo & operibus ejus ſerviunt, ſicut ſe juſtiſſimè ab officio alienos faciunt; ita beneficio Eccleſiarum privatos eſſe adjudicamus.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Lucius Papa.

MIniſtri *f* altaris Presbyteri, ſive Diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam ſervent. ¶ Si verò poſt ordinationem ſuam miniſtros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, ſacrarii non intrent limina, neque ſacrarii 1 portitores fiant, neque altaria contingant, neque ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiant, neque ad Dominici corporis portionem *g* accedant, neque propinent 2, neque ſine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urceum ſanè ad altare, vel calicem ne ſuggerant.

1 ¶ Sacrarii] *In epiſt. 2. Clementis (unde caput hoc ſumptum videri poteſt, & unde citat Ivo) legitur,* ſacrificii. *In uno autem vetuſto Gratiani codice,* ſacri.

2 ¶ Neque propinent,] *In epiſtola Clementis eſt:* nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus, oſtia forinſecùs claudat, minora gerat officia, urceum, ſive calicem ad

a *Pann. l. 3. c. 144.* b *In Conc. Tribur. c. 11. Rab. l. pœnit. c. 1. Anſ. l. 11. c. 29. Burch. l. 2. c. 189. Ivo part. 6. cap. 234. Polyc. lib. 4. tit. 31.* c οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. d *ſup. diſt. 28. c. Presbyter. Anſelm. lib. 1. cap. 31.* e *Ivo part. 6. cap. 368. & part. 5. cap. 18. cap. 15.* f *al. ſic.* g *Anſelm. l. 6. c. 277. Pann. l. 3. c. 234.* h *Malach. 2.* i *Ivo part. 5. cap. 36.*

a *1. Reg. 15.* b *lib. 35. Moral. cap. 12. 8. quæſt. 1. c. ſciendum.* c *Pannorm. lib. 3. cap. 133.* d *Pannorm. lib. 3. c. 138.* e *Pannorm. lib. 3. cap. 140.* f *Habetur in epiſt. 2. Clementis ad Jacobum fratrem Domini. Anſelm. lib. 8. cap. 2. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 87.* g *al. portationem.*

altare non ſufferat *a*. *Apud Ivonem verò :* Sed aquam tantùm Sacerdotum manibus porrigat, oſtia forinſecùs claudat, minora geſtet officia : urceum ſanè ad altare ſuggerat.

C. XX. ¶ *Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur.*

Idem.

1 ps CLericus *b* ſolus ad fœminæ tabernaculum non accedat, nec properet *c* ſine majoris natu Sacerdotis *d* juſſione 1 : nec ſolus Presbyter cum ſola fœmina fabulas miſceat : nec Archidiaconus ſub prætextu humilitatis aut officii frequenter intret domicilia matronarum, aut fortè per Clericos, aut domeſticos *e* matronæ mandet aliquid *f* ſecretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur Eccleſiæ.

1 ¶ Juſſione :] *In epiſtola Clementis ſequitur :* Nec Presbyter ſolus cum ſola adjungatur, ſed duobus adductis teſtibus viſitet infirmam : nec ſolus cum ſola fœmina fabulas miſceat : nec Archidiaconus, aut Diaconus ſub prætextu officii humilitatis frequenter, &c.

C. XXI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem.]

SEd *g* ſi fortè aliqua interceſſio fuerit, Epiſcopo ſuggeratur. Et ſi talis eſt, ad quam debeat ire pio interventu, ipſe pergat : ſin autem, de latere ſuo dirigat 1, cum duobus, aut tribus teſtibus. Nemo tamen cum extranea habitet fœminâ, niſi proxima, aut ſoror fuerit. Et hoc cum magna ſolicitudine fiat. [*Non* h *enim ignoramus malitias Satanæ.*]

¶ *Hæc Palea in plerìſque vetuſtis exemplaribus habetur conjuncta capiti antecedenti.*

1 ¶ Dirigat,] *In epiſtola S. Clementis ſequitur :* cum duobus ac tribus, qui hoc ſanare *i* debeant. Sanè ad viſitandum mulierem infirmam nullus Clericus ingrediatur, niſi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

C. XXII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Ex decreto* 1 Eugenii Papæ.]

SI *k* quiſpiam Sacerdotum, id eſt, Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt primam, ſecundam, & tertiam admonitionem 2 inveniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo converſari, excommunicetur : fœmina verò canonicè judicetur.

1 ¶ Ex decreto] *Hic canon in Concilio Romano primùm ab Eugenio ſecundo editus, & poſteà à Leone quarto etiam in Concilio fuit repetitus, & citatur in Decretalibus tit. de cohabit. Cleric. & mul. Et in plerìſque vetuſtis exemplaribus eſt ſine nomine.*

2 ¶ Admonitionem] *In eodem canone ſequitur*, Metropolitani, vel alterius Epiſcopi, aut ejus, cui ſubjacere videatur.

C. XXIII. ¶ *Simul cum mulieribus Sacerdotes habitare non licet.*

Item Gregorius.

4 ps OPortet *l* Sacerdotes, quibus Domini populus commiſſus eſt, cum magna animi conſtantia vigilare ſuper Dominicas oves, ne lupinis morſibus, id eſt, Diaboli ſtimulis lanientur. ¶ Neque enim hoc ſilere debeo, quod cum gravi animi triſtitia dico : Sacerdotes cum fœminis habitare conſpicio : quod nefarium eſt dicere, vel audire, & contra ſanctorum Canonum ſancita. Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt. Ideoque admonendi ſunt, ut non antiqui hoſtis decipiantur fraude, quatenus juxta Apoſtoli *a* vocem, non vituperetur miniſterium noſtrum. Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus. Scriptum *b* eſt enim : [*Sancti eſtote, quoniam ſanctus ego ſum Dominus Deus veſter.*] Si quis verò præſumpſerit aliter agere, Sacerdotii ſui honore privetur. Unde omnimodò cavendum eſt, fratres, nec fallamus populum, & illud Prophetæ *c* dictum impleatur in nobis : [*Sacerdotes mei contaminant ſancta, & reprobant legem.*] quos & alius Propheta *d* increpat, dicens :] *O vos Sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixiſtis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus reſponſum eſt : offerentes ad altare meum panes pollutos. Non* e *eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris, quia polluti eſtis.*]

C XXIV. ¶ *De eodem.*

Idem *Symmacho Defenſori, lib.1. Reg. Indict.9. epiſt.50.*

VOlumus *f*, ut Sacerdotes *g* prohiberi debeant, ne cum mulieribus converſentur : exceptâ duntaxat matre, ſorore, vel uxore, quæ caſtè regenda eſt.

C. XXV. *De eodem.*

Idem *lib.7. epiſt.39.*

LEgitur *h*, quod B. Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit *i*, dicens : Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergò viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex VII. Synodo.

IN *k* omnibus obſervare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis perſonis, vel apparere Clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda ſuſpicio. Certè ſolùm & ad ſolam accedere nulla religionis ratio permittit. *Meliùs* l *eſt enim duos eſſe ſimul, quàm unum.* Simul enim & fideliùs, & tutiùs res geritur. [*Væ* m *enim uni, quia ſi ceciderit, non eſt qui erigat eum.*]

¶ *Caput hoc etiam in aliquot manuſcriptis citatur ex ſeptima Synodo, in cujus ſanè poſtremo capite aliqua hùc ſpectantia habentur. Cæterùm in plerìſque citatur ex octava, & ſententia videtur ſumpta ex cap.83. Aſceticorum B. Baſilii, cujus regulas, ſub nomine octava Synodi, ſæpè citari alibi notatum eſt.*

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *cap.17.*

CUm omnibus omninò Clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, ſed ſolæ matres, aviæ, & materteræ, amitæ, ſorores, & filiæ fratrum, aut ſororum, & quæcunque ex familia domeſticâ neceſſitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant; vel ſi filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut ſervis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere neceſſitas fuerit.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap.30.*

NOn oportet miniſtros altaris, vel etiam Clericos quoslibet, aut continentes ſe, aut omnem omninò Chriſtianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hæc eſt enim apud gentiles prima reprehenſio.

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Januarium Epiſcopum Caralitanum, lib.3. epiſt.26.*

ARchidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuiſti, & nunc uſque in ea prohibitio-

a *al. ſuggerat.* b *Clemens Papa ibidem paulò inferiùs. Ivo part.6. c 89. Anſelm. l.7. c.147. Polyc.l.4.tit.31.* c *al. frequentet.* d *al. ac Sacerdotis] al. principis.* e *al. domeſticos ejus.* f *al. ſecreti aliquid.* g *Clemens ibidem continenter. Polycarp. ibid.* h *2.Cor.2.* i *al ſcire.* k *Polyc.l.4.tit.31. ex Lucio Anſ. l.8. cap.9. ex pœn. Romano.* l *Ivo part.6. cap.76. Polycarp. lib.4.tit.31.*

a *2.Cor.6. 1.Tim.2.* b *Levit.20.* c *Soph.3. ſecundùm 70.* d *Malach.1. ſecundùm 70.* e *Ibidem.* f *Ivo part.6. c.81.* g *Sacerdotes, qui in Corſica commorantur.] orig.* h *Apud Poſſidonium in vita Auguſtini.* i *al. conſueverit.* k *Ivo p.6. c.77.* l *Eccleſ.4.* m *Ibidem.*

ne deſpiceris, qui niſi juſſioni tuæ paruerit, eum ſacro ordine volumus eſſe privatum.

C. XXX. ¶ *Venundentur ab Epiſcopo, quæ appetunt conſortia Clericorum illicita.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.42.*

QUidam *a* Clerici legitimum non habentes conjugium, extranearum mulierum, vel ancillarum ſuarum interdicta ſibi conſortia appetunt. Ideò, quæ conjunctæ taliter cum Clericis ſunt, ab Epiſcopo auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos ſuâ libidine infecerunt.

C. XXXI. ¶ *Non habitent fœmina cum Clericis, niſi quas neceſſitudo excuſat.*

Item Syricius Papa *Himerio Epiſcopo, epiſt.1. c.12.*

FOeminas *b* non alias eſſe patimur in domibus Clericorum, niſi eas tantùm, quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas habitare cum iiſdem Synodus Nicæna permiſit.

C. XXXII. ¶ *Niſi majorum juſſione ad fœminarum domicilia Clerici non accedant.*

Item ex Concilio Africano, *c.5.*

CLerici *c*, vel Continentes ad viduas, vel virgines, niſi ex juſſu, vel permiſſu Epiſcoporum, aut Preſbyterorum non accedant. Et hoc non ſoli faciant, ſed cum Conclericis, vel cum quibus Epiſcopus, aut Presbyter juſſerit. Nec ipſi Epiſcopi & Presbyteri ſoli habeant acceſſum ad hujuſmodi fœminas, ſed ubi aut Clerici præſentes ſunt, aut graves aliqui Chriſtiani.

C. XXXIII. ¶ *Epiſcopi provideant, ne occaſione temporalium, Clericorum familiaritatibus virgines ſocientur.*

AD *d* reatum Epiſcopi pertinet, vel Presbyteri, qui parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſâ adoleſcentiores viduæ, vel Sanctimoniales, Clericorum familiaritatibus ſubjiciantur.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.103.*

VIduæ *e*, quæ ſtipendio Eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduæ in Dei opere eſſe debent, ut & meritis, & orationibus ſuis Eccleſiam adjuvent.

DISTINCTIO LXXXII.

1 ps GEneraliter *etiam pauperibus, & iis, qui ſuis manibus laborare non poſſunt, Epiſcopus neceſſaria provideat.*

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde in Concilio Aurelianenſi I. *c.18. legitur:*

EPiſcopus pauperibus, vel infirmis, qui debilitate faciente, non poſſunt ſuis manibus laborare, victum & veſtitum (in quantum *f* ſibi poſſibile fuerit) largiatur.

C. II. ¶ *Qui voluptatem officio prapoſuerit, modis omnibus ſubmoveatur.*

Item Innocentius *Exuperio Toloſano, epiſt.3. cap.1.*

2 ps PRopoſuiſti *g*, quid de his obſervari debeat, quos in Diaconii miniſterio, aut in officio Presbyterii poſitos, incontinentes eſſe, aut fuiſſe, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Syricii Epiſcopi monita evidentia commeârunt *h*, ut incontinentes, in officiis talibus poſiti, omni Eccleſiaſtico honore privarentur, nec admittantur ad tale miniſterium, quod ſolâ continentiâ oportet impleri. Eſt enim vetus admodùm ſacræ legis auctoritas jam inde ab initio cuſtodita, quòd in templo, anno vicis * ſuæ habitare præcepti ſunt Sacerdotes, ut ſervientes ſacris oblationibus, puros *a* & ab omni labe purgatos ſibi vendicent divina miniſteria, neque eos ad ſacra *b* officia fas ſit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale conſortium, quia ſcriptum eſt: [*Sancti c eſtote, quia & ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter.*] Quibus utique propter ſobolis ſucceſſionem, uxoris uſus fuerat relaxatus: quia ex *d* alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron, ad Sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quò *e* magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debent, quibus vel Sacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt: nec præterit dies, quâ vel à ſacrificiis Divinis, vel Baptiſmatis *f* officio vacent. Nam ſi B. Paulus *g* Apoſtolus ad Corinthios ſcribit, dicens: [*Abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi,*] & hoc utique Laicis præcepit, multò magis Sacerdotes, quibus & orandi & ſacrificandi juge officium eſt, ſemper debebunt ab hujuſmodi conſortio abſtinere: qui *h* ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentiâ 1, quo pudore vel ſacrificare uſurpabit, aut quâ conſcientiâ, quové merito exaudiri ſe credit, cùm dictum *i* ſit: [*Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum.*] Sed fortaſſe hoc licere credit, quia ſcriptum *k* eſt: [*Unius uxoris virum.*] * Non dixit hoc 2, ut permaneret in concupiſcentiâ generandi, ſed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admiſit, qui ait *l*: [*Vellem autem omnes ſic eſſe, ſicut & ego.*] Quod & apertiùs declarat, dicens *m*: [*Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.*] Et [*habentem* n *filios,*] non generantem dixit. Sed ea planè diſpar, & diverſa ſententia eſt, Nam ſi ad aliquos forma illa Eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Syricio ad provincias commeavit, non probatur *o* perveniſſe, his ignorantibus *p* venia non negabitur: ita ut de cætero penitùs incipiant abſtinere: & ita gradus ſuos, in quibus inventi fuerint, retentent, ut eis non liceat ad potiora conſcendere: quibus in beneficio eſſe debet, quòd hunc ipſum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem ſciſſe formam vivendi miſſam à Syricio deteguntur *q*, neque ſtatim cupiditates libidinis abjeciſſe; illi ſunt modis omnibus ſubmovendi: quia poſt admonitionem cognitam, præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

1 ¶ Concupiſcentia,] *Emendatus, & locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola Innocentii, quemadmodum & multa alia in hoc capite, ubi per gloſſam licuit. In epiſtola autem Syricii, quæ refertur in Concilio Teleptenſi (ita enim pro Tellenſi legendum videtur) ſic legitur:* Quid faciet? excuſabit? quo pudore? quâ mente uſurpabit? quâ conſcientiâ? quo merito hic exaudiri ſe credit?

2 ¶ Non dixit hoc,] *In originali ſic legitur:* non ad permanentem in concupiſcentia generandi hoc dixit.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricius Papa *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, epiſt.1. cap.7.*

PLurimos *r* Sacerdotes Chriſti, atque Levitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de conjugibus propriis, quàm etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreâſſe, & crimen ſuum hâc præſcriptione defendere, quia in Veteri Teſtamento Sacerdotibus ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc,

a *Anſ.l.7.c.148. Polyc.l.4.tit.39.* b *Polyc.l.4.tit.31. Burch.lib.2.c.110. Ivo p.6.c.52 & 187. Anſ.l.7.c.149.* c *Concil.Carthag.III.c.25. Anſ.l.7.c.151.* d *Polyc.l.4 tit.37. Burch.l.8.c.55. Ivo part.7.c.73.* e *Polyc. ibid. Ivo par.8. cap.327.* f *al. poſſibilitas habuerit*] *orig.* g *Ivo p.6.c.57. Pann.l.3.c.137. Anſ.l.8.c.8. Polyc.l.4. tit.31.*]. *cap.ſeq.* h *al. emanârunt.*

* *Lucæ 1. 1.Paralip.24.* a *al. puri & purgati.* b *al. ſacrificia. ſup. diſt.31. c.eos.* c *Levit.11. & 20.* d *Num.18.* e *Quanto*] *orig.* f *al. orationis.* g *1.Cor.7.* h *al. quia.* i *Tit.1.* k *1.Tim.3.* l *1.Cor.9.* m *Rom.8.* n *1.Tim.3.* o *probabitur*] *orig.* p *al. ignorationis.* q *al. detegentur.* r *Ivo p.6.c.50. Polyc. l.4. tit.31.*

quiſquis

quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi æſtimat, quòd in lege Moyſis paſſim ſacris ordinibus à Deo noſtro laxata ſunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet, dicens *a*: [*Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter?*] Cur etiam, procul à ſuis domibus, anno vicis *b* ſuæ, in templo habitare juſſi ſunt Sacerdotes? Hâc videlicet ratione, ne vel cum uxoribus poſſint carnale exercere commercium, ut conſcientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent: Quibus etiam expleto deſervitionis ſuæ tempore, uxorius uſus ſolius ſucceſſionis causâ fuerat relaxatus: quia non ex alia, niſi ex tribu Levi, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *paulò inferiùs.*

QUia *c* aliquanti, de quibus loquimur (ut tua ſanctitas retulit) ignorantiâ *d* ſe lapſos eſſe deflent; his hâc conditione miſericordiam dicimus non negandam, ut ſine ullo honoris augmento, in hoc, quod dejecti *e* ſunt, quamdiu vixerint, officio perſeverent: ſi tamen poſthac continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi verò, qui illiciti privilegii excuſatione nituntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege conceſſum, noverint ſe ab omni Eccleſiaſtico honore, quo indignè uſi ſunt, Apoſtolicæ ſedis auctoritate dejectos: nec unquam poſſe veneranda attrectare myſteria, quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præſentia cavere nos præmonent in futurum, ſi quilibet Epiſcopus, Presbyter, atque Diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus, jam nunc ſibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum, quia ferro neceſſe eſt, ut abſcindantur *f* vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam.

¶ *Caput hoc in aliquot manuſcriptis Gratiani exemplaribus conjunctum eſt ſuperiori.*

3 pars. ¶ *Qui autem propter peccata jubentur deponi: poſt condignam pœnitentiam in ſuo ordine poterunt reparari.*

C. V. ¶ *Quæ pœnitentia ſit imponenda Sacerdoti, qui de fornicatione convictus fuerit.*

Unde in Concilio Hybernenſi 1.

PResbyter *g*, ſi fornicationem fecerit, quanquam ſecundùm canones Apoſtolorum debeat deponi, tamen juxta auctoritatem B. Papæ Sylveſtri, ſi in vitio non perduraverit, ſed ſuâ ſponte confeſſus adjecit, ut reſurgat, decem annis in hunc modum pœniteat: tribus quidem menſibus privato loco à cæteris remotus, pane & aquâ à veſpera in veſperam utatur, tantùm autem diebus Dominicis, & præcipuis feſtis modico vino, & piſciculis, atque leguminibus recreetur, ſine carne & ſanguine, ovis & caſeo 2: ſacro indutus humi adhæreat, die ac nocte jugiter miſericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus menſibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo ſcandalum patiatur. Nec enim *h* debet Sacerdos publicè pœnitere, ſicut Laicus. Poſteà aliquantiſper reſumptis viribus, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis feſtis, in quibus vino & ſagimine *i*, ovis & caſeo juxta canonicam menſuram uti poterit. Finito primò anno & dimidio, corporis & ſanguinis Domini, ne indureſcat, particeps fiat, & ad pacem veniat, Pſalmos cum fratribus in choro ultimus canat, ad cornu altaris non accedat, juxta beati Clementis *k* vocem, minora gerat officia. Deinde verò uſque ad impletionem ſeptimi anni, omni quidem tempore, exceptis Paſchalibus diebus, tres legitimas ferias in unaquaque hebdomada in pane & aqua jejunet. Expleto ſeptimi anni circulo, ſi ſui confratres, apud quos pœnituit, ejus condignam pœnitentiam conlaudaverint, Epiſcopus in priſtinum honorem, juxta B. Calixti Papæ *a* auctoritatem, eum revocare poterit. Sanè ſciendum eſt, quòd ſecundùm feriam unum pſalterium canendo, aut unum denarium pauperibus dando (ſi opus *b* eſt) redimere poterit. Finitis autem ſeptem annis, deinde uſque ad finem decimi anni ſextam feriam (nullâ interveniente redemptione) obſervet in pane & aqua. Eadem quoque pœnitentia erit Sacerdoti de omnibus aliis peccatis & criminibus, quæ eum in depoſitionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur oneroſum, ſi Sacerdos poſt lapſum dignè, ut ſupra dictum eſt, pœnitens, ad priſtinos redeat honores.

1 ¶ Hybernenſi.] *Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum eſt ex Polycarpo, & alio libro manuſcripto pervetuſto, in quo libro ſunt multi canones pœnitentiales, & hic refertur ex Theodoro Archiepiſcopo Hybernenſi.*

2 ¶ Et caſeo:] *In vulgatis ſequebatur,* utatur: *quæ vox ſublata eſt auctoritate omnium ferè exemplarium Gratiani manuſcriptorum, & Polycarpi, & libri manuſcripti in ſuperiore notatione indicati.*

DISTINCTIO LXXXIII.

I ps PRovidendum quoque eſt, ne is, qui ad ordinandum eligitur, etſi à proprio vitio videatur alienus, conſentiendo alienis inquinetur. Ut enim Symmachus Papa c ait: Non eſt grandis differentia, an lethum inferas, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm poſſit, non excludit.

C. I. ¶ *Suſpendatur Epiſcopus ab officio, Clericorum ſuorum fornicationi conſentiens.*

Hinc Gregorius VII. *ait in Reg. lib. 6. c. 12. Romanæ Synodi, celebratæ Anno Domini 1080. al. 1078.*

SI *d* quis Epiſcopus fornicationi Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum 1, vel crimini inceſtûs in ſua parochia, pretio interveniente vel precibus conſenſerit, vel commiſſum, ſibique compertum, auctoritate officii ſui non impugnaverit, ab officio ſuſpendatur.

1 ¶ Subdiaconorum,] *Additum hoc eſt ex originali, & Anſelmo, quemadmodum & paulò poſt, verba illa:* ſibique compertum. *Notum autem eſt, à tempore Gregorii I. Subdiaconos eâdem lege continentiæ, quâ Presbyteros, adſtrictos fuiſſe.*

C. II. ¶ *Maximè Eccleſiam lædit, qui ſub nomine ſanctitatis delinquit.*

Item Gregorius *primâ parte Paſtoralis, c. 2.*

NEmo *e* quippe in Eccleſia nocet ampliùs, quàm qui perverſè agens nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Epiſcopus 1 itaque *f*, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus eſt canis impudicus, quàm Epiſcopus.

1 ¶ Epiſcopus] *Hæc non ſunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur* 7. 2. q. 7. *c.* qui nec regiminis. *ex Auguſtino (cui etiam reliqua hujus capitis anteà tribuebatur) & ex eodem à Burchardo, & Ivone citantur. Cæterùm iidem collectores, Burchardus quidem l. 1. c. 13. Ivo autem p. 5. c. 67. referunt aliqua ex Origine, quæ cum his aliquantulùm conveniunt.*

---

a *Levit. 20.* b *Luc. 1.* c *Polyc. ibid. Ivo p. 6. cap. 50. §. quia.* d *ignoranter*] *orig.* e *al. detecti.* f *excidantur*] *orig.* g *Polyc. l. 4. tit. 39. Can. Apoſt. 25.* h *al. etiam.* i *al. ſanguine.* k *Epiſt. 2.*

a *Epiſt. 2.* b *operarius*] *Polyc.* c *In libello Ennodii.* d *Anſelm. lib. 6. cap. 177.* e *Polyc. lib. 4. tit. 31. Burch. l. 1. c. 209. Ivo p. 5. c. 323.* f *Burch. l. 1. c. 203. Ivo part. 5. c. 312. ex Gregorio.*

C. III. ¶ *Qui non reſiſtit erroribus, conſentit.*
Item Innocentius.

ERror *a*, cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fovere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.

C. IV. ¶ *Non prodeſt, ſuo errore non pollui, qui alieno conſentit.*
Item Pius, *epiſt. 1. ad omnes Chriſti fideles.*

QUid enim prodeſt illi, ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?

C. V. ¶ *Qui non occurrit, conſentit erranti.*
Item Gregorius I.

COnſentire *b* videtur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

1 ¶ Gregorius] *In epiſtolis impreſſis B. Gregorii non habentur. Verùm lib. 7. epiſt. 117. Syagrio Epiſcopo Auguſtunenſi poſt ea verba,* qui non reſtiterit, *in regeſto manuſcripto pervetuſto, & in Polycarpo, ubi ipſa epiſtola integra refertur, hæc ſequuntur:* Nam conſentire videtur erranti, qui corrigenda, ut reſecari debeant, non occurrit. Quia verò, &c.

Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.

C. VI. ¶ *Miſerrimus eſt Epiſcopus, qui malorum laudibus gloriatur.*
Unde Anacletus Papa, *epiſt. 1. Epiſcopis omnibus.*

NIhil *c* illo eſt paſtore miſerius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergò paſtorum placere lupis, & gregibus ovium poteſt. Perdit enim labiorum 1 memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut *d* artium in ſuo quoque opere invenitur mater inſtantia; ita noverca eruditionis eſt negligentia.

1 ¶ Labiorum] *In epiſtola Anacleti legitur,* laboris: *apud Anſelmum, & in uno ex vetuſtis codicibus Gratiani,* laborum: *unde potuit irrepſiſſe mendum: quod tamen ob gloſſam non eſt ſublatum.*

2 pars. *Quanquam Sacerdotem tam à ſuis, quàm ab alienis criminibus oportet eſſe immunem, tamen ſi aliorſum ſeſe habuerit, non ideò verba ſuæ prædicationis debent contemni. Sicut enim* Hieronymus *e ait: ut lixivium per cinerem humidum fluens lavat, & non lavatur; ita bona doctrina per malum Doctorem animas credentium lavat à ſordibus peccatorum.*

DISTINCTIO LXXXIV.

1 ps SOlicitum quoque & vigilantem oportet eſſe Epiſcopum circa defenſionem pauperum, relevationem oppreſſorum, tuitionem monaſteriorum. Quod ſi facere neglexerit, aſperè corripiendus eſt.

C. I. ¶ *Corripiatur Epiſcopus, qui circa officium ſuum negligens extiterit.*
Unde Gregorius *Anathemio Subdiacono Campaniæ, lib. 11. epiſt. 29.*

PErvenit ad nos, fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Paſchaſium ita deſidem, negligentemque in cunctis extiſtere, ut in nullo, quia eſt Epiſcopus, agnoſcatur: adeò ut neque Eccleſia ipſius, neque monaſteria, ſive filii Eccleſiæ, vel oppreſſi pauperes *f*, ejus erga ſe dilectionis ſtudium ſentiant; nec aliquam ſupplicantibus ſibi *g*, in quibus juſtum eſt, opem defenſionis accommodet, & (quod adhuc dici eſt gravius) conſilia ſapientum, & recta ſuadentium nullâ patiatur ratione ſuſcipere, ut quod per ſe nequit attendere, ab altero ſaltem poſſit addiſcere. *& infrà.* ¶ Quod ſi ita eſt, non ſine culpa tua eſſe cognoſcas, qui eum objurgare atque coërcere, ut dignum eſt, diſtuliſti. Quia ergò hoc totum, non ſolùm ipſum reprobat, ſed etiam ad Sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium, volumus, ut eum coram aliis Sacerdotibus, & *b* quibuſdam de filiis ſuis nobilibus conteſtari pro hac re debeas, & hortari *c*. Si verò (quod non credimus) poſt hanc adhortationem noſtram ſolito adhuc more negligens eſſe tentaverit, ad nos eſt modis omnibus tranſmittendus, ut hîc poſitus diſcere poſſit, quid vel qualiter ſecundùm Dei timorem agere conveniat Sacerdotem.

C. II. ¶ *De eodem.*
Idem *ad eundem eod. lib. epiſt. 33.*

NUnciatum eſt nobis, Campaniæ Epiſcopos ita negligentes exiſtere, ut immemores honoris ſui, neque erga Eccleſias, neque erga filios ſuos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monaſteriorum ſolicitudinem gerant, ſeu in oppreſſorum & pauperum ſe tuitionem impendent. Ideò hâc tibi auctoritate præcipimus, ut eis à *d* te convocatis, ex noſtro illos mandato diſtrictè commoneas; quatenus deſides ulteriùs eſſe non debeant, ſed Sacerdotalem ſe habere zelum, & ſolicitudinem opere doceant, atque ita in his, quæ eos juſtè ſecundùm Deum agere convenit, vigilantes exiſtant, ut nullum nos de eis denuò murmur exaſperet. Si quem verò eorum poſt hæc negligentem eſſe cognoveris, ad nos eum ſine aliqua excuſatione tranſmitte: ut quàm ſit grave, nolle ab his, quæ reprehenſibilia, & valdè vituperanda ſunt, corrigi, regulari in ſe valeat diſtrictione ſentire.

2 pars. *Quod autem de munditia caſtitatis Sacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altari ſervientibus intelligendum eſt.*

C. III. ¶ *Qui Sacramentis divinis inſerviunt, continentiam in omnibus ſervent.*
Unde in Carthaginenſi Concilio II. *e cap. 2. Aurelius Epiſcopus dixiſſe legitur.*

CUm in præterito Concilio de continentiæ & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres conſcriptione *f* quâdam caſtitati per conſecrationes nexi ſunt. Epiſcopos *g*, inquam, Presbyteros, & Diaconos ita placuit, ut condecet ſacroſanctos Antiſtites, & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus, quò poſſint ſimpliciter, quod à Deo poſtulant, impetrare: ut quod Apoſtoli docuerunt 1, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus 2. Ab *h* univerſis Epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel *i* qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab uxoribus abſtineant. Ab omnibus dictum eſt: Placet, ut in omnibus, & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altario deſerviunt.

1 ¶ Docuerunt,] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* exemplo, *quod eſt ſublatum: quia neque in ipſo ſecundo Carthaginenſi, aut impreſſo, aut manuſcripto, neque in unico codice canonum, cum quo Græcus canon convenit, neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus habetur, & ex gloſſa videtur translatum in textum.*

2 ¶ Cuſtodiamus] *In codice canonum cap. 5. unici Carthaginenſis ſequuntur hæc:* Fauſtinus Epiſcopus Eccleſiæ Potentinæ provinciæ Piceni, Legatus Eccleſiæ Romanæ dixit: Placet, ut Epiſcopi, &c. *quæ in Recentioribus Colonienſibus Conciliorum editionibus adſcripta ſunt aliis*

a *Deuſdedit par. 2. Eleutherius Papa ad Galliæ provincias, & Orientales, in epiſt. ad Julium, & Ægyptii in epiſt. ad Felicem II.* b *Polyc. lib. 4. tit. 31.* c *Anſelm. lib. 6. cap. 154. Ivo part. 5. cap. 237. in fine.* d *al. ſicut autem.* e *Burch. lib. 1. cap. 20. ex dictis Hieron. Ivo part. 5. cap. 318.* f *al. vel pauperes.* g *his] orig.*

a *Paulò pleniùs apud B. Gregorium.* b *vel] origin.* c *Ibidem paulò inferiùs.* d *al. ad.* e *In Carthag. canon. c. 3. & 4.* f *al. conſtrictione caſtitatis per.* g *Diſt. 31. c. Epiſcopos.* h *diſt. 31. c. aliter.* i *al. &.*

characte-

characteribus. Verùm in priſca Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & codicibus Vaticanis legitur quemadmodum apud Gratianum.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *cap. 3.*

CUm *a* de quorundam Clericorum, quamvis erga uxores proprias incontinentiâ, referretur, placuit Epiſcopos, & Presbyteros, & Diaconos ſecundùm priora *b* ſtatuta etiam de uxoribus continere, quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico removeantur officio: cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundùm uniuſcujuſque Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere 1.

1 ¶ Debere.] *In codicibus impreſſis hæc ſequebantur:* contrà Martinus Papa [ſi lector viduam duxerit] ut ſuprà legitur. Sed illud ubi neceſſitas, hoc, ubi nulla neceſſitas urget. *Quæ ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus aut non habentur, aut ſunt adſcripta in margine.*

3 pars. *Similiter, quòd monogamus Epiſcopus eſſe jubetur, etiam ad reliquos ordines Eccleſiaſticos derivari oportet.*

C. V. ¶ *Laicâ ſit tantùm communione contentus Clericus, viduam, aut ſecundam ducens uxorem.*

Unde Syricius Papa *Hymerio Tarraconenſi Epiſcopo, epiſt. 1. cap. 11.*

QUiſquis *c* Clericus, aut viduam, aut certè ſecundam conjugem duxerit, omni Eccleſiaſticæ dignitatis privilegio mox nudetur, Laicâ ſibi tantùm communione conceſsâ. Quam ita demùm poterit poſſidere, ſi nihil poſteà, propter quod hanc perdat, admittat.

4 pars. *Presbyterorum verò nomen, quanquam à ſenectute ſit ſumptum, magis tamen maturitatem indicat ſapientiæ, quàm caniciem corporis.*

C. VI. ¶ *Presbyteri ſeniores dicuntur, non tam ætate, quàm ſapientiâ.*

Unde Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

POrrò *d* Moyſi præcipitur, ut eligat Presbyteros [* id eſt, ſeniores.] Unde & in Proverbiis dicitur: [*Gloria ſenum canicies.*] Hæc *f* verò canicies ſapientiam deſignat, de qua ſcriptum eſt *g*: [*Canicies hominum prudentia eſt.*] Cumque nongentos & ampliùs annos ab Adam uſque ad Abraham, vixiſſe homines legerimus, nullus alius priùs appellatus eſt Presbyter, id eſt, ſenior, niſi Abraham, qui multò paucioribus vixiſſe annis convincitur. Non ergò propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam Presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

H*Oſpitalitas* h *verò uſque adeò Epiſcopis eſt neceſſaria, ut ſi ab ea inveniantur alieni, jure prohibeantur ordinari.*

¶ *Hoſpitalitatem neſciens non fiat Epiſcopus.*

Unde Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo, lib. 12. epiſt. 6.*

ARchidiaconum *i* Florentinum Eccleſiæ Anconitanæ, qui apud Epiſcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem ſacræ ſcientiam habere; ſed ita ætatis ſenio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non poſſit aſſurgere: adjicientes etiam, ita illum tenacem exiſtere, ut in domo ejus amicus ad charitatem nunquam introëat. Ruſticus autem Diaconus ejuſdem Eccleſiæ, qui ſimiliter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, ſed, quantum aſſeritur, Pſalmos ignorat. Florentium verò Diaconum Eccleſiæ Ravennatis, qui ab omnibus electus dicitur, ſolicitum eſſe novimus, ſed qualis ſit interiùs, omninò non ſcimus. Ideoque fraternitas tua unà cum fratre & Coëpiſcopo noſtro Armenio, ſupraſcriptæ Eccleſiæ Anconitanæ viſitatore, illuc feſtinet accedere, & diligenter de moribus *a* ſingulorum requirere, ſi de nullo ſibi ſunt crimine conſcii, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum eſt, ſi hoc, quod de præfato Archidiacono dictum eſt, quia nunquam amicus domum ejus ingreſſus eſt, ſi ita ſe veritas habeat, & utrum ex neceſſitate, an ex tenacia *b* talis ſit; aut ſi ita ſenex eſt, ut ad regendum non poſſit aſſurgere, vel ſi tactis ſacroſanctis Evangeliis (ſicut nobis nunciatum eſt) jusjurandum præbuerit, nunquam ſe ad Epiſcopatum accedere: Sed & de Ruſtico Diacono, quantos Pſalmos minùs teneat, perſcrutandum eſt. Florentio autem Diacono Ravennati, ſicut diximus, crimen eſt, quod obſiſtat, apud Epiſcopum ejus agi neceſſe eſt, ut ei debeat ceſſionem concedere: non tamen ex noſtro mandato, vel edicto, ne contra ſuam voluntatem eum cedere *c* videatur.

DISTINCTIO LXXXVI.

1 ps D*Octorem autem Epiſcopum oportet eſſe, ne inferiorum culpa in eum refundantur, qui docendi officium accepit, quod exequi neſcit, vel negligit.*

C. I. ¶ *Negligentia Rectorum imputantur culpa inferiorum.*

Unde Leo Epiſcopus *ſcribit Aquilegienſi Epiſcopo, epiſt. 3. & 84. ſeu 86.*

INferiorum *d* culpæ ordinum, ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides, negligentesque Rectores: qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem 1 diſſimulant adhibere medicinam.

1 ¶ Auſteriorem] *Si legitur in epiſtola 84. Verùm in epiſtola tertia ejuſdem Leonis legitur,* neceſſariam. *Reliqua utrobique eadem ſunt.*

C. II. ¶ *Homines ſunt diligendi, peccata odio habenda.*

Item Leo Epiſcopus *Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt. 90. ſeu 92. in princip.*

ODio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi; tolerentur infimi: & quod in peccatis ſeveriùs caſtigari neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis.

C. III. ¶ *Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet.*

Item Joannes VIII.

FAcientis *e* culpam proculdubiò habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Scriptum *f* quippe eſt: [*Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus,*] participes judicantur. ¶ Et *g* libat Domino proſpera, qui ab afflictis pellit adverſa. Et negligere, cùm poſſit deturbare perverſos, nihil aliud eſt quàm fovere. Nec caret ſcrupulo conſenſionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. Et probat odiſſe ſe vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit ſibi locum deviandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus eſt odiſſe nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit cum pravitate conſenſum. Et nihil prodeſt alicui, non puniri proprio, qui puniendus eſt de alieno peccato.

¶ *Caput hoc ex variis ſententiis hinc inde collectis confectum eſt: quarum prima uſque ad verſ.* emendare, *ſumpta eſt ex epiſtola beati Gregorii 114. lib. 7. indict. 2. Theodorico & Theoberto Regibus Francorum.*

a *In eod. canon. cap. 25. In Afric. cap. 37. diſtinct. 32. c. placuit.* b *al. propria.* c *Anſelm. lib. 8. c. 7. Ivo p. 6. c. 51.* d *Anſel. l. 7. cap. 96. Burch. l. 2. c. 5. Ivo p. 6. c. 26.* * *Abſunt iſta ab orig.* e *Proverb. 20.* f *al. hic.* g *Sap. 4. apud 70.* h *Joan. Diac. lib. 3. cap. 11.* i *al. Florentinum] al. Florentium Archidiaconum.*

a *al. de vita & moribus.* b *al. tenacitate.* c *al. concedere] in recentioribus editionibus.* d *Anſel. lib. 6. cap. 155.* e *Gregor. lib. 7. reg. epiſt. 114. indict. 2.* f *Rom. 1.* g *Pelagius 2. epiſt. 3. Eleutherius ſup. diſt. 83. c. error. 2. q. 7. negligere. & 23. q. 3. c. qui poteſt. Ivo p. 6. cap. 115.*

2 pars. *Si autem in corripiendo quis modum exceſſerit, non à ſubditis, ſed à Domino veniam petat.*

C. IV. ¶ *Veniam à ſubditis non petat, qui in corripiendo modum exceſſerit.*

Unde Auguſtinus *de vita* I *Clericorum.*

QUando *a* neceſſitas diſciplinæ, minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam ipſi *b* modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigitur, ut ab eis veniam poſtuletis: ne apud eos, quos oportet eſſe ſubjectos, dum nimia ſervatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plùs juſto fortè corripitis, quantâ benevolentiâ diligatis.

1 ¶ De vita] *Inter opuſcula B. Auguſtini anno Domini 1481. Parmæ impreſſa, ſunt tres ſermones de communi vita Clericorum, ex quibus in vulgatis tomis operum B. Auguſtini, tomo decimo referuntur duo ſub numero 52. & 53. ad fratres in eremo. Tertius autem cum epiſtola 109. omninò convenit: ſed quæ in epiſtola diriguntur ad Monachas, in ſermone diriguntur ad viros. Ex iſtis tribus ſermonibus de communi vita Clericorum, multa capita accepit Gratianus (ut ſuis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.*

3 pars. *In doctrina verò Sacræ Scripturæ auctoritatem debet Epiſcopus præferre, non ſecularium literarum peritiam oſtentare. Non enim Epiſcopalis officii eſt Grammaticam exponere, ne laudes Jovis perſonent ore Pontificis.*

C. V. ¶ *Sacram Scripturam, non Grammaticam debet Epiſcopus exponere.*

Unde Gregorius *ſcribit Deſiderio Epiſcopo, lib. 9. epiſt. 48.*

CUm *c* multa nobis bona de veſtris fuiſſent ſtudiis nuntiata, ita cordi noſtro lata eſt lætitia, ut negare ea, quæ ſibi fraternitas veſtra concedenda popoſcit, minimè valeremus. Sed poſt hoc pervenit *d* ad nos (quod ſine verecundia memorare non poſſumus) fraternitatem tuam Grammaticam quibuſdam exponere. Quam rem ita moleſtè ſuſcepimus, ac ſumus vehementiùs aſpernati, ut ea, quæ priùs dicta fuerint, in gemitum & triſtitiam verteremus: qnia in uno ſe ore cum Jovis laudibus Chriſti laudes non capiunt. Et quàm grave, nefandumque ſit Epiſcopis, canere, quod ne Laico religioſo conveniat, ipſe conſidera.

4 pars. *Liberalem quoque neceſſitatem patientibus Sacerdotem eſſe oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen Epiſcopi.*

C. VI. ¶ *Sine liberalitate inane portatur nomen Epiſcopi.*

Unde Gregorius *ſcribit, lib. 5. epiſt. 29. ſeu cap. 129.*

FRatrem noſtrum Martinianum Epiſcopum verbis, quibus vales, excita: quia obdormiſſe eum ſuſpicor. *& infrà.* ¶ Dic ergò ei, cum loco mutet & mentem. Non ſibi credat ſolam lectionem, & orationem ſufficere, ut remotus ſtudeat ſedere, & de manu minimè fructificare: ſed largam manum habeat, neceſſitatem patientibus concurrat, alienam inopiam ſuam credat: quia ſi hæc non habet, vacuum Epiſcopi nomen tenet.

5 pars. *In ipſa autem liberalitate modus adhibendus eſt rerum & perſonarum. Rerum, ut non omnia uni, ſed ſingulis quædam præſtentur, ut pluribus prodeſſe poſſimus, juxta illud Prophetæ* e: [Diſperſit, dedit pauperibus,] *Perſonarum, ut primùm juſtis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores.*

C. VII. ¶ *Immane peccatum eſt res ſuas donare hiſtrionibus.*

Unde Auguſtinus *tract. 100. ad c. 16. Joannis.*

DOnare *a* res ſuas hiſtrionibus, vitium eſt immane, non virtus. Et ſcitis de talibus, quàm ſit frequens fama cum laude: quia ſicut ſcriptum eſt: *b* [*Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.*]

C. VIII. ¶ *Graviter delinquunt, qui venatori aliquid donant.*

Idem *in Pſal. 102. ad verſ.* [Faciens miſericordias.]

QUi *c* venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare donant venatori? Hoc in illo amant *d*, in quo nequiſſimus eſt, hoc in illo paſcunt, hoc in illo veſtiunt: ipſam nequitiam publicam *e* ſpectaculis omnium. Qui donant hiſtrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? nunquid non & ipſi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

QUi *f* venatoribus donant, non homini donant, ſed arti nequiſſimæ. Nam ſi homo tantùm eſſet, & venator non eſſet, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

C. X. ¶ *De eodem.*

Idem *in Pſ. 147.*

VIdent *g* homines venatorem, & delectantur: væ miſeris, ſi non ſe correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur; videbunt Salvatorem, & contriſtabuntur.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *h in Pſ. 90. ad verſ.* [Sperabo in Domino.]

ESau *i* venator erat, quoniam peccator erat. Et penitùs non invenimus in Scripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem: piſcatores invenimus ſanctos.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *in homilia 33. de Quadrageſima.*

QUid *k* prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriare venatibus? abſtinere cibis, errare peccatis?

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

AN *l* putatis illum jejunare, fratres, qui primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, non beatorum Martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſervulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſylvaſque perluſtrat? Servulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſsè magis ad Eccleſiam feſtinantes: & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſervorum.

C. XIV. ¶ *Quæ ſint in liberalitate ſervanda.*

Item Ambroſius, *lib. 1. de officiis, c. 30.*

NOn 1 ſatis *m* eſt benevelle, ſed etiam benefacere. Nec ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. *& infrà.* ¶ Perfecta liberalitas fide, causâ, loco, tempore commendatur, ut *n* primùm opereris circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præſertim agere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit, aut captivitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adjuves: ſi ſit in carcere, & pœnis & ſuppliciis propter debitum aliquod juſtus excrucietur: (nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamen juſto ampliùs:) ſi tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret: ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plùs apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri, non eſt leve peccatum 2.

1 ¶ Non ſatis] *Hinc uſque ad c.* ſi quid verò, *in aliquot*

a *Ivo part. 6. c. 384.* b *In ipſis] orig.* c *Burch. lib. 1. c. 97. Ivo part. 4. cap. 161. & p. 5. cap. 199.* d *Suprà diſtinctione 37. cap. 8.* e *Pſal. 111.*

a *Ivo p. 11. c. 84.* b *Pſ. 9.* c *Ivo p. 53. c. 31.* d *al. amat.] orig. & ſic deinceps.* e *al. publicani]* f *Ivo ibidem.* g *Ivo p. 23. c. 32.* h *Inter opera adſcripta Hieronymo tomo 8.* i *Ivo part. 13. c. 33.* k *Ivo p. 13. c. 34.* l *Ivo ibidem.* m *Anſ. l. 13. c. 28. Polyc. l. 6. tit. 20.* n *Gal. 6.*

vetuſtis

etuſtis Gratiani exemplaribus, & apud Anſelmum eſt unicum ipu..

2 ¶ Non eſt leve peccatum.] *Verba hæc non ſunt ibi apud Ambroſium, ſed tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

DOminus *a* non *b* vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi fortè, ut Heliſæus *c*, qui boves ſuos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit: ut nullâ curâ teneretur domeſticâ, ſed relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem continenter.*

EST *d* probanda illa etiam liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, ut ipſe ſubvenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati: non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus: cauſam enim 1 natura præſtat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicâſti, ut tuos divites facias, ſed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parùm poſcere, pretium *e* tuum quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & ſe juſtè facere putant, & accuſant *f*, quòd eos divites non feceris, cùm te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede.

1 ¶ Cauſam enim] *Apud B. Ambroſium legitur*; cauſa enim præſtat, non gratia: *itemq; apud Anſelmum, & in Polycarpo. Sed vetuſti codices Gratiani, & gloſſa cum impreſſis concordant. Alia autem nonnulla ex ipſo Ambroſio ſunt emendata.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

COnſideranda *g* eſt etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut ſenibus plùs largiaris, qui ſibi labore jam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvanda promptiùs: tum ſi quis ex divitiis cecidit in egeſtatem: & maximè, ſi non vitio ſuo, ſed aut latrociniis, aut proſcriptione *h*, aut calumniis, quæ habebat, amiſit.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *libro ſecundo officiorum, c. 21.*

PUlchra 1 etiam *i* liberalitas eſt, in ipſo quoque pauperis dato menſuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratiâ ultra modum fluere. Quicquid ex affectu puro ac ſincero promitur, hoc eſt decorum: non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias. Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore *k* congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini reſplendeat: impenſas miſericordiæ convenientes frequentare: quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia, &c. *Idem* 1. ¶ Compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum, quantùm poſſumus, juvemus, & plùs interdum, quàm poſſumus. Meliùs eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam: ut nos aliquando in invidiam incidimus, qui confregerimus vaſa myſtica, ut captivos redimeremus.

1 ¶ Pulchra etiam]. *Apud B. Ambroſium legitur*: pulchra liberalitas, erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere. *Sed apud Anſelmum, & in Polycarpo habetur, ut apud Gratianum, & adeſt gloſſa in voce,* dato.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad c. 3. Lucæ, in verſ.* [Generatio viperarum.]

IN *a* ſingulis quoque generibus hominum convenien̄s tribuit Sanctus Baptiſta Joannes reſponſum unum omnibus, ita: Publicanis, ne ultra præſcriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant: docens idcircò ſtipendia conſtituta militiæ, ne dum ſumptus quæritur, præda graſſetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria ſingulorum, miſericordia *b* communis eſt uſus. Ideò commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſarium, & ab omnibus deferendum. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, dives & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt. Et ideò omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſtimentis, alimentiſque ſuis parcant. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervetur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet, cum paupere partiatur.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad c. 18. Lucæ.*

CÆterùm Dei traditio eſt, ut priùs paſcas parentes. Nam ſi juxta *c* divinum oraculum contumelia parentis morte luitur; quantò magis fames, quæ morte gravior eſt? Quo loco inſolentem Dominus infrænat jactantiam, &c.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

ibidem *in libro de officiis* 1.

PAſce *d* fame morientem. Quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.

1 ¶ De officiis.] *Caput hoc non eſt inventum apud B. Ambroſium, ſed apud Anſelmum, in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Urbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambroſii, affert hunc locum ex eodem Ambroſio in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus deſideratur.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in commentariis ad Galatas, c. 6. in verſ.* [Alter alterius.]

QUi clementiam non habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ, & lachrymarum, quamvis ſpiritalis ſit, non adimplet *e* legem Chriſti.

6 pars. *Similiter etiam oportet Epiſcopum non eſſe percuſſorem, id eſt, non ad vindictam facilem.*

C. XXIII. ¶ *Ad vindictam Epiſcopus facilis eſſe non debet.*

Unde Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo Panormitano, libro undecimo, epiſt. 49.*

SI *f* quid verò de quocunque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juſtè poſſit offendere, facilè non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda: & tunc, ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

C. XXIV. ¶ *De quodam Epiſcopo, qui antequam Miſſarum ſolennia celebraret, die Dominico ad exarandam meſſem cujuſdam profectus eſt.*

Idem *Januario Epiſcopo, lib. 7. indict. 2. epiſt. 1.*

TAnta *g* nequitia ad aures meas de tua ſenectute pervenit, ut eam niſi adhuc humanitus penſaremus, fixâ jam maledictione feriremus. Dictû quippe mihi eſt, quòd Dominico die, priuſquam Miſſarum ſolennia celebrares,

a *al. Deus*] *orig.* b *Polyc. ibidem. Anſelm. ibid.* c *3. Regum 19.* d *Anſel. ibid. Polyc. ibid.* e *al. præmium.* f *al. accuſat*] *orig. & ſic deinceps.* g *Polyc. ibid. Anſel. ibid.* h *al. præſcriptiones.* i *Polyc. ibidem. Anſel. ibid.* k *decore*] *orig. & eod. lib. c. 28.*

a *Singulis quoque*] *orig.* b *al. miſericordia.* c *Matth. 15. Levit. 20. Exod. 21.* d *Anſel. lib. 13. cap. 28. Polycarp. lib. 6. tit. 20. D. T. 2. q. 32. ar. 5.* e *adimplebit*] *orig.* f *15. q. 7. ſi quid.* g *1. q. 7. tanta. Burch. lib. 1. cap. 77. Ivo p. 2. cap. 78. & p. 5. cap. 312.*

ad exarandam meſſem latoris præſentium perrexiſti, & poſt exarationem ejus, Miſſarum ſolennia celebrâſti: poſt Miſſarum ſolennia etiam terminos poſſeſſionis illius eradicare minimè timuiſti. Quod factum quæ pœna debeat inſequi, omnes, qui audiunt, ſciunt. Dubii autem de tanta hac perverſitate fueramus, ſed filius noſter Cyriacus Abbas à nobis requiſitus, dum eſſet Caralis, ita ſe cognoviſſe perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur *a*, ut aliquando reſipiſcas miſer ſenex, atque à tanta te levitate morum, & operum perverſitate compeſcas *b*. Quantò morti vicinior efficeris, tantò fieri ſolicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat jaculanda; ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute novimus, interim tacemus. Eos verò, quorum conſilio hæc egiſti, in duobus menſibus excommunicatos eſſe decernimus: ita tamen, ut ſi quid eis intra duorum menſium ſpatium humanitùs advenerit, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum conſiliis cautus exiſte: te quoque ſolicitè cuſtodi, ne ſi eis in malo diſcipulus fueris, quibus in bono magiſter eſſe debuiſti, nec ſimplicitati tuæ ulteriùs, nec ſenectuti parcamus.

7 pars. *Vel percuſſor eſſe prohibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cadat.*

C. XXV. ¶ *Non licet Epiſcopo propriis manibus aliquem cædere.*

Unde in Agathenſi 1 Concilio *legitur.*

NOn *c* licet Epiſcopo manibus ſuis aliquem cædere. Hoc enim alienum à Sacerdote eſſe debet.

1 ¶ Agathenſi] *Hoc caput non habetur in Agathenſi, quod extat. Burchardus & Ivo citant ex decretis Bonifacii Papæ. Habetur autem in novellis Conſtit. 123. cap. 16 apud Julianum anteceſſ. Non diſſimulis etiam canon 28. Apoſtolorum, quem interpretatur Synodus Conſtantinopolitana, quæ prima & ſecunda dictio eſt, cap. 9.*

8 pars. *Prohibetur etiam Epiſcopus turpis lucri eſſe cupidus, ne aliquo inhoneſto negotio victum, vel cætera ſibi neceſſaria quærat. Quod generaliter de omnibus divino cultui mancipatis, id eſt, Clericis & Monachis intelligi oportet.*

C. XXVI. ¶ *Qui connumerantur in Clero, turpibus lucris non inſerviant.*

Unde in Chalcedonenſi Concilio, *cap. 5. legitur:*

PErvenit *d* ad ſanctam Synodum, quia de iis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum poſſeſſionum conductiones, & cauſas ſeculares *e* ſuſcipiunt; & à ſacris quidem officiis ſe per deſidiam ſeparant, ad domos autem ſecularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ ſuſcipiunt. Decrevit ergò ſancta & magna Synodus, neminem horum deinceps, hoc eſt, Epiſcopum, ſive Clericum, aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſcere ſecularibus procurationibus: niſi fortè, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt, & earum perſonarum, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis verò tranſgreſſus fuerit hæc præcepta, correctioni Eccleſiaſticæ ſubjaceat.

DISTINCTIO LXXXVII.

1 ps VIduis autem & orphanis Eccleſiæ præſidium implorantibus Epiſcopi debent adeſſe: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.*

C. I. ¶ *Implorantibus patrocinium Epiſcopi debent adeſſe.*

Unde Gelaſius *Gerontio* a *& Petro Epiſcopis.*

LIcèt omnibus de nobis ſperantibus non debeamus, in quantum poſſumus, nos negare; plùs tamen viduarum & orphanorum cauſas, & impenſiùs ducimus exequendas, quas tueri à nobis, vel ab omnibus divina manifeſtat aſſertio.

C. II. ¶ *De eodem.*

Idem *Anaſtaſio Epiſcopo.*

DEfenſionis propriæ deſolatis auxilio, & qui ſuis actibus adeſſe *b* pro ætatis infirmitate non poſſunt, exoratum Pontificem decet ſubvenire: quia pupillis 1 tuitionem etiam Divinitas juſſit impendi. Et ideò Maximo & Januario, Clericalis officii (qui ſe ſolatio parentum vel propinquorum aſſerunt deſtitutos) auxilium ex noſtra delegatione præſtabis: ut adversùs improbitates adverſariorum ſuorum protecti, tuæ executionis anniſu noxia commenta non ſentiant.

1 ¶ Pupillis] *In codicibus impreſſis ſequebatur,* & viduis, *quæ voces expunctæ ſunt, quia abſunt à pleriſque vetuſtis. Et quæ antecedunt ac ſequuntur, oſtendunt agi hìc tantùm de pupillis.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *Leontio & Petro Epiſcopis.*

QUiſquis in negotiis ſuis noſtri nominis interceſſione ſperat ſibi remedia poſſe conferri, pronâ nos convenit animoſitate præſtare.

C. IV. ¶ *De eodem.*

DIvinæ retributionis memor ad Pontificalem conſcientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piam ſolicitudinem non negare.

C. V. ¶ *Tueatur Eccleſia, quos in ſui defenſione ſuſcepit.*

Idem *Fortunato Epiſcopo.*

IRreligioſum *c* prorſus, & execrabile judicamus, ſi quiſquam 1 vel extraneos in ſua tuitione ſuſceptos, non omni fide, & totâ animi ſui educaverit ſanctitate. At cùm Olympius Diaconus dilectionis tuæ, Felicis & Olympii ſuggeratur avunculus, eosque parvulos tutelæ vice ſuſceperit nutriendos; ultra latrocinium eſſe judicamus, quòd eos boniſculis *d* parentum (ſicut aſſerunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges & jura vendendo.

1 ¶ Quiſquam] *In vulgatis codicibus ſequitur vox,* Clericos, *quæ in aliquot manuſcriptis, & apud Ivonem non habetur, ideoq́ ſublata eſt. Non enim hìc Clericos cum Laicis, ſed extraneos cum ſanguine junctis comparat.*

C. VI. ¶ *Confugientes ad Eccleſiam extrahere non licet.*

Item ex Concilio Arauſicano I. *cap. 5. & ſequentibus.*

EOs *e*, qui ad Eccleſiam confugerint, tradi non oportet, ſed loci ſancti reverentiâ & interceſſione defendi. ¶ Si quis autem mancipia Clericorum pro ſuis mancipiis ad Eccleſiam confugientibus crediderint occupanda, per omnes Eccleſias diſtrictiſſimâ damnatione feriatur. ¶ In Eccleſia *f* quoque manumiſſos, & per teſtamentum Eccleſiæ commendatos, ſi quis in ſervitutem vel obſequium, vel ad colonariam conditionem revocare tentaverit, animadverſione Eccleſiaſticâ coërceatur *g*.

a *al. hortamur, aliquando reſipiſce.* b *al. compeſce.* c *Burch. lib. 1. c. 202. Ivo part. 5. c. 316.* d *Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218.* e *al. ſecularium.*

a *al. Leontio.* b *al. prodeſſe.* c *Ivo part. 6. cap. 109.* d *al. bonuſculis.* e *Rabanus pœn. cap. 22. Burch. lib. 3. cap. 195. Ivo p. 1. cap. 112. Ibidem, cap. 6.* f *Ivo p. 3. c. 154. & 245. Pannorm. lib. 2. cap. 84.* g *coërcebitur.*] *orig.*

C. VII. ¶ *In libertate Eccleſia tueatur libertos.*
Item ex Concilio Agathenſi, *c.29.*

LIbertos *a* legitimè à dominis ſuis factos Eccleſia, ſi neceſſitas exegerit, tueatur: quos, ſi quis ante audientiam aut pervadere, aut expoliare præſumpſerit, ab Eccleſia repellatur.

C. VIII. ¶ *A Sacerdotibus defendantur liberti, ne in ſervitutem revocentur.*
Item ex Concilio Toletano IV. *c.71.*

LIberti, qui *b* à quibuſcunque manumiſſi ſunt, & Eccleſiæ patrocinio commendati exiſtunt, ſicut regulæ antiquorum Patrum conſtituerunt, Sacerdotali defenſione à cujuslibet inſolentia protegantur, ſive in ſtatu libertatis eorum, ſive in peculio, quod habere noſcuntur.

C. IX. ¶ *Expoſitos defendat Eccleſia, ſi quis eorum calumniator extiterit.*
Item ex Concilio Arelatenſi II. *c.52.*

SI *c* expoſitus ante Eccleſiam cujuſcunque fuerit miſeratione collectus, conteſtationis ponat *d* epiſtolam, ut ſi is, qui collectus eſt, intra decem dies quæſitus, agnitusque non fuerit, ſecurus habeat, qui collegit. Sanè, qui poſt prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, Eccleſiaſticâ diſtrictione damnabitur, ſicut Patrum ſanxit auctoritas.

DISTINCTIO LXXXVIII.

PRohibentur ergò Clerici cupiditatis negotia ſuſcipere; non pietatis curam viduis & orphanis impendere.

C. I. ¶ *De eodem.*
Unde Melchiades 1 Papa.

DEcrevit *e* ſancta Synodus, nullum deinceps Clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſecularibus ſe miſcere, niſi propter curam pupillorum, [& *f* orphanorum] ac viduarum, aut ſi fortè Epiſcopus civitatis Eccleſiaſticarum rerum ſolicitudinem habere præcipiat. Ubi liquidò patet, quia alia ſunt negotia ſecularia, alia Eccleſiaſtica. Nonne Moyſes *g* in ſeculo erat, cùm crebrò tabernaculum intraret, & exiret; qui intùs contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur? *& infrà.* Sic & Jacob *h* aſcendentes & deſcendentes Angelos vidit: quia videlicet rectores Eccleſiæ non ſolùm Deo contemplando ſuperna appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Et Domini Sacerdotes horum facta imitantur, & ſe cuſtodiunt, & ſubditorum onera portant.

1 ¶ Melchiades] *Caput hoc habetur in ſcripto, de primitiva Eccleſia & munificentia Conſtantini, quod in antiquis Conciliorum voluminibus continenter ſequitur poſt decreta Melchiadi (quamvis in recentioribus Concilium Neocæſarienſe ſit interpoſitum) & ex illa conjunctione fortaſſe factum eſt, ut hoc quoque ſcriptum olim decretis Melchiadis adnumerari ſolitum eſſet, cùm tamen in eo de Nicæno Concilio, & aliis, quæ poſt Melchiadem geſta ſunt, mentio fiat: quod ex capite,* ad futuram *infrà 12. quæſt. 1. apparet.*

C. II. ¶ *De eodem.*
Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, cap.17.*

COnſequens *i* eſt, ut illa quoque quæ de Picenis partibus nuper ad nos miſſa relatio nuntiavit, non prætereunda putaremus: id eſt, plurimos Clericorum negotiationibus inhoneſtis, & lucris turpibus imminere *a*, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, quâ ipſe Dominus *b* negotiatores è templo verberatos flagellis aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait *c*: [*Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Pſalmiſtam *d* quoque David ſurdâ diſſimulantes aure, cantantem: [*Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.*] Proinde hujuſmodi aut ab indignis poſthac quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum; aut in quocunque gradu ſint poſiti, mox à Clericalibus officiis abſtinere cogantur: quoniam domus *e* Dei, domus orationis & eſſe debet, & dici, ne per *f* officia negotiationis potiùs ſit latronum ſpelunca.

C. III. ¶ *In ſacris ordinibus conſtitutus, ſeculares curas aſſumere non debet.*
Item ex ſeptimo canone Apoſtolorum.

I. EPiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, nequaquam ſeculares curas aſſumat; ſin aliter, dejiciatur.

C. IV. ¶ *Epiſcopus ſecularibus cauſis occupari non debet.*
Item Gregorius *Romano defenſori, l.8. epiſt.11.*

PErlatum *g* eſt ad nos, reverendiſſimum Fratrem noſtrum Baſilium Epiſcopum, velut unum de Laicis in cauſis ſecularibus occupari, & prætoriis inutiliter deſervire. Quæ res, quoniam & ipſum vilem reddit, & reverentiam Sacerdotalem annihilat, ſtatim ut experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, eum ita ad revertendum diſtrictâ executione compellat, quatenus ei illic te inſiſtente quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat: ne ſi quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos graviter incipias eſſe culpabilis.

C. V. ¶ *Teſtamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Epiſcopus non ſuſcipiat.*
Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.18.*

II. EPiſcopus *h* tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat.

C. VI. ¶ *De eodem.*
Item ex eodem, *c.20.*

III. EPiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe revocet, ſed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodò vacet.

C. VII. *De eodem.*
Item ex eodem, *cap.17.*

IV. EPiſcopus *i* gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum non per ſeipſum, ſed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.

C. VIII. ¶ *Ratiociniorum cauſas Clericus ſuſcipere non debet.*
Item Gregorius *Quertino Expræfecto, epiſt.30. lib.10.*

INutile, & valdè laborioſum eſt, hominem literatum, ratiociniorum cauſas aſſumere; & in eis ſe, quod non expedit, obligare.

C. IX. ¶ *Fugiendus eſt Clericus negotiator.*
Item Hieronymus *ad Nepotianum de vita Clericorum.*

NEgotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge.

a *Ivo part.3. cap.139. & p.16. cap.51. Pannorm. l.2. c.82.*
b *Burch.l.3.c.186. Ivo p.6.c.246.& p.16.c.52. Pann.l.2.c.83.*
c *Capit.lib.6.c.142. concor. Vaſenſe 1.c.9. Burch.l.3.c.201. Ivo p.3.c.52. Polyc.lib.3.tit.13.* d *al. ponatur epiſtola.* e *In ſcripto de primitiva Eccleſia, & munificentia Conſtantini ex Concilio Chalcedon. cap.3.* f *abſunt iſtæ duæ voces ferè ab omnibus manuſcriptis.* g *Exod.33.* h *Gen.28.* i *Concil. Aquiſgranen. cap.93. 14. quæſt.4. c. Cleric. Polyc.lib.4.tit.31.*

a *al. inhiare.* b *Matth.21.* c *2.Tim.2.* d *Pſal.70. vide infrà c. quoniam.* e *Luc.19.* f *ne officina negotiationis, & ſpelunca potiùs ſit latronum.] orig.* g *Anſ. l.6.c.179.* h *Polyc. l.4.tit.5.* i *Polyc. ibid.*

C. X. ¶ *Clerico negotiari non licet.*

Item Auguſtinus *in libro quaſtionum Veteris, & Novi Teſtamenti, cap. 127.*

FOrnicari *a* omnibus, ſemper non licet: negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet: Antequam enim Eccleſiaſticus quis ſit, licet ei negotiari: facto jam, non licet.

C. XI. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Joannes Chryſoſtomus *ſuper Matthæum,* [*id eſt, Auctor operis imperfecti, hom. 38. ad c. 21. Matth.* b]

EJiciens Dominus vendentes & ementes de templo, ſignificavit, quia homo mercator vix, aut nunquam poteſt Deo placere. Et ideò nullus Chriſtianus debet eſſe mercator, aut ſi voluerit eſſe, projiciatur de Eccleſia Dei, dicente Prophetâ *c*: [*Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.*] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & ſe commendare, ſine maliloquio eſſe non poteſt: neceſſe eſt enim, ut iſti malè loquatur de illo, & illi malè de iſto:) ſic qui emit & vendit, ſine mendacio & perjurio eſſe non poteſt. *& paucis interjectis.* ¶ Sed eſt nec ſtabilis ſubſtantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim, ſi triticum, aut aliud *d* tale cernas in cribro, dum huc & illuc jactatur, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, niſi ſtercus ſolum: ſic de ſubſtantia negotiatorum noviſſimè nil remanet, niſi ſolum peccatum. Sed omnes homines videntur eſſe mercatores. Oſtendam ergò, quis non eſt negotiator, ut qui talis non fuerit, eum intelligas eſſe negotiatorem. Quicunque rem comparat, non ut ipſam rem integram & immutatam vendat, ſed ut materia ſit inde aliquid operandi, ille non eſt negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipſam integram & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei ejicitur. Unde ſuper omnes mercatores plùs maledictus eſt uſurarius, ipſe namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, ut mercator, & poſt fœnus rem ſuam repetit, tollens aliena cum ſuis, mercator autem non repetit rem venditam. Ad hoc dicit aliquis: Qui agrum locat, ut gratiam recipiat, aut domum, aut penſiones recipiat, nonne eſt ſimilis ei, qui pecuniam dat ad uſuram? Abſit, Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem uſum diſpoſita eſt, niſi ad emendum. Secundò, quoniam agrum habens, arando accipit ex eo fructum, habens domum, uſum manſionis capit ex ea. Ideò qui locat domum vel agrum ſuum, uſum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodò quaſi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia repoſita nullum uſum capis. Tertiò ager vel domus utendo veteraſcit. Pecunia autem cùm fuerit mutuata, nec minuitur, nec veteraſcit. [*Et menſas nummulariorum ſubvertit.*] Pecuniâ ſpiritualiter homines intelliguntur: quia ſicut nummus habet charagma Cæſaris; ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus, qui non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt; ita & homo, qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. Unde Eſaias *e* dicebat ad Hieruſalem: [*Pecunia tua reproba eſt, caupones tui miſcent vinum cum aqua, &c.*] Ideò ergò menſas nummulariorum evertit, ſignificans, quia in templo Dei non debent eſſe nummi, niſi ſpirituales, id eſt, qui Dei imaginem, non Diaboli, portant. Aut certè menſas nummulariorum, Sacerdotum dicit ſcripturas. Novo enim Teſtamento ſuccedente priori, everſæ ſunt ſcripturæ illorum.

¶ *Hæc Palea (quemadmodum & ſequens) eſt in aliquot vetuſtis exemplaribus, in quibus Paleæ rarò habentur. Eſt autem ſumpta ex auctore operis imperfecti (cujus multæ ſententiæ partim rejiciendæ, partim in bonam partem interpretandæ ſunt) & quidem multis locis de induſtria, quod ibi pleniùs, hìc in ſummam redactum eſt, incolumi ferè ſententiâ. Quamobrem ea tantùm mutata, aut locupletata ſunt, quæ valdè conducere viſum eſt. Quod etiam in ſequenti capite eſt obſervatum.*

C. XII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex verbis Auguſtini [*hinc inde collectis, & in ſummam redactis ad Pſal. 70. verſ.* [Quoniam non cognovi.]

QUoniam non cognovi literaturam.] Aliqui codices habent [negotiationes:] in quo diverſitas Interpretum ſenſum oſtendit, non errorem inducit. Ergò ſi propterea iſte totâ die laudem Dei dicit, qui non cognovit negotiationes, corrigant ſe Chriſtiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator: Affero ex longinquo merces, mercedem laboris mei, unde vivam, peto: *dignus* a *eſt enim operarius mercede ſuâ.* De mendacio, de perjurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotium. Poſſem enim dicere, tantò emi, tantò vendam: ſi placet, eme. Quomodo ergò revocas à negotiatione? omnes artifices mentiuntur, ſutores, agricolæ. Vis, ut optem carum tempus, ut poſſim vendere annonam, quam ſervavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum eſt, quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas ſacrilegas, & incantationes quærunt? omnia iſta hominum, non rerum peccata ſunt. Quære ergò Epiſcope (dicit mihi negotiator) quomodo Pſalmiſtam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione: negotiatio enim me non facit malum, ſed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergò negotiatores, qui præſumunt gloriari ex ſuis operibus, ſi ſunt contra illam gratiam, quam hic Pſalmiſta commendat, ut nemo de ſuis operibus glorietur. Et ſicut contra Medicos ſuperbos ſalutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum eſt *b*: [*Totâ die ſalutem tuam:*] ſic contra negotiatores de operibus ſuis gloriantes vigilat hoc, quod dictum eſt *c*: [*Os meum annuntiabit juſtitiam d tuam.*] Unde & Dominus expulit illos de templo, volentes ſuam juſtitiam ſtatuere, & ignorantes juſtitiam Dei. Meritò dictum negotium, quia negat otium, quod malum eſt, neque quærit veram quietem, quæ eſt Deus.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Caſſiodorus *in eundem Pſalmum 70. in eundem verſiculum.*

QUid eſt aliud negotium *e*, niſi quæ poſſint viliùs comparari, cariùs velle diſtrahere? *& infrà.* Negotiatores ergò illi abominabiles exiſtimantur, qui juſtitiam Dei minimè conſiderantes, per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces ſuas plùs perjuriis onerando, quàm pretiis. Tales ejecit Dominus de templo, dicens: [*Nolite f facere domum patris mei, domum negotiationis.*]

C. XIV. ¶ *Nomine Sacerdotis careat, qui Dei miniſtros à ſuis vocat officiis.*

Item Cyprianus *ad Clerum, & plebem Furnitanorum, lib. 1. epiſt 9.*

2 ps NEque *g* apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & miniſtros voluit avocare. Et ideò Victor, cùm contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum Presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt, quòd pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Eccleſia frequentetur: ut Sacerdotum decretum religioſè, & neceſſariè factum ſervetur à nobis.

a *Ivo p. 8. c. 88, Pann. l. 7. c. 26.* b *Paulò aliter.* c *Pſal. 70.* d *aliquam blandi ſpeciem.*] e *Eſa. 1.*

a *Luc. 10.* b *Pſal. 87.* c *Pſal. 70.* d *juſtitiam tuam, id eſt, non meam, &c.*] *Aug.* e *al. negotiari.* f *Joan. 2.* g *Ivo part. 6. cap. 339.*

DISTIN-

DISTINCTIO LXXXIX.

*D*Omûs a *quoque ſuæ oportet Epiſcopum bene eſſe præpoſitum, ut quadam inde quodammodo futuræ diſpenſationis argumenta ſumantur. In diſpenſatione verò Eccleſiæ hanc regulam obſervandam noverit, ut nulli quantumlibet exercitatæ perſonæ duo ſimul officia committat: neque ſecularibus viris res Eccleſiaſticas gubernandas committat.*

C. I. ¶ *Uni perſonæ duo non committantur officia.*

Unde Gregorius 1 *ſcribit omnibus Epiſcopis.*

SIngula *b* Eccleſiaſtici juris officia, ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi jubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita in Eccleſiæ corpore, ſecundùm veridicam * Pauli ſententiam, in uno eodemque ſpiritu, alii conferendum eſt hoc officium, alii committendum eſt illud: neque uni, quantumlibet exercitatæ perſonæ, uno tempore duarum rerum officia committenda ſunt: quia ſi totum corpus eſt oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diverſa officia, & robur corporis ſervat, & pulchritudinem repræſentat: ita varietas perſonarum per diverſa nihilominùs officia diſtributa, & fortitudinem & venuſtatem ſanctæ Dei Eccleſiæ manifeſtat. Et ſicut indecorum eſt, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium, ſimulque turpiſſimum, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa.

1 ¶ Gregorius] *Caput hoc à collectoribus ita citatur, quaſi ſint verba alicujus epiſtolæ B. Gregorii. Verùm à Joanne Diacono l. 2. vitæ ejuſdem ſancti Pontificis, num. 54. ſic referuntur:* Singula Eccleſiaſtici juris officia, ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi debere dicebat; aſſerens, quia ſicut in uno, &c. *Ex eo autem nonnulla ſunt emendata.*

C. II. ¶ *Quilibet Epiſcopus vicedominum & œconomum habeat.*

Item Gregorius *Anathemio Subdiacono, lib. 9. epiſt. 66.*

2 VOlumus *c*, ut frater noſter Paſchaſius, & vicedominum ſibi ordinet, & majorem domûs: quatenus poſſit vel hoſpitibus ſupervenientibus, vel cauſis, quæ eveniunt, idoneus & paratus exiſtere. Si verò & negligentem eum proſpicis, & ea, quæ diximus, implere differentem; omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi conſilio ipſi eligant, quorum perſonæ ad ea, quæ prædiximus, valent ordinari.

Hinc 1 colligi poteſt Archidiaconi electionem à cuncto Clero, ſi Epiſcopus negligens vel differens fuerit, canonicè fieri poſſe. Officium vicedomini eſt, Epiſcopatum diſponere.

1 ¶ Hinc] *Verba hæc uſque ad verſ.* officium, *abſunt à pleriſque vetuſtis exemplaribus.*

C. III. ¶ *Quod ſit officium vicedomini.*

Unde Gregorius *Clementinæ patriciæ, lib. 1. epiſt. 11. poſt alia.*

DIaconum *e* verò Anatolium, quem ad vos dirigi popoſciſtis, hoc nos facere non poſſe, cauſæ magis modus, quàm rigoris auſteritas facit. Vicedominum enim eum conſtituimus, cujus arbitrio Epiſcopum commiſimus diſponendum.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 26.*

QUia *f* in quibuſdam Eccleſiis, ſicut ad nos pervenit, ſine œconomo Epiſcopi res Eccleſiaſticas tractant; placuit omnes Eccleſias habentes Epiſcopos, etiam œconomum habere de proprio Clero, qui gubernet Eccleſiæ res cum arbitrio ſui Epiſcopi: ut non ſine teſtimonio ſit gubernatio ipſarum rerum Eccleſiaſticarum, & ex hoc eveniat res ejuſdem Eccleſiæ diſpergi, & Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis hoc non obſervaverit, divinis ſubjaceat regulis.

¶ *Hic idem canon refertur infra 16. quæſt. 7. c.* quoniam in quibuſdam; *ex verſione Dionyſii. Hic enim eſt ex priſca, quæ extat in collectione Iſidori.*

C. V. ¶ *Secularibus viris res Eccleſiaſticæ non committantur.*

Item Gregorius *Januario Caralitano Epiſcopo, lib. 7. epiſt. 66.*

INdicatum *a* eſt nobis, quòd Laicis quibuſdam curam veſtri patrimonii commiſeritis *b*, qui poſtmodùm in ruſticorum veſtrorum deprædationibus, atque 1 fatigationibus fuerint deprehenſi, & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quaſi ſuæ ditionis, quippe veſtræ non ſuppoſiti curationi, poſtponant, vobiſque deſpiciant actuum ſuorum reddere rationem. Quod ſi ita eſt, diſtrictè à vobis diſcuti convenit, atque inter eos, Eccleſiæque veſtræ ruſticos cauſam examinare ſubtiliùs. Et quicquid in eis fuerit fraudis inventum, cum pœna legibus ſtatuta reddere compellantur. De cætero verò cavendum à fraternitate veſtra eſt, ne ſecularibus viris, atque non ſub regula noſtra degentibus, res Eccleſiaſticæ committantur, ſed probatis de veſtro officio Clericis. In quibus, ſi quid reperiri poterit pravitatis, ut in ſubditis, emendare, quod illicitè geſtum fuerit, valeatis: quò 2 videlicet apud vos habitus ſui officium magis convenienter adminiſtrent, quàm accuſent.

1 ¶ Atque fatigationibus] *In pleriſque manuſcriptis legitur,* atque ex fatigationibus: *in editionibus epiſtolarum B. Gregorii,* atque per hoc & fatigationibus: *in uno autem vetuſto earundem epiſtolarum codice,* atque per hoc ex fatigationibus.

2 ¶ Quò videlicet] *Apud B. Gregorium legitur,* quos apud vos habitus ſui magis officium commendet, quàm excuſet.

3 pars. *Propinquis etiam, vel favore ſibi conjunctis, Eccleſiaſtica officia Epiſcopus committere non audeat.*

C. VI. ¶ *Eccleſiaſtica officia non committat Epiſcopus propinquis, vel favore conjunctis.*

Unde in Concilio Toletano X. *cap. 3. legitur.*

DEcenter omnibus placet, & in præſenti tale reſcindere factum, & non eſſe de cætero faciendum. Quicunque *c* igitur Pontificum deinceps aut ſanguine propinquis, aut favore perſonis quibuſcunque ſibi conjunctis *d* talia lucra *e* commendare tentaverit, ad ſuum nefandæ præſumptionis excidium, & quod juſſum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuæ excommunicationi ſubjaceat. Quæ verò ablata fortaſſe fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

Porrò ipſa officia quare ita ſint diſtinguenda, & non uni perſonæ omnia committenda, ex auctoritate Gregorii & Bonifacii Papæ *datur intelligi, qui ſic ajunt:*

C. VII. ¶ *Graduum & ordinum diſtributio, Eccleſiaſticam unitatem conſervat.*

¶ *Caput hoc penè iiſdem verbis legitur in epiſtola Bonifacii ſecundi ad Eulalium, & Gregorii primi ad Epiſcopos Galliarum, l. 4. epiſt. 52. Sic quoque in aliis epiſtolis B. Gregorii multa leguntur, quæ in ſcriptis ſuperiorum Pontificum habentur.*

AD hoc diſpenſationis *f* divinæ proviſio, gradus diverſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores

a *1. Tim. 3.* b *Polyc. l. 4. tit. 23. Anſ. l. 7. c. 108. Ivo p. 6. c. 344.* * *Rom. 12.* c *Polyc. l. 4. tit. 22. Anſ. l. 6. c. 145.* d *Epiſcopium.* e *Anſel. lib. 7. c. 77.* f *16. q. 7. c. quoniam in quibuſdam. Anſel. lib. 6. c. 143. Polyc. l. 4. tit. 22. Deuſdedit, p. 4.*

a *Anſ. l. 6. c. 146.* b *committentes,] orig.* c *Nam quiſquis] orig.* d *devinctis] orig.* e *al. loca.* f *al. diſpoſitionis.*

minoribus dilectionem impenderent, vera *a* concordia fieret, & ex diverſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neque enim univerſitas aliâ poterat ratione ſubſiſtere, niſi hujuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſervaret. Quia verò quæque creatura in una eademque qualitate *b* gubernari, vel vivere non poteſt, cœleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſunt Angeli, & ſunt Archangeli, liquet, quia non ſunt æquales, ſed in poteſtate & ordine (ſicut noſtis) differt alter *c* ab altero.

DISTINCTIO XC.

1 ps L*Itigioſus quoque prohibetur ordinari: quia qui ſuâ poteſtate diſcordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes diſſidentium prohibetur recipere, nequaquam litigandi facilitate alios ad diſſidium debet provocare.*

C. I. ¶ *Clerici diſcordes dejiciantur, vel revocentur ad concordiam.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *c.59. legitur.*

DIſcordantes *d* Clericos Epiſcopus vel ratione, vel poteſtate ad concordiam trahat: inobedientes Synodus per audientiam damnet.

C. II. ¶ *Diſſidentium fratrum in Eccleſia oblationum dona non recipiantur.*

Item ex eodem, *c. 93. & 94.*

OBlationes *e* diſſidentium fratrum, neque in ſacrario, neque in gazophylacio recipiantur. *Similiter. f* ¶ Dona *g* eorum, qui pauperes opprimunt, à Sacerdotibus refutanda ſunt.

C. III. ¶ *Extra Eccleſiam eſſe probatur, qui pacem cum proximo non habet.*

Item Cyprianus *de unitate Eccleſiæ.*

NEque ad Cain munera reſpexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli diſcordiam non habebat. Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli Sacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cùm collecti fuerint, opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Tales etiam occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Inexpiabilis, & gravis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur.

C. IV. ¶ *Murmurantes à fratrum unitate alieni efficiantur.*

Item ex octava Synodo.

ALienus *h* ſit à fratrum unitate, qui murmurat, & opus ejus abjiciatur, qui murmurans 1 extiterit, ne pœnam murmurantium incurrat, de qua Apoſtolus *i* dicit: [*Neque murmuraveritis, ſicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.*] Juxta 2 menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli plenius declaratur) Sacerdotis judicio pœniteat.

¶ *In libello B. Baſilii de inſtitutis Monachorum, Rufino interprete, (qui nuper Coloniæ cum regula B. Benedicti eſt impreſſus) cap.42. in ultima reſponſione habetur prima pars hujus capitis, uſque ad ver.* abjiciatur.

1 ¶ Qui murmurans] *Ejuſdem libelli, cap.50. penultima interrogatio ſic habet:* Si verò etiam quibus murmuret propter eſcam, quæ erga eum ſententia ſervabitur? Reſp. Ea, quæ circa eos, qui murmuraverunt in deſerto. Dicit enim Apoſtolus: [*Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.*]

a *Una concordia fieret ex diverſitate contectio.*] *orig.* b *æqualitate*] *Bon.* c *al.unus.* d *Burch.lib.2.cap.215. Ivo p.6.c.290.* e *Burch.l.4.c.38.& 39. Ivo p.2.c 47.& 48.* f *al.ſimiliter dona eorum.* g *Infrà, c.eorum.* h *Burch.l.10.cap.52. & 54. Ivo p.13.cap.35.& 53. ex Concilio Moguntino.* i *1.Cor.10.*

2 ¶ Juxta] *Hæc pars non habetur in eo Baſilii loco. Apud Burchardum verò & Ivonem (à quibus citatur ex Concilio Mogunt.) ſic legitur;* juxta menſuram opuſque peccati, quia in hoc ſententia, &c.

C. V. ¶ *Corripiantur, qui rixas & contentiones amant.*

Item ex eodem.

SI *a* quis Monachus 1 *b* contentiones vel rixas amaverit, vel manifeſtum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturnâ expietur pœnitentiâ. *Item* c. ¶ Qui contentioſus, aut murmurans extiterit, ſecundùm arbitrium prioris tamdiu 2 pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

1 ¶ Si quis Monachus] *Hanc priorem partem Burchardus & Ivo citant ex Concilio Agathenſi, in quo etiam habetur ex codice librorum ſexdecim, lib.5.cap.22. Abeſt autem ferè ubique, etiam in multis Gratiani exemplaribus, vox,* Monachus.

2 ¶ Tamdiu] *Apud Burchardum & Ivonem (qui citant hanc partem poſteriorem ex Moguntino; habetur autem in libro ſententiarum Patrum, c.96. ex ſtatutis ſeniorum) legitur:* ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

C. VI. ¶ *Diſſidentes Epiſcopi ad concordiam redire cogantur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 25.*

DIſſidentes *d* Epiſcopos, ſi non timor Dei, Synodus reconciliet.

C. VII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.26.*

STudendum *e* eſt Epiſcopis, ut diſſidentes fratres, ſive Clericos, ſive Laicos, ad pacem magis, quàm ad judicium coërceant *f*.

C. VIII. ¶ *Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.*

Item ex eodem, *cap. 94.*

EOrum *g*, qui pauperes opprimunt, dona à Sacerdotibus ſunt refutanda.

C. IX. ¶ *A cœtu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.31.*

PLacuit *h* etiam, ut (ſicut plerunque fit) quicunque odio aut longinquâ inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem revocari diuturnâ *i* obſtinatione nequiverint, à Sacerdotibus civitatatis primitùs arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſâ intentione noluerint, de Eccleſiæ cœtu juſtiſſimâ excommunicatione pellantur.

C. X. ¶ *Inediis maceretur acerrimis, qui fratri ſuo reconciliari noluerit.*

Item Fabianus Papa.

SI quis *k* contriſtatus noluerit reconciliari fratri ſuo, ſatisfaciente eo, qui contriſtavit, accerrimis maceretur inediis, uſque dum gratanti animo ſatisfactionem recipiat.

C. XI. ¶ *Epiſcopi ad pacem firmiter tenendam viciſſim ſibi conſilium & auxilium præſtent.*

Item Innocentius ſecundus.

2 ps PRæcipimus *l*, ut Epiſcopi ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſemotâ, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi con-

a *In regula Iſidori, cap.17. Burch.l.10.c.62. Ivo part.13.c.63* b *abeſt à multis exempl.* c *In libr.ſententiarum Patrum, c.96 ex ſtatutis ſeniorum. Burch.l.10.c.53.Ivo p.13.cap.54.* d *Burch l.1.c.62. Ivo p.5. cap.172.* e *Burch. lib.2. cap.101. Ivo p.5 cap.203.* f *cohortentur.*] *vera lectio.* g *Sup.eâd. oblationes Burch. lib.5.c.39. Ivo p.2.cap.48.* h *Burch. lib.10.c.61. Ivo p.13.c.62.* i *al.diutinâ intentione.* k *Burch. l.10.c.59. Ivo part.13.c.60. ex Fabiano.* l *in Concil.Lateran.c.9. extra de treuga, & pace. c.1. §.præcipimus. ex Alex.3.*

ſiliun

ilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quòd ſi quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

C. XII. ¶ *Expellendi ſunt à communione fidelium, qui ſibi invicem reconciliari noluerint.*

Item Victor Papa *ad Afros, epiſt.2.*

PErlatum *a* eſt ad ſedem Apoſtolicam, aliquos veſtrûm nocere fratribus *b* velle, & ut cadant decertare: ſimiliter in Sacramentis diſcrepare: & ob id contentiones & æmulationes fieri inter vos: à quibus diſſenſionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre viciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere citò neglexeritis, & viciſſim reconciliari non ſtudueritis, ab Apoſtolicæ ſedis, & totius Eccleſiæ communione vos pelli non dubitetis.

DISTINCTIO CXI.

QUi autem turpi lucro, vel inhoneſto negotio victum ſibi quærere prohibentur, de oblationibus Eccleſiæ ſtipendia conſequantur, proprio artificiolo c, vel agriculturâ (exemplo Apoſtoli d, qui de labore manuum vivebat) ſibi neceſſaria inveniat: ita tamen, ut occaſione ſui operis vigiliis Eccleſia non deſit. Quod abſque inæqualitate ſui corporis nulli impunè conceditur.*

C. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui officiis matutinis, vel veſpertinis ſe ſubtrahunt.*

Unde Pelagius *e* Papa.

ELeutherius *f* Frater & Coëpiſcopus noſter queritur, Clericos ſuos ſibi contra canones ſuperbire, & id, quod nobis jubentibus factâ in ſcrinio cautione promiſit, ut quotidianis diebus vigiliæ in ejus celebrarentur Eccleſia, illis contemnentibus implere non poſſe, ſed magis unumquemque ſuis (poſtpoſito Eccleſiæ ſervitio) vacare negotiis. Et ideò experientia tua eos, quos tibi eſſe oſtenderit contumaces, debitâ objurgatione compeſce & modis omnibus vigiliis vacare compelle.

C. II. ¶ *De eodem.*

[*Item* ex Concilio Nannetenſi.]

PResbyter *g* manè, matutinali officio expleto, penſum ſervitutis ſuæ, canendo Primam, Tertiam, Sextam, Nonamque perſolvat: ita tamen, ut poſteà horis competentibus, & ſignis deſignantibus juxta poſſibilitatem aut à ſe, aut à ſcholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis viſitatis, ſi voluerit, ad opus rurale exeat jejunus, ut iterum neceſſitatibus peregrinorum, & hoſpitum, ſive diverſorum commeantium, infirmorum quoque, atque defunctorum ſuccurrere poſſit, uſque ad ſtatutam horam pro qualitate temporis & opportunitate *h*. *Item ex dictis S. Benedicti* i. ¶ Prophetâ dicente: [*Septies in die laudem dixi tibi:*] qui ſeptenarius ſacratus numerus à nobis ſic implebitur, ſi Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, Completoriique tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: quia de his dixit Propheta *k*: [*Septies in die laudem dixi tibi.*] Nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: [*Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi.*] Ergò his temporibus referamus laudes Creatori noſtro ſuper judicia juſtitiæ ſuæ.

a *Pannor.l.8.c.147.Polyc.l.4.tit.13.* b *al.fratres.* c *al.artificio.* d *Act.2.& 1.Cor.4. 1.Theſſ.2. & 2.Theſſ.3.* e *al.Gelaſius.* f *Anſ.l.7. c.165.* g *extra de celeb.Miſ.c.1. ex Agathenſi. Burch.l.2.c.104.Ivo p.6.c.181.ex Nannetenſi.* h *al. opportunitatis.* i *In reg. S.Benedicti,cap.16. Burch.l.2.c.105. Ivo part.6.c.182.* k *Pſal.118.*

C. III. ¶ *Sine officii detrimento, artificiolo ſibi Clericus neceſſaria quærat.*

Item in Concilio IV. Carthaginenſi, *c.52.& 49.*

CLericus *a* victum & veſtimentum ſibi artificiolo, vel agriculturâ, abſque officii ſui duntaxat detrimento, paret *b*. *Item* c. ¶ Clericus, qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigiliis deeſt, ſtipendio privatus excommunicetur.

1 ¶ Privatus] *In poſtrema Colonienſi Conciliorum editione legitur,* privetur. *Sed in vetuſtioribus Colonienſibus, duabus Pariſienſibus exemplaribus, duobus hujus Concilii manuſcriptis Vaticanis, & uno Serienſi Regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.51.53.& 48. & 50.*

CLericus *d*, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat. *Item* e. ¶ Omnes Clerici, qui ad operandum validi ſunt, & artificiola, & literas diſcant. Qui verò non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio ſuo degradentur. Interemptores 1 autem ab officio declinantes, vel negligentiùs agentes, ab officio ſuo removeantur.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex multis capitibus Carthaginenſis quarti, non ſuo ordine diſpoſitis.*

1 ¶ Interemptores] *In exemplaribus Concilii etiam manuſcriptis legitur:* Clericum inter tentationes ab officio ſuo declinantem, vel negligentiùs agentem, ab officio ſuo removendum. *Contrà enim in canone 42. jubet,* Clericum inter tentationes officio ſuo incubantem, gradibus ſublimandum. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. De tentationibus verò, ob quas (præter tyrannorum perſecutionem) aliqui Clerici officium ſuum deſerebant, agit B. Ambroſius, epiſt.17.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.30.*

CLerici verò, qui ad opus ſanctum adeſſe contempſerint, ſecundùm arbitrium Epiſcopi Eccleſiaſticam ſuſcipiant diſciplinam.

DISTINCTIO XCII.

1 ps CUm autem ad Eccleſiam venerint, corde magis, quàm voce Deo cantandum meminerint.

C. I. ¶ *Corde, non voce tantùm Deum laudare debemus.*

Unde Hieronymus *lib.2. comment. ad cap.5. epiſtolæ ad Epheſios.*

CAntantes *f* & pſallentes in cordibus veſtris Domino.] Audiant hæc adoleſcentuli: audiant ii, quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt: Deo non voce, ſed corde cantandum: nec in Tragœdorum modum guttur & fauces dulci medicamine liniendæ *g* ſunt, ut in Eccleſia theatrales moduli audiantur, & cantica; ſed in timore, in opere, in ſcientia Scripturarum.

Ab officio autem cantandi & pſallendi Diaconi inveniuntur exempti; ne dum vocis modulationi ſtudent, altaris miniſteria negligant.

C. II. ¶ *Cantandi officium Diaconi ſibi non uſurpent.*

Unde Gregorius *l.4. epiſt.44. ſeu c.88. & l.12. poſt finem epiſtolarum, in Concilio ab ipſo habito:*

IN *h* ſancta Romana Eccleſia dudum conſuetudo eſt valdè reprehenſibilis exorta, ut quidam ad ſacri altaris miniſterium 1 Cantores eligantur, & in Diaconatûs ordine conſtituti, modulationi vocis inſerviant,

a *Burch.l.2.c.303.Ivo p.7.c.180.* b *al.apparet.* c *Cap.49.* d *Burchard lib.2.c.102. Ivo p.6.c.179.& 180.* e *C.13.C.40. Burchard. l.2.c.210. Ivo part.6.c.285. Burch.l.2. cap.51.C.50.* f *Anſ.l.7.cap.70. Eph.5.* g *al.colliniendas,ut.* h *Anſel. l.7. c.67. Polyc.l.4. tit.3. Ivo p.2. cap.79.*

quos ad prædicationis officium, & eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat. Unde fit plerumque, ut ad ſacrum miniſterium, dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur, & Cantor miniſter Deum moribus ſtimulet, cùm populum vocibus delectat. Quâ in re præſenti decreto conſtituo, ut in hac ſede ſacri altaris miniſtri cantare non debeant, ſolumque Evangelicæ lectionis officium inter Miſſarum ſolennia exolvant: Pſalmos verò, ac reliquas lectiones cenſeo per Subdiaconos, vel ſi neceſſitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentaverit, anathema ſit.

1 ¶ Miniſterium] *In impreſſis ſequebatur*, conſtituti, *quæ vox expuncta eſt, quoniam neque in vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt, neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in gloſſa ad verſic.* miniſterium: *quæ etiam gloſſa non eſt inter vetuſtiores.*

2 pars. *A quibus ordinandos oporteat eſſe immunes, breviter monſtratum eſt. De quorum verò manibus ordines ſuſcipere debeant, facilè patet. Sacerdos enim, & cuncti infra ipſum conſtituti, ab Epiſcopis ſuis debent ordinari.*

C. III. ¶ *Qui non ſunt ordinati ab Epiſcopo, in pulpito non pſallant, neque legant.*

Unde in Concilio Martini Papæ *legitur*:

NOn *a* liceat in pulpito pſallere, aut legere, niſi qui ab Epiſcopo Lectores ſunt ordinati.

De Epiſcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, ſuprà definitum eſt.

3 pars. ¶ *Nunc autem quæritur de his, qui ordinati à parochiis ſuis non recipiuntur, vel pro aliqua cauſa eas adire noluerint, an in alterius parochia Epiſcopale poſſint officium celebrare? De his in* Concilio Martini *Papæ* b *ſic ſtatutum eſt:*

C. IV. ¶ *Sacerdotis tantùm officium gerat Epiſcopus, quem ſua parochia non recipit.*

I. SI *c* quis ordinatus Epiſcopus 1, pro contentione 2 populi, aut pro aliqua ratione, non pro ſua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit, hunc oportet honorem Sacerdotii tantummodò contingere; ita ut de rebus Eccleſiæ, in quam venit *d*, nihil ſibi præſumat, ſuſtineat autem, quod de eo ſanctum Concilium judicare voluerit.

1 ¶ Epiſcopus,] *In vulgatis ſequebatur*, ad parochiam, cujus eſt electus: *quæ inducta ſunt auctoritate manuſcriptorum, & originalis, ac cæterorum collectorum.*

2 ¶ Contentione] *In duobus vetuſtis exemplaribus Gratiani, & uno Conciliorum Regis Catholici legitur*, contemptione.

C. V. ¶ *De Epiſcopo ordinato, quem ſua parochia non recipit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 18.*

II. SI *e* quis Epiſcopus ordinatus ad parochiam, cujus *f* eſt electus, minimè acceſſerit, non ſuo vitio, ſed quòd eum aut populus vetet *g* 1, aut propter aliam cauſam, non tamen ejus vitio perpetratam, hic & honoris ſit & miniſterii particeps: dummodò rebus Eccleſiæ, ubi miniſtrare cognoſcitur, in nullo moleſtus exiſtat. Quem etiam obſervare 2 convenit, quicquid Synodus perfecta 3 provinciæ judicando decreverit.

1 ¶ Vetet,] *Διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν*: eò quòd populus recuſet.

2 ¶ Obſervare] *ἐκδέχεσθαι, id eſt*, expectare & ſuſcipere.

3 ¶ Perfecta] *Anteà legebatur*, perfectæ. *Reſtituta eſt vera lectio ex originali, & Burchardo, & Ivone. Quid autem ſit Synodus, quæ hic perfecta, & in paulò pòſt ſequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infrà ead. c.* ſi quis Epiſcopus, *tertio.*

C. VI. ¶ *A ſua parochiâ non recepti aliis moleſtiam non inferant.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 28.*

SI *a* qui Epiſcopi ordinati ſunt, nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim Præſulibus earum inferre, ſeditiones adversùs eos excitando, hos abjici *b* placuit. Quòd ſi voluerint in Presbyterii ordine, ubi priùs fuerant, ut Presbyteri reſidere, non abjiciantur à propria dignitate. Si autem ſeditiones commovent ibidem conſtitutis Epiſcopis, Presbyterii quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione *c* notabiles.

C. VII. ¶ *Communione privetur Epiſcopus, qui ſibi commiſſam Eccleſiam adire neglexerit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap. 17.*

III. SI *d* quis Epiſcopus per manûs impoſitionem Epiſcopatum acceperit, & 1 ſibi commiſſum miniſterium ſubire neglexerit, nec acquieverit ire ad Eccleſiam ſibi commiſſam, hunc oportet communione privari, donec ſuſceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreverit ejuſdem provinciæ Synodus Sacerdotum.

1 ¶ Et ſibi] *Ita etiam Burchardus, & Ivo. Sed in verſione Dionyſii, quam in cæteris partibus referunt, legitur*: & præeſſe populo conſtitutus miniſterium ſubire, &c. *quod ad verbum de Græco expreſſum eſt.*

C. VIII. ¶ *Sine Concilio integri ordinis vacantem Epiſcopus vacans Eccleſiam non adeat.*

Item ex eodem, *c. 16.*

IV. SI *e* quis Epiſcopus vacans in Eccleſiam non habentem Epiſcopum, ſurripiens populos, ſine Concilio integri ordinis irruerit, etiamſi populus, quem ſeduxit, deſideret illum, alienum eum ab Eccleſia eſſe oportet. Integrum autem & perfectum Concilium dicimus illud, cui Metropolitanus 1 Epiſcopus interfuit.

¶ *Hæc verſio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivo ſequuntur, eadem ferè eſt atque illa Martini Bracharenſis. Dionyſiana verò longè magis accedit ad verba Græca.*

1 ¶ Metropolitanus] *Addendus eſt* Metropolitanus etiam. *Sic enim Græcè,* καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

4 pars. *Quòd autem ſuprà Clerici ſe vigiliis* f *ſubtrahentes excommunicari jubentur, de his intelligendum eſt, qui ab Epiſcopo frequenter admoniti, negligentiam ſuam corrigere contemnunt.*

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus, qui ab Epiſcopo commonitus, matutinis vel veſpertinis horis adeſſe neglexerit.*

Unde in Concilio Martini Papæ *legitur*:

V. SI *g* quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Eccleſiæ deputatus, ſi intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco, in quo Eccleſia eſt, & ad quotidianum pſallendi officium *h*, matutinis vel veſpertinis horis ad Eccleſiam non convenerit, deponatur à Clero, ſi tamen caſtigatus veniam ab Epiſcopo per ſatisfactionem noluerit promereri.

DISTINCTIO XCIII.

1 ps OBedientiam autem inferiores ordines *i* ſuperioribus debent. *Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, ut nulli liceat ei commu-*

a *In capitulis Mart. Brach. c. 45.* b *Cap. Mart. Brach. c. 10.* c *Vide Pelag. 11. in epiſt. ad Benignum. Polyc. l. 2. tit. 13. Burch. lib. 1. cap. 49. Ivo p. 5. c. 151.* d *al.* convenit. e *In epiſt. Pelag. Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 141. Ivo p. 5. c. 152.* f *al.* cui. g *al.* vitet.

a *Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 36. Ivo p. 5. c. 147.* b ἀφορίζεσθαι, *id eſt, ſegregari.* c ἐκκηρύκτους, *id eſt, abdicatos.* d *Polyc. lib. 2. tit. 12. Burch. l. 1. c. 37. Ivo part. 5. c. 148.* e *Apud Mart. Brachar. c. 9. Burch. lib. 1. c. 39. Ivo p. 5. c. 150.* f *ſup. diſt. 91. c. Clericus victum.* g *In cap. Martini Brachar. c. 64. ex Tolet. 1. c. 5.* h *al.* ſacrificium. i *al.* ex ordine.

nicare,

nicare, cui pro actibus ſuis inimicus ipſe extiterit: nec in Eccleſia eſſe poterit, qui ejus cathedram deſerit.

C. I. ¶ *Cui pro actibus ſuis Apoſtolicus inimicatur, ei communicare non debemus.*

Unde beatus Apoſtolorum Princeps Petrus in ordinatione Clementis *populum alloquens, inter cætera ait:*

SI *a* inimicus eſt iſte Clemens alicui pro actibus ſuis, vos nolite expectare, ut ipſe vobis dicat, cum illo nolite amici eſſe: ſed prudenter obſervare debetis, & voluntati ejus abſque commonitione obſecundare, & avertere vos ab eo, cui ipſum ſentitis adverſum: ſed nec loqui his, quibus ipſe non loquitur: ut unuſquiſque, qui in culpa eſt, dum cupit omnium veſtrûm amicitias ferre *b*, feſtinet citiùs reconciliari ei, qui omnibus præeſt, & per hoc redeat ad ſalutem, cùm obedire cœperit monitis Præſidentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipſe amicus non eſt, & locutus fuerit his, quibus ipſe non loquitur, unus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare Dei Eccleſiam volunt, & cùm corpore vobiſcum eſſe videatur, mente & animo contra vos eſt. Et eſt multò nequior hoſtis hic, quàm illi, qui foris ſunt, & evidenter inimici ſunt. Hic enim per amicitiarum ſpeciem, quæ ſunt inimica, gerit, & Eccleſiam diſpergit, ac vaſtat. Ideoque 1, chariſſimi, his Apoſtolicis inſtitutis vos monentes inſtruimus, ut effecta certior charitas veſtra ſolicitiùs deinceps agere ſtudeat, & cautiùs, ne perverſi & infideles homines, lædendi fideles ac benevolos habeant facultatem.

1 ¶ Ideoque,] *Hinc uſque ad finem ſunt in Fabiani tantummodò epiſtolâ. Quamobrem ex ipſo potiſſimùm videtur Gratianus cætera etiam ſumpſiſſe.*

C. II. ¶ *A nullo debet ſuſcipi, quem Romana depellit Eccleſia.*

Item Gregorius *l.5.epiſt.26. ſeu c.126.*

MIratus *c* valde ſum, quia in tanto Salonitanæ Eccleſiæ Clero, vel populo, vix duo ex ſacris ordinibus inventi ſunt, frater ſcilicet, & Coëpiſcopus noſter Paulinus, & dilectiſſimus filius meus Honoratus, Archidiaconus ejuſdem Eccleſiæ, qui communicare Maximo Sacerdotium rapienti, minimè conſentirent, & ſe Chriſtianos eſſe cognoſcerent. Debuiſtis enim, filii chariſſimi, penſare ordines veſtros, & quem ſedes Apoſtolica repellebat, repulſum cognoſcere, ut priùs, ſi poſſet, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei veſtra dilectio communicaret, ne particeps obligationis ejus exiſteret.

C. III. ¶ *Non eſt in Eccleſia, qui cathedram Petri non ſequitur.*

Item Cyprianus *de unitate Eccleſiæ.*

QUi *d* cathedram Petri, ſuper quam *e* fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe non confidat.

¶ *Apud Cyprianum Romæ impreſſum hæc leguntur:* Hanc Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? *Verùm in Vaticana Bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, eſt etiam aliud, in quo tantùm opuſcula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itemq; in altero integro Monaſterii S.Salvatoris Bononiæ, ſunt verba hæc, quæ à Gratiano & Ivone afferuntur. Ac ſanè paulò antè Cyprianus hanc ipſam Petri cathedram oſtenderat, unde unitas Eccleſiæ penderet.*

Epiſcopi verò, qui Apoſtolicæ ordinationi ſubjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut ſeſe ſingulis annis, Apoſtolorum liminibus repræſentent.

C. IV. ¶ *Singulis annis Apoſtolorum limina viſitent Epiſcopi, qui ordinationibus Apoſtolicis ſubjacent.*

Unde Anacletus *&* Zacharias Papa.

JUxta *a* ſanctorum Patrum & canonum inſtituta, omnes Epiſcopi, qui hujus Apoſtolicæ ſedis ordinationi ſubjacent, qui propinqui ſunt, annuè circa *b* Idus Maji ſanctorum Principum Apoſtolorum Petri & Pauli liminibus præſententur, omni occaſione ſepoſitâ. Qui verò de longinquo, juxta chirographum ſuum impleant. Qui autem hujus conſtitutionis contemptor extiterit, præterquam ſi ægritudine fuerit detentus, ſciat ſe canonicis ſubjacere ſententiis.

¶ *Hic eſt canon quartus Synodi Romæ habitæ ſub Zacharia Papa, quæ extat in Bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

2 pars. *Reliqui verò in Eccleſia minores ſemper debent majoribus ſubeſſe, ſicut* in Synodo Romana *S.Sylveſtri, c.7. legitur.*

C. V. ¶ *Minores majoribus obedientiam exhibeant.*

A *c* Subdiacono uſque ad Lectores omnes ſubditi ſint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Eccleſia repræſentantes ei honorem. Porrò Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolytus, Acolyto Exorciſta, Exorciſtæ Lector, Lectori Oſtiarius, Oſtiario Abbas 1, Abbati Monachus, in omni loco repræſentent obſequium, ſive in publico, ſive in gremio Eccleſiæ.

¶ *Caput hoc & apud Gratianum, & in ipſius Synodi editionibus videtur valdè mendoſum. Burchardus & Ivo ſic habent:* A Subdiacono uſque ad Lectorem, omnes ſubditi ſint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Eccleſia honorem repræſentantes tantùm. Pontifici verò Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, Abbas, Monachus, in omni loco repræſentent obſequium, ſive in publico, ſive in gremio Eccleſiæ. *Verùm ob magnam codicum varietatem, & propter gloſſas, ac Doctorum dicta nihil ferè in textu mutatum eſt.*

1 ¶ Abbas,] *De Abbate & Monacho in Synodi editionibus nulla mentio eſt.*

C. VI. ¶ *Quod ſit officium Diaconorum.*

Item ex epiſt. 1 Clementis *d ad Jacobum fratrem Domini.*

DIaconi Eccleſiæ tanquam oculi ſint Epiſcopi, oberrantes, & circumluſtrantes cum verecundiâ actus totius Eccleſiæ, & perſcrutantes diligentiùs, ſi quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum eſſe peccato, ut referant hæc ad Epiſcopum. *& infrà* 1. ¶ Sed & de peregrinis ſimiliter Epiſcopo ſuggerant refovendis, & cætera his ſimilia, quæ ad cultum Eccleſiæ, & diſciplinam ejus pertinent, Diaconis curæ ſint.

1 ¶ Et infrà.] *Sic legitur in pleriſque manuſcriptis. In vulgatis legebatur,* & ita. *alia verò nonnulla verba reſtituta ſunt ex originali.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *eâdem epiſtolâ.*

SAcerdotes *e* verò B. Petrus ſal terræ, & mundi lumen docens præcepit, in ſplendore bonorum operum patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait *f*: [*Beati eſtis, cùm maledixerint vobis homines,* &c.] & iterum: [*Vos eſtis ſal terræ.*]

a *Clemens epiſt.1. Anacletus epiſt.1. Alex. epiſt.1. Fabianus epiſt.1. Conc.Valen.1.c.6. 2.q.3.c.15.Ivo p.14.c.22.Anſel.lib.1.cap.6.Polyc.l.1.t.16.* b *al.habere,] al.gratiam reparare.* c *Anſ. l.21.c.11.* d *Ivo part.5.c.361.* e *al.quem.*

a *Leo epiſt.4.c.7. Polyc.lib.4.tit.25. Anſelm.lib 6.cap.164.* b *al. Idibus Maji.* c *Burchard.lib.2.c.224. Ivo part.6.c.229. Anſel.l.7.c.65.* d *Et l.2. conſtit.cap.48.* e *Anſ.l.7.c.67.* f *Matth.5.*

C. VIII. ¶ *Hi non ſunt habendi Clerici, qui Epiſcopali providentiâ non gubernantur.*

Item ex Concilio Pariſienſi *a*.

NUllâ *b* ratione Clerici, aut Sacerdotes habendi ſunt, qui ſub nullius Epiſcopi diſciplina & providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id eſt, ſine capite, priſca Eccleſiæ conſuetudo nominavit.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex epiſt. 3 Clementis.

QUi ſuis Epiſcopis non obediunt, indubitantèr rei, & reprobi exiſtunt. Porrò ipſi à Deo donum ſummi muneris conſequuntur, qui per juſtitiæ & præceptorum ejus ſemitas incedentes, Doctoribus ſuis, qui rectè Epiſcopi intelliguntur, libenter obediunt.

C. X. ¶ *Illi in Deum ſcandalizantur, qui ſuo non obediunt Epiſcopo.*

Item Anacletus *epiſt. 1.*

ILle *c* proculdubiò ſcandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui ejus ſcandalizat Epiſcopum vel Sacerdotem.

C. XI. ¶ *Septem debent eſſe Diaconi in unaquaque civitate.*

Item Evariſtus *ad Epiſcopos Africanos, epiſt. 1.*

DIaconi *d* (qui quaſi oculi videntur eſſe Epiſcopi) in unaquaque civitate, juxta Apoſtolorum conſtituta, ſeptem debent eſſe, qui cuſtodiant Epiſcopum prædicantem: ne aut ipſe Epiſcopus *e* ab inſidiatoribus quoquo modo infeſtetur, aut lædatur à ſuis, aut verba divina, detrahendo aut inſidiando, polluantur, vel deſpiciantur; ſed veritas ſpirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Neocæſarienſi, *c. 14.*

DIaconi *f* ſeptem eſſe debent ſecundùm regulam, quamvis 1 magna ſit civitas. Regulæ autem auctoritas iſta eſt, quòd liber Actuum Apoſtolorum *g* idem inſinuat.

1 ¶ Quamvis magna] *Anteà legebatur*, quamvis non magna. *Emendatum eſt ex canone Græco (qui etiam recitatur in ſexta Synodo c. 16.) & ex vulgatis etiam verſionibus. In canonibus primæ Nicænæ Synodi, qui ex Arabico in Latinum converſi nuper editi ſunt, canone 62. multa habeutur ad hanc rem pertinentia: quem fortaſſe canonem ſignificavit Andreas Coloſſenſis ſeptimâ actione Synodi Florentinæ.*

3 ps. *Ut igitur ex præmiſſis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, ſicut Presbyteri Epiſcopis. Sed Diaconi ſuperbientes Sacerdotibus æquari, vel potiùs præferri quærebant: contra quorum inſolentiam multorum auctoritates manaverunt, eorum ſupercilium reprimentes, atque ut Sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

C. XIII. ¶ *Nihil eorum, quæ ſunt decreta primis ordinibus, vendicent Diaconi.*

Unde Gelaſius 1 Papa *in epiſt. ad Epiſcopos per Lucaniam, c. 9. & 10. ait:*

DIaconos *h* propriam conſtituimus ſervare menſuram, nec ultra tenorem, paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus: nihil eorum ſuo miniſterio penitùs applicare, quæ primis ordinibus propriè decrevit antiquitas. Abſque Epiſcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, niſi prædictis fortaſſis ordinibus *i* longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat. Quod & Laicis Chriſtianis facere plerumque conceditur. *& infrà* k. ¶ Sacri corporis prærogationem *l* ſub conſpectu Pontificis, ſeu Presbyteri (niſi his abſentibus) jus non habeant exercendi.

1 ¶ Gelaſius] *Sic eſt in pleriſque manuſcriptis, & apud Burch. & Ivonem. Nam in impreſſis erat,* Pelagius.

C. XIV. ¶ *Inferiores Presbyteris ſe Diaconi cognoſcant.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 14. ſeu 18.* a

PErvenit *b* ad ſanctum Concilium, quòd in locis quibuſdam & civitatibus Presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi ſacrificii non habent poteſtatem, his, qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam Diaconi etiam ante Epiſcopos Sacramenta 1 ſumunt. Hæc ergò omnia amputentur, & in ſua Diaconi menſura permaneant; ſcientes, quòd Epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergò poſt Presbyteros gratiam ſacræ communionis accipiant, aut Epiſcopo aut Presbytero porrigente. Sed nec ſedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia ſi hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur exiſtere. Si quis autem etiam poſt has definitiones obedire noluerit, à miniſterio ceſſare debebit.

¶ *Prior pars hujus capitis uſque ad verſ.* amputentur, *eſt ex priſca verſione, in canone 14. Reliqua verò pars eſt ex verſione Dionyſii, in canone 18. quam quidem totam afferunt & codex canonum, & Burchardus & Ivo.*

1 ¶ Sacramenta ſumunt.] *Græcè eſt,* τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται, *quod Dionyſius vertit,* oblata contingant: *quanquam Burchardus & Ivo, hoc uno ferè loco diſcrepantes, habent, ille quidem,* ſacra oblata contingant, *hic verò,* ſacram oblationem contingant.

C. XV. ¶ *Diaconus honorem exhibeat Presbytero, & ipſe ab inferioribus honoretur.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 20.* c

I. NOn *d* oportet Diaconum coram Presbytero ſedere; ſed juſſione Presbyteri ſedeat: ſimiliter autem Diaconus honorem habeat à ſequentibus, id eſt, à Subdiaconis, & omnibus Clericis.

C. XVI. *Calicem benedicere, & panem dare Diaconis non licet.*

Item ex eodem, *c. 25.* e

II. NOn oportet Diaconos 1 panem dare, nec calicem benedicere.

1 ¶ Diaconos] *In vetuſtioribus priſcæ verſionis editionibus eſt,* Diaconum. *Græcè eſt,* ὑπηρέτας, *quod Dionyſius vertit,* Subdiaconos: *& ſic habetur in Concilio Aquiſgranenſi.*

C. XVII. ¶ *Sicut Epiſcopis, ita & Presbyteris Diaconi miniſtrent.*

Item ex Concilio Carthaginenſi quarto 1, *c. 37.*

DIaconi *f* ita ſe Presbyteri, ſicut Epiſcopi miniſtros eſſe cognoſcant.

1 ¶ Quarto] *Caput hoc cum duobus ſequentibus habetur in Concilio 4. Carthaginenſi, & in codicibus Gratiani etiam manuſcriptis: itemq; apud Anſelmum titulo hujus capitis erat additum:* Carthaginenſi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios. *quod minimè convenire oſtendunt acta ſextæ Synodi Carthaginenſis, ad quam Zozimus Fauſtinum Potentinæ Eccleſiæ Epiſcopum, Philippum, & Aſellum Legatos miſit. Nam quarta habita eſt Honorio IV. & Eutychiano coſſ. Sexta verò Honorio XII. & Theodoſio VIII. coſſ. id eſt, anno vigeſimo pòſt. Quo anno (prout ex Africano Concilio can. 76. & ſequentibus apparet) contra Pelagii & Cæleſtii hæreſin quædam ſunt definita, cum Cæleſtius ad Zozimum Papam appellâſſet, quod ex nonnullis manuſcriptis Zozimi, & Epiſcoporum Africæ ad ipſum epiſtolis, quæ in Bibliotheca*

a *Concordat Concil. Mogunt. ſub Carolo, c. 22.* b *Burch. l. 2. cap. 226. Ivo part. 6. c. 301.* c *Ivo part. 6. c. 245.* d *Polyc. l. 2. tit. 38. Anſel. l. 7. c. 69.* e *abeſt ab orig.* f *Ex priſca verſione. Ordo Rom. c. 9. Conc. Aquiſgr. c. 642. Burch. lib. 2. cap. 219. Ivo p. 6. c. 294. & 295.* g *Act. 7.* h *Polyc. lib. 3. tit. 10. Anſ. l. 7. cap. 63. Burch. lib. 4. cap. 57. Ivo p. 1. c. 252. & p. 6. c. 69.* i *al. officiis] orig.* h *c. 10. in medio.* l *al. erogationem.*

a *In Aquiſgr. cap. 41.* b *Burch. l. 5. cap. 26. Ivo part. 2. cap. 36.* c *& in Agath. cap. 65. & Aquiſgr. cap. 77.* d *Anſelm. lib. 7. cap. 65. Burch. lib. 2. cap. 221. Ivo part. 6. c. 196.* e *Aquiſgr. c. 78.* f *Polyc. lib. 2. tit. 39. Anſel. lib. 7. cap. 63.*

Vaticanæ

ticana ſervantur, demonſtratur. Quare, cùm Zozimus in Pontificatu duos tantùm annos, & menſes aliquot vixerit, neceſſarium eſt, multò ante ipſius Pontificatum quartam Synodum Carthaginenſem habitam fuiſſe.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.38.*

PRæſente *a* Presbytero Diaconus Euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.39.40. & 41.*

DIaconus *b* ſedeat quolibet loco, jubente Presbytero. Item Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur. Albâ verò tempore oblationis tantùm vel lectionis utatur *c*.

C. XX. *Diaconi Presbyteris ſe ſuperiores non cognoſcant.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.38.*

NOnnulli *d* Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, ut ſeſe Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Presbyteris in ſecundo choro conſtitutis. Ergò, ut ſublimiores ſe *e* Presbyteros agnoſcant, tam hi, quàm illi in utroque 1 conſiſtant.

1 ¶ In utroque] *Licèt in vulgatis Gratiani codicibus legatur*, in utroque ordine, *& in tomis Conciliorum impreſſis*, in utroque choro: *tamen in vetuſto codice Conciliorum Regis Catholici, & pleriſque vetuſtis Gratiani, etiam impreſſis, neutra vox habetur.*

4 ps. *Compagis* f *verò calciari abſque Apoſtolici licentia Diaconis non permittitur, ſicut nec mappulis uti abſque ejuſdem auctoritate quibuslibet Clericis conceditur.*

C. XXI. ¶ *Abſque Apoſtolica licentia Diaconi compagis uti non præſumant.*

Unde Gregorius *Joanni Epiſcopo Syracuſano, lib.7. epiſt.28. indict. prima.*

PErvenit *g* ad nos, Diaconos Eccleſiæ Catinenſis calceatos compagis procedere præſumpſiſſe: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, niſi ſolis tantummodò Diaconis Eccleſiæ Meſſanenſis, quibus olim à prædeceſſoribus noſtris non dubitatur eſſe conceſſum, benè recolitis. Quia ergò tantæ temeritatis auſus non eſt leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas veſtra ſubtilitate perquirat: & ſi 1 ita, ſicut ad nos pervenit, invenerit verum eſſe, utrum vel à ſe, vel alicujus hoc auctoritate præſumpſerint, nobis ſubtiliter innoteſcat: ut cognitâ veritate, quid fieri debeat, diſponamus. Nam ſi negligenter ea, quæ malè uſurpantur, omittimus, exceſſûs viam aliis aperimus.

1 ¶ Et ſi ita] *Hîc & paulò inferiùs addita ſunt aliquot verba ex originali.*

C. XXII. ¶ *Mappulis Clerici ſine Apoſtoli licentia uti non debent.*

Item *Joanni Ravennati Epiſcopo, lib.2. epiſt.54. ſeu cap.93. circa finem.*

ILlud *h* autem, quod pro utendis à Clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, à noſtris eſt Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuilibet Eccleſiæ conceſſum fuiſſe: nec Ravennates Clericos vel illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum ſua conſcientia præſumpſiſſe: nec ſi tentatum eſſet, ex furtiva uſurpatione ſibi præjudicium generari: ſed etiam, ſi in aliqua Eccleſia hoc præſumptum fuerit, aſſerunt emendandum, quod non conceſſione Romani Pontificis, ſed ſolâ ſurreptione præſumitur *i*.

a *Polyc. ibidem. Anſ. l.7.c.66. Burch. lib.4.cap.13. Ivo p.2. cap.23.* b *Anſelm. ibid.* c *al. induatur.* d *Burch. lib.2. c.222. Ivo p.6. c.297.* e *al. ſibi.* f *Joann. Diac. l.4.c.8.* g *Anſ. lib.7. cap.74.* h *Joann. Diac. l.4.c.2. Anſ. l.7.c.168.* i *al. præſumit.*

C. XXIII. ¶ *Sicut in miniſterio, ita in diſpenſatione ſine Diacono Epiſcopus non vivat.*

Item Hieronymus *a de ſeptem ordinibus Eccleſiæ, cap.5.*

5 ps DIaconi *b* ſunt, quos in Apocalypſi *c* legimus, ſeptem Angeli Eccleſiarum: hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. *& infrà.* ¶ Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona, diſſenſiones, & rixas, & ſcandala reſecantes, docentes *d*, ſoli Deo colloquentes, in *e* templo nihil de mundo penitùs cogitantes, dicentes patri & matri, non novi *f* vos, & filios ſuos non agnoſcentes. *& paulò pòſt.* ¶ Sine hoc Sacerdos nomen 1 *g* non habet, ortum non habet, officium non habet. Hic miniſter Dei dicitur, quia ſcriptum eſt: [*Quis* h *major eſt, qui miniſtrat, an cui miniſtratur?*] Et ſicut in Sacerdotio miniſtratio *i*, ita in miniſtro eſt Sacramenti diſpenſatio. *& paulò pòſt.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à Diacono. *& paucis interjectis.* ¶ Ita enim Deus noſter omnipotens univerſa diſpoſuit, ut qui majorem ſe eſſe crediderit, minor ſit; & qui videretur minor, major exiſteret. Denique quàm hoc verum ſit, ipſe perpende. Levitæ inferunt oblationes in altari: Levitæ componunt menſam Domini: Levitæ cum Sacerdotibus, dum Sacramenta benedicunt *k*, aſſiſtunt: Levitæ ante Sacerdotes orant, ut ſi diſtinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant ſibi Epiſcopi, ſi ſuperbi ſunt, Diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, majores ſe eſſe in eo, quòd ſunt humiles, cognoſcant. Tunc demum *l*, ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat: ipſe prædicat, ipſe hortatur, ipſe commonet, adſtantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aſpicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini, tantum per Dominum fuiſſe conceſſum *m*, ut non ſolus Sacerdos in templo totum agere & implere videatur. *& infrà.* ¶ Nunc autem ex quo in Eccleſiis, ſicut in Romano Imperio, crevit avaritia, periit lex de Sacerdote, & viſio de Propheta, ſinguli quique per *n* potentiam Epiſcopalis nominis, quam ſibiipſi illicitè abſque Eccleſia vendicârunt, totum, quod Levitarum eſt, in uſus ſuos redigunt; nec hoc ſibi, quod ſcriptum *o* eſt, vendicant, ſed cunctis auferunt univerſa. Mendicat infelix Clericus in plateis, & civili *p* operi mancipatus publicam à quolibet depoſcit alimoniam *q*. Et quidem ex eo deſpicitur cunctis Sacerdotale officium, dum miſericordiâ deſolatus, juſtè putatur ad hanc ignominiam deveniſſe. *& infrà.* ¶ Solus incubat bonis *r*, ſolus miniſterio utitur, ſolus univerſa ſibi vendicat, ſolus partes invadit alienas, ſolus occidit univerſos. *& paulò pòſt.* ¶ Hinc propter Sacerdotum avaritiam odia conſurgunt, hinc Epiſcopi accuſantur à Clericis, hinc Principum *ſ* lites, hinc detractionis *t* cauſa, hinc origo criminis. Etenim ſi unuſquiſque ita in hoc *u* mundo viſibili aliquid poſſidere jubetur, ut ſuâ tantùm poſſeſſione contentus ſit, ac res non invadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non ſubvectorium *x* aliquod, non famulos, non fructus; quantò magis, qui Eccleſiæ Dei præeſt, debet ita in omnibus ſervare juſtitiam, ut ſibi hoc tantùm vendicet,

a *Inter opera B. Hieron. tom.4. vel 9.* b *Polyc. l.2. tit.39. Anſelm. lib.7.c.72.* c *Apoc.1.* d *abeſt ab orig.* e *Deut.33.* f *al. novimus.* g *al. nomen habet.* h *Marc.10.* i *conſecratio,] vera lectio* k *al. benedicuntur.* l *deinde,] orig.* m *Ezechiel.7.* n *pro potentia] orig.* o *al. adſcriptum.* p *al. ſervili.* q *al. eleemoſynam.* r *divitiis,] orig. al. donis.* ſ *al. principium litis.* t *deſolationum cauſa,] orig.* u *hunc mundum viſibiliter poſſid.] orig.* x *al. ſubjectorium] al. ſubjunctorium.*

quod ſui juris eſſe cognoſcit, aliena non rapiat, aliena non contingat, æqualem ſe cæteris faciat, & ſicut ſine his in miniſterio non vivit, ita in diſpenſatione non vivat? ¶ Certè, ut ipſe nôſti, qui viſibiliter in hoc mundo jus invadit alienum, accuſatur à paupere, damnatur à judice: ita & in Eccleſia Dei, cùm unuſquiſque ſtipendia ſua perdit, clamat ad Deum, exauditur à Chriſto: nec differtur in hac parte ultionis ſententia, ſi non redduntur univerſa. Moderatio enim Dei *a*, ac pietas ſolum noſtrum reditum quærit, ac nos cupit ſuâ longâ *b* bonitate ſalvari. Sed ſi non convertimur, ſi duri corde ſumus, ſi in peccatis uſque ad mortem illicitè perduramus, aſſiduè peccantium, ſicut ſcriptum eſt, Deus non miſeretur.

1 ¶ Nomen non habet,] *Sic etiam in originali, ſed in multis Gratiani manuſcriptis, & apud Anſelmum eſt*, nomen habet, officium non habet.

6 pars. *Hoc capitulo Sacerdotum avaritia reprehenditur, Diaconorum dignitas, ſive officium commendatur. Sed quia (ut ſuprà dictum eſt) Diaconi inſoleſcentes etiam Presbyteris ſe præferendos arbitrati ſunt, contra eorum ſupercilium ſcribit* Hieronymus *ad Evagrium Epiſcopum, epiſt. 85. tom. 2.*

C. XXIV. ¶ *Diaconi Presbyteris debent ſubeſſe.*

LEgimus *c* in Eſaia *d*: [*Fatuus fatua loquetur.*] Audio quendam in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt, Epiſcopis anteferret. Nam cùm Apoſtolus perſpicuè doceat, eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos; quid *e* patitur menſarum & viduarum miniſter, ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur? Quæris auctoritatem? Audi teſtimonium: [*Paulus* f *& Timotheus ſervi Chriſti Jeſu omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconis.*] Vis & aliud exemplum? In Actibus *g* Apoſtolorum ad unius Eccleſiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur: [*Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, ut regeretis Eccleſiam Domini, quam acquiſivit ſanguine ſuo.*] Ac ne quis contentioſè in una Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe contendat, audi & aliud teſtimonium, in quo maniſeſtiſſimè comprobatur, eundem eſſe Epiſcopum atque Presbyterum: [*Propter* h *hoc reliqui te in Creta, ut quæ deerant, corrigeres, & conſtitueres Presbyteros per civitates, ſicut & ego tibi mandavi. Si quis eſt ſine crimine, unius uxoris vir, filios habeat fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, quaſi Dei diſpenſatorem.*] Et ad Timotheum *i*: [*Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ tibi data eſt per prophetiam* 1, *per impoſitionem manuum Presbyterii*] Sed & Petrus *k* in prima epiſtola: [*Presbyteros*, inquit, *in vobis precor Compresbyter, & teſtis paſſionum Chriſti, & futuræ gloriæ, quæ revelanda eſt, particeps, regite gregem Chriſti, & inſpicite non ex neceſſitate, ſed voluntariè juxta Deum.*] Quod quidem Græcè ſignificantiùs dicitur ἐπισκοποῦντες, id eſt, ſuperintendentes: unde & nomen Epiſcopi tractum eſt. Parva tibi videntur tantorum virorum teſtimonia? Clangat tuba Evangelica, filius *l* tonitrui, quem Jeſus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit: [*Presbyter* m *Electæ dominæ, & filiis ejus, quos ego in veritate diligo.*] Et in alia *n* epiſtolâ: [*Presbyter Cajo chariſſimo, quem ego diligo in veritate.*] Quòd autem poſtea unus electus eſt, qui cæteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangeliſtâ uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper unum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, exceptâ ordinatione, Epiſcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ urbis Eccleſia, altera totius orbis æſtimanda eſt. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Perſis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes unum Chriſtum adorant, unam obſervant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, orbis major eſt urbe. Ubicunque fuerit Epiſcopus, ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ſive Tanis, ejuſdem meriti, ejuſdem eſt & Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit: cæterùm omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt. ¶ Sed dicis, quomodo Romæ ad teſtimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi præfers unius urbis conſuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium, in leges Eccleſiæ vendicas? Omne quod rarum eſt, plùs appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretioſius eſt. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Cæterùm etiam in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent, & ſtant Diaconi, licèt paulatim increbreſcentibus vitiis inter Presbyteros, abſente Epiſcopo, ſedere Diaconum viderim, & in domeſticis conviviis benedictiones *a* Presbyteris dare. Diſcant, qui hoc faciunt, non ſe rectè facere, & audiant Apoſtolos: [*Non* b *eſt dignum, ut relinquentes verbum Dei miniſtremus menſis.*] Sciant quare Diaconi conſtituti ſint. Legant Acta Apoſtolorum: recordentur conditionis ſuæ. Presbyter & Epiſcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi dicitur: de Presbyteris omninò recitetur: quia in Epiſcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, in quem creſcit ex parvo: aut ſi ex Diacono ordinetur Presbyter, noverit 2 ſe Laicis majorem, Sacerdotibus eſſe minorem.

1 ¶ Per prophetiam,] *Sic in vulgata editione, & Græcè*, διὰ προφητείας: *Sed hic apud B. Hieronymum*, prophetiæ.

2 ¶ Noverit ſe] *In originali eſt*, noverit ſe lucris minorem, Sacerdotio eſſe majorem. *Quò etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput ultimum Ezechielis ſcribit*: Levitarum multitudinem intelligere ſe à Sacerdotali gradu eſſe disjunctam, & ad decutiendam ſuperbiam miniſtrorum, qui ignorantes humilitatem ſtatûs ſui, ultra Sacerdotes, hoc eſt, Presbyteros, intumeſcunt, & dignitatem non merito, ſed divitiis æſtimant. *Verùm ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*
Item Cyprianus, *l. 3. epiſt. 110.*

DOminus *c* noſter ipſe Jeſus Chriſtus, Rex & Judex, & Deus noſter uſque ad Paſſionis diem ſervavit honorem Pontificibus & Sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti ſervâſſent. Nam cùm leproſum emundâſſet, dixit illi: *d* [*Vade, & monſtra te Sacerdoti, & offer donum.*] Humilitate eâ, quâ nos quoque eſſe humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem ſciebat eſſe ſacrilegum. Item ſub ictu paſſionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur: [*Sic e reſpondes Pontifici?*] nihil ille contumelioſè locutus eſt in perſonam Pontificis, ſed magis innocentiam ſuam tutatus eſt, dicens: [*Si malè locutus ſum, exprobra de malo: ſi autem benè, quid me cædis?*] Quæ omnia ab eo ideò facta ſunt humiliter atque patienter, ut nos hu-

a *Dei preces, ac ſolum*] *orig.* b *abeſt ab orig.* c *Polyc. ibid. Anſelm. lib. 7. cap. 87.* d *Eſa. 32.* e *al. qui patiatur.* f *Philipp. 1.* g *Act. 20.* h *Ad Tit. 1.* i *1. Timoth. 4.* k *1. Petr. 5.* l *Marc. 3.* m *2. Joan.* n *3. Joan.*

a *al. benedictionem coram Presbyteris.* b *Act. 6.* c *Ivo part. 5. c. 355.* d *Luc. 5.* e *Joan. 18.*

militatis

militatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim Sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falſos Sacerdotes ipſe talis extitit *a*. Meminiſſe autem Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & Præpoſitos *b* Dominus elegit: Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cœlos Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatûs ſui, & Eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit; poſſunt & contra nos audere Diaconi, à quibus fiunt.

7 ps. *Hoc autem, quod de Diaconorum minoritate dicitur, ubique ſervandum eſt, niſi cùm locum Diaconus habuerit aut proprii Patriarchæ, aut ſui Metropolitani.*

C. XXVI. ¶ *Diaconus Sacerdotibus non præferatur, niſi locum Metropolitani ſui obtineat.*

Unde in ſexta Synodo, *c.7. legitur:*

PRæcipimus *c* ne Diaconus (quamvis etiam in dignitate, hoc eſt, in officio quolibet Eccleſiaſtico ſit) ante Presbyterum ſedeat, niſi cùm locum habuerit proprii Patriarchæ, aut Metropolitani ſui pro aliquo Capitulo: tunc enim ſicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præſumpſerit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulſus, ultimus omnium fiat in ordine ſuo.

DISTINCTIO XCIV.

1 ps SUbdiacono etiam ſummus Patriarcha vices ſuas committere valet.

C. I. ¶ *Etiam Subdiaconis vices ſuas Apoſtolica committit Eccleſia.*

Unde Gregorius 1 *ad Epiſcopos Siciliæ libro primo, epiſtolâ primâ ait:*

VAldè *d* neceſſarium eſſe perſpeximus, ut ſicut prædeceſſorum noſtrorum fuit judicium, ita uni, eidemque perſonæ omnia committamus, ut ubi nos præſentes eſſe non poſſumus, noſtra per eum, cui præcipimus, repræſentetur auctoritas. Quamobrem Petro Subdiacono ſedis noſtræ, intra provinciam Siciliam vices noſtras, Deo auxiliante, commiſimus. Nec enim de ejus actibus dubitare poſſumus, cui, Deo auxiliante, totum noſtræ Eccleſiæ noſcimur patrocinium *e* commiſiſſe.

1 ¶ Gregorius] *Reſtituta eſt inſcriptio ex Polycarpo. Nam anteà legebatur,* Symmachus Papa.

2 ps. *Legatum verò Apoſtolicæ ſedis quicunque impedierit, uſque ad ſatisfactionem excommunicetur.*

C. II. ¶ *Excommunicetur, qui Legatum ſedis Apoſtolicæ impedire tentaverit.*

Unde Alexander Papa I. *epiſt.2. omnibus Epiſcopis* f.

SI *g* quis autem legationem 1 impedit, non unius ſed multorum profectum avertit *h*. Et ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt, & bonorum ſocietate privandus *i*. Et quia Dei cauſam impedit, & ſtatum conturbat Eccleſiæ; ideò ab ejus liminibus arceatur. Ab omnibus itaque *k* talis eſt cavendus, & non in communionem fidelium, uſque ad ſatisfactionem, recipiendus.

1 ¶ Legationem] *In epiſtola ipſa, Concilio Triburienſi, & apud Burchardum additur*, veſtram. *Ea enim legatio videtur ſignificari, quâ Apoſtolos, & Epiſcopos pro Chriſto fungi docuit beatus Paulus 2.Corinth. c.5.*

3 ps. *Archidiaconus verò, quamvis ex officio ſuo Clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigenda invenit, Epiſcopo nuntiare, tamen dominationem ſuper eos exercere, & cenſum ab eis exigere prohibetur.*

a *al. exiſtit.* b *al. Presbyteros.* c *Ivo p.6.c.123.* d *Polyc. lib.1.tit.14. Anſel. l.1.c.26.* e *al. patrimonium.* f *Conc. Triburienſe, c.9.* g *Burch. l.15.c.37.* h *al. evertit.* i *al. arcendus.* k *al. quoque.*

C. III. *Archidiaconi ſuper Presbyteros juriſdictionem non exerceant.*

Unde in Cabilonenſi Concilio, *c.15. legitur:*

DIctum *a* eſt, quòd in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros Parochianos quandam exercent dominationem, & ab eis cenſum exigunt: quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis pertinet ordinem. ¶ Si enim juxta Apoſtoli *b* ſententiam, Epiſcopi non debent eſſe dominantes in Clero, ſed forma facti gregis ex animo; multò minus facere iſti hoc debent, ſed contenti ſint regularibus diſciplinis, & teneant propriam menſuram: & quod ab Epiſcopis eis injungitur, hoc per Parochias ſuas exercere ſtudeant, nil per cupiditatem & avaritiam præſumentes.

DISTINCTIO XCV.

1 ps QUod autem Sacerdotes ſuprà jubentur Epiſcopis tanquam ſubditi obedire, non ita intelligendum eſt, quaſi non liceat eis, præſentibus Epiſcopis, ſacra myſteria celebrare, (ſicut Epiſcopali ſupercilio quidam ab his volebant Presbyteros prohibere:) ſed quia Presbyteri Pontificibus, tanquam filii parentibus, debent obedire. Baptizatos etiam chriſmate eis tangere conceditur.

C. I. ¶ *Ubi Epiſcopi deſunt, baptizatos in frontibus Presbyteri chriſmate tangant.*

Unde Gregorius *ſcribit Januario Epiſcopo Caralitano, lib.3. epiſt.26. indict.12.*

PErvenit *c* quoque ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd Presbyteros chriſmate tangere in fronte eos, qui baptizati *d* ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundum uſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus. Sed ſi omninò hac de re aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos *e* chriſmate tangere debeant, concedimus.

Suprà Leo Epiſcopus contrà: f [Quamvis Chorepiſcopis, &c.]

C. II. ¶ *Ultra ſuum modum Presbyteri tendere non præſumant.*

Item Gelaſius Papa *Epiſcopis per Lucaniam, &c. epiſt.1. c.8.*

PResbyteros ultra ſuum modum tendere prohibemus, nec Epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter aſſumere, non conficiendi chriſmatis, non conſignationis Pontificalis adhibendæ ſibimet accipere facultatem.

Sed iſtud Gregorii pro ſcandalo ſedando ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ & Gelaſii, uſu approbante, prævaluit, niſi fortè ubi aliquorum conſuetudo hoc admiſit, ut in abſentia Epiſcopi, extremâ neceſſitate cogente, ex conceſſione Gregorii, Presbyteri baptizatos in fronte liniant. ¶ Prohibitio verò Leonis & Gelaſii in eo caſu intelligatur, cùm Epiſcopi præſentes ſunt, vel cùm non cogit ultima neceſſitas. Oleo verò ſanctificato permittitur eis ungere infirmos. Unde Jacobus f *ait:* [Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum.]

2 pars. ¶ *Sed quæritur, An Epiſcopis liceat eodem oleo ungere infirmos? vel ſi impœnitentibus hujuſmodi unctio ſit concedenda?*

C. III. ¶ *Oleo ſanctificato non prohibetur Epiſcopus infirmos tangere.*

De his verò ita ſcribit Innocentius Papa *ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, epiſt.1. c.ult.*

ILlud *h* ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium eſt.

a *Ivo p.3.c.134.* b *1.Pet.5.* c *De conſecr. diſt.4. Presbyteri baptizatos. Polycarp. lib.3. tit.10. Mag.4. ſenten. diſt.7. cap.1.* d *baptizandi] orig.* e *baptizandos] orig.* f *Diſtinct.68.* g *Jac.5.* h *Alcuinus de divinis officiis, pag.94. Conc. Wormacienſ. c.72. Ivo part.2. cap.75.*

Nam idcircò de Presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi, occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt. Cæterùm, ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum, & benedicere, & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere. Nam non 1 pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi? His ergò, frater chariſſime, omnibus, quæ tua dilectio voluit à nobis exponi, prout potuimus, reſpondere curavimus.

1 ¶ Non pœnitentibus] *In epiſtolis Innocentii tam impreſſis, quàm manuſcriptis (licèt aliter teſtetur auctor gloſſæ) in Concilio Wormacienſi, in quo hoc idem reperitur, apud Alcuinum & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur ſine negatione. Et in gloſſa (ut eſt in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.*

3 pars. *Chriſma verò à ſuis Epiſcopis ad Baptiſmi ſanctificationem Presbyteri petant.*

C. IV. ¶ *Chriſma ſingulis annis à proprio petatur Epiſcopo.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *c.36.*

PResbyteri *a*, qui per diœceſes Eccleſias regunt, non à quibuslibet Epiſcopis, ſed à ſuis; nec per juniorem Clerum, ſed omni anno 1 aut per ſeipſos, aut per illum, qui ſacrarium tenet, ante Paſchæ ſolennitatem chriſma petant.

¶ *Huic capiti rubrica eſt præpoſita ex aliquot vetuſtis exemplaribus.*

1 ¶ Omni anno] *Verba hæc non ſunt in editionibus Conciliorum Colonienſibus duobus, & quatuor tomis impreſſorum, neque infrà de conſecr. diſt.4. ubi hoc idem, ſed ex Cnncilio apud Valentias refertur. Verùm & in Colonienſi priſca, ac trium tomorum, & duobus Pariſienſibus, duobusq́ codicibus Vaticanis habentur. Et in* c. literis. *de conſecr. diſt.3. à Fabiano Papa ſingulis annis novum chriſma fieri præcipitur.*

C. V. ¶ *Presbyter idem eſt, qui Epiſcopus, ac ſolâ conſuetudine præſunt Epiſcopi Presbyteris.*

Item Hieronymus *ad caput primum epiſtolæ ad Titum, ad ea verba:* [Et conſtituas.]

OLim *b* idem *c* erat Presbyter, qui & Epiſcopus. Et antequam Diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis: [*Ego* d *ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ,*] communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur *e* cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. *& paulò poſt.* ¶ Sicut ergò Presbyteri ſciunt, ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi Præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos; ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quàm diſpenſationis *f* Dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere.

C. VI. ¶ *Coram Epiſcopis, Presbyteris docere licet* g.

Idem *ad* h *Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, de ſeptem gradibus Eccleſiæ:*

ECce 1 ego *i* dico, præſentibus Epiſcopis ſuis, atque adſtantibus in altari, Presbyteros poſſe Sacramenta conficere. *& infrà.* ¶ Sed quia ſcriptum eſt *k*: [*Presbyteri duplici honore honorentur, maximè qui laborant in verbo Domini,*] prædicare eos decet, utile eſt benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, neceſſe eſt viſitare infirmos, orare pro invalidis, atque omnia Dei Sacramenta complere. *& infrà.* ¶ Nemo hinc Epiſcoporum invidiâ diabolicæ tentationis inflatus, iraſcitur in templo, ſi Presbyteri interdum exhortentur plebem, ſi in Eccleſiis prædicent, ſi plebibus, ut ſcriptum eſt, benedicant. Etenim abnuenti mihi iſta, ſic dicam: qui non vult Presbyteros facere, quæ jubentur à Deo, dicat, quis major eſt Chriſto? aut quid corpori ejus, aut ſanguini poterit anteponi? Si Presbyter Chriſtum conſecrat, cùm in altario Dei Sacramenta benedicit, benedicere populo non debet, qui Chriſtum etiam meruit conſecrare? *& paulò poſt.* ¶ Circa 2 Laicos, ac mulieres, jubentibus vobis, ô injuſtiſſimi Sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi, truncatus eſt omni parte virtutum, ſolùm Presbyteri nomen habet, plenitudinem ac perfectionem, quæ conſecrationi ejus competit, non retentat. ¶ Quis hic, rogo, ô Sacerdotes, honor veſter eſt, ut damnum gibbi *a* inferatis? Quoniam cùm paſtoribus per potentiam veſtram aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam & calamitas creſcit in gregibus: ac Dominici 3 patrimonii damna conquiritis, dum *b* ſoli vultis in Eccleſia potentari. *& paucis interjectis.* ¶ Presbyteri ab initio, ut legimus, negotiorum judices eſſe mandati ſunt, Presbyteri intereſſe Sacerdotum concilio *c*: quoniam & ipſi Presbyteri, ut legimus, Epiſcopi nuncupantur, ſecundùm quod ſcriptum eſt ad 4 Epiſcopum: [*Noli* d *negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri.*] & alibi *e* ad majores natu: [*Qui vos poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.*] *& infrà.* ¶ Sed oderunt hoc Sacerdotes ſuperbi in Presbyteris nomen, qui nolunt eſſe hoc, quod Chriſtus, qui Diſcipulorum pedes lavit *f*; qui baptizatus *g* eſt à Joanne, licèt baptizandum ſe Joannes à Domino proclamaret. Propterea hæc ſcribo, ut ſi præteriti temporis error non poteſt jam revocari, vel ad præſens in Eccleſiis ſervetur humilitas, ut Presbyteri hoc in Eccleſiis ſuis faciant, quod Romæ, ſive quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perſeverat, quod in cœlis fit (quod majus eſt) ubi ſedes Angelorum *h* leges eſſe diſpoſitas.

1 ¶ Ecce ergò] *Principium hujus capitis longè aliter legitur in libello de ſeptem gradibus, & additur negatio:* Nec ego dico præſentibus Epiſcopis, atque adſtantibus altari, Presbyteros poſſe Sacramenta conficere: ſed ſi fortè uſus exegerit, ut venientes ad Eccleſiam Sacerdotes eiſdem horis, quibus aut oblatio parata non ſit, aut non poſſit offerri, non debere Epiſcopum repudiare Euchariſtiam Presbyterorum, &c.

2 ¶ Circa Laicos] *In libello legitur:* tamen credendum eſt ſummi Sacerdotis judicio, & hoc faciendum, quod juſſerit circa Laicos & mulieres. Jubentibus vobis injuſtiſſimè Sacerdotibus, non rectè Presbyter Dei, benedictionis, &c.

3 Ac Dominici] *Ibidem eſt*, ac Deo noſtro non patrimonii ſui damna conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſiis potentari?

4 ¶ Ad Epiſcopum] *Hoc loco longè plenior eſt oratio in libello, & pro hac auctoritate Apoſtoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.*

C. VII. ¶ *Epiſcopi & Clerici invicem ſibi honorem exhibeant.*

Item *ad Nepotianum, epiſt. ſecundâ.*

SOa *i* ſubjectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. *& paulò poſt.* ¶ Sed Epiſcopi Sacerdotes ſe

a *De conſ. diſt.4. Presbyteri. Burch. lib.4. c.76. Ivo part.1. c.270. Pannor. l.1. c.101.* b *Anſ. lib.7 c.127. Polyc. l.2. tit.39.* c *Idem ergò eſt Presbyter,] orig.* d *1.Cor.1.* e *ſupponeretur] orig.* f *diſpoſitionis] orig.* g *al. non licet.* h *inter opera Hier. tom.4. vol.9.* i *Anſelm. l.7. c.128.* k *1.Tim.5.*

a *gregibus] vera lectio.* b *2.Tim.3.* c *conſilio.] orig.* d *1.Tim.4.* e *Act.20.* f *Joan.13.* g *Matth.3.* h *eorum] orig.* i *Anſ. l.7. c.121.*

ſſe noverint, non Dominos, honorent Clericos quaſi lericos, ut & ipſis à Clericis quaſi Epiſcopis honor deratur. ¶ Scitum eſt illud Oratoris Domitii: *Cur ego e, inquit, habeam ut Principem, cùm tu me non habeas ut Seatorem?* ¶ Quod Aaron & filios ejus, hoc Epiſcopum & Presbyteros eſſe noverimus. ¶ Unus Dominus, unum emplum: unum ſit etiam miniſterium. ¶ Recordemur ſemper, quid Apoſtolus Petrus a præcipiat Sacerdotibus: [*Paſcite eum, qui in vobis eſt, gregem Domini, providentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundùm Deum, neque ut turpis lucri ratiâ, ſed voluntariè, neque ut dominantes in Clerum, ſed forma facti gregi* b *ex animo; ut cùm apparuerit Princeps paſtorum, percipiatis immarceſcibilem gloriæ coronam.*] ¶ Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſiis, tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui: quaſi aut invideant, aut non dignentur audire. [*Et ſi alii,* inquit Apoſtolus Paulus c, *fuerit revelatum ſedenti, prior taceat.*] *& paulò poſt.* [¶ *Gloria* d *patris eſt filius ſapiens.*] Gaudeat Epiſcopus in judicio ſuo, cùm tales Chriſto elegerit Sacerdotes.

C. VIII. ¶ *Presbyteri Epiſcopos non præcedant, ſed comitentur, vel ſubſequantur.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 56.*

NOn oportet Presbyteros ante ingreſſum Epiſcopi ingredi, & ſedere in tribunalibus, ſed cum Epiſcopo ingredi, niſi fortè aut ægrotet Epiſcopus, aut in peregrinationis commodo 1 eum abeſſe conſtiterit.

1 ¶ In peregrinationis commodo] *Sic priſca verſio: ſed Dionyſius longè propiùs ad verba Græca*, niſi forſitan infirmitate detineatur, aut proficiſcatur Epiſcopus. πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

C. IX. ¶ *Epiſcopus non Dominum, ſed collegam ſe Presbyterorum cognoſcat.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 34.*

EPiſcopus in quolibet loco ſedens, ſtare Presbyterum non patiatur.

C. X. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 35.*

EPiſcopus e in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum verò collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat.

C. XI. ¶ *Sine præcepto Epiſcopi Presbyter non ſignet infantes.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

PResbyter f præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi ab Epiſcopo fuerit illi præceptum.

C. XII. [¶ *De eodem.*] PALEA.

Item ex Concilio Neocæſarienſi 1, *cap. 13.*

PResbyteri g ruris, in Eccleſia h civitatis, Epiſcopo præſente, vel Presbyteris ipſius urbis, offerre non poſſunt, nec panem ſacrificatum 2 dare, calicemque porrigere. Si verò abſentes hi fuerint, & ad dandam orationem 3 vocentur, ſoli dare debebunt.

1 ¶ Neocæſarienſi,] *Anteà citabatur ex Genuenſi. Reſtituta eſt inſcriptio ex cæteris collectoribus. Eſt autem hæc ferè Dionyſii verſio.*

2 ¶ Sacrificatum] *Alibi ubique legitur*, ſanctificatum. *Græcè eſt in Concilio impreſſo,* ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ: *Sed apud Balſamonem* ἄρτον εὐχῆς, *id eſt,* panem myſticæ precationis.

3 ¶ Ad dandam orationem] ἢ εἰ εὐχὴν κληθῇ μόνος, διδῶσιν, *id eſt*, & ſolus ad myſticam precationem vocatus fuerit, dat.

a *1. Petr. 5.* b *al. gregis.* c *1. Cor. 14.* d *Proverb. 10. & 13.* e *Ivo part. 5. c. 237.* f *In cap. Mart. Brach. c. 52. de conſecr. diſt. 4. c. omni tempore.* g *Mart. Brach. c. 56. Anſel. l. 7. c. 188. Burch. l. 5. c. 44. Ivo part. 2. c. 53.* g ἐν τῷ κυριακῷ.

DISTINCTIO XCVI.

ILlud a *autem Honorii Auguſti, quod de electione ſummi Pontificis ſuprà conſtituiſſe legitur, nullius eſſe momenti probatur: cùm non ſolùm de ordinibus, ſed nec etiam de rebus Eccleſiaſticis legatur aliquando Laicis attributa diſponendi facultas. Unde quæcunque à Principibus in ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus decreta inveniuntur, nullius auctoritatis eſſe monſtrantur.*

C. I. ¶ *De rebus Eccleſiaſticis diſponendis, Laicis nulla facultas relinquitur.*

Unde Symmachus *Epiſcopus Catholicæ Eccleſiæ urbis Romæ Synodo præſidens dixit:*

BEnè b quidem fraternitas veſtra Eccleſiaſticis legibus obſecuta, ſub divini timore judicii, quæ erant ſtatuenda, definivit, & ad juſtitiæ cumulum pervenit, dum ſufficienter univerſa complectitur: nec adjectione indiget plenitudo, maximè de Clericis, quos amor dominationis invaſit, & jugum diſciplinæ Eccleſiaſticæ fecit reſpuere. *& paulò poſt.* ¶ Quorum exceſſus enarrare difficile eſt: unum tamen, quod occurrit, venerando ordini veſtro intimare non differo. Dixerunt inter alia, ſcripturam quandam illuſtris memoriæ Baſilium, quaſi pro Eccleſiaſticæ amore ſubſtantiæ, conſcripſiſſe, in qua nullus Romanæ Eccleſiæ nec interfuit, nec ſubſcripſit Antiſtes, per quem potuiſſet ſortiri legitimam firmitatem. Ne verò ego inde diſputem, unde c poteſt veſtrum judicare Concilium, requiratur, & deferatur in medium, ut ex lectione cognoſcatis, cujuſmodi poſſit habere ſubſtantiam. Sancta Synodus reſpondit: deferatur in medium, ut cujuſmodi ſit, poſſit agnoſci. Et dum hoc diceret, Hormiſda Diaconus recitavit. [Cùm in d Mauſoleo 1, quod eſt apud B. Petrum Apoſtolum, reſideret e ſublimis, & eminentiſſimus vir Præfectus prætorio, atq; Patritius, agens etiam vices præcellentiſſimi Regis Odoacris, Baſilius f dixit: Quanquam ſtudii veſtri g & religionis interſit, ut in Epiſcopatûs electione concordia principaliter ſervetur Eccleſiæ: nec tamen h per occaſionem ſeditionis, ſtatus civitatis i vocetur in dubium, admonitione k beatiſſimi viri Papæ noſtri Symmachi l Simplicii, quam ante oculos ſemper habere debemus, hoc nobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum, & venerabilis Eccleſiæ detrimentum, ſi eum de hac luce tranſire contigerit, non ſine noſtra conſultatione, cujuſlibet celebretur electio.] Hæc cùm legerentur, Creſconius Epiſcopus civitatis Tudertinæ Eccleſiæ, ſurgens è conſeſſu dixit: [Hìc perpendat ſancta Synodus, uti m prætermiſſis n perſonis religioſis, quibus maximè curæ eſt de tanto Pontifice, electionem Laici in ſuam redegerint poteſtatem, quod contra canones eſſe manifeſtum eſt.] Item Hormiſda Diaconus legit: [Nam & cùm quid confuſionis, atque diſpendii venerabilis Eccleſia ſuſtineret, miramur, prætermiſſis nobis, quicquam de rebus Eccleſiæ fuiſſe tentatum, cùm etiam Sacerdote noſtro ſuperſtite nihil ſine nobis debuiſſet aſſumi. Quare ſi amplitudini veſtræ o vel ſanctitati placet, incolumia omnia, quæ ad futuri Antiſtitis electionem reſpiciunt, religioſâ veneratione ſervemus, hanc legem ſpecialiter præferentes, quam nobis, hæredibuſque noſtris Chriſtianæ mentis devotione ſancimus: ne unquam prædium, ſeu ruſticum,

a *Sup. diſtinct. 69. c. ſi duo.* b *In Synod. Rom. 3. ſub Symmacho, cap. 1. & ſeq.* c *ſed ut poſſit] orig.* d *In unum apud beatum] orig. Ibid. cap. 2.* e *reſediſſent, ſublimis] orig.* f *Verb. Baſilii.* g *noſtri] orig.* h *al. ne per.* i *al. civilitatis.* k *al. tamen admonitione.* l *abeſt dictio [Symmachi] ab orig. ſed auctor caſûs & gloſſæ habuit.* m *al. utrum.* n *al. prætermiſſas perſonas religioſas,] codex can. Verba Baſilii.* o *veſtræ ſanctitatis.*

ſeu urbanum, vel ornamenta, aut miniſteria Eccleſiarum, quæ nunc ſunt, vel quæ ex quibuslibet titulis ad Eccleſiarum jura pervenerint, ab eo, qui nunc Antiſtes ſub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris ſeculis ſequentur, quocunque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis verò aliquid eorum alienare voluerit, inefficax atq; irritum judicetur, ſitq; facienti, vel conſentienti, accipientique anathema.] ¶ Maximus Epiſcopus Bleranæ Eccleſiæ dixit: [Modò ſancta Synodus dignetur edicere, ſi licuit Laico homini anathema in ordinem Eccleſiaſticum dictare: aut ſi potuit Laicus Sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competebat, conſtituere. Dicite, vobis quid videtur? De me licuit Laico legem dare?] Sancta Synodus dixit: Non licuit, & adjecit: Lege ſequentia. Hormiſda *a* Diaconus legit: [Et is, qui prædium ruſticum, vel urbanum juris Eccleſiaſtici fuerit conſecutus, noverit ſe nullâ lege, vel præſcriptione munitum; ſed ſive is, qui alienaverit, ſive qui eum ſequetur *b*, voluntate contrariâ prædium hujuſmodi alienatum revocare 2 voluerit, id cum fructibus reſtituat, quos *c* illic fuerit conſecutus.] ¶ Hæc cùm legeret, Stephanus Epiſcopus Venuſinæ Eccleſiæ ſurgens è conſeſſu dixit, Perlegatur. Hormiſda Diaconus legit: [Quâ 3 pœnâ *d* placuit accipientis etiam hæredes afficere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera ſit facultas. Iniquum eſt enim, & ſacrilegii inſtar, ut quæ vel pro ſalute, vel pro requie animarum ſuarum *e* unuſquiſq; venerabili Eccleſiæ, pauperum causâ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, quos hæc maximè ſervare convenerat, in alterum *f* transferantur. Planè quæcunque in gemmis, vel auro, atq; argento, necnon & veſtibus minùs apta uſibus, vel ornatui videbuntur Eccleſiæ, quæ ſervari, ac diù manere non poſſunt, ſub juſta æſtimatione vendantur, & erogationi *g* religioſæ proficiant.] ¶ Cùmq; lecta fuiſſet, Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis Eccleſiæ dixit: [Iſta ſcriptura nullum Romanæ civitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit Laicos ſtatuendi in Eccleſia, præter Romanum Pontificem, habere aliquam poteſtatem: quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: maximè cùm nec Papa Romanus ſubſcripſerit, nec aliquis ſecundùm canones Metropolitani legatur aſſenſus.] ¶ Petrus Epiſcopus Ravennatis Eccleſiæ dixit: [Scripturam, quæ in noſtra congregatione vulgata eſt, nullis eam viribus ſubſiſtere manifeſtum eſt: quia nec canonibus convenit, & à Laica perſonâ concepta videtur: maximè quia in ea nullius Præſul ſedis Apoſtolicæ interfuiſſe, vel propriâ ſubſcriptione firmâſſe monſtratur.] ¶ Eulalius Epiſcopus Syracuſanæ Eccleſiæ dixit: [Scripturam, quæ in Sacerdotali Concilio recitata eſt, evidentiſſimis documentis conſtat eſſe invalidam: Primùm, quòd contra Patrum regulas à Laicis, quamvis religioſis (quibus nulla de Eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur unquam attributa facultas) facta videtur: deinde quòd nullius Præſulis Apoſtolicæ ſedis ſubſcriptione firmata docetur. Quòd ſi cujuslibet provinciæ Sacerdotes intra terminos ſuos Concilio habito, quicquid ſine Metropolitani *h* ſui auctoritate tentaverint, irritum eſſe debere ſancti Patres ſanxerunt; quantò magis, quod in Apoſtolica ſede, non *i* exiſtente Præſule (qui meritò *k* B. Petri Apoſtoli per univerſum orbem primatum obtinens Sacerdotii, ſtatutis Synodalibus conſuevit tribuere firmitatem) à Laicis (licèt conſentientibus aliquantis Epiſcopis, qui tamen Pontifici, à quo conſecrati *l* probantur, præjudicium inferre non potuerunt) præſumptum fuiſſe cognoſcitur, viribus carere non dubium eſt, nec poſſe inter Eccleſiaſtica ullo modo ſtatuta cenſeri.] Sancta Synodus dixit: Licet *a* ſecundùm proſecutionem venerabilium fratrum noſtrorum, Laurentii, Petri, Eulalii, Creſconii, Maximi, vel Stephani, nec apud nos incertum habetur, hanc ipſam ſcripturam nullius eſſe momenti; veruntamen, etiamſi aliquâ poſſet ratione ſubſiſtere, modis omnibus in Synodali conventu providâ beatitudinis veſtræ ſententiâ enervari conveniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret, præſumendi quibuslibet Laicis, quamvis religioſis, vel potentibus, in quacunque civitate quolibet modo aliquid decernere de Eccleſiaſticis facultatibus, quarum ſolis Sacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſſa docetur.

1 ¶ Cùm in Mauſoleo] *Hoc initium ſcripturæ Baſilii in tomis Conciliorum & codice Canonum ſic habet:* Cùm in unum apud B. Petrum Apoſtolorum reſediſſent, ſublimis, &c. *Omninò autem multa ſunt hujus capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis Conciliorum editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantùm partim indicata, partim notata ſunt, quæ majoris ponderis ſunt viſa.*

2 ¶ Revocare] *Sic eſt emendatum ex omnibus Concilii exemplaribus & impreſſis & manuſcriptis, cùm anteà legeretur,* retinere.

3 ¶ Quâ pœnâ] *In omnibus editionibus Conciliorum legitur:* Quam pœnam placuit accipientis hæredes, prohæredesque reſpicere. *In codice verò canonum manuſcripto non eſt dictio,* prohæredesque.

C. II. ¶ *Imperatores ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, Synodo intereſſe debent.*

Unde in ſexta actione Chalcedonenſis Concilii *Martianus Imperator dixit inter cætera:*

NOs *b* ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, exemplo religioſiſſimi Principis Conſtantini, Synodo intereſſe voluimus, ut inventâ veritate, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta diſcordet.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex eadem ſexta actione, *in fine.*

QUædam *c* capitula ſunt, quæ ad honorem veſtræ reverentiæ vobis ſervavimus, decorum eſſe judicantes, à vobis hæc regulariter potiùs firmari per Synodum, quàm noſtrâ lege ſanciri.

C. IV. ¶ *Synodali conventui Imperatores intereſſe non convenit, niſi ubi de fide agitur.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtolâ ad Michaëlem Imp. quæ incipit:* [Propoſueramus.]

UBinam *d* legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros Synodalibus conventibus interfuiſſe, niſi forſitan in quibus de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt, quæ omnium communis eſt, quæ non ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos, & omnes omninò pertinet Chriſtianos?

C. V. ¶ *De Præſulibus divinarum rerum, qui humanis rebus præſunt, judicare non poſſunt.*

Idem *in eâdem epiſtola.*

DEnique *e* hi, quibus tantùm humanis rebus, & non divinis præeſſe permiſſum eſt, quomodo de his, per quos divina miniſtrantur, judicare præſumant, penitùs ignoramus.

C. VI. ¶ *Nec etiam Imperator jura Pontificis, nec Pontifex jura Regia uſurpet.*

Idem *paulò inferiùs.*

CUm ad *f* verum 1 ventum eſt, ultrà ſibi nec Imperator jura Pontificatûs arripuit, nec Pontifex nomen

a *Verba Baſilii.* b *al. conſequenter.* c *al. qui illud.* d *c. 3. Baſilii verba.* e *al. ſuorum.* f *al. alienitatem.* g *al. erogatio religioni proficiat.* h *℣. 9. q. 3. c. 2.* i *al. nunc.* k *al. prærogativa.* l *al. conſecrari.*

a *al. Liquet.* b *Anſ. l. 3. c. 107.* c *Anſ. ibid. Deuſdedit p. 3.* d *Anſelm. l. 1. c. 75.* e *Anſ. ibid.* f *Sup. diſt. 10. c. quoniam. Anſel. ibid.*

Impera-

[i]mperatorum uſurpavit: quoniam idem mediator Dei [e]t hominum, homo Chriſtus Jeſus, ſic actibus propriis, [e]t dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis utriuſque di-[ſ]crevit, propriâ volens medicinali humilitate ſurſum ef-[f]erri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in infernum *a* de-[m]ergi, ut Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Ponti-[f]icibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium [t]antummodò rerum Imperialibus legibus uterentur, [q]uatenus ſpiritualis actio carnalibus diſtaret incurſibus, [&] ideò militans *b* Deo minimè ſe negotiis ſecularibus [i]mplicaret, ac viciſſim non ille rebus divinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſecularibus implicatus.

1 ¶ Ad verum] *Poſt ultima verba capitis antecedentis ſequitur continenter in eadem Nicolai epiſtola:* Fuerunt hæc ante adventum Chriſti, ut quidam typicè Reges ſimul & Sacerdotes exiſterent. Quod ſanctum Melchiſedech *c* fuiſſe ſancta prodit hiſtoria, quodque in membris ſuis Diabolus imitatus: (utpote qui ſemper, quæ divino cultui conveniunt, ſibimet tyrannico ſpiritu vendicare contendit) ut pagani Imperatores iidem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cùm ad verum ventum eſt, eundem Regem atque Pontificem, ultrà ſibi, &c. *Nihil autem mutatum eſt, & ob gloſſam, & quoniam eſt initium capitis. Nonnulli verò alia huc pertinentia notata ſunt, ſuprà diſtinct. 10. cap.* quoniam.

C. VII. ¶ *A ſeculari poteſtate Pontifex prorſus nec ſolvi, nec ligari valet.*

Idem *in eadem, paucis interjectis.*

SAtis *d* evidenter oſtenditur, à ſeculari poteſtate nec ligari prorſus, nec ſolvi poſſe Pontificem, quem conſtat à pio Principe Conſtantino (quod longè ſuperiùs memoravimus) Deum appellatum: nec poſſe Deum ab hominibus judicari manifeſtum eſt. Sed & *e* Theodoſius minor 1, ſanctæ Synodo ſcribens Epheſinæ primæ, dixit: [*Deputatus eſt igitur Candidianus, magnificentiſſimus Comes, ſtrenuorum domeſticorum tranſire uſque ad ſanctiſſimam Synodum veſtram, & in nullo quidem eis, quæ facienda ſunt de piis dogmatibus quæſtiones, ſeu potiùs expoſitiones, communicare. Illicitum namque eſt eum, qui non ſit ex ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis intermiſceri tractatibus* f.] *& poſt pauca.* ¶ His itaque manifeſtè repertis, apparet comminiſtrum noſtrum Ignatium per Imperialem tantummodò ſententiam nullo modo potuiſſe prorſus expelli. In cujus damnatione, quia Præſulum quoque aſſenſus eſt ſubſecutus, apparet id causâ fuiſſe patratum adulationis, non legitimæ ſanctionis.

1 ¶ Theodoſius minor,] *Verba hæc ſunt accepta ex epiſtola Theodoſii, ac Valentiniani Imperatorum, Synodo Epheſinæ per Candidianum miſſâ, quæ eſt in extremo primæ actionis ipſius Synodi. In verſione antiqua, quæ ſervatur in Bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita eſt, eadem planè hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optimè conveniunt cum Græcis.*

C. VIII. ¶ *Facta Pontificum Imperator judicare non debet.*

Idem *Ludovico Imperatori* g.

IN *h* ſcripturis narratur, Conſtantinus Imperator dixiſſe: [*Verè ſi propriis oculis vidiſſem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monachico habitu circumamicti ſunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem* i, *& cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.*] In *k* quibus, deſideratiſſime fili, neceſſariò commonemini, ut quemadmodum fide & religione, ac honoris parilitate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque devotione æquiparari nihilominùs anheletis, ita ut in nullo inferior eo, ſed potior inveniamini, poſt illius exempla, qui talem ſe exhibuit ante alia *a* prorſus exempla. Sed hoc quidem diximus, cautos vos reddere cupientes, ut ſi de Domini Sacerdotibus, qui jure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confuſionem piis mentibus ingerat, non infrunitum, ſed pudoratos filios Noë * imitantes, paternam de reliquo verecundiam contegatis, ut affluenti, quemadmodum & illi, benedictione repleri, moderante Domino, mereamini.

C. IX. ¶ *Regum & Principum patres & magiſtri Sacerdotes eſſe cenſentur.*

Item ex epiſtola Gregorii VII. *ad Hermannum Metenſem Epiſcopum, lib. 8. epiſt. 21.*

QUis *b* dubitet Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniumque fidelium patres, & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubjicere, à quo credit non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolvi?

C. X. ¶ *Auctoritas ſacra Pontificum & Regalis poteſtas hujus mundi gubernacula regunt.*

Item Gelaſius Papa *Anaſtaſio Imperatori* c.

DUo 1 ſunt *d* quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas. In quibus tantò gravius pondus eſt Sacerdotum, quantò etiam pro ipſis Regibus *e* hominum, in divino ſunt reddituri examine rationem.] *& poſt pauca.* [¶ Noſti itaque inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam redigi poſſe *f* voluntatem.] ¶ Talibus igitur inſtitutis, talibuſque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis Principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia conſenſit, ut ſanctus Joannes Chryſoſtomus à ſua ſede pelleretur) excommunicavit 2. B. etiam Ambroſius *g*, licèt ſanctus, non tamen univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, pro culpâ, quæ aliis Sacerdotibus non adeò gravis videbatur, Theodoſium Magnum Imperatorem excommunicans, ab Eccleſia excluſit: qui etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quòd aurum non tam pretioſius ſit plumbo, quàm Regiâ poteſtate ſit altior dignitas Sacerdotalis, hoc modo circa principium ſui Paſtoralis ſcribens: [*Honor fratres, & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cùm videas Regum colla, & Principum ſubmitti genibus Sacerdotum, & oſculatâ eorum dexterâ, orationibus eorum credant ſe communiri.*]

1 ¶ Duo ſunt] *Caput hoc ſumptum eſt ex eadem epiſtola Gregorii VII. ex qua antecedens: ab hoc initio uſque ad verbum,* voluntatem, *ſunt verba ipſius Gelaſii ex epiſtola, quæ habetur impreſſa, citata à Gregorio VII.*

2 ¶ Excommunicavit.] *Si hic interponatur caput,* Alius item. *¶. 15. q. 6. hæc pars epiſtolæ integra habetur.*

C. XI. ¶ *Imperatores debent Pontificibus ſubeſſe, non præeſſe.*

Item Joannes Papa.

SI *h* Imperator Catholicus eſt (quod ſalvâ pace ipſius

a *al. inferna.* b *2. Timoth. 2.* c *Geneſ. 14.* d *Anſelmus l. 1. c. 71.* e *Ruffinus in Hiſtoria l. 1. c. 2.* f σχέμμασιν g *Habentur aliqua in eadem epiſt. ad Michaelem.* h *Anſel. ibid.* i *explicâſſem, & cooperuiſſem eum.* k *Nicolaus in epiſt. ad Michael.*

a *al. talia.* * *Geneſ. 9.* b *Anſelm. lib. 1. cap. 84. Ivo p. 5. cap. 378. Pannorm. lib. 5. cap. 108.* c *In eadem epiſt. Gregorii ſeptimi. Capitul. lib. 5. cap. 167. Concil. Pariſienſ. lib. 1. cap. 3.* d *Polycarp. l. 1. tit. 27. Anſ. lib. 1. c. 73. Pann. l. 5. c. 109.* e *regiminibus.* f *al. velle.* g *Ambroſius de dignit. Sacerdot. cap. 2.* h *Polyc. l. 1. tit. 19. Anſ. l. 4. cap. 122. ex Joanne 8.*

dixerimus) filius eſt, non Præſul Eccleſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei convenit, non docere: habet privilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis legibus publicis divinitùs conſecutus eſt, ut ejus beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cœleſtis ordinis nil uſurpet. Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſeculi poteſtates: quas, ſi fideles ſunt, Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus voluit eſſe ſubjectas. Non ſibi vendicet alienum jus, & miniſterium, quod alteri deputatum eſt: ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia conſtituta ſunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam conſecutus eſt poteſtatem. Non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſeculi, ſed à Pontificibus & Sacerdotibus omnipotens Deus Chriſtianæ religionis Clericos & Sacerdotes voluit ordinari, & diſcuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Chriſtiani ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis Præſulibus, non præferre.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius *ad Epiſcopos Orientales.*

NUnquam *a* de Pontificibus, niſi Eccleſiam judicâſſe: non eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam, abſque Eccleſiæ principaliter conſtitutis Pontificibus: obſequi ſolere Principes Chriſtianos decretis Eccleſiæ, non ſuam præponere poteſtatem: Epiſcopis caput ſubdere Principem ſolitum, non de eorum capitibus judicare.

C. XIII. [*De eodem.*] PALEA.

I. COnſtantinus *b* Imperator coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus Apoſtolico conceſſit. Nam in geſtis B. Sylveſtri (quæ beatus Papa Gelaſius in Concilio LXX. Epiſcoporum à Catholicis legi commemorat, & pro antiquo uſu multas hoc imitari dicit Eccleſias) ita legitur:

¶ *Apud Anſelmum lib.4. pro rubrica capitis 32. hæc habentur:* Quòd Conſtantinus Imperator Papæ conceſſit coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia & in partibus Occidentalibus. *In principio verò ejuſdem capitis 32. hæc leguntur,* In geſtis beati Sylveſtri, &c. *uſque ad finem hujus & ſeq. Paleæ, quemadmodum etiam in collectione Deuſdedit.*

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

II. COnſtantinus 1 Imperator *c* quartâ die ſui Baptiſmi privilegium Romanæ Eccleſiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano Sacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut judices Regem. In eo privilegio ita inter cætera legitur: [Utile 2 judicavimus unà cum omnibus Satrapis noſtris, & univerſo Senatu, optimatibusque meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperio ſubjacenti, ut ſicut beatus Petrus in terris Vicarius Filii Dei eſſe videtur conſtitutus; ita & Pontifices, qui ipſius Principis Apoſtolorum gerunt vices, principatûs poteſtatem, amplius, quàm terrena Imperialis noſtræ ſerenitatis manſuetudo habere videtur, conceſſam à nobis, noſtroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipſum principem Apoſtolorum, vel *d* ejus Vicarios, firmos apud Deum eſſe patronos. Et ſicut noſtram terrenam Imperialem potentiam; ſic ejus ſacroſanctam Romanam Eccleſiam decrevimus veneranter honorari, & amplius quàm noſtrum Imperium, & terrenum thronum, ſedem ſacratiſſimam beati Petri glorioſè exaltari: tribuentes ei poteſtatem, & gloriæ dignitatem atque vigorem, & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes ſancimus, ut principatum teneat tam ſuper quatuor præcipuas ſedes, Alexandrinam, Antiochenam *a*, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quàm etiam ſuper omnes in univerſo orbe terrarum Eccleſias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipſius ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ extiterit, celſior, & Princeps cunctis Sacerdotibus totius mundi exiſtat, & ejus judicio, quæ ad cultum Dei, vel fidei Chriſtianorum ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur *& infrà.* ¶ Eccleſiis beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli pro continuatione *b* luminariorum, poſſeſſionum prædia contulimus, & rebus diverſis eas ditavimus, & per noſtram Imperialem juſſionem ſacram tam in Oriente, quam in Occidente, vel etiam Septentrionali, & Meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Aſia, Thracia, Africa & Italia, vel diverſis Inſulis, noſtrâ largitate ei *c* conceſſimus, eâ prorſus ratione, ut per manus beatiſſimi patris noſtri Sylveſtri ſummi Pontificis, ſucceſſorumque ejus omnia diſponantur. *& infrà.* ¶ Beato *d* Sylveſtro Patri noſtro, ſummo Pontifici, & univerſalis urbis Romæ Papæ, & omnibus ejus ſucceſſoribus Pontificibus, qui uſque in finem mundi in ſede beati Petri erunt ſeſſuri, de præſenti contradimus palatium Imperii noſtri Lateranenſe, deinde diadema, videlicet coronam capitis noſtri, ſimulque phrygium *e*, nec non & ſuperhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circumdare aſſolet collum; verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, ſed & dignitatem Imperialem præſidentium Equitum 3, conferentes etiam & Imperialia ſceptra, ſimulque cuncta ſigna, atque banda *f*, & diverſa ornamenta Imperialia, & omnem proceſſionem Imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris autem reverendiſſimis Clericis in diverſis ordinibus eidem ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſervientibus, illud culmen, ſingularitate, potentiâ & præcellentiâ habere ſancimus, cujus ampliſſimus noſter Senatus, videtur gloriâ adornari, id eſt, Patritios 4 atque Conſules effici, necnon & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et ſicut Imperialis militia ornatur: ita & Clerum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diverſis, Cubiculariorum nempe, & Oſtiariorum, atque omnium Excubitorum ornatur; ita & ſanctam Romanam Eccleſiam decorari volumus. Et ut ampliſſimè Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, Clericorum ejuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ manipulis & linteaminibus, id eſt, candidiſſimo colore decorari equos, ita & equitare. Et ſicut noſter Senatus calceamentis utitur, cum udonibus 5, id eſt, candido linteamine illuſtratis; ſic utantur & Clerici, ut ſicut cœleſtia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipſi ſanctiſſimo Patri noſtro Sylveſtro, & ſucceſſoribus ejus ex noſtro indicto, ut quem placatus 6 proprio conſilio clericare voluerit, & in religioſorum numero Clericorum connumerare, nullus ex omnibus præſumat ſuperbè agere. Decrevimus itaque & hoc, ut ipſe, & ſucceſſores ejus diademate, videlicet coronâ, quam ex capite noſtro illi conceſſimus, ex auro puriſſimo, & gemmis pretioſis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore B. Petri geſtare. Ipſe verò beatiſſimus Papa, quia ſuper coronam Clericatûs, quam gerit ad gloriam B. Petri, omnino ipsâ ex auro non eſt paſſus uti corona, nos Phrygium candido *g* nitore ſplendidum. Reſurrectionem Dominicam deſignans, ejus ſacratiſſimo vertici manibus noſtris impoſuimus, & tenentes frænum equi ipſius pro reverentia B. Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus,

a *In originali hæc pendent ex ſuperioribus. Polyc. ibid. Anſel. lib.6.cap.157.* b *Anſ.l.4.cap.32. Deuſdedit lib.4.c.1.* c *In edicto Conſtantini, quod eſt poſt Concil. Neocæſarienſe. Anſ.l.4.c.32. Deuſdedit ibidem.* d *al. & ejus ſucceſſores.*

a *Antioch. Alex*] *orig. impreſſum.* b *al. concinnatione.* c *al. eis libertatem conceſſimus.* d *Ivo part.5.c.49. Pann. l.4. cap.1.* e *al. phrygium, id eſt, mitram.* f *Suidas in hoc verbo* βάνδα. g *al. candidi nitoris ſplendidam.*

ſtatuentes

ſtatuentes eodem Phrygio omnes ejus ſucceſſores ſingulariter uti in proceſſionibus, ad imitationem Imperii noſtri. Unde ut Pontificalis apex non vileſcat, ſed magis quàm terreni Imperii dignitas, gloriâ a & potentiâ decoretur, ecce tam palatium noſtrum, ut prædictum eſt, quàm Romanam urbem, & omnes Italiæ, ſeu Occidentalium regionum provincias, loca & civitates, præfato beatiſſimo Pontifici noſtro Sylveſtro, univerſali Papæ contradicimus, atque relinquimus: & ab eo, & à ſucceſſoribus ejus per hanc divalem noſtram, & pragmaticum conſtitutum decernimus diſponenda, atque juri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ concedimus permanſura. Unde congruum perſpeximus noſtrum Imperium, & regni poteſtatem in Orientalibus transferri regionibus, & in Byzantinæ provinciæ optimo loco, nomini noſtro civitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium, quoniam ubi principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, juſtum non eſt, ut illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. Hæc verò omnia 7, quæ per hanc noſtram Imperialem ſacram, & per alia divalia decreta ſtatuimus, atque confirmavimus, uſque in finem mundi illibata & inconcuſſa permanere decernimus. Unde coram Deo vivo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili ejus judicio obteſtamur, per hoc noſtrum Imperiale conſtitutum, omnes noſtros ſucceſſores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, ampliſſimum Senatum, & univerſum populum in toto orbe terrarum nunc & in poſterum, cunctis retrò temporibus Imperio noſtro ſubjacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc aut infringere, aut in quoquam convellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus ſubjaceat innodatus, & ſanctos Dei, Principes Apoſtolorum, Petrum & Paulum, ſibi in præſenti & in futura vita ſentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum Diabolo & omnibus deficiat impiis. Hujus verò Imperialis decreti noſtri paginam propriis manibus roborantes, ſuper venerandum corpus B. Petri, Principis Apoſtolorum poſuimus. Datum Romæ 3. Calend. Aprilis, Domino noſtro Flavio Conſtantino Auguſto quater, & Gallicano V. C. Coſſ.

¶ *Hæc Palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ Paleæ eſſe non ſolent.*

1 ¶ Conſtantinus] *Verba hæc uſque ad verſ.* In eo privilegio, *non ſolùm habentur apud Anſelmum & Deuſdedit, ſed etiam in geſtis beati Sylveſtri in his, quæ à Conſtantino per octo dies poſt baptiſmum acta referuntur.*

2 ¶ Utile] *Hinc uſque ad finem ſumpta ſunt ex geſtis, ſeu actis ſancti Sylveſtri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps pleniùs narrantur. Sed hîc ea tantùm videntur relata, quæ in collectionibus Anſelmi & Deuſdedit habentur. Titulus proprius hujus partis in geſtis ipſis eſt hujuſmodi:* Privilegium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quod conſtituit C. Conſtantinns Auguſtus ſancto Sylveſtro Epiſcopo urbis Romæ, & omnibus ſucceſſoribus ejus uſque in perpetuum, & obtulit ſuper corpus B. Petri Apoſtoli. *De quo item privilegio Leo IX. in epiſtola prima, ſeu libello adverſus inauditas præſumptiones Michaëlis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcoporum, cap. 13. ſic loquitur:* Pauca ex privilegio ejuſdem Conſtantini, manu cum cruce aurea, ſuper cœleſtis clavigeri venerabile corpus poſito ad medium proferemus. *De iiſdem geſtis ſive actis Gelaſius in Concilio LXX. Epiſcoporum (& refertur ſup. diſtinct. 15. in cap.* ſancta Romana) *ſic loquitur, ut ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Uſuardi in feſto S. Sylveſtri legitur:* cujus actus clari habentur. *Inveniuntur verò etiam hodie pervetuſtis literis deſcripta in Bibliotheca Vaticana, & Abbatiæ Nonantulæ: quorum Interpres in proœmio hæc ait:* Hiſtoriographus noſter Euſebius Cæſareæ Paleſtinæ urbis Epiſcopus, cùm hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcriberet, prætermiſit ea, quæ in aliis opuſculis ſunt, vel quæ ſe meminit retuliſſe. Nam viginti libros omnium penè provinciarum, paſſiones Martyrum, Epiſcoporum & Confeſſorum, & ſacrarum Virginum, ac Mulierum contineri fecit. Deinde ſecutus, & ab Apoſtolo Petro omnium Epiſcoporum nomina & geſta conſcripſit, & earum urbium, quæ arcem Pontificatûs per Apoſtolicas ſedes tenere noſcuntur, ut urbs Roma, Antiochia, Hieroſolyma, Epheſus & Alexandria. Harum urbium Epiſcoporum omnium præteritorum nomina uſque ad tempus ſuum, & geſta Græco ſermone conſcripſit. Ex quo numero unum Epiſcoporum urbis Romæ ſanctum Sylveſtrum me de Græco in Latinum transferre præcepiſti, Domine ſancte, ac beate Pater. *Quibus verbis quicunque ſit auctor iſtius proœmii, eadem geſta ab Euſebio Græcè ſcripta fuiſſe clarè profitetur. Quæ etiam in vetuſtiſſimis Pontificalibus & codicibus, in quibus Sanctorum vitæ ſunt deſcriptæ, in vita beati Sylveſtri referuntur. Partem horum actorum (quod ad baptiſmum Conſtantini, & imagines ſanctorum Petri & Pauli ſpectat) refert Hadrianus Papa in epiſtola Conſtantino Imperatori, & matri Irenæ ſcripta, quæ in ſecunda actione ſeptimæ univerſalis Synodi habetur. Ipſum autem privilegium ferè integrum refert Leo IX. loco ſuperiùs indicato, & Theodorus Balſamon in Photii nomocanonem, titul. 9. cap. 1. quanquam aliis in rebus (quod Græci plerunque ſolent) Romanæ Eccleſiæ non ſatis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitârant Anſelmus, Deuſdedit, Ivo locis notatis. Quò ea pertinent, quæ Petrus Damianus in diſceptatione Synodali inter Regium Advocatum, & Romanæ Eccleſiæ defenſorem ſcripſit:* Lege, *inquit*, Conſtantini Imperatoris edictum, ubi ſedis Apoſtolicæ conſtituit ſuper omnes in orbe terrarum Eccleſias principatum. Nam poſtquam ſupra corpus B. Petri Baſilicam fundator erexit, poſtquam Patriarchium Lateranenſe in beati Salvatoris honore conſtruxit, mox per Imperialis reſcripti ſeriem Romanæ Eccleſiæ conſtituit dignitatem, ubi nimirum beato Sylveſtro, ſuiſque ſucceſſoribus obtulit, ut regali more, & aureâ coronâ plecterentur in capite, & cæteras regii cultûs infulas uſurparent. Verùm beatus Sylveſter ornamenta, quæ Sacerdotali congruere judicabat officio, in proprios uſus aſſumpſit; coronam verò, vel cætera, quæ magis ambitioſa, quàm myſtica videbantur, omiſit. Cui etiam Conſtantinus Lateranenſe palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuo jure conceſſit, regnum Italiæ judicandum tradidit. Nam & ipſius Regis hæc verba ſunt: Unde congruum, inquit, proſpeximus noſtrum Imperium, & regni poteſtatem Orientalibus transferri ac mutari regionibus, & in Byzantina provincia in optimo loco nomini noſtro civitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium: quoniam, ubi principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, juſtum non eſt, ut illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. *De hac eâ re ſcribit Ado Viennenſis in commentario ætatis ſextæ, & Gotfredus Viterbienſis in Chronicis, part. 5. cap. 2.*

3] Præſidentium Equitum,] *Græcè eſt apud Balſamon.* καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων; *id eſt*, & dignitates Imperialium equorum.

4 ¶ Id eſt, Patritios] *Locus hic Græcè ſic habet:* καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα, καὶ μεγαλοσύνην ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα: *id eſt*, & illam habere celſitatem, atque amplitudinem, quâ ornatus eſt magnus noſter Senatus, ſive Patritii & Conſules, ſive Hypati & reliquæ dignitates.

5 ¶ Cum udonibus,] *Græcè totus hîc locus habet paulò aliter:* καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φέρει ὑποδήματα,

a *al. & gloria potentia.*

ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτως καὶ τὰ οὐράνια, ὡς καὶ τὰ γήϊνα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. *Id eſt :* Et quemadmodum Senatus noſter fert calceos, ſeu ſandalia cum linteis albis, ita etiam cœleſtia, ſicut terreſtria ad Dei laudem.

6 ¶ Quem placatus] Ἵνα ἐὰν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ εὐαρέστου γίνεσθαι κληρικὸς, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τούτῳ: *Id eſt :* Ut ſi quis ex Senatu ſponte ſuâ, quodque ita ipſi libeat, voluerit fieri Clericus, & in ſanctorum Clericorum numerum adſcribi, ne quis ex omnibus hoc audet impedire.

7 ¶ Hæc verò omnia,] *Hic quoque eſt magna verborum varietas, ſed eadem ferè ſententia.*

C. XV. ¶ *Imperialis auctoritas religioſæ diſpenſationis menſuram non mutat.*

Item Gelaſius *ad Epiſcopos Dardaniæ.*

SIcut quamvis parva civitas prærogativam præſentis regni non minuit, ſic Imperialis præſentia menſuram diſpenſationis religioſæ non mutat. *&* ꝗ. ¶ Semper 1 eſt effectum in Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus judicia provenire. Nam qualeſcunque Pontifices ſint, etſi errore humanitùs accidente, non tamen contra religionem ullatenùs excedentes, nullatenùs videantur à ſeculari poteſtate poſſe percelli.

1 ¶ Semper] *Mutatus eſt à collectore orationis ductus, ne, quæ antecedunt, recitanda eſſent.*

C. XVI. ¶ *Eccleſias reſtaurare contritas, non Pontifices perſequi, boni Principis eſt.*

Item Marcellus Papa *Maxentio* 1.

BOni *a* Principis eſt, ac religioſi *b*, Eccleſias contritas atque conſciſſas reſtaurare, novas ædificare, & Dei Sacerdotes honorare atque tueri. Unde ſanctos Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ſub divina conteſtatione conſtituiſſe legimus, non debere fieri perſecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invideᵉ laborantibus in agro Dominico, neque expellere æterni Regis diſpenſatores.

1 ¶ Maxentio] *In impreſſis addebatur*, Epiſcopo : *quæ vox abeſt ab omnibus manuſcriptis.*

DISTINCTIO XCVII.

1 H*Oc capitulo patenter oſtenditur, quòd nec Imperatori,*
ps *nec cuilibet Laico licet decernere, vel de electione Pontificis* c, *vel de rebus Eccleſiaſticis. Quæcunque autem ab eis conſtituta fuerint, pro infectis habenda ſunt, niſi ſubſcriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Unde illud Honorii Auguſti, ut ſuprà* d *dictum eſt, vanum eſſe videtur, quòd contra auctoritatem ſacrorum canonum de electione ſummi Pontificis decernere tentaverit. Sed ſicut ex eodem capitulo habetur, Eccleſia precibus Imperator in præſumptores valet decernere : ſicut pro defenſione fidei quondam decreviſſe leguntur, ne hæretici aliquid nomine Eccleſiæ poſſiderent. Ab ea autem non invitati de rebus Eccleſiaſticis aliquid diſponendi non habent facultatem. Honorius verò Auguſtus non ſuâ auctoritate, ſed B. Bonifacio ſupplicante; Eccleſiaſticæ quieti conſulere, & concertantium ambitionem punire curavit.*

C. I. ¶ *Epiſtola Bonifacii ad Honorium Auguſtum.*

Unde idem Bonifacius Epiſcopus *ſupplicationis epiſtolam Honorio Auguſto deſtinavit, dicens :*

ECcleſiæ *e* meæ, cui Deus noſter meum Sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputavit, nos cura conſtringit, ne cauſis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conventus, qui à Sacerdotibus univerſis & Clericis, & Chriſtianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Chriſtianiſſimi Principis deſim. Si enim ſecus, quàm oporteat, eveniat, non vos id facere, qui cuncta æquâ moderatione componitis, ſed nos per noſtram tacentem *a* deſidiam videbimur, quod civitatis quietem, & Eccleſiæ pacem pervertere valeat, admiſiſſe. Cùm enim humanis rebus divinæ cultor religionis (Domino favente) provideas *b*, noſtra culpa erit, ſi non id ſub veſtra gloria (quam certum eſt divinis ſemper rebus animo promptiore faviſſe) firmo & ſtabili jure cuſtodiatur, quod per tot annorum ſeriem, & ſub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla noſtræ religionis cura conſtrinxit, id eſt, ut licita 1 ſerventur, & ſub veſtræ Imperio clementiæ minimè, quæ ſunt illicita, formidentur. ¶ Ipſa enim Eccleſia devotionem tuam, Chriſtianiſſime Imperator, meo *c* quidem ſermone, ſed ſuo venerabili appellat affectu *d*, quam Chriſtus Deus noſter, veſtri fidus rector & gubernator Imperii, uni deſponſatam ſibi, & intactam virginem ſervat, ne in eam aliquos patiamini inſidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempeſtatis inſolitæ tumore turbari, glorioſiſſime & tranquilliſſime Imperator Auguſte *e*. Ipſa ergò (quæ uni deſponſata, noſtra *f* tamen mater eſt) Eccleſia, hâc pietatem veſtram legatione, quam ſuis Sacerdotibus commiſit, appellat, præterita præſentiaque repetit. Vobis, inquit, religiosè imperantibus 2 crevit meus, qui modò tuus eſt, populus, tam fidus Deo, quàm tibi, qui es Princeps Chriſtianus. Ecce enim inter ipſa myſteria, inter preces ſuas, quas pro veſtri felicitate dependit Imperii, teſte (apud quem, & de cujus ſede agitur) ſancto Petro, ſolicitis pro religionis obſervantia vocibus clamat, cùm ſolicita petitione miſcetur oratio, ne humanas 3 res ſolito Tentatore occultè ſolicitante ſemel evulſa diſcordia diſtrahat. Augeretur pluribus, Princeps Chriſtianiſſime, mater Eccleſia, niſi apud te ſuarum eſſet cura *g* cauſarum, & niſi in oppreſſionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tuâ, divino cultu pariter cum Imperio ſemper florente, viciſſet. ¶ Habet refugium, pium tuæ manſuetudinis animum, cum ſuæ religionis veneratione conjunctum : cùm quicquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & Conſacerdotibus meis, probatiſſimis viris, à me, & ab omnibus (qui Eccleſiam faciunt *h*) Legatis : quibus (precamur) ſacræ cauſam religionis proſequentibus, in urbe veſtræ manſuetudinis hoc animo, quo poſtulatis annuitis, in perpetuum ſtatui univerſalis Eccleſiæ conſulatis.

1 ¶ Id eſt, ut licita] *In epiſtola ipſa legitur*, id eſt, ut fidens utar licitis.

2 ¶ Imperantibus] *Additis aliquot ex epiſtolâ vocibus, emendatus eſt hic locus*, crevit meus, qui modò tuus eſt, populus.

3 ¶ Ne humanas] *In pleriſque vetuſtis legitur :* ne hos in varias res ſolito, &c. *In originali verò*, ne [*aliàs* vos] in varias res ſemel evulſa diſtrahat à cultu ſolito, Tentatore ſolicitante, diſcordia.

C. II. ¶ *Reſcriptum* Honorii *ad Bonifacium Papam.*

VIctor Honorius, inclytus triumphator, ſemper Auguſtus, ſancto & venerabili Bonifacio Papæ urbis æternæ. Scripta beatitudinis tuæ debitâ reverentiæ gratulatione ſuſcepimus : quibus recenſitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideò revertentibus venerabilibus viris gaudium noſtrum, ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apo-

a *Anſelm. lib.6. cap. 192.* b *al. Regis.* c *al. Pontificum.* d *Diſt. 79. c. ſi duo.* e *Epiſt. 1. ad Honorium.*

a *al. tacentes.* b *al. præſideas.* c *al. non meo.* d *al. affatu.* e *al ſemper Auguſte.* f *al. veſtra.* g *al. ſecura*] *orig.* h *faciunt iſtiuſmodi.*] *orig.*

ſtolatûs

ɔlatûs tuum ſtudium, ac votum ſuum circa ſalutem, atꝗ Imperium noſtrum dignetur impendere. Illud au-m pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce, quòd anctimonia tua de Eccleſiarum, aut populi perturbatioe ſolicita eſt. Quæ, ne aliquâ ratione poſſit evenire, tis clementiâ noſtra credidit eſſe proviſum. Denique eatitudine tuâ prædicante, id ad cunctorum Clericoım notitiam volumus pervenire, ut ſi quid fortè relirioni tuæ (quod non optamus) humanâ ſorte contiget, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum. Ac *a* duo, *ut ſuprà. Et infrà.* ¶ Unde id obſervandum ſt, ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos x Serenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliuid ſeditioſis conſpirationibus tentare conentur: cùm ertum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura.

2 pars. *Sine ſignatis apicibus non eſt mos Romanæ Eccleſiæ undecunque legationem ſuſcipere* 1.

1 ¶ Suſcipere.] *In vulgatis ſequebatur*, neque mittere: *quæ abſunt à vetuſtis, neque conveniunt cum his, quæ ſequenti capite afferuntur.*

C. III. ¶ *Romana non conſuevit Eccleſia ſine ſignatis apicibus legationem undecunque ſuſcipere.*

Unde Nicolaus Papa.

NObiliſſimus vir atque ſtrenuus veſtræ ſublimitatis Legatus, licèt nullam epiſtolam juxta conſuetudinem à vobis noſtro Pontificio detuliſſet, licèt nunquam Apoſtolicæ ſedis modus *b* fuerit, abſque ſignatis apicibus undecunque legationem ſuſcipere: Nos tamen vos in illo honorantes, ejuſque gravitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoſcentes aſſertiones, nihilominùs eum, & ſicut decuit, ſuſcepimus, & ei, ſicut honeſtum fuit, credidimus.

DISTINCTIO XCVIII.

QUæ circa ordinandos ſint obſervanda; quæ in eorum electione diligenter ſint conſideranda, multorum auctoritatibus monſtrata ſunt. Sed quia veritas rei nonnunquam obſcuratur mutatione provinciæ, decretum eſt ſacris canonibus, ut peregrini, niſi quinque, vel eo ampliùs ſuorum Epiſcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

C. I. ¶ *Niſi quinque Epiſcoporum literis deſignatum, tranſmarinum hominem ad Clericatum nullus ſuſcipiat.*

Unde Sylveſter Papa *generali Concilio* c *præſidens dixit:*

NUllus *d* aliquâ ratione tranſmarinum hominem petens vos *e* in Clericatûs gradus ſuſcipiat, niſi quinque [aut *f* eo ampliùs] Epiſcoporum deſignatus ſit chirographis.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Anaſtaſius I. *urbis Romæ Epiſcopus ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Epiſcopos, epiſt.1. cap.2.*

TRanſmarinos *g* homines in Clericatûs honorem *h* nemo ſuſcipiat, niſi quinque, aut eo ampliùs Epiſcoporum chirographis ſint deſignati: quia multa per ſubreptionem ſolent evenire.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Romanæ Eccleſiæ Præſul Squilatino Epiſcopo, lib. 2. indict. 10. epiſt.25.*

AFros *i* paſſim, vel incognitos peregrinos, ad Eccleſiaſticos ordines tendentes, nullâ ratione ſuſcipias: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati, peregrini verò plurimi etiam in minoribus ordinibus conſtituti fortiores 1 de ſe prætendiſſe honores ſæpè probati ſunt.

1 ¶ Fortiores] *Sic legitur in vetuſtis Gratiani & B.Gregorii codicibus: verùm in Frobeniana, ac Lugdunenſi ejuſdem B.Gregorii operum editione*, ad fortiores prætendiſſe honores.

C. VI. *Non ſunt promovendi ad Clerum, qui peregrè fuerint baptizati.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap.24.*

OMnes *, qui peregrè *a* fuerint baptizati, eò quòd eorum minimè ſit cognita vita, placuit ad Clerum non eſſe promovendos in alienis provinciis.

DISTINCTIO XCIX.

1 ps DE Primatibus autem (quorum ſuprà mentionem fecimus) quæritur, Quem gradum in Eccleſia obtineant? an in aliquo à Patriarchis differant? quam obedientiam Archiepiſcopi eis debeant? Primates, & Patriarchæ diverſorum ſunt nominum, ſed ejuſdem officii. Ab Archiepiſcopis autem, quoties neceſſe fuerit, Epiſcopi ad Primates appellant: ſed à Primatibus ad Archiepiſcopos appellare non licet. Debent ergò obedientiam Primatibus Archiepiſcopi in omnibus, quæ ſibi ab eis juſtè fuerint imperata.

C. I. ¶ *Quæ obedientia ſit exhibenda Primatibus & Patriarchis.*

Unde Anacletus Papa *ait ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

PRovinciæ *b* multo ante Chriſti adventum tempore diviſæ ſunt maximâ ex parte, & poſteà ab Apoſtolis, & B. Clemente prædeceſſore noſtro ipſa diviſio eſt renovata. Et in capite provinciarum (ubi dudum Primates legis *c* ſeculi erant, ac prima judiciaria poteſtas, ad quos, qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis neceſſe erat, qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permiſſum non erat, confugiebant pro oppreſſionibus, vel injuſtitiis ſuis, ipſoſque appellabant, quoties opus erat, ſicut in lege eorum præceptum erat) ipſis quoque in civitatibus, vel locis noſtros *d* Patriarchas vel Primates, qui unam formam tenent, licèt diverſa ſint nomina, leges Divinæ & Eccleſiaſticæ poni, & eſſe juſſerunt, ad quos Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, confugerent, eoſque appellarent; & ipſi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ verò Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant (licèt majores *e* comitibus eſſent) haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis juſtè obedirent Primatibus, ſicut & in legibus ſeculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur.

¶ *Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib.6. reg. epiſt.35. Rothomagenſi, Turonenſi, ac Senonenſi Archiepiſcopis ſcripta, ex qua, & originali nonnulla ſunt reſtituta.*

C. II. ¶ *Non vocentur Primates, niſi qui primas ſedes tenent.*

Item Anicetus *ad Epiſcopos Galliæ.*

2 ps NUlli *f* Archiepiſcopi Primates vocentur, niſi illi, qui primas tenent civitates *g*, quarum Epiſcopos Apoſtoli, & ſucceſſores Apoſtolorum regulariter Patriarchas & Primates eſſe conſtituerunt: niſi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui neceſſe ſit propter multitudinem eorum *h*, Primatem conſtitui. Reliqui verò, qui alias Metropolitanas ſedes adepti ſunt, non Primates, ſed Metropolitani nominentur.

a *Diſtinct.79. ſi duo.* b *al. moris.* c *in fin. epilogi Concilii Romani ſub Sylveſtro, ſed paulò aliter.* d *Polyc.l.2.tit.31. Anſel. lib.7. cap.23.* e *al.nos.* f *abſunt ab originali & aliquot Gratiani codicibus.* g *Polyc.ibid. Anſ.l.7.c.24.* h *al.honore nolite ſuſcipere,] orig.* i *Polyc.ibid. Anſelm.lib.7.cap.25. Ivo part.6. cap.351.*

* *Ivo p.6.c.352.* a *al. in peregrinatione.* b *Ivo p.5.c.53. Pannorm.l.4.cap.24.* c *al.leges.* d *al.noſtris.* e *al.majorum comitum.* f *Polyc.lib.1.tit.21. Ivo part.5.c.54. Pann. lib.4. c.23.* g *al.ſedes.* h *al. Epiſcoporum.*

C. III. ¶ *Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel ſummus Sacerdos.*

Item ex Concilio Africano, *cap. 6.* a

PRimæ *b* ſedis Epiſcopus non appellatur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos, aut aliquid hujuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus.

3 pars. *Univerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.*

C. IV. ¶ *Nec etiam Romanus Pontifex Univerſalis eſt appellandus.*

Unde Pelagius II. *epiſt. omnibus Epiſcopis illicitè à Joanne Conſtantinopolitano convocatis, &c.*

NUllus *c* Patriarcharum univerſalitatis *d* vocabulo unquam utatur: quia ſi unus *e* Patriarcha Univerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit à fidelis cujuſquam mente, hoc ſibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter charitas veſtra neminem unquam ſuis in epiſtolis Univerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cùm alteri honorem defert indebitum.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Eulogio Patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epiſt. 30. indict. 1.*

ECce *f* in præfatione epiſtolæ, quam ad meipſum, qui prohibui, direxiſtis, ſuperbæ appellationis verbum, Univerſalem me Papam dicentes, imprimere curâſtis. Quod peto, dulciſſima mihi ſanctitas veſtra ultrà non faciat: quia vobis ſubtrahitur, quod alteri plùs, quàm ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro proſperari, ſed moribus: nec honorem eſſe deputo, in quo fratres meos honorem ſuum perdere cognoſco. Meus namque honor eſt, honor univerſalis Eccleſiæ: meus honor eſt, fratrum meorum ſolidus vigor. Tunc ego verò honoratus ſum, cùm ſingulis quibuſque honor debitus non negatur. Si enim Univerſalem me Papam veſtra ſanctitas dicit, negat ſe hoc eſſe, quod me fatetur univerſum. Sed abſit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

¶ *Apud B. Gregorium hæc ſequuntur:* Et quidem in ſancta Chalcedonenſi Synodo, atque pòſt à ſubſequentibus Patribus hoc prædeceſſoribus meis oblatum, veſtra ſanctitas novit. Sed tamen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum cuſtodirent ſuum. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epiſt. 32. Refert autem B. Thomas in opuſculo contra errores Græcorum, totam illam Synodum ſancto Leoni ſic acclamâſſe:* Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & Oecumenicus, id eſt, univerſalis Patriarcha per multos annos vivat. *Et Leo IX. Michaeli Conſtantinopolitano Archiepiſcopo de hac eadem appellatione ſcribens, ait:* Licèt magno Leoni prædeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus ipſius, hoc ſancta decrevit Chalcedonenſis Synodus. *Sed in multis quoque libellis, qui actione tertiâ ejuſdem Synodi habentur, hæc eſt inſcriptio:* Sanctiſſimo ac beatiſſimo univerſali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in codicibus multarum epiſtolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuſcriptæ in Vaticana Bibliotheca ſervantur (quarum multa exempla ſunt penes privatos) ad Hormiſdam Papam pluſquam trecenti Archimandritæ ac Monachi ſecundæ Syriæ ſic ſcribunt:* Sanctiſſimo ac beatiſſimo orbis terræ Patriarchæ Hormiſdæ, continenti ſedem Principis Apoſtolorum Petri, deprecatio & ſupplicatio minimorum Archimandritarum, & cæterorum Monachorum ſecundæ Syriæ. *Et in media ferè epiſtola.* Quoniam Chriſtus Deus noſter Principem paſtorum, & doctorem & medicum animarum conſtituit vos noſtrum ſanctum Angelum, dignum eſt paſſiones, quæ nobis contigerunt, exponere, &c. *Avitus quoque Galliæ Epiſcopus ad eundem Hormiſdam ſic ſcribit:* Dum religionis ſtatui & plenis Catholicæ fidei regulis perſpicitis convenire, ut gregem per tota vobis univerſalis Eccleſiæ membra commiſſum, pervigil cura me adhortationis informat. *Et Joannes Epiſcopus Nicopolitanus ad eundem:* Decenter ad veſtras orationes concurro, ut juxta conſuetudinem Apoſtolicæ ſedis veſtræ, cunctarum Eccleſiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, ſecundùm antiquam ſpecialem diſpoſitionem veſtram. *Et in Breviario Liberati, cap. 22. Epiſcopus Pateræ hac Imperatori de Sylverio Papa ait:* multos eſſe in hoc mundo Reges, & non eſſe unum, ſicut ille Papa eſt ſuper Eccleſiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib. 11. Chronicorum, de Nicolao primo loquens, ſæpè illum vocat univerſalem Pontificem. Sed iſtius dictionis,* univerſale, *duæ ſunt notiones, quod Innocentius III. l. 2. ep. 206. (quæ incipit* Apoſtolicæ ſedis*) Patriarchæ Conſtantip. ſcribens, exponit his verbis:* Dicitur enim Univerſalis Eccleſia, quæ de univerſis conſtat Eccleſiis, quæ Græco ſermone Catholica nominatur, & ſecundùm hanc acceptionem vocabuli, Eccleſia Romana non eſt univerſalis Eccleſia, ſed pars univerſalis Eccleſiæ, prima videlicet & præcipua, veluti caput in corpore: quoniam in ea plenitudo poteſtatis exiſtit, ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur Univerſalis Eccleſia illa una, quæ ſub ſe continet Eccleſias univerſas. Et ſecundùm hanc nominis rationem Romana tantùm Eccleſia univerſalis nuncupatur: quoniam ipſa ſola ſingularis privilegio dignitatis cæteris eſt prælata: ſicut & Deus univerſalis Dominus appellatur (non quaſi jam diviſus in ſpecies aut ſpecialiſſimas, aut etiam ſubalternas) quoniam omnia ſub ejus Dominio continentur. Eſt enim una generalis Eccleſia, de qua Veritas inquit ad Petrum; [*Tu* a *es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.*]

DISTINCTIO C.

I ps EPiſcopos autem ordinare ante pallium acceptum, non Archiepiſcopo, nec Primati, nec Patriarchæ licet: Quod ex auctoritate Pelagii Papæ (licèt minùs evidenter) datur intelligi.

C. I. ¶ *Intra tres menſes fidem ſuam exponere, & pallium poſtulare à Romana Eccleſia quiſque Metropolitanus ſtudeat.*

Ait enim Pelagius Papa:

QUoniam *b* quidam Metropolitanorum fidem ſuam ſecundùm priſcam conſuetudinem ſanctæ fidei Apoſtolicæ exponere detrectantes, uſum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio viduatis Eccleſiis non ſine periculo protelatur, placuit, ut quiſquis Metropolitanus ultra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam, palliumque ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam ſedem non miſerit, commiſſâ ſibi careat dignitate, ſitque Metropolitanis aliis licentia, poſt ſecundam & tertiam commonitionem, viduatis Eccleſiis cum conſilio Romani Pontificis, ordinando Epiſcopos *c*, ſubvenire. Si *d* verò conſecrandi Epiſcopi negligentiâ provenerit, ut ultra tres menſes Eccleſia viduata conſiſtat, communione privetur, quouſque aut loco cedat, aut ſe conſecrandum offerre *e*

a *Et Carthag. 3. cap. 29.* b *Polyc. lib. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Ivo part. 5. cap. 57.* c *Polycarp. l. 2. tit. 25. Anſel. l. 6. c. 130.* d *al. hoc tam profano vocabulo,] orig.* e *al. ſummus] orig.* f *Joan. Diac. lib. 3. cap. ult. Polyc. lib. 2. tit. 26. Anſelm. lib. 6. cap. 131.*

a *Matth. 16.* b *Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 25. Anſ. l. 6. cap. 91, Ivo p. 5. c. 136. Pann. l. 3. c. 110.* c *al. Epiſcopo.* d *Innocent. III. lib. 1. epiſt. 117.* e *al. præbere.*

non differat. Quòd ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, neque ibi, neque alibi conſecrationis donum percipiat: imò Metropolitani ſui judicio cedat.

¶ *Burchardus, Anſelmus & auctor Pannormiæ citant ex decret. Damaſi: Ivo verò citat ut Gratianus; itemq́. Innocentius III. lib. 1. epiſt. 117. Biturienſi Archiepiſcopo (quæ incipit,* Ne ſi univerſi) *refert paragraphum:* Si verò conſecrandi, *ex eodem Pelagio.*

C. II. ¶ *Honor pallii non detur, niſi meritis exigentibus, & fortiter poſtulanti.*

Item Gregorius Papa *Brunichildæ Reginæ, lib. 7. epiſt. 5.*

2 ps PRiſca *a* conſuetudo obtinuit, ut honor pallii, niſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *Joanni Corinthiorum Epiſcopo, lib. 4. epiſt. 55. ſeu cap. 99.*]

NOvit *b* ſanctitas *c* tua, quia priùs pallium, niſi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto Concilio ante corpus B. Petri Apoſtolorum Principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere, ſub diſtricta interdictione vetuimus. Oportet *d* ergò, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.

¶ *Hæc Palea habetur in plerisque vetuſtis exemplaribus.*

3 pars. *Cauſarum verò merita accipienda ſunt, ut & is, qui poſtulat, mereatur accipere, & fidei ſuæ profeſſionem priùs juramento confirmet, & Apoſtolicis decretis, atque Synodalibus ſtatutis ſe obediturum nihilominùs caveat. Pallio autem non niſi certis diebus, & intra Eccleſiam ad Miſſarum ſolennia cuiquam Metropolitano uti licebit.*

C. IV. ¶ *Niſi poſt conſuetam fidei profeſſionem pallium dari non debet.*

Unde Joannes Epiſcopus *Vuliberto* 1 *Agrippinenſi Epiſcopo.*

OPtatum *e* tibi pallium nunc conferre nequivimus: quia fidei tuæ paginam minùs, quàm oporteat, continere reperimus: cùm videlicet in ea nullam ſanctarum univerſalium Synodorum, in quibus fidei noſtræ ſymbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum, ſecundùm morem, feceris mentionem: ſed nec illam propriâ ſubſcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc jurejurando firmare, miſeris.

1 ¶ Vuliberto] *Reſtitutum eſt hoc nomen ex Anſelmo. Nam anteà erat,* Giliberto: *Nam Regino in ea ætate, quâ Joannes octavus Romanæ Eccleſiæ præfuit, meminit Vuliberti Epiſcopi Agrippinenſis: & inter epiſtolas Joannis Papæ octavi, quæ in Bibliotheca Vaticana ſervantur, eſt epiſtola alterius arg. ad eundem: & Deuſdedit refert integram ejuſdem Joannis epiſtolam ad eundem Vulibertum.*

C. V. ¶ *Qui pallium deſiderat accipere, priùs à ſe removere illicita promittat.*

Item Gregorius *Aregio Epiſcopo Francorum, lib. 7. epiſt. 111.*

IN *f* ea Synodo, quam contra Simoniacam hæreſim per fratrem, & Coëpiſcopum noſtrum Syagrium decrevimus congregari, ſanctitatem veſtram volumus intereſſe, atque eidem fratri ita pallium, quod tranſmiſimus, tribui, ſi priùs ſe promiſerit illicita, quæ prohibuimus per definitionem Synodicam, à ſancta Eccleſia removere. De qua Synodo omnem nobis ſubtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus ſcriptis diſcurrentibus nunciare, ut ipſe, cujus nobis ſanctitas valdè experta eſt, nos reddas de omnibus certiores.

C. VI. ¶ *Nonniſi ad Miſſarum ſolennia Archiepiſcopo uti pallio licet.*

Idem *Virgilio Epiſcopo Arelatenſi, lib. 4. epiſt. 51. ſeu cap. 95.*

4 ps PAllium *a* tibi tranſmiſimus, quo fraternitas tua intra Eccleſiam ad ſola Miſſarum ſolennia utatur.

C. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Item *Joanni Ravennati Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 54. ſeu cap. 93. indict. 11.*]

NOn *b* multum temporis intervallum eſt, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerunt nunciata, de quibus vobis, veniente illuc Caſtorio, Notario ſanctæ, cui (Deo auctore) præſidemus, Eccleſiæ, ſubtiliter nos indicâſſe meminimus. Pervenerat namque ad nos quædam in Eccleſia veſtra contra conſuetudinem atque humilitatis 1 tramitem geri, quæ ſola (ut bene noſtis) eſt officii Sacerdotalis erectio. Quæ, ſi ſapientia veſtra manſuetè, vel cum Epiſcopali ſuſcepiſſet ſtudio, non de illis accendi debuerat, ſed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

1 ¶ Humilitatis] *Reſtitutus eſt hic locus ex ipſa epiſtola. Anteà enim legebatur,* contra utilitatem Eccleſiæ, & conſuetudinis tramitem geri: quæ ſola (ut bene noſtis) eſt officii Sacerdotalis ereptio.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Joanni Epiſcopo Ravennati, in eadem epiſtola.*

COntra *c* morem quippe Eccleſiaſticum eſt, ſi non patientiſſimè toleratur, (quod à vobis abſit) etiam injuſta correctio *d. & infrà.* ¶ Illud, frater chariſſime, tibi non putamus ignotum, quòd penè de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus, uſum ſibi pallii vendicâſſe. Et quòd bene hanc conſuetudinem generalis Eccleſiæ noveritis, veſtris nobis maniſeſtiſſimè ſignificâſtis Epiſtolis: quibus præceptum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri Joannis Papæ nobis in ſubditis tranſmiſiſtis annexum, continens omnes conſuetudines ex privilegio prædeceſſorum noſtrorum conceſſas, vobis, Eccleſiæque veſtræ debere ſervari. Confitemini igitur aliam eſſe generalis Eccleſiæ conſuetudinem, poſtquam ea, quæ vos geritis, vobis ex privilegio vendicatis. Nulla ergò vobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam à tua eſt fraternitate ſervandus, aut ſi tuæ Eccleſiæ aliquid ſpecialiter dicis eſſe conceſſum, præceptumvé a prioribus Romanæ urbis Pontificibus, quòd hæc Ravennati Eccleſiæ ſunt conceſſa, à vobis oportet oſtendi. Qaòd ſi hoc non oſtenditur, reſtat, poſtquam talia agere neque conſuetudine generali, neque privilegio vendicas, ut uſurpâſſe te comprobes, quod feciſti. *& infrà.* ¶ Decorari pallio volumus, forſan moribus indecori, dum nihil in Epiſcopali cervice ſplendidiùs fulget, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, ſi honores ſuos ſibi quibuslibet argumentis ſtabili propoſuit mente defendere, aut generalitatis uſum ex non ſcripto ſequi, aut ex ſcriptis *e* privilegiis ſe tueri. Quòd ſi poſtremò nihil horum eſt, aliis Metropolitanis hujuſmodi te præbere nolumus præſumptionis exemplum.

5 pars. *Privilegia quoque cum uſu pallii ſemper debent concedi.*

a *Anſelm. lib. 6. c. 93. Polyc. lib. 2. tit. 24.* b *Joan. Diac. lib. 2. c. 5. Anſelm. lib. 6. c. 90. Polyc. l. 2. tit. 1.* c *al. fraternitas veſtra,] orig.* d *1. quaſt. 1. c. de ordinationibus.* e *Anſ. lib. 6. c. 92.* f *Anſel. l. 6. c. 90.*

a *Anſelm. lib. 6. cap. 98.* b *Anſelm. lib. 6. c. 87.* c *Anſ. lib. 6. cap. 95. Polyc. lib. 2. tit. 20.* d *al. correptio.* e *al. ſcripto privilegio.*

C. IX. ¶ *Cum uſu pallii aliqua privilegia debent concedi.*

Unde idem Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtudunenſi, lib. 7. epiſt. 112.*

RAtionis *a* ordo omninò nos admonet, ut cum uſu pallii aliqua ſimul, ſicut diximus, largiri privilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque ſolicitudinis debet accreſcere, ut cultui veſtium, actionis quoque ornamenta conveniant, oportet, ut enixiùs in cunctis ſe ſtudiis veſtra fraternitas exerceat, & circa 1 ſubjectorum actus ſit curâ vigilans, ut veſtrum illis exemplum inſtructio, & vita magiſtra ſit.

1 ¶ Et circa] *Locupletatus eſt hic locus ex originali.*

C. X. ¶ *Uſus pallii conceditur, & antiqua privilegia innovantur.*

Idem *Joanni Epiſcopo primæ Juſtinianæ Illyricæ, lib. 4. epiſt. 15. ſeu c. 59.*

PAllium *b* vobis ex more tranſmiſimus, & vices vos Apoſtolicæ ſedis agere iteratâ innovatione decernimus.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Epiſcopis Epiri, lib. 5. epiſt. 7. ſeu cap. 107. indict. 14.*

SCriptorum *c* veſtrorum inſinuatio, fratres chariſſimi, patefecit, Andream fratrem noſtrum Nicomedianæ civitatis Epiſcopum, Deo propitio, ſolenniter ordinatum: *& infrà.* ¶ Supraſcriptio igitur Andreæ fratri, & Coëpiſcopo noſtro pallium nos direxiſſe agnoſcite, atque privilegia, atque cuncta conceſſiſſe, quæ prædeceſſores noſtri ejus prædeceſſoribus contulêre.

a *Polyc. l. 2. tit. 21. Anſ. lib. 6. c. 86.* b *Anſel. lib. 6. cap. 99.* c *Anſel. l. 6. c. 100.*

DISTINCTIO CI.

IN *una autem provincia duo Metropolitani eſſe non debet: ſicut* in Chalcedonenſi Concilio, *cap. 12. ſtatutum eſt.*

¶ *Duo Metropolitani in una & eadem Provincia eſſe non debent.*

PErvenit *a* ad nos, quòd quidam præter Eccleſiaſticas ordinationes affectantes potentiam, per Pragmaticum ſacrum 1 unam provinciam in duas dividant, ita ut ex hoc inveniantur duo Metropolitani Epiſcopi in una eademque provincia eſſe. Statuit ergò ſancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Epiſcopo: eos verò, qui aliquid tale attentaverint, cadere de proprio gradu.

1 ¶ Pragmaticum ſacrum] *Verſiones priſcæ, & Dionyſiana habent,* per pragmaticam formam: *Græcè autem eſt,* διὰ πραγματικῶν, *quod in eodem capite paulò pòſt dicitur,* διὰ γραμμάτων βασιλικῶν, *id eſt, per literas Imperiales.*

Hactenus de Electione, & Ordinatione Clericorum tractavimus. Nunc ad Simoniacorum ordinationes tranſeamus. Et ut facilè liqueat, quid ſuper hac hæreſi ſanctorum Patrum decrevit auctoritas, cauſa deducatur in medium: cujus negotium, & de ſcienter à Simoniacis ordinatis, & de ignoranter à Simoniacis conſecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, contineat.

a *Polyc. lib. 2. tit. 24. Ivo part. 5. cap. 146. Burchardus lib. 1. cap. 33.*

DECRETI PRIMÆ PARTIS FINIS.

DECRETI PARS SECUNDA.

CAUSA I.

QUidam habens filium, obtulit eum ditiſſimo Cœnobio: exactus ab Abbate & à fratribus decem libras ſolvit, ut filius ſuſciperetur, ipſo tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Crevit puer, & per incrementa temporum & officiorum ad virilem ætatem, & Sacerdotii gradum pervenit. Exinde ſuffragantibus meritis in Epiſcopum eligitur, interveniente obſequio, & paternis precibus, datâ quoque pecuniâ cuidam ex Conſiliariis Archiepiſcopi, conſecratur iſte in Antiſtitem, neſcius paterni obſequii & oblatæ pecuniæ. Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordinavit, quibusdam verò gratìs benedictionem Sacerdotalem dedit: tandem apud Metropolitanum ſuum accuſatus & convictus, ſententiam in ſe damnationis accepit.

1. q. *Hîc primùm quæritur, an ſit peccatum emere ſpiritualia?*
2. q. *Secundò, an pro ingreſſu Eccleſiæ ſit exigenda pecunia, vel ſi exacta fuerit, an ſit perſolvenda?*
3. q. *Tertiò, an ingreſſum, vel præbendas Eccleſiæ emere, ſit Simoniacum?*
4. q. *Quartò, an iſte ſit reus criminis, quod eo ignorante pater admiſit?*
5. q. *Quintò, an liceat ei eſſe in Eccleſia, vel fungi eâ ordinatione, quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus?*
6. q. *Sextò, an illi, qui ab eo jam Simoniaco ignoranter ordinati ſunt, abjiciendi ſint, an non?*
7. q. *Septimò, ſi renuncians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in Epiſcopali dignitate, vel non?*

QUÆSTIO I.

1 ps QUod *autem ſpiritualia emere peccatum ſit, probatur multorum auctoritate.*

C. I. ¶ *Simoniaci gratiam non præſtant, quam vendere quærunt.*

Ait enim Leo Papa.

GRatia 1 ſi *a* non gratìs datur, vel accipitur, gratia non eſt. Simoniaci autem non gratìs accipiunt: igitur gratiam, quæ maximè in Eccleſiaſticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; ſi autem non habent, nec gratìs, nec non gratìs cuiquam dare poſſunt. Quid ergò dant? profectò, quod habent: quid autem habent? Spiritum utiq; mendacii. Quomodo hoc probamus? quia ſi Spiritus veritatis (teſtante *b* ipsâ Veritate, de qua procedit) gratìs accipitur, proculdubiò ſpiritus mendacii eſſe convincitur, qui non gratìs accipitur.

1 ¶ Gratia] *Simillima primis verbis hujus capitis habentur in epiſtola Leonis primi Nicetæ Aquileienſi Epiſcopo ſcripta, quæ*

a *Deusdedit in tract. de Simonia.* b *Matth. 10.*

eſt 84. Loquens enim de gratia ait : quæ niſi gratis detur, non eſt gratia, ſed merces. *Reliqua apud ipſum non ſunt inventa.*

C. II. ¶ *Inaniter Sacerdos dicitur, quicunque Simoniacè ordinatur.*

Item Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtunenſi, lib. 7. epiſt. 110.*

QUicunque *a* ſtudet pretii datione ſacrum ordinem mercari, dum non officium, ſed nomen attendit, Sacerdos non eſſe, ſed dici tantummodò inaniter concupiſcit.

¶ *Caput hoc ex originali eſt emendatum, & locupletatum.*

C. III. ¶ *Spolietur honore, qui Eccleſiam per pecuniam obtinet.*

Item ex regeſto.

PResbyter *b* ſi per pecuniam Eccleſiam obtinuerit, non ſolùm Eccleſiâ privetur, ſed etiam Sacerdotii honore ſpolietur : quia altare, & decimas, & Spiritum Sanctum emere, vel vendere, Simoniacam hæreſim eſſe, nullus fidelium ignorat.

¶ *Non eſt inventum in regeſto B. Gregorii, unde videtur citari. Similia habentur apud Gregorium VII. lib. 6. reg. in indice Concilii eo anno habiti, & in Concilio Turonenſi ſub Carolo Magno, cap. 15. in Remenſi, c. 21. Moguntino ſub Rabano, c. 12. & altero Moguntino ſub Arnulpho, cap. 5. & infrà eâdem quæſt. 3. cap.* altare. *quod ibi citatur ex Paſchali.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius I. *dictâ epiſt. 110. lib. 7.*

BEnedictio *c* illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc conjunctum eſt ſuperiori, & præter epiſtolam 110. indicatam, eadem ſententia habetur lib. 4. epiſt. 55. & lib. 5. epiſt. 107. Epiſcopis Epiri.*

C. V. ¶ *Partem habebit cum Simone, qui contra Simoniacos vehementer non exarſerit.*

Item *in eodem.*

QUiſquis *d* per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quiſquis ergò contra Simoniacam, & Neophytorum hæreſim, pro officii ſui loco vehementer non exarſerit, cum eo ſe non dubitet habiturum portionem, qui priùs commiſit hoc piaculare flagitium.

¶ *Verba prorſus ipſa hujus capitis non ſunt inventa in epiſtolis B. Gregorii. Verùm Paſchalis Papa II. (ut eſt apud Ivonem ac Polycarpum) citat hæc ex ipſo beato Gregorio : ac ſimillima prioris partis hujus capitis ſunt lib. 4. epiſt. 55. & 56. poſterioris verò partis lib. 10. epiſt. 33. Victori Epiſcopo. Et Joannes Diaconus lib. 3. cap. 4. ſcribit, generalem ſententiam à B. Gregorio contra Simoniæ & Neophytorum hæreſim prolatam, in epiſtola Victori ſcripta contineri. Capitulum 42. Concilii Meldenſis ab Ivone p. 5. c. 75. citatum, partim convenit cum ipſa epiſtola Victori ſcripta, & partim cum iis, quæ Ivo & Polycarpus citant ex Paſchali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæreſi è Gallia ejicienda Gregorius lib. 4. epiſt. 51. ſcribit Virgilio Arelatenſi, & l. 7. epiſt. 110. Syagrio, & aliis Epiſcopis Galliæ.*

C. VI. ¶ *Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involvit.*

Item Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos. epiſt. 1. cap. 26.*

QUos *a* conſtiterit indignos meritis, ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem, convictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes ; quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam ſacra lectio *teſtatur, involvit.

C. VII. ¶ *Anathematis ſententiâ damnatur, qui Simoniacè ordinatur.*

Item Ambroſius 1 *in libro paſtorali.*

REperiuntur *b* quamplurimi negotio *c* muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritûs Sancti ; dum vile pretium donant, ut Pontificalis ordinis ſublime culmen accipiant, obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem : [*Pecunia* *d* *tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimâſti per pecuniam poſſideri.*] Proinde, quia & uſitatum eſt tantum malum, & majorum frequenter conſtat mucrone ſuccifum, nos quoque huic vulneri cancroſo ignitum (quod ſupereſt adhuc) injicimus ferrum : decernentes omninò, ut quicunque deinceps propter accipiendam Sacerdotii *e* dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe, ex eodem tempore ſe noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Chriſti corporis & ſanguinis alienum : ex quo illum conſtat execrabile Chriſto perpetrâſſe flagitium. Quòd ſi aliquis extiterit, qui accuſet, ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & ſuſcepto honoris gradu privetur, & in monaſterio ſub perenni pœnitentiâ retrudatur *f.* Illi verò, qui hâc causâ munerum acceptores extiterint, ſi Clerici fuerint, honoris amiſſione mulctentur : ſi verò Laici, anathemate perpetuo condemnentur.

1 ¶ Ambroſius] *Caput hoc in libro paſtorali B. Ambroſii, unde citatur, non eſt inventum. Habetur tamen in Concilio Toletano VIII. cap. 3. quem canonem integrum Anſelmus lib. 6. c. 85. partem verò ipſius Ivo p. 5. c. 83. ex dicto Concilio citant.*

C. VIII. ¶ *Damnatur Epiſcopus, qui per pecuniam ordinationem facit.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi. g *cap. 2.*

SI *h* quis Epiſcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & ſub pretio redegerit gratiam, quæ vendi non poteſt, ordinaveritque per pecuniam Epiſcopum, Choreepiſcopum, Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui connumerantur in Clero, aut promoverit per pecunias diſpenſatorem, aut defenſorem, vel manſionarium ; vel quenquam omnino, qui ſubjectus eſt regulæ, pro ſuo turpiſſimi *i* lucri commodo, is, qui hoc attentâſſe probatus fuerit, proprii gradûs periculo ſubjacebit, & qui ordinatus eſt, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ eſt per negotiationem facta, proficiat, ſed ſit alienus à dignitate, vel ſolicitudine, quam pecuniis acquiſivit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis extiterit, & ipſe, ſiquidem Clericus fuerit, proprio gradu decidat : ſi verò Laicus, aut Monachus, anathematizetur.

C. IX. ¶ *A Sacerdotio eſt alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur.*

Item ex octava 1 Synodo.

QUi *k* per pecunias quenquam conſecraverit, vel ab alio conſecratus eſt, alienus à Sacerdotio fiat.

---

a *Polyc. lib. 2. tit. 1. Anſelmus libro 6. cap. 79.* b *Infrà eâd. quæſt. 3. cap. altare.* c *Infrà cap. cum liqueat. in fine. Polyc. ibid. Anſelmus lib. 6. cap. 42. Burchardus lib. 1. cap. 21. Ivo part. 5. cap. 75. & 112.* d *Concil. Mel. cap. 75. Deuſdedit part. 7. Polyc. lib. 2. tit. 1. Ivo part. 2. cap. 84. & part. 5. cap. 75. Anſel. lib. 6. cap. 87.*

a *Polyc. l. 7. tit. 6. Deuſdedit part. 2. Burch. l. 1. c. 22. Ivo part. 5. c. 76.* * *Actor. 8.* b *Anſelm. l. 6. c. 85. Ivo p. 5. c. 83.* c *al. negotiatione.* d *Act. 8.* e *al. divini doni.* f *al. religetur.* g *c. 97. circa medium infrà eâdem.* h *Polyc. l. 2. tit. 37. Anſel. l. 6. c. 88. Burch. l. 1. c. 112. Ivo p. 5. cap. 118. Pann. l. 3. cap. 118.* i *al. turpiſſimè.* k *Novell. 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julianum anteceſſorem. Anſ. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121.*

1 ¶ Octava] *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc citatur ex ſeptima Synodo, in qua capitulo quinto refertur canon triceſimus Apoſtolorum ad hanc rem faciens. In epiſtola autem Taraſii ad Hadrianum Papam, (quæ in exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & aliis, eſt in fine ipſius ſeptimæ Synodi) refertur canon vigeſimus ſecundus Synodi, quæ in Trullo, his verbis:* Eos, qui per pecunias ordinati ſunt, ſive Epiſcopi, ſive quicunque Clerici, & non ſecundùm probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus; ſed & illos, qui hos ordinâſſe noſcuntur. *Extat etiam hac de re epiſtola Baſilii ad Epiſcopos ſibi ſubjectos.*

C. X. ¶ *Nec ordinari, nec promoveri in Eccleſia Dei per pecuniam aliquis valet.*

Item Calixtus Papa.

SAnctorum Patrum exempla ſequentes, & officii noſtri debito innovantes, ordinari quenquam per pecuniam in Eccleſia Dei, vel promoveri, auctoritate ſedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Eccleſia ordinationem, vel promotionem taliter acquiſierit, acquiſitâ prorſus careat dignitate.

¶ *Eſt Calixti ſecundi, qui paulò ante Gratianum vixit, & aliquot Conciliis à ſe habitis contra Simoniam, & inveſtituras Eccleſiarum, quas Germanici Imperatores uſurpaverant, multa decrevit: de quibus Abbas Urſpergenſis ab anno Domini M.C.XVIII. in quo electus eſt Pontifex, uſque ad annum M.C.XXIV. accuratè ſcribit.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Nazianzenus.

QUi ſtudet donum Dei pretio mercari, in ſacro ordine nullâ ratione de cætero permanere, aut revocari poſſe dubium non eſt. Talis à communione omnibus modis abſcindatur. Nam Spiritûs Sancti donum pretio comparari, quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & Simoniaca hæreſis? quod quàm deteſtabiliter in utroque Teſtamento vindicatum ſit, multorum exemplis facilè apparet. Giezi gratiam ſanitatis Naaman *a* Syro vendidit: eandem gratiam ſanitatis, Heliſæo vindicante, leproſus factus amiſit. Judas *b* omnium Redemptorem vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eandem Redemptoris *c* gratiam non obtinuit: & meritò; quia nemo poteſt retinere, quod vendidit. Simon *d* etiam Magus cùm eandem Spiritûs Sancti gratiam emere vellet, damnationis ſententiam à Petro audivit: [*Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimâſti pecuniâ poſſideri.*] Dominus etiam, ut vendentes & ementes hujus gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit, ſingulariter vendentes & ementes increpans & flagellans de templo ejecit, in quo venditores & emptores ſuos gratiâ Spiritûs Sancti conſtat deſtitutos eſſe, & vacuos. Quos enim CHriſtus *e* ejecit de templo, nunquid Spiritus CHriſti faciet ſibi templum?

¶ *In operibus B. Gregorii Nazianzeni, quæ multa Græcè & Latinè extant, nihil tale repertum eſt. Habentur autem ſimilia in epiſtola Taraſii ad Hadrianum.*

C. XII. ¶ *Simoniaci Sacerdotes eſſe non poſſunt.*

Item Gregorius.

QUicunque *f* ſacros ordines vendunt, aut emunt, Sacerdotes eſſe non poſſunt. Unde ſcriptum eſt: [Anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt, Simoniaca hæreſis.] Quomodo ergò, ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare alios poſſunt? Et cùm in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, benedicere quomodo poteſt?

a *4.Reg.5.* b *Matth.27.* c *al.redemptionis.* d *Act.8.* e *Joan.2.* f *Deuſdedit part.4. ex Paſchali, infrà cap.Placuit.*

¶ *Deuſdedit in tractatu contra Simoniacos, refert hoc ex epiſtola Paſchalis Papæ ſecundi ad Mediolanenſes.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Syagrio, & aliis Epiſcopis, lib.7. epiſt.110.*

CUm *a* liqueat hanc hæreſim ante omnes 1 radice peſtiferâ ſurrepſiſſe, atque in ipſa origine ſuâ, Apoſtolicâ eſſe deteſtatione damnatum, cur non cavetur? cur non perpenditur, quia benedictio *b* illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur?

1 ¶ Omnes] *Anteà legebatur,*omnia: *ſed gloſſa videtur magis convenire lectioni reſtitutæ: quæ eſt in aliquot manuſcriptis, & ipſo originali.*

C. XIV. ¶ *Qui pretio ordinat, lepram non officium confert.*

Item Ambroſius *de miniſteriis c, ſeu de dignate Sacerdotali, cap.5.*

CUm *d* ordinaretur Epiſcopus, quod dedit, aurum fuit, quod perdidit, anima fuit: cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit, quod dedit, lepra fuit.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

GRatiam *e*, cùm ordinareris, non ſuſcepiſti, quia gratuitò eam non meruiſti.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. ad cap. 4. Lucæ.*

CItò *f* turpem ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus animumque malè quæſita commaculat. *& paulò poſt.* ¶ Vides, quia facto auctoris, ſucceſſio damnatur hæredis. Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii *g*, & gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros. ¶ Denique *h* Moabitæ, & cæteri non intrabunt Eccleſiam uſque ad tertiam & quartam generationem: tamdiu videlicet (ut ſimpliciùs interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis ſucceſſio generationis aboleret. Sed cùm illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam 1 generationem videantur eſſe mulctati, profectò durior videtur eſſe ſententia, quâ Giezi ſemen, uſque in æternum pro cupiditate habendi, Propheticâ auctoritate damnatur (præſertim cùm Dominus noſter JEſus CHriſtus per lavacri regenerationem omnibus remiſſionem dederit peccatorum 2) niſi *i* vitiorum magis, quàm generis ſemen intelligas. Sicut enim, qui *k* filii promiſſionis ſunt, æſtimantur in ſemen bonum; ita etiam qui filii erroris ſunt, æſtimantur in ſemen malum. Nam & Judæi *l* ex patre Diabolo, non utique carnis ſucceſſione, ſed criminis. Ergò omnes cupidi, omnes avari Giezi lepram cum divitiis ſuis poſſident, & malè quæſita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminum congregârunt æterno ſupplicio, & brevi fructu.

1 ¶ In quartam] *Anteà legebatur,* in tertiam & quartam: *Sed & à B. Ambroſio, & ab uno vetuſto Gratiani codice abeſt vox,*tertiam. *Deuteronomii autem 23. Idumæorum quidem, & Ægyptiorum filii permittuntur tertiâ generatione intrare in Eccleſiam Domini, ſed de Moabitis ſic ſcribitur:* Ammonites, & Moabites, etiam poſt decimam generationem, non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum.

2 ¶ Peccatorum] *Sequebatur;* cur ergò Giezi ſemen in æternum damnatur? *quæ apud beatum Ambroſium non habentur.*

2 pars. *Quia ergò auctoritate Leonis Papæ Simoniaci non*

a *Joan.Diacon.lib.3.cap.4. Polyc.lib.21.tit.1. Burchard.l.1. cap.121. Deuſdedit part.2. Ivo part.5.cap.73.* b *ſupr.cap. benedictio.* c *myſteriis.* d *Deuſdedit part.2. Ivo part.5.c.95.* e *Ivo ibidem. Deuſdedit ibidem.* f *Ivo p.5.c.132.* g *al. miniſterii.* h *Deuſdedit p.2.* i *al.niſi ut vitiorum.* k *Rom.9.* l *Joan.8.*

niſi

niſi ſpiritum mendacii accipiunt, ſecundùm Gregorium apud Simoniacos Sacerdotium non ſubſiſtit 1, *benedictio eorum in maledictionem convertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cùm ſancti non ſint, nec in Chriſti corpore conſtituti, cùm ſint maledicti, nec ſanctificare alios poſſunt, nec corpus Chriſti tradere vel accipere, nec benedicere aliis valent: ſecundùm* a *Ambroſium verò anathematis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & ſanguinis Chriſti alienantur, cùm accipiatur aurum, & lepra detur, cùm expiabilis ſit culpa venditi myſterii* b: *ſecundùm Chalcedonenſe Concilium, ex tali ordinatione nihil proficere judicantur: ſecundùm Gelaſium Simonis damnatione involvuntur: ſecundùm Gregorium Nazianzenum in ſacro ordine permanere, aut renovari ullâ ratione poſſunt: ab Heliſæo leprâ perfunduntur: à Petro in perditionem damnantur; à Chriſto verò de templo ejiciuntur. Quid aliud Simoniacus Simoniaco in ſua ordinatione poteſt conferre, niſi quod* Innocentius * *de cæteris hæreticis teſtatur, dicens epiſt. 18. ad Alexandrum, cap. 3.*

1 ¶ Non ſubſiſtit,] *Simoniaci recipiunt quidem characterem, ſed ſunt ipſo facto ſuſpenſi. Ita ratione habitâ uſûs, verè dici poteſt ipſorum Sacerdotium non ſubſiſtere, ac propterea rectiſſimè B. Gregorius l. 10. epiſt. 33. Victori Epiſcopo ſcribens, Simoniacam ordinationem vocat illicitam & effectu carentem.*

C. XVII. ¶ *Qui Spiritûs perfectionem non habent, ipſam dare non poſſunt.*

QUi *c* perfectionem Spiritûs, quam acceperant, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem poſſunt (quæ maximè operatur in ordinationibus) quam per ſuam perfidiam perdiderunt. *& iterùm.* ¶ Qui *d* honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: ſed damnationem, quam habuit, per pravam manûs impoſitionem dedit.

¶ *In hoc capite non referuntur ipſa prorſus verba Innocentii, quæ tamen habentur partim infrà eàd. c.* Arianos. *partim in capite nunc ſequenti,* ventum eſt, *in verſiculo,* Sed econtrariò.

C. XVIII. ¶ *Simoniacus per pravam manûs impoſitionem, non benedictionem, ſed damnationem præſtat.*

Idem *Rufo, & aliis Epiſcopis, epiſt. 22. c. 3.*

VEntum *e* eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem. Cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manûs impoſitionem habere caput, ubi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, quâ poſſit recipere ſanitatem. Quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta ſine cicatrice eſſe non poterit, atque ubi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, illic ordinationis honorem locum habere non poſſe decernimus. ¶ Nam ſi *f* (ut legitur *g*) quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas conſuevit accipere? ¶ Sed econtrariò aſſeritur, eum, qui *h* honorem amiſit, honorem dare non poſſe, nec illum aliquid accepiſſe: quia nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere. Acquieſcimus, & verùm eſt certè, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem utique, quam habuit, per pravam manûs impoſitionem dedit, & qui particeps effectus eſt damnationis, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum. ¶ Sed dicitur *i* vera ac juſta legitimi Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod à vitioſo fuerat injectum. Ergò *a* ſi ita eſt, applicentur ad ordinationem ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri: nullus ſit pœnitentiæ locus; quia id poteſt præſtare ordinatio, quod longa ſatisfactio præſtare conſuevit. Sed *b* noſtræ lex Eccleſiæ eſt, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt, per manûs impoſitionem Laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum ſubrogare.

3 pars. *Sed objicitur: Alii hæretici à fide exorbitant, Simoniaci autem, etſi gratiam Spiritûs Sancti venalem putant, tamen à fide alieni non ſunt: atque ideò, quod ab Innocentio de cæteris hæreticis decernitur, non valet de his conſequenter intelligi. His ita reſpondetur: Simoniaci, etſi fidem tenere videantur, infidelitatis tamen perditioni ſubjiciuntur.*

G. XIX. ¶ *Simoniaci fidei integritatem non habent.*

Unde B. Ambroſius *in lib. 2. de pœnit. cap. 4. adversùs Novatianos ſcribit, dicens:*

PEtrus Simoni, qui magicæ artis conſuetudine depravatus putâſſet, quòd gratiam Chriſti per impoſitionem manûs, atque infuſionem Spiritûs Sancti compararet pecuniâ, ait *c*: [*Non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide* 1: *quia cor tuum non eſt rectum apud Deum, &c.*] Vides, quòd hunc magicâ vanitate blaſphemantem in Spiritum Sanctum, Apoſtolicâ auctoritate condemnet, & eò magis, quia puram conſcientiam fidei non habebat.

1 ¶ In hac fide:] *Vulgata editio habet,* in ſermone iſto. *Græcè eſt,* ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

C. XX. ¶ *Simoniacus infidelis eſſe probatur.*

Item Gregorius *lib. 9. epiſt. 53. ad Theodericum Regem.*

CUm *d* omnis avaritia idolorum ſit ſervitus, quiſquis hanc, & maximè in dandis Eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni ſubjicitur, etiamſi tenere fidem, quam negligit 1, videatur.

1 ¶ Quam negligit,] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur,* fidem verbis, quam negat facto, videatur.

C. XXI. ¶ *Simoniacorum hæreſis cæteris damnabilior eſſe probatur.*

Item ex epiſt. Taraſii Conſtantinopolitani Epiſcopi, *miſſa Papæ Hadriano.*

EOs *e*, qui per pecunias manus impoſuerunt, vel imponunt, Petrus divinus Apoſtolus (cujus cathedram ſortita eſt ſanctitas veſtra) tanquam Simonem Magum deponit. *& infrà.* ¶ Tolerabilior eſt enim Macedonii, & eorum, qui circa ipſum ſunt, Spiritûs Sancti impugnatorum impia hæreſis. Illi enim creaturam, & ſervum Dei Patris & Filii, Spiritum Sanctum delirando fatentur: Iſti verò eundem Spiritum efficiunt ſuum ſervum. Omnis enim dominus, quod habet, ſi vult, vendit, ſive ſervum, ſive aliquid aliud eorum, quæ poſſidet. Similiter & qui emit, dominus ejus volens eſſe, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto, æqualiter peccantes his, qui blaſphemaverunt, dicentes *f* Chriſtum in Beelzebub ejicere Dæmonia: atque ut veriùs dicamus, Judæ comparantur proditori, qui JudæisDei occiſoribus Chriſtum vendidit. *g* Cùm ergò Spiritus Sanctus conſubſtantialis ſit Chriſto, ejuſdem omninò & ipſi portionis erunt. Et proculdubiò in eis non

a *Sup. c. reperiuntur.* b *al. miniſterii.* * *adde c. 97. circa medium infrà eâdem.* c *Anſel. l. 6. c. 73.* d *Epiſt. 22. cap. 3. ad Epiſcopos Macedoniæ in fine. adde c. 73. 97. & 98. infrà eâdem.* e *Polyc. l. 2. tit. 31. & l. 7. tit. 7. Anſel. l. 6. c. 73. al, 70. Ivo p. 6. cap 59. Pann. l. 3. c. 130.* f *Inf. eâd. Arianos.* g *Num. 19. Levit. 15. & Aggai 2.* h *Sup. qui perfectionem. verſic. qui honorem.* i *eâdem epiſtolâ, cap. 4.*

a *Ivo p. 6. c. 60.* b *Ivo in proœmio. Pannor. lib. 3. tit. 5. cap. 17.* c *Act. 8.* d *Anſ. l. 13. c. 44.* e *Anſ. l. 6. c. 86. al. 75. Deuſdedit part. 2.* f *Matth. 12.* g *Matth. 26.*

eſt gratia Spiritûs Sancti, id eſt, Sacerdotii ſanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus *a* Simoni: [*Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto, quia exiſtimaſti donum Dei pecuniâ poſſideri.*] *& ſuprà.* ¶ Nam & viceſimus nonus canon ſanctorum Apoſtolorum, & actus eorundem, & tertius, & quartus liber Regum, alienum omninò à Sacerdotio pronuntiant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, ſive ante manûs impoſitionem, ſive in ipſa manûs impoſitione, ſive poſt. Accipere enim eſt, quandocunque accipere.

¶ *Caput hoc eſt pars epiſtolæ Taraſii ad Hadrianum. Sed immutata eſt aliquot locis ſeries verborum, & epitome quadam adhibita, quemadmodum & apud Anſelmum. Integra habetur manuſcripta poſt ſeptimam Synodum in Vaticana Bibliotheca, & in Græcis ejus Synodi codicibus, & in Latina ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii. Extat etiam Latinè impreſſa apud Balſamonem. Sed in ea verſione, aut interpretis, aut exemplaris, quod ſecutus eſt, vitio, flagitioſum mendum ineſt. Nam ubi Taraſius Hadrianum mirificè laudat, interpres reprehendentem inducit his verbis:* Fraterna ergò veſtra Sacerdotalis ſanctitas, quæ non jure, nec ex Dei voluntate Pontificale munus adminiſtrat, magnâ laborat infamiâ: *quamvis cùm alia multa, tum proximè ſequentia verba manifeſtè repugnent: in quibus eum vocat virum deſideriorum ſpiritûs, & aliis præclaris titulis ornat: Exemplaria quidem Græca Vaticana, & ſeptimæ Synodi, & ipſius Balſamonis optimè habent. Quare neceſſarium viſum eſt, priorem epiſtolæ partem cùm Græcè, tum novâ cum verſione afferre. Reliqua ex Balſamone impreſſo peti poterunt.*

Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης

Ταράσιος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

ΠΟλυμερῶς, καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς, καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι ἤτι σφετερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθ' ὑποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπό τε γραφικῶν θεηγορειῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας, ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα εἰληφότες. a Εἰ δὲ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκηρύττειν διαγορεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως b. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται, ἀλλ' οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ θεῷ δουλεύειν δύναται, καὶ μαμμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ θεοῦ βοῶντος [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ] αὖθις τε ἐπαπειλοῦντος, καὶ λέγοντος; [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μετὰ παρρησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πάνυγε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων ἢ χειροτονηθέντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ καὶ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τούτους καθελόντος. τούτου ἕνεκεν οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα. καὶ εἴ τι τούτων παρεβάθη ὑπό τινων, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἡμῶν ἀδελφικὴ ἀρχιεροπρεπὴς ἁγιωσύνη ἐνθέσμως, καὶ κατὰ θεοῦ βούλησιν πρωτεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, [ζῶ ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἴδαμεν γὰρ ἄνερ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκεῖνοι γὰρ κτίσμα, καὶ δοῦλον τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρωδούντων, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον αὐτὸν ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅτι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο, πιπράσκει, εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον ὧν κέκτηται. ὡσαύτως καὶ ὁ ἀγοράζων δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου, διὰ τιμὴν ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καταβιβάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστὸν, ἤ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεοίκασιν Ἰούδᾳ τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπημπωλήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιον ἐστὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς παντίπου δῆλον ἐσόνται μερίδος, ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, πρόδηλον γὰρ, οὐδαμῶς, ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤτοι a ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία, καὶ ὃ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιτηδεύσαντα οὕτωσι λέγοντος, [οὐκ ἔστι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ γὰρ ἀπεμπωλεῖται ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἄρα b περιττὴ παρ' αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. περιττὸς καὶ κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα ἐκ τοῦ πράτου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ὑποκείμεναι ἁγιόλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἵῳ δήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γὰρ ἐστὶ τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζουσιν c ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Fratri, & comminiſtro uſquequaque ſanctiſſimo, & beatiſſimo Domino Hadriano Papæ veteris Romæ

Taraſius *indignus Epiſcopus Conſtantinopolis novæ Romæ, in Domino S.*

MUltipliciter, multiſque modis ex Evangelio, & Apoſtolorum Patrumque præceptis docemur, in ſanctificatione Sacerdotii mores ab avaritia longè alienos præſtare; neque in ullius Sacerdotalis viri ordinatione

a *Act. 8.* b ἀξίας.

a εἴτ' οὖν. b ἄρα. c ἀφαιροῦσιν.

aurum,

aurum, argentumvé accipere, aut aliud quidpiam nobis vendicare: quod ſententiæ ex divinis Scripturis, & Patrum doctrinis infrà ſubjectæ demonſtrabunt. Qui enim manus imponunt, miniſtri ſunt Spiritûs, non venditores Spiritûs. Nam cùm gratis gratiam Spiritûs acceperint, gratis etiam iis, qui ab ipſis accipiunt, dare juſſi ſunt ex voce Domini, hâc ipsâ libertate, poteſtateque acceptâ. Quòd ſi quis eam auro emiſſo convictus fuerit, hunc ex Sacerdotali ordine *a* excidiſſe pronuntiant, quanquam nomine Sacerdotium ſortitus eſt, ſed in eum falsò nomen iſtud conferri re ipsâ comprobatur. *Nemo* b *enim poteſt Deo & Mammonæ ſervire*, prout ex Evangelio didicimus. Et quoniam audivimus Deum per os Prophetæ *c* clamantem: [*Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem*] rurſusque *d* minantem, ac dicentem: [*Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccinâ, & populus ſe non cuſtodierit, veneritq́ gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram:*] hujus igitur, quæ ex ſilentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos ſunt, Eccleſiarum præfectis annuntiamus; ita ut fidenter divinum Apoſtolum *e* imitantes, dicamus, mundi ſumus à ſanguine eorum, qui tranſgrediuntur canonicas conſtitutiones, & multò magis eorum, qui ob pecunias ordinaverunt, aut ordinati ſunt: quippe cùm Petrus, divinus ille Apoſtolus, cujus & cathedram ſortita eſt fraterna veſtra ſanctitas, hos depoſuerit, ut Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, ſervantes ac retinentes ea, quæ à ſanctis, & omniquaque benedictis Apoſtolis, & ab inclytis Patribus noſtris canonicè ſunt tradita. Et ſi quid horum ab aliquibus violatum eſt, averſamur. Fraterna igitur veſtra ſummo Sacerdotio congruens ſanctitas, legitimè & aptè ad voluntatem Dei Sacerdotalem ſanctificationem adminiſtrans, celebrem adepta eſt gloriam. Dixit enim per Prophetam *f* primus & magnus Pontifex Chriſtus: [*Vivo ego, niſi eos, qui me glorificant, glorificabo.*] Noſti enim, ô vir eorum deſideriorum, quæ Spiritûs ſunt, longe tolerabiliorem eſſe Macedonii, & eorum, qui ab illo, Sancti Spiritûs impugnatorum hæreſim. Nam cùm illi Sanctum Spiritum Dei, & Patris creaturam, & ſervum nugentur: hi ſuum ipſorum, quantùm putant, ſervum ipſum faciunt. Omnis enim Dominus, quicquid habet, cùm libuerit, vendit, ſive famulum, ſive aliquid aliud ex his, quæ poſſidet. Similiter & qui emit, volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, Sanctum deprimunt Spiritum, æquè peccantes, atque illi, qui Chriſtum in Beelzebub ejicere dæmonia ore blaſphemo dicebant: vel, ut veriùs dicam, Judæ proditori ſunt ſimiles, qui Dei interfectoribus Judæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur Spiritus Sanctus conſubſtantialis eſt Chriſto Deo noſtro, perſpicuum omninò eſt, eos in eadem parte, ac ſorte numerandos eſſe, ut demonſtravimus. Quòd ſi non venditur, quemadmodùm certè non venditur, compertiſſimum quoque eſt, in iſtis Sancti Spiritûs gratiam non eſſe, aut Sacerdotii ſanctificationem, & quod non acceperunt, non habent. Meminerint ſancti Petri ad eum, qui id procurârat, hoc modo dicentis *g*: [*Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto.*] Nam ſi venditur Sacerdotii dignitas, ſupervacua igitur apud ipſos eſt honeſta vitæ inſtitutio & puritatis virtutiſque cultus: ſupervacuus apud ipſos & Paulus divinus Apoſtolus *h* docens, *oportere Epiſcopum eſſe ſine crimine, temperantem, modeſtum, aptum ad docendum, continentem, ſobrium, inſiſtentem fideli ſecundum doctrinam ſermoni, ut potens ſit & exhortari in doctrina ſana, & contradicentes refellere.* Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd Sacerdotium venditur & emitur. Subjectæ igitur ſententiæ ex ſanctis collectæ alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui quocunque tempore dederit, vel acceperit, ſive ante ordinationem, ſive in ordinatione, ſive poſt ordinationem. Accipere enim eſt, quandocunque accipere. Sed & omnes Eccleſiaſticas promotiones, in quibus pecunia intervenit, irritas eſſe jubent.

C. XXII. ¶ *Et qui dat, & qui accipit, ut ordines ſacri præſtentur, anathema ſit.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *cap. 3.*

PLacuit *a*, ut de ordinatione Clericorum Epiſcopi munera nulla accipiant: ſed ſicut ſcriptum eſt *, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impoſitio manuum venundetur: quia antiqua definitio Patrum ita de Eccleſiaſticis ordinationibus ſtatuit, dicens *b*: [*Anathema ſit danti & accipienti.*] Propterea, quia aliquanti multis ſceleribus obruti *c*, ſancto altario indignè miniſtrantes, non hoc teſtimonio bonorum actuum, ſed profuſione munerum obtinent; oportet *d* non per gratiam munerum, ſed per diligentem priùs diſcuſſionem, deinde per multorum teſtimonium Clericos ordinare.

Ex illa auctoritate B. Ambroſii, & Gregorii patet, quòd Simoniaci (ſicut & alii hæretici) à fide exorbitant, & ideò conſequenter de illis intelligitur, quod de aliis decernitur.

4 pars. ¶ *Item opponitur, quòd prophetia donum Spiritûs Sancti eſt: hæc* e *autem in Veteri Teſtamento à ſanctis Prophetis vendi conſueverat. Unde Saul* f *ad Samuelem pro vaticinio expetendo non niſi cum munere ire præſumpſit. Uxor* g *etiam Hieroboam ad hominem Dei non niſi cum munere acceſſit. Item Chriſtus* h *à Juda venditus, auriculam ſervi ſanavit. Exemplo itaque Saulis, & uxoris Hieroboam patet, quòd donum Spiritûs Sancti emere, vel vendere non eſt peccatum. Exemplo Chriſti liquet, quòd Spiritus Sanctus etſi injuſte à Simoniacis venalis putetur, virtutis tamen ſuæ non obliviſcitur, nec deſinit effectum ſuæ gratiæ, etiam venditus, præſtare. Sed de Prophetia* B. Hieronymus *in c. 3.* i *Michææ competenter ſolvit, malos tantùm accepiſſe, & non bonos denuntians:*

C. XXIII. ¶ *Mali Prophetæ, non boni Prophetiam vendebant.*

JUdices, inquit, ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede reſpondebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant, & ſuper Dominum requieſcebant, dicentes: Nonne Dominus in nobis eſt? non venient ſuper nos mala. Idcircò propter vos Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem, ut cuſtodia pomarii erit.] Nemo ambigit, Hieruſalem propter ſcelera, quæ in hoc capitulo deſcribuntur, fuiſſe ſubverſam. *& infrà.* ¶ Poterat utique Petrus Simoni Mago vendere, quod petebat; imò poterat ſimulare vendentem (Spiritus *k* enim Sanctus nec venundari, nec emi poteſt;) ſed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. *& paulò poſt.* ¶ Nec quenquam moveat illud, quod in primo Regum *l* libro *m* legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem dixiſſe puero ſuo, ad eum ſe ire non poſſe, quia pretium, quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum reſpondiſſe: [*Ecce inventa eſt in manu mea quarta pars ſicli pecuniæ, & dabo viro Dei, & annuntiabit nobis viam noſtram.*] Non enim ſcriptum eſt, quòd Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint: quin potiùs à Propheta paſcuntur, & invitantur ad prandium.

a *al. dignitate.* b *Matth. 6.* c *Eſa. 40.* d *Ezech. 33.* e *Act. 20.* f *1. Reg. 2.* g *Act. 8.* h *1. Tim. 3. & Tit. 1.*

a *Ivo part 5. cap. 128.* * *Matth. 10.* b *ſupr. c. quicunque.* c *al. obnoxii.* d *oportet ergò*] *orig.* e *al. hoc.* f *1. Regum 9.* g *3. Regum 14.* h *Luc. 22.* i *Michææ 3. ſecundùm 70.* k *Act. 8.* l *al. regnorum.* m *1. Reg. 9.*

Sed fac eum accepiſſe: ſtipes magis æſtimandæ ſunt tabernaculi, quàm munera Prophetiæ: ſiclus enim viginti obolos habet; & quarta pars ſicli, quinque ſunt oboli. Et noſtri igitur Sacerdotes, ſi volunt vendere Prophetiam, & columbas in cathedris ſuis proponere, quas Dominus flagello ſubvertit, quinque tantùm 1 obolorum ſint mercede contenti, qui utinam non pretia villarum, ſed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipſum ſonat, & in tertio a Regnorum libro, quòd uxor Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei, & defert ei decem panes 2, & cruſtulam, & vas mellis; quia hæc magis 3 in ſumptum Prophetæ, quàm muneri Prophetiæ reputanda ſunt. Licèt potuerint hi, qui ad Ariolos ire conſueverant (quia multi Divini, & Arioli erant in Iſraël) malâ conſuetudine æſtimâſſe idipſum etiam de Prophetis, & voluiſſe ſanctis viris offerre, quod divinis offerre conſueverant. ¶ Unde in 4 quarto b libro Regum c legitur, [*quòd Heliſæus venit Damaſcum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaveruntq́ ei, dicentes: Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaëlem: Tolle tecum munera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum, dicens, ſi evadere de infirmitate hac potero. Ivit ergò Azaël in occurſum ejus, habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci, onera quadraginta camelorum.*] Sed non eſt credendum accepiſſe: ſicut de eodem Heliſæo legitur d, quòd Naaman mundatus à lepra obtulit ei munera, dicens: [*Obſecro, ut accipias benedictionem à ſervo tuo. At ille reſpondit: Vivit Dominus, ante quem ſto, quia non accipiam. Cumq́ vim faceret, penitùs non acquievit.*]

¶ *Caput hoc in uno vetuſto exemplari conjunctum eſt ſuperiori, & loco primæ dictionis,* Judices, *legitur*, Duces; *quemadmodum eſt apud B. Hieronymum in verſione 70.*

1 ¶ Quinque tantùm obolorum ſint mercede contenti, qui] *Iſta omnia abſunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetuſtioribus, præter dictionem,* qui. *Sed non ſunt expuncta, quia ſententiæ non officiunt.*

2 ¶ Decem panes,] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet*, panes & uvas paſſas, & vaſculum mellis. *In Græca autem vulgata & cruſtula, & uvæ paſſæ commemorantur*, ἄρτους, *inquit*, καὶ κολλύρια τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ σταφύλας.

3 ¶ Quia hæc magis] *Iſta uſque ad verſ.* Licèt, *non habentur hic apud B. Hieronymum, ſed loco eorum hæc:* Dicitur enim, quid ſecum illa portaverit: & tamen Propheta non ſcribitur accepiſſe: quippe cùm & corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit: licèt, &c.

4 ¶ Unde in quarto] *Hæc uſque ad finem non ſunt inventa apud B. Hieronymum.*

C. XXIV. ¶ *Quòd divinatio in bonum non accipitur.*

Idem *in eodem capite.*

NUnquam divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. [*Non e eſt augurium in Jacob, neque divinatio in Iſraël.*] Videbantur ſibi quidem eſſe Prophetæ: ſed quia pecuniam accipiebant, Prophetia ipſorum facta eſt divinatio.

¶ *Hoc etiam caput in aliquot vetuſtis eſt conjunctum ſuperiori, & legitur, ut in originali,* Nunquam enim.

Cùm ergò ſecundùm Hieronymum boni Prophetæ non munera Prophetiæ accipiebant, ſed ſtipes tabernaculi: malis autem, qui accipiebant, Prophetia, quæ Dei erat donum, in divinationem, quæ diabolica eſt, convertebatur; quid aliud colligitur, niſi quòd Simoniacis (quod ſuperiùs dictum eſt) nulla ſpiritualis gratia cooperatur? Cùm enim in Sacramentis, neque qui plantat f, neque qui rigat, ſit aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus; *quis operatur in eis, ſi Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, ſed eſt otioſus? Item, quod dicitur* a *de Chriſto quòd ſicut Chriſtus venditus auriculam reſtituit Malcho, & fecit miracula; ſic & Spiritus Sanctus poſſit vendi, & in ipſa venditione ſuam gratiam operari, non valet hæc ſimilitudo. Non enim hoc operatur Spiritus Sanctus ſpiritualiter in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Chriſtus geſſit corporaliter certi myſterii causâ ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria eſt ſimilitudo, cùm credatur poſſe vendi, ſicut Chriſtus; credatur etiam Spiritus Sanctus poſſe crucifigi: quod impoſſibile eſt. Poteſt etiam intelligi (ut à ſimilitudine non recedamus) quòd ſicut Chriſtus venditus non venditori, vel ementi, ſed eis, qui neſcientes aderant, dona ſuæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce ſupplicavit; ſic & Spiritus Sanctus non vendenti, vel ementi, ſed his, qui de manibus eorum, ignorantiâ ducti, Sacramenta Dominica accipiunt, ſuæ gratiæ effectum largiri probatur. Item objicitur, quòd etſi malum ſit Eccleſiaſtica emere, tamen ſæpè ſiniſtra principia ad felices perveniunt exitus. Ut Jacob* b *per ſupplantationem pervenit ad benedictionem; ut ſeges, quæ leproſâ manu ſeritur, mundâ tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulchra ſoboles naſcitur: ſic & pecunia, quæ per Simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cùm pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum Simoniacis patrocinatur.*

C. XXV. ¶ *Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu.*

Ait enim Leo Epiſcopus *ad Mauros Epiſcopos, epiſt. 85. al. 87.*

PRincipatus c quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſius d tamen initii ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio.

C. XXVI. ¶ *Non ſuperædificatur bonum opus, ubi Chriſtus fundamentum non eſt.*

Item Gregorins *Anaſtaſio, Antiocheno Epiſcopo, lib. 7. epiſt. 47. indict. 2.*

CUm Paulus dicat e: [*Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus,*] conſequenter probatur, quia ubi Chriſtus non eſt fundamentum, nullum boni operis eſt ſuperædificium.

¶ *Apud B. Gregorium ſic legitur:* Prædicator autem egregius dicit: [*Fundamentum, &c.*] Quiſquis ergò cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Chriſto eſt, firmitatem tenet; eundem Jeſum Chriſtum, Dei & hominis filium, apud ſe poſuit fundamentum. Sperandum ergò eſt, quòd ubi Chriſtus fundamentum eſt, bonorum quoque operum ſequatur ædificium.

C. XXVII. ¶ *Non poteſt fieri eleemoſyna ex pecunia Simoniacè acquiſita.*

Idem *Syagrio, & aliis Epiſcopis, lib. 7. epiſt. 110.*

NOn f eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hâc intentione malè accipit, ut quaſi benè diſpenſet, gravatur potiùs, quàm juvatur 1. *& paulò poſt.* Unde etiam illud certum eſt, quia etſi monaſteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris ordinibus datur, conſtruantur, mercedi non proficit. *& paulò poſt.* ¶ Ne ergò ſub obtentu eleemoſynæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere, apertè ſacra Scriptura nos prohibet, dicens g: [*Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.*] Quicquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam,

a *3. Reg. 14.* b *4. Reg. 8.* c *al. Regnorum.* d *4. Reg. 5.* e *Num. 23.* f *1. Corinth. 3.*

a *Luc. 22. Joan. 18.* b *Geneſ. 27.* c *Anſ. l. 7. c. 17. diſtinct. 61. c. miramur.* d *al. ipſo.* e *1. Cor. 3.* f *Joan. Diac. Polyc. lib. 2. tit. 1. Anſel. lib. 5. c. 30. Pann. l. 2. cap. 194. Ivo p. 5. c. 112.* g *Prov. 22.*

ſed

ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt *a* : [*Honora Dominum de tuis juſtis laboribus.*] Qui ergò malè tollit, ut quaſi bene præbeat, conſtat ſine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem *b* dicitur : [*Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi victimat filium in conſpectu patris.*] Quantus autem dolor patris ſit, perpendamus, ſi in ejus conſpectu filius victimetur. Et hinc facilè cognoſcimus, quantùm apud Deum dolor exaſperatur, quando ei ſacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergò declinandum eſt, dilectiſſimi fratres, ſub obtentu eleemoſynæ, peccata Simoniacæ hæreſeos perpetrare. Nam aliud eſt propter peccata eleemoſynas facere: aliud propter eleemoſynas peccata committere *c.2. & poſt pauca.* ¶ Quiſquis ergò Sacerdotium non ad elationis pompam, ſed ad utilitatem adipiſci deſiderat, priùs vires ſuas cum hoc, quod eſt ſubiturus, onere metiatur, ut ſi impar eſt, abſtineat, & ad id cum metu etiam, cui *d* ſe ſufficere exiſtimat, accedat.

1 ¶ Juvatur.] *Si hìc interponatur caput*, Eleemoſyna. *infrà, 14.q.5. erit integer hic locus.*

2 ¶ Committere.] *Hìc apud Gregorium interjiciuntur.* Hoc quoque. *diſt.59. & c.* Sicut Neophytus. *diſt.48.*

C. XXVIII. ¶ *Paſtor Simoniacus nullam ovibus præbet medicinam.*

Item *Theodorico & Theoberto* e *Regibus Francorum, libro ſeptimo, epiſtolâ 114.*

FErtur *f* Simoniaca *g* hæreſis (quæ prima contra Dei Eccleſiam diabolicâ plantatione ſubrepſit, & in ipſo ortu ſuo, zelo *h* Apoſtolicæ ultionis percuſſa, atque damnata eſt) in regni veſtri finibus dominari : cùm in Sacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, beato Jacobo atteſtante, qui ait *i* : [*Fides ſine operibus mortua eſt.*] Quæ enim opera eſſe valeant Sacerdotis, qui honorem tanti Sacramenti convincitur obtinere per præmium? *& poſt pauca.* ¶ Hinc igitur non ſolùm in ordinatoris & ordinati animam lethale vulnus infligitur; verùm etiam excellentiæ veſtræ regnum *k*, Epiſcoporum culpâ (quorum magis interceſſionibus juvari debuerat) prægravatur. Sic enim dignus is Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, reſtat, ut nihil ſibi in Eccleſiaſticis honoribus gravitas, nihil defendat induſtria, ſed totum aurum profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, is, qui fortaſſe fuerat ulciſcendus, adducitur : atque hinc Sacerdotes non proficere, ſed perire potiùs judicantur. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis ſe hoſtilibus feriendum exponit? aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cujus gravi peſte radix infecta eſt? Major ergò metuenda eſt locis illis calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam provocant, quàm per ſemetipſos placare debuerant.

Cum ergò ſecundùm Leonem Simonia non bono peragatur exitu, ſecundùm Gregorium nullum boni operis ſequatur ædificium, nec ſit putanda Eleemoſyna, quæ ex pretio Simoniæ erogatur pauperibus, vulnerato paſtore medicina non adhibeatur curandis ovibus, de infecta radice fructus non producatur, major etiam calamitas in futuro metuatur, de tam ſiniſtro principio quis felix exitus ſperatur?

C. XXIX. ¶ *Simoniacorum Sacramenta effectu gratiæ carent.*

Hinc etiam Auguſtinus *ait* :

SIcut Eunuchus fuit, qui * Joſeph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum ſemen non habet ſiccis genitalibus. Sic quoque ignis *a* ſacrificii, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captivitatis ſub aqua vixerat, extinctus eſt, Antiocho Jaſoni vendente Sacerdotium : quod ſignificavit Spiritûs Sancti ignem non lucere in Simoniacis *b* Sacramentis.

Quid in his ſimilitudinibus beatus Auguſtinus notare voluit, niſi quia Sacramenta Simoniacorum (ſicut & cæterorum hæreticorum) licèt ſint vera, quantum ad formam, inania tamen, & falſa ſunt, quantùm ad effectum, cùm non poſſint in cordibus hominum gignere, vel accendere cœleſtem gratiam?

5 pars. *Sed objicitur illud* Auguſtini *contra hæreticos tractatu 5. ſuper Evangelium Joannis.*

C. XXX. ¶ *Sive bonus, ſive malus ſit miniſter, per utrumque effectus gratiæ confertur.*

SI *c* juſtus fuerit miniſter, computo eum cum Paulo, qui gloriam ſuam non quærit, dicens : [*Ego* d *plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*] Qui verò fuerit ſuperbus miniſter, cum Diabolo computatur : ſed non contaminatur donum Chriſti, quia per illum 1 purus fluvius tranſit, & venit ad fertilem terram. Scio, quia lapis ex aqua fructum ferre non poteſt, & ſi per lapideos canales tranſit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur, ſed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritualis enim virtus Sacramenti ut lux pura ab illuminandis excipitur, ſed per immundos tranſiens non coinquinatur.

¶ *Ab initio hujus capitis uſque ad verſ.* donum Chriſti. *Algerus lib.3.c.5. citat ex beato Auguſtino, cujus tamen propria verba habentur infrà de conſecr. diſt.4. cap.*aliud. §.ſi fuerit.

1 ¶ Quia per illum] *Apud B. Auguſtinum tractatu 5. legitur :* Quod per illum fluit, purum eſt, quod per illum tranſit liquidum, venit ad fertilem terram : putà, quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt. Per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas; in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti ita eſt, ut lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundum tranſeat; non inquinatur.

C. XXXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Vincentium Donatiſtam, epiſt. 48.*

EX *e* catholica Eccleſia ſunt omnia Dominica Sacramenta : quæ ſic habetis, & datis, quemadmodum habebantur, & dabantur, etiam priuſquam inde exiretis.

C. XXXII. ¶ *De eodem.*

Idem *de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 5. cap. 19.*

SIc *f* autem *g* Deus adeſt Sacramentis, & verbis ſuis, per qualeslibet adminiſtrentur, & Sacramenta Dei ubique recta ſunt, ſicut *h* mali homines, quibus nihil proſunt, ubique perverſi ſunt.

C XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *libr. 4. de Bapt. contra Donatiſtas, cap. 12.*

NEc *i* foris ergò, ſicut nec intùs quiſquam, qui ex parte *k* Diaboli eſt, poteſt vel in ſe, vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Chriſti eſt.

a *Prov.3.* b *Eccl.34.* c *al. perpetrare.* d *al.qui.* e *al. Theodeberto.* f *Polyc. ibidem. Anſel. l.6. cap.78. Ivo part.5. cap.111.* g *al. Simoniacam hæreſim.* h *al.telo.* i *Jac.2.* k *al. regimen veſtrorum Epiſcoporum.*

* *Gen.19.* a *2.Mach.1.& 4.* b *al.Simoniacorum.* c *Infrà. de conſ. diſt.4. c.aliud. Alger.l.3.c.5. Anſel.l.9.c.30. Polyc. l.3.tit.10.* d *1.Cor.3.* e *Alger.l.3.c.7. Deusdedit in tract. de Simoniacis. Polyc.l.3.tit.10.* f *al.ſi.* g *Alger.l.3.c.2. Ivo p.1.c.117.* h *al.&.* i *Algerus ibid. Deusdedit in tractatu de Simoniacis. Anſel. l.9.c.48. Polyc. ibid.* k *al. patre Diabolo.*

C. XXXIV. ¶ *Sacramenta quæ non mutantur, catholicis & hæreticis communia probantur.*

Idem *ad Emeritum, epiſt. 164.*

SAcramenta *a*, quæ non mutâſtis, ſicut habetis, approbantur à nobis: ne fortè cùm veſtram pravitatem corrigere volumus, illis myſteriis Chriſti, quæ in veſtra pravitate depravata non ſunt, ſacrilegam faciamus injuriam. Neque enim & Saul *b* depravaverat unctionem, quam acceperat, cui unctioni tantum honorem Rex David, pius Dei ſervus exhibuit.

C. XXXV. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Donatiſtas.*

SIcut ficti veraciter, non fictè recipiunt, nec eorum baptiſma reprobatur; ſic & illa, quæ ſchiſmatici, vel hæretici, ſi non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera Eccleſia, cùm ad nos veniunt, non emendamus, ſed potiùs approbamus.

¶ *Verba ipſa prioris partis hujus capitis uſque ad ver.* reprobatur, *non ſunt inventa apud B. Auguſtinum: ſed habetur ſententia lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 12. Reliqua autem hujus capitis pars eſt in eodem lib. c. 13.*

C. XXXVI. ¶ *Non fugiantur Sacramenta Dei, ià quocunque miniſtrentur.*

Idem *contra literas Petiliani, lib. 3. c. 9.*

NEque *c* in homine bono aliquis Dei Sacramenta fugiat, neque in homine malo.

Libro tertio contra literas Petiliani, unde videtur ſumptum eſſe hoc caput, ſic legitur: Nemo glorietur, nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat, nec in homine malo. *Hoc autem caput ſignificatur ſuprà diſtinct. 32. c.* præter. §. verùm principia.

C. XXXVII. ¶ *Hominum malitia Sacramenta non profanat.*

Idem *de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 6. c. 44.*

NOnne Sodomitæ Ethnici erant, id eſt, Gentiles? Pejores ergò erant Judæi, quibus Dominus dicit *d*: [*Tolerabiliùs erit Sodomis in die judicii, quàm vobis.*] Et quibus Propheta *e* dicit: [*Juſtificâſtis Sodomam,*] id eſt, in comparatione veſtri *f* juſta facta eſt. Nunquid tamen ideò Sacramenta divina, quæ apud Judæos erant, talia erant, quales ipſi erant? quæ Dominus ipſe quoque præcepit, & ad ea celebranda leproſos *g*, quos mundaverat, miſit, & ea Zachariæ *h* miniſtranti Angelus adſtitit, eumque in templo ſacrificantem exauditum eſſe nuntiavit. Hæc eadem Sacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis pejoribus, quàm ſint Ethnici, quandoquidem Sodomitis in malitia prælati ſunt: & tamen illa Sacramenta erant in utriſque integra, atque divina. Nam & ipſi Gentiles, ſi quid divinum, & rectum in doctrinis ſuis habere potuerunt, non improbaverunt ſancti noſtri *i*: quamvis illi per ſuas ſuperſtitiones, & idololatriam, & ſuperbiam, cæteroſque perditos mores deteſtandi eſſent, & niſi corrigerentur, divino judicio puniendi.

C. XXXVIII. ¶ *Sacramenta mali habere poſſunt, licèt virtutem Spiritûs Sancti habere non poſſint.*

Idem *lib. 3. cap. 16.*

MUltæ *k* autem operationes ſunt Spiritûs Sancti, quas Apoſtolus, cùm quodam loco, quantùm ſufficere arbitratus eſt, commemorâſſet, ita concluſit *l*: [*Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult.*] Cùm ergo aliud ſit Sacramentum, quod habere etiam Simon *a* Magus potuit; aliud Prophetia *b*, quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet, ut in Saul; aliud operatio ejuſdem Spiritûs, quam niſi boni habere non poſſunt, ſicut eſt *finis c præcepti, charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta*; quodlibet hæretici, & ſchiſmatici accipiant: *charitas* d *quæ cooperit multitudinem peccatorum*, proprium donum eſt catholicæ unitatis & pacis: nec eſt in omnibus, quia nec ejus ſunt omnes.

C. XXXIX. ¶ *Licèt Sacramenta mali miniſtrent, remiſſionem peccatorum non præſtant.*

Idem *eodem libro, c. 18.*

REmiſſionem *e* peccatorum *f* avari non dabant; quæ per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, ſi ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret *g* Dominus: [*Si cui dimiſeritis peccata, remittuntur illi, ſi cui tenueritis, tenebuntur.*] Foris quidem nec ligari aliquid poteſt, nec ſolvi, ubi non ſit, qui aut ligare poſſit, aut ſolvere: ſed ſolvitur, qui cum columba non habet pacem, ſive apertè foris ſit, ſive intùs eſſe videatur.

Si ergò Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari non poſſunt, ſi in modum puri fluvii per lapideos canales ad fertiles areolas perveniunt, quòd Simoniaci Sacramentum unctionis ſibi quidem inutiliter & pernicioſè habent, aliis autem utiliter & ſalubriter eandem unctionem adminiſtrant. Sicut ergò ſunt vera Sacramenta hæreticorum, quantùm ad formam; ita ſunt vera, & non inania, quantùm ad effectum.

6. pars. *Sed notandum eſt, quòd Sacramentorum alia* h *ſunt neceſſitatis, alia dignitatis. Quia enim neceſſitas non habet legem, ſed ipſa ſibi facit legem, illa Sacramenta, quæ ſaluti ſunt neceſſaria, quia iterari non poſſunt, cùm ſint vera, auferri, vel amitti non debent, ſed cum pœnitentia rata eſſe permittuntur. Illa verò Sacramenta, quæ ſunt dignitatis, niſi dignè fuerint adminiſtrata, ita ut digni dignè à dignis provehantur, dignitates eſſe deſinunt: non ut minuatur veritas Sacramenti, ſed ut ceſſet officium adminiſtrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.*

Loco, ut ait Leo *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſtolâ 90. al. 92. cap. 1.*

C. XL. ¶ *De his, qui à Pſeudoëpiſcopis ordinantur.*

SI *i* qui Clerici ab iſtis Pſeudoëpiſcopis in eis Eccleſiis ordinati ſunt, quæ ad proprios Epiſcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum conſenſu, & judicio præſidentium facta eſt, poteſt rata haberi, ita ut in ipſis Eccleſiis perſeverent. Aliter autem vana eſt habenda ordinatio, quæ nec loco fundata eſt, nec auctoritate munita.

¶ *Caput hoc emendatum eſt, ac locupletatum ex ipſa epiſtola, & refertur ſuprà diſt. 62. c. 1. §.* ſi qui.

Ecce aliquis à Pſeudoëpiſcopis ordinatus, ſi locum ſuæ ordinationis mutaverit, vana eſt, & ſine adminiſtratione erit talis ordinatio.

Tempore, ut ait Innocentius *epiſt. 22. cap. 5. de ordinatis à Bonoſo.*

C. XLI. ¶ *Quæ pro neceſſitate conceduntur, eâdem ceſſante ceſſabunt.*

QUod *k* pro neceſſitate temporis ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter, quod urgebat: quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam 1 ad præſens fieri tempus impellit.

---

a *Alger. l. 3. c. 9. Polyc. l. 7. tit. 10.* b *1. Reg. 24. & 26.* c *Sup. diſt. 32. c. præter hoc. §. verùm principia. Ivo p. 10. c. 76.* d *Matth. 11.* e *Ezech. 16.* f *al. veſtra Sodoma juſtificata eſt.* g *Luc. 17.* h *Zachar. 1.* i *al. viri.* k *Polyc. lib. 3. tit. 10. Anſ. lib. 9. c. 29.* l *1. Corinth. 12.*

a *Actor. 8.* b *al. operatio Spiritûs, quæ in m. h. e. f. ſ. ſicut Saul habuit Prophetiam; aliud, &c.*] *orig.* c *1. Timot. 1.* d *1. Petri 4.* e *Remiſſam*] *orig.* f *Polyc. ibid. Anſelm. lib. 9. c. 33.* g *Joan. 20.* h *adde c. 106. infrà eâdem.* i *Suprà diſt. 62. c. 1. Burch. l. 1. c. 11. Ivo p. 5. c. 65.* k *Ivo in prologo fol. 3. Pan. c. 19. in prologo.* l. *eâd. q. 7. c. quod pro remedio.*

1 ¶ Quam

1 ¶ Quam ad præſens] *Hæc ſunt addita ex Innocentio, cujus verba in hoc capite in ſummam redacta: infrà autem q. 7.* c. quod pro remedio, *pleniùs referuntur.*

Ergò aliquis alio tempore, ab eo qui Bonoſo ſimilis ſit, ordinatus, ceſſabit ab adminiſtratione, quæ pro neceſſitate illius temporis fuit permiſſa.

Item promotione, ut ait Leo *epiſtolâ tertiâ ad Julianum* a *Aquilegienſem.*

C. XLII. ¶ *Qui ab hæreticis redeunt, ſine ſpe promotionis in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

SI *b* quis hæreticæ communionis contagione ſe maculârit 1, hoc in magno habeat beneficio, ſi ademtâ ſibi omni ſpe promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat.

1 ¶ Maculârit] *Hìc apud B. Leonem, cùm alia verba ſunt interjecta, tum c.* ſaluberrimum, *infrà q. 7. Caput enim hoc eſt quaſi ſumma quædam, quemadmodum & c.* omnis. *infrà eâdem, tametſi illud paulò pleniùs ſit.*

Ecce ſi Clericus vel in ordinatione, vel quolibet Sacramento hæreticis communicat, ceſſans à promotione vix in ſuo ordine perſeverat. Non eſt enim de Sacramento hoc, ut de cæteris. Cætera enim vel ad culpas abluendas dantur, ut Baptiſmus & Pœnitentia; vel pro culpis non in æternum, ſed ad horam negantur, ut Euchariſtia, quæ in articulo mortis pœnitenti etiam de nefariis peccatis conceditur c, *& pro imminuta munditia ſua, vel extrinſeca, vel intrinſeca perfectionis prærogativa, ut bigamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis quâlibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen Baptiſmus, vel Euchariſtia non negatur. Poteſt etiam talis cætera Sacramenta ſacerdotaliter adminiſtrare, qui iſtud ſolum non valet conferre.*

C. XLIII. ¶ *De Epiſcopis, qui talem conſecrant, qualem conſecrare non licet.*

Unde Leo *ait ad Epiſcopos Africæ, epiſt. 85. al. 87. cap. 2.*

SI *d* qui Epiſcopi talem conſecraverint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamſi aliquo modo damnum proprii honoris evaſerint, ordinationis tamen jus ulteriùs non habebunt, nec *e* illi unquam Sacramento intererunt, quod, neglecto divino judicio, immeritò præſtiterunt.

Ecce cùm honoris periculum evadant, ut cætera Sacramenta ſacerdotaliter adminiſtrare permittantur, ab hoc ſolo non modò pro hæreſi, vel pro qualibet majori culpa, ſed etiam pro negligentia removentur. In quibus omnibus ſolicitè notandum eſt, quod Sacramentum Sacerdotalis promotionis præ cæteris omnibus magis accuratè & dignè dandum vel accipiendum eſt; quia niſi ita collatum fuerit, eò deſinet eſſe ratum, quò non fuerit ritè perfectum. Cætera enim Sacramenta unicuique propter ſe dantur, & unicuique talia fiunt, quali corde, vel conſcientiâ accipiuntur. Iſtud ſolùm non propter ſe ſolum, ſed propter alios datur: & ideò neceſſe eſt, ut vero corde, mundâq; conſcientiâ, quantùm ad ſe, ſumatur, quantùm ad alios verò, non ſolùm ſine omni culpa, ſed etiam ſine omni infamia, propter ſcandalum fratrum: ad quorum utilitatem, non ſolùm ut præſint, ſed etiam ut proſint, Sacerdotium datur.

C. XLIV. ¶ *Simoniaci rei ſunt infidelitatis eorum, qui à ſe ſcandalizantur.*

Unde Hieronymus *ad c. 3. Michææ.*

HI, quoſcunque de aſſeclis ſuis ordinant Clericos, & vitam eorum in ſcandalum populis exponentes, rei ſunt infidelitatis eorum, qui ſcandalizantur.

Reverà enim, qui ad hoc eliguntur, ut cæteris præſint, ſicut prærordinantur dignitate, ſic præeminere debent ſanctitate. Alioquin, cur cæteris præferuntur, qui nullâ meritorum gratiâ à cæteris aſſumuntur? Hinc etiam Symmachus *Laurentio Mediolanenſi Epiſcopo poſt ſextam Synodum Romanam.*

C. XLV. ¶ *Sicut honore, ita & ſcientiâ quiſque præcellere debet.*

VIliſſimus *a* computandus eſt, niſi præcellat ſcientiâ & ſanctitate, qui eſt honore præſtantior.

7 pars. *Patet ergò illud Auguſtini* b *(Sacramenta videlicet Chriſti per hæreticos miniſtrata ſuo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, ſed de Sacramento Baptiſmi.*

C. XLVI. ¶ *Baptiſmus ſive per bonum, ſive per malum miniſtretur, reiterari non debet.*

Unde idem Auguſtinus *ait tract. 5. in Joannem.*

DEdit Baptiſmum Judas, & non baptizatum eſt poſt Judam: dedit Joannes, & baptizatum eſt poſt Joannem: quia qui datus eſt à Juda, Baptiſmus Chriſti erat: qui autem à Joanne datus, Joannis erat. Non Judam Joanni, ſed Baptiſmum Chriſti, etiam per Judæ manus datum, Baptiſmo Joannis, etiam per manus Joannis dato, rectè præponimus. *& paulò poſt.* ¶ Quos baptizavit Joannes, Joannes baptizavit, quos autem baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit: Sic ergò quos baptizârit ebrius 1, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, ſi Baptiſma Chriſti erat, Chriſtus baptizavit. *Item paucis interjectis.* ¶ Quod *c* Sacramentum tam ſanctum eſt, ut nec homicidâ miniſtrante polluatur.

1 ¶ Ebrius] *Addita, ſublata, & emendata ſunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox iſta ob gloſſam. Legendum eſt enim,* ebrioſus.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Idem *de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 4. c. 4.*

SIcut *d* urgeri videor, cùm mihi dicitur, ergò hæreticus dimittit peccata? ſic & ego urgeo, cùm dico, ergò qui cœleſtia mandata non ſervat, avarus, raptor, fœnerator, invidus, verbis, non factis ſeculo renuncians, dimittit peccata? Si per vim Sacramenti Dei, ſicut & iſte, ita & ille. Si per meritum ſuum, nec ille, nec ille. Illud enim Sacramentum & in malis hominibus Chriſti eſſe cognoſcitur: in corpore autem unicæ *e* columbæ, incorruptæ, ſanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. [Ut ſi cujus 1 manus eſſet arida, verum quidem eſſet membrum, quamvis ſine ſanguine, & inefficax eſſet, & mortuum: ſic & fides, cùm ſit vera, tamen ſine *f* operibus mortua eſt.] *Item paulò poſt.* ¶ Sic ergò in hæreſi baptizatus in nomine ſanctæ Trinitatis, tamen non fit templum Dei, ſi ab hæreſi non receſſerit, quomodo neque in avaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, ſi ab avaritia *g* non recedat, quæ eſt idolorum ſervitus.

1 ¶ Ut ſi cujus] *Verba hæc uſque ad verſ.* Item, *in vulgatis B. Auguſtini codicibus, eo loco non leguntur, neque apud cæteros collectores.*

8 pars. *Ex his itaque verbis apparet, Baptiſma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute ſuâ remiſſionem conferre peccatorum.*

Sed idem Auguſtinus *econtrà teſtatur libro ſexto de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 1. dicens.*

C. XLVIII. ¶ *Baptiſma Chriſti, etſi nullâ perverſitate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu.*

ETiam corde tardiores, quantùm exiſtimo, intelligunt Baptiſmũ Chriſti nullâ perverſitate hominis, ſive dantis, ſive accipientis poſſe violari. Sed 1 quia aliud eſt Sacra-

---

a *al. Januarium.* b *Infrà eâd. c. omnis. & quæſt. 7. c. ſaluberrimum.* c *al. interdum etiam pro.* d *25. quæſt. 2. c. ſi qui Epiſcopi. Anſelm. lib. 6. cap. 74. Ivo part. 5. cap. 107.* e *nec ei Sacramento] orig.*

a *Viliſſimis comparandus] orig.* b *Sup. c. ex catholica, &c. juſtus.* c *Alg. l. 3. c. 10.* d *Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 35. Ivo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94.* e *Eph. 5.* f *Jac. 2.* g *Col. 3.*

mentum, ab effectu Sacramenti, cùm eos, qui in ipſa unitate Eccleſiæ perditè vivunt, conſtet remiſſionem peccatorum nec dare, nec habere poſſe, quia non malignis, ſed bonis filiis dictum eſt: [*Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei, ſi cui tenueritis, tenebuntur*;] patet ergò hæreticos tantùm dare vel accipere Sacramentum Baptiſmi, & non dare remiſſionem peccatorum.

1 ¶ Sed quia aliud] *Hinc uſque ad finem, verbis B. Auguſtini in ſummam redactis, ſententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur de conſecrat. diſtinct. 4.* Quomodo. §. Non ob aliud.

C. XLIV. ¶ *De eodem.*

Idem *in ſermone undecimo de verbis Domini, de blaſphemia in Spiritum Sanctum.*

CORporalia Sacramenta, quæ portant & celebrant etiam ſegregati ab unitate corporis Chriſti, formam poſſunt exhibere pietatis. Virtus verò pietatis inviſibilis & ſpiritualis ita in eis non poteſt eſſe, quemadmodum ſenſus non ſequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ *In aliquot vetuſtis codicibus hoc & ſequens caput ſunt conjuncta ſuperiori.*

C. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *in libro de initiandis rudibus.*

NOn *a* ſanat Baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit 1: quia in *b* diluvio aquarum multarum ad Dominum non approximatur; quia ut per Apoſtolum dicitur *c*: [*Quicquid non eſt ex fide, peccatum eſt*:] & ipſis, qui faciunt, & quibus faciunt, non ſolùm non prodeſt, ſed ad judicium eſt.

1 ¶ Polluit:] *Hucuſque Ambroſius. Sed Algerus libro tertio c. 1. referens hunc locum, addit uſque ad verſ.* approximatur. *ac deinde c. 13. citans etiam eundem librum B. Ambroſii, adjungit reliqua hujus capitis uſque ad finem.*

C. LI. ¶ *Per manus impoſitionem confirmentur, qui ab hæreticis Baptiſma accipiunt.*

Item Leo *ad* d *Nicetam Aquilegienſem Epiſcopum, epiſt. 77. al. 79. c. 7.*

HI *e*, qui Baptiſmum ab hæreticis acceperunt, cùm baptizati anteà non fuiſſent, ſolâ invocatione Spiritûs Sancti per impoſitionem manuum confirmandi ſunt: quia formam tantùm Baptiſmi ſine ſanctificationis virtute ſumpſerunt. Et hanc *f* regulam, ut ſcitis, ſervandam omnibus Eccleſiis prædicamus, ut lavacrum ſemel initum nullâ iteratione violetur, dicente *g* Apoſtolo: [*Unus Dominus, una fides, unum baptiſma*:] Cujus ablatio, nullâ iteratione temeranda eſt: ſed, ut diximus, ſola ſanctificatio Sancti Spiritûs invocanda eſt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus conſequatur.

9 pars. *Sed notandum eſt, quòd hæretici, ut Arriani, & Sabelliani, quorum alii inæqualitatem, alii indiſcretionem perſonarum confitebantur, Baptiſma non in forma Eccleſiæ, ſed ſuæ perverſitatis miniſtrabant. ¶ De his ſpecialiter Ambroſius locutus eſt, dicens:* [Non ſanat Baptiſmus perfidorum, &c.] *ſed etiam, ut rebaptizentur, & reordinentur*, in Concilio Nicæno, *c. 19. ſtatutum eſt.*

C. LII. ¶ *Rebaptizentur & ordinentur, qui de Paulianiſtis & Cataphrygis ad Eccleſiam redeunt.*

SI quis confugerit ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis 1, ſtatutum eſt, rebaptizari eos omninò debere. Si quis verò Clerici erant apud eos, ſi quidem inculpati fuerint & irreprehenſibiles, rebaptizandi ſunt, & rurſus etiam ab Epiſcopo Eccleſiæ catholicæ ordinentur. Si verò examinati, minùs fuerint apti deprehenſi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa Diaconos 2, & de omnibus, qui in eodem Clero inveniuntur, eadem forma ſervabitur.

1 ¶ Cataphrygis,] *Legitur hæc dictio in priſca verſione, quæ eſt in variis exemplaribus collectionis Iſidori impreſſis, ac manuſcriptis: ſed non eſt in canone Græco, neque in verſione Dionyſii, aut aliis recentioribus. Quòd autem & iſti baptizandi ſint, traditum eſt in Concilio Laodiceno, c. 8. in Synodo ſeptima, ſeu ſecunda Nicæna, c. 7. & infrà de conſecr. diſt. 4. c.* hi verò, *quod eſt Gregorii.*

2 ¶ Diaconos,] *Græcè eſt*: περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων: *id eſt*; De Diaconiſſis, & de his omninò, qui in canone connumerantur.

C. LIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *ad Epiſcopos Macedoniæ, epiſt. 22. c. 5.*

PAulianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti minimè baptizabant: & Novatiani iiſdem tremendis venerandiſque nominibus baptizant: nec apud iſtos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt, Patris, Filii, & Spiritûs Sancti, quæſtio aliquando mota eſt.

Alii formam Eccleſiæ in baptizando ſervant. Sed dum ab eis baptizatur, qui in hæreſi vel ſchiſmate eis communicant, Sacramentum quidem Baptiſmi ab eis accipiunt, virtutem verò non conſequuntur, quam ſine fide nullus conſequi poteſt. Unde de Domino dicitur a, *quòd in patria ſua non poterat facere ſignum, propter incredulitatem eorum.*

C. LIV. ¶ *Dum verbum accedit ad elementum, fit Sacramentum.*

Unde Auguſtinus *tract. 80. ad c. 15. Joannis, & ſermone de Cataclyſmo, c. 3. initio.*

DEtrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. *& infrà.* ¶ Unde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens.

De his etiam, qui in hæreſi vel ſchiſmate baptizantur, ſcribit Auguſtinus *libro de fide, ad Petrum Diaconum, c. 36. dicens:*

C. LV. ¶ *Extra Eccleſiam baptizati perniciem ſibi cumulant, ſi ad Eccleſiam non redierint.*

FIrmiſſimè *b* tene; & nullatenùs dubites, extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, Baptiſmo cumulari perniciem. Tantum enim valet Eccleſiaſticæ ſocietatis communio *c* ad ſalutem, ut Baptiſmo non ſalvetur, cui non ibi datur, ubi oportet, ut detur.

C. LVI. ¶ *Infirma ſunt dona, quæ præter unitatem Eccleſiæ habentur.*

Idem *tractatu 13. ad c. 3. Joannis.*

TEneamus, fratres mei, unitatem. Præter unitatem, & qui facit miracula, nihil eſt. In unitate enim erat populus Iſraël, & non faciebat miracula: præter unitatem erant Magi Pharaonis, & faciebant *d* ſimilia Moyſi. Populus Iſraël, ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant ſalvi apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus *e* Apoſtolus reſuſcitavit mortuum. Simon Magus fecit multa. Erant ibi multi Chriſtiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed unde gaudebant? quia *f* nomina eorum erant ſcripta in cœlo.

C. LVII. ¶ *Baptiſma ſemel traditum non eſt reiterandum.*

Item Leo *ad Nicetam Epiſcopum, epiſt. 77. al. 79. c. 7.*

HAnc *g* regulam, ut ſcitis ſervandam omnibus Eccleſiis prædicamus, ut lavacrum ſemel initum nullâ iteratione violetur, dicente *h* Apoſtolo: *Unus Domi-*

a *Alg. l. 3. c. 1. & 13.* b *Pſ. 31.* c *Rom. 4.* d *adde c. 97. infrà eâd.* e *Polyc. l. 3. tit. 10.* f *Infrà eâd. c. hanc regulam.* g *Eph. 4.* h *Sup. c. non ſanat.*

a *Luc. 4.* b *Alger. l. 3. c. 12.* c *unitas] orig.* d *Exod. 7.* e *Act. 8. & 9.* f *Luc. 10.* g *Sup. eâd. c. hi, qui.* h *Eph. 4.*

nus, unus

nus, una fides, unum baptiſma.] Cujus ablutio nullâ iteratione temeranda eſt: ſed, ut diximus, ſola ſanctificatio Sancti Spiritûs invocanda eſt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus conſequatur.

10 pars. *Nemo in hæreſi vel ſchiſmate conſtitutus intelligendus eſt. Caterùm, ſi cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma Eccleſiæ aliquis Baptiſma acceperit, tunc impletur illud* Auguſtini: [Per *a* lapideum canalem aqua tranſit ad areolas.] *& iterùm:* [Spiritualis virtus Sacramenti, &c.]

C. LVIII. ¶ *Etiam per malos boni colliguntur.*

Idem *ſermone undecimo de verbis Domini, de Blaſphemia in Spiritum Sanctum.*

SPiritus *b* Sanctus in ſancta Eccleſia, etiam iſto tempore, quo velut granum *c* cum palea trituratur, ſic operatur, ut nullius veram confeſſionem aſpernetur, nullius ſimulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum miniſterium probos colligat.

Ecce quando d *ab hæreticis Baptiſma cum ſua virtute accipitur: cujus tamen neceſſaria adminiſtratio eſt, ut nec etiam à Paganis datum poſſit reiterari. Unde in Eccleſiaſtica hiſtoria* e *legitur, quòd Alexander Epiſcopus Alexandriæ, cùm Petri Martyris ſolennia celebraret, poſt expleta Miſſarum ſacramenta, vidit ſuper oram maris puerorum ludum, imitantium, ut fieri ſolet, Epiſcopum, & gerentium ea, quæ in Eccleſia geri mos eſt. Mox eos ad ſe perduci jubet, & quid egiſſent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechumenos confitentur per Athanaſium puerum, qui illis fuerat Epiſcopus ſimulatus. Ubi ex reſponſis eorum vidit ſecundùm religionis noſtræ ritum cuncta conſtare, ſtatuit illis, quibus integris interrogationibus & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari Baptiſmum non debere, ſed adimplere ea, quæ Sacerdotibus mos eſt.*

C. LIX. ¶ *De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur.*

Hinc etiam Iſidorus *ait:*

SI *f* quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterùm baptizari, & ipſe ulterius non ordinetur. Sed Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licèt paganus ſit, qui baptizat.

¶ *Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Iſidori: ex qua citandi formula ſolet indicari, non eſſe propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæſtio, vel falſa alicujus opinio recitari, cui deinde in poſteriore parte opponatur vera:* Sed Romanus, &c. *quæ infrà etiam de conſecrat. diſt. 4. cap.* Romanus, *citatur ex Iſidoro. Idq; clarius lib. 5. Capitularium, c. 4. exponitur his verbis:* Si quis baptizatus eſt à Presbytero non baptizato, & ſancta Trinitas in ipſo Baptiſmo invocata fuit, baptizatus eſt, ſicut Sergius Papa dixit, impoſitione verò manûs indiget. Gregorius Epiſcopus Romanus, & Joannes Sacellarius ſic ſenſerunt.

C. LX. PALEA.

SI *g* Presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur & ordinetur iterùm 1.

¶ *Hæc Palea & locis indicatis, & in collectione, quæ eſt in tomo tertio Conciliorum poſt decreta Alexandri tertii, & cap. 1.* de Presbytero non baptizato, *citatur ex Concilio apud Compendium.*

1 ¶ Iterùm.] *Sequebatur,* & omnes, quos priùs baptizavit: *quæ ſunt expuncta, quia non habentur in dicto c. 1.* de Presbytero non baptizato, *neque in cap.* veniens. *eod. tit. ubi refertur, licèt habeantur in aliis locis indicatis.*

Quòd autem cætera Sacramenta ab hæreticis miniſtrari non poſſint, teſtatur Hieronymus *in Aggæum Prophetam, cap. 2.*

C. LXI. ¶ *Non placent Deo, quæ ab hæreticis offeruntur.*

SIc *a* populus 1 iſte hæreticorum omnium eſt in conſpectu meo, dicit Dominus: omne, quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel 2 vota, vel pro ſalute, vel pacifica, vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocauſtum, ſive eleemoſynas, ſive jejunia, ſive victûs continentiam, & corporis caſtitatem, contaminata erunt in conſpectu meo. Quamvis enim ſancta videantur ſpecie ſui, quæ offeruntur à talibus, tamen, quia tacta ſunt ab eo, qui pollutus in anima eſt, omnia polluentur.

1 ¶ Sic populus] *In originali legitur:* Sic populus iſte, & ſic gens iſta, Judæorum videlicet, atque Gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

2 ¶ Vota,] *Ibidem habetur:* vel vota pro ſalute: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item *in Amos Prophetam, c. 5.*

ODit *b* Deus ſacrificia hæreticorum, & à ſe projicit, & quotieſcunque ſub *c* nomine Domini fuerint congregati, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares ſuas.

C. LXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *in Oſea, cap. 6.*

ILli offerunt panem ſacrilegum, & dant eleemoſynas, & ſectari videntur humilitatem. Quæ ergò, ſi verè fiant, holocauſta interprecor. Cùm autem ſcientiam Dei reliquerint, fruſtrà truncato capite fidei, cætera membra habere ſe jactant.

C. LXIV. ¶ *Sine fide & charitate nec Evangelium habetur, nec proſunt aliqua bona.*

Idem *in epiſtol. ad Galat. c. 1.*

MArcion, & Baſilides, & cæteræ hæreticorum peſtes non habeant Dei Evangelium; quia non habent Spiritum S. ſine quo humanum fit Evangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum eſſe Evangelium, ſed in ſenſu; non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis.

C. LXV. ¶ *De eodem.*

Idem *ad cap. 5. ejuſdem epiſtolæ.*

VIde, quantum bonum ſit charitatis. Si ita martyrium fecerimus *d*, ut noſtras velimus ab hominibus reliquias honorari; ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram uſque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona victoriæ.

C. LXVI. ¶ *Hæreticorum benedictio, maledictio eſt.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 32.*

NOn *e* oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis ſunt maledictiones, quàm benedictiones.

C. LXVII. ¶ *Neque cum hæreticis, neque cum ſchiſmaticis licet orare.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 70.*

NOn *f* liceat Clericis, vel Laicis ab hæreticis eulogias accipere, quia maledictiones ſunt magis, quàm benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum ſchiſmaticis orare.

a *Sup. eâd. c. ſi juſtus.* b *Infr. eâd. c. ita ſit. Ivo part. 2. cap. 104.* c *area*] *orig.* d *al. quomodo.* e *lib. 10. cap. 14.* f *Cap. lib. 5. c. 4. Burch. lib. 4. cap. 100. Alg. l. 3. cap. 6. Ivo part. 1. c. 294. Pannor. lib. 1. c. 97. Magiſter lib. 4. diſt. 5. in princ.* g *Extra. c. 1. de Presbytero non baptizato, l. 6. Capit. c. 93. Burch. l. 4. c. 74. Ivo p. 1. c. 268. Pann. l. 1. c. 96.*

a *al. ſi.* b *Alger. l. 3. cap. 12. Deuſdedit p. 2. Anſelm. lib. 3. cap. 48.* c *anteà legebatur, in nomine.* d *al. ferimus.* e *Deuſdedit p. 2. & 4. Burch. lib. 3. cap. 259. Ivo part. 3. cap. 260.* f *In cap. Martini Brachar.*

C. LXVIII. ¶ *Extra Eccleſiam non ſunt vera ſacrificia.*

Item Leo *ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, epiſt. 48. cap. 2.*

IN *a* Eccleſia Dei, quæ corpus Chriſti eſt, aliter nec rata ſunt Sacerdotia, nec vera ſacrificia, niſi in noſtræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet, & verus immaculati agni ſanguis emendet.

C. LXIX. ¶ *Impiorum manibus divina Sacramenta ſe ſubducunt.*

Item *Leoni Auguſto, epiſt. 73.*

MAnifeſtum *b* eſt, per crudeliſſimam, inſaniſſimamque ſævitiam *c* in Alexandrina ſede omne cœleſtium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificii oblatio: defecit chriſmatis ſanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxêre myſteria.

C. LXX. ¶ *Sacramenta extra Eccleſiam miniſtrari poſſunt, ſalutem verò conferre non poſſunt.*

Item beatus Martyr Cyprianus *in epiſtola* d *contra hæreticos.*

SI quis, inquit, de Eccleſia, hæreticâ præſumptione, exierit, à ſemetipſo damnatus eſt. Cum hujuſmodi, ſecundùm Apoſtolum *e*, nec cibum quidem ſumere debemus. Declaratur hoc in libro Regum *f*, ubi cùm homo Dei ad Hieroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illum *g* edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non cuſtodiſſet, divinâ ſententiâ inde rediens, morſu Leonis in itinere interiit. ¶ Et audet *h* quiſquam dicere, aquam Baptiſmi ſalutarem, & gratiam cœleſtem communem cum hæreticis *i* eſſe poſſe, cum quibus nec terreſtris cibus, nec ſecularis potus debet eſſe communis? Conſtat autem oleum, unde baptizati unguntur, ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omninò non poſſe, ubi ſpes nulla eſt, & fides falſa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam *k* hæreticus *l* ſimiarum more, quæ cum homines non ſint, humana tamen imitantur, vult Eccleſiæ catholicæ auctoritatem ſibi, & veritatem vendicare, quando ipſe in Eccleſia non ſit. Benedicit *m* à Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, Deum invocat blaſphemus, Sacerdotium adminiſtrat profanus, ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia *n* accedit & illud malum, ut Antiſtes Diaboli audeat Euchariſtiam facere, quando nec ſanctificari oblatio illic poſſit, ubi Spiritus Sanctus non ſit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes & preces proſit, qui Dominum ipſe violavit. Si enim *o* qui Eccleſiam contemnunt, & Ethnici, & publicani habentur; multò magis utique rebelles & hoſtes, falſa altaria, & illicita Sacerdotia, & ſacrificia ſacrilega, & nomina adulterina fingentes, inter Ethnicos & publicanos neceſſe eſt computentur: quos omnes conſtat à charitate atque ab unitate Eccleſiæ receſſiſſe. Ergò *p* omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia ſunt, & inania, & falſa; ita ut nihil eorum, quæ illi geſſerint, à nobis probari debeat. Non ſtatim ſuſcipienda ſunt, & aſſumenda, quæ jactantur in Chriſti nomine, ſed quæ geruntur in Chriſti veritate. Quomodo enim perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus à Deo poſſunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? Quare *a*, qui hæreticis *b* & ſchiſmaticis patrocinantur, cenſurâ 1 divinâ in eorum probantur facinore, & pœnis non ſolùm duces & auctores, ſed etiam participes deſtinari, niſi ſe à communione malorum ſeparaverint, præcipiente per Moyſen Domino, ac dicente: *c* [*Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab* d *omnibus, quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccatis eorum.*] Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, implevit, ut quiſque ſe à Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparâſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolveret. Sicut etiam per Oſee *e* Prophetam Spiritus Sanctus conteſtatur, & dicit: [*Sacrificia eorum tanquam panis luctûs: omnes qui manducant ea, contaminabuntur:*] docens ſcilicet, & oſtendens omnes omninò cum auctoribus ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex variis locis epiſtolarum beati Cypriani, & Concilii ab ipſo habiti, interdum immutatis, & in ſummam redactis, quæ in margine ſunt indicata.*

1 ¶ Cenſurâ] *In epiſtola ipſa ſic habetur:* Fruſtrà contendunt baptizari & ſanctificari illic aliquem ſalutari Baptiſmo poſſe, ubi conſtet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi poſſet, contra ejuſmodi audaciam, quæ ſit cenſura divina, invenimus in tali facinore non ſolum duces & auctores, ſed & participes pœnis deſtinari, &c.

C. LXXI. ¶ *Vera ſacrificia non niſi in fide Eccleſiæ celebrantur.*

Item Auguſtinus *lib. ſententiarum* [*per Proſperum Aquitanicum Epiſcopum Reg. collectarum*] *c. 15.*

EXtra catholicam Eccleſiam non eſt locus veri ſacrificii.

C. LXXII. ¶ *De manu hæreticorum communio non eſt recipienda.*

Item Gregorius f *in 3. lib. dialog. cap. 31. ait de Ermigildo Rege Leovigili* g *filio.*

SUperveniente *h* Paſchalis feſtivitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum Epiſcopum miſit, ut ex ejus manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano Epiſcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejuſque à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit.

C. LXXIII. ¶ *Sacerdotes hæreticorum, Chriſti honoribus non habentur digni.*

Item Innocentius *i ad Alexandrum Epiſcopum, epiſt. 18. cap. 3.*

ARianos *k* præterea, cæteraſque hujuſmodi peſtes 1: quia eorum Laicos converſos ad Dominum, ſub imagine pœnitentiæ, ac Sancti Spiritûs ſanctificatione per manûs impoſitionem ſuſcipimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotii, aut miniſterii cujuſpiam ſuſcipi debere dignitate. Quoniam quibus ſolum Baptiſmum ratum eſſe permittimus (quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti perficitur) nec Spiritum Sanctum eos habere ex illo Baptiſmate, illiſque myſteriis arbitramur. Quoniam cùm à catholica fide eorum auctores deſciſcerent, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiſerunt *l*, nec dare ejus plenitudinem poſſunt, quæ maximè in ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potiùs, quam per fidem dixerim, perdiderunt. Propter *a* quod fieri non poteſt *n*,

a *Lanfran. in lib. de Euchariſtia. Alg. l. 1. c. 10. Ivo p. 2. c. 9.* b *Anſ. lib. 9. c. 40.* c *al. veſaniam.* d *l. 1. epiſt. 6. ad Magnum, ubi declarat locum Pauli ad Tit. 3. 4. ſent. diſt. 25.* e *Tit. 3. 1. Cor. 5.* f *Ibid. paulò infrà. 3. Reg. 13.* g *illos] orig.* h *l. 1. epiſt. 12. & in Conc. ipſius c. 1. ſub perſona Cæcilii. Alger. l. 3. c. 1.* i *Schiſmaticis] orig.* k *idem ad Jubajanum.* l *Novatianus] orig.* m *Ex Concilio, eodem loco.* n *Ex epiſt. 7. l. 1. ad Epictetum.* o *Ex eadem epiſtola ad Magnum.* p *Ibidem paulò ſuperius. Ex Concilio cap. 4. Ex eadem epiſt. 12.*

a *Ad Jubajanum. Ex eadem ad Magnum.* b *Novatiano, ſive cæteris ejuſmodi ſchiſmaticis,] orig.* c *Num. 16.* d *al. de.* e *Oſeæ 9.* f *adde c. 97. infrà eâd.* g *al. Livigildi.* h *24. q. 1. c. 1. fin. § ſuperveniente. Deuſdedit p. 2.* i *adde c. 97. infr. eâdem.* k *Anſel. l. 9. c. 18. Pann. l. 3. c. 129.* l *Sup. eâd. cap. qui perfectionem.* m *al. Quomodo fieri poteſt.* n *Innocentius Epiſcopus Macedoniæ, epiſt. 22. cap. 3.*

ut co-

ut eorum profanos Sacerdotes, dignos Chriſti honoribus arbitremur, quorum Laicos imperfectos, ut dixi, ad Sancti Spiritûs percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item* a. ¶ Si, ut legitur b: [*Qui tetigerit* 2 *immundum, immundus erit*:] Quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas conſuevit accipere? *& infrà.* ¶ Qui particeps effectus eſt damnati *c*, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum.

1 ¶ Peſtes:] *Anteà ſequebatur,* deteſtamur: *quod eſt ſublatum, quia neque eſt in vetuſtis codicibus, neque in ipſa epiſtola, neque apud Anſelmum, aut in Pannormia habetur.*

2 ¶ Qui tetigerit] *In epiſtola eſt*, quod tetigerit immundus: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum, atque hujus etiam lectionis ſententia habetur iiſdem indicatis Scripturæ locis.*

Ex eo autem, quòd manûs impoſitio iterari præcipitur, Sacramentum non eſſe oſtenditur.

C. LXXIV. ¶ *Manus impoſitio non eſt Sacramenti iteratio.*

Unde Auguſtinus *lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 16.*

MAnus *d* impoſitio, non ſicut Baptiſmus, repeti non poteſt. Quid enim eſt aliud, niſi oratio ſuper hominem?

Cùm ergò Innocentius ſolum Baptiſma hæreticis ratum eſſe permittat; cùm Gregorius ſacrilegam vocet conſecrationem Arianorum; cùm Cyprianus quæcunque ab hæreticis fiunt, carnalia, & inania, & falſa judicet; cùm Hieronymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in conſpectu Dei aſſerat; cùm Leo extra Eccleſiam nec rata Sacerdotia, nec vera ſacrificia eſſe teſtetur: patet, quòd Sacramenta Eccleſiaſtica præter Baptiſma (ut ſuprà dictum eſt) ab hæreticis miniſtrari non poſſunt.

C. LXXV. ¶ *Qui in Baptiſmo ſanctus eſt, ad altare peccator non erit.*

Item objicitur illud Hieronymi e *adversùs Luciferianos.*

SIcut *f* Chriſtus eſt, qui baptizat; ita Chriſtus eſt, qui ſanctificat. Unde oro te, ut aut ſacrificandi licentiam ei tribuas, cujus Baptiſma probas: aut reprobes ejus Baptiſma, quem non putas eſſe Sacerdotem. Neque enim poteſt fieri, ut qui in Baptiſmo ſanctus eſt, ſit ad altare peccator.

¶ *Initium hujus capitis uſque ad verſ.* oro te, *non eſt eo loco apud B. Hieronymum. Eſt tamen apud Algerum, lib. 3. cap. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex iis, quæ ſequuntur, eodem modo habentur, atque apud Gratianum, licèt apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Sed hoc de peccatore 1 *tantùm catholico, non de hæretico intelligendum eſt. Quid enim cum fide catholica pro officio ſuo facit, licèt indignus, tamen divinâ gratiâ cooperante ratum eſſe creditur. Alioquin ſi de hæreticis dictum intelligeretur, ipſe ſibi contrarius eſſet, cùm dicat ad c. 5. Amos* g: [Sacrificia eorum odit Dominus.] *& alibi in perſona Domini.*

1 ¶ Peccatore] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, ut ſolent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, ut conſtituat, ac ſanciat aliquid; ſed tantùm, ut adverſarium modeſtum reddat. Nam poſtquam illum eò adduxit, ut ſe non ampliùs adverſarium, ſed diſcipulum profiteatur, tunc veriſſimam ei rationem exponit, cur Eccleſia Epiſcopos recipiat, qui in Ariminenſi Concilio imprudentes hæreticis conſenſerant.*

C. LXXVI. ¶ *Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit.*

MAledicam *h* benedictionibus veſtris:] hoc eſt, quicquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

¶ *Hæc ſunt in gloſſa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

a *Infr. eâd. cap. ventum eſt.* b *Num. 19. Lev. 22.* c *al. damnato,* d *Polyc. l. 3. tit. 19. Anſelm. l. 9 cap. 24.* e *Tomo ſecundo.* f *Alg. l. 3. c. 10.* g *al. Oſe. 9.* h *Sent. 4. diſt. 19. Mal. 2.*

II pars. *Hoc ergò intelligendum eſt de hæretico: Illud autem adversùs Luciferianos de Eccleſiaſtico peccatore. De quo* Auguſtinus 1 *ait in libro de corpore Domini.*

1 ¶ Auguſtinus] *Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. cap. 8. citatur ex Auguſtino in libro de corpore Domini; ſed Poſſidius in indiculo operum B. Auguſtini, nullam hujus libri mentionem facit, & ad verbum (excepto ultimo verſiculo) hæc leguntur in libro Paſchaſii Abbatis de corpore & ſanguine Domini, cap. 12. ex quo etiam libro ſunt c.* iteratur, *cum ſequentibus. infrà de conſecrat. diſt. 2.*

C. LXXVII. ¶ *Boni & mali Sacerdotes æquè corpus Chriſti conficiunt.*

INtra *a* Catholicam Eccleſiam in myſterio *b* corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritûs Sancti. *& infrà* c. ¶ Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad CHriſtum pertineret. Nunc autem ſicut ipſe eſt, qui baptizat; ita ipſe eſt, qui per Spiritum Sanctum hanc ſuam efficit carnem, & transfundit in ſanguinem. Credendum 1 eſt enim, quòd in verbis Chriſti Sacramenta conficiantur. Cujus priùs creantur imperio, ejus utique verbo recreantur ad melius.

1 ¶ Credendum] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paſchaſii verba, c. 15. hæc ſunt:* Cujus ergò potentiâ creata ſunt priùs, ejus utique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicujus rei, aut recreator, niſi unus Deus catholicè prædicatur. Propterea veniendum eſt ad verba Chriſti, & credendum, quòd in ejuſdem verbis iſta conficiantur.

C. LXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, c. 10.*

OMnia *d* Sacramenta cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus: ſicut & verbum Dei *e*. Unde dictum *f* eſt: [*Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite.*

C. LXXIX. ¶ *De iis qui ſanctis malè utuntur.*

Idem *in Pſalmum 103. verſ.* [Qui tegis.]

PRophetavit & Saul malus Rex, & tunc prophetavit, cùm David ſanctum perſequeretur. *& infrà.* ¶ Non ergò ſe jactent, qui fortè ſine charitate habuerint hoc munus Dei ſanctum: ſed videant, qualem rationem habituri ſunt cum Deo, qui ſanctis non ſanctè utuntur. Ex his erunt, qui dicturi ſunt *g*: [*In nomine tuo prophetavimus.*] Non illis dicetur, Mentimini: ſed dicetur: [*Non novi vos, &c.*

¶ *In tractatu 7. in epiſtolam Joannis ſunt aliqua, quæ ad ſententiam hujus capitis referri poſſunt, atque inde anteà citabatur. Sed ipſa prorſus verba ſunt loco indicato.*

Spiritum ergò Prophetiæ dicendi ſunt habuiſſe, non meritum.

C. LXXX. ¶ *Quiſque non tam ſanctificatur ex hoſtiis, quàm pro peccato polluitur.*

Item Hieronymus *in cap. 2. Aggæi.*

O Propheta, qui altari tantùm extructo, & domo meâ dirutâ hoſtias mihi offers in altari, & victimis ejus ſanctificari te putas: ſcito, quoniam ſanctum quidem eſt, quod offertur in altari; ſed non tam ſanctificaris ex hoſtiis, quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ *Apud B. Hieronymum ſic legitur:* ô popule, qui altari tantùm extructo, & dirutâ domo meâ hoſtias mihi offers in altari, & victimis ejus, & carnibus te ſanctificari putas: ſcito, non tam ſanctificari te ex hoſtiis, quæ templo diruto tibi prodeſſe non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quod negligis, & tuam magis domum, quàm meam

a *De conſecr. diſt. 2. utrum. Mag. 4. ſent. diſt. 13.* b *al. miniſterio.* c *Alg. l. 1. c. 21. & l. 3. c. 8.* d *j. eâd. c. per Eſaiam. §. hoc. penè. Alg. l. 3. c. 11.* e *Dei teſtatur.] orig.* f *Math. 23* g *Matth. 7.*

extruere conatus es. Sanctum quidem eſt, quod offertur in altari: ſed non tam ſanctificaris ex hoſtiis, quàm ex eo quòd in convallibus habitas, & interes mortuis operibus, pollueris, *In duobus etiam Gratiani vetuſtis codicibus legitur,* ô popule: *Verùm idem Hieronymus continuò iſta eadem per anagogen aptat Eccleſiaſtico viro.*

C. LXXXI. ¶ *Contra Spiritum Sanctum verbum dicitur, cùm ex diſperſione nunquam reditur.*

Item Auguſt. *in lib. de verbis Domini, ſerm. 11. circ. fin.*

ITa *a* fit *b* verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex diſperſione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiamſi per malum Clericum, ſed tamen catholicum miniſtrum, reprobum & fictum, ſi aliquis acceſſerit corde non ficto, in ipſo Spiritus 1 Sanctus *c* operatur remiſſionem peccatorum, qui in ſancta Eccleſia ita operatur, ut reprobos fugiat, & tamen per eorum miniſterium probos colligat.

1 ¶ Spiritus Sanctus] *Hoc loco conciſè refertur ſententia B. Auguſtini: plenius autem ſupr. eàd. c.* Spiritus Sanctus.

C. LXXXII. ¶ *Non meritis hominum, ſed virtute Spiritûs Sancti peccata remittuntur.*

Idem *in ſermone de remiſſione peccatorum* d.

UT evidenter hoc oſtenderet Dominus, à Spiritu Sancto, quem donavit fidelibus ſuis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco ſic ait *e*, reſurgens à mortuis: [*Accipite Spiritum Sanctum:*] & continuò ſubjecit: [*Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei:*] hoc eſt, Spiritus dimittit, non vos. Proinde 1 ſicut is, quem Sacerdos tolerat in Eccleſia, eſt tamen extra Eccleſiam, & extra corpus, cujus caput eſt Chriſtus, ſi ei Oſtiarius non aperuerit 2: ita non ideò extra Eccleſiam eſt, & non eſt de corpore, ſi quis paſtoris præjudicio compellitur foris eſſe.

1 ¶ Proinde] *Verba ipſa hujus partis non ſunt inventa apud B. Auguſtinum. Simillima habentur apud Origenem hom. 14. ad c. 24. Levitici, & referuntur* ꝗ. *24. q. 3. c.* cùm aliquis. *& c.* ſi quis non recto.

2 ¶ Aperuerit:] *In nonnullis vetuſtis codicibus legitur,* aperuit: *in aliis,* aperiat: *ab uno autem abeſt negatio.*

C. LXXXIII. ¶ *Dominus non merita perſonarum, ſed Sacerdotum officia conſiderat.*

Item Ambroſius *de iis, qui initiantur myſteriis. c. 5.*

CUm *f* Scriptura tibi teſtetur, quòd ad Hieroboam *g* preces, ignis deſcenderit de cœlo *h*, & rurſus precante Heliâ ignis eſt miſſus, qui ſacrificia *i* conſumeret; datur 1 intelligi, quòd Deus non merita perſonarum conſiderat, ſed officia Sacerdotum. *& paulò poſt.* ¶ Ignis illis viſibilis mittebatur, ut crederent: nobis inviſibilis operatur, qui credimus. *& paucis interjectis.* ¶ Crede ergò, adeſſe Dominum Jeſum invocatum precibus Sacerdotum, qui ait *k*: [*Ubi fuerint duo, vel tres, ibi & ego ſum.*]

1 ¶ Datur intelligi] *In originali non ſunt hæc verba. Sed cùm antecedentia pendeant ex ſuperioribus, hìc nova incipit periodus:* Non merita perſonarum conſideres, ſed officia Sacerdotum. *Nonnullæ autem aliæ varietates, & quidem non minimi ponderis in margine ſunt indicatæ.*

C. LXXXIV. ¶ *Non merita Sacerdotum, ſed virtus divina Sacramenta ſanctificat.*

Item Gregorius.

MUlti *l* ſecularium hominum cùm plùs Sacerdotum vitam, quàm ſuam diſcutiunt, in magnum contemptionis divinorum Sacramentorum crimen incurrunt. Magnâ enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, feſtucam *a* tenuem in aliorum conſpiciunt oculis, quam dum incautè feſtinant avellere, erroris in foveam delabuntur: minùs quidem conſiderantes, quòd non eos Sacerdotum vita læderet, ſi ipſi humiliter bonis Sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum, hypocritarum more, plùs illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias dijudicant, ſpernunt ſancta monita, & ſpiritualia dona. Unde fit, ut non ſolùm ab eis dicta reſpuant, ſed (quod eſt deteriùs) divina etiam myſteria contemnant, ut nec corporis communionem, aut ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti eorum miniſterio confectam aſſumant: putantes, hanc minùs eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàm magnum laqueum incidunt, ut divina & occulta myſteria plùs ab aliis ſanctificata poſſe fieri credant: cùm unus idemque Spiritus Sanctus in Eccleſia diffuſa per totum orbem terrarum incomprehenſibiliter ea myſteria, & occultè atque inviſibiliter & operando ſanctificet, & benedicendo *b* benedicat. ¶ Myſterium 1 itaque *c*, fratres, ob hoc dicitur, quòd ſecretam & reconditam habeat diſpenſationem: ſacrificium autem, quaſi ſacrum factum, quia prece myſticâ conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſſionis. *& infrà.* ¶ Sacramentum verò eſt in aliqua celebratione, cùm res geſta ita ſit, ut aliquid ſignificare intelligatur, quod ſanctè accipiendum eſt. Sunt autem Sacramenta, baptiſma, chriſma, corpus & ſanguis Chriſti: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum virtus divina ſecretiùs ſalutem eorundem *d* Sacramentorum operatur. Unde & à ſecreti virtutibus, vel ſacris, Sacramenta dicuntur. Quæ ideò fructuoſè penes Eccleſiam fiunt, quia ſanctus in ea manens Spiritus eorundem Sacramentorum latenter operatur effectum. Cujus panis & calicis Sacramentum Græcè Euchariſtia dicitur, Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & ſanguine Chriſti? ¶ Unde ſive per bonos, ſive per malos miniſtros intra Dei Eccleſiam diſpenſetur, Sacramentum tamen eſt; quia Spiritus Sanctus myſticè illud vivificat, qui quondam Apoſtolico in tempore viſibilibus *e* apparebat operibus. Nec bonorum meritis diſpenſatorum amplificatur, nec malorum attenuatur: quia *f neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus* g. Hoc de corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, hoc etiam de baptiſmate & chriſmate ſentiendum eſt, & tenendum: quia virtus divina ſecretiùs operatur in eis, & divina ſolummodò hæc eſt virtus, ſive poteſtas, non humanæ efficaciæ. Polluimus 2 itaque *h* panem, id eſt, corpus Chriſti, quando indigni accedimus ad altare, & ſordidi mundum ſanguinem bibimus. *& infrà* i. Maledicam 3, inquit, benedictionibus veſtris, hoc eſt, iis, quæ nunc meis benedictionibus poſſidetis, ſeu quicquid à vobis benedicitur, maledicam: vel quoniam 4 non benedicunt ſanctis ex vero corde: vel quia, qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodò divites ſint.

¶ *Caput collectum eſt partim ex ſententiis B. Gregorii, partim ex verbis ipſis B. Iſidori atque Hieronymi.*

1 ¶ Myſterium itaque] *Hæc uſque ad verſ.* Hoc de corpore, *ſunt apud Iſidorum, non tamen eodem prorſus ordine.*

2 ¶ Polluimus] *Sumptum eſt ex B. Hieronymo in commentariis ad cap. primum Malachiæ, in illis verbis:* Et dicitis, in quo polluimus, &c.

a *Ivo part. 2. cap. 104.* b *dicitur] orig.* c *Sup. eàd. Spiritus Sanctus.* d *In lib. 50. homil. hom. 23.* e *Joan. 20.* f *Alger. l. 3. c. 10.* g *Hieroboal] orig. Ambroſ. ſed Scriptura, Hieroboam.* h *Jud. 6. 9. Reg. 18.* i *ſacrificium conſumpſit;] orig.* k *Matth. cap. 18.* l *4. ſentent. diſt. 13.*

a *Matth. 7.* b *al. ſanctificando.* c *Iſidorus lib. 6. Etym. c. 19.* d *al. eandem.* e *al. viſibiliter.* f *1. Corinth. 3.* g *Hactenus Iſidorus.* h *Hieron. in c. 1. Malachiæ.* i *Idem in cap. 2.*

3 ¶ Ma-

3 ¶ Maledicam,] *Apud eundem ad c.2. ſic habetur:* Et maledicam (inquit) benedictionibus veſtris, hoc eſt, quæ nunc meis benedictionibus poſſidetis : ſive quicquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit, Et maledicam illis, ſubauditur, benedictionibus veſtris : quoniam noluiſtis intelligere, quæ dicuntur : hoc eſt enim quod dicitur, [*non poſuiſtis ſuper cor.*]

4 ¶ Quoniam] *Sumptum eſt ex eodem loco paulò inferiùs, ubi hæc leguntur :* Vel certè, quia ad Sacerdotes propriè mandatum eſt, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem, quando non benedicunt ſanctis ex vero cordis affectu, ſicut Iſaac Jacob, & Jacob Patriarchis, & Moyſes duodecim tribubus : ſed per dulces ſermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium, & qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodò divites ſint, atque eorum vitiis blandiuntur.

C. LXXXV. ¶ *Non Sacerdotum vitam, ſed quæ docent & miniſtrant, conſiderare debemus.*

Item Fabianus Papa *Epiſcopis Orientalibus, epiſt.2.*

SIgnificâſtis *a* inſuper pleroſque attendere, multos in ipſis honoribus Eccleſiaſticis non congruenter vivere ſermonibus & Sacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur. O miſeros homines, qui hos intuendo Chriſtum obliviſcuntur! qui & multò antè prædixit, ut legi Dei potiùs obtemperetur, quàm imitandi videantur illi, qui *b* ea, quæ dicunt, non faciunt: & traditorem ſuum tolerans uſque in finem, etiam ad evangelizandum cum cæteris miſit. Nam Apoſtoli talem conſuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt.

C. LXXXVI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori, in epiſt. quæ incipit:* [Propoſueramus.]

NOn *c* quales Sacerdotes Domini ſint, ſed quid de Domino loquantur, eſt vobis magnoperè prævidendum: nec in vicariis B. Petri Apoſtoli vobis eſt attendendum, qui ſint; ſed qui pro correctione Eccleſiarum, quid pro ſalute veſtra ſatagant. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis & Phariſæis ſedentibus ſuper cathedram Moyſi, de quibus Dominus præcepit, dicens *d*: [*Quæcunque dixerint vobis, obſervate & facite, ſecundùm opera verò eorum nolite facere.*] Ergò, Imperator, conſidera, ſi illos dixit audiendus, qui ſuper cathedram Moyſi ſedebant; quantò potiùs his, qui ſuper cathedram Petri reſident, eſſe exiſtimetis obaudiendum?

C. LXXXVII. ¶ *Sacerdotum immunditia Sacramenta non polluit.*

Item Auguſtinus *contra literas Petiliani, lib 2.c.22.*

DOminus *e* declaravit in uno cœtu hominum eadem Sacramenta ſumentium, aliquorum immunditiam mundis obeſſe non poſſe. *& ſ.* f ¶ Petilianus dixit: At ſi quiſquam carmina Sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde Sacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmen publicat Sacerdotis? Auguſtinus reſpondit: Ita iſtud dicis, quaſi modò quæramus, quis ſit verus Sacerdos, & non quid ſit verum Baptiſma. Ut enim ſit quiſque verus Sacerdos, oportet, ut non ſolo Sacramento, ſed juſtitiâ quoque induatur, ſicut ſcriptum eſt *g*: [*Sacerdotes tui induantur juſtitiâ.*] ¶ Qui autem ſolo Sacramento Sacerdos eſt, ſicut fuit Pontifex Caiphas, perſecutor unius & veriſſimi Sacerdotis, quamvis ipſe non ſit verax, quod dat tamen, verum eſt, ſi non det ſuum, ſed Dei. *Item paulò inferiùs.* ¶ Dixit quidam ex ipſis proprius eorum Propheta: [*Cretenſes* h *ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri. Teſtimonium hoc verum eſt.*] Si ergò Apoſtolus, neſcio cujus alienigenæ teſtimonio, quia verum comperit, etiam ipſe atteſtatus eſt: cur nos apud quemlibet invenerimus, quod Chriſti eſt, & verùm eſt, etiamſi ille, apud quem invenitur, perverſus & fallax eſt, non diſcernimus vitium, quod homo habet, & veritatem, quam non ſuam, ſed Dei habet, & dicimus, Sacramentum hoc verum eſt, ſicut ille ait, Teſtimonium hoc verum eſt? Nunquid ideò dicimus etiam ipſe homo verax eſt, quia dicimus, Sacramentum hoc verum eſt? *& paulò pòſt.* ¶ Vos autem neceſſe eſt, ut ſemper erretis, quamdiu propter hominum vitia Dei Sacramenta violatis, aut nos propter Dei Sacramenta, quæ in nobis *a* violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrilegium aſſumere putatis. *Item* b. ¶ Baptiſmi ergò puritas à puritate, vel immunditia conſcientiæ, ſive dantis, ſive accipientis omninò diſtincta eſt. *Item* c. ¶ Memento ergò Sacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quò illa vel omninò non ſint, vel minùs ſancta ſint. *Item* d. ¶ Quæro, ſi non habebat Saul *e* Sacramenti ſanctitatem, quid in eo David venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſanctam unctionem & honoravit vivum, & vindicavit occiſum. Et quia vel panniculum ex ejus veſte præſcidit, percuſſo corde trepidavit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ ſuæ 1, (nam hoc ſine innocentia nemo poteſt) ſed Sacramenti Dei, quod & in malis hominibus ſanctum eſt. *Item* f. ¶ Nos dicimus tale cuique ſacrificium fieri, qualis accedit, ut offerat, & qualis accedit, ut ſumat: & eos de ſacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi ſunt. Itaque ſi offerat Deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuique eſſe, qualis quiſque fuerit, quia & illud ſcriptum *g* eſt: [*Omnia munda mundis.*] Per hanc ſententiam veridicam, & catholicam etiam vos Optati ſacrificio non eſtis polluti, ſi facta ejus diſplicebant vobis. Nam utique panis illius, panis luctûs erat, ſub cujus iniquitatibus Africa tota lugebat: ſed panem luctûs, omnibus vobis communem eſſe, omnium veſtrûm malum ſchiſmatis facit. *Item* h. ¶ Gratias Deo, quia tandem confeſſus es, poſſe valere invocatum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiamſi à peccatoribus invocetur. Hinc ergò intellige, cùm Chriſti nomen invocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena peccata.

1 ¶ Vitæ ſuæ] *Sequebatur,* ſed unctionis: *quæ voces abſunt ab omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, licèt in codicibus etiam B. Auguſtini impreſſis legantur.*

C. LXXXVIII. ¶ *Etiam per malum miniſtrum dona Dei ad eos perveniunt, qui cum fide accipiunt.*

Idem *in Pſalmum 10. in verſ.* [Juſtus autem quid fecit?]

CHriſtus *i* quid fecit vobis, qui traditorem ſuum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam *k* Euchariſtiam confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut cæteris Apoſtolis, traderet? Quid vobis fecit Chriſtus, qui eundem traditorem ſuum, quem Diabolum nominavit, qui ante traditionem Domini, nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris Diſcipulis *l* ad prædicandum regnum cœlorum miſit, ut demonſtraret, dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam ſi talis ſit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit?

C. LXXXIX. ¶ *Sacramentis Epiſcopi malitia non nocet.*

Item Gregorius.

NOn nocet malitia Epiſcopi, neque ad Baptiſmum infantis, neque ad Eccleſiæ conſecrationem: quia

a *Aug.in hom.50. de pœn. c.13.* b *Matth.23.* c *Anſ.l.6. c.75. Ivo p.5.c.18.* d *Matth.23.* e *Algerus l.3.c.11. Ivo p.2. c.98.& 99.* f *Ejuſdem l. c.30.* g *Pſal.131.* h *Ad Tit.c.1.*

a *al. vobis.* b *Eod.l. c.35.* c *Ibid.c.47.* d *Ibid.c.48.* e *1.Reg.10. & 24.* f *Ibid.c.52.* g *Tit.1.* h *Ibid.c.54.* i *Ivo p.2.c.105.* k *Joan.13.& 12.* l *Matth.10.*

Baptiſma à Deo datur, non ab homine venit: ſic & Euchariſtia, & omnia, quæcunque in altari ponuntur, non ab homine, ſed à Deo ſanctificationem accipiunt.

Sed objicitur illud Hieronymi *in Sophoniam. c.3.*

C. XC. ¶ *Non verba, ſed merita Sacerdotum Euchariſtiam faciunt.*

SAcerdotes *a*, qui Euchariſtiæ ſerviunt, & ſanguinem Domini populis ejus dividunt, impiè agunt in legem Chriſti: putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe tantùm ſolennem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur *b*: [*Et Sacerdos, in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.*]

C. XCI. ¶ *Tantò faciliùs Sacerdotes exaudiuntur, quantò apud Deum ſunt digniores.*

Item Alexander, *epiſt.2.*

IPſi *c* Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia ſuis precibus & oblationibus ea delent, atque conſumunt: qui quantò digniores fuerint, tantò faciliùs pro neceſſitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

C. XCII. ¶ *Non adeſt Sacramentis Spiritus Sanctus, quæ per criminoſos miniſtrantur.*

Item Gelaſius *Elpidio Epiſcopo.*

SAcroſancta *d* religio, quæ catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reverentiam vendicat, ut ad eam quilibet, niſi purâ conſcientiâ, non audeat pervenire. Nam quomodo ad divini myſterii conſecrationem cœleſtis Spiritus invocatus *e* adveniet, ſi Sacerdos, & *f* qui eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus reprobetur?

C. XCIII. ¶ *Manus immunda, tacta inquinat, non mundat.*

Item Gregorius *in regeſto, lib. 1. epiſt.24.*

NEceſſe *g* eſt, ut eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat: ne tacta quæque deteriùs inquinet, ſi ſordida ipſa ſtercoris *h* lutum tenet: ſcriptum *i* namque eſt: [*Mundamini, qui fertis vaſa Domini.*] Domini etenim vaſa ferunt, qui proximorum animas ad interiora *k* perducendas, in converſationis ſuæ exemplo ſuſcipiunt.

C. XCIV. ¶ *Æquè ſervandum eſt verbum Chriſti, & corpus Chriſti.*

Item Auguſtinus *lib.50. homiliarum, homil.26.*

INterrogo *l* vos fratres, vel ſorores, dicite mihi, quid vobis plùs eſſe videtur, verbum Dei, an corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quòd non ſit minùs verbum Dei, quàm corpus Chriſti. Et ideò, quantâ ſolicitudine obſervamus, quando nobis corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tantâ ſolicitudine obſervemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat: quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Chriſti in terram cadere negligentiâ ſuâ permiſerit.

C. XCV. ¶ *De eodem.*

Item *lib. 4. de Trinitate, c.14.*

NEque *m* poteſt id ritè offerri, niſi per Sacerdotem juſtum & ſanctum, nec niſi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur, atque id ſine vitio ſit, ut pro vitioſis mundandis poſſit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Deo volunt.

Cùm vita Sacerdotum Euchariſtia neceſſaria eſſe dicitur, non conſecrationi, ſed effectui intelligendum eſt. Non enim effectum ſalutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potiùs completur in eo illud Apoſtoli: [Qui *a* manducat corpus Domini, & ejus ſanguinem bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.] *Ergò contra eos, qui crebrâ oblatione ſacrificii ſe putant poſſe mundari, non ceſſantes impiè agere in legem Dei, intelligitur illud eſſe dictum Hieronymi* b. *Quòd verò Sacerdos, etiamſi malus ſit, tamen pro officio ſuæ dignitatis gratiam transfundat hominibus, teſtatur* Auguſtinus *in lib.quæſt.Veteris Teſt. c.11.*

C. XCVI. ¶ *Sacerdotes nomen Domini invocant, Dominus autem benedictionem præſtat.*

DIctum *c* eſt à Deo in Numeris *d* ad Moyſen & Aaron Sacerdotes: [*Vos ponite nomen meum ſuper filios Iſrael: ego Dominus benedicam eos:*] ut gratiam traditio per miniſterium ordinantis transfundat hominibus: nec voluntas Sacerdotis obeſſe, aut prodeſſe poſſit, ſed meritum benedictionem poſcentis. ¶ Quanta autem ſit dignitas ordinis Sacerdotalis, hinc advertamus. Dictum eſt enim de nequiſſimo Caipha, interfectore Salvatoris, inter cætera: [*Hoc e autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Princeps Sacerdotum anni illius, prophetavit.*] Per quod oſtenditur, Spiritum gratiarum non perſonam ſequi aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis, ut quamvis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, ut officium miniſterii exhibeat. Dei autem eſt, effectum tribuere benedictionis.

Quòd verò per hæreticos Sacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſii Papæ, qui ordinationem Acacii, quamvis hæretici, ita ratam approbat, ut etiam eis, quos poſt damnationem ſuam baptizavit vel ordinavit, in nullo ream perſonam nocuiſſe aſſerat. Sed hoc 1 *eum illicitè, & non canonicè, imò contra decreta ſuorum prædeceſſorum feciſſe, probant Felix & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicaverunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eundem Acacium damnavit. Unde etiam ab Eccleſia Romana repudiatur, & à Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanorum Pontificum hoc modo:* [Anaſtaſius *f* ſecundus natione Romanus, &c.] *Require retrò in tractatu decretalium epiſtolarum.*

1 ¶ Sed hoc eum] *Suprà diſt.19. c.*Anaſtaſius, *oſtenſum eſt, immeritò reprehenſum eſſe Anaſtaſium, & veriſſima eſſe, quæ ipſe de Acacio ſcripſit & decrevit.*

C. XCVII. ¶ *Qui recedit ab Eccleſia, nec Baptiſma, nec jus dandi amittit.*

Item objicitur illud Auguſtini *lib. 2. contra epiſt. Parmeniani c.13.*

QUod *g* quidam dicunt, Baptiſma, quod 1 accepit, non admittit, qui recedit ab Eccleſia, ſed jus tamen dandi, quod accepit, amittit, multis modis apparet fruſtrà & inaniter dici. ¶ Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum Baptiſmum admittere non poteſt, jus dandi admittere poſſit. Utrumque enim Sacramentum eſt, & quâdam conſecratione utrunque homini datur, illud, cùm baptizatur, iſtud, cùm ordinatur: ideoq; in catholica utrunque non licet iterari. ¶ Nam *h* ſi quando ex ipſa parte venientes etiam præpoſiti pro bono pacis, correcto *i* ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt, etſi viſum eſt opus eſſe, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi *k*, ſed ſicut Baptiſmus in eis, ita ordinatio manſit integra, quia in præciſione

a *Ivo p.2.c.110.* b *Levit.21.* c *Ivo part.2. c.69. & p.6.c.45.* d *Ivo p.2.c.90. & p.6.c.110.* e *al. advocatus.* f *al. etiam.* g *Et Pann.p.2.c.2.* h *al. inſequens.* i *Eſa.52.* k *al. in interna ſacrificia] al. in æterna ſacraria.* l *Ivo part.2. cap.106.* m *Ivo part.2.c.107.*

a *1.Corinth.11.* b *Sup eâd. Sacerdotes.* c *Ivo p.1.c.100. Pannorm. l.3.c.79.* d *Num.6.* e *Joan.11.* f *Sup.diſt.19. cap.9.* g *Sent.4.diſt.25. Alg.lib.3.cap.10. Pannor.lib.1.tit.2. c.80.* h *Ivo part.2.cap.97. Pannorm.lib.8.cap.77.* i *al. correpto.* k *al. ordinati.*

ſione fuerat vitium (quod unitate *a* pacis eſt correctum) non in Sacramentis, quæ ubicunque ſunt, ipſa vera ſunt. Et cùm expedire hoc videatur Eccleſiæ, ut præpoſiti eorum venientes ad catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent, non eis tamen ipſa ordinationis Sacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, ſed ipſi Sacramento fiat injuria. *& infrà.* ¶ Sicut autem habent in Baptiſmo, quod per eos dari poſſit, ſic in ordinatione jus dandi: utrunque quidem ad perniciem ſuam, quamdiu charitatem non habent unitatis: ſed tamen aliud eſt, prorſus non habere; aliud, pernicioſè habere; aliud, ſalubriter habere. Quicquid non habetur, dandum eſt, cùm opus eſt dari: quod verò pernicioſè habetur, per correctionem, depulsâ pernicie, agendum eſt, ut ſalubriter habeatur. Quanquam, etſi Laicus aliquâ *b* pereuntis dederit neceſſitate compulſus, quod cùm ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio, an piè quiſquam dixerit eſſe repetendum. Nullâ enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris uſurpatio eſt. Si autem neceſſitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt. Sed etſi nullâ neceſſitate uſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamvis rectè dici poſſit illicitè datum. Illicitam ergò uſurpationem corrigit reminiſcentis & pœnitentis affectus. Quòd, ſi non correxerit, manebit ad pœnam uſurpatoris, quod datum eſt, vel ejus, qui illicitè dedit, vel ejus, qui illicitè accepit: non tamen pro non dato habebitur. Neque 2 ullo modo per devictum militem, quod à privatis uſurpatum eſt, ſignum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinariè, non in monetis publicis, aurum vel 3 argentum percutiendo ſignaverint, cùm fuerit deprehenſum, nonne illis punitis, aut indulgentiâ liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus cogetur inferri? *& paulò pòſt.* ¶ Si fortè illum militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusâ, & impetratâ jam veniâ militare cœperit; nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent Sacramenta Chriſtiana, quàm corporalis hæc nota, cùm videamus, nec Apoſtatas carere Baptiſmate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideò amitti non poſſe judicatur? *& paulò pòſt.* ¶ De iis, qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla jam quæſtio eſt, quin & habeant, & dare poſſint, & quin pernicioſè habeant, pernicioſeque tradant extra vinculum pacis. *& infrà.* ¶ Neutri Sacramento injuria facienda eſt. *& infrà.* ¶ Sicut non rectè habent, qui ab unitate diſcedunt, ſed tamen habent, & ideo redeunti *c* non redditur: ſic etiam non rectè dat, qui ab unitate diſcedit, ſed tamen dat; & ideò, quod ab eo accepit, venienti ad unitatem non iteratur. *& infrà.* ¶ Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat: ſic venienti repetendum non eſt, quod etiam foris accepit. Unde conſequenter intelligitur perverſitatem hominum eſſe corrigendam; ſanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverſo eſſe violandam. Conſtat enim, eam in perverſis & ſceleratis hominibus, ſive in eis, qui intùs ſunt, ſive in eis, qui foris ſunt, impollutam atque inviolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantùm in ipſis eſt, dicuntur, cùm illa impolluta permaneant: ſed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad judicium. *& infrà.* ¶ Quomodo *d* Catholici non clarificant Deum, qui promiſſa ejus nullis hominum ſceleribus, quò minùs implerentur, impediri poſſe confidunt? qui Sacramenta ejus tam debitâ veneratione proſequuntur, ut ea, ſi etiam ab indignis tractata fuerint, illis ſuâ perverſitate damnatis, illa intemeratâ ſanctitate permanere demonſtrentur?

1 ¶ Quod accepit] *Sic etiam Algerus, licèt paulò aliter habeat originale.*

2 ¶ Neque ullo modo] *Hæc uſque ad verbum,* violabitur, *addita ſunt ex originali: ex quo etiam aliis locis caput hoc locupletatum eſt.*

3 ¶ Vel argentum] *In codicibus B. Auguſtini impreſſis ſequitur,* ſed æs: *in duobus autem manuſcriptis Vaticanis,* vel æs.

12 pars. *Ex his verbis Auguſtini conſtat, in omnibus tam Apoſtatis, quàm hæreticis, vel damnatis permanere Chriſti Sacramenta vera, quantùm ad ſe, & ſancta, & niſi pœnitentiâ, vel indulgentiâ ſubventum fuerit, ad damnationem uſurpatoris pervenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergò prodeſt, quòd vera & ſancta ſunt, cùm uſurpatores ſuos æquè perimant, ac ſi eſſent mala & noxia? Craſſus aurum ſitivit, & aurum bibit: æquè periit vero auro, ſicut vero veneno.* ¶ *Item* a *aurum æquè verum eſt in arca furis, ſicut in theſauris Regis. Sed à fure, quia illicitè habetur, illicitè datur, vel accipitur: à Rege autem licitè habetur, licitè datur, & accipitur: ideò ipſe fur, & communicator furti (niſi fortè de conſcientia furti ſe purgaverint) ut perhibet Gelaſius ad Anaſtaſium Imperatorem, uterque juſtè & dignè damnabitur.* ¶ *Opponitur autem huic ſententiæ Auguſtini: Poteſtas dandi Baptiſmum, & jus conſecrandi Dominicum corpus, & largiendi ſacros ordines, plurimùm inter ſe differunt. Suſpenſo enim, vel depoſito Sacerdote, nulla ei relinquitur poteſtas ſacrificandi. Sacramentum tamen Baptiſmi non ſolùm à Sacerdote depoſito, vel Laico catholico, verùm etiam ab hæretico, vel Pagano, ſi miniſtratum fuerit, nullâ reiteratione violabitur: nulla autem ratio ſinit, ut inter Sacerdotes habeantur, qui de manibus Laici, vel Pagani oleum ſacræ (imò execrandæ) unctionis aſſumunt. Non ergò conſequenter colligitur, ut ſi recedentibus à fide jus baptizandi relinquitur, poteſtas etiam diſtribuendi ſacros ordines eis relinquatur, quamvis utrunque à conſecratione proveniat. Degradatus enim Epiſcopus poteſtatem largiendi ſacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amiſit.* ¶ *Sed* 1 *ne Auguſtinum in hac ſententia penitùs reprobemus, intelligamus aliud eſſe poteſtatem diſtribuendi ordines ſacros: aliud eſſe executionem illius poteſtatis. Qui enim intra unitatem catholicæ Eccleſiæ conſtituti, Sacerdotalem vel Epiſcopalem unctionem accipiunt, officium & executionem ſui officii ex conſecratione adipiſcuntur. Recedentes verò ab integritate fidei, poteſtatem acceptam Sacramento tenùs retinent, effectu ſuæ poteſtatis penitùs privantur: ſicut conjugati ab invicem diſcedentes, conjugium ſemel initum non diſſolvunt, ab opere tamen conjugali inveniuntur alieni.* ¶ *De his ergò, qui acceptâ Sacerdotali poteſtate ab unitate catholicæ Eccleſiæ recedunt, loquitur Auguſtinus, non de illis, qui in ſchiſmate vel in hæreſi poſiti Sacerdotalem unctionem accipiunt: alioquin eſſet contrarius Chalcedonenſi* b *Concilio, in quo ordinati à Simoniacis, in nullo proficere judicantur; & Innocentio, qui ordinatos à cæteris hæreticis, per pravam manûs impoſitionem, ſolam damnationem, & capitis vulnus aſſecutos teſtatur.* ¶ *Quamvis poſſit generaliter dici, Sacramenta, quæ apud hæreticos non aliter, quàm in Eccleſia Dei celebrantur, vera & rata eſſe, quantùm ad ſe, falſa verò & inania, quantùm ad effectum, & in iis, à quibus male tractantur, & in illis, à quibus malè ſuſcipiuntur. Nec mirum, ipſa enim ſalus noſtra bucellam* c *Judæ dedit: ſtatim cum bucella non bonus, ſed malignus ſpiritus intravit: quare? non quia bonus non daret bonum; ſed quia malus malè accepit bonum: ſicq; bonum effectum bonum non habuit, quia, ubi illud faceret, non invenit.*

a *al. unitatis pace.* b *alicui pereunti.* c *adde c.111. infrà eâdem.* d *Eod. l.2. c.19.*

a *Alg. l.3. c.12.* b *Sup. eâd. c. ſi quis Epiſcopus. 8. ſup. eâd. c. qui perfectionem. 17.* c *Joan. 13.*

¶ *Item Dominus* a *in patria ſua præſens & verus affuit: non per malum miniſtrum, ſed per ſeipſum nihil potuit: quia fidem non invenit, pro perfidia aliorum non caruit ſua veritate, ſed effectus boni virtute.* ¶ *Quod ut planè in omnibus Sacramentis oſtenderet, bis eſt transfiguratus, cùm eſſet in carne. In una transfiguratione,* b *ſicut Sol apparuit mirabilis, ut fides credentium augeretur, ad contemplandam cœleſtem gloriam ſuper ſe elevatam. In altera, ut peregrinus* c, *& incognoſcibilis de ſe dubitantibus ire longiùs ſe finxit, & ne agnoſceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? niſi, ut quia per fidem non erat in cordibus eorum, longiùs ſe ab iis recedere oſtenderet, & quia ipſum non credebant eſſe, quod erat, viderent & eum alium, quàm erat? Ecce in utraque viſione ſua erat præſentia & veritas: ſed in una exercebatur fides, ut magis crederent quàm credebant: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoſcerent, quod videbant. Sacramentum ergò corporis & ſanguinis ſui aliis eſt ad ſalutem, aliis ad judicium. Fides etiam, quamvis ſit vera, tamen ſine* d *operibus mortua eſt. Sic & omnes decem virgines* e *æqualiter erant virgines: ſed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Æqua erat virginitatis veritas, ſed pro ejuſdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam eſt æs* f *ſonans, aut cymbalum tinniens, martyrium, vel eleemoſyna, quam neſcit charitas. Si verò cæcus cæco lucernæ miniſtret veritatem, neuter tamen ideò magis ſuam illuminat cæcitatem. Sic & malus miniſtrat malo vera Sacramenta, ſed non ideò dona ſpiritualia: quia malis eorum meritis Spiritus Sanctus impeditur, ne in eis, quod ſuum eſt, operetur. Unde Innocentius* g, *cùm hæreticorum Baptiſma concedat eſſe ratum, non tamen ex illo Baptiſmate concedit haberi Spiritum Sanctum. Et Leo* h *hos, qui formam Baptiſmatis acceperunt, non ſinit rebaptizari; ſed jubet Spiritum Sanctum, quem ab hæreticis nemo accipit, per ejus invocationem, & manùs impoſitionem à catholicis Sacerdotibus conſequi. Sciendum verò eſt, quòd Sacramenta hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falſa, & inania, non quantùm ad ſe, cùm ſint ſancta & vera, etiam ab hæreticis celebrata; ſed quia, cùm illicitè dantibus perfidis ſint ad judicium, illicitè ab eis accipientibus non conferunt Spiritum Sanctum. Irrita & non vera dicuntur, quia quod promittunt & conferre creduntur, non tribuunt: & ideò damnanda, ut ea dari, vel recipi ab hæreticis non approbentur, ſed interdicantur. Non enim quantùm ad ſe, polluta ſunt, quamvis ab hæreticis pollui dicantur. Unde Gregorius* i *communionem Arii vocat execrationem, & Innocentius* k *vocat Bonoſi ordinationem, damnationem: non quòd ita in ſe ſint, ſed quia malè dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sic etiam Hieronymus in Oſee* l *ſacrificia eorum panem luctûs vocat, non quantùm ad ſe, ſed quantùm ad effectum: quod ipſemet oſtendit, ſubjungens:* [Quicunque comederit ex eo, contaminabitur, quia ſibi ad judicium ſumet.]

1 ¶ Sed ne Auguſtinum] *Hîc Gratianus ita videtur loqui de B. Auguſtino, quaſi ipſius hac in re ſit dubia aut incerta ſententia: cùm tamen nemo ipſo meliùs ac fuſiùs in libro contra Donatiſtas rem expoſuerit, omninoq; cum Chalcedonenſi Concilio & Innocentio concordet.*

C. XCVIII. ¶ *Sacramenta quamvis obſint indignè tractantibus, proſunt tamen dignè ſumentibus.*

Hinc etiam Auguſtinus *lib. 2. contra epiſt. Parmoniani, cap. 5.*

PEr *m* Eſaiam *n* Dominus dicit: [*Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occidat, &* 1 *qui coquit ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriam, quaſi blaſphemus.*] *& paucis interjectis.* ¶ Quilibet ubilibet offert ſacrificium tali *a* corde, vel factis, hoc *b* ut mereatur audire, perniciem ſibi infert, nòn illis bonis, qui accipiunt ab eis Sacramenta eadem, qui ſecundùm Prophetam Ezechielem *c* gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamvis non ſe inde corporaliter ſeparent. *& infrà.* d. ¶ Sacrificia impiorum eis ipſis oberunt, qui offerunt impiè. Nam unum atque idem ſacrificium propter nomen Domini, quod invocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum acceſſerit. [*Qui* e *enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.*] non ait, aliis, ſed ſibi. *& infrà* f. ¶ Hoc penè in omnibus talibus quæſtionibus intelligendum admonemus, ſcilicet quia omnia Sacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus. *& infrà* g. ¶ Spiritus Sanctus in Eccleſiæ præpoſito vel miniſtro ſic ineſt, ut ſi fictus non eſt, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem, vel ædificationem, qui per eum ſive conſecrantur, ſive evangelizantur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſimè ſcriptum *h* eſt: [*Spiritus enim Sanctus diſciplinæ effugiet fictum:*] deeſt quidem ſaluti ejus, ut auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu: miniſterium tamen ejus non deſerit, quo per eum ſalutem operatur aliorum.

1 ¶ Et qui coquit] *Apud B. Auguſtinum legitur,* & qui ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus, quaſi benedicat idolo. *Et ſic etiam Ivo, niſi quòd habet,* & qui ponit ſimilaginem: *ſicut etiam B. Auguſtinus contra literas Petiliani lib. 2. cap. 15. Lectioni Græcæ vulgatæ optimè reſpondet verſio B. Hieronymi ſecundùm LXX.* Iniquus autem, qui immolat vitulum, quaſi percutiens virum: ſacrificans de grege, quaſi qui occidat canem: qui offert ſimilam, quaſi qui ſanguinem ſuillum: qui dat thus in memoriale, quaſi blaſphemus. *Vulgata autem Latina ex Hieronymo ſecundùm Hebræum exemplar ſic habet:* Qui immolat bovem, quaſi qui interficiat hominem: qui mactat pecus, quaſi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat: qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolum *i*.

Conſtat ergò, ut Innocentius k *ait, de cæteris hæreticis ordinatos à Simoniacis per pravam manûs Simoniacæ impoſitionem vulneratum habere caput.* ¶ *Sed objicitur, quòd in ordinatione Simoniacorum hoc ſolùm reprehenſibile inveniatur, quòd gratia Spiritûs Sancti ſub pretio redigi putetur: aliorſum autem in omnibus integra forma Sacramentorum ſervetur. Cùm ergò illicita Sacramenti uſurpatio per pœnitentiam correcta fuerit, ut gratia Spiritûs Sancti gratuita, & non venalis exiſtimetur, integer debet adeſſe unctionis effectus: Imò etiam, ſi non ſequatur pœnitentia, licèt Simoniacè, tamen reverà conſecratus reputetur: ſicut illi, qui quondam non niſi pretio dato, nec ad ſacri Baptiſmi regenerationem, nec ad ſanctæ communionis participationem admittebantur, licèt Simoniacè, tamen non ideò minùs baptizati, vel ſacræ communionis participes reputati ſunt. Sed hoc tantùm* l *ſacris canonibus conſtitutum eſt, ne de cætero Sacramenta Chriſti Simoniacè diſtribuantur.*

C. XCIX. ¶ *A baptizandis, vel conſignandis pretia non exigantur.*

Unde Gelaſius *ad Epiſcopos per Lucaniam, epiſt. 1. c. 7.* m

BAptizandis *n*, conſignandiſque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes: quoniam quod *o* gratìs accipimus, gratìs dare mandamur. Et ideò nihil à

a *Matth. 13.* b *Matth. 17.* c *Luc. 24.* d *Jac. 1.* e *Matth. 25.* f *1. Cor. 13.* g *ſupr. eâd. cap. Arianos 73.* h *ſupr. eâd. c. hi, qui.* i *ſupr. eâd. c. ſuperveniente. 72.* k *c. qui perfectionem. 17. c. ventum. 18.* l *In cap. 3. Oſee.* m *Ivo p. 2. c. 97.* n *Eſa. 66.*

a *tale*] *orig.* b *al. hac.* c *Ezech. 9.* d *eod. l. contra epiſt. Parmen. c. 6.* e *1. Cor. 11.* f *eod. l. 2. c. 10.* g *Ibid. c. 11.* h *Sapient. 1.* i *al. idola.* k *Sup. eâd. qui perfectionem. 17.* l *al. tamen.* m *C. 6. c. 180,* n *Burch. l. 4. c. 71. Ivo part. 1. c. 73. & 265.* o *Matth. 10.*

prædictis

prædictis prorſus excipere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis ſuæ cauſas adire deſpiciant: certum habentes, quòd qui prohibita deprehenſi fuerint admiſiſſe, vel commiſſa non potiùs ſuâſponte correxerint, periculum ſubituri proprii ſint honoris.

CAP. C. ¶ *A percipiente gratiam a communionis pretium exigi non debet.*

Item ex ſexta Synodo, *cap. 23.*

NUllus *b* Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui ſacram diſpenſat communionem, à percipiente gratiam 1 communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritûs Sancti damus, ſed dignis munere ſine defraudatione participare concedimus. Si quis verò eorum, qui connumerantur in Clero, ab eo, cui ſacram communionem diſpenſat, aliquod pretium exegerit, deponatur, ſicut imitator Simoniacæ fraudis.

1 ¶ Gratiam] *Sic etiam Ivo. In uno vetuſto Gratiani codice, eſt* gratia communionis, *quod Græcæ lectioni magis convenit:* παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολοὺς, ἢ εἶδος τὸ οἱονοῦν: *id eſt;* ab eo qui percipit communionem, ejuſmodi participationis gratiâ, obolos, vel aliam quamvis ſpeciem exigat. *Sunt enim aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.*

C. CI. ¶ *Munera inviſibilis gratiæ quæſtibus non ſunt comparanda.*

Item ex Concilio Toletano XI. *c. 8.*

QUicquid *c* inviſibilis gratiæ conſolatione 1 tribuitur, nunquam 2 quæſtibus, vel quibuslibet præmiis venundari penitùs debet, dicente *d* Domino: [*Quod gratis accepiſtis, gratis date.*] Et ideò quicunque deinceps in Eccleſiaſtico ordine conſtitutus, aut pro baptizandis, conſignandisque fidelibus, aut collatione chriſmatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (niſi 3 voluntariè oblata) pro hujuſmodi ambitione ſuſceperit, equidem, ſi ſciente loci Epiſcopo tale quicquam à ſubditis perpetratum fuerit, idem Epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubjaceat, pro eo, quòd 4 ſcita mala contexit, & correctionem neceſſariam non adhibuit. Sin autem ſuorum quiſpiam, eodem neſciente, pro ſupradictis quodcunque capitulis accipiendum eſſe ſibi crediderit, ſi Presbyter eſt, quatuor menſium excommunicatione plectatur; ſi Diaconus, trium; Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus ſerviens, & 5 competenti pœnâ, & debitâ excommunicatione plectendus eſt.

1 ¶ Conſolatione] *In Conciliis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis, duobus ipſorum codicibus Vaticanis, uno Regis Catholici, & apud Ivonem legitur,* collatione: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

2 ¶ Nunquam quæſtibus,] *In eodem codice Regio legitur,* nummorum quæſtu, vel quibuslibet præmiis venundari penitùs non debet: *in aliis verò ſuprà citatis,* nunquam quæſtu.

3 ¶ Niſi] *Ab eodem codice Regio abeſt dictio iſta,* niſi: *ita ut in his caſibus voluntarias etiam oblationes prohibeat: ſicut de Baptiſmo in Concilio Eliberitano eſt conſtitutum, infrà eâd. c.* emendari. *& de ſacris ordinationibus in Concilio Tridentino ſeſſ. 21. c. 1. In aliis tamen codicibus eſt ipſa dictio,* niſi.

C ¶ Quòd ſcita] *Anteà legebatur,* in conſcientia mala. *Emeddatum eſt ex codice Regio, & Ivone: in Conciliis verò impreſſis variè legitur.*

5 ¶ Et competenti,] *In vulgatis legebatur,* pro arbitrio competenti pœnâ: *ſublatæ ſunt voces,* pro arbitrio, *quia in vetuſtis exemplaribus, in Conciliis impreſſis, & manuſcriptis, & apud Ivonem non habentur, neque auctor gloſſæ eas agnoſcit.*

C. CII. ¶ *Nihil à Sacerdotibus exigatur pro balſamo, quod in chriſmate ponitur.*

Item ex Concilio Bracharenſi 1 II. *c. 4.*

PLacuit, ut nullus Epiſcoporum pro modico balſami, quod benedictum pro Baptiſmi Sacramento per Eccleſias datur, quia ſinguli *a* tremiſſem pro ipſo exigere ſolent, nihil ulteriùs exigatur: ne fortè, quod pro ſalute animarum per invocationem Sancti Spiritûs conſecratur, ſicut Simon *b* Magus donum Dei pecuniâ voluit emere, ita nos venundantes damnabiliter venundemur.

1 ¶ Bracharenſi] *Emendata eſt inſcriptio ex aliquot vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat,* ex Carthaginenſi quarto, *in quo non habetur.*

C. CIII. ¶ *Non eſt aliquid exigendum ab iis, qui infantes ſuos ad baptizandum adducunt.*

Item ex eodem, *c. 7.*

PLacuit, ut unuſquiſque Epiſcopus per Eccleſias ſuas hoc præcipiat, ut hi, qui infantes ſuos ad Baptiſmum offerunt, ſi quid voluntariè pro ſuo offerunt voto, ſuſcipiatur ab eis. Si verò per neceſſitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à Baptiſmo retrahunt: qui ſi fortè, dum differuntur, ſine gratia Baptiſmi de hac vita receſſerint, neceſſe eſt, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum ſpolia pertimeſcentes, à Baptiſmi gratia ſe retraxerunt.

C. CIV. ¶ *Qui baptizatur, nullos nummos in concham mittat.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c. 48.*

EMendari placuit, ut qui baptizantur (ut fieri ſolebat) nummos in concham non mittant: ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur. Neque pedes eorum lavandi ſunt à Sacerdotibus, vel Clericis.

C. CV. ¶ *Pro perceptione Baptiſmi vel Chriſmatis aliquid exigi non debet.*

Item ex Concilio Triburienſi.

DIctum *c* eſt, ſolere in quibuſdam locis pro perceptione chriſmatis nummos dari, ſimiliter pro Baptiſmo, & communione. Hoc Simoniacæ hæreſis ſemen deteſtata eſt ſancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro chriſmate, vel Baptiſmo, vel pro balſamo, nec pro ſepultura, vel communione quicquam exigatur, ſtatuit; ſed gratis dona Chriſti gratuitâ diſpenſatione donentur.

C. CVI. ¶ *Non pro dedicandis baſilicis, vel pro cæteris Sacramentis Eccleſiæ conferendis aliquid exigi debet.*

Item ex Concilio Cabilonenſi, *tempore Caroli Magni, c. 16.*

STatuimus *d*, ut ſicut pro declinandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt; ita etiam pro balſamo, ſive luminaribus emendis, nihil Presbyteri chriſma accepturi dent. Epiſcopi itaque de facultatibus Eccleſiæ balſamum emant, & luminaria ſinguli in Eccleſiis ſuis concinnanda provideant.

13 pars. *Sicut ergò hæc Sacramenta, licèt Simoniacè miniſtrentur, tamen benedictionis effectum conferunt accipienti: ſic & Sacerdotis unctio, licèt Simoniacè miniſtretur, ſuo tamen non debet carere effectu. Sed, ſicut ſuprà* e *dictum eſt, illa Sacramenta*

a *al. gratiæ.* b *Ivo part. 2. cap. 92.* c *Ivo p. 1. c. 37. & part. 5. c. 126.* d *Matth. 10.*

a *al. à ſingulis tremiſſes exigi,*] *al. ſinguli tremiſſes exigi.* b *Act. 8.* c *Burch. lib. 4. c. 101. Ivo p. 1. c. 295.* d *Burch. l. 4. c. 93. Ivo p. 1. cap. 287. Pann. l. 1. c. 98.* e *ſupr. cap. remiſſionem. 39. §. ſed notandum.*

ſunt neceſſitatis, hæc dignitatis, & ideò privilegia ihorum non poſſunt generare communem legem iſtorum. Habent ergò Simoniaci vulneratum caput per Simoniacæ manûs pravam impoſitionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excuſat ignorantia, nec attrectationis violentia: qui ab illis ordinentur, quos indubitanter ſciunt eſſe Simoniacos, ſive Simoniacè, ſive non Simoniacè ordinentur ab eis. Ut enim diſtinguit Nicolaus Papa, alii Simoniacè ordinantur à Simoniacis; alii Simoniacè à non Simoniacis; alii non Simoniacè à Simoniacis. Hanc diſtinctionem innuit Nicolaus Papa *ſecundus, ſcribens omnibus Epiſcopis.*

C. CVII. ¶ *De triplici genere Simoniacorum.*

STatuimus *a* decretum de Simoniacis tripartitâ hæreſi, id eſt, ne Simoniacis Simoniacè ordinatoribus vel ordinatis, & de Simoniacis Simoniacè à non Simoniacis, & de Simoniacis non Simoniacè à Simoniacis. ¶ Simoniaci Simoniacè ordinati, vel ordinatores ſecundùm Eccleſiaſticos canones à proprio gradu decidant. Simoniaci quoque Simoniacè à non Simoniacis ordinati, ſimiliter ab officio malè accepto removeantur. ¶ Simoniacos autem non Simoniacè à Simoniacis ordinatos, miſericorditer per manûs impoſitionem pro temporis neceſſitate in officio concedimus permanere.

Sed hoc intelligendum eſt de iis, qui ordinantur à Simoniacis, quos ignorabant eſſe Simoniacos. Hos facit Simoniacos, non reatus criminis, ſed ordinatio Simoniaci.

C. CVIII. ¶ *De iis, qui non Simoniacè à Simoniacis ordinantur.*

De quibus Urbanus Papa *in Concilio Placentino, c. 3. & 4. ait:*

SI *b* qui à Simoniacis non Simoniacè ordinati ſunt, ſiquidem probare potuerint ſe, cùm ordinarentur, neſciſſe eos Simoniacos eſſe, & ſi 1 tunc pro catholicis habebantur in Eccleſia, talium ordinationes miſericorditer ſuſtinemus: ſi tamen eos laudabilis vita commendat. Qui verò ſcienter ſe à Simoniacis conſecrari (imò execrari) permiſerint, eorum conſecrationem omninò irritam eſſe decernimus.

1 ¶ Et ſi tunc] *Anteà legebatur,* & quòd tunc, *quaſi onus id probandi incumberet volenti ſe purgare. Emendatum verò eſt ex duobus manuſcriptis iſtius Concilii exemplaribus.*

C. CIX. ¶ *De eo, qui ordinatur ab illo, quem ſcit Simoniacum eſſe.*

Item Nicolaus junior. *Hoc idem* Alexander ſecundus.

DE cætero ſtatuimus *c*, ut ſi quis in poſterum ab eo, quem Simoniacum eſſe non dubitat, ſe conſecrari permiſerit, & conſecrator, & conſecratus non diſparem damnationis ſententiam ſubeant: ſed uterque depoſitus pœnitentiam agat, & privatus propriâ dignitate perſiſtat.

¶ *Verba hujus, & ſequentis cap.* erga Simoniacos, *ſunt in epiſtola Nicolai ſecundi, in qua Concilium à ſe habitum refert: atque ea repetivit Alexander ſecundus in epiſtola* d *omnibus catholicis Epiſcopis directa, quæ habetur Romæ manuſcripta in tribus pervetuſtis codicibus.*

C. CX. ¶ *Simoniacis in dignitate ſervanda nulla eſt impendenda miſericordia.*

Item *paulò ſuperiùs.*

ERga *e* Simoniacos nullam miſericordiam in dignitate ſervanda habendam eſſe decernimus; ſed juxta canonum ſanctiones, & decreta ſanctorum Patrum, eos omninò damnamus, ac deponendos eſſe, Apoſtolicâ auctoritate ſancimus.

Subaudiendum eſt, niſi violenter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis ait Innocentius *ad Epiſcopos Macedoniæ, epiſt. 22. c. 5.*

C. XCI. ¶ *De iis, qui inviti ad hæreticorum ordinationem trahuntur.*

COnſtat multos vim paſſos, atque invitos, attractos, repugnantesque ab hæreticis ordinatos: ſed hujuſmodi aliquis, ſi poſt ordinationem talem non interfuit, cùm illi conficerent Sacramenta, ſi communioni eorum participatus non eſt, ſi ſtatim diſcedentibus illis 1 peſſimo conciliabulo eorum *a* abrenuntiavit, & ad Eccleſiam rediit, iſte talis poteſt habere colorem aliquem excuſationis. Cæterùm, qui poſt menſem aut ampliùs redierunt, cùm ſe conſiderarent ab hæreticis ordinatos, quamvis nihil ab eis acceperunt, rei ſunt uſurpatæ dignitatis.

1 ¶ Illis] *In editione trium tomorum legitur,* diſcedens de ejus peſſimo: *Sed editio quatuor tomorum, & codex canonum habet, ut Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitratu ſuo aptavit.*

Tales plerunque ex intuitu pietatis reformat catholicæ manûs impoſitio cum ſatisfactione, & medicina pœnitentiæ: ſed damnationem Simoniacorum, & eorum, qui eis conſenſerunt, legimus: medicinam verò authenticam ex hæreſi nominatim non legimus: niſi quòd, ſicut uſurpatum eſt in Novatianis, vel Donatiſtis, minoribus utique hæreticis, non canonicè, ſed ex intuitu pietatis; ita etiam ex his poſſe fieri colligimus, ideoq; etiam, quia alioſum per omnia orthodoxam habent fidem, niſi quòd Spiritum Sanctum credunt eſſe venalem. Et, ut ait beatus Auguſtinus b, *hæretici cùm redierint, quâ parte ſe abſciderint ab Eccleſia, curentur, quâ verò parte adhæſerint, cognoſcantur.*

C. CXII. ¶ *Qui ab hæreſi ad Eccleſiam redeunt, in quo inveniuntur ordine, ex beneficio perſeverent.*

Hinc & Leo *Januario* 1 *Aquilegienſi, epiſt. 3.*

OMnis *c* cujuslibet ordinis Clericus, qui catholicam deſerens unitatem, hæreticæ, vel ſchiſmaticæ conjunctionis contagione ſe maculaverit, ſi ad Eccleſiam redierit cum legitima ſatisfactione, & erroris ſui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, ſi ademptâ ſibi omni ſpe promotionis, in quo invenitur ordine permaneat.

1 ¶ Januario] *Sic etiam citatur infrà eâd. q. 7. c.* ſaluberrimum. *& ſic habetur in manuſcriptis Leonis codicibus, quamvis in excuſis ſit,* Juliano. *Cæterùm verba ipſa epiſtolæ referuntur in dicto c.* ſaluberrimum. *& ex parte ſupr. eâd. c.* ſi quis hæreticæ. *Nam hìc ſententia potiùs affertur.*

De his autem, qui ordinantur Simoniacè à non Simoniacis (utpote illi, qui datâ pecuniâ Archidiacono, vel Conſiliariis Epiſcopi, Epiſcopo ignorante, hoc efficiunt, ut de manu ejus ſacros ordines accipiant) ita ſcribit Gregorius VII. *lib. 6. Reg. in Synodo Romæ habita, anno Domini 1078. die 9. Novembris, cap. 5.*

C. CXIII. ¶ *Ordinationes, quæ Simoniacè fiunt, falſæ judicantur.*

ORdinationes *d*, quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obſequio alicui perſonæ eâ intentione impenſo, vel quæ non communi conſenſu Cleri & populi ſecundùm canonicas ſanctiones fiunt, & ab iis, ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur, falſas *e* eſſe dijudicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per oſtium, id eſt, per Chriſtum intrant; ſed, ut ipſa Veritas teſtatur, fures *f* ſunt & latrones.

14 ps. *Quia ergò Simonia tripliciter in capitulo notatur, videndum eſt, quot modis pretium in hac hæreſi detur.*

a 4. *ſent. diſt. 25. Pannorm. lib. 3. cap. 129.* b *Magiſter ibid.* c *Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 126.* d *C. 4.* e *Magiſter ibid. Deuſdedit p. 2. Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. 125.*

a *Eodem*] *orig. id eſt, Bonoſo.* b *ſup. eâd. cap. quòd quidam. 97. verſ. ſed ſicut.* c *ſup. eâd. c. ſi quis hæretica. & ſ. eâd. q. 7. c. ſaluberrimum. Polyc. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131.* d *Polyc. l. 2. tit. 38. Ivo p. 5. c. 81.* e *irritas*] *orig. & Polyc.* f. *Joan. 10.*

C. CXIV.

C. CXIV. ¶ *De multiplici genere Simoniacorum.*

Hoc beatus Gregorius *in Evangeliorum tractatu hom. 4. in fine exponit, dicens:*

SUnt *a* nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratiâ largiuntur, atque de largitate eadem, laudis ſolummodò retributionem quærunt. ¶ Hi nimirum, quod gratìs acceptum eſt, gratìs non tribuunt: quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde benè, cùm juſtum virum deſcriberet Propheta *b*, ait: [*Qui excutit manus ſuas ab omni munere.*] Neque enim dicit, qui excutit manus ſuas à munere, ſed adjunxit, [*ab omni:*] quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obſequio eſt ſubjectio *c* indebitè impenſa. Munus à manu, pecunia eſt. Munus à lingua, favor. Qui ergò ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolùm nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit.

C. CXV. ¶ *Æternam damnationem inveniet qui quolibet munere ad ſacros ordines accedit.*

Idem *in regeſto.*

SI quis neque ſanctis pollens moribus, vel neque à Clero, populoque vocatus, vel pulſatione coactus, impudenter Chriſti Sacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injuſto cordis amore, vel ſordidis precibus oris, ſive comitatu, ſive manuali ſervitio, ſive fraudulento munuſculo Epiſcopalem, ſeu Sacerdotalem, non lucro animarum, ſed inanis gloriæ avaritiâ fultus dignitatem acceperit, & in vita ſua non ſpontè reliquerit, eumque inſperata 1 mors pœnitentem non invenerit, proculdubiò in æternum peribit.

1 ¶ Inſperata] *In aliquot vetuſtis Gratiani codicibus legitur,* in aſpera mors pœnitentia.

C. CXVI. ¶ *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

Hinc idem Gregorius *Joanni Corinthiorum Epiſcopo, lib. 4. ep. 55. ſeu cap. 99. ſcribit.*

DE *d* ordinationibus aliquid accipere ſub diſtricta interdictione vetuimus. Oportet ergò, ut neque per commodum *e*, neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.

C. CXVII. ¶ *Nec pretio, nec prece, nec gratiâ, nec ſupplicatione aliqui ad ſacros ordines accedant.*

Item *univerſis Epiſcopis per Helladem* f *provinciam conſtitutis, eod. lib. epiſt. 56. ſeu cap. 100.* g

QUibuſdam *h* narrantibus agnovi, quòd in illis partibus nullus ad ſacrum ordinem ſine commodi datione perveniat. Quod ſi ita eſt, flens dico, gemenſque denuntio; quia cùm Sacerdotalis ordo intùs cecidit, foris quoque diù ſtare non poterit. ¶ Scimus quippe ex Evangelio *i*, quid Redemptor noſter per ſemetipſum fecerit: quia ingreſſus in templum, cathedras vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere eſt, de Sancto Spiritu (quem ſibi conſubſtantialem Deus omnipotens per impoſitionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid ſequatur: quia, qui in templo Dei columbas vendere præſumpſerunt, eorum, Deo judice, cathedræ ceciderunt. ¶ Qui videlicet error in ſubditis cum augmento propagatur. Nam ipſe quoque, qui ad ſacrum ordinem perducitur, jam in ipſa provectûs ſui radice vitiatus, paratior eſt aliis vendere, quod emit. Et ubi eſt, quod ſcriptum eſt: [*Gratìs accepiſtis, gratìs date?*] Et cùm primò contra ſanctam Eccleſiam Simoniaca hæreſis ſit exorta, cur non perpenditur? cur non videtur? quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat? Ideoque hortamur, ut nullus veſtrûm denuò hoc fieri patiatur, ſed neque gratiâ alicujus neque ſupplicatione aliquos ad ſacros ordines audeat promovere, niſi eum, quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum eſſe monſtraverit. Nam ſi aliter factum denuò ſenſerimus, diſtrictâ ac canonicâ illud noveritis ultione compeſci.

C. XVIII. ¶ *Ad Epiſcopalem honorem nullus per ambitum accedat.*

Item Symmachus *ad Cæſarium, epiſt. 1. c. 5.*

NUllus *b* itaque per ambitum ad Epiſcopalem honorem permittatur accedere. Nam cùm hic exceſſus in laica converſatione culpetur, quis dubitat, quin religioſis, & Deo ſervientibus incutiat opprobrium?

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Adeodato Epiſcopo, l. 2. indict. 11. epiſt. 48.*

EStote ergò præcipuè in ordinatione ſoliciti, & ad ſacros ordines *c*, niſi provectiores ætate, & mundos opere, nullatenùs admittatis, ne fortè ſemper eſſe deſinant, quod immaturè eſſe feſtinant. Eorum enim, qui in ſacro ſunt ordine collocandi, priùs vitam, moreſque diſcutite; & ut dignos huic officio adhibere poſſitis, non vobis potentia, aut ſupplicatio quarumlibet ſubrepat perſonarum. Ante omnia autem cautos vos eſſe oportet, ut nulla præveniat in ordinatione venalitas: ne (quod abſit) & ordinatis, & ordinantibus periculum majus immineat. Si quando igitur de his tractari neceſſe eſt, graves, expertoſque, viros conſiliis *d* veſtris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione penſate.

¶ *Caput hoc duobus locis, ubi viſum eſt expedire, locupletatum eſt ex originali.*

C. XX. ¶ *Neque favore, neque venalitate ad ſacros ordines quiſquam promoveatur.*

Idem *Columbo Epiſcopo, lib. 2. indict. 11. epiſt. 47.*

PUeri *e* ad ſacros ordines nullatenùs admittantur, ne tantò perniculoſiùs cadant, quantò citiùs conſcendere ad altiora feſtinant. Nulla ſit in ordinatione venalitas; potentia, vel ſupplicatio perſonarum nihil adverſùs hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubiò Deus offenditur, ſi ad ſacros ordines quiſquam non ex merito, ſed ex favore (quod abſit) aut ex venalitate provehitur.

Econtrà idem Gregorius *quibuſdam ſupplicantibus, unum Acolytum, & alterum Diaconum legitur ordinâſſe: ſicut ipſe ſcribit lib. 7. indict. 1. epiſt. 2. Petro* 1 *Epiſcopo Corſicæ inter cætera.*

1 ¶ Petro] *In codicibus impreſſis epiſtola, unde caput hoc ſumptum eſt, inſcribitur* Chryſanto Epiſcopo. *Verùm in codice pervetuſto Vaticano earundem epiſtolarum, inſcribitur* Petro Epiſcopo per Corſicam. *Anſelmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum Epiſcopum Alexandriæ de Corſica legitur epiſtola alia quinto libro cap. 22. quamvis ſit fortaſſè mendum in voce,* Alexandriæ, *& ſcribendum videatur,* Aleriæ.

C. XXI. ¶ *Epiſcopo interveniente, Papa quendam Acolytum ordinavit.*

LAtorem *f* præſentium per interceſſionem *g* ſanctitatis

a *Anſelm. l. 6. cap. 83. Burch. l. 1. c. 113. Ivo part. 5. cap. 86. Pann. l. 3. cap. 121.* b *Eſa. 33.* c *al. ſervitus.* d *ſup. diſt. 100. c. novit. Anſelm. lib. 6. cap. 90. Polyc. lib. 2. tit. 1.* e *al. donum.* f *al. Helledam.* g *Et eod. l. epiſt. 51. & 55. & l. 5. epiſt. 7.* h *Burch. lib. 2. c. 21. Ivo p. 5. c. 108.* i *Matth. 21.*

a *Matth. 10.* b *Anſel. l. 6. cap. 6.* c *al. ordines aſpirare, niſi] orig.* d *al. conſilii veſtri.* e *Anſel. lib. 7. cap. 46.* f *Anſel. l. 7. cap. 79.* g *al. pro interceſſione.*

veſtræ acolytum fecimus, quem ad obſequia veſtra tranſmiſimus, ut ſi in lucrandis animabus ampliùs ſervierit, proficere ampliùs poſſit.

C. CXXII. ¶ *Quiſquis in Romana Eccleſia ſacrum ordinem acceperit, ab ea ulterius egredi non poterit.*

Idem *Heliæ Presbytero & Abbati, lib. 4. epiſt. 30. ſeu c. 74.*

FIlium *a* veſtrum *b* Epiphanium mandâſtis, ut ad ſacrum ordinem provehere deberemus, vobiſque transmittere. Sed in uno vos audivimus, in alio autem minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus eſt: ſed quiſquis ſemel in hac Eccleſia ordinem *c* acceperit, egrediendi ex ea ulteriùs licentiam non habet. Si ergò vos videre non potui, hac ex re conſolationem habeo, quia in filio veſtro requieſco.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falſæ dijudicantur; ſed hæ demùm, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non ſpirituali ſed carnali affectu porrectis fiunt, cùm aliàs futuræ non eſſent: quas non charitas interveniens, ſed ambitio ſupplicans extorquet. Non ſolùm autem Clericos cujuſlibet Epiſcopi ſummus Pontifex in Eccleſia Romana valet ordinare, verùm etiam opportunitate exigente Monachos, & quoslibet Clericos convocare poteſt, & invitare.

C. CXXIII. ¶ *De eodem.*

Unde Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori in epiſt. quæ incipit:* [Propoſueramus.]

PEr *d* principalem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli poteſtatem, jus habemus non ſolùm Monachos, verùm etiam quoslibet Clericos de quacunque diœceſi, cùm neceſſe fuerit, ad nos convocare, atque Eccleſiaſticis exigentibus opportunitatibus invitare.

15 ps. *Quolibet ergò munere interveniente falſa dijudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interveniente ſacri ordines non ſunt tribuendi, ita nec reſtituendi. Ut enim ait beatus Ambroſius, ſacri ordines nec pretio ſunt emendi, nec redimendi.*

C. CXXIV. ¶ *Pretio interveniente Sacerdotale officium non reſtituatur.*

Hinc etiam Gregorius VII. *ait lib. 6. reg. in Concilio habito anno Domini 1078. Pontificatûs ſui 6. c. 10.*

NUllus *e* Epiſcopus gravamen, ſeu ſervile ſervitium ex uſu contra Eccleſiaſticam normam Abbatibus, ſeu Clericis ſuis imponat: vel interdictum Sacerdotale officium pretio interveniente reſtituat. Quod ſi fecerit, officii ſui periculum ſubeat.

Qui autem pecuniam accipiunt, ut ordinandis ſacros ordines non tribuant, vel ut canonicæ electioni aſſenſum non præbeant, aut Eccleſiis ædificandis vel conſecrandis lapidem benedictum, vel conſecrationem ſubtrahant; multis argumentis acceptæ pecuniæ rei, & infames eſſe probantur.

C. CXXV. ¶ *Sacrilegi ſunt judicandi, qui Eccleſiam Dei non permittunt regulariter ordinari.*

Ait enim Paſchalis ſecundus.

SUnt quidam, qui de violentiâ, vel favore non permittunt Eccleſias regulariter ordinari. Hos etiam decrevimus ut ſacrilegos judicandos.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Codicis lib. 9. ad legem Juliam repetundarum, Impp. Gratian. Valentin. & Theodoſius.

JUbemus *f*, & hortamur, ut ſi quis fortè honoratorum, decurionum, poſſeſſorum, poſtremò etiam colonorum, à cujuslibet ordinis judice fuerit aliquâ ratione concuſſus; ſi quis ſcit de jure venalem fuiſſe ſententiam; ſi quis pœnam vel pretio remiſſam, vel vitio cupiditatis ingeſtam; ſi quis poſtremò quacunque de causâ improbum judicem potuerit approbare; is vel adminiſtrante eo, vel poſt adminiſtrationem depoſitam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet; cùm probaverit, & victoriam reportaturus, & gloriam.

C. CXXVII. ¶ *De eodem.*

Item in Digeſtis lib. 3. titulo de calumniatoribus, a leg. primâ. [Ulpianus *lib. 10. ad Edictum.*]

IN eum, qui, ut calumniæ causâ negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicetur *b* accepiſſe, intra annum 1 utilem, in quadruplum ejus pecuniæ, quam accepiſſe dicetur, poſt annum ſimpli *c* in factum actio competit.

¶ In hac & ſequentibus legibus, quæ ex ff. citantur, repoſiti ſunt tituli ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valdè conveniunt.

1 ¶ Utilem,] *Hæc dictio non eſt in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis; ſed ob gloſſam non eſt ſublata.*

C. CXXVIII.

Ibidem lib. 47. tit. 13. l. 2. de concuſſione. [Macer, *lib. 1. publicorum judic.*]

COncuſſionis judicium publicum non eſt. Sed ſi ideò pecuniam quis accepit, quòd crimen minatus ſit, poteſt judicium publicum eſſe ex Senatusconſultis, quibus pœnâ legis Corneliæ teneri jubentur, qui in accuſationem innocentium coierint, quivé ob accuſandum, vel non accuſandum, denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium, pecuniam acceperint.

C. CXXIX. PALEA.

Ibidem lib. 48. tit. 11. ad legem Juliam repetundarum, l. 3. [Macer, *lib. 1. publ. jud.*]

LEge Juliâ repetundarum tenetur, qui, cùm aliquam poteſtatem haberet, pecuniam ob judicandum, vel non judicandum 1, decernendumvé acceperit: [Venulejus Saturninus *l. vel quo. eod. tit.*] vel quò magis, aut minùs quid ex officio ſuo faceret.

1 ¶ Vel non judicandum,] *Sic etiam in Digeſtis vulgatis: ſed à Pandectis Florentinis abſunt iſtæ voces. Eſt autem Palea iſta ferè in omnibus vetuſtis exemplaribus Gratiani: & à cap.* Sunt quidam, *uſque ad finem quæſtionis nulla eſt diſtinctio capitum.*

C. CXXX. ¶ *De eodem.*

Idem *eod. tit. l. 6.*

EAdem lege tenentur, qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium pecuniam acceperint 1. *& poſt pauca.* ¶ Lege Juliâ repetundarum cavetur, ne quis ob militem legendum mittendumvé, æs accipiat: nevé quis ob ſententiam in Senatu, Conſiliové publico dicendam, pecuniam accipiat, vel ob accuſandum vel non accuſandum. ¶ Macer *lib. 1. publ. judic. l. 7.* Lex Julia de repetundis præcipit, ne quis ob judicem, arbitrumvé dandum, mutandum, jubendumvé, ut judicet: nevé ob non dandum, non mutandum, non jubendum, &c. nevé ob litem æſtimandam, judiciumvé capitis, pecuniævé faciendum, vel non faciendum, aliquid accipiat. *& infrà.* ¶ Hodie ex lege Julia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerunque vel exilio puniuntur, vel etiam duriùs, prout admiſerint. Venulejus *eod. tit. l. 6.* Hâc lege damnatus, teſtimonium publicè dicere, aut judex eſſe, poſtularevé prohibetur.

1 ¶ Acceperint.] *In Pandectis ſequitur verſiculus:* Hâc lege damnatus, *qui reponitur in fine hujus capitis.*

QUÆSTIO II.

1 ps. SEquitur ſecunda quæſtio, *quâ quæritur, An pro ingreſſu monaſterii, pecunia ſit exigenda, vel exacta perſolvenda? Hoc utrunque licitè fieri, utriuſque Teſtamenti ſerie comprobatur. Legitur enim in*

a *Anſelm. lib. 7. cap. 78.* b *noſtrum*] *origo* c *al. ſacrum ordinem.* d ℑ. *9. q. 3. c. 1. per principalem. Anſelm. l. 1. c. 75. & lib. 2. c. 14.* e *Polyc. lib. 4. tit. 21.* f *Tit. 27. l. 4. In codic. Theod. lib. 9. eod. tit.*

a *Tit. 6.* b *al. detegitur.* c *al. in ſimplum.* d *1. Reg. 1.*

primo

primo d *libro Regum, quod Anna detulit ſecum Samuelem, poſtquam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphorâ vini ad domum Domini in Silo.* ¶ *In Actibus* a *verò Apoſtolorum legitur*, quòd multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: *nec aliquid eorum, quæ poſſidebant, quiſquam proprium eſſe dicebat; ſed erant illis omnia communia, & ſinguli vendebant prædia ſua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apoſtolorum: quorum unus, Ananias* b *nomine, dum partem ſibi reſervaret, cum uxore ſua Sapphira, ſententiâ maledictionis acceptâ, ante pedes Apoſtoli cecidit mortuus.* ¶ *Hinc liquidò apparet, quòd ingreſſuri monaſterium ſua debent offerre rectoribus: nec aliter ſunt recipiendi, niſi ſua obtulerint. Sed aliud eſt, ſua ſpontè offerre, aliud, exacta perſolvere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, ſed ſpontè munera Sacerdotibus obtulit. Credentes etiam ſua ſpontè offerebant Apoſtolis, ut indigentium neceſſitatibus deſervirent, quæ inſtante perſecutione infidelium, eis poſſidere non licebat. Ananias quoque non ideò damnatus eſt, quia ſua nollet offerre: ſed quia Spiritui Sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apoſtolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergò his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingreſſuris aliquid exigere, ſed ſpontè oblata ſuſcipere; quia illud damnabile eſt, hoc verò minimè.*

C. I. ¶ *Pro dedicandis Eccleſiis nihil exigatur.*

Unde in Concilio Bracharenſi *e* II. *cap.5. legitur:*

PLacuit *d*, ut quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopi invitantur, non quaſi ex debito munus aliquod à fundatore requirant: ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur: ſi verò aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen unuſquiſque Epiſcoporum meminerit, ut non priùs dedicet Eccleſiam, niſi anteà dotem baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatum *e* accipiat. Nam non levis culpa eſt iſta temeritas, ſi ſine luminariis, vel ſine ſubſtantiali ſuſtentatione eorum, qui ibidem ſervituri ſunt, tanquam domus privata, conſecretur Eccleſia.

C. II. ¶ *Ab iis, qui ad converſionem accedunt, nihil eſt exigendum, nec pretio aliquis ad converſionem eſt invitandus.*

Item Bonifacius *urbis Romæ Epiſcopus ſcribit omnibus Caralitanæ Eccleſiæ Cœnobitis.*

QUàm pio mentis affectu, fratres chariſſimi, veſtræ deſtitutioni Romana compatiatur Eccleſia, vobis fortaſſis eſt incognitum; ſed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem veſtræ, quòd idoneum demus reſponſum, Deum teſtificor, ipſa quoque me dubitatio reddit anxium & ineptum. Nuſquam *f* enim legimus Domini Diſcipulos, vel eorum miniſterio converſos, quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocâſſe: niſi fortè de pauperum alimento quis inconcinnè proponat, quorum nulli, cujuſcunque profeſſionis eſſet, victualia negabantur. Scimus *g* equidem, quòd *omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum*, à quo bonæ voluntatis donum accipit, qui ſancto deliberationis arbitrio gratis Deo ſervire diſponit. Reſtat ergò, ut qui pro aliqua Eccleſiaſtica ſuſceptione munus accipit, donum Dei, quod à patre luminum deſcendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de divini doni venditoribus vel emptoribus conſequatur, concludi neceſſe non eſt.

¶ Cavete ergò, fratres, quàm ſit ambiguum, quod petiiſtis conſilium; quod quidem ſecundùm veſtræ voluntatis propoſitum nullâ invenimus ratione confirmatum. Veruntamen, ſi veſtræ neceſſitati adeò eſt opportunus, quem reperiſtis *a*, dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conventio, nullaque veſtræ Eccleſiæ fiat diſtractio; accedat gratis, Deo ſervire incipiat, ſuique regiminis devotè geſtet obſequium: & poſtmodùm vos quaſi ſubſidii gratiâ, aliqua ſuæ Eccleſiæ munera largiri fratrum ſolatio Romana permittit Eccleſia.

¶ *B. Thomas citat hoc cap. 2. 2. quæſt. 100. in fine articuli tertii: & rem, quam ibi tractat, ſolâ hujus capitis auctoritate conſtituit.*

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Unde* Urbanus Papa *in Concilio apud Melfiam, c. 12.*]

NUllus *b* Abbas pretium ſumere, vel exigere ab eis, qui ad converſionem veniunt, aliquâ pacti *c* occaſione præſumat. Regulam antiquam ſequens, nulli unquam de ordinationibus aliquid omninò accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem ſimulatio invenit, appellatione paſtelli. Quia enim 1 ordinando Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus epiſtolam Notarius ſcribit.

¶ *In nonnullis vetuſtis exemplaribus, in quibus pauca ſunt Paleæ, habetur caput hoc uſque ad verſ.* Regulam. *Reliqua verò ſunt B. Gregorii locis indicatis.*

1 ¶ Quia enim] *In pleriſque exemplaribus, quæ habent hanc Paleam, non ſunt iſtæ duæ voces. Verùm apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & conjungitur cum iis, quæ in ſequenti capite afferuntur, hoc modo:* Quia enim ordinando Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem miniſter legit; confirmationis autem ejus epiſtolam Notarius ſcribit, ſicut Pontificem non decet, &c.

C. IV. ¶ *Ab ordinando non debet aliquid exigi, ſed nec voluntariè oblata reſpui oportet.*

Item Gregorius *in Regeſti lib. 4. epiſt. 44. ſive cap. 88. in Synodo Romæ habita.*

SIcut *d* Epiſcopum non decet manum, quam imponit, vendere; ita miniſter, vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venundare. *& paulò pòſt.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito *e*, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex Clero, gratiæ tantummodò causâ, dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non *f* ex ambientis petitione proceſſit.

Auctoritate Bonifacii patenter oſtenditur, quòd ſicut nullus pretio eſt invitandus ad converſionem; ita nulli, pecuniæ interventu, Eccleſiæ largiri oportet ingreſſum. Auctoritate verò Gregorii datur intelligi, quòd pro ingreſſu Eccleſiæ non licet pecuniam exigere, ſed ſpontaneè oblatam licet ſuſcipere.

2 pars. *Item opponitur illud* Apoſtoli *1. ad Timotheum, cap. 5.*

C. V.

VIduas honora, quæ verè viduæ ſunt, [*Quæ autem non ſunt verè viduæ, id eſt, quæ ſuis, vel parentum opibus ſuſtentari poſſunt, non recipiantur,*] *ut Eccleſia ſufficiat iis, quæ verè viduæ ſunt.*

---

a *Act. 4.* b *Act. 5.* c *& in VVormac. cap. 3. ferè idem.* d *Burch. l. 3. c. 37. Ivo p. 3. c. 42.* e *al. confirmatam.* f *al. nunquam.* g *Jac. 1.*

a *al. cepiſtis.* b *Anſ. lib. 6. c. 91. Pannorm. lib. 3. tit. 2. c. 7. Ivo p. 5. cap. 109. Polyc. lib. 2. tit. 1. B. Gregorius lib. 4. epiſt. 44. & lib. 12. poſt epiſt.* c *placiti*] *orig.* d *extra de Simoniac. c. 1. Polyc.*] *Anſ.*] *ibid. Ivo.*] e *al. pacto.* f *ex accipientis ambitu non proceſſit.*] *orig.*

¶ *Caput hoc in multis vetuſtis codicibus eſt conjunctum ſuperiori.*

C. VI. ¶ *Qui ſumptibus propriis ſuſtentari poteſt, ab Eccleſia ſtipendia non accipiat.*

Item Hieronymus *ad Damaſum Papam.*

CLericos *a* autem illos convenit Eccleſiis ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſuſtentari poſſunt, ſi, quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium, judicium ſibi manducant & bibunt.

¶ *Infrà etiam 16. quæſt. 1. cap. fin. citatur ex Hieronymo. Ac ſimilia habentur in regula Monachorum ex dictis Hieronymi, in c.* de paupertate; *& in gloſſa ordinaria ad c. 5. prima ad Timoth. ex Hieronymo.*

C. VII. ¶ *Quibus ſua ſufficiunt, Eccleſiæ alimentis non ſuſtententur.*

Item Proſper *de contemplativa vita, lib. 2. cap. 9. & 10.* b

PAſtor *c* Eccleſiæ iis, quibus ſua ſufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud ſit habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis quidem dicit per Prophetam *d* Spiritus Sanctus: [*Peccata populi mei comedunt.*] Sed ſicut nihil habentes proprium, non peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita poſſeſſores non alimenta, quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt.

Verùm his auctoritatibus prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi, non illi, qui quondam fuerunt divites, poſteà verò omnia reliquerunt, ut e Petrus, & Matthæus, & Paulus; aut pauperibus diſtribuerunt, ut Zachæus f; *aut Eccleſiæ rebus adjunxerunt, ſicut illi* g, *qui prædia ſua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apoſtolorum, ut eſſent illis omnia communia: ſed illi, qui in domibus parentum reſidentes, vel ſua relinquere nolentes, Eccleſiaſticis facultatibus paſci deſiderant.*

C. VIII. ¶ *Qui ſua relinquere non vult, non debet ſumptibus Eccleſiæ ſuſtentari.*

De quibus in eodem libro Proſperi, *cap. 10. ſubinfertur.* h

SI quis propter hoc non vult ſua relinquere, ut habeat, unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis ſua multiplicat? *Idem ibidem paulò ſuperiùs.* ¶ Non eſt meum dicere, quaſi peccato cibos pauperum præſumendo ſuſcipiunt, qui Eccleſiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, ſuis expenſis inſuper gravant; propter hoc fortaſſis in congregatione viventes, ne aliquos pauperes paſcant, ne advenientes excipiant, aut ne ſuum cenſum expenſis quotidianis imminuant. ¶ Quòd ſi aliquid de fructibus ſuis Eccleſiæ, velut pro ipsâ expenſa ſua contulerint, non ſe præferant inani jactantiâ illis, quos nihil habentes paſcit & veſtit Eccleſia: quia perfectior eſt ille, qui ſe mundi rebus expoliat, aut *i* qui cùm nihil habuerit, nec habere deſiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ poſſidet, Eccleſiæ aliquid præſtat, ac ſe de eo, quod præſtiterit, forſitan jactat.

Ecce, qui prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi. Illi verò, qui omnia ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adjungunt, & ab Eccleſia laudabiliter ſuſcipiendi ſunt, & ejus opibus ſuſtentandi.

a *16. quæſt. 1. c. fin.* b *In Concil. Aquiſgr. c. 107.* c *Proſper ibidem cap. 10.* d *Oſe. 4.* e *Matth. 4.* f *Luc. 19.* g *Act. 4.* h *& in Concil. Aquiſgr. ibid.* i *al. &.*

C. IX. ¶ *Qui ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adjungunt, laudabiliter Eccleſiaſtica diſpenſant.*

Unde in eodem libro *a, cap. 11. legitur:*

SAcerdos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolùm ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta: quia omnia ſua aut parentibus 1 reliquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjunxit, & ſe in numero puuperum, paupertatis amore, conſtituit, ita ut unde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tanquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos paupeṛes aut voluntas, aut nativitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ neceſſaria ſive in domibus ſuis, ſive in congregatione viventes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, ſed cogit vivendi neceſſitas. *& infrà* b *cap. 14.* ¶ De talibus dicere videtur Apoſtolus *c*: [*Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui in altario deſerviunt, cum altario participant.*] Qui niſi hoc de contemptoribus facultatum ſuarum vellet intelligi, nunquam ſecutus adjungeret: [*Ita & Deus ordinavit, his, qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere.*] De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habere volunt; qui nec habent, nec habere aliquid concupiſcunt, non ſuorum, ſed communium poſſeſſores. Quid eſt aliud de Evangelio vivere, niſi laborantem inde, ubi laborat, neceſſaria vitæ percipere? Apoſtolus tamen, qui Evangelium prædicavit, ut nec de Evangelio viveret, ſed neceſſaria ſibi ſuis manibus miniſtraret, de ſe confidenter eloquitur: [*Ego autem nullo horum uſus ſum.*] Et quare hoc dixerit, ſecutus aperuit, dicens: [*Expedit mihi mori magis, quàm ut gloriam meam quis evacuet.*] Evacuare dicit gloriam ſuam, ſi ab eis, quibus prædicabat, voluiſſet accipere vitæ temporalis *d* expenſam. Nolebat quippe in re præſenti laboris ſui fructum, ſed in futuro recipere.

1 ¶ Aut parentibus] *In aliquot manuſcriptis Gratiani legitur,* aut pauperibus reliquit. *In vetuſto autem Proſperi codice, & in Concilio Aquiſgranenſi legitur:* quia omnia ſua aut reliquit, aut Eccleſiæ rebus adjunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani & Proſperi habent vulgatam lectionem, nihil eſt mutatum.*

C. X. ¶ *Juxta meritum laboris, Eccleſiaſtica ſtipendia Sacerdotes diſtribuant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 36.*

CLerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilanterque deſerviunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundùm ſervitii ſui meritum, per *e* ordinationem canonum à Sacerdotibus conſequantur.

Multorum 1 *auctoritatibus luce clarius conſtat, quòd ab ingreſſuris monaſterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exigit, & ille, qui ſolvit, Simoniæ crimen incurrat.*

1 ¶ Multorum] *In vulgatis codicibus huic §.* Multorum, *præponebatur hic titulus.* Item ex Concilio Urbani Papæ habito Alverniæ: *qui ſublatus eſt, quoniam abeſt ab omnibus vetuſtis exemplaribus collatis, & in pleriſque hic §. eſt initium ſequentis tertiæ quæſtionis.*

QUÆSTIO III.

S*Ed adhuc objicitur, quòd qui ingreſſuri monaſterium pecunias tribuunt, non propoſitum religionis, ſed participationem ſtipendiorum Eccleſiæ emunt. Temporalia ergò, non ſpiritualia ementes, nequaquam Simoniaci habendi ſunt.* ¶ *His itaque reſpondetur: Non ſolùm, qui ſpiritualia, ſed etiam, qui temporalia eis an-*

a *Et in Aquiſgr. c. 108.* b *In Aquiſgr. c. 111.* c *1. Cor. 9.* d *al. corporalis.* e *al. vel.*

nexa

exa pretio accipiunt, vel tribuunt a, *Simoniaci judicantur. Unde Malachias* b *loquens ex perſona Domini*: [Quis eſt, *inquit*, in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.] *Oſtia claudere non eſt ſacri muneris officium, ſed tantum ſibi adjunctum.*

C. I. ¶ *De iis, qui ſacros ordines munerum acceptione diſpenſant.*

Item Gregorius *ſcribit univerſis Epiſcopis Hiſpaniæ.*

AUdivimus, dilectiſſimi, quod nos audiſſe oportuit, ſed audiſſe profectò non licuit: quoſdam ſcilicet eſſe ſacrorum ordinum profeſſores, qui ſub munerum datione vel acceptione, Dei Eccleſias, vel earum ſibi beneficia uſurpant. Quod quidem ſcelus vos non jamdudum acriter correxiſſe vehementer admiramur. Juſtè enim uterque corripiendus eſt, & à ſanctæ liminibus Eccleſiæ ſubmovendus, & qui pro Eccleſiæ ambitu munera largitur, & qui, ut Eccleſiam adeat, quicquam præſumit accipere. Iſte quippe donum Dei emere, hic autem præſumit vendere. A ſacrilegio quoque hoc facinus non diſpar dixerim: cùm id, quod ſponte & ſacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, ſub pecuniæ pactione cauſatur. Quare, fratres chariſſimi, quæ taliter facta ſunt, curiosè refellite, infecta prohibete, veſtriſque juſſionibus reſiſtentes digno anathematis vinculo percutere non dubitate.

C. II. ¶ *De iis, qui Eccleſias, vel Eccleſiaſtica vendunt.*

Item *Rothomagenſi Epiſcopo, & Gallicis omnibus.*

SI c quis dator, vel acceptor, Dei Eccleſias, vel Eccleſiaſtica beneficia (quæ quidam Præbendas vocant) ſub pecuniæ interventu ſuſceperit, ſive dando emerit, ſive accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Sed ſi perſeverans fuerit, perpetuâ mulctetur damnatione. Nam qui ſub religionis obtentu Deo famulari voluerit, ſi quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergò vigore cogitur, quod injuſtè receperit, reſtituere, & quicquid turpis lucri gratiâ receperat, non tenere.

C. III. ¶ *Ab officio ſuſpendatur Epiſcopus, beneficia, vel Eccleſiaſtica officia vendens.*

Item Gregorius VII. Papa, *lib. 8. reg. in Synodo, cap. 4.*

SI quis Epiſcopus Præbendas, Archidiaconatus, Præpoſituras, vel aliqua Eccleſiaſtica officia vendiderit, vel aliter, quàm ſtatuta ſanctorum Patrum præcipiunt, ordinaverit, ab Eccleſiæ officio ſuſpendatur. Dignum eſt enim, ut ſicut gratis Epiſcopatum accepit, ita membra ejuſdem Epiſcopatûs gratis diſtribuat.

C. IV. ¶ *Nec Altaria, nec Præbendas Epiſcopis vendere licet.*

Item ex Concilio Urbani Papæ *habito Alverniæ.*

QUæſitum eſt de Epiſcopis, qui Altaria monaſteriis datâ frequenter redimi compellebant pecuniâ: quia quidam Simoniacæ pravitatis uſus in Galliarum partibus jam diutiùs inolevit, ut Eccleſiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur) monaſteriis datæ, ſæpiùs ab Epiſcopis ſub palliata avaritia venduntur; mortuis nimirum, ſeu mutatis Clericis, quos perſonas d vocant. Nos auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex miniſteriis Eccleſiaſticis propellentes, hoc ulteriùs fieri auctoritate Apoſtolicâ prohibemus, ſicut etiam Præbendas omnes venundandas interdicimus. Porrò quæcunque Altaria, vel decimas ab annis triginta, & ſuprà, ſub hujuſmodi redemptione poſſediſſe monaſteria noſcuntur, quietè deinceps, & ſine moleſtia qualibet eis poſſidenda firmamus. ¶ Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.

¶ *In ſummis capitulorum Concilii Claremontenſis habiti Alverniæ (de quibus ſuprà ad c. 1. diſtinct. 60. dictum eſt) cap. 6. hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur ſpectare*: Ut altaria congregationibus Canonicorum vel Monachorum per perſonas data, mortuis perſonis, libera redeant in manus Epiſcoporum, niſi fuerint illis per eorum ſcripta, vel privilegia confirmata.

C. V. ¶ *Quicquid datâ vel promiſſâ pecuniâ in ſacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur.*

Idem 1 in Concilio Placentino, *c. 1. & 2.*

EA, quæ à ſanctis Patribus de Simoniacis ſtatuta ſunt, nos quoque & judicio Sancti Spiritûs, & Apoſtolicâ auctoritate firmamus. Quicquid ergò vel in ſacris ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus, vel datâ *a*, vel promiſſâ pecuniâ acquiſitum eſt, non irritum eſſe, & nullas unquam vires habere cenſemus.

1 ¶ *Anteà legebatur*: Item Gregorius. *Sed in aliquot vetuſtis rectè eſt*, Idem, *nimirum Urbanus II. in cujus Synodo hæc habentur.*

C. VI. ¶ *Quicquid poſſidetur, nomine pecuniæ intelligitur.*

Item Auguſtinus *de diſciplina Chriſtiana, vel de dono diſciplinæ, cap. 1.* b

TOtum, quicquid homines poſſident in terra, omnia quorum Domini ſunt, pecunia vocatur: ſervus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum eſt, pecunia dicitur. *& infrà.* ¶ Ideò autem pecunia vocata eſt, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.

C. VII. ¶ *Qui Eccleſiaſtica beneficia emerit, Eccleſias quoque emere probatur.*

Item Paſchalis Papa.

SI c quis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proveniunt, penitùs 1 deſipere probatur. Nam cùm corporalis 2 Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit, quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Nullus 3 igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum: nec paſtellum, nec paſtum anteà, vel poſteà pro hujuſmodi ſolvat.

1 ¶ Penitùs] *Deuſdedit & Anſelmus legunt.* videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitùs ſapere.

2 ¶ Corporalis Eccleſia,] *Deuſdedit ſic habet*: cùm corporalis Eccleſiæ Epiſcopus, vel Abbas ſine rebus. &c. *Reliqui collectores, & vetuſti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Nullus igitur] *Deuſdedit, Polycarpus, Ivo, & codex manuſcriptus Decretorum Pontificum (in quo integra ferè Paſchalis epiſtola, unde caput hoc acceptum eſt, refertur) non habent hæc verba; ſed poſt verbum*, derelinquit, *continenter ſubjungunt*: Quam tamen objectionem ſacer Chalcedonenſis canon penitùs exterminat, &c. *Auctor verò hujus capitis, ac totius hujus epiſtolæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani II. cùm decreta Paſchalis ſecundi ſint poſt Urbanum ſecundum, eo planè ordine, quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam ex ſequenti capite indicatur.*

a *Hæ voces* [*vel tribuunt*] *abſunt à pleriſque manuſcr.* b *Malach. 1.* c *Polyc. lib. 2. tit. 4.* d *al. perſonatos.*

a *al. datâ, vel acceptâ, vel promiſſâ.* b *C. 2.* c *Deuſdedit part. 2. Magiſter lib. 4. diſtinct. 25. Polycarp. lib. 7. tit. 6. Anſelmus lib. 13. capite 33. Ivo part. 2. cap. 84. Pannorm. libro 3. capite 123.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Urbanus II. *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto filio L.* a *Præpoſito Eccleſiæ Sancti Juventii apud Ticinum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

SAlvator *b* prædicit in Evangelio *c*, circa finem ſeculi Pſeudochriſtos & Pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras, ſed tamen portas inferi adversùs Eccleſiam non prævalituras. Proinde (quia, ut ait Apoſtolus *d*, oportet hæreſes eſſe, ut, qui probati ſunt, manifeſti fiant) oportet nos cum Propheta *e* ex adverſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſraël, & cum eodem Apoſtolo *f* per multas tribulationes intrare in regnum Dei: quoniam non *g* ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. ¶ Igitur, quia innotuiſti nobis, quòd tibi objicitur, utrum vendere Eccleſiaſticam rem Simoniacum ſit, hoc Simoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc, quòd beatus Apoſtolus Petrus ait *h* Simoni: [*Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quia exiſtimâſti donum Dei pecuniâ poſſideri.*] Donum quippe Dei eſt Spiritus Sanctus, & donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata. Et ſi bene animadvertis, Simon Magus, qui ad fidem fictè acceſſit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum 1, quo ipſe erat indignus (quoniam, ut ſcriptum *i* eſt, Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed ideò, quantùm in ipſo erat, emere voluit, ut ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spiritûs Sancti (quam bene fieri non poſſe noverat) ſed ambitionem quæſtûs talis, & avaritiam, quæ eſt idolorum ſervitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo percuſſit. Quiſquis *k* igitur res Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratìs accipiuntur, & ideò gratìs dari debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecuniâ exiſtimat. Ideò, qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, Simoniacus eſt: cùm principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ avaritia, id eſt, idololatria, ut ait *l* Apoſtolus Paulus. Alioquin, cur ſancta Synodus Chalcedonenſis DCXXX. Epiſcoporum *m* Procuratorem, vel Defenſorem Eccleſiæ, vel quenquam regulæ Subjectum, adeò per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quòd eoſdem Simoniacos judicet? Quòd ſi præfati milites *n* Eccleſiæ ob hujuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit, non militantes Eccleſiæ multò damnabiliùs ob hanc cauſam, id eſt, emptionis vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis 2 de conſecratione affirmat, quòd quiſquis *o* eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem Eccleſiæ vendit, vel emit, Simoniacum eſſe intelligitur *p*. Nomine verò Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, ut verbi gratiâ, Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum: Defenſoris nomine Advocatum, ſive Caſtaldum, & Judicem: in Subjecto verò regulæ, Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio. Quòd verò Spiritum Sanctum, quantùm in ſe eſt, vendat, vel emat, qui præpoſituram, vel aliquid hujuſmodi vendit, vel emit, audi Auguſtinum *a* ſuper Joannem: [*O quot* 3 *Præpoſituras fecerunt! Alterum Præpoſitum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habent in Numidia illi & illi, quos jam nec nominare ſufficimus. Circuit ergò aliquis emere columbam* b: *unuſquiſque laudat Præpoſitum* 4 *ſuum, quod vendit, &c.*] Ecce venerabilis Auguſtinus de præpoſituræ diſtractione agens, nomine columbæ Sancti Spiritûs venditionem vel emptionem accipit, ſicut & omnes hujus Evangelici capituli tractatores. Penſandum verò eſt, quâ pœnâ mulctentur, qui jam Deo & Eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt, ſi cum flagellis à Dei templo ejecti ſunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant vel emebant. Si de offerendorum venditoribus vel emptoribus dictum *c* eſt: [*Vos feciſtis domum patris mei, domum negotiationis, & ſpeluncam latronum:*] quid dicetur de Eccleſiæ jam oblatorum venditoribus vel emptoribus? Et ne quis inſanus objiciat, meritò hoc Dominum tam acerbè vindicâſſe, quia tunc illa in Dei templo vendebantur, Eccleſiaſticæ verò res modò extra templum diſtrahuntur; attende ſuperiùs Auguſtinum non determinantem locum venditionis vel emptionis præpoſitorum, ſed tantùm indefinitè dicentem: [*Circuit aliquis emere columbam, unuſquiſque præpoſitum ſuum laudat, quod vendit:*] non adjiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa venditores vel emptores rerum ſacrarum ſufficiant.

¶ *Integram epiſtolam Urbani II. dilecto filio L. Præpoſito Eccleſiæ B. Juventii apud Ticinum refert Deuſdedit in ſua collectione.*

1 ¶ Propter Spiritum Sanctum,] *Additæ ſunt hæ duæ voces, & totus hic locus emendatus eſt ex ipſa epiſtola, quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Paſchalis] *Anteà legebatur:* Paſchaſius libro de conſecratione. *Reſtitutus autem eſt locus ex vetuſtis codicibus, & originali. Citatur enim hîc, quod habetur in capite antecedente ex epiſtola Paſchalis Papæ.*

3 ¶ O quot Præpoſituras] *Apud B. Auguſtinum (cujus multi vetuſti codices hoc loco collati ſunt) legitur:* ô quot propoſita fecerunt: alterum propoſitum, &c. *Apud Urbanum verò ubique eſt,* propoſta & propoſtum.

4 ¶ Præpoſitum ſuum,] *Apud B. Auguſtinum legitur:* unuſquiſque ad propoſitum ſuum laudat, quod vendit. *In epiſtola verò Urbani:* unuſquiſque propoſtum ſuum laudat, quod vendit. *Nomine autem propoſiti apud Auguſtinum interdum ſignificari ſectam quandam conſtat ex 2. lib. contra Creſconium, cap. 56.*

C. IX. ¶ *Miniſtri & ſervitores Eccleſiæ abſque ulla venalitate ab Epiſcopis ordinentur.*

Item Alexander II. *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Lucenſis Eccleſiæ Clero & populo ſalutem perpetuam.*

EX *d* multis temporibus hoc deteſtabile malum intra veſtram Eccleſiam inoleviſſe cognovimus, ut nulli unquam Clerico, quamvis religioſo, quamvis ſcientiâ & moribus prædito, Eccleſiaſticum beneficium concederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet: fiebatque Eccleſia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena & vilis merx, à negotiatoribus ad vendendum expoſita. Quod malum, quam deteſtabile, quantum Deo, ſanctiſque ſit contrarium, & ſacri canones docent, & ferè omnibus manifeſtum exiſtit. ¶ Chalcedonenſe *e* namque Concilium, unum ex principalibus, ſimili pœna condemnat eos, qui Eccleſiæ beneficium interventu

a *Lucio,*] *Anſel.* b *Deuſdedit p. 2. Anſelm. lib. 5. cap. 42.* c *Matth. 24.* d *1. Corinth. 11.* e *Ezech. 13.* f *Actor. 14.* g *Rom. 8.* h *Actor. 8.* i *Sap. 1.* k *infrà cap. res Eccleſiæ. 12.* l *Coloſſ. 3.* m *C. 2.* n *al. militantes.* o *Sup. eâd. cap. ſi quis. 2.* p *al. intelligit.*

a *Tract. 10. in c. 2. Joannis.* b *Joan. 2.* c *Matth. 21.* d *Deuſdedit p. 2.* e *C. 2. ſup. eâd. quæſt. 3. cap. ſi quis Epiſcopus.*

interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui ſacram manûs impoſitionem (per quam Spiritus Sanctus confertur) mercari dignoſcuntur. Utroſque enim auctoritate inexpugnabili, illos à beneficio, iſtos à ſacro ordine jubet expelli. Unde humani generis Redemptor omnes ementes & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti ſui auctoritate denuntians, & dicens *a*: [*Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*] Illud quoque in eodem facto ſolicitè conſiderate, quòd per totum textum ſancti Evangelii nuſquam reperitur, Dominum tantâ ſeveritate, tam diſtrictâ cenſurâ juſtitiæ, peccantes corripuiſſe, cùm non ſolùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello *b* de funiculis verberans omnes eliminavit de templo: apertè demonſtrans, quòd tales negotiatores, non ſicut cæteri peccatores ſunt corripiendi, ſed à templo Dei, id eſt, à ſancta Eccleſia longiùs ſunt projiciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manûs impoſitionem vendere conantur; ſic per nummularios, Eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Evangelio, ſpeluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexander, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus (imò miniſter indignus) tot & tanta mala in multis Eccleſiis, & maximè in Lucenſi Eccleſia, ex *c* iniqua concupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis iniquorum à diſtricto judice de manu noſtrâ requiratur, illa extirpare, & penitùs eradicare decrevimus. Conſtituimus itaque, & præſenti decreto firmamus (ſicut olim noſtri prædeceſſores feciſſe noſcuntur) ut nullus deinceps Epiſcoporum, beneficium Eccleſiæ (quod quidam Canonicam *d*, vel Præbendas, ſeu etiam Ordines *e* vocant) pro aliquo pretio, vel munere Clericis audeat unquam conferre: ſed omnes miniſtros, & ſervitores Eccleſiæ gratis, & abſque ulla venalitate in ſancta Eccleſia ſtudeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui majores ſacculos pecuniæ conferant, ſed eos, qui moribus & diſciplinâ atque ſcientiâ divites, pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare Eccleſiam. Conſtituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuſcunque gradûs Clericus pro Eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Eccleſiarum, vel donariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum, quia (teſte Scripturâ 1) qui *f* aliquid malè accipit, ut quaſi benè diſpenſet, potiùs gravatur, quàm juvatur. Quòd ſi aliquis divinorum præceptorum, & animarum ſalutis immemor, præfatum beneficium Eccleſiæ, iniquâ cupiditate ductus, vendere vel emere temerario auſu præſumpſerit, ſicut in Chalcedonenſi Concilio definitum eſt, gradûs ſui periculo eum ſubjacere decernimus: nec miniſtrare poſſit Eccleſiæ, quam pecuniâ venalem fieri concupivit, & inſuper terribili anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab Eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur.

¶ *Extat integra hæc epiſtola in Bibliotheca Vaticana poſt librum Anſelmi Lucenſis.*

1 ¶ Teſte Scripturâ] *Hic referuntur verba ipſa beati Gregorii ex epiſtola ad Syagrium, quæ habentur ſup. eadem quæſt. 1. c.* non eſt putanda.

C. X. ¶ *Qui dona Dei vendunt vel emunt, pariter à Deo damnantur.*

Item Gregorius *Homiliâ 39. Evangeliorum.*

VEndentes *g* & ementes è templo eliminat Chriſtus, quia vel eos, qui pro munere impoſitionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritûs emere nituntur, damnat. *Item infrà.* ¶ Vendentes in templo ſunt, qui hoc, quod quibuſdam jure competit, ad præmium largiuntur. Juſtitiam enim vendere, eſt hanc pro præmii acceptatione *a* ſervare. Ementes verò in templo ſunt, qui dum hoc perſolvere proximo, quod juſtum eſt, nolunt, dumque rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio *b* emunt peccatum.

C. XI. ¶ *Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum ſunt.*

Item Beda *ad cap. 2. Joannis.*

NOn *c* ſolùm venditores ſunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui ſacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt; verùm ii quoque, qui gradum vel gratiam in Eccleſia ſpiritualem, quam Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cujuslibet humanæ causâ retributionis exercent; contra illud Petri *d* Apoſtoli: [*Qui loquitur, quaſi ſermones Dei: qui miniſtrat, tanquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jeſum Chriſtum.*] Quicunque ergò tales ſunt, ſi nolunt veniente Domino de Eccleſia auferri, auferant iſta de actibus ſuis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

C. XII. ¶ *Quæ ex conſecratione proveniunt, in ſuum jus vi, vel munere nemo convertat.*

Item ex epiſtola Urbani Papæ.

RES Eccleſiæ, quæ ex conſecratione proveniunt, in ſuum jus, vel vi, vel aliquo munere aliquem convertere non debere, docens ſanctus Urbanus *e* ait: [*Quiſquis* 1 *res Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecuniâ poſſideri exiſtimat.*]

1 ¶ Quiſquis] *Hæc ſunt ex epiſtola Urbani II. quæ refertur ſupr. c.* Salvator. *Verba autem antecedentia nuſquam reperta ſunt: quamvis ſimilia quædam, diſſimili tamen ſententiâ, legantur in epiſtola B. Urbani I. In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus caput hoc ſic citatur:* Item Beda ex epiſtola Urbani Papæ: *quod non cohæret.*

C. XIII. ¶ *Simoniacus eſt Epiſcopus, qui decimas & oblationes Laicis, non Clericis diſtribuit.*

Item Gregorius VII.

PErvenit *f* ad nos fama ſiniſtra, quòd quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ diœceſis decimas atque Chriſtianorum oblationes conferant, ſed potiùs Laicalibus perſonis, militum videlicet, ſive ſervitorum, vel (quod graviùs eſt) conſanguineis. Unde ſi quis amodò Epiſcopus inventus fuerit hujus divini præcepti tranſgreſſor, inter maximos hæreticos, & inter Antichriſtos non minimus habeatur: & ſicut Nicæna Synodus de Simoniacis cenſuit, & qui dat Epiſcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, ſive pretio, ſive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ *Infrà etiam* 16. *quæſt. 7. c.* pervenit. *citatur caput hoc ex Gregorio. Ac ſanè Lambertus Schafneburgenſis narrat, Epiſcopum quendam Bambergenſem, Eccleſiam illam contra excommunicationem, & privationem Gregorii VII. favore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuiſſe, & in ipſius Gregorii regeſto lib. 6. epiſt. 5. ſimile quiddam reprehenditur in Herimanno Epiſcopo Metenſi.*

C. XIV. ¶ *Spiritum Sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit.*

Item Paſchalis II.

ALtare *g* & decimas per pecuniam dare, & Spiritum

---

a *Matth. 21.* b *Joan. 2.* c *Ezech. 3.* d *al. canonicas.* e *al. ordinationes.* f *ſup. ead. q. 1. c. non eſt putanda. 27.* g *Ivo p. 5. c. 88. Pannor. l. 3. c. 119.*

a *al. acceptione.* b *al. præmio.* c *Ivo p. 5. c. 97. Pann. l. 3. c. 124.* d *1. Pet. 4.* e *ſupr. ead. cap. Salvator. 8.* f *Infrà 16. q. 7. c. pervenit. Polycarp. lib. 4. tit. 11.* g *Polyc. l. 3. tit. 11.*

ſanctum vendere, Simoniacam hæreſim eſſe, nullus fidelium ignorat.

¶ *Suprà ead. q.1. c.* Presbyter. *hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paſchali ſecundo. Et fortaſſe Paſchalis hoc, ut multa alia, accepit à Gregorio VII. quæ ipſe innotavit. In Polycarpo lib.3. tit.11. citatur ex Concilio Toletano.*

C. XV. ¶ *Careat honore malè acquiſito, qui Eccleſiaſtica beneficia pro pecunia invenire tentaverit.*

Item Innocentius II. *in Synodo Romana, cap. 2.*

SI *a* quis Præbendas, vel Prioratum, ſeu Decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam Eccleſiaſticam, ſeu quodlibet ſacramentum Eccleſiaſticum, utpote chriſma, vel oleum ſanctum & conſecrationes altarium, vel Eccleſiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam comparaverit, honore malè acquiſito careat, & emptor atque venditor, & interventor notâ infamiæ percellantur: & nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis antè vel poſt à quoquam aliquid exigatur, vel ipſe dare præſumat, quoniam Simoniacum eſt; ſed liberè, & abſque diminutione aliquâ, collatâ ſibi dignitate atque beneficio 1 perfruatur.

1 ¶ Beneficio] *Ex duobus manuſcriptis hujus Concilii exemplaribus in uno ſic legitur, in altero verò,* officio.

De ſecunda & tertia quæſtione quid ſacri canones diffiniant, auctoritatibus hinc inde in medium deductis patefactum eſt.

QUÆSTIO IV.

1 ps N*Unc ergò de quarta quæſtione eſt pertractandum, An paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante conſtat admiſſum? Quòd ignorantia hunc excuſet, multorum auctoritatibus probatur.*

C. I. ¶ *Alienum crimen neſcientem non maculat.*

Ait enim Auguſtinus, *epiſt.48. ad Vincentium.*

NUllius crimen maculat neſcientem.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item *in eadem epiſtola.*

QUis locus innocentiæ relinquitur, ſi alienum crimen maculat neſcientem?

¶ *Verba B. Auguſtini ſunt hæc:* Quis locus innocentiæ reſervatur, ſi crimen eſt proprium, neſcrire crimen alienum?

C. III. ¶ *De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur.*

Item in Africano b Concilio, *c.14. legitur:*

PLacuit *c* de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur, ne, quod non ſuo fecerunt judicio, cùm ad Eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint converſi, parentum illos error impediat, quò minùs promoveantur ſacri altaris miniſtri.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item in eodem, *c.24.*

QUi *d* apud Donatiſtas parvuli baptizati ſunt, nondum ſcire valentes erroris eorum interitum, & poſteaquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnitâ veritate, falſitatem eorum abhorrentes, ad Eccleſiam Dei catholicam per univerſum mundum diffuſam, ordine antiquo per manûs impoſitionem recepti ſunt, tales ad ſuſcipiendum munus Clericatûs non debet impedire nomen erroris.

C. V. ¶ *Conſanguineorum maleficia in nullo Clericis obſunt, niſi conſcii fuerint.*

Item Leo IV. *e Ebrunto & Adelfrido Epiſcopis.*

QUia præſulatûs noſtri (quod bene nôſtis) magiſterium non ſolùm de Sacerdotum, verùm etiam de ſecularium utilitatibus debet eſſe ſolicitum, propterea fraternitatem veſtram ſcire volumus, hunc præſentem Presbyterum ad ſedem Apoſtolicam veniſſe, nobiſque violentiam, & excommunicationem ſuam per ordinem retuliſſe: quod etiam ſine juſto legis tramite illi ſua fuiſſet ablata Eccleſia ſimiliter indicavit, quam alius dato munere Sacerdos zelo ductus invidiæ uſurpare præſumpſit. Inde parentes ejus magno dolore compulſi Presbyterum illum, qui ſuam tenebat Eccleſiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipſe ſæpè dictus Sacerdos dicit, quòd abſque ſua voluntate, & ſine ejus conſilio hoc ſit peractum. Quod ſi ita eſt, ut ipſe nobis ſuo ore teſtatus eſt, nobis magnoperè providendum eſt, ut, ſi canonicè ipſe excommunicatus non eſt, canonica ſuper eum fiat remiſſio.

C. VI.

Digeſtis a *tit.* de pœnis, *l.crimen.*

CRimen, vel pœna paterna nullam maculam filio infligere poteſt. Namque unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur. Idque divi fratres Hierapolitanis reſcripſerunt.

C. VII. ¶ *Perfidia parentum filiis obeſſe non debet.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.60.*

JUdæi baptizati, ſi poſteà prævaricantes in Chriſtum quâlibet pœnâ damnati extiterint, à rebus eorum fideles filios excludi non oportebit: quia ſcriptum *b* eſt: [*Filius non portabit iniquitatem patris.*]

C. VIII. ¶ *Non imputantur peccata parentum iis, qui ab eis perſonaliter diviſi probantur.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium, epiſt.23.*

JAm *c* itaque, cùm homo in ſeipſo eſt, ab eo, qui genuit eum, alter effectus, peccato alterius ſine ſua conſenſione non tenetur obnoxius. Traxit ergò reatum, quia unus erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando, quod traxit, admiſſum *d* eſt. Non autem trahit alter ab altero, quando ſua unoquoque propriâ vitâ vivente, jam eſt, unde dicatur *e*: [*Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur.*] Ut autem poſſit regenerari per officium voluntatis alienæ, cùm offertur conſecrandus, facit hoc unus ſpiritus, ex quo regeneratur oblatus.

C. IX. ¶ *Ei, qui imitatur, impietas alterius nocet.*

Hinc etiam Gregorius *in lib.26. Moralium, cap.8. in cap.25. Job.*

HOmini *f* qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua; & filium hominis adjuvabit juſtitia tua.] Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat: & rurſus eum adjuvat noſtra juſtitia, quem à pravis actionibus mutat. Nocere enim, vel juvare neſciunt ea, quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non poſſunt.

Econtrà Dominus ad Moyſen g: [Ego ſum Deus zelotes, qui viſito peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem,] *licèt non æqualitate judicii, ſed magnitudine clementiæ. Auguſtinus aſſerit hoc dictum, ita dicens:* [In tertia & quarta generatione peccatum patrum ſe Dominus comminatur in lege filiis redditurum, non inæqualitate judicii, ut alii peccent, & alii puniantur, ſed magnitudine clementiæ, dum ſemper expectat ad pœnitentiam, & quod in prima generatione delinquitur, non priùs corrigit & emendat, niſi & tertia & quarta generatio venerit.] *Cùm ergò de baptizatis ab hæreticis Innocentius* h *ſcribat:* [Lex eſt Eccleſiæ iis, qui ab hæreticis baptizati

a *Pannor. l.8.c.138. ex Cabilonenſi.* b *Et Carthag.3.cap.48.* c *Paulò aliter in originali.* d *Deuſdedit p.2.* e *al. tertius.*

a *Lib.48. tit.19. l.26.* b *Ezech.18.* c *Ivo p.7. c.417.* d *al. admiſtum.* e *Ezech.18.* f *Job.c.35.* g *Exod.20.* h *ſupr. q.1. c.ventum.18.*

ptizati

ptizati ſunt, per manûs impoſitionem Laicam tantùm communionem præbere, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum ſubrogare:] *patet, quòd infantes, qui ab hæreticis baptizati ſunt, ſola excuſat ignorantia, ut juxta illud Africani* a *Concilii ad ſuſcipiendum Clericatûs officium non eos impediat nomen erroris.*

C. X. ¶ *De eodem.*

Item ſicut Auguſtinus *ſcribit ad Auxentium Epiſcopum, epiſt. 75.*

NOn imputantur filiis peccata parentum, quæ poſt eorum nativitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum ſpirituali pœnâ filii ſunt plectendi.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus & caput hoc & ſequentia uſque ad finem quæſtionis, conjuncta ſunt ſuperiori. Nam ſententiis hinc inde acceptis, verba ferè de ſuo (quod ſæpè facit) in his Gratianus affert. Et hujus quidem partis ſententia eſt apud B. Auguſtinum loco indicato. Verba autem ipſa referuntur infrà 24. q. 3.* c. ſi habes.

Officio autem, vel beneficio Eccleſiæ privari, ſpiritualis pœna eſt: non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Item ſi excuſatur, qui ignoranter à Simoniaco ordinatur, ut ſup. in cap. Urbani *b legitur; & iſte excuſandus eſt, qui per ignorantiam Simoniacè ordinatur.*

2 pars. *Sed objicitur illud* Gregorii 1.

1 ¶ Gregorii.] *In aliquot vetuſtis codicibus legitur,* Auguſtini. *Anſelmus verò citat ex Alexandro ſecundo.*

C. XI. ¶ *De Eccleſia, quæ pactione conſecratur.*

ECcleſia *c*, quæ pactione conſecrata fuerit, potiùs execrata, quàm conſecrata dici debet.

Item peccato civium theſauri Hiericho anathematizati leguntur. Unde Achan d, *qui regalam auream, & quædam alia pretioſa furatus eſt, de anathemate dicitur tuliſſe. ¶ Item peccato Amalechitarum animalia eorum juſſa ſunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audivit à Samuele* e: [Neſcis, quia peccatum ariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere?] *Item peccato Ægyptiorum* f *poſſeſſiones eorum grandini traditæ, jumenta, & primogenita eorum morte conſumpta ſunt. ¶ Item peccato Iſraelitarum arca* g *Domini Philiſtæis tradita eſt. Si ergo quæ ſenſu carent, ut Eccleſia, altare, arca Domini, lapides Hiericho, vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine devaſtantur; ſi ea, quæ vim intelligendi non habent, ut animalia Ægyptiorum & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte: patet, quòd nullum excuſat ignorantia criminis; maximè cùm ex eo utilitas deferatur ignoranti: veluti ſi quiſpiam de latrocinio & rapina filio ſuo ignoranti divitias congreget; non excuſat filium ignorantia, quin poſt mortem patris cogatur reddere malè acquiſita. ¶ Item peccato Achan* h *plebs Iſraëlitica in manibus hoſtium tradita eſt. ¶ Item peccato filiorum Heli* i, *populus in manu Philiſtinorum corruit. ¶ Peccato quoque plebis* k *electi eorum ſæpè ſunt impediti, & tandem cum eis Prophetæ ducti ſunt captivi.*

3 pars. *His ita reſpondetur. Inſenſibilia & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, ſed causâ Sacramenti, vel deteſtatione peccati, vel flagello delinquentium. Causâ Sacramenti, ut theſauri Hiericho, & animalia Amalechitarum. Hiericho enim Luna interpretatur, & ſignificat Mundum iſtum. Amalechitæ interpretantur lingentes ſanguinem, & ſignificant cupidos, & avaros, & dæmones. Iſraelitæ interpretantur viri videntes Deum, & ſignificant multitudinem ſanctorum. Lapides ergò & theſauri Hiericho anathematizantur, animalia Amalechitarum interfici jubentur, ad examinandam cupiditatem Iſraeliticæ plebis, & ut ſignificaretur, quòd muri vitiorum, & hujus mundi theſauri, qui per lapides & theſauros Hiericho deſignantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent tranſire in ſortem ſanctorum. Animalia verò Ægyptiorum, & poſſeſſiones eorum, & primogenita, grandine & morte conſumpta ſunt, ut in illis punirentur, quorum felicitate lætabantur, & ut daretur intelligi, quòd mundus peribit, & concupiſcentia ejus. Sed & terra* a *Iſraëlitarum in ſalſuginem verſa eſt, & ſegetibus eorum imbres adverſi ſunt, animalia eorum ſterilitate & morbo confecta ſunt, ut Auctorem ſuum, quem per beneficia cognoſcere noluerunt, ſaltem inter ſupplicia ſentirent. In deteſtationem verò peccati, pecunia Simonis damnata eſt, cui dictum* b *eſt:* [Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimâſti donum Dei pecuniâ poſſideri.] *In deteſtationem quoque ejuſdem criminis altare & Eccleſia, quæ per Simoniam conſecrantur, non tam conſecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interventu pecuniæ oleum conſecrationis effundit, non conſecrare, ſed execrare dicendus eſt. Hinc eſt, quòd B. Gregorius* c *Eccleſias ab Arianis conſecratas iterùm conſecrari præcepit: quia ſanctificationem conſecrationis, quæ non niſi in fide Trinitatis perficitur, præſtare non poterant, qui fide carebant. Arca verò & Prophetæ peccato ſuorum civium hoſtibus traditi ſunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti ſunt, non in pœnam criminis, ſed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc paſſi ſunt.*

¶ *Item populus, qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hoſtium traditus eſt, ſignificat ſubditos corporaliter flagellari, ut inter ipſa flagella peccata Prælatorum feriantur: ſicut Achan ſorte deprehenſus, lapidibus obrutus eſt.*

Sic & navicula d *Jonæ periclitatur, ut fugitivus ſorte deprehenſus, fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis Prælatorum depravatur vita ſubditorum, ut Prælatis ſuis ſubditi faventes ad malum, cum eis ſimul corruant: ſicut filii Iſraël diù portantes peccata Sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hoſtium. Item David* e *populum numeravit: quo peccato gladius Domini deſævit in populum.* Sed in lata *g* gente gloria Regis eſt, in diminutione plebis contritio Principis. *Qui ergò de numeroſitate ſuæ gentis ſuperbivit, jure in ejus diminutione punitus eſt.*

¶ *Item parvulos Sodomitarum* g *non excuſavit ignorantia, quin pro paterno ſcelere cœleſti igne conſumerentur: ſed igne hoc pœna illis diminuta eſt, quibus ſucceſſio paterni ſceleris eſt adempta. Pariter etiam demonſtratum eſt, peccatis parentum parvulos aliquando corporaliter flagellari. Illud idem intelligendum eſt de parvulis, qui peccato Dathan* h *& Abiron vivi deſcenderunt ad inferos.*

¶ *Item Cham* i *peccante, Chanaan filius ejus maledicitur: Giezi* k *delinquente, lepra tranſmittitur ad poſteros. Judæis* l *clamantibus:* [Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros,] *etiam reliquiæ eorum pœnæ mortis CHRISTI addictæ ſunt. Achab* m *quoque peccante, poſteri ejus Regni ſolium amiſerunt: & qui de ejus ſemine in Regno Judæ nati ſunt, uſque ad purgatam labem illius familiæ, à genealogia Domini ſunt excluſi. Odium quoque Eſau (ut Malachias* n *teſtatur) tranſivit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excuſat aliquem. ¶ Sed his exemplis non probantur teneri peccato aliorum, niſi imitatores nequitiæ eorum. Quicunque enim de ſemine Eſau & cæterorum, ad Deum converſi, paternam malitiam deteſtati ſunt, non odium, ſed Dei clementiam experti ſunt.*

C. XII.

Item ut Ambroſius *ait ſermone 12.*

TUrbatur *o* navicula Petri, in qua erat Judas: quia, qui ſuis meritis erat firmus, turbatus eſt alienis.

a *Sup. eâd. qui apud. 4.* b *ſup. eâd. q. 1. ſi qui à Simoniacis.* c *Anſel. l. 5. c. 20.* d *Joſ. 6.* e *1. Reg. 15.* f *Exod. 9.* g *1. Regum 4.* h *Joſ. 7.* i *1. Reg. 4.* k *Pſal. 77.*

a *Pſal. 106. 1. Joan. 2.* b *Act. 8.* c *De conſ. diſtinct. 1. c. Arianorum.* d *Jonæ 1.* e *2. Regum ult.* f *Prov. 14. ſecundum 70.* g *Geneſ. 19.* h *Num. 16.* i *Geneſ. 9.* k *4. Regum 5.* l *Matth. 27.* m *3. Regum 21. Hieron. ad d. Matth.* n *Malach. 10.* o *J̃. 24. q. 1. c. non turbatur.*

¶ *Hujus etiam capitis ſententia ſumpta eſt ex ſermone 11. Ambroſii, & lib. 5. c. 1. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipſa autem verba habentur* ꝗ. *24. q. 1. c.* non turbatur.

Ignorabat autem Petrus peccatum Judæ. Non ergò ignorantia excuſavit illum: Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, ſed corporalis perſecutio intelligitur: quia meritis malorum nonnunquam adeò premuntur boni, ut eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus Simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data eſt. Non ergò poteſt probari iſte reus criminis, cujus non habuit conſcientiam.

4 pars. *Notandum quoque eſt, quòd non omnis ignorantia aliquem excuſat. Eſt enim ignorantia alia facti, alia juris. Facti, alia eſt ejus facti, quod oportuit eum ſcire: alia, quod non oportuit eum ſcire. Quod non oportuit eum ſcire, ſicut Apoſtolus* a *ait:* [Si quis infidelium vocaverit vos ad cœnam, & vultis ire, quicquid vobis appoſitum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum eſt, nolite comedere.] *Ecce quòd vocatum ad cœnam non oportuit ſcire, carnes ſibi appoſitas fuiſſe idolis immolatas. Quod oportuit eum ſcire, ſicut ignorantia Judæorum, & reliquorum infidelium, qui ea, quæ à Prophetis de Chriſto fuerunt prænuntiata, adhuc ignorant eſſe completa, unde à Judæis adhuc exſpectatur venturus. Hæc neminem excuſat.* ¶ *Item ignorantia juris, alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis eſt. Jus verò civile aliis permittitur ignorare, aliis non. Juris civilis ignorantia nemini obeſt in damno vitando, ſi negotium inde contigerit, ut ſi minor pecuniam dederit filiofamiliâs, repetit: in majore verò quaſi delictum eſt.* ¶ *Item ſi ſucceſſionem etiam tibi majori delatam cùm alio ſine judice dividas, putans teſtamentum jure ſubnixum, cùm non eſſet, ſolidam ſucceſſionem obtinebis: vel ſi id, quod nullo jure debuiſti, aut jure naturali non debuiſti, ſed civili, tanquam ex chirographo ſolvas, aut promittas, repetis: non ita, ſi delictum. Nam ſi putat rem ſuam ſibi per legem licere rapere, incidit in conſtitutionem* 1 *illam Codicis lib. 8.* b *titulo,* unde vi.

1 ¶ Conſtitutionem] *In pleriſque vetuſtis codicibus legitur,* incidit in conſtitutionem, ſi quis in tantam. *reliqua vacant.*

C. XIII. PALEA.

[*Imperator* Valentinianus *Auguſtus.*]

SI quis in tantam furoris audaciam pervenerit, ut poſſeſſionem rerum apud fiſcum, vel apud quoslibet homines conſtitutarum, ante eventum c judicialis arbitrii, violenter invaſerit, Dominus quidem conſtitutus, poſſeſſionem, quam abſtulit, reſtituat poſſeſſori, & dominium ejus d rei amittat. Si verò alienarum rerum e poſſeſſionem invaſit, non ſolùm eam poſſidentibus reddat, verùm etiam æſtimationem earundem rerum reſtituere compellatur.

In hoc autem non fuit ignorantia juris, ſed facti, & illius, quod non oportuit eum ſcire. A reatu ergò criminis eum ignorantia excuſat paterni delicti: quod etſi oportuiſſet eum ſcire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat.

QUÆSTIO V.

1 ps QUod verò quinto loco quæritur, *An liceat ei eſſe in Eccleſia, vel fungi eâ ordinatione, quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus, auctoritate* Urbani *definitur, qui ſcribens de Simoniacis, ait inter cætera in Concilio Placentino, c. 5. & ſequentibus, itemq́ in Concilio Romano.*

C. I. ¶ *De parvulis, qui cupiditate parentum, Eccleſias emunt.*

QUicunque f ſanè cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli eſſent, Eccleſias, vel Eccleſiarum partes 1 per pecunias adepti ſunt, poſtquam eas omninò dimiſerint, ſi canonicè in eis vivere voluerint, pro magna miſericordia ibidem eos eſſe concedimus: neque pro hoc facto à ſacris ordinibus removemus, ſi aliàs digni inveniantur. ¶ Illi a verò, qui per ſeipſos, cùm jam majoris eſſent ætatis, nefandâ ducti cupiditate eas emerunt, ſi in aliis Eccleſiis canonicè vivere voluerint, ſervatis propriis ordinibus pro magna miſericordia ibi eos miniſtrare permittimus. Quòd ſi ad alias fortaſſis transferri non potuerint, & in eis canonicè vivere promiſerint, minoribus contenti ad ſacros ordines non accedant, ſalvâ tamen in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. ¶ Si b qui tamen ante emptionem catholicè ordinati ſunt, cùm ea, quæ emerunt, dimiſerint, & vitam canonicam egerint, in ſuis gradibus permittantur: niſi fortè ejuſmodi Eccleſia ſit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel ſingularem, vel Præpoſituræ 2 locum in emptis Eccleſiis eos habere non patimur.

1 ¶ Partes] *In Concilio ipſo legitur,* beneficia: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

2 ¶ Præpoſituræ] *In Concilio ſubjungitur,* vel officii.

2 pars. *Hoc autem eum non in præjudicium canonum, ſed ex miſericordia diſpenſatione dixiſſe, ex epiſtola* ejuſdem *colligitur, miſſa Vitali Presbytero, in hæc verba:*

C. II. ¶ *In dignitate ſervanda Simoniacis miſericordia poteſt impendi, ſi eos vita commendat.*

EOs, qui Eccleſiam emerunt, ſi perſona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet, ut in Canoniis c, vel Monaſteriis regulariter vivat, in ſui honoris officio, miſericorditer condeſcendendo, miniſtrare concedimus, abſque tamen ſanctorum canonum præjudicio.

¶ *In libro manuſcripto Decretorum Pontificum hic canon citatur ex Nicolao ad Vitalem Presbyterum Prunienſem.*

3 pars. *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quòd ignorantia tales excuſat à reatu criminis, ut ſuprà dictum eſt, non à fructu emptionis, cùm in Eccleſiis, quas parentum pecuniâ adepti ſunt, non niſi poſtquam eas omninò dimiſerint, & ex miſericordia ibidem eis eſſe conceditur. In quo patet, quòd etſi illis ignorantibus Simoniæ peccatum ſit admiſſum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non poſſunt. Quòd verò à crimine excuſentur, hinc patet, quia pro hoc facto à ſacris ordinibus non removentur. Si enim illius criminis participes eſſent, ad ſacros ordines conſcendere non poſſent. Illud ibidem intelligendum eſt de eo, qui per pecuniam eſt adeptus Sacerdotii dignitatem, non Epiſcopo, ſed cuidam ex Principibus ejus datam; utroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.*

C. III. ¶ *De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non Epiſcopo, ſed uni Principum ejus.*

Unde Urbanus II. *ſcribit Alberto Metenſi Epiſcopo.*

PRæſentium portitorem, quem parentum incuriâ per pecuniam non Epiſcopo, ſed cuidam Principum ejus datam, invitum Sacerdotii dignitatem obtinuiſſe ſignificâſti, licèt ſancti canones deponendum eſſe teſtentur, tamen quia culpam iſtam neſciens, & coactus commiſit; & quia ab eodem ordine ut deponeretur, ſupplicavit ultroneus, ex conſideratione diſcretionis (quæ mater eſt omnium virtutum) magis, quàm ex rigore canonum, miſericordiæ viſcera adhibendo, ipſum in eodem ordine eſſe, fraternitati tuæ conſulimus: ita tamen, ut ſi d Eccleſia illa, cui deſervit e Sacerdotum penuriam non patitur, ſuſpenſus à Sacerdotali officio permaneat. Quòd ſi fortaſſe Eccleſiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis aſſumat, liceat ei ex conceſſione ſui Epiſcopi, fratrumque obedientia, Sacerdotali officio fungi.

a *1. Corinth. 10.* b *tit. 4. lib. 7.* c *al. adventum.* d *al. ejuſdem.* e *al. alienam poſſeſſionem.* f *Anſelm. libro 7. cap. 109. C. 5.*

a *C. 6.* b *C. 7.* c *al. canonicis.* d *al. quia.* e *al. deſerviunt.*

QUÆ-

QUÆSTIO VI.

Quid verò de his fieri debeat, qui ignoranter à Simoniacis ordinati ſunt (quod ſexto loco quæſitum eſt) ſuprà, in capitulo videlicet Urbani a, *quod ſic incipit:* [Si qui à Simoniacis, &c.] *requiratur. Nunc autem de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt, ſed pro electione, vel ut decretum electionis fiat, vel ut ſubſcriptione firmetur, vel ut electioni non reſiſtatur, aliquibus præmia largiuntur: an eorum electio vitioſa ſit judicanda? Non enim videntur Spiritûs Sancti donum emere, qui non pro conſecratione, ſed pro electione munera largiuntur, cùm nullius ſpiritualis gratiæ aliquos faciat electio participes. Sed ſicut Eccleſiaſticarum rerum emptores Simoniaci judicantur, quia Eccleſiaſticis officiis ita adjuncta ſunt, ut alterum ſine altero alicui non proveniat: ita quia per electionem venitur ad conſecrationem, perinde Simoniacus habetur, qui pro electione præmia largitur, ac ſi pro conſecratione munera dediſſet.*

C. I. ¶ *De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt.*

Unde Symmachus *ſcribit Cæſario Epiſcopo, epiſt. 1. cap. 5.*

SI b quis autem Epiſcopatum deſiderat, datâ pecuniâ potentes perſonas minimè ſuffragatrices adhibeat: nec ad decretum ſibi faciendum Clericos, vel cives ad ſubſcribendum, adhibito cujuslibet generis timore compellat, vel præmiis quibuslibet exhortetur.

C. II. ¶ *Simoniacus eſt, qui, ut eligatur, præmia largitur.*

Item Gregorius *Salonæ* c *conſiſtentibus, lib. 5. epiſt. 26.*

EGo d autem & veſtræ dilectioni providens, & meæ animæ omnipotentis Dei judicium pertimeſcens, ejuſdem Maximi cauſam ſubtiliter exquiri deſidero, ſi nullis criminibus preſſus, quæ ſacro ordini contradicunt, ſi non per Simoniacam hæreſim, id eſt, præmia quibuſdam ſe eligentibus præbendo, ad Sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit, ſi non obligatus de ſuis ad locum interceſſionis venerit.

C. III. ¶ *Sicut ordinatio, ſic electio, vel conſenſus ſine venalitate debet præferri.*

Item Gregorius *Syagrio Epiſcopo Auguſtudunenſi, & aliis Epiſcopis lib. 7. epiſt. 110.*

SIcut e is, qui invitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admovendus: ſic qui ultrò ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt proculdubiò repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi ut creſcendo decreſcat, & aſcendendo exteriùs, interiùs ad profunda deſcendat? Itaque, fratres chariſſimi, in Sacerdotibus ordinandis ſinceritas vigeat: ſit ſimplex ſine venalitate conſenſus: pura præferatur electio, ut f ad ſumma 1 Sacerdotii non ſuffragio venditorum provectus, ſed Dei credatur eſſe judicio.

1 ¶ Summa] *In vulgatis codicibus legebatur,* ad ſummum Sacerdotii, vel Pontificii. *Emendatus verò eſt hic locus ex originali, Anſelmo, Polycarpo, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus.*

Si autem pecunia præmiſſa fuerit, vel ſoluta, electo vel ordinato penitùs ignorante, nec eo modo ad electionem vel ordinationem pervenerit, ei nullatenùs obeſſe videtur: nec ad reatum criminis pertinet, cujus conſcientiam non habuit, nec ad electionis vel ordinationis ceſſationem, ad quam aliàs non per pravam illorum cupiditatem perveniſſe docetur.

a *eàd. q. 5.* b *Polyc. l. 2. tit. 1. Anſel. l. 6. c. 69.* c *al Salonis.* d *Anſ. l. 6. c. 76. Polyc. l. 2. tit. 3.* e *Anſel. l. 6. c. 79. Polyc. l. 1. tit. 1.* f *Anſ. l. 6. c. 80.*

QUÆSTIO VII.

1 ps *Nunc autem de ſeptima quæſtione tractandum eſt, an renuncians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in Epiſcopali dignitate, vel non?*

C. I. ¶ *Qui redeuntes ab hæreſi in ſuis ordinibus recipiantur.*

De his ita ſcribit Cyprianus, *lib. 2. epiſt. 1.*

SI a qui Presbyteri, aut Diaconi, qui vel in Eccleſia Catholica priùs ordinati fuerint, & poſtmodùm perfidi ac rebelles contra Eccleſiam ſteterint, vel apud hæreticos à Pſeudoëpiſcopis, & Antichriſtis contra Chriſti diſpoſitionem profanâ ordinatione promoti ſint, & contra altare atque divinum verbum, ſacrificia foris falſa ac ſacrilega offerre conati ſint; eos quoque hâc conditione ſuſcipi convenit 1, cùm revertuntur, ut communicent Laici b, & ſatis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hoſtes pacis extiterint; nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint.

1 ¶ Convenit.] *In originali non eſt verbum iſtud, ſed loco ipſius hæc huic capiti antecedunt:* Addimus planè & adjungimus, frater chariſſime, conſenſu & auctoritate communi, ut etiam ſi qui Presbyteri, &c. *Multa verò in hoc capite ex ipſo B. Cypriano ſunt emendata.*

C. II. ¶ *De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæreſi, in ſuis ordinibus recipiuntur.*

Item ex ſeptimâ Synodo c.

SI d quis 1 omnem traditionem Eccleſiaſticam ſcriptam, vel non ſcriptam violat, anathema ſit. ¶ Omnis * Epiſcopus 2 vel Presbyter, aut Diaconus convictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit, à Sacerdotio cadat. ¶ Sed dicunt fortaſsè quidam, qui pœnitentiam agimus pro peccato, & Deus indulget illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ jam facta ſunt. Novi enim, quòd David fornicatorem & homicidam per pœnitentiam receperit Deus, & quòd dixerit de e eo: [*Inveni virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.*] Novi rurſus eundem audientem f à Deo; [*Non ædificabis mihi domum, quia vir ſanguinum es.*] Scio Manaſſæ g per confeſſionem dimiſſam impietatem ſuam. Scio Meretrices h, & Telonarios per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante 3 Baptiſmum peccavit, Sacerdotibus connumeratum. Scio i quoſdam, dum eſſent in mundo, in multa fornicatione manſiſſe, Monachos verò factos quaſi luminaria mundi reſplenduiſſe: nullum tamen ad Sacerdotium aſcendiſſe. Quod etſi 4 rarò contigit, nulla tamen lex Eccleſiæ fuit. Novimus peccatricem priùs Mariam k, poſt converſionem, quamvis ſancta & caſta, tamen inter Diaconiſſas non eſt computata. Sed quid hoc dico? Sequens ſanctos Apoſtolos l, & venerabiles Patres m, cum omni fiducia clamo: Qui per Simoniam ordinatus eſt, ſive Epiſcopus, ſive Presbyter, ſive Diaconus, alienus eſt à Sacerdote: neque enim venalis eſt gratia Spiritûs Sancti. Caiphæ traditio & adinventio Simonis, à ſancto Sacerdotio eſt aliena. ¶ Et ſi in fornicationem lapſus eſt aliquis poſt Baptiſmum, in Sacerdotium non recipitur. Canones n enim hoc prohibent. Si quis verò cum hoc peccato ad Sacerdotium provectus eſt, cognitus degradetur. *Item paulò*

a *Deusdedit part. 2. & 4. Anſel. l. 8. cap. 39.* b *al. Laicis.* c *Ex actione 1. in 7. anathematiſ.* d *Deusdedit p. 2. Ivo p. 4. cap. 198.* * *Ex epiſt. Taraſii ad Joannem. Ivo p. 5. c. 121. Anſ. lib. 6. c. 87.* e *Act. 13.* f *1. Paral. 22. & 1. Paral. 28.* g *2. Paral. 33.* h *Math. 21. Marc. 2. Luc. 5.* i *Can. 30. Apoſt.* k *Joan. 11.* l *Act. 8.* m *Can. 16. Apoſt.* n *Conc. Neocæſ. c. 9. 15. q. 8. c. 1. Polyc. l. 6. tit. 12.*

poſt. ¶ Epiſcopum, qui per pecuniam ordinatus eſt, confiteor, quia per pœnitentiam recipitur. Deus enim bonus eſt in omnibus, & aperta viſcera ejus omni homini pœnitenti. Sed quoniam juxta Apoſtolum *a*, oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, quicunque per pecuniam vel ordinaverit aliquem, vel ordinatus eſt, ab omni Sacerdotio alienus ſit. ¶ Taraſius 5 Patriarcha *b* dixit: Quicunque per pecuniam vel ordinant, vel ordinaverunt, vel ordinati ſunt Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, vel quilibet de numero Sacerdotali, repellantur omninò à Sacerdotali honore; ſicut Simon Magus à Petro. Quicunque 6 per pecuniam *c*, diſpenſationem, vel curam ſortiti ſunt Monaſteriorum, vel Eccleſiarum, vel religioſarum domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum, cum depoſitione expellantur à diſpenſatione illa & curâ. Qui poſt Baptiſmum cadens in fornicationem ordinatus eſt, ſi poſtmodùm confeſſus fuerit, ceſſet à miniſterio: ſi verò convictus ab aliquo, deponatur omninò. Similiter *d* percuſſor Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, per ſe, vel per aliquem alium, quaſi per hoc timeri volens, deponatur. *Item.* ¶ Qui per ſeculares poteſtates *e* ordinatus fuerit, aut Eccleſiam obtinuerit, deponatur: ſi verò 7 religioſam domum, expellatur.

1 ¶ Si quis] *Caput hoc ex magna parte collectum eſt ex variis locis ſeptimæ Synodi, ſed non ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii, quâ alioqui ſæpè uti ſolet Gratianus. Initium quidem eſt in actione prima, anathematiſmo ſeptimo.*

2 ¶ Omnis Epiſcopus] *Hinc uſque ad verſ.* Taraſius Patriarcha, *ſumpta ſunt ex epiſtola Taraſii ad Joannem Presbyterum, omiſſis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epiſtola in verſione Anaſtaſii eſt poſt actiones & canones ſeptimæ Synodi: ſed in nova verſione impreſſa in tomis Conciliorum, eſt ante ipſam Synodum.*

3 Ante Baptiſmum] *Hoc quidem loco perſpicuum erratum eſt, quod auctori gloſſæ negotium exhibuit.* οὐδένα δὲ τούτων εἰς ἱερωσύνην ἀριθμηθέντα, εἰ μήπω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο πέπραχεν: *Id eſt*; neminem verò horum in Sacerdotio annumeratum, niſi fortè ante Baptiſmum hoc admiſit.

4 ¶ Etſi raro] *Longè pleniùs in nova verſione:* Quòd ſi autem id ſemel atque iterùm factum eſt, non tamen confeſtim legem in Eccleſia præſcribit. *Græcè eſt,* εἰ δὲ καὶ σπανίως γέγονε, οὐ νόμος ἐκκλησίας τοῦτο.

5 ¶ Taraſius] *Hæc videntur ſumpta ex epiſtola Taraſii ad Hadrianum (de qua dictum eſt ſupr. q. 1. ad c.* eos, qui) *aut ex quinto capite ſeptimæ Synodi: quibus locis refertur canon trigeſimus Apoſtolorum.*

6 ¶ Quicunque per pecuniam] *Hæc habentur etiam novellâ 123. c. 24. apud Julianum anteceſſorem.*

7 ¶ Si verò religioſam] *Hæc non ſunt in canone Apoſt.*

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldenſi *f*, *cap. 43.*]

CAvendum *g* eſt, & ſummoperè ſtudendum *h*, ac per virtutem Chriſti ſanguinis interdicendum & Epiſcopis & Regibus, & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcunque, atque conſenſoribus, ſeu ordinatoribus in gradu Eccleſiaſtico, ut nemo per Simoniacam hæreſim, regiminis locum obtineat, quâcunque factione, calliditate, promiſſione, ſeu commoditate, aut datione per ſe, aut per ſubmiſſam *i* perſonam.

a *1. Tim. 3.* b *In epiſt. Taraſii ad Hadrianum, & in 7. Synod. c. 5. ex canone Apoſt. 30.* c *In ead. epiſt. & c. 5. ex Concil. Chalced. c. 2. Novel. 123. c. 24. apud Julianum anteceſſ. Concil. Neocaſ. c. 9.* d *Can. 26. al. 28. Apoſt.* e *diſt. 63. omnis electio. Can. Apoſt. 29. al. 31. & in ſept. Synod. c. 3.* f *Et copioſiùs in ſchedis, de quib. 12. q. 2. precaria.* g *Burch. l. 1. c. 21. Ivo p. 5. cap. 75.* h *al. præcavendum.* i *al. emiſſam.*

C. IV. ¶ *Qui redeuntes ab hæreticis recipi poſſunt, vel non.*

Item in eadem *Synodo ſeptima, actione primâ.*

2 COnvenientibus apud Nicæam Bithyniæ, & conſidentibus Petro Archipresbytero, & Petro Presbytero, & Abbate monaſterii ſanctæ Sabæ, locum tenentibus Hadriani Papæ, & Taraſio Archiepiſcopo Conſtantinopolis, & Joanne, & Thomâ Apocryſariis Apoſtolicarum ſedium Orientalium, & cæteris Epiſcopis, Epiſcopi Siciliæ dixerunt: Dignum eſt 1, ut de futuris inquiramus. ¶ Item Baſilius Epiſcopus Ancyræ dixit: Conſtitutio 2 Eccleſiaſtica habet canonicè tradita ab antiquo à ſanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum, ſanctis Patribus noſtris & magiſtris, & ſanctis univerſalibus ſex Synodis, & localibus Synodis orthodoxis, ut qui ab aliqua hæreſi revertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ Eccleſiæ, ſcripto negare debeant hæreſim ſuam, & confiteri Catholicam fidem. ¶ Item Taraſius Patriarcha dixit: Videtur vobis, ut ſedes ſuas recipiant, qui ab hæreſi revertuntur? ¶ Religioſiſſimi Monachi dixerunt: Sicut receperunt univerſales ſex Synodi ab hæreſi revertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta Synodus dixit: Placet omnibus nobis. Et juſſi ſunt Baſilius Epiſcopus Ancyræ, & Theodorus Epiſcopus Myrorum *a* civitatis, & Theodoſius Epiſcopus Amorii ſedere in gradibus, & in ſedibus ſuis. ¶ Item Conſtantinus 3 Epiſcopus Cypri dixit: Non oportet nos, qui Epiſcopi ſumus, indigere doctrinâ, ſed aliorum eſſe doctores. Item Taraſius Epiſcopus dixit: Malorum 4 doctorum mala eſt doctrina. Eccleſia de malis doctoribus Sacerdotes non recipit. ¶ Item Joannes 5 Apocryſarius Orientalium ſedium dixit: Hæreſis ſeparat omnem hominem ab Eccleſia. ¶ Item Taraſius Epiſcopus dixit: Ecce multi canonici libri, & Synodici, & paterni lecti ſunt: & ab hæreſi revertentes docuerunt nos recipere, ſi aliqua 6 alia cauſa non eſt in eis. ¶ Item Petrus 7 Apocryſarius Papæ dixit: Romæ exulatus eſt Macharius hæreticus à ſancta ſexta Synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noſter Benedictus Papa, & quotidie mittebat ad eum Bonifacium Conſiliarium ſuum, & inſtruebat eum commonitoriis verbis ex divina Scriptura, & nullatenùs voluit emendari. Hoc autem faciebat, ut eum reciperet in ordine ſuo. ¶ Item Taraſius Epiſcopus *b* dixit: Quid dicitis de Anatolio? Nonne etiam in quarta Synodo factus eſt Princeps? & ecce ab eo ipſo Dioſcoro ordinatus eſt. Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati ſunt, ſicut & Anatolius receptus eſt. ¶ Item. Verè vox *c* Dei eſt: quoniam non moriuntur filii pro patribus, ſed unuſquiſque in peccato ſuo morietur: addatur, quoniam ex Deo eſt ordinatio. ¶ Item Taraſius Patriarcha dixit: Audivimus paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hæreticis ordinatos? ¶ Sancta Synodus dixit: Audivimus, domine, & oportet nos recipere. ¶ Taraſius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in ſexta Synodo convenerunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro ordinati ſunt, qui fuerunt principes hæreſeos Monothelitarum: quoniam iſti continuatim *d* in Conſtantinopolitana ſede ſederunt; & ab ultimo eorum Petro ſcilicet, uſque ad ſextam 8 Synodum non fuerunt plures, quàm duodecim anni. Thomas verò, & Joannes, & Conſtantinus ab hæreticis illis Archiepiſcopi facti ſunt, & tamen propter hoc non ſunt reprobati. ¶ Sancta Synodus dixit, Hoc manifeſtum eſt. ¶ Conſtantini Epiſcopus Cypri dixit: Sufficienter oſtenſum eſt, quòd ab hæreticis venientes recipiendi ſunt. Si verò quis ſponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur. ¶ Item Taraſius Patriar-

a *al. Myron.* b *al. Patriarcha.* c *Ezech. 18. 4. Reg. 14.* d ἀμοιβαδὸν.

ſtha dixit: Et ego refuto eos, qui ob hujuſmodi cauſam ad fidei ſubverſionem ordinati ſunt: & maximè, cùm præſentes eſſent orthodoxi Epiſcopi, à quibus poterant ordinari. Sic eſt enim paternus intellectus. Si verò 9 Synodalis conſonantia fuerit, & unitas Eccleſiarum de orthodoxis, qui præſumpſerint ab immundis hæreticis ordinari, depoſitioni ſubjaceant. Sancta Synodus dixit: Hoc eſt juſtum judicium.

¶ *Hoc etiam caput collectum eſt ex variis locis primæ actionis ejuſdem ſeptimæ Synodi, omninoq; operæ pretium eſt, integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.*

1 ¶ Dignum eſt,] *Locus hic eſt poſt recitationem nominum Epiſcoporum, qui convenerant; ſed valdè conciſè refertur: quod in aliis etiam locis hujus capitis evenit.*

2 ¶ Conſtitutio] *Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, ſunt hæc:* ἀπὸ λιβέλλου ἀνέγνω οὕτως: *id eſt, ut interpretatur Anaſtaſius,* ex libello legit ita. *Non enim ſententiam dicit nunc Baſilius, ſed abjurat hæreſim, in quam cum aliis lapſus fuerat: quam abjurationem unà cum profeſſione catholicæ fidei oportuit ipſum ex libello, quod nunc etiam in more poſitum eſt, recitare. Libellus verò hic incipit,* Conſtitutio, &c.

3 ¶ Conſtantinus] *Poſt receptionem Baſilii, Theodori, & Theodoſii, acceſſerunt alii Epiſcopi, qui in eandem hæreſim lapſi, admitti ſe à ſancta Synodo eodem modo poſtulabant, & cùm unus ipſorum, excuſationis gratiâ, dixiſſet, ſe à malis magiſtris ſeductum fuiſſe, Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ, quæ in Cypro eſt, hoc ei exprobravit. Exprobratio Græcè ſic habet,* ἔδει ὑμᾶς ἐπισκόπους ὄντας μὴ διδασκαλίας δεῖσθαι, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἑτέρων: *quæ ſic Anaſtaſius vertit:* Oportebat vos, cùm eſſetis Epiſcopi, diſcendi nullam neceſſitatem habere, ſed magiſtros eſſe potiùs aliorum.

4 ¶ Malorum] *Cùm Hypatius, & alii Epiſcopi, qui à ſancta Synodo admitti petebant, dixiſſent, à malis magiſtris malas ſe doctrinas accepiſſe, reſpondens ei Taraſius Patriarcha, inquit:* ἐπειδήπερ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων καὶ τὰ μαθήματα, ἡ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερεῖς δέχεσθαι οὐ προσίεται): *Id eſt:* Quandoquidem dixiſtis, malorum doctorum malæ diſciplinæ, Eccleſia, ut ex malis doctoribus Sacerdotes admittat, non facilè adducitur. *Ex quo apparet, Taraſium non contradicere Conſtantino, ut auctor gloſſæ putavit.*

5 ¶ Item Joannes] *Poſt recitata verba Taraſii, cùm in Synodo dubitaretur, an etiam hi, ſicuti tres priores recepti erant, ſtatim eſſent recipiendi, Joannes Apocryſarius Patriarchæ Antiochiæ, & Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ Cypri petierunt, ut canones, & ſanctorum Patrum libri eò ſpectantes legerentur, ut maturiùs poſſet conſtitui, quomodo redeuntes ab hæreſi ad Eccleſiam catholicam eſſent recipiendi, & cùm de octavo canone primæ Nicænæ Synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) diſſereretur, Joannes hæc eſt interlocutus.*

6 ¶ Si aliqua alia cauſa] *Græcè eſt,* καὶ ἐάν τις αἰτία πονηρὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς: *quæ Anaſtaſius vertit:* niſi fortè in eis maligna fuerit noxa reperta. *& paulò poſt:* ſi non eſt in illis aliqua cauſa nefaria.

7 ¶ Petrus] *Poſt multos canones lectos, & multas ſanctorum Patrum auctoritates recitatas, cùm Taraſius ex illis collegiſſet, ab hæreſi revertentes eſſe recipiendos in catholica Eccleſia, Petrus Legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

8 ¶ Uſque ad ſextam] *Græcè eſt,* ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἔτη πλέον οὐ διῆλθον, ἢ δεκαπέντε: *Id eſt:* uſq; ad ſextam Synodũ non interceſſerunt anni plures, quàm quindecim.

6 ¶ Si verò Synodalis] *Græcè legitur,* ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι, τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται: *Quæ Anaſtaſius vertit:* Si autem Synodica promulgatio, & concordia Eccleſiarum causâ orthodoxiæ facta fuerit, qui præſumpſerit à profanis hæreticis ordinari, depoſitioni ſuccumbet.

3 pars. ¶ *Ex hac auctoritate datur intelligi, quòd qui ab unitate catholicæ fidei in hæreticorum ſocietatem tranſierit, ut de manibus eorum Eccleſiaſticæ dignitatis Sacramenta percipiat: vel qui contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari deſideraverit, etſi poſteà ſuæ abrenuntians hæreſi ad Eccleſiam redierit, officio tamen accepto fungi non poterit. Auctoritate verò Cypriani* a *prohibentur ab adminiſtratione Eccleſiaſtica, qui intra catholicam Eccleſiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur.* ¶ *Porrò Simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei ſubverſionem: nec intra Eccleſiam catholicam ordinati adverſùs fidem armantur. Quamvis enim nonnullos per pecuniam ordinent, non tamen fidem impugnant, nec gratiam Spiritûs Sancti venalem prædicant. Unde veraci pœnitentiâ, cùm hæreſim ſuam deteſtati fuerint, præmiſſis auctoritatibus non prohibentur recipi in ſuis gradibus. Veruntamen capitulo illo Nicænæ Synodi* b, ſi quis per pecuniam, &c. *& illo alio ſeptimæ Synodi* c, ſi quis omnem traditionem, &c. *& Innocentii, & aliorum* d *multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari jubentur.*

C. V. ¶ *In ordine malè accepto Simoniaci pœnitentiam agere non poſſunt.*

Hinc etiam Leo IV. *Epiſcopis Britanniæ.*

REquiritis *e* de iis, qui turpiſſimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimeſcunt, & ſua facta, improbâ temeritate, Simonis hæreſi conjungunt, utrùm poſſint in ordine pœnitentiam agere, an tantummodò extra ordinem, & Sacerdotalem fieri gradum? Quod nos quidem convictis & iis, qui tam deteſtabile nefas (quod jam multis eſt damnatum Conciliis) peregiſſe noſcuntur, nullâ poſſumus pœnitentiâ ſubvenire, & tot ſpiritualibus Patribus obviare, ſed in illorum Patrum me ſententia convenire omnibus certum ſit.

¶ *Epiſtola hujus Leonis quarti ad Epiſcopos Britanniæ magna pars (in qua etiam eſt hoc caput) habetur in Codice pervetuſto.*

4 pars. ¶ *Niſi rigor diſciplinæ quandoque relaxetur ex diſpenſatione miſericordiæ. Multorum enim crimina ſunt damnabilia, quæ tamen Eccleſia tolerat pro tempore, pro perſona, intuitu pietatis, vel neceſſitatis, ſive utilitatis, & pro eventu rei. Pro tempore: ſicut* Gelaſius, *qui cùm neceſſitate temporis videret, Italicam Eccleſiam propter belli famisq; incurſionem ferè omnium Clericorum officio deſtitutam, adeò ut pleriſque populis ſubſidia regendarum deeſſent animarum, conceſſit de Monachis, vel de Laicis Clericos aſſumi, ita dicens Epiſcopis per Lucaniam, epiſt. 1. c. 1.*

C. VI. ¶ *Pro temporum neceſſitate Apoſtolicæ ſedis decreta temperantur.*

NEceſſariâ *f* rerum diſpenſatione conſtringimur, & Apoſtolicæ ſedis moderamine convenimur, ſic canonum paternorum decreta librare, & retrò Præſulum prædeceſſorumque noſtrorum præcepta metiri, ut quæ præſentium neceſſitas temporum in reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibitâ diligenti conſideratione (quantùm poteſt fieri) temperemus.

Item, Priſcis igitur, &c. [*Require ſupr. in tractatu ordinandorum.*] *Item* Innocentius *g* Papa, *cùm pro neceſſitate temporis, ne nimium ſcandalum eſſet in Eccleſia, ordinatos à Bonoſo hæretico ſuſciperet, ait in decretis ſuis, epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, c. 5.*

C. VII. ¶ *Ceſſante neceſſitate, debet ceſſare, quod urgebat.*

QUod pro remedio, ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitùs non fuiſſe. *& ſ.* ¶ Quod ergò neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante *h* neceſſitate, debet utique ceſſare pariter, quod urgebat: quia aliud 1 eſt ordo legitimus, aliud, quod uſurpatio ad præſens fieri tempus impellit.

1 ¶ Quia aliud] *In originali, & apud Ivonem, & in multis manuſcriptis Gratiani legitur:* alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.

a *Suprà eâd. ſi qui Presbyteri.* b *Fortè ſupr. eâd. qu. 1. qui per pecunias. aut. q. 7. c. ſi quis omnem. §. quicunque per pecuniam.* c *ſup. eâd. q. 7. ſi quis. q. 3. c. ult. q. 1. c. Arianos.* d *q. 1. c. ſi quis confugerit. & cap. qui ſtudet. & c. ſi quis Epiſcopus per pecuniam.* e *Ivo p. 5. c. 115.* f *Polyc. l. 7. t. 15. Anſ. l. 2. c. 34. Ivo p. 3. c. 141.* g *diſt. 55.* h *ſup. eâd. q. 1. quod pro neceſſitate. Ivo in prolog.*

Similiter ex diſpenſatione etiam in Nicæno Concilio, *c.8. de Novatianis ſtatutum eſt, ut ad Eccleſiam redeuntes ordinentur.*

C. VIII. ¶ *Iterum ordinentur, qui ex Novatianis ad Eccleſiam redierint.*

SI qui voluerint venire ad Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam ex Novatianis, placuit ſancto Concilio, ut 1 ordinentur, & ſic maneant in Clero. Ante omnia autem hanc ab eis confeſſionem per ſcripturam exigi oportet, ut fateantur ſe communi conſenſu Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ ſtatuta obſervaturos.

1 ¶ Ut ordinentur,] *Græcè eſt,* ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ: *quod Dionyſius vertit*; ut impoſitionem manûs accipientes ſic in Clero permaneant. *At Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, in actione prima ſeptimæ Synodi, poſt recitationem iſtius canonis, iſtam vocem,* χειροθεσίαν, *interpretatur* benedictionem, *non* ordinationem.

C. IX. ¶ *Juramentum à ſchiſmate redeuntium. Item* Gregorius *lib.10. reg. epiſt.31.*

QUoties *a* cordis oculus nube erroris obductus ſupernæ illuſtrationis lumine fit ſerenus, magnâ cautelâ nitendum eſt, ne latenter auctor ſchiſmatis irruat, & ab unitatis radice eos, qui ad eam reverſi fuerant, telo iterùm erroris abſcindat. Et ideò poſtquam ego ille civitatis illius Epiſcopus, comperto diviſionis laqueo, quo tenebar, diutinâ mecum cogitatione pertractans, pronâ & ſpontaneâ voluntate ad unitatem ſedis Apoſtolicæ, divinâ gratiâ duce, reverſus ſum, & ne non purâ mente, ſed ſimulatâ reverſus exiſtimer, ſpondeo ſub ordinis mei caſu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te ſancto Petro, Apoſtolorum Principi, atque ejus Vicario beatiſſimo Gregorio, vel ſucceſſoribus ipſius, me nunquam quorumlibet ſuaſionibus, vel quocunque alio modo, ad ſchiſma, de quo Redemptoris noſtri miſericordiâ liberante ereptus ſum, reverſurum; ſed ſemper me in unitate ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis per omnia permanſurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & ſalutem *b* dominorum noſtrorum Rempublicam gubernantium, me in unitate, ſicut dixi, Eccleſiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis, ſemper & ſine dubio permanere. Quòd ſi (quod abſit) aliquâ excuſatione, vel argumento ab hac me unitate diviſero, perjurii reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum auctore ſchiſmatis habeam in futuro ſeculo portionem. Hanc autem profeſſionis, promiſſioniſque meæ chartulam Notario meo cum conſenſu Presbyterorum, & Diaconorum, atque Clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in ſupraſcriptis omnibus pronâ ſimul voluntate ſecuti, atque propriis manibus ſubſcripturi ſunt, ſcribendam dictavi, & propriâ manu ſubſcribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & Conſulibus ſupraſcriptis. Subſcriptio Epiſcopi illius. Ego ille 1, Epiſcopus civitatis illius, huic confeſſioni promiſſioniſque meæ, præſtito de conſervandis ſupraſcriptis omnibus ſacramento, ſubſcripſi.

1 ¶ Ego ille,] *Repoſita eſt antiqua nota,* ille, *ex codicibus epiſtolarum B. Gregorii impreſſis, ac manuſcriptis, quæ quidem nota in hoc capite multoties reperitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exemplaribus erat N. Aliqua verò alia, quæ parùm ab originali diſcrepabant, nihil cauſæ viſum eſt, cur mutarentur.*

Cæterùm ex canonum rigore contrà ſcribit Felix Papa III. *omnibus Epiſcopis, epiſt.1. c.5.*

a *Anſelm. lib.6. c.161. Polyc. lib.7. tit.6.* b *al. ſalutem gentium, atque illuſtrium dominorum*] *al. gentiumq́; illuſtrium*] *Anſelm.*

C. X. ¶ *Qui extra Eccleſiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad Eccleſiaſticam militiam non admittantur.*

QUi *a* in qualibet ætate alibi, quàm in Eccleſia Catholica aut baptizati, aut rebaptizati ſunt, ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non *b* permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debet, quòd in Catholicorum numero ſunt recepti. Quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre judicium, quiſquis hoc violaverit inſtitutum, vel qui non removerit eum, quem ex *c* ejus cœtu ad miniſterium Clericale obrepſiſſe cognoverit.

Pro perſona: ſicut beatus Gregorius *ſcribitur Januario Epiſcopo, lib.7. indict.2. epiſt.1. ait.*

C. XI. ¶ *Rigor canonum pro perſona aliquando relaxatur.*

TAnta *d* nequitia ad aures meas de tua ſenectute pervenit, ut eam, niſi adhuc humanitùs penſaremus, fixâ jam maledictione feriremuus. *& infrà.* ¶ Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat jaculanda: ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute novimus, interim tacemus.

Pietatis intuitu: ſicut de illiteratis e, *& corpore vitiatis* Gelaſius *ait Epiſcopis per Lucaniam, epiſt.1. c.18.*

C. XII. ¶ *Canonum decreta pietatis intuitu nonnunquam relaxantur.*

SI qui vel temeritate propriâ, vel incuriâ præſidentium tales antè ſuſcepti ſunt; in his, in quibus conſtituti ſunt, locis eatenùs perſeverent, ut nihil unquam promotionis accipiant, ſatiſque habeant, hoc ipſum ſibi pro nimia miſeratione conceſſum.

Neceſſitatis intuitu: ſicut Hilarius Papa, *qui cùm de quodam Epiſcopo præter notitiam atque conſenſum Metropolitani ordinato loqueretur, ne in utroque grave ſcandalum fieret, ait in epiſtola* f *ſua ad Aſcanium, & univerſos Epiſcopos Tarraconenſis provinciæ.*

C. XIII. ¶ *Neceſſitatis cauſâ quædam in Eccleſia tolerantur.*

QUoniam quicquid ab alterutra parte eſt indicatum, omni videmus perverſitate confuſum, temporum neceſſitate perſpectâ, hac ratione decernimus ad veniam pertinere, quod geſtum eſt, ut nullus 1 deinceps præter notitiam atque conſenſum Metropolitani ordinetur *g* Antiſtes.

1 ¶ Nullus] *Hoc loco verba Hilarii ſummatim referuntur.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *Epiſcopis Macedoniæ, epiſt.22. c.6.*

QUoties à populis, aut à turba peccatur, qui in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, multum ſolet tranſire. Priora ergò dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maximâ ſolicitudine præcavendum.

C. XV. ¶ *Ex diſpenſatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat.*

Item ex epiſtola Cyrilli *h miſſa Maximo Diacono Antiocheno.*

DIdici *i* à diligendo mihi Paulo Monacho, quia recuſat pietas tua uſque hodie communionem reverendiſſimi Epiſcopi Joannis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena Eccleſia malè adhuc cum Neſtorio vel ſentiant, vel jam ſenſerint quidem, ſed forſitan reſipuerint. Probet igitur tua modeſtia, utrùm aliquando hi, qui dicuntur colligi, nudè ac irreverenter

a *Anſel.l.7.c.17. Burch.l.4.c.293. Ivo p.1.c.295.* b *ne unquam*] *orig.* c *ex eis ad miniſterium*] *orig.* d *Suprà diſt.86. tanta. Burch.l.1.c.197. Ivo p.2.cap.78. & p.5.c.312.* e *Suprà diſtinct.36. illiteratos.* f *Ante c.1.* g *conſecretur*] *orig.* h *In prima actione ſeptimæ Synodi.* i *Ivo in prologo. Pann. in prologo, c.21.*

cum

cum Neſtorio ſentiant, & invicem colloquantur: licèt aliquando cauteriatam habuerint conſcientiam, colligantur autem nunc, actâ pœnitentiâ ſuper iis, in quibus ſubrepti ſunt: quamvis confiteri fortaſſis revereantur exceſſum. *&* J. *a.* ¶ Ut autem non æſtimemur amare contentionem, amplectamur Epiſcopi reverendiſſimi Joannis communionem, indulgentes ei, & causâ diſpenſationis, ejus negotium non ſubtiliùs vel diſtrictiùs, ſive vehementiùs erga ſe recognoſcat agitari. Diſpenſationis enim gratiâ, (ſicut dixi) eget negotium multùm.

¶ Hæc epiſtola beati Cyrilli *refertur in actione prima ſeptima Synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento verſatur, ac prudentiſſimè ſcripta eſt, multa autem in hac verſione corrigenda fuiſſent, placuit Græcam ipſam epiſtolam cum interpretatione nova afferre.*

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Μαξίμῳ Διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

ΕΜαθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μου ἀζοντος Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Ἰωάννην, διὰ τό τινας ἐν τῇ Ἀντιοχένῃ ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονηκότας μὲν, ἀπεχομένους δὲ ἴσως εἶναι. δοκιμασάτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικὲς, πότερον ποτε οἱ λεγόμενοι συνάγεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ φρονοῦσιν, καὶ λαλοῦσιν ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μὲν ἐσχήκασι ποτὲ τὴν συνείδησιν, συνάγονται δὲ νῦν μεταμεληθέντες ἐφ' οἷς συνηρπάγησαν, αἰσχυνόμενοι δὲ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πταῖσμα. συμβαίνει γάρ τινα τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπατηθέντας γίνεσθαι. κἂν εἴδῃς συντρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικάκει περὶ τῶν παρελθόντων. βουλόμεθα γὰρ μᾶλλον ἀρνουμένους αὐτοὺς ὁρᾷν, ἢ ἀναισχύντῳ γνώμῃ συνηγοροῦντας ταῖς Νεστορίου κακίαις, ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμᾷν τὸ φιλόνεικον, ἀσπασώμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τοὺς μεταγινώσκοντας. οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔφην, δεῖται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris noſtri Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini *ad Maximum Diaconum Antiochenum admonitio.*

COgnovi ex dilecto Monacho Paulo, pietatem tuam uſque ad hunc diem recuſare communionem religioſiſſimi Epiſcopi Joannis: eò quòd aliqui ſunt in Eccleſia Antiochena, qui vel adhuc cum Neſtorio ſentiunt, vel ſenſerunt quidem, nunc autem ab eo fortaſſe abſtinent. Perpendat igitur æquitas tua, utrùm tandem, qui dicuntur convenire, palàm atque impudenter Neſtoriana & ſentiant, & cum aliis etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conſcientiam, nunc autem ideò conveniant, quòd ipſos pœnituerit erratorum, quibus ſimul abrepti fuerant, pudeat autem fortaſſe lapſum ſuum fateri. Solet enim ferè tale quiddam iis, qui decepti ſunt, uſuvenire. Quòd ſi illos nunc ad rectam fidem converſos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Neſtorii vitia. Cæterùm, ne videamur contentionis cupidi, religioſiſſimi Joannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atque ut conveniens in his rebus moderatio teneatur, non nimiùm diligenter in eos, qui reſipiſcunt, inquirentes. Res enim, ut dixi, magnæ eget moderationis.

¶ In eandem ſententiam ſcribit Joanni Antiocheno Patriarcha, in epiſtola, quæ habetur tomo 5. act. Concilii Epheſini Ingolſtadii impreſſi, his verbis: Optamus autem, ut omnes res ſuas agant, neque turbas Eccleſiis, per Chriſti gratiam Doctorumque ubilibet agentium prudentiam utcunque jam ſedatas, denuò excitent, neque vel ſibiipſis, vel aliis negotia faceſſant. Cæterùm ſi ſunt, qui à Neſtorio aliquando ſteterunt, nunc verò ex animo reſipiſcentes à nugis illis diſcedere, mutatâque voluntate rectam, inculpatamque fidem complecti cupiunt, eos placidè ſuſcipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratiâ, convicium facere: ne quâ ratione anſa quibuſdam præbeatur, ut cunctantiùs ad meliora feſtinent.

C. XVI. *¶ De eodem.*

Idem *ad Gennadium Presbyterum, & Archimandritam.*

DIſpenſationes *a* rerum nonnunquam cogunt patrùm quidem à debito quoſdam foràs exire, ut majus aliquid lucri faciant. Sicut enim ii, qui mare navigant, tempeſtate urgente, navique periclitante anxiati, quædam exonerant, ut cætera ſalva permaneant: ita & nos, cùm non habemus ſalvandorum omnium negotiorum 1 penitùs certitudinem, deſpicimus ex iis quædam, ne cunctorum patiamur diſpendia 2.

1 ¶ Negotiorum] *Græcè eſt,* οὕτω δὲ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἔξῃ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισώσειν παρορῶμέν τινα: *Id eſt:* Sic & nos in negotiis, ubi non licet exquiſitiſſimam illam rationē ſervare, deſpicimus quædam.

2 ¶ Diſpendia.] *Omiſit hìc Gratianus ex hac epiſtola ea referre, quæ ad propoſitam quæſtionem maximè faciunt. Sunt autem hæc, quæ Ivo etiam recitat:* Et hæc ſcribo cognoſcens, quòd pietas tua triſtetur in ſanctiſſimum, & Dei cultorem fratrem, & comminiſtrum noſtrum Proclum Epiſcopum, eò quòd admiſerit in communionem Ælienſium Hegumenuum, quem quidem Eccleſiæ leges, Palæſtinæ Præpoſitum non noverunt. *&* J. ¶ Igitur ne refugiat pietas tua ſanctiſſimi, & Deo amiciſſimi Procli Epiſcopi communionem. Una enim fuit cura mihi, & ſanctitati ejus, & diſpenſationis modus nulli ſapientium diſplicuit. *Vocem* Hegumenum, *id eſt, Præpoſitum, videtur ſuppleſſe Anaſtaſius, ut exprimeret locutionem Græcam,* τὸν τῶν αἰλιεισίων, *aut fortaſſe illam in ſuo codice habuit.*

Utilitatis intuitu: ſicut in Meldenſi Concilio, *c. 64. perhibetur de filiis virginum vi raptarum, & ſic ad conjugium raptorum applicatarum.*

C. XVII. *¶ Utilitatis intuitu quædam in Eccleſia tolerantur.*

TAli conjugio generati, Eccleſiaſticis ordinibus non applicentur, niſi fortè eos aut maxima Eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.

Huic Petrus b *concordans ait:* [In veritate comperi, quia non eſt acceptor perſonarum Deus, &c.]

Pro eventu etiam rei quædam in Eccleſia tolerantur: ſicut Leo *in decretis ſuis de Laicis ſubitò contra decreta canonum ordinatis Epiſcopis ait, epiſt. 85. al. 87. c. 1. Epiſcopis Africæ.*

C. XVIII. *¶ Laicis, qui contra decreta canonum ad Epiſcopatum promoventur, ex miſericordia ſuſceptum officium relinquitur.*

EXigunt 1 cauſæ, ut non ſolùm in tales Præſules, ſed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur. Sed circumſtant nos, hinc manſuetudo clementiæ, hinc cenſura juſtitiæ, ut credamus quædam delicta utcunque toleranda, quædam verò penitùs amputanda. Illos ergò, quorum provectio hoc tantùm reprehenſionis incurrit, quòd ex Laicis ad officium Epiſcopale delecti ſunt, locum ſuum tenere permittimus, non præjudicantes Apoſtolicæ ſedis ſtatutis, nec beatorum Patrum regulas ſolventes: quia remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliquâ ra-

a *Ivo ibid. Pann. ibid. c. 24.*

a *Ead. act. 1. ſeptimæ Synodi ex verſione Anaſtaſii. Ivo in prolog. Pann. in prolog. c. 25.* b *Act. 10.*

tione concedi, fas erit ampliùs impunè committi: ne 2, quod ad tempus piâ lenitate conceſſimus, juſtâ poſt hæc ultione plectamus.

1 ¶ Exigunt cauſæ,] *In ipſa epiſtola Leonis hæc antecedunt:* Cùm ergò inter vos tantum valuerint aut ſtudia popularium, aut ambitus ſuperborum, ut non ſolùm Laicos, ſed etiam ſecundarum *(ſic enim rectè legitur in epiſtolis cum aliis beati Leonis operibus Coloniæ impreſſis, non* ſecularium, *ut in tomis Conciliorum)* uxorum viros, aut viduarum maritos, ad officium cognoſcamus paſtorale provectos, nónne aptiſſimæ exigunt cauſæ, ut Eccleſiæ, in quibus iſta commiſſa ſunt, judicio ſeveriore purgentur, & non ſolùm in tales Præſules, &c. *Eſt verò caput hoc multis locis in ſummam redactum, omiſſâ narratione delictorum illorum, quibus minimè ſanctiſſimus ille Pontifex ignoſcit.*

2 ¶ Ne, quod ad tempus] *Hæc, quæ repetuntur infrà, c.* Donatum, *ſumpta ſunt ex ſecundo capite ejuſdem epiſtolæ.*

C. XIX. ¶ *Donatiſtæ & Novatiani, quamvis reprehenſibiliter ordinati, tamen ex neceſſitate tolerantur.*

Idem *in eadem epiſt. c. 3.*

MAximum quoque ex Laico, licèt reprehenſibiliter ordinatum, tamen ſi Donatiſta jam non eſt, & à ſpiritu ſchiſmaticæ pravitatis alienus, ab Epiſcopali, quam quoquo modo adeptus eſt, non repellamus dignitate: ita ut ipſe libello ad nos directo *a* Catholicum ſe eſſe manifeſtet.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem initio, c. 3.*

DOnatum autem Salicinenſem *b* ex Novatiano cum ſua (ut comperimus) plebe converſum, ita Dominico volumus gregi præſidere, ut libellum fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & pleniſſimè confiteatur Catholicam veritatem. Quæ *c* enim nunc certarum remiſimus conſideratione cauſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne, quod ad tempus piâ lenitate conceſſimus, juſtâ poſt hæc ultione plectamus.

C. XXI. ¶ *Redeuntes ab hæreſi, poſt publicam profeſſionem, in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

Idem *Januario* d *Epiſcopo Aquilegienſi, epiſt. 3.*

SAluberrimum *e* enim, & ſpiritualis medicinæ utilitate pleniſſimum eſt, ut ſive Presbyteri, ſive Diaconi, aut cujuslibet ordinis Clerici, qui ſe correctos videri volunt, atque ad Catholicam fidem, quam jampridem amiſerant, rurſum reverti ambiunt, priùs errores ſuos, & ipſos auctores errorum, damnari à ſe ſine ambiguitate fateantur: ut ſenſibus pravis etiam peremptis nulla ſperandi ſuperſit occaſio, ne ullum membrum talium poſſit ſocietate violari: cùm per omnia illis profeſſio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, ut in magno habeant beneficio, ſi ademptâ ſibi omni ſpe promotionis, in quo inveniuntur ordine, ſtabilitate perpetuâ maneant: ſi tamen iteratâ tinctione non fuerint maculati.

C. XXII. ¶ *Ab hæreſi redeuntes, hæreſim & ejus auctores publicè deteſtentur.*

Item ex Concilio *f* Martini Papæ, *c. 36.*

SI quis Epiſcopus, ſive alicujus Epiſcopi Presbyter, aut Diaconus in alicujus hæreſis opinionem offenderit, & ob hanc cauſam fuerit excommunicatus, nullus Epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi priùs in communi Concilio, porrecto fidei ſuæ libello, ſatisfaciat omnibus, & ita liberam ſuam teneat purgationem. Hoc idem & de fidelibus Laicis ſit decretum, ſi in aliqua hæreſis opinione fuerint nominati.

a *al. edito.* b *al. Seminacenſem.* c *Ibid. c. 2.* d *al. Juliano.* e *Idem epiſt. 83. ad Septimium. Anſ. l. 12. c. 39. Ivo p. 6. c. 95. 1. q. 7. omnis cujuslibet.* f *In capitulis Martini Brach.*

5 pars. *Ecce, quibus de cauſis quædam in Eccleſia tolerantur, quæ eiſdem ceſſantibus piâ ſeveritate vindicantur. Quando autem toleranda ſint, quando reſecanda,* Gelaſius Papa *diſtinguit, dicens Epiſcopis per Lucaniam, epiſt. 1. c. 11.*

C. XXIII. ¶ *Quando in Eccleſia aliqua ſint toleranda.*

ETſi illa nonnunquam ſinenda ſunt, quæ, ſi cæterorum conſtet integritas, nocere ſola non valeant: illa tamen ſunt magnoperè præcavenda, quæ recipi, niſi manifeſtâ decoloratione non poſſunt. Ac ſi ea ipſa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum, temporumque cogit intuitus, vel acceleratæ proviſionis reſpectus excuſat; quantò magis illa nullatenùs mutilanda ſunt, quæ nec ulla neceſſitas, nec Eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas?

Aliquando enim pro neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ mutilantur & laxantur præcepta canonica.

6 pars. *Breviter oſtendimus, qui revertentes ab hæreſi in ſuis ordinibus valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de iis, qui ab hæreticis ordinati ſunt, ſi ad unitatem catholicæ matris Eccleſiæ redierint, Utrùm in eodem ordine iterùm valeant ordinari?* Semel enim conſecratus *(ut ait B. Gregorius* a*)* iterùm conſecrari non debet. ¶ *Item Sacramenta, quæ ab hæreticis in forma Eccleſiæ miniſtrantur (ſicut Auguſtinus* b *teſtatur) reiterari non debent, ne non homini, ſed Sacramento videatur injuria fieri.* ¶ *Sed illud Gregorii de his intelligitur, qui conſecrationem Sacerdotalem, vel Epiſcopalem acceperunt: qui aut per manùs impoſitionem, cùm ad Eccleſiam redeunt, effectum ſuæ unctionis* c *accipiunt, aut ab ejus adminiſtratione perpetuò ceſſare jubentur. Similiter illud Auguſtini de eadem myſticâ unctione, & de Sacramento Baptiſmatis intelligitur.* ¶ *Sunt autem in Eccleſia alii ordines, qui ſine ſacramentali unctione, ſolâ Epiſcopi benedictione, cum quadam vaſorum, vel indumentorum diſtributione præſtantur; ut ſunt Levitæ, & cæteri infra eos conſtituti. Hi quamvis ab hæreticis ordinentur, tamen ad Eccleſiam redeuntes in eodem ordine (ſi aliàs digni fuerint) ab Eccleſia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cùm ab hæreticis nihil doceatur eis fuiſſe collatum.*

C. XXIV. ¶ *Redeuntes ab hæreticis ſunt ordinandi.*

Unde Urbanus II. *ſcribit Petro Piſtorienſi Epiſcopo, & Ruſtico Abbati Vallis umbroſæ.*

DAibertum *d* à Nezelone 1, licèt Simoniaco, non Simoniacè ejuſdem confeſſione reperimus in Diaconum ordinatum: & B. Innocentii Papæ ſententiâ conſtat declaratum, quòd Nezelon (quem conſtat ab hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei, cui manus impoſuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damaſi *e* Papæ teſtimonio roborati, qui ait: [*Reiterari oportet, quod malè actum eſt:*] Daibertum ab hæreticis corpore & ſpiritu digreſſum, atque utilitatibus Eccleſiæ pro viribus inſudantem, ex integro (Eccleſiæ neceſſitate ingruente) Diaconum conſtituimus. Quod non reiterationem exiſtimari cenſemus, ſed tantùm integram Diaconii dationem: quoniam, ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

1 ¶ Nezelone,] *Marianus Scotus in vita Gregorii VII. mentionem facit Archiepiſcopi Magdeburgenſis hoc nomine appellati.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus Papa, *epiſt. 4. de Chorepiſcopis.*

PEr illicitam *f* manûs impoſitionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant: & ubi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhibere, quâ infixa ſanetur macula: id eſt, reiterari neceſſe eſt, quòd legitimè actum, aut collatum minimè probatur 1. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperit, qui poteſtatem dare legitimè non habuit, invenire non poſſum.

a *ſuprà diſt. 68. c. 1.* b *ſupr. eâd. q. 1. quod quidam.* c *al. ordinationis.* d *Pann l. 3. c. 81.* e *ſupr. 1. q. 1. ventum, c. ſequent. per illicitam.* f *9. q. 1. per illicitam.*

1 ¶ Probatur.]

1 ¶ Probatur.] *In originali hæc adduntur :* ſi perfectum eſſe debebit.

C. XXVI. ¶ *Item lib.* 9. *Cod. tit.* a *ad legem Juliam repetundarum.* Impp. Theodoſius ac Valentinianus *A.A. Florentio.*

7 ps SAncimus ejuſmodi viros ad provincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione vel pretio, ſed probatæ vitæ, & amplitudinis tuæ *b* ſolent teſtimonio promoveri : ita ſanè, ut quibus hi honores per ſedis tuæ, vel per noſtram fuerint electionem commiſſi, jurati inter geſta depromant, ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quidpiam, neque daturos unquam poſtmodum fore, ſive per ſe, ſive per interpoſitam perſonam, in fraudem legis, ſacramentique, aut donationis, venditionisvè titulo, aut alio velamento cujuscunque contractûs: & ob hoc (exceptis ſolis ſalariis) nihil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quàm poſt depoſitum officium pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuitò meruerint, accepturos. Et licèt neminem divini timoris, contemnendo jusjurandum, arbitremur immemorem, ut ſaluti propriæ ullum commodum anteponat; tamen ut ad ſalutis timorem etiam neceſſitas periculi ſubjungatur, ſi quis auſus fuerit præbita Sacramenta negligere, non modò adversùs accipientem, ſed etiam adversùs dantem, accuſandi cunctis, tanquam publicum crimen, concedimus facultatem, quadrupli pœnâ eo, qui convictus fuerit, modis omnibus feriendo.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*
Item Paſchalis Papa.

PAtet Simoniacos, veluti primos & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus reſpuendos, & ſi commoniti non reſipuerint, ab exteris poteſtatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis quaſi pro nihilo reputantur.

¶ *In tribus vetuſtis exemplaribus, poſt caput* ſancimus, *omiſsâ inſcriptione Paſchalis, & capite iſto,* Patet, *ſequuntur continenter ſubjecta Gratiani verba,* His breviter, &c.

His breviter præmiſſis ad ea veniamus, quæ Eccleſia ſeveritate diſciplinæ parata eſt ulciſci : oſtendentes, quibus accuſantibus, vel teſtificantibus quilibet ſint convincendi ; quo judice quiſque debeat condemnari, vel abſolvi ; ſi cauſa vitiata fuit, quo remedio poſſit ſublevari ; ſi accuſatores defecerint, an reus ſit cogendus ad purgationem. Et ut faciliùs pateat, quod dicturi ſumus, exemplum ponatur ſub oculis, in quo auctoritates hinc inde controverſantes diſtinguantur, & quid ſanctorum Patrum ſentiat auctoritas, liquidò intimetur.

CAUSA II.

QUidam Epiſcopus de lapſu carnis à Laico impetitur. Duo Monachi, unus Subdiaconus, & duo Levitæ adversùs ipſum teſtimonium ferunt. A Metropolitano ſuo ſentit ſe prægravari. In ipſa ventilatione cauſæ tres ex teſtibus deficiunt, ſive promiſſione decepti c, *ſive canonicâ examinatione reprobati. Expoliatur tamen Epiſcopus, quia crimen ejus notorium erat.*

q. 1 *Hic primùm quæritur, An in manifeſtis judiciarius ordo ſit requirendus?*
2. *Secundò, An expoliatus ab aliquo ſit judicandus?*
3. *Tertiò, Quâ pœnâ ſint feriendi, qui in accuſatione, vel teſtificatione defecerint?*
4. *Quartò, An duorum teſtimonio ſit condemnandus?*
5. *Quintò, Si deficientibus accuſatoribus ſit cogendus ad purgationem?*
6. *Sextò, Si remedium ſit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit?*
7. *Septimò, Si Laici, Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accuſatione majorum ſint audiendi?*
8. *Octavò, Quomodo debeat fieri accuſatio, an in ſcriptis, an ſine ſcriptis?*

a *Tit.* 27. *l.* 6. b *al. ſuæ.* c *al. illecti.*

QUÆSTIO I.

1 ps QUòd autem nullus ſine judiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Damnari non valeat, niſi aut convictus, aut ſponte confeſſus.*

De eo namque ait Auguſt. *hom.* 50. *de utilitate pœnitentiæ.*

NOs *a* in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut convictum, aut ſponte confeſſum.

C. II. ¶ *De eodem.*
Item Conſtantinus *b* Imperator.

JUdex *c* criminoſum diſcutiens, non antè ſententiam proferat capitalem, quàm aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes teſtes convincatur.

¶ *Habetur caput hoc Cod. Theod. l.* 9. *tit.* 40. *in legis primæ interpretatione : itemq; in capitulis Hadriani, c.* 57. *& C.* 5. *c.* 156.

Hoc 1 *idem teſtatur Auguſtinus, & eiſdem verbis.*

1 ¶ Hoc] *Abſunt iſta ab uno ex pervetuſtis exemplaribus.*

C. III. ¶ *De eodem.*
Item Gregorius *lib.* 8. *epiſt.* 50.

SIcut *d* ſine judicio quenquam nolumus condemnari; ita quæ juſtè 1 diffinita fuerint, nullâ patimur excuſatione differri.

1 ¶ Juſtè] *Abeſt vox iſta ab originali. In uno autem manuſcripto Gratiani eſt,* juſtâ ſunt diffinita ſententiâ.

C. IV. ¶ *De eodem.*
Item Eleutherius *Epiſcopus ad Epiſcopos Galliæ.*

NIhil *e* [contra *f* quemlibet accuſatum] abſque legitimo, & idoneo accuſatore fiat. Nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat; ſed quia non eſt accuſatus, ideò non eſt ejectus.

C. V. ¶ *De eodem.*
Item Felix Papa I. *ad Paternum Epiſcopum.* g

PRimates *h* accuſatum diſcutientes Epiſcopum, non antè ſententiam proferant damnationis, quàm Apoſtolicâ 1 freti auctoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes, & canonicè *i* examinatos regulariter teſtes convincatur. Aliter irritam eſſe cenſemus, & injuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita ut oppreſſis ab omnibus in cunctis ſubveniatur cauſis.

1 ¶ Apoſtolicâ freti auctoritate,] *Hæc addita ſunt ex epiſtola Felicis & Zepherini. Nam damnari Epiſcopi ſine conſenſu & auctoritate Romani Pontificis nec tunc poterant, nec tunc poſſunt.* 3. *q.* 6. *c.* diſcutere. *& alibi.*

C. VI. ¶ *Multi per tolerantiam ſuſtinendi ſunt, quamvis ſententiâ divini judicii ſint condemnati.*

Idem decrevit Zepherinus Papa *k. Item* Auguſt. 1.

UNus ex vobis me traditurus eſt.] ¶ Benè dixit *l,* ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim eſt, à quibus per judiciariam poteſtatem confeſſus, aut convictus, excluſus non eſt. A me verò, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certiſſimè novi, ſeparatus & diviſus eſt. Tale enim eſt, ac ſi diceret, etſi ego eum per occulti judicii ſententiam damnatum habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam ſubſtinete.

1 ¶ Auguſtinus] *Sic in multis vetuſtis exemplaribus : quamvis verba hujus capitis apud S. Auguſtinum non ſint inventa.*

C. VII. ¶ *Nullum ſervetur judicium, niſi rationabiliter habitum.*

Item Gregorius *Joanni Defenſori, eunti in Hiſpaniam, lib.* 11. *epiſt.* 50.

INprimis *m* requirendum eſt de perſona Presbyteri, dilectiſſimi *n* fratris & Coëpiſcopi noſtri Januarii,

a *infr. eâd. multi.* b *In capitulis per Hadrianum collectis. c.* 57. *Cap.* 5. *c.* 156. c *Burch. l.* 16. *c.* 6. *Pann. l.* 4. *c.* 111. d *Anſ. l.* 6. *c.* 30. e *Anſ. l.* 3. *c.* 54. *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. *Pann. l.* 4. *c.* 115. f *abſunt iſta ab orig.* g *Et Zepherinus epiſt.* 1. *ad Epiſcopos Siciliæ, uſque ad verſ. aliter.* h *Anſ. l.* 3. *c.* 68. *Burch. l.* 1. *c.* 157. *Ivo p.* 5. *c.* 245. *&* 247. *Pann. l.* 4. *c.* 13. 11. *q.* 3. *irritam.* i *abeſt ab epiſt. Zepherini.* k *Zepherinus loco proximè indicato.* l *Matth.* 26. m *Anſ. l.* 3. *c.* 93. n *fortè legendum, & dilectiſſimi.*

& ſi ita ſe veritas habet, ſicut ejuſdem Epiſcopi petitio continet, in Eccleſia, atque in loco ſuo, modis omnibus idem Presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipſum cauſa aliqua mota, ſive probata eſt, ſubtiliter ipſo præſente, & pro ſe rationem reddente, quærendum eſt & genus cauſæ, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrùm adhuc in exilio 1 demorari, an certè in Eccleſia ſua, & officio ſuo debeat revocari. ¶ De Epiſcopi ſupradicti perſona hoc ſtatuendum eſt, ut ſi nulla contra eum criminalis cauſa, quæ exilio vel depoſitione digna eſt, mota, ſive probata eſt, is qui eo ſuperſtite Epiſcopus perverſè, ac contra canones in Eccleſia ejus ordinari præſumpſit, Sacerdotio privatus, ab omni Eccleſiaſtico miniſterio repellatur. Qui etiam eidem dilectiſſimo Januario fratri, & Coëpiſcopo noſtro tradendus eſt, ut ab ipſo aut in cuſtodia habeatur, aut certè ab eo ad nos per omnia tranſmittatur. Epiſcopi verò, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus conſentientes interfuerunt, ſex menſibus Dominici corporis & ſanguinis communione privati, agere pœnitentiam decernantur in monaſterio, & ſupraſcriptus Januarius loco & ordini ſuo modis omnibus reformetur. Si verò communione privatis, mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem Epiſcopi in præjudicium 2 condemnationis vel depoſitionis memorati Epiſcopi ſe metu judicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſuâ ſponte faſſi fuerint, & tempus eis abbreviandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si verò ille, qui locum ejus invaſit, de hac fortaſsè luce migravit, & alter eſt ordinatus, quia levioris *a* culpæ videtur (cùm non quaſi iſti ſuperſtiti, ſed ſucceſſiſſe defuncto videatur) Epiſcopatûs illi officium in illa Eccleſia tantummodò interdicatur, ut in alia Eccleſia, quæ Sacerdote vacaverit, ſi electus fuerit, poſſit eſſe Epiſcopus: ad Malachitanam tamen Eccleſiam nunquam aliquo modo reverſurus. ¶ Glorioſus autem Comitiolus, quicquid prædictus Epiſcopus per violentiam, atque inſecutionem ipſius expendiſſe, vel damnum pertuliſſe dato ſacramento firmaverit, eidem Epiſcopo reſtituere compellatur *b*. Si *c* autem aliter, quàm antefati Epiſcopi petitio continet, actum eſſe forſitan perhibetur, ſubtiliter quærendum eſt, & veritate cognitâ, cum Dei timore, quod juſtitiæ ordo ſuaſerit, judicandum. ¶ Quia ergo Stephanus Epiſcopus odio *d* ſui quædam ficta, & de falſis ſe capitulis accuſatum, neque aliquid ordinabiliter factum, ſed injuſtè ſe aſſerit condemnatum, diligenter quærendum eſt primò, ſi judicium ordinabiliter eſt habitum, id eſt *e*, ſi alii accuſatores, atque alii teſtes fuerunt. Deinde cauſarum qualitas eſt examinanda, ſi digna exilio, vel depoſitione fuit; ſi eo *f* præſente, qui accuſatus eſt, ſub jurejurando contra eum teſtimonium dictum eſt; ſi ſcriptis actum eſt, vel ipſe licentiam reſpondendi, & defendendi ſe habuit. Sed & de perſonis accuſantium, ac teſtificantium ſubtiliter quærendum eſt, cujus vitæ, cujus conditionis, cujuſvé opinionis, aut ne inopes patrimonii ſint, aut ne fortè aliquas contra prædictum Epiſcopum inimicitias habuiſſent, & utrùm teſtimonium ex auditu dixerunt, aut certè ſe ſcire ſpecialiter teſtati ſunt, ſi ſcriptis judicatum eſt, & partibus præſentibus ſententia recitata eſt. Quòd ſi fortè hæc ſolenniter acta non ſunt, nec cauſa probata eſt, quæ exilio, vel depoſitione digna ſit, in Eccleſiam ſuam modis omnibus revocetur. Hi verò, qui eum contra Dei timorem & canonum ſtatuta condemnaverunt, excommunicati in monaſterium ad agendam pœnitentiam ſex menſibus mittendi ſunt: ita ſanè, ut ſi cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipſe autem, qui eo vivente locum ejus temerariè ambivit, privatus Sacerdotio, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico repellatur, atque eidem dilectiſſimo fratri & Coepiſcopo noſtro tradatur, ut eum aut ipſe ad nos tranſmittat, aut apud ſe in cuſtodia habeat. Epiſcopi verò, qui eum ordinare præſumpſerunt, vel perverſæ ipſius ordinationi præbuêre conſenſum, iidem communione privati, ſex menſibus ad agendam pœnitentiam in monaſterio deputentur. Si autem Epiſcopi in præjudicium condemnationis, vel depoſitionis memorati Stephani ſe metu judicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſuâ ſponte profeſſi fuerint, tempus eis abbreviandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum invaſit, fortaſsè defunctus eſt, atque alius in Eccleſia ejus Epiſcopus ordinatus eſt, illud de eo ſtatuendum eſt, quòd ſuperiùs de cauſa fratris, & Coepiſcopi noſtri Januarii diximus. ¶ Quòd ſi fortè aliqua de objectis contra memoratum Stephanum Epiſcopum probata ſunt, aliqua verò doceri minimè potuerunt, cautâ omnino conſideratione penſandum eſt, utrùm leviora capitula, an certè graviora probata ſint, ut ex eis, qualiter diffinitionem tuam formare debeas, poſſis ſcire. ¶ Glorioſus verò Comitiolus, ſi ſupraſcriptus Epiſcopus innocens eſſe claruerit, quicquid de rebus ejus, vel Eccleſiæ ipſius tulit, ei ſine aliqua reſtituat dilatione. Sed & quæque ſe in perſecutionem ac violentiam ejus expendiſſe, vel damnum idem Epiſcopus pertuliſſe juraverit, idem memoratus Glorioſus Comitiolus reddat ac ſatisfaciat. Si autem Epiſcopum antedictum talem culpam commiſiſſe conſtiterit (quod abſit) &c. *ut j. in cauſa Monachorum.* De perſona Presbyteri, &c. *ut j. a in cauſa,* Clericus adverſus Clericum. Et j. *in eadem epiſtola 54. undecimi libri.* De perſona Januarii Epiſcopi ſciendum eſt, graviter omninò, & contra leges eſſe actum, ut violenter de Eccleſia traheretur; dum ſi quamlibet aliam injuriam à quocunque Epiſcopo paſſus fuerit in Eccleſia, injuriantem capitali pœnâ percutiat, & ſicut majeſtatis reum omnibus det accuſandi illum licentiam, ut hujus legis ſeries loquitur Codicis. *b* lib. I. tit. VI. conſtitutione decimâ. Si quis in hoc genus ſacrilegii proruperit, ut in Eccleſias Catholicas irruens, Sacerdotibus & miniſtris, vel cultoribus ipſis, vel ipſi cultui, locoq; aliquid importet injuriæ, &c. *& j. in eadem epiſtola c.* De perſona Stephani Epiſcopi ad hoc attendendum eſt, quia nec invitus ad judicium trahi, nec ab Epiſcopis alieni Concilii debuit judicari. *& j.* ¶ Contra hæc ſi dictum fuerit, quia nec Metropolitanum habuit, nec Patriarcham, dicendum eſt, quia à ſede Apoſtolica (quæ omnium Eccleſiarum caput eſt) hæc cauſa audienda, ac dirimenda fuerat: ſicut & prædictus Epiſcopus petiiſſe dignoſcitur, qui Epiſcopos alieni Concilii judices habuit omnino ſuſpectos. Quia ergò ſententia non à ſuo judice dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis hujus tenor oſtendit libro Codicis ſeptimo, &c. *& j.* ¶ Quòd autem dicitur à ſervis ſuis accuſatus, ſciendum eſt, quia audiri minimè debuerunt. *& j.* ¶ Si verò de crimine *d* majeſtatis dicitur accuſatus, nec ipſum de eo credendum fuit, ſi vita vel opinio ejus talis ante non extitit. *& j.* ¶ Quòd autem dicit idem Epiſcopus, quia ſe abſente, aliqui ſint viliſſimi teſtes exhibiti: hoc ſi verum eſt, nullius eſſe momenti lege noſcendum eſt. *& j.* ¶ Teſtes autem quales, vel cujus opinionis ad teſtimonium admittendi ſunt, plurimæ leges oſtendunt, quæ penè nulli habentur incognitæ, quæ

a *al. levior culpa.* b *al. condemnetur.* c *Ivo p. 6. c. 343. Pann. l. 4. c. 82.* d *al. in odio ſuo.* e *al. aut ſi alii accuſatores, alii teſtes fuerint.* f *al. aut ſi.*

a *16. q. 6. cap. ſi Epiſcopum. 11. q. 1. de perſona ex Gregor. lib. 11. epiſt. 54.* b *l. ſi quis: Cod. de Epiſc. & Cleric. Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 2. cap. 31.* c *17. q. 4. ſi quis ſuadente.* d *Si verò dictum fuerit, quia de hoc accuſatus eſt, quod ad majeſtatis crimen attinet,*] *orig.*

etiam

etiam ſanciunt, ut viliſſimis teſtibus ſine corporali diſcuſſione credi non debeat. ¶ Quòd autem dicitur, quia nihil ſcriptis judicatum eſt, legendus eſt titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia ſcriptis debuit judicari. Nam ibi inter alia dicitur atque præcipitur, ut ſententia, quæ ſine ſcripto dicta fuerit, ne nomen quidem ſententiæ habere mereatur.

1 ¶ Exilio] *In vulgatis ſequebatur*, vel deportatione *quæ voces ſublatæ ſunt, quia neque in vetuſtis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*

2 ¶ Si autem Epiſcopi in præjudicium] *Hæc uſque ad verſ.* Quòd ſi fortè, *addita ſunt ex epiſtola: quemadmodum & paulò inferiùs à verbo*, dilatione, *uſque ad verſ.* Si autem Epiſcopum, *ut orationis curſus ſit expeditior. Nam Gratianus referebat ſe ad ſuperiora, in quibus habentur ſimilia, hoc modo, &c.* ut ſuprà de cauſa Januarii Epiſcopi. *Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus cauſis, ea ſic relicta ſunt, quemadmodum anteà ſe habebant, ut modus citandi Gratiano uſitatus agnoſcatur.*

C. VIII. ¶ *Ultima ſententia debet de ſcripto proferri.*

Item Codicis libro ſeptimo, titulo a *de ſententiis ex breviculo recitandis*, Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus *AAA.*

STatutis generalibus juſſimus, ut univerſi judices, quibus reddendi juris in provinciis permiſimus facultatem, cognitis cauſis, ultimas definitiones de ſcripti recitatione proferant. Huic adjicimus ſanctioni, ut ſententia, quæ dicta fuerit, cùm ſcripta non eſſet, nec nomen quidem ſententiæ habere mereatur, nec ad reſciſſionem perperàm decretorum, appellationis ſolennitas requiratur.

¶ *In duobus vetuſtis codicibus hoc & ſequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti capite manifeſtè indicaverat.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio apud S. Medardum, *Hincmarus Rhemorum Archiepiſcopus dixit:*

LEgum *b* Eccleſiaſticarum conſuetudo & auctoritas talis eſt, ut in cauſis geſtorum ſemper ſcripturam requirant, adeò, ut qui ad ſacrum fontem accedit, ſuum dare nomen præcipiatur. Qui ad ſummum Sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem a ſuis ordinatoribus literas accipere jubetur. Qui etiam ab Eccleſiaſtica ſocietate quolibet exceſſu diſcinditur, libelli *c* inſcriptione aut recipitur, aut ejicitur. Sed & 1 qui accuſatur, aut excommunicatur, ſeu reconciliatur, per ſcripturam accuſari, vel reconciliari jubetur. Et ſic in cæteris hujuſmodi in tantum ſcriptura depoſcitur, ut ſicut beatus Gregorius *d* in commonitorio ad Joannem Defenſorem ex Romanis legibus *e* ſumens ſcribit: [*Sententia, quæ ſine ſcripto profertur, nec nomen ſententiæ habere mereatur* f.]

1 ¶ Sed & qui] *In originali eſt:* Sed qui accuſatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per ſcripturam accuſari, vel reconciliatus commendari jubetur. Et ſic, &c.

C. X. ¶ *Reſtituendus eſt, quem neque convictum, neque confeſſum conſtat eſſe ejectum.*

Item Nicolaus Papa *Girardo* g *Turonenſi Archiepiſcopo.*

NOtum *h* ſit tuæ fraternæ charitati, quòd iſte Presbyter pauper, nomine Chriſtophorus, de ſua anguſtia ad noſtram clementiam lachrymabiliter ſit conqueſtus, dicens, ſe falſis criminibus impetitum, & ab Eccleſia ſua non convictum, neque confeſſum, irrationabiliter fuiſſe ejectum. Nam, ut ipſe refert, tuâ diligentiâ per tres vices inquiſitione factâ, nulla in ſe neque de fornicationis crimine, neque de homicidii conſenſione 1, (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa, niſi quia ſuæ paupertatis causâ, quæ petebantur, aut conſentire noluit, aut implere non potuit. Quæ ſuus tamen æmulus ultroneus egit, qui injuſtè illius Eccleſiam præripuit. Idcircò magnoperè monemus Reverentiam tuam, ut etiam quæ, te fortè ignorante, Gieziacâ cupiditate peracta eſſe videntur, tuæ fraternitatis cenſurâ celeri emendatione corrigantur: ſcilicet reſtituendo Eccleſiæ propriæ jam dictum Sacerdotem, atque ei reddendo tuâ pietate priſtinum, quem perdidit, honorem, & nullatenùs canonica inſtituta alicujus temeritate contemni permittas: quia facientem & conſentientem par pœna conſtringit.

1 ¶ Conſenſione] *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis exemplaribus. Nam anteà legebatur*, confeſſione. *Ivo autem habet*, conſenſu.

C. XI. ¶ *Antequam cauſa probetur, aliquis excommunicari non debet.*

Item *de libro conſtitutionum.*

NEmo *a* Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam *b* excommunicaverit aliquem, ille quidem, qui excommunicatus eſt, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicavit, in tantum abſtineat tempus ſacroſanctâ communione, quantum majori Sacerdoti viſum fuerit, ut quod injuſtè fecit, ipſe juſtè patiatur.

C. XII. ¶ *Incerta & dubia judicari non poſſunt.*

Item Auguſtinus *in epiſtola 137. ad Clerum, & univerſam plebem Hipponenſem.*

NOmen *c* Presbyteri propterea non auſus ſum de numero collegarum ejus vel ſupprimere, vel delere, ne divinæ poteſtati, ſub cujus examine cauſa adhuc pendet, facere viderer injuriam, ſi illius judicium meo vellem judicio prævenire: quod nec in negotiis ſecularibus judices faciunt, quando cauſæ dubitatio ad majorem poteſtatem refertur, ut pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in Epiſcoporum Concilio conſtitutum eſt, nullum Clericum, qui nondum convictus ſit, ſuſpendi à communione debere, niſi ad cauſam ſuam examinandam ſe non præſentaverit.

C. XIII. ¶ *Nec ſuſpicionis arbitrio, nec ante verum & juſtum judicium aliquis condemnetur.*

Item Melchiades Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

PRimò *d* ſemper ante omnia diligenter inquirite, ut cum juſtitia & veritate *e* definiatis: neminem condemnetis ante verum & juſtum judicium: nullum ſuſpicionis arbitrio judicetis: ſed primùm probate, & poſteà charitativam proferte ſententiam: & quod *f* vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

C. XIV. ¶ *Qui ab accuſatione prohibeantur, & qui recipiantur.*

Item ff. lib. XLVIII. tit. g de accuſationibus & inſcriptionibus *l. Qui accuſare.*

PRohibentur accuſare alii propter ſexum, vel ætatem ut mulier, & pupillus. Alii propter ſacramentum, ut qui ſtipendium merent. Alii propter magiſtratum poteſtatemvé, in qua agentes ſine fraude in jus vocari *h* non poſſunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæſtum, ut qui duo judicia adversùs duos reos ſubſcripta habent, nummosvé ob

a *tit. 44. l. 3.* b *Extrà de libelli oblat. c. 1. Burch. l. 2. c. 197. Ivo part. 6. c. 269.* c *Libellari ſcriptione] orig.* d *Sup. eâd. c. imprimis.* e *C. l. 7. tit. 44.* f *meretur.] orig.* g *al. Alrardo.* h *Ivo p. 6. c. 429.*

a *Apud Julianum Anteceſſorem novel. 123. c. 15. 24. q. 3. de illicita. Ivo p. 5. cap. 371. & p. 14. c. 42.* b *al. eâ.* c *Ivo p. 6. c. 388.* d *Polyc. l. 1. tit. 8. Pann. l. 4. c. 11. 15.* e *al. charitate.* f *Tob. 4.* g *tit. 2. l. 8.* h *al. evocari.*

accuſandum, vel non accuſandum acceperint. Alii propter conditionem ſuam, ut libertini *a* contra patronos. Alii *b* propter ſuſpicionem calumniæ, ut illi, qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt. Nonnulli *c* propter paupertatem, ut ſunt, qui minùs, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen *d* omnes, ſi ſuam injuriam exequantur, mortemvé propinquorum defendant, ab accuſatione non excluduntur. ¶ Liberi, libertique non ſunt prohibendi ſuarum rerum defendendarum gratiâ, de facto parentum patronorumvé queri; puta *e* ſi dicant, vi ſe à poſſeſſione ab his expulſos: ſcilicet non ut crimen vis eis intendant, ſed ut poſſeſſionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus eſt de facto matris queri, ſi dicat ſuppoſitum ab ea partum, quò magis cohæredem haberet: ſed eam ream lege Corneliâ facere, permiſſum ei non eſt. ¶ Ab alio delatum alius deferre non poteſt: ſed eum, qui abolitione publicâ, vel privatâ interveniente, aut deſiſtente accuſatore, de reis exemptus eſt, alius deferre non prohibetur. ¶ Mulierem *f* propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem Divus Verus *g* & Antoninus reſcripſerunt. Famoſi quoque accuſantes ſine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui cauſas alienas deferre non poſſunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accuſationem admittendi ſunt. Servi quoque deferentes audiuntur.

2 ps. *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quòd nullus eſt condemnandus, niſi judicio ordinabiliter habito aut convincatur, aut reum ſe ipſe confiteatur. Verùm hæc de illis intelligenda ſunt, quorum crimina ſunt occulta: cæterùm, quæ manifeſta ſunt, judiciarium ordinem non requirunt.*

C. XV. ¶ *Sine accuſatione, manifeſta judicentur.*

Unde Ambroſius.

MAnifeſta, accuſatione non indigent.

¶ *Ivo in epiſtola ad Hugonem, quæ incipit,* Literas V.P. *ſic ait:* Manifeſta autem, accuſatione non indigere, teſtatur beatus Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum noverca: [*Judicis non eſt,&c.*] *ut infrà c.* de manifeſta.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Ludovico Regi in epiſtola, quæ incipit:* [Syllabarum.]

QUæ *h* Lotharius Rex nepos veſter facit, accuſatore non indigent. *Manifeſta quippe ſunt* (teſte *i* Apoſtolo) *opera carnis, fornicatio, immunditia,&c.*

¶ *Sumptum eſt ex epiſtola, quæ habetur in codice ſæpè memorato monaſterii Dominicanorum, in qua hæc præcedunt:* Accuſatorem autem habere Lotharium non niſi illum, qui accuſator fratrum in Apocalypſi appellatur, & opera ejus, quæ & ipſa ejuſdem antiqui hoſtis inſtinctu patrantur, profectò comperimus. Quæ verò Lotharius Rex,&c.

In manifeſtis enim calliditate accuſantium non opprimitur reus, nec tergiverſatione proprium crimen celatur, cùm culpâ ſuâ oculis omnium ſponte ſe ingerat: atque ideò in talibus judiciarius ordo non requiritur: qui ideò inſtitutus eſt, ut nec innocentia inſidiis pateret adverſantium, nec culpa delinquentium ſententiam effugeret juſti examinis.

C. XVII. ¶ *Ordinem judiciarium manifeſta non deſiderat cauſa.*

Unde Stephanus Papa V. *Leoni Epiſcopo Theanenſi.*

DE *a* manifeſta & nota pluribus causâ non ſunt quærendi teſtes, ut ſanctus Ambroſius in epiſtola ad Corinthios dixit, de fornicatore ſententiam exponens Apoſtoli *b*: [*Judicis,* inquit, *non eſt ſine accuſatore damnare, quia & Dominus Judam, cùm fur eſſet, ſciebat: ſed quia non eſt accuſatus, minimè abjecit.*] *Ut tolleretur de medio veſtrûm, qui hoc opus fecit.* [*Cognito opere iſto pellendum illum fuiſſe de cœtu fraternitatis Apoſtolus cenſuit. Omnes enim crimen ejus ſciebant, & non arguebant. Publicè enim novercam ſuam loco uxoris habebat: in qua neque teſtibus opus erat; neque tergiverſatione aliquâ poterat tegi crimen.*] & paulò pòſt. [*Abſens facie, præſens autem auctoritate Spiritûs, qui nuſquam abeſt, jam judicavi ut præſens eum, qui hoc admiſit, tradi Satanæ in interitum carnis.*]

¶ *Extat integra hæc epiſtola in collatione canonum ſine auctoris nomine in Vaticana Bibliotheca.*

3 pars. *Sed ſciendum eſt, quòd eorum, quæ manifeſta ſunt, alia ſunt nota judici, & incognita aliis: alia ſunt manifeſta aliis, & occulta judici: quædam verò ſunt nota judici, & aliis. Quæ judici tantùm nota ſunt, ſine examinatione feriri non poſſunt: quia dum accuſatoris perſona aſſumitur, judiciaria poteſtas amittitur. In una enim eademq; cauſa nullus ſimul poteſt eſſe accuſator & judex.*

C. XVIII. ¶ *Quando aliqui ſunt corrigendi, quando tolerandi.*

Item Auguſtinus *in homilia de pœnitentia (quæ eſt 50.)*

MUlti *c* corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi neſciuntur, *donec* d *veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum.& infrà.* ¶ Nos verò à communione prohibere quenquam non poſſumus (quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſive ſeculari, ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum, atque convictum. Quis enim ſibi utrunque audeat aſſumere, ut cuiquam ipſe ſit & accuſator, & Judex? Cujuſmodi regulam etiam Paulus Apoſtolus in eadem ad Corinthios epiſtolâ breviter inſinuâſſe intelligitur, cùm quibuſdam commemoratis criminibus, Eccleſiaſtici judicii formam ad omnia ſimilia ex quibuſdam daret. Ait *e* enim: [*Scripſi vobis in epiſtola non commiſceri fornicariis. Non utiq; fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut raptoribus, aut idolis ſervientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe.*] Non enim poſſunt homines in hoc mundo viventes, niſi cum talibus vivere: nec *f* eos poſſunt lucrifacere Chriſto, ſi eorum colloquium, convictumq; vitaverint. Unde & Dominus cum publicanis & peccatoribus comedens: [*Non* g *eſt opus,* inquit. *ſanis Medicus, ſed malè habentibus. Non enim veni vocare juſtos ſed peccatores.*] Et ideò ſequitur Apoſtolus *h*, & adjungit: [*Nunc ſcripſi vobis non commiſceri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut idolis ſerviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum hujuſmodi nec quidem cibum ſimul ſumere. Quid enim mihi de his, qui foris ſunt, judicare? Nonne de his, qui intus ſunt, vos judicatis? De his autem, qui foris ſunt, Deus judicabit. Auferte malum à vobis ipſis.*] Quibus verbis ſatis oſtendit, non temerè, aut quomodolibet, ſed per judicium auferendos eſſe malos ab Eccleſiæ communione; ut ſi per judicium auferri non poſſunt, tolerentur potiùs, ne perversè malos quiſque *i* evitando, ab Eccleſia ipſe diſcedens, eos, quos fugere videtur, vinciat *k* ad gehennam. Quia & ad hoc nobis ſunt in Scripturis ſanctis exempla propoſita: velut in *l* meſſe, ut palea ſufferatur uſque ad ultimum ventilabrum: vel intra *m* illa retia, ubi piſces boni cum malis uſque ad ſegregationem, quæ futura eſt in littore, id eſt, in fine ſeculi, æquo animo tolerentur. Non enim

a *al.liberti.* b *leg.9.* c *leg.10.* d *leg.10.* e *al.veluti* f *leg.13.* g *al.Severus. Repoſita hîc ſunt aliquot verba ex Pandectis Flor.* h *Anſ.l.12.c.35.* i *Gal.5.*

a *Vide ſuprà c. manifeſta. Ivo part.6.c.431. Pann.l.4.c.117 Ambr. ad c.5.* b *1.Cor.5. 23.q.4.ſi quis.* c *Beda 1.Cor.5 Anſ.l.3.c.70.Polyc.l.7.tit.7.* d *1.Cor.4.* e *1.Cor.5.* f *23.q.4 c.infideles.* g *Matth.9.* h *1.Cor.5.* i *c.quouſque.* k *al.mittat* l *Matth.3.* m *Matth.13.*

contrarium

contrarium eſt huic loco id, quod alio loco dicit Apoſtolus *a*: [*Tu, quis es, qui judicas alienum ſervum? ſuo Domino ſtat, aut cadit.*] Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario uſurpato judicio; ſed potiùs ex lege Dei ſecundùm ordinem Eccleſiæ, ſive ultrò confeſſum, ſive accuſatum, atque convictum. Alioquin illud cur dixit? [*Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis ſerviens, &c.*] niſi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quenquam, cùm ſententia ordine judiciario, atque integritate profertur? Nam ſi nominatio ſola ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes, quia ſæpè falſo in *b* quoquam crimina nominantur. ¶ Non ergò illi, quos monemus agere pœnitentiam, quærant ſibi comites ad ſupplicium, nec gaudeant, quia plures invenerint. Non enim propterea minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt.

C. XIX. ¶ *Peccatum, quòd tantùm Judici notum eſt, ab eo damnari non valet.*

Idem *ſermone 16. de verbis Domini*:

SI peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Quare? quia peccavit in te. Quid eſt, [*In te peccavit?*] Tu ſcis, quia peccavit. Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccavit, ſecretum quære, cùm corrigis, quod in te peccavit. Nam ſi ſolus nôſti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor. Attende, quemadmodum vir juſtus Joſeph *c*, tanto flagitio, quod de uxore fuerat ſuſpicatus, tantâ benignitate pepercit: antequam ſciret, unde illa conceperat, quam gravidam ſenſerat, & ſe ad illam non acceſſiſſe noverat. Reſtabat itaque certa adulterii ſuſpicio: & tamen, quia ipſe ſolus ſenſerat, ipſe ſolus ſciebat, quid de illo ait Evangelium? [*Joſeph autem, cùm eſſet vir juſtus, & nollet eam divulgare.*] Mariti dolor non vindictam quæſivit: voluit prodeſſe paccanti, non punire peccantem. [*Cùm*, inquit, *nollet eam divulgare, voluit eam occultè dimittere.*] *& infrà.* ¶ Ergò ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipſa verò corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccantur ſecretiùs. Diſtribuite tempora, & concordat Scriptura. Sic agamus, & ſic agendum eſt, non ſolùm, quando in nos peccatur, ſed etiam quando peccatur ab aliquo, ut ab altero neſciatur, in ſecreto debemus corripere. *& paulò poſt.* ¶ Novit enim neſcio quem homicidam Epiſcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo *d* illum publicè corripere, & tu quæris inſcribere? Prorſus nec prodo, nec negligo: corripio in ſecreto: pono ante oculos ejus Dei judicium: terreo cruentam conſcientiam: perſuadeo pœnitentiam. Hâc charitate præditi eſſe debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quaſi non corripiamus: aut putant nos ſcire, quod neſcimus: aut putant nos tacere, quod ſcimus. Sed fortè quod ſcis, & ego ſcio: ſed non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare. ¶ Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus ſuis, plerunque zelantibus; aliquando maritorum ſalutem quærentibus. Nos non prodimus palàm, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia oſtendentes, homini in tali peccato conſtituto, ſauciamque gerenti conſcientiam, illud vulnus eſſe mortiferum.

4 pars. *Quando verò crimen eſt notum aliis, & non judici, nec tunc ſine examinatione feriendum eſt: quia in crimen ſibi occultum judex ſententiam ferre non debet.*

a *Rom. 14.* b *iniquoq; crimine*] *Beda in c. 5. 1. ad Cor.* c *Matthæi 1.* d *al. volo*] *orig.*

C. XX. ¶ *Sententia non præcipitanter ferenda eſt.*

Unde Evariſtus Papa *a ait epiſt. 2.*

DEus *b* omnipotens, ut nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cùm omnia *c* nuda & aperta ſint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priuſquam manifeſtè agnoſceret, quæ dicebantur. Unde ipſe ait *d*: [*Deſcendam, & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam.*] Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditum, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa (quæ hîc prolixitatem vitantes non inſeruimus) per ſe inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis & judicandis negotiis eſſemus, & ne mala quorumque priùs quiſquam præſumat credere, quàm probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam unquam præcipites ſimus, aut temerè, indiligenterque indiſcuſſa quæque quoque modo judicemus, dicente Veritatis voce: [*Nolite* e *judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini,* & reliqua.] Nam mala audita nullum moveant: nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam unquam credat: ſed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quicquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala, quorum clamor ad cœlum uſque pervenerat, omnia ſciens priùs, nec credere, nec judicare voluit, quàm ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inveſtigans, quæ audierat, opere veraciter cognoſceret: multò magis nos humani *f*, & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta judicia Dei, & hæc præcavere, & nullum *g* ante veram, juſtamque probationem judicare, aut damnare debemus, manifeſtè Apoſtolo dicente Paulo *h*: [*Tu, quis es, qui judicas ſervum alienum? ſuo enim Domino ſtat, aut cadit.*]

5 pars. *Quando autem crimen notum eſt judici & aliis, aliquando reus inficiatur factum: veluti ſi quis negaret, ſe interfeciſſe eum, quem ſub oculis judicis in conſpectu multorum interfecit. Hic, quia ſe reum negat, ſine examinatione feriri non poteſt. Aliquando evidentia ipſa operis reum eſſe teſtatur, quando opere publico crimen ſuum confitetur: tunc poſt ſecundam & tertiam correctionem ſine examinatione damnandus eſt, vel puniendus, ſi incorrigibilis extiterit. In hoc itaque ultimo caſu intelligenda eſt auctoritas illa Ambroſii* i, *& Nicolai* k: [Manifeſta, accuſatione non indigent.] *Fornicator enim ille, in quem, ſine examinatione, ſententia Apoſtolica proceſſerat, publicè coram omnibus novercam ſuam pro uxore habebat. Lotharius quoque Rex, de quo Nicolaus ſcribit, ſimiliter publicè uxorem ſuam dimiſerat, & aliam ſuperduxerat.*

C. XXI. ¶ *Sine accuſatione, manifeſta ferienda ſunt.*

Unde idem Nicolaus Papa *ſcribit Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis.*

SCelus *l*, quòd Lotharius Rex (ſi tamen Rex veraciter dici poſſit, qui nullo ſalubri regimine corporis appetitus refrenat, ſed lubricâ enervatione magis illicitis ejus motibus cedit) in duabus fœminis, Thietberga ſcilicet & Gualdrada, commiſit, omnibus manifeſtum eſt. ¶ Sed & dudum Epiſcopus Thietgan-

a *Et Gregorius l. Mor. 19. cap. 23. & in Conc. Tribur. cap. 22.* b *Anſelm, lib. 3. c. 67. Polyc. lib. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 9. Pann. l. 4. cap. 116. Ivo p. 5. c. 240.* c *Hebr. 4.* d *Gen. 18.* e *Matth. c. 7.* f *al. qui ſumus homines & peccatores, quibus.* g *30. q. 5. c. nullum ante.* h *Rom. 14.* i *Suprà eâd. manifeſta.* k *ſup. eâd. c. quæ Lotharius.* l *Ivo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. num. 875.*

dum & Gunterium in tali facto eum habuiſſe tutores, atque fautores penè totus nobis orbis undique ad limina, ſeu ſedem confluens Apoſtolicam referebat. *& infrà.* ¶ Igitur decernente nobiſcum ſanctâ Synodo, in præſentia depoſiti, & ab officio Sacerdotali excommunicati, atque à regimine Epiſcopatûs alienati indubitanter exiſtunt.

QUÆSTIO II.

Quòd autem expoliatus ante Judicem ſtare non poſſit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Ante litem conteſtatam poſſeſſori cuncta ſunt reſtituenda.*

Ait enim Joannes Papa I. *a ad Zachariam Archiepiſcopum.*

ANtiquitùs *b* decretum eſt, ut omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos ante litem conteſtatam perceptos 1 Epiſcopus, vel Primas poſſeſſori reſtituat.

1 ¶ Perceptos] *In vetuſtis exemplaribus, & epiſtola Joannis, itemq́; Euſebii eſt* Perceptor, vel Primas poſſeſſori reſtituat.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

OMnes *c* leges tam Eccleſiaſticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, ut omnia ſibi ablata reſtituantur ei, qui ſuis eſt rebus expoliatus.

C. III. ¶ *Nullus debet accuſari, dum ſuis rebus fuerit ſpoliatus.*

Item Stephanus Papa, *epiſtolâ ſecundâ.*

NUllus *d* Epiſcoporum, dum ſuis fuerit rebus expoliatus, aut à ſede propria, quâlibet occaſione pulſus, debet accuſari, aut à quoquam poteſt ei crimen objici, priuſquam integerrimè reſtauretur, & omnia, quæ illi ablata quocunque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipſe propriæ ſedi, & priſtino ſtatui regulariter reddatur: ita ut omnes poſſeſſiones, & cuncta ſibi injuſtè ablata, atque fructus omnes ante cœptam accuſationem Primates, & Synodus Epiſcopo, de quo agitur, funditùs reſtituant.

¶ *Caput hoc ſuæ integritati ex originali eſt reſtitutum.*

C. IV. ¶ *Nec convocari ad Synodum, nec in aliquo debet judicari ſpoliatus.*

Item Euſebius *e fratribus conſtitutis per Alexandriam & Ægyptum, epiſt. 2.*

IN *f* ſcripturis veſtris reperimus, quoſdam Epiſcopos veſtris in partibus à propriis ovibus accuſatos: aliquos videlicet ex ſuſpicione, & aliquos ex certa ratione: & idcircò quoſdam ſuis eſſe rebus expoliatos, quoſdam verò à propria ſede pulſos. Quos ſciatis nec ad Synodum comprovincialem, nec ad generalem poſſe vocari, nec in aliquo judicari, antequam cuncta, quæ eis ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum redintegrentur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Julius Papa *in epiſtola ad Orientales,*

NUllus *g* poteſt convocari, aut judicari, antequam omnia ſibi ablata, & omnia jura ei in integrum reſtituantur: quia non habet privilegium, quo poſſit exui jam nudatus.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex decretis Julii trigeſimoquinto & octavo, verbis tamen mutatis, & alio modo diſpoſitis.*

a *Et Euſeb. Papa epiſt. 2.* b *Pannor. l. 4. c. 47.* c *33. q. 2. hiſtoria. §. hac omnes. In præfatione Iſidor. in collectionem ſuam.* d *Burch. l. 1. c. 141. & 142. Ivo part. 5. c. 155. & 156. Concor. Pann. l. 4. c. 49.* e *Et in decretis Joannis I.* f *Anſ. l. 3. c. 144. Ivo part. 5. c. 249. Pann. l. 4. c. 45.* g *Burch. l. 1. c. 144. Ivo p. 5. c. 257. Pann. l. 4. c. 46.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Zepherinus Papa *a ad Epiſcopos Ægypti, epiſt. 2.*

PRæceptum *b* ergò eſt in antiquis ſtatutis, Epiſcopos ejectos atque ſuis rebus expoliatos Eccleſias proprias recipere, & primò ſua omnia eis reddi, & demùm, ſi quis eos juſtè accuſare voluerit, æquo periculo facere: Judices eſſe decernentes, Epiſcopos recta ſapientes, & in Eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi videbantur: nec priùs eos reſpondere debere, quam omnia ſua eis, & Eccleſiis eorum, legibus integerrimè reſtituantur.

QUÆSTIO III.

1 ps *Quâ autem pœnâ feriendi ſint, qui in accuſatione deficiunt, canonum cenſura definit. Pœnam enim illati criminis cum diſpendio exiſtimationis accipient.*

C. I. ¶ *De iis, qui non probanda objiciunt.*

Unde Cajus 1 Papa. *c*

SI quis circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit, auctoritate hujus ſanctionis intelligat ſe jacturam infamiæ ſuſtinere, ut damno pudoris, & exiſtimationis diſpendio diſcat, ſibi alienæ verecundiæ impunè inſidiari ſaltem de cætero non licere.

1 ¶ Cajus] *Sic eſt in pleriſque vetuſtis: & habetur hoc caput in epiſtola unica ipſius, in qua proximè hîc antecedunt verba capitis,* Si quis Epiſcopus, *infrà eâd. quæſt. 7. In vulgatis autem hîc citabatur Gelaſius.*

C. II. ¶ *Si accuſator in accuſatione defecerit, talionem recipiat.*

Item Damaſius Papa *ad Stephanum Archiepiſcopum, epiſt. 3.*

CAlumniator *d*, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat.

¶ *Verba ipſa Damaſi referuntur infrà 4. q. 4. c.* nullus introducatur.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Hadriani Papæ in capitulis ab ipſo collectis, c. 52. in medio.

QUi *e* non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

C. IV. ¶ *De his, qui falſis criminibus aliquem impetunt.*

Item 1.

SI *f* quis Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec 2 in fine dandam ei communionem cenſemus.

1 ¶ Item.] *Sic eſt in pleriſque vetuſtis codicibus. In vulgatis autem legebatur:* Item Damaſus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c. 92. & in Concilio Eliberitano, cap. 75. Ivo citat ex Carthaginenſi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginenſi tertio.*

2 ¶ Nec in fine] *Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantùm canone, ſed etiam in aliis. Quam ob cauſam, atque etiam ob gloſſam nihil eſt mutatum. Apud Hadrianum tamen eſt,* niſi in fine dandam ei non eſſe communionem. *Apud Ivonem,* nonniſi in fine dandam ei eſſe communionem.

2 pars. *Aliud eſt accuſationem non implere, & aliud eſt, convitium non probare. Illud enim nulli ſine abolitione, hoc omnibus licet.*

C. V. ¶ *Convitium non eſt pro accuſatione habendum.*

Unde Fabianus Papa *ad Hilarium Epiſcopum, epiſt. 3.*

a *Capit. 6. c. 287. & in capitulis Hadr. c. 2.* b *Ivo p. 5. c. 246. Pann. l. 4. c. 43.* c *In cap. Hadriani, c. 24. in epiſt. Sixti tertii. Cod. Theod. lib. 10. tit. 2. c. 51.* d *4. q. 4. nullus introducatur.* e *Et ex Fabiano infrà. 3. q. 6. c. 1. & ex Sixto inf. eâd. q. 8. qui crimen.* f *Anſ. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burch. l. 2. c. 195.*

SI a quis iratus crimen aliquod cuilibet temerè objecerit, convitium non eſt pro accuſatione habendum: ſed permiſſo tractandi ſpatio, ſi id, quod iratus dixit, per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, ut ſi fortaſſe reſipiſcens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut ſcribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

3 pars. *Sed aliud eſt crimen illatum non poſſe probare* 1, *aliud aliquâ promiſſione accuſationem deſerere. Huic enim, qui promiſſione* 2 *deceptus accuſationem deſerit, venia datur: illi verò, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.*

1 ¶ Probare,] *In pleriſque exemplaribus ſequitur:* quia falſum eſt, aliud, &c. *Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel aliâ manu ſunt addita.*

2 ¶ Promiſſione] *Non eſt ſimpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promiſſione deſerunt accuſationem, ſemper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in ſubjecto capite loquitur B. Gregorius, aliæ aderant cauſæ, quæ in ipſa epiſtola exponuntur, his verbis:* tamen quia plùs eſſe convenit nos miſericordes, quàm diſtrictos, hanc ei culpam cognoſcimus, atque eum in ordine, locoque ſuo recipiendum eſſe cenſemus. Nam ei à tempore prolatæ ſententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam hujus poſſe culpæ ſufficere. *Et inferius in eadem epiſtola refert aliqua à prædicto Paulo in utilitatem Eccleſiæ facta, quæ etiam movere B. Gregorium potuerunt, ut erga eum eſſet clementior. Erant autem in ipſo capite multa B. Gregorii verba omiſſa, quorum nonnulla viſa ſunt addenda.*

C. VI. ¶ *De eo, qui promiſſione illectus accuſationem deſerit.*

Unde beatus Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo Corinthiorum, lib. 4. epiſt. 50. ſeu cap. 94.*

PAulum b itaque Diaconum, quamvis culpa ſua vehementer confundat, quòd deceptus promiſſione ab accuſatione nuper depoſiti quondam Epiſcopi ſui deſtiterit, tamen hanc ei culpam ignoſcimus.

Omnis 1 igitur, qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum. Reverà ibi ſemper cauſa agitur c, ubi crimen admittitur; & qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

1 ¶ Omnis] *Hinc uſque ad finem in vetuſtioribus, ac melioribus Gratiani codicibus non leguntur: nec ſunt Gregorii, ſed Fabiani & Hadriani Pontificum: quæ infrà q. 8. c.* qui crimen. & *3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & c. fin. ex capitulis Hadriani.*

C. VII. ¶ *De iis, qui accuſationem deſerunt, ut Eccleſiaſticos ordines acipiant.*

Item Gregorius *eâdem epiſtolâ.*

EUphemium d, atque Thomam, qui pro deſerenda accuſatione Epiſcopi 1 ſui ſacros ordines acceperunt, eiſdem ſacris privatos ordinibus eſſe cenſemus, atque ita, ſicuti ſunt depoſiti, volumus permanere.

1 ¶ Epiſcopi ſui] *Hæc verba in eo epiſtolæ loco non ſunt: ſed ex iis, quæ antecedunt, innuitur, eum, à quo Euphemius & Thomas ideò ordinati fuerunt, ut ab ipſius accuſatione deſiſterent, fuiſſe proprium illorum Epiſcopum.*

Hinc colligitur Clericorum infamiam per Romanum Pontificem aboleri poſſe, contra illud Gelaſii a: [Quanquam animas per pœnitentiam ſalvare poſſimus, infamiam tamen abolere non poſſumus:] *contra illud Stephani, qui cùm cauſas enumeràſſet, ex quibus infamia irrogatur:* [Hos omnes, *inquit*, ſub nota perpetuæ infamiæ ad pœnitentiam ſuſcipimus.] *Vel non ſunt infames lege canonum omnes, quos leges ſeculi infames pronuntiant, cùm Paulus* f *Diaconus, qui non impetratâ abolitione ab accuſatione deſtiterat, hâc auctoritate dignitatem officii ſui recuperaverit, quem Senatuſconſultum* g *Turpilianum infamem pronuntiat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctûs nubit: cùm matrimonia hodie regantur jure poli, non jure fori; & jure poli, mortuo* a *viro mulier ſoluta eſt à lege viri, & nubat, cui vult. Sed idem Stephanus econtrà ſcribit, dicens:* [Infames dicimus, quoſcunque leges ſeculi infames pronuntiant.] *Sed illud Gelaſii, & Stephani* b: [Quanquam animas, &c.] & [Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.] *de illis intelligitur, quibus per judicem civilem infamia irrogatur: quoniam ſicut examinatio & caſtigatio, ita & in integrum reſtitutio, non niſi ad civilem judicem ſpectat. De ea verò, quæ intra tempus luctûs nubit, non eſt contrarium ei, quod Stephanus ait:* [Infames dicimus, &c.] *Cùm enim leges ſeculi præcipuè in matrimonio ſacros canones ſequi non dedignentur, non videntur pronuntiare infamem eam, quæ Apoſtolicâ & canonicâ auctoritate non illicitè nubit.*

4 pars. *Notandum eſt quoque, quòd aliud eſt, cùm aliquem pœnituerit criminaliter accuſâſſe, & inſcriptionem feciſſe, ſi ab innocente fuerit abſolutus: aliud, ſi pecuniam à nocente acceperit, ut à probatione ejus, quod objecerat, deſiſtat.*

C. VIII. ¶ *De eo, quem pœnitet criminaliter accuſâſſe.*

Unde in libro Capitularium, *c. 175. legitur:*

SI c quem pœnituerit accuſâſſe criminaliter, & inſcriptionem feciſſe de eo, quod probare non potuerit, ſi ei cum accuſato innocente convenerit, invicem ſe abſolvant. Si verò Judex eum, qui accuſatus eſt, criminoſum eſſe cognoverit, & inter reum & accuſatorem per obreptionem 1 convenerit de colludio, pœnam accipiat legibus conſtitutam.

1 ¶ Per obreptionem] *Apud Ivonem legitur,* factum per corruptionem conſenſum, de colludio pœnam accipiat legibus conſtitutam. *Sed in interpretatione leg. prima, quæ eſt in Codice Theodoſiano, hoc modo*, per corruptionem de abſolutione reatûs convenerit, is, qui reus probatur, remoto colludio, pœnam excipiat legibus conſtitutam.

5 pars. *Notandum quoque eſt, quòd ſicut Digeſt.* d *lib. 48. titulo de abolitionibus criminum, l. primâ, legitur.* [Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubjicitur. Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiverſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere: prævaricari, vera crimina abſcondere: tergiverſari, in univerſum ab accuſatione deſiſtere. Calumniatoribus pœna legitimè e irrogatur. Sed non utique, qui non probat, quod intendit, protinùs calumniari videtur. Nam ejus rei inquiſitio arbitrio cognoſcentis committitur: qui, reo abſoluto, de accuſatoris incipit conſilio quærere, quâ mente ductus ad accuſationem proceſſit: & ſi quidem juſtum ejus errorem repererit, abſolvit eum: ſi verò in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipſis verbis pronuntiationis manifeſtatur. Nam ſi quidem ita pronuntiaverit, *Non probâſti*, pepercit ei: ſin autem pronuntiaverit, *Calumniatus es:* condemnavit eum. Et quamvis nihil de pœna ſubjecerit, tamen legis poteſtas adversùs eum exercebitur. Nam (ut Papinianus reſpondit) facti quidem quæſtio in arbitrio eſt judicantis: pœnæ verò perſecutio non ejus voluntati mandatur, ſed legis auctoritati reſervatur. Si autem 2 interloquendo dixerit, *Titius temerè accuſâſſe videtur*, non calumniatorem pronuntiavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconſultus calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet. [*Ulpian. lib. 47. tit. de prævaricatorib. l. 1.*] ¶ Prævaricator, eſt quaſi varicator, qui diverſam partem adjuvat proditâ cauſâ ſuâ. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui prævaricatur, ex utraque parte conſtitit f, quinimò ex altera. Is autem prævaricator propriè dicitur, qui publico judicio accuſaverit. Cæterùm Advocatus non propriè

a *Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 1. in interpretatione, & in c. l. 7. C. 364. & in epiſt. Sixti tertii, c. 3. & in c. Hadriani. c. 51. Anſ. l. 3. c. 86. Ivo p. 6. c. 324. Pann. l. 3. c. 74.* b *Polyc. l. 1. tit. 9. Anſ. l. 3. c. 113.* c *al. agatur.* d *Anſel. l. 8. c. 36.* e *Ivo p. 6. c. 13. omnia hæc ex Calixto, in cujus ſecunda epiſtola habentur.* f *Sup. proximè antecedenti cap.* g *1. ff. ad Senatuſconſ. Turpillianum.*

a *1. Cor. 7.* b *6. q. 1. infames. & in cap. Hadriani, c. 21.* c *Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. cap. 1. in interpretatione. Ivo p. 16. c. 258.* d *Tit. 16. ad Senatuſconſ. Turpillianum.* e *al. lege Rhemiâ, al. Memmiâ.* f *al. conſiſtit.*

prævaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Sive privato judicio, ſive publico prævaricatus eſt, hoc eſt, prodiderit cauſam, hic extra ordinem ſolet puniri. ¶ Sciendum *a* eſt, quòd hodie iis, qui prævaricati ſunt, pœna injungitur extraordinaria.] *& infrà.* [¶ Accuſator *b* de prævaricatione convictus, poſteà ex lege non accuſat. ¶ In *c* omnibus cauſis (præterquam in ſanguine) qui delatorem corrumpit, pro victo habetur.] *& infrà lib.48. tit.de abolitionibus criminum.* [¶ Prævaricatorem *d* eſſe eum oſtendimus, qui contulit *e* cum reo, & translatitiè munere accuſandi defungitur, eò quòd proprias quidem probationes diſſimularet, falſas verò rei accuſationes admitteret. ¶ Si quis autem ab accuſatione citra abolitionem deſtiterit, punitur. Abolitio privatim à præſidibus *f* poſtulari ac impetrari ſolet: item pro tribunali, non de plano: nec præſes hanc cognitionem alteri demandare poteſt. Si plura crimina idem eidem intulerit, ſingulorum abolitionem debet petere, alioqui, prout quid admiſerit *g*, ejus nomine Senatusconſulti pœnam patietur.] *& titulo eodem.* [Deſtitiſſe *h* eum accipimus, qui in totum animum agendi depoſuit, non qui diſtulit accuſationem: ſed qui permiſſu Imperatoris ab *i* accuſatione deſtitit, impunitus eſt.] *Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Unde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus A A A. lib.9. C. eod. titulo, de generali abolitione dixiſſe leguntur.* [¶ Indulgentia *k*, Patres conſcripti, quos liberat, notat: nec infamiam criminis tollit, ſed pœnæ gratiam facit. Si autem, reſtituo te in integrum, Princeps dixerit, infamiam tollit.] *Unde in eodem lib. tit. de ſententiam paſſis, & reſtitutis, cuidam deportato in inſulam Imperator Antoninus dixiſſe legitur:* 1 [Reſtituo te in integrum provinciæ tuæ,] *& adjecit:* [Ut autem ſcias, quid ſit in integrum reſtituere, reſtituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus cæteris.]

1 ¶ Calumniatoribus pœna legitimè irrogatur.] *Hæc verba, licèt in collatis Gratiani manuſcriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia ſunt etiam in Pandectis, non ſunt expuncta.*

2 ¶ Si autem interloquendo] *Hactenus retulerat Gratianus verba Juriſconſulti. Hinc autem uſque ad verſ.* oportet. *refert tantummodò ſententiam.*

QUÆSTIO V.

¶ *Quintam ponit poſt tertiam, quia harum quæſtionum ſimillimum eſt argumentum.*

1 ps *DEficientibus verò accuſatoribus, reus non videtur eſſe cogendus ad purgationem. Sicut enim rei poſſeſſor deficiente actore titulum ſuæ poſſeſſionis probare non cogitur; ita qui impetitur, ad innocentiam ſuam probandam cogendus eſſe non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelii, & Triburienſis Concilii Sacerdotes jurare prohibentur, niſi pro recta fide.*

C. I. ¶ *Juramentum à Sacerdotibus non eſt exigendum.*

Ait enim Cornelius *epiſt. ſecundâ ad Rufum, Epiſcopum Orientalem.*

SAcramentum *m* hactenus à ſummis 1 Sacerdotibus vel Dei miniſtris exigi, niſi pro fide recta, minimè cognovimus: nec ſponte eos juraſſe reperimus.

¶ *In vetuſtis codicibus caput hoc conjunctum eſt cum duobus ſequentibus, quæ ſunt ex eadem epiſtola Cornelii Papæ.*

1 ¶ Summis] *Sic habet originale. Sed Burchardus & Ivo in quinta parte,* ab Epiſcopis, & reliquis ordinibus exigi. *Idem verò Ivo in parte 12.* à ſummis Sacerdotibus, vel reliquis Dei miniſtris.

C. II. ¶ *De eodem.*

Idem *paulò inferiùs.*

NOs *a* ſanctorum exempla ſequentes, ſanctorum Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum jura firmamus, & Sacramenta incauta fieri prohibemus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

NOs Sacramentum Epiſcopis neſcimus oblatum: nec unquam fieri debet. 1

1 ¶ Debet.] *Sequebatur,* niſi pro recta fide, *quæ ſublata ſunt: quia neque in optimis manuſcriptis, neque in ipſa epiſtola hoc loco habentur, ſed ſup. eâd cap.1.*

C. IV. ¶ *Si quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum querimoniam habeat, Epiſcopo præcipiente terminetur.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.21.*

SI *b* quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controverſiam, Epiſcopo præcipiente *c*, ſine perſonarum acceptione finiatur, & Laicus per juramentum *d* (ſi neceſſe ſit) ſe expurget: Presbyter verò vice juramenti *e*, per ſanctam conſecrationem interrogetur *f*, quia Sacerdotes ex levi cauſa jurare non debent. Manus enim, per quam corpus & ſanguis Chriſti conficitur, juramento polluetur? Abſit: cùm Dominus in Evangelio Diſcipulis ſuis (quorum vicem nos indigni in ſancta gerimus Eccleſia) dicat: [*Nolite* g *omnino jurare: Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non. Quid autem his abundantius eſt, à malo eſt.*]

2 pars *Verùm his auctoritatibus non omnimoda juramenta prohibentur fieri à Sacerdotibus; ſed tantùm incauta, & ea, quæ pro qualibet cauſa temporali judicio offeruntur. Cùm autem populari infamiâ Sacerdotes opprimuntur, tunc ad innocentiæ ſuæ aſſertionem juramenta debent offerri.*

C. V. ¶ *Sacerdos à populo accuſatus, juramento innocentiam ſuam aſſerat.*

Unde Gregorius Papa III. *ad Bonifacium, epiſt.1.* h

PResbyter *i*, vel quilibet Sacerdos, ſi à populo accuſatus fuerit, & certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum in medio erit, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda & aperta ſunt omnia.

C. VI. ¶ *De Leone Epiſcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit.*

Item ex regeſto Gregorii, *lib.2. indict.10. epiſt.23. ad Juſtinum Prætorem* 1.

HAbet *k* hoc proprium, antiqui hoſtis invidia, ut quos in pravorum actuum perpetratione (Deo ſibi reſiſtente) dejicere non valet, opiniones eorum, falſa ad præſens ſimulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propoſitum de Leone fratre & Coëpiſcopo noſtro ſiniſter rumor aſperſit, utrùm vera eſſent, diſtrictâ diutiùs fecimus inquiſitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omiſſum, quod noſtro potuiſſet dubium cordi remanere, ad beati Petri ſacratiſſimum corpus diſtricta eorum ex abundanti fecimus Sacramenta præbere. Quibus præſtitis magnâ ſumus exultatione gaviſi, quòd hujuſcemodi experimento innocentia ejus evidenter enituit. Pro qua re gloria veſtra prædictum virum cum omni charitate ſuſcipiat, & reverentiam ei, qualem Sacerdoti decet, exhibeat: nec aliqua in cordibus remaneat, de iis, quæ ſunt jam purga-

a *L.2. Sciendum.* b *l.5. Accuſator.* c *l.fin.eod.tit.* d *d.l.1 ad Senatusconſult. Turpill. §. prævaricatorem.* e *al. concludit.* f *al.præſide.* g *al.amiſerit.* h *l.13.deſtitiſſe.* i *al.accuſatione.* k *tit.43.l.3. & in Cod.Theod. l.9.tit.38.* l *tit.51.l.1.§.reſtituo.* m *Burch.lib.1.c.193. Ivo p.5.c.309. & p.12.c.71.*

a *Ivo p.12.c.77.* b *Burch.l.2.c.182. Ivo p.6.c.227. Pann. l.5.c.50.* c *al.regente.* d *al.præjuramento.* e *al. præjuramenti.* f *al.conſtringatur.* g *Matth.5.* h *& l.7.cap.281.* i *Anſ. l.3.c.79. Burch.l.2.c.186. Ivo p.6.c.231. Pann. l.5.c.9.* k *Polyc. l.6.tit.11. Anſ. l.6.c.162. Burch.l.1.c.194. Ivo p.5. c.309. Pann. l.5.c.5.*

ta, dubietas. Sed ita ſuprascripto vos Epiſcopo devotiſſimè oportet in omnibus adhærere, ut congruè decenterque Deum in ejus perſona, cujus miniſter eſt, videamini honorare.

1 ¶ Prætorem.] *In codicibus Gratiani eſt*, Imperatorem. *In epiſtola excuſa legitur*, Juſtino Presbytero: *emendatum verò eſt ex duobus vetuſtis codicibus epiſtolarum, & Polycarpo: eſtq́; idem Juſtinus, ad quem ſcripta eſt ſecunda epiſtola primi libri, in libris etiam impreſſis incorruptâ inſcriptione.*

C. VII. ¶ *Quomodo beatus Gregorius Mennam Epiſcopum juramento purgari fecit.*
Item ex eodem *ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. 11. epiſt. 8.*

MEnnam *a* verò reverendiſſimum *b* fratrem & Coepiſcopum noſtrum, poſtquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem eſſe, qui inſuper ad ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli ſub jurejurando ſatisfaciens, ab his, quæ objecta ejus opinioni fuerant, ſe demonſtravit alienum, reverti illuc purgatum, abſolutumque permiſimus: quia ſicut dignum erat, ut ſi in aliquo reus exiſteret, culpam in eo canonicè puniremus; ita dignum non fuit, ut eum adjuvante innocentiâ diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. ¶ Purgationem 1 tamen *c* ante te duobus ſibi Sacerdotibus junctis, ubi accuſator ceſſaverit, eundem ex ſe præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nullâ canonicâ ſanctione fultam legem, ferventis ſcilicet, ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc ſunt omninò ficta invidiâ) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare, imò Apoſtolicâ auctoritate prohibemus firmiſſimè.

1 ¶ Purgationem] *Hic erat graviſſimus error. Conjunctè enim hæc legebantur cum ſuperioribus, quæ Brunichildæ ſunt ſcripta: quaſi purgatio Presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epiſtola B. Gregorii, ex qua prior pars hujus capitis eſt accepta. Verùm Ivo p. 10. c. 15. & Pann. l. 5. c. 8. citant hoc ex epiſtola Alexandri II. Raynaldo Cumano Epiſcopo, cujus epiſtolæ initium eſt infrà eâdem. c.* ſuper cauſa. *Et hic verſiculus*, Purgationem, *continenter legendus eſt poſt extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non eſt: ſed additum eſt in margine nomen Alexandri II. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris gloſſæ. Nuſquam enim Rom. Pontifices hujuſmodi cauſas mulieribus leguntur commiſiſſe.*

C. VIII. ¶ *De Maximo Salonitano Epiſcopo, qui ſacramento ſeipſum purgavit.*
Item Gregorius *Caſtorio Notario Ravennæ, lib. 7. indict. 2. epiſt. 80.*

QUantò à nobis credi tibi, & neceſſarias vides cauſas injungi; tantò te ſtrenuum debes & ſolicitum exhibere. Proinde, ſi Maximus Salonitanus præſtito ſacramento firmaverit ſe Simoniacâ hæreſi non teneri, atque de aliis ante corpus ſancti Apollinaris tantummodò requiſitus, innoxium ſe eſſe reſponderit, & de inobedientia ſua pœnitentiam (ſicut deputavimus) egerit, volumus, ut ad conſolandum illum, epiſtolam, quam ad eum ſcripſimus (ubi ei gratiam noſtram, & communionem nos reddidiſſe ſignavimus) experientia tua dare debeat: quia ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeveros nos eſſe convenit; ſic iterum humiliatis & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

C. IX. ¶ *De eodem.*
Idem *Mariniano Epiſcopo Ravennæ, lib. 7. epiſt. 79.*

QUæ *d* de cauſa Maximi ſint agenda, ex epiſtolis, quas ad vos antè tranſmiſimus, agnoviſtis. Sed quia, qualis de hac re fraternitatis veſtræ voluntas ſit, ac magis petitio, à præſentium latore Caſtorio chartulario noſtro renunciante cognovimus: ideò, ſi idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario noſtro, de Simoniaca hæreſi præſtito ſe ſacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus ſancti Apollinaris (ut ſcripſimus) tantummodò requiſitus, liberum ſe eſſe reſponderit, cauſam ipſius, fraternitatis veſtræ, de eo, quòd excommunicatus Miſſarum ſolennia agere præſumpſerit, judicio committimus, quâ debeat pœnitentiâ talis culpa purgari. Et ideò quicquid vobis ſecundùm Deum placet, ſecuri diſponite, nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à vobis de hac cauſa fuerit ordinatum, nos & gratè ſuſcipimus, & libenter admittimus.

C. X. ¶ *Qualiter Sixtus ſemetipſum purgavit.*
Item Sixtus Papa III. *epiſt. ad Orientales Epiſcopos, c. 1.*

MAndâſtis *a*, ut ſcriberem vobis, qualiter inſtans jurgium contra me ſuſcitatum ſit, vel à quo, ut veſtro adminiculo pelleretur, & cauſa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Baſſo, & injuſtè perſequi. Quod audiens Valentinianus Auguſtus, noſtrâ auctoritate Synodum congregari juſſit. Et facto Concilio, cum magna examinatione ſatisfaciens omnibus (licèt evadere ſatis aliter potuiſſem) ſuſpicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi, me ſcilicet à ſuſpicione & æmulatione liberans; ſed non aliis, qui noluerint, aut ſponte hoc non elegerint, faciendo *b* formam, exemplumque dans.

C. XI. ¶ *De cauſa Guillandi Presbyteri.*
Item Alexander *Raynaldo Cumano Epiſcopo.*

SUper *c* cauſa Guillandi Presbyteri tui de morte Epiſcopi ſui, prædeceſſoris tui, infamati, in medium conſuluimus: itaque circumſtantium fratrum unanimi aſſenſu tuæ dilectioni reſcribimus, præfatum Guillandum Presbyterum ante te præſentandum, ubi ſi certi accuſatores defuerint, tunc dictante juſtitiâ ſine omni controverſia Presbyter, quæcunque ob hoc injuſtè amiſit, ac Sacerdotium accipiat, & integra beneficia 1.

1 ¶ Beneficia.] *In epiſtola hoc loco ſequitur verſic.* Purgationem, *ſuprà eâd. c.* Mennam: *ut ibi notatum eſt.*

C. XII. ¶ *De purgatione Clericorum, ſi convinci non potuerint.*
Item ex Concilio Agathenſi.

SI *d* legitimi accuſatores crimina 1 Sacerdotis probare non potuerint, & ipſe negaverit, tunc ipſe cum ſeptem ſociis ſui *e* ordinis (ſi valet) à crimine ſemetipſum expurget. Diaconus verò, ſi eodem crimine accuſatus fuerit, cum tribus ſemetipſum excuſet.

1 ¶ Crimina] *Apud cæteros collectores legitur*: ſi autem accuſatores legitimi non fuerint, qui ejus crimina manifeſtis judiciis probare contenderint, & ipſe, &c.

C. XIII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio *f* Ilerdenſi.

PResbyter *g* ſi à plebe ſibi commiſſa, malâ opinione infamatus fuerit, & Epiſcopus legitimis teſtibus approbare non potuerit, ſuſpendatur *h* uſque ad dignam ſatisfactionem, ne populus fidelium in eo ſcandalum patiatur. Digna verò ſatisfactio eſt, (ſicut 1 à majoribus conſtitutum eſſe docetur) quando ſive

a *Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 196. Ivo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6.* b *al. reverentiſſimum.* c *Alex. II. Raynaldo Epiſcopo. Ivo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8.* d *Polyc. lib. 2. tit. 37.*

a *Nic. epiſt. 7. ad Michaëlem.* b *al. faciendi.* c *Pann. l. 5. c. 7. Ivo p. 10. c. 16. & in ep. ad VVildebertum Cœnomanenſem.* d *ext. de purg. can. c. ſi quis Presbyter. Burch. lib. 2. c. 181. Ivo p. 6. c. 226. Pann. l. 5. c. 5.* e *al. ſuis ejusdem ordinis.* f *c. 18. ʒ. eâd.* g *Burch. lib. 2. c. 184. Ivo p. 6. c. 229. Pannor. lib. 5. c. 9.* h *al. ſuſpendatur ab officio Presbyter uſque.*

ſecundùm canones, ſive ad arbitrium Epiſcopi ſeptem ſibi collegas adjungit, & jurat in ſacroſancto 2 Evangelio coràm poſito, quòd crimen ſibi illatum non perpetravit. Et hâc ſatisfactione purgatus, ſecurè deinceps ſuum exequatur officium.

1 ¶ Sicut à majoribus conſtitutum] *Hoc loco, ſicut & paulò inferiùs, plura ſunt verba apud cæteros collectores.*

2 ¶ Sacroſancto] *Apud eoſdem legitur*, in ſacro coràm poſito Evangelio, *quò facit cap.* teſtimonium. *in verſic.* nemo Clericum. *infrà 11.q.1.*

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Sylveſter Papa.]

ACcuſatum Simoniacum neceſſe habuimus ſummoperè per ſcripturam prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſet, donec quid eſſet, veriùs potuiſſemus cognoſcere.

¶ *Citatur hìc ex Sylveſtro: ferè idem eſt in decret. tit. de Simon. c.*accuſatum. *& ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum ſcriptis, quæ extant, tale quid eſt inventum. In regeſto B. Gregorii lib. 5. epiſt. 3. Maximo præſumptori Eccleſiæ Salonitanæ, hæc leguntur:* Pervenit itaque ad nos, quòd per Simoniacam hæreſim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hìc dicta ſunt, de quibus unum quam maximè fuit, propter quod neceſſe habuimus te ſummoperè per ſcripta noſtra prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſes, donec quid eſſet, veriùs potuiſſemus addiſcere. *Et ex hac epiſtola videri poteſt accepta hæc Palea, &c.* accuſatum. *& c.* quoties. *extra de Simon. Nam initium ipſius epiſtolæ eſt:* Quoties contra, &c.

C. XV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Triburienſi.]

NObilis *a* homo, vel ingenuus, ſi in Synodo accuſatur, & negaverit, ſi eum conſtiterit fidelem eſſe, cum duodecim ingenuis ſe expurget: ſi anteà deprehenſus fuerit in furto, aut perjurio, aut falſo teſtimonio, ad juramentum non admittatur, ſed (ſicut qui ingenuus non eſt) ferventi aquâ, vel candenti ferro ſe expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex Concilio Triburienſi, cap. 10. & in Triburienſi illo, quod extat impreſſum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Hincmarus *Rhemorum Epiſcopus.*

SI *b* mala fama de Presbytero exierit, & accuſatores ac teſtes legales defuerint *c*, ne, contra Apoſtolum *d*, infirmorum corda de mala famâ Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, nevè ſecuriores Presbyteri exiſtentes licentiùs in peccatum prolabantur, ſecundùm decreta 1 majorum cum denominatis ſibi vicinis Presbyteris, quos ſcimus ſe nolle pejerare, ſacramento famam ſuam purget.

¶ *In Concilio Rhemenſi Troslejano 9. c. refertur Synodus ab Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo habita, in qua habetur hoc caput.*

1 ¶ Secundùm decreta] *In Synodo legitur:* ſecundùm decretum Gregorii junioris, ſit jusjurandum in medio, & habeat malæ famæ Presbyter in ſacramento purgationis ſuæ eum teſtem, quem habebit & judicem.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *Aquilegienſi Patriarchæ & Mantuano Epiſcopo.*

QUoties frater noſter Tridentinus Epiſcopus in noſtra præſentia de Simonia ſit impetitus, prudentiam veſtram latere non credimus: cujus cauſa tandem in noſtra præſentia ventilata, producti ſunt adversùs eum accuſatores, vivâ *e* voce & ſcripto aſſerentes, quòd Eccleſiam ſancti Petri de Pado *f*, Presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti *g*, quos ab ejuſdem Eccleſiæ Laicis acceperit. Verùm quoniam nec accuſatores, nec teſtes ſecundùm formam canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta, in cauſa ipſa procedere potuerunt, communi fratrum noſtrorum concilio judicamus, ut tertiâ manu ſui ordinis, & quatuor *a* Abbatum & religioſorum Sacerdotum de ſupradicta Simonia in veſtra præſentia ſe debeat expurgare. Porrò purgationis tenor erit hujuſmodi. Idem Epiſcopus ſuper ſancta Evangelia primùm jurabit, quòd pro Eccleſia ſancti Petri de Pado, Presbytero Paulo danda, neque ipſe per ſe, neque per ſubmiſſam perſonam, neque alius pro eo, ſe ſciente, pretium receperit. Deinde verò purgatores ſuper ſancta Dei Evangelia jurabunt, quòd ſicut ipſi credunt, verum juravit. Nos itaque cauſæ hujus ſeriem committentes prudentiæ veſtræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita cauſam ipſam juxta præſentium tenorem præſtante Domino reſtauretis, quatenus & omnis de cætero hujus quæſtionis ſcrupulus auferatur, & utrique parti ſua juſtitia conſervetur. Si quis verò de vobis, certâ præpediente causâ, intereſſe non poterit, vos, qui adeſſe poteritis, idem judicium terminate. Quòd ſi prædictus frater noſter A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate noſtrâ prædictum officium & Tridentinam Eccleſiam reſtituite. Hanc autem purgationem ante proximam Purificationem beatæ Mariæ virginis adimplere jubemus.

¶ *Caput hoc extat in Decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed viſum eſt ibi eſſe mendum, ut III. ſit poſitum pro II. Nam collector Decretalium ſolet in Pontificibus hunc ordinem obſervare, ut eos, qui anteceſſerunt, priùs citet. Ita, cùm ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucii tertii, qui præceſſerunt Innocentium III. non videtur huic poſſe tribui: quanquam habeatur etiam eidem adſcriptum inter opera ipſius poſt ſermones, & in Conciliis, quæ in quatuor tomos ſunt diviſa, tomo tertio. A pleriſque autem manuſcriptis Gratiani codicibus, etiam iis, in quibus Paleæ eſſe ſolent, totum iſtud caput abeſt. A verſiculo autem,* Nos itaque, *uſque ad finem, abeſt ab omnibus.*

In præmiſſis auctoritatibus ſubintelligitur, ſi reus ſe purgare voluerit, ut ſacri canones modum, non neceſſitatem purgandi accuſato imponant: ſicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ, *& auctoritate Leonis, qui datâ purgatione ait de ſeipſo.*

C. XVIII. ¶ *De Leone, qualiter ſe purgavit.*

AUditum *b* eſt, fratres chariſſimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, purifico me in conſpectu veſtro coram Deo & Angelis ejus: quia iſtas crimino ſas & ſceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi. Hoc autem faciens, non legem præſcribo cæteris, quâ id facere cogantur.

¶ *Caput hoc eſt Leonis tertii. Tota verò hiſtoria falſæ accuſationis & purgationis ipſius refertur in vetuſtis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p. 2, hiſtor. tit. 14. cap. 1 §. 8. de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Aymonius lib. 4. cap. 90. Apud Burchardum & Ivonem plenius eſt hoc caput, atque hæc viſa ſunt notatu digna:* Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. à nemine judicatus, neque coactus, ſed ſpontaneâ meâ voluntate purifico me in conſpectu veſtro, coram Deo & Angelis ejus, qui conſcientiam meam novit, & beato Petro, Principe Apoſtolorum, in cujus conſpectu conſiſtimus, quia iſtas criminoſas & ſceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, vel perpetrari juſſi. Teſtis eſt mihi Deus, in cujus judicium venturi ſumus, & in cujus conſpectu conſiſtimus. Et hoc propter ſuſpiciones malas tollendas meâ ſpontaneâ voluntate facio, non quaſi in canonibus inventum ſit, aut quaſi ego hanc conſuetudinem,

a *Extr. de purg. can. c. 1. Burch. lib. 16. c. 19.* b *Ivo p. 6. c. 420.* c *al. defecerint.* d *2. Corinth. 6.* e *al. unâ.* f *al. Pajo.* g *al. farina.*

a *al. quartâ manu.* b *Burchard. lib. 1. c. 198. Ivo p. 5. cap. 313. Pann. lib. 5. c. 4.*

aut

aut decretum in ſancta Eccleſia ſucceſſoribus meis, necnon & Fratribus & Coëpiſcopis noſtris imponam, ſed ut meliùs à vobis abſcindatis rebelles cogitationes.

Ecce qualiter Summus Pontifex ſemetipſum purgat, nec tamen cæteris neceſſitatem purgandi præſcribit. Unde datur intelligi, quòd ſatisfactio purgationis in voluntate conſiſtit accuſati, non in arbitrio judicis. Sed cùm in Ilerdenſi a *Concilio Presbyter jubeatur ſuſpendi uſque ad dignam ſatisfactionem, cùm etiam in decreto Leonis in arbitrio ponatur Epiſcopi, quotâ manu Sacerdos purgare ſe debeat, patet, quòd ad purgationem cogendus eſt, nec in ſua voluntate, ſed in arbitrio Judicis conſiſtit.*

C. XIX. ¶ *Qualiter Sacerdotes ſe purgare debeant.*

Unde Leo Papa *ſcribens ad Carolum Regem ait:*

OMmnibus *b* vobis viſu, aut auditu notum eſſe non dubitamus, quòd ſæpiſſimè, ſuadente antiquo hoſte, Sacerdotibus crimina diverſa objiciantur. Sed qualiter *c* ex eis ab his rationabilis examinatio & ſatisfactio fiat, licèt tempore bonæ memoriæ Domini genitoris veſtri *d* Pipini, ſive priſcis temporibus à ſanctis Patribus, & reliquis bonæ devotionis hominibus ſæpiſſimè ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minimè quivimus. Noſtris quippe temporibus idipſum à ſanctis Epiſcopis, & reliquis Sacerdotibus, & cæteris Eccleſiaſticæ dignitatis miniſtris, veſtris *e* in regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſque unà cum eis agentibus, ſæpiſſimè propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diverſis partibus venerunt, ventilatum eſt. Sed qualiter conſultu Domini & patris noſtri Leonis Apoſtolici, cæterorumque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ſive Orientalium, & Græcorum Patriarcharum, & multorum ſanctorum Epiſcoporum & Sacerdotum, necnon & noſtrorum 1 Epiſcoporum, omniumque cæterorum Sacerdotum ac Levitarum auctoritate & conſenſu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vos *f* omnes utriuſque ordinis miniſtros ſcire volumus. Statutum eſt namque ratione, & neceſſitate ac auctoritate prædictâ, conſultu omnium, ut quotieſcunque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, ut recipi debeat, (quia quales ad accuſationem Sacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expreſſum eſt:) ſi autem (ut dictum eſt) ille accuſator, qui canonicè eſt recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum teſtium approbare in conſpectu Epiſcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur: & ſi culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum ſupraſcripto prætextu approbare ipſe accuſator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipſe ergò Sacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo Epiſcopo, aut reliquis ſuis Conſacerdotibus, ſive bonis & juſtis, de ſuo populo vel de ſua plebe, hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel ſeptem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ (qui duodecim 2 Epiſcopos in ſua purgatione habuit) vel eo ampliùs, ſi ſuo Epiſcopo viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe proſpexerit, & cum aliis bonis & juſtis hominibus ſe ſacramento coram populo ſuper quatuor Evangelia dato purgatum Eccleſiæ reddat. Si quis autem ſcire deſiderat, quales teſtes ad accuſationem Sacerdotum recipi debeant, & quicquid *g* de accuſatione faciendum ſit, pleniter in canonibus reperire poterit.

¶ *Apud collectores caput hoc ita refertur, quaſi acceptum ſit ex aliqua decretali epiſtola Leonis ad Carolum. Verùm ex libr. quinto Capitularium, (ubi hoc ipſum eſt caput 34.) atque ex ipſa etiam ordinationis forma ſatis conſtat, editum fuiſſe hoc capitulare nomine Caroli Magni, ipſo Leone tertio conſulto, & cum conſilio multorum Epiſcoporum. Quod tamen pius Princeps, quia ſibi juriſdictionem in Presbyteros arrogâſſe videbatur, libro ſeptimo Capitularium, c.281. emendavit, ita ſcribens:* Omnibus vobis, tam præſentibus, quàm & futuris ſcire cupimus, quia de conſultu ſedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maximè cunctorum fidelium noſtrorum, de criminatorum purgatione Sacerdotum cauſam tractavimus, eamque cum teſtibus (ſicut in anteriori Capitulari noſtro continetur) fieri decrevimus: quoniam neſciebamus eandem cauſam, à beato Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cùm Wormaciæ generalem conventum habuiſſemus, allata eſt nobis à Riculfo Magontiacenſi Metropolitano epiſtola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebantur hæc: [De Presbytero verò, vel quolibet Sacerdote, à populo accuſato, ſi certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda & aperta ſunt omnia, ſicque maneat in proprio gradu.] Iſta verò omnia, quia vires excedunt, in judicio Epiſcoporum juxta canonicam ſanctionem definienda relinquimus, ut hæc, quando orta fuerint, ita definire ſatagant, ut nec ſecundùm ſeculum juſtam reprehenſionem, nec penès Dominum (quod abſit) damnationem, ſed æternæ beatitudinis, ipſo auxiliante, qui omnia infucata præſtat, præmia conſequantur.

1 ¶ Noſtrorum Epiſcoporum,] *In vulgatis legebatur,* noſtrorum Romanorum Epiſcoporum: *ſed vox,* Romanorum, *abeſt non modò à Capitulari, ſed etiam à vetuſtioribus Gratiani Codicibus, & ab Ivone. Pannormia autem habet:* noſtrorum Epiſcoporum, omniumque Romanorum Sacerdotum.

2 ¶ Qui duodecim] *Hæc uſque ad verſ.* habuit, *ſunt etiam apud cæteros collectores, ſed non in Capitulari.*

3 pars. *Juramento verò, candentis ferri, vel ferventis aquæ purgatio non eſt adjicienda.*

C. XX. ¶ *Candentis ferri, & ferventis aquæ judicium in Eccleſia fieri prohibetur.*

Unde Stephanus V. *Humberto* a *Epiſcopo Moguntino.*

COnſuluiſti *b* de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrùm ferro candente, aut aquâ fervente, ſeu alio quolibet examine, parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent, ne negligentiâ quâlibet proveniente ſuffocentur, vel opprimantur; unde ipſi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones: & quod ſanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſâ adinventione non eſt præſumendum. Spontaneâ enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro judicare. Occulta verò, & incognita illi ſunt relinquenda, qui *c* ſolus novit corda filiorum hominum. Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatûs ſe noxios, tua eos caſtiget moderatio: quia ſi ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida eſt; quantò magis, qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit?

Hoc autem, utrùm ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantùm, quæ hîc prohibita eſſe videntur, pertineat, non im-

a *Suprà eâd. Presbyter ſi à plebe.* b *Cap.5.cap.34. Ivo p.6. cap.419. Pannorm. lib.5.c.3.* c *al. quoniam qualiter.* d *al. noſtri] cap.* e *al. noſtris] cap.* f *vobis omnibus] cap.* g *al. quid.*

a *al. Lamberto.* b *Ivo part.10.cap.27.* c *1. Reg.8.*

meritò dubitatur propter ſacrificium zelotypiæ, & illud Gregorii a: [Si vir, qui frigidæ naturæ eſſe dicitur, per verum judicium probare potuerit, uxorem ſuam nunquam ſe cognoviſſe, ſeparetur ab ea.]

C. XXI.

IN *libro namque Numerorum* b *legitur, Dominum præcepiſſe* c *Moyſi, ut loqueretur filiis Iſraël, & diceret eis:* [Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiverit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inventa in ſtupro, ſi ſpiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſâ ſuſpicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio inveſtigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & ſtatuet coram Domino, aſſumetque aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſcooperiet caput ejus, & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ. Ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit, adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non nocebunt tibi aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta congeſſi. Si autem declinâſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro, his maledictionibus ſubjacebis: det te Dominus in maledictionem & exemplum cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus dirumpatur: ingrediantur æquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumeſcente putreſcat femur tuum. Et reſpondebit mulier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos iſta maledicta in libello, & delebit ea aquis amariſſimis, in quas maledicta congeſſit, & dabit ei bibere: quas cum exhauſerit, tollet Sacerdos de manu ejus ſacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud ſuper altare: ita duntaxat, ut prius pugillum ſacrificii tollat de eo, quod offertur, & incendat ſuper altare, & ſic potum det mulieri aquas amariſſimas. Quas cùm biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterii rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus 1 verò abſque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam. Quòd ſi polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.]

4 pars. *Sed qualibet hujuſmodi purgatio videtur eſſe inhibita, cùm in præmiſſa auctoritate Stephani Papæ dicatur:* [Spontaneâ confeſſione, &c.]

¶ *Capiti huic in vulgatis erat præpoſitum nomen Palea: ſed in omnibus, quæ collata ſunt, manuſcriptis habetur ſine ullo nomine Paleæ, & quidem conjunctum cum præcedenti capite. Ac certè verſiculus,* Sed quælibet, *videtur indicare, locum hunc Numerorum ab ipſo Gratiano recitatum fuiſſe.*

1 ¶ Maritus verò] *Hæc uſque ad verſ.* quòd ſi, *ſunt hûc tranſpoſita ex extremo ejuſdem quinti capitis Numerorum.*

C. XXII. ¶ *In Novo Teſtamento monomachia non recipitur.*

Item ex decretis Nicolai Papæ.

MOnomachiam d verò in lege non aſſumimus, quam præceptam fuiſſe non reperimus: quia licèt quoſdam iniiſſe legerimus, ſicut ſanctum David & Goliam ſacra prodit hiſtoria e, nuſquam tamen, ut pro lege teneatur, alicubi divina ſanxit auctoritas: cùm hoc, & hujuſmodi ſectantes, Deum ſolummodò tentare videantur.

¶ *Epiſtola ſcripta Carolo Regi patruo Lotharii, (ex qua caput hoc eſt acceptum) extat Romæ in ordine ſæpè citato monaſterii Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cùm ſcire vellet, an Theuperga, ſive Thietberga (ut vocat Rhegino) ipſius uxor adulterium patrâſſet, voluiſſe duos homines monomachiam committere: ita ut ſi ille, qui partes Theupergæ tueretur, caderet, ipſa planè adulterii convicta cenſeretur. Hocq; valdè reprehendit Nicolaus, docens, hanc non eſſe legitimam rationem probandi crimina (quamvis in Longobardicis conſtitutionibus, & in Capitularibus habeatur) ſed potius nihil aliud eſſe, quàm Deum tentare. Addit verò denegatam fuiſſe à Lothario Theupergæ juſtam purgationem, his verbis:* Sed de adulterio illo coram miſſi noſtri præſentia purgare ſe voluit, ſed ipſe non annuit. *Totam hanc hiſtoriam deſcribit Rhegino lib. 2. Chronicorum. Ex his verò oſtenditur, rubricam hujus capitis apud Gratianum nimis eſſe generalem, quippe cùm Nicolaus hoc tantùm velit demonſtrare, non eſſe utendum monomachiâ ad purgationem.*

5 pars. *Contrà in* Concilio Wormacienſi, *c. 15.*

C. XXIII. ¶ *Si furta in monaſterio fiunt, judicio Monachi ſe expurgent.*

SÆpè a contingit, ut in monaſteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcircò ſtatuimus, ut quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debuerint b, Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe Abbas præceperit, præſentibus fratribus, & ſic expletâ 1 Miſsâ omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.

1 ¶ Sic expletâ] *In hoc capitulo addita ſunt nonnulla verba ex Concilio, quæ à collectoribus videbantur omiſſa: Sed hoc loco ſatis viſum eſt, varietatem indicare. Nam in Concilio ipſo ſic legitur:* & ſic in ultima Miſſæ celebratione, pro expurgatione ſua corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti percipiant, quatenùs ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.

C. XXIV. ¶ *Quicunque de adulterio accuſatur, probabili judicio ſe expurget.*

Item in Saleguſtadienſi Concilio, *c. 7.*

INterrogatum c eſt, ſi duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat, quid inde agendum ſit? Decretum eſt à ſancto Concilio, ut ille, qui negaverit, probabili ſe judicio expurget, & qui profeſſus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

C. XXV. ¶ *Cùm plures de adulterio accuſantur, & unus cæteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, ſi ipſe in judicio ceciderit.*

Item in eodem, *cap. 14.*

STatuit d quoque ſancta Synodus, ut ſi duo de adulterio accuſati fuerint, & ambo negaverint, & orant ſibi concedi, ut alter illorum utroſque divino purget judicio, ſi unus in hoc ceciderit e, ambo rei habeantur.

C. XXVI. ¶ *Pro ſingulis Miſſa celebretur, qui de aliquo crimine accuſantur.*

Item in Concilio Wormacienſi, *c. 10.*

SI f Epiſcopo, aut Presbytero cauſa criminalis, hoc eſt, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro ſingulis Miſſam celebrare 1 debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis innocentem ſe oſtendere g. Quod ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur.

1 ¶ Celebrare] *In Concilio, & apud Burchardum, & Ivonem ſequitur:* & ſecretam publicè dicere.

Illud verò, quod Sixtus & Leo in fine ſuæ purgationis addiderunt, ex eorum exemplo intelligendum eſt: exemplo enim ſuæ ſatisfactionis noluerunt cæteris præſcribere legem purgandi.

QUÆSTIO VI.

1 ps QUod verò quarto loco quærebatur, *An duorum teſtimonio Epiſcopus ſit condemnandus? multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Evan-*

a 33. q. 1. c. 1. & 2. b al. Numeri. c Num. 5. d Burch. l. 9. c. 51. Ivo p. 2. c. 187. e 1. Reg. 17.

a Burch. lib. 11. cap. 66. b al. debeant. c Burch. in fine operis. Ivo part. 15. c. 173. d Burchard. ibid. Ivo part. 15. cap. 180. e al. deciderit. f Burch. l. 2. c. 199. Ivo part. 6. c. 272. g al. reddere.

gelio

gelio Joannis a legitur, ait Chriſtus ad Judæos: [In lege b veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominum teſtimonium verum eſt.] Hinc conſequenter contra eos argumentatur, dicens: [Si duorum hominum teſtimonium verum eſt, quare teſtimonium meum & Patris non accipitis?] Item Paulus in epiſtola ad Corinthios c: [In ore duorum vel trium ſtabit omne verum.] Item in epiſtola ad Hebræos d: [Quis prævaricans legem Moyſi, duobus vel tribus teſtibus convictus, ſine miſeratione lapidabitur e.]

C. I. ¶ *Quot teſtibus quiſque Clericorum convinci debeat.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *c. 8.* f

PLacuit g, ut ſi quis aliquem Clericorum in accuſatione h fornicationis impetit, ſecundùm præceptum Pauli Apoſtoli, duo vel tria teſtimonia requirantur ab illo. Quòd ſi non potuerit datis teſtimoniis approbare, quod dixit, excommunicationem accuſati accuſator accipiat.

2 pars. *Ex præmiſſis itaque colligitur, quòd duorum vel trium teſtimonio Epiſcopus convinci & damnari poteſt. Porrò* Sylveſter *Papa in* i *generali Synodo reſidens contrà dixit.*

C. II. ¶ *Quot teſtibus Epiſcopus, vel Presbyter, vel reliqui Clerici ſint convincendi.*

PRæſul non damnabitur, niſi cum k LXXII. teſtibus: nec Præſul 1 Summus à quoquam judicabitur, quoniam ſcriptum eſt l: [*Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.*] Presbyter autem Cardinalis m niſi cum XLIV. n teſtibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis urbis Romæ, niſi cum XXVII. teſtibus o non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius, non niſi ſeptem teſtibus condemnabitur. Teſtes autem, & accuſatores ſine aliqua ſint infamia.

1 ¶ Nec Præſul Summus] *Ex Concilio Romano ſub Sylveſtro, & cæteris locis indicatis (excepto Pannormiâ) addita ſunt hæc uſque ad verſ.* Presbyter. *Ac mirandum eſt de auctore gloſſæ, qui putavit Pontificem Maximum minore numero teſtium poſſe condemnari, quàm Diaconum Cardinalem atque Oſtiarium: cùm tamen ipſe Pontifex à generali ſaltem Præſulis nomine minimè eſſet excludendus.*

C. III. ¶ *Epiſcopi non niſi LXXII. teſtibus condemnandi ſunt.*

Item Leo IV. *in epiſtola Epiſcopi Britanniæ.*

NUllam p damnationem Epiſcoporum unquam eſſe cenſemus, niſi aut ante legitimum numerum Epiſcoporum (qui fit per duodecim Epiſcopos) aut certè probatâ ſententiâ per LXXII. teſtes idoneos, qui tales ſint, qui & accuſare poſſint. ¶ Et priùs ad ſacra Chriſti quatuor Evangelia ſacramenta præſtent, quòd nihil falſum depromant: ſicut 1 nobis beatus Sylveſter tradidit, & Romana ſancta videtur tenere Eccleſia. ¶ Et ſi inter eos, quos damnandos eſſe dixerint homines, fuerit Epiſcopus, qui ſuam cauſam in præſentia Romanæ ſedis Epiſcopi petierit audiri, nullus ſuper illum definitivam præſumat dare ſententiam: ſed omnino eum audiri decernimus.

1 ¶ Sicut nobis] *Hinc uſque ad dictionem,* Eccleſia, *non leguntur in epiſt. Leonis manuſcripta: habentur tamen apud Ivonem. Sed hoc vel ſpeciali privilegio de Clericis Romanæ Eccleſiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorundam, qui cùm non ſint ſpectatæ vitæ, & ſcientiæ, in accuſationem miniſtrorum Dei repentè proſiliunt. Quorum verò vita adeò laudabilis eſt, ut omnibus imitanda appareat, de quorum aſſertione nulla dubitatio naſci poterit, eorum teſtimonio duorum vel trium teſtium quilibet jure convinci & damnari poterit.*

QUÆSTIO VI.

1 ps SEquitur ſexta quæſtio, quâ quæritur, Quo remedio cauſa vitiata ſublevetur? & ſi remedium illud ſit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit. Cauſa verò vitiata remedio appellationis ſublevari poterit.

C. I. ¶ *Cauſæ vitiatæ remedium appellationis ſubveniat.*

Unde Fabianus Papa *ait ad Hilarium Epiſcopum, epiſt. 3. c. 3.* a

LIceat b appellatori vitiatam cauſam remedio appellationis ſublevare.

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *paulò antè.*]

APpellationem c non debet afflictio ulla, aut carceris, aut detentionis injuriare cuſtodia.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *epiſt. 1. in fine.*

OMnis d oppreſſus liberè Sacerdotum (ſi voluerit) appellet judicium, & à nullo prohibeatur: ſed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles cauſæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem ſedem referantur. Et ſi illic facilè diſcerni e non poterunt, aut juſtè terminari, ubi fuerit ſummorum congregata congregatio 1, (quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet & debet) juſtè, & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtica negotia 2, & coram Patritio ſecularia judicentur negotia in commune. f

1 ¶ Congregatio,] *In vulgatis ſequebatur*, ſub Metropolitano: *quæ ſublata ſunt, quia in nullo manuſcripto, neque in originali habentur, & in ſequentibus verbis exponitur, coram quibus ſit habendum Concilium.*

2 ¶ Eccleſiaſtica negotia,] *In epiſtola legitur*, Primate Eccleſiaſtico, & coram Patritio ſecularia, &c.

C. IV. ¶ *Quiſquis pulſatus fuerit, Apoſtolicam ſedem appellet.*

Item Sixtus Papa *epiſt. 2. omnibus rectoribus Eccleſiæ ſcribit, dicens:*

SI g quis veſtrûm pulſatus fuerit in aliqua adverſitate, licenter hanc ſanctam & Apoſtolicam ſedem appellet, & ad eam, quaſi ad caput, ſuffugium habeat, ne ipſe innocens damnetur, aut Eccleſia ſua detrimentum patiatur.

C. V. ¶ *In gravioribus cauſis pulſati Apoſtolicam ſedem appellent.*

Item Grato 1, *epiſtolâ primâ.*

OMnes h Epiſcopi, qui in quibuſdam gravioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam, quaſi ad matrem confugiant.

1 ¶ Grato,] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis: (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius.) *quanquam in tomis Conciliorum hæc epiſtola tribuatur Sixto II. illa verò, ex qua caput antecedens, Sixto I.*

C. VI. ¶ *Ab omnibus appelletur ad Romanam Eccleſiam.*

Item Marcellus Papa, *epiſt. 1. ad Epiſcopos Antiochenæ provinciæ.*

I. AD i Romanam Eccleſiam omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, quaſi ad caput

a *Joan. 8.* b *Deut. 17.* c *2. Cor. 13.* d *Hebr. 10.* e *al. lapidabatur.* f *Et capit. l. 5. c. 240.* g *Burch. l. 2. c. 202. Ivo part. 6. c. 276. Pannor. lib. 4. c. 97.* h *al. macula fornicationis.* i *in epilogo Concilii Romani, c. 3.* k *al. in.* l *Matth. 10. & Luc. 6.* m *abeſt ab orig.* n *al. LXIV.* o *al. XXXVI. teſtibus.* p *In cap. Hadriani, c. 72. In Conc. Mogunt. 2. c. 12. C. l. 1. c. 139. Pann. l. 4. c. 91. Polyc. l. 5. tit. 1. Deuſdedit p. 3. Ivo p. 5. c. 116. Zepherinus epiſt. 1.*

a *Et in decretis Sixti tertii, c. 3. Cod. Theod. l. 2. tit. de appell. in interpr. l. 15.* b *Anſ. l. 2. c. 11. & l. 3. c. 88.* c *Lib. 7. cap. c. 333. Burch. l. 1. c. 148. Pann. l. 4. c. 121.* d *Sixtus ibid. Polyc. l. 1. tit. 7. Anſel. l. 2. c. 11.* e *al. decerni.* f *al. communi.* g *Ivo p. 5. c. 3. Anſ. l. 2. c. 8.* h *Julius Papa epiſt. 2. ad Orientales, cap. 2. Burch. l. 1. c. 144. Ivo p. 5. c. 257. Pann. l. 4. c. 124. Anſelm. l. 2. cap. 18.* i *Polyc. lib. 1. tit. 7. Anſ. l. 2. c. 7. Pann. l. 4. c. 125.*

ſuffugere, eamque appellare debent, ut inde accipiant tuitionem atque 1 conſecrationem. Quod omnibus minimè convenit denegare Epiſcopis: ſed abſque ulla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione liberè ire concedatur.]

1 ¶ Atque conſecrationem.] *In originali eſt*, ut inde accipiant tuitionem & liberationem, unde acceperunt informationem, atque conſecrationem: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. VII. ¶ *Qui à proprio Metropolitano ſe gravari putaverit, majorem ſedem appellet.*

Item Victor *ad Theophilum Alexandrinum, epiſt. 1. c. 3.*

SI *a* quis putaverit ſe à proprio Metropolitano gravari, apud Patriarcham, vel Primatem diœceſeos, aut penès univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ judicetur ſedem.

C. VIII. ¶ *Ad Romanam Eccleſiam, quaſi ad matrem, appelletur ab omnibus.*

Item Zepherinus *b urbis Romæ Epiſcopus, epiſt. 1.*

II. AD *c* Romanam Eccleſiam ab omnibus, maximè tamen ab oppreſſis appellandum eſt, & concurrendum quaſi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à ſuis oppreſſionibus releventur: quia non poteſt, nec debet mater obliviſci filium ſuum.

C. IX. ¶ *Quoties aliquis appellaverit, audientia ſibi non denegetur.*

Item Julius Papa *in decretis, ſive in reſcripto ad Orientales, c. 22.*

PLacuit, ut à quibuſcunque judicibus Eccleſiaſticis ad alios judices Eccleſiaſticos (ubi eſt auctoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur.

C. X. ¶ *Injuſtè damnati, reſtitutionem, & oppreſſi auxilium à Romana Eccleſia debent habere.*

Item *cap. 30.*

IDeò huic ſanctæ ſedi præfata privilegia ſpecialiter ſunt conceſſa, tam de congregandis Conciliis & judiciis, ac reſtitutionibus Epiſcoporum, quàm etiam de ſummis Eccleſiarum negotiis, ut ab ea omnes oppreſſi auxilium, & injuſtè damnati reſtitutionem ſumant: Et talia ab improbis ne præſumantur abſque ultione, ne exerceantur abſque damnatione.

2 pars. *Cùm ergò Zepherinus dicat, ab omnibus eſſe appellandum, maximè tamen ab oppreſſis, & Marcellus ſcribat:* [Omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, appellare debent:] *patet, quòd accuſato (ſive gravetur, ſive non) vox appellationis non eſt deneganda. Quidam tamen ita diſtinguunt, ut* [volentes] *ad conſecrandos,* [neceſſitatem patientes] *ad oppreſſos referant, ut ſit ſenſus: Omnes, qui voluerint à Romana Eccleſia conſecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare: quibuſcunque in ſuis oppreſſionibus neceſſe fuerit ad eam ſuffugere, ſimiliter vocem appellationis exhibeant, ut iſti tuitionem, & illi conſecrationem ab ea accipiant. Similiter & illud Zepherini diſtinguitur:* [Ab omnibus eſt appellandum ad Romanam Eccleſiam,] *intelligendum eſt, qui ab ea conſecrationem voluerint accipere, vel qui à Prælatis ſuis aliquam injuriam paſſi fuerint, maximè tamen ab oppreſſis. Secundùm primam interpretationem, oppreſſi intelliguntur aliquâ injuriâ affecti: juxta ſecundam verò, oppreſſi dicuntur à judice injuſtè condemnati. Secundùm hanc diſtinctionem, qui in aliquibus negotiis non ad revelandum, ſed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

C. XI. ¶ *De cauſa appellationis cognoſcere non licet, niſi ei, ad quem appellatur.*

Sed cùm Gregorius *ſcribat omnibus per diverſas provincias.*

DEcreto *a* noſtro veſtram rogantes charitatem mandamus, ut ſi aliquis (quod non optamus) ſuorum æmulorum, Aldricum, Cænomanenſis Eccleſiæ Epiſcopum accuſare damnabiliter attentaverit, ut 1 honoretur beati Petri Apoſtolorum Principis memoria, Eccleſiæque Romanæ, cui præſedit, privilegium, noſtri nominis auctoritas, liceat illi poſt auditionem Primatum diœceſeos (ſi neceſſe fuerit) nos appellare, & noſtrâ auctoritate, aut ante nos, aut ante Legatos noſtro *b* ex latere miſſos, juxta Patrum decreta, ſuas exercere atque diffinire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) grave intolerandumque ei objectum fuerit, noſtra erit expectanda cenſura, ut nihil priùs de eo, qui ad ſinum ſanctæ Eccleſiæ Romanæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quàm ab ejuſdem Eccleſiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices ſuas ita aliis impertivit Eccleſiis, ut in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *& infrà.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam ſecus præſumptum fuerit, ab officio Cleri ſubmotus, auctoritatis *c* Apoſtolicæ reus ab omnibus judicetur: ne lupi, qui ſub ſpecie ovium ſubintraverunt, beſtiali ſævitiâ quæque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, aliis inferre præſumant.

1 ¶ Ut honoretur] *Hinc uſque ad verſ.* auctoritas, *addita ſunt ex ipſa epiſtola, quæ extat in Bibliotheca Dominicana, & videtur eſſe Gregorii quarti, ex qua etiam ſumptum eſt caput.* Nulli fas. *diſtinct. 19. & apud Ivonem utrumque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (ut ex catalogo Epiſcoporum Eccleſiæ Cænomanenſis colligitur) mentio eſt in Concilio apud Sanctum Medardum, quod paulò poſt Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defenſio ipſi à Gregorio præſtita profuit.*

C. XII. ¶ *Judicia appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur.*

Item cùm Vigilius Papa *in epiſtola ad Eleutherium, c. ult. dicat:*

QUi *d* ſe ſcit aliis eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat, aliquem eſſe ſibi prælatum. Ipſa namque Eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis Eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, ut in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde omnium appellantium Apoſtolicam ſedem Epiſcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia cauſarum eidem ſanctæ ſedi reſervata eſſe liquet; præſertim cùm in his omnibus ejus ſemper ſit expectandum conſultum: cujus tramiti, ſi quis obviare tentaverit Sacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eandem ſanctam ſedem noverit redditurum.

¶ *Reſtitutum eſt caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Anteà verò tribuebatur Julio, in cujus etiam epiſtola primâ habetur prior pars hujus capitis uſque ad verſ.* ipſa namque. *(quemadmodum & apud Leonem epiſt. 84. quod refertur ſuprà diſtinct. 23. c.* quanquam. *& in c. ſequenti,* qui ſunt.) *& etiam ſententia cæterarum partium.*

C. XIII. ¶ *De Rhemenſi Archiepiſcopo, qui appellantem Romanam ſedem judicare eſt auſus.*

Item cùm Nicolaus Papa *in Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum invehatur, qui Rhotandum e Epiſcopum appellantem Apoſtolicam ſedem damnare auſus eſt, ita dicens:*

ARguta *f* ſapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depoſitionis adverſus

a *Julius Papa epiſt. 2. ad Orient. cap. 4. In cap. Hadriani, c. 6. Polyc. l. 1. tit. 7. Burch. l. 1. c. 144. Pannor. lib. 4. c. 126. Ivo p. 5. c. 257. Anſ. l. 2. c. 6.* b *In epiſt. Lucii 1. & in Conc. Carth. 3. c. 10. In cap. Hadriani.* c *Anſ. l. 3. c. 88. Ivo part. 6. c. 326. ex Lucio.*

a *Polyc. l. 1. tit. 7. Ivo par. 5. c. 349. Anſ. l. 2. c. 19.* b *al. noſtros.* c *al. injuriarum reus.* d *Anſel. l. 2. c. 20. Polyc. lib. 1. tit. 24.* e *al. Rothaldum. In appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum.* f *Anſelm. l. 3. cap. 67.*

ſus Rhotandum aſſumpſit, & in itinere Apoſtolicæ ſedis removit *a*, & continuatim Apoſtolicam ſedem appellantem damnavit, & carcerali cuſtodiæ mancipavit. *& infrà* b. ¶ Privilegia tamen Apoſtolicæ ſedis vos oblivioni tradere nullatenùs debuiſtis, quibus venerandi canones judicia totius Eccleſiæ ad hanc deferri jubent. *& infrà.* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcircò noveritis operatos, ut privilegia ſedis Apoſtolicæ, quæ malè à vobis violata videbantur, & à nobis tot impenſis laboribus, veſtrâ reſiſtente contumaciâ, recuperari non poterant, auctoritate Apoſtolica, & canâ 1 Patrum deliberatione, priſtino tandem genio, & proprio decorarentur honore.

1 ¶ Canâ] *Cùm antea legeretur,* canonicâ, *emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta, & nuper eſt impreſſa in appendice Bibliothecæ: & in lib. Ennodii pro Symmacho legitur,* cana miracula, & canum genium, *juxta illud Virgilii:*

Cana fides, & Veſta, Remo cum fratre Quirinus,
Jura dabant. — — —

C. XIV. ¶ *Quiſque eam obedientiam majoribus exhibeat, quam ab inferioribus deſiderat.*

Item Leo Papa *ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, epiſt. 82. al. 84.*

QUi ſcit, ſe quibuſdam eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat: & ſicut non vult gravis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat alii importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis & mitis magiſtri, dicentis *c*: [*Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.*]

Patet ergò, quòd nulli appellanti ſunt induciæ denegandæ. Ceterùm, ſi causâ fruſtratoriæ dilationis appellaverit, à judice, ad quem provocatum fuerit, condemnabitur. Tempus verò appellationis eſt ante datam, vel poſt datam ſententiam. Quoties enim quis ſe gravari ſenſerit, liberè poteſt appellare.

C. XV. ¶ *Qui gravatur à proprio Metropolitano, Primatem, aut univerſalis Eccleſiæ ſedem appellet.*

Unde Sixtus *d* Papa II. *epiſt. 1. ad Gratum Epiſcopum ait:*

SI *e* quis putaverit ſe à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem diœceſeos, aut penès univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam judicetur.

C. XVI. ¶ *Romanam ſedem appellet, qui judicem ſuſpectum habet.*

Item Felix II. *ad Epiſcopos in Alexandrinâ Synodo congregatos, cap. 19.*

QUoties *f* Epiſcopi ſe à ſuis comprovincialibus, vel à Metropolitano putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent ſedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione liberè liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellaverint Eccleſiam, aut ab ea ſe audiri popoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequam eorum cauſa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit.

C. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Julius Papa *in reſcripto ad Epiſcopos Orientales, cap. 30.*

IDeò *g* huic ſanctæ ſedi præfata privilegia ſpecialiter conceſſa ſunt, ut ab eâ omnes auxilium oppreſſi, & injuſtè damnati reſtitutionem ſumant.

a *al. revocavit,*] *orig.* b *Anſel. l. 2. c. 85.* c *Matth. 11.* d *Et Victor epiſt. 1. & Julius ſup. eâd. c. ſi quis putaverit. 1. ſup. c. 7.* e *Polyc. l. 1. tit. 6. Anſ. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 126.* f *Anſ. l. 2. c. 66.* g *Sup. eâd. cap. ideò.*

¶ *Eſt ſumma quadam capitis recitati ſuprà eâd. c.* ideò. *& habetur in vetuſtis exemplaribus, in quibus Paleæ eſſe non ſolent.*

Oppreſſi, & ſe prægravari putantes intelliguntur ante datam ſententiam: injuſtè verò damnati, poſt datam ſententiam.

C. XVIII. ¶ *Ante exitum cauſæ per appellationem recedere licet.*

Unde Eutychianus *urbis Romanæ Epiſcopus ſcribit Epiſcopis per Siciliam, epiſtolâ 2. c. 1.*

NOn *a* ita in Eccleſiaſticis agendum eſt negotiis, ſicut in ſecularibus. Nam in ſecularibus legibus, poſtquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet ei ante peractam cauſam recedere. In Eccleſiaſticis verò, dictâ causâ, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægravari viderit.

3 pars. *Qui verò ex contumaciâ judicibus obtemperare noluerit, communione privetur.*

C. XIX. ¶ *Excommunicetur, qui judicibus ſuis obtemperare non vult.*

Unde in Concilio Milevitano, *c. 24.*

QUiſquis *b* probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cùm hoc primæ ſedis Epiſcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet Epiſcoporum, donec obtemperet.

Item quòd poſt datam ſententiam appellari poſſit, Fabianus Papa *c teſtatur, dicens Hilario Epiſcopo, epiſt. 3. c. 2.*

C. XX. ¶ *Non denegetur appellatio ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinavit.*

LIceat *d* etiam in criminalibus cauſis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem ſupplicio *e* ſententia deſtinavit.

Quod paulò antè idem *affirmat eodem cap.*

C. XXI. ¶ *Ante datam ſententiam licet alicui appellare.*

SI *f* quis judicem adverſum ſibi ſenſerit, vocem appellationibus exhibeat.

4 pars. *Poſt datam verò ſententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies appellet, & intra eoſdem, à quo provocavit, literas dimiſſorias accipiat, & intra eoſdem, ad quem appellavit, iter arripiat.*

C. XXII. ¶ *Poſt latam ſententiam intra quod tempus quiſque appellare debeat.*

Unde in Theodoſianis 1 *legibus ſic ſtatutum invenitur.*

PRopter *g* ſuperfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis vel revocandis ſententiis liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ conſtitutæ ſunt, ut quicunque apud judicem, qui cauſam ejus audivit, appellare, & ad alium judicem appellare *h* voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipſis quinque diebus ad judicem, ad quem provocaverit, ſine aliqua diſſimulatione perveniat: & ipſe dies, quo accepit literas, in his quinque diebus ſpecialiter computetur. Quòd ſi longius iter ſit, exceptis his quinque diebus, ſpatium dierum, quo iter agi poſſit, computetur.

1 ¶ Theodoſianis] *Hoc & quatuor ſequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodoſianis, habentur lib. 5. ſententiarum Julii Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet, Gratiani etiam tempore has ſententias conjunctas fuiſſe cum codice Theodoſiano, ſeu breviario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur, ſe volumen illud non ex ſolo Theodoſiano codice, ſed ex variis libris colle-*

a *Anſ. l. 3. cap. 73. Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 336. Pann. l. 4. c. 100.* b *Pann. l. 4. c. 132.* c *Cod. Theod. l. 11. tit. 30. in interpr. l. 20.* d *Anſel. l. 2. cap. 11. Burch. l. 1. c. 148. Ivo p. 5. c. 261. Pann. l. 4. c. 122.* e *in ſupplicium.* f *Ivo p. 5. c. 248. Anſ. ibid. Burch. ibid. Pannor. lib. 4. c. 120.* g *in ſententiis Julii Pauli cum interpr. Aniani, lib. 5. tit. 33. c. 1. Ivo part. 5. cap. 281. Pann. lib. 4. cap. 127.* h *al. provocare.*

giſſe, & in legum collectione, atque interpretatione Epiſcoporum præcipuè operâ uſum fuiſſe.

C. XXIII.

HAbitâ *a* dinumeratione XX. millium diurnorum per ſingulos dies, computetur.

¶ *Caput hoc abeſt à vetuſtioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Ivone, & Pannormia. In uno autem Gratiani valdè emendato, eſt in margine ſuperioris capitis, tanquam gloſſa quadam.*

C. XXIV. ¶ *A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimiſſoriæ literæ dirigantur.*

Item ibidem, *tit. 34.*

AB *b* eo, quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dimiſſoriæ literæ dirigantur, quæ vulgò apoſtoli appellantur, quarum poſtulatio & acceptio intra quinque dies ex officio finienda *d* eſt. [¶ Iſta *e* jam ſuperiùs ſub titulo de cautionibus & pœnis appellationum interpretata ſunt.] ¶ Qui intra ſtatuta tempora dimiſſorias non poſtulaverit, vel acceperit, vel reddiderit, præſcriptione ab agendo ſubmovetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

C. XXV. ¶ *De his, qui causâ dilationis appellant.*

Item ibidem, *tit. 35. c. 2.*

QUicunque *f* non confidentiâ juſtæ cauſæ, ſed causâ afferendæ moræ, ne contra eum ſententia proferatur, appellaverit, vel ſi de facto ſuo confeſſus, ne addicatur *g*, appellare voluerit, hujuſmodi appellationes non recipiuntur.

C. XXVI. ¶ *Cùm poſſeſſor appellat, dum eventus cauſæ dubius eſt, poſſeſſionis fructus ſequeſtrentur.*

Item ibidem, *tit. 36. c. 1.*

QUoties *h* poſt auditam cauſam judicii poſſeſſor appellat, fructus poſſeſſionis, de qua agitur, dum ſecundæ audientiæ eventus dubius eſt, meritò ſequeſtrantur. Nam ſi petitor appellaverit, hoc ab eo poſtulari non poteſt: quia non poteſt ſequeſtrari, quod non habet. Si propter *i* prædia urbana, vel mancipia appelletur, penſiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, ſi de navi agatur, deponi ſolent.

C. XXVII. ¶ *Injuſtè appellans omninò puniendus eſt.*

Item ibidem, *tit. 37. c. 1.*

OMninò 1 puniendus *k* eſt, ut quoties injuſta appellatio pronuntiatur, ſumptus, quos dum ſequeretur adverſarius impendit, reddere cogatur, non ſimplos, ſed quadruplos.

1 ¶ Omninò puniendus] *In ſententiis Pauli legitur*, omnimodò probandum eſt, &c. *Sed quia eſt initium capituli, & de hujuſmodi punitione multa ſunt à Doctoribus adnotata, non eſt mutatum: tantummodò ductus orationis eſt emendatus, additâ particulâ*, ut.

Præmiſſis auctoritatibus intra quinque dies poſt datam ſententiam cuique appellare permittitur. Quod poſteà Juſtinianus in conſtitutionibus ſuis corrigens, intra decem dies appellationis remedium cuique dandum decrevit, dicens.

C. XXVIII. ¶ *Intra decem dies remedium appellationis conceditur.*

Imperator Juſtinianus *l* Auguſtus.

ANteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facientes, in præſenti ad hujuſmodi beneficium pervenire duximus eſſe neceſſarium. Antiquitati etenim cautum erat, ut ſi quis per ſe litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodò licentiam appellationis haberet; ſin autem per procuratorem cauſa ventilata ſit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc ſatis eſſe damnoſum: plures enim homines ignaros legum ſubtilitatis, & putantes in triduum eſſe provocationes porrigendas, in promptum periculum incidiſſe, & biduo tranſacto cauſas perdidiſſe. Unde neceſſarium duximus hujuſmodi rei competenter mederi. ¶ Et ſancimus omnes appellationes, ſive per ſe, ſive per procuratores, ſeu per defenſores, vel curatores & tutores ventilentur, poſſe intra decem dierum ſpatium à recitatione ſententiæ enumerandum, judicibus ab his, quorum intereſt, offerri, ſive magni, ſive minores ſint (exceptâ videlicet ſubtiliſſimâ Prætorianâ præfecturâ) ut liceat homini intra id ſpatium pleniſſimè deliberare, ſive appellandum ei ſit, ſive quieſcendum; ne timore inſtante opus appellatorium frequentetur, ſed ſit omnibus inſpectionis copia, quæ indiſcuſſos hominum calores poteſt refrenare. ¶ Ad hæc ſancimus, ſi quando lis ſperatur in noſtrum inferri conſiſtorium, ſi fortè contigerit Imperatoriam majeſtatem occupatam publicis cauſis ex mundanis proviſionibus, non poſſe convocare Patres, quatenùs cauſa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium eſt litigantium, ſi culmen Imtorium occupetur? vel quis tantæ eſt auctoritatis, ut nolentem Principem poſſit ad convocandos Patres, cæterosque Proceres coarctare? Sed ſi quid tale evenerit, cauſa intacta permaneat, donec Imperator ſuâ ſponte motus, & convocari Proceres juſſerit, & litem inferri patiatur, & omnia ſecundùm morem procedere. ¶ Illud etiam in tertio capitulo diſponendum eſt, quod antiquitas benè ſtatuit, novitas autem neglexit. Cùm enim veneranda vetuſtatis auctoritas ita Magiſtratus digeſſerit, ut alii majores, alii medii, alii minores ſint, & appellationes à minoribus judicibus non ſolùm ad maximos judices remitterentur, ſed ad ſpectabilium judicum tribunal, quatenùs & ipſo ſacro auditorio adhibito litem exercerent, novitas autem hoc dereliquerit, evenit, ut ſuper minimis cauſis maximi noſtri judices inquietentur: & homines propter minimas cauſas magnis fatigentur diſpendiis, ut forſitan totius litis æſtimatio ad ſumptus judiciales non ſufficeret. Ideoque ſancimus, ſi quando ex Ægyptiaco tractu, vel adjunctâ ei utrâque Lybiâ provocatio ſperatur uſque ad decem librarum auri quantitatem, non in hanc Regiam urbem eam venire; ſed ad Præfectum Auguſtalem, qui audiat, & cauſam dirimat vice ſacri cognitoris, nullâ ei penitùs poſt diffinitivam ſententiam appellatione porrigendâ. Similique modo quoties in Aſiana diœceſi, vel Ponticâ, tale aliquid emerſerit, uſque ad prædictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros ſpectabiles, Comites fortè, vel Proconſules, vel Prætores, vel Moderatores, quibus ſpecialiter eaſdem lites peragendas deputavimus, remittantur: quatenùs & hi ad ſimilitudinem præfecti Auguſtalis, vice ſacri Cognitoris intercedant, & cauſas ſine ſpe quidem appellationis, Dei tamen & legum timore proferant decidendas. Orientalem autem tractum cauſas appellatione ſuſpenſas, & uſque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum ſpectabilem Comitem Orientis mittere, ſimili modo audientiam & finem eis impoſiturum. Illo videlicet obſervando, ut viri ſpectabiles duces, vel alii ſpectabiles judices, non ad alios eâdem ſpectabilitate decoratos judices ſuas tranſmittant appellationes in litibus, quantæcunque ſint quantitatis (cùm non oporteat ad compares judices appellationes referri, ſed à minori judicio in majus tribunal aſcendere:) ſed ad illuſtriſ-

a *ff. ſi quis caut. l. 1.* b *Ivo p. 5. c. 282. Pannor. libr. 4. c. 128.* c *al. quorum.* d *al. facienda.* e *Sunt verba interpretis.* f *Ex interpretatione. Ivo p. 1. c. 283. Pann. l. 4. c. 129.* g *anteà legebatur, abjiciatur, vel objiciatur.* h *Ex interpretatione. Ivo part. 5. c. 284. Pannor. l. 4. c. 130.* i *Ex Paulo ibidem.* k *Ivo part. 1. cap. 285. Pann. lib. 4. cap. 131. Ex Paulo.* l *Novellâ 23. apud Julianum anteceſſorem.*

illuſtriſſimam præfecturam illorum appellationes, cujuſcunque ſint quantitatis (ut dictum eſt) dirigantur, quæ *a* unà cum viro excelſo pro tempore Quæſtore eas dirimat, utroque officio ſubminiſtrante, id eſt, tam ex ſacris ſcriniis more ſolito, quàm præfectorio. Ita tamen hæc ſancimus, ut nec à ducibus, vel aliis ſpectabilibus judicibus (quibus fortè, & ſi privati ſint, Imperialis majeſtas cauſas injunxerit) appellatio ad memoratos ſpectabiles judices currat, ne cauſa non gradatim procedere, ſed perperàm videatur: ſed à Præſidibus quidem provinciarum, & judicibus à nobis datis, ſi non ſint ſpectabiles judices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illuſtres ſint dati à nobis judices, (quibus apiaes dignitatum ſuper ſpectabilitatem ſunt) vel duces, qui omnimodò ſpectabilitate ſunt decorati, vel hi, qui à Principe delegati ſunt, ſpectabilem habeant dignitatem, eorum appellationes ſub quacunque quantitate in hanc Regiam urbem ad competentes antiquo more judices referantur: omnibus aliis, quæ in appellationibus ſtatuta ſunt, vel ab antiqua proſapia, vel ab auctoritate anteriorum conſtitutionum, vel à noſtra humanitate, intactis, illibatiſque cuſtodiendis.

C. XXIX. ¶ *Quando appellandum ſit primò, vel ſecundò.*

Item lib 49. Digeſt. *tit.* quando appellandum ſit. *lege 1. §. biduum.*

Biduum, vel triduum appellationis ex die ſententiæ latæ computandum erit. ¶ Quid ergò, ſi ſententia fuerit ſub conditione dicta, utrùm ex die ſententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an verò ex die, quo conditio ſententiæ extitit? Sanè quidem non eſt ſub conditione ſententia dicenda. Sed ſi fuerit dicta, quid fiet? Et eſt utile, ſtatim tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in ſententiis receptum *b* eſt, ut vel alterâ die, vel tertiâ provocetur, hoc etiam in cæteris obſervandum eſt, ex quibus ſententia quidem non profertur, appellari tamen oportere & poſſe, ſuprà relatum eſt, *ut* 1 *cùm quis ad tutelam, vel ad alia civilia munera nominatur, & ejus excuſatio non admittitur.* ¶ Dies autem iſtos, in quibus appellandum eſt, ad aliquid utiles eſſe, oratio divi Marci voluit, ſi fortè ejus, à quo provocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur. Ait enim: Is dies ſervabitur, quo primò facultas adeundi erit. Quare ſi fortè, poſt ſententiam ſtatim dictam, copiam ſui non fecerit is, qui pronuntiavit, (ut fieri aſſolet) dicendum eſt, nihil nocere appellatori. Nam ubi primùm copiam ejus habuerit, poterit provocare. Ergò ſi ſtatim ſe ſubduxit, ſimili modo ſubveniendum eſt. ¶ Quid igitur, ſi conditio horæ effecit, ut ſe reciperet? Si fortè dicta ſit ſententia jam ſupremâ horâ, utique non videbitur ſe ſubtraxiſſe. ¶ Adeundi autem facultatem ſemper accipimus, ſi in publico ſui copiam fecit. Cæterùm, ſi non fecerit, an imputetur alicui, quòd ad domum ejus non venerit, quodque in hortos non acceſſerit, & ulteriùs, quòd ad villam ſuburbanam? Magiſque eſt, ut non debeat imputari. Quare ſi in publico ejus adeundi facultas non fuit, meliùs dicetur, facultatem non fuiſſe adeundi. ¶ Si quis, ipſius quidem, à quo appellavit, adeundi facultatem non habuerit, *ut* 2 *ei libellos daret*, ejus autem, quem appellavit, habeat copiam, videndum eſt, ut *c* ei præſcribi poſſit, quòd eum non adierit. Et hoc jure utimur, ut ſi alterius adeundi fuerit copia, præſcriptio locum habeat. ¶ In propria cauſa biduum accipitur. Propriam cauſam ab aliena quemadmodum diſcernimus? Et palàm eſt, eam propriam eſſe cauſam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. *& infrà.* ¶ Si adversùs abſentem fuerit pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis ſcit, computandum eſt, non ex quo pronuntiatum eſt. Quod autem dicitur abſentem poſſe provocare, ex quo ſcit, ſic accipit *a*, ſi non in cauſa per procuratorem defenſus eſt. Nam ſi ille non provocavit, difficile eſt, ut hic audiatur. Si quem *b* in inſulam *c* deportandum adnotaverit Præſes provinciæ, & Imperatori 3 ſcripſerit, ut deportetur, videamus, quando ſit provocandum, utrùm cùm Imperator reſcripſerit *d*, ut deportetur, an cùm ei ſcribitur? Et putem, tunc eſſe appellandum, cùm recipi eum Præſes jubet, ſententiâ 4 prolatâ, Imperatori ſcribendum, ut deportetur. Cæterùm verendum eſt, ne ſerò ſit, ut tunc provocetur, cùm Imperator inſulam ei aſſignaverit. Comprobatâ enim ſententiâ Præſidis, tunc ſolet inſulam aſſignare. ¶ Rurſus illud verendum eſt, ſi mendaciis apud Principem oneravit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi viam provocandi. Quid ergò eſt? Rectè dicetur humanitate ſuggerente, ut & hoc, & illo tempore non fruſtrà provocaretur: quia non adversùs Principem, ſed adversùs Judicis calliditatem provocavit. *& infrà* e. ¶ Illud quoque videamus, ſi, cùm Imperatori ſcriberetur, exemplum literarum litigatori editum ſit, neque is appellaverit, & poſteà contra eum reſcriptum ſit, an appellare à literis quidem ſibi editis poſſit? 5 quia, qui, tunc non appellavit, vera eſſe, quæ ſcripta ſunt, conſenſiſſe videtur: nec eſt audiendus, ſi dicat, eventum ſacri reſcripti ſe ſuſtinuiſſe.

1 ¶ Ut cùm quis] *Hinc uſque ad verſ.* non admittitur, *non ſunt in Pandectis: ſed quia ſuperiùs in eadem lege ſententia ipſorum exprimitur, non ſunt expuncta, ſed deſcripta aliis characteribus.*

2 ¶ Ut ei libellos daret,] *Verba hæc non ſunt in Pandectis, ſed ob gloſſam non ſunt inducta.*

3 ¶ Imperatori ſcripſerit,] *Sic eſt emendatum ex Pandectis. Anteà legebatur,* Imperator reſcripſerit.

4 ¶ Sententiâ prolatâ] *Hac uſque ad verſ.* Cæterùm, *ſunt addita ex Pandectis.*

5 ¶ Poſſit?] *In vulgatis codicibus ſequebatur*, certè non poteſt: *quæ neque in vetuſtis, neque in Pandectis habentur.*

C. XXX.

Item Ulpianus *lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, leg. primâ.*

5 Non ſolent audiri appellantes, niſi hi, quorum in-
ps tereſt, vel quibus mandatum eſt, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed etſi mater 1, cùm filii rem ſententiâ everſam animadverteret, provocaverit, pietati dans, dicendum eſt & hanc audiri debere, & ſi litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licèt ab initio defendere non poteſt. ¶ *Scævola libro quarto regularum* f. Ante ſententiam appellari poteſt, ſi quæſtionem in civili negotio habendam judex interlocutus ſit, vel in criminali, ſi contra leges hoc faciat. ¶ *Macer libro primo de appellationibus, lege quartâ.* Ejus, qui ideò cauſam agere fruſtratur, quòd dicit ſe libellum Principi dediſſe, & ſacrum reſcriptum expectare, audiri deſiderium prohibetur: & ſi ob eam cauſam provocaverit, appellatio ejus recipi ſacris conſtitutionibus vetatur.

1 ¶ Mater,] *Anteà breviùs legebatur:* ſed & ſi mater ex pietate provocaverit, dicendum, &c. *Multa verò alia in hoc & ſequenti capitulo ex ipſis Pandectis ſunt emendata.*

C. XXXI. ¶ *De dimiſſoriis libellis.*

Item Martianus *l. 2. de appellationibus, tit.* g *de libellis dimiſſoriis, l. unicâ.*

Poſt appellationem interpoſitam literæ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt ſive Principem, ſive quem alium: quas literas dimiſſorias, ſive apoſtolos appellant.

a qui] *orig.* b *al. preceptum.* c *al. an.*

a *al. accipimus.* b *al. quidem.* c *In principio ejuſdem legis primæ.* d *al. ſcripſerit.* e *l. ult. eod. tit.* f *leg. 2. ibidem.* g *lib. 49. digeſt. tit. 6.*

Senſus autem literarum talis eſt: appellâſſe (putà) Lucium Titium à ſententiâ illius, quæ inter illos dicta eſt. Sufficit autem petiiſſe intra tempus dimiſſorias inſtanter, & ſæpius: ut & ſi non accipiat, id ipſum conteſtetur. Nam inſtantiam repetentis a dimiſſorias conſtitutiones deſiderant. Æquum eſt igitur, ſi per eum ſteterit, qui debeat dare literas, quò minus det, ne hoc accipienti noceat. ¶ *Ulpianus libro quarto* b *de appellationibus, titulo, Nihil innovari appellatione interpoſitâ, lege unicâ.* Appellatione interpoſitâ, ſive ea recepta fuerit, ſive non, medio tempore nihil novari oportet. *& infrà.* ¶ Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellaverit, propter quædam non, utrùm differenda pœna ejus ſit, an non, quæritur? Et ſi quidem graviora ſunt crimina, ob quæ appellatio interpoſita eſt, levius autem id, propter quod non appellavit, recipienda eſt omnino appellatio, & differenda pœna. Si verò graviorem ſententiam meruit ex ea ſpecie, ex qua non eſt appellatum, omnimodò pœna imponenda eſt.

Forma Apoſtolorum hæc eſt: Ego ille, ſanctæ Bononienſis Eccleſiæ Epiſcopus, te Presbyterum Rolandum, Capellanum ſancti Apollinaris, ad Apoſtolicam ſedem, quam appellâſti, ab obſervatione mei judicii his apoſtolis dimitto: Forma verò appellantis ante ſententiam hæc eſt: Ego Adelinus ſanctæ Rheginæ Eccleſiæ miniſter (licèt indignus) ſentiens me prægravari à Domino Gualterio, ſanctæ Ravennatis Eccleſiæ Archiepiſcopo, Romanam ſedem appello, & apoſtolos peto. ¶ *Si verò poſt datam ſententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi: Ego A. ſanctæ Rheginæ Eccleſiæ miniſter (licèt indignus) contra ſententiam Domini G. S. Rav. Eccleſiæ Archiepiſcopi injuſtè in me latam pridie Kal. Maji Anno Domini incarnationis MCXLI.* 1 *indictione quarta, Romanam ſedem appello, & apoſtolos peto.* ¶ *Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, ſic appellabunt: Ego P. & G. Syndici Canonicorum S. B. E. ſentientes nos prægravari, vel contra ſententiam, &c. Romanam ſedem appellamus, & apoſtolos poſtulamus. Et hujuſmodi appellationes in ſcriptis fieri debent.*

1 ¶ MCXLI.] *In vulgatis erat.* MCLXI. *qui numerus, ut rectè in gloſſa dicitur, conſtare non poteſt. Quod hinc etiam confirmatur, quia quarta Indictio, de qua hìc eſt mentio, non convenit cum anno illo. In manuſcriptis autem cùm varia ſit lectio, hæc viſa eſt melior, quæ notarum tantùm tranſpoſitione reſtitui potuit, & quarta Indictio cum hoc anno concurrit.*

Ad judicium autem alterius fidei, catholico appellare non licet.

C. XXXII. ¶ *Excommunicetur catholicus, qui committit cauſam ſuam judicio alterius fidei.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *c. 7.*

CAtholicus, qui cauſam ſuam, ſive juſtam, ſive injuſtam, ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur.

6. pars. *Notandum verò eſt, quòd quidam Judices ſunt, à quibus appellari non oportet.*

C. XXXIII. ¶ *A quibus Judicibus provocari non licet.*

Unde in Concilio Milevitano *c. 6. 24.* *legitur:*

A Judicibus d, quos communis conſenſus elegerit, non liceat provocare.

Quod de arbitris intelligendum eſt. Judicum enim alii ſunt ordinarii, alii arbitrarii. Ordinarii verò ſunt, qui ab Apoſtolico, ut Eccleſiaſtici, vel ab Imperatore, utpote Seculares, legitimam poteſtatem accipiunt. Arbitrarii ſunt, qui nullam poteſtatem habentes, cum conſenſu litigantium in judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum ſententiæ ſtetur. Horum alii ſunt ordinarii & arbitrarii, alii arbitrarii tantùm. Ordinarii & arbitrarii ſunt, qui legitimam poteſtatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non ſunt ſuæ juriſdictioni ſuppoſiti. Ab his, etſi ut arbitrarii a *ſedeant, & non ut ordinarii, privilegio tamen ordinariæ dignitatis gravatus aliquis appellare valebit.*

C. XXXIV. ¶ *A judicibus, qui eliguntur communi conſenſu, provocare licet.*

Unde in Concilio b Carthaginenſi III. *c. 10.*

SAnè c, ſi ex conſenſu partium judices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm conſtitutum eſt, liceat 1 provocari.

1 ¶ Liceat] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipſemet apertè profitetur) ut oſtendat ab hujuſmodi judicibus licere appellari. Verùm in Concilio Carthaginenſi tam impreſſo, quàm manuſcripto, cum variis exemplaribus collato, & unico codicis canonum etiam impreſſo, ac manuſcripto, & Græco, quod cum ipſo concordat, & Africano, ubi hoc repetitur, & apud Ivonem legitur,* non liceat. *Et quæ in ipſo canone antecedunt, & referuntur infrà eàd. c.* hoc etiam. *oſtendunt omnino cum negatione legendum eſſe.*

C. XXXV. ¶ *Qui de Epiſcoporum judiciis queruntur, à vicinis Epiſcopis audiantur, vel ab aliis, ex conſenſu eorum adhibitis.*

Item ex Concilio Milevitano d, *c. 22.*

PLacuit, ut Presbyteri e, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in cauſis, quas habuerint, ſi de judiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos audiant, & inter eos quicquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum. Quòd ſi ab eis provocandum putaverint, non provocent, niſi ad Africana concilia, vel ad Primates provinciarum ſuarum. Ad tranſmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione ſuſcipiatur.

Niſi fortè 1 *Romanam ſedem appellaverint. Is autem qui appellaverit, ad eum, à quo appellavit, remitti non debet.*

1 ¶ Niſi fortè] *Hæc in antiquis codicibus ſcribuntur tanquam Gratiani verba. Et ad hanc ſententiam demonſtrandam affert ſequens caput ex Concilio Sardicenſi.*

C. XXXVI. ¶ *De eodem.*

Unde in Sardicenſi Concilio, *cap. 7.*

SI f quis Epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejecerint, ſi appellaverit, qui dejectus fuerit, & confugerit ad beatiſſimum Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum, & voluerit ſe 1 audiri, ſi juſtum putaverit, ut revocetur, 2 vel renovetur examen, ſcribere Epiſcopis dignetur his, qui in finitima & propinqua provinciâ ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quòd 3 ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterùm audiri, deprecatione ſuâ moverit Epiſcopum Romanum, ut de latere ſuo Presbyteros mittat, erit in poteſtate ejus, & quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decrevit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis judicent, ut etiam habeant auctoritatem perſonæ illius, à quo deſtinati ſunt, erit in ejus arbitrio. Si verò crediderit ſufficere Epiſcopos 4, ut negotio terminum imponant, faciat, quod ſapientiſſimo conſilio ſuo judicaverit.

1 ¶ Se audiri,] *Græcè eſt,* ἐ βουληθεὶν αὐτοῦ διαγνῶσαι; *id eſt,* ſi Romanus Epiſcopus voluerit ipſum audire.

2 ¶ Revocetur, vel] *Hæc abſunt à Concilio tam impreſſo, quàm manuſcripto, cum variis exemplaribus collato, & legitur tantummodò;* renovetur, *quemadmodum Græcè eſt,* ἀνανεώσασθαι, *& ſic refertur à Nicolao, & Ivone: ſed ob gloſſam non ſunt inducta.*

3 ¶ Quòd ſi is, qui rogat] *Græcè eſt,* ἐὰν δὲ τις ἀξιώσῃ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι: *id eſt;* Si quis autem poſtulet & rurſus negotium ſuum audiri: *ut ſit ſecunda*

a *al. petentis.* b *eod. l. 49. tit. 7.* c *Et in Afric. c. 49.* d *In epiſt. Nicol. 1. Ivo p. 6. c. 365. Panm. l. 4. c. 132.*

a *al. arbitri.* b *& Afric. c. 89.* c *Ivo part. 6. cap. 366. Anſ. lib. 3. c. 123.* d. *& Afric. c. 92.* e *11. q. 3. Presbyteri.* f *Nicol. in epiſt. ad Michaëlem, quæ incipit: [Propoſueramus] & in epiſt. ad Epiſcopos ad Convicinum congregatos. Ivo p. 5. c. 87. Concil. Afric. c. 131.*

appellatio,

appellatio, quæ etiam ſignificatur in capite, Gaudentius, *quod apud Græcos proximè antecedit huic capiti.*

4 ¶ Epiſcopos,] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuſcriptis, quemadmodum & apud Ivonem*, comprovinciales: *quæ vox non eſt in Concilio, neque apud Nicolaum. Græcè legitur* ἐκ διαφόρων τῶν ἐπισκόπων*: id eſt*; & ipſius Epiſcopi ſententiam. *Balſamon tamen videtur legiſſe*, τῶν ἐπισκόπων, *& primùm interpretatur de Epiſcopis provincialibus, deinde de aliis.*

Arbitrarii tantùm ſunt; qui nullam legitimam poteſtatem acceperunt, à quibus appellari non licet, quia eis imputandum eſt, quòd ſibi tales elegerunt. Si verò ſententia eorum, à quibus appellatur, ſoluta fuerit 1, *nil eis oberit, niſi fortè vel inimicitiâ, vel pecuniâ depravati injuſtam probentur tuliſſe ſententiam.*

1 ¶ Fuerit,] *Sequebatur in vulgatis*, per eum, ad quem appellatum eſt: *quæ ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus non habentur.*

C. XXXVII. ¶ *Cùm per appellationem ſententia ſolvitur, non debet obeſſe ei, qui non iniquo animo judicavit.*

Unde in Concilio Carthaginenſi III. *c. 10. legitur:*

7 ps HOc etiam *a* placuit, ut à quibuſcunque judicibus Eccleſiaſticis ad alios judices Eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint, vel iniquo *b* animo judicâſſe, vel aliquâ cupiditate, aut gratiâ depravati.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, An ſit evocandus in teſtimonium apud eum, ad quem appellatur, ſuper negotio, cujus cognitionem ſuſcepit?

C. XXXVIII. *c* ¶ *Clericus non devocetur in teſtimonium illius cauſa, cujus primùm cognitionem ſuſcepit.*

De hoc ita ſtatutum eſt in Concilio Carthaginenſi * V. *c. 1.*

STatutum *d* eſt, ut qui fortè in Eccleſia quamlibet cauſam jure Apoſtolico Eccleſiis impoſito agere voluerit, & fortaſse deciſio Clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat Clericum in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui Præſes *e* vel Cognitor fuit, & nulla ad teſtimonium dicendum Eccleſiaſtici *f* cujuslibet perſona pulſetur.

Ab eis quoque, ad quos provocatum fuerit (ſicut in Africano Concilio, *c. 63. legitur) ulteriùs provocare non licet.*

C. XXXIX. ¶ *Non liceat provocari ab his, ad quos provocatum fuerit.*

SI autem provocatum fuerit, eligat, qui provocaverit, judices, & cum eo & ille, contra quem provocaverit, ut ab ipſis deinceps nulli liceat provocare.

Poſt ſecundam provocationem intelligendum eſt: tertiò enim in una eademq́; cauſa ſuper eiſdem capitulis provocare non licet. Unde in 7. libro Codicis g, *titulo, ne liceat in una eademq́; cauſa tertiò provocare, lege unicâ, Imperator Juſtinianus ſcribit:* [Si quis in quacunque lite iterùm provocaverit, non liceat ei tertiò in eadem lite ſuper eiſdem capitulis provocatione uti, vel ſententias excellentiſſimorum Præfectorum prætorio retractare, licentia danda litigatoribus, arbitro dato, ipſius audientiam qui eum dedit, ante litis conteſtationem invocare, & hujuſmodi petitione minimè provocationis vim obtinente.] ¶ *Cùm autem in cauſa capitali vel ſtatûs interpellatum fuerit, non per procuratores, ſed per ſeipſos appellantes cauſam ſuam agere oportet.*

C. XL. ¶ *Appellationem in cauſa capitali vel ſtatûs interpoſitam, per procuratorem exequi non licet.*

Unde Hadrianus Papa *ait in capitulis à ſe collectis, c. 44.* h

SI *a* quando in cauſa capitali, vel cauſâ ſtatûs interpellatum fuerit, non per exploratores *b*, ſed per ſeipſos eſt agendum.

Tempus autem exequendæ appellationis annus eſt, vel ſi juſta cauſa interceſſerit, biennium.

C. XLI. ¶ *De eodem.*

Unde in Authenticis, *conſtit. 11. collat. 5.* c *legitur:*

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem ſecundùm ſe communiterve cum adverſario litem exequatur, aut, ſi juſta cauſa interceſſerit, alius annus indulgeatur: quo tranſacto, lite non completâ, rata manet ſententia. ¶ Appellatore ceſſante, cùm unus menſis ſupereſt ex biennio, licet victori ingredi, ut reus quæratur, quo ſive invento, ſive non, ſuas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel reſcindatur ſententia, omni caſu abſente expenſis *d* condemnando ſecundùm tempora fatalium dierum. Neutro verò concurrente poſt ſecundum fatalem permaneat ſententia rata. *Conſtitutione ſecundâ, in collatione quarta* e. ¶ Sed lis, quæ ſperatur in conſiſtorium Principis inferri, abſque damno moræ manet intacta, donec ipſe faciat eam introduci, & à Proceribus ſecundùm morem dirimi.

Si verò is, qui appellavit, pœnitentiâ ductus ab appellatione deſiſtere voluerit, non prohibetur: ſicut in 7. libr. Codicis, tit. de appellationibus, l. 28. Impp. Arcadius & Honorius ſtatuiſſe leguntur. ¶ *Si* 1 *quis libellos appellatorios ingeſſeris, ſciat ſe habere licentiam arbitrium commutandi & ſuos libellos recuperandi, ne juſtæ pœnitudinis humanitas amputetur.* ¶ *Eſt autem, quando appellationem interponi non eſt neceſſe. In eodem namque libro, & eod. tit. l. 27. iidem Impp. decreverunt.* ¶ *Nominationes verò libellis, vel edictis facta, citra concilium* f *publicum non valent, de quibus nec appellare neceſſe eſt, ſi ſolennitas deeſt.*

8 pars. *Diffinitiva* g *quoque ſententia, quæ condemnationem vel abſolutionem non continet, pro nulla habetur.* ¶ *Item ſententia* h *citra ſolitum ordinem judiciorum à Præſide prolata, auctoritatem rei judicatæ non obtinet.* ¶ *Item ſi* i *ſententia lata fuerit contra res priùs judicatas, à quibus provocatum non eſt, ſententia auctoritatem non obtinebit, & ideò appellare non eſt neceſſe.* ¶ *Item ſi* k *ſententia contra jus ſcriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuiſſe, & teſtamentum jure feciſſe dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam eſt neceſſarium auxilium provocationis.* ¶ *Si* l *verò contra jus litigatoris ſententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. impleviſſe, ac per hoc teſtamentum jure feciſſe pronuntiatur, ad provocationis remedium oportet confugere.* ¶ *Item ſi* m *plures judices dati ſunt, & unus tantùm ex eis pronuntiâſſe proponitur, non videtur appellandi neceſſitas fuiſſe, cùm ſententia firmitatem jure non obtineat.* ¶ *Item cum certa* n *ratione & fine certo judices mulctare poſſunt, ſi aliter contra ſtatutum legis modum mulctam irrogaverint, quod contra jus geſtum videtur, firmitatem non tenet, & ſine appellatione poteſt reſcindi.* ¶ *Venales* o *quoque ſententias, quæ in mercedem à corruptis judicibus proferuntur, etiam citrà interpoſitæ provocationis auxilium infirmas eſſe decretum eſt.* ¶ *Item ſi* p *propter infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te eſſe probaveris, prætermiſſâ appellatione, iniqua nominatio removebitur.* ¶ *Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non* q *enim poteſt recipi ejus appellatio, qui per contumaciam abſens, cùm ad agendam cauſam vocatus eſſet, negotio priùs ſummatim perſcrutato, condemnatus eſt.*

¶ *Nullius* r *etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq́; eorum, qui manifeſtam violentiam com-*

a *Ivo p. 6. c. 363. Pann. l. 4. c. 133.* b *inimico] vera lectio.* c *Ivo p. 6. c. 230.* * *Et in Afric. c. 26.* d *al. ſtatuendum] orig.* e *al. cognitor, vel præſens] orig.* f *al. Eccleſiaſtici cujuslibet ordinis.* g *Tit. 70.* h *in Cod. Theod. lib. 5. ſententiarum Pauli, tit. 35. c. 1. in interpretatione cap. l. 7. c. 357.*

a *Anſ. lib. 3. c. 88.* b *procuratores] vera lectio.* c *C. de temp. & repar. appellat. Authen. ei, qui. l. 7. tit. 63.* d *al. in expenſis.* e *Supra ead. anteriorum. 28. C. eod. tit. Auth. ſed & lis. l. 2.* f *al. conſilium.* g *Leg. 3. Cod. tit. 45. de ſent. & interloc.* h *ibid. l. 4. prolatam.* i *Leg. 1. C. tit. 64. quando provocare non eſt neceſſe.* k *Leg. 2. ſi cùm. ibid.* l *Ead. l. 5. quòd ſi.* m *Leg. 4. ibid.* n *Leg. 5.* o *Leg. 7.* p *Leg. 8. ſi pater.* q *Leg. 1. C. tit. 65. quorum appellat. non recipiuntur.* r *leg. 2. obſervare. eod.*

miſerunt, argumentis convictus, teſtibus ſuperatus, voce etiam propriâ vitium ſcelusq́; confeſſus audiatur appellans. [*& hoc in notoriis.* ¶ *In occultis autem.*] *Si* a *teſtibus productis, inſtrumentis prolatis, aliisq́; argumentis præſtitis, ſententia contra eum lata ſit, & ipſe, qui condemnatus eſt, aut minimè voce ſuâ confeſſus ſit, aut formidine tormentorum territus, contra ſe aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur,* ¶ *Nulli* b *quoque Officialium à ſententia proprii judicis provocatio tribuatur, niſi in eo tantùm negotio, quod civili ratione ſuper patrimonio fortè apud proprium judicem inchoaverit.* ¶ *Quoties etiam fiſcalis* c *calculi ſatisfactio poſtulatur, aut tributum expoſcitur, aut publici, vel etiam privati debiti evidentis & convicti redhibitio flagitatur, appellatione excluſâ neceſſariò in contumacem vigor judiciarius exercetur.* ¶ *Ab* d *executione ſententiæ appellari non poteſt, niſi fortè executor ſententiæ modum judicationis excedat.* ¶ *Si quis etiam auſus fuerit provocare, ne* e *voluntas defuncti teſtamento ſcripta reſeretur, vel ne ii, quos ſcriptos patuerit heredes, in poſſeſſionem mittantur, & is, cujus de ea re notio erit, appellationem receperit, & judex, qui tam ignavam conniventiam adhibuerit, & litigator, qui tam importunè appellaverit, viginti libris argenti mulctentur.* ¶ *De* f *poſſeſſione etiam, & ejus momento, ſi cauſa dicatur (quæ ſententia interlocutoria appellatur) quamvis provocatio interpoſita fuerit, tamen lata ſententia ſortiatur effectum.* ¶ *Quandoque* g *unam & eandem plures ſimul reportant condemnationem, nec diverſitas factorum ſeparationem accipit: quo caſu ſi omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio juſta pronuntiata fuerit, emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si* h *autem unus tantùm appellavit, ejusq́; appellatio juſta pronuntiata eſt, ei quoque prodeſt, qui non appellavit. Quòd ſi ætatis auxilio unus contra ſententiam reſtitutionem impetraverit, majori, qui ſuo jure non appellaverit, hoc reſcriptum non prodeſt.* ¶ *Judicibus* i *autem non ſolùm ſuſcipiendæ appellationis neceſſitas videtur impoſita, verùm etiam XXX. dierum ſpatia ex die ſententiæ definita ſunt, intra quæ geſta unà cum relatione litigatoribus convenit præſtari.* ¶ *Similiter* k *arbiter appellationem ſuſcipere, & relationem dare compellitur, ſi delegatus fuerit. Litigatoribus* l *verò copia eſt, etiam non ſcriptis libellis illicò voce appellare, cùm res judicata popoſcerit, tam in civilibus, quàm in criminalibus cauſis. Ab* m *eo autem, qui de appellatione cognoſcit, non poteſt fieri recurſus ad judicem, à quo fuerit provocatum. Quapropter remittendi litigatores ad provincias remotam ſibi occaſionem atque excluſam penitùs intelligant, cùm ſuper omni cauſa interpoſitam provocationem, vel injuſtam tantùm liceat pronuntiare, vel juſtam.* ¶ *Hæc omnia in VII. lib. Codicis invenies, à tit. de appellationibus, uſque ad tit. Ne liceat in una eademque cauſa.*

1 ¶ Si quis libellos] *Hinc uſque ad finem hujus capitis varias leges Codicis Gratianus refert, quarum non retulit eadem omnino verba: ſed quæ ad quæſtionem ſuam facere judicavit.*

QUÆSTIO VII.

1 p. Q*Uòd verò Laici in accuſatione Epiſcoporum non ſint audiendi,* Evariſtus Papa *teſtatur, dicens Epiſcopis per Ægyptum, epiſt. 2.*

C. I. ¶ *Laici in Epiſcoporum accuſationem non ſunt recipiendi.*

NOn *n* eſt à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accuſandus Epiſcopus, licèt ſit inordinatus: quia pro meritis ſubditorum diſponitur à Deo vita rectorum. *& infrà.* ¶ Ideò iſta dico, quia inſidiator bona ſæpiſſimè ſolet convertere in malum, & in electis ponit maculam.

C. II. ¶ *Laicus Clericum non accuſet.*

Item Sylveſter Papa *in epilogo Concilii Romani.*

NUllus *a* Laicus audet Clerico crimen inferre.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Marcellinus Papa *ad Epiſcopos Orientales, ep. 2.*

LAico *b* non licet quemlibet Clericum accuſare.

C. IV. ¶ *Anathematizatus Sacerdos accuſare non poteſt.*

Item Julius Papa *in decretis, c. 36.*

IN ſancta Nicæna Synodo ſtatutum eſt, ut nemo anathematizatus *c* in noſtra ſuſcipiatur accuſatione: nec illi, qui nos in ſua nolunt recipere querelâ, vel accuſatione, cùm nos ſuper illos ſciamus à Domino conſtitutos, nos illos ſuper nos: & ſicut major non poteſt à minore judicari, ita nec obligari *d*: quia rarum eſt omne, quod magnum eſt. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimò hæc portat in nobis B. Apoſtolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cujus regulâ informamur, quatenùs ejus fulti auxilio ab omnibus nunc & in perpetuum tueamur adverſis.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Euſebius *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 1.*

LAicos *e* non accuſare Epiſcopos hactenus obſervatum & conſtitutum eſt: quia ejuſdem non ſunt converſationis, & oppidò eis quidam infeſti exiſtunt; quippe cùm vita eorum, & converſatio debeat eſſe ſecreta, & à Laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum caſtitatem & gravitatem nolunt imitari, maximè cùm nec hi eos in ſuis volunt recipere accuſationibus.

C. VI. *Nec Clerici in accuſatione Laicorum, nec Laici in accuſatione Clericorum ſunt ſuſcipiendi.*

Item Fabianus Papa *ad Epiſcopos Orientales, epiſt. 2.*

SI *f* Sacerdotes, vel reliqui Clerici à ſecularium Laicorum excluduntur accuſatione; ita illi ab iſtorum ſunt excludendi & alienandi criminatione: & ſicut iſti ab illis; ita illi ab iſtis non recipiantur: quoniam ſicut Domini Sacerdotum ſegregata debet eſſe converſatio ab eorum converſatione; ita & litigatio: quia ſervum Domini *g* non oportet litigare.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Maguntino:

DEcretum *h* eſt, ut Presbyteri ſuos plebejos *i* & accuſare, & atteſtimoniare poſſint. Si autem neglexerint, ſui gradûs periculo ſubjacebunt.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque antiquis exemplaribus Gratiani; neque hîc rectè collocatur: ſed extat apud Burchardum, qui pro voce,* plebejos, *habet,* plebeſanos.

C. VIII. ¶ *Laici Clericos accuſare non debent.*

Item Clemens *ad Jacobum, epiſt. 1.*

SAcerdotes, & reliqui Eccleſiæ miniſtri, omnesque plebes Epiſcopos ſuos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiamſi ipſi aliter (quod abſit) agant, niſi in fide erraverint.

¶ *In hoc & ſequenti capite non referuntur ipſa prorſus verba ſancti Clementis.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ad eundem *Epiſcopum, epiſt. 2.*

QUalis condemnatio eis immineat, qui in Patres peccant, Scriptura divina oſtendit. Si enim Cham *k*, quia non operuit pudenda patris, maledictus eſt; multò ampliori condemnatione digni ſunt, qui Patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Perſonæ inferiorum ordinum in ſuperiorum accuſationem recipiendæ non ſunt.

a *§. ſicut. eâd. leg.* b *Leg. 3.* c *Leg. 4.* d *Leg. 5.* e *Leg. 6.* f *Leg. unicâ. C. tit. 69. ſi moment. poſſ.* g *L. 1. C. tit. 68. ſi unus ex pluribus appell.* h *Leg. 2. eod. tit. ibid.* i *Leg. judicibus. 24. Cod. tit. 62. de appellationibus.* k *Leg. ſi appellationem. 31. in fin. eod.* l *Leg. Litigatoribus. 14. eod.* m *Leg. Eos, qui 6. eod.* n *Anſel. lib. 3. cap. 11. Ivo p. 5. c. 240. Pann. l. 4. c. 37.*

a *Burch. lib. 1. c. 151. Anſ. l. 3. cap. 24. Ivo p. 5. c. 264.* b *11. q. 1. Clericum. §. nec Laico.* c *al. anathema.* d *al. colligari.* e *Cle. 1. epiſt. 1.* f *Polyc. l. 5. tit. 2. Ivo p. 6. c. 320. Pannorm. l. 4. c. 61.* g *2. Timoth. 2.* h *Burch. l. 16. c. 7.* i *al. plebeſanos.* k *Gen. 9.*

C. X. ¶ *Minores non debent accuſare majores.*

Unde Sylveſter Papa *in epilogo Concilii* a *Romani.*

CLericus b adversùs Exorciſtam, Exorciſta adversùs Acolytum, Acolytus adversùs Subdiaconum, Subdiaconus adversùs Diaconum, Diaconus adversùs Presbyterum, Presbyter adversùs Epiſcopum accuſationem dare, aut 1 teſtimonium ferre non valet.

1 ¶ Aut teſtimonium ferre] *Hæc non ſunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione eſt immutatus : ita enim Concilio, & apud cæteros :* Fecit hos gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversùs Epiſcopum, &c.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Zepherinus Papa *ad Epiſcopos Siciliæ, epiſt. 1.*

MAjorum c quiſpiam minorum accuſationibus non impetatur.

¶ *In originali, quemadmodum & apud Ivonem eſt :* nec ſummorum quiſpiam minorum accuſationibus impetatur, aut diſpereat.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa, *epiſtolâ 3.*

SEntentiâ d Cham filii Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel Præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham e, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtravit.

C. XIII. ¶ *Oves Paſtorem ſuum (niſi à fide exorbitaverit) non poſſunt accuſare.*

Item Euſebius Papa *ad Epiſcopos* f *Alexandriæ, epiſt. 2.*

OVes g, quæ Paſtori ſuo commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere (niſi à recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenùs accuſare poſſunt : quia facta paſtorum oris gladio ferenda non ſunt, quanquam rectè h reprehendenda videantur.

2 pars. *His auctoritatibus probatur, quòd ſubditi, ſive ſint Laici, ſive Clerici, Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Verùm de criminoſis, & de infamibus hoc intelligendum eſt, qui vitam ſuorum Prælatorum parati ſunt reprehendere, non imitari : quod ex verbis* Anacleti *datur intelligi, qui ait :*

C. XIV. ¶ *Quare Laici in accuſatione Epiſcoporum non audiantur.*

LAici in accuſatione Epiſcoporum audiendi non ſunt, quia oppidò eis quidam infeſti ſunt : & indignum eſt, ut ab eis accuſentur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

¶ *Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen ferè verba habentur in epiſt. Euſebii, ſuprà eàd. c.* Laicos.

C. XV. ¶ *Sacerdotes non niſi à viris idoneis & probatis accuſari poſſunt.*

Item Anacletus *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 2.*

I. ACcuſatio i quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, non niſi ab idoneis & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus carent, fieri debet, quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit : ſed ipſe proprio flagello peccantes Sacerdotes à templo ejecit k. Unde liquet, quòd ſummi Sacerdotes, id eſt, Epiſcopi à Deo ſunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potiùs ab omnibus fidelibus portandi : ipſo Domino exemplum dante, quando per ſeipſum, & non per alium vendentes & ementes ejecit de templo. *& paulò poſt.* ¶ Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit ſuum ſervum ab alio, quàm à ſe judicari. Quod ſi præſumptum fuerit, aut multâ ipſe indignatione iraſcitur, aut potiùs ultionem quærit ſuper eum. *& j̃.* ¶ Unde & Dominus per Prophetam a inquit : [*Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.*] *& paulò poſt.* ¶ Si detractores quorumcunque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt ; multò magis laceratores & detractores, atque accuſatores memoratorum Dei famulorum, atque perſecutores damnantur, & in barathrum (niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam) indubitanter cadunt b, & vindicibus flammis exuruntur. *& j̃.* c ¶ Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli ſtatuerunt, ne facilè commoverentur, aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ ſanctæ Dei Eccleſiæ, quæ Apoſtoli, & ſucceſſores eorum non immeritò dicuntur. Sed ſi quis adversùs eos, vel Eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, priùs ad eos recurrat charitatis ſtudio, ut familiari colloquio commoniti ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & charitativè emendent, quæ juſtè emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priuſquam hoc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minimè abſolvantur, antequam per ſatisfactionem (ut jam dictum eſt) condignam egerint pœnitentiam : quoniam injuria eorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur.

C. XVI. ¶ *Communione privetur, qui publicè* d *adversùs Epiſcopum conqueritur, priuſquam familiariter eum convenerit.*

Item Alexander, *epiſt. 1. c. 3.*

SI e quis erga Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ quamlibet querelam juſtam ſe habere crediderit, non priùs Primates, aut alios judices adeat, quàm ipſos, à quibus ſe læſum æſtimat, conveniat familiariter, & non ſemel, ſed ſæpiſſimè, ut ab eis aut ſuam juſtitiam accipiat, aut juſtam excuſationem. *& j̃.* f ¶ Si autem ſecùs egerit, ab ipſis, & ab aliis communione privetur, tanquam Apoſtolorum, Patrumque aliorum contemptor.

C. XVII. ¶ *Niſi opinione diſcuſſâ, non audiantur accuſatores Epiſcoporum.*

Item Evariſtus Papa *Epiſcopis per Ægyptum, epiſt. 2.*

SI g qui ſunt vituperatores, aut accuſatores Epiſcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à judicibus Eccleſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, vel opinio, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conſcientiâ, quóve merito, ſi pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate iſta præſumſerint, necné.

C. XVIII. ¶ *Majores natu non accuſent niſi qui ſint rectæ fidei & converſationis.*

Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 2.*

QUærendum h eſt in judicio, cujus ſit converſationis & fidei is, qui accuſat, & is, qui accuſatur : quoniam hi, qui non ſunt rectæ converſationis ac fidei, & quorum vita eſt accuſabilis, & quorum fides, vita, & libertas neſcitur, non permittuntur majores natu accuſare. i Neque viles perſonæ in eorum recipiantur accuſatione.

C. XIX. ¶ *Abſque duobus vel tribus teſtibus non recipiantur Epiſcoporum accuſationes.*

Item Sixtus Papa II. *ad Epiſcopos Hiſpaniæ, epiſt. 2.*

II. ACcuſatio Epiſcoporum non eſt facilè recipienda ; dicente k Domino : [*Non ſuſcipies vocem*

---

a *Cap. l. 1. c. 139. in Concil. Magunt. ſub Arnulpho, c. 12.* b *Polyc. lib. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 151. Ivo p. 5. c. 264.* c *Ivo p. 5. c. 245.* d *Iſidorus l. 3. ſent. c. 39. j̃. eàd. c. plerunque. Anſel. lib. 3. c. 37. Deuſdedit p. 3. Ivo p. 5. cap. 239.* e *Gen. 9.* f *Et in 5. Synodo ſub Symmacho & Greg. Paſt. 3. c. 5.* g *Polyc. lib. 5. tit. 1. Anſ. lib. 3. c. 44. Burch. lib. 1. cap. 159. Ivo p. 5. c. 258. Pannor. l. 4. c. 39.* h *al. rectè.* i *Deuſdedit p. 4. Anſelm. lib. 3. cap. 31. Ivo p. 5. c. 238. Pann. l. 4. cap. 58.* k *Joan. 2.*

a *Zach. 2.* b *vadunt,] orig.* c *In cap. Hadriani c. 2. & l. 6. Capit. c. 287. Pann. l. 5. c. 34.* d *al. primati.* e *Refertur multis verbis omiſſis. Anſ. l. 3. c. 85. Burchard. l. 1. c. 132. 142 & 144.* f *Ivo part. 5. c. 242. Pannorm. l. 4. c. 35.* g *Pannor. l. 4. c. 59.* h *Steph. 1. epiſt. 2. c. 10. Conc. Carth. 4 c. 69. Burch. lib. 1. c. 171. Pann. lib. 4. c. 57. Ivo p. 5. c. 289.* i *Mutatus eſt verborum ordo.* k *Exod. 23.*

mendacii.] Et Apoſtolus inquit *a*, adverſus Presbyterum inſcriptionem non recipiendam abſque duobus vel tribus idoneis teſtibus. Si hæc de Presbyteris, vel cæteris fidelibus ſunt præcavenda, quantò magis de Epiſcopis?

C. XX. ¶ *Pro ſola conventione Epiſcopi, non ſubmoveatur aliquis à communione.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c. 8.*

SI quis ab Epiſcopo ſuo, vel de Eccleſia, vel de proprio jure aliquid crediderit repetendum, ſi nihil convicii, aut criminationis objecerit, eum pro ſola conventione à communione Eccleſiæ non liceat ſubmoveri.

C. XXI. ¶ *Quare ſubditi Prælatos ſuos reprehendere non poſſunt.*

Item Evariſtus Papa, *epiſt. 2.*

SUnt nonnulli, qui Præpoſitos ſuos perverſè reprehendunt, ſi vel parùm ipſis moleſti extiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accuſatione removentur, qui non affectione charitatis, ſed pravitate ſuæ actionis vitam eorum diffamare & reprehendere quærunt. ¶ *Quòd verò præmiſſis auctoritatibus criminoſi prohibeantur ab accuſatione Prælatorum, teſtatur* Auguſtinus *in lib. Soliloquiorum, ita dicens:*

C. XXII. ¶ *Non omnes ſubditi, ſed criminoſi tantùm, prohibentur accuſare Prælatos.*

PRæſumunt Prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari, pro eo, quòd canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos. Quod tamen negatur ſolis criminoſis, cùm de reprehendendo Veritas ipſa conſtituat *b*: [*Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.*]

Opponitur huic diſtinctioni: Ipſi ſacri canones diſtinguunt, in quo caſu Paſtores ſint accuſandi à ſubditis, dicentes: [Oves *c* Paſtores ſuos non accuſent, nec reprehendant, niſi à fide exorbitaverint.] *Ecce in quo caſu ſunt accuſandi à ſubditis: in aliis autem minimè.*

3 pars. *Huic oppoſitioni reſpondetur ſic: Diſtinctio illa canonum de criminoſis & infamibus intelligitur. Oves enim criminoſæ & infames Paſtorem ſuum accuſare, vel reprehendere non poſſunt, niſi à fide exorbitaverit. Cæterùm ſi à fide exorbitaverit, tanta eſt labes illius criminis, quòd ad ejus accuſationem, & ſervi adverſus Dominum, & quilibet criminoſi & infames adverſus quemlibet admittuntur.*

C. XXIII. ¶ *Infames & hæretici, homines bonæ famæ accuſare non poſſunt.*

Unde Dionyſius Papa *ad Severum Epiſcopum, epiſt. 2.*

ALieni *d* erroris ſocium, vel à ſui voluntariè propoſiti tramite recedentem, aut ſacris Patrum regulis & conſtitutionibus non obedientem ſuſcipere non poſſumus, nec debemus: nec impetere rectè credentes, vel ſanctorum Patrum ſanctionibus obtemperantes permittimus: quia infames omnes eſſe cenſemus, qui ſuam, aut Chriſtianam prævaricantur legem, aut Apoſtolicam, vel regularem libenter poſtponunt auctoritatem.

¶ *In multis vetuſtis exemplaribus rubrica hujus capitis ſic habet:* Infames accuſare poſſunt hæreticos. *In aliis verò nonnullis:* Infames non poſſunt accuſare catholicos.

C. XXIV. *Chriſtianos accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt, qui fidem acceptam deſeruerunt.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 63.*

NOn *e* poteſt erga homines eſſe fidelis, qui Deo extiterit infidus. Judæi ergò, qui dudum Chriſtiani effecti ſunt, & nunc Chriſti fidem prævaricati ſunt, ad teſtimonium dicendum admitti non debent, quamvis eſſe ſe Chriſtianos annuntient: quia ſicut in fide Chriſti ſuſpecti ſunt, ita & in teſtimonio humano dubii habentur. Infirmari ergò oportet eorum teſtimonium, qui in fide falſi docentur, nec eis eſt credendum, qui veritatis à ſe fidem abjecerunt.

C. XXV. ¶ *Hæretici, Judæi vel Pagani Chriſtianos accuſare non poſſunt.*

PAgani *a*, vel Hæretici, ſive Judæi non poſſunt Chriſtianos accuſare, aut vocem eis infamationis inferre.

¶ *Verba epiſtolæ ſunt:* Primò quidam ſcias Paganos & Hæreticos non poſſe Chriſtianos accuſare, &c.

In hoc capite decernitur, ut hæretici non impetant rectè credentes. Unde contrà intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti poſſunt. Item à tramite ſui propoſiti voluntariè recedentes, non poſſunt impetere ſervantes limitem ſuæ profeſſionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedentes à ſuo propoſito, ſimiliter recedentes criminari poſſunt. Item non obedientes ſanctionibus ſanctorum Patrum, non poſſunt accuſare obtemperantes ſacris conſtitutionibus. In quo ſimiliter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accuſare licet. Unde generaliter colligitur, quod in accuſatione æqualitas fidei & converſationis inter accuſantem & accuſatum ſemper conſideranda eſt, ut is qui accuſat, vel par, vel ſuperior inveniatur.

C. XXVI. ¶ *Hæreticus hæreticum accuſare, & contra eum teſtificari poteſt.*

Item Novellarum conſtitut. *novellâ 45. in fine.* b

SI *c* hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuivis eorum hæreticum teſtem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hæretici teſtimonium valeat: contra orthodoxum autem ſolius orthodoxi teſtimonium valeat. ¶ Orthodoxis autem litigantibus, ad teſtimonium nulli hæretico pateat aditus.

Sed quæritur, ſi flagitioſiſſimus Catholicus poſſit convenire hæreticum de alio crimine, quàm de hæreſi? Huic quæſtioni ita reſpondetur. In quo hæreticus inferior eſt, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accuſari poteſt. In quo autem ſuperior fuerit, videlicet in converſatione vitæ, in eo à flagitioſiſſimo conveniri non poteſt. ¶ *Item quod dicitur, Paſtores pro ſuis actibus magis ſunt tolerandi, quàm corripiendi, dupliciter intelligitur: vel quia à criminoſis tolerandi ſunt, & non corrigendi; unde ibi ſubinfertur, quia ſæpè* d *pro meritis ſubditorum depravatur vita rectorum. Quorum ergò merito (Deo permittente) vita rectorum depravatur, ab eis potiùs ſunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia ſunt quidam, qui ſæpè deſeruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.*

C. XXVII. ¶ *Quæ publicis documentis probari non poſſunt, toleranda ſunt.*

De quibus in homilia e *de pœnitentia, c. 12.*

Auguſtinus *ait:*

PLerunque 1 boni viri propterea ſufferunt aliorum peccata, & tacent, quia ſæpè deſeruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipſi ſciunt, judicibus probare non poſſunt.

1 ¶ Plerunque] *In aliquot vetuſtis codicibus legitur,* plerique: *quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cujus tamen non ipſa prorſus verba hìc referuntur.*

4 pars. *De his etiam illud Anacleti intelligitur:* [Sententiâ *f* Cham filii Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel Præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtravit.] *Hâc enim auctoritate ſubditi non prohibentur ab accuſatione, ſed à proditione. Aliud eſt enim prodere, aliud accuſare. Prodit, qui non probanda defert: accuſat, qui reo præſente crimen judici offert, probaturus quod intendit. Cham ſolus vidit pudenda patris, & ideò per eum intelliguntur, qui cùm ſoli ſint conſcii criminum ſuorum Prælatorum, atque ideò accuſare non poſſunt; vitam tamen eorum infamando,*

a *1. Timoth. 5.* b *Joan. 18.* c *ſupr. c. oves.* d *Infrà 3. q. 4. c. alieni.*] *in decretis Julii, cap. 18. Anſel. lib. 3. cap. 65. Polyc. l. 5. tit. 1.* e *Ivo p. 13. c. 96.*

a *Anſ. l. 3. c. 46. Pann. l. 4. c. 63.* b *Apud Julianum ante ceſſ. 156.* c *Ivo p. 16. c. 131. Pann. lib. 5 cap. 28.* d *ſup. ead. c. non eſt à plebe. & c. accuſatio 1.* e *l. 50. homil. hom. 50. c. 12. Beda, 1. Cor. 4.* f *ſup. ead. c. ſententia. Gen. 9.*

alii

aliis ridendam offerunt. ¶ Item objicitur, quòd ſubditi etiam religioſi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Legitur enim in Exodo a, quòd Maria ſoror Aaron, quæ prima poſt tranſitum maris rubri ſumpto tympano hymnum cantare meruit, poſteà murmurans in Moyſen, eò b quòd Æthiopiſſam duxerat in uxorem, à Domino leprâ percuſſa eſt. ¶ Item in lib. c Regum legitur, quòd cùm David fugeret à facie Saul, latuit in ſpelunca, in quam cùm Saul divertiſſet ad purgandum ventrem, David præcidit oram chlamydis ejus: quod ſe feciſſe poſteà graviter doluit, & vehementer pœnituit. Saul d à Domino erat reprobatus, & ex invidia David perſequebatur, ut eum morti traderet. David erat vir humilis & mitis, Saul à Domino ſubſtitutus, per Samuëlem unctus in Regem: ſed tamen, quia præcidit oram chlamydis Sauli, graviter flevit, cùm à Saule ſolâ adminiſtratione unctionis ſuperaretur. Unde datur intelligi, quòd ſubditi, quamvis religioſi ſint, Prælatos ſuos criminoſos accuſare non poſſunt. Nam e per Saulem, qui ventrem purgabat, Prælati intelliguntur, qui malitiam ſuam corde conceptam in opus producunt. ¶ Item legitur in libro f Regum, quòd cùm Arca Domini reduceretur de Gabaa in Hieruſalem, bobus recalcitrantibus Arca inclinata eſt: cui dum Oza Levita manum adhiberet, ut eam erigeret, à Domino percuſſus interiit. Per Arcam Prælati intelliguntur; per Ozam ſubditi; per inclinationem Arcæ, caſus intelligitur Prælatorum; per illum, qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accuſantes vitam Doctorum, qui à Domino percuſſi intereunt. ¶ His ita reſpondetur: Verum eſt per Arcam ſignificari Prælatos, & per Ozam ſubditos. Illud verò falſum eſt, quòd per inclinationem Arcæ caſus ſignificetur Prælatorum. ¶ Aliud enim eſt inclinari, vel deſcendere, aliud cadere. Legitur g enim, quòd Salvator noſter ſe inclinaverit, ſicut quando digito ſcribebat in terra; & de montibus frequenter deſcenderit, in quos aſcendebat, vel ut pernoctaret in oratione; vel ut Diſcipulos in monte altiora doceret præcepta; vel ut turbas fugiens, ex altitudine montis eas reſpicere, & liberè poſſet docere. Inclinatio vel deſcenſio humilitatem ſignificat, quâ ſpirituales nonnunquam carnalibus condeſcendunt, & eorum infirmitati compatiuntur, juxta illud Apoſtoli h: [Quis infirmatur, & ego non infirmor?] Hos etiam ſignificaverunt Angeli, quos i Jacob vidit in ſcala deſcendentes. De his etiam per Prophetam k dicitur: [Inclinavit cœlos, & deſcendit.] Per Arcam ergò inclinatam intelliguntur Prælati, qui ſubditorum culpam miſericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Unde benè dicitur, quòd bobus recalcitrantibus Arca inclinata eſt. Boves quippe recalcitrantes ſubditos ſignificant ſuis Doctoribus non obedientes, quibus dum Prælati compatiuntur, quaſi bobus recalcitrantibus Arca inclinatur. Levita qui manum adhibuit, ſignificat illos, qui miſericordiæ compaſſionem in Prælatis ſuis reprehendunt, eoſq; in ſeveritatis amaritudinem erigere volunt. Unde benè Levita iſte Oza dicitur. Oza quippe robuſtus dicitur. Illi enim robuſti dicuntur, qui cùm de ſua juſtitia præſumunt, miſericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Unde à Domino percuſſi intereunt, quia l judicium ſine miſericordia erit illis, qui nolunt facere miſericordiam delinquentibus. Cui per Salomonem m dicitur: [Noli eſſe nimis juſtus, quia eſt juſtus, qui perit in juſtitia ſua.] Sic & illud Moyſis intelligitur. Per Moyſen enim Prælati intelliguntur, per Æthiopiſſam peccatores deſignantur. Moyſes Æthiopiſſam uxorem ducit, cùm quilibet prædicator peccatorem ſibi copulat, ut ex eo ſobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id eſt, ſubditi reprehendunt, leprâ peccati inficiuntur. Vel per Mariam ſynagoga intelligitur, quæ in Moyſen, id eſt, in Chriſtum murmuravit, quia Æthiopiſſam, id eſt, Eccleſiam de gentibus ſibi copulavit, quos lepra perfidiæ & erroris ſordidos fecit. Non n ergò his auctoritatibus ſubditi prohibentur ab accuſatione ſuorum Prælatorum, ſed monentur, ne reprehendant miſericordem compaſſionem eorum. ¶ Item o per Saulem Prælati intelliguntur, & per David ſubditi. Saul purgans ventrem eos ſignificat, qui malitiam corde conceptam foràs in opus producunt. Sed in præciſione chlamydis non ſignificatur 1 niſi reprehenſio peccati. Per chlamydem enim regni poteſtas intelligitur. Hanc præcidit, qui Prælatum ſententiâ damnationis ferit: quod nulli ſubditorum licet. Facta enim a paſtoris, oris gladio, id eſt, ſententiâ damnationis à ſubditis ferienda non ſunt. Hinc eſt, quod Hieronymus ait ſuper Marcum b de Pontifice, qui ſcidit veſtimenta ſua. Sciſſio veſtis ſciſſionem ſignificat Sacerdotii, quod in proximo erat ſcindendum, & auferendum Judæis. Vel per David ſignificantur, qui nequitiam ſuorum Prælatorum videntes, majora eorum peccata contemnunt, minima verò & levia, quaſi extremam oram chlamydis præcidentes reprehendere & lacerare ſatagunt. Vel quia Saul ſolus divertit in ſpeluncam, in qua David 2 ſolus latebat. ¶ Item ſuper hoc poteſt intelligi, quod de c Cham dictum eſt, qui ſolus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, ſed ridenda monſtravit. Hac itaque auctoritate non inhibetur ſubditis accuſare Prælatos, ſi accuſabiles fuerint. Item probatur, quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt, etiam ſi religioſi fuerint. Infames enim ſunt eo ipſo, quòd ſuorum Doctorum vitam reprehendere conantur. Infames etiam fiunt (ut canonum tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui Doctorum ſuorum vitam reprehendunt, vel accuſant. Nullus autem infamis d in accuſatione Prælatorum eſt audiendus, niſi fortè à fide exorbitaverit, ut ſuprà dictum eſt. Cùm ergò ſubditi eo ipſo, quòd in accuſationem Prælatorum proſiliunt, infames efficiantur, infamibus autem copia accuſandi denegetur, patet, quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. ¶ His ita reſpondetur: Non omnes Prælati pro Prælatis habentur. Nomen enim non facit Epiſcopum, ſed vita.

1 ¶ Non ſignificatur] *In aliquot vetuſtis exemplaribus legitur*, non ſignificatur reprehenſio peccati: *in aliis verò nonnullis*, ſignificatur reprehenſio peccati.

2 ¶ David ſolus] *Primo Regum cap. 24. legitur*: Porrò David, & viri ejus in interiore parte ſpeluncæ latebant.

C. XXVIII. ¶ *Quem ætas, non vita ſeniorem facit, graviter eſt increpandus.*

Unde Gregorius *e Januario Epiſcopo ſcribit, lib. 7. indict. 2. epiſt. 1.*

PAulus f dicit: [*Seniorem ne increpaveris.*] Sed hæc ejus regula in eo g ſervanda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem ſenior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtrictâ increpatione feriendus eſt. Nam ſcriptum h eſt: [*Laqueus juvenum omnes vos.*] & rurſus Propheta i dicit: [*Maledictus 1 puer centum annorum.*]

1 ¶ Maledictus puer] *In codicibus B. Gregorii partim iſto ferè modo legitur, partim verò*, & peccator centum annorum maledictus eſt, *quemadmodum & apud Joannem Diaconum, & in vulgata, niſi quòd hæc habet non*, eſt, *ſed*, erit. *Septuaginta autem, ut eſt apud B. Hieronymum, habuerunt*, & qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.

C. XXIX. ¶ *Dignitas non facit Epiſcopum, ſed vita.*

Item Hieronymus *ad Heliodorum, epiſt. 1. de laude vitæ ſolitariæ.*

NOn omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Attendis Petrum: ſed & Judam conſidera. Stephanum ſuſpicis: ſed & Nicolaum reſpice. &c. ¶ Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Cornelius k Centurio adhuc ethnicus dono Sancti Spiritûs mundatur, Presbyteros Daniel l puer judicat. &c. ¶ Non eſt facile m ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium. &c. ¶ Infatuatum n ſal ad nihilum prodeſt, niſi ut projiciatur foras, & à porcis conculcetur.

---

a Exod. 15. b Num. 12. c 1. Reg. 24. d 1. Reg. 16. e Gloſſ. ordinaria. f 2. Reg. 6. g Joan. 8. h 2. Corinth. 11. i Gen. 28. k Pſal. 17. l Jac. 2. m Eccleſ. 7. n Gregorius paſt. p. 3. c. 5. o Nicolaus in epiſt. 7. ad Michaël.

a Suprà cap. oves. b ad cap. 4. c ſuprà eâd. c. ſententia. d c. 13. ſup. eâd. e Joan. Diac. l. 3. n. 32. f 2. Timoth. 5. g al. tunc. h Eſa. 42. i Eſa. 65. k Actor. 10. l Dan. 13. m ſup. diſt. 40. non eſt facile. n Luc. 14.

C. XXX. ¶ *Non Epiſcopi nomen, ſed vita reverentiam meretur.*

Item Auguſtinus *tractatu 6. in c. 1. Joannis.*

NOn omnis, qui dicit: Pax vobiſcum; quaſi columba eſt audiendus. *& infrà.* ¶ Corvi de morte paſcuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ vivit, innocens ejus victus eſt.

C. XXXI. ¶ *Docti ab indoctis, Clerici à Laicis quandoque meritò reprehenduntur.*

Item Beda *ad c. 2. epiſtolæ ſecundæ Petri.*

SEcuti *b* ſunt viam Balaam & Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem verò habuit ſuæ veſaniæ. Subjugale mutum in hominis *c* voce loquens, prohibuit Prophetæ inſipientiam.] Plerunque hæretici tam ſtulta dogmata, tam execranda proferunt Sacramenta, ut etiam hebetum ſenſus, & Paganorum, & qui ratione divinæ agnitionis omnimodò carent, illorum deteſtetur inſaniam, & illorum diſtorta, & Deo contraria itinera ſaniùs ſapiendo redarguat. Et (quod pejus, quia frequentius eſt) nonnunquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, à Laicis Clerici meritò redarguantur *d*: qui jure comparantur Prophetæ, qui verbis aſinæ contra naturam loquentis corripitur, nec tamen à propoſito pravi itineris retardatur. Quibus etiam aptiſſimè nomen congruit civitatis, de qua Balaam veniſſe perhibetur. Boſor namque carneus, ſive in tribulatione 1 interpretatur. Neque enim alia major *e* cauſa luxurioſis exiſtit, verbum veritatis amore pecuniæ, vel deſiderio rerum temporalium adulterare, quàm quòd carnis ſe concupiſcentiæ mancipaverunt. *&* ꝫ. f. ¶ Sed & nomen ipſius Balaam, qui vanus populus, ſive præcipitans eos, interpretatur, talibus convenit. Qui enim agnitam veritatis viam ſponte ipſi deſerunt, quid niſi vanus ſunt populus? Quid, niſi in præcipitium ſuos mergunt auditores, quibus non ſalutaria, quæ corrigant, ſed quæ illos delectent, erronea prædicant? De quibus bene ſubditur: [*Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur.*]

1 ¶ Tribulatione] *Sequebatur, poſitus; quæ dictio ſublata eſt, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum Hebræorum interpretatione habetur.*

Quia ergò non g omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi, Presbyteri à Daniele puero judicantur, ſal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiſcum, plerunque non columba, ſed corvus reputatur: patet, quòd non ſemper pro officio atque h auctoritate perſonæ ab accuſatione eſt ceſſandum: imò contra pravos eſt agendum, cùm omnis perſona criminaliter peccans alteretur, & (ut ita dicam) legibus capite minor cenſeatur. Qui enim i facit peccatum, ſervus eſt peccati, tam in pœna, quàm in culpa.

C. XXXII. ¶ *Qui ſuſceptum officium non adminiſtrat, non eſt Epiſcopus, ſed canis impudicus.*

Unde Auguſtinus *ait:*

QUi *k* nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus dicendus eſt magis, quàm Epiſcopus.

¶ *Caput hoc apud B. Auguſtinum, ex quo citatur, non eſt inventum. Burchardus & Ivo citant ex Gregorio, & eadem ferè verba ipſe quoque Gratianus ſup. diſt. 83. ſubnectit capiti,* Nemo quippe. *quod eſt Gregorii. Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 13. & Ivo p. 5. c. 67. afferunt ex Origine.*

Quibus ergò Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, Epiſcopi, ſenioris; nonne & privilegium eſt auferendum dignitatis, ut poſſint à ſubditis reprehendi? Unde Scriptura diſſimulans privilegium pravæ ſenectutis ait: [Maledictus *l*] *non ſenior, ſed* [puer centum annorum.] *Apparet ergò, quòd hi ex accuſatione Prælatorum infames fiunt, qui eorum vitam reprehendere & lacerare conantur, qui locum ſui regiminis non nomine tantum, ſed vitâ & moribus tenent. Alii autem potius laudabiles fiunt ex accuſatione Prælatorum ſuorum, quàm infames. Item, quod dicitur:* [Majorum *a* quiſpiam minorum accuſationibus non impetatur,] *minores intelligendi ſunt, non dignitate, ſed vitâ.*

C. XXXIII. ¶ *Majores & minores non dignitate, ſed vitâ intelligi oportet.*

Unde Hieronymus *ait de Paulo ſuper epiſtolam ad Galatas.*

PAulus *b* Petrum reprehendit: quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

¶ *Caput hoc, quod citatur in pleriſque exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Auguſtino, in neutrius libris inventum eſt: ſed in gloſſa ordinaria ad ea verba ipſius epiſtolæ ad Galatas:* In faciem ejus reſtiti; *additur hæc interlinearis explanatio,* quod non auderet, niſi ſe non imparem ſentiret. *Et in commentariis B. Ambroſii in illum eundem locum hæc leguntur:* Nam quis eorum auderet Petro primo Apoſtolo, cui claves regni cœlorum Dominus dedit, reſiſtere, niſi alius talis, qui fiduciâ electionis ſuæ ſciens ſe non imparem, conſtanter improbaret, quod ille ſine conſilio fecerat.

Hoc non de officio Eccleſiaſticæ dignitatis, ſed de puritate vitæ, & ſanctitate converſationis intelligitur. Solus enim Petrus inter Apoſtolos primatum gerebat.

C. XXXIV. ¶ *Non Epiſcopi nomen, ſed vita majorem facit.*

Hinc Auguſtinus *ait ad Hieronymum, epiſt. 19. prope finem:*

QUanquam ſecundùm honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopus major Presbyterio ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt.

C. XXXV. ¶ *Epiſcopi licèt pares ſint meritis, gradu tamen differunt dignitatis.*

Idem *lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 1.*

PUto *c*, quòd ſine ulla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantùm attinet ad martyrii coronam. Cæterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatûs principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia, una tamen eſt martyrum gloria. *Item* ꝫ. ¶ Cùm Petrus à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque unitatis vinculo cuſtodito *d* ad martyrium promovetur *e*; quantò faciliùs & fortiùs, quod per univerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel unius Epiſcopi auctoritati, vel unius provinciæ Concilio præferendum eſt?

C. XXXVI. ¶ *Non in honore, ſed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri.*

Idem *tractatu 30. in Joannem, in fine.*

QUeritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre. Servamus honorificentiam, quæ debetur Patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus filium patri in honore, ſed præponimus, ſi bonam cauſam habet: filium æquamus patri in veritate: & ſic tribuimus honorem debitum, ut non perdat æqualitas *f* meritum.

C. XXXVII. ¶ *Æquales fuerunt meritis (licèt gradu differentes) Petrus & Paulus.*

Item Ambroſius *ſermone 66. de natali Petri & Pauli.*

BEati Petrus & Paulus eminent inter univerſos Apoſtolos, & peculiari quâdam prærogativâ præcellunt: verùm inter ipſos, quis cui præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, quia æquales ſunt paſſione, & ſimili eos fidei devotione vixiſſe, quos

a *Et ibi gloſſ. ordin.* b *2. Pet. 2. Num. 22.* c *al. mutum hominis.* d *al. lacerentur.* e *al. magis.* f *ibid.* g *ſup. c. non omnes. & c. non omnis.* h *al. vel.* i *Joan. 8.* k *Burchard. l. 1. c. 203. Ivo p. 5. c. 315.* l *ſup. eâd. Paulus.*

a *Suprà eâd. c. majorum.* b *Gal. 2.* c *Ivo part 5. cap. 24.* d *al. cuſtoditus.* e *al. provehitur.* f *al. æquitas.*

ſimul

mul videmus ad martyrii gloriam perveniſſe. ¶ Non nim ſine cauſa factum putemus, quòd unâ die, uno in oco, unius Tyranni toleravêre ſententiam. Unâ die paſſi unt, ut ad Chriſtum pariter pervenirent: uno in loco, e alteri Roma deeſſet: ſub uno perſecutore, ut æqualis rudelitas utrumque conſtringeret. Dies ergò pro merio, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tandem loco iidem martyrium pertulerunt? In Irbe Roma, quæ principatum & caput obtinet natioium: ſcilicet ut ubi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis; & ubi Gentilium principes habiabant, illic Eccleſiarum principes morerentur.

¶ Sermo, unde hoc caput ſumptum eſt, inter ſermones B. Ambroſii eſt 66. inter ſermones B. Auguſtini de ſanctis 27. & apud Maximum Taurinenſem 5. in feſto eodem, qui num. 54. eſt.

5 pars. *Item pœnitentes, bigami, Sacerdotes accuſare non poſſunt. Unde generaliter colligitur, quòd quicunque Sacerdotes non ſunt, vel eſſe Sacerdotes non poſſunt, in Sacerdotes accuſationem, vel teſtificationem proferre non poſſunt.*

C. XXXVIII. ¶ *Qui Sacerdotes eſſe non poſſunt, Sacerdotes accuſare non valent.*

Unde Fabianus *ait epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientales.*

IPſi *a* Apoſtoli, & eorum ſucceſſores olim ſtatuerunt, ut Sacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt, nec eſſe poſſunt.

C. XXXIX. ¶ *Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non valent, qui ad Sacerdotium prohibentur eligi.*

Item Damaſus Papa *ad Stephanum Archiepiſcopum, epiſt. 3. c. 3.*

TEſtes 1 abſque *b* ulla infamia, aut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei plenitudine 2 inſtructi eſſe debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet divina auctoritas. ¶ Quoniam *c* Sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, nec poſſunt provehi honorem.

1 ¶ Teſtes] *Damaſi verba hæc ſunt:* Accuſatores enim Epiſcoporum, & teſtes, ſuper quibus rogitâſtis, abſque ulla infamia, aut ſuſpicione, &c. *ſicq; referuntur à Burchardo & Ivone: Pannormia autem habet, ut Gratianus.*

2 ¶ Plenitudine] *In epiſtola ipſa legitur,* pleniter. *Burchardus verò & Ivo habent,* verâ fide pleniter.

Sic & illud Sylveſtri intelligitur: [Laicus *d* non accuſet Clericum, &c.] *id eſt, qui in inferiori gradu conſtituti ad ſuperiorem aſcendere non poſſunt, in ſuperioribus agentes accuſare non debent.*

¶ Ecce, oſtenſum eſt, quid reſpondeatur auctoritatibus & argumentis, quibus ſubditi ab accuſatione Prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonſtrandum eſt, quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contrà reſpondeatur à Prælatis. Chriſtus, qui erat paſtor paſtorum, ovibus ſuis, de quibus ait e: [Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt, domûs Iſraël, &c.] *inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait* f: [Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.] *Idem* g: [Quis ex vobis arguet me de peccato?] *At quicunque ad teſtificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur, ad eundem accuſandum admitti poſſunt. Cùm ergò oves, ut adversùs paſtorem ſuum teſtimonium ferant, & ut ipſum (ſi poſſunt) reprehendant, admittantur, patet, quòd ſubditi poſſunt accuſare Prælatos ſuos. ¶ His ita reſpondetur: CHriſtus, quamvis eſſet Paſtor ſuarum ovium, quas verbo & exemplo paſcebat, tamen quantùm ad officiorum diſtributionem (ex qua hodie in Eccleſia alii præſunt aliis, unde quidam Prælati quidam ſubditi vocantur) in populo ſuo* h *paſtorale officium non gerebat. Myſticâ enim & viſibili unctione, nec in Regem, nec in Sacerdotem unctus erat, quæ ſolæ duæ perſonæ in populo illo Prælaturæ nomen ſibi vendicabant. ¶ Non ergò ex hac auctoritate ſubditi probantur admittendi in accuſatione Prælatorum, ſed tantùm oſtenditur, quòd auditores eos reprehendere poſſunt, & in eos teſtificari, qui cùm officia Eccleſiaſtica non habeant, verbo tamen & exemplo, quoſcunque valent, lucrari Deo ſatagunt. Reſpondetur & aliter. Aliud eſt, quod de rigore cogimur ſervare diſciplinæ: aliud, quod admittitur ex perfectionis conſideratione. Chriſtus ad ſe arguendum Judæos admiſit perfectione humilitatis, non ſeveritate juris. Si enim legis rigore eſſent admiſſi, hâc auctoritate criminoſi & infames in accuſatione religioſorum eſſent recipiendi, cùm eſſent ſceleratiſſimi, qui de Chriſti nece tractantes, innocentem condemnare volebant. Hoc ergò exemplo Prælati non coguntur recipere ſubditos in accuſatione ſui, ſed permittuntur ſi velint. ¶ Item Paulus* a *Petrum reprehendit, qui Princeps Apoſtolorum erat. Unde datur intelligi, quòd ſubditi poſſunt reprehendere Prælatos ſuos, ſi reprehenſibiles fuerint. Sed hoc facilè refellitur, ſi, unde ſit reprehenſus, advertitur. Petrus cogebat Gentes judaizare, & à veritate Evangelii recedere, cum Judæis gregem faciens, & à cibis Gentilium latenter ſe ſubtrahens. Par autem in ſe eſt, à fide exorbitare, & alios exemplo vel verbo à fide dejicere. Ergò hoc exemplo non probantur Prælati accuſandi à ſubditis, niſi fortè à fide exorbitaverint, vel alios exorbitare coegerint. ¶ Item cùm* b *Petrus intrâſſet ad Cornelium, conqueſti fratres ſunt, qui erant in Judæa, & reprehenderunt eum, quòd ad Gentilem divertiſſet. Ecce, quòd Prælati jure poſſunt reprehendi à ſubditis.*

C. XL. ¶ *Petrus à fidelibus interrogatus, cur ad Gentes intrâſſet, non ex poteſtate reſpondit, ſed humiliter rationem reddidit.*

Sed huic oppoſitioni B. Gregorius *reſpondit, dicens Theotiſtæ patriciæ, lib. 9. epiſt. 39.*

PEtrus poteſtatem regni acceperat, & tamen idem *c* Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate officii, (quâ poſſet dicere, oves paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant:) ſed ex ratione divinæ virtutis, quâ Gentiles acceperant Spiritum Sanctum, reſpondit.

¶ Operæ pretium fuerit ad ipſum B. Gregorium adire: copioſè enim exponit, quæ hîc à Gratiano conciſè referuntur.

Cùm ergò Petrus potuit ex officio repellere querelas, ſed noluit, non hoc exemplo Prælati coguntur ſuſcipere reprehenſionem ſubditorum. Ex hac etiam humilitatis diſpenſatione intelligitur illud Leonis IV. *Ludovico Auguſto dictum.*

¶ Apud Ivonem hujus capitis hæc eſt inſcriptio: Quòd in præſentia Legatorum Imperatoris Leo Papa cauſam ſuam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

C. XLI. ¶ *Imperiali judicio Apoſtolicus ſe emendare promittit, ſi quid erga ſubditos injuſtè commiſit.*

NOs *d*, ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis juſtæ legis tramitem non conſervavimus, veſtro, ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio: quoniam ſi nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certè non veritatis diſcipuli, ſed (quod dolentes dicimus) erimus præ cæteris erroris magiſtri. Inde magnitudinis veſtræ magnoperè clementiam imploramus, ut tales, ad hæc quæ diximus perquirenda, miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet Imperialis gloria) diligenter exquirant; & non tantùm hæc ſola, quæ ſuperiùs diximus, quærimus, ut examuſſim exagitent, ſed ſive minora, ſive etiam majora illis ſint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenùs in poſterum nihil ſit, quod ex eis indiſcuſſum, vel indiffinitum remaneat.

---

a *Anſelm. l. 3. c. 47, Polyc. l. 5. tit. 1.* b *Mutata eſt verborum ſeries. Polyc. 16, Burchard. l. 1. c. 172. Ivo p. 5. c. 290. Pann. l. 4. c. 186.* c *Anſ. l. 3. c. 41. Suprà eâd. Sacerdotes.* d *Sup. eâd. nullus Laicus.* e *Matth. 15.* f *Joan. 18.* g *Joan. 8.* h *al. illo.*

a *Galat. 2.* b *Act. 11.* c *Act. 11.* d *Ivo p. 5. c. 22.*

6 pars. *Item, cùm a Balaam ariolus iret ad maledicendum populum, Angelus Domini aſinæ, cui inſidebat, in via ſe oppoſuit, evaginatoq; gladio eam ab itinere compeſcuit, quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & Prophetæ veſaniam redarguit. Si ergò animal mutum, Angelicâ virtute, Prophetæ inſipientiam reprehendit, multò magis ſubditi poſſunt accuſare Prælatos ſuos. ¶ His ita reſpondetur. Verum eſt, quòd per aſinam ſubditi ſignificantur, & per Balaam Prælati: non tamen hoc exemplo probantur Prælati accuſandi à ſubditis: ſed ſubditis tantùm forma datur humiliter renitendi Prælatis, ſi fortè eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque aſinam urgens, ut ad maledicendum populo Dei eum veheret, ſignificat eos, qui verberibus, & cruciatibus à ſubditis exigunt, ut eis in malo fautores & coadjutores exiſtant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, evaginato gladio, apertè ſcilicet prædicato timore & horrore futuræ vindictæ, à conſenſu alienæ malitiæ illos revocat, licet eis in hujuſmodi vocem conqueſtionis prorumpere, & Prælatis ſuis dicere: Cur nos verberibus affligitis? cur nobis injuſtè iraſcimini? nunquid vobis inobedientes aliquando fuimus, niſi nunc, cùm ad malum cogimur? Videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergò hinc Prælati probantur accuſandi à ſubditis. ¶ Item cùm David* b *adulterium & homicidium commiſiſſet, miſſus eſt à Deo Nathan Propheta, ut eum redargueret. Ecce, quòd Prælati ſunt arguendi, & reprehendendi à ſubditis. ¶ Sed notandum eſt, quòd duæ ſunt perſonæ, quibus mundus iſte regitur, Regalis videlicet, & Sacerdotalis. Sicut Reges præſunt in cauſis ſeculi; ita Sacerdotes in cauſis Dei. Regum eſt corporalem irrogare pœnam; Sacerdotum ſpiritualem inferre vindictam. David ergò, etſi ex regali unctione Sacerdotibus & Prophetis praerat in cauſis ſeculi, tamen ſuberat eis in cauſis Dei. Unde* c *Reges à Prophetis & Sacerdotibus ungebantur, & eorum oblatione peccata Regum expiabantur. ¶ Sicut* d *ergò Ozias à Domino leprâ percuſſus eſt, quia Sacerdotum officia uſurpare voluit; ſic Sacerdotibus & Prophetis Regum uſurpare officia non licuit. Nathan ergò Propheta, cùm Regem redarguit, ſuum eſt executus officium, in quo erat Rege ſuperior, non uſurpavit Regis officium, in quo erat Rege inferior: monuit eum, ut per pœnitentiam peccata ſua expiaret, non tulit in eum ſententiam, quâ tanquam adulter & homicida morti addiceretur. ¶ Sic & beatus Ambroſius* Theodoſium e, *& beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicavit, & ab Eccleſia ingreſſu prohibuit. ¶ Sicut enim non ſine cauſa judex gladium portat; ita non ſine cauſa claves Eccleſiæ Sacerdotes accipiunt. Ille* f *portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: iſti habent claves ad excluſionem excommunicandorum* g, *& reconciliationem pœnitentium. Hoc ergò exemplo ſubditi probantur reprehendendi à Prælatis, non Prælati à ſubditis. ¶ Item Daniel* h *nullâ legitimâ poteſtate functus judices à populo conſtitutos, de falſo teſtimonio convicit, & convictos damnavit. Conſtat ergò, quòd nullam poteſtatem habentes poſſunt redarguere dignitatibus ſublimatos. ¶ His ita reſpondetur. Miracula (& maximè Veteris Teſtamenti) ſunt admiranda, non in exemplum noſtræ actionis trahenda. Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitùs prohibentur. Tunc enim Samuel Agag* i *pinguiſſimum Regem Amalech in fruſta dividendo conſcidit: nunc nulli Eccleſiaſticorum judicum judicium ſanguinis agitare licet. Tunc Phinees* k *Judæum coëuntem cum Madianita interfecit, & reputatum eſt ei ad juſtitiam: hodie Sacerdotibus hujuſmodi actus in perniciem ſui officii verteretur. Exemplo ergò Danielis non ſolum accuſandi, vel redarguendi, ſed etiam judicandi poteſtatem ſubditi ſibi in Prælatos vendicarent, ſi illud in argumentum noſtræ actionis liceret aſſumi, quod nullâ unquam auctoritate permittitur. Magis ergò ex hoc facto datur intelligi, quòd in noviſſimis temporibus ſuſcitaret Deus ſpiritum pueri junioris, illius videlicet, de quo per Prophetam* l *dicitur:* [Puer natus eſt nobis.] *& iterùm:* [Ecce puer meus] *qui judices iniquitatis, Scribas ſcilicet, & Phariſæos falſis criminibus Suſannam, id eſt, Eccleſiam accuſantes, & ream adulterii pronuntiantes, eò quòd Chriſtum ſequeretur, convinceret, & condemnaret. ¶ Item Hieronymus* 1 *refert in libro virorum illuſtrium, quòd Damaſus Papa à ſubditis de adulterio accuſatus, cum quadraginta* a *duobus Epiſcopis ſe purgavit. ¶ Item Symmachus* b *Papa in Romana Synodo dignitate ſuâ expoliatus, priùs ſtatui ſuo reddi decernitur, ut tunc veniret ad cauſam, & ſi ita rectè videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet. Digna res viſa eſt maximo numero Sacerdotum, atque meretur effectum: & cùm poſtmodùm ordinaretur, quomodo eſſet accuſandus præfatus Papa, ut cauſam diceret, occurrebat: ſed ab æmulis eſt impeditus.*

1 ¶ Hieronymus] *In catalogo B. Hieronymi, aut aliis ipſius libris nihil tale legitur: in vetuſtis tamen Pontificalibus in vita Damaſi hoc refertur.*

C. XLII. ¶ *Redarguendi ſe licentiam B. Gregorius aliis præſtat.*

Item Gregorius *ait de ſeipſo:*

SI c quis ſuper his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit, veniat ad ſedem Apoſtolicam, quò omnia Eccleſiaſtica negotia, de quibus quæſtio habetur, confluere juſſa ſunt: ut ibi ante confeſſionem S. Petri mecum juſtè decertet, quatenùs inibi unus ex nobis ſententiam ſuſcipiat ſuam.

¶ *Eſt Gregorii quarti in epiſtola citata ſup. eâd. q. 6. c.* decreto noſtro. *& diſt. 19.* nulli fas. *in qua epiſtola cùm multa dixiſſet de privilegiis & primatu Romanæ Eccleſiæ, iſta adjungit.*

Ex his omnibus colligitur, quòd ſubditi poſſunt reprehendere, & accuſare Prælatos ſuos. Sed ſicut de Chriſto dictum eſt, quando Judæis dixit: [Si malè locutus ſum, &c.] *ita de iſtis intelligendum eſt, quod ſuo exemplo Prælatis dederunt facultatem recipiendi ſubditos in accuſationem ſui, ſed non coëgerunt.*

C. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item.

P*Aulus* d *Dyaclinæ* e *civitatis Epiſcopus accuſatur à ſubditis de lapſu carnis: convincitur, deponitur, alius loco ejus ſubſtituitur. ¶ Hoc an ex diſpenſatione accuſati, an ex rigore juris ſit factum, ex regeſto Gregorii ad Joannem Epiſcopum primæ Juſtinianæ, l. 10. epiſt. 35. poteſt deprehendi, ubi ait:*

¶ *Verba ſunt Gratiani, qui proponit ſummam ſequentis capituli, quod ſæpè facere ſolitum eſſe multis locis eſt notatum.*

C. XLIV. ¶ *Paulus Dyaclinæ* f *civitatis Epiſcopus ſubditorum accuſatione convictus deponitur.*

LAtor *g* Nemeſion ad nos veniens indicavit, quòd Paulus Dyaclinæ *h* civitatis Epiſcopus, inter alia mala in corporali crimine lapſus, à ſuis Clericis accuſatus & convictus, Epiſcopali ſententiâ depoſitus eſt: poſteà cum auxilio ſecularium veniens, Epiſcopatum more prædonis ingreſſus eſt; ablatiſque rebus Eccleſiæ, dilectiſſimum Nemeſion latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo Epiſcopatu projecit, & ad ſummam injuriam, ac necem penè perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc omnia curet addiſcere, & quæcunque Eccleſiæ abſtulit, omni morâ vel excuſatione ceſſante, reddere compellat. Si verò nihil Eccleſiæ, ſed proprium ſe dixerit abſtuliſſe, (quamvis grave & iniquum fuerit, ut non à vobis, vel à Metropolitano ejus hoc petierit, ſed temerario auſu agere præſumpſerit:) veruntamen ſi quid proprium tulit, ſub fraternitatis veſtræ debet examine conſtare, ſi verum eſt. Sed & illud diligenter quærendum eſt, ſi quid malè de rebus dilapidavit Eccleſiæ, ut ex eo, quod nunc abſtulit, illud reformare, ac ſatisfacere modis omnibus compellatur.

In hoc capite non referuntur ipſa omnino verba Gregorii (quod à Burchardo & Ivone fit) ſententia tamen ſatis expreſſa eſt.

a *Num. 22.* b *2. Reg. 12.* c *2. Reg. 6.* d *2. Paral. 26.* e *Theod. hiſt. Eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c. 34.* f *Roman. 13. 1. Pet 2.* g *al. excommunicatorum.* h *Dan. 13.* i *1. Reg. 15.* k *Num. 25.* l *Eſa. 9. & 42.*

a *al. XLIV.* b *Initio 4. Synodi ſub Symmacho.* c *Polyc. l. 1. tit. 18. Anſelm. l. 2. c. 20.* d *Burch. l. 1. c. 182. Ivo p. 1. c. 398.* e *al. Docleatinæ.* f *al. Docleatinæ.* g *Burch. l. 1. c. 182. Ivo p. 5. c. 298.* h *al. Docleatinæ.*

Hoc edicto a non in accuſatores, vel depoſitores ulciſcitur, ſed in depoſitum ulteriùs proſequitur, ut ſi ultrà ad Epiſcopatum aſpirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pœnitentiam perennem in monaſterium detrudatur. Quem ergò Gregorius ad Epiſcopatum aſpirantem omnibus modis repellit, quem gravi pœnitentiæ ſubjicit, patet, non ſuâ diſpenſatione, ſed canonum cenſurâ à ſubditis eſſe accuſatum & convictum. Et ut jam non exemplis, ſed legibus agamus, videndum eſt, quid Gregorius *ſcribit Innocentio* 1, *& reliquis Epiſcopis Sardiniæ, lib.7.indict.2. epiſt.8. ita dicens.*

1 ¶ Innocentio,] *In originali impreſſo eſt :* Vincentio, atque quamplurimis Epiſcopis. *In vetuſto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina Epiſcoporum, ad quos hæc epiſtola ſcribitur, hoc ordine:* Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori Epiſcopis Sardiniæ.

C. XLV. ¶ *Quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare poſſint.*

METropolitanum veſtrum in aliquo poſtponere non præſumatis, excepto ſi (quod non optamus) contra eundem habere vos aliquid cauſæ contingat, ut ob hoc ſedis Apoſtolicæ judicium petere *b* debeatis.

C. XLVI. ¶ *Vitam Prælatorum ſubditi nullâ diſſimulatione negligant.*

Item univerſis Epiſcopis Concilii Vizachii, *lib.10. epiſt.37.*

SIcut (inquit) laudabile, diſcretumque eſt, reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus; ita rectitudinis & Dei timoris eſt, ſi quâ inter *c* eos correctione indigent, nullâ diſſimulatione poſtponere, ne totum (quod abſit) corpus incipiat morbus invadere, ſi languor non fuerit curatus in capite. Quædam 1 enim ad nos de Clementio Primate veſtro perlata ſunt, quæ quoniam ita gravia ſunt, ut tranſire indiſcuſſa ullo modo non debeant, fraternitatem veſtram hortamur, ut cum omni ſolicitudine ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata, & ſi ſunt, ut audita ſunt, ultione canonicâ reſecentur. ¶ Admonemus autem, ut non cujuſquam perſonæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quenquam veſtrûm, vel ad diſcutiendum, quæ nobis nuntiata ſunt, molliat, vel à veritate excutiat: ſed ſacerdotaliter ad inveſtigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam ſi quis in hoc piger aut negligens eſſe præſumpſerit, dictis criminibus apud Deum ſe noverit eſſe participem, cujus zelo ad perſcrutandas ſubtiliter nefandi cauſas facinoris non movetur.

1 ¶ Quædam] *Et hîc ſummatim referuntur verba B. Gregorii. Quare pauca tantùm quædam ſunt addita, quæ neceſſaria videbantur.*

Hæc ſi quis ſpecialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit, audiat, quid Gelaſius *C. XXVIII.* 1 *dicat omnibus Clericis* d *cujuſcunque ordinis, ita ſcribens.*

1 ¶ *CXXVIII.] Hîc citatur numerus capitum, ut eſt in codice canonum, de quo in præfatione dictum eſt.*

C. XLVII. ¶ *Clerici exceſſus ſui Epiſcopi, auribus deferant Romani Pontificis.*

QUapropter nec Clericorum quiſquam ſe Apoſtolicæ *e* offenſæ futurum confidat immunem, ſi in his, quæ ſalubriter ſequenda Apoſtolica deprompſit *f* auctoritas, ſive Epiſcopum, ſive Presbyterum, ſive Diaconum viderit excedentem, non protinùs ad aures *g* Romani Pontificis deferre curaverit, probationibus duntaxat competenter exhibitis, ut transgreſſionis ultio fiat, & cæteris interdictio delinquendi. Sin *a* verò, modis omnibus erit unuſquiſque Pontificum ordinis & honoris ſui eliſor, ſi cuiquam Clericorum, & Eccleſiæ totius auditui hæc putaverit ſupprimenda.

a *al. dicto.* b *al. judicium requiratis.* c *al. in eis.* d *Gelaſius Epiſcopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam conſtitutis, epiſt. 1. c. 30.* e *al. hujus.* f *al. prompſimus.* g *al. noſtras.*

C. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

SI *b* quid in Eccleſia damni, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ auctoritate 1 prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, ut quid fieri debeat, cenſeamus.

1 ¶ Auctoritate] *Abeſt iſta dictio à pleriſque vetuſtis exemplaribus, & ab aliis collectoribus, qui etiam Gelaſium citant.*

C. XLIX. ¶ *Clerici aut Laici ſine examinatione ad Epiſcoporum accuſationem non admittantur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.21.*

CLericos *a* aut Laicos accuſantes Epiſcopos aut Clericos, paſſim 1 & ſine probatione ad accuſationem non recipiendos decernimus, niſi priùs eorum diſcutiatur exiſtimationis 2 opinio.

1 ¶ Paſſim] ἁπλῶς, καὶ ἀδοκιμάστως: *quæ Dionyſius vertit,* temerè, atque indifferenter: *poſſuntque etiam conjungi cum ſequenti membro. Id verò copiosè exponitur in Concilio Conſtant. 1, cap. 6.*

2 ¶ Exiſtimationis opinio.] ἡ ὑπόληψις, *id eſt, exiſtimatio.*

C. L. ¶ *Qualibet perſona Epiſcopos, aut alios accuſans, monſtranda documentis inferat.*

Item ex Synodo Romana.

SI *d* quis Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Epiſcopos (quia alibi non oportet) à qualibet perſona fuerint accuſati, quicunque fuerit ille, ſive ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda 1 probationibus, monſtranda documentis ſe debere inferre.

1 ¶ Docenda] *Sic apud Sixtum tertium, & in Capitulari: apud Cajum verò & Hadrianum paulò aliter, quemadmodum & aliis locis hujus capitis nonnulla, ſed non magni ponderis, ſunt varietates.*

C. LI. ¶ *Sacerdotes non accuſent, qui ad eundem ordinem provehi non poſſunt.*

Item Damaſus Papa, *Stephano Archiepiſcopo, epiſt.3. cap.3.*

SAcerdotes *e* (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, nec poſſunt provehi honorem.

C. LII. ¶ *Niſi irreprehenſibiles in majorum accuſatione non recipiantur.*

Item Iginus Papa, *epiſt. 1.* f

CRiminationes *g* majorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos, qui crimina intendunt, ſi tamen ipſi digni & irreprehenſibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni ſe ſuſpicione carere & inimicitiâ, atque irreprehenſibilem fidem habere, ac converſationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd ſubditi in accuſatione Prælatorum ſunt admittendi. Nunc videndum eſt, An Monachi in accuſatione Epiſcoporum ſint audiendi? Hadrianus Papa *h in capitulis, c.31. videtur eos ab accuſatione removere, ita dicens:*

a *al. Sui verò modis omnibus erit unuſquiſque Pontificum ordinis & honoris eliſor.* b *Ivo p.3.c.151. Anſ.l.7.c.161. Polyc.lib.3. tit.12.& l.4.tit.18.* c *Anſ.l.3.c.115.* d *In c.Hadriani, c.24. Cajus in epiſt. ad Felicem, c.2. Sixtus III. Epiſcopis Oriental. cap.2. Lib.7. capitul.c.438.* e *ſupr. eâd. c. teſtes. verſ. Sacerdotes. Polyc. l.5.tit.1. Burch.l.1. c.172. Ivo p.5. c 290.* f *Item Lucius Papa epiſt.unic.* g *Ivo p.6.c.326* h *Item Stephanus epiſt.2, & Melchiades epiſt.unic. Cap. l.7.c.322.*

C. LIII. ¶ *Monachi Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt.*

PLacuit *a* eorum accuſandi Sacerdotes, & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis 1, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus: quia vocem *b* funeſtam interdici *c* potius, quàm audiri oportet.

1 ¶ Non humanis,] *In epiſtola Stephani eſt:* quos humanis & divinis vocibus damnatos, vel mortuos eſſe cognoſcimus. *In epiſtola autem Melchiadis eſt, quemadmodum hìc reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani; ſed ſubjungitur:* Quoniam infidelis homo mortuus eſt in corpore vivente: *& fortaſſè ſignificatur locus Matthei 8.* Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos: *aut locus Pauli, 1.Tim.5.* vivens mortua eſt. *Quamobrem quod propriè pertinet ad homines infames, maximiſq; flagitiis obnoxios (ut eſt infrà 3.q.5.c.* canonica,) *non benè videtur hìc referri ad Monachos: ſed minimè id malitioſè factum eſt, cùm Gratianus Monachus eſſet.*

Item in Concilio Chalcedonenſi, *c.4. præcipitur, ut Eccleſiaſticas actiones Monachi attrectare non præſumant.*

C. LIV. ¶ *Monachi in accuſatione non ſunt audiendi.*

Item Pelagius II. *Epiſcopis Italiæ.*

NUllus *d* Monachus talia unquam arripiat, nec ſecularia, aut Eccleſiaſtica negotia perturbare præſumat: quia mortua in talibus vox eſt eorum.

Sed aliud eſt, quod ex præſumptione aſſumitur temeritatis: aliud, quod ex neceſſitate geritur charitatis. Monachi enim ex præſumptione Epiſcopos accuſare non poſſunt: ex charitate poſſunt. Unde & in canonibus præcipitur, ut Cubicularii e *Epiſcopi ſint vel religioſi Clerici, vel electi Monachi, ut de ejus vita teſtimonium dicere poſſint.*

7 pars. ¶ *Item illud* Eleutherii Papæ *in epiſt. ad Galliæ provincias, omnibus generaliter dicitur.*

C. LV. ¶ *Conſentire convincitur, qui cùm poſſit, perverſis negligit obviare.*

NEgligere *f*, cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fovere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.

C. LVI. ¶ *Quantum ex vitæ merito quis Eccleſiam ædificat, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat.*

Item Hieronymus *g tam de ſe, quàm de aliis Monachis in primo prologo Bibliæ* 1 *ſcribit, dicens:*

SAncta quippe ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat.

1 ¶ Bibliæ] *In pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus legitur,* Bibliothecæ.

C. LVII. ¶ *Subditi vitia Prælatorum reprehendere ſtudeant.*

Item Gregorius.

ADmonendi ſunt ſubditi, ne plus, quàm expedit, ſint ſubjecti: ne cùm ſtudent plùs, quàm neceſſe eſt, hominibus ſubjici, compellantur vitia eorum venerari.

¶ *Collecta eſt hæc ſententia ex verbis B. Gregorii tertiâ parte Paſtoralis, admonitione 18. ubi de elatis & humilibus loquitur.*

C. LVIII. ¶ *Clerici, ſive electi Monachi ſint Cubicularii Epiſcopi.*

Item Generali *i* Synodo *præſidens dixit, c.2.*

CUm *i* Paſtoris vita eſſe diſcipulis ſemper debeat in exemplo, plerunque Clerici, qualis in ſecreto ſit vita ſui Pontificis, neſciunt, quam, ut dictum eſt, ſeculares pueri ſciunt. De qua re præſenti decreto conſtituto, ut quidam ex Clericis, vel etiam ex Monachis electi, miniſterio cubiculi *a* Pontificalis obſequantur, ut is, qui in loco regiminis eſt, tales habeat teſtes, qui vitam *b* ejus in ſecreta converſatione videant, qui ex viſione ſedula exemplum profectûs ſumant.

C. LIX. ¶ *Pravos in ſua ſocietate Epiſcopus habere non debet.*

Item *Virgilio Epiſcopo Arelatenſi, lib. 9. epiſt. 49.*

PErvenit ad nos, fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Serenum Maſſilienſem pravos homines omnino in ſocietate ſua recipere, ita denique, ut Presbyterum quendam, qui poſt lapſum in ſuis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod à vobis ſubtiliter requirendum eſt: & ſi ita conſtiterit, curæ vobis ſit, noſtrâ hoc ſic vice corrigere, ut & qui talem recipit, non familiaritate fovere, ſed diſcat potiùs ultione comprimere: & qui receptus eſt, idem diſcat cum lachrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

C. LX. ¶ *Viros boni teſtimonii ſemper Epiſcopi ſecum habeant.*

EPiſcopi lectioni & orationi vacent, & ſemper ſecum Presbyteros, & Diaconos, aut alios boni teſtimonii Clericos habeant, ut ſecundùm Apoſtolum *c*, & ſanctorum Patrum inſtituta, poſſint irreprehenſibiles inveniri.

Item Joannes Baptiſta d *cùm duceret eremiticam vitam, Scribas & Phariſæos, Sacerdotes & Levitas Judæorum ad ſe venientes aſperâ increpatione redarguit.* ¶ *Item ex canonibus definitur* e: [Illi Sacerdotes accuſare poſſunt, qui ad eundem gradum conſcendere valent.] *Cùm ergò Monachi ad Sacerdotii gradum laudabiliter pertingere valeant, patet, & quòd & ipſi Sacerdotes liberè accuſare poſſunt.*

QUÆSTIO VIII.

1 ps DE *accuſatione verò, qualiter fieri valeat, in canonibus apertè decernitur.*

C. I. ¶ *Accuſatio ſemper fiat in ſcriptis.*

Ait enim Calixtus Papa *f ad Epiſcopos Galliæ, epiſtolâ ſecundâ.*

ACcuſatorum *g* perſonæ nunquam recipiantur ſine ſcripto: nec abſente eo 1, quem accuſare voluerint, quibuslibet accuſare permittatur.

¶ *In epiſtola Calixti, itemq; apud Burchardum, & Ivonem ſic habetur:* Rimandæ ſunt enucleatim perſonæ accuſatorum, quæ ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiantur: quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt, ſed propriâ voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, cuicunque *h* accuſatori credatur. *Quorum verborum bona pars refertur infrà, 3.q.9. cap.* abſente. 1 *quod ſumptum eſt ex hac eadem epiſtola loco.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Cod. *lib. 4. tit. de probationibus* i, *l. fin.*

SCiant cuncti accuſatores, eam ſe rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita ſit idoneis teſtibus, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

---

a *Anſ. l.3.c.88. Ivo p.16.c.332. Pann. l.5.c.45.* b *Cod. l.pen. qui accuſ. non poſſunt.* c *al. intercidi.* d *16.qu.1. qui verè. Anſ. l.3.c.63. Polyc. l.4.tit.34.* e *j. eâd. c. cùm Paſtoris.* f *ſupr. diſtinct.83...error. & diſtinct.86..cap. facientis.* g *Ad Paulinum.* h *l.4.reg. epiſt.44. ſeu c.88. & poſt lib.12.* i *Anſ. l.6. cap.134. Polyc.l.4.tit.5.*

a *Cap. 54. ſuprà eâdem.* b *habet tales, qui vitam*] *orig.* c *1. Tim. 3.* d *Luc. 3.* e *ſuprà eâd. c. Sacerdotes.* f *Et Stephanus, epiſt. 2. c.11.* g *3.q.9. c. abſente. Burchard. lib. 1. cap. 171. Ivo par. 5. cap. 289.* h *al. quiſquam accuſator credatur.* i *tit. 19.*

C. III. ❡ *Accuſatio ſemper debet fieri in ſcriptis.*

Item Eutychianus Papa *Epiſcopis Siciliæ, epiſt.* 2.

QUiſquis *a* ille eſt, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis arripiat, cuſtodiæ ſimilitudinem 1 (habitâ tamen dignitatis æſtimatione *b*) patiatur, nec impunitam fore ſibi noverit licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii. *& infrà.* c ¶ Qui verò ad ſortilegos, magoſque concurrerint, nullatenùs ad accuſationem ſunt admittendi.

1 ¶ Cuſtodiæ ſimilitudinem] *In originali impreſſo eſt,* cuſtodiat ſimilitudinem, habitâ tamen dignitatis æſtimatione potiatur, nec fortè ſibi noverit, &c. *Itemq́ apud Hadrianum, niſi quòd habet,* nec ſibi fore noverit. *Itemq́ apud Ivonem, & in aliquot vetuſtis Gratiani codicibus, in quorum uno eſt,* habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur:* cuſtodiat ſimilitudinem ſupplicii, habitâ tamen dignitatis æſtimatione. Nec fortè ſibi noverit, &c. *In codice eſt eadem lectio, quæ hîc retenta eſt.*

C. IV. ❡ *De eodem.*

Item Sixtus III. *in epiſt. ad Epiſcopos Orientales, cap.* 4.

QUi *d* crimen objicit, ſcribat ſe probaturum. Reverà 1 ibi ſemper cauſa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

1 ¶ Reverà] *Addita eſt hæc clauſula ex originali, quæ eſt etiam apud Fabianum,* ☞. 3. q. 6. c. 1.

C. V. ❡ *De eodem.*

Sed Stephanus Papa *contrà videtur ſcribere, dicens epiſt.* 2. *cap.* 4.

PEr *e* ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur, ſed propriâ voce (ſi legitima & condigna accuſatoris perſona fuerit) præſente videlicet eo, quem accuſare deſiderat, quia nullus abſens aut accuſari poteſt, aut accuſare.

Sed Calixtus Papa *præcipit, ut accuſator præſente eo, quem accuſat, in ſcriptis judici accuſationem offerat, & propriâ voce literas ſuæ accuſationis legat. Stephanus* f *autem prohibet, ne abſens aliquem per epiſtolam accuſare audeat.*

2 pars. ❡ *Quæ verò ſit forma accuſationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digeſtis, libro* g *de publicis judiciis, titulo de accuſationibus & inſcriptionibus, lege* 3. *oſtendit, dicens:* [Libellorum inſcriptionis conceptio talis eſt. Conſul & dies. Apud illum Prætorem vel Proconſulem Lucius Titius profeſſus eſt, ſe Mæviam lege Juliâ de adulteriis *h* ream deferre, quod dicat eam cum Cajo Sejo in civitate illa, domo illius, menſe illo, Conſulibus illis, adulterium commiſiſſe. Utique enim & locus deſignandus eſt, in quo adulterium commiſſum eſt, & perſona, cum qua admiſſum dicitur, & menſis. Hoc enim lege Juliâ publicorum judiciorum *i* cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet. Quòd ſi libelli inſcriptionum legitimè ordinati non fuerint, Rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum poteſtas fiet. ¶ Item ſubſcribere debebit is, qui dat libellum *k*, ſe profeſſum eſſe, vel alius pro eo, ſi literas neſciat. Sed etſi aliud crimen objiciat, veluti quòd domum ſuam præbuit, ut ſtuprum materfamiliâs pateretur, quòd adulterum deprehenſum dimiſerit, quòd pretium pro comperto ſtupro acceperit, & ſi quid ſimile, idipſum *a* libello comprehendendum erit. Si accuſator deceſſerit, aliavé quæ *b* cauſa eum impedierit, quò minùs accuſare poſſit, & ſi quid ſimile eſt, nomen Rei aboletur, poſtulante reo, idque & lege Juliâ de vi, & Senatusconſultis *c* cautum eſt, ita ut liceat alii ex integro repetere reum: ſed intra quod tempus, videbimus. Et utique XXX. dies utiles obſervandi ſunt.]

a *Cod. de accuſat. lib.* 9. *t.* 2. *l. ult. Cod. Theod. l.* 9. *t.* 1. *c.* 18. *In Cap. Hadriani, c.* 6. *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. *Ivo part.* 6. *c.* 332. *Pann. l.* 4. *c.* 76. b *al. exiſtimatione.* c *In Cap. Hadriani, c.* 67. ☞. 3. *q.* 5. *conſtituimus. Ivo p.* 6. *c.* 333. d *Et Fabianus epiſt.* 3. ☞. 3. *q.* 6. *c.* 1. *ſupr.* 2. *q.* 3. *c.* 3. *&* 6. *Burch. l.* 16. *c.* 3. *ex Concil. Arauſico. Pann. l.* 3. *c.* 75. e *Polyc. l.* 5. *tit.* 1. *Burch. l.* 1. *c.* 177. *Anſ. l.* 3. *c.* 55. f *Ivo p.* 5. *c.* 293. *& p.* 6. *c.* 328. *Pann. l.* 4. *c.* 53. *&* 55. g *In vulgatis legebatur, lib.* 1. h *al. lege Juliâ adulterii ream.* i *abeſt à Pandectis Florentinis.* k *al. libellos.*

CAUSA III.

QUidam Epiſcopus à propria ſede dejectus eſt, petit reſtitui: poſt reſtitutionem ducitur in cauſam, inducias poſtulat, tandem ad ejus accuſationem procedit quidam non legitimè conjunctus, & duo infames, & tres religioſi: accuſatores teſtes de domo ſua producunt, & alios ſibi inimicos extra ſuam provinciam: reus crimino ſo Judici offertur ab uno tantùm audiendus & judicandus. Quidam de accuſatoribus & teſtibus abſentes per epiſtolam illum accuſare, & in eum teſtificari contendunt: cùm multa capitula ei objicerentur, in primo accuſatores deficiunt, demùm accuſatio in accuſatorem vertitur.

1 *Hîc primùm quæritur, An reſtitutio danda ſit quibuslibet expoliatis?*

2 *Secundò, de induciis, An poſt reſtitutionem tantùm, an etiam poſt vocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſint?*

3 *Tertiò, Quo ſpatio menſium utrique ſint concedendæ?*

4 *Quartò, An infames, & non legitimè conjuncti, ad accuſationem ſint admittendi?*

5 *Quintò, An teſtes de domo accuſatorum ſint producendi, vel inimicorum vox ſit audienda?*

6 *Sextò, An extra provinciam reus ſit producendus?*

7 *Septimò, An ſit audienda ejus ſententia, quem cum reo par inficit malitia?*

8 *Octavò, An ab uno tantùm Epiſcopus ſit audiendus vel judicandus?*

9 *Nonò, An accuſatores vel teſtes in abſentem vocem accuſationis vel teſtificationis exhibere valeant?*

10 *Decimò, An deficientes in primo capitulo, ſint admittendi ad ſequentia?*

11 *Undecimò, An accuſato liceat accuſationem in accuſatorem vertere?*

QUÆSTIO I.

QUòd reſtitutio quibuslibet danda ſit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ❡ *Expoliatis vel ejectis omnia ſunt redintegranda.*

Ait enim Gajus Papa, *epiſt. unicâ ad Felicem Epiſcopum, cap.* 3.

EPiſcopis *d* ſuis rebus expoliatis, vel à propriis ſedibus ejectis, omnia, quæ eis ablata ſunt, legibus ſunt redintegranda: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen eis objici poteſt.

C. II. ❡ *De eodem.*

Item Fabianus Papa, *epiſt.* 2. *Epiſcopis Orientalibus.*

EPiſcopi *e*, ſi à propriis ſedibus, aut Eccleſiis ſine auctoritate Romani Pontificis 1 expulſi fuerint, antequam ad Synodum vocentur, proprius locus, & ſua omnia eis redintegranda ſunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel Eccleſiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuſcunque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quicquam poteſt eis quoquo modo quili-

a *al. & ipſum libellis.* b *aliavé cauſa.* c *Senatusconſultis.* d *Mutatis verbis, ſed incolumi ſententiâ. Anſelm. lib.* 3. *c.* 46. e *Anſ. l.* 3. *c.* 50.

bet majorum vel minorum objicere, dum Eccleſiis, rebus, aut poteſtatibus carent ſuis.

1 ¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anſelmum, licèt non ſint expreſſa in originali: cujus hìc ſententia potiùs, quàm ipſamet verba referuntur, uſque ad verſ.* Nulla.

Sed notandum eſt, quòd reſtitutionis ſententia ſola non ſufficit, niſi præſentialiter omnia judicis officio reſtituantur, ut ejectus, vel ſpoliatus etiam naturalem poſſeſſionem recipiat, ſive animo ſuo & corpore alieno, veluti per procuratorem, ſive animo & corpore ſuo. Cuncta quoque, quæ ſibi ablata fuerant, quâcunque conditione, in eodem loco, unde ſurrepta fuerant, revocanda ſunt.

C. III. ¶ *De eodem.*

Unde Joannes *a urbis Romæ Epiſcopus ſcribit Zachariæ Archiepiſcopo, epiſt. 1.*

I. REdintegranda *b* ſunt omnia expoliatis, vel ejectis Epiſcopis eſſentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco 1, unde abſceſſerant, funditùs revocanda, quâcunque conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentiâ *c* majorum, aut per quaſcunque injuſtas cauſas, res Eccleſiæ, vel proprias, aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur ante accuſationem 2, aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua,

1 ¶ In eo loco] *Apud Joannem & Symmachum legitur:* & in eorum, unde abſceſſerunt, poteſtatem funditùs revocanda. *Apud Euſebium verò,* in eorum, unde abſceſſerunt, loca funditùs revocanda.

2 ¶ Ante accuſationem,] *Hæc uſque ad finem addita ſunt ex originali, quibus oratio abſolvitur, & quorum pars in fine hujus quæſtionis à Gratiano repetitur.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Euſebius *Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus, epiſt. 2. ad Ægyptios.*

II. REdintegranda *d* ſunt omnia expoliatis vel ejectis Epiſcopis, &c. *uſque* funditùs revocanda, *eodem modo, ut ſuprà.*

C. V. ¶ *Non eſt Sacerdos, ſed ſchiſmaticus, qui fratrum ſe ſubtrahit obſequiis.*

Item Alexander Papa, *epiſt. 2. in princip.*

NUlli dubium eſt, quia boni à malis ſemper perſequuntur & tribulantur. Propter quod humiliemur *e* ſub potenti manu Dei, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam, ſicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret: ſic Diabolus non ceſſat circumire, & quærere quos ex fidelibus perdat, & maximè illos, quos ardentiores in ſervitio Salvatoris, eique familiares invenerit. Familiares dico eos, quos ſibi ſacrari, & in ordine Apoſtolatûs conſtitui voluit. Ipſi enim *f* pro populo interpellant, & populi *g* peccata comedunt, quia precibus ſuis & oblationibus ea delent atque conſumunt. *& infrà.* ¶ Qui autem ex veſtro collegio fuerit, & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit, magis ſchiſmaticus, quàm Sacerdos eſſe probabitur. [*Ecce* (inquit Propheta *h*) *quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum.*] Illi verò in unum non habitant, qui à fratrum ſolatio ſe ſubtrahunt, aut (quod deterius eſt) fratribus inſidias præparant, aut laqueos ponunt. *& in fine epiſt. 3.* Dominum crucifigunt, qui eum in Sacerdotibus ſuis perſequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum verò cruciatum ſuſtinet, qui vim patitur.

C. VI. ¶ *Excommunicentur, qui opprobrium & calumniam inferunt Sacerdotibus.*

Item Fabianus Papa *epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientales.*

DEus ergò, Fratres, ad hoc præordinavit vos, & omnes, qui ſummo Sacerdotio funguntur, ut injuſtitias removeatis, & præſumptiones abſcindatis, & in Sacerdotio laborantibus ſuccurratis, opprobriis & calamitatibus eorum locum non præbeatis, ſed ei, qui calumniam & opprobrium patitur, adjutorium feratis: illum verò, qui calumniam, vel opprobrium facit, abſcindatis, & Domino in ſuis Sacerdotibus opem feratis.

Patet ergò, quòd expoliati priùs ſunt præſentialiter reſtituendi, antequam ad cauſam ſunt vocandi. Sed objicitur, ubi non fuit legitima inſtitutio, ibi non poteſt eſſe reſtitutio. Non enim probatur reſtitutus, qui priùs non fuit inſtitutus: ac per hoc nec reſtaurationem poſtulare poteſt. Illi ergò, quorum electio vitioſa eſt, vel qui à Clero non ſunt electi, vel à populo expetiti, vel qui per Simoniam irrepſerunt, non ſunt habendi inter Epiſcopos: & ideò, ſi à ſedibus, quas tenere videbantur, expulſi fuerint, non poſſunt reſtitutionem petere, antequam vocentur ad cauſam. Unde ſuprà a *in tractatu ordinandorum:* [Si quis pecuniâ, vel gratiâ humanâ, ſeu populari, vel militari tumultu, &c.] *Sed hoc in eo tantùm caſu intelligitur, quo Apoſtolica ſedes per violentiam occupatur: quo caſu judex non invenitur, cujus officio ille Apoſtaticus poſſit excludi. In aliis autem locum non habet, cùm violenta poſſeſſio, niſi per judicis ſententiam, violento detentori detrahi non poſſit. Si autem verus dominus, bello non continuato, ſed renovato, vi illum de poſſeſſione ejecerit, judicis auctoritate pradoni poſſeſſionem reſtituet. Si ergò Epiſcopi à ſedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per judicem, ſed violenter ejecti fuerint, poſt ejectionem reſtituendi ſunt ante regularem ad Synodum vocationem.*

QUÆSTIO II.

1 ps DE induciis autem poſt reſtitutionem præſtandis, & quo ſpatio temporis concedendæ ſint, ſcribit Joannes Papa b *epiſt. 1. ad Zachariam Archiepiſcopum, dicens:*

C. I. ¶ *Secundùm tempus expoliationis conceduntur induciæ reſtitutionis.*

QUanto *c* tempore expoliati, vel expulſi eſſe videbuntur, antequam ad Synodum convocentur, ſub eodem ſpatio temporis eis induciæ indulgeantur.

C. II. ¶ *Dum poſſeſſiones, vel res Epiſcopi detinentur, aliquid ſibi objici non poteſt.*

Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis Italiæ.*

CUm *d* Eccleſiæ alicujus Epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel res ab æmulis ejus, vel à quibuſcunque aliis non ſuâ ſponte detinentur, aliquid illi non debet, aut poteſt, à quoquam, ante redintegrationem omnium rerum ſuarum objici. Sed priùs illi legibus redintegranda ſunt omnia, & poſteà tempore à Patribus definito, ſunt negotia ventilanda.

C. III. ¶ *Ante litem conteſtatam violenter ablata reſtituantur.*

Item Stephanus Papa quintus 1 *Girardo Leodicenſi.*

OPortet, ut primùm vos tam de invaſis civitatibus, & monaſteriis, & manſis, quàm de reliquis generaliter rebus redinveſtiri faciatis: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

1 ¶ Quintus] *Addita eſt hæc vox ex vetuſtis codicibus, & reſtituta vox,* Leodienſi, *cùm anteà legeretur* Laodicenſi. *Nam manſi, de quibus in ſubjecto capite agitur, oſtendunt non ad Græcum Epiſcopum, ſed Germanum, vel Gallum hæc fuiſſe ſcripta.*

C. IV. ¶ *Dejiciantur à Clero, & infames fiant, qui loca expulſorum adulterinâ fœditate invaſerunt.*

Item Evariſtus Papa, *epiſt. 2.*

AUdivimus *e* quoſdam à vobis infamatos, & dilaceratos

---

a *Et Euſebius epiſt. 2. & in 5. Synodo Romana ſub Symmacho.* b *Anſel. l. 3. c. 51. & 44.* c *al. virtute.* d *Anſel. ibidem* e *1. Pet. 5.* f *Suprà. 1. q. 1. ipſi Sacerdotes. Burch. l. 1. c. 129. Ivo p. 5. c. 229.* g *Oſee 4.* h *Pſal. 132.*

a *ſupr. diſt. 79. ſi quis pecuniâ.* b *Et Euſebius epiſt. 2.* c *ꝟ. eâd. cap. prius. Ipſa prorſus verba.* d *Anſelmus lib. 3. cap. 63.* e *Polyc. l. 2. tit. 11. Burch. l. 1. c. 140. Ivo p. 5. c. 245. Anſ. l. 3. c. 45.*

ceratos Epiſcopos, ac è civitatibus propriis pulſos (quia alibi Epiſcopi conſtitui non poſſunt, niſi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viventibus, conſtitutos. Ideò hæc vobis ſcribimus, ut ſciatis hoc fieri non licere, ſed proprios revocari, & integerrimè reſtitui debere. Illos verò, qui adulterinâ fœditate ſponſas ſuas, (quas & uxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus) tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab Eccleſiaſticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversùs eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate hujus ſanctæ ſedis terminandum.

C. V. ¶ *Induciæ ſex menſium ejectis, vel expoliatis præſtentur.*

Item Gajus a *epiſtolâ primâ ad Felicem.*

EJectis, vel expoliatis, poſt integram reſtitutionem anniverſariæ induciæ, vel ſex menſium indulgendæ ſunt.

C. VI. ¶ *Poſt reſtitutionem induciæ præſtandæ ſunt.*

Item Euſebius *b* Papa, *epiſt.2.*

PRiùs *c* ergò oportet omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & Eccleſias, quæ eis ſublatæ ſunt, cum omni privilegio ſibi *d* reſtitui, & poſtmodùm non ſub anguſti temporis ſpatio, ſed tantum temporis ſpatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulſi eſſe videntur, antequam ad Synodum convocentur.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Felix Papa II. *in reſcripto ad Epiſcopos Ægypti, cap.8.*

TAmdiu *e* in ſede propria pacificè & poteſtativè cuncta diſponens reſideat, quamdiu expulſus, vel expoliatus ſuis carere viſus eſt rebus.

C. VIII. ¶ *Ante reſtitutionem aliquis ad cauſam vocari non debet.*

Item Felix Papa I. *epiſt.2. ad Epiſcopos Galliæ.*

SI *f* Epiſcopus ſuis fuerit, aut Eccleſiæ ſibi commiſſæ rebus expoliatus, aut (quod abſit, quod alienum ab omnibus eſſe debet fidelibus) à ſede propria ejectus, in detentione aliqua à ſuis ovibus fuerit ſequeſtratus, tunc 1 canonicè antè in priſtinum ſtatum reſtituatur, cum omni privilegio ſui honoris, & ſua omnia, quæ inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerant, legibus redintegrentur. ¶ Non *g* enim convocari poterit, vel præjudicari, niſi ipſe pro ſua neceſſitate (minimè tamen judicandus) advenire ſpontè elegerit. Nullatenùs ergò à quoquam reſpondere cogatur, antequam integerrimè omnia, quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati ejus ab honorabili concilio, legali ordine redintegrentur. Præſul verò *h* cum omni honore ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis, ordinatisque liberè ac ſecurè diu ſuis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel quinque, vel ſex, aut ſeptem menſes, juxta quod poſſibilitas ei fuerit, & non antè convocatus ad tempus in concilio legitimo & canonico, veniat ad cauſam, & ſi ita juſtè videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat.

1 ¶ Tunc canonicè] *In originali ſic legitur:* tunc canonicè, (antequam in priſtino ſtatu reſtituatur, cum omni privilegio ſui honoris, & ſua omnia, quæ inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur) nec convocari, nec judicari poterit, niſi ipſe, &c. *Nec multò ſecus habent Ivo, & Pannormia, niſi quòd loco,* antequam, *legunt, ut Gratianus,* antè.

2 pars. *Quòd ſi malè vivendo facultates Eccleſiæ diſperſit Epiſcopus, ab ejus patrimonio, quouſque de dilapidatione rerum Eccleſiaſticarum cognoſcatur, ſubmovendus eſt: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint ſuſpecti, à tutela, vel cura removentur, donec de ſuſpecto cognoſcatur.*

C. IX. ¶ *Ab adminiſtratione removeantur, qui res Eccleſiæ malè vivendo diſpergunt.*

Unde Pelagius Papa *Petro Presbytero.*

QUia ea, quæ de fraudibus Maximiliani 1 flebili ad aures noſtras ſupplicum relatione venerunt, non facilè ſecundùm veritatem agnoſci poterunt, niſi facultas Eccleſiæ, quam in uſus ſuos malè convertendo diſperſit, ab ejus poteſtate, donec cauſa cognoſcatur, ſeponatur: idcircò nos eum & à ſupradictæ Eccleſiæ patrimonio volumus interim ſubmoveri, & in veſtro, diſcuſſionis ipſius tempore, moderamine detineri.

1 ¶ Maximiliani] *In vulgatis ſequebatur,* Presbyteri, *quæ vox inducta eſt, quia in nullo vetuſto codice Gratiani, ex iis, qui collati ſunt, habetur. Gratianus autem caput hoc de Epiſcopo, non de Presbytero accepit.*

QUÆSTIO III.

1 ps QUòd verò *poſt vocationem venienti ad judicium, induciæ negandæ non ſint,* Felix Papa *II. in epiſtola ad fratres Ægypti, cap.8. teſtatur, dicens.*

C. I. ¶ *Venienti ad judicium induciæ non negentur.*

CUm *a* accuſatus ad judicium venerit, ſi voluerit, & neceſſe fuerit 1, induciæ ei petenti à Patribus conſtitutæ, abſque impedimento concedantur, & judices à ſe electi ſibi tribuantur.

1 ¶ Et neceſſe fuerit,] *Hæc addita ſunt ex epiſtola ipſa, Ivone & Pannormia, habenturq́; infrà eâdem cap.* induciæ 2.

C. II. ¶ *Quot menſium induciæ Epiſcopis præſtandæ ſint.*

Item ex eodem *epiſt. ad fratres Ægypti, c.20.*

DE induciis *b* verò *c* Epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diverſas à Patribus regulas invenimus, inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum *d* machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia Epiſcoporum atque amicorum quærenda, annum & *e* ſex mandaverunt menſes concedi. Quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minùs verò quàm ſex menſes, non reperi: quia & Laicis hæc indulta ſunt, quantò magis Domini Sacerdotibus? *& infrà.* f ¶ Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, ut accuſati ſe præparare, & univerſos communicatores in provinciis poſitos convenire, & teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant.

C. III. ¶ *De induciis præſtandis.*

Item Eleutherius Papa *in epiſt. ad Galliæ provincias.*

I. INduciæ *g* non modicæ ad inquirendum dandæ ſunt, ne aliquid præproperè agi à quacunque parte videatur: quia per ſubreptionem multa proveniunt.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Damaſus Papa *epiſt.3. ad Stephanum Archiepiſcopum.*

II. INduciæ *h* accuſatis in criminalibus cauſis *i* ſex menſium, vel eo ampliùs, ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt.

2 pars. *Spatium verò dilationum,* (ſicut in lib.3. Codicis, tit.11. de dilationibus *k* invenitur) *hâc ratione mode-*

---

a *In vulgat. legebatur, Gelaſius.* b *Et Joan.1. epiſt.2. ſup. eâd. c. quanto.* c *Ivo p.5.c.249. Anſ.l.3.c.44. Pann.l.4.c.50.* d *al. ſuo.* e *Polyc. ibid. Anſ.l.3.c.53. Pann.l.4.c.52.* f *Anſ.l.3. c.84.* g *Ivo p.5.c.248. Pann.l.4.c.44.* h *Pann.l.4.c.94.*

a *Ivo p.6.c.335. Pann.l.4.c.98. Anſ.l.3.c.55.* b *al. judiciis.* c *Anſ.l.3.c.118. & 119. Polyc.l.5.tit.3. Burch.l.1.c.180. Ivo part.4.c.296.* d *anteà legebatur, imperitorum.* e *aut ſex] orig.* f *Pann.l.4.c.102.* g *Burch. l.16.c.32. Ivo p.6.c.317. Pann. l.4.c.103. Anſel. l.3.c.56.* h *Anſ.l.2.c.76. Ivo p.5.c.287. Pann.l.4.c.101.* i *al. Epiſcopis.* k *l.1.§. quod hâc ratione.*

randum eſt, ut, ſi ex ea provincia, ubi lis agitur, vel perſona, vel inſtrumenta poſcantur, non ampliùs quàm tres menſes indulgeantur. Si verò ex continentibus provinciis, ſex menſes cuſtodiri juſtitiæ eſt. In tranſmarina autem dilatione novem menſes computari oportebit. Indicantes autem 1 hâc ratione non ſibi conceſſum intelligant dandæ dilationis arbitrium: ſed eandem dilationem (ſi rerum urgentiſſima ratio flagitaverit, & neceſſitas deſiderata inſtructionis exegerit) non facilè ampliùs, quàm ſemel, nec ullâ trahendi arte ſciant eſſe tribuendam. ¶ Ei autem a dilatio penitùs eſt deneganda, qui reſcriptum ad extraordinarium judicem deportaverit b. Illi autem, qui in judicium vocatur, danda eſt ad probanda c precum mendacia, vel proferenda aliqua inſtrumenta, vel teſtes: quoniam inſtructus eſſe non potuit, qui præter ſpem ad alienum judicium trahitur. ¶ Cùm d verò ad appellationem, conſultationemvé à Principe reſcriptum fuerit, ſive ſit primo judicio petita dilatio, & ea tributa non ſit, ſive nec petita quidem, eam dari cuiquam non licebit eâdem ratione, quâ ne in judiciis quidem cognitionum Imperialium dilatio tribui ſolet. ¶ A judice e procedente dilationem non convenit poſtulari, etiam ſi utrâque parte præſente tribuatur, cùm non aliàs, niſi causâ cognitâ, indulgeri queat, & cognitio cauſæ non interpellatione plenariâ, ſed conſiderante f magis judice legitimè colligatur, ut ſi fortè dilationis petitio fuerit improbata, ſuſcepta quæſtio per ſententiam judicis dirimatur.] Conſtitutione ſeptimâ, in collatione ſeptima. ¶ [Libellum g verò non aliàs actor dirigat, niſi priùs & in ipſum, quem dicit obnoxium, & in negotii executorem exponat cautionem, ſe vel intra duos menſes litem conteſtaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens reſtituturum in duplum.] In coll. 5. conſt. 6.

3 pars. [Offeratur h ei, qui vocatur ad judicium, libellus, & exinde præbitis ſportulis, datâ fidejuſſione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedatné, an contendat; atque judicemné alium ſociari i petat, an recuſet eum: niſi ille ſit is, quem ipſe alio recuſato jam petierit. Denique præſens interrogetur, An hoc tempus litis tranſierit? Quod non modò k ex ipſius reſponſione, ſed etiam ex libelli ſubſcriptione manifeſtetur, quam in initio facere debet. Litis ergò conteſtatio contra hoc indultum l habita, pro nihilo eſt m.] Ibidem. [¶ Quod n fieri non debet, niſi actor ſatisdederit, certam promittens quantitatem ſe daturum, ſi litem non exequatur, aut exequens non vincat cauſam. Si igitur poſt tempus à ſe conſtitutum intra decem dies reo præſente non occurrat, dimittatur reus, exacto eo, quod promiſſum eſt: & ſi quid circa litem plùs impendiſſe cum taxatione judicis juraverit. Exceptio o fori 2 dilatoria eſt, atque ideò in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, ut ſunt præſcriptiones longi temporis, ſufficit in initio litis conteſtari.]

1 ¶ Judicantes autem] *In codice Juſtiniani legitur:* Quod ita conſtitutum judicantes ſentire debebunt, ut hâc ratione, &c.

2 ¶ Exceptio fori] *Poſtrema hac pars abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus. In uno autem eſt in margine, cum hoc titulo,* gloſſa Joannis. *Eadem autem verba leguntur infrà eâd. q. 6. c.* ſi quis Epiſcoporum. §. exceptio. *& ibi ſunt in omnibus antiquis codicibus.*

a *Ibidem, lege 2. ſed mutata eſt verborum ſeries.* b *al. reportaverit.* c *improbanda] orig.* d *Lege 5. mutatis quibusdam vocibus.* e *Lege 4.* f *al. conſidente.* g *Cod. de litis conteſtat. auth. libellum.* h *Cod. de litis conteſtat. auth. offeratur Julianus anteceſſor novellâ 53. c. 3.* i *al. aſſociari.* k *al. mox.* l *privilegium] orig.* m *al. ducenda eſt.] orig.* n *Cod. de dilationibus, authen. quod fieri.* o *Ex Cod. de except. l. ult. & l. 8. Infrà. eâd. quæſt. 6. cap. ſi quis Epiſcoporum.*

QUÆSTIO IV.

Quòd verò infames * & non legitimè conjuncti ad accuſationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accuſatione removendi ſint, multorum auctoritatibus claret.

§. I. ¶ *Infames, eos, qui ſunt bonæ famæ, accuſare non poſſunt.*

Ait enim Iginus Papa, *epiſt. 2.*

ALieni a erroris ſocietatem b ſectantem, vel à ſui propoſiti tramite recedentem, aut Apoſtolicæ ſedis juſſionibus inobedientem ſuſcipere non poſſumus: nec impetere rectè credentes, vel ſanctorum Patrum juſſionibus obtemperantes permittimus c: quia inter fideles & infideles magna debet eſſe diſcretio.

C. II. *Qui legem ſuam ſponte tranſgreditur, ante ſuam verſionem rectè agentes accuſare non poteſt.*

Item Anacletus Papa *in prima decretali.*

BEatus d prædeceſſor noſter Clemens, vir Apoſtolicus, & ſpiritu Dei plenus, unà cum reliquis ſanctis Collegis ſuis ſtatuit, dicens: Accuſandi & teſtificandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgreſſores enim ſponte legis ſuæ, ejusque violatores, & recedentes, apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt ante reverſionem ſuam, non in accuſatione rectè agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus eſt.

C. III. ¶ *A ſuo propoſito diſcedentes ſunt infames.*

Item Pius Papa, *epiſt. 1.*

SI e quis f verò à ſuo propoſito retrorſum exorbitaverit, & juſſum Apoſtolicæ ſedis libenter transgreſſus fuerit infamis efficitur. Reprobari ergò oportet eorum redargutiones, qui in recta fide ſuſpecti ſunt. Fides autem, & converſatio primùm ſcrutanda eſt, & deinde g, qui irreprehenſibiles apparuerint, ſunt recipiendi, & non priùs.

C. IV. ¶ *Inceſtuoſi & non legitimè conjuncti, Sacerdotes & legitimè conjunctos accuſare non poſſunt.*

Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt. 2. cap. 4.*

COnſanguineorum h conjunctiones nec legitimæ ſunt, nec manere poſſunt, ſed ſunt repellendæ. *& infrà, cap. 5.* ¶ Quiſquis ergò non legitimè conjunctus, vel abſque dotali titulo, ac benedictione Sacerdotis conſtat copulatus, Sacerdotes, vel legitimè conjunctos criminari, vel in eos teſtificari minimè poteſt: quoniam omnis inceſti maculâ pollutus, infamis eſt, & accuſare ſupradictos non permittitur. Non ſolùm ergò hi rejiciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiam omnes eis conſentientes. ¶ Similiter de raptoribus, vel eis, qui ſeniores impetunt, fieri cenſemus. Hos ergò leges ſeculi interficiunt, ſed nos miſericordiâ præeunte ſub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus.

C. V. ¶ *Qui non ſunt recipiendi in accuſatione.*

Idem *in eadem epiſtola.*

COnſpiratores i in nullius accuſatione ſunt reci-

* *Suprà 2. quæſt. 7. cap. alieni. ex Dionyſio.* a *Julius in reſcript. ad Orient. cap. 15. Polyc. l. 1. tit. 17. Anſ. l. 2. c. 16. & l. 1. c. 9. Pann. l. 4. c. 70. & 88.* b *al. ſocium à ſui propoſiti] al. ſocietate maculatum, vel à ſui.* c *al. permittimur:] orig.* d *Anſ. l. 3. c. 9. Pann. l. 4. c. 60.* e *Anſ. l. 3. c. 4.* f *al. Si quis à ſuo verò propoſito.* g *al. denuò.* h *Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. cap. 23.* i *Ivo p. 6. c. 364.*

piendi, nec eorum vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accuſare *a* poteſt.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus Papa, *epiſt. 2.*

NUllus *b* anathematizatorum *c* ſuſcipiatur, nec à quoquam credantur, quæ eb eis dicuntur, vel conſcribuntur. Eos *d* dico anathematizatos eſſe, quos Epiſcopi ſuis ſcriptis anathematizaverunt, aut eorum ſtatuta anathematizant.

C. VII. ¶ *Anathematizati, fideles accuſare non poſſunt.*

Item Fobianus Papa, *epiſt. 1. ad Eccleſiæ miniſtros.*

OMnes *e*, quos ſanctorum Patrum ſtatuta tam præteritis, quàm futuris temporibus anathematizant, ſubmovemus, & ab omni accuſatione fidelium alienamus.

C. VIII. ¶ *Clericus, qui Epiſcopum accuſaverit, infamis efficitur.*

Item Stephanus Papa, *epiſt. 2. c. 8.*

CLericus verò, qui Epiſcopum ſuum accuſaverit, aut ei inſidiator extiterit, non eſt recipiendus, quia infamis effectus eſt, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi ſerviturus.

C. IX. ¶ *Infames & exules fiant, qui Epiſcopos perſequuntur.*

Item Alexander Papa, *epiſt. 1. cap. 1.*

HI *f* qui Epiſcopos ſuos 1 perſequuntur, & amovere nituntur, injuſtè, contra Apoſtolicam auctoritatem, etſi à morte prohibentur, dicente Domino *g* [*Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat,*] perpetuâ tamen notantur infamiâ, & exilio digni judicantur finitimo: de quibus à temporibus Apoſtolorum, & infra iſta tenemus, atque decreta habemus *h*, quibus eorum accuſandi Epiſcopos, vel teſtificandi in eos vocem obſtruimus, quos non humanis, ſed divinis actibus mortuos eſſe ſcimus.

1 ¶ Suos] *Vox iſta abeſt à pleriſque manuſcriptis & originali: ſed ob gloſſam non eſt ſublata.*

C. X. ¶ *Detractores, & inimicorum auctores Epiſcopos non accuſent.*

Item Zepherinus Papa, *epiſt. 1. ad Epiſcopos Siciliæ.*

DEtractores *i* (qui divinâ auctoritate eradicandi ſunt,) & auctores *k* inimicorum ab Epiſcopali ſubmovemus accuſatione, vel teſtimonio.

C. XI. ¶ *Infamis, vel ſacrilegus religioſum Chriſtianum accuſare non poteſt.*

Item Eutychianus Papa, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Siciliæ.*

NUlli *l* unquam infami, atque ſacrilego de quocunque negotio liceat adversùs religioſum Chriſtianum, (quamvis humilis, ſervilisque perſona ſit) teſtimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inſcriptione Chriſtianum impetere.

Notandum verò, quòd aliud ſit excommunicatio, & aliud anathematizatio.

C. XII. ¶ *Aliud eſt excommunicatio, aliud anathematizatio.*

Unde Joannes Papa VIII. *ſcribit cuidam Epiſcopo.*

ENgeltrudam *m* uxorem Boſonis noveris non ſolùm excommunicatione, quæ à fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore (quod eſt Eccleſia) recidit, crebrò percuſſam eſſe.

¶ *Epiſtola hæc Joannis VIII. non eſt inventa. Verùm* Nicolaus I. *in Concilio à ſe Romæ habito, de Metenſi Synodo penitùs abolenda, cap. ultim. narrat, hanc Engeltrudam bis à ſe fuiſſe anathemate percuſſam. Cujus mulieris flagitia, ob quæ juſtiſſimè hanc pœnam tulit, refert Regino lib. 2. Chronicorum. Potuit autem tempore Joannis Octavi vivere hæc fœmina, quoniam Hadrianus II. qui inter Nicolaum I. & Joan. VIII. interceſſit, quintum ſui Pontificatûs annum non implevit.*

Unde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi ſunt non ſimpliciter à fraterna ſocietate, ſed etiam à corpore Chriſti (quod eſt Eccleſia) omninò ſeparati.

QUÆSTIO V.

QUòd verò *teſtes de domo accuſatorum producendi non ſint, & quòd vox inimicorum non ſit audienda, multorum auctoritatibus probatur.*

C. I. ¶ *Conſanguinei & familiares adversùs extraneos teſtimonium non dicant.*

Ait enim Calixtus Papa, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

COnſanguinei *a* accuſatoris *b* adversùs extraneos teſtimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeuntes: ſed ſi voluerint, & invicem conſenſerint, inter ſe parentes tantummodò teſtificentur, & non in alios.

C. II. ¶ *Nuper inimici, accuſatores vel teſtes eſſe non poſſunt.*

Item Anacletus Papa, *epiſt. 3. c. 4.*

I. ACcuſatores *c* & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe ulciſci velint. Inoffenſus igitur accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Symmachus Papa, *in quinta Synodo Romana, ſub ipſo habita.*

ACcuſatoribus verò inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut ſuſpecti ſunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, ne læſi ulciſci ſe velint, *& infrà.* ¶ Si quis hæc, quæ hodie in hac ſancta Synodo prohibita ſunt, infringere præſumpſerit, aut voluntariè tranſgredi tentaverit, ſi Clericus eſt, gradu proprio penitùs careat: ſi verò Monachus, aut Laicus fuerit, communione privetur: & ſi non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas verò inſidias, vel manifeſtas Pontificibus à quibuſcunque illatas, vel ea, quæ hujus ſanctæ Synodi ſententia complectitur, ſi quis ad Eccleſiæ pertulerit notitiam, potiatur honore: & hi, qui adverſa eis moliuntur (ſicut a ſanctis Patribus dudum ſtatutum eſt, & hodie Synodali, & Apoſtolicâ auctoritate firmatur) penitùs abjiciantur, & exilio (ſuis omnibus ſublatis) perpetuò tradantur.

C. IV. ¶ *Qui non poſſunt eſſe accuſatores, vel teſtes.*

Item Pontianus *ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, epiſt. 2. omnibus Chriſtianis.*

SUſpectos *d*, aut inimicos, aut facilè litigantes, & eos, qui non ſunt bonæ converſationis, aut quorum vita eſt accuſabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem, accuſatores eſſe & teſtes, & anteceſſores noſtri Apoſtolici 1 prohibuerunt, & nos eorum auctoritate ſubmovemus, atque futuris temporibus excludimus.

1 ¶ Apoſtolici,] *Sic eſt emendatum ex Vaticanis codicibus. Anteà enim legebatur,* Apoſtoli. *Originale autem impreſſum ſic habet:* & anteceſſores noſtri Apoſtolicâ repulerunt auctoritate, & nos ſubmovemus, atque futuris, &c.

a *al. lædere.* b *Pann. l. 4. c. 71.* c *al. anathema] orig.* d *al. eos quoque dico] orig.* e *Anſ. l. 3. c. 16. Polyc. l. 5. tit. 1.* f *Anſ. l. 3. c. 79.* g *Ezech. 33.* h *Supr. 2. q. 7. c. placuit.* i *Anſ. l. 3. c. 35. Ivo part. 5. c. 245.* k *al. actores.* l *Anſ. l. 3. c. 25. Burch. l. 16. c. 11. Ivo p. 6. c. 333. Pann. lib. 4. c. 92.* m *11. q. 3. nemo Epiſcoporum. Ivo p. 14. c. 51.*

a *Anſelmus l. 3. c. 58. Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289. Pann. l. 4. c. 85.* b *accuſatores] orig.* c *Ambroſ. Syagrio, epiſt. 64. Anſ. l. 3. c. 13. Burch. l. 1. a. 152. Ivo p. 5. c. 239. Pann. l. 8. c. 84.* d *ſupr. 2. q. 7. c. quærendum. Polyc. ibid. Anſelmus l. 3. c. 16.*

C. V. ¶ *Ab accuſationibus Clericorum repellantur, quos leges ſeculi non admittunt.*

Item Euſebius *Epiſcopus Galliarum, epiſt. 1.*

DE *a* accuſationibus Clericorum, ſuper quibus mandâſtis, ſcitote, à tempore Apoſtolorum in hac ſancta Urbe ſervatum eſſe, accuſatores, & accuſationes, quas exterarum conſuetudinum leges, non aſciſcunt, à Clericorum accuſatione ſubmotas. *& infrà.* ¶ Idcircò & nos ſequentes *b* Patrum veſtigia, pro ſalvatione ſervorum Dei, quaſcunque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam ſubmovemus, & nullæ accuſationes à judicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſeculi prohibentur.

C. VI. ¶ *Alienigenæ, & quos divinæ voces mortuos appellant, Epiſcopos accuſare non poſſunt.*

Item Pelagius Papa II. *Epiſcopis Italiæ.*

CAnonica *c* ſanctorum Patrum ſtatuta (ne columnæ ſanctæ Eccleſiæ vacillent) ſequentes ac roborantes, omnes infames, cunctoſque ſuſpectos, vel inimicos, & eos, qui non ſunt eorum gentis, vel quorum fides, vita & libertas neſcitur, & qui non ſunt bonæ converſationis, vel quorum vita eſt accuſabilis, ab omni accuſatione Epiſcoporum fundıtùs ſubmovemus. Similiter & omnes, quos divinæ leges mortuos appellant, ſubmovendos eſſe ab eadem accuſatione, & publicæ pœnitentiæ ſubmittendos, judicamus.

C. VII. ¶ *A Clericis repelluntur accuſationes, quas leges ſeculi non aſciſcunt.*

Item, ex Synodo Romana, *habita ſub Hadriano* d *Papa.*

ACcuſationes *e* & accuſatores, atque eorum *f* negotia, quæ ſeculares non aſciſcunt leges, divinâ ac ſynodicâ funditùs à Clericis repelli auctoritate cenſemus: quia indignum eſt, ſuperiores pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati deſpiciunt.

¶ *Caput hoc, & c.* Neminem. *infrà eâd. q. 6. quæ citantur ex Synodo Romana, extant in capitulis Hadriani, ea autem expreſſiùs etiam appellantur Synodi nomine infrà 5. q. 3. in principio.*

C. VIII. ¶ *Nec ſervus, nec libertus, nec infamis Epiſcopos accuſare præſumant.*

Item Stephanus *Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus* g *omnibus Epiſcopis, epiſt. 2. de accuſationibus Sacerdotum, c. 3.*

II. ACcuſatores *h*, & accuſationes, quaſi ſeculi leges non recipiunt, & anteceſſores noſtri prohibuerunt, & nos ſubmovemus. Nullus enim alienigena, aut accuſator fiat eorum, aut judex. Unde & de Loth. *i* ſcriptum eſt: [*Ingreſſus es ut advena, nunquid ut judices?*] Accuſator autem noſtrorum *k* nullus ſit ſervus, aut libertus, nullaque ſuſpecta perſona, aut infamis.

C. IX. ¶ *Infames, qui ad ſortilegos & divinos concurrunt, nec accuſatores, nec teſtes eſſe poſſunt.*

Item Euſebius Papa *l*, *epiſt. 3. ad Epiſcopos Thuſciæ.*

COnſtituimus *m* iterùm, firmantes cana Patrum ſtatuta, cum omnibus, qui nobiſcum ſunt, Epiſcopis, ſicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, inceſti, venefici, ſuſpecti, crimınoſi, domeſtici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falſum teſtimonium dixerunt, ſeu qui ad ſortilegos *a*, divinoſque *b* concurrerunt, ſimileſque eorum, nullatenùs ad accuſationem, vel ad teſtimonium ſint admittendi, quia infames ſunt; & juſtè repellendi, quia funeſta eſt vox eorum.

C. X. ¶ *Suſpecti, aut gratioſi ad accuſationem non admittantur.*

• *Item* Julius Papa *in reſcripto ad Orientales, c. 33.*

SImiliter *c* in jam præfixa Synodo eſt decretum, ne ſuſpecti, aut infames, aut criminoſi, aut gratioſi, vel calumniatores, vel affines, aut ſcelerati, aut facilè litigantes ſuſcipiantur accuſatores, ſed tales, qui omni careant ſuſpicione.

C. XI. ¶ *Qui inimicitiis ſtudet, vel facilè litigat, nec accuſator, nec teſtis eſſe poteſt.*

Item Felix Papa II. *epiſt. 1. c. 14.*

NUllus *d* ſervus, nullus libertus, nullus infidelis *e*, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus, qui inimicitiis ſtudet, nullus qui frequenter litigat, & ad accuſandum, vel detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel omnes, quos ad accuſanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur Epiſcopos accuſare.

C. XII. ¶ *Familiares, ſuſpecti, de domo prodeuntes, non recipiantur in accuſatione.*

Item Calixtus Papa, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

III. ACcuſatores *f*, vel teſtes ſuſpecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam conſanguinei accuſatoris adversùs extraneos teſtimonium dicant: qui propinquitatis *g*, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impedire ſolet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerunque ſenſus hebetant humanos, & pervertunt opiniones, ut quæſtum pietatem putent, & pecuniam, quaſi mercedem prudentiæ.

C. XIII. ¶ *Qui inimici, vel ſuſpecti ſunt, & qui odio quoslibet inſequuntur, ab accuſatione removeantur.*

Item Pelagius *h* Papa II. *epiſt. 1. c. 4.*

OMnes *i*, qui adversùs Patres armantur, ut Patrum invaſores, & mactatores, infames eſſe cenſemus. *& infrà.* ¶ Horum ergò vitiorum auctores vel patratores, non ſunt in accuſatione Pontificum recipiendi, ſed penitùs repellendi: quoniam jubent canonica decreta Patrum, ut accuſatio, vel teſtimonium eorum, qui odio quoslibet perſequuntur, vel qui inimici, aut ſuſpecti habentur, nullo modo recipiantur.

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Paſchalis Papa.]

NUlli *k* Epiſcoporum ab accuſatione ſua repellere liceat, quos 1, antequam ab eis impeteretur, à ſua communi familiaritate neglexerit ſeparare.

¶ *In uno pervetuſto exemplari Gratiani, à quo pleræque Paleæ abſunt, caput hoc habetur non hîc, ſed ſup. 2. q. poſt c.* B. Petrus & Paulus: *ubi etiam citatur ex Paſchali II.*

1 ¶ Quos antequam] *In eodem codice legitur*, quos & antequam ab eis impeterentur, à ſua communi familiaritate neglexerint ſeparare. *In aliis verò nonnullis, in quibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur*, quos antequam ab eis ſe impetendos cognoſcerent, à ſua, &c. *In decretalibus autem non multò ſecus*, antequam ſe ab eis impetendum cognoſceret, à ſua, &c.

a *Anſelm. l. 3. c. 16.* b *infr. 6. q. 1. non ſequentes.* c *Anſ. l. 3. c. 19.* d *In cap. Hadriani, cap. 11. Concor. Damaſus epiſt. ad Stephanum.* e *Anſ. l. 3. c. 20.* f *ea] orig.* g *Conc. Theleſphorus, epiſt. unicâ, c. 4. Julius in reſcript. ad Orient. c. 5.* h *Polyc. ibidem. Anſel. l. 3. c. 18. Ivo p. 5. c. 257. & p. 6. c. 327.* i *Gen. cap. 19.* k *veſtrorum] orig.* l *& in Cap. Hadriani, c. 67.* m *Polyc. ibidem. Anſ. l. 3. c. 19.*

a *al. ſacrilegos.* b *ſupr. 2. q. 8. quiſquis.* c *Polyc. ibid. Anſ. l. 3. c. 21.* d *Anſ. l. 3. c. 62.* e *infidus] orig.* f *Polyc. ibid. Anſ. l. 3. c. 57. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289.* g *ſupr. 8. eâd. c. conſanguinei.* h *anteà legebatur, Gelaſius.* i *Proculus ad Dominum in act. 14. Concil. Chalc. Anſ. lib. 3. c. 6.* k *extr. de accuſ. c. nulli.*

Quòd verò inimici ab accuſatione prohibeantur, inde eſt, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi ſolet. Sed cùm Athanaſius à ſuæ cathedræ reddi præcipitur, quia de inimicitia ſui Patriarcha conqueſtus eſt, patet, quòd etſi manifeſta crimina alicujus ſunt, non tamen condemnandus eſt accuſatione inimici.

C. XV. ¶ *Qui inimici ſunt, Judices eſſe non poſſunt.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit Michaëli Imperatori in epiſtola, quæ incipit:* [Propoſueramus.]

QUòd *b* ſuſpecti & inimici judices eſſe non debeant, & ipſa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. ¶ Nam *c* quid gratiùs & amabiliùs dare quis inimico poteſt, quàm ſi ei ad impetendum commiſerit, quem lædere forte voluerit? Quod providè Conſtantinopolitana Synodus canonum ſuorum ſexto 1 dignoſcitur prohibere capitulo. *& infrà.* ¶ Veniamus ergò & ad ſanctam Chalcedonenſem Synodum, & quid nobis de Athanaſio Paræнorum Epiſcopo referat, audiamus. Is enim Antiſtes tertiò evocatus ad Synodum, quia non occurrit, à Patriarcha ſuo canonicè condemnatus extiterat: ſed ſolum, quia, cùm vocaretur ad Synodum, quòd inimicus ſuus eſſet ipſe, qui judicabat, clamavit, à ſancta Chalcedonenſi Synodo *d* ad cauſas illatas ſibi examinandas reſervatur: & niſi denuò convincatur, recipere Eccleſiam propriam judicatur. Quòd ſi Athanaſius à Patriarcha ſuo depoſitus, quia de inimicitia ipſius conqueſtus eſt, iteratò ad judicium renovandum dirigitur, etſi 2 manifeſta ſibi officiant crimina, tamen ſuæ reddi Eccleſiæ præcipitur; quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, ſed ipſe potiùs exiſtens Patriarcha, minimè debuit Eccleſiâ propriâ (inimicis, & ſuſpectis judicibus decernentibus) expoliari? *& paulò poſt* e. ¶ Veniat & facundiſſimus noſter Papa Gelaſius, hæreticorum expugnator fortiſſimus, & quod de Conſtantinopolitanis Epiſcopis more ſolito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis ediſſerat. [*Quæro*, inquit, *tamen ab his judicium, quod prætendunt, ubinam poſſit agitari? an apud ipſos, ut iidem inimici ſint & teſtes & judices? Sed tali judicio nec humana debent committi negotia.*] Quòd ſi judicio, ubi iidem ſunt inimici, qui judices, nec humana debent committi negotia; quantò minùs divina, id eſt, Eccleſiaſtica? Qui ſapiens eſt, intelligat. ¶ Et reverà hinc Juſtinianus Imperator pius legibus ſuis promulgâſſe dignoſcitur, dicens: [*Liceat* f *ei, qui ſuſpectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recuſare, ut ad alium recurratur.*] Nam quodammodò naturale eſt ſuſpectorum judicium inſidias declinare, & inimicorum judicium ſemper velle refugere. ¶ Hinc S. Athanaſius inimicorum ſæpè declinavit inſidias. Hinc S. Joannes, os aureum, Concilii contra ſe congregati renuit intrare collegium.

1 ¶ Sexto] *Hic canon eſt ſextus Concilii Conſtantinopolitani primi apud Græcos, qui in Conciliis in quatuor volumina conjectis (nam in aliis editionibus abeſt) tomo primo bis affertur; primum in Concilio ipſo Conſtantinopolitano, deinde in libello Synodicarum conſtitutionum. De quo capitulo, & aliis canonibus hujus Concilii ſuprà diſt. 22. eſt notatum, & infrà 4 quæſt. 1. c.* quod autem, *aliquid dicetur.*

2 ¶ Etſi manifeſta] *Vera lectio eſt:* & niſi manifeſta ſibi officiant crimina, ſuæ reddi Eccleſiæ præcipitur. *Eſtq; idem, quod antea retulerat ex ipſo Concilio,* & niſi denuo convincatur, recipere Eccleſiam propriam judicatur. *Verbum non eſt emendatum ob gloſſam, & quia Gratianus in verbis ſequentibus manifeſtè oſtendit, falsâ lectione ſe uſum eſſe: qui etiam, quod hìc dicitur de inimicitia judicis, ad accuſatoris inimicitiam tranſtulit. Nec verò (quod ex tota illa actione 14. facilè conſtat) Athanaſius in ea causâ erat actor, qui reſtitutionem peteret, (quippe cùm, licèt in Concilio Antiocheno depoſitus, poſteà tamen per Dioſcorum Epiſcopatum recuperâſſet, tuncq; poſſideret) ſed Savinianus, qui poſt Athanaſii depoſitionem in ejus locum à Metropolitano, & comprovincialibus Epiſcopis ſuffectus, ab eodem Dioſcoro ejectus fuerat, ideoq; reſtitui ſibi Epiſcopatum petebat. In ipſo autem Concilio Chalcedonenſi ſtatutum fuit, ut (quando Athanaſius diceret, ſe ad Concilium Antiochenum ter vocatum, ideò non veniſſe, quòd Dominus eo tempore Patriarcha Antiochenus ſibi inimicus eſſet) Savinianus quidem maneret in Epiſcopatu, interim verò cauſa Athanaſii apud Maximum tunc Antiochiæ Patriarcham ageretur, atque inter octo menſes cognoſceretur, an Athanaſius crimen depoſitione dignum commiſiſſet, ac, niſi commiſiſſe conſtaret, ſuus illi Epiſcopatus redderetur. Ex quo toto facto* Nicolaus *partem illam accepit, qua ad rem ſuam optimè faciebat.*

Patet ergò, quòd etſi manifeſta ſint crimina alicujus, tamen accuſatione inimici condemnandus non eſt.

a *al.* Anaſtaſius. b *al.* Quia. c *Ivo part. 5. cap. 55.* d *act. 24. in fin.* e *In commonitorio ad Fauſtum.* f *Cod. de judiciis. l. apertiſſimi.*

QUÆSTIO VI.

1 Ps EXtra *provinciam autem reus nullatenùs eſt producendus.*

C. I. ¶ *Ubi crimen admittitur, ibi cauſa ventiletur.*

Unde Fabianus Papa *ſcribit Hilario Epiſcopo, epiſt. 3. cap. 4.*

IBi *a* ſemper cauſa agatur, ubi crimen admittitur, & *b* qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

C. II. ¶ *Accuſatus non niſi in foro ſuo audiatur.*

Idem *eâdem epiſt c. 2.* c

SI *d* quis Epiſcoporum ſuper certis accuſetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui ſunt in provincia ſua, Epiſcopis: quia non oportet accuſatum alibi, quàm in foro ſuo audiri.

Exceptio fori dilatoria eſt, atque ideò in initio litis debet opponi & probari. Peremptorias autem exceptiones (ut ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem Fabianus *ibidem.* e

PUlſatus *f* ante ſuum judicem cauſam dicat, & ante non ſuum judicem pulſatus, ſi voluerit, taceat. Pulſatis verò, quoties appellaverint, induciæ dentur.

Hoc autem, quod de loco dictum eſt, tunc intelligendum eſt, cùm veritas cauſæ non niſi in loco admiſſi criminis deprehendi poteſt: aut niſi altera pars judicium majoris perſonæ interpellaverit, ſive declinando judicium, ſive revelando ſententiam.

C. IV. ¶ *Intra provinciam, & à comprovincialibus tantùm cauſa eſt audienda.*

Unde Stephanus, *ſancta & Apoſtolica, atque univerſalis Eccleſia Romanæ Epiſcopus, ſcribit omnibus Epiſcopis, epiſt. 2. cap. 7.* g

ULtra *h* provinciarum *i* terminos accuſandi licentia non progrediatur: ſed omnis accuſatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, niſi tantùm *k* ad Apoſtolicam ſedem fuerit appellatum.

a *Reverà ibi*] *orig.* b *Sup. 2. quæſt. 3. qui non probaverit. & q. 8. qui crimen. & infrà eâd. c. fin.* c *Et Cyprianus l. 1. epiſt. 3.* d *Polyc. lib. 5 tit. 1. Anſ. l. 3. cap. 77. Burch. lib. 1 c. 147. Ivo p. 5. c. 260.* e *Cap. l. 7. cap. 367.* f *Polyc. l. 1 tit. 7. Ivo part. 6. c. 323. Pann. l. 4. c. 123.* g *In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 10.* h *Anſel. l. 3. cap. 47. Pann. l. 4. c. 33.* i *al. provincia.* k *al. tamen.*

C. V. ¶ *A comprovincialibus accuſatus vel judicatus, Apoſtolicam ſedem appellet.*

Item Sixtus *a* Papa II. *epiſt. 1. ad Gratum Epiſcopum.*

ACcuſatus *b* vel judicatus à comprovincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet, & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe, aut per vicarios ſuos ejuſdem retractari negotium procuret. Et dum iterato judicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus: quoniam quanquam comprovincialibus *c* Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen diffinire *d* inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus Papa *Stephano Archiepiſcopo, epiſt. 3. c. 2.*

DIſcutere *e* Epiſcopos, & ſummas Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas, Metropolitano unà cum omnibus ſuis comprovincialibus (ita ut nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis) licet: ſed diffinire eorum, atque Eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare Epiſcopos abſque hujus ſanctæ ſedis auctoritate minimè licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet.

¶ *Caput hoc in aliquot vetuſtis exemplaribus non habetur, neque in ipſum adeſt gloſſa.*

C. VII. ¶ *Comprovinciales & Metropolitani Epiſcoporum cauſam audire, ſed diffinire non poſſunt.*

Item Eleutherius Papa *ſcribens ad Galliæ provincias, c. 2.*

QUamvis *f* liceat apud comprovinciales *g*, & Metropolitanos, atque Primates Epiſcoporum ventilare accuſationes & criminationes, non tamen licet diffinire 1 ſine hujus ſanctæ ſedis auctoritate, ſicut ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſcoporum jam diffinitum eſt. Nec in eorum Eccleſiis alii aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum juſtè terminentur negotia. Reliquorum verò Clericorum cauſas apud Provinciales, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & juſtè finire licet.

1 ¶ Diffinire] *In epiſtola ipſa ſequitur,* ſecus quàm prædictum eſt: reliquorum vero, &c. *Superiùs verò hæc prædicta fuerant,* finitiva Epiſcoporum tantùm judicia hùc deferantur, ut hujus ſanctæ ſedis auctoritate finiantur, ſicuti ab Apoſtolis, &c. *uſque ad verbum,* Reliquorum.

C. VIII. ¶ *Ante Apoſtolicam cenſuram in cauſis Epiſcoporum non eſt diffinitiva ferenda ſententia.*

Item Leo Epiſcopus *urbis Romæ Anaſtaſio Epiſcopo Theſſalonicenſi, ep. 82. al. 84. c. 1.*

MUltùm ſtupeo, frater chariſſime, ſed & plurimùm doleo, quòd in eum, de quo nihil ampliùs indicaveras *h*, quàm quòd evocatus adeſſe differret, & excuſationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter & tam vehementer potueris commoveri, præſertim cùm etſi tale aliquid meretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua conſulta reſcriberem. *& j.* ¶ Sed etiamſi quid grave, intolerandumque geſſiſſet, noſtra expectanda erat cenſura, ut nihil priùs ipſe decerneres, quàm quid nobis placeret, agnoſceres. Vices enim noſtras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem ſis vocatus ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde, ſicut multùm nos ea, quæ à te piè ſunt curata, lætificant; ita nimirum ea, quæ perperàm ſunt geſta, contriſtant.

C. IX. ¶ *Præter ſententiam Romani Pontificis, nec Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari oportet.*

Item Julius Papa *Orientalibus Epiſcopis, epiſt. 1.*

DUdum à ſanctis Apoſtolis, ſucceſſoribusque eorum in antiquis *a* decretum fuerat ſtatutis, quæ hactenus ſancta & univerſalis Apoſtolica tenet Eccleſia *b*, non oportere præter ſententiam *c* Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Epiſcopum damnari, quoniam ſanctam Romanam Eccleſiam Primatem omnium Eccleſiarum eſſe voluerunt: Et ſicut beatus Petrus Apoſtolus primus fuit omnium Apoſtolorum; ita & Eccleſia ſuo nomine conſecrata (Domino inſtituente) prima, & caput ſit cæterarum, & ad eam, quaſi ad matrem atque apicem, omnes majores Eccleſiæ cauſæ, & judicia Epiſcoporum recurrant, & juxta *d* ejus ſententiam terminum ſumant: nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni Pontificem.

2 pars. *Aliquando inconſulto Romano Pontifice plerique Epiſcoporum damnati inveniuntur, & alii in eorum locum ſubrogati, quorum damnationem & ſubrogationem pro bono pacis ex diſpenſatione toleràſſe legitur Eccleſia.*

C. X. ¶ *Quorundam Epiſcoporum depoſitionem extra conſcientiam Romani Pontificis factam, pro pace toleravit Eccleſia.*

Unde Joannes Papa *Salomoni tertio & ultimo Regi Britonum.* e.

HÆc quippe eſt ordinatio Dei patris tui, & hæc eſt lex Eccleſiæ matris tuæ, videlicet, ut omnes Epiſcopos regni tui ad Turonenſem Archiepiſcopum mittere non detrectes, ipſiuſque judicium poſtulare non dedigneris. Ipſe enim eſt Metropolitanus, & omnes Epiſcopi tui regni, Suffraganei ejus ſunt: ſicut conſcriptiones prædeceſſorum meorum evidenter oſtendunt: qui prædeceſſores tuos, quia illos ab ipſius cura ſubtraxerant, fortè invectione corripere ſtuduerunt, quamvis nec noſtra ſcripta ſuper hac re miſſa deeſſe videantur. Cùmque noram deſignato Turonicæ Eccleſiæ præſule, & integro eumero collegarum, id eſt, duodecim Epiſcoporum celebrato conventu fuerint ejecti Epiſcopi regulariter examinati, apparueritque, quòd canonicè fuerint ejecti, ipſis in ſua dejectione manentibus, qui in locis eorum conſecrati ſunt, potuerunt utique Epiſcopatûs honore potiri. Quòd ſi Epiſcopi ejecti inſontes fuerint declarati, his amotis, qui illis ſubrogati ſunt, Eccleſias ſuas ipſi recipiant. Nam cùm anteceſſores mei Præſules ejectionem eorum Epiſcoporum, qui ab Eccleſiis ſuis expulſi ſunt, nec admiſerunt, nec approbaverunt, nec ipſos, qui eis ſubrogati 1 pòſt ſunt, viventibus illis, legitimos Epiſcopos dixerunt. Sanè, ſi ad Turonenſem fortè Archiepiſcopum mittere præfatos Epiſcopos dedignaris, ſtude duos Epiſcopos de expulſis, & duos de ſubrogatis unà cum Eccleſiæ tuæ Legato ad Apoſtolicam B. Petri ſedem tranſmittere: ubi dignâ examinatione præmiſsâ, qui legitimi Epiſcopi ſunt, appareant, & ſuas Eccleſias irregulariter non amittant. Nihil enim quod aliud in præſenti negotio diffinire. Quia verò magna quis ſit Metropolitanus apud Britannos, contentio eſt licet nullius memoria teneat vos in veſtra regione ullam habuiſſe Metropolitanam Eccleſiam, tamen ſi ſibet (poſtquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium noſtrum, Carolum Regem glorioſum, conſtituerit) facilè hoc poteritis advertere. Quòd ſi adeo contentiosè creditis agere, ad noſtrum Apoſtolatum

a *Et Julius in reſcript. ad Orient. c. 3.* b *Polyc. ibid. Anſ. l. 2. c. 82. Burch. l. 1. cap. 176 & 144. Ivo p. 5. c. 4. & 257. Pannor. l. 4. c. 125.* c *al. à comprovincialibus.* d *al. diffiniri.* e *Anſelm. lib. 2. c. 61. Burchard. l. 1. c. 179. Ivo p. 5. c. 295.* f *Ivo p. 5. c. 516. Pann. l. 4. c. 134. & 136.* g *al. provinciales.* h *al. judicaveris.*

a *Præfatis*] *orig.* b *Codic. lib. 6. cap. 287.* c *in vulgatis legitur, conſcientiam.* d *al. ejuſq. juſtâ ſententiâ.* e *Regino l. 1 Chronic.*

destina

eſtinare contendit, quatenus noſtro libramine, quæ erit apud vos antiquitùs Archiepiſcopalis Eccleſia, luce larius innoteſcat: & deinceps omni ambiguitate reciſâ, uam ſequi Epiſcopi veſtri debeant, incunctanter agnoſcant. Neque enim Eccleſias Dei per diſcordias Regum, iviſionis aliqua pati damna neceſſe eſt, cùm (quantùm x ſe eſt) pacem, quam prædicant, ſervare ſtudeant invicem, & in omnes.

1 ¶ Subrogati pòſt ſunt,] *Sic reſtitutum eſt ex aliquot vetuſtis & valdè emendatis codicibus. Anteà legebatur*, ſubrogari oſſunt.

3 pars. *Aliàs autem irrita erit Epiſcoporum ſententia, & à Synodo retractanda.*

C. XI. ¶ *Damnatio injuſta irrita eſt, & à Synodo retractanda.*

Unde Felix Papa I. *a epiſt. primâ ad Paternum.*

IRritam *b* eſſe cenſemus & 1 injuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita ut oppreſſis ab omnibus, in cunctis ſubveniatur cauſis.

1 ¶ Et injuſtam] *Sic in originali, & antecedit vox*, aliter: *ſed in decretis Julii, & in Concilio Carthagìnenſi quarto (unde citatur infrà 11.q.3.* c. irritam) *& in capitulis Hadriani, & apud Anſelmum eſt*, irritam eſſe injuſtam Epiſcoporum damnationem, &c. *quæ lectio videtur magis convenire cum rubrica hujus capitis.*

Quòd autem Metropolitanum ſuum contemnere, & aliorum judicium alicui expetere non liceat, Sixtus Papa III. *teſtatur in epiſt. ad Orientales Epiſcopos, c.3. dicens.*

C. XII. ¶ *Peregrina judicia ſunt ſubmovenda.*

PEregrina *d* judicia (ſalvâ in omnibus Apoſtolicâ auctoritate) generali ſanctione prohibemus: quia indignum eſt, ut ab extraneis *e* judicentur, qui comprovinciales, & à ſe electos debent habere judices, niſi fuerit appellatum.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa, *epiſt. 1. c. 3.*

LEges Eccleſiæ Apoſtolicâ firmamus auctoritate, & peregrina judicia ſubmovemus. Unde & Dominus mentionem faciens Loth *f*, per Moyſen loquitur, dicens: [*Ingreſſus es quidem (inquiunt) ut advena, nunquid ut judices?*]

C. XIV. ¶ *Nulli liceat aliarum provinciarum judicium expetere.*

Item Innocentius *g* Papa *ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, epiſtolâ 2. c. 3.*

NOn *h* liceat cuiquam (ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui 1 in omnibus cauſis reverentia & auctoritas debetur) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Eccleſias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum Epiſcoporum judicia expetere *i*, vel pati. Quod ſi quis præſumpſerit, & ab officio Cleri ſubmotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

1 ¶ Cui] *In epiſtola & Marcelli & Innocentii legitur*, ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui *k* in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri: *quamvis à poſtrema Conciliorum in quatuor tomis editione abſint illæ duæ voces*, ſine præjudicio: *quemadmodum & paulò inferiùs iſta*, vel aliarum provinciarum Epiſcoporum judicia expetere, vel pati: *quæ tamen habentur in aliis locis indicatis.*

Reverentia autem, quæ Apoſtolicæ debetur Eccleſiæ, & ejus auctoritas intelligenda eſt, cùm vel ad ipſam appellatum fuerit, vel ab ea judices electi conceduntur. Unde Sixtus à Papa, *cùm diceret:* [Comprovinciales & à ſe electos debent habere judices,] *ſtatim ſubjungit*, [niſi fuerit appellatum.]

C. XV. ¶ *Abſque Apoſtolicæ ſedis decreto extraneos judices adire non poſſumus.*

Item Anacletus Papa, *epiſt. 1. c. 3.*

UNaquæque *b* provincia tam juxta Eccleſiæ, quàm juxta ſeculi leges, ſuos debet juſtos, & non iniquos habere judices, & non extraneos *c*, niſi Apoſtolicæ ſedis hujus decreverit auctoritas.

C. XVI. ¶ *Niſi per appellationem, alterius provinciæ judices adire non oportet.*

Item ex Romana *d* Synodo.

NEminem *e* exhiberi de provincia ad provinciam, vel ad comitatum oportet, niſi ad relationem judicis, ad quem 1 fuerit appellatum, ita ut actor rei forum ſequatur. *& infrà.* ¶ Illa 2, quæ *f* ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet, ſicut in Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio. ¶ Ultra provinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur. ¶ Omnis accuſatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, niſi 3 Prælatus ſit, qui accuſatur.

1 ¶ Ad quem fuerit appellatum,] *Hæc ſunt addita ex Hadriano, epiſtola Synodica Felicis, & Ivone.*

2 ¶ Illa, quæ] *Hinc uſque ad finem in capitulis tantùm Hadriani ſunt inventa.*

3 ¶ Niſi Prælatus ſit, qui accuſatur.] *Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur: in aliis verò, loco ipſorum ſunt hæc:* niſi ad ſedem Apoſtolicam fuerit appellatum.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus.

SI quis *g* Clericus ſuper quibuslibet criminibus accuſatus fuerit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui accuſatur, ſuas exerceat *h* actiones: nec exiſtimet *i* eum accuſator ſuus alibi, aut longiùs ad judicium pertrahendum. *k*

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epiſtola Pontificum hujus nominis eſt inventum. In aliquot vetuſtis exemplaribus eſt tantùm*, Item: *ut videatur citari eadem Synodus Romana, quæ in ſuperiori capite, id eſt, quæ continetur in capitulis Hadriani. Ivo autem part. 6. cap. 318. citat ex Eleutherio: cap. autem 239. citat ex Felice primo.*

C. XVIII. ¶ *Ubi crimen admittitur, ibi cauſa ventiletur.*

Item ex decreto Hadriani *l* Papæ.

QUi crimen objicit, ſciat *m* ſe probaturum. Reverà *n* ibi cauſa agatur, ubi crimen admittitur.

QUÆSTIO VII.

1 ps QUòd judex eſſe non poſſit, quem cum reo par, aut major macula inficiat, multis auctoritatibus probatur.

a *Et in decretis Julii, cap. 27. Cap. Hadriani, c. 58.* b *11. q. 3. c. irritam. ex Carth. 4. c. 28. Anſ. lib. 3. c. 69* c *Et inter decreta Higini, c. 4. in epiſt. 2. Felicis inter decreta Julii, c. 16. In C. Hadriani, c. 19. in adjectis capitul.* d *Polyc. l. 5. tit. 1. Anſ. l. 13. c. 76. Burch. l. 1. cap. 147. Ivo p. 5. cap. 260. & p. 6. c. 341.* e *al. externis.* f *Gen. 19.* g *Et Marcellus epiſt. 1. in codice canonum, inter decreta Innocentii.* h *Capitularium l. 6. c. 287. Anſ. l. 2. c. 52 & 3. c. 79.* i *al. experiri.* k *al. cujus.*

a *Suprà eâd. c. peregrina.* b *Anſ. lib. 3. c. 80.* c *al. externos.* d *In c. Hadriani, c. 58. & 10. Felix I. epiſt. 2.* e *Ivo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.* f *Suprà eâd. c. ultra: infrà, 5. q. 4. c. duodecim. §. item Hadrianus.* g *Eleutherius ad Gall. provin. Felix I. epiſt. 1. in decretis Julii, c. 25. In c. Hadriani, c. 7. Ivo p. 6. c. 318. & 329.* h *al. exerat.* i *al. æſtimet.* k *al. protrahendum.* l *In c. Hadriani, c. 52. & ſuprà eâd. c. ibi ſemper, ex Fabiano.* m *al. ſcribat.* n *Burch. l. 16. c. 3. Ivo p. 6. c. 324. Pannor. lib. 4. c. 75.*

C. I. ¶ *Infames, Judices eſſe non poſſunt.*

Dicit enim ſancta Romana *a* Synodus.

INfamis perſona, nec Procurator eſſe poteſt, nec cognitor.

Tria ſunt,quibus aliqui impediuntur,ut judices non fiant: [Naturâ, ut ſurdus, & mutus,& qui perpetuò furioſus eſt,& impubes: quia judicio carent. Lege, qui ſenatu amotus b *eſt. Moribus, fœmina & ſervi: non quia non habeant judicium,ſed quia receptum eſt, ut civilibus officiis non fungantur.*

¶ *Prior pars hujus capituli uſque ad verſ.* cognitor. *habetur in epiſtola ſecunda Felicis primi; in qua refert Synodum à ſe habitam: quod in principio epiſtolæ commemorat his verbis:* Nos verò ad ſupplementum veſtrum fratres, & Coëpiſcopos noſtros vocavimus ampliùs quàm ſeptuaginta, cum quibus hæc, quæ ſubtùs habentur inſerta, regulariter tractanda decrevimus. *Eadem pars habetur in capitulis Hadriani, quæ (ut ſuperiùs eâd. q. 5. c.* accuſationes, *adnotatum eſt) nomine Romanæ Synodi interdum citantur. Reliqua verò hujus capitis videntur eſſe Gratiani, ſumpta tamen ferè ad verbum ex l.* cùm prætor. *verſic.* quidam enim ff. de judiciis. *quemadmodum & in ſequenti capite multa colliguntur ex variis legibus Digeſtorum & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia hæc uſque ad c.* qui ſine peccato, *conjunctè habentur.*

Veruntamen, ſi ſervus, dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dixit, quamvis poſteà in ſervitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.

C. II.

In Digeſtis c *tit. de poſtulando.*

INfantes *d* non poſſunt eſſe Procuratores, vel Patroni cauſarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui poſtulare prohibentur. ¶ Eſt autem poſtulare, deſiderium ſuum, vel amici ſui, in jure apud eum,qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere. ¶ Nam, ut præmiſimus, non poſtulantium tres ordines ſunt. Quidam prohibentur omnino poſtulare, vel propter ætatem, ut minores decem & ſeptem annis; vel propter caſum,ut ſurdus, qui prorſus non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis poſtulent, vel propter ſexum, ut fœminæ; vel propter caſum, ut utroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore ſuo muliebria paſſi ſunt: niſi fortè vi prædonum,vel hoſtium ſtuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ *e* causâ publico judicio ſunt damnati, vel qui operas ſuas locaverunt, ut cum beſtiis depugnarent in arena, pro aliis poſtulare prohibentur. His perſonis pro ſe allegare permittitur, pro aliis poſtulare prohibetur: niſi fortè tutelam impuberum, vel curam adoleſcentium non affectatam, ſed neceſſariam adminiſtrent. Pro his enim, quorum curam gerunt, eis poſtulare conceditur. Alii enim omnes, qui ut infames notantur, niſi pro ſe, & pro certis perſonis, poſtulare non poſſunt, niſi in integrum reſtitutionem acceperint.

¶ Permittitur *f* autem eis poſtulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, parentibuſque patroni, patronæque: pro liberis etiam ſuis, fratribus & ſororibus, uxore, ſocero, ſocru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigno, privigna, pupillo, pupilla, furioſo,furioſa, fatuo, fatua, muto, ſurdo, prodigo, & adoleſcente. ¶ Item *g* pro iis, quibus propter infirmitatem curatores dari ſolent, & qui negotiis ſuis aliquo perpetuo morbo ſuperesse non poſſunt. ¶ Omnes *a* autem, qui non ſpontè, ſed neceſſariò funguntur officio, ſine offenſa edicti poſtulare poſſunt, etiamſi ii ſunt, quibus non niſi pro ſeipſis poſtulare permittitur. ¶ Affinitates *b* verò non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, ſed præſentes. Nurus & generi appellatione, & ſoceri,& ſocrus, & ulteriores,quibus [pro] præpoſitio ſolet accedere, continentur.

2 pars. Arceantur etiam à profeſſione Advocatorum (*ſicut in ſecundo libro Codicis, titulo de poſtulando* c *invenitur*) qui ſub nomine honorariorum ex ipſis negotiis, quæ tuenda ſuſceperint, emolumentum ſibi certæ partis, cum gravi damno litigatoris, & deprædatione poſcentes inveniuntur. ¶ Item *d* ſi quis adeò procax fuerit, ut non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patiatur. Præterea non licet Advocato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex induſtria jurgium protrahere.

¶ Apud urbem Romanam etiam honoratis, qui hoc putaverint eligendum, eouſque liceat orare, quouſque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, ſtipemque deformem hæc arripiatur occaſio. Nam ſi lucro, pecuniâque capiantur, veluti degeneres inter viliſſimos numerabuntur. ¶ Si *e* verò in uno auditorio duo tantùm præ cæteris fuerint, vel plures, quorum fama ſit hilarior, in judicantis officio ſit, ut par Cauſidicorum diſtributio fiat, & exæquetur partibus auxilium ſingulorum. ¶ Si *f* quis verò monitus à judice, eâ excuſatione, quæ nequeat comprobari, cuicunque parti patrocinium denegaverit, careat foro: ſciat etiam nunquam ſibi ad agendum copiam poſſe reſtitui. ¶ Si *g* quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, ſeparatim tractâſſe cum plurimis, & adverſario ſuo tali fraude ſubtraxiſſe paris defenſionis copiam, oſtendet proculdubiò iniquam à ſe litem foveri, & auctoritatem judiciariam à ſe eluſam experietur. ¶ Item, quamvis illi, qui cauſam *h* fiſci egiſſent, prohibeantur adversùs fiſcum patrocinium præſtare; tamen hodie etiam adversùs fiſcum patrocinium poſſunt exhibere privatis, dum eam cauſam declinent ſuſcipere, quam tractaverunt, dum fiſci Advocati fuerunt. ¶ Item, ſi *i* contra patrem pupilli cauſam egiſti, tutor, vel curator datus, eandem cauſam defendere non prohiberis. ¶ Cognitores verò ex officio *k* intelliguntur, non ex arbitrio. Nihil *l* enim refert 1, is, qui arbitrium ſuſcipit, an ſit integræ famæ, an ignominioſus. ¶ Filius *m* etiam in re patris arbiter eſſe poteſt. Nam & judicem eum eſſe poſſe pleriſque placet. ¶ Si *n* quis verò judex ſit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex eſt, & in ſe compromitti jubere prohibetur lege Juliâ: & ſi ſententiam dixerit, non eſt danda pœnæ perſecutio. Servus *o* arbiter eſſe non valet: libertinus poteſt. ¶ Porrò infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per ſententiam; veluti cùm judex pronuntiat, injuriam *p* feciſti, hæreditatem expilâſti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ: ſicut illi, qui damnantur in *q* opus publicum, qui priſtinum quidem ſtatum obtinent, ſed damno infamiæ etiam poſt impletum tempus ſubjiciuntur. Aliquando genere pœnæ,& delicti declarati per ſententiam: veluti dum fuſtibus *r* cæſo per præconem dicitur ἐσυκοφάντησας, id eſt, *calumniatus es.*

a *In Cap. Hadriani,cap. 5.& in 2. epiſt. Felicis. Anſel. l. 3. c. 7. Polyc. l. 5. tit. 1.* b *motus*] *orig. Ivo part. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 78.* c *lib. 3. tit. 1.* d *Ex l. 1. ff. de poſtulando. verbis alio modo aptatis.* e *al. calumniâ publici judicii.* f *Ex l. 2. & 3. eod.* g *Ex l. 4. & 5.*

a *Ex l. 6.* b *Ex l. 3. eod.* c *tit. 6. l. 5.* d *l. 6. §. 1. Cod. eod.* e *l. 7. C. eod.* f *ibid. verſ. ſi quis verò.* g *ibidem. verſ. ſi quis autem.* h *Ex l. 2. C. tit. 9. de advocat. fiſci.* i *l. hi qui fiſci. ff. de poſtul.* k *l. 3. in fin. ff. lib. 4. t. 8. de recept. qui arbitr.* l *Ex leg. Pedius. ff. ibid.* m *l. 5. l. 6. ff. ibid.* n *l. 9. §. 2. ibidem.* o *l. 9. in pr.* p *l. decurionis. Cod. lib. 2. tit. 12. ex quibus cauſis inf. irrog. l. 12. C. eod.* q *l. 6. Cod. eod.* r *l. 8. l. 16. Cod. eod.*

aliquando ipſo genere facti, ut exercentes improbum *a* fœnus, & illicitè exigentes uſuras uſurarum, & mulier, quæ intra *b* tempus, quo moris eſt lugere maritum, contrahit matrimonium, & qui ſciens eam uxorem duxerit.

Idem teſtatur Felix Papa, *& eiſdem* c *verbis.* ¶ *Item in Evangelio* d, *qui trabem geſtat in oculo, probatur non poſſe educere feſtucam de oculo fratris ſui.* ¶ *Item David in lib. Pſalmorum* e: [Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum? &c.] ¶ *Item Gregorius* f: Cujus vita deſpicitur, reſtat, ut ejus prædicatio contemnatur.

¶ *Caput hoc (quemadmodum in ſuperiori notatione ſignificatum eſt) in vetuſtioribus exemplaribus non eſt ſejunctum à ſuperiori, & eſt collectio variarum legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba ſunt ipſorum auctorum, & in vulgatis eſt diſtinctum caput, ideò iiſdem characteribus impreſſum eſt, quibus cætera auctorum capita.*

1 ¶ Nihil enim refert,] *Verba legis, ex quibus hunc, & verſiculum,* ſervus arbiter, *Gratianus accepit, ſunt hæc:* Pædius libro nono, & Pomponius libro trigeſimo tertio ſcribunt, parvi referre, ingenuus quis, an libertinus ſit, integræ famæ quis ſit arbiter, an ignominioſus. In ſervum Labeo compromitti non poſſe, libro undecimo ſcribit, & eſt verum.

C. III. ¶ *Qui aliorum vitia puniunt, ſua priùs corrigere ſtudeant.*

Idem *in Moralibus, lib. 14. in Job. cap. 13. al. 15.*

QUi *g* ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Revocantur itaque intùs ad conſcientiam, ut priùs propria corrigant; & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt, quod cùm tribus *h* Benjamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſraël ulciſci iniquitatem voluit; ſed tamen ſemel & iterum in libelli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim *i* Domino, ſi ad ulciſcendum ire debuiſſet, juſſum eſt, [ut *k* iret,] qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & ſemel, & ſecundò perdidit, & tunc demùm peccatricem tribum valdè feriens penè funditùs extinxit. Quid eſt, quòd in ultionem ſceleris inflammatur, & tamen priùs ipſe proſternitur? niſi quòd priùs ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipſi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant.

C. IV. ¶ *Ille de vita alterius judicet, qui non habet in ſeipſo, quod puniat.*

Item Ambroſius *ſuper* [Beati immaculati] *ſermone 10. ad verſ.* [Miſerationis tuæ Domine.]

JUdicet *l* ille de alterius errore, qui non habet, quod in ſeipſo condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda; ne cùm de alio judicat, in ſe ferat ipſe ſententiam. Judicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nullâ offenſione, nullâ levitate *m* ducatur. *& poſt pauca.* ¶ Bonus judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis: ſed juxta leges & jura pronuntiat, ſtatutis *n* juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert: ſed ſicut audit, ita judicat, & ſicut ſe habet negotii natura, decernit: obſequitur legibus, non adverſatur, examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite judices ſeculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. *& paulò pòſt.* ¶ Qui judicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere, quod legum eſt. *& poſt pauca.* ¶ In judicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntatis.

C. V. ¶ *Gravatus criminibus judicare non valet.*

Item Gregorius.

IN *a* gravibus peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena non diluit. ¶ Cuncti *b* enim liquidò novimus, quia cùm is diſplicet; qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubiò ad deteriora provocatur. ¶ Scriptum *c* quippe eſt: [*Victimæ impiorum abominabiles Deo ſunt, vota juſtorum placabilia.*] Neque enim in omnipotentis Dei judicio, quid *d*, ſed à quo datur, inſpicitur. ¶ Hinc eſt enim, quod ſcriptum *e* eſt: [*Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain autem & ad munera ejus non reſpexit.*] Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera, præmiſit ſolicitè, quia reſpexit ad Abel. Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt. [¶ *Dona* 1 *quippe* f *iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationes eorum, nec in multitudine ſacrificium eorum propitiabitur peccatis.*] ¶ Item. [*Longè* d *eſt Dominus ab impiis, & orationes juſtorum exaudiet.*]

1 ¶ Dona] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: ſunt tamen Eccleſ. c. 34. & repetuntur infrà 14. quæſt. 5. cap.* ſcriptum.

C. VI. ¶ *Primùm noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.*

Item Beda *in c. 8. Joannis de judicio adulteræ.*

POſtulatus Dominus judicare de peccatrice, non ſtatim dat judicium, ſed priùs inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra, ac ſic demùm quàm obnixè rogatus judicat: nos videlicet typicè inſtituens, ut cùm quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc antè reprehendendo judicemus, quàm ad conſcientiam noſtram humiliter reverſi, digito eam diſcretionis ſolerter exculpamus, & quid in ea Conditori placeat, quidvé diſpliceat, ſedulâ examinatione dirimamus, juxta illud Apoſtoli *h*: [*Fratres, ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c.*] *& infrà.* ¶ Qui *i* ſine peccato eſt veſtrûm, id eſt, primò vos ipſi juſtitiam legis implete, & ſic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

C. VII. ¶ *Sacerdos primùm ſua peccata, deinde aliena detergat.*

Item Auguſtinus *ad quendam Comitem.*

SAcerdos *k*, ut ſapiens & perfectus Medicus, primùm ſciat curare *l* peccata ſua, & poſteà aliena vulnera detergere & ſanare, & non publicare.

¶ *In vetuſta impreſſione epiſtolarum B. Auguſtini extat epiſtola longiſſima ad Julianum Comitem, in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo, ſub titulo de ſalutaribus documentis, in cujus libelli cap. 52. hoc eſt caput.*

Item, in Evangelio m *ſal infatuatum ad nihilum utile eſſe dicitur, niſi ut projiciatur foràs, & ab hominibus conculcetur.* ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminoſus alterius criminis judex eſſe non poteſt, & ſeipſum condemnat, dum in alterius crimen ſententiam profert. Sed objicitur. Saul* n *cùm à Domino eſſet reprobatus, populum Dei judicabat, & ejus judicium univerſus populus expetebat. Item, David cùm eſſet adulter & homicida, interrogatus à Propheta, ſententiam in divitem dedit, qui ovem pauperis rapuit, dicens* o: [Judicium mortis eſt viro huic.] *Item, Salomon* p *cùm amore mulierculærum Deos Gentium coleret, ta-*

a *L. 20. Cod. eod.* b *l. 15. Cod. eod.* c *Sup. q. 5. nullus ſervus. ſed non iiſdem verbis.* d *Matth. 7.* e *Pſal. 49.* f *Homil. 12. in Evang.* g *Joan. 8.* h *Jud. 20.* i *autem] orig.* k *abſunt iſtæ duæ voces ab originali.* l *Anſ. l. 3. c. 34.* m *al. novitate] orig.* n *ſcitis] orig.*

a *Præfationis in Job. c. 3. al. 6.* b *Paſt. p. 1. c. 11.* c *Prov. 15. 14. q. 5. ſcriptum eſt. ex Reg. epiſt. 126. l. 7. ad Recharedum Regem.* d *quid datur,] orig* e *Gen. 4.* f *Eccl. 34.* g *Prov. 15.* h *Gal. 6.* i *Joan. 8.* k *Anſel. l. 7. c. 101.* l *diluere.* m *Matthei 5.* n *1. Reg. 15.* o *2. Reg. 12.* p *3. Reg. 11.*

men univerſa plebs Iſraëlitica ad ejus judicium confluebat. Sic & Achab a *quamvis coleret Baal, tamen decem tribus judicabat. Multi etiam alii tam in Veteri Teſtamento, quàm in Novo inveniuntur, quorum vita cùm eſſet blaſphemabilis, tamen eorum ſententia, quia ex officio ſuo ſervatâ judiciarii ordinis integritate proceſſit, invenitur ſervata. Unde & Dominus ait in Evangelio* b: [Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi,&c.] *Hinc liquidò conſtat, quòd mali Paſtores, dum ſententiâ juſti examinis aliorum crimina feriunt, ſibi ipſis nocent, dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: ſubditis verò proſunt, ſi eorum increpatione correcti, vel ſententiâ coërciti, vitam ſuam in melius commutare didicerint. Ac per hoc dum ab Eccleſia tolerati fuerint, eorum judicium ſubterfugere non licet.*

QUÆSTIO VIII.

Quòd *autem Epiſcopus ab uno tantùm audiri, vel* c *judicari non debeat,* Zepherinus Papa *teſtatur, epiſtolâ primâ ad Epiſcopos Siciliæ, dicens:*

C. I. ¶ *Epiſcopus non niſi à pluribus audiatur & judicetur.*

Accuſatores *d* Epiſcoporum omni careant ſuſpicione, quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluit, non à quibuslibet agitari. ¶ Nullum namque eorum ſententia à non ſuo judice dicta conſtringat; quia & leges ſeculi idipſum fieri præcipiunt: ut codice 1 libro ſeptimo, titulo de ſententiis & interlocutionibus omnium judicum, lege penultimâ. [*Cujus in agendo quis obſervat arbitrium, eum habere etiam contra ſe judicem in eodem negotio non dedignetur.*] ¶ Judices *e* duodecim quilibet Epiſcopus accuſatus (ſi neceſſe fuerit) eligat, à quibus ejus cauſa juſtè judicetur. Nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quàm ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocato *f* ad ſuorum primò conventum Epiſcoporum, per eos ejus cauſa juſtè audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis verò ejus cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem determinetur. Nec anteà finiatur (ſicut ab Apoſtolis, vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt) quàm ejus auctoritate fulciatur. *& paulò ſuperiùs.* ¶ Abſens *g* verò nemo judicetur. Niſi 2 ex contumacia abſens fuerit: quia & divinæ & humanæ hoc prohibent leges.

1 ¶ Ut Codice] *Hinc uſque ad verſ.* Judices, *non ſunt in epiſtola Zepherini, neque in vetuſtis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Niſi contumacia abſens fuerit:] *Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & epiſtola ipſa, & Anſelmo & Ivone. Infrà verò eâd. q. 9. c.* Abſens, *habentur tanquam Gratiani verba.*

C. II. ¶ *A quot Epiſcopis audiatur Epiſcopus, qui in reatum inciderit.*

Item Felix Epiſcopus *dixit in Concilio Carthaginenſi II. c. 10.*

Suggero ſecundùm *h* ſtatuta veterum Conciliorum, ut ſi quis Epiſcopus (quod non optamus *i*) in reatum aliquem incurrerit, & nimia neceſſitas ei fuerit, non poſſe plurimos congregare, nec in crimine remaneat, à duodecim audiatur Epiſcopis. 1

1 ¶ Epiſcopis.] *Quæ hoc loco in capite decimo Concilii Carthaginenſis ſecundi adduntur, referuntur infrà 15. q. 7. c.* Felix. *& ibi notabitur varietas.*

a *3. Reg. 16.* b *Matth. 23.* c *al. &.* d *Anſelm. l. 2. c. 38. Ivo part. 5. c. 245.* e *5. quæſt. 4. duodecim judices. Anſ. l. 3. c. 45.* f *al. vocatur.* g *Inf. eâd. quæſt. 9. abſens. Anſ. l. 3. c. 61.* h *15. quæſt. 7. Felix. In Concil. Triburien. c. 10. Anſ. l. 3. c. 46. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262.* i *al. opinamur.*

QUÆSTIO IX.

1 ps De *accuſatoribus verò, vel teſtibus, quòd in abſentem vocem accuſationis vel teſtificationis exhibere non valeant, multorum auctoritatibus liquet.*

C. I. ¶ *Niſi reo præſente, accuſator non audiatur.*

Ait enim Teleſphorus Papa, *epiſtolâ unicâ.*

Accuſatori *a* omninò non credi decernimus, qui abſente adverſario cauſam ſuggerit, ante utriuſque partis juſtam diſcuſſionem.

C. II. ¶ *Abſente adverſario ſententiam ferre non licet.*

Item Eleutherius Papa *b in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ.*

Caveant *c* judices Eccleſiæ, ne abſente eo, cujus cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit: imò etiam & cauſam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris verò nec calumnia, nec vox audiatur.

C. III. ¶ *Reo abſente accuſator non audiatur.*

Item Calixtus Papa, *epiſtolâ ſecundâ, ad Epiſcopos Galliæ.*

Abſente *d* eo, quem accuſare voluerit quiſpiam *e*, accuſatori non credatur: quia ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiatur: quia per ſcripturam nullus accuſare, vel accuſari poteſt: ſed propriâ voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem.

C. IV. ¶ *Quæ in abſentes geruntur, omnino evacuentur.*

Item Cornelius Papa *ad Rufum, epiſt. 2. c. 2.*

Omnia *f*, quæ adversùs abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut judicantur, omnino evacuentur: quoniam abſentem nullus addicit, nec ulla lex damnat.

C. V. ¶ *Non judicetur, qui præſentialiter non accuſatur, vel convincitur.*

Item Marcellus Papa *ad Maxentium, epiſt. 2.*

Non oportet quenquam judicari, vel damnari, priuſquam legitimos habeat præſentes accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus *ad Stephanum Archiepiſcopum, epiſt. 3. c. 8.*

Habetur *g* quoque in decretis ſanctorum Patrum ſancitum, non fore canonicum, quenquam Sacerdotum judicare, vel damnare, antequam accuſatores canonicè examinatos præſentes habeat, locumque defendendi accipiat, id eſt, inducias Eccleſiaſticas ad abluenda crimina.

C. VII. PALEA.

[*Idem* Damaſus *ibidem continenter.*]

Nec *h* extra propriam 1 fiat provinciam primò *i* diſcuſſionis accuſatio, ſine Apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & Imperialia *k* pariter ſtatuta concinunt. Criminum, inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt, ubi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur: [Quæcunque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda ſunt] & reliqua talia,

a *Anſ. l. 3. c. 12. & 97.* b *In reſcripto Julii, c. 24. In Conc. Carth. 3. c. 30. In cap. Hadrian. c. 53. In capitul. l. 7. c. 219.* c *Burchard. l. 16. c. 14. Anſel. l. 3. c. 27. Ivo p. 6. c. 319.* d *Sup. 2. q. 8. c. 1. Anſ. l. 3. c. 55. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289.* e *al. cuicunque accuſatori.* f *Anſ. l. 3. c. 62.* g *Anſ. l. 2. c. 39. Ivo p. 6. c. 347.* h *Anſel. & Ivo ibid.* i *al. prima.* k *Cod. ubi de crim. agi opor. l. 1. & in Cod. Theod. l. 9. tit. 1. in expoſitione legis 2.*

& his

& his ſimilia: ſalvâ tamen in omnibus Apoſtolicâ auctoritate, ut nil in his definiatur, priuſquam ei placere cognoſcatur, quâ omnes ſuffultos eſſe oportet.

1 ¶ Propriam] *Sic eſt emendatum ex epiſtola ipſa, Anſelmo & Ivone. Anteà legebatur:* Nec extra patriam fiat provinciæ. *Addita autem & nonnulla ſunt ex epiſtola.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt.6.*

QUi *a* accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſsâ. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano *b* VI. *c.11.*

DIgnum *c* eſt, ut innocentis vita nullâ maculetur pernicie accuſatorum: ideò ſi quis *d* à quolibet criminatur, non antè accuſatus ſupplicio detur, quàm accuſator præſentetur, atque legum & canonum ſententia exquiratur. Quòd ſi indigna ad accuſandum perſona invenitur, ad ejus accuſationem non judicetur *e*, niſi 1 ubi pro capite Regiæ majeſtatis cauſa verſatur.

1 ¶ Niſi] *Hæc ſunt addita ex originali.*

C. X. ¶ *Sententiâ feriatur, qui cauſa ſuæ negligit adeſſe.*

Item Bonifacius Papa *ad Gallos, epiſt.2.*

DEcernimus *f*, veſtram *g* debere intra provinciam eſſe judicium, & congregari Synodum ante diem Calendarum Novembrium: ut ſi adeſſe voluerit, præſens, ſi confidit, ad objecta reſpondeat: ſi verò adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur. Nam manifeſtum eſt, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio, purgandi ſe occaſione non utitur. Nihil enim intereſt, utrùm in præſenti examine non 1 omnia, quæ dicta ſunt, comprobentur, cùm ipſa quoque pro *h* confeſſione procurata toties conſtet abſentia.

1 ¶ Non omnia] *In originali, & apud cæteros collectores, & in uno pervetuſto Gratiani codice eſt,* omnia: *ſed quia idem ſenſus elicitur, & adeſt gloſſa, non eſt mutatum.*

C. XI. ¶ *Abſentes nec accuſari, nec judicari poſſunt.*

Item Felix Papa *i ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2.*

ABſente *k* adverſario non audiatur accuſator, nec ſententia, abſente aliâ parte, à judice dicta, ullam obtineat firmitatem.

C. XII. ¶ *Alterâ parte abſente, diffinitiva non feratur ſententia.*

Item Nicolaus Papa *l Gallioni Archiepiſcopo Senenſi.* m.

REverà juſtus mediator non eſt, qui uno litigante, & altero abſente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmiſſis, volumus, & Apoſtolicâ auctoritate monemus, ut ſi Presbyter, de quo agitur, poſt excommunicationem ſuam, Apoſtolicam ſedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præſumat.

C. XIII. ¶ *In abſentem non eſt ferenda ſententia.*

Item Zepherinus Papa *ad Epiſcopos Siciliæ, epiſt.1.*

ABſens *n* verò nemo judicetur: quia & divinæ & humanæ hoc prohibent leges.

a *Anſelm.lib.3.cap.51. Ivo part.6.c.348.* b *& in Wormatienſi, c.42.* c *Burch. l.16.c.5.* d *al. quiſquis.* e *al. decidetur] al. deputetur.* f *al. Decrevimus. Anſelm. lib.3. cap.38. Burch. l.1.cap.161. Ivo part.5.c.231. & p.6.c.338.* g *al. veſtrum.* h *Anteà legebatur [profeſſio ex procurata.]* i *& in cap. Hadriani, c.4.* k *Polyc. lib.5.tit.1. Anſel.lib.3.c.7. Ivo part.5. c.248. & p.6. cap.331. Pannorm.lib.4.c.54.* l *Sententia habetur in epiſt. Nic. ad Epiſcopos, qui in Convicinum convenerant, nuper impreſſa.* m *al. Senonenſi.* n *2.q.8.c.1. Burch. l.16.c.13. Anſ.l.3.cap.62. Ivo p.5.c.245.*

1 *Niſi fuerit abſens ex contumacia. Pro præſenti namque eum contumacia haberi facit.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Gallioni Senenſi a Archiepiſcopo.*

INdicas Hermannum *b* Epiſcopum ſuper quibuſdam frequenter fuiſſe accuſatum: pro quibus (quia ex parte ipſius perſona deeſt) nos uni parti ad diſcrimen alterius credere proculdubiò non poſſumus: quamvis nec uſque adhuc, qui fuerint illi exceſſus, dixeris, nec utrùm ſanæ mentis erat idem Antiſtes, necné, cùm ipſos exceſſus perpetrabat, evidenter oſtenderis: ſatiusque arbitramur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quàm ad ipſum pertinere peccatum, cui magis conſulendum ſit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

C. XV. ¶ *Teſtes non dicant teſtimonium, niſi de his, quæ præſentialiter & veraciter noverunt.*

Item Calixtus Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2.*

TEſtes *c* per quamcunque ſcripturam teſtimonium non proferant, ſed præſentes de his, quæ noverunt & viderunt, veraciter teſtimonium dicant. Nec de aliis cauſis vel negotiis dicant teſtimonium, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur,

2 pars. *De his etiam, quæ audierunt, ſi ad hoc convocati ſunt, in civili cauſa teſtimonium dicere poſſunt, ut in Authenticis coll.7. tit.de teſtibus* d, *legitur:* ¶ *Si debitum ſcriptum ſit, & probatio ſolutionis proferatur à litigantibus per teſtes ſine ſcriptura, tunc ſuſceptibilem eam apud judicem eſſe volumus, dum ad hoc ipſum teſtes aſſumantur, ut perhibeant teſtimonium pro facienda ſolutione, aut pro memoria alicui jam factæ ſolutionis, & pro confeſſione ejus, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & ex tranſitu perhibita teſtimonia (ut ſi propter aliud opus adveniens, audivit aliquem dicentem, ſe accepiſſe ab aliquo aurum, aut debere alicui) nullâ ratione valere cenſemus.*

3 pars. *Simul autem neceſſe eſt, ut videant. Quòd ſi alius uno, alius alio tempore viderit, diverſitas temporum eorum teſtimonium non admittit.*

C. XVI. ¶ *Non admittantur ad teſtimonium, quos non eodem tempore negotio interfuiſſe conſtiterit.*

Unde Leo Papa.

NIhilominùs quoque puniendi ſunt teſtes, qui ad calumniam aliquid teſtificantur, nec eorum voces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diverſitas ſimul interfuiſſe prohibuit.

C. XVII. *Ad ſeriem geſtorum teſtis ex ſuo nihil adjiciat.*

Item Ambroſius *in libro de Paradiſo, c.12.*

PUra *e* & ſimplex 1 teſtimonii ſeries intimanda eſt. Plerunque teſtis, dum aliquid ad ſeriem geſtorum ex ſuo adjicit, totam teſtimonii fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum eſt.

1 ¶ Simplex] *Integer locus B. Ambroſii eſt:* Pura & ſimplex mandati forma ſervanda, vel teſtimonii ſeries intimanda eſt.

C. XVIII. ¶ *Abſens per alium nec accuſare, nec accuſari poteſt.*

Item Felix Papa *ad Epiſcopos Galliæ, epiſt.2.*

ABſens *f* per alium accuſari, aut accuſare non poteſt, nec affinis teſtis admittitur.

4 pars. *Niſi in crimine injuriarum, in quo illuſtris perſona etiam per procuratorem intendere & excipere poteſt, ſervatis cæteris ſolennitatibus, ut Codice tit. de injuriis, leg. ultimâ.*

a *al. Senonenſi.* b *al. Herimannum.* c *Burch.l.1.c.171. Anſel. lib.3.c.55. Ivo p.5.c.289. Pannor. l.4.c.93.* d *Novellâ 90.c.2. non iiſdem omnino verbis.* e *Anſelm. lib.3. c.58.* f *Polyc. l.5.tit.1. Ivo p 5.c.248. & p.6.c.331.*

C. XIX. ¶ *Reo abſente libellus accuſationis fruſtrà offertur.*

Item Pelagius Papa *Sindulæ* I *magiſtro militum.*

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, ſi illo tempore adverſarius ipſius illic præſens fuiſſet, validæ erant. Sed quia adverſario abſente geſta, quæ nobis recenſuit, facta leguntur, talia leges non recipiunt.

I ¶ Sindulæ] *Ivo p. 8. c. 67, refert aliud quoddam caput Epiſtolæ à Pelagio ad Sindulam magiſtrum militiæ ſcriptæ.*

C. XX. ¶ *Teſtes corporaliter præſtito juramento teſtimonium dicant.*

Idem *Decorato Patricio.*

HOrtamur, ut ſub timore Domini conſuetam conſcientiæ veſtræ ſinceritatem in hoc quoque negotio conſervantes, omnem perſonis, quæ veritatem cauſæ iſtius ſcire poſſunt, faciatis amputari formidinem, & veſtris præſentari conſpectibus, tactis ſacroſanctis Evangeliis, præbito etiam legaliter ſacramento, quæ in veritate rerum noverunt, profeſſione ſuæ teſtificationis aperiant, ut patefactis omnibus, quæ ſecundùm leges & juſtitiam cenſenda ſunt, cognoſcatis, & competentem *a* legibus & veritati terminum detis.

C. XXI. ¶ *Accuſator & accuſatus ſimul debent adeſſe.*

Item Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo.*

NEceſſe eſt ſecundùm ſacrarum Scripturarum documenta ac ſecundùm juſtitiæ tramitem, & accuſatum & accuſatorem ſimul adeſſe, & unam partem, quantâcunque & qualicunque prædita ſit auctoritate, ſic prorſus audiri, ut alteri parti nullum præjudicium irrogetur.

QUÆSTIO X.

QUod verò deficientes I *in primo capitulo non ſint admittendi ad ſequentia,* ex Concilio Carthaginenſi *b* ſeptimo *confirmatur, in quo ſic cap. tertio ſtatutum legitur.*

I ¶ Deficientes] *In vulgatis codicibus legebatur,* teſtes deficientes: *ſed expuncta eſt vox,* teſtes, *quæ abeſt à pleriſque vetuſtis codicibus. Quæ enim in hac quæſtione afferuntur, non ad teſtes, ſed ad accuſatores pertinent. Et ſuperiùs initio cauſæ in propoſitione hujus quæſtionis decimæ, nulla eſt mentio teſtium.*

C. I. ¶ *Qui in primo capitulo deficit, ad cætera non admittatur.*

PLacuit *c*, ut quotieſcunque Clericis ab accuſatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex his, de quo priùs egerint, probare non valuerint, ad cætera jam non admittantur.

Probatur illud idem auctoritate Arelatenſis Concilii *d* ſecundi, *in quo ſic c. 24. diffinitum eſt:*

C. II. ¶ *Qui falſa fratribus objiciunt, uſque ad exitum non communicent.*

EOs, qui falſa fratribus capitula *e* objeciſſe convicti fuerint, placuit uſque ad exitum non communicare, (ſicut magna Synodus *f* antè conſtituit) niſi dignâ ſatisfactione pœnituerint.

C. III. ¶ *Qui, quod objicit, probare non valet, de cætero ad arguendum non admittitur, niſi propriam cauſam civilem duntaxat aſſerere voluerit.*

Item Felix Papa *in ſecunda decretali, Epiſcopis Galliæ.*

SI *g* accuſatorum perſonæ in judicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum Epiſcopos I de cætero non admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere (non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas) voluerint.

I ¶ Epiſcopos de cætero] *Voces iſtæ abſunt ab omnibus vetuſtis codicibus, & cæteris locis indicatis. Auctor tamen caſus eos habuit & ponderavit.*

Cùm ergò, qui falſa fratribus objiciunt, uſque ad exitum vitæ à communione prohibeantur; cùm illi, qui in Epiſcoporum judicio culpabiles inveniuntur, ad arguendum de cætero admitti prohibeantur: apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tanquam falſorum objectores, ad ſequentia procedere non valent.

c *al. convenientem.* b *Et Afric. c. 97.* c *Rab. in pœn. c. 1. Burch. l. 2. cap. 198. Ivo p. 6. c. 271. Pann. l. 4. c. 64.* d *Capit. l. 6. c. 241. & Arelatenſe 1. c. 14.* e *al. capitalia.* f *Arelat. 1. c. 14.* g *Inf. 4. quæſt. 6. ſi accuſatorum. In capit. Hadriani, c. 4. Capit. l. 5. c. 241. Anſ. lib. 3. c. 68. Ivo p. 6. c. 418.*

QUÆSTIO XI.

I ps AB accuſato verò accuſationem in accuſatorem verti, *multorum auctoritatibus prohibetur.*

C. I. ¶ *Accuſati, niſi priùs ſe purgaverint, alios accuſare non poſſunt.*

Ait enim Stephanus *a* Papa, *epiſt. 2. c. 7.*

I. NEganda *b* eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, exuerint: quia non *c* eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicati ſunt, niſi ſe priùs probaverint innocentes: quoniam periculoſa eſt, & admitti non debet rei adversùs quemcunque profeſſio.

C. II. ¶ *De eodem.*

Lib. 9. Codicis, titulo d *primo, l. 19.* Imppp. Valentinianus, Valens & Gratianus, AAA.

II. NEganda eſt accuſatis (qui non ſuas, ſuorumque injurias perſequuntur *e*) licentia criminandi in pari vel minori crimine, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, exuerint, ſecundùm ſcita veterum juris conditorum: ita tamen, ut & ipſi inſcriptiones contra eos etiam pendente accuſatione deponere poſſint.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Hadriani *f* Papæ, *c. 33.*

NOn *g* eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus implicantur, niſi ſe priùs probaverint innocentes: quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei adversùs quemcunque profeſſio. *h*

Hoc autem intelligendum eſt in pari, vel minori crimine. Cæterùm ſi de majori crimine eum accuſare voluerit (veluti, ſi accuſatus de fornicatione, de perjurio, de homicidio, vel Simonia, vel quolibet alio hujuſmodi crimine accuſatorem ſuum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. ¶ *Aliquando enim criminalis quæſtio præjudicat civili, aliquando criminali* I. *Unde in lib. 3. Codicis, tit.* i *de ordine judiciorum, lege quartâ, legitur:* ¶ [Civili quæſtione *k* intermiſsâ ſæpe fit, ut prius de crimine judicetur, quod, utpote majus, minori meritò præfertur.]

I ¶ Aliquando criminali.] *Anteà legebatur,* aliquando civilis criminali: *expuncta eſt dictio,* civilis, *auctoritate veterum codicum. Nam hîc tantùm agitur, quando cauſa criminalis civili, aut criminali præjudicet. In ſequenti autem c. §.* aliquando civilis, *exponitur, quando civilis, & civili & criminali præferatur.*

C. IV.

Item lib. 9. Cod. tit. l *de his, qui accuſ. non poſſunt, l. 1.*

PRiùs eſt, ut criminibus, quæ tibi ut graviora ab adverſario tuo objiciuntur, cædis atque vulnerum reſpondeas, & tunc ex eventu cauſæ judex æſtimabit, an tibi permittendum ſit eundem accuſare, tametſi prior inſcriptionem depoſuiſti.

2 pars. *Aliquando civilis præjudicat civili, aliquando*

a *In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 12.* b *Burch. lib. 1. cap. 164. Anſel. lib. 3 cap 74. Ivo p. 5. cap. 274. Pannorm. lib. 4. cap. 67.* c *Inf. non eſt credendum.* d *titulo, de his, qui accuſare non poſſunt. l. neganda.* e *al. exequuntur.* f *In c. Hadriani, cap. 33.* g *Anſel. l. 3. cap. 92. Supr. c. neganda. 1.* h *al. confeſſio.* i *tit. 8. l. 4.* k *al. diſceptatione] orig.* l *tit. 1.*

criminali.

criminali. Sicut enim in ſeptimo lib. Codicis, tit. de a *ordine cognitionum. l. ſi de hæreditate, legitur.* ¶ [Si de hæreditate & libertate controverſia eſt, priùs agi cauſa libertatis debet.] *Item lege ſequenti.* b. ¶ [Si crimen aliquod inferatur ei 1, qui ingenuus eſſe dicitur, antè liberalis cauſa ſuo ordine agi debet, cognitionem ſuam Præſide præbente: quoniam neceſſe eſt antè ſciri, ſi delictum probatum fuerit, utrùm ut in liberum, an ut in ſervum conſtitui oporteat judicium.] *Item.* ¶ [*Qui* c *confitetur ſe parti controverſiam ſtatûs, fruſtrà poſtulat ſibi dari poteſtatem accuſandi eum, qui ſe ſuum Dominum eſſe fatetur.*

3 pars. ¶ *Cauſâ verò liberali terminatâ, ſi ſervus pronuntiatus fuerit, dominum ſuum accuſare non poterit.*] *Codicis lib. 9. tit. 1. l. penultimâ.* ¶ [Si *d* quis ex familiaribus, vel ex ſervis cujuslibet domûs cujuſcunque criminis delator, atque accuſator emerſerit, ejus exiſtimationem, caput, atque fortunas petiturus, cujus familiaritati, vel dominio inhæſerit, ante exhibitionem teſtium, atque examinationem judicii, in ipſa expoſitione criminum, atque accuſationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funeſtam intercidi oportet potiùs, quàm audiri. Majeſtatis autem crimen excipimus.] *Similiter l. ultimâ.* ¶ [Si *e* liberti accuſatores manumiſſorum, hæredumvé eſſe præſumpſerint, eodem quo ſervi ſupplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.]

1 ¶ Ei, qui ingenuus eſſe dicitur,] *In lege ipſa eſt,* quam ingenuam eſſe dicis. *Mulierem enim alloquitur. Quare paulò etiam inferiùs, ubi apud Gratianum legitur,* utrùm ut in liberum & ingenuum, an ut in ſervum, *in lege eſt,* utrùm ut in liberam & ingenuam, an ut in ancillam. *Duas etiam, quas proximè recitat leges, Gratianus ſuo modo in ſummam redegit.*

CAUSA IV.

QUidam in excommunicatione conſtitutus, Epiſcopum accuſare diſponit: adoleſcentem infra decimum & quartum ætatis annum ad aſſertionem ſuæ cauſæ adducit: prohibitus ab accuſatione, adoleſcentem accuſatorem, & ſe teſtem facit: adoleſcens perſonam accuſatoris, & teſtis gerere cupit: die ſtatutâ ad judicium electorum judicum Epiſcopus minimè occurrit: à communione ſuſpenditur: tandem revocato judicio accuſator culpabilis in accuſatione invenitur: demùm ad aſſertionem propriæ cauſæ procedit.

1 *Hic primùm quæritur, An in excommunicatione conſtitutus alium accuſare valeat?*

2 *Secundò, An infra decimum quartum annum in criminali cauſa teſtari quis poſſit?*

3 *Tertiò, An ab accuſatione prohibitus, perſonam teſtificantis poſſit aſſumere?*

4 *Quartò, An idem poſſit eſſe accuſator & teſtis?*

5 *Quintò, An die conſtitutâ non occurrens, à communione ſit removendus?*

6 *Sextò, Si in Epiſcoporum judicio accuſatoris perſona culpabilis inventa fuerit, An ad aſſertionem propriæ cauſæ de cætero ſit admittenda?*

QUÆSTIO I.

D*D prima quæſtione ſic ſtatutum legitur in primo & ſecundo capite* Concilii Carthaginenſis *f* ſeptimi, *cui interfuit Fauſtinus Romanæ Eccleſiæ Legatus.*

C. I. ¶ *Ad accuſationem non admittatur, qui in excommunicatione perſeverat.*

DIffinimus *g*, eum rectè ad accuſationem non admitti, qui poſtquam excommunicatus fuerit, in ipſa adhuc excommunicatione conſtitutus, ſive ſit Clericus, ſive Laicus, accuſare voluerit. ¶ Omnes etiam infamiæ maculis aſperſi, id eſt, hiſtriones, ac turpitudinibus ſubjectæ perſonæ, hæretici etiam, ſive pagani, ſive Judæi ab 1 accuſatione prohibentur.

1 ¶ Ab accuſatione prohibentur] *A Concilio abſunt hæc verba: ſubintelliguntur enim illa ex principio capitis,* ad accuſationem non admittuntur.

C. II. ¶ *Hæretici probantur, qui ſchiſmate, vel excommunicatione ab Eccleſia ſunt ſeparati.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, cujus initium eſt:* [Propoſueramus.]

QUòd *a* autem hi, qui à jam fato fratre, & comminiſtro noſtro Ignatio depoſiti, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adversùs eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato 1 ſecundæ univerſalis Synodi capitulo declaratur, cùm dicitur: [Si vero Eccleſiaſticum fuerit crimen, quod Epiſcopo illatum extiterit, tunc probari oportet accuſantium perſonas, ut primò quidem hæreticis non liceat accuſationes contra orthodoxos Epiſcopos pro Eccleſiaſticis negotiis facere.] Sed ne hos hæreticos eſſe denegetis: audite ſequentia: [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim 2 ab Eccleſia projecti ſunt, quàm qui poſt hæc à nobis anathematizati ſunt.] Porrò, ſi adhuc nec ſic creditis, audite quod ſubditur: [Præter hos autem (ajunt) & eos, qui fidem ſanam ſimulant confiteri, Schiſmaticos 3 etiam, & eos, qui ſeorſum à communicantibus nobis Epiſcopis collectas faciunt.] Deinde verò, & ſi quidam ab Eccleſia ſuper cauſis quibuſdam reprehenſi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, ſive ex Clero, ſive ex Laicali ordine, nec his licere accuſare Epiſcopum, antequam proprio crimine primitùs exuantur. Similiter autem & eos, qui ſub accuſatione priori conſiſtunt, non antè eſſe acceptabiles in accuſatione Epiſcopi, aut aliorum Clericorum, quàm innoxios ſemetipſos illatorum ſibi oſtenderint criminum. Quid autem periculi regulæ hujus immineat contemptoribus, non ignoratis.

1 ¶ Ex prolato] *Nicolaus hic citat canonem, qui apud Græcos eſt ſextus Concilii primi Conſtantinopolitani, cujus canonis priorem partem paulò ſuperiùs in eadem epiſtola recitârat, & ſignificatur ſuprà, 3. q. 5. cap. fin. Eo autem loco Nicolaus, de iſto capitulo hæc verba addiderat:* Quod tamen non apud nos invenitur, ſed apud vos haberi perhibetur. *Nam non modò hic canon, neque in verſione Dionyſii, neque in priſca habetur, ſed de omnibus illius Concilii canonibus hæc ſcribit B. Gregorius ad Eulogium, lib. 6. epiſt. 31.* Romana autem Eccleſia eoſdem canones, vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eandem Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum.

2 ¶ Olim ab Eccleſia] *Statuitur in hac parte canonis, perinde pro hæreticis habendos eſſe Macedonianos, & Eudoxianos, qui in iſto primo Conſtantinopolitano Concilio damnabantur, atque habendi erant Pauliániſtæ, & Ariani, quos olim Nicæna Synodus à catholica Eccleſia abſciderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc ſententia pronuntiatur, quod putavit auctor gloſſæ.*

3 ¶ Schiſmaticos etiam] *Ita in epiſtola Nicolai, & apud Ivonem. Græcè autem eſt,* πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν Ἐπισκόποις: *Id eſt:* Præterea verò & illos, qui fidem quidem ſanam ſimulant confiteri, ſchiſma autem faciunt, & adversùs regulares noſtros Epiſcopos conventum habent. *Ut nihil mirandum ſit, iſtos etiam pro hæreticis cenſeri, quemadmodum*

a *tit. 19. l. 2.* b *Ibid. l. 3.* c *Ex l. 1. & 4. alio modo aptatis verbis.* d *Ivo p. 16. c. 61.* e *Ivo ibid. c. 62* f *in Africano, c. 95. & 96.* g *Ivo part. 14. cap. 69. Pannorm. lib. 4. c. 72. Ivo part. 15. c. 64. C. 2, ejuſdem 7. Conc. Carth. & c. 69. Africani.*

a *Anſ. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. c. 70.*

& Balſamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.

QUÆSTIO II. & III.

1 ps SEcunda autem, *& tertia quæſtio eodem* Concilio Carthaginenſi ſeptimo *a, uno eodemq́ capitulo quarto terminantur. Illud verò eſt hujuſmodi.*

C. I. ¶ *Qui ab accuſatione repelluntur, aut ad annum 14. nondum pervenerunt, teſtes eſſe non poſſunt.*

TEſtes *b* autem ad teſtimonium non admittendos eſſe cenſemus, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam, quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit. Ad teſtimonium autem infra annos quatuordecim ætatis ſuæ non admittantur.

C. II. ¶ *De eodem.* FALEA.
[*Item* ex Concilio Maticenſi c, *c.6.*]

PLacuit *d* ſancto Conventui, ut teſtes ad teſtimonium dicendum pretio non conducantur, & ut quique optimi & fideliores in teſtimonium aſſumantur: ut is, contra quem teſtimonium *e* ferre debent, nullam eis poſſit afferre *f* calumniam, & ut nullus teſtimonium dicat, niſi jejunus.

2 ps. *Item in criminali cauſa.*

¶ [Produci teſtis non poteſt, qui antè in eum reum teſtimonium dixit.] *ſicut in 22. lib. ff. tit. de teſtibus, lege 23.* g *invenitur. Item tit. eod. l. ob carmen. §. ſi teſtes.*

C. III.

SI teſtes omnes ejuſdem honeſtatis & exiſtimationis ſint, & negotii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, ſequenda ſunt omnino *h* teſtimonia. Si verè ex his quidam eorum *i* aliud dixerint, (licèt in pari *k* numero) credendum quidem eſt, ſed quod naturæ negotii convenit, & quod inimicitiæ aut gratiæ ſuſpicione caret: confirmabitque judex motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora, & vero proximiora eſſe compererit. Non enim ad multitudinem reſpici oportet, ſed ad ſinceram teſtimoniorum fidem, & teſtimonia, quibus potiùs lux veritatis aſſiſtit. *Item lege ſecundâ, ff. eod.* ¶ In teſtibus *l* fides, dignitas, mores, gravitas examinanda eſt: & ideò teſtes, qui adversùs fidem teſtationis ſuæ vacillant, audiendi non ſunt. *Item l. 3.* ¶ Teſtium fides diligenter examinanda eſt: ideoque in perſona eorum exploranda erunt inprimis conditio cujuſque, utrùm quis Decurio, an plebejus ſit, & an honeſtæ, & inculpatæ vitæ, an verò quis notatus, & reprehenſibilis, an locuples, vel egens ſit, ut lucri cauſâ quid facilè admittat, vel an ei inimicus ſit, adversùs quem teſtimonium fert, vel amicus ei, pro quo teſtimonium dat. Nam ſi careat ſuſpicione teſtimonium, vel propter perſonam, à qua fertur, quòd honeſta ſit, vel propter cauſam, quòd neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ cauſâ fiat, admittendum eſt. *Item eâdem lege paulò inferiùs.*

3 ps. ¶ Lege Juliâ de vi cavetur, ne hâc lege in reum teſtimonium dicere liceat ei, qui ſe ab eo, parentevé ejus liberaverit, quivé inpubes erit, quivé judicio publico damnatus erit, qui eorum in integrum reſtitutus non erit, quivé in vinculis, cuſtodiâvé publicâ erit, quivé ad beſtias, ut depugnet, ſe locaverit, quævé palam quæſtum faciat, feceritvé, quivé ob teſtimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepiſſe judicatus vel convictus erit. *Item l. quartâ.* ¶ Lege Juliâ publicorum judiciorum cavetur, ne invito denuntietur, ut teſtimonium litis dicat adversùs ſocerum, generum, vitricum, privignum, ſobrium, ſobrinam, ſobrinové natum, eosvé, qui priore gradu ſint. ¶ Item, ne liberto ipſius, liberorumvé ejus, parentum, viri, uxorisvé. ¶ Item *a*, ut nec patroni, patronævé adversùs libertos, neque liberti adversùs patronum cogantur teſtimonium dicere. ¶ Cùm *b* autem excipitur, ne gener, aut ſocer invitus teſtimonium dicere cogatur, generi appellatione ſponſum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item ſoceri, ſponſæ Patrem. *Item lege ſextâ.* Idonei non videntur eſſe teſtes, quibus imperari poteſt, ut teſtes fiant. *Item lege ſeptimâ.* Servi reſponſo tunc credendum eſt, cùm alia probatio ad eruendam veritatem non eſt. *Item lege octavâ.* Inviti *c* teſtimonium dicere non coguntur ſenes, valetudinarii, vel milites, vel illi, qui cum magiſtratu Reip. cauſâ abſunt, vel quibus venire non licet. *Item lege decimâ nonâ.* ¶ Publicani etiam teſtimonium non dicunt inviti. ¶ Item is, qui non detrectandi teſtimonii cauſâ aberit. ¶ Item is, qui exercitui præbenda *d* conduxerit. Sed nec pupillis teſtimonium denuntiari poteſt. *Item l. 20.* ¶ In teſtimonium accuſator citare non debet eum, qui judicio publico reus erit, aut qui minor viginti annis erit. *Item l. 21.* ¶ Ob carmen famoſum damnatus, inteſtabilis fit. *Item.* * Si res exigat, non tantùm privati, ſed etiam Magiſtratus, ſi in præſenti ſint, teſtimonium dicant. Prætor quoque teſtimonium dare debet in judicio adulterii cauſâ. Si autem ea rei conditio ſit, ut arenarium teſtem, vel ſimilem perſonam admittere cogamur, ſine tormentis teſtimonio ejus credendum non eſt. *Item l. 24.* ¶ Teſtes eos, quos accuſator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l. 25.* ¶ Patroni quoque in cauſa, cui patrocinium præſtiterunt, teſtimonium non dicant, quod & in executoribus negotiorum obſervandum eſt. *Item lege 16.*

4 pars. ¶ Qui falsò *e*, vel variè teſtimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, à judicibus competenter puniantur. *Item l. 17.* ¶ Pater & filius, qui in poteſtate ejus eſt; item duo fratres, qui in ejuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes utrique in eodem teſtamento, vel eodem negotio fieri poſſunt: quoniam nihil nocet, ex una domo plures teſtes alieno negotio adhiberi. *Item l. 15.* ¶ Hermaphroditus *f* an ad teſtimonium *g* adhiberi poſſit, qualitas incaleſcentis ſexûs oſtendit. *Item l. 9.* ¶ Teſtis idoneus Pater filio, aut filius Patri non eſt. *Item l. 10.* ¶ Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur. *Item l. 11.* ¶ Ad fidem rei geſtæ faciendam etiam non rogatus teſtis intelligitur. *Item l. 12.* ¶ Ubi numerus teſtium non adjicitur *h*, etiam duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. *Item l. 3.* ¶ In *i* teſtibus conſiderandum eſt, qui ſimpliciter viſi ſunt dicere, utrùm unum, eundemque, & præmeditatum ſermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore veriſimilia reſponderint. *Item paulò inferius.* ¶ Sæpe ſine publicis monumentis cujuſque rei veritas deprehenditur, aliàs numerus teſtium, aliàs dignitas & auctoritas, aliàs veluti conſentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergò ad unam probationis ſpeciem cognitionem ſtatim judex alligare debet, ſed ex ſententia animi ſui exiſtimare *k*, quid aut credat, aut parùm ſibi probatum opinetur. *Item paulò inferiùs.* ¶ Alia eſt auctoritas præſentium teſtium, alia teſtimoniorum, quæ recitari ſolent. *Item Codicis lib. 4. tit.* l *de teſtibus.*

a *& in Afric. c. 98. C. l. 7. c. 101.* b *Rabanus in pœn. cap. 1. Burch. l. 16 c. 20. Ivo p. 6. c. 364. Pann. l. 4. c. 83.* c *al. Manticenſi.* d *extra de teſtib. c. 1. Burch. l. 16. c. 35.* e *al. teſtimoniare.* f *al. inferre infamiam.* g *Tit. 5. l. produci.* h *al. omnia.* i *abeſt ab orig.* k *al. impari*] *orig.* l *teſtimoniis*] *orig.*

a *Et*] *orig. Ibidem ex l. 5.* b *In legibus, quibus excipitur, &c.*] *orig.* c *l. inviti. 2.*] *mutata eſt enim verborum ſeries.* d *qui quid exercitui præbendum conduxerit.*] *orig.* * *Ibid. ſed paulò aliter.* e *al. falſa, vel varia*] *orig.* f *L. Repetundarum.* g *teſtamentum*] *orig.* h *al. admittitur.* i *L. teſtium. §. tu magis. ſed paulò aliter.* k *al. æſtimari.* l *Tit. 20.*

teſtibus. l. 2. ¶ Soli Teſtes ad ingenuitatis probationem non ſufficiunt niſi inſtrumentis & argumentis adjuventur. *Item l. 3.* ¶ Etiam jure civili domeſtici teſtimonii fides improbatur. *Item l. 4.* ¶ Solâ atteſtatione *a* prolatam, nec aliis legitimis adminiculis cauſam approbatam, nullius eſſe momenti certum eſt. *Item l. 5.* ¶ Eos teſtes ad veritatem adjuvandam haberi oportet, qui omni gratiæ & potentatui fidem religioni judiciariæ debitam poſſint præponere. *Item l. 6.* ¶ Parentes & liberi invicem adversùs ſe nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt. *Item l. 7.* ¶ Qui *b* intendit, ſuæ intentionis proprias debet afferre probationes, non petere adverſarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos 1 ſibi negotium fiat. *Item l. 8.* c. Servi neque pro domino, neque adversùs dominum, ſed pro facto ſuo interrogari poſſunt. *Item l. 9.* d. Jurisjurandi religione teſtes priùs, quàm perhibeant teſtimonium, coarctentur 2, & honeſtioribus potiùs teſtibus fides habeatur. Unius verò teſtimonium nemo Judicum in quacunque cauſa facilè patiatur, admitti: imò unius teſtis reſponſio omnino non audiatur, etiamſi præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 10.* Omnibus in re propria dicendi teſtimonii facultatem jura ſubmoverunt. *Item l. 11.* Liberi *e* teſtes ad cauſas poſtulantur alienas, ſi ſocii & participes criminis non dicantur, ſed fides ab iis notitiæ poſtuletur, Venturis *f* autem ad judicium per accuſatorem, vel ab iis, per quos fuerant poſtulati, ſumptus competentes miniſtrentur, etiamſi in pecuniaria cauſa ab alterutra parte teſtes producendi ſint. *Item l. 12.* Liberti *g* adversùs patronos ſponte prodire non audeant, ſed ne vocati quidem in judicium venire cogantur. *Item l. 17.* Si quis teſtibus uſus fuerit, idemque teſtes adversùs eum in alia lite producantur, non licebit ei perſonas eorum excipere, niſi oſtenderit, inimicitias inter ſe & illos poſteà emerſiſſe, ex quibus teſtes repelli leges præcipiunt: non adimenda ſcilicet ei licentia ex ipſis depoſitionibus teſtimonium eorum arguere. Sed & ſi liquidis probationibus datione vel promiſſione pecuniarum eos corruptos eſſe oſtenderit, etiam eam allegationem integram ei ſervari oportet.

¶ In hoc capite varias leges Digeſtorum & Codicis ita refert Gratianus, ut interdum eadem prorſus afferat verba, interdum verò mutet, ac transponat, & in ſummam redigat. Ac plura quidem ſunt ex originali emendata, niſi ubi Gratianus de induſtria mutaverat.

1 ¶ Per quos] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum verò eſt ex manuſcriptis, & lege ipſa, in qua agitur de exhibitione teſtium, non autem de editione inſtrumentorum.*

2 ¶ Coarctentur,] *Sic in aliquot manuſcriptis, quæ lectio cum his verbis Legis,* arctari præcipimus, *magis convenit, quàm vox,* coërceantur, *quæ erat in impreſſis.*

Sed objicitur illud beati Bricii h, *qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus eſt. Sed miracula divina ſunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahenda.*

QUÆSTIO IV.

ps DE *quarta verò quæſtione* Fabianus Papa, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientales conſtituit, dicens:*

C. I. ¶ *Accuſator & Teſtis, vel Judex aliquis ſimul eſſe non poteſt.*

I. NUllus *i* unquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & judex, vel teſtis: quoniam in omni judicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe; id eſt, Judices electos, accuſatores idoneos 1, defenſores congruos, atque teſtes legitimos. Judices 2 autem debent uti æquitate, teſtes veritate, accuſatores intentione ad amplificandam cauſam, defenſores extenuatione ad minuendam cauſam.

1 ¶ Idoneos,] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Ivonem hic locus ita habet:* judices electos, & accuſatores, ac defenſores, atque teſtes. *Verùm, quia voces illæ,* idoneos, congruos, legitimos, *ſunt in omnibus vetuſtis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil eſt mutatum.*

2 ¶ Judices autem] *Hæc neque in epiſtola ſunt, neque apud alios collectores, niſi in Pannormia.*

C. II. ¶ *Quilibet in cauſa duas perſonas gerere non debet.*

Item Damaſus Papa, *epiſt. 3. c. 7.*

II. NUllus *a* introducatur perſonaliter, ſed accuſatores & accuſati æquâ audiantur ratione, juxta quod geſtorum ordo exigit. Accuſatores verò, & judices non iidem ſint, ſed per accuſatores, per ſe judices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſque in ſuo ordinabiliter ordine.

2 ps. ¶ Nam inſcriptio primò ſemper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inſcriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cùm & ſeculi leges hæc eadem retineant.

Ut Codice libro 9. titulo de accuſationibus & inſcriptionibus, l. 7. & Codice, eodem libro, de adulteriis, l. 6. & titulo de Abigeis, l. unicâ. ¶ *Aliquando etiam ſine inſcriptione accuſatio fieri poteſt.* [Ea *b* enim, quæ per Officiales *c* Præſidibus denuntiantur, & citra ſolennia accuſationum poſſe perpendi incognitum non eſt.] ¶ *Item Codice de adulteriis, l. 6. Si maritus jure mariti, hoc eſt, intra ſexaginta dies utiles, adulterium uxoris ſuæ accuſare voluerit, quam ex ſuſpicione ſola ream facere valet, non continetur vinculo inſcriptionis. Item C. de Abigeis, l. unicâ.* [Abacti animalis accuſatio non ſolùm cum inſcriptionibus, ſed etiam ſine obſervatione proponitur.] ¶ *Item Cod. de accuſat. l. 8.* [Si quis ſe injuriam ab aliquo paſſum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad ſtationarios decurrat, ſed præſidalem adeat poteſtatem, aut libellos offerens, aut querelas ſuas apud acta deponens.] ¶ *In 1 aliis autem criminalibus cauſis dignum eſt, ut inſcriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque deſignent, ut alterutram partem digna legum terrere poſſit auctoritas. 2.*

1 ¶ In aliis autem] *Lex 16. Cod. de accuſ. ſic habet:* In cauſis criminalibus, *cætera verò eodem planè modo atque à Gratiano referuntur.*

2 ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hic repetebatur verſiculus,* Inſcriptio, *ex capitulo Damaſi: ſed abeſt à vetuſtioribus codicibus, & fruſtrà repetitur.*

3 ps. *De domo etiam judicis accuſator, vel teſtis produci non debet, ne in cauſam ſuſpicionis incidat judex.*

C. III. ¶ *Suſpicionis incidet in crimen Judex, de cujus domo vel accuſator, vel teſtis producitur.*

Unde Nicolaus Papa *ad Michaëlem Imp. epiſtolâ, cujus initium eſt:* [Propoſueramus.]

COntra ritum Eccleſiaſticum, contraque venerandas leges producitur accuſator de Imperialibus ædibus, & cui imperari poteſt, ad falſum dicendum teſtimonium adhibetur. Fiunt ſuſpecti judices, & mercenarii, & lupi cuſtodes, qui videbantur eſſe paſtores.

¶ *Caput hoc emendatum eſt ex ipſo originali Romæ impreſſo.*

a *Teſtatione*] *orig.* b *L. nimis grave.*] *mutatâ verborum ſerie.* c *Paulò aliter.* d *Paulò aliter.* e *L. quoniam liberi.* f *Paulò aliter.* g *L. Libertorum. aliquibus verbis prætermiſſis.* h *Sulpitius Severus l. 3. vita S. Martini.* i *Anſel. l. 3. c. 75. Burch. l. 16. c. 15. Ivo p. 6. c. 321. Pann. l. 4. c. 81.*

a *Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 16. c. 31. Pannor. l. 4. c. 80. Ivo part. 6. cap. 337.* b *Ea quidem. C. de accuſ. & inſcript.* c *officium*] *orig.*

QUÆSTIO V.

De *quinta verò quæſtione* in Concilio *a* Carthaginenſi III. *c.7. ſic invenitur definitum.*

CAP. ¶ *Non eſt à communione ſuſpendendus, qui die ſtatutâ ad cauſam venire non potuit.*

Quiſquis *b* Epiſcoporum accuſatur, ad Primatem provinciæ ipſius cauſam deferat accuſator. Nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam, electorum 1 judicum, die ſtatutâ, literis evocatus minimè occurrerit; hoc eſt, intra ſpatium menſis ex ea die, quâ eum literas accepiſſe conſtiterit. Quòd ſi *c* aliquas veras neceſſitatis cauſas probaverit, quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, cauſæ ſuæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem. Verùm tamdiu poſt menſem ſecundum non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad Concilium univerſale 2 occurrere voluerit, ut vel ibi cauſa ejus terminetur, ipſe in ſe damnationis ſuæ ſententiam dixiſſe judicetur. Tempore ſanè, quo non communicat, nec 3 in ſua Eccleſia vel parochiâ communicet. Accuſator autem ejus, ſi nunquam diebus cauſæ dicendæ defuerit, à communione non removeatur. Si verò aliquando defuerit ſubtrahens ſe, reſtituto in communionem Epiſcopo, removeatur à communione accuſator: ita tamen, ut nec ipſi adimatur facultas cauſæ peragendæ, ſi ſe ad diem occurrere non noluiſſe *d*, ſed non potuiſſe probaverit.

1 ¶ Electorum judicum] *Iſta duæ voces abſunt ab editione Colonienſi Conciliorum in quatuor tomis.*

2 ¶ Univerſale] *In Concilio ipſo additur,* anniverſarium: *quod in Africano Concilio c.62. oſtenditur de univerſali Concilio Africæ eſſe intelligendum.*

3 ¶ Nec in ſua Eccleſia,] *Sic in cæteris Conciliorum editionibus, & codice canonum, & apud cæteros collectores. Sed in editiona quatuor tomorum eſt,* nec in ſua plebe communicet. *Græcè, c.19. legitur,* μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνείτω: *id eſt,* neque in propria Eccleſia, neque in parochia communicabit.

QUÆSTIO VI.

Sexta *verò quæſtio eodem ſeptimo capitulo* Concilii Carthaginenſis III. *terminatur, in quo ſequitur.*

C. I. ¶ *In civili & proprio duntaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in Epiſcopi accuſatione culpabilis invenitur.*

Illud *e* verò placuit, ut cùm agere cœperit in Epiſcoporum judicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, ad arguendum *f* non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen Eccleſiaſticas, vel 1 criminales aſſerere *g* voluerit.

1 ¶ Vel criminales] *Abeſt hoc à Concilio, & cæteris collectoribus, ſed retentum eſt ob caſum, & reperitur in c.* ſi accuſatorum.

C. II. ¶ *Propriam cauſam agere valet, cui accuſare non licet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi VII. *c.2. prope finem.*

Omnibus *h*, quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non eſt deneganda.

C. III. ¶ *In accuſatione Epiſcoporum deficiens, civiliter tantùm experiri poterit.*

Item Felix Papa *omnibus Epiſcopis per Galliæ provincias conſtitutis, epiſtolâ ſecundâ.*

Si *a* accuſatorum perſonæ in judicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas voluerint.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c.5.*

Quòd ſi accuſatorum perſonæ in judicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas habuerint, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas.

CAUSA V.

In *infamiam cujuſdam Epiſcopi chartula accuſationis occultè conſcribitur: tandem accuſator procedit in publicum. Epiſcopus autem ſemel literis evocatus, cauſa ſuæ die ſtatutâ adeſſe non valens, per procuratorem Judici ſe præſentavit: abſque Synodali audientia damnatur. Demùm judicio per appellationem renovato, de accuſatoris inimicitia Epiſcopus conqueritur: tandem in ipſa probatione deficit accuſator.*

1 *Primò quæritur, Quâ pœnâ ſit feriendus, qui famoſum libellum clanculò ſcribens, probare negligit, quæ literis mandavit?*

2 *Secundò, Quoties ſit vocandus ad cauſam, antequam ſententiam damnationis accipiat?* b

3 *Tertiò, An per procuratorem cauſam ſuam agere valeat, qui per ſeipſum cauſa ſuæ adeſſe non poteſt?*

4 *Quartò, An abſque Synodali audientia ſit damnandus?*

5 *Quintò, An ideò aliquis habendus ſit inimicus, quia crimen alterius indicat?*

6 *Sextò, Quâ pœnâ ſit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet?*

QUÆSTIO I.

De *prima quæſtione* Hadrianus Papa *ſcribit in capitulis, c cap.49. al.50. dicens.*

C. I. ¶ *Flagelletur, qui ſcripta in alterius famam neglexerit probare.*

Qui *d* in alterius famam publicè 1 ſcripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripta non probaverit, flagelletur: & qui ea prius invenerit, rumpat, ſi non vult auctoris facti cauſam incurrere.

1 ¶ Publicè] *Hadrianus, Capitulare Caroli, & Ivo habent,* in publico.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *l.5. epiſt.39. ſive c.130.*

Quidam *e* maligni Spiritûs conſilio repletus, contra Caſtorium Notarium, ac reſponſalem noſtrum, nocturno ſilentio in publico 1 civitatis loco conteſtationem poſuit in ejus crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callidè contradicentem 2. Et quia quiſquis veraciter loquitur, ſemetipſum innoteſcere non debet formidare, oportet, ut publicè exeat, & quæcunque in conteſtatione ſua loqui præſumpſit, oſtendat. Quòd ſi non exierit, neque publicè confeſſus fuerit, quiſquis ille ſit, qui hoc agere præſumpſit, vel conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei, & Domini noſtri JESU CHRISTI ſpiritu definimus, ut ſancti ejus corporis ac ſanguinis participatione privatus ſit. Si verò, quia latet, & quoniam neſcitur, teneri ad diſciplinam *f* non valet, ſi tanti mali conſcius, etiam prohibitus, corpus ac ſanguinem Domini

a *Et Felix Epiſ. 2. ad Epiſcopos Galliæ.* b *Anſ.l.3.c.122. Burch.l.1.c.160. Ivo p.5.c.270. Pann.l.4.c.106.* c *inf.5.q.3. ſi ægrotans.* d *al.voluiſſe.* e *Anſelm.l.3.c.121. Burch. ibidem. Ivo ibid. Pann. ibid.* f *al. ad accuſandum, vel agendum.* g *al. dicere.* h *Ivo part.16.c.64.*

a *3.q.10.c.fin. Ivo p.6.c.418.* b *al.excipiat.* c *Capit.l.7.c.361.* d *Anſ.l.3.c.88. Ivo p.4.c.156. & p.16.c.235.* e *Ivo p.6.c.381.* f *al. à diſciplina] orig.*

percipere

percipere præſumit, anathematis ultione percuſſus 3 ſit, & ut fallax, ac peſtifer à ſanctæ Eccleſiæ corpore ſit diviſus. *& infrà.* Sin autem in eadem civitate egreſſus ad publicum potuerit docere, quæ dixit, vel certè ſciens ſe non poſſe, quæ ſcripſit, oſtendere, errorem ſuum fuerit apertè confeſſus, Dominici corporis ac ſanguinis participatione non ſit privatus, neque à corpore ſanctæ Eccleſiæ alienus exiſtat.

1 ¶ Publico] *Hæc vox abeſt à manuſcriptis, & originali, & Ivone: ſed ob caſum eſt retenta, & in aliquot vetuſtis eſt gloſſa interlinearis.*

2 ¶ Contradicentem.] *Quæ ſequuntur uſque ad verſ.* Quòd ſi, *addita ſunt ex ipſa epiſtola, & referuntur etiam ab Ivone.*

3 ¶ Percuſſus ſit,] *Antea legebatur*, percutiatur: *ſed cùm ea, quæ antecedunt, ipſo facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc eſt, quemadmodum alia multa, ex epiſtola ipſa. Apud Ivonem verò legitur*, anathematis ultione percuſſus, ut fallax, &c.

C. III. ¶ *Anathematizentur, qui famoſos libellos in Eccleſia ponunt.*

Item in Concilio Eliberitano, *c. 52.*

SI *a* qui inventi fuerint famoſos libellos in Eccleſia ponere, anathematizentur.

Item Codice lib. 9. titulo de famoſis libellis, lege unicâ, Impp. Valentinianus & Valens, A. A. [¶ Si quis famoſum libellum domi, ſive in publico, vel quocunque loco ignarus reppererit, aut corrumpat, priuſquam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum. Si verò non ſtatim eaſdem chartulas vel corruperit, vel igne conſumpſerit, ſed vim earum manifeſtaverit, ſciat, ſe quaſi auctorem hujuſmodi delicti capitali ſententiæ ſubjugandum. *& infrà.* [Hujuſmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.]

QUÆSTIO II.

VOcatio *autem ejus, qui impetitur, non ſemel, ſed bis, & tertiò per congruum ſpatium rationabilibus ſcriptis fieri debet.*

C. I. ¶ *Vocatio ad Synodum ejus, qui impetitur, & in ſcriptis, & per ſpatium fiat congruum.*

Unde Damaſus Papa *Stephano Archiepiſcopo epiſt. 3. ſcribit, dicens:*

VOcatio *b* ad Synodum juxta decreta Patrum canonica ejus, qui impetitur, rationabilibus 1 ſcriptis per ſpatium fieri debet congruum atque canonicum: quia, niſi canonicè vocatus fuerit, ſuo tempore & canonicâ ordinatione, licèt venerit ad conventum quâcunque neceſſitate, niſi ſpontè voluerit, nullatenùs ſuis reſpondebit inſidiatoribus.

1 ¶ Rationabilibus ſcriptis] *In epiſtola Damaſi loco horum verborum legitur*, tam ſuâ præſentiâ, quàm & ſcriptis, atque apocryſariis: *verùm Anſelmus, Burchardus, auctor Polycarpi, & Ivo cum vulgata lectione conveniunt.*

C. II. ¶ *Quibus temporum ſpatiis reus vocetur ad cauſam.*

Item Sylveſter Papa.

PRæſenti *c* decreto cenſemus, ut inprimis paternaliter *d* vocentur, & per ſeptem dies expectentur, nullius Eccleſiaſticæ rei interdictâ licentiâ. Huic verò expectationi iterùm addantur ſeptem dies, interdictâ Eccleſiam intrandi licentiâ, & omnia Divina officia audiendi. Pòſt verò addantur duo dies, quibus à pace, & communione ſanctæ Eccleſiæ ſint ſuſpenſi. Deinde verò iterùm aliis duobus diebus ſub eadem expectatione deportentur 1. Quibus uno die ſuperaddito, omni expectatione veluti jam deſperatâ, reus mox anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Deportentur.] *Anteà legebatur*, expectentur. *Emendatum eſt ex Polycarpo, Anſelmo, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hac eſt gloſſa interlinearis:* id eſt, expectentur.

C. III. ¶ *Nullius accuſatio per ſcripta ſuſcipiatur.*

Item Damaſus Papa *ad Epiſcopos Italiæ, epiſt. 6.*

RElatum *a* eſt ad ſedem Apoſtolicam, vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni terrarum orbe fieri Apoſtolicâ auctoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigere *b* curamus, nec *c* unquam priùs per ſcripta eorum, qui accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quàm per querelantium inſtitutionem *d* vocati canonicè ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter, & intelligat, quæ ei objiciuntur. *& infrà.* ¶ Leges enim ſeculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Unde canonica Patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſimè clamant, nec accuſationes, nec teſtimonium *e* ullum per ſcripta poſſe proferre, nec de aliis negotiis quicunque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentiâ eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter, & qui *f* alium accuſare elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſsâ. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque *g* eſt, ne ira quenquam ſubripiat *h*, faciatque citiùs omne, quod non licet.

C. IV. ¶ *Vi, aut timore ejecti, aut ſuis rebus expoliati, ad Synodum non vocentur.*

Item Felix Papa II. *Anaſtaſio, & omnibus Orientalibus Epiſcopis, epiſt. primâ, c. 3.*

SI *i* Primates, accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint, tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè convocatam, non intra anguſta tempora canonicè convocent, & non priùs, quàm eis per ſcripta ſignificent, quid eis opponitur, ut ad reſponſionem præparati adveniant. Nam ſi aut vi, aut timore ejecti, aut ſuis rebus expoliati fuerint, nec canonicè vocari ad Synodum poſſunt, nec reſpondere æmulis debent, antequam canonicè reſtituantur, & ſua eis omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus evidentiſſimè datur intelligi, quòd niſi quis canonicè vocatus fuerit, etiamſi aliquâ occaſione ad Synodum veniat, ſuis nullatenùs cogitur reſpondere inſidiatoribus. Canonica autem vocatio eſt, quando ſervato dierum interſtitio, ſecundùm auctoritatem beati Sylveſtri, cauſa ſua literis adeſſe jubetur, quibus, quid ei objiciatur, auctoritate Felicis Papæ *ſignificari oportet.*

QUÆSTIO III.

QUòd *autem per procuratorem ſuum cauſam agere valeat, qui impeditus cauſa ſua adeſſe non valet, auctoritate* Romanæ Synodi, *quæ tempore* Hadriani *k* Papæ *celebrata eſt, probari videtur, in qua c. 5. ſic ſtatutum legitur.*

C. I. ¶ *Pro ſe Legatum ad Synodum mittat, quem gravis neceſſitas premit.*

SI *l* ægrotans fuerit Epiſcopus, aut aliqua eum gra-

a *Cap. l. 6. c. 243. Polyc. l. 3. tit. 21. Anſ. l. 3. c. 89. Ivo p. 3. c. 251. & 4. c. 154. Burch. 3. c. 99.* b *Polyc. l. 5. tit. 1. Anſ. l. 3. c. 50. Burch. l. 1. c. 156. Ivo p. 5. c. 266.* c *Polyc. l. 5. tit. 3. Anſel. l. 3. c. 120.* d *al. perſonaliter.*

a *Anſ. l. 3. c. 48. Polyc. l. 5. tit. 1.* b *corrigi rogamus,] orig.* c *11. q. 3. c. eorum qui.* d *al. inſtitutiones.* e *teſtimonia] orig.* f *3. q. 9. qui accuſare.* g *al. quoque.* h *al. cuiquam ſubrepat,]* i *Burch. l. 1. c. 221. Ivo p. 5. c. 335.* k *In cap. Hadriani, c. 5. & Felix I. epiſt. 2.* l *Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 51. Ivo p. 5. c. 16. Pann. l. 4. c. 19. 4. q. 5. unico.*

vis neceſſitas detinuerit, pro ſe Legatum ad Synodum mittat, nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam, electorum judicum die ſtatutâ literis evocatus, minimè occurrerit, hoc eſt, (niſi aliena *a* præoccupaverit neceſſitas) infra duorum, vel trium menſium ſpatium, & eo ampliùs, prout cauſa dictaverit.

Codicis lib. 9. tit. de accuſat. & inſcript. l. 3. Imp. Alexander Auguſt. ¶ [Reos capitalium criminum abſentes etiam per procuratorem defendi leges publicorum judiciorum permittunt.] ¶ *Ecce, quòd Epiſcopus impeditus, & cauſæ ſuæ adeſſe non valens, Legatum pro ſe jubetur ad Synodum mittere. Sed Legatus iſte non ad cauſam agendam, ſed ad neceſsitatem Synodo exponendam mittitur, quâ impeditus Epiſcopus Synodo præſentiam ſuam exhibere non valuit. Cauſam autem (maximè criminalem) nulli, niſi per ſe agere licet.*

C. II. ¶ *Criminaliter accuſans, vel accuſatus per ſe experiatur.*

Unde Hadrianus Papa *in capitulis, c. 38. ait:*

IN *b* criminalibus cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur.

C. III. ¶ *In omnibus cauſis, præterquam in criminalibus, Epiſcopi & Sacerdotes pro ſe Advocatum habeant.*

Item Anacletus Papa.

QUia Epiſcopus, univerſique Sacerdotes ad ſolam laudem Dei, bonorumque operum actiones conſtituuntur, debet unuſquiſque eorum tam pro Eccleſiaſticis, quàm etiam pro ſuis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere Advocatum, non malæ famæ ſuſpectum, ſed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dùm humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

¶ *Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in Concilio Eugenii Papæ ſecundi, tempore Ludovici ac Lotharii Imperatorum habito, cap. 19. Quod etiam à Leone quarto eſt repetitum. Ex quo canone Lotharius, lib. 2. legum Longobard. tit. de advocatis, & Vicedominis, octavum Capitulare compoſuit.*

QUÆSTIO IV.

QUòd *autem abſque Synodali audientiâ damnari non debeat, auctoritate* Julii Papæ *c probatur, qui epiſt. 1. ait:*

C. I. ¶ *Niſi in legitima Synodo Epiſcopus judicari, vel audiri non debet.*

NUllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolicâ auctoritate convocatâ, ſuper quibuſdam *d* criminationibus pulſatus audiatur, vel *e* judicetur, vel damnetur. Sin aliter præſumptum à quibuſdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, neo inter ſtatuta 1 Eccleſiaſtica ullo modo reputetur.

1 ¶ Statuta] *Abeſt hæc dictio ab originali, & cæteris locis indicatis.*

C. II. ¶ *Epiſcopus accuſatus à duodecim audiatur, cauſæ verò finis ad ſedem Apoſtolicam deferatur.*

Item Zepherinus *Urbis Romæ Archiepiſcopus, epiſtolâ primâ Epiſcopis Siciliæ.*

DUodecim *f* judices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, à quibus ejus cauſa juſtè judicetur: nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quàm ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocatus *g* ad ſuorum primò conventum Epiſcoporum, per eos ejus cauſa juſtè audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis verò ejus cauſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem terminetur: nec anteà finiatur (ſicut ab Apoſtolis, vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt) quàm ejus auctoritate fulciatur.

Quòd verò abſque Synodali audientia Epiſcopus damnari prohibetur, ſine præjudicio Romanæ ſedis oportet intelligi, quæ ſuâ auctoritate quoſque valet damnare, vel damnatos abſolvere. Unde Gelaſius Papa: [Ipſi ſunt canones, &c.] *infrà cauſâ nonâ,* [Sententiâ *a* excommunicationis notatus.] ¶ *Item Hadrianus, c. 8.* [Salvo Romanæ Eccleſiæ in omnibus Primatu, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet: ſicut in Nicæno *b* conſtat decretum eſſe Concilio.] *Cùm verò accuſatus ad Concilium venerit, quicquid conſidentium conſultationibus agitur, aut ab accuſantium parte proponitur, non contentioſis vocibus, ſed mitiſsimâ verborum relatione proferatur.*

C. III. ¶ *In cognitione cauſarum contentioſi locum non habeant.*

Unde in Toletano Concilio XI. *c. 1. legitur:*

IN loco *c* benedictionis conſidentes Domini Sacerdotes nullis debent aut indiſcretis vocibus perſtrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari *d*, nullis etiam vanis fabulis, vel riſibus agi, & (quod deterius eſt) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas voces effundere. [*Si quis enim* (ut Apoſtolus *e* ait) *putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio.*] Cultum enim ſuum juſtitia perdit; quando ſilentia judicii obſtrepentium turba *f* confundit, dicente Prophetâ *g*: [*Erit cultus juſtitiæ ſilentium.*] Debet ergò quicquid aut conſultationibus *h* conſidentium agitur, aut ab *i* accuſantium parte proponitur, ſic mitiſſimâ verborum relatione proferri, ut nec contentioſis vocibus ſenſus audientium turbent, nec iudicii *k* vigorem de tumultu enervent. Quicunque ergò in conventu Concilii hæc, quæ præmiſſa ſunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel riſibus Concilium conturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur: *l* [*Ejice deriſorem, & exibit cum eo jurgium,*] & cum omni dedecore de conſeſſione *m* abſtractus, à communi cœtu ſecedat, & trium dierum excommunicationis ſententiam perferat.

QUÆSTIO V.

NUnc *autem quæritur, An ſit aliquis judicandus malevolus, quia crimen alterius indicat. De hoc ſcribit* B. Auguſtinus *n ſerm. 3. de communi vita Clericorum, ſeu regulâ tertiâ, dicens:*

C. I. ¶ *Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amicabiliter indicat.*

NOn vos judicetis eſſe malevolos, quando crimen alterius indicatis. Magis quippe innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet ſecari, nonne crudeliter à te ſiletur ac miſericorditer indicatur? quantò ergò potiùs debes *o* manifeſtare crimen, ne deterius putreſcat in corde?

a *alia*] *orig.* b *Anſ. l. 3. c. 88. Pann. l. 4. c. 36.* c *Et in C. Hadriani. c. 3. Capitular. l. 6. c. 287.* d *al. quibuſvis.* e *al. id eſt.* f *3. q. 8. c. 1. Polyc. l. 5. tit. 4. Anſ. l. 3. c. 45. Ivo part. 5. c. 245.* g *al. vocatos.*

a *eſt initium cauſæ nonæ.* b *Suprà 3. q. 6. neminem.* c *Anſel. in princ. Ivo p. 4. c. 245.* d *al. perturbare.* e *Jac. 1.* f *al. turbo. al. quando ſilentium perit, & judicium obſtrepentium turba confundit.*] g *Eſa. 32.* h *aliter collationibus.* i *aliter à cauſantium.* k *al. judicum.* l *Proverb. 22.* m *in vulgatis legebatur, confeſsione, & al. conceſsione.* n *Idem epiſt. 109.* o *eum debes manifeſtare, ne, &c.*] *orig.*

C. II.

C. II. ¶ *Nec qui parcit, eſt amicus, nec qui verberat, inimicus.*

Idem *ad Vincentium Donatiſtam, & Rogatiſtam, epiſt. 48.*

NOn *a* omnis, qui parcit, amicus eſt, nec omnis, qui verberat, inimicus. [*Meliora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici.*] Melius eſt cum ſeveritate diligere, quàm cum lenitate decipere. ¶ Utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus moleſtus, ambos amat. Quis nos poteſt ampliùs amare, quàm Deus? Et tamen nos non ſolùm docere ſuaviter, verùm etiam ſalubriter terrere non ceſſat. Fomentis lenibus, quibus conſolatur, ſæpè etiam mordaciſſimum medicamentum tribulationis adjungens, exercet fame Patriarchas *b*, etiam pios & religioſos; populum contumacem pœnis gravioribus agitat; non aufert ab Apoſtolo *c* ſtimulum carnis tertiò rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *& infrà.* ¶ Noveris 1 aliquando furem avertendis pecoribus pabulum ſpargere, aliquando paſtorem flagello ad gregem pecora errantia revocare.

1 ¶ Noveris] *Apud B. Auguſtinum legitur:* & noveris, *pendetq́; hæc pars ex ſuperiore periodi parte:* & putas nullam vim adhibendam eſſe homini, &c.

C. III. ¶ *Non odio habetur, ſed diligitur, qui caſtigatur & corripitur.*

Item ex ſermone 84. Ambroſii, *qui ſic incipit:* [Amarior fortaſſe.]

NOn oſculatur ſemper pater filium, ſed & aliquando caſtigat. Ergò, quando caſtigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores ſunt, cùm amariſſimè *d* inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio. Unde ait Propheta *e*: [*Dulciora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici.*]

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert utilitati fraternæ, qui crimen accuſando vel indicando perſequitur, quàm qui celando fovere nititur. Euſebius *autem Papa contrà ſtatuere videtur, dum aliorum crimina ſpontè confitentes in Epiſcoporum accuſatione recipi prohibet, dicens epiſt. primâ ad Epiſcopos Galliæ.*

C. IV. ¶ *Ad accuſationem non admittantur aliorum crimina ſpontè confitentes.*

ILli *f*, qui aut in fide Catholica, aut in inimicitia ſuſpecti ſunt, ad pulſationem Epiſcoporum non admittantur: quia veritatem profeſſionis infidelitas & inimicitia impedire ſolet. Nec illi credendi ſunt, aut admittendi, qui aliorum ſpontè crimina confitentur. Et ideò replicanda eſt ſolicitè veritas, quam ſpontè prolata in illis vox habere non poteſt. Hanc diverſis cruciatibus è latebris ſuis religioſus *g* tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora ſubjiciuntur, quæ geſta ſunt, fideliter & veraciter exquirantur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item *in Proverbiis, c. 11.*

QUi ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. *Item infrà, c. 25.* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò, ne poſteà emendare non poſſis, cùm dehoneſtaveris amicum tuum.

Sed aliud eſt, ex charitate aliorum crimina deferre, ut quos ſecretâ admonitione corrigere non poſſumus, convictos judicis ſententia corripiat: atque aliud, inſidiando falſa objicere, vel inſultando vera facilè exprobrare. Illud verò charitatis, hoc autem impietatis eſt officium. Unde in eiſdem Proverbiis, cap. 12. dicitur: [Verba impiorum inſidiantur ſanguini: os juſtorum liberabit eos.] *& infrà.* [Qui quod novit loquitur, judex 1 juſtitiæ eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.] *Item.* ¶ [Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacii. [*Item c. 13.* ¶ [Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: qui autem inconſideratè *a* loquitur, ſentiet mala.] *& infrà.* [Verbum mendax juſtus deteſtabitur: impius autem confundit, & confundetur.] *Item Auguſtinus in Pſal. 37.* b [Si aliquando 2 humanâ infirmitate pedes noſtri in aliquod peccatum moventur, inſurgunt linguæ iniquiſſimorum inimicorum, cùm fuiſſet miſerendum: irrident impii, unde dolent pii.]

1 ¶ Judex] *Sic in Bibliis etiam Compluti & Antuerpiæ impreſſis. Sed in nonnullis manuſcriptis habetur,* index. *Græcè autem,* ἐπιδεικνυμένων πίστιν ἀναγγέλλει δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος: *id eſt;* clarum teſtimonium dat juſtus, teſtis autem injuſtorum doloſus.

2 ¶ Si aliquando] *Hic verſiculus videtur ſumptus partim ex verbis B. Auguſtini, partim ex gloſſa marginali & interlineari, in eundem locum ex eod.* B. Auguſtino & Caſſiodoro.

QUÆSTIO VI.

1 QUi *autem, quod intendit, probare non valet, puniendus eſt.*

ps

C. I. ¶ *Puniatur, qui aliis falſa intulerit.*

Unde Hadrianus Papa *ait in capitulis c, c. 41.*

OMnis *d*, qui aliis falſa intulerit, puniatur, & pro falſitate ferat infamiam.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Papa.

QUi *calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam ſi probâſſet, reus utique ſuſtineret.*

¶ *Hic Gratianus partem ſequentis capituli, quaſi quandam per ſe ſententiam, quod non rarò ſolet, proponit.*

C. III. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui crimen illatum non probat.*

Item *in Regeſto.*

QUia *e* juxta canonicas Patrum ſententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam ſi probâſſet, reus utique ſuſtineret, ac per hoc, quia Subdiaconus crimen Diacono probare non potuit, quoniam impoſitionem manûs (quâ carere non potuiſſet) non habuit, non ſolùm 1 Sacerdotio, ſed officio caruit, & tanquam reverà infamis meruit verberibus caſtigari. Nam cui cum tribus teſtibus, veluti Laico crimen quodlibet approbatur, non eſt mirum, quod objecit, dum probare non ſufficit, ſi corporali infamiæ, quemadmodum Laicus, ex juris ſimilitudine ſubjugatur. Quod enim eſſet Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruiſſe.

¶ *In regeſto B. Gregorii hæc non ſunt inventa, ſed habentur omnia in vita ipſius à Joan. Diacono ſcripta lib. 4. c. 31. Is enim, poſtquam citavit epiſtolam 66. libri noni, Anthemio Subdiacono ſcriptam, inde iſta colligit:* Idcircò Gregorius non probantem, quod objecerat, Subdiaconum officio jubet privari, quia juxta canonicas Patrum ſententias, qui calumniam, &c. *uſque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Joan. Diacono ſumptum eſt, ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipſa Gregorii ad Anthemium epiſtola eſt acceptum.*

1 ¶ Solùm] *Vox iſta abeſt ab originali, ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

Codice libro primo, titulo de Epiſcopis & Clericis. l. 8. Imperator Theodoſius.

2 pars. ¶ *Presbyteri citra injuriam quæſtionis teſtimonium*

a *23. q. 4. nimium. §. non omnis. Proverb. 27.* b *Geneſ. 42.* c *2. Cor. 12.* d *al. amaris.* e *Proverb. 27.* f *Anſ. l. 3. c. 25.* g *rigoroſus*] *orig.*

a *inconſideratus eſt ad loquendum,*] *vulg.* b *in verſic. quia dixi.* c *C. l. 2. c. 277.* d *Anſ. l. 3. c. 92.* e *Joan. Diacon. l. 4. vita. B. Gregorii, c. 31.*

dicant, ita tamen, ut falſa non ſimulent. Cæteri verò Clerici, qui eorum a *deinde gradum, vel ordinem ſequuntur, ſi ad teſtimonium dicendum petiti fuerint, prout leges præcipiunt, audiantur: ut ſalva tamen ſit litigatoribus falſi actio, ſi fortè Presbyteri, qui ſuo* b *nomine ſuperioris loci teſtimonium dicere citra aliquam corporalem injuriam ſunt præcepti, hoc ipſo, quòd nihil metuant, vera ſuppreſſerint. Multò magis enim pœnâ digni ſunt, quibus cùm plurimum honoris per noſtram juſſionem delatum eſt, ſi occultè* c *inveniantur in crimine.* ¶ Item conſtitutione tertiâ, coll. nonâ *d.* ¶ *Presbyteri, ſeu Diaconi, ſi falſum teſtimonium dixerint, ſi quidem in re pecuniaria, divino miniſterio duntaxat per tres annos ſeparati, monaſterio tradantur: ſin in criminali, Clericatûs honore nudati, legitimis pœnis ſubjiciantur. Cæteri verò Clerici communi jure ab officio Eccleſiaſtico pulſi, ſine delectu cauſæ legitimè coërceantur.*

1 ¶ Communi] *Hæc omnia verba,* communi jure ab officio Eccleſiaſtico pulſi, *abſunt à manuſcriptis, ſunt tamen in tranſlatione, quæ habetur in Codice. Nec verò Gratianus ipſa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Juliani, aut Irnerii retulit. Quare operæ pretium fuerit Novellam ipſam Græcam, & vulgatas interpretationes conſulere: extant enim aliquæ varietates non contemnendæ.*

C. IV. ¶ *Ad ſanctæ communionis miniſterium* e *non accedat, qui crimen illatum non probat.*

Item Gregorius *Januario Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 24.*

3 EPiphanium 1 Presbyterum quorundam Sacerdotum *f* literis criminaliter accuſatum, cujus nos, ut valuimus, diſcutientes cauſam, nihilque in eo objectorum reperientes, ut ad locum ſuum reverteretur, abſolvimus. Criminis ergò ejus auctores te volumus perſcrutari: & niſi qui eaſdem transmiſit epiſtolas, paratus fuerit, hoc, quod objecit, canonicis atque diſtrictiſſimis probationibus edocere, nullatenùs ad ſanctæ miniſterium *g* communionis accedat.

1 ¶ Epiphanium] *In epiſtola hæc antecedunt:* Præterea nôſti latorem præſentium Epiphanium Presbyterum quorundam, &c.

C. V. ¶ *Quâ pœnâ delator ſit feriendus.*

Item ex decreto Hadriani Papæ *h, cap. 49.*

DElatori *i* autem lingua capuletur, aut convicto caput amputetur. ¶ Delatores autem ſunt, qui invidiâ produnt alios.

¶ *Habetur inter capitula Hadriani, c. 59. allatum, quantùm conjicere licet ex legibus ſecularibus. Nam in Codice Theod. lib. 10. tit. 10. l. 2. ferè idem, in libro autem 7. Capitul. c. 360. prorſus idem habetur.*

C. VI ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item ex* Concilio *k* Eliberitano.]

DElator *l* ſi quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit, non 1 niſi in fine accipere communionem. Si levior cauſa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, poſt quinquennii tempora admittatur ad baptiſmum.

1 ¶ Non niſi] *In Concilio ipſo, & Capitularibus legitur,* nec in fine: *quod in multis ejuſdem Concilii decretis repetitur. Quomodo autem hîc, & apud Burchardum, atque Ivonem legitur, convenit canoni 13. Nicæni Concilii, in quo ſic ſtatutum eſt:* De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque ſervabitur, ita, ut ſi quis egreditur è corpore, ultimo & neceſſario viatico minimè privetur. *Hanc controverſiam copiosè explicat Innoc. I. epiſt. 3. c. 2. Exuperio Epiſcopo Toloſano.*

a *aliter eum.* b *aliter ſub.* c *al. ſi in occulto inveniatur crimen.* d *Cod. eod. tit. Authentica ſeq. Presbyteri. Novellâ 123. §. reverendiſſimis.* e *al. myſterium.* f *al. Sardorum.* g *al. myſterium.* h *In capit. Hadriani, cap. 49.* i *Capit. l. 7. c. 360. Anſ. l. 3. c. 88.* k *Capit. l. 6. c. 244.* l *Burch. l. 6. c. 27. Ivo p. 10. c. 156.*

C. VII. ¶ *Qui innocentem falſo crimine maculaverit, Sacerdotis arbitrio pœnâ diuturnâ purgetur.*

Item ex octava Synodo. *a*

SI quis falſum dixerit, vel perſonam innocentis falſo crimine maculaverit, juxta Sacerdotis arbitrium diuturnâ pœnitentiâ expurgetur.

¶ *Capiti huic in vulgatis erat propoſitum nomen Paleæ, quod ſublatum eſt auctoritate omnium vetuſtorum exemplarium, quotquot collata ſunt. Extat autem in regula Monachorum B. Iſidori, c. 17.*

C. VIII. ¶ *A communione coërceatur vel ſecularis, vel Laicus, qui Eccleſiam, vel Clericum per calumniam fatigaverit.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 32.*

SI *b* quis verò ſecularium per calumniam Eccleſiam, aut Clericum *c* fatigare tentaverit, & convictus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & à Catholicorum communione, niſi dignè pœnituerit, coërceatur. *d*

CAUSA VI.

DUo fornicatores, & infamiâ notati, quendam religioſum Epiſcopum de Simonia accuſare nituntur: reus alterius provinciæ Archiepiſcopi judicium expetit: tandem in probatione deficit accuſator: Reus cogitur ad ſuæ innocentiæ aſſertionem.

1 *Hîc primùm quæritur, An crimine irretiti, vel infamiâ notati ad hujuſmodi* e *accuſationem ſint admittendi?*

2 *Secundò, Si Epiſcopus in accuſationem vertere voluerit, An ſimplici aſſertioni ſuæ ſit fides habenda?*

3 *Tertiò, Si liceat ſibi expetere judicium Archiepiſcopi alterius provinciæ?*

4 *Quartò, Cujus judicium ſibi ſit expetendum, ſi circa ſuam ſententiam Epiſcopos ſuæ provinciæ diſcordare contigerit?*

5 *Quintò, Si in probatione deficit accuſator, An reus ſit cogendus ad probationem ſuæ innocentiæ?*

QUÆSTIO I.

QUòd *autem crimine irretiti alios accuſare non poſſunt,* Anacletus Papa *teſtatur, epiſtolâ ſecundâ, Epiſcopis Italiæ dicens.*

C. I. ¶ *A criminoſis Sacerdos accuſari non permittitur.*

SI Sacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenùs ab hominibus criminibus irretitis accuſari aut calumniari permittitur; nec ab aliis, quàm ab iis, qui ſine crimine ſunt, & juxta 1 electionem Sacerdotes ordinari poſſunt, & tales per omnia inveniuntur, quales Sacerdotes eligi jubentur.

1 ¶ Juxta electionem] *Sic in omnibus collatis manuſcriptis codicibus, præterquam in uno, in quo eſt,* juſtâ electione. *In vulgatis erat,* & juxta electionem canonicam. *In epiſtola autem ipſa ſic legitur:* & juxta electionem, ſi neceſſitas fuerit, aut ipſi volendo Domino ſervire elegerint, Sacerdoteſque ſine crimine fieri, & ordinari poſſint, & tales per omnia fuerint, quales eligi Sacerdotes jubentur.

C. II. ¶ *Infames, & qui culpis exigentibus ad Sacerdotium provehi non poſſunt, Sacerdotes non accuſent.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c. 21.*

1. OMnes *f* verò infames eſſe dicimus, quos leges ſeculi infames appellant, & omnes, qui culpis

a *In regula Iſidori, c. 17.* b *Anſ. l. 3. c. 116. Burch. l. 15. c. 5. Ivo p. 6. c. 362. & p. 16. c. 6.* c *Clerum] orig.* d *al. arceatur.* e *al. hujus.* f *Polyc. l. 5. tit. 1.*

exigenti-

[d]igentibus ad Sacerdotium non poſſunt provehi. Indi[gn]um eſt enim, ut illi eos accuſent, qui eſſe non poſſunt, [q]uod ipſi ſunt: quoniam ſicut majores à minoribus non [j]udicantur, ita nec criminari poſſunt.

C. III. ¶ *Infames ſunt, qui regnum Dei conſequi non valent.*

Item Fabianus Papa *epiſt. 2. Epiſcopis Orientalibus.*

[I]Lli, qui illa peccata penetrant, de quibus Apoſtolus *a* ait: [*Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequen[tu]r:*] valdè cavendi ſunt, & ad emendationem, ſi volun[ta]riè noluerint, compellendi: quia infamiæ maculis ſunt [a]ſperſi, & in barathrum delabuntur, niſi eis Sacerdotali [a]uctoritate ſubventum fuerit. ¶ Similiter & illi, de [q]uibus ipſe ait *b*: [*Cum hujuſcemodi hominibus nec cibum [ſu]mere:*] quia infamiâ ſunt notati, antequam Sacerdotali [a]uctoritate ſanentur, & in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ [r]edintegrentur: quia, qui extra nos ſunt, nobiſcum [c]ommunicare non poſſunt.

C. IV. ¶ *Ante ſatisfactionem excommunicati ad accuſationem non admittantur.*

Item Fabianus, *epiſt. 1.*

OMnes *c* illi ſunt ab accuſatione repellendi, quos Apoſtolus commemorat, dicens *d*: [*Cum eis nec [ci]bum ſumere,*] & ante ſatisfactionem Eccleſiæ non ſunt [ſu]ſcipiendi.

C. V. ¶ *Sacerdotes non niſi à coæqualibus accuſari debent.*

Item Clemens Papa *Jacobo Hieroſolymorum* 1 *Epiſcopo, epiſt. 1.*

BEatus *e* Petrus homicidas & adulteros, & cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales [n]on erant, ab Epiſcoporum *f* vexatione & accuſatione, [d]icente *g* Domino, prohibebat, & non niſi coæqualibus [a]liquid eis inferri debere docebat. *& paulò poſt.* ¶ Infa[m]es etiam omnes, & quos Primates, & leges ſeculi non [ſu]ſcipiunt, ſed & Laicos ab eorum accuſatione, & vexa[ti]one ſemper repelli debere rogabat, & cunctos illis ſub[d]itos eſſe præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam ſu[p]eriorem, ſanctioremque, ac diſcretam à ſecularibus, & [L]aicis hominibus eſſe, & ſpirituales quoſque, atque Sa[c]erdotes ſuper carnales, ac Laicos ſemper conſtituendos [d]ocebat, quoniam pro minimo nobis eſſe debet, ut à ta[li]bus arguamur, & judicemur, vel ab humano die *h*. [M]ajores verò à minoribus nec accuſari, nec judicari ulla[te]nùs poſſe dicebat: quoniam non ſolùm hoc divinas, [ſe]d & leges ſeculi inhibere docebat.

1 ¶ Hieroſolymorum] *Anteà erat*, Metropolitano. *[E]mendatum eſt ex pleriſque manuſcriptis codicibus. Nam & Cle[m]ens in epiſtola ſic ipſum Jacobum vocat.*

C. VI. ¶ *Qui criminoſus fuerit, Sacerdotes accuſare non poteſt.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c. 68.*

QUi *i* crimen intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe antè non fuerit criminoſus: quia periculoſa eſt, & ad[m]itti non debet rei adversùs quemcunque profeſſio. *& [in]frà, c. 72.* ¶ Teſtes autem ſine aliqua ſint infamia, uxo[r]es & filios habentes, & Chriſtum omnino prædicantes.

Non ſolùm autem criminoſi, ſed etiam quilibet alii ab accuſa[ti]one Epiſcoporum repelluntur.

C. VII. ¶ *Deo non placet, qui ſervos ſuos accuſat.*

Unde Anacletus Papa, *epiſt. 1. ait:*

SI omnia in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent. Supervacuis enim ad be[n]eficia laborat impendiis, qui ſolem certat facibus adjuvare. Ideò ſi aliquis putat ſe Deo in hoc placere, quòd ſervos ſuos accuſat, & ut meliores fiant, dicit ſe hoc agere, in vanum laborat, & plùs invidiæ ſtimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta.

C. VIII. ¶ *Populus Sacerdotes arguere, vel increpare non valet.*

Item Teleſphorus *a epiſtolâ unicâ, c. 3.*

SAcerdotes *b*, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus ſe Domini populus benedici, ſalvari & inſtitui cupit, nullatenùs debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt, & corripiendus; non ipſi ab eo: quia non *c* eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. *& infrà.* ¶ Dei ergò accuſat ordinationem, qui eos, qui ab eo conſtituuntur Sacerdotes, accuſat, vel damnari cupit. *Idem infrà.* d ¶ Hi, qui 1 non ſunt idonei, non ſuſcipiantur ad accuſationem: omnes, qui adversùs Patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi, aut inſidiandi.

1 ¶ Hi, qui] *In aliquot vetuſtis codicibus eſt caput diſtinctum à ſuperiore.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Pius Papa e *epiſt. 1.*

OVes *f* paſtorem ſuum non reprehendant; plebs Epiſcopum non accuſet, nec vulgus eum arguat: quoniam non *g* eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſervus ſupra Dominum. Epiſcopi autem à Deo ſunt judicandi, qui eos ſibi oculos elegit. Nam à ſubditis, aut pravæ vitæ hominibus non ſunt arguendi, vel accuſandi, aut lacerandi. *& infrà.* ¶ Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quantò minùs in ſuſpicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult: quia omnis ſuſpicio potiùs repellenda eſt, quàm approbanda, vel recipienda.

Ipſa autem detractio, licèt ex vitio detrahentium, tamen juſto Dei judicio, nonnunquam adversùs bonos excitatur; ut quos vel domeſtica præſumptio, vel aliorum favor in alium extulerat, detractio humiliet.

C. X. ¶ *Ne quis de ſe præſumat, lingua malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur.*

Unde Ambroſius *ad c. 22. Lucæ.*

¶ *Rubrica hæc non valdè convenit ſubjecto capiti, & piè eſt interpretanda: nam ſimili locutione utitur David, 2. Regum 16. loquens de Semei:*

IMitare Petrum tertiò alibi *h* dicentem: [*Domine, tu ſcis, quia diligo te.*] Etenim, quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: ſed negavit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideò dicta ſunt, ut ſciatis, neminem jactare ſe debere. Nam ſi Petrus lapſus eſt, quia dixit *i*: [*Et ſi alii ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego,*] quis alius jure de ſe præſumat? Denique & David, quia dixerat *k*: [*Ego dixi in mea abundantia, non movebor in æternum;*] eam ſibi jactantiam obfuiſſe profitetur, dicens: [*Avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.*]

C. XI. ¶ *Ut boni ſalubriter humilientur, lingua malorum contra eos inſurgunt.*

Item Gregorius *lib. 9. epiſt. 39. ad Theotiſtam patriciam.*

SUnt plurimi, qui vitam bonorum ampliùs, quam debent, laudant: & ne qua elatio de laude ſurrepat,

a *Gal. 5.* b *1. Cor. 5.* c *Anſelm. l. 3. c. 1.* d *1. Cor. 5.* [e] *Joan. 8. Anſ. ibid.* f *eorum] orig.* g *docente] orig.* h *1. Co[ri]nth. 4.* i *Anſ. l. 3. c. 88. ſuprà, 3. q. 11. neganda.*

a *Et Julius, in decr. cap. 10.* b *Anſ. l. 3. c. 12. Ivo p. 16. c. 314.* c *Matth. 10.* d *Ivo p. 6. c. 315.* e *Et Cornelius, ep. 2.* f *Polyc. lib. 5. tit. 1. Ivo p. 5. c. 243. Pann. l. 4. c. 36.* g *Luc. 6.* h *Joan. 21.* i *Marc. 14.* k *Pſal. 29.*

permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & objurgationem prorumpere, ut ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur; ab ore vituperantium ſuffocetur. Hinc eſt ergò, quod Doctor gentium ſe in prædicatione currere teſtatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit *a*: [*Ut ſeductores & veraces.*]

Verùm b *hâc auctoritate prohibentur ſpirituales à carnalibus accuſari, non carnales à ſpiritualibus. Quod ex verbis ejuſdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo* 1 *ſubjunxit, dicens:* [Capite *c* langueſcente, faciliùs reliqua corporis membra inficiuntur:] *ſicut ſcriptum* d *eſt:* [Omne caput languidum, & omne cor mœrens; à planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas.] *Quapropter manifeſtum eſt, Diabolum (qui ſicut Leo* e *rugiens circuit, quærens quem poſſit devorare) cordibus plebium ſuadere, ut Doctoribus atque Paſtoribus ſuis detractiones irrogent, vel eos accuſent, ut plebes langueſcentes (non tenentibus paſtoribus frena eorum) laſciviant, atque in ima ruant, ut ſaltem ſic periclitari poſſint. Multùm verò diſtant damna morum à damnis rerum temporalium, cùm iſta extra nos ſint, illa verò in nobis.* [*& infrà* f.] *Pejus* 2 *malum fore non exiſtimo, quàm Chriſtianos ſuis invidere Sacerdotibus.*

1 ¶ Capitulo] *Quæ ſubjungit Gratianus,* capite langueſcente,&c. *ſunt in epiſt. 3. Anacleti & apud Iſidorum de ſummo bono, lib. 3. c. 38.*

2 ¶ Pejus] *Sunt in prima epiſt. Alexandri I.*

C. XII. ¶ *Deo rectè famulantes perſequi non licet.*

Hinc etiam Felix II. *ait Epiſcopis in Alexandrina Synodo congregatis.*

QUieſcite (inquit ſancta & magna Nicæna Synodus,) & nolite perſequi eos, qui rectè *g* Deo famulantur, & ſincerâ voluntate ſuperni *h* Dei mandata cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui & carnales ſpirituales perſequantur.

C XIII. ¶ *Subditi Prælatos ſuos accuſare non debent.*

Item Anterus 1 Papa, *epiſtolâ unicâ.*

EX *i* merito plebis nonnunquam Epiſcopi depravantur, quatenùs procliviùs cadant, qui ſequuntur. Capite langueſcente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores *k* ſunt, qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Caveat unuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. [*Sedens* (inquit *l*) *adversùs fratrem tuum loquebaris*] detrahendo: [*Et adversùs filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c.*] Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantque ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta, quæ de aliis loquuntur, ſuâ ſententiâ judicabuntur. Nemo *m* invito auditori libenter refert. Officii ſingulorum ſit, dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſervare, ſed & linguam, nec quid in cujuſquam domo agatur, alia domus per eos *n* unquam noverit. Habeant *o* omnes ſimplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidiis.

1 ¶ Anterus] *Sic reſtitutum eſt ex pleriſque vetuſtis. Nam anteà erat,* Gregorius. *Videtur tamen Gratianus hoc tribuiſſe etiam Gregorio, ſuprà c.* ſunt plurimi, *in illis verbis:* Quod ex verbis ejuſdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo, &c. *Confectum autem caput hoc eſt magna ex parte ex Anacleti ſententiis, in epiſt. 3.*

a *2. Corinth. 6.* b *Euſebius in epiſtola ad Galliæ Epiſcopos.* c *Infrà eâdem, cap. ex merito.* d *Eſa. 1.* e *1. Petr. 5.* f *paulò aliter in originali impreſſo.* g *al. Deo perfectè miniſtrant.* h *al. ſuperna.* i *Anacletus epiſt. 3. Iſidorus lib. 3. de ſummo bono, c. 38. Suprà eâd. ſunt plurimi.* k *Infrà eâdem deteriores. & 9. quæſt. 3. facta.* l *Pſal. 49.* m *Hieronymus ad Nepotianum ſimile.* n *vos*] *orig.* o *Idem Hier. J. 16. q. 1. ſi cupis.*

C. XIV. ¶ *Sapiens nocere non cupit.*

Item Lucius Papa a *epiſt. unicâ, Epiſcopis Galliæ & Hiſpaniæ ſcribens:*

SApiens *b* non eſt omnis, qui nocet.

C. XV. *Raptoribus deteriores ſunt Epiſcoporum detractores.*

Item Anacletus Papa, *epiſt. 3.*

DEteriores *c* ſunt, qui Doctorum vitam, moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipſi enim ea, quæ extra nos, licèt noſtra ſint, auferunt: noſtri autem detractores, & morum corruptores noſtrorum, ſive qui adversùs nos armantur, propriè nos ipſos diripiunt 1. & ideò juſtè infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres fiunt. Pro meritis ergò plebis ſæpè Paſtores depravantur Eccleſiæ, ut procliviùs corruant, qui ſequuntur.

1 ¶ Diripiunt,] *Anteà legebatur,* nos ipſos decipiunt. *Emendatum eſt ex Iſidoro, libro 3. de ſummo bono, cap. 38. Anacleti verba, quantum conjici poteſt, referente: & optimè convenit cum iis, quæ antecedunt. Verùm in duobus antiquis exemplaribus epiſtolarum Anacleti, altero Vaticano, altero Florentinæ Bibliothecæ, habetur,* non nos, ſed propriè ſe ipſos decipiunt.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Alexander Papa, *epiſt. 3.*

SUmma *d* iniquitas eſt, fratres detrahere, & accuſare. Unde ſcriptum *e* eſt: [*Omnis, qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt: & omnis homicida non habet partem in regno Dei.*]

Patet ergò, ut præmiſſum eſt, quòd carnales prohibentur ab accuſatione ſpiritualium, non ſpirituales ab accuſatione carnalium.

2 pars. *Cùm itaque criminoſi & infames ab accuſationibus prohibeantur, videndum eſt, quos canonum ſacra auctoritas infames appellet.*

C. XVII. ¶ *Quæ perſonæ infames habeantur.*

De his Stephanus *Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus ſcribit Hilario, epiſt. 1. cap. 1. dicens:*

INfames *f* eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamiâ, id eſt, omnes, qui Chriſtianæ legis normam abjiciunt, & ſtatuta Eccleſiaſtica contemnunt; ſimiliter fures, ſacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; ſepulchrorum quoque violatores, & Apoſtolorum, atque ſucceſſorum eorum, reliquorumque Patrum ſtatuta libenter violantes, & omnes, qui adversùs Patres armantur, qui in omni mundo infamiâ notantur: ſimiliter & inceſtuoſos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis *g* fugientes, & qui indigna ſibi petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtrahunt injuſtè, & qui fratres calumniantur, aut accuſant, & non probant, vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro ſuis ſceleribus ab Eccleſia pulſos, & omnes, quos Eccleſiaſticæ, vel ſeculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum *h* omnes, nec ſervi ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigami, nec illi, qui curiæ deſerviunt, vel non ſunt integri corpore, aut ſanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes ſanctorum decretis exiſtunt, aut furioſi manifeſtantur; hi

a *Et Cornelius Papa epiſt. 2.* b *Ivo part. 3. c. 104.* c *ſup. eâd. cap. ex merito. Burchard. l. 1. c. 138. Deusdedit p. 3. Ivo part. 5. c. 239. Anſelm. lib. 3. c. 11.* d *Anſelm. lib. 6. c. 137.* e *1. Joan. 3.* f *Polyc. lib. 5. tit. 1. Deusdedit p. 3. Anſ. l. 3. c. 5. Burch. l. 1. c. 173. Ivo p. 5. c. 291. Pann. l. 4. c. 66.* g *hæc vox abeſt ab orig.* h *paulò aliter in originali.*

omnes,

mnes, inquam, nec ad ſacros gradus debent provehi, ec iſti, nec liberti, neque ſuſpecti, nec rectam fidem, vel ignam converſationem non habentes, ſummos Sacerdos poſſunt accuſare. 1

1 ¶ Accuſare.] *In vulgatis codicibus ſequebatur:* nec ad accuſationem, ſeu ad teſtimonium nullatenùs juſtè poſſunt recipi. *quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis, (uno excepto) & originali, & Burchardo, & Ivone. In Pannormia tamen hac poſtrema pars poſt verbum* manifeſtantur, *ſic habet:* ii omnes nuſquam nec ad ſacros gradus debent provehi, nec ad accuſationem, ſeu ad teſtimonium ullatenùs juſtè poſſunt recipi.

C. XVIII. ¶ *Infamis efficitur, qui ſciens pejerare præſumit.*

Item Fabianus Papa.

QUicunque *a* ſciens ſe perjuraverit *b*, quadraginta dies in pane & aqua, & ſeptem ſequentes annos pœniteat, & nunquam ſit ſine pœnitentia, & nunquam in teſtimonium recipiatur: communionem tamen poſt hæc percipiat.

C. XIX. ¶ *Accuſatores* c, *& perſonas, quas leges ſeculi non admittunt, Eccleſiaſticæ quoque repellunt.*

Item Euſebius Papa, *epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ.*

NOs *d* ſequentes Patrum veſtigia pro ſalvatione ſervorum Dei, quaſcunque ad accuſationem perſonas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam ſubmovemus: & nullæ accuſationes in judicibus audiantur Eccleſiaſticis, quæ legibus ſeculi prohibentur.

Sed licèt infames ab accuſatione Epiſcoporum prohibeantur, non tamen iſti ab hujuſmodi e *accuſatione prohibendi ſunt. Hæreticos namque accuſare infamibus non prohibetur, ut ſuprà patuit, in ea* f *cauſa, ubi de accuſatione minorum adversùs majores diſputatum eſt.*

C. XX.

Item.

CUm majores ſcientiâ & moribus à minoribus accuſari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores à majoribus: ab hujus ergò 1 accuſatione non ſunt hi prohibendi, cùm hæreticus catholico minor ſit.*

¶ *Caput hoc in pleriſque vetuſtis exemplaribus conjunctum eſt ſuperiori. Quare conjicere licet hæc eſſe verba Gratiani.*

1 ¶ Ab hujus ergò] *Locus hic emendatus eſt ex manuſcriptis. In impreſſis legebatur,* ab accuſatione hujuſmodi ſunt prohibendi. *Ex qua lectione vix apta ſententia elici poterit.*

C. XXI. ¶ *Dubium eſt, an ſciens avarus, an neſciens hæreticus graviùs peccet.*

Sed hoc an generaliter accipiendum ſit, Auguſtinus *non* g *definivit, lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 5. dicens:*

QUæro ergò, quis peccet graviùs, an qui neſciens in hæreſim incurrerit, an qui ſciens ab avaritia, id eſt, ab idololatria non receſſerit? Secundùm quidem illam regulam, quâ peccata ſcientium peccatis ignorantium præponuntur, avarus cum ſcientia vincit in ſcelere. Sed ne fortè hoc fiat, facit in hæreſi ſceleris ipſius magnitudo, quod facit in avaritia ſcientis admiſſio, ut hæreticus neſciens avaro ſcienti coæquetur. *Item cap. 20. ejuſdem libri.* Utrùm autem Catholicum peſſimis moribus, alicui hæretico, in cujus vita, præter id, quòd hæreticus eſt, non inveniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare ſententiam.

4. pars. *Verùm hoc Auguſtini, & illud de infamium accuſatione, de his intelligendum eſt, quos conſtat eſſe hæreticos, non de his, qui ſe negant in hæreſim lapſos. Hinc autem in omnibus religioſius apparens, dum ſe negat hæreticæ communionis aliquando maculâ infectum, infames atque alios hujuſmodi à ſua accuſatione ipſe repellit.* ¶ *Hæc licèt ratione niti videantur, exemplo tamen læſæ majeſtatis vana intelliguntur: ad cujus accuſationem dum ſocius initæ factionis admittitur, non quæritur, an cogitare contra animam Principis ſit majeſtatem lædere, ſed an aliquis de nece ejus tractaverit.*

C. XXII.

Unde Impp. Arcadius & Honorius AA. *in nono libro Codicis, titul. ad legem Juliam majeſtatis, leg. 5. ſcripſiſſe leguntur.*

SI quis *a* cum militibus vel privatis, vel barbaris etiam, ſceleſtam inierit factionem, aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſiliis & conſiſtorio noſtro interſunt, Senatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cujuslibet poſtremò, qui nobis militat, cogitaverit: (eâdem enim ſeveritate voluntatem ſceleris, quâ effectum, puniri jura voluerunt:) ipſe quidem, utpote majeſtatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fiſco noſtro addictis. ¶ Filii verò ejus, quibus vitam Imperatoriâ ſpecialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt, hæreditarii criminis exempla metuuntur *b*) à materna, vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate ac ſucceſſione habeantur alieni, teſtamentis extraneorum nihil capiant, ſint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna ſemper comitetur, ad nullos prorſùs honores, ad nulla ſacramenta perveniant, ſint poſtremò tales, ut his perpetuâ egeſtate ſordentibus ſit & mors ſolatium, & vita ſupplicium. ¶ Denique jubemus etiam eos notabiles eſſe ſine venia, qui pro talibus unquam apud nos intervenire tentaverint. *& infrà.* ¶ Sanè, ſi quis ex his in exordio initæ factionis, ſtudio veræ laudis accenſus, initam prodiderit factionem, præmio & honore à nobis donabitur. Is verò, qui uſus fuerit factione, ſi vel *c* ſerò, incognita tamen adhuc conſiliorum arcana patefecerit, abſolutione tantùm, ac veniâ dignus habebitur.

¶ *Hoc & ſequens caput in vetuſtis exemplaribus ſunt conjuncta antecedenti, quare nec rubricas habent.*

Porrò Simoniæ accuſatio ad inſtar publici criminis læſæ majeſtatis procedere debet, ſicut Leo Imperator in lib. 1. Codicis d *decreviſſe legitur, tit. de Epiſcopis & Clericis, l. ſi quenquam. Quod de accuſatione, non de pœna intelligi oportet.*

C. XXIII.

Unde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. *lib. 9. Cod. tit.* e *ad l. Jul. majeſt. l. nullus*

NUllus omninò, cui inconſultis ac neſcientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis uti defenſione prohibeatur: exceptâ tantùm majeſtatis causâ, in qua ſola omnibus æqua conditio eſt.

Sed cùm omnes illi aſſumantur in hac accuſatione Simoniæ, qui poſſunt accuſare de crimine majeſtatis, conſtat, quòd ſicut ibi non dubitatur de crimine majeſtatis, ſed an reus commiſerit illud: ſic & hîc non negatur hæreſis, ſed impetitur accuſatus, an commiſerit hæreſim.

a *Polyc. lib. 6. tit. 11. Burchard. lib. 12. cap. 8. Ivo part. 12. cap. 65.* b *al. ſciens pejeraverit.* c *al. Accuſationes.* d *3. quæſt. 5. de accuſationibus. §. idcircò. Anſelm. l. 3. cap. 25.* e *al. hujus.* f *al. eâdem. 2. q. 7. per totum.* g *al. Auguſtinus diffinivit.*

a *Quiſquis] orig. & eſt initium legis.* b *al. metuentur.* c *al. ſi vera.* d *Tit. 3. l. 29.* e *Tit. 8. l. 4.*

QUÆSTIO II.

Quòd autem quæritur, Si Epiſcopus in accuſatorem accuſationem vertere voluerit, an ſuæ ſimplici aſſertioni fides ſit adhibenda? facilè ſolvitur, ſi ſanctorum Patrum auctoritas diligenter inſpiciatur. Ut enim ſancti Patres definiunt, nullius a perſonæ, quantumlibet exercitatæ, confeſſioni fides eſt adhibenda, niſi competentes probationes adhibeat.

C. I. ¶ *Epiſcopus alicui crimen objiciens, in Synodo probet, quod objicit.*

Unde in Carthaginenſi Concilio IV. *c.29. legitur:*

EPiſcopus, ſi Clerico vel Laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in Synodum.

Sed objicitur: Si ſe ſolum alieni ſceleris conſcium noverit, probare illud teſtibus non valet; Quid ergò tunc ſibi faciendum ſit, ex Concilio Vaſenſi I. *c.8. ſic diffinitur.*

C. II. ¶ *Epiſcopus non proferat, quod probare non poteſt.*

SI *b* tantùm Epiſcopus alieni ſceleris ſe conſcium novit, quamdiu probare non poteſt, nihil proferat, ſed cum ipſo ad compunctionem ejus ſecretis correptionibus elaboret. Quòd ſi fortè correptus pertinacior fuerit, & ſe communioni publicæ ingeſſerit, etiam ſi Epiſcopus in redarguendo illo, quem reum judicat, probatione deficiat, indemnatus 1 (licèt ab iis, qui nihil ſciunt, ſecedere ad tempus pro perſonæ majoris auctoritate jubeatur) ille tamen, quamdiu nihil probari poteſt, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanebit.

1 ¶ Indemnatus] *In originali legitur,* indemnatus licèt, ab his, qui nihil ſciunt, ſecedere ad tempus pro perſona majoris auctoritatis jubeatur, illo, quamdiu probari nihil poteſt, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanente.

C. III. ¶ *De Epiſcopo, qui ſibi ſoli dicit aliquem crimen ſuum fuiſſe confeſſum.*

Item ex Concilio Africano *e, cap.99. & 100.*

PLacuit *d*, ut ſi quando Epiſcopus dicit aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget *e*, non putet ad injuriam ſuam Epiſcopus pertinere, quòd illi ſoli non creditur. Et ſi ſcrupulo propriæ conſcientiæ ſe dicit neganti nolle communicare 1, quamdiu excommunicato non communicaverit ſuus Epiſcopus, eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur Epiſcopis, ut magis caveat Epiſcopus, ne dicat in quenquam, quod aliis documentis convincere non poteſt.

1 ¶ Communicare,] *Sic in* Carthaginenſi VII. *cap.5. cui ad verbum reſpondet hoc caput. In Africano autem hîc ſequitur:* ſecretè tamen *f* interdicat ei communionem, donec obtemperet: *quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba,* Quamdiu,&c. *ſunt initium capitis centeſimi.*

QUÆSTIO III.

Judicium verò Archiepiſcopi alterius provinciæ alicui expetere non licet.

C. I. ¶ *Alterius parochianum alicui judicare non licet.*

Unde Gregorius *ait reſponſ. 9. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum.*

SCriptum eſt in Lege *g*: [*Per alienam meſſem tranſiens, falcem mittere non debet, ſed manu ſpicas conterere, & manducare.*] Falcem ergò judicii mittere non potes in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa: ſed per effectum *a* boni operis frumenta Dominica vitiorum ſuorum paleis expolia, & in Eccleſiæ corpus monendo, & perſuadendo, quaſi mandendo, converte.

C. II. ¶ *Quot civitates unaquæque provincia habeat.*

Item Pelagius Papa II. *epiſt. 1. omnibus Epiſcopis.*

SCitote *b* certam provinciam eſſe, quæ habet decem aut undecim civitates, & unum Regem, & totidem minores poteſtates ſub ſe, & unum Metropolitanum *c*, aliosque Suffraganeos *d* X. vel XI. Epiſcopos judices: ad quorum judicium omnes cauſæ Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus juſtè, conſonâ voce diſcernantur *e*, niſi ad majorem auctoritatem fuerit ab iis, qui judicandi ſunt, appellatum. Unde non oportet, ut degradetur, vel dehonoretur unaquæque provincia; ſed apud ſemetipſam habeat Judices, Sacerdotes, & Epiſcopos, ſingulos videlicet ſecundùm ordines ſuos, & quicunque cauſam habuerit, à ſuis Judicibus judicetur, & non ab alienis, id eſt, à ſuæ juſtis judicibus provinciæ, & non ab extraneis *f*, niſi (ut jam eſt prælibatum) à judicandis *g* fuerit appellatum.

C. III. ¶ *Non aliorum, ſed Primatis judicio quiſque ſe ſubjiciat Epiſcopus.*

Item Nicolaus Papa.

DEnique Suffredus *h*, ſi tale in ſe crimen noverat, quo rectè poſſet Epiſcopatu privari, vel infirmitate ſe ſentiebat forſitan prægravari, quâ impeditus nullis poſſet proximis ſuâ prælatione prodeſſe, Primatis ſui debuerat, & non aliorum diœceſeos Antiſtitum præſtolari judicium. Quòd ſi quælibet ambiguitas, vel aliqua fortaſsè ſuper ejus examinatione, vel Epiſcopatûs abrenuntiatione oborta fuiſſet contentio, ex more ad Apoſtolicam ſedem referri convenerat, & noſtra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitùs expectare. Quod quia omiſſum 1 hactenùs dolemus, dilectiſſimam mihi gloriam veſtram vehementer efflagito, ut jam dictus Suffredus Epiſcopus proprio reſtituatur Epiſcopio: & ſi quid reprehenſione dignum geſſit, poſtea vel correctione, vel dignâ animadverſione definietur.

1 ¶ Omiſſum] *Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus.*

Eſt tamen caſus, in quo Epiſcopus alterius Parochianum excommunicare valet.

C. IV. ¶ *Quando Epiſcopus alterius Parochianum excommunicare valet.*

Unde in Concilio apud Compendium, *cap.5.*

PLacuit *i* pro communi utilitate, & inſtante neceſſitate, ut nullus Epiſcoporum graviter ferat, ſi ejus Parochianum pro deprædationis cauſa alter Epiſcopus excommunicaverit.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldenſi, *c.2.*]

DE *k* illis autem, qui intra parochiam beneficium aut hæreditatem habent, & alterius Epiſcopi Parochiani ſunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam, & deprædationes peragunt, placuit, ut excommu-

a *35.q.6.c.ult.* b *Ivo p.5. cap.364.* c *& Carthag.7. cap.5.* d *Burch.l.12.c.127. Ivo p.5.c.363.* e *neget, & pœnitere noluerit, non putet, &c.] Africanum.* f *abeſt ab aliquot exemplaribus.* g *Deut.23.*

a *Affectum]* b *Polyc. l.5.tit.1. Anſel. l.6.c.107. Panz. l.4.cap.24.* c *Epiſcopum,] orig.* d *ſuffragatores] orig.* e *a decernantur.* f *al. externis.* g *ab judicatis.* h *vide ſupr diſtinct.50. cap.13.* i *Burchard. lib.1. cap.12. Ivo part.14 cap.82.* k *Extra. de rapt.cap.1. Burchard. lib.11. cap.45. Iv part.24. cap 109.*

nicentu

nicentur, nec antè ex parœcia exeant, quàm quæ perpetrârunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio Seniori eorum, & proprio Epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat *a*, antequam illuc redeant, ubi rapinam *b* fecerunt, & ibi omnia pleniter emendent.

QUÆSTIO IV.

Porrò cujus judicium ſibi expetendum ſit, ſi judices electi inter ſe diſcordare cœperint, in Concilio Antiocheno, *cap. 14. ſic invenitur diffinitum.*

C. I. ¶ *A quo ſit ferenda ſententia, quando comprovinciales Epiſcopi diſcordant.*

SI *c* quis Epiſcopus criminaliter *d* in judicio Epiſcoporum fuerit accuſatus, contingat autem Epiſcopos provinciæ, qui convenerint, diverſas habere ſententias, & alios quidem innocentem eum pronuntiare, alios reum: propter hujuſmodi controverſiam amputandam placuit ſanctæ Synodo Metropolitanum 1 Epiſcopum alterius provinciæ vicinæ advocari, & aliquantos cum eo Epiſcopos alios, qui pariter reſidentes, quæcunque fuerint, dirimant quæſtiones: propter hoc, ut firmum ſit judicium, quod ab unius provinciæ Epiſcopis fuerit promulgatum.

¶ *Caput hoc in multis etiam vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In uno tamen perantiquo eſt ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat, & eſt antiqua verſio.*

1 ¶ Metropolitanum] *Græcum exemplar hic valdè diſſentit ab hac verſione. Nam ex his verbis colligitur, Concilium illius provinciæ in quo neceſſe eſt adeſſe proprium Metropolitanum, poſſe advocare vicinæ provinciæ Metropolitanum, cum aliquot Epiſcopis. Quod Martinus etiam Bracharenſis in ſequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locus ita habet:* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον. *Quod Dionyſius, quemadmodum etiam eſt in Codice canonum, ſic vertit:* Sanctæ Synodo placuit, ut Metropolitanus Epiſcopus à vicina provincia judices alios convocet, qui controverſiam tollant, ut per eos ſimul, & per comprovinciales Epiſcopos, quod juſtum viſum fuerit, approbetur. *Ac ſanè, quòd Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri eſſent, vix videtur convenire.*

C. II. ¶ *Quando judices electi de ſententia inter ſe diſcordes extiterint, de vicina provincia Archiepiſcopus advocetur.*

Item ex Concilio Martini Papæ *e*, [*id eſt, Epiſcopi Bracharenſis, c. 13.*]

SI quis Epiſcopus in aliquibus cauſationibus judicatur, & viderit ipſos Epiſcopos, qui in provincia ſua ſunt, inter ſe judicio diſcrepare, ita ut alii videantur eum, qui judicatur, juſtificare, alii condemnare, pro definitione hujus diſſenſionis, hoc placuit ſancto Concilio, ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Epiſcopus, ut per eum confirmetur, quod ſecundùm rectum placuerit canonem.

Niſi eadem provincia Primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per Metropolitanum terminari non valent, referenda ſint.

a *al. recidiant.* b *al. rapinas.* c *Burch. l. 1. c. 150. Ivo p. 5. c. 263.* d *al. de aliquibus cauſis criminalibus.* e *In capitulis Synod. Græc. cap. 13.*

C. III. ¶ *Primati deferantur negotia, quæ Metropolitanus explicare non valet.*

Unde Bonifacius Papa, *Epiſcopis* 1 *Galliæ.*

SI *a* inter Epiſcopos ejuſdem Concilii dubitatio emerſerit de Eccleſiaſtico jure, vel de aliis negotiis, primùm Metropolitanus eorum cum aliis in Concilio conſiderans rem dijudicet, & ſi non acquieſcat utraque pars judicatis, tunc Primas regionis inter ipſos audiat, & quod Eccleſiaſticis canonibus, & legibus veſtris conſentaneum ſit, hoc definiat, & nulla pars calculo ejus valeat contradicere.

1 ¶ Epiſcopis] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis codicibus, Burchardo, Ivone & Polycarpo: Anteà erat,* populis. *Simillima verò huic capiti leguntur Novellâ 123. cap. 34. apud Julianum anteceſſorem.*

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Alexander Papa.]

SI *b* Metropolitanus à quocunque comprovinciali Epiſcopo 1 in cauſa propria appellatus eum audire diſtulerit, in proximo Synodo negôtii ſui habeat licentiam exercendi, & quicquid per *c* juſtitiam à comprovincialibus ſuis fuerit ſtatutum, debet cuſtodiri.

1 ¶ Epiſcopo] *Burchardus & Ivo addunt*, bis fuerit in cauſa, &c.

Sed ſi omnium comprovincialium concordi ſententiâ fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis cenſura.

C. V. ¶ *Epiſcopus, qui ab Epiſcopis ſuæ provinciæ conſonam ſententiam reportaverit, ab aliis judicari poterit.*

Unde in Antiocheno Concilio, *cap. 15. legitur:*

SI quis Epiſcopus criminaliter accuſatus, ab omnibus, qui ſunt intra provinciam, Epiſcopis, acceperit *d* unam, conſonamque ſententiam, ab aliis ulteriùs judicari non poterit, ſed manere circa eum oportet tanquam convenientem, quæ ab omnibus prolata eſt, firmam, ratamque ſententiam.

Subintelligendum verò eſt, niſi ad Judicem majoris auctoritatis fuerit provocatum. Tunc enim per appellationem ſoluta ſententia firmitatem non obtinet.

C. VI. ¶ *Semel definitum retractari non licet, niſi ubi major auctoritas fuerit.*

Unde Nicolaus Papa *ait in epiſt. ad Carolum Regem, cujus initium:* [Nunquam dolorem generat.]

QUod *e* bene ſemel definitum eſt, & interpoſitis juramentis deliberatum, nullâ debet iteratione (niſi fortaſſis, ubi fuerit major auctoritas) retractari.

C. VII. ¶ *In renovatione judicii, B. Petri memoria eſt habenda.*

Item ex Concilio *f* Sardicenſi, *c. 4.*

OSius *g* Epiſcopus dixit: Quòd ſi aliquis Epiſcopus adjudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterùm judicium renovetur, ſi vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur vel ab his, qui examinaverunt, vel etiam ab aliis Epiſcopis, qui in provincia proxima morantur, Romano Epiſcopo. Et *h* ſi judicaverit renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam, ut ea non refricentur, quæ acta ſunt, quæ decreverit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt. Si hoc ergò omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

a *Polyc. l. 5. tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Ivo part. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 22.* b *Burch. l. 1. c. 59. Ivo part. 5. cap. 169.* c *al. propter.* d *al. exceperit.* e *Burch. l. 9. cap. 49.* f *Nicol. Epiſcopis qui in Convicinum convenerunt.* g *Arſ. l. 2. c. 77.* h *paulò aliter in Græco.*

QUÆSTIO V.

QUòd autem deficiente accuſatore, non ſit reus cogendus ad probationem, auctoritate Gregorii probatur, qui lib. 5. epiſt. 25. a ſcribens Maximo, ait:

C. I. ¶ *Onus probationis Reo non incumbit.*

QUòd autem poſtulas, ut illuc perſonam dirigere debeamus, quâ *b* de his, quæ dicuntur, poſſit eſſe probatio, eſſet utcunque excuſabile, ſi unquam ratio ei, qui accuſatur, neceſſitatem probationis imponeret. At poſtquam non tibi, ſed accuſantibus hoc onus incumbit, ad nos, ſicut præfati ſumus, dilatione ceſſante venire non deſinas.

Item accuſatus non negationem, ſed exceptionem probare debet. Codicis lib. 4. tit. c *De probationibus l. actor.*

C. II. ¶ *De eodem.*

ACcuſator *d*, quod aſſeverat, probare ſe non poſſe profitendo, reum neceſſitate monſtrandi contrarium non adſtringit: cùm per rerum naturam, factum negantis probatio nulla ſit.

Hoc autem ſervandum eſt, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate ejuſdem Gregorii *propter ſcandalum removendum, famam ſuam reum* e *purgare oportet.*

CAUSA VII.

QUidam Epiſcopus longâ ægritudine f *gravatus, alium ſibi ſubſtitui rogavit, cujus precibus ſummus Pontifex annuit, & quod rogaverat, ei conceſſit. Poſteà verò convaluit idem Epiſcopus, & quod priùs fecerat, cupit reſcindi: adversùs eum, qui ſibi ſucceſſerat* g, *quæſtionem movet, ſuamq; cathedram tanquam ſibi debitam repoſcit.*

1 *Hic primùm quæritur, Utrùm vivente Epiſcopo alius poſſit in eadem Eccleſia ordinari?*

2 *Secundò, An iſte valeat repoſcere cathedram, quam ſuâ interceſſione alter accepit?*

QUÆSTIO I.

1 QUòd autem vivente Epiſcopo alius ſuperponi, aut ſu-
ps *perordinari non poſſit, ex Concilio apud* h *Arverniam* 1 *celebrato definitum eſt, in quo legitur,* [ut nullus, vivente Epiſcopo, alius ſuperponatur, aut ſuperordinetur Epiſcopus, niſi forſitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit.]

1 ¶ Arverniam] *Burchardus etiam, & Ivo citant ex Arvernenſi, c. 13. extat autem in Aurelianenſi quinto, cap. 12.*

C. I. ¶ *Pro moleſtia corporis ſuo honore non privetur Epiſcopus.*

Item ex regeſto Gregorii Papæ, *lib. 9. epiſt. 41. ad Anatolium Conſtantinopolitanum Diaconum.*

SCripſit *i* mihi tua dilectio, piiſſimum Dominum noſtrum reverendiſſimo fratri noſtro Joanni primæ Juſtinianæ Epiſcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere ſuccedi: ne fortè, dum Epiſcopi jura eadem civitas non habet, (quod abſit) ab hoſtibus pereat. Et quidem *k* nuſquam canones præcipiunt, ut pro ægritudine Epiſcopo ſuccedatur: & ideò injuſtum eſt, ut ſi moleſtia corporis irruat, honore ſuo privetur ægrotus. Atque ideò hoc per nos fieri nullatenùs poteſt, ne peccatum in mea anima ex ejus depoſitione veniat. Sed ſuggerendum eſt, ut ſi is, qui eſt in regimine, ægrotat, diſpenſator illi requiratur talis, qui poſſit ejus curam omnem agere, & locum illius in regimine Eccleſiæ (ipſo non depoſito) conſervare, ac in cuſtodia civitatis implere, ut nec omnipotens Deus offendatur, neque civitas inveniatur eſſe neglecta.

¶ *Caput hoc emendatum & locupletatum eſt ex originali.*

C. II. ¶ *Flagellatis à Domino, afflictio addi non debet.*

Item *lib. 2. indict. 10. epiſt. 5. ad Candidum Epiſcopum.*

CUm *a* percuſſio corporalis imminet, utrùm pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur: & ideò non debet à nobis addi flagellatis afflictio: ne nos culpæ (quod abſit) offenſa reſpiciat.

¶ *In Decretalibus tit. de Cler. ægrotan. c. 1. affertur initium tantummodò hujus capitis, & ex ipſo, quid agendum ſit, definitur.*

C. III. ¶ *Infirmitatis causâ loco ſuo quis privari non debet.*

Idem Gregorius *lib. 3. epiſt. 13. Maximiano* 1 *Epiſcopo Syracuſano.*

PRæſentium latoris Adeodati querelam, qui ſe à ſui Presbyteratûs loco incongruè dicit expulſum, licèt ſubditæ tibi textus petitionis explanet, tamen paulò latius judicavimus, apertiuſque retexendam. Aſſerit namque à Quintiano fratre & Coepiſcopo noſtro in loco ſuo pro quibuſdam ſe ſuis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudiniſque causâ per duorum menſium ſpatium ſuæ ſe Eccleſiæ defuiſſe: cujus rei occaſionem captantem prædictum fratrem noſtrum, alium loco ejus illic Presbyterum ordinâſſe. Hortamur itaque fraternitatem tuam, ut cauſam ejus ſolicitè perquiras, diſtricteque diſcutias: & ſi manifeſtæ ægritudinis, ſicut dicitur, causâ, Eccleſiæ ſuæ eum defuiſſe repereris, nullum ei ex ordinatione alterius Presbyteri permittas præjudicium generari: ſed in locum ſuum ſine aliquâ eum fac dubietate reſtitui. *& infrà.* ¶ Illud autem charitatem tuam ſpecialiter admonemus, ut, ſi vera fuerit hujus ſuggeſtio, atque in ſuum fuerit ordinem reſtitutus, de Presbytero, qui in loco ejus ordinatus eſt, ſubtiliter, diſtricteque debeas eſſe ſolicitus. Et ſi quidem ſine datione aliqua ad eundem ordinem pervenerit, ut in Simoniacam hæreſim non potuiſſet incidere, in alia qualicunque vacante Eccleſia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod avertat Dominus) fuerit tale repertum, ipſo etiam Presbyteratûs privetur ordine, quem non causâ replendæ neceſſitatis Eccleſiæ, ſed ſolâ comprobatur ambitione ſuſcepiſſe.

1 ¶ Maximiano] *Sic eſt emendatum ex originali tam impreſſo quàm manuſcripto: Nam anteà erat,* Clementino Epiſcopo, Primati Byzanceno.

C. IV. ¶ *Pro infirmitate vel ægritudine Pontifices non ſunt abjiciendi, nec in eorum locum alii ſubſtituendi.*

Item Nicolaus Papa *Alvino* b *Januenſi Archiepiſcopo.*

POntifices *c*, qui aliquâ occupantur infirmitate, vel ægritudine, abjiciendi non ſunt, nec alios in loco eorum conſecrari oportet, niſi ex hac fuerint luce ſubtracti. Quòd ſi de miniſterio ſibi conceſſo conquerutur, quæ licita ſunt, Sacerdotes expleant. In his verò, quæ his præſumere non licet, vicinorum uſque ad recipiendam ſanitatem Epiſcoporum auxilia ſubrogentur: & hoc cum cautelæ ſtudio peragatur, ne per neceſſitatis occaſionem præſum-

a *Seu cap. 125.* b *quâ præſente*] *orig.* c *tit. 19. lib. 23.* d *Actor*] *orig.* e *ſupr. 2. quæſt. 5. c. quanto. & c. quæ de cauſa.* f *al. invaletudine.* g *al. acceſſerat.* h *In Concil. Aurelianenſi V. cap. 12. Burchard. lib. 1. cap. 186. Ivo part. 5. cap. 302.* i *Polyc l. 2. tit. 17. Anſelm. lib. 6. cap. 201. Burch. l. 1. c. 188. Ivo p. 5. c. 304.* k *Polyc. lib. 2. tit. 19.*

a *Ext. de Cler. ægrotan. c. 1.* b *al. Albino Viennenſi.* c *Ivo p. 5. c. 352.*

præſumptionis pullulet ambitio. Epiſcopos verò, qui Dominici gregis ſuſceperunt curam atque ſolicitudinem, ab adminiſtratione eorum diſcedere non oportet, ut accepti talenti pulchritudo non deleatur, ſed certamine *a* eorum ſalubriter augeatur, & triplicetur fructus. *b*

C. V. ¶ *Vivente Epiſcopo alius ſibi ſuccedere non valet.*

Item *ex lib. 4. epiſt. 2.* Cypriani *Epiſcopi, & Martyris ad Antonianum.*

FActus *c* eſt Cornelius Epiſcopus, de Dei & Chriſti ejus judicio, de Clericorum penè omnium teſtimonio, de Plebis, quæ tunc affuit, ſuffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio 1, cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri, & gradus cathedræ Sacerdotalis vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrûm conſenſione firmato, quiſquis jam Epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet unitatem. Quiſquis ille fuerit, multùm de ſe licèt jactans, & ſibi plurimùm vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non jam ſecundus ille, ſed nullus eſt.

1 ¶ Collegio] *Sic legitur in codicibus Cypriani impreſſis, & manuſcriptis, & Polycarpo. Ac ſimilis ferè locutio eſt in ſequenti capite, & 23. q. 8.* ſi quis membrorum. *Anteà erat,* conſenſu.

C. VI. ¶ *Non eſt Epiſcopus, qui in locum viventis irrepſerit.*

Item *in eadem epiſtola inferiùs.*

NOvatianus 1 Epiſcopus *d* non eſt, qui Cornelio Epiſcopo in Eccleſia à ſedecim Coëpiſcopis facto, adulter, atque extraneus Epiſcopus fieri à deſertoribus per ambitum nititur: & cùm ſit à Chriſto una Eccleſia per totum mundum in multa membra diviſa, idem Epiſcopatus unus, Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus, ille poſt Dei traditionem, poſt connexam, & ubique conjunctam Catholicæ Eccleſiæ unitatem, humanam conatur *e* Eccleſiam facere, & per plurimas civitates novos Apoſtolos ſuos mittit, ut quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamenta conſtituat: cùmque jampridem per omnes provincias, & per urbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſura probati, in perſecutione proſcripti, ille ſuper eos creare alios Pſeudoëpiſcopos audet: quaſi poſſit, aut totum orbem novi conatûs obſtinatione peragrare, aut Eccleſiaſtici corporis compaginem 2 diſcordiæ ſuæ ſeminatione reſcindere, neſciens Schiſmaticos ſemper inter initia fervere, incrementa verò habere non poſſe, nec augere, quòd illicitè cœperint, ſed ſtatim cum prava ſua æmulatione deficere. *& infrà.* ¶ Qui ergò nec unitatem Spiritûs, nec conjunctionem pacis obſervat, & ſe ab Eccleſiæ vinculo, atque à Sacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere, nec honorem, qui Epiſcopatûs nec unitatem voluit tenere, nec pacem.

1 ¶ Novatianus] *Rectè aptatum eſt à collectoribus hoc initium, ne ſuperiora etiam aſſerenda eſſent. Nam apud Cyprianum ſic legitur poſt multa:* niſi ſi Epiſcopus tibi videtur, qui Epiſcopo in Eccleſia, &c.

2 ¶ Corporis compaginem] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis & Anſelmo, & ipſo originali: anteà enim legebatur,* ordinis compagem.

C. VII. ¶ *Non eſt in Eccleſia, qui cum Epiſcopo pacem non habet.*

Idem *ad Florentinum Puppianum, eod. l. 4. ep. 9.*

SCire *f* debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi quis cum Epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quoſdam communicare ſe credunt; quando Eccleſia *a*, quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa.

C. VIII. ¶ *Suo jure quis cedere non debet.*

Idem *ad Jubajanum.*

QUàm periculoſum ſit in Divinis rebus, ut quis cedat jure ſuo, & poteſtate, Scriptura ſancta declarat, cùm in Geneſi Eſau *b* primatus ſuos inde perdiderit; nec recipere id poſtmodùm potuerit, quod ſemel ceſſit.

C. IX. ¶ *Perditionem ſibi acquirunt, qui ab Epiſcopis recedentes, unitatem Eccleſiæ ſcindunt.*

Idem *Lib. 1. epiſt. ad Magnum.*

DEnique quàm ſit inſeparabile unitatis ſacramentum, & quàm ſine ſpe ſint, & perditionem ſibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui ſchiſma faciunt, & relicto Epiſcopo alium ſibi foris Pſeudoëpiſcopum conſtituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura Divina, ubi à *c* tribu Juda & Benjamin decem tribus ſciſſæ ſunt, & relicto Rege ſuo *d*, alterum ſibi foris conſtituerunt. [*Et* e *indignatus eſt,* inquit, *Dominus in omne ſemen Iſraël, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos à facie ſua; quia diſſipatus eſt Iſraël à domo David, & conſtituerunt ſibi Regem Hieroboam, filium Nabat.*] Indignatum eſſe Dominum dicit, & eos in perditionem dediſſe, quòd ab unitate diſſipati eſſent, atque alterum ſibi Regem conſtituiſſent. Et tanta indignatio Domini extitit adversùs illos, qui ſchiſma fecerant, ut etiam cùm *f* homo Dei ad Hieroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non cuſtodiſſet, & contra præceptum Dei prandiſſet, ſtatim Divinæ cenſuræ majeſtate percuſſus eſt, ut inde regrediens, impetu ac morſu leonis in itinere necaretur. *& paucis interjectis.* ¶ Satiat 1 adhuc in Evangelio ſuo Dominus, & majorem intelligentiæ ſuæ lucem manifeſtat, quòd iidem, qui ſe tunc à tribu Juda & Benjamin ſciderant, & Hieroſolymis derelictis Samariam ſeceſſerant, inter profanos & Gentiles computarentur. Nam, cùm primùm Diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret, mandavit, & dixit *g*: [*In viam Nationum ne ieritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis.*] Ad Judæos priùs mittens, Gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem & civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant Schiſmatici, oſtendit Schiſmaticos Gentilibus adæquari. *& poſt pauca.* ¶ Quòd *h* verò eundem, quem nos Deum Patrem, eundem Filium Chriſtum, eundem Spiritum Sanctum nôſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt. Nam *i* & Core, & Dathan, & Abyron cum Sacerdote Aaron, & Moyſe eundem Deum noverant: pari lege & religione viventes, unum & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci ſui miniſterium transgreſſi, contra Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vendicaverunt, divinitùs percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia irreligiosè, & illicitè contra jus Divinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoque ipſa, in quibus incenſum illicitè fuerat oblatum, ne in uſu de cætero eſſent Sacerdotibus, ſed potiùs indignationis & ultionis divinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent, juſſu Domini conflata, atque igne purgata, in

a *al. certamen.* b *abeſt à multis.* c *Polyc. lib. 7. tit. 4. Anſ. l. 6. c. 58. Ivo p. 5. c. 359.* d *Anſel. l. 6. c. 59.* e *conetur*] *orig.* f *Ivo part. 5. c. 360.*

a *al. Eccleſia catholica, quæ una.* b *Geneſ. 25.* c *3. Regum 12.* d *abeſt ab orig.* e *4. Regum 17.* f *3. Regum 13.* g *Matth. 10.* h *Infrà 24. q. 1. c. didicimus. §. quòd verò.* i *Num. 16.*

laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecundùm quod loquitur Scriptura divina *a*: [*Memoriale*, inquit, *filiis Iſraël, ut non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, ut non ſit, ſicut Core.*] Et tamen illi ſchiſma non fecerant, nec foràs egreſſi, contra Dei Sacerdotes impudenter atque hoſtiliter rebellaverant: quòd nunc hi Eccleſiam ſcindentes, & contra pacem, atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & primatum aſſumere, & baptizandi atque offerendi licentiam vendicare conantur.

1 ¶ Satiat adhuc] *Anteà legebatur:* Sed adhuc. *Emendatum eſt ex vetuſtis Codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco ſecuta eſt. Hoc verbo utitur etiam in libro de opere, & Eleemoſynis, ſic ſcribens:* deprecationes ſolas parùm valere, niſi factorum & operum acceſſione ſatientur. *Ita enim habent vetuſti codices, & cæteræ editiones præter Romanam, in qua operarum culpa, ejus verbi loco, poſitum eſt,* adjuventur.

C. X. ¶ *Non eſt defendendus, qui viventis locum invadit.*

Item Leo IV. *Veroni Duci Britanniæ.*

NOn furem, nec latronem, qualem Gillandum *b* eſſe ſentimus in Nannetica ſede, qui viventis (quod non licuit) locum non timuit uſurpare, pro cujuſcunque muneris donis ultrà defenſare.

C. XI. ¶ *Non licet Epiſcopo Eccleſiam ſuam dimittere.*

Item Evariſtus Papa, *epiſt. 2. omnibus Epiſcopis.*

SIcut *c* vir non debet adulterare uxorem ſuam, ita nec Epiſcopus Eccleſiam ſuam, id eſt, ut illam dimittat, ad quam ſacratus eſt, abſque inevitabili neceſſitate, aut Apoſtolica vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitûs causâ conjungat. Et ſicut uxori non licet dimittere virum ſuum, ut alteri ſe, vivente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licèt fornicatus ſit vir ejus, ſed juxta Apoſtolum *d*, aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere innupta: ita Eccleſiæ non licet dimittere Epiſcopum ſuum, aut ab eo ſe ſegregare ut alterum, vivente eo, accipiat: ſed, aut ipſum habeat, aut innupta maneat: id eſt, alterum Epiſcopum, ſuo vivente, non accipiat, ne fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Si verò adulterata fuerit, id eſt, ſi alteri Epiſcopo junxerit, aut ſuper ſe alterum Epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, vel deſideraverit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur Epiſcopo, aut innupta permaneat. *& paulò pòſt.* ¶ Epiſcopum *e* verò oportet opportunè & importunè, atque ſine intermiſſione Eccleſiam ſuam docere, eamque prudenter regere & amare, ut à vitiis ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet ſuſcipere, eumque amare & diligere, ut Legatum Dei, & præconem veritatis.

Ecce his auctoritatibus patenter oſtenditur, quòd Epiſcopo vivente alius ſuperordinari non poteſt, nec etiam pro ejus ægritudine. Sed illud f *Gregorii intelligendum eſt, quando ille, qui ægrotat, alium ſibi ſubſtitui non rogat. Cæterùm, quando aliquis vel ſenectute, vel infirmitate gravatus ſuſceptum officium adminiſtrare non valet, ſi alium ſibi ſubſtitui petierit, rationabiliter fieri poteſt. Unde in eodem capitulo* g *ſequitur:* [Si verò idem Joannes 1 fortaſsè pro moleſtia ſua petierit, ut ab Epiſcopi honore debeat vacare, eo petitionem ſcripto dante, concedendum eſt: aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodò non audemus.] *Hinc etiam B. Auguſtinus Epiſcopo ſuo nondum defuncto, ſed ſenectute gravato, cathedram Epiſcopalem ſuſcepit.*

a *Num. 16.* b *al. Giſtardum.* c *Polyc. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 7. Anſ. l. 6. c. 102. Ivo p. 5. c. 182.* d *1. Cor. 7.* e *Burch. l. 1. c. 189. Ivo p. 5. c. 305.* f *ſup. eâd. c. ſcripſit.* g *l. 9. reg. epiſt. 41.*

1 ¶ Si verò idem Joannes] *Hæc ſunt in regeſto B. Gregorii, lib. 9. epiſt. 41. & ſequuntur poſt c.* ſcripſit. *ſup. eâd.*

C. XII. ¶ *Auguſtinus non tam ſucceſſit, quàm acceſſit.*

Unde in epiſtol. Paulini unica *ad Romanianum legitur:*

NOn *a* autem tantùm hoc ſcribimus gratulandum, quòd Epiſcopatum Auguſtinus acceperit, ſed quòd hanc Dei gratiâ curam meruerint Africanæ Eccleſiæ, ut verba cœleſtia Auguſtini ore perciperent, qui ad majorem Dominici muneris gratiam novo more provectus, ita conſecratus eſt, ut non ſuccederet in cathedra Epiſcopo, ſed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponenſis Eccleſiæ Epiſcopo, Coëpiſcopus Auguſtinus eſt.

Hoc idem probatur auctoritate B. Gregorii, *qui Ariminenſi Epiſcopo, dolere capitis laboranti, alterum ſubrogavit, ita ſcribens in 7. libr. regeſti ſui, indict. 2. epiſtol. 49. ad Marinianum Epiſcopum Ravennæ:*

C. XIII. ¶ *Epiſcopo gravato infirmitate, alius ſubrogari poteſt.*

QUaliter *b* ordinati à nobis Sacerdotis, corporis, quâ noſtis, impediente moleſtiâ, Ariminenſis Eccleſia paſtorali hactenus ſit regimine deſtituta, dudum fraternitas veſtra cognovit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti ſæpiùs hortaremur, ut ſi de eadem capitis, quâ detinebatur, moleſtiâ, melioratum ſe eſſe ſentiret, ad ſuam, auxiliante Domino, reverteretur Eccleſiam, datis induciis in hoc quadriennio expectatus eſt. Quem, dum monitu Cleri, civiumque illinc venientium, noſque precibus urgentium *c* inſtantiùs hortaremur, ut ſi valeret, cum eis auxiliante Domino remearet, datâ in ſcriptis ſupplicatione nos petiit, ut quia ad ejuſdem Eccleſiæ regimen, vel ſuſceptum officium pro eadem, quâ detinetur, moleſtiâ aſſurgere nullatenùs poſſet, Eccleſiæ ipſi ordinare Epiſcopum deberemus. Unde, quia cunctarum Eccleſiarum injuncta nos ſolicitudinis cura conſtringit, ne diutiùs gregi fidelium deſit cuſtodia paſtoralis, illorum precibus, hujuſque ex ſui impoſſibilitate renunciatione compulſi, viſum nobis eſt, eidem Ariminenſi Eccleſiæ debere Epiſcopum ordinari: & datis ex more præceptis, Clerum, plebemque ejuſdem Eccleſiæ non deſtitimus admonere, quatenùs ad eligendum ſibi Antiſtitem concordi proviſione concurrant. Hortamur igitur, ut fraternitas veſtra eum, quem uno conſenſu omnes elegerint, ſicut & ipſi à nobis popoſciſſe noſcuntur, ad ſe faciat revocari: quem cautâ ex omnibus examinatione diſcutite, & ſi ea, in eo, quæ in textu Heptateuchi 1 morte mulctata ſunt, minimè Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium perſonarum relatione ejus vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina, veſtræ quoque additâ teſtificationis epiſtolâ deſtinate: quatenùs ejuſdem à nobis Eccleſia Domino diſponente conſecretur Antiſtes.

1 ¶ Heptateuchi] *Apud B. Gregorium in hac epiſtola, & in multis aliis locis legitur,* Eptatici, *ſicut eſt etiam in Burchard & Ivone, & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum eſt ſuprà diſtinct. 15. c.* ſancta Romana. *in verſ.* Pentateuchum.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem *regeſto, lib. 11. epiſt. 7. ad Eleutherium Epiſcopum.*

QUamvis *d* triſte nobis ſit valdè, quod loquimur, atque fraterna nos compaſſio flere potiùs urgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat, ſuſcepti tamen ſolicitudo regiminis cor noſtrum inſtanti pulſat aculeo, magnâ nos Eccleſiis curâ proſpicere, & ne qua earum poſſi

a *B. Auguſtin. epiſt. 34. & 110. adde cap. 16. in fin. infrà eâdem.* b *Burch. l. 1. c. 189. Ivo p. 5. c. 305.* c *al. arguentium.* d *Burchard. lib. 1. cap. 191. Ivo p. 5. c. 307.*

utilita

utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore, diſponere. Pervenit igitur ad nos, quibuſdam referentibus, quendam Epiſcopum ita paſſionem capitis incurriſſe, ut quod mente alienatâ agere ſoleat, gemitus & fletus audire ſit. Ne ergò languente paſtore grex (quod abſit) inſidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Eccleſiæ ipſius utilitates depereant, cautâ nos neceſſe eſt proviſione tractare. Et ideò, quia viventem Epiſcopum ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus (niſi recuſante eo) nulla ſinit ratio ordinari: ſed ſi intervalla ægritudinis habere eſt ſolitus, ipſe data petitione non ſe ulteriùs ad hoc miniſterium intellectum habere, nec ad alia officia ſubvertente infirmitate poſſe fateatur aſſurgere, & alium loco ſuo expetat ordinandum. Quo facto, omnium ſolenniter electione, alter, qui dignus fuerit, Epiſcopus ſolenniter ordinetur: ſic tamen, ut quouſque eundem Epiſcopum in hoc ſeculo vita tenuerit, ſumptus ei debiti de eadem Eccleſia miniſtrentur. Enimverò, ſi nullo tempore ad ſanæ redit mentis officium, perſona fidelis, ac vitæ probabilis eſt eligenda, quæ ad regimen Eccleſiæ idonea poſſit exiſtere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos ſub diſciplinæ vinculo reſtringere, Eccleſiaſticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem ſe in omnibus exhibere: qui etiamſi Epiſcopo, qui nunc ægrotat, ſuperſtes extiterit, loco ejus debeat conſecrari.

2 pars. *Ne autem hujuſcemodi paſſionibus Sacerdotibus ſubitò occupatis, cœptum officium inexpletum remaneat, inſtitutum eſt, ut Sacerdos, ſive pſallens, ſive ſacrificans, alios ſecum habeat, qui, ſi hujuſmodi caſus interveniat, inchoata miniſteria perficere valeant.*

C. XV. ¶ *Quiſque ſacrificans Sacerdotem ſibi vicinum habeat, qui cœpta ſacramenta expleat, ſi ei aliqua neceſſitas ingruerit.*

Unde in Concilio Toletano XI. *c.14.*

ILlud 1 divini *a* oraculi monentis ſinguli præcaventes, quo ſcribitur *b*: [*Væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem,*] ſummoperè verendum nobis eſt, & cavendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Domino pſallitur vel ſacrificatur, unicuique Divinis ſingulariter officiis inſiſtenti, pernicioſa paſſio, vel corporis quælibet invaletudo occurrat, quæ aut corpus ſubitò ſubrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro hujuſmodi ergò caſibus præcaventes, neceſſarium duximus inſtituere, ut ubi temporis, vel loci, ſive Cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis *c* illic canens Deo, atque ſacrificans, poſt ſe vicini ſolaminis adjutorem: ut ſi aliquo caſu ille, qui officia impleturus accedit *d*, turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus. *Sed ſi 2 hoc ſacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodò ab oblatione prohibeatur.*

1 ¶ Illud] *In Conciliis impreſſis legitur,* Et illud. *In codice verò Lucenſi Regio,* Væ illud. *In duobus autem Vaticanis,* ut illud: *& ſic eſt infrà de conſecr. diſt.1. c.* ut illud. *& apud Burchard. & Ivonem.*

2 ¶ Sed ſi hoc] *Hæc ſunt impreſſa aliis characteribus, quia non ſunt in Concilio Toletano, neque in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo ſunt gloſſæ ad verbum,* vicem, *& poſt verbum,* prohibeamur, *additur,* ut infrà eád. q.2. c. in literis tuis. *Apud Burchardum verò & Ivonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & infrà de conſ. loco citato, horum verborum loco leguntur hæc:* & officium incœptum adimpleat.

C. XVI. ¶ *Si Sacerdos neceſſitate præoccupatus fuerit, cœpta ſacramenta per alium expleantur.*

Item ex Concilio Toletano VII. *c.2.*

NIhil *a* contra ordinis ſtatutum temeritatis auſu præſumatur, neque illa, quæ ſummâ veneratione cenſentur, vel minimo præſumptionis actu 1 ſolvantur, cùm ad hoc 2 tantùm fieri juſſa ſunt, ne interrupta noſcantur, vel languoris proventu robore ſalutis privetur natura. Non ergò fragilitati ſolùm conſulitur humanæ, ſed etiam 3 ſacro honore myſteriorum Dei providâ cavetur ſolicitudine. Cenſuimus ergò convenire, ut cùm à Sacerdotibus Miſſarum tempore ſancta myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo cœptum nequeat conſecrationis expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo vel Presbytero alteri conſecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad ſupplementum initiatis myſteriis competit, quàm aut incipientis aut ſubſequentis completa 4 benedictio Sacerdotis: quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim ſimus omnes unum in Chriſto, nihil contrarium perſonarum diverſitas format, ubi efficaciam proſperitatis unitas fidei repræſentat. Quod etiam conſultum cuncti ordinis Clerici individuum 5 ſibi eſſe non ambigant: ſed, ut præmiſſum eſt, præcedentibus libenter alii pro complemento ſuccedant. Ne tamen, quod naturæ languoris cauſâ conſulitur, in præſumptionis perniciem convertatur, nullus poſt cibum, potumque quemlibet minimum ſumptum Miſſas facere, nullus abſque proventu patentis moleſtiæ miniſter vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere. Si quis hæc temerariè præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.

1 ¶ Actu] *Sic eſt emendatum ex codice Regio: nam in impreſſis Conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem, eſt,* tactu.

2 ¶ Cùm ad hoc tantùm] *Magna eſt hoc loco varietas. In codice Regio legitur:* cùm ad hoc tantùm quaqua fieri juſſa ſunt, interrupta noſcuntur, ne languoris, &c. *Apud Burchardum:* cùm adhuc tantùm fieri juſſa ſunt, nec interrupta noſcuntur, ne languoris, &c. *Apud Ivonem,* cùm hoc, *&*, nec languoris, *cætera eodem modo.*

3 ¶ Sed etiam ſacro] *Hìc quoque magna varietas. In codice Regio plenior eſt oratio:* ſed etiam honori myſteriorum Dei providetur abundè, dum ab offenſionis caſu procuratur etiam caveri ſolicitè.

4 ¶ Completa benedictio] *Sic reſtitutum eſt ex codice Regio, cum quo aliquot editiones conveniunt, multaq́; etiam alia in hoc capite emendata.*

5 ¶ Individuum] *In codice Regio eſt,* indultum.

3 pars. *Ecce, quòd Epiſcopo petente, precibus etiam populi, infirmitate gravato, alius poſſit ſubrogari, patenter monſtratur. Senectute autem gravato, non ſucceſſor, ſed Coadjutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis ſuccedat. Sic Auguſtinus dicitur* b *acceſſiſſe Hipponenſium Epiſcopo.*

C. XVII. ¶ *Senectute gravato Coadjutor eſt dandus, qui morienti ſuccedat.*

Hinc etiam Zacharias Papa *ſcribit Bonifacio Maguntino Archiepiſcopo.*

PEtiiſti, ut cum noſtro conſulto pro ſuperveniente tibi ſenectute, atque corporis imbecillitate, ſi poteris invenire alium in eadem ſede, in qua præes, pro tui perſona debeas collocare. Nos verò, adjutore Deo, conſilium præbemus tuæ ſanctitati, ut pro ſolute animarum rationabilium, fautore Chriſto, ſedem, quam obtines, Maguntinæ Eccleſiæ nequaquam relinquas. Sin verò Dominus dederit juxta petitionem tuam homi-

a *De conſ. diſt.1. ut illud. Burch. l.3.c.73. Ivo p.2.c.126.* b *Eccleſ.4.* c *al. ille.* d *al. accedet.*

a *Burch. l.3.c.70. Ivo p.2.c.124.* b *Sup. eád. c. non autem. & 8.quaſt.1.c.1.*

nem perfectum, qui poſſit ſolicitudinem habere, & curam pro ſalute animarum, pro tui perſona illum ordinabis Epiſcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & miniſterio Chriſti portando in omni loco requirens, & confortans Eccleſiam Dei. *Item ad eundem epiſt. ultimâ.* ¶ Si eundem divina voluerit clementia poſt tui diem tranſitûs ſupereſſe, ſi eum aptum cognoveris, & in tua voluntate fuerit diffinitum, eâ horâ, quâ te de præſenti ſeculo migraturum cognoveris, præſentibus cunctis, tibi ſucceſſorem deſigna, ut hûc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alii patimur, quod tibi charitate cogente largiri cenſuimus. *Item ibidem paulò ſuperiùs.* ¶ De eo autem, quòd tibi ſucceſſorem conſtituere dixiſti, ut te vivente in tuo loco eligatur Epiſcopus, hoc nullâ ratione concedi patimur: quia contra omnem Eccleſiaſticam regulam, vel inſtituta Patrum eſſe monſtratur; ſed volumus, ut tibi miniſtret, & ſit in Evangelium Chriſti adjutor. *& ỹ.* ¶ Nimis enim reprehenſibile eſſe manifeſtum eſt, ut te vivente tibi alium ſubſtituamus: ſed hoc commonemus, ut quamdiu te divina juſſerit clementia ſupereſſe, ſine intermiſſione orare non ceſſes, ut tibi Deus illum ſucceſſorem concedat, qui ei poſſit eſſe placabilis, & populum irreprehenſibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars hujus capituli uſque ad verſic.* Item ſi eundem, *ſumpta eſt ex epiſtola Zachariæ Papæ, cujus initium eſt*, Sacris liminibus: *quæ extat Romæ manuſcripta in Bibliotheca Dominicana, quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacii, ſed ex codice parùm emendato. Reliqua habentur in epiſtola ultima in tomis Conciliorum.*

C. XVIII. ¶ *Non ſucceſſor, ſed coadjutor viventi Epiſcopo datur.*

Item Pelagius Papa *Clero Narnienſi.* a

QUia frater & Coëpiſcopus noſter Joannes, Eccleſiaſticæ utilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate laudabili conſideratione tractata, ob hoc, quòd ſe in gerenda patrimonii gubernandi curâ, vel in diſciplinâ Eccleſiaſtica conſervanda minimè fatetur idoneum, Conſtituti Presbyteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: ut ea, quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſolicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præſenti vobis juſſione præcipimus, ut ſervatâ primo in loco Epiſcopo memorato reverentiâ, quam vos convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad divini cultûs obſequium pertinent, vel quæ Eccleſiaſticæ utilitatis peragere cura ſuaſerit, præbeatis obedientiam Conſtituto competentem, in nullo diſpoſitionibus ejus ſpiritu contumaci reſultantes: imò competenti vigilantiæ veſtræ ſtudio, quæ pro Eccleſiaſtica utilitate gerenda Conſtitutus monuerit, adimplentes: ut his ita diſpoſitis, & conſueta vobis ſtipendia miniſtrentur, & quæcunque in præfatæ Eccleſiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis ſunt neceſſaria, compleantur.

Illud verò Cypriani b *de hæreticis intelligendum eſt, qui Catholicorum Eccleſias ſibi uſurpare contendunt.* ¶ *Illud verò Evariſti* c *Papæ tunc intelligendum eſt, quando nec inevitabilis neceſſitas (perſecutorum videlicet) nec Apoſtolica, aut regularis mutatio, ſed ambitio ſola Epiſcopum de Eccleſia ad Eccleſiam tranſire cogit.* ¶ *Unde cùm in principio ſui capituli diceret:* [Epiſcopus non debet dimittere Eccleſiam ſuam,] *ſubſequenter adjunxit* [Abſque inevitabili neceſſitate, aut Apoſtolicâ, vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitûs causâ conjungere.]

4 pars. *Ambitionis enim causâ, quicunque Eccleſiæ mediocritate deſpectâ, ad majorem Eccleſiam tranſire voluerit, debet revocari ad propriam. Quòd ſi redire contempſerit, careat alienâ, & propriâ.*

a *al. Navarienſi*] *al. Narinenſi.* b *Sup. eâd. cap. factus. & cap. Novatianus.* c *Sup. eâd. ſicut vir.*

C. XIX. ¶ *Epiſcopus, vel quilibet Clericus relictâ ſuâ Eccleſiâ non debet ad aliam tranſire.*

Unde in Nicæno Concilio *a, cap. 15. legitur:*

NOn *b* oportet Epiſcopum, vel reliquos ordines de civitate ad civitatem migrare; non Epiſcopus, non Presbyter, non Diaconus tranſeat. Si quis autem poſt definitionem ſancti & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & ſe hujuſmodi negotio mancipaverit, hoc factum prorſus in irritum ducatur, & Eccleſiæ reſtituatur, cujus fuit Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

¶ *Ex duobus codicibus collectionum Anſelmi in uno emendatiore caput hoc ita habet, ut verba hæc:* Quòd non oporteat Epiſcopum, vel reliquos ordines demigrare, *ſit rubrica: & capitulum hoc modo incipiat:* Ut de civitate ad civitatem, non Epiſcopus, non Presbyter, non Diaconus tranſeat. *In altero verò eadem rubrica eſt nigris literis ſcripta, & eſt initium capituli: unde videtur caput hoc eſſe concinnatum, quemadmodum eſt apud Gratianum, ſalvâ ſententiâ ipſius canonis.*

C. XX. ¶ *In monaſterio deputetur Epiſcopus, qui in Eccleſia ſua reſidere contemnit.*

Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib. 5. epiſt. 23. ſive c. 123.*

PErvenit *c* ad nos, Pigmenium Amalphitanæ civitatis Epiſcopum in Eccleſia ſua reſidere non eſſe contentùm, ſed foris per diverſa loca vagari. *& ỹ.* ¶ Idcircò hâc tibi auctoritate præcipimus, ut ſupradicto Epiſcopo interminari non deſinas, quatenùs hoc de cætero facere non præſumat, ſed in Eccleſia ſuâ Sacerdotali more reſideat. Quem ſi fortè non emendari poſt tuam interminationem cognoveris, in monaſterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: ut quid facere debeas, noſtrâ iterùm præceptione cognoſcas.

C. XXI. ¶ *Epiſcopo nulli conceditur principalem cathedram relinquere, & ad aliam Eccleſiam ſe transferre.*

Item ex Concilio Carthaginenſi T. *c. 5.* d

PLacuit *e*, ut nemini ſit facultas, relictâ principali cathedrâ, ad aliquam Eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel in re propria diutiùs, qaàm oporteat, conſtitutum, curam, vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

C. XXII. ¶ *Interceſſori cathedram, cui datus eſt, tenere non licet.*

Item ex eodem Carthaginenſi V. *c. 8.* f

COnſtitutum eſt, ut nulli interceſſori licitum ſit, cathedram, cui interceſſor datus eſt, quibuslibet populorum ſtudiis, vel ſeditionibus retinere: ſed dare operam, ut intra annum eiſdem Epiſcopum provideat. Quod ſi neglexerit anno expleto *g* interventor alius tribuatur.

C. XXIII. ¶ *Excommunicentur Clerici, qui relictâ ſuâ Eccleſiâ ad eam redire noluerint.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 16.*

SI *h* qui verò ſine reſpectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque Eccleſiaſtica ſtatuta cuſtodientes, receſſerint ab Eccleſia ſua, ſive Presbyter, ſive Diaconus, vel in quocunque Eccleſiaſtico ordine poſiti fuerint, hi non debent ſuſcipi in alia Eccleſia, ſed cum omni neceſſitate cogantur, ut redeant ad Eccleſiam ſuam. Quòd ſi permanſerint, excommunicari eos oportet.

a *Et in Aquiſgran. c. 43.* b *Anſel. l. 6. cap. 112. Burch. l. 2. c. 97. Ivo p. 6. cap. 174.* c *Anſel. l. 6. c. 178.* d *Et in Africano, cap. 83.* e *Anſel. l. 6. c. 176.* f *Et in Africano, c. 41.* g *al. exempto.* h *Anſel. l. 7. c. 107. Burch. l. 2. c. 98. Ivo p. 6. c. 175.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno *a*, *c.3.*

I. SI quis Presbyter, vel Diaconus, vel quilibet Clericus, deſertâ ſuâ Eccleſiâ, ad aliam tranſeundum eſſe crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migravit, perpetuò manere, ulteriùs miniſtrare non debet; præſertim, ſi ab Epiſcopo ſuo ad revertendum fuerit exhortatus. Quòd ſi poſt evocationem ſui Epiſcopi non obedierit, ſed inobediens perſeveraverit, omnimodò ab officio ſuo deponi debere, nec aliquando ſpem reſtitutionis habere decernimus: ſi verò propter hanc culpam depoſitum, alius Epiſcopus ſuſceperit, & ipſe à communi Synodo pœnam merebitur increpationis 1, tanquam Eccleſiaſtica jura diſſolvens.

1 ¶ Increpationis] *Græcè eſt*, ἐπιθυμίας τυγχάνειν, *quod in aliis verſionibus eſt*, arguatur, *vel* coërceatur, *vel* puniatur.

C. XXV. ¶ *Non licet Epiſcopo Eccleſiam ſuam relinquere, & ad aliam tranſire.*

Item ex eodem *Antiocheno*, *cap. 21.*

EPiſcopum *b* de diœceſi ad diœceſim alteram non debere tranſire, neque ſi ſeipſum ingeſſerit, neque ſi à populis fuerit violenter attractus *c*, neque ſi etiam hoc ei ab Epiſcopis ſuadeatur: manere autem eum debere in Eccleſia Dei, quam ab initio ſortitus eſt, & non ab ea alibi demigrare, ſecundùm regulam ſuper hoc olim à Patribus conſtitutam decernimus.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.5.*

PRopter *d* eos Epiſcopos, ſive Clericos, qui de civitate ad civitatem tranſeunt, placuit definitiones datas à ſanctis Patribus habere propriam firmitatem.

C. XXVII. ¶ *Alienæ plebes ab Epiſcopo non uſurpentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.20.*

PLacuit *e*, ut à nullo Epiſcopo uſurpentur plebes alienæ, nec aliquis Epiſcoporum ſupergrediatur in diœceſi collegam ſuum.

C. XXVIII. ¶ *Alienos Clericos ordinare, & altaria conſecrare, Epiſcopo non licet.*

Item Anacletus.

EPiſcopis in diœceſim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel conſecranda altaria irruere non decet. Quod ſi fecerit, amotis his, quos ordinavit, altaris tamen conſecratione manente, tranſgreſſor canonum uno anno à Miſſarum celebratione ceſſabit.

C. XXIX. ¶ *Diebus ſolennibus Clericus Eccleſiæ ſuæ deeſſe non debet.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap.64.*

II. SI quis in Clero conſtitutus ab Eccleſia ſua diebus ſolennibus defuerit, id eſt, Nativitate Domini, Epiphaniâ, Paſchâ, vel Pentecoſte, dum potiùs ſecularibus *f* lucris ſtudet, quàm ſervitio Dei parere, convenit, ut triennio à communione ſuſpendatur. ¶ Similiter Diaconus, vel Presbyter, ſi per tres hebdomadas ab Eccleſia ſua defuerit, huic damnationi ſuccumbat.

C. XXX. ¶ *Removendus eſt Epiſcopus ab Eccleſia, cui irrepſerit, & ad ſuam cogendus eſt redire.*

Item Hilarius Papa *Epiſcopis Tarracon. c. 3.*

REmoto *g* ab Eccleſia Barcinonenſi, atque ad ſuam remiſſo Irenæo Epiſcopo, ſedatis per Sacerdotalem modeſtiam voluntatibus, quæ per ignorantiam Eccleſiaſticarum legum deſiderant, quod non licet, obtinere, talis protinùs de Clero proprio Barcinonenſibus ordinentur Epiſcopus, qualem te præcipuè, frater Aſcani, oportet eligere, & decet conſecrare: ne ſi fortè aliter *a* factum ſit, non ſine objurgatione tui maximè nominis retundat noſtra præceptio, quod ad injuriam Dei (à quo ſpecialiter Sacerdotalium eſt gratia dignitatum) didicerimus admiſſum.

C. XXXI. ¶ *Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulſus, etiam propriâ careat.*

Item Leo Epiſcopus *urbis Romæ Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, epiſt.82. al.84. c.8.*

III. SI *b* quis Epiſcopus mediocritate civitatis ſuæ deſpectâ, adminiſtrationem celebrioris loci ambierit, & ad majorem plebem ſe quâcunque ratione tranſtulerit, non ſolùm à cathedra quidem pellatur aliena, ſed carebit & propriâ: ut nec illis præſideat, quos per avaritiam concupivit, nec illis, quos per ſuperbiam ſprevit. Suis igitur terminis contentus ſit quiſque, nec ſupra menſuram juris affectet augeri.

C. XXXII. ¶ *Utrâque careat Eccleſiâ, qui contemptu minoris Eccleſiæ ad majorem aſpirat.*

Item ex Concilio Meldenſi, *c.30.*

IV. SI quis *c* de ordine Sacerdotali, contemptu minoris Eccleſiæ ambitioſè & improbè ad potiorem aſpiraverit *d*, canonica erga eum definitio conſervetur, hoc 1 eſt, ut utrâque careat.

1 ¶ Hoc eſt, ut utrâque careat.] *Hæc non ſunt in Meldenſi impreſſo, habentur tamen apud cæteros quoque collectores.*

Qui verò pretio Eccleſiam vacantem ingreſſus fuerit, ab officio ſuo deponendus eſt, ſicut in Rothomagenſi Concilio *legitur.*

C. XXXIII. ¶ *Dejiciatur à Clero, qui muneribus Eccleſiam acquirere tentat.*

SAncitum eſt *e* atque omnibus modis prohibitum, ut ſi quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico vel Laico munera dare, vel dediſſe, aut aliam pecuniam tribuere, ut alterius Presbyteri Eccleſiam ſurripiat 1, aut vacantem pretio redimat, pro hac cupiditate, ſeu rapina, ſeu præſumptione, turpis lucri gratiâ, dejiciatur à Clero, & alienus exiſtat à regula.

1 ¶ Surripiat, aut] *Additæ ſunt iſtæ duæ voces ex Burchardo. Nam vivente Presbytero poſſeſſore non poteſt dici vacans Eccleſia. In lib.7. Capitularium, c.206. eſt verbum*, ſurripiat, *ſed deeſt alterum membrum*, aut vacantem pretio redimat. *Ivo, & auctor Pannormiæ habent, ut anteà Gratianus*, Eccleſiam vacantem pretio redimat.

5 pars. *Quòd verò communi conſilio, atque aliorum utilitate mutationes Epiſcoporum fieri poſſint, & in Eccleſiis, à quibus receſſerint, eis viventibus alii ſubſtitui valeant*, Anterus Papa *demonſtrat, epiſtolâ ſeptimâ, ſcribens Epiſcopis Bœticæ & Toletanæ provinciæ.*

C. XXXIV. ¶ *Neceſſitatis, vel utilitatis causâ Epiſcoporum mutationes fieri poſſunt.*

MUtationes *f* Epiſcoporum ſcitote communi utilitate atque neceſſitate fieri licere, ſed non propriâ *g* cujuſquam voluntate, aut dominatione. Petrus ſanctus magiſter noſter, & Princeps Apoſtolorum, de Antiochiâ, utilitatis causâ, translatus eſt Romam, ut ibidem potiùs proficere poſſet. Euſebius quoque de quadam parva civitate, Apoſtolicâ auctoritate, mutatus eſt

a *Et in Chalced.c.20. In Aquiſgran.c.71. Anſel.l.7.cap.170.* b *9.q.2. nullum. Burch.l.1.c.72. Ivo p.5.c.179.* c ἀναγκαζόμενον. d *Sup. eâd. non oportet. Ex Nicæna Synodo. lib. Cap. 6. c.236.* e *Burch. l.1.c.64. Ivo p.5.c.173. In Aurelian.3.c.15.* f *al. ſingulari lucro.* g *Anſ. l.6.c.109.*

a *al. ſimiliter.* b *Polyc. l.1.tit.9. Anſ. l.6.c.104. Burch. l.1.c.74. Ivo p.5.cap.103.* c *Burch.l.3.cap.48. Ivo p.3.c.57. Pann. l.2.cap.45.* d *al. aſpirare contenderit.* e *In Capit. l.7. cap.206. Burchard. l.3.c.114. Ivo p.3.c.90. Pann. l.2.cap.49.* f *Polyc. l.1.tit.9. Anſ. l.6.c.49. Burch.l.1.c.77. Ivo p.5.c.133. Pann. l.3.c.69.* g *al. non libitu cujuſquam, aut dominatione. Plura ſunt verba in originali.*

Alexandriam. Similiter Felix de civitate, in qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, vitamque bonam, quam habebat, [auctoritate 1 hujus ſanctæ ſedis, & licentiâ] communi Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac populorum conſilio translatus eſt Epheſum. Non enim tranſit de civitate ad civitatem, nec transfertur de minori ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propriâ voluntate facit, * ſed aut vi à propria ſede pulſus, aut neceſſitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non ſuperbè, ſed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus eſt. &c. ¶ Nam ſicut Epiſcopi habent poteſtatem ordinare regulariter Epiſcopos, & reliquos Sacerdotes; ſic quoties utilitas aut neceſſitas coëgerit, ſupradicto modo & mutare & inthronizare poteſtatem habent: [non tamen ſine ſacroſanctæ Romanæ ſedis auctoritate & licentia.] &c. ¶ Alia etenim *a* eſt cauſa utilitatis & neceſſitatis, alia avaritiæ, ac præſumptionis, aut propriæ voluntatis.

1 ¶ Auctoritate hujus ſanctæ ſedis, & licentiâ.] *Hæc verba non leguntur in epiſtola Anteri, neque in Pannormia, neque apud Burch. & Ivonem. Sunt tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo, & vetuſtis Gratiani exemplaribus. Idem quoque eſt de verbis illis propè finem capitis,* non tamen ſine ſacroſanctæ Romanæ ſedis auctoritate & licentia: *quæ propter hanc cauſam virgulis ſunt incluſa.*

C. XXXV. ¶ *Causâ neceſſitatis mutationes Epiſcoporum fieri poſſunt.*

Item Pelagius Papa II. *Benigno Archiepiſcopo, epiſt. 2.*

SCias *b* frater dilectiſſime, aliud eſſe cauſam neceſſitatis & utilitatis, aliud cauſam præſumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergò mutat ſedem, qui non mutat mentem, id eſt, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel ſuæ delectationis *c* migrat de civitate ad civitatem, ſed causâ neceſſitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda eſt. Aliud eſt enim mutare, & aliud mutari. &c. ¶ Nam aliud eſt ſponte tranſire, & aliud eſt coactè, aut neceſſitate venire. Unde non iſti mutant civitates, ſed mutantur: quia non ſpontè, ſed coactè hoc agunt. &c. ¶ Non ergò bene intelligunt Eccleſiaſticas regulas, qui hoc negant causâ neceſſitatis, vel utilitatis fieri poſſe, quoties communis utilitas, aut neceſſitas perſuaſerit.

C. XXXVI. ¶ *Chriſtum negare convincitur, qui neceſſitatem patientibus miſericordiam non impendit.*

Idem *in eadem epiſtola, paulò inferiùs.*

OMnis, qui gemebat, & vexabatur à *d* Saul, fugiebat, & veniebat ad David.] Si ergò piiſſimus atque juſtiſſimus David ſciret peccatum eſſe, perſecutionem fugientes, & tranſeuntes de loco ad locum, & de civitate ad civitatem recipere, tales nequaquam reciperet, nec ſecum teneret, nec in aliis civitatibus eos collocaret. Qui enim perſequuntur Domini Epiſcopos, eoſque de civitatibus ad civitates tranſire compellunt, non eos tantùm perſequuntur, quantùm Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, cujus legatione funguntur. Nec ipſi in hoc peccant Epiſcopi, quoniam non ſpontè, ſed coactè hoc agunt; ſed illi, qui eos perſequuntur: nec ipſis Epiſcopis hoc imputari poteſt, ſed illis, qui eos hoc agere cogunt. &c. ¶ Qui autem negant miſericordiam faciendam fugientibus, ac neceſſitatem patientibus, ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia & veritas. &c. ¶ Negat miſericordiam neceſſitatem patientibus, qui populis indigentibus divinis miniſteriis *e*, & non habentibus proprium Epiſcopum, qui eos inſtruat, causâ utilitatis, atque neceſſitatis, ex alia civitate, licèt minor ſit, in eam, quæ non habet Epiſcopum doctiorem, vel utiliorem meliori conſilio, non ſpontè tranſeuntem, ſed majorum exhortatione mutare *a*, aut Epiſcopum ejectum, & perſecutionem patientem causâ utilitatis aut neceſſitatis inthronizari non permittit.

C. XXXVII. ¶ *Non ambitione, ſed Synodali auctoritate, de Eccleſia ad Eccleſiam Epiſcopus tranſeat.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 27.*

EPiſcopus *b* de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non tranſeat, nec quiſquam inferioris ordinis Clericus. Sanè, ſi utilitas Eccleſiæ fiendum popoſcerit, decreto pro eo Clericorum, & Laicorum Epiſcopis porrecto, in præſentia Synodali transferatur, nihilominùs alio in locum ejus Epiſcopo ſubrogato. Inferioris verò gradûs Sacerdotes, vel alii Clerici conceſſione ſuorum Epiſcoporum poſſunt ad alias Eccleſias transmigrare.

C. XXXVIII. ¶ *In proprio gradu Epiſcopi, vel Presbyteri in aliena ſuſcipiantur Eccleſia.*

Item ex eodem Carthaginenſi IV. *c. 33.*

EPiſcopi, vel Presbyteri, ſi causâ viſitandi ad Eccleſiam alterius Epiſcopi venerint, in gradu ſuo ſuſcipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem conſecrandam invitentur.

C. XXXIX. ¶ *Eccleſia unius Epiſcopi ab alio diſponi non debet.*

Item Calixtus Papa *omnibus Galliarum Epiſcopis, epiſt. 2. c. 3.*

SIcut *c* alterius uxor nec adulterari ab aliquo, vel judicari, aut diſponi, niſi à proprio viro, eo vivente, permittitur; ſic nec uxor Epiſcopi *d*, quæ ejus Eccleſia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, abſque ejus judicio & voluntate, alteri *e* judicari, vel diſponi, aut ejus concubitu frui, id eſt, ordinatione, conceditur. Unde ait Apoſtolus *f*: [*Alligata eſt uxor legi, quamdiu vir ejus vivit: eo verò defuncto, ſoluta eſt à lege viri.*] Similiter & ſponſa Epiſcopi (quia ſponſa, uxorque ejus dicitur Eccleſia) illo vivente, ei eſt alligata: eo verò defuncto, ſoluta eſt. [*Et* * *cui voluerit, nubat, tantùm in Domino*;] id eſt, regulariter. Si enim eo vivente alteri nupſerit, adultera judicabitur. Similiter & ille, ſi alteram ſponte duxerit, adulter exiſtimabitur, & communione privabitur. Si autem perſecutus fuerit in ſua Eccleſia, fugiendum illi eſt ad alteram, eique eſt aſſociandus, dicente Domino *g*: [*Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.*] Si autem utilitatis causâ fuerit mutandus, non per ſe hoc agat, ſed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus ſanctæ ſedis faciat, non ambitûs causâ, ſed utilitatis aut 1 neceſſitatis.

1 ¶ Aut neceſſitatis.] *Hæc non ſunt in ipſa epiſtola, ſed habentur apud Anſelmum. Neceſſitas autem præbet juſtam cauſam translationi, ſuprà ead. c. Scias.*

6 pars. *Hoc non ſolùm de Epiſcopis, verùm etiam de quibuslibet Eccleſiæ miniſtris intelligitur, ne videlicet in locum viventis aliter obrepat.*

C. XL. ¶ *Deponatur, qui locum alterius invadere non timet.*

Unde B. Gregorius *ſcribit Natali Salonitano Epiſcopo, de eo, qui in Archidiaconatum alterius ſe promoveri conſenſerat, lib. 2. indict. 10. epiſt. 14. & 16.*

EUm *h*, qui contra juſtitiæ regulam in Archidiaconatum alterius ſe provehi conſenſit, ab ejuſdem

* *Plura ſunt verba in originali.* a *al. quoque.* b *Polyc. l. 1. tit. 9. Anſ. l. 6 c. 97.* c *al. electionis.] al. dilectionis.* d *1. Regum 22.* e *myſteriis.*

a *al. mutari.* b *Ivo p. 5. c. 325. Pann l. 3. c. 70.* c *Polyc. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 6. c. 103. Burch. l. 3. c. 49. Ivo p. 3. c. 53. & part. 5. c. 101.* d *al. Epiſcopi, vel Presbyteri,]* e *al. ab altero dijudicari,]* f *1. Cor. 7.* * *ibid.* g *Matth. 10.* h *Ivo part. 6. c. 342.*

Archidia-

Archidiaconatûs honore deponimus. Qui, ſi ulteriùs in loco eodem miniſtrare præſumpſerit, ſe participatione communionis ſacræ noverit eſſe privatum.

C. XLI. ¶ *In una Eccleſia duo Prælati eſſe non debent.*

Item Hieronymus *ad Ruſticum Monachum, epiſt. 4.*

IN *a* apibus Princeps *b* unus eſt; grues unam ſequuntur ordine literario: Imperator unus, judex unus provinciæ. Roma, ut condita eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In *c* Rebeccæ utero Eſau & Jacob bella geſſerunt: ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli Archipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, & omnis ordo Eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur.

7 pars. *Ecce in quibus caſibus Epiſcopo vivente, alius poteſt ei ſubſtitui: Quanquam ſecundùm rei veritatem non vivente Epiſcopo talis probetur ſuccedere. Translatus enim ab una civitate ad aliam, deſinit eſſe Epiſcopus illius civitatis, à qua transfertur: atque ideò, qui huic ſuccedit, non vivente, ſed defuncto quodammodò Epiſcopo, probatur ſubſtitui. Sed inter eum, qui hoſtilitatis neceſſitate, & eum, qui utilitatis causâ transfertur, hoc intereſt, quòd ille, qui metu hoſtilitatis ad aliam tranſit, ſi priorem contigerit aliquando ab hoſtibus liberam fieri, ad eandem illum redire oportet.*

C. XLII. ¶ *Qui metu hoſtilitatis ad alium locum tranſierit, poſteà ad ſuam Eccleſiam redire oportet.*

Unde Gregorius Papa *ſcribit Joanni Epiſcopo Scyllatino* d, *lib. 2. indict. 10. epiſt. 25.*

PAſtoralis *e* officii cura nos admonet, deſtitutis Eccleſiis proprios conſtituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant paſtorali ſolicitudine gubernare. Propterea te Joannem ab hoſtibus captivatæ Liſſitanæ civitatis Epiſcopum in Scyllatina Eccleſia Cardinalem neceſſe duximus conſtituere Sacerdotem: ut ſuſceptam ſemel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas. Et licèt à tua Eccleſia ſis hoſte imminente depulſus, aliam, quæ Paſtore vacat, Eccleſiam debes gubernare: ita tamen, ut ſi civitatem illam ab hoſtibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem ſtatum contigerit revocari, ad eam, in qua priùs es ordinatus, Eccleſiam revertaris: ſin autem prædicta civitas continuâ captivitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus 1 es, debeas Eccleſia permanere.

1 ¶ Incardinatus] *Suprà diſtinct. 71. c.* fraternitatem, *de hujus vocis notione eſt notatum.*

Qui verò utilitatis causâ transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Eſt etiam alius caſus, in quo Epiſcopus viventi Epiſcopo ſubſtituitur. Cùm enim aliquis relictâ priori cathedrâ, ſuâ auctoritate ad aliam tranſierit, ſi alius ei ſubſtitutus fuerit, licèt ille prioris Eccleſiæ Epiſcopus eſſe non deſierit, ſubſtitutus tamen Epiſcopatum habebit.

C. XLIII. ¶ *De Sacerdotibus, qui relictis ſuis Eccleſiis ad alias migrârunt.*

Unde Damaſus *urbis Romæ Epiſcopus ſcribit ad Paulinum Antiochenum, dicens:*

EOs *f* Sacerdotes, qui ab Eccleſiis ad Eccleſias migrârunt, tamdiu à noſtra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint civitates, in quibus primitùs ſunt conſtituti. Quòd ſi quis alius alio tranſmigrante, in locum viventis ordinatus eſt, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate, qui ſuam deſeruit civitatem, donec ſucceſſor ejus quieſcat in Domino.

a *Ivo part. 5. cap. 357.* b *principes ſunt,*] *orig.* c *Geneſ. 25.* d *al. Squilatino.* e *Joan. Diac. l. 3. c. 15. Polyc. l. 1. tit. 8. & l. 2. tit. 14. Anſelm. l. 6. cap. 99. Burch. l. 1. cap. 123. Ivo p. 5. cap. 223.* f *Polyc. l. 1. tit. 9. Anſelm. l. 9. cap. 95.*

Epiſcopalium etiam ſedium mutationes, metu hoſtilitatis interveniente nonnunquam fieri ſolent.

C. XLIV. ¶ *Neceſſitate temporis Epiſcopalium ſedium mutationes fieri poſſunt.*

Unde Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo Vellitrano, lib. 2. epiſt. 11.*

TEmporis *a* qualitas admonet, Epiſcoporum ſedes, antiquitùs certis civitatibus conſtitutas, ad alia, quæ ſecùriora putamus, ejuſdem diœceſis loca tranſponere, quò & habitatores nunc *b* degere, & barbaricum poſſint periculum faciliùs declinare. Propterea te Joannem fratrem, Coëpiſcopumque noſtrum Vellitrenſis civitatis, ſedemque tuam in loco quondam *c* Arenata ad ſanctum Andream Apoſtolum, præcipimus exinde transmigrari: quateuùs ab hoſtilitatis incurſu liberior exiſtere valeas, & illic conſuetudinem 1 ſolennium feſtivè diſponas.

1 ¶ Conſuetudinem] *Apud Joannem Diaconum legitur,* conſuetudine ſolenni feſta diſponas. *Apud Burchardum & Ivonem,* conſuetudinem ſolennium feſtorum. *In variis B. Gregorii epiſtolarum editionibus,* conſuetudinum ſolennium feſta diſponas.

8 pars. *Item cùm aliquis causâ humilitatis, Apoſtolicâ conceſſione de Epiſcopali ſede ad Monachalem deſcenderit ſubjectionem, alius loco ejus ſubrogari poterit; ille verò ad Pontificatum reſurgere nequaquam ulteriùs valebit.*

C. XLV. ¶ *Epiſcopus, qui causâ humilitatis Monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet.*

Unde in quinta 1 actione Conſtantinopolitanæ Synodi, *CCCLXXXIII. Patrum, ſub Joanne Papa VIII cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus, Apocryſarii Papæ dixerunt.*

HOc *d* nequaquam apud nos habetur, ut quicunque de Pontificali ordine ad Monachorum, id eſt, pœnitentium deſcenderit vitam, ulteriùs poſſit ad Pontificatum reverti. *Item.* ¶ Præcepit ſancta Synodus, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & ad pœnitentiæ deſcenderit locum, nequaquam jam ad Pontificatum reſurgat. Monachorum enim vita ſubjectionis habet *e* verbum, & diſcipulatûs, non docendi, vel præſidendi, vel paſcendi alios.

¶ *Hæc Synodus ſub Joanne VIII. extat Græca in Vaticana Bibliotheca. Cujus Synodi tres tantùm canones cum explanatione Balſamonis editi ſunt Lutetiæ, & apud ipſum inſcribitur, Synodus in templo Sapientiæ habita ſub Photio Patriarcha. In ſecundo autem trium illorum capitulo habetur ſententia hujus capitis. Viſum autem eſt, ut omnia meliùs percipiantur, locum hunc Græcè, & cum nova interpretatione eſſe adſcribendum.*

Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε. Πῶς ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν, ἄρα εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύνανται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμνιαρχίας ἔχεσθαι: οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἶπον, τοῦτο παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται: ὅστις γὰρ ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τουτέστι τῶν μετανοησάντων καταβληθῇ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἑαυτῷ διεκδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος, καὶ Ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, οὐδὲ παρ' ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτό ποτε γινόμενον, τοὐναντίον μὲν οὖν μονάζοντες πρόεισιν εἰς ἀρχιερέας, ἀπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύνανται. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ὁρισθήτω καὶ περὶ τούτου κανών. πολλάκις γὰρ καὶ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως

a *Joan. Diac. in vita B. Gregor. l. 3. c. 17. Anſ. l. 6. c. 98. Burch. l. 3. c. 89. Ivo c. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37.* b *al. ſecurè.* c *al. quem Harenata ad S. Andream Apoſtolum dicunt.* d *Ivo p. 7. c. 149.* e λόγον ἔχει.

ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γινομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συνδοκούντων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἐκτεθήτω κανών. ἁγία σύνοδος εἶπεν, ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεοῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν, καὶ τὰ λοιπά.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν; εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιοσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες, καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ Θεοφιλέστατος Διάκονος, καὶ Πρωτονοτάριος ἀνέγνω. εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιεροσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος, καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν ὥρισεν, ἵνα εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσειε κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. διὸ καὶ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων, καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν μεταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὑπὲρ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. *Id eſt:*

Photius Patriarcha dixit: Quid cenſetis de iis, qui ex Antiſtitum ordine ſeipſos in Monachorum locum conferunt? Num qui ſe ipſos ſubjectos eſſe voluerunt, poſſunt adhuc iidem idem in gregem imperium tenere? Sanctiſſimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerunt: Id apud nos minimè fit, neque in more eſt poſitum. Quicunque enim ex Antiſtitum ordine Monachorum, id eſt, pœnitentium ordini annumeratus fuerit, is Antiſtitis dignitatem non poteſt ſibi ampliùs vendicare. Baſilius & Helias locum tenentes Orientalium ſedium dixerunt: Neque apud nos id unquam eveniſſe obſervatum eſt. Nam contrà quidem Monachi ad Antiſtitum ordinem provehuntur, at qui ex Antiſtibus ad Monachos deſcendunt, hi Antiſtites manere non poſſunt. Sancta Synodus dixit: De hac etiam re canon conſtituatur. Nam & apud nos ſæpè hac de cauſa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi Antiſtites, quò minùs, cùm Monachi facti fuerint, Antiſtitum muneribus fungantur: nonnullis verò hanc ſententiam minimè probantibus. Sanctiſſimi locum tenentes dixerunt: Feratur canon. Sancta Synodus dixit: Prætereà verò æquum ducimus ferri canones de Laicis illis, qui eò inſaniæ ac ſuperbiæ devenerunt, ut Antiſtites vel Sacerdotes Dei verberent, aut cuſtodiæ tradant, & reliqua. ¶ Photius Patriarcha dixit: Si veſtra ſanctitas jubet, legantur canones: eoſque in manus ſumens Petrus, Deo amiciſſimus Diaconus & Protonotarius, legit: Quamvis hucuſque nonnulli Antiſtites ad Monachorum habitum deſcendentes, conati ſint in Antiſtitum faſtigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta eſt: Sancta tamen, & œcumenica hæc Synodus, hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de ſtatu Eccleſiaſtico ſunt, revocans, ſtatuit, ut ſi quis Epiſcopus, ſive quis alius Antiſtitis dignitatem obtinens, ad vitam monaſticam deſcendere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic Antiſtitis dignitatem ampliùs non retineat. Monachorum enim inſtituta ad obedientiæ, ac diſciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad magiſterii, vel præfecturæ: atque eorum ſunt, qui non alios paſcere, ſed paſci profiteantur. Quocirca, quemadmodum dictum eſt, decernimus, ne quis poſthac eorum, qui in Antiſtitum catalogo ſunt, atque in paſtorum numero cenſentur, in eorum, qui paſcuntur, ac pœnitentiam agunt, locum ſe transferat. Quòd ſi quis poſt promulgationem ac notitiam hujus, quæ nunc pronuntiatur, ſententiæ, id facere auſus fuerit, quando ipſe ſeipſum Antiſtitis gradu privavit, priſtinam, quam factis contempſit, dignitatem ampliùs non recuperabit.

Hoc ad pœnitentiam agendam, non ad quietem ſervandam quibuſdam conceditur.

1 ¶ In quinta] *Apud Ivonem part. 7. c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc:* Ex actione quintæ Synodi Conſtantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum, ſub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus. *Initium verò ipſius capitis eſt,* Apocryſarii Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

C. XLVI. ¶ *Pro infeſtationibus malorum non licet Epiſcopo gregem relinquere.*

Unde Liberius Papa *ſcribit omnibus Epiſcopis, epiſt. 2.*

SUggeſtum *a* nobis eſt, quòd pro præteritis laboribus, & infeſtationibus, nonnulli veſtrûm aſſignatas ſibimet, & à Deo commiſſas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Eccleſias, & pro ovibus ſibi commiſſis laborare negligant, & monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab Epiſcopatûs laboribus eligere, & in ſilentio atque otio vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino *b*: [*Beatus, qui perſeveraverit uſque ad finem.*] Unde namque eſt beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? quoniam ſecundùm Apoſtolicam *c* prædicationem, [*Omnes, qui volunt in Chriſto piè vivere, perſecutionem patiuntur.*] Ideò, fratres chariſſimi, non vos affiictionum amaritudo à pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta, pro abſolutione noſtra & liberatione, Creator Dominuſque & Redemptor noſter pertulerit, quibus ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos à vinculis poteſtatis Diabolicæ liberaret. Attendite *d* itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus conſtituit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit proprio ſanguine, ut non ſit, qui vos decipiat, aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis, ut plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & ut vos ſolummodò ſalvetis, & filios orphanos relinquatis.

C. XLVII. ¶ *In perſecutionibus Epiſcopus Eccleſiam ſuam non deſerat.*

Item Nicolaus Papa *Humifrido Morinenſis Eccleſiæ Epiſcopo.*

SCiſcitaris itaque per Guldagarium Presbyterum, utrùm, cùm à Normannis de Epiſcopo depellaris, debeas de cætero in monaſterio converſari. In quo ſcias, chariſſime frater, quòd ſi pernicioſum eſt proretam in tranquillitate navim deſerere, quantò magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quòd perſecutorum non fugiamus (maximè Paganorum) inſidias, cùm ad tempus ſæviunt, & ob multitudinem delictorum noſtrorum nocendi facultatem divinitùs aſſequuntur: præſertim cùm eis prodire ultrò non debeamus, & multos Prophetas, & Apoſtolos, ipſumque Dominum *e* hujuſmodi fugiſſe inſecutores luce clariùs conſtet: ſed quòd præcipuè

a *Polyc. l. 4. tit. 15.* b *Matth. 10.* c *2. Timoth. 3.* d *Act. 20.* e *Joan. 8.*

nos,

nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus, imò qui & horum paſtores ſumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus perſiſtere pro certo conveniat: & cùm tranquillitas reddita divinâ fuerit pietate, ſopitaque furentium infeſtatio, mox gregem requirere, & in unum colligere, & ejus animos cœleſtis Patriæ pace, ac potiſſimùm ſecuritate prædicatâ, ſurſum erigere debemus. Et tamdiu ſuper eorum cautela oportet nos eſſe ſolicitos, ut ſi Dei judicio præſentis temporis commoda fortaſſis amittunt, futuræ vitæ ſe ſperent gaudia abſque ambiguitate percipere ſempiterna.

C. XLVIII. ¶ *Non eſt reprobatio, ſed virtutis probatio bonorum adverſitas.*

Item Gregorius *lib. 7. epiſt. 126. ad Recharedum Regem.*

ADverſitas, quæ bonis votis objicitur, probatio virtutis eſt, non judicium *a* reprobationis. Quis enim neſciat, quàm proſperum fuit, quod beatus Paulus Apoſtolus *b* prædicaturus ad Italiam veniebat, & tamen veniens naufragium pertulit? Sed navis cordis in maris fluctibus integra ſtetit.

9 pars. *Hoc etiam tunc ſervandum intelligitur, quando inter ſubditos aliqui inveniuntur, quibus Prælatorum vita proficiat: quando nec ſpecialiter Prælatus quæritur, nec per alios tuta poteſt eſſe Eccleſiæ ſalus, ne ſi deſerere incipiat, quibus prodeſſe poteſt, dicatur de eo:* [Mercenarius *c* autem, & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & deſerit oves, & fugit.] *Cùm verò ſpecialiter quæritur, fugiat* d *exemplo Chriſti, qui à facie Herodis fugit in Ægyptum: fugiat* e *exemplo Pauli, qui à fratribus per murum ſubmiſſus eſt in ſporta. Unde Auguſtinus* 1 *ait:* [Fugiat miniſter Chriſti, ſicut ipſe Chriſtus in Ægyptum fugit: fugiat & qui ſpecialiter quæritur, dum per alios firma eſt Eccleſiæ ſalus.] *Hinc etiam ait Dominus diſcipulis:* [Si *g* vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.] *Hinc etiam idem* h *abſcondit ſe, & exivit de templo, quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum. Hinc etiam Auguſtinus* i *ait de eodem in Pſal. 54.* [Ecce elongavi fugiens, illud tangit, quòd Chriſtus vitabat perſequentes, ut occaſionem iræ demeret, & manebat in deſertis orans: in quo docebat nos in ſecreto conſcientiæ orare, & quieſcere, cùm à malis premimur.] *Cùm verò non Prælatorum tantùm, ſed totius Eccleſiæ ſalus quæritur, fides impugnatur, neceſſe eſt, ut ex adverſo aſcendant, & in die belli ſeipſos ut murum* k *opponant pro domo Domini, & animas* l *ſuas ponant pro ovibus ſuis: ut exemplo ſuæ paſſionis accendant, quos ſermone doctrinæ diutiùs confirmare non valent. Et hoc quidem de manifeſtis perſecutionibus. Eſt & aliud genus perſecutionis, in quo Apoſtolus laborabat, dicens* m: [Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? &c.] *Hinc Auguſt.* n *in Pſal. 101.* [Oſſa, id eſt, fortes, quorum frixorium ſunt, qui ſcandalizantur: tantum enim frigitur bonus, quantum amat.] ¶ *Hinc idem in Pſal. 30.* [Iraſcitur juſtus pro peccatis palearum, non tamen odit, in quo extingueretur oculus: *venter* pro interioribus, quæ turbantur, quando nec corripi poſſunt impii, quibus non *o* clamat, *quia defecit in dolore vita mea,* videns non proficere, quod prædicat.] ¶ *Hinc idem ait* p *in Pſal. 69. utrumque hoc genus perſecutionis diſtinguens:* [Vox tribulatorum Chriſto, id eſt, martyrum inter paſſiones periclitantium, ſed de capite præſumentium. Cum illis vox omnis juſti, cui ex charitate, abundans iniquitas etiam Chriſtianorum eſt paſſio: ut Loth corporalem perſecutionem à nullo in Sodomis ſuſtinuit, ſed à malis factis eorum, cum *a* quibus habitabat. Eſt ergò perſecutio juſti, vel à leone in impetu, vel à dracone in inſidiis, unde omnes clamant: *Deus in adjutorium meum intende.*] ¶ *Cum autem vitiis ſubditorum Prælatus affligitur, aliquando omnium eſt una & inſatiabilis obſtinatio, aliquando mali inveniuntur bonis admiſti. Quando boni ſimul cum malis habitant, non ſunt deſerendi boni propter malos: ne perversè malos evitando vincamus, quos fugimus, ad gehennam* b, *ſed potiùs mali tolerentur propter bonos. Unde Gregorius* c: [Abel eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.] *Ferrum quippe noſtræ mentis ad acumen non poteſt pervenire veritatis, niſi hoc alterius eraſerit lima pravitatis. Hinc etiam Auguſtinus* d: [Tu bonus tolera malum, &c. *infrà, de tolerandis malis, in prima 2 cauſa hæreticorum.*] *Idem ait* e: [Majus malum in ſeparatione bonorum committimus, quàm in conjunctione malorum fugimus.] *& infrà.* [¶ Tali non imputat Deus ſua peccata, quia non fecit: non aliena, quia non approbavit: non negligentiam, quia non tacuit: non ſuperbiam, quia in unitate permanſit.] ¶ *Hinc idem* f *in Pſal. 54.* [¶ *Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ?* non ait, ſicut corvo. Columba à moleſtiis quærit avolare, ſed dilectionem non amittit, & ſemper gemit. Sic bonus vult ſeparare ſe corpore, non amore, ab his, quibus non poteſt prodeſſe.] *& j.* [¶ Sed aliquando ligatur, non viſco cupiditatis, ſed curâ & officio, ut deſerere non poſſit, niſi ſolvatur. Quòd ſi non ſolvitur, tunc dicat: *Cupio* g *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto: Sed manere in carne neceſſe eſt propter vos:* & ſic eſt meritum ex deſiderio. ¶ *Ecce elongavi fugiens,* non loco, ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiſcet, ut Judam Apoſtolis,] *quem* h *quamvis ſciret furem eſſe, tamen ad prædicandum miſit, & ei Euchariſtiam dedit, docens, in Eccleſia tolerari malos, nec obeſſe bonis malorum conſortia. Quando verò omnium ſubditorum eſt obſtinata malitia, nec prodeſt eis Prælatorum præſentia, tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia ſemper in deterius proficiat, & iſti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu poſſent invenire. Sic B. Benedictus deſeruiſſe legitur, quos in necem ſuam unanimiter viderat conſpiraſſe.*

1 ¶ Unde Auguſtinus] *Multa in hac diſputatione citat Gratianus ex Auguſtino, quorum ſententia quidem apud illum habetur, & verba ipſa ſunt in gloſſa ordinaria locis indicatis. De hac verò quæſtione, quando liceat Epiſcopo recedere ab Eccleſia ſua, differit beatus Auguſtinus, epiſt. 180. Honorato Epiſcopo ſcripta.*

2 ¶ In prima cauſa] *Indicat cauſam vigeſimam tertiam, in qua primum de hæreticis ex propoſito agitur: qui mos citandi habetur etiam 1. q. 7.* neceſſaria. *& alibi.*

C. XLIX. ¶ *Quando liceat Prælatis ſubditos deſerere, vel non.*

Hinc etiam B. Gregorius *Petro Diacono interroganti, An liceat Prælato gregem ſemel ſuſceptum deſerere? l. 2. Diac. c. 3. reſpondit, dicens:*

IBi adunati æquanimiter portandi ſunt mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur, boni. Nam ubi omnimodò de bonis fructus deeſt, fit aliquando de malis labor ſupervacuus *i*: maximè ſi è vicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. *& paulo poſt.* ¶ Sæpè agitur in animo perfectorum, quod ſilentio prætereundum non eſt: quia cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Unde ille quoque egregius prædicator *k*, qui diſſolvi cupit, & cum CHriſto eſſe, cui vivere CHriſtus eſt, & mori lucrum; qui paſſio-

a *al. indicium.* b *Act. 27.* c *Joan. 10.* d *Matth. 2.* e *Act. 9.* f *Gloſ. ordin. ad c. 11. 2. ad Cor. in fin. ex Auguſt. ep. 180. ad Honoratum.* g *Matth. 10.* h *Joan 8.* i *Gloſ. ordin. ex Caſſiod.* k *Ezech. 13.* l *Joan. 10.* m *2. Cor. 11.* n *Gloſ. ordin. ex Auguſt. ad ver.* [*& oſſa mea, ſicut in frixorio*] *& Beda 2. Cor. 12. Eadem ex Aug. ad verſ.* [*Miſerere mei Domine.*] o *non clamat clarè, ſed intus ingemiſcit.*] p *Gloſ. ordin. Eadem ex eodem in præfatione Pſal.*

a *cui non fuit dictum, ut non ibi habitaret.*] *Gloſ. ordin.* b *al. ventamus ad gehennam.* c *lib. 2. Mor. c. 29. & l. 9. reg. epiſt. 39.* d *23. q. 4. tu bonus.* e *Gloſ. ordin. in c. 6. 2. ad Cor. in fin. ex Auguſt. ſerm. 18. de verbis Domini.* f *Gloſ. ordin. ex Auguſt.* g *Philipp. 1.* h *Gloſ. interlinearis ex Auguſt. in Pſalm. 54. 23. q. 4. tu bonus.* i *vacuus:*] *orig.* k *Philipp. 3. 2. Cor. 11.*

num certamina non ſolùm ipſe appetiit, ſed ad toleranda hæc, & alios accendit, Damaſci *a* perſecutionem paſſus, ut poſſet evadere, murum, funem, ſportamque quæſivit, ſeque latenter deponi voluit. Nunquid *b* Paulum mortem dicimus timuiſſe, quam ſe ipſe pro amore Jeſu teſtatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe conſpiceret, ad gravem *c* laborem ſe alibi cum fructu ſervavit: fortis enim prælíator Dei teneri intra clauſtra noluit, certaminis campum quæſivit.

Multorum auctoritatibus apparet, quando viventibus Epiſcopis alii poſſint ſubſtitui, & quando non.

QUÆSTIO II.

QUòd autem iſte valetudine receptâ ſuam poſſit repetere cathedram, nullâ auctoritate ratum habetur. Celebrationem verò ſacrificiorum, ſi d *infirmitatis causâ dimiſerit, valetudine recuperatâ exequi non prohibetur.*

C. I. ¶ *De quodam Presbytero, qui caduco morbo laborabat.*

Unde Alexander ſecundus *ſcribit Gebonardo Vivarienſi* e *Archiepiſcopo.*

IN *f* tuis literis continebatur ſic: Hic Clericus ordinem habet Presbyterii: ſed quia caduco morbo laborat, & ipſi impræſentiarum hoc agnovimus, non auſi fuimus concedere ſibi, ut offerret, vel Miſſam celebraret. Quia verò languor in culpa non eſt, ſuper hac re auctoritatis noſtræ decreto conſulendo deliberavimus. Conſulimus itaque, ut ſi frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Miſſarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim eſt, & periculoſum, ut in conſecratione Euchariſtiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei miſericordiâ convaluerit (quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa) eum ſacrificare jam non interdicimus.

C. II. ¶ *A regimine ſuſpendatur Eccleſiæ, qui in terram frequenter eliditur.*

Item Gelaſius Papa *Ruſtico & Fortunato Epiſcopis.*

NUper Foropopulenſis *g* Eccleſiæ Clerici, unà cum Sabino Epiſcopo, & Pelagio, & Laicis, propriâ ſuggeſtione reſerârunt, Præſulem ſuum gravi quâdam neceſſitate vexari, cujus eum dicerent incurſione frequenter eliſum. Quod ne ſcandalum fidelibus videretur ingerere, & Eccleſiam Dei ubique poſitam hâc offenſione turbare, præcipuè cùm, eodem ipſo volente, hûc ſe perrexiſſe firmarent, ad dilectionem veſtram ſcripta direximus, ut Eccleſiæ, cujus rector tali caſu tenetur adſtrictus, viſitationem congruam reddatis. Verùm, quia nunc idem ipſe venit hûc Pontifex, falſaque omnia de ſe jactata diſſeminat, ſub divini contemplatione judicii, veſtræque conſcientiæ, exiſtimationiſque reſpectu, rerum fide ſolertiſſimè perquiſitâ, ſi aliquando, ſcilicet vel in domo, vel in proceſſione, vel in alio quocunque loco probatur repentè collapſus, voceſque dediſſe confuſas, & ſpumas ore jactâſſe, quantâ fieri poteſt examinatione quæratur. Quod tamen, ſive non poſſit aliquorum factum teſtificatione firmari, ſive nunquam contigiſſe dicatur, non putandum eſt poſſe ſufficere, ſed certum, maniſeſtumque documentum, quia de tanta re non ſegnius agendum eſt. Faciat rem tua dilectio, frater Ruſtice, ſui moris, & aptam magno Pontifici, ut eum triginta 1 diebus tecum eſſe conſtituas, eumque carnibus indifferenter uti neceſſariâ probatione compellas.

1 ¶ Triginta] *In duobus vetuſtis codicibus legitur*, octuaginta.

a *Act. 9.* b *al. numnam.* c *Et gravi labore ad laborem*] *orig.* d *al. quam.* e *al. Viennenſi.* f *Ivo p. 6. c. 405.* g *al. Foropopilienſis.*

CAUSA VIII.

QUidam Epiſcopus agens in extremis, ſucceſſorem ſibi ex teſtamento inſtituit: inde ſuorum amicorum patrocinio in eundem Epiſcopatum eligitur: poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ Canonicis juramentum præbuit: accuſatur de Simonia, tanquam munus ab obſequio præſtiterit: ante tempus ſententiæ à Clericis ſuis derelinquitur: ſine literis Apoſtolicis a *ad Eccleſiam ſuam revertitur Epiſcopus.*

1 *Hîc primùm quæritur, An liceat Epiſcopo ſibi ſucceſſorem inſtituere?*

2 *Secundò, An amicorum patrocinia in electione debeant convaleſcere?*

3 *Tertiò, An ſit habendus Simoniacus, qui poſt electionem hujuſmodi juramentum Canonicis præſtat?*

4 *Quartò, An liceat Clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo ſuo diſcedere?*

5 *Quintò, An ſine literis Apoſtolicis* b *debeat redire ad propriam Eccleſiam?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd autem Epiſcopo ſucceſſorem ſibi inſtituere liceat; ex verbis Zachariæ* c *Papæ conjicitur, quibus Maguntino Archiepiſcopo permiſit adjutorem ſibi ſtatuere, qui ei defuncto in plenitudinem poteſtatis ſuccederet.* ¶ *Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis:* [Si *d* tranſitus Papæ inopinatus evenerit, ut de ſui electione ſucceſſoris non poſſit antè decernere, &c.] *apparet, quòd Epiſcopi ſucceſſores ſibi inſtituere poſſunt.* ¶ *Item exemplo B. Petri illud idem probatur, qui beatum Clementem ſibi ſucceſſorem inſtituit.*

C. I. ¶ *Quòd Petrus Linum & Cletum adjutores ſibi aſcivit, ſed Clementem ſucceſſorem.*

Unde Joannes tertius *ſcribit Epiſcopis Germaniæ, & Galliæ, epiſtolâ unicâ, c. 2.*

SI *e* Petrus Princeps Apoſtolorum adjutores ſibi aſcivit Linum & Cletum, non tamen poteſtatem Pontificii, aut ſolvendi, aut ligandi eis normam tradidit, ſed ſucceſſori ſuo ſancto Clementi: qui ſedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem, tradente ſibi beato Petro, tenere promeruit. Linus verò & Cletus miniſtrabant exteriora: Princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo & orationi inſiſtebat.

C. II. PALEA.

UNde ipſe Clemens in epiſtola f *ad Jacobum Hieroſolymitanum miſſa, inter cætera ſcribit, quòd Petrus adhuc vivens Clementem in Epiſcopum elegit.*

¶ Simon *g* Petrus in ipſis diebus, quibus vitæ finem ſibi præſenſit, apprehenſâ manu meâ repentè conſurgens, in auribus totius Eccleſiæ hæc protulit verba: * Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram trado, quem pro cæteris expertus ſum Deum colentem, homines diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis deditum, ſobrium, benignum, juſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum etiam ex his, qui in verbo Dei inſtituuntur, injurias.

Sed in Antiocheno Concilio *hoc omninò fieri prohibetur, in quo c. 23. ſic ſtatutum legitur.*

C. III. ¶ *Epiſcopo ſucceſſorem ſibi conſtituere non licet.*

I. EPiſcopo *h* non licere pro ſe alterum ſucceſſorem ſibi conſtituere, licèt ad exitum vitæ perveniat

a *al. Apoſtolici.* b *al. Apoſtolici.* c *Sup. 7. q. 1. petiiſti.* d *Diſtinct. 79. ſi tranſitus.* e *Anſ. l. 1. cap. 55. Polyc. l. 1. tit. 1.* f *Clemens epiſt. 1.* g *Anſel. l. 1. c. 3.* * *Omittuntur hîc aliquot verba.* h *Polyc. l. 2. tit. 17. Anſel. l. 6. c. 57. Burch. l. 1. cap. 185. Ivo p. 5. cap. 301.*

Quod ſi tale aliquid factum fuerit, irritum ſit hujuſmodi conſtitutum. Servetur autem jus Eccleſiaſticum, id continens, non oportere aliter fieri, niſi cum Synodo, & judicio Epiſcoporum 1, qui poſt obitum quieſcentis poteſtatem habent eum, qui dignus extiterit, promovere.

1 ¶ Epiſcoporum] *In Codicibus Gratiani etiam manuſcriptis ſequebatur*, & electione Clericorum: *quæ ſunt expuncta, quia neque in originali, neque apud cæteros collectores leguntur.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *a*, *c.8.*

II. EPiſcopo *b* non liceat ante finem vitæ alium in loco ſuo conſtituere ſucceſſorem. Si quis autem hoc uſurpare tentaverit, talis conſtitutio irrita erit. Non ergò aliter fieri oportet, niſi cum conſilio, & judicatu Epiſcoporum, qui poſt exitum prædeceſſoris poteſtatem habent dignum eligere.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana*, c, *c.5.*

PLerique Sacerdotes * in mortis confinio conſtituti, in locùm ſuum feruntur alios deſignatis nominibus ſubrogare: ut ſcilicet non legitima expectetur electio, ſed defuncti gratificatio pro populi habeatur aſſenſu. Quod, quàm grave ſit, æſtimate. Atque 1 ideò, ſi placet, etiam hanc licentiam generaliter de Eccleſiis auferamus: ne, quod turpe dictu eſt, homini quiſquam putet deberi, quod Dei eſt. Ab univerſis acclamatum eſt: Hæc præſumptio nunquam fiat. Quæ Dei ſunt, ab homine dari non poſſunt.

1 ¶ Atque ideò,] *Hac uſque ad verſic.* Ab univerſis, *addita ſunt ex ipſo Concilio, Anſelmo, Polycarpo, & Ivone.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Titum* d, *c.1.*

MOyſes amicus Dei, cui *e* facie ad faciem Deus locutus eſt, potuit utique ſucceſſores principatûs filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem: ſed extraneus de alia tribu eligitur Jeſus: ut ſciremus, principatum in populos non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ. At nunc cernimus plures hanc rem beneficium facere, ut non quærant eos in Eccleſia erigere columnas, quos plùs cognoſcant Eccleſiæ prodeſſe; ſed quos, vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit, & (ut deteriora taceam) qui, ut Clerici fierent, muneribus impetrârunt.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c.16.*

APoſtolicâ *f* auctoritate prohibemus, ne quis Eccleſias, & Præbendas, Præpoſituras, Capellanias *g*, aut aliqua Eccleſiaſtica officia hæreditario jure valeat vendicare, aut expoſtulare præſumat. Quòd ſi quis improbus, aut ambitionis reus attentare præſumpſerit, debitâ pœnâ mulctabitur, & poſtulatis carebit.

His omnibus auctoritatibus prohibentur Epiſcopi, ſucceſſores ſibi inſtituere. Sed aliud eſt de ſui ſucceſſoris electione cum fratribus deliberare, aliud eſt ex teſtamento, tanquam ſuæ dignitatis hæredem ſibi quærere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitùs prohibetur. Illud autem beati Petri Apoſtoli ab illis valet in argumentum aſſumi, qui tales ſibi ſubſtituunt, qualem ſibi ſucceſſorem beatus Petrus quæſivit. Verùm, quia officium non vitæ, ſed ſanguini cœpit deferri, atque ad Epiſcopatum tales quiſque ſibi ſucceſſores quærere cœpit, qui vel odioſi populis, vel à plebe docendi invenirentur: idcircò ſacris canonibus ſtatutum eſt, ne quiſquam ſibi ſui officii quærat ſucceſſorem; ſed populi electione quæratur, qui eorum utilitati dignè deſerviat, qui illorum utilitatem, non ſua lucra quærat, qui Chriſto ſemen velit ſuſcitare, non ſibi divitias congregare. Quod qui facere contempſerit, jure ab Eccleſia repudiatur.

C. VIII. ¶ *Qui ſibi, & Eccleſiæ prodeſt, utroque pede calceatus intelligitur.*

Unde Auguſtinus *contra Fauſtum Manichæum, lib.32. cap.10.*

2 ps OLim juſſus *a* eſt frater præmortui fratris uxorem ducere, ut non ſibi, ſed illi ſobolem ſuſcitaret, ejuſque vocaret nomine, quod inde naſceretur. Quod ſi recuſaret, diſcalceatus uno pede conſpui ſolebat in faciem. Nunc Evangelii quiſque prædicator ita debet in Eccleſia laborare, ut defuncto fratri, id eſt, Chriſto, ſuſcitet ſemen, qui pro nobis mortuus eſt: & quod ſuſcitatum fuerit, ejus nomen accipiat. At verò qui electus ab Eccleſia miniſterium evangelizandi 1 renuerit, ab Eccleſia ipſa meritò, dignèque contemnitur. Qui enim & ſibi prodeſt, & Eccleſiæ, benè intelligitur utroque pede calceatus. Unde illud: [*Quàm ſpecioſi* b *pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.*] Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, diſcalceati illius non figuratum ſignificabit, ſed in ſe impletum portabit opprobrium.

¶ *Hic verba beati Auguſtini & in ſummam redacta, & interdum mutata ſunt, quod aliis etiam locis eſt adnotatum.*

1 ¶ Evangelizandi] *Sequebatur in vulgatis,* & baptizandi: *quæ ſunt expuncta, quia in manuſcriptis non leguntur, ſicut neque in originali.*

C. IX. ¶ *Locus regiminis ſicut deſiderantibus eſt negandus, ita fugientibus eſt offerendus.*

Item Gregorius Papa *in regeſto, lib.6. epiſt.5. ſive capite 169. Cyriaco Epiſcopo.*

IN *c* ſcripturis *d* veſtris vos magnopere requiem quæſiſſe narratis: ſed per hoc ad paſtoralem ſolicitudinem vos congruè veniſſe oſtenditis: quia, ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus. ¶ Et ſicut ſcriptum eſt *e*: [*Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:*] & rurſus idem prædicator egregius dicit: [*Si unus* f *pro omnibus mortuus eſt, ergò omnes mortui ſunt: & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit:*] & paſtori ſanctæ Eccleſiæ dicitur *g*: [*Simon Joannis amas me? Paſce oves meas.*] Ex quibus verbis colligitur, quia ſi is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit paſcere, oſtendit ſe paſtorem ſummum minimè amare. Si enim unigenitus Patris, pro explenda utilitate omnium, de ſecreto Patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum, nos quid dicturi ſumus, ſi ſecretum noſtrum præponimus utilitati proximorum? ¶ Quies itaque nobis ex corde appetenda eſt, & tamen pro multorum lucro aliquando poſtponenda. Nam, ſicut toto deſiderio debemus occupationem fugere; ita, ſi deſit, qui prædicet, occupationis onus libenti neceſſe eſt humero *h* ſubire. Quod ex duorum Prophetarum opere docemur, quorum unus prædicationis officium vitare conatus eſt, & alter appetiit. Nam mittenti ſe Domino Hieremias *i* reſpondit, dicens: [*A, a, a, Domine Deus, neſcio loqui, quia puer ego ſum.*] Et cùm omnipotens Deus perſonam ad prædicandum quæreret, dicens: [*Quem mittam, & quis ibit ex vobis?*] ultrò ſe obtulit Eſajas *k*, dicens: [*Ecce ego: mitte me.*] En ab utriſque exteriùs diverſa vox prodiit, ſed non à diverſo dilectionis fonte emanavit. Duo quippe ſunt præcepta charita-

a *Id eſt, in capitulis Martini Bracharenſis, cap.8.* b *Burch.l.1. c.187. Ivo p.5. c.303.* c *utique ex Concilio Spalenſi.* * *Polyc. lib.2. tit.18. Anſ.l.6. c.56. Ivo p.5. c.104.* d *In commen. ad ea verba.* [*& conſtituas per civitates Presbyteros.*] e *Exod.33. Numer.27.* f *Pann.l.8. c.152.* g *al. capellas.*

a *Deuter.25.* b *Eſa.52. Rom.10.* c *Ivo p.5. c.350.* d *al. ſcriptis.* e *Heb.5. Num.25.* f *2.Cor.5.* g *Joan.21.* h *al. animo.* i *Hier.1.* k *Eſa.6.*

tis, Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodeſſe proximis cupiens Eſajas, officium prædicationis appetiit. Per contemplativam verò Hieremias amori conditoris ſui ſedulò inhærere deſiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergò laudabiliter unus appetiit, hoc laudabiliter alter expavit: iſte, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna ſtudioſi operis tacendo ſentiret. Sed hoc in utriſque eſt ſubtiliter intuendum, quia & is, qui recuſavit, plenè non reſtitit: & is, qui mitti voluit, antè ſe per altaris calculum purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quiſquam ſacra miniſteria audeat, aut quem ſuperna gratia elegit, ſub humilitatis ſpecie ſuperbè contradicat.

C. X. ¶ *Locus dejectionis in voto, dignitatis ſemper ſit in neceſſitate.*

Idem *in Moralibus, lib. 35. c. 13. al. 10. ad c. 42. Job.*

SCiendum ſummoperè eſt, quòd obedientia aliquando, ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt: aliquando autem, ſi de ſuo aliquid non habuerit *a*, minima. Nam cùm hujus mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur, is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem evacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientiæ dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ proſpera libidini propriæ ambitionis ſervit. Rurſus, cùm mundi deſpectus præcipitur, cùm probra adipiſci & contumeliæ jubentur, niſi ex ſeipſo animus hæc appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita deſpecta ſunt, invitus, nolenſque deſcendit. *& paulò ſuperiùs.* b ¶ Obedientia *c* quippe victimis jure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quiſque Deum citiùs placat, quantò ante ejus oculos repreſsâ arbitrii ſui ſuperbiâ, gladio præcepti ſe immolat. Quo contrà, ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta ſit virtus obedientiæ demonſtretur. Ex adverſo igitur meliùs oſtenditur, quid de ejus laude ſentiatur. Si enim *d* [*Quaſi ariolandi peccatum eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere,*] ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet, obedientia *e*: ſine qua quiſque infidelis eſſe convincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur.

C. XI. ¶ *Qui præeſſe, & non prodeſſe deſiderat, epiſcopari non debet.*

Item Auguſtinus *lib. 19. de civit. Dei, c. 19.*

QUi *f* Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Exponere voluit, quid ſit Epiſcopatus: quia nomen eſt operis, non honoris. Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens: ἐπὶ quippe, ſuper; σκοπὸς verò intentio eſt. Ergò Epiſcopos 1, ſi velimus, Latinè Superintendentes poſſumus dicere: ut intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque à ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur atque adminiſtretur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati: ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: ſed nec ſic omnimodò veritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuavitas, & opprimatur 2 juſta neceſſitas.

1 ¶ Epiſcopos,] *Apud ſanctum Auguſtinum, & Anſelmum legitur,* ἐπισκοπεῖν, ſi velimus, Latinè ſuperintendere poſſumus dicere.

a *al. habeat.* b *C. 12.* c *1. Reg. 15.* d *Ibidem.* e *abeſt ab orig.* f *Anſ. l. 6. c. 28. 1. Tim. 3.*

2 ¶ Opprimatur] *In originali eſt,* & opprimat iſta neceſſitas: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. XII. ¶ *Pro ingenio diſcentium Doctor moderetur verba doctrinæ.*

Item Petrus. *a*

3 OPortet eum, qui docet & inſtruit animas rudes,
ps eſſe talem, ut pro ingenio diſcentium ſemetipſum poſſit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergò ipſe præcipuè apprimè eſſe eruditus & doctus, irreprehenſibilis, maturus, pavidus *b*: ſicut ipſe probâſtis *c* fore hunc Clementem poſt me.

C. XIII. ¶ *Qui omnibus præeſt, ſingulos relevare contendat.*

Item ejuſdem *d*.

CLemens, tanquam qui omnibus præeſſe te noveris, ſingulos, prout potueris, juva, & ſingulos relева, qui & ſingulorum onus & ſolicitudinem portas.

C. XIV. ¶ *Contra Chriſtum faciunt, qui gratiâ, non meritis gradum Eccleſiaſticum tribuunt.*

Item Hieronymus *ad Titum* e, *c. 1.*

QUi *f* vos ſpernit, me ſpernit. Ex quo manifeſtum eſt eos, qui Apoſtoli lege contemptâ, Eccleſiaſticum gradum non merito voluerint alicui deferre, ſed gratiâ, contra Chriſtum facere, qui qualis in Eccleſia Presbyter conſtituendus ſit, per Apoſtolum ſuum in ſequentibus executus eſt.

C. XV. ¶ *Ad Sacerdotium non eligatur, niſi qui cæteris & ſanctior & doctior habetur.*

Item Hieronymus *g in libro Levitici.*

LIcèt ergò Dominus de conſtituendo Principe præcepiſſet *h*, & Dominus elegiſſet, tamen convocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote & præſentia populi, ut ſciant omnes, & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium, & hoc aſtante *i* populo, ne qua poſtmodùm retractio cuiquam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autem, quod & Apoſtolus *k* præcepit in ordinatione Sacerdotis, dicens: [*Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt.*] Ego tamen & ampliùs aliquid video in eo, quòd dicit: [*quia convocavit Moyſes omnem Synagogam:*] & puto, quod convocare Synagogam hoc ſit, colligere omnes animi & in unum congregare virtutes: ut cùm ſermo de Sacerdotalibus ſacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ ſint, ut nihil in eis ſapientiæ, nihil deſit induſtriæ; ſed adſit omnis multitudo ſenſuum, adſit omnis congregatio ſanctarum cogitationum: ut quid ſit Pontifex, quid unctio, quid *l* indumenta ejus, conferens intra ſacrarium cordis ſui poſſit advertere.

¶ *In hoc, & duobus ſequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus, harum homiliarum interpres. Quod cur fieri potuerit, ſuprà diſt. 36. c.* ſi quis, *eſt adnotatum.*

C. XVI. ¶ *Populi gubernatio divinâ electione præſtetur.*

Idem *m ex libro Numerorum.*

SI ergò tantus ille ac talis Moyſes non permittit *n* judicio ſuo de eligendo Principe populi, de conſtituendo ſucceſſore, quis erit, qui audeat, vel ex plebe

a *In epiſt. 1. Clementis ad Jacobum.* b *al. impavidus.* c *al. probabitis.* d *In eadem epiſt.* e *In comment. ad ea verba* [*& conſtituas per civitates.*] f *Luc. 10.* g *Origenes homil. 6 ad cap. 8. Levitici.* h *Levitic. 8.* i *al. atteſtante.* k *1. Timoth. 3.* l *al. quæ.* m *Origenes homil. 22. ad cap. 27. Numer.* n *permittitur.*

quæ ſæpè clamoribus ad *a* gratiam, aut ad pretium fortaſsè excitatis, moveri ſolet: vel ex ipſis etiam Sacerdotibus, quis erit, qui ſe idoneum ad hoc judicet, niſi ſi cui oranti & petenti à Domino reveletur? Sicut & Deus dicit ad Moyſen *b*: [*Aſſume ad temetipſum Jeſum filium Nave, hominem qui habet Spiritum Dei in ſemetipſo, & impones manus tuas ſuper eum, & ſtatues eum coram Eleazaro Sacerdote: & præcepta ei dato in conſpectu totius Synagogæ, & præcipe de ipſo coram eis; & dabis claritatem tuam ſuper illum, ut audiant illum filii Iſraël.*] Audis evidenter ordinationem Principis populi tam manifeſtè deſcriptam, ut penè expoſitione non egeat. Nulla hîc populi acclamatio, nulla conſanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio eſt. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit, homini ſcilicet tali, qui habet (ſicut ſcriptum audiſtis) in ſemetipſo Spiritum Dei, & præcepta Dei in conſpectu ejus ſunt, & qui Moyſi valdè notus & familiaris ſit, id eſt, in quo ſit claritas legis & ſcientia, ut poſſint eum audire filii Iſraël.

C. XVII. ¶ *Non ex favore, ſed ex judicio debet venire electio.*

Item Gregorius *Clero & civibus Neapolitanis, lib. 8. epiſt. 40.*

NEc *c* novum, nec reprehenſibile eſt, in eligendo Epiſcopo populi ſe vota in duas partes dividere: ſed grave eſt, quando in hujuſmodi cauſis non ex judicio, ſed ex ſolo favore venit electio.

Cùm d *autem gubernatio populi ei tradi jubetur, quem Deus elegerit, datur intelligi, quòd aliquando quibuſdam traditur, quos Deus non elegerit.*

C. XVIII. ¶ *Non ex arbitrio Dei aliquando datur Princeps Eccleſiæ.*

Unde Hieronymus. *e*

4 ps AUdacter fortaſſis aliquid dicemus: tamen quod ſcriptum eſt, dicimus. Non ſemper Princeps populi *f* & Eccleſiæ Judex per Dei arbitrium datur, ſed prout merita noſtra depoſcunt. Si mali ſunt actus noſtri, & operamur malignum in conſpectu Domini, dantur nobis Principes ſecundùm cor noſtrum. Et hoc tibi de ſcripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit *g*: [*Fecerunt ſibi Regem, & non per me: Principem, & non per conſilium meum.*] Et hoc dictum videtur de Saul illo, quem utique ipſe Dominus elegerat, & Regem fieri juſſerat. Sed quoniam non ſecundùm voluntatem Dei, ſed ſecundùm peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum cum ſua voluntate, vel conſilio conſtitutum. Tale ergò aliquid intelligamus etiam in Eccleſiis fieri: quòd pro meritis populi, aut in verbo & opere potens à Deo tribuitur rector Eccleſiæ: aut ſi malignum faciat populus in conſpectu Domini 1, talis Eccleſiæ Judex datur, ſub quo famem *h* & ſitim populus patiatur: non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Domini.

1 ¶ Domini,] *In vulgatis ſequebatur*, & tales perſeverent, *quæ ſunt inducta auctoritate manuſcriptorum, homiliæ ipſius, & gloſſa ordinaria. In uno autem manuſcripto ſunt gloſſa interlinearis.*

C. XIX. ¶ *Non ſunt filii, ſed mercenarii, qui honorem ab hominibus appetunt.*

Item Auguſtinus *tractatu 46. ad c. 10. Joannis.*

SUnt *i* in Eccleſia quidam Præpoſiti, de quibus Paulus Apoſtolus dicit: [*Sua* k *quærentes, non quæ Jeſu Chriſti.*] Quid eſt, [*ſua quærentes?*] non Chriſtum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda ſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à præpoſito, & propter hæc ſervitur Deo, quiſquis eſt talis, mercenarius eſt, inter filios ſe non computet.

Non ergò qui præficiuntur, ſemper cæteris meliores intelliguntur.

C. XX. ¶ *Ex electione non præficiuntur Epiſcopi, ſed comprobantur.*

Unde Hieronymus *ad Titum* a, *c. 1.*

ILlud inferendum eſt adversùm eos, qui de Epiſcopatu intumeſcunt, & putant, ſe non diſpenſationem Chriſti, ſed imperium conſecutos: quia non ſtatim omnibus his meliores ſunt, quicunque Epiſcopi non fuerint ordinati; & ex eo, quòd ipſi electi ſunt, ſe magis exiſtiment comprobatos: ſed intelligant propterea *b* quoſdam à Sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint: ſi autem peccata filiorum juſtum ab Epiſcopatu prohibent, quantò magis unuſquiſque ſe conſiderans, & ſciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet ſe ab hoc, non tam honore, quàm onere, & aliorum locum, qui magis digni ſunt, non ambiet occupare?

C. XXI. ¶ *Pro gradu ſui officii quemque meliorem eſſe oportet.*

Item ejusdem *ad Titum* c, *c. 2.*

QUalis enim ædificatio erit diſcipuli, ſi ſe intelligat magiſtro eſſe majorem? Unde non ſolùm Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnoperè providere, ut cunctum populum, cui præſident, converſatione, ſermone, & ſcientiâ præcedant; verùm etiam & inferior gradus, Exorciſtæ, Lectores, Æditui, Acolyti 1, & omnes omninò, qui domui Dei ſerviunt: Quia vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit, meliores Laicos eſſe, quàm Clericos.

1 ¶ Acolyti,] *Eſt hac dictio in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum legitur.*

C. XXII. ¶ *Populus judicabit Epiſcopum ſua officia non agentem.*

Idem *ad Titum* d, *cap. 1.*

VEreor, ne quomodo Regina *e* Auſtri, veniens à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, judicatura eſt homines temporis ſui, & viri Ninivitæ actâ pœnitentiâ ad prædicationem Jonæ condemnabunt eos, qui majorem Jonâ Salvatorem audire contempſerunt; ſic plurimi in populis Epiſcopos judicent, ſubtrahentes ſe ab Eccleſiaſtico gradu, & ea, quæ Epiſcopo non conveniunt, exercentes.

C. XXIII. ¶ *Qui Clericos ſuos non corrigit, populum corrigere non valet.*

Item Ambroſius *in increpatione ad populum, ſerm. 83.*

QUid autem ego vos arguo, cùm poſſitis me uno ſermone convincere? convincor enim, cùm in hac parte Clericos magis video negligentes. Quomodo enim poſſum corrigere filios, cùm fratres emendare non poſſum? aut quâ fiduciâ ſuccenſeam Laicis, cùm à conſortibus pudoris verecundiâ conticeſcam? Ego autem, fratres, non de omnibus loquor: ſunt certè quidam devoti, ſunt & alii negligentes. Ego neminem nomino: conſcientia ſua unumquemque conveniat.

C. XXIV. ¶ *Epiſcopo ad ſalutem non ſufficit, moribus & vitâ populo adæquari.*

Item Beda *ſuper Matthæum.* f

a *al. aut gratiâ, aut pretio fortaſsè excitata.* b *Numer. 27.* c *Anſ. l. 6. c. 9. Polyc. l. 2. tit. 1.* d *Sup. ſi ergò.* e *Origenes hom. 4. in lib. Judicum, & gloſſa ordin. ad cap. 4. Judic.* f *al. populo.* g *Oſe. 8.* h *Amos 8.* i *Anſ. l. 7. c. 145.* k *Phil. 2.*

a *In comm. ad eum locum, [Si quis eſt ſine crimine.]* b *Sap. 6.* c *In comm. ad locum, [Nemo te contemnat.]* d *In comm. ad ea verba [Sed hoſpitalem.]* e *Matth. 12.* f *Simile quiddam auctor operis imperfecti in Matth. hom. 40.*

NEc ſufficere nobis ad ſalutem arbitremur, ſi turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide vel actibus adæquemur, quibus ſacris literis unica eſt credendi pariter & vivendi regula præſcripta.

Ne ergò (ut ſuprà a dictum eſt) tales ſui officii ſucceſſores aliquis ſibi quæreret, prohibentur Epiſcopi alterum pro ſe ſucceſſorem ſibi ſtatuere, ac deſignatis nominibus in locum ſuum alium ſubrogare.

QUÆSTIO II.

QUòd autem amicorum patrocinia in aliquorum electione convaleſcere non debeant, auctoritate beati Gregorii Papæ probatur, qui in ſecundo libro Regeſti, indict. 11. ep. 22. ſeu cap. 61. ſcribit Antonio Subdiacono, dicens:

C. I. ¶ *In electione Epiſcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia convaleſcant.*

ILlud *b* quidem pro omnibus tibi curæ ſit, ut in hac electione nec datio quibuſcunque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum patrocinia convaleſcant. Nam ſi quorundam patrocinio fuerit quiſquam electus, voluntatibus eorum, cùm fuerit ordinatus, obedire, reverentiâ exigente, compellitur: ſicque fit, ut res illius minuantur Eccleſiæ, & ordo Eccleſiaſticus non ſervetur. Talem ergò, te admonente, perſonam debent ſibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deſerviat, ſed vitâ ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.

C. II. ¶ *In electione Antiſtitis communi utilitati, non ſuo lucro quiſque proſpiciat.*

Idem *ad Clerum Mediolanenſem, lib. 2. indict. 11. epiſt. 29. ſeu 68.*

DIlectiſſimi *c* filii, officii noſtri cenſurâ commoniti ſuademus, ut in hac ſuſcipiendi Antiſtitis causâ nullus veſtrûm, neglectâ utilitate communi, ſuo lucro proſpiciat; ne, ſi quiſquam propria commoda appetit, frivolâ æſtimatione fallatur: quia nec libero judicio præferendam ſibi perſonam examinat mens, quam cupiditas ligat. Penſantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei, quem vobis divina gratia prætulerit, integerrimam ſemper in omnibus obedientiam præbere. Judicari namque à vobis ultrà non debet ſemel Prælatus: ſed tantò nunc ſubtiliter judicandus eſt, quantò poſtmodùm judicandus non eſt.

QUÆSTIO III.

QUòd autem Simoniacus habendus non ſit, qui poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ juramentum præſtitit, facilè probatur. Aliud eſt enim ante electionem juramentum facere, vel ſe facturum paciſci, ad hoc, ut eligatur: aliud eſt, nullà præcedente conventione, poſt electionem hujuſcemodi juramentum offerre. Illud ab officio tanquam munus impenſum dejicit: hoc autem conſecrando nullum impedimentum generat.

De priori caſu ſcribit Pelagius Papa *Clero Catinenſi.*

C. I. ¶ *Qui in Epiſcopum eligitur, de rebus Eccleſiaſticis aliquam ſecuritatem nulli faciat.*

TAlia *d* quidem jamdudum & fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Eucarpum de viſitatione Catinenſis Eccleſiæ ſcripta direximus, ut in eis judicium noſtrum potuiſſetis agnoſcere. Veruntamen, quia quoſdam ibi non ſanâ intentione, ſed pravis ſtudiis diſſenſiones ſuſcitare, veſtrâ etiam relatione, cognovimus, qui ſcientes ſe ad Epiſcopatum nec ætate, nec ſcientiâ, nec vitæ meritis poſſe perduci, ad hoc tantummodo inquietare Eccleſiam volunt, ut ſibi de his, quæ ex ipſa præſumpta ſunt, impunitatem futurus promittat Epiſcopus, & fiat rapinæ ſecuritas, Epiſcopatûs ambitio, hoc etiam vos duximus commonendos, ut decretum in Elpidium Diaconum factum, & ſubſcriptum ab omnibus, quos veſtra relatio deſignavit, ad nos cum prædicti viſitatoris epiſtola, & cum eodem Diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. *& poſt pauca.* ¶ Cùm igitur hùc filius noſter, magnificus vir, Leo Prætor, veniſſet, retulit nobis de ſingulis, quæ ibi mota ſunt, & quomodo vota propè totius civitatis in Elpidio Diacono concordarent: Unde quia de memorati viri teſtimonio dubitare omnino non poſſumus, idcircò, ſicut dictum eſt, Elpidium Diaconum ad nos facite properare, nec expectetis ulteriùs, ut admonitio ad eum noſtra debeat deſtinari *a*. Quem *b* tamen hoc per veſtram dilectionem in præſenti juſſione ſpecialiter admonemus, ne cui ſe aliquid dare, vel daturum eſſe promittat: ſed neque de Eccleſiaſticis præteritis cauſis aliquam ſecuritatem cuiquam audeat facere, ſive promittere, aut quaſi factus Epiſcopus ea, quæ direpta ſunt, non repetat; ſed apud eos, à quibus direpta ſunt, permanere liberè patiatur: ſciens, quòd ſi tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipſa promiſſio, & cum judicii noſtri, quod de ipſo habuimus, damno, paſtoralis conſecrationis ordinem promereri non poterit.

De ſecundo verò caſu in geſtis Urbani ſecundi *legitur.*

C. II. ¶ *Poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ licet electo juramentum præſtare.*

ARtaldus Arelatenſis 1 Epiſcopus, Narbonenſis Eccleſiæ Suffraganeus, Romam conſecrandus ad Dominum Papam Urbanum venit: ſuus quippe Archiepiſcopus eum conſecrare nolebat, quoniam poſt electionem ſuam propter bona Eccleſiæ conſervanda Canonicis juravit. Conſecratus itaque eſt à Domino Papa Urbano, antè purgatus hujuſmodi juramento: De juramento, quod Canonicis noſtræ Eccleſiæ feci poſt electionem, nullam conventionem antè, ut eligerer, feci. Narbonenſis verò Archiepiſcopus, nullius, præter id, criminis causâ, conſecrationem noſtram omiſit, me ſciente, neque mihi criminis conſcius ſum, propter quod à ſacra *c* me unctione repellat.

1 ¶ Arelatenſis] *In manuſcriptis etiam ſic habetur. Sed viſum eſt ſubeſſe mendum, quia hic Epiſcopus vocatur Suffraganeus Archiepiſcopi Narbonenſis: in Concilio autem ſecundo Arelatenſi, Arelate refertur ad provinciam Viennenſem. Et quamvis Gulielmus Durandi in ſpeculo de auctor. & uſu pallii, hoc citet, ut oſtendat, Arelatenſem Archiepiſcopum ſubeſſe Narbonenſi; tamen Joannes Andreæ in notis ad illum locum expreſſè ſcribit, in hoc capitulo non agi de Arelatenſi Archiepiſcopo. Et valdè probabile eſt, pro Electenſi, ſeu Elatenſi, qui verè eſt Suffraganeus Archiepiſcopi Narbonenſis, corruptè ſcriptum fuiſſe,* Arelatenſis.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem Clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo ſuo diſcedere non liceat, probatur auctoritate Symmachi Papæ, dicentis.

1 ¶ Symmachi] *Citatur libellus Ennodii, nomine Symmachi Papæ, cujus rei reddita eſt ratio ſupr. diſtinct. 31. c.* omninò *& 40. c.* non nos.

C. I. ¶ *Ante tempus ſententiæ non licet Clericis ab Epiſcopo ſuo diſcedere.*

NOnne *d* directa ſunt verba canonum 1: [Quicunque Clericorum ab Epiſcopo ſuo ante ſententiæ tempus pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam eum manere cenſuram.] *& infrà.* Lex Eccleſiaſti-

a *Supr. Apoſtolica.* b *Polyc. l. 2. tit. 3. Ivo p. 5. c. 129.* c *Polyc. ibid. Ivo p. 5. c. 130.* d *Anſ. l. 6. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 3.*

a *al. iterari.* b *Emendatus eſt hic locus ex Anſelmo & Polycarpo.* c *al. Sacerdotio me repellat.* d *Ivo part. 6. cap. 34 & 341.*

Ponti-

Pontificem ab aliis accuſatum, priuſquam ſub luce objecta conſtiterint, exigit non relinqui.

1 ¶ Canonum] *Sic emendatum eſt ex vetuſtis codicibus, Ennodio ipſo, & Ivone, cùm priùs legeretur,* Decreti. *Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erant. Qui verò in gloſſa citantur, ſunt ex epiſtolis Pontificum Symmacho poſteriorum. In Carthaginenſi quidem Concilio inſerto in codice canonum eſt undecimus canon, qui citatur infrà, 11.q.3. c.* ſi quis Presbyter. *& decimus nonus relatus ſup. 4.q.5. c.* quiſquis Epiſcoporum. *& vigeſimus quartus, citatus ibidem, c.* placuit. *ad quos, & præcipuè ad primum videtur ſpectâſſe Ennodius.*

QUÆSTIO IV.

S*Ine literis Apoſtolicis* a *Epiſcopus accuſatus, & à ſancta ſede vocatus, ad ſuam non revertatur Eccleſiam.*

CAP. I. ¶ *A ſede Apoſtolica vocatus Epiſcopus ad domum non revertatur, niſi purgatus, & Apoſtolicis literis inſtructus.*

Unde Sixtus Papa I. *ait epiſt.2. c.3.*

QUilibet *b* fratrum pulſatus, atque ab hac ſancta ſede vocatus, cùm ſe nobis repræſentaverit, ad Eccleſiam tamen ſuam non priùs revertatur, quàm literis Apoſtolicis, vel formatis, pleniter inſtructus atque purgatus ſit, ſi fuerit unde: ut poſtquam domum reverſus fuerit, cognoſcant vicini ſui, qualiter ſuam aliorumque cauſam hic finierit, quatenùs eam abſque ambiguitate ulla nuntiare, & prædicare omnibus poſſit. Ab hac enim ſancta ſede & à ſanctis Apoſtolis tueri, defendi, & liberari Epiſcopi juſſi ſunt: ut ſicut eorum diſpoſitione, ordinante Domino, primitùs ſunt conſtituti; ſic hujus ſanctæ ſedis (cujus diſpoſitioni eorum cauſas, & judicia ſervaverunt) protectione, futuris temporibus ſint ab omnibus perverſitatibus ſemper liberi. Unde culpantur ii, qui aliter circa fratres egerint, quàm hujus ſedis rectoribus placere cognoverint.

CAUSA IX.

S*Ententiâ excommunicationis notatus quidam Archiepiſcopus, aliquot Clericos alterius Metropolitani ordinavit: quendam Capellanum ſui Suffraganei, illo inconſulto, depoſuit, atque alium in loco ejus ordinavit.*

1 *Hic primùm quæritur: An ordinatio, quæ ab excommunicatis facta eſt, aliquo modo poſſit rata haberi?*

2 *Secundò, An liceat Epiſcopo, Archiepiſcopo, Primati, vel Patriarchæ Clericos alterius ſine propriis literis ordinare?*

3 *Tertiò, An Archiepiſcopus Clericos Suffraganei ſui, illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſolvere?*

QUÆSTIO I.

Q*Uòd ordinatio, quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam conſecratio appellanda ſit, teſtatur* Gregorius *lib.3. epiſt.20. dicens:*

C. I. ¶ *Non poteſt appellari conſecratio, quæ fit ab excommunicatis.*

NOs *c* conſecrationem dicere nullo modo poſſumus, quæ ab excommunicatis hominibus eſt celebrata.

C. II. PALEA.

EXcommunicati illicitè manus imponunt: quia poteſtatem ordinandi non habent. Ubi autem illicita eſt manûs impoſitio, vulnus infigitur. Unde reiterari neceſſe eſt, quod minimè probatur eſſe collatum.

¶ *Hæc & ſequens Palea abſunt à pleriſque vetuſtis Exemplaribus: habentur tamen in uno valdè emendato, in quo pauca haberi ſolent. Prior autem hæc videtur eſſe ſumma quædam ſequentis.*

C. III. PALEA.

[*Unde* Damaſus Papa *epiſt.4. ait:*]

PEr *a* illicitam manûs impoſitionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant: & ubi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhiberi, quâ infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſſe eſt, quod legitimè actum, aut collatum minimè probatur, ſi perfectum eſſe debebit. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperit, qui poteſtatem dare legitimè non habuit, invenire non poſſum.

Sed excommunicati b *hîc intelligendi ſunt, qui in ipſa ſua ordinatione pœnam excommunicationis contraxerunt, qui nunquam in numero catholicorum fuerunt. Cæterùm, qui inter Catholicos priùs deputati ſunt, ſi poſteà excommunicationis ſententiâ notati fuerint, ordinationes tamen eorum ab Eccleſia miſericorditer tolerantur.*

C. IV. ¶ *Ordinationes ab excommunicatis non Simoniacè factæ, ex miſericordia tolerantur.*

Unde Urbanus Papa II. *ſcribit, dicens:*

AB *c* excommunicatis, quondam tamen Catholicis Epiſcopis ordinatos, ſi quidem non Simoniacè ordines ipſos acceperunt, & ſi ipſos Epiſcopos Simoniacos non fuiſſe conſtiterit; ad hæc, ſi eorum religioſior vita, & doctrinæ prærogativa viſa fuerit promereri, pœnitentiâ indictâ, quam congruam duxeris, in ipſis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad ſuperiores autem conſcendere non concedimus, niſi neceſſitas, vel utilitas maxima flagitaverit, & ipſorum ſancta converſatio promeruerit.

Sed & illud Gregorii d *de nominatim excommunicatis intelligitur: quorum ordinationes ſunt irritæ, ſi eorum damnatio non erat ordinandis incognita.*

C. V. ¶ *Qui nominatim excommunicati ſunt, & qui aliorum ſedes invadunt, alios ordinare non poſſunt.*

Unde idem Urbanus *ait in Synodo Placentinâ, cap.9. & ſequentibus:*

ORdinationes *e*, quæ ab Hæreſiarchis nominatim excommunicatis factæ ſunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viventium Epiſcoporum ſedes invaſerunt, irritas eſſe judicamus; niſi probare voluerint, ſe, cùm ordinarentur, eos neſcîſſe damnatos. ¶ Qui *f* verò ab Epiſcopis quondam catholicè ordinatis, ſed in ſchiſmate à Romana Eccleſia ſeparatis conſecrati ſunt, eos, nimirum cùm ad Eccleſiæ unitatem redierint, ſervatis propriis ordinibus, miſericorditer ſuſcipi jubemus: ſi tamen vita & ſcientia eos commendat. ¶ Amodò *g* verò, quicunque à prædictis Schiſmaticis, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ adverſariis ſe ordinari permiſerit, nullatenùs hâc veniâ dignus habeatur. ¶ Quamvis *h* autem miſericordiæ intuitu, magnâque neceſſitate cogente, hanc in ſacris ordinibus diſpenſationem conſtituerimus; nullum tamen præjudicium ſacris canonibus fieri volumus: ſed obtineant proprium robur, & ceſſante neceſſitate illud quoque ceſſet, quod pro neceſſitate factum eſt. Ubi enim multorum ſtrages jacet, ibi ſubtrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut 1 addatur ampliùs charitati.

1 ¶ Ut addatur, &c.] *Hæc ſunt addita ex Concilio ipſo. Electio quoque, niſi à Catholicis facta fuerit, irrita eſſe probatur.*

a *al. Apoſtolici.* b *Anſ.l.2.c.8.* c *Polyc. lib.2.tit.37. Ivo p.14.c.74. & p.5.c.134.*

a *Sup. 1.q.7. per illicitam.* b *ſup. eâd. nos conſecrationem.* c *Anſ.l.12.c.74. Ivo p.6.c.406.* d *ſup. eâd. nos conſecrationem.* e *Polyc.l.7.tit.16. & lib.2.tit.38. C.9. & 10.* f *C.11.* g *C.12.* h *C.13.*

C. VI. ¶ *Irrita ſit electio, quæ non à Catholicis facta probatur.*

Unde Gregorius *ſcribit Mediolanenſibus, lib. 8. epiſt. 65.*

NOs *a* in hominem, qui non à Catholicis *b* eligitur, nullâ præbemus ratione conſenſum: nec, ſi alicujus præſumptionis uſurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum Sacerdotis ſuſcipimus.

QUÆSTIO II.

1 QUod autem Epiſcopus, vel quilibet ſuperiorum Clericos
ps alterius ſine propriis literis ordinare non debeat, Calixtus Papa *ſcribit, epiſt. 2. ad EpiſcoposGalliæ, dicens:*

C. I. ¶ *Alterius Eccleſiæ parochianum nullus judicare præſumat.*

NUllus *c* alterius terminos uſurpet, nec alterius parochianum judicare, vel ordinare *d* aut excommunicare præſumat: quia talis judicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus alterius judicis, niſi ſui, ſententiâ tenebitur, aut damnabitur. Unde & Dominus loquitur, dicens *e*: [*Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.*]

C. II. PALEA.

[*Unde* 1 Urbanus Pap.]

PLacuit *f*, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri Sacerdoti recipere ad pœnitentiam ſine ejus conſenſu, cui prius ſe commiſit, niſi per ignorantiam *g* illius, cui pœnitens prius confeſſus eſt. Qui verò contra hæc ſtatuta facere præſumpſerit, gradûs ſui periculo ſubjacebit.

1 ¶ Unde] *Anteà erat,* Idem, *hoc eſt, Calixtus: quia, cùm Palea hæc nondum eſſet inſerta, ſequebatur cap.* nullus Primas, *quod eſt Calixti. Hanc autem Paleam citat Gratianus ex Urbano ſecundo, infrà de pœnit. diſt. 6. c. fin.*

C. III. ¶ *In alterius parochia niſi eo vocante, nulli aliquid agere licet.*

Item Calixtus *epiſt. 2.*

NUllus *h* Primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad poſſeſſionem accedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi eſt parochiæ) ſuper cujuſquam diſpoſitione, niſi vocatus ab eo, cujus juris eſſe dignoſcitur, aut quicquam ibi diſponat, vel ordinet, aut judicet, ſi ſui gradûs honore potiri voluerit. Sin aliter præſumpſerit, damnabitur, & non ſolùm illi, ſed cooperatores, eique conſentientes: quia ſicut ordinatio, ita eis & judicatio, & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur. Nam *i* qui ordinare non poterit, qualiter judicabit? nullatenùs proculdubiò judicabit, aut judicare poterit.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Nannetenſi, *c. 1.*

IN *k* Dominicis vel feſtis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero ibi Miſſam velit audire: quem ſi invenerint, ſtatim ab Eccleſia abjiciant, & ad ſuam parochiam redire compellant.

¶ *Hoc & ſequens caput abſunt à ſex vetuſtioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur ſine nomine Paleæ, quemadmodum & in excuſis. Extat autem utrumque in Concilio Nannetenſi, & ex eo citatur hoc primum in Decretalibus, tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo & Ivone; ſicque emendatum eſt, cùm anteà citaretur ex Concilio Meldenſi.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem Concilio Nannetenſi a, *c. 2.*

NUllus *b* Presbyter, aut 1 Diaconus alterius plebanum *c* (niſi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Miſſam recipere audeat.

1 ¶ Aut Diaconus] *Iſtæ duæ voces neque in Concilio, neque in Capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

C. VI. ¶ *Ad ordinationem Clericorum, vel Eccleſiarum alterius Epiſcopi, niſi ab eodem invitatus, non accedat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 13.*

NUllum *d* Epiſcoporum audere debere ex alia provincia ad aliam tranſitum facere, & ordinare aliquos in Eccleſiis, aut proferre ad ſacrum miniſterium. Nec ab aliis illuc trahatur Epiſcopis *e*: niſi fortè per literas rogatus abierit, non ſolùm à Metropolitano, ſed & ab his, qui cum eo ſunt, omnibus ipſius provinciæ Epiſcopis. Quòd ſi nullo invitante inordinatè ſuperveniat, & aliquos vel ordinare præſumpſerit, vel quoslibet actus illi Eccleſiæ competentes, qui ad ſe minimè pertinent, uſurpare tentaverit, vacua quidem & inania erunt omnia, quæ geſſerit: ipſe verò hujus indiſciplinati ausûs, & irrationabilis cœpti dignas cauſas expendat *f*, tanquam depoſitus à ſancta Synodo, & propter hujuſmodi præſumptionem jam prædamnatus.

¶ *Hæc eſt priſca verſio. Dionyſii autem interpretatio, quæ & Conciliorum tomis eſt inſerta, & à Burchardo & Ivone affertur, aptiùs exprimit ſententiam canonis Græci. Tamen, quoniam neque ipſa omnibus locis omninò reſpondet, viſum eſt verba Græca novâ cum verſione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾷν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηθὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ, καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Nullus Epiſcopus audeat ab una provincia in aliam tranſire, & in Eccleſias aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ *g*, nec ſi alios unà ſecum adducat, niſi accitus venerit per literas Metropolitani, & eorum, qui cum illo, Epiſcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd ſi nemine vocante inordinatè advenerit, ut aliquos ordinet, ac negotia Eccleſiaſtica ad ſe minimè pertinentia conficiat, irrita quidem ſunto, quæ ab eo geſta fuerint: verùm & ipſe ſuæ impudentiæ, & iniqui incœpti juſtam pœnam ſubeat, hinc jam à ſancta Synodo depoſitus.

C. VII. ¶ *Ad ordinationem Eccleſiæ, quæ ſibi commiſſa non fuerit, minimè accedat Epiſcopus.*

Item ex eodem Antiocheno, *c. 22.*

EPiſcopum *h* non debere in alienam irruere civitatem, quæ illi probatur non eſſe ſubjecta, neque in regio-

---

a *Polyc. l. 2. tit. 1.* b *Catholicis, & maximè à Longobardis*] *orig.* c *Anſel. l. 6. c. 120. Ivo p. 14. c. 72. & p. 5. c. 236.* d *abeſt ab orig.* e *Deut. 19. Proverb. 22.* f *ſentent. 4. diſt. 21. De pœnitentia, diſt. 6. c. fin.* g *al. pro ignorantia.* h *Polyc. lib. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 60. Anſ. l. 6. c. 119. Ivo p. 5. c. 101. Pann. l. 4. c. 28.* i *infrà Epiſcopum. verſ. nam ſi.* k *ext. de paroch. c. 2. Burch. l. 2. c. 92. Ivo p. 1. cap. 122.*

a *Et in Capit. l. 1. c. 153.* b *Burch. lib. 2. c. 91.* c *al. plebeſanum*] *al. parochianum.* d *Burch. l. 1. c. 108. Ivo part. 5. c. 210. & ſimile p. 5. c. 108. ex epiſtola Bonifacii.* e *al. Nec alios illuc attrahat Epiſcopus.* f *al excipiat.* g *id eſt, ſacri miniſterii.* h *Burch. l. 1. c. 71. Ivo p. 5. c. 178.*

nem

nem, quæ ad ejus curam minimè noſcitur pertinere, ad aliquid 1 ordinandum, neque Presbyteros aut Diaconos conſtituere, ad alios 2 Epiſcopos pertinentes, niſi fortè cum voluntate & teſtimonio 3 propriæ regionis Epiſcopi. Quòd ſi *a* quiſpiam horum quid tale facere voluerit, irrita quidem erit hujuſmodi ordinatio, & quæ malè 4 uſurpaverit, à Synodo arguantur. Nam 5 ſi ordinare non potuerit, nullatenùs ad alios pertinentes judicare præſumat.

1 ¶ Ad aliquid] *In hoc etiam canone Dionyſii verſio purior eſt: hic autem habet*, ſuper ordinatione cujuſquam: *quod Græcè eſt*, ἐπὶ χειροτονίᾳ τινὸς, *id eſt*, ut quempiam ordinet.

2 ¶ Ad alios Epiſcopos] *Eodem ferè modo Dionyſius. Græcè legitur*, εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους: *id eſt*, in locis alteri Epiſcopo ſubjectis.

3 ¶ Et teſtimonio] *Græcè tantùm eſt*, μετὰ γνώμης, *quod Dionyſius vertit*, cum conſilio & voluntate.

4 ¶ Et quæ malè] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus, & ex cæteris editionibus Conciliorum, præter hanc poſtremam quatuor tomorum. Dionyſius habet*, & ipſe coërceatur à Synodo; *quod Græcè eſt*, ἐ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τ συνόδου τυγχάνειν, *id eſt*, & ipſe puniatur à Synodo.

5 ¶ Nam ſi] *Tota hæc clauſula in Græco canone, cujus tria exemplaria manuſcripta collata ſunt, minimè habetur: ſed & priſca verſio & Dionyſiana habent. Similis ſententia legitur ſuprà*, c. nullus Primas.

C. VIII. ¶ *Non accedant Epiſcopi ad Eccleſias, quæ ſunt extra eorum diœceſim.*

Item ex Synodo Conſtantinopolitana prima, *c. 2.*

EPiſcopi, qui extra diœceſim ſunt, ad Eccleſias, quæ extra terminos eorum ſunt, non accedant, neque confundant, & permiſceant Eccleſias. Secundùm 1 regulas ſtatutas, Alexandriæ quidem Epiſcopi, ea, quæ ſunt in Ægypto, tantummodò gubernent. Orientales autem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſervatis tamen honoribus Primatûs Eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed & Aſianæ diœceſis Epiſcopi ea, quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantummodò diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem Epiſcopi, Ponticæ tantùm diœceſis habeant curam. Thraciæ verò, ipſius tantummodò Thraciæ.

1 ¶ Secundùm] *Mutata eſt interpunctio, ut magis reſpondeat Græco canoni*, ἀλλὰ κ͵ τοὺς κανόνας, τ μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionyſius vertit*, ſed juxta canones, Alexandrinus Antiſtes, &c. *In editione autem Conciliorum in tribus tomis deerant hæc verba*, ea, quæ ſunt in Ægypto, tantummodò gubernent. Orientales autem Epiſcopi.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 3.*

NOn invitati Epiſcopi ultra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcunque diſponendis Eccleſiaſticis cauſis, ſervatâ regulâ 1, quæ ſuprà ſcripta eſt de unaquaque diœceſi. Manifeſtum namque eſt, quòd per ſingulas quaſque provincias provincialis Synodus adminiſtrare & gubernare omnia debeat, ſecundùm ea, quæ ſunt in Nicæa definita.

1 ¶ Servatâ regulâ,] *Ita in omnibus editionibus hujus priſcæ verſionis: ſed in Græco canone hìc initium periodi, & quæ ſequuntur, ex ipſo pendent, quemadmodum Dionyſius vertit*: ſervatâ verò quæ ſcripta eſt de gubernationibus *b* regulâ, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet, &c.

2 pars. *His auctoritatibus prohibentur quilibet Epiſcopi Clericos alterius ordinare. Sed quæritur, ſi contingat eos aliquibus ſacros ordines diſtribuere, an ordinati ab Epiſcopis ſuis in propriis ordinibus recipi poſſint?*

a *Sup. c. nullus Primas.* b περὶ τῶν διοικήσεων.

C. X. ¶ *Clerici ab Epiſcopo alterius parochiæ ordinati, à proprio in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

De his ita ſcribit Urbanus Papa *Hugoni Lugdunenſi Archiepiſcopo.*

LUgdunenſis *a* parochiæ *b* Clericos, quos contra ſtatuta canonum ab alterius parochiæ Epiſcopis ordinatos literarum tuarum ſignificatione monſtrâſti, cum graduum ſuorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit, ſi eos aliàs canonicè, & ſine pravitate aliqua ordinatos conſtiterit: ſi tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexeris promereri. Legimus *c* quippe, ſanctum Epiphanium Epiſcopum ex diœceſi ſancti Joannis Chryſoſtomi quoſdam Clericos ordinâſſe: quod ſanctus vir omnino non feciſſet, ſi ei *d* detrimentum fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, injunctâ ſatisfactionis gratiâ, propter Eccleſiam, quam offenderunt, congruâ pœnitentiâ, miſerationis intuitu in ſuo quemque honore recipies, ſalvâ in omnibus ſanctorum canonum diſciplinâ.

QUÆSTIO III.

QUòd autem *Archiepiſcopus Clericos ſui Suffraganei illo inconſulto damnare valeat, vel abſolvere, ſic videtur poſſe probari. Sicut totius Epiſcopatûs Eccleſiæ in poteſtate ſunt Epiſcopi, ſic & Eccleſiæ totius Archiepiſcopatûs ad diœceſim pertinent Archiepiſcopi. Vocantur enim Epiſcopi à Metropolitano in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Sic quippe vices ſuas eis impertitur, ut poteſtatem ſuam ſibi non adimat. Unde & ſine ejus conſilio nihil eis agere licet, ſicut in Concilio* Martini Papæ *e legitur, c. 4.*

C. I. ¶ *Nec Epiſcopi ſine Metropolitani conſenſu, nec ille ſine eorum conſenſu aliquid agere debet.*

I. PEr ſingulas provincias oportet Epiſcopos cognoſcere Metropolitanum *f* ſuum, & ipſum Primatûs curam ſuſcipere: nihil autem agere reliquos Epiſcopos præter eum, ſecundùm quod antiquitùs à Patribus noſtris conſtitutum continetur in canone *g*. Præter quod Metropolitanus Epiſcopus nihil præſumptivè aſſumat *h* abſque conſilio cæterorum.

C. II. ¶ *Sine Metropolitani conſcientia extra ſuam diœceſim nihil agat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 9.*

II. PEr ſingulas provincias Epiſcopos ſingulos ſcire oportet, Epiſcopum Metropolitanum, qui præeſt, curam & ſolicitudinem totius provinciæ ſuſcepiſſe. Propter quod ad Metropolitanam civitatem ab his, qui cauſas habent, concurratur. Quapropter placuit eum & honore præcellere, & nihil ultrà ſine ipſo reliquos Epiſcopos agere, ſecundùm antiquum Patrum noſtrorum canonem *i*, niſi hoc tantùm, quod unicuique Eccleſiæ per ſuam diœceſim competit. Unumquemque enim Epiſcopum oportet habere ſuæ diœceſis poteſtatem, ut regat & gubernet ſecundùm competentem ſingulis reverentiam, & providentiam gerat omnis regionis, quæ ſub ipſius eſt civitate: ita ut etiam ordinare ei Presbyteros & Diaconos probabili judicio liceat, & de ſingulis ipſius regionis cauſis cum moderatione & pondere diſceptare. Ultrà autem nihil agere permittitur citra Metropolitani Epiſcopi conſcientiam 1: nec Metropolitanus ſine cæterorum aliquid gerat conſilio Sacerdotum.

a *Ivo p. 6. c. 412.* b *al. Eccleſiæ.* c *Socrates l. 6. Hiſtor. c. 12. & 13. Triper. l. 10. c. 11. Niceph. l. 13. c. 13.* d *al. eis.* e *In capitulis Martini Bracharenſis, c. 4.* f *al. Primatum Metropolitani Epiſcopi.* g *Apoſt. c. 34.* h *al. ſibi aſſumat.* i *Apoſt. can. 34.*

1 ¶ Conſcientiam] *Græcè eſt* δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῶν τῆς λοιπῶν γνώμης. *Itaque eâdem voce* γνώμης *utitur canon, tam in conſenſu Metropolitani, quàm Suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione nova :*

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις: ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Epiſcopos, qui in unaquaque provincia ſunt, nôſſe oportet eum, qui Metropoli præeſt, univerſæ quoque provinciæ curam ſuſcipere, eò quòd in Metropoli undique conveniunt omnes, quicunque negotia habent. Quapropter placuit & honore ipſum præcellere, & reliquos Epiſcopos nihil aliud *a* ſine ipſo facere (ſecundùm veterem, qui viguit, Patrum noſtrorum canonem) quàm ea ſola, quæcunque ad cujuſque parochiam, ſubjectaſque parochiæ regiones pertinent. In cujuſque enim Epiſcopi poteſtate eſſe propriam ipſius parochiam, ut eam adminiſtret, pro ea, quæ cuique convenit, integritate, & univerſæ regioni, quæ ſuæ civitati ſubjecta eſt, proſpiciat, conſulatque : ita ut & Presbyteros, Diaconoſque ordinet, & ſingula quæque cum judicio explicet. Præterea verò nihil quicquam facere aggrediantur, ſine Metropolitani Epiſcopi, neque ipſe ſine reliquorum ſententiâ.

Niſi fortè Epiſcopi ipſi œconomos in Eccleſia ſua ordinare contempſerint.

C. III. ¶ *Metropolitanus conſtituat œconomos, quos Epiſcopus habere neglexerit.*

Unde in ſeptima Synodo, *c. 11. legitur :*

CUm *b* ſimus debitores omnes ſacras regulas cuſtodire, & eam, quæ dicit, in unaquaque Eccleſia œconomos eſſe debere, modis omnibus inviolabilem cuſtodire debemus. Et, ſi quidem unuſquiſque Metropolitanus in ſua Eccleſia conſtituerit œconomum, bene utique eſt. Sin autem, ex auctoritate propria Conſtantinopoleos Epiſcopis licentia eſt præponendi œconomos in ejus Eccleſia : ſimiliter & Metropolitanis, ſi Epiſcopi, qui ſub eis ſunt, non ſategerint œconomos ſtatuere in ſuis Eccleſiis. Idipſum autem ſervandum eſt etiam in monaſteriis.

Probatur illud idem exemplo Apoſtoli, qui fornicatorem Corinthium impœnitentem Satanæ tradidit : poſteà pœnitentem Eccleſiæ reconciliavit, hoc tantùm ſcribens Corinthiis in prima c, *& ſecunda epiſtola, ut excommunicato non communicarent, & reconciliato ſociâ charitate copularentur. Sed contrà probatur auctoritate multorum.*

C. IV. ¶ *Metropolitanus ſine Epiſcoporum conſenſu, vel præſentiâ alicujus eorum non audiat cauſas.*

Ait enim Higinus Papa d, *epiſt. 1. c. 2.*

a περιττὸν. b *Ivo p. 5. c. 374 Concil. Chalced. cap. 26. ſup. diſt. 89. quia in quibuſdam. & infrà. 16. q. 7. quoniam in quibuſdam.* c *1. Cor. 5 2. Cor. 2.* d *& Julius c. 4.*

SAlvo *a* in omnibus Romanæ Eccleſiæ privilegio, nullus Metrapolitanus abſque cæterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia, aliquorum audiat cauſas *b* : quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe, ſi fecerit, coërceatur à fratribus.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Anicetus Papa *Epiſcopis Galliæ, c. 1.*

ARchiepiſcopus nihil de Epiſcoporum cauſis, aut de aliis communibus, juxta ſtatuta *c* Apoſtolorum, abſque cunctorum illorum agat conſilio, nec illi, niſi quantum ad ſuas parochias pertinet, ſine ſuo : quoniam tali gaudet concordiâ Altiſſimus, & gloriatur in membris ſuis.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item in eadem *epiſt. c. 3.*

SI *d* autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & ſine omnium comprovincialium præſentia, vel conſilio Epiſcoporum, aut eorum, aut alias cauſas, (niſi eas tantùm, quæ ad propriam ſuam parochiam pertinent) agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus diſtrictè corrigatur, ne talia deinceps præſumere audeat. Si verò incorrigibilis, eiſque inobediens apparuerit, ad hanc Apoſtolicam ſedem, cui omnia Epiſcoporum judicia referri *e* præcepta ſunt, ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & cæteri timorem habeant.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Calixta Papa *f Epiſcopis Galliæ, epiſt. 2. c. 3.*

NUllus *g* Primas, vel Metropolitanus diœceſani Eccleſiam, vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præſumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, abſque ejus conſilio, vel judicio : ſed hoc obſervet, quod ab Apoſtolis, ac Patribus, & prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum, & à nobis confirmatum : id eſt, ſi quis Metropolitanus Epiſcopus (niſi quod ad ſuam ſolummodò propriam pertinet parochiam) ſine conſilio & voluntate omnium comprovincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradûs ſui periculo ſubjacebit, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium Coëpiſcoporum cauſis, eorumque Eccleſiarum, & Clericorum, atque ſecularium neceſſitatibus agere, aut diſponere neceſſe fuerit, hoc communi *h* conſenſu comprovincialium agatur Pontificum, nec aliquo dominationis faſtu, ſed humillimâ atque concordi adminiſtratione, ſicut Dominus ait *i* : [*Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare.*] & alibi *k* : [*Qui major eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.*] Similiter, & ipſi comprovinciales Epiſcopi cuncta cum ejus conſilio (niſi quantùm ad parochias proprias pertinet) agant, juxta ſanctorum conſtituta Patrum. *& infrà.* ¶ Ut uno animo, uno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſecula.

C. VIII. ¶ *In Suffraganei parochiâ nihil abſque ejus conſilio Metropolitanus agat.*

Item Nicolaus Papa *Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo.*

COnqueſtus *l* eſt Apoſtolatui noſtro frater noſt Sigedodus Archiepiſcopus Narbonenſis, quòd Cl ricos ſuos eo invito ad judicium tuum venire compe las, & de rebus ad Eccleſiam ſuam pertinentibus,

a *Burch. l. 1. c. 63. Ivo p. 1. c. 99. & 174.* b *al. cauſas eoru* c *can Apoſt. 34.* d *Polyc. l. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 63. Pann. l. c. 26.* e *al. terminare.* f *Concord. Lucius epiſt. 1. c. 3.* g *Pol ibidem. Burch. l. 1. c. 60. Ivo p. 5. c. 10. & p. 14. c. 71. Pann. l. c. 27. Anſelm. l. 3. c. 88.* h *al. cum omnium.* i *Matth. 2* k *Matth. 23.* l *Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29.*

incc

inconſulto, quaſi jure Patriarchatûs tui diſponas: cùm hoc nec antiquitas (cui Patres ſanxerunt reverentiam) habeat, & auctoritas ſacrorum canonum penitùs interdicat: niſi fortè pro cauſis, quæ apud ſe terminare non poſſunt, ad te, quaſi ad Patriarcham ſuum provocaverint, vel ſi Epiſcopus ſuus deceſſerit, res Eccleſiæ ſuæ judicio tuo diſpenſare voluerint. Primates enim, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantùm ſacri canones concedunt, & priſca conſuetudo illis antiquitùs contulit, definimus: ita ut ſecundùm Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis: præterquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiam, vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Beda a *ſuper Apocalypſim:* [Et Angelo Eccleſiæ Epheſi ſcribe.]

EPiſcopo ſcribit, de cujus manu peccata ſubditorum requirit, ne ſine ejus conſenſu ſubditos judicare debeat.

¶ *In gloſſa ordinaria ſic legitur,* & Angelo, id eſt, Epiſcopo ſcribit: de manu cujus peccata ſubditorum requirit, & ſine cujus conſenſu ſubditos judicare non præſumit ipſe Joannes.

Sola enim Romana Eccleſia, ſuâ auctoritate valet judicare de omnibus: de ea verò nulli judicare permittitur.

C. X. ¶ *Apoſtolicæ ſedis judicium à nemine eſt retractandum.*

Unde Nicolaus Papa *ad Michaëlem Imperatorem in epiſtola, cujus initium:* [Propoſueramus.]

PAtet b profectò ſedis Apoſtolicæ (cujus auctoritate major non eſt) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare judicio: juxta quod 1 Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens ait: [*Nemo unquam Apoſtolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) manus obvias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit judicari.*] Et beatus Papa Gelaſius c: [*Nec de ejus judicio (id eſt, Romanæ Eccleſiæ) canones unquam præceperunt judicari, ſententiamq́; illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potiùs ſequenda decreta mandaverunt.*]

¶ *Caput hoc apud cæteros etiam collectores, multis verbis omiſſis, in ſummam quandam redactum eſt.*

1 ¶ Innocentius] *In epiſtola Nicolai, & apud reliquos collectores eſt,* Bonifacius. *Verùm neque in Bonifacii, neque in Innocentii epiſtolis inventum eſt, quod hìc affertur. In ea verò epiſtola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epiſtola Bonifacii ad Epiſcopos per Theſſaliam.*

C. XI. ¶ *Ab aliis damnatos vel excommunicatos Apoſtolica ſolvit auctoritas.*

Item Athanaſius *Patriarcha Papæ Felici ſecundo.* d

FUit e ſemper veſtræ ſanctæ Apoſtolicæ ſedi licentia injuſtè damnatos, vel excommunicatos poteſtativè ſuâ auctoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, Apoſtolico punire privilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognovimus actum temporibus.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem paulò inferiùs.*

ANtiquis f regulis ſancitum g eſt, ut quicquid (quamvis in remotis, aut in longinquo poſitis provinciis) ſuper Epiſcoporum querelis aut accuſationibus ageretur, non priùs tractandum, vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, ut hujus auctoritate, juxta 1 quod fuiſſet faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

1] Juxta quod] *Ivo legit,* juxta quod fuiſſet pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. *In corpore Conciliorum,* juxta quæ fuiſſet pronuntiatio, &c.

C. XIII. ¶ *Prima ſedes nullius judicio ſubjaceat.*

Item Innocentius Papa. a

NEmo judicabit primam ſedem, juſtitiam 1 temperare deſiderantem. Neque enim ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judex judicabitur.

¶ *In omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed ferè eadem habentur in Concilio Romano, ſub Sylveſtro, c. 20. & ex ipſo citant indicati collectores.*

1 ¶ Juſtitiam temperare deſiderantem.] *Sic etiam in Pannormia ex Sylveſtro. Sed in vulgata Concilii editione eſt:* quoniam omnes ſedes à prima ſede juſtitiam deſiderant temperari.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Symmachus Papa. b

ALiorum c hominum cauſas Deus voluit homines terminare, ſed ſedis iſtius Præſulis d ſuo, ſine quæſtione, reſervavit arbitrio. Voluit beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantùm debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inviolatam exhibere conſcientiam. Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis e non habere formidinem, quas Deus præ cæteris ſuo reſervavit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore ſubſidium, quando ipſorum factorum utitur eo teſte, quo judice. Dicas forſitan, omnium animarum talis erit in illa diſceptatione conditio: replicabo, uni dictum eſt: [*Tu es Petrus* f, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*] Et rurſus ſanctorum voce patet, Pontificum dignitatem ſedis ejus, factam toto orbe venerabilem: dum illi, quicquid fidelium eſt ubique, ſubmittitur: dum totius corporis caput eſſe deſignatur. De hac mihi videtur dictum per Prophetam g: [*Si hac humiliatur, ad cujus confugietis auxilium? & ubi relinquetis gloriam veſtram?*]

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Anterus Papa *ad Epiſcopos provinciarum Bœticæ & Toletanæ.*

FActa h ſubditorum judicantur à nobis: noſtra verò judicat Deus. *& infrà.* ¶ Deteriores i ſunt, qui vitam moreſque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius Papa k *ad Fauſtum Legatum.*

IPſi l ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus ſedis examen voluêre deferri. Ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium: nec m de ejus unquam præceperunt judicio judicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potiùs decreta ſequenda mandârunt.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *omnibus Epiſcopis.* n.

CUncta o per mundum novit Eccleſia, quòd ſacro-

a *Gloſ. ordin. ad eum locum Apoc. 2.* b *Anſel. l. 4. cap. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pannorm. l. 4. c. 21.* c *Infrà eâd. ipſi ſunt. §. nec de ejus.* d *In tomis Conc.* e *Ivo part. 5. cap. 15.* f *Ivo ibid.* g *al. cenſitum.*

a *Sylveſter in Conc. Romano, c. 20. Polyc. l. 1. tit. 16. Deusdedit p 3. Anſelm. l. 1. c. 19. & l 4. c 39. Pann. l. 4. c. 5.* b *In lib. Ennodii.* c *Polyc. ibid. Anſ. l. 1. c. 24. Ivo p. 5. c. 10. Pann. l. 4. c. 8.* d *al Præſulem.* e *al. de inquiſitionibus.* f *Matt. 16.* g *Eſa. 10.* h *Polyc. ibid. Anſ. l. 1. c. 53.* i *Suprà, 6. q. 1. c. 10. ex merito. 3. cum ſeq.* k *Nicol. ad Michaëlem, epiſt. 7.* l *Anſelm. l. 2. c. 56. Ivo p. 5. c. 9.* m *Sup. eâd. patet in fin.* n *In epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos.* o *Polyc. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 5. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 7.*

ſancta Romana Eccleſia fas de omnibus habeat judicandi : neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum eſt : ab illa autem nemo eſt appellare permiſſus. ¶ Sed nec illa prætermimus, quòd Apoſtolica ſedes ſine ulla Synodo præcedente, & ſolvendi, quos Synodus iniquè damnaverat, & damnandi, nullâ exiſtente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem : & hoc nimirùm pro ſuo principatu, quem beatus Petrus Apoſtolus Domini voce & tenuit ſemper, & tenebit.

¶ *Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos per Dardaniam : ſed non eodem ordine compoſita. Caput autem ſequens, in quo multa hujus ipſius capitis verba continentur, in eadem epiſtola eodem prorſus modo habentur. Itaque fieri poteſt, ut ex alia epiſtola caput hoc ſumptum ſit, quæ non extet : aut Gratianus hæc duo tanquam diverſa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam collectores diſtincta repererit. In epiſtola etiam Nicolai ad Epiſcopos Galliæ, quæ nuper eſt impreſſa in appendice Bibliothecæ, hoc citatur ex Gelaſio.*

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis.*

CUncta per mundum novit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententiis ligata Pontificum, Sedes beati Petri Apoſtoli jus habeat reſolvendi, utpote, quæ de omni Eccleſia fas habeat judicandi, &c.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus Papa II. *Hiſpanorum Epiſcopis, epiſt. 2. cap. 4.*

FRatres *a*, quos timore terreno injuſtè damnâſtis, ſcitote à nobis juſtè eſſe reſtitutos : quibus ex ſancti Petri Apoſtolica auctoritate omnia, quæ eis ablata ſunt, integerrimè reddi præcipimus, ſi non vultis & vos, & Principes veſtri à collegio noſtro, & membris Eccleſiæ ſeparari.

C. XX. ¶ *Cujuslibet Eccleſiæ Clericos Papa valet ordinare.*

Item Stephanus Epiſcopus *Gualberto Patriarchæ.*

NUnc *b* verò iteratò tibi ſcribimus, nolentes alicujus Eccleſiæ privilegium infringere, licèt Apoſtolicâ prærogativâ poſſimus de qualibet Eccleſia Clericum ordinare : deſine jam cujuſpiam zelo Cumenſis 1 Eccleſiæ Antiſtitem protelare : quia ſi protelaveris, & eum conſecrare jam toties monitus non maturaveris, proculdubiò ad nos veniens, conſecratus abibit.

1 ¶ Cumenſis] *Sic etiam Anſelmus, ſed apud Ivonem pleniùs :* Deſine jam cujuſpiam zelo electum à Clero, & expetitum à populo Lintuardum Cumenſis Eccleſiæ Antiſtitem protelare.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori in epiſtola, cujus initium,* [Propoſueramus.]

PEr *c* principalem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, de qua ſuprà partim expoſuimus, poteſtatem, jus habemus, non ſolùm Monachos, verùm etiam quoslibet Clericos de quacunque diœceſi, cùm neceſſe fuerit, ad nos convocare, atque Eccleſiaſticis exigentibus opportunitatibus invitare.

Sed aliud eſt, quod ex temeritate aſſumitur præſumptionis : aliud, quod ex neceſſitate geritur charitatis. Cùm Suffraganei Archiepiſcoporum ſubditis ſuis ad malum favere cœperint, atque circa eorum correctiones negligentes extiterint, tunc licet Metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos abſolvere. Cùm verò Epiſcopi zelo divinæ charitatis accenſi, bonos verbo & exemplo ædificant, & malorum vitia aſperâ increpatione redarguunt, abſque talium conſilio non licet Metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel diſponere. Unde in fine capituli Martini Papæ *non ſimpliciter dictum eſt* [nihil agat] *ſed cum determinatione* [nihil præſumptivè *a* aſſumat abſque eorum conſilio :] *ut vitium præſumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apoſtolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, ſuâ auctoritate illum damnavit. Joannes verò, quia Epiſcopum Epheſiorum vidit paratum ad corrigenda vitia ſubditorum, ſine ejus auctoritate* b *illos corrigere noluit ; ſed illum tantùm de eorum correctione admonuit.*

a *Anſ. l. 2. c. 25. Polyc. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 192. Ivo p. 5. c. 247.* b *Anſ. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 31.* c *ſup. 1. qu. 1. Anſ. lib. 1. c. 82. & l. 5. c. 14.*

CAUSA X.

Q*Uidam Laicus baſilicam à ſe factam à diœceſana lege ſegregare quærit : Epiſcopus Eccleſiam cum omni dote ſua ad ſuam diſpoſitionem pertinere contendit : tandem evincit Epiſcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter deſævit : quæ Eccleſiæ ſunt, tanquam ſibi debita, uſurpare contendit.*

1 *Modò primùm quæritur, An baſilica cum omni dote ſua ad Epiſcopi ordinationem pertineat?*

2 *Secundò, An res Eccleſiarum Epiſcopis uſurpare liceat?*

3 *Tertiò, Quid nomine cathedratici à ſuis Sacerdotibus exigere valeat?*

QUÆSTIO I.

1 ps DE *prima quæſtione ſic definitur* in Concilio Ilerdenſi, *cap. 3.*

C. I. ¶ *Baſilica, quæ conſecratur, à diœceſana lege non ſegregetur.*

SI ex Laicis quiſpiam à ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam eam ſub monaſterii ſpecie, ubi congregatio non colligitur 1, à diœceſana lege audeat ſegregare.

1 ¶ Colligitur,] *In Concilio impreſſo, ac manuſcripto ſequitur,* vel regula ab Epiſcopo non conſtituitur.

C. II. ¶ *Eccleſiæ cum dotibus ſuis in Epiſcopi poteſtate conſiſtant.*

Item ex Concilio *c* Toletano III. *c. 19.*

SIc *d* quidam contra omnem *e* auctoritatem Eccleſias, quas ædificaverunt, poſtulant conſecrare, ut dotem, quam eidem Eccleſiæ contulerint, cenſeant ad Epiſcopi ordinationem non pertinere. Quod factum taliter 1 in præterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, prohibeatur : ſed omnia ſecundùm conſtitutionem antiquam, ad Epiſcopi ordinationem & poteſtatem pertineant.

1 ¶ Taliter] *Sic eſt in antiquioribus editionibus, & duobus Vaticanis Conciliorum codicibus : ſed in Colonienſi quatuor tomorum editione, & in codice Lucenſi Regio, & in Concilio Vormacienſi, & Maguntino, & in Pannormia hoc modo :* quod factum, & in præteritum diſplicet, & in futuro prohibetur.

C. III. ¶ *Eccleſiæ, & omnia jura earum, ad ordinationem Epiſcopi pertinent.*

Item ex Concilio II. Cabilonenſi.

DEcretum *f* eſt, ut omnes Eccleſiæ cum dotibus ſuis, & decimis, & omnibus ſuis 1, in Epiſcopi poteſtate conſiſtant, atque ad ordinationem ſuam ſemper pertineant.

1 ¶ Suis,] *In vulgatis ſequebatur,* juribus, *quæ vox abeſt ab omnibus collatis manuſcriptis. Apud Ivonem & Burchardum eſt,* omnibus ſuis rebus.

C. IV. ¶ *Unaquæque parochia Epiſcopi proviſione regatur.*

a *ſuprà eâd. per ſingulas. 1. Sup. cùm ſimus. § probatur.* b *Suprà, Epiſcopo.* c *Et in Vormacienſi, cap. 6. & 55. & in Maguntino ſub Arnulpho, cap. 4. In Troſl. cap. 6.* d *Burchard. l. 3. c. 20. Ivo p. 3. cap. 23. Pann. lib. 2. c. 12.* e *al. canonum.* f *Burch. l. 3. c. 146. Ivo p. 3. c. 211.*

Item Leo Papa IV. *in epiſtola ad Epiſcopos Britanniæ, c.2.*

REgenda eſt unaquæque parochia ſub proviſione ac tuitione Epiſcopi per Sacerdotes, vel cæteros Clericos, quos ipſe cum Dei timore providerit, cui jure pertinere videtur, & circumire, ut ſibi neceſſarium viſum fuerit, Eccleſiaſticâ utilitate cogente.

C. V. *Judicio & poteſtate Epiſcopi res Eccleſiaſticæ gubernentur.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c.24.*

QUæcunque 1 res *a* Eccleſiæ ſunt, convenit cum omni diligentia & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providet, atque judicat, gubernari & diſpenſari cum judicio & poteſtate Epiſcopi, cui totius plebis animæ videntur eſſe commiſſæ.

1 ¶ Quæcunque] *Græcè ſignificantiùs,* τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν καλῶς ἔχειν: *id eſt*, rectè habet, quæ Eccleſiæ ſunt, ipſi Eccleſiæ ſervari oportere.

C. VI. ¶ *Baſilicarum conditores in rebus Eccleſiarum nullam poteſtatem ſe habere cognoſcant.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.32.*

NOverint *b* conditores baſilicarum, in rebus, quas eiſdem Eccleſiis conferunt, nullam ſe poteſtatem habere: ſed juxta canonum inſtituta, ſicut Eccleſiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Epiſcopi pertinere.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.17.*

DE *c* his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum ſtatuta ſerventur, ut omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant: De his tamen, quæ altario acceſſerint, tertia pars fideliter Epiſcopis deferatur.

C. VIII. ¶ *De his, quæ altario deferuntur, medietatem ſibi vendicet Epiſcopus.*

Item ex eodem, *c.16.*

ANtiquos canones relegentes, priora ſtatuta credimus renovanda: ut de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem ſibi Epiſcopus vendicet, & medietatem ſibi diſpenſandam ſecundùm gradus Clerus accipiat, tam de propriis prædiis, quàm de omni commoditate in Epiſcoporum poteſtate durantibus.

C. IX. ¶ *De Epiſcopis, qui diœceſim ſuam viſitare contemnunt, & ad redimendas manſiones, quæ viſitantibus debentur, Clericos cogunt.*

Item ex Concilio Toletano.

RElata *d* eſt coram ſancta Synodo querimonia plebium, quòd ſint quidam Epiſcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum ſuas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, ut manſiones, quibus in profectione uti debuerant, aliquo *e* pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentiæ & avaritiæ, ſanctæ Synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis ultrà exerceat id cupiditatis ingenium, & ut ſolicitiores ſint Epiſcopi de ſuis gregibus viſitandis.

¶ *In libro manuſcripto privilegiorum Eccleſiæ Toletanæ refertur hoc, tanquam caput 15. quarti Concilii Toletani: ſed in duobus ipſius exemplaribus ex Hiſpania miſſis non habetur. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Triburienſi tempore Arnulphi Regis.*

C. X. ¶ *Annuis vicibus Eccleſiæ ab Epiſcopis viſitentur.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c.8.*

DEcrevimus *a*, ut antiquæ conſuetudinis ordo ſervetur, & annuis vicibus ab Epiſcopo diœceſes viſitentur, & ſi qua fortè baſilica fuerit reperta deſtituta, ordinatori 1 ejus reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Epiſcopis, novimus eſſe ſtatutum.

1 ¶ Ordinatori] *In exemplaribus Concilii impreſſis, & manuſcriptis, apud Burchardum & Ivonem legitur*, ordinatione ipſius: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum. Reliqua verò ex iiſdem ſunt emendata. Burchardus autem, & Ivo addunt prætereà in extremo*, in principibus novimus ſtatutum.

2 pars. *Si autem Epiſcopus invaletudine impeditus, diœceſes ſuas per ſemetipſum viſitare non poterit, viſitationis officium committat aliis.*

C. XI. ¶ *Invaletudine gravatus Epiſcopus, viſitationis officium aliis committat.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c.35. legitur.*

EPiſcopum *b* per cunctas diœceſes, parochiaſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque baſilica in reparatione ſui indigeat. Quòd ſi ipſe aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, id explere nequiverit, Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui reditus baſilicarum, & reparationes, & miniſtrantium vitam inquirant.

3 pars. *Viſitantes autem Epiſcopi, quid à Clericis ſuis exquirere debeant, & quid eos docere, in* Concilio Bracharenſi II. *cap.1. ſic ſtatutum legitur.*

C. XII. ¶ *Quæ viſitantes Epiſcopi à Clericis ſuis exquirere debeant.*

PLacuit *c* omnibus Epiſcopis, ut per ſingulas Eccleſias Epiſcopi, & per diœceſes ambulantes primùm diſcutiant Clericos, quomodo ordinem Baptiſmi teneant, vel Miſſarum, & qualiter quæque officia in Eccleſia peragant. Et ſi rectè quidem invenerint, Deo gratias agant: ſin autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, ſicut antiqui canones jubent *d*, ut ante viginti dies Baptiſmi, ad purgationem exorciſmi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omninò *e* catechumeni ſymbolum, quod eſt [*Credo in Deum Patrem omnipotentem*] ſpecialiter doceantur. Poſtquam ergò in his ſuos Clericos diſcuſſerint, vel docuerint Epiſcopi, aliâ die, convocatâ plebe ipſius Eccleſiæ, doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diverſa crimina, id eſt, homicidium, adulterium, perjurium, falſum teſtimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolunt ſibi fieri, altari ne faciant; & ut credant reſurrectionem omnium hominum, & diem judicii, in quo unuſquiſque ſecundùm opera ſua recepturus ſit. Et ſic poſteà Epiſcopus de Eccleſia illa proficiſcatur ad aliam.

C. XIII. ¶ *Oblationes Eccleſiæ Laicis uſurpare non licet.*

Unde Hieronymus *in epiſtola* f *ad Damaſum Papam de oblationibus altaris.*

4 ps QUia *g* Sacerdotes pro omnibus orare debent 1, quorum eleemoſynas & oblationes accipiunt, quâ fronte præſumunt Laici oblationes, quas Chriſtiani pro peccatis ſuis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cùm ipſi non debeant ex 2 officio ſuo pro populo orare. Ob hoc, Papa glorioſe, mittere te oportet illos præſumptores in excommunicationem perpetuam, ut & cæteri metum habeant, & ampliùs hæc in Eccleſia ne fiant.

1 ¶ Debent,] *In vulgatis, & in epiſtola impreſſa legitur,*

a *12.q.1.præcipimus.*] *ex Can. Apoſt.41.* b *Polyc.l.3.tit.12. Burch.l.3.c.203. Ivo p.3.c.255. Pannorm.l.2.c.4.* c *Polyc.l.3.tit.11. Burch.l.3.c.136. Ivo p.3.c.202. Pann.l.2.c.61.* d *al. Delata. Burch.l.1.c.229. Ivo p.5.c.141.* e *al. alio.*

a *Burchardus l.3.cap.33. Ivo p.3.c.38.* b *Burch. lib.1.cap.87. Ivo p.5.c.193.* c *Burchardus l.1.c.85. Ivo p.1.c.75. & p.5.cap.191.* d *De Conſ. diſt.4. Ante viginti.* e *al. omnes.* f *Tomo 4.* g *Polyc. l.3.tit.3.*

ſolent: *ſed in plerìſque manuſcriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo,* debent. *Sic etiam Lupus in regula Monachorum, ex Hieronymi ſcriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione:* Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemoſynas, oblationeſque recipiunt.

2 ¶ Ex officio ſuo] *Hæc abſunt à pleriſque codicibus Gratiani, & epiſtola ipſa, & Polycarpo.*

C. XIV. ¶ *Minimè auferantur à Laicis oblationes altaribus, vel crucibus facta.*

Item Calixtus Papa ſecundus. 1

SAnctorum *a* Patrum canonibus conſona ſancientes, oblationes de ſacratiſſimo & reverendiſſimo altari beati Petri, & Salvatoris, & ſanctæ Mariæ rotundæ, aut aliis Eccleſiarum altaribus, ſive crucibus, à Laicis auferri penitus interdicimus, & ſub diſtrictione anathematis prohibemus: & Eccleſias à Laicis incaſtellari, aut in ſervitutem redigi auctoritate Apoſtolicâ prohibemus.

1 ¶ Secundus.] *Additum hoc eſt ex pleriſque vetuſtis. Neque verò primus eſſe poteſt, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum ſanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ & omnibus Sanctis dicavit.*

C. XV. ¶ *Eccleſiarum oblationes ſub Laicorum dominio non detineantur.*

Item Damaſus Papa.

HAnc *b* conſuetudinem, quæ contra ſanctam Eccleſiam catholicam augeri *c* videtur, omninò interdicimus, ut nullo modo unquam oblationes, quæ intra ſanctam Eccleſiam offeruntur, ſub dominio Laicorum detineantur: ſed tantummodò Sacerdotibus, qui quotidie Domino ſervire videntur, liceat comedere & bibere: quia in Vetere Teſtamento prohibuit *d* Dominus panes ſanctos comedere filiis Iſraël, niſi tantummodò Aaron & filiis ejus: qui panes longè erant ab iſtis panibus, qui nunc in ſancta Eccleſia offeruntur: quia illi ſub umbra legis erant, qui verò modò, ſub gratia Spiritûs ſancti, toto mundo Evangelico coruſcante, lucidiores eſſe videntur. Quâ fronte, aut quâ conſcientiâ oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis, Deo preces offerre? quia pravum eſt, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ ſuæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nullâ ratione conceditur. Quia omnibus ſanctis Patribus, noſtriſque prioribus placuit hanc ſanctionem fieri, & nos ſimiliter in eiſdem perſiſtere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod conſtitutum eſt, ſi in perpetua damnatione noluerit perſiſtere. Si quis verò contra hanc regulam noſtram, & contra regulam ſanctorum CCCXVIII. Patrum, qui in Nicæno Concilio hoc conſtituerunt, temerarius præſumptor fuerit, & de cætero oblationes de ſacris Eccleſiis auferre molitus fuerit, ſub anathematis vinculo ſit colligatus, & condemnatus. Reſponderunt omnes, Fiat, fiat.

Præmiſſis auctoritatibus, Eccleſia cum omnibus rebus ſuis ad Epiſcopi ordinationem pertinere monſtrantur, & tam Eccleſiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à Laicorum diſpoſitione probantur eſſe immunes.

QUÆSTIO II.

1 ps *SEd enim in Epiſcoporum poteſtate facultates Eccleſiæ conſtitutæ eſſe dicantur, poteſtas diſpenſandi intelligenda eſt, non diſtrahendi, vel dilapidandi.*

C. I. ¶ *Res Eccleſiæ aliquo modo Epiſcopis alienare non licet.*

Unde in Agathenſi Concilio, *c. 7. legitur:*

CAſellas, vel mancipiola Eccleſiæ, Epiſcopi (ſicut priſca canonum præcepit auctoritas) vel vaſa miniſterii, quaſi commendata fideli præpoſito, integro Eccleſiæ jure poſſideant, id eſt, ut neque vendere, neque per quoſcunque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præſumant. 1

1 ¶ Præſumant.] *In aliquot melioribus Gratiani codicibus poſt hoc verbum ſequitur* §. quòd ſi neceſſitas, *uſque in finem, (qui nunc habetur infrà eâd. ad finem Paleæ* Hujuſmodi) *& ſic legit, quia caſum ſcripſit.*

Codicis lib. 1. titulo a *de ſacroſanctis Eccleſiis, lege.* [Sancimus nemini.] *Imp. Juſtinianus.* [exceptâ videl. causâ captivitatis.]

C. II. ¶ *De eodem.*

Impp. Leo & Anthemius. AA.

EA *b* enim, quæ ad beatiſſimæ Eccleſiæ jura pertinent, vel poſthac fortè pervenerint, tanquam ipſam ſacroſanctam & religioſam Eccleſiam, intacta convenit venerabiliter cuſtodiri.

Conſtitutio nova.

Hoc *c* jus porrectum eſt ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia conſtituit, ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuò ſervetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo prædictis locis applicantur. In cæteris eatenùs excipitur, ſi debitum urget. ¶ Præterea *d*, ſi habeat ſuperflua vaſa, cùm debitrix ſit, nec aliunde ſolvere valet, ne quid immobile alienetur, vel diſtrahatur, ea (geſtis habitis coram eo, cujus eſt loci ordinatio) integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alii vendantur. Qui autem hæc acceperit contra *e* hanc obſervationem iiſdem pœnis ſubjaceat, quæ in rebus immobilibus proditæ ſunt. Si *f* autem debitum ex mobilibus ſolvi non valet, primò res immobiles ſpecialiter dentur pignori, quarum fructus creditor ſibi reputet tam in ſortem, quàm in uſuras, uſque ad quartam centeſimæ. Quòd ſi nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domûs apud eum, à quo ordinatur, habitis abſque diſpendio geſtis, juret, (majore parte ibidem ſervientium conſentiente) & debitum urgere *g*, nec ex mobibus ſolvi poſſe. Quo ſubſecuto, per viginti dies rem Eccleſiæ venalem eſſe publicè notum ſit, ut plùs offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur: & hoc inſcribatur, nihil eſſe factum in ea re ad damnum divinæ domûs. Emptore verò non invento, res æſtimata diſtrictè creditori detur in ſolutum, additâ in pretio univerſæ æſtimationis decimâ parte, & accedente conſenſu ordinatoris & majoris partis ibidem ſervientium. Sit tamen ea res mediocris inter cæteras, inſpectâ ipſius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hìc intelligatur, qui, quod credidit, probat in utilitatem divinæ domûs proceſſiſſe. ¶ Sicut *h* autem alienatio rerum Eccleſiæ interdicitur; ita prohibetur, ne qua ſterilis ei detur poſſeſſio, aut alioquin oneroſa, veluti fiſcalium nomine, vel onere. ¶ Item *i* prædium propter onus fiſcale inutile alienatur, geſtis (ut ſuprà) conficiendis, eodem juramento præſtito: id eſt, quòd alia de cauſa non alienatur, niſi ut immunitas ejuſdem venerandæ domûs ſervetur. ¶ Sed & *k* permutare Principi licet pro re majori, meliori, vel æquali, ſi Reſp. hoc expoſcit, & pragmaticâ formâ ſuper hoc præcedente. ¶ Item *l* ſibi invicem rectè permutant cum utriuſque indemnitate, eorum ſcilicet conſenſu interveniente, qui ſuprà referuntur.

a *Polyc. l. 3. tit. 9.* b *Polyc. ibid.* c *al. vigere.* d *1. Reg. 21.*

a *tit. 2. leg. 21.* b *tit. 2. leg. jubemus, nulli. verſ. ſcientes.* c *eod. tit. authen. hoc jus. Julianus antec. conſtit. 7. c. 1.* d *authen. præterea. C. eod. tit. Julianus conſtit. 120. §. fin.* e *al. citra.* f *authen. hoc jus. ſuprà citat.* g *al. exiſtere.* h *Auth. ſequenti.* i *Auth. item prædium.* k *Auth. ſed & permutare. Burch. l. 3. c. 165. Ivo p. 3. c. 184.* l *Auth. ſequenti. Jul. novell. 54. Ivo part. 3. cap. 189.*

2 pars. ¶ Perpetua *a* quoque emphyteuſis in his permittitur rebus, ſi res in eorum geratur præſentia, quibus hoc adſignatur lege, jurantibus his, quorum intereſt, ex eo contractu nihil ad læſionem divinæ domûs effici: ſolito reditu ipſius rei, qui fuit, cùm divino juri dedicaretur, non minuendo, niſi in ſextam partem: aut ſi ob cladem deminuta fuerit, tunc pro conſtante nunc penſione in emphyteuſim detur. Quòd ſi res pretioſa quidem eſt, parùm tamen, aut nihil præſtat penſionum, res ſubtiliter æſtimanda eſt, ut ex hac penſio juſta conſtituatur. Ea tamen ſola dentur in emphyteuſim, quæ ad hoc congrua videntur œconomo, & aliis gubernatoribus. ¶ Qui *b* rem hujuſmodi conductam, vel in emphyteuſim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteuticum canonem per biennium non ſolverit, hâc lege repelli poteſt, ut tamen ſolvat totius temporis penſionem, & id, in quo rem læſit, reſarciat, non repetiturus, ſi quid impendit nomine meliorationis. ¶ Si *c* quas verò ruinas habent memoratæ divinæ domus, quas reædificare non valent, & hæ in emphyteuſim dentur perpetuam, emphyteutâ uſuro materiâ habitationis depoſitæ domûs, ut penſio deminuatur in tertiam partem ab ea, quæ ſtantibus adhuc ædificiis colligebatur: aut priùs eo reædificante, ex additis illis per æſtimationem penſionibus, medietas detur religioſæ domui. Nam priore caſu, ab initio emphyteuſis præſtanda eſt penſio. ¶ Qui *d* verò res jam dictas non gratuito alienationis titulo citra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento medii temporis reſtituat: ejus autem, quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, ſed adversùs eum, qui alienavit, habet. Donatarius autem & rem cum omni cauſa, & fructum reſtituat, & aliud tantundem. Creditor quoque reſtitutâ re pignoratâ, crediti actionem contra ſolum pignoris datorem habeat. Emphyteuſis acceptor & ab ea cadat, nec, quod dedit, repetat: imò ſtatim ſolvat, quod ſoluturus eſſet unoquoque anno, ſi jure contraxiſſet. Sed meliùs dicitur omninò denegandas eſſe actiones hujuſmodi acceptori. Imp. Leo. ¶ Si œconomus *e* Eccleſiæ proſpexerit expedire, ut deſideranti cuiquam certarum poſſeſſionum atque prædiorum (urbanorum ſcilicet, ſive ruſticorum) ad jus Eccleſiaſticum pertinentium, temporalis uſusfructûs poſſeſſio pro ipſius petitione præſtetur, tunc ejus temporis, quod inter utroſque convenerit, ſive in diem vitæ ſuæ ab eo, qui deſiderat, poſtuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat œconomus, atque conſcribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præſtari placuerit, ſtatuatur, & manifeſtum ſit, quod quiſque acceperit ad invicem.

C. III. PALEA.

Hujuſmodi *f* beneficii gratiâ, præſtando quidem Eccleſiaſtici prædii pro tempore uſumfructum, poſt ſtatutum autem tempus, & placitum *g*, ipſorum redituum proprietate ad dominium & jus Eccleſiaſticum recurrente firmiter: ita ſcilicet, ut ſive completo ſpatio, quod fuerit inter eos conſtitutum, ſeu mortis ſuæ tempore (ſi hoc quoque convenerit) is, qui poſſeſſionem Eccleſiaſticam, & certorum redituum uſumfructum habendi gratiâ interveniente pacto ſuſceperit, non minùs, quàm alterius tantæ quantitatis, quantæ acceperat reditus, cum ipſorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis & mancipiis Eccleſiæ derelinquat. Niſi enim hâc conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere. ¶ Nam 1 hæc *h* uſûs præſtatio locum habet in omni domo religioſa. Quo finito, res utraque pleno jure perveniat in domum jam dictam, nec tributis quidem gravata majoribus ſit ea res, quæ datur invicem, & ejusdem reditûs ſit. ¶ Quibuſcunque *a* modis hoc jus aliis permittitur, interdicitur certis perſonis res hujuſmodi accipere, ut œconomo, ejusque cognatis. Quòd *b* ſi neceſſitas compulerit, ut pro Eccleſiæ neceſſitate aut utilitate, vel in uſufructu, vel in directa venditione aliquid diſtrahatur, apud duos, vel tres comprovinciales, vel vicinos Epiſcopos cauſa, qua neceſſe ſit vendi, primitùs comprobetur, ut habitâ diſcuſſione Sacerdotali, eorum ſubſcriptione *c*, quæ facta fuerit venditio, vel tranſactio, corroboretur. Aliter facta venditio, vel tranſactio non valebit. *& infrà.* ¶ Minùs verò utiles poſſeſſiones peregrinis, vel Clericis, ſalvo jure Eccleſiæ, in uſum præſtari permittimus.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus, in quibus pauca ſunt Paleæ, continenter poſt ultima verba ſuperioris capitis ſequuntur ſine ulla diſtinctione verba hujus, quemadmodum & in ipſa lege Codicis. In duobus autem vetuſtiſſimis, in quibus ferè nullæ ſunt Paleæ, deeſt prior pars hujus capitis, uſque ad verſ.* completo ſpatio. *cætera verò leguntur conjunctè cum ſuperioribus, uſque ad verſ.* quòd ſi neceſſitas. *Nam hic verſiculus in iiſdem exemplaribus, non hoc loco, ſed ſuprà ead. cap.* caſellas. *habetur, ut ibi eſt notatum.*

1 ¶ Nam] *Hæc vox non eſt in authentica, & in vetuſtis Gratiani codicibus pro iſta voce eſt, N. C. & ſignificatur,* novella conſtitutio.

C. IV. ¶ *Eccleſiaſticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.*

Item ex Concilio Mediomatricis. *d*

I. Precariæ *e* à nemine de rebus Eccleſiaſticis fieri præſumantur: niſi quantùm de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ, in ſuo tantùm, qui dederit, nomine, ſi res proprias & Eccleſiaſticas uſufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus Eccleſiaſticis triplum fructuario uſu in ſuo tantùm quis *f* nomine ſumat: quia ſic eas quemque tractare oportet, ut rerum Eccleſiaſticarum diſpenſatorem, non ut propriarum largitorem 1. ¶ Decrevit *g* etiam ſancta Synodus, & Imperialis auctoritas denuntiavit, ut à nulla poteſtate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis ejus dicatis, cùm ratio & uſus obtineat neminem, cui *h* non vult, contra utilitatem & rationem cogi 2, de proprio facere beneficium. ¶ Nec *i* communicationes rerum, vel mancipiorum Eccleſiaſticorum quælibet perſona ſine licentia & conſenſu Regio *k* facere præſumat.

¶ *Citatur hìc canon ex Concilio Mediomatricis: à Burchardo autem, & Ivone ex Concilio Belluacenſi, præter ultimum verſiculum,* Nec commutationes, *quem citant ex Maticenſi. In Concilio etiam Meldenſi, c. 22. refertur ex eodem Concilio Belluacenſi. Extat in capitularibus editis anno quarto regni Caroli Regis, & Ludovici Imperatoris filii in villa Colonia, c. 37. non eſt autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis Conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quæ extant, ſæpè factum cognoſcitur. Aliquid etiam de precariis habetur in Concilio Rhemenſi, cap. 36. & 37. & in Concilio Maguntino ſub Arnulpho, cap. 20.*

1 ¶ Largitorem.] *In Concilio Meldenſi, & Capitularibus poſt hoc verbum ſequitur continenter,* & à nulla poteſtate quis cogatur, &c. *ſine verbis illis hìc interjectis, quorum ta-*

a *Authen. perpetua.* b *Authen. qui rem. eod. tit.* c *Authen. ſi quas.* d *Authen. qui res. Ivo p. 3. c. 185.* e *eod. tit. leg. jubemus. §. ſanè ne omnis.* f *Ibidem continuò.* g *al. placitum temporum proprietate.* h *Authen. Hac uſus. eod. tit.*

a *Authent. quibuſcunque.* b *In Conc. Agathenſi, cap. 7.* c *al. proſcriptione.* d *In Concilio Meldenſi, cap. 22. in adjectis capitul. cap. 37.* e *Polyc. l. 3. tit. 14. Burch. l. 3. cap. 167. Ivo part. 3. cap. 228.* f *al. quiſquis.* g *Burch. l. 3. c. 168. Ivo p. 3. c. 220.* h *al. qui.* i *Burch. l. 3. c. 172. Ivo p. 3. c. 233.* k *religionis] Ivo.*

men ſimilia afferuntur à Burchardo & Ivone ad verſ. Nec commutationes.

2 ¶ Cogi,] *Sic in omnibus vetuſtis codicibus Gratiani, & adeſt gloſſa: ſed in Concilio Meldenſi, & Capitulari, & apud Burchardum, & Ivonem eſt,* præſtitum.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Beluacenſi. *a*

II. PRecariæ *b* de quinquennio in quinquennium ſecundùm antiquam conſuetudinem & auctoritatem renoventur.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item ex* Concilio Carthaginenſi. 1]

DE *c* precariis, quæ à rectoribus Eccleſiarum irrationabiliter fiebant, & ſe, ſuoſque ſucceſſores pœnâ gravi obligabant, ut facta ipſorum nequiviſſent diſſolvere, præcipimus, ut nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus: ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus Eccleſiæ ejuſdem revocentur.

1 ¶ Carthaginenſi.] *Etiam in decretalibus, tit. de precariis, citatur ex Concilio Carthaginenſi: ſed in nullo ipſorum eſt inventum: potuit eſſe alicujus illarum provinciarum Concilii: extat autem in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 8. l. 2.*

C. VII. ¶ *Res Eccleſiæ diſpenſandi poteſtatem habeat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Martini Papæ *d, c. 16.*

3 ps EPiſcopus *e* habeat poteſtatem in rebus Eccleſiæ, ut diſpenſet neceſſitatem habentibus cum omni reverentia, & timore Dei. Participare etiam eum oportet, quæ neceſſaria ſunt. Si tamen ipſe, aut qui cum eo ſunt fratres indiguerint aliquo, ut neceſſitatem nullo modo patiantur, ſecundùm ſanctum Apoſtolum dicentem *f*: [*Victu, & tegumento, his contenti ſumus.*] Si autem res Eccleſiaſticas Epiſcopus in ſuas voluntates uſurpare voluerit, & loca Eccleſiæ, & fructus agrorum non cum Presbyterorum, vel Diaconorum conſilio contaminaverit *g*, aut fratribus, vel filiis, vel quibuſcunque propinquis ſuis dederit poteſtatem, ut per eos latenter lædantur res Eccleſiæ, tunc oportet obnoxium eſſe Concilio: ſin autem 1 Epiſcopus, vel qui cum eo ſunt, Presbyteri aut Diaconi accuſentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu 2 Eccleſiæ veniunt, in ſinus ſuos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt, hos corripi oportet, ſecundùm quod ordinatum fuerit à ſancto Concilio.

1 ¶ Sin autem] *In capitulis habetur,* ſimiliter: *ſed melior videtur lectio duorum vetuſtiorum Gratiani codicum,* ſin aliter: *propiùs enim accedit ad Græcam Concilii Antiocheni, cap. 25. unde hoc ſumptum eſt:* εἰ δὲ ἄλλως, *id eſt,* ſi autem & aliter, *ut infr. 12. q. 2. c.* Epiſcopus.

2 ¶ Actu] *Hæc vox in ſimili re habetur infr. 12. q. 2.* Vulteranæ: Vulteranæ Eccleſiæ actus, vel patrimonium. *Græcè eſt,* ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας περιστάσεως ἐκκλησιαστικῆς; *id eſt,* vel etiam ex qualibet alia cauſa & occaſione Eccleſiaſtica.

4 pars. *Si verò contra hanc prohibitionem aliquam* h *de rebus Eccleſiæ Epiſcopum vendere contigerit, & res ipſa Eccleſiæ reſtauranda, & ipſe gradu ſuo dejiciendus decernitur.*

C. VIII. ¶ *De Epiſcopo, qui nullâ neceſſitate res Eccleſiæ vendit.*

Unde in eodem Concilio Martini Papæ *i, c. 14. legitur.*

SI *k* quis Epiſcopus nullâ Eccleſiaſticæ rationis neceſſitate compulſus, in Clero 1 ſuo, aut ubi fortè non eſt Presbyter, de rebus Eccleſiaſticis aliquid præſumpſerit vendere, & res ipſas Eccleſiæ propriæ reſtaurare cogatur, & in judicio Epiſcoporum dejiciatur auditus & 2 convictus, & tanquam furti aut latrocinii reus ſuo privetur honore.

a *In Meldenſi, c. 22. in fin. ext. de precariis, c. 1.* b *Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. cap. 230.* c *Ext. de precariis.* d *In c. Martini Bracharenſis ex Conc. Antioch. c. 25.* e *12. quæſt. 1. Epiſcopus Eccleſiaſticarum.* f *1. Tim. 6.* g *ita minaverit,] codex regius.* h *al. aliqua.* i *In iiſdem capit.* k *Burch. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Ivo p. 3. c. 172. & 241. & p. 5. c. 329.*

1 ¶ In Clero ſuo,] *In codice Lucenſi Regio legitur,* inſcio Clero.

2 ¶ Et convictus,] *Hæ duæ voces non ſunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Ivonem parte tertiâ. Parte autem quintâ abeſt præterea vox,* auditus: *vetuſtis tamen omnibus Gratiani codicibus convenit cum vulgatis.*

QUÆSTIO III.

1 ps QUid verò nomine cathedratici Epiſcopus exigere debeat, in ſecundo Concilio Bracharenſi, *capitulo ſecundo legitur.*

C. I. ¶ *Præter honorem cathedratici nihil Epiſcopus per diœceſes exigat.*

PLacuit, ut nullus Epiſcoporum per ſuas diœceſes ambulans, præter honorem cathedræ ſuæ, id eſt, duos ſolidos, aliud aliquid per Eccleſias tollat: neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Eccleſiis parochialibus requirat: ſed illa tertia pars pro luminaribus Eccleſiæ, vel reparatione ſervetur, & ſingulis annis Epiſcopo inde ratio fiat. Nam ſi tertiam partem illam Epiſcopus tollat, lumen, & ſarta tecta abſtulit Eccleſiæ. Similiter & parochiales Clerici ſervili more in aliquibus operibus Epiſcopo *a* ſervire non cogantur: quia ſcriptum *b* eſt: [*Neque ut dominantes in Clero.*]

C. II. ¶ *Baſilicarum reparationi proficiat tertia, quam Epiſcopus accipere conſueverat.*

Item ex Concilio Emeritenſi, *c. 16.*

PRiſcis quidem *c* canonibus erat decretum, ut Epiſcopus de parochianis *d* Eccleſiis tertiam conſequeretur *e*, cui ſua pleniſſimè ſufficere 1 poſſunt: Placuit huic ſancto Concilio, ut nullus provinciæ Luſitanæ Epiſcopus ſententiæ hujus terminum excedat, nec à qualibet parochiana Eccleſia tertiam auferre præſumat: ſed quæ 2 exinde conſequi poterat, totum in reparatione baſilicarum proficiat.

¶ *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuſcriptis corruptè citabatur ex Concilio Merech. Eſt autem in Emeritenſi, c. 16. cujus Concilii duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. miſſa ſunt. Hujus Concilii, & capitis meminit Innocentius tertius in epiſtolis Romæ impreſſis, lib. 2. epiſtolâ Petro Compoſtellano ſcriptâ, his verbis:* Emeritenſe verò Concilium authenticum eſſe multis rationibus aſtruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui Corpus Canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit, tum quia de ipſo Concilio ſumptum eſt caput: [*Priſcis quidem canonibus,*] quod continetur in corpore Decretorum.

1 ¶ Sufficere poſſunt.] *Sublata eſt negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari Concilii, & à vetuſtis Gratiani codicibus abeſt: & hoc modo magis convenit cum ratione legis.*

2 ¶ Sed quæ exinde] *In exemplaribus Concilii legitur:* Sed quæque exinde conſequi potuerat, totum in reparatione ipſarum baſilicarum proficiat.

C. III. ¶ *Non accipiant Epiſcopi tertiam partem, niſi dirutas Eccleſias reparare voluerint.*

Item ex Concilio Toletano XVI. *c. 4.*

UNio noſtræ congregationis *f* decernit, atque inſtituit, ut tertias, quas antiqui canones de parochiis ſuis habendas Epiſcopis cenſuerunt, ſi eas exigendas crediderint, ab ipſis Epiſcopis dirutæ Eccleſiæ reparentur.

a *al. Epiſcopi.* b *1. Pet. 5.* c *al. quippe.* d *al. parochitanis.* e *ſequeretur,] orig.* f *al. adunationis.*

ur. Sin verò eas maluerint cedere, ab earundem Eccleſiarum cultoribus, ſub cura & ſolicitudine ſui Pontificis, reparatio eiſdem eſt adhibenda baſilicis. Quòd ſi omnes Eccleſiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, ſecundùm antiquorum canonum inſtituta, ſi tertias ſibi debitas unusquiſque Epiſcopus aſſequi voluerit, facultas illi omnimoda erit: ita videlicet, ut citra ipſas tertias nullus Epiſcoporum quidpiam pro Regiis inquiſitionibus à parochianis *a* Eccleſiis exigat, nihilque de prædiis ipſarum Eccleſiarum cuiquam cauſâ ſtipendii dare præſumat. ¶ Sed & hoc neceſſariò inſtituendum deligimus, ut plures Eccleſiæ uni nequaquam committantur Presbytero: quia ſolus per totas Eccleſias nec officium valet perſolvere, nec populis Sacerdotali jure occurrere, ſed nec rebus earum neceſſariam curam impendere, eâ ſcilicet ratione, ut Eccleſia, quæ uſque ad decem habuerit mancipia, ſuper ſe habeat Sacerdotem: quæ verò minùs decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Eccleſiis. Si quis ſanè Epiſcoporum hanc noſtram conſtitutionem parvipenderit, ſpatiis duorum menſium ſe noverit excommunicatione mulctari. 1

¶ *Caput hoc eſt pars quarti canonis Concilii 16. Toletani, cujus duo exemplaria miſſa ſunt ex Hiſpania: ex quibus nonnulla ſunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum verò eſt Concilium hoc Æra DCCXXXI. cùm illud Emeritenſe habitum fuerit Æra DCCIV.*

1 ¶ Mulctari.] *In Concilio ſequitur;* ita nempe, ut poſtquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis ſui remeaverit locum, cunctas hujus canonis ſanctiones modis omnibus ſtudeat adimplere.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius *Creſconio Illuſtri.*

Illud *b* te volumus modis omnibus cuſtodire, ne qui Epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici ampliùs, quàm duos ſolidos præſumant accipere, neque compellere Presbyteros, aut Clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis convivia præparare.

C. V. ¶ *Baptizandis numerus non imponatur, nec cathedraticum ultra vetuſtum morem exigatur.*

Item Gelaſius Papa *Fabiano Epiſcopo.*

Nec numerus baptizandis juſtè creditur imponendus, cùm quanti petierint, vel ad regenerationem feſtinaverint, non ſint pro alterius voluntate repellendi. Et ideò, frater chariſſime, hujuſmodi ſuperfluam conſtitutionem modis omnibus removebis, ut unusquiſque aut in vicina ſibi Eccleſia, aut in electa pro ſuæ mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non ampliùs, quàm vetuſti moris eſſe conſtiterit, ab ejus loci Presbytero noveris exigendum: & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium devotione collata, conſuetudinem, quæ generaliter omnibus Eccleſiis eſt præſcripta, ſervabis.

2 pars. *Cathedraticum, quod his auctoritatibus Epiſcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro varia Eccleſiarum conſuetudine ex præmiſſis auctoritatibus Epiſcopo debetur, intelligendum eſt: nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda eſt, ſed vel anniverſariæ dedicationis, vel quorundam etiam ſolennium dierum, prout inter Epiſcopum & Sacerdotem tempore dedicationis convenerit. De his verò Epiſcopis, qui per parochias ſuas crudeliter deſæviunt, ſic eſt ſtatutum* in tertio Concilio Toletano, *c. 20.*

C. VI. ¶ *Ultra morem antiquum à parochianis Presbyteris Epiſcopi nil exigant.*

Quia *c* cognovimus Epiſcopos per parochias ſuas non Sacerdotaliter, ſed crudeliter deſævire, & dum ſcriptum ſit *a*: *[Forma eſtote gregi, neque ut dominantes in Clero,]* exactiones diœceſi ſuæ, vel damna infligant: ideò cenſemus (excepto quod veterum conſtitutiones à parochiis habere jubent Epiſcopos) ut alia, quæ illis huc-uſque præſumpta ſunt, denegentur, hoc eſt, neque in angariis Presbyteri, aut Diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus: ne videamur in Eccleſia Dei exactores potiùs, quàm Dei Pontifices nominari. Hi verò Clerici, tam locales, quàm diœceſani, qui ſe ab Epiſcopo gravari cognoverint, querelas ſuas ad Metropolitanum deferre non differant, & Metropolitanus non moretur ejuſmodi præſumptiones coërcere. *b*

C. VII. ¶ *A parochianis ſtipendia non niſi cum charitate Epiſcopi exigant.*

Item ex Concilio Cabilonenſi II. *c. 14.*

Cavendum eſt, ne cùm Epiſcopi parochias ſuas peragrant, quandam damnoſam erga ſubditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec (quod abſit) cum charitate, ſed cum quadam judiciaria invectione *c* ſtipendia ab eis exigant. Obſervandum etiam modis omnibus, ut ſi quando eis peragrandæ parochiæ neceſſitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potiùs, quàm in deprædandis & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis fratribus operam dent. Et ſi quando eis ad peragendum miniſterium ſuum à fratribus, aut ſubditis aliquid accipiendum eſt, hoc ſummoperè obſervare debent, ne quem ſcandalizent, aut gravent. Tanta ergò in hac re diſcretio tenenda eſt, ut & verbi Dei prædicator, ubi proprii ſumptus deſunt, a fratribus accipiat, & item fratres illius potentiâ non graventur, exemplo Apoſtoli Pauli *d*, qui, ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.

C. VIII. ¶ *Ultra duos ſolidos à parochianis Eccleſiis Epiſcopus non præſumat accipere.*

Item ex Concilio Toletano VII. *c. 4.*

Inter cætera denique, quæ communi conſenſu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialium *e* Presbyterorum Galliæ 1 provinciæ ſolertiſſimè diſcernere decuit, quas contra Pontificum ſuorum rapacitates neceſſitas, ut comperimus, tandem compulit in publicum examen deferri. Hi *f* enim Pontifices, ut evidens inquiſitio patefecit, indiſcreto moderamine parochianas *g* Eccleſias prægravantes, dum in exactionibus ſuperflui *h* frequenter exiſtunt, penè uſque ad examinationem extremæ virtutis quaſdam baſilicas perduxiſſe probantur. Ne ergò fiat de cætero, quod conſtat hactenus inordinatè præſumptum, non ampliùs, quàm duos ſolidos unusquiſque Epiſcoporum præfatæ provinciæ per ſingulas diœceſis ſuæ baſilicas, juxta Synodum Bracharenſem, annuâ illatione ſibi expetat inferri: monaſteriorum tamen baſilicis ab hac ſolutionis *i* penſione ſejunctis. ¶ Cùm *k* verò Epiſcopus diœceſim viſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat, nec unquam quinquagenarium 2 numerum evectionis excedat, aut ampliùs, quàm unâ die per unamquamque baſilicam remorandi licentiam habeat. Quicunque verò Pontificum eorundem aliter, quàm decernimus, agendum præſumpſerit, correptioni proculdubiò canonum ſubjacebit, tanquam conſtitutorum Synodalium transgreſſor, & priſcorum Patrum edictorum *l* corruptor.

a *al. parochianis.* b *Ivo p. 3. c. 136.* c *Ivo p. 3. c. 137.*

a *1. Petr. 5.* b *al. diſtrictè coërcere.* c *al. inventione.* d *2. Theſſ. 3.* e *al. parochianorum.* f *Anſ. l. 7. c. 169.* g *al. parochitanas.* h *al. ſuperfluis frequentes. Sup. eâd. placuit.* i *al. ſolutione penſionis.* k *Burch. l. 1. c. 86. Ivo p. 3. c. 192.* l *al. edicti.*

1 ¶ Galliæ] *In Conciliis impreſſis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Gallicię. *In aliis autem, & emendatioribus . atque in codice Conciliorum Lucenſi Regio habetur,* Gallicanæ provinciæ. *Nam eo tempore Archiepiſcopus Narbonenſis, & ejus provinciæ Epiſcopi ad Synodos Toletanas conveniebant, quod ex ſubſcriptionibus Toletani tertii apparet. In eo enim Nigetius Narbonenſis Metropolitanus, Sergius Epiſcopus Carcaſſonenſis, & Nebridius Epiſcopus Agathenſis, & procuratores Magalonenſis & Nemauſenſis Epiſcoporum ſubſcribunt. Ejuſdem quoque Metropolitani, & ipſius provinciæ Epiſcoporum ſubſcriptiones in quarto & ſexto Toletanis Conciliis impreſſis leguntur, & illæ, quæ in manuſcriptis habentur, omittuntur.*

2 ¶ Quinquagenarium] *In variis editionibus hujus Concilii legitur,* quinarium. *Verùm in codice Lucenſi Regio, uno Vaticano, & altero Bibliothecæ Dominicanæ manuſcriptis, & vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Ivone eſt,* quinquagenarium. *Et hanc lectionem ſecutus eſt Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, c.* cùm Apoſtolus, *extra, de cenſ. & exact.*

C. IX. ¶ *Sacerdotes ab Epiſcopis ſuis ultra modum non graventur.*

Item Gregorius *Epiſcopis Siciliæ, lib. 11. epiſt. 20.*

RElatum eſt nobis, ſanctæ memoriæ deceſſoris mei temporibus per ſervum Dei Diaconum, qui tunc Eccleſiaſtici patrimonii curam geſſit, fuiſſe diſpoſitum, ut Sacerdotes per univerſas veſtras diœceſes conſtituti, quoties ad conſignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuiſſent. Summa enim præfixa fuerat, vobis, ut audio, conſentientibus, quæ ab eiſdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuiſſet. Atque hoc, quod tunc placuit, ſicut nunc dicitur, minimè cuſtoditur. Unde fraternitatem veſtram admoneo, ut ſubjectis veſtris non graves ſtudeatis exiſtere.

C. X. ¶ *Secundùm loci mediocritatem Epiſcopis convivia parentur.*

Item Pelagius *Creſconio Illuſtri.*

ILlud *a* magnitudinem tuam minimè volumus ignorare, quòd Syracuſanæ civitatis Epiſcopus, inter alia, quæ in cautionum ſuarum pagina ſpopondit, hoc etiam ſpecialiter ſub interpoſitione pœnæ legitimè promiſiſſe legitur, nunquam ſe à quolibet ſuæ diœceſis Presbytero ultra duos ſolidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occaſionem quicquam in ejus ſe diſpendio eſſe geſturum. Quod magnitudo tua, non ſolùm à prædicto Epiſcopo, ſed de omnium Epiſcoporum Siciliæ perſonis competenti ſolicitudine cuſtodire non deſinat, nec ipſa quoque prandia enormia fieri, ſed ſecundùm mediocritatem uniuſcujuſque loci Epiſcopo ad conſignationem venienti ſuſceptionis præparari convivium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna volumus, aut quâlibet ratione permittimus.

CAUSA XI.

CLericus adverſùs Clericum quæſtionem de prædiis agitavit, quem ad civilem judicem producere voluit: reus non niſi ante judicem Eccleſiaſticum ſtare volebat: actor verò potentiâ civilis judicis illum à poſſeſſione ſua dejecit. Quo audito, Epiſcopus eum ab officio ſuſpendit: ille contemptâ Epiſcopi ſententiâ, officium ſuum adminiſtravit. Hoc comperto Epiſcopus, ſine ſpe reſtitutionis, in eum ſententiam dedit.

1 *Hìc primùm quæritur: Utrùm Clericus ante civilem judicem ſit producendus?*

2 *Secundo, Si producendus non eſt, An hæc culpa ſit digna ſuſpenſione?*

3 *Tertiò, Si digna non fuerit, An contemptorem ſententiæ ſui Epiſcopi irreparabiliter oporteat deponi?*

a *Anſ. l. 6. c. 171. Polyc. l. 4. tit. 21.*

QUÆSTIO I.

1 Q. 1. QUòd Clericus apud ſeculares judices accuſandus non ſit, Cajus Papa, *epiſtolâ ad Felicem Epiſcopum, cap. ſecundo ſcribit, dicens.*

C. I. ¶ *Apud ſecularem judicem nullus Clericus conveniatur.*

NEmo unquam Epiſcopum apud judicem ſecularem, aut alios *a* Clericos accuſare præſumat.

C. II. PALEA.

I. NUllus *b* judicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut juniores *c* Eccleſiæ, ſine licentia *d* Pontificis per ſe diſtringat, aut condemnare præſumat. Quod ſi fecerit, ab Eccleſia, cui injuriam irrogare dignoſcitur, tamdiu ſit ſequeſtratus, quouſque reatum ſuum agnoſcat, & emendet.

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex iis, qui hanc Paleam habent, & in Decretalibus, tit. de foro competenti, c. 2. citatur ex Concilio Pariſienſi, c. 10. Verùm in Concilio Rhemenſi Troslejano, c. 6. refertur ex capitularibus, in quibus habetur bis, id eſt, lib. 6. c. 154. & lib. 7. c. 139. Simile quid legitur in Concilio Aurelianenſi 4. c. 20. & in Antiſſiodorenſi, c. 43.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Marcellinus *e* Papa, *epiſt. 2.*

I. CLericum 1 cujuslibet *f* ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullus præſumat ad ſecularem *g* judicem attrahere: nec Laico *h* quemlibet Clericum liceat accuſare.

1 ¶ Clericum] *In epiſtola Marcellini ſecunda, & Concilio Aurelianenſi 3. ubi hoc repetitur, & in Pannormia ſic legitur;* Clericus cujuslibet ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullum præſumat, &c. *Verùm ob gloſſas, & citationes Doctorum nihil eſt mutatum.*

C. IV. ¶ *Ab eis quiſque judicandus eſt, quos ſibi judices elegerit.*

Item ex Nicæno Concilio.

JUdices *i* autem alii eſſe non debent, quàm quos ipſe, qui impetitur, elegerit, aut quos ſuo cum conſenſu hæc ſancta ſedes, aut ejus Primates, auctoritate hujus ſanctæ ſedis delegaverint.

¶ *In Concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: ſed fuiſſe olim plures canones illius Concilii ſuprà diſtinct. 16. cap.* ſeptuaginta. *eſt adnotatum. Quorum partem refert Julius in reſcripto contra Orientales, ubi numero 30. habetur hoc caput: & ex eo notatur in Polycarpo.*

C. V. ¶ *Ad ſecularia judicia nullus Clericus eſt pertrahendus.*

Item Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Imppp. AAA.

COntinuâ *k* lege ſancimus, ut nullus Epiſcoporum, vel eorum, qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſerviunt, ad judicia ſive ordinariorum, ſive extraordinariorum judicum pertrahatur. Habent illi ſuos judices nec quicquam his publicis eſt commune cum legibus. *Item.* ¶ Conſtantinus *l* Imperator præſidens 1 in ſancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cùm querelam quorundam conſpiceret coram ſe delatam, ait: Vos à nemine dijudicari poteſtis: quia ad *m* Dei ſolius judicium reſervamini.

1 ¶ Præſidens] *Quàm humiliter ibi ſe geſſerit Conſtantinus, docent Euſebius 2. lib. de vita ipſius, cap. 10. Socrates lib. 1. cap. 5. Theodoretus l. 1. c. 7.*

a *al. reliquos.* b *Extra de foro compet. c. 2. Cap. lib. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Burch. l. 16. cap. 22.* c *al. minores.* d *al. ſcientia.*] *al. permiſſu.* e *Et in Concilio Aurelian. 3. cap. 31.* f *Anſ. l. 3. c. 22. Pann. l. 4. c. 31.* g *al. ſeculare judicium.* h *2. q. 7. Laico.* i *Polyc. l. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 19.* k *In Cod. Theod. l. 16. tit. de Epiſc. aud. c. ult. Anſ. l. 3. c. 109. Polyc. lib. 1. tit. 19.* l *12. q. 1. futuram. & 11. q. 1. Sacerdotibus. Hiſt. Eccleſiaſt. l. 10. c. 2. Ruffino auctore.* m *al. quia Dei ſolius judicio reſervamini.*

C. VI.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Matiſconenſi I. *c. 8.*]

I. NUllus *a* Clericus alium Clericum ad judicem ſecularem accuſare, aut ad cauſam dicendam trahere quocunque modo præſumat: ſed omne negotium Clericorum, aut 1 in Epiſcopi ſui, aut Presbyterorum cum Archidiaconi præſentia finiatur. Quòd ſi quis Clericus hoc adimplere diſtulerit, ſi minor fuerit, uno minùs de quadraginta ictus *b* accipiat: ſi verò honoratior, triginta dierum incluſione mulctetur.

1 ¶ Aut in Epiſcopi ſui] *In Concilio Matiſconenſi legitur:* aut in Epiſcopi ſui, aut in Presbyteri, aut in Archidiaconi præſentia finiatur. *Verùm in prima collectione Decretalium Bernhardi, tit. de foro competenti, c. 2. caput hoc refertur eodem modo, atque in hac Palea.*

C. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Marcellinus 1 *epiſt. ſecundâ, ad Epiſcopos Orientales.*

QUæcunque *c* contentiones inter Chriſtianos ortæ fuerint, ad Eccleſiam deferantur, & ab Eccleſiaſticis viris terminentur. Et ſi 2 obedire noluerint, quouſque obediant, à liminibus Eccleſiæ excludantur.

1 ¶ Item Marcellinus] *In vulgatis citabatur ex Bonifacio ad Epiſcopos Galliæ, ſed in aliquot vetuſtis legitur,* Marcel. *Eſt enim hoc caput in ſecunda epiſtola Marcellini, & ipſi tribuit Ivo: ſequens autem eſt, quod in vetuſtis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo, & Ivone citatur ex Bonifacio ad Epiſcopos Galliæ, ut ibi etiam dicetur.*

2 ¶ Et ſi obedire] *Hæc uſque ad finem non leguntur in ipſa epiſtola: ſunt tamen apud Burchardum & Ivonem.*

C. VIII. ¶ *Neque pro civili, neque pro criminali cauſa Epiſcopus apud civilem judicem producatur.*

Item Bonifacius *ad Epiſcopos Galliæ.*

III. NUllus *d* Epiſcopus, neque pro civili, neque pro criminali cauſa, apud quemvis judicem, ſive civilem, ſive militarem producatur, vel exhibeatur. Magiſtratus enim, qui hoc jubere auſus fuerit, amiſſionis cinguli condemnatione plectetur.

¶ *Hoc adſcribebatur Marcello: ſed ut dictum eſt in proxima ſuperiore notatione, in vetuſtis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Ivonem part. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & ſic eſt mutatum. Ferè eadem habentur apud Julianum anteceſſorem, novell. 123. cap. 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacii citantur, ſolet evenire. Et Ivo eadem parte, c. 369. hoc ipſum caput citat ex libro conſtitutionum, additis nonnullis verbis, quæ ſunt apud Julianum.*

C. IX. ¶ *Quilibet Clericus non eſt in publico examinandus.*

Item Sylveſter Papa *in Synodo Romana, c. 14.*

TEſtimonium *e* Clerici adversùs Laicum nemo recipiat: nemo enim *f* Clericum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſia.

¶ *In Synodo Romana ſub Sylveſtro, c. 14. & in Pannormia legitur eodem modo atque apud Gratianum, ac propterea nihil eſt mutatum. Verùm in epilogo ejuſdem Concilii habetur,* Teſtimonium Laici adversùs Clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in Concilio Triburienſi, c. 4. & ex ipſo apud Burchardum & Ivonem.*

Item Codicis libro 1. titulo g *de Epiſcopis & Clericis* Imperator Theodoſius: [Nec honore, nec legibus Epiſcopus ad teſtimonium dicendum flagitetur.] ¶ *Item dixit.* [Epiſcopum ad teſtimonium dicendum admitti non decet: nam & perſona dehonoratur *h*, & dignitas Sacerdotis excepta *i* confunditur.]

Novella conſtitutio. a

[Epiſcopus non flagitetur ad teſtimonium jurejurando 1, ſed Evangeliis tantùm coram poſitis.] ¶ *Item.* [Sed *b* judex mittat ad eum ex ſuis miniſtris, ut propoſitis ſacroſanctis Evangeliis, ſecundùm quod decet Sacerdotes, dicat quæ noverit.]

1 ¶ Jurejurando,] *Dictio hæc non eſt in Novella. Et verba Græca, quæ ad hoc faciunt, ſunt hæc;* ὐδενὶ τῶν ἀρχόντων ἐξέςω τὲς θεωφιλεςάτες ἐπισκόπες ἀναγκάζειν εἰς δικαςήριον παραγίνεσθαι ἐπὶ τῷ νέμειν μαρτυρίαν; *id eſt;* Præterea nulli magiſtratuum licebit Dei amantiſſimos Epiſcopos cogere, ut perhibendi teſtimonii causâ in jus prodeant.

C. X. ¶ *Clericus ad civilem judicem Clericum perducens, anathema ſit.*

Item Sylveſter *in epilogo Concilii Romani.*

I. SI quis Clericus accuſans Clericum in curiam introierit, anathema ſit.

Subaudiendum eſt, ſi publicorum judiciorum cognitionem petierit: Epiſcopale namque judicium nihil obeſt ab Imperatore poſtulare.

C. XI. ¶ *Proprio privetur honore, publici judicii cognitionem ab Imperatore poſtulans.*

Unde in Carthaginenſi *c* Concilio VIII. *legitur:*

I. PLacuit, ut quicunque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem Epiſcopale judicium ab Imperatore poſtulaverit, nihil ei obſit.

Sic & ſequentes auctoritates intelligendæ ſunt, quibus Clericorum cauſas non niſi Clerici cognoſcere jubentur.

¶ *In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginenſe octavum, quo nomine videtur ſignificari Concilium Milevitanum, in quo caput hoc extat, cap. 19.*

C. XII. ¶ *A ſeculari judice Clericus non eſt audiendus.*

Unde Gelaſius Papa *ſcribit Ezechiæ* d *Comiti:*

CHriſtianis gratum ſemper debet eſſe, quod ab eorum poſcitur dignitate præſtandum: quia Deo ſervientibus beneficium negare non convenit. Sylveſter *e* itaque atque Fauſtinianus, qui ſe à cunabulis Clericos confitentur, à Theodora ſe opprimi per violentiam conqueruntur: qui dicunt ſe ingenuos, atque Deo auctore, priſtinæ conditionis nexibus abſolutos, in ſortem deterrimæ iterùm ſervitutis adduci, & per auctoritatem Regiam, contra leges publicas, cùm clericali cingulo tenerentur adſtricti, per Archidiaconum urbis Grumentinæ eſſe conventos, cùm conſtet eum, qui cœleſtem militem pulſat, non niſi ejus forum debere ſectari. Et ideò, dilecte fili, depenſo ſalutationis affatu, ſupradictos Clericos tibi commendo, ut ſi ad delegatorum judicium eorum adverſarii *f* venire contempſerint, ſublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut ſurreptio, aut inimica legibus violentia neceſſitatis imponat: quia, qui judicium refugit, apparet eum de juſtitia diffiſum.

C. XIII. ¶ *Non niſi ad Epiſcoporum judicium Clericus vocetur.*

Idem *Criſpino* g, *& Sabino Epiſcopis.*

SYlveſter *h* & Fauſtinianus Eccleſiæ Grumentinæ Clerici, lachrymosâ nobis inſinuatione conqueſti ſunt, libertatem ſibi Domini ſui benignitate conceſſam, hæredum ejus oppreſſione pulſari, ſibique in Clericatûs officio penè à cunabulis ſervientibus, etiam manumiſſore vivente, in eodem actu nihilominùs conſtitutis, divinis miniſteriis *i* impendere ſervitium non licere,

a *Burch. l. 16. c. 21.* b *al. ictibus.* c *Burch. l. 3. c. 139. Ivo p. 3. c. 205.* d *Auth. nullus Epiſcopus. Cod. de Epiſc. & Clericis. Burch. lib. 1. c. 168. Ivo p. 5. c. 278. & 369.* e *Burch. lib. 2. c. 204. Ivo p. 6. c. 278. Pann. l. 4. c. 89.* f *al. etiam.* g *tit. 3. l. 7. & in cod. Theod. l. 11. tit. 39. ibid.* h *al. inhonoratur.* i *al. exempta.*

a *Novell 123. §. præterea nulli.] apud Julianum novell. 123. c. 9.* b *Ivo p. 5. c. 369. Auth. ſed judex. Cod. de Epiſcopis & Cler.* c *In Milevitano, cap. 19. & in Afric. c. 71.* d *al. Zeio.* e *Infr. ead. Sylveſt.* f *al. adverſaria venire contempſerit.* g *al. Criſpo.* h *Anſ. l. 6. c. 108.* i *myſteriis.*

cùm (ſi petitionem veritas ſubſequatur) contra patris & auctoris ſui factum venientibus, ut indignis, hæreditas legibus auferatur, nec eis liceat hæreditatem capientibus contra auctoris ſui proſilire judicium. Et ideò, fratres *a* chariſſimi, quoniam ſe etiam ab Archidiacono dictæ Eccleſiæ queruntur oppreſſos, qui per eorum abſentiam moderatoris judicium promiſit eos eſſe ſecuturos, calcatis omnibus rationibus *b*, & contra leges divinas, & publicas pulſatis, forum ſuum putavit auferri, in veſtro judicio, quiſquis ille eſt, qui Clericum laceſſit, adveniat, ut Eccleſiæ jura, quæ vetuſti Principes aſſiduâ ſanctione firmaverunt, impetitis Clericis non negentur.

C. XIV. ¶ *Ante judicem civilem Sacerdotes non accuſentur.*

Item Alexander *omnibus orthodoxis, per diverſas provincias Chriſto Domino famulantibus, epiſt. 1. c. 1.*

RElatum eſt ad hujus ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis apicem (cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnium negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quaſi ad caput, ipſo dicente Principi Apoſtolorum Petro: [*Tu es* c *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam,*] quòd quidam æmuli Chriſti, ejuſque ſanctæ Eccleſiæ inſidiatores, Sacerdotes Dei ad judices publicos accuſare præſumant: cùm magis Apoſtolus *d* Chriſtianorum cauſas ad Eccleſias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter prævaricantes prævaricati ſunt in Deum ſuum, & non obedierunt præceptis ejus.

C. XV. ¶ *Actor forum rei ſequatur.*

Item Pelagius Papa *Benegeſto Defenſori.*

EXperientiæ *e* tuæ præſenti auctoritate mandamus, ut in cauſis, in quibus quælibet Eccleſiaſtici officii perſona loco petitoris exiſtit, quenquam Laicum pulſatura, apud ſuæ provinciæ judicem ſuas proponere actiones non deſerat. In iis verò negotiis, in quibus Eccleſiaſtici officii perſona pulſatur, totius ſubmoto pulſationis obſtaculo ad Epiſcopi vel Presbyterorum, in loco, ubi quæſtio vertitur, conſtitutorum, occurrat indifferenter examen.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item *f* *Sergio Cancellario.*

SI quiſquam Clericus, ſive inferioris, ſive potioris gradûs petitor exiſtat, & contra Laicam perſonam ſuas dirigat actiones, iſte modis omnibus, non alibi, quàm apud provinciæ judicem, negotium ſuum dicturus occurrat. Si quis autem Laicus Clericum cujuſcunque gradûs duxerit eſſe pulſandum, ad Epiſcoporum judicium in eadem civitate, vel territorio conſtitutorum, proponat eas, quas ſe habere exiſtimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia convenientem atque conſentaneum demonſtrari, illa regula manifeſtat, quæ præcepit, actorem forum ſemper ſequi pulſati *g*. Clericis verò pulſatis in Epiſcopali judicio forum competere, principalium quoque ſanctionum deſignat auctoritas.

C. XVII. ¶ *Epiſcopo non permittente, apud ſecularem judicem Clericus pulſari non debet.*

Item in Concilio Agathenſi, *c. 32. legitur.*

II. CLericum *h* nullus præſumat apud ſecularem judicem, Epiſcopo non permittente, pulſare: ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, vel *i* proponat: nec audeat criminale negotium in ſeculari judicio proponere.

¶ *In Concilio Agathenſi, c. 32. in prima parte legitur:* Clericus nec quenquam præſumat, &c. *& poſterior ejuſdem capitis pars (quæ habetur ſupr. 5. q. 6. c. fin.) in qua quaſi ex adverſo agitur de Laicis, qui Eccleſiam, vel Clerum vexant, oſtendit in priore dictum eſſe de Clericis, qui ſine permiſſu Epiſcopi ſui Laicos pulſarent: & cum originali concordat Ivo.*

C. XVIII. ¶ *Clericus ſuo inobediens Epiſcopo, depoſitus curiæ tradatur.*

Item Pius Papa, *epiſtolâ 2.*

II. SI *a* quis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias ei paraverit, aut contumeliam, aut calumniam, aut 1 convitia intulerit, & convinci potuerit, mox depoſitus 2 curiæ tradatur, & recipiat 3, quod iniquè geſſit.

1 ¶ Aut convitia intulerit,] *Sic etiam in vetuſtis, & apud Anſelmum, & Polycarpum: ſed in epiſtola ipſa, & apud Ivonem non habentur iſta verba.*

2 ¶ Depoſitus] *Abeſt iſta dictio ab originali, & Ivone.*

3 Et recipiat,] *In epiſtola Polycarpi, & apud Anſelmum legitur:* Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod iniquè geſſit.

C. XIX. ¶ *Principali cogatur auctoritate, qui plebem invaſam non vult deſerere.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *b* III. *c. 38.*

PEtimus, ut dignemini dare fiduciam, quâ *c* neceſſitate ipsâ cogente, liberum ſit nobis rectorem provinciæ, ſecundùm ſtatuta glorioſiſſimorum Principum, adversùs illum adire, qui 1 plebem, quam invaſerat, uſque hodie commonitus, ſecundùm quod ſtatutum fuerat, relinquere contemnit: ut qui miti admonitioni ſanctitatis veſtræ acquieſcere noluit, & emendare illicitum, auctoritate judiciariâ protinùs excludatur. Aurelius Epiſcopus dixit: Servatâ formâ diſciplinæ, non æſtimabitur appetitus, ſi à veſtra charitate modeſtè *d* conventus, recedere detrectaverit, cùm fuerit, ſuo contemptu & contumaciâ faciente, etiam auctoritate judiciariâ conventus. Honoratus & Urbanus Epiſcopi dixerunt: Hoc enim omnibus placet. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Juſtum eſt, Placet.

1 ¶ Qui plebem,] *Hæc uſque ad verſ.* contemnit, *ſunt à collectore ex verbis in eodem capite præcedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda eſſent.*

C. XX. ¶ *A Principibus corrigantur, quos Eccleſia corrigere non valet.*

Item Gregor. Papa.

IStud *e* eſt, quod à vobis popoſcimus, & nunc iterum poſtulamus, ut Paulinum Aquileienſem Pſeudoëpiſcopum, & illum Mediolanenſem Epiſcopum ad clementiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigatis, ut & iſte, qui Epiſcopus eſſe nullatenùs poteſt, quia contra omnem canonicam conſuetudinem factus eſt, alios ultrà non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præſumpſit, canonum vindictæ ſubjaceat.

¶ *Hoc capitulum in Polycarpo refertur ſine auctoris nomine: in libro autem ſeptimo, titulo quinto, ſimile quiddam refertur ex Gelaſio ad Joannem magiſtrum militum: ſed in eo libro ſæpe pro Pelagio, ſcribitur Gelaſius. Anſelmus quidem integram epiſtolam Pelagii refert, cujus prior pars eſt hoc caput, poſterior verò cap.* nec licuit. *ſup. diſt. 17.*

C. XXI. ¶ *Proprium gradum amittant Clerici conjurantes, vel conſpirantes.*

Item in Concilio Chalcedonenſi *f*, *c. 18.*

COnjurationum *g* & conſpirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φρατρία) publicis etiam legibus certum eſt penitùs inhiberi. Hoc multò magis in ſancta Dei Eccleſia ne fiat, convenit abdicari. Si qui verò Clerici vel Monachi inventi fuerint conjurantes aut conſpirantes, aut phratrias, vel factiones componentes

a *Sup. eâdem Chriſtianis.* b *abeſt à multis.* c *Matth. 16.* d *1. Corinth. 6.* e *Polyc. lib. 1. tit. 2.* f *al. Idem.* g *Suprà 3. quæſt. 6. neminem.* h *Ivo part. 6. c. 367.* i *eâd. Clericum nullus.* i *al. nec.*

a *Polyc. lib. 4. tit. 34. Anſelm. l. 9. c. 17. Ivo p. 5. c. 243.* b *Et in Afric. c. 15.* c *al. quoniam.* d *al. modeſtius.* e *Anſel. l. 12. c. 42. Polyc. l. 1. tit. 15.* f *Et in Vormacienſ. c. 74.* g [*Infrà eâd. c. ſi qui Clerici.*

ıentes aliquas ſuis Epiſcopis, aut Clericis aliis, omninò adant de proprio gradu.

C. XXII. ¶ *Clerici conſpirantes, proprio amiſſo gradu, retrudantur in carcerem: cæteri excommunicentur.*

Item Calixtus Papa *Epiſcopis Galliæ, epiſt. 2.*

CONſpirationum *a* crimina veſtris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis manifeſtum eſt: cujus criminis aſtutia non ſolùm inter Chriſtianos abominabilis eſt, ſed etiam inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcircò hujus criminis reos non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi damnant leges: & non ſolùm conſpirantes, ſed etiam conſentientes eis. Anteceſſores verò noſtri cum plurima turba Epiſcoporum, quicunque eorum in Sacerdotali honore ſunt poſiti, aut exiſtunt Clerici, honore, quo utuntur, carere *b* præceperunt: cæteros verò communione privari, & ab Eccleſia extorres fieri juſſerunt, omneſque ſimul utriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt, non ſolùm facientes, ſed & eis conſentientes.

C. XXIII. ¶ *Clerici aut Monachi conjurantes, proprio priventur honore.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 18.*

SI qui Clerici aut Monachi reperti fuerint conjurantes *c*, aut conſpirantes, aut inſidias ponentes Epiſcopis, aut Clericis *d*, gradu proprio penitùs abjiciantur.

¶ *Hic canon eſt pars canonis 18. Concilii Chalcedonenſis, qui paulò ante e.* conjurationum, *integer ex alia refertur verſione.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

SI *e* Clerici, aut Monachi inventi fuerint conſpirantes, aut per conjurationem calumniam machinantes Epiſcopis, vel Clericis, proprium amittant gradum.

¶ *Ivo etiam, & auctor Polycarpi citat ex Toletano: ſed in nullo eſt inventum, & eſt idem canon cum priore, verbis tantùm mutatis.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianenſi III. *c. 21.*

SI qui Clericorum (ut nuper multis locis per ſuperbiam, Diabolo inſtigante, actum fuiſſe perpatuit) rebelli auctoritate ſe in unum conjuratione intercedente collegerint, & aut ſacramenta inter ſe data, aut chartulam conſcriptam fuiſſe patuerit, nullis excuſationibus hæc præſumptio elabatur *f*: ſed re detectâ, cùm in Synodum ventum fuerit, in præſumptores juxta perſonarum & ordinum qualitatem, à Pontificibus, qui tunc in unum collecti fuerint, vindicetur: quia ſicut charitas ex præceptis divinis *g* corde, non chartulæ conſcriptione, vel conjurationibus eſt exhibenda; ita quæ *h* ſupra ſacras admittuntur ſcripturas, auctoritate & diſtrictione Pontificali ſunt reprimenda.

C. XXVI. ¶ *Inter Clericos & Laicos cauſa exorta ab Epiſcopis audiantur.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Rothomagenſem, epiſt. 2. c. 3.*

SI *i* quæ cauſæ, vel contentiones inter Clericos, vel 1 inter Laicos & Clericos, tam ſuperioris ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortæ, placuit, ut ſecundùm Synodum Nicænam *k*, congregatis omnibus ejuſdem provinciæ Epiſcopis, judicium 2 terminetur.

1 ¶ Vel inter] *Sic in editione Conciliorum tribus tomis. In illa autem quatuor tomorum abſunt hæc,* vel inter Laicos & Clericos. *In Gratiani codicibus legebatur,* contentiones inter Clericos & Laicos.

2 ¶ Judicium] *In aliquot editionibus ipſius epiſtolæ, apud Anſelmum, in Capitularibus, & in epiſtola Nicolai Epiſcopi Galliæ, in appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur,* jurgium.

Cùm ergò his omnibus auctoritatibus Clerici ante civilem judicem denegentur producendi, cùm (niſi priùs depoſiti, vel nudati fuerint) curiæ non ſint repræſentandi, patet, quòd ad ſecularia judicia Clerici non ſunt pertrahendi.

2 pars. *His ita reſpondetur. Clerici ex officio Epiſcopo ſunt ſuppoſiti: ex poſſeſſionibus prædiorum Imperatori ſunt obnoxii. Ab Epiſcopo unctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore verò prædiorum poſſeſſiones nanciſcuntur. Unde* Auguſtinus *ait ſuper Joannem:* [Quo *a* jure villas defendis? divino, an humano?] *Require in principio, ubi differentia ſignatur inter jus naturale, & jus conſtitutionis. Quia ergò, ut prædia poſſideantur, Imperiali lege factum eſt, patet, quòd Clerici ex prædiorum poſſeſſionibus Imperatori ſunt obnoxii.*

C. XXVII. ¶ *Imperatori tributum Eccleſia denegare non debet.*

Item Ambroſius *b contra Auxentium, in oratione de tradendis baſilicis.*

SI tributum petit Imperator, non negamus: agri Eccleſiæ ſolvunt *c* tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vendicandorum. *Ac paucis interjectis.* ¶. Tollant eos, ſi libitum eſt; Imperatori non dono, ſed non nego.

C. XXVIII. ¶ *Poteſtatibus tributa non ſunt deneganda.*

Idem *in commentariis ad c. 5. Lucæ, lib. 4. c. penult.*

MAgnum quidem eſt, & ſpirituale documentum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus Poteſtatibus docentur debere eſſe ſubjecti: ne quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſolvendam. Si enim cenſum *d* Dei Filius ſolvit, quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſolvendum?

Item Apoſtolus e: [Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.] *Item Petrus* f *Apoſtolus generaliter omnibus fidelibus ſcribit:* [Eſtote ſubditi Dominis veſtris, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.]

C. XXIX. ¶ *De ſecularibus negotiis Epiſcopus cognoſcere non debet.*

Item ex epiſt. 1. Clementis *ad Jacobum fratrem Domini.*

TE *g* quidem oportet irreprehenſibiliter vivere, & ſummo ſtudio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias: ne fidejuſſor exiſtas: ne advocatus litium fias: neve in ulla aliqua occupatione prorſus inveniaris mundialis negotii occaſione perplexus. Neque enim judicem, aut cognitorem ſecularium negotiorum hodie te ordinare vult Chriſtus: ne præfocatus præſentibus hominum curis non poſſis verbo Dei vacare, & ſecundùm veritatis regulam ſecernere bonos à malis. Iſta namque opera, quæ tibi minùs congruere ſuperiùs expoſuimus, exhibeant ſibi invicem vacantes 1 Laici: & te nemo occupet ab his ſtudiis, per quæ ſalus omnibus datur.

1 ¶ Vacantes Laici:] *In epiſtola Clementis legitur,* diſcentes, id eſt, Laici: *ſed Gratianus etiam infrà poſt Paleam,* Clericus nullum, *eodem modo legit atque hîc.*

C. XXX. ¶ *In his, quæ ad communis vitæ uſum pertinent, Laici ſibi invicem operam dent.*

Item ibidem *continenter.*

---

a *Polyc. lib. 4. tit. 30. Anſ. l. 8. c. 18. Burch. l. 10. c. 64. Ivo p. 12. c. 85. & part. 6. c. 346.* b *al. cadere.* c *Sup. eâd. conjurationum. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 10 c. 68. Ivo p. 12. c. 87.* d *al. concleris.* e *Polyc. ib. Burch. l. 10. c. 69. Ivo p. 12. c. 83. Anſ. lib. 8. c. 18.* f *al. prævaleat:] al. prævaletur.]* g *al. Dominicis.* h *al. quod admittitur, eſt reprimendum.* i *Cap. l. 6. c. 287. Anſ. l. 3. c. 53.* k *C. 5. Conc. Nic.* l *abeſt à nonnullis Conciliorum editionibus.*

a *Diſt. 8. quo jure.* b *l. 5. epiſtolarum poſt epiſt. 32.* c *al. ſolvant.* d *Matth. 17.* e *Rom. 13.* f *1. Pet. 2.* g *Inducitur Petrus loquens Clementi.*

SIcut enim tibi impietatis crimen eſt, neglectis verbi Dei ſtudiis, ſolicitudines ſuſcipere ſeculares: ita & unicuique Laicorum peccatum eſt, niſi invicem ſibi etiam in his, quæ ad communis vitæ uſum pertinent, operam fideliter dederint. Te verò ſecurum facere ex his, quibus non debes inſtare *a*, omnes communiter elaborent. Quòd ſi fortè à ſemetipſis hoc Laici non intelligunt, per Diaconos edocendi ſunt, ut tibi ſolius Eccleſiæ ſolicitudines derelinquant.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd in civili cauſa Clericus ante civilem judicem conveniendus eſt. Sicut enim Eccleſiaſticarum legum Eccleſiaſticus judex eſt adminiſtrator; ita & civilium non niſi civilis debet eſſe executor. Sicut enim ille ſolus habet jus interpretandi canones, qui habet poteſtatem condendi eos: ita ille ſolus civilium legum debet eſſe interpres, qui eis jus & auctoritatem impertit. In criminali verò cauſa non niſi ante Epiſcopum eſt Clericus examinandus. Et hoc eſt illud, quod legibus & canonibus ſuprà definitum eſt, ut in criminali videlicet cauſa ante civilem judicem nullus Clericus producatur, niſi fortè cum conſenſu Epiſcopi ſui, veluti quando incorrigibiles inveniuntur, tunc detracto eis officio, curiæ tradendi ſunt.

C. XXXI. ¶ *Qui Epiſcopo inſidiatur, ſemotus à Clero curiæ tradatur.*

Unde Fabianus Papa *ait epiſt. 2. Epiſcopis Orientalibus.*

STatuimus *c*, ut ſi quis Clericorum ſuis Epiſcopis infeſtus, aut inſidiator fuerit, eoſque criminari voluerit, aut conſpirator fuerit, mox ante examinatum judicium ſubmotus à Clero, curiæ tradatur, cui diebus vitæ ſuæ deſerviat, & infamis abſque ulla reſtitutionis ſpe permaneat.

Quia ergò iſte non in criminali, ſed in civili cauſa Clericum ante civilem judicem produxit, non eſt judicandus transgreſſor canonum, nec eſt dicendus pertraxiſſe reum ad judicem non ſuum; quia de civili cauſa non niſi judex civilis cognoſcere debet.

3 pars. *Econtrà ea, quæ in actoris defenſione dicta ſunt, veriſimilia quidem videntur, ſed pondere* c *carent. Sacris enim canonibus & forenſibus legibus, tam in civili, quàm in criminali cauſa Clericus ad civilem judicem pertrahendus negatur.*

C. XXXII. ¶ *Fratres apud Presbyteros judicentur.*

Unde in epiſtola prima Clementis *ad Jacobum legitur.*

III. SI *d* qui ex fratribus negotia habent inter ſe, apud cognitores ſeculi non judicentur: ſed apud Presbyteros Eccleſiæ, quicquid illud eſt, dirimatur.

C. XXXIII. ¶ *Nullus Clericus propter aliquam cauſam intret curiam.*

Item Sylveſter Papa *in epilogo e Concilii Romani.*

IV. NUllus *f* Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter, propter quamlibet cauſam intret in curiam, nec ante judicem civilem 1 cauſam dicere præſumat.

1 ¶ Civilem] *In epilogo Synodi Romanæ ſub Sylveſtro, unde hoc videtur ſumptum, legitur,* cinctum: *cingulo enim milites ac magiſtratus ab Imperatore donabantur.*

C. XXXIV. ¶ *Eccleſiaſticum, non forenſe judicium pœnitens expetat.*

Item Leo Papa *ad Ruſticum, epiſt. 90. al. 92. c. 9.*

ALiud *g* quidem eſt, debita juſtè repoſcere, aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet etiam à multis licitis abſtinere, dicente Apoſtolo *h*: [*Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.*] Unde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere fortè non debeat, melius expetit Eccleſiaſticum, quàm forenſe judicium.

Non ait propter criminalem tantùm, ſed generaliter propter quamlibet cauſam, tam civilem, quàm criminalem intelligens.

C. XXXV. ¶ *Cuicunque licet ſacroſanctæ ſedis Antiſtitis judicium eligere.*

Unde Theodoſius Imperator. *a*

QUicunque litem habens, ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, vel in *b* initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cùm negotium peroratur, ſive cùm jam cœperit promi ſententia, judicium elegerit ſacroſanctæ ſedis *c* Antiſtitis, illicò ſine aliqua dubitatione, etiamſi alia pars refragatur, ad Epiſcoporum *d* judicium cum ſermone litigantium 1 dirigatur.

1 ¶ Dirigatur.] *In Cod. Theodoſiano, lib. 16. tit. de Epiſcopali judicio. l. 1. quæ repetitur l. 6. Capitul. c. 281. & in Concilio tertio Valentini, ſub Lothario, & apud Ivonem, & Anſelmum ſequuntur hæc:* Multa enim, quæ in judicio captioſæ præſcriptionis vincula non patiuntur, inveſtigat. & promit ſacroſanctæ religionis auctoritas, *ac ſtatim adnectitur cap. ſequens:* Omnes itaque cauſæ.

C. XXXVI.

Item ibidem.

OMnes *e* itaque cauſæ, quæ vel prætorio jure, vel civili tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ, perpetuo ſtabilitatis jure firmentur: nec ulterius liceat retractari negotium, quod Epiſcoporum ſententiâ deciderit. ¶ Teſtimonium etiam, ab uno licèt Epiſcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cùm teſtimonium *f* Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus: hoc perpetuâ lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes.

Hæc ſi quis antiquata contendat, quia in Juſtiniani codice non inveniuntur ita inſerta, per Carolum *renovata cognoſcat, qui in ſuis Capitularibus, l. 6. c. 281. ait inter cætera.*

C. XXXVII.

VOlumus *g*, atque præcipimus, ut omnes ditioni noſtræ, Deo auxiliante, ſubjecti, tam Romani, quàm Franci, Alemanni, Bavari, Burgundiones, Saxones, Thuringi, Friſones, Galli, Britones, Longobardi, Guaſcones, Beneventani, Gothi, Hiſpani, cæterique nobis ſubjecti omnes, quocunque videantur legis vinculo conſtricti, vel conſuetudinario more connexi, hanc ſententiam, quam ex ſextodecimo Theodoſii Imperatoris libro, capitulo videlicet undecimo, ad interrogata Ablavii Ducis, illi & omnibus reſcriptam 1 ſumpſimus, & inter noſtra capitula pro lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum, tam Clericorum, quàm Laicorum poſuimus, lege *h* cuncti perpetuâ teneant, id eſt: Quicunque litem habens, ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, &c. [ut ſuprà *i*.]

1 ¶ Reſcriptam ſumpſimus,] *Sic eſt emendatum ex capitulari. Antea legebatur,* per ſcripturam miſimus.

C. XXXVIII. ¶ *Presbyter apud Epiſcopum tantùm judicari debet.*

Item Gregorius *lib. 11. epiſt. 54. Joanni defenſori eunti in Hiſpaniam, monendo dicit.*

DE *k* perſona Presbyteri hoc attendendum eſt, quia ſi quam cauſam habuit, non ab alio teneri, ſe[d]

a *Vacare,] orig.* b *Anſ. l. 7. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 31.* c *al. pondere veritatis.* d *Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 345. Anſelm. lib. 6. c. 158.* e *Et in Conc. ipſo, c. 16.* f *Pannorm. l. 4. c. 30.* g *Infrà, de pœn. diſt. 1. c. aliud.* h *1. Cor. 6.*

a *Cod. Theodoſ. l. 16. de Epiſcopali judicio. l. 1. §. quicunque. extr. de judic. c. novit. Capit. l. 6. c. 281. Anſ. l. 3. c. 108. Ivo p. 16. c. 312.* b *al. inter initia.* c *al. legis.* d *al. Epiſcopum cum.* e *Capit. ibid. Anſ. ibid. Ivo ib. Pann. l. 5. c. 23.* f *al. teſtimonio.* g *Anſ. ibid.* h *lege cunctis perpetuò tenendam.] orig.* i *ſup. eâd. cap. quicunque.* k *Anſ. l. 3. c. 95. Novell. 123. §. ſi quis contra.*

Epiſcopu

piſcopus ipſius adiri debuit: ſicut novella conſtitutio *a* manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, ac reverendiſſimis Epiſcopis, Clericis, & Monachis: Imp. Juſtinianus Auguſtus *Petro glorioſiſſimo præfecto* 1 *prætorio. Si quis contra aliquem Clericum, aut Monachum, aut Diaconiſſam, aut Monaſtriam, aut Aſcetriam habeat aliquam actionem, doceat* b *prius ſanctiſſimum Epiſcopum, cui horum unusquiſque ſubjaceat. Ille verò cauſam inter eos dijudicet. Et ſi quidem utraque pars his, quæ judicata ſunt, non acquieverit* 2, *jubemus per loci judicem* c *executioni perfectè mandari, &c.*] Ne verò objiciatur, quia de Clerico hoc loquitur, non de Presbytero; ſciendum eſt, quia ſuperiùs in eadem conſtitutione lib. Cod. 1. *e* legitur appellatione Clericorum, etiam Presbyteros & Diaconos contineri. Verba autem legis iſta ſunt: [*Presbyteros autem & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores, quos omnes Clericos appellamus,* & reliqua.]

1 ¶ Præfecto prætorio] *Græce eſt,* μαγίστρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων: *id eſt*; magiſtro divinorum noſtrorum officiorum.

2 ¶ Non acquieverit,] *In Authentica de ſanctiſſ. Epiſcopis, & apud Julianum abeſt negatio.*

C. XXXIX. ¶ *Clericus Clericum ad publica judicia non pertrahat.*

Item Gregorius *lib. 9. epiſt. 32. Romano, defenſori Siciliæ.*

PErvenit ad nos, quòd ſi quis contra Clericos quoslibet cauſam habeat, deſpectis eorum Epiſcopis, eoſdem Clericos in tuo facias judicio exhiberi. Quod ſi ita eſt, quia valdè conſtat eſſe incongruum, hâc tibi auctoritate præcipimus, ut denuò hoc facere non præſumas: ſed ſi quis contra quemlibet Clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat, ut aut ipſe cognoſcat, aut certè ab eo judices deputentur; aut ſi fortè ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendos *f* judices ab ipſo executio deputata compellat. Si quis verò Clericus, vel Laicus contra Epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipſe cognoſcas, aut certè te admonente ſibi judices eligant. Nam ſi ſua unicuique Epiſcopo juriſdictio non ſervatur, quid aliud agitur, niſi ut per nos, per quos Eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur?

C. XL. ¶ *A Laicis judicibus Clerici non ſunt opprimendi.*

Idem *Januario Epiſcopo Caralitano, lib. 3. epiſt. 26.*

FRatris & Coëpiſcopi noſtri Felicis, & Cyriaci Abbatis relatione cognovimus, quòd in inſula Sardinia Sacerdotes à Laicis judicibus opprimantur, & fraternitatem tuam miniſtri tui deſpiciant: dumque ſolùm ſimplicitati à vobis ſtudetur, quantùm videmus, diſciplina negligitur.

C. XLI. ¶ *Sacerdotes à Regibus ſunt honorandi, non judicandi.*

Item Gregorius *Mauritio Imperatori, lib. 4. epiſt. 31. ſeu cap. 75.*

SAcerdotibus *g* autem non ex terrena poteſtate Dominus noſter citiùs indignetur, ſed excellenti conſideratione propter eum, cujus ſervi ſunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis *h* eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moyſen de eo, qui ad juramentum deducendus eſt, dicitur *i*: [*Applica illum ad Deos*] id eſt, ad Sacerdotes. Et rurſus ſcriptum eſt: [*Diis non detrahes,*] ſcilicet Sacerdotibus. Et Propheta *a* ait: [*Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*] Quid ergò mirum, ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipſe etiam appellat Deus? Eccleſiaſtica quoque hiſtoria teſtatur, quia cùm piæ memoriæ Conſtantino *b* Principi, in ſcripto oblatæ accuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant, Epiſcopos convocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii eſtis, à vero Deo conſtituti. Ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite: quia dignum non eſt, ut nos judicemus Deos. In qua tamen ſententia ſibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præſtitit ex reverentia impenſa. ¶ Ante eum quippe Pagani in Rep. Principes fuerunt, qui verum Deum neſcientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergò mirum, ſi Chriſtianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani, ut prædiximus, Principes, honorem impendere Sacerdotibus noverunt, qui Diis ligneis & lapideis ſerviebant? Hæc 1 ergò non tantum ſpecialiter, quantum generaliter pro omnibus aſſerimus Sacerdotibus: quoniam adhuc neſcimus, quis in terribili judicio Dei qualis futurus ſit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit *c*: [*Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus*, & reliqua.] Nam ſunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant: quia fortaſsè, quæ vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.

1 ¶ Hæc ergò] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum, in epiſtola, cujus initium,* Propoſueramus: *ſed in originali pro iſtis hæc leguntur:* Hæc ergò pietati Dominorum, non pro me, ſed pro cunctis Sacerdotibus ſuggero. *Et multis interjectis, quæ hîc non referuntur, ſubdit:* Nam adhuc neſcimus, quis ſibi qualis ſit: & Paulus egregius prædicator, &c. *præſtatq; omninò integrum illum locum legere, Apoſtolicæ libertatis plenum.*

C. XLII. ¶ *Quâ pœnâ feriatur Clericus, Clericum ad ſecularia judicia pertrahens.*

Item ex Concilio Milevitano.

INolita *d* præſumptio uſque adeò illicitis auſibus aditum patefecit, ut Clerici Conclericos ſuos, relicto Pontifice ſuo, ad judicia publica pertrahant. Proinde ſtatuimus hoc de cætero non præſumi. Si quis hoc præſumpſerit facere, conventus 1 & cauſam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

¶ *In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipſo tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c.* ſi diligenti, *extrà, de foro compet. Habetur autem in Toletano 3. c. 13.*

1 ¶ Conventus] *Dictio iſta in nullo Concilii exemplari, aut impreſſo, aut manuſcripto eſt inventa.*

C. XLIII. ¶ *Clericus apud civilem judicem judicari non debet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c. 9.*

II. PLacuit *e*, ut quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, ſeu Clericorum, cùm in Eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis cauſa fuerit commota, ſi derelicto Eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat. Et hoc in criminali actione. In civili verò perdat, quod evicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit: ſiquidem 1 ad eligendos judices iniquè de Eccleſiæ conſortio judicat, qui de univerſa Eccleſia malè ſentiendo, de judicio ſeculari poſcit auxilium:

a *Nov. 123.* b *Adeat*] *orig.* c *al. hoc.* d *In eadem Novell. §. Presbyteros. apud Julianum, c. 30.* e *al. L. 1. c. id eſt. c. 51. novellæ. Auth. de ſanctiſſimis Epiſcopis. Presbyteros.* f *eligendum judicem*] *orig.* g *Nicolaus epiſt. 7. ad Michaëlem Imper. c. 35.* h *Exod. 22.* i *ibidem.*

a *Malach. 2.* b *Sup. eâd. c. continua. §. item Conſtantinus. B. Auguſtin. epiſt. 66.* c *1. Corinth. 4.* d *In Tolet. 3. c. 13. Et in Concil. apud Palatium Vermis habito, c. 18.* e *Ivo part. 6. cap. 362. §. item placuit.*

cum privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus *a* etiam ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

1 ¶ Siquidem] *In cæteris Conciliorum editionibus, & uno Vaticano codice legitur:* ſiquidem ad eligendos judices ſibi de Eccleſiæ conſortio dubitat, vileque Eccleſiæ conſortium judicat, qui de univerſa, &c. *In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo:* cui enim ad eligendos judices undique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio judicat, qui de univerſa, &c. *eodemq; ferè modo eſt in codice Lucenſi Regio, & refertur in Concilio apud Palatium Vermis habito, c. 18.*

C. XLIV. ¶ *Clericus non accuſetur, niſi ante Eccleſiaſticum judicem.*

Item ex eodem.

DE *b* diverſis ordinibus Eccleſiæ ſervientibus, ſi quis in cauſam criminis incurrerit, & abnuerit judicium Eccleſiaſticum, debet periclitari.

¶ *Eſt ſumma capituli præcedentis, & in Conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impreſſis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice canonum omninò eſt loco ſummæ, nec multò aliter apud Ivonem part. 6. c. 362.*

C. XLV. ¶ *Qui cum Clerico litigium habet, Epiſcopum ipſius adeat.*

Item conſtitutione 74. *c. 1.* c

III. SI *d* quis cum Clerico litigium habuerit, ſi quidem de cauſa pecuniaria, adeat priùs Epiſcopum, cujus judicio Clericus ſuppoſitus eſt. Ille enim ſine damno, & ſine dilatione competentem finem liti impoſiturus eſt. Sin autem noluerit 1 Epiſcopus litem dirimere, tunc ad civilem judicem diſceptatio cauſæ perveniat. Ubi autem Epiſcopus cauſam dirimere vult, ſine ſcriptura omnia procedant, & diffinitiva ſententia ſine ſcriptis ab eo proferatur 2. ¶ Quòd ſi de criminali 3 cauſa litigium emerſerit, tunc competentes judices in hac civitate, vel in provinciis interpellati, conſentaneum legibus terminum cauſæ imponant: ita tamen, ut diſceptatio litis duorum menſium ſpatium non excedat, à litis conteſtatione numerandum 4. *Item.* ¶ In criminalibus verò cauſis nunquam ſine ſcriptura procedere debet. Non aliter autem puniatur Clericus, niſi obnoxius repertus, Sacerdotio nudatus fuerit ab Epiſcopo ſuo, vel Clericatûs honore. Sin autem crimen Eccleſiaſticum eſt, tunc ſecundùm canones ab Epiſcopo ſuo cauſæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis judicibus in hujuſmodi cauſis habentibus.

1 ¶ Noluerit] *Ita etiam apud Julianum, & Ivonem, & ſic legit auctor gloſſæ: ſed in Novella ipſa Juſtiniani additur,* vel non potuerit.

2 ¶ Proferatur] *In Novella ipſa ſequuntur hæc:* niſi fortè partes voluerint, ut in ſcriptis ea inferatur. Quòd ſi, &c. *Apud Ivonem loco dictionis,* proferatur, *eſt,* inferatur: *quod ſuſpicionem facit, intermedia ſcriptoris vitio deeſſe.*

3 ¶ De criminali] *In Novella Juſtiniani additur,* civili tamen.

4 ¶ Numerandum.] *Quæ ſequuntur uſque ad verſicul.* Non aliter, *neque in Novella, neque apud Julianum, aut Ivonem, neque in vetuſtis Gratiani codicibus habentur: ſed ob Doctorum citationes non ſunt expuncta.*

C. XLVI. ¶ *Clericus adverſùs Clericum negotium habens, ſecularia judicia non exerceat.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 9.*

SI *e* Clericus adverſùs Clericum habeat negotium, non relinquat ſuum Epiſcopum, & ad ſecularia judicia non concurrat: ſed priùs negotium agitetur apud proprium Epiſcopum: vel certè 1 ſi fuerit negotium *f* ipſius Epiſcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, canonum ſubjaceat correctionibus. ¶ Et ſi Clericus adverſùs ſuum vel alium Epiſcopum habeat cauſam, apud audientiam Synodi provinciæ ejus conquiratur. ¶ Si verò contra ipſius provinciæ Metropolitanum Epiſcopum Epiſcopus, ſive Clericus habeat controverſiam, pergat ad ipſius diœceſis Primatem, aut certè ad Conſtantinopolitanæ Regiæ civitatis ſedem, ut eorum ibi negotium exquiratur. *a*

1 ¶ Vel certè ſi fuerit] *Græcè eſt,* ἤγουν γνώμη αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου, παρ' οἷς τὰ ἀμφότερα μέρη βούλονται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι: *Id eſt,* vel certè ex ipſius Epiſcopi ſententia, apud eos, quos utraque pars voluerit, ea, quæ ad judicium pertinent, agitentur. *Nec longè aliter vertit Dionyſius, cujus verſionem attulerunt Burchardus, & Ivo, & Innocentius, extra de foro comp. c. 1. Sententia verò, quæ hoc loco ex priſca verſione elicitur, habetur paulò pòſt in verſic.* Et ſi Clericus adverſùs ſuum. *Quare non benè hîc inculcatur, ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XLVII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Agathenſi, *cap. 32.*]

III. CLericum *b* nullus præſumat apud ſecularem judicem Epiſcopo non permittente pulſare. Sed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in judicio ſeculari proponere.

¶ *Abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus, & fruſtrà hîc repetitur, quod planè idem habetur, ſup. eâd. c.* Clericum nullus. *De lectionis autem varietate ibi notatum eſt.*

Ex his omnibus datur intelligi, quòd Clericus ad publica judicia nec in civili, nec in criminali cauſa eſt producendus, niſi fortè civilem cauſam Epiſcopus decidere noluerit, vel in criminali, ſui honoris cingulo eum nudaverit. ¶ *Illud* c. *autem, quod in epiſtola Clementis dictum eſt:* [Non cognitorem ſecularium negotiorum te vult Deus eſſe,] *ex Epiſcopali unctione intelligendum eſt. Non enim in Epiſcopum ungitur, ut cognitor ſecularium negotiorum reſideat, ſed ut procurator animarum, & diſtributor ſpiritualium exiſtat. Prohibetur ergò ſecularibus negotiis occupari, non ad tempus ſequeſter fieri. Vel ſecularia judicia, non de rebus ſecularibus, ſed ſecularium virorum intelligenda ſunt. Judicia de rebus ſecularibus ſecularia appellantur, juxta illud Apoſtoli* d: [Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, conſtituite.] *Judicia verò ſecularium, ſecularia appellantur, juxta illud Apoſtoli in epiſtola Clementis: quod ex ſubſequentibus datur intelligi, cùm dicitur* e: [Hæc opera, quæ tibi minùs congruere diximus, exhibeant ſibi invicem vacantes Laici.] *Prohibentur ergò Clerici à cognitione negotiorum ſecularium virorum, non ſecularium cauſarum. Negotia quippe Clericorum, ſive criminalia, ſive civilia fuerint, non niſi apud Eccleſiaſticum judicem ventilanda ſunt.*

C. XLVIII. ¶ *Non niſi in foro audiatur Clericus.*

Unde Hadrianus *f* Papa, *c. 35.*

CLericus *g*, ſive Laicus, ſi crimine aut lite pulſatus fuerit, non alibi, quàm in foro ſuo provocatus audiatur.

C. XLIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibid. c. 40.*

IN *h* Clericorum cauſa hujuſmodi forma ſervetur, ne quenquam eorum ſententia à non ſuo judice dicta conſtringat.

Res verò in litigio poſita, ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet omninò transferri perſonam.

a *1. Cor. 6.* b *Ivo ibid. initio capitis.* c *Novella 83. apud Julianum.* d *Ivo p. 6. c. 427. & part. 16. c. 150.* e *ext. de foro comp. c. 1. Polyc. l. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 183. Ivo p. 6. c. 228.* f *al. judiciū.*

a *al. terminetur.* b *ſup. eâd. Clericum nullus. Ivo part. 6. c. 367.* c *ſup. eâd. te quidem.* d *1. Corinth. 6.* e *ſup. eâd. te quidem.* f *In cap. Hadriani, c. 35.* g *Anſ. l. 3. cap. 88.* h *Anſ. ibid. Deuſdedit p. 3.*

C. L.

C. L. ¶ *In nullam transferatur perſonam res in litigio poſita ante cognitionis eventum.*

Unde Gelaſius Papa *Quingeſio* 1 *Epiſcopo.*

QUia res in litigio poſita in nullam transferri poteſt omninò perſonam, donec legitimæ cognitionis ventu, cui potiùs debeatur, judiciariâ diſceptatione oſſit agnoſci, ex eadem re quiſpiam non ſinatur exigere enſiones: ſed in eodem ſtatu, re eâdem poſitâ, in quo idetur (ſicut dictum eſt) ante conſtituta *a*, quiſquis ibi putat quippiam poſſe competere, juridico pulſet xamine, præjudiciis omnibus inde ſubmotis.

1 ¶ Quingeſio] *In antiquis exemplaribus partim eſt iſta ox, partim* Lucio *partim* L. *partim* Quinquageſimo.

QUÆSTIO II.

QUòd b *verò culpa illa ſuſpenſione digna ſit, ex capitulo illo Milevitani Concilii liquidò conſtat. Si enim communione privandus eſt, qui Clericum ad civilem judicem rediderit pertrahendum; multò magis ſuſpenſione dignus eſt, qui ſui Epiſcopi judicium interpellantem, ad judicium ſeculare pertrahere non dubitavit.*

QUÆSTIO III.

SEd *ponatur, quòd hæc culpa ſuſpenſione digna non fuerit: quæritur, utrùm ſit deponendus, qui officium contra prohibitionem Epiſcopi celebrare auſus eſt? Sed quòd ſententia Epiſcopi, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda ſit,* Gregorius *homil. 29. in Evangelia teſtatur, dicens.*

C. I. ¶ *Timenda eſt ſententia Paſtoris.*

SEntentia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt.

¶ *Ipſa prorſus B. Gregorii verba leguntur* ǯ. *eâd. c.* non ſolùm. *verſ.* utrùm juſtè.

C. II. ¶ *A ſuo Epiſcopo excommunicatus, non eſt ab alio recipiendus.*

Item ex Concilio Antiocheno *c, c.6.*

SI *d* quis à proprio Epiſcopo excommunicatus eſt, non eum priùs ab aliis debere ſuſcipi, niſi aut à ſuo fuerit receptus Epiſcopo, aut Concilio facto, Epiſcopis 1 occurrat & reſpondeat, & ſi Synodo ſatisfecerit, quòd *e* ſtatuerit ſub alia ſententia eum recipi. Quod etiam circa Laicos, & Presbyteros, & Diaconos, & omnes, qui in Clero ſunt, convenit obſervari.

1 ¶ Epiſcopis] *Apud auctores indicatos prior tantùm pars hujus canonis refertur, & ex verſione Dionyſii, quæ etiam in toto hoc loco longè melior eſt:* aut certè (*inquit*) ad Synodum, quæ congregatur, occurrens per ſe ſatisfaciat, & perſuadens Concilio, ſententiam ſuſcipiat alteram. *Græcè enim eſt,* πείσας τε τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν.

C. III. ¶ *Excommunicationis meretur ſententiam, qui excommunicatis communicat.*

Item Nicolaus Papa *ad Lotharium Regem in epiſtola, cujus initium,* [Audito.]

PRæcipuè *f* Gualdradæ pellicis tuæ, & jamdudum à te repudiatæ communionem declina: excommunicata eſt enim, & uſque ad præſentiam noſtram ab omni Chriſtianorum contubernio ſequeſtrata. Quamobrem cavendum eſt, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententiæ, ac pro unius mulierculæ paſſione vinctus & obligatus ad perenne traharis exitium. Deteriùs quippe in populis Prælati delinquunt: ac per hoc ipſi crudeliùs, quàm cæteri puniuntur, ut ait beatus Gregorius *g*: [*Scire enim Prælati debent, quia ſi perverſa unquam perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tantò ſe cautiùs à culpa cuſtodiant, quantò per prava, quæ faciunt, non ſoli moriuntur.*] *& infrà.* ¶ Cæterùm præcave, ne quando nobis ſecundùm Domini præceptum, duos, aut tres teſtes adhibeamus, imò verò, ne hoc ſanctæ Eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cætero fias cunctis ſicut *a* Ethnicus & Publicanus.

¶ *Sumptum eſt caput hoc ex epiſtola Nicolai, quæ incipit,* Audito revertente miſſo veſtro. *& extat Romæ in monaſterio Dominicanorum. Eſt autem quaſi in epitomen redactum, multis verbis omiſſis. Hujus epiſtolæ bonam partem refert Regino libr. 2. Chronicorum.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Sardicenſi *b, c.17.*

SI *c* Epiſcopus quis fortè iracundus (quod eſſe non debet) citò & aſperè commoveatur adversùs Presbyterum, ſive Diaconum ſuum, & exterminare eum de Eccleſia voluerit, providendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideò habet poteſtatem is, qui abjectus eſt, ut Epiſcopos finitimos interpellet, & cauſa ejus audiatur, ac diligentiùs tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Epiſcopus, qui aut juſtè, aut injuſtè eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium diſcutiatur: ut vel probetur ſententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen, priuſquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum, qui fuerit à communione ſeparatus, ante cognitionem nullus alius debet præſumere, ut communioni ſociet.

¶ *Canon hic eodem ferè modo refertur in Concilio Africano, cap. 101. uſque ad verſic.* Tamen. *Sed Græcus Sardicenſis, qui eſt decimus quartus, paulò copioſior eſt, & aliquot locis diverſa etiam ſententia. Propterea viſum eſt verba Græca cum verſione nova apponere.*

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦν, ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον καταχρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερῆσθαι. πάντες εἰρήκασιν. ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν. εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν, καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν.

Oſius Epiſcopus dixit: Quod autem me undequaque commovet, tacere non debeo. Si quis Epiſcopus exiſtat ad iracundiam proclivis (quod quidem à tali viro longè abeſſe debet) & citò adversùs Presbyterum, vel Diaconum commotus, ex Eccleſia quemlibet ejicere voluerit, providendum eſt, ne is repentè condemnetur, & communione privetur. Omnes dixerunt: Qui ejicitur, facultatem habeat confugiendi ad Epiſcopum Metropolis ejuſdem provinciæ: ſin autem Metropolitanus abſit, finitimum adeundi, ac rogandi, ut ipſius cauſa diligenter cognoſcatur. Minimè enim decet aures non

a *al. conſtitutam litem.* b *Sup. q. 1. inolita.* c *Et in Aquiſgran. c. 72.* d *Burch. lib. 11. c. 37. Ivo p. 14. c. 27. & 101. Pann. l. 9. c. 101. Deuſd. p. 4.* e *al. ſatisfecerit, ſtatuimus.* f *Anſ. l. 3. c. 66. Regino Chron. l. 2.* g *Paſtor. p. 3. c. 5.*

a *Matth. 18.* b *Et in Afric. c. 101.* c *Polyc. l. 7. tit. 1. Anſ. l. 3. c. 71. Ivo p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 127.*

præbere rogantibus. Et ille verò Epiſcopus, qui jure vel injuriâ juſtum ejecit, generosè ferre debet cauſam cognoſci, ipſiusque ſententiam vel confirmari, vel corrigi. Verùm, priuſquam diligenter ac fideliter ſingula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante cauſæ cognitionem non debet ſuo ſibi jure communionem vendicare.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c.8.*

II. SI *a* quis Presbyter ab Epiſcopo 1 ſuo correptus fuerit, debet utique apud vicinos Epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbiâ (quod abſit) inflatus, ſecernendum ſe ab Epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At 2 ſi querimoniam 3 juſtam habuerit adversùs Epiſcopum, inquirendum eſt. *b*

1 ¶ Epiſcopo] *In ſecundo Carthaginenſi, c.8. cum Alipius proponit, ita legitur :* Si quis fortè Presbyter ab Epiſcopo ſuo correptus, aut excommunicatus, &c. *Sed cùm ab univerſis Epiſcopis canon fertur, loco Epiſcopi affertur nomen præpoſiti, & ita in Carthaginenſi codice canonum, c.11. legitur,* à præpoſito ſuo correptus. *Græcè eſt,* ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνώσθῃ; *id eſt,* in ſua *c* vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Ivoni convenit cum Gratiano.*

2 ¶ At ſi] *In codice canonum, & Carthaginenſi Græco, & apud collectores nihil hìc eſt interjectum. Verùm in exemplaribus Concilii impreſſis & manuſcriptis, ante iſtam clauſulam hæc inſeruntur :* Nihilominùs & de civitate, & de congregatione, in qua fuerit, longiùs repellatur, ne vel ignorantes, vel ſimpliciter viventes ſerpentinâ fraude decipiat : quoniam ſecundùm Apoſtolum *d* Eccleſia una eſt, una fides, unum baptiſma. Et ſi querimoniam, &c.

3 ¶ At ſi querimoniam] *Locus hic ita habet apud Burchardum & Ivonem :* Si querimoniam juſtam adversùs Epiſcopum non habuerit, inquirendum erit. *Græcè eſt,* σκοπουμένου, μήποτε καὶ ὁ ἐπίσκοπος μέμψιν ἔχοι δικαίαν : *id eſt ;* hoc conſiderato, nunquid adversùs Epiſcopum juſtam habeat expoſtulationem.

C. VI. ¶ *De his, qui damnati à Synodo ſacra miniſteria contingunt.*

Item ex Concilio Antiocheno *e, c.4.*

III. SI *f* quis Epiſcopus damnatus 1 à Synodo, vel Presbyter, aut Diaconus à ſuo Epiſcopo, auſi fuerint aliquid de miniſterio ſacro contingere, ſive Epiſcopus juxta præcedentem conſuetudinem, ſive Presbyter, aut Diaconus, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo, reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis : ſed & communicantes ei omnes abjici de Eccleſia oportet *g*, & maximè, ſi poſtquam didicerint adversùm memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverint.

1 ¶ Damnatus] *Græcè eſt,* καθαιρεθεὶς, *id eſt,* depoſitus.

C. VII. ¶ *Sine ſpe ſit reconciliationis, qui excommunicatis communicare præſumit.*

Item ex Concilio Martini Papæ *h, c.37.*

IV. SI quis Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit, ſive Presbyter, aut Diaconus à ſuo Epiſcopo, & poſt excommunicationem præſumpſerit, ſive Epiſcopus ille, aut Presbyter, aut Diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere, ſicut priùs, non liceat ei nec in alio Concilio ſpem reconciliationis habere, nec ultra recolligi *a :* ſed etiam eos, qui ei communicaverint, omnes ab Eccleſia reſpui, maximè eos, qui ſciebant, eum eſſe dejectum. Si autem permanſerit turbans, & concitans Eccleſiam per forinſecam 1 poteſtatem, oportet eum ſicut ſeditionarium ab omni plebe expelli.

1 ¶ Forinſecam] *In aliquot Gratiani & Concilii codicibus eſt,* foraſticam. *In canone quinto Concilii Antiocheni, unde hoc ſumptum eſt, legitur,* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας : *quæ Dionyſius vertit,* per poteſtates exteras.

C. VIII. ¶ *De Epiſcopis, qui innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicant.*

Item ex Concilio Agathenſi *b, c.3.*

EPiſcopi *c*, ſi Sacerdotali moderatione poſtpoſitâ innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam Baptiſmatis 1 feſtinantes fortaſſe recipere noluerint, à vicinis Epiſcopis ejuſdem *d* provinciæ literis moneantur : & ſi parere *e* noluerint, communio *f* illis uſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur 2 : ne fortè propter excommunicationis *g* peccatum excommunicati longo tempore morte præveniantur.

1 ¶ Baptiſmatis] *Sic etiam in manuſcriptis, & Doctores eam vocem agnoſcunt. Verùm in omnibus editionibus Conciliorum, & duobus Codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathenſi, quàm in Vormacienſi, c.14. (ubi caput hoc repetitur) & à Burchardo & Ivone abeſt ea dictio. Et cùm hìc de excommunicatis agatur, videtur eſſe locus eis tantùm, qui ſunt baptizati, & ad gratiam, id eſt, reconciliationem cum ſuo Epiſcopo feſtinant.*

2 ¶ Denegetur :] *Sic habet Ivo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria : videturq́; huic ſimile, quod legitur, ſup. 6.q.2. c.fin. ſed in recentioribus editionibus eſt,* non denegetur.

C. IX. ¶ *De his, qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt.*

Item ex Concilio Africano.

PLacuit *h* univerſo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive Epiſcopus, ſive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare *i* præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur ſententiam protuliſſe.

¶ *In Concilio, quod hodie inſcribitur Africanum, caput hoc non habetur : ſed in Carthaginenſi inſerto in codice canonum, & in Græco, c. 29. & refertur in quinta Synodo, ſeſſione 7. in epiſt. Virgilii.*

C. X. ¶ *Deponantur Epiſcopi, qui excommunicatis communicant.*

Item Nicolaus *k* Papa.

TEugaldum *l* Treverenſem, & Primatem Belgicæ provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Archiëpiſcopos, nunc coram nobis & ſancta Synodo, ſub geſtorum *m* inſinuatione, qualiter cauſam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Theibergæ ſcilicet, & Gualdradæ, recognoverint & judicaverint, ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratum offerentes, nihil ſe plùs, vel minùs, aut aliter egiſſe, ore proprio multis coràm poſitis teſtibus affirmantes, & ſententiam, quam à ſede Apoſtolica in Engeltrudam uxorem Boſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado, & cæteri Coëpiſcopi noſtri petiverant emitten-

a *Burchard. lib.2. c.194 Ivo p.6.c.239. Anſ. l.12.cap.33. Polyc.lib.7.tit.1.* b *al. erit.* c *al. in ſua converſatione condemnatus.* d *Epheſ.4.* e *Et Aquiſgr. c.47. extra, de Cler. exc. depon. c.1. & 2. Nic. Papa epiſt. 8.* f *Polyc. ibid. Burch. l 1. cap.199. Ivo p.5.cap.362. Anſ.l.12.c.6.* g *abeſt à multis.* h *In capitulis Martini Brachareuſis.*

a *al. reconciliari.* b *Et in Vormac.c.14.* c *Burch. l.11. cap.11. Ivo p.14.cap.16. & 81. Pann.l.5.c.128.* d *al. cujuslibet.* e *al. parcere.* f *6.q.2. c.fin. paulò aliter apud Burch. & Ivonem, c.81.* g *al. excommunicatori] vera lectio.* h *Burch.l.1. c.200. Ivo p.5.c.314. Anſ.l.12.c.27. Polyc. l.7.tit.1.* i *al. communionem.* k *In Synodo Romana, c.2.* l *ad Thietgandum. Ivo p.8.c.226.* m *al. ſuggeſtorum.*

dam,

dam, & nos divino ſuccenſi zelo ſub anathematis atteſtatione canonicè protuleramus, publicè ſe vivâ *a* voce violâſſe confitentes: in quibus omnibus invenimus, eos Apoſtolicas atque canonicas ſanctiones in pluribus exceſſiſſe, & æqualitatis normam nequiter temerâſſe, omni judicamus Sacerdotii officio manere penitùs alienos, Sancti Spiritûs judicio, & B. Petri per nos auctoritate, Epiſcopatûs exutos regimine conſiſtere 1 definientes. Prædictis autem depoſitis licentiam concedimus Eccleſiam ingrediendi, & communicandi, ſicut Laici, & loquendi ſuas utilitates, non autem turbas concitandi, vel ſcandalum ſolicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad Epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinet, nulla eis fit licentia contingendi: ſicut nos cum ſancta Synodo jam decreviſſe conſtat.

¶ *Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Epiſcopis & Archiepiſcopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per univerſas provincias conſtitutis. In qua epiſtola videtur retuliſſe, quid in Concilio à ſe Romæ habito, de Metenſi Synodo penitùs abolenda, & depoſitione Thietgandi, & Guntharii ſtatutum fuerit. De quo quidem Concilio, & horum Epiſcoporum depoſitione, Regino lib. 2. Chronicorum, accuratè hæc ſcribit:* Intereà Thietgandus, & Guntharius Archiepiſcopi Romam profecti ſunt, eâ animi intentione, ut Regem innoxium in prædicto facto demonſtrarent, ac ſe cum cæteris Coëpiſcopis, Eccleſiaſtica atque Apoſtolica exercuiſſe decreta: ſtultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri ſedem aliquo pravo dogmate fallere poſſe arbitrati ſunt, quæ nec ſe fefellit, nec ab aliqua hæreſi unquam falli potuit. Itaque cùm in præſentiam Nicolai Papæ veniſſent, libellum obtulerunt, in quo continebantur geſta Synodalia, quæ in Mediomatrico Urbe, & Aquis ab eis ſtatuta fuerant. Qui cùm à Notario coram omnibus recitatus eſſet, interrogavit Pontifex, ſi hæc ſcripta verbis confirmarent? Reſponderunt inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmare mallent. Et ſic nec repulsâ, nec admiſsâ eorum aſſertione, juſſi ſunt ire ad hoſpitia ſua, quouſque revocarentur. Paucis interpoſitis diebus ad Synodum, quam Papa congregaverat, ſunt accerſiti: ubi eorum damnata & anathematizata ſunt ſcripta, & ipſi omnibus adjudicantibus Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis, ſunt depoſiti, & omni Eccleſiaſticâ dignitate privati.

1 ¶ Conſiſtere] *In ſecundo capite Concilii locus hic ita habet,* conſiſtere: Diffinientes, quòd ſi juxta præcedentem conſuetudinem tanquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro miniſterio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes eis, omnes abjici de Eccleſia, & maximè, ſi poſteaquam didicerint adversùs memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverint, *& ſunt verba ſumpta ex capite:* Si quis Epiſcopus damnatus. *ſuprà eâdem, ex Concilio Antiocheno.*

C. XI. ¶ *Clerici & Laici, qui non obediunt Epiſcopis, infames efficiuntur.*

Item Clemens *epiſt. 3. omnibus Coëpiſcopis.*

SI autem vobis Epiſcopis non obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omneſque Principes, tam majoris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi, non ſolùm infames, ſed & extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, ac à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.

C. XII. ¶ *In Chriſtum peccat, qui veritatis Doctorem contriſtat.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.* b

QUicunque contriſtaverit Doctorem veritatis, peccat in Chriſtum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vitâ carebit.

a *al. unâ.* b *Clemens epiſt. ad Jacobum, & Alexander epiſt. 1.*

C. XIII. ¶ *Simulatâ virtutum affectione a, obedientia Epiſcopo non denegetur.*

Item Ambroſius *lib. 2. de officiis, c. 24.* b

V. SI quis verò non obediat Epiſcopo, extollere atque exaltare ſeſe deſiderans, quærens etiam obumbrare merita Epiſcopi ſimulatâ affectione *c* doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ, is à vero devius ſuperbit: quoniam veritatis ea eſt regula, ut nihil facias commendandi tui causâ, quò minor alius fiat: neque ſi quid boni habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas. ¶ Non defendas improbum, & ſancta indigno committenda *d* non arbitreris. ¶ Neque iterùm arguas *e* & impugnes eum, cujus crimen non deprehenderis.

C. XIV. ¶ *Epiſcopo non obediens, dæmonum ore diſcerpitur.*

Item Anterus Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.* f

ABſit, ut quicquam ſiniſtrum de his arbitremur *g*, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus: qui claves Regni cœlorum habentes, ante *h* judicii diem judicant. Veteri *i* quidem lege habetur: quicunque Sacerdotibus non obtemperâſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio cervice ſubjectâ contemptum expiabat cruore *k*. Nunc verò inobediens ſpirituali animadverſione truncatur, & ejectus ab Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur.

C. XV. ¶ *Quibus Papa eſt inimicus, his nec loqui debemus.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.*

SI inimicus eſt iſte Clemens *l* alicui pro actibus ſuis, vos nolite expectare, ut ipſe vobis dicat, &c. *ut ſuprà in tractatu ordinandorum, ubi agitur de obedientia minorum erga majores.*

C. XVI. ¶ *Excommunicatus eſt, qui excommunicatis communicat.*

Item Fabianus Epiſcopus, *epiſt. 1.*

SIcut *m* Apoſtoli ſtatuerunt dicentes: [*Cum excommunicatis non eſt communicandum: & ſi quis cum excommunicatis averſando* n *regulas, ſcienter ſaltem* 1 *in domo ſimul locutus fuerit, vel oraverit, ille communione privetur.*]

1 ¶ Saltem] *In epiſtola Fabiani eſt*, ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis conſentire cum canone Apoſtolico,* εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ, συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω: *quæ Dionyſius vertit:* Si quis cum excommunicato, ſaltem in domo, ſimul oraverit, iſte communione privetur.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa *epiſt. 2. cap. 2.*

EXcommunicatos *o* quoſcunque *p* à Sacerdotibus nullus recipiat aut rejiciat, ante utriuſque partis juſtam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut oſculo communicet, nec Ave eis dicat: quia quicunque in his, vel aliis prohibitis, ſcienter excommunicatis communicaverit, juxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubjacebit.

a *al. affectatione.* b *Et in Concil. Aquiſgr. cap. 9.* c *al. affectatione.* d *al. committenda arbitreris.* e *al. urgeas.* f *Hieronymus ad Heliodorum.* g *loquar,*] *orig.* h *quodammodo ante*] *Hieronym.* i *Deut. 17.* k *mucrone.*] *Hieronym.* l *Clemens epiſt. 1. Anſ. l. 1. c. 6. Ivo p. 14. c. 22. diſtinct. 93. ſi inimicus.* m *Can. Apoſt. 11. Burch. l. 1. c. 35. Pann. l. 5. c. 95.* n *al. avertendo.* o *Polyc. l. 7. tit. 1. Anſ. l. 22. cap. 14. Burch. l. 11. c. 38. Ivo part. 14. c. 23. & 102. Pann. l. 5. c. 94. Can. Apoſt. 11.* p *al. quoſque.*

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *in regula Monachorum, c.18.*

CUm *a* excommunicato neque orare, neque loqui (niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec veſci liceat. Si quis enim 1 cum eo aut palàm, aut abſconsè locutus fuerit, ſtatim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

¶ *Prior pars hujus capituli uſque ad verſ.* Si quis enim, *habetur in regula ſancti Iſidori (quæ miſſa eſt ex Hiſpania) c.18. ex qua citat hoc Smaragdus, in expoſitione regulæ S. Benedicti, c.26. exceptâ tamen iſtâ clauſulâ*, niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent, *quæ neque in regula B. Iſidori legitur, neque apud Smaragdum. Eſt tamen apud Burchardum, & Ivonem.*

1 ¶ Si quis enim] *Hæc uſque ad finem refert Smaragdus ex quodam magiſtro Monachorum, quod notabitur infrà eâd. c.* ſi quis frater.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.73.*

QUi *b* communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, ſi Laicus 1 eſt, excommunicetur, ſi Clericus, deponatur.

2 ¶ Si Laicus] *Ita apud Burchardum, & Ivonem, par.14. cap.108. & in Pannormia. Sed in Concilio ipſo cum variis codicibus collato, & apud Ivonem eâdem parte, c.28. legitur,* ſive Clericus, ſive Laicus excommunicetur.

C. XX. ¶ *Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palàm & publicè annuntientur.*

Item ex decreto Honorii Papæ.

CUræ *c* ſit omnibus Epiſcopis, excommunicatorum omninò *d* nomina tam Epiſcopis vicinis, quàm ſuis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco poſita præ *e* foribus Eccleſiæ cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & excommunicatis ubique Eccleſiaſticus aditus *f* excludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur.

¶ *Burchardus etiam, Anſelmus, & Ivo p.14. c.113. citant ex decretis Honorii: Sed idem Ivo eâdem parte, c.65. hoc ipſum tribuit Joanni VIII. in Concilio apud Ravennam.*

2 pars. *Verùm hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam dupliciter ſubimus, & dum reatum incurrimus, & dum ſententiâ notamur.*

C. XXI. ¶ *Duobus modis aliquis Satanæ traditur.*

Unde Hieronymus *g in lib. Jud. homil. 2.*

AUdi denique Apoſtolum dicentem de eo, qui peccaverat: [*Tradidi* h, inquit, *hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat.*] Vides ergò, quia non ſolùm per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manûs inimicorum, ſed & per eos, qui Eccleſiæ præſident, & poteſtatem habent non ſolùm ſolvendi, ſed etiam ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cùm pro delictis ſuis à Chriſti corpore ſeparantur. Et (ut mihi videtur) dupliciter etiam nunc traduntur homines de Eccleſia in poteſtatem Zabuli. Uno modo, quo ſuperiùs diximus, cùm delictum ejus manifeſtum fit Eccleſiæ, & per Sacerdotes de Eccleſia pellitur, ut notatus ab omnibus erubeſcat, & converſo eveniat illi illud, quod ſequitur: [*ut* i *ſpiritus ſalvus fiat in die Domini noſtri JESU CHriſti.*] Alio autem modo quis traditur Zabulo, cùm peccatum ejus manifeſtum non ſit hominibus: Deus autem, qui videt in occulto, perſpiciens ejus mentem & animam, vitiis ac paſſionibus ſervientem, & in corde ejus non *a* ſe diligi, ſed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, aut alia hujuſmodi: iſtum talem ipſe Dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Diſcedit à mente ejus, & avertit ſe, & refugit à cogitationibus ejus malis, & deſideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam.

¶ *In hoc & ſequenti capite citatur B. Hieronymus, quòd ipſe has Origenis homilias Latinas fecit: ſicut etiam ſuprà, diſt.36. c.* ſi quis. *eſt adnotatum.*

Cùm ergò per ſententiam quis nominatus fuerit, cum eo communicare non debemus. Cùm autem ſolo reatu occultè excommunicationis contraxerit pœnam, non eſt ab ejus communione ceſſandum. Unde Dominus b *in Evangelio tunc demùm peccatorem dixit habendum ſicut Ethnicum & Publicanum, cùm Eccleſiam audire contempſerit. Apoſtolus* c *quoque non ait: Si quis frater eſt fornicator; ſed* [ſi quis frater nominatur fornicator, &c.] *ſententiæ nominationem intelligens. Hinc* d *etiam Urbanus Papa II. Guitmundo Epiſcopo:* [Sanè quòd ſuper Richardo.] *Require in cauſa* e: [Quidam Epiſcopus in hæreſim lapſus.] *Hinc etiam Chriſtus in Evangelio* f *zizania dixit eſſe toleranda uſque ad meſſem.*

C. XXII. ¶ *Mali à bonis penitùs ſeparari non poſſunt.*

Hinc etiam Hieronymus.

NOlite *g* recedere à Domino in hodierno *h* die:] hoc eſt, donec ſeculum ſtat: oſtendat ergò mihi, quomodò Hiebuſæus, donec ſeculum ſtat, habitet cum filiis Juda in Hieruſalem: quippe cùm ne ipſi quidem filii Juda habitent in Hieruſalem. Ideò ergò nec iſtud verum eſſe poterit, quòd Hiebuſæi cum Judæis habitent in Hieruſalem, quandoquidem ne ipſi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc ſpiritualiter, aſſumentes Evangelii parabolam, quæ dicit de *i* zizaniis: [*Sinite utraque creſcere, ne fortè cùm vultis eradicare zizania, eradicetis ſimul cum ipſis etiam triticum.*] *& infrà.* ¶ Audi ergò Scripturam *k* dicentem, quia non potuerunt filii Juda diſperdere Hiebuſæos: ſed habitaverunt cum ipſis uſque in hodiernum diem in Hieruſalem. Unde deprecor vos, qui fideles eſtis, ut ita veſtram & converſationem ſervetis, ne in aliquo vel ipſi ſcandalum patiamini, vel aliis ſcandalum faciatis: ſed ſit vobis ſummi ſtudii, ſummæque cautelæ, ne quis in hanc ſanctam congregationem veſtram pollutus introëat: ne quis Hiebuſæus habitet vobiſcum. Vides ergò, quia dicit Scriptura, quòd non potuerunt ejicere filii Juda Hiebuſæos de Hieruſalem. Hiebuſæus autem interpretatur conculcatio. Ergò, quia non poſſumus ejicere iſtos, qui non conculcant, eos ſaltem, quos poſſumus, quorum peccata manifeſta ſunt, ejiciamus. Ubi enim peccatum non eſt evidens, ejicere de Eccleſia neminem poſſumus: ne fortè eradicantes zizania, eradicemus ſimul cum ipſis etiam triticum. Movet me tamen, quod dixit, quia non potuerunt ejicere Hiebuſæos, id eſt, eos, qui interpretantur conculcatio. Et ideò videamus, qui ſunt in Eccleſia conculcantes. Illi ſine dubio, de quibus dicit Dominus in Evangeliis *l*: [*Nolite mittere ſanctum canibus, neque margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & converſi elidant vos.*] Iſte eſt ergò Hiebuſæus, conculcatio, qui indigni *m* audiunt verbum Dei, & cùm audierint, neque ut infideles diſcedunt, neque permanent ut fideles; ſed perceptâ myſteriorum notitiâ, & fidei noſtræ ſecretioribus ſcrutatis, converſi poſtmodùm impugnant nos, & contradictionibus ſuis corda noſtra dirumpunt, conculcantes verbi

a *Polyc. ibid. Burch. l.11. cap.31. & 32. Anſelm l.12. c.16. Ivo p.14. c.95. & 96.* b *Polyc. ibid. Anſ. l.12. cap.18. Burch. l.11. c.44. Ivo p.14. c.28. & 108. Pann. l.5. c.99.* c *Polyc. ibid. Anſ. l.12. c.32. Burch. l.11. c.49. Ivo p.14. c.65. & 113.* d *al. omnium.* e *al. pro.* f *al. auditus.* g *Origenes homil. 2. ad c.2. Judicum.* h *1. Corinth. 5.* i *ibidem.*

a *Non ſolùm amorem ſeculi, ſed] orig.* b *Matth.18.* c *1. Corinth.5.* d *Vide inf. eâd. c. Ad menſam] in notatione.* e *24. q.2. ſanè quod.* f *Matth.13.* g *Origenes hom.21. ad cap.15 Joſuæ.* h *al. uſque in hodiernum diem.* i *Matth.13.* k *Joſ.15.* l *Matth.7.* m *al. indigne.*

Dominici

Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De iſtis ergò dicitur, quia non potuerunt filii Juda ejicere Hiebuſæum de Hieruſalem uſque in hodiernum diem.

C. XXIII. ¶ *Porcis & canibus ſancta non ſunt committenda.*

Item idem *ſuper duodecim* a *Prophetas.*

QUando ergò vir Eccleſiaſticus, & prudens atque intelligens, multas impietates in eâ, quæ vocatur domus Dei, eſſe cognoverit, & non ſolùm multas, ſed & fortes, & quæ opprimere poſſint juſtitiam, & in tantum doctorum rabiem proceſſiſſe, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant, taceat in illo tempore, ne det *b* ſanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos, qui converſi conculcent eas: & imitetur Hieremiam *c* dicentem: [*Solus ſedebam, quia amaritudine repletus ſum:*] & illud in Pſalm. *d*: [*Singulariter ſum ego, donec tranſeam.*]

C. XXIV. ¶ *Cum Pagano comedere, ſed cum excommunicato minimè licet.*

Item Joannes Chryſoſtomus, *Hom. 25. ad cap. 11. epiſt. ad Hebraos.*

AD menſam quippe Paganorum, ſi volueris ire, ſine ulla prohibitione permittimus. *& infrà.* ¶ [*Si* e *enim quis frater*, inquit, *nominatur inter vos.*] Fratrem in hoc loco omnem fidelem ſimpliciter intellige, non Monachum tantùm. Quid autem eſt, quod facit fraternitatem, niſi lavacrum regenerationis, quod facit poſſe vocari Deum, patrem? *& infrà.* ¶ [*Si quis*, inquit, *nominatus* 1 *fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebrioſus, cum hujuſmodi nec cibum ſumere.*] Cùm autem de Paganis ageret, non ita: ſed *f* [*Si quis vos vocaverit ex infidelibus*, (Paganos ſignificans) *& vultis ire, omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebrioſus, &c.*] O quanta integritas *g*. Nos autem non ſolùm non fugimus ebrioſos, ſed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

1 ¶ Nominatus] *Gratianus putavit Chryſoſtomum eo modo interpretari iſtam vocem, quò ferè interpretatus eſt Auguſtinus, ſupr. 2. q. 1.* c. multi. *Locus integer Græcè ſic habet:*

Καὶ οὐδὲ τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βουλοίμεθα, ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτῶν οὐδὲ βουλομένους ἐῶντα. ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ, φησὶν, ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα. τί γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δύνασθαι καλέσαι πατέρα τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχούμενος, κἂν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφὸς, ὁ δὲ πιστὸς, κἂν κοσμικὸς ᾖ ἀδελφός ἐστιν. εἴ τις, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. οὐδὲ γὰρ ἴχνος τότε μονάζοντος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος, ἐάν τις, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ᾖ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν, ἀλλ', οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων οὕτως, ἀλλ' ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ, φησὶ, μέθυσος. βαβαὶ πόση ἡ ἀκρίβεια. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐ φεύγομεν τοὺς μεθύσους. ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μεθέξοντες τῶν παρ' h αὐτῶν. *Id eſt:*

Et neque Paulum veritus es, ad menſam quidem Græcorum, ſi voluerimus, ire non prohibentem: ad menſam autem avarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. [*Nam ſi* i *quis*, inquit, *qui frater nominatur inter vos,*] fratrem hoc loco dicens omnem fidelem ſimpliciter, non Monachum tantùm. Quid autem eſt, quod facit fraternitatem? lavacrum regenerationis, id quod poſſumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus eſt, etiamſi Monachus ſit, non eſt frater: qui verò fidelis eſt, etiamſi ſecularis ſit, frater eſt. [*Si quis*, inquit, *qui frater nominatur.*] Neque enim veſtigium tunc Monachi erat: ſed omnia ad ſeculares loquebatur tunc B. Paulus: [*Si* a *quis*, inquit, *qui frater nominatur, fuerit, fornicator, aut avarus, aut ebrioſus, cum hujuſmodi nec cibum ſumere.*] Cùm autem de Græcis ageret, non ita, ſed *b*: [*Si quis vocat vos infidelium*] Græcos ſignificans [*& vultis ire omne quod vobis apponitur, manducate.*] [*Si quis*, inquit, *qui frater nominatur, ſit ebrioſus.*] Papæ quanta diligentia! Nos autem non ſolùm non fugimus ebrioſos, ſed etiam abimus ad eos, unà ſumpturi quæ ab ipſis.

Evidenter itaque ex præmiſſis apparet, quòd eorum communionem vitare cogimur, qui ſententiâ notati non ſunt. Sed ipſius ſententiæ notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à liminibus Eccleſiæ, & à communione corporis & ſanguinis Chriſti, vel teſte conſcientiâ, juxta illud Apoſtoli* c: [Probet ſe homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indignè manducat & bibit, judicium ſibi manducat & bibit.] *Item illud Proſperi:* [Faciliùs ſibi Deum placabunt. &c.] *require infrà causâ XXXIII.* Maleficiis impeditus. *quæſt. 1. de pœnitentiâ. Vel ſententiâ Eccleſiaſticâ: ſicut pœnitentes, quibus tempore præfinito beneficium reconciliationis impenditur. Hæc ſententia excommunicatio vocatur: quia à communione corporis & ſanguinis Chriſti notatum prohibet: ſicut & Adam ab eſu ligni vitæ excommunicatus eſt, Domino dicente* d: [Videte, ne fortè ſumatis de ligno vitæ.] *Quâ ſententiâ non ſeparatur quis à conſortio fidelium. Eſt & alia ſententia, quæ anathema vocatur: quâ quiſque ſeparatur à conſortio fidelium, de qua ſuprà* e: [Cum excommunicatis nolite communicare.] ¶ *Hanc diſtinctionem licet cuique advertere ex auctoritate Joannis Papæ:* [Engeltrudam *f* uxorem Boſonis, &c.] *require ſuprà in cauſa:* [Quidam Epiſcopus à propria ſede dejectus.] *Item ex auctoritate ejuſdem:* [Si quis domum *g* Dei violaverit, &c.] *require infrà in cauſa XVII.:* [Quidam Presbyter infirmitate gravatus.] ¶ *Item ex auctoritate Sylveſtri Papæ:* [Præſenti *h* decreto cenſemus, &c.] *require ſuprà in cauſa:* [In infamia cujuſdam Epiſcopi.] *Juxta igitur hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Innocentii Papæ II.* i: [Si quis ſuadente diabolo, &c.] *ut infrà in cauſa:* [Quidam Presbyter.] *ut juxta etymologiam vocabuli, anathemati, id eſt, ſeparationi ſubjaceat, qui in edictum illud inciderit, qui à corpore & ſanguine Chriſti, & ab ingreſſu Eccleſiæ ſe alienum facit: qui impias manus in Clericum injicere auſus fuerit: qui etiam à nullo Epiſcoporum abſolvi, id eſt, more pœnitentium reconciliari poterit, niſi primùm Apoſtolico conſpectui ſe repræſentare curaverit.* ¶ *Illud autem Petri de Clemente* k: [Si inimicus eſt iſte Clemens, &c.] *de ſententia notatis intelligendum eſt, ſicut & illud Urbani:* [Quibus Epiſcopi non communicant, &c.] *ut infrà in eadem cauſa. Ceterùm falſum eſſet illud Vaſenſis.* l *Concilii ſecundi:* [Si tantùm Epiſcopus alieni ſceleris ſe conſcium novit.] *Item, & illud* m: [Placuit, ut ſi quando Epiſcopus, &c.] *require ſuprà in cauſa:* [Duos fornicatores, & infamiâ notati.]

C. XXV. ¶ *Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.*

Item Gregorius *Clero, & populo Salonitano.* 1

1 ¶ Salonitano.] *In regeſto B. Gregorii lib. 5. c. 148. leguntur hæc verba in epiſt. 48. ſcripta Clero, nobilibus, ac populo Jaderæ conſiſtentibus, al.* Jadertino.

ROgo, hortor, & moneo, ut à prohibitæ vos communionis conſortio per omnia ſuſpendatis: ne cui-

a *Hieron. in Amos Prophetam, cap. 5. circa medium.* b *Matt. c. 7.* c *Hier. 15.* d *Pſal. 49.* e *1. Corinth. 5.* f *1. Cor. 10.* g *al. diligentia*, ἀκρίβεια. h *in Veronenſi eſt* πρὸς. i *1. Corinth. 5.*

a *Ibid.* b *1. Cor. 10.* c *1. Cor. 11.* d *Gen. 3.* e *ſupr. eâd. multis capitib. habetur ſententia.* f *3. q. 4. c. fin.* g *17. q. 4. quiſquis. §. idem, ſi quis domum.* h *5. q. 2. c. 2.* i *17. q. 4.* k *ſupr. eâd.* l *6. q. 2. c. 2.* m *ibid. c. 3.*

quam Sacerdoti, ſupraſcripto Maximo communicanti, contra animam ſuam quiſquam veſtrûm communicare præſumat.

C. XXVI. ¶ *Nullus Clericorum, vel Laicorum ad domum excommunicati accedat.*

Item ex Concilio Toletano I. *c. 15.*

VI. SI *a* quis Laïcus abſtinetur, ad hunc, vel ad domum ejus, vel Clericorum, vel religioſorum nullus accedat. Similiter & Clericus ſi abſtinetur, à Clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos Clericos, qui ejuſdem Epiſcopi ſunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſive Laico quolibet, ſive Clerico.

3 pars. *Sed hoc ſpecialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Unde Urbanus :* [Sanè quod ſuper Richardo, &c.] *infrà* b *in cauſa :* [Quidam Epiſcopus in hæreſim lapſus.] *Item Nicolaus Papa in cap.* [Excellentiſſimus Rex Carolus, &c.] *infrà circa finem hujus cauſæ.*

C. XXVII. ¶ *Sententia paſtoris timenda eſt, licèt injuſtè liget.*

Item Urbanus *omnibus Epiſcopis, c. 5.*

QUibus *c* Epiſcopi non communicant, non communicetis: & quos ejecerint, non recipiatis. Valdè enim eſt timenda ſententia Epiſcopi, licèt injuſtè liget.

C. XXVIII. ¶ *Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicat.*

Item ex octava Synodo.

VII. SI quis *d* frater aut palàm, aut abſconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione, ſtatim cum eo excommunicationis contrahat pœnam.

¶ *Canon hic neque habetur in octava Synodo, quæ habita fuit tempore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipſa nominatur octava ſub Joanne octavo celebrata, quæ in Bibliotheca Vaticana ſervantur. Multa verò, quæ à Gratiano ex octava Synodo citantur, in regulis Baſilii, Iſidori, & aliis ſcriptis ad Monachos pertinentibus inventa ſunt. Hoc quidem ſuprà eâd.* cum excommunicato, *fuit tributum Iſidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, cap. 26. cùm anteà egiſſet de Monacho, à ſuo præpoſito excommunicato, hæc ſcribit valdè ſimilia :* Hinc quidam magiſter Monachorum ait : [Si quis verò frater, aut palàm, aut abſconsè cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.*

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *cap. 7.*

QUi *e* merito facinorum ſuorum ab Eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo Epiſcopo, aut Presbytero, vel Clerico fuerint in communione ſuſcepti, etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens 1 ſui Epiſcopi regulare judicium.

1 ¶ Refugiens] *In Concilio, cum multis impreſſis & manuſcriptis codicibus collato, legitur,* refugientes : *apud Burchardum verò & Ivonem,* refugientibus, *quod convenit cum canone Græco, qui eſt nonus : omnia verò hæc verba,* refugientes ſui Epiſcopi regulare judicium, *in recentioribus Conciliorum editionibus non ſunt hoc loco, ſed poſt verſ.* ſuſcepti. *A Sorienſi autem codice Regis catholici omninò abſunt.*

C. XXX. ¶ *Qui ſententiam Epiſcopi putat eſſe injuſtam, recurrat ad Synodum.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 66.*

CLericus, qui Epiſcopi circa ſe diſtrictionem injuſtam putat, recurrat ad Synodum.

C. XXXI. ¶ *Vincula Eccleſiaſtica non ſunt contemnenda.*

Item Joannes Chryſoſtomus, *homil. 4. ad c. 2. epiſt. ad Hebræos.*

I. NEmo *a* contemnat vincula Eccleſiaſtica. Non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

C. XXXII. ¶ *Satanæ traditur, qui ab Eccleſia excommunicatur.*

Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſermone 68.*

OMnis *b* Chriſtianus, dilectiſſimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur *c* : quomodo? ſcilicet, quia extra Eccleſiam Diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus : ac per hoc quaſi Diabolo traditur, qui ab Eccleſiaſtica communione removetur. Unde illos, quos tunc Apoſtolus Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.

¶ *Sic etiam citat Ivo p. 14. c. 50. ſed p. 2. c. 94. conjunctè cum multis aliis verbis videtur citare ex libris de unico Baptiſmo.*

C. XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *tractatu 27. ad cap. 6. Joannis.*

NIhil ſic debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum ejus. Si non eſt membrum ejus, non vegetatur ſpiritu ejus. *Quiſquis autem*, inquit Apoſtolus *d*, *ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.*

Item Hieronymus 1 : [Quorum *e* remiſeritis peccata, &c.] *id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis janua regni cœleſtis clauſa erat.*

1 ¶ Hieronymus :] *Hæc non ſunt inventa apud B. Hieronymum, ſed in epiſt. 2. Eutychiani, quem citat Ivo.*

C. XXXIV. ¶ *Vicini Epiſcopi audiant eos, qui de judiciis Epiſcoporum ſuorum queruntur.*

Item ex Concilio Milevitano *f*, *cap. 22.*

PResbyteri *g*, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in cauſis, quas habuerint, ſi de judiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos audiant, & inter eos, quicquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum. Quòd ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum ſuarum. Ad tranſmarina autem, qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione ſuſcipiatur.

¶ *Huic capiti in vulgatis codicibus præpoſitum erat nomen Paleæ : ſed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem ſuprà, 2. q. 6. c.* placuit.

C. XXXV. ¶ *Injuſta Epiſcoporum damnatio irrita eſſe cenſetur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 28.*

IRritam *h* eſſe injuſtam *i* Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam.

C. XXXVI. ¶ *Qui cauſæ ſuæ adeſſe, & innocentiam ſuam aſſerere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat.*

Item ex Concilio Carthag. V. *k c. 12.*

RUrſus *l* conſtitutum eſt, ut quoties Clericis convictis

a *Ivo p. 14. cap. 30.* b *24. q. 2.* c *Polyc. l. 6. tit. 1. Anſ. l. 6. c. 145. & l. 12. c. 25. Burchard. l. 11. c. 1. Ivo p. 14. c. 74.* d *Supr. eâd. cum excommunicato. Burch. l. 11. c. 32. Ivo part. 14. c. 96.* e *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 44. Ivo p. 14. c. 28. & 107. Pann. l. 5. c. 98.*

a *Ivo p. 14. c. 48. Pann. l. 5. c. 88.* b *Ivo p. 2. c. 94. & p. 14. c. 50.* c *al. traducitur. 1. Tim. 1. 1. Cor. 5.* d *Rom. 8.* e *Matt. c. 16. Ivo p. 14. c. 53.* f *Et Afric. c. 92.* g *2. q. 6. placuit, ut Presbyteri.* h *3. q. 6. Irritam ex Felice.* i *al. & injuſtam.* k *& in Afric. c. 46. & Vormac. c. 71.* l *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 2. c. 182. Ivo p. 6. c. 232.*

vel 1 confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter Eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem Hæreticorum, atque Gentilium, ſi fortè cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si verò intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſteà penitus audiatur.

1 ¶ Vel] *In omnibus locis indicatis legitur, &. Sed manuſcripta Gratiani exemplaria concordant cum vulgatis. In aliquibus tamen eſt,* convicti Clerici, vel confeſſi. *Apud Ivonem verò legitur:* ut aliquoties Clerici convicti, & confeſſi, *& vocem* aliquoties, *habet etiam Burchardus.*

C. XXXVII. ¶ *Audientiam ſibi negat, qui excommunicationis cauſam agere intra annum differt.* a

Item Gelaſius.

QUicunque *b* intra anni ſpatium civiliter, ſive publicè cauſam ſuam coram ſuis excommunicatoribus non peregerint, ipſi ſibi aditum audientiæ clauſiſſe videantur. Quòd ſi obſtinato animo ſine communione defuncti fuerint, nos eorum cauſam, juxta beati Leonis *c* prædeceſſoris noſtri ſententiam, divino judicio reſervantes, quibus vivis non communicavimus *d*, nec mortuis communicare debemus.

C. XXXVIII. PALEA.

QUi *e* verò excommunicato ſcienter communicaverit, & amodò ſaltem in domo ſimul oraverit, atque latebras *f*, quò minùs ad ſatisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitentiam accipiat, corporis & ſanguinis Domini communione privatum ſe eſſe cognoſcat.

C. XXXIX. ¶ *Tardiùs recipiatur ad veniam, qui Sacerdote jubente de Eccleſia exire contemnit.*

Item ex Concilio Hilerdenſi, *c. 10.*

QUi jubente Sacerdote pro qualicunque culpa ab Eccleſia exire contempſerit, pro noxa contumaciæ *g* tardiùs recipiatur ad veniam.

Sed quæritur, ſi ante damnati abſolutionem Epiſcopum mori contigerit, utrùm damnatus poſteà valeat abſolvi?

C. XL. ¶ *A ſucceſſore ſolvatur, qui poſt mortem Epiſcopi remaneat ligatus.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio Epaunenſi, *cap. 28.*

II. SI *h* Epiſcopus ante damnati abſolutionem obitu rapiatur, correctum aut pœnitentem ſucceſſori licebit abſolvere.

Præmiſſis auctoritatibus, quibus injuſtæ ſententiæ uſque ad examinationem utriuſque partis parere jubemur, ita reſpondetur: Gregorius non dicit ſententiam injuſtè latam eſſe ſervandam, ſed timendam, ſicut & Urbanus. Timenda eſt ergò, id eſt, non ex ſuperbia contemnenda. Reliquæ verò auctoritates excommunicatis loquuntur, qui vel vocati ad Synodum venire contempſerunt, vel calliditatibus adverſantium occurrere neſcientes, injuſtam ſententiam à judice reportaverunt, vel qui neglectu ſuæ vitæ ſiniſtram de ſe opinionem naſci permittentes, ſententiam in ſe exceperunt. Hos ſiquidem ſolos excommunicationis ſententiâ ferire licet.

a *al. diſſimulat.* b *Polyc. ibid. Anſ. l. 2. c. 24. Burchard. l. 11. c. 47. Ivo p. 14. c. 111. Pann. l. 5. c. 130.* c *24. quæſt. 2. c. 1.* d *al. mortuis communicare non poſſumus.* e *Polyc. ibid. Anſelm. ibid. Burch. l. 11. c. 48. Ivo p. 14. cap. 112.* Ex *ejuſdem Gelaſii decretis.* f *al. latebras defenſionis.* g *al. contumeliæ.* h *Burchard. l. 11. c. 50. Ivo p. 14. c. 114. Pann. l. 5. c. 121.*

C. XLI. ¶ *Quibus culpis exigentibus aliquis ſit communione privandus.*

Unde in Meldenſi Concilio, *cap. 56.* a.

II. NEmo *b* Epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa communione privet Eccleſiaſticâ. Sub anathemate 1 autem ſine conſcientia Archiepiſcopi, aut Coëpiſcoporum nullum præſumat ponere, niſi unde canonica docet auctoritas: quia anathema eſt æternæ mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

1 ¶ Sub anathemate] *In Concilio Meldenſi, & adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici legitur:* Anathema autem ſine conſenſu Archiepiſcopi, aut Coëpiſcoporum, prælatâ etiam Evangelicâ admonitione, nulli imponat. *Cæterì autem collectores parùm à Gratiano diſcrepant.*

C. XLII. ¶ *Pro paucis, & levibus cauſis nullus communione privetur.*

Item ex Concilio Arvernenſi.

NUllus Sacerdotum quenquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus cauſis à communione ſuſpendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab Eccleſia juſſerunt committentes.

¶ *In Concilio Arvernenſi, quod extat, non habetur, ſed in Aurelianenſi IV. c. 2. & in Vormacienſi, c. 13.*

C. XLIII. ¶ *Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.*

Item ex Concilio Triburienſi.

CErtum *c* eſt *d*, pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere: cùm ad Synodum canonicè vocatus venire contemnit: aut ſi poſtquam illuc venerit, Sacerdotalibus reſpuit obedire præceptis: aut ſi ante finitam cauſæ ſuæ examinationem à Synodo *e* præſumit.

4 pars. *De his, inquam, & hujuſmodi, præmiſſæ auctoritates loquuntur, non de injuſtè ſuſpenſis. Quòd autem injuſtæ ſententiæ parendum non ſit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima eſt illa* Hieronymi *f, ſuper Matthæum libro 3.*

C. XLIV. ¶ *Sententia Paſtoris reum, vel innocentem non conſtituit, vel facit.*

QUomodo *g* Sacerdos mundum leproſum non facit, ſic Epiſcopus, vel Presbyter, non alligat eos, qui inſontes ſunt, nec ſolvit noxios: ſed pro officio ſuo cùm peccatorum varietates audierit, ſcit, qui ligandus ſit, qui ſolvendus.

¶ *Variè hic locus legitur apud collectores. Apud B. Hieronymum ſic habet:* Legimus in Levitico de leproſis, ubi jubentur, ut oſtendant ſe Sacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant: non quò Sacerdotes leproſos faciant, & immundos, ſed quò habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus, quivé immundus ſit. Quomodò ergò ibi leproſum Sacerdos mundum vel immundum facit, ſic & hic alligat, vel ſolvit Epiſcopus & Presbyter, non eos, qui inſontes ſunt, vel noxii, ſed pro officio ſuo, cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quivé ſolvendus.

C. XLV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Auguſtinus *ſuper Matthæum.*]

RIdiculum eſt, ut eum mundum eſſe dicamus, qui vinculis peccatorum ſuorum ligatus eſt, propter hoc ſolum, quòd Epiſcopus dicitur habere hujuſmodi poteſtatem, ut ſoluti ab eo, ſoluti ſint in cœlo, & ligati in

a *Et in adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici.* b *Burch. l. 11. c. 10. Ivo p. 14. c. 80. Pann. l. 5. c. 93.* c *al. Decretum.* d *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 11. c. 74. Ivo p. 14. c. 122. Pann. l. 5. c. 112.* e *al. profugus abire.* f *In comment. ad c. 16.* g *Polyc. l. 7. tit. 3. Anſ. l. 7. c. 130. Ivo p. 14. c. 7. Pann. l. 5. c. 86.*

terris, ligati ſint in cœlo. Sit ergò irreprehenſibilis, qui alterum ligat, aut ſolvit.

C. XLVI. ¶ *Non eſt petenda ſolutio, cùm iniquè fertur ſententia.*

Item Gelaſius Papa *Epiſcopis Orientalibus* a, *de damnatione* 1 *Dioſcori.*

CUi *b* eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt: ſed ſi injuſta eſt, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Eccleſiam ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia. Ita ergò eâ ſe non abſolvi deſideret, quâ ſe nullatenùs perſpicit obligatum.

1 ¶ Damnatione Dioſcori.] *Sic etiam in manuſcriptis. Apud Ivonem eſt*, de communione Achatii vitanda. *Et Dioſcorus quidem in Chalcedonenſi Synodo, & à ſancto Leone I. damnatus eſt: Achatius autem à Felice III. & Gelaſio ipſo.*

C. XLVII. ¶ *Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur injuſtè.*

Item Auguſtinus *de ſummo bono.* c

SEcundùm *d* Catholicam fidem, & ſanam doctrinam, & intelligentibus perſpicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere poteſt quiſquam, nec natura Dei nocere injuſtè cuiquam, vel nocere injuſtè *e* patitur quemquam. *Qui enim nocet,* (ait Apoſtolus *f*) *recipiat illud quod nocuit.*

C. XLVIII. ¶ *Injuſta vincula dirumpit Juſtitia.*

Idem *ſermone 16. de verbis Domini.*

COepiſti *g* habere fratrem tuum tanquam Publicanum: ligas illum in terra, ſed ut juſtè alliges, vide. Nam injuſta vincula dirumpit juſtitia. Cùm autem 1 correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, ſolviſti illum in terra: cùm ſolveris in terra, ſolutus erit & in cœlo.

1 ¶ Cùm autem] *Emendatus & locupletatus eſt hic locus ex originali, Ivone & Pannormia.*

C. XLIX. ¶ *Temeritas judicandi non ei, qui judicatur, ſed judici nocet.*

Idem *de ſermone Domini in monte, lib. 2. c. 29.*

TEmerarium *h* judicium plerunque nihil nocet ei, de quo temerè judicatur. Ei autem, qui temerè judicat, ipſa temeritas neceſſe eſt ut noceat.

C. L. *Non obeſt homini injuſta ſententia.*

Idem *ad Clerum Hipponenſem, epiſt. 137.*

QUi *i* obeſt homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia?

C. LI. ¶ *De eodem.*

Item *in libro contra Secundinum Manichæum, cap. 1.*

SEnti *k* de Auguſtino quicquid libet: ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet.

C. LII. ¶ *Quos conſcientia juſtificat, aliorum maledicta non timeant.*

Item Gregorius *Conſtantino Mediolanenſi Epiſcopo, lib. 6. epiſt. 14. ſeu cap. 178.*

IN *l* cunctis, quæ in hac vita adverſa proveniunt, ſola eſt, ſicut nôſtis, omnipotentis Dei diſtrictio penſanda, atque ad cor ſemper proprium recurrendum, ut nullius nos ibi lingua implicet, ubi conſcientia non accuſat. Quem enim conſcientia defendit, & inter accuſationes liber eſt: & liber, vel ſine accuſatione eſſe non poteſt, ſi ſola, quæ interiùs addicit *m*, conſcientia accuſet. De veſtra igitur ſanctitate abſit à Chriſtianorum judicio, ea, quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicunque modulo ſuſpicionis adduci: quia ex ſacri eloquii teſtimonio tenemus, ut majora mala 1, cùm forſitan dicuntur, niſi probata, credi non debeant, ſed probata citiùs ulciſci. *& infrà.* ¶ Hæc igitur dixi, ut nimiæ eſſe levitatis oſtenderem, ſi quis mala gravia credere ſtudeat, quæ probari non poſſunt. Unde ſanctitas veſtra debet mentem ſuam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione disjungere, & ſola, quæ æternæ vitæ ſunt, atque ad utilitatem ſubditorum proficiunt, cogitare.

1 ¶ Majora mala,] *Sic emendatum eſt ex originali & Nicolao; & ſæpè in hac epiſtola repetitur*, mala gravia. *Anteà legebatur*, mala majorum.

C. LIII. ¶ *Fruſtrà damnatur ab homine, quem Deus juſtificat.*

Item Auguſtinus *in Pſal. 36. concione 3. ad verſ.* [Nec damnabit eum.]

ET *a* ſi ad tempus 1 damnaris ab homine, & ſi dixit ſententiam Proconſul in Cyprianum, alia eſt ſella terrena, aliud tribunal cœlorum. Ab inferiore accepit ſententiam, à ſuperiore coronam.

1 ¶ Et ſi ad tempus] *Apud B. Auguſtinum de divino judicio agentem, ſic legitur:* Quando ergò ventum fuerit ad illud judicium, non eum damnabit: & ſi ad tempus videtur damnari ab homine, & ſi dixit ſententiam, &c.

C. LIV.

Idem *in Pſal. 37. ad verſ.* [Quoniam in te ſperavi.]

CUſtodi *b* intùs innocentiam tuam, ubi nemo opprimit cauſam tuam. Prævalebit *c* in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, ubi cauſa tua dicenda eſt? Quando Deus judex erit, alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter juſtum judicem, & conſcientiam tuam noli timere, niſi cauſam tuam.

C. LV. ¶ *Non hominum linguas, ſed conſcientias curare debemus.*

Item Gregorius Papa *Palladio Presbytero, lib. 8. epiſt. 45.* d

INter verba laudantium, ſive vituperantium, ad mentem ſemper recurrendum eſt: & ſi in ea non invenitur bonum, quod de nobis *e* dicitur, magnam triſtitiam generare debet: & rurſum ſi in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam proſilire. Quid enim, ſi homines *f* laudent, & conſcientia nos accuſet? aut quæ debet eſſe triſtitia, ſi omnes accuſent, & ſola conſcientia liberos nos eſſe demonſtret? Habemus Paulum dicentem *g*: [*Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*] Job *h* quoque dicit: [*Ecce in cœlo teſtis meus.*] Si ergò eſt nobis teſtis in cœlo, teſtis in corde, dimittamus ſtultos foris loqui, quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi quòd in pulverem ſufflant, atque in oculos ſuos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen etiam ſunt ipſi, & tranquillè admonendi, eiſque ſatisfieri modis omnibus debet, ſcientes, quid de Judæis veritas dicit *i*: [*Ne fortè ſcandalizemus eos.*] Si autem ſatiſfieri ſibi ex veritate noluerint, habes conſolationem, quam in ſancto Evangelio conſpicias. Cùm enim Domino dictum fuiſſet: [*Scis* k, *quia Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt?*] reſpondit *l*: [*Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum.*] Paulus quoque Apoſtolus admonet, dicens *m*: [*Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum*

a *Sententia habetur aliqua ex parte in tomo Gelaſii de anathematis vinculo.* b *Ivo part. 14. c. 8.* c *l. 3. de natura boni, c. 39.* d *Ivo p. 14. c. 9.* e *impunè] vera lectio.* f *Coloſſ. 3.* g *Ivo p. 14. c. 5. Pann. l. 5. c. 83.* h *Ivo p. 14. c. 10.* i *Polyc. l. 7. tit. 1. Ivo p. 14. c. 11.* k *Ivo p. 14. c. 12.* l *Nicolaus epiſt. 2. ad Michaëlem Imper.* m *al. audit.*

a *Ivo p. 14. c. 13.* b *Ivo p. 14. c. 14.* c *al. prævaluit.* d *Et in epiſtola Sixti III.* e *al. vobis.* f *al. omnes.* g *2. Corinth. 1.* h *Job. 16.* i *Matth. 17.* k *Matth. 17.* l *Matth. c. 15.* m *Rom. 12.*

omnibus

omnibus hominibus pacem habentes.] Dicturus quippe [*cum omnibus pacem habentes,*] quia hoc difficile eſſe proſpexit, præmiſit, [*ſi fieri poteſt.*] Sed tamen adjunxit, quòd poſſit fieri, cùm dixit, [*quod ex vobis eſt:*] quia ſi nos in mente charitatem erga obedientes ſervare cupimus, etſi illi nobiſcum pacem non habent, nos tamen cum illis ſine dubio habemus.

1 ¶ Quid enim] *Addita ſunt nonnulla ex epiſtola B. Gregorii, & partim etiam Sixti III. in qua idem ferè repetitur. Hoc inter eos obſervandum eſt, qui parati ſunt ſuſpicari, quod non vident, parati ſemper reprehendere, nunquam imitari. Apud alios autem conſcientia eſt neceſſaria nobis, fama illis.*

C. LVI. ¶ *Conſcientia nobis, & fama proximis eſt neceſſaria.*

Unde Auguſtinus *lib. de bono viduit. cap. 22.*

NOn *a* ſunt audiendi, ſive viri ſancti, ſive fœminæ, quando reprehenſa in aliquo negligentia ſua, per quam fit, ut in malam veniant ſuſpicionem, unde ſuam vitam longè abeſſe ſciunt, dicunt ſibi coram Deo ſufficere conſcientiam, exiſtimationem hominum non ſolùm impudenter, verùm etiam crudeliter contemnentes, cùm occidant *b* animas aliorum, ſive blaſphemantium viam Dei (quibus ſecundùm ſuam ſuſpicionem, quaſi turpis, quæ caſta eſt, diſplicet vita Sanctorum:) ſive etiam cum excuſatione imitantium, non quod vident, ſed quod putant. Proinde quiſquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi benefacit: quiſquis autem etiam famam, & in alios miſericors eſt. Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.

C. LVII. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui moribus diſſonam profert ſententiam.*

Item Hieronymus *ſuper c epiſt. Pauli ad Philemonem.*

VIII. SI *d* quis dixerit juſtum injuſtum, & injuſtum juſtum, abominabilis uterque apud Deum eſt. Similiter, qui ſanctum dicit eſſe non ſanctum, & rurſum non ſanctum aſſerit ſanctum, abominabilis apud Deum eſt.

C. LVIII. ¶ *Chriſtum violat, qui ſanctum non ſanctum, vel non ſanctum ſanctum eſſe crediderit.*

Idem *ibidem paulò ſuperiùs.*

IX. SI quis hominem, qui ſanctus non eſt, ſanctum eſſe crediderit, & Dei eum junxerit ſocietati, Chriſtum violat, cujus corporis omnes membra ſumus & ꝯ. ¶ Omnes credentes, ſecundùm Apoſtolum *e*, Chriſti corpus efficiuntur. Qui in Chriſti corpore errat & labitur, aſſerens membrum ejus vel ſanctum eſſe, cùm non ſit, vel non ſanctum eſſe, cùm ſit, vide, quali crimini obnoxius fiat: [*Væ* (ait Eſaias *f*) *qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.*] Dulce puto eſſe ſanctimoniam: amarum, quod ſanctimoniæ contrarium eſt.

C. LIX. ¶ *Æternum væ maledictionis inveniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit.*

Item Eſajas, *cap. 2.*

VÆ *g*, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. *& paulò ſuperiùs.* ¶ Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam: & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus ſiti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino: & deſcenderunt fortes ejus, & populus ejus, & ſublimes, glorioſique ejus ad eum: & incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi ſublimium deprimentur: & exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus ſanctus ſanctificabitur in juſtitia.

C. LX. ¶ *Ligandi, ſolvendique poteſtate ſe privat, qui hanc injuſtè exercet.*

Item Gregorius *homil. 26. in Evang.*

IPſe *a* ligandi atque ſolvendi poteſtate ſe privat, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubjectorum moribus exercet.

C. LXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

JUdicare *b* de ſubditis dignè nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel odia, vel gratiam ſequuntur.

C. LXII. ¶ *Non eſt vera præſidentis abſolutio, niſi ſequens arbitrium interni c judicis.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

TUnc vera eſt abſolutio præſidentis, cùm interni *d* ſequitur arbitrium judicis. Quod benè quatriduani mortui reſuſcitatio illa ſignificat: quæ videlicet demonſtrat, quia priùs mortuum Dominus ſuſcitavit, & vivificavit, dicens *e*: [*Lazare, veni foras,*] & poſtmodùm is qui vivens fuerat, egreſſus, à diſcipulis eſt ſolutus, ſicut ſcriptum eſt.

C. LXIII. ¶ *Privilegio meretur exui, qui eodem abutitur.*

Idem *in Regeſto* f

PRivilegium *g* omninò meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate.

¶ *In regeſto B. Gregorii, ex quo citatur, non eſt inventum. Habetur autem in epiſt. 2. Simplicii Papæ, cui etiam Nicolaus I. in epiſt. ad Hincmarum, cujus initium eſt,* Epiſtolam beatitudinis tuæ. *& Burchardus, & Ivo, & aliquot vetuſta Gratiani exemplaria tribuunt: ſuprà etiam diſtinct. 74. c.* ubi. §. nam privilegium. *citatur ex eodem Simplicio. Simile eſt, quod B. Auguſtinus ſermone de tempore 247. ſcribit:* Judicio enim legum, jure ab obtenta dignitate dejicitur, qui privilegio ſibi conceſſo abutitur.

C. LXIV. ¶ *Is, in quem canonica non fertur ſententia, pœnam non debet ferre canonicam.*

Item Gregorius *Antonino Subdiacono, lib. 2. indict. 11. epiſt. 9.*

NOn debet is pœnam ſuſtinere canonicam, in cujus damnatione non eſt canonica prolata ſententia.

Ex his datur intelligi, quòd injuſta ſententia nullum alligat apud Deum, nec apud Eccleſiam ejus aliquis gravatur iniquâ ſententiâ, ſicut ex h *Gelaſii capite habetur. Non ergò ab ejus communione abſtinendum eſt, nec ei ab officio ceſſandum, in quem cognoſcitur iniqua prolata ſententia. Cur ergò capitula Carthaginenſis, & Africani, atque aliorum Conciliorum, prohibent injuſtè damnatum in communione recipi, ante* i *judicii examinationem? Cur & illud* in Concilio Maguntinenſi *ſtatutum eſt?* k

C. LXV. ¶ *Qui damnatur à Synodo, quomodo in ſecunda innocens reparetur.*

EPiſcopus *l*, Presbyter, aut Diaconus à gradu ſuo injuſtè dejectus, ſi in ſecunda Synodo innocens reperiatur *m*, non poteſt eſſe, quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari de manibus Epiſcoporum: ſi Epiſco-

a *12. q. 1. nolo, ut aliquis.* b *al. occidunt.* c *Ad locum,* [*Gratias ago Deo meo.*] d *Ivo p. 14. c. 6. Pannorm. l. 5. cap. 84. Proverb. 17. ſecundùm 70.* e *Rom. 12. 1. Corinth. 6.* f *Eſa. 5.* g *Eod. c.*

a *Infrà eod. plerunque. Polyc. lib. 7. tit. 1. Ivo p. 14. cap. 3. Pann. lib. 5. cap. 79.* b *Ivo ibidem. Pann. lib. 5. cap. 80.* c *al. æterni.* d *æterni] orig. infr. eâd plerunque. Ivo ibidem. Pann. l. 5. c. 81.* e *Joann. 11.* f *Simplicius Papa epiſt. 2.* g *Anſ. l. 4. c. 3. Burch. lib. 1. c. 29. Ivo p. 5. c. 140.* h *Suprà eâd. cui eſt.* i *Suprà eâd. ſi Epiſcopus. & c. Placuit.* k *In Toletano IV. cap. 27.* l *Burch. lib. 2. cap. 92. Anſelm. lib. 8. cap. 27. Polyc. lib. 2. tit. 36. Ivo p. 5. cap. 367. & part. 6. c. 237. Pannorm. lib. 3. cap. 80.* m *inveniatur.*

pus eſt, orarium, annulum & baculum: ſi Presbyter, orarium & planetam: ſi Diaconus, orarium & albam: ſi Subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus in reparatione ſua recipiant ea, quæ, cùm ordinarentur, perceperant.

¶ Hoc habetur in Concilio Toletano IV. c.27. ex quo citant Ivo p.5. c.367. & Polycarpus l.2. tit.36. Idem tamen Ivo part.6. c.237. & Burchardus tribuunt Concilio Maguntino: auctor autem Pannormiæ, & Maguntino, & Toletano.

5 pars. *Si ergò injuſtè dejecti, nec etiam per Epiſcopos reparari poſſunt, niſi de manibus eorum recipiant, quæ amiſerant: quomodo ſuâ auctoritate cuiq; licet injuſtè ligatis communicare, & eis, non petitâ abſolutione, ſua celebrare officia, ſicut Gelaſius videtur ſentire? Ad hoc reſpondendum eſt, quòd ſententia aliquando eſt injuſta ex anima proferentis, juſta verò ex ordine & cauſa: aliquando eſt juſta ex animo & cauſa, ſed non ex ordine: aliquando eſt juſta ex animo & ordine, ſed non ex cauſa. Cùm autem ex cauſa injuſta fuerit, aliquando nullum in eo omninò, qui accuſatur, delictum eſt, quod ſit damnatione dignum: aliquando non eſt in eo illud, ſupra quod fertur ſententia: ſed ex alio notandus eſt. Ex animo eſt injuſta, cùm aliquis ſervatâ integritate judiciarii ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminoſum, non amore juſtitiæ, ſed livore odii, vel pretio, aut favore adverſariorum inductus ſententiam profert. Unde Beda ſuper epiſtolam Jacobi ait:* ¶ Ira *a* enim viri juſtitiam Dei non operatur:] *quia qui iratus in aliquem ſententiam profert, etſi ille quantùm ad ſe, juſtam reportet ſententiam, iſte tamen, qui non amore juſtitiæ, ſed livore odii in eum ſententiam dedit, juſtitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.*

C. LXVI. ¶ *Sententia juſtitiæ non eſt pro præmio ferenda.*

Item Gregorius. *b*

QUi *c* rectè judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia juſtitiam, quam gratìs impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis malè utuntur, qui juſtè pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem non juſtitiæ defenſio, ſed amor præmii *d* provocat: quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim à juſtitiæ defenſione recedunt. Acceptio nummorum *e* prævaricatio veritatis eſt. Unde & pro juſto dicitur: [*Qui excutit manus ſuas ab omni munere, in excelſis habitabit.*]

¶ Apud B. Gregorium non eſt inventum: ſed apud Iſidorum lib.3. de ſumm. bon. cap.58. quem citant Burchardus & Beda in ſcintillis.

C. LXVII. ¶ *In Præpoſitorum operibus ſibi totum ratio vendicet.*

Item Gregorius *lib.8. epiſt.12. ad Guidiſcalcum.*

ILla *f* Præpoſitorum ſolicitudo utilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quicquam agendum, priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore juſtum omne *g* putat, quod fecerit.

C. LXVIII. ¶ *Graviter delinquit, qui ex ira ſententiam profert.*

Item Ambroſius *libro de ſancto Joſepho, c.13.*

IRa ſæpè etiam innocentes in crimen adducit: quia dum juſto ampliùs iraſcimur, & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus. Ideò Apoſtolus *h* ait: [*Non vos ipſos vendicantes, chariſſimi: ſed date locum iræ;*] hoc eſt, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus *i* Jeſus dimittens ad evangelizandum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga; id eſt, ut & incentiva litis, & inſtrumenta eriperet ultionis.

C. LXIX. ¶ *Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum eſt.*

Item ex lib.11. Eccleſiaſt. hiſtoriæ Rufini, *c.18.*

CUm apud Theſſalonicam, ſeditione exortâ, quidam vir ex militaribus impetu fuiſſet populi furentis extinctus, Theodoſius repentini nuntii atrocitate ſucceenſus, ad ludos Circenſes invitari populum, eique ex improviſo circumfundi milites, atque obtruncari paſſim, ut quiſque occurriſſet, gladio jubet, & vindictam dari, non crimini, ſed furori: ob hoc, cùm à Sacerdotibus Italiæ argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lachrymis profeſſus, publicam pœnitentiam in conſpectu totius Eccleſiæ egit *a*, & in hoc ſibi tempus adſcriptum abſque Regali faſtigio patienter implevit. Lege ſanxit in poſterum, ut ſententiæ Principum ſuper animadverſione prolatæ, in diem vigeſimum ab executoribus differrentur, quò locus miſericordiæ, vel, ſi res tuliſſet, pœnitentiæ non periret.

C. LXX. ¶ *In dictandis ſententiis rectores nullo furore ducantur.*

Item ex b *dictis* Gregorii.

SUmmoperè *c* præcavere debent rectores Eccleſiarum & qui publica judicia exercent, ut in dictandis ſententiis nullatenus levitate, aut furore ducti ſint præcipites; ſed cauſis priùs diligenter ventilatis, cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc divina & humana lex reſolvatur *d*, & tunc ſecundùm quod ibi conſtitutum eſt, remotâ perſonarum acceptione, definitiva proferatur ſententia. Hinc eſt, quòd Moyſes *e* querelas populi ſemper ad Dominum tabernaculum ingreſſus referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat: nimirùm nos inſtruens, ut non ex corde noſtro, ſed ex præcepto divino condemnationis, vel juſtificationis ſententiam proferamus.

¶ De non præcipitanda ſententia leguntur nonnulla apud B. Gregorium, lib.19. Mor c.23. ad ea verba Job. Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inveſtigabam. *& lib.12. regeſti, epiſt.26. & alibi.*

C. LXXI. ¶ *Juſtum judicium vendi non poteſt.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.54.*

NOn *f* licet Judici vendere juſtum judicium, etſi licet advocato vendere juſtum patrocinium, & Juriſconſulto rectum conſilium.

¶ Propria verba B. Auguſtini referuntur infrà, 14.q.5. c.fin. verſic. ſed non ideò.

C. LXXII. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *lib.3. de ſummo bono, c.58.*

PAuper *g* dum non habet quod offerat, non ſolùm audiri contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur. Citò violatur auro juſtitia, nullamque reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat.

Huic itaque ſententiæ, quæ non amore juſtitiæ, ſed ex alia qualibet cauſa fertur in quenquam, humiliter obediendum eſt.

C. LXXIII. ¶ *Non recipiantur ab aliis, qui ſuorum Epiſcoporum contrahunt offenſam.*

Unde in Nicæno *h* Concilio, *cap.5.*

SErvetur *i* iſta ſententia, ut hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiratur ſanè, ſi fortè ex aliqua indignatione *k*

a *Mutatis verbis, ſed ſalvâ ſententiâ. Jac.1.* b *Iſidorus ſententiarum de ſummo bono, l.3. c.58.* c *Beda in ſcintillis, c.71. Burch. l.16. c.28.* d *al. pecuniæ.* e *al. munerum. Eſa.33.* f *Burch. l.15. c.29. Ivo p.16. c.30.* g *al. ira.* h *Rom.12.* i *Luc.9.*

a *al. exegit.* b *al. Gregorius.* c *Burch. l.16. c.1. Anſel. l.13. c.25.* d *revolvitur.* e *Exod.33.* f *ſupr.14. quæſt.5. c.fin. Iſid. ibid. cap.59.* g *Burch. lib.16. c.82.* h *Et in Aquiſgr. c.42.* i *Burchard. l.11. c.39. Ivo part.14. c.100. Polyc. lib.7. tit.1.* k μικροψυχίᾳ.

animi,

animi, aut contentione, aut qualibet tali commotione *a* Epiſcopi ſui abſtenti *b* ſint. *& infrà.* ¶ Ut ita demum hi, qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſas meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati ſimiliter habeantur, quouſque Epiſcopo 1 ſuo viſum fuerit, humaniorem circa eos ferre ſententiam.

1 ¶ Epiſcopo ſuo] *In priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori, & huic valdè ſimilis eſt, legitur,* quouſque in communi, vel ipſi Epiſcopo ſuo : *nec multò aliter in altera vulgata verſione. Græcè eſt,* μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ, *id eſt,* quouſque communi Epiſcoporum videatur.

Item ſententia eſt injuſta ex ordine, quando non ſervato judiciali ordine, quilibet pro ſua culpa damnatur.

C. LXXIV. ¶ *Res dubia non definiatur certâ ſententiâ.*

Unde Gregorius *ſcribit Conſtantino Mediolanenſi Epiſcopo, lib. 8. epiſt. 30.*

GRave ſatis eſt & indecens, ut in re dubia certa detur *c* ſententia.

C. LXXV. ¶ *Non credantur, quæ certis indiciis non demonſtrantur.*

Item Auguſtinus *in libro de pœnitentia* d, *c. 3.*

QUamvis *e* vera ſint quædam, non tamen Judici ſunt *f* credenda, niſi certis indiciis demonſtrentur.

C. LXXVI. ¶ *Antequam examinentur aliqui, non judicentur.*

Item Damaſus Papa, *epiſtolâ ſextâ.*

EOrum *g*, qui accuſantur, cauſas diſcutere non licet, priuſquam canonicè vocati ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter *h*, & intelligat, quæ ei objiciuntur. Quod benè, & per ſapientiam *i* Salomonis 1 dicitur : [*Antequam ſcruteris, ne reprehendas. Intellige priùs, & tunc increpa. Antequam audieris, ne reſpondeas.*] Et licèt apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, veruntamen oportet ab his, qui dati *k* ſunt ad eorum examinationem, ordinem ſervari.

1 ¶ Salomonis] *Citat librum ſapientiæ Sirach, id eſt, Eccleſiaſticum, nomine Salomonis. Et ſic citatur etiam à B. Gregorio, 1. q. 1.* non eſt putanda. *& à Cypriano, lib. 3. ad Quirinum, c. 20. & à Clemente Alexandrino, Stromatum l. 7. & ab Origene homil. 18. in Numeros, & ab Hilario in Pſ. 67. & ab aliis Patribus : cujus rei rationem reddidit B. Auguſtinus, l. 2. de doct. Chriſtiana, c. 8. & alibi.*

C. LXXVII. ¶ *Qui falſum de alio profert, & is, qui crimina credit, uterque reus eſt.*

Item ex octava Synodo.

I. NOn *l* ſolùm ille reus eſt, qui falſum de alio profert, ſed & is, qui aurem citò criminibus præbet.

¶ *De hac inſcriptione octavæ Synodi, notatum eſt ſup. eâdem, q. 3.* ſi quis frater.

6 pars. *Cùm ergò ſententia ex ordine injuſta eſt, nec tunc ab ea recedendum eſt : quia etiam, antequam ſententia daretur in eum, pro qualitate reatûs ſui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, ut adulter ſententiam pro ſacrilegio reportet, cujus reatum in conſcientia non habet. Hæc ſententia etſi injuſta ſit, quia non eſt in eo crimen, ſuper quod lata eſt ſententia, tamen juſtè ab eo reportata eſt, quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gregorii* m : [Sententia paſtoris, &c.] *Juſtam ſententiam vocat, quando crimen ſubeſt, ſuper quod fertur : injuſtam, quando illud non ſubeſt : quæ tamen timenda, vel ſervanda eſt, quia ex alio jam dudum damnandus erat. Unde cùm præmiſiſſet Gregorius* a : [Utrùm juſtè an injuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt,] *ſubſecutus adjecit :* [Ne is, qui ſubeſt, & cùm injuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergò vel abſolvere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſtè, nec paſtoris ſui judicium temerè reprehendat : ne, etſi injuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.] ¶ *Aliquando nullum ſubeſt crimen, & tamen vel odio judicis, vel factione inimicorum oppoſitam ſibi ſententiam damnationis in ſe excipit.*

C. LXXVIII. ¶ *Quot modis humanum judicium pervertitur.*

Unde Gregorius *ait :* b

QUatuor *c* modis pervertitur humanum judicium : timore, dum metu poteſtatis alicujus veritatem loqui pertimeſcimus : cupiditate, dum præmio animum *d* alicujus corrumpimus : odio, dum contra quemlibet adverſarium *e* molimur : amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus.

¶ *Apud Gregorium non eſt inventum : ſed apud Iſidorum (quem citat Burchardus) & paulò etiam pleniùs : & ſequitur nonnullis interjectis poſt caput,* qui rectè. *ſup. eâd.*

Quàm vero grave ſit, vel odio, vel amicitiâ, vel metu, vel munere, vel quolibet modo judicium pervertere, teſtatur Hieronymus *in* f *Amos, cap. 6. dicens.*

C. LXXIX. ¶ *De iis, qui aliquo modo judicium pervertunt.*

QUicunque aut conſanguinitate, aut amicitiâ, & econtrario vel hoſtili odio, vel inimicitiis in judicando ducitur, pervertit judicium Chriſti, qui eſt juſtitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

C. LXXX. ¶ *De iis, qui metu poteſtatis veritatem occultant.*

Item Auguſtinus *ad Caſulanum.* g

QUiſquis *h* metu cujuslibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe provocat : quia magis timet hominem, quàm Deum. *& poſt pauca.* ¶ Uterque *i* reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit : quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum, cujus poſteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Auguſtini. Simillima leguntur in eodem libro tertio Iſidori, cap. 59.*

C. LXXXI. ¶ *De eodem.*

Item.

III. NEmo peritorum, aut prudentium putet, quòd minus ſit periculum in verbis, linguâ mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo. Meliùs eſt autem pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

C. LXXXII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa II. *epiſt. 2. Benigno Archiepiſcopo.*

UNicuique providendum eſt, ne aliquem injuſtè perſequatur, judicet, vel puniat : ne Jeſum perſequatur, judicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falſum teſtimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur.

a ἀηδίᾳ. b *al. excommunicati.* ἀποσυνάγωγοι. c *al. dicatur.* d *al. pœnitentia medicina.* e *Ivo p. 5. c. 247. Pann. l. 4. c. 114. 30. q. 5. ſi quis divinis. ex Sixto.* f *facilè ſunt] orig. Aliquot verbis mutatis.* g *Anſ. l. 3. c. 51.* h *al. veritatem.* i *Eccl. 11. ſecundùm 70.* k *al. deputati.* l *Iſidorus l. 3. de ſumm. bono, c. 59.* m *Sup. eâd. c. 1.*

a *Hom. 26. in Evang.* b *Iſidorus l. 3. de ſumm. bono, c. 58.* c *Burch. lib. 16. c. 28.* d *al. muneris alicujus corrumpitur :] Iſid.* e *al. adverſa.* f *Similia apud Iſidorum eod. l. 3. c. 57. & apud B. Hier. in Amos, c. 6. ad illud : [Quoniam convertiſtis in amaritudinem judicium.]* g *Iſid. ibid. c. 59.* h *Deuſdedit p. 1. Burch. l. 16. cap. 16.* i *Extra de crim. falſi, cap. 1.*

C. LXXXIII. ¶ *Qui falſum teſtimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, ſceleris Judæ participes fiunt.*

Unde Beda *ad* a *c.14. Marci:*

ABiit *b* Judas ad ſummos Sacerdotes, & conſtituerunt ei pecuniam ſe daturos.] ¶ Multi hodie ſcelus Judæ, quia Dominum ac magiſtrum, Deumque ſuum pecuniâ vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent: nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profectò, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecuniâ vendunt. Ipſe enim dixit: *c* [*Ego ſum veritas.*] Cùm ſocietatem fraternitatis aliquâ diſcordiæ peſte commaculant, Deum produnt: quia Deus *d* charitas eſt. ¶ Qui ergò charitatis & veritatis juſſa ſpernunt, Deum utique, qui charitas eſt & veritas, produnt: maximè cùm non infirmitate, vel ignorantiâ peccant, ſed in ſimilitudinem Judæ quærunt *e* opportunitatem, qualiter arbitris abſentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutent.

C. LXXXIV. ¶ *Chriſtum negat, qui perverſis ſe ſocium facit.*

Item Hieronymus *in epiſtolam ad Titum, c.1. in extremo.*

EXiſtimant quidam in eo tantùm Chriſtum negari, ſi in perſecutione quis à Gentilibus comprehenſus, ſe renuerit eſſe Chriſtianum. Sed ecce Apoſtolus *f* omnibus, quæ perverſa ſunt, factis, Deum aſſerit denegari. Chriſtus ſapientia eſt, juſtitia, veritas, ſanctitas, fortitudo. Negatur per inſipientiam ſapientia, per iniquitatem juſtitia, per mendacium veritas, per turpitudinem ſanctitas, per imbecillitatem animi fortitudo. Et quotieſcunque vincimur à vitiis atque peccatis, toties Deum negamus: & econtrario, quoties benè quid agimus, Deum confitemur. Nec arbitrandum eſt in *g* die judicii illos tantùm à Dei filio denegandos, qui in martyrio Chriſtum denegârunt, ſed *h* & illos omnes, quorum opere, vel ſermone, vel cogitatione Chriſtus negatus negat, vel confeſſus confitetur. De hac puto confeſſione & diſcipulis præcepit, dicens: *i* [*Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad extremum terræ.*]

C. LXXXV. ¶ *Qui Chriſtianum ſe negat, Chriſtum negare convincitur.*

Item Auguſtinus *tractatu 113. ad cap. 18. Joannis:*

II. NOn ſolùm abnegat Chriſtum, qui dicit eum non eſſe Chriſtum; ſed ille etiam, qui cùm ſit, negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus *k* enim non ait Petro, diſcipulum meum te negabis, ſed [*me negabis.*] Negavit ergò ipſum, cùm ſe negavit eſſe ejus diſcipulum. Quid autem aliud iſto modo, quàm ſe negavit eſſe Chriſtianum? *Item* 1 *tractatu 66.* Timendo *l* mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita eſt confiteri Chriſtum, tanta eſt mors negare Chriſtum. An Apoſtolus Petrus (ſicut eum quidam favore perverſo excuſare nituntur) Chriſtum non negavit, quia interrogatus ab ancilla, hominem ſe neſcire reſpondit?

1 ¶ Item] *In duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus hoc eſt aliud caput, & rubricam habet,* De eodem. *Eſt enim ex tractatu 66. in Joan.*

C. LXXXVI. ¶ *Veritatem prodit, non ſolùm qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam qui veritatem non liberè prædicat.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, Auctor operis imperfecti, in Matth. hom, 25.*]

NOlite *a* timere eos, qui occidunt corpus:] ne fortè propter timorem mortis non liberè dicatis, quod audiſtis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sic ergò ex his verbis oſtenditur, quòd non ſolùm ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palàm pro veritate mendacium loquitur: ſed etiam ille, qui non liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere convenit, proditor eſt veritatis. Nam ſicut Sacerdos debitor eſt, ut veritatem, quam audivit à Deo, liberè prædicet; ſic Laicus debitor eſt, ut veritatem, quam audivit quidem à Sacerdotibus probatam in Scripturis, defendat fiducialiter. Quod ſi non fecerit, proditor eſt veritatis. [*Corde* b *enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem,*]

Hac ſententia potiùs judicem lædit, quàm eum, in quem temerè fertur.

C. LXXXVII. ¶ *Injuſtè aliquem anathematizans, ſibi, non aliis nocet.*

Unde Auguſtinus *ait:*

ILlud *c* planè non temerè dixerim, quòd ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus injuſtè, potiùs ei oberit, qui facit, quàm qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in ſanctis, per quem quiſque ligatur, aut ſolvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas *d* in cordibus noſtris, quæ non agit perperam. Pax 1 Eccleſiæ *e* dimittit peccata, & ab Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata non ſecundùm arbitrium hominum, ſed ſecundùm arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit: unitas tenet, unitas dimittit.

1 ¶ Pax] *Hæc pars (nam ſuperior non eſt inventa apud B. Auguſtinum) ex ipſo eſt emendata, & nonnihil aucta.*

Item Salomon f: [Sicut avis in incertum volans, & paſſer quolibet vadens: ſic maledictum fruſtrà prolatum, venit ſuper eum, qui miſit illud.]

C. LXXXVIII. ¶ *Cujus vita officio non congruit, alios ligatus ſolvit.*

Item Gregorius Papa *homiliâ 26. in Evangelia.*

PLerunque *g* contingit, ut hic judicis *h* locum teneat, cujus ad locum vita minimè concordat: ac proinde ſæpè agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſolvat: ſæpè in ſolvendis, ac ligandis ſubditis, ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur. Unde fit, ut ipſe *i* ligandi *k*, aut ſolvendi poteſtate ſe privet. *& infrà.* ¶ Sæpè fit, ut erga quemlibet proximum odio, vel gratiâ moveatur paſtor. Judicare *l* autem dignè de ſubditis, &c. Unde rectè per Prophetam *m* dicitur: [*Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & vivificabant animas, quæ non vivunt.*] Non morientem quippe mortificat, qui juſtum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui reum à ſupplicio abſolvere conatur. Cauſæ ergò penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum

a *Et ad cap. 26. Matth.* b *Marc. 14. Matth. 26.* c *Joan. c. 14.* d *1 Joan. 4.* e *Matth. 26.* f *Tit. 1.* g *Matth. 16.* h *al. ſed per omnia opera, ſermones, cogitationes Chriſtus vel negatus, &c.* i *Actor. 1.* k *Luc. 22.* l *Luc. 11.*

a *Matth. 10.* b *Rom. 10.* c *Anſel. lib. 12. c. 67. Polyc. l. 7. tit. 1. ſine authoris nomine.* d *Rom. 5.* e *Aug. de Baptiſmo contra Donatiſtas, l. 3. c. 18.* f *Prov. 26. ſed paulò aliter.* g *Ivo p. 14. c. 3. Pann. l. 5. c. 78. 79. & 80.* h *al. judicii.* i *al. hâc ipſâ.* k *ſup. eâd. ipſe ligandi.* l *ſup. eâd. judicare.* m *Ezech. 13.*

eſt,

eſt, quæ culpa præceſſit *a*, & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſolvat. Tunc *b* enim vera eſt abſolutio, &c. *& infrà.* ¶ Ex qua conſideratione intuendum eſt, quòd illos nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare. *& infrà.* ¶ Veniat itaque foras mortuus, id eſt, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras ſolvant diſcipuli: ut paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri, quod fecit. ¶ Hæc de ſolutionis ordine breviter dixerim, ut ſub magno moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſolvere ſtudeant, vel ligare.

C. LXXXIX. ¶ *Viribus caret ſententia injuſtè prolata.*

Item Calixtus Papa *epiſt. 1. ad Benedictum Epiſcopum:*

INjuſtum *c* judicium, & definitio injuſta, Regio metu, aut juſſu, aut cujuſcunque Epiſcopi, aut potentis, à Judicibus ordinata vel acta, non valeat. ¶ Homini religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere malè loquendo, niſi etiam eas extinguere benè loquendo ſtuduerit. ¶ Melior *d* eſt in malis factis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio.

C. XC. *Præmium meretur, qui injuſtè maledicitur.*

Item Auguſtinur *ſuper Pſal. 111. ad verſ.* [Faciens miſericordias Dominus.]

QUi juſtus eſt, & injuſtè maledicitur, præmium illi redditur.

Hic etſi, ut dictum eſt, non teneatur ligatus apud Deum, ſententiæ tamen parere debet: ne ex ſuperbia ligetur, qui priùs ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur.

7 pars. *Idem eſt, quando contra æquitatem ſententia fertur: veluti quando ſubditi non poſſunt cogi ad malum, ſcientes, obedientiam non eſſe ſervandam Prælatis in rebus illicitis.*

C. XCI. ¶ *Non eſt obediendum Epiſcopo, qui pro hæreticis Miſſam canere jubet.*

Unde Eutychianus 1 Papa *ait:*

X. SI *e* quis Epiſcopus, aut Abbas Presbytero, aut Monacho ſuo juſſerit Miſſas pro hæreticis 2 cantare, non licet, & non expedit obedire eis.

1 ¶ Eutychianus *Burchardus & Ivo referunt ex Eutychiano ſimul caput hoc, & c.* ſi quis. *24. q. 1. quod tamen Gratianus citat ex Julio.*

2 ¶ Hæreticis] *Cæteri collectores addunt,* mortuis, *quam vocem hic auctor gloſſæ ſupplevit.*

C. XCII. ¶ *Præceptis non obedire multoties expedit.*

Item Auguſtinus.

NOn ſemper malum eſt non obedire præcepto: cùm enim Dominus jubet ea, quæ ſunt contraria Deo, tunc ei obediendum non eſt.

¶ *Hujus capitis partim verba ipſa, partim ſententia habentur apud beatum Ambroſium, lib. de Paradiſo, c. 6.*

C. XCIII. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in epiſt. ad Titum* 1, *c. 2. verſ.* [Servi Dominis ſuis ſubditi ſint.]

SI *f* Dominus ea jubet, quæ non ſunt adverſa Scripturis ſanctis, ſubjiciatur ſervus Domino. Si verò contraria præcipit, magis obediat ſpiritûs quàm corporis Domino. *& infrà c. 3.* ¶ Si *g* bonum eſt, quod præcipit Imperator & Præſes, jubentis obſequere voluntati: ſi vero malum, reſponde ei illud de Actibus Apoſtolorum *a*: [*Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.*] Hoc ipſum & de ſervis intelligamus apud Dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes: quòd in illis tantùm debeant Dominis, viris, parentibus eſſe ſubjecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.

1 ¶ Titum] *Sic eſt emendatum ex Polycarpo, cùm anteà citaretur,* ad Epheſios, *emendato etiam, & nonnihil locupletato ipſo capite ex originali.*

C. XCIV. ¶ *Non ſunt audiendi, qui contra Deum aliquid jubent.*

Item Ambroſius.

JUlianus *b* Imperator, quamvis eſſet apoſtata, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites: quibus cùm dicebat, producite aciem pro defenſione Reipublicæ, obediebant ei. Cùm autem diceret eis, producite arma in Chriſtianos, tunc cognoſcebant Imperatorem cœli.

¶ *Infrà eadem c.* Imperatores. §. Julianus, *habetur hæc ſententia: fortaſſéq; ex eo loco mutatis verbis confectum eſt hoc capitulum.*

C. XCV. ¶ *Non jubet aliquid injuſtum, qui Deum timere probatur.*

Item Fabianus Papa, *epiſt. 2. omnibus Epiſcopis.*

QUi omnipotentem Deum metuit, nec contra Evangelium, nec contra Apoſtolos, nec contra Prophetas, vel ſanctorum Patrum inſtituta aliquid ullo modo agere conſentit.

C. XCVI. ¶ *Et qui peccat, & qui peccanti conſentit, uterque reus eſt.*

Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

ITa *c* corporis tui cedere motibus conſenſiſti, & relaxatis voluptatum habenis temetipſum in lacum miſeriæ, & in lutum fæcis prohibitum dejeciſti, ut qui poſitus fueras ad gubernationem populorum, effectus ſis ruina multorum. Probat hoc Thieguáldi *d*, & Guntharii dudum Epiſcoporum legitimus caſus: qui pro eo, quòd te minimè competenter erudierunt, quinimò quia prævaricationem tuam tegere argumentis ſuis, & ſub quadam juſtitiæ ſpecie, fucatis quibuſdam exquiſitis adinventionibus, æquitatem obruere ſtuduerunt, noſtrâ ſunt Apoſtolicâ depoſiti auctoritate, & ab omni Epiſcopatûs regimine regulariter ſequeſtrati.

C. XCVII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ſermone 6. de verbis Domini.*

QUi *e* reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Sed quid *f* ſi illud jubeat, quod non debeas facere? Hîc ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem. Ipſos humanarum legum *g* gradus advertite. Si aliquid juſſerit Curator, nonne faciendum eſt? Tamen, ſi contrà Proconſul *h* jubeat, non utique contemnis poteſtatem, ſed eligis majori ſervire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi major prælata eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe Proconſul jubeat, & aliud jubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto, illi eſſe ſerviendum? Ergò, ſi aliud Imperator, & aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum: eſto mihi in obſequium. Rectè, ſed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major poteſtas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hîc jam tibi aſſumenda eſt fides tua tanquam *i* ſcutum, in quo poſſis omnia ignita jacula inimici extinguere.

¶ *Emendatum & locupletatum eſt caput hoc ex ipſo originali.*

C. XCVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Donatiſtis, epiſt. 166.*

IMperatores *k*, ſi in errore eſſent, (quod abſit) pro errore ſuo contra veritatem leges darent, per quas juſti

a *Abeſt ab orig.* b *Sup. eâd. tunc vera.* c *25. q. 1. omne. injuſtum ex Marcellino. in c. Hadrian. c. 78. eâd. l. 5. c. 251. Burch. l. 15. c. 8. Anſ. l. 3. c. 84. Ivo p. 5. c. 235. & p. 16. c. 9. Aug. l. confeſſ. 9. c. 9.* e *Polyc. l. 7. tit. 5. Burch. l. 19. c. 105. Ivo p. 15. c. 117.* f *Anſ. l. 13. c. 26.* g *Polyc. l. 1. tit. ult.*

a *Act. 5.* b *Infrà eâd. c. Imperatores. §. Julianus.* c *Ivo p. 8. c. 227. Pſ. 39.* d *Sup. eâd. Teugualdum.* e *Beda Rom. 13. Polyc. l. 1. tit. 27. Rom. 13.* f *ſed ſi*] *orig.* g *al. rerum.* h *al. proconſulem.* i *Epheſ. 6.* k *Sup. diſt. 9. c. 1. Polyc. ibid.*

& probarentur, & coronarentur, non faciendo quod illi juberent, quia Deus prohiberet. Sicut juſſerat Nabuchodonoſor *a*, ut aurea ſtatua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt: Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipſa veritate contra errorem jubent. Quod quiſquis contempſerit, ipſe ſibi judicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum ſortem *b* non habebit, quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipſa veritas juſſit. Sicut ipſe Nabuchodonoſor *c* poſteà miraculo ſalutis trium puerorum commotus, atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum propoſuit, ut quicunque blaſphemarent Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem. Et non vultis, ut aliquid tale contra vos jubeant Imperatores Chriſtiani, cùm ſciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Chriſtum exſufflari? *Idem in Pſalmis.* d ¶ Julianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant, niſi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali: & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.

C. XCIX. ¶ *Per obedientiam bonum deſerere malum verò nunquam facere licet.*

Item Gregorius, *c.12. al.10. lib.35. in Job.*

QUid ergo mirum, ſi homo peccator ſe obedientiæ in præſentis vitæ brevitate ſubjicit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit 1, & tenendam præcepit, & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò eſt, quòd nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. Neque enam in paradiſo arbor mala extitit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit; ſed ut meliùs per obedientiæ meritum homo benè conditus creſceret, dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tantò veriùs hoc, quod ageret, virtus eſſet, quantò & à bono ceſſans, auctori ſuo ſe ſubditum humiliùs exhiberet.

1 ¶ Tenuit, & tenendam præcepit,] *Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Auguſtinum, ſermone 5. ad fratres in eremo.* Nec mirum, *inquit,* ſi nos peccatores obedientiæ ſubjicimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deſeruit, & ei ſe ſubjecit, qui per omnia erat Patri æqualis.

CAP. C. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui peccantibus conſentit.*

Item Iſidorus. *e*

QUi *f* conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeveriſſimâ. Hinc etiam quidam ſanctiſſimus Pater ait: Si quis peccantem defendit, acriùs quàm ille, qui peccavit, coërceatur. Hinc & alius Pater ait: Si quis alterius errori conſenſerit, & illi conſilium dederit, ut ſe tardiùs humiliet, ſciat ſe cum illo ſimili modo judicandum culpabilem.

¶ *Prima pars hujus capituli uſque ad vocem,* ſeveriſſima, *habetur in regula beati Pachomii, Romæ edita. Totum verò extat apud Smaragdum in expoſitione regulæ beati Benedicti, cap.69. Citat autem Baſilium, quemadmodum & Burchardus, & Ivo: & ſenſus eſt in regulis ipſius Baſilii brevioribus, regulâ ſeptimâ.*

C. CI. ¶ *Non eſt obediendum, quod contra Deum præcipitur.*

Item Iſidorus.

SI is, qui præeſt, fecerit, aut cuiquam, quod à Domino prohibitum eſt, facere juſſerit, vel, quod præceptum eſt, præterierit, aut præterire mandaverit, ſancti Pauli *a* Apoſtoli ſententia ei ingerenda eſt, dicentis: [*Etiamſi nos, aut Angelus de cœlo evangelizaverit vobis, præterquam quod vobis evangelizavimus, anathema ſit.*] *Idem.* ¶ Si quis 1 prohibet vobis, quod à Domino præceptum eſt, vel rursùs imperat fieri, quod Dominus prohibet, execrabilis ſit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.* ¶ Is, qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in ſanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur.

¶ *In regulis brevioribus B. Baſilii, c.114. & 303. ſimillima leguntur hiſce omnibus, quæ in hoc capite continentur.*

1 ¶ Si quis prohibet] *In lib. B. Baſilii de inſtitutis Monachorum, Rufino interprete, ferè eadem habentur, c.14. quemadmodum ultimus verſ.* Is, qui præeſt. *ibid. c.16.*

Cùm ergò ſubditi excommunicantur ideò, quia ad malum cogi non poſſunt, tunc ſententiæ non eſt obediendum: quia juxta illud Gelaſii b: [Nec apud Deum, nec apud Eccleſiam ejus, quemquam gravat iniqua ſententia.]

8 pars. *Quòd autem ſuprà, communicantes excommunicatis de Eccleſia abjici jubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum eſt.*

C. CII. ¶ *De his, qui cum excommunicatis communicant.*

Unde Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo.*

EXcellentiſſimus *c* Rex Carolus Apoſtolatum noſtrum conſuluit, quid agendum ſit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltruda *d* ſæpè damnata fœmina communicant: quoniam eam cum communicatoribus ſuis, & fautoribus pari vinculo anathematis conſtat eſſe adſtrictam. Quapropter nunc beatitudini tuæ injungimus, ut ſuper hoc noſtrâ auctoritate fretus, curam de his ſumere ſtudeas: & quia docta divinitùs ſanctitas tua valdè novit, aliud eſſe ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex ſtudio delinquitur, iſtudque poſterius duobus prioribus diſtrictiùs eſſe puniendum; idcircò ſolerter invigilet, & cautâ diſcretione ſingulorum modos dijudicet: quatenus, qui ex neceſſitate, aut ignorantiâ delinquunt, auctoritate noſtrâ per te abſolvantur: ſi tamen ipſa eorum ignorantia, vel neceſſitas vera, & non ſimulata, vel non ex voluntate proceſſerit: quia, ut benè nôſti, plerique ſunt, qui poſſunt quidem, ſed nolunt recta nôſſe. Unde Pſalmiſta *e* de hujuſmodi: [*Noluit,* inquit, *intelligere, ut benè ageret.*] Illos autem, qui ſtudio ſuo obligantur, & contemptu interdicta noſtra poſtponunt, non niſi dignâ ſatisfactione præveniente volumus à te prorſus abſolvi.

C. CIII. ¶ *De iis, qui ſine culpa excommunicatis communicant.*

Item Gregorius VII. *lib.5. Regeſti in Concilio Romæ habito.*

QUoniam *f* multos peccatis noſtris exigentibus pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantiâ, partim nimiâ ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate, devicti miſericordiâ, anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, opportunè temperamus. Apoſtolicâ itaque auctoritat

a *Daniel.3.* b *al. frontem.* c *Dan.9.* d *In Pſal.124. ad verſ.* [*Quoniam non derelinquis.*] *Beda ad Epheſ.6. ſupr. c. Julianus. Ivo p.5. c.7.* e *Smaragdus c.69.* f *Anſel. l.12. c.5. Burch. l.11. c.46. Ivo p.14. c.110.*

a *Galat.1.* b *Sup. c. cui eſt illata.* c *Ivo p.14. c.46 Pann. l.5. c.106.* d *B.Greg. l.34. mor. cap.16.* e *Pſal.35* f *Ivo p.14. c.43. Pann. l.5. c.125.*

ctoritat

ctoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus: videlicet uxores, liberos, ſervos, ancillas, ſeu mancipia, nec non ruſticos ſervientes, & omnes alios, qui non adeò curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, ſive illos, qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant. Quicunque autem orator, ſive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis non *a* in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis causâ dare aliquid voluerit, non prohibemus.

C. CIV. ¶ *De Bonifacio, qui excommunicatis, &* 1 *Pſeudoëpiſcopis ſe non communicaturum juravit.*

Item Bonifacius Martyr *Zachariæ Papæ, in epiſt. quæ incipit,* [Paternæ.]

ANteceſſor *b* prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus miſit, ſacramento me conſtrinxit, ut Canonicis, & juſtis Epiſcopis, & Presbyteris, in verbo facto, conſenſu, adſtipulator fierem & adjutor (quod cum divina gratia adimplere ſtudui:) falſos autem Sacerdotes, hypocritas & ſeductores populorum, vel corrigerem ad viam ſalutis, vel declinarem & abſtinerem à communione ipſorum: quod ex parte ſervavi, & ex parte cuſtodire & implere non potui: ſed ſpiritualiter implevi ſacramentum, quia in *c* conſenſum, & in conſilium eorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omninò abſtinere non potui. Dum enim veniſſem ad Principem Francorum, cogente Eccleſiarum neceſſitate, non tales ibi reperi, quales volui: ſed tamen in ſancta communione corporis Chriſti illis non communicavi.

1 ¶ Et Pſeudoëpiſcopis] *Hìc in aliquot vetuſtis anteà legebatur,* excommunicatis à Pſeudoëpiſcopis.

¶ *Epiſtola, in quo habetur capitulum hoc, edita eſt per Laurentium Surium in vita ſancti Bonifacii, Legati Germaniæ, & Martyris. Emendatior autem extat manuſcripta Romæ in Bibliotheca monaſterii Dominicani.*

C. CV. ¶ *Excommunicatis non communicat, qui eis animo non conſentit.*

Item Zacharias Papa *Bonifacio Martyri in epiſtola, cujus initium eſt,* [Benedictus Deus.]

QUòd *d* prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, hujus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Præſul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam miſiſſet fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit antè eſſe munitam *e*: ita ut orthodoxos Epiſcopos, Presbyteros, vel quoſcunque reperire potuiſſes in verbo exhortationis perfectos, ampliùs confirmares, & eis communicares (quod & factum eſt:) ſi quos verò ſeductores Epiſcopos, aut Pſeudopresbyteros, vel quoſque à recto fidei tramite deviantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quod te, ſolatiante Deo, uſque ad præſens ſpiritualiter ſervâſſe confeſſus es: vel, ſi omninò propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos acceſſiſſes, corporaliter abſtinere non valuiſti, cogente Eccleſiarum Dei neceſſitate, attamen in eorum conſilio, & conſenſu communionis anima tua non eſt coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis converſatus es, non conſentiens iniquitati eorum, nullum tibi eſt detrimentum coram Deo.

¶ *In epiſtola precedunt hæc verba:* Suggeſſit itaque ſancta fraternitas tua in ſuis apicibus, quòd prædeceſſor noſter, &c.

a *al. in ſuſtentationem, non ſuperbiæ.* b *Ivo p. 2. c. 95.* c *Gl. uſ. 49.* d *Ivo p. 2. c. 96.* e *al. monitam.*

9 pars. *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic eſt.*

C. CVI. ¶ *Modus, & forma excommunicationis.*

DEbent *a* duodecim Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis, vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epiſtola per parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis.

¶ *Apud Burchardum & Ivonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex Concilio Rothomagenſi. In collectione verò canonum incerti auctoris manuſcripta, iiſdem verbis, quibus hìc, refertur ex Zacharia Papa.*

C. CVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arauſico.

CAnonica *b* inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores 1 auctoritate Dei, & judicio Sancti Spiritûs à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quoadusque reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant.

1 ¶ Violatores] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetuſtis Gratiani codicibus ſequitur N. Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Ivone abeſt nota iſta.*

C. CVIII. ¶ *Modus reconciliationis excommunicatorum.*

Item ex eodem.

CUm *c* aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentiâ ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit, Epiſcopus, qui eum excommunicavit, ante januas Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumſtare debent 1. Et ſi ille terræ proſtratus veniam poſtulat, & de futuris cautelam ſpondet, tunc Epiſcopus apprehensâ manu ejus dexterâ, in Eccleſiam illum introducat, & communioni Chriſtianæ reddat, & ſeptem Pſalmos pœnitentiales decantet, cum iſtis precibus, Kyrie eleyſon, Pater noſter, Salvum fac ſervum tuum. *Oratio:* Præſta quæ ſumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cujus integritate deviaverat peccando, admiſſorum veniam conſequendo, reddatur innoxius. Per, &c.

1 ¶ Debent.] *Apud Burchardum, qui etiam ex Concilio Arauſico citat, hæc ſequuntur:* Ubi etiam adeſſe debent illi, quibus injuria, vel damnum illatum eſt, *& multa alia, quæ omninò perlegenda ſunt.*

10 pars. *Presbyteris verò, qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt, quæ pœnitentia ſit imponenda,* Joannes VIII. *Clero & ordini Salonitano* d *ſcribens, definit, dicens:*

C. CIX. ¶ *Quæ ſit pœnitentia Sacerdotum, qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt.*

DE *e* illis Presbyteris, qui tempore ſanctiſſimi prædeceſſoris noſtri Domini Papæ Nicolai excommunicati, ſacrum miniſterium *f* contingere præſumpſerunt, ipſi in ſe damnationis (ſicut ſacri canones ſtatuerunt) ſententiam intulerunt. Tamen, quia miſeratio Apoſtolica veniam ſolet præſtare correctis, ob multitudinem miſericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, ut ſanctâ communione ſaginati, ſtudeant tribus continuis annis per hebdomadam omni 1 ſecundâ, &

a *Burchard. lib. 11. cap. 3. Ivo part. 14. c. 76.* b *Burch. lib. 11. cap. 7. Ivo part. 3. cap. 126.* c *Burchard. lib. 11. cap. 8.* d *al. Salernitano.* e *Ivo part. 14. cap. 35. Pannorm. lib. 5. c. 104.* f *al. myſterium.*

quartâ, & ſextâ feriâ à 2 vino & à carne penitus jejunare, & ultra lugenda nequaquam committere.

1 ¶ Omni ſecundâ,] *Apud Ivonem, & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur,* omni ſecundâ & ſextâ feriâ: *in uno autem,* omni quartâ, & ſextâ feriâ.

2 ¶ A vino] *In Pannormia eſt,* aut à vino, aut à carne: *apud Ivonem,* à vino, aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pœnitentiam accipiant.

C. CX. ¶ *Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant.*

Unde Urbanus II. *Genebaldo* a *Conſtantienſi Epiſcopo.*

SAnctis *b* quippe canonibus cautum conſtat, ut qui excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipſius *c* tamen pœnitentiæ, atque abſolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicunque ſeu ignorantiâ, ſeu timore, ſeu neceſſitate negotii cujuſquam maximi, & maximè neceſſarii, eorum ſe convictu, ſalutatione, oratione, oſculatione *d* contaminaverint, cum minoris pœnitentiæ medicinâ ſocietatis noſtræ participationem *e* ſortiantur. Eos verò, qui aut ſpontaneè, aut negligenter inciderint; ſub ea volumus diſciplinæ coërcitione *f* ſuſcipi, ut cæteris metus incutiatur.

CAUSA XII.

QUidam Clerici propria relinquere volunt: de ſuis & Eccleſiæ rebus teſtamentum conficiunt: de rebus Eccleſiæ nonnulla largiuntur.

1 *Modò primùm quæritur, Utrùm liceat Clericis proprium habere?*

2 *Secundò, An res Eccleſiæ, quæ ab eis datæ ſunt, poſſint conſtare aliquâ firmitate eis, qui eas acceperunt?*

3 *Tertiò, Si ante tempus ordinationis ſuæ, qui nihil habere videbantur, & poſt ordinationem aliqua inveniſſe noſcuntur, an poſſint ea relinquere, quibus voluerint, an non?*

4 *Quartò, Si de ſuis & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcuntur, an utrique communiter, an ſingulariter Eccleſiæ, vel Sacerdoti, jure proveniant?*

5 *Quintò, Si teſtamenta liceat eis conficere?*

QUÆSTIO I.

1 ps CLericos nihil poſſidere, multis auctoritatibus jubetur. g

C. I. *Impuberes, & adoleſcentes in uno conclavi manentes, probatiſſimo Seniori deputentur.*

Ait enim Toletanum Concilium IV. *cap. 23.*

OMnis *h* ætas ab adoleſcentia *i* in malum prona eſt. Nihil enim incertiùs, quàm vita adoleſcentium. Ob hoc conſtituere oportuit, ut ſi qui in Clero impuberes *k*, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant *l*, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo Seniori, quem & magiſtrum diſciplinæ, & teſtem vitæ habeant. ¶ Quòd ſi aliqui ex his pupilli exiſtunt, Sacerdotali tutelâ foveantur: ut & vita eorum à criminibus intacta ſit, & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis reſultaverint, monaſteriis deputentur, ut vagantes animi, & ſuperbi, ſeveriori regulâ diſtringantur.

a *al. Gebehardo.* b *Ivo p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 107.* c *al. ipſi.* d *al. oſculóve.* e *al. participium.* f *al. coërctione.* g *al. approbatur.* h *Anſelm. l. 7. c. 1.* i *Geneſ. 6. & 8. Prov. 30.* k *al. puberes.* l *al. commigrentur.*

C. II. ¶ *Omnibus Clericis communis eſt vita ſervanda.*

Item Clemens *in epiſt. 5.*

DIlectiſſimis *a* fratribus & condiſcipulis, Hieroſolymis cum dilectiſſimo fratre Jacobo Coëpiſcopo habitantibus, Clemens Epiſcopus. Communis vita, fratres, omnibus neceſſaria eſt, & maximè his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc ſuum eſſe dixit, & alius illud, & ſic inter mortales facta diviſio eſt. ¶ Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus, hæc ita ſciens eſſe, ait: Communia debere eſſe amicorum omnia. [In omnibus 1 autem ſunt ſine dubio & conjuges.] Et ſicut non poteſt, inquit, dividi aër, neque ſplendor ſolis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendum, dividi debere, ſed habenda eſſe communia. Unde & Dominus per Prophetam *b* loquitur, dicens: [*Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, &c.*] ¶ Iſtius enim conſuetudinis more retento, etiam Apoſtoli *c*, eorumque diſcipuli, ut prædictum eſt, unà nobiſcum & vobiſcum communem vitam duxêre. Unde, ut bene nôſtis, erat multitudinis eorum cor unum, & anima una: nec quiſquam eorum, aut noſtrûm de his, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed omnia illis & nobis erant communia: nec quiſquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros poſſidebant, vendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apoſtolorum *d* (ſicut nobiſcum quidam veſtrûm cognoverunt, & viderunt:) & dividebantur ſingulis, prout cuique opus erat. ¶ Ananias autem vir auſterus, & Sapphira uxor ejus, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus, in conſpectu omnium circumſtantium, à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati ſunt ambo. Cætera, quæ de talibus cognovimus, & vidimus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt. Quapropter hæc vobis cavenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apoſtolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum poſtponunt, non ſolùm rei, ſed extorres fiunt. Quæ non ſolùm vobis cavenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt. *& infrà.* ¶ Unde conſilium dantes, veſtram prudentiam hortamur, ut ab Apoſtolicis regulis non recedatis; ſed communem vitam ducentes, & Scripturas ſacras rectè intelligentes, quæ Domino voviſtis, adimplere ſatagatis.

1 ¶ In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges.] *Verba hæc abſunt ab originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impreſſo, & duobus ipſius manuſcriptis codicibus, uno Vaticano, altero Bibliothecæ ſancti Marci Florentiæ, & ab Anſelmo. Hanc verò ſententiam à Platone acceptam, hæretici quidam volebant in Chriſtianam religionem invehere. Ita enim ſcribit Epiphanius hæreſi 32.* Primùm quidem, quòd ipſe Epiphanes cum patre ſuo, & ſectæ Antiſtite Carpocrate, ac ſodalibus ejus, communes eſſe hominum uxores ſancivit, ex Platonis de republ. libris occaſionem nactus, & propriam concupiſcentiam perficiens. *Verùm apud veteres etiam Chriſtianos hanc uxorum communionem vehementer damnari ſolitam, Tertullianus in Apologetico evidenter teſtatur, his verbis:* Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores. In illo loco conſortium ſolvimus, in quo ſolo cæteri homines conſortium exercent: qui non amicorum ſolummodò matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant, ex illa credo majorum & ſapientiſſimorum diſciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, &c.

a *Anſ. ibid.* b *Pſal. 132.* c *Act. 4.* d *Act. 5.*

C. III.

C. III. ¶ *Juxta Eccleſiam Clericorum clauſtra conſtituantur.*

Item Eugenius Papa II. & Leo IV. *c.7.*

NEceſſaria *a* etenim res exigit, ut juxta Eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus Clerici diſciplinis Eccleſiaſticis vacent. Itaque omnibus unum ſit refectorium, ac dormitorium, ſeu cæteræ officinæ ad uſus Clericorum neceſſariæ. Miniſtri verò poſt Epiſcopum ſuper eos eligantur, quorum vita atque doctrina illos potiùs exornet, quàm dehoneſtet.

¶ *Eſt caput ſeptimum Concilii Romani ab Eugenio II. primùm habiti, & poſteà à Leone IV. innovati. Anteà citabatur Leo IX. Nec in atrio Eccleſiæ alia ædificia, niſi Clericorum ponantur.*

C. IV. ¶ *Nec in atrio Eccleſiæ, niſi Clericorum ædificia ponantur.*

Unde Nicolaus Papa *b.*

NUlla *c* ædificia in atrio Eccleſiæ ponantur, niſi tantùm Clericorum.

¶ *Ferè eadem leguntur in Concilio Salegunſtadienſi, c.12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Ivone p.15.*

C. V. ¶ *Clericus nihil ſeculare poſſideat.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum.*

CLericus *d*, qui Chriſti ſervit Eccleſiæ, interpretetur primò vocabulum ſuum: & nominis definitione prolatâ, nitatur eſſe, quod dicitur. Si enim κλῆρος Græcè, ſors Latinè appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominus ipſe ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Quia autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta *e* dicit: [*Pars mea Dominus,*] nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratiâ, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſuppellectilem, cum iſtis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus: ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor. Habens *f* victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

C. VI. ¶ *Nihil præter Deum debet curare, qui in ejus ſortem eligitur.*

Item Ambroſius *de fuga ſeculi, cap.2.*

CUi portio Deus eſt, nihil debet curare, niſi Deum: ne alterius impediatur neceſſitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic noſtro officio decerpitur. Hæc enim vera eſt Sacerdotis fuga, abdicatio domeſticorum, & quædam alienatio chariſſimorum: ut ſuis ſe abneget, qui ſervire Deo elegerit. *g.*

C. VII. ¶ *Clericis & Deo devotis, nec cauſas agere, nec aliquid proprium habere licet.*

Item Hieronymus *ad quendam ſuum Levitam, de duobus generibus hominum.*

DUo ſunt genera Chriſtianorum. Eſt autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare convenit: ut ſunt Clerici, & Deo devoti, videlicet converſi. κλῆρος enim Græcè, Latinè ſors. Inde hujuſmodi homines vocantur Clerici, id eſt, ſorte electi. Omnes enim Deus in ſuos elegit. Hi namque ſunt Reges, id eſt, ſe & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc deſignat corona in capite. Hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ Eccleſiæ, in ſignum regni, quod in Chriſto expectatur. Raſio verò capitis, eſt temporalium omnium depoſitio. Illi *a* enim victu & veſtitu contenti, nullam inter ſe proprietatem habentes, debent habere omnia communia. Aliud verò genus eſt Chriſtianorum, ut ſunt Laici. λαὸς enim Græcè, eſt populus Latinè. His licet temporalia poſſidere, ſed non niſi ad uſum. Nihil enim miſeriùs eſt, quàm propter nummum Deum contemnere. His conceſſum eſt uxorem ducere, terram colere, inter virum & virum judicare, cauſas agere, oblationes ſuper altari apponere, decimas reddere: & ita ſalvari poterunt, ſi vitia tamen benefaciendo evitaverint.

C. VIII. ¶ *Clerici nihil proprium poſſideant.*

Item Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, reſponſionum, c.1. & 2.*

QUia *b* tua fraternitas monaſterii regulis erudita, ſeorſùm non debet fieri *c* à Clericis ſuis in Eccleſia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta eſt, hanc debet inſtituere converſationem, quæ in initio naſcentis Eccleſiæ fuit Patribus noſtris, in quibus nullus eorum ex iis, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Si *d* qui verò ſunt Clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe non poſſunt continere, ſortiri uxores debent, & ſtipendia ſua exteriùs accipere: quia & de eiſdem Patribus, de quibus præfati ſumus, novimus ſcriptum *e*: [*quòd dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat.*] De eorum ergò ſtipendio cogitandum, atque providendum eſt: & ſub Eccleſiaſtica regulâ ſunt tenendi: ut bonis moribus vivant, & canendis Pſalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus, Deo auctore, conſervent. Communiter *f* autem viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibendâ hoſpitalitate, & adimplendâ miſericordiâ nobis quid erit loquendum: cùm omne, quod ſupereſt, in cauſis piis, ac religioſis erogandum eſt: Domino & magiſtro omnibus dicente: [*Quod* g *ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*]

C. IX. ¶ *Clericis omnia communia eſſe debent.*

Item Urbanus Papa *omnibus Catholicis, epiſtolâ unicâ, c.1.*

SCimus *h* vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes *i* Chriſtianos viguit, & adhuc gratiâ Dei viget: & maximè inter eos, qui in ſortem Domini ſunt electi, id eſt, Clericos: ſicut in Actibus legitur Apoſtolorum *k*: [*Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia.*] *& infrà.* ¶ Quicunque *l* veſtrûm communem vitam ſuſceptam habet, & vovit ſe nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem ſuam irritam faciat: ſed hoc, quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi acquirat: quoniam ſatiùs eſt non vovere, quàm votum, prout melius poteſt, non perficere. Graviùs enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quàm illi, qui vitam ſine voto finierunt, aut ſine fide mortui ſunt, & tamen bona egerunt opera.

---

a *Anſelm. l.7.c.5. & l.4.c.2.* b *In Conc. Salegunſt. c.12.* c *Ivo p.15.c.178.* d *Deuſded. p.3. Anſ. l.7.c.2. Ivo p.6.c.1.* e *Pſ.15.* f *1.Tim.6.* g *geſtit.*] *orig.*

a *Aug. ſerm.21. ad fratres in eremo.* b *Joan. Diac. in vita, l.2.cap.37. Anſel. l.7.cap.3.* c *al. vivere.* d *32. diſt. ſi qui verò.* e *Actorum 4.* f *al. Communi autem vitâ.* g *Luc.11.* h *Anſ. lib.7.c.4. Ivo part.3.c.139.* i *al. bonos.* k *Actor.4.* l *In ead. epiſt. c.6.*

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *in ſermone de* a *communi vita Clericorum.*

NOlo *b*, ut aliquis de vobis inveniat malè vivendi occaſionem. Providemus enim bona, ut ait Apoſtolus *c*, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conſcientia noſtra ſufficit nobis: propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete, quod dixi, atque diſtinguitè. Duæ res ſunt, Conſcientia & Fama. Conſcientia neceſſaria eſt tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt. *& infrà.* ¶ Nulli liceat in ſocietate noſtra habere aliquid proprium: ſed ſi fortè aliqui *d* habent, nulli licet; & qui habuerit, faciunt quod non licet. *& infrà.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim Epiſcopi eſt ſervare aurum, & à ſe revocare mendicantis manum. Quotidiè tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, ut plures triſtes relinquamus: quia, quod poſſimus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergò enthecam. *& infrà* e. ¶ Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra iſta præcepta facere, parum eſt, ut dicam, non mecum manebit, ſed nec Clericus erit. Dixeram enim, & ſcio me dixiſſe, quòd ſi nollent ſuſcipere vitam ſocialem mecum, non illis tollerem Clericatum: ſed ſeorſum manerent, ſeorſum viverent: quomodo noſſent, Deo viverent; & tamen ante oculos poſui, quantum malum ſit à propoſito cadere. Malui enim habere cœcos, vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita eſt, mortuus eſt. Quomodo ergò quicunque voluiſſet extrà manere, & de ſuo vivere, non tollerem ei Clericatum: ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, ſocialis hæc vita, quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum, ſed delebo eum de tabula Clericorum. *Item ſup.* f. ¶ Qui 1 non vult mecum manere, & in communi vivere, habeat libertatem; ſed videat, utrùm habere poſſit felicitatis hæreditatem. *g*

¶ *Initium hujus capitis uſque ad verſ.* Qui habere voluerit, *legitur in ſermone 2. de communi vita Clericorum, ſeu 52. ad fratres in eremo: cætera verò partim in ſermone 53. ad fratres in eremo, ſive ſerm. 3. de communi vita Clericorum; partim in eodem 52. ſive 2. de quibus ſermonibus adnotatum eſt ſuprà, diſt. 86. Partem hujus capitis refert Beda in comment. 2. ad Cor. c. 8. ſub hoc titulo:* Ex ſermone de vita & moribus Clericorum.

1 ¶ Qui non vult] *In ſermone ipſo præcedit c.* certè ego *infr. eâdem: & paucis interjectis ſequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem; &c.

C. XI. ¶ *Non licet habere proprium iis, qui ſuis renuntiant, & communiter vivere ſpondent.*

Idem *ſermone tertio* h *de communi vita Clericorum.*

NOn dicatis aliquid proprium: ſed ſint vobis omnia communia. *& infra.* ¶ Quicunque autem in tantum progreſſus fuerit malum ut occultè ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat, ſi hoc ultrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque convincitur, ſecundùm arbitrium Presbyteri, vel Præpoſiti graviùs emendetur. *& j.* ¶ Cùm 1 hujus noſtræ congregationis fratres non ſolùm facultatibus, ſed voluntatibus propriis in ipſa ordinationis ſuſceptione renuntiaverint, & per ſe promiſſam obedientiam penitùs aliorum poteſtati, & imperiis in Chriſto, & pro Chriſto ſubdiderint; certum 2 eſt eos nihil habere, poſſidere, dare, vel accipere debere ſine ſuperioris licentia. Quòd *a* ſi propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primò quidem Priori inſinuetur, & ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandaverit. De quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod Priori placuerit.

¶ *Caput hoc ſumptum eſt ex ſermone 3. de communi vita Clericorum, in quo regula B. Auguſtini continetur, ac repetitur epiſt. 109. ſed in ea ad Monachas oratio convertitur.*

1 ¶ Cùm hujus noſtræ] *Hæc uſque ad verſ.* certum eſt, *non ſunt inventa apud B. Auguſtinum.*

2 ¶ Certum] *Hæc habentur in prima regula, c. 4.*

C. XII. ¶ *De eodem.*

Idem *tractatu 50. ad c. 12. Joannis.*

EXemplum Domini accipe converſantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli miniſtraverunt, niſi quia Eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat? Quare furem admiſit, niſi ut ejus Eccleſia fures patienter toleret?

C. XIII. ¶ *Eccleſiarum Præpoſiti, rerum diſpenſatores efficiuntur.*

Item Proſper b *de vita contemplativa, lib. 2. cap. 9.*

EXpedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes Eccleſiæ facultates: & ideò quiſquis omnibus, quæ habuit, dimiſſis, aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cùm præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator. Denique ſanctus Paulinus, ut ipſi meliùs nôſtis, ingentia prædia, quæ fuerunt ſua, vendita pauperibus erogavit: ſed cùm factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſimè diſpenſavit. Quo facto ſatis oſtendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento perfectionis poſſe Eccleſiæ facultates, quæ *c* ſunt profectò communes, poſſideri. Quid ſanctus Hilarius? nónne & ipſe omnia bona ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen, cùm merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quæ illa tunc habebat Eccleſia, non ſolùm poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliavit. Iſti *d* ergò tam ſancti, tam perfecti Pontifices, factis evidenter clamant, poſſe & debere fieri, quod fecerunt. Qui utique homines tam ſecularium, quàm divinarum rerum ſine ambiguitate doctiſſimi, ſi ſcirent res Eccleſiæ debere contemni, nunquam eas debuerant, qui omnia ſua reliquerant, retinere *e*.

C. XIV. ¶ *Diaconi, vel qualibet religioſa perſona regularem vitam ducere cogantur.*

Item Gregorius *Felici Epiſcopo de Acropoli, lib. 2. epiſt. 29.*

QUoniam *f* Velina, Vixentina, & Blandana Eccleſiæ, quæ tibi in vicino ſunt conſtitutæ, Sacerdotis noſcuntur vacare regimine, propterea fraternitati tuæ earum ſolenniter operam viſitationis injunximus: illud præ omnibus commonentes, ut ibi præfatarum Eccleſiarum, ſive diœceſeos earum, vel Diaconi, vel religioſæ perſonæ inventæ fuerint, diſtrictè, canoniceque vivant.

C. XV. ¶ *Quare in primitiva Eccleſia prædia vendebantur.*

Item Melchiades Papa.

FUturam *g* Eccleſiam in Gentibus Apoſtoli prævidebant: idcircò prædia in Judæa minimè ſunt adepti, ſed pretia tantummodò ad fovendos egentes. At verò,

a *Serm. 52. ad fratres in eremo. In Conc. Aquiſgr. c. 112.* b *Beda 2. ad Cor. 8. 11. q. 3. non ſunt audiendi. Anſelm. lib. 7. cap. 6.* c *Rom. 12. & 2. Cor. 8.* d *aliquid] orig. Infr. eâd. q. 2. vobis enim.* e *Serm. 52.* f *Serm. 52. in extremo.* g *al. æternitatem.* h *Et epiſt. 109. ad Monachas.*

a *In prima regula, c. 4.* b *& in Conc. Aquiſgr. c. 35.* c *Quæ ſunt profectò communia,] orig.* d *Addita eſt ex orig. hæc clauſula.* e *al. ſuſcipere.* f *Anſel. l. 7. c. 7.* g *Polyc. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Ivo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3.*

cùm

cum inter turbines, & adverſa mundi ſuccreſceret Eccleſia, eouſque pervenit, ut non ſolùm Gentes, ſed etiam Romani Principes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti, & Baptiſmi ſacramenta concurrerent. E quibus vir religioſiſſimus Conſtantinus, primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per univerſum orbem, ſub ſuo degentes Imperio, non ſolùm fieri Chriſtianos, ſed etiam fabricare Eccleſias, & prædia tribuere poſſe conſtituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immenſa contulit, & fabricam templi primæ ſedis beati Petri Principis Apoſtolorum inſtituit: adeò, ut ſedem Imperialem, quam Romani Principes poſſederant, relinqueret, & beato Petro, ſucceſſoribuſque *a* ſuis profuturam concederet. Idem verò præſidens *b* in ſancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata eſt, cùm querelam quorundam conſpiceret coram ſe delatam, ait: [*Vos à nemine dijudicari poteſtis: quia ſolius Dei judicio reſervamini. Dii etiam vocati eſtis: & idcirco non poteſtis ab hominibus judicari.*] Ab illo etenim tempore, & deinceps, viri religioſiſſimi non ſolùm poſſeſſiones & prædia, quæ poſſederant, ſed etiam ſemetipſos Domino conſecrârunt, ædificantes baſilicas in ſuis fundis in honorem ſanctorum Martyrum per civitates, ac monaſteria innumera, in quibus cœtus Domino ſervientium conveniret.

¶ *Cæteri etiam collectores Melchiadem citant: quod conſtare non poſſe rectè animadvertit auctor gloſſæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicanæ Synodi: quo tempore (ut ex ipſa Synodo, Euſebio & cæteris Hiſtoricis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in ſcripto de primitiva Eccleſia, & munificentia Conſtantini, quod in collectione Iſidori, Lutetiæ bis impreſſa, ſequitur ſtatim poſt decreta Melchiadis, quemadmodum ſuprà, diſt. 88. ad c.* decrevit, *annotatum eſt.*

C. XVI. ¶ *Quare prædia fidelium hodiè ab Eccleſia non alienentur.*

Item Urbanus Papa, *epiſtolâ unicâ, c. 1.*

VIdentes *c* autem ſummi Sacerdotes, & alii, atque Levitæ, & reliqui fideles, plus utilitatis poſſe conferre, ſi hæreditates & agros, quos vendebant, Eccleſiis, quibus præſidebant Epiſcopi, traderent; eò quòd ex ſumptibus eorum, tam præſentibus, quàm futuris temporibus plura & elegantiora miniſtrare poſſent fidelibus communem vitam *d* ducentibus, quàm ex pretio ipſorum, cœperunt prædia & agros, quos vendere ſolebant, matricibus Eccleſiis tradere, & ex ſumptibus eorum vivere. ¶ Ipſæ verò res in ditione ſingularum parochiarum Epiſcoporum (qui locum tenent Apoſtolorum) erant, & ſunt uſque adhuc, & futuris ſemper debent eſſe temporibus. E quibus Epiſcopi, & fideles diſpenſatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout meliùs potuerint, ut nemo in eis egens inveniatur. ¶ Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infrà c. 3.* ¶ Memoratis ergò augmentationibus ac cultibus in tantum Eccleſiæ, quibus Epiſcopi præſident, Domino adminiculante creverunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus, ut nullus ſit in eis, communem gerens *e* vitam, indigens: ſed omnia neceſſaria ab Epiſcopo, ſuiſque miniſtris percipit. ¶ Ideò, ſi aliquis extiterit, modernis aut futuris temporibus, qui hæc avellere nitatur, jam dictâ damnatione feriatur.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus f *tractatu 62. in Joannem.*

HAbebat *g* Dominus loculos, & à fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, ubi intelligeremus, quod præcepit, non *a* cogitandum eſſe de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, ut nihil pecuniæ ſervetur à ſanctis; ſed ne Deo pro iſta ſerviatur, & propter inopiæ timorem juſtitia deſeratur.

2 ps. *His omnibus auctoritatibus claret, quòd Clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd ſi habuerint, non Clerici erunt: non tamen Clericatus eis tollendus eſt.*

C. XVIII. ¶ *Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.*

Unde Auguſtinus *in ſerm. 2.* b *de communi vita Clericorum.*

CErtè *c* ego ſum, qui ſtatueram, ſicut nôſtis, nullum ordinare Clericum, niſi qui mecum vellet manere: aut ſi vellet recedere à propoſito, rectè illi tollerem Clericatum: quia deſereret ſanctæ ſocietatis promiſſum, cœptumque conſortium. Ecce in conſpectu Dei & veſtro, muto conſilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non ſufficit Deus & Eccleſia ſua, maneant ubi volunt, & ubi poſſunt: non eis aufero Clericatum: nolo habere hypocritas. Malum enim eſſe, quis neſciat? Malum eſt, cadere à propoſito: ſed pejus eſt, ſimulare propoſitum. *& poſt pauca.* ¶ Si non *d* ſervat ſanctitatem foris, dimidius cecidit: ſi verò intus habuerit ſimulationem, totus cecidit. Nolo, ut habeat neceſſitatem ſimulandi. Scio, quomodo homines ament Clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere.

Econtrà ſunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non ſolùm aliis, ſed etiam Epiſcopis.

C. XIX. ¶ *De rebus propriis vel acquiſitis Epiſcopi hæredibus ſuis derelinquant.*

Unde in Concilio Agathenſi, *c. 48. legitur:*

EPiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus ſuis, ſi voluerint, derelinquant. Quicquid verò de proviſione ſuæ Eccleſiæ fuerit, ſive de agris, ſive de fructibus *e*, ſive de oblationibus, omnia *f* in jure Eccleſiæ reſervare cenſuimus.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *g*, *c. 15.*

MAnifeſta autem debent eſſe, quæ ad Eccleſiam pertinent, his, qui circa ipſos ſunt, Presbyteris & Diaconis; ut ſi Epiſcopo contigerit inopinatus tranſitus, res Eccleſiæ nullo modo poſſint minui & perire, neque res propriæ Epiſcopi importunitatem patiantur pro rebus Eccleſiæ: ut nec Eccleſia incurrat damnum, nec Epiſcopus in ſuis rebus pro rebus Eccleſiæ proſcribatur.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Idem ſtatutum eſt in canonibus Apoſtolorum, *c. 40. ubi legitur:*

SInt *h* manifeſtæ res propriæ Epiſcopi, (ſi tamen habet proprias) & manifeſtæ Dominicæ: ut poteſtatem habeat de propriis moriens Epiſcopus, ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec ſub occaſione Eccleſiaſticarum rerum, ea quæ Epiſcopi eſſe probantur, intercidant. Fortaſſis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut ſervos. Et juſtum eſt hoc apud Deum & homines, ut nec Eccleſia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis, nec Epiſcopus, vel ejus propinqui ſub obtentu Eccleſiæ proſcribantur, & in cauſas incidant, qui ad eum pertinent, morſque 1 ejus injuriis malæ famæ ſubjiciatur.

1 ¶ Morſque ejus] *Antè legebatur,* mortiſque ejus in-

a *al. ſuiſq. præſulibus.* b *11. quæſt. 3.* c *Anſelm. l. 7. c. 6. Burch. lib. 3. c. 3. Ivo p. 3. c. 5.* d *al. fidem.* e *al. eligens*] *al. degens.* f *Et Beda ad c. 13. Joan. & ibi gloſſa ordin.* g *Anſel. l. 5. c. 32. Polyc. l. 3. tit. 24.*

a *Matth. 6.* b *aliter 52. ad fratres in eremo.* c *Anſelmus lib. 7. cap. 8.* d *Si ſervat*] *orig.* e *aliter fugib.* f *aliter omnia jure* g *In capit. Martini Bracharen. ex can. 4. Concil. Antiocheni, mutatis verbis, ſed ſalvâ ſententiâ.* h *Anſelmus lib. 6. cap. 167.*

juriis infamentur. *Reſtitutus eſt locus ex priſca verſione, cui totum reliquum caput convenit. Græcè eſt,* ὁ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις ἀμφιβάλλεσθαι: *id eſt*; & ejus mors maledictis undique appetatur.

C. XXII. ¶ *Ex rebus Eccleſiæ Epiſcopus, ſi indiget, ſibi & ſuis neceſſaria ſumat.*

Item in eiſdem canonibus, *c.41.*

EX his autem, quibus Epiſcopus indiget (ſi tamen indiget) ad ſuas neceſſitates, & peregrinorum fratrum uſus & ipſe percipiat, ut nihil ei 1 poſſit omnino deeſſe. Lex *b* enim Dei præcipit, ut qui altario deſerviunt, paſcantur de ipſo.

1 ¶ Ei poſſit] *Legitur etiam.* eis poſſit. *Nam & in Græcis codicibus partim eſt* αὐτῷ, *partim* αὐτοῖς.

C. XXIII. ¶ *Res Eccleſiaſticas Epiſcopus diſpenſet.*

Item ex Concilio Antiocheno *c, cap.25.*

EPiſcopus *d* Eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpenſandum erga omnes qui indigent, cum ſumma reverentia & timore Dei. Participet autem & ipſe, quibus indiget (ſi tamen indiget) tam in ſuis, quàm in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur, neceſſariis uſibus profuturis; ita ut in nullo quâlibet occaſione frauden tur, juxta ſanctum Apoſtolum *e* ſic dicentem: [*Habentes victum & tegumentum, his contenti ſimus.*] Quòd ſi contentus iſtis minimè fuerit, convertat autem res Eccleſiæ in ſuos uſus domeſticos, & ejus commoda, vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conſcientia, Diaconorumque pertractet; ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque committat, ut per hujuſmodi perſonas occultè 1 res lædantur Eccleſiæ, Synodo provinciæ pœnas iſte perſolvat. Si autem & aliter accuſetur Epiſcopus, aut Presbyteri, qui cum ipſo ſunt, quòd ea, quæ pertinent ad Eccleſiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Eccleſiaſtica facultate ſibimet uſurpent, ita ut ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi verò, & blaſphemiis tam ſermo prædicationis, quàm ii, qui diſpenſant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, ſanctâ Synodo, id quod condecet, approbante.

1 ¶ Occultè res] *In verſione Dionyſii legitur,* ut per hujuſmodi perſonas occultè cæteri *f* lædantur fratres Eccleſiæ: *& concordat cum alia antiqua verſione, quæ & ipſa eſt in tomis Conciliorum,* ut per eorum ſecretam diligentiam Eccleſiaſtici lædi videantur. *Græcè in codicibus, qui lecti ſunt, habetur,* εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι, τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας: *id eſt*; ut ex his rationes Eccleſiæ latenter lædantur.

C. XXIV. ¶ *Res Eccleſiæ ſint in Epiſcopi poteſtate.*

Item in canonibus Apoſtolorum, *c.41.*

PRæcipimus *g*, ut in poteſtate ſua Epiſcopus Eccleſiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretioſiores *h* illi ſunt creditæ *i*, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut poteſtate ejus, indigentibus omnia diſpenſentur per Presbyteros & Diaconos, & cum Dei timore, & omni ſolicitudine *k* miniſtrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. *ut ſuprà* l.

Cùm ergò in Concilio Agathenſi, & Martini, & canonibus Apoſtolorum dicatur: [Sint manifeſtæ res propriæ Epiſcopi,] *cùm in iiſdem canonibus, & in Concilio Antiocheno præcipiatur, ut Epiſcopus participet res* m *Eccleſiæ, ſi tamen indiget, nónne patenter oſtendetur, quòd Epiſcopus habeat liberè propria? Dicendo enim [ſi indiget rebus Eccleſiæ] notat eum habere propria, quæ fortaſſe ſuis neceſſitatibus non ſufficiunt. Quomodo ergò Clericus, ſi proprium habere voluerit, Clericus non erit? & Epiſcopus habens propria non ſolùm non deſinit eſſe Epiſcopus, verùm etiam cunctas Eccleſiaſticas facultates in ſua jubetur habere poteſtate?* ¶ *Sed notandum eſt, Epiſcopos Orientales uxores habere, & filios: quoſdam autem ex noſtris partibus, cùm in Laicatu ſive in minoribus ordinibus conſtituti, habeant uxores & filios, ſive morte uxoris interveniente, ſive continentiâ pari voto ſervatâ, ad ſacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad ſuos & ſuorum uſus. Qui autem ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla eſt eis excuſatio proprietatis: niſi fortaſſe retinendo ſua, à ſumptibus Eccleſiæ abſtineant. Quod fieri poſſe* Proſper *de vita contemplativa, lib.2. cap.12. teſtatur, dicens.*

C. XXV. ¶ *De iis, qui tam infirmi ſunt, ut ſuis rebus renuntiare non poſſint.*

ILli autem, qui tam infirmi ſunt, ut poſſeſſionibus ſuis renuntiare non poſſint, ſi ea, quæ accepturi erant, diſpenſatori relinquant, nihil habentibus conferenda, ſine peccato poſſident ſua: quia & ipſi quodammodò ſua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiunt.

De rebus verò Eccleſiæ quæritur, An liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos reditus quiſque ſibi ſpecialiter vendicet. Hoc non poſſe fieri, argumento & auctoritate probatur. Clerici ſucceſſores eorum ſunt, de quibus dicitur a: [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.] *Neceſſe eſt ergò, ut eorum ſequantur vitam, quorum in Eccleſia gradum adminiſtrant. Non ergò aliquid proprium ſibi vendicabunt, ſed erunt eis omnia communia.*

C. XXVI. ¶ *Res Eccleſiæ quaſi communes Epiſcopus diſpenſet.*

Item Urbanus Papa *ait in epiſtola unica, c.2.*

RES *b* Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed ut communes, & Domino oblatæ, cum ſummo timore non in alios, quàm in præfatos uſus ſunt fideliter diſpenſandæ.

C. XXVII. ¶ *Non liceat Epiſcopo res Eccleſiarum in proprios uſus convertere.*

Item ex Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. *c.16.*

NUlli Epiſcoporum liceat res mobiles aut immobiles, de ſubjectis plebibus, aliiſque piis locis, in proprio uſu habere: ne majores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inveniantur. Contrà agens, canonicâ auctoritate coarctatus exiſtat.

Si ergò res Eccleſiæ, non quaſi propriæ, ſed quaſi communes habendæ ſunt, cùm de communi nullus dicat, hoc meum eſt, nec de rebus Eccleſiæ, hæc eſt mea, poteſt aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium, ſed erant illis omnia communia. His ita reſpondetur. Sicut perfectione charitatis manente, ſecundùm diſcretionem Eccleſiarum, diſtributio fit Eccleſiaſticarum facultatum, dum aliis poſſeſſiones hujus Eccleſiæ ad diſpenſandum committuntur, ex quibus, licèt res Eccleſiæ omnibus debeant eſſe communes, primùm tamen ſibi, & ſuæ Eccleſiæ deſervientibus, neceſſaria ſubminiſtret d, *reliqua, quæ ſuperſunt, fidelium uſibus miniſtraturus; ita & Præbendæ Eccleſiarum, eâdem charitate manente, piè & religiosè poſſunt diſtribui nec tunc rebus Eccleſiæ, ut propriis, ſed ut communibus utilitatibus deſervituris: ut ex his, quæ ſibi aſſignata ſunt, primùm ſibi neceſſaria percipiat: ſi qua verò ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes uſus Eccleſiæ expendat.*

---

a δυσφημίαις. b *1.Cor.9.* c *Et in Pariſien. Conc. l.1. c.15.* d *Anſel.l.6.c.163.* e *1.Tim.6.* f *al. cætera lædantur Eccleſiæ.* g *Anſelm. l.6. cap.150.* h *pretioſæ] orig.* i πιστεύτεον, *id eſt, credendæ.* k ἐπιμελείας, *id eſt, integritate.* l *Sup. ead. c. ex his autem.* m *al. rebus.*

a *Actor.4.* b *Anſ.l.5.c.35. Polyc. l.6.tit.15.* c *Act.4* d *al. Epiſcopus ſubminiſtret.*

C. XXVIII.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Unde Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem, epiſt. 50.*

SI *a* privatum *b* poſſidemus, quod nobis ſufficiat, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum: quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus.

Oſtenſum eſt, quomodo liceat Clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res Eccleſiæ per Præbendas dividi poſſint.

QUÆSTIO II.

NUnc quæritur, ſi Sacerdotes aliqua de rebus Eccleſiæ dediſſe noſcuntur, an his, qui eas acceperunt, aliquâ firmitate conſtabunt? *Quòd res Eccleſiæ nullo modo diſtrahi poſſint, & diſtractæ poſſideri, multis auctoritatibus probatur.*

C. I. ¶ *Eccleſiæ pecuniæ auferens velut homicida damnatur.*

Ait enim Stephanus Papa.

QUi *c* Chriſti pecunias & Eccleſiæ aufert, fraudat & rapit, ut homicida in conſpectu judicis deputabitur.

¶ *In epiſtolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: ſed in epiſtola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo & Ivone, & in Concilio Triburienſi, & infrà eâd. c.* qui abſtulerit. *Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

C. II. ¶ *Quicquid de ſacratis vaſis, vel miniſteriis à quolibet Clerico uſurpatum fuerit, Eccleſiæ reſtituatur.*

Item Pelagius *Hoſtilio Epiſcopo.*

AUguſtino noſtræ ſedis Notario ſuggerente didicimus, quòd ei dilectio tua directis apicibus indicâſſet, quoſdam de Clero tuo, & maximè parochiarum ad te pertinentium non pauca ſacrata vaſa, vel miniſteria diſtraxiſſe, & aliqua hujuſmodi perpetrâſſe, quæ à religioſo aliena ſunt propoſito. Charitatem verò tuam (ut hoc competenti ſolicitudine debeat inſequi, vel ulciſci) noſtræ præceptionis auctoritate cupis communiri. Qua de re præſentibus mandamus affatibus, ut competentis vivacitatis inſtantiâ, quicquid de ſacratis vaſis, vel miniſteriis à quolibet Clericorum uſurpatum vel diſtractum fuiſſe compereris, ſine cujuſquam moræ interventu exigere non dimittas, & Eccleſiaſticis uſibus reformare.

C. III. ¶ *Quicquid Domino conſecratur, ad jus pertinet Sacerdotum.*

Item Bonifacius *d* Papa.

NUlli *e* liceat ignorare, omne quod Domino conſecratur, ſive fuerit homo, ſive animal, ſive ager, vel quicquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcuſabilis erit omnis, qoi à Domino & Eccleſia, cui competunt, aufert, vaſtat, invadit, vel eripit, & uſque ad emendationem, Eccleſiæque ſatisfactionem, ut ſacrilegus judicetur: & ſi emendare noluerit, excommunicetur.

C. IV. ¶ *Excommunicationi ſubjaceat, qui Eccleſiaſtica prædia invadit.*

Item Gregorius VII. *lib. 6. Regeſti, in Concilio, c. 1.*

QUicunque *f* militum, vel cujuſcunque ordinis, vel profeſſionis perſona, prædia Eccleſiaſtica à quocunque Rege, ſeu ſeculari Principe, vel ab Epiſcopis invitis, ſeu Abbatibus, aut aliquibus Eccleſiarum rectoribus ſuſceperit, vel invaſerit, vel de rectorum depravato, ſeu vitioſo conſenſu tenuerit, niſi eadem prædia Eccleſiis reſtituerit, excommunicationi ſubjaceat.

C. V. ¶ *Sacrilegii crimen incurrit, qui prædia Eccleſiaſtica vexat.*

Item Pius Papa, *epiſtolâ 2.*

PRædia *a* divinis uſibus tradita, quidam humanis applicant uſibus, & Domino, cui tradita ſunt, ea ſubtrahunt, ut ſibi *b* inſerviant. Quapropter ab omnibus illius uſurpationis contumelia depellenda eſt: ne prædia uſibus ſecretorum cœleſtium dicata, à quibuſdam irruentibus vexentur. Quòd ſi quiſquam præſumpſerit, ut ſacrilegus habeatur.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *c, epiſt. 1.*

QUi *d* abſtulerit aliquid patri vel matri, dicitque hoc peccatum non eſſe, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit: mater verò noſtra, Eccleſia, quæ nos in Baptiſmo ſpiritualiter regeneravit. Ergò qui *e* Chriſti pecunias & Eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida eſt.

C. VII. ¶ *Quadruplum reſtituat, qui res Eccleſiæ invadit.*

Item Joannes Papa I. *ad f Zachariam Archiepiſcopum.*

IN antiquis Eccleſiæ ſtatutis decretum eſt, ut qui aliena invadit, non extet impunitus, ſed cum multiplicatione omnia reſtituat. Unde & in Evangelio *g* ſcriptum eſt: [*Quòd ſi aliquid defraudavi, reddo quadruplum.*] Et in legibus *h* ſeculi cautum habetur: [*Qui rem ſurripit alienam, &c.*] *ut infrà in auctoritate Euſebii Papæ.*

C. VIII. ¶ *Pro tenore ſecularium legum puniantur invaſores rerum Eccleſiaſticarum.*

Item Gregorius *ad Conſtantiam Reginam Galliæ, lib. 4. epiſt. 33. ſeu c. 77.*

CUm *i* devotiſſimam *k* Dominam ſciam de cœleſti vita *l*, atque remedio animæ ſuæ ſedulò cogitare, culpam me committere vehementer exiſtimo, ſi ea, quæ pro timore omnipotentis Domini ſunt ſuggerenda, ſiluero, & te ſanctiſſimam de Eccleſiaſtica pace ſedulò non commonuero. Nimis me Juliani fratris & Coëpiſcopi noſtri proclamatio nuper contriſtavit, maximè cùm villæ ſuæ, videlicet Eccleſiæ, à nequiſſimis prædonibus ſint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combuſtæ: & dum iidem maligni juxta noſtri prædeceſſoris Bonifacii decreta pro violata 1 emunitate illud emendare noluerint, dum & ſeculi leges hæc eadem ita ſe habere voluerint, lege vulgari teſte, in qua ſic ſcribitur *m* [*Si quis manu armatâ uſque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille, qui prior eſt, pro illicita præſumptione componat ſolidos nongentos: ſequaces verò ejus, unuſquiſque ſolidos octoginta. Si verò incendium fecerint, ibi novies tantùm componant: ſi prædam verò, in quadruplum reſtituant.*]

¶ *Initium hujus capitis uſque ad verſ.* ſiluero. *eſt acceptum ex epiſtola indicata. Reliqua non ſunt inventa.*

1 ¶ Violata] *Hæc dictio abeſt à pleriſque vetuſtis, & hîc, & in ſequenti capite, ubi in vulgatis eſt,* emunitas violata.

---

a *Et infr. 23. q. 7. quòd autem. §. ſi autem privatim.* b *al. privatim, quæ nobis ſufficiant, poßidemus,*] *orig.* c *Anacletus epiſt. 1. c. 2. Lucius cap. 6. In Concilio Tribur. c. 7. Burch. lib. 11. cap. 18. Ivo part. 14. c. 88.* d *6. Capit. c. 303. al. Ex decretis Bonif. Papæ.* e *Polyc. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 17. Ivo p. 14. cap. 87. Pannorm. lib. 5. c. 113.* f *Polyc. l. 6. tit. 15.*

a *Polycarp. ibid. Anſelm. libr. 5. cap. 36. Ivo part. 13. cap. 39.* b *al. ſuis uſibus.* c *Et in epiſt. Lucii, cap. 6.* d *Polyc. ibid. Burchard. lib. 11. cap. 18. Ivo part. 14. cap. 88.* e *Suprà, eâd. qui Chriſti.* f *Et in epiſt. 2. Euſebii Papæ ad Ægyptios, & in decret. Julii. c. 1. & Symmachus in 5. Synodo.* g *Luc. 19.* h *infrà eâd. in legibus.* i *Burchard. l. 11. c. 26. Ivo part. 13. cap. 36.* k *ſereniſsimam*] *orig.* l *al. patria, atque anima ſuæ vita ſedulò.* m *lib. 1. legum Longobard. tit. de aggreſ. in vic. fact. leg. 1.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item.

SI *a* ſeculi leges talem juſtitiam habere voluerunt, lex divina cur inferior eſſe debebit? cùm in ipſius veritatis præſentia à Zachæo *b* collaudatum ſit, ut ſi aliquem defraudaret, in quadruplum reſtitueret? Et quia ſummum in rebus bonum eſt, juſtitiam colere, ac ſua cuique jura ſervare, & in ſubjectos non ſinere, quod poteſtatis eſt, fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus ſtudere;) ea propter excellentiæ veſtræ, menſe Novembri præſentis anni, ſecundâ indictione, Petrum fratrem & Coëpiſcopum noſtrum à gremio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tranſmittemus, ut fratribus ejuſdem provinciæ in unum congregatis, immunitas violata, & præſumptio, & ſacrilegium canonicâ auctoritate, & veſtrâ regiâ dignitate talem terminum accipiant, ne poſthac membra Diaboli, filii nequam, in ſancta Eccleſia, te etiam ibi regnante, talia præſumant.

¶ *In pleriſque vetuſtis codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem caput hoc eſt conjunctum ſuperiori.*

C. X. ¶ *Eccleſiæ res ſurripiens, in decuplum reſtituat, quod abſtulit.*

Item Euſebius Papa, *c* *epiſt. 2.*

IN *d* legibus ſeculi cautum habetur: [*Qui rem ſurripit alienam, illi, cujus res direpta eſt, in undecuplum* e, *quæ ſublata ſunt, reſtituat.*] Et in lege divina *f* legitur: [*Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus, Amen.*] Talia *g* ergò non præſumantur abſque ultione, nec exerceantur abſque ſua damnatione. Proinde 1, ſi quis Eccleſiaſticas oblationes, & quod Deo conſecratum eſt, rapuerit, vel conſenſerit facientibus, ut ſacrilegus dijudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat, & canonicè pœniteat.

1 ¶ Proinde,] *Hinc uſque ad finem non ſunt in epiſtola Euſebii, neque apud Joannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum & Ivonem part. 13. cap. 37. & in Polycarpo, interpoſitis etiam aliquot verbis, quæ id epiſtola habentur poſt verſ.* damnatione.

Contrà Gregorius *ſcribit, cap. 4. reſponſionum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, de his, qui furtim auferunt aliquid de Eccleſia.*

C. XI. ¶ *Sine augmento ſibi ablata Eccleſiam recipere oportet.*

FRaternitas *h* tua ex perſona furis penſare poteſt, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes ſubſidia, furtum perpetrant: & ſunt alii, qui hac in re ex inopia delinquunt. Unde neceſſe eſt, ut quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam diſtrictiùs, quidam verò leviùs corrigantur. Et cùm paulò diſtrictiùs agitur, ex charitate agendum eſt, & non ex furore: quia ipſi hoc præſtatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infrà.* ¶ Addis etiam, quo augmento ea, quæ furto de Eccleſiis abſtulerunt, reddere debeant. Sed abſit, ut Eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

Verùm illud Euſebii de legum ſeveritate: illud i *Gregorii de Eccleſiaſtica manſuetudine dictum intelligitur.*

C. XII. ¶ *Non ſunt alienanda in Epiſcopatu acquiſita.*

Idem Gregorius *lib. 10. epiſt. 43. Deuſdedit* k *Epiſcopo Mediolanenſi.*

REs *a* in Epiſcopatu acquiſitas, Sacerdotibus nulla eſt alienandi licentia.

C. XIII. ¶ *Vaſa ſacra, niſi pro redemptione captivorum, non ſunt alienanda.*

Item ex octava 1 Synodo univerſali, *c. 15.*

APoſtolicos *b* paternos canones renovans hæc ſancta & univerſalis Synodus, diffinivit neminem prorſus Epiſcopum vendere, vel utcumque alienare cimelia *c* & vaſa ſacrata, exceptâ causâ olim ab antiquis canonibus ordinatâ, videlicet 2 pro redemptione captivorum: ſed nec tradere ſalaria Eccleſiarum in emphyteutica pacta, nec alias ruſticas poſſeſſiones venundare, ac per hoc Eccleſiaſticos reditus lædere, quos ad propriam utilitatem, & ob eſcam pauperum, & peregrinorum ſuſtentationem eſſe decernimus 3. *& paulò poſt.* ¶ Quiſquis autem apparaverit poſt hanc diffinitionem noſtram contrarium quid huic ſanctæ ac univerſali Synodo agere, deponatur ut prævaricator divinarum legum & præceptorum: caſſatâ videlicet omnino, quæ facta eſt in ſcriptis vel ſine ſcriptis ab Epiſcopo venditione, vel emphyteuticâ traditione, vel aliâ quâlibet alienatione, cimeliorum ſcilicet, & ſalariorum locorum. Qui verò emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis, vel ſalariis, & non reſtituerit Eccleſiæ iterùm, quæ Eccleſiæ ſunt, vel non dederit ad incidendum chartam venditionis vel emphyteuſeos, ſit anathema, uſque dum fecerit, quod ab hac ſancta & univerſali Synodo confirmatum eſt. ¶ Si autem Epiſcopus convictus fuerit conſtruxiſſe monaſterium de reditibus Eccleſiaſticis, tradat ipſum eidem Eccleſiæ monaſterium.

1 ¶ Octava] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo, cùm antea legeretur,* ſexta. *Eſt autem canon decimus quintus Synodi octavæ, habitæ tempore Hadriani Papæ II. contra Photium, ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii.*

2 ¶ Videlicet pro redemptione] *In Concilio ipſo, & apud Anſelmum legitur*, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum.

3 ¶ Decernimus.] *In ipſo canone ſequuntur hæc:* Omnem verò Eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Eccleſiaſtica loca, quæ per reditus fiunt, & inſuper propriam rerum diſpoſitionem diſtribuere, ac committere, ſeu conferre quibuſcunque voluerit, & judicaverit, juxta propriam poteſtatem ac dominatum. Quiſquis autem apparaverit, &c.

C. XIV. ¶ *Pro redemptione captivorum ſacra vaſa non prohibentur alienari.*

Item Gregorius *lib. 6. epiſt. 35. ſeu cap. 199. Domino Epiſcopo Meſſanenſi.*

ET ſacrorum canonum, & legalia *d* ſtatuta permittunt, miniſteria Eccleſiæ pro captivorum eſſe redemptione vendenda.

C. XV. ¶ *Res Eccleſiæ licitè impenduntur pro redemptione captivorum.*

Idem *Demetrio & Valeriano Clericis Firmanis, lib. 7. indict. 2. epiſt. 14.*

SAcrorum *e* canonum ſtatuta, & legalis permittit auctoritas, licitè res Eccleſiaſticas in redemptionem captivorum impendi. Et ideò, quia edocti à vobis ſumus, ante annos ferè XVIII. virum reverendiſſimum quendam Fabium Epiſcopum Eccleſiæ Firmanæ, libras XI. argenti de eadem Eccleſia pro redemptione veſtra, ac patris veſtri Paſſivi, Fratris & Coëpiſcopi noſtri, tunc verò Clerici, nec non matris veſtræ, hoſtibus impendiſſe, atque ex hoc quandam formidinem vos habere ne hoc, quod datum eſt, à vobis quolibet tempore repetatur, hujus præcepti auctoritate ſuſpicionem veſtram prævidimus auferendam; conſtituentes, nullam vos exinde, hæredesque veſtros quolibet tempore repetitionis

a *Burchard. & Ivo ibid.* b *Luc. 19.* c *Et Symmachus in 5. Synodo, & Joan. 1. epiſt. 1.* d *ſupr. eâd. in antiquis. Polycarp. l. 8. titul. 15.* e *al. Decuplum.* f *Deuteron. 27. in decret. Julii, c. 1.* g *Anſ. l. 5. c. 41. Burchard. l. 11. cap. 27. Ivo p. 13. c. 37. & p. 5. c. 249. & p. 3. c. 149. Pann. l. 4. c. 47.* h *Polyc. l. 6. tit. 16. Ivo p. 13. c. 5.* i *al. iſtud.* k *al. Deodati.*

a *Infrà, eâd. q. 5. c. nulli.* b *Anſ. l. 6. c. 171.* c *κειμήλια.* d *L. Sancimus. Cod. de ſacroſ. Eccl. Anſ. l. 5. c. 48.* e *Ivo p. 3. c. 145.*

moleſtiam ſuſtinere, nec à quoquam vobis aliquam objici quæſtionem.

C. XVI. ¶ *Res Eccleſiæ deſolatæ non præponantur captivis.*

Idem *lib.6. epiſt.35. ad Dominum Epiſcopum.*

SIcut *a* omnino grave eſt, fruſtra Eccleſiaſtica miniſteria venundare, ſic iterùm culpa eſt, imminente hujuſmodi neceſſitate, res maximè deſolatæ Eccleſiæ captivis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare.

2 ps. *Quæ verò pœnitentia hujuſmodi invaſoribus, atque prædonibus, qui vaſa ſacra, & reliqua divino cultui dedicata arripiunt, & quaſi profana contrectant, ſit* indicenda, Nicolaus Papa *definit, ſcribens Frontario Archiepiſcopo Burdegalenſi.*

C. XVII. ¶ *Invaſoribus rerum Eccleſiaſticarum, quæ pœnitentia ſit imponenda.*

DE viro nefando, Burgando nomine, qui rabie inſanâ, commotus, diabolicis ſe irretire laqueis non dubitavit, atque Gentilium more per abrupta itinera, & compita inſidians, vobis in veſtræ Eccleſiæ villa, unà cum Clericis veſtris manentibus, & populum ſalubribus inſtruere dogmatum monitis decertantibus, paneque ſpiritualis verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ ſalutis deſiderium habentibus, ſancta Apoſtolorum Petri & Pauli limina viſitare, collectis malitiæ ſuæ ſequacibus, & iniquitatis complicibus, nefarias invaſiones, & deprædationes violentas inferre dæmoniaco auſu præſumpſit: &, ut epiſtolæ veſtræ textus eloquitur, ſacrum altare, ſacraque Dominici corporis & ſanguinis vaſa, inſuper & ſanctum chriſma pollutis arripere manibus, quaſi vilia, & ad uſum communem apta præſumpſit, dilectio nos veſtra conſuluit, ſi ipſe, vel qui cum eo in tam impio, & iniquo ſcelere fuerunt, ad pœnitentiam quandoque gratiâ tracti *b* divinâ venire voluerint, quo eos pœnitentiæ vinculo conſtringatis, noſtræ inſtitutionis cenſuram expoſcere curâſtis. De quibus (ſi tamen ita eſt) jubemus, cùm ad pœnitentiam reverti acceleraverint, uno anno extra Eccleſiam Dei conſiſtere, cujus ſacratiſſima vaſa, extra ritum fidei Chriſtianæ, diripiendo auferre non dubitaverunt. Secundo verò anno fores Eccleſiæ ſine communione maneant. Tertio verò anno Eccleſiam Dei ingrediantur, & inter audientes adſtent ſine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis & Reſurrectionis Dominicæ dies. Quarto prætereà anno (ſi his prioribus tribus eorum fructuoſus fuerit pœnitentiæ labor) communioni fidelium reſtituantur: totâque mentis intentione ſpondentes, talia ſe ulteriùs nunquam facturos, corpus & ſanguinem Domini ſuſcipere mereantur, & uſque ad ſeptimum annum tribus in hebdomada diebus ſine eſu carnium, & vini potatione maneant pœnitentes.

¶ *Caput hoc alibi non eſt inventum, quàm in collectione canonum incerti auctoru.*

C. XVIII. ¶ *Res Eccleſiæ Epiſcopus uſurpare, vel alienare non præſumat.*

Item in Concilio Leonis Papæ IV.

1 ps MOnemus *c*, & irrefragabiliter affirmamus, ut nullus Epiſcoporum, vel Sacerdotum, rem tituli ſui uſurpare præſumat: ſed neque ſalarium à Chriſtianis, ſanctis locis oblatum, causâ amicitiæ vel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne Eccleſia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præſumpſerit Epiſcopus, vel Sacerdos, canonicam ſine dubio ſubeat ultionem, & quod Eccleſiæ injuſtè ablatum eſt, reddere compellatur; ita ut deinceps nullas vires pro his ad litigandum, vel poſſidendum habere poſſit.

a *Ivo part.3.cap.176.* b *al. tacti.* c *Deuſdedit part.4. Polyc. l.4. tit.19.*

C. XIX. ¶ *Epiſcopo, vel Abbati res Eccleſiæ alienare non licet.*

Item ex ſeptima Synodo, *c.12.*

QUiſquis *a* Epiſcopus vel Abbas inventus fuerit de ſalariis 1 Epiſcopii vel Monaſterii transferre quicquam in Principum manus, vel etiam alii perſonæ conferre, irritum ſit, quod datum eſſe conſtiterit, ſecundùm canonem *b* ſanctorum Apoſtolorum, qui dicit: [*Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus habeat ſolicitudinem, & diſpenſet eas, tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare* 2 *quicquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei ſunt. Quòd ſi pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur: ſed non ſub horum occaſione, quæ ſunt Eccleſiæ, defraudentur.*] ¶ Quòd ſi excuſationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere, nec ſic Principibus, qui per loca illa ſunt, tribuatur ager, vel locus; ſed Clericis vel agricultoribus. ¶ Quòd ſi calliditate uſus fuerit, & à colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum, irrita ſit venditio, & reſtituatur Epiſcopio vel Monaſterio: & Epiſcopus vel Abbas hoc faciens abjiciatur, Epiſcopus 3 quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio, tanquam qui diſpergit, quæ non collegit.

¶ *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum citabatur,* ex hiſtoria Euſebii Epiſcopi Cæſarienſis. *Ivo verum auctorem citavit. Verſio autem eſt Anaſtaſii Bibliothecarii, ex cujus codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata.*

1 ¶ Salariis] *Græcè eſt,* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Pariſienſi Græcorum canonum editione legitur in rubrica,* ἐκ τῶν προαστείων, *id eſt,* ex ſuburbanis, *quaſi ſuburbana vocentur auturgia, quòd ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur, qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, ut ſylva, & alia hujuſmodi.*

2 ¶ Fraudare] σφετερίζεσθαι, *id eſt,* ſibi vendicare, & ſuum facere.

3 ¶ Epiſcopus quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio,] *Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo canone.*

C. XX. ¶ *Prædia Eccleſiæ non liceat Papæ alienare.*

Item Symmachus Papa in Synodo III. c, *cap.4. & ſequentibus uſque ad nonum.*

NOn *d* liceat Papæ prædium Eccleſiæ alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in uſumfructum 1 rura dare: niſi tantummodò domos, quæ in quibuslibet urbibus non modicâ impensâ ſuſtentantur. Quâ lege omnes cuſtodes adſtringantur, ut donator, accenſator, venditor honorem perdat. Et qui ſubſcripſerit, anathema ſit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, niſi reſtituatur. Liceat etiam quibuslibet Eccleſiaſticis perſonis contradicere, & cum fructibus alienata repoſcere. Quod 2 non modò in Apoſtolica ſervandum eſt Eccleſiâ, verùm etiam univerſis Eccleſiis per provincias quidem dicitur convenire.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex pluribus capitibus Synodi Romanæ tertiæ ſub Symmacho, in epitomen tamen redactis.*

1 ¶ In uſumfructum] *In Conciliorum editionibus partim legitur,* ſed nec in uſufructuario jure aliquibus dare liceat, *partim,* ſed nec in uſumfructum jura aliquibus, &c. *quemadmodum & in codice canonum impreſſo. Nam in vetuſto manuſcripto eſt,* ſed nec uſufructuario aliquibus dari liceat. *Idem verò ſignificare uſufructuarium, & uſumfructum ſcribit Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, cap.59. his verbis:* Uſumfructum dicit, quod nos dicimus uſufructuarium.

a *Polyc. lib.6. tit.15. Anſel. lib.6. cap.184. Ivo part.5. c.375.* b *Can. Apoſt.39.* c *Et in Concil. Pariſienſi l.1. c.17.* d *Anſ. l.4. cap.29.*

2 ¶ Quod non modò] *In ipſa Synodo longè aliter habetur.* Hujus autem conſtitutionis legem in Apoſtolica tantùm volumus ſede ſervari, univerſis Eccleſiis per provincias ſecundùm animarum conſiderationem, quem propoſito religionis convenire rectores earum viderint, more ſervato.

C. XXI. ¶ *Qui res Eccleſiaſticas vendit, ad altare non audeat accedere.*

Item in Synodo VI.

INdignè *a* ad altare Dei properare permittitur, qui res Eccleſiaſticas audet invadere, aut injuſtè 1 poſſidere, aut iniquâ, vel injuſtâ defenſione in eis perdurat. *& paulò poſt.* ¶ Debet tamen eſſe proviſio, ut vindictam admonitio 2 præcedat, & res uſurpatas injuſtè qui abſtulit, aut injuſtè ablatas retinet, æquitate patrocinante, legibus reſtituat. Quòd ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit, demùm prædonem Sacerdotalis diſtrictio maturata percellat. *& infrà.* ¶ Valdè *b* iniquum ergò & ingens ſacrilegium eſt, ut quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum ſuarum unusquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab iis, quibus hæc maximè ſervari convenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus 3, & ſuper omnia à Principibus & primis regionum in aliud transferri, vel converti permittatur. Propterea, qui hæc non prævideri, & aliter quàm ſcriptum eſt, prædia Eccleſiis tradita petierit, vel acceperit, aut poſſederit, vel 4 injuſtè defenderit, aut retinuerit, niſi citò ſe correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: ſitque accipienti, & danti, & poſſidenti anathema, & inſtitutæ pœnæ contubernium aſſiduum. Nec aliquo ſe ante tribunal Chriſti obſtaculo muniat, qui à religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum derelicta, contra fas, ſine aliquâ pietatis conſideratione diſpergit.

1 ¶ Aut injuſtè] *In Synodo legitur,* aut injuſtè, id eſt, ſine licentia Epiſcopi poſſidere.

2 ¶ Admonitio] *In Synodo additur,* manifeſta.

3 ¶ Hominibus,] *Quæ ſequuntur uſque ad verſ.* in aliud. *addita ſunt ex Synodo.*

4 ¶ Vel injuſtè defenderit, aut retinuerit,] *Addita ſunt & iſta, ſicq; omnia, quæ in uſurpatione hujuſmodi rerum accidere ſolent, exponuntur.*

C. XXII. ¶ *Excommunicentur, qui Principum auctoritate res invadunt Eccleſiæ.*

Item Nicolaus Papa *Adoni Viennenſi Archiepiſcopo in epiſtola, cujus initium:* [Quia ſanctitatis veſtræ.]

DE *c* rebus, quæ ſemel Deo contributæ, atque dicatæ ſunt, & poſteà ſub occaſione conceſſionis Principum à quibuſdam invaduntur, atque diripiuntur, ſancimus, ut priùs conſulatis Principem, & reſecandam tam præſumptivam factionem, & cognoſcendum, utrùm illius ſit conceſſio, an invaſoris præſumptio. Quòd ſi Principis inordinata fuerit largitio, ipſe ſit Princeps pro emendatione redarguendus. Si autem invaſoris declaratur præſumptio, uſque ad emendationem, excommunicationis ſit vindictâ coërcendus.

¶ *Extat epiſtola hæc in libro ſæpè citato Bibliothecæ Dominicanæ: in qua reſpondet Nicolaus ad nonnullas quæſtiones ab Adone d ſibi propoſitas.*

C. XXIII. ¶ *De rebus Eccleſiæ non eſt aliquid alienandum.*

Item Gelaſius *Juſtino Archidiacono, & Fauſtino e defenſori.*

4 ps VObis *f* enim, & famæ veſtræ conſultum duximus, ut Pontificis veſtri loco, vobiſcum ab eodem aliquis ſubrogetur, qui ejus nomine pariter univerſa diſponat: quatenus omnia prædia ad veſtrum revocetis ſtudium, nec cuiquam Clerico pro portione ſua aliquod ſolum Eccleſiæ putetis eſſe deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur: ſed omnis penſionis ſummam ex omnibus prædiis ruſticis, urbaniſque collectam, ad Antiſtitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad cauſas, vel expenſas accidentium neceſſitatum opus eſſe perſpicitur, ut de medio ſequeſtretur, & quatuor portiones, vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus penſione: ita ut unam ſibi tollat Antiſtes, aliam Clericis pro ſuo judicio, & electione diſpertiat, tertiam pauperibus ſub omni *a* conſcientia faciat erogari: fabricis verò quartam, quæ competit ad ordinationem Pontificis, erogatione veſtrâ decernimus eſſe penſandam. Si quid fortè ſub annua remanebit expensâ, electo idoneo ab utraque parte cuſtode, tradatur enthecis: ut ſi major emerſerit fabrica, ſit ſubſidio, quod ex diverſi temporis diligentia potuerit cuſtodiri: aut certè ematur poſſeſſio, quæ utilitates reſpiciat communes.

C. XXIV. ¶ *Divini muneris participatione privetur, qui Eccleſiaſtica privilegia calcat.*

Idem *Majorico, Sereno, & Joanni Epiſcopis.*

QUi *b* & divinis, & humanis legibus in civili damnatione calcatis, & reverentiâ religionis abjectâ, vel Eccleſiaſtica privilegia calcare contendunt, vel ubilibet in pauperum proſilire diſpendium, nec hujuſmodi ſaltem commoniti, convictique, nequitiam ſopire conſentiunt, atque illata ſacris rebus detrimenta ſarcire; meritò divini muneris participatione ſunt privandi, ut hujus perceptione careant, quod ſacrilegis auſibus habuêre deſpectui. Cæleſtinus verò Presbyter fratris & Coëpiſcopi noſtri Sereni, qui contra Pontificale judicium, contraque Apoſtolicæ ſedis mandata prorumpens, ſupradictis communionem ſacram miniſtrare præſumpſit, cùm non potuerit ignorare ſententiam proprii Sacerdotis, ab officio protinùs Eccleſiaſtico pellatur: ut nullus Eccleſiæ miniſtrorum contra Pontificalia inſtituta venire contendat.

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Idem *eiſdem Juſtino* 1 *Archidiacono, & Fauſtino defenſori.*

VUlteranæ *d* Eccleſiæ actus, vel patrimonium, quod hactenus comperimus deſtitutum, poſt damnationem Euchariſti, quo fuerat depravante diſperſum, curæ veſtræ decrevimus eſſe delegandum: ut diligentiâ (quâ vos pro utilitatibus Eccleſiæ exiſtimamus eſſe vigilantes) prædia culturæ reſtituatis antiquæ, & revocetis, ſi quæ ſunt vendita, aut donata mancipia. Poſſeſſiones etiam, quas ab Eumancio, & Opilione Epiſcopis, vel cæteris quovis jure videritis teneri (quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nullo potuerunt commento) nihilominùs revocentur. Sit emptoribus ad eum recurſus, qui præſumpſit aliquid de Eccleſiæ rebus illicitâ venditione diſtrahere, ita ut penſiones annuas ad Pontificem deferatis, cui privilegia ſua integra convenit omni ratione ſervari, ut ejus diſpenſatione portiones proveniant conſuetæ: ita ut portionem quartam, quæ ad eos pertinet, ſuâ Pontifex ordinatione diſtribuat, prout cujuſque locum, meritumque cognoſcit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum eſt, ut Clericis quartam eroget pro conſideratione ſuæ electionis Antiſtes. Fabricarum etiam portio Epiſcopo ſciente & diſponente, veſtrâ erogatione pendatur: quatenus nihil penitùs in detrimentum alicujus rei patiamini generari.

a *Ivo part. 3. cap. 182.* b *16. quæſt. 1. in canonibus. §. valdè.* c *Ivo part. 3. cap. 152.* d *al. Odone.* e *al. Fauſto.* f *Deusdedit p. 3. cap. 93.*

a *al. omnium.* b *Ivo p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185.* c *Qui & humanis] pleraque Exempl. & Ivo.* d *al. Volaterana.* *Ivo part. 3. c. 153.*

1 ¶ Juſti-

1 ¶ Juſtino, &c.] *Anteà legebatur :* Idem eiſdem. *Emendatum eſt, & poſita iſtorum virorum nomina ex Ivone : ad quos etiam ſcriptum eſt ſuperius penultimum caput,* vobis enim. *Nec verò hæc, quæ nunc afferentur, pertinere poſſe ad Epiſcopos, quibus proximè præcedens caput ſcribebatur, indicant non modò, quæ à Gratiano hìc referuntur, ſed etiam apertiùs verba, quæ apud Ivonem poſt ultima hujus capitis ſequuntur :* Si quis verò in Eccleſiæ veſtræ damnum, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, &c.

C. XXVI. ¶ *Redituum & oblationum duæ portiones Clericis committantur.*

Idem *Clero, & Ordini, & Plebi Brunduſii.*

CONceſſio *a* vobis, quem petiſtis, Antiſtite, fratre jam & Coëpiſcopo meo Juliano, neceſſarium fuit (eodem ad Eccleſiam ſuam mox remiſſo) ad vos noſtra ſcripta pariter deſtinari : quibus agnoſceretis eidem fuiſſe præceptum, ne unquam ordinationes præſumat illicitas. *& infrà.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quatuor partes dividat : quarum unam ſibi ipſe retineat : alteram Clericis pro officiorum ſuorum ſedulitate diſtribuat : fabricis tertiam : quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam : quarum rationem divino eſt redditurus examini.

¶ *Epiſtola Gelaſii, in qua eſt hoc caput, miſſa eſt cum aliis ex Hiſpania. Eadem verò inter epiſtolas Gregorii II. impreſſas eſt tertia, Clero, & plebi Thuringiæ ſcripta. Talis quædam epiſtola, ſed brevior, refertur in libro, qui inſcribitur, Ordo Romanus, & formata Epiſcopo danda nuncupatur.*

C. XXVII. ¶ *De oblationibus fidelium quot portiones fiant, & quæ cuique proveniat.*

Idem *in epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam* b, *& Brutios, c. 29.*

QUatuor *c* autem tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cujuslibet Eccleſiæ facultas admittit (ſicut dudum rationabiliter eſt decretum) convenit fieri portiones : quarum ſit una Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus ſicut Sacerdotis intererit integram miniſtris Eccleſiæ memoratam dependere quantitatem ; ſic Clerus ultra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter nòverit expetendum. Ea verò, quæ Eccleſiaſticis ædificiis attributa ſunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat inſtauratio manifeſta ſanctorum : quia nefas eſt, ſi ſacris ædibus deſtitutis, in lucrum ſuum Præſul impendia his deputata convertat. Ipſam nihilominùs adſcriptam pauperibus portionem, quanquam divinis rationibus ſe diſpenſâſſe monſtraturus eſſe videatur, tamen juxta quod ſcriptum eſt *d* : [*Ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt* ;] oportet etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Quapropter *e* nec Clericorum quiſpiam, &c.

C. XXVIII. ¶ *De reditibus oblationum, & redituum Eccleſiæ quatuor portiones Presbytero diſpenſandæ credantur.*

Item Simplicius Papa *Florentino, & Equitio, & Severo Epiſcopis, epiſt. 3.*

DE *f* reditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium, quid deceat, neſcienti nihil licere permittat : ſed ſola Epiſcopo ex his una portio remittatur : duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro *a* Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur : ultima inter ſe Clericis pro ſingulorum meritis dividatur. *& infrà.* ¶ Cui, *id eſt, Gaudentio,* hoc ſpecialiter præcipimus, ut tres illas portiones, quas triennio *b* dicitur ſibi tantummodò vendicâſſe, reſtituat.

¶ *Addita ſunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quæ ad ſententiam facere aliquid videbantur.*

C. XXIX. ¶ *De reditibus Eccleſiæ, etiam noviter quæſitis, quarta pars Clericis erogetur.*

Item Gregorius *Maximiano Epiſcopo Syracuſano* c *lib. 3. epiſt. 11.*

COgnovimus *d* de reditibus Eccleſiæ noviter acquiſitis canonicam diſpoſitionem quartarum minimè provenire ; ſed Epiſcopos locorum diſtribuere tantummodò quartam antiquorum redituum, nunc verò quæſita ſuis uſibus retinere. Quam rem *e* pravam ſubintroductamque conſuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare feſtinet : ut ſive de præteritis reditibus, ſive de his, quæ obvenient *f*, vel obvenientibus, quartæ ſecundùm diſtributionem canonicam diſpenſentur. Incongruum namque eſt unam, eandemque Eccleſiæ ſubſtantiam duplici quodammodò jure cenſeri, id eſt *g*, uſurpationis & canonum.

C. XXX. ¶ *De ſtipendio Eccleſiæ quatuor debent fieri portiones.*

Idem *Auguſtino Epiſcopo Anglorum in reſponſ. ad primam interrogationem.*

MOs eſt *h* Apoſtolicæ ſedis ordinatis Epiſcopis præceptum tradere, ut de omni ſtipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet Epiſcopo & familiæ ejus, propter hoſpitalitatem & ſuſceptionem, alia Clero, tertia verò pauperibus, quarta Eccleſiis reparandis.

C. XXXI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano.]

SAncimus omnibus Epiſcopis curam Laicorum inſtare, ut ſi quos in fide Chriſti invenerint, nimio affectu diligant. Inſuper confirmamus, ut ſi aliqua ab ipſis accipiant dona, ſtatim in quatuor dividant partes : ita, ut prima pars ſecundùm 1 Apoſtolorum præcepta, titulorum, nec non cœmeteriorum reſtaurationibus diligenter attribuatur, ſecunda Clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta verò advenis.

¶ *Caput hoc (quod in omnibus vetuſtis exemplaribus, exceptis duobus, & ſine Paleæ nomine habetur, & gloſſam habet) in nullo Toletano Concilio aut impreſſo, aut manuſcripto inventum eſt. In collectione canonum incerti auctoris, quæ aſſervatur in Vaticana Bibliotheca, tribuitur Sylveſtro : quamvis in Synodo Romana ſub ipſo habita, cap. 4. paulò aliter hæ partes aſſignentur, id eſt, ut in præcedentibus huic capitibus.*

1 ¶ Secundùm Apoſtolorum præcepta,] *In ea collectione non ſunt hæc verba. In uno vetuſto Gratiani codice eſt,* ſecundùm Apoſtolorum præcepta.

C. XXXII. ¶ *Omnes Presbyteri ſecundùm juſſionem Epiſcopi res Eccleſiæ diſpenſare ſtudeant.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 22.*

5 ps STatuimus *i* (quod omnes canones 1 jubent) ut civitatenſes, ſive diœceſani Presbyteri, vel Clerici, ſalvo jure Eccleſiæ, rem Eccleſiæ, ſicut permiſerunt Epiſcopi, teneant : vendere autem, aut donare penitùs non præſumant. Quòd ſi fecerint, vel fecerunt, & facta venditio non valebit, & de facultatibus, ſi quas habent

a *Anſ. lib. 6. cap. 43.* b *Et in Concil. Pariſienſi, l. 1. c. 15.* c *Polyc. l. 3. tit. 11. Anſel. l. 5. c. 68. Burch. l. 3. c. 137. Ivo p. 3. c. 203. Pann. lib. 2. cap. 7.* d *Matth. 5.* e *2. quæſt. 7. quapropter.* f *Anſelm. lib. 5. cap. 66.*

a *al. ab Onagro.* b *al. per triennium.* c *Joannes Diac. l. 4. num. 34.* d *Anſ. l. 5. c. 70.* e *al. ob rem.* f *al. nunc obvenerunt, vel obvenerint.* g *addita ex orig.* h *Anſ. l. 5. cap. 64. Pann. l. 2. cap. 8.* i *Polyc. lib. 3. tit. 12.*

propriás, indemnem Eccleſiam reddant, & communione priventur.

1 ¶ Canones] *Reſtituta eſt hac vox ex originali. Anteà legebatur,* Epiſcopi. *In Polycarpo autem tantum eſt,* quod omnes jubent.

C. XXXIII. ¶ *De Clericis, qui documenta Eccleſiæ ſupprimunt, aut adverſariis tradunt.*

Item ex eodem Concilio, *cap. 26.*

SI *a* quis de Clericis documenta, quibus Eccleſiæ poſſeſſio firmatur, aut ſupprimere, aut negare, aut adverſariis fortaſſe tradere, damnabili & puniendâ obſtinatione præſumpſerit, quicquid per abſentiam documentorum damni Eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat, & communione privetur. Hi etiam, qui in damno Eccleſiæ impiè ſolicitati, à traditoribus aliquid acceperint, ſuperiori *b* ſententiâ teneantur.

C. XXXIV. ¶ *Epiſcopus hæredem non habens, non alium, quàm Eccleſiam ſibi hæredem inſtituat.*

Item ex eodem, *cap. 33.* c

EPiſcopus *d*, qui filios aut nepotes non habuerit 1, alium quàm Eccleſiam non relinquat hæredem. Si quid de Eccleſia non in Eccleſiæ cauſa, aut neceſſitate præſumpſerit, quod diſtraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò filios habet, de bonis, quæ reliquit, ab hæredibus ejus, indemnitatibus Eccleſiæ conſulatur.

1 ¶ Non habuerit,] *In originali impreſſo, & manuſcripto, & in Polycarpo legitur,* non habens alium, quàm Eccleſiam reliquit hæredem; ſi quid, &c. *& ad hanc lectionem propiùs accedunt verba Hiſpalenſis Concilii primi, c. 1. ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XXXV. ¶ *Qui in Clero conſtituti ſunt, de rebus Eccleſiæ nihil alienare præſumant.*

Item ex eodem, *cap. 49.*

DIaconi *e*, vel Presbyteri in parochia conſtituti, de rebus Eccleſiæ ſibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res ſacratæ Deo eſſe noſcuntur. Similiter & Sacerdotes nihil de rebus Eccleſiæ ſibi commiſſæ (ut ſuperiùs comprehenſum eſt) alienare præſumant. Quòd ſi fecerint, convicti in Concilio, & ab honore depoſiti, de ſuo aliud tantum reſtituant, quantum viſi ſunt præſumpſiſſe 1. *& infrà.* ¶ Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Eccleſia ſibi commiſſa facere voluerint, actus Eccleſiæ proſequi jubemus. Quòd ſi facere contempſerint, placuit eos ad proprium reverti ſervitium.

1 ¶ Præſumpſiſſe.] *Si hìc interponas c.* ſi quis qualibet. *infrà eâdem, habebis integrum canonem 49. ipſius Concilii Agathenſis.*

C. XXXVI. ¶ *De poſſeſſione Eccleſiaſtici juris quicquid à Presbytero diſtrahitur, inane habeatur & vacuum.*

Item ex eodem *f*, *c. 53.*

QUicquid *g* parochiarum Presbyter de Eccleſiaſtici juris poſſeſſione diſtraxerit, inane habeatur & vacuum vendicatione 1 comparantis, & actione vendentis.

1 ¶ Vendicatione] *Sic etiam in recentioribus Conciliorum editionibus. In aliis, & duobus etiam Vaticanis codicibus legitur,* venditore comparantis. *Apud Ivonem,* venditione comparantis. *In Epaunenſi, ubi hoc videtur repeti,* in venditorem comparantis actione vertenda.

C. XXXVII. ¶ *Alienationes factæ ab intruſis, & ordinationes ſine conſenſu Clericorum, irritæ ſunt.*

Item Urbanus Papa.

ALienationes omnium per intruſionem, ſeu canonicè electorum ſub Epiſcopi nomine, aut Abbatis, qui ſecundùm Eccleſiæ ſuæ uſum conſecrandus eſt, alienationes dico quocunque modo factas, nec non & ordinationes perſonarum ab eiſdem ſine communi conſenſu Clericorum Eccleſiæ, ſive per ſimoniam itidem factas, irritas judicamus. ¶ Illud etiam per omnia interdicimus, ut nullus Clericus Præbendam ſuam, ſeu beneficium aliquod Eccleſiarum aliquo modo alienare præſumat. Quòd ſi præſumptum olim fuit, vel aliquando fuerit, irritum erit, & ultioni canonicæ ſubjacebit.

¶ *Poſt collectionem Anſelmi in codice perantiquo, habetur fragmentum cujuſdam Concilii Urbani II. in cujus initio hæc leguntur:* Alienationes, quæ ſpecialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, ſeu fortè Philippum ubilibet de poſſeſſionibus Ravennatis Exarchatûs factæ ſunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intruſionem, ſeu canonicè electorum ſub Epiſcopi nomine, vel Abbatis . . . Eccleſiæ ſuæ conſecrandus eſt, alienationes quocunque modo factas, *& cætera uſque ad finem hujus capitis ſine ulla varietate.*

C. XXXVIII. ¶ *Epiſcopo defuncto, vel adhuc in ſupremis agente, de rebus Eccleſiæ nihil eſt uſurpandum.*

Item ex Concilio Ilerdenſi *a*, *c. 16.*

HÆc hujus placiti conſtitutione inter nos cenſura placuit cuſtodiri, ut defuncto Antiſtite, vel etiam adhuc in ſupremis agente, nullus Clericorum cujuslibet ordinis, officii, gradûsvé ſit, quicquam de domo præſumat, vel quod de utilitate inſtrumenti domûs eſſe cognoſcitur, id eſt, mobilis & immobilis rei Eccleſiaſticæ conetur invadere; nihil furto 1, nihil dolo ſupprimens, auferens atque abſcondens. Sed is, cui domus commiſſa eſt, ſubjunctis 2 ſibi uno, vel duobus fideliſſimis Clericis, omnia uſque ad tempus Pontificis ſubſtituendi debeat conſervare, & his, qui in domo inveniuntur, Clericis conſuetam alimoniam adminiſtrare. Subſtitutus autem Antiſtes ſuſceptæ 3 ſedis commoda ordinabit, velut Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cognoverit diſciplinæ, & charitati prædeceſſoris ſui fideliter paruiſſe. Quòd ſi quiſquam poſt hæc cujuslibet ordinis (ut ſuperiùs dictum eſt) Clericus quâcunque occaſione, de omni facultate quippiam probatus fuerit abſtuliſſe, vel forſitan dolo aliquo ſuppreſſiſſe, reus ſacrilegii prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur: quia durum eſt, ut hi, quos conſtat in ſervitio Domini cum primæ ſedis Antiſtite deſudâſſe, ab his, qui ſuarum rerum incubatores *b*, vel utilitatibus ſervientes, atque vacantes fuiſſe noſcuntur, deſpecti aliquatenùs crucientur.

1 ¶ Nihil furto,] *In codice Lucenſi Regio ſequitur,* nihil vi.

2 ¶ Subjunctis ſibi] *In Conciliorum editionibus ſequitur,* cum conſilio: *& in codice Regio additur,* Clerici: *fortaſſe autem legendum,* cum conſilio Cleri.

3 ¶ Suſceptæ ſedis] *In eodem Regio codice eſt,* ſuſcepta ea, prout deceſſor ſuus ordinavit, vel ut Deus imperavit.

C. XXXIX. ¶ *Epiſcopi, qui nihil Eccleſiæ conferunt, famulos ejus libertate non donent.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 66.*

ET *c* ſi illi, qui nulla ex rebus ſuis pauperibus Chriſti diſtribuunt, æternæ judicis voce in futuro con-

a *Infrà. eâd. ſi quis de Clericis. Burchard. libr. 3. cap. 183. Ivo part. 3. cap. 156.* b *al. pari.* c *& in Hiſpalen. 1. cap. 1.* d *Polyc. lib. 3. titul. 12.* e *Ivo part. 3. cap. 161.* f *Et in Epaunenſi, c. 7.* g *Ivo p. 3. c. 102.*

a *Concord. Concilium Valent. cap. 2.* b *aliter incubitatores atque vagantes fuiſſe.* c *Burchardus lib. 3. cap. 189. Ivo p. 3. c. 249.*

demna-

-emnabuntur; quantò magis iis, qui auferunt pauperibus, quod non dederunt? Quapropter Epiſcopi, qui nihil ex ſuo proprio Eccleſiæ Chriſti compenſaverunt, hanc divinam ſententiam metuant, & liberos *a* ex familia Eccleſiæ ad condemnationem ſuam facere non præſumant. Impium enim eſt, ut qui res ſuas Eccleſiæ Chriſti non contulerit, damnum inferat, & jus Eccleſiæ alienare contendat. Tales ergò liberos *b* ſucceſſor Epiſcopus abſque ulla oppoſitione ad jus Eccleſiæ revocabit: quia eos non æquitas, ſed improbitas abſolvit.

C. XL. ¶ *De Clericis, qui documenta Eccleſiæ ſupprimunt, aut negant, aut aliis damnabiliter tradunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi.

SI *c* quis de Clericis documenta, quibus Eccleſiæ poſſeſſio firma tenetur, aut ſupprimere, aut negare, aut avertere, aut fortaſſe tradere, damnabili & puniendâ obſtinatione præſumpſerit, quicquid pro abſentia documentorum damni Eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat.

¶ *Hoc idem citatur ſuprà eàd.* ſi quis de Clericis, *ex Concilio Agathenſi, in quo habetur. Non eſt autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianenſi, quod non extet, eſſe repetitum.*

C. XLI. ¶ *Miniſtris Eccleſiæ de rebus ejuſdem Eccleſiæ abſque Epiſcopi permiſſu nihil alienare licet.*

Item ex Concilio Aurelianenſi III. *cap.23.*

ABbatibus *d*, Presbyteris, cæteriſque miniſtris de rebus Eccleſiaſticis, vel ſacro miniſterio deditis alienare, vel obligare abſque permiſſu, & ſubſcriptione Epiſcopi ſui nihil liceat. Quod qui præſumpſerit, degradetur communione conceſsâ: & quod temerè præſumptum, aut alienatum eſt, ordinatione Epiſcopi revocetur.

C. XLII. ¶ *Res Eccleſiæ, quæ abſente Epiſcopo diſtrahuntur, ad jus Eccleſiaſticum revocentur.*

Item ex Synodo Ancyrana, *cap.15.*

SI *e* quæ de rebus Eccleſiæ, cùm Epiſcopus non eſt, Presbyteri vendiderint; placuit reſciſſio contractu ad jus *f* Eccleſiaſticum revocari. In judicio autem erit Epiſcopi conſtitutum *g*, ſi pretium debeat recipi, nec ne: propterea quòd ſæpè contingit diſtractarum rerum reditus ampliorem ſummam pro accepto pretio reddi 1.

1 ¶ Reddi.] *Sic in quibuſdam exemplaribus priſcæ verſionis. In aliis verò eſt*, reddidiſſe. *Græcè legitur,* διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν: *id eſt*, propterea quòd ſæpè rerum venditarum reditus majus pretium his ipſis reddiderit. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XLIII. ¶ *Poſt mortem Epiſcopi res ad eum pertinentes Clerici non rapiant.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi *h*, *cap.22.*

NOn liceat Clericis poſt mortem Epiſcopi ſui rapere res pertinentes ad eum: ſicut jam præcedentibus regulis conſtitutum habetur. Si verò hoc fecerint, periclitari ſe noverint in proprio gradu.

C. XLIV. ¶ *Reſcindantur precariæ, & commutationes ab invaſoribus factæ.*

Item ex Concilio Mediomatricis. *i*

PRecariæ *k*, & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca Epiſcoporum occuperant, reſcindantur, & cum auctoritate Eccleſiaſtica, vel civili, ſi faciendæ ſunt, fiant.

¶ *Quod hîc ex Concilio Mediomatricis citatur, in Concilio Meldenſi refertur ex Concilio Belluacenſi, ex quo etiam citant Burchardus & Ivo. Sed quia in Conciliis Gallicis & Germanicis ſæpè eadem repetuntur, non eſt mutata inſcriptio. In adjectis Capitularibus, quæ ex Gallia ſunt habita, inter cætera leguntur quædam capitula excerpta à Domino Rege Carolo & Principibus ſuis ex his capitulis, quæ anno DCCCCXLVI. ediderunt Epiſcopi in Synodis, &c. Quorum capitulorum unum eſt hoc*, ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca Epiſcoporum occupaverunt, reſcindantur, & cum auctoritate Eccleſiaſtica, vel civili denuò, ſi fienda, fiant.

C. XLV. ¶ *Pro labore inventarii nihil accipiant œconomi de rebus Eccleſiæ.*

Unde Gregorius *a Maximiano Syracuſano Epiſcopo, lib.3. epiſt.11.*

CHaritatem tuam commonere curavimus, ut ſi quiſpiam Epiſcoporum de hac luce migraverit, vel (quod abſit) pro ſuis fuerit remotus exceſſibus, convenientibus œconomis 1, cunctiſque Clericis *b* primoribus atque in ſui præſentia inventarium Eccleſiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, ſubtiliter deſcribantur: nec (ſicut anteà fieri dicebatur) ſpecies quædam, aut aliud quodlibet de rebus Eccleſiæ, quaſi pro faciendi inventarii labore tollatur. *& infrà.* ¶ Viſitatores Eccleſiarum, Clericique eorum, qui cum ipſis per non ſuæ civitatis parochias fatigantur, aliquod laboris ſui capiant te diſponente ſubſidium. Juſtum namque eſt, ut illi *c* conſequantur ſtipendium, qui *d* pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium.

1 ¶ Oeconomis,] *Sic etiam in omnibus vetuſtis: ſed in originali tam impreſſo, quàm manuſcripto legitur*, hierarchicis. *Joannes Diaconus habet*, hieraticis.

C. XLVI. ¶ *Excommunicentur Laici, qui morientium Clericorum audent bona diripere.*

Item ex Concilio Urbani Papæ *Alverniæ celebrato.*

DE Laicis quæſtio facta eſt, qui morientibus Epiſcopis, ſive aliis Clericis res defunctorum invaſas, Eccleſiæ, pauperibuſque ſubripiunt. Contra quos commune totius Concilii anathema prolatum eſt, ipſo Papâ hujuſmodi ſententiam promulgante. Si quis poſt interdicti præſentis cognitionem Epiſcoporum, ſeu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res invaſerit, uſque ad ſatisfactionem excommunicetur. ¶ Epiſcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum, ſeu Archidiaconorum manus, aut ſecundùm mortuorum judicium pro ipſorum ſalute in eleemoſynas diſpenſentur, aut ſucceſſori, qui futurus eſt, reſerventur. Idipſum de Presbyterorum, ſeu Clericorum aliorum rebus per Epiſcopum, vel ſupradictas perſonas, aut cui deficientes commiſerint, fiat. Si quis autem adversùs iſta præſumpſerit, anathema ſit.

¶ *In titulis capitulorum Concilii Claremontenſis (quod Alverniæ celebratum eſt) titulo penultimo, hæc leguntur ad caput hoc ſpectantia:* Ne aliquis Clericus res Epiſcoporum, vel Clericorum, vel in vita, vel poſt mortem eorum diripiat, vel in uſus proprios conferat. Quòd ſi quis fecerit, anathema ſit, & dictum eſt ab omnibus, fiat.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi, cap.4.*

ILlud *e* quod in ſacro Chalcedonenſi Concilio conſtitutum eſt, irrefragabiliter conſervari præcipimus: ut videlicet decedentium bona Epiſcoporum à nullo omnino hominum diripiantur; ſed ad opes Eccleſiæ & ſucceſſoris ſui in libera œconomi, & Clericorum permaneant

---

a *al. libertos ex familiis.* b *al. libertos.* c *Ivo p.3.c.156.* d *Lib.7.Cap cap.275. Polyc. l.3.tit.21.* e *Anſel.l.6.cap.162.* f ἀνακαλεῖσθαι τὸ κυριακόν. g *al. ſi conſtitutum pretium.* h *Et in Aquiſgran. c.88.* i *In Meldenſi, cap.21.* k *Burch. l.3.c.166. Ivo p.3. c.227. ex Belluacenſi.*

a *Joannes Diac. l.3.c.23.* b *al. Cleri.* c *al. illic.* d *al. quo.* e *Suprà eàd. non liceat. Pann. l.8. c.141.*

poteſtate. Ceſſet igitur de cætero illa deteſtabilis & ſæva rapacitas. Si quis autem amodò hoc attentare præſumpſerit, excommunicationi ſubjaceat. Qui verò morientium 1 Presbyterorum, vel Clericorum bona rapuerunt, ſimili ſententiæ ſubjaceant.

1 ¶ Morientium] *In vulgatis ſequebatur,* Epiſcoporum: *quæ vox & à vetuſtis, & ab ipſo Concilio manuſcripto abeſt, & fruſtrà repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulò ſuperiùs aliquot verba.*

Hoc non ſolùm de Laicis, verùm etiam de Metropolitanis, & quibuslibet aliis Clericis intelligendum eſt: ſicut in ſexta Synodo, *cap. 35. legitur.*

C. XLVIII. ¶ *Res Epiſcopi morientis Metropolitano non licet invadere.*

NOn liceat alicui Metropolitano, mortuo Epiſcopo, qui ſub eo eſt, aut res ejus, aut Eccleſiæ ſuæ auferre: ſed ſint ſub cuſtodia Cleri Eccleſiæ defuncti Epiſcopi, uſque dum alius ordinetur Epiſcopus. Si verò Clerici in Eccleſia non fuerint, tunc Metropolitanus illibatâ omnia Epiſcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res Eccleſiæ nulli uſurpare licet; ita Eccleſiæ alienæ invadere non permittitur.

C. XLIX. ¶ *Aliena Eccleſia non licet invadere.*

Unde Gregorius, *lib. 2. epiſt. 43. ad Bonifacium Epiſcopum.*

SIcut Eccleſia propria res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore invadere alienas non oportet.

His omnibus auctoritatibus perſpicuè monſtratur, quòd nulli Sacerdotum res Eccleſiaſticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu Sacerdotis facultates Eccleſiæ acceperit, nullo jure eas vendicare poterit: ſed potiùs cogetur reſtituere, quod illicite accepit. Sed notandum eſt, quòd quibuſdam cauſis exigentibus, res Eccleſiæ diſtrahi poſſunt. Cauſâ enim neceſſitatis cum conſilio Clericorum, vel ut meliora proſpiciant, res Eccleſiæ à Sacerdotibus diſtrahi poſſunt.

C. L. ¶ *Niſi cauſâ neceſſitatis, nec Epiſcopo rem Eccleſiæ ſuæ uſurpare licet.*

Unde in Africano Concilio *a legitur.*

NOn *b* habenti *c* neceſſitatem, nec Epiſcopo licet matricis Eccleſiæ 1 rem ſui tituli uſurpare.

¶ *Gratianus citat hoc ex Concilio Africano, & ſequens ex Carthaginenſi. Sed in unico Carthaginenſi inſerto in codice Canonum, hoc quidem eſt pars poſterior, ſequens verò prior capitis ejuſdem, quod eſt ultimum, id eſt, XXXIII. & Burchardus, & Ivo integrum caput referunt ex Carthaginenſi.*

1 ¶ Eccleſiæ] *In Codice Canonum, & apud Burchardum ſequitur,* nec Presbyterorum: *apud Ivonem verò legitur,* nec Epiſcopo liceat rem matris Eccleſiæ ignorante Concilio, vel Presbyteris, ſuis titulis uſurpare. *Poſt ſequens autem caput apponetur integer Canon Græcè, nova cum verſione.*

C. LI. ¶ *Nec Presbyteri ignorantibus Epiſcopis, nec Epiſcopi ignorante Concilio rem Eccleſiæ vendant.*

Item ex Concilio Carthaginenſi unico, *c. ultimo.*

PLacuit *d*, ut Presbyteri non vendant rem Eccleſiæ, ubi ſunt conſtituti, neſcientibus Epiſcopis ſuis: quo modo nec Epiſcopis liceat vendere prædia Eccleſiæ inconſulto Concilio, vel cuncto 1 Presbyterio ſine ulla neceſſitate.

1 ¶ Vel cuncto] *In canone unici Carthaginenſis legitur,* vel Presbyteris ſuis. Non habente ergò neceſſitatem, &c. *ut proximo ſuperiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam & Ivonem: licèt ipſi legant,* habenti: *Græcè autem ita totus Canon habet:*

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται. ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος.

Similiter placuit, ut Presbyteri præter ſuorum Epiſcoporum ſententiam non vendant rem Eccleſiæ, in qua conſecrantur: quemadmodum neque Epiſcopis licet prædia Eccleſiæ vendere inſciente Synodo, vel propriis Presbyteris. Ergò, niſi adſit neceſſitas, neque Epiſcopo liceat abuti re aliquâ ex titulo Eccleſiaſticæ matricis.

C. LII. ¶ *Niſi ut meliora proſpiciat, rem Eccleſiæ non licet diſtrahere Epiſcopo.*

Item ex epiſtola Leonis Papæ, *univerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis.*

SIne *a* exceptione decernimus, ne quis Epiſcopus de rebus Eccleſiæ ſuæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere audeat; niſi fortè aliquid horum faciat, ut meliora proſpiciat, & cum totius Cleri tractatu atque conſenſu id eligat, quod non ſit dubium profuturum Eccleſiæ. *& infrà.* ¶ Epiſcopus *b* rebus Eccleſiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur. Irrita enim Epiſcoporum venditio & commutatio rei Eccleſiaſticæ erit abſque conniventia 1, & ſubſcriptione Clericorum.

1 ¶ Conniventia,] *Anteà legebatur,* abſque omnium conniventia. *Inducta verò eſt dictio,* omnium; *quia neque in vetuſtis exemplaribus, neque in Decretalibus, cap. 1. de his, quæ fiunt à præl. neque apud cæteros collectores habetur. Apud Ivonem, qui citat Concilium Carthaginenſ. IV. & in Pannormia, qui Leonem ex Concilio apud Valentias, loco iſtius vocis,* conniventia, *eſt,* collaudatione.

Item domus urbium, vel caſtrorum, quæ Eccleſiæ plus incommodi, quàm utilitatis afferunt, licet rectoribus Eccleſiarum (ſicut in ſuperiori capitulo Symmachi: [Non liceat Papæ, &c.] *continetur) vendere vel commutare.*

C. LIII. ¶ *De eodem.*

Item, ſicut in Agathenſi Concilio, *c. 45. legitur.*

6 TErrulas *d*, aut vineolas exiguas, & Eccleſiæ minùs utiles, aut longè poſitas & parvas, Epiſcopus ſine conſilio fratrum (ſi neceſſitas fuerit) diſtrahendi habeat poteſtatem.

¶ *Capitulum hoc in aliquot vetuſtis codicibus eſt conjunctum ſuperiori.*

Servos quoque fugitivos, qui revocati retineri non poſſunt, ſimiliter Epiſcopis diſtrahere licet.

C. LIV. ¶ *Alienentur fugitivi, qui retineri non poſſunt.*

Unde in eodem Concilio, *cap. 46. legitur.*

FUgitivi domos ſuas, aut familias deſerentes, qui etiamſi revocati fuerint, non poſſunt teneri, ſimili ratione ab Epiſcopo, ſi voluerit, aut ſi ita illi meruerint, diſtrahantur.

C. LV. PALEA.

[*Item* ex Concilio *apud Tanſiacum e, cap. 2.*]

INjuſtum *f* videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles viri, ſeu fœminæ pro redemptione *g* animæ ſuæ Deo, & ſanctis ejus conſecraverint, cujuſcunque muneris pretio, vel commutationis commercio iterùm in ſecularem ſervitutem redigantur: cùm canonica auctoritas ſervos fugitivos tantummodò diſtrahi permittat. Et ideò omnes rectores Eccleſiarum ſummoperè caveant, ne unius eleemoſyna, alterius peccatum fiat: & eſt ab-

a *Et in Maguntino ſub Rabano, cap. 8.* b *Burch. l. 3. c. 178. Ivo p. 3. c. 239.* c *al. habente.* d *Burch. ibid. Ivo ibid.*

a *Anſ. lib. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.* b *In Concil. Carthag. 4. c. 31. Ibid. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt à præl. c. 1. Ivo p. 3. c. 231. Pann. l. 2. c. 86.* c *ſup. eâd.* d *Ivo p. 3. c. 160.* e *al. Cariſiacum.* f *Ext. de rerum permut. c. injuſtum. Burch. l. 3. c. 174. Ivo p. 3. c. 235.* g *al. remedio.*

ſurdum,

ſurdum, ut Eccleſiaſticâ dignitate ſervus decedens, humanæ obnoxius ſit ſervituti.

¶ A Burchardo, & Ivone citatur ex Concilio apud Cariſiacum: in Decretalibus verò tit. de rerum permut. ex Concilio apud Sylvanectum. Et habetur hac Paſea in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus.

7 pars. *Item ſi rectores Eccleſiæ de rebus propriis tantundem Eccleſiæ reſtituere voluerint, Eccleſiaſticas facultates liberè dare poſſunt, & conſtabunt his, quibus datæ fuerint, perpetuâ firmitate.*

C. LVI. *¶ Alienatio de rebus Eccleſiæ quomodo rata eſſe poterit.*

Unde in Agathenſi Concilio, *c. 49. legitur.*

SI *a* quis quâlibet *b* conditione de rebus Eccleſiæ aliquid alienare præſumpſerit, ſi de ſuo proprio tantum Eccleſiæ contulerit, quantum viſus eſt abſtuliſſe, tunc demùm illud ſtare licebit.

8 pars. *Item ſi ſervos Eccleſiæ libertate Epiſcopus donaverit, ea, quæ in manumiſſione data illis fuerint, perpetuâ firmitate tenebunt: ſi tamen quantitatem canonibus præfixam data non exceſſerint.*

C. LVII. *¶ De eodem.*

Unde in eodem Concilio, *cap. 7, legitur.*

SI *c* quos de ſervis Eccleſiæ benemeritos ſibi 1 Epiſcopus libertate donaverit, collatam libertatem à ſucceſſoribus placuit cuſtodiri, cum hoc, quod eis manumiſſor in libertatem contulerit. Quod tamen jubemus viginti ſolidorum numerum *d*, & modum in terrula, & vineola, vel hoſpitiolo tenere. Quod ampliùs datum fuerit, poſt manumiſſoris mortem Eccleſiæ revocetur.

1 ¶ Sibi] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Ivonem, & in uno vetuſto Gratiani exemplari abeſt dictio,* ſibi.

Sed notandum eſt, quòd ſervi Eccleſiarum manumitti non poſſunt, non retento Eccleſiaſtico patrocinio: niſi fortè manumiſſor duos ejuſdem meriti, & ejuſdem peculii Eccleſiæ conferre voluerit.

C. LVIII. *¶ De Epiſcopo, qui non retento patrocinio ſervos Eccleſiæ manumittit.*

Unde in Concilio Toletano IV. *cap. 67. legitur.*

EPiſcopus *e*, qui mancipium juris Eccleſiæ non retento Eccleſiaſtico patrocinio, manumitti deſiderat, duo meriti ejuſdem, & peculii coram concilio Eccleſiæ, cui præeminet, per commutationem ſubſcribentibus Sacerdotibus offerat, ut rata, & juſta inveniatur diffinitio commutantis. Tunc etiam liberam manumiſſionem ſine patrocinio Eccleſiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere diſponit, jam juri proprio acquiſivit. Hujuſmodi *f* autem liberto, adverſus Eccleſiam, cujus juris extitit, accuſandi, vel teſtificandi denegetur licentia. Quòd ſi præſumpſerit, placet, ut ſtante commutatione in ſervitutem propriæ Eccleſiæ revocetur, cui nocere conatur.

Libertus enim (niſi veniâ impetratâ) patronum in jus vocare non permittitur. Unde in lib. 2. Digeſtorum, tit. de in jus vocando. l. fin. [¶ Si *g* ſine venia edicti impetrata Libertus Patronum in jus vocaverit, ex querela Patroni, vel *h* ſupradictam pœnam, id eſt, quinquaginta aureos, dat: vel à præfecto urbis *i* quaſi inofficioſus caſtigatur, ſi inopiâ dignoſcitur laborare.] *¶ Si verò à collegio quis manumiſſus fuerit, non ſingulis, ſed univerſitati reverentiam debet. Unde in eodem libro, tit. eod. l.* ſed ſi hac. [¶ Qui *k* manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel civitate, ſingulos in jus vocabit. Nam non eſt illorum libertus, ſed reipublicæ honorem habere debet. ¶ Et ſi adverſus rempublicam vel univerſitatem velit experiri, veniam edicti petere debet, quamvis actorem eorum conſtitutum in jus ſit vocaturus.] *Si verò ingenuum Princeps facit, Patrono reverentiam non debet. ¶ In* a *criminali verò cauſa, ſi libertus patronum in jus vocaverit, caput ejus & fortunas petiturus, ante litis exordium capite puniendus eſt. Crimen* b *verò læſæ majeſtatis excipitur, vel ſi Patronam illicito ſervi concubitu uti deprehenderit, quo caſu, etiam ſervo cum munere libertatis Dominam accuſare permittitur: ſicut Cod. lib. 9. tit.* c *de mulieribus, qui ſe propriis ſervis junxerunt. l. unicâ, Imperator Conſtantinus conſtituiſſe legitur:* [Si qua cum ſervo occultè rem habere detegitur, capitali ſententiæ ſubjugetur, tradendo ignibus verberone. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: ſit officio copia nuntiandi: ſit etiam ſervo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur.] *In Patronos etiam teſtificari non poſſunt, niſi in quibuſdam caſibus, in quibus etiam ſervi in Dominos torqueri jubentur.*

C. LIX. *¶ De eodem.*

Unde in libro eod. Codicis, *tit.* d *de quæſtionibus l. primâ. Impp.* Antoninus & Verus, A A.

QUæſtionem de ſervis contra Dominos haberi non oportet, exceptis adulterii criminibus, item fraudati cenſûs accuſationibus, & crimine majeſtatis, quod ad ſalutem Principis pertinet. ¶ In cæteris autem, quanquam ea, quæ ſervus contra Dominum dixit, judicaturi ſententiam formare non debeant; tamen, ſi aliis quoque probationibus fides veritatis inveſtigetur, præſcriptionis invidia evaneſcit. ¶ In pecuniariis verò cauſis ex inopia 1 probationum ſervos contra Dominum poſſe interrogari manifeſtum eſt.

¶ In aliquot vetuſtis codicibus caput hoc conjunctum eſt ſuperiori.

1 ¶ Ex inopia] *In antiquis codicibus Gratiani legitur,* nec inopia, *& ſic videtur etiam legiſſe auctor gloſſa. In antiquiore etiam editione codicis Juſtiniani, tit. de quæſtionibus, l. quæſtionem, eodem modo habet, eandemq́; lectionem ſecutus eſt auctor illarum gloſſarum, & in Baſil. tit. 50. de quæſt. eadem eſt lectio. Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur,* ex inopia, *& in l. Divus. ff. de quæſtionibus, videtur ſtatutum, ex inopia probationum etiam in cauſis pecuniariis poſſe torqueri ſervos, nihil eſt mutatum.*

C. LX. *¶ De eodem.*

Item *ibidem, l. ſecundâ.*

INſolitum eſt, & grave exemplo, audiri ſervos adverſùs tutores, vel matrem Dominorum ſuorum, niſi tutelæ agatur.

Si verò libertus ſuâ auctoritate à patrocinio Eccleſiæ receſſerit; ſi admonitus redire contempſerit, in ſervitutem revocabitur.

C. LXI. *¶ De libertis Eccleſiæ, qui ab ejus patrocinio diſcedunt.*

Unde in Concilio Toletano IV. *cap. 70. legitur.*

LIberti *e* Eccleſiæ, qui ab ejus patrocinio diſcedentes quibuslibet perſonis adhæſerunt, ſi admoniti redire contempſerint, manumiſſio eorum irrita ſit: quia per inobedientiæ *f* contemptum ingrati actione tenentur.

C. LXII. *¶ Revocentur in ſervitutem Eccleſiarum liberti, qui contra ejus libertatem ſuperbiunt.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cap. 8.*

OCtava diſcuſſio agitata eſt de quodam Eliſæo ex familia Agabrenſis Eccleſiæ; qui ab Epiſcopo ſuo traditus libertati, de libertate confeſtim ad contumaciæ

a *Ivo part. 3. cap. 161.* b *al. pro qualibet.* c *Ivo part. 16. cap. 50.* d *al. numeri modum.* e *Polyc. lib. 3. tit. 13. Burch. lib. 3. cap. 176. Ivo part. 3. c. 237.* f *Ivo p. 16. c. 65.* g *tit. 4. l. 25.* h *al. vel quinquaginta aureorum pœnam dat:* i *al. urbi.* k *leg. 10. §. qui manumittitur.*

a *Ex l. ſi quis ex familiaribus.* b *C. qui accuſ. non poſſ.* c *titul. 11.* d *titul. 41. l. 1.* e *Burch. lib. 3. cap. 184. Ivo part. 3. cap. 344.* f *al. obedientia.*

morbum tranſilivit; ſicque per ſuperbiam non ſolùm ejuſdem Epiſcopi veneficis *a* artibus ſalutem lædere voluit, ſed etiam patronam Eccleſiam, libertatis immemor, prædamnavit. Adversùs quem ingrati actio, canonum & legum auctoritate, juſtè dirigitur: ſcilicet, ut immeritæ libertatis damno mulctatus, ad ſervitutis nexum revocetur. Talium *b* enim ſtatus, qui contra Epiſcopum ſuum, vel patronam Eccleſiam nituntur, decidi potiùs, quàm conſervari convenit: ut quorum libertas pernicioſa eſt, ſit ſalutifera ſervitus: & qui ſuperbire noverunt adeptâ libertate 1, proditi, diſcant obedire ſubjecti.

1 ¶ Adeptâ libertate,] *Magna hoc loco eſt varietas in vetuſtis Gratiani codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata, partim habent*, ademptâ libertate proditi, *partim*, adeptâ libertate præditi, *ut Concilium ipſum impreſſum & manuſcriptum, etiam in codice Lucenſi Regio. Apud Ivonem verò legitur*, adeptâ libertate elati, perditâ diſcant obedire ſubjecti.

C. LXIII. ¶ *A patrocinio non diſcedant Eccleſiæ Liberti ad ſacros ordines promoti.*

Unde ex Concilio Toletano III. *cap. 6.*

DE Libertis autem hoc præcipit ſancta Synodus, ut ſi qui Presbyteri, vel Diaconi 1 ab Epiſcopis facti ſunt ſecundùm modum, quo canones antiqui dant licentiam, ſint liberi: & tamen à patrocinio Eccleſiæ tam ipſi, quàm ab eis progeniti non recedant. ¶ Ab aliis quoque libertati traditi, & Eccleſiis commendati, patrocinio Epiſcopi *c* colligantur, & ne cuiquam donentur, à Principe hoc Epiſcopus poſtulet.

1 ¶ Presbyteri, vel Diaconi] *In Conciliis Coloniæ quatuor tomis impreſſis, & in codice Lucenſi Regio legitur:* De libertis autem id Dei præcipiunt Sacerdotes, ut ſi qui ab Epiſcopis, &c. *nullâ Presbyterorum, aut Diaconorum mentione factâ.*

Ne verò longinquitate temporis obſcuretur conditio originis: tempore ſuæ manumiſſionis ſcribant Liberti profeſſionem, quâ ſe profiteantur de familia eſſe Eccleſiæ, & ab ejus obſequio ſe nunquam receſſuros.

C. LXIV. ¶ *Profeſſionem ſuæ conditionis Liberti Eccleſiæ faciant.*

Unde in Concilio Toletano VI. *c. 9.* *legitur.*

LOnginquitate ſæpè fit temporis, ut non pateat conditio originis. Unde jam decretum eſt in anteriori 1 univerſalis Concilii canone *d*, ut profeſſionem ſuam Liberti Eccleſiæ debeant facere, quâ profiteantur ſe & de familiis Eccleſiæ eſſe *e*, & ejus obſequium nunquam relicturos. Unde his quoque nos adjicimus, ut quoties curſum vitæ Sacerdos impleverit, & de hac vita migraverit, mox cùm ſucceſſor ejus advenerit, omnes Liberti Eccleſiæ, vel ab eis progeniti chartulas ſuas in conſpectu omnium debeant ipſi ſubſtituto Pontifici publicare, & profeſſiones ſuas in conſpectu Eccleſiæ renovare: quatenus ſtatûs ſui vigorem & illi obtineant, & obedientiâ eorum Eccleſia non careat. Si autem aut ſcripturas libertatis ſuæ intra annum ordinationis novi Pontificis manifeſtare contempſerint, aut profeſſiones renovare noluerint, vacuæ & inanes chartulæ ipſæ remaneant, & illi origini ſuæ redditi, ſint perpetuò ſervi.

1 ¶ In anteriori] *Significatur Canon 69. Concilii Toletani quarti, qui proximo cap. refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit pleniſſimum, in ſequentibus Toletanis vocari ſolet univerſale Concilium, ut in 5. c. 2. & 7. & in 6. Concilio c. 1. 3. 7. & 18. Et in principio ipſius quarti Concilii Epiſcopi ajunt*, quoniam generale Concilium agimus.

a *al. maleficiis.* b *Ivo p. 16. c. 66.* c *al. Epiſcopali regantur.* d *infrà eâd. c. proximo.* e *al. manumiſſos.*

C. LXV. ¶ *Nec Liberti, nec eorum poſteri à patrocinio diſcedant Eccleſiæ.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 69.*

LIberti *a* Eccleſiæ (quia nunquam moritur eorum patrona) à patrocinio ejuſdem nunquam diſcedant. nec poſteritas quidem eorum, ſicut priores canones decreverunt. Ac ne fortè libertas *b* eorum in futura prole non pateat, ipſaque poſteritas naturali ingenuitate obnitens, ſeſe ab Eccleſiæ patrocinio *c* non ſubtrahat, neceſſe eſt, ut tam hi Liberti, quàm ab eis geniti *d* profeſſionem Epiſcopo ſuo faciant: per quam ex familia Eccleſiæ Libertos effectos ſe eſſe fateantur, ejuſque patrocinium non relinquant: ſed juxta virtutem ſuam obſequium ei, vel obedientiam præbeant.

Pro remuneratione etiam impenſi obſequii res Eccleſiaſticæ utiliter poſſunt donari.

C. LXVI. ¶ *Quæ de rebus Eccleſiæ in remunerationem obſequii præſtantur, rata permaneant.*

Unde in Toletano Concilio IV. *cap. 36.* *legitur:*

QUicunque Epiſcopi ſuffragio cujuslibet aliquid Eccleſiaſticæ utilitatis providerint, & pro eo quodcunque commodum in remunerationem promiſerint, promiſſi ſolutionem eos exolvere oportebit: ita ut id ad Concilium provinciale deferatur *e*, ut eorum conniventiâ confirmetur, quia (ſicut Paulus *f* ait) dignus eſt operarius mercede ſuâ.

C. LXVII. ¶ *Servi Eccleſiarum in eorum dominium transferri poſſunt, qui Eccleſiaſticis utilitatibus deſerviunt.*

Item Gregorius *lib. 2. indict. 11. epiſt. 18. Theodoro Conſiliario.*

ECcleſiaſticis *g* utilitatibus deſudantes, Eccleſiaſticâ dignum eſt remuneratione gaudere, ut qui ſe voluntariis obſequiorum neceſſitatibus ſpontè ſubjiciunt, dignè noſtris proviſionibus conſolentur. Quia igiter te 1 Theodorum, virum eloquentiſſimum, Conſiliarium noſtrum, mancipiorum cognovimus miniſterio deſtitutum, ideò puerum nomine Acoſinum, natione Siculum, juri, dominioque tuo dari, tradique præcipimus: quem quoniam traditum ex noſtra voluntate jam poſſides, hujus te neceſſe fuit ſcripti *h*, pro futuri temporis teſtimonio ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, ſecurè eum ſemper, & ſine ullius retractationis ſuſpicione, quippe ut Dominus, valeas poſſidere 2.

1 ¶ Te] *Addita eſt vox iſta, & cætera ſunt emendata ex originali, ut intelligatur eundem eſſe, cui ſcribitur, & cui ſit donatio.*

2 ¶ Poſſidere.] *Apud B. Gregorium hæc ſequuntur:* Neque enim quenquam fore credimus, qui tam parvam largitatem pro tua tibi devotione conceſſam deſideret, ut tentet ullo modo revocare: cùm uno eodemque tempore & verecundum ſit à deceſſoribus bene geſta reſolvere, & verecundum ſit docere cæteros in ſua quandoque reſolutoriam proferre largitate ſententiam.

Miſerationis quoque intuitu ſervi Eccleſiarum libertate donari poſſunt.

C. LXVIII. ¶ *Miſerationis, & pietatis intuitu ſervi Eccleſiarum poſſunt manumitti.*

Unde Gregorius *Montanæ* i, *& Thomæ lib. 5. epiſt. 12. ſeu cap. 112.*

CUm Redemptor noſter, totius conditor creaturæ, ad hoc propitiatus humanam voluerit carnem aſſu-

a *Polyc. lib. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 185. Ivo p. 3. c. 245.* b *al. libertinitas.* c *al. patrocinio ſubtrahat.* d *al. progeniti.* e *al. productum, eorum conventu confirmetur.* f *1. Timoth. 5.* g *Polyc. l. 3. tit. 13.* h *abeſt ab orig.* i *al. Montano.*

mere,

mere, ut Divinitatis ſuæ gratia, dirupto, quo tenebamur captivi, vinculo ſervitutis, priſtinæ nos reſtitueret libertati: ſalubriter agitur, ſi homines, quos ab initio natura liberos protulit, & jus Gentium jugo ſubſtituit ſervitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideò pietatis intuitu, & hujus rei conſideratione permoti, vos Montanum *a* atque Thomam, famulos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui (Deo adjutore) deſervimus, Liberos ex hac die, civesque Romanos efficimus, omneque veſtrum vobis relaxamus ſervitutis peculium 1. *& infrà.* ¶ Hanc autem manumiſſionis paginam Paterio Notario ſcribendam dictavimus, & propriâ manu unà cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconis, pro pleniſſima firmitate ſubſcripſimus, vobisque tradidimus. Actum in urbe Romana.

1 ¶ Peculium.] *In vetuſto codice epiſtolarum B. Gregorii Bibliothecæ Vaticanæ legitur,* periculum.

Item ſervi Eccleſiarum publicis angariis non debent fatigari.

C. LXIX. ¶ *Servi Eccleſiarum publicis angariis non fatigentur.*

Unde in Concilio Toletano III. *c.21. legitur:*

Eccleſiarum 1 ſervos *b*, & Epiſcoporum, vel Presbyterorum, vel omnium Clericorum à judicibus, vel actoribus publicis in diverſis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne Concilium à pietate glorioſiſſimi Domini noſtri popoſcit, ut tales deinceps auſus inhibeat: ſed ſervi ſupraſcriptorum officiorum in eorum uſibus vel Eccleſiæ laborent. Si quis verò judicum, aut actorum, Clericum, aut ſervum Clerici, vel Eccleſiæ, in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Eccleſiaſtica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

1 ¶ Eccleſiarum] *In cæteris hujus Concilii exemplaribus impreſſis & manuſcriptis, quæ collata ſunt, & apud Ivonem legitur quemadmodum apud Gratianum: præterquam in editione quatuor tomorum, & codice Lucenſi Regio, in quibus initium capitis 21. ſic habet:* Quoniam cognovimus in multis civitatibus Eccleſiarum ſervos, & Epiſcoporum, vel o.c.a.j.v.a.p. in diverſis angariis fatigari, omne Concilium, &c. *Et hìc quidem nulla facta eſt mutatio: alia verò, in quibus omnes Conciliorum codices concordant, ſunt emendata.*

Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captivorum res ſacras diſtrahi licet.

C. LXX. ¶ *Res ſacræ quibus ex cauſis alienari debeant.*

Unde Ambroſius *ait lib. 2. de officiis, c. 28.*

Aurum *c* Eccleſia habet, non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus. Quid opus eſt cuſtodire, quod nihil adjuvat? An ignoramus *d*, quantum auri atque argenti de templo Domini Aſſyrii ſuſtulerunt? Nonne meliùs conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſi ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis. Nonne dicturus eſt Dominus: Cur paſſus es tot inopes fame emori? Et certè habebas aurum, unde *e* miniſtráſſes alimoniam. Cur tot captivi deducti in commercium *f* ſunt, nec *g* redempti, ab hoſte occiſi ſunt? Meliùs fuerat, ut vaſa viventium ſervares, quàm metallorum. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſponderet: Aurum ſacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captivorum eſt. Et verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur, quod ſanguis ejus operatus eſt. *& poſt pauca.*

a *al. Montanum.* b *Lib. 6. Capit. cap. 290. Ivo p. 3. c. 138.* c *Polyc. l. 6. tit. 20. Ivo part. 3. c. 180. Anſ. l. 13. c. 28.* d *4. Reg. c. 24.* e *al. ut.* f *in vulgatis legebatur, in captivitatem ducti*] g *nec redempti? Cur tot ab hoſte*] *orig.*

¶ Nemo enim poteſt dicere, cur pauper vivit? Nemo poteſt queri, quia captivi redempti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei ædificatum eſt. Nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt. Nemo poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorum requies defunctorum eſt. In his tribus generibus vaſa Eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus eſt, ut de Eccleſia myſtici poculi forma non exeat, ne ad uſus nefarios ſacri calicis miniſterium transferatur. Ideò intra Eccleſiam primùm quæſita ſunt vaſa, quæ initiata non eſſent: deinde comminuta: poſtremò conflata, per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captivorum quoque pretiis profecerunt. Quòd ſi deſunt nova, & quæ nequaquam initiata videantur, in hujuſmodi uſus, quos ſuprà diximus, arbitror omnia piè poſſe converti.

C. LXXI. ¶ *Non parietes templi ornare, ſed pauperibus providere, gloria Epiſcopi eſt.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum* a *de vita Clericorum.*

Gloria Epiſcopi eſt pauperum inopiæ *b* providere: ignominia Sacerdotis eſt propriis ſtudere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem faturare ventrem poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio. *Item paulò inferiùs.* ¶ Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſiæ ſubtrahunt *c*, marmora nitent, auro ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur: & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, menſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio *d* peccatorum: quanquam *e* hæc omnia præceſſerint in figura, ſcripta autem ſint propter nos, in quos fines ſeculorum devenerunt. Nunc verò, cùm paupertatem domûs ſuæ pauper Dominus dedicârit, portemus *f* crucem, & divitias lutum putemus. *Item ibidem in extremo.* ¶ Amico *g* quippiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt: accepiſſe, quod pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis vel cautum eſſe velle, vel timidum, aut, quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. *Item ejuſdem ad Paulinum* h, *de inſtitutione Monachi.* ¶ Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, cùm ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: neque putavit ſe ſimul poſſe & virtutes & divitias poſſidere. Nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperem ſequimur, & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere, qui noſtra timidè reſervamus? Plenus venter facilè de jejuniis diſputat. Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt.

Item largitate etiam Epiſcopi ſtipendium de rebus Eccleſiæ Clericis dare licet: cujus profeſſio ſub precariæ nomine fieri debet.

C. LXXII. ¶ *Qui beneficium ab Eccleſia accepit, ejus profeſſionem nomine precariæ faciat.*

Unde in Concilio Toletano VI. *cap. 5.*

Sæpe *i* fit, ut proprietati originis obſiſtat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut ſi quis Clericorum 1 ſtipendium de rebus Eccleſiæ cujuſquam Epiſcopi percepit largitate, ſub precariæ nomine debeat profeſſionem ſcribere: ut nec per

a *Epiſt. 2.* b *al. opibus.* c *ſubſtruunt,*] *vera lectio.* d *al. redemptio.* e *1. Cor. 10.* f *al. cogitemus.* g *13. quæſt. 2. c. 10.* h *Epiſt. 13.* i *Ivo p. 6. c. 372.*

tentionem *a* diuturnam præjudicium afferat Eccleſiæ; & quæcunque in uſu perceperit, debeat utiliter laborare: ut nec res divini juris videantur aliquâ occaſione negligi, & ſubſidium ab Eccleſia, cui deſerviunt, percipere poſſint Clerici. Quòd ſi quis eorum contempſerit facere, ipſe ſe ſtipendio ſuo videbitur privare.

1 ¶ Clericorum] *In codice Conciliorum Lucenſi Regio ſequitur,* vel aliarum quarumlibet perſonarum.

Religionis quoque intuitu ea, in quibus Eccleſia detrimentum non patitur, monaſteriis tradi poſſunt.

C. LXXIII. ¶ *Licet religionis intuitu res Eccleſiæ alienare.*

Unde in III. Toletano Concilio, *c.4. legitur.*

SI *b* Epiſcopus unam de parochianis Eccleſiis ſuis Monaſterium dicare voluerit, ut in ea Monachorum regulariter congregatio vivat, hoc de conſenſu Concilii ſui habeat licentiam faciendi. Qui etiam ſi de rebus Eccleſiæ pro eorum ſubſtantia aliquid, quod detrimentum Eccleſiæ non exhibeat, eidem loco donaverit, ſit ſtabile. Rei enim bonæ ſtatuendæ ſanctum Concilium dat conſenſum.

C. LXXIV. ¶ *Non ultra quinquageſimam partem rerum Eccleſiæ, monaſterio, quod conſtituit, Epiſcopo licet conferre.*

Item ex Toletano IX. *cap. 5.*

BOnæ *c* rei dare conſultum *d*, & præſentis habetur vitæ ſubſidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quiſquis itaque Epiſcoporum in parochia ſua Monaſterium conſtruere fortè voluerit, & hoc de rebus Eccleſiæ, cui præſidet, ditare decreverit, non ampliùs ibidem, quàm quinquageſimam partem dare debebit: ut hâc temperamenti æquitate ſervatâ, & cui tribuit, competens ſubſidium conferat, & cui tollit, damna gravia non infligat. Ad Eccleſiam verò, quæ monaſticis non informabitur regulis, aut quam pro ſuis magnificare *e* voluerit ſepulturis, non ampliùs quàm centeſimam partem cenſûs Eccleſiæ, cui præſidet, ibidem conferre licebit: eâ tamen cautelâ ſervatâ, ut unam tantummodò, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem *f* aſſumat.

C. LXXV. ¶ *Jure proprietatis res Eccleſiæ monaſteriorum ædificiis tradere licet.*

Item Gregorius *lib. 2. indict. 11. epiſt. 17.* *Gratioſo Subdiacono.*

REligioſam *g* vitam eligentibus congruâ nos oportet conſideratione proſpicere, ne cujuſquam neceſſitatis occaſio aut deſides faciat, aut robur (quod abſit) converſationis infringat. Idcircò præſenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum poſitam in hac urbe, regione quartâ, juxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum juris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui auctore Deo præſidemus, in qua Campana quondam uxor 1 Patritii manſiſſe dignoſcitur, ſimul & hortum atque hoſpitia, quæ intra eandem domum janua concludit, Floræ *h* Abbatiſſæ debeas tradere proprietatis jure proculdubiò poſſidendam: in qua domo Monaſterium Virginum (ubi cum congregatione ſua habitare poſſit) Chriſto queat adjuvante conſtruere: & *i* tam ipſa, quàm quæ in ejus loco, honoreque ſucceſſerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad ſe pertinentibus (ſicut diximus) quieto, inconcuſſoque jure à nobis pietatis conſideratione conceſsâ valeat poſſidere.

1 ¶ Uxor] *In aliquot epiſtolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non eſt iſta dictio: In vetuſto autem Vaticano epiſtolarum codice legitur,* quondam patritia.

Ecce oſtenſum eſt, quomodo res Eccleſiæ ſine culpa dari poſſunt, & conſtare his, quibus data fuerint.

QUÆSTIO III.

1 ps NUnc *quæritur, Si ante tempus ſuæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ poſt ordinationem ſuam inveniſſe noſcuntur?*

C. I. ¶ *De his, qui primùm nihil habentes, tempore ſuæ adminiſtrationis aliqua acquirunt.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio Carthaginenſi *a* III. *c.49.*

PLacuit *b* ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicunque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Epiſcopatûs, vel Clericatûs ſui agros, vel quæcunque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum Dominicarum invaſionis crimine teneantur *c*, niſi admoniti Eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis propriè aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum propoſito congruit. Quòd ſi à ſuo propoſito retrorſum exorbitaverint, honore Eccleſiaſtico indigni tanquam reprobi judicentur.

C. II. ¶ *De miniſtris, qui nulla Eccleſiæ occaſione, ſed ſui utilitate aliqua acquirunt.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.4.*

QUicunque de Sacerdotibus, vel miniſtris pro ſui utilitate, atque amicitia, vel præſtatione, aut quocunque modo, aut per ſcripturæ ſeriem aliquid meruerint à quolibet percipere, in rebus Eccleſiæ non poterit numerari: ſed quod exinde voluerint facere, ipſorum voluntatis arbitrio ſubjacebit. Quòd ſi hoc poſt eorum mortem inordinatum fortaſsè remanſerit, Eccleſia, cui præfuit, vel miniſter extitit, hoc ſibi in perpetuum vendicabit.

Ecce quòd illa, quæ non ex officio Eccleſiaſtico, ſed ex aliqua præſtatione ſuæ utilitatis lucratus eſt, poteſt dare, quibus voluerit.

2 pars. *Sed quæritur de his, quæ ſibi communiter cum Eccleſia, vel ſequeſtratim pro remedio animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus parochialium Eccleſiarum ſibi debitam accipit, ſi ea poterit dimittere, quibus voluerit.*

C. III. ¶ *De Pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum Eccleſia, vel ſequeſtratim aliquid dimittitur.*

De his ita diffinitur in Concilio Agathenſi, *cap. 6.*

POntifices *d*, quibus in ſummo Sacerdotio conſtitutis ab extraneis *e* aliquid, aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratim, aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ ſuæ, non pro commodo Sacerdotis offerre probatur) non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ, inter facultates Eccleſiæ computabunt: quia juſtum eſt, ut ſicut Sacerdos habet, quod Eccleſiæ dimiſſum eſt; ita & Eccleſia habeat, quod relinquitur Sacerdoti. ¶ Sanè quicquid per fidei commiſſum aut Sacerdoti, aut Eccleſiæ fortaſsè dimittitur, cuicunque alii poſtmodùm profuturum, id inter facultates ſuas Eccleſia computare, aut retinere non poterit.

---

a *al. retentionem.* b *Ivo p.3.cap.168.* c *Ivo part.3.c.170.* d *alit. conſilium.* e *alit. munificare.* f *alit. remunerandum.* g *Anſelmus lib.5.cap.33.* h *anteà legebatur, eidem.* i *alit.* ut] *orig.*

a *Et in Maguntino ſub Rabano, capite 8.* b *Burch. libr.3. c.120. Ivo p.3.c.96. Pann. l.2.c.52.* c *al. teneantur obnoxii.* d *Extra, de teſtamentis. c. requiſiſti. Burch. l.1.c.217. Ivo p.5. c.331.* e *al. extraneis duntaxat.*

C. IV.

C. IV. ¶ *Epiſcopus tertiam partem ſibi debitam Eccleſiæ relinquere poterit.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c. 6.*

EPiſcopus *a*, ſi tertiam partem, quam de rebus parochialium Eccleſiarum ſanctione paternâ ſibi debitam novit, aut ipſi Eccleſiæ, cujus res eſſe patebit, aut alteri Eccleſiæ, quam elegit, conferre decreverit, & licitum maneat, & irrevocabile robur ejus ſententia ferat.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem quæritur, Si de ſuis, & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcuntur, cui proveniant? ita diffinitur, in eo Concilio Toletano IX. *c. 4.*

C. I. ¶ *De his, qui de ſuis, & Eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcuntur.*

SAcerdotes *b*, vel quicunque illi ſunt, quibus Eccleſiaſticarum rerum cura commiſſa eſt, quæcunque adminiſtrationis ſuæ tempore emerint, ſi de rebus propriis vel vile, vel carum habuerint, ad Eccleſiæ nomen, cui præſunt, chartarum conficere inſtrumenta procurent: non enim convenit, ut Eccleſia, quem ſuſcepit extraneum, efficiat in alieno divitem, & in ſuo retineat fraudatorem. ¶ Hi verò, qui ſuarum rerum noſcuntur habere compendium, ex omni re, quam poſt ordinationis ſuæ diem viſi ſunt acquiſiſſe, ſive nulla, ſive aliqua ſint inſtrumenta confecta, compenſatione 1 tam juris ſui, quàm Eccleſiaſticarum rerum habitâ, ſi ſe utriuſque rei quantitas exæquaverit, inter Eccleſiam & decedentis hæredes æquo jure conquiſitio pertinebit.

1 ¶ Compenſatione] *In Concilio ipſo, cum vetuſtis exemplaribus collato, legitur,* compenſatâ tam juris ſui, quàm Eccleſiaſticarum rerum habitudine.

Si quis verò pro compendio ſuarum rerum, Eccleſiæ rebus detrimentum intulerit, vel ſi occaſione rerum Eccleſiaſticarum in rebus propriis detrimentum paſſus fuerit, viciſſim qui lucrum ſentiunt, detrimentum patientibus reſarcient.

C. II. ¶ *Reſarciantur detrimenta Sacerdoti, vel Eccleſiæ, quæ alterius occaſione aliter ſenſerit.*

Unde in Concilio Bracharenſi III. *cap. 8. legitur.*

QUicunque ſub hoc neglectu res divinas laborare diſtulerit, placito ſpeciali diſtringendus eſt, qualiter ſi de rebus, ſeu augmentis Eccleſiæ quæſtum laboribus ſuis propriè auxit, & ex hoc Eccleſiaſticis rebus aut neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, quicquid in rebus Eccleſiæ minuit, illi reſtituat, ex cujus rebus, atque ſuffragiis ſuos convictus fuerit ampliâſſe labores. Quòd ſi aliquid pro utilitatibus Eccleſiæ, aut ſubſtantiæ expendit, aut diſpendii, vel perditionis quippiam pertulerit, ſi hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus Eccleſiæ ejuſdem reformabitur, pro cujus utilitate id expendiſſe probatur.

Si verò de rebus Eccleſiæ tantummodò aliqua acquiſiſſe noſcuntur, & ad nomen Eccleſiæ inſtrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

C. III. ¶ *De his, quæ Sacerdotes emunt, ad Eccleſiæ nomen ſcripturam faciant.*

Unde in Agathenſi Concilio, *c. 54. legitur.*

PResbyter *c*, dum diœceſim tenet, de his, quæ emerit, ad Eccleſiæ nomen ſcripturam faciat, ut ab ejus, quam tenet, Eccleſiæ ordinatione diſcedat.

¶ *Caput hoc ab Ivone etiam & auctore Pannormiæ citatur ex Agathenſi, in quo extat. In decretalibus verò, tit. de pecul. Cler. ex Concil. Arelatenſi, & apud Burchardum, & in prima collectione decretalium, ex Concilio Arauſico.*

a *Ivo part. 3. c. 171.* b *Ivo p. 3. c. 169.* c *Ext. de pecul. Cler. c. Presbyter. Burch. l. 3. c. 119. Ivo p. 3. c. 95. Pann. l. 2. c. 51.*

QUÆSTIO V.

1 TEſtamenta verò non licet eis conficere, niſi de rebus propriis.

C. I. ¶ *Quomodo de rebus Eccleſiæ liceat teſtari Sacerdotibus.*

Unde Gregorius *ſcribit Deuſdedit* 1 *Epiſcopo* a, *lib. 10. epiſt. 43.*

NUlli *b* dubium eſt, quia ſicut Sacerdotibus res in Epiſcopatu acquiſitas nulla eſt alienandi licentia; ita de his, quas antè habuerint, quicquid judicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, queſtam eſſe recolimus, quòd quædam mobilia 2, quæ Conſtantius deceſſor veſter Luminoſæ ancillæ Dei, filiæ fratris ſui, teſtamenti ſerie, legati titulo reliquit, jam Epiſcopus acquiſiſſet, decreviſſeque nos, ut ſi hoc conſtaret, nullum ex his Eccleſia veſtra præjudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & moleſtiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei ſine cognitione de his, quæ poſſidet, quicquam auferre.

1 ¶ Deuſdedit] *Anteà legebatur,* Lucidio. *Reſtituta eſt inſcriptio ex originali: quæ inſcriptio integrá eſt ſuprà, eâd. q. 2.* res in Epiſcopatu. *Illud enim caput in hoc continetur.*

2 ¶ Mobilia,] *In originali impreſſo, & manuſcripto eſt,* immobilia: *ſed non eſt mutatum propter Doctorum ſcripta: nonnulla verò alia ſunt emendata.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. epiſt. 22. ſeu c. 66. Cypriano Diacono.*

OBitum Theodori Epiſcopi dilectionem tuam jam credimus cognoviſſe. Sed quia ipſe teſtamentum dicitur condidiſſe, ſubtiliter te (ne quid de rebus Eccleſiæ ſuæ conſumpſiſſet) oportet inquirere. Et ſiquidem eum exinde aliquid incongruè minuiſſe didiceris, ita age, ut res ipſæ ab eo, cujus intereſt, modis omnibus reparentur.

C. III. ¶ *Quæ Monaſteriis ab Epiſcopo conferuntur, revocari non debent.*

Item Gregorius *Mariniano Epiſcopo Ravennati, lib. 5. epiſt. 1. ſeu c. 101.*

QUia Joannes quondam deceſſor tuus 1, dum viveret, ſæpiùs à nobis expetiit, ut ea, quæ in Monaſterio illo contulerat, quod juxta Eccleſiam ſancti Apollinaris ipſe conſtruxerat, noſtrâ debuiſſemus auctoritate firmare, & nos facturos hoc eſſe promiſimus, fraternitatem veſtram neceſſariò duximus adhortandam, ut nihil de his, quæ illic contulit, atque conſtituit, aliquo modo patiatur imminui, ſed omnia firmâ ſtudeat ſtabilitate ſervari. Hujus igitur Monaſterii, & collectarum illic rerum, quia in teſtamento, quod condidit, feciſſe noſcitur mentionem, ſciendum vobis eſt, non ea nos ideò confirmâſſe, quoniam ſupremam ejus ſequimur voluntatem, ſed quia ei hoc (ſicut diximus) viventi promiſimus. Hæc itaque ſic ſolicitè fraternitas veſtra implere feſtinet: quatenus & quæ in ſupraſcripto Monaſterio conſtituit, & à nobis ſunt firmata, ſerventur, & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per teſtamentum ſuæ decrevit Eccleſiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

1 ¶ Joannes quondam deceſſor tuus,] *Hæc verba non ſunt hoc loco apud B. Gregorium, ſed ex ſuperioribus huc comportata.*

C. IV. ¶ *Quæ ante ſuam ordinationem, vel poſt, hæreditariâ ſucceſſione acquiſivit Epiſcopus, cui vult, derelinquat.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi.

¶ *Sic etiam citant Burchardus, & Ivo, & in Hiſpalenſi primo habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in Concilio Pariſienſi, l. 1. c. 14. & in Capitularibus, l. 5. c. 175. refertur inter alia decreta Concilii Pariſienſis.*

FIxum *c* abhinc, & perpetuo manſurum eſſe decrevimus, ut Epiſcopus rebus ſui juris, quas aut ante

a *al. Deodato.* b *ſup. eâd. q. 2. res in Epiſcopatus. Polyc. l. 4. tit. 19.* c *Burch. l. 1. c. 214. Ivo p. 5. c. 328.*

Epiſcopatum, aut certè in Epiſcopatu hæreditariâ ſucceſſione acquiſivit, ſecundùm auctoritatem canonicam quicquid vult, faciat, & cui vult, eas conferat. Poſtquam autem Epiſcopus factus eſt, quaſcunque res de facultatibus Eccleſiæ, aut ſuo, aut alterius nomine, quâlibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum ſuorum, ſed in Eccleſiæ, cui præeſt, jura deveniant.

De rebus verò Eccleſiaſticis teſtari licet Epiſcopo, ſi tantundem de propriis reſtituat.

C. V. ¶ *Quomodo poſſunt eſſe rata, quæ de Eccleſiæ proprietate teſtamento legantur.*

Unde in Agathenſi *a* Concilio, *c. 51. ſtatutum eſt.*

SI *b* Epiſcopus condito teſtamento aliquid de Eccleſiaſtici juris proprietate legaverit, aliter non valebit, niſi tantundem de juris proprii facultate ſuppleverit.

2 pars. *Sed ſi Epiſcopus, vel quilibet ex gradu Eccleſiaſtico inteſtatus defunctus fuerit, nec aliqui inventi fuerint, qui jure cognationis ei ſuccedant, Eccleſia ſua ei ſuccedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus ejus præſumere.*

C. VI. ¶ *Epiſcopo inteſtato Eccleſia ſuccedat in integrum.*

Unde in Tarraconenſi Concilio, *c. 12. ſtatutum eſt.*

SIcubi defunctus fuerit Epiſcopus inteſtatus, poſt defunctionem ejus 1 à Presbyteris & Diaconis de rebus ipſius inventarium fideliter conſcribatur, à minimo uſque ad maximum, id eſt, de utenſilibus, vel de omni ſuppellectile: ita tamen, ut ſi quis exinde vel præſumpſiſſe aliquid, vel occultè fuerit tuliſſe convictus, ſecundùm furti tenorem reſtituat univerſa.

1 ¶ Defunctionem ejus] *Anteà legebatur*, hanc diffinitionem. *Emendatum eſt ex variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis; quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucenſi Regio legitur*, poſt depoſitionem ejus.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi.

QUicunque *c* ex gradu Eccleſiaſtico ſine teſtamento, & ſine cognatione deceſſerit, hæreditas ejus ad Eccleſiam, ubi deſervivit, devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant capitulum hoc ex Concilio Triburienſi, cui præfuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillima leguntur apud Julianum anteceſſorem Novellâ 131. cap. 18.*

CAUSA XIII.

D*Iœceſani cujuſdam baptiſmalis Eccleſiæ, cladibus bellorum preſſi, hoſtili metu compulſi, domicilia ſua tranſtulerunt in aliam diœceſim: prædia tamen antiqua non deſierunt colere: cœperunt perſolvere decimas illi Eccleſiæ, in cujus diœceſim tranſierunt: & apud eam ſibi elegerunt ſepulturas. Tranſactis quinquaginta annis, Clerici, quibus quondam perſolverant decimas, cœperunt movere quæſtionem in eos, qui ab iſtis accipiunt* d *primitias & decimas: veniunt ad cauſam.*

1 *Modò primùm quæritur, Si illi, quorum domicilia ſunt in diœceſi hujus baptiſmalis Eccleſiæ, debeant perſolvere decimas illi Eccleſiæ, & celebrare ſuas exequias apud eam Eccleſiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum?*

2 *Secundò, An præſcriptione temporis, jus percipiendi decimas, & funerandi tollatur?*

a *Et in Epaunenſi, cap. 17.* b *Burchard. lib. 1. cap. 212. Ivo part. 5. cap. 316.* c *Burch. l. 2. cap. 207. Ivo part. 6. c. 282.* d *al. acceperunt.*

QUÆSTIO I.

1 Q*Uòd priori Eccleſiæ hæc omnia jure perſolvenda ſint, actores his argumentis probare contendunt. Conſtat unamquamque baptiſmalem Eccleſiam habere diœceſim ſibi legitimè aſſignatam: ſicut & parochiales Eccleſiæ habent parochias ſibi diſtributas.*

Ps

CAP. ¶ *Singuli Sacerdotes proprias debent habere Eccleſias.*

Unde Dionyſius Papa *Severo Epiſcopo, epiſtolâ ſecundâ.*

ECcleſias *a* ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis diviſimus: & unicuique jus proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, ut nullus alterius parochiæ terminos, aut jus invadat; ſed ſit unuſquiſque ſuis terminis contentus, & taliter Eccleſiam, & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat, ut ante tribunal æterni judicis ex omnibus ſibi commiſſis rationem reddat: & non judicium, ſed gloriam pro ſuis actibus accipiat.

In diœceſi autem deſignata quæcunque prædia coluntur, proventus decimationum baptiſmali Eccleſiæ aſſignatus debet ſolvi. Quia ergò prædia hæc intra terminos noſtræ diœceſis continentur, & proventus decimationum nobis legitimè aſſignatus, noſtræ Eccleſiæ perſolvendus eſt.

2 pars. *His ita reſpondetur. Decimæ* b *à Deo conſtitutæ ſunt per Moyſen, ut perſolverentur à populo filiis Levi pro miniſterio, in quo deſerviebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filii Levi decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebant preces & ſacrificia. Quia ergò nos ſervimus Domino in tabernaculo, offerendo pro iſtis preces & ſacrificia, & ipſi debent nobis perſolvere decimas & primitias.* ¶ *Item, cum decimæ darentur filiis Levi, non electione offerentis perſolvebantur, ut contempto Levitâ, qui ſecum erat, ipſe eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum* c *eſt:* [Levita qui tecum moratur & intra muros tuos habitat, comedet eas.] *Ideò ex ſingulis tribubus civitates ad habitandum acceperunt: ut unaquæque tribus illis perſolveret decimas, qui ſecum erant. Nam Moyſes præcepit filiis Iſraël: (ſicut legitur* d *in Deuteronomio)* [In loco, quem elegerit Dominus Deus veſter, ut ſit nomen ejus in eo, illuc omnia, quæ præcipio, conferetis holocauſta, & hoſtias, & decimas, ac primitias manuum veſtrarum, & quicquid præcipuum eſt in muneribus veſtris, quæ voviſtis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro, vos, & filii & filiæ veſtræ, famuli & famulæ, atque Levita, qui in urbibus veſtris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque poſſeſſionem inter vos.] *& infrà.* [¶ Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voveris, & ſpontè offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus & famula, atque Levita, qui manet in urbibus tuis.] *Quia ergò nos intra muros urbis iſtorum ſedemus, & eis habitatione juncti ſumus, ritè ab eis decimas accipimus. Item ait Propheta* e: [Producens fœnum jumentis, & herbam ſervituti hominum.] *Fœnum & herba ex terra producitur: ſed quibus? jumentis irrigantibus eam, id eſt, hominibus colentibus eam* f, *& in hoc ſervientibus ipſi. Item Apoſtolus* g: [Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat, in omnibus bonis.] *Hoc Galatis. Corinthiis* h *autem probat ſpecialiter ſibi deberi ſumptus, qui eis ſpiritualia miniſtravit, dicens:* [Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?] *Item* i: [Si alii poteſtatis veſtræ

a *Polycarp. lib. 4. tit. 31. Burch. lib. 3. c. 43. Ivo p. 3. c. 47. Anſ. l. 5. c. 73. Pannorm. lib. 2. c. 42.* b *Numer. 18.* c *Deuter. 14. & 16.* d *Deut. 12.* e *Pſal. 103.* f *al. eum.* g *Galat. 6.* h *1. Cor. 9.* i *Ibidem.*

participes

participes ſunt, quare non potiùs nos?] *Item:* [Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit?] *Nos plantavimus vineam, & nos vultis fructus ejus edere? Item præcepit* a *Dominus per Moyſen, ut nemo mittat falcem in alienam meſſem. Hæc meſſis noſtra eſt, & vos vultis falcem in eam mittere? Item* b: [Non alligabis os bovi trituranti.] *Non ſumus boves triturantes: vos vultis alligare os noſtrum, & de noſtra tritura victum vobis quæritis? Item Apoſtolis* c: [Qui altario ſerviunt, de altario vivant.] *Sed nunquid de eo, cui non ſerviunt? Item:* [Qui in ſacrario operantur, cum ſacrario participant.] *Sed nunquid cum illo, in quo operantur? Nos ſervimus altario: vos ei participare vultis? nos verò vacuos & inanes dimittere quæritis? Item Apoſtolus* d: [Laborantem agricolam oportet primùm accipere de fructibus ſuis:] *vos autem contrà quæritis? Nos ſumus agricolæ laborantes: vos primùm vultis percipere de fructibus noſtris? imò non primùm: quia nec ultimum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim ſerpitis, & totum uſurpare contenditis: ut pro vobis videatur dictum, fruſtatim lupus comedit agnum. Item* e: [Quis militat ſtipendiis ſuis unquam? quis paſcit gregem, & de lacte ejus non edit?] *Nos militamus: & vos ſtipendia noſtræ militiæ vobis quæritis? Nos gregem paſcimus: & vos lac ejus, & lanam accipere vobis vultis? Sapere eſt, de alieno labore victum quærere, ſi* f *ſapere eſt velle quod non poſſis.* ¶ *Item Dominus dixit* g *diſcipulis ſuis:* [In quamcunque domum intraveritis, in eadem manete, edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt. Cùm autem intraveritis, primùm dicite, Pax huic domui.] *Nos domum hanc ingreſſi ſumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quaſi otioſi alieno cibo paſci gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud:* [Vide *h*, quid faciat otium, & cibus alienus.] ¶ *Item Propheta* i: [Sumite pſalmum, & date tympanum.] *Iſti à nobis ſumunt pſalmum, & vos ab eis quæritis tympanum?* ¶ *Item Leo quartus:* [De *k* decimis non tantùm nobis, ſed etiam majoribus noſtris juſto ordine viſum eſt plebibus tantùm, ubi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari.] ¶ *Quibus autem plebibus debentur? illis, à quibus baptiſma accipiunt, an aliis? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas ſumitis? Honeſta iſta interpretatio eſt: utinam inveniatis, qui ſic pro vobis interpretentur. Quia ergò nos rigamus populum hunc, imbrem doctrinæ ei miniſtrantes, quia colimus eum vomere prædicationis, corda ejus ad fidem aperientes, ſi non vultis ſinere, vel* l *patiamini nobis eum fructificare* m, *& qualia vobis fieri non vultis, nobis inferre cavete: ne* n *ſi pergitis dicere, quæ vultis, audiatis, quæ non vultis.*

3 pars. *Ad hæc: Callidâ quidem & multiplici argumentatione jura noſtra auferre contenditis: ita, ut ſi fides verbis adhiberetur, non verba pro verbis, ſed res pro verbis reportaretis. Sed Deo propitio, ſi verba dediſtis, verba recipietis.* ¶ *Arguitis nos, quòd ea, quæ vobis debentur, ſubripere quærimus, quia noſtra perſequimur. Sapienti quidem, & philoſophico ore prolata ſententia: ſuum perſequi, eſtné aliena rapere? Unde ad vos hæc ſententia manavit, niſi quia tanto ardore noſtra concupiſcetis, ut veſtra putetis vobis auferri, cùm nos caſtra conſequimur? Unde, cùm cauſa noſtra debitum finem ſortita fuerit, exclamabitis:* Ah miſer, crucior tantum o bolum eſſe ereptum ex faucibus. *Sed videte, ne damnum effuſi unguenti vobis recompenſare quæratis. Conſtituiſtis vos plantatores vinearum, foſſores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia hujuſmodi officia vobis aſſumpſiſtis: & debita vobis obſequia à nobis ſubtrahi conqueſti eſtis. Sed nos non negamus, quod veſtrum eſt. Bovi trituranti paleæ, & tegumenta ſervantur. Sint hæc vobis, & grana nobis relinquite. Paſtinatores vinearum, foſſores agrorum, rigatores camporum, trituratores arearum, diurnâ mercede acceptâ, provenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergò receptâ mercede veſtri operis in quotidianis oblationibus, & aliis obſequiis, quæ pro ſpiritualibus, quæ à vobis accipiunt, quotidie deferuntur, provenientes fructus decimationum & primitiarum nobis relinquite.* ¶ *Item præcepit Dominus diſcipulis ſuis, ut comederent & biberent ea, quæ apud auditores ſuos erant, ſed non juſſit eis, ut dominos de domibus ſuis ejicerent, & rebus ſuis ſpoliarent. Non facilè invenietis, qui tales hoſpites libenter ſuſcipiant. Mus in pera, ignis in ſinu, ſerpens in gremio malè ſuos remunerant hoſpites. Unde in Proverbiis dicitur:* [Qui *a* ſerpentem in ſinu ſuo nutrit, percutietur ab eo.] *Tales inveniatis vobis hoſpites, quales nobis eſſe vultis. Non ſufficit vobis edere & bibere, quæ in domo noſtra ſunt, dum quotidianos fructus oblationum percipitis, ex quibus victum & veſtitum habeatis: quibus cum Apoſtolo* b *debetis eſſe contenti: ſed non vultis, quia imitatores ejus non eſtis: ſed potiùs nos de domo noſtra expellere, & rebus noſtris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. Ut autem univerſaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducta ſunt, ſive de laborante agricola, ſive de eo, qui ſuis ſtipendiis non militat, ad hunc articulum deferimus, ut fructum veſtri operis, quem adeò recipere contenditis, in oblationibus, & quotidianis obſequiis iſtorum recipiatis: decimationes verò eorum, quæ nobis debentur, intactas nobis relinquite, ne, dum quæritis uſurpare quod veſtrum non eſt, juſtâ animadverſione etiam illud cogamini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. Quòd autem hæ decimationes nullo jure vobis debeantur, facilè probamus. Dicitur enim in quodam Concilio:* [Si *c* quis Laicus, vel Clericus, ſive utriuſque ſexûs perſona proprietatis ſuæ loca, &c.] *ſicut in eodem capitulo in cauſa Monachorum notata inveniuntur. Si ergò Laicus, vel Clericus, vel qualibet perſona, loca ſua proprietatis vendens aut donans, proventum decimationum ab Eccleſia, cui legitimè aſſignatus eſt, nullo modo poteſt abſtrahere; nec iſti de diœceſi ad diœceſim tranſeuntes, decimas ſuorum prædiorum, quæ intra terminos noſtræ parochiæ continentur, nobis auferre poſſunt. Quantum enim ad jus percipiendarum decimarum attinet, idem eſt poſſeſſorem de diœceſi ad diœceſim tranſire, quod poſſeſſionem de Diœceſano ad Diœceſanum transferre.*

QUÆSTIO II.

1 ps AD hæc, decimationes iſtæ, etſi jure vobis debentur ut aſſeritis, tamen tricennalis objectio vobis ſilentium imponit. Omnis enim poſſeſſio tricennaria præſcriptione tollitur, vel quadragenaria (ſicut poſſeſſiones religioſarum domorum) vel centenaria, ſicut prædia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.

C. I. ¶ *Quæ triginta annis ab Epiſcopis poſſidentur, jure ab eis vendicantur.*

Unde Gelaſius Papa *ait Epiſcopis Siciliæ,* *epiſt. 2. c. 2.*

FAcultates *d* Eccleſiæ, nec non & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, jure ſibi vendicent, quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanavit auctoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit.

At illi econtrà. Cujus auctoritate nobis ſilentium imponitis, ejuſdem auctoritate veſtra ora claudimus. Ait enim idem Gelaſius: [Nullâ *e* præſumptione ſtatum Parochiarum, &c] *Si ergò temporalis objectio diœceſim ſemel conſtitutam divellere non poteſt, patet, quòd nec vobis patrocinabitur, ut ſtatum parochiæ noſtræ mutantes, decimationes nobis quondam legitimè aſſignatas, vindicabili uſurpatione vobis vendicetis.* ¶ *Quomodo autem diſtinguendæ ſint hæ auctoritates, in cauſa Monachorum* f *invenietur.*

2 pars. *Nunc autem quæritur de jure funerandi: quæ harum Eccleſiarum habeat jus tumulandi iſtos? Sicut* Hiero-

a *Deuter. 23.* b *Deut. 25.* c *1. Cor. 9. ſed paulò aliter.* d *2. Tim. 2.* e *1. Cor. 9.* f *Terentius.* g *Luc. 10.* h *Terentius.* i *Pſal. 80.* k *16. q. 1. de decimis.* l *al. ſaltem patimini.* m *Tob. 4. Matth. 7.* n *Terentius.* o *Terentius.*

a *Extr. de Judæis, c. etſi. citatur hoc tanquam vulgare proverbium, Serpens in gremio.*] b *1. Tim. 6.* c *16. q. 1. ſi quis Laicus.* d *16. q. 3. c. 2. § illud etiam. Anſ. l. 5. c. 19. Burch. l. 3. cap. 149. Pann. l. 2. c. 65.* e *16. q. 3. licet in regulis.* f *16. q. 4.*

nymus *a* *ſcribit, conjugati in uno ſepulchro videntur eſſe ponendi.*

Ait enim:

C. II. ¶ *In ſepulchro parentum ſuorum filii ſunt collocandi.*

EBron *b* dicitur eſſe civitas quatuor 1 virorum, quia in ea ſepulti ſunt tres Patriarchæ in ſpelunca duplici cum tribus uxoribus ſuis, id eſt, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Jacob & Lia, præter ipſum Adam & Evam uxorem ſuam. Tobias *c* dicit ad filium ſuum: [*Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: & cùm ipſa compleverit tempus ſuum, ſepelias eam juxta me in uno ſepulchro.*] *Ibidem.* ¶ Quos *d* conjunxit unum conjugium, conjungat unum ſepulchrum: quia una caro ſunt; & quos Deus conjunxit, homo non ſeparet.

1 ¶ Quatuor] *Sic emendatum eſt, cùm anteà legeretur,* trium. *Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quæſtionibus Hebraicis in Geneſim, de locis Hebraicis, & in epitaphio Paulæ. Ac dictio Hebraica ſignificat quatuor, & quatuor Patriarchæ hîc numerantur, quæ ibi ſepulti ſunt: Abraham, Iſaac, Jacob, & Adam cum uxoribus ſuis.*

C. III.

Item Auguſtinus *e*

3 ps UNaquæque *f* mulier ſequatur virum ſuum, ſive in vita, ſive in morte. *Item Gregorius* g. ¶ Soror B. Benedicti ſepulta eſt in ſepulchro, quod ipſe ſibi præparaverat: ut quorum mens una fuit ſemper in Domino, eorum quoque corpora ſepultura non ſepararet.

¶ *In pleriſque vetuſtis caput hoc conjunctum eſt ſuperiori, nec ipſa prorſus auctorum verba afferuntur.*

Item Joſeph h, *moriens in Ægypto, rogavit fratres ſuos, ut tempore viſitationis ſuæ oſſa ſua ſecum deferrent, & in ſepulchro Patrum ſuorum ea collocarent.* ¶ *Item. Dictum* i *eſt Prophetæ, qui contra præceptum Domini comederat in Bethel:* [Non inferetur cadaver tuum in ſepulchrum Patrum tuorum.] ¶ *Item. De nonnullis legitur in libro Regum:* [Obiit, & appoſitus eſt ad Patres ſuos,] *hoc eſt, in ſepulchro Patrum ſuorum.* ¶ *Item. In Novo* k *Teſtamento B. Philippus legitur ædificâſſe ſibi ſepulchrum, in quo ipſe, & filiæ ejus quieverunt.* ¶ *Item. Beatus* l *Severus Ravennatum Archiepiſcopus tumulum fieri juſſit, in quo ſe, & uxorem, & filiam collocavit.* ¶ *His omnibus exemplis colligitur, quòd in ſepulchris parentum corpora filiorum collocanda ſunt. Quia ergò parentes iſtorum apud priores Eccleſias ſepulti ſunt, & hi apud eaſdem debent tumulari.* ¶ *Econtra, Adam* m, *ut aſſeritis, in civitate Arbeæ tumulatus eſt. Sed nunquid omnes filii ejus ſepulti ſunt ibi? tanta multitudo humani generis tam brevi tumulo non tam facilè poſſet includi.* ¶ *Item Abraham* n *ibi ſepultus eſt. Sed nunquid Iſmaël, & Madai, & alii, quos de Cethura genuit, ibi ſepulti ſunt?* ¶ *Item Iſaac ibi ſepultus eſt. Sed nunquid Eſau cum eo tumulatus eſt?* ¶ *Item Jacob ibi collocatus eſt. Sed nunquid aliquis filiorum ejus præter Joſeph ibi ſepultus eſt? Rachel quoque non in Ebron, ſed juxta Bethleem* o *tumulata legitur. Exemplo igitur iſtorum liquet, quòd liberum eſt filiis ſepeliri in ſepulchris Patrum ſuorum, & liberum eſt eis alibi pro locorum & temporum opportunitate corpori ſuo hoſpitium invenire. Non ergò hoc exemplo iſti coguntur ſepeliri in ſepulchris Patrum ſuorum.* ¶ *Item, quæ legibus definita ſunt, mutare non licet. Quæ autem legibus expreſſa non ſunt, arbitrium ſequuntur humanæ voluntatis. At legibus definitum eſt, quibus decimæ ſint perſolvendæ, & ideò danti mutare non licet. Ubi autem*

a *in q. Hebraicis in Geneſim, & de locis Hebraicis.* b *Polycarp. l.8. tit.5. Burchard. l.3.c.160. Ivo p.3.c.223.* c *Tob.4. & 14.* d *Matth.19. Burch.l.3.c.161. Ivo p.3.c.224.* e *Aliquid ſimile 9. confeſſ. c.11. ex ſententia aliquando matris ſuæ.* f *Pol.ibid. Burch. lib.3. c.162. & 163. Ivo p.3.c.225. & 226.* g *B.Greg.lib.2.Dial.c.34.* h *Geneſ.50.* i *3.Reg.13.* k *Rufinus hiſt.Eccl.l.3.c.31.* l *in vi. SS. tom.1. & in pomœrio Eccleſiæ Ravennatis.* m *Gen.23.* n *Gen.35.49.& 50.* o *in vulgatis legebatur, Bethel.*

quiſque tumulandus ſit, legibus expreſſum non eſt, & ideò in voluntate tumulandi conſiſtit.

C. IV. ¶ *Ultima voluntas defuncti ſervari debet.*

Unde B. Gregorius *ait:*

ULtima *a* voluntas defuncti modis omnibus conſervari debet.

¶ *Sententia hujus capituli habetur lib.3.epiſt.9. in verbis, quæ referuntur* §.16.q.1. admonere. *itemq́; lib.9. epiſt.20.* Neceſſe eſt, inquit, ut ſi impletum hoc fuerit, defuncti diſpoſitio conſervetur. *Sic enim in manuſcriptis: licèt in vulgatis ſit,* depoſitio conſervetur.

4 pars. *Quod de libero, & non de ſervo intelligendum eſt. Servus enim teſtamenti paginam condere non poteſt.*

C. V. ¶ *Servus teſtamentum facere non poteſt.*

Unde Gelaſius Papa *ſcribit Honorio Epiſcopo.*

ILlud *b* etiam ſinceritatem tuam volumus non latere, ad nos fuiſſe perlatum, quòd Ampliatus conductor (quem non ſolùm ſervum conſtat eſſe Eccleſiæ, ſed ita ejus rationibus à multis temporibus implicatum, ut etiamſi eſſet ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) auſu temerario molitus fuerit condere paginam teſtamenti, cujus omne peculium Eccleſiaſtico juri legibus non dubitetur obſtrictum. Quapropter his præſumptionibus, vice noſtrâ, tua fraternitas contradicat: nec fieri prorſus aliquâ ſurreptione permittat. Ac ſi eidem quicquam humanitùs fortè contigerit, quia grandævus eſſe memoratur; mox ejus ſine dilatione ſubſtantiam præcipiat humanitas *c* tua filiis ejus duntaxat, quibus patrimonium probatur eſſe commiſſum, ſub fideli deſcriptione contradi, donec univerſis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernâſſe cognoſcitur, partes Dominicas reddere cogantur indemnes.

5 pars. *Quia ergò ſecundùm Gregorium ultima voluntas defuncti conſervanda eſt, pro iſtorum voluntate corpora eorum ſunt tumulanda, non pro arbitrio veſtræ diſpoſitionis.*

C. VI. ¶ *Ubi quiſque decimas perſolverit, ibi ſepulturam eligere debet.*

Item in Triburienſi Concilio *legitur:*

UBicunque *d* temporum vel locorum facultas tulerit, apud majorem Eccleſiam, ubi ſedes eſt Epiſcopi ſepulturæ celebrentur. Si autem propter temporis vel loci aſperitatem hoc difficile fuerit viſum, apud Eccleſiam, in qua religioſorum Canonicorum, vel Monachorum, vel Sanctimonialium religioſa congregatio communiter degerit, ſepeliatur. Si autem & hoc ineptum viſum fuerit, ubi quis decimas perſolvebat vivus, ibi ſepeliatur & mortuus.

¶ *In Triburienſi impreſſo, cap.15. habetur eadem ſententia, ſed non iiſdem omnino verbis expreſſa.*

Quia ergò decimam nobis perſolvebat vivus, & apud nos ſepeliendus eſt mortuus. Item, ſi quis de provincia ad provinciam tranſiret, & ibi domicilium ſibi collocaret, liber factus à ditione prioris judicis, juriſdictioni illius judicis ſubjiceretur, in cujus provincia ſedem ſibi eligeret. Quia ergò iſti à veſtra diœceſi in noſtram tranſierunt, liberi à veſtra ditione, noſtro juri ſubjiciuntur. Noſtrum eſt ergò jus funerandi eos.

C. VII. ¶ *Propriâ temeritate ſepulturam parentum relinquere non licet.*

PLacuit per omnia magno Concilio, ut nullus proprii arbitrii temeritate aliam Eccleſiam, niſi cui uſus antiquorum parentum canonicâ inſtitutione ſubjacere perhibetur, ſepulturæ causâ adire procuret: niſi infirmitatis causâ præpeditus, in aliam fuerit regionem quolibet negotio progreſſus. Ad hæc, ſi quis Prælatu

a *16.q.1. admonere.* b *Ivo p.16.c.11.* c *al. unanimitas* d *16.q.1. ubicunque. Burch.l.3.c.237. Ivo p.3.c.278.*

contra

ontra hoc agere ſategerit, Eccleſiaſtico vinculo ſe ſubli cognoſcat.

Sed aliud eſt ex temeritatis ſuperbia uſum antiquorum parenum non ſequi, atque aliud, rationabili occaſione novam ſibi ſepulturam eligere. Contra Melchiadis Papæ auctoritatem nititur, qui ſuperbiâ, vel odio ductus, ſive vanis perſuaſionibus, aut variis muuſculis illectus, ſepulturam parentum ſuorum ſequi contemnit 1. *Secundùm Gregorium autem liberam habet voluntatem, quia certa rationis causâ novum ſuo corpori quærit hoſpitium.* ¶ *Vel ut quidam diſtinguunt, libera eſt ultima voluntas cujuſque, non in ſepultura ſibi eligenda, ſed in teſtamento conficiendo. Unde & Teſtamentum appellatur, quia eo quiſque libere teſtatur, quod poſt ſuum deceſſum de propriis rebus fieri velit.* ¶ *Sed non videtur libera teſtatoris voluntas, cùm ſecundum Auguſtinum pro* a *numero filiorum debeat fieri teſtamentaria diſtributio facultatum: veluti, ſi quis habet unum filium, Chriſtum putet alterum: ſi verò duos, Chriſtum faciat tertium: & ſic per ordinem. Et ſecundum Leonem, quiſque medietatem* b *eorum, quæ Chriſto teſtatur, Eccleſiæ jubetur relinquere, apud quam fidei ſacramenta ſuſcepit. Sed illud* Auguſtini *non eſt jubentis, ſed dehortantis, ne quis iratus filium ſuum exhæredaret, atque totum Chriſto relinqueret.*

Ait enim in ſerm. 2. c *de vita Clericorum.*

1 ¶ Sequi contemnit.] *In duobus exemplaribus Gratiani Vaticanis ſequitur:* Ait Leo Epiſcopus, &c. *& ponitur integrum caput,* relatum. *extra, tit. de ſepult. quod etiam refertur ab Ivone p. 7. c. 150. & ab Anſ. l. 5. c. 55. & in Polyc. l. 4. tit. 34. ex Leone nono. Verùm in aliis duobus vetuſtis, & valdè emendatis hoc idem caput ponitur poſt verſic.* Sacramenta ſuſcepit. *Et certè verba iſta,* & ſecundùm Leonem, &c. *indicant alicubi hanc Leonis auctoritatem à Gratiano eſſe relatam.*

C. VIII. ¶ *Pro numero filiorum pars hæreditatis Deo offeratur.*

SI *d* quis iraſcitur filio ſuo, & moriens exhæredat eum, ſi viveret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergò cum filio ſuo volo, ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed planè ſic faciat, quod planè hortatus ſum. Unum filium habet; putet Chriſtum alterum: duos habet; putet Chriſtum tertium: decem habet; Chriſtum undecimum faciat, & ſuſcipio.

Hâc nimirum auctoritate menſura teſtatori præfigitur, non quam cogatur exolvere, ſed quam prohibetur tranſcendere.

6 pars. *Oblationes ergò defunctorum qui reddere noluerit, excommunicetur.*

C. IX. ¶ *Excommunicentur, qui defunctorum oblationes Eccleſiis negant.*

Unde in Carthaginenſi Concilio IV. *c. 95.*

QUi *e* oblationes defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. X. *Ut infideles ejiciantur ab Eccleſiis, qui defunctorum oblationes retinent.*

Item ex Concilio Vaſenſi I. *cap. 4.*

QUi *f* oblationes defunctorum retinent, & Eccleſiis tradere demorantur, ut infideles ſunt ab Eccleſia abjiciendi: quia uſque ad inanitionem fidei pervenire certum eſt hanc pietatis divinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes conſolatu alimoniæ, & neceſſariâ ſuſtentatione fraudantur. Hi enim tales quaſi egentium necatores, nec credentes judicium Dei habendi ſunt. Unde & quidam Patrum hoc ſcriptis ſuis inſeruit, congruente ſententiâ, quâ ait: [*Amico* a *quippiam rapere furtum eſt: Eccleſiam verò fraudare, ſacrilegium.*]

C. XI. ¶ *Qui oblata Eccleſiis, aut teſtamento relicta retinere præſumpſerint, excommunicentur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 4.*

CLerici *b*, vel ſeculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut teſtamento relictas retinere perſtiterint, aut id, quod ipſi donaverint Eccleſiis vel Monaſteriis, crediderint auferundum, ſicut ſancta Synodus conſtituit, velut necatores pauperum, quouſque reddant, excludantur Eccleſiis. ¶ Si quis autem Clericus furtum Eccleſiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

7 pars. *Item quæritur, An pro ſepultura mortuorum aliquid ſit exigendum?*

C. XII. ¶ *Pro ſepultura nihil muneris exigendum eſt.*

De his ita ſcribit Gregorius c *lib. 7. regeſti, indict. 2. epiſt. 55. Januario Epiſcopo Sardiniæ.*

QUeſta *d* eſt nobis Nereida fœmina clariſſima, quòd ab ea centum 1 ſolidos pro filiæ ſuæ ſepultura fraternitas veſtra *e* velit exigere. *& inf.* ¶ Hoc autem vitium & nos, poſtquam, Deo auctore, ad Epiſcopatûs honorem acceſſimus, de Eccleſia noſtra omnino vetuimus; & per pravam denuò conſuetudinem nequaquam uſurpare permiſimus: memores, quia dum Abraham, *f* à filiis Ephron 2, hoc eſt, à filiis Seor, ſepulchri terram pretio ad humandum corpus conjugis poſtularet, præmium accipere renuit, ne commodum videretur de cadavere conſecutus. Si ergò tantæ conſiderationis Paganus vir fuit; quantò magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Unde ne hoc avaritiæ vitium vel in alienis denuò tentari præſumatur, admoneo. Sed ſi quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis, ſiquidem parentes ipſius, proximi, vel hæredes prò luminaribus ſponte quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi omnino prohibemus: ne (quod valdè irreligioſum eſt) aut venalis fortaſſe (quod abſit) dicatur Eccleſia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtudeatis quærere quolibet modo compendium. 3

1 ¶ Centum] *Dictio iſta abeſt à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epiſtolarum B. Gregorii. Sed quia in aliis earundem codicibus etiam manuſcriptis legitur, non eſt inducta.*

2 ¶ Ephron,] *Locus hic variè legitur. In epiſtola B. Gregorii magis recepta lectio hæc eſt,* à filiis Emor, hoc eſt, Ephron, filio Seor. *& Gen. 23. habetur,* intercedite pro me apud Ephron, filium Seor.

3 ¶ Compendium.] *Poſt hoc caput in duobus antiquis exemplaribus recitantur duo Urbani ſecundi, quæ placuit hìc afferri, ne planè interirent, quod alibi non facilè inveniuntur, & unum eorum citatur extra de ſepult. c.* certificari. Urbanus II. Gothfredo Magalonenſi Epiſcopo.

¶ Mortuorum, qui in monaſteriis ſepeliri deſiderant, aut omnino juxta prædeceſſoris noſtri Leonis decretum, partem eleemoſynarum mediam, aut juxta diſpenſationem noſtram in Lateranenſi Concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus Eccleſiis ſtatuimus derelinquendam. Idem eidem.

¶ Capellanos quoque Monachorum, ſicut reliquos parochiæ tuæ Clericos, debitam tibi obedientiam perſolvere volumus.

---

a *Inf. c. proximo.* b *Et tit. de ſepult. c. relatum.* c *Sive ſerm. 25. ad fratres in eremo. Omittuntur autem verba aliquot.* d *In Conc. Aquiſg. 112. Ivo p. 3. c. 178.* e *Burch. l. 3. cap. 141. Ivo p. 3. c. 208.* f *Deuſdedit p. 4. Ivo p. 3. c. 155.*

a *Sup. 12. q. 2. gloria.* b *Burch. l. 3. c. 140. ex Concilio apud Valentias. Ivo p. 3. c. 206. Pann. l. 2. cap. 5.* c *Et in Concil. Meldenſi, cap. 72.* d *Polyc. l. 8. tit. 5. Ivo p. 3. c. 101.* e *al. non erubeſcat.* f *Gen. 23. Act. 7.*

C. XIII. ¶ *Etiam coacti de ſepultura pretium non debemus accipere.*

Item Hieronymus *in quæſt. Hebr. ad c.23. Gen.*

POſtquam *a* pretio victus eſt Ephron, ut ſepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham, vau litera, quæ apud illos pro o legitur, ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran: ſignificante Scripturâ, non eum fuiſſe conſummatæ, perfectæque virtutis, qui potuerit memoriam vendere mortuorum. ¶ Sciant igitur, qui ſepulchra venditant, nec coguntur, ut accipiant pretium, ſed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: cùm etiam ille reprehendatur occultè, qui invitus acceperit.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c. 16.*

IN *b* Eccleſiaſtico *c* namque libro ſcriptum eſt: [*Mortuo non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur.*] & item *d*: [*Omnia quæ de terra ſunt, in terram convertentur.*] Quid terra terram vendis? memento, quoniam terra es, & in terram ibis 1, & quoniam mors tibi futura eſt, approperat, & non tardat. Recordare, quoniam non hominis eſt terra: ſed ut Pſalmiſta *e* commemorat: [*Domini eſt terra, & qui habitant in ea.*] Si terram vendis, invaſione alienæ *f* rei reus teneberis. Gratis accepiſti à Deo: gratis da pro eo. Quare interdictum ſit omnibus omnino Chriſtianis terram mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare: niſi fortè proximi, & amici defuncti propter nomen *g*, & redemptionem animæ viri gratis aliquid dare velint.

1 ¶ Ibis,] *In codicibus vulgatis erat,* reverteris, *& ſequebantur hæc,* & alibi de homine dictum eſt: terram geris, & in terram converteris, qui de terra ſumeris: *quæ ſunt expuncta: quia abſunt à pleriſque vetuſtis, & ab originali.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Varenſi.

PRæcipiendum *h* eſt ſecundùm canonum auctoritatem, ut de ſepulchris & hominibus ſepeliendis nihil muneris exigant: niſi fortè qui ſepelitur, vivens juſſerit Eccleſiæ, in cujus atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus tribuere, aut etiam poſt mortem ipſius, illi, quibus commiſſum eſt ejus eleemoſynam facere, de rebus illius aliquid ſponte dare voluerint: & tamen nullatenùs à Presbyteris Eccleſiæ *i* illius aliquid exigatur, ſive ab illis, qui locis & villis *k* præſunt. ¶ Prohibendum eſt etiam ſecundùm majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenùs ſepeliantur, ſed in atrio, aut in porticu, aut in *l* exhedris Eccleſiæ. Intra Eccleſiam verò, & prope altare, ubi corpus & ſanguis Domini conficitur, nullatenùs ſepeliantur.

¶ *Extat in Concilio Nannetenſi, c.6. ex quo citatur à Burchardo & Ivone: ſed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi, ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome quidem Conciliorum eſt in Vaſenſi, c. 3.*

C. XVI. ¶ *A ſacris locis non juvantur poſt mortem, quibus peccata non ſunt dimiſſa.*

Item Auguſtinus.

8 ps QUibus *m* peccata dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt mortem adjuvari non poſſunt: quia, quos peccata graviora deprimunt, ſi in ſacris locis ſe ſepeliri faciunt, reſtat, ut de ſua præſumptione judicentur: quia *n* eos ſacra loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat.

a *Pannor. l.2. c.26.* b *Ivo part.3. cap.215.* c *Eccleſ.7.* d *Eccleſ.40. Geneſ.32.* e *Pſalm.23.* f *al. Dominicæ.* g *al. nomen Domini.* h *Burch. l.3. cap.159. Ivo part.3. c.222.* i *al. illis aliquid.* k *al. vicis.* l *extra Eccleſiam.* m *Polyc. l.8. tit.5. Burch. lib.3. c.152. Ivo p.3. c.314.* n *in Concil. Tribur. c.17.*

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone citatur ex Auguſtino, & nonnihil ad rem faciens habetur in libro de cura agenda pro mortuis, c.1. ſed videtur confectum ex duobus locis, lib.4. dialog. B. Gregorii; uno quidem in c.51. altero autem in c.53. quod refertur in Concil. Tribur. c.17. Nam capite quidem 51. cum narraſſet, quandam Sanctimonialem, quæ in Eccleſia ſepulta fuerat, viſam fuiſſe ibi cremari, ex eo colligit:* Qua ex re apertè datur intelligi, quia hi, quibus peccata dimiſſa non fuerint, ad evitandum judicium ſacris locis poſt mortem non valeant adjuvari. *In c. autem 53. cùm memoraſſet, corpus cujuſdam Valentini è ſepulchro per dæmonas fuiſſe extractum, & extra Eccleſiam projectum, hæc ſubjungit:* Ex quo Petre colligo, quia his, quos peccata gravia deprimunt, ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciant, reſtat, ut etiam de ſua præſumptione judicentur: quatenùs eos ſacra loca non liberent, ſed etiam culpa temeritatis accuſet.

C. XVII. ¶ *Quibus proſit in Eccleſia ſepeliri.*

Item Gregorius *a lib.4. dial. c.50.*

CUm gravia *b* peccata non deprimunt, hoc prodeſt mortuis, ſi in Eccleſia ſepeliantur, quòd eorum proximi, quoties ad eadem ſacra loca veniunt, ſuorum, quorum ſepulchra aſpiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt, non ad abſolutionem potiùs, quàm ad majorem damnationis cumulum, eorum corpora in Eccleſiis ponuntur.

C. XVIII. ¶ *Qui ſepeliantur in Eccleſia.*

Item ex Concilio Maguntiaco I.

NUllus *c* mortuus inter Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles Laici.

Quid verò mortuis proſit juxta Eccleſiam ſepeliri, quidvé ad eos perveniat, Auguſtinus *in lib. de agenda cura pro mortuis, cap. ult. oſtendit, dicens:*

C. XIX. ¶ *Quare mortui juxta Eccleſiam ſepeliantur.*

NOn *d* æſtimemus *e* ad mortuos, pro quibus curam gerimus, pervenire, niſi quòd pro eis ſive altaris, ſive orationum, ſive eleemoſynarum ſacrificiis ſolenniter ſupplicamus. Quamvis non pro quibus fiunt, omnibus proſint: ſed his tantùm, quibus dum vivunt, comparatur, ut proſint. Sed quia non diſcernimus, qui ſint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, ut nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia poſſint & debeant pervenire. Meliùs enim ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt, nec proſunt, quàm eis deerunt, quibus proſunt. ¶ Diligentiùs tamen facit hoc quiſque pro neceſſariis ſuis, quò *f* pro illo fiat ſimiliter à ſuis. ¶ Corpori autem humando quicquid impenditur, non eſt præſidium ſalutis, ſed humanitatis officium, ſecundùm affectum, quo nemo *g* unquàm carnem ſuam odio habet. Unde oportet, ut quàm poteſt, pro carne proximi curam gerat, cùm ille receſſerit, qui gerebat *h*. Et ſi hæc faciunt, qui carnis reſurrectionem non credunt; quantò magis debent facere, qui credunt? ut corpori mortuo, ſed tamen reſurrecturo, & in æternitate manſuro, impenſum ejuſmodi officium ſit etiam quodammodò ejuſdem fidei teſtimonium. ¶ Quòd verò quiſque apud memoriam Martyrum ſepelitur, hoc tantùm mihi videtur prodeſſe defuncto, ut commendans eum etiam Martyrum patrocinio affectus pro illo ſupplicationis augeatur.

Econtra Hieronymus *in epiſtola ad Galat. c.6. ad ea verba:* [Unuſquiſque onus ſuum.]

C. XX. ¶ *Poſt mortem orationes viventium mortuis damnatis non proſunt.*

a *Nic. ad conſulta Bulgarorum, c.99.* b *Quos] orig. Polyc. ibid. Burch. l.3. c.153. Ivo p.3. c.216.* c *Burch. l.3. c.233. Ivo p.3. c.274.* d *Ivo p.2. c.131.* e *al. exiſtimemus.* f *al. quod.* g *Epheſ.5.* h *al. regebat.*

In præ-

IN præſenti ſeculo ſcimus ſive orationibus, ſive conſiliis invicem poſſe nos coadjuvari. Cùm autem ante tribunal Chriſti venerimus, non Job, non Daniel, nec Noë rogare poſſe pro quoquam, ſed unumquemque portare onus ſuum.

¶ *Verba B. Hieronymi ſunt hæc:* Obſcurè licèt, docemur per hanc ſententiolam novum dogma, quod latitat, dum in præſenti ſeculo ſumus, ſive, &c.

Verùm hoc de impœnitentibus accipiendum eſt, de quibus Propheta a *dicit:* Non dabit placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ: & ideò frater non redimet eum, ſed laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. *De aliis autem intelligi non poteſt.*

C. XXI. ¶ *In pœnitentia defunctis bona proſunt viventium.*

Unde Gregorius Papa II. *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. ultimâ.*

PRo *b* obeuntibus quippe conſuluiſſe dignoſceris, ſi liceat oblationes offerre: ſancta ſic tenet Eccleſia, ut quiſque pro ſuis mortuis verè Chriſtianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum memoriam faciat: & quamvis omnes peccatis ſubjaceamus, congruit, ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat: non tamen pro impiis (quamvis Chriſtiani fuerint) tale quid agere licebit.

C. XXII. ¶ *Animæ mortuorum quatuor modis ſolvuntur.*

Item c.

ANimæ 1 *d* defunctorum quatuor modis ſolvuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut charorum eleemoſynis, aut jejunio cognatorum. ¶ Curatio *e* verò funeris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum, magis virorum ſolatia ſunt, quàm ſubſidia mortuorum. Si aliquid prodeſt impio ſepultura pretioſa, oberit pio vilis, aut nulla. *&* ꝑ. ¶ Nec ideò tamen contemnenda & abjicienda ſunt corpora defunctorum, maximeque juſtorum, ac fidelium. *&* ꝑ. ¶ Ubi & illud ſalubriter diſcitur, quanta poſſit eſſe remuneratio pro eleemoſynis, quas viventibus & ſentientibus exhibemus; ſi neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officii, diligentiæque perſolvitur.

1 ¶ Animæ] *Horum verborum uſque ad verſ.* Curatio. *nullus auctor inventus eſt. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis. Ivo ex dictis Gregorii.*

C. XXIII. ¶ *Ante diem judicii ſacrificiis & eleemoſynis mortui juvantur.*

Item Auguſtinus *in Enchiridio, c. 109. & 110.*

TEmpus *f* quod inter hominis mortem, & ultimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut unaquæque digna eſt vel requie, vel ærumnâ, pro eo quod ſortita eſt in carne, dum viveret. ¶ Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cùm pro illis ſacrificium Mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt. Sed hæc eis proſunt, qui cùm viverent, ut hæc ſibi poſteà poſſent prodeſſe, meruerunt. ¶ Eſt enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat iſta poſt mortem; nec tam malus, ut ei non proſint iſta poſt mortem. Eſt verò talis in bono, ut iſta non requirat: & eſt rurſus talis in malo, ut nec his valeat, cùm hæc vita tranſierit, adjuvari. Quocirca hîc omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam relevari quiſpiam, vel gravari. *& poſt pauca.* ¶ Cùm ſacrificia altaris, ſive quarumcunque eleemoſynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdè bonis gratiarum actiones ſunt: pro non valdè malis, propitiationes ſunt: pro valdè malis, etſi nulla ſunt adjumenta mortuorum, qualeſcunque vivorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio, aut certè, ut tolerabilior fiat ipſa damnatio.

a *Pſal 48.* b *Polyc. l. 8. tit. 7.* c *al. Idem.* d *Polyc. l. 8. tit. 6. Burchard. l. 19. cap. 112. Ivo p. 15. c. 124.* e *Auguſt. de cura pro mortuis. c. 2. & l. 1. de civit. c. 12. & 13.* f *Sent. 4. diſt. 45. Anſ. l. 7. c. 170.*

9 pars. *De obſervatione autem tertii, ſeptimi, trigeſimi, vel quadrageſimi diei quæritur, Unde exordium ſumpſerit?*

C. XXIV. ¶ *Quare certi dies in mortuorum commemoratione ſerventur.*

Ambroſius *in lib. de obitu Theodoſii Imperatoris dicit, ferè in principio.*

QUia *a* alii tertium 1 diem, alii triceſimum, alii ſeptimum, alii quadrageſimum obſervare conſueverunt, quid doceat lectio, conſideremus *b*. [*Defuncto, inquit, Jacob, præcepit Joſeph pueris ſuis ſepultoribus, ut ſepelirent eum, & ſepelierunt ſepultores Iſraël, & repleti ſunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies ſepulturæ. Et luxit eum Iſraël* 2 *ſeptem diebus.*] Hæc ergò ſequenda ſolennitas, quam præſcribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio *c* ſcriptum eſt: [*Quia planxerunt filii Iſraël Moyſem diebus triginta, & conſummati ſunt dies luctûs.*] Utraque ergò obſervatio habet auctoritatem, quâ neceſſarium pietatis impletur officium.

1 ¶ Alii tertium] *Apud B. Ambroſium legitur:* Quia alii tertium diem & triceſimum, alii ſeptimum & quadrageſimum. *Verùm in Miſſalibus Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambroſianis nulla eſt mentio diei quadrageſimi, neque in c.* nullus. *ſup. diſt. 44. & infrà de conſec. diſt. 5. ex Concilio Nannetenſi. Eſt tamen frequens apud Græcos.*

2 ¶ Iſraël ſeptem] *Codices B. Ambroſii habent,* & luxit eum Ægyptus ſeptuaginta diebus: *quemadmodum habet editi 70. & vulgata. Sed tamen viſa eſt ferri poſſe lectio hæc, quæ eſt in omnibus etiam Gratiani manuſcriptis: quoniam paulò poſt in eodem c. 50. Gen. hæc adduntur de Joſeph, & cæteris filiis Iſrael:* Veneruntque ad aream Adad, quæ ſita eſt trans Jordanem: ubi celebrantes exequias, planctu magno atque vehementi impleverunt ſeptem dies.

10 pars. *Lugere autem, & triſtari tam pro noſtra, quàm pro aliorum morte* Cyprianus *prohibet, dicens in ſermone de mortalitate:*

C. XXV. ¶ *Nec pro noſtra, nec pro aliorum morte triſtari debemus.*

QUàm præpoſterum eſt, quamque perverſum, ut cùm Dei voluntatem fieri poſtulemus, quando evocat nos, & accerſit de hoc mundo Deus, non ſtatim voluntatis ejus imperio pareamus, obnitimur & reluctamur, & pervicacium more ſervorum ad conſpectum Domini cum triſtitia & mœrore perducimur, exeuntes iſtinc neceſſitatis vinculo, non obſequio voluntatis: & volumus ab eo præmiis cœleſtibus honorari, ad quem venimus inviti. *Idem paulò inferiùs.* ¶ Nobis quoque ipſis minimis & extremis quoties revelatum eſt, quàm frequenter, atque manifeſtè de Dei dignatione præceptum eſt, ut conteſtarer aſſiduè, & publicè prædicarem; fratres noſtros non eſſe lugendos, accerſione *d* Dominicâ de ſeculo liberatos, cùm ſciamus non eos amitti, ſed præmitti; recedentes præcedere, ut proficiſcentes, & *e* navigantes ſolent.

C. XXVI. ¶ *Ex puſillanimitate mortuos lugere contingit.*

Item Joannes Chryſoſtomus *hom. 26. in c. 11. epiſt. ad Hebræos.*

UBicunque *f* ſepeliamur, Domini eſt terra, & plenitudo ejus. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex puſillanimitate contingit.

a *Polyc. l. 8. tit. 7. Anſ. lib. 7. c. 169.* b *Gen. 50.* c *Deuteron. 34.* d *al. accerſitione.* e *al. ut.* f *Pſ. 23.*

Hoc autem ex deſperatione futuræ reſurrectionis intelligitur. Unde & Apoſtolus non ſimpliciter ait : a [Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini] : *ſed addidit,* [ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.] *Pietatis namque affectu, & humanitatis intuitu, mortuos lugere non prohibemur : ſicut nonnullos Sanctorum, aliorum exequiis pias lachrymas impendiſſe legimus.*

C. XXVII. ¶ *Qui ſpem futuræ reſurrectionis habent, de mortuis triſtari non debent.*

Hinc etiam Anaſtaſius Papa *epiſt. 2. ad Nerianum.* b

HAbent *c* forſitan illi juſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſeculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus & docemus, contriſtari nimium de obeuntibus non debemus : ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc magis nobis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt, contra hoc, quod quiſque prædicat, torqueri 1 mœſtitiâ, dicente Apoſtolo *d* : [*Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.*]

1 ¶ Torqueri] *Sic eſt emendatum ex epiſtola B. Gregorii, in qua hoc idem habetur. In epiſtola Anaſtaſii legitur,* contra quod quiſque prædicator quæritur, juſtitiam amans, dicente, &c. *In codicibus autem Gratiani etiam manuſcriptis videbatur mixta eſſe lectio ex utraque, hoc modo,* contra hoc, quod quiſque prædicat quærere, juſtitiam amans, dicente, &c.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano III. *cap. 22.*

QUi divinâ vocatione ab hac vita recedunt, cum Pſalmis tantummodo, & pſallentium vocibus debent ad ſepulchra deferri. Nam 1 funebre *e* carmen, quod vulgò defunctis cantari ſolet, vel in pectoribus ſe, aut proximos, aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quòd in ſpe reſurrectionis, Chriſtianorum corporibus famulatus divinorum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apoſtolus *f* noſtros lugere defunctos, dicens : [*De dormientibus autem nolo vos contriſtari, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.*] Et Dominus *g* non flevit Lazarum mortuum, ſed ad vitæ hujus ploravit ærumnas reſuſcitandum. Si autem *h* poteſt hoc Epiſcopus omnes Chriſtianos prohibere, agere non moretur. Religioſis *i* tamen omnino aliter fieri non debere cenſemus. Sic enim Chriſtianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

1 ¶ Nam funebre] *Hinc uſque ad verſ.* ſufficiat. *addita ſunt ex originali, ut intelligatur, quæ illa ſint, quæ in hoc canone prohibentur.*

11 pars. *De mortuis etiam quæritur, Utrùm ſciant ea, quæ hîc à vivis geruntur? Eſajas* k *ex perſona populi afflicti ait :* [Abraham Pater noſter neſcivit.] Auguſtinus *quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem teſtatur, dicens, c. 15.*

C. XXIX. ¶ *Mortui ex ſe neſciunt, quid hîc à vivis geratur.*

FAtendum eſt, neſcire quidem mortuos, quid hîc agatur, ſed dum hic agitur, poſteà verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, ſed quæ ſinuntur indicare, qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Poſſunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hîc, præſtò ſunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta ſubjecta ſunt. & j. ¶ Multi 1 quoque ad vivos, aliquos ex mortuis venire credunt, ſicut econtrariò Paulum ex vivis in Paradiſum raptum eſſe divina Scriptura teſtatur.

1 ¶ Multi quoque] *Apud B. Auguſtinum ſic legitur :* Mitti quoque ad vivos aliquos ex mortuis, ſicut econtrariò Paulus ex vivis in paradiſum raptus eſt, divina Scriptura teſtatur. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum. Veritatem verò ſuæ ſententiæ confirmat B. Auguſtinus aliquot aliis exemplis Scripturæ ſacræ : quare ex textu depravato auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſit.*

12 pars. *De his autem, qui in patibulis ſuſpenduntur, quæritur, An juxta Eccleſias ſint ſepeliendi? De quibus in* Maguntinenſi *a* Concilio II *ſub Rabano c. 27. ita ſtatutum eſt.*

C. XXX. ¶ *Non eſt deneganda communio his, qui in patibulis ſuſpenduntur.*

QUæſitum *b* eſt ab aliquibus fratribus de his, qui in patibulis ſuſpenduntur pro ſuis ſceleribus, poſt confeſſionem Deo peractam, utrùm cadavera eorum ad Eccleſias deferenda ſint, & oblationes pro eis offerendæ, & Miſſæ celebrandæ, an non? Quibus reſpondimus, ſi omnibus de peccatis ſuis puram confeſſionem agentibus, & dignè pœnitentibus communio in fine ſecundùm canonicum juſſum danda eſt : cur non 1 eis, qui pro peccatis ſuis pœnam extremam perſolvunt? Scriptum *c* eſt enim : [*Non vindicat Deus bis in idipſum.*]

1 ¶ Cur non eis,] *Reſtitutus eſt hic locus ex ipſo Concilio Maguntino, & Vormacienſi, inductis aliquot verbis, quæ potius perturbabant, quàm illuſtrarent.*

C. XXXI. PALEA.

FUres *d* & latrones, ſi in furando aut deprædando occidantur, viſum eſt pro eis non orandum. Si comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero vel Diacono confeſſi fuerint, communionem 1 eis non negamus.

1 ¶ Communionem] *Anteà legebatur,* confeſſionem. *Emendatum verò ſic eſt ex Burchardo, Ivone & Decretali : quibus locis hoc idem citatur ex Concilio Triburienſi, & in eo, quod extat, habetur ſententiâ c. 31. copioſius expoſita : ubi etiam Diaconi nulla fit mentio, ſed ita dicitur,* Deoque & Sacerdoti.

C. XXXII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Aurelianenſi.]

SI *e* fur, aut latro captus in præda, abſque occiſione poteſt comprehendi, & tamen interficitur, quia ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati ſunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Eccleſiam. Laneâ veſte induti ab eſcis & potibus, qui interdicti ſunt, à thoro, à gladio, ab equitatu ſe abſtineant. In tertia, quinta feria, & ſabbatho, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parviſque piſciculis, cum mediocri cereviſia viciſſim utantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobatur teſtibus, quòd ſine odii meditatione ſe, ſuaque liberando, Diaboli membra interfecerint, & 1 capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus : niſi ipſi voluerint aliquid, quod humanitatis eſt, facere. At ſi Presbyter eſt, non deponatur : cunctis tamen diebus vitæ ſuæ pœnitentiam agat.

¶ *Sic in omnibus codicibus, in quibus eſt hæc Palea, & apud Burchardum, & Ivonem, & in Decretali : ex quibus ſunt multa emendata, & magni ponderis.*

1 ¶ Et capi non poterant,] *Loco iſtorum verborum in codicibus Gratiani erant hæc,* & pariter pœniteant : *quæ videntur pugnare cum proximè ſequentibus :* pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus. *Reſtitutus autem eſt locus ex cæteris collectoribus.*

a *1. Theſſ. 4.* b *Et in regeſto B. Gregorii, libr. 7. epiſt. 111.* c *Anſelm. l. 7. cap. 171. Burch. l. 19. cap. 129. Ivo p. 15. cap. 139.* d *1. Theſſalon. 4.* e *al. funeris precamen.* f *1. Theſſalon. 4.* g *Joan. 11.* h *al. enim.* i *al. A religioſis.* k *Eſa. 63.*

a *Et in Vormacienſi, c. ult.* b *Burch. l. 11. c. 76. Ivo p. 14. c. 124. Pann. l. 5. c. 22.* c *Naum 1. ſecundùm 70.* d *Extra de fur. c. 2. In Tribur. cap. 31. Polyc. l. 6. tit. 16. Burch. l. 11. c. 59. Ivo p. 13. c. 45.* e *Sententia habetur extrà de hom. c. 2. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfeciſti furem. Ivo p. 13. c. 46.*

CAUSA

CAUSA XIV.

Canonici a cujuſdam Eccleſiæ quæſtionem movent de prædiis : teſtes ex fratribus ſuis producunt : negotiatoribus pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1 *Hic primùm quæritur, An liceat eis ſua repetere?*
2 *Secundò, An illi teſtes ſint audiendi?*
3 *Tertiò, An illud ſit uſuras exigere?*
4 *Quartò, An liceat Clericis vel Laicis à quolibet uſuras expetere?*
5 *Quintò, An eleemoſyna de uſuris fieri poſſint?*
6 *Sextò, An uſurarii pœnitentiam agere valeant, niſi, quod malè acceperunt, reſtituant.*

QUÆSTIO I.

Quòd autem ſua repetere non poſſint, facilè videtur poſſe probari. Ait enim Dominus in Evangelio b: [Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.] *Quia ergò iſti iter perfectionis arripiunt, non licet eis ſua habere. Multò ergò minùs licet eis repetere : quia non debet repeti, quod poſſideri non licet.* ¶ *Item* c: [Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in judicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.] ¶ *Item Apoſtolus in epiſt. ad Corinthios* d: [Secularia igitur judicia ſi habueritis, omnino peccatum eſt in vobis.] ¶ *Item Gregorius* e *exponens :* [Omnia mihi licent : ſed ego ſub nullius redigar poteſtate,] *inquit :* [Cùm mens concepta deſideria ſequitur, ſervire rebus convincitur, quarum amore ſuperatur.]

C. I. ¶ *Pro rebus tranſitoriis Epiſcopus provocatus non litiget.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.* 19.

Epiſcopus nec provocatus pro rebus tranſitoriis litiget.

Quia ergò generaliter perfectis prohibetur in judicio contendere, patet, quòd iſtis non licet ſtare coram Judice. ¶ *His ita reſpondetur. Prohibetur perfecto in judicio ſtare, captando lucrum, ſed non evitando damnum. Vel aliter : Aliud eſt ſua poſſidere : aliud eſt communium procuratorem eſſe. Canonici non poſſident ſua : quia res Deo oblata non ſunt alicujus. Utuntur enim rebus Eccleſiæ, non ut ſuis, ſed tanquam ad diſpenſandum ſibi creditis. Unde Proſper in lib. de vita contemplativa :* [Sacerdos f cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, &c.] *require in cauſa ejus, à quo pro ingreſſu monaſterii pecunia exigebatur.* ¶ *Sicut ergò iſti non ſua poſſident ; ita nec ſua repetunt ; ſed res Eccleſiæ, quarum procurationem gerunt. Similiter, quòd in judicio prohibentur contendere, ſic intelligendum eſt, videlicet, ut non ſibi ſtent coram judice, ſed aliis. Aliis autem coram judice adſtitiſſe, & pro eis judicem interpellâſſe nonnullos Sanctorum legimus. Hi autem non ſibi ſtant, ſed pauperibus, quorum neceſſitatibus profutura repetunt : & ita non prohibentur ſtare coram Judice.* ¶ *Illud verò Evangelii :* [Si quis abſtulerit tibi tunicam, &c.] *non eſt præcipientis, ſed exhortantis.*

C. II. ¶ *Peccat, qui ultra debitum exigit, non qui ſibi debita repoſcit.*

Unde Auguſt. *ait lib.* 19. *contra Fauſtum, cap.* 25.

Quod debetur, etſi benignè dimittitur, non tamen iniquè repetitur. Peccat autem, qui exigit ultra debitum : ideoque lex modum figens, pœnam talionis inſtituit. Sed tu eò longè es à peccato injuſti exactoris, quò omnino non exigis debitum : ideoque bonus magiſter g ait : [*Qui te percutit in unam maxillam, præbe ei & alteram :*] præſertim ne cogamur & ipſi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus capitulum hoc conjunctum eſt ſuperiori, & confectum eſt ex verbis B. Auguſtini, lib.* 19. *contra Fauſtum, c.* 25. *hinc inde acceptis, & interdum etiam immutatis. Quare præſtat integrum illud caput perlegere. Sic & cætera accipias.*

a *al. Clerici.* b *Matth.* 19. *Luc.* 18. *Marc.* 10. c *Matth.* 5. d 1. *Cor.* 6. e *L.* 5. *moral. c.* 8. *ad* 3. *c. Job.* f *Sup.* 1. *q.* 2. *Sacerdos.* g *Luc.* 6. *Matth.* 5.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item *in lib. de ſancta virginitate* 1, *c.* 14. & 15.

Quiſquis a præceptis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœnæ. & *paulò pòſt* b. ¶ Præcepto Domini non obedire, peccatum eſt : conſilio ſi uti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrabis. *Item Hieronymus* c *lib.* 1. *contra Jovinianum.* Quod præcipitur, imperatur : quod imperatur, neceſſe eſt fieri : ſi non fiat, pœnam habet. & *infrà.* ¶ Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt : ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis. 2

1 ¶ Virginitate,] *Reſtituta eſt citatio ex Polycarpo. Anteà citabatur,* ex ſermone Domini in mente. *Sic etiam* §. Quod præcipitur, *reſtitutus eſt à B. Hieronymo.*

2 ¶ Servientis.] *Sequebantur hæc verba,* ut obediat ; vel imperantis, ut ei obediatur : *quæ ſunt expuncta auctoritate codicum vetuſtorum, & originalis.*

QUÆSTIO II.

De eo autem, quod quæritur, An de ſuis fratribus teſtes producere poſſint, multis auctoritatibus videtur eſſe prohibitum. Leges enim tam ſacrorum canonum, quàm ſecularium Principum prohibent adversùs aliquem d *teſtem de ſua domo produci. Contra ſe enim quiſque teſtari poteſt, pro ſe verè minimè. Quia ergò iſti producuntur, ut pro ſeipſis teſtimonium ferant : (Non enim utilitatis ſuæ Eccleſiæ ſe penitùs immunes arbitrantur futuros ;) patet, quod eorum vox in talibus non eſt audienda. Sed diſtinctio* e *hæc, & teſtium examinatio in criminalibus cauſis ſervanda eſt ; in civilibus autem non uſquequaque. In criminali enim cauſa non licet teſtem de propria domo produci, in civili autem Prælatis Eccleſiæ licet.*

C. I. ¶ *Clerici pro ſua Eccleſia teſtimonium ferre poſſunt.*

Unde Paſchalis II. *Guidoni Archiepiſcopo Viennenſi, Apoſtolicæ ſedis Legato ſcribit, dicens :*

Super prudentia tuâ plurimùm admiramur, quòd in negotio beati Stephani, Clericorum ipſorum acceptare nolueris teſtimonium. Diverſæ namque ſunt ſpecies cauſarum : nec in omnibus cauſis crimina agitantur. In criminibus f ſiquidem, accuſatorum & teſtium illa diſtrictio obſervanda eſt, quæ in canonibus continetur ; ne qui ad probationem domeſtici aſſumantur. Cæterùm in poſſeſſionum, vel hujuſmodi negotiis hi potiſſimùm aſſumendi ſunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum auditu & viſu hæſitatio eſſe non debeat. Si ergò iidem Clerici idonei ſunt ad aſſertionem cauſæ illius, nullatenùs removeantur : ſed ſicut aliis literis deliberatum eſt, inter S. Joannis & S. Stephani Canonicos lis illa pleniùs decidatur.

Poteſt enim intelligi aliter. Domeſtici ad probationem non admittantur, ut pro his videlicet, quorum ſunt domeſtici, teſtimonium ferant. Hi autem (ſicut ſuprà de actoribus dictum eſt) non pro domeſticis, ſed pro Eccleſia, quæ mater eſt omnium pauperum, teſtimonium dicant. In conficiendis autem inſtrumentis ſecularium negotiorum Presbyteri non vocentur ad teſtimonium : ſed ſi caſu contractui eos interfuiſſe contigerit, jubente Epiſcopo teſtimonium dicant.

C. II. ¶ *In conficiendis inſtrumentis Sacerdotes ad teſtimonium non vocentur.*

Unde in Synodo habitâ Romæ ab Eugenio Papa II. *ſtatutum eſt, cap.* 13.

Quanquam g Sacerdotum teſtimonium credibilius habeatur, tamen ipſi in ſecularibus negotiis pro 1 teſtimonio, aut conficiendis inſtrumentis non rogentur : quia eos in talibus rebus eſſe non convenit. Si autem 2 eventu aliquo cauſæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ ſecularium

a *Polyc. lib.* 1. *tit.* 24. b *Cap.* 15. c *in vulgatis erat. Greg. in epiſt. ad Jovinianum.* d *alit. extraneum.* e *al. diſtrictio.* f *al. criminalibus.* g *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31.

inveniantur perſonæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æſtimetur, in providentia proprii Epiſcopi ſit, ut aut coram ſe & competentibus judicibus, aut aliter honorificè veritatem *a* attollant.

1 ¶ Pro teſtimonio,] *Sic eſt emendatum ex Conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur*, pro conficiendis inſtrumentis ad teſtimonium non rogentur.

2 ¶ Si autem] *In Conciliis ipſis, & Polycarpo legitur:* Si enim eventæ cauſæ aliquid viderint, &c.

QUÆSTIO III.

Q*Uod autem præter ſummam emolumenta ſectari, ſit uſuras exigere,* Auguſtini *auctoritate probatur, qui in Pſalmum 36. ad verſ.* [Totâ die] *ſcribit, dicens:*

C. I. ¶ *Qui plus, quàm dederit, accipit, uſuras expetit.*

SI *b* fœneraveris homini, id eſt, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm dediſti, expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus quàm dediſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud, ſi plùs, quàm dediſti, expectas accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.

C. II. ¶ *Quicquid ſupra datum exigitur, uſura eſt.*

Item Hieronymus *ſuper* c *Ezechielem, lib. 6. ad c. 18.*

PUtant *d* quidam uſuram tantùm eſſe in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina, omnis rei aufert ſuperabundantiam, ut plus non recipias, quàm dediſti. *Item ibidem.* ¶ Alii pro pecunia fœneratâ ſolent munuſcula accipere diverſi generis: & non intelligunt uſuram appellari, & ſuperabundantiam, quicquid illud eſt, ſi ab eo, quod dederint, plus acceperint.

C. III. ¶ *Quicquid ſorti accedit, uſura eſt.*

Item Ambroſius *in lib. de Tobia, c. 14.*

PLerique *e* refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia uſuras exigunt, ſed de mercibus eorum, tanquam uſurarum emolumenta percipiunt. Ideò audiant, quid lex *f* dicat: [*Neque uſuram*, inquit, *eſcarum accipies, neque omnium rerum.*] *Item paulò poſt.* ¶ Et eſca uſura eſt, & veſtis uſura eſt, & quodcunque ſorti accedit, uſura eſt; quod velis ei nomen imponas, uſura eſt. *Item paucis interjectis.* ¶ Si quis inſtaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut abſynthiaci *g* 1 cupellam ſibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum *h* requirat: ad lanium, ut hilam *i* ſibi procuret: ad alium, ut poma ſibi adornet.

1 ¶ Abſynthiaci] *De hoc vino, quod tardam coctionem accelerat, ideoq; inſtaurandis conviviis aptum eſt, meminit Dioſcorides, lib. 5. cap. 49. Em. Kön. Regn. Veget. P. II. Cap. VI. p. 66. Lampridius de Heliogabalo inquit*, & roſato, atque abſynthio *k* vulgus ad bibendum invitavit. *De hoc Alciatus parer. lib. 7. cap. ult.*

C. IV. ¶ *Quando ampliùs, quàm debetur, exigitur, uſura eſt.*

Item ex Concilio Agathenſi. *l*

USura *m* eſt, ubi ampliùs requiritur, quàm datur. Verbi gratiâ, ſi dederis ſolidos decem, & ampliùs quæſieris: vel dederis frumenti modium unum & ſuper aliquid exegeris.

Ecce evidenter oſtenditur, quòd quicquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt.

a *al. teſtificentur.* b *Sent. 3. diſt. 37. Ivo p. 13. c. 17.* c *Et ibi gl. ord.* d *Sent. ibid Ivo p. 13. c. 18. Pann. l. 3. c. 160.* e *Ivo p. 13. c. 26.* f *Deut. 23.* g *al. abſynthiati.* h *al. theriacum.* i *al. vulvam.* k *fortaſſe abſynthiaco, aut abſynthiato.* l *Cap. l. 1. c. 225.* m *Burch. l. 2. cap. 126. Ivo part. 6. c. 200. Panorm. l. 3. cap. 161.*

QUÆSTIO IV.

Q*Uod verò nec Clericis, nec Laicis liceat uſuras exigere, probatur auctoritate Gelaſii, & aliorum.*

C. I. ¶ *A quæſtibus negotiationis Clerici abſtineant.*

Ait enim Gelaſius Papa, *ſcribens Epiſcopis per Lucaniam & Siciliam, c. 17.*

CLerici *a* aut ab indignis quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio vel cupiditate ceſſandum: aut in quocunque gradu ſint poſiti, ſi ceſſare 1 noluerint, mox à Clericalibus officiis abſtinere cogantur.

1 ¶ Si ceſſare noluerint,] *Hæc non ſunt in epiſtola, neque referuntur ſupr. diſtinct. 88. c.* conſequens. *ſed non ſunt expuncta ob gloſſam.*

C. II. ¶ *Excommunicentur miniſtri, qui fœnerantur.*

Item ex Concilio Arelatenſi I. *quod confirmavit Papa Sylveſter, cap. 12.*

MIniſtri *b*, qui fœnerantur, placuit juxta formam divinitùs datam eos à communione abſtinere.

C. III. ¶ *Qui volunt eſſe in Clero, à ſtudio negotiationis abſtineant.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *cap. 2.*

CAnonum *c* ſtatutis firmatum eſt, ut quicunque in Clero eſſe voluerit, emendi viliùs, vel vendendi cariùs ſtudio non utatur. Quod certè ſi voluerit exercere, cohibeatur à Clero.

C. IV. ¶ *Alienetur à Clero, uſuras aut ſuperabundantiam exigens.*

Item ex Concilio Martini Papæ *d, c. 62.*

I. SI quis oblitus timorem Domini, & ſanctam Scripturam, quæ dicit *e*: [*Pecuniam ſuam non dedit ad uſuram,*] poſt hanc cognitionem magni 1 Concilii fœneraverit, & centeſimas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quæſierit, aut per diverſas ſpecies vini, vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit, de gradu ſuo dejectus, alienus habeatur à Clero.

1 ¶ Magni Concilii] *Sic loquitur Martinus Bracharenſis: quoniam hanc ſententiam accepit ex capite 17. Concilii Niceni quod citatur* ꝟ. *eâd. c.* quoniam, *& in duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus poſt hoc continuò illud ſubjungitur.*

C. V. ¶ *Pro pecunia, quam Clericus mutuo dedit, juſto pretio ſpecies accipere poteſt.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c. 3.*

II. SI *f* quis Clericus ſolidum in neceſſitate præſtiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causâ tempore ſtatuto decretum fuerit venundari. Cæterùm ſi ſpeciem non habuerit neceſſariam, ipſum quod dedit, ſine ullo augmento recipiat.

C. VI. ¶ *Clericus non accipiat plus quàm commodavit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *g* III. *cap. 16.*

NUllus *h* Clericorum ampliùs recipiat, quàm cuiquam accommodaverit: ſi pecuniam, pecuniam accipiat: ſpeciem eandem, quantum dederit, accipiat & quicquid aliud, tantum, quantum dederit, accipiat.

C. VII. ¶ *Etiam Laicis uſura damnabilis eſt.*

Item Leo Papa, *epiſt. 1. c. 3.* i

a *Diſtinct. 88. conſequens. §. proinde. Ivo p. 13. c. 28.* b *De miniſtris,] orig. Ivo p. 13. c. 10.* c *Burch. l. 2. c. 122. Ivo part. 13. c. 13. & p. 6. c. 197.* d *In Capit. Mart. Brach.* e *Pſal. 14.* f *Ivo p. 6. c. 369. & p. 13. c. 14. Pann. l. 3. c. 159.* g *In vulgatis erat, Agathenſi 3.* h *Anſ. l. 7. c. 153. Burch. l. 2. c. 124. Ivo p. 6. c. 198. & p. 13. c. 9. Pann. l. 2. c. 158. Rab. pœnit. cap. 32.* i *Et in Concil. Aquiſgr. c. 62.*

NEc *a* hoc quoque prætereundum eſſe duximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, uſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere. Quod nos, non dicam in eos, qui ſunt in Clericali officio conſtituti, ſed & in Laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acriùs in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

C. VIII. ¶ *Ejiciantur à Clero turpia lucra ſectantes.*

Item ex Nicæno Concilio *b*, *cap.17.*

QUoniam *c* multi Clerici, avaritiæ causâ turpia lucra ſectantes, obliti ſunt divini præcepti, quo dictum eſt: *d* [*Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram:*] fœnerantes, centeſimas exigunt; ſtatuit hoc ſanctum Concilium, ut ſi quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum dare, omnis, qui tale aliquid conatus *e* fuerit ad quæſtum, dejiciatur à Clero, & alienus ab Eccleſiaſtico habeatur gradu.

¶ *Suprà diſt.47. hic idem canon affertur ex verſione Dionyſii, qui nunc ex priſca, quæ eſt in collectione Iſidori.*

C. IX. ¶ *Turpe lucrum ſequitur, qui minùs emit, ut plus vendat.*

Item Julius Papa. *f*

QUicunque *g* tempore meſſis, vel vindemiæ non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum, verbi gratiâ, de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat, uſque dum vendatur denariis quatuor, aux ſex, aut ampliùs, hoc turpe lucrum dicimus.

¶ *Caput hoc ad Burchardum & Ivonem part.6. cap.201. & in Pannormia citatur ex decretis Julii Papæ uſurariis miſſis. Verùm idem Ivo part.13. cap.21. citat ex capitularibus, quorum lib.1. c.131. habetur.*

C. X. ¶ *Rapinam facit, qui uſuram accipit.*

Item Ambroſius *in libro de bono mortis, c.12.*

SI quis uſuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit.

C. XI. ¶ *Non minùs crudelis eſt, qui pauperem trucidat fœnore, quàm qui diviti aliqua rapit.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.54.*

QUid *h* dicam de uſuris, quas etiam ipſæ leges & judices reddi jubent? An crudelior eſt, qui ſubtrahit aliquid, vel eripit diviti, quàm qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque hujuſmodi malè utique poſſidentur, & vellem, ut reſtituerentur, ſed non eſt, quo judice repetantur. Jam verò, ſi prudenter intueamur, quod ſcriptum *i* eſt: [*Fidelis hominis totus mundus divitiæ ſunt: infidelis autem, nec obolus:*] nonné omnes, qui ſibi videntur gaudere licitè conquiſitis, eiſque uti neſciunt, aliena poſſidere convincimus? Hoc enim certè alienum non eſt, quod jure poſſidetur: hoc autem jure, quod juſtè: & hoc juſtè, quod bene. Omne igitur quod malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui malè utitur.

¶ *Porrò, à quo uſuræ exigendæ ſint,* Ambroſius *teſtatur, dicens in libro de Tobia, c.15:*

C. XII. ¶ *Ab illo uſuram exigere poſſumus, cui jure nocemus.*

AB *k* illo uſuram exige, cui meritò nocere deſideras: cui jure inferuntur arma, huic legitimè indicantur uſuræ, quem bello vincere facilè non potes. De hoc citò potes centeſimâ vindicare te. Ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui uſuram flagitat: ſine gladio ſe de hoſte ulciſcitur, qui fuerit uſurarius exactor inimici. Ergò ubi jus belli, ibi etiam jus uſuræ.

QUÆSTIO V.

1 ps QUòd verò eleemoſynæ non ſint faciendæ ex fœnore, vel uſuris, nec ex quolibet malè acquiſito, Auguſtinus *teſtatur in libro de verbis Domini, ſerm.35.*

C. I. ¶ *De uſuris eleemoſynæ fieri non poſſunt.*

NOlite *a* velle eleemoſynas facere de fœnore & uſuris.

C. II. ¶ *Oblatio de rapina reprobatur à Deo.*

Item Eccleſiaſtici 34.

IMmolans *b* ex iniquo, oblatio eſt maculata. *& infrà.* ¶ Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Panis egentium, vita pauperis eſt. Qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum. Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.

C. III. ¶ *Non eſt aliquid rapiendum divitibus, ut detur egenis.*

Item Auguſtinus *in lib.50. Homiliarum, hom. 7.*

FOrtè aliquis hoc ſecum cogitat, & dicit: Multi ſunt Chriſtiani divites, avari, cupidi, non habebo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero. Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, ſi ego eleemoſynas dedero. Etiam in hac re parcat unusquiſque animæ ſuæ: quia hujuſmodi cogitatio ex Diaboli calliditate ſuggeritur. Nam etiamſi totum tribuat pauperibus, quod abſtulerit, addit potiùs peccata, quàm minuat.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Hieronymus.]

NEmo qui *c* rapit, moriens, ſi habet, unde reddat, ſalvatur. Si eos, quorum fuit, invenire non poterit, Eccleſiæ vel pauperibus tribuat.

¶ *Hæc & ſequens Palea abſunt à pleriſque vetuſtis, etiam in quibus cæteræ eſſe ſolent. In una autem habentur ſuprà, eâd.q.4. poſt c.* ſi quis uſuram.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ambroſius.]

RApinam emere non licet, niſi eâ intentione, ut cui eſt ablata, reddatur.

C. VI. ¶ *Furtum committit, qui inventum non reddit.*

Item Auguſtinus *in lib.50.* d *Homiliarum, hom.9.*

SI *e* quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti: quantùm potuiſti, feciſti. Quia plus non inveniſti, ideò non plus rapuiſti. Qui alienum negat, ſi poſſet & tolleret. *& paucis interjectis.* ¶ Deus cor interrogat, non manum.

C. VII. ¶ *Qui de rebus conceſſis, & bene quæſitis eleemoſynam impendit, ille placet Deo.*

Item Gregorius *lib.7. epiſt.110. ad Siagrium.*

ELeemoſyna *f* Redemptoris noſtri oculis illa placet quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate conge-

a *Polyc. lib.4. tit.31. Burch. lib.2. cap.123. Anſel. l.7. cap.149. Ivo part.6. c.65.* b *Et in Aquiſgran. c.40.* c *diſtinct.47. quoniam multi. Burch. l.2. c.12. Ivo part.13. c.8.* d *Pſal.14.* e *al. commentus.* f *Capit. l.1. c.131.* g *Polyc. ibid. Burch. lib.2. c.127. Ivo part.6. cap.201. & part.13. cap.21. Pannorm. l.3. c.161.* h *Polyc. l.6. tit.20.* i *Proverb.17.* k *ibi inquit*] *orig. Ivo p.23. c.37.*

a *Ivo p.13. c.16.* b *Immolantis*] *orig.* c *al. in rapina moriens* d *Et ſerm.12. de verbis Apoſt.* e *Polyc. l.6. tit.166.* f *Polyc. l.2. tit.1. Pann. l.2. c.191.*

ritur, ſed quæ de rebus conceſſis & bene acquiſitis impenditur.

¶ *In epiſtola B. Gregorii verbis hujus capitis præponuntur verba capitis,* non eſt putanda, *ſuprà, 1.q.1.*

C. VIII. ¶ *Peccat, qui rem inventam non reddit.*

Item Hieronymus *in lib.* a *Levitici.*

MUlti ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Diſcant ergò peccatum hoc eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inventa non reddat.

C. IX. ¶ *Bonus uſus non juſtificat injuſtè quæſita.*

Item Auguſtinus *libr. de bono conjugali, c.14.*

NEque enim ſi agris iniquè ac perperam invaſis, ita quiſque *b* utatur, ut ex eorum fructibus largas eleemoſynas faciat, ideò rapinam juſtificat. ¶ Neque ſi alius ruri paterno, vel juſtè quæſito, avarus incumbat, ideò culpanda eſt juris civilis regula, quâ poſſeſſor legitimus factus eſt. ¶ Nec tyrannicæ factionis perverſitas laudabilis erit, ſi Regiâ clementia tyrannus ſubditos tractet. ¶ Nec vituperabilis ordo Regiæ poteſtatis, ſi Rex crudelitate tyrannicâ ſæviat. Aliud eſt namque, injuſtâ poteſtate juſtè velle uti: & aliud eſt, juſtâ poteſtate injuſtè velle 1 uti.

1 ¶ Velle uti.] *Poſt hæc verba apud B. Auguſtinum ſequitur cap.* concubinæ, *infrà, 32.q.2.*

C. X. ¶ *Cum alterius detrimento alteri ſubvenire non licet.*

Item Ambroſius *lib.3. de officiis, c.9.*

DEnique ſi non poteſt ſubveniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum juvari, quàm gravari alterum. Ideoque in cauſis pecuniariis intervenire non eſt Sacerdotis: in quibus non poteſt fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam interceſſoris beneficio ſe victum arbitratur. Sacerdotis eſt igitur nulli nocere, prodeſſe velle omnibus: poſſe autem ſolius Dei eſt.

C. XI. ¶ *Eleemoſynæ & ſacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex ſcelere.*

Item Gregorius *in regeſto lib.7. indict.2. epiſt.126. Recaredo Regi.*

SCriptum *c* eſt *d*: [*Victimæ impiorum abominabiles Deo: vota juſtorum placabilia*:] neque enim in omnipotentis Dei judicio, quod datur, ſed à quo detur, inſpicitur. Hinc eſt enim quod ſcriptum eſt *e*: [*Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem & munera ejus non reſpexit.*] Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera, præmiſit ſolicitè, quia reſpexit ad Abel. Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt 1. [*Dona f quippe iniquorum non probat altiſſimus: nec reſpicit in oblationes eorum, nec in multitudine ſacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.*] Item: [*Longè* g *eſt Dominus ab impiis: & orationes juſtorum exaudiet.*]

1 ¶ Placuerunt.] *Hucuſque B. Gregorius, ſicut ſuprà, 3.q.7.* c. in gravibus. *eſt notatum.*

2 pars. *Contrà in Exodo* h *legitur, quòd filii Iſraël, exituri de Ægypto, à vicinis ſuis acceperunt mutuò vaſa aurea & argentea, ex quibus poſteà ædificaverunt tabernaculum Domino. His reſpondet* Auguſtinus *i in lib. quæſt. Exod. q.39.*

C. XII. ¶ *Non licet aliena rapere exemplo Iſraëlitarum ſpoliantium Ægyptios.*

DIxit *k* Dominus ad Moyſem: [*Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vaſa aurea & argentea, & veſtem.*] Non hinc quiſquam ſumendum exemplum putare debet ad expoliandum iſto modo proximum. Hoc enim Deus juſſit, qui noverat, quid quemque pati oporteret. Nec Iſraëlitæ furtum fecerunt; ſed Deo jubenti miniſterium præbuerunt.

3 pars. *Item objicitur. Aliena rapere non eſt contra præceptum. Nullo ſiquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita uſurpatio rei alienæ intelligitur.*

C. XIII. ¶ *Majoris pœnæ eſt violenter aliquid eripere, quàm furari.*

Unde Auguſtinus *in eodem lib. q.71.*

POenale *a* eſt occultè auferre: multò majoris pœnæ eſt viſibiliter eripere. Auferre ergò nolenti, ſive occultè, ſive palàm, habet præceptum ſuum. Furti 1 enim nomine bene intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: ſed utique furti nomine in lege Veteris Teſtamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum ſignificavit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur.

1 ¶ Furti enim] *Hæc ſunt verba B. Auguſtini, licèt mutato orationis ductu: quæ autem antecedunt, apud ipſum non ſunt inventa. Integer locus B. Auguſtini de furto & mœchia, habetur infrà, 32.q.4.* meretrices.

His auctoritatibus probatur, quòd neque ex rebus inventis, neque ex male conquiſitis, eleemoſynam quiſquam facere poteſt.

4 pars. *Sed* Auguſtinus *contrà teſtatur ſerm.35. de verbis Domini, dicens:*

C. XIV. ¶ *De malè acquiſitis bonum fieri poteſt.*

QUi *b* habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Eſto bonus tu, qui bonum facis de malo, & cùm cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, tu autem remanes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo bonum, qui reddit, quod illicitè abſtulit. Nomine etiam mali, cura & ſolicitudo mortalium exprimitur. De malo ergò bonum facit, qui pauperibus diſpenſat, quod cum labore & ſolicitudine acquiſivit, juxta illud Evangelii c: [Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.] *Vel ex malo acquiritur, quod ex turpi cauſa poſſidetur: veluti cùm Mathematicus ex arte, quam docet, vel ex futuris, quæ prænuntiat, nonnulla lucratur. Quæ verò de malo ſic acquiruntur, in bonum poſſunt converti. De peccato etiam aliqua nonnunquam acquiruntur, quæ pauperibus juſtè erogantur.*

C. XV. ¶ *Quæ malè acquiruntur, aliquando bene poſſunt expendi.*

Unde Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt.54.*

NOn *d* ſanè, quicquid ab invito ſumitur, injurioſè aufertur. Nam plerique nec Medico volunt reddere honorem ſuum, nec operario mercedem: nec tamen hæc, quæ ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt, quæ potiùs per injuriam non darentur. Sed *e* non ideò debet judex vendere juſtum judicium, aut teſtis verum teſtimonium, quia vendit Advocatus juſtum patrocinium, Juriſperitus verum conſilium. Illi enim inter utramque partem ad examen *f* adhibentur: iſti ex una parte conſiſtunt. Cùm autem judicia & teſtimonia, quæ nec juſta, nec vera vendenda ſunt, iniqua & falſa venduntur: multò ſceleratiùs utique pecunia ſumitur, quia ſceleratè etiam, quamvis à volentibus datur. Ille tamen ſolet tanquam malè ſibi ablatam pecuniam repetere, qui juſtum judicium emit: quoniam venale eſſe non debuit. Qui verò pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, niſi timeret, vel puderet emiſſe. Sunt aliæ perſonæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non inſolenter accipiunt, ſicut Officialis, & qui *g* amovetur, & cui

a *Origenes hom.4. ad c.6. Levitici.* b *al. quiſquam.* c *3.q.7. in gravibus.* d *Proverb.15.* e *Geneſ.4.* f *Eccleſiaſt.34.* g *Proverb.15.* h *Exod.3.* i *Paulò aliter in orig.* k *Burchard. l.11.c.53. Ivo p.13.c.2.*

a *32.quæſt.4. meretrices. Sent.3. diſt.37. Burch. l.11. c.54. Ivo part.13. c.3. Polyc. l.7. tit.16. Anſ. l.11. cap.109.* b *Ivo p.13.c.16.* c *Luc.16.* d *Polyc. l.6. tit.20.* e *Sup.11.q.3. non licet.* f *examina.* g *à quo*] *orig.*

admo-

admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti ſolent: data 1 per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent: magiſque reprehendimus, qui talia inuſitatè repetiverunt, quàm qui ea de more ſumpſerunt: quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis vel invitantur hujuſmodi commodis, vel tenentur. ¶ Iſti, ſi viam vitæ mutaverint, aut excellentioris conſcenderint ſanctitatis gradum, faciliùs ea, quæ hoc modo acquiſierunt, tanquam ſua, pauperibus largiuntur, quàm eis, à quibus accepta ſunt, tanquam aliena reſtituant. Qui verò contra jus ſocietatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppreſſionibus, invaſionibus abſtulerit, reddenda potius, quàm donanda cenſemus, Zachæi *a* publicani Evangelico exemplo.

1 ¶ Data per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent:] *Addita ſunt hæc ex originali, ſine quibus ſequentia non ſatis conſtabant.*

QUÆSTIO VI.

1 pars. Q*Uòd verò pœnitentia agi non poſſit, niſi res aliena reddatur, teſtatur* Auguſtinus *ad Macedonium, epiſtolâ 54.*

C. I. ¶ *Pœnitentia non agitur, ſi aliena res non reſtituatur.*

SI *b* res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, ut dixi, cùm reſtitui poteſt. Plerunque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe malè vivendo: nec aliud habet, unde reſtituat. ¶ Huic certè non poſſumus dicere, redde quod abſtuliſti, niſi cùm habere credimus, & negare. Ubi quidem ſi aliquos ſuſtinet cruciatus à repetente 1, dum exiſtimatur habere quod reddat, nulla eſt iniquitas: quia etſi non eſt, unde reddat *c* ablatam pecuniam, meritò tamen, dum eam per moleſtias corporales reddere *d* compellitur, peccati, quo malè ablata eſt, pœnas luit. ¶ Sed inhumanum non eſt, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minimè reſtituantur aliena; ſed ne fruſtrà homo in hominem ſæviat. *& paulò poſt.* ¶ Illud verò fidentiſſimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata reſtituat, & qui ad ſe confugientem (quantùm honeſtè poteſt) ad reſtituendum non compellit, ſocium eſſe fraudis, & criminis. Nam miſericordiùs opem noſtram talibus ſubtrahimus, quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adjuvat 2, ac non potiùs ſubvertit atque opprimit. Sed nunquid ideò nos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel poſſumus, vel debemus? Agimus quantùm Epiſcopalis facultas dat *e*, & humanum quidem nonnunquam, ſed maximè ac ſemper divinum judicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus & malè abſtuliſſe, & unde reddant habere, arguimus, increpamus, obteſtamur *f*, quoſdam clàm, quoſdam palàm, ſicut diverſitas perſonarum diverſam videtur poſſe recipere *g* medicinam.

1 ¶ Repetente,] *Sic emendatum ex codice epiſtolarum Vaticano, & editione Antverpiana, cùm anteà legeretur,* repentè.

2 ¶ Adjuvat,] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt ex codicibus epiſtolarum impreſſis, & manuſcriptis. Anteà legebatur,* qui ad peccandum adjuvat, ac non potiùs adjuvat, ſed obviat ſubvertendo, atque opprimendo. *Gloſſa autem optimè convenit in vocem,* adjuvat, *ſuo loco poſitam.*

a *Luc. 19. Sequitur apud B. Auguſt. c. quid dicam. ſup. eâd. q. 4.* b *Polyc. l. 6. tit. 20. Ivo p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25.* c *al. luat.* d *al. redhibere.* e *datur,] orig.* f *& deteſtamur,] orig.* g *al. velle accipere.*

2 pars. *Si verò rem alienam quis conſecraverit, non eandem, ſed æſtimationem ejus reſtituere debet.*

C. II. ¶ *Qui rem alienam conſecrat, ejus æſtimationem reſtituat.*

Unde Gregorius *lib. 7. indict. 2. epiſt. 58. Fantino defenſori.*

COmperimus, nullam extitiſſe cauſam, pro qua res Judæorum 1 potuiſſent rationabiliter occupari, atque eas eſſe inconſultè ac temerè conſecratas. Idcircò experientiæ tuæ præcipimus, ut quia, quod ſemel conſecratum eſt, eis non valet ultrà reſtitui, ſtudui tui ſit, ut ipſe Epiſcopus debeat pretium dare.

1 ¶ Judæorum] *Repoſita eſt hæc dictio ex epiſt. B. Gregorii, ut intelligatur faciliùs, quò referantur ea, quæ in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia ſunt emendata.*

3 pars. *Pro malis autem apud Principes Eccleſia debet intercedere, non eos temerario auſu defendere.*

C. III. ¶ *Eccleſia pro malis intercedat, non eos temerario auſu defendat.*

Unde Gregorius *Romano defenſori, lib. 7. indict. 2. epiſt. 24.*

HI *a* qui in furtis publicis implicati ſunt, à nobis non videantur injuſtè defendi, ne opinionem malè agentium ex indiſcretæ defenſionis auſu in nos ullo modo transferamus: ſed quantùm decet Eccleſiam, admonendo, & verbum interceſſionis adhibendo, quibus valetis, ſuccurrite: ut & illis opem feratis, & opinionem ſanctæ Eccleſiæ non inquinetis.

¶ *Infrà, 23. q. 5.* reos, *refertur ſumma hujus capitis, cùm hic ſint propria verba B. Gregorii.*

4 pars. *Furtum autem non tam in quantitate rei, quàm in affectu furantis conſideratur.*

C. IV. ¶ *Non ſolùm in majoribus furtum committitur, ſed etiam in minoribus.*

Unde Hieronymus *in epiſtolam ad Titum, ad c. 2.*

FUr *b* autem non ſolùm in majoribus, ſed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum eſt, ſed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcircò diverſa ſit fornicatio, ſi mulier ſit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, ſed qualiſcunque illa fuerit, una eſt fornicatio: ita & in furto, quantumcunque quis abſtulerit, furti crimen incurrit.

¶ *Referuntur verba B. Hieronymi, nonnullis tamen omiſſis, & mutatis: quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.*

CAUSA XV.

Q*Uidam Sacerdos c in crimen carnis lapſus eſſe perhibetur, antequam Sacerdotalem benedictionem conſequeretur. Poſtquam verò Sacerdotium adeptus eſt, in furorem verſus quendam interfecit. Recuperatâ verò ſanitate, apud Epiſcopum accuſatur ab ea, cum qua lapſus eſſe dicitur. Epiſcopus autem die Dominico cauſam examinat. Sacerdos inficiatur crimen ſibi illatum: quorundam Clericorum ſibi patrocinia quærit: illi verò non ſine pretio ſibi patrocinantur: tandem Epiſcopus confeſſionem quæſtionibus extorquet: demum ſolus & abſque Synodali audientia illum ſententiâ ferit.*

1 *Quæritur autem, An ea, quæ mente alienatâ fiunt, ſint imputanda?*

2 *Secundò, An pro impenſis patrociniis liceat Clericis munera exigere?*

3 *Tertiò, An ex mulieris confeſſione iſte ſit condemnandus?*

4 *Quartò, An die Dominico ejus cauſa ſit ventilanda?*

5 *Quintò, An ſibi neganti purgatio ſit deferenda?*

6 *Sextò, An ejus confeſſio cruciatibus ſit extorquenda?*

a *Polyc. lib. 6. tit. 16.* b *al. Furtum. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 55. Ivo p. 13. c. 41.* c *al. Clericus.*

7 *Septimò, An abſque Synodali audientia Epiſcopus valeat Sacerdotem damnare?*

8 *Octavò, Si ſponte confeſſus, aut ab aliis convictus fuerit, quòd ante ordinationem peccaverit, an ſuſcepti ordinis officium exequi ſibi liceat?*

QUÆSTIO I.

1 ps *Quod autem ea, quæ alienatâ mente fiunt, non ſint imputanda, facilè videtur poſſe probari. Peccata namque alia penès voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur conſiſtere. Eſt autem Voluntas (ut ait Auguſtinus lib. 1.* a *retractat. cap. 15.) animi motus cogente* 1 *nullo ad aliquid vel non imitandum* 2, *vel adipiſcendum. Quod propterea dictum eſt, ut hâc definitione volens à nolente diſcerneretur. ¶ Ex* b *voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis propoſito committuntur. Porrò infirmitas alia eſt animi, alia carnis. Infirmitas animi eſt ignorantia. Carnis infirmitas eſt concupiſcentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Unde de quibuſdam ignorantibus dictum eſt:* c [Si quis ignorat, ignorabitur.] *Tales illi erant, de quibus Chriſtus ait* d *Apoſtolis:* [Extra Synagogam facient vos: quia arbitrabuntur obſequium ſe præſtare Deo.] *De eiſdem etiam Apoſtolus* e *ſcribit in epiſtola ad Romanos:* [Teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.] *Nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeverantem hæc ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore fiunt: quæ niſi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apoſtolus lege carnis gravatus diceret:* [Infelix *f* ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus, &c.] *ſive ergò penès voluntatem, ſive penès infirmitatem peccata conſiſtant, ſemper imputantur ad pœnam. Cui ſententiæ illud Auguſtini de vera religione* g *c. 14. contrarium videtur:* [Uſque adeò peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium, & hoc quidem adeò manifeſtum eſt, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.] *Quare aut negandum eſt peccatum committi; aut fatendum eſt voluntate committi. Sed hoc non generaliter de omnibus peccatis intelligendum eſſe, idem Auguſtinus in lib. primo retractat. cap. 13.* h *oſtendit, dicens:* [Uſque adeò peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. Poteſt videri falſa hæc definitio: ſed ſi diligenter diſcutiatur, invenietur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodò peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati *i*. Quamvis & illa, quæ non 3 immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à neſcientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino poſſint non *k* voluntaria dici.] *Idem in eodem libro c. 15.* [Definitio peccati, quam diximus: Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere; propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodò peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati.]

1 ¶ Cogente nullo] *Hæc ſunt addita ex B. Auguſtino, ut verba ſequentia meliùs intelligantur.*

2 ¶ Imitandum,] *Apud B. Auguſtinum in lib. de duabus animabus & in lib. 1. retractationum, legitur,* amittendum: *ob gloſſam tamen non eſt mutatum: ſed ſublata eſt priori loco vox,* imitandum, *quæ abeſt etiam à manuſcriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat,* ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

3 ¶ Non immeritò] *In libris B. Auguſtini impreſſis legitur,* immeritò.

C. I. ¶ *Non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium.*

Idem *lib. 4. quæſtionum, q. 24. ad c. 15. Numerorum.*

a *Et in l. de duabus animab. c. 10.* b *Sent. 2. diſt. 47.* c *1. Corinth. 14.* d *Joan. 16.* e *Rom. 10.* f *Rom. 7.* g *Sent. 2. diſt. 35.* h *Et in l. de duabus animabus, c. 11.* i *hîc omittuntur aliquot verba.* k *ſine voluntate committi.] orig.*

MEritò quæritur, quæ ſint ipſa peccata nolentium? utrùm quæ à neſcientibus committuntur, an etiam poſſit rectè dici peccatum eſſe nolentis, quod facere compellitur? Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet: ſed utique vult, propter quod facit: tanquam 1 ſi pejerare nolit: quod tamen facit, cùm vult vivere, ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur. Vult ergò facere, quia vult vivere; & ideò non per ſeipſum appetendo, ut falſum juret, ſed ut falſum jurando vivat. Quod ſi ita eſt, neſcio, utrùm poſſint dici iſta peccata nolentium, qualia hîc dicuntur expianda. Nam ſi diligenter conſideratur, fortè ipſum peccare nemo velit, ſed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui ſcientes faciunt, quod non licet, vellent licere. Uſque adeò ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur. Hæc ſi ita ſe habent, non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur à peccatis volentium.

1 ¶ Tanquam ſi pejerare nolit: quod tamen facit.] *Hæc non ſunt in vulgatis codicibus B. Auguſtini.*

C. II.

ff. tit. de Injuriis, *l. 3.* a

ILlud relatum peræquè eſt, eos, qui injuriam pati poſſunt, & facere poſſe: ſanè ſunt quidam, qui facere non poſſunt, utputà furioſus, & impubes, qui doli capax non eſt. Namque hi injuriam pati ſolent, non facere. Cùm enim injuria ex affectu facientis conſiſtat, conſequens erit dicere, hos, ſive pulſent, ſive convitium dicant, injuriam feciſſe non videri. Itaque pati quis injuriam, etiamſi non ſentiat, poteſt: facere nemo, niſi qui ſcit ſe injuriam facere, etiamſi neſciat, cui faciat. Quare ſi quis per locum percutiat, aut dum certat, injuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum ceciderit *b*, dum putat ſervum ſuum, in ea cauſa eſt, ne injuriarum teneatur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus à capite,* meritò. *uſque ad cap.* mulier. *nulla eſt diſtinctio capitulorum.*

Itaque, ut ex præmiſſis apparet, ſive ex voluntate, ſive ex infirmitate peccata procedant, palàm eſt illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Eſt enim languor naturæ, qui carnis concupiſcentia appellatur, quæ veriùs animæ infirmitas dici poteſt: ſed ideò carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corrupta c *carnis conjunctione. Porrò alia eſt infirmitas, quæ propriè carnis dicitur, quâ (elementorum, ſeu humorum concordiâ turbatâ) ipſa caro afficitur, & tandem diſſolvitur. Similiter animi infirmitas duplex eſt: Una, quæ vitium appellatur, quâ anima à Deo ſeparatur, ut eſt ira, odium, & alia hujuſmodi. Alia infirmitas animi, quæ cùm ipſa non ſit peccatum, eſt tamen pœna, & cauſa peccati, ut eſt oblivio, & ignorantia. Furor autem, cùm non ſit peccatum, eſt tamen pœna peccati, ut febris, & cæteræ paſſiones, quas propriè carnis dicimus eſſe: quarum motus, id eſt, ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. ¶ Sed objicitur de Lamech, qui cùm cæcus eſſet, Cain interfecit: nec eum excuſavit cæcitatis infirmitas. Unde dictum eſt* d: [Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties.] *Sed cæcitas ignorantiæ ſimilis eſt. ¶ Ex utraque enim quædam fiunt, quæ imputantur: quædam verò minimè. Cæcus namque ſi debitum ſuæ uxori ſe credens reddere, alienam polluit, non eſt reus adulterii. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens aliquem perimat, quia ab eo penitùs hoc debet eſſe alienum, homicidii reus habetur. Mens verò alienata furore, cùm ſui compos non ſit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit. Unde pupillo & furioſo in maleficiis ſubvenitur: ut non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt* 1. *Quod non ſolùm humanis, ſed etiam divinis legibus noſcitur approbatum.*

1 ¶ Proceſſerunt.] *Hoc loco in vulgatis erant interjecta hæc verba,* ff. tit. de injuriis, illud relatum. Require ſuprà, *quæ abſunt à manuſcriptis, ideóq; inducta.*

a *Lib. 47. digeſt. tit. 10.* b *al. occiderit.* c *al. conjunctâ carnis corruptione.* d *Gen. 4.*

C. III.

C. III.

Ait enim Auguſtinus *de parvulis, in lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 30.*

FIrmiſſimè *a* tene, & nullatenùs dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hìc à malis ſuis fuerit per pœnitentiam, fidemque converſus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus Et majoribus quidem neceſſarium eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem catholicam ſecundùm regulam veritatis tenere, & ſacramentum Baptiſmatis accipere: parvulis verò, qui nec propriâ voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere poſſunt, Sacramentum fidei, quod eſt ſanctum Baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

Ex eo autem, quod in fine hujus auctoritatis dicitur; [Quandiu *ſcilicet* rationis eorum ætas capax eſſe non poteſt:] *evidenter datur intelligi, nulli poſt Baptiſmum peccata imputari, ſive ſit adultus, ſive impubes, niſi rationis ſit capax. Unde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Auguſtino in eodem lib. c. 3. redditur, quare ſua facta eis non imputentur:* [Animalia, *inquit*, præſentis ſeculi curſum atque ornatum ſecundùm Creatoris incomprehenſibilem peragunt voluntatem, quæ de ſuis factis nullam rationem reddittura ſunt, quia rationabilia non ſunt. Nunquid *b* enim de bobus cura eſt Deo? Homines verò, quia rationales facti ſunt, & de ſe, & de omnibus rebus, quas in uſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt Deo, & pro ſuorum actuum qualitate recipient aut pœnam aut gloriam.] *Sacra tamen legis auctoritate animalia jubentur interfici, non propter conſcientiam peccati, ſed quia refricant memoriam facti.*

C. IV. ¶ *Non propter culpam, ſed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier acceſſerit.*

Unde Auguſtinus *ſuper Leviticum ad c. 20. q. 74.*

MUlier *c* quæ acceſſerit ad omne pecus, & vult aſcendi ab eo, interficietis mulierem & pecus: morte moriantur, rei ſunt.] ¶ Quæritur, quomodo ſit reum pecus, cùm ſit irrationale, nec ullo modo legis capax? *& infrà.* ¶ Pecora inde credendum eſt juſſa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam.

2 p3. *De furioſis autem evidentiſſimè ſcribit* Auguſtinus *in lib. quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, q. 2 in fine, ita dicens:*

C. V. ¶ *Culpa non neceſſitate, ſed voluntate reum conſtringit.*

ALiquo *d* ſcimus ſubitò dementes factos, fuſte, ferro, lapidibus, morſibus, multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtriâ, & judiciis *e* oblatos, minimè reos factos: eò quòd non voluntate, ſed impellente vi, neſcio quâ, hæc geſſerint neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit, quid fecerat?

C. VI. ¶ *Reus voluntate, non neceſſitate conſtringitur.*

Item Ambroſius *in Hexameron f, in tractatu primi diei.*

ILla cavenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt delicta juventutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecùs non requiramus, nec derivemus in alios, ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus, hujus electionem mali nobis potiùs debemus, quàm aliis adſcribere. Ideò etiam in judiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos, culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti eſt: quinetiam ipſius divinæ *a* legis oraculo, ſi quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugii facultatem, ut poſſit evadere. Hoc igitur de eo, quod propriè malum videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant. Cæterùm pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo ſapiens mala dixerit, nec in malorum ſorte numeraverit: quia nec 1 contraria iſtis in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

1 ¶ Nec contraria iſtis] *Emendatum eſt ex originali. Nam anteà legebatur:* quia neceſſaria iſta in bonis, &c. *In multis tamen antiquis finis hujus capituli eſt in verbo,* numeraverit.

C. VII. ¶ *Veniam habent, quæ ignorantes ebrii committunt.*

Idem *in libro de Patriarchis, c. 6. lib. 1. de Abraham.*

SAnè diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *& paulò poſt.* ¶ Neſciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent: jacent ſepulti: ideoque ſi qua per vinum deliquerint, apud ſapientes judices veniâ quidem facta donantur, ſed levitatis damnantur *b* auctores.

C. VIII. ¶ *Inobedientia, vel concupiſcentia non habet culpam in corpore non conſentientis.*

Item Auguſtinus *lib. 1. c de civitate Dei, c. 25.*

SI concupiſcentia 1, vel inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem, quaſi lege ſuâ movetur; quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis?

1 ¶ Concupiſcentia, vel] *In originali legitur:* Quòd ſi illa concupiſcentialis inobedientia.

C. IX. ¶ *Loth non de inceſtu, ſed de ebrietate culpatur.*

Idem *lib. 22. contra Fauſtum, c. 44.*

INebriaverunt *d* Loth filiæ ejus, & ſe neſcienti miſcuerunt. ¶ Quapropter culpandus eſt quidem: non tamen, quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas.

C. X. ¶ *Nemo trahitur ad culpam, niſi ductus propriâ voluntate.*

Item Ambroſius *lib. 1. de Jacob, & vita beata, c. 3.*

NOn eſt, quòd cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam 1, niſi noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propriâ deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantùm commiſſa ſequitur delictorum invidia, quam *e* in alios derivamus. Voluntarium ſibi militem legit Chriſtus: voluntarium ſervum ſibi Diabolus auctionatur 2. Neminem jugo ſervitutis adſtrictum poſſidet, niſi ſe priùs peccatorum ære ei vendiderit.

1 ¶ Ærumnam,] *Apud B. Ambroſium legitur,* culpam: *ſed ob gloſſam non mutatum.*

2 ¶ Auctionatur.] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* & acquirit juri ſuo: *quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis, & originali.*

C. XI. ¶ *Miniſter Dei eſt, qui invitus homicidium facit.*

Idem *in l. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

a *Ivo part. 1. cap. 30.* b *1. Corinth. 9.* c *Ivo part. 9. cap. 108. Levit. 20.* d *Ivo part. 13. c. 92.* e *al. judicibus.* f *Lib. 1. c. 8.*

a *Deut. 4. & 19.* b *al. notantur] orig.* c *Et l. 2. contra Julianum, in fin.* d *Ivo p. 9. c. 115. Gen. 19.* e *al. quod in alios derivemus.] orig.*

NEc is, qui invitus aliquod fecerit homicidium, extra miniſterium eſt. Siquidem lex ait a de eo: [*Quia Deus dedit eum in manus ejus.*] Manus ergò ejus, inſtrumenti modo, divinæ ultioni miniſterium præbuerunt. Levites igitur miniſter remiſſionis eſt. Percuſſor autem, qui tamen non ex diſpoſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, divinæ miniſter eſt ultionis. ¶ Illud quoque ſpecta, quia cùm interficitur impius, Chriſtus infunditur, & ubi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur 1; quia Dominus dixit b: [*In ea die, quâ interfecero omne primogenitum Ægypti, ſanctificabo mihi omne primogenitum Iſraël.*] Quod non ad unum diem afflictionis Ægypti referes, ſed ad omne tempus. 2

1 ¶ Conſecratur;] *Apud B. Ambroſium legitur*, congregatur.

2 ¶ Omne tempus.] *Poſt hac in originali ſequitur, c.* cùm renuntiatur. *infrà 32. q. 1.*

Cùm itaque, qui invitus hominem interfecerit, miniſter Dei ſit; cùm innocentem furore perimens morti nequaquam obnoxius ſit; cùm ſubitò dementes eorum quæ faciunt reatum minimè geſtent, patet hunc Sacerdotem homicidii reum non eſſe: unde nec Sacerdotio privari debet.

Objicitur autem illud, quod eſt in pœnitentiali Theodori *c.*

C. XII. ¶ *In ſe reverſus pœnitentiam agat, qui inſaniens aliquem occidit.*

I. SI d quis inſaniens aliquem occiderit, ſi ad ſanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda eſt.

¶ *In Concilio Vormacienſi, & apud Burchardum, & Ivonem hæc ſequuntur*, quàm ei, qui ſanâ mente tale quid commiſerit.

Sed hoc fortè de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. ¶ Item objicitur: Sunt quædam, quæ etſi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt ſacramenti ſignaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obeſt ad Eccleſiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienatâ fiunt, etſi non imputentur ad pœnam, tamen ſacri muneris executionem impediunt.

C. XIII. ¶ *Innocens eſt, qui non iratus, ſed propter diſciplinam caſu aliquem interfecit.*

Unde Hieronymus *ait.* e

II. SI quis non iratus, ſed propter diſciplinam, palmam alicui dederit, & eventu occiderit, ſicut fieri ſolet, quantùm ad gratiam, innocens eſt: quia voluntatem, non opus requirit. Quantùm autem ad legem, reus eſt: quia opera requirit. ¶ Item ſi f in perſecutione virgo fuerit oppreſſa, repellitur lege: quia opus inſpicit, non voluntatem: In gratia autem quaſi virgo ſuſcipitur: quia non opera quærit, ſed voluntatem.

¶ *Verba hujus capitis uſque ad verſ.* Item ſi in perſecutione, *leguntur in homil. 28. operis imperfecti, ad c. 11. Matthai. Reliqua autem & ferè eadem ibi leguntur, & ſimillima in comment. B. Hieronymi in idem 11. cap. Matth. Ipſa autem prorſus B. Hieronymi verba referuntur infra, 32. q. 5.* de pudicitia, *verſ.* finge.

Sicut ergò, qui propter diſciplinam caſu homicidium facit, quantùm ad legem, reus eſt, quantùm ad gratiam, innocens: ſic iſte Sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantùm ad culpam innocens eſt, quantùm ad ſuſcepti muneris executionem reus probatur. ¶ His ita reſpondetur. Non omnia quæ ordinandum impediunt, ordinatum dejiciunt. ¶ Non enim poteſt ad Sacerdotium provehi, qui aliquando inſanivit. Veruntamen ſi poſt Sacerdotium furere cœperit, non ideò Sacerdotio carebit: niſi fortè nunquam ad ſanæ mentis officium illum redire contingat. ¶ Sicut de quodam Epiſcopo Gregorius g *ſcribit, in regeſto ad Eleutherium Epiſcopum:* [Quamvis triſte ſit vobis, &c.] *ut ſuprà in cauſa:* [Longâ invaletudine gravatus.]

a *Exod. 21. Deut. 19.* b *Num. 3.* c *In Conc. Vormacienſ. c. 28.* d *Burch. l 6. c. 25. Ivo p. 10. c. 154.* e *Auctor operis imperf. in Matthaum, hom. 28.* f *32. q. 3. de pudicitia.* g *7. q. 1. quamvis.*

QUÆSTIO II.

PRo *impenſis verò patrociniis* in Tarraconenſi Concilio *Clerici exigere munera prohibentur: in quo ſic ſtatutum legitur, c. 10.*

CAP. ¶ *Pro patrociniis impenſis Clericus munera exigere non debet.*

OBſervandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum vel Clericorum, more ſecularium judicum, pro impenſis patrociniis munera audeat accipere a, niſi fortè in Eccleſiis gratuitò oblata: quæ non favore muneris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quòd ſi quis iſta b probatur accipere, veluti exactor fœnoris, aut uſurarum poſſeſſor, ſecundùm ſtatuta Patrum ſe noverit degradandum.

Hoc autem de illis intelligendum eſt, qui canonicam vitam profeſſi, regulariter ſe victuros propoſuerunt. Generali namque Eccleſiæ conſuetudine receptum eſt, & moribus approbatum, ut Clerici more Advocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impenſis ſuſcipiant.

QUÆSTIO III.

TErtiò quæritur, *An ex mulieris confeſſione iſte ſit condemnandus? In quo primò videndum eſt, An mulier Sacerdotem accuſare valeat? Quod ſacris canonibus omnino videtur eſſe prohibitum. Generaliter* c *enim ſtatutum eſt ex decretis Fabiani Papæ, ut Sacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt, nec eſſe poſſunt. Mulieres autem non ſolùm ad Sacerdotium, ſed nec etiam ad Diaconatum provehi poſſunt. Unde nec Sacerdotes accuſare, nec in eos teſtificari valent. Legibus* d *quoque cautum eſt, ut ob verecundiam ſui ſexûs mulier apud Prætorem pro alio non intercedat: niſi fortè ſuas, vel ſuorum injurias perſequi voluerit. Hæc autem, quæ nec ſuas, nec ſuorum injurias perſequitur, ad hanc accuſationem admitti non debet. ¶ Econtrà qui judicis perſonam gerere valet, ab accuſatoris officio non removetur. Mulieres autem in Veteri Teſtamento populum judicâſſe, quicunque librum Judicum* e *legerit, ignorare non poteſt. Non itaque ab accuſatione removeri poſſunt, quas etiam judicis perſonam frequenter geſſiſſe conſtat: nec ullâ ſerie divinarum Scripturarum ab accuſatione prohibentur. ¶ His ita reſpondetur. In veteri lege multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita ſunt. Cùm enim mulieribus permitteretur populum judicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apoſtolo* f *eis indicitur verecundari, viro ſubditas eſſe, in ſignum ſubjectionis velatum caput habere. Quæ ergò his omnibus viro ſubjecta eſſe oſtenditur, cui pro alio poſtulare non conceditur, ad accuſationem admittenda non videtur. Econtrà, quanquam paſſim & indifferenter ad accuſationem mulier non admittatur, ſunt tamen quædam crimina, quorum accuſationem mulier ſubire non prohibetur.*

C. I.

¶ *Unde* in libro Codicis nono, *tit. 1. l. 12. Imp. Diocletianus ſcribit* g, *dicens:*

DE crimine, quod publicorum fuerit judiciorum, mulieri accuſare non permittitur, niſi certis ex cauſis, id eſt, ſi ſuam, ſuorumque perſequatur injuriam, ſecundum antiqui h juris ſtatuta tantùm, de quibus ſpecialiter ei conceſſum eſt, non exactâ ſubſcriptione. Unde aditus Præſes provinciæ inprimis examinabit, an tale ſit crimen, cujus accuſationem mulier ſubire non prohibeatur?

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus ab initio quæſtionis, uſque ad cap.* ſanè. *nulla eſt diſtinctio capitulorum.*

a *al. exigere.* b *al. ita.* c *2 q. 7. ſicut Sacerdotes.* d *ff. de reg. jur. l. fœmina.* e *Jud. 4.* f *Eph. 5.* g *tit. de his, qui accuſare non poſſunt.* h *al. antiquitùs ſtatuta.*

C. II

C. II.

Item in libro Digeſtorum, *Paulus lib. 2. de adulteriis,* a *tit. de teſtibus, l. 18.*

EX eo, quod prohibet lex Julia de adulteriis, teſtimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur, etiam mulieres in judicio teſtimonium *b* dicendi jus habere. *Item Digeſtis, titulo de accuſationibus & inſcriptionibus l. 2.* c. ¶ Non eſt permiſſum mulieri publico judicio quemquam reum facere: niſi ſcilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filii, filiæve, nepotis, neptisvé mortem exequatur.

C. III.

Papinianus *leg. 2. eod. tit.*

CErtis de cauſis conceſſa eſt mulieribus publica accuſatio: veluti ſi mortem exequantur eorum, earumque, in quos ex lege publicorum judiciorum teſtimonium invitæ non dicunt. ¶ Idem & in lege Cornelia teſtamentaria Senatus ſtatuit: ſed & de teſtamento paterni liberti, vel materni, mulieribus publico judicio dicere permiſſum eſt. ¶ Pupillis, ex conſilio tutorum, patris mortem; item pupillæ avi ſui mortem exequi, conceſſum eſt lege teſtamentariâ. Nam & de patris quidem teſtamento pupillis agere divus Veſpaſianus permiſit. Sed etſi non exhibeantur tabulæ, per interdictum poſſunt experiri. *Codice de iis, qui accuſare poſſunt,* d *vel non, lege quartâ.* Imp. Alex. Dionyſio. Uxor tua, ſi conſobrini ſui necem vindicandam exiſtimat, adeat Præſidem provinciæ. *In Digeſtis ad legem Juliam Majeſtatis, lege octavâ. Papinianus libro 12. Reſponſorum.* ¶ In quæſtionibus læſæ Majeſtatis etiam mulieres audiuntur. ¶ Et conjurationem denique Lucii *f* Catilinæ Fulvia mulier detexit, & M. Tullium Conſulem in judicium ejus inſtruxit.

Quæcunque verò perſona ad accuſationem publicorum judiciorum, vel læſæ majeſtatis admittitur, eadem accuſationem Simoniæ ſubire non prohibetur.

C. IV. ¶ *Læſæ majeſtatis, & publicorum judiciorum, & Simoniæ accuſatio æqualiter proponatur.*

Unde in primo lib. Codicis: *Imp. Leo Armaſio Præfecto Prat. leg. 31.* g

SAnè *h* quiſquis hanc ſanctam & venerandam Antiſtitis ſedem pecuniæ interventu ſubiiſſe, aut ſi quis, ut alterum ordinaret vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur, ad *i* inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis, accuſatione propoſitâ, à gradu Sacerdotii retrahatur. Nec ſolùm hoc deinceps honore privari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: ut eos, quos facinus par coinquinat & æquat, utroſque ſimilis pœna comitetur.

Cùm autem ſacris canonibus accuſationes omnino ſubmoveantur, quas leges ſeculi non aſciſcunt, è diverſo videntur admittendæ, quæ legibus ſeculi non prohibentur. Verùm hoc non infertur. Quicunque enim Clericorum ſacris canonibus nuptias contrahere prohibentur, etiam legibus Imperatorum. Non autem conſequenter omnium copulam leges admittunt, quorum conjunctionem ſacri canones non prohibent: Legibus 1 *enim ſoli Cantores & Lectores: canonibus autem etiam Acolyti uxores ducere poſſunt. Quamvis igitur ſacris canonibus ſubmoveantur accuſationes, quas leges ſeculi non aſciſcunt, non ideò conſequenter recipiuntur, quaſcunque Principum leges admittunt.* ¶ *Sed (ſicut circa hujus operis initium* k *præmiſſum eſt) toties legibus Imperatorum in Eccleſiaſticis negotiis utendum eſt, quoties ſacris canonibus obviare non inveniuntur.* ¶ *Unde aut ſpecialiter ſacris canonibus mulier ab accuſatione læſæ majeſtatis & Simoniæ oſtendatur prohibita, aut præmiſſis rationibus ad hujuſmodi accuſationem admittenda probetur. Nec quiſquam diſtinguere quærat, ad aliorum, non ad Sacerdotum accuſationem in hoc caſu Simoniæ mulieres eſſe admittendas. Cùm enim generaliter legibus hoc eis permiſſum inveniatur, niſi quis ſpecialiter aliquâ lege hoc prohibitum oſtenderit, ejus diſtinctio locum non habebit. Verùm, cùm contra generales regulas quædam crimina ſpecialiter excepta ſint, in quibus mulieri accuſare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur: patet, quòd hujus accuſatio dupliciter infirmatur, & quia fornicationis crimen intendit, & quia dum de ſe confitetur, ſuper alienum crimini ei credi non oportet.*

1 ¶ Legibus enim] *Diſcrepantia hæc legum & canonum vera non eſt. Sed fortaſſè in hanc opinionem venit Gratianus ex quibuſdam verbis novellæ vigeſimæ ſecundæ, quæ in vulgatis authenticis habetur, coll. 4. tit. de nuptiis* §. ſed & ſi quis inter reverendiſſimos conſtitus Clericos, (ultra Lectorem aut Cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias, hunc ex noſtra conſtitutione cadere Sacerdotio conſtituimus, atque volumus. *Julianus autem antecеſſor eâdem novellâ 22. num. 27. illud,* ſupra Lectorem & Cantorem, *exponit,* veluti Subdiaconus & Diaconus. *Hoc autem canones etiam nuptiis prohibent. Et Leo in c.* lex continentiæ. *ſup. diſt. 31. ferè iiſdem verbis uſus eſt, quibus Juſtinianus in hac novella, & nomine* Lectorum *omnes minores ordines ſignificavit.*

C. V. ¶ *Rei profeſſio adversùs quemlibet admitti non debet.*

Unde Julianus Papa *a ſcribit in decretis, c. 18. dicens:*

NEmini *b* (præterquam 1 de crimine læſæ majeſtatis) de ſe confeſſio credi poteſt *c* ſuper crimen alienum: quoniam ejus atque omnis Rei profeſſio periculoſa eſt, & admitti adversùs quemlibet non debet.

1 ¶ Præterquam de crimine læſæ majeſtatis] *Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præterquam apud Anſelmum.*

Quia ergò iſta de ſe confitetur, ſuper alienum crimen ei credi non oportet, ſed contra eam ſua confeſſio interpretanda eſt.

QUÆSTIO IV.

QUòd verò die Dominico nec Epiſcopo, nec Presbytero cauſam aliquam ventilare liceat, *in* Tarraconenſi Concilio *prohibetur, in quo ſic ſtatutum eſt, c. 4.*

C. I. ¶ *Miniſtri Eccleſiæ die Dominico cauſas ventilare non debent.*

NUllus *d* Epiſcoporum aut Presbyterorum, vel Clericorum die Dominico propoſitum cujuſcunque cauſæ negotium audeat ventilare *e*, niſi hoc tantùm, ut Deo ſtatuta ſolennia peragant. Cæteris verò diebus, convenientibus perſonis, illa, quæ juſta ſunt, habent licentiam judicandi, excepto *f* criminali.

C. II. ¶ *Solennibus diebus, & legitimorum jejuniorum ſecularia placita non agantur.*

Item ex Concilio apud Erphesfurt 1 habito, *præſente Rege Henrico.*

PLacita *g* ſecularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis feſtis, ſeu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, ſecundùm canonicam conſtitutionem minimè fieri decernimus. Inſuper etiam ſancta Synodus decrevit, ut nulla judiciaria poteſtas licentiam habeat ſuâ auctoritate Chriſtianos ad placitum bannire in ſupradictis diebus, id *h* eſt, ſeptem dies ante Natalem Domini uſque in octavas Epiphaniæ, & à Quinquageſima uſque ad octavas Paſchæ, & ſeptem dies ante nativitatem ſancti Joannis Baptiſtæ: quatenùs adeundi Eccleſiam, orationibuſque vacandi liberiùs habeatur facultas.

a *l. digeſt. 22. tit. 5.* b *al. teſtimonii.* c *lib. 48. tit. 2. leg. 1.* d *lib. 6. tit. 1. l. uxor.* e *lib 48. tit. 4. l. in quæſtionibus.* f *al. Sergii.* g *tit. 3. de Epiſcopis & Cler. l. ſi quemquam.* h *Cùm ſanè ſi quis.] orig.* i *al. inſtar.* k *Diſt. 10. c. 1.*

a *Et Dionyſius, epiſt. 2.* b *Anſel. l. 3. c. 75. Ivo part. 5. c. 288. Pannorm. l. 4. c. 69.* c *al. oportet.* j *al. debet.* d *Ivo p. 4. c. 21.* e *al. judicare.* f *al. exceptis criminalibus negotiis.* g *Burch. l. 13. c. 211. Ivo p. 3. c. 53.* h *&] fortaſſe.*

1 ¶ Erphesfurt] *In vulgatis legebatur*, Epheſum, *quaſi hoc eſſet decretum aliquod Concilii Epheſini, habiti tempore Caleſtini Papa, & Theodoſii junioris. Hoc verò eſt Germanicum Concilium habitum præſente Henrico Rege, prout etiam apud Burchardum & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manuſcripti habent, quemadmodum eſt reſtitutum. In hoc autem oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa conſtitui Epiſcopum, & impetravit. Quod apparet ex prima epiſtola Bonifacii ad Zachariam, & ultima Zacharia ad Bonifacium.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c. 64.*

NUllus *a* Epiſcopus, vel infrà poſitus, die Dominico cauſas judicare præſumat.

QUÆSTIO V.

PUrgationem verò neganti eſſe præſtandam, Stephanus *ſcribit Leoni Epiſcopo Theanenſi.*

¶ *Idem eſt titulus in c.*de manifeſta. *ſup. 2. q. 1.*

C. I. ¶ *Diaconus ſi de crimine convinci non poterit, apud Epiſcopum ſe ipſum ſecretò purificet.*

DE *b* crimine ſibi illato Diaconus tuus veriſſimè fatebatur ſe eſſe immunem. Veruntamen ſi ſuſpicio habetur,& accuſatores idonei reperiuntur,& tales teſtes, quales ſacri canones ſanciunt, accito tecum certo Epiſcoporum numero veniant accuſatores, vocetur & ipſe Aldericus Diaconus: & ſi negaverit, ventiletur cauſa canonicè: & ſi vel ſpontè confeſſus, vel legitimis teſtibus fuerit approbatus, canonicâ feriatur ſententiâ. Qui ſi nec ſpontè confitetur, nec accuſatores & teſtes legitimi reperti fuerint,& malâ famâ crebruerit,non publico examine, ſed coram te, & aliquantis reverendiſſimis Presbyteris & Diaconis tuæ Eccleſiæ ſecreto juramento ſe purificet. Et tu deinceps boni teſtimonii eum annuntia: & compeſce, & commone Eccleſiæ tuæ filios, ne Sacerdotem Dei ulteriùs infamare præſumant, timentes, quòd Cham *c* maledictus eſt, qui patris verenda deriſit.

C. II. ¶ *Non eſt ſpoliandus Presbyter, vel Diaconus, niſi ſpontè confeſſus, vel legitimè convictus fuerit.*

Item Nicolaus *Salomoni Conſtantienſi Epiſcopo.*

PResbyter *d*, aut Diaconus, quem aſſeris crimina nolle publicè confiteri, ſed velle cum ſacramento defendere ſe, etſi tamen notum ſit Epiſcopo eſſe ſcelus ab ipſo perpetratum, non poteſt per aliquam pœnitentiam Sacerdotali vel Diaconali officio potiri; ſed mirandum eſt, ſi ipſe confeſſus non fuerit, quomodo notum poſſit eſſe Epiſcopo ſcelus ab ipſo perpetratum, niſi accuſatore fortè idoneo per teſtes idoneos approbante. Unde ſi examinante Epiſcopo cauſam Presbyteri vel Diaconi non fuerit per teſtium approbationem Presbyter *e* vel Diaconus fortè convictus, non eſt ſcelus Epiſcopo legitimè manifeſtum,niſi ſuâ ſponte ſcelus ipſe confiteatur. Quod niſi fecerit, interim non videmus ſuo debere Presbyterum vel Diaconum officio privari. Sola ergò ſpontanea confeſſio, & canonicus numerus, vel qualitas teſtium (decernentibus Epiſcopis, & accuſatore, quod objecerat, comprobante) Clericum privat proprio gradu.

QUÆSTIO VI.

1 QUòd verò *confeſſio cruciatibus extorquenda non ſit,* Alexander Papa *teſtatur, ſcribens omnibus orthodoxis, epiſt. 1. cap. 2.*

C. I. ¶ *Miniſtrorum confeſſio non ſit extorta, ſed ſpontanea.*

SI *a* quandoque à Sacerdotibus & auctoribus 1 Eccleſiæ, quædam ſcripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut ſe liberare poſſint, quocunque ab eis conſcriptæ aut roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium vel nocumentum valere *b* cenſemus: neque ullam eos infamiam vel calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, Deo auctore, & ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, ſuſtinere permittimus. Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. *& infrà.* ¶ Omnis enim confeſſio, quæ fit ex neceſſitate, fides non eſt. *& paulò pòſt.* ¶ Confeſſio ergò in talibus non extorqueri debet, ſed potiùs ſpontè profiteri. Peſſimum enim eſt de ſuſpicione aut extorta confeſſione quempiam judicare: cùm magis ſit inſpector cordis Dominus, quàm operis. *& paucis interjectis.* ¶ Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſervavit judicio. Si omnia namque in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent. *Item multò ſuperiùs.* ¶ Eſt etiam & ad hanc ſanctam ſedem perlatum (quod pudet dicere, & non ſolùm Sacerdotali, ſed etiam omni Chriſtiano nomini eſt inimicum) quod nonnulli Epiſcopos vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confeſſionis ſuæ in alteram partem, quàm debeant, literas ſcribere, aut pro ſuarum non requiſitione cauſarum *c*, aut (quod deteriùs eſt) pro alieni erroris ſecta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus & ergaſtulis retrudi *d*, ut ſaltem his territi inſidiis devient Domini Sacerdotes, & ſuis faveant voluntatibus. *Item ubi ſuprà* e. ¶ Confeſſio vero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet, ipſo atteſtante, qui ait: [*Ex* f *corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemia,*] & cætera, quæ ſunt ad hæc pertinentia. ¶ Nec tantum attendenda ſunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiant. *& paulò pòſt.* ¶ Ampliùs autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per ſimplicitatem aut per neceſſitatem fiunt.

1 ¶ Auctoribus] *Ivo habet,* ſi Sacerdotibus, vel actoribus Eccleſiæ, *quemadmodum etiam in eadem epiſtolà dicitur,* ſi quis erga Epiſcopum, vel actorem Eccleſiæ, *& refertur ſupr. 2. q. 7.* ſi quis erga. *Hoc autem loco in epiſtola legitur,* ſimiliter ſi hujuſmodi perſonis quædam ſcripturæ, &c. *Præceſſerant autem cùm multa alia, tum qua referuntur in hoc eodem capite, in verſ.* Eſt etiam, & ad hanc. *Confectum enim eſt hoc caput ex locis epiſtola hinc inde ſumptis, ordine non ſemper ſervato.*

2 ¶ Literas ſcribere] *Hæc abſunt ab originali. Sufficiunt enim illa, qua ſequuntur,* ſcripturas facere. *Sed ob gloſſam non ſunt expuncta.*

C. II. ¶ *Apoſtolica auctoritas penitùs illicita in irritum deducit juramenta.*

Item Nicolaus Papa *Epiſcopis Galliæ.*

AUctoritatem *g* venerabilium prædeceſſorum noſtrorum ſecuti, & nominatim beatiſſimi Papæ, & Martyris 1 Alexandri quinti à beato Petro, ab omnibus juramentis *h* & cujuſcunque modi obligationibus, quibus illi ſeſe coacti violentiâ impiorum obligaverant, abſolvimus: & ne illa ſerventur, vetuimus tam præfatum Archiepiſcopum Treverenſem, quàm ejus præpoſitum, & omnes, qui tunc temporis capti ſe illis quoquo modo obligaverunt: neque ullam eos proinde infamiam vel calumniam, aut à ſuis bonis ſequeſtrationem unquam auctore Deo, & ſanctis Apoſtolis, & noſtris prædeceſſoribus ſuſtinere permittimus: ſicut per Prophetam Dominus dicit *i*: [*Diſſolve colligationes impietatis.*]

a *Burchardus lib. 1. c. 112. Ivo p. 5. c. 204.* b *Ivo p. 6. c. 460.* c *Gen. 9.* d *Ivo p. 6. c. 122.* e *al. ille Presbyter.*

a *Ivo p. 5. c. 241. Pann. l. 4. c. 118.* b *al. provenire.* c *rerum.* d *recludi, orig.* e *Sup. in hoc eod. cap.* f *Matth. 15.* g *Pol. l. 6. tit. 11.* h *al. juramentis illis.* i *Eſa. 58.*

impietatis.] Quinetiam præfato fratri noſtro, filiiſque Treverenſis Eccleſiæ, illiuſque defenſoribus hæc in mandatis damus, ut ſpirituali ſimul & materiali gladio tamdiu malignos illos, eorumque fautores inſequantur, quouſque cum integritate poſſeſſiones, vel quæcunque res Eccleſiaſticæ hoc facto, vel quocunque pacto diſtractæ ſeu direptæ ſunt, revocentur.

1 ¶ Alexandri] *Nicolaus citat epiſtolam Alex. 1. de qua re notatum eſt ſuprà, diſt. 19.* Si Romanorum.

2 pars. *A fidelitatis etiam juramento Romanus Pontifex nonnullos abſolvit, cùm aliquos à ſua dignitate deponit.*

C. III. ¶ *Pontificalis auctoritas à juramento fidelitatis nonnullos abſolvit.*

Unde Gregorius Papa.

ALius *a* item Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, Regem Francorum, non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo, quod tantæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in ejus locum ſubſtituit, omneſque Francigenas à juramento fidelitatis, quod illi fecerant, abſolvit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit ſancta Eccleſia, cùm milites abſolvit à vinculo juramenti: quod factum eſt his Epiſcopis, qui Apoſtolicâ auctoritate à Pontificali gradu deponuntur.

¶ *In manuſcriptis eſt, ut in vulgatis,* Gelaſius Papa Anaſtaſio Imperatori. *Cujus Gelaſii eſſe non poteſt. Zacharias enim & Carolus magnus, quorum in hoc capite mentio fit, multò poſt Gelaſium vixerunt. Habetur autem in regeſto Gregorii 7. libr. 8. epiſt. 21. Herimanno Metenſi Epiſcopo ſcripta, quam refert Ivo. In qua quidem epiſtola paulò antè multa ex epiſtola Gelaſii Anaſtaſio Imperatori ſcripta afferuntur.*

Ca IV. ¶ *Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxii.*

Item Gregorius VII. *b Romana Synodo præſidens, dixit.*

NOs *c* ſanctorum prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolicâ auctoritate à ſacramento abſolvimus: & ne eis fidelitatem obſervent, omnibus modis prohibemus, quouſque 1 ipſi ad ſatisfactionem veniant.

1 ¶ Quouſque, &c.] *Verba hæc non ſunt in codice manuſcripto Vaticano.*

C. V. ¶ *Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus ſervare cogitur.*

Item Urbanus II. *Epiſcopo Vapicenſi.*

JUratos *d* milites Hugoni Comiti, ne ipſi, quandiu excommunicatus eſt, ſerviant, prohibeto *e*. Qui ſi ſacramenta prætenderint, moneantur *f*, oportere Deo magis ſervire, quàm hominibus. Fidelitatem enim, quam Chriſtiano Principi jurârunt, Deo ejuſque Sanctis adverſanti, & eorum præcepta calcanti, nullâ cohibentur auctoritate perſolvere.

QUÆSTIO VII.

ABſque Synodali verò audientia Sacerdotem damnari, in Hiſpalenſi II Concilio, *cui Iſidorus interfuit, cap. 6. ſic prohibetur:*

C. I. ¶ *Sine Concilii examinatione Presbyter vel Diaconus non dejiciatur.*

SExtâ actione comperimus, Fragitanum Cordubenſis Eccleſiæ Presbyterum, injuſtè olim à Pontifice ſuo dejectum, & innocentem exilio condemnatum. Quem rurſus ordini ſuo reſtituentes, id denuò adversùs præſumtionem noſtram 1 decrevimus, ut juxta priſcorum Patrum Synodalem ſententiam nullus noſtrûm ſine Concilii examine quemlibet Presbyterum vel Diaconum dejicere audeat. Nam multi ſunt, qui indiſcuſſos poteſtate tyrannicâ, non auctoritate canonicâ damnant. Et ſicut nonnullos gratiâ favoris ſublimant, ita quoſdam odio, invidiaque permoti humiliant, & ad levem opinionis auram condemnant, quorum crimen non approbant. Epiſcopus *a* enim Sacerdotibus ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt; ſolus auferre non poteſt. Si enim hi, qui in ſeculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſervitutis nexum non revolvuntur, niſi publicè apud Prætoris ac Præſidis tribunal in foro fuerint accuſati, quantò magis hi, qui divinis altaribus conſecrati honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris ſui privilegiis exui: ſed præſentati Synodali judicio, quod canon de illis præceperit, oportet diffiniri.

a *Gregor. 7. l. 8. reg. Ivo p. 5. cap. ult.* b *l. 5. regeſti.* c *Pann. 5. c. 110.* d *Pann. l. 5. c. 111.* e *al. prohibete.* f *Act. 5.*

1 ¶ Reſtituentes] *Sic eſt emendatum ex codicibus Conciliorum impreſſis & manuſcriptis. Sic enim apertiùs declaratur, illum canonicè à Concilio eſſe reſtitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata,* reſtitutum eſſe comperimus.

2 ¶ Noſtram] *Anteà legebatur,* veſtram. *In recentioribus autem Conciliorum editionibus eſt,* novam. *Emendatum eſt ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Lucenſi Regio, quemadmodum & paulò poſt,* nullus noſtrûm, *cùm anteà eſſet,* nullus veſtrûm. *Modeſti enim & religioſi Epiſcopi ſibi etiam metuunt. Alia verò quædam ſunt ex iiſdem codicibus emendata.*

C. II. ¶ *Cauſas Clericorum Epiſcopus non niſi cum ſenioribus Eccleſiæ audiat.*

Item Gregorius *Joanni Epiſcopo Panormitano, lib. 11. epiſt. 49.*

SI *b* quid de quocunque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juſtè poſſit offendere, facilè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita; ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda: & tunc, ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

C. III. ¶ *A quot Epiſcopis Presbyteri vel Diaconi ſunt audiendi.*

Item ex Concilio Carthaginenſi 1 primo, *c. 11.*

SI quis tumidus vel contumelioſus extiterit in majorem natu, vel aliquam cauſam habuerit, à tribus vicinis Epiſcopis, ſi Diaconus 2 eſt, qui arguitur; ſi Presbyter, à ſex; ſi Epiſcopus, à duodecim Conſacerdotibus audiatur. Univerſi Epiſcopi dixerunt: Contemptus debet contumaciæ & ſuperbiæ in omnibus frangi. Cauſæ *c* verò pro perſonis *d* ab his ſtatuto numero audiantur.

1 ¶ Carthaginenſi] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat,* Agathenſi primo, *cùm unicum duntaxat Agathenſe memoretur.*

2 ¶ Si Diaconus eſt,] *In vulgatis Conciliorum editionibus legitur,* ſi Diaconus eſt, arguatur Presbyter, &c.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *cap. 10.*

FElix Epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiam hoc adjicio ſecundùm *e* ſtatuta veterum Conciliorum, ut ſi quis Epiſcopus (quod non optamus *f*) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas, non poſſe plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Epiſcopis audiatur, & à ſex Presbyter 1, & à tribus Diaconus, cum proprio ſuo Epiſcopo.

1 ¶ Presbyter,] *Sic legitur in Concilio, quod eſt in codice canonum, c. 12. & Græco, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis, & uno alio perantiquo, & concordat cum ſequenti capite.*

a *Suprà, eâd. Epiſcopus. & ſuprà, diſtinct. 67. Epiſcopus.* b *diſt. 86. ſi quid.* c *al. cauſa audiatur.* d *al. perſonis ſtatuto.* e *3. q. 8. ſuggero. Anſel. l. 3. c. 121. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262.* f *al. opinamur.*

In editionibus autem Conciliorum Pariſienſibus ac Colonienſibus habetur, & à ſex Presbyteris, & tribus Diaconis; *quemadmodum & in multis Gratiani manuſcriptis.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.8.*

SI *a* autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi ex vicinis locis proprius *b* Epiſcopus legitimo numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierint, id eſt, unà ſecum in Presbyteri nomine 1 ſex, in Diaconi tribus, ipſorum cauſas diſcutiat *c*, eâdem dierum *d*, & dilationum, & à communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum, inter accuſatores & eos qui accuſantur, formâ ſervatâ: reliquorum autem Clericorum cauſas etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat & finiat.

1 ¶ Nomine ſex,] *Sic in cæteris codicibus impreſſis, & manuſcriptis, præterquam in editione Colonienſi quatuor tomorum, in qua habetur,* Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duobus.

2 pars. *Solus autem ad excluſionem aliorum Epiſcoporum, non ſuorum Clericorum dicitur, ſine quorum præſentia ejus ſententia erit irrita.*

C. VI. ¶ *Abſque præſentia Clericorum nullius cauſam Epiſcopus audiat.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *c.23. legitur:*

I. EPiſcopus *e* nullius cauſam audiat abſque præſentia ſuorum Clericorum: alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi Clericorum præſentiâ confirmetur.

C. VII. ¶ *Niſi in Synodo canonicè vocati Sacerdotes damnari non poſſunt.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *c.6.*

II. EPiſcopus *f* Sacerdotibus ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt, auferre ſolus non poteſt. Si enim hi, qui in ſeculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſervitutis jugum non *g* revocantur, niſi publicè apud Prætoris ac Præſidis tribunal in foro fuerint accuſati; quantò magis his, qui divinis altaribus conſecrati, honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris ſui privilegiis exui: ſed præſentati Synodali judicio, quod canon de illis præceperit, definiri.

QUÆSTIO VIII.

DE ultima verò quæſtione ſic ſtatutum eſt in Concilio Neocæſarienſi, *c.9. & 10.*

C. I. ¶ *Presbyter, qui ante ordinationem confitetur ſe corporaliter lapſum, poſteà non offerat.*

QUi *h* admiſit corporale peccatum, & hic poſteà Presbyter ordinatus eſt, ſi confeſſus fuerit, quòd ante ordinationem ſuam peccaverit, non quidem offerat, maneat autem *i* in aliis officiis propter 1 ejus ſtudii utilitatem. Nam cætera peccata cenſuerunt plurimi etiam ordinatione privari 2. Quòd ſi de his non fuerit confeſſus, nec ab aliquibus poteſt manifeſtè convinci, huic ipſi de ſe poteſtas eſt committenda. Similiter & Diaconus, ſi in eodem culpæ genere fuerit involutus, ſeſe à miniſterio cohibebit.

1 ¶ Propter ejus ſtudii utilitatem. *Græcè eſt,* διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν, *id eſt,* propter ſtudium ac diligentiam, quam cæteroquin adhibet.

2 ¶ Privari.] *Græcè legitur,* τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι, *id eſt,* manûs impoſitionem dimitti; *quemadmodum ferè* vertit *Dionyſius, cujus verſionem cæteri collectores attulerunt, hâc tamen clauſulâ omiſſâ. Nam hæc verſio, quam Gratianus affert, eſt priſca, quæ eſt in collectione Iſidori. Ita ex his verbis longè alia elicitur ſententia, atque auctor gloſſæ putârit.*

C. II. ¶ *Deſervientes altario, ſi carnis fragilitate deliquerint, Epiſcopi arbitrio ſubjaceant.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c.5.*

HI *a*, qui altario Dei deſerviunt, ſi ſubitò in flendâ carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab Eccleſiæ corpore ſegregare: ita tamen, ut ſic officiorum ſuorum loca recipiant, ne poſſint ad altiora officia ulteriùs promoveri. Quòd ſi iteratò velut canes ad vomitum reverſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti jacuerint, non ſolùm dignitate officii careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.

C. III. ¶ *Ex miniſtris Eccleſiæ geniti, in ſervitutem devocentur ejuſdem.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.10.*

CUm *b* multæ ſuper incontinentia *c* ordinis Clericorum hactenus emanaverint ſententiæ Patrum, & nullatenùs ipſorum reformari quiverit correctio morum, uſque adeò ſententiam judicantium protraxêre commiſſa culparum, ut non tantùm ferretur ultio in actores ſcelerum, verùm & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet ab Epiſcopo uſque ad Subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ deteſtando connubio, in honore conſtituti filios procreaverint, illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonicâ cenſurâ damnentur: Proles autem alienâ *d* pollutione nata, non ſolùm hæreditatem *e* nunquam accipiet, ſed etiam in ſervitutem ejus Eccleſiæ, de cujus Sacerdotis vel miniſtri ignominia nati ſunt, jure perenni manebunt.

C. IV. *Qui confitetur ſe ante ordinationem peccâſſe, non ſacrificet: convictus autem deponatur.*

Item ex Concilio Martini *f* Papæ, *c.35.*

SI *g* quis Presbyter ante ordinationem peccaverit, & poſt ordinationem confeſſus fuerit, quòd antè peccaverit, non offerat, ſed tantùm pro religione nomen Presbyteri portet. Si autem non ipſe confeſſus, ſed ab alio publicè fuerit convictus, nec hoc ipſum habeat, ut nomen Presbyteri portet. Similiter & de Diaconis obſervandum eſt, ut ſi ipſi confeſſi fuerint, ordinem Subdiaconi accipiant. *h*

C. V. ¶ *De manu Sacerdotis, qui ab Eccleſia toleratur, licitè Sacramenta ſumuntur.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.71.*

SCiſcitantibus *i* vobis, ſi à Sacerdote, qui ſive deprehenſus in adulterio, ſive de hoc ſolâ famâ reſperſus eſt, debeatis communionem ſuſcipere, necné? reſpondemus. Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus ſit, Sacramenta divina polluere, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt: nec poteſt ſolis radius per cloacas & latrinas tranſiens aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiſcunque Sacerdos ſit, quæ ſancta ſunt, coinquinare non poteſt. Idcircò ab eo uſquequò judicio Epiſcoporum reprobetur, communio percipienda eſt: quoniam mali bona ad- miniſtrando

a *Anſ.l.3.c.123. Burch. l.2.c.205. Ivo p.6.c.280.* b *cum proprio Epiſcopo.* c *al. diſcutiant.* d *al. dierum dilatione.* e *Burch. l.1. c.144. Ivo p.5.c.214.* f *Suprà, eâd.cap. ſextâ actione. & diſtinct.67. Epiſcopus.* g *al. nexum non revolvuntur.* h *Rabanus lib.pœnit. c.1. Polyc. l.4. tit.39. Burch.l.2.c.49. Ivo p.6.c.150. Pann. l.3.c.151. Cap.10. ibid.* i *al.tamen.*

a *Diſt.50.hi,qui altario. Rabanus l.pœn.c.1.Burch.l.19.c.74. Ivo p.15.c.87.* b *Ivo p.6.c.425.* c *al.innocentia.* d *al.tali.* e *al. hæreditatem parentum.* f *In capit. Martini Brach. Ex Conc.Neocæſar. c.9. & 10.* g *Burch. l.2.c.48. Ivo p.6.c.149. Pann. l.3. c.150.* h *al.retineant.* i *Extra de cohab. Cler. & mul. c.veſtra duxit. Ivo p.2.c.83. Pann.l.5.c.13.*

miniſtrando ſe tantummodo lædunt: & cerea 1 fax accenſa ſibi quidem detrimentum præſtat, aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat: & unde aliis commodum exhibet, inde ſibi diſpendium præbet. Sumite ergò intrepidi ab omni Sacerdote Chriſti myſteria *a*, quia *b* omnia fide *c* Chriſti purgantur. Fides *d* eſt enim, quæ hunc mundum vincit: & quia non dantis *e*, ſed accipientis ſit, dicente *f* beato Hieronymo 2: [*Ad credendum in anima omni Baptiſmus eſt perfectus: & in omni Sacerdote corpus Chriſti eſt perfectum.*] ¶ Qui rurſus ſacræ Scripturæ *g* concordans ait: [*Priuſquam audias, ne judicaveris quemquam:*] atque ante probationem accuſationis illatæ neminem à tua communione ſuſpendas: quia non ſtatim, qui accuſatur, reus eſt, ſed qui convincitur, criminoſus.

1 ¶ Et cerea] *Antè legebatur*, &c. *Reſtitutum eſt ex originali, ex quo alia etiam ſunt emendata & addita.*

2 ¶ Hieronymo: *Eſt in epiſtola de ſeptem gradibus, quemadmodum & quod ſequitur*, priuſquam audias, &c. *eſt ibidem ſuperiùs.*

CAUSA XVI.

QUidam Abbas habebat parochialem Eccleſiam: inſtituit ibi Monachum, ut officium celebraret populo: poſſedit eam per quadraginta annos ſine aliqua interpellatione: tandem querela adversùs Abbatem movetur à Clericis baptiſmalis Eccleſiæ, in cujus diœceſi parochiana Eccleſia illa conſiſtebat.

1 *Hic primùm quæritur, Utrùm Monachis liceat populi officia celebrare, pœnitentiam dare & baptizare?*

2 *Secundò, Si contigerit, eos capellas habere Epiſcopali beneficio, An ab eis ſint inſtituendæ, an ab Epiſcopis?*

3 *Tertiò, An jura Eccleſiarum præſcriptione tollantur?*

4 *Quartò, Si Eccleſia adversùs Eccleſiam præſcribat, An etiam monaſterium adversùs Eccleſiam præſcribere poſſit?*

5 *Quintò, Si capellam in ſuo territorio ædificatam jure territorii ſibi vendicare valeat?*

6 *Sextò, Si Archipresbyter vel Epiſcopus ſuâ auctoritate, non judiciariâ ſententiâ capellam illam irrepſerit, An cadat à cauſa: ut Eccleſia, cui præſidet, non ultrà habeat jus repoſcendi, quod ſuus paſtor illicitè uſurpavit?*

7 *Septimò quæritur, Si Laici capellam illam tenebant (ut quibuſdam moris eſt) & in manibus Abbatis eam refutaverint, & ordinandam tradiderint, An conſenſu Epiſcopi & Clericorum Abbas poſſit eam tenere?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd Monachi officia populis celebrare non poſſint, multis auctoritatibus probatur:* quarum prima eſt illa ſanctæ Nicænæ Synodi *quâ dicitur:*

¶ *Caput hoc neque in prima Nicæna Synodo, neque in ſecunda hodiè habetur. Eſt autem aliquid ſimile in canonibus Nicænis verſis ex Arabico, can.76.*]

C. I. ¶ *Monachorum converſatio ab omnibus debet eſſe diſcreta.*

I. PLacuit *h* omnibus reſidentibus in ſancta Nicæna Synodo, ut Monachorum converſatio & vita ſecundùm etymologiam nominis ab omnibus diſcrepet, Monachus enim Græcè, Latinè ſingularis dicitur. Unde Monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Quamobrem firmiter & inſolubiliter omnes præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi invicem, ut juſtum eſt: mortuum non ſepeliat, niſi Monachum in monaſterio ſecum commorantem: vel ſi fortuitò quenquam advenientium fratrum ibi mori contigerit.

C. II. ¶ *Monaſterii diſtrictionem, & Eccleſiaſticum miniſterium quilibet ſimul tenere non poteſt.*

Item Gregorius *Joanni Ravennati Epiſcopo, lib.4. epiſt.1.*

NEmo *a* poteſt & Eccleſiaſticis obſequiis *b* deſervire, & in monachica regula ordinatè perſiſtere: ut ipſe monaſterii diſtrictionem teneat, qui quotidie in miniſterio *c* Eccleſiaſtico cogitur permanere.

C. III. ¶ *Monachi, qui ad Clericatum promoventur, à priori propoſito diſcedere non debent.*

Item Innocentius *ad Victricium, epiſt.2. c.10.*

DE *d* Monachis, qui diu morantes in monaſteriis, ſi poſteà ad Clericatûs ordinem pervenerint, ſtatuimus, non debere eos à priore propoſito diſcedere. *e*

Si ergò (ſicut Innocentius definit) à ſuo propoſito eis diſcedere non licet; & ſicut Gregorius teſtatur, in monaſtica regula devotè perſiſtere, & Eccleſiaſticis obſequiis ſimul deſervire non poſſunt: patet, quòd parochianis Eccleſiis Monachi præfici non poſſunt.

C. IV. ¶ *Monachus non habet officium docentis, ſed plangentis.*

Item Hieronymus *ad Riparium Presbyterum, adversùs Vigilantium.*

MOnachus *f* non docentis *g*, ſed plangentis habet officium: qui vel ſe, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præſtoletur adventum.

C. V. ¶ *In populari frequentia Monachi eſſe non debent.*

Idem *ad Paulinum, de inſtitutione Monachi, epiſt. 13.*

SI *h* cupis eſſe, quod diceris, Monachus, id eſt, ſolus, quid facis in urbibus, quæ utique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? *& infrà.* ¶ Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multùm diſtat in vitio vel decipere poſſe, vel decipi. Chriſtianum *i*, quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebrò de nummis loquentem (exceptâ eleemoſynâ, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorem potiùs habeto, quàm Monachum. Præter victum & veſtitum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant.

C. VI. ¶ *Monachus paſcitur, Clerici paſcunt.*

Idem *ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ, epiſt. 1.*

ALia *k* cauſa eſt Monachorum, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor: illi de altario vivunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare non defero. *& infrà.* ¶ Mihi ante Presbyterum ſedere non licet. Illi, ſi peccavero, licet me tradere *l* Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in in die Domini Jeſu.

C. VII. ¶ *Non licet aliquid Monachis agere ſine Presbyterorum conſilio.*

Idem *m ad Ruſticum.*

ECcleſia *n* habet Senatum cœtum Presbyterorum, ſine quorum conſilio nihil Monachis agere licet. Roboam *o* filius Salomonis ideò perdidit regnum, quia noluit audire Presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cujus conſilio cuncta agebant: & nos habemus Senatum noſtrum cœtum Presbyterorum.

¶ *Apud B. Hieronymum in commentariis ad c.3. Eſajæ, unde hoc caput videtur acceptum, hæc leguntur:* Roboam filius Salomonis ideò perdidit regnum, quia noluit audire Pres-

a *al.miniſteria.* b *Act.15.* c *al.in fide.* d *1 Joan.1.* e *al.dantis meritum.* f *In epiſtola de ſeptem gradibus, tom.4.* g *Eccleſ.11.* h *Anſelm. l.5. c.66. & l.6. c.214. Polyc. l.4. tit. 38.*

a *Ivo p.3. c.18.* b *al.officiis.* c *al.obſequio.* d *Polyc.ibid. Anſ.l.5.c.67.* e *al.deviare.* f *Polyc.ibid. Anſ.l.7.c.128. Ivo p.7.c.128. Pann.l.3.c.176.* g *al.doctoris.* h *Ivo p.7.c.2. Pann.l.3.c.175.* i *al.decipi Chriſtianum. Quem] orig.* k *Polyc.ibid. Anſ.l.7.c.123.* l *1.Cor.12.* m *Habetur in comm. ad c.3. Eſajæ.* n *Deuſdedit p.5.* o *3.Reg.14.*

byteros. *& paulò inferiùs.* Senatûs quoque conſulta dicuntur, & Principes quondam Romani Conſules appellati ſunt, vel à conſulendo civibus, vel ab agendo cuncta conſilio. Et nos habemus in Eccleſia ſenatum noſtrum, cœtum Presbyterorum.

C. VIII. ¶ *Secundùm etymologiam nominis ſolitariam vitam ducat Monachus.*

Item Eugenius Papa.

II. PLacuit *a* communi noſtro Concilio, ut nullus Monachorum pro lucro terreno de monaſterio exire nefandiſſimo auſu præſumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de Baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmum viſitare, neque mortuum ſepelire, neque ad Eccleſiam ſecularem tranſire, neque aliis qualibuſcunque negotiis ſeſe implicare: ſit clauſtro ſuo contentus; quia ſicut piſcis ſine aqua caret vitâ, ita ſine monaſterio Monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat, quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit *b.* ¶ Agnoſcat nomen ſuum: Monos enim Græcè, Latinè eſt unus: achos Græcè, Latinè triſtis ſonat. Inde dicitur Monachus, id eſt, unus triſtis. Sedeat ergò triſtis, & officio ſuo vacet.

¶ *Anſelmus etiam citat ex decretis Eugenii, & ex eodem habetur in vetuſto Decretorum libro.*

C. IX. ¶ *Abſque Epiſcoporum conſenſu Epiſcopalia jura Monachi non uſurpent.*

Item Paſchalis II. *Victori Bononienſi Epiſcopo.*

PErvenit *c* ad nos (unde valdè miramur) quòd quidam Monachi & Abbates in parochia veſtra contra ſanctorum Patrum decreta Epiſcopalia jura & officia ſibi arroganter vendicant: videlicet pœnitentiam, remiſſionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & Eccleſias: cùm abſque proprii Epiſcopi licentia, vel Apoſtolicæ ſedis auctoritate hoc nullatenùs præſumere debeant: ſicut in Chalcedonenſi Concilio, de hujuſmodi à ſanctis Patribus cautum eſt, & ſub anathematis vinculo Monachis omnibus prohibitum. Mandamus *d* itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præſumant, omninò prohibeas.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa II.

INterdicimus etiam Abbatibus & Monachis publicas pœnitentias dare, infirmos viſitare, & unctiones facere; & Miſſas publicas cantare. Chriſma & oleum, conſecrationes altarium, ordinationes *e* Clericorum ab Epiſcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

C. XI. ¶ *Monachi intra clauſtra morantes, Clericorum officia exteriùs non miniſtrent.*

Item Alexander II.

JUxta *f* Chalcedonenſis tenorem optimi Concilii Monachis quamvis religioſis, ad normam ſancti Benedicti intra clauſtrum morari præcipimus, vicos, caſtella, civitates peragrare prohibemus, & à populorum prædicatione omnino ceſſare cenſuimus: niſi fortè quis de ſuæ animæ ſalute ſolicitus, ut eorum habitum aſſumat, eos intra clauſtrum conſulere voluerit.

C. XII. ¶ *Monachi, qui ſunt in civitatibus, Epiſcopo debent eſſe ſubjecti.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.4.*

QUi *g* verè pureque ſolitariam eligunt vitam, digni ſunt convenienti honore 1. *& infrà.* ¶ Eos verò, qui per civitates ſingulas, ſeu poſſeſſiones in monaſteriis ſunt, placet nobis Epiſcopo eſſe ſubjectos, & quieti operam dare, atque obſervare jejunia & orationes, in locis, in quibus ſemel ſe Deo devoverunt, permanentes, & neque 2 communicare Eccleſiaſticas *h,* neque ſeculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monaſteria: niſi fortè jubeantur propter urgentes neceſſitates ab ipſius civitatis Epiſcopo. Et neminem ſervorum ſuſcipi in monaſterium, ut ſit cum eis Monachus, niſi cum domini proprii licentia *a.* Prætereuntem verò hæc, decrevimus extra communionem eſſe, ne nomen Domini blaſphemetur. ¶ Convenit verò civitatis Epiſcopo curam, ſolicitudinemque neceſſariam monaſteriis exhibere.

1 ¶ Honore.] *Sequitur continenter c.* Quidam Monachorum. *infrà, 18.q.2. quod eſt ex eadem priſca verſione, atque caput hoc.*

2 ¶ Et neque communicare] *Græcè eſt,* μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς, μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν; ἢ ἐπικοινωνεῖν: *id eſt;* neque Eccleſiaſtica, neque ſecularia negotia turbare, vel iis ſe immiſcere.

His ita reſpondetur. Auctoritas illa Nicænæ Synodi prohibet Monachos de monaſteriis exire, & per capellas mortuorum ſepulturas celebrare, confluere videlicet more Clericorum ad cujuslibet exequias celebrandas. Cæterùm ſi apud monaſterium aliquis ſemetipſum tumulari voluerit, non eſt prohibendus.

C. XIII. ¶ *Miſſæ celebrari, & mortui ſepeliri in monaſterio non prohibentur.*

Unde Gregorius *ſcribit Joanni Epiſcopo de urbe veteri, lib.1. epiſt.12.*

AGapitus Abbas monaſterii ſancti Gregorii *b* inſinuavit nobis, plurima ſe à veſtra ſanctitate gravamina ſuſtinere: quòd in eodem monaſterio Miſſas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas ſepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur ſuſpendi, & ſepeliri ibidem mortuos, Miſſas celebrari, nullâ ulteriùs habitâ contradictione permittas.

C. XIV. *Non ſunt caſſandæ piæ voluntates defunctorum.*

Item *Januario Caralitano Epiſcopo, lib.3. epiſt.9.*

ADmonere *c* te volumus, ne piæ vivorum aut defunctorum voluntates, tuâ (quod abſit) remiſſione caſſentur.

C. XV. ¶ *Teſtatoris arbitrium ſervari oportet.*

Item Gelaſius Papa.

COnſideratio Eccleſiaſticæ utilitatis hoc poſtulat, ex juſta diſpoſitione 1 teſtatoris ſervandum arbitrium.

1 ¶ Diſpoſitione] *In vetuſtis exemplaribus legitur, diſpenſatione.*

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.15.*

UBicunque *d* facultas rerum, & opportunitas temporum ſuppetit, &c. [ſicut in eodem capite ſuprà legitur in cauſa eorum, qui de diœceſi ad diœceſim tranſierunt.]

¶ *In aliquot vetuſtis codicibus caput hoc conjunctũ eſt ſuperiori. Ecce his auctoritatibus patet, quod ſi quis apud monaſterium ſepulturam ſibi eligere voluerit, liberè à Monachis poteſt ſepeliri. Unde liquidò colligitur, prohibitionem illam Nicænæ Synodi propter improbitatem circumvagantium eſſe factam.*

C. XVII. ¶ *Monachi, qui ſine licentia Epiſcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

Unde in Chalcedonenſi Concilio, *c.23. legitur:*

QUidam Monachi nihil habentes ſibi injunctum à proprio Epiſcopo, interdùm verò etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Conſtantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati Eccleſiaſticæ inferunt, & diverſorum domos corrumpunt. Statuit igitur ſancta Synodus, hos primùm commoneri 1, ut exeant à regia civitate: de-

a *Anſ.l.5.c.75. & l.6.c.213.* b *vivus.* c *Anſ.l.5.c.ult.* d *Infrà eâd qui verè.* e *al. ordines.* f *Ivo part.7. c.151.* g *Concor.Ca. l.5.c.25. Polyc.l.3.tit.1. & l.4.tit.34. Anſel.l.5. c.54. Ivo p.7.c.1. Pann.l.3.c.174.* h *al.Eccleſiaſticis.*

a *al.conſcientia.*] παρὰ γνώμην. b *al.Gregorii. Polyc.ibid. Anſel. l.5.c.66. Hic aliquot epiſtolæ verba omittuntur. c.13.q.2. ultima.* d *13.q.2. ubicunque.*

mum

mum eos invitos dejici, ac inde per defenſorem compelli, ut ad ſua loca redeant.

1 ¶ Commoneri,] *In hac potiſſimùm poſtrema parte videtur de induſtria verſio priſca in epitomen redacta. Integer canon ſic habet:*

Ἦλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν. ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως. εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς, διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

¶ Pervenit ad aures ſanctæ Synodi, nonnullos Clericos & Monachos, quibus nihil à proprio Epiſcopo commiſſum eſt, quibuſque interdum etiam ab eo communione eſt interdictum, ad regiam Conſtantinopolim ſe conferentes, diu in ea morari, tumultus excitantes, & ſtatum Eccleſiaſticum perturbantes, ac domos nonnullorum ſubvertere. Statuit igitur ſancta Synodus, hujuſmodi homines primùm quidem per defenſorem ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ admoneri, ut ex regia civitate exeant: deinde verò, ſi impudenter agentes iiſdem negotiis hærere perſeveraverint, ipſos etiam invitos, per eundem defenſorem ejici, & ad propria reverti loca.

C. XVII. ¶ *Monachi circumvagantes per defenſores ſunt compellendi.*

Item Pelagius Papa *Paulino Solitario.* a

PRobinum *b* Phariæ 1, & Milianum, atque Probinianum *c*, vel alios pſeudomonachos Joanni defenſori præcipimus, ut eos debeat detinere; quatenùs, ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certè, ſi ſolâ obſtinatione ab Eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina *d* (ſicut petiſti) inſula ut exulent, prædicto defenſori duximus injungendum.

1 ¶ Phariæ,] *Sic eſt emendatum ex Anſelmo & Polycarpo, cùm anteà legeretur,* Samariæ. *Eſt autem Pharia civitas Dalmatiæ.*

C. XIX. ¶ *Nullus Monachus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare.*

Item Leo Papa *ad Theodoritum Epiſcopum Cypri, epiſt.61. al.63.*

ADjicimus *e* illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorundam Monachorum religionis *f* veſtræ verbo mandâſtis per Vicarios noſtros, & hoc ſpecialiter ſtatuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſive Monachus, ſive Laicus ille ſit, qui cujuslibet ſcientiæ nomine glorietur.

Ecce in hoc capite & vitium eſt expreſſum, & generali conſtitutione evacuatum. Quòd verò pœnitentiam dare prohibentur, inde eſt, quia nulli Sacerdotum licet alterius parochianam ligare vel ſolvere. Monachi autem, etſi in dedicatione ſui Presbyteratûs (ſicut & cæteri Sacerdotes) baptizandi, prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, beneficiis Eccleſiaſticis perfruendi ritè poteſtatem accipiant, ut ampliùs & perfectiùs agant ea, quæ Sacerdotalis officii eſſe ſanctorum Patrum conſtitutionibus comprobantur: tamen executionem ſuæ poteſtatis non habent, niſi à populo fuerint electi, & ab Epiſcopo cum conſenſu Abbatis ordinati. Eccleſiaſticas verò atque ſeculares actiones attrectare prohibentur, ut non præſumant ſibi patrocinia cauſarum, niſi ab Epiſcopo commoniti fuerint, nec ſecularibus cauſis occupentur, ut reſideant cognitores dirimendarum litium.

C. XX. ¶ *Monachus defenſor fieri non debet.*

Unde Pelagius *ſcribit Antoninæ Patriciæ, & Deciæ.*

DE *a* præſentium portitore, quòd defenſor factus non eſt, nulla vobis animi moleſtia ſit: quia verè ſatis amariſſimum habeo de iſto propoſito ad illud *b* officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à Monachis Deo promiſſa ſunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim eſt illius habitus & iſtius officii diverſitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum: at hìc cauſarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel Eccleſiaſtica inſtituta, vel ſupplicantium neceſſitas poſcit. Faciat autem Deus, ut tales ſint hi, qui vel à nobis in iſto habitu nutriuntur, vel in monaſteriis creſcunt, ut provectâ ætate, & vitâ probatâ, non ad litigiorum officia, ſed ad Sacerdotium valeant promoveri.

Gelaſius tamen (ſicut in tractatu de promotionibus Clericorum invenitur, in capitulo illo, Monachus *c* novitius, &c.) *permittit illos ex diſpenſatione fieri defenſores.*

2 pars. *Quòd verò Sacerdotalium officiorum poteſtatem habeant, teſtatur* Ambroſius, *dicens:*

C. XXI. ¶ *Clericorum officia celebrare Monachi Presbyteri non prohibeantur.*

DOctos ac probos Monachos, Presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, debita miſeris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum vivorum & mortuorum portione juſtâ perfrui debere, moderatâ diſpenſatione commendamus; ut juxta Apoſtolum *d* de altario, cui ſerviunt, viventes, per obſequium Dominicæ plebis panem & vinum immaculatâ benedictione transforment in corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

¶ *Apud B. Ambroſium nihil tale eſt inventum: & videtur auctoris alicujus longè recentioris.*

C. XXII. ¶ *Beneficiis Eccleſiaſticis Monachus Presbyter liberè perfruatur.*

Item Innocentius Papa.

SI Monachus ad Clericatum promoveatur, beneficia ei pleniter, & annonæ, & decimæ donentur, abſque ulla minoratione & dilatione, ut quantò meliùs poſſit, juxta poſſibilitatem ſuam, quando neceſſitas extiterit, ad opera Eccleſiaſtica, & ipſam reſtaurandam Eccleſiam adjutorium faciat.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius.

MOderamine *e* Apoſtolicæ auctoritatis decernimus, ut Monachi, ſi Presbyterii honore dedicati ſunt, eum ligandi, ſolvendique poteſtate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro vivis & pro defunctis, portionem juxta *f* canonem ad ſuam, proximorumque utilitatem merito perfectioris juſtitiæ non minùs, quàm cæteri Sacerdotes laudabiliter ſibi vendicent.

C. XXIV. ¶ *Clericorum officia Monachi Presbyteri liberè adminiſtrent.*

Idem.

EX *g* auctoritate hujus decreti (quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum) Sacerdotibus Monachis Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſolvere.

C. XXV. ¶ *Monachi Presbyterii honore decorati poteſtatem habent ligandi & ſolvendi.*

Item ex decreto Bonifacii Papæ.

a *al. Salonitano.*] *al. Solatino.* b *Polyc. l.4. tit.34. Anſel. l.7.c.179.* c *al. Probianum.* d *fortaſſe Rythymna.* e *Burch. l.2.c.158.* f *al. regionis.*

a *Ivo p.7.c.23.* b *al. aliud.* c *diſt.77.c.ult.* d *1.Cor.9.* e *Anſ.l.7.in fine.* f *al. juſto canone.* g *Anſ. ibid.*

SUnt *a* nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſſimè quidem, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes Monachos, quia mundo mortui ſunt & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentiâ indignos: neque pœnitentiam, neque Chriſtianitatem largiri, neque abſolvere poſſe per Sacerdotalis officii divinitùs ſibi injunctam poteſtatem: ſed omnino labuntur. *& infrà.* ¶ Neque enim beatus Benedictus, Monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor: ſed eos ſecularium negotiorum edixit expertes fore tantummodò. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omnium ſanctorum Patrum inſtitutis non ſolùm Monachis, ſed etiam Canonicis maximoperè imperatur. [*Nemo* b *enim* 1 *militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Nos verò tantorum Patrum inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi, ſolvendique officium Deo operante dignè adminiſtrari, ſi eos dignè contigerit hoc miniſterio ſublimari. *& infrà.* ¶ Decertantes igitur monaſticæ profeſſionis Presbyteros Sacerdotalis potentiæ arcere officio, omnimodò præcipimus, ut ab hujuſcemodi nefandis auſibus reprimantur inpoſterum; quia quantò quiſque eſt celſior, tantò eſt in his potentior.

¶ *Caput hoc cum nonnullis aliis miſſum eſt ex Hiſpania, deſcriptum ex vetuſto codice Monaſterii Populeti, cujus hic eſt titulus:* Ex Concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio ubi & ubi miniſtrare.

1 ¶ Nemo enim] *Hæc Scripturæ Sententia abeſt à codice Populeti, & Polycarpo, & Ivone.*

His omnibus auctoritatibus perſpicuè monſtratur, Monachos poſſe pœnitentiam dare, baptizare, & cætera Sacerdotalia officia licitè adminiſtrare. Quòd verò populi electione, Epiſcoporum inſtitutione, & Abbatis conſenſu poteſtatem ſuam exequi valeant, Hieronymi, Gelaſii & Gregorii auctoritate probatur.

C. XXVI. ¶ *Dignè in monaſterio vivens, per populi electionem ad Clericatum poterit promoveri.*

Ait enim Hieronymus *ad Ruſticum Monachum, epiſt. 4.*

SIc vive in monaſterio, ut Clericus eſſe merearis. *& infrà.* ¶ Multo 1 tempore diſce, quæ poſtmodum doceas: & inter bonos ſemper ſectare meliores. Quòd ſi populus vel Epiſcopus te in Clericum elegerit, age ea, quæ Clerici ſunt.

1 ¶ Multo tempore] *Alia eſt verborum ſeries, & clarior apud B. Hieronymum.* Cùm ad perfectam, *inquit,* ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clericum elegerit, agito quæ Clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores. *& infrà.* ¶ Multo tempore diſce, quod doceas.

C. XXVII. ¶ *Ad ordinem Clericatûs promoveri Monachi poſſunt.*

Idem *ad eundem, eâdem epiſtolâ ſuperiùs.*

SI *c* Clericatûs te titillat deſiderium, diſcas, quod poſſis docere, & rationabilem Chriſti hoſtiam offeras: ne miles antè, quàm tyro, ne priùs magiſter ſis, quàm diſcipulus. ¶ Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum ſuum: quem ſi tenueris, quomodo tibi in eo vivendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. ¶ Nunc Monachi incunabula, moreſque diſcutimus, & ejus Monachi, qui liberalibus ſtudiis eruditus, in adoleſcentia jugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumque tractandum eſt, utrùm ſolus, an cum aliis in monaſterio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium, nec ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es.

C. XXVIII. ¶ *In loco, quo Abbas judicaverit, Monachus eligatur, & ab Epiſcopo Sacerdos ordinetur.*

Item Gelaſius Papa.

I. SI quis Monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, ſub cujus imperio Regi Chriſto militat, illum fieri Presbyterum petierit, ab Epiſcopo 1 debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari: omnia quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Epiſcopi electione providè ac juſtè acturus.

1 ¶ Epiſcopo] *In duobus vetuſtis codicibus legitur,* ipſo.

C. XXIX. ¶ *Tempore maturitatis Eccleſiaſticis Monachi promoveantur ordinibus.*

Item Syricius Papa *ad Himerium, epiſt. 1. cap. 13.*

MOnachos *a* quoque, quos tamen morum gravitas, & vitæ ac fidei inſtitutio ſancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus & volumus: ita ut qui intra triceſimum ætatis annum ſunt digni in minoribus, per gradus ſingulos creſcente tempore promoveantur ordinibus, & ſic ad Diaconatûs vel Presbyterii inſignia maturæ ætatis conſecratione perveniant: nec ſtatim ſaltu ad Epiſcopatûs culmen aſcendant, niſi in his eadem, quæ ſingulis dignitatibus ſuperiùs præfiximus, tempora fuerint cuſtodita.

C. XXX. ¶ *Eccleſiaſtica officia nec avidâ elatione Monachi ſuſcipiant, nec blandiente deſidiâ reſpuant.*

Item Auguſtinus *ad Eudoxium, epiſt. 81.*

VOs *b* autem fratres exhortamur in Domino, ut propoſitum veſtrum cuſtodiatis, & uſque ad finem perſeveretis: ac ſi quam operam veſtram mater Eccleſia deſideraverit, nec elatione avidâ ſuſcipiatis, nec blandiente deſidiâ reſpuatis; ſed miti corde obtemperetis Deo, cum manſuetudine portantes eum, qui vos regit, qui *c* dirigit mites in judicio, qui docet manſuetos vias ſuas. Nec veſtrum otium neceſſitatibus Eccleſiæ præponatis: cu parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, quomodo naſceremini, non inveniretis.

C. XXXI. ¶ *Gelaſius* d *quendam Ruffinum Monachum jubet Sacerdotem fieri, & in quadam baſilica ordinari.*

Item Pelagius Papa *Bono Epiſcopo Savinati.*

IN *e* parochia tua, baſilica S. Laurentii, quæ in poſſeſſione filii & Conſiliarii noſtri, viri magnifici Theodori fundata eſt, officium Presbyteri deeſſe cognovimus. Et quia præfatus filius noſter nobis retulit, ſe inveniſſe Ruffinum quendam Monachum, olim ſibi vitâ, religione, & moribus comprobatum, & hunc poſtulat ibi Presbyterum conſecrari (quod ſubitò fieri nos prorogatâ *f* obſervantiâ non acquievimus:) ideò dilectio tua his literis acceptis, ſabbatho veniente faciat eum Diaconum: & ſi Deus voluerit & vixerimus, medianâ hebdomadâ Presbyterum faciemus; quatenùs ſuperveniente Paſchali feſtivitate ſacra miniſteria in memorata baſilica à perſona competenti valeant adimpleri.

a *Anſ. ibid. Polyc. l. 4. tit. 34. Ivo p. 7. c. 22.* b *1. Timot. 2.* c *Ivo p. 7. c. 4.*

a *Polyc. l. 2. tit. 31. Anſ. l. 7. c. 101. Ivo p. 6. c. 53.* b *Pann. l. 3. c. 179.* c *Pſalm. 24.* d *Pelagius.* e *Polyc. l. 2. tit. 32. Anſel. l. 7. c. 66. ex Gelaſio.* f *al. prærogata.*

C. XXXII. ¶ *Qui de Clerico Monachus efficitur, proprio Epiſcopo ordinante poterit eligi & conſecrari.*

Item Gregorius *l. 1. regeſti, epiſt. 40.*

SI quem à Clericatu in monaſticam contigerit venire converſationem, ſi talis vitæ Monachus fuerit, ut Epiſcopus, cui anteà militaverat, eum dignum Sacerdotio prævideat, in loco, quo judicaverit, eligi poterit, & ordinari.

¶ *Verba ipſa B. Gregorii hæc ſunt:* Si quos autem à Clericatu in monachicam converſationem venire contigerit, non liceat eis ad eandem, vel aliam Eccleſiam, quarum pridem milites fuerant, ſuâ voluntate denuò remeare, niſi talis vitæ Monachus fuerit, ut Epiſcopus, cui antè militaverat, Sacerdotio dignum prævideriṭ, ut ab eo debeat eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari.

C. XXXIII. ¶ *Sine teſtimonio Abbatis ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 27.*

MOnachi *a* vagantes ad officium Clericatûs (niſi eis teſtimonium Abbas ſuus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur 1. *& infrà.* ¶ Si enim neceſſe fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum conſenſu & voluntate Abbatis præſumat Epiſcopus.

1 ¶ Ordinentur.] *In Concilio ipſo ſequitur c. fin. infr. 20. q. 4.*

C. XXXIV. ¶ *Cum Abbatis voluntate Monachi ordinentur, quos pro utilitate Eccleſiæ Epiſcopus ordinare voluerit.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c. 3.*

CUm pro utilitate Eccleſiæ aliquos Monachorum Epiſcopus probaverit in Clericatûs officio promovendos, cum Abbatis voluntate debent ordinari. Ea verò, quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœceſanâ lege ab Epiſcopis contingantur.

C. XXXV. ¶ *Sine Abbatis imperio Eccleſiaſtica miniſteria Monachi celebrare non præſumant.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c. 11.*

MOnachi à monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium Eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus: niſi fortè cum Abbatis imperio. Similiter, ut nullus eorum, id eſt, Monachorum, forenſis negotii ſuſceptor vel executor exiſtat, niſi quod monaſterii expoſcit utilitas, Abbate ſibi nihilominùs imperante.

¶ *Talis eſt rubrica in pleriſque vetuſtis. Nam in vulgatis erat:* Sine Abbatis imperio ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.

C. XXXVI. ¶ *Ad Clericatûs militiam non eligantur deſertores monaſteriorum.*

Item Auguſtinus *ad Aurelium, epiſt. 76.*

LEgi *b* epiſtolam benignitatis tuæ de Donato & fratre ejus, & quid reſponderem, diu fluctuavi. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid ſit utile ſaluti eorum, quibus in Chriſto nutriendis ſervimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, niſi non eſſe iſtam viam dandam ſervis Dei, ut ſe faciliùs putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores. Et ipſis enim facilis *c* lapſus, & ordini Clericorum fit indigniſſima injuria, ſi deſertores monaſteriorum ad militiam Clericatus eligantur; cùm *d* ex eis, qui in monaſterio permanent, non tamen niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſoleamus: niſi fortè (ſicut vulgares dicunt) malus Choraula, bonus Symphoniacus eſt; ita iidem ipſi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes: Malus Monachus, bonus Clericus eſt. Nimis dolendum, ſi ad tam ruinoſam ſuperbiam Monachos ſurrigamus, & tam gravi contumeliâ Clericos dignos putemus, in quorum numero ſumus: cùm aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, ſi adſit ei ſufficiens continentia, & tamen deſit inſtructio neceſſaria, aut perſonæ regularis integritas. Sed de iſtis credo arbitrata ſit beatitudo tua, quòd noſtrâ voluntate (ut ſuis potiùs corregionalibus utiles eſſent) de monaſterio receſſiſſent. Sed falſum eſt: ſponte abierunt, ſponte deſeruerunt, nobis, quantùm potuimus, pro eorum ſalute renitentibus.

3 pars. *His omnibus auctoritatibus monſtratur, quòd Monachi, qui ſunt à populo electi, & ab Epiſcopo cum conſenſu ſui Abbatis ſunt ordinati, legitimè poteſtatem ſuam exequi valent. Illud verò Gregorii:* [Nemo *a* poteſt obſequiis Eccleſiaſticis deſervire, &c.] *de illis intelligendum eſt, qui in numero Cardinalium vel Epiſcoporum ordinati, monaſterii ſui diſpenſationem ſibi reſervare contendunt.*

C. XXXVII. ¶ *Pro Abbatis vel Monachi promotione nullo modo graventur monaſteria.*

Unde idem Gregorius *ſcribit Mariano Epiſcopo Ravennati, lib. 6. epiſt. 40. ſeu c. 204.*

NE pro *b* cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione onus fortaſſe aliquod monaſteria ſuſtineant, ſtudendum vobis eſt, ut ſi quiſpiam Abbatum aut Monachorum ex quocunque monaſterio ad Clericatûs officium, vel ordinem ſacrum acceſſerit, non illic aliquam habeat ulteriùs, ut diximus, poteſtatem.

C. XXXVIII. ¶ *Qui Eccleſiis quoquomodo militant, Abbates monaſteriorum eſſe non poſſunt.*

Idem *Maximiano Syracuſano Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 11.*

PResbyteros *c*, Diaconos, cæteroſque cujuslibet ordinis Clericos, qui Eccleſiis quoquomodo 1 militant, Abbates per monaſteria eſſe *d* non permittas: ſed aut admiſsâ 2 Clericatûs militiâ monaſticis non promoveantur ordinibus, aut ſi in Abbatis loco permanere decreverint, Clericatûs nullatenùs permittantur habere militiam. Satis enim incongruum eſt, ſi cùm unum ex his præ ſui magnitudine diligenter quis non poſſit explere, ad utrumque judicetur idoneus.

1 ¶ Quoquomodo] *Hæ voces abſunt ab originali impreſſo & manuſcripto.*

2 ¶ Admiſsâ] *Sic in vetuſtis quoque codicibus Gratiani, & epiſtolarum B. Gregorii, & cæteris earundem editionibus præter antiquam Pariſienſem, in qua, & apud Anſelmum legitur:* Aut omiſsâ Clericatûs militiâ monachicis promoveantur ordinibus.

Hoc vel generaliter, vel ſpeciali privilegio dictum poteſt intelligi: ſicut & de quodam monaſterio in regeſto Gregorii *legitur hoc modo.*

C. XXXIX. ¶ *De quodam Xenodochio, cujus Abbas ad Epiſcopatum eligi prohibetur.*

HInc eſt etiam, quòd Xenodochium atque *e* monaſterium, quod in eodem Francorum regno conſtitutum eſt, quia per ambitiones & contentiones quorundam non canonicè tractabatur, à perverſitate malorum liberare cupiens præcepit, ut ſine regali proviſione *f*, & Monachorum electione nullus ibi Abbas aliquâ unquam ſubreptione introduceretur. Præcepit etiam, ut ejuſdem monaſterii Abbas nunquam ad Epiſcopatum eligeretur: ne fortè occaſione Epiſcopatûs Abbatia aliquid detrimenti pateretur. Quod privilegium ita eſt illius Eccleſiæ, ut communem legem Regibus vel Abbatibus omnino dare non poſſit. Non enim quod uni ſigillatim conceditur, ſtatim omnibus convenit.

a *Ivo part. 3. cap. 157.* b *Ivo p. 7. cap. 7.* c *al. facilior.* d *Pann. l. 3. c. 180.*

a *Sup. eâd. c. nemo.* b *al. per promotionem.* c *Anſ. l. 7. c. 163. Polyc. l. 3. tit. 25.* d *fieri] orig.* e *al. ſeu.* f *al. providentia.*

¶ *Auctor hujus capitis refert conſtitutionem B. Gregorii de Abbate Xenodochii in civitate Auguſtudunenſi, quæ habetur lib. 11. regeſti, epiſt. 10.*

Superiori auctoritate non prohibentur Abbates Sacerdotes fieri, cùm beatus Benedictus jubeat Abbatem fratribus egredientibus & regredientibus benedictionem dare, quod non niſi Sacerdotum eſt. Lectionem quoque Evangelii ſimiliter Abbati ad legendum tribuit, quam ſubſequenti oratione legere ſimiliter Sacerdotalis officii eſt. Sed tales Sacerdotes vel Diaconos fieri prohibet, qui in Eccleſiaſtica militia cogantur jugiter permanere. ¶ *Item illud Hieronymi ad Riparium Presbyterum:* [Monachus a non docentis, ſed plangentis habet officium.] *& ad Heliodorum:* [Alia b cauſa eſt Monachi, alia Clerici.] *& ad Ruſticum:* [Sine c conſilio Presbyterorum Monachis nihil agere licet.] *non ita generaliter intelligendum eſt, ut nulli Monachorum liceat docendi officium aſſumere: ne beatum Gregorium aut Auguſtinum Anglorũ Epiſcopum, beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de monachica converſatione ad ſummum Sacerdotii gradum Scriptura teſtatur eſſe promotos, cogamur negare officium docendi habuiſſe: aut in die conſecrationis ſuæ aſſeramus eos à priori propoſito diſceſſiſſe: quod (ut Innocentius teſtatur) nulli facere licet. Voluit ergò Hieronymus diſtinguere inter perſonam Monachi & Clerici, oſtendens, quid cuique ex proprio officio conveniat.* ¶ *Aliud enim convenit cuique ex eo, quòd Monachus eſt: aliud ex eo, quòd Clericus eſt. Ex eo, quòd Monachus eſt, ſua & aliorũ peccata deflendi habet officium: ex eo, quòd Clericus, docendi & paſcendi populum.* ¶ *Monachos verò uſque ad tempus Euſebii, Zozimi & Syricii, Monachos ſimpliciter & non Clericos fuiſſe, Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria. Idem etiam Hieronymus* 1 *refert, Monachos Scythiæ* d *conveniſſe in unum, ut Sacerdotem ſibi invenirent, qui eis Miſſarum ſolennia celebraret.*

1 ¶ Hieronymus] *Jo. Andreæ ait eſſe in epiſt. de oper. & humil. Monachorum. In tomo autem ſecundo operum ipſius B. Hieronymi, in epiſt. 60. quæ eſt Epiphanii ad Joannem Hieroſolymitanum, ab eo Latinè reddita, legitur Epiphanium ordinâſſe Presbyterum Monachis poſcentibus, qui eis Domini ſacramenta conficeret. Erat autem monaſterium in diœceſi Joannis.*

C. XL. ¶ *Omnes Clerici vel Monachi tutelæ immunitatem habere debent.*

Item Leo Auguſtus *lib. 1. Codicis, de Epiſcopis & Clericis, lege 52.*

GEneraliter ſancimus, omnes viros reverendiſſimos Epiſcopos, nec non Presbyteros, ſive Diaconos & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licèt non ſint Clerici, immunitatem ipſo jure omnes habere tutelæ, ſive teſtamentariæ, ſive dativæ, ſive legitimæ: & non ſolùm tutelæ eſſe eos expertes, ſed etiam curæ: non ſolùm pupillorum & adultorum, ſed & furioſi, & ſurdi, & muti, & aliarum perſonarum, quibus tutores vel curatores à veteribus legibus dantur. Eos tamen Clericos & Monachos hujuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas Eccleſias vel monaſteria permanent, non divagantes, neque circa divina miniſteria deſides: cùm propter hoc ipſum beneficium eis indulgemus e. ut, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant. Et hoc non ſolùm in vetere Roma, vel in hac regia civitate, ſed in omni terra, ubicunque Chriſtianorum nomen colitur, obtinere ſancimus. ¶ *Novarum etiam collationum, & ſordidorum munerum immunitatem acceperunt. Unde* Conſtantinus *cunctis ſcribit Clericis, tit. eodem* f, *lege primâ.* Juxta ſanctionem, quam dudum meruiſſe perhibemini, fundos & mancipia veſtra nullus novis collationibus obligabit: ſed vacatione gaudebitis. *Item Imperator Honorius & Theodoſius eodem libro, titulo de ſacroſanctis Eccleſiis, lege quintâ* g. ¶ Placet, rationabilis Concilii tenore perpenſo, diſtrictâ moderatione præſcribere, à quibus ſpecialiter neceſſitatibus ſingularum urbium Eccleſiæ habeantur immunes. Prima quippe illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia uſibus cœleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum munerum fæce vexentur, nil extraordinarium abhinc, ſuperindictumvé flagitetur: nulla tranſlationis a ſolicitudo ſignetur b: poſtremò nihil præter canonicam illationem 2, niſi quam adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit, ejus functionibus adſcribatur. Si quis contrà venerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, exilio deportationis perpetuò c ſubdatur.

¶ *In codice Juſtiniani hæc lex ipſi Juſtiniano tribuitur, non Leoni.*

1 ¶ Meruiſſe] *In codice Juſtiniani legitur,* meruiſtis & vos, & mancipia, &c. *In Theodoſiano,* meruiſſe perhibemini & vos, & mancipia, &c.

2 ¶ Illationem,] *In vulgatis codicibus ſequebatur,* niſi quam ſi adventitiæ. *In codice Juſtiniani vulgato legitur,* & quam adventitiæ. *In manuſcripto, & Haloandri non eſt copula. In codice Theodoſiano,* quod adventitiæ. *In pleriſque vetuſtis Gratiani,* præterquam adventitiæ. *Dictio verò,* ſi, *abeſt ab omnibus, & ideò inducta.*

Hoc idem datur intelligi de verbis B. Sylveſtri, qui obedientiam minorum erga majores aſſignans, ait: [Abbas d Oſtiario, Monachus Abbati ſit ſubditus.] *ſuprà in tractatu ordinandorum. Oſtendit ergò Hieronymus, quòd ſimpliciter Monachis nihil liceat agere ſine conſilio Presbyterorum. Nec officium docendi ſibi aſſumere liceat ſine auctoritate Clericorum, niſi fortè ſint divinâ gratiâ intùs commoniti: ſicut beatus Gregorius* e *refert in dialogo de beato Benedicto, qui homines montis Caſſini ad fidem adduxit, & aram Apollinis, quæ erat ibi erecta, ſubvertit: & de* f *quodam Equitio, cui Angelus in ſomnis apparuit, & eum ad prædicandum miſit: qui cùm de vitio linguæ conquereretur, Angelus phlebotomo linguam ejus tetigit, & totum illud vitium curavit. Quòd verò Hieronymus ſeipſum talibus connumerat, tale eſt, quale illud Apoſtoli ad Philippenſes* g: [Quicunque imperfecti h ſumus, hoc ſentiamus.] *ſeipſum imperfectis connumerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait:* i [Natus in paupere domo, & tugurio ruſticano.] *& infrà.* [Nos ſuffarcinati auro.] *ſe famelicum faſtidientibus mella, pauperem divitibus connumerans: ſuprà ubi agitur de Clericis, qui propria relinquere nolunt, Cap.* Gloria k Epiſcopi. ¶ *Ecce ſufficienter monſtratum eſt, quòd Monachis Presbyterii honore decoratis, à populo electis, ab Epiſcopo inſtitutis, eadem liceant, quæ & aliis Sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex ſimilitudine conſecrationis. Non enim in conſecratione eorum aliud dicitur, & aliud in conſecratione aliorum. Utriſque enim in commune à Domino benedictionem infundi Epiſcopus obnixè depoſcit. Et dum conſecrat, cunctis Sacerdotibus ſigillatim dicit:* [Conſecrentur & ſanctificentur, Domine, manus iſtæ, ut quicquid conſecraverint, conſecratum ſit, & quæcunque benedixerint, benedicta ſint.] *Ecce communis eſt benedictio: unde igitur divortium: Sicut ergò in benedictione utrique communem nanciſcuntur poteſtatem; ita in inſtitutione communiter aſſequuntur poteſtatis executionem. Cæterùm abſque Epiſcoporum licentia non ſolùm Monachis, ſed etiam omnibus generaliter Clericis poteſtatis executio interdicitur.*

C. XLI. ¶ *Sacerdotalia ſine permiſſu Epiſcoporum non agant Presbyteri.*

Unde Clemens *epiſt. 3.*

CUnctis l fidelibus, & ſummoperè omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant: non utique Miſſas ſine ejus juſſu quiſpiam Presbyterorum in ſua parochia agat: non baptizet, nec quicquam abſque ejus permiſſu faciat.

---

a *Sup. eâd. Monachus.* b *Sup. eâd. alia cauſa.* c *Sup. eâd. Eccleſia.* d *al. Scotiæ.* e *al. indulgeamus.* f *Et in Cod. Theod. l. 16. tit. 11. c. 8. ex Conſtantio.* g *& in Theod. ibid. c. 49.*

a *al. tranſlatione.] al. tranſlationum.* b *al. gignatur.* c *al. perpetuæ mulctetur.* d *diſt. 93. A Subdiacono.* e *Lib. 2. dial. c. 8.* f *Lib. 1. cap. 4.* g *Philip. 3.* h *Apud Apoſtolum legitur, perfecti.* i *In epiſtola ad Nepotianum. In epiſtola ad Paulinum.* k *12. quæſtion. 2. gloria.* l *Burch. lib. 2. cap. 93. Ivo p. 2. c. 123. & part. 6. cap. 90.*

4 pars.

4 pars. *De his verò, qui intra Monaſterii clauſtra conſiſtunt, quibus populus ad regendum non committitur, quæritur, Utrùm dare, vel accipere decimas debeant? In quibus hæc diſcretio ſervanda eſt, ut de agris & vineis, quæ ad proprium ſtipendium coluntur, decimas ſibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Levi reddebantur pro miniſterio, quo Domino deſerviebant in tabernaculo, offerendo ſacrificia & holocauſta pro populo; patet, quòd Monachi de propriis prædiis non magis, quàm alii Sacerdotes decimas ſolvere coguntur. Sed dicitur, quòd prædia Monachorum, ſive pretio ſint empta, ſive pro ſalute animarum oblata, antequam in jus eorum venirent, baptiſmalibus Eccleſiis, ſive quibuslibet aliis primitias & decimas perſolvebant: illæ autem Eccleſiæ ſuo jure privari non poſſunt.*

C. XLII. ¶ *Qui res ſuas alicui delegaverit, decimationum proventum priori Eccleſiæ auferre non poterit.*

Unde in Maguntinenſi Concilio *ſtatutum invenitur.*

II. SI *a* quis Laicus, vel Clericus, vel utriuſque ſexûs perſona, proprietatis ſuæ loca, vel res alicui dare delegaverit, decimationum proventum priori Eccleſiæ legimè aſſignatum inde abſtrahere nullam habeat poteſtatem. Quòd ſi facere tentaverit, talis traditio irrita prorſus ducatur, & ipſe ad emendationem Eccleſiaſticâ coërceatur cenſurâ.

C. XLIII. ¶ *Antiquiores Eccleſiæ nec decimis, nec ullâ poſſeſſione priventur.*

Item ex Concilio Cabilonenſi. *b*

ECcleſiæ *c* antiquitùs conſtitutæ, nec decimis, nec ullâ poſſeſſione priventur, ita ut novis Oratoriis tribuantur.

C. XLIV. ¶ *Antiquiores Eccleſiæ propter novas juſtitiam ſuam non perdant.*

Item ex Concilio Vormacienſi.

QUicunque *d* voluerit in ſua proprietate Eccleſiam ædificare, & conſenſum, & voluntatem Epiſcopi habuerit, in cujus parochia eſt, licitum ſit. Veruntamen omnino providendum eſt Epiſcopo, ut aliæ Eccleſiæ antiquiores propter novas ſuam juſtitiam, aut decimam non perdant, ſed ſemper ad antiquiores Eccleſias perſolvatur.

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Vormacienſi, c. 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.*

Decimas autem baptiſmalibus Eccleſiis perſolvendas, Leo Papa IV. *affirmat, dicens:*

C. XLV. ¶ *Baptiſmalibus Eccleſiis decimæ dari debent.*

DE *e* decimis juſto ordine non tantùm nobis, ſed etiam majoribus noſtris viſum eſt plebibus tantùm, ubi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari.

¶ *Ivo ferè eadem citat ex Gelaſio: ſed Anſelmus & Polycarpus ex Leone, ut Gratianus.*

Si ergò nulli licet decimationum proventum à priori Eccleſia, cui aſſignatus fuerat, abſtrahere, ſi jus antiquioris Eccleſiæ novis tribuendum non eſt, ſi decimæ tantummodò baptiſmalibus Eccleſiis dandæ ſunt; patet, quòd Monachi ex propriis prædiis decimas dare coguntur. Sed & illa auctoritas Maguntinenſis Concilii f *de venditore vel donatore loquitur, definiens, quòd ille, qui vendit aut donat, non poteſt proventum decimationum illi Eccleſiæ detrahere, cui priùs legitimè fuerat aſſignatus. Monachi autem decimas & primitias non auctoritate vendentis, vel donantis, ſed auctoritate ejuſdem Concilii, & Paſchalis Papæ detinent: à quibus definitum eſt, ut Monachi de propriis prædiis decimas non ſolvant.*

C. XLVI. ¶ *Non perſolvant de propriis prædiis Abbates & Epiſcopi decimas.*

Sic enim in Maguntinenſi *a* Concilio *ſtatutum eſt:*

QUeſti *b* ſunt præterea quidam fratres, quòd eſſent aliqui Epiſcopi & Abbates, qui decimas non ſinerent dari ad *c* Eccleſiam, ubi illorum coloni Miſſas audiunt. Proinde decrevit ſacer iſte conventus, ut Epiſcopi & Abbates de agris & vineis, quæ ad ſuum, vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad Eccleſias ſuas 1 deferri faciant: familiæ *d* verò eorum ibi dent decimas ſuas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Miſſas audiunt.

¶ *Caput in nullo Concilio Maguntino, quod extet, habetur, ſed in Cabilonenſi, unde citant Burchardus & Ivo. In libro Vaticanæ Bibliothecæ, in quo ſunt duo Concilia Urbani II. Placentinum & Melphienſe, hæc etiam leguntur:* Perlatum eſt ad ſanctam Synodum, quòd ſint quidam Epiſcopi & Abbates, qui colonos ad ſe pertinentes non ſinant decimas dare ad Eccleſias, ubi Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decrevit ſacer iſte conventus, ut Epiſcopi & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad ſuum, vel fratrum uſum laborant, decimas ſibi pro benedictione, vel hoſpitum ſuſceptione habeant: familiæ verò ibi dent decimas ſuas, ubi per totum anni circulum Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur.

1 ¶ Suas] *Vox iſta abeſt ab ipſo Concilio, & cæteris collectoribus: ſunt etiam nonnullæ aliæ varietates, quæ indicatæ ſunt in margine.*

C. XLVII. ¶ *De propriis laboribus Monachi & Canonici decimas minimè ſolvere cogantur.*

Item Paſchalis II.

DEcimas *e* à populo Sacerdotibus ac Levitis eſſe reddendas, divinæ legis ſanxit *f* auctoritas. Cæterùm à Monachis, ſive Clericis communiter viventibus nulla ratio ſinit, ut milites, aut Epiſcopi, aut perſonæ quælibet decimas de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis propriis extorquere debeant. Unde B. Gregorius ſic ait: [*Communi g vitâ viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, & adimplenda miſericordia nobis quid erit loquendum?*] cùm omne quod ſupereſt, in cauſis piis ac religioſis erogandum ſit, dicente *h* Domino: [*Quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.*]

5 ps. *Quòd autem dicitur, quòd antiquiores Eccleſiæ propter novas, nec decimis, nec ullâ poſſeſſione priventur, non ita intelligendum eſt, ut nullo modo credatur licere Epiſcopo aliquam partem poſſeſſionum, vel decimationum unius Eccleſiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Epiſcopatus in unum poteſt redigere; ita & unus proprio conſentiente Epiſcopo in duos poteſt dividi, vel etiam Metropolitano invito qualibet Eccleſia ab ejus juriſdictione Apoſtolicâ eximi auctoritate.*

C. XLVIII. ¶ *Duos Epiſcopatus in unum redigere Apoſtolica poteſt auctoritas.*

Unde Gregorius Papa *ſcribit Benenato Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 31.*

ET *i* temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Miſenatem 1 unire debeamus Eccleſias, quoniam nec longo itineris ſpatio à ſe ſejunctæ ſunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi

a *13. q. 1. c. ult. Burch. l. 3. c. 241. Ivo p. 3. c. ult.* b *Arelat. 3. c. 20. Capitul. l. 2. c. 36. Magunt. 3. ſub Arnulpho, c. 22. & ſub Carolo, c. 41. & in Rhemenſi Trosleiano.* c *Deuſdedit p. 3. Burch. l. 3. c. 9. Ivo part. 3. c. 12.* d *Burch. l. 3. c. 7. Ivo p. 3. c. 9.* e *31. q. 1. Eccleſias. §. item Leo. Polyc. l. 3. tit. 1. Deuſded. p. 3. Anſel. l. 5. c. 53. Ivo p. 3. c. 151.* f *ſupr. eâd. ſi quis Laicus.*

a *In Cabilonenſi ſub Carolo Magno, c. 19.* b *Anſel. l. 5. c. 57. Burch. l. 3. c. 132. Ivo p. 3. c. 198. Pann. lib. 2. c. 59.* c *al. Eccleſiis. ubi illi coloni.* d *al. familia det.* e *Deuſded. part. 3.* f *Num. 11.* g *communiter autem viventibus] in orig. Gregorii cum aliis etiam verborum varietatibus.* h *Luc. 11.* i *Anſ. l. 6. c. 108. P[illegible]c. lib. 3. tit. 30.*

multitudo eſt, ut ſingulos, ſicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri Sacerdos curſum vitæ hujus explevit, utraſque nos Eccleſias præſentis auctoritatis paginâ uniſſe, tibique commiſiſſe cognoſce, propriumque utrarumque Eccleſiarum ſcito te eſſe Pontificem. Et ideò te, quæcunque tibi de earum patrimonio, vel Cleri ordinatione, ſive promotione, juxta canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare atque diſponere, habebis ut proprius reverâ Sacerdos liberam ex noſtræ auctoritatis conſenſu atque permiſſione licentiam. Ubi verò commodiùs atque utiliùs eſſe perſpexeris, ibi habitato: ita ſanè, ut alteram Eccleſiam, cui corporaliter præſens non es, ſolicitâ, providentique curâ diſponas, quatenùs divina illic myſteria *a* ſolenniter auxiliante Domino peragantur.

1 ¶ Miſenatem] *Sic emendatum eſt ex vetuſto codice B. Gregorii: quamvis in vulgatis, ſicut etiam apud Gratianum, eſſet,* Muſitanam.

C. XLIX. ¶ *Duos Epiſcopatus in unum redigere Apoſtolica valet auctoritas.*

Idem *b* *Joanni Epiſcopo Veliterno, lib. 2. epiſt. 35.*

POſtquam *c* hoſtilis impietas diverſarum civitatum ita (peccatis facientibus) deſolavit Eccleſias, ut reparandi eas ſpes nulla, populo deficiente, remanſerit, majori valdè curâ conſtringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquiæ plebis nullo paſtoris moderamine gubernatæ, per invia fidei hoſtis callidi rapiantur (quod abſit) inſidiis. Hujus ergò rei ſolicitudine ſæpè commoti, hoc noſtro ſedit cordi conſilium, ut vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati curam, gubernationemque Triumtabernenſium 1 Eccleſiæ providimus committendam: quam tuæ Eccleſiæ aggregari, unirique neceſſe eſt; quatenùs utrarumque Eccleſiarum Sacerdos rectè, Chriſto adjutore, poſſis exiſtere: quæque tibi de ejus patrimonio, vel Cleri ordinatione, ſeu promotione vigilanti ac canonicâ viſa fuerint curâ diſponere: quippe ut Pontifex proprius liberam habeas *d* ex præſenti noſtra permiſſione licentiam.

1 ¶ Triumtabernenſium] *In vulgatis legebatur,* Treverenſium. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, & originali, & Joanne Diacono. Nam, ut is teſtatur, hæc epiſtola ſcripta eſt Joanni Epiſcopo Veliterno. Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum eſt.*

C. L. ¶ *Non habeant Epiſcopum diœceſes, quæ nunquam habuerunt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *e* II. *c. 5.*

FElix *f* Epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiamſi hoc placet, ſanctitati veſtræ inſinuo, ut diœceſes, quæ nunquam Epiſcopos habuerunt *g*, non habeant, & illa diœceſis, quæ aliquando habuit, habeat proprium 1. Secundùm autem hanc proſecutionem 2 ſanctitas veſtra æſtimet, quid fieri debeat. Ab univerſis dictum eſt, Placet.

1 ¶ Proprium.] *In Concilio ipſo ſequuntur hæc:* Et ſi accedente tempore, creſcente fide Dei, populus multiplicatus deſideraverit proprium habere rectorem, ejus videlicet voluntate, in cujus poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat Epiſcopum.

2 ¶ Proſecutionem] *Emendatus eſt hic locus ex originali impreſſo & manuſcripto. Nam anteà legebatur:* Secundùm hanc perſecutionem ſanctitatis veſtræ eſt æſtimare.

C. LI. ¶ *Niſi cum voluntate Epiſcopi diœceſes, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios Epiſcopos.*

Item ex Africano Concilio *h* *c. 20.*

MUltis *a* Conciliis hoc ſtatutum eſt à cœtu Sacerdotali, ut plebes, quæ in diœceſibus ab Epiſcopis retinentur, quæ Epiſcopos nunquam habuerunt, non niſi cum voluntate ejus Epiſcopi, à quo tenentur, proprios accipiant rectores. 1

1 ¶ Rectores.] *In Concilio Africano & Carthaginenſi ſequitur,* id eſt, Epiſcopos: *quod additur etiam in gloſſa.*

C. LII. ¶ *Apoſtolica auctoritas à juriſdictione Archiepiſcopi Epiſcopos valet eximere.*

Item Gregorius *Joanni Epiſcopo Lariſſæo, lib. 2. indict. 11. epiſt. 7. ſeu c. 46.*

FRater *b* noſter Hadrianus, Thebanæ civitatis Epiſcopus, ad Romanam urbem veniens, lachrymabiliter eſt conqueſtus de quibuſdam capitulis, ſe à fraternitate tua, nec non à Joanne, primæ Juſtinianæ *c* Epiſcopo, non legitimè neque canonicè condemnatum. & ȷ. ¶ De nequiſſimo autem, damnandoque ejus judicio aliàs ſumus, juvante Domino, tractaturi. Hadrianum verò Epiſcopum reperimus, & tuo contra Sacerdotales mores odio laboràſſe, & nullo jure pecuniariis in cauſis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuiſſe ſententiâ. Quia igitur & ab antefato Joanne primæ Juſtinianæ Epiſcopo contra jus, canoneſque depoſitus, honoris ſui gradu carere non potuit, in ſua eum reformari Eccleſia, atque in propriæ dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cùm oportuiſſet te ex eo Dominici corporis comunione privari, quòd admonitione *d* ſanctæ memoriæ deceſſoris noſtri contemptâ (per quam eum, Eccleſiamque ejus de tuæ juriſdictione poteſtatis exemit) rurſus in eis aliquid tibi juriſdictionis ſervare præſumpſeris, tamen nos humaniùs decernentes, communioniſque tibi ſacramentum interim conſervantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, Eccleſiaque ejus omnem antehabitæ ſuæ poteſtatem juriſdictionis abſtineat: & ſecundùm ſcripta deceſſoris noſtri, ſi qua cauſa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria adversùs præfatum Hadrianum Conſacerdotem noſtrum potuerit evenire, vel per eos, qui noſtri ſunt, vel fuerint in urbe regia reſponſales, ſi mediocris eſt quæſtio, cognoſcatur: vel hûc ad Apoſtolicam ſedem, ſi ardua eſt, deducatur: quatenùs noſtræ audientiæ ſententiâ decidatur. Quòd ſi contra hæc, quæ ſtatuimus, quolibet tempore, ſeu quâlibet occaſione, vel ſurreptione venire tentaveris, ſacrâ ſcias te communione privatum: nec eam te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore, niſi cum conceſſa Romani Pontificis decernimus juſſione percipere 1. *& paulò poſt.* ¶ Res autem ſive ſacras, ſive alias mobiles, immobileſque ejus Eccleſiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præſentibus annectimus literis) ſine aliqua ei dilatione fraternitas tua reſtituat. De quibus, ſi qua inter vos quæſtio vertitur, volumus, ut apud reſponſalem noſtrum in urbe regia ventiletur.

1 ¶ Percipere.] *Hic in epiſtola interjicitur cap.* hâc *e* conſonâ. ȷ. *25. q. 1.*

Si autem necdum in diœceſi alicujus Epiſcopi illa loca aſſignata fuerint, ex vigore Apoſtolicæ ſedis proprium Epiſcopum accipiant.

C. LIII. ¶ *Ubi multitudo fidelium excrevit, ibi Epiſcopi ſunt ordinandi.*

Unde Gregorius junior *ſcribit Bonifacio Epiſcopo, epiſt. 1.*

PRæcipimus, ut juxta ſacrorum canonum ſtatuta, ubi multitudo excrevit fidelium, ex vigore Apoſtolicæ ſedis debeas ordinare Epiſcopos: piâ tamen contemplatione, ut non vileſcat dignitas Epiſcopatûs.

Sicut duo Epiſcopatus ſuprascripto modo in unum poſſunt redigi, & unus in duos valet dividi, ſic etiam Epiſcopus de ba-

---

a *al. miniſteria.* b *Joannes Diacon. l. 3. c. 15.* c *7. q. 1. temporis qualitas. Anſ. l. 5. c. 24. Polyc. l. 1. tit. 9.* d *al. habebis.* e *Et in Toletano 12. c. 4.* f *Burch. l. 1. c. 33.* g *al. accepetunt.* h *Et in Carthag. 3. c. 42.*

a *Burch. ibid.* b *Anſ. l. 6. c. 125. Polyc. l. 1. tit. 7.* c *al. Juſtiniana urbis.* d *al. poſt admonitionem contemptam.* e *al. hac.*

priſmali

ptiſmalibus & parochianis Eccleſiis facere poteſt cum conſenſu ſuorum Clericorum. Quod cùm factum fuerit, illa pars populi, quæ novis Eccleſiis ſupponitur, à jure prioris Eccleſiæ abſolvitur. Hoc niſi fieri poſſet, multitudo Eccleſiarum ad paucitatem redigeretur. Plures autem baptiſmales Eccleſias in una terminatione facere non poteſt.

C. LIV. ¶ *In una terminatione plures baptiſmales Eccleſiæ eſſe non poſſunt.*

Unde in Toletano Concilio *legitur*:

PLures *a* baptiſmales Eccleſiæ in una terminatione eſſe non poſſunt, ſed una tantummodò cum ſuis *b* capellis. Et ſi contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utrarumque diſcernant; & ſi non convenerint, lis Dei judicio diſcernatur.

¶ *Caput hoc in nullo Toletano eſt inventum. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Aquiſgranenſi.*

6 pars. *Jus ergò Eccleſiarum ita interpretandum eſt, ut niſi Epiſcopo diſponente aliis Eccleſiis fuerit aſſignatum, in nullo priorum redituum diminutionem patiantur.*

C. LV. ¶ *Communione privetur, qui decimas vel oblationes extra Epiſcopi conſcientiam tenere voluerit.*

Unde Anaſtaſius *c* Papa.

STatuimus *d*, ut ſi quis oblationes Eccleſiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptiſmalem Eccleſiam dare voluerit, præter conſcientiam Epiſcopi, vel ejus, cui hujuſcemodi officia commiſſa ſunt, nec cum eorum voluerit agere conſilio, bannum noſtrum componat, & communione privetur.

Cùm addit, [Extra conſcientiam Epiſcopi,] *intelligendum relinquit, quòd Epiſcopo conſentiente aliis Eccleſiis dari poſſunt.*

C. LVI. ¶ *Juxta diſpoſitionem Epiſcopi decimæ diſtribuantur.*

Item *e*.

IN *f* ſacris canonibus præfixum eſt, ut deinceps juxta Epiſcopi diſpoſitionem diſtribuantur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis ſuas habent baſilicas, contemptâ Epiſcopali diſpoſitione, non ad Eccleſias, ubi Baptiſmum, & prædicationem, & manûs impoſitionem, & alia Chriſti ſacramenta percipiunt, decimas ſuas dant; ſed vel propriis baſilicis, vel aliis 1 Eccleſiis pro ſuo libitu tribuunt: quod omnimodis divinæ legi & ſacris canonibus conſtat eſſe contrarium. Unde 2 veſtram poteſtatem, ut eos corrigatis, expetimus.

1 ¶ Aliis Ecllefiis] *In Concilio Ticinenſi, unde hoc capitulum videtur acceptum, legitur,* ſuis Clericis: *Apud Anſelmum verò,* ſuis Eccleſiis.

2 Unde veſtram] *Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludovicum II. qui illi Synodo interfuit. Quare in ea ſequitur,* ſacra docet, &c.

Cùm autem reprehenduntur, quia contemptâ Epiſcopi diſpoſitione hoc faciunt, intelligitur, quòd ſi Epiſcopo diſponente hoc fecerint, irreprehenſibiles inveniantur.

C. LVII. ¶ *Anathema ſit, qui præter Epiſcopi conſcientiam decimas & oblationes diſpenſare voluerit.*

Item Symmachus Epiſcopus *Eccleſiæ g catholicæ urbis Romæ dixit in Synodo ſexta Romana.*

IN *h* canonibus in Gangrenſi Eccleſia Apoſtolicâ auctoritate conditis, de fructuum oblationibus, quæ miniſtris Eccleſiæ debentur, & de his, quæ in uſus pauperum conferuntur, ſcriptum habetur: [*Si quis i oblationes* 1 *Eccleſiæ accipere, vel dare voluerit præter Epiſcopi conſcientiam, vel ejus, cui hujuſcemodi ſunt officia commiſſa, nec cum ejus voluerit agere conſilio, anathema ſit.*] Et iterum in eodem Concilio Gangrenſi: [*Si a quis oblata Deo dederit vel acceperit præter Epiſcopum, vel eum, qui conſtitutus eſt ab eo ad diſpenſandam miſericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema ſit.*] Valdè iniquum ergò, & ingens ſacrilegium eſt, quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum ſuarum unuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, à quibus hæc maximè ſervari convenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à Principibus, & primis regionum in aliud transferri, vel conferri. *& infrà.*

¶ Generaliter *b* verò, quicunque res Eccleſiæ confiſcare, aut competere, aut pervadere periculosâ ſuâ infeſtatione præſumpſerit, niſi 2 ſe citiſſimè per Eccleſiæ, de qua agitur, ſatisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res Eccleſiæ, juſſu, vel largitione Principum, vel quorundam potentum, aut quâdam invaſione, aut tyrannicâ poteſtate retinuerint, & filiis, vel hæredibus ſuis (ut à quibuſdam jam factum audivimus) quaſi hæreditarias reliquerint, niſi citò res Dei, admoniti à Pontifice, agnitâ veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim eſſe cenſemus, ut cuſtodes potiùs chartarum, quàm defenſores rerum creditarum (ut præceptum eſt) judicemur. *& infrà.*

¶ Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non ſentiunt. ¶ Similiter & illi extorres debent fieri ab Eccleſia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente *c* Domino: [*Auferte malum ex vobis.*] Univerſa Synodus ſurgens acclamavit: Ut ita fiat, rogamus. Dictum eſt octies. Iſta ſerventur 3, precamur. Dictum eſt decies. Ut in perpetuum maneant, & veſtrâ auctoritate firmentur. Dictum eſt duodecies. Exaudi Chriſte, Symmacho Papæ vita ſit. Dictum eſt duodecies.

1 ¶ Oblationes Eccleſiæ] *In Concilio ipſo Gangrenſi legitur,* ſi quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere, &c.

2 ¶ Niſi ſe] *Hæc uſque ad verſic.* Similiter. *ſunt addita ex Symmachi Synodo.*

3 ¶ Iſta ſerventur,] *Item hæc uſque ad verſ.* Exaudi.

C. LVIII. ¶ *Eâdem plectuntur pœnâ, qui Eccleſiæ res & bona Epiſcoporum invadunt.*

Item in eadem Synodo.

SImiliter *d* & hoc ad omnium Eccleſiarum notitiam veſtrâ cunctorum exhortatione & judicio cenſemus pervenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia Epiſcoporum res Eccleſiæ non dubitantur eſſe, ſi in eorum facultatibus ſimili fuerit crudelitate graſſatum, pervaſores rerum memoratarum prædictæ canonum diſtrictionis feriantur vindictâ: ut qui moribus propriis, ac nullâ conſcientiæ caſtigatione corriguntur, ſaltem Eccleſiaſticæ & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

C. LIX. ¶ *Res Eccleſiæ Principum auctoritate diſtribui non poſſunt.*

Item ex lib. 1. Capitulorum Caroli & Ludovici Imperatorum, *c. 83.*

QUia *e* juxta ſanctorum Patrum traditionem novimus res Eccleſiæ vota eſſe fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non ſolùm habita conſervare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Ut *f* autem ab Eccleſiaſticis 1 de dividendis 2 rebus Eccleſiæ ſuſpicionem dudum conceptam amoveremus, ſtatuimus, ut neque noſtris, neque filiorum, & Deo diſpenſante, ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram vel progenitorum noſtrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitùs diviſionem aut jacturam patiatur.

1 ¶ Eccleſiaſticis] *Sequebatur,* officiis, *quæ vox neque*

a *Burch. l. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 27.* b *al. ſubditis.* c *Cap. l. 6. c. 385. & l. 7. c. 7.* d *Anſ. l. 5. c. 45.* e *In Concil. Ticinenſi, c. 11.* f *Anſ. l. 5. c. 46.* g *Et in Aquiſgran. ſub Pipino, c. 26.* h *Deuſdedit p. 4. Anſ. l. 5. c. 44.* i *Cap. 7. Gangren. Cap. lib. 7. c. 5.*

a *In Gangren. c. 8. Burch. l. 3. c. 144. & 145. Ivo p. 3. cap. 209. & 210. 12. q. 2. indignè.* b *Ivo part. 3. c. 148.* c *Deut. 13. & 1. Cor. 5.* d *Ivo p. 3. cap. 148.* e *Deuſdedit p. 5. Anſel. l. 5. c. 43.* f *al. tamen ut.*

in vetuſtis, neque in ipſo capitulari eſt. Refertur enim ad homines, non ad officia.

2 ¶ Dividendis] *In capitulari impreſſo legitur,* non dividendis. *In capitulis autem manuſcriptis, quæ ab Epiſcopis provinciarum Rhemenſis, ac Rhotomagenſis Ludovico Regi miſſa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia:* Quia verò Carolus Princeps, Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes, res Eccleſiarum ab eis ſeparavit atque diviſit, pro hoc ſolo maximè eſt æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianenſis Epiſcopus, qui in monaſterio S. Trudonis requieſcit, in oratione poſitus, ad alterum ſeculum raptus, & inter cætera, quæ Domino ſibi oſtendente conſpexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo ejus ductore reſponſum eſt: quia Sanctorum judicatione, qui in futuro judicio cum Domino judicabunt, quorumcunque res abſtulit & diviſit, ante illud judicium animâ & corpore ſempiternis pœnis deputatus eſt, & recepit ſimul cum peccatis ſuis pœnas propter peccata omnium, qui res ſuas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus divini cultûs, & alimoniis ſervorum Chriſti, ac pauperum, pro animarum ſuarum redemptione tradiderant. Qui in ſe reverſus S. Bonifacium, & Fuldradum Abbatem Monaſterii S. Dionyſii, & ſummum Capellanum Regis Pipini ad ſe vocavit, eiſque talia dicens in ſignum dedit, ut ad ſepulchrum illius irent, & ſi corpus ejus ibidem non reperiſſent, ea, quæ dicebat, vera eſſe concrederent. Ipſi autem pergentes ad prædictum monaſterium, ubi corpus ipſius Caroli humatum fuerat, ſepulchrumque ipſius aperientes, viſus eſt ſubitò exiiſſe Draco, & totum illud ſepulchrum interiùs inventum eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtum. Nos autem illos vidimus, qui uſque ad noſtram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis vivâ voce veraciter ſunt teſtati, quæ audierunt atque viderunt. Quod cognoſcens filius ejus Pipinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio Legatus Apoſtolicæ ſedis, Gregorius nomine. Nam & Synodum ipſam habemus, & quantumcunque de rebus Eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit, Eccleſiis reddere procuravit. Et quoniam res Eccleſis, à quibus ablatæ erant, reſtituere propter concertationem, quam pro Waifaro Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petiit, & nonas, ac decimas ad reſtaurationes terrarum, & de unaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam, unde res erant beneficiatæ (ſicut in libro capitulorum Regum habetur) dari conſtituit, uſque dum ipſæ res ad Eccleſiam revenirent. Unde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine conſtitutus, edictum fecit, ut nec ipſe, nec filii ejus, neque ſucceſſores, hujuſmodi res agere attentarent. Quod manu ſuâ firmavit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorum ejus, quicunque librum illum habet, & legere voluerit, invenire valebit. Hanc etiam relationem & in ſcripturis habemus, & quidam noſtrûm etiam vivâ voce Dominum Ludovicum Imperatorem patrem veſtrum referre audivimus. *Hujus hiſtoriæ mentio etiam eſt in vita B. Eucherii, Epiſcopi Aurelianenſis, & B. Rhigoberti, Archiepiſcopi Rhemenſis. Qualis verò eſſet hujuſmodi Eccleſiaſticorum bonorum diviſio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo Capitularium, ante capitulum iſtud 83. ſic exponitur:* Tempore Hadriani Papæ, & Caroli Magni Imperatoris, quando Paulinus Epiſcopus tenuit vices Apoſtolicæ ſedis, in Aquis fuit factum iſtud capitulum, propter hoc, quia Laici homines ſolebant dividere Epiſcopia & Monaſteria ad illorum opus, & non remanſiſſet ulli Epiſcopo, nec Abbati, nec Abbatiſſæ, niſi tantum, ut velut Canonici & Monachi viverent.

Cùm ergò præter conſcientiam Epiſcopi, vel ejus, cui officia hujuſmodi commiſſa ſunt, quilibet prohibetur oblatione Eccleſiæ diſtribuere: liquidò apparet, quòd cum Epiſcopi conſenſu quibuslibet Eccleſiis poſſint diſtribui.

Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani Concilii IV. *cap. 32.*

C. LX. ¶ *Nihil de jure ſuæ diœceſis Epiſcopi præſumant auferre.*

CONſtitutum *a* eſt à præſenti Concilio, Epiſcopos diœceſes ſuas ita regere, ut nihil ex earum jure præſumant auferre; ſed juxta priorum auctoritatem Conciliorum, tam de oblationibus, quàm de tributis *b* ac frugibus tertiam conſequantur. Quòd ſi ampliùs quippiam ab eis præſumptum extiterit, per Concilium reſtauretur, appellantibus aut ipſis conditoribus, aut certè propinquis eorum, ſi jam illi à ſeculo diſceſſerunt.

C. LXI. ¶ *Poſſeſſiones Eccleſiæ derelictas nulli ſit alienandi licentia.*

Item Symmachus Papa *ad Cæſarium fratrem, c. 1.*

POſſeſſiones *c*, quas unusquiſque Eccleſiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis atque diſtractionibus, vel ſub quocunque argumento non patimur: niſi fortè aut Clericis bonorum *d* meritorum, aut monaſteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis, ſi neceſſitas largiri ſuaſerit: ſic tamen, ut hæc ipſa non perpetuò, ſed temporaliter perfruantur.

Sed illud Toletani Concilii intelligendum eſt, ut Epiſcopi præter quartam, vel tertiam, quæ ſecundùm locorum diverſitates eis debetur, nihil contingant.

C. LXII. ¶ *A Clericis & piis locis ultra ſtatuta Patrum aliquid Epiſcopus non exigat.*

Unde in Concilio Leonis Papæ IV. *c. 26. ſtatutum eſt.*

NUlli *e* Epiſcoporum liceat à ſubjecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico, & piis locis dationes ultra ſtatuta Patrum exigere, aut ſuperpoſita *f* in angariis inferre. Sed cùm optimus ſit perſpector, ita proſpiciat *g*, ut univerſæ ſibi oves commiſſæ à ſe maximè alantur, atque in neceſſitatibus adjuventur, non illicitis exactionibus *h* opprimantur, quia Dominus paſcere & docere nos docuit, & omnibus miniſtrare, non terrenis lucris vel avaritiis delectari.

C. LXIII. ¶ *De reditibus Eccleſiæ quarta pars Clericis eſt diſtribuenda.*

Item Gregorius *Leo Epiſcopo Cateninenſium* i *lib. 7. epiſt. 8.*

AD *k* hoc locorum gradus rationis ordo diſtinxit, & judicia eſſe conſtituit, ut nec præpoſiti in opprimendos ſe fruſtra valeant occupare ſubjectos; nec ſubjectis iterùm contra ſuos præpoſitos effrenata ſit reſultandi licentia. *& infrà.* ¶ Volumus igitur, ut quicquid Eccleſiæ tuæ ex reditu, vel quolibet alio titulo fortaſſis acceſſerit, quartam exinde portionem ſine diminutione aliqua debeas ſegregare, atque eam ſecundùm Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (ut tibi viſum fuerit) diſcretè dividere.

C. LXIV. ¶ *Epiſcopus turpis lucri gratiâ nihil à Monachis vel Clericis ſuis exigere debet.*

Item ex ſeptima Synodo, *c. 4.*

PRædicator *l* veritatis Paulus *m* divinus Apoſtolus, ac ſi canonem ponens Epheſiorum Presbyteris, imò verò & omni ſacratæ multitudini *n*, ita

a *Burch. l. 3. c. 203. Ivo p. 3. c. 255.* b *al. decimis tributis.* c *Polyc. l. 3, tit. 12. Anſ. l. 5. c. 47.* d *al. honorem meritis.* e *Polyc. l. 4. tit. 21. Anſel. l. 6. c. 166.* f *in vulgatis erat, ſuppoſita.* g *al. perſpiciat.* h *al. exactis dationibus.* i *al. Catinenſi.* k *Anſel. l. 5. c. 67.* l *Anſ. l. 6. c. 165. Polyc. l. 4. tit. 1.* m *Act. c. 20.* n *al. plenitudini.* πληρώματι.

fiducia-

fiducialiter perhibuit : [*Argentum & aurum , aut veſtem nullius concupivi. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, beatius exiſtimans* a *dare ,quàm* b *accipere.*] Propter quod & nos edocti ab eo definimus, Epiſcopum nullatenùs turpis lucri gratiâ excogitare 1 ad excuſandas excuſationes in peccatis expetere aurum, vel argentum, aut aliam ſpeciem ab Epiſcopis, vel Clericis, vel Monachis, qui ſub ipſo ſunt. Ait *c* enim Apoſtolus: [*Iniqui regnum Dei non poſſidebunt : nec debent filii theſaurizare parentibus , ſed parentes filiis.*]. *& infrà.* Præcepit enim & *d* Petrus Apoſtolorum ſummus : [*Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, non coactè , ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, non turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè : neque ut dominantes in Cleris ,ſed forma facti gregis. Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.*]

¶ *Caput hoc anteà citabatur ex ſexta Synodo. Eſt autem in ſeptima ex verſione Anaſtaſii , ex qua nonnulla hic ſunt addita, dempta, emendata.*

1 ¶ Excogitare]. *Verba Græca* ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον προφασίζομενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν : *Sic clariùs verterentur* , ſtatumus, ne ullo modo turpis lucri gratiâ in mentem veniat Epiſcopo excuſanti excuſationes in peccatis poſcere aurum, &c.

Illud autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur : [Hæc ipſa non perpetuò, ſed temporaliter perfruantur,] *ad perſonales tantùm poſſeſſiones, Clericorum videlicet & pauperum, non ad monaſteriales referendum eſt.*

7 pars. *Quàm verò ſit grave, apud Deum decimas , & oblationes, ac primitias Sacerdotibus non ſolvere, auctoritate Hieronymi & Auguſtini apparet.*

C. LXV. ¶ *Reus apud Deum habetur, qui decimas Sacerdotibus non ſolverit.*

Ait namque Hieronymus *in comment. ad c.3. Malachiæ.*

REvertimini ad me, & revertar ad vos , dicit *e* Dominus exercituum: & dixiſtis, in quo revertemur ? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me : & dixiſtis, in quo configimus te ? in decimis & primitiis. In penuria vos maledicti eſtis : & me configitis gens tota.] Nunc ſequamur ordinem prophetiæ. Quia mihi non reddidiſtis decimas & primitias, idcircò in fame & penuria maledicti eſtis : & vos me ſupplantatis, ſive fraudatis, atque privatis gens tota. Pro 1 gente, quæ in Hebraico ſcribitur גוי annum XXX. tranſtulerunt, ἔτος, pro ἔθνος ; & eſt ſenſus : Ecce annus expletus eſt, & nihil in meos theſauros, ſed in veſtra horrea comportâſtis : & pro decimis & primitiis *f*, quæ parva erant, ſi à vobis darentur , ubertatem poſſeſſionum veſtrarum , & omnem frugum abundantiam perdidiſtis. Ut autem ſciatis me hoc iraſcente perfectum , quia fraudâſtis me parte meâ, hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea *g*, hoc eſt, in theſauros templi, & habeant Sacerdotes atque Levitæ, qui mihi miniſtrant cibos, & probate me, ſi non tantas pluvias effudero , ut cataractæ cœli apertæ eſſe credantur : [*Et effundam vobis benedictionem uſque ad abundantiam.*] Verbum effuſionis, nomen largitatis oſtendit. Sed fieri poteſt, ut agros irrigantibus pluviis ſit quidem fertilitas, verùm aut locuſta, aut bruchus , aut ærugo , aut eruca deſtruant, & labores hominum pereant. Propterea jungit, & dicit : [*Et increpabo pro vobis devorantem,*] locuſtam videlicet, & reliqua quæ diximus, [*& non corrumpet fructum terræ veſtræ.*] *& infrà.* ¶ Si quando fames, & penuria, & rerum omnium egeſtas opprimunt mundum, ſciamus , hoc ex Dei ira deſcendere, qui in pauperibus, ſi non accipiant eleemoſynam, fraudari ſe loquitur, & ſuas 2 poſſeſſiones poſſumus decimas & primitias interpretari. ¶ Si quis doctus & eruditus legem Dei poteſt cæteros erudire, non debet ſuæ aſſignare prudentiæ, ingenioque quod poſſidet: ſed gratias agat primùm Deo, qui cuncta largitur ; deinde Sacerdotibus ejus, ac magiſtris, à quibus doctus eſt. Si enim non egerit gratias , ſed ſibi ſcientiam vendicaverit,in penuria maledicetur. Quòd ſi intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus eſt, humiliaverit ſe , & in horreum Dei intulerit cibos, hoc eſt, Scripturæ ſanctæ alimenta in Eccleſia populis miniſtraverit, ſtatim aperientur ſuper eum cataractæ cœli, & effundetur pluvia ſpiritalis : & mandabit Deus nubibus ſuis , ut pluant ſuper eum imbrem : & abundantiâ rerum omnium perfruetur.

1 ¶ Pro gente,] *Hæc uſque ad verſ.* Ecce annus, *addita ſunt ex B. Hieronymo ad ſententiæ integritatem.*

2 ¶ Et ſuas] *In originali ſic legitur,* fraudari ſe loquitur & ſuâ portione privari. Poſſumus decimas & primitias etiam ſic interpretari. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Alia verò quædam emendata ſunt.*

C. LXVI. ¶ *Quòd decimæ Sacerdotibus ſunt tradendæ.*

Item Auguſtinus *ſerm. 219. de tempore.*

DEcimæ *a* tributa ſunt egentium animarum. Quòd ſi decimas dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies , ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequêris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare , decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam : ſed ſi tardius dare peccatum eſt, quantò pejus eſt non dediſſe ? De militia, de negotio , de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando & terrena & cœleſtia poſſis præmia promereri , quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris ? Hæc eſt enim Dei juſtiſſima conſuetudo, ut ſi tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti. Benefacere ſemper Deus paratus eſt, ſed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur ; & qui eas dare noluerit, res alienas invaſit. Et quanti pauperes in locis, ubi ipſe habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint,tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni judicis apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam ſuis uſibus reſervavit. Qui ergò ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimam : etiam de novem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex locis B. Auguſtini in ſerm. 219. (qui eſt primus Dominicæ XII. poſt feſtum Trinitatis) & ſerie verborum , & verbis ipſis ſæpè mutatis : eodemque modo apud Anſelmum habetur.*

C. LXVII. ¶ *Seipſum condemnat, qui evangelizantibus neceſſaria ſubtrahit.*

Item Hieronymus *in comm. ad c.3. epiſtolæ ad Titum, in fine.*

APoſtolicis viris , & Evangelizatoribus Chriſti in neceſſariis uſibus nolle tribuere, ſterilitatis ſeipſum eſt condemnare.

C. LXVIII. ¶ *Liberum eſt Clericis decimas Monachis concedere.*

Quòd autem decimæ Epiſcoporum conſenſu Monachis licitè tribuantur, B. Hieronymus *Damaſo Papæ ſcribit, dicens :*

QUoniam quicquid habent Clerici , pauperum eſt, & domus illorum omnibus debent eſſe communes , ſuſceptioni peregrinorum & hoſpitum invigilare debent ; maximè curandum eſt illis, ut de decimis &

a Exiſtimantes] *orig. In Scriptura autem citatur tanquam ſententia Domini.* b *Pſal. 140.* c *1. Corinth. 6. 2. Corinth. 12.* d *1. Pet. 5.* e *Malach. 3.* f *al. primitivis.* g *al. horrea mea.*

a *Anſ. l. 5. c. 34. Polyc. l. 3. tit. 11.*

oblationibus, cœnobiis & xenodochiis, qualem voluerint & potuerint ſuſtentationem impendant. Liberum eſt enim Monachis, & ſpiritualibus viris Deum timentibus & colentibus, decimas & oblationes, cunctaque remedia concedere, & de jure ſuo in dominium illorum, & uſum transferre, nec tam in pauperibus paupertatem, quàm religionem attendere. Quòd autem Beatitudo tua quæſivit, utrùm uſus decimarum & oblationum ſecularibus provenire poſſit, novit veſtra Sanctitas omnino non licere, proteſtantibus hoc divinis auctoritatibus paternorum canonum. Quamobrem, ſi aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ divini juris eſſe noſcuntur, & in uſum tranſierint Monachorum & ſervorum Dei, Epiſcopo tamen loci illius præbente conſenſum, conſtabunt eis omnia perpetuâ firmitate & ſtabilitate ſubnixa. ¶ Clericos *a* autem illos convenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla ſuffragantur. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium judicium ſibi manducant & bibunt.

¶ *Suprà etiam 1.q.2.* Clericos. *pars hujus capitis citatur ex B.Hieronymo, in cujus, quæ extant, ſcriptis nihil hujuſmodi inventum eſt.*

De prædiis autem, quæ à colonis eorum coluntur, ſic definitum eſt in Maguntino Concilio: [Queſti ſunt præterea, &c.] *ſuprà eâd.*

QUÆSTIO II.

1 ps DE *capellis verò, quæ ab eis poſſidentur, quòd per eorum inſtitutionem à Sacerdotibus ſint gubernandæ,* Joannes Papa *probat, ſcribens Iſaac Syracuſano Epiſcopo.*

C. I. ¶ *Presbyteri in monaſteriorum Eccleſiis per Abbates inſtituantur.*

VIſis literis Charitatis veſtræ, quibus ſatis perpenditur, quanto ſtudio huic ſanctæ ſedi reverentiam exhibetis, non modicè gaviſi ſumus. Nunc itaque ſuper ea, quæ conſuluiſtis, ut chariſſimo fratri benignè diſcretum conſilium damus. Delegavit enim nobis pia manſuetudo veſtra, utrùm Eccleſiæ pro quiete Monachorum à ſanctis Conciliis, catholicisque Epiſcopis eis traditæ per Sacerdotes ab eis ordinatos & inveſtitos debeant inſtitui. Addidit quoque Fraternitas tua, litem & ſeditionem inter Clericos, Monachosque ex hac cauſa non modicam eſſe ortam: quod inſtigatione verſuti hoſtis eſſe factum nemo ambigat. Habet *b* enim mille nocendi modos, nec ignoramus aſtutias ejus. Conatur namque à principio ruinæ ſuæ unitatem Eccleſiæ reſcindere, charitatem vulnerare, ſanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus evertere & perturbare. Dolet enim ſatis, & erubeſcit charitatem, quam in cœlo nequivit habere, homines conſtantes ex lutea materia tenere in terra. Unde oportet (quantum fragilitati noſtræ conceditur) ut omnes aditus nocendi ejus verſutiæ diligentiſſimè muniamus, ne mors ingrediatur per portas noſtras. Conſilio itaque multorum fratrum diligenter exquiſito decrevimus, ut amodò Eccleſiæ Monachis traditæ per ſuos Sacerdotes inſtituantur. Divinæ enim leges habent & ſeculares, ut cujus eſt poſſeſſio, ejus fiat inſtitutio: & ſi in dando, quod majus eſt, facilis fuit charitas, ſit facilior in concedendo, quod minus eſt, ſancta largitas. Majus enim fuit poſſeſſionem dare, quàm ſit inveſtituram concedere. Quomodo poſſeſſoris jura cognoſcentur, & ſuarum *c* rerum ſibi tributa reddentur, ubi quod ſuum eſt, per alterum datur, & cùm voluerit, aufertur? Humani moris eſt illum vereri, cujus judicio & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Unde fit, ut in partem Epiſcopi ad ſerviendum Sacerdos proclivior fiat; & ſic Epiſcopus, quod ſanctè & religiosè dederat, quâdam ſimulatâ auctoritate ad ſe trahat *a*. Sic itaque privatur mercede, quam conſecuturus fuerat, tum quia fictâ charitate aufert, quod dederat, tum quia pravorum Sacerdotum diſcordias, & ſciſſuras amantium, lites & diſſenſiones inter Epiſcopos ſeminantium, verbis nimis factus credulus, quod priùs fucatè moliebatur lucrari, poſt detectâ fraude conatur quâdam uſurpatione ex toto auferre. Quorum avertentes *b* calliditates, & hoſtis verſuti ſuaſiones, deinceps omnibus licentiam Monachis damus ſuarum Eccleſiarum inveſtitores fieri: ita tamen, ut judicio Synodi, ſi contra Sacerdotium agere præſumpſerint, multentur, & felici mucrone Epiſcopi Sacerdotum piacula reſecentur.

¶ *Caput hoc eſt cum aliis, quæ ex antiquo codice monaſterii Populeti ſunt habita: ex cujus codicis exemplo & vetuſtis Gratiani ſunt emendata.*

2 ps. *Hâc auctoritate Monachis conceditur inveſtitura ſuarum Eccleſiarum. Sed videtur contraire* Urbanus Papa II. *dicens:*

¶ *Poſt hæc verba in exemplaribus, in quibus non ſunt Paleæ, ſequitur c.* ſanè. *In quatuor autem his interpoſitis Paleis nihil de Monachis agitur, & hæc prior eſt in Concilio Maguntino primo, c.38. & ſententia repetitur in 2.c.10. & in 3.c.17.*]

C. II. PALEA.

ADmonemus *c*, atque præcipimus, ut decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipſe Deus dari conſtituit: quia timendum eſt, ut quiſquis Deo debitum ſuum ſubtrahit *d*, ne fortè Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Nicolaus Papa II. *epiſt. unicâ, cap. 5.*

PRæcipimus *e*, ut decimæ & primitiæ, ſeu oblationes vivorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur à Laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint: quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Leo Papa.

NUllus decimas ad alium pertinentes accipiat.

C. V. PALEA.

Item Ambroſius *ſermone primo de Quadrageſima.*

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non ſtudet reddere, quod injuſtè ab eo abſtulit, non timet adhuc Deum, & ignorat, quid ſit vera pœnitentia, veraque confeſſio. Iſte talis homo non poteſt veram *g* facere eleemoſynam.

¶ *Habetur in ſermone primo de Quadrageſima, cujus initium,* Ecce nunc, *qui cum aliis B. Ambroſii nomen non præferentibus ſervatur in Bibliotheca Vaticana, ac Monaſterii Mediolanenſis ejuſdem B. Ambroſii.*

C. VI. ¶ *Abbates abſque Epiſcopi conſilio in parochialibus Eccleſiis Presbyteros non ordinent.*

Item Urbanus II.

SAnè quia Monachorum quidam Epiſcopis jus ſuum auferre contendunt, ſtatuimus, ne in parochialibus Eccleſiis, quas tenent, abſque Epiſcoporum conſilio Presbyteros collocent, ſed Epiſcopi parochiæ curam cum Abbatum conſenſu Sacerdoti committant: ut ejuſmodi Sacerdotes de populi quidem cura Epiſcopis rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad monaſterium pertinentibus debitam ſubjectionem exhibeant, & ſic ſua cuique jura ſerventur. *Idem.* ¶ In

a *1.q.2.Clericos. In regula Monachorum, c.de paupertate, habentur quædam ſimilia.* b *2.Cor.2.* c *al.ſuorum ſibi.*

a *al.retrahat.* b *al.advertentes.* c *Burch.l.3.cap.131. Ivo part.3.c.197. Pann.l.2.c.57.* d *al.abſtrahit.* e *diſt.32.præter hoc. §.deinde.* f *al.quacunque oblationes.* g *al.bonam.*

parochia-

parochialibus Eccleſiis Presbyteri per Epiſcopos inſtituantur *a*, qui eis reſpondeant de animarum cura, & his, quæ ad Epiſcopum pertinent.

C. VII. ¶ *Quorumcunque Monachorum Eccleſiæ Epiſcoporum ſubdantur regimini.*

Item ex Concilio apud Faventiam habito.

STatuendum nobis eſt, quatenùs Eccleſiæ quorumcunque Monachorum in ſingulis parochiis ſitæ, Epiſcoporum, ut decet, divinitùs ſubdantur regimini, eisque debita obſequia exhibeant.

Ecce Urbanus Papa prohibet inveſtituras parochialium Eccleſiarum per Monachos fieri, quas Joannes Papa eis conceſſit. Sed illud Joannis Papæ intelligendum eſt de illis Capellis, quæ cum omni jure ſuo ab Epiſcopis Monachis conceduntur. Iſtud autem Urbani intelligitur de illis, quas Abbates in propriis prædiis ædificant in villis, vel in caſtellis ſuis.

QUÆSTIO V.

¶ *Videtur contra ordinis rationem, ut inter ſecundam & tertiam quæſtionem quinta ſit poſita. Et in omnibus antiquis exemplaribus, exceptis duobus pervetuſtis, in ſecunda quæſtione ſunt omnes hi canones, quibus conſtat quinta quæſtio: deinceps ſequitur tertia & quarta cum ſuis capitulis, ut in vulgatis codicibus: tum verba Gratiani, quæ in vulgatis habentur initio ſextæ quæſtionis, & c.* conſuetudo, *faciunt quintam quæſtionem: reliqua verò ſextam. Verùm hanc, quæ nunc tractatur, eſſe quintam quæſtionem, ex propoſitione initio cauſæ facta perſpicuum eſt. Et potuit Gratianus ideò ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ quæſtionis valdè conjunctum eſt iis, quæ in fine ſecundæ allata erant. Quam ob cauſam, ac prætereà ob auctoritatem illorum duorum codicum, & receptum uſum citandi hos canones ſub quinta quæſtione, viſum eſt nihil eſſe mutandum.*

TAles, etſi jus territorii habeant, tamen poteſtatem gubernandi populum, & ſpiritualia miniſtrandi non habent. Quod etiam de Epiſcopo intelligendum eſt.

C. I. ¶ *Epiſcopus, qui in alterius diœceſi Eccleſiam ædificat, ejus conſecrationem ſibi vendicare non valet.*

Unde Nicolaus Papa *ait:*

SI quis *b* Epiſcoporum in alienæ civitatis territorio pro quacunque ſuorum opportunitate Eccleſiam ædificare diſponit, non præſumat dedicationem facere, quæ illius eſt, in cujus territorio Eccleſia aſſurgit. Ædificatori verò Epiſcopo hæc gratia reſervetur, ut quos deſiderat Clericos in re ſua ordinari, ipſos ordinet is, cujus territorium eſt: vel ſi ordinati jam ſunt, ipſos habere acquieſcat: & omnis Eccleſiæ ipſius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Eccleſia ſurrexit, pertinebit.

¶ *Anſelmus citat ex Arauſico, in cujus 10. cap. ferè idem legitur.*

C. II. ¶ *Baſilicæ noviter conditæ ad Epiſcopum pertinent, cujus Conventus eſſe conſtiterit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 34.*

POſſeſſio *c* territorii Conventum non adimit: ideoque baſilicæ, quæ novæ conditæ fuerint, ad eum proculdubiò pertinebunt Epiſcopum, cujus Conventus eſſe conſtiterit.

¶ *Canon 34. Concilii quarti Toletani ſic habet:* Sicut diœceſim alienam tricennalis poſſeſſio tollit: ita territorii conventum non adimit, &c. *ut infrà eâd. q. 3.* ſicut diœceſim.

C. III. ¶ *Ædificatori Epiſcopo in diœceſi alterius Eccleſiam conſecrare non licet.*

Item Gregorius *lib. 11. epiſt. 19. ad Joannem Subdiaconum.*

a *al. conſtituantur.* b *Anſ. l. 5. c. 9.* c *ſupr. eâd. q. 3. ſicut diœceſim. Burch. l. 3. c. 147. Ivo p. 3. c. 212.*

LAtor *a* præſentium Joannes, frater & Coëpiſcopus noſter 1, indicavit nobis, quòd quidam Exuperantius Epiſcopus auſu temerario in diœceſi ipſius Oratorium conſtruxerit, idque ſine præcepti auctoritate contra morem præſumpſerit dedicare, Miſſasque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum ſumma te celeritate *b* ac diſtrictione convenit emendare, nec ulteriùs tale aliquid attentare permittas.

1 ¶ Noſter,] *Hoc loco in epiſtola ipſa interjiciuntur multa.*

Quod de jure ordinandi, non poſſidendi intelligendum eſt. His auctoritatibus facilè perpendi poteſt, quòd ſive Abbates, ſive Epiſcopi in ſuis caſtellis, vel villis Eccleſias ædificaverint, non ideò Epiſcopo, in cujus diœceſi fuerint, Conventus adimitur: & ideò Sacerdotes, juxta illud Urbani & Nicolai, in eis non niſi per Epiſcopos, cum conſenſu tamen & electione ædificantium, ordinari poſſunt.

QUÆSTIO III.

1. ps. QUòd autem *præſcriptione temporis omnia jura tollantur, probatur auctoritate* Chalcedonenſis Concilii, & Gelaſii Papæ, & Toletani Concilii. *Prima hæc eſt* c.

C. I. ¶ *Ruſticanæ parochiæ apud Epiſcopos, qui eas poſſident, triginta annis ſine violentia permaneant immobiles.*

PEr *d* ſingulas Eccleſias 1 parochias ruſtinas, ſive 2 in poſſeſſionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, Epiſcopos decernimus: & maximè ſi ſine violentia eas jam per triginta annos tenentes gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio *e*, liceat eis, qui ſe dixerint læſos, propter eas movere apud Synodum provinciæ certamen.

¶ *Caput hoc eſt ex priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori; atque ex ea cum duabus Vaticanis ejuſdem collectionis codicibus collata, eſt emendatum.*

1 ¶ Eccleſias] *Apud Balſamonem in codicibus manuſcriptis legitur,* καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, in unaquaque provincia. *Sed in Græco canone vulgato* καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν.

2 ¶ Sive in poſſeſſionibus,] *Græcè eſt,* ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐγχωρίας: *id eſt;* parochias, quæ in ruribus, aut quæ in vicis & pagis ſunt.

C. II. ¶ *Triginta annis ab Epiſcopis poſſeſſa, immobiles permaneant diœceſes.*

Item Gelaſius *epiſt. 2. ad Siculos, c. 1.*

PRæſulum *f* noſtrorum auctoritas emanavit, ut facultates Eccleſiæ Epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem: ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis etiam ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt: reliquum ſibi Epiſcopi vendicent, ut, ſicut anteà diximus, peregrinorum atque captivorum largitores eſſe poſſint. *Idem ibid. c. 2.* ¶ Illud *g* etiam annecti placuit, ut ſi, quod abſit, facultates Eccleſiæ, nec non diœceſes ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, jure ſibi vendicent, quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanavit auctoritas.

C. III. ¶ *Territorii poſſeſſio Conventum non adimit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 34.*

SIcut *h* diœceſim alienam tricennalis poſſeſſio tollit, ita territorii 1 Conventum non adimit 2.

a *Anſ. l. 5. cap. 27. Polyc. l. 1. tit. 13.* b *celebritate] orig.* c *In Chalc. c. 17. & in ſexta Syn. c. 25.* d *Polyc. l. 3. tit. 12. Anſ. l. 5. c. 26. Burch. l. 3. c. 148. Ivo p. 3. c. 106. Pann. l. 2. c. 64.* e *al. altercatio.* f *Polyc. l. 3. tit. 12. Ivo p. 3. c. 147.* g *13. q. 2. c. 1. Ivo p. 3. c. 144. Burch. l. 3. c. 149. Pann. l. 2. c. 65.* h *ſup. eâd. q. 5. poſſeſſio. Polyc. l. 3. tit. 12. Anſelm. l. 5. c. 27. Burch. l. 3. c. 147. Ivo p. 3. c. 212.*

1 ¶ Territorii] *In vulgatis ſequebatur,* poſſeſſio : *quæ abeſt à vetuſtis, à Burchardo, & Pannormia, & codicibus Conciliorum impreſſis & manuſcriptis.*

2 ¶ Non adimit.] *Sic in editionibus Conciliorum Colonienſibus, & Codice Regio, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Pannormia. Verùm in duabus editionibus Conciliorum Pariſienſibus, & apud Ivonem habetur,* non amittit, *& in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum,* non admittit.

C. IV. ¶ *Tricennalis poſſeſſio intra unam provinciam ſervari debet.*

Item ex eodem, *c. 33.*

QUicunque *a* Epiſcopus alterius Epiſcopi diœceſim per triginta annos ſine aliqua interpellatione poſſederit, quamvis 1 ſecundùm jus legis ejus non videatur eſſe diœceſis, admittenda tamen non eſt contra eum actio repoſcendi. Sed hoc intra unam provinciam 2, extra verò nullo modo, ne dum diœceſis defenditur, provinciarum termini confundantur.

1 ¶ Quamvis] *In Concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur:* Quia ſecundùm jus legis ejus videtur eſſe diœceſis, admittenda non eſt, &c. *Ivo autem in tertia parte etiam clariùs poſt verſic.* poſſederit, *ſic habet,* eam teneat : quia ſecundùm jus legis ejus videtur eſſe diœceſis & admittenda non eſt, &c. *Burchardus autem,* quamvis ſecundùm jus legis ejus videtur eſſe diœceſis. *In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum.*

2 ¶ Provinciam,] *Auctor gloſſæ interpretatur,* id eſt, diœceſim : *& in variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* parochiam, *quâ voce ſæpè diœceſis ſignificatur, ut Canone Apoſtolorum 14.* Epiſcopo non liceat alienam parochiam propriâ relictâ pervadere : *& in Concilio Antiocheno, c. 21. vocem* παροικίας *alii verterunt parochiam, alii diœceſim, omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur, ut Toletano 3. c. 20. & Toletano 4. c. 32. & 35. & Bracharenſi 2. c. 2. Et in hujus capitis initio vox,* diœceſis, *partem quandam, id eſt, parochiam ſignificat. Verùm in codice Conciliorum Lucenſi Regio, & in vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Ivonem, p. 5. in margine eſt,* provinciam.

2 pars. *Ecce his auctoritatibus probatur, quòd poſſeſſionis & gubernationis jura præſcriptione tolluntur.*

Sed idem Gelaſius *contrà teſtatur ſcribens Maximo & Euſebio Epiſcopo.*

C. V. ¶ *Status parochiarum nec præſumptione, nec temporis præſcriptione mutari poteſt.*

LIcèt *b* in regulis contineatur antiquis, parochias unicuique Eccleſiæ priſtinâ diſpoſitione deputatas nullâ poſſe ratione convelli, ne per conſuetudinem peſſimam, exempli mali temeritate creſcente, univerſalis confuſio naſceretur; tamen etiam decretis noſtris ante non multum temporis deſtinatis, omnia juſſimus, quæ taliter fuerant invaſa, reſtitui. Sed quia temeritas pervadentium legem ſibi poſſe putat generari, ſi ſceleri ſuo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Conſtantinum, Anuſcanæ 1 Eccleſiæ Sacerdotem, & inter nuntios *c* directos ab Anconitano Pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus, tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ ſit ſequenda, perſcripſimus. Nullâ *d* igitur præſumptione ſtatum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari : quia nec negligentia Pontificis, nec temporalis objectio (quæ per incuriam fortè generatur) neque ignaviâ faciente conſenſus adhibitus, nec ſubrepente *e* ſupplicatione præceptio divellere poteſt ſemel diœceſim conſtitutam : ex qua ſemper ad regenerationem, atque conſignationem plebs devota convenit. Territorium 2 etiam non facere diœceſim, olim noſcitur ordinatum.

a Polyc. l. 3. tit. 12. Anſ. l. 5. c. 28. Burch. l. 1. c. 67. Ivo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. Pann. l. 2. 67. b Ivo p. 3. c. 67. c al. & directis. d Anſ. l. 5. c. 15. e al. ſubripiente.

1 ¶ Anuſcanæ] *In vetuſtis codicibus variè legitur, id eſt,* Canuſcanæ, Camuſcanæ, Tamuſcanæ.

2 ¶ Territorium] *Hæc referuntur etiam ab Anſelmo, licèt non ab Ivone.*

Hoc multipliciter diſtinguitur. Sunt quædam diœceſes, quæ certis limitibus diſtinctæ ſunt: hæ nullo modo præſcribi poſſunt. Aliæ verò, quæ non ſunt certis limitibus diſtinctæ, & de quibus certa definitio non olim præceſſit, præſcriptione tolluntur.

C. VI. ¶ *Limitis poſſeſſio præſcribi non poteſt.*

Unde Innocentius Papa.

INter *a* memoratos fratres noſtros, Fulgentium, Aſtigitanum & Honorium Cordubenſem Epiſcopos, diſcuſſio agitata eſt propter parochiam baſilicæ cujuſdam, quam horum alter Cellanenſem 1, alter Rhegienſem aſſeruit. Et quia inter utraſque partes hactenus limitis actio ventilata *b* eſt, cujus quamvis ſit vetuſta retentio, nullum tamen juris præjudicium affert *c*; ideò ne in dubium ultrà inter eos noſtra revocaretur ſententia, prolatis canonibus ſynodalia decreta prælecta ſunt. Quorum auctoritas præmonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos uſurpet: ob hoc placuit inter alternas partes inſpectores *d* viros mittendos, ita 2 ut diœceſis poſſidentis (ſi tamen baſilicam veris ſignis limes præfixus monſtraverit) Eccleſiæ, cujus eſt jus *e* retentionis, ſit æternum dominium. Quòd ſi limes legitimus eandem baſilicam non concludit *f*, & tam longi temporis probatur objecta præſcriptio, appellatio præſentis *g* Epiſcopi non valebit, quia illi tricennalis objectio ſilentium imponit. Hoc enim & ſecularium Principum edicta præcipiunt, & Præſulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin verò intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos baſilicæ injuſta retentio reperitur, repetentis Epiſcopi juri ſine mora reſtituetur.

¶ *Caput hoc extat in Concilio Hiſpalenſi 2. c. 2. & ex eo Burchardus citat.*

1 ¶ Cellanenſem,] *In Concilio impreſſo ac manuſcripto legitur Celticenſem: & Plinius l. 3. c. 1. inter oppida conventus Hiſpalenſis numerat Celticam.*

2 ¶ Ita ut diœceſis] *In Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ita ut, ſi in diœceſi poſſidentis ſitam baſilicam veteribus ſignis limes præviſus, (al. perviſus) monſtraverit, Eccleſia, &c. *Itemque in codice Lucenſi Regio, niſi quòd loco dictionis,* præviſus, *habetur,* præfixus.

C. VII. ¶ *Spatia, quæ definita fuerint, tempore præſcribi non poſſunt.*

Item Gelaſius Papa, *Juſto Epiſcopo.*

DIlectio *h* tua ſtudeat, quæſitâ omnium fideliter rerum veritate, ut ſi de ſpatiis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa proceſſerit, intemerata ſervetur : alioqui ſi nihil unquam conſtiterit terminatum, tunc de præſcriptione temporum, ſi qua pars confidit, præbeat ſacramentum : ut tamen de iis, quæ hactenus poſſediſſe probatur *i*, jusjurandum ſinatur offerre.

3 ps. *Poteſt etiam aliter diſtingui. Quæ quiſque ſuâ auctoritate uſurpat, quia nullo titulo poſſidere incipit, præſcribere non poteſt, & in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gelaſii:* [Temporalis objectio, quæ per incuriam fortè generatur, non poteſt divellere diœceſim ſemel conſtitutam.] *Intelligendum eſt, ſi nullo titulo, ſed ſolâ uſurpatione eam poſſidere cœpit. Si verò judicis auctoritate, & privilegiorum longâ conſuetudine poſſidere cœperit, tunc temporalis objectio actori ſilentium imponit.*

a In Concil. Hiſpalenſi 2. c. 2. Polyc. l. 6. tit. 10. Burch. l. 1. c. 69. Ivo part. 3. c. 99. b al. vendicata. c al. afferret, ideoque d al. inſpectionis. e al. juſta retentio. f al. concluſit. g al. repetentis. h Ivo p. 3. c. 135. & p. 6. c. 105. Pann. l. 2. c. 69. i al. perhibetur.

C. VIII. ¶ *Debent privilegia XXX. annis poſſeſſa immobiliter obſervari.*

Unde Gelaſius Papa *a ait :*

PLacuit *b* huic ſanctæ, magnæque Synodo, ut res & privilegia, quæ Dei Eccleſiis ex longa conſuetudine pertinent, & ſive à divæ recordationis Imperatoribus, ſive ab aliis Dei cultoribus in ſcriptis donata, & ab eis per annos XXX. poſſeſſa ſunt, nequaquam à poteſtate Præſulum eorum *c* quæcunque perſona ſecularis per poteſtatem ſubtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: ſed ſint omnia in poteſtate ac juſſu *d* Præſulis Eccleſiæ, quæcunque intra XXX. annorum ſpatium ab Eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergò ſecularium 1 contra præſentem definitionem egerit, tanquam ſacrilegus judicetur, & donec ſe correxerit, & Eccleſiæ propria privilegia ſeu res reſtituerit, anathema ſit.

¶ *Quod hîc tribuitur Gelaſio, habetur in Synodo octava, habitâ ab Hadriano II. c. 18. & ex ea citatur apud Anſelmum & Polycarpum. Sed manuſcripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.*

1 ¶ Secularium] *In vulgatis legebatur :* Quiſquis ergò Clericorum vel ſecularium. *Sed abſunt illæ duæ voces,* Clericorum vel, *ab aliquot vetuſtis, & ab ipſo Concilio manuſcripto. In Concilio impreſſo legitur :* Qui contrà fecerit, ut ſacrilegus judicetur, & donec talia privilegia, &c.

C. IX. ¶ *Repeti non poſſunt, quæ XXX. annis quietè poſſidentur.*

Idem *Epiſcopis Dardaniæ inter cætera inquit :*

POſt *e* quingentos annos conſtituta Chriſti quoſdam audio velle ſubvertere, cùm XXX. annorum lex hominum non poſſit abrumpi.

¶ *Caput hoc non legitur in epiſtola Gelaſii, quæ extat ad Epiſcopos per Dardaniam. Nicolaus I. in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cujus initium eſt :* Quamvis ſingularum, *nuper, ut dictum eſt, impreſſa in appendice Bibliothecæ, citat ex epiſtola Gelaſii ad Orientales. Deuſdedit Cardinalis & Anſelmus abſolutè Gelaſium citant.*

4 pars. *Item ſi de rebus Eccleſiæ controverſia mota eſt, & definitio ſubſecuta, etſi injuſta ſit, tamen quia non ſuâ, ſed definientis auctoritate poſſidere cœpit, tricennalis præſcriptio petitori ſilentium imponit : ita tamen, ut ſupputatio præſcriptionis non à tempore definitionis, ſed à deceſſu definientis exordium ſumat.*

C. X. ¶ *Vita irritè diſponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.*

Unde in Toletano Concilio IX. *c. 8. ſtatutum eſt :*

SI Sacerdotes *f,* vel miniſtri, dum gubernacula Eccleſiarum adminiſtrare videntur, contra Patrum ſanctiſſimas ſanctiones de rebus Eccleſiæ definiſſe aliqua dignoſcuntur, non ex die, quo talia ſcribendo decreverunt, ſed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, ſupputationis ordo ſubſtabit. Nunquam enim 1 poterit ad tricennium *g* temporis pertinere vita irritè hoc judicantis, quia ſtatus contractuum initia non ſumpſit ab origine æquitatis.

1 ¶ Nunquam enim] *Sic in vetuſtis etiam codicibus Gratiani, & in codice Conciliorum Lucenſi Regio. In duobus Vaticanis eſt quidem dictio,* tricennium, *ſed in cæteris verbis aliqua varietas. In Conciliis verò impreſſis legitur :* Nunquam enim ad triennium temporis pertinebit poteſtas irritum (al. irritè) hoc judicantis : *& ab aliquibus editionibus abeſt vox,* poteſtas.

5 pars. *Item ea, quæ beneficiis poſſidentur, ſive quæ metu hoſtilitatis interveniente diutiùs poſſeſſa fuerint, præſcribi non poſſunt.*

a *In Synod. 8. ſub Hadriano II. c. 18.* b *Polyc. lib. 3. tit. 12. Anſ. l. 4. c. 20.* c *abeſt ab orig.* d *al. uſu.* e *Anſelm. l. 4. c. 27. Deuſdedit part. 1.* f *Sacerdos, vel miniſter,] orig. & ſic conſequenter.* g *al. triennium] orig.*

C. XI. ¶ *Quæ in beneficiis poſſidentur, præſcribi non poſſunt.*

Unde in Agathenſi *a* Concilio, *c. 59. definitum eſt :*

CLerici *b* quilibet quantacunque diuturnitate temporis de Eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in jus proprium præſcriptione temporis non revocentur *c,* dummodò pateat Eccleſiæ rem fuiſſe : ne videantur 1 etiam Epiſcopi temporis adminiſtrationis prolixæ aut precarias, cùm ordinati ſint, facere non debuiſſe, aut diu retentas facultates in jus ſuæ proprietatis poſſe tranſcribere.

1 ¶ Ne videantur] *In Concilio impreſſo & apud Ivonem legitur :* ne videantur Epiſcopi adminiſtrationes prolixas aut precatorias, cùm ordinati ſint, facere debuiſſe *d. In Epaunenſi autem locus manifeſtè corruptus eſt.*

C. XII. ¶ *Quæ humanitatis intuitu aliquibus præſtantur, præſcribi non poſſunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap. 25.*

SI *e* Epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis, aut Monachis, vel quibuslibet 1 præſtiterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiamſi longa tranſiſſe annorum ſpatia comprobentur, nullum Eccleſia præjudicium patiatur : nec ſecularis legis præſcriptio, quæ Eccleſiæ aliquid impediat, opponatur.

1 ¶ Vel quibuslibet] *Hæ voces ſunt etiam apud Anſelmum, ſed abſunt à Concilio impreſſo & manuſcripto.*

C. XIII. ¶ *Temporalis præſcriptio non objicitur, ubi hoſtilitatis metus intervenerit.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cui interfuit Iſidorus, cap. 1.*

6 ps PRimâ actione Theodulphi Malacitanæ Eccleſiæ Antiſtitis ad nos oblata precatio eſt, aſſerentis antiquam ejuſdem urbis parochiam militaris quondam *f* hoſtilitatis diſcrimine fuiſſe deciſam, & ex parte aliqua ab Eccleſiis Aſtigitanæ, Eliberitanæ, atque Ægabrenſis urbium eſſe retentam. Pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiquâ ditione ante militarem hoſtilitatem retinuiſſe Eccleſiam ſuam quiſque comprobaret, ejus privilegio reſtitueretur. Sicut enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas *g* captivâ neceſſitate tranſvexit, poſtliminio revertentibus redditur antiqua poſſeſſio ; non aliter & Eccleſia receptura eſt parochiam, quam antè tenuit cum rebus ſuis, ſive ab aliis Eccleſiis poſſideatur, ſive in cujuslibet poſſeſſionem transfuſa ſit. Non enim erit objicienda præſcriptio temporis, ubi neceſſitas intereſt hoſtilitatis.

C XIV. ¶ *Temporis non currit præſcriptio, ubi furor hoſtilitatis incumbit.*

Item Joannes Papa VIII. *Paulo Epiſcopo fungenti legatione in Germania & Pannonia.*

POrrò *h* ſi de annorum numero fortè quis cauſatur, ſciat, quia inter Chriſtianos & eos, qui unius fidei ſunt, numerus certus affixus eſt. Cæterùm, ubi paganorum & incredulorum furor in cauſa eſt, quantalibet præterant tempora, juri non præjudicant Eccleſiarum ; quæ corporalia neſcientes arma ſolum Dominum & propugnatorem ſuum, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant. Verùm ſi annorum prolixitas in talibus impediat, Deus ipſe reprehendendus eſt ; qui poſt quadringentos & triginta annos filios Iſraël *i* de duriſſima ſervitute Pharaonis & fornace ferrea liberavit : ſed ipſe per ſe noſter Redemptor fuit, qui humanum genus poſt tot annorum millia de inferni clauſtris eripuit.

a *Et in Epaunenſi, c. 18.* b *Ivo p. 3. c. 166.* c *al. vocentur.* d *al. eon debuiſſe.* e *Anſ. l. 5. c. 89.* f *al. quodam.* g *al. ſeveritas.* h *Polyc. l. 1. tit. 11. Deuſdedit par. 1. Anſelm. l. 2. c. 23.* i *Deut. 4.*

7 pars. *Tolluntur etiam præſcriptione illa diœceſes, quas proprius Epiſcopis negligentibus alii ab hæreſi ad fidei integritatem revocaverunt.*

C. XV. ¶ *Si qui Epiſcopi diœceſes ſuas lucrari Deo negligunt, poſt triennium eis conſtabunt Epiſcopis, quorum ſtudio fidei ſunt reconciliatæ.*

Unde in Africano *a* Concilio, *c. 88. legitur.*

PLacuit *b* ut quicunque Epiſcopi negligunt loca ad ſuam cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Epiſcopis, ut id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes à die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant: ita ſanè 1, ut ſi ille, ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ibi ſint, & ſuam diligentiam fuiſſe præventam, ut eo modo ejus cura ſolicitior *c* vitaretur *d*, cùm hoc judices Epiſcopi cognoverint, ſuæ cathedræ loca reſtituantur. *e.*

1 ¶ Ita ſanè,] *Græcus Canon in emendatis codicibus hoc loco ſic habet:*

Οὕτως μέντοι, ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυνται ἀνήκειν οἱ τοιοῦτοι, ἐξ ἐπιτήδες διά τινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη, ἢ τινι εἰ καταχρήσατο, τοὺς αὐτοὺς αἱρετικοὺς πλέον ἐκάκιζεν, τοῦτο μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου. *Id eſt:*

Ita ſanè; ut ſi ille, ad quem hi pertinere oſtenduntur, de induſtria ad rem commodiùs tractandam negligenter agere viſus fuerit, id probantibus hæreticis, ut ſine tumultu reciperentur, atque intereà ſuam diligentiam alius occupârit, quâ quidem ſi uſus eſſet, ipſis hæreticis majus damnum attuliſſet, cùm hoc judicantes Epiſcopi cognoverint, &c.

Poteſt etiam aliter intelligi præſcriptio illa longi temporis, quâ Gelaſius negat ſtatum parochiarum poſſe mutari. Longum enim tempus, ſicut ex legibus habetur, decennium, vel vicennium intelligitur. Hujus ergò longi temporis præſcriptio auctoritate Gelaſii, & ſecularium legum Eccleſiis objici non poteſt.

8 pars. *Præſcriptionum aliæ ſunt introductæ odio petentis, & favore poſſidentis: aliæ tantùm odio petentis. Qui enim bonâ fide, & juſto titulo rem præſentis per decennium, abſentis verò per vicennium tenuerit, perpetuâ exceptione tutus erit, non ſolùm adverſùs alios, ſed etiam adverſùs creditores, quibus res ipſa obligata fuerat, etiam adverſùs verum dominum. Si verò aliquo caſu à poſſeſſione ceciderit, etiam adverſùs verum dominum utiliter rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bonâ tamen fide, per tricennium rem alicujus poſſederit, ſimili gaudebit præſidio. Bona verò fides non ad tractum medii temporis, ſed ad initium poſſeſſionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bonâ fide poſſidere cœpiſſe, etiamſi medio tempore ſcientiam* f *rei alienæ habuerit.* ¶ *Hæ præſcriptiones introductæ ſunt favore poſſidentis, & odio petentis: quia lex favet his, qui bonâ fide & juſto titulo, vel bonâ fide tantùm poſſident: odit autem, & punit circa rem ſuam negligentes & deſides.* ¶ *Quòd ſi malâ fide rem alienam quis poſſidere cœperit, poſt XXX. annos adverſùs omnem petentem exceptione tutus erit. Si verò aliquo caſu à poſſeſſione ceciderit, actionem non habebit: quia hæc præſcriptio non favore malæ fidei poſſeſſoris, ſed odio tantum rem ſuam perſequi negligentis introducta eſt. Si autem res ad creditorem ſuum, vel ad dominum pervenerit, detentionis commodum habebit: ſi verò ad alium, creditor, vel* 1 *alius dominus adverſus eum experiri poterit: nec ſibi proderit exceptio medii* 2 *temporis poſſeſſoris: quia non ab eo habuit cauſam poſſidendi. Quòd ſi violenter poſſeſſio ad eos pervenerit, malæ fidei poſſeſſor indiſtinctæ poſſeſſionis commodum recipiet.* ¶ *Hæc de præſcriptionibus decennii, vel vicennii, vel tricennii intelligenda ſunt, ſi ſine interruptione poſſeſſa probentur. Quòd ſi per naturalem detentionem poſſeſſio interrupta fuerit, à die recuperatæ poſſeſſionis novi triginta anni in omnibus* 3 *præſcriptionibus numerabuntur. Si per litis conteſtationem, ab ultimo die litigii, quadraginta anni computabuntur. Quòd ſi ab eo, qui in cauſa præſcribendi erat, poſſeſſionem aliquis nanciſcatur, tempus præcedens cum ſuæ poſſeſſionis tempore continuare poterit.* [Is *a* autem, cujus res præſcribitur, ſi litem conteſtari non poterit, vel propter adverſarii abſentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cùm neminem tutorem vel curatorem habeat, vel quia in magna poteſtate conſtitutus eſt, intra conſtituta tempora præſidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & ſic temporis interruptionem faciat. Si autem præſidem adire non poterit, ſaltem ad Epiſcopum locorum, vel defenſorem civitatis eat, & ſuam manifeſtare voluntatem in ſcriptis deproperet. Quòd ſi Præſes, vel Epiſcopus, vel defenſor abfuerit, liceat ei publicè proponere, ubi domicilium habet poſſeſſor, ſeu cum tabulariorum ſubſcriptione; vel ſi civitas tabularios non habeat, cum trium teſtium ſubſcriptione: & hoc ſufficiat ad omnem temporalem interruptionem ſive triennii, ſive longi temporis, ſive triginta, vel quadraginta annorum.] *Hæc de præſcriptionibus inter privatos. Cæterùm adverſùs loca religioſa non niſi quadraginta annorum præſcriptio currit. Unde in authenticis.* ¶ [Quas *b* actiones tricennalis præſcriptio excludit, ſi loco religioſo competant, quadraginta annis excluduntur.] *Et in Novellis* c: [Neque *d* decennii, vel vicennii, &c.] *In canonibus verò Eccleſia adverſùs Eccleſiam triginta annis, monaſterium adverſus Eccleſiam non niſi quadraginta annis præſcribere permittitur. Quòd ſi privatus primitias & decimas ſive cum titulo, ſive ſine titulo poſſederit, nullâ temporis præſcriptione tutus eſſe poterit. Quæ* e *enim ab initio de jure ſortiri effectum non poſſunt, tractu temporis non convaleſcunt. Unde ſi liber homo longo tempore pro ſervo detineatur, etiamſi quadraginta annorum curricula exceſſerunt, ſolâ temporis longinquitate libertatis jura minimè mutilabuntur. Ad hæc Eccleſiæ* 4 *reipublicæ, primitiæ & decimationes civilium functionum inſtar obtinent.* ¶ *Porrò publicæ functiones præſcribi non poſſunt.*

1 ¶ Vel alius dominus] *In duobus vetuſtis exemplaribus non eſt dictio,* alius: *in uno autem legitur,* vel alius, ſcilicet dominus.

2 ¶ Medii temporis poſſeſſoris:] *A vetuſtis codicibus partim abeſt dictio,* temporis; *partim dictio,* poſſeſſoris.

3 ¶ In omnibus præſcriptionibus] *Hæ voces in aliquot manuſcriptis non ſunt.*

4 ¶ Eccleſia reipub.] *Emendatum eſt ex manuſcriptis. Nam anteà legebatur,* Eccleſia, reſpublica. *Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum legum, quas refert.*

C. XVI.

Unde in 7. lib. f Codicis, *tit. de triginta, vel quadraginta annorum præſcriptione, Imp. Anaſtaſius.*

JUbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum ſine quadam legitima interpellatione poſſederint, de poſſeſſione quidem rei, ſeu dominio nequaquam removeri: functiones autem, ſeu civilem canonem, vel aliam quampiam publi-

a *Et in Milevit. cap. 24. & in Carthag. Græco,* ϙϛβ. b *Burchard. l. 1. c. 68. Ivo p. 8. c. 176.* c *al. ſolertior.* d *al. vetaretur.* e *al. reſtituant.* f *al. conſcientiam.*

a *l. ult. Cod. de Epiſcopali audient. l. ut perfectius. Cod. de annali except.* b *Cod. de ſacroſancta Eccleſia. Authen. quas actiones.* c *Novellâ 131. §. pro temporalibus & eâdem apud Julianum, cap. 6.* d *infrà eâd. q. 4. c. fin.* e *Digeſt. de reg. jur. l. quod initio.* f *tit. 39. leg. 6.*

am collationem impoſitam eis dependere compelli, nec uic parti cujuſcunque temporis præſcriptionem oppotam admitti.

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus caput hoc conjunctum eſt uperiori.*

¶ *Sic etiam prædia, ſive ſint privati, ſive Eccleſiæ, poſſunt raſcribi. Proventus primitiarum, & decimationum præſcriptione olli non poſſunt; etiamſi à Romano Pontifice quilibet Laicus ſuper is reſcriptum impetraverit.* ¶ *Reſcripta* a *enim, quæ contra us ſcriptum impetrata fuerint, niſi talia ſint, quæ illis, quibus data uerint, proſint, & nulli obſint, nullius momenti eſſe cenſentur.* ¶ *Item. Decimæ* b *Deo mandante Sacerdotibus & Levitis ſeparatæ ſunt, ut de ſorte Domini viverent, qui in ejus ſorte connumeantur. Non ergò cujuſquam privilegio Laicis concedi poſſunt: ne ivinis mandatis auctoritas humana præjudicium inferat. Unde mpp. Valentinianus & Theodoſius* c: [¶ Univerſas terras, quæ à colonis, ſeu emphyteuticariis dominici juris, reipub. vel juris ſacrorum templorum in qualibet provinia venditæ, vel ullo alio pacto alienatæ ſunt, ab his, qui erperam atque contra leges eas detinent, nullâ longi emporis præſcriptione officiente, jubemus reſtitui; ita t nec pretium quidem iniquis comparatoribus repoſcee liceat.]

9 pars. *De præſcriptionibus verò longi temporis in authentiis invenitur collatione octavâ, conſtitutione ſextâ.* [¶ Quas d ctiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis præſcriptio excludit, ſi loco religioſo competunt, quadraginta nnis clauduntur, uſucapione, & quadriennii præſcriptione ſuum locum habentibus 1.]

1 ¶ Habentibus.] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus ſequitur:* ſed ſolâ præſcriptione XXX. annorum, &c. *In uno aulem hæc ſequuntur:* Hujus ergò longi temporis præſcriptio, uctoritate Gelaſii & ſecularium legum, Eccleſiis objici on poteſt: ſed ſola præſcriptio XXX. annorum, &c. *Cod. autem de ſacroſanct. Eccleſ. l. fin. locus auth. ita habet:* Quas ctiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennais præſcriptio excludit, hæ, ſi loco religioſo competant, uadraginta annis excluduntur, uſucapione triennii, vel uadriennii præſcriptione in ſuo robore durantibus, ſolà Romanâ Eccleſiâ gaudente centum annorum ſpatio, el privilegio.

10 pars. *Sed ſola præſcriptio XXX. annorum, & deinceps: qua tamen præſcriptione privilegia Romanæ Eccleſiæ ſunt excluſa, quæ non niſi centum annorum ſpatio præſcribi poſſunt.*

C. XVII. ¶ *Privilegia Romanæ Eccleſiæ non niſi centum annorum præſcriptione tolluntur.*

Unde Joannes VIII. *ſcribit Ludovico Regi.*

NEmo e de annorum numero reſultandi ſumat fomentum: quia ſanctæ Romanæ (cui Deo auctore ſervimus) Eccleſiæ privilegia, quæ in firma Petri ſtabilitatis petra ſuſcepit, nullis temporibus anguſtantur, nullis regnorum portionibus præjudicantur. Sed venerandæ Romanæ leges divinitùs per ora piorum Principum promulgatæ, rerum ejus præſcriptionem non niſi per centum annos admittunt.

QUÆSTIO IV.

O*Stenſum eſt, quando Eccleſia adversùs Eccleſiam præſcribere poſſit? Nunc videndum eſt, ſi monaſterium adversùs Eccleſiam præſcribere valeat? Quod* Urbanus Papa II. *prohibuit, dicens:*

a 25. *quæſt.* 2. *reſcripta. ex l. reſcripta. Cod. de precibus Imp. fferendis.* b *Sup. eâd. quæſt.* 2. *decimas. Num.* 18. c *Cod. l.* 7. *it.* 38. *l.* 2. *Anſelm. l.* 4. *cap.* 38. d *Cod. de ſacroſancta Eccleſia. fin. Novellâ* 131. *ut ſuprà.* e *Anſelmus lib.* 4. *cap.* 45.

C. I. ¶ *Tricennio temporis aliquid, præſcribere Abbates vel Monachi non valent.*

POſſeſſiones Eccleſiarum & Epiſcoporum tricennales a, Abbates vel Monachos habere omnimodis prohibemus.

Sed ſi eis tollitur tricennalis poſſeſſio, à B. Gregorio conceditur eis quadragenalis præſcriptio.

C. II. ¶ *Quadraginta annorum præſcriptio religioſis domibus conceditur.*

Ait *enim Petro Subdiacono, lib.* 1. *epiſt.* 9.

VOlumus b accedentem te ad Pannormitanam civitatem, quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere (dominio rei apud poſſeſſorem, ſicut hactenus poſſeſſum c eſt, videlicet permanente) ut ſi monaſterium præfatum ſancti Theodori fines d, de quibus cauſatio mota eſt, inconcuſſos e quadraginta annis poſſediſſe repereris, nullam deinceps (etiam ſi quid ſanctæ Romanæ Eccleſiæ competere potuit) patiaris ſuſtinere calumniam: ſed quietem eorum inconcuſſam omnibus modis procurare. Sin verò actores f Eccleſiæ non eos poſſediſſe quadraginta annis inconcuſſo jure monſtraverint, ſed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuiſſe quæſtionem eorundem finium, electis arbitris tranquillè & legaliter ſopiatur.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Novellis Juſtiniani, *Novell.* 131.

NEque g decennii, neque vicennii, vel XXX. annorum præſcriptio, ſed ſola XL. annorum curricula religioſis domibus opponantur; non ſolùm in cæteris rebus, ſed etiam in legatis & hæreditatibus. 1

¶ *Hîc neque Novellæ, neque Juliani antecesſoris, neque Capitularis propria omnino verba referuntur.*

Sicut ergò religioſis domibus ex lege non niſi quadragenaria eſt objicienda præſcriptio; ita & auctoritate Gregorii adversùs alias Eccleſias præſcribere poſſunt eodem ſpatio temporis.

QUÆSTIO VI.

1 gs Q*Uòd autem ea, quæ Eccleſiæ debentur, rectores* h *ejuſdem ſuâ auctoritate judiciis prætermiſſis repetere non valeant,* B. Gregorius *teſtatur, lib.* 4. *reg. ep.* 44. *ſeu c.* 88. *dicens:*

¶ *Capitulum hoc ſumptum eſt ex Concilio à B. Gregorio habito, quod in regeſto ipſius bis habetur, ſemel lib.* 4. *poſt epiſt.* 43. *iterùm poſt librum* 12. *ejuſdem regeſti.*

C. I. ¶ *Judicio, non manibus, res Eccleſiæ defendantur.*

COnſuetudo i nova in Eccleſia hac, & valdè reprehenſibilis erupit, ut cùm rectores ejus patrimonii urbana vel ruſtica prædia juri illius competere poſſe ſuſpicantur, fiſcali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus exiſtimant, non judicio, ſed manibus defendant; & cùm per prædicatores ſuos veritas dicat: [*Nihil* k *per contentionem*;] etiam ipſum litigioſæ contentionis malum tranſcenditur l: & res quælibet, cùm æſtimatur Eccleſiæ poſſe competere, per vim tenetur. Proinde præſenti decreto conſtituo, ut ſi quis Eccleſiaſticorum unquam titulos ponere ſive in ruſtico ſive urbano prædio ſuâ ſponte præſumpſerit, anathema ſit. Et reſponderunt omnes, Anathema ſit. ¶ Is autem, qui Eccleſiæ præeſt, ſi hoc vel ipſe fieri præceperit, vel ſine ſua præceptione factum dignâ punire animadverſione neglexerit, anathema ſit. Et reſponderunt omnes, Anathema ſit.

a 13. *q.* 2. *c.* 1. b *Anſ. l.* 5. *c.* 75. c *al. poſſeſſa.* d *Ivo p.* 3. *c.* 146. *Pann. l.* 2. *c.* 66. e *inconcuſſis*] *orig.* f *al. auctores ſanctæ Eccleſiæ.* g *Apud Julianum eâd. novell. c.* 6. & 5. *Cap. c.* 236. h *al. actores.*] *al. auctores.* i *Polyc. l.* 4. *tit.* 8. k *Philip.* 2. l *al. tranſcendunt.*

2 pars. *Quòd autem quiſquis ſuâ auctoritate, quod ſibi deberi putat, uſurpat, nec per Judicem repoſcit, cadat à cauſa,* ex auctoritate Milevitani *a* Concilii *habetur, in quo ita ſtatutum legitur, c.21.*

C. II. ¶ *Cauſæ ſuæ detrimentum patiatur Epiſcopus, qui Eccleſias ſuas ab alio detentas propriâ auctoritate quærit adire.*

PLacuit *b*, ut quicunque Epiſcopi quaſcunque Eccleſias vel plebes, quas ad ſuam cathedram exiſtimant *c* pertinere, non ita repetierint, ut cauſas ſuas Epiſcopis judicantibus agant, ſed alio retinente irruerint, ſive volentibus, ſive nolentibus plebibus, cauſæ ſuæ detrimentum patiantur. Et quicunque hoc jam fecerint, ſi nondum eſt inter Epiſcopos finita contentio, ſed adhuc inde contendunt, ille inde diſcedat, quem conſtiterit præter-miſſis judicibus *d* Eccleſiaſticis irruiſſe. Nec *e* ſibi quiſquam blandiatur, ſi à Primate, ut retineat, literas impetrârit: ſed ſive habeat literas, ſive non habeat, conveniat eum, qui tenet, & ejus literas accipiat: ut eum appareat pacificè tenuiſſe Eccleſiam ad ſe pertinentem. Si autem ille aliquam quæſtionem retulerit, per Epiſcopos judices cauſa finiatur, ſive quos eis Primas *f* dederit, ſive quos ipſi vicinos 1 ex conſultu Primatis 2 delegerint.

1 ¶ Vicinos] *Anteà legebatur*, vicini. *Emendatum eſt ex editionibus Conciliorum Colonienſibus, uno Codice Vaticano, Sorienſi Regio, Burchardo & Ivone. In exemplari etiam antiquo Concilii Carthaginenſis Græci, cap.121. legitur,* γειτνιῶντας: *ubi in impreſſo eſt,* γειτνιῶντες.

2 ¶ Ex conſultu Primatis] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum vetuſtioribus, codice Sorienſi Regio, & duobus Vaticanis. Sed in recentiore Colonienſi quatuor tomorum editione, & apud Burchardum & Ivonem eſt,* vicinos ex conſenſu delegerint: *itemq́; in Concilio Africano in omnibus editionibus.*

3 pars. *Econtrà* Gregorius *Joanni defenſori, eunti in Hiſpaniam ſcribit l.11. epiſt.50. dicens:*

C. III. ¶ *Delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ converti non poteſt.*

SI *g* Epiſcopum talem culpam admiſiſſe conſtiterit (quod abſit) ut conſtet eum non irrationabiliter fuiſſe depoſitum, eadem ejus depoſitio confirmetur, & Eccleſiæ res ſuæ omnes reſtituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus eſt, ab hærede ejus, quæ injuſtè ab illo ablata ſunt, ſine excuſatione reddantur.

C. IV. ¶ *In perſonam delinquentis, non in facultates ejus ultio producat.*

Idem *Petro Subdiacono, lib.1. epiſt.42.*

COgnovimus *h*, quòd ſi quis ex familia culpam fecerit Eccleſiæ 1, non in ipſum *i*, ſed in ejus ſubſtantiam *k* vindicatur. De qua re præcipimus, ut quiſquis culpam fecerit, in ipſum *l* quidem, ut dignum eſt, vindicetur: à communione 2 autem ejus omnino abſtineatur.

1 ¶ Eccleſiæ,] *Hæc vox abeſt à pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus, & duobus epiſtolarum B. Gregorii (quamvis ſit in impreſſis) & Joanne Diacono & Ivone.*

2 ¶ A communione] *Sic etiam legitur in Frobenianâ editione operum B. Gregorii: ſed in cæteris editionibus, & apud Diaconum & Ivonem,* à commodo, *quæ vox in epiſtola ſæpè repetitur ad ſignificandas facultates ipſas. Quare hæc ſtatim ſubduntur:* niſi fortè parum aliquid, quod in uſum executoris, qui ad eum tranſmiſſus fuerit, proficere non poſſit.

a *Et in Afric. c.87.* b *Polyc. l.3.tit.12. Burch.l.1.c.70. Ivo p.5.c.177.* c *al.æſtimant.* d *al.judiciis.* e *Burch.l.1. c.145. Ivo p.5.c.258.* f *al.Primates dederint.* g *2.q.1.in-primis.§.ſi autem Epiſcopum.* h *Joan.Diac.in vita.l.2.num.62. Ivo p.16.c.81.* i *al.ipſo.* k *al.ſubſtantia.* l *al.ipſo.*

C. V. ¶ *Res eorum, qui ex Clero labuntur, ſimul cum ipſis monaſterio tradantur.*

Idem *in eadem epiſtola.*

DE *a* lapſis Sacerdotibus, vel Levitis, vel quolibet ex Clero obſervare te volumus, ut in rebus eorum nullâ contaminatione miſcearis; ſed pauperrima regularia monaſteria require, quæ ſecundùm Deum vivere ſciuntur *b*, & in eiſdem monaſteriis ad pœnitentiam lapſos trade; ut res lapſorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenùs ipſi ex rebus illorum ſubſidium habeant, qui de correptione eorum ſolicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, ut eorum ſtipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, ſufficienter debeat procurari. ¶ Si qui verò ex familia Eccleſiaſtica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapſi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus; ſed res eorum Eccleſiaſtico juri non ſubtrahi. Ad uſum tamen ſuum accipiant, unde ad pœnitendum *c* ſubſiſtant: ne, ſi nudentur, locis, in quibus dati fuerint, oneroſi ſint.

C. VI. ¶ *Inutilis Sacerdos Eccleſiam ſuam dignitate non privat.*

Item Leo IV. *d Carolo Regi.*

SI *e* fortaſſis (quod non credimus) apud vos inutiles judicamur, Eccleſia tamen, cui permittente Domino præſumus, non inutilis, ſed caput, principiumque omnium meritò ſimul ab omnibus vocatur.

C. VII. ¶ *Poſſeſſiones monaſterii pro peccato Abbatis Epiſcopo tollere non licet.*

Item in Maguntinenſi Concilio.

EPiſcopo *f* non licet poſſeſſionem monaſterii tollere, quamvis Abbas peccaverit; ſed ſubjiciat 1 eum poteſtati Abbatis alterius monaſterii.

1 ¶ Subjiciat] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* mittat eum in aliud monaſterium in poteſtatem alterius Abbatis.

C. VIII. ¶ *Quæ Sacerdotes dederunt, ſubſequentes Pontifices nullatenùs auferre præſumant.*

Item Gelaſius.

ILlud *g* ſtatuendum cenſuimus, ut quaſcunque munificentias Clericis, aut ſibi ſervientibus de rebus Eccleſiæ in uſum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint Sacerdotes, ſubſequentes Pontifices nullatenùs auferre præſumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate perſonarum, vel regula præcedentium canonum in perſona habeatur, non in facultate diſtrictum.

Si ergò delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ converti non poteſt, quia procurator conditionem Eccleſiæ poteſt facere meliorem, non deteriorem: ſi peccato Abbatis poſſeſſiones monaſterii auferri non licet, quomodo delictum Epiſcopi vertetur in damnum Eccleſiæ, ut inde detrimentum cauſæ ſuæ patiatur? Sed detrimentum cauſæ pati non ſic eſt accipiendum, ut Eccleſia ſuo jure privetur, ſed potiùs, quia Clericis coram ſuo judice ſtantibus, Epiſcopus tacebit, & pro injuria illa multabitur, ſi propria habuerit.

QUÆSTIO VII.

1 ps QUòd autem Eccleſias de manu Laicorum nec Abbati, nec alicui accipere liceat, omnium canonum teſtatur auctoritas. Generaliter enim tam Eccleſiæ, quàm res

a *Anſel.l.8.c.1. Ivo p.6.c.380. & p.15.c.20.* b *al.ſciunt. pœnitentiam.* d *fortaſſe, tertius.* e *Ivo p.5.c.21.* f *Burch. lib.3.c.82. Ivo p.7.c.206.* g *Anſ. l.6. c.178.*

Eccle-

Eccleſiarum in Epiſcoporum poteſtate conſiſtunt. Laici autem nec ſuâ, nec Epiſcoporum auctoritate decimas, vel Eccleſias poſſidere poſſunt. Unde Epiſcopi ſive beneficio, ſive pretio Eccleſias, vel decimas Laicis dederint, domum orationis, domum negotiationis, & ſpeluncam latronum a faciunt. Unde poſt everſionem cathedræ à cœtu fidelium ſegregati, æterno verbere à Domino flagellabuntur.

C. I. ¶ *Decimæ à Laicis non poſſideantur.*
Unde Gregorius VII. *ait in Concilio Lateranenſi cap. 7. lib. 6. regeſti.*

DEcimas *b*, quas in uſum pietatis conceſſas eſſe canonica auctoritas demonſtrat, à Laicis poſſideri Apoſtolicâ auctoritate prohibemus. Sive enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuslibet perſonis eas acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet *c* autem 1 congruentiùs nos decimas & primitias, quas jure Sacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiente offerunt, juxta illud vaticinium Malachiæ *d* Prophetæ: [*Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea.*] Has verò decimas ſub manu Epiſcopi fore cenſemus: ut ille, qui cæteris præeſt, omnibus juſtè diſtribuat, nec cuiquam perſonæ honorabiliùs exhibeat, unde alii ſcrupuloſo corde moveantur: ſed ſint omnia communia: quia inhoneſtum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, alii verò detrimentum patiantur: ſed ſicut una eſt fides catholica, ita neceſſe eſt, ut ille, qui proviſor eſt loci, quamvis multæ ſint Eccleſiæ, omnibus tamen fideliter diſtribuat.

¶ *Eſt Canon ſeptimus Concilii à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti anno Domini 1078. quod habetur libr. 6. regeſti ejuſdem Gregorii. Eundem canonem repetivit Innocentius II. in Concilio à ſe Romæ habito, c. 9. Utrumque Concilium extat in Bibliotheca Vaticana.*

1 ¶ Oportet autem] *Quæ ſequuntur uſque ad finem, in neutro Concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anſelmum habentur.*

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.
Unde Urbanus II.

COngregato *e* apud Claromontenſem urbem multorum Epiſcoporum Synodali conventu, propoſita nobis eſt à quibuſdam eorum quæſtio de Eccleſiis, vel de Eccleſiaſticis poſſeſſionibus, à Clericis vel Monachis uſque in præſentiarum, inconſultis Epiſcopis, acquiſitis. Nos autem uſi ſaniori conſilio eorundem Epiſcoporum, condeſcendentes pro tempore, providentesq; Eccleſiaſticæ paci, vel quia aliter abſq; inevitabilis ſcandali periculo hujuſmodi quæſtio non poterat procedere, Apoſtolicâ auctoritate decrevimus, ut ea, quæ à Clericis vel Monachis, vel à quibuſcunque perſonis, prout potuerint, uſque hodie fuerint acquiſita, rata perenniter & inconcuſſa permaneant: hoc tamen tenore, ne inpoſterum inconſultis Epiſcopis talia præſumant.

¶ *Caput hoc in Conciliis Urbani non eſt inventum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papienſis, tit. de capellis Monachorum, ex eodem Urbano citatum.*

C. III. ¶ *De eodem.*
Item Gregorius VII.

PErvenit *f* ad nos fama ſiniſtra, quòd quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ diœceſis, decimas atque Chriſtianorum oblationes conferant, ſed potiùs laicalibus perſonis, militum videlicet, ſive ſervitorum, vel (quod gravius eſt) etiam conſanguineis. Unde ſi quis amodò Epiſcopus inventus fuerit hujus divini præcepti tranſgreſſor, inter maximos Hæreticos & Antichriſtos non minimus habeatur. Et ſicut Nicæna Synodus de Simoniacis cenſuit, & qui dat Epiſcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, ſive pretio, ſive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ *In vulgatis codicibus huic capiti erat præpoſitum nomen Palea: ſed habetur in omnibus manuſcriptis. Refertur autem planè eiſdem verbis 1. q. 3.* pervenit. *& de eo ibi notatum eſt. In Polycarpo poſitum eſt longè copioſius, & citatur ex Concilio Africano.*

C. IV. ¶ *Fideliter decimas dat, qui omnium ſuorum decimas ſolvit.*
Item Ambroſius *in ſermone Quadrageſimæ, cujus initium:* [Ecce nunc tempus.]

QUicunque recognoverit *a* in ſe, quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modò emendet, quod minùs fecit. Quid eſt fideliter decimas dare? niſi ut nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat, aut de grano ſuo, aut de vino ſuo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipſa venatione ſua.

¶ *In ſermonibus ſæpè citatis, qui B. Ambroſio inſcripti in Bibliotheca Vaticana, & monaſterii Medıolanenſis ſervantur, ſermone primo de Quadrageſima, habetur hoc capitulum.*

C. V. ¶ *Excommunicentur, qui Sacerdotibus decimas dare nolunt.*
Item ex Concilio Rothomagenſi.

OMnes *b* decimæ terræ, ſive de frugibus, ſive de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur *c* boves 1, & oves, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt; quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit, & quod *d* mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.] Sed quia modò multi inveniuntur, decima dare nolentes, ſtatuimus, ut ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, & ſecundò, & tertiò. Qui ſi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur, uſque ad ſatisfactionem & emendationem congruam.

¶ *Hic etiam auctoritate veterum codicum inductum eſt nomen Palea.*

1 ¶ Boves,] *Hæc uſque ad verſic.* ſed quia, *in aliquot vetuſtis codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud cæteros collectores.*

C. VI. ¶ *Veterum exemplo decimæ ſolvantur.*
Item ex Concilio Maguntinenſi.

DEcimas *e* Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Jacob promiſſis inſinuat: deinde lex ſtatuit, & omnes ſancti doctores commemorant.

Non autem decimæ ſunt redimendæ à populo, ſi aliter dare eas noluerint.

C. VII. ¶ *Decimæ non ſunt à populo redimendæ.*
Unde in eodem Concilio *f legitur:*

DEcimas *g*, quas populus dare non vult, niſi quolibet munere ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt, ne fiat.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex Concilio Mediomatricio. Habetur in Capitularibus lib. 5. cap. 46. & in legibus Longobardicis lib. 3. tit. de decimis.*

a *Matth. 21.* b *Polyc. l. 3. tit. 11. Anſel. lib. 5. c. 55. Pann. l. 8. c. 145.* c *Deuſded. l. 3.* d *Mal. 3.* e *In collect. 1. c. de capel. mon.* f *Sup. 1. q. 3. pervenit. Polyc. l. 3. tit. 11.*

a *al. recognovit.* b *Burchard. lib. 3. cap. 130. Ivo part. 3. cap. 196. Pannorm. l. 2. cap. 58. Levit. 27.* c *omnium decimarum bovis & ovis, &c.] orig.* d *al. & quod mutat, & quod mutatum eſt.* e *Burch. l. 3. c. 133. Ivo p. 3. c. 199. Pann. lib. 2. c. 60.* f *Lib. 5. Capit. c. 46. & in leg. Longobard. lib. 3. tit. de decimis.* g *Burchard. l. 3. c. 134. Ivo part. 3. cap. 700. Pannor. l. 2. cap. 62.*

C. VIII. ¶ *Quia decimæ Deo non redduntur, indictio fiſci acceſſit.*

Item Auguſtinus *lib. 50. homiliarum, hom. 48.*

MAjores noſtri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modò autem, quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.

C. IX. ¶ *Columbas vendit, qui Eccleſiam indiſciplinatis committit.*

Item Origenes *homil. 16. ad c. 21. Matthæi.*

ET hoc diximus ſecundùm ſimplicem intellectum. Juxta moralem autem talia dicemus: & primùm quidem de templo, de quo per Prophetam *a* dixit Deus: [*Domus mea, domus orationis vocabitur.*] Ergò ſecundùm corporalem circumciſionem carnis, & ſecundùm corporales legis feſtivitates & ſacrificia, conſequenter & templum Dei æſtimabatur, quod ex lapidibus inſenſatis erat conſtructum; primùm quidem à Salomone, deinde reparatum ab Eſdra, poſteà verò poſt Chriſti adventum à Romanis deſtructum: & illa æſtimabatur domus orationis: quâ deſtructâ, neceſſe eſt, ut Judæi, quaſi non jam habentes domum orationis, jam non habeant privilegium ſpeculationis Dei, nec poſſint ſecundùm legem Deo ſervire. ¶ Hoc ergò facto, omnia Chriſtus ejecit in myſterio ſpiritualium actuum ſuorum, & tunc viſibiliter fecit, quod ſemper inviſibiliter agit, ejiciens vendentes & ementes de templo, & menſas nummulariorum evertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: ut non pro 1 mundanis feſtivitates in nomine Dei celebrent, nec emptionibus & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere & vendere, ſed orationibus vacare, qui congregantur quaſi in domo orationis. ¶ Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus vivis conſtructum, eſſe Eccleſiam Chriſti. Sunt autem multi in ea, non, ſicut decet, viventes ſpiritualiter, ſed ſecundùm carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus vivis conſtructam faciunt ſpeluncam eſſe latronum, actibus ſuis non Eccleſiâ Dei dignis, ſed ſpeluncâ latronum. Qui enim conſiderat in multis Eccleſiis talium Chriſtianorum peccata, qui arbitrantur quæſtum eſſe pietatem, & cùm deberent de Evangelio vivere, ſecundùm quod vivere decet ſervos Dei, hoc non faciunt, ſed divitias, & multas poſſeſſiones acquirunt, nonné dicet ſpeluncam latronum factam eſſe ſub illis Eccleſiam? ut rectè dicat Chriſtus ad eos propter diſſipationem Eccleſiæ ſuæ: [*Quæ* b *utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?*] Item ipſe per Oſeæ *c* tali modo: [*Væ mihi, quoniam factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe; & ſicut qui racemum in vindemia, cùm non ſunt* d *botri ad manducandum primogenita. Væ animæ meæ: quia periit timoratus à terra: & qui corrigat in hominibus non eſt.*] Et cùm intellexeris Jeſum dicentem talia, & lugentem peccata noſtra, aſpice ſimul & illud, quod in Evangelio ſcribitur *e*: [*Cùm vidiſſet Hieruſalem, flevit ſuper eam, & dixit, quia ſi cognoviſſes & tu.*] Et ſi rationabiliter flevit ſuper Hieruſalem, & rationabiliùs flebit ſuper Eccleſiam, ædificatam quidem, ut eſſet domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorundam (quod utinam non eſſet) Principum populi, ſpeluncam latronum. *& infrà.* ¶ Et arbitror convenire verbum de venditoribus columbarum, eis, qui tradunt Eccleſias avaris, & tyrannicis, & indiſciplinatis, & irreligioſis Epiſcopis, aut Presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodò appellavit Evangeliſta everſas eſſe ab Jeſu. Et utinam audirent hæc cum dicentis *a* admonitione Scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moyſi, in *b* quibus ſedent, & vendunt omnes Eccleſias columbarum, & tradunt eas talibus præpoſitis, ad quos rectè dicatur à Domino per Hieremiam Prophetam *c*: [*Principes populi mei me non cognoverunt. Filii enim ſunt inſipientes, & non intelligentes: ſapientes ſunt ad malefaciendum, bene autem facere neſciunt.*]

1 ¶ Pro mundanis] *Apud Origenem legitur*, ut non pro mundi feſtivitatibus in nomine Dei emptionibus & venditionibus vacent. *Et hoc quidem propter gloſſam mutatum non eſt: multa verò alia partim ex Originali, partim ex vetuſtis codicibus ſunt emendata & locupletata.*

Cùm ergò Eccleſiæ, & oblationes earum non conſiſtant, niſi in poteſtate Epiſcoporum; patet profectò, quòd non ſunt ab alio recipiendæ, quàm de manu eorum.

C. X. ¶ *Omnes baſilicæ ad eum pertinent Epiſcopum, in cujus territorio poſitæ ſunt.*

Unde in Aurelianenſi Concilio I. *cap. 19. ſtatutum eſt.*

OMnes *d* baſilicæ, quæ per diverſa loca conſtructæ ſunt, vel quotidiè conſtruuntur, placuit ſecundùm priorum canonum regulam, ut in ejus Epiſcopi poteſtate conſiſtant, in cujus territorio poſitæ ſunt.

C. XI. ¶ *Archidiaconus, Archipresbyter, Præpoſitus, vel Decanus, nec officia, nec beneficia Eccleſiaſtica ſine conſenſu Epiſcopi tribuat.*

Item Calixtus *e* Papa.

NUllus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, ſive Præpoſitus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Eccleſiæ ſine judicio vel conſenſu Epiſcopi alicui tribuat: imò, ſicut ſanctis canonibus conſtitutum eſt, animarum cura, & pecuniarum Eccleſiaſticarum diſpenſatio in Epiſcopi judicio & poteſtate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut poteſtatem, quæ ad Epiſcopum pertinet, ſibi vendicare præſumpſerit, ab Eccleſiæ liminibus arceatur.

C. XII. ¶ *De manu Laici Epiſcopatus vel Abbatia ſuſcipi non debet.*

Item Gregorius VII. *in* f *generali Synodo præſidens dixit, cap. 1. & 2.*

I. SI quis *g* deinceps Epiſcopatum vel Abbatiam de manu alicujus laicæ perſonæ ſuſceperit, nullatenùs inter Epiſcopos vel Abbates habeatur: nec ulla ei, ut Epiſcopo ſeu Abbati, audientia concedatur. Inſuper ei & gratiam beati Petri, & introitum *h* Eccleſiæ interdicimus, quouſque locum, quem ſub crimine 1 tam ambitionis, quàm inobedientiæ (quod eſt ſcelus idololatriæ) cœpit, reſipiſcendo non deſerit. Similiter etiam de inferioribus Eccleſiaſticis dignitatibus conſtituimus. *Item c. 2.* ¶ Si quis Imperatorum Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quilibet ſecularium Poteſtatum, aut perſonarum inveſtituram *i* Epiſcopatuum, vel alicujus Eccleſiaſticæ dignitatis dare præſumpſerit, ejuſdem ſententiæ vinculo ſe eſſe ſciat obſtrictum.

1 ¶ Sub crimine] *Anteà legebatur*, ſub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua ſcelus idololatriæ bœpit. *Emendatum eſt ex Concilio ipſo, & Anſelmo. Et eſt locutio valdè familiaris Gregorio VII. ex primo Regum capit. 15.*

a *Eſa. 56. Matth. 21.* b *Pſal. 29.* c *Michæam*] *orig. & eſt Michææ 7.* d *al. ſit botrio*] *orig.* e *Luc. 19.*

a *decenti.* b *Matth. 23.*] *orig.* c *Hier. 4.* d *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 8. Ivo p. 3. c. 10.* e *al. ex Concil. Rothomagenſi.* f *Lib. 6. regeſti ejuſdem.* g *Anſ. l. 6. c. 73. Deuſded. p. 1.* h *1. Reg. 15.* i *inveſtituras*] *orig.*

C. XIII. ¶ *Excommunicationi ſubjaceat, nec inveſtitura ſumat fructum, qui de manu Laici Eccleſiam ſuſceperit.*

Idem *ibidem, cap. 3.*

QUoniam *a* inveſtituras Eccleſiarum contra ſtatuta ſanctorum Patrum à Laicis perſonis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Eccleſia (imò ruinam ſanctæ religionis) oriri, ex quibus Chriſtiana religio conculcatur, decernimus, ut nullus Clericorum inveſtituram Epiſcopatûs, vel Abbatiæ, vel Eccleſiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus laicæ perſonæ, viri vel fœminæ, ſuſcipiat. Quòd ſi præſumpſerit, recognoſcat inveſtituram illam Apoſtolicâ auctoritate irritam eſſe, & ſe uſque ad condignam ſatisfactionem excommunicationi ſubjacere.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Canone Apoſtolorum 31.

II. SI *b* quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſos obtineat, deponatur, & ſegregetur, omneſque, qui illi communicant.

¶ *De hoc canone notatum eſt ſup. diſt. 63. c.* omnis electio. *in verſ.* ſegregetur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Chronico Anaſtaſii Bibliothecarii.

SAnè Theſſalonicenſi Epiſcopo communicante ob metum Imperatoris Anaſtaſii Timotheo Conſtantinopolitano Epiſcopo, quem *c* Concilium Chalcedonenſe anathematizaverat, quadraginta Epiſcopi Illyrici & Græciæ convenientes in unum, per profeſſionem in ſcriptis factam, ut à proprio Metropolitano, diſceſſerunt ab eo, & Romam mittentes Romano communicare in ſcriptis profeſſi ſunt. *& paulò poſt* d. ¶ Cùm 1 Dioſcorus *(junior)* manûs impoſitionem accepiſſet, receſſerunt multitudines populorum *e*, dicentes, quia niſi ſecundùm quod ſanctorum continent Apoſtolorum canones fiat, non recipietur Epiſcopus. Principes enim inthronizaverant eum.

¶ *Caput hoc acceptum eſt ex Chronico Anaſtaſii Bibliothecarii, in iis, quæ de Anaſtaſio Imperatore narrat: multaq́ ex ipſo originali ſunt emendata.*

1 ¶ Cùm Dioſcorus] *Hæc eſt altera electio à priore, & ipſa facta non canonicè, & poteſtate Laicâ: nam prior eſt Timothei ad ſedem Conſtantinopolitanam: hæc verò poſterior Dioſcori junioris ad Alexandrinam. Utraque verò à Bibliothecario copioſè exponitur.*

C. XVI. ¶ *Excommunicetur, qui per Laicos Eccleſias obtinet.*

Item Paſchalis Papa II.

III. SI *f* quis Clericus, Abbas vel Monachus per Laicos Eccleſias obtinuerit, ſecundùm ſanctorum Apoſtolorum canones, & Antiocheni 1 Concilii capitulum, excommunicationi ſubjaceat.

¶ *Capitis hujus & ſequentis ſenſus eſt in fragmento manuſcripto Concilii apud Guardaſtallum à Paſchali habiti anno Domini 1116. quod in Bibliotheca Vaticana ſervatur. Nauclerus etiam Gen. 36. narrat, Paſchalem apud Trecas Concilium habuiſſe: ubi inter multa ſententiam de libera paſtorum electione, & de coërcenda Laicorum in Eccleſiaſticas dignitates præſumptione juxta prædeceſſorum ſuorum decreta promulgârit.*

1 ¶ Antiocheni] *In Concilio Antiocheno nihil expreſſè ſtatuitur contra eos, qui per Laicos obtinent dignitates Eccleſiaſticas. Verùm cap. 23. præcipitur, ut in Epiſcopo eligendo ſervetur jus Eccleſiaſticum: nempe, ut non eligatur Epiſcopus, niſi cum Synodo & judicio Epiſcoporum: quibus verbis Laici videntur excludi. In Synodo autem Nicæna ſecunda, cap. 3. repetitur, & confirmatur Canon Apoſtolorum.*

C. XVII. ¶ *Qui per Laicos Eccleſias obtinet, & qui manus imponit, communione privetur.*

Idem.

COnſtitutiones ſanctorum canonum ſequentes ſtatuimus, ut quicunque Clericorum ab hac hora in anteà inveſtituram Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticæ dignitatis de manu laica acceperit, & ipſe, & qui ei manum impoſuerit, gradûs ſui periculo ſubjaceat, & communione privetur.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

NUllus *a* Laicorum Eccleſias, vel Eccleſiarum bona occupet, vel diſponat. Qui verò ſecus egerit, juxta beati Alexandri 1 capitulum ab Eccleſiæ liminibus arceatur.

1 ¶ Alexandri] *In epiſtolis Alexandri Papæ primi nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verùm in epiſtola Alexandri II. in qua Synodum à ſe habitam repetit (quæ epiſtola ex vetuſto codice deſcripta Romam ex Hiſpania miſſa eſt) hæc inter alia habentur:* Decimæ & primitiæ, ſeu vivorum & mortuorum oblationes Eccleſiis Dei fideliter reddantur à Laicis; & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint: quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur, *quod ferè eſt idem cum c.* præcipimus. *ſup. eâd. q. 2. ex Nicolao II.*

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SIcut Domini veſtimentum ſciſſum non eſt, ſed de eo ſortiti ſunt; ita nec Eccleſia ſcindi debet, quia in unitate tota conſiſtit. In poteſtatem ergò proprii Epiſcopi Eccleſiæ reducantur, & ab ipſo (ſicut ſacris canonibus cautum eſt) ordinentur. Alioquin & Eccleſiæ ipſæ, & Clerici earundem divinis deſtituantur officiis.

C. XX. ¶ *Nullus Clericus per Laicos Eccleſiam obtineat.*

Item Alexander Papa II.

PEr Laicos nullo modo quilibet Clericus vel Presbyter obtineat Eccleſiam, nec gratìs, nec pretio. Nullus habitum Monachi ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat. Nullus Presbyter duas habeat Eccleſias.

¶ *Habetur in eadem epiſtola Alexandri II. paulò ſuperiùs in c.* nullus Laicorum, *citata. Nam ſtatim poſt verſ.* ſeparentur, *ſequitur,* & ut per Laicos, &c.

C. XXI. ¶ *Singuli Epiſcopi ſuos habeant œconomos.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c. 26.*

QUoniam *b* in quibuſdam Eccleſiis, ut rumore comperimus, præter *c* œconomos Epiſcopi facultates Eccleſiaſticas tractant, placuit omnem Eccleſiam habentem Epiſcopum, habere œconomum de Clero proprio, qui diſpenſet res Eccleſiaſticas ſecundùm ſententiam proprii Epiſcopi: ita ut Eccleſiæ diſpenſatio præter teſtimonium 1 non ſit: & ex hoc diſpergantur Eccleſiaſticæ facultates, & ſacerdotio maledictionis 2 derogatio procuretur. Quòd ſi hoc minimè fecerit, divinis conſtitutionibus ſubjacebit.

1 ¶ Teſtimonium] *In vulgatis ſequebatur,* Epiſcopi: *quæ vox inducta eſt auctoritate manuſcriptorum, & originalis ex verſione Dionyſii, quæ concordat cum priſca, & Græcis verbis. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

2 ¶ Maledictionis] *Græcè eſt,* ϗ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι: *quod in priſca verſione eſt;* & ſacerdotali dignitati obtrectatio generetur.

a *Polyc. lib. 2. tit. 4. Anſ. l. 6. c. 73.* b *Diſt. 63. omnis electio. Deuſdedit part. 1. Burch. lib. 3. cap. 109. Ivo p. 3. c. 85. & p. 5. c. 119.* c *qui] orig.* d *Deuſded. p. 1.* e *alit. ruſticorum.] orig.* f *Can. Apoſt. 31.*

a *Polycarp. lib. 2. tit. 4.* b *Diſtinct. 89. quia in quibuſdam. Anſelm. lib. 6. cap. 143.* c *alit. non per] δίχα οἰκονόμων, ſine œconomis.*

C. XXII. ¶ *Laici non ſunt conſtituendi œconomi, ſed ex proprio Clero eligendi.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cui interfuit Iſidorus, cap.9.*

IN *a* nona actione didicimus, quoſdam ex noſtro collegio contra mores Eccleſiaſticos, Laicos habere in rebus divinis conſtitutos œconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, ut unuſquiſque noſtrûm ſecundùm Chalcedonenſium *b* Patrum decreta, ex proprio Clero œconomum ſibi conſtituat. Indecorum eſt enim Laicum Vicarium eſſe Epiſcopi, & ſeculares in Eccleſia judicare. In uno enim eodemque officio non debet diſpar eſſe profeſſio. Quod etiam in lege divina prohibetur, dicente *c* Moyſe: [*Non arabis in bove ſimul & aſino:*] id eſt, homines diverſæ profeſſionis in officio uno non ſociabis. Unde & oportet nos & divinis libris, & ſanctorum Patrum obedire præceptis, conſtituentes, ut hi, qui in adminiſtrationibus Eccleſiæ Pontificibus ſociantur, diſcrepare non debeant nec profeſſione, nec habitu. Nam cohærere & conjungi non poſſunt, quibus & ſtudia, & vota diverſa ſunt. Si quis autem Epiſcopus poſthac Eccleſiaſticam rem, aut per laicalem procurationem adminiſtrandam elegerit, aut ſine teſtimonio œconomi gubernandam crediderit, verè ut contemptor canonum, & fraudator Eccleſiaſticarum rerum, non ſolùm Chriſto de rebus pauperum judicabitur reus, ſed etiam Concilio manebit obnoxius.

C. XXIII. ¶ *Non habeat Laicus aliquid ſtatuendi in Eccleſia facultatem.*

Item in Synodo Romana III. Symmachi Papæ, *cap.3.*

NOn *d* placuit Laicum *e* ſtatuendi in Eccleſia (præter Papam Romanum) habere aliquam poteſtatem: cui *f* obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi.

C. XXIV. ¶ *Eccleſiaſticas facultates Laici diſponere non poſſunt.*

Item ibidem Eulalius *g* Epiſcopus *Syracuſanæ Eccleſiæ dixit.*

LAicis *h* quamvis religioſis, nulla de Eccleſiaſticis facultatibus 1 aliquid diſponendi legitur attributa facultas.

1 ¶ Facultatibus] *Antè legebatur*, dignitatibus. *Emendatum eſt ex originali, (ut ſuprà, diſt.96.* Benè quidem.) *epiſtola Stephani primi, & decreto Paſchalis II. manuſcripto: quibus locis hoc idem repetitur.*

C. XXV. ¶ *Laicus ſacrilegus habetur, qui diſpoſitionem, vel dominationem rerum Eccleſiaſticarum uſurpat.*

Item Calixtus Papa.

IV. SI quis Principum, vel aliorum Laicorum diſpoſitionem ſeu dominationem *i* rerum, ſive poſſeſſionum Eccleſiaſticarum ſibi vendicaverit, ut ſacrilegus judicetur.

¶ *Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non eſt inventum. Habetur in decretis Paſchalis II. manuſcriptis, cap.5. ſed non eſt mutatum nomen Calixti: quia Pontifices iſti, qui iiſdem ferè temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta ſuorum anteceſſorum repetebant.*

C. XXVI. ¶ *In Eccleſia, quam quis ædificat, nihil ſibi præ cæteris vendicet.*

Item Gelaſius Papa *Senecioni Epiſcopo.*

3 ps PIæ *k* mentis amplectenda devotio eſt, quâ ſe Julius *l* nobis in re Juliana *m* ſui juris fundâſſe perhibetur Eccleſiam, quam in honorem ſancti Viti confeſſoris ejus nomine cupit conſecrari. Hanc igitur, frater chariſſime (ſi ad tuam diœceſim pertinere non ambigis) ex more convenit dedicari, collatâ primitùs donatione ſolenni, quam miniſtris Eccleſiæ deſtinâſſe ſe præfati muneris teſtatur oblator, ſciturus ſine dubio præter proceſſionis aditum, qui omni Chriſtiano debetur, nihil ibidem ſe proprii juris habiturum.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem.

FRigentius *a* verò *b* petitoriâ nobis inſinuatione ſuggeſſit, in re ſua, quod *c* Sextilianum vocatur, baſilicam ſe ſanctorum Michaëlis Archangeli, & Martini confeſſoris pro ſua defenſione *d* fundâſſe. Et ideò, frater chariſſime, ſi ad tuam pertinet parochiam, benedictionem ſuprà memoratæ baſilicæ ſolenni veneratione depende. Nihil tamen ſibi fundator ex hac baſilica noverit vendicandum, niſi proceſſionis aditum, qui Chriſtianis omnibus in commune debetur.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Clemens *epiſt. 2. ad Jacobum.*

ECcleſias *e* per congrua & utilia facite loca, quas *f* divinis precibus ſacrare oportet, & in ſingulis 1 Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

1 ¶ Et in ſingulis] *Addita ſunt hæc uſque ad verſ.* quos. *ex Originali.*

C. XXIX. ¶ *Laici Presbyteros de Eccleſiis non ejiciant.*

Item Leo IV. *g* *Carolo Regi.*

COntra *h* ſanctorum Patrum cenſuras videtur exiſtere, ſi Secularis vel Laicus Presbyteros ab Eccleſiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati 1, vel introducti fuerint, videtur *i* expellere. Si verò fundatores Eccleſiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eiſdem Eccleſiis temporalis vitæ ſuffragia percipiant.

1 ¶ Nominati,] *In vetuſtis exemplaribus, & apud Ivonem legitur,* denominati, *ut ſignificet recitationem nominis ejus, qui promovebatur, & Eccleſiæ, ad quam ordinabatur: de qua dictum eſt ſuprà diſt.70. c.* neminem. *Erat autem hæc canonica adſcriptio & inſtitutio ad illam Eccleſiam, & non ſimplex nominatio, prout auctor gloſſa accepit.*

C. XXX. ¶ *Fundatores Eccleſiarum, ſi inopes cœperint eſſe, ab iiſdem alimenta accipiant.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c.37. legitur.*

QUicunque fidelium devotione propriâ ac facultatibus Eccleſiæ aliquid contulerint, ſi fortè ipſi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Eccleſia ſuffragium vitæ pro temporis uſu percipiant.

Si ergò Eccleſiaſticas facultates diſpenſandi poteſtatem non habent Laici, multò minùs Eccleſias ipſas quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre valent. ¶ *Hìc autem diſtinguendum eſt, quid juris fundatores Eccleſiarum in eis habeant, vel quid non? Habent jus providendi, & conſulendi, & Sacerdotem inveniendi; ſed non habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi, tanquam propriis.*

C. XXXI. ¶ *Hæredes ejus, qui Eccleſiam conſtruxit, & ipſi pro ea ſolicitudinem gerere debent.*

Unde in Canonibus invenitur Concilio Toletano IX. *c.1.*

FIliis, vel nepotibus, ac honeſtioribus propinquis ejus, qui conſtruxit vel ditavit Eccleſiam, licitum ſit hanc bonæ intentionis habere ſolertiam, ut ſi Sacerdo-

a *Burch.lib.1.cap.89. Ivo p.5.c.195.* b *Cap.proximo ſuperiore.* c *Deut.22.* d *Sup.diſt.96.benè quidem. Deuſded.p.1.& 4. Anſ.l.5.& 9.* e *al.non licuit Laico] orig. al. non licuit Laicis. d.96.* f *al.quos.* g *Et epiſt.2 Stephani I.c.9. & in decretis Paſchalis II.manuſcript.* h *Polyc.l.6.tit.1. Deuſdedit p.4.* i *al.donationem.* k *Anſ.l.5.c.9.* l *al.Senilius.* m *al.Juviniana.*

a *al.Frigetius.* b *Polyc.lib.3.titul.12.Anſelm.l.5.cap.11.* c *al.qua.* d *al.devotione.* e *De conſ.diſt.1. Eccleſias.* f *al.qua.* g *al.tertius.* h *Deuſded.p.4. Ivo p.3.c.102.* i *al.nitetur.*

tem

tem ſeu miniſtrum aliquid ex collatis rebus prævide rint defraudare, aut commonitionis honeſtæ conventione compeſcant, aut Epiſcopo vel Judici corrigenda denuntient. Quòd ſi talia Epiſcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc inſinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant. ¶ Ipſis tamen hæredibus in eiſdem rebus non liceat quaſi juris proprii poteſtatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcunque præſumere: ſed hoc ſolùm in ſalutarem ſolicitudinem adhibere, quòd aut nullam *a* noxam operatio nocens attingat, aut multam *b*, vel aliquam partem ſalutaris mercedis *c* aſſumat. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præſumpſerit, & malè rapta cum confuſione reſtituet, & excommunicationis annuæ ſententiam ſuſtinebit.

C. XXXII. ¶ *Fundatores Eccleſiarum ordinandos in eis Epiſcopo offerant.*

Item ex Concilio Toletano IX. *cap.2.*

DEcernimus, ut quamdiu fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites extiterint, pro eiſdem locis curam permittantur habere ſolicitam, atque rectores idoneos in eiſdem baſilicis iidem ipſi offerant Epiſcopis ordinandos 1. Quòd ſi tales forſitan non inveniantur ab eis, tunc, quos Epiſcopus loci probaverit Deo placitos, ſacris cultibus inſtituat cum eorum conniventia ſervituros. Quòd ſi ſpretis 2 ejuſdem fundatoribus rectores ibidem præſumpſerit Epiſcopus ordinare, & ordinationem ſuam irritam noverit eſſe, & ad verecundiam ſuam alios in eorum loco (quos iidem ipſi fundatores condignos elegerint) ordinari.

1 ¶ Ordinandos.] *Quæ ſequuntur uſque ad verſ.* Quòd ſi ſpretis. *addita ſunt ex ipſo Concilio.*

2 ¶ Spretis] *Sic etiam legitur in codice Lucenſi Regio: ſed in Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis*, Quòd ſi ſuperſtitibus.

C. XXXIII. ¶ *A dominio conſtructoris monaſterium non eſt auferendum.*

Item ex Romana Synodo Eugenii II. & Leonis IV. *c.21.*

MOnaſterium vel Oratorium canonicè conſtructum à dominio conſtructoris eo invito non auferatur, liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro ſacro officio illius diœceſis cum conſenſu Epiſcopi, ne malus exiſtat, commendare.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Papa *lib.7.indict.1. Secundino Epiſcopo Taurominitano.*

RAtionis *d* ordo non patitur, ut monaſterium contra voluntatem fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum quis debeat vendicare.

¶ *Apud Anſelmum & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipſa autem epiſtola pendet oratio ex ſuperioribus, & ſic legitur:* Quia rationis ordo non patitur, ut monaſterium ipſum, & maximè contra voluntatem fundatorum, ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum præſertim laica perſona ſubducat, aut aliquod ſibi in id jus debeat vendicare. *Et cùm inquit,* ab eorum diſpoſitione, *ſignificat Monachos, de quibus ſuprà dixerat.*

Providentiâ tamen & admonitione Epiſcopi à fundatoribus Eccleſia honorari debent.

C. XXXV. ¶ *Epiſcoporum providentiâ à fundatoribus Eccleſiæ honorentur.*

Unde Gregorius.

COnſiderandum *e* eſt de Eccleſiis, quæ inter cohæredes diviſæ ſunt, quatenùs ſi ſecundùm providentiam & admonitionem Epiſcopi ipſi cohæredes eas voluerint tenere & honorare 1, faciant. Sin autem hoc contradixerint, in Epiſcopi poteſtate maneat, utrùm eas conſiſtere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

¶ *In Capitularibus, & legibus Longobardicis, & apud Burchardum & Ivonem, qui & ipſi citant ex decretis Gregorii Papæ, ſic habetur:* De Eccleſiis, quæ inter cohæredes diviſæ ſunt, conſiderandum eſt, quatenùs, &c. *quæ quoniam ſententiam clariorem reddunt, viſa ſunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum capituli initium mutaretur. Anteà legebatur:* Conſiderandum eſt, quatenùs, &c.

1 ¶ Honorare,] *In vulgatis Longobardicis eſt,* honores faciant.

C. XXXVI. ¶ *Reliquiæ auferantur Eccleſiis, ſi plures hæredes de eis contenderint.*

Item ex Concilio Triburienſi *a*, *c.32.*

SI *b* plures hæredes contenderint de communi Eccleſia, auferri jubeat Epiſcopus reliquias ſacras, & Eccleſiam claudi, donec communi conſenſu, & conſilio Epiſcopi ſtatuant ibi Presbyterum, & unde vivat.

4 pars. *Ut ergò ex auctoritatibus colligitur, de manu Laicorum Eccleſiæ recipiendæ non ſunt, niſi cum conſenſu Epiſcoporum, juxta illud* Concilii Maguntini primi *c* ſub Carolo, *cap.7.*

C. XXXVII. ¶ *Non liceat Laicis Presbyteros de Eccleſia ejicere.*

LAici *c* Presbyteros de Eccleſiis non ejiciant, neque *d* in eis conſtituant ſine conſenſu Epiſcoporum ſuorum.

C. XXXVIII. ¶ *Abſque Epiſcoporum conſenſu Laici Presbyteros de Eccleſiis non ejiciant.*

Item ex Concilio Cabilonenſi II. *c.42.*

INventum *e* eſt, quòd multi, arbitrii ſui temeritate, & (quod eſt gravius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet abſque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut canonicâ regulâ ſervatâ, nullus abſque conſenſu Epiſcopi ſui cuilibet Presbytero Eccleſiam det: quam ſi juſtè adeptus fuerit, hanc non niſi gravi culpâ ſuâ, & coram Epiſcopo canonicâ ſeveritate amittat.

Sicut ergo auctoritate Hieronymi f *decimas malè poſſeſſas à Laicis, Epiſcopo conſentiente licet Monachis de manu Laicorum recipere, & eas perpetuâ ſtabilitate tenere; ſic & Eccleſias à Laicis malè detentas cum conſenſu Epiſcoporum licet Monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum providere.*

C. XXXIX. ¶ *Sine voluntate Epiſcoporum decimas vel Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant.*

Unde Urbanus Papa II.

DEcimas & Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant, abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum. Quòd ſi aliter præſumptum fuerit, canonicæ ultioni ſubjaceant.

C. XL. ¶ *Nulli liceat in jus ſuum monaſterium convertere, alii tamen ad ordinandum tradere illud valet.*

Item ex decreto Sylveſtri *g* Papæ. *h*

NEmini *i* Regum, aut cuiquam hominum in proprium *k* jus liceat monaſterium tradere, niſi ad aliud monaſterium, vel commutare, niſi cum alio mo-

a *al. in nullam.* b *al. in multam.* c *al. merces.* d *Anſ. l.5.c.8. Polyc. l.3. tit.12.* e *lib.5. Cap. c.44. & in legib. Longob. lib.3. tit. de Epiſcopis & Clericis, leg.44. Anſ. l.5. c.8. Burch. l.3.c.41. Ivo p.3.c.45.*

a *Sed ibi copioſiùs.* b *Anſ. l.5.c.71. Burch. l.3. cap.40. & ſimile, cap.42. ex Concil. Mediomatricis, itemq́; Ivo part.3. cap.46.* c *In cap. l.5.c.82. Burch. l.3.cap.111. Pann. l.2. c.47. Ivo p.3. c.87.* d *al. neque conſtituant.* e *Burch. l.3.c.112. Ivo p.3. c.88. Pann. l.2.c.46.* f *ſup. eâd. q.1.c.ult.* g *al. Silveri.* h *In Cap. l.5.c.233.* i *Polyc. l.3. tit.12. Burch. l.3.c.28. Ivo p.3. c.27. Anſ. l.5. c.90.* k *al. proprium liceat.*

naſterio, vel quocunque commercio *a* vendere 1. Quòd ſi factum fuerit, non valebit, ſed ipſum monaſterium in priſtinum reformetur ſtatum.

¶ *In Capitularibus ſic habetur:* Nemini Regum, aut cuiquam hominum liceat monaſterium tradere, vel commutare, vel quocunque commercio vendere.

1 ¶ Vendere. *In locis indicatis hæc ſequuntur:* Hoc etiam divina, & Apoſtolica, atque canonica ſub anathematis pœna ſanxit auctoritas.

C. XLI. ¶ *Epiſcopi & fratrum conſilio monaſterium ad meliorandum alii ſupponere nullus prohibeatur.*

Item ex *b* decreto Bonifacii.

5 ps SI *c* quis vult monaſterium ſuum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum conſilio Epiſcopi & fratrum ſuorum: dimittat Presbyterum in priori loco ad miniſteria Eccleſiæ.

C. XLII. ¶ *Publicæ pœnitentiæ ſubjiciantur, qui circumveniendo aliquos tondere præſumunt.*

Item ex Concilio *d* Maguntinenſi.

6 ps COnſtituit *e* ſanè ſacer iſte conventus, ut Epiſcopi, ſive Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerunt, pœnitentiæ canonicæ, utpote turpi lucri ſectatores, ſubjaceant. Hi verò, qui illecti comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeverare cogantur: res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone recitatur ex Maguntino, & multò pleniùs, eodemq́ planè modo, quo nunc legitur in Cabilon. 2. c. 7.*

C. XLIII. ¶ *Sine voluntate fratrum aliquem de ſuis propinquis Abbas ſibi ſubſtituere non valet.*

Item ex Concilio *f* Toletano.

COngregatio *g* debet ſibi eligere Abbatem poſt Abbatis ſui mortem, vel eo vivente, ſi ipſe diſceſſerit, vel peccaverit. Epiſcopus enim non debet Abbatem violenter retinere in loco ſuo. Ipſe autem non poteſt aliquem ordinare de ſuis propinquis vel amicis ſine voluntate fratrum.

CAUSA XVII.

QUidam Presbyter infirmitate gravatus, ſe fieri velle Monachum dixit: Eccleſiam & beneficium in manu Advocati renuntiavit. Poſtquam convaluit, mox ſe futurum Monachum negavit, & Eccleſiam & beneficium repoſcit.

1 *Hic primùm quæritur, Utrum reus voti teneatur? An liceat ei propoſito ſui cordis diſcedere?*

2 *Secundò, An Eccleſia & beneficium ei reddenda ſint, quæ priùs liberâ voluntate refutavit?*

3 *Tertiò, Si contigiſſet eum ſe & ſua monaſterio tradidiſſe, An ſine licentia Abbatis liceret ei ad propria* h *redire?*

4 *Quartò, Si ſine licentia Abbatis retrò abierit, An ſua ſibi ab Abbate reddenda ſint?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd à voto diſcedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Propheta* i: [Vovete, & reddite Domino Deo veſtro.]

C. I. ¶ *Quæ Deo voventur, neceſſariò reddantur.*

Item Auguſtinus.

SUnt quædam, quæ etiam non voventes debemus: quædam etiam, quæ niſi voverimus, non debemus: ſed poſtquam ea Deo promittimus, neceſſariò reddere conſtringimur.

¶ *Hujus capituli ipſa omnino verba non ſunt inventa apud B. Auguſtinum, ſed ferè eadem habentur apud Caſſiodorum in Pſal. 75. ad verſ.* vovete, *quem citat gloſſa ordinaria ad eum locum.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *a*.

VOventibus *b* virginitatem non ſolùm nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt.

C. III. ¶ *Dignus eſt ſupplicio, qui ſeipſum Deo ſubtrahit à voto reſiliens.*

Item Gregorius *in regeſto, lib. 1. epiſt. 33. ad Venantium.*

ANanias *c* pecunias Deo voverat, quas pòſt diabolicâ victus perſuaſione ſubtraxit. Sed quâ morte mulctatus eſt, ſcis. Si ergò ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abſtulit; conſidera, quanto periculo in divino judicio dignus erit, qui non nummos, ſed temetipſum Deo omnipotenti (cui te ſub monachali habitu devoveras) ſubtraxiſti.

C. IV. ¶ *Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recuſant.*

Idem *ſuper Ezechielem* d, *lib. 1. homil. 3.*

QUi bona agunt, ſi meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licèt in bonis prioribus perſeverent, in conſpectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulò ſuperiùs.* ¶ Sunt qui cuncta relinquere, & Dei ſervitio ſe ſubdere, & freno caſtitatis ſe reſtringere deliberant: ſed cùm poſt caſtitatem alios cecidiſſe conſpiciunt, ſe retrahendo, meritum perdunt.

Si ergò poſt votum quiſque neceſſariò cogitur ſolvere, quod vovit: ſi voventibus non ſolùm nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt: patet, quod Sacerdos iſte ad executionem ſui voti cogendus eſt; & non ſolùm non fieri, ſed etiam velle Monachum non fieri, ſibi damnabile eſt. Quòd verò inter voventes iſte computandus ſit, patet ex verbis Auguſtini e, *dicentis:* [Dixi confitebor, &c.] *Magna pietas Dei eſt, ut ad ſolam promiſsionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde: Votum enim pro opere reputatur. Sicut ergò Propheta inter voventes reputatur, quia dixit: Ego confitebor; ſic iſte inter eoſdem computandus eſt, quia dixit: Fiam Monachus. His ita reſpondetur: Aliud eſt propoſitum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud eſt ſubſequenti obligatione ſe reum voti facere. Quia* 1 *ergò iſte propoſitum ſui cordis ore ſimpliciter enuntiavit, non autem monaſterio, aut Abbati ſe tradidit, nec promiſsionem ſcripſit, nequaquam reus voti habetur.*

1 ¶ Quia ergò] *In plerìſque vetuſtis exemplaribus hîc eſt initium quæſtionis ſecundæ.*

QUÆSTIO II.

C. I. ¶ *Non cogitur aliquis in Monaſterio manere, niſi profeſsionem fecerit in manu Abbatis.*

Unde Alexander Papa II. *ait:*

GOnſaldus *f* Presbyter quondam in infirmitate fervore paſſionis preſſus, Monachum ſe fieri promiſit: non tamen monaſterio, aut Abbati

a *al. commento*] *al. commodo.* b *al. ex eodem.* c *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 28. Ivo p. 3. c. 31.* d *In Cabilon. 2. c. 7. 20. q. 3. conſtituit.* e *Burch. l. 8. c. 93. Ivo p. 3. c. 111.* f *al. ex eodem.*] *id eſt, Maguntino.* g *Burch. l. 8. c. 86. Ivo part. 7. c. 104.* h *al. priora.* i *Pſal. 75.*

a *Aug. de bono viduitatis, capit. 9. & gloſſa ord. ad c. 5. 1. Tim.* b *ſup. diſt. 27. voventibus. infr. 27. quæſt. 1. nuptiarum. Senten. 4. diſt. 37.* c *Act. 5.* d *Senſus ſummatim redditus.* e *Sent. 4. diſtinct. 16. Aug. Caſſiodorus, & gloſſa ordin. in Pſal. 31. infrà de pœnitentia, diſt. 1. cap. 5.* f *Ivo p. 6. cap. 428. & copioſiùs. Pann. l. 3. cap. 183.*

ſe tradi-

ſe tradidit, nec promiſſionem ſcripſit: ſed beneficium Eccleſiæ in manu Advocati refutavit. At poſtquam convaluit, mox ſe Monachum negavit fieri. Quapropter quia & beati Benedicti regula, & præcipuè Patris & prædeceſſoris noſtri ſancti Gregorii Papæ canonica inſtitutio, interdicit Monachum ante unius anni probationem effici, judicamus, & auctoritate Apoſtolicâ præcipimus, ut præfatus Presbyter beneficia 1 & altaria recipiat, habeat, & quietè retineat.

1 ¶ Beneficia] *In vetuſtis exemplaribus, & apud Ivonem (apud quem caput hoc copioſiùs habetur) legitur,* beneficium: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. II. ¶ *Uxor poſt propoſitum continentiæ ducta dimitti non debet.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium Comitem, epiſt.70.*

NOs *a* novimus, nos teſtes ſumus, quòd omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium ſanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua ſervi Dei Monachi vivunt. Cùm ergò te eſſe in hoc propoſito gauderemus, navigâſti, uxoremque duxiſti. Si conjugem non haberes, dicerem tibi, quod & Tubunis diximus, ut in ſanctitate continentiæ viveres: ſed ut te ad iſtam vitam non exhorter, impedimento conjunx eſt, ſine cujus conſenſione continenter tibi non licet vivere: quia & ſi tu poſt illa tua verba Tubunenſia ducere non debebas, illa tamen nihil eorum ſciens innocenter tibi, & ſimpliciter nupſit.

¶ *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, in epiſt. 7. ſed in epitomen redactus. Ivo autem integrè refert.*

Ecce iſte corde concepit ſe Monachum fieri, & ore pronuntiavit ſe velle in otium ſanctum conferre, non tamen poſteà coactus eſt ſuſcipere, quod corde concepit, & ore pronuntiavit. Auctoritas illa Alexandri ſecuta inſtitutionem B. Gregorii, & beati Benedicti, probandis annum indulget, ſed notis: ignotis verò triennium conceditur.

C. III. 1 ¶ *Ante probationem triennii nullus in monaſterio ſuſcipiatur.*

Unde ex decreto Bonifacii. *b*

SI *c* quis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos, aut ſervus, aut libertus 2 colonus *d* quæratur à Domino ſuo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit, fide tamen acceptâ de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requiſitus, poſteà quæri non poteſt, niſi ſit tam longè, quòd inveniri non poſſit. Sed 3 tantùm ea, quæ in monaſterium adduxerit, Dominus ſervi accipiat.

1 ¶ *Caput hoc etiam in Pannormia citatur ex Bonifacio. A Burchardo autem & Ivone, & in pleriſque vetuſtis exemplaribus Gratiani tribuitur Concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impreſſa, aut manuſcripta habentur, inventum eſt: eadem tamen ferè ſunt in Capitularibus, & apud Julianum anteceſſorem novellâ 123. cap 52.*

2 ¶ Libertus] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & ex locis indicatis, quam lectionem habuit etiam auctor gloſſæ. Anteà legebatur,* liber.

3 ¶ Sed tantùm] *Hæc addita ſunt ex locis indicatis.*

QUÆSTIO III.

QUòd autem quæritur, An poſt traditionem ſit ei fas cum licentia Abbatis ad propria e redire? facilè monſtratur non poſſe fieri. Ipſum enim redire criminoſum eſt. Qui autem manifeſto facinori deſinit obviare, cùm poteſt, conſentit. Hic autem non ſolùm non obviat, ſed etiam permittendo fautor exiſtit. Non ergò licet Abbati dare licentiam alicui retrò abeundi: nec illi licet utique retrorſum abire; quia ex quo ſemel ſe Abbati ſubjecit, abſque ejus permiſſione nihil agere poteſt.

QUÆSTIO IV.

1 ps *SI autem ſine licentia Abbatis de monaſterio diſceſſerit, quæritur, Utrùm ſua ſint ei reddenda, an non? Sed poſſeſſiones, & res Eccleſiæ traditas quolibet modo alienare nec Abbati, nec alicui licet.*

C. I. ¶ *Honore privetur, qui de jure Eccleſiæ aliquid alienare præſumpſit.*

Unde Symmachus Papa [Poſſeſſiones *a*, quas unuſquiſque, &c.] *& iterum in Synodo Romana 3. c.6.*

QUicunque *b* Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum oblitus Dei, & decreti hujus immemor 1 in conſtitutum præſens committens, prædium 2 Eccleſiæ magnum, vel exiguum, vel quicquam de jure Eccleſiæ alienare tentaverit, & donator, & alienator, & venditor honoris ſui amiſſione mulctetur.

1 ¶ Immemor] *In Concilio ipſo ſequitur,* cujus Romanæ civitatis Sacerdotes volumus religioſis nexibus devinciri. *Nam, ut ſuprà 12.q.2.* non liceat, *dictum eſt, in ea Synodo Romana tantùm Eccleſiæ legem Symmachus præſcripſit.*

2 ¶ Prædium] *Hoc loco omiſſis verbis ſexti capitis, eorum loco referuntur hæc ex titulis ejuſdem Concilii: omninoque caput hoc ex verbis illius Synodi ſuo modo collector aptavit.*

C. II. PALEA.

[*Item* Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib.11. epiſt.31.*

RAtio *c* nulla permittit, ut propriis cujuſquam uſibus applicetur, quod pro communi utilitate datum eſſe cognoſcitur.

C. III. ¶ *Qui revocandum putat, quod Eccleſiæ contulit, ſacrilegii crimen incurrit.*

Item Ambroſius *lib.2. de pœnitentia, c.9.*

SUnt, qui opes ſuas tumultuario mentis impulſu, non judicio perpetuo, ubi Eccleſiæ contulerunt, poſteà revocandas putaverunt. Quibus nec prima merces rata eſt, nec ſecunda: quia nec prima judicium habuit, & ſecunda habuit ſacrilegium. Sunt, quos pœnituerit opes ſuas diviſiſſe pauperibus. Sic eos 1, qui pœnitentiam agunt, hoc ſolùm timere oportet, ne ipſius pœnitentiæ agant pœnitentiam.

1 ¶ Sic eos,] *In Originali legitur:* Sed eos, qui pœnitentiam agunt, hoc ſolùm pœnitere non debet, nec ipſius, &c. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. IV. ¶ *Qui ſacris locis derelicta retinere contenderit, ſacrilegium committit.*

Item Gregorius *Sabino Subdiacono, lib.8. epiſt. 6.*

SAcrilegium *d*, & contra leges eſt, ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis ſtudiis, ſuis tentaverit compendiis retinere.

C. V. ¶ *Sacrilegi judicantur, qui Eccleſiæ facultates alienant.*

Item Lucius Epiſcopus *ad Galliæ & Hiſpaniæ Epiſcopos, epiſt. 1. cap.6.*

OMnes *e* Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ anathematizamus *f*, Apoſtolicâ auctoritate pellimus & damnamus; atque ſacrilegos eſſe judicamus:

a *Ivo p.7. cap.9. & 10. & part.8. c.16.* b *Novell. 5. c.2. & apud Julianum anteceſſ. novell.123. cap.52. Cap. l.5. cap.227.* c *Burch. lib.8. cap.20. Ivo p.7. c.41. Pannorm. lib.3. cap.184.* d *al. vel colonus.* e *al. priora.*

a *Supr. 16. quæſt.1. poſſeſſiones.* b *Anſelm. lib.4. c.30. Polyc. lib.6. tit.15.* c *Extr. de prabendis, cap. ratio. Anſel. l.5. cap.38. Polycarp. l.3. tit.12.* d *Anſ. lib.12. c.4. Polyc. lib.3. tit.12.* e *Anſ. l.12. cap.4. Burch. l.11. cap.89. Ivo part.3. c.140. & p.14. c.89.* f *anathematizatos. orig.*

& non ſolum eos, ſed omnes conſentientes eis, quia non ſolùm qui faciunt, rei judicantur, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Par *a* enim pœna & agentes & conſentientes comprehendit.

C. VI. ¶ *Excommunicetur, qui confinia Eccleſiæ frangere tentaverit.*

Item Nicolaus Papa *b* *omnibus Epiſcopis.*

2 SIcut *c* antiquitùs à ſanctis Patribus ſtatutum eſt,
ps ſtatuimus, ut major Eccleſia per circuitum XL. *d* paſſus habeat, Capellæ verò vel minores Eccleſiæ triginta. Qui autem confinia earum *e* confringere tentaverit, aut perſonam hominis, vel bona ejus inde ſubtraxerit, niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.

C. VII. ¶ *Solvatur altario, quod pro emunitate emendatur Eccleſiæ.*

Item ex Concilio Triburienſi.

I. SI *f* quis in atrio Eccleſiæ pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro emunitate 1 violata emendandum eſt, altario ſolvatur, cujuſcunque fuerit Eccleſia illa.

1 ¶ Emunitate] *Sic etiam apud Burchardum. Ivo habet,* pro immunitate violata. *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur,* pro emunitate Eccleſiæ violatæ. *Summa autem hujus capitis ferè habetur in Triburienſi, quod extat & cap. 4. & 6.*

C. VIII. ¶ *Non licet alicui hominem de Eccleſia rapere.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium, epiſt. 187.*

MIror *g*, quomodo tam ſubitò fidei murum aries ruperit inimici. Novi enim, quâ religione ſemper ſis Eccleſiam Dei veneratus. Quo inſtigante facere auſus es? hominem de Eccleſia rapuiſti? Tuus ſi de tuo amico fortè præſumeret fugitivus, poſſet proculdubiò interceſſoris causâ veniam promereri. Ergò ſi amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed ſi de poteſtate præſumitur, Nabuchodonoſor Regem intende, qui causâ ſuperbiæ in bovem eſt ex homine commutatus 1. Non ut confundam te, hæc ſcribo, ſed ut *h* filium meum chariſſimum moneo. Eccleſiæ igitur illæſum revoca, quem ut irreligioſiſſimus rapuiſti. Oblatio verò domûs tuæ à Clericis ne ſuſcipiatur, indixi *i*: communionemque tibi interdico, donec peractâ pro auſibus vel errore à me definitâ tibimet pœnitentiâ, & tempore ordinato *k* pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo.

1 ¶ Commutatus] *Hoc loco iſta erant interjecta,* atque à regno ſuo profugus recedens, non antè regnum recepit, quàm converſus Deum prædicavit: *quæ à multis vetuſtis abſunt, & originali, & Ivone. Sunt autem inter verba Gratiani infrà de pœnitentia, diſt. 1. c.* voluiſſent.

C. IX. ¶ *Fugientem ad Eccleſiam nemo audeat abſtrahere.*

Item ex libro *l* Capitularium 5. *c. 90.*

REum *m* ad Eccleſiam confugientem nemo abſtrahere audeat, neque inde donare 1 ad pœnam vel ad mortem; ut honor Dei, & Sanctorum ejus conſervetur: ſed rectores Eccleſiarum pacem & vitam, ac membra ejus obtinere ſtudeant: tamen legitimè componat, quod iniquè fecit.

1 ¶ Donare] *Sic eſt emendatum (anteà enim legebatur,* damnare) *ex capite Caroli, & Concilio Maguntino, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus, & cæteris collectoribus: quanquam apud Burchardum ex Concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro Capitulorum longè copioſiùs hoc caput referatur.*

C. X. ¶ *Ab Eccleſia arceatur ingreſſu, qui aliquem de Eccleſia violenter rapuerit.*

Item Gelaſius *Victori, Conſtantino, Martyrio, Feliciſſimo, Sereno, & Timotheo Epiſcopis.*

FRater *a* Coëpiſcopus noſter Epiphanius ſuâ nobis relatione ſuggeſſit, Benenatum, & Maurum Beneventanæ municipes civitatis, in contumeliam religionis acerbâ nimis & plectibili contumaciâ proſiluiſſe, qui confugientem ad Eccleſiæ ſepta curialem ſuum, nec illic quidem tutum, aut de injuria ſua ſecurum eſſe ſiverunt: auſi irruptione *b* temerariæ mentis admittere, quod nec Poteſtatibus quidem, vel Principibus unquam licuit perpetrare, ut hominem in ſanctuariis conſtitutum (captatâ Sacerdotis abſentiâ) reluctantem, reclamantemque violenter abſtraherent. Quos, quantùm ſuâ nobis ſuggeſtione patefecit, meritò indignos eſſe ſacrâ communione judicavit. Et ſi revera tanti facinoris conſtat admiſſum, noſtra etiam auctoritas in hac parte conſentit. Nec enim jure ad ſupplicandum debet admitti, qui *c* admittere ſacrilegium non dubitavit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata, utrumque ſibi licere exiſtimet pro ſuæ voluntatis arbitrio, ut & humilitatem ſibi vendicet, & furorem. Et ideò, fratres chariſſimi, ſupradictos, ſi manifeſta reos facit conqueſtio, ab omnibus parochiarum veſtrarum Eccleſiis noſtræ præceptionis auctoritate prohibete: ut non ſolùm hi, qui in injuriam ſanctorum locorum proſiluiſſe probantur *d*, meritò conſequantur pro facti ſui qualitate vindictam; verùm etiam cæteri à tali præſumptione, ultionis iſtius timore revocentur.

C. XI. ¶ *Eccleſiarum non eſt dignus ingreſſu, qui eas violat.*

Idem *Epiphanio Epiſcopo.*

AD *e* Epiſcopos cæteros direximus juſſionem, ut eos, qui Eccleſias violâſſe perhibentur, acceſſu earum judicent eſſe indignos.

C. XII. ¶ *Qui Eccleſiam Dei vaſtat, & ejus Sacerdotem inſequitur, ſacrilegus judicatur.*

Item Pius Papa, *epiſt. 2. Italicis.*

SIcut *f* qui Eccleſiam Dei vaſtat, & ejus prædia & donaria expoliat & invadit, fit ſacrilegus; ſic & ille, qui ejus Sacerdotes inſequitur, ſacrilegii reus exiſtit, & ſacrilegus judicatur. *& infrà.* ¶ Non ergò gravius peccatum eſt fornicatio, quàm ſacrilegium. Et ſicut majus eſt peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem; ſic gravius eſt ſacrilegium agere, quàm fornicari.

C. XIII. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui Eccleſiæ uſibus dedicata prædia vexare tentaverit.*

Item Urbanus *g* *in epiſt. ad omnes Epiſcopos, cap. 2.*

ATtendendum eſt omnibus, ne prædia uſibus ſecretorum cœleſtium dedicata, à quibuſdam irruentibus vexentur. Quòd ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis acrimoniam (quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt) perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur. *h*

a *Rom. 1.* b *Inter decreta Nic. in codice Ormanetti.* c *Anſel. l. 5. c. 47. Ivo p. 3. c. 16. Pann. l. 2. c. 81.* d *al. LX.* e *al. eorum.* f *Burch. l. 3. c. 196. Ivo p. 3. c. 113.* g *Ivo p. 3. c. 122.* h *1. Cor. 4.* i *al. interdixi.* k *al. condonato.* l *Et in adjectis, c. 29. & in Concil. Maguntin. c. 39.* m *Burch. l. 3. cap. 54. Ivo p. 3. c. 123. Pann. l. 2. c. 75.*

a *Polyc. l. 7. tit. 1. Ivo p. 3. c. 120.* b *al. irreptione.* c *al. ubi.* d *al. probabuntur.* e *Ivo part. 3. c. 119.* f *Polyc. l. 6. tit. 15. Anſel. l. 5. c. 30. Burch. l. 11. c. 29. Ivo p. 6. c. 243. & part. 13. c. 39.* g *l. Cap. 6. c. 115. & in Maguntino ſub Arnulpho, c. 11.* h *al. feriatur.*

C. XIV.

C. XIV. PALEA.

Item Iginus Papa.

II. SI *a* quis Eccleſiam igne combuſſerit *b*, quindecim annis pœniteat,& eam ſedulò reſtituat, & pretium 1 ſuum pauperibus diſtribuat.

¶ *Hæc Palea in uno tantùm Vaticano codice habetur , in quo ſicut in vulgatis, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Ivone ex decretis Julii.*

1 ¶ Pretium ſuum] *Apud Burchardum l.19. in c. de ſacrilegio, ſic legitur:* Incendiſti Eccleſiam , aut conſenſiſti? ſi feciſti,Eccleſiam reſtitue, & pretium tuum, id eſt,vuiregeldum tuum pauperibus diſtribue, & quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.

C. XV. ¶ *Judæ ſimilis probatur, qui ornamenta ſurripuit Eccleſiæ.*

Item Clemens *epiſt.2. ad Jacobum.*

SI *c* fortè quiſpiam Presbyter, ſive Diaconus, ſacrarii ſindonem, vel velum ſubtractum *d* vendiderit, Judæ Iſcariotis ſimilis æſtimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, noverit ſe ſupradicti Judæ ſuſcepturum pœnam.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex pœnitentiali Theodori.

PEcunia Eccleſiaſtica furata vel rapta,reddatur in quadruplum; populi verò dupliciter. Si quis aliquid de miniſterio ſanctæ Eccleſiæ furatus fuerit, ſeptem annis pœniteat, tres in pane & aqua.

C. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex pœnitentiali Romano.

III. SI quis Clericus furtum fecerit capitale,id eſt,quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretii furatus fuerit, ſeptem annis pœniteat; Laicus quinque. Si quis autem de minoribus ſemel aut bis furtum fecerit, reddat proximo ſuo, & uno anno pœniteat in pane & aqua: & ſi reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

¶ *Similia horum leguntur apud Burchardum, lib.11.c.59. & Ivonem p.13.c.44.*

C. XVIII. ¶ *Sacrilegium facit, qui pecuniam Eccleſiæ rapit.*

Item Anacletus *e epiſt.1. c.2.*

QUi rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit.

C. XIX. ¶ *Segregetur ab Eccleſia Clericus, qui ſervum aut diſcipulum ſuum ad eam fugientem verberare præſumit.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c.8.*

NUllus *f* Clericorum, ſervum aut diſcipulum ſuum fugientem ad Eccleſiam extrahere audeat, vel flagellare præſumat. Quòd ſi fecerit, donec dignè pœniteat, à loco, cui honorem non dedit, ſegregetur. ¶ Si *g* qui Clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali exceſſu contumeliam pertulerit,à Pontifice diſtrictiùs vindicentur.

C. XX. ¶ *Qui de atrio vel porticibus Eccleſiæ fugientem abſtrahit, excommunicetur.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.20.* h

IV. SI quis *i* contumax, vel ſuperbus timorem Dei, vel reverentiam ſanctarum Eccleſiarum non habuerit, & fugientem ſervum ſuum, vel quem ipſe perſecutus fuerit, de atrio 1 Eccleſiæ, vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus per vim abſtraxerit, pro immunitate nongentos ſolidos Epiſcopo componat, & ipſe publicâ pœnitentiâ juſto *a* judicio Epiſcopi mulctetur.

a *Polyc. l.6. tit.15. Anſelm.l.5.c.18. Burch.l.3.c.204. Ivo part.3.c.127. Pann.l.2.c.70.* b *al. comburit.* c *Ivo p.2.c.63. & p.6. cap.88.* d *al. ſubtracta.* e *& in epiſt. Lucii, cap.6.* f *Ivo p.3.c.117. Pann.l 2.c.67.* g *ibid.c.31.* h *Et lib.5. Capit.c.158. & in legibus Bolariorum, tit.7.* i *Burch.l.3.c.197. Ivo p.3.c.114.*

1 ¶ Atrio] *In duobus vetuſtis codicibus Gratiani legitur,* de altario: *in Capitularibus verò,* de Eccleſia.

Sacrilegium ergò eſt, quoties quis ſacrum violat, vel auferendo ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, vel non ſacrum de ſacro. Dicitur etiam ſacrilegium committere, qui violentas & impias manus in Clericum injecerit. Porrò ipſum ſacrilegium duplicem continet pœnam, pecuniariam videlicet & excommunicationis. Pecuniaria eis perſolvenda eſt, ad quos querimonia ſacrilegii pertinet.

C. XXI. ¶ *De multiplici genere ſacrilegii, & pœna ejuſdem.*

Unde Joannes Papa VIII. *ſcribit omnibus Epiſcopis.*

QUiſquis *b* inventus fuit reus ſacrilegii, Epiſcopis, vel Abbatibus, ſive perſonis, ad quas querimonia ſacrilegii juſtè pertinuerit, triginta libras examinati argenti puriſſimi componat. ¶ Sacrilegium committitur, ſi quis infregerit Eccleſiam, vel triginta Eccleſiaſticos paſſus, qui in circuitu Eccleſiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos paſſus fuerint, aliquid inde diripiendo,vel auferendo: ſeu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel Monachis, ſive Deo devotis, omnibusque 1 Eccleſiaſticis perſonis. Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponuntur in hac triginta paſſuum obſervatione. Similiter ſacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro. *Idem.* ¶ Si *c* quis domum Dei violaverit, & aliqua ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel Eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione *d* privatum. Si verò poſt ſecundam & tertiam conventionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectaverit, ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita ut ſecundùm Apoſtolum *e* nemini fidelium miſceatur. *Idem.* ¶ Si *f* qui monaſteria, & loca Deo dedicata, & Eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia quælibet exinde abſtrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut ſacrilegi canonicæ ſententiæ ſubigantur.

¶ *In epiſtola manuſcripta Joannis VIII. ſcripta Epiſcopis & Abbatibus per Narbonenſem & Hiſpanicas provincias conſtitutis, præcipitur obſervari lex contra ſacrilegos in Concilio Trecaſenſi edita, coram Ludovico Imperatore, & quinquaginta tribus Epiſcopis. Diverſa autem ſunt iſtius epiſtolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano,& à cæteris collectoribus, ſed eadem ſententia.*

1 ¶ Omnibusque Eccleſiaſticis] *Apud Ivonem legitur,* devotis hominibus Eccleſiaſticis perſonis. Non enim Capellæ,quæ infra ambitum murorum caſtellorum ſunt, mittuntur vel ponuntur in hac obſervatione. *Nec multò aliter apud alios collectores.*

C. XXII. ¶ *Niſi canonicè judicatum Epiſcopum qui comprehenderit Laicus, excommunicetur.*

Item Alexander Papa II. *g*

V. SI quis deinceps priorum, aut cujuſcunque dignitatis, vel cujuſcunque ordinis Laicorum Epiſcopum comprehenderit, percuſſerit, aut aliquâ viâ propriâ ſede expulerit, niſi fortè judicatum canonicè, auctores

a *al. juxta judicium.* b *Anſ.l.8.c.40. Polyc.l.6.tit.10. Ivo p.3 c.98. Pann.l.2.c.80.& 79.* c *Suprà, 11.q.3.ad menſam. Anſ.l.5.c.52.* d *al. fore privatum.* e *1.Corinth.5.* f *Anſel. l.5.c.47. Burch l.11.c.22. Ivo p.2.c.124.& p.14. c.96.* g *Simile in 8. Synodo ſub Photio,c.3.*

& cooperatores tanti ſceleris anathematizentur,& bona eorum Eccleſiæ ipſius juri perpetuò tradantur. ¶ Si verò in Presbyterum, vel in quemcunque inferiorum graduum Clericum hæc eadem præſumpſerit, canonicæ pœnitentiæ atque depoſitioni ſubjacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

C. XXIII. ¶ *Flagellatorés Presbyterorum poſt tertiam admonitionem, ſi non reſipuerint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *Thadoni Archiepiſcopo Mediolanenſi.* a

DE *b* Presbyterorum flagellatoribus, & occiſoribus, & prædonibus, ſcilicet, qui ſeculari brachio minimè coërcentur, juxta præceptum Domini placet, ut fraterno amore conveniantur ſecundò, ac tertiò. Qui ſi te non audierint, conveniente Eccleſiâ eos ſacrâ communione privare, atque (ſi in ſua obſtinatione permanentes Sacerdotalia monita fortè contempſerint) ab Eccleſiæ compage ſub anathematis interdictione reſecare licentiam tribuimus. ¶ Quos etiam reſipiſcentes tandem dignâ ſatisfactione præmiſsâ in gremium ſanctæ matris Eccleſiæ revocari noveris poſſe.

C. XXIV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Maguntino *ſub Rabano, c.24.*]

QUi *c* Presbyterum occiderit, duodecim 1 annorum ei pœnitentia ſecundùm canones imponatur: at ſi negaverit, ſi liber eſt, cum ſeptuaginta duobus 2 juret; ſi autem ſervus, ſuper duodecim vomeres ferventes ſe expurget. Convictus verò noxæ uſque ad ultimum vitæ tempus militiæ 3 cingulo careat, & abſque ſpe conjugii maneat.

¶ *Hæc Palea in uno tantùm Vaticano Gratiani codice habetur.*

1 ¶ Duodecim] *Sic in codice Vaticano, & cæteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur,* viginti annorum pœna.

2 ¶ Cum ſeptuaginta duobus] *In Concilio ipſo legitur,* cum duodecim: *Burchardus tamen, & Ivo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Militiæ cingulo] *Sic etiam in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivonem. In Concilio autem legitur,* cingulum deponat, & uxorem amittat.

C. XXV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Triburienſi.]

UT *d* Presbyteri non vadant, niſi ſtolâ, aut orario induti. Et ſi in itinere ſpoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non ſtolâ veſtiti, ſimplici emendatione ſolvantur: ſi autem cum ſtola, triplici.

C. XXVI. PALEA.

[*Item* ex eodem, *c.5.*]

OMnes *e* Presbyteri interfectores 1 compoſitione Epiſcopi, aut cujus parochiam pertinent, ſolvantur: ita videlicet, ut medietatem Vuiregeldi 2 *f*, ejus Epiſcopus utilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleemoſynam illius juſtè diſpertiat: quia nullus nobis ejus hæres proximior videtur, quàm ille, qui ipſum domino ſociavit.

¶ *Hæc quoque Palea in uno tantùm Vaticano codice habetur. Eſt autem in capitularibus (unde citatur in Pannormia) l.4.c.15. & in Decretalibus, tit. de pœnit. c.* Presbyteri. *In Concilio etiam Triburienſi, quod extat, c.4. habetur quiddam ſimile.*

1 ¶ Interfectores] *Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet,* interfecti. *In capitulari legitur:* Presbyteri interfecti Epiſcopo, ad cujus parochiam pertinent, ſolvantur ſecundùm capitulare glorioſi Caroli genitoris noſtri: ita videlicet, &c. *Verùm in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivonem hoc modo:* Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cujus parochiam pertinebat, ſolvatur: ita videlicet, &c. *& ſimilis locutio habetur in Concilio Triburienſi, c.4. Sed quoniam eſt initium capitis, nihil viſum eſt hic mutandum: reliqua autem ſunt emendata ex locis indicatis.*

2 ¶ Vuiregeldi] *Anteà legebatur,* Renaldus. *Emendatum eſt ex cæteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abeſt utraque vox: legitur tamen in prima collectione.*

C. XXVII. ¶ *Pro graduum varietate mulctentur, qui Clericos occidunt.*

Item *ex lib.3.Cap.* a *c.25.*

QUi *b* Subdiaconum occiderit, CCC. ſolid. componat: qui Diaconum, CCCC. qui Presbyterum, DC. qui Epiſcopum, DCCCC. qui Monachum, CCCC.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item *ex lib.6. Cap. c.90.*

QUi *c* occiderit Monachum, aut Clericum, arma relinquat, & Deo in monaſterio ſerviat, cunctis diebus vitæ ſuæ, nunquam ad ſeculum reverſurus, & ſeptem annis publicam pœnitentiam agat. *d*

C. XXIX. ¶ *Qui Clericum percuſſerit, excommunicetur, & non niſi à Romano Pontifice abſolvatur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi, c.15.*

VI. SI *e* quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum 1 incurrerit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere (niſi mortis urgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.

1 ¶ Reatum] *Sic eſt emendatum ex codicibus hujus Concilii manuſcriptis, & Concilio Eugenii tertii, c.16. ubi hoc idem repetitur. Anteà legebatur,* vitium vel crimen incurrerit.

3 ps. *Qui autem de Eccleſia vi aliquem exemerit, vel in ipſa Eccleſia, vel loco, vel cultui, Sacerdotibus, & miniſtris aliquid injuria importaverit, ad inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis accuſabitur; & convictus, ſive confeſſus, capitali ſententiâ à rectoribus provinciæ ferietur: ſicut in primo libro Codicis legitur, titulo de Epiſcopis & Clericis, leg.* [Si quis in hoc genus ſacrilegii proruperit.] *& in Digeſtis titul. Ad legem Juliam repetundarum, ff l. ultimâ. Committunt etiam ſacrilegium, qui contra divinæ legis ſanctitatem aut neſciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt: aut qui de principali judicio diſputant, dubitantes, an is dignus ſit, quem Princeps elegerit: vel qui intra provinciam, in qua provinciales & cives habentur, officium gerendæ ac ſuſcipiendæ adminiſtrationis deſiderant, ut Codicis lib.9. titulo de crimine ſacrilegii. Similiter de judicio ſummi Pontificis alicui diſputare non licet.*

C. XXX. ¶ *Nemini eſt permiſſum de eo, quod Papa ſtatuit, judicare, vel ejus ſententiam retractare.*

Unde Nicolaus Papa *omnibus Epiſcopis.*

NEmini *g* eſt de ſedis Apoſtolicæ judicio judicare, aut illius ſententiam retractare permiſſum: videlicet propter Romanæ Eccleſiæ primatum, Chriſti munere in beato Petro Apoſtolo divinitùs collatum.

¶ *Epiſtola, ex qua hoc caput eſt ſumptum, non extat:*

a *In chronico Mediolan.* b *Ivo p.10.c.20.* c *Ext. de pœn. & remiſ. c.2. Burch. l.6. c.7. Ivo p.10. c.136.* d *Prima pars habetur Cap. lib.6. c.169. Burch. lib.6. cap.10. Ivo p.10.c.139.* e *Cap. l.4.c.15. extrà, de pœnis, cap. Presbyteri. Burch. l.6.c.11. Ivo p.10.c.140. Pann. l.8.c.6.* f *al. Vuirgildi.*

a *Et in Conc. Troslejano, c.13. & inter leges Longobar. tit. de homicid. lib. hominis. l.27.* b *Pann. l.8.c.7. Burchardus l.6. c.5. Ivo p.10.c.9. & 134. ſimilia quædam.* c *Ivo p.10.c.10. Pann. l.8.c.8.* d *al. gerat.* e *Pann. l.8. c.149.* f *Peculatus. l. ſacrilegi.] vera lectio, ut in gloſſa.* g *Anſel. l.1.c.21. Pann. l.4. c.10.*

aliquid

aliquid tamen ſimile habetur in epiſtola prima ad Michaëlem Imperatorem.

Sacrilegii quoque reatum incurrit, qui Judæis publica officia committit.

C. XXXI. ¶ *Sacrilegium faciunt, qui Judæis publica officia committunt.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c.64. legitur.*

CONſtituit *a* ſanctum Concilium, ut Judæi, aut hi qui ex Judæis ſunt, officia publica nullatenùs appetant: quia ſub hac occaſione Chriſtianis injuriam faciunt. Ideoque judices provinciarum cum Sacerdotibus eorum ſurreptiones fraudulenter elicitas 1 ſuſpendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem judicium hoc permiſerit, velut in ſacrilegum excommunicatio proferatur, & is qui ſurrepſerit, publicis cædibus deputetur.

1 ¶ Elicitas] *Sic eſt emendatum ex codice Lucenſi Regio: quamvis in aliis codicibus Conciliorum, & Gratiani legatur,* relictas.

4 pars. *Verùm ne reverentia religionis dominos ſuos jure fraudaret, ſi famuli ad Eccleſiæ ſepta confugientes inde nequaquam abſtraherentur, ſacris canonibus eſt inſtitutum, ut præſtito à Domino ſacramento impunitatis, ei etiam reddantur inviti.*

C. XXXII. ¶ *Poſt præſtitam ſecuritatem ſervi reſtituantur dominis, qui ad Eccleſiam confugiunt.*

Unde Gelaſius *b* Papa *ſcribit Bonifacio Epiſcopo.*

METuentes *c* dominos famuli, ſi ad Eccleſiæ ſepta confugerint, interceſſiones debent quærere, non latebras: ne hæc ipſa præſumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noſter vir ſpectabilis Petrus queritur ſervum ſuum in Eccleſia ſancti Clementis diutiùs commorari *d*, cui cùm deputâſſet ſacramenta præſtari, illum egredi nullâ ratione voluiſſe. Et ideò directus ſupradictus *e* homo de præſenti cum eo, quem elegeris eſſe mittendum, cùm de impunitate ejus ſacramenta præbuerit, eum ſtatim facias ad dominum ſuum modis omnibus remeare: aut ſi in hac pertinacia *f* fortè perſtiterit, poſt ſacramentum ſibi præſtitum reddatur invitus.

C. XXXIII. ¶ *Securitate receptâ ad ratiocinia reddenda fugitivi ab Eccleſia redire cogantur.*

Idem *Joanni Epiſcopo Viennenſi.* g

UXor *h* Felicis & filiæ Romam, quia ſic oportuit, pervenerunt. Siquidem hunc ipſum primùm ſe ad Barbarorum baſilicam conferentem, ſeque bonas cauſas habere jactantem, egredi ſub hâc conditione præcipimus, ut ſi actus ſuos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorſus aſperum fieri, durumque pateremur. Alioqui ſi contra fidem, & utilitatem Dominicam veniſſe probaretur, ipſe ſibimet imputaret, atque *i* domini ordinationi congruæ ſubjaceret. Qui ſuperveniente filio noſtro, viro ſpectabili Orthaſio, ſic eſt ad ſingula quæque convictus, ut os aperire non poſſet, & vera eſſe, quæ huic objicerentur, voce propriâ fateretur; ideoque tenetur cuſtodiæ mancipatus.

C. XXXIV. ¶ *Eripiatur in libertatem ſervus, cui Chriſtiano Judæus ſignaculum circumciſionis impreſſit: alioquin ab Eccleſia domino ſuo reddatur invitus.*

Idem *Syracuſano, & Conſtantino, & Laurentio Epiſcopis.*

JUdas *k*, qui Judaicæ profeſſionis exiſtit, mancipium ſui juris, quod ante paucos annos ſe aſſerit comparâſſe, nunc ad Eccleſiam Venefranam confugiſſe ſuggeſſit (ſicut petitorii tenor annexus oſtendit) eò quòd dicat ſibi ab infantia Chriſtiano nuper à præfato domino ſignaculum circumciſionis infixum. Quapropter veſtra diligenter inter utrumque ſolicita cura rerum fideliter examinet veritatem, quatenùs nec religio temerata videatur, nec ſervus hâc objectione mentitus competentis jura domini *a* declinare contendat.

C. XXXV. ¶ *De atrio Eccleſiæ (quod triginta paſſibus clauditur) niſi prius datâ ſecuritate fugiens non abſtrahatur.*

Item ex Concilio Toletano XII. *c.12.*

DIffinivit *b* ſanctum Concilium, ut nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcunque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii, reſidentibus in loco ſancto inferre: ſed eſſe potiùs his ipſis, qui Eccleſias petunt, per omnia licitum, in triginta paſſus ab Eccleſiæ januis progredi, in quibus triginta paſſibus uniuſcujuſque Eccleſiæ in toto circuitu reverentia defendatur: ſic tamen, ut hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, vel longè ſeparatis ab Eccleſia domibus nullo modo abſcedant *c*: ſed in hoc triginta paſſuum numero abſque domorum extranearum receptaculo progrediendi *d* aditum obtinebunt: qualiter ad *e* requiſitæ naturæ uſum debitis exeant locis, & nullo teneantur eventu neceſſitudinis, qui Dominicis ſe defendendos commiſerint clauſtris. Si quis autem hoc decretum tentaverit violare, & Eccleſiaſticæ excommunicationi ſubjaceat, & ſeveritatis Regiæ feriatur ſententiâ. Ipſos autem, qui ad Eccleſiam confugium fecerunt, ſi juxta priſcorum canonum inſtituta hi, qui eos repetunt, ſacramenta reddiderint, & Sacerdos Eccleſiæ ipſius ab Eccleſiæ non abſtraxerit foribus, aut fuga talium, ſi evenerit, Sacerdoti quærenda eſt, aut damnorum ſententia ſecundùm electionem Principis hujuſmodi Sacerdotibus irroganda.

C. XXXVI. ¶ *Ante ſecuritatem acceptam de atrio Eccleſiæ fugitivus non cogatur exire.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.3. & 5.*

ID *f* conſtituimus obſervandum, quod Eccleſiaſtici canones decreverunt, & lex Romana conſtituit, ut ab Eccleſiæ atriis, vel domo Epiſcopi reos 1 abſtrahere omnino non liceat: ſed nec alteri conſignare, niſi ad Evangelia datis ſacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri: ita ut ei, cui reus fuerit criminoſus, de ſatisfactione conveniat. Quòd ſi quis ſacramenta ſua convictus fuerit violâſſe, reus perjurii non ſolùm à communione Eccleſiæ, vel omnium Clericorum, verùm etiam & à Catholicorum convivio ſeparetur. Quòd ſi is, cui reus eſt, noluerit 2 ſibi intentione faciente componi, & ipſe reus de Eccleſia actus timore diſceſſerit, ab Eccleſiæ Clericis non quæratur. ¶ Servus *g* etiam, qui ad Eccleſiam confugerit, pro qualibet culpa, ſi à domino pro admiſſa culpa ſacramentum ſuſceperit, ſtatim ad ſervitium domini ſui redire cogatur: & poſtquam dato ſacramento domino ſuo fuerit conſignatus, ſi aliquid pœnæ pro eadem culpa, quâ excuſatur 3, probatus fuerit pertuliſſe, pro contemptu Eccleſiæ, & prævaricatione fidei, à comunione & convivio Catholicorum extraneus habeatur. Si verò ſervus pro culpa ſua ab Eccleſia defenſatus ſacramenta Domini *h* Clericis

e *Diſt.54. nulla. Ivo p.13.c.97.* b *al.Gregorius.* c *Ivo p.16.c.68. & p.3.c.115. Pann.lib.2.c.77.& 74.* d *al.commoratum.* e *al.ſupradicti.* f *al. pervicacia.* g *al. Vivanenſi.* h *Ivo p.15.c.77.* i *al. atque ordinationi.* k *Ivo p.13. c.113.*

a *al.dominii.* b *Ivo p.3.c.121. Pann.l.2.c.78.* c *al.obcælentur:*] *orig.* d *al. progredientes.* e *al.qualiter requiſitæ naturæ uſum debitis expleant locis.* f *Rabanus pœnit. c.22. Burch.l.3.c.190. Ivo p.3.c.107.* g *C.5. Burch.l.3.c.192. Ivo part.3.c.109. Pann.l.2.c.73.* h *al.ſui Domini.*

exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à Domino liceat occupari.

1 ¶ Reos] *Sic eſt emendatum ex originali, Rabano, Burchardo & Ivone, cùm in Gratiano codicibus etiam manuſcriptis legeretur,* eos.

2 ¶ Noluerit ſibi] *Antea legebatur,* voluerit. *Mutatum eſt ex Concilii exemplaribus etiam manuſcriptis,& nonnullis ipſius Gratiani & cæteris collectoribus: quamvis in recentiore Colonienſi editione abſit dictio,* ſibi.

3 ¶ Excuſatur] *Sic in omnibus Gratiani & Conciliorum codicibus impreſſis & manuſcriptis. Apud cæteros collectores eſt,* accuſatur.

5 pars. *Occaſione namque religionis ſervus dominum ſuum contemnere, & ejus miniſterium deſtituere non debet.*

C. XXXVII. ¶ *Religionis occaſione dominum ſuum non audeat ſervus contemnere.*

Unde in Gangrenſi Concilio, *c.3. legitur:*

VII. SI *a* quis ſervum alienum occaſione religionis docet dominum ſuum contemnere, & ejus miniſterium deſtituere, ac non potiùs docuerit eum ſuo domino bonâ fide, & cum omni honorificentia deſervire, anathema ſit.

C. XXXVIII. ¶ *Corripiatur duriſſimè, qui causâ religionis docet ſervum dominum ſuum contemnere.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *b c.47.*

VIII. SI *c* quis ſervum alienum causâ religionis doceat contemnere dominum ſuum, & recedere à ſervitio ejus, duriſſimè in omnibus arguatur.

C. XXXIX. ¶ *Primati inſinuetur neceſſitas, quæ res Eccleſiæ diſtrahere compellit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *d, c.26.*

NUllus *e* res Eccleſiæ diſtrahat. Quòd ſi reditus 1 non habet, & aliqua nimia neceſſitas cogit, hanc inſinuandam eſſe Primati ipſius provinciæ cenſemus, ut cum ſtatuto numero Epiſcoporum, utrùm faciendum ſit, arbitretur. Quòd ſi tanta urget neceſſitas Eccleſiæ, ut non poſſit antè *f* Primatem conſulere, ſaltem vicinos 2 teſtes convocet Epiſcopos, curans ad Concilium referre omnem Eccleſiæ neceſſitatem. Quòd ſi non fecerit, reus Deo & ſancto Concilio venditor honore amiſſo 3 teneatur.

¶ *Hoc eſt caput 26. Carthaginenſis unici, inſerti in codice canonum, itemq; Græci, quod ſumptum eſt ex c.4. Concilii quinti Carthaginenſis. In neutro tamen ſunt hæc omnia verba,* nullus res Eccleſiæ diſtrahat: *ſed,* Placuit, ut rem Eccleſiæ nemo vendat, *quemadmodum & apud Ivonem.*

1 ¶ Quòd ſi reditus] *Græcè eſt,* ὁ ὅϖερ πρᾶγμα ἐὰν ϖρόσοδες μὴ ἔχῃ: *id eſt;* Quæ quidem res ſi reditus non habeat.

2 ¶ Vicinos teſtes] *Sic in codice canonum, & ferè in Græco canone, & in margine recentiorum Colonienſium editionum. In contextu autem ipſarum, & vetuſtioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Ivonem legitur;* ſaltem poſt factum curioſitatem habeat, & vicinis Epiſcopis hoc antè judicare, & ad Concilium, &c. *In Serienſi autem Regio,* curet hoc ſtatim agere, vel vicinos,&c.

3 ¶ Honore amiſſo] *Verba hæc ſunt in Concilio inſerto in codice canonum, in codice Sorienſi Regio, & canone Græco. Abſunt autem ab omnibus editionibus Concilii quinti Carthaginenſis, & duobus Vaticanis exemplaribus & Ivone.*

C. XL. ¶ *Sine licentia Epiſcopi, quicquid Abbas vendiderit, in irritum deducatur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.56.*

IN *a* venditionibus, quas Abbates facere præſumunt, hæc forma ſervetur, ut quicquid ſine Epiſcopi licentia 1 venditum fuerit, ad poteſtatem Epiſcopi revocetur. ¶ Mancipia *b* verò Monachis donata ab Abbate non liceat manumitti. Injuſtum enim putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, ſervi eorum libertatis otio potiantur.

1 ¶ Licentia] *Sic eſt adſcriptum in margine in recentioribus Colonienſibus editionibus: ſed in antiquioribus, & codicibus manuſcriptis, & apud Ivonem eſt,* notitia.

6 pars. ¶ *Etiamſi Epiſcopo conſentiente monaſterii poſſeſſio ab Abbate data fuerit, nullius momenti erit donatio, niſi fortè in Eccleſiæ fabricam erigendam donatio proceſſerit. Quo caſu tantum ei donare licet, quantum Eccleſiæ parietes concludunt.*

C. XLI. ¶ *Nullo titulo res monaſterii valent ab ejus jure ſegregari.*

Unde Gregorius *ſcribit, lib.7. indict.1. epiſt.33. Joanni Epiſcopo Scyllacano.* c

QUeſti nobis ſunt prædicti monaſterii Monachi, Abbatem ſuum terram in Scyllacænum 1 caſtrum, quæ in ſexcentos pedes extenditur, ſub prætextu fabricandæ Eccleſiæ fraternitati tuæ donationis titulo conceſſiſſe. Et ideò volumus, quantum parietes poſſunt ædificatæ Eccleſiæ circumdare, juri Eccleſiæ vendicari. Quicquid verò extra parietes ejuſdem Eccleſiæ eſſe poterit, ad jura monaſterii ſine difficultate aliqua revertatur: quia nec mundanarum legum, nec ſacrorum canonum ſtatuta permittunt, res monaſterii de jure ejus quolibet titulo ſegregari. Ea propter donationem ejuſdem terræ, quæ contra rationem facta eſt, ſine aliqua dilatione reſtitue.

1 ¶ Intra Scyllacænum] *Sic eſt emendatum ex multis codicibus epiſtolarum: à qua lectione nonnulla Gratiani exemplaria parùm diſcrepabant. In vulgatis erat,* in Tranquillitanum caſtrum.

C. XLII. PALEA.

HAnc *d* ergò ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore à te ab omnibus Epiſcopis firmam ſtatuimus, illibatamque ſervari: ut & ſuæ Eccleſiæ, juvante Domino, tantummodò ſint jure contenti, & monaſteria Eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angariis, ſive quibuslibet obſequiis ſecularibus nullo modo ſubjaceant, nullis canonicis juribus deſerviant, ſed remotis vexationibus, divinum opus cum ſumma devotione perficiant.

¶ *Hæc Palea abeſt à vetuſtis exemplaribus, uno excepto, & huc temerè tranſlata eſt: cùm habeatur infr.18.q.2.c.*quàm ſit. §. hanc ergò. *ubi nonnulla notabuntur.*

7 pars. *Sed notandum eſt, quòd aliud eſt in ſuos vel propinquorum uſus res Eccleſiæ convertere (quam pernicioſam cupiditatem ſacri canones ubique prohibent, & damnabilem oſtendunt:) aliud eſt, quòd ex diſpenſatione charitatis humanæ infirmitati conſulitur: ut quondam illi ſua reddantur, qui in ſacro propoſito manere contemnit. Quod non tam jure fori, quàm jure poli nonnullos Sanctorum feciſſe legimus. Beatus* e *enim Joannes Evangeliſta duobus juvenibus, quos pœnituerat omnia ſua pro CHriſto reliquiſſe, & pauperibus erogâſſe, aurum & gemmas reddidit, ut cuncta, quæ vendiderant, ſibi redimerent. Sed objicitur: Beatus Joannes non oblata reddidit, quæ pauperibus jam erogata fuerant, ſed alia recompenſavit, quæ in pauperum,*

a *Ivo part.16.c.102. & part.13.c.49.* b *In capit. græcarum Synod. Martini Brachar.* c *Burch.l.8.c.25. Ivo part.7.cap.43.* d *Et in Carthag.5.c.4.* e *Anſ. l.5.cap.45. Ivo p.3.cap.153.* f *al. antè conſulere.*

a *Ivo part.3.c.163.* b *Sup.diſt.54. Abbati.* c *al. Schillitano.* d *Inf.18.q.2. quàm ſit. §.hanc ergò.* e *Abdias l.5. hiſtoriæ Apoſtolicæ.*

vel

vel Eccleſiarum facultatibus nunquam computata fuerant. Similiter ſi Abbas vel Epiſcopus aliqua habuerit, quæ in Eccleſiaſticis facultatibus nondum ſunt annumerata, exemplo beati Joannis det illa recedenti; oblata verò Eccleſia retineat. ¶ *Sequitur* a *ergò aliud exemplum, quo eadem, quæ oblata ſunt, laudabiliter reddenda monſtrentur.*

C. XLIII. ¶ *Non debet Eccleſia ſuſcipere, quæ filio exhæredato ſibi offeruntur.*

Ait enim Auguſtinus b *in ſermone 2. de vita Clericorum.*

QUicunque c vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: imò, Deo propitio, neminem inveniet *d*. Quàm laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis? quomodo implevit os omnium *e*, qui ſciunt, laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes (retento ſibi uſufructu) donavit Eccleſiæ. Nati ſunt ei filii poſteà: & reddidit Epiſcopus nec etiam opinanti illi, quæ donaverat. In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed jure fori, non jure poli *f*.

Ecce, quòd aliquando oblata jure & laudabiliter redduntur. Veruntamen non hoc exemplo recedenti ſua reddenda monſtrantur. Aliud eſt enim in profeſſione ſua vita perſiſtere, aliud à propoſito ſui ordinis diſcedere. Si ſanctus Aurelius degenti in laicali habitu oblata reddidit, quia poſt oblationem filios accepit, non ideò in apoſtaſiam euntibus ſua reddenda ſunt, quibus utiliùs neceſſaria ſubtraherentur, ut coacti redirent ad ordinem, à quo receſſerant. Sed ſicut inimicis & perſecutoribus jubemur neceſſaria ſubminiſtrare, ſicut ab Apoſtolo g *monemur tempus redimere, ut expeditiùs orationi vacemus: ſic ne Eccleſia ſcandalum patiatur, ne diſcedens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem Monachorum, aut incendium monaſterii occaſione ſuorum exardeſcat, laudabiliùs ſibi ſua non dico reddantur, ſed auferri ſinantur, quàm ab illo iſta inferantur.*

CAUSA XVIII.

Q*Uidam Abbas conſecratus in Epiſcopum, priùs monaſterio multa contulit, poſteà in Epiſcopatu plura acquiſivit: cui dum fratres ſucceſſorem quærerent, Epiſcopus loci ſemet electioni volebat inſerere, ut per ipſum Abbas in monaſterio ordinaretur: fratres renituntur.*

1 *Quæritur primò, An monaſterium poſſit petere, quæ ab Epiſcopo quæſita ſunt, an Epiſcopalis Eccleſia poſſit ſibi vendicare, quæ monaſterio fuerunt tradita* h?

2 *Secundò, An per Epiſcopum Abbas ſit eligendus & ordinandus, an tantummodò à propriis fratribus ſibi inſtituendus?*

QUÆSTIO I.

P*Rima quæſtio terminatur* in Concilio habito apud Altheum, *in quo ſic ſtatutum legitur.*

¶ *Burchardus lib. 1. cap. 230. citat Concilium apud Alth. præſente Conrado Rege: itemq; Ivo part. 5. c. 343. ſed exprimit,* Altheium. *Idem verò part. 14. c. 116. plura de hoc Concilio refert his verbis:* Regno Conradi piiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis quinto congregata eſt ſancta generalis Synodus apud Altheum (al. Altheium) in pago Rhetiæ, præſente videlicet domini Joannis Papæ Apocriſario, ſanctæ Oſtienſis Eccleſiæ Petro venerabili Epiſcopo.

a *aliter Sequatur.* b *Et ſerm. 52. al. 53. ad fratres in eremo, & in Concil. Aquiſgran. cap. 112.* c *Ivo p. 3. cap. 177.* d *aliter inveniat.* e *al. eos omnes.* f *aliter cæli.* g *1. Corinth. 7.* h *al. contradita.*

CAP. ¶ *Qui de Monacho Epiſcopus ordinatur, quod ante conſecrationem habuit, monaſterio; quod verò poſt conſecrationem acquiſivit, propriæ Eccleſiæ relinquat.*

STatutum *a* eſt, & rationabiliter ſecundùm ſanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſteà jure vendicandi poteſtatem habeat: ſed quicquid acquiſierat, vel habere viſus fuerat, monaſterio relinquat, & Abbatis ſui, qui fuerat ſecundùm regulam ſancti Benedicti, arbitrio. Poſtquam enim Epiſcopus ordinatur, ad altare, ad quod ſanctificatur, & titulatur *b*, ſecundùm ſacros canones, quod acquirere poterit, reſtituat.

QUÆSTIO II.

1 ps S*Ecundam verò quæſtionem terminat auctoritas* Toletani Concilii IV. *c. 50. dicens:*

C. I. ¶ *Abbates & alia officia per Epiſcopos debent inſtitui.*

HOc tantùm ſibi in monaſterio vendicent Sacerdotes, quod præcipiunt canones, id eſt, Monachos ad converſationem ſanctam præmonere, Abbates, aliaque officia inſtituere, atque extra regulam facta corrigere. Quòd ſi aliquid in Monachos canonibus interdictum præſumpſerint, aut uſurpare quippiam de monaſterii rebus tentaverint, non deerit ab illis ſententia excommunicationis.

2 ps. *Econtrà* Gregorius *ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo.*

C. II. ¶ *Congregatio monaſterii, non Epiſcopus, aut aliquis extraneorum, Abbatem inſtituat.*

I. ABbas in monaſterio non per Epiſcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur: neque ab Epiſcopo Miſſa ibi celebretur, ut nulli Eccleſiæ ſubjiciatur.

¶ *Hujus capitis eadem eſt ſententia ac ſequentis, in quo ſunt ipſa B. Gregorii verba. Itaque hæc videtur ſumma quædam ſequentis: & proptereà in aliquot vetuſtis exemplaribus non ſunt diſtincta.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *eidem Caſtorio Epiſcopo, lib. 4. epiſt. 43. ſeu cap. 87.*

I, ABbatem *c* cuilibet *d* monaſterio non alium, ſed quem dignum moribus atque actibus monaſticæ diſciplinæ communi conſenſu congregatio tota popoſcerit, ordinari *e* volumus. Miſſas autem publicas per Epiſcopum vel Clericos in *f* monaſterio fieri omnimodò prohibemus.

1 ¶ Vel Clericos.] *Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium: omninoq; nonnulla videntur conſultò immutata à collectore.*

C. IV. ¶ *Ille debet Abbas inſtitui, quem ſua congregatio, & poſſeſſionis dominus ordinari popoſcerit.*

Item Pelagius Papa *Mellito Subdiacono.*

II. ABbatem *g* in monaſterio illum volumus ordinari, quem ſibi de ſua congregatione & Monachorum electio, & poſſeſſionis dominus, & (quod magis obſervandum eſt) ordo vitæ, ac meritum popoſcerit ordinari.

a *Burchardus l. 1. c. 231. Ivo p. 5. c. 343.* b *al. intitulatur.* c *Anſelm. l. 7. c. 174. Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 33. Pann. l. 3. c. 168.* d *al. eidem] orig.* e *al. volumus te ordinare.] orig.* f *aliter illic] orig.* g *Ivo p. 7. c. 24.*

C. V. ¶ *De libertate Monachorum.*

Item Gregorius *omnibus Epiſcopis* a,

QUàm ſit neceſſarium Monachorum *b* quieti proſpicere, &c. *& infrà.* ¶ Interdicimus *c* igitur in nomine Domini Jeſu Chriſti, & auctoritate beati Petri Principis Apoſtolorum prohibemus (cujus vice huic Eccleſiæ Romanæ præſidemus) ut nullus Epiſcoporum aut 1 ſecularium ultrà præſumat de reditibus, vel rebus, vel chartis 2 monaſteriorum, vel de cellulis, vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo, vel quâlibet occaſione *d* minuere, vel dolos, vel immiſſiones, aut violentias aliquas facere. *& infrà.* Defuncto *e* verò Abbate cujuſquam *f* congregationis, non extraneus eligatur *g*, niſi de eadem congregatione, quem ſibi propriâ voluntate concors fratrum ſocietas elegerit, & qui electus fuerit, ſine dolo vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd ſi aptam inter ſe perſonam invenire nequiverint, ſolerter ſibi de aliis monaſteriis ſimiliter eligant ordinandum. *& infrà.* ¶ Pariter autem cuſtodiendum eſt, ut invito Abbate ad ordinandum *h* alia monaſteria, aut ad ordines ſacros, vel Clericatûs officium tolli exinde Monachi non debeant. *& infrà.* ¶ Nullus 3 Monachus *i* ſine teſtimonio & *k* conceſſione Abbatis ſui in Eccleſia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoveatur honorem. ¶ Hanc *l* ergò ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus Epiſcopis firmam *m* ſtatuimus, illibatamque ſervari, ut & ſuæ 4 Eccleſiæ, juvante Domino, tantummodò ſint jure contenti, & monaſteria Eccleſiaſticis conditionibus, ſeu angariis *n*, vel quibuslibet obſequiis ſecularibus nullo modo ſubjaceant, nullis canonicis juribus 5 deſerviant: ſed remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum ſumma animi devotione perficiant.

¶ *Caput hoc habetur in decreto Concilii Lateranenſis, edito à B. Gregorio, pro quiete ac libertate Monachorum, quod extat ſecundo tomo Conciliorum, inter decreta Gregorii primi: ejusq; magnam partem ipſemet refert lib.7. reg. indict. primâ, epiſt. 18. Mariniano Epiſcopo Ravennati.*

1 ¶ Aut ſecularium,] *Abſunt ab aliquibus Conciliorum editionibus & Gratiani manuſcriptis exemplaribus.*

2 ¶ Chartis] *In Concilio legitur*, curtis. *ſed in epiſtola, & apud Ivonem*, chartis.

3 ¶ Nullus Monachus] *Hinc uſque ad finem non habentur in epiſtola, ſed in Concilio.*

4 ¶ Ut & ſuæ Eccleſiæ,] *In Concilio legitur:* Et ſanctæ Eccleſiæ, juvante Domino, ſuo termino, ſive jure contentæ, &c. *In epiſtola verò 43. l.4. (ubi idem ferè ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo) hoc modo:* Ut & tua Eccleſia, juvante Domino, ſuo tantummodò ſit jure contenta, & monaſterium illud, &c.

5 ¶ Juribus] *In Concilio eſt*, curis: *in epiſtola*, canonicæve juriſdictioni.

C. VI. ¶ *Miſſas publicas in cœnobio Epiſcopi non celebrent, ne aliquod eis gravamen inferant.*

Idem Caſtorio Epiſcopo Ariminenſi o.

LUminoſo *p* Abbate referente plurimis in monaſteriis multa à Præſulibus præjudicia atque gravamina Monachos pertuliſſe cognovimus. Oportet ergo, ut tuæ *q* fraternitatis proviſio de futura quiete eorum ſalubri diſponat ordinatione; quatenùs converſantes in illis, in Dei ſervitio, gratiâ ipſius ſuffragante, mente liberâ perſeverent. Miſſas quoque publicas in *a* cœnobiis fieri omnimodò prohibemus: ne in ſervorum Dei receſſibus, & in eorum receptaculis ulla popularis conventûs præbeatur occaſio, [vel mulierum fiat illic *b* introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi cathedram collocare Epiſcopus 1, vel quamlibet poteſtatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem, quamvis leviſſimam, faciendi; niſi ab Abbate loci fuerit rogatus: quatenùs Monachi ſemper maneant in Abbatum ſuorum poteſtate: ut *c* remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum ſumma devotione animi perficiant.

¶ *Libro quarto regeſti eſt epiſt. 41. Luminoſi Abbati, & 43. Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo ſcripta, in quibus leguntur, quæ ad hoc caput pertinent. Propria tamen verba uſque ad verſ.* Miſſas. *non habentur in epiſtolis illis, ſed in Concilio, de quo in proximo ſuperiori capite dictum eſt, exceptis primis verbis,* Luminoſo Abbate referente. *& ex eo nonnulla ſunt emendata & addita.*

1 ¶ Epiſcopus,] *In Concilio ſequitur,* ſeu quâcunque aliâ dignitate præditus, aut poteſtate, vel quamlibet poteſtatem imperandi, &c.

C. VII. ¶ *Baptiſterium in monaſterio non permittitur fieri.*

Item Gregorius *d* Papa *lib.2. indict.11. epiſt.56. Secundino Epiſcopo.*

PRidem *e* præcepimus, ut de monaſterio S. Andreæ, quod eſt ſuper Maſcalas, baptiſterium propter Monachorum moleſtias *f* debuiſſet auferri, atque in eodem loco, quo fontes ſunt, altare fundari: cujus rei perfectio hactenus eſt protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, ut nullam jam moram poſt ſuſceptas præſentes literas noſtras inſerere debeas, ſed repleto loco ipſorum fontium, altare ad ſacra celebranda myſteria illic ſine dilatione aliqua fundetur: quatenùs & prædictis Monachis opus Dei ſecuriùs liceat celebrare, & non de negligentia veſtra contra fraternitatem tuam noſter animus excitetur.

C. VIII. ¶ *Cum permiſſione Epiſcopi Abbas locum ſuum deſerere poteſt.*

Item ex Concilio Maguntino.

II. ABbas *g* pro humiliatione, & cum permiſſione Epiſcopi, locum ſuum poteſt relinquere: tamen eligant ſibi fratres Abbatem de ipſis, ſi habent: ſin autem, de extraneis.

3 pars. *Ecce in Toletano Concilio dicitur, quòd Sacerdotes* h, *Abbates, & alia officia inſtituere debeant. Beatus Gregorius & Pelagius prohibent, dicentes, Abbatem à fratribus ſuæ congregationis eligendum & ordinandum. Quomodo ergò hæc tanta diverſitas ad concordiam revocabitur? Sed ſciendum eſt, quoſdam Monachos eſſe indomitæ cervicis, & effranatæ ſuperbiæ: quos dum Abbates ad religionem cogere voluerint, in eorum dejectionem conſpirant, & alium moribus ſuis convenientem ſibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti conſpiraſſe leguntur. Pro hujuſcemodi conſtitutum eſt, ut Abbates, & alia officia per Sacerdotes inſtituantur.*

C. IX. ¶ *Non licet Monachis Abbates pro ſuo arbitrio expellere, aut alios ordinare.*

Unde Pelagius Papa *ſcribit Opilioni* i *defenſori, dicens:*

NUllam *k* poteſtatem de cætero, nullam licentiam

---

a *In Conc. Later. ſub Greg. 1. reg. l.7. indict. 1. ep. 18. Mariniano Epiſcopo.* b *al. monaſteriorum] orig.* c *Polyc. l.3. tit. 15. Anſel. l.5. c.58. Ivo p.7. c.11.* d *al. exquiſitione.* e *Pann. l.3. c.181. Polyc. l.4. tit.33.* f *al. cujuſcunque.* g *abeſt ab orig.* h *al. ordinanda.* i *al. Monachorum.* k *al. vel conſenſu.* l *Suprà, 17. q.4. l.4. reg. ep.43.* m *al. & quibuſcunque aliis firmam.* n *al. angariis, aut etiam procurationibus, vel quibuslibet ſubſidiis, obſequiisq;.* o *In eodem Concil.* p *Ivo part.7. c.12.* q *al. noſtræ] in Conc. ibidem inferiùs, & l.4. epiſt. 43.*

a *al. eo in cœnobio] in Conc. id eſt ab Epiſcopo.* b *novus] orig.* c *Ibid. inferiùs. ſup. c.5.* d *Anteà legebatur, Gelaſius.* e *Polyc. l.4. tit.34. Anſelm. lib.5. cap.48. Ivo p.5. c.55.* f *al. inſolentias.* g *Burch. l.8. c.86. Ivo p.7. c.104.* h *al. Epiſcopi.* i *al. Apollonio.* k *Anſ. l.7. c.285.*

Monachis relinquimus pro arbitrio ſuo aut Abbates expellere, aut ſibimet alios ordinare: quia nulla auctoritas remanebit Abbati, ſi Monachorum poteſtati cœperit ſubjacere: ut de cætero fideliter & ſtudioſè univerſa, quæ vel ad divini cultûs reverentiam, vel ad utilitatem ejuſdem monaſterii pertinent, Abbatis ſolicitudo, ad quem poteſtas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

4 pars. *Hinc etiam conſtitutum eſt, ut Clerici ſingulorum monaſteriorum ſint in poteſtate Epiſcoporum, nec alicui liceat extra eorum conſcientiam monaſteria ædificare.*

C. X. ¶ *Sine conſcientia Epiſcopi, monaſterium nullus ædificet.*

Unde in Chalcedonenſi Concilio, *c.4. legitur.*

QUidam *a* Monachorum habitu utentes indifferenter per civitates incedunt, necnon & monaſteria, & ſeipſos præſumptione propriâ commendant. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut conſtruere monaſteria, aut Oratorii domum ſine conſcientia ipſius civitatis Epiſcopi. *Item c.8.* ¶ Clerici *b* in ptochiis 1, & in monaſteriis, aut martyriis conſtituti, ſub poteſtate ſint ejus, qui in ea eſt civitate Epiſcopus, ſecundùm traditionem ſanctorum Patrum; nec per præſumptionem recedant à ſuo Epiſcopo. ¶ Eos verò, qui auſi fuerint reſcindere hujuſmodi inſtitutionem quocunque modo, vel ſi noluerint ſubjacere proprio Epiſcopo, ſi quidem fuerint Clerici, pro 2 perſonarum ordinatione ſubjaceant condemnationibus canonum; ſi verò Laici vel Monachi fuerint, communione priventur. *Item.* ¶ Clerici 3, qui pauperum diſpoſitioni, vel *c* monaſteriorum, vel martyriorum præſunt, ſub poteſtate ſingularum civitatum Epiſcoporum ſecundùm canonum traditionem perdurent; neque per ſuam temeritatem Epiſcopi ſui moderationem *d* declinent. Qui autem hujuſmodi diſpoſitionem quolibet modo ſubvertere auſi fuerint, & Epiſcopo ſuo non obedierint, ſi quidem Clerici fuerint, canonicæ damnationi ſubjaceant, ſi autem Monachi vel Laici ſunt, à communione ſuſpendantur.

¶ *Quoniam verſio hujus capitis uſque ad verſic.* Clerici, *primò, eſt alia ab iis, quæ circumferuntur in Conciliorum codicibus, licèt apud Ivonem, & in Pannormia idem ferè ſit ſenſus: placuit afferri verba Græca, & novam interpretationem.*

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιέσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι. τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, περιιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου. *Id eſt:*

Qui verè & ſincerè monaſticam vitam degunt, convenienti honore afficiantur. Verùm, quoniam nonnulli ſpeciem monachicam præ ſe ferentes, & Eccleſias, & civilia negotia perturbant, in civitatibus indifferenter vagantes, ac præterea monaſteria ſibi ipſi conſtituere aggredientes; placuit neminem quidem uſpiam ædificare, neque conſtituere monaſterium, vel oratoriam domum præter ſententiam Epiſcopi civitatis.

1 ¶ Ptochiis,] *Sic in nonnullis vetuſtis codicibus Gratiani, & Vaticano Conciliorum, & in verſione priſca, (ex qua videtur eſſe hic verſiculus,) & eſt vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris Conciliorum eſt,* parochiis.

2 ¶ Pro perſonarum ordinatione] *Sic in eadem priſca; ſed in canone Græco, & in verſione Dionyſii Exigui nihil eſt quod his verbis reſpondeat.*

3 ¶ Item Clerici,] *Eſt idem quod in proximo ſuperiore paragrapho, ſed ex alia verſione, quæ non extat in Conciliorum voluminibus; atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem p.6.c.358. & 359.*

C. XI. ¶ *Examinetur ab Epiſcopo, qui religioſis fœminis præponendus eſt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.97.*

QUi *a* religioſis fœminis præponendus eſt, ab Epiſcopo loci comprobetur.

Monaſterium quoque abſque Epiſcopi permiſſione nulli incipere aut fundare licet.

C. XII. ¶ *Sine permiſſione Epiſcopi nullus monaſterium præſumat incipere aut fundare.*

Unde in Agathenſi Concilio, *c.27. legitur.*

DE Monachis 1, monaſterium novum (niſi Epiſcopo aut permittente, aut probante) nullus incipere aut fundare præſumat.

1 ¶ De Monachis,] *Abſunt iſtæ voces à recentioribus editionibus Conciliorum, ſed non à vetuſtioribus, & manuſcriptis codicibus, aut Ivone.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, b *cap.58.*

CEllulas *c* novas, aut congregatiunculas 1 Monachorum, abſque Epiſcopi notitia prohibemus inſtitui.

1 ¶ Congregatiunculas] *Anteà legebatur,* congregantium Eccleſias. *Emendatum eſt ex pleriſque manuſcriptis, & locis indicatis.*

C. XIV. ¶ *Abſque Epiſcopi vel Abbatis voluntate nullus Monachorum cellulam conſtruere præſumat.*

Item ex Concilio Aurelianenſi *d* I. *cap.24.*

NUllus Monachus congregatione monaſterii derelictâ, ambitionis & vanitatis *e* impulſu cellulam conſtruere, ſine Epiſcopi permiſſione, vel Abbatis ſui voluntate præſumat.

5 ps. *Item ſunt & alii, qui pro executione diverſarum cauſarum quoslibet admittunt, qui diſtrictionem eorum ſolvant, & quietem religionis perturbent.*

C. XV. ¶ *Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio Epiſcopo, & à vicinis Abbatibus à ſuo arceatur honore.*

De quibus in Concilio Triburienſi *legitur.*

SI *f* quis Abbas cautus in regimine, humilis, caſtus, miſericors, diſcretus, ſobriusque non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non oſtenderit, ab Epiſcopo, in cujus territorio conſiſtit, & à vicinis Abbatibus, & cæteris Deum timentibus à ſuo arceatur honore; etiamſi omnis congregatio, vitiis ſuis conſentiens, eum Abbatem habere voluerit.

C. XVI. ¶ *In Epiſcoporum poteſtate Abbates conſiſtant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.21.* g

6 ps. ABbates *h* pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant, & ſi quid extra regulam fecerint, ab Epiſcopis corrigantur, qui ſemel 1 in anno in loco, ubi Epiſcopus elegerit, acceptâ vocatione conveniant. ¶ Monachi autem Abbatibus omni obedientiâ & devotione ſubjaceant: Quod ſi quis per contumaciam extiterit indevotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere præſumpſerit, omnia quæ acquiſierit, ab Abbatibus auferantur,

a *Ivo p.7.c.1. Pannorm.l.3.c.174.* b *Ivo p.6.c.358. Polyc. l.4.tit.34.* c *eod.c.8. ex alia verſione. Ivo ibid.c.359.* d *al. ordinationem.*

a *Burch.l.8.c.76. Ivo p.6.c.94.* b *Et in Epaunenſi, cap.10.* c *Burch.l.8.c.34. Ivo p.3.c.165. & p.7.c.92.* d *Cap.l.6.c.138.* e *al. varietatis.* f *Burch.l.8.c.96. Ivo p.7.c.114 Simile ſup. diſtinct. 61. cap. in ordinatione. quod eſt ex regul. S. Benedicti.* g *& in Capit. l.6.c.37.* h *Burch.l.8.c.67. Ivo p.7.c.85.*

ſecundùm regulam monaſterio profutura. Ipſi autem qui fuerant pervagati, ubi inventi fuerint, cum auxilio Epiſcopi tanquam fugaces ſub cuſtodia revocentur. ¶ Et reum ſe ille Abbas futurum eſſe cognoſcat, qui in hujuſmodi perſonas *a* non regulariter animadverterit, vel qui ſuſceperit Monachum alienum.

1 ¶ Semel] *Sic etiam legitur in Conciliis impreſſis, & manuſcriptis, & capitularibus. Verum apud Burchardum & Ivonem poſt verſic.* corrigantur, *eſt inſertum c.* non ſemel. *infrà eâd.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Arelatenſi *b.*

MOnaſteria, vel Monachorum diſciplina ad eum pertineant Epiſcopum, in cujus ſunt territorio conſtituta.

C. XVIII. ¶ *Nullus miniſtret Abbatibus Epiſcopalia, qui alicui Epiſcoporum nolunt ſubeſſe.*
Item Paſchalis Papa II.

ABbatibus, qui neque ſub Epiſcopo, neque ſub Metropolitano, neque ſub Primate, neque ſub Patriarcha ſunt, nullus prorſus Epiſcoporum Epiſcopalia quælibet adminiſtret. Cùm enim ſe nulli Epiſcopo omnino ſubeſſe profiteantur, conſequens eſt, ut nullus Epiſcoporum, quæ ſua ſunt, eis tanquam extraneis largiatur.

Pro hujuſcemodi ergò ſtatutum eſt, ut cauſæ & utilitates monaſteriorum per Epiſcopos diſponantur.

C. XIX. ¶ *Utilitates monaſterii à proprio Epiſcopo debent diſponi.*
Unde Gregorius *ſcribit Vitali defenſori Sardiniæ, lib. 7. epiſt. 65.*

COgnovimus *c*, quòd monaſteria ſervorum Dei, vel etiam fœminarum pro ſuo quiſque libitu, & diverſarum cauſarum executione perturbat. Quod omnino non gratè ſuſcipimus, tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc uſurpare denuò acceptâ noſtrâ auctoritate permittas: ſed ut Epiſcopo loci illius, ſub cujus moderamine degunt, curæ ſit eorum cauſas, utilitateſque diſponere. Valdè enim eſt incongruum, ut omiſſo eo alius quilibet eorum ſe cauſis admiſceat: ſed ille eorum vitam competenti, regularique debet moderamine diſponere, qui pro commiſſis eorum animabus compellitur reddere rationem.

7 pars. *Pro hujuſmodi etiam prohibet* beatus Gregorius, *mulieres paſſim ad monaſterium accedere, & Monachorum commatres fieri, ſcribens Valentino Abbati, lib. 3. epiſt. 40.*

C. XX. ¶ *Neque commatres ſibi facere, neque ad fœminas accedere Monachis licet.*

I. PErvenit *d* ad nos, quòd in monaſterio tuo paſſim mulieres aſcendant *e*, & (quod adhuc eſt gravius) Monachos tuos ſibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergò hâc occaſione humani generis inimicus ſuâ eos (quod abſit) calliditate decipiat, ideò hujus te præcepti ſerie commonemus, ut neque mulieres in monaſterio tuo deinceps quâlibet occaſione permittas aſcendere *f*, neque Monachos tuos commatres ſibi facere. Nam ſi hoc denuò ad aures noſtras quocunque modo pervenerit, ſic te ſeveriſſimæ noveris ultioni ſubdendum, ut emendationis tuæ qualitate cæteri ſine dubio corrigantur.

8 pars. *Non ſolùm autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verùm etiam à Sanctimonialium* g *habitatione prohibentur.*

C. XXI. ¶ *Cum Sanctimonialibus, Monachis habitare non licet.*
Unde in VII. Synodo, *c. 20. legitur.*

DIffinimus *a* minimè duplex monaſterium fieri: quia ſcandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis mundo abrenuntiare, & monaſticam vitam ſectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium, fœminæ verò mulierum ingredi monaſterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt *b* dupla, ſecundùm regulam ſancti Patris noſtri Baſilii, & ſecundùm præceptionem ejus, ita formentur. Non habitent in uno monaſterio Monachi & Monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitationem 1, ſi habeat aditum Monachus ad Monacham, vel Monacha ad Monachum ſecretò ſingulariter ad collocutionem. Non cubet Monachus in muliebri monaſterio: neque ſingulariter cum Monacha convivetur; & quando neceſſaria vitæ à parte virorum ad regulares deferuntur, extra portam hæc ſuſcipiat Abbatiſſa monaſterii fœminarum, cum aliqua vetula Monacha. Porrò ſi contigerit, ut aliquam propinquam ſuam videre voluerit Monachus, in præſentia Abbatiſſæ huic confabuletur per modica & compendioſa verba, & in brevi 2 ab ea diſcedat.

1 ¶ Cohabitationem,] *Sic eſt emendatum ex pleriſque manuſcriptis Gratiani, & duobus codicibus verſionis Anaſtaſii; cujus tamen hæc non eſt ipſa omnino verſio. Anteà legebatur,* cohabitatio: *Græcè eſt,* μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.

2 ¶ Et in brevi] *Hæc non ſunt in canonum Græcorum vulgata editione, ſed apud Balſamonem habentur.*

C. XXII. ¶ *Monachi & Monachæ in nullo ſimul cohabitent loco.*
Item in regeſto Gregorii *c.*

IN *d* nullo loco Monachos & Monachas permittimus unum monaſterium habitare; ſed nec ea, quæ duplicia vocant. Et ſi quod tale eſt, religioſus Epiſcopus mulieres quidem in ſuo loco manere ſtudeat, Monachos autem aliud monaſterium ædificare cogat. Si autem plurima ſint talia monaſteria, ſeparentur in aliis monaſteriis Monachæ, & in aliis Monachi: res autem, quas habent comunes, ſecundùm jura eis competentia diſtribuantur.

¶ *Burchardus etiam & Ivo Gregorium citant, apud quem nonnihil habetur ad hanc rem faciens lib. 1. reg. epiſt. 48. & lib. 7. indict. 2. epiſt. 39. Verba tamen ipſa leguntur apud Julianum anteceſſ. novellâ 123. cap. 54.*

C. XXIII. ¶ *A monaſterio Monachorum longiùs conſtruantur monaſteria puellarum.*
Item ex Concilio Agathenſi, *c. 28.*

MOnaſteria *e* puellarum longiùs à monaſteriis Monachorum, aut propter inſidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

C. XXIV. ¶ *Puellarum monaſteria Monachorum præſidio & miniſterio regantur.*
Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *c. 11.*

IN decima *f* actione communi conſenſu decrevimus, ut monaſteria virginum in provincia Betica Monachorum adminiſtratione ac præſidio gubernentur. Tunc enim ſalubria Chriſto dicatis virginibus præbemus *g*, quando eis Patres ſpirituales eligimus, quorum non ſolùm gubernaculis tueri, ſed etiam doctrinis ædificari poſſint: eâ tamen circa Monachos cautelâ ſervatâ, ut remoti ab earum familiaritate *h*, nec

a *al. perſonis non regulari animadverſione diſtrinxerit.* b *al. Aurelianenſi.* c *Anſelm. lib. 7. cap. 184. Polyc. l. 3. tit. 3.* d *Anſelm. l. 7. cap. 183.* e *al. accedant.* f *al. accedere.* g *al. Monialium.*

a *Ivo p. 7. c. 25.* b *aliter ſunt.* c *Apud Julianum anteceſ. novellâ 123. c. 54.* d *Burch. l. 8. c. 65. Ivo part. 7. c. 83. Polyc. l. 4. tit. 34. Ivo p. 3. c. 18.* e *Ivo part. 3. cap. 158.* f *undecima] orig.* g *al. providemus. Burch. lib. 8. c. 53. Ivo p. 7. c. 71.* h *al. peculiaritate.*

uſque

uſque ad veſtibulum habeant accedendi familiare permiſſum. Sed neque Abbatem *a*, vel eum, qui præficitur, extra eam quæ præeſt, loqui virginibus Chriſti aliquid, quod ad inſtitutionem 1 earum pertineat, licebit, neque cum ea ſola, quæ præeſt, frequenter eos loqui oportet ; ſed ſub teſtimonio duarum vel trium ſororum : ita ut rara ſit acceſſio, & brevis omnino locutio.

1 ¶ Inſtitutionem] *Sic legitur in vetuſtis Gratiani codicibus, & in antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus Codicibus Vaticanis : in recentioribus autem Colonienſibus,* quod ad inſtitutionem morum non pertineat.

9 pars. *Prohibentur etiam Sanctimoniales propria receptacula habere.*

C. XXV. ¶ *Sanctimonialibus receptacula, ſeu domicilia privata habere non licet.*

Unde Innocentius II. *in Concilio Romæ habito, c.26. & 27.*

PErnicioſam & deteſtabilem conſuetudinem quarundam mulierum (quæ licèt neque ſecundùm regulam beati Benedicti, neque Baſilii, aut Auguſtini vivant, Sanctimoniales tamen vulgò cenſeri deſiderant) aboleri decernimus. Cùm enim juxta regulam 1 degentes in cœnobiis, tam in Eccleſia, quàm in refectorio, atque dormitorio communiter eſſe debeant, propria ſibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus ſub hoſpitalitatis velamine paſſim hoſpites, & minùs religioſos, contra ſacros canones, & bonos mores ſuſcipere nullatenùs erubeſcunt. Quia *b* ergò omnis, qui malè agit, odit lucem, ac per hoc ipſæ abſconditæ in juſtorum tabernaculo ſe opinantur poſſe latere oculos Judicis cuncta cernentis, hoc tam inhoneſtum, deteſtandumque flagitium, ne ulteriùs fiat, omnimodis prohibemus, & ſub pœna anathematis interdicimus. ¶ Simili *c* modo prohibemus, ne Sanctimoniales ſimul cum Canonicis vel Monachis in Eccleſia in uno choro conveniant ad pſallendum.

1 ¶ Regulam] *In vulgatis ſequebatur,* S. Benedicti : *cùm tamen paulò ſuperiùs aliarum etiam regularum ſit facta mentio. Quare inducta ſunt iſta voces auctoritate vetuſtorum codicum, & ipſius Concilii, ex quo etiam alia nonnulla ſunt emendata.*

10 pars. *Item ſunt alii, quos Epiſcopi prægravantes, ſalutem ipſarum animarum negligunt : quibuslibet* d *occaſionibus bona monaſteriorum diſtrahere cupiunt. Tales erant quidam Clerici Ravennatis Eccleſiæ, qui ſimulatâ religione monaſteriis cupiebant præfici, non tranſeuntes ad monaſticum habitum, neque renuntiantes Eccleſiaſticæ militiæ.*

C. XXVI. ¶ *Monaſteria Clericorum aut Laicorum habitacula fieri non debent.*

De quibus Gregorius *ſcribit Joanni Ravennati Epiſcopo, lib.4. epiſt.1.*

II. PErvenit *e* ad me, quòd in Eccleſia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monaſteriis conſecrata, nunc habitacula Clericorum, aut etiam Laicorum facta ſunt: dumque hi, qui ſunt in Eccleſiis, fingunt ſe religioſè vivere, monaſteriis præponi appetunt ; & per eorum vitam monaſteria deſtruuntur. Nemo enim poteſt Eccleſiaſticis officiis, &c. *& infrà.* ¶ Proinde *f* fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum ſit, emendare feſtinet : quia ego nullo modo patior, ut ſacra loca per Clericorum ambitum deſtruantur.

C. XXVII. ¶ *Qui in ſacro ordine ſunt conſtituti, in monaſteriis nullam habeant poteſtatem.*

Idem *Mariniano Epiſcopo Ravennati, lib.6. epiſt.40. ſive c.204.*

DUdum *a* ad nos multorum relatione pervenerat, monaſteria in Ravennæ partibus conſtituta, omnino Clericorum veſtrorum dominio prægravari : ita ut occaſione quaſi regiminis ea (quod dici grave eſt) velut in proprietate poſſideant. Quibus non modicum condolentes deceſſori veſtro epiſtolas miſimus, ut hoc per omnia emendare debuiſſet. Sed quoniam vitæ eſt termino citiùs occupatus, ne hoc onus monaſteriis remaneret, fraternitati veſtræ hæc eadem nos ſcripſiſſe recolimus. Et quia, ut comperimus, in hujus rei hactenus correctione ceſſatum eſt, hæc ad vos iterùm prævidimus ſcripta dirigere. Hortamur ergò, ut omni morâ, omnique excuſatione ſubmotâ, ita monaſteria ipſa ab hujuſmodi ſtudeatis gravamine relevare, quatenùs nullam deinceps in eis Clericis, vel ii, qui ſunt in ſacro ordine conſtituti, ob aliud (niſi hortandi 1 tantummodò causâ) accedendi habeant licentiam, aut ſi fortè ad peragenda ſacra Miſſarum fuerint invitati myſteria. Sed ne pro cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione, &c. *& infrà.* b. ¶ Nec illic ulteriùs habeat poteſtatem aliquam, ne monaſteria hujus occaſionis velamine ea, quæ prohibemus 2, ſuſtinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti curâ emendare jam ſecundò commonita ſanctitas veſtra non differat ; ne, ſi poſt hæc negligentes vos eſſe (quod non credimus) ſenſerimus, aliter monaſteriorum quieti proſpicere compellamur. Nam notum vobis ſit, quia tantæ neceſſitati ſervorum Dei congregationem ampliùs ſubjacere non patiemur.

1 ¶ Hortandi] *In originali impreſſo & manuſcripto legitur,* orandi. *Sed ob gloſſam & quia in ſequenti capite eſt vox,* exhortandi, *non eſt mutatum. Alia verò ſunt emendata.*

2 ¶ Prohibemus,] *In vulgatis ſequebatur,* ſimul cum Canonicis & Monachis in Eccleſia, *quæ ſublata ſunt auctoritate originalis, & duorum Gratiani exemplarium.*

C. XXVIII. ¶ *Causâ viſitandi & exhortandi monaſterium Epiſcopus adire poteſt.*

Idem *eidem, lib.7. indict.1. epiſt.18.*

11 ps VIſitandi *c* exhortandique gratiâ ad monaſterium, quoties placuerit, ab Antiſtite civitatis accedatur : ſed ſic charitatis officium illic Epiſcopus impleat, ut gravamen aliquod monaſterium non incurrat.

C. XXIX. ¶ *Frequenter Epiſcopi monaſteria viſitent, & quæ corrigenda ſunt, corrigant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi.

NOn *d* ſemel, ſed ſæpius in anno Epiſcopi viſitent monaſteria Monachorum : & ſi aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

¶ *Hoc caput apud Burchardum & Ivonem eſt inſertum capiti,* Abbates. *ſuprà, eâd. ut ibi notatum eſt : ſimile quiddam habetur in Pannormia ex Concilio Rothomagenſi, lib.3.cap.125.*

12 pars. *Pro talibus, qui animarum curam non habentes, bona tamen monaſteriorum in ſuos uſus convertere cupiebant, ſtatutum eſt, ut monaſteria cum ſuis rebus penitùs ſint libera à poteſtate & dominio Epiſcoporum. Quòd autem nullis canonicis juribus monaſteria dicuntur eſſe ſubjecta, non ita intelligendum eſt, quin ipſi Epiſcopo aliquid nomine eulogiæ, vel in die dedicationis, vel in natali* e *Sanctorum, quorum nomine ipſum monaſterium dedicatum eſt, debeat offerri.*

C. XXX. ¶ *Non debet Epiſcopus aliquid à monaſterio exigere, præter conditiones, quæ dedicationis tempore conſtitutæ ſunt.*

a *al.* Abbati, vel ei. b *Joan.3.* c *In Concil.c.22.* d *al.* quibuslibet verò. e *Anſel. l.5.c.64. Ivo p.3.c.18. Polyc. l.3. tit.15.* f *ſupr.16.q.1.nemo.*

a *Polycarp.ibid. Anſ. l.5.cap.65.* b *Sup.16.quæſt.1.nemo.* c *Ivo part.7.cap.14.* d *Burch.lib.8.cap.62. Ivo part.7.cap.85.* e *al.natalitiis.*

Unde Pelagius I Papa *ait.*

ELeutherius *a* frater & Coëpiſcopus noſter queritur, quòd mater ejus in caſa, quæ Caſtellum dicitur, Oratorium conſtruxerit, ac dedicaverit, & in eodem loco Monachos conſtituerit, ex quibus unus eſt Presbyter. Hoc autem tempore dedicationis inter Epiſcopum Cardellum (cujus ipſa diœceſis eſt) & matrem ſuam aſſerit conveniſſe, ut quicquid dedicationis, vel natalis Martyrum die, quorum in eodem monaſterio reliquiæ ſunt, per fidelium oblationes intraverit, medietatem quidem habeat ipſum monaſterium, medietas autem Epiſcopo offeratur. Contra quam conventionem Marium Presbyterum (ſive ſciente, ſive neſciente Epiſcopo) Monachis ipſis, vel Presbytero, qui ex eis eſt, vim dicitur intuliſſe, & frequenter moleſtias generare, ita ut memoratum Presbyterum propè cæciderit, & Miſſas eum facere nullo modo permittat; dicens, ut quaſi penſionis nomine aliquid ſtatuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare jubemus, & ſi apud te evidenti ratione *b* conſtiterit, quia tempore, quo dedicatum eſt ipſum monaſterium, conditiones ſuperiùs poſitæ convenerint, ſervari eas ex noſtra auctoritate præcipimus, nec aliquid ampliùs exinde ab aliquo exigatur *c*. Si verò nil tale conſtiterit *d*, mediante te, quid Epiſcopo ipſi nomine eulogiæ offerri debeat, inter ipſos Monachos & Presbyterum volumus definiri: ſalvo tamen eo, ut Presbyter Gaudentius, qui etiam Monachus eſt, Miſſas in monaſterio ſuo ſicut conſuevit facere, à nullo ulteriùs debeat prohiberi.

1 ¶ Pelagius] *Anteà legebatur*, Gelaſius. *Mutatum eſt ex Polycarpo, & quia ſuprà diſt. 91. c.* Eleutherius, *alia pars hujuſmet epiſtolæ citatur ex Pelagio: & Anſelmus, qui hoc & illud caput conjunctè affert, Pelagio tribuit.*

C. XXXI. ¶ *Conſueta ſervitia Epiſcopis monaſteria exhibeant.*

Item Urbanus II.

SErvitium, quod monaſteria, aut eorum Eccleſiæ à tempore Gregorii VII. uſque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus.

Canonica ergò jura, quibus monaſteria ſubjecta non ſunt, Synodales exactiones intelliguntur. Non e enim cogendus eſt Abbas (ſicut in Concilio Turonico ſtatuitur) ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat. Sunt etiam quædam ſervitutis officia, ut angariæ operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, multationes peccantium, à quibus omnibus monaſteria libera ſunt.

CAUSA XIX.

D*Uò Clerici ad monaſterium tranſire voluerunt: uterque licentiam ab Epiſcopo ſuo petiit: unus relictâ Eccleſiâ propriâ eo invito, alter dimiſſâ regulari canonicâ* f *cœnobio ſe contulit.*

1 *Modò quæritur, Si Epiſcopus debeat permittere, ut relictâ propriâ Eccleſiâ Clericus monaſterium ingrediatur?*

2 *Secundò quæritur, Si Epiſcopus licentiam dare noluerit, an eo invito monaſterium poſſit adire?*

3 *Tertiò, Si contigerit ipſos regulares Canonicos fuiſſe, utrùm concedendus eſſet eis monaſterii ingreſſus?*

QUÆSTIO I.

Q*Uòd Epiſcopus licentiam Clericis adeundi monaſterium dare debeat,* in Toletano IV. Concilio *præcipitur, in quo c. 49. ſic ſtatutum legitur.*

CAP. ¶ *Non debet negari ingreſſus Clericis, qui Monachorum propoſitum appetunt.*

CLerici *a*, qui Monachorum propoſitum appetunt (quia meliorem vitam ſequi cupiunt) liberos eis ab Epiſcopis in monaſteriis largiri oportet ingreſſus, nec 1 interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.

1 ¶ Nec interdici] *Hæc uſque ad finem abſunt à manuſcriptis, ſunt tamen in Concilio.*

QUÆSTIO II.

I*Nvito verò Epiſcopo Clericum ejus à nullo eſſe ſuſcipiendum,* Leo Epiſcopus *b teſtatur, ſcribens Anaſtaſio* c *Theſſalonicenſi Epiſcopo, epiſt. 82. al. 84. c. 9.*

C. I. ¶ *Invito Epiſcopo ejus Clericum nemo ſuſcipiat.*

ALienum *d* Clericum, invito Epiſcopo ipſius, nemo ſuſcipiat.

Sed ſubaudiendum eſt, niſi ad propoſitum melioris vitæ tranſire voluerit. Tunc enim liberum eſt illi, etiam Epiſcopo contradicente, monaſterium ingredi.

C. II. ¶ *Qui Monachorum propoſitum appetit, etiam invito Epiſcopo ſuſcipiendus eſt.*

Unde Urbanus Papa II. *in Capitulo ſancti Ruffini* e.

DUæ *f* ſunt, inquit, leges: una publica, altera privata. Publica lex eſt, quæ à ſanctis Patribus ſcriptis eſt confirmata; ut eſt lex canonum, quæ quidem propter tranſgreſſiones *g* eſt tradita. Verbi gratiâ: Decretum eſt in canonibus, Clericum non debere de ſuo Epiſcopatu ad alium tranſire ſine commendatitiis literis ſui Epiſcopi: quod propter crimínoſos conſtitutum eſt, ne videlicet infames ab aliquo Epiſcopo ſuſcipiantur perſonæ. Solebant enim officia ſua, cùm non poterant in ſuo Epiſcopatu, in alieno celebrare; quod jure præceptis & ſcriptis deteſtatum eſt. ¶ Lex *h* verò privata eſt, quæ inſtinctu Sancti Spiritûs in corde ſcribitur: ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus *i*: [*Qui habent legem Dei ſcriptam in cordibus ſuis.*] & alibi *k*: [*Cùm gentes legem non habeant, ſi naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ipſi ſibi ſunt lex.*] Si quis horum in Eccleſia ſua ſub Epiſcopo populum *l* retinet, & ſeculariter vivit, ſi afflatus Spiritu Sancto in aliquo monaſterio, vel regulari Canonia *m* ſalvare ſe voluerit, quia lege privatâ ducitur, nulla ratio exigit, ut à lege publica conſtringatur. Dignior eſt enim lex privata, quàm publica. Spiritus *n* quidem Dei lex eſt, & qui ſpiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis eſt, qui Spiritui Sancto poſſit dignè reſiſtere? Quiſquis igitur hoc Spiritu ducitur, etiam Epiſcopo ſuo contradicente, eat liber noſtrâ auctoritate. Juſto enim lex non eſt poſita: ſed ubi *o* Spiritus Dei, ibi libertas: & ſi Spiritu Dei ducimini, non eſtis ſub lege.

QUÆSTIO III.

1 ps C*Anonicos autem regulares ad monaſterium tranſire multis auctoritatibus prohibetur.*

C. I. ¶ *Regulares Canonici, Monachi fieri non debent.*

Unde in Concilio Educenſi *congregato ſub Gregorio VII. legitur.*

NUllus Abbas vel Monachus Canonicos regulares à propoſito profeſſionis canonicæ revocare, & ad monaſticum habitum trahendo ſuſcipere audeat, ut Mo-

a *Anſ. l. 7. c. 145. Polyc. l. 4. tit. 27.* b *al. veritate.* c *alit. tentatur exigere.* d *al. convenit.* e *diſt. 18. Epiſcopus non debet.* f *al. canonicâ.*

a *Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 21. Ivo p. 6. c. 371.* b *In Concilio Aquiſgranen. cap. 58.* c *Anteà legebatur, Ruſtico Narbon.* d *Anſ. l. 6. c. 161. Burch. l. 1. c. 42. Ivo p. 6. c. 60.* e *al. Ruffi.* f *Polyc. l. 4. tit. 31. Gal. 3.* g *al. tranſgreſſores.* h *c. licet. extra, de regular.* i *Rom. 2.* k *Ibidem.* l *proprium*] *Polycarp.* m *al. canonica.* n *Rom. 7. 8. & 9. 1. Tim. 1.* o *2. Corinth. 3. Galat. 5.*

nachi

nachi fiant, quamdiu ordinis ſui Eccleſiam invenire quiverint, in qua canonicè vivendo, Deo ſervire, & animam ſuam ſalvare poſſint. Quòd ſi temerario auſu id agere tentaverint, anathematis vinculo obligentur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Urbanus Papa II.

MAndamus *a*, & univerſaliter interdicimus, ne quis Canonicus regulariter profeſſus, niſi (quod abſit) publicè lapſus fuerit, Monachus efficiatur. Quòd ſi decreto noſtro contraire præſumens id agere tentaverit, ad ordinem canonicum præcipimus ut redeat, & deinceps memorialem *b* cucullam deferat, & ultimus in choro maneat.

Subaudiendum verò eſt, niſi cum patris ſui licentia religionis propoſitum induerit. Unde Urbanus Papa II. *ſcribit Abbati ſancti Ruffini c.*

C. III. ¶ *Patris ſui conceſſione regulares Canonici, Monachi fieri poſſunt.*

STatuimus *d*, ne profeſſionis canonicæ quiſpiam, poſtquam Dei vice ſupra caput ſibi hominem impoſuerit, alicujus levitatis inſtinctu, vel diſtrictioris religionis obtentu, ex eodem clauſtro audeat ſine Patris 1 & totius congregationis permiſſione recedere. Diſcedentem verò nullus Abbatum vel Epiſcoporum, nullus Monachorum ſine communi literarum cautione ſuſcipiat.

1 ¶ Patris, &c.] *In tribus vetuſtis codicibus legitur,* Patris totius congregationis: *apud Ivonem,* ſine Abbatis totiusque congregationis.

2 pars. *Quæritur, Si monaſteria, quæ ſemel dedicata ſunt, poſſint tranſire in Clericorum vel ſecularium habitacula? Quod in* Chalcedonenſi Concilio *omnibus modis prohibetur, c.24.*

C. IV. ¶ *Quæ ſemel ſunt dedicata monaſteria, ſemper monaſteria perſeverent.*

QUæ *e* ſemel dedicata ſunt monaſteria cum conſilio Epiſcoporum, maneant perpetuò monaſteria: & res, quæ ad ea pertinent, monaſteriis reſervari oportet, nec poſſe ea ultra fieri ſecularia habitacula. Qui verò permiſerint hoc fieri, ſubjaceant his condemnationibus, quæ per canones conſtitutæ ſunt.

¶ *Hæc verſio parùm diſcrepat à Dionyſiana, quam afferunt Burchardus & Ivo, c.22.*

C. V. ¶ *Qui loca ſacra communia diverſoria fecerit, Clericus deponatur, Laicus excommunicetur.*

Item in Synodo VII. *c.13.*

QUoniam à quibuſdam viris quædam venerabiles domus ſurripiuntur, tam videlicet Epiſcopia, quàm monaſteria, & facta ſunt communia diverſoria: ſi quidem voluerint hi, qui hæc retinent, reddere ea, ut ſecundùm antiquitatem reſtaurentur, benè & optimè eſt: alioqui ſi de ſacrato catalogo fuerint, hos deponi præcipimus: ſi verò Monachi vel Laici, excommunicari: quos nimirum conſtat condemnatos eſſe à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto; & deputentur, ubi vermis *f* eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini adverſantur, qui dicit *g*: [*Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*]

¶ *Initium hujus canonis in Synodo ſeptima ab Anaſtaſio verſa ſic habet:* Quoniam propter calamitatem, quæ pro peccatis noſtris in Eccleſia facta eſt, ſubreptæ ſunt à quibuſdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. *Ex ejus autem verſionis duobus manuſcriptis exemplaribus nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

3 pars. *Quæritur de his, Qui ad converſionem veniunt, quo tempore debeant tonſurari? De his ita ſcribit* Gregorius *Fortunato Epiſcopo Neapolitano. lib.8. epiſt.23.*

C. VI. ¶ *Antequam biennium in converſione compleverit, aliquis tonſurari non debet.*

MOnaſteriis *a* omnibus fraternitas veſtra diſtrictiùs interdicat, ut eos, quos ad converſationem *b* ſuſceperint, priuſquam biennium in converſatione *c* compleant *d*, nullo modo audeant tonſurare. Sed hoc ſpatio vita, moreſque eorum ſolicitè comprobentur: ne quis eorum aut non ſit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam dum grave ſit inexpertos hominum ſociari obſequiis, quis poſſit dicere, quàm ſit gravius ad Dei ſervitium improbatos 1 applicari? Miles verò, ſi converti voluerit, priuſquam nobis renuntietur, nullus eum ſine 2 noſtro conſenſu qualicunque præſumat ratione ſuſcipere.

1 ¶ Improbatos applicari?] *Anteà legebatur,* improbos applicare. *Emendatum eſt ex originali impreſſo & manuſcripto.*

1 ¶ Sine noſtro] *Hoc præcepit ex tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tempus militiæ in monaſteriis recipi poſſent: quam legem idem Gregorius lib. 2. indict. 11. epiſt. 61. ipſi Mauritio ſcribens, vehementer reprehendit: quod auctor gloſſæ non videtur attendiſſe.*

4 pars. *Quæritur, Si ingreſſis monaſterium ultrà relinquatur licentia teſtandi? Hoc* Gregorius *prohibet, ita ſcribens Januario Caralitano Epiſcopo, lib.7. indict.2. epiſt.7.*

C. VII. ¶ *Poſt monaſterii ingreſſum nulli relinquitur licentia teſtandi.*

QUia *e* ingredientibus monaſterium convertendi gratiâ, ulteriùs nulla ſit teſtandi licentia, ſed res eorum ejuſdem monaſterii juris fiant, apertâ legis definitione decretum eſt.

C. VIII. ¶ *Poſt monaſterii ingreſſum eidem monaſterio omnia ſunt conferenda.*

Item Gregorius Papa *Cypriano Diacono, lib.3. epiſt. 6.*

PErlatum eſt ad nos Petronellam nomine de provincia Lucania progenitam, per exhortationem Agnelli Epiſcopi fuiſſe converſam, reſque ſuas omnes, quas habere potuit, licèt ſibi jure potuiſſent competere, tamen eaſdem monaſterio, quod ingreſſa eſt, etiam ſpecialiter donationis titulo contuliſſe.

Econtrà Paulus primus Eremita in teſtamento 1 *colobium ſuum Athanaſio Alexandrino Epiſcopo reliquit, tunicam verò beato Antonio. Sed aliud eſt de his, qui in monaſterium ingreſſi ſe & ſua tradiderunt: aliud de his, qui ſolitariam vitam ducentes, ſe nulli Eccleſiæ tradiderunt* 2. *Illi ſemel tradita nulli tradere poſſunt: iſti nulli oblata liberè teſtari poſſunt.*

1 ¶ In teſtamento] *Longè aliter B. Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donaverat Athanaſius, Pauli corpus involviſſe, & addit:* ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam ejus ſibi vendicavit, quam in ſportarum modum de palmæ foliis ipſe ſibi contexuerat.

2 ¶ Tradiderunt.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque manuſcriptis. Anteà legebatur,* tradere poſſunt.

C. IX.

Item in authenticis *f*, *conſtitutione 9.*

SI qua mulier aut vir monaſticam elegerit vitam, & intraverit monaſterium, liberis non extantibus, monaſterio, quod ingreditur, res ejus competere jubemus.

a *Polyc. lib.4. tit.31.* b *memoriale ſuæ præſumptionis cucullam] Polyc.* c *al. Ruff.* d *Ivo p.6.c.411.* e *Polyc. l.3. tit.15. Anſ. l.5. c.60. Burch. lib.3.c.19. Ivo p.3. c.17. & 22. Pann. l.2.c.15.* f *Marc.9.ex Eſa.66.* g *Joan.2.*

a *Anſel.l.2.c.197.* b *al.convertendum.* c *al.converſione.* *al.compleverint.* e *Extra, de teſtament. c.quia. Anſ. l.7.c.18.* f *Cod.de ſacroſ.Eccleſ.auth.ſi qua mulier. Apud Julianum antecesſ. novell.123.cap.38.coll.9. tit.6. al.15. §.ſi qua.*

¶ Sed ſi perſona liberos habens, antequam de rebus ſuis inter eos diſponat, monaſterium intret, liceat ei poſteà inter eos dividere, legitimâ *a* non diminutâ : & quod eis non dederit, monaſterio competet. ¶ Sed ſi omnem ſubſtantiam inter filios dividere voluerit, ſuâ perſonâ filiis connumeratâ, partem ſibi retineat, quæ monaſterio competere debet. ¶ Sed ſi poſt ingreſſum moriatur, antequam inter eos dividat, filii legitimam percipiant, reliquâ ſubſtantiâ monaſterio competente. *In authenticis* b *de monach. conſtitut.5. in collat.1.* ¶ Nunc *c* autem cùm Monachus factus eſt, hoc ipſo res ſuas obtuliſſe videtur, ſi priùs teſtatus non ſit : & exinde judicio ejus ceſſante, lege diſponitur, ut ſi liberos habeat, in quos aut nihil, aut minùs legitimâ portione quoquo donandi titulo contulerit, eatenùs ſubſtantiæ monaſterio deſtinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum.

C. X.

Item ex Novella 123. *d*

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos : quamvis dum Laici fuerant, in cauſam ingratitudinis inciderint. ¶ Item non liceat parentibus liberos ſuos ad ſolitariam vitam tranſeuntes abſtrahere de monaſteriis.

¶ Hoc caput expreſſè habetur apud Julianum anteceſſorem, novellâ 123. cap.59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt qui hanc Juliani epitomen videre minimè poterant.

CAUSA XX.

DUo pueritiæ annos agentes à parentibus monaſterio traditi ſunt : unus invitus, alter ſpontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, invitus ad ſecularem militiam rediit, ſpontaneus monaſterium diſtrictius petit.

1 *Nunc primùm quæritur, Si in pueritiæ annis traditi, cogantur religionis propoſitum tenere ?*

2 *Secundò, Si præter voluntatem parentum tonſuram, vel religionis veſtem quis in pueritia accipiat, an poſſit ſibi detrahi, an non ?*

3 *Tertiò, Qui præter propriam voluntatem cucullam induerit, An cogatur eam retinere, an non ?*

4 *Quartò, Si ab uno monaſterio in aliud diſtrictius liceat alicui tranſire ?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd intra annos pueritiæ traditi, cùm adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi vel diſcedendi, probatur auctoritate* nonæ 1 Synodi.

1 ¶ Nonæ] *In nonnullis vetuſtis exemplaribus eſt,* octavæ. *Verùm in octava ab Hadriano II. habita non habetur, ſed in libro B. Baſilii de inſtitutis Monachorum, Ruffino interprete, cap.8. Similia etiam ſunt apud eundem B. Baſilium in regulis fuſiùs diſputatis, cap.15.*

C. I. *¶ Virginitatis profeſſio quo tempore firma eſſe incipit.*

FIrma autem tunc erit profeſſio virginitatis, ex quo adulta jam ætas eſſe cœperit, & ea, quæ ſolet apta nuptiis deputari, ac perfecta 1.

1 ¶ Ac perfecta.] *Hæc non ſunt in eo B. Baſilii loco.*

Si virginitatis profeſſio tunc incipit eſſe firma, cùm ætas cœperit eſſe adulta, & religionis profeſſio tunc demùm debet eſſe firma, cùm ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hîc de illa profeſſione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum conſenſus. Cæterùm, quæ à parentibus Deo offertur profeſſio, inviolatam ſervari oportet.

a *al. legitimâ portione nulli.* b *Novellâ 26.* c *Cod. de Epiſcopis, & Cler. authen. nunc autem.* d *Ibidem apud Julianum anteceſſ. cap.59. & 60.*

C. II. *¶ Non licet de monaſterio egredi, quem pater vel mater intra annos infantiæ fecerit ordinari.*

Unde Gregorius *ſcribit ad Auguſtinum, Anglorum Epiſcopum.*

ADdidiſtis *a* adhuc, quòd ſi pater vel mater filium, filiamvé intra ſepta monaſterii in infantiæ annis ſub regulari tradiderint diſciplina, utrùm liceat eis, poſtquam pubertatis *b* annos impleverint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino devitamus : quia nefas eſt, ut oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis *c* frena laxentur.

¶ Sic etiam citat Ivo. Extat in epiſtola quarta Gregorii tertii ad Bonifacium Legatum Germaniæ : & ſimile habetur in Concilio VVormacienſi, cap.22.

C. III. *¶ Aut propria profeſſio, aut paterna devotio Monachum facit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.48.*

MOnachum *d* aut paterna devotio, aut propria profeſſio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum 1 tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad ſeculum interdicimus regreſſus.

1 ¶ Alligatum] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus, & Lucenſi Regio legitur,* allegatum.

C. IV. *¶ In monaſterio perpetuò maneant, qui à parentibus traditi ſunt.*

Item Iſidorus.

QUicunque à parentibus propriis in monaſterio fuerit delegatus, noverit ſe ibi perpetuò permanſurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum, Deo cum pietate obtulit : qui & in miniſterio templi, quo à matre deputatus, permanſit, & ubi conſtitutus eſt, deſervivit.

¶ Hoc non eſt inventum in libris B. Iſidori : ſed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, cap.59. hoc idem ex ipſo Iſidoro refert.

C. V. *¶ De eodem.*

Item ex regeſto Gregorii, *lib.1. epiſt.48. ad Anthemium.*

QUia *e* autem dura eſt in inſulis congregatio Monachorum, etiam pueros in eiſdem monaſteriis ante XVIII. annorum tempora ſuſcipi prohibemus : vel ſi qui nunc ſunt, tua eos providentia auferat, & in urbem Romanam tranſmittat. Hoc & in Palmaria, aliiſque inſulis te per omnia volumus cuſtodire.

C. VI. *¶ Qui à primogenitoribus monaſterio traditus eſt, de eo egredi non licet.*

Item ex Concilio Triburienſi.

QUem *f* primogenitores ad monaſterium tradiderunt, & in Eccleſia cœpit canere, & legere, nec uxorem ducere, nec monaſterium deſerere poterit : ſed ſi diſceſſerit, reducatur : ſi tonſuram dimiſerit, rursùs tondeatur, uxorem ſi uſurpaverit, dimittere compellatur.

C. VII. PALEA.

[*Item* ex Pœnitentiali Theodori.]

INfans pro infante poteſt dari in monaſterio, quamvis alter vocatus *g* ſit. Tamen meliùs eſt votum ſolvere. Similiter & pecora æquali pretio (ſi neceſſe eſt) ſunt redimenda.

2 pars. *Ex his auctoritatibus colligitur, quòd paterna profeſſio pueros tenet obligatos : nec licebit eis à propoſito diſcedere, quod paternâ devotione in puerilibus annis ſuſceperunt. Sed objicitur illud* Leonis Papæ, *epiſtol.90. ad Ruſticum Epiſcopum, cap.13. & 14.*

a *Ivo part.7.c.10.* b *al. ad pubertatis.* c *alit. voluntatis.* d *Polyc. l.4.tit.54. Anſelm. l.7.c.186. & l.8.c.6. Burch. l.8. c.6. Ivo p.7.c.30.* e *Extra in regul. c.1.* f *Burch. l.8.c.97. Ivo p.7.c.115.* g *fortè]* *votus.*

C. VIII.

C. VIII. ¶ *Non licet puellis nuptias eligere, quæ ſpontaneâ voluntate virginitatis ſuſceperunt propoſitum.*

PUellæ *a*, quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo judicio virginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperunt, ſi poſteà nuptias eligunt, prævaricantur, etſi conſecratio non acceſſit, cujus utique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent. Ambigi verò non poteſt crimen magnum admitti, ubi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid eos *b* manebit, qui corruperint fœdera divini ſacramenti?

Cum ergò in principio hujus capituli dicatur: [Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum,] *datur intelligi, quòd ſi coactæ habitum virginitatis ſumpſerint, ſine prævaricatione ipſum deſerere poſſunt. Sed puella hic nubilis intelligitur, cujus (ut in ſequentibus demonſtratur) poſt duodecimum annum eſt liberum arbitrium: nec in electione propoſiti cogitur ſequi parentum imperium.*

C. IX. ¶ *Extra voluntatem propriam retruſi in monaſteriis non teneantur.*

Sic & illud intelligendum eſt, quod eſt ſtatutum in Synodo habitâ ab Eugenio Papa II. *c.32.*

SIcut, qui monaſteria elegerunt, à monaſteriis egredi non permittuntur: ita hi, qui inviti ſine juſtæ offenſionis cauſa ſunt intromiſſi, niſi volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non obſervant. Ideoque tales conſiderandi ſunt magis *c* peccata committere, quàm plangere, ſicut in decreto ſanctiſſimi Leonis Papæ manifeſtiſſimè continetur.

C. X. PALEA.

[*Unde* Marcellus Papa.]

ILlud autem ſtatuendum eſſe cenſemus, ut ſi in minori ætate filii monaſterio oblati fuerint, & *d* ſacram tonſuram, vel velamina ſuſceperint, dignum quidem duximus, ut XV. anno à prælatis moniti *e* inquirantur, utrùm in ipſo habitu permanere cupiant, an non? Si verò permanere profeſſi fuerint, ulteriùs pœnitendi locum minimè amplecti poſſunt. Sin autem ad ſecularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur: quia ſatis inutile eſt, ut coacta ſervitia Domino præſtentur.

¶ *Notatur nomine Paleæ etiam ab auctore gloſſæ: ſed extat ferè in omnibus vetuſtis, & ſine Paleæ nomine.*

3 pars. *Velamen autem non licet imponere virginibus, niſi certis diebus.*

C. XI. ¶ *Non niſi certis diebus velamen imponatur virginibus.*

Unde Gelaſius Papa *ad Epiſcopos per Lucaniam, c.14. & 15.*

DEvotis *f* Deo virginibus, niſi aut Epiphaniorum die, aut in albis Paſchalibus, aut in Apoſtolorum Natalitiis ſacrum velamen minimè imponatur *g*: niſi forſan (ſicut de baptiſmate dictum eſt) gravi languore correptis, ne ſine hoc munere de ſeculo exeant, implorantibus non negetur. ¶ Viduas autem velare, Pontificum nullus attentet!

4 pars. *Tempus quoque conſecrationis earum ſimiliter obſervatur.*

C. XII. ¶ *Ante ſexageſimum ætatis ſuæ annum virgines non conſecrentur.*

Unde Gregorius *in regeſto, lib.3. epiſt.11.*

JUvenculas *h* fieri Abbatiſſas vehementiſſimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, niſi ſexagenariam virginem, cujus vita *a* hoc atque mores exegerint, velari permittat.

C. XIII.

Item ex Concilio Carthaginenſi III.

SAnctimoniales ante annum quadrageſimum non velentur.

¶ *Sic citatur etiam in omnibus vetuſtis: ſed in nullo Carthaginenſi eſt inventum. Idem verò nonnullis additis habetur in Concilio Agathenſi, cap.19.*

C. XIV. ¶ *Ante vigeſimum quintum annum virgines non conſecrentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.4.*

PLacuit *b* ut ante XXV. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur; & ut Lectores populum non ſalutent.

¶ *Anteà citabatur ex Concil. Africano IV. ſed ſup. diſt.77. c.* placuit, *citatur ex Carthaginenſi III. ubi habetur.*

C. XV.

Item Pius Papa *c.*

VIrgines *d* non velentur ante XXV. annos; niſi fortè neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis: & non ſunt conſecrandæ *e* niſi in Epiphania, & in Sabbatho 1 Paſchæ, & in Apoſtolorum Natalitiis; niſi cauſâ mortis urgente.

¶ *Caput hoc inter decreta Pii non eſt inventum, & abeſt à tribus vetuſtis Gratiani exemplaribus. De cauſis verò, ob quas ante XXV. annos poſſint virgines velari, agitur in Concilio Milevitano, c.26. & Africano, c.93. ex quo Africano refertur Capit. l.1. c.46.*

1 ¶ Sabbatho] *In uno vetuſto legitur,* in albis, *& apud cæteros collectores,* in albis Paſchalibus.

5 pars. *Quamvis autem viduæ velari prohibeantur, viduitatis tamen profeſſio in ſcriptis ab eis eſt facienda. Veſtis quoque profeſſioni conveniens eſt eis tradenda, quâ ubique utantur.*

C. XVI. ¶ *Profeſſionem viduitatis faciant, & habitum ſumant religionis, quæ caſtitatem ſervare proponunt.*

Unde in Concil. Toletano X. *cap.4.*

VIdua, quæ ſanctæ religionis obtinere præpoſitum voluerit, Sacerdoti vel miniſtro, ad quem aut ipſa venerit, aut quem ad ſe venire contigerit, ſcriptis profeſſionem faciat à ſe aut ſigno, aut ſubſcriptione notatam, continentem, ſe & religionis propoſitum velle, & hoc perenniter inviolatè ſervare. Tunc acceptâ à Sacerdote, vel miniſtro aptâ religionis profeſſioni *f* veſte, ſeu in lectulo quieſcens, ſive in quocunque loco conſiſtens conſtanter *g* eâ utatur, nec diverſi coloris, aut diverſæ partis eadem ſit notabilis veſtis, ſed religioſa, & non ſuſpecta.

QUÆSTIO II.

1 ps DE his verò, qui præter voluntatem parentum tonſuram, vel religioſam veſtem ſuſceperint, ſic definitur in X. Concilio Toletano, *cap.6.*

C. I. ¶ *Tonſura, vel veſtis religioſa in minori ætate ſuſcepta, à parentibus irrita fieri poteſt.*

SI in *h* qualibet minori ætate, vel religioni debitam veſtem, vel religionis tonſuram in utroque ſexu filiis, aut unus aut ambo parentes dederint 1 fortè, aut nolentibus, aut neſcientibus ſeſe ſuſceptam, non mox viſam in filiis abdicaverint, ſed vel coram ſe, vel coram Ec-

a *Burch. l.8.c.2. Ivo p.7. c.20. Polyc.l.4.tit 35.* b *al. de eis.* c *alit. maximè.* d *alit. vel.* e *alit. moniti verbis.* f *Polyc. l.4.tit.35. Anſelm.lib.7.cap.190. Burch.l.8 c.15. Ivo p.7. c.36. Pann. l.3.c.189.* g *al. imponat*:] *orig.* h *Polyc. ibid. Anſelm.l.7.c.91.*

a *al. ætas*] b *Polyc.l.2.tit.27. Burch.lib.2.c.11. Ivo p.6. c.31. Pann. l.3.c.30.* c *Capit.l.1.c.46.* d *Polyc.l.4.tit.35. Burch.l.8.c.18. Ivo p.3.c.39. Pann. l.3.cap.190.* e *al. offerenda.* f *al. uſui.* g *incunctanter.* h *Gregorius III. epiſt.3. Polyc. lib.4.tit.34. Burch. l.8.c.1. Ivo p.7.c.27. Pann. l.3.c.186.*

cleſia *a*, palamque in conventu eoſdem filios talia habere permiſerint, ad ſecularem reverti habitum filiis ipſis quandoque penitùs non licebit, ſed convicti, quòd tonſuram, aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque revocentur, & ſub ſtrenua diſtrictione hujuſmodi obſervantiæ inſervire cogantur. ¶ Parentibus ſanè filios ſuos religioni contradere non ampliùs, quàm uſque ad quartum decimum 2 eorum ætatis annum licentia poterit eſſe: poſteà verò, an cum voluntate parentum, an ſuæ devotionis ſit ſolitarium votum, erit filiis licitum religionis aſſumere cultum. Quiſquis autem vel abolitione tonſuræ, vel ſecularis veſtis aſſumptione detectus fuerit attigiſſe transgreſſionem, & excommunicationis cenſuram accipiat, & religioni ſemper inhæreat.

1 ¶ Dederint fortè,] *In Conciliis etiam manuſcriptis legitur,* dederint certè aut nolentibus, &c. *In Pannormia verò,* dederint, aut certè nolentibus, &c.

2 ¶ Quartum decimum] *Sic etiam in Pannormia: in uno autem vetuſto Gratiani, & Conciliorum codicibus etiam manuſcriptis legitur,* uſque ad decimum: *apud cæteros verò collectores,* ad duodecim.

C. II. *Uſque ad annos XII. paternæ voluntatis puella ſubjacebit arbitrio.*

Item ex Concilio Triburienſi, *cap. 24.*

PUella *b*, ſi ante XII. annos ætatis ſponte ſuâ ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum & diem id diſſimulando conſenſerint, ulteriùs nec ipſi, nec ipſa mutare hoc poterunt. ¶ Si *c* verò in fortiori ætate adoleſcentula, vel adoleſcens ſervire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi.

2 pars. *Velamen autem nulli Sanctimoniali, alteri imponere licet.*

C. III. ¶ *Abbatiſſa præſumens velare virginem vel viduam, excommunicetur.*

Unde Eutychianus Papa *ait* d.

STatuimus *e*, ut ſi Abbatiſſa, aut quælibet Sanctimonialis poſt hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præſumat, judicio canonico uſque ad ſatisfactionem ſubdatur.

3 pars. *Hâc auctoritate prædictâ, & paternâ profeſſione docetur adſtringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum propoſito ſuſcepto perhibetur teneri, niſi tonſuram, vel religioſam veſtem parentes mox viſam abdicaverint. Parvuli verò, dum offeruntur, nonniſi ſub multorum teſtimonio ſuſcipiendi ſunt.*

C. IV. ¶ *Infantes oblati à parentibus, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipiantur.*

Unde in nona *f* Synodo *legitur.*

OPortet infantes cum voluntate & conſenſu parentum, imò ab ipſis parentibus oblatos, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipi: ut omnis occaſio maledicti gratiâ excludatur hominum peſſimorum 1.

¶ *Eſt in eodem libello B. Baſilii, & eodem capite, in quo eſt cap.* firma. *ſuprà eâd. q. 1. & ſequitur continenter poſt illud.*

1 ¶ Peſſimorum.] *In eo libello eſt,* plurimorum.

QUÆSTIO III.

1 pars. QUòd autem qui invitus propoſitum religionis ſuſceperit, non ſit cogendus ad inviti propoſiti obſervationem, teſtatur Leo Papa *epiſt. 90. aliter 92. ad Ruſticum Epiſcopum, cap. 12. dicens.*

a *al. Epiſcopo.* b *Burch. l. 8. c. 98. Ivo p. 7. c. 116. Pann. l. 3. cap. 187. concor.* c *Porrò ſi*] *orig.* d *Concil. Pariſ. lib. 1. c. 43. Capit. l. 1. c. 76. concor.* e *Burch. l. 8. c. 17. Ivo p. 7. c. 37. Pann. l. 3. c. 194.* f *al. octava.*

C. I. ¶ *Non poteſt deſeri propoſitum Monachi ſponte ſuſceptum.*

PRopoſitum *a* Monachi proprio arbitrio & *b* voluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim vovit *c* Deo, debet & reddere. Unde qui relictâ ſingularitatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias devolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt: quia etſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe conjugium, electionem tamen meliorem *d* deſeruiſſe, tranſgreſſio eſt.

C. II. ¶ *Qui religioſum habitum ſponte ſuſceptum deſerere voluerit, ad ipſum redire cogatur.*

Item ex Concilio Toletano VI. *cap. 6.*

PRoclivis *e* curſus eſt ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quiſquis virorum vel mulierum habitum ſemel induerit ſpontaneè religioſum, aut ſi vir deditus Eccleſiæ choro, aut fœmina fuerit delegata puellarum monaſterio; in utroque ſexu prævaricator ad propoſitum invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad monaſterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio deſertores permanere voluerint, Sacerdotali ſententiâ, ita à Chriſtianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus 1 eis ullus ſit communionis. Viduæ quoque (ſicut univerſalis Synodus *f* jamdudum ſtatuit) profeſſionis vel habitûs ſui deſertrices ſuperiori ſententiâ condemnentur.

1 ¶ Ut nec locus] *In libro Conbiliorum Lucenſi Regio legitur,* ut nec locutio cum eis ulla ſit communis. *Reliqui verò codices concordant cum Gratiano. Apud Ivonem eſt,* ut nec locus ei ullus ſit communis.

C. III. ¶ *Semel in Clero taxati, vel monaſteriis deputati, ad militiam non redeant.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi *g*, *cap. 7.*

EOs *h*, qui ſemel in Clero taxati fuerint, ſive in monaſterio deputati, decrevimus neque ad militiam, neque ad honores ſeculares venire. Eos autem, qui hoc auſi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint *i*, ut ad hoc idem revertantur, quod antè obtentu Dei ſibi propoſuerunt, convenit anathematizari.

2 pars. *Cùm dicitur, propoſitum Monachi proprio arbitrio & voluntate ſuſceptum, intelligitur, quod ſi propriâ voluntate ſuſceptum non fuerit, obſervari non cogitur.*

C. IV. *Monaſterialibus diſciplinis nullus ſubjiciatur invitus.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit omnibus Epiſcopis in regno Ludovici.*

PRæſens *k* Clericus, nomine Lambertus, unà cum patre ſuo, nomine Attho, quondam videlicet Comite, nunc autem Clerico, ad limina Apoſtolorum properans, adiit præſentiam noſtram, aſſerens qualiter idem pater ejus in laicali adhuc ordine *l* in prædiis propriis ædificâſſet duo monaſteria, voluntatem gerens, ut poſt ſuum deceſſum præſens ejus filius Lambertus in locum ejus ſuccederet: quem infra teneram ætatem inter octavum & decimum annum conſtitutum, memoratus pater proprio arbitrio abſque regulari inſtitutione extra omnem illius voluntatem cucullâ induit. Igitur poſt quoddam ipſius temporis ſpatium (ut ipſe dicit) Salomon Epiſcopus cum quibuſdam aliis abſque patris oblatione, vel Abbatis percepta benedictione, eundem Lambertum monaſticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum: & ſub hac occaſione, paternâ, ſeu maternâ hæ-

a *Polyc. lib. 4. tit. 34. Anſ. lib. 7. c. 187. Burch. l. 8. c. 8. Ivo p. 7. cap. 17. Pann. l. 3. c. 182.* b *al. aut.* c *al. vovit quis.* d *al. meliorum*] *al. melioris.* e *Burch. l. 8. c. 14. Ivo p. 7. c. 35.* f *in Tolet. 4. cap. 55.* g *Et in Aquiſgr. c. 85. Ex priſca verſione.* h *Burch. l. 8. c. 4. Ivo part. 7. c. 28.* i *al. voluerint.* k *Ivo part. 6. c. 356.* l *al. habitu.*

reditate à fratribus ſuis privatum eſſe, atque contra omnem (ut dictum eſt) voluntatem ſuam, quaſi regularem illum Monachum permanere volunt *a*. Super qua re diligenti curâ inveſtigantes, etiam ſub adjuratione patrem ipſius, ſi verum diceret, interrogavimus: ſed idem pater Attho reſpondit, ſe talem habuiſſe & habere voluntatem, ut filius ſuus verus Monachus fieret, & in locum ejus ſuccederet. Sub teſtificatione autem jurejurando firmavit, quòd quando primitùs ei cucullam induit, idem Lambertus ſemper reſtitit, & nunquam ſe fieri Monachum conſenſit; ſed demùm ab inſequentibus monaſtico habitu violenter eſt indutus, aſſerens, quòd nunquam regulam aliquam promiſit, neque ego, pater ejus, pallio *b* altaris indutum illum obtuli, neque à quocunque Sacerdote vel Abbate, (ut mos poſcit) benedictione perceptâ regulæ unquam ſe Monachorum ſubjectum futurum promiſit. Super his omnibus etiam proteſtatus eſt præfatus Clericus Attho, quia ſi eo tempore, tam duræ obſervantiæ monaſticam intellexiſſet regulam, nunquam eundem filium Lambertum coëgiſſet portare cucullam. Quapropter conſultè Pſalmographi *c* verba recolentes, quibus voluntariè ſe Deo ſacrificare pronuntiat, & voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu Dei obſecrat, præſentem, ut dictum eſt, Clericum, nomine Lambertum, minimè debere exiſtimavimus ſub tali violentiâ fieri Monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit. Nullum quippe bonum, niſi voluntarium. Idcircò Dominus *d* non ferendam in via virgam, per quam violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter conſultiùs agetur, ſi piis ſuaſionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quàm violentiam inferendo, ad cœleſtem amorem illum accenderitis. Unde omnium veſtrûm charitati hanc noſtri Apoſtolatûs mandare decrevimus epiſtolam, monentes atque præcipientes, quatenùs (ſi ita verum eſt, ut iſti dicunt) nullus Epiſcopus vel Abbas, ſeu Monachorum reliquorum conventus, monaſticis illum regulis invitum ſubjacere compellat; neque ullo modo fratres ejus per hanc occaſionem licentiam habeant paternâ ſeu maternâ illum hæreditate privare: ſed uſque dum divinâ inſpiratione compunctus propriâ voluntate regulæ ſe ſubdat, liceat eum à mundanis & laicalibus remotum vagationibus vel negotiis, inter religioſos & Eccleſiaſticos viros in canonica degere vitâ. Non enim putamus (quod abſit) Canonicos religioſos à ſanctorum Monachorum vita & conſortio ſejunctos: quia unusquiſque ſecundùm Apoſtolum *e*, propriam mercedem accipiet ſecundùm laborem ſuum.

3 pars. *Si verò Epiſcopi vel Abbatis illecti promiſſionibus aliqui tonſuram, vel religionis veſtem ſuſceperint, ipſi quidem in eo, quod cœperunt, permaneant; res verò eorum hæredibus ſuis reſtituantur.*

C. V. ¶ *Reſtituantur hæredibus res eorum, qui ab Epiſcopis vel Abbatibus decepti comam depoſuerunt.*

Unde in Maguntino Concilio *f* *legitur.*

CONſtituit *g* ſanè ſacer iſte conventus, ut Epiſcopi, ſive Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerunt, pœnitentiæ canonicæ (utpote turpis lucri ſectatores) ſubjaceant. Hi verò, qui illecti comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeverare cogantur, res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ *De hac citatione dictum eſt ſup. 19.q.7.c. penult.*

a *al. voluit.* b *al. palla.*] *aliquot manuſcript. & Ivo.* c *Pſal. 53.108.118.* d *Matth. 10.* e *1. Corinth. 3.* f *In Cabil. 2. cap. 7.* g *Suprà 16. quæſt. 7. conſtituit. Burchard. lib. 8. cap. 93. Ivo p. 7. cap. 111.*

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd verò ab uno monaſterio in aliud diſtrictius tranſire Monachis liberum ſit, ex Concilio *a* Triburienſi *habetur: in quo ſic ſtatutum eſt.*

C. I. ¶ *Non ſunt prohibendæ virgines ſacræ, quæ cauſâ religionis aliud monaſterium adire deſiderant.*

VIrgines *b* ſacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ propter diſtrictiorem vitam ad aliud monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidemque commanere decreverint, Synodus concedit. Si verò fugâ diſciplinæ alium locum quæſierint, redire cogantur.

Quod autem de virginibus ſacris hoc capitulo ſtatuitur, de Monachis etiam conſequenter intelligitur, & de quolibet etiam Clerico.

2 pars. *Sed objicitur illud* Baſilii.

C. II. ¶ *Vota Monachi ſine conſenſu Abbatis ſui irrita ſunt.*

MOnacho *c* non licet votum vovere ſine conſenſu Abbatis ſui; ſi autem voverit, frangendum erit.

¶ *Senſus hujus capitis aliquo modo elici poteſt ex ſermone 1. de inſtitutione Monachorum. & cap. 28. monaſticarum conſtitutionum B. Baſilii.*

C. III. ¶ *Monachorum nullus ſuſcipiat aut ordinet abſque Abbatis ſui permiſſu.*

Item illud Agathenſis Concilii, *cap. 27.*

MOnachum *d*, niſi Abbatis ſui, aut permiſſu, aut voluntate ad alterum monaſterium commigrantem, nullus Abbas ſuſcipere aut retinere præſumat: ſed ubicunque fuerit, Abbati ſuo auctoritate canonum revocetur. ¶ Item *e* Clericis ſine commendatitiis literis Epiſcopi ſui licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur, quos ſi verborum increpatio non emendaverit, etiam verberibus ſtatuimus coërceri. Servandum *f* quoque de Monachis, ne eis ad ſolitarias cellulas liceat à congregatione diſcedere; niſi fortè probatis poſt emeritos labores, aut propter infirmitatis neceſſitatem aſperior, Abbatis licentiâ 1, regula permittatur. Quod ita demùm fiat, ut intra eadem monaſterii ſepta manentes, tamen ſub Abbatis poteſtate, ſeparatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque 2 ſingulas diverſas cellulas, aut plura monaſteria habere non liceat, niſi tantùm propter incurſum hoſtilitatis intra muros receptacula collocare.

1 ¶ Licentiâ,] *Hæc vox abeſt à vetuſtioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusq; item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem Colonienſibus legitur,* aſperior ab Abbatibus regula permittatur. *Sed apud Julianum anteceſſorem novellâ 123. num. 53. ubi ſimile habetur, licentia Abbatis requiritur.*

2 ¶ Abbati quoque] *Sic in aliquot Conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipuè in Colonienſi quatuor tomorum legitur:* Abbatibus quoque ſingulis diverſas cellulas.

Verùm hoc intelligendum eſt de Monachis religioſè viventibus, quibus vota ſpecialis abſtinentiæ, vel alicujus diſtrictionis, quæ generalem conſuetudinem ſuorum fratrum excedat, ſine Abbatis conſenſu vovere non licet, ne ſuper eos fratres ſcandalizentur. Cauſâ etiam illorum ſtatutum eſt hoc, qui regularem diſciplinam ſubterfugientes peregrinationis vota ſibi aſſumunt, quod nec Monacho, nec alicui Clerico licet, ne hâc occaſione ad ſecularem converſationem redeat.

a *Simile in Concil. Triburienſi, quod extat, cap. 25.* b *Burch. lib. 8. cap. 34. Ivo part. 7. cap. 42.* c *Polyc. lib. 4. tit. 34. Burch. lib. 9. cap. 9. Ivo p. 7. c. 32.* d *Ivo part. 3. c. 57.* e *Ex eodem Concil. cap. 38. & Venet. c. 5. Pann. l. 3. cap. 67.* f *Concord. Julianus anteceſſ. novell. 123. c. 53.*

CAUSA XXI.

A Rchipresbyter cujuſdam Eccleſiæ præpoſituram alterius accepit, nec priorem vult relinquere: ſecularium quoque negotiorum Procurator efficitur: claris & fulgidis veſtibus ſe exornans, ab Epiſcopo ſuo corripitur, relicto officio ſuo ad ſecularem judicem habet confugium.

1 *Primùm quæritur, An Clericus in duabus Eccleſiis poſſit conſcribi?*

2 *Secundò, Si unam voluerit relinquere, An liceat ei ad aliam tranſire?*

3 *Tertiò, An procurationes ſecularium negotiorum Clericis liceat ſuſcipere?*

4 *Quartò, An claris & fulgidis veſtibus eis ornari expediat?*

5 *Quintò, An ab Epiſcopo correpti ſuum officium relinquere, & ad ſecularem judicem confugere valeant?*

QUÆSTIO I.

IN *duabus Eccleſiis aliquem connumerari poſſe,* ſeptima Synodus *prohibet, dicens, c.15.*

C. I. ¶ *In duabus Eccleſiis Clericus conſcribi nullo modo debet.*

CLericus *a* ab inſtanti tempore non connumeretur in duabus Eccleſiis. Negotiationis enim hoc eſt, & turpis *b* lucri proprium, & ab Eccleſiaſticâ conſuetudine penitùs alienum. Audivimus enim ex ipſa Dominica *c* voce, quòd nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Unuſquiſque enim ſecundùm Apoſtolicam *d* vocem, in quo vocatus eſt, in hoc debet manere, & in una locari Eccleſia. Quæ enim per turpe lucrum in Eccleſiaſticis rebus efficiuntur, aliena conſiſtunt à Deo: ad vitæ verò hujus neceſſitatem ſtudia ſunt diverſa. Ex his ergò, qui voluerit, acquirat corporis *e* opportuna. Ait enim Apoſtolus *f*: [*Ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtraverunt manus iſtæ.*] Et hæc quidem in hâc à Deo ſervanda 1 urbe. Cæterùm in villis 2, quæ foris ſunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

1 ¶ A Deo ſervanda] *Anteà legebatur,* in hac urbe ſervandum. *Emendatum eſt ex Anaſtaſii exemplaribus: Græcè enim eſt,* ἐν τοιαύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει. *Apud Ivonem eſt,* in hac ſervanda urbe.

2 ¶ Villis,] *Græcè eſt,* χωρίοις, *quod latiùs patet. Significat enim ſæpè regiones.*

Sed duæ Eccleſiæ intelliguntur Eccleſiæ duarum civitatum, in quibus nullus debet conſcribi.

C. II. ¶ *De eodem.*

Unde in Chalcedonenſi *g* Concilio, *cap. 10. ſtatutum eſt.*

CLericum *h* in duarum Eccleſiis civitatum eodem tempore conſcribi non oportet.

Sed i *econtrà nonnunquam Epiſcopus civitatis unius efficitur Archiepiſcopus alterius civitatis, nec tamen priorem Eccleſiam deſerit: ſed prior Eccleſia quaſi commendata relinquitur, ſecunda quaſi titulata habetur.*

C. III. ¶ *In una Eccleſia titulatus, alteram ſibi commendatam poteſt habere.*

Unde Leo IV. *ſcribit.*

QUi plures Eccleſias retinet, unam quidem titulatam, aliam verò ſub commendatione retinere debet.

C. IV. ¶ *Duobus Monaſteriis unus Abbas præeſſe non poteſt.*

Sic & illud Agathenſis Concilii *a, cap. 57. intelligendum eſt.*

UNum *b* Abbatem duobus monaſteriis præſidere interdicimus.

Poteſt etiam utrique tanquam titulatæ c *præeſſe, ſed jure ſpeciali, non communi.*

C. V. ¶ *Unus Epiſcopus duabus præficitur Eccleſiis.*

Unde Gregorius *lib. 2. epiſt. 13. ſeu cap. 52. ad Agnellum Epiſcopum.*

REllatio *d* Cleri ſimul & populi Tarracinenſis 1 nos valdè lætificat, ob hoc, quod de tua fraternitate bona teſtatur. Et quia defuncto Petro Pontifice ſuo, ſibi Cardinalem poſtulant conſtitui te Sacerdotem, eorum vota neceſſariò complenda eſſe prævidimus. *& infrà.* ¶ Totâ igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo noſtro facere feſtinato, ut digna te merces ante ejus conſpectum in die retributionis inveniat. Quicquid verò de prædictæ rebus Eccleſiæ, vel ejus patrimonio, ſeu Cleri ordinatione, promotionevé, & omnibus generaliter ad eum pertinentibus ſolerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis (quippe ut Sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

¶ *Alia eſt ſententia B. Gregorii, ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui anteà Fundorum erat Epiſcopus, quòd ea civitas ab hoſte eſſet vaſtata, Tarracinæ Cardinalem conſtituit Sacerdotem, ut in ſequenti capite. De qua re notatum eſt ſuprà, diſtinct. 71. cap.* fraternitatem.

1 ¶ Tarracinenſis] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis, cùm in vulgatis eſſet,* Tarraconenſis gentis. *In originali autem legitur,* Tarracinæ degentis.

C. VI.

ILlud *e* quoque fraternitatem tuam ſcire neceſſe eſt, quoniam ſic te prædictæ Tarracinenſis Eccleſiæ Cardinalem eſſe conſtituimus Sacerdotem, ut & Fundenſis Eccleſiæ Pontifex eſſe non deſinas, nec curam, gubernationemque ejus prætereas: quia ita fraternitatem tuam ſæpè dictæ Tarracinenſi Eccleſiæ, ſicut præfati ſumus, præeſſe præcipimus, ut antedictæ Fundenſis Eccleſiæ tibi jura, poteſtatemvé nullo modo ſubtrahamus.

¶ *In vetuſtis codicibus hoc eſt conjunctum ſuperiori, quemadmodum in ipſa epiſtola, & apud Anſelmum.*

Non enim poteſt utrique præſidere, tanquam titulatæ, ſed uni tanquam commendatæ, alteri verò tanquam titulatæ præeſſe valet.

QUÆSTIO II.

1 ps QUi verò relictâ ſuâ Eccleſiâ ad aliam tranſire voluerit, nequaquam ſine dimiſſoriis literis ſui Epiſcopi ſuſcipiatur.

C. I. ¶ *Sine dimiſſoriis literis in aliena Eccleſia Clericus non ordinetur.*

Unde in ſexta Synodo *f, cap. 17. legitur.*

QUoniam diverſarum Eccleſiarum Clerici ſuas, in quibus ordinati ſunt, Eccleſias relinquentes, ad alios concurrunt Epiſcopos, & ignorante 1 Epiſcopo proprio in alienis conſtituuntur Eccleſiis, ubi contingit 2 eos ſine ſui examinatione permanere: præcipimus amodò, ut nullus Clericorum omninò, in quocunque gradu ſit, licentiam habeat ſine dimiſſoriis literis ſui Epiſcopi in altera conſtitui Eccleſia. Qui verò hoc amodò non obſervaverit, ad opprobrium ejus 3, qui ordinaverit eum, deponatur tam ipſe, quàm qui eum ſine ratione ſuſceperit.

---

a *Anſelm. lib. 7. cap. 98. Ivo part. 6. c. 31.* b *al. commodi]* αἰσχροκερδείας. c *Matth. 6.* d *1. Cor. 7.* e *al. corpori.* f *Act. 20.* g *Et in Aquiſgr. c. 50.* h *Burch. l. 2. c. 96. Ivo p. 6. c. 173.* i *Agitur de hac re ſup. diſt. 70. cap. fin. & 16. quæſt. 7. per Laicos.*

a *In Concil. Epaunen. c. 9.* b *Burch. l. 8. c. 81. Ivo p. 3. c. 164. & p. 6. c. 99.* c *al. titulatæ.* d *Anſel. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8.* e *Anſ. ibid.* f *Et in 7. c. 10.*

1 ¶ Igno-

1 ¶ Ignorante] *Græcè eſt*, γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου: *id eſt*; ſine ſententia proprii Epiſcopi.

2 ¶ Ubi contingit] *Græcè legitur*, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καθεστάναι: *id eſt*, atque hinc evenit, ut ipſi reddantur non ſubjecti.

3 ¶ Ad opprobrium ejus] *Græcè eſt*, ἐπὶ ὃ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων, τό γε ἐπ' αὐτῷ, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθηκότα, καθαιρείσθω: *id eſt*; Nam qui à præſenti tempore hoc non obſervat, ſed quantum in ſe eſt, eum, qui ipſi manus impoſuit, dededorat, deponatur, &c.

C. II. ¶ *Ad aliam Eccleſiam tranſire Clerico non licet, ſi propriis miniſteriis ſua fuerit deſtituta.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cap. 3.*

PLacuit, ut ſi quis Clericus miniſteriis Eccleſiæ propriæ deſtitutus ad aliam tranſitum fecerit, compellente, ad quem fugerit, Sacerdote, ad Eccleſiam, quam priùs incoluerat, remittatur. Qui verò eum ſuſceperit, nec ſtatim ſine ullo niſu exceptionis ad propriam Eccleſiam remittendum elegerit, quamdiu eum reſtituat, communione ſe privatum agnoſcat. Deſertorem autem Clericum cingulo honoris, atque ordinis ſui exutum, aliquo tempore monaſterio relegari convenit, ſicque poſtea in miniſterium Eccleſiaſtici ordinis revocari. Nam non poterit in talibus propagationis 1 aboleri licentia, niſi fueris in eis propter correptionem diſciplinæ ſubſecuta correctio.

1 ¶ Propagationis] *In Conciliorum editionibus & codicibus Vaticanis partim eſt*, propagationis, *partim* pervagationis. *In codice verò Lucenſi Regio legitur*, prævaricationis.

Objicitur autem illud Chalcedonenſis *a* Concilii, *c. 10.*

C. III. ¶ *Nihil commune habeat cum Eccleſia priori, qui de una ad aliam tranſlatus eſt.*

2 ps SI quis jam tranſlatus eſt ab alia Eccleſia in aliam, nihil habeat commune cum priore Eccleſia, ſive ſub hac Eccleſia conſtitutis martyriis, ſive in parochiis *b*, ſive xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos verò, qui auſi fuerint poſt ordinationem hujus magnæ & univerſalis Synodi agere, quæ prohibita ſunt, ſtatuit ſancta Synodus cadere de proprio gradu.

Sed aliud eſt transferri, aliud propriâ temeritate tranſire. Illud Apoſtolicâ auctoritate fieri licet, hoc verò omnimodo prohibetur.

3 pars. *Sicut autem duabus Eccleſiis unus præponi non debet; ita nec una Eccleſia inter plures dividi valet.*

C. IV. ¶ *Una Eccleſia duobus Sacerdotibus dividi non poteſt.*

Unde in Rhemenſi Concilio *legitur.*

SIcut *c* in unaquaque Eccleſia unus Presbyter debet eſſe, ita ipſa, quæ ſponſa, vel uxor ejus dicitur, non poteſt dividi inter plures Presbyteros, ſed unum tantummodò habebit Sacerdotem, qui eam caſtè & ſincerè regat. Unde interdicimus, ut nullus præſumat Eccleſiam inter duos vel plures dividere: quia Eccleſia Chriſti uxor & ſponſa debet eſſe, non ſcortum, ſicut Calixtus Papa *d* teſtatur.

4 pars. *Conductitiis quoque Presbyteris Eccleſia committi non debet.*

C. V. ¶ *Conductitiis Presbyteris Eccleſia non committatur.*

Unde Innocentius II. in Synodo *e* Romana, *c. 10.*

PRæcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Eccleſiæ committantur: & unaquæque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem.

a *Et in Aquiſgr. c. 50.* b *al. ptochiis.*] *orig.* c *Burch. l. 3. c. 45. Ivo p. 3. c. 49. Pann. l. 2. c. 44.* d *7. q. 1. ſicut.* e *& in Concil. Eugenii III. c. 10.*

¶ *Hoc caput iiſdem verbis repetit Eugenius III. in Concilio Lateranenſi, quod extat in Vaticana Bibliotheca.*

QUÆSTIO III.

QUòd autem *Clerici ſecularium negotiorum procuratores eſſe non valeant, auctoritate* Carthaginenſis Concilii I. *probatur: in quo Nicaſius* 1 *Epiſcopus Caluſitanus dixiſſe legitur, cap. 6.*

1 ¶ Nicaſius] *Emendata eſt hæc inſcriptio ex ipſo Concilio, & vetuſtis Gratiani codicibus, cùm antea mendosè legeretur*, Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis. *Pertinet autem hic titulus ad cap.* credo. *proximè poſt Paleam interjectam ſequens.*

C. I. PALEA.

PErvenit in ſanctam Synodum *a* quia de eis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum poſſeſſionum conductione, & ſeculares cauſas ſuſcipiunt: & ſeipſos quidem à miniſteriis ſanctis per deſidiam ſeparant; ad domos autem ſecularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ ſuſcipiunt. Decrevit igitur ſancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc eſt, non Epiſcopum, ſive Clericum, aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſecularibus procurationibus: niſi fortè, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive procurationes inexcuſabiles attrahantur: aut cui ipſius civitatis Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula: vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefenſæ ſunt, aut earum perſonarum, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò tranſgreſſus fuerit hæc ſtatuta, correctioni *b* Eccleſiaſticæ ſubjaceat.

¶ *Hic idem Canon tertius Concilii Chalcedonenſis affertur ſupr. diſt. 86. c. fin. ex alia verſione. Abeſt autem hæc Palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.*

C. II. ¶ *Qui Clero annexi ſunt, ſecularium poſſeſſionum procuratores non fiant.*

CRedo *c* placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, ut qui ſerviunt Deo, & annexi ſunt Clero, accedant ad actiones *d*, ſeu adminiſtrationes, vel procurationes domorum ſecularium. Gratus Epiſcopus dixit: Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt [* *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Proinde aut Clerici ſint ſine actionibus domorum, aut actores ſine officio Clericorum. Univerſi dixerunt: Hoc obſervamus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c. 15.*

PLacuit *e*, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non ſunt conductores, neque procuratores, neque ullo turpi vel inhoneſto negotio victum quærant: quia reſpicere debent ſcriptum eſſe: [*Nemo f militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*]

C. IV. ¶ *Secularium negotiorum procurationem Clerici non ſuſcipiant.*

Item ex epiſtola Cypriani *ad Presbyteros, & Diaconos, & plebem Furnitanorum, lib. 1. epiſt. 9.*

CYprianus *g* Presbyteris, & Diaconis, & plebi Furnis conſiſtentibus *h* ſalutem. Jampridem in Concilio Epiſcoporum eſt ſtatutum, ne quis de Clericis, & Dei miniſtris tutorem, vel curatorem teſtamento ſuo conſtituat *i*: quando ſinguli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico miniſterio conſtituti, non niſi altari, & ſa-

a *In Conc. Chalced. cap. 3. ſupr. diſt. 86. pervenit. Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 214.* b *al. correptioni.* c *ſupr. diſt. 45. magnus. Burch. l. 2. c. 150.* d *al. actus.* * *2. Timoth. 2.* e *Anſel. l. 3. c. 151. Burch. l. 2. c. 151. Ivo p. 6. c. 142.* f *2. Timoth. 2.* g *Ivo p. 6. c. 393.* h *conſiſtenti.* i *al. nominaverit.*

crificiis deſervire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum eſt enim: [* *Nemo militans Deo obligat ſe negotiis* a *ſecularibus, ut poſſit placere ei, qui* b *ſe probavit.*] *& infrà.* ¶ Quod Epiſcopi & anteceſſores noſtri religiosè conſiderantes, & ſalubriter providentes cenſuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericum nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque *c* enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & miniſtros voluit avocare.

C. V. ¶ *Non licet Clericis mollitiis & ſecularibus rebus obligari.*

Item ex eadem.

MOllitiis 1, & *d* laqueis ſecularibus obligari non debent, qui divinis rebus & ſpiritualibus occupati, ab Eccleſia recedere, & ad terrenos & ſeculares actus vacare non poſſunt.

1 ¶ Mollitiis,] *Vera lectio eſt,* moleſtiis. *Sed quia eſt initium capitis, non eſt mutatum: alia autem nonnulla, & in hoc, & in antecedenti capite emendata ſunt.*

C. VI. ¶ *Secularibus negotiis Clerici non alligentur.*

Item ex eadem.

HI *e*, qui in Eccleſia Domini ad *f* ordinationem clericam 1 promoventur, in nullo ab adminiſtratione divina avocentur, nec moleſtiis & negotiis ſecularibus alligentur 2: ſed in honore ſportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificiis non recedant, ſed die ac nocte cœleſtibus rebus, & ſpiritualibus ſerviant.

1 ¶ Clericam] *Reſtituta eſt vera lectio Cypriani, quam manuſcripti vetuſtiſſimi codices retinent. Et lib. 2. epiſt. 5. bis, & l. 3. epiſt. 21. propè finem, in omnibus Cypriani codicibus legitur,* ordinatio clerica, & epiſtolæ clericæ.

2 ¶ Alligentur:] *Emendatus & locupletatus eſt hic locus ex Originali impreſſo & manuſcripto.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item, ut ſuprà, Cyprianus *ibidem.*

SAcerdotium *g* decretum religiosè & neceſſariè factum ſervetur à nobis; ſimul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & miniſtros Dei, altari ejus, & Eccleſiæ vacantes, ad ſeculares moleſtias devocet. Obſervari enim de cætero poterit, ne ultrà hoc fiat circa perſonam Clericorum, ſi quod nunc factum eſt, fuerit vindicatum.

QUÆSTIO IV.

QUòd verò fulgidis & claris veſtibus eis ornari non liceat, *in* ſeptima Synodo *jubetur: in qua ſic ſtatutum eſt, cap. 16.*

C. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui unguentis, & claris veſtibus & fulgidis laſciviunt.*

OMnis *h* jactantia & ornatura corporalis à ſacrato ordine aliena eſt. Eos ergo Epiſcopos, vel Clericos, qui ſe fulgidis & claris veſtibus ornant, emendari oportet. Quòd ſi in hoc permanſerint, epitimio tradantur. Similiter & eos, qui unguentis inunguntur. ¶ Quoniam verò radice amaritudinis exortâ contaminatio facta eſt in Eccleſia Catholica, Chriſtianos calumniantium hæreſis 1, & hi, qui hanc receperunt, non ſolùm imaginarias *i* picturas abominati ſunt, ſed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religiosè ac piè vivunt, offendentes (ac per hoc completur in eis, quod ſcriptum eſt *k*: [*Abominatio eſt peccatori Dei cultus.*]) Igitur ſi inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus & religioſis veſtibus amicti ſunt, per epitimium corrigantur. ¶ A priſcis enim uſque temporibus omnis ſacratus vir cum mediocri & vili *a* veſte converſabatur. Omne quippe, quod non propter neceſſitatem ſuam, ſed propter venuſtatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Baſilius *b*. Sed neque ex ſericis texturis veſtem quis variatam induebat, neque apponebat variorum colorum ornamenta in ſummitate *c* veſtimentorum. Audierant enim ex Deiſona lingua, quia [*Qui* d *mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.*]

1 ¶ Hæreſis,] *Cùm anteà legeretur,* hæreticorum: *ſic eſt emendatum ex Anaſtaſio, & Ivone, & reſpondet Græcæ voci,* αἱρέσεις: *atque ex iiſdem nonnulla alia ſunt reſtituta.*

C. II. ¶ *Clerici ſive in itinere ambulantes, ſive alibi degentes, congruis ſibi veſtibus utantur.*

Item ex Synodo VI. *cap. 27.*

NUllus eorum, qui connumerantur in Clero, veſtimentum indecens habeat, ſive in civitate degens, ſive in itinere ambulans, ſed ſtolis utatur, quæ conceſſæ ſunt Clericis. Si verò quis tale quid fecerit, per unam hebdomadam ſuſpendatur *e*.

C. III. ¶ *Non ſecularibus veſtibus, ſed ordini ſuo convenientibus Clerici utantur.*

Item Zacharias Papa *in Synodo Romana, cap. 3.*

EPiſcopi, Presbyteri, Diaconi, ſecularibus indumentis non utantur, niſi, ut condecet, tunicâ Sacerdotali: ſed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, ſine operimento præſumant ambulare, præter ſi in itinere longo ambulaverint: quia ſicut mulier orans in Eccleſia non velato capite deturpat caput ſuum, juxta Apoſtoli *f* vocem; ita Sacerdos ſine operimento deturpat Sacerdotium ſuum. Quòd ſi temerè præſumpſerit contra ſtatuta agere, communione privetur, donec, quæ ſtatuta ſunt, adimplere maturet.

¶ *Hæc Synodus à Zacharia Papa habita extat in Bibliotheca Vaticana & Regienſi.*

C. IV. ¶ *Extra domum ſine proprio ornatu Sacerdotes non appareant.*

Item Leo Papa IV. *in Synodo Romana, c. 12.*

SIne *g* ornatu Sacerdotali extra domos Sacerdotes apparere non convenit, ne, ut aliquis ſecularium, injurias patiantur: ſed ea ſolummodò, quæ per Patres conſtituta videntur, obſervet. Contrarius denique inventus, aut deſinat, aut canonicæ ſubjaceat diſciplinæ.

C. V. ¶ *Careant beneficiis Eccleſiaſticis, qui corrigi ab Epiſcopis contemnunt.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranenſi* h, *cap. 4.*

PRæcipimus *i*, ut tam Epiſcopi, quàm Clerici in ſtatu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere ſtudeant, & nec in ſuperfluitate, ſciſſura 1, aut colore veſtium, nec in tonſura intuentium (quorum forma & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum, ſed potiùs, quod eorum deceat ſanctitatem, præ ſe ferant: quòd ſi moniti ab Epiſcopis emendare noluerint, Eccleſiaſticis careant beneficiis.

¶ *Hoc caput editum eſt ab Innocentio II. in Conc. Lateranenſi, deinde ab Eugenio III. in Concilio Romano eſt innovatum.*

1 ¶ Sciſſura,] *Hæc vox non eſt in Concilio Innocentii. In Synodo autem Eugenii, in Exemplari Gallico legitur,* fiſſura. *In Vaticano autem,* ſciſſuræ: *& in nonnullis Gratiani vetuſtis exemplaribus,* fiſſuræ.

* *2. Tim. 2.* a *al. moleſtiis.* b *al. cui.* c *Diſt. 88.* d *Ivo p. 6. c. 394.* e *Ivo p. 6. c. 395.* f *al. ordinatione clericâ.* g *al. Sacerdotum] vera lectio. Ivo p. 6. c. 396.* h *Anſ. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. cap. 135.* i *al. imaginem.* k *Eccl. 1.*

a ἐκ σεμνῆς. b *In reg. brev. c. 59.* c *al. ſummitatib.* ἐν τοῖς ἄκροις. d *Matth. 11.* e ἀφορίζέσθω, *id eſt, ſegregetur.* f *1. Cor. 11.* g *Anſel. l. 7. c. 162. Ivo p. 13. c. 7.* h *Et Conc. Eugenii III. c. 2.* i *Pann. l. 8. c. 140.*

QUÆ-

QUÆSTIO V.

*S*Uum verò Epiſcopum relinquere, & ab officio ſuo diſcedere, atque ad ſecularem Judicem confugere nulli licet.*

C. I. ¶ *Clericus ad judicem ſecularem confugiens de communione Eccleſiæ depellatur.*

Unde in Agathenſi Concilio, *c. 8. legitur.*

PLacuit *a*, ut Clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſecularem judicem 1 fortaſſe confugerit, & is, ad quem recurrit, ſolatium ei defenſionis impenderit, cum eodem de Eccleſiæ communione pellatur.

1 ¶ Judicem] *Sic in recentioribus Conciliorum Colonienſibus editionibus: ſed à vetuſtioribus, & codicibus Vaticanis, & capitulari abeſt vox iſta.*

C. II. *Presbyter vel Diaconus ab Epiſcopo depoſitus Imperatorem non adeat.*

Item ex Concilio Antiocheno *b*, *cap. 12.*

I. SI *c* quis à proprio Epiſcopo depoſitus Presbyter vel Diaconus, aut etiam ſi à Synodo quilibet Epiſcopus fuerit exautoratus, moleſtiam Imperialibus auribus inferre non præſumat, ſed ad majorem Epiſcoporum Synodum ſeſe convertat, & quæ ſe putat habere juſta, in eorum Concilio alleget, atque ab his de ſe exſpectet, quæ fuerit deprompta ſententia. Quòd ſi deficiens puſillanimitate hoc noluerit facere, ſed importunus fuerit Imperatori, hujuſmodi nullam veniam habeat, neque locum ullius aſſertionis ſuæ, nec ſpem recipiendi gradûs habeat in futurum.

C. III. ¶ *Non defenſetur ab aliquo, qui Epiſcoporum judicio damnatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *cap. 2.*

II. SI *d* quis cujuslibet honoris Clericus judicio Epiſcoporum pro quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum ſive ab Eccleſiis, quibus præfuit, ſive à quolibet homine defenſari: interpoſitâ pœnâ damni pecuniæ, atque honoris; quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe præcipimus.

C. IV. ¶ *Communione privetur, qui Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulam fugientem diſpenſare præſumit.*

Item ex Concilio Arelatenſi, *cap. 4.*

SI fortè aliquis Clericorum regulam diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſubterfugiens, fuerit evagatus, quicunque eum ſuſceperit, & non ſolùm Pontifici ſuo non reconciliaverit, ſed magis defenſare præſumpſerit, Eccleſiæ communione privetur.

C. V. ¶ *Spe reconciliationis careat, qui ab Epiſcopis condemnatus Imperatorem adierit.*

Item ex Concilio Martini Papæ *e*, *cap. 35.*

III. SI *f* quis Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus excommunicatus, in Concilio injuſtè ſe queritur condemnatum, ad majorem 1 Epiſcoporum Synodum revertatur, & eorum inquiſitionem, & judicium expectans, ſi quas ſe juſtas cauſas habere putat, illis exponat. Si autem contempſerit, & importans *g* ſe palatio, aures Principum inquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit pervenire, neque ſpem futuræ reconciliationis habebit.

1 ¶ Majorem] *Anteà legebatur*, majorum Epiſcoporum Concilium. *Emendatum eſt ex codice Lucenſi Regio, quoniam concordat cum Canone Antiocheno ſupr. eâd.* ſi quis à proprio. *unde videtur ſumptum.*

a *In Cap. l. 6. c. 143.* b *Et in Aquiſgran. c. 74.* c *Burch. l. 2. c. 180. Ivo p. 6 c. 225.* d *Deuſdedit p. 4.* e *In Capitulis Synod. Græc. Mart. Brachar. c. 35.* f *Concord. ſupr. eâd. cap. ſi quis à proprio.* g *al. importunans*] *al. importunus palatio.*

C. VI. *Epiſcoporum cauſæ coram Principibus examinari non debent.*

Item Gregorius *Conſtantinæ Auguſtæ, lib. 4. epiſt. 43.*

SI *a* Epiſcoporum cauſæ mihi commiſſorum apud piiſſimos dominos aliorum patrociniis diſponuntur, infelix ego in Eccleſia iſta quid facio? Sed ut Epiſcopi mei me deſpiciant, & contra me refugium ad ſeculares judices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breviter ſuggero, quia aliquantulum exſpecto, & ſi ad me diu venire diſtulerint *b*, exercere in eos *c* diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo.

¶ *In vulgatis & plerìſque manuſcriptis legitur*, Conſtantino Auguſto. *Emendatum eſt ex uno vetuſto Gratiani, & altero epiſtolarum B. Gregorii: licèt in editionibus illarum ſit*, Conſtantiæ Auguſtæ. *Nam uxorem Mauritii Imperatoris, ad quam ſcribit B. Gregorius, Conſtantinam vocatam eſſe teſtantur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anaſtaſius Bibliothecarius: & Joannes Diaconus in vita B. Gregorii, l. 3. num. 51. referens epiſtolam, ex qua ſumptum eſt hoc caput, Conſtantinæ Auguſtæ ſcriptam aſſerit.*

CAUSA XXII.

QUidam Epiſcopus juravit falſum, quod putabat verum: quo comperto, Archidiaconus ejus juravit ſe nunquam præſtiturum ei obedientiam. Compellitur Archidiaconus ab Epiſcopo ad exhibendam ſibi conſuetam reverentiam. Accuſatur Epiſcopus de duplici perjurio, & de eo, quòd falſum juravit, & quia Archidiaconum ad pejerandum compellit.

1 *Primò quæritur, An juramentum ſit præſtandum, an non?*

2 *Secundò, Si ſit perjurus, qui jurat falſum, quod putabat verum?*

3 *Tertiò, Si licuit Archidiacono denegare Epiſcopo conſuetam obedientiam?*

4 *Quartò, Si conſtiterit eſſe illicitum, quod juravit Archidiaconus, an ſit ſervandum?*

5 *Quintò, Si conſtiterit illud ſervandum eſſe, An Epiſcopus ſit reus perjurii, qui contra juramentum Archidiaconum ſuum ire compellit?*

QUÆSTIO I.

I. ps *QUòd juramentum præſtandum non ſit, auctoritate Canonica Scripturæ probatur. Ait enim Chriſtus in Evangelio diſcipulis* d: [Sit ſermo veſter, Eſt eſt, non non: quod autem ampliùs eſt, à malo eſt.] *Item Jacobus* e *in epiſtola:* [Ante omnia, fratres mei, nolite jurare omninò.] *Utràque auctoritate juramentum prohibemur præſtare. Sed aliud eſt ad juramentum ſponte accedere: aliud, vel ad aſſerendam innocentiam ſuam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus, quando pigri ſunt, credere, quod eis utile eſt, juramentum offerre. Primum prohibetur, ſecundum conceditur. Non enim jurare omninò peccatum eſt,*

C. I. ¶ *Juramentum pro fœdere pacis eſt faciendum.*

Unde in Concilio Toletano VIII. *c. 2. legitur.*

OMne *f* quod in pacis fœdera venit, tunc ſolidiùs ſubſiſtit, cùm juramenti hoc interpoſitio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fideliùs *g* durat, cùm eos ſacramenti vincula ligant. Omne etiam, quod teſtibus *h* adſtipulatur, tunc verſùs conſtat, cùm id adjectio jurationis affirmat. Quòd ſi & teſtis 1

a *Joan. Diac. l. 3. c. 51.* b *al. diſtulerit,*] *orig.* c *in eo*] *orig.* d *Matth. 5.* e *Jac. 5.* f *Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. cap. 83. 1.* g *al. fixiùs.* h *al. teſtis.*

deficiat, innocentis fidem ſola jurisjurandi taxatio manifeſtat.

1 ¶ Si & teſtis] *In vetuſtioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & uno monaſterii Dominicanorum legitur:* Quòd etſi geſtis deficiat, nocentis fidem,&c. *Sed recentiores editiones Colonienſes, & codex Lucenſis Regius habent, ut Gratianus, & Ivo, & Pannormia.*

C. II. ¶ *Juratio non eſt prohibenda, nec tanquam bonum appetenda.*

Item Auguſtinus a *ſuper epiſtolam ad Galatas, cap. 1. in fine.*

NOn b eſt contra præceptum juratio, quæ à malo eſt, non jurantis, ſed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur. Nam hinc intelligitur, ita Dominum prohibuiſſe à jurando, ut, quantum in ipſo eſt, quiſque non juret: quod multi faciunt, in ore habentes jurationem tanquam magnum, aut ſuave aliquid. Nam utique Apoſtolus noverat præceptum Domini, & juravit tamen. Non enim audiendi ſunt, qui has jurationes eſſe non putant. Quid enim facient de illâ? [*Quotidie* c *morior per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro*] quam Græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe convincunt. Prohibemur 1 ergò jurare cupiditate, aut delectatione d jurandi. Quamvis enim juramentum e ampliùs ſit, quàm eſt eſt, non non, & ideò à malo ſit; non tamen à malo tuo, ſed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem.

1 ¶ Prohibemur ergò] *Apud B. Auguſtinum, & cæteros collectores hic locus ita habet:* Quantùm ergò in ipſo eſt, non jurat Apoſtolus: non enim appetit jurationem cupiditate aut delectatione jurandi. Ampliùs enim eſt, quàm eſt eſt, non non, & ideò à malo eſt, ſed infirmitatis,&c.

C. III. ¶ *Pejerare peccatum eſt, non jurare.*

Item Auguſtinus *in epiſt. 154. ad Publicolam.*

IN f Novo Teſtamento dictum g eſt, ne omnino juremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur, non quia verum jurare peccatum eſt, ſed quia pejerare immane peccatum eſt, à quo longè nos eſſe voluit, qui omnino ne juremus, admonuit.

C. IV. ¶ *In neceſſariis verum jurare peccatum non eſt.*

Idem h *ſermone 28. al. 30. de verbis Apoſtoli.*

UT i noveritis, verum jurare non eſſe peccatum, invenimus & Apoſtolum Paulum juràſſe k: [*Quotidie morior, per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.*] Per veſtram gloriam juratio eſt: Non enim ſic ait, per veſtram gloriam morior, quaſi veſtra gloria me facit mori, quomodo ſi diceretur per venenum 1, per gladium, per beſtiam, per inimicum, mortuus eſt, intelligeretur faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus eſt.

1 ¶ Per venenum,] *Apud B. Auguſtinum & Bedam ſic legitur:* quomodo ſi diceret, per venenum mortuus eſt, per gladium mortuus eſt, per beſtiam mortuus eſt, per inimicum mortuus eſt, id eſt, faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno, & ſimilia: Non ſic dixit, per veſtram gloriam.

C. V. ¶ *Nec tanquam bonum appetendum, nec tanquam malum juramentum eſt vitandum.*

Idem *de ſermone Domini, lib. 1. c. 30.*

ITa ergò præcepiſſe Dominum intelligitur, ne jure-tur, ne quiſquam, ſicut bonum, appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrenet ſe quantùm poteſt, ut non eâ utatur, niſi neceſſitas a cogat: videlicet, cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod ſic dicitur b: [*Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non.*] Hoc bonum eſt, & appetendum: [*Quod autem ampliùs eſt, à malo eſt:*] id eſt, ſi jurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades, quæ infirmitas utique malum eſt: unde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus c: [*Libera nos à malo.*] Itaque non dixit, quod autem ampliùs eſt, malum eſt. Tu enim d non malum facis, qui bene uteris juratione.

C. VI. *Jurare non eſt peccatum.*

Idem *ibidem continenter.*

TU e malum non facis, qui bene uteris juratione, quæ etſi 1 non bona, tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas, quod utiliter perſuades. Sed à malo eſt illius, cujus infirmitate jurare cogeris.

1 ¶ Quæ etſi] *Apud B. Auguſtinum poſt ultima verba capitis precedentis,* bene uteris juratione, *ſequitur continenter,* quæ etſi non bona, &c. *quemadmodum & in uno pervetuſto Gratiani codice, in quo hæc duo capita non ſunt diſtincta.*

C. VII. ¶ *Per Deum jurare permittitur, ne per idola juretur.*

Item Hieronymus *ſuper Hierem. ad c. 4.*

ET f jurabunt 1, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in juſtitia: & benedicent eum Gentes, ipſumque laudabunt.] Quomodo ergò Evangelium jurare nos prohibet? Sed hîc, [*jurabis*] pro confeſſione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quæ jurabat Iſraël. Denique auferuntur offendicula, & juratur per Dominum, quodque dicitur: [*vivit Dominus,*] in Teſtamento Veteri jusjurandum eſt, ad condemnationem mortuorum, per quos jurat omnis idololatra.

1 ¶ Et jurabunt,] *Apud Hieremiam capit. 4. legitur,* & jurabis: *verùm quia eſt initium capitis, non eſt mutatum: ſed paulò poſt repoſitum eſt,* jurabis, *ubi anteà legebatur,* juramentum.

C. VIII. ¶ *Infirmis jurare conceditur.*

Item Hieronymus *ſuper Matthæum lib. 1, in cap. 5.*

COnſidera g, quòd hîc Salvator non per Deum jurare prohibuerit, ſed per cœlum, & terram, & Hieroſolymam, & per caput tuum. Et hoc quaſi parvulis fuerat lege conceſſum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, ſic & jurare permitterentur in Deum: non quòd rectè hoc facerent, ſed quòd meliùs eſſet Deo id exhibere, quàm Dæmonibus.

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus per creaturas pertinaciter jurans.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 61. & 62.*

CLericum h per creaturas jurantem, acerrimè objurgandum, ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas verò cantantem, ſupradictæ ſententiæ ſeveritate coërcendum decernimus.

C. X. ¶ *Clericus deponatur, Laicus anathematizetur, per capillum vel caput Dei jurans.*

Item Pius Papa.

SI i quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blaſphemiâ contra Deum uſus fuerit, ſi in

a *Et Beda, 1. Cor. 15.* b *Sent. 3. diſt. 39. Polyc. l. 6. tit. 11. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 84.* c *1. Cor. 15.* d *al. dilectione.* e *Matth. 5.* f *Ivo p. 12. c. 4. Pann. l. 8. c. 85.* g *Matth. 5.* h *Beda 1. Cor. 15.* i *Polyc. l. 6. tit. 11.* k *1. Cor. 15.*

a *neceſſitatem cùm videt.] orig.* b *Matth. 5.* c *Matth. 6* d *al. autem.* e *Ivo p. 12. c. 5. Pann. l. 8. c. 86.* f *Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 17. c. 32. Hier. 4.* g *Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 6. Pann l. 8. c. 87.* h *Burch. l. 2. c. 170. & 175. Ivo p. 6. c. 266. & 261.* i *Burch. l. 12. c. 15. Anſ. l. 11. c. 72. Ivo p. 12. c. 72.*

Eccleſiaſtic

Eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi Laicus, anathematizetur. Et ſi quis per creaturam juraverit, acerrimè caſtigetur, & juxta id, quod Synodus dijudicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifeſtaverit, non eſt dubium, quin divinâ condemnatione coërceatur. Sed ſi Epiſcopus iſta emendare neglexerit, acerrimè corripiatur.

¶ *Simillima his habentur Novellâ 77. apud Julianum anteceſſorem, ſed non prorſus eadem. Quare apud Ivonem Novellæ locus affertur p. 12. c. 32. hoc autem caput refertur c. 72. ex decretis Pii, quemadmodùm & apud Burchardum.*

2 pars. *Quæritur, quis magis teneatur, An ille, qui per Deum, an ille, qui ſuper ſacra Evangelia jurat?*

Huic quæſtioni Joannes Chryſoſtomus *b reſpondet, dicens:*

C. XI. ¶ *Non eſt majus per Evangelium, quàm per Deum jurare.*

SI *c* aliqua cauſa fuerit, modicum videtur facere, qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium, majus aliquid feciſſe videtur. Quibus ſimiliter dicendum eſt: Stulti, Scripturæ ſanctæ 1 propter Deum ſunt, non Deus propter Scripturas.

1 ¶ Sanctæ] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis, & originali, & Polycarpo. Anteà legebatur,* factæ.

C. XII. ¶ *Non ſolùm in altari, vel reliquiis, ſed etiam in communi loquela perjurium caveatur.*

Item Hieronymus *d.*

HAbemus *e* in lege Dei ſcriptum: [*Non pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui in vanum*] Ideò admonendi ſunt omnes, ut diligenter caveant perjurium, non ſolùm in altari, ſeu Sanctorum reliquiis, ſed etiam in communi loquela.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non eſt inventum, ſed in Capitularibus lib. 1. c. 63.*

C. XIII. ¶ *Non prohibet Deus jurare, ſed pejerare.*

Item Iſidorus *ſententiarum lib. 2. c. 31.*

NOn *f* eſt contra Dei præceptum jurare; ſed dum jurandi uſum facimus, perjurii crimen incurrimus.

C. XIV. ¶ *Juratio non eſt peccatum.*

Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſermone 28. al. 30.*

SI *g* peccatum eſſet juratio, nec in vetere lege diceretur: [*Non pejerabis: reddas autem Domino juramenta h tua.*] Non enim peccatum præciperetur nobis. *Item* ꝓ. ¶ Non vobis dicimus, nos non jurare. Si enim hoc dicimus, mentimur. Quantùm ad me pertinet, juro, ſed quantùm mihi videtur, magnâ neceſſitate compulſus: cùm videro non mihi credi, niſi faciam, & ei, qui mihi non credit, non expedire, quod non credit. Hâc perpenſâ ratione, & conſideratione libratâ, cum magno timore dico: [*Coram Deo,*] aut, [*teſtis eſt Deus,*] aut, [*ſcit Chriſtus*] ſic eſſe in animo meo: & video, quia plus eſt, id eſt, quia ampliùs eſt, quàm eſt eſt, non non. Sed quod ampliùs eſt, à malo eſt, etſi non à malo jurantis, à malo eſt non credentis.

3 pars. *Ex præmiſſis colligitur, quòd jurare non eſt peccatum: non tamen tanquam bonum eſt appetendum, ne conſuetudine jurandi labamur in perjurium. Sed cùm dicatur procedere à malo non credentis, videtur, quòd etſi jurare peccatum non ſit, juramentum tamen recipere malum ſit. Sed nomine mali non malitia, ſed peccati pœna intelligitur. Ex pœnali enim infirmitate incredulitas illa proceſſit, quâ ad jurandum compellimur. Ipſum autem jurare, ſicut peccatum non eſt, ita juramentum ab aliquo recipere malum non eſt.*

C. XV. ¶ *Juramentum accipere non prohibemur.*

Unde Auguſtinus *ſcribit ad Publicolam, epiſt. 154.*

QUamvis *a* dictum ſit, ne juremus, nuſquam me in Scripturis ſanctis legiſſe memini, ne ab aliquo jurationem accipiamus.

4 pars. *Sed quæritur, An ſit utendum fide ejus, qui per dæmonia jurat? De hu ita ſcribit* Auguſtinus *eâdem epiſt. 154. ad Publicolam.*

C. XVI. ¶ *Licet uti fide ejus, qui, ut eam ſervet, per dæmonia jurat.*

MOvet *b* te, utrùm ejus fide utendum ſit, qui, ut eam ſervet, per dæmonia juraverit. Ubi te volo priùs conſiderare, utrùm ſi quiſpiam per Deos falſos juraverit ſe fidem ſervaturum, & eam non ſervaverit, non tibi videatur bis peccâſſe? Si enim tali juratione promiſſam ſervaret *c* fidem, ideò tantùm peccâſſe judicaretur, quia per tales Deos juravit. Illud autem nemo rectè reprehenderet, quia fidem ſervavit. Nunc verò quia & juravit, per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit, bis utique peccavit: ac per hoc, qui utitur fide illius, quem conſtat jurâſſe per Deos falſos, & utitur non ad malam rem, ſed ad licitam & bonam, non peccato ejus ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed bono pacto ejus, quo fidem ſervavit. Neque enim hic eam *d* fidem dico ſervari, quâ fideles vocantur, qui baptizantur in Chriſto. Illa enim longè alia eſt, longeque diſcreta à fide humanorum placitorum atque pactorum. Veruntamen ſine ulla dubitatione minus malum eſt per Deos falſos *e* veraciter jurare, quàm per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod juratur, magis eſt ſanctum, tantò magis eſt pœnale perjurium. ¶ Alia ergò quæſtio eſt, utrùm non peccet, qui per falſos Deos ſibi jurari facit? quia 1 ille, qui ei jurat, jurat per Deos falſos, quos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari, quæ ipſe commemorâſti de Laban *f* & Abimelech, ſi tamen Abimelech per Deos ſuos juravit, ſicut Laban per Deum Nachor 2.

1 ¶ Quia ille,] *In epiſtolis B. Auguſtini excuſis legitur,* quando ille, qui ei jurat, falſos Deos colit. *In codice earundem Vaticano,* quando ille, qui ei jurat, falſos Deos colit: *in editione Frobeniana, & apud Ivonem,* quia ille, qui ei jurat, falſos Deos colit.

2 ¶ Nachor.] *Sic eſt emendatum ex loco ipſo Geneſis, Ivone, & uno vetuſto Gratiani codice, in cujus quidem vulgatis erat,* per Deum Sochor: *in B. Auguſt. autem,* per Deum Jacob.

Sic etiam cùm in libro g Machabæorum Romani leguntur pacem firmâſſe cum Judæis, intelligendi ſunt jurâſſe per falſos Deos, ſicut & Judæi juraverant per Deum verum. Sic etiam & de juramento, quod fit per creaturas, intelligendum eſt: quod ipſum quidem jurare per creaturas malum eſt, quia à Deo prohibitum eſt; ſed ſervare quod juratur, bonum eſt, ut evitetur peccatum mendacii & doloſitatis. ¶ Sed h objicitur, quòd Joſeph, vir ſanctus, per creaturas juravit, dum dixit, fratribus ſuis: [Per *i* ſalutem Pharaonis non exibitis hinc.] *¶ Sed ſciendum eſt, quòd Sancti non tam per creaturas, quàm per auctorem creaturarum jurabant, nec in creaturis aliud, quàm creatorem ipſarum venerabantur: ſicut Joſeph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus eſt, quòd Dei judicio poſitus erat in infimis k. Unde Apoſtolus l ait:* [Omnis poteſtas à Deo eſt.] *Item Chriſtus Pilato m:* [Non haberes in me poteſtatem, niſi eſſet tibi datum deſuper.] *Deus autem per creaturas jurare prohibuit, ne*

a *al. à Synodo. Burch.* b *Auctor operis imperfecti in Matth. hom. 44.* c *Sent. 3. diſt. 39. Polyc. lib. 6. tit. 11.* d *Capit. lib. 1. cap. 63.* e *Burch. lib. 12. cap. 2. Ivo p. 12. c. 59. Levit. 19.* f *Polyc. lib. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo p. 12. cap. 7. Pann. lib. 8. cap. 88.* g *Ivo part. 12. cap. 8. Pannor. lib. 8. cap. 89. Polyc. lib. 6. tit. 11.* h *al. juſjurandum tuum.*

a *Ivo p. 12. c. 4. Sent. 3. diſt. 39. Anſ. l. 11. c. 75.* b *Ivo part. 12. cap. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6. tit. 11.* c *al. cuſtodierit.* d *al. eandem.* e *al. Deum falſum.* f *Gen. 21. & 31.* g *1. Mach. 8.* h *Sent. 3. diſt. 39.* i *Gen. 42.* k *al. Memphis.* l *Rom. 13.* m *Joan. 19.*

vel more Gentilium aliquod numen deitatis creaturis ineſſe crederetur, vel ne creaturas contemptibiles judicando, per eas promiſſa pro nihilo duceremus. Sed quæritur, quid gravius ſit, an per creaturas, an per creatorem jurare fallaciter? Dupliciter enim reus eſt, qui per creaturas jurat mendaciter; quia & contra prohibitionem jurat, per quod ſibi jurare non licet; (à quo peccato eſt immunis, qui non niſi per creatorem jurat,) & proximum dolo capit, quod facit etiam per creatorem mendaciter jurans. Sed ſi perjurium tantò magis pœnale eſt, quantò ſanctius illud eſt, per quod juratur, apparet, quòd etſi per creaturas mendaciter jurans dupliciter peccet, graviori tamen ſe ſubjicit pœnæ, qui per creatorem jurat mendaciter.

5 pars. *Perjurii autem pœna graviſſima eſt: quam ſi quis timens, ad confeſſionem venire noluerit, à fidelium conſortio eſt abjiciendus.*

C. XVII. ¶ *Fidelium conſortio careat, qui pœnitentiam perjurii agere noluerit.*

Unde Eutychianus Papa.

PRædicandum a eſt etiam, ut perjurium fideles caveant, & ab hoc ſummopere abſtineant, ſcientes hoc grande ſcelus eſſe, & in lege, & in Prophetis, & in Evangelio prohibitum. Audivimus enim quoſdam parvipendere hoc ſcelus, & levem quodammodò perjuris pœnitentiæ modum imponere: qui nôſſe debent, talem de perjurio pœnitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiam b longam, ad confeſſionem venire noluerit, ab Eccleſia repellendus eſt, ſive à communione & conſortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque 1 oret, neque in domo ſua eum recipiat.

¶ *Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum verò eſt inter quædam capitula Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis ad ſuos Presbyteros ſcripta, cap. 26. quæ in antiquo codice Romæ habentur.*

1 ¶ Neque oret.] *Additum id eſt ex Theodulpho, Burchardo & Ivone.*

QUÆSTIO II.

1 ps Quod autem perjurium ſit, falſum jurare, facilè probatur. *Ait enim* Auguſtinus *in libro Pſalmorum ſuper* [Domini eſt terra.]

C. I. ¶ *Pejerat, qui aliter facturus eſt, quàm promittit.*

IN dolo jurat, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, cùm perjurium ſit, nequiter decipere credentem.

¶ *Quod hic citatur ex B. Auguſtino in gloſſa interlineari Pſalmi 23. in verſ.* Nec juravit in dolo. *refertur ex Caſſiodoro.*

C. II. ¶ *Quos debeat habere comites jusjurandum.*

Item Hieronymus *ſuper Hieremiam, lib. 1. ad c. 4.*

ANimadvertendum c eſt, quòd jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium, atque juſtitiam. Si iſta defuerint, nequaquam erit juramentum, ſed perjurium.

Item, qui falſum jurat, mentitur. Mentiendo autem jurare nihil aliud eſt, quàm pejerare. ¶ *Cùm ergò omnes, qui loquuntur mendacium, perdendi ſint, juxta illud Pſalmiſtæ* d: [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:] *multò magis damnabiles ſunt, qui mentiendo pejerare convincuntur: quia nomen Dei ſui in vanum aſſumunt.* ¶ *Sed* e *aliud eſt, falſum jurare, aliud jurare in dolo. Non enim omnis, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, in dolo jurat. Licèt enim Apoſtolus aliter facturus eſſet, quàm promitteret Corinthiis in prima epiſtola, cùm ait* a: [Veniam ad vos,] *non tamen in dolo juravit, aut mendaciter promiſit. Ille enim in dolo jurat, aut mendaciter promittit, in cujus mente eſt, non ſic ſe facturum, ut promittit. Ille autem, qui promittit falſum, quod putat verum, nec in dolo jurat, nec mendaciter promittit.*

C. III. ¶ *De eo, qui jurat falſum, quod putat verum.*

Unde Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſerm. 28. al. 30.*

HOmines b falſum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur. Aut enim putat homo verum eſſe, quod falſum eſt, & temerè jurat: aut ſcit, vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero jurat, & nihilominùs cum ſcelere jurat. Diſtant autem c iſta perjuria, quæ duo commemoravi. Fac 1 illum jurare, qui verum putat eſſe, pro quo jurat: verum putat eſſe, & tamen falſum eſt: non ex animo iſte pejerat d, fallitur: hoc pro vero habet, quod falſum eſt, non pro re falſa ſciens jurationem interponit. Da alium, qui ſcit falſum eſſe, & dicit verum eſſe, & jurat tanquam verum ſit, quod ſcit falſum eſſe. Videtis, quàm iſta deteſtanda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda? Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia deteſtantur. Fac alium, qui putat falſum eſſe, & jurat tanquam verum ſit, & fortè verum eſt. Verbi gratiâ (ut intelligatis) pluit in illo loco: interrogas hominem, & putat non pluiſſe, & ad negotium ipſius competit, ut dicat, pluit, ſed putat non pluiſſe: Dicitur ei, verè pluit? verè & jurat 2: & tamen pluit ibi, ſed ille neſcit, & putat non pluiſſe, perjurus eſt. Intereſt, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, niſi mens rea.

1 ¶ Fac illum] *Sic etiam apud Ivonem, & in uno Vaticano codice ſermonum B. Auguſtini, & in Antuerp. editione. Nam in aliis eſt,* faciliùs jurat.

2 ¶ Et jurat:] *Addita hæc ſunt ex originali & Ivone, ut locus ſit integer. Neceſſe enim eſt præcedere juramentum, ut quis perjurus dicatur, cujus juramenti in codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

Quia ergò mens hujus non erat rea (neſciebat enim falſum eſſe, quod juravit eſſe verum) nec temerè, vel negligenter, ſed cum magna diligentia videbatur ſibi deprehendiſſe verum, quod juravit falſum, perjurii reus nequaquam eſt judicandus. Item, quod dicitur, qui falſum jurat, mentitur, non univerſaliter hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falſum dicit, mentitur: ſicut nec omnis, qui mentitur, falſum dicit.

C. IV. ¶ *Non eſt mentiri, dicere falſum, quod putat verum.*

Unde Auguſtinus *in Enchiridio, c. 22.*

IS e autem, qui mentitur, contra id quod animo ſentit loquitur, voluntate fallendi. ¶ Et utique verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergò uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideò ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando aliquando alicui prodeſſe, ſi pauper, cui palàm datur, ſentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum: nec ideò tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. *& ſupr. c. 18.* ¶ Nemo f mentiens judicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum: quoniam, quantùm in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacii, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt, qui falſa incautus credit g, ac pro veris habet: potiùsque econtrariò, quantùm in ipſo eſt, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantùm enim ad animum ejus attinet, quia non

a *Polyc. l. 6. tit. 11. Anſ. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 7.* b *al. pœnitentiæ longam ærumnam.* c *Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 22. Pann. l. 8. c. 123.* d *Pſal. 5.* e *Sent. ibid.*

a *1. Cor. 16.* b *Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 39. Pann. l. 8. c. 111.* c *al. tamen.* d *al. perjurat,] orig.* e *al. Omnis] orig. Sent. 3. diſt. 38.* f *Sent. ibid. Pann. l. 8. c. 133. Ivo p. 12. c. 51.* g *incautius credita pro veris habet.] orig.*

quod

quod ſentit, hoc dicit, non verum dicit, quamvis verum inveniatur eſſe, quod dicit. Nec ullo modo liber eſt à mendacio, qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis, de quibus aliquid dicitur, ſed ſolâ intentione dicentis, melior eſt, qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat, quàm qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe, quod dicit.

C. V. ¶ *Non mentitur, qui animum fallendi non habet.*

Item Gelaſius Papa.

BEatus Paulus Apoſtolus non ideò (quod abſit) fefelliſſe credendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius, quoniam cùm ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divinâ majoribus occupatus ex cauſis implere non potuit, quod promiſit. Quantùm enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronuntiavit, quod revera voluiſſet efficere. Quantùm enim ad divini ſecreta conſilii (quæ, ut homo, omnia non potuit, licèt ſpiritu Dei plenus, agnoſcere) ſupernâ prætermiſit diſpoſitione præventus. Nec quia B. Petrus Apoſtolus pro affectu divinæ reverentiæ ipſi Domino reſpondit *a*: [*Non lavabis mihi pedes in æternum,*] fefelliſſe (quod abſit) aut in ſua putabitur minimè conſtitiſſe ſententia, quia mox eidem divinæ voluntati ceſſerit, & quod ſe dixerat non eſſe facturum, cauſis adſtrictus humanæ ſalutis, paſſus eſt pronâ voluntate faciendum.

2 pars. *Ille ergò falſum jurando mentitur, qui ſcit falſum eſſe, quod jurat. Eſt enim mendacium (ut Auguſtinus* b *ait) falſa ſignificatio vocis* c *cum voluntate fallendi. Sed cùm fallere ſemper ſit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis; gravius autem ſit, quod ex voluntate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate procedit: aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum eſſe peccatum: aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione minus eſſe fallere, quàm falli.*

C. VI. ¶ *Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum eſt peccatum.*

Unde Auguſtinus *in Enchiridio, c.28.*

IN *d* quibus *e* rebus nihil intereſt ad capeſſendum Dei regnum, utrùm credantur, an non, vel utrùm vera ſive ſint, ſive putentur, an falſa: in his errare, id eſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut ſi eſt, minimum eſſe atque leviſſimum.

C. VII. ¶ *In his, quæ ad fidem pertinent, gravius eſt falli, quàm alios decipere.*

Idem *in Enchiridio, c.18.*

IN *f* ipſarum conſideratione rerum, quæ dicuntur, tantum intereſt, quia ſive quis fallatur, ſive mentiatur, utcunque *g* falli, quàm mentiri, minus eſt malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem; tamen longè tolerabilius eſt in his, quæ à religione ſejuncta ſunt, mentiri, quàm in his, ſine quorum fide vel notitia Deus coli non poteſt, falli.

¶ *Apud B. Auguſtinum, nec multò aliter apud Ivonem legitur:* In ipſarum autem, quæ dicuntur, conſideratione rerum tantum intereſt, quia in re quiſque fallatur, ſive mentiatur, ut cùm falli, quàm mentiri minus ſit malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem, tamen longè tolerabilius ſit in his, &c. *Verùm ob gloſſam in verſic.* utcunque. *al.* ubicunque, *non eſt mutatum.*

3 pars. *Item, quod dicitur:* [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:] *non de omni mendacio intelligendum eſt. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etſi ſit aliqua culpa, non tamen damnabilia ſunt: imò tanquam non mendacia habenda ſunt. Sunt & alia mendacia, quæ ſunt gravioris culpæ, de quibus intelligitur:* [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.] *Ut autem appareat, quæ mendacia ſint venialia, & quæ damnabilia, diſtinguendum eſt, quot ſint genera mendacii.*

C. VIII. ¶ *Quot ſunt genera mendacii? De quibus* Auguſtinus *ſcribit in libro de mendacio, c. 14.*

PRimum *a* eſt capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis: ad quod mendacium nullâ conditione quiſquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injuſtè, quod tale eſt, ut & nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod ita prodeſt alteri, ut obſit alteri, quamvis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, quod fit ſolâ mentiendi, fallendique libidine, quod mirum *b* mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuaviloquio. His omnibus penitùs evitatis atque rejectis, ſequitur ſextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicujus injuſtè 1 tollendam ſciens, ubi ſit, neſcire ſe mentiatur, quocunque 2 interrogante. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi nolit hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. & ỹ. *ibidem.* Octavum eſt genus mendacii, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. & ỹ. *c.27.* ¶ Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis: magnum enim ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacii. Non eſt mentiendum ſecundo genere, quia nulli facienda eſt injuria. Non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria conſulendum eſt. Non eſt mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per ſe ipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas ſine *c* placendi hominibus enuntianda eſt; quantò minùs mendacium, quod per ſeipſum, quia mendacium eſt, utique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere, neque enim rectè etiam teſtimonii veritas pro cujuſquam temporali commodo ac ſalute corrumpitur: ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. & ỹ. Neque ſeptimo genere mentiendum, non enim cujuſquam commoditas, aut ſalus temporalis, perficiendæ fidei præferenda eſt: nec ſe quiſquam 3 in rectè factis noſtris tam malè moveri ſentiat, ut fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior. & ỹ. Nec octavo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animi pudicitiæ 4 corporis præfertur, & in malis id, quod ipſi facimus, eo, quod fieri ſinimus, nobis damnabilius eſt. ¶ In his autem octo generibus tantò quiſque minùs peccat, cùm mentitur, quantò 5 magis à primo recedit. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacii, quod peccatum non ſit, putaverit, decipiet ſeipſum turpiter, cùm honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.

1 ¶ Injuſtè] *Abeſt ab originali vox iſta, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur,* juſtè.

2 ¶ Quocunque interrogante.] *Addita hæc ſunt ex origin.*

3 ¶ Se quiſquam] *Apud B. Auguſtinum & Ivonem eſt:* Nec ſi quiſquam in rectè factis noſtris tam malè movetur, ut fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior, propterea rectè facta deſerenda ſunt. *Sed ob gloſſam in verſ.* rectè factis, *non eſt mutatum.*

4 ¶ Pudicitiæ] *Apud eoſdem habetur,* pudicitia corporis: & in malis id, quod ipſi facimus eo, quod fieri ſinimus, majus eſt. *Sed eadem cauſa obſtitit, ne mutaretur.*

5 ¶ Quantò magis] *In originali legitur,* quantò emergit ad octavum: tantò ampliùs, quantò devergit ad primum. *Sed erat gloſſa in verſ.* recedit.

a *Joan.13.* b *In libro ad Conſentium contra mendacium, cap.12. Ivo p.12.c.48. Pannorm.l.8.c.125.* c *abeſt ab orig.* d *Sent.3.diſt.39. Ivo p.12.c.45. Pann.l.8.c.132.* e *al.quibuſdam] orig.* f *Ivo part.12.c.51.* g *al.ubicunque.* h *Pſal.5.*

a *Sent.3.diſt.38. Ivo p.12.c.1. Pann.l.8.c.124.* b *merum] orig.] al.verum.* c *al. cauſâ.*

C. IX. ¶ *Non licet alicui humilitatis causâ mentiri.*

Item Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſermone 31. al. 29.*

4 ps CUm *a* humilitatis causâ mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo effi-ceris quod evitaveras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, ut etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, ut quod es, dicas. Nam quomodo eſt humilitas, ubi regnat falſitas?

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 26. Moralium, c. 2. al. 3.*

INcautè ſunt 1 humiles, qui ſe mendacio illaqueant.

1 ¶ Incautè ſunt] *Sic in pleriſque manuſcriptis. Vulgata lectio erat,* incauti ſunt homines. *Integer autem B. Gregorii locus ſic habet:* Incautè ſunt humiles, qui ſe mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imò mentiendo ſuperbiunt: quia contra veritatem ſe erigunt, quam relinquunt.

C. XI. ¶ *Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.*

Item Auguſtinus *ſuper Joannem, tractatu 43.*

NOn ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

C. XII. ¶ *Non omne mendacium æquè peccatum eſt.*

Idem *in Enchiridio, c. 18.*

MIhi *b* autem videtur peccatum eſſe quidem omne mendacium, ſed multùm intereſſe, quo animo, & quibus de rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat ille, qui conſulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in adverſum *c* iter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat.

¶ *Nonnulla in hoc capite ſunt inducta, & alia emendata ex B. Auguſtino & Ivone.*

C. XIII. ¶ *Non eſt aliquo modo quilibet decipiendus.*

Item Auguſtinus *in libro de conflictu vitiorum atque virtutum, c. 19.*

NEc *d* artificioſo mendacio *e*, nec ſimplici verbo oportet decipere quenquam: quia quomodolibet 1 mentitur quis, occidit animam.

1 ¶ Quomodolibet] *In ipſo libello legitur,* quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam. *Sed Ivo cum Gratiano concordat.*

C. XIV. ¶ *Pro temporali vita alicujus, perfectus mentiri non debet.*

Item Auguſtinus *in quinto Pſalmo ad verſic.* [Perdes omnes qui loquuntur.]

NE *f* quis arbitretur perfectum & ſpiritualem hominem pro iſta temporali vita, in cujus morte non occiditur ſive ſua, ſive alterius anima, debere mentiri. Quoniam aliud eſt mentiri, aliud eſt verum occultare: ſiquidem aliud eſt falſum dicere, aliud verum tacere; ut ſi quis fortè vel ad iſtam viſibilem mortem non vult hominem prodere, paratus eſſe debet verum occultare, non falſum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur, ne occidat animam ſuam pro corpore alterius. *& infrà.* ¶ Duo *g* ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa; cùm aut jocamur, aut, ut proximis proſimus, mentimur. Illud primum in jocando ideò non eſt perniciosiſſimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur, joci causâ eſſe dictum. Secundum autem ideò minus *h* eſt, quia retinet nonnullam benevolentiam. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum eſt: tanquam, verbi gratiâ, ſi cui gladius commendetur, & promittat ſe redditurum, cùm ille, qui commendavit, popoſcerit; ſi fortè gladium ſuum repetat furens, manifeſtum eſt *tunc* non eſſe reddendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur. Hic ideò non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus eſt gladius, cùm promittebat ſe redditurum poſcenti, non cogitabat furentem poſſe repetere. *& infrà.* ¶ Manifeſtum 1 eſt non eſſe culpandum, aliquando verum tacere, falſum autem dicere, non invenitur conceſſum eſſe perfectis.

1 ¶ Manifeſtum] *Apud B. Auguſtinum hæc antecedunt:* Verum autem occultavit & Dominus, cùm diſcipulis nondum idoneis dixit: *Multa a habeo vobis dicere, ſed nunc non poteſtis portare illa.* & Apoſtolus Paulus, cùm ait: *Non b potui loqui vobis, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Unde manifeſtum eſt, &c.

C. XV. ¶ *Noſtro peccato, alterius ſaluti conſulere non debemus.*

Idem *in libro contra mendacium, c. 17.*

FAciat *c* homo etiam pro temporali hominum ſalute, quod poteſt. Cùm autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali ſaluti conſulere, niſi peccando, non poſſit, jam ſe exiſtimet non habere, quid faciat, quando id reliquum eſſe perſpexerit, quod non 1 rectè faciat.

1 ¶ Non] *Addita eſt negatio ex originali & Ivone: neque enim gloſſa impediebat.*

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *in ſynonymis,* d *cap. 10.*

OMne *e* genus mendacii ſummoperè fuge: nec caſu, nec ſtudio loquaris falſum: nec ut præſtes, mentiri ſtudeas: nec quâlibet fallaciâ vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *in lib. de mendacio, cap. 6.*

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo poſſit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim *f* quod mentitur, occidit animam. *& ſ.* ¶ Cùm ergò mentiendo vita æterna amittitur, nunquam pro cujuſquam vita temporali mentiendum eſt.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque vetuſtis, & in duobus eſt cum nomine Palea.*

C. XVIII. ¶ *Non reputantur mendacia, cùm ea, quæ non ſunt, joco dicuntur.*

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Gen. 44. quæſt. 145.*

QUòd *g* autem ait fratribus ſuis Joſeph: [*Neſciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego:*] de hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem ſuum, quid ſibi velit, quæri ſolet. An quia non feriò, ſed joco dictum eſt, ut exitus docuit, non eſt habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus feriò aguntur, non joco. Cùm autem quæ non ſunt tanquam joco dicuntur, non deputantur mendacia.

Sed in Vetere Teſtamento multa permittebantur, quorum exemplis hodie uti non licet.

C. XIX. ¶ *Veterum exemplo mentiri non licet.*

Unde Gregorius *lib. 18. Moral. c. 3. al. 4.*

SI quis per Vetus Teſtamentum vult ſuum tueri mendacium, quia minùs illic quibuſdam fortaſſe nocuerit, dicat neceſſe eſt, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe. Quæ omnia cunctis liquet, quantâ animadverſione veritas inſequitur, quæ nobis jam ſignificationis ſuæ umbrâ poſtpoſitâ, in vera carne declaratur.

a *Ivo p. 12. c 42. Pann. l. 8. c. 128.* b *Ivo p. 12. c. 51.* c *al. diverſum.* d *Ivo p. 12. c. 44.* e *al. ingenio.* f *Anſ. l. 11. c. 79. Ivo p. 12. c. 46. Pann. l. 8. c. 130.* g *In Conc. Toletano 8. c. 2.* h *al. mitius.*

a *Joh. 16.* b *1. Cor. 3.* c *Ivo p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 126.* d *Capit. de mendacio. in recen. impreſſ. & ſimile l. 2. de ſummo bono, cap. 20.* e *Ivo p. 12. c. 49. Pann. l. 8. c. 126.* f *Sap. 1.* g *Ivo part. 12. c. 43. Pann. l. 8. c. 129.*

C. XX. ¶ *Obſtetrices de pietate remunerata, de mendacio ſunt punita.*

Idem *eod. lib. c. 2. al. 4.*

SI a quælibet culpa ſequenti ſolet piâ operatione purgari, quantò magis hæc facillimè abſtergitur, quam mater boni operis pietas ipſa comitatur? Nonnulli verò de obſtetricum fallacia conantur aſſerere, hoc mendacii genus non eſſe peccatum, maximè quòd illis mentientibus ſcriptum b eſt: [*quia ædificavit illis Dominus domos.*] In qua magis recompenſatione cognoſcitur, quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmiſsâ c culpâ mendacii, in terrenam eſt recompenſationem declinata.

Abraham quoque loquens ad pueros ſuos ait d: [Sedete hîc cum aſino: ego & puer illuc uſque pertranſibimus: & cùm adoraverimus, revertemur ad vos;] *licèt aliud ſe facturum deliberaret, tamen excuſatur à mendacio. Unde Ambroſius in libro de Patriarchis.* [¶ Prophetavit e Abraham, quod ignorabat. Ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os ejus locutus eſt, quod parabat. Captioſè autem loquebatur cum ſervulis, ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obſtreperet, aut fletu.]

§ ps. *Quandoque aliquid jubendo ſignificamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus, ſed experimentum obedientiæ quærimus: ſicut Abraham à Deo tentatus legitur,* f *cùm juſſus eſt immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Unde in eodem libro idem* g *Ambroſius:* [¶ Non enim volebat Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc munus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: ſed tentabat affectum patris, ſi Dei præcepta præferret filio.] *& infrà.* [Non injicias, *inquit*, manum in puerum, neque facias ei quicquam.] *& ỹ.* [Affectum tuum inquiſivi, non factum exegi: tentavi mentem tuam, ſi etiam filio dilectiſſimo non parceres propter me. Non aufero, quod donavi ipſe: nec hæredem invideo, quem largitus ſum non habenti.]

C. XXI. ¶ *Simulatio utilis eſt, & in tempore aſſumenda.*

Item Hieronymus *in epiſt. ad Galatas, c. 2.*

UTilem ſimulationem, & in tempore aſſumendam, Jehu Regis Iſraël nos docet exemplum: qui cùm non potuiſſet interficere Sacerdotes Baal, niſi ſe finxiſſet velle idolum colere, dixit *h*: [*Congregate mihi omnes Sacerdotes Baal. Si enim Rex Achab ſervivit Baal in paucis, ego ſerviam ei in multis.*] Et David *i*, quando mutavit faciem ſuam coram Abimelech, & dimiſit eum, & abiit. Nec mirum quamvis juſtos homines, tamen aliqua ſimulare pro tempore ob ſuam & aliorum ſalutem: cùm & ipſe Dominus noſter non habens peccatum, nec carnem peccati, ſimulationem peccatricis carnis aſſumpſerit, ut condemnans in carne peccatum, nos in ſe faceret juſtitiam Dei.

Ecce quæ mendacia ſunt venialia, & quæ damnabilia. ¶ Sed quæritur, quare dicat Auguſtinus, non eſſe mentiendum pro temporali vita alicujus: cùm Abraham k *deſcendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut ſororem ejus ſe eſſe mentiretur, dicens:* [Novi quòd pulchra ſis mulier, & quòd cùm viderint te Ægyptii, dicturi ſunt, uxor illius eſt, interficient me, & te reſervabunt. Dic ergò, obſecro te, quòd ſoror mea ſis, ut bene ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.] *Sed Abraham non mendacium dici, ſed verum taceri voluit.*

C. XXII. ¶ *Quomodo Abraham excuſetur à mendacio, qui Saram ſororem ſuam eſſe dixit.*

Unde idem Auguſtinus *ait in quæſtion. Geneſ. q. 26.*

a *Ivo part. 12. c. 41.* b *Exod. 1.* c *al. pro admiſſa.* d *Geneſ. 22.* e *l. 1. de Abraham. c. 8.* f *Gen. 22.* g *Ibid. in principio capitis 81.* h *4. Reg. 10.* i *1. Reg. 21.* k *Gen. 12.*

QUæritur, cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram ſororem ſuam, & non potiùs Deo commiſit: qui ſi vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem ſervare poſſet. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc oſtenditur, quòd nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet, quod rationabili conſilio faciat. Fecit a quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperavit: nec eum fides aut ſpes fefellit. Si autem interrogatus illam fœminam indicâſſet uxorem, duas res tuendas committeret Deo, & vitam, & uxoris pudicitiam.

¶ In quæſtione ipſa vigeſima ſexta non ſunt omnia verba hujus capituli: ſed confectum eſt etiam ex lib. 22. contra Fauſtum, & contra Secundinum, & ex aliis locis.

Item opponitur, quòd Jacob b *mentiendo & ſibi profuit, & alii nocuit, nec tamen reprehenditur, ſed commendatur. Sed Jacob dicendo ſe eſſe Eſau primogenitum, non eſt mentitus. Non enim dixit ſe eſſe primogenitum, naſcendo, ſed jus primogenituræ, illo vendente, ritè adeundo. Sic & Chriſtus Joannem dixit* c *eſſe Heliam, non perſonâ, ſed imitatione virtutis. Erat ergò Jacob Eſau, non naſcendo, ut diximus, ſed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum tranſeundo: ſicut & ipſe Eſau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Judæi, cùm eſſent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ, ſed dicuntur filii diaboli: cujus filii ſunt, non naſcendo, ſed imitando. Unde à Domino audire meruerunt* d: [Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus ſum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis.] *¶ Econtrà Gentiles, cùm ſecundùm originem carnis ab Abraham eſſent alieni, tamen imitatione fidei & juſtitiæ ſucceſſerunt in filios Abrahæ. Unde ab Apoſtolo* e *dicitur eiſdem:* [Si autem Chriſti, ergò Abrahæ ſemen eſtis.] *Hinc idem Apoſtolus ſcribens* f *Romanis ait:* [O tu Judæe, ſi circumcidaris, nec legem obſerves, circumciſio tua præputium facta eſt: quomodo & præputium, ſi juſtitias legis cuſtodiat, in circumciſionem reputatur.] *Præfertur ergò, ut ex præmiſſis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergò, non mendaciter Jacob ſe dixit Eſau eſſe: nec mentiendo, ſed verum dicendo ſibi profuit, alteri verò non nocuit; quia benedictionem ſibi debitam accepit, non alienum* g *ſurripuit. ¶ Epiſcopus verò iſte, de quo agitur, etſi falſum juravit, tamen quia, ut ſuprà dictum eſt, ream* h *linguam non facit niſi rea mens, nequaquam reus perjurii habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saulis, qui cùm eſſet pugnaturus contra Philiſtæos, juravit ſe interfecturum quicunque ante ſolis occaſum comederet. Jonathas* i *autem filius ejus non audito Regis juramento, cùm pugnando magnam hoſtium ſtragem dediſſet, & ſalutem feciſſet in Iſraël, fame laborans, vidit favum mellis, quem regiâ virgâ, quam geſtabat in manibus, accepit, & comedit: ſtatimq; oculi, quos ferè fames clauſerat, aperti ſunt, & facies ejus exhilarata eſt. Quo comperto, Saul voluit eum dare neci: ſed precibus, & piâ populi ſupplicatione placatus, mortis revocavit ſententiam, ne interficeretur ille, per quem ſalus data erat in Iſraël, & quo pugnante, de manibus hoſtium populus ille liberatus fuerat. Ecce Saul falſum juravit, quia quod jurejurando ſe facturum decrevit, precibus populi revocatus* k *non fecit. Nec tamen perjurii reus arguitur; quia, quantùm in ipſo fuit, quod juravit, implevit, dum ſententiam mortis in filium dedit; quam non carnali affectu, ſed populi ſupplicatione revocavit.*

QUÆSTIO III.

CUm ergò, ut ratione & exemplo monſtratum eſt, Epiſcopus reus perjurii non eſſet, conſueta obedientia ab Archidiacono ſibi denegari non debuit: cùm etiamſi criminoſum

a *Lib. 22. contra Fauſtum, c. 36. & rurſus 36.* b *Gen. 21. & 25.* c *Matth. 11.* d *Joan. 8.* e *1. Corinth. 4.* f *Rom. 2.* g *alienam.* h *Suprà eâd. homines.* i *1. Reg. 21.* k *al. provocatus.*

illum eſſe conſtaret, ante diffinitivam tamen ſententiam, ut ſuprà monſtratum eſt, nulli Clericorum ſuorum ab eo liceret diſcedere. Conſtat ergò illicitum eſſe, quod Archidiaconus juramento firmavit. Unde meritò quæritur, An debeat ſervari, vel non?

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd *autem illicita juramenta ſervari non debeant*, in Toletano Concilio VIII. *cap. 2. legitur: in quo ſic ſtatutum eſt.*

C. I. ¶ *Meliùs eſt vota ſtultæ promiſſionis non implere, quàm crimen committere.*

SI *a* publicis ſacramentorum geſtis (quod Deus avertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitiſſet *b* conditio allegata, quæ aut jugulare animam patris, aut agere compelleret ſtuprum ſacràtiſſimæ virginis: nunquid non tolerabiliùs eſſet ſtultæ promiſſionis vota rejicere, quàm per inutilium promiſſorum cuſtodiam, exhorrendam criminum implere menſuram?

C. II. ¶ *Aliquando non expedit promiſſum ſervare ſacramentum.*

Item Ambroſius *de officiis, lib. 1. cap. 50.* c

EST *d* etiam contra officium nonnunquam ſolvere promiſſum, ſacramentum cuſtodire 1: ut Herodes, *e* qui juravit, quoniam, quicquid petitum eſſet, daret filia Herodiadis: & necem Joannis præſtitit, ne promiſſum negaret.

1 ¶ Cuſtodire:] *Addita eſt vox iſta ex originali, & Concilio Toletano, in quo refertur.*

Item in ſermone S. Auguſtini *f Epiſcopi de Decollatione S. Joannis Baptiſtæ, qui ſic incipit: [Cùm S. Evangelium legeretur.]*

C. III. ¶ *Pietas fuit, quòd David Nabal, ſicut juraverat, non occiderit.*

QUòd *g* David juramentum per ſanguinis effuſionem non implevit, major pietas fuit. Video 1 David pium hominem & ſanctum in temerariam jurationem cecidiſſe, & maluiſſe non facere, quod juraverat, quàm jurationem ſuam fuſo hominis ſanguine implere.

1 ¶ Video] *Hæc ſunt verba B. Auguſtini in eo ſermone. Antecedentia autem videntur ſumma quædam: nec ſunt apud Ivonem, aut in Pannormia.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibid.*

JUravit *h* David temerè, ſed non implevit jurationem majori pietate. *& i.* ¶ Ecce ſanctus David non quidem iratus ſanguinem hominis fudit: ſed eum falſum juràſſe negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus: ſed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per ſeipſum appenſum, magnum malum eſt, falſa juratio.

C. V. ¶ *Turpia vota ſervanda non ſunt.*

Item Iſidorus *in ſynonymis* i, *libro ſecundo* 1.

IN *k* malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incautè voviſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.

1 ¶ Secundo.] *Etiam B. Braulius in vita Iſidori memorat duos ſynonymorum libros. Et in ſynonymis, quæ cum aliis Iſidori operibus ſunt Pariſiis impreſſa, facilè locum haberet diviſio in duos libros. Nam ex poſteriore parte videtur ſumptus libellus de norma vivendi, qui in eodem Pariſiano codice habetur. Alter autem libellus de contemptu mundi, qui & ibidem, & anteà Antverpiæ, & olim Venetiis ſub hoc titulo,* Iſidorus de homine, & ratione deflente, & de homine, & ratione conſolante, *impreſſus eſt, videtur epitome quædam ſynonymorum.*

C. VI. ¶ *Non eſt obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur.*

Item Beda *in homil. 2. 44. in Natali Decollationis S. Joannis.*

SI *b* aliquid fortè nos incautiùs juràſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, liberè illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus, ac magis inſtante neceſſitate pejerandum nobis, quàm pro vitando perjurio in aliud crimen gravius eſſe divertendum. Denique juravit David *c* per Dominum occidere Nabal virum ſtultum & impium, atque omnia, quæ ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad primam interceſſionem Abigail fœminæ prudentis mox remiſit minas, revocavit enſem in vaginam, neque aliquid culpæ ſe tali perjurio contraxiſſe doluit.

C. VII. ¶ *De duobus malis, minus eligi oportet.*

Item *ibid.*

NOn *d* ſolùm in jurando, ſed in omni, quod agimus, hæc eſt moderatio ſolertiùs obſervanda: ut ſi in talem fortè lapſum verſuti hoſtis inciderimus inſidiis, ex quo ſine aliquo peccati contagio ſurgere non poſſimus, illum potiùs evadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpeſſuros eſſe cernimus.

C. VIII. ¶ *Tolerabilius eſt juramentum non implere, quàm quod turpe eſt, facere.*

Item Ambroſius *de officiis, lib. 3. c. 12.* e

UNusquiſque *f* ſimplicem ſermonem proferat: vas ſuum in ſanctificatione poſſideat: nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat: nihil promittat inhoneſtum: aut ſi promiſerit, tolerabiliùs eſt promiſſum non facere, quàm facere, quod turpe ſit. Sæpè *g* plerique conſtringunt ſeipſos jurisjurandi ſacramento, & cùm ipſi cognoverint, promittendum non fuiſſe, ſacramenti tamen contemplatione faciunt, quod ſpoſponderunt: ſicut de Herode ſuprà ſcripſimus, qui *h* ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſolvit. Turpe, quòd regnum pro ſaltatione promittitur; crudele, quòd mors Prophetæ non jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuiſſet perjurium ſacramento *i*? Si tamen perjurium poſſit dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus 1 inter ſaltantium choros promiſerat. Infertur diſco Prophetæ caput, & hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit. *& poſt pauca de Jephte* k *differens.* Miſerabilis, *inquit*, neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Meliùs eſt non vovere, quàm vovere id, quod ſibi is, cui promittitur, nolit exolvi. *& poſt paululum.* ¶ Non ſemper igitur promiſſa ſolvenda omnia ſunt. Denique *l* ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut Scriptura indicat.

1 ¶ Eviratus] *Emendatum eſt ex B. Ambroſio & Ivone. Anteà enim legebatur,* & juratus.

C. IX. ¶ *Incommutabilis Deus quandoque ſua mutat ſtatuta.*

Item ex Concilio Toletano VIII. *c. 2.*

INcommutabilis, eademque ſemper exiſtens Dei natura, parcens ſua ſæpè in ſacris literis legitur mutàſſe promiſſa, & pro miſericordia temperàſſe ſententiam. Unde quamlibet ſit impaſſibilis, atque immutabilis, ejuſdemque deitatis, licèt ſint dicta firmiſſima, crebrò tamen

a *Ivo part. 12. c. 9. Pann. l. 8. c. 90.* b *al. extitiſſe conditio allegatur.* c *Ibid. in Tolet. 8.* d *Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 91.* e *Matth. 14.* f *Serm. 11. de ſanctis, cujus principium eſt: [Propter hunc.]* g *Sent. ib. Ivo p. 12. c. 11. Pann. l. 8. c. 92.* h *Sent. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 8. c. 93.* i *Cap. de mendacio. in impreſſo Pariſiis.* k *Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. & in Tribur. c. 21.*

a *Et gloſſa ordinaria in cap. 14. Matthæi, in verſic. juramentum.* b *Infrà eâdem ſi aliquid. cap. 16. Burchard. l. 12. c. 18. Ivo p. 12. c. 12. & 75. Pann. l. 8. c. 94. & 118.* c *1. Reg. 25.* d *Ivo p. 12. c. 13. Pann. l. 8. c. 95.* e *In Tolet. 8. c. 2.* f *Ivo p. 12. c. 17.* g *Pann. l. 8. c. 101.* h *Matth. 14.* i *homicidio.] Ivo ibid.* k *Jud. 11.* l *Infr. eâd. non ſemper.*

tamen ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia, quæ ſacris extant myſteriis adoperta. Jurare namque Dei, eſt à ſeipſo nullatenùs ordinata convellere: pœnitere verò, eadem ordinata, cùm voluerit, immutare. Sic per Hieremiam *a* dicit: [*Repentè loquar adversùm gentem, & adversùm regnum, ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa ſuper malo ſuo, quod locutus ſum adversùs eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi, ut facerem ei.*]

¶ *Initium hujus capituli emendatum eſt ex editionibus Conciliorum Colonienſibus, & codice Lucenſi Regio. In vetuſtioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusq; monaſterii Dominicani poſt verſic.* innectenda. *quod in ipſo Concilio antecedit huic capitulo, ſequitur continenter:* Etenim immutabilis deitatis licèt dicta ſint firmiſſima, crebrò tamen,&c. *intermediis omiſſis.*

C. X. ¶ *Sapientis eſt revocare, quod malè loquitur.*

Item Auguſtinus.

MAgnæ ſapientiæ eſt, revocare hominem, quod malè locutus eſt.

C. XI. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui illicitum juramentum facit.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c. 8.* b

QUi ſacramento ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat: pro perjurio uno anno à communione corporis & ſanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis, abſolvat. Ad charitatem verò, quæ *c* operit multitudinem peccatorum celeriter venire feſtinet.

C. XII. ¶ *Non omnia promiſſa ſolvenda ſunt.*

Item Ambroſius *lib. 3. officiorum, c. 12.* d

NOn ſemper promiſſa omnia ſolvenda ſunt. Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut Scriptura indicat.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Iſidorus *ſententiarum lib. 2. c. 31.* e

NOn *f* eſt obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur: veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabiliùs eſt enim non implere ſacramentum, quàm permanere in ſtupri flagitio.

C. XIV. ¶ *Malè jurans pœnitentiam agat.*

Item ex Concilio Toletano, *cap. 8.*

NEceſſe *g* eſt, ut malè jurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen Domini contra præceptum illius ſumpſit in vanum: quia in Exodo ſcriptum eſt *b*: [*Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.*]

¶ *Verba propria hujus & ſequentis capitis non ſunt in canone ſecundo Concilii Toletani octavi: ex quo tamen citant Rabanus in lib. pœnit. c. 21. & Burchardus lib. 12. c. 29. Conjunctè enim hoc affert cum iis, quæ in ſecundo illo canone leguntur. Idem verò Burchardus, c. 7. citat ex Toletano, c. 9. Ivo autem abſolutè ex Toletano. Suntq; apud ipſos hæc duo capita conjuncta, quemadmodum & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, ſine voce iſta,* Item.

C. XV.

[*Item*] Et in Levitico *i*.

NOn *pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, ego Dominus.*] Malum tamen, quod facturum ſe ſacramento devoverit, omnino non faciat, quia ſtulta vota frangenda ſunt.

¶ *Ita etiam cæteri collectores. Sed ſuprà eâd. caput, ſi aliquid iiſdem verbis affertur ex Beda, apud quem habetur, ut ibi eſt indicatum.*

C. XVI. ¶ *Juramentum, quo malum incautè promittitur, non eſt ſervandum.*

Item ex decreto Soteris Papæ, *c. 3.*

SI *a* aliquid fortè incautiùs nos jurâſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus: & magis inſtante neceſſitate pejerandum *b* nobis, quàm pro 1 facto juramento in aliud crimen majus eſſe divertendum.

1 ¶ Pro facto] *Apud Ivonem & in Pannormia legitur,* pro vitando perjurio, *ut ſup. eâd. c. 6. In Polycarpo autem,* profectò in aliud. *Anſelmus habet quemadmodum Gratianus.*

C. XVII. ¶ *Temeritas emendetur, cùm incauta diffinitio ſolvitur.*

Item ex Concilio Eliberitano *c*, *c. 1.*

DIffinitio *d* incauta laudabiliter ſolvenda eſt: nec eſt prævaricatio, ſed temeritatis emendatio.

¶ *Ivo citat ut Gratianus. Burchardus autem ex Concilio Hibernenſi, & ſic eſt in manuſcripta collectione canonum incerti auctoris.*

C. XVIII. ¶ *Illicitum juramentum non eſt ſervandum.*

Item.

ACtione 1 quartâ *e* ſeptimæ Synodi] Joannes Apocriſarius Orientalium ſedium dixit. Significat ſermo patris noſtri Sophronii, quòd meliùs ſit jurantem pejerare, quàm ſervare ſacramentum in fractione ſacrarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia ſacramento quidam ſe excuſant. Tharaſius Patriarcha dixit *f*. Quia 2 pater Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea tranſgredi voluit impium juramentum. *Item paulò poſt.* ¶ Tharaſius Patriarcha dixit: Herodes ſervavit juramentum, & periit: Petrus verò negavit cum juramento, & converſus flevit, & ſalvatus eſt. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, ſi quis ex toto corde pœniteat. Sancta Synodus dixit: Sic nos docet ſancta Scriptura. Item Leontius *g* Epiſcopus Phoceæ dixit: Scriptum *h* eſt: [*Juramentum mendax ne diligatis.*] Qua de cauſa juramentum noſtrum mendax diſſolvatur, quaſi nullam habens virtutem.

1 ¶ Actione quartâ ſeptimæ Synodi] *Hæc verba in uno vetuſto Gratiani codice ſunt titulus (quemadmodum & apud Ivonem:) Initium verò capitis eſt,* Joannes,&c. *& verſic.* hæc *non eſt Anaſtaſii Bibliothecarii.*

2 ¶ Quia Pater] *Aliter habet locus ille Synodi. Ibi enim ex Limonario, ſeu horto ſpirituali, cujus auctor eſt Sophronius, refertur conſilium Abbatis Theodori Æliotæ datum incluſo, ut juramentum diabolo præſtitum, de non adoranda imagine Virginis Mariæ, Jeſum infantem geſtantis, nullo modo ſervaret.*

C. XIX. ¶ *Non obſerventur juramenta, quæ ſunt contra divina mandata.*

Idem Iſidorus.

SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat: & quod contra mandatum Domini ſtatutum eſt, in irritum revocetur. *Item Hieronymus in libro de natura rerum.* ¶ Tribus ſiquidem modis juramenta contracta ſolvenda ſunt. Primò, cùm quis malè jurat. Secundò,

---

a *Hierem. 18.* b *Burch. l. 12. c. 17. Ivo p. 12. c. 84. Rabanus in pœnit. c. 10.* c *1. Pet. 4.* d *In Tolet. 8. c. 2. ſup. eâd. unusquiſque. in fine. Ivo part. 12. c. 27. Pann. l. 8. c. 102.* e *Conc. Tolet. 8. c. 2. Beda in Scintillis, c. 36. Gloſſa ordinaria in cap. 14. Matth.* f *Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo part. 12. c. 36. & 67. Pann. lib. 8. c. 118.* g *Rabanus lib. pœnit. cap. 21. Burch. l. 12. c. 7. & 29. Ivo p. 12. c. 64.* h *Exod. 20.* i *Levit. 19.*

a *Sup. eâd. ſi aliquid. Polyc. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 73. Ivo p. 12. c. 75. Pann. lib. 8. c. 118.* b *al. perjurandum.* c *al. Hibernenſi.* d *Burch. lib. 12. c. 25. Ivo part. 12. c. 80.* e *Sent. 5. diſtinct. 39. Ivo p. 12. c. 25. Pann. l. 8. c. 98. 100.* f *In Limonario, c. 17.* g *al. Leo.* h *Zachar. 8.*

cùm quis incautè jurat, non putans hoc eſſe peccatum. Tertiò, ſi pueri vel puellæ in domo parentum ſe juramento conſtrinxerint, patribus *a*, poſtquam audierint, contradicentibus.

¶ *In libro de inſtitutis Monachorum B. Baſilii, Ruffino interprete, hæc leguntur:* Si quis præventus fuerit, ut diffiniat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo. *In reſponſione verò ſubjicitur,* pœnitentiam debet agere. *& poſtea,* oportet irrita revocare, quæcunque ex præſumptione contra mandatum Dei ſtatuuntur.

2 pars. *Ecce, quòd juramenta illicita laudabiliter ſolvuntur, damnabiliter ſervantur. Quod tunc intelligendum eſt, quando juramentum illicitum deſeritur, ut ad bonum redeatur. Cæterùm, ſi propterea deſeritur, ut in aliud malum tranſeatur, illicitum ſacramentum damnabiliter ſervatur, ſed damnabiliùs contemnitur.*

C. XX. ¶ *Non eſt appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum adhibetur.*

Unde Auguſtinus *de bono conjugali, c.4.*

SI *b* ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, ſi fides appellanda eſt. Veruntamen qualiſcunque ſit, ſi & contra ipſam ſit, pejus ſit: niſi cùm propterea deſeritur, ut ad veram fidem, legitimamque redeatur: id eſt, ut peccatum emendetur voluntatis pravitate correctâ: tanquam ſi quis, cùm hominem ſolus expoliare non poſſit, inveniat ſocium iniquitatis, & cum eo paciſcatur, ut ſimul id faciant, ſpoliumque partiantur: quo facinore commiſſo totum ſolus auferat: dolet quidem ille, & fidem ſibi non eſſe ſervatam, conqueritur. Verùm in ipſa ſua querela cogitare debet, potiùs in bona vita ipſi humanæ ſocietati fidem fuiſſe ſervandam, ne præda iniqua ex homine fieret, ſi ſentit, quàm iniquè ſibi in peccati ſocietate ſervata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, profectò ſceleratior judicandus eſt.

C. XXI. ¶ *Si propterea fides non ſervatur, ut ad bonum redeatur, non ideò violari dicitur.*

Idem *ibidem.*

MUlier *c*, ſi fide conjugali violatâ, fidem ſervet adultero, utique mala eſt; ſed ſi nec adultero, pejor eſt. Porrò ſi eam flagitii pœniteat, & ad caſtitatem rediens conjugalem, pacta ac placita adulterina reſcindat, miror, ſi eam fidei violatricem vel ipſe adulter putabit.

Ex his itaque apparet, quòd ſi quiſquam, ut diximus, illicitum juramentum non ſervaverit, ut in aliud malum pernicioſum declinet, tantò graviùs delinquit, quantò damnabiliùs accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deſeritur, ut ad bonum redeatur; nihil culpæ pro tali perjurio contrahitur: potiùs deflendum eſt, ſi in aliquo illius juramenti occaſione nos deliquiſſe contigerit. Unde Auguſtinus ſcribit Severo Milevitano Epiſcopo, conſulenti de quodam Hubaldo, qui à conſanguineis cujuſdam pellicis coactus fuerat jurare, ſe illam ducturum in conjugem, nec matri ſuæ vel fratribus ulteriùs neceſſaria ſubminiſtraturum.

Reſcribit ergò B. Auguſtinus, *ut diximus, Severo Milevitano Epiſcopo, ita dicens:*

C. XXII. ¶ *De quodam Hubaldo, qui juravit ſe non miniſtraturum neceſſaria matri & fratribus.*

INter cætera, ut rogaveras, à patre noſtro Ambroſio quæſivi, quid tibi, chariſſime agendum ſit de Hubaldo parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulſus, ſuæ concubinæ juramento firmavit, ipſam in conjugem ſuſcipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ unquam impendere. Quia verò, quam priùs concubinam habuerat, non eſt peccatum in conjugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo firmum & ſtabile. Porrò juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, ſeu cujuſcunque criminis. Nec credo ſacramentum ad hoc debere fieri, ut injuſta juratio ſuorum bonorum ſit injuſtè jurantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Perjurii namque percutitur pœnâ, & velut homicida in extremo examine à juſto judice degrandinabitur *a*, per quem ſacroſanctum Evangelium ad injuſtum & illicitum, & Deo minimè amabile, quaſi teſtimonium juſtæ & humanæ petitionis adducitur. Foveat itaque Hubaldus matrem & fratres: & lugeat, ſi coactione & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui verò eum jurare coëgerunt, quod non debuit, reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injuſtè irrogata, ejus eſt infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio neceſſitatis extorſit.

3 pars. *Sed cùm his omnibus illicita juramenta non ſervanda probentur, opponitur, quòd Joſue* b *Gabaonitas contra præceptum Domini non deleverit, quia ſeniores Iſraël juramento cum eis pacem firmaverant. Sed notandum eſt, quòd ſeniores Iſraël, etſi ſcirent à Domino eſſe imperatum, ut delerent gentes terræ promiſſionis, decepti tamen à Gabaonitis, neſciebant eos eſſe incolas terræ ſibi promiſſæ. Venerunt enim (ut hiſtoria refert) attritis calceamentis, & cum aridis panibus, dicentes: Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calceamenta ſunt attrita in pedibus noſtris: panis defecit in ſitarciis noſtris: audivimus Dominum eſſe vobiſcum, & venimus componere pacem. Quod verbum placuit ſenioribus Iſraël, & fecerunt pacem cum eis. Poſt diem verò tertium, cùm filii Iſraël appropinquarent Gabaonitis, occurrerunt eis, quibus juraverant ſeniores Iſraël. Illi autem videntes ſe eſſe deceptos, voluerunt delere eos, ſed pepercit eis Joſue propter juramentum ſeniorum Iſraël.*

C. XXIII. ¶ *Quædam, licèt à Deo prohibeantur, tamen juramento firmata non ſunt evitanda* c.

Unde Ambroſius *in l. officiorum 3. c. 10.*

INnocens *d*, credit omni verbo.] Non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. Hoc eſt innocentem eſſe, ignorare, quod noceat: & ſi circumſcribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene judicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur. Hâc igitur mentis ſuæ devotione inclinatus Joſue, ut crederet Gabaonitis, teſtamentum diſpoſuit, pacem dedit, confirmavit ſocietatem. Sed ubi in terras eorum ventum eſt, deprehenſâ fraude, quòd cùm eſſent finitimi, advenas ſe eſſe ſimulaverant: circumſcriptum ſe populus Patrum indignari cœpit: Joſue tamen pacem, quam dederat, revocandam non cenſuit; quia firmata erat ſacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret *e*, ſuam fidem ſolveret. Mulctavit tamen eos vilioris obſequio miniſterii. Clementior ſententia, ſed diuturnior.

Illicitum ergò juramentum, quod ſervari prohibetur, intelligendum eſt, quod ſcitur eſſe illicitum, dum juratur. Si autem neſcitur illicitum eſſe, ipſa ignorantia excuſat, ſi putetur licitum eſſe, non ex ignorantia juris, ſed facti. Aliud enim eſt, ſi alicujus copula credatur eſſe licita, quia neſcitur eſſe conſanguinea, vel quia creditur eſſe vidua: aliud, ſi ideò putatur licita, quia conſanguineorum conjunctio, vel relictarum copula nullo jure credatur eſſe prohibita. Hic enim eſt ignorantia juris, quæ neminem excuſat, niſi cui permittitur jus ignorare: ibi verò ignorantia facti, quâ quiſque verè f *excuſatur. Seniores autem Iſraël non ignorabant gentes terræ promiſſionis ex præcepto Domini eſſe delendas: ſed ignorabant Gabaonitas eſſe incolas terræ promiſſionis. Ignorabant ſiquidem factum, ſed non ignorabant jus facti: atque ideò, etſi illicitum eſſet quod juraverunt, tamen licitè ſervari debuit, quod juramento firmaverunt. Quòd autem illicitum juramentum ſervari prohibetur, non eſt generaliter intelligendum. Juramentum* g *namque (ut Hieronymus teſtatur ſuper Hieremiam) debet habere tres comites, veritatem,*

a *al. parentibus.* b *Ivo p.12.c.14. Pann.l.8.c.96.* c *Ivo ibid. Pann.lib.8.c.97.*

a *al. degradabitur,] al. condemnabitur.* b *Joſ. 9.* c *Sic in vetuſtis, nam in vulgatis erat, ſervanda.* d *Prov. 4.* e *al. arguit,] orig.* f *al. ferè.* g *ſup. q. 2. animadvertendum.*

judicium,

judicium, & juſtitiam: ubi autem iſta defuerint, non eſt juramentum, ſed perjurium. Unde datur intelligi, illicitum eſſe juramentum, cui aliquod iſtorum defuerit; non tamen cuicunque contigerit aliquod iſtorum deeſſe, prohibetur ſervari. Aliquando namque juramento deeſt juſtitia: veluti, cùm quiſpiam poſt votum caſtitatis ducit uxorem, juramento firmans, nunquam ſe ab ea diſceſſurum: quod quamvis illicitum ſit, quia juſtitia ſibi probatur deeſſe, tamen auctoritate Auguſtini ſervari præcipitur. Hoc autem ſi quis contendat prærogativâ conjugii, non propter religionem jurisjurandi ſervari, animadvertat Gabaonitas ob ſolam religionem contra Domini imperium reſervatos. Cùm ergò omne Domini præceptum juſtum ſit, patet ei juſtitiam deeſſe, quod ejus præcepto contrarium invenitur. Judicium quoque aliquando juramento conſtat deeſſe, veluti cùm propriâ temeritate aliquis ductus jurat ſe manducaturum & bibiturum. Hoc quamvis levitate indiſcretâ illicitum probetur, non tamen ideò violari jubetur. Juramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Eſt enim illicitum aliquando ex eo quod juratur, aliquando ex cauſa extrà venienti, aliquando ex modo jurandi. Ex eo quod juratur, tunc eſt illicitum juramentum, quando id, quod juratur, in ſui natura vitioſum eſt, vel vitam adimens, ut adulterium, homicidium, & his ſimilia; vel reparari non permittens, veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti miſericorditer non ſubvenire. Iſta, quia perſpicuam in ſe habent injuſtitiam, etſi juramento firmentur, tamen ſervari non debent. Circa hæc utique a juramenta, intelligenda ſunt, quæ de illicitis juramentis non obſervandis ſuprà ſtatuta leguntur. Quiſquis ergò ſe juramento firmaverit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel ſpiritualis ſalus adimatur, vel ſine quo utraque ſalus reparari, vel confirmari non poſſit, fidem promiſſam ſervare prohibetur: quorum exempla præmiſſæ auctoritates ſubjiciunt, dum eum, qui homicidium facere, vel alimenta matri & fratribus non ſubminiſtrare, in adulterio perſeverare, vel ad pacem cum adverſario non redire, juramentum præſtando promiſerit, ſalubriori conſilio illicita vota obſervare non permittunt. Eſt etiam id quod juratur, aliquando vitioſum, non naturâ ſui, ſed ex cauſis extrà venientibus: veluti cùm aliquis poſt votum caſtitatis jurat alicui ſe habiturum eam in conjugem. ¶ Conjugem namque habere, in ſeipſo malum non eſt: tamen huic ex voto perknicioſum eſt. Hoc autem juramentum, etiamſi illicitum ſit, non tamen ſervari prohibetur: ſed de violatione voti pœnitentia ſibi jubetur indici. Ex modo jurandi tunc eſt illicitum juramentum, quando inconſideratè & incircumſpectè aliquid juratur, quo nec corporalis, nec ſpiritualis ſalus adimitur, & ſine quo utraque ſalus reparari, & vita conſervari valet: veluti dum aliquis à parentibus coactus, ut Clericatûs tonſuram, vel Religionis veſtem ſuſcipiat, ſe neutrum facturum juramento firmaverit. Hoc quamvis aliquibus videatur reprehenſibile, quia opus charitatis juramento ſe non facturum promiſit, nullâ tamen auctoritate ſervari prohibetur, quia etſi nunquam Clericatûs tonſuram, vel Religionis veſtem ſuſcipiat, non tamen ideò minùs ſalutem promereri valet: cùm nonnulli in laicali habitu ſanctiſſimi, & Deo dilecti inveniantur. Quo exemplo evidenter datur intelligi, quoties aliquis jurat ſe non facturum aliquid, quò expeditior ſibi via præparetur ad beatitudinem, dummodò ſine eo valeat ſalutem invenire, quòd juramentum non prohibetur ſervare. Unde cùm juramus nos non daturos aliquid alicui, ſine quo utraque ſalus ejus poteſt eſſe incolumis, etſi aliqua ex eo ſibi commoditas præſtaretur, nullâ tamen auctoritate juramentum ſervare prohibemur, dummodò ſit nobis alia via neceſſitatibus ſubveniendi.

QUÆSTIO V.

1 ps *QUod autem quinto loco quæritur, Si licitum eſſet, quòd Archidiaconus juraverat, An Epiſcopus eſſet reus perjurii, qui ad pejerandum Archidiaconum cogebat? facilè poteſt diſcerni. Si enim conſentiens pari pœnâ cum faciente puniendus eſt, multò magis ille, qui cogit, reus admiſſi criminis probatur.*

a *al. itaque.*

C. I. ¶ *Qui pejerare compellit, & qui compellitur, perjurus uterque probatur.*

Unde Pius Papa *ait.*

QUi compulſus à Domino ſciens *a* perjurat, utrique ſunt perjuri, & Dominus, & miles: Dominus, quia præcepit: miles, quia plùs Dominum, quàm animam dilexit. Si liber eſt, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & ſeptem ſequentes annos: ſi ſervus ejuſdem, tres quadrageſimas & legitimas ferias pœniteat.

¶ *Anſelmus hoc citat ex pœnitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus & Ivo ſeq. citat.*

C. II. ¶ *Pœnitentia ejus, qui in manu Epiſcopi, aut in cruce conſecrata pejerat.*

Idem.

QUi pejerat *b* ſe in manu Epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat: ſi verò in cruce non conſecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans ſe pejeraverit *c*, & poſteà cognoſcit, tres Quadrageſimas pœniteat.

C. III. ¶ *Quâ pœnâ ſit feriendus, qui neceſſitate coactus perjurat.*

Item ex Pœnitentiali Theodori *d*.

I. SI *e* quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa vel neceſſitate perjurat, quia plùs corpus, quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat. Alii verò judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua.

C. IV. ¶ *Qui pejerat, & alios pejerare facit, quâ pœnâ ſit feriendus.*

Item Gelaſius Papa.

II. SI *f* quis pejeraverit *g*, & alios ſciens in perjurium duxerit, quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & ſeptem ſequentes annos, & nunquam ſit ſine pœnitentia: & alii, ſi conſcii fuerint, ſimiliter pœniteant.

¶ *Polycarpus tribuit hoc Pio: cæteri verò indicati collectores Pelagio.*

C. V. ¶ *Homicidam vincit, qui ſciens ad perjurium hominem compellit.*

Item Auguſtinus *in ſermone de decollatione S. Joannis, [id eſt, ſerm. 11. de Sanctis.]*

ILle *h*, qui hominem provocat *i* ad jurationem, & ſcit eum falſum eſſe juraturum, vincit homicidam; quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imò duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & ſuam. Scis verum eſſe, quod dicis, & falſum eſſe, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat; ecce perit. Tu quid inveniſti? imò & tu periſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.

C. VI. ¶ *Non peccat, qui juramentum exigit ab eo, quem neſcit falſum jurare.*

Idem *in ſermone de perjuriis [id eſt, in ſermone de verbis Apoſtoli, 30. al. 28.]*

QUi *k* exigit juramentum, multùm intereſt, ſi neſcit illum falſum juraturum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideò dicit, Jura mihi, ut fides ei fiat, non eſt peccatum: tamen humana tentatio *l* eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, novit feciſſe, videt feciſſe, & cogit jurare, homicida eſt. Ille enim ſuo ſe perjurio perimit: ſed iſte manum interficientis & impreſſit *m*, & preſſit.

a *al. ſciens ſe. Anſ. l. 11. c. 63. Burch. l. 12. c. 4. Ivo p. 12. c. 61.* b *al. perjurat. Pol. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 64. Burch. l. 12. c. 5. Ivo p. 12. cap. 62.* c *al. perjuraverit.* d *al. Romano.* e *Polyc. ibid. Burch l. 12. c. 6. Ivo part. 12. c. 63.* f *Polyc. l. 6. tit. 11. Anſel. l. 11. cap. 67. Burch. lib. 12. cap. 9. Ivo p. 12. cap. 66.* g *al. perjuraverit.* h *Sent. 3. diſt. 36. Ivo p. 12. c. 28. Pannorm. l. 8. c. 108.* i *provocavit] orig.* k *Sent. ibid. Ivo p. 12. c. 30. Pann. l. 8. c. 110.* l *al. contentio.* m *al. expreſſit.*

1 ¶ Non eſt peccatum] *In originali eſt,* non audeo dicere non eſſe peccatum. *Sed ob caſum non eſt mutatum.*

C. VII. ¶ *Uſque ad exitum vitæ non communicet, qui alios ad perjuria trahit.*

Item ex Concilio Matiſconenſi 1 *c.17.*

III. SI *a* quis convictus fuerit alios ad falſa 1 teſtimonia, vel perjuria attraxiſſe, vel quâcunque corruptione ſollicitâſſe, ipſe quidem uſque ad exitum vitæ non communicet: ii verò, qui ei in perjurio conſenſiſſe probantur, poſteà ab omni teſtimonio ſunt removendi *b:* & ſecundùm legem infamiâ notabuntur.

1 ¶ Falſa] *In Concilio ipſo Matiſconenſi (reſtituta enim eſt citatio ex manuſcriptis, cùm anteà citaretur Moguntinenſe) legitur* falſum teſtimonium vel perjurium.

2 pars. *Item, qui audit aliquem falſum jurare, & tacet, delinquit.*

C. VIII. ¶ *Cui ſit indicandum falſum, quod ab aliquo juratur.*

Unde Auguſtinus *ait in quæſtionibus Levitici c q.1. ad c.5.* [Anima quæ audierit vocem jurantis falſum, &c.]

HOc *d* videtur dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falſum, & ſcit eum falſum jurare, & tacet. Tunc autem ſcit, ſi ei rei, de qua juratur, teſtis fuit, aut vidit, aut conſcius fuit, id eſt, aliquo modo cognovit, aut oculis ſuis conſpexit, aut ipſe, qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit eſſe conſcius. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditionis hominum non parva exiſtit *e* plerunque tentatio. Poſſumus enim paratum ad perjurium admonendo, vel prohibendo à tam gravi peccato revocare: ſed ſi non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falſum juraverit, utrùm prodendus ſit, ſi proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima quæſtio eſt. Sed quia non expreſſit, cui hoc indicandum ſit, utrùm illi, cui juratur, an ſacerdoti cuipiam *f*, qui non ſolùm eum perſequi non poteſt irrogando ſupplicium, ſed etiam orare pro illo poteſt; videtur mihi, quòd ſe homo ſolvat à peccati vinculo, ſi *g* indicet talibus, qui magis poſſunt prodeſſe, quàm obeſſe perjuro, ſive ad corrigendum eum, ſive ad Deum pro illo placandum, ſi & ipſe confeſſionis adhibeat diſciplinam.

Si ergò iſte, ut ſuprà dictum eſt, qui audit falſum jurare, & tacet, delinquit; multò magis ille reus eſt, qui ad pejerandum aliquem compellit.

3 pars. *Quæritur de eo, qui verborum calliditate ſe circumvenire putat illum, cui juramentum adfert, An ſit reus perjurii, niſi ſervaverit, quod jurâſſe creditur.*

C. IX. ¶ *De eo qui calliditate verborum jurat.*

De hoc ita ſcribit Iſidorus *ſententiarum lib.2. cap.31.*

QUâcunque *h* arte verborum quiſque juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia *i* & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.

C. X. ¶ *Perjurus eſt, qui ſuper lapidem falſum jurat.*

Item ex ſermone ſancti Auguſtini *trigeſimo, de verbis Apoſtoli.*

ECce *k* dico charitati veſtræ, & qui ſuper *l* lapidem falſum jurat, perjurus eſt. Unde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil eſt, per quod jurant, non ſe crimine teneri perjurii. Prorſus perjurus es, quia per id, quod ſanctum non 1 putas, falſum juras. Si tu 2 illud ſanctum non putas, ſanctum puta 3, cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, ſed proximo juras. Homini juras ante lapidem, ſed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem.

1 ¶ Non putas,] *Sic etiam Ivo. In originali eſt ſine negatione, & fortè legendum,* putat.

2 Si tu illud] *In codicibus Auguſtini impreſſis, & uno Vaticano legitur,* ſed ego illud ſanctum non puto. *In altero verò etiam Vaticano, & apud Ivonem,* ſed ego illum ſanctum non puto.

3 ¶ Puta,] *Sic in codicibus impreſſis B. Auguſtini: ſed in uno Vaticano, & apud Ivonem, & Pannormiam, & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus,* putat.

C. XI. ¶ *Apud Deum verba noſtra non ex ore ſed ex corde procedant.*

Sed objicitur illud Gregorii 26. *libro Moralium, c.7.*

HUmanæ aures verba noſtra talia judicant, qualia foris ſonant. Divina verò judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur *a.* ¶ Certè noverit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis: quia non debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni.

Si ergò divina judicia verba noſtra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, ſi intentio non debet ſervire verbis, ſed verba intentioni; patet, quòd Deus non accipit ſic juramentum, ſicut ille cui juratur: ſed potiùs, ſicut qui jurat, intelligit; cùm recipienti non ex intimis, ſed ex his quæ proferuntur foris, verba noſtra ſonent. ¶ Item objicitur, qui jurat ſuper lapidem, putans ſe jurare ſuper ſacroſancta Evangelia, perinde tenetur, ac ſi ſuper Evangelia juraverit: licèt ille cui jurat, ideò ſuper lapidem illum jurare fecerit, ne non ſervando quod promittit, reatu perjurii teneatur. ¶ Item objicitur de civibus, qui credunt ſe jurare obedituros Conſulibus ſuis in omnibus, quæ ſibi imperata fuerint pro honore ſuæ civitatis: ne verò obedientiam recuſantes, reatu perjurii illaqueentur, ſupponitur breve juraturis, in quo aliud continetur, quàm ſe juraturos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum convertant, vel aliquid hujuſmodi faciant. Si ergò contra hoc, quod ſe jurâſſe crediderant, Conſulibus ſuis obedientiam denegarent, nunquid ſecundùm intentionem recipientis, an potiùs ſecundùm intentionem jurantis juramentum Deus illud acciperet? ¶ Item, ſi innocens de adulterio, vel furto impetitus, innocentiam ſuam vellet aſſerere, juraret autem ſe ab objectis ſic eſſe immunem, ſicut in brevi illo continetur, quod manibus ſuis ſe ſcripſiſſe arbitratur, contineatur autem in illo hunc reum eſſe objectorum, nunquid à Domino perjurus reputabitur? aut nunquid poterit argui ſe jurâſſe, adulterii, aut furti reatum incurriſſe? Non.

C. XII. ¶ *Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet eſſe differentia.*

Hinc etiam Chromatius 1 *in cap.5. Matthæi.*

JUramenti hæc cauſa eſt, quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut quod verum eſt, eloquatur. Et ideo Dominus inter juramentum, & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam: quia ſicut in juramento nullam convenit eſſe perfidiam; ita quoque in verbis noſtris nullum debet eſſe mendacium: quia utrumque & perjurium & mendacium divini judicii pœnâ damnatur, dicente Scripturâ: *b* [*Os, quod mentitur, occidit animam.*] Quiſquis ergò verum loquitur, jurat; quia ſcriptum eſt: *c* [*Teſtis fidelis non mentitur.*]

1 ¶ Chromatius] *Anteà citabatur,* Chryſoſtomus: *cui errori occaſionem dederat ſimilitudo primarum literarum.*

a *Burch.l.16.c.8. Ivo p.12.c.26.* b *al. prohibendi.* c *Gloſſa ordin. initio c. quinti Levit.* d *Ivo p.12.c.19. Pann.l.8.c.109.* e *al. extitit.* f *vel cuipiam,] orig. & Ivo.* g *al. etiamſi.* h *Sent.3.diſt.39. Anſ.l.11.c.76. Polyc.l.6.tit.12. Burch.l.12. c.10. Ivo part.12. c.36. & 67. Pann. l.8. c.112.* i *al. qui.* k *Ivo p.12.c.34. Pann.l.8.c.116.* l *per] vera lectio.*

a *Hucuſque B. Greg. eo loco.* b *Sap.1.* c *Prov.14.*

C. XIII. ¶ *Antequam aliquis juret, pejerat, ſi contra conſcientiam jurare parat*

Idem a.

QUi pejerare paratus eſt, antequam juret, jam perjurus eſſe videtur: quia Deus non ex operibus judicat, ſed ex cogitationibus, & ex corde.

Ex his omnibus colligitur, quòd juramenta ſecundùm intentionem præſtantis, non recipientis, à Deo judicantur. Quomodo ergò, ſecundùm Iſidorum, quâcunque arte verborum quis jurat, Deus ſic accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit? Sed ſicut aliud eſt, callidâ arte verborum jurare, aliud ſimpliciter intentionem ſuam jurando enuntiare: ſic aliud eſt ſimplici intentione juramentum factum recipere, aliud in recipiendo calliditate uti: quia ſicut quiſquam apud Deum non valet aliquem lædere, ſic nec præter ejus intentionem valet quis alicui ſubvenire. Deus autem duplicitatis aſpernator ſimplicem intentionem utriuſque conſiderat: & tam ex parte recipientis, quàm ex parte præſtantis verborum artem aſpernatur & odit.

4 pars. *De ætate verò jurantium quæritur, Quâ ætate quiſque ad jurandum debeat cogi? De quo in primo* libro Capitularium, *c. 63. ſic invenitur definitum.*

C. XIV. ¶ *Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur jurare.*

PArvuli, b qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare, ſicut 1 Gunebodigni faciunt. Et qui ſemel perjuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius jurator exiſtat.

1 ¶ Sicut Gunebodigni faciunt.] *Addita iſthæc ſunt ex originali.*

C. XV. ¶ *Ante quatuordecim annos nullus jurare cogatur.*

Item ex Concilio Eliberitano.

PUeri c ante annos quatuordecim non cogantur jurare. Puella quoque, ſi in puerili ætate ſita in domo patris, illo neſciente, juramento ſe conſtrinxerit, & pater ejus, ùt audierit, ſtatim contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt, & faciliùs emendabitur.

¶ *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernenſi: ut alia, quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.*

C. XVI. ¶ *De eodem, & ut à jejunis juramenta præſtentur.*

Item Cornelius Papa d.

HOneſtum e etiam videtur, ut qui in ſanctis audet f jurare, hoc jejunus faciat, cum omni honeſtate & timore Dei, & ut pueri ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex decretis Concilii Papæ. Extat autem lib. 1. Capitular. c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus capitis partem Ivo c. 33.*

Præterea ſunt quædam tempora, quibus jurare prohibemur.

C. XVII. ¶ *Quibus temporibus jurare prohibemur.*

Unde in Concilio apud ſanctum Medardum habito.

DEcrevit g ſancta Synodus, ut à Septuageſima uſque in octavam Paſchæ, & ab adventu Domini uſque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (niſi de concordia & pacificatione) nullus ſuper ſacra Evangelia jurare præſumat.

5 pars. *De* h *forma verò fidelitatis, & quid quiſque debeat Domino, vel è converſo, ſic invenitur in epiſt.* Fulberti Epiſcopi.

a *al. Item.* b *Ivo part. 12. c. 23. Pann. l. 8. c. 103.* c *Burch. l. 12. c. 26. Ivo part. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104 & 105.* d *Capit. l. 1. cap. 63.* e *Burch. l. 12. c. 12. Ivo p. 12. cap. 69. & 33. Pann. l. 8. cap. 120. Cap. præcedenti.* f *al. habet.* g *Simile quiddam in ſchedis Capitularium è Gallia miſſis. Burch. l. 12. c. 20.* h *In uſibus feudorum, lib. 2. tit. 6.*

C. XVIII. ¶ *Quæ in fidelitate ſunt obſervanda.*

DE a forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus, hæc vobis, quæ ſequuntur, breviter ex librorum auctoritate notavi. Qui domino ſuo fidelitatem jurat, iſta ſex ſemper in memoria debet habere; incolume, tutum, honeſtum, utile, facile, poſſibile. Incolume videlicet, ne ſit in damnum domino ſuo de corpore ſuo. Tutum, ne ſit ei damnum de ſecreto ſuo, vel de munitionibus, per quas tutus eſſe poteſt. Honeſtum, ne ſit ei in damnum de ſua juſtitia, vel de aliis cauſis, quæ ad honeſtatem ejus pertinere videntur. Utile, ne ſit ei in damnum de ſuis poſſeſſionibus. Facile vel poſſibile, ne id bonum, quod dominus ſuus facere leviter poterat, faciat ei difficile; néve id quod poſſibile erat, reddat ei impoſſibile. Ut fidelis hæc nocumenta caveat, juſtum eſt. Sed 1 quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat id quod bonum eſt, reſtat, ut in eiſdem ſex ſupradictis conſilium & auxilium domino ſuo fideliter præſtet, ſi beneficio dignus videri vult, & ſalvus eſſe de fidelitate, quam juravit. Dominus quoque fideli ſuo in his omnibus vicem reddere debet. Quòd ſi non fecerit, meritò cenſebitur malefidus: ſicut ille, qui 2 in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel conſentiendo deprehenſus fuerit perfidus & perjurus.

¶ *Epiſtola hæc Fulberti miſſa eſt è Gallia, deſcripta ex vetuſto codice Eccleſiæ Belluacenſis: cujus hic eſt titulus:* Glorioſo Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus orationis ſuffragium.

1 ¶ Sed quia non ſufficit] *In ipſa epiſtola legitur:* Sed non ideò caſſamentum meretur: non ei ſufficit. *Apud Ivonem verò,* Sed non ideò caſſamentum b meretur. Non enim ſufficit, &c.

2 ¶ Qui in eorum] *In epiſtola legitur,* ſi mox prævaricatione: *apud Ivonem,* ſi in eorum prævaricatione: *In Pannormia verò ut apud Gratianum.*

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Auguſtinus.

SI c qui Laicus juramentum violando profanat, quod Regi & domino ſuo jurat, & poſteà perversè & doloſè ejus regnum tractaverit, & in mortem ipſius aliquo machinamento inſidiatur, quia ſacrilegium peragit, in Chriſtum Domini manum mittens, anathema ſit: niſi per dignam pœnitentiæ ſatisfactionem emendaverit, ſicut conſtitutum à ſancta Synodo eſt, id eſt, ſeculum relinquat, arma deponat, in monaſterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ ſuæ: veruntamen communionem in exitu vitæ ſuæ cum Euchariſtia percipiat. Epiſcopus verò, Presbyter, Diaconus, ſi hoc crimen commiſerit, degradetur.

¶ *Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Ivo citant ex dictis Auguſtini. Simile autem habetur in Concilio Toletano 16. c. 8. ex Hiſpania miſſo.*

6 pars. *Ut itaque ex præmiſſis apparet, mendacium nec ſimplici ſermone debet proferri, nec juramento firmari. Mendacium autem non ſolùm in verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus eſſe probatur.*

C. XX. ¶ *Mentitur, qui profeſſionem ſuam operibus non oſtendit.*

Unde Ambroſius *ait in ſermone habito in Dominica de Abraham.*

¶ *Initium hujus ſermonis eſt,* Scitote fratres.

CAvete d fratres, mendacium, quia omnes qui amant mendacium, filii ſunt diaboli 1. *& infrà.* ¶ Non ſolùm in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium namque eſt Chriſtianum ſe dicere, & opera Chriſti non facere. Menda-

a *Ivo part. 12. cap. 76. Pann. l. 8. c. 122.* b *al. cauſamentum.* c *Anſel. l. 11. c. 74. Polyc. l. 6. tit. 11. Burch. l. 12. c. 21. Ivo p. 10. c. 78.* d *Pann. l. 8. c. 127.*

cium eſt, Epiſcopum, Sacerdotem vel Clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari.

1 ¶ Diaboli.] *In codice Vaticano, ubi hic ſermo habetur, ſequuntur hæc,* quia non ſolùm mendax eſt, ſed etiam & pater, & inventor ipſius mendacii eſt. Omnis enim ſimulatio, & omnis duplicitas mendacium eſt. Ergò non ſolùm, &c.

C. XXI. ¶ *Quoties ſermo malus de ore noſtro procedat.*

Item Hieronymus *in c.4. epiſt. ad Epheſios.*

QUoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non ut convenit audientibus, toties ſermo malus procedit de ore noſtro ad deſtructionem eorum, qui audiunt. Conſideremus itaque, quid loquamur: quia pro omni otioſo verbo reddituri ſumus rationem in die judicii.

7 pars. *Juramentum verò Clericus Laico præſtare non debet.*

C. XXII. ¶ *Cuiquam Laico Clericus nihil jurare præſumat.*

Unde in Remenſi Concilio *legitur.*

NUllus *a* ex Eccleſiaſtico ordine cuiquam Laico quicquam ſuper ſacroſancta Evangelia jurare præſumat: ſed ſimpliciter cum veritate & puritate dicat, eſt eſt, non non. Sed ſi eſt aliquid, quod ſibi objiciatur 1, prout judicaverint, qui ejuſdem ordinis ſunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

1 ¶ Objiciatur,] *Apud Burchardum & Ivonem ſequitur,* ad Epiſcopum, in cujus territorio eſt, deferatur; & juxta id, quod illi, qui ejuſdem ſunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Epiſcopo ſimiliter Clericus juramentum præſtare non debet, niſi fortè is, cui Eccleſiæ procurationem committit.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Unde Urbanus II. *ait.*

NUllus *b* Epiſcopus Clericos ſuos, niſi fortè quibus Eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio commiſſa fuerit, ſibi jurare compellat.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus finis hujus cauſæ eſt in verſ.* expurgetur. *Abſunt autem hæc verba, & ſequens caput,* nullus. *In uno autem non modò iſta habentur, ſed etiam caput primum de juramento calumniæ, & conſtitutio nova Henrici.*

CAUSA XXIII.

QUidam Epiſcoporum cum plebe ſibi commiſſa in hæreſim lapſi ſunt, circumadjacentes Catholicos miris & cruciatibus ad hæreſim compellere cœperunt: quo comperto, Apoſtolicus catholicis Epiſcopis circumadjacentium regionum, qui ab Imperatore civilem juriſdictionem acceperant, imperavit, ut Catholicos ab hæreticis defenderent, & quibus modis poſſent, eos ad fidei veritatem redire compellerent. Epiſcopi hæc mandata Apoſtolici c *recipientes, convocatis militibus, apertè, & per inſidias contra hæreticos pugnare cœperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis, rebus ſuis vel Eccleſiaſticis, expoliatis, aliis carcere & ergaſtulo recluſis, ad unitatem catholicæ fidei coacti redierunt.*

1 *Hìc primùm quæritur, An militare peccatum ſit?*
2 *Secundò, Quòd bellum ſit juſtum, & quomodo à filiis Iſraël juſta bella gerebantur?*
3 *Tertiò, An injuria ſociorum armis ſit propulſanda?*
4 *Quartò, An vindicta ſit inferenda?*
5 *Quintò, An ſit peccatum judici, vel miniſtro reos occidere?*
6 *Sextò, An mali ſint cogendi ad bonum?*
7 *Septimò, An hæretici ſuis & Eccleſiæ rebus ſint expoliandi, & qui poſſidet ab hæreticis ablata, an dicatur poſſidere aliena?*
8 *Octavò, An Epiſcopis, vel quibuslibet Clericis ſuâ liceat auctoritate, vel Apoſtolici, vel* d *Imperatoris præcepto arma movere?*

a *Burch. l.2. c.188. Ivo p.6. c.133. Pann. l.5. c.11.* b *Ext. de Jurejur. c. nullus.* c *al. Apoſtolica.* d *al. ſine Imperatoris.*

QUÆSTIO I.

QUòd militare alienum videatur ab Evangelica diſciplina, hinc videtur poſſe probari, quia omnis militia vel ob injuriam propulſandam, vel propter vindictam inferendam eſt inſtituta: Injuria autem vel à propria perſona, vel à ſocio repellitur, quod utrumque Evangelicâ lege prohibetur. Cùm enim dicitur: a [Si quis te percuſſerit in unam maxillam, præbe ei & alteram] *& iterùm:* [Qui angariaverit te mille paſſus, vade cum eo duo millia.] *Item cùm Apoſtolus dicat:* b [Non vos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ:] *quid aliud prohibemur, quàm propria perſona injuriam repellere?* ¶ *Item, cùm Petro, gladio magiſtrum defendenti. Chriſtus dixerit:* c [Converte gladium tuum in vaginam: an putas, quòd non poſſim rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones Angelorum?] *denique ſicut de B. Andrea legitur* d, *cùm fieret concurſus populorum, ut de manibus iniqui judicis eum eriperent, & ab injuria mortis illum defenderent, ipſe econtra & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne ſuum martyrium impedirent: quid aliud monemur, quàm ſicut proprias, ita & ſociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, ſed eorum exemplo ad ſimilia ferenda animum præparare?* ¶ *Item, cùm in proverbiis* 1 *dicatur:* e [Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.] *Item, cùm in Euangelio dicatur:* f [Nolite judicare, & non judicabimini.] *Item,* g *cùm paterfamiliâs dicat ſervis dolentibus colligere zizania:* [Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: & tunc dicam meſſoribus, colligite zizania, & alligate in faſciculos ad comburendum.] ¶ *Item cùm Rex ille, qui nuptias fecerat filio ſuo, miſſis exercitibus ſuis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas Prophetarum & Apoſtolorum, qui vocati ad nuptias venire contempſerunt credendo. Item, cùm Paulus Apoſtolus dicat in epiſtola ad Romanos:* h [Nolite judicare invicem.] *Item:* [Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Suo Domino ſtat, aut cadit. Sive ergò vivimus, ſive morimur, Domini ſumus. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur:] *In his omnibus quid aliud præcipitur, quàm ut vindicta delinquentium divino reſervetur examini? Cùm ergò, ut ſuprà dictum eſt, militia videatur inſtituta, vel ob injuriam propulſandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelicâ prohibeatur, apparet, quòd militare peccatum eſt.*

1 ¶ In proverbiis] *Sententia illa ſolet quidem proverbii loco uſurpari: ſed non habetur in libro Proverbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. cap.12. (conjuncte cum alia ſententia ex c.25. Proverb.) & ad Hebræos 10. Deut. c.32. in Cantic. ſic ſcriptum eſt:* Mea eſt ultio, & ego retribuam.

C. I. ¶ *Bella carnalia bellorum ſpiritualium figuram gerunt.*

Hinc etiam Gregorius *ait* i.

NIſi bella iſta carnalia figuram bellorum ſpiritualium gererent, nunquam, ut opinor, Judaicarum hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti, qui venit pacem docere, legendi in Eccleſiis fuiſſent ab Apoſtolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret iſta deſcriptio, quibus dicitur ab Jeſu: [*Pacem* k *meam do vobis, pacem meam relinquo vobis?*] & quibus per Apoſtolum *l* jubetur & dicitur: [*Non voſmetipſos vindicantes, ſed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini?*] Unde denique ſciens Apoſtolus nulla nobis jam ultrà bella eſſe carnaliter peragenda, ſed animæ certamina contra ſpirituales adverſarios deſudanda, velut magiſter militiæ, præceptum dat militibus Chriſti, dicens *m*: [*Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adversùs aſtutias diaboli.*]

a *Matth.5.* b *Roman.12.* c *Matth.26.* d *In martyrio ipſius.* e *Deut. 32. Rom. 12.* f *Matth.7.* g *Matth.13.* h *Rom.14.* i *Origenes homiliâ 15. ſuper Joſue.* k *Joan.14.* l *1. Corinth.6.* m *Eph.6.*

Hu

His ita reſpondetur. Præcepta patientiæ non tam oſtentatione corporis, quàm præparatione cordis ſunt retinenda.

C. II. ¶ *Præcepta patientiæ, virtute animi, non oſtentatione corporis ſervanda ſunt.*

Unde Auguſtinus *ait in ſermone de puero Centurionis.*

PAratus *a* debet eſſe homo juſtus & pius patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potiùs creſcat bonorum, non ut pari malitiâ ſe quoque numero addat malorum. Denique iſta præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinere, quàm ad opus quod in aperto fit (ut teneatur in ſecreto animi patientia cum benevolentia, in manifeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe poſſe, quibus bene velle debemus.) ¶ *b* Hinc liquidò oſtenditur, quòd ipſe Dominus Jeſus, exemplum ſingulare patientiæ, cùm percuteretur in faciem, reſpondit: [*Si* c *malè dixi, exprobra de malo: ſi autem benè, quid me cædis?*] Nequaquam igitur præceptum ſuum, ſi verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, ſed potiùs prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non ſolùm percuti in faciem, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in cruce pendens: [*Pater* d *ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.*] ¶ Nec Paulus Apoſtolus præceptum Domini & magiſtri ſui videtur impléſſe, ubi etiam ipſe percuſſus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: [*Percutiet* e *te Deus paries dealbate: ſedes judicare me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti?*] Et cùm à circumſtantibus diceretur: [*Injuriam facis principi Sacerdotum?*] Irridens *f* eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui ſaperent, intelligerent jam deſtruendum eſſe adventu Chriſti parietem dealbatum, hoc eſt, hypocriſim ſacerdotii Judæorum. Ait quippe: *g* [*Neſcivi fratres, quia princeps eſt. Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices,*] cùm proculdubiò, qui in eodem populo creverat, atque *h* in lege fuerat eruditus, illum principem Sacerdotum neſcire non poſſet, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quòd neſciret. Sunt ergò iſta præcepta patientiæ ſemper in cordis præparatione retinenda: ipſaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate complenda eſt. ¶ Agenda ſunt autem multa etiam cum invitis benignâ quâdam aſperitate plectendis, quorum potiùs utilitati conſulendum eſt, quàm voluntati. *& infrà.* Nam in corripiendo filio, quamlibet aſperè, nunquam profectò amor paternus amittitur. Fiat tamen quod nolit & doleat, qui etiam invitus videtur dolore ſanandus. ¶ Ac per hoc ſi terrena iſta reſpublica præcepta Chriſtiana cuſtodiat, & ipſa bella ſine benevolentia non gerentur, ut *i* ad pietatis, juſtitiæque pacatam ſocietatem victis faciliùs conſulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior, roboratur. *& paulò poſt.* ¶ Nam *k* ſi Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potiùs militibus, conſilium ſalutis petentibus, in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, ſeque militiæ omnino ſubtraherent. Dictum eſt autem eis: [*Neminem* l *concuſſeritis, nulli* 1 *calumniam feceritis: ſufficiant vobis ſtipendia veſtra.*] Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit.

¶ *Sic etiam citat Anſelmus. Polyc. non affert auctorem. Habetur autem in epiſt.5. Aug. ad Marcellum.*

1 ¶ Nulli] *Repoſitus eſt integer locus Evangelii, ut eſt in ipſa epiſtola, & lib.22. contra Fauſtum, c.74. Anteà erat,* Contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

C. III. ¶ *In bellicis armis milites Deo placere poſſunt.*

Item ejuſdem *ad Bonifacium, epiſt.207.*

NOli *a* exiſtimare neminem Deo placere poſſe, qui in armis bellicis militat. In his erat ſanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit teſtimonium. In his etiam plurimi illius temporis juſti. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit: *b* [*Non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.*] *& infrà.* ¶ Hoc ergò primùm cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipſa corporalis donum Dei eſt. Sic enim cogitabis 1 de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem bellum geritur: quantò magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas, ut liberet Deus à neceſſitate, & conſervet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum excitetur: ſed bellum geritur, ut pax acquiratur. Eſto ergò etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem *c* vincendo perducas. [*Beati enim pacifici* (ait Dominus) *quia filii Dei vocabuntur.*] Si autem pax humana tam dulcis eſt pro temporali ſalute mortalium, quantò eſt dulcior pax divina pro æterna ſalute Angelorum? Itaque hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti & reſiſtenti violentia redditur, ita victo vel capto miſericordia jam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur.

1 ¶ Sic enim cogitabis] *Anteà legebatur,* Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. *Emendatum eſt & hoc & multa alia ex originali.*

C. IV. ¶ *Quæ ſunt in bello jure reprehendenda.*

Item ejuſdem *contra Manichæos,* [*id eſt, libro 22. contra Fauſtum, cap.74. & 75.*]

QUid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur *d* in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum eſt, non religioſorum. Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libidò dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt, quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerùnque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam reſiſtentium (ſive Deo, ſive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur à bonis: cùm in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juſtè ordo ipſe conſtringit. Unde 1 neque Joannes *e* ab armis jubet diſcedere milites: & Chriſtus *f* tributa Cæſari monet reddi, quia propter bella neceſſariò militi ſtipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas atque conſilium apud Principes ſit, *& infrà.* ¶ Sed ſi humanâ cupiditate bellum geritur, non nocet ſanctis, in *g* quos non habet quiſquam poteſtatem, niſi deſuper datam. Non *h* enim eſt poteſtas, niſi à Deo, ſive jubente, ſive ſinente. Ergò vir juſtus, ſi fortè ſub Rege, homine etiam ſacrilego, militet, rectè poteſt illo jubente bellare, ſi vice *i* pacis ordinem ſervans, quod *k* ſibi jubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt, vel utrùm ſit, certum non eſt; ita ut fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem oſtendat ordo ſerviendi.

1 ¶ Unde neque] *Hinc uſque ad verſ.* Ordo, *Gratianus ſummatim retulit ſententiam B. Auguſtini, quæ ab eo copio-*

a *Polyc.l.7.tit.7. Anſelm.l.13.c.3.* b *Non erat hìc faciendum initium novi paragraphi, cohærent enim hæc cum antecedentibus.* c *Joan.18.* d *Luc.23.* e *Act.23.* f *al.incidenter*] *al. irridenter.* g *Exod.22.* h *al.ibi.* i *al. ſed ut.* k *Pann.l.8.c.42.* l *Luc.3.*

a *Polyc.l.7.tit.53. Anſel.l.13.c.4. Ivo p.10.c.126.* b *Matthei 8.* c *al.unitatem.* d *al. domentur. Pannor. l.8.c.45.* e *Luc.3.* f *Matth.22.* g *Joan.19.* h *Rom.13.* i *al. civica*] *orig.* k *al. cui quod jubetur.*

ſius & clarius exponitur : ſicut etiam à verſ. Sed ſi humana, *uſque ad verſ.* Non enim.

C. V. ¶ *Militare non eſt peccatum.*

Item ejuſdem *in libro de verbis Domini tractatu, ſive ſermone 19.*

Militare *a* non eſt delictum, ſed propter prædam militare peccatum eſt: nec rempublicam gerere criminoſum eſt, ſed ideò gerere *b* rempublicam, ut rem familiarem potiùs augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim providentiâ quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, prædo *c* graſſetur. *Item infrà.* ¶ Dicit ipſe Dominus, *d* [*Reddite quæ Dei ſunt, Deo, & quæ Cæſaris, Cæſari.*] Igitur, quod Cæſar præcepit, ferendum eſt: quod Imperator indicit, tolerandum eſt: ſed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infrà.* ¶ [*Interrogaverunt Joannem milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Ait* e *illis Joannes, neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris.*] Hîc jam cognoſcere ſe debet omnis homo, qui militat. Non enim tantùm de his militantibus Scriptura loquitur, qui armatâ militiâ detinentur: ſed quiſquis militiæ ſuæ cingulo utitur, dignitatis ſuæ miles adſcribitur: atque hæc ſententia poteſt dici (verbi gratiâ) militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus. Quicunque ſibi ſtipendia publicè decreta conſequitur, ſi ampliùs quærit, tanquam calumniator & concuſſor Joannis ſententiâ condemnatur.

C. VI. ¶ *Pacata ſunt bella, quæ geruntur, ut mali coërceantur, boniq́ ſubleventur.*

Item ejuſdem *de diverſis Eccleſiæ obſervationibus.*

Apud *f* veros Dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, ut mali coërceantur, & boni ſubleventur.

¶ Sic etiam citat Ivo: quod tamen apud B. Auguſtinum non eſt inventum, quamvis epiſtola ad Januarium talem ferè habeat titulum. Simile habetur ſup. eâd. noli. §. eſto ergò. & de civitate Dei. lib. 19. c. 12.

C. VII. ¶ *Summa eſt laus militiæ, reipub. utilitatibus obedientiam exhibere.*

Item Gregorius *univerſis militibus* g *Neapolitanis, lib. 12. epiſt. 24.*

Summa *h* militiæ laus, inter alia bona merita, hæc eſt, obedientiam reipub. *i* utilitatibus exhibere, quodque ſibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare: ſicut & nunc devotionem veſtram feciſſe didicimus, quæ epiſtolis noſtris, quibus magnificum virum Conſtantium Tribunum cuſtodiæ civitatis deputavimus præeſſe, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonſtravit. Unde ſcriptis vos præſentibus curavimus admonendos, uti prædicto viro magnifico Tribuno, ſicut & feciſtis, omnem debeatis pro sereniſſimorum dominorum utilitate, vel conſervanda civitate, obedientiam exhibere: quatenus quicquid à vobis hactenus bene geſtum agnoſcitur, per præſentis temporis vigilantiam ac ſolicitudinem augmentetis.

Ex his omnibus colligitur, quòd militare peccatum non eſt, & quòd præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in oſtentatione corporis obſervanda ſunt.

QUÆSTIO II.

Quòd autem quæritur, Quòd ſit juſtum bellum, Iſidorus Etymol. l. 18. c. 1. inquit.

C. I. ¶ *Quod ſit juſtum bellum.*

Juſtum *a* eſt bellum, quod ex edicto 1 geritur, de rebus repetendis *b*, aut propulſandorum hoſtium cauſâ. *& cap. 15.* ¶ Judex *c* dictus, quaſi jus dicens populo, ſive quòd jure diſceptet. Jure autem diſceptare, eſt juſtè judicare. Non eſt autem judex, ſi non eſt in eo juſtitia.

1 ¶ Edicto] *In codicibus Iſidori etiam manuſcriptis legitur,* ex prædicto. *Citat enim Ciceronem ex libris de republ. qui negat juſtum eſſe bellum, niſi denuntiatum, niſi indictum,* d *niſi de repetitis rebus.*

C. II. ¶ *Nihil ad juſtitiam intereſt, ſive apertè, ſive ex inſidiis aliquis pugnet.*

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum 6. q. 10.*

Dominus noſter jubet *e* ad Jeſum Nave, ut conſtituat ſibi retrorſus inſidias, id eſt, inſidiantes bellatores ad inſidiandum hoſtibus. Hinc admonemur hoc *f* non injuſtè fieri ab his, qui juſtum bellum gerunt, ut nihil homo juſtus præcipuè cogitare debeat in his rebus, niſi ut juſtum bellum ſuſcipiat, cui bellare fas eſt. Non enim omnibus fas eſt. Cùm autem juſtum bellum ſuſceperit, utrùm apertâ pugnâ, utrùm inſidiis vincat, nihil ad juſtitiam intereſt. Juſta autem bella definiri ſolent, quæ ulciſcuntur injurias, ſi qua gens, vel civitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per injurias ablatum eſt. Sed etiam hoc genus belli ſine dubitatione juſtum eſt, quod Deus imperat, apud quem non eſt iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus, vel ipſe populus non tam auctor belli, quàm miniſter judicandus eſt.

Cùm ergò juſtum bellum ſit, quod ex edicto geritur, vel quo injuriæ ulciſcuntur, quæritur, quomodo à filiis Iſraël juſta bella gerebantur.

C. III. ¶ *Innoxius tranſitus filiis Iſraël negabatur, atque ideò juſta bella gerebant.*

De his ita ſcribit Auguſtinus *in quæſtionibus Numerorum, q. 44. ad c. 20.*

Notandum *g* eſt ſanè, quemadmodum juſta bella gerebantur [a *h* filiis Iſraël contra Amorrhæos.] Innoxius enim tranſitus denegabatur, qui jure humanæ ſocietatis æquiſſimo patere debebat.

QUÆSTIO III.

Quòd verò injuria ſociorum armis propulſanda non ſit, exemplis & auctoritatibus probatur. Dominus i *enim cùm ab Herode quæreretur ad interficiendum, non patrocinium ſibi quæſivit armorum, cùm occulto inſtinctu poſſet in eum convertiſſe manus Judæorum, ſed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per ſeptennium. Sic etiam, cùm à Judæis* k *lapidibus peteretur, abſcondit ſe, & exivit de templo. Sic etiam cùm duceretur ad crucem, nobis* l *commovere adversùs ſeniores Judæorum turbam, quæ nuper ei obviam proceſſerat, & eum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an Rex eſſet, ait:* [Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si enim eſſet de hoc mundo, miniſtri mei utique decertarent, ut ego non traderer Judæis:] *Inſinuans illos ad regnum hujus mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non divino præſidio ab imminenti injuria ſe tueri contendunt. Item, cùm diſcipulis ſuis ait:* m [Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:] *non arma armis, ſed fugam perſequentibus docuit opponi. ¶ Item, ſicut legitur in Eſaia, Ægyptus à Nabuchodonoſor devaſtata eſt, quia filiis Iſraël contra Aſſyrios & Chaldæos protectionis & defenſionis auxilium promiſit. Unde dictum* n *eſt.* [Baculus arundineus Rex Ægypti: ſuper quem ſi aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manum innitentis.] *Ipſi etiam Judæi captivi ducti ſunt, quia*

a *Beda, & gloſſa ord. Luc. 3. Ivo p. 10. c. 125. Pann. lib. 8. c. 60.* b *agere] orig.* c *præda] orig.* d *Matth. 22.* e *Luc. 3.* f *Ivo p. 10. c. 105.* g *Epiſcopis] orig. impreſſum.* h *Anſ. l. 13. c. 9.* i *ſanctæ reipubl. exhibere,] orig.*

a *Ivo p. 10. c. 116. Pann. l. 8. c. 54.* b *al. repetitis.* c *Et l. 9. c. 4.* d *Et idem ferè habetur l. 1. de officiis.* e *Joſ. 8.* f *abeſt ab orig.* g *Ivo p. 10. c. 119. Pann. l. 8. c. 57.* h *abſunt ab orig.* i *Matth. 2.* k *Matt. 21.* l *Joan. 18.* m *Matt. 10.* n *Eſa. 19. 36. Ezech. 29.*

ſpem ſuæ liberationis non in ſolo Deo, ſed in homine poſuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur, a *quòd rapinam ſuorum bonorum cum gaudio ſuſcipiebant, non quærentes ſibi aliorum patrocinia, ſed gaudentes, quoniam digni inveniebantur pro nomine Jeſu contumeliam pati. Sic & Apoſtolus in prima epiſtola ſuadet Corinthiis,* b *ut injuriam & fraudem patienter ferant potiùs, quàm repetendo fratres ſcandalizent. Sic ab idolothytis, & à qualibet eſca cenſet abſtinendum potiùs, quàm cum ſcandalo fratrum edamus. Sic & à ſumptibus abſtinet, ne aliquod offendiculum Evangelio Chriſti præſtaret. Cùm ergò ille, qui ab injuria armis arcetur, non minùs ſcandalizetur, quàm ille, à quo ablata coram judice repoſcuntur; patet, quòd ad propulſandam injuriam non ſunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non eſt, illud jure præſtari non debet. Sed econtra multa ritè præſtantur, quæ tamen jure non petuntur. Bonus enim non ritè injuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet, quam tamen judex rectè infligeret, nec niſi bonum pro malo redderet.*

C. I. ¶ *Quæ ſint differentiæ retributionum.*

Unde Auguſtinus *in* c *expoſitione Pſalmi 108. ait.*

SEx differentiæ ſunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis; hæc duo bonorum ſunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo malorum ſunt, & poſterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo mediocrium *d* ſunt: prius propinquum bonis, convenit 1 etiam malis, quod Chriſtus non arguit, ſed plus oportere dicit, *e* quia & Ethnici hoc faciunt: poſterius propinquum malis, convenit tamen etiam bonis. Unde & lex *f* modum ultionis ſtatuit: [*Oculum pro oculo.*] Quæ, ſi dici poteſt, injuſtorum juſtitia eſt, non quia iniqua eſt ultio, quam lex ſtatuit, ſed quia vitioſa eſt libido ulciſcendi, magiſque ad judicem pertinet hoc inter homines decernere *g*, quàm bonum hominem ſibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo: judex 2 verò punit, non delectatione alienæ miſeriæ, quod eſt malum pro malo; ſed dilectione juſtitiæ, juſtum pro injuſto, quod eſt bonum pro malo: quod etiam Deus judex facit.

¶ *B. Auguſtinus in explanatione Pſalmi 108. has ſex differentias aptiſſimè explicavit: cujus ſententiam auctor gloſſæ ordinariæ in eodem loco breviter retulit, ex qua gloſſa videtur acceptum hoc caput.*

1 ¶ Convenit etiam malis,] *Verba hæc non ſunt in pleriſque vetuſtis, neque in gloſſa: ſed non longè diſcedunt à verbis B. Auguſtini.*

2 ¶ Judex verò] *In gloſſa ordinaria & pleriſque Gratiani manuſcriptis legitur,* judex vero non, ſed dilectione juſtitiæ, quod eſt bonum pro malo, quod & Deus judex facit. *Non ſunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Auguſtinum in eadem explanatione aliquantò inferius eadem ferè habentur.*

Item ab aliquo capto injuſtè ſua exiguntur, pro vita tamen redimenda juſtè offeruntur. ¶ Item vaſa ſacra ab aliquo barbaro injuſtè exiguntur, pro redemptione tamen captivorum juſtè præſtantur. Sic & injuriæ propulſatio, licèt injuſtè poſtuletur, tamen juſtè præſtatur: quanquam & ipſa poſtulatio non uſquequaque injuſta probetur. Aliud enim eſt injuriam propellere, ut ſibi liceat voluptuosè vivere, aliud ut aliorum utilitati liberè poſſit vacare. Sicq́; aliud eſt ſuffragium ab homine tanquam à miniſterio juſtitiæ poſtulare, ut mala voluntas adverſantium ejus miniſterio careat effectu, & bonorum voluntas ejus ſuffragio ſortiatur effectum; aliud ſpem ſuam à Deo in hominem transferre, ut adverſa, quæ inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humano pellantur auxilio, nullâ præcedente correctione: ſicut Iſraëlitæ, qui captivitatem ſibi imminentem Ægyptiorum ſuffragio ſe putabant poſſe evadere, ſine pœnitentia præteritæ vitæ, non revocantes ad memoriam: [Da *h* nobis auxilium de tribulatione, quia vana ſalus hominis.] *& idem* i [Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri invocabimus.] *Petere ergò, vel præſtare in tribulatione ſubſidium; ut voluptuosè quis in crimine vivat, damnabile eſt. Petere autem, vel præſtare ſolatium, ut malis facultas delinquendi adimatur, ut Eccleſia pacem adipiſcatur, ut aliquis multorum utilitati ſervetur, utile eſt & honeſtum: diſſimulare verò eſt graviſſimum. Hinc de Paulo legitur,* a *quòd cùm quidam Judæorum juraſſent ſe non comeſturos panem, niſi eum interficerent, petiit milites à prætore, quorum præſidio illæſus ſervaretur ab injuria Judæorum, non ſuæ voluptati, ſed omnium utilitati victurus. Hinc in Evangelio* b *mercenarius vocatur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. Hinc etiam Eccleſia auxilium ab Imperatore ad ſui defenſionem petere monetur.*

C. II. ¶ *Ab Imperatore Eccleſia auxilium poſtulare debet.*

Unde Auguſtinus *ad Bonifacium ait; epiſt. 50.*

MAximianus *c* Epiſcopus Vagienſis auxilium petiit ab Imperatore Chriſtiano [contra *d* hoſtes Eccleſiæ,] non tam ſui ulciſcendi causâ, quàm tuendæ Eccleſiæ ſibi creditæ. Quòd ſi prætermiſiſſet, non ejus fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apoſtolus *e* Paulus vitæ ſuæ tranſitoriæ conſulebat, ſed Eccleſiæ Dei; quando contra illos, qui eum occidere conſpiraverant, conſilium eorum Tribuno ut proderetur, effecit. Unde factum eſt, ut eum ad locum, quò fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur *f* inſidias.

C. III. ¶ *Catholici adversùs hæreticos à poteſtatibus ordinatis defenſionem poſſunt poſtulare.*

Item Auguſtinus *ad Emeritum, epiſt. 164.*

NOſtri *g* adversùs illicitas & privatas veſtrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia non 1 facitis, doletis & gemitis) à poteſtatibus ordinatis tuitionem petunt, non quâ vos perſequantur, ſed quâ ſe defendant.

1 ¶ Non facitis,] *Addita eſt negatio ex originali & Ivone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Auguſtinus id, quod decretum fuerat in ſancto Concilio Carthaginenſi, ac repetitur in Concilio Africano, cap. 60. citatur autem infrà eâdem, cap.* ab Imperatoribus.

C. IV. ¶ *Quantùm intereſt inter perſecutionem Catholicorum & Hæreticorum.*

Item ejuſdem *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 88.*

PRo *h* membris Chriſti adversùs vos ſæviunt, & vobis reſiſtunt, quicunque in catholica parvæ adhuc fidei eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit, cùm 1 ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit. Sed multùm intereſt inter veſtram perſecutionem, & iſtorum. Vos ſimiles eſtis ſervo Sacerdotis Judæorum, quia ſervientes Principibus veſtris adversùs Eccleſiam catholicam, id eſt, adversùs Chriſti corpus armamini. Iſti autem tales ſunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Chriſti corpore, id eſt, pro Eccleſia etiam corporaliter pugnavit.

C. V. ¶ *Juſtitiæ plenus eſt, qui patriam bello tuetur à barbaris.*

Item Ambroſius *libro primo de officiis, c. 27.*

FOrtitudo, *k* quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena juſtitiæ eſt.

C. VI. ¶ *Prodeſt latroni vel piratæ, qui membra ejus debilitat.*

Item Hieronymus *ſuper Sophoniam, ad c. 1.*

---

a *Hebr. 10. Act. 5.* b *1. Cor. 6. 8. 9.* c *Gloſſa ordin. ibid. ad verſ.* [*Pro eo, ut diligerent me.*] d *al. mediorum.* e *Matth. 8.* f *Exod. 21.* g *al. diſcernere.* h *Pſal. 59.* i *Pſal. 19.*

a *Act. 27.* b *Joan. 10.* c *Polyc. l. 1. tit. ult. Ivo p. 10. c. 59.* d *abſunt ab orig.* e *Acter. 23.* f *al. pateret inſidiis.* g *Ivo p. 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26.* h *Ivo p. 10. c. 75.* i *Joan. 18.* k *Ivo p. 10. c. 113. Pann. l. 8. c. 50.*

SI *a* quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis enervat *b*, infirmoſque eos reddat, prodeſt illis ſua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus priùs non bene utebantur, à malo opere ceſſabunt.

C. VII. ¶ *Qui ſocii non repellit injuriam, ſimilis eſt ei, qui facit.*

Item Ambroſius *libro primo de officiis, cap. 36.*

NOn *c* in inferenda, ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit. Unde S. Moyſes hinc priùs orſus eſt tentamenta bellicæ 1 fortitudinis. Nam cùm *d* vidiſſet Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium proſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon *e* quoque ait: [*Eripe eum, qui ducitur ad mortem.*]

1 ¶ Bellicæ] *Sic emendatum eſt ex originali, cùm etiam in manuſcriptis Gratiani legeretur,* imbellis.

C. VIII. ¶ *Malorum impietati favet, qui eis obviare ceſſat.*

Item Anaſtaſius & Damaſus Papa.

QUi *f* poteſt obviare & perturbare perverſos, & non facit, nihil aliud eſt, quàm favere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.

C. IX. ¶ *Qui divina mandata contemnunt, ſeveris coërceantur vindictis.*

Item Calixtus, *epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ.*

JUſtum *g* eſt, ut qui divina contemnunt mandata, & inobedientes Patrum exiſtunt juſſionibus, ſeverioribus corrigantur vindictis: quatenùs cæteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraternâ concordiâ, & cuncti ſumant ſeveritatis atque bonitatis exemplum. Nam ſi (quod abſit) Eccleſiaſticam ſolicitudinem, vigoremque negligimus, perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur.

C. X. ¶ *Imperatores cum Epiſcoporum proviſione Eccleſiæ defenſionem adversùs divitum potentiam debent ſuſcipere.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *h cap. 9.*

AB Imperatoribus univerſis viſum eſt 1 poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores eis adversùs potentias *i* divitum cum Epiſcoporum proviſione delegentur.

1 ¶ Viſum eſt] *Sic eſt emendatum ex codicibus Concilii impreſſis & manuſcriptis. Anteà legebatur*, juſtum eſt auxilium poſtulandum.

Ecce, quòd nonnunquam eſt obviandum perverſis, & injuria ſociorum armis eſt propulſanda, ut & malis adempta facultas delinquendi proſit, & bonis optata facultas liberè conſulendi Eccleſiæ miniſtretur. Hoc qui non facit, conſentit.

C. XI. ¶ *Non ſunt immunes à ſcelere, qui non liberant eos, quos poſſunt à facto liberare.*

Unde Auguſtinus *ait in Pſal. 81.*

OStendit *k* [Propheta] nec illos immunes à ſcelere eſſe, qui permiſerunt Chriſtum principibus interficere, cùm præ multitudine timerentur, & poſſent illos à facto, & ſe à conſenſu liberare. Qui 1 deſinit obviare cùm poteſt, conſentit.

1 ¶ Qui deſinit] *Hæc in eadem gloſſa referuntur ex Caſſiodoro, cujus verba ſunt hæc:* Nam cùm poſſis obviare perverſis, ſi deſinas adverſari, conſenſus erroris eſt.

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd autem vindicta inferenda non ſit, multis modis probatur. *Mali enim tolerandi ſunt, non abjiciendi; increpatione feriendi, non corporaliter expellendi.*

C. I. ¶ *Quomodo mali ſunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum ſit.*

Unde Auguſtinus *ait libro de verbis Domini, ſermone 18.*

TOlerandi ſunt quidem mali pro pace, nec *a* corporaliter ab eis recedatur: ſed ſpiritualiter 1 exigere, eſt facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm licet pro gradu cujuſque, ſalvâ pace: diſplicere, eſt non tangere. Non enim Prophetæ, qui hæc dicebant, populum ſuum dimiſerunt: ſed inter eos habitabant, quos increpabant, unum templum cum eis intrabant, eadem ſacramenta celebrabant. Hoc eſt exire, ore non parcere: hoc eſt immundum non tangere, voluntate non conſentire.

¶ *Caput hoc eſt in gloſſa ordinaria, 2. Cor. 6. ad ea verba,* exite de medio eorum. *Sententia verò eſt accepta ex ſermone 18. Auguſtini de verbis Domini ex quo infrà eâd. cap.* ecce. *& cap.* recedite. *ad idem pertinentia referuntur.*

1 ¶ Spiritualiter] *Hîc interpoſita erant duæ voces,* ſpiritualiter autem, *quæ ſunt expunctæ, quia & à pleriſque vetuſtis, & à gloſſa ordinaria abſunt.*

C. II. ¶ *Quòd mali ſint tolerandi à bonis.*

Idem.

TU bonus tolera malum. Nam & Chriſtus *b* Judam, cùm ſciret furem eſſe, toleravit, & ad prædicandum miſit, eique cum aliis Euchariſtiam dedit.

¶ *Initium hujus capitis eſt in tractatu 50. in Joannem. Reliqua verò videntur accepta ex gloſſa ordinaria in Pſalmum 9. ad ea verba,* Dixit enim in corde ſuo. *& explanatione B. Auguſtini in Pſalmum 10. cujus propria verba referuntur ſup. 1. q. 1.* Chriſtus. *Ab eodem verò copioſè hæc eadem ſententia exponitur in epiſtola 162.*

C. III. ¶ *Pro pace Eccleſiæ mali ſunt tolerandi.*

Idem *ſuper Joannem tractatu 10. ad c. 12.*

QUid *c* ergò voluit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, fratres mei, admonere Eccleſiam ſuam, quando unum perditum inter duodecim habere voluit, niſi ut malos toleremus, ne corpus Chriſti dividamus? Ecce inter ſanctos eſt Judas: ecce fur eſt Judas: & ne contemnas, fur ſacrilegus, non qualiſcunque fur: fur loculorum, ſed Dominicorum loculorum, ſed ſacrorum. Si crimina diſcernuntur in foro qualiſcunque furti, & peculatûs (peculatûs enim furtum dicitur de re publica, & non ſic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ) quantò vehementiùs judicandus eſt ſacrilegus fur, qui auſus fuerit non undecunque tollere, ſed de Eccleſia tollere. Qui aliquid de Eccleſia furatur, Judæ proditori comparatur.

¶ *Multa in hoc capite ſunt emendata ex beato Auguſtino.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ſermon. 18. de verbis Domini.*

ECce, *d* inquiunt, dicit Propheta, [*Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.*] Quomodò ergò malos pro pace tolerabimus, à quibus exire & recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos iſtam receſſionem ſpiritualiter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego clamo cum Propheta: & 1 qualiacunque ſumus vaſa, utitur nobis Deus in diſpenſatione veſtra. Clamamus & nos, & dicimus vobis, recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis: ſed contractu cordis, non

a *Ivo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.* b *diripiat,*] *orig.* c *Neque*] *orig.* d *Exod. 2.* e *Proverb. 24.* f *Damaſus epiſt. 3. ad Stephanum, cap. 8. ſup. diſt. 83. error. & diſt. 86. facientis. Polyc. l. 7. tit. 11. Anſelm. l. 13. cap. 19.* g *Polyc. ibid. Anſel. l. 13. c. 13. Ivo p. 6. cap. 346.* h *& in Africano cap. 42.* i *al. impotentias,* τυραννίδας. k *Gloſſa ord. ibi. ex B. Auguſt. & Caſſiodero ad illud* [Eripite pauperem.]

a *al. ne.* b *7. q. 1. adverſitas circa finem.* c *Polyc. l. 7. tit. 7.* d *Beda, 2. Cor. 6. Polyc. ibid. Anſ. l. 12. c. 65. Eſa. 52.*

non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi conſentire peccatis? Quid eſt autem exire inde, niſi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro uniuſcujuſque gradu atque perſonâ, ſalvâ pace, fieri poteſt? *& paulò pòſt.* ¶ Ergò, fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore ſeculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inſpectores *a* nugarum, conſultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruſpicum, ebrioſos, luxurioſos, quicquid inter vos malorum eſſe nôſtis, quantùm poteſtis, improbate, ut corde recedatis: & redarguite, ut exeatis inde: & nolite conſentire, ut immundum non tangatis.

1 ¶ Et qualiacunque] *Sic emendatum eſt ex B. Auguſtino & Beda. Anteà legebatur,* æqualia.

C. V. ¶ *Pacificus eſt, qui corrigit, quod poteſt, vel excludit à ſe, quod non poteſt.*

Idem *in ſecundo libro contra epiſtolam Parmeniani, c. 1.*

QUiſquis vel quod poteſt, arguendo corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſalvo pacis vinculo excludit, vel quod ſalvo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab illo maledicto, de quo Scriptura dicit: *b* [*Væ his, qui dicunt, quod nequam eſt, bonum, & quod bonum eſt, nequam, & reliqua:*] omnino liber, prorſus ſecurus, penitùs alienus. *& infrà.* ¶ Quomodo, inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui corruptis ſociaris? 1

1 ¶ Sociatis?] *Apud B. Auguſtinum huic interrogationi Parmeniani ſequitur continenter reſponſio, quæ habetur in proximè ſequenti capite,* Ita planè. *Ac certè multò aptiùs interrogatio Parmeniani, & B. Auguſtini reſponſio unico capitulo comprehenderentur.*

C. VI. ¶ *Quid ſit malis ſociari.*

Idem *in eodem capite 21. continuò.*

ITa *c* planè, ſi ſociatur quis malis, id eſt, ſi mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet. Si autem neutrum facit, nullo modo ſociatur. Porrò, ſi addit tertium, ut non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat juſtus in miſericordia, & arguat, vel etiam, ſi eam perſonam gerit, & ratio conſervandæ pacis admittit, coram *d* omnibus peccantes arguat, ut cæteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa communione ſacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio perſequendi, pleniſſimum officium non ſolùm caſtiſſimæ innocentiæ, ſed etiam diligentiſſimæ ſeveritatis implevit. Ubi autem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta incorruptum, caſtumque cuſtodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

C. VII. ¶ *Aliena peccata in Eccleſia alicui non præjudicant.*

Idem *in epiſtola e 152. contra Donatiſtas.*

SI quis *f* à catholica Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe vivere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti 1 unitate disjunctus eſt, non habebit vitam, ſed Dei ira manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac Eccleſia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata; quia in ea unuſquiſque proprium onus portabit, ſicut Apoſtolus dicit *g*. *& infrà.* ¶ Ergò communio malorum non maculat aliquem participatione ſacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis quiſque conſentiat, portat malus cauſam ſuam, & perſonam ſuam, nec præjudicat alteri, quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis.

1 ¶ Chriſti unitate] *Anteà legebatur,* Chriſtianitate. *Reſtitutum eſt ex originali & Beda: itemq; alia nonnulla.*

a *al. ſpectatores.* b *Eſa. 5.* c *Polyc. ibid.* d *Pſal. 140. 1. Timoth. 5.* e *Beda 1. Corinth. 11.* f *Ivo part. 2. cap. 101.* g *Gal. 6.*

C. VIII. ¶ *Non te maculat malus, ſi ei non conſentis, ſed ipſum redarguis.*

Idem *a in ſermone 18. de verbis Domini.*

A Malis *b* ſemper corde disjungimini: ad tempus cautè corpore copulamini. *& infrà.* ¶ Duobus modis non te maculat malus: ſi ei non conſentias, & ſi redarguas. Hoc eſt non communicare, non conſentire: communicatur quippe, quando facto ejus conſortium voluntatis vel approbationis adjungitur. *& infrà.* ¶ Neque ergò conſentientes ſitis malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis; neque ſuperbientes, ut inſolenter arguatis.

C. IX. ¶ *Immundum tangere, eſt peccatis conſentire.*

Idem *ex c eodem.*

REcedite *d*, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi conſentire peccatis? Quid eſt autem exire inde, niſi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro uniuſcujuſque gradu atque perſona, ſalvâ pace fieri poteſt? Diſplicuit tibi, quod quiſque peccavit? non tetigiſti immundum. Redarguiſti, corripuiſti, monuiſti, adhibuiſti etiam, ſi res exigit, congruam, & quæ unitatem non violet, diſciplinam? exiſti inde. *& infrà.* ¶ Clamavit iſta Moyſes *e*, clamavit Eſaias *f*, clamavit Hieremias *g*, clamavit Ezechiel *h*. Videamus, ſi dimiſerunt populum Dei, & ſe ad alias gentes tranſtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpavit in peccatores & ſceleratos populi ſui? Inter eos tamen erat, unum cum eis templum intrabat, eadem ſacramenta celebrabat, in eadem ſceleratorum hominum congregatione vivebat; ſed clamando exibat inde. Hoc eſt exire inde, hoc eſt immundum non tangere, & voluntate non conſentire, & ore non parcere.

C. X. ¶ *Non maculant innocentes facta nocentium, quæ ab eis credi non poſſunt.*

Idem *in epiſtola 48. ad Vincentium.*

QUàm magnum eſt crimen ab iſtorum innocentium communione ſeparari? Nam & facta *i* nocentium, quæ innocentibus demonſtrari, vel ab innocentibus credi non poſſunt, non coinquinant quenquam, ſi propter innocentium conſortium etiam cognita ſuſtinentur. Non enim propter malos boni deſerendi, ſed propter bonos mali tolerandi ſunt, ſicut toleraverunt Prophetæ, contra quos tanta dicebant, nec communionem ſacramentorum illius populi relinquebant: ſicut ipſe Dominus nocentem Judam uſque ad condignum ejus exitum toleravit, & eum ſacram cœnam cum innocentibus communicare permiſit: ſicut toleraverunt Apoſtoli eos, qui *k* per invidiam (quod ipſius diaboli vitium eſt) Chriſtum annuntiabant.

C. XI. ¶ *Mali, quos Eccleſia recipit, nec expellit, à bonis ſunt tolerandi, non judicandi.*

Idem *in ſermone 24. de verbis Apoſtoli.*

FOrtè *l* in populo Dei ſtat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nôſti talem, & fidelis eſt, vel potiùs fidelis vocatur. Non eum potes de Eccleſia pellere, non habes aliquem aditum caſtigando & corripiendo corrigere, acceſſurus eſt tecum ad altare. Noli timere: unuſquiſque *m* proprium onus portabit. *Item infrà.* ¶ Quomodo (inquis) ferrem, quem nôvi malum? nonne meliùs ipſum ferres, quàm te foras afferres? Ecce, quomodo feres *n*: attende Apoſtolum dicentem: *o* [*Unuſquiſque proprium onus portabit.*] Liberet te iſta ſententia. Non enim cum illo commu-

a *Beda Eph. 5.* b *Ivo p. 2. c. 102.* c *Beda 2. Cor. 6. ſuprà eâd. c. ecce. Ivo part. 2. cap. 103.* d *Eſa. 52.* e *Num. 16.* f *Eſa. 52.* g *Thren. 4.* h *Ezech. 14.* i *infrà eâd. nimium.* k *Philip. 1.* l *Talis es, & fortè*] *orig. Ivo part. 2. cap. 94.* m *Gal. 6.* n *al. ferres, ſi attenderes.*] *orig.* o *Gal. 6.*

icares avaritiam, ſed communicares cum illo CHriſti menſam. Et quid tibi obeſſet, ſi cum illo communicares Chriſti menſam? Apoſtolus dicit: *a* [*Qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit:*] ſibi, non tibi. Sanè ſi judex es, ſi judicandi poteſtatem accepiſti, Eccleſiaſticâ regulâ, ſi apud te accuſatur, ſi veris *b* documentis, teſtibuſque convincitur, coërce, corripe, excommunica, degrada.

¶ *Anteà citabatur ex libro primo de unico baptiſmo, ubi non habetur.*

Eſt & alia diſtinctio tolerandorum & cavendorum, quam ex verbis Auguſtini *licet colligere, dicentis ſerm. 49. de verbis Domini.*

C. XII. ¶ *Paſtor eſt diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.*

TRes *c* perſonas dixit Dominus (& debemus illas inveſtigare) in Evangelio, paſtoris, mercenarii, & furis. *& paulò poſt.* ¶ Paſtorem dixit *d* animam ſuam ponere pro ovibus ſuis, & intrare per januam. Furem dixit [& latronem 1] aſcendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem ſi videat, fugere, quia non eſt illi cura de ovibus: mercenarius eſt enim, non paſtor. Ille intrat per januam, quia paſtor eſt: ille aſcendit per aliam partem, quia fur eſt: ille videns eos, qui eos, qui volunt tollere oves, timet & fugit, quia mercenarius eſt; quia non eſt illi cura de ovibus, mercenarius eſt enim. Si invenerimus tres iſtas perſonas, invenit ſanctitas veſtra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus eſt paſtor, tolerandus eſt mercenarius, cavendus eſt latro.

1 ¶ Et latronem] *Hæ duæ voces non ſunt in originali: Anſelmus tamen illas habet.*

Ecce quòd mali tolerandi ſunt, nec corporali, ſed ſpirituali vindictâ ſunt puniendi. Unde cùm diſcipuli non recepti à Samaritanis ignem cælitùs ſuper eos deducere voluerunt, dicentes e *magiſtro:* [Vis dicamus, deſcendat ignis de cœlo, & conſumat eos?] *audierunt:* [Neſcitis, cujus ſpiritûs eſtis.] *Item:* f [Omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit.]

C. XIII. ¶ *Spiritualis nunquam carnalem perſequitur, ſed è converſo.*

Hinc etiam Hieronymus *ait in comment. epiſtola ad Gal. c. 4.*

QUi ſecundùm carnem natus eſt, perſequebatur ſpiritualem: nunquam enim ſpiritualis *g* carnalem ſequitur, ſed ignoſcit ei, quaſi ruſticano fratri. Scit eum poſſe proficere per tempus: & ſi quando Ægyptiæ filium viderit iraſcentem, recordatur unius patris, qui boves 1 creavit, & culices: & *h* in magna domo non ſolùm eſſe vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia.

1 ¶ Boves] *In codicibus B. Hieronymi impreſſis legitur,* qui lucem boves; *verùm in codice Vaticano horum commentariorum habetur,* qui lucam bovem. *Significat autem elephantem.*

C. XIV. ¶ *Boni à malis nunquam in hac vita penitùs poſſunt ſeparari.*

Item Auguſtinus *in libro quarto de Baptiſmo, c. 12.*

QUantus arrogantiæ tumor eſt, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiæ quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit *i* Dominus, ut zizania à frumento putet ſe poſſe diſcernere?

¶ *Verba ſunt Cypriani lib. 4. epiſt. 2. ad Antonianum, citata ab Auguſtino lib. 4. c. 12. de baptiſmo contra Donatiſtas.*

C. XV. ¶ *Præſens Eccleſia ſimul recipit bonos & malos.*

Item Gregorius *homiliâ 38. Evang.*

HÆc autem vita, quæ inter cœlum & infernum ſita eſt, ſicut in medio ſubſiſtit, ita utrarumque partium cives communiter recipit: quos tamen ſancta Eccleſia & nunc indiſcretè ſuſcipit, & poſtmodùm in egreſſione diſcernet. Si *a* ergò boni eſtis, quamdiu in hac vita ſubſiſtitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Nam quiſquis malos non tolerat, ipſe ſibi per intolerantiam ſuam teſtis eſt, quia bonus non eſt. Abel *b* enim eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.

2 pars. *Ex his omnibus colligitur, quòd malorum vindicta Deo reſervanda eſt, nec ſunt corporaliter puniendi, ſed crebrâ admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem invitandi. Unde Chriſtus in Evangelio* c *ait:* [Audiſtis, quia dictum eſt in lege; d *(quem modum ultionis lex ſtatuit)* Oculum pro oculo, dentem pro dente.] *Ego autem hanc viciſſitudinem tollens, & ad manſuetudinem, & charitatis perfectionem vos invitans, dico vobis:* [Nolite reſiſtere malo, ſed diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderunt vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.] *Hinc Paulus* e *ait:* [Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi.] *Omnis* f *enim iniquus, bonorum eſt inimicus: omnis* g *autem amicus hujus ſeculi, etiam inimicus eſt Dei. Inimicus autem Dei, bonitatis & juſtitiæ eſt inimicus, ac per hoc amatorem juſtitiæ & bonitatis diligere non poteſt. Cùm ergò inimicos diligere, vel illis benefacere, cibum & potum ſubminiſtrare jubemur: inimicos perſequi, & punire prohibemur.* ¶ *In lege enim Veteris Teſtamenti corporalis pœna ſtatuta eſt: in lege verò Evangelii omni peccanti per pœnitentiam permittitur venia. Unde illa à terrore incepit, dicens:* h [Ego ſum Dominus Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem.] *Hæc verò à lenitate manſuetudinis & miſericordiæ, ita inquiens:* i [Beati pauperes ſpiritu, beati mites, beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.] *In illa dicebatur:* k [Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur.] *In iſta:* l [Gaudeo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentiâ.] *Item:* m [Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Eſtote *n* miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.] *Initium quoque prædicationis Salvatoris noſtri, & præconis ejuſdem, ad pœnitentiam peccatores invitavit. Sic enim uterque exorſus eſt, dicens:* [Pœnitentiam *o* agite, appropinquavit *p* enim regnum cœlorum.] *Sic & in Actibus Apoſtolorum, cùm Judæi compuncti de ſcelere mortis Chriſti, dicerent Petro:* [Quid faciemus viri fratres?] *legitur Petrus reſpondiſſe:* q [Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum.] *Et, ut univerſaliter dicatur, in lege* r *populus ille rudis ſervili timore pœnarum cogebatur: unde & legem in* ſ *pædagogum accepit. In Evangelio autem populus gratiæ liber & adultus filiali amore, & hæreditatis certitudine ad cultum divinæ ſervitutis invitatur. Unde, cùm quidam legem, quaſi coërcentem, prædicarent eſſe tenendam ſimul cum gratia, ait* t *Apoſtolus:* [Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterùm in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum; in quo clamamus, Abba Pater.] *Hinc etiam* Gregorius *ait in expoſitione* u *Evangelii:* [Simile factum eſt regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo.]

C. XVI. ¶ *In lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum.*

CUm in lege *x* ſcriptum ſit: [*Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum,*] accepta tunc licentia juſtis fuerat, ut Dei inimicos, ſuoſque adverſarios, quantâ poſſent virtute, comprimerent, eoſque in ore 1 gladii ferirent. Quod in novo proculdubio Teſtamento compeſcitur, cùm per ſemetipſam Veritas prædicat, dicens: [*Diligite y inimicos veſtros: benefacite his, qui oderunt vos:*] Qui ergò per tauros, niſi Veteris Teſtamenti Patres ſignantur *z*? Nam dum ex permiſſione legis acceperant, quatenùs adverſarios ſuos odii retributione

a *1. Cor. 11.* b *al. innumeris.* c *Anſ. l. 6. c. 148.* d *Joh. 10.* e *Luc. 9.* f *Matth. 26.* g *Gal. 4.* h *2. Tim. 2.* i *Matth. 13.*

a *Matt. 5.* b *Gen. 4.* c *Matt. 5.* d *Ex. 21.* e *Rom. 12.* f *Prov. 25.* g *Jac. 4.* h *Exod. 20.* i *Matt. 5.* k *Ex. 19 & alibi.* l *Luc. 15.* m *Matt. 9.* n *Luc. 6.* o *Matt. 3.* p *al. appropinquaverit.* q *Act. 2.* r *Ex. 1.* ſ *Gal. 3.* t *Rom. 8.* u *Eſt hom. 38. Matt. 22.* x *Lev. 19.* y *Luc. 6.* z *ſignificantur?*] *orig.*

percuterent.

percuterent, (ut ita dicam) quid aliud, quàm tauri erant, qui inimicos ſuos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altilia, niſi Patres Novi Teſtamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis deſideriis innitentes, ad ſublimia contemplationis ſuæ pennis ſublevantur.

1 ¶ In ore] *In originali, & quatuor Gratiani vetuſtis eſt,* jure gladii.

His ita reſpondetur: Sunt quædam, quæ ſalubri duntaxat admonitione ſunt corripienda, non corporalibus flagellis animadvertenda; ſed eorum vindicta divino examini tantum eſt reſervanda, quando in delinquentes videlicet diſciplinam exercere non poſſumus, vel quia non ſunt noſtri juris, vel quia illorum crimina, etſi nobis nota ſunt, tamen manifeſtis indiciis probari non poſſunt. ¶ *De his, qui non ſunt noſtri juris, ait Apoſtolus in prima epiſtola* a *ad Corinthios:* Quid enim mihi attinet de his, qui foris ſunt, judicare: de his enim Dominus judicabit.]

C. XVII. ¶ *Infidelium colloquia & convivia non ſunt evitanda.*

Quod Auguſtinus *exponens, ait.*

INfideles *b* non poſſumus Chriſto lucrari, ſi eorum colloquium vitamus & convivium. Unde & Dominus *c* cum publicanis & peccatoribus manducavit & bibit. In his verò, qui intus ſunt, id eſt, infidelibus putredo reſecanda eſt.

¶ *Senſus hujus capitis habetur apud B. Auguſtinum de pœnitentiæ medicina, c. 3: verba verò ferè omnia ſunt in gloſſ. ord. 1. Cor. 5. ad verſ.* alioquin. *& interlineari ad verſ.* intus.

Hinc etiam cùm Propheta d *dicit:* [Facit Dominus judicium omnibus injuriam patientibus,] *exponendo addidit Auguſtinus:* [ab his, qui non ſunt ſui juris, in quos nequit diſciplina exerceri.] *Item, quando multitudo eſt in ſcelere, nec ſalvâ pace Eccleſiæ mali puniri poſſunt, tolerandi ſunt potiùs, quàm violatâ pace Eccleſiæ puniendi.*

C. XVIII. ¶ *Quædam mala punienda ſunt, & quædam toleranda.*

Unde Auguſtinus *ait in libro de fide & operibus, c. 4. & 5.*

QUidam verò *e* econtrario periclitantes, cùm bonorum, malorumque permiſtionem in Eccleſia demonſtratam, ſeu prædictam eſſe perſpexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmiſſimos reddunt, ut etiamſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediatur aut fides, aut charitas noſtra, aut quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus) deſtituendam 1 putent Eccleſiæ diſciplinam, quandam perverſiſſimam ſecuritatem præpoſitis tribuentes, ut ad eos non pertineat, niſi dicere, quid cavendum, quidve faciendum ſit; quodlibet autem quiſque faciat, non curare. Nos verò ad ſanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utriſque teſtimoniis tutam ſententiam moderari; ut & canes in Eccleſia propter pacem Eccleſiæ toleremus, & canibus ſanctum, ubi pax Eccleſiæ tuta eſt, non demus. Cùm ergò ſive per negligentiam Præpoſitorum, ſive per aliquam excuſabilem neceſſitatem, ſive per occultas obreptiones invenimus in Eccleſia malos, quos Eccleſiaſticâ diſciplinâ corrigere aut coërcere non poſſumus, tunc ne *f* aſcendat in cor noſtrum impia & pernicioſa præſumptio, quâ exiſtimemus nos ab his eſſe ſeparandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita poſt nos trahere conemur, veluti mundos, ſanctosque diſcipulos, ab unitatis compage, quaſi à malorum conſortio ſegregatos: veniant in mentem illæ de Scripturis ſimilitudines, & divina oracula, vel certiſſima exempla, quibus demonſtratum & prænunciatum eſt, malos in Eccleſia permiſtos bonis uſque in finem ſeculi, tempuſque judicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione ſacramentorum, qui eorum factis non conſenſerint, obfuturos. Cùm verò eis, per quos Eccleſia regitur, adeſt ſalvâ pace poteſtas diſciplinæ adversùs improbos aut nefarios exercendæ, tunc rurſus, ne ſocordiâ, ſegnitiâque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad ſeveritatem coërcitionis *a* pertinent, excitandi ſumus, ut greſſus noſtros in via Domini ex utriſque teſtimoniis illo duce atque adjutore dirigentes, ne patientiæ nomine torpeſcamus, nec obtentu diligentiæ ſæviamus.

1 ¶ Deſtituendam] *Apud B. Auguſtinum legitur,* inſtituendam putant eſſe & Eccleſiam & diſciplinam: *ſed cæteri collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & originali in toto hoc capite ſunt reſtituta.*

C. XIX. ¶ *Leviùs occulta, ſeveriùs autem punienda ſunt ab Eccleſia delicta manifeſta.*

Item *contra epiſtolam Parmeniani, lib. 3. c. 2.*

CUm *b* quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt. *& infrà.* ¶ Quando ita cujuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormiat ſeveritas diſciplinæ.

3 pars. *Eſt & alia cauſa, quâ correptio verborum, vel verberum videtur eſſe inutilis, vel ſuperflua. Prædeſtinati enim ad vitam ſine correptione mutantur: ſicut Petrus,* c *quem Dominus reſpiciens, nemine corripiente commovit ad lachrymas. Præſciti ad mortem inter flagella deteriores fiunt, ſicut Pharao. Bonis ergò ſuperflua, damnandis hæc inveniuntur eſſe inutilia. His ita reſpondetur auctoritate Gregorii & Auguſtini.*

C. XX. ¶ *Sicut ab oratione ceſſandum non eſt, ſic nec à correptione.*

Auguſtinus *enim in libro de correptione & gratia, c. 5. ſic ait.*

SIcut non eſt ab oratione ceſſandum pro eis, quos corrigi volumus, etiamſi nullo hominum orante pro Petro, Dominus reſpexit *d* eum, & fecit eum ſuum peccatum flere: ita non eſt negligenda correptio, quamvis Deus, quos voluerit, etiam non correptos, faciat eſſe correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cùm miſeretur, atque adjuvat, qui facit, quos voluerit, etiam ſine correptione proficere.

C. XXI. ¶ *Soli prædeſtinati ſalvantur, qui in poſtulando ſuo labore meruerunt.*

Gregorius *verò in dialogo, lib. 1. c. 8.*

OBtineri *e* nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt. Sed ea, quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, ut precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti Deo diſpoſita, ut ad hoc electi ex *f* labore perveniant: quatenùs poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſecula diſpoſuit donare.

C. XXII. ¶ *Occulto Dei judicio mali obdurantur flagellis, boni emendantur.*

Item Auguſtinus *in lib. de prædeſtinatione & gratia, c. 15.*

NAbuchodonoſor *g* pœnitentiam meruit fructuoſam. Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat, rurſus accepit? *h* Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum conſilium nimium alto *i*, ſapientique corde dijudicat; cur medicamentum unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad ſalutem; niſi quia

a *1. Corinth. 5.* b *2. quæſt. 1. c. multi. 18.* c *Lucæ 5.* d *Pſal. 145.* e *Polyc. l. 7. tit. 7. Anſ. l. 21. c. 63.* f *nec*] *orig.*

a *al. coërtionis.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 2. c. 97. Pann. in prol. c. 13. & 14.* c *Luc. 22.* d *Luc. 22.* e *Burch. l. 20. c. 19. Ivo p. 17. c. 31.* f *al. pro.* g *Dan. 4.* h *Exod. 5. uſque ad 15.* i *altum ſapienti corde*] *orig.*

Chriſti *a* bonus odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantùm ad naturam, ambo homines erant. Quantùm ad dignitatem, ambo Reges. Quantùm ad cauſam, ambo captivum populum Dei poſſidebant. Quantùm ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergò fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi quòd unus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio?

C. XXIII.

Idem *b*.

VAſis *c* iræ nunquam Deus redderet interitum, ſi non ſpontaneum inveniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini juſtè inferret iram, ſi homo ex prædeſtinatione Dei cecidiſſet in culpam. *Idem* d. ¶ Prædeſtinationem Dei ſive ad bonum ſive ad malum in hominibus operari ineptiſſimè dicitur, ut ad utrumque homines quædam neceſſitas videatur impellere: cùm in bonis voluntas ſit intelligenda non ſine gratia; in malis autem voluntas intelligenda ſine gratia. Cùm verò aliquos à Deo, aut traditos deſideriis ſuis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis ſuis hoc ipſos meruiſſe profitemur: quia talia eorum crimina præceſſerunt, ut ipſi ſibi pœnas debuerint, quæ eis etiam ſupplicium verterent in reatum. Atque *e* ita nec de judicio Dei querimur, quo deſerit meritos deſeri, & miſericordiæ ejus gratias agimus, quâ liberat non meritos liberari. Vires itaque obedientiæ non ideò cuiquam ſubtraxit, quia eum non prædeſtinavit, ſed [ideò *f* eum non prædeſtinavit,] quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe prævidit. Prædeſtinatio *g* igitur Dei ſemper in bono eſt, quæ peccatum ſolâ hominis voluntate commiſſum, aut remittendum novit cum laude miſericordiæ, aut plectendum cum laude juſtitiæ. In malis autem operibus noſtris ſola præſcientia Dei intelligenda eſt: quia ſicut præſcivit, & prædeſtinavit, quæ ipſe fecit, & ut faceremus dedit, ita præſcivit tantùm, non etiam prædeſtinavit, quæ nec ipſe fecit, nec ut faceremus, exegit. Hi *h* autem, de quibus dicitur: *i* [*Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum:*] voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reverſuri, & in ſanctitate ac veritate manſuri. Ac per hoc prædeſtinatio Dei multis eſt cauſa ſtandi, nemini eſt cauſa labendi.

¶ *In pleriſque vetuſtis caput hoc conjunctum eſt ſuperiori, & in titulo eſt,* Item, *non* Idem: *eſt autem confectum ex locis indicatis, Fulgentii, Proſperi, & B. Auguſtini.*

Non ergò neceſſitatem facit correctionis, vel obdurationis divina prædeſtinatio, ſeu præſcientia, cùm boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim quia prædeſtinatio, ſeu præſcientia Dei falli non poteſt, neceſſariò eveniunt, quæ prædeſtinantur, vel præſciuntur, ſicut nec neceſſariò prædeſtinantur, vel præſciuntur, quæ futura ſunt: ſed quia bona abſque ejus gratia, mala præter ejus ſcientiam evenire non poſſunt. ¶ *Quamvis ergò convenienter dicatur, ſi hæc prædeſtinata ſunt, vel præſcita, neceſſariò evenient: non tamen ideò abſolutè verum eſt, neceſſariò evenient, quæ prædeſtinata ſunt, vel præſcita: quia hîc neceſſitas refertur ad rerum eventum, ibi ad intuitum divinæ præſcientiæ. Unde Auguſtinus:* [Duæ 1 ſunt, *inquit*, neceſſitates, ſimplex *k* una, veluti, quâ neceſſe eſt omnes homines eſſe mortales: altera conditionis, ut ſi aliquem ambulare quis ſcit, eum ambulare neceſſe eſt. Quod enim quiſque eſſe novit, id eſſe aliter, quàm notum eſt, nequit. Sed hæc minimè ſecum illam ſimplicem trahit. Hanc enim neceſſitatem non propria facit natura, ſed conditionis adjectio. Nulla enim neceſſitas cogit incedere voluntate gradientem, quamvis eum tunc, cùm graditur, incedere neceſſarium ſit. Eodem igitur modo, ſi quid providentia præſens videt, id neceſſe eſt eſſe, tametſi nullam naturæ habeat neceſſitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrii proveniunt, præſentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata divinum, neceſſaria fiunt per diſpoſitionem divinæ notionis. Per ſe verò conſiderata, abſolutam 2 naturæ ſuæ libertatem non deſerunt. Fient igitur proculdubiò cuncta, quæ futura Deus eſſe prænoſcit; ſed eorum quædam de libero proficiſcuntur arbitrio, quæ quamvis eveniant, exiſtendo tamen naturam propriam non amittunt, quâ priuſquàm fierent, etiam non evenire potuiſſent.] ¶ *His omnibus mala noſtra libero adſcribuntur arbitrio, cùm alibi divinæ adſcribantur indignationi. Unde Gregorius:* a Cùm ſuperna indignatio ſeſe, ut ita dixerim, medullitùs movet, hanc opinio, vel oppoſitio humana non removet: nec ſe cuilibet utiliter deprecatio objicit, cùm ſemel Deus aliquid ab intimis iraſcendo diſponit. Hinc eſt enim, quòd Moyſes, *b* qui reatum totius plebis apud Dominum ſuis precibus terſit, dumque ſe obicem obtulit, divinæ iracundiæ vim placavit, ad petram Oreb veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromiſſionis terram ingredi Domino iraſcente non potuit.] ¶ *Item Auguſtinus: De* 3 *Tyriis* c *verò, & Sydoniis quid aliud poſſumus dicere, quàm non eſſe eis datum, ut crederent, quos etiam credituros fuiſſe ipſa Veritas dicit* d, *ſi talia, qualia apud non credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, ſi poſſunt, qui calumniantur, & oſtendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit, & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim,* e *ſi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare non poſſumus, manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe quod dixit, & juſtum eſſe quod fecit: & non ſolùm Tyrios: & Sydonios, ſed etiam Corozaim & Bethſaida potuiſſe converti, & fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis voluiſſet Dominus operari. Neque enim ulli falſum videri poteſt, quod Veritas ait:* f [Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.] *Item qui per Prophetam* g *Judaicæ plebi promiſit:* [Ecce ego ſepiam vias tuas ſpinis, & muniam eas lapidibus quadris] *id eſt, adimam tibi facultatem peccandi. Idem per Pſalmiſtam* h *de damnandis dixit:* [Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos.] *Sed in his omnibus vitia noſtra humanæ adſcribuntur mentis arbitrio, quod divina clementia in electis miſericorditer vertit ad bonum, in damnandis juſtè relinquit ad malum. Sicut ergò, quamvis certiſſimè ſciamus, neminem ultra terminum à Deo ſibi præfixum eſſe victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur; ſic quamvis nemo ſalvetur, niſi prædeſtinatus ad vitam, omni tamen delinquenti eſt adhibenda correptio, nec malorum eſt negligenda diſciplina.*

1 ¶ Duæ ſunt] *Hæc à Burchardo & Ivone citantur ex B. Auguſtino in libro de prædeſtinatione. Et ſententia habetur copioſè explicata in libello de prædeſtinatione Dei, inter opera B. Auguſtini, tomo 7.*

2 ¶ Abſolutam] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* ab abſoluta libertate non deſinunt.

3 ¶ De Tyriis] *Simillima his leguntur apud B. Auguſtinum in libro de bono perſeverantiæ, cap. 14. Eadem verò ferè ſunt apud Proſperum ad excepta Januenſium, in reſponſ. ad dubium 8. ſive 9.*

C. XXIV. *Non ſemper in eos qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

Unde idem Auguſtinus *ait epiſt. 50. Bonifacio.*

a *1. Cor. 2.* b *al. Item.* c *Fulgentius l. 1. ad Monymum. Burch. l. 20. c. 35. Ivo p. 17. c. 46. Proſper in reſp. ad Capitula Gallorum, c. 6.* d *Ibidem c. 11.* e *Ibidem c. 12.* f *abſunt ab orig.* g *Idem Proſper cap. 14. & ſent. 6. ad c. Gallorum. Idem ſent. 15.* h *Idem ad object. Vincentianas, c. 12. & Auguſt. ad articulos ſibi falsè impoſitos, art. 12.* i *1. Joh. 2.* k *Sententia in libro de prædeſtinatione Dei. Burchard. l. 20. c. 21. Ivo p. 17. cap. 32.*

a *Lib. 9. Moral. c. 12.* b *Exod. 32. Num. 14.* c *Matt. 11.* d *al. docet.* e *al. etiam.* f *Matth. 11.* g *Oſe. 2.* h *Pſal. 34.*

IPſa *a* pietas, veritas, charitas, nos non permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere teſtimonium, quos in Eccleſia non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium. Qui enim divina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonii perdiderunt. *Item infrà.* ¶ Moleſtus eſt Medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, iſte cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potiùs falſa manſuetudo crudelitas eſt. *Item infrà.* ¶ Si per *b* poteſtatem, quam per religionem ac fidem Regum, tempore quo debuit, divino munere accepit Eccleſia, hi, qui inveniuntur in viis & in ſepibus, id eſt, in hæreſibus & ſchiſmatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, ſed quare *c* cogantur, attendant. Convivium Domini unitas eſt corporis Chriſti, non ſolùm in ſacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis. *In eadem infrà.* ¶ Theodoſius 1 Imperator legem *d* generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quiſquis eorum Epiſcopus vel Clericus, ubilibet eſſet inventus, decem libris auri mulctaretur. *Item infrà.* ¶ Si duo aliqui in una domo habitarent, quam certiſſimè ſciremus eſſe ruituram, nobiſque id prænuntiantibus nollent credere, atque in ea manere perſiſterent, ſi eos inde poſſemus eruere vel invitos, quibus imminentem illam ruinam poſteà demonſtraremus, ut redire ulteriùs ſub ejus periculum non auderent, puto, niſi faceremus, non immeritò crudeles judicaremur. Porrò, ſi unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, memetipſum continuò trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, ſed neque necare ſe auderet, quid eligeremus, utrùm ambos ruinæ opprimendos relinquere, an uno ſaltem per miſericordiæ noſtram operam liberato, alterum non noſtrâ culpâ, ſed ſuâ potiùs, interire? Nemo eſt tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillimè judicet. *Item poſt pauca.* ¶ Quòd ſi plurimi eſſent in domo ruiturâ, & inde ſaltem unus liberari poſſet, atque id cùm facere conaremur, alii ſeipſos præcipitio necarent, dolorem de cæteris noſtrum de unius ſaltem ſalute conſolaremur: non tamen, ne ſeipſos alii perderent, perire univerſos nullo liberato permitteremus. Quid igitur de opere miſericordiæ, quod pro vita æterna adipiſcenda, & pœna æterna vitandâ hominibus debemus impendere, judicandum eſt, ſi pro ſalute iſta non ſolùm temporali, ſed etiam brevi, ad ipſum exiguum tempus liberanda, ſic nos ſubvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infrà.* ¶ Si *e* (inquiunt Donatiſtæ) oportet, ut nos extra Eccleſiam, & adversùs Eccleſiam fuiſſe pœniteat, ut ſalvi eſſe poſſimus, quomodo poſt iſtam pœnitentiam apud vos Clerici, vel etiam Epiſcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod fatendum eſt) fieri non deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanarentur. Sed ſibi hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis jacent, ut iſto quodam vulnere matris catholicæ reviviſcant. Cùm enim præciſus ramus inſeritur, fit aliud vulnus in arbore, quo poſſit recipi, ut vivat, qui ſine vita radicis peribat: ſed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequetur, & fructus: ſi autem non coaluerit, ille quidem areſcit, ſed vita arboris permanebit. Eſt enim & tale inſerendi genus, ut nullo præciſo ramo qui intus eſt, ille qui foris eſt, inſeratur: non tamen nullo, ſed vel leviſſimo arboris vulnere. Ita ergò & iſti cùm ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamvis poſt erroris ſui pœnitentiam honor Clericatûs, aut Epiſcopatûs aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem ſeveritatis: veruntamen quia neque *a* qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ad Dei miſericordiam precibus fuſis, coaleſcente inſitorum pace ramorum, charitas *b* cooperit multitudinem peccatorum. *& paulò poſt.* ¶ Verùm in hujuſmodi cauſis, ubi *c* per graves diſſenſionum ſciſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages jacent, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis charitas ſincera ſubveniat. Habeant ergò iſti de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad Eccleſiam Chriſti veram, id eſt, matrem catholicam: ſint in illa Clerici, ſint Epiſcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hoſtiliter. Non invidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, aut ſepibus invenimus, intrare cogimus, & ſic nondum quibuſdam perſuademus, quia non res eorum, ſed ipſos quærimus.

1 ¶ Theodoſius] *Anſelmus habet ut Gratianus: ſed propria verba B. Auguſtini, ubi de reprimenda rabie Donatiſtarum agit, ſunt hæc:* Quod eo modo fieri aliquatenùs arbitramur, ſi legem piiſſimæ memoriæ Theodoſii, quam generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quiſquis eorum Epiſcopus vel Clericus, ubilibet eſſet inventus, decem libris auri mulctaretur, expreſſius in Donatiſtas, qui ſe negabant hæreticos, ita confirmarent, ut non omnes eâ mulctâ ferirentur, *& cætera quæ ſequuntur.*

C. XXV. ¶ *Medicinali ſeveritate mali cogantur ad bonum.*

Idem *Feſto, epiſt. 167.*

QUid *d* faciet hîc Eccleſiæ medicina, ſalutem omnium maternâ charitate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans? Nunquid contemnere, nunquid deſiſtere vel debet, vel poteſt? Utriſque ſit, neceſſe eſt, moleſta: quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: ſed perſeverat diligentia charitatis phreneticum caſtigare, lethargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur. Ambo moleſtati, quamdiu ægri ſunt, indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur. *& infrà in eadem.* ¶ Catholici eſſe non incipiunt, niſi hæretici eſſe deſtiterint. Neque enim ſacramenta eorum nobis inimica ſunt, quæ cum illis nobis ſunt communia: quia non humana ſunt, ſed divina. Proprius error eorum eſt auferendus, quem malè imbiberunt, non ſacramenta, quæ ſimiliter acceperunt, quæ ad pœnam ſuam portant & habent, quantò indigniùs habent: ſed tamen habent.

4 pars. *Ecce quòd crimina ſunt punienda, quando ſalvâ pace Eccleſiæ feriri poſſunt: in quo tamen diſcretio adhibenda eſt. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad pœnitentiam eſt expectanda: aliquando in paucis eſt punienda, ut eorum exemplo cæteri terreantur, & ad pœnitentiam provocentur. Hinc, cùm diſcipuli* e *cœleſti igne Samaritanos vellent conſumere, prohibiti ſunt: & Samaritani ad pœnitentiam ſunt expectati: ut Chriſto prædicante converterentur ad fidem.*

C. XXVI. ¶ *Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.*

Unde Ambroſius *ait lib. 7. commentariorum ad c. 9. Luc.*

QUòd [Chriſtus] diſcipulos increpavit, quia *f* ignem ſuper eos deſcendere cupiebant, qui ipſum non receperant, oſtenditur nobis non ſemper in eos. qui peccaverint, vindi andum: quia nonnunquam ampliùs prodeſt clementia tibi ad patientiam, quàm lapſo ad correctionem. Denique Samaritani *g* citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec diſcipuli peccant,

---

a *Polyc. l. 7. tit. 5. Anſ. l. 12. c. 61.* b *poteſtate*] *orig. Infrà, q. 6. ſchiſmatis.* c *quò*] *orig.* d *C. Theod. l. 16. tit. 5. c. 21. & 65.* e *Pann. in prolog. c. 13.*

a *1. Corinth. 3.* b *1. Petr. 4.* c *Diſtinct. 50. ut conſtitueretur* d *Quid igitur hîc faciat*] *orig. Polyc. l. 7. tit. 5. Anſel. lib. 6. c. 56.* e *Luc. 9.* f *Luc. 9.* g *Joan. 4.*

qui legem ſequuntur. Sciebant enim & Phinees *a* reputatum ad juſtitiam, quia ſacrilegos interemerat, & ad preces Heliæ *b* ignem deſcendiſſe de cœlo, ut Prophetæ 1 vindicaretur injuria.

1 ¶ Ut Prophetæ] *Hæc ſunt addita, quoniam referuntur ab ipſomet Gratiano infrà eád. c.* ſi illic.

Poteſt in hac prohibitione Apoſtolorum illud intelligi. Apoſtoli non zelo juſtitiæ, ſed amaritudinis odio ob injuriam ſuæ expulſionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt conſumere: Dominus autem volens eos injuriam propriæ perſonæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam verò ſervitutis divinæ non inultam relinquere, ait: c [Neſcitis, cujus Spiritûs eſtis?] *Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat:* [Beati *d* eritis, cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùs vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis,] *contumelias ſibi illatas cum gaudio ſuſcipiebat; peccata verò, quæ in Deum committebantur, acerrimè puniebat. Unde Ananiam* e *& Sapphiram Spiritui Sancto mentientes mortis ſententiâ perculit. Sic etiam Paulus dum à ſuo contemptu piâ admonitione & multimodâ commendatione ſui Corinthios revocaret, magum illum Elymam,* f *qui credituros à fide retrahebat, cæcitate percuſſit: ut cæteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, ſed in Chriſtum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthium* g *illum fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Satanæ ad vexandum tradidit.*

C. XXVII. ¶ *Pro injuria Epiſcopo aliquem excommunicare non licet.*

Hinc etiam Gregorius *ſcribit Januario Epiſcopo, reprehendens eum, quòd ob injuriam propriæ perſonæ quendam excommunicaverat, dicens l.2. indict. 10. epiſt. 34.*

INter *h* querelas multiplices Iſidorus vir clariſſimus à fraternitate tua fruſtrà ſe excommunicatum, anathematizatumque conqueſtus eſt. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à Clerico tuo, qui præſens erat, voluiſſemus addiſcere, pro nulla alia cauſa, niſi pro eo, quòd te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quod ſi ita eſt, nihil te oſtendis de cœleſtibus cogitare, ſed terrenam te converſationem habere ſignificas; dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod ſacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexiſti. Unde de cætero omnino eſto circumſpectus atque ſolicitus, & talia cuiquam pro defenſione propriæ injuriæ tuæ inferre denuò non præſumas. Nam ſi tale aliquid feceris, in te ſcias poſteà vindicandum.

Hinc idem *in homiliis, oſtendens, quòd peccata, quæ in Deum, vel proximum committuntur, à nobis punienda ſunt; ea verò, quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potiùs diſſimulanda ſunt, ait:*

C. XXVIII. ¶ *Valde offendit, qui Dominica debita impunè dimittit.*

SI is, qui Prælatus eſt, debitori Dominico culpas impunè dimittit, non mediocriter profectò offendit, qui debita cœleſtis Regis & Domini ſuâ præſumptione reſolvit. Ea namque, quæ in nos committuntur, facilè poſſumus dimittere; ea verò, quæ in Deum commiſſa ſunt, cum magna diſcretione, nec ſine pœnitentia debemus relaxare.

5 pars. *Semel verò culpa dimiſſa recidivo* i *dolore iterùm ad animum revocari non debet.*

C. XXIX. ¶ *Injuria, cùm ſemel remittitur, iterùm revocari non debet.*

Unde Gelaſius *Geruntio, Joanni, Germano, & Petro Epiſcopis.*

SI illic, ubi hæc acta ſunt, præſentibus utriſque conſtiterit, & ſatisfeciſſe Stephanum, & ſupplicatione ſuſceptâ, eum, qui malè tractatus eſt, ignoviſſe, ſemel in ablatione remiſſa punitio recidivo *a* dolore non debet iterari: divinæ *b* ſcilicet imitatione clementiæ, quæ dimiſſa peccata in ultionem redire non patitur. Sin verò nihil vel de ſatisfactione probabitur, vel de remiſſione tranſactum, dilectionis veſtræ ſermone monſtretur, quatenus, ſive nunc ſaltem poterit competens ſatisfactio provenire, illud potiùs exerceatur, ubi animum ſanare poſſit afflicti: ſive irremiſſibiliter perſtet acerbitas, ibidem nihilominùs vindicetur, ubi plectibilis eſt orta præſumptio.

6 pars. *Sed objicitur illud Ambroſii:* [Ad *c* preces Heliæ ignis deſcendit de cœlo, ut Prophetæ vindicaretur injuria.] *Quod tunc intelligitur factum, quando Achab* d *Rex Iſraël poſt ſterilitatem illam trium annorum, & ſex menſium, quæ facta eſt, quando precibus Heliæ clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, miſit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicerent ei:* [Homo Dei, Rex Iſraël vocat te: qui ait, Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & conſumat vos, & ſtatim ignis deſcendit de cœlo, & conſumpſit eos.] *Quo facto non cujus meriti apud Deum eſſet, voluit oſtendere, ſed quòd ille eſſet verus Deus, quem colebat, non ille, ad cujus culturam ſtupro proprii corporis Jezabel nonnullos provocabat, evidentiſſimis indiciis monſtrare curavit. Injuria ergò Prophetæ non alia, quàm injuria Domini ipſius intelligitur, quæ in paucis vindicanda eſt, ut cæteri terreantur.*

C. XXX. ¶ *Apoſtolicus anathematizavit eos, qui eum ceperant, vel qui deinceps Epiſcoporum aliquem ceperint.*

Item objicitur illud Silverii Papæ *ad Amatorem Epiſcopum.*

GUiliſarius 1 patricius *e* noſter mandavit me ad ſe venire pacificè pro quibuſdam Eccleſiaſticis diſpoſitionibus in palatium Principis, & ad primum & ſecundum velum retinuit omnem Clerum & populum, qui mecum veniebat, & nullum permiſit introire, niſi me ſolum, & Vigilium Diaconum noſtrum *f*. Me verò vi retento, & ante prædictam 2 patriciam deducto, miſerunt in exilium, in quo ſuſtentor modò pane tribulationis, & aquâ anguſtiæ. Ego tamen propterea non dimiſi, nec dimitto officium meum, ſed cum Epiſcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & unà cum illis Apoſtolicâ & Synodali auctoritate ſtatui, nullum unquam taliter decipiendum, ſicut deceptus ſum: & ſi aliquis deinceps ullum unquam Epiſcoporum taliter deceperit, anathema maranatha fieret in conſpectu Dei & ſanctorum Angelorum. *Idem Vigilio.* ¶ Habeto ergò cum his, qui tibi conſentiunt, plenæ damnationis ſententiam: ſublatumque tibi nomen, & munus miniſterii Sacerdotalis agnoſce, Spiritûs Sancti judicio, & Apoſtolicâ à nobis auctoritate damnatus.

1 ¶ Guiliſarius] *In tribus vetuſtis exemplaribus, ex quibus caput hoc reſtitutum eſt, Silverio, (anteà enim tribuebatur Sylveſtro) legitur* Belliſarius, *ſed quia eſt initium capitis, non eſt mutatum.*

2 ¶ Prædictam patriciam] *Sic mutatum eſt ex ipſa epiſtola, & vita Silverii, ubi hæc patricia vocatur Antonina. Anteà legebatur,* prædictum patricium.

Sed & hic non ſuam, ſed Eccleſiæ injuriam ultus eſt. Quòd autem peccatum populi in paucis ulciſcendum g *ſit, Moyſes exemplo ſuo docuit, qui* h *peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicavit, morte paucorum expians peccata multorum, in præſens terrens, in poſterum diſciplinam ſanciens. Sic & ipſe peccata totius populi morte paucorum punivit, dum*

a *Num. 25.* b *4. Reg. 1. infrà eád. ſi illic. §. objicitur.* c *Luc. 9.* d *Matth. 5.* e *Act. 5.* f *Act. 13.* g *1. Cor. 5.* h *Polyc. l. 7. tit. 1.* i *al. redivivo.*

a *al. redivivo.* b *eadem verò verba habentur infrà de pœn. diſt. 4. c. divina.* c *4. Reg. 1. ſup. eád. quod Chriſtus.* d *Ochozias filius Achab.* e *Polyc. l. 2. tit. 7. Anſ. l. 12. c. 8. & 9.* f *al. meum.* g *al. puniendum.* h *Exod. 32.*

pro

pro a *fornicatione totius populi unâ die XXIV. millia perierunt. Sic & pro peccato murmurationis* b *vel tentationis nonnulli puniti ſunt, ut eorum exemplo cæteri ad pœnitentiam cogerentur. Sic & quotidiè nonnullos punit Deus, ut divina providentia etiam circa humana vigilare cognoſcatur: & nonnullos etiam per longa tempora ad pœnitentiam expectat, ut patientiam ſuæ benignitatis nobis oſtendat. Sic etiam Helias* c *culturam Baal vindicavit, Sacerdotes & Prophetas ejus interficiendo, morte auctorum expians peccata imitantium populorum. Quòd verò peccata, quæ publicis indiciis deferuntur, punienda non ſint, illo exemplo probatur, quo Chriſtus,* d *qui Judam ſolus furem noverat, non abjeciſſe, ſed patienter toleráſſe aſſeritur.*

C. XXXI. ¶ *Judicis non eſt ſine accuſatore damnare.*

Unde Ambroſius *ſuper primam epiſtolam ad Corinthios, cap. 5. ait.*

SI *e* quis poteſtatem non habet, quem ſcit reum, abjicere, aut probare non valet, immunis eſt: & judicis non eſt ſine accuſatore damnare, quia & Dominus Judam, cùm 1 fur eſſet, quia non eſt accuſatus, minimè abjecit.

1 ¶ Cùm fur] *Addita hìc ſunt aliqua verba ex originali. Similiter non eſt ferenda ſententia, quando multitudo eſt in cauſa, vel quando ille peccat, qui ſociam habet multitudinem.*

C. XXXII. ¶ *Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet ſociam, ab Eccleſia non punitur, ſed defletur.*

Unde Auguſtinus *in lib. 3. c. 2. contra epiſtolam Parmeniani.*

NOn *f* poteſt eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cùm ille corripitur, qui non habet ſociam multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis reſtat, quàm dolor & gemitus, ut per illud ſignum, quod Ezechieli *g* ſancto revelatur, illæſi evadere ab illorum vaſtatione mereantur. *& infrà.* ¶ Revera ſi contagio peccandi multitudinem invaſerit, divinæ diſciplinæ ſevera miſericordia neceſſaria eſt. Nam conſilia ſeparationis & inania *h* ſunt, & pernicioſa atque ſacrilega, quia impia & ſuperba ſunt *i*; & plùs perturbant infirmos bonos, quàm corrigant animoſos malos. *& infrà.* ¶ Turba autem iniquorum, cùm facultas eſt in populis promovendi ſermonem, generali objurgatione ferienda eſt: & maximè, ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum deſuper Domini, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.

Præcepta k *verò Evangelica* l *de dilectione inimicorum, & miſericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apoſtoli* m *de cibandis vel potandis inimicis, non eatenùs intelligenda ſunt, ut peccandi* n *relaxetur impunitas, ſed ut delinquenti correctio, & naturæ miniſtretur ſubſidium, donec per ſententiam judicis, ademptâ ſpe correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergò jubemur diligere inimicos, & miſereri eorum, ut de eorum perditione doleamus, eorum ſalutem deſideremus, & pro eorum correctione quotidiè laboremus & oremus, pœnitentibus ſolatia impendamus, alter alterius* o *onera portantes; non ut pertinaces, & in malo perſiſtentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non ſeveri, ſed miſericordes eſſe monemur, juxta illud:* p [Noli 1 eſſe nimis juſtus, quia eſt juſtus, qui perit in juſtitia ſua.] *& iterùm:* q [Judicium ſine miſericordia erit ei, qui non fecit miſericordiam.] *& item illud Apoſtoli in ſecunda epiſtola ad Corinthios:* r [Cui aliquid donâſtis, & ego. Nam & ego ſi quid donavi, propter vos donavi, ac *a* ſi ipſe Chriſtus donaret, ut non circumveniamur à Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus.] [*Qui quos nequit conſentiendo decipere, facit nimis aſperos;*] *ſicut, inquam, pœnitentibus, ut dictum eſt, miſericordes eſſe jubemur, ſic impœnitentibus & obſtinatis in malo miſericordiam impendere prohibemur.*

1 ¶ Noli eſſe] *Gratianus non refert ipſa prorſus verba Eccleſiaſtis. Ea enim ſic habent:* Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, juſtus perit in juſtitia ſua, & impius multo vivit tempore in malitia ſua. Noli eſſe juſtus multùm, neque plùs ſapias, quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.

C. XXXIII. ¶ *De juſta & injuſta miſericordia.*

Unde Ambroſius *ſermone 8. in Pſal. 118. verſ. 2.*

EST *b* injuſta miſericordia. Denique in lege *c* ſcriptum eſt de quodam: [*Non miſereberis illius.*] Et in libris Regnorum *d* legis, quia Saul poſteà contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag hoſtium Regem, quem prohibuerat ſententia divina ſervari. Itaque *e*, ſi quis latronem filiis deprecantibus motus, & lachrymis conjugis ejus inflexus abſolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aſpiret affectus, nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certè ſi gladium reprimit, vincula diſſolvit, cur laxat exilio? cur latrocinandi, quâ poteſt clementiori viâ, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde *f* inter duos, hoc eſt, accuſatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum, ſi non probâſſet, alterum, ſi eſſet ab accuſatore convictus, non id, quod juſtitiæ eſt, judex ſequatur: ſed dum miſeretur rei, damnet probantem: aut dum accuſatori favet, qui probare non poſſit, addicat innoxium: non poteſt igitur hæc dici juſta miſericordia. In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma juſtitiæ, ne quis à communionis conſortio abſtentus 1, brevi lachrymulâ, atque ad tempus paratâ, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, à facilitate *g* Sacerdotis extorqueat. Nonne cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi.

1 ¶ Abſtentus,] *Anteà legebatur,* à conſortio communionis vel criminationis abſtractus. *Emendatum eſt & hoc, & multa alia ex ipſo originali.*

C. XXXIV. ¶ *Non debemus in mala cauſa pauperi miſereri.*

Item Auguſtinus *in* h *libro Pſalmorum, Pſal. 32.*

NE amiſſo *i* judicio ſis pauperi in mala cauſa miſericors, cujus ſi parcis ſaccello, percutis cor, & tantò nequiorem reddis, quantò juſtum ſibi favere videt.

¶ *Ferè eadem ſunt in gloſſa ordinaria in Pſal. 32. ad verſ.* Diligit miſericordiam. *ex beato Auguſtino collecta ſententia.*

C. XXXV. ¶ *Homini eſt miſerendum, peccatori iraſcendum.*

Idem. *k*

DUo *l* iſta nomina cùm dicimus, homo peccator, non utique fruſtrà dicuntur. Quia peccator eſt, corripe: quia homo eſt, miſerere: nec omnino liberabis hominem, niſi eum perſecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis *m* invigilet diſciplina, ſicut cuique regenti apta & accommodata eſt, non ſolùm Epiſcopo regenti plebem ſuam, ſed etiam pauperi regenti familiam ſuam, marito regenti conjugem ſuam, patri regenti prolem ſuam, judici regenti provinciam ſuam, Regi re-

---

a *Num. 25.* b *Num. 11.* c *3. Reg. 18.* d *Joan. 12.* e *Sup. 2. quaſt. 1. de manifeſta. ver. ut S. Ambroſius. Cap. l. 5. c. 244.* f *Ivo in prologo. Pann. in prologo, c. 15, 16, & 17.* g *Ezech. 9.* h *alit. immania.* i *al. fiunt.* k *Suprà eâd. c. hac autem.* l *Luc. 6.* m *Rom. 12.* n *al. peccanti.* o *Gal. 6.* p *Eccl. 7.* q *Jac. 2.* r *2. Cor. 2.*

a *In perſona Chriſti*] *orig. Gloſſa interl. ibid.* b *Anſ. l. 3. c. 33. Polyc. l. 6. tit. 21.* c *Deut. 19.* d *1. Reg. 15.* e *Atqui, ſi quis latronis*] *orig.* f *al. Denique.* g *al. facilitate.* h *Et gloſſ. ord. ib.* i *al. commiſſo.* k *Beda Gal. 6.* l *Pol. l. 6. tit. 21. Anſ. l. 13. c. 71.* m *omnis*] *vera lectio.*

genti gentem ſuam. *& paulò poſt.* ¶ Ita nulli homini claudenda eſt miſericordia, nulli a peccatori impunitas relaxanda eſt. Hinc itaque maximè intelligendum eſt, quàm non ſit contemnenda eleemoſyna, quæ quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus ſublevabit indigentiam pauperum etiam ex his loculis, quos ex opibus implebat aliorum. *& paulò poſt.* ¶ Non ergò ſuſcipiamus peccatores, propterea quòd ſunt peccatores, ſed tamen eos ipſos, quia & homines ſunt, humanâ conſideratione tractemus: perſequamur in eis propriam iniquitatem, miſereamur communem conditionem.

¶ *Initium hujus capituli habetur in ſermone 94. & 109. de tempore, & hom. 6. in lib. 50. homiliarum. Verùm integrum eſt apud Bedam in com. epiſtola ad Galatas, c. 6.*

Item illud Evangelii, quod objiciebatur: b [Qui gladio uſus fuerit, gladio cadet] Auguſtinus *exponit in 22. lib. contra Fauſtum Manichæum, cap. 70. ita dicens.*

C. XXXVI. ¶ *Quis dicatur gladium accipere.*

ILle c gladium d accipit, qui nullâ ſuperiori ac legitimâ poteſtate vel jubente, vel concedente in ſanguinem alicujus armatur.

7 pars. *Porrò illud Hieronymi* e, *quo Eccleſia negatur aliquem perſequi, non ita intelligendum eſt, ut generaliter Eccleſia nullum perſequatur; ſed quòd nullum injuſtè perſequatur. Non enim omnis perſecutio culpabilis eſt, ſed rationabiliter hæreticos perſequitur; ſicut & Chriſtus corporaliter perſecutus eſt eos, quos de templo expulit.*

C. XXXVII. ¶ *Poteſtatis officio utiliter inquieti corriguntur.*

Unde Auguſtinus *ait Vincentio, epiſt. 48.*

NImiùm f ſunt inquieti Donatiſtæ 1, quos per ordinatas à Deo poteſtates 2 cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum jam correctione gaudemus. *Item infrà.* ¶ Si enim quiſquam inimicum ſuum periculoſis febribus phreneticum factum, currere videret in præcipitium g nónne tunc potiùs malum pro malo redderet, ſi eum ſic currere permitteret, quàm ſi corripiendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei moleſtiſſimus & adverſiſſimus videretur, quandó utiliſſimus & miſericordiſſimus extitiſſet. Sed planè ſalute reparatâ, tantò ei uberiùs gratias ageret, quantò ſibi eum minùs peperciſſe ſenſiſſet. *& poſt pauca.* ¶ At enim quibuſdam iſta non proſunt. Nunquid ideò negligenda eſt medicina, quia nonnullorum eſt inſanabilis peſtilentia? *Item poſt aliqua.* ¶ Non h omnis, qui parcit, amicus eſt, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quàm blanda i oſcula inimici Meliùs k eſt cum ſeveritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus acquieſcat. *Item poſt pauca.* ¶ Putas neminem debere cogi ad juſtitiam, cùm legas patremfamiliâs dixiſſe l ſervis: [*Quoſcunque inveneritis, cogite intrare:*] cùm legas m etiam ipſum primò Saulum, poſteà Paulum, ad cognoſcendam & tenendam veritatem, magnâ violentiâ CHriſti cogentis eſſe compulſum. *Item poſt pauca.* ¶ Et noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum ſpargere, & aliquando paſtorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item infrà.* ¶ Si ſemper eſſet culpabile perſecutionem facere, non ſcriptum eſſet in ſanctis n libris: [*Detrahentem proximo ſuo occultè, hunc perſequebar.*] Aliquando ergò & qui eam patitur, injuſtus eſt, & qui eam facit, juſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſecuti ſunt bonos, & boni perſecuti ſunt malos: illi nocendo per injuſtitiam, iſti a conſulendo per diſciplinam: illi immaniter, iſti temperanter: illi ſervientes cupiditati, iſti charitati. Nam qui trucidat, non conſiderat quemadmodum laniet: qui autem curat, conſiderat quemadmodum ſecet. Ille enim perſequitur ſanitatem, iſte putredinem. Occiderunt impii Prophetas; occiderunt b impios & Prophetæ. Flagellaverunt c Judæi Chriſtum; Judæos d flagellavit & Chriſtus: traditi e ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanæ; tradiderunt f & Apoſtoli homines poteſtati Satanæ. In his omnibus quid attenditur, niſi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causâ, quis emendandi? *& paulò poſt.* ¶ Conſtantinus Imperator primus conſtituit, ut res convictorum, & unitati pervicaciter reſiſtentium, fiſco vendicarentur. *& poſt pauca.* ¶ Certè nullius g crimen maculat neſcientem. *Item infrà.* ¶ Facta h nocentium, quæ innocentibus demonſtrari, vel ab innocentibus credi non poſſunt, non inquinant quemquam, ſi propter innocentium conſortium etiam cognita ſuſtinentur. Non enim propter malos boni deſerendi, ſed propter bonos mali tolerandi ſunt, ſicut toleraverunt Prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem ſacramentorum illius populi relinquebant.

1 ¶ Donatiſtæ,] *Apud Anſelmum titulus eſt,* Auguſtinus Vincentio. *Initium verò capituli eſt,* Donatiſtæ nimium. *& apud B. Auguſtinum,* Sed Donatiſtæ nimium, *propterea] repoſita eſt hoc loco dictio,* Donatiſtæ, *inducta autem in titulo. Ibi enim anteà legebatur:* Auguſtinus ait Vincentio Donatiſtæ.

2 ¶ Poteſtates] *Sequebatur in vulgatis,* ſeculares, *quæ vox abeſt à plerîſque vetuſtis, & Anſelmo, & originali. Multa verò alia ex ipſo præſertim originali ſunt emendata.*

C. XXXVIII. ¶ *Hæretici ad ſalutem etiam inviti ſunt trahendi.*

Item *Donato Presbytero, epiſt. 204.*

DIſplicet i tibi, quia traheris ad ſalutem, cùm tam multos noſtros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, niſi te comprehendi, & præſentari, & ſervari, ne pereas? Quòd autem in corpore læſus es, ipſe tibi feciſti, qui jumento tibi mox admoto uti noluiſti, & te ad terram graviter colliſiſti. Nam utique alius, qui adductus eſt tecum, collega tuus, illæſus venit, qui talia ſibi ipſe non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuiſſe, quia neminem exiſtimas cogendum eſſe ad bonum. Attende quid dixerit Apoſtolus: k [*Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*] Et tamen tam multi ut Epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inviti, perducuntur, clauduntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni. Quantò magis vos ab errore pernicioſo, in quo vobis inimici eſtis, trahendi eſtis, & perducendi ad veritatem vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolùm ut honorem ſalubriter habeatis, ſed etiam ne peſſimè pereatis? ¶ Dicis Deum dediſſe liberum arbitrium, ideò non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare ergò illi, de quibus ſuprà dixi, cogentur ad bonum? Attende 1 ergò, quod conſiderare non vis: Ideò voluntas bona miſericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis; nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Non l tamen ideò qui diliguntur, malæ ſuæ voluntati impunè & crudeliter permittendi ſunt; ſed ubi poteſtas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, ſi voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare Iſraëlitæ recuſantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibe-

a *al. ſicut nulli peccato.* b *ſupr. eâd. tres perſonas, in fine.* c *Ivo p. 10. c. 110. Pann. l. 8. c. 44.* d *utitur gladio,] orig.* e *ſup. eâd. qui ſecundùm.* f *Polyc. l. 7. tit. 6. Anſ. l. 12. c. 55.* g *al. præceps.* h *ſup. 5. q. 5. c. 2.* i *al. voluntaria.* k *Proverb. 27.* l *Matth. 22. Luc. 14.* m *Act. 9.* n *Pſal. 100.*

a *Illi] orig.* b *3. Regum 18.* c *Matth. 27.* d *Joan. 2.* e *Act. 16.* f *1. Cor. 5.* g *1. q. 4. nullius.* h *ſupr. eâd. quàm magnum.* i *Polyc. ibid. Anſ. l. 12. c. 57. Deuſd. p. 8.* k *1. Timoth. 3.* l *Pann. l. 8. c. 11.*

prohibebantur, & ad terram promiſſionis compellabantur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare Paulus non eſt permiſſus uti peſſimâ voluntate, quâ perſequebatur Eccleſiam; ſed *a* proſtratus eſt, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: miſſus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare monetur pater in Scripturis ſanctis, filium durum non ſolùm verbis corripere, ſed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam diſciplinam coactus ac domitus dirigatur? Unde idem dicit: *b* [*Tu percutis eum virgâ, animam autem ejus liberas à morte.*] Si mala voluntas ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare corripiuntur negligentes paſtores, & dicitur *c* eis: [*Errantem ovem non revocâſtis, perditam non inquiſiſtis.*] Et vos oves Chriſti eſtis: Characterem Dominicum portatis in ſacramento, quod accepiſtis: ſed erratis & peritis. Non ideò vobis diſpliceamus, quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Meliùs enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quàm conſentiamus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. ¶ Noli ergò jam dicere, quod te aſſiduè audio dicere: Sic volo errare, ſic volo perire. Meliùs enim nos hoc omnino non permittimus, quantùm poſſumus. Modò, quòd te in puteum, ut morereris, miſiſti, utique liberâ voluntate feciſti. Sed quàm crudeles eſſent ſervi Dei, ſi huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? Quis non impios rectè judicaret? Et tamen tu te volens in aquam miſiſti, ut morereris; illi te nolentem de aqua levaverunt, ne morereris. Tu feciſti ſecundùm voluntatem tuam, ſed in perniciem tuam; illi contra voluntatem tuam, ſed propter ſalutem tuam. Si ergò ſalus iſta corporalis ſic cuſtodienda eſt, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, ſervetur; quantò magis illa ſpiritalis, in cujus deſertione mors æterna metuitur? Quanquam & in iſta morte, quam tibi tu ipſe inferre voluiſti, non ſolùm ad tempus, ſed etiam in æternum morereris: quia etſi non ad ſalutem, non ad Eccleſiæ pacem, non ad Chriſti corporis unitatem, non ad ſanctam & individuam charitatem, ſed ad mala aliqua cogereris, nec ſic tibi ipſe mortem inferre debuiſti. Conſidera Scripturas divinas, & diſcute quantùm potes, & vide utrùm hoc fecerit aliquis aliquando juſtorum atque fidelium, cùm ab eis tanta mala perpeſſi ſunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quò tu compelleris, adigebant. *& poſt pauca.* ¶ Repetis, ſicut audio, quod in Evangelio *d* ſcriptum eſt, receſſiſſe à Domino LXX. *e* diſcipulos, & arbitrio ſuæ malæ atque impiæ diſceſſionis fuiſſe permiſſos: cæteriſque duodecim, qui remanſerant, fuiſſe reſponſum: [*Nunquid & vos vultis ire?*] Et non attendis, quia tunc primùm Eccleſia novello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa Prophetia: *f* [*Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſervient illi:*] Quod utique quantò magis impletur, tantò majore utitur Eccleſia poteſtate, ut non ſolùm invitet, ſed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus ſignificare volebat, qui quamvis haberet magnam poteſtatem, priùs tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii ſimilitudine ſatis evidenter oſtendit, ubi miſit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait *g* ſervo: [*Exi in plateas* 2, *& vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait ſervus Domino: Factum eſt, ut imperâſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſervo: Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.*] Vide nunc, quemadmodum de his, qui priùs venerunt, dictum eſt, introduc eos: nunc *a* dictum eſt, compelle. Ita ſignificata ſunt Eccleſiæ primordia adhuc creſcentis, ut eſſent per vires etiam compellendi.

1 ¶ Attende ergò] *Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus eſt ex B. Auguſtino. Anteà legebatur:* Attende ergò, & conſidera, quòd non ideò voluntas bona miſericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis diligatur.

2 ¶ In plateas,] *Sic emendatum eſt ex Evangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Anteà enim legebatur*, exi citò in vias & plateas.

C. XXXIX. ¶ *Hæretici utiliter patiuntur, quæ Catholici utiliter inferunt.*

Item *ſuper Joannem, tractatu 11. ad cap. 3.*

QUando *b* vult Deus concitare Poteſtates adverſus Hæreticos, adverſus Schiſmaticos, adverſus diſſipatores Eccleſiæ, adverſus exſufflatores Chriſti, adverſus blaſphematores Baptiſmi, non mirentur; quia Deus concitat, ut à Sara verberetur Agar: cognoſcat ſe Agar, & ponat *c* cervicem: quia cùm humiliata diſcederet à domina ſua, occurrit ei Angelus, & dixit: *d* [*Quid eſt Agar ancilla Saræ?*] Cùm conqueſta eſſet de domina, quid audivit ab Angelo? [*Revertere ad dominam* e *tuam.*] Ad hoc ergò affligitur, ut revertatur; atque utinam revertatur, quia proles ejus, ſicut filii Jacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem, quia commoventur Poteſtates Chriſtianæ adverſùs deteſtandos diſſipatores Eccleſiæ. Si non ergò moverentur, quomodo redderent rationem de imperio ſuo Deo? Intendat charitas veſtra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges ſeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam habere, unde ſpiritaliter nati ſunt. *& paulò poſt.* ¶ Nabuchodonoſor Rex decrevit, dicens: *f* [*Quicunque dixerint blaſphemiam in Deum Sidrach, Miſach & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem.*] Ecce quomodo ſævit Rex alienigena, ne blaſphemaretur Deus Iſraël, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolunt, ut ſæviant Reges Chriſtiani, quia Chriſtus exſufflatur, à quo non tres pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis Regibus à gehennarum igne liberatur. *& infrà.* ¶ Quomodo ergò iſti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, ſed ſeipſos liberatos de gehenna? quando vident Chriſtum, à quo liberati ſunt, exſufflari in Chriſtianis? quando audiunt dici Chriſtiano; Dic te non eſſe Chriſtianum? Talia facere volunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore: ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.

C. XL. ¶ *Eccleſia hæreticos ratione perſequitur.*

Idem *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 79.*

QUi *g* peccat, non peccat legis auctoritate, ſed contra legis auctoritatem. Quia verò interrogas me, quæ ſit ratio perſequendi, viciſſim te interrogo, cujus ſit vox in Pſalmo dicentis: *h* [*Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.*] Quære itaque perſecutionis vel cauſam, vel modum, & noli tantâ imperitiâ generaliter malorum perſecutiones *i* reprehendere. *& infrà, c. 82.* ¶ Non enim perſequimur vos, niſi quemadmodum veritas perſequitur falſitatem. *Item ſuprà cap. 10.* ¶ Petilianus dixit, ſi Apoſtoli perſecuti ſunt aliquem, aut aliquem tradidit Chriſtus? Auguſtinus reſpondit, poſſem quidem dicere ipſum Satanam omnibus malis hominibus eſſe pejorem, cui tamen tradidit Apoſto-

a *Actor. 9.* b *Prov. 13. Prov. 23.* c *Ezech. 45. Hierem. 23.* d *Joh. 6.* e *LXXXII.* f *Pſal. 71.* g *Luc. 14.*

a *al. Non.* b *Polyc. l. 7. tit. 6. Anſ. l. 12. c. 54. Ivo p. 10. c. 99.* c *al. ſupponat.* d *Gen. 21.* e *al. domum.* f *Dan. 3.* g *Ivo p. 10. c. 99.* h *Pſal. 100.* i *al. perſecutores.*

lus hominem *a* in interitum carnis, ut Spiritus ſit ſalvus in die Domini Jeſu: itemque alios *b*, de quibus dicit, [*Quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.*] Et Dominus Chriſtus flagellatos *c* expulit de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum eſt teſtimonium Scripturæ dicentis, *d* [*Zelus domûs tuæ comedit me.*] Ecce invenimus Apoſtolum traditorem, Chriſtum perſecutorem. *& infrà, cap. 19.* ¶ Poſtremò, quare per violentiſſimas turbas etiam ultrò improbi eſtis Eccleſiis catholicis, ubi poteritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipſa indicat? Sed dicitis, vos loca veſtra defendere: & reſiſtitis fuſtibus, & cædibus, quibuſcunque potueritis. Quare ibi nón audiſtis vocem Domini dicentis: *e* [*Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo?*] Aut ſi fieri poteſt, ut aliquando rectè per vim corporalem reſiſtatur violentis, nec ideò præceptum violetur, quòd audivimus à Domino: [*Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo;*] cur non etiam hoc fieri poteſt, ut per ordinarias *f* & legitimas poteſtates de ſedibus, quæ illicitè uſurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & juſtus injuſtum? Neque enim eo modo perſecutionem paſſi ſunt Pſeudo-prophetæ ab Helia *g*, quomodo ipſe Helias à Rege nequiſſimo: aut, quia flagellatus eſt Dominus à perſecutoribus, propterea paſſionibus ejus comparandi ſunt, quos ipſe de templo flagellatos ejecit. Reſtat ergò, ut nihil aliud requirendum eſſe fateamini, niſi utrùm juſtè, an impiè vos ſeparaveritis à communione orbis terrarum. Nam ſi hoc inventum fuerit, quòd impiè feceritis, non miremini, ſi non deſunt miniſtri Deo, per quos flagellemini: quia perſecutionem patimini non à nobis, ſed, ſicut ſcriptum eſt, ab ipſis factis veſtris. *Et in libr. de unitate Eccleſiæ, cap. 17.* De perſecutione veſtra querela ſedabitur, ſi cogitetis & intelligatis priùs non omnem perſecutionem eſſe culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur: *h* [*Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.*] Nam quotidiè videmus, & filium de patre tanquam de perſecutore ſuo conqueri, & conjugem de marito, & ſervum de domino, & colonum de poſſeſſore, & reum de judice, & militem vel provincialem de Duce, vel Rege: cùm illi plerunque ordinatiſſimâ poteſtate homines ſibi ſubditos per terrores leviorum *i* pœnarum à gravioribus malis prohibeant, atque compeſcant: plerunque autem à bona vita, & à bonis factis minando & ſæviendo deterreant. Sed cùm à malo & illicito prohibent, correctores & conſultores ſunt: cùm autem à bono & licito, perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam, qui prohibent à malo, ſi modum peccati modus coërcitionis excedat.

C. XLI. ¶ *A Regibus terræ contra inimicos ſuos auxilium petat Eccleſia.*

Idem *in epiſt. 48. ad Vincentium.*

NOn invenitur exemplum in Evangelicis & Apoſtolicis literis, aliquid petitum à Regibus terræ pro Eccleſia & contra inimicos Eccleſiæ. Quis negat non inveniri? Sed nondum implebatur illa Prophetia *k*: [*Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, ſervite Domino in timore.*] Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem Pſalmo paulò ſuperiùs dicitur: [*Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.*] Veruntamen ſi facta præterita in Propheticis *l* libris figuræ fuerunt futurorum, in Rege illo, qui appellabatur Nabuchodonoſor, utrumque tempus figuratum eſt, & quod ſub Apoſtolis habuit, & quod nunc habet Eccleſia. Temporibus itaque Apoſtolorum & Martyrum illud implebatur, quod figuratum eſt, quando Rex memoratus pios & juſtos cogebat adorare ſimulachrum, & recuſantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò pòſt in eodem Rege figuratum eſt, cùm converſus ad honorandum Deum verum decrevit in regno ſuo, ut quicunque blaſphemaret Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pœnis debitis ſubjaceret. Prius ergò tempus illius Regis ſignificabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebantur Chriſtiani pro impiis. Poſterius verò tempus ejuſdem *a* ſignificabat tempora poſteriorum Regum jam fidelium, quos patiuntur impii pro Chriſtianis. Sed planè in eis, qui ſub nomine Chriſti erant ſeducti à perverſis, ne fortè oves Chriſti ſint errantes, & ad gregem aliter revocandæ ſint, temperata ſeveritas, & magis manſuetudo ſervatur, ut coërcitione exiliorum, atque damnorum tribulatione admoneantur conſiderare, quid & quare patiantur, & diſcant præponere rumoribus & calumniis hominum Scripturas, quas legunt. Quis enim noſtrûm, quis veſtrûm non laudat leges ab Imperatoribus datas adversùs ſacrificia Paganorum? Et certè longè ibi pœna ſeverior conſtituta eſt. Illius quippe impietatis capitale ſupplicium eſt. De vobis autem corripiendis atque coërcendis habita ratio eſt, quâ potiùs admoneremini ab errore diſcedere, quàm pro ſcelere puniremini.

C. XLII. ¶ *Malos Eccleſia juſtè perſequitur.*

Item *ejuſdem ad Bonifacium Comitem, epiſtolâ 50.*

SI *b* Eccleſia vera ipſa eſt, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit, quærant ab Apoſtolo *c*, quam Eccleſiam ſignificabat Sara, quando perſecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem noſtram, cœleſtem Hieruſalem, id eſt, veram Dei Eccleſiam, in illa muliere dicit fuiſſe figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs diſcutiamus, magis illa perſequebatur Saram ſuperbiendo, quàm illam Sara coërcendo. Illa enim dominæ faciebat injuriam, iſta imponebat ſuperbiæ diſciplinam. Deinde quæro, ſi boni & ſancti nemini faciunt perſecutionem, ſed tantummodò patiuntur, cujus putant eſſe in Pſalmo vocem, ubi legitur: *d* [*Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant?*] Ergò ſi verum dicere, vel agnoſcere volumus, eſt perſecutio injuſta, quam faciunt impii Eccleſiæ Chriſti, & 1 eſt juſta perſecutio, quam faciunt impiis Eccleſiæ Chriſti. Iſta itaque beata eſt, quæ perſecutionem patitur propter juſtitiam; illi verò miſeri, qui perſecutionem patiuntur propter injuſtitiam. Proinde iſta perſequitur diligendo, illi ſæviendo: iſta ut corrigat, illi ut evertant: iſta ut revocet ab errore, illi ut præcipitent in errorem. *& ꝫ.* ¶ Quod autem dicunt, qui contra ſuas impietates leges juſtas inſtitui nolunt, non petiſſe à Regibus terræ Apoſtolos talia, non conſiderant aliud fuiſſe tunc tempus, & omnia ſuis temporibus agi. Quis enim tunc in Chriſtum crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo ſerviret? quando adhuc illud propheticum impleatur: [*Quare e fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.*] Nondum autem agebatur, quod paulò poſt in eodem Pſalmo dicitur: [*Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram: Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*] Quomodo ergò Reges Domino ſerviunt in timore, niſi ea, quæ contra juſſa Domini fiunt, religioſâ ſeveritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim ſervit, quia homo eſt, aliter quia etiam & Rex eſt. Quia homo eſt, ei ſervit vivendo

a *1. Cor. 5.* b *1. Tim. 1.* c *Joan. 2.* d *Pſal. 68.* e *Matt. 5.* f *al. ordinatas.* g *3. Reg. 18. & 19.* h *Pſal. 100.* i *al. levium.* k *Pſal. 2.* l *Daniel. 3.*

a *al. illius.* b *Polyc. l. 7. tit. 11. Anſ. l. 13. c. 14.* c *Galat.* c *Pſal. 17.* e *Pſal. 2.*

fidelite

fideliter: quia verò etiam Rex eſt, ſervit, leges juſta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo.

1 ¶ Et eſt juſta] *Addita ſunt hæc uſque ad verſ.* iſta itaque. *& multa alia ex ipſo originali emendata.*

C. XLIII. ¶ *Exemplo Chriſti mali cogendi ſunt ad bonum.*

Idem *in eadem epiſtola.*

QUis *a* nos poteſt ampliùs amare, quàm Chriſtus, qui *b* animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis? Et tamen, cùm Petrum, & alios Apoſtolos ſolo verbo vocâſſet, Paulum *c*, priùs Saulum, Eccleſiæ ſuæ poſteà magnum ædificatorem, ſed horrendum anteà vaſtatorem, non ſolùm voce compeſcuit, verùm etiam poteſtate proſtravit, atque infidelitatis tenebris ſævientem, ad deſiderandum lumen cordis, ut ſurgeret, priùs corporis cæcitate percuſſit. Si pœna illa non eſſet, non ab ea poſtmodùm ſanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat, ſi eos ſalvos haberet, non ad impoſitionem manûs Ananiæ, ut eorum aperiretur obtutus, tanquam ſquamas quibus clauſus fuerat, inde cecidiſſe Scriptura narraret. Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt, liberum eſt credere, vel non credere: cui vim Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce *d* habent Paulum Apoſtolum: agnoſcant in eo priùs cogentem Chriſtum, & poſteà docentem: priùs ferientem, & poſteà conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Evangelium coactus intravit, plùs illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio laboravit *e*, & quem major timor compulit ad charitatem, ejus *f* perfecta charitas foràs miſit timorem. Cur ergò non cogeret Eccleſia perditos filios, ut redirent, ſi perditi 1 filii coëgerunt alios, ut perirent?

1 ¶ Si perditi] *Hæc uſque in finem ſunt addita ex originali, & alia emendata.*

C. XLIV. ¶ *Non crudelitate, ſed dilectione Moyſes populum flagellavit.*

Idem *contra* g *Fauſtum, lib.22. c.79.*

QUid *h* crudele Moyſes, *i* aut mandavit, aut fecit, cùm commiſſum ſibi populum ſanctè zelans, & uni vero Deo ſubditum cupiens, poſteaquam cognovit ad fabricandum & colendum idolum defluxiſſe, mentemque impudicam præſtituiſſe dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipſe, quem offenderant, alto & ſecreto judicio feriendos voluiſſet, mox feriri, & in præſenti ſalubriter terruit, & diſciplinam in poſterum ſanxit? Nam eum nullâ crudelitate, ſed magnâ dilectione feciſſe, quod fecit, quis non in verbis ejus agnoſcat, orantis pro peccato eorum, & dicentis: *Si dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem non, dele me de libro tuo.*] *& infrà.* ¶ Sic planè & Apoſtolus *k* non crudeliter, ſed amabiliter tradidit hominem Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus ejus ſalvus ſit in die Domini Ieſu: tradidit & alios, *l* ut diſcerent non blaſphemare.

C. XLV. ¶ *Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ſententiam ferunt.*

Item Innocentius Papa, *epiſt.3. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, c.3.*

QUæſitum *m* eſt etiam ſuper his, qui poſt baptiſmum adminiſtraverunt, & aut tormenta ſola *n* exercuerunt, aut etiam capitalem protulêre ſententiam. Nihil de his legimus à majoribus diffinitum. Meminerant enim à *o* Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum 1, vindicem in hujuſmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent eſſe conceſſum? De his ergò, ut hactenus ſervatum eſt, ſic habeamus, ne aut diſciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipſis autem in reddenda ratione, geſta ſua omnia ſervabuntur.

1 ¶ Miniſtrum,] *Sic emendatum eſt ex originali & Ivone. Anteà legebatur*, & Dei miniſterio eſſe datum in hujuſmodi vindices. *Gloſſa autem optimè etiam convenit voci*, vindicem.

C. XLVI. ¶ *Immunis eſt dictator à culpa, cùm legum auctoritas in improbos exercetur.*

Idem *in eadem epiſt. c.5.*

ILlud etiam ſciſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum concedatur utique poſt baptiſmi regenerationem à Principibus poſcere mortem alicujus, vel ſanguinem de reatu. Quam rem Principes nunquam ſine cognitione concedunt, ſed ad judices commiſſa ipſa, vel crimina ſemper remittunt, ut causâ cognitâ vindicentur 1: quæ *a* cùm quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

1 ¶ Vindicentur:] *Emendatum eſt ex originali. Anteà legebatur*, vindicent, qui cùm quæſituri fuerint delegata, &c.

C. XLVII. ¶ *In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Item Gregorius *Brunichildæ Reginæ Francorum, lib.7. indict.1. epiſt.5.*

SI *b* quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel aliis pravis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum 1 correctione placare feſtinate: ut per 2 vos flagellum perfidarum gentium, quod (quantùm videmus) ad multarum nationum vindictam excitatum eſt, non inducat; ne ſi, quod non credimus, divinæ ultionis iracundia ſceleratorum fuerit actione commota, belli peſtis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non revocant.

1 ¶ De eorum] *Sic reſtitutum eſt ex variis codicibus epiſtolarum B. Gregorii. Anteà erat*, Deorum.

2 ¶ Per vos] *In originali eſt*, ſuper vos, *ſed ob gloſſam in verſ.* flagellum, *non eſt mutatum.*

C. XLVIII. ¶ *Eccleſiaſticæ religionis inimici etiam bellis ſunt coërcendi.*

Idem *Gennadio patricio, & Exarcho Africæ, lib.1. epiſt.72.*

SIcut *c* excellentiam veſtram hoſtilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet etiam inimicis Eccleſiæ ejus omni vivacitate mentis & corporis obviare: quatenùs ejus ex utroque triumpho magis ac magis eniteſcat opinio: cùm & forenſibus bellis adverſariis catholicæ Eccleſiæ pro Chriſtiano populo vehementer obſiſtitis, & Eccleſiaſtica prælia ſicut bellatores *d* Domini fortiter dimicatis. Notum eſt enim hæreticæ religionis viros, ſi eis, quod abſit, ſuppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer inſurgere; quatenùs hæreſeos ſuæ venena ad tabefacienda, ſi valuerint, Chriſtiani corporis membra transfundant. Cognovimus enim eos contra catholicam Eccleſiam, Domino eis adverſante, colla ſubrigere, & fidem velle Chriſtiani nominis inclinare: ſed eminentia veſtra conatus eorum comprimat, & ſuperbas eorum cervices jugo rectitudinis premat. Concilium verò catholicorum Epiſcoporum admoneri præcipite, ut Primatem non ex ordine loci, poſtpoſitis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus

a *Polyc. ibid. Anſel. l.12. c.16.* b *Joan.10. Matth.4.* c *Actor.9.* d *Infr. eâd q. 6. ſchiſmatici.* e *1.Corinth.15.* f *1.Joan.4.* g *Beda 1.Cor.5.* h *Polyc. ibid. Anſ. l.13. c.1.* i *Exod.32.* k *1.Cor.5.* l *1.Tim.1.* m *Rabanus pœnit. 6. Burchard. l. 6. c.44. Ivo part. 10. c. 94.* n *al. ſæva.* o *Rom.13.*

a *Ivo p.10 c.94.* b *Anſel. lib.13. c.24.* c *Anſel. l.13. c.29.* d *4.Reg.18.*

elegantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur. Ipſe verò Primas non paſſim (ſicut moris eſt) per villas, ſed in una, juxta eorum electionem, civitate reſideat: quatenùs adeptæ dignitatis meliori ingenio reſiſtendi Donatiſtis poſſibilitas diſponatur. Ex Concilio verò Numidiæ, ſi qui deſideraverint ad Apoſtolicam ſedem venire, permittite, & ſi quilibet eorum viæ contradicere voluerit *a*, obviate. Magis *b* profectò Excellentiæ veſtræ apud Creatorem gloria proficit, ſi per eam diſperſarum Eccleſiarum potuerit ſocietas reſtaurari. Cùm enim largita munera ad nominis ſui gloriam conſpicit revocari, tantò largiora tribuit, quantò per ea religionis ſuæ dignitatem viderit ampliari. Perſolventes prætereà paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quòd *c* brachium veſtrum ad comprimendos hoſtes fortè efficiat, & mentem veſtram fidei zelo *d* velut mucrone gladii vibrantis exacuat.

C. XLIX. ¶ *Merito fidei, bellorum paratur victoria.*

Idem *ad eundem, lib. 1. epiſt. 73.*

SI *e* non ex fidei merito, & Chriſtianæ religionis gratiâ, tanta excellentiæ veſtræ bellicorum actuum proſperitas eveniret, non ſummoperè miranda fuerat; cùm ſciamus, hæc etiam antiquis bellorum Ducibus fuiſſe conceſſa. Sed cùm futuras, Deo largiente, victorias, non carnali providentiâ, ſed magis orationibus prævenitis, fit, ut hoc in ſtuporem veniat, quòd gloria veſtra non terreno conſilio, ſed Deo deſuper largiente deſcendat. Ubi enim meritorum veſtrorum loquax non diſcurrit opinio? quæ bella vos frequenter appetere, non deſiderio fundendi ſanguinis, ſed tantùm dilatandæ causâ Reip. in qua Deum coli conſpicimus, loquitur: quatenùs Chriſti nomen per ſubditas gentes fidei prædicatione circumquaque diſcurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita conſtituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futuram 1 vitam cœleſtium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro paſcendis ovibus B. Petri Apoſtolorum Principis excellentiam veſtram præſtitiſſe didicimus: ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum 2 habitatoribus reſtauraverit. Quæcunque igitur hìc illi Chriſtianiſſimâ *f* mente confertis, horum retributionem per ſpem in futuro judicio ſuſtinetis.

1 ¶ Futuram] *In duobus codicibus epiſtolarum legitur*, in futurorum gaudiorum participatione: *in uno verò manuſcripto*, in futura cœleſtium gaudiorum participatione. *In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

2 ¶ Dacorum] *In libris epiſtolarum impreſſis, & duobus manuſcriptis legitur*, Daditiorum. *In aliquot verò antiquis Gratiani exemplaribus eſt*, Dacorum, vel aliorum habitationibus.

8 pars. *Breviter monſtratum eſt, quòd boni laudabiliter perſequuntur malos, & mali damnabiliter perſequuntur bonos. Illud autem Apoſtoli:* g [Tu autem quis es, qui judicas alienum ſervum?] *de alieni cordis occultis intelligendum eſt. Quòd vindicta inferri poſſit, monſtratum eſt. Nunc reſtat oſtendere, quòd debet inferri, & quòd magis diliguntur illi, qui puniuntur, quàm qui impuniti relinquuntur: quod utrumque multorum auctoritate probatur.*

C. L. ¶ *Ad iram Deus provocatur, cùm mala puniri differuntur.*

Ait enim Auguſtinus.

SI ea 1, de quibus vehementer Deus offenditur, inſequi vel ulciſci differimus, ad iraſcendum utique divinitatis patientiam provocamus. [*Nónne* h *Achor* i *filius Zare præteriit mandatum Domini, & ſuper omnem populum Iſraël ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo.*]

1 ¶ Si ea,] *Uſque ad verſ.* provocamus, *ſunt in regeſto B. Gregorii lib. 2. indict. 11. epiſt. 27. ſcripta Martino a Abbati, & Benenato Notario. Reliqua verò non ibi leguntur, ſed ſunt verba ſacræ Scripturæ, cap. 22. Joſue.*

C. LI. *Vindicta, quæ ad correctionem valet, non eſt prohibenda.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte, lib. 1. c. 37. & 38.*

EA *b* vindicta 1, quæ valet ad correctionem, non prohibetur: quæ etiam ad miſericordiam pertinet: nec impedit illud propoſitum, quo quiſque paratus eſt ab eo, quem correctum eſſe vult, plura perferre: ſed huic vindictæ referendæ non eſt idoneus, niſi qui odium, quo flagrare ſolent, qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis magnitudine ſuperaverit. Non enim metuendum eſt, ne odiſſe parvulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet ulteriùs Et certè profectio dilectionis, ipſius Dei patris imitatione nobis proponitur, cùm in ſequentibus dicitur: [*Diligite* c *inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos perſequuntur.*] Et tamen de ipſo dicitur per Prophetam: *d* [*Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.*] Dicit autem Dominus: *e* [*Servus* 2, *qui neſcit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: ſervus autem, qui ſcit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multis.*] Non ergò quæritur, niſi ut ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt, & eâ voluntate vindicet, quâ pater 3 parvulum filium flagellat, quem per ætatem odiſſe nondum poteſt. Hinc enim aptiſſimum *f* exemplum datur, quo ſatis apparet, poſſe peccatum amore potiùs vindicari, quàm impunitum relinqui, ut illum, in quem *g* vindicat, non pœnâ miſerum, ſed correctione beatum velit: paratus tamen, ſi opus ſit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult eſſe correctum, ſive in eum habeat poteſtatem coërcendi, ſive non habeat. ¶ Magni autem, & ſancti viri, quanquam *h* optimè ſcirent mortem iſtam, quæ animam diſſolvit à corpore, formidandam non eſſe, ſecundùm eorum tamen animum, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt: quo & viventibus utilis metus incuteretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipſa mors noceret, ſed peccatum, quod augeri poſſet, ſi viverent, diminueretur *i*. Non temerè illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde eſt, quòd Helias *k* morte multos affecit, & propriâ manu, & igne divinitùs impetrato: cùm *l* & alii multi, & magni viri eodem Spiritu conſulendo rebus humanis non temerè fecerint *m*. De quo Helia cùm exemplum dediſſent *n* diſcipuli Domino, commemorantes, quid ab eo factum ſit, ut etiam ipſis daret poteſtatem, petendi de cœlo ignem ad conſumendos eos, qui ſibi hoſpitium non præbuerant *o*, reprehendit *p* in eis Dominus non exemplum Prophetæ ſancti, ſed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos, non amore correctionem, ſed odio deſiderare vindictam. Itaque poſteaquam eos docuit, quid eſſet diligere proximum tanquam ſeipſum, infuſo etiam Spiritu Sancto *q*, quem decem diebus completis poſt aſcenſionem ſuam deſuper, ut promiſerat, miſit, non defuerunt tales vindictæ, quamvis multò rariùs, quàm in Veteri Teſtamento. Ibi enim ex majori parte ſervientes timore premebantur: hìc autem maximâ dilectione liberi nutriebantur. Nam

a *al. putaverit.* b *al. Magna.* c *al. quo.* d *abeſt ab orig.* e *Burch. l. 15. c. 18. Anſel. lib. 13. c. 30. Ivo p. 16. c. 19.* f *al. Chriſtianâ.* g *Rom. 14.* h *Joſ. 22.* i *al. Achan.*

a *al. Mariniano.* b *Anſ. l. 13. c. 2. Ivo p. 10. c. 6.* c *Matthæi 5.* d *Prov. 3.* e *Luc. 12.* f *al. apertiſſimum.* g *al. quem. c. 38.* h *al. qui jam.* i *abeſt ab orig.* k *3. Reg. 18. & 4. 1.* l *al. quòd.* m *al. fecerunt.* n *Luc. 9.* o *al. præberent.* p *Matt. 22.* q *Actor. 2.*

& verbis

& verbis Apoſtoli Petri Ananias, & uxor ejus (ſicut in Actibus Apoſtolorum *a* legimus) exanimes ceciderunt, nec reſuſcitati ſunt, ſed ſepulti.

1 ¶ Ea vindicta,] *Apud B. Auguſtinum & Anſelmum ſic legitur:* Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam. Ipſa enim pertinet ad miſericordiam, nec impedit, &c.

2 ¶ Servus] *Totus hic locus reſtitutus eſt ex Evangelio & B. Auguſtino, multaq; alia ſunt emendata.*

3 ¶ Quâ Pater] *In originali legitur,* quâ pater in parvulum filium, quem, &c.

C. LII. ¶ *Quæ veritati contraria ſunt, Chriſtiani perſequi debent.*

Item Auguſtinus *contra Creſconium Grammaticum, lib. 3. c. 51.*

QUiſquis *b* Chriſtianum 1 (inquis) perſequitur, Chriſti eſt inimicus. Verum dicis, ſi 2 non hoc in illo perſequitur, quod Chriſto eſt inimicum. Neque enim dominus in ſervo, pater in filio, maritus in conjuge, cùm ſint utrique Chriſtiani, non debent perſequi vitia Chriſtianæ contraria veritati. An verò, ſi non perſequantur, non rei negligentiæ meritò tenebuntur?

1 ¶ Chriſtianum] *Anteà legebatur:* Quiſquis Chriſtianus iniquum non perſequitur. *Emendatum eſt ex originali. Sunt enim verba Creſconis, quod etiam auctor gloſſæ animadvertit.*

2 ¶ Si non] *Apud B. Auguſtinum eſt,* ſed hoc in illo. *Verùm Ivo & Pannormia, cum Gratiano concordant.*

C. LIII. ¶ *Quemadmodum homo debet diligere proximum ſicut ſeipſum.*

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt. 52.*

DEbet *c* homo diligere proximum tanquam ſeipſum, ut quem potuerit hominem, vel beneficentiæ conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coërcitione, adducat ad colendum Deum.

C. LIV. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *ad Donatum Presbyterum, epiſt. 204.*

MAli ſunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum. ¶ *De hac re copioſè diſputat B. Auguſtinus in c.* diſplicet. *ſup. eâd. Hic verò ſumma illius diſputationis paucis verbis collecta eſt.*

Ex his omnibus colligitur, quod vindicta eſt inferenda non amore ipſius vindictæ, ſed zelo juſtitiæ: non ut odium exerceatur, ſed ut pravitas corrigatur. Sed cùm vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte: quæritur, An ſit peccatum judici vel miniſtro, reos morti tradere?

QUÆSTIO V.

QUòd autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens: *d* [Non occides.] *Item in Evangelio: e* [Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.]

C. I. ¶ *Mali non ſunt interficiendi, ſed flagellis emendandi.*

Item Auguſtinus *ad Marcellinum Comitem, de Donatiſtis captis, epiſt. 159.*

CIrcumcelliones *f* illos, & Clericos partis Donati, quos de Hipponenſi civitate *g* ad judicium pro factis eorum, publicæ diſciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Reſtitutum catholicum Presbyterum commiſerunt, & de cæde Innocentii alterius catholici Presbyteri, atque de oculo ejus effoſſo, & de digito præciſo fuiſſe confeſſos. Unde mihi ſolicitudo maxima incuſſa eſt, ne fortè ſublimitas tua cenſeat eos tantâ legum ſeveritate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obteſtor fidem tuam, quam habes in Chriſto, per ipſius Domini noſtri miſericordiam, ut hoc ne facias, nec omnino fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu diſſimulare poſſemus, qui non accuſantibus noſtris, ſed illorum notariis 1, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat; præſentati videantur examini; nolumus tamen paſſiones ſervorum Dei, quaſi vice talionis, paribus ſuppliciis vindicari: non quò ſceleſtis hominibus licentiam facinorum prohibeamus, auferri, ſed hoc magis ſufficere volumus, ut vivi, & nullâ corporis parte truncati, vel ab inquietudine inſana ad ſanitatis otium legum coërcitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & iſta damnatio: Sed quis non intelligat magis beneficium, quàm ſupplicium nuncupandum, ubi nec ſæviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina ſubtrahitur? Imple, Chriſtiane judex, pii patris officium: ſic ſuccenſe 2 iniquitati, ut conſulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem, ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſervâſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem, non extendente equuleo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coërcitionis & à magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpè etiam in judiciis ſolet ab Epiſcopis adhiberi *a*. Noli ergò atrociùs vindicare, quod lenius inveniſti: inquirendi, quàm puniendi neceſſitas major eſt. Ad hoc enim & mitiſſimi homines facinus occultatum diligenter atque inſtanter examinant, ut inveniant, quibus parcant.

1 ¶ Notariis,] *In libris B. Auguſtini excuſis partim eſt,* notaria, *partim* notoria. *In codice Vaticano epiſtolarum ubique legitur,* notaria: *& epiſt. 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impreſſis ac manuſcriptis legitur,* notaria: *itemq; in Breviculo in collatione primi diei ſemel, & ſecundi bis. De notoriis verò mentio eſt in lege, ab accuſatione* §. *nuntiatores. ff. ad S. C. Turpill. & C. de accuſat. l. ea quidem. Apulejus etiam lib. 7. de aſino aureo habet,* notariam: *Et in gloſſario legitur,* notoria, ἀναφορά.

2 ¶ Succenſe] *Sic eſt emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anſelmo & Polycarpo. Anteà erat:* Sic ſuccenſere iniquitati memineris, ut non in peccatorum, &c.

C. II. ¶ *Præter ſupplicium mortis, rei ſunt puniendi.*

Idem *Marcellino, epiſt. 158.*

POena *b* illorum, quamvis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te, ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandam. Ipſe enim fructus ad nos pervenit confeſſionis illorum; quia invenit catholica Eccleſia, ubi ſuam erga atrociſſimos inimicos ſervet atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcunque præter ſanguinem vindicta proceſſerit, magna lenitas apparebit. Quod etſi modò quibuſdam noſtris illâ atrocitate commotis videtur indignum, & quaſi diſſolutionis & negligentiæ ſimile, tranſactis tamen motibus animorum (qui recentioribus factis ſolent turbulentiùs excitari) egregiè luculenta bonitas apparebit.

C. III. ¶ *Mali prohibendi ſunt à malo, & cogendi ad bonum.*

Idem *Donato, epiſt. 127.*

UNum *c* ſolum eſt, quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne fortè, quoniam quicquid mali contra Chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratisque

a *Act. 5.* b *Ivo p. 10. c. 61. Pann. l. 8. c. 15.* c *Ivo part. 10. c. 62. Pann. l. 8. c. 16.* d *Exod. 20.* e *Matth. 26.* f *Anſ. l. 13. c. 10. Polyc. l. 7. tit. 11.* g *al. Eccleſia.*

a *haberi.] orig.* b *Polyc. l. 7. tit. 12. Anſelm. l. 13. c. 12.* c *Polyc. ibid. Anſ. l. 13. c. 12.*

committitur, profectò gravius eſt, & atrocius, quàm ſi in alios talia committantur: tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potiùs pro lenitatis Chriſtianæ conſideratione cenſeas coërcendum. Quod te per Jeſum Chriſtum, ne facias, obſecramus. *& paulò poſt.* ¶ Ex occaſione terribilium judicum ac legum, ne æterni judicii pœnas luant *a*, corrigi eos cupimus, non necari: nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſuppliciis, quibus digni ſunt, coërceri *b*. Sic igitur eorum peccata compeſce, ut ſint, quos pœniteat peccâſſe. *& paulò poſt.* ¶ Proinde ſi occidendos in his ſceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam noſtram ad veſtrum judicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in noſtram perniciem licentiori audaciâ graſſabuntur, neceſſitate nobis impactâ, ut etiam occidi ab eis eligamus potiùs *c*, quàm eos occidendos veſtris judiciis ingeramus.

C. IV. ¶ *Quies Eccleſiæ Principum ſeveritate juvatur.*

Idem *Macedonio, epiſt. 54.*

PRodeſt *d* & ſeveritas veſtra, cujus miniſterio quies adjuvatur & noſtra. Prodeſt & interceſſio noſtra, cujus miniſterio ſeveritas temperatur & veſtra. Non vobis diſpliceat, quòd rogamini à bonis, quia nec bonis diſplicet, quòd timemini à malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam Apoſtolus Paulus non tantùm de judicio futuro, verùm etiam de præſentibus veſtris ſecularibus 1 poteſtatibus terruit, aſſerens & ipſas ad diſpenſationem divinæ providentiæ pertinere. [*Omnis* e, inquit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit,* &c.] Hæc verba Apoſtoli utilitatem veſtræ ſeveritatis oſtendunt. Proindè ſicut dilectionem juſſi ſunt terrentibus debere, qui timent, ita dilectionem juſſi ſunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, ſed omnia conſulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec interceſſoris religio contemnatur; quia & plectendo, & ignoſcendo hoc ſolùm bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quòd ſi tanta eſt perverſitas & impietas, ut ei 2 corrigendæ nec diſciplina poſſit prodeſſe, nec venia, à bonis tamen intentione atque conſcientiâ, quam Deus cernit, ſive ſeveritate, ſive lenitate, non niſi officium dilectionis impleatur.

1 ¶ Secularibus] *Antiquioribus editionibus epiſtolarum B. Auguſtini in margine eſt adſcriptum,* de præſentibus veſtris ſecuribus terruit. *In Antverpiana verò eſt in textu hæc eadem lectio, ſed ſine dictione,* præſentibus.

2 ¶ Ei corrigendæ] *Sic eſt emendatum ex originali. Anteà legebatur,* ut corrigendis reis nec diſciplinæ, nec veniæ remedia ſuffragentur, ab omni tamen intentione, &c.

C. V. PALEA.

HOc *f* tamen intelligendum eſt de illis, quos præſentia ſupplicia in melius commutant, non de illis, qui obſtinati ſunt in malo: qui ſi ſemper viverent, ſemper peccarent: quorum pœna hîc incipit, & in æternum durabit.

¶ *Abeſt hæc Palea à vetuſtis exemplaribus, quæ collata ſunt, uno excepto, in quo eſt conjuncta capiti ſuperiori.*

C. VI. ¶ *Impræſentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Item Hieronymus *in Naum Prophetam, ad c. 1.*

QUid *g* ergò, ait, contra Dominum cogitatis? Ipſe qui creavit mundum, & conſummationem ejus faciet. Quòd ſi vobis videtur crudelis, rigidus & cruentus, quòd in diluvio *h* genus delevit humanum, ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur *i* pluit, Ægyptios *a* ſubmerſis fluctibus, Iſraëlitarum cadavera proſtravit in eremo, ſcitote eum ideò ad præſens reddidiſſe ſupplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera ſunt, quæ Prophetæ loquuntur, aut falſa. Si vera ſunt, quæ de ſeveritate ejus videntur dicere, ipſi dixerunt: [*Non* b *vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:*] Sin autem falſa ſunt, & falſum eſt, quod dicitur: [*Non conſurget duplex tribulatio:*] falſa eſt ergò & crudelitas, quæ in lege deſcripta eſt. Quod ſi verum eſt, ut negare non poterunt, dicente Prophetâ: [*Non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:*] ergò qui puniti ſunt, poſteà non punientur. Si autem illi poſteà punientur, Scriptura mentitur, quod dicere nefas eſt. Receperunt ergò & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Iſraëlitæ in ſolitudine mala ſuâ in vita ſua. ¶ Quærat *c* hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſteà fiat? Aut enim punietur, & falſum eſt hoc, quod dicitur: [*Non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:*] aut non punietur, & optandum eſt adulteris, ut impræſentiarum brevi & citâ pœnâ cruciatus fruſtrentur æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita & ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præveniri ſententiâ judicis: nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem: & magnum peccatum magnis, diuturniſque lui *d* cruciatibus. Si quis autem punitus ſit, ut ille *e* in lege, qui Iſraëliticis maledixerat, & qui *f* in Sabbatho ligna collegerat, tales poſteà non puniri, quia culpa levis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

C. VII. ¶ *Qui rei ſunt ſanguinis, ab Eccleſia defendi debent.*

Item Gregorius Papa. *g*

REos *h* ſanguinis defendat 1 Eccleſia, ne effuſione *i* ſanguinis particeps fiat.

1 ¶ Defendat] *Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Auguſtini, legitur,* non defendat.

2 pars. *Hinc apparet, quòd mali flagellis ſunt coërcendi, non membrorum truncatione vel temporali morte plectendi. Sed objicitur illud, quod Dominus ait ad Moyſen:* k [Maleficos non patieris vivere. *Item.* [Qui *l* coierit cum jumento, morte moriatur:] *Adulterio etiam, vel blaſphemiæ crimine notatus immiſericorditer lapidari jubetur.* ¶ *Item Moyſes, qui legem acceperat, cultores idoli morte punivit. Samuel etiam Agag pinguiſſimum Regem in fruſta conſcidit. Phinees quoque Judæum cum Madianita coëuntem gladio transfixit; quod eſt ei reputatum ad juſtitiam. Similiter nonnulli in Veteri Teſtamento inveniuntur malos trucidâſſe, nec tamen tranſgreſſores legis, ſed defenſores appellantur. Prohibetur ergò illo præcepto quiſque ſuâ auctoritate in necem alicujus armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publicâ poteſtate functus, ipſius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti tranſgreſſor, nec à cœleſti patria alienus habetur.*

C. VIII. ¶ *Ex officio non eſt peccatum hominem occidere.*

Unde Auguſtinus *ad Publicolam, epiſt. 154.*

DE *m* occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium: niſi fortè ſit miles, aut publicâ functione teneatur; ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipſe eſt, acceptâ legitimâ poteſtate, ſi ejus congruit perſonæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore, ne malè faciant, etiam ipſis aliquid fortaſſe præſtatur. Hinc autem dictum eſt: *n* [*Non reſiſtamus malo,*] ne vos vindicta delectet, quæ alieno malo animum paſcit, non ut correctio-

a *al. incidant.* b *al. exerceri.* c *abeſt ab orig.* d *Pol. l. 1. tit. ult.* e *Rom. 13.* f *De pœnitentia diſt. 3. c. ſunt plures. in fin.* g *Polyc. l. 7. tit. 12.* h *Gen. 7. & 19.* i *al. ſulphurem.*

a *Exod. 15.* b *Naum 1. ſecundùm 70.* c *De pœnitent. diſt. 3. quærat hic.* d *al. elui.* e *Levit. 24.* f *Num. 15.* g *Sup. 14. q. 6. hi qui in furtis.* h *Burch. l. 19. c. 109. Ivo p. 15. c. 121.* i *al. effuſionis.* k *Exod. 22.* l *Levit. 20.* m *Polyc. l. 7. tit. 11. Anſ. l. 13. c. 18. Ivo p. 10. c. 1. Pann. l. 8. c. 1.* n *Matth. 5.*

rectionem hominum negligamus. Unde nec reus eſt mortis alienæ, qui cùm ſuæ poſſeſſioni ex lapidibus 1 murum circumduxerit, aliquis ex ipſorum lapſu percuſſus intereat. Neque enim reus eſt Chriſtianus, ſi bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat: aut ideò non debent Chriſtianorum *a* boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis. An *b* verò, quoniam Apoſtolus Paulus ſatis egit, ut in Tribuni notitiam perferretur, inſidias ſibi à quibuſdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, ſi in illa arma ſcelerati homines incidiſſent, Paulus *c* in effuſione ſanguinis eorum ſuum crimen agnoſceret? Abſit, ut ea, quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domeſtica & agreſtia ſunt habenda, ne quis eis vel ſe, vel alterum interimat: nec arbor, aut reſtis, ne quis ſe inde ſuſpendat: nec feneſtra facienda eſt, ne per hanc ſe quiſpiam præcipitet. Quid plura commemorem, cùm ea commemorando finire non poſſem? Quid enim eſt in uſu hominum bono ac licito, unde non poſſit etiam pernicies irrogari?

1 ¶ Ex lapidibus] *Sic eſt emendatum ex codice Vaticano epiſtolarum B. Auguſtini. Nam in impreſſis deſunt iſtæ voces. Apud Gratianum verò erat*, ſuæ poſſeſſioni murorum ambitum circumduxit.

3 pars. *Seipſum etiam perimere nullâ legis auctoritate alicui permittitur.*

C. IX. ¶ *Qui Deo auctore bella geſſerunt, præcepta non occidendi nequaquam transgreſſi ſunt.*

Unde Auguſtinus *lib. 1. de Civitate Dei, c. 17. & 18.*

SI *d* non licet privatâ poteſtate alicui hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam lex nulla concedit, profectò etiam qui ſeipſum occidit, homicida eſt: & tanto fit nocentior, cùm ſe occiderit, quantò innocentior in ea cauſa fuit, quâ ſe occidendum putavit. Nam ſi *e* Judæ factum meritò deteſtamur, eumque Veritas judicat, cùm laqueo ſe ſuſpendit, ſceleratæ illius traditionis auxiſſe potiùs, quàm expiâſſe commiſſum, quoniam de Dei miſericordia deſperando exitiabiliter pœnitens, nullum ſibi ſalubris pœnitentiæ locum reliquit: quantò magis à ſua nece ſe abſtinere debet, qui tali ſupplicio, quid in ſe puniat, non habet. Judas enim cùm ſe occidit, ſceleratum hominem occidit: & tamen non ſolum Chriſti, verùm etiam ſuæ mortis reus finivit hanc vitam: quia licet propter ſuum ſcelus, alio tamen ſcelere ſuo occiſus eſt. ¶ Cur *f* autem homo, qui mali nihil fecit, ſibi malè faciat, & ſeipſum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in ſe perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? *Item c. 20.* ¶ Neque enim fruſtra in ſanctis, canoniciſque libris nuſquam nobis divinitus præceptum permiſſumve reperiri poteſt, ut vel ipſius adipiſcendæ immortalitatis, vel ullius curandi *g*, cavendique mali causâ, nobiſmetipſis necem inferamus. Nam & prohibitos nos eſſe intelligendum eſt, ubi Lex *h* ait: [*Non occides:*] præſertim, quia non addidit, proximum tuum: ſicut falſum teſtimonium cùm vetaret. [*Falſum*, inquit, *teſtimonium non dices adverſus proximum tuum.*] Nec ideò tamen, ſi adversùs ſeipſum quiſquam falſum teſtimonium dixerit, ab hoc ſe crimine putaverit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à ſemetipſo dilector accepit, quandoquidem ſcriptum eſt: [*Diliges a proximum tuum ſicut teipſum.*] Porrò ſi falſi teſtimonii non minùs reus eſt, qui de ſeipſo falſum fatetur, quàm ſi adversùs proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto, quo falſum teſtimonium prohibetur, adversùs proximum prohibeatur, poſſitque non rectè intelligentibus videri non eſſe prohibitum, ut adversùs ſeipſum quiſque falſus teſtis exiſtat *b*: quantò magis intelligendum eſt, non licere homini ſeipſum occidere, cùm in eo, quod ſcriptum eſt: [*Non occides,*] nihilo *c* deinde addito, nullus, nec ipſe utique, cui præcipitur, intelligitur exceptus? *Item infrà eod. capite.* [*Non occides,*] non alterum; ergò nec te. Neque enim qui ſe occidit, aliud quàm hominem occidit. ¶ Quaſdam *d* verò exceptiones eadem ipſa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi: ſed his exceptis, quos Deus occidi jubet, ſive datâ lege, ſive ad perſonam pro tempore expreſsâ juſſione. Non 1 autem ipſe occidit, qui miniſterium debet jubenti, ſicut adminiculum gladius eſt utenti. Et ideò nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum eſt: [*Non occides,*] qui Deo auctore bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundùm ejus *e* leges, hoc eſt, juſtiſſimæ rationis imperium, ſceleratos morte punierunt. At Abraham non ſolùm non eſt culpatus crudelitatis crimine, verùm etiam laudatus eſt nomine pietatis, quòd *f* voluit filium nequaquam ſceleratè, ſed obedienter occidere. Et meritò quæritur, utrùm pro juſſu Dei ſit habendum, quòd Jepte *g* filiam, quæ patri occurrit, occidit, cùm ſe immolaturum Deo id voviſſet, quod ei redeunti de prælio victori primitùs occurriſſet. Nec Samſon *h* aliter excuſatur, quòd ſeipſum cum hoſtibus ruinâ domûs oppreſſit, niſi quia Spiritus latenter hoc juſſerat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel lex juſta generaliter, vel ipſe fons juſtitiæ Deus ſpecialiter occidi jubet, quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur. *Item c. 26.* ¶ Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, veluti fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata, propter quæ magis hâc vitâ opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari: neminem velut deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur; quia reos ſuæ mortis, melior poſt mortem vita non ſuſcipit.

1 ¶ Non autem] *Sic eſt emendatum ex originali, præſertim Antverpiano. Nam anteà totus hic locus multò aliter ſe habebat. Sunt autem & alia multa reſtituta.*

C. X. ¶ *Nemini licet ſibi manus injicere.*

Item *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 49.*

TU *i* dixiſti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui ſibi collum ligaverunt.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in Jonam Prophetam, ad cap. 1. non longè à fine.*

NOn *k* eſt noſtrûm mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter accipere. Unde & in perſecutionibus non licet propriâ perire manu (abſque eo, ubi caſtitas periclitatur,) ſed percutienti colla ſubmittere.

C. XII. ¶ *Nulla fiat oratio pro his, qui ſeipſos interficiunt.*

Item ex Concilio Bracharenſi I. *cap. 34.*

---

a *al. Chriſtiani.* b *Aut*] *orig.* c *Act. 21.* d *Ivo p. 10. c. 4. Pann. l. 8. c. 2.* e *Matth. 27.* f *C. 18.* g *carendi*] *orig.* h *Exod. 20.*

a *Matth. 22.* b *aſſiſtat:*] *orig.* c *al. nihil.* d *Ibid. c. 21.* e *al. jus legis.* f *Gen. 22.* g *Judic. 11.* h *Judic. 16.* i *Ivo p. 2. c. 99. & p. 10. c. 7.* k *Pann. l. 8. c. 3.*

PLacuit *a*, ut qui ſibi ipſis voluntariè *b* aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam *c* inferunt mortem, nulla prorſus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam uſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

Impœnitentes, ſubaudiatur. Item Auguſtinus *in eodem lib. 1. de civitate Dei, c. 26.*

C. XIII. ¶ *Non eſt reus homicidii miles, qui Poteſtati obediens, hominem occidit.*

4 ps MIles *d* cùm obediens Poteſtati, ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit, nullâ civitatis ſuæ lege reus eſt homicidii: imò, niſi fecerit, reus eſt imperii deſerti atque contempti. Quòd ſi ſuâ ſponte atque auctoritate feciſſet, in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Itaque unde punitur, ſi fecerit injuſſus, inde punietur, niſi fecerit juſſus.

C. XIV. ¶ *Homicida eſt, qui ſponte occidit, quos Judex jubet occidi.*

Item *in quæſtionibus Exodi, quæſt. 39. ad c. 11.*

CUm *e* miniſter judicis occidit eum, quem judex juſſit occidi, profectò, ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit à judice debuiſſe occidi.

C. XV. ¶ *Sicut jure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui ſibi non conceſſa uſurpat.*

Idem *lib. 22. contra Fauſtum, c. 73.*

LEx æterna ita medio quodam loco poſuit aliqua hominibus, ut in eis uſurpandis meritò reprehendatur audacia, in exequendis autem jure obedientia laudetur. Abraham 1, ſi ſpontaneus in occidendo filio motus fuiſſet, execrabilis haberetur: at jubenti Deo obſecundans, famulatus eſt.

1 ¶ Abraham,] *Confectum eſt hoc caput ex verbis B. Auguſtini, ſed collectoris arbitratu immutatis. Atque hæc quidem pars ſic apud illum habet:* Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem jubente obſecundans famulatus non ſolùm inculpabilis, verùm etiam laudabilis invenitur, quid Moyſen, Fauſte, reprehendis, quòd expoliavit Ægyptios, &c.

C. XVI. ¶ *Bono animo officia vindictæ poſſunt impleri.*

Item *in quæſtionibus ſuper Evangelia, lib. 1. q. 10.*

OFficia *f* vindictæ poſſunt impleri bono animo, quomodo lex, quomodo judex.

C. XVII. ¶ *Non eſt iniquus, ſed humanus, qui crimen perſequitur, ut hominem liberet.*

Item *ad Macedonium, epiſt. 54.*

NOn *g* eſt iniquitatis, ſed potiùs humanitatis ſocietate devinctus, qui propterea eſt criminis perſecutor, ut ſit hominis liberator.

C. XVIII. ¶ *Quare ſint inſtituta Regia poteſtas & legalia tormenta.*

Idem *in ead. epiſtola.*

NOn *h* fruſtrà ſunt inſtituta poteſtas Regis, & cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeveritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos ſuos, cauſas, rationes, utilitates: hæc cùm timentur, & mali coërcentur, & quietiùs inter malos vivunt boni.

a *Burch. l. 19. c. 139. Ivo p. 10. c. 188. & p. 15. c. 140.* b *al. violentè.* c *abeſt ab orig.* d *Ivo p. 10. c. 98. Pann. l. 8. c. 35.* e *Ivo p. 10. c. 103. Pannorm. l. 8. c. 39.* f *Ivo p. 10. c. 106. Pann. l. 8. c. 40.* g *Ivo p. 10. c. 107.* h *Ivo p. 10. c. 108.*

C. XIX. ¶ *Nonnunquam potiùs peccat, qui cauſam mortis præbet, quàm ille qui occidit.*

Idem *ibidem.*

CUm *a* homo ab homine occiditur, multùm diſtat, utrùm fiat nocendi cupiditate, vel injuſtè aliquid auferendi (ſicut fit ab inimico, ſicut à latrone) an ulciſcendi, vel obediendi ordine (ſicut à judice, ſicut à carnifice) an evadendi, vel ſubveniendi neceſſitate, ſicut interimitur latro à viatore, hoſtis à milite. ¶ Et aliquando, qui cauſa mortis fuit, potiùs in culpa eſt, quàm ille, qui occidit: velut ſi quiſpiam decipiat fidejuſſorem ſuum, atque ille pro iſto legitimum ſupplicium luat. Nec tamen omnis qui cauſa alienæ mortis eſt, reus eſt. Quid ſi enim quiſquam ſtuprum petat, ſeſeque ſi non impetraverit, interimat? Quid ſi filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? Quid ſi alius homine liberato, vel ne alius liberetur, ſibi ipſe mortem inferat? Numpropter iſtas alienarum mortium cauſas aut ſceleri conſentiendum eſt, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, ſed corrigendi ſtudio, etiam paterna tollenda, aut opera miſericordiæ cohibenda ſunt? Hæc cùm accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, rectè factorum reprimere voluntatem.

C. XX. ¶ *Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, diſciplinæ terrore poteſtas extorqueat.*

Item Iſidorus *lib. 3. ſent. de ſummo bono, c. 53.*

PRincipes *b* ſeculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Cæterùm intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi, ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cœleſte regnum proficit, ut qui intra Eccleſiam poſiti contra fidem & diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam Eccleſiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus ſuperborum Poteſtas principalis imponat, & ut venerationem 1 mereatur, virtutem poteſtatis impertiat. Cognoſcant Principes ſeculi Deo debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſolvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.

1 ¶ Venerationem] *In variis editionibus hujus libri legitur,* & ut veneratione mereatur, virtute poteſtatis impertiat. *In Concilio Pariſienſi ſub Ludovico & Lothario lib. 2. cap. 2. ubi hoc refertur, legitur,* & ut venerationem mereatur, virtutem poteſtas impertiat. *Apud Ivonem verò, (nam Burchardi codex manifeſtum habet mendum) hoc modo,* & ſic venerationem meretur, ut virtutem poteſtatis impertiat.

C. XXI. ¶ *Et Regia poteſtas, & Sacerdotalis defendat auctoritas, quæ ad divinam confeſſionem pertinent.*

Item Leo Papa, *epiſt. 29. ad Pulcheriam Auguſtam.*

REs *c* autem humanæ aliter tuæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad divinam confeſſionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat auctoritas.

C. XXII. ¶ *Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, ſecularis potentia corrigat.*

Item ex Concilio Turonenſi III. *d cap. 41.*

INceſtuoſi *e*, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur; ſed aliqui ex illis Sacerdotum nolunt

a *Ivo ibid.* b *Polyc. lib. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 43. Ivo p. 16. cap. 44.* c *Polyc. l. 1. tit. 27.* d *C. l. 2. c. 44.* e *Burch. l. 7. c. 29. Ivo p. 9. c. 65.*

admoni-

admonitionibus aurem accommodare, volentes in priſtinis perdurare criminibus: quos oportet per ſecularis potentiæ diſciplinam à tam parva conſuetudine coërceri, qui per ſalutifera Sacerdotum monita noluerunt revocari.

C. XXIII. ¶ *Malos comprimere, & bonos ſublevare Regum officium eſt.*

Item Hieronymus *ſuper Hierem. ad cap. 22.*

REgum officium *a* eſt proprium, facere judicium, & juſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos, & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Et, ut curam eis præceptorum Dei majorem injiceret, intulit, *b* [*Nolite contriſtare,*] ut non ſolùm non eripiatis, ſed ne patiamini quidem per veſtram conniventiam ab aliis contriſtari, [*& ſanguinem innocentem non effundatis in loco iſto.*] Homicidas *c* enim, ſacrilegos, &c. *& poſt pauca.* ¶ Si, inquit, hæc feceritis, ô Reges Juda, tenebitis priſtinam poteſtatem.

5 pars. *Ipſis autem Principibus, & poteſtatibus fidem, & reverentiam ſervari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deum præmia invenire non poterit.*

C. XXIV. ¶ *Æternâ mercede fraudatur, qui fidem & reverentiam Poteſtatibus ſervare contemnit.*

Unde idem Hieronymus *in epiſt. ad Titum, c. 2. ad verſ.* [Servi dominis.]

SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum majora committi. Ornat autem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni ſuæ apta ſunt, facit: & è diverſo confundit eam, qui non eſt ſubjectus in omnibus, cui conditio ſua diſplicet, qui contradictor atque fraudator, in nullo fidem bonam oſtendit. Quomodo enim poteſt fidelis eſſe in ſubſtantia Dei, qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

C. XXV. ¶ *Militaris diſciplina Regi omnia ſervat.*

Item Ambroſius *in lib. 1. de Patriarchis, id eſt, de Abraham, cap. 3.*

DIcat *d* aliquis, cùm ipſe vicerit, quomodo dicit Abraham ad Regem Sodomorum, [*Nihil* e *ſumam abs te,*] cùm præda utique in poteſtate victoris fuerit? Docet *f* militarem diſciplinam, ut Regi ſerventur omnia. Sanè his, qui ſecum fuiſſent in adjumentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit, tanquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſivit, à Deo accepit: ſicut legimus ſcriptum, quia poſt hæc factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſu, dicens: [*Noli* g *timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valdè.*]

6 pars. ¶ *Prætereà, ſicut Principibus, & Poteſtatibus fidem & reverentiam exhibere cogimur, ita ſecularium dignitatum adminiſtratoribus, defendendarum Eccleſiarum neceſſitas incumbit. Quòd ſi facere contempſerint, à communione ſunt repellendi.*

C. XXVI. ¶ *Querimonias Eccleſiarum, qui in dignitatibus agunt, attentiùs debent audire.*

Unde Joannes VIII.

ADminiſtratores *h* planè ſecularium dignitatum, qui ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem conſtituti eſſe proculdubiò debent, quoties ab Epiſcopis, & Eccleſiaſticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentiùs audiant, & ſecundùm quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quòd ſi Dei timorem præ oculis non habentes, negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionem inventi fuerint, omni ſe noverint communione uſque ad condignam ſatisfactionem privatos.

C. XXVII. ¶ *Non ſolùm homines, ſed & contrariæ fortitudines ſunt ultrices iræ Dei.*

Item Hieronymus *ſuper Joëlem. ad cap. 2.*

7 ps NOn *a* ſolùm homines miniſtri ſunt, & ultores iræ Dei in his, qui malum operantur (unde *b* non ſine cauſa gladium portant,) ſed etiam contrariæ fortitudines, quæ appellantur furor & ira Dei.

C. XXVIII. ¶ *Qui crudeles jugulat, non eſt talis, qualis patientibus videtur.*

Idem *ſuper Eſaiam, ad cap. 13.*

NOn *c* eſt crudelis, qui crudeles jugulat: ſed [crudelis *d* ideò vocatur,] quòd crudelis patientibus eſſe videtur. Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelem judicem putat.

C. XXIX. ¶ *Miniſter eſt Dei, qui malos percutit in eo, quòd mali ſunt.*

Idem *ſuper Ezechielem, lib. 3. ad cap. 9.* e

QUi *f* malos percutit in eo, quòd mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, ut occidat peſſimos, miniſter eſt Domini.

C. XXX. ¶ *Non ſcelus admittit judex, qui homines vincit.*

Idem *ſuper epiſt. ad Galatas, lib. 2. ad c. 3.*

JUdex *g* non eſt auctor ſceleris, nequaquam homines vinciendo.

C. XXXI. ¶ *Non effundit ſanguinem, qui homicidas & ſacrilegos punit.*

Idem *ſuper Hierem. lib. 4. ad cap. 22.*

HOmicidas *h*, & ſacrilegos, & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium.

C. XXXXII. ¶ *Principes ſeculi peſſimis parcere non debent.*

Item Cyprianus *libro de exhortatione martyrii, cap. 5.*

SI audieris *i* in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus, & ſerviamus Diis aliis, quos non noviſti, interficiens necabis omnes, qui ſunt in civitate, cæde gladii, & incendes civitatem igni, & erit ſine habitaculo in æternum: non reædificabitur etiam nunc, ut avertatur Dominus ab indignatione iræ ſuæ. Et dabit miſericordiam tibi, & miſerebitur tui, & multiplicabit te, ſi exaudieris vocem Domini Dei tui, & obſervaveris præcepta ejus.] Cujus præcepti, & vigoris memor Mathathias *k* interfecit eum, qui ad aram ſacrificaturus acceſſerat. Quòd ſi ante adventum Chriſti circa Deum colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſervata ſunt, quantò magis poſt adventum Chriſti ſervanda ſunt, quando ille veniens non verbis tantùm nos hortatus eſt, ſed & factis?

C. XXXIII. ¶ *Tribulationum flagellis aliquando perfidia caſtigatur.*

Item Auguſtinus *contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 83.*

AD *l* fidem nullus eſt cogendus invitus, ſed per ſeveritatem, imò & per miſericordiam Dei, tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Nunquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores peſſimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen

a *Autem*] *orig.* b *Hierem. 7.* c *Infrà eâd. homicidas.* d *Dicet*] *orig.* e *Gen. 14.* f *al. Decet.* g *Gen. 15.* h *Anſ. l. 3. c. 107.*

a *Ivo p. 10. c. 111. Pann. l. 8. c. 48.* b *al. &.* c *Ivo p. 10. c. 112. Pann. l. 8. c. 49.* d *abſunt ab orig.* e *Et ibi gloſſ. ord.* f *infrà, eâd. q. 8. quicunque percutit. In Tribur. ſub Arnulpho, c. 3. Burch. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. Pannorm. lib. 8. c. 51.* g *Ivo p. 10. c. 115. Pann. l. 8. c. 52.* h *Ivo p. 10. c. 115. Burch. l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53.* i *Deut. 13.* k *1. Machab. 2.* l *Ivo p. 10. c. 75.*

malè vivendi ultrix diſciplina præpoſtera eſt, niſi cura 1 præcedens bene vivendi doctrinam prætendat. Si quæ igitur adversùs vos leges conſtitutæ ſunt, non eis benefacere cogimini, ſed malefacere prohibemini. Nam benefacere nemo poteſt, niſi elegerit, niſi amaverit: quod eſt in libera voluntate. *& infrà, c.84.* ¶ Cùm aliquid adversùs vos Reges conſtituunt, admoneri vos credite, ut cogitetis, quare iſta patiamini. Si *a* propter juſtitiam, revera illi perſecutores veſtri ſunt, vos autem beati, qui perſecutionem paſſi propter juſtitiam, poſſidebitis regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri, quid illi, niſi correctores veſtri ſunt: vos autem, ſicut cæteri diverſorum ſcelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profectò infelices & in hoc, & in ſeculo futuro?

1 ¶ Cura] *Apud B. Auguſtinum & Ivonem legitur,* niſi cùm præcedens bene vivendi doctrina contemnitur: *ſed ob gloſſam in verſ.* cura, *non eſt mutatum.*

C. XXXIV. ¶ *Injuria Sacramentorum Chriſti à Regibus eſt vindicanda.*

Idem *in eodem lib. c.92.*

SI *b* propterea perſecutor non fuit Nabuchodonoſor *c*, quia ſcelus in ſanctum Danielem commiſſum juſtiſſimè vindicavit: quomodo vindicandum eſt à Regibus, quòd Chriſti Sacramenta exſufflantur, ſi Prophetæ membra, quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt?

C. XXXV. ¶ *Diligentiſſimi rectores ſunt, qui malos, ut à malo fugiant, perſequuntur.*

Idem *in libro de unitate Eccleſiæ, c.17.*

SI *d* vos contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à Chriſtiana unitate, quæ toto orbe diffunditur, ſacrilego ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpori Chriſti (quod eſt Eccleſia toto orbe diffuſa) & rebaptizando, & blaſphemando, & quantùm poteſtis oppugnando, adverſari ſancta & canonica Scriptura convincit, vos impii, atque ſacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto ſcelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ privatione deterrendos, coërcendosque decernunt, ut cogitantes, quare iſta patiamini, ſacrilegium veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligentiſſimi, & conſultores piiſſimi deputantur.

C. XXXVI. ¶ *Non amatur ſervus vel filius, cùm non corripitur.*

Idem *ſuper epiſtolam Joannis, tractatu 7.*

NOn *e* putes tunc te amare ſervum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam, aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta charitas, ſed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si ſunt boni mores, delectent: ſi ſunt mali, emendentur.

C. XXXVII. ¶ *Innocentis officium eſt, nulli nocere, & peccantem punire.*

Item *in lib.19. de civitate Dei, c.16.*

NOn *f* eſt 1 innocentiæ, parcendo ſinere, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergò ad innocentis officium, non ſolùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, ut aut ipſe, qui plectitur 2, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

1 ¶ Non eſt] *Integer locus apud B. Auguſtinum ſic habet:* Sicut enim non eſt beneficentiæ, adjuvando efficere, ut bonum, quod majus eſt, amittatur, ita non eſt, &c.

2 ¶ Plectitur,] *Sic ex Originali: anteà legebatur,* priùs odio habetur, *nec multò aliter Ivo.*

a *Matth.5.* b *Ivo ibid.* c *Dan.3.* d *Ivo ibid.* e *Ivo part.10 c.76. Pann.l.8.c.22.* f *Ivo p.10.c.77.*

C. XXXVIII. ¶ *Non eſt miſericors, qui vitiis nutriendis parcit.*

Idem *ad Lotharium* a.

QUi *b* vitiis nutriendis parcit & favet, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

C. XXXIX. ¶ *Enormia flagitia per ſeculi judices corripiantur.*

Item Haymo *ſuper epiſtolam ad Romanos, c.13.*

SUnt *c* quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi judices, quàm per antiſtites & rectores Eccleſiarum vindicantur: ſicut cùm quis interficit Pontificem Apoſtolicum, Epiſcopum, Presbyterum, ſive Diaconum. Hujuſmodi reos Reges & Principes mundi damnant. Ergò non ſine cauſa gladium portant, quia talia ſcelera dijudicant. Sunt enim maximè conſtituti propter latrones, homicidas, raptores: ut & illos damnent, & alios ſuo timore compeſcant.

¶ *In vulgatis citabatur ex Auguſtino, ſed in vetuſtis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.*

C. XL. ¶ *Furta & crimina à Rege ſunt cohibenda.*

Item Cyprianus *in nono genere abuſionis.*

REx *d* debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & pejerantes vivere non ſinere, filios ſuos non ſinere impiè agere.

¶ *Libellus hic de duodecim gradibus abuſionem impreſſus eſt tomo nono operum B. Auguſtini, ſed eſt etiam in uno codice Vaticano operum B. Cypriani: & in Concilio Pariſienſi, lib.2. cap.1. hoc idem nonum abuſionis genus refertur ex Cypriano, quemadmodum & apud Ivonem & in Pannormia.*

C. XLI. ¶ *Non peccat, qui ex officio nocentem interficit.*

Item Auguſtinus *de libero arbitrio, l.1. c.4.*

SI *e* homicidium eſt hominem occidere, poteſt tamen occidere *f* aliquando ſine peccato. Nam & miles hoſtem, & judex, vel miniſter ejus nocentem, & cui fortè invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cùm hominem occidunt. Evodius: aſſentior 1. Sed homicidæ iſti appellari non ſolent. *Idem in quæſtionibus Levitici, quæſt.68. ad cap.19.* ¶ Cùm homo juſtè occiditur, lex eum occidit, non tu.

1 ¶ Evodius: aſſentior.] *Hæc ſunt addita ex Originali & Ivone. Eſt enim liber ille ſcriptus in Dialogo.*

C. XLII. ¶ *Non qui ad bonum, ſed qui ad malum cogit, perſequitur.*

Item Pelagius Papa.

NOn *g* vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia perſecutionem Eccleſia faciat, dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum ſalutem requirit. Errant hujuſmodi rumoris fabulatores. Non perſequitur, niſi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum jam punit, vel prohibet ne fiat, non perſequitur iſte, ſed diligit. Nam ſi, ut illi putant, nemo nec reprimendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum eſt, humanas & divinas leges neceſſe eſt evacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia juſtitiâ ſuadente conſtituunt. Malum autem ſchiſma eſſe, & per exteras etiam poteſtates hujuſmodi homines debere opprimi, & Canonicæ Scripturæ auctoritas, & paternarum regularum

a *al. Letarium.* b *Ivo p.10.c.79. Pann.l.8.c.25.* c *Ivo p.10.c.11. Pann. l.8.c.5.* d *Omittuntur aliquot verba. Ivo part.10 c.96. Pann.l.8.tit.4.c.19.* e *Ivo p.10.c.101. Pann. l.8.c.35.* f *al. accidere.* g *Deusdedit p.1. Polyc.l.7.tit.6. Anſ.l.12.c.47. Ivo p.10.c.95.*

nos veritas docet. Quiſquis ergò ab Apoſtolicis diviſus eſt ſedibus, in ſchiſmate eum eſſe non dubium eſt: & contra univerſalem Eccleſiam altare conatur erigere. ¶ Sed quid de talibus inſertus 1 Chalcedonenſi Synodo canon ſtatuat, gloria veſtra conſideret, ubi poſt alia ſic dicit: [*Qui a communione ſeipſum ſuſpendit, & collectam facit, & altare conſtituit, & noluerit vocanti Epiſcopo conſentire, & noluerit eidem acquieſcere, neque obedire primò & ſecundò vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem 2 mereri, nec recipere eum poſſe honorem. Si enim permanſerit turbas faciens, & ſeditiones Eccleſiæ, per exteram poteſtatem tanquam ſeditioſum comprimi.*] Et B. Auguſtinus *b* de talibus dicit: [*Multa* c *etiam cum invitis benignâ quadam aſperitate plectendis agenda ſunt, quorum potiùs utilitati conſulendum eſt, quàm voluntati. Nam in corripiendo filio, quantumvis aſperè, nunquam paternus amor amittitur: fit tamen, quod nollet, ut doleat, qui etiam invitus videtur dolere ſanandus.*] Ecce videtis, quemadmodum tanti teſtimonio patris non perſequatur coërcendo talia, ſed diligat emendando tales ſemper Eccleſia. Facite ergò etiam vos, quod ſcientes intentionem Chriſtianitatis veſtræ frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat: ſed etiam (quod vobis facillimum eſſe non dubito) hi, qui talia præſumpſerunt, ad piiſſimum Principem ſub digna cuſtodiâ dirigantur. ¶ Recolere enim debet Celſitudo veſtra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Iſtriam, & Venetias tyranno Totilâ poſſidente, Francis etiam cuncta vaſtantibus, non ante tamen Mediolanenſem Epiſcopum fieri permiſiſtis, niſi ad Clementiſſimum Principem exinde retuliſſetis, & quid fieri debuiſſet, ejus iterum ſcriptis recognoviſſetis: & inter ubique ferventes hoſtes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentiâ culminis veſtri deducti ſunt.

1 ¶ Inſertus Chalcedonenſi] *Actione quartâ Concilii Chalcedonenſis, in epiſtola Archimandritarum ad ipſum Concilium pro rehabilitatione Dioſcori, citatur canon quintus Concilii Antiocheni: & eodem ferè modo habetur in ea epiſtola, atque hîc refertur. Cum neutra tamen antiqua verſione ipſius Concilii magnopere concordat.*

2 ¶ Vel orationem] *In utroque Concilio, id eſt, Antiocheno, priſcæ verſionis, & Chalcedonenſi legitur,* curationem. *Græcè enim eſt,* καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν.

C. XLIII. ¶ *Schiſmaticos, & hæreticos ſeculi poteſtates coërceant.*

Idem *Narſæ patritio, & Duci in Italia.*

DE *d* Liguribus, atque Veneticis, & Hiſtriis Epiſcopis quid dicam? quos idonea eſt Excellentia veſtra & ratione, & poteſtate reprimere, & dimittis eos in contemptum Apoſtolicarum ſedium de ſua ruſticitate gloriari: cùm, ſi quid eos de judicio univerſalis Synodi, quod Conſtantinopoli per primam nuper elapſam indictionem actum eſt, fortè movebat, ad ſedem Apoſtolicam (quomodo ſemper factum eſt) electis aliquibus de ſuis, qui dare & accipere rationem poſſent, dirigere debuerunt, & non clauſis oculis corpus Chriſti Dei noſtri, hoc eſt, ſanctam Eccleſiam lacerare. Nolite ergò dubitare hujuſmodi homines principali vel judiciali auctoritate comprimere: quia regulæ *e* Patrum hoc ſpecialiter conſtituerunt, ut ſi qua Eccleſiaſtici officii perſona, cui ſubjectus eſt, reſtiterit, vel ſeorſum collegerit, aut aliud altare erexerit, ſeu ſchiſma fecerit, iſte excommunicetur, atque damnetur. Quòd ſi fortè & hoc contempſerit, & permanſerit, diviſiones & ſchiſma faciendo, per Poteſtates publicas opprimatur. Ecce domine, quod *a* animus veſter fortè timidus eſt, ne perſequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breviter dirigenda curavi, cùm mille alia exempla, & conſtitutiones ſint, quibus evidenter agnoſcitur, ut facientes ſciſſuras in ſancta Eccleſia, non ſolùm exiliis, ſed etiam proſcriptione rerum, & durâ cuſtodiâ per publicas poteſtates debeant coërceri.

a 11. q. 3. *ſi quis Presbyter.* b *Cap. 5. c. 24.* c *ſuprà diſt. 45. & qui emendat.* d *Anſ. l. 6. c. 196. Polyc. l. 7. tit. 5. De hoc ſchiſmate B. Gregor. l. 4. epiſt. 50. & lib. 7. indict. 2. epiſt. 10. & alibi. Suprà proximo capite.* e *Canon. apoſt. 32. Antioch. 5.*

C. XLIV. ¶ *Ab Eccleſiæ unitate diviſi, à ſecularibus poteſtatibus coërceantur.*

Item Pelagius.

QUali *b* nos de gloriæ veſtræ ſtudiis judicio gratulemur, non ſolùm veſtram, ſed multorum ac penè omnium credimus habere notitiam: & idcircò nunc de his, quæ vobis præſentibus ibi fieri ſtupemus, fiducialiter apud gloriam veſtram duximus conquerendum. Thracius *c* ſiquidem atque Maximilianus nomina tantùm Epiſcoporum habentes, & Eccleſiaſticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & omnes Eccleſiaſticas res ſuis uſibus applicare: in tantum ut contra unum eorum, id eſt, Maximilianum, uſque ad nos per tam longum iter, neceſſitate compellente, quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam cauſam Petrum Presbyterum ſedis noſtræ, ſed & Projectum notarium ad eadem loca duximus deſtinandos, ut ea, quæ canonicis ſtatutis à prædictis Pſeudoepiſcopis compererint commiſſa, vel dignâ debeant ibi ultione compeſcere, vel eoſdem ad nos uſque perducere. Et ideò ſalutantes paterno affectu gloriam veſtram, petimus, ut præfatis, qui à noſtra ſede directi ſunt, in omnibus præbeatis auxilium: nec putetis alicujus eſſe peccati, ſi hujuſmodi homines comprimuntur. Hoc enim & divinæ, & humanæ *d* leges ſtatuerunt, ut ab Eccleſiæ unitate diviſi, & ejus pacem iniquiſſimè perturbantes, à ſecularibus etiam poteſtatibus comprimantur. Nec quicquam majus eſt, unde Deo ſacrificium poſſitis offerre, quàm ſi id ordinetis, ut hi, qui in ſuam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compeſci.

C. XLV. ¶ *Iniquitas pravorum, quamvis bonis proficiat, tamen punienda eſt.*

Idem Pelagius Papa *Joanni Patritio.*

RElegentes *e* literas Excellentiæ veſtræ, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præſumptio ingeſſit, valdè doluimus. Sed quia ſcimus occulto Dei judicio animam veſtram, etſi per aliorum iniquitatem, & ſuperbiam, & contaminatione ſchiſmatis cuſtoditam, egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari conſuevit. Nec enim ſine illius providentia factum eſſe credendum eſt, ut inſenſati, & perverſi homines ad hoc uſq; proſilirent, ut ſuam diviſionem, catholicam eſſe credentes Eccleſiam, à ſua vos pollutione prohiberent. Si enim per miſericordiam Dei etiam neſcientibus illis hoc factum eſt, ut à Schiſmaticorum factione *f* eruti, catholicæ, quam diligitis, ſervari vos contigiſſet Eccleſiæ. Quamvis igitur veſtra per illorum ſcelus utilitas facta ſit, nolite tamen impunitam præſumptionem iniquorum hominum graſſari permittere. Si enim hoc, quod in veſtram gloriam præſumpſerunt, non fuerit vindictâ compreſſum, quòd in minoribus 1 non valeant puniri ambigi ultrà non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem, & ne eis ampliùs talia committendi ſpiritus *g* creſcat, veſtris coërcitionibus reprimantur. Ad hoc ſiquidem Dei nutu etiam contra vos talia præſumpſerunt, ut talia vobis corrigentibus ab eodem *h* ſcelere alios poſſitis, Deo propitiante, munire. Quales autem ſint, qui Eccleſiam fugiunt, Eufraſii vos ſcelera (quæ amplius occulta Deus eſſe

a *al. de quo animus.* b *Anſ. l. 12. cap. 40. Polyc. ibidem.* c *al. Tertius.* d *al. mundanæ.* e *Anſ. l. 12. c. 47. Polyc. ibid.* f *al. communione.* g *al. ſpes.* h *al. eorum.*

noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis neceſſitudinem, nec fratris charitatem, nec ſacerdotii reverentiam cogitavit. Inceſtuoſo autem adulterio *a* etiam ipſius vindictæ abſtulit modum: quia, ſi adulterium punias, non remanet, in quo vindicetur inceſtus. Si inceſtuoſo ingeras pœnam, inultum crimen adulterii remanebit Ecce, de quo collegio ſunt, qui, quantùm ad ſuperbiam ſuam, injuriam vobis inferre moliti ſunt, & quantùm ad providentiam Dei, impollutos vos Eccleſiæ ſervaverunt. Auferte tales ab iſta provincia, utimini oblatâ vobis à Deo opprimendi perfidos occaſione. Quod tunc plenius fieri poterit, ſi auctores ſcelerum ad clementiſſimum Principem dirigantur, & maximè Eccleſiæ Aquilejenſis invaſor, qui & in ſchiſmate, & in eo 2 maledictus, nec honorem Epiſcopi poterit retinere, nec meritum.

1 ¶ Quòd in minoribus] *In aliquot vetuſtis, & apud Anſelmum legitur,* quid in minoribus valeant, ambigi, &c.

2 ¶ In eo] *Anſelmus habet,* & à ſchiſmatico maledictus.

C. XLVI. ¶ *In certamine, quod contra infideles geritur, quiſquis moritur, cœleſte regnum meretur.*

Item Nicolaus *exercitui Francorum.*

Omnium *b* veſtrûm noſſe volumus charitatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cœleſtia minimè negabuntur.

¶ *Ivo parte 16. c. 87. verſ.* omnium veſtrûm, *hoc idem citat ex epiſtola Leonis IV. ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id, quod infrà, eâd. q. 8. c.* omni timore. *ex eodem Leone refertur.*

C. XLVII. ¶ *Non ſunt homicidæ, qui adversùs excommunicatos zelo matris Eccleſiæ armantur.*

Item Urbanus II. *Godofredo Lucano Epiſcopo.*

Excommunicatorum *c* interfectoribus (prout in ordine Eccleſiæ Romanæ didiciſtis) ſecundùm intentionem 1 modum congruæ ſatisfactionis injunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos adversùs excommunicatos zelo catholicæ matris ardentes, aliquos eorum trucidâſſe contigerit. Ne tamen ejuſdem Eccleſiæ matris diſciplina deſeratur, eo tenore, quem diximus, pœnitentiam eis indicito congruentem, quâ divinæ ſimplicitatis oculos adversùs ſe complacare valeant, ſi fortè quid duplicatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint *d.*

1 ¶ Intentionem] *Ivo & Pannormia habent,* intentionem ipſorum: *ſed ob gloſſam non eſt additum.*

C. XLVIII. ¶ *Pax Eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum.*

Item Auguſtinus *epiſtolâ 50. ad Bonifacium, de coërcendis hæreticis.*

Quis *e* enim noſtrûm 1 velit aliquem illorum non ſolùm perire, verùm etiam aliquid perdere? Sed ſi aliter non meruit pacem habere domus David, niſi Abſalon filius ejus in bello, quod gerebat contra patrem, fuiſſet extinctus, quamvis magnâ curâ mandaverat ſuis, ut eum, quantùm poſſent, vivum, ſalvumque ſervarent, ut eſſet, cui pœnitenti paternus affectus ignoſceret, quid ei reſtitit, niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſitâ, ſuam mœſtitiam conſolari?

1 ¶ Noſtrûm] *Emendatum eſt ex B. Auguſtino, à quo parùm diſcordat Ivo. Anteà apud Gratianum legebatur,* Quis enim veſtrûm velit aliquem inimicorum ſuorum non ſolùm, &c.

Si ergò viri ſancti, & publicæ poteſtates bella gerentes non fuerunt tranſgreſſores illius mandati, [Non occides:] *quamvis quoſque flagitioſos dignâ morte perimerent: ſi miles ſuæ poteſtati obediens, non eſt reus homicidii; ſi ejus Imperio quemlibet flagitioſum interfecerit; ſi homicidas, & venenarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium; ſi pax Eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum; ſi illi, qui zelo catholicæ matris accenſi excommunicatos interficiunt, homicidæ non judicantur: patet, quòd malos non ſolùm flagellari, ſed etiam interfici licet. Sed quæritur, Si contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam poteſtatem, an ſint rei effuſi ſanguinis hi, per quos puniuntur?*

C. XLIX. ¶ *Aliquando puniuntur peccata per populos juſſu divino excitatos.*

De his ita ſcribit Ambroſius *lib. 2. de Cain & Abel, cap. 4.*

Remittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpres, & quidam executor eſt. Remittuntur etiam per officium Sacerdotis, ſacrumque miniſterium. Puniuntur quoque per homines; ſicut per judices, qui poteſtate ad tempus utuntur. *& infrà.* ¶ Puniuntur peccata etiam per populos: ſicut legimus, quia ſæpè *a* ab alienigenis Dei juſſu excitatis, propter divinæ majeſtatis offenſam, ſubactus *b* eſt populus Judæorum.

Hinc notandum eſt, quòd aliquando punit Deus peccata per neſcientes, aliquando per ſcientes. Per neſcientes peccata punit, ſicut c *per Sennacherib, & per Nabuchodonoſor, & per Antiochum, & per Principes Romanorum, & per nonnullos Reges Gentilium populum Iſraëliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captivavit. Unde ipſe Dominus ait per Prophetam:* d [Virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non cognovit.] *Aſſur erat virga furoris Domini: quia per eum innumeras gentes divina juſtitia flagellare diſpoſuit. Ipſe verò non cognovit: quia in ſuperbiam elatus, victoriam, quam aſſecutus fuerat, non divinæ potentiæ, ſed ſuis viribus attribuit. Unde contra ejus ſuperbiam Dominus loquitur, dicens:* e [Nunquid gloriabitur ſerra contra eum, qui ſecat in ea? aut nunquid exaltabitur ſecuris contra eum, qui cædit in ea?] *Quibus ſimilitudinibus ſatis perſpicuè oſtenditur, quòd ſicut ſerra, & ſecuris nec ſecare, nec cædere ligna poſſunt, niſi ab alio regantur, ac ideò contra regentes ſe ſuperbire non debent: ſic illi, per quos Deus punit, abſque nutu divinæ diſpoſitionis nihil agere valent: ac ideò contra regentem ſe ſuperbire eis non licet. Tales in eo quòd puniunt, Deo ſervire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes ſe eſſe miniſtros iræ Dei, impiâ vanitate ſuperbiunt, mercedem ſuæ ſervitutis à Deo non niſi temporalem inveniunt: pœnam verò ſuæ ſuperbiæ non effugiunt. Unde, cùm Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonoſor,* [Quid *f* dabo ei pro labore, quo ſervivit mihi apud Tyrum?] *ſtatim ſubjunxit:* [Da,] *hoc eſt, datam ſibi pronuntia,* [Ægyptum & Æthiopiam.] *Cùm autem in corde ſuo ſuperbiens poſteà diceret:* g [Nonne hæc eſt Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? *&c.*] *ſtatim immutavit Deus rationabilem mentem ejus, & induit eum ferinâ beſtialitate, ut ab hominibus fugiens cum beſtiis viveret. Per Antiochum* h *quoque cùm idololatriam Judaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex lege Dei abjecta, & ex ſacris nationum aſſumptis quærebant, illis in perniciem verteret, quia Dei diſpoſitionem ignorans, ſuæ facultati devaſtationem illius plebis attribuit, imprecatur in eum Propheta* i, *dicens:* [Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ non invocaverunt nomen tuum: ne fortè

a *al. in adulterio.* b *Ivo p. 10. c. 87. Pannorm lib. 8. cap. 30.* c *Ivo p. 10. c. 54. Pann. l. 8. c. 11.* d *al. contraxerint.* e *Ivo p. 10. c. 59. 2. Reg. 18.*

a *Sæpè alienigenis.*] *orig.* b *ſubjectus*] *orig.* c *4. Reg. 25. 2. Mach. 5.* d *Eſa. 10.* e *Eſa. ibid.* f *Ezech. 29. paulò aliter, quàm in vulg. aut apud 70.* g *Dan. 4.* h *1. Mach. 1.* i *Pſal. 78.*

dicant

dicant in gentibus, ubi eſt Deus eorum?] *Similiter, cùm per Romanos peccatum mortis Chriſti Deus punire decreviſſet, urbis excidium, & Judaicæ plebis miſeram captivitatem ſuis viribus adſcribere cœperunt: unde contra eos Propheta imprecatur, dicens,* a [Leva manus tuas in ſuperbias eorum, qui te oderunt.] *& qui multa malignè operati, monumenta ſua victoriæ poſuerunt in medio atrio tuo.* ¶ *Per ſcientes peccata puniuntur: ſicut Deus per filios Iſraël voluit peccata punire Amorrhæorum* b, *& Chananæorum, & aliarum gentium: quarum terram Iſraëlitis poſſidendam dedit: quibus etiam præcepit* c, *ut nemini eorum parcerent, ſed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigiſſe ex verbis Domini apparet: qui cùm diceret ad Abraham,* [Semini *d* tuo dabo terram hanc,] *veluti quæreret, quare non modo eam das mihi? audivit,* [Nondum enim ſunt peccata Amorrhæorum conſummata.] *Quæ tunc intelliguntur fuiſſe conſummata, cùm populus ille de Ægyptiaca ſervitute liberatus, terram eorum, ſicut Abrahæ promiſſum fuerat, in hæreditatem accepit.* ¶ *Cùm ergò ſic divino juſſu ad puniendum peccata populi excitantur, ſicut populus ille Judaicus eſt excitatus ad occupandum terram promiſſionis, & ad delendas gentes peccatrices, ſine culpa noxius ſanguis effunditur, & quæ ab eis malè poſſidentur, in jus, & Dominum ritè tranſeunt bonorum. Cùm verò occulto inſtinctu aliqui moventur ad perſequendos malos, ſicut Sennacherib, & cæteri, qui populum delinquentem perſecuti ſunt, licèt occulto inſtinctu operante illorum meritis incitentur ad perſequendum: tamen, quia pravâ intentione non peccata delinquentium punire, ſed illorum bona rapere, vel ſuæ ditioni ſubjicere quærunt, non ſunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum eſt, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorum, ut tandem per bonos correctos ipſi quoque puniantur: ſicut in libro Judicum legitur* e *de Jabin Rege Chananæorum, & de Madianitis: quòd propter idololatriam populi ſuſcitavit eos Deus, ut Iſraël affligerent, & terram eorum occuparent. Cùm autem populus Dei ſub manibus eorum diutiùs afflictus peccatum ſuum cognoſceret, & per pœnitentiam ſibi Deum placaret, Dei præcepto, &* f *Barach, comitatus, Delboram Propheteſſam uxorem Lapidoth, Jabin Regem Chananæorum, & Zizaram ducem exercitûs ſui contrivit: & Gedeon Zebee, & Salmana Reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb, duces eorum morti tradidit. Apparet ergò, quòd aliquando per legitimam poteſtatem gerentes, aliquando per populos divino juſſu excitatos, mali pro peccatis ſuis non ſolùm flagellantur, ſed etiam ritè perduntur. Nec eſt contrarium illud Auguſtini, quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus ſupplicans rogabat, ut verberibus eos coërceret, non morte perderet. Quamvis* g *enim ſupplicando ſpatium vitæ eis reſervari popoſcit, non tamen legum ſeveritatem, quâ tales morte plectuntur, non obſervandam docuit.*

QUÆSTIO VI.

Q*Uòd autem quæritur, An mali ſint cogendi ad bonum, facilè apparet. Antiquus namque populus ille metu pœnarum ad obſervationem legis cogebatur. In Evangelio* h *quoque Dominus ait diſcipulis ſuis:* [Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs eum timete,] *id eſt, ei in timore ſervire,* [qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.] *Paulus quoque cùm Eccleſiam Dei perſequeretur, in itinere cæcatus* i *ad Deum converti coactus eſt. Unde ſe abortivo ſimilem teſtatus eſt, dicens:* k [Noviſſimè autem omnium tanquam abortivo viſus eſt & mihi.]

C. I. ¶ *Eccleſia malos debet cogere ad bonum, ſicut Chriſtus Paulum coëgit.*

Hinc Auguſtinus *ſcribit epiſt. 50. ad Bonifacium.*

SChiſmatici dicunt: cui *a* vim Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum. Agnoſcant in eo priùs cogentem Chriſtum, & poſteà docentem: priùs ferientem, & poſteà conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio *b* laboravit: & quem major timor compulit ad charitatem, ejus perfecta *c* charitas foras miſit timorem. Cur ergò non cogeret Eccleſia perditos filios, ut redirent, ſi perditi filii coëgerunt alios, ut perirent? Quamvis & illos, quos non coëgerunt, ſed tantummodò ſeduxerunt, ſi per terribiles, ſed ſalubres leges in ejus gremium revocentur, blandiùs pia mater amplectitur: & de illis multò ampliùs, quàm de illis, quos nunquam perdiderat, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam paſtoralem, etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, ſed blandè, leniterque ſeductæ à grege aberraverint, & ab alienis poſſidere cœperint, inventas ad ovile Dominicum, ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare? *Item infrà.* ¶ A Chriſto coactum oſtendimus Paulum. Imitatur itaque Eccleſia in iſtis cogendis Dominum ſuum. Quæ priùs, ut neminem cogeret, expectavit, ut de fide Regum atque gentium prædictio *d* Prophetica compleretur. ¶ Etiam hinc enim non abſurdè intelligitur illa Apoſtolica ſententia, ubi beatus Paulus dixit: *e* [*Paratus ulciſci omnem inobedientiam, cùm completa fuerit prior veſtra inobedientia.*] ¶ Unde & ipſe Dominus ad magnam cœnam ſuam priùs adduci jubet convivas, poſteà cogi. Nam, cùm ei ſervi ſui reſpondiſſent, *f* [*Domine, factum eſt, quod juſſiſti, & adhuc locus eſt: exite,* inquit, *in vias & ſepes, & quoſcunque inveneritis, cogite intrare.*] In illis ergò, qui primò leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia: in iſtis autem, qui coguntur, inobedientia coërcetur. *Item infrà.* ¶ Si per poteſtatem *, quam per religionem ac fidem Regum tempore quo debuit, divino munere accepit Eccleſia, ii, qui inveniuntur in viis & ſepibus, id eſt, in hæreſibus & ſchiſmatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, ſed quò cogantur, attendant.

¶ *Initium hujus capituli apud B. Auguſtin. ibi de Donatiſtis agentem, ſic habet:* Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt, liberum eſt credere, cui vim, &c. *ut ſup. eâd. q. 4.* quis nos. *verſ.* cui vim.

C. II. ¶ *Variis modis errantes corripiuntur à Deo.*

Item *ad Donatiſtas, epiſt. 166.*

QUod *g* erraverat (inquit Dominus) non revocâſtis, & quod perierat, non requiſiſtis.] Hoc vobis per nos ipſe Deus facit; ſive obſervando, ſive minando, ſive corripiendo, ſive damnis, ſive laboribus, ſive per ſuas occultas admonitiones, vel viſitationes, ſive per poteſtatum temporalium leges.

C. III. ¶ *Non eſt conſiderandum, quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quo cogitur.*

Item *in epiſt. 48. ad Vincentium.*

VIdes, ut opinor, non eſſe conſiderandum, quòd quiſque cogitur, ſed quale ſit illud, quo cogitur, utrùm bonum, an malum: non quòd quiſque bonus poſſit eſſe invitus, ſed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animoſitatem, vel ignoratam compellitur cognoſcere veritatem, ut timens, vel reſpuat falſum,

a *Pſalm. 73.* b *Joſuæ 5. & 6.* c *Deut. 7.* d *Gen. 15.* e *Jud. 4.* f *Jud. 8.* g *ſup. eâd. cap. 1.* h *Matt. 10.* i *Act. 9.* k *1. Cor. 15.*

a *Sup. eâd. quæſt. 4. quis nos. Ivo p. 10. cap. 59.* b *1. Cor. 15.* c *1. Joan. 4.* d *prædicatio] orig.* e *2. Corinth. 10.* f *Luc. 14.* * *al. poteſtate. ſup. eâd. q. 4. ipſa pietas. §. ſi per poteſtatem.* g *Ivo p. 10. c. 64. Ezech. 34.*

de quo contendebat, vel quærat verum, quod neſciebat, & volens jam teneat, quod nolebat. *Item infrà.* ¶ Mea primitùs ſententia erat, neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur civitas mea, quæ cùm tota eſſet in partem Donati, ad unitatem Catholicam timore legum Imperialium converſa eſt: quam nunc videmus ita hujus veſtræ animoſitatis perniciem deteſtari, ut in ea nunquam fuiſſe credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipſis rebus agnoſcerem, etiam in hac cauſa rectè intelligi poſſe, quod ſcriptum eſt: *a* [*Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit.*]

C. IV. ¶ *Onere penſionis ruſticus ad Dominum converti cogatur.*

Item Gregorius *Januario Epiſcopo Caralitano, lib. 3. epiſt. 26.*

JAm verò, ſi ruſticus tantæ perfidiæ & obſtinationis fuerit inventus, ut ad Deum minimè venire conſentiat, tanto penſionis onere gravandus eſt, ut ipsâ exactionis ſuæ pœnâ compellatur ad rectitudinem feſtinare.

Ex his omnibus intelligitur, quòd mali ſunt cogendi ad bonum. Sed objicitur, quòd nemo eſt cogendus ad id, ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quiſque inutiliter cogitur, cùm Deus aſpernetur coacta ſervitia. Unde Apoſtolus b, *cùm ad eleemoſynas Corinthios hortaretur, ait:* [Unuſquiſque, prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.] *Unde datur intelligi, quòd qui invitus dat propter præſentem pudorem, & rem, & meritum perdit. Item, cùm redderet cauſam, quare ſumptibus abſtineret, ait:* c [Si ex neceſſitate evangelizavero, non erit mihi gloria.] ¶ *Item,* [Si invitus evangelizavero, diſpenſatio mihi credita eſt. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum.] *Item cùm Galatis* d *ſcriberet legalia non eſſe tenenda, ait:* [Si Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege.] *Ex quo apparet eum, qui ſub lege eſt, qui timore pœnæ, non amore juſtitiæ ſervit, non duci Spiritu Sancto: Si autem Spiritu Sancto non ducitur, Deo placere minimè valet.* ¶ *Item:* [Non *e* accepiſtis Spiritum ſervitutis iterùm in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, & ſi Veteri Teſtamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum, tamen in Novo Teſtamento ſolâ libertate & dilectione juſtitiæ ſunt invitandi ad fidem. Unde illi dicuntur* f *ſervi, & filii ancillæ, pertinentes ad Iſmaël: iſti dicuntur liberi & filii liberæ, pertinentes ad Iſaac.* ¶ *Item Joannes in ſua epiſtola:* g [Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem.] *Qui autem cogitur, timore illo ducitur, qui non eſt in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porrò ſine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari poterit. Unde, cum Propheta* h *diceret:* [Animalia tua habitabunt in ea] *ſcilicet hæreditate; oſtendens, quómodo ad ipſam habitationem perveniant, ſubdit:* [In dulcedine tua, quam tu præparâſti pauperi Deus:] *dulcedinem vocans, ſuavitatem boni operis, quâ bonum fit non timore pœnæ, ſed delectatione juſtitiæ. Cùm ergo ſine hac dulcedine animalia in hæreditate non habitent, patet, quòd nemo, niſi inutiliter, ad bonum cogitur ſolo timore. Quicunque enim ad bonum cogitur, ſolo timore, non amore ducitur: non ergo ſunt mali cogendi ad bonum.* ¶ *His ita reſpondetur. Si bonum, ad quod mali coguntur, ſemper inviti tolerarent, & nunquam voluntarii ſervirent, inutiliter cogerentur ad illud. Sed quia humana natura eſt, & ea, quæ in deſuetudinem ducuntur, abhorrere, & conſueta magnâ cuſtodiâ diligere, flagellis tribulationum mali ſunt cohibendi à malo, & provocandi ad bonum: ut dum timore pœnæ malum in deſuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum verò ex conſuetudine dulceſcat. Unde Auguſtinus in Pſalm. 127.* a [Cùm per timorem 1 gehennæ continet ſe homo à peccato, fit conſuetudo juſtitiæ, & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & ſuccedit timor caſtus, de quo hîc dicitur: quo timemus, ne tardet ſponſus, ne diſcedat, ne eo careamus. Ille utilis eſt, ſed non permanet in æternum ut iſte.]

1 ¶ Cùm per timorem] *Locus hic potiùs convenit cum gloſſa ordinaria in eundem Pſalmum: ſunt tamen hîc aliqua ex B. Auguſtino, quæ non ſunt in gloſſa.*

QUÆSTIO VII.

NUnc autem quæritur, An hæretici ſuis & Eccleſiæ rebus ſint expoliandi? & qui poſſident hæreticis ablata, an dicantur poſſidere aliena?*

C. I. ¶ *Res terrenæ non niſi divino vel humano jure tenentur.*

De his ita ſcribit Auguſtinus *ad Vincentium, epiſt. 48.*

QUicunque *b* vos ex occaſione legis hujus Imperialis, non dilectione corrigendi, ſed inimicandi odio perſequitur, diſplicet nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam poſſideri non poſſit, niſi vel jure divino, quo cuncta juſtorum ſunt, vel jure humano, quod in poteſtate eſt Regum terræ, (ideoque falsò res veſtras appellatis, quas nec juſtè *c* poſſidetis, & ſecundùm leges Regum terrenorum amittere juſſi eſtis, fruſtraque dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cùm ſcriptum legatis: [*Labores impiorum* 1 *juſti edunt* d.] Sed tamen, quiſquis ex occaſione hujus legis 2, quam Reges terræ Chriſto ſervientes, ad emendandam impietatem veſtram promulgaverunt, res proprias veſtras cupidè appetit, diſplicet nobis. Quiſquis denique res ipſas pauperum, vel Baſilicas congregationum, quas ſub nomine Eccleſiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, niſi ei Eccleſiæ, quæ vera eſt Chriſti Eccleſia) non per juſtitiam, ſed per avaritiam tenet, diſplicet nobis. Quiſquis *e* pro aliquo flagitio vel facinore dejectum *f* à vobis 3 ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipiuntur, qui (excepto errore, quo à nobis ſeparamini) ſine crimine apud vos vixerunt, diſplicet nobis. Sed nec facilè iſta monſtratis: & ſi monſtretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine ſegregandos deſerimus gregem Domini: neque propter vaſa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

1 ¶ Labores impiorum] *Huic ſententiæ ſimile eſt, quod ſcribitur Prov. 13.* θησαυρίζεται δὲ δικαίοις πλοῦτος, *id eſt, ut infrà, eâdem c.* quemadmodum. Theſaurizantur autem juſtis divitiæ impiorum. *Ubi vulgata habet,* cuſtoditur juſto ſubſtantia peccatoris. *Itemq; Eſaiæ 61. ſcriptum eſt,* καὶ δώσω τὸν μόχθον αὐτῶν δικαίοις, *cùm antè dixiſſet,* ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθε. *Sapientiæ 10. legitur:* Ideò juſti tulerunt ſpolia impiorum. *infrà, eâd. c.* quemadmodum.

2 ¶ Hujus legis,] *In codice Theodoſiano, lib. 16 tit. 5. ſunt leges Honorii & Theodoſii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prædia, & loca, quæ ad conventicula Donatiſtarum, vel aliorum hæreticorum anteà pertinuerant, ab Eccleſiis Catholicis vendicari, vel eiſdem ſociari debere. Et ad has leges videtur ſpectâſſe B. Auguſtinus, & hîc, & in tractatu 6. in Joannem (ut notatum eſt ſup. diſtinct. 8.* quo jure.) *& contra literas Petiliani (ut in proximè ſequenti capite) & alibi.*

a *Prov. 9.* b *2. Cor. 9.* c *1. Cor. 9.* d *Galat. 5.* e *Rom. 8.* f *Galat. 4.* g *1 Joan. 4.* h *Pſal. 67.*

a *Ad verſ. uxor tua.* b *Ivo p. 3. cap. 179. Polyc. lib. 7. tit. 5.* c *alit. juſti.* d *alit. edent.* e *24. q. 1. quiſquis.* f *al. projectum | orig.*

3 ¶ Vobis]

3 ¶ Vobis] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis codicibus, & originali, cùm in vulgatis, & hic, & infrà 24. q. 1.* quiſquis. *legeretur,* nobis. *Vox autem,* dejectum, *non eſt mutata ob gloſſam. Nam in vetuſto hîc & infrà cap. citato, & apud Ivonem, & in Originali eſt,* projectum.

C. II. ¶ *Catholici non ideò aliena poſſident, quia ab hæreticis ablata tenent.*

Item *contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 43.*

SI *a* de rebus, vel locis Eccleſiaſticis, quæ tenebatis, & non tenetis, querimini, poſſunt & Judæi ſe juſtos dicere, & iniquitatem nobis objicere: quia locum, in quo impiè regnaverunt, modò Chriſtiani poſſident. Quid ergò indignum, ſi ea, quæ tenebant hæretici, ſecundùm parem Domini voluntatem Catholici tenent? Ad omnes enim ſimiles, id eſt, ad omnes impios & iniquos illa vox Domini valet: *b* [*Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti juſtitiam.*] An fruſtrà ſcriptum eſt: [*Labores impiorum juſti edent?*] Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. *Item cap. 59.* Si qua jam præciſi *c* poſſidere cœpiſtis, quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideo concupiſcimus aliena, quia illius imperio, cujus ſunt omnia, facta ſunt noſtra, & juſtè noſtra ſunt. Vos enim his utebamini ad præciſionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei poſſent illi objicere, alienæ rei concupiſcentiam, qui divinâ poteſtate ab eorum facie, quia eâ terrâ malè utebantur, expulſi ſunt: & ipſi Judæi, à quibus ablatum eſt regnum ſecundùm *d* verba Domini, & datum eſt genti facienti juſtitiam, poſſunt objicere alienæ rei concupiſcentiam: quia Eccleſia Chriſti poſſidet *e*, ubi perſecutores Chriſti regnabant.

C. III. ¶ *Res Eccleſiaſticæ ab hæreticis injuſtè poſſidentur.*

Idem *epiſt. 50. ad Bonifacium.*

QUod *f* autem nobis objiciunt, quòd res eorum concupiſcamus & auferamus, utinam Catholici fiant, & non ſolùm quæ dicunt ſua, ſed etiam noſtra in pace nobiſcum & charitate poſſideant. Uſque adeò autem calumniandi cupiditate cæcantur, ut non attendant, quàm ſint inter ſe contraria, quæ loquuntur. Ipſi certè dicunt, & invidioſiſſimè ſibi conqueri videntur, quòd eos in noſtram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, ſi res eorum poſſidere vellemus. Quis avarus quærit compoſſeſſorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel faſtu dominationis elatus, deſiderat habere conſortem? Ipſos certè attendant quondam ſuos, jam noſtros ſocios, & fraternâ nobis dilectione conjunctos; quemadmodum ea *g* teneant, non ſolùm, quæ habebant, ſed etiam noſtra, quæ non habebant: quæ tamen, ſi pauperum compauperes ſumus, & noſtra ſunt, & illorum. Si *h* autem privatim, quæ nobis ſufficiant, poſſidemus, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodò gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus. Quicquid ergò nomine Eccleſiarum partis *i* Donati poſſidebatur, Chriſtiani Imperatores legibus religioſis cum ipſis Eccleſiis ad Catholicam tranſire juſſerunt. Cùm ergò nobiſcum ſint plebes earundem Eccleſiarum, nobiſcum pauperes, qui de eiſdem poſſeſſiunculis alebantur, ipſi potius foris poſiti deſinant concupiſcere aliena, ſed intrent in unitatis ſocietatem, ut pariter gubernemus non illa tantùm, quæ dicunt ſua, verùm etiam quæ dicuntur & noſtra. Scriptum *a* eſt enim: [*Omnia veſtra: vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.*]

C. IV. ¶ *Qui à corpore Chriſti præciditur, ſpiritum juſtitiæ tenere non poteſt.*

Idem *in eadem epiſtola 50.*

QUemadmodum membrum, ſi præcidatur ab hominis vivi corpore, non poteſt tenere Spiritum vitæ: ſic homo, qui præciditur de Chriſti juſti corpore, nullo modo poteſt tenere ſpiritum juſtitiæ, etiamſi figuram membri teneat, quam ſumpſit in corpore. In *b* hujus ergò compagem corporis veniant, & labores ſuos non dominandi cupiditate, ſed benè utendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, ut jam dictum eſt, ab hujus cupiditatis ſordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, ut nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica utantur, quantùm valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc eſt, inquiunt, quod nos movet: ſi injuſti ſumus, quare nos quæritis? Quibus reſpondemus, quærimus vos injuſtos, ne permaneatis injuſti: quærimus perditos, ut de inventis gaudere poſſimus, dicentes: *c* [*Mortuus erat frater, & revivit, perierat, & inventus eſt.*] Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut me abluas à peccatis? Reſpondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cùm errorem corrigo deſertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Imò, niſi egeris, ſalvus eſſe non poteris. Quomodo enim gaudebis te eſſe correctum, niſi doleas te fuiſſe perverſum? Quid ergò, inquiunt, apud vos, cùm ad vos tranſimus, accipimus? Reſpondeo, non quidem accipitis baptiſmum, qui vobis extra compagem corporis Chriſti ineſſe potuit, prodeſſe non potuit: ſed accipitis *d* unitatem Spiritûs in vinculo pacis (ſine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ ſicut ſcriptum *e* eſt, cooperit multitudinem peccatorum. *& ſuprà.* ¶ Si autem conſideremus, quod ſcriptum eſt in libro Sapientiæ *f*: [*Ideò juſti tulerunt ſpolia impiorum.*] Item, quod legitur in Proverbiis: *g* [*Theſaurizantur autem juſtis divitiæ impiorum,*] tunc videbimus non eſſe quærendum, qui habeant res hæreticorum, ſed qui ſint in ſocietate juſtorum. *Item poſt aliqua.* ¶ Si corpus Chriſti tollit ſpolia impiorum, & corpori Chriſti theſaurizantur divitiæ impiorum, non debent impii foris remanere, ut calumnientur, ſed intrare potiùs, ut juſtificentur. *Item poſt aliqua.* ¶ In *h* Chriſti ergo compagem corporis veniant, & labores ſuos non dominandi cupiditate, ſed bene utendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, ut jam dictum eſt, ab hujus cupiditatis ſordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, ut nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica utantur, quantùm valemus, inquirimus.

¶ *Anteà citabatur ex epiſtola ad Vincentium, in qua non habetur.*

His igitur auctoritatibus liquidò monſtratur, quòd ea, quæ ab hæreticis malè poſſidentur, à Catholicis juſtè auferuntur, nec ideò aliena poſſidere dicuntur.

QUÆSTIO VIII.

1 ps DE *Epiſcopis verò, vel quibuslibet Clericis, quòd nec ſuâ auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facilè probatur. Cùm enim Petrus, qui primus Apoſtolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut Magiſtrum à Judæorum injuria defenſaret, audivit: i* [Converte gladium tuum in vaginam: omnis enim qui

a *Ivo p. 10. c. 75.* b *Matth. 21. ſup. c. proximo.* c concisi] *orig.* d *Pſal. 134.* e *al. ibi præſidet.* f *Polyc. lib. 7. tit. 5. Anſ. lib. 12. cap. 59.* g *al. ſua.* h *ſup. 12. quæſt. 1. ſi privatim.* i *al. partes Donati poſſidebant.*

a *1. Cor. 3.* b *infrà hoc eodem c. in fin.* c *Luc. 15.* d *Eph. 4.* e *Jac. 5.* f *Sap. 10.* g *Prov. 13. ſecundùm 70.* h *ſup. hoc eod. c. non longè ab initio.* i *Matth. 26.*

gladium acceperit, gladio peribit:] *ac ſi apertè ei diceretur: hactenus tibi, tuiſq; prædeceſſoribus inimicos Dei gladio corporali licuit perſequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id eſt, tibi hactenus conceſſum, in vaginam converte: & tantum ſpiritualem gladium, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel auctoritatem ejus, qui legitimâ poteſtate utitur, qui, ut ait Apoſtolus* a, *non ſine cauſa gladium portat, cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujuſmodi gladium acceperit, gladio peribit.* ¶ *Item Ambroſius:* b [Arma Epiſcopi lachrymæ ſunt & orationes.] *Item illud Apoſtoli* * : [Non voſmetipſos defendentes chariſſimi,] *quamvis omnibus generaliter dicatur, ſpecialiter tamen Prælatis dictum intelligitur.*

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde Joannes Papa VIII. *Angebergæ Imperatrici, excuſans Joannem Epiſcopum removeri de militia, dicit.*

NImium c certè veretur, & jure formidat contra profeſſionem ſui ordinis ſecularem militiam exercere: terram defendere, de præliis tractare, de armis, terrenæ poteſtatis eſt.

¶ *Huic capiti & ſequenti non eſt in vulgatis præpoſitum nomen Paleæ. Utrumque tamen cum deinceps ſequenti Palea abeſt à pleriſque vetuſtis exemplaribus.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa.

CUm à Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujuſdam inobedientis aurem abſcinderet, ferire prohibuit: & forma omnium Sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro ſeipſo capi arma carnalia prohibuit.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ambroſius.]

NOn d pila quærunt ferrea, non arma Chriſti milites.] Coactus repugnare non novi: ſed dolor, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adversùs milites. Talia enim munimenta ſunt Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere: fugere autem, & relinquere Eccleſiam non ſoleo: ſervum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed Domini providentia ſepire conſuevit.

¶ *Initium hujus capitis, quod conſtat duobus dimetris jambicis, non eſt inventum. Reliqua habentur in libro 5. epiſtolarum, in ratione contra Auxentium, quamvis hîc verba aliqua ſint immutata. Nam apud B. Ambroſium habent ut infrà. eâd. c.* convenior. §. quid ergò turbamini.

Hinc etiam de his, qui in bello, aut rixâ moriuntur, in Concilio Triburienſi *ſic ſtatutum eſt.*

C. IV. ¶ *Pro Clerico, qui in bello aut rixâ moritur, oratio vel oblatio non offeratur.*

I. QUicunque e Clericus aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo poſtuletur; ſed in manus incidat judicis: ſepulturâ tamen non privetur.

C. V. ¶ *Gradu amiſſo tradantur in monaſterio Clerici voluntariè arma ſumentes.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 44. de Clericis arma ferentibus.*

CLerici f, qui in quacunque ſeditione g arma volentes ſumpſerint, aut ſumpſerunt, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu in monaſterium pœnitentiæ 1 tradantur.

1 ¶ Pœnitentiæ] *Sic legitur apud Anſelmum, & in codicibus Conciliorum editis, & manuſcriptis, quamvis in poſterioribus editionibus Colonienſibus in margine ſit adſcriptum,*

a *Rom. 13.* b *Infrà, eâd. non pila.* * *Rom. 12.* c *al. Nimirum.* d *Polyc. l. 4. tit. 15.* e *Burch. l. 2. c. 233. Ivo p. 6. c. 308.* f *Anſ. l. 7. c. 187.* g *al. factione.*

perenniter, quemadmodum anteà apud Gratianum legebatur.

C VI. ¶ *Proprii gradûs amiſſione mulctentur militaria arma Chriſti ferentes.*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap. 37.*

II. QUicunque a ex Clero eſſe videntur, arma militaria non ſumant, nec armati incedant: ſed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus, & religioſo habitu præbeant. Quòd ſi contempſerint, tanquam ſacrorum canonum contemptores, & Eccleſiaſticæ ſanctitatis profanatores proprii gradûs amiſſione mulctentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſeculo militare.

2 pars. *His ita reſpondetur. Sacerdotes propriâ manu arma arripere non debent: ſed alios ad arripiendum ad oppreſſorum defenſionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari.*

C. VII. ¶ *Pro Sarracenis Papa jubet populum congregari, & eis ad littus maris occurrere.*

Unde Leo IV. *ſcribit Ludovico* b *Auguſto.*

IGitur c cùm ſæpe adverſa à Sarracenorum partibus perveniant nuntia, quidam in Romanum portum Sarracenos clàm, furtiveque venturos eſſe dicebant. Pro quo noſtrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus deſcendere decrevimus, & egreſſi ſumus Româ.

¶ *Epiſtolæ Leonis IV. ex quibus hoc, & duo ſequentia capita ſunt accepta, non extant. In vetuſtis autem Pontificalibus, quod ad hæc capita videtur facere, legitur: cùm magna Agarenorum claſſis ex Africa ad vaſtandam Romam ſolviſſe nuntiaretur, Neapolitanos, Amalphitanos, & Cajetanos navibus Hoſtiam veniſſe, ut contra Agarenos pro defenſione ſancti Petri, & Romana urbe dimicarent. Quorum Principes Leo Papa ad ſe vocaverat, & cum ipſis multa tractârat. Atque ipſa prorſus verba, quæ ad hoc caput pertinent, ſunt hæc.* Quos benignè in palatio Lateranenſi ſuſcipiens, cauſam, pro qua venerant, inquirit. Illi autem ſe ob aliud non veniſſe teſtati ſunt, niſi ut ſuperiùs legitur exaratum. Quorum pius Apoſtolicus credulus verbis, cum magno exercitu, & armortm procinctu mox civitatem Hoſtiam properavit, omneſque cum gaudio ſuſcepit. Illi autem videntes ſummum Pontificem, omnes oſculari cœperunt pedes ejus. Summus autem Præſul Miſſam in Eccleſia B. Aureæ celebravit, omnibuſque corpus Dominicum tradidit, atque orationem poſt perceptum corpus ſuper eos donavit. Deus, cujus dextera B. Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit: & Coapoſtolum ejus Paulum tertiò naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos ſanctæ tuæ Eccleſiæ dimicantia omnipotenti dexterâ tuâ corroborentur, & convaleſcant, ut de recepto triumpho nomen ſanctum tuum in cunctis gentibus appareat glorioſum. Die verò alterâ, poſtquam prædictus Pontifex reverſus eſt à jam prædicta civitate, ipſi ſceleratorum ſocii, ſive participes (ſcilicet Agareni) juxta littus maris Hoſtienſis multis cum navibus apparuerunt. Præfati autem homines ſuper illos facientes impetum, omnes ſuperavêre orationibus Apoſtolorum, & ſancti Præſulis.

C. VIII. ¶ *Ultor ſui gregis Papa debet eſſe & præcipuus adjutor.*

Idem Leo.

SCire d vos oportet, quòd nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi: ſed, ſi neceſſitas

a *Burchardus lib. 2. cap. 11. Ivo part. 6. cap. 286. Pannorm. lib. 3. cap. 168.* b *alit. Lothario.* c *Ivo part. 10. cap. 82. Pannorm. lib. 8. cap. 27.* d *Ivo part. 10. cap. 48. Pannorm. lib. 8. cap. 28.*

ulla

ulla a occurrerit, præſentialiter vindicamus: quia noſtri gregis in omnibus ultores eſſe debemus, & præcipui adjutores.

C. IX. ¶ *Cœleſte regnum à Deo conſequitur, qui pro Chriſtianorum defenſione moritur.*

Item *exercitui Francorum.*

OMni b timore ac terrore depoſito, contra inimicos ſanctæ fidei, & adverſarios omnium religionum agere viriliter ſtudete. Novit enim omnipotens, ſi quilibet veſtrûm morietur, quòd pro veritate fidei, & ſalvatione patriæ, ac defenſione Chriſtianorum mortuus eſt: & ideò ab eo præmium cœleſte conſequetur.

C. X. ¶ *Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum ſuſcepit.*

Item Alcuinus.

HOrtatu c, & precibus Hadriani Romanæ urbis Epiſcopi, exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos ſuſcepit: quod prius quidem & à patre ejus Pipino, Stephano Papâ ſupplicante, cum magna difficultate ſuſceptum eſt.

¶ *Quod hîc refertur ex Alcuino, habetur in vita, & geſtis Caroli Magni, per Eginardum ſcriptis. In quo libro, & apud Ivonem pro voce,* hortatu, *legitur,* rogatu.

C. XI. ¶ *Judæos non debemus perſequi, ſed Sarracenos.*

Item Alexander Papa II. *omnibus Epiſcopis Hiſpaniæ.*

DIſpar d nimirum eſt Judæorum & Sarracenorum cauſa. In illos enim, qui Chriſtianos perſequuntur, & ex urbibus, & propriis ſedibus pellunt, juſtè pugnatur: hi verò ubique ſervire parati ſunt.

C. XII. ¶ *Qui crimina, quæ poteſt emendare, non corrigit, ipſe committit.*

Item Joannes VIII. *Demago* e *Duci glorioſo.*

PRæterea f devotionis tuæ ſtudium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui ſub prætextu tui nominis in Chriſticolas debacchantur, tantò vehementiùs accendaris, quantò illorum pravitate famam tui nominis obfuſcatam fuiſſe cognoſcis: quoniam licèt credi poſſit, quòd te nolente illi navigantibus inſidientur; tamen, quia à te comprimi poſſe dicuntur, niſi eos compeſcueris, innoxius non habeberis. Scriptum quippe eſt: [*Qui crimina, cùm* g *poteſt emendare, non corrigit, ipſe committit.*]

C. XIII. ¶ *Crimen punire pro Deo, non eſt crudelitas, ſed pietas.*

Item Hieronymus *ad Riparium contra Vigilantium.*

LEgi h Syromaſten 1 Phinees, i auſteritatem Heliæ, k zelum Simonis l Chananæi, Petri ſeveritatem, m Ananiam & Saphiram trucidantis, Paulique conſtantiam, qui Elymam n magnum viis Domini reſiſtentem æternâ cæcitate damnavit. Non 2 eſt crudelitas crimina pro Deo punire, ſed pietas. Unde & in lege o dicitur: [*Si frater tuus, & amicus, & uxor, quæ eſt in ſinu tuo, depravare te voluerit à veritate, ſit manus tua ſuper eos, & effunde ſanguinem eorum.*]

1 ¶ Syromaſten] *B. Hieronymus Num. 25. & in c. 2. Malachiæ,* σειρομάστην, *pugionem interpretatur: tertio autem libro Reg. cap. 18. & lib. 4. cap. 11. haſtam, velut etiam Heſychius, qui ait,* σειρομάστην *eſſe* εἶδος λόγχης.

2 ¶ Non eſt crudelitas] *In editione Romana legitur,* non eſt crudelitas, pro Deo pietas. *In Lugdunenſi verò,* non eſt crudelitas pro Deo, ſed pietas: *lectio tamen Gratiani non videtur rejicienda.*

C. XIV. ¶ *Quædam in Veteri Teſtamento licebant, quæ in Novo prohibentur.*

Item Joannes Chryſoſtomus *ſuper Matthæum, homiliâ 17. ad c. 4.*

OCcidit a Phinees b hominem, & reputatum eſt illi ad juſtitiam. Abraham c verò non ſolùm homicida, ſed etiam parricida (quod certè gravius eſt) effectus, magis Deo magiſque complacuit. Petrus d geminum fecit homicidium: fuit tamen opus ſpirituale, quod factum eſt. Non ſola igitur reſpiciamus opera, ſed tempus, & cauſam, & voluntatem, & perſonarum differentiam, & quantacunque alia ipſis operibus acciderint, ligentiſſimè inquiramus. Non enim poſſumus ad veritatem aliter pervenire.

C. XV. ¶ *Neceſſitate inſtante, etiam in quadrageſimalibus diebus bellum inire licet.*

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, cap. 46.*

SI e nulla urget neceſſitas, non ſolùm in quadrageſimali tempore, ſed omni eſt à præliis abſtinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas f, nec quadrageſimali tempore pro defenſione tam ſuam, quàm patriæ, ſeu legum paternarum, eſt bellorum proculdubiò præparationi parcendum; ne videlicet Deum videatur homo tentare, ſi habet, quod faciat, & ſuæ, ac aliorum ſaluti conſulere non procurat, & ſanctæ religionis detrimenta non præcavet.

C. XVI. ¶ *Petrus Ananiam & Sapphiram increpando morti tradidit.*

Item Gregorius *in dialog. lib. 2. c. 30.*

PEtrus g, qui Tabitham mortuam orando ſuſcitavit, Ananiam & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim oràſſe in eorum extinctione legitur, ſed ſolummodò culpam, quam perpetraverant, increpâſſe. Conſtat ergò, quòd aliquando hæc ex poteſtate, aliquando verò exhibentur ex poſtulatione; dum & iſtis vitam increpando abſtulit, & illi reddidit orando.

C. XVII. ¶ *Beatus Gregorius quoſdam hortatur, ut milites congregent, & contra hoſtes arma viriliter parent.*

Item *Veloci magiſtro militum, lib. 12. epiſt. 21.*

UT h pridem expreſſimus gloriæ veſtræ, quia milites illuc erant parati venire; ſed quoniam inimicos congregatos, & huc diſcurrere epiſtola veſtra ſignificaverat, hæc eos hîc cauſa retinuit. Nunc verò utile eſt viſum, ut aliquanti illuc milites tranſmittantur, quos gloria tua admonere, & hortari, ut parati ſint ad laborem, ſtudeat: & occaſione inventâ cum glorioſis filiis noſtris Mauricio & Vitaliano loquere, & quæcunque vobis Deo adjutore pro utilitate reip. ſtatuerint, facite: & ſi huc, vel ad Ravennates partes, nec dicendum Ariulphum i cognoveritis excurrere, vos à dorſo ejus ita, ſicut viros decet fortes, laborate: quatenùs opinio veſtra ex laboris veſtri qualitate amplius in republica Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin 1, & Adobin, Vigildi, atque Gruſſingi, qui cum glorioſo Mauricio magiſtro militum eſſe noſcuntur, ſine aliqua mora, vel excuſatione relaxes: quatenùs venientes illuc homi-

a *vl. illis.* b *Pann. l. 8. c. 30.* c *Deuſdedit l. 5. Ivo p. 10. c. 91. Pann. l. 8. c. 32.* d *Ivo p. 13. c. 114. Pann. l. 8. c. 20.* e *al. Hermanno.* f *Ivo p. 10. c. 70. Pann. l. 8. c. 20.* g *al. quæ.* h *Ivo p. 10. c. 72. Pann. l. 8. c. 21.* i *Num. 25.* k *4. Reg. 1.* l *Matth. 10.* m *Act. 5.* n *Act. 13.* o *Deut. 13.*

a *Ivo p. 10. c. 65. Pann. l. 8. c. 18.* b *Numer. 25.* c *Gen. 22.* d *Actor. 5.* e *Ivo p. 10. c. 93. Pann. l. 8. c. 37.* f *opportunitas,] orig. & Ivo.* g *Actor. 9. & 5. Anſel. l. 13. c. 16. Ivo p. 10. c. 67. Pann. l. 8. c. 19.* h *Sic] orig. Polyc. l. 7. tit. 13. Anſ. l. 13. c. 6. Ivo p. 10. c. 90.* i *al. Arnulphum.*

nes, prædicti viri cum eis ſine aliquo impedimento debeant ambulare.

1 ¶ Maloin,] *Hæc nomina ſunt repoſita, quemadmodum habentur in codicibus epiſtolarum impreſſis & manuſcriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & à vulgatis, & inter ſe valde hoc loco diſcrepant.*

C. XVIII.

Item *ejuſdem Mauricio & Vitaliano, lib. 12. epiſt. 23.*

SUppliciter *a* gloriæ veſtræ per filium noſtrum Vitalianum, cum quo & tractaretis, & verbo, & ſcripto mandavimus. Undecimo autem die menſis Junii Ariulphus *b* hanc epiſtolam, quam vobis direximus, tranſmiſit: & ideò relegentes eam videte, ſi in fide ſua Suanenſes, quam reip. promiſère, perſtiterunt: obſideſque dignos, de quibus poſſitis confidere, ab eis percipite: & inſuper eos denuò 1 ſacramentis obſtringite, reddentes eis quod loco pignoris ſuſtuliſtis, ſermonibus veſtris eos ſanantes. Si autem manifeſtiſſimè cognoveritis, eos cum Ariulpho de ſua ſubjectione *c* locutos fuiſſe, vel certè obſides ei dediſſe, ſicut nos Ariulphi epiſtola, quam vobis direximus, dubios reddidit, ſalubri conſilio pertractantes, ne in aliquo anima veſtra vel 2 noſtra de ſacramentis gravetur, quicquid utile reip. judicaveritis, peragite. Sed ita faciat gloria veſtra, ut neque ſit aliquid, unde poſſimus ab adverſariis reprehendi *d*, neque in quo utilitatis reip. (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea glorioſi filii eſtote ſoliciti; quia quantùm comperi, hoſtis 3 multitudinem habet collectam, & in 4 Marchia dicitur reſidere: & ſi huc curſum, Deo ſibi irato, mittere voluerit, vos loca ipſius (quantùm vos Dominus adjuverit) deprædamini; aut certè ſculpas *e*, 5 quos mittitis, ſolicitè requirant; ne dolens factum ad nos diſcurrat.

1 ¶ Denuò] *Abeſt hæc dictio à codicibus epiſtolarum excuſis & manuſcriptis: eſt tamen in vetuſtis etiam Gratiani, & apud Anſelmum.*

2 ¶ Veſtra vel] *Hæ duæ voces non ſunt in codicibus epiſtolarum: ſed apud Anſelmum.*

3 ¶ Hoſtis] *In epiſtola beati Gregorii partim legitur*, hoſtem collectum habet: *partim verò*, hoſtis collectam habet. *Apud Anſelmum verò eſt*, hoſtem collectam habet.

4 ¶ In Marchia] *In epiſtolis impreſſis eſt*, Narinas: *in uno autem manuſcripto codice*, Narnia.

5 ¶ Sculpas,] *In pleriſque vetuſtis, ſicut etiam in codicibus B. Gregorii impreſſis & manuſcriptis legitur*; ſcultas: *quæ vox etiam apud Paulum Diaconum & alios ſcriptores ſignificat exploratores, quod vidit etiam auctor gloſſæ.*

In regeſto etiam legitur, quòd B. Gregorius civibus Thuſciæ, ut contra Longobardos arma pararent, mandavit, & militantibus ſtipendia decrevit. Hoc ergò exemplo & præmiſſis auctoritatibus claret, quòd Sacerdotes, etſi propriâ manu arma arripere non debeant, tamen vel his, quibus hujuſmodi officia commiſſa ſunt, perſuadere, vel quibuslibet, ut ea arripiant, ſuâ auctoritate valeant imperare.

3 pars. *Sed objicitur illud* Nicolai *ad Ludovicum & Carolum Reges.*

C. XIX. ¶ *Epiſcopi non debent militaribus occupari negotiis.*

REprehenſibile *f* valde conſtat eſſe, quod ſubintuliſti, dicendo, majorem partem omnium Epiſcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque Epiſcopi impediantur venire, cùm militum Chriſti ſit Chriſto ſervire: militum verò ſeculi ſeculo, ſecundùm quod ſcriptum eſt, [*Nemo a militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Quòd ſi ſeculi milites ſeculari militiæ ſtudent; quid ad Epiſcopos & milites Chriſti, niſi ut vacent orationibus? *b*

¶ *Epiſtola, ex qua ſumptum eſt hoc caput, extat Romæ in monaſterio Dominicanorum, ſcripta Ludovico & Carolo Regibus, cujus initium eſt*, Credimus ex Dei dono, *in qua de Carolo, ſermonem propriè ad ipſum convertens, queritur Pontifex, ob quaſdam excuſationes, & hanc præcipuè, quæ hoc capite continetur, nullos Epiſcopos Romam ad Synodum, quam ipſe habere volebat, miſſos fuiſſe. Propterea mutatus eſt titulus, qui anteà erat*, ad Carolum Imperatorem.

C. XX. ¶ *In mortem cujuslibet hominis Epiſcopi ſe miſcere formident.*

Item Gregorius Papa *lib. 7. epiſtolâ primâ, ad Sabinianum.*

SI in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido.

Ecce quod Nicolaus Papa prohibet Epiſcopos ſeculari militiâ occupari: nec etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa adversùs Sarracenos urbem egreditur, & ut eos procul à littore arceat, populum undique convocat, & ſuorum injurias præſentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma invitat? Sed notandum eſt, quoſdam Epiſcopos Leviticâ tantùm portione eſſe contentos: qui, ſicut in Dei ſorte tantùm numerantur, ſic ipſum Deum ſolummodò in hæreditatem accipiunt, dicentes: [Dominus pars hæreditatis meæ.] *His nihil eſt commune cum Principibus ſeculi, quia temporalia penitùs abjiciunt, ne eorum occaſione legibus Imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occaſio relinquitur occupationis ſecularis militiæ; quia cùm de decimis & primitiis vivant, tanquam filii ſummi Regis in omni regno à terrenis exactionibus liberi ſunt; ita, ut dicere valeant:* [Venit *d* Princeps hujus mundi, & in nobis non habet quicquam.] *Porrò alii ſunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas, & caſtella, & civitates poſſident; ex quibus Cæſari debent tributa, niſi Imperiali benignitate immunitatem ab hujuſmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur:* [Reddite *e* quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.] *Quibus idem Apoſtolus:* [Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.]

C. XXI. ¶ *Eccleſiæ Imperatoribus non ſint obnoxiæ.*

Unde Ambroſius *ad Marcellinam ſororem, epiſt. 33.*

COnveniot ipſe à Comitibus & Tribunis, ut Baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem jure ſuo uti, eò quòd in poteſtate ejus eſſent omnia. Reſpondi, ſi à me peteret, quod meum eſſet, id eſt, fundum meum, argentum meum, jus hujuſmodi meum, me non refragaturum; quanquam omnia, quæ mea ſunt, eſſent pauperum: verùm ea, quæ divina ſunt, Imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubjecta. Si patrimonium petitur, invadite; ſi corpus, occurram. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati eſt mihi, non ego me vallabo circumfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam obſecrans; ſed pro altaribus gratiùs immolabor. Horrebam quippe animo, cùm armatos ad Baſilicam Eccleſiæ occupandam miſſos cognoſcerem; ne, dum Baſilicam vendicant, aliqua ſtrages fieret, quæ in perniciem totius vergeret civitatis: orabam, ne tantæ urbis, vel potiùs totius Italiæ buſto ſuperviverem. *& infrà.* ¶ Mandatur, trade Baſilicam, hoc eſt: [*Dic f ali-*

a *Polyc. ibid. Anſelm. l. 13. c. 8.* b *al. Arnulphus.* c *alit. ſubditione.* d *comprehendi,*] *orig.* e *al. ſcultas.* f *Ivo p. 5. cap. 334.*

a *2. Tim. 2,* b *al. orationi.*] *orig.* c *Pſal. 15.* d *Joan. 14.* e *Matth. 22. Rom. 13.* f *Job. 2.*

quod verbum in Deum, & morere:] nec ſolùm dic adverſus Deum, ſed etiam fac adverſus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Urgemur igitur præceptis regalibus: ſed confirmamur Scripturæ ſermonibus, quæ reſpondit: [*Tanquam* a *una ex inſipientibus locuta es.*] *Et in oratione contra Auxentium.* ¶ Quid *b* ergo turbamini? volens nunquam jus *c* deſeram: coactus repugnare non novi, potero dolere, potero flere, potero gemere: adverſus arma, milites Gothos *d* quoque, lachrymæ meæ mea arma ſunt. Talia enim ſunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. *& paulo inferiùs.* ¶ Utinam eſſem ſecurus, quòd Eccleſia hæreticis minimè traderetur: ad palatium Imperatoris irem libenter, ſi hoc congrueret Sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quàm in Eccleſia. Sed in conſiſtorio non reus Chriſtus ſolet eſſe, ſed judex. Cauſam fidei agendam in Eccleſia quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat. *& in eadem epiſtola ad Marcellinam.* ¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe univerſa. Reſpondeo. Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quæ divina ſunt, Imperiale aliquod jus habere: noli te extollere, ſed ſi vis diutiùs imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt *e*: [*Quæ Dei, Deo; quæ Cæſaris, Cæſari.*] Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium jus commiſſum eſt, non ſacrorum. Iterùm dicitur, mandâſſe Imperatorem, debeo & ego unam baſilicam habere. Reſpondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera eſt enim, quæ non eſt legitimo Chriſti conjugio copulata. *Et in eadem oratione contra Auxentium.* ¶ Nabuthe ſanctum virum, poſſeſſorem vineæ ſuæ ſcimus interpellatum petitione regiâ, ut vineam ſuam daret, ubi Rex ſuccisis vitibus olus vile ſereret, eumque reſpondiſſe, *f* [*Abſit, ut ego Patrum meorum tradam hæreditatem:*] Regem contriſtatum eſſe, quòd ſibi eſſet alienum jus relatione juſtâ negatum: ſed muliebri conſilio deceptum 1, morte in agrum veniſſe. Sanctus enim Nabuthe vites ſuas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit ſuam, nos trademus Eccleſiam Chriſti? Quid igitur à me reſponſum eſt contumaciter? Dixi enim conventus, abſit à me, ut tradam Chriſti hæreditatem. Si ille Patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Chriſti hæreditatem: ſed & hoc addidi, abſit, ut tradam hæreditatem Patrum, hoc eſt, Dionyſii, qui in exilio cauſâ fidei defunctus eſt, hæreditatem Euſtorgii confeſſoris, hæreditatem Myroclis, atque omnium retrò fidelium Epiſcoporum. Reſpondi ego, quod Sacerdotis eſt. Quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. Prius eſt, ut animam mihi, quàm fidem auferat. *& infrà.* ¶ Tributum Cæſaris eſt, non negatur. Eccleſia Dei eſt. Cæſari utique non debet adjici: quia jus Cæſaris eſſe non poteſt templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictum nemo poteſt negare. Quid enim honorificentius, quàm ut Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur? Quod cùm dicitur, ſine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Eccleſiam eſt, non ſupra Eccleſiam. Bonus enim Imperator quærit auxilium Eccleſiæ, non refutat. *Et ſuprà in eadem oratione.* ¶ 2 Si de meis aliquid poſceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris eſſet, reſpondi me libenter offerre: templo Dei nihil poſſe decerpere, nec tradere illud, quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim. Deinde conſulere me etiam Imperatoris ſaluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi Sacerdotis, ſi vult ſibi eſſe conſultum, recedat a Chriſti injuria. Hæc plena humilitatis ſunt, &, ut arbitror, plena affectûs ejus, quem Imperatori debet Sacerdos.

a *Job. ibid.* b *Polyc. lib. 4. tit. 15.* c *al. vos.* d *Sup. eâd. non pila.* e *Matth. 22.* f *3. Reg. 21.*

¶ *Caput hoc collectum eſt ex variis locis epiſtolæ ad Marcellinam, & orationis contra Auxentium de baſilicis non tradendis, ut ſuis locis notatum eſt, inductis prioribus citationibus, quæ erant,* & infrà, *atque ex iiſdem locis multa ſunt emendata.*

1 ¶ Deceptum,] *In originali ſtatim poſt hoc verbum ſequitur,* Nabuthe vites ſuas.

2 ¶ Si de meis] *Aptatus eſt hic locus, quantùm licuit, ex originali.*

C. XXII. ¶ *De ſuis exterioribus Eccleſia ſolvunt tributa.*

Item Urbanus Papa.

TRibutum *a* in ore piſcis, piſcante Petro, inventum eſt: quia de exterioribus ſuis, quæ palàm cunctis apparent, Eccleſia tributum reddit. Non autem totum piſcem juſſus eſt dare, ſed tantùm ſtaterem, qui in ore ejus inventus eſt, quia non Eccleſia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis Eccleſiæ præeminet, ſubjici poteſt Regibus: ſed ſanè, ut diximus, quod in ore piſcis invenitur, pro Petro & Domino dari jubetur, quia de exterioribus Eccleſiæ, quod conſtitutum antiquitùs eſt, pro pace & quiete, quâ nos tueri & defenſare debent, Imperatoribus perſolvendum eſt.

4 pars. *Quamvis etiam hujuſmodi non videantur Imperialibus exactionibus ſubjiciendi. Nam, cùm tempore famis cunctorum Ægyptiorum terram ſibi emeret Pharao, atque ſub eadem fame ſuæ ſervituti cuncta ſubjiceret, Sacerdotibus* b *ita neceſſaria ſubminiſtravit, ut nec poſſeſſionibus, nec libertate nudarentur, Domino extunc pronuntiante, Sacerdotes in omni gente liberos eſſe oportere.*

C. XXIII.

Unde Conſtantius & Conſtans *c hanc immunitatem dederunt Eccleſiæ, dicentes:*

IN qualibet *d* civitate, in quolibet oppido, vico, caſtello, municipio, quicunque voto Chriſtianæ religionis *e* meritum eximiæ ſingularisque virtutis omnibus intimaverit, ſecuritate perpetuâ potiatur. Gaudere enim & gloriari ex fide ſemper volumus, ſcientes, magis religionibus, quàm officiis, & labore corporis, vel ſudore noſtram remp. contineri. [Gratianus *f* quoque, Valentinianus, & Theodoſius decreverunt, dicentes:] Univerſos quos conſtiterit cuſtodes Eccleſiarum eſſe, vel ſanctorum locorum, ac reliquioſis obſequiis deſervire, nullius attentationis moleſtiam ſuſtinere decernimus. [Imperator Juſtinianus *g*.] Sancimus res ad venerabiles Eccleſias, vel xenones, vel monaſteria, vel ptochotrophia, vel brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontocomia, vel denique aliud tale conſortium deſcendentes ex qualicunque curialis liberalitate, ſive inter vivos, ſive mortis causâ, ſive in ultimis voluntatibus habita, à lucrativorum inſcriptionibus liberas eſſe & immunes; lege ſcilicet, quæ ſuper hujuſmodi inſcriptionibus poſita eſt, in aliis quidem perſonis ſuum robur obtinente, in parte autem Eccleſiaſtica, vel aliarum domuum, quæ hujuſmodi piis conſortiis deputatæ ſunt, ſuum vigorem pietatis intuitu mitigante.

C. XXIV. ¶ *De agro Eccleſiaſtico Presbyter non cogatur cenſum perſolvere.*

Hinc etiam in Pariſienſi Concilio *legitur.*

SEcundùm *h* canonicam auctoritatem & conſtitutionem Domini Imperatoris Ludovici, de Eccleſiaſtico agro, & manſo, & de mancipiis, quæ ipſe ſuis capitulis 1 conſtituit, vel ſi quilibet pro loco ſepulturæ aliquid largitus Eccleſiæ fuerit, de decimis 2 etiam, & oblationibus fidelium nullus quemquam Presbyterorum aliquem cenſum perſolvere cogat, nec quiſquam

a *Matth. 17.* b *Geneſ. 47.* c *Codic. Theodoſian. libro 16. tit. 2. l. 16.* d *Anſelm. lib. 4. cap. 14.* e *al. legis.* f *Ibid. l. 26.* g *Cod. lib. 1. tit. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 18.* h *Burch. lib. 3. cap. 53. Ivo p. 3. c. 56. & c. 195.*

cujuſlibet ordinis, vel dignitatis exinde quicquam ſubtrahat, aut redhibitionem quamcunque exigat temporalem. Quod ſi fecerit communione uſque ad ſatisfactionem privetur, & regiâ poteſtate dare 3 cogatur.

¶ Burchardus & Ivo p.3.c.56. ſimile quiddam citant ex Concilio Meldenſi, c.8. verùm idem Ivo eâdem parte c.175. hoc idem affert ex Concilio Pariſienſi, in quo videtur innovatum, quod nunc extat in Concilio Meldenſi, c.63.

1 ¶ Capitulis] *Videtur ſignificari caput proximè ſequens, quod eſt lib.1. Capitularium, c.91.*

2 ¶ De decimis] *In dicto capite 63. Concilii Meldenſis, & apud Ivonem, c.175. legitur,* neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem cenſum, &c. *Ivo tamen c.56. habet ut Gratianus.*

3 ¶ Dare cogatur.] *In Concilio eſt,* hoc emendare legaliter cogatur. *Ivo tamen ut Gratianus: Burchardus verò habet tantùm uſque ad verb.* privetur.

C. XXV.

Item ex Concilio Wormacienſi, *a c.50.*

SAncitum eſt, ut unicuique Eccleſiæ unus manſus integer abſque ullo ſervitio attribuatur: & Presbyteri in eis conſtituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis juxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſervitium faciant præter Eccleſiaſticum. Et ſi aliquid ampliùs habuerint, inde majoribus *c* ſuis debitum ſervitium impendant.

¶ Abeſt caput hoc à pleriſque vetuſtis exemplaribus, habetur tamen locis indicatis.

Hinc datur intelligi, quòd de his, quæ Imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio ſepulturæ Eccleſia poſſidet, nullius juri, niſi Epiſcopi, teneatur adſtricta. De his verò, quæ à quibuslibet emerit, vel vivorum donationibus acceperit, Principibus conſueta debet obſequia, ut & annua eis perſolvat tributa, & convocato exercitu cum eis proficiſcatur ad caſtra. Quod tamen hoc ipſum non ſine conſenſu Romani Pontificis fieri debet.

C. XXVI. *¶ Abſque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum Epiſcopi proficiſci non audeant.*

Unde Gelaſius Papa *Elpidio Epiſcopo.*

QUo *d* auſu, quâ temeritate reſcribis, Ravennam te parare proficiſci, cùm canones evidenter præcipiant, nullum omnino Pontificum, niſi nobis antè viſis, atque conſultis, ad comitatum debere contendere 1? Quem admodum tibi putas licere, quod non licet: niſi, quòd hoc officio carere feſtinas, quo his exceſſibus te oſtendis indignum?

1 ¶ Contendere?] *In Polycarpo hæc ſequuntur:* Quod cùm longævi vel ætate, vel honore Pontifices Piſtorienſis, Lucenſis & Feſulanus nuper monſtrentur feciſſe; tu qui paucorum dierum fungi Sacerdotio videris, quemadmodum, &c.

C. XXVII. *¶ Abſque Metropolitani conſilio, vel provincialium Epiſcoporum ad Imperatorem Epiſcopi non pergant.*

Item ex Concilio *e* Antiocheno, *c.11.*

I. SI *f* quis Epiſcopus, aut Presbyter, vel omnis omnino, qui eſt ſub Eccleſiaſtica regula conſtitutus, præter conſilium, vel literas eorum Epiſcoporum, qui ſunt intra provinciam, & maximè Metropolitani ad Imperatorem perrexerit: hunc abdicari & ejici non ſolùm de communione debere, ſed etiam propriâ dignitate privari decernimus *g* tanquam moleſtum, & importunum Imperialibus auribus contra Eccleſiaſtica conſtituta.

Reprehenduntur a ergò Gallicani Epiſcopi à Nicolao, quoniam Apoſtolicâ auctoritate contemptâ potiùs arma ſequi elegerant, quàm Apoſtolico conſpectui ſeſe repræſentarent. Quanquam proficiſcentes ad comitatum poſſunt intelligi, non ſecuti Imperatorem, ut armis ſibi auxilientur, ſed ipſum cum exercitu ſuo quotidianis orationibus Deo commendent. In quo caſu auctoritas illa Sardicenſis Concilii loqui videtur: in cujus octavo capite Oſius *Epiſcopus dixiſſe legitur.*

C. XXVIII. *¶ Qui à religioſis Imperatoribus vocati Epiſcopi non fuerint, ad comitatum non proficiſcantur.*

SI *b* vobis, fratres chariſſimi, placet, decernite, ne Epiſcopi ad comitatum *c* accedant, niſi fortè hi, qui à religioſis Imperatoribus 1 vel invitati, vel vocati fuerint. Sed quoniam ſæpe contingit, ut ad miſericordiam Eccleſiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium, vel in inſulas damnantur, aut certè quamcunque ſententiam ſuſcipiunt: ideò ſubveniendum eſt his, & ſine dubitatione eis eſt petenda per Eccleſiam indulgentia.

¶ Hoc capitulum ferè iiſdem verbis habetur in collectione Iſidori, & codice canonum, nec longè diſcrepat à ſententia Græci canonis.

1 ¶ A religioſis Imperatoribus] *Horum loco in collectione Iſidori, & codice canonum legitur,* religioſi Imperatoris literis: *itemq; Græcè,* παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν μεταβάλλοντο.

Licet ergò Prælatis Eccleſiæ exemplo beati Gregorii d *ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus defenſionem fidelibus poſtulare. Licet etiam cum beato Leone* e *quoslibet ad ſui defenſionem contra adverſarios ſanctæ fidei viriliter adhortari, atque ad vim infidelium procul arcendam quoſque excitare. Effuſionem verò ſanguinis nulli Epiſcoporum ſuâ, vel Imperatorum auctoritate imperare licet.*

C. XXIX. *¶ Sacerdotes ibi conſentiant fieri judices, ubi jurejurando indulgentia promittitur.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c.30. legitur.*

5 SÆpe *f* Principes contra quoſlibet majeſtatis obnoxios Sacerdotibus negotia ſua committunt.
ps
Quia *g* verò Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant Regibus fieri judices, ubi jurejurando ſupplicii indulgentia promittitur, non ubi diſcriminis ſententia præparatur. Si quis ergò Sacerdotum contra hoc commune conſultum diſcuſſor in alienis periculis extiterit, ſit reus effuſi ſanguinis apud Chriſtum, & apud Eccleſiam perdat proprium gradum.

C. XXX. *¶ Non debent agitare judicium ſanguinis, qui ſacramenta Domini tractant.*

Item ex Concilio Toletano XI. *c.6.*

HIs, *h* à quibus Domini ſacramenta tractanda ſunt, judicium ſanguinis agitare non licet. Et ideò magnoperè talibus *i* exceſſibus prohibendum eſt: ne indiſcretæ præſumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententiâ propriâ judicare præſumant; aut truncationes quibuslibet perſonis per ſe inferant, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquam immemor horum præceptorum, aut in Eccleſiæ ſuæ familis,

a *Ext. de cenſibus, c. ſancitum.* b *Capitul. l.1.c.91. Burch. lib.3.c.52. Ivo p.3.c.55. & p.16.c.292.* c *al. ſenioribus] vera lectio.* d *Anſelm. l.6.c.118. Deusdedit l.1.c.39. Polyc. l.1. tit.17.* e *Et in Aquiſgr. c.72.* f *Anſ. l.6.c.124. Burch. l.2. c.177. Ivo p.6.c.268.* g *abeſt ab orig.*

a *Sup. eâd. reprehenſibile.* b *Anſel. l.6.c.120. Polyc. l.4. tit.17.* c ςρατόπεδον. d *Sup. eâd. ut pridem.* e *Sup. eâd. igitur.* f *Burch. l.2.c.149. Ivo p.6.cap.222.* g *Et quia Sacerdotes] orig.* h *Rab. in pœnit. c.30. Burch. l.1.c.201. Ivo part.5.c.315.* i *al. talis exceſſus prohibendus.*

miliis,

miliis, aut in quibuslibet perſonis tale aliquid fecerit, conceſſi ordinis honore privetur, & loco : ſub perpetuo quoque damnationis teneatur ergaſtulo religatus. Cui tamen communio exeunti ex hac vita non eſt neganda propter Domini miſericordiam ; qui *a* non vult peccatoris mortem, ſed ut convertatur, & vivat.

Cæteri etiam abſque judiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.

C. XXXI. ¶ *Membra detruncans, domos incendens, abſque judiciali auctoritate excommunicetur.*

Unde in decretis Eutychiani Papæ.

SI *b* quis membrorum truncationes, aut domorum incendia fecerit, ſive *c* facere juſſerit, aut facienti conſenſerit, quouſque de his unicuique legaliter, & amicabiliter coram Epiſcopo civitatis, aliiſque civibus non emendaverit, ab Eccleſia ſe privatum agnoſcat. Si verò poſt *d* ſecundam & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus & publicanus ab omni Chriſtianorum collegio *e* ſeparetur.

6 pars. *De incendiariis quoque* Innocentius II. *in univerſalis* f *Concilio, c.18. generaliter conſtituit, dicens :*

C. XXXII. ¶ *Domos incendens gratiâ vel odio alicujus, excommunicetur.*

PEſſimam *g* ſiquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtamur, & interdicamus. *& infrà.* ¶ Si quis ergò poſt hujus noſtræ prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſive pro odio, ſive pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium vel auxilium ſcienter tribuerit, excommunicetur : & ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepulturâ, nec abſolvatur, niſi priùs damno, cui intulit, ſecundùm facultatem ſuam reſarcto, juret ſe ulteriùs ignem non appoſiturum. Pœnitentia autem ei detur, ut Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſervitio Dei per annum integrum permaneat. Si quis autem Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtituat, & per annum ab officio Epiſcopali abſtineat. Sanè Regibus & Principibus faciendæ juſtitiæ facultatem, conſultis Epiſcopis & Archiepiſcopis, non negamus.

C. XXXIII. ¶ *Homicida eſt, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.*

Item Auguſtinus *in libro de civitate Dei.*

QUicunque *h* percutit malos in eo quod mali ſunt, & habet 1 cauſam interfectionis, miniſter Dei eſt. Qui verò ſine aliqua publica adminiſtratioue maleficum, furem, ſacrilegum, & adulterum, perjurum, vel quemlibet criminoſum interfecerit, aut truncavit, vel membris debilitaverit, velut homicida judicabitur, & tantò acriùs, quantò non ſibi à Deo conceſſam poteſtatem abuſivè uſurpare non timuit.

¶ *Prima pars hujus capituli uſque ad verſ.* Qui verò, *citatur ſuprà, eâd q. 5.* qui malos. *ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, ubi etiam habetur.*

1 ¶ Et habet cauſam] *Suprà eâd. q. 5.* qui malos. *& apud B. Hieronymum, & in gloſſa ordinaria, Pannormia, apud Ivonem part. 10. cap. 114. legitur,* habet vaſa. *Exponuntur enim illa Ezechielis verba,* Unusquiſque vas interfectionis habet, *ſed apud Burchardum & Ivonem eâdem part. c. 171. legitur ut apud Gratianum.*

7 pars. *De his autem, qui ſimul hominem vulnerant, quæritur, ſi ille mortuus fuerit, quis eorum homicidii reatum incurrat ?*

C. XXXIV. ¶ *Si plures contra unum rixentur, quâ pœnâ quiſque eorum feriatur.*

De his ita ſtatutum eſt in Concilio apud Vermerias.

SI *a* quatuor aut quinque homines, ſeu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit, quicunque eorum plagam ei impoſuit, ſecundùm ſtatuta canonum, ut homicida judicetur : reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, ſimiliter pœniteant. Qui vero nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantùm adfuerunt, extra noxam ſint.

CAUSA XXIV.

QUidam Epiſcopus in hæreſim lapſus aliquos de Sacerdotibus ſuis officio privavit, & ſententiâ excommunicationis notavit. Poſt mortem de hæreſi accuſatus damnatur, & ſequaces ejus cum omni familia ſua.

1 *Hic primùm quæritur, An lapſus in hæreſim poſſit aliquos officio privare, vel ſententiâ notare ?*

2 *Secundò, An poſt mortem aliquis poſſit excommunicari ?*

3 *Tertiò, An pro peccato alicujus tota familia ſit excommunicanda ?*

QUÆSTIO I.

QUòd autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit, facilè probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæreſim ſequitur, aut novam confingit. Qui verò hæreſim damnatam ſequitur, ejus damnationis ſe participem facit.

Unde cùm Achatius abſque Synodali auctoritate ab Apoſtolico ſe damnatum quereretur, contrà Gelaſius *ſcribit, dicens :*

C. I. ¶ *Qui in jam damnatam hæreſim labitur, ejus damnationis ſe participem facit.*

I. ACHatius non eſt factus inventor novi erroris, ſed veteris imitator : atque ideò non erat neceſſarium, ut adversùs eum nova ſententia prodiret, ſed antiqua tantummodò renovaretur. Factus ſum itaque executor veteris conſtituti, non promulgator novi. Quicunque enim in hæreſim ſemel damnatam labitur, ejus damnatione ſeipſum involvit.

¶ *Sententia hujus capituli eſt eadem cum ſententia capitis paulò poſt ſequentis, id eſt,* Achatius. *quamvis verba diſcrepent.*

C. II. ¶ *Non eſt retractandum, quod ſemel Synodus ſtatuit contra unamquamque hæreſim.*

Idem Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

MAjores *b* noſtri divinâ inſpiratione cernentes neceſſariò præcaverunt, ut quod contra unamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei *c* communione & veritate Catholica atque Apoſtolica promulgâſſet, non ſinerent novis poſthæc retractationibus mutilari : ne pravis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi, ſed auctore cujuslibet inſaniæ, ac pariter errore damnato, ſufficere judicaverunt, ut quiſquis aliquando hujus erroris communicator exiſteret, principali ſententiâ damnationis ejus eſſet obſtrictus. *& infrà.* ¶ Sic Sabellium damnavit Synodus : nec fuit neceſſe, ut ejus ſectatores poſteà damnarentur, ſingulas viritim Synodos celebrari : ſed pro tenore conſtitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius, vel communionis extitâre participes, uni-

a *Ezech. 33,* b *Polyc. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 30. Ivo p. 13. c. 40.* c *vel] Burch.* d *Matth. 18.* e *al. conſortio.* f *& in Conc. Rhemenſi ſub Eugenio II. cap. 18.* g *Pann. l. 8. c. 154.* h *Burch. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. & 171. Pann. l. 8. c. 51.*

a *Burch. l. 6. c. 42. Ivo part. 10. c. 170.* b *Polyc. lib. 7. tit. 77.* c *al. fide.*

verſalis Eccleſia duxit *a* eſſe refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Neſtorium, Synodus ſemel geſta condemnans, ulteriùs ad nova Concilia venire non ſinit.

C. III. ¶ *Non ultrà in eum procedere oportet, qui in hæreſim damnatam recidit.*

Item Felix Papa.

II. ACHatius *b* non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova ſcita prodirent *c*; ſed alieno facinori ſuâ communione ſe miſcuit. Itaque neceſſe eſt, ut in illam recideret juſtâ lance ſententiam, quam cum ſuis ſucceſſoribus per convenientiam 1 Synodalem ſuſceperat auctor erroris.

¶ *Polycarpus lib. 1. tit. 16. citat ex Gelaſio, apud quem habetur in commonitorio ad Fauſtum.*

1 ¶ Convenientiam] *Sic in vetuſtis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus Conciliorum. In antiquioribus verò Conciliorum, & epiſtolarum Pontificum editionibus legitur,* conniventiam.

Si ergò Epiſcopus ille in hæreſim jam damnatam lapſus eſt, antiquâ excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommunicare non valet.

C. IV. ¶ *Excommunicatus alium excommunicare non poteſt.*

Unde Alexander II. *ſcribit Valeriano Epiſcopo Martyri.* 1

AUdivimus *d*, quòd Henricus, Ravennas dictus Archiepiſcopus, viſus ſit te excommunicare. Verùm, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apoſtolicâ auctoritate te, tuoſque abſolvendo, mandamus exinde nunquam curare.

1 ¶ Martyri.] *Apud Ivonem eſt*, Guillelmo Marcioni. *In vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur*, Martyr, *ſeu* Martur, *ut videatur hoc nomine ſignificari voluiſſe, cujus Eccleſiæ eſſet Epiſcopus. In quibuſdam vero tantùm eſt*, Valeriano Epiſcopo.

Sin autem 1 *ex corde ſuo novam hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec poteſt dejicere quenquam jam proſtratus. Ligandi namque vel ſolvendi poteſtas veris, non falſis Sacerdotibus à Domino tradita eſt. Apoſtolus enim dicturus,* [Quorum *e* remiſeritis peccata, &c.] *præmiſit:* [Accipite Spiritum Sanctum:] *ut evidenter cunctis oſtenderet, eum, qui Spiritum Sanctum non habet, peccata non poſſe tenere vel remittere. Porrò Spiritum Sanctum nemo, niſi intra Eccleſiam accipit; quia & ipſam unitatem per gratiam facit.* ¶ *Unde non niſi congregatis in unum dictum eſt:* [Accipite Spiritum Sanctum:] *nec niſi ſuper congregatos in unum die Pentecoſtes* f *deſcendit Spiritus Sanctus. Sicut autem extra Eccleſiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. Cùm ergò, ſicut & Apoſtolus ait, Spiritus* g *poſtulet* 2, *Spiritus impetret, extra Eccleſiam nec poſtulare facit nec impetrare. Unde Dominus dicturus,* [Quodcunque *h* petieritis, &c.] *præmiſit:* [Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram ex omni re, &c.] *& iterùm:* [Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum:] *nimirum cunctis oſtendens, ſe non habitare in cordibus eorum, qui ſuperbia ſingularitatem ſequuti, à corporis Chriſti compage ſemetipſos abrumpunt. In quibus autem Chriſtus non habitat, in eis Spiritus Sanctus mentium ſciſſuras refugiens locum non habet. Cùm ergò peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus ſit Spiritus Sancti, & virtus Chriſti: apparet, quòd hi, qui extra Eccleſiam ſunt, nec ligare poſſunt, nec ſolvere, nec reconciliando Eccleſiaſticæ communioni reddere, nec excommunicando ejus ſocietate privare, quâ ipſi hæreſi, vel ſchiſmate polluti, ſive ſententiâ notati, penitùs carere probantur. Unde, cùm omnibus diſcipulis parem ligandi atque ſolvendi poteſtatem Dominus daret, Petro præ omnibus, & pro omnibus claves regni cœlorum ſe daturum promiſit, dicens:* [Tibi a dabo claves regni cœlorum.] *Quicunque ergo ab unitate Eccleſiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus, execrare poteſt, conſecrare non valet: excommunicationis vel reconciliationis poteſtatem non habet. Unde Apoſtolus* b, *cùm fornicatorem Corinthium excommunicandum ſcriberet, ait:* [Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis, & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradere hujuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis.] *In quo formam excommunicationis oſtendens, docuit, non niſi fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini, atque ejus virtute cooperante, non niſi fidelis aliquid operari valet: cùm nemo poſſit dicere,* [Dominus *c* Jeſus, niſi in Spiritu Sancto.] *Item cùm Dominus* d *prohibeat agnum comedi extra catholicam Eccleſiam, qui profeſſione fidei ab ea ſunt alieni, ab ejus participatione, quam ſuo arbitrio reliquerunt, non repelluntur, ſed abire permittuntur: ſicut illi, qui audientes,* [Niſi *e* manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, &c.] *dixerint:* [Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?] *atque ita abierunt retrorſum, non repulſi, ſed abire permiſſi. Hinc etiam Apoſtolus* f, *cùm de excommunicandis ageret, præmiſit:* [Si quis frater, &c.] *De infidelibus autem ſuppoſuit, dicens:* [Eos, qui foris ſunt, Dominus judicabit.] *De his autem, qui intus ſunt, nobis judicium commiſit. Sicut autem ex eo, quod Apoſtolus ait,* [Si quis frater,] *& ex his, quæ de fidelibus & infidelibus ſuppoſuit, apparet, non niſi fidelem excommunicandum, ita ex eo, quòd fidelibus tantum hoc ſcribitur, vel potiùs, quia ſicut ille, qui benedicit, major eſt eo,* cui *benedicitur: ita qui ex officio maledicit, major eſt eo,* cui *maledicitur, liquidò conſtat eum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi vel benedicendi poteſtatem minimè habere. Catholicum namque, utpote ſe ſuperiorem, maledicere non valet: in alienum à fide, tanquam in ſibi æqualem, ſententiam dare non poteſt. Hæc autem, quæ de hæreticis, atque ſchiſmaticis, vel excommunicatis dicta ſunt, videlicet, quòd ligandi vel ſolvendi poteſtatem non habeant, multorum auctoritatibus probantur.*

1 ¶ Sin autem] *Non defuerunt, qui crederent hæc quoque eſſe Alexandri. Sed apud Ivonem & in Pannormia non habentur: & in vetuſtis Gratiani codicibus hîc eſt ea nota, quæ ſolet apponi verbis Gratiani. Et eſt ſecundum membrum diviſionis in ipſo quæſtionis principio à Gratiano propoſita: omninoq; & ſtylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.*

2 ¶ Spiritus poſtulet,] *Verba ipſa Apoſtoli ſunt hæc:* Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram. Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus, ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *In gloſſa autem interlineari ad eum locum ſunt verba ſequentia,* Spiritus impetret.

C. V. ¶ *Non ſolvitur vel ligatur, niſi quod auctoritas beati Petri ſolverit vel ligaverit.*

Ait enim Leo Papa *ſerm. 3. in anniverſario ſuæ aſſumptionis, & ſerm. 2. de natali Apoſtolorum.*

MAnet *g* ergò Petri privilegium, ubicunque ex ipſius fertur æquitate judicium, nec nimia eſt vel ſeveritas, vel remiſſio, ubi nihil erit ligatum, nihil ſolutum, niſi quod beatus Petrus aut ſolverit, aut ligaverit.

C. VI. ¶ *In perſona Petri, ligandi & ſolvendi Eccleſia poteſtatem accepit.*

Item Auguſtinus *ſuper Joannem, tract. 50. ad c. 12.*

QUodcunque *h* ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlo.] Si hoc Petro tantùm dictum eſt,

a *al. dixit.* b *Polyc. lib. 1. tit. 16.* c *al. procederent.* d *Ivo p. 14. c. 57. Pann. l. 5. c. 133.* e *Joan. 20.* f *Act. 2.* g *Rom. 8.* h *Matth. 18.*

a *Matth. 16.* b *1. Cor. 5.* c *1. Cor. 12.* d *Joann. 6.* e *Ibidem.* f *1. Cor. 5.* g *Polyc. lib. 7. tit. 1.* h *Polyc. lib. 7. tit. 2. Matth. 16.*

non

non hoc facit Eccleſia. Si autem in Eccleſia fit (utique quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ ſolvuntur in terra, ſolvantur in cœlo; quia cùm excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus: cùm reconciliat Eccleſia, in cœlo ſolvitur reconciliatus.) Si ergò hoc in Eccleſia fit, Petrus quando claves accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificavit. Si in Petri perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni, in Judæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali.

C. VII. ¶ *Suis meritis firmus, nonnunquam turbatur alienis.*

Item Ambroſius *ad c.5. Lucæ.*

NOn *a* turbatur navis, quæ Petrum habet: turbatur illa, quæ Judam habet. Etſi multa illic diſcipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In utraque Petrus: ſed qui ſuis meritis firmus eſt, turbatur alienis. Caveamus igitur perfidum, caveamus proditorem: ne per unum fluctuemus plurimi. Ergò non turbatur hæc navis, in qua prudentia navigabat, abeſt perfidia, fides aſpirat *b*. Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo eſt Eccleſiæ firmamentum? Illic ergò turbatio, ubi modica fides: hîc ſecuritas, ubi perfecta dilectio. Denique etſi aliis imperatur, ut laxent retia ſua, ſoli tamen Petro dicitur: *c* [*Duc in altum,*] hoc eſt, in profundum diſputationum. Quid enim tam altum, quàm altitudinem divitiarum videre, ſcire Dei filium, & profeſſionem divinæ generationis aſſumere? quam licèt mens nequeat humana plenè rationis inveſtigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur.

¶ *In pleriſque vetuſtis eſt tantùm*, Item Ambroſius. *In vulgatis autem addebatur*, ſuper Marcum.

C. VIII. ¶ *Solus Petrus accepit mandatum, ut hamo piſcem caperet.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

EſSt *d* aliud *e* Apoſtolicum piſcandi genus: quo genere ſolum Petrum piſcari Dominus jubet, dicens: [*Mitte* f *hamum, & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle.*]

C. IX. ¶ *Nulla perturbatio à tramite Apoſtolicæ ſedis retrahat, quæ omnes hæreſes ſemper deſtruxit.*

Item Lucius Papa *Epiſcopis Galliæ, & Hiſpaniæ.*

A Rectâ *g* ergò fide, & Apoſtolico tramite propter ullam perſecutionem *h* nolite recedere, ſcientes, quoniam juxta Salvatoris ſententiam, beati *i* ſunt, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. Hæc eſt Apoſtolorum viva traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda eſt, & præcipuè diligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erràſſe probatur: nec hæreticis novitatibus depravata ſuccubuit: ſed, ut in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti Principibus, illibata fidetenus manet.

C. X. ¶ *Fides Romanæ Eccleſiæ omnem hæreſim deſtruit, nullam fovet.*

Item Sixtus Papa II. *ad Gratum Epiſcopum, epiſt. 1.*

MEmor *k* ſum, me ſub illius nomine Eccleſiæ præſidere, cujus à Domino Jeſu Chriſto eſt confeſſio glorificata: & cujus fides nullam *l* hæreſim unquam fovit, ſed omnes quidem hæreſes deſtruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm ut omnes conatus meos ei cauſæ, in qua univerſalis Eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam.

C. XI. ¶ *Nullis hæreſibus Romana ſuccubuit Eccleſia.*

Item Euſebius Papa *Epiſcopis Thuſciæ, epiſt.3.*

IN ſede Apoſtolica extra maculam ſemper eſt catholica ſervata religio.

C. XII. ¶ *Ad Romanam referatur Eccleſiam, quoties ratio fidei ventilatur.*

Item Innocentius Papa *Epiſcopis Concilii Milevitani, epiſt.26.*

QUoties *a* fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coëpiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis, & honoris authorem referre debere (veluti nunc retulit veſtra dilectio) quod per totum mundum poſſit Eccleſiis omnibus in commune prodeſſe.

C. XIII. ¶ *Chriſtianæ religionis zelum Romana Eccleſia præ cæteris habuit.*

Item Julius Papa *ad Epiſcopos Orientales, epiſt.1.*

OFficii *b* noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas *c*, quibus major cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit.

C. XIV. ¶ *Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat Eccleſia.*

Item Hieronymus *ad Damaſum in expoſitione Symboli.*

HÆc *d* eſt fides, Papa beatiſſime, quam in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus & tenemus: in qua ſi minùs peritè, aut parùm cautè fortè aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatûs tui judicio comprobatur, quicunque me culpare *e* voluerit, ſe imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non *f* me hæreticum comprobabit. *Item.* ¶ Sancta 1 Romana Eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino providente, & beato Apoſtolo opem ferente in futuro manebit, ſine ulla hæreticorum inſultatione firma, & immobilis omni tempore perſiſtet.

1 Sancta] *Hæc videntur ſumpta ex epiſtola Marci Papæ ad Athanaſium, ſed alio modo aptata. Nam apud illum poſt alia quædam ſic legitur:* Non, ut nos aliquid ſiniſtrum, veſtra ex parte arbitremur: ſed nos & vos, illoſque abſque ulla in poſterum titubatione unum ſentire optaremus: & ſancta Romana Eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino providente, & beato Petro Apoſtolo opem ferente, & in futuro manebit, ſine ulla hæreticorum inſultatione, firma, & immobilis omni tempore perſiſtit.

C. XV. ¶ *Aliud, quàm Romana Eccleſia neque ſentire, neque docere permittitur.*

Item Marcellus Papa *univerſis Epiſcopis per Antiochiam conſtitutis, epiſt.1.*

ROgamus *g* vos fratres, ut non aliud doceatis, neque ſentiatis, quàm quod à beato Petro Apoſtolo & reliquis Apoſtolis, & Patribus accepiſtis. Ab illo enim primò inſtructi eſtis. Ideò non oportet vos proprium derelinquere Patrem, & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius Eccleſiæ: cui ait Dominus, [*Tu* h *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam,* &c.] Ejus enim ſedes primitùs apud vos fuit: quæ poſteà, jubente Domino, Romam tranſlata eſt: cui, adminiculante gratiâ divinâ, hodiernâ præſidemus die. Nec ab ejus diſpoſitione vos deviare oportet: ad quam cuncta majora Eccleſiaſtica negotia, divinâ diſponente gratiâ juſſa ſunt referri: ut ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſère principia. Si verò veſtra Antiochena,

a *Polyc.l.7.tit.3. Anſelm.l.1.c.37.* b *al.ſuperat.* c *Luc.5. Matth.16.* d *Eſt & aliud] orig.* e *Polyc.ibid.* f *Matth.16.* g *Polyc.l.1.tit.3. Anſ.l.1.c.35.* h *al.perturbationem.* i *Matthei 5. Felix 1.ep.3. Marcus ad Athanaſium.* k *Anſ.l.1.c.36. Polyc.l.1.tit.3.* l *al.nullum unquam fallit, ſed.*

a *Polyc.ibid. Anſel.l.1.c.27. & l.2.c.54.* b *Anſ.l.1.c.38.* c *al. liberum.* d *Polyc.ibid.* e *al.maculare.* f *al. ſed hæreticum.* g *Polycarp. lib.1. tit.15. Anſelmus libro 1. cap.18.* h *Matth.16.*

quæ olim prima erat, Romanæ ceſſit ſedi, nulla eſt, quæ ejus non ſit ſubjecta ditioni.

¶ *In hoc capite aliqua ſunt addita, & in ſuum locum reſtituta ex originali. Gloſſa autem ad verbum,* oportet, *facilè transponi poteſt.*

C. XVI. ¶ *Alexandrina Eccleſia à Romana diſſentire non licet.*

Item Leo Papa *Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino, epiſt.79. al. 81.*

CUm *a* beatiſſimus Petrus Apoſtolicum *b* à Domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in ejus permaneat inſtitutis, nefas eſt credere, quòd ſanctus diſcipulus ejus Marcus, qui Alexandrinam primus Eccleſiam gubernavit, aliis regulis traditionum 1 ſuarum decreta formaverit: cùm ſine dubio de eodem fonte gratiæ unus ſpiritus fuerit & diſcipuli, & magiſtri: ne aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit.

1 ¶ Traditionum] *Sic eſt emandatum ex duobus vetuſtis Gratiani codicibus, Anſelmo, & originali ipſo. Anteà legebatur,* aliis regulis, & traditionibus ſua decreta firmaverit.

C. XVII. ¶ *Profeſſione ſua fidei aurem erroris Romana abſcidit Eccleſia.*

Item Ambroſius *in commentariis ad c.22. Lucæ, lib.10. c.12.*

SI *c* Petrus volens percuſſit aurem, docuit, quòd aurem habere in ſpecie non deberent, quam in miniſterio *d* non haberent. Sed bonus Dominus & ipſi refundit auditum: ſecundùm prophetica *e* dicta demonſtrans, & ipſos, ſi convertantur, poſſe ſanari, qui in paſſione Domini vulnerati ſunt: eò quòd omne peccatum fidei *f* myſteriis abluatur. Tollit *g* ergò Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipſe eſt, qui accepit claves regni cœlorum. Ille enim condemnat, qui & abſolvit: quoniam ligandi & ſolvendi idem adeptus eſt poteſtatem. Tollit aurem malè audientis, tollit autem gladio ſpiritali aurem interiorem malè intelligentis. Caveamus, ne cui tollatur auricula, dum *h* legitur paſſio Domini. Si ad divinitatem ejus referimus infirmitatem corporeæ paſſionis, exciditur auricula, & exciditur à Petro: qui non paſſus eſt Chriſtum Prophetam æſtimari: ſed Dei filium docuit fideli confeſſione ſignari.

¶ *Citabatur anteà ex Gregorio, apud quem non eſt inventum.*

C. XVIII. ¶ *Extra unitatem ſanctæ Eccleſiæ Spiritus Sanctus non accipitur.*

Item Cyprianus *in tractatu de unitate Eccleſiæ.*

LOquitur *i* Dominus ad Petrum: [*Ego* k *dico tibi,* inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.*] Super unum ædificat Eccleſiam: & quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat: [*Sicut* l *miſit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum,*] tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſuâ auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit & Petrus, pari conſortio præditi, & honoris & poteſtatis. Sed exordium ab unitate proficiſcitur: ut Eccleſia una monſtretur: quam unam Eccleſiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: *m* [*Una eſt columba mea, perfecta mea: una eſt matri ſuæ, electa genetrici ſuæ.*] Hanc Eccleſiæ unitatem 1 qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? Quando & beatus Apoſtolus Paulus hoc idem doceat, & ſacramentum unitatis oſtendit, dicens: [*Unum* a *corpus, & unus Spiritus: una ſpes vocationis veſtræ. Unus dominus, una fides, unum baptiſma; unus Deus.*] Quam unitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus: ut Epiſcopatum ipſum unum, atque indiviſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfidâ *b* prævaricatione corrumpat. ¶ Epiſcopatus unus eſt: cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radii, ſed lumen unum: & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum: & cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine. Avelle radium ſolis à corpore, diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore *c* frange ramum: fructus germinare non poterit. A fonte præcide rivum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit: unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in univerſam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter rivos latiùs pandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater eſt fœcunditatis ſucceſſibus copioſa *d*. Illius fœtu naſcimur: illius lacte nutrimur, ſpiritu ejus animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt & pudica. Unam domum novit: unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

1 ¶ Unitatem] *Quæ ſequuntur uſque ad verſ.* Quando. *addita ſunt ex originali: ex quo alia etiam & addita, & emendata ſunt.*

C. XIX. ¶ *Non habet Deum Patrem, univerſalis Eccleſia relinquens unitatem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

ALienus *e* eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: habere jam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. *Item infrà.* ¶ Dominus enim, cùm diſcipulis ſuis unanimitatem ſuaderet, & pacem: [*Dico* f, inquit, *vobis, quoniam ſi duobus* 1 *ex vobis convenerit in terra, de omni re, quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis eſt. Ubicunque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum,*] oſtendens non multitudini, ſed unanimitati deprecantium plurimùm tribui. [*Si duobus,* inquit, *ex vobis convenerit in terra.*] unanimitatem priùs poſuit: concordiam pacis antè præmiſit: ut conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum univerſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab ejus Evangelio ſeparari?

1 ¶ Si duobus] *Sic legitur in octo vetuſtis beati Cypriani codicibus, & hîc, & aliis locis, ubi hæc Evangelii ſententia affertur. In vulgatis tamen eſt, ut anteà apud Gratianum:* Si duo ex vobis convenerint.

C. XX. ¶ *Ligandi & ſolvendi non habet poteſtatem, qui unitatem pacis catholicæ non habet.*

Item Auguſtinus *libro 7. de baptiſmo, c.51.*

OMnibus *g* conſideratis puto me non temerè dicere, alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint eadem domus Dei, quæ dicitur *h* ædificari ſuper petram, quæ unica *i* columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine macula & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, paradiſus cum fructu pomorum: quæ

a *Anſelm. lib.1. cap.30.* b *al. Apoſtolus.* c *Joann. 18.* d *myſterio*] *orig.* e *Eſa. 35.* f *al. in miniſterio fidei.* g *Matth.16.* h *abeſt ab orig.* i *Omittuntur aliquot verba. Polyc. lib.7. tit.3. Anſel. lib.1. cap.10.* k *Matt.16.* l *Joan. cap.20.* m *Cant.6.*

a *Epheſ.4.* b *al. perfidia.* c *fractum*] *orig.* d *al. glorioſa.* e *Polyc. ibid. Anſ. l.5. c.2.* f *Matth.18.* g *Anſel. l.5. cap.3. Polyc. l.7. tit.3.* h *Matth.16.* i *Cant.4. Eph.5.*

domus

domus etiam claves accepit, ac poteſtatem ſolvendi & ligandi. Hanc domum ſi quis corripientem, corrigentemque contempſerit, [*ſit a tibi*, inquit, *ſicut ethnicus & publicanus.*] De hac domo dicitur, *b* [*Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.*] & [*Qui c habitare facit unanimes in domo.*] & [*Jocundatus d ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.*] & [*Beati e, qui habitant in domo tua, Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.*]

¶ *Anteà & hoc, & ſequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anſelmum, & in Polycarpo.*

C. XXI. ¶ *Varia crimina variis ſunt pœnis afficienda.*

Idem *libro ſecundo, capite ſexto.*

NOn afferamus ſtateras *f* doloſas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio noſtro, dicentes, hoc grave, hoc leve eſt: ſed afferamus divinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tanquam de theſauris Dominicis, & in illa, quid ſit gravius, appendamus: imò non appendamus, ſed à Domino appenſa recognoſcamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monſtravit, *g* & idolum fabricatum, atque adoratum eſt, & propheticus liber irâ Regis contemptoris incenſus, & ſchiſma tentatum: & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellicâ cæde, & peregrinâ captivitate, ſchiſma hiatu terræ, ſepultis auctoribus vivis, & cæteris cœleſti igne conſumptis. Quis jam dubitaverit hoc eſſe ſceleratiùs commiſſum, quod eſt graviùs vindicatum?

C. XXII. ¶ *Ex ſola Eccleſia ſacrificium Dominus accipit.*

Item Gregorius *in h moralibus, lib. 35. c. 6.*

QUia *i* ex ſola Eccleſia catholica veritas conſpicitur, apud ſe eſſe locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyſes *k* ponitur, ut Dei ſpeciem *l* contempletur: quia, niſi quis fidei ſoliditatem tenuerit, divinam præſentiam non cognoſcit. De qua ſoliditate Dominus dicit, *m* [*Super hanc petram ædificabo, &c.*] *& ſuprà.* ¶ Sola quippe eſt, per quam ſacrificium Dominus libenter accipiat: ſola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hoſtia Dominus præcepit, dicens: *n* [*In una domo comedetur: nec efferetis de carnibus ejus foras.*] In una namque domo agnus comeditur: quia in una catholica Eccleſia vera hoſtia redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina lex *o* efferri foras prohibet: quia ſanctum *p* dari canibus vetat. Sola eſt, in qua bonum fructuoſè peragitur: unde & mercedem *q* denarii, non niſi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola eſt, quæ intra ſe poſitos validâ charitatis compage cuſtodit. Unde & aqua *r* diluvii arcam quidem ad ſublimiora ſuſtulit: omnes autem, quos extra arcam invenit, extinxit.

C. XXIII. ¶ *Non exhibet fidem Chriſto, qui corpus ejus diſcerpit.*

Item Ambroſius *in oratione funebri de obitu fratris.*

ADvocavit *ſ* ad ſe Cyprianus 1 Epiſcopum Satyrum, nec ullam veram putavit, niſi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo eſt, utrùmnam de Epiſcopis catholicis eſſet, hoc eſt, ſi cum Romana Eccleſia conveniret. Et fortè ad id locorum in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer enim ſe à noſtra communione tunc temporis diviſerat: & quanquam pro fide exulâſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet hæredes, non putavit tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenebant, cujus patiebantur velut quoſdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & corpus Chriſti Eccleſia ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus evacuatur paſſio ejus, corpusque diſtrahitur. Itaque quamvis gratiæ fœnus 2 teneret, & metueret tanti nominis debitor navigare, tamen eò tranſire maluit, ubi tutò poſſet exolvere. Judicabat enim divinæ ſolutionis 3 gratiam in affectu ac fide eſſe, quam quia *a* ſtatim, ubi primùm copia liberior Eccleſiæ fuit, implere non diſtulit, Dei gratiam & accepit deſideratam, & ſervavit acceptam.

1 ¶ Cyprianus] *Apud B. Ambroſium & Anſelmum legitur:* Advocavit ad ſe Epiſcopum Satyrus. *Narrat enim Ambroſius Satyrum fratrem ſuum, cùm in Sardiniam appuliſſet, ad ſe Epiſcopum Sardum vocâſſe, ut ſciret, Luciferianusvé, an catholicus eſſet. Sed ob gloſſam, & eum, qui caſum ſcripſit, non eſt mutatum.*

2 ¶ Fœnus] *Anteà legebatur,* fœdus. *Reſtitutum eſt ex aliquot vetuſtis exemplaribus, originali, & cæteris collectoribus.*

3 ¶ Solutionis] *In aliquot manuſcriptis, & apud B. Ambroſium, & cæteros collectores legitur,* divinæ ſolutionem gratiæ. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum: opera pretium autem fuerit integrum Ambroſii locum perlegere.*

C. XXIV. ¶ *Etiam corpore ab eo recedendum eſt, qui fidem Chriſti non habet.*

Item Beda *ſuper epiſtolam Joannis ſecundam, cap. unico.*

OMnis *b*, qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem, & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum: nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Ave, communicat ejus malignis operibus.] Hæc Joannes de Schiſmaticis, ſive hæreticis deteſtandis: quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit *c*. ¶ Narrat *d* enim de illo auditor illius ſanctiſſimus, & martyr fortiſſimus Polycarpus, Smyrnæorum Antiſtes, quòd tempore quodam, cùm apud Epheſum balneas lavandi gratiâ fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cerinthum, exilierit continuò, & diſceſſerit non lotus, dicens, Fugiamus hinc, ne & balneæ ipſæ corruant, in quibus Cerinthus lavat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cùm occurriſſet, dicenti ſibi, agnoſcis nos? reſpondit, agnoſco primogenitum Satanæ.

C. XXV. ¶ *Profanus eſt, extra Eccleſiam beati Petri agnum comedere tentans.*

Item Hieronymus *ad Damaſum.*

QUoniam *e* vetuſto 1 oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam *f* Domini tunicam, & deſuper textam per fruſta diſcerpit, & Chriſti vineam vulpes exterminant, ut inter lacus contritos, qui non habent aquam, difficile, ubi fons *g* ſignatus, & hortus ille concluſus ſit, poſſit intelligi: ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico *h* ore laudatam cenſui conſulendam, inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, unde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque verò tanta vaſtitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum me à pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Ubicunque *i* fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato à ſobole malâ patrimonio, apud vos ſolos incorrupta Patrum ſervatur hæreditas. Ibi ceſpite terra fœcundo, Dominici *k* ſeminis puritatem

a *Matth. 16.* b *Pſalm. 25.* c *Pſalm. 67.* d *Pſal. 121.* e *Pſalm. 83.* f *Prov. 11. Oſeæ 12. Amos 8.* g *Exod. 32. Hier. 36. Num. 16.* h *Et Aug. ſerm. 181. de tempore, c. 12.* i *Anſelm. l. 1. c. 56. Polyc. l. 7. tit. 3.* k *Exod. 33.* l *alit. faciem.* m *Matth. 16.* n *Exod. 12.* o *al. juſſio.* p *Matthei 7.* q *Matth. 20.* r *Geneſ. 7.* ſ *Anſelmus lib. 12. cap. 48. Polyc. l. 7. tit. 4.*

a *quidem*] *orig.* b *2. Joan. 1.* c *al. exercuit.* d *Irenæus l. 3. c. 3. Euſebius l. 4. c. 14.* e *Anſel. l. 1. c. 64. Polyc. l. 9. tit. 4.* f *Joan. 19.* g *Cant. 2. Hier. 2.* h *Rom. 1.* i *Matt. 24.* k *Ibid. 13.*

centeno fructu refert: hic obruta ſulcis frumenta in lolium, avenaſque degenerant. Nunc in occidente ſol juſtitiæ oritur: in oriente autem Lucifer *a* ille, qui ceciderat, ſupra ſydera poſuit thronum ſuum. Vos *b* eſtis lux mundi, vos ſal terræ, vos aurea vaſa *c* & argentea: hic teſtacea vaſa vel lignea virga 2 ferrea, & æterno operiuntur incendio. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victima *d* ſalutem, à paſtore præſidium ovis flagito. Fatiſcat *e* invidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum præmium *f*, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communione conſocior. Super *g* illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque *h* extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë *i* non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine determinat *k*, nec poſſum ſanctum Domini, tot interjacentibus ſpatiis, à ſanctimonia tua ſemper expetere: ideò hîc collegas tuos Ægyptios confeſſores ſequor, & ſub onerariis navibus parva navicula delitеſco. Non novi Vitalem: Meletium reſpuo: ignoro Paulinum. Quicunque *l* tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.

1 ¶ Vetuſto] *Anteà legebatur,* vetus. *Emendatum eſt ex originali, quoniam gloſſa nihilominus convenit.*

2 ¶ Virga ferrea,] *Apud B. Hieronymum legitur,* Virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum: quæ etiam cauſa fuit, cur aliquot aliis locis ſacris viſum fuerit indicare in margine lectionem ipſam Originalis.*

C. XXVI. ¶ *Hæreticorum conſortia à Catholicis ſunt fugienda.*

Item Ambroſius *in commentariis ad c. 9. Lucæ.*

QUæ *m* dignior domus Apoſtolicæ prædicationis ingreſſu, quàm ſancta Eccleſia? aut quis præferendus magis omnibus videtur, quàm Chriſtus, qui *n* pedes ſuis lavare conſuevit hoſpitibus, & quoſcunque ſuâ receperit domo, pollutis non patitur habitare veſtigiis, ſed maculoſos, licèt vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur mundare *o* proceſſus? Hic eſt igitur ſolus, quem nemo deſerere debet, nemo mutare: cui bene dicitur *p*, [*Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.*] Vides executorem cœleſtium præceptorum, qui quoniam non mutavit hoſpitium, cœleſtis conſortium habitationis *q* emeruit? Fides igitur in primis Eccleſiæ quærenda mandatur: in qua, ſi Chriſtus habitator ſit, haud dubiè ſit legenda. Sin verò populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum, vitanda hæreticorum communio, fugienda ſynagoga cenſetur, excutiendus pedum pulvis: ne fatiſcentibus perfidiæ ſterilis ſiccitatibus, tanquam humo arido arenoſoque mentis tuæ veſtigium polluatur. Nam ſicut corporeas infirmitates populi fidelis ſuſcipere in ſe debet Evangelii prædicator, & tanquam propriis inania geſta pulveri comparanda allevare atque abolere veſtigiis, juxta quod ſcriptum eſt, [*Quis r infirmatur, & ego non infirmor?*] ita, ſi qua eſt Eccleſia, quæ fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſſideat, ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deferenda eſt. Quod Apoſtolus quoque evidenter aſſeruit, dicens: ſ [*Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita.*]

a *Eſa. 14.* b *Matth. 5.* c *2. Tim. 2.* d *victimam ſalutis*] *orig.* e *Faceſſat*] *vera lectio.* f *primùm,*] *orig.* g *Matthei 16.* h *Exod. 12.* i *Geneſ. 7.* k *al. diſterminat.* l *Matth. 12.* m *Anſ. l. 5. c. 23. Polyc. l. 3. tit. ult.* n *Joan. 13.* o *mutare*] *orig.* p *Joan. 6.* q *al. conſecrationis. Polyc. l. 7. tit. 7.* r *2. Cor. 11.* ſ *ad Tit. 3.*

C. XXVII. ¶ *Nec peccatis ſolvi, nec cœleſte regnum ingredi poteſt, qui ab unitate Eccleſiæ eſt diviſus.*

Item Beda *a ſuper Matthæum in homilia de feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, ad c. 16. Matth.*

QUicunque *b* ab unitate fidei vel ſocietatis Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec vinculis peccatorum abſolvi, nec januam poſſunt regni cœleſtis ingredi.

C. XXVIII. ¶ *Non ſuſcipiuntur eorum ſacrificia, quorum fides reprobatur, & vita.*

Item Hieronymus *in Amos Prophetam, ad c. 5.*

ODi *c*, & projeci feſtivitates veſtras, & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Quòd ſi attuleritis mihi holocauſtomata & munera veſtra, non accipiam, & vota pinguium veſtrorum non reſpiciam.] ¶ Odit *d* autem Deus, & non ſolùm odit, ſed & projecit feſtivitates eorum 1, qui non celebrant feſtivitates Dei, ſed ſuas. *& poſt pauca.* ¶ Odiſſe 2 autem, & projicere, & non odorari, humanâ loquitur ſimilitudine, ut nos affectum Dei noſtris ſermonibus cognoſcamus. Et ſi obtulerint holocauſta, ut videantur jejunare, dare eleemoſynas, pudicitiam polliceri (quæ holocauſta ſunt vera) non ea ſuſcipit Dominus, nec dignatur aſpicere pinguiſſimas hoſtias eorum. Non enim ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita, cauſaſque dijudicat. ¶ Unde & vidua, quæ in Evangelio *e* in corbonam duo minuta miſerat, omnibus à Salvatore præfertur: quia Dominus non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium.

1 ¶ Eorum,] *In commentariis B. Hieronymi hîc, quemadmodum & aliis locis hujus capitis, ſunt aliquot verba interpoſita. Sed Ivo hoc loco habet ut Gratianus.*

2 ¶ Odiſſe] *Ante hæc verba apud B. Hieronymum & Ivonem antecedit, c.* odit. *ſuprà 1. q. 1.*

C. XXIX. ¶ *Ubi charitas non eſt, ibi fides vel juſtitia locum non habet.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte, lib. 1. c. 9.*

UBi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quia *f* juſtus ex fide vivit. Neque Schiſmatici aliquid ſibi iſta mercede promittant, quia ſimiliter, ubi charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia. Dilectio *g* enim proximi malum non operatur: quam ſi haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.

C. XXX. ¶ *A fide recedens, Spiritûs perfectionem amittit.*

Item Innocentius Papa *ad Alexandrum, epiſt. 18.*

HÆretici *h*, cùm à fide catholica deſciverunt, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiſerunt.

C. XXXI. ¶ *Sacri officii 1 poteſtate penitùs carent hæretici.*

Item Cyprianus *Magno filio ſalutem, lib. 1. epiſtolâ ſextâ.*

DIdicimus *i* omnes omnino Hæreticos & Schiſmaticos nil habere poteſtatis ac juris. Propter quod Novatianus nec debet nec poteſt excipi, quò minùs ipſe quoque extra Eccleſiam conſiſtens, & contra pacem ac dilectionem Chriſti faciens, inter adverſarios & Antichriſtos computetur. *& paulò poſt.* ¶ Eccleſia una eſt, quæ una & intus eſſe & foris non poteſt. Si enim apud Novatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitimâ ordinatione ſucceſſit, & quem præter Sacerdotii honorem

a *Ibi gloſſa ord. c. 25.* b *Ivo p. 5. c. 35.* c *Ivo p. 2. c. 108. Amos 5.* d *1. q. 1. odit Deus. aliquot verbis omiſſis.* e *Marc. 12.* f *Abacuc 2. & Rom. 1.* g *Rom. 13.* h *1. qu. 1. Arrianos. Anſ. l. 11. c. 52. Polyc. l. 7. tit. 5.* i *Anſ. l. 12. c. 41. Polyc. l. 7. tit. 5. Dicimus*] *orig.*

martyrio

martyrio quoque Dominus glorificavit, Novatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Evangelicâ & Apoſtolicâ traditione contemptâ, nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus *a* eſt. Habere namque, aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. *& paulò poſt.* ¶ Quòd *b* verò eundem, quem & nos, Deum Patrem, eundem Filium Chriſtum, eundem Spiritum Sanctum nôſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt. *& infrà.* ¶ Invenimus *c* in tali facinore non ſolùm duces & auctores, ſed etiam participes pœnis deſtinari, niſi à communione malorum ſe ſeparaverint, præcipiente per Moyſen Domino, & dicente: *d* [*Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab omnibus, quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccatis eorum.*] Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, implevit, ut quiſquis ſe à Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparâſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolveret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui ſe Schiſmaticis contra Præpoſitos & Sacerdotes irreligiosâ temeritate miſcuerint: ſicut etiam per Oſee *e* Prophetam Spiritus Sanctus teſtatur, & dicit: [*Sacrificia eorum, tanquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur,*] docens ſcilicet, & oſtendens omnes omnino cum auctoribus ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia divinitùs irrogantur? *& infrà.* ¶ Si autem foris cuncti hæretici & Schiſmatici non habent Spiritum Sanctum, & ideò apud nos eis *f* manus imponitur, ut hîc accipiatur, quod illic nec eſſe, nec dari poteſt: manifeſtum eſt, nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtat Spiritum Sanctum non habere.

1 ¶ Officii] *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis. Anteà legebatur,* ſacrificii.

C. XXXII. ¶ *Proprio ſpolientur honore, qui contra pacem Eccleſiæ nituntur.*

Item Liberius Papa *in epiſtola ad Athanaſium.*

QUi contra *g* Eccleſiæ pacem ſunt, ſi dignitatem aut cingulum militiæ *h* habeant, nudentur eis. Si autem ſunt privati, ſiquidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſi autem ignobiles, non ſolùm in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur.

C. XXXIII. ¶ *Non conſecrat, nec conſecratur in ſchiſmate conſtitutus Epiſcopus.*

Item Pelagius Papa.

PUdenda *i*, ut ita dicam, repina in diviſione eſt non conſecratus, ſed execratus Epiſcopus. Si enim ipſum nomen conſecrationis rationabili ac vivaci intellectu diſcutimus, is, qui cum univerſali detrectat conſecrari Eccleſia, conſecratus dici vel eſſe nullâ ratione poterit. Conſecrare enim eſt, ſimul ſacrare. Sed ab Eccleſiæ viſceribus diviſus, & ab Apoſtolicis ſedibus ſeparatus, execrat ipſe potiùs, & non conſecrat. Jure ergo execratus tantùm, non conſecratus poterit dici, quem ſimul ſacrare in unitate conjunctis membris non agnoſcit Eccleſia. Videamus tamen, utrùm vel ipſarum conſuetudinem partium in ſua ordinatione *k* conſervaverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut quia pro longinquitate vel difficultate itineris ab Apoſtolico oneroſum illis fuerat ordinari, ipſi ſe invicem Mediolanenſis & Aquileienſis ordinare Epiſcopi debuiſſent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus Epiſcopus, alterius civitatis Pontifex occurrere debuiſſet: ut & ordinandi electio à præſenti ordinatore ex conſenſu univerſalis, cui præficiendus erat, Eccleſiæ meliùs ac faciliùs potuiſſet agnoſci: & in ſua, qui ad Epiſcopatum provehendus erat, nec tamen ordinatori ſuo ſubdendus fuerat, ordinaretur Eccleſia. Etenim cùm, ſicut diximus, Eccleſia una ſit, cui in Canticis Canticorum dicitur *a*: [*Una eſt columba mea,*] nullam aliam eſſe conſtat, niſi quæ in Apoſtolica radice eſt fundata: à quibus ipſam fidem in univerſo propagatam orbe non poteſt dubitari. Quod vobis, licèt notiſſimum omnino ſit, beati tamen Auguſtini teſtimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere ſuo præclariſſimus doctor dicat Eccleſiæ. Ait enim: *b* [*Quòd ſi nullo modo rectè dici poteſt Eccleſia, in quâ ſchiſma eſt, reſtat, ut quoniam Eccleſia nulla eſſe non poteſt, ea ſit, quam in ſedis Apoſtolica, per ſucceſſiones Epiſcoporum radice conſtitutam, nullorum hominum malitia (etiamſi nota excludi* c *non poſſit, ſed pro temporis ratione toleranda judicetur) ullo modo valeat extinguere.*]

C. XXXIV. ¶ *Unitati non communicat Schiſmaticis conſentiens.*

Idem.

SChiſma *d* ſiquidem ipſum, quod Græcum nomen eſt, ſciſſuram ſonat. Sed in unitate ſciſſura eſſe non poteſt. Non ergo unitati communicant, qui Schiſmaticis communicant. Partes ſibi ipſi fecerunt, & ab eo quod unum eſt, ut Apoſtoli *e* Judæ jam verbis loquar, ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut quia in unitate unum non ſunt, ut quia in parte eſſe voluerunt, ut quia ſpiritum non habent, corporis Chriſti ſacrificium habere non poſſint. ¶ Non autem nobis nunc illa quæſtio eſt, utrùm tolerare malos, ſed utrùm debeamus Schiſmaticis ſociari. Si enim etiam ipſi, licèt in ſuo ſenſu abundantes, intra materna tamen poſiti viſcera *f* quærerent veritatem, à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruiſſet. Sed quia ſe ab univerſali Eccleſia diviſerunt, ſicut beatus Auguſtinus *g* ait, omnis Catholicus ſecurus eam partem deteſtatur, cui Eccleſiam univerſalem Apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare agnoſcit. Nec enim levigat crimen eorum, magis vero auget, quòd eos diu reſtitiſſe dixiſtis, ne Apoſtolicis communicantes ſedibus in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi ſunt, qui communicare talibus voluerunt, multò magis tamen illi execrandi ſunt, qui non ſolùm in Sacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verùm etiam in ipſis Laicis ſpreverunt. Sed nec illud eis prodeſt, quòd eos in eiſdem literis vel ignorantiâ rationis, vel ſimplicitate intellectûs ſui à noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. Idipſum enim magis eſt, propter quod Schiſmatici ſunt: quia non eos diverſa ſentiendi judicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita metuentes, & contra Apoſtolicam ſedem temerè credentes, peſſima diviſit opinio. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe beatus denuntiat Auguſtinus, *h* dicens de talibus: [*Adverſus auctoritatem illarum Eccleſiarum, quæ ab Apoſtolicà* 1 *ſede epiſtolas accipere meruerunt, temerè credendo, immaniſſimum ſchiſmatis crimen à ſe propulſare non poterit.*] Ad ſummam, aut illos Eccleſiam eſſe creditis, (& cùm duæ Eccleſiæ eſſe non poſſint, nos, quod abſit, Schiſmaticos judicabitis:) aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat Eccleſiam, & illos ab unitate diviſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram niſi in unitate conſtat eſſe non poſſe. Noli *i* ergo, quaſi nulla

a *al. ordinatus.* b *7, q. 1. denique §. quòd verò.* c *1. q. 1. ſi inquit. §. quare qui.* d *Num. 16,* e *Oſee 9.* f *abeſt ab orig.* g *Anſel. l. 5. c. 65.* h *al. aut malitiam.* i *Anſel. l. 12. c. 42. Polyc. l. 7. tit. 5.* k *al. ex ordinatione.*

a *Cant. 6.* b *Simile quiddam ſup. diſt. 11. cap. palam.* c *al. & excludi.* d *Anſ. l. 12. c. 44. Polyc. l. 7. tit. 5.* e *Judæ 1.* f *al. ulcera.* g *ſup. eâd. c. pudenda.* h *diſt. 19. in canonicis.* i *Deuſdedit p. 1. c. 2.*

Schiſmaticorum, atque Eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter utrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus, quod Schiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. Nec enim diviſum eſſe Chriſtum, poterit quiſquam ſine Apoſtoli *a* reprobatione confingere. Unam, ut ſæpè dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe Eccleſiam: quæ in duo, vel in plura dividi non poteſt. Simul enim cùm ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit Eccleſia.

1 ¶ Ab Apoſtolica] *Apud Anſelmum, & in Polycarpo legitur,* quæ Apoſtolicas ſedes, & epiſtolas acccipere metuerunt. *Et convenit cum verbis B. Auguſtini libro ſecundo de doctrina Chriſtiana, cap. 8. prout notatum eſt ſuprà diſt. 19.* in canonicis.

C. XXXV. ¶ *Ex quo Epiſcopus fidei contraria docet, alium excommunicare non poteſt.*

Item Nicolaus Papa *ſcribit Michaëli Auguſto, epiſt. 7.*

¶ *Emendata eſt hæc rubrica ex pleriſque vetuſtis.*

Ait *b* Cœleſtinus Papa, Orientalibus Epiſcopis ſcribens: [*Si quis ab Epiſcopo Neſtorio, aut ab aliis, qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt, ſeu Antiſtitis, ſeu Clerici dignitate, hunc in noſtra communione & duràſſe, & durare manifeſtum eſt: nec judicamus eum remotum: quia non poterat quenquam ejus removere ſententia, qui ſe jam præbuerat ipſe removendum.*]

¶ *Nicolaus hìc citat epiſtolam Cœleſtini Papæ, ſcriptam Joanni, & Juvenali, & cæteris Epiſcopis per Orientem, prout eſt in Concilio Epheſino Vaticanæ Bibliothecæ, & Lutetiæ impreſſo.*

C. XXXVI. ¶ *Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur.*

Item *ad Clerum* c *Conſtantinopolitanum.*

Apertè *d*, inquit, ſedis noſtræ ſanxit auctoritas, nullum ſive Epiſcopum, ſive Clericum, ſeu profeſſione aliquâ Chriſtianum, qui à Neſtorio, vel ejus ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione dejecti ſunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & hucuſque perdurant: quia neminem vel dejicere, vel removere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexiſtis 1 ne Imperator ex ſuperiùs memoratis non potuiſſe, ut non dicamus Prælatum ſuum, ſaltem quemlibetre movere, qui fuerant olim ipſi remoti: nec dejicere quenquam, qui fuerant jam antè proſtrati?

¶ *Hic etiam citatur à Nicolao alia epiſtola ejuſdem Cœleſtini, quæ eſt inter acta ipſius Concilii Epheſini.*

1 ¶ Intellexiſtis] *Hìc incipiunt propria Nicolai verba.*

C. XXXVII. ¶ *Ad judicandum excommunicati non recipiantur.*

Idem Nicolaus Papa *ibidem paulò inferiùs.*

Miramur *e*, quomodo excommunicati ad judicandum recepti ſint, cùm ſecundùm Apoſtolicos canones ſine commendatitiis literis in communione ſola recipi prohibeantur. Abſurdum enim eſt, ut cui non licet etiam cum minimis juxta ſacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare.

His auctoritatibus perſpicuè monſtratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec dejicere quenquam valet, nec damnare. Objicitur tamen illud Auguſtini: f [Recedentes à fide, nec baptiſma, nec baptizandi poteſtatem amittunt.] *Cùm ergò Sacerdotalem unctionem utraque poteſtas, videlicet baptizandi & excommunicandi ſequatur, à fide recedentes, aut utramque retinebunt, aut utrâque carebunt. Sed aliud eſt poteſtas officii, aliud executio. Plerumque officii poteſtas vel accipitur, veluti à Monachis in Sacerdotali unctione, vel accepta ſine ſui executione retinetur: veluti à ſuſpenſis, quibus adminiſtratio interdicitur, poteſtas non aufertur. A fide itaque recedentibus poteſtas non adimitur: ſicut redeuntibus non redditur: ne non homini, ſed ſacramento injuria fieri videatur. Unde ab hæreticis baptizati vel ordinati, cùm ad unitatem catholicæ fidei redierint, ſi fortè intuitu Eccleſiaſticæ pacis in ſuis recipiantur ordinibus, non iterabitur ſacramentum, quod in forma Eccleſiæ probabitur miniſtratum: ſed per impoſitionem manus præſtabitur virtus ſacramenti, quæ extra Eccleſiam nulli docetur eſſe collata. Cùm ergò utraque poteſtas in hæreticis remaneat, ſi hæreticus Catholicum vel alium hæreticum excommunicaverit, ut in communionem ſuæ hæreſis illum deducat, quia iniqua eſt ſententia, pondere caret. Quòd ſi in Catholicum pravè viventem, vel in hæreticum flagitiis, vel facinoribus deditum, ut aliàs ad rectè vivendi normam uterque redeat, ſententiam dederit, an uterque, an hæreticus tantùm ejus ſententiâ teneatur, meritò quærendum videtur? Poteſt autem dici Catholicum ſententiâ hæretici minimè teneri. Non enim poteſt oris gladio ferire, quem accuſare, vel in quem teſtificari non valet. Si enim quos divina teſtimonia non ſequuntur, quia extra Eccleſiam ſunt, pondus humani teſtimonii perdiderunt adversùs eos, qui in Eccleſia eſſe videntur, nec adversùs eoſdem Eccleſiaſticæ auctoritatis pondus habere poterunt, qui ab ejus fide diſceſſiſſe probati ſunt, atque ideò ab Eccleſia ſunt condemnati. In* a *hæreticum autem poteſtatem habere videtur hæreticus, ſicut & diabolus poteſt in malis, tanquam in pecore ſuo.*

C. XXXVIII. ¶ *Pro aliquo facinore ab hæreticis excommunicatus, à Catholicis non eſt recipiendus.*

Unde ſcribit Auguſtinus *Vincentio Donatiſtæ & Rogatiſtæ, epiſt. 48.*

Quiſquis *b* pro aliquo flagitio, vel facinore projectum à vobis ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis ſeparamini, ſine crimine apud vos vixerunt, diſplicet nobis. Sed nec facilè iſta monſtratis: & ſi monſtretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine ſegregandos deſerimus gregem Domini: neque propter vaſa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

C. XXXIX. ¶ *Quiſquis propter diſciplinam ab hæreticis excommunicatur, non eſt à Catholicis recipiendus.*

Idem *ad Euſebium, epiſt. 169.*

Subdiaconus *c* quondam Spanienſis Eccleſiæ, vocabulo Primus, cùm ab acceſſu indiſciplinato Sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & ſana præcepta contemneret, à Clericatu remotus eſt, *& infrà.* ¶ Ego *d*, ſi Domino placet, iſtum modum ſervo, ut quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad catholicam tranſire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quò & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet.

Sed illud Auguſtini e *intelligitur dictū non propter ſententiam, cujus poteſtas nulla eſt extra Eccleſiam: ſed in deteſtationem criminum, quæ in hæreticis ſicut in Catholicis, æquè ſunt punienda. Poteſt tamen illud Auguſtini* f *de poteſtate baptizandi intelligi, non ligandi, aut ſolvendi, vel cætera ſacramenta miniſtrandi. Baptiſma*

a *1. Cor. 1.* b *Ivo p. 14. c. 58. Pannorm. l. 5. c. 134.* c *Nicolaus ibidem ex eodem Cœleſtino ad Clerum Conſtantinop.* d *Ivo part. 14. c. 59. Pann. l. 5. c. 135.* e *In can. Apoſt. 23. d. 33. & in Conc. Antioch. c. 7.* f *1. qu. 1. quod quidam.*

a *2. qu. 7. ſi hæreticus.* b *23. q. 7. c. 1. §. quiſquis. Polyc. l. 7. tit. 5. Ivo p. 3. c. 179.* c *Ivo p. 6. c. 390.* d *Ivo p. 6. c. 391.* e *Sup. eâd. cap. quiſquis & c. Subdiaconus.* f *Sup. eâd. miramur. in verbis Grat.*

namque

namque ſive ab hæretico, ſive à Laico miniſtratum fuerit, dummodo in unitate catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò ſacramenta, ut ſacri corporis & ſanguinis Domini, excommunicationis, vel reconciliationis, ſi ab hæretico, vel catholico non Sacerdote miniſtrentur, vel nullum, vel lethalem habebunt effectum. Unde & ab omnibus fidelibus nullatenùs ſunt recipienda.

C. XL. ¶ *In extremo poſitus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet.*

Hinc Auguſtinus *ſcribit in 1. lib. de baptiſmo contra Donatiſtas, c.2.*

SI *a* quem fortè coëgerit extrema neceſſitas, ubi Catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace catholicâ cuſtoditâ, per aliquem extra unitatem catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa catholica unitate percepturus, ſi ſtatim etiam de hac vita migraverit, non eum niſi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm ſe catholicæ congregationi etiam corporali præſentiâ reddiderit, unde nunquam corde diſceſſerat, non ſolùm non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſimè, veriſſimeque laudamus: quia præſentem Deum credidit cordi ſuo, ubi unitatem ſervabat, & ſine ſancti baptiſmi ſacramento (quod ubicunque invenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cùm poſſet in ipſa catholica accipere, aliquâ *b* mentis perverſitate elegerit in ſchiſmate baptizari, etiamſi poſteà 1 venerit ad catholicam Eccleſiam, certum eſt ibi *c* prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, perverſus & iniquus eſt, & tantò pernicioſiùs, quantò ſcientiùs.

1 ¶ Poſteà] *In originali legitur,* etiamſi poſteà venire ad catholicam cogitat, quia certus eſt ibi prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, perverſus, &c.) *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. XLI. ¶ *Per annum pœniteat, qui de manu hæretici neſciens prohibitam communionem accepit.*

Item Julius Papa *d.*

SI *e* quis dederit, aut acceperit, communionem de manu hæretici, & neſcit, quòd catholica Eccleſia contradicit, poſteà intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſteà pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat. Alii judicant ſeptem, & quidam humaniùs, ut quinque annos pœniteat. ¶ Si quis permiſerit hæreticum Miſſam ſuam celebrare in Eccleſia catholica, & neſcit, quadraginta dies pœniteat: ſi pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat: ſi pro damnatione Eccleſiæ catholicæ, & conſuetudinis Romanorum, projiciatur ab Eccleſia, ſicut hæreticus, niſi habeat pœnitentiam: ſi habuerit, decem annos pœniteat. Si receſſerit ab Eccleſia catholica in congregationem hæreticorum, & aliis perſuaſerit, & poſteà pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, tres 1 extra Eccleſiam, ſeptem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut duodecimo 2 anno communionem ſine oblatione percipiant.

1 ¶ Tres extra] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* quatuor extra Eccleſiam, ſex inter audientes, &c.

2 ¶ Duodecimo] *Burchardus & Ivo habent,* decimo.

C. XLII. ¶ *Potiùs eſt mortem arripere, quàm de manu hæretici communionem accipere.*

Item Gregorius Papa, *lib. 3. dialog. cap. 31.*

COepit *f* Ermenegildus Rex juvenis terrenum regnum deſpicere, & forti deſiderio cœleſte quærens, in ciliciis vinculatus jacens omnipotenti Deo ad ſe confirmandum *a* preces effundere, tantoque ſublimiùs gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quantò & religatus agnoverat nil fuiſſe, quod potuerit auferri. Superveniente *b* autem Paſchalis feſtivitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arrianum Epiſcopum miſit, ut de ejus manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Arriano Epiſcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejuſque à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit, quia etſi exteriùs jacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaque reverſo Epiſcopo Arriano pater infremuit, ſtatimque ſuos apparitores miſit, qui conſtantiſſimum confeſſorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent. Quod & factum eſt.

QUÆSTIO II.

1 ps QUòd *autem poſt mortem nullus excommunicari valeat, vel abſolvi, ex verbis Evangelii monſtratur, quibus dicitur:* c [Quodcunque ligaveris ſuper terram, &c.] *Super terram, inquit, non ſub terra: oſtendens, quòd viventes pro varietate ſuorum meritorum ſolvere poſſumus, vel ligare: de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus.*

C. I. ¶ *Non poſſunt ab Eccleſia abſolvi poſt mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt abſolvi.*

Unde Leo Papa *ſcribens Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo, epiſt. 90. cap. 7. al. epiſt. 92. c. 6.*

DE *d* communione 1 privatis, & ita defunctis.] Horum cauſa Dei judicio reſervanda eſt, in cujus manu fuit, ut talium obitus non uſque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus.

1 ¶ De communione privatis, & ita defunctis.] *Verba hæc in codice canonum ſunt titulus vigeſimi decreti Leonis primi, & ea Burchard. non habet. Reliqua verò ſunt ipſius Leonis verba.*

C. II. ¶ *Eccleſia viventes poteſt ligare vel ſolvere, non mortuos.*

Item Gelaſius Papa *in commonitorio, Fauſto magiſtro, fungenti legationis officio apud Conſtantinopolim.*

LEgatur *e*, ex quo eſt religio Chriſtiana, vel certè detur exemplum in Eccleſia Dei à quibuslibet Pontificibus, ab ipſis Apoſtolis, ab ipſo denique Salvatore veniam, niſi ſe corrigentibus, fuiſſe conceſſam. Auditum enim *f* ſub iſto cœlo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter oſtendant, qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, quâ lectione, quóve documento, ſive à majoribus noſtris, ſive ab ipſis Apoſtolis (quos potiores merito fuiſſe non dubium eſt) ſeu ab ipſo Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mortuos, ſive factum eſt unquam, vel faciendum eſſe mandatur? Mortuos ſuſcitâſſe Chriſtum legimus: in errore mortuos abſolviſſe non legimus. Et qui certè hoc faciendi ſolus habuit poteſtatem, beato Petro *g* principaliter mandat Apoſtolo: [*Quæ ligaveris ſuper terram, ligata erunt & in cœlis: & quæ ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*] Super terram, inquit. Nam in hac ligatione defunctum nunquam dixit abſolvi.

¶ *In commonitorio, ex quo ſumptum eſt caput hoc, anteà narratur, Senatores Conſtantinopolitanos periiſſe à Gelaſio, ut*

---

a *Polyc. l. 7. tit. 2. Anſ. l. 9. c. 49. Ivo p. 1. c. 170.* b *al. per aliquam mentis perverſitatem.* c *al. illi.* d *al. Eutychianus.] al. ex pœnitentiali Theod.* e *Polyc. l. 7. tit. 5. Burch. l. 19. c. 105. Ivo p. 15. c. 117.* f *Polyc. l. 7. tit. 6.*

a *al. confortandum.* b *1. q. 1. ſuperveniente.* c *Matth. 16.* d *Burchard. lib. 11. cap. 12. Ivo part. 14. cap 60. Pann. l. 5. c. 11. vide infrà eâd. c 38. 11. q. 3. c. 37.* e *Polyc. l. 7. tit. 1.* f *al. autem.* g *Matth. 16.*

ſibi liceret communicare cum Achatio ab Apoſtolica ſede excommunicato, hancq́; ſibi veniam concedi popoſciſſe. Quorum abſurdam petitionem rejiciens Gelaſius, hæc, quæ in hoc capite continentur, ipſi Fauſto, quem Conſtantinopolim mittebat, in commonitorio ſuggeſſit.

C. III. ¶ *Non oportet ab eorum eleemoſynis poſt mortem abſtinere, quibus in vita communicare non deſtitimus.*

Item Urbanus II. *Guitmundo Epiſcopo.*

SAnè *a* quod ſuper Richardo filio Borelli veſtra fraternitas ſe egiſſe innotuit pro zelo Dei, & animarum charitate, laudamus. Sed non adeò timendum, non adeò eſt vobis ab ejus eleemoſynis abſtinendum. Inter cæteros quippe noſtræ fidei Patres beatus Leo *b* Papa Doctor egregius, [*Quibus vivis,* inquit, *non communicavimus, nec mortuis communicare debemus.*] Conſtat ergò, quoniam quibus vivis (ut ex oppoſito loquamur,) communicavimus, mortuis quoque comunicare poſſumus. Nos planè inter duo oppugnantia poſiti, inter impios videlicet & Schiſmaticos, Schiſmaticis ullo modo communicare non poſſumus, aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus diſpenſativè propterea *c* communicamus, quia & Eccleſiam hactenus ſuſtentaverunt, & ſe fideles in poſterum pollicentur. Alioquin oportet nos de hujus mundi partibus exire. Sub qua etiam ſponſione nos eis nuper in beati Petri natalitiis abſolutionem indulſimus. Quia ergo prædictus vir neque nominativè excommunicatus, neque communicans *d* cum excommunicatis ex nomine exiit, ſed in Domini ſui fide atque ſervitio permanſit, licet nobis diſpenſativè, id eſt, quamdiu eos patimur, ejus eleemoſynis communicare, & defuncti animam Chriſtianæ religionis modis omnibus adjuvare.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gelaſius Papa *univerſis Epiſcopis per Dardaniam, ſive per Illyricum conſtitutis.*

NEc *e* quiſquam omnino vobis perſuadeat, Achatio prævaricationis ſuæ crimen fuiſſe laxatum: quia, qui poſtquam in collegium recidens pravitatis jure meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt, abſolutionem, quam ſuperſtes nec quæſivit omnino, nec meruit, mortuus jam non poteſt impetrare. Siquidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt: [*Quæ* f *ligaveritis ſuper terram,* &c.] Cæterùm jam de eo, qui in divino eſt judicio conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere præter id, in quo eum dies ſupremus invenit. Atque ideò, niſi ejus nomine refutato, cæteriſque conſortibus hujus erroris, cum nullo prorſus eorum participare debetis menſæ Dominicæ puritatem, quam majores noſtri ſemper ab hæretica magnoperè ſervaverunt pollutione diſcretam.

¶ *Epiſtola, ex qua hoc caput acceptum eſt, extat inter alia ſcripta Gelaſii in vetuſto codice Vaticano: in quo etiam multa aliorum Pontificum epiſtolæ habentur.*

C. V. ¶ *Incorrigibilis damnationis ſententiâ relaxari non poteſt.*

Item Leo Papa *epiſt. 13. ad Pulcheriam Auguſtam.*

DAmnationis ſententiam quicunque meretur accipere, ſi in ſuo ſenſu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutyche agentis, ſunt hæc:* Qui dum viderit inſipientiæ ſuæ ſenſum catholicis auribus diſplicere, revocare ſe à ſua opinione debuerat, nec ita Eccleſiæ præſules commovere, ut damnationis ſententiam mereretur: quam utique, ſi in ſua ſententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare.

a *Ivo part. 14. c. 68.* b *Sup. eâdem, de communione.* c *al. pro tempore.* d *1. Corinth. 5.* e *Anſ. l. 12. c. 30. Polyc. l. 7. tit. 11.* f *Matth. 16.*

2 pars. *His auctoritatibus probatur, quòd viventes, non mortuos ſolvere poſſumus, vel ligare. Verùm hoc non de omni crimine intelligendum eſt. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam poſt mortem accuſari poteſt quilibet, vel damnari, velut hæreſis.*

C. VI. ¶ *Hæretici etiam poſt mortem ſunt excommunicandi.*

Unde in prima actione V. Synodi *legitur.*

SAnè 1 profertur *a* à quibuſdam, qui dicunt oportere poſt mortem hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinam ſanctorum Patrum, qui non ſolùm viventes hæreticos condemnaverunt, ſed & poſt mortem, utpote in ſua impietate mortuos: ſicut eos, qui injuſtè condemnati ſunt, revocaverunt poſt mortem, & in ſacris diptychis 2 ſcripſerunt. Quod factum eſt & in Joanne, & in Flaviano religioſæ memoriæ Epiſcopis Conſtantinopolitanis. *Item in actione quinta.* ¶ Auguſtinus *b* ait: [*Si fortè iſti libri ita deſignant traditorem ſuum, ſicut Dominus deſignavit Judam, legatur in eis nominatim & expreſſè vel Cæcilianum, vel ordinatores, eorundem librorum fuiſſe traditores, & ſi nos eos anathematizavero, ipſe cum* c *eis judicet tradidiſſe.*] *& infrà in eadem actione.* ¶ Quæ modò recitata ſunt, Auguſtinus ſanctæ memoriæ conſuluit, & conveniunt 3 ſtatui tenenti ab initio in Eccleſia. Impium verò dogma jam inculpatum 4, & condemnatum eſt: & eos, qui tali dogmati obnoxii ſunt, anathematizari vult Eccleſiæ traditio, licèt etiam mortui eſſent. Ideò ſanctæ memoriæ Auguſtinus dicit: [*Quòd ſi modò convinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam poſt mortem eum anathematizo.*] *Item ſuprà in eadem actione.* ¶ Multi *d* Epiſcopi congregati, & quædam de diverſis cauſis ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinentibus diſponentes, ſtatuerunt de Epiſcopis defunctis, qui hæreticis ſuas facultates reliquerunt *e*, ut etiam poſt mortem anathemati ſubjiciantur. Sunt verò etiam & Auguſtini ſanctæ memoriæ epiſtolæ dicentes, quòd ſi qui in vita ſua non rectè ſapuerunt, licèt non condemnati fuiſſent adhuc viventes, tamen demonſtrato peccato, iſti etiam poſt mortem anathemati ſubjiciantur. *Item infrà.* [¶ *Si* f *vera eſſent, quæ ab eis objecta ſunt Cæciliano, & nobis poſſent aliquando monſtrari, ipſum jam mortuum anathematizaremus.*] *Item infrà.* ¶ [*Dicis* g *licere mihi etiam hodie de mortuis judicare: quia judicium non tantùm de vivis, ſed etiam de mortuis fieri poteſt.*] *& infrà.* ¶ Rambulas ſanctæ memoriæ, Epiſcopus factus Edeſſenæ civitatis, qui in Sacerdotibus explenduit *h*, Theodorum iſtum Mopſueſtenum etiam poſt mortem in Eccleſia anathematizavit. *Item infrà.* ¶ Romanorum etiam Eccleſia ante annos paucos Dioſcorum, qui fuit Papa ejuſdem Eccleſiæ, & poſt mortem anathematizavit, cùm nec in fide peccâſſet. Et hoc ſciunt omnes, qui degunt Romæ: & maximè, qui in dignitatibus exiſtunt: qui etiam eidem Dioſcoro communicatores permanſerunt uſque ad ejus mortem. *Item infrà.* ¶ Si ad tempora Theophili ſanctæ memoriæ, vel ſuperius aliquis recurrerit, etiam Origenem inveniet poſt mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in iſto *i* fecit & veſtra ſanctitas, & Vigilius religioſiſſimus Papa antiquioris Romæ. *Item infrà.* ¶ Sancta *k* Synodus dixit. Sufficiunt quidem, quæ dicta & prolata ſunt, Eccleſiaſticam traditionem demonſtrare, quòd oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari. *Item in eadem collatione octava.* ¶ Sancta Synodus dixit. Auguſtini ſanctæ memoriæ, qui inter Africanos

a *Ivo part. 14. c. 62. Pann. l. 5. c. 115. & ſequentibus.* b *In lib. de unitate Eccleſiæ, cap. 3.* c *al. cùm judicet.* d *In Conc. Afric. c. 84.* e *al. relinquunt.* f *Aug. Epiſt. 50. ad Bonifac.* g *Aug. contra Creſconium, lib. 3. cap. 39.* h *al. reſplenduit.* i *al. ipſo.* k *Ivo p. 14. c. 63.*

Epiſco-

Epiſcopos ſplenduit, diverſæ epiſtolæ recitatæ ſunt, ſignificantes, quòd oportet hæreticos & poſt mortem anathematizari. Talem autem Eccleſiaſticam traditionem & alii Africani reverendiſſimi Epiſcopi ſervaverunt; ſed & Romana ſancta Eccleſia quoſdam Epiſcopos & poſt mortem anathematizavit, licèt pro fide in vita ſua non eſſent accuſati: & utrumque apud nos habita geſta ſignificant.

¶ *Hoc caput ſumptum eſt ex variis locis quintæ Synodi, quemadmodum ferè ſe habet in Colonienſi quatuor tomorum editione.*

1 ¶ Sanè] *In epiſtola Imperatoris Juſtiniani, quæ refertur in prima confeſſione ſeu collatione ipſius quintæ Synodi, hic locus ſic habet:* Hortamur autem etiam illud diſceptare, quod variè profertur ab his, qui dicunt non oportere, &c. *Sed ſententia non valdè diverſa.*

2 ¶ Diptychis] *Sic emendatum eſt ex ipſo Concilio, cùm anteà legeretur,* Dicticis. *Diptycha verò duæ tabulæ erant, quarum altera vivorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Miſſâ recitabantur: tranſlato vocabulo ab oſtreorum diptycho, cujus mentionem facit B. Ambroſius Hexam. lib. 5. cap. 8. De hujuſmodi autem Eccleſiaſticis diptychis partim vivorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in epiſtola Innocentii I. ad Decentium, cap. 2. & in epiſtola B. Auguſtini 137. Clero & plebi Eccleſiæ Hipponenſis, ſuprà 2. quæſt. 1. cap.* nomen. *& 11. qu. 3. cap.* quid obeſt. *& in epiſtola Gelaſii ad Anaſtaſium Auguſtum, & in epiſtola Epiſcoporum Ægyptiacæ diœceſis ad Anatolium, quæ habetur poſt Concilium Chalcedonenſe, & alibi ſæpe.*

3 ¶ Et conveniunt] *Sic eſt emendatum ex ipſa Synodo, anteà legebatur,* & ſtatuit teneri.

4 ¶ Inculpatum,] *In gloſſa interlineari duorum vetuſtorum Gratiani codicum habetur,* id eſt, valdè culpatum.

5 ¶ Dioſcorum] *In antiquis Pontificalibus in vita Bonifacii ſecundi hæc leguntur:* Hic (*ſcilicet Bonifacius*) cum Dioſcoro ordinatus eſt, ſub contentione: Dioſcorus in Baſilica Conſtantiniana, Bonifacius verò in Baſilica Julii. Fuit itaque diſſenſio in Clero & populo, & Senatû dies viginti octo, donec defunctus eſt Dioſcorus V. Idus Octobris. Ipſis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coactâ Synodo ſub vinculo anathematis chirographo damnavit Dioſcorum, & reconciliavit Clerum: quem chirographum in Eccleſiæ archivo reclusit.

QUÆSTIO III.

1 ps *Quòd autem pro peccato alicujus tota familia excommunicanda ſit, multorum exemplis probatur. Pro peccato namque* a *Sodomitarum parvuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia neſciebant, cœleſti igne ſunt conſumpti.* ¶ *Item* b *pro peccato Amalechitarum non ſolum parvuli eorum, ſed etiam bruta animalia uſque ad mingentem ad parietem juſſa ſunt à Domino deleri.* ¶ *Item* c *Dathan & Abiron auctores ſchiſmatis fuerunt contra Moyſen & Aaron: nec tantùm ipſi ſoli, ſed omnis ſubſtantia eorum cum ipſis deſcendit ad inferos.* ¶ *In novo Teſtamento nonnunquam peccatis exigentibus gravis peſtilentia deſæviſſe legitur, quæ etiam illos involvit, qui peccati conſcientiam non habebant. Si ergo tam ſeveriſſimè pro peccatis parentum inveniuntur parvuli puniti, non dubium eſt, quin pro peccatis eorundem ſententiâ excommunicationis pariter feriri valeant.* ¶ *His ita reſpondetur. Pro peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari, ex verbis Evangelii apparet, ubi diſcipuli de cæco nato Chriſtum interrogâſſe dicuntur:* [Rabbi d quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?] *In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moyſen:* e [Ego ſum Deus zelotes, viſitans peccata Patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem.] *Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur, ex quo per ſacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Unde per* a *Ezechielem Dominus ait:* [Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filii: juſtitia juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum.] *Quæcunque etiam peccata parentes commiſerunt, ex quo filius perſonaliter ab eis ſeparatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Unde peccato Adæ ideò omnes poſteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proſeminatus. Quia verò apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed vita eorum quæritur, patet, quòd non eſt notandus ſententiâ, quem peccati macula non inficit. Hinc* b *Paulus Corinthiis ſcribens ait:* [Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, cum hujuſmodi nec cibum ſumere debetis.] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd niſi primùm aliquis nominatus* 1 *fuerit de crimine, id eſt, vel coram judice accuſatus & convictus, vel in jure ipſe de ſe fuerit confeſſus, quòd nec ſententiâ eſt feriendus, nec ab ejus communione abſtinendum. Non ergò pro alicujus peccato tota familia excommunicanda eſt.*

1 ¶ Nominatus] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & ſuprà 11. q. 3.* ad menſam. § evidenter. *videtur accepta ex verbis B. Auguſtini in libro 50. homiliarum, hom. ultimâ, cap. 12. ſuprà 2. quæſt. 1. c.* multi.

C. I. ¶ *Pro peccatis patris non eſt filius anathematizandus.*

Unde Auguſtinus *ſcribit ad Auxilium Epiſcopum, epiſt. 75.*

SI habes c de hac re ſententiam, certis rationibus vel Scripturarum teſtimoniis exploratam, nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti, uxor, aut pro Domini, ſervus: aut quiſquam etiam in domo nondum natus, ſi eodem tempore, quo univerſa domus eſt anathemate obligata, naſcatur, nec ei poſſit per lavacrum regenerationis in mortis periculo ſubveniri. Hæc 1 enim fuit corporalis pœna, quâ legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis omnibus, qui ejuſdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem d ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem pœna, quâ fit, quod ſcriptum eſt: [*Quæ ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo,*] animas obligat: de quibus dictum eſt f: [*Anima patris mea eſt: & anima filii mea eſt: anima, quæ peccaverit, ipſa morietur.*] Audiſti fortaſſe aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo ſua quempiam anathematizâſſe peccantium. Sed fortè ſi eſſent interrogati, reperirentur idonei reddere inde rationem. Ego autem, quoniam ſi quis à me quærat, utrùm rectè fiat, quid ei reſpondeam, non invenio: nunquam hoc facere auſus ſum de quorundam 2 facinoribus unanimiter adverſùs Eccleſiam perpetratis, niſi graviſſimè commoverer. Sed ſi tibi, quòd juſtè fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, & honoris Eccleſiaſtici rudimenta contemno. En adſum: ſenex à juvene Coëpiſcopo, & Epiſcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus ſum diſcere, quomodo vel Deo, vel hominibus juſtam poſſimus reddere rationem, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt, ſicut ex Adam, in g quo omnes peccaverunt, originale peccatum) ſpiritali ſupplicio puniamus. Etenim Claſſiciani filius, etſi traxit ex patre primi hominis culpam, ſacro fonte baptiſmatis expiandam, tamen quicquid, poſteaquam eum genuit, peccati pater ejus admiſit, ibi particeps ipſe non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid 3 dicam de conjuge? Quid de tot

a *Geneſ. 19.* b *1. Reg. 15.* c *Numer. 16.* d *Joan. 9.* e *Exod. 20.*

a *Ezechiel. 18.* b *2. Corinth. 5. mutatis aliquantulùm verbis.* c *Ivo p. 14. c. 44. Pann. l. 5. c. 126.* d *al. quippe.* e *Matth. 16.* f *Ezech. 18.* g *Rom. 5.*

animabus in univerſa familia? Unde ſi una anima per iſtam ſeveritatem, quâ tota domus iſta anathematizata eſt, ſine baptiſmate de corpore exeundo perierit, innumerabilium mors corporum, ſi de Eccleſia homines innocentes violenter abſtrahantur & interficiantur, huic damno non poteſt comparari. Si ergò de hac re potes reddere rationem, utinam & nobis reſcribendo præſtes, ut poſſimus & nos! Si autem non potes, quid tibi eſt inconſultâ commotione animi facere, unde ſi interrogatus fueris, rectam rationem non valeas invenire? Hæc autem dixi, etiam ſi filius noſter Claſſicianus aliquid admiſit, quod tibi anathemate plectendum juſtiſſimè videretur.

1 ¶ Hæc enim fuit] *Sic etiam apud Ivonem, & in Pannormia: in epiſtola autem ipſa legitur:* Neque enim hæc corporalis eſt pœna, quâ legimus quoſdam contemptores Dei cum ſuis omnibus, qui ejuſdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verùm ob gloſſam, & doctorum dicta nihil eſt mutatum.*

2 ¶ De quorundam] *Eadem gloſſa obſtitit, ne hoc mutaretur: itemq; quoniam cum Ivone & Pannormia concordat. In originali autem eſt,* cùm de quorundam facinoribus, immaniter adversùs Eccleſiam perpetratis, graviſſimè permoverer.

3 ¶ Quid dicam de conjuge?] *Verba hæc deſunt in cæteris editionibus epiſtolarum, exceptâ Antverpianâ. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Ivonem, & in Pannormia.*

2 pars. *Ut ergò ex hac auctoritate evidentiſſimè monſtratur, illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius: neque aliquâ ratione nituntur, qui pro peccato unius in totam familiam ſententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio vetatum non lædit, ſed excommunicantem.*

C. II. ¶ *Qui illicitè aliquem excommunicat, ſemetipſum, non illum condemnat.*

Unde Gregorius *ſcribit Magno Mediolanenſi Epiſcopo, lib. 2. epiſt. 26.*

COmperimus, *a* quòd Laurentius quondam frater, & Coëpiſcopus noſter nullis te culpis exigentibus *b* communione privaverit. Ideoque hujus præcepti noſtri auctoritate munitus, officium tuum ſecurus perage, & communionem ſine aliqua ſume formidine.

C. III. ¶ *Qui non corde, ſed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.*

Item Hieronymus *c in Leviticum.*

QUi negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare, etiamſi non ex corde maledicant, etiamſi non voto & animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorum (ſecundùm Eſaiæ *d* verbum) & inquinamenta oris incurrunt.

C. IV. ¶ *Vita, non ſententia quemlibet ligat, vel ſolvit.*

Item Hieronymus *e ubi ſuprà.*

I. SI quis *f* non recto judicio eorum, qui præſunt Eccleſiæ, depellatur, & foras mittatur, ſi ipſe non antè exiit, hoc eſt, ſi non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto judicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus ſit, & ille foris, qui intus retineri videtur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Rabanus *de Eccleſiaſticis preſſuris, lib. 1.*

NOn in *g* perpetuum damnamur, cùm injuſtè judicamur, dicente Pſalmo: *h* [*Nec damnabit illum, cùm judicabitur illi.*] Multi Sacerdotum culpam zelo Dei ſe perſequi profitentur: Sed dum indiſcretè hoc agitur, ſacrilegii facinus incurrunt, & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi quoque multo magis deteriùs cadunt.

C. VI. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui illicitè aliquem excommunicat.*

Item ex Concilio Pariſienſi *tempore Ludovici.*

DE illicita *a* excommunicatione lex Juſtiniani Imperatoris Catholici, quam probat & ſervat Catholica Eccleſia, conſtitutione CXXIII. 1 cap. CCCLI. decrevit, ut nemo Epiſcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam *b* aliquem excommunicaverit, ille quidem, qui excommunicatus eſt, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam ſanctæ communionis redeat: is autem, qui legitimè non excommunicaverit, in tantum abſtineat à ſacra communione tempus, quantum majori Sacerdoti viſum fuerit: ut quod injuſtè fecerit, ipſe juſtè patiatur. Et hinc ſanctus Gregorius *c* ad Joannem Epiſcopum injuſtè excommunicantem inter cætera ſcribit, dicens: [*Caſſatis prius, atque in nihilum redactis prædicta ſententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Principis Apoſtolorum auctoritate decernimus, triginta dierum ſpatio de ſacra communione privatum, ab omnipotenti Deo noſtro tanti exceſſûs veniam cum ſumma pœnitentia, ac lachrymis exorare. Quòd ſi hanc ſententiam noſtram te cognoverimus impleſſe remiſſius, non jam tantùm injuſtitiam, ſed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoſcas, adjuvante Domino, ſeveriùs puniendam:*] quia nemo præproperè, vel præpoſterè, ſcilicet non commonitus, neque conventus *d*, eſt judicandus. De conventione autem hujuſmodi patratoris manifeſtorum criminum lex *e* dicit: [*Quicunque tribus auctoritatibus judicis conventus, vel tribus edictis ad judicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id eſt, quod cauſam extinguit, fuerit evocatus, & præſentiam ſuam apud eum judicem, à quo ei denuntiatum eſt, exhibere noluerit, adversùs eum, quaſi in contumacem, judicari poteſt. Quinimò nec retractari per appellationem negotia poſſunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.*] Et hanc ſententiam de tribus auctoritatibus conventis ex Evangelica auctoritate Cœleſtinus 2, ad Neſtorium dicens, & Epheſina 3 Synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Joannem ſcribens, comprobant. De peremptorio autem ſcripto *f*, Africanum Concilium demonſtrat de Creſconio, ut ſi conventus reſipiſcere detrectaverit, ſuo contemptu, & ſuâ contumaciâ faciente, auctoritate judiciariâ protinùs excludatur. Item *g* beatus Gregorius de ſententia in contumacem, ſcribens ad Maximum præſumptorem Salonitanum Epiſcopum dixit: [*Hortamur, ut ad nos venire omni poſtpoſitâ excuſatione feſtines: quatenùs ſervatâ juſtitiâ, hæc de quibus accuſaris, & cognoſcere, & finire ſecundùm canonica inſtituta Chriſto revelante poſſimus. Ita autem fac, ut ad veniendum ampliùs jam moras non ingeras: ne ipſe te magis abſentia obnoxium his, quæ dicuntur, aſſignet: & nos in te hæc res, non ſolùm propter dicta crimina, quæ purgare ſubterfugis, ſed etiam propter inobedientiæ culpam, duriùs, ſcilicet ut in contumacem, cogat ex Concilio ferre judicium.*]

1 ¶ CXXIII.] *Sic eſt in novellis Juſtiniani, & in Epitome Juliani anteceſſoris, & in aliquot Gratiani codicibus; licèt in aliis ſit CXXVIII. Numerus autem capitis emendatus eſt ex vetuſtis exemplaribus. Olim enim novellæ per capita, non per libros diviſæ citabantur.*

a *Polyc. lib. 1. tit. 22. Ivo p. 14. c. 17. Pann. lib. 5. c. 129.* b *al. extantibus.* c *Origenes hom. 14. ad c. 24. Levit.* d *Eſa. 6.* e *Origenes ibidem.* f *Infr. eâd. cùm aliquis.* g *Ivo p. 14. c. 29. Pann. lib. 5. c. 192.* h *Pſal. 36.*

a *Ivo part. 14. c. 21. Pann. l. 5. c. 124. 2. q. 1. nemo Epiſcopus.* b *al. ea.* c *Lib. 2. ind. 11. epiſt. 6.* d *al. convictus.* e *In Cod. Theod. l. 5. ſententiarum Julii Pauli, titul. 5. partim in interpretatione, partim poſt interpretationem.* f *cap. 15. & 44.* g *lib. 5. Epiſt. 3.*

2 ¶ Cœle-

2 ¶ Cœleſtinus,] *In Concilio Epheſino Bibliotheca Vaticana, & Lutetiæ impreſſo, in epiſtola ipſa Cæleſtini ad Neſtorium hæc leguntur ad hoc caput pertinentia:* Scias volo poſt primam & ſecundam illius *(ſcilicet Cyrilli,)* & hanc noſtram correptionem, quam conſtat eſſe jam tertiam, ab univerſitate collegii, & conventu Chriſtianorum te prorſus eſſe ſejunctum: niſi mox, quæ malè dicta ſunt, corrigantur. *In eodem verò Concilio nuper Ingolſtadii impreſſo, epiſtola hæc eſt in tomo primo, c.16.*

3 ¶ Epheſina] *In iiſdem Vaticano & Pariſienſi Epheſini Concilii exemplaribus in epiſtola ipſius Synodi ad Neſtorium hæc habentur.* Ecce autem ſimul præſidente ſanctâ Synodo, quæ in magna Roma congregata eſt, ſanctiſſimo, & reverendiſſimo fratre, & comminiſtrò noſtro Cœleſtino Epiſcopo, & tertiâ te hac conteſtamur Scripturâ, &c. *In ſententia verò depoſitionis ipſius Neſtorii poſt mentionem duarum citationum additur,* Canonibus autem præcipientibus, evocari tertiâ vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rurſus alios ſanctiſſimos Epiſcopos, contumacem invenimus, & renitentem, &c. *In Concilio autem Ingolſtadii excuſo, tomo 1. c.2. ſunt expreſſæ tres citationes ipſius Neſtorii.*

C. VII. ¶ *Vita, non ſententia ab Eccleſia aliquem ejicit, vel ad eam reducit.*

Item Origenes *ſuper Leviticum, homiliâ 14. ad cap. 24.*

CUm aliquis *a* exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de caſtris Eccleſiæ; etiamſi per Epiſcopi vocem minimè abjiciatur: ſicut è contrario, dum aliquis non recto judicio foras mittitur, ſcilicet ſi non antè exierit, id eſt, ſi non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus eſt, & qui foris eſt, intus retineri videtur.

¶ *Apud Origenem poſt c.* qui negligunt. *ſup. eâd. citatum, ſequitur:* Iſte tamen, qui licèt matre Iſraëlitide, Ægyptio tamen patre progenitus eſt, exiit, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quòd niſi exiiſſet, nec litigâſſet adversùs verum Iſraëlitam, nec nominans maledixiſſet. Exiit enim à veritate, exiit à timore Dei, à fide & charitate: ſicut ſuperiùs diximus, quomodo per hæc quis exeat à caſtris Eccleſiæ, &c.

C. VIII. ¶ *Et qui aperto ſacrilegio, & qui perversâ vitâ fidelibus non ſociantur, ad Eccleſiam non pertinere probantur.*

Item Auguſtinus *ſermone 11. de verbis Domini.*

DE illis, qui ſunt ab Eccleſia ſegregati, non dicit: [b *ea, quæ ſunt Spiritûs, non percipientes*] ne ad ſcientiæ perceptionem referrentur *c*: ſed dictum eſt, [*Spiritum non habentes.*] *& infrà.* ¶ Hoc *d* utique 1 nullo modo diceret ab Eccleſia ſegregatis, qui dicti ſunt Spiritum non habentes. Sed nec ille dicendus eſt eſſe in Eccleſia, & ad iſtam ſocietatem Spiritûs pertinere, qui ovibus Chriſti ficto corde miſcetur. [*Sanctus* e *enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum.*] Neque 2 enim ſolùm ad Eccleſiam non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter miſti per peſſimam vitam ſeparantur.

¶ *In ſermone indicato B. Auguſtinus agens de iis, qui ſe omnino ab Eccleſia ſeparaverunt, ait, horum ſchiſma longè diverſum eſſe ab illo, quo aliqui in Eccleſia unitate permanentes inter ſe diſſentiunt, prout Corinthii faciebant: ad quos Paulus ſcribens epiſtolâ primâ, carnales eos vocat, quia dicerent, Ego ſum Pauli, ego verò Apollo. De illis ergò (inquit B. Auguſtinus) qui planè ſunt ab Eccleſia ſeparati, non eſt accipiendum, quod dicit Apoſtolus 1. Corinth. 3.* ea, quæ ſunt Spiritûs, non percipientes. *ſed quod dicit in ſua epiſtola Judas,* qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.

1 ¶ Hoc utique] *Repetendum eſt, quod apud B. Auguſtinum antecedit de parvulis & carnalibus, qui tamen ſunt intra Eccleſiæ unitatem.* Poſtremò *(ait)* ut certiſſimè noverimus, quòd parvuli in Chriſto, non percipientes quæ ſunt Spiritûs Dei, habent tamen Spiritum Dei, paulò poſt intueamur, quemadmodum eos ipſos increpans ait, [*neſcitis, quia templum Dei eſtis: & Spiritus Dei habitat in vobis.*] Hoc utique nullo modo diceret ab Eccleſia ſegregatis, &c.

2 ¶ Neque enim ſolùm] *Hinc uſque ad finem non ſunt inventa. Facit tamen ad hanc ſententiam, quod ſcribitur lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, c.17.*

C. IX. ¶ *A Deo ſeparamus, quos impios demonſtramus.*

Item ex quinta Synodo, *collatione quintâ.*

CErtum eſt *a*, quòd qui impius demonſtratus eſt, omnimodò ſeparatus eſt à Deo: ſicut etiam ille, qui anathematizatus, tanquam impius ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat anathema, niſi à Deo ſeparationem.

3 pars. *Illicita ergò excommunicatio, ut ex præmiſſis apparet, non lædit eum, qui notatur, ſed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes ſunt, ex alterius crimine condemnari non poſſunt: ſicut ab imprudentibus familiæ potentum pro peccatis Dominorum ſolent notari. Sed adhuc objicitur, quòd non ſolùm innocentes, ſed nec etiam criminoſi ſententiâ maledictionis ſint feriendi. Ait enim Chriſtus in* b *Evangelio:* [Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt.] *Item* c *Apoſtolus:* [Benedicite perſequentibus vos: benedicite & nolite maledicere.] *Item* d, [Maledici regnum Dei non poſſidebunt.]

C. X. ¶ *Ab omni maledicto fideles immunes eſſe oportet.*

Item Hieronymus *in Epiſtolam ad Titum initio capitis tertii.*

SI igitur * Michaël non fuit auſus diabolo, & certè maledictione digniſſimo, judicium inferre blaſphemiæ, quantò magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur diabolus maledictum: ſed per os Archangeli blaſphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide, quæ tribus in monte Garizin conſtitutæ ſint, ut benedicerent populo, & quæ in monte altero, ut maledicerent: Ruben *e*, qui maculaverat torum parentis, & Zabulon noviſſimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel *f* ponuntur, ut maledicant his, qui maledictione ſunt digni.

C. XI. ¶ *Quos ſignificent illi, qui ad benedictionem, quive ad maledictionem de filiis Iſraël electi ſunt.*

Item *in libro Joſuæ* g.

CUm ergò in ſingulis quibuſque fidelium talis ſit propoſiti varietas, hoc mihi deſignari videtur in hoc loco, quòd dimidii illi, qui juxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus eſt) iſtos figuraliter *h* indicent, qui non metu pœnæ, ſed benedictionum & repromiſſionum deſiderio veniunt ad ſalutem: illi verò dimidii, qui juxta montem Gebal *i* incedunt, in quo maledictiones prolatæ ſunt, iſtos alios indicent, qui malorum metu, & ſuppliciorum timore complentes quæ in lege ſcripta ſunt, perveniunt ad ſalutem.

Sed qui pro perſecutoribus juſſit orare, primos parentes pro transgreſſione mandati, mortis maledicto percuſſit. Cain k *quoque quia primæ prævaricationi fratricidium adjunxit, ſententiam ma-*

a *Sent.4.diſt.18. ſup.eâd. ſi quis.* b *1.Cor.3.* c *al. referretur.* d *In epiſt. Judæ.* e *Sap.1.*

a *Ivo p.14.c.49. Pann. l.5.c.29.* b *Matth.5.* c *Rom.12.* d *Galat.5.* * *In epiſt. Judæ.* e *Deut 27.* f *al. Hebal.* g *Origenes hom.9. ad c.9. Joſue.* h *al. ſingulariter*] *orig.* i *al. Hebal.* k *Geneſ.3.*

ledictionis à Domino reportavit. Abrahæ a quoque Dominus dixit: [Maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi.] In Evangelio b etiam, cùm eſuriens veniret ad ficum, non inveniens fructum in ea, ſuâ maledictione, perpetuâ ſterilitate ipſam damnavit. ¶ Item c Noë cùm verenda ſua à Cham deriſa cognoſceret, filium ejus Chanaam maledicens dixit: [Maledictus Chanaam, ſit ſervus fratrum ſuorum.] Item d Iſaac, cùm benediceret Jacob filio ſuo, ait: [Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.] Item, ſicut in libro Deuteronomii legitur e, Moyſes ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Iſrael in duas partes diviſit, & ſex tribus juſſit, ut juxta montem Gebal f incedentes, maledictionem tranſgredientium legem vociferarentur: alius verò præcepit, ut juxta alium montem incedentes, benedictiones obſervantium inclamarent. ¶ In Novo etiam Teſtamento Petrus Apoſtolus legitur Simoni maledixiſſe, cùm ait: g [Pecunia tua tecum ſit in perditionem.] Paulus quoque, qui dixerat: h [Benedicite, & nolite maledicere,] fornicatorem i Corinthium juſſit excommunicari. ¶ Item in eadem 1 epiſtola ait: [Si quis non fuerit ſecutus doctrinam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſit anathema, maranatha.] ¶ Item k Galatis: [Si Angelus de cœlo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema ſit.] ¶ Diſtinguendum eſt ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino & ſanctiſſimis viris rationabiliter profertur. Maledictum quod prohibetur, eſt illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio perſequentis, non ex amore juſtitiæ. Maledictum verò, quo ſancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore juſtitiæ, non ex livore vindictæ.

1 ¶ In eadem] Anteà legebatur, ut etiam in manuſcriptis, in alia. Hujus verò loci, ac ſequentis ſenſum retulit Gratianus, non ipſa prorſus Apoſtoli verba.

C. XII. ¶ Sancti viri non ex voto ultionis, ſed amore juſtitiæ aliquos maledicunt.

Unde Gregorius ait in Moral. lib. 4. capite 6.

CUm ſancti l viri maledictionis ſententiam proferunt, non in hanc ex voto ultionis, ſed ex juſtitiæ m examine prorumpunt. Intus enim ſubtile judicium n aſpiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoſcunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno o judicio non diſcordant. Item ſuprà cap. quinto. ¶ Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio juſtitiæ 1, ut in ipſo primo peccante prolatum eſt, cùm audivit: p [Maledicta terra, in opere tuo, &c.] & ſicut Abrahæ dicitur: q [Maledicam maledicentibus tibi.] Aliter verò profertur maledictum, quod non judicio juſtitiæ, ſed livore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apoſtoli r prædicantis ceſſare admonemur, qui ait: [Benedicite, & nolite maledicere.]

1 ¶ Juſtitiæ,] In his, quæ ſequuntur, non omnino refert Gratianus ipſa verba beati Gregorii, neque etiam cæterorum collectorum, licèt propiùs ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.

C. XIII. ¶ Errantes, & in errorem mittentes excommunicentur.

Item Pelagius Papa Anglio Epiſcopo.

APoſtolicæ ſ auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium Spiritus tradendos eſſe Satanæ, ut blaſphemare dediſcant.

a Geneſ. 12. b Matth. 21. c Geneſ. 9. d Geneſ. 27. e Deuteron. 27. f alit. Hebal. g Actor. 8. h Rom. 12. i 1. Corinth. 3. & 6. k Galat. 1. l Beda in Acta, capite 8. Ivo part. 14. cap. 4. & 5. Pannorm. lib. 5. cap. 82. m alit. juſtitia examinis. n Dei judicium] vera lectio. o aliter æterno. p Geneſ. 3. q Geneſ. 12. r Rom. 12. ſ 1. Cor. 5.

C. XIV. ¶ Delinquentes corrigantur à Sacerdotibus, incorrigibiles inventi excommunicentur.

Item Anacletus Papa, epiſt. 3.

TAm Sacerdotes a, quàm reliqui fideles omnes, ſummam curam habere debent de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab Eccleſia ſeparentur.

C. XV. ¶ Secundâ vel tertiâ admonitione interpoſitâ, excommunicationis ſententia procedat.

Item Gregorius Papa lib. 2. epiſt. 37. ad Natalem Epiſcopum.

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interpoſitâ conditione gradûs 1, ſecundò vel tertiò jam ut ita dicam, ex neceſſitate ſubjuncta eſt) beatitudo veſtra immeritò queritur, cùm Paulus Apoſtolus b dicat: [In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam.]

1 ¶ Gradûs,] In tribus vetuſtis exemplaribus epiſtolarum beati Gregorii & uno Gratiani legitur, gradu ſecundo, &c.

C. XVI. ¶ Mali ab Eccleſia ſunt eliminandi.

Item Hieronymus in epiſtolam ad Galatas, cap. 5.

REſecandæ 1 ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ovis à caulis repellenda: ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Arrius in Alexandria una ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem ejus flamma populata eſt.

1 ¶ Reſecandæ] Apud B. Hieronymum legitur, ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ovium repellendum.

C. XVII. ¶ Pro diverſitate culparum ſubditi à Præpoſitis corripiantur.

Item Auguſtinus in libro de correptione & gratia, cap. 15.

COrripiantur itaque à Præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diverſitate diverſis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipſa, quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale judicium (quâ pœnâ in Eccleſia nulla major eſt) poteſt, ſi Deus voluerit, in correctionem ſaluberrimam cedere atque proficere. Neque enim ſcimus, quid contingat ſequenti die. An ante finem vitæ hujus de aliquo deſperandum eſt? Aut contradici Deo poteſt, ne reſpiciat c & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio Spiritûs contribulati, cordiſque contriti, à reatu quamvis juſtæ damnationis abſolvat, damnatumque 1 ipſe non damnet? Paſtoralis tamen neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ovibus ſanis morbidam, ab illo, cui nihil eſt impoſſibile, ipſâ forſitan ſeparatione ſanandam. Neſcientes enim quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus ſalvos fieri.

1 ¶ Damnatumque] Sic emendatum eſt ex originali, nec gloſſa viſa eſt impedire. Anteà legebatur, damnatum, quem ipſe non damnat.

C. XVIII. ¶ Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abſcindi.

Item Proſper libro ſecundo de vita contemplativa, cap. 7.

ECce d autem crimina quorumlibet, ſi ipſis criminoſis confiteri nolentibus, undecunque claruerint,

a Burch. l. 1. c. 136. Ivo p. 5. c. 254. b 2. Cor. 10. c al. recipiat. d Ea ſ orig.

quæcun-

quæcunque non fuerint, patientiæ leni medicamento ſanata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda ſunt & curanda. Quod ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis, ac piè increpantis medela p ocefferit *a* in eis, qui diu portati, & ſalubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abſcindi: ne, ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa non fuerit, ſalutem reliquæ carnis putredinis ſuæ contagione corrumpit; ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt, ſi moribus depravatis in Sanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant 1.

1 ¶ Inficiant.] *Apud Proſperum continuò ſequitur cap.* porro. *infrà de pœnitentia, diſt. 1.*

C. XIX. ¶ *Excommunicandus eſt, qui duas ſimul uxores habere præſumit.*

Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

AN non *b* diſtrictâ ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus eſſe dignoſceris; Quod Dominus non niſi poſt ſeptuaginta ſeptem generationes ſuo ſalutifero adventu delevit: cùm Cain fratricidium ſeptimâ generatione aquis abolitum ſit cataclyſmi.

C. XX. ¶ *Falſi teſtes & homicidæ communione priventur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 37.*

ITaque cenſuimus *c* homicidas & falſos teſtes à communione Eccleſiaſtica ſubmovendos: niſi pœnitentiæ ſatisfactione crimina admiſſa diluerint.

C. XXI. ¶ *Excommunicetur potens, qui Clericum pauperem, vel Religioſum ſpoliare præſumit.*

Item ex Concilio Toletano I. *cap. 11.*

II. SI quis *d* de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem 1, aut Religioſum expoliaverit, & mandaverit eum ad ſe venire Epiſcopus, ut audiatur, & contempſerit: invicem mox ſcripta pecurrant per omnes Epiſcopos Provinciæ, & quoſcunque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipſe, donec obediat, & reddat aliena.

1 ¶ Pauperem,] *In pleriſque vetuſtis, & apud Anſelmum, & in codicibus Concilii impreſſis, & manuſcriptis eſt,* pauperiorem.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Ex dictis Gregorii Papæ.

QUiſquis per *e* dolum manum ſuam mittit in Chriſtum Domini, id eſt, in Epiſcopum vel Presbyterum (quia ſacrilegium grave committit,) & ſi quis Eccleſiam Dei vaſtat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc graviſſimum eſt ſacrilegium,) placuit ſanctæ Synodo, ut 1 inprimis omnia bona ejus proſcriptione publicentur: deinde in uno loco, id eſt, in monaſterio incluſus pœniteat omnibus diebus vitæ ſuæ.

¶ *Caput hoc abeſt à pleriſque manuſcriptis. Burchardus autem & Ivo citant ex Concilio Gangrenſi.*

1 ¶ Ut inprimis] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* ut in uno loco, &c. *ſine verbis illis, quæ hic ſunt interjecta.*

C. XXIII. ¶ *Communione privetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores moleſtare præſumit.*

Item Calixtus Papa.

III. SI quis Romipetas, & peregrinos, & Apoſtolorum limina, & aliorum Sanctorum oratoria viſitantes capere, ſeu rebus, quas ferunt, ſpoliare, & mercatores novis teloniorum & pedagiorum *f* exactionibus moleſtare tentaverit, donec ſatisfecerit, communione careat Chriſtianâ.

a *al. profecerit.* b *Ivo p. 8. c. 227. Gen. 4.* c *Burch. l. 6. c. 29. Ivo p. 10. c. 38. & 158.* d *Anſ. l. 7. c. 173.* e *Burch. l. 10. c. 65. Ivo p. 12. c. 79. & p. 13. c. 65.* f *al. pedaticorum.*

C. XXIV. ¶ *Excommunicentur, qui Oratores, & Eccleſias, bonaq; earum, & perſonas ibi ſervientes infeſtare præſumunt.*

Item Urbanus Papa.

PAternarum traditionum exemplis commoniti, paſtoralis officii debitum perſolventes, Eccleſias cum bonis ſuis, tam perſonis, quàm poſſeſſionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorumque Converſos 1, Oratores quoque, cum ſuis nihilominùs rebus, quas ferunt, tutos, & ſine moleſtia eſſe ſtatuimus. Si quis autem contra hoc facere præſumpſerit, & poſtquam facinus ſuum recognoverit, intra dierum triginta ſpatium competenter non emendaverit, à liminibus Eccleſiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Converſos,] *In codicibus impreſſis ſequebatur,* vel commiſſos, *quæ ſunt expuncta, quia abſunt à pleriſque manuſcriptis Gratiani exemplaribus, & vetuſto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres canones deſcripti ſunt, tanquam fragmentum alicujus Concilii.*

C. XXV. ¶ *Qui Oratoribus, pauperibus non arma ferentibus in malum obviaverint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *omnibus Epiſcopis.*

ILli *a*, qui peregrinos, vel Oratores cujuſcunque ſancti, ſive Clericos, ſive Monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum ejus obviaverint, anathematis vinculo feriantur, niſi dignè emendaverint. Pax verò illa, quam treugam dicimus, ſic obſervetur, ſicut ab Archiepiſcopis & Epiſcopis uniuſcujuſque provinciæ conſtituta eſt. Qui autem eam infregerit, excommunicationi ſubdatur.

4 pars. *Quia verò ſermo de Hæreticis habetur, videndum eſt, quid interſit inter ſchiſma & hæreſim: & qui ſint Hæretici? & quot ſint Hæreticorum ſectæ?*

C. XXVI. ¶ *Schiſmatis & hæreſis differentia.*

Differentiam autem inter ſchiſma & hæreſim, Hieronymus *in epiſt. ad Titum* b, *c. 3. aſſignat, dicens:*

INter *c* hæreſim & ſchiſma hoc intereſſe arbitrantur, quòd hæreſis perverſum dogma habeat, ſchiſma propter *d* Epiſcopalem diſſenſionem ab Eccleſia 1 pariter ſeparat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt 2, cæterùm nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim, ut rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.

1 ¶ Ab Eccleſia] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excuſis, itemq; duobus manuſcriptis Vaticanis legitur,* ab Eccleſia ſeparetur.

2 ¶ Poteſt,] *Sequebatur,* diverſum. *quæ vox abeſt à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

C. XXVII. ¶ *Unde hæreſis dicatur?*

Unde autem hæreſis dicatur, in epiſtolam ad Galatas, cap. 5. Hieronymus *e diffinit ita dicens:*

HÆreſis *f* Græcè ab electione dicitur, quòd ſcilicet eam ſibi unuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem. Quicunque *g* igitur aliter Scripturam intelligit, quàm ſenſus Spiritûs Sancti flagitat, quo ſcripta eſt, licèt de Eccleſia non receſſerit, tamen Hæreticus appellari poteſt, & de carnis operibus eſt, eligens quæ pejora ſunt.

5 pars. *Qui verò propriè dicantur Hæretici,* Auguſtinus *in lib. de Utilitate credendi, c. 1. oſtendens, ait.*

a *Pann. lib. 5, c. 114.* b *Ad locum* [*Hæreticum hominem.*] c *Polyc. lib. 7. tit. 3. Anſ. l. 12. c. 49.* d *al. poſt Epiſcopalem deceſſionem.* e *Ad locum* [*Hæreſes, invidiæ.*] f *Polyc. ibid. Anſ. l. 12. c. 50.* g *Gal. 5.*

C. XXVIII. ¶ *Qui propriè dicantur Hæretici.*

HÆreticus *a* eſt, qui alicujus temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatûsque ſui gratiâ falſas ac novas opiniones vel gignit, vel ſequitur. Ille autem, qui hujuſmodi hominibus credit, homo eſt imaginatione quâdam veritatis ac pietatis illuſus.

C. XXIX. ¶ *Non ſunt Hæretici, qui non ſuâ audaciâ, ſed alienâ ſeducuntur in errorem.*

Idem *Glorio, Eleuſio, & aliis, epiſt. 162.*

DIxit *b* Apoſtolus, [*Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem devita: ſciens, quia ſubverſus eſt hujuſmodi, & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus.*] Sed qui ſententiam ſuam, quamvis falſam atque perverſam, nullâ pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audaciâ ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ ſolicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam ſunt inter Hæreticos deputandi.

C. XXX. ¶ *Magiſtri erroris exiſtunt, qui veritatis diſciplinam contemnunt.*

Item Leo Papa *epiſt. 10. ad Flavianum.*

QUid autem iniquiùs eſt, quàm impia ſapere, & ſapientioribus, doctioribusque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cùm ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, nec ad Evangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt: & ideò magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuerunt.

C. XXXI. ¶ *Hæretici ſunt, qui quod pravè ſapiunt, contumaciter defendunt.*

Item Auguſtinus c *contra Manichæos.*

QUi *d* in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, pravumque ſapiunt, ſi correpti, ut ſanum, rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, Hæretici fiunt.

C. XXXII. ¶ *Errante damnabilior eſt, qui ejus defendit errorem.*

Item Urbanus Papa.

QUi aliorum defendit errorem, multò ampliùs damnabilior eſt illis, qui errant: quia non ſolùm errat, ſed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat. Unde quia magiſter erroris eſt, non tantùm Hæreticus, ſed etiam Hæreſiarcha dicendus eſt.

C. XXXIII. ¶ *Qui mendacio veritatem immutant, Patrum terminos transferre probantur.*

Item Hieronymus *lib. 2. Comment. ad c. 5. Oſeæ.*

TRansferunt Principes Juda terminos, quos poſuerunt Patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quam ab Apoſtolis acceperunt. *Idem infrà, eodem capite.* ¶ De Hæreticis manifeſtus eſt ſenſus, quòd ſophiſmatibus ſuis, & arte dialecticâ ſæpè opprimant Eccleſiaſticos. *Idem ad caput nonum.* ¶ Veteres ſcrutans hiſtorias, invenire non poſſum ſcidiſſe Eccleſiam, & de domo Domini populos ſeduxiſſe, præter eos, qui Sacerdotes à Deo poſiti fuerant, & Prophetæ, id eſt, ſpeculatores. Iſti ergò vertuntur in laqueum tortuoſum, in omnibus locis ponentes ſcandalum.

C. XXXIV. ¶ *Abjiciantur, qui adverſariorum conveniunt pravitati.*

Item Leo Papa *epiſtolâ 74. ad Anatolium.*

ILlud *e* ſanè plurimùm mihi diſplicare ſignifico, quòd inter 1 dilectionis *a* tuæ Clericos quidam eſſe dicuntur, qui adverſariorum conveniant *b* pravitati, & vaſa 2 iræ *c* vaſis miſericordiæ miſceantur. Quibus inveſtigandis, & ſeveritate congruâ coërcendis debet diligentia tua vigilanter inſiſtere: ita ut his, quibus prodeſſe non potuerit correctio, non parcat abſciſſio. Oportet enim nos Evangelici meminiſſe mandati, quo ab ipſa veritate præcipitur *d*, ut ſi nos oculus, aut pes, aut dextera ſcandalizaverit manus, à compage corporis auferatur: quia meliùs ſit his in Eccleſia carere membris, quàm cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Nam ſuperfluò extra Eccleſiam poſitis reſiſtimus, ſi ab his, qui intus ſunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abjicienda prorſus peſtifera hæc à Sacerdotali vigore patientia eſt, quæ ſibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

1 ¶ Quòd inter] *Sic eſt emendatum ex ipſa epiſtola, cùm & in vulgatu, & in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus eſſet,* quod juriſdictionis tuæ Clerici. *In duobus tamen, quemadmodum & apud Ivonem eſt,* inter ditionis tuæ Clericos.

2 ¶ Vaſa iræ] *Sic eſt emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Roman. 9. Apud Gratianum erat, itemq; apud Ivonem,* veſaniæ vaſis miſericordiæ vaſa miſceantur.

C. XXXV. ¶ *Et ſodalitates, & convivia Hæreticorum Clerici vitare debent.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 70. 71. & 72.*

CLericus Hæreticorum & Schiſmaticorum tam convivia, quàm ſodalitates evitet æqualiter. Eorum conventicula non Eccleſia, ſed conciliabula appellanda ſunt. Cum eis neque orandum eſt, neque pſallendum.

C. XXXVI. ¶ *Canonum obſervatores cum Hæreticis nullum debent inire certamen.*

Item Gelaſius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

CUm quibus erat Synodus ineunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulſi: ſolique remanſerant ſocii perfidorum: cum quibus jam nec licebit habere conventum, dicente Pſal. *e* [*Non ſedi in concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.*] Nec Eccleſiaſtici moris eſt cum his, qui pollutam habent communionem, permiſtamque cum perfidis, miſcere Concilium *f*. Rectè igitur per Chalcedonenſis Synodi formam, hujuſmodi prævaricatio repulſa eſt potiùs, quàm ad 1 Concilium vocata: quod nec opus erat poſt primam Synodum, nec cum talibus habere licebat. *Idem in commonitorio ad Fauſtum.* ¶ Canonum 2 magiſtris atque cuſtodibus nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

1 ¶ Quàm ad] *In originali legitur*, quàm per Concilium, quod nec opus, &c.

2 ¶ Canonum] *Gelaſius in commentario ad Fauſtum, objurgans Græcos illos, qui, cùm maximè canones violarent, eorum tamen ſe obſervatores ſimulabant, in hæc prarumpit verba,* ô canonum magiſtros atque cuſtodes. Nobis nullum, &c.

C. XXXVII. ¶ *Non contradicit, ſed potiùs obedit Evangelio, qui malos excommunicat.*

Item ex epiſtola Urbani Papæ.

NOtandum eſt, quòd quidam dicunt contra Evangelicam parabolam nos facere, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit *g*, cùm aliquos excommunicatione dignos excommunicationi ſubjicimus: &

a *Beda 1. Corinth. 11. Polyc. ibid. Deuſdedit p. 2. Anſ. l. 12. c. 53.* b *Ad Titum c. 3. Polyc. ibid. Anſelm. l. 12. c. 61.* c *Lib. 18. de Civit. Dei, c. 51.* d *Polyc. ibid. Deuſdedit p. 2. Anſel. l. 12. c. 51.* e *Ivo part. 6. cap. 339.*

a *al. ditionis.* b *al. conniveant*] *orig.* c *Rom. 9.* d *Matt. 5.* e *Pſal. 25.* f *al. conſilium.* g *Matth. 13. Sententia habetur 23 q. 3. per totam. In Concilio Milevitano & Africano,*

ajunt

ajunt etiam ſanctum Auguſtinum hoc contradicere in illo loco, ubi ait: [*Quia non eſt præcidenda unitas; ferendi ſunt mali, non abjiciendi.*] Quibus hoc primùm reſpondendum eſt: Si Hæretici & mali homines excommunicandi non ſunt, quare ipſe Auguſtinus cum Legatis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & cum ſanctis Epiſcopis ſuis Pelagium, & Cœleſtinum, novam hæreſim in ſanctam Dei Eccleſiam introducentes, excommunicavit, & ab Eccleſia Dei ſeparavit? Quare ipſos Donatiſtas, contra quos iſta & multa his ſimilia loquitur, tam ipſe, quàm omnis Eccleſia Dei, excommunicatos habuit? &, niſi priùs pœnituiſſent, & per manûs impoſitionem reconciliati eſſent, eis nequaquam communicabat? Idem ipſe Dominus, qui hoc parabolicè hîc narrat, apertè alibi excommunicationem fieri jubet, dicens, *a* [*Frater, qui corripitur ab Eccleſia, & non obedit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*] Unde apparet liquidò, aliud eſſe excommunicationem, aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (ut *b* Apoſtolus ait) ad hoc excommunicatur, ut Spiritus ejus ſalvus fiat in die Domini. Diſciplina enim eſt excommunicatio, & non eradicatio.

Niſi fortè ex contemptu & ſuperbia excommunicati proveniat.

C. XXXVIII. ¶ *Divina maledictio meritum maledicti deſignat.*

Unde c Origenes 1 *in librum Numerorum, homiliâ 15. ad c. 23.*

DEUS, quando maledicit, meritum ejus deſignat, cui maledicitur, & ſententiam *d* promit: utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem, quia hæc non poteſt ſcire (neque enim propoſitum, mentemque alterius videre alius, aut cognoſcere poteſt;) idcircò etiam ſi judicantis, vel ſententiam promentis intuitu proferat maledictum, non poteſt eſſe juſta maledicendi cauſa, ubi ignoratur peccantis affectus, maximè cùm humanum judicium tunc ſciat maledicta proferre, cùm forte conviciis aut injuriis provocatur. Quod vitium volens reſecare *e* Apoſtolus, ne maledictis maledicta & convitiis convitia provocemus, mandatum neceſſarium ponit; ut benedicamus, & non maledicamus: quò convitiandi vitium reſecetur: non quò judicandi veritas, quæ homines latet, & pronunciandi auctoritas perimatur.

1 ¶ Origenes [*Sic eſt reſtitutum, cùm anteà eſſet,* Auguſtinus. *Et magnam hujus capitis partem gloſſa ordinaria ad eundem locum ex ipſo Origene refert: indeque nonnulla ſunt emendata.*

Secta verò Hæreticorum quot ſint, & unde nomina acceperint, Iſidorus *lib. 8. Etymologiarum, cap. 5. determinat, dicens:*

C. XXXIX. ¶ *Quot ſint Sectæ Hæreticorum.*

QUidam autem *f* Hæretici, qui de Eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum auctorum nuncupantur: quidam verò ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt.

¶ Simoniani *g* dicti à Simone, magicæ artis perito: cui Petrus in Actibus Apoſtolorum maledixit, pro eo quòd ab Apoſtolis Spiritûs Sancti gratiam pecuniâ emere voluiſſet. Hi dicunt creaturam non à Deo, ſed à virtute quadam ſuperna creatam.

¶ Menandrini *h* à Menandro magno, diſcipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, ſed ab Angelis factum aſſeruit.

¶ Baſilidiani à Baſilide appellati: qui inter reliquas blaſphemias Jeſum paſſum abnegavit.

¶ Nicolaitæ dicti à Nicolao *i* Diacono Eccleſiæ Hieroſolymorum: qui cum Stephano, & cæteris conſtitutus eſt à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, ut qui vellet, eâ uteretur: verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in Apocalypſi improbat *a*, dicens: [*Sed hoc habes, quòd odiſti facta Nicolaitarum.*]

¶ Gnoſtici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei eſſe dicunt: bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit, Chriſtum hominem fuiſſe tantùm, & de utroque ſexu progenitum.

¶ Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumciſionem obſervant: mille annos poſt reſurrectionem in voluntate carnis futuros prædicant. Unde & Græcè χιλιάςαι, Latinè Millenarii ſunt appellati.

¶ Nazaræi dicti, qui dum Chriſtum (qui à vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

¶ Ophitæ à Colubro nominati ſunt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſum *b* induxiſſe virtutis cognitionem.

¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati, qui αἰῶνας, id eſt, ſecula quædam in originem Dei creatoris induxit: Chriſtum quoque de Virgine nihil corporis aſſumpſiſſe, ſed per eam, quaſi per fiſtulam, tranſiſſe aſſeruit.

¶ Appellitæ, quorum auctor *c* Appelles fuit: qui creatorem Angelum neſcio quem glorioſum ſuperioris Dei faciens, Deum legis Iſraël illum igneum affirmans dixit, & Chriſtum non in veritate Deum, ſed hominem in phantaſia apparuiſſe.

¶ Archontiaci à principibus appellantur: qui univerſitatem, quam Deus condidit, opera eſſe Archangelorum defendunt.

¶ Admiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter ſe mares fœminæque conveniunt.

¶ Cainani *d* 1 inde ſunt appellati, quoniam Cain adorant.

¶ Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus eſt Seth; dicentes eundem eſſe Chriſtum.

¶ Melchiſedechiani vocati pro eo, quòd Melchiſedech, Sacerdotem Dei, non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur.

¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

¶ Apoſtolici hoc ſibi nomen ideò ſumpſerunt, quòd nihil poſſidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo *e* in hoc mundo utuntur.

¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia aſſeruit.

¶ Marcioniſtæ à Marcione Stoico Philoſopho appellati: qui Cerdonis dogma ſecutus, alterum bonum, alterum juſtum Deum aſſeruit, tanquam duo principia creationis *f* & bonitatis.

¶ Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & caſeum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ovium fuiſſe celebratam.

¶ Aquarii appellati, eò quòd aquam ſolam offerunt in calice ſacramenti.

¶ Severiani à Severo exorti, vinum non bibunt: Vetus Teſtamentum, & reſurrectionem non recipiunt.

¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

¶ Alogii vocantur tanquam ſine verbo: λόγος enim Græcè, verbum dicitur. Deum enim Verbum non

a *Matth. 18. paulò aliter.* b *1. Corinth. 5.* c *al. Item.* d *al. ſententiam veram promit.* e *1. Petr. 3. Rom. 12.* f *Rabanus lib. 2. de inſtitut. Clericor. capite 58. Anſelmus libro 13. cap. ultim. Pannor. lib. 5. cap. 345.* g *Act. 8.* h *al. Menandriani.* i *Act. 6.*

a *Apoc. 2.* b *al. paradiſo.* c *al. princeps.* d *al. Cajani.*] *al. Cainini.* e *al. aliquid.* f *al. creatoris.*

credunt, reſpuentes Joannis Evangelium & Apocalypſim.

¶ Cataphrygis nomen provincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Priſca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritûs Sancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum aſſerunt.

¶ Cathari propter munditiem ita ſe nominaverunt: gloriantes enim de ſuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas, ſi nupſerint, tanquam adulteras damnant: mundiores ſe cæteris prædicant. Qui nomen ſuum ſi cognoſcere vellent, mundanos ſe potiùs quàm mundos vocarent.

¶ Pauliani à Paulo Samoſateno exorti ſunt, qui dixit, non ſemper fuiſſe Chriſtum, ſed à Maria ſumpſiſſe initium.

¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non 2 natam introducens, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deam aſſeruit: quos Apoſtolus *a* improbat elementis ſervientes.

¶ Manichæi à quodam Perſa extiterunt, qui vocatus eſt Manes. Hic duas naturas & ſubſtantias introduxit, id eſt, bonam & malam, & animas ex Deo, quaſi ex aliquo fonte manare aſſeruit: Teſtamentum Vetus reſpuit, Novum ex parte recepit.

¶ Anthropomorphitæ 3 dicti pro eo, quòd ſimplicitate ruſticâ Deum habere humana membra, quæ in divinis libris ſcripta ſunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait: [*Spiritus eſt Deus.*] Incorporeus eſt enim, nec membris diſtinguitur, nec corporis mole cenſetur.

¶ Hierarchitæ 4 ab Hierarcha auctore exorti, Monachos tantùm recipiunt: conjugia reſpuunt: regna cœlorum parvulos habere non credunt.

¶ Novatiani à Novatiano *c* Romæ urbis Presbytero exorti: qui adversùs Cornelium cathedram Sacerdotalem conatus invadere, hæreſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere, rebaptizans baptizatos.

¶ Montani 5 hæretici dicti, quòd tempore perſecutionis in montibus latuerunt, quâ occaſione ſe à catholicæ Eccleſiæ corpore diviſerunt.

¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, ſive à paupertate: Chriſtum enim per profectum *d* ſolum, virum juſtum putant effectum. Unde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati ſunt. Hi enim ſemijudæi ſunt: & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter ſervent: adversùs quos *e* Apoſtolus ad Galatas ſcribens invehitur.

¶ Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmii Epiſcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæreſim ſuſcitans, aſſeruit Chriſtum à Maria per Joſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptum.

¶ Aëriani ab Aërio quodam nuncupati ſunt: hi offerre ſacrificium pro defunctis ſpernunt.

¶ Aëtiani ab Aëtio ſunt vocati: iidemque Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico, Aëtii diſcipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, diſſimilem Patri aſſerentes Filium, & Filio Spiritum Sanctum. Dicunt etiam nullum *f* imputari peccatum in fide manentium.

¶ Origeniani ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, quòd non poſſit videre Filius Patrem, nec Spiritus Sanctus Filium. Animas quoque in mundi principio peccâſſe dicunt, & pro diverſitate peccatorum è cœlis uſque ad terras *g* diverſa corpora, quaſi vincula meruiſſe, eâque causâ factum eſſe mundum.

¶ Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Chriſtum eundem eſſe, & Patrem, & Spiritum Sanctum: ipſamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in perſonis accipiunt. Unde & Patripaſſiani vocantur, quia Patrem paſſum dicunt.

¶ Sabelliani ab eodem Noëto pullulâſſe dicuntur: cujus diſcipulum perhibent fuiſſe Sabellium, ex cujus nomine maximè innotuerunt, unde & Sabelliani vocati ſunt. Hi unam perſonam Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti aſtruunt.

¶ Arriani ab Arrio Alexandrino Presbytero orti ſunt: qui coæternum Patri Filium non agnoſcens, diverſas in Trinitate ſubſtantias aſſeruit, contra illud, quod ait Dominus *a*, [*Ego & Pater unum ſumus.*]

¶ Macedoniani à Macedonio Conſtantinopolitano Epiſcopo dicti ſunt, negantes Deum eſſe Spiritum Sanctum.

¶ Apollinariſtæ ab Apollinare vocati ſunt, dicentes Chriſtum corpus tantummodò ſine anima ſuſcepiſſe.

¶ Antidicomaritæ appellati ſunt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, aſſerentes eam poſt Chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commiſtam.

¶ Metangiſmonitæ 6 ideò tale nomen acceperunt, quia ἀγγεῖον Græcè vas dicitur. Aſſerunt enim ſic eſſe in Patre Filium, tanquam vas minus intra vas majus.

¶ Patritiani à quodam Patritio nuncupati ſunt: qui ſubſtantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

¶ Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod ſcriptum eſt, *b* [*Dominus creans mala.*]

¶ Floriani *c* à Floriano: qui è contrario dicunt Deum creâſſe mala, contra hoc, quod ſcriptum eſt: *d* [*Fecit Deus omnia bona.*]

¶ Donatiſtæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numida veniens totam penè Africam ſuâ perſuaſione decepit, aſſerens minorem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans Catholicos.

¶ Bonoſiani à Bonoſo quodam Epiſcopo exorti produntur: qui Chriſtum Dei filium adoptivum, non proprium aſſerunt.

¶ Circumcelliones dicuntur, eò quòd agreſtes ſint: quos Scototopicos 7 vocant, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam. Hi amore martyrii ſemetipſos perimunt, ut violenter de hac vita diſcedentes, martyres nominentur.

¶ Priſcillianiſtæ à Priſcilliano vocati: qui in Hiſpania ex errore Gnoſticorum & Manichæorum permiſtum dogma compoſuit.

¶ Luciferiani à Lucifero Sardiniæ Epiſcopo orti: qui Epiſcopos Catholicos, qui Conſtantii *e* perſecutione perfidiæ Arrianorum conſentientes erant, & poſteà correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes, ſive quod crediderant, ſive quod ſe crediſſe ſimulaverant, quos Eccleſia catholica materno recepit ſinu, tanquam Petrum poſt fletum negationis; hanc illi matris charitatem ſuperbè accipientes, eoſque recipere nolentes, ab Eccleſiæ communione receſſerunt, & cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui manè oriebatur, cadere meruerunt.

¶ Jovinianiſtæ à Joviniano quodam Monacho dicti, aſſerentes nullam nuptarum & virginum eſſe diſtantiam; nullumque inter abſtinentes & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen.

¶ Helvidiani ab Helvidio nominati: qui dicunt poſt Chriſtum natum alios Mariam filios de ſuo Joſeph peperiſſe.

¶ Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

¶ Arabici nuncupati, eò quòd in Arabia exorti ſunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in noviſſimo utrunque reſurgere.

¶ Tertullianiſtæ dicti à Tertulliano Presbytero Africanæ provinciæ civitatis Carthaginenſis, animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum poſt mortem in dæmones verti putantes.

a *Gal. 4.* b *Joan. 4.* c *al. Novato.* d *al. provectum.* e *Gal. 5.* f *al. nulli.* g *al. terras lapſas] orig.*

a *Joan. 10.* b *Eſai. 45.* c *al. Floriniani à Florino.* d *Geneſ. 1.* e *al. inſtanti.*

¶ Theſſa-

¶ Theſſareſcædecatitæ dicti, quòd decimaquartâ lunâ Paſcha cum Judæis obſervandum contendunt. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem ſignificat.

¶ Nyctages à ſomno nuncupati, quòd vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit.

¶ Pelagiani à Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes ſufficere voluntatem ad implenda juſſa divina.

¶ Neſtoriani à Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo nuncupati: qui beatam Mariam virginem non Dei, ſed hominis tantummodò matrem aſſeruit: ut aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit 8.

¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Conſtantinopolitano Abbate: qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negavit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo divinam aſſeruit eſſe naturam.

¶ Acephali dicti, id eſt, ſine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti ſint. Hi trium Chalcedonenſium 9 capitulorum impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & unam in ejus perſona naturam prædicant.

¶ Theodoſiani 10 & Gajanitæ appellati à Theodoſio & Gajano, qui temporibus Juſtiniani Principis in Alexandria, populi perverſi electione, unâ die ordinati ſunt Epiſcopi. Hi errores Eutychetis & Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe Concilium reſpuunt: ex duabus unam in Chriſto naturam aſſerunt, quam Theodoſiani corruptam, Gajanitæ incorruptam contendunt.

¶ Agnoitæ 11 & Tritheitæ à Theodoſianis exorti ſunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad perverſitatem, à qua exorti ſunt, id adjiciunt, quòd Chriſti divinitas ignoret futura, quæ ſunt ſubſcripta de die & hora noviſſima; non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia *a* loquentis: [*Dies judicii in corde meo.*]

¶ Tritheitæ verò vocati, quòd ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe, contra illud, quod ſcriptum eſt: *b* [*Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt.*]

¶ Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem eſſe Deum: aliæ Chriſti divinitatem paſſibilem dicunt: aliæ Chriſti de patre nativitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas converti in dæmones, & in quæcunque animalia æſtimant: aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ ſunt hæreſes adversùs catholicam fidem exortæ, & ab Apoſtolis, & à ſanctis Patribus, vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in ſe multis erroribus diviſæ, invicem ſibi diſſentiunt, communi tamen nomine adversùs Eccleſiam Dei conſpirant. ¶ Sed & quicunque *c* aliter Scripturam ſanctam intelligit, quàm ſenſus Spiritûs Sancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licèt de Eccleſia non receſſerit, tamen Hæreticus appellari poteſt.

1 ¶ Cainani] *Apud B. Auguſtinum in libro de hæreſibus (ex quo magnam partem hujus capitis accepit Iſidorus) & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur,* Gayani. *In uno autem ejuſdem Gratiani,* Cayni. *De quibus quidem Hæreticis Tertullianus in libro de præſcriptione adversùs Hæreticos hæc ſcribit:* Sunt & nunc alii Nicolaitæ: Caiana hæreſis dicitur. *& paulò inferiùs.* Nec non etiam arripit alia quoque hæreſis, quæ dicitur Cainæorum. Et ipſi enim magnificant Cain, quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata ſit in ipſo.

2 ¶ Non natam] *Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis & Iſidoro. Anteà enim legebatur,* Non naturam introducens, Deo, non naturæ eam comparavit.

3 ¶ Anthropomorphitæ] *In codicibus Iſidori vulgatis, & aliquot manuſcriptis antecedunt hæc.* Anomiani, Latinè ſine lege dicuntur: *quæ tamen abſunt à codice Iſidori pervetuſto, & valdè emendato monaſterii B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.*

4 ¶ Hierarchitæ] *Ita mutatum eſt ex libello B. Auguſtini, quamvis in aliquot ipſius editionibus ſit,* Hierarchitæ. *Hierarchæ verò Hæretici meminit B. Hilarius l. 4. & 6. de Trinitate. Anteà legebatur,* Heraclitæ ab Heraclio.

5 ¶ Montani] *Horum nulla mentio eſt apud B. Auguſtinum, ſed Montenſium: quo nomine Donatiſtas Romæ vocari ſolitos tradit.*

6 ¶ Metangiſmonitæ] *Sic emendatum eſt ex Iſidoro & beato Auguſtino, cùm anteà legeretur,* Metangi nominati.

7 ¶ Scotopicos] *Apud Iſidorum, in Pannormia, & in aliquot manuſcriptis Gratiani eſt,* Cotopitas. *Quod verò ait,* ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam, *referendum eſt ad Donatiſtas, non ad Bonoſianos.*

8 ¶ Prædicavit] *In eodem vetuſto Iſidori codice Neapolitano hîc eſt finis capituli, & incipit novum caput,* De Philoſophis gentium.

9 ¶ Chalcedonenſium] *Tria capitula tractata & definita ſunt in quinta Synodo, ſub Juſtiniano, ut notatum eſt ſupr. diſt. 15.* ſicut ſancti. *Qui verò occaſione horum trium capitulorum ab Eccleſia receſſerunt, non Chalcedonenſem, ſed quintam Synodum impugnabant.*

10 ¶ Theodoſiani] *Horum meminit Liberatus in Breviario, Nicephorus lib. 18. cap. 45. 49. & 50. ac Gregorius Cedrenus anno 14. Juſtiniani Imperatoris. B. Auguſtinus memorat Theodotianos à Theodotiano: ſed idem videtur qui Theodotus, de quo Epiphanius l. 2. tom. 1. hæreſi 54.* Theodotianos à Theodoto, *ut etiam Philaſtrius & Damaſcenus.*

11 ¶ Agnoitæ & Tritheitæ] *Sic reſtitutum eſt: quamvis in codicibus Iſidori & Gratiani legeretur,* Gnoitæ & Trithoitæ. *De his meminit Nicephorus in locis proximè indicatis, eoſque à Theodoſianis profectos ſcribit. De Agnoitis verò multa dicit beatus Gregorius lib. 8. epiſt. 35. & 42. ad Eulogium.*

C. XL. ¶ *Quare divina providentia multos errare permittat.*

Item Auguſtinus *de Geneſi contra Manichæos, lib. 1. cap. 1.*

6 ps IDeò divina providentia multos diverſi erroris Hæreticos eſſe permittit, ut cùm inſultant nobis, & interrogant nos ea, quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam, & divinas Scripturas nôſſe cupiamus. Proptereà & Apoſtolus ait, *a* [*Oportet hæreſes eſſe, ut probati manifeſti fiant inter vos.*] Hi autem Deo probati ſunt, qui bene poſſunt docere: ſed manifeſti hominibus eſſe non poſſunt, niſi cùm docent.

1 ¶ Sed manifeſti] *Hæc addita ſunt ex originali, itemque alia nonnulla, & emendata.*

CAUSA XXV.

SAncta Romana Eccleſia quandam baptiſmalem Eccleſiam ſuis munivit privilegiis, decimationes ſuæ diœceſis ex integro ſibi attribuens. Item quoddam monaſterium ſimiliter munivit privilegiis propriis, decernens, ut ex propriis prædiis nulli decimas perſolveret. Accidit itaque, ut intra diœceſim præmunita baptiſmalis

a Eſa. 30. *b* Deut. 6. *c* ſupr. eâd. hæreſi. §. quicunque.

a 1. Corinth. 11.

Eccleſiæ præfatum monaſterium aliâ emptione, aliâ donatione prædia ſibi inveniret. Oritur itaque contentio inter Monachos & Clericos de decimis.

1 *Hinc primùm quæritur, An Clerici baptiſmalis Eccleſiæ, auctoritate privilegii, decimas ſuæ diœceſis ex integro ſibi valeant vendicare?*

2 *Secundò, An ſubſequenti privilegio Monachorum derogetur antiquioribus privilegiis baptiſmalium Eccleſiarum?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd verò auctoritate illius privilegii decimas ſibi ex integro Clerici vendicare non valeant, hinc probatur, quia decimæ juxta decreta ſanctorum Patrum quadripertitò dividuntur: quarum una pars Epiſcopis ſecunda Clericis, tertia fabricis reſtaurandis, quarta verò pauperibus eſt aſſignata. Decreta verò ſanctorum canonum neminem magis, quàm Apoſtolicum ſervare oportet.*

C. I. ¶ *Conſtitutum Synodi, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, Romanam ſedem ſervare oportet.*

Unde Gelaſius Papa *ait in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.*

CONfidimus *a*, quòd nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, uniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, nullam magis exequi ſedem præ cæteris oportere, quàm primam: quæ & unamquamque Synodum ſuâ auctoritate confirmat *b*, & continuatâ moderatione cuſtodit.

C. II. ¶ *Qui negligenter paſcit Dominicum gregem ſibi commendatum, convincitur ſummum non amare paſtorem.*

Item Leo Papa *epiſt.4. Epiſcopis Siciliæ.*

DIvinis *c* præceptis, & Apoſtolicis monitis incitamur, ut pro omnium Eccleſiarum ſtatu, impigro vigilemus affectu: ac ſi quid uſquam reprehenſioni inveniatur obnoxium, celeri ſolicitudine, aut ab ignorantiæ imperitia, aut à præſumptionis uſurpatione revocemus. Monente enim Dominicæ *d* vocis imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trinâ admonitione 1 myſticis ſanctionibus imbuitur, ut Chriſti oves, qui Chriſtum diligit, paſcat, ipſius ſedis, cui per abundantiam gratiæ divinæ præſumus, reverentiâ coarctamur *e*, ut periculum deſidiæ, quantùm poſſumus, declinemus: ne profeſſio ſummi Apoſtoli, quâ ſe amatorem Domini eſſe teſtatus eſt, vana inveniatur in nobis: quia negligenter paſcens Dominicum gregem toties commendatum, convincitur ſummum non amare paſtorem.

1 ¶ Admonitione] *In originali, & apud Anſelmum legitur,* trinâ repetitione myſticæ ſanctionis. *Alia verò quædam ſunt emendata ex ipſa epiſtola.*

C. III. ¶ *Non debent ullo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem.*

Idem *Anatolio Epiſcopo, epiſt.51.*

QUæ *f* ad perpetuam utilitatem generaliter inſtituta ſunt, nullâ commutatione varientur: nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum ſunt commune præfixa: ſed *g* manentibus terminis, quos conſtituerunt Patres, nemo injuſtè 1 uſurpet alienum: ſed intra fines proprios atque legitimos, prout quis valuerit *h*, in latitudine ſe exerceat charitatis.

1 ¶ Injuſtè] *Apud B. Leonem legitur,* nemo in jus tendat alienum. *Apud Ivonem, & in Capitularibus legitur,* nemo damnet alienum: *Apud Anſelmum verò,* nemo injuſtè damnet.

a *Pol.l.1.tit.14. Anſ.l.1.c.48.* b *al. firmavit.* c *Anſ.l.1. c.32.& 43.& l.2.c.22.* d *Joan.21.* e *al.cohortamur.* f *Cap. l.6.c.254. & l.7.c.222. Anſel.l.6.c.121. Ivo p.16.c.317.* g *al. &.* h *al.voluerit.*

C. IV. ¶ *Nulli divinas conſtitutiones, & Apoſtolicæ ſedis decreta temerare licet.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana, capite primo.*

NUlli *a* fas ſit ſine ſtatûs ſui periculo vel divinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare: quia nos, qui potentiſſimi *b* 1 Sacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis deſides fuerimus inventi: quia meminimus, quod timere debemus, qualiter comminetur *c* Deus negligentiæ Sacerdotum. Siquidem reatu majori delinquit, qui potiori honore perfruitur: & graviora facit vitia peccatorum ſublimitas peccantium *d*.

1 ¶ Potentiſſimi] *Sic apud Anſelmum, & in cæteris vetuſtis Gratiani exemplaribus, præter unum, in quo habetur, ut in Concilio ipſo,* potiſſimi.

C. V. ¶ *In Spiritum Sanctum blaſphemant, qui ſacros canones violant.*

Item Damaſus Papa.

VIolatores *e* canonum voluntarii graviter à ſanctis Patribus judicantur: & à ſancto Spiritu (inſtinctu cujus, ac dono dictati ſunt) damnantur, quoniam blaſphemare Spiritum Sanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter, ut præmiſſum eſt, aliquid aut protervè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè unum genus eſt blaſphemantium Spiritum Sanctum: quia, ut jam prælibatum eſt, contra eum agit, cujus nutu & gratiâ ſancti canones editi ſunt.

C. VI. ¶ *In quibus Romano Pontifici licet novas condere leges.*

Item Urbanus Papa.

SUnt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe novas condere leges. Quod & nos non ſolùm non negamus, ſed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò ſummoperè eſt, quia inde novas leges condere poteſt, unde Evangeliſtæ aliquid, & Prophetæ 1 nequaquam dixerunt. Ubi verò apertè Dominus, vel ejus Apoſtoli, & eos ſequentes, ſancti Patres ſententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, ſed potiùs, quod prædicatum eſt, uſque ad animam & ſanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apoſtoli & Prophetæ, deſtruere (quod abſit) niteretur, non ſententiam dare, ſed magis errare convinceretur. Sed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini Eccleſiam contra luporum inſidias optimè cuſtodierunt.

1 ¶ Et Prophetæ] *Abſunt hæ voces à multis manuſcriptis.*

C. VII. ¶ *Apoſtolicæ ſedis auctoritas contra Sanctorum ſtatuta aliquid condere non valet.*

Item Zozimus Papa.

COntra *f* ſtatuta Patrum concedere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem ſedis poteſt auctoritas. Apud nos enim inconvulſis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxêre reverentiam.

¶ *Epiſtola, unde ſumptum eſt hoc caput, non eſt inventa: Ivo autem in loco indicato, & in epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem, affert hoc ex epiſtola Zozimi ad Epiſcopos Narbonenſis provinciæ: & ipſe Zozimus in prima epiſtola ad Heſychium, narrat ſe ſcripſiſſe ad Epiſcopos Galliæ & Hiſpaniæ.*

a *Polyc. l.1.tit.7. Anſ.l.1.c.47. & 62. Ivo p.5.c.37.* b *al. potiſſimi.* c *Ezech.3.& 34.* d *al.dignitatem.] orig.* e *Deuſdedit p.4. Anſel.l.3.c.116. Polyc.l.4.tit.ult.* f *Ivo p.4.c.226. Pann. l.3.c.4. concordat.*

C. VIII.

C. VIII. ¶ *Stare non valet, quod contra Evangelicam vel Propheticam doctrinam, ſeu conſtitutionem factum fuerit.*

Item Marcellinus 1 Papa, *epiſt.* 2.

OMne *a* quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia. *& infrà.* ¶ Injuſtum *b* judicium,& diffinitio injuſta, regio metu vel juſſu à judicibus ordinata, non valet. Nec 2 quicquam, quod contra Evangelicæ, vel Propheticæ,aut Apoſtolicæ doctrinæ conſtitutionem, ſucceſſorúmve eorum,ſive ſanctorum Patrum actum fuerit, ſtabit: & quod ab infidelibus vel Hæreticis factum fuerit, omnino caſſabitur.

1 ¶ Marcellinus] *Reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus. Nam in vulgatis erat,* Marcellus.

2 ¶ Nec quicquam,] *Emendatus eſt hic locus ex ipſa Marcellini epiſtola.*

C. IX. ¶ *A ſtatutis Patrum non deviare, & fidei regulam cuſtodire, prima ſalus eſt.*

Item Hormiſda *c* Papa *Epiſcopis Hiſpaniæ.*

PRima ſalus eſt, rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenùs deviare.

C. X. ¶ *Profitetur Pelagius Papa tomum ſui deceſſoris per omnia ſervare.*

Item Pelagius Papa *Childeberto Regi.*

SAtagendum eſt *d*, ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo, obſequium confeſſionis noſtræ legibus *e* miniſtremus, quibus nos etiam ſubditos eſſe ſacræ Scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir Magnificus,Excellentiæ veſtræ Legatus, confidenter à nobis, ut decuit, poſtulavit, quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis Papæ tomum à nobis per omnia conſervari ſignificare debuiſſemus, aut propriis verbis noſtræ confeſſionem fidei deſtinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilior fuit, mox,ut dixit,implevimus, noſq; in omnibus Præſulis tomum pro catholicæ fidei aſſertione conſcriptum, Deo propitio, cuſtodire manûs noſtræ ad vos profeſſione ſignificamus *f*. Ut autem nullius deinceps (quod abſit) ſuſpicionis reſideret occaſio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir illuſtris admonuit, facere maturavi: ſcilicet propriis verbis confeſſionem fidei, quam tenemus, expoſui.

C. XI. ¶ *Anathema apud Deum fiat, qui cenſuram Romanorum Pontificum violat.*

Item Hadrianus Papa *in* g *capitulis, c.ult.*

GEnerali *h* decreto conſtituimus, ut execrandum anathema ſit *i*, & veluti prævaricator catholicæ fidei ſemper apud Deum reus exiſtat, quicunque Regum, ſeu Epiſcoporum 1, vel potentum deinceps Romanorum 2 Pontificum decretorum cenſuram in quocunque crediderit vel permiſerit violandam.

1 ¶ Seu Epiſcoporum,] *Hæ voces non leguntur in ipſo capitulo, neque in capitulari, ſunt tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo.*

2 ¶ Romanorum] *In capitulo habetur,* deinceps canonum cenſuram: *nec multò aliter in capitulari. Anſelmus tamen, & Polycarpus habent ut Gratianus.*

C. XII. ¶ *Non licet alicui Epiſcopo contra Romanorum Pontificum decreta aliquid agere.*

Item Damaſus *k* Papa, *epiſt.4. Preſbero* l *Epiſcopo.*

OMnia *m* decretalia *n*, & cunctorum deceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita à vobis, & ab omnibus Epiſcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus cuſtodiri debere mandamus, ut ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari.

C. XIII. ¶ *Non communicet ſacris altaribus, qui neſcit ſacris obedire canonibus.*

Item Gregorius *lib.2. epiſt.7. ſeu c.46. ad Joannem Epiſcopum.*

HAc *a* conſonâ *b* ſanctis Patribus diffinitione ſancimus, ut qui ſacris neſcit obedire canonibus, nec ſacris adminiſtrare,nec communionem capere ſit dignus altaribus.

C. XIV. ¶ *Obſervandæ ſunt regulæ à ſanctis Patribus in Synodo ſtatutæ.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.1.*

A Sanctis Patribus in unaquaque Synodo uſque nunc prolatas regulas teneri ſtatuimus.

C. XV. ¶ *Voluntatem & ſtatuta ſuorum deceſſorum cuſtodiant, quia ſua ſervari volunt.*

Item Gregorius *ad Montanum & Thomam, lib.1. epiſt.12. ſeu cap.112.*

JUſtitiæ aç rationis ordo ſuadet,ut qui ſua à ſucceſſoribus deſiderat mandata ſervari,deceſſoris ſui procul dubio voluntatem & ſtatuta cuſtodiat.

C. XVI. ¶ *Contra ſtatuta ſanctorum Patrum agit, qui ea non ſervat intacta.*

Item Leo Papa IV.

IDeò *c* permittente Domino paſtores hominum ſumus effecti, ut quod Patres noſtri ſive in ſanctis canonibus, ſive in mundanis affixêre legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta, ſi, quod ipſi divino ſtatuerunt conſulto *d*, intactum non conſervâmus.

2 pars. *Si ergo primam ſedem ſtatuta Conciliorum præ omnibus obſervare oportet, & ſi pro ſtatu omnium Eccleſiarum neceſſe eſt illam impigro vigilare affectu, ſi ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta ſunt,ab omnibus obſervari convenit, ſi illi, qui neſciunt ſacris obedire canonibus, altaribus miniſtrare non debent; patet, quòd contra ſtatuta ſanctorum canonum, quibus ſtatus Eccleſiarum vel confundantur, vel perturbentur, privilegia ab Apoſtolico concedi non debent. His ita reſpondetur. Sacroſancta Romana Eccleſia jus & auctoritatem ſacris canonibus impertitur, ſed non eis alligatur. Habet enim jus condendi canones: utpote quæ caput eſt, & cardo omnium Eccleſiarum: à cujus regula nemini diſſentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præſtat, ut ſeipſam non ſubjiciat eis. Sed ſicut Chriſtus, qui legem dedit, ipſam legem carnaliter implevit, octavâ die circumciſus* e, *quadrageſimo die in templo cum hoſtiis præſentatus, ut in ſeipſo eam ſanctificaret, poſtea verò, ut ſe dominum legis oſtenderet, contra legis literam leproſum* * *tangendo mundavit. Apoſtolos* f *quoque contra literam Sabbathi per ſata prætergredientes, ſpicas vellentes, & confricantes manibus ſuis, probabili exemplo David* g, *& circumciſionis, & templi excuſavit, dicens:* [Non legiſtis,quid fecerit Abimelech,quando venit ad eum David,& dedit ei panes propoſitionis,de quibus non licebat edere,niſi ſolis Sacerdotibus, & comedit ipſe, & pueri ejus?] *Item* h *octavâ die ſecundùm legem puer circumciditur, & vos in Sabbatho circumciditis hominem. Item, cùm juge holocauſtum ex lege offeratur, cùm maſculus quadrageſimâ,fœmina verò octuageſimâ die ab ortu ſuæ nativitatis ſecundùm legis imperium cum hoſtiis in templum præſentaretur, unde Sacerdotes offerentes hoſtias in templo literam Sabbathi ſolvunt, & ſine crimine ſunt: tunc filius hominis multò magis valet ſolvere literam*

a *Sup.diſt.81.ſi qui ſine.* b *11.q.3. Injuſtum. Anſelm.l.3. c.87.* c *Et in libello Joannis Conſtantinop. Epiſcopi,ad Hormiſdam.* d *Ivo part.5.cap.358.* e *Regibus*] *Ivo.* f *al. ſignavimus.* g *Et Capit. l.6. c.249.* h *Deuſdedit p.1.3.4. Anſ. l.12.c.2. & l.3.c.82. & l.4.c.40. Polyc.l.4.tit.ult.* i *al.fiat.* k *Et Leo Papa, epiſt.1. c.5.* l *al. Stephano.* m *Polyc. l.3. tit.22. Anſel. l.4.cap.47. Pann.l.3.c.3. ſimile.* n *hæc decretalia,*] *orig.*

a *al. Hac.* b *Polyc. lib.4. tit.ult.* c *Ivo part.4. c.186.* d *al.conſilio.* e *Luc.2.* * *Matth.8.* f *Matth.12.* g *1.Regum 21.* h *Levit.12.*

legis, qui eſt etiam dominus Sabbathi. Hinc etiam dicitur de eo : a [Erat Jeſus docens, tanquam poteſtatem habens,] *id eſt, tanquam legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, umbram figuralium in lucem ſpiritualis intelligentiæ commutans, non tanquam* b *Scribæ eorum, qui literâ legis aſtricti non audebant aliquid addere, vel commutare. Sic & ſummæ ſedis Pontifices canonibus ſive à ſe, ſive ab aliis ſuâ auctoritate conditis reverentiam exhibent : & eis ſe humiliando ipſos cuſtodiunt, ut aliis obſervandos exhibeant. Nonnunquam verò ſeu jubendo, ſeu definiendo, ſeu aliter agendo, ſe decretorum dominos & conditores eſſe oſtendunt. In præmiſſis ergò capitulis, aliis imponitur neceſſitas obſequendi : ſummis verò Pontificibus oſtenditur ineſſe auctoritas obſervandi, ut à ſe tradita obſervando, aliis non contemnenda demonſtrent, exemplo Chriſti, qui ſacramenta, quæ Eccleſiæ ſervanda mandavit, primò in ſeipſo ſuſcepit, ut ea in ſeipſo ſanctificaret. Oportet ergo primam ſedem, ut diximus, obſervare ea, quæ decernendo mandavit, non neceſſitate obſequendi, ſed auctoritate impertiendi. Licet itaque ſibi contra generalia decreta, ſpecialia privilegia indulgere, & ſpeciali beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto.* ¶ *Quanquam ſi decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra ſanctorum canonum auctoritatem aliquid concedere invenietur* c. *Sacri ſiquidem canones ita aliquid conſtituunt, ut interpretationis* d *auctoritatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reſervent. Ipſi namque ſoli, canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent. Unde in nonnullis capitulis Conciliorum, cùm aliquid obſervandum decernitur, ſtatim ſubinfertur :* [Niſi auctoritas Romanæ Eccleſiæ aliter *e* imperaverit,] *vel,* [Salvo tamen in omnibus jure ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.] *vel,* [Salvâ tamen in omnibus Apoſtolicâ auctoritate.] *Quæcunque ergo de decimis, vel quibuslibet Eccleſiaſticis negotiis, ſacris canonibus diffiniuntur, intelligenda ſunt neceſſariò ſervari, niſi auctoritas Romanæ Eccleſiæ aliter fieri mandaverit, vel permiſerit. Cùm ergo aliqua privilegia ab Apoſtolico aliquibus conceduntur, etſi contra generalem legem aliquid ſonare videantur, non tamen contra ipſam aliquid concedere intelliguntur : cùm ipſius legis auctoritate privilegia ſingulorum penès matrem omnium Eccleſiarum reſerventur. Neque enim privilegia aliquibus concederentur, ſi præter generalem legem nulli aliquid ſpeciale indulgeretur. Privilegia* f *namque dicuntur tanquam privata legia, eò quòd privatam legem ſingulis generent. Quam diffinitionem* g *Gregorius intuens, ait :* [Si *h* hoc neque conſuetudine generali, neque privilegio vendicas, reſtat te uſurpâſſe, quod feciſti.] ¶ *Item Hieronymus in expoſitione Jonæ ad c. primum.* [Privilegia ſingulorum non poſſunt legem facere communem.] *Valet ergo, ut ex præmiſſis colligitur, ſancta Romana Eccleſia ſuis privilegiis quoslibet munire, & extra generalia decreta, quædam ſpeciali beneficio indulgere : conſideratâ tamen rationis æquitate, ut, quæ mater juſtitiæ eſt, in nullo ab ea diſſentire inveniatur : ut privilegia videlicet, quæ ob religionis, vel neceſſitatis, vel exhibiti obſequii gratiam conceduntur, neminem relevando ita divitem faciant, ut multorum detrimenta non circumſpiciendo, in paupertatis miſeriam nonnullos dejiciant. Illud verò* i *Apoſtoli ad memoriam revocantes, quòd ad Corinthios ſcribens, ait :* [Non enim volumus, ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio.] *Cui ſacra lex Principum concordans, ait :* k [Reſcripta contra jus elicita ab omnibus judicibus præcipimus refutari : niſi fortè aliquid eſt, quod non lædat alium, & proſit petenti, vel crimen ſupplicantibus indulgeat.] ¶ *Item conſtitutio Imperatoris ad populum :* l [Nec damnoſa fiſco, nec juri contraria poſtulari oportet.] ¶ *Clerici ergo hujus baptiſmalis Eccleſiæ privilegii auctoritate muniti, ſuæ diœceſis decimas ſibi ex integro vendicare valent : niſi fortè ſummâ neceſſitate Epiſcopi cogantur ad quartam ſuam accipiendam, & illi ſuperabundare monſtrentur.*

a *Luc.6.* b *Matth.7.* c *al. invenientur.* d *al. ſuæ interpretationis.* e *al. aliter fieri.* f *Privilegia unde dicantur.* g *al. diſtinctionem.* h *diſtinct.100. contra morem. verſic. quòd ſi hoc.* i *2.Cor.8.* k *infr. eâd. q.2. reſcripta.* l *infr. eâd. q.2. nec damnoſis.*

QUÆSTIO II.

1 ps *QUòd autem antiquioribus privilegiis, ſubſequentibus derogari non poſſit, auctoritate* Anacleti *probatur, qui ſcribens omnibus Epiſcopis, & reliquis Chriſti Sacerdotibus, ait in epiſt.1. c.3.*

C. I. ¶ *Eccleſiarum privilegia cunctis temporibus intemerata ſerventur.*

I. PRivilegia *a* Eccleſiarum & Sacerdotum 1 intemerata & inviolata cunctis decernimus manere temporibus. Leges Eccleſiæ Apoſtolicâ auctoritate firmamus, & peregrina judicia ſubmovemus.

1 ¶ Sacerdotum] *In originali eſt,* Sacerdotum ſancti Apoſtoli juſſu Salvatoris intemerata & inviolata cunctis decreverunt, &c.

C. II. ¶ *Nec novitate mutari, nec improbitate convelli Eccleſiarum privilegia debent.*

Item Leo Papa *Martiano Auguſto, epiſt. 52. al. 54.*

II. PRivilegia *b* Eccleſiarum & monaſteriorum 1, ſanctorum Patrum auctoritate inſtituta, nullâ poſſunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo, neceſſe eſt hujus ſanctæ ſedis Pontifices perſeverantem exhibere famulatum. Diſpenſatio enim nobis credita eſt ; & ad noſtrum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum nobis conſentientibus vel negligentibus violentur.

1 ¶ Et monaſteriorum,] *Hæ voces non ſunt in epiſtola, neque* ¶ *eâd.* privilegia. *ſed ſublata non ſunt, quia ad eus ſpectatur* ¶ *eâd. c.* poſteà. *verſ.* ſi ergo privilegia. *& Anſelmus illas habet lib.4.c.2. Cæterùm, quoniam de induſtria caput hoc à collectore in ſummam redactum eſt, & aliquot locis mutatum, viſa ſunt deſcribenda verba ipſa Leonis :* Privilegia enim Eccleſiarum, ſanctorum Patrum canonibus inſtituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nullâ poſſunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari. In quo opere, auxiliante Chriſto, fideliter exequendo, neceſſe eſt me perſeverantem exhibere famulatum : quoniam diſpeuſatio mihi credita eſt, & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius Eccleſiæ regimen, Spiritu Dei inſtruente, ſunt conditæ, me (quod abſit) connivente violentur, & major ſit apud me unius fratris voluntas, quàm univerſæ domûs Domini communis utilitas.

C. III. ¶ *Privilegio ſuæ dignitatis aliquis Eccleſiam exuere non debet.*

Item Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo, Reſponſ. 9.*

IN Galliarum *c* Epiſcopos *d* nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædeceſſorum meorum temporibus pallium Arelatenſis Epiſcopus accepit, quem non privare auctoritate perceptâ minimè debemus. Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provincias tranſeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum prædicto Arelatenſi Epiſcopo agatur, ne prætermitti poſſit hoc, quod antiqua Patrum inſtitutio invenit. Britannorum verò omnes Epiſcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi perſuaſione roborentur, perverſi 1 auctoritate corrigantur.

1 ¶ Perverſi] *Addita ſunt hæc ex originali.*

C. IV. ¶ *Statuta Apoſtolicorum prædeceſſorum Apoſtolicus deſtruere non debet.*

Idem *Felici Epiſcopo, lib.12. epiſt.31.*

SI ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed everſor eſſe juſtè comprobarer ; teſtante veritatis voce, quæ ait : *e* [*Omne regnum*

a *Anſ. l.4.c.2.* b *Infr. eâd. privilegia 3. Anſelm. l.4.c.2.* c *Anſ. l.6.c.97.* d *al. Epiſcopis.* e *Luc.11.*

in ſeipſo a diviſum non ſtabit:] & omnis ſcientia, & lex adverſum ſe diviſa deſtruetur.

C. V. ¶ *Metropolitanus dignitatis ſibi tradita antiquitus jus intemeratum obtineat.*

Item Leo Papa *epiſt. 82. al. 84. ad Anaſtaſium, cap. 2.*

IGitur ſecundùm *b* ſanctorum Patrum canones, Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ conſecratos, Metropolitanos ſingularum provinciarum Epiſcopos, quibus ex delegatione noſtra fraternitatis tuæ cura prætenditur, jus traditæ ſibi antiquitùs dignitatis intemeratum habere decrevimus: ita ut à regulis præſtitutis nullâ aut negligentiâ, aut præſumptione diſcedant.

C. VI. ¶ *Privilegia Metropolitanorum inconvulſa ſervari oportet.*

Item Hormiſda Papa *in epiſtola ad Joannem Epiſcopum.*

SErvatis privilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apoſtolicæ ſedis eatenùs delegamus, ut inſpectis iſtis, ſive ea, quæ ad canones pertinent, ſive ea, quæ à nobis ſunt nuper mandata, ſerventur, ſive ea, quæ de Eccleſiaſticis cauſis tuæ revelationi *c* contigerint, ſub tua nobis inſinuatione pandantur. Erit hoc ſtudii ac ſolicitudinis tuæ, ut talem te in his, quæ injunguntur, exhibeas, ut fidem, integritatemque ejus, cujus curam ſuſcipis, imiteris.

C. VII. ¶ *Decreta Apoſtolica nullâ præſumtione violentur.*

Item Gregorius *Bonifacio primo defenſori, lib. 7. epiſt. 17.*

INſtitutionis *d* noſtræ decreta, quæ pro defenſorum ſunt privilegiis & ordinatione diſpoſitâ, perpetuâ ſtabilitate, & ſine aliqua conſtituimus refragatione ſervari, ſive quæ ſcripto decrevimus, ſive quæ in noſtra præſentiâ videntur eſſe diſpoſita: nec à quoquam Pontificum in totum, vel in partem, ea quâlibet occaſione convelli decernimus vel mutari. Nam nimis eſt aſperum, & præcipuè bonis Sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quâcunque rationis excuſatione, & quæ benè ſunt ordinata, reſcindere, & exemplo ſuo docere cæteros, ſua quandoque poſt *e* ſe conſtituta diſſolvere.

C. VIII. ¶ *Privilegia Eccleſiarum Apoſtolicus debet ſervare illaſa.*

Idem *Dominico Carthaginenſi Epiſcopo, lib. 2. indict. 10. epiſt. 39.*

DE Eccleſiaſticis *f* privilegiis, quod veſtra fraternitas ſcribit, hoc poſtpoſitâ dubitatione teneat: quia ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſque Eccleſiis ſua jura ſervemus: nec cuilibet favente gratiâ, ultrà quàm meretur, impertior, nec ulli hoc quod ſui juris eſt, ambitu ſtimulante derogabo: ſed fratres meos per omnia honorare cupio, ſicque ſtudeo honore ſingulos ſubvehi, dummodò non ſit, quod alteri jure ab altero poſſit opponi.

C. IX. ¶ *Quod rationabiliter diffinitum eſt, in nullo debet violari.*

Idem *Virgilio Arelatenſi Epiſcopo, lib. 7. epiſt. 115.*

CUm *g* piæ deſiderium voluntatis, & laudandæ devotionis intentio ſacerdotalibus ſit ſemper ſtudiis adjuvanda, cura eſt ſolicitudinis adhibenda, ut ea, quæ pro quiete Monachorum, religioſæque converſationis fuerint ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quædam valeat præſumptio perturbare: ſed ſicut hoc, quod ratio exigebat utilitatis, oportuit diffiniri, ita quod definitum eſt [niſi 1 fortè ubi major eſt auctoritas] non debet violari.

1 ¶ Niſi fortè] *Exceptio hæc abeſt à pleriſque vetuſtis, & Anſelmo, & codicibus Gregorii impreſſis & manuſcriptis. In uno autem Gratiani appoſita eſt tanquam gloſſa, & legitur ſuprà 6. q. 4.* quod bene,

C. X. ¶ *Sibi injuriam facit, qui fratrum ſuorum jura perturbat.*

Idem *ad Natalem Epiſcopum, lib. 2. epiſt. 37.*

QUod verò dicitis, noſtris temporibus debere ſervari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt, abſit à me, ut ſtatuta majorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam: quia mihi injuriam facio, ſi fratrum meorum jura perturbo.

C. XI. ¶ *Nullâ præſumptione violentur, quæ ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus ſunt inſtituta.*

Item Julius Papa *epiſt. 1. ad Orientales, c. 4.*

AMputato *a* totius uſurpationis exceſſu, nullus debet præſumere, quæ ſibi non videntur eſſe conceſſa. *&* ꝭ. ¶ Ea quæ ſunt ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus inſtituta, nullâ deſidiâ negligantur, nullâ diſſenſione violentur, nulla concertatione turbentur.

C. XII. ¶ *Quæ rationabiliter ordinata ſunt, nullâ debent refragatione turbari.*

Item Gregorius Papa, *lib. 7. indict. 2. epiſt. 60. Prærecti illuſtri.*

ECcleſiaſticæ *b* moderationi eſt omnino conveniens, ut quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter 1 deciſa, nullâ in poſterum debeant refragatione turbari.

1 ¶ Rationabiliter] *Vox iſta abeſt à pleriſque manuſcriptis, & à codicibus B. Gregorii, nec reperitur* ꝭ. *35. q. 9.* omnibus modis. *Sed non eſt inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent iſtam vocem, etiam in rubrica.*

C. XIII. ¶ *Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur.*

Item in Regeſto, *lib. 7. indict. 2. epiſt. 7. Januario Caralitano.*

IMperiali *c* conſtitutione apertè ſancitum eſt, ut ea, quæ contra leges fiunt, non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.

C. XIV.

Cod. d *lib. 1. tit. de precibus Imperatori offerendis.*

Imperator Conſtantinus.

NEc damnoſa fiſco, nec juri contraria poſtulari oportet.

C. XV.

Impp. Theodoſius & Valentinianus. *e*

REſcripta *f* contra jus elicita, ab omnibus judicibus præcipimus refutari: niſi fortè aliquid eſt, quod non lædat alium, & proſit petenti, vel crimen ſupplicantibus indulgeat.

C. XVI. ¶ *Reſcriptum meretur effectum, quod cum juris & legum ratione concordat.*

Item Pelagius Papa *Joanni Comiti.*

DIcenti *g* ſacras juſſiones ſe habere præ manibus, reſpondimus ſcire illum oportere, quòd ipſe clementiſſimus Princeps generalibus legibus conſtituerit, illa ſacra uniuſcujuſque ſupplicantis deſiderio conceſſa prævalere, & effectui mancipari, quæ cum juris & legum ratione concordant: ea verò, quæ ſubreptione, vel falſis precibus forſitan impetrantur, nullum ſupplicantibus ferre remedium.

a *al. ſeipſum.* b *Ivo p. 5. cap. 346.* c *al. relationi.* d *al. Conſtitutionis. Anſ. l. 4. c. 5. Polyc. lib. 3. tit. 15.* e *al. poſſe conſtituta.* f *Polyc. ibid. Anſelm. l. 4. c. 6.* g *Polyc. ibid. Anſ. l. 4. c. 7.*

a *Polyc. ibid. Anſel. l. 2. c. 61. & l. 6. c. 127.* b *35. q. 9. omnibus modis. Anſel. l. 4. c. 9.* c *Deuſdedit p. 1. & 3.* d *tit. 19. leg. 3.* e *Ibid. l. 7.* f *ſupi. eád.* g *Ivo p. 4. c. 191.*

Reſcripta ſive ſint adnotationes, ſive pragmaticæ ſanctiones, expreſſam debent in ſe habere conditionem: [*Si preces veritate nitantur.*] *Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus ſcripta diriguntur, ſunt puniendi, ſi precum mendacia vetuerint argui. Unde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Conſtantinus lib.1.* a *Cod. tit. ſi contra jus vel utilitatem publicam.* [Præſcriptione mendaciorum oppoſita, ſive in juris narratione mendacium reperiatur, ſive in facti, ſive in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum judicem cognoſcere debere, & ſecundùm *b* hoc de cauſa convenit ferre ſententiam.] *Item* c *Imperator Conſtantinus.* [Puniri jubemus decem librarum auri mulctâ judices, qui vetuerint precum argui falſitatem.] *Item* d *Impp. Theodoſius & Valentin.* [Et ſi legibus conſentaneum ſacrum oraculum mendax precator attulerit, precator careat penitùs impetratis: & ſi nimia mentientis inveniatur improbitas, etiam ſeveritati ſubjaceat judicantis.] *Item* e *Imperator Conſtantinus.* [Et ſi non cognitio, ſed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet; ut ſi fraus intervenit, de omni negotio cognoſcatur.] *Item* f *Imp. Anaſtaſius.* [Omnes cujuſcunque majoris vel minoris adminiſtrationis, univerſæ noſtræ reip. judices monemus, ut nullum reſcriptum, nullam pragmaticam ſanctionem, nullam ſacram adnotationem, quæ generali juri vel utilitati publicæ adverſa eſſe videatur, in diſceptationem cujuslibet litigii patiantur proferri; ſed generales ſacras conſtitutiones modis omnibus non dubitent obſervandas.] *Cod.* g *tit. de diverſ. reſcript. Impp. Diocletianus & Maximianus.* ¶ [Sancimus, ut authentica ipſa atque originalia reſcripta, & noſtrâ etiam manu ſubſcripta, non exempla eorum inſinuentur.] *Imp.* h *Conſtantinus.* ¶ [Si qua beneficia perſonalia ſine die & Conſule fuerint deprehenſa, auctoritate careant.] *Imperator* i *Zeno.* ¶ [Univerſa reſcripta ſive in perſonam peccantium, ſive ad quemlibet judicem manaverint, quæ *k* vel adnotatio, vel quævis pragmatica ſanctio nominentur, ſub ea conditione proferri præcipimus, ſi preces veritate nitantur: nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati; licèt in judicio aſſeveret *l* veritatem, niſi quæſtio fidei precum Imperiali beneficio monſtretur inſerta. Nam & vir magnificus Quæſtor, & viri Spectabiles Magiſtri ſcriniorum, qui ſine præfata adjectione qualecunque divinum reſponſum dictaverint, & judices qui ſuſceperint, reprehenſionem ſubibunt, & qui illicitè dictata ſcribere auſi fuerint, cujuſcunque ſcrinii memoriales, ſeu pragmaticarii, vel adjutores primicerii, amiſſione cinguli feriantur.]

C. XVII. ¶ *Privilegia Eccleſiarum nullâ debent improbitate convelli.*

Item Leo Papa *epiſt. 52. al. 54. ad Martianum Auguſtum.*

III. PRivilegia *m* Eccleſiarum, ſanctorum Patrum canonibus inſtituta, & venerabilis Nicenæ Synodi fixa decretis, nullâ poſſunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari.

C. XVIII. ¶ *Anathema ſit, qui mandata vel decreta Romanorum Pontificum ſervare contempſerit.*

Item Nicolaus Papa, *univerſali Synodo præſidens, dixit in Concilio Romano, c. ult.*

SI *n* quis dogmata, mandata, interdicta, ſanctiones, vel decreta pro catholicæ fidei diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à ſedis Apoſtolicæ Præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit.

a *tit. 22. leg. 2.* b *ſecunaum cauſam convenit*] *orig.* c *Ibid. leg. 3.* d *Ibid. leg. 5.* e *Ibid. leg. 4.* f *Ibid. leg. 6.* g *tit. 23. leg. 3.* h *Ibid. leg. 4.* i *Ibid. leg. 7.* k *al. quamvis adnotatio.* l *al. aſſerat.* m *Anſ. l. 4. c. 2.* n *Polyc. l. 1. tit. 17. Deuſdedit p. 4. Anſ. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo p. 5. c. 35.*

¶ *Caput hoc extat in Concilio Romæ habito, in quo Nicolaus Papa I. Thietgandum & Guntarium Epiſcopos depoſuit. Quod Concilium impreſſum eſt Romæ poſt epiſtolas ipſius.*

C. XIX. ¶ *Statuta priorum ſucceſſores ſervare oportet.*

Item Gelaſius *Creſconio & Joanni Meſaliæ Epiſcopis inter cætera.*

DEceſſorum *a* ſtatuta, ſicut legitima & juſta, ſucceſſorem cuſtodire convenit, ita debet etiam malè facta corrigere.

C. XX.

Hinc etiam Arcadius & Honorius *b inquiunt.*

QUæcunque *c* à parentibus noſtris diverſis ſunt ſtatuta temporibus, manere inviolata atque incorrupta circa ſacroſanctas Eccleſias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis immutetur, omnibusque, qui Eccleſiis deſerviunt, tuitio deferatur: quia temporibus noſtris addi potiùs reverentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præſtita ſunt immutari. *Iidem leg. 30.* ¶ Non tam novum aliquid præſenti ſanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur, quæ olim reverentia religionis obtinuit, mutilari ſub pœnæ etiam interminatione prohibemus, ita ut hi quoque, qui Eccleſiæ obtemperant, ipſius beneficiis perfruantur. *Iidem leg. 34.* d ¶ Si Eccleſiæ venerabilis privilegia, cujuſcunque fuerint vel temeritate violata, vel diſſimulatione neglecta, commiſſum duodecim 1 librarum auri (ſicut etiam priùs conſtitutum eſt) condemnatione plectatur. Ipſaque 2 privilegia nihilominùs pleniſſimum per omnia obtineant vigorem.

1 ¶ Duodecim] *In lege ipſa tam codicis Theodoſiani, quàm Juſtiniani legitur,* quinque librarum auri.

2 ¶ Ipſaque] *Hæc uſque ad finem non ſunt in lege illa, ſed horum loco in Theodoſiano habentur iſta:* Si quid igitur contra Eccleſias vel Clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab hujuſcemodi hominibus fuerit contra leges impetratum, hujus ſanctionis auctoritate vacuamus.

C. XXI. ¶ *Non licet Pontifici ab Eccleſiæ jure diſcedere, quod documentorum auctoritate firmatur.*

Item Pelagius *Armentario magiſtro militum inter cætera.*

POſteaquam *e* Eccleſiæ jura, documentorum quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata, nullatenùs ab his diſcedendi liberam Pontifex, vel ſi vult, permittatur habere licentiam.

Si ergo privilegia monaſteriorum, vel quarumlibet Eccleſiarum auctoritate Leonis, Gregorii, Gelaſii, & nonnullorum aliorum Pontificum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ inviolata ſervantur: ſi ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda ſunt: ſi Pontifex non habet licentiam diſcedendi à documentis, quibus jura Eccleſiæ firmantur; patet, quòd poſteriora privilegia antiquioribus derogare non poſſunt, nec eorum auctoritate eis aliqua objicietur exceptio: cùm etiam, ſi contra illa ſpecialiter fierent, pro infectis eſſent habenda.

2 pars. *His ita reſpondetur. Sancta Romana Eccleſia ſuâ auctoritate, congregata valet disjungere, & disjuncta congregare: rationis tamen æquitate conſideratâ. Unde vel pietatis, vel neceſſitatis intuitu ſemel à ſe conceſſa valet in totum, vel in partem commutare. Pro neceſſitate namque corrigendorum vitiorum privilegia Eccleſiarum multarum, vel imminuuntur, vel penitùs immutantur, ſive perſonaliter, ſive generaliter. Perſonaliter juxta illud:* [Privilegium *f* omnino meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate.]

C. XXII. ¶ *Quod habet, amittat, qui quod non accepit, uſurpat.*

Item Silverius Papa *Vigilio Epiſcopo, epiſt. 2.*

a *Deuſdedit p. 1.* b *In codic. Theodoſ. lib. 16. tit. 2. leg. 29.* c *Anſ. l. 4. c. 16.* d *In cod. Theodoſ. leg. 34. In codic. Juſtin. tit. de Epiſcopis & Clericis, l. 13.* e *Deuſdedit p. 1.* f *11. q. 3. privilegium.*

SIc *a* decet fidem ſanctorum Patrum in Eccleſia ſervari catholica, ut quod habuit, amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, aſſumpſerit.

C. XXIII. ¶ *Privilegium amittit, qui ſuâ poteſtate non legitimè utitur.*

Item Simplicius Papa, *epiſt. 2. Joanni Epiſcopo Ravennatenſi, poſt pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.*

DEnuntiamus *b* autem, quòd ſi poſthac quicquam tale præſumpſeris, & aliquem ſeu Epiſcopum, ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum invitum facere fortè credideris, ordinationes tibi Ravennatis Eccleſiæ, vel Æmilienſis noveris auferendas.

C. XXIV. ¶ *Jus ordinandi amittunt, qui immeritum conſecrant.*

Item Leo Papa, *epiſt. 85. al. 87. ad Epiſcopos Africanos.*

SI *c* qui Epiſcopi talem conſecraverint Sacerdotem, qualem eſſe non licet, etiamſi aliquo modo damnum proprii honoris evaſerint, ordinationis tamen jus ulteriùs non habebunt: nec unquam ei ſacramento intererunt, quod, neglecto divino judicio, immeritò præſtiterunt.

Generaliter, veluti dum civitati Epiſcopalis dignitas perpetuò ſubtrahitur, quæ ſuos Epiſcopos interimere conſuevit.

C. XXV. ¶ *Epiſcopalis dignitas civitati ſubtrahitur, quæ ſuos Præſules interemit.*

Unde Gelaſius Papa *ſcribit:*

ITa *d* nos Scyllacænorum *e* cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confundit, ut diu conſtitutio noſtræ deliberationis hæſitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis deteſtaremur Antiſtitem, & Eccleſiam utcunque deſtitutam non uſque adeò judicaremus relinquendam. Quapropter jam velut uſum, conſuetudinemque ſacrilegam declinantes, eatenùs religioni duximus conſulendum, ut parochiæ vice ab intrinſecùs poſitis Sacerdotibus gubernetur, quæ ibidem commanentes ferro didicit necare paſtores, inauditoque facinore (quod etiam in illis provinciis nuſquam prorſus legitur accidiſſe, quæ bellorum continuis, diverſiſque incurſionibus affliguntur) hæc ſit reperta civitas, quæ Præſules miniſtrantes ſibi fidei Chriſtianæ ſacramenta, ſine perſecutore proſternat. Curandum eſt igitur, ut illic funeſta pernicies ceſſatione propriorum ſanetur Antiſtitum: atque ita ſaltem furoris tanti materia ſubtrahatur, ſi, in quem hæc poſſit acerbitas perpetrari, conſiſtens ibidem perſona defuerit, eoque modo vel illa civitas, dum in quos deſæviat non habebit, ab hujuſmodi temeritate deſiſtat, vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergò Epiſcopalibus ſubſidiis ſibimet aliunde penſandis *f*, quæ ſacram in ſuo gremio collocatam fuſo crudeliter maculat ſanguine dignitatem: quia in utroque hâc eſt ultione plectenda, ſive inſtinctu domeſtico, ſeu furiis incitata nefas hoc committit externis. Præbeat ergò dilectio veſtra in hoc ſtatu poſitæ miniſterium viſitationis Eccleſiæ, & aut conveniendo pariter, aut viciſſim, prout qualitas rerum, cauſaque popoſcerit, divina miniſteria *g* repræſentet ingratis, ne cùm devitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

¶ *In Polycarpo, & apud Anſelmum & Ivonem continuò ſequitur c.* comperimus. ꝗ. *de conſecratione, diſt. 2.*

3 pars. *Hoſtilitatis quoque, vel paupertatis neceſſitate Epiſcopales ſedes, vel mutantur, vel duæ in unam rediguntur: ſicut ſup. in tit. de mutatione Epiſcoporum, B. Gregorius a feciſſe legitur. Non ergò privilegia Eccleſiarum ſic inviolata permanere cenſentur, ut quibuſdam de cauſis intervenientibus Apoſtolicâ auctoritate eis derogari non poſſit: alioquin multitudo Eccleſiarum ad paucitatem redigeretur, cùm innumeræ Eccleſiæ in diœceſibus aliarum frequenter conditæ inveniantur. Serventur ergò privilegia Eccleſiarum cunctis inconcuſſa temporibus: ne videlicet præter ejus auctoritatem, à quo data ſunt, contra ea liceat ire alicui.* ¶ *Sed objicitur illud Symmachi Papæ.* [Poſſeſſiones *b*, quas unuſquiſque Eccleſiæ ſuo relinquit arbitrio, &c.] *quæ ſup. in tit. de alienatione rerum Eccleſiaſticarum leguntur adſcripta. Unde datur intelligi, quòd ea, quæ de jure uniuſcujuſque Eccleſiæ, vel neceſſitatis, ſicut peregrinis, vel pietatis intuitu, ſicut religioſis domibus conferuntur, non perpetuò, ſed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, ſunt poſſidenda. Quanquam illud Symmachi ad neceſſitatis intuitum, non ad pietatis proſpectum poſſit referre: videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri neceſſitas ſuaſit, non ea, quæ religioſis domibus ob quietem religioſæ converſationis conceſſa ſunt, prohibeantur perpetuò poſſideri. Vel potiùs de utriſque intelligendum eſt: videlicet, ut ſicut neceſſitatem patientes ceſſante neceſſitate beneficiis renuntiare coguntur, quæ eis miſerationis indulſit intuitus; ſic religioſè viventes, cùm à religione ceſſaverint, privilegiis exuantur, quæ religioſa converſatio meruit. Privilegia ergò, quæ religioſis domibus conferuntur, vel in eo caſu accipienda ſunt, in quo ita eis conſulitur, quòd nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex novalibus, quorum decimationes nulli aſſignatæ fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus perſolvere non cogantur, vel ſi propter inſtantem temporis neceſſitatem eis conſuli non poterit, niſi aliis derogetur, ita privilegiorum auctoritas videatur eſſe ſervanda, ut eorum ſubveniatur inopiæ, non ut ſuarum divitiarum augmento, & poſſeſſionum non modicâ extenſione porrectâ, baptiſmales, ſeu parochiales* c *Eccleſiæ penitùs deſtruantur.*

CAUSA XXVI.

QUidam Sacerdos Sortilegus eſſe & Divinus convincitur apud Epiſcopum: correctus ab Epiſcopo noluit ceſſare: excommunicatur: tandem agens in extremis, reconciliatur à quodam Sacerdote, Epiſcopo inconſulto: indicitur ſibi pœnitentia ſub quantitate temporis canonibus præfixa.*

1 *Hîc primùm quæritur, Qui ſint Sortilegi?*

2 *Secundò, An ſit peccatum eſſe Sortilegum?*

3 *Tertiò, A quibus genus divinationis ſumpſit exordium?*

4 *Quartò, Quot ſint genera divinationis?*

5 *Quintò, An Sortilegi vel Divini ſint excommunicandi, ſi ceſſare noluerint?*

6 *Sextò, An excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à Presbytero, illo inconſulto?*

7 *Septimò, Si morientibus eſt indicenda pœnitentia ſub quantitate temporis?*

QUÆSTIO I.

QUi ſint Sortilegi, Iſidorus *diffinit Etymologiarum, lib. 8. cap. 9. ita dicens:*

CAP. ¶ *Qui ſint ſortilegi?*

SOrtilegi *d* ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis, per quaſdam, quas Sanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione, futura promittunt.

QUÆSTIO II.

1 ps QUòd autem *ſortes exquirere peccatum non ſit, & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cùm enim Achar* e *de anathemate furtim ſubripuiſſet, & ob ejus pecca-*

a *Anſ. l. 6. c. 115. Ivo p. 6. c. 73.* b *Supr. diſt. 74. ubi iſte. §. denuntiamus.* c *Sup. 1. q. 1. ſi qui. Anſ. l. 6. c. 74. Ivo p. 5. c. 107.* d *Polyc. l. 3. tit. 30. Anſ. l. 6. c. 148. Ivo p. 10. c. 18.* e *al. Squillatinorum. al. Syllanorum.* f *al. depenſis.* g *al. myſteria.*

a *7. q. 1. c. paſtoralis. & c. temporis. 7. q. 1. c. temporalis. & c. temporis. & 16. q. 1. c. & temporis.* b *16. q. 1. poſſeſſiones.* c *al. parochitanæ* d *Rabanus de magorum præſtigiis. Ivo part. 11. cap. 28.* e *al. Achan.*

tum populus caſus apud Hay hoſtibus terga dediſſet, præcepit Dominus a *Joſue, ut ſortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hoſtium cadere meruerat. Joſue præceptum accipiens miſit ſortes, primum ſuper tribus, deinde ſuper familias, demum ſuper perſonas: & ita cecidit ſors ſuper Achor. Saul* b *quoque cùm pugnans contra Philiſtæos juràſſet ſe interfecturum, quicunque ante ſolis occaſum de populo comederet, ſorte deprehendit Jonatham filium ſuum mel comediſſe, quod ſceptro acceperat: quem cùm morti tradere vellet, populo ſupplicante revocavit ſententiam. Jonas* c *quoque cùm à facie Domini fugeret, à nautis ſorte deprehenſus, in mare dejectus, & à ceto eſt abſorptus. De* d *Zacharia etiam legitur, quòd ſorte exiit, ut incenſum poneret. Matthias* e *verò à B. Petro ſorte in Apoſtolatum, & Judæ ſucceſſor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non eſſe.*

C. I.

Unde etiam Auguſtinus *ait in lib. Pſalmorum, in Pſ. 30. concione 2. ad verſic.* [In manibus tuis ſortes.]

SOrs non *f* aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana, divinam indicans voluntatem.

2 pars. *His ita reſpondetur. Antequam Evangelium clareſceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris diſciplinæ penitùs ſunt eliminata. Copula namque Sacerdotalis, vel conſanguineorum nec legali, nec Evangelicâ, vel Apoſtolicâ auctoritate prohibetur, Eccleſiaſticâ tamen lege penitùs interdicitur. Sic & ſortibus nihil mali ineſſe monſtratur, prohibetur tamen fidelibus, ne ſub hac ſpecie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Unde quibuſdam conſtellationes, & futurorum ſigna cuſtodientibus Apoſtolus* g *ait:* [Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos. Unde timeo, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.] *Sic & Aſtronomia, ſeu & Aſtrologia apud Catholicos in deſuetudinem abiit; quia dum propriâ curioſitate his nimis erant intenti, minùs vacabant his, quæ ſaluti animarum erant accommodata.*

C. II. ¶ *Exemplo Jonæ vel Matthiæ non oportet ſortibus credi.*

Quòd autem ſortibus credi non oporteat, Hieronymus *teſtatur, ſcribens ſuper Jonam, c. 1.*

NOn ſtatim *h* debemus ſub exemplo Jonæ ſortibus credere, vel illud de Actibus *i* Apoſtolorum huic teſtimonio copulare, ubi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur; cùm privilegia 1 ſingulorum non poſſint legem facere communem.

1 ¶ Cùm privilegia] *Hæc uſque ad finem ſunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem, infrà eâd. c.* non exemplo.

C. III. ¶ *Ad ſecularia negotia, divina oracula non ſunt convertenda.*

Item Auguſtinus *ad inquiſitiones Januarii, epiſt. 119.*

HI, qui de *k* paginis Evangelicis ſortes legunt, etſi optandum eſt, ut id potiùs faciant, quàm ad dæmonia conſulenda concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere.

C. IV. ¶ *Exemplo Matthiæ vel Jonæ non eſt indifferenter ſortibus credendum.*

Item Beda *ſuper Actis Apoſtolorum, ad c. 1.*

NOn *l* exemplo Matthiæ, vel quòd Jonas Propheta ſorte deprehenſus ſit, indifferenter ſortibus eſt credendum; cùm privilegia ſingulorum (ut Hieronymus *m* ait) communem legem facere omnino non poſſint. *& infrà.* ¶ Si qui tamen neceſſitate aliquâ compulſi Deum putant ſortibus exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant hoc ipſos Apoſtolos non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis egiſſe.

C. V. ¶ *Non ſunt obſervanda, quæ à Divinis præcipiuntur, quamvis ea contingant, quæ ab eis prænuntiantur.*

De Divinis verò ſcribit Auguſtinus *lib. 5. ſuper Deuter. c. 19. ita dicens:*

INtelligi voluit *a* Dominus etiam illa, quæ à divinantibus non ſecundùm Deum dicuntur, ſi acciderint, quæ dicuntur, non accipienda ſic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis.

C. VI. ¶ *Inſtitutiones hominum quæ ſint ſuperſtitioſæ, vel non.*

Idem *in lib. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 19. 20. & 21.*

ILlud *b* quod eſt ſecundùm inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam, ſicut Deum, creaturam, partemvé ullam creaturæ, vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potiùs, quàm docere aſſolent Poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiori vanitate, Aruſpicum & Augurum libri. Ad *c* hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, ſive in præcantationibus, ſive in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſive in quibuſdam rebus ſuſpendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodò, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes, aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ eminentiori *d* nomine Phyſicam vocant, ut quaſi non ſuperſtitionem *e* implicare, ſed naturæ prodeſſe videantur: ſicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur ſingultienti, ut dexterâ manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adjunguntur millia inaniſſimarum obſervationum, ſi membrum aliquod ſalierit, ſi junctim ambulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius intervenerit. *& infrà.* ¶ Hinc ſunt etiam illa, limen calcare, cùm ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi quis, dum ſe calceat, ſternutaverit: redire domum, ſi procedens offenderit: cùm veſtis à ſoricibus roditur, plùs timere ſuſpicionem futuri mali, quàm præſens damnum dolere. ¶ Neque *f* illi ab hoc genere ſuperſtitionis pernicioſæ ſegregandi ſunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipſi, quamvis veram ſtellarum poſitionem, cùm quiſque naſcitur, conſectentur, & aliquando etiam perveſtigent; tamen quod inde conantur, vel actiones noſtras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſervitutem. *& infrà, cap. 23.* ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ ſalubriter divina Scriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, ut propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus eorum, ſed *g* [*etiamſi dixerint vobis*, inquit, *& ita evenerit, ne credatis eis.*] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli Regi vera prænuntiavit *h*, propterea talia ſacrilegia, quibus illa imago præſentata eſt, minùs execranda ſunt: aut quia in *i* Actibus Apoſtolorum fœmina ventriloqua verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini, ideò

a *Joſuæ 7.* b *1. Reg. 14.* c *Jonæ 1.* d *Luc. 1.* e *Act. 1.* f *Pann. l. 8. c. 77.* g *Gal. 4.* h *Ivo p. 11. c. 21. Pann. l. 8. c. 73.* i *Act. 1.* k *Ivo p. 11. c. 29. Pann. l. 8. c. 74.* l *Sup. eâd. non ſtatim. Pann. lib. 8. c. 78.* m *ad c. 1 Jonæ.*

a *Ivo part. 11. cap. 10. Infrà eâd. q. 1. c. ult. in fin.* b *Ivo p. 11. cap. 15. C. 6.* c *Infr. eâd. q. 5. nec mirum. §. ad hæc.* d *al. mitiore nomine phyſicam.* e *al. ſuperſtitioſè.* f *C. 11. Deut. 13.* h *1. Reg. 28.* i *Act. 16.*

Paulus

Paulus Apoſtolus pepercit illi Spiritui, ac non potiùs fœminam illius dæmonii correptione atque excluſione mundavit. Omnes igitur artes hujuſmodi, vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitùs ſunt repudianda & fugienda Chriſtiano.

C. VII. ¶ *Non eſt vita, ſed mors, inquiſitio, vel curatio, quæ à Divinis, vel Magicis expetitur.*

Idem *in* a *lib. de Civitate Dei.*

QUi *b* ſine Salvatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat prudentem ſe fieri poſſe, non ſanus, ſed æger, non prudens, ſed ſtultus in ægritudine aſſidua laborabit, & in cæcitate noxia ſtultus ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à Divinis & Magicis, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potiùs dicenda eſt, quàm vita: & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Pſalmiſtâ dicente: *c* [*Omnes dii gentium ſunt dæmonia,*] qui per deceptos homines, alios decipere quotidie geſtiunt, ut perditionis ſuæ faciant eos eſſe participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex *d* traditione Angelorum malorum in toto orbe terrarum plurimis ſeculis invaluit, per quandam ſcientiam futurorum, & infernorum, & per inventiones *e* eorum inventa ſunt aruſpicia, & augurationes, & ipſa, quæ dicuntur oracula, & necromantia.

C. VIII. ¶ *Chriſtiana & vera pietas Planetarios expellit & damnat.*

Idem *confeſſionum lib. 4. c. 3.*

ILlos *f* Planetarios, quos Mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam, quòd quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem Spiritum ob divinationem dirigerentur. Quod tamen Chriſtiana & vera pietas conſequenter repellit & damnat.

C. IX. ¶ *Cultura eſt idololatriæ, auguria ſervare, & ſtellarum requirere curſus.*

Item Hieronymus *g*.

SEd & illud adde, quoniam qui *h* fornicatur, in corpus ſuum peccat, non iſtud corpus ſolùm, quod templum Dei effectum eſt, ſed & illud quod dicitur, quia omnis Eccleſia corpus Chriſti eſt. Et in omnem Eccleſiam videtur delinquere, qui corpus ſuum maculaverit, quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Eſt eſt illud opprobrium Ægypti, quod ſi neglexeris, etiam poſt Jordanis tranſitum, & poſt baptiſmi *i* ſecundam circumciſionem, vetuſtæ conſuetudinis inuſtione ſuggeritur, obſervare auguria, requirere ſtellarum curſus, & eventus ex iis futurorum rimari, ſervare ſomnia, cæteriſque hujuſmodi ſuperſtitionibus implicari. Idololatriæ namque mater eſt Ægyptus, ex qua certum eſt hujuſmodi opprobria pullulare: quæ, ſi tranſito jam Jordane ſuſceperis, & his te rurſus laqueis illigaveris, tecum ſine dubio opprobria Ægypti trahis.

3 pars. *Hæc autem ſortilegia* k *non uſque adeò ſunt deteſtanda, ut, ſi aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum eſt ideò credatur eſſe immundum: aut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus ſumi contigerit, ideò credamus nos deliquiſſe.*

a *Habetur in lib. Rabani de Magorum præſtigiis.* b *Burch. l. 10. c. 41. Ivo p. 11. c. 66.* c *Pſal. 95.* d *Iſidorus l. 8. etymol. cap. 9.* e *al. invocationes.* f *Ivo p. 11. c. 20. Pann. l. 8. c. 79.* g *Origenes hom. 14. ad c. 9. Joſue.* h *1. Cor. 6. Eph. 1.* i *al. baptiſmi circumciſionem.* k *al. ſacrilegia.*

C. X. *Non ideò reliqua ſunt immunda, quia ab area vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia tollitur.*

Unde Auguſtinus *ad Publicolam, epiſt. 154.*

SI de area *a* vel torculari tollatur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum, ſciente Chriſtiano, ideò peccat, quia *b* fieri permittit, ubi prohibendi poteſtas eſt. Quòd ſi factum non comperit, aut prohibendi poteſtatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus, unde illa ſublata ſunt.

C. XI. ¶ *Immunis eſt à reatu, qui emit, quod neſcit idolis immolatum.*

Item Ambroſius *in primam epiſtolam ad Corinthios, ad c. 10.*

LIcèt aliquid *c* pollutum ſit per accidentiam, id eſt, oblationem idoli, cùm hoc tamen neſcit, qui emit, nullum patitur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt.

QUÆSTIO III. & IV.

1 ps A *Quibus autem genus divinationis exordium ſumpſerit, vel quot ſint genera ejus,* Auguſtinus *d exponit in libro de natura e dæmonum, ita dicens:*

C. I. ¶ *De multiplici genere Divinationis.*

IGitur *f* genus divinationis à Perſis 1 fertur allatum. Varro autem dicit divinationis quatuor eſſe genera, terram, aquam, aërem, & ignem: hinc Geomantiam, Hydromantiam, Aëromantiam, Pyromantiam dicta autumat. Divini dicti ſunt, quaſi Deo pleni. Divinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtutâ quâdam fraudulentiâ hominibus futura conjectant. Duo autem ſunt genera divinationis, ars & furor. Incantatores verò vocati ſunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati ſunt, propterea quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, hiſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. Haruſpices nuncupati, quaſi horarum inſpectores; dies enim & horas in agendis negotiis, operibuſque cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſervare debeat homo, intendunt; hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures ſunt, qui volatus avium, & voces intendunt, aliaque ſigna rerum, vel obſervationes improviſas hominibus occurrentes ferunt. Iidem ſunt & Auſpices; nam auſpicia ſunt, quæ iter facientes obſervant. Dicta autem ſunt auſpicia, quaſi avium ſpicia *g*, & auguria, quaſi avium garria, id eſt, avium voces & linguæ. Item augurium, quaſi avigerium, quod aves gerunt. Duo ſunt autem genera auſpiciorum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos ſcilicet volatus, ad aures vox avium. Pythones à Pythio Apolline dicti, quòd is auctor fuerit divinandi. Aſtrologi dicti eò, quòd in aſtris augurantur. Genethliaci appellati ſunt propter natalitiorum conſiderationes dierum. Geneſes enim hominum per duodecim cœli ſigna deſcribunt, ſyderumque curſu naſcentium mores, actus, & eventus prædicere conantur: id eſt, quis quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui vulgò Mathematici vocantur, cujus ſuperſtitionis genus Conſtellationes Latini vocant, id eſt, notationes ſyderum, quomodo ſe habeant, cùm quiſque naſcitur. ¶ Primùm autem iidem ſtellarum interpretes Magi nuncupabantur: ſicut de his legitur in *h* Evangelio, qui natum Chriſtum annuntiaverunt. Poſteà hoc nomine ſoli Mathematici dicti ſunt. Cujus artis ſcientia uſque ad Evangelium fuit conceſſa, ut Chriſto edito nemo exinde nativitatem alicujus de cœlo interpretaretur.

a *Ivo p. 11. c. 99.* b *al. ſi.* c *Ivo p. 11. c. 96.* d *Rabanus de Magorum præſtigiis. Iſidor. l. 8. etymol. c. 9.* e *al. divinatione.* f *Burch. l. 10. c. 43. Ivo p. 11. c. 68.* g *al. aſpicia.* h *Matth. 2.*

Horoſcopi dicti, quòd horas nativitatis hominum ſpeculentur diſſimili & diverſo fato. Sortilegi *a* ſunt, qui ſub nomine, *&c. ut ſupr.* ¶ Salitores *b* vocati ſunt, quia dum eis membrorum quæcunque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum ſeu triſte ſignificari prædicunt.

1 ¶ Perſis] *B. Auguſtinus in libro 6. de civitate Dei, cap. 37. de Hydromantia loquens, ſic ſcribit:* Quod genus divinationis idem Varro à Perſis dicit allatum. *Reliqua verò hujus capitis ſunt in libello Rabani de Magorum præſtigiis, quem ipſe ex variis Auguſtini & Iſidori locis collegit, & Gratianus ſæpè citat ſub Auguſtini nomine.*

3 pars. *Quæritur autem de natura dæmonum, cujus naturæ ſint, an futura præſcire valeant, vel quot modis futura prænoſcant?*

C. II. *Quot modis dæmones futura prænoſcant.*

De his ita ſcribit Auguſtinus *in eod. lib. de divinatione dæmonum, cap. 3.*

SCiendum *c* eſt hanc eſſe naturam dæmonum, ut aërii corporis ſenſu terrenorum corporum ſenſum facilè præcedant, celeritate etiam propter ejuſdem aërii corporis ſuperiorem mobilitatem non ſolùm curſus quorumlibet hominum, vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantùm ad aërium corpus attinet, præditi, hoc eſt, acrimoniâ *d* ſensûs & celeritate motûs, multò antè cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro ſensûs terreni tarditate mirentur. Acceſſit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè major experientia, quàm poteſt hominibus propter brevitatem vitæ provenire. Per has efficacias, quas aërii corporis natura ſortita eſt, non ſolùm multa futura prædicunt dæmones, verùm etiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere ac facere non poſſunt, eos dignos quidam, quibus ſerviant, & quibus divinos honores deferant, arbitrantur, inſtigante maximè vitio curioſitatis, propter amorem fœlicitatis falſæ atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *& ĩ. cap. 5.* ¶ Nunc igitur, quoniam de divinatione dæmonum quæſtio eſt, primùm ſciendum eſt, illos ea plerunque prænuntiare, quæ ipſi facturi ſunt. Accipiunt enim ſæpè poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aërem vitiando morbidum reddere, & perverſis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quòd ſint eis talia ſuadentibus conſenſuri. Suadent autem miris & inviſibilibus modis, per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeſeque cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo, ſive vigilantium, ſive dormientium. ¶ Aliquando autem non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt (quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt) antè prædicunt. Neque enim quia prævidet Medicus, quod non prævidet ejus artis ignarus, ideò jam Divinus habendus eſt. Quid autem mirum, ſi quemadmodum ille corporis humani perturbatâ, vel modificatâ temperie ſeu bonas, ſeu malas futuras prævidet valetudines; ſic dæmon in aëris affectione ſibi nota *e*, nobis ignota *f* futuras prævidet tempeſtates? Aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdiſcunt, atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui iſta diſpoſita non noverunt. *& infrà cap. 6.* ¶ Fallunt & ſtudio fallendi, & invidâ voluntate, quâ hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores ſuos pondus auctoritatis amittant, id agunt, ut interpretibus ſuis, ſignorumque ſuorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. ¶ Nonnunquam verò ipſi maligni Spiritus, & illuſores hominum atque ſalutis eorum invaſores *a*, ſolent prædicere defectum culturæ ſuæ, & idolorum ruinam: quatenùs præſcii videantur, quid in ſingulis regnis aut locis venturum ſit, & quid adverſi ſuæ factioni contingere poſſit: quod etiam illi, qui gentilium hiſtorias legunt, non ignorant. Quid ergò mirum, ſi jam imminente templorum & ſimulachrorum everſione, quam Prophetæ Dei ſummi tantò antè prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum ſuorum hoc de proximo prodidit, ut ſuam quaſi divinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

3 pars. *Quòd autem hominum diſpoſitiones, cogitatione conceptas, per exteriora ſigna diabolus deprehendat, non firmâ ratione videtur approbatum.*

C. III. ¶ *Quòd ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultiſſima res eſt.*

Unde idem Auguſtinus *ait in lib. 2. retractationum, c. 30.*

QUodam *b* loco dixi, dæmones aliquando & hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdiſcere. Rem dixi occultiſſimam, audaciori aſſeveratione quàm debui. Nam pervenire iſta ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum eſt. Sed utrùm quædam ſigna dentur ex corpore cogitantium, illis ſenſibilia, nos autem latentia, an aliâ vi, & eâ ſpiritali, iſta cognoſcant, aut difficilimè poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inveniri.

QUÆSTIO V.

QUòd autem Sortilegi & Divini, ſi ceſſare noluerint, excommunicandi ſint, ratione & auctoritate probatur. *Eſt enim quoddam genus culturæ idolorum, ex dæmonum conſultationibus futura prædicere. Sicut enim avarus, quia cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab* c *Apoſtolo nominatur; ſic illi* d, *qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam revelata inveniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuslibet præſtigiis invenire laborant, divinitatis jura creaturis attribuunt. Futura enim præſcire, ſolius Dei eſt, qui in ſui contemplatione etiam Angelos illa præſcire facit. Unde Eſaias* e *ait:* [Priora & noviſſima annuntiate mihi, & dicam, quòd Dii eſtis.] *Cultores verò idolorum à fidelium communione ſeparandi ſunt. Unde in epiſt. ad Corinth. Apoſtolus* f *ait:* [Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, cum ejusmodi nec cibum ſumere.] *Hinc etiam in decretis* Gregorii junioris *in Concilio Romano præſidentis, c. 12. legitur.*

C. I. ¶ *Anathema ſit, qui Ariolos vel Incantatores obſervat.*

SI quis Ariolos *g*, Aruſpices, vel Incantatores obſervaverit, aut phylacteriis uſus fuerit, anathema ſit.

C. II. ¶ *Quinquennio pœniteat, qui divinationes expetit.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 23. al. 24.*

QUi *h* divinationes expetunt, & morem Gentilium 1 ſubſequuntur, vel in domos ſuas hujusmodi homines introducunt, exquirendi 2 aliquid arte male-

a *Eâd. q. 1. c. unico.* b *al. ſaliſatores.* c *Rabanus de Magorum præſtigiis. Burch. l. 10. c. 45. & 46. Ivo p. 11. c. 70. & 71. Pann. l. 8. c. 68.* d *al. acumine.* e *al. notas.* f *al. ignotas.*

a *al. inviſores.* b *Sup. cap. proximo.* c *Epheſ. 5.* d *Col 3.* e *Eſa. 45. ſed paulò anguſtiùs.* f *1. Cor. 5.* g *Polyc. l. 6. tit. 11. Burch. l. 10. c. 24. Ivo p. 11. c. 1. Pann. l. 8. c. 61.* h *Rabanus in pœn. c. 23. Et in Concil. Pariſien. l 2. c. 1. Polyc. ibid. Burch lib. 10. c. 5. Ivo part. 11. c. 2. Pann. l. 8. c. 62.*

maleficâ, aut expiandi causâ, ſub regula quinquennii jaceant, ſecundùm gradùs pœnitentiæ definitos,&c.

1 ¶ Gentilium] *In græco impreſſo eſt,* χθονῶν, *ſed in vetuſto Vaticano, & apud Balſamonem,* ἐθνῶν.

2 ¶ Exquirendi] *Græcè eſt,* ἐπανευρέσει φαρμακειῶν, *id eſt,* ad invenienda medicamenta.

C. III. ¶ *Elementa colere, lunæ aut ſtellarum curſus in ſuis operibus Chriſtianis ſervare non licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id eſt, ex cap. Martini Bracharenſis, cap. 72.*]

NOn liceat *a* Chriſtianis tenere traditiones Gentilium, & obſervare, vel colere elementa, aut lunæ, aut ſtellarum curſus, aut inanem ſignorum fallaciam pro domo facienda, aut propter ſegetes, vel arbores plantandas, vel conjugia ſocianda. Scriptum eſt enim: *b* [*Omnia quæ facitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti facite, gratias agentes Deo.*] ¶ Nec *c* in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſervationes aut incantationes liceat attendere: niſi tantùm cum ſymbolo divino, aut *d* oratione Dominicâ, ut tantùm Deus creator omnium, & Dominus honoretur. ¶ Si *e* quis autem Paganorum conſuetudinem ſequens, Divinos & Sortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel luſtrationes Paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant. ¶ Mulieribus *f* quoque Chriſtianis non liceat in ſuis lanificiis vanitatem obſervare, ſed Deum invocent adjutorem, qui eis ſapientiam texendi donavit.

C. IV. ¶ *Sacris officiis dediti, Magi vel Incantatores non fiant.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *g c.36.*

NOn *h* oportet ſacris officiis deditos, vel Clericos, Magos, aut Incantatores exiſtere, aut facere phylacteria, quæ animarum ſuarum vincula comprobantur. Eos 1 autem, qui talibus rebus utuntur, projici ab Eccleſia juſſimus.

1 ¶ Eos autem,] *Quæ antecedunt in hoc capite, ſunt ex verſione Dionyſii: quæ autem ſequuntur, ſunt ex priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori.*

C. V. ¶ *Honore privetur Epiſcopus vel Presbyter, qui Magos vel Aruſpices conſuluit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.28.*

SI *i* quis Epiſcopus, aut Presbyter, ſive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, Magos, aut Aruſpices, aut Incantatores, aut Ariolos, aut certè Augures, vel Sortilegos, vel qui profitentur artem magicam 1, aut aliquos eorum ſimilia exercentes conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus 2, monaſterii curam 3 ſuſcipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegii ſolvat.

1 ¶ Magicam,] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucenſi Regio, & Polycarpo legitur,* artem aliquam.

2 ¶ Suſpenſus,] *In omnibus Conciliorum editionibus, & manuſcriptis exemplaribus, quæ collata ſunt, & Polycarpo eſt,* depoſitus. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Curam] *Sic in vetuſtioribus Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: ſed in recentioribus Colonienſibus eſt,* cenſuram, *in codice autem Regio,* pœnam.

C. VI. ¶ *De his qui auguriis & divinationibus ſtudent.*

Item ex Concilio Agathenſi *a, c.42.*

ALiquanti *b* Clerici, ſive Laici ſtudent auguriis, & ſub nomine fictæ religionis per eas, quas Sanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Hæc *c* quicunque Clericus aut Laicus detectus fuerit vel conſulere, vel docere, ab Eccleſia habeatur extraneus.

C. VII. ¶ *Sors nihil aliud, quàm divinatio & maleficium eſſe decernitur.*

Item Leo IV. *Epiſcopis Britanniæ, c.4.*

SOrtes *d,* quibus cuncta vos in veſtris diſcriminatis judiciis, (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quàm divinationes & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus illas omninò damnari, & inter Chriſtianos ultrà nolumus nominari; & ne exerceantur *e* ſub anathematis interdicto prohibemus.

¶ *In epiſtola Leonis IV. (cujus pars extat in vetuſto codice) c.4. hæc leguntur:* De experientia autem divinationum vel maleficiorum, ſcriptum quidem in ſacris habemus canonibus, ut ipſa ponamus ita: Qui divinationes,&c. *ſup. eâd. ex Concilio Ancyrano.* Unde ad illorum ſimilitudinem ſortes, quibus vos cuncta in veſtris diſcriminatis judiciis nil aliud, quàm quod illi Patres damnârunt, divinationes & maleficium eſſe decernimus,&c.

C. VIII. ¶ *Incantatores & Sortilegos velut Chriſti inimicos inſequi oportet.*

Item Gregorius *Hadriano notario, lib.9. epiſt. 47.*

PErvenit ad *f* nos, quòd quoſdam Incantatores atque Sortilegos fueris inſecutus: & omnino nobis ſolicitudinem, zelumque tuum gratum fuiſſe cognoſcas. & ỹ. Et ideò ſtudii tui ſit ſolicitè quærere, & quoſcunque hujuſmodi Chriſti inimicos inveneris, diſtrictâ ultione corrigere.

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus, Monachus, Laicus, divinationes, vel auguria, vel ſortes ſecutus.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.32.*

SI quis Clericus *g*, Monachus, vel Secularis, divinationem, vel auguria crediderit obſervanda, vel ſortes, quas mentiuntur eſſe Sanctorum, quibuſcunque putaverint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab Eccleſiæ communione pellantur.

C. X. ¶ *Contra Sortilegos, idolorum cultores, cuſtodia paſtoralis invigilet.*

Item Gregorius *lib.7. epiſt.66. ad Januarium Epiſcopum.*

COntra idolorum *h* cultores, vel Aruſpices *i*, atque Sortilegos, fraternitatem veſtram vehementiùs paſtorali hortamur invigilare cuſtodiâ, atque publicè in populo contra hujus rei viros ſermonem facere, eoſque à tanti labe ſacrilegii, & divini intentione judicii & præſentis vitæ periculo adhortatione ſuaſoriâ revocare. Quos tamen, ſi emendare ſe à talibus, atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & ſi quidem ſervi ſunt, verberibus, cruciatibuſque, quibus ad emendationem pervenire valeant, caſtigare; ſi verò ſunt liberi, incluſione dignâ, diſtrictâque ſunt in pœnitentiam redigendi, ut qui ſalubria, & à mortis periculo revocantia audire verba contemnunt, cruciatus ſaltem eos corporis ad deſideratam mentis valeat reducere ſanitatem.

¶ *Caput hoc locupletatum eſt ex epiſtola Gregorii, cum vetuſtis exemplaribus collata.*

a *Burch. lib. 10. cap. 3. Ivo p. 11. c. 40.* b *Coloſſ. 3.* c *Ibid. c. 74. Burch. lib. 10. cap. 20. Ivo p. 11. c. 47.* d *al. &.* e *Ibid. c. 71. Burch. lib. 10. c. 6. Ivo part. 11. c. 34.* f *Ibid. c. 75. Burch. l. 10. c. 19. Ivo p. 8. c. 330. & part. 11. c. 46.* g *Et in Agathenſi, c. 68.* h *Rabanus pœnit. c. 13. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 63.* i *Rabanus ibidem. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 48. Ivo p. 11. c. 5. & 73. Pann. l. 3. c. 169. & lib. 8. c. 64.*

a *Et in Venet. c. 16.* b *Raban. ibid. Burch. l. 10. c. 27. Ivo p. 11. c. 4. Pann. l. 8. c. 69.* c *al. Hoc.* d *Ivo p. 11. c. 8. Pann. l. 8. c. 70.* e *al. ut abſcindantur.* f *Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 4. Ivo p. 11. c. 33.* g *Concor. Concil. Altiſiod. c. 4.* h *Burch. l. 10. c. 13. Ivo p. 11. c. 32. & 95.* i *al. aruſpicum & ſortilegorum.*

C. XI. ¶ *Ab Eccleſia ſeparetur, auguriis & incantationibus deſerviens.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 89.*

AUguriis *a* vel incantationibus ſervientem, ſimiliter & Judaicis ſuperſtitionibus, vel feriis inhærentem, à conventu Eccleſiæ ſeparandum [præcipimus.]

C. XII. ¶ *Sortilegam & Magicam artem Epiſcopi omnibus modis* b *eliminare ſtudeant.*

Item ex Concilio Anquirenſi 1, *cap. 1.*

EPiſcopi *c*, eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & à diabolo inventam ſortilegam & magicam *d* artem ex parochiis ſuis penitùs eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem hujuſcemodi ſceleris ſectatorem invenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis ejiciant. Ait enim Apoſtolus *e*: [*Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem devita, ſciens, quia ſubverſus eſt, qui hujuſmodi eſt.*] Subverſi ſunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideò à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia. ¶ Illud *f* etiam non eſt omittendum, quòd quædam ſceleratæ 2 mulieres retrò poſt Satanam converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt & profitentur, ſe nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumerâ multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, ejuſque juſſionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad ejus ſervitium evocari. Sed utinam hæ ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hâc falsâ opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo à rectâ fide deviant, & errore Paganorum involvuntur, cùm aliquid divinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantiâ prædicare debent, ut noverint hæc omnino falſa eſſe, & non à divino, ſed à maligno Spiritu talia phantaſmata mentibus fidelium *g* irrogari. ¶ Siquidem *h* ipſe Satanas, qui transfigurat *i* ſe in Angelum lucis, cùm mentem cujuſcunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugaverit, illicò transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum atque ſimilitudines; & mentem, quam captivam tenet, in ſomniis deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens, per devia quæque deducit: & cùm ſolus Spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in ſomniis & nocturnis viſionibus extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cùm Ezechiel *k* Propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit: & Joannes Apoſtolus *l* Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit & audivit, ſicut ipſe dicit: [*Statim*, inquit, *fui in ſpiritu.*] Et Paulus *m* non audet dicere ſe raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annuntiandum eſt, quod qui talia, & his ſimilia credit, fidem perdidit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt ejus, ſed illius, in quem credit, id eſt, diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt: *n* [*Omnia per ipſum facta ſunt, &c.*] Quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſint, proculdubiò infidelis eſt, & Pagano deterior.

a *Burch l. 10. c. 7. Ivo p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72.* b *al. viribus.* c *Burch. l. 10. c. 1. & 19. credidiſti, quòd multa. Ivo p. 11. c. 30. Pann. l. 8. c. 75.* d *al. maleficam.* e *ad Tit. 3.* f *De Spiritu & anima, c. 28.* g *al. infidelium.* h *Aug. ibid.* i *2. Cor. 11.* k *Ezech. 3.* l *Apocal. 1. & 4.* m *2. Cor. 12.* n *Joan. 1.*

1 ¶ Anquirenſi,] *Sic etiam in vetuſtis. Burchardus & Ivo habent,* Ancyrenſi. *Veruntamen in Concilio Ancyrano Græco aut Latino, neque impreſſo, neque manuſcripto, eſt inventum: licèt, qui tomos Conciliorum ediderunt, aſſerant haberi in quodam vetuſto codice 16. librorum partialium.*

2 ¶ Sceleratæ] *Ferè eadem habentur apud B. Auguſtinum in libro de Spiritu & anima, cap. 28. & in vitâ Damaſi Papæ I. quæ extat Romæ in pervetuſto de vitis Sanctorum codice ſanctæ Mariæ majoris: ubi poſtquam aliqua relata ſunt ex Synodo Romana, in qua Damaſus Macedonium & Apollinarem damnavit, adjungitur, anathematizatos in ea Synodo eſſe, maleficiis, ſuperſtitionibus, & incantationibus ſervientes. In quibus etiam mentio eſt harum mulierum, quæ ſe putabant nocturno ſilentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum ſuper beſtias equitare, & multa terrarum ſpatia pertranſire.* ⊛

2 pars. *Nonnulli inveniuntur, qui interno livore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria ſacris veſtibus exuunt, aut veſte lugubri accingunt, vel conſueta luminariorum obſequia Eccleſiis Dei ſubtrahunt, vel Miſſam pro requie defunctorum promulgatam, pro vivis celebrant hominibus.*

C. XIII. ¶ *Abjicitur Sacerdos, qui hujuſmodi maleficiis operam dederit.*

Quorum omnium maleficia nequiſſima Toletanum Concilium XIII. *condemnat, dicens, c. 7.*

QUicunque Sacerdotum vel miniſtrorum deinceps causâ cujuslibet doloris vel amaritudinis permotus, aut altare divinum veſtibus ſacris exuere præſumpſerit, aut quâlibet aliâ lugubri veſte accinxerit *a*, ſeu etiam conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de templo Dei ſubtraxerit, & extingui præceperit, ſi eum anteà veræ pœnitudinis coram Metropolitano ſatisfactio non purgaverit, ignobilitati perpetuæ mancipatus, juxta ſuperiorem ſententiam Domini, loci ſui dignitate ſe noverit & honore privari: illis proculdubiò perſonis ab hac ultionum ſententia ſeparatis, quæ aut contaminationem ſacrorum ordinum, vel ſubverſionem ſanctæ fidei metuentes, aut hoſtilitatem vel obſidionem perferentes, ſeu etiam divinorum judiciorum ſententiam metuentes, talia feciſſe contigerit: in quorum facto plùs humilitas, quâ Deus placatur, quàm interni livoris doloſitas declaratur. Plerique etiam Sacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo Miſſam pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto pro vivis ſtudent celebrare hominibus, non ob aliud, niſi ut is, pro pro ipſum offertur ſacrificium, ipſius ſacroſancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde noſtræ elegit unanimitatis conventus, ut ſi quis deinceps talia perpetrâſſe fuerit detectus, à proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipſe Sacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitâſſe perpenditur, exilii perpetui ergaſtulo ligentur *b*.

¶ *Principium hujus capituli uſque ad verſ.* Plerique, *eſt ex 13. Concilio Toletano, c. 7. Reliqua verò ſunt ex 17. Toletano, c. 5. quorum Conciliorum duo exemplaria ſunt habita ex Hiſpania, & inde nonnulla hîc emendata & addita.*

3 pars. *Ex præmiſſis* c *auctoritatibus colligitur, quòd Arioli, Aruſpices, Incantatores, & Sortilegi, atque cæteri hujuſmodi ſectatores ab Eccleſia ſunt eliminandi, & niſi reſipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quòd in ultimo Anquirenſi* d *capitulo, ea, quæ fiunt per Incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur,* Auguſtinus *in libro de civitate Dei videtur aſſerere, ita dicens:*

a *al. accingi,*] *orig.* b *al. relegentur.* c *Sup. eâd. c. Epiſcopi.* d *al. Ancyrenſi.*

C. XIV.

C. XIV. ¶ *Quæ Magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur.*

¶ *Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de Magorum præſtigiis, quem ipſe ex variis locis Auguſtini & Iſidori, ut anteà dictum eſt, confecit. Burchardus citat ex dictis Auguſtini.*

NEc *a* mirum de Magorum præſtigiis, quorum in tantum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moyſi *b* ſimillimis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in ſanguinem. Fertur etiam in Gentilium libris, quòd quædam Maga famoſiſſima Circe ſocios Ulyſſis mutaverit in beſtias. Legitur & de ſacrificio, quod Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent, in beſtiarum formas convertebantur. Sed hæc omnia magicis præſtigiis potiùs fingebantur, quàm rerum veritate complerentur. Ut ergò ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant, de eorum proprietate, atque inventoribus juxta traditionem majorum primùm dicere congruum arbitramur. ¶ Magi ſunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minùs confidentium in Deo, ac ſine ullo veneni hauſtu, violentiâ tantùm carminis interimunt. Unde Lucanus: *c* [*Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, Incantata perit.*] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, ut quique ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine utuntur, & victimis, & ſæpè contingunt mortuorum corpora. ¶ Necromantici ſunt, quorum præcantationibus videntur reſuſcitari mortui, divinare & ad interrogata reſpondere. Νεκρὸς enim græcè, mortuus, μαντεία divinatio nuncupatur: ad quos ſuſcitandos cadaveri ſanguis adjicitur. Nam amare ſanguinem dæmones dicuntur: ideóque quotieſcunque necromantia fit, cruor aquæ miſcetur, ut colore ſanguinis faciliùs provocentur. ¶ Hydromantici ab aqua dicti. Eſt enim hydromantia in aquæ inſpectione umbras dæmonum evocare, & imagineas *d* ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine etiam inferos perhibentur ſuſcitare 1. *& infrà.* ¶ Ad hæc 2 omnia ſupradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars Medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſcunque rebus ſuſpendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitùs execratione repudianda, atque damnanda. ¶ Auguria *e* autem avium Phryges primi invenerunt. ¶ Præſtigium verò Mercurius primus dicitur inveniſſe. Dictum eſt autem præſtigium, quòd præſtringat aciem oculorum. ¶ Haruſpicinæ autem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur quidam Tages *f*. Hic ex horis haruſpicinam dictavit, & poſteà non apparuit. Nam *g* dicitur fabuloſè, arante quodam ruſtico, ſubitò ex glebis exiluiſſe, & haruſpicinam dictâſſe, quâ die & mortuus eſt. Quos libros Romani ex Hetruſca lingua in propriam mutaverunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nullâ ratione eis competit inveſtigare. Hæc poteſtas immundis Spiritibus ideò datur, ut per vaſa ſibi apta, hoc eſt, pravos homines, ſeducant illos, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, & juxta Pauli *a* ſententiam, ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: onerati peccatis ducentur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum *b* autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi; ita & iſti reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultrà non proficient; inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Nec 3 ideò quiſquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut juſto judicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit) quòd prædicti Magi leguntur ſimilia feciſſe Moyſi, qui virgam ſuam projecit, & converſa eſt in draconem, projeceruntque ipſi ſingulas virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones, ſed devoravit virga *c* Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec Magi, nec angeli mali, quibus miniſtris illa operabuntur. Inſunt 4
enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis atque cauſalis, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus: & ſic non dicuntur angeli, qui iſta faciunt, animalium creatores, ſicut nec agricolæ ſegetum, vel arborum, vel quorumcunque in terra gignentium creatores dicendi ſunt, quamvis noverint præbere quaſdam viſibiles opportunitates & cauſas, ut illa naſcantur. Quod autem iſti faciunt viſibiliter, hoc illi inviſibiliter. Deus verò ſolus unus eſt creator, qui cauſas ipſas, & rationes ſeminarias rebus inſeruit. ¶ Præterea *d* quidam quærendum putant, quomodo Scriptura narrat Pythoniſſam Samuelem Prophetam ſuſcitâſſe ad colloquium Saul impiiſſimi Regis, ſi pythonica divinatio errori magicæ artis deputanda ſit. Quibus ita reſponderi poteſt, indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundùm verba hiſtoriæ commodetur *e* aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magicâ attraheretur vir & nativitate ſanctus, & vitæ operibus juſtus? aut ſi non attractus eſt, conſenſit? Quod utrumque de juſto credere adverſum eſt. Si enim invitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet juſtitia: ſi autem voluntarius, amiſit meritum ſpiritale, quod poſitus in carne quæſierat, quod valdè abſurdum eſt; quia qui hinc juſtus recedit, permanet juſtus. Porrò autem hoc eſt præſtigium Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit. Quod Apoſtolus *f* inter cætera oſtendit, dicens: [*Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelum lucis.*] Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur *g*, in habitu viri juſti, & nomine ſe ſubornavit, ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur, quando hinc exeuntes juſtos finxit in ſua eſſe poteſtate *h*. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul & filii ejus non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo ante occaſum, mortem corporis prævidere, cùm ſigna quædam ſoleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quantò magis diabolo *i*, quem angelicâ poteſtate *k* ſublimem prophetica oracula fuiſſe teſtantur: de cujus magnitudine Apoſtolus *l* ait: [*An ignoratis altitudinem Satanæ?*] Quid mirum ergo, ſi imminentem propè mortem potuit prævidere; cùm hoc ſit, unde fallit, & ſe

a *Iſidorus l.8. etymol. cap.9. Burch. lib.10. cap.42. ex dictis Auguſtini. Ivo part.10. cap.69. Pann. l.8. c.65.* b *Exod.7. Aug.18. de civitate Dei, cap.17.* c *Libro 6.* d *al. & imagines ludificationis.* vel, *& imagines & ludificationes.* e *Supra eâd.q.2. illud.* f *Burch. lib.10. cap.44. Ivo p.11.c.66. Pann. l.8.cap.67.* g *Ovid. met. l.15.*

a *2.Timoth.4.& 3.* b *Auguſt. 3. de Trinit. cap.7. Auguſt. l.quæſt. ſuper Exodum. q.21. & lib.2. ad Simplicianum, q.3. & ad Dulcitium, q.6.* c *Exod.7.* d *Auguſt. q.27. ex utroque teſtamento.* e *al.commendetur.* f *2.Cor.11.* g *al.gloriaretur.* h *1. Reg. 28.* i *al. diabolus.* k *al. majeſtate.* l *Apoc.2. & 2.Corinth.2.*

in Dei poteſtate vult adorari? Nam tantâ hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Depravatus enim causâ peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnaverat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, & ea, quæ verbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit, rectè faciet quidem: ſi tamen minimè iſtud ad veri rapiat rationem, ſed ad viſum & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saul, & habitum Samuelis deſcripſit; ea, quæ dicta & viſa ſunt, exprimens, prætermittens ſi vera, an falſa ſint. Quid enim ait? *a* [*Audiens, in quo habitu eſſet excitatus, intellexit,* inquit, *hunc eſſe Samuelem.*] Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit, quàm Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quaſi Deus. Si enim illi verè Samuel apparuiſſet, non utique vir juſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicaverat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentiæ, dignum ardore gehennæ: [*Cras mecum eris?*] His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodidit improvidus Satanas, quia & adorari ſe permiſit ſub habitu & nomine Samuelis, contra legem; & virum peccatis preſſum, cùm magna diſtantia peccatorum & juſtorum ſit, cum Samuele juſtiſſimo futurum mentitus eſt. Verum poteſt videri, ſi de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim tranſmigravit, quem adoravit. Semper ergo diabolus ſub velamine latens, prodit ſe, dum ea confingit, quæ horreant *b* perſonis, per quas fallere nititur. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eveniunt illa, quæ illi Divini prædicunt futura? aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut ſanis immittere ægritudinem, ſi aliquid propriæ virtutis ac poteſtatis non habent? hoc à me recipiat Reſponſum: quòd ideò quiſque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos, quia hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, quâ fide ſint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyſes verbo Domini populo Dei præcepiſſe, ita dicens: *c* [*Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium dicat ſe vidiſſe, & prædixerit ſignum, atque portentum, & evenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus veſter, ut palàm fiat, utrùm diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima veſtra Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, mandata ejus cuſtodite, & audite vocem illius, ipſi ſervietis, & ipſi adhærebitis, &c.*] Ubi ſanè intelligi *d* voluit, etiam illa, quæ a divinantibus non ſecundùm Deum dicuntur, ſi acciderint 5, quæ dicuntur, non accipienda ſic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis. Nec præter ſuam poteſtatem Deum oſtendit eſſe, quòd iſta contingunt: ſed quaſi quæreretur, cur ea permittat, cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendam utique eorum dilectionem, utrùm eam habeant erga Deum ſuum, cognoſcendam verò ab ipſis potiùs, quàm ab illo, qui ſcit omnia antequam fiant.

1 ¶ Suſcitare.] *Apud Rabanum hîc interponitur c.* legitur. *ſuprà, eâd. q. 3. & 4.*

2 ¶ Ad hæc] *Bona pars hujus verſiculi habetur apud B. Auguſt. l. 2. de doctr. Chriſt. cap. 20.*

3 ¶ Nec ideò, *Similia leguntur apud B. Auguſtinum lib. 3. de Trinitate, c. 7.*

4 ¶ Inſunt] *Uſque ad verſ.* Prætereà *ſunt magna ex parte verba B. Auguſtini in lib. quæſtionum ſuper Exodum, c. 21.*

5 ¶ Si acciderint,] *Emendatus eſt hic locus ex B. Auguſtino, ut habetur ſup. eâd. q. 2. c.* intelligi. *Apud Rabanum verò legitur,* ſi acciderint, quæ dicuntur non accipienda: vel etiam ſi fiant, quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.

---

a *1. Regum 28.* b *al. abhorreant. alit. abhorrent à perſonis. Codic. Antverp.* c *Deuteron. 13.* d *Suprà eâd. quæſt. 2. intelligi.*

QUÆSTIO VI.

Quòd autem ab Epiſcopo excommunicatus, eo inconſulto ab alio reconciliari non poſſit, niſi fortè per ejus Metropolitanum, vel per ſummum Pontificem, ratione & auctoritate probatur. Presbyteri namque poteſtatem excommunicandi vel reconciliandi ab Epiſcopis accipiunt, non Epiſcopi à Presbyteris: atque ideò excommunicatos à Sacerdotibus reconciliare poſſunt, excommunicatos verò ab Epiſcopis Sacerdotes reconciliare non poſſunt. Reconciliatio namque pœnitentium Epiſcopalis officii eſt, non ſacerdotalis.

C. I. ¶ *Pœnitentium reconciliatio, chriſmatis & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat.*

Unde in Concilio Carthaginenſi II. *cap. 3. Fortunatus Epiſcopus dixit.*

SI jubet ſanctitas veſtra, ſuggero. Nam memini præterito Concilio fuiſſe ſtatutum, ut chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerſerit hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit, Aurelius Epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & Coëpiſcopi noſtri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis *a* confectio, & puellarum conſecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quenquam in publica Miſſa Presbytero non licere: hoc omnibus placet.

Puellarum tamen conſecratio, Epiſcopo conſulto, per Presbyterum fieri valet.

C. II. ¶ *Permiſſione Epiſcopi, virgines conſecrare Presbyter valet.*

Unde in Carthaginenſi Concilio III. *c. 36.*

PResbyter *b*, inconſulto Epiſcopo, virgines non conſecret: chriſma verò nunquam conficiat.

C. III. ¶ *Nec Diacono miniſtrare, nec pœnitentem in Eccleſia benedicere Presbytero licet.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 43. & 44.*

MIniſtrare Diaconus, aut conſecrare altare Presbyter non præſumat. ¶ Benedictionem *c* quoque ſuper plebem in Eccleſia fundere, aut pœnitentem in Eccleſia benedicere, Presbytero penitùs non licebit.

Ecce, quòd ab Epiſcopo excommunicatus per Sacerdotem reconciliari non poteſt. Sed notandum eſt, quòd reconciliatio alia eſt publica, alia privata. Publica reconciliatio eſt, quando pœnitentes ante Eccleſiæ ingreſſum publicè repræſentantur, & per impoſitionem manûs Epiſcopalis Eccleſiæ publicè reconciliantur. Hæc Sacerdotibus videtur eſſe prohibita. Unde circa finem illius capituli non ſimpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare, ſed in publica Miſſa. Privata verò reconciliatio eſt, quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio poteſt fieri per Sacerdotem.

C. IV. ¶ *Juſſione Epiſcopi de occultis peccatis Presbyteri pœnitentes reconcilient.*

Unde Evariſtus Papa *ait:*

PResbyteri *d* de occultis peccatis juſſione Epiſcopi pœnitentes reconcilient: & ſicut ſuprà præſimus, infirmantes abſolvant & communicent.

---

a *Sent. 4. diſt. 20.* b *Sentent. ibid.* c *Cap. 44.* d *Burch. lib. 18. c. 16. Ivo p. 15. c. 38.*

C. V.

C. V. ¶ *Si Epiſcopus abſens eſt, per Presbyterum reconcilietur in periculo conſtitutus.*

Item ex Concilio Carthaginenſi II. *c. 4.*

AUrelius *a* Epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari divinis altaribus petierit, ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet utique Presbyter conſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus ſalubri conſilio roborare. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Placet quod ſanctitas veſtra neceſſariò nos inſtruere dignata eſt.

C. VI. ¶ *Qui metu mortis reconciliatur, convaleſcens ſine communione pœnitentiæ impleat tempus.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *b c. 82.*

I. SI quis de corpore exiens, noviſſimum & neceſſarium communionis viaticum expetit, non ei denegetur. Quòd ſi in deſperatione poſitus poſt acceptam communionem iterùm ſanus fuerit factus, tantùm in oratione particeps ſit, ſacramentum verò non accipiat, donec conſtitutum pœnitentiæ impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis ſunt, & deſiderant accipere ſacramentum, cum conſideratione & probatione Epiſcopi accipere debent.

C. VII. ¶ *Sine manûs impoſitione pœnitentes recedentes de corpore reconcilientur.*

Item ex Concilio Arauſico, *c. 3.*

QUi recedunt *c* de corpore pœnitentiâ acceptâ, placuit ſine reconciliatoria manûs impoſitione eos *d* communicare: quod morientis ſufficit reconciliationi 1, ſecundùm definitiones Patrum, qui hujuſmodi communionem congruè viaticum nominaverunt. Quòd *e* ſi ſupervixerint, ſtent in ordine pœnitentium, ut oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manûs impoſitione recipiant. Clericis *f* quoque deſiderantibus pœnitentia non eſt neganda. Similiter *g* ſubitò obmuteſcens (prout ſtatutum eſt) baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu. Amentibus etiam, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt.

1 ¶ Reconciliationi,] *In originali impreſſo ac manuſcripto, & apud Burchardum & Ivonem legitur,* conſolationi, *aut,* conſolatione.

C. VIII. ¶ *Aliorum teſtimonio moriturus reconcilietur, ſi obmutuit, vel in phreneſim verſus eſt.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 76.*

IS *h* qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit, admoneatur à ſupradictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit. *Item cap. 78.* ¶ Pœnitentes, *i* qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manûs impoſitione, ſi ſupervixerint.

a *Sent. ibid. Burchard. lib. 18. c. 31. Ivo p. 15. c. 2.* b *Et Conc. Nicæno 1. c. 13.* c *Burch. l. 18. c. 17. Ivo part. 10. c. 39.* d *al. eis.* e *Ibid. c. 4.* f *Ibid. c. 12.* g *Ibid. c. 13.* h *Cap. l. 5. c. 75. Polyc. l. 8. tit. 1. Burch. l. 8. c. 10. Ivo p. 15. c. 8.* i *Burch. l. 18. c. 23. Ivo p. 15. c. 10.*

C. IX. ¶ *Curâ & probatione Epiſcopi morientes reconcilientur.*

Item ex Nicæno Concilio, *c. 12.*

DE *a* his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſervabitur etiam nunc: ita ut ſi fortè quis recedit ex corpore, neceſſario vitæ ſuæ viatico non defraudetur. Quòd ſi deſperatus aliquis receptâ communione ſupervixerit, ſit inter eos, qui ſolâ oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, cura & probatio ſit Epiſcopi.

¶ *Canon hic eſt ex priſca verſione, quæ eſt in collectione Iſidori: & ibi eſt numero duodecimus; Græcè tamen, & apud Dionyſium eſt decimus tertius.*

C. X. ¶ *Non eſt neganda reconciliatio his, qui tempore neceſſitatis eam implorant.*

Item Leo Epiſcopus *ad Theodorum, epiſt. 89. al. 91.*

HIs, *b* qui tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ 1 moras converſio; dicente Dei Spiritu per Prophetam: *c* [*Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvus eris. & infrà.* ¶ Quòd ſi aliquâ ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poſcebant 2, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium & circumſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur: ſervatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum à fide diſcedendo peccârunt.

1 ¶ Veniæ] *Sic in Conciliorum editionibus, & apud Ivonem, & infrà de pœnitentia, diſt. 1. c.* multiplex. *In codice autem epiſtolarum cum aliis ſancti Leonis opuſculis impreſſarum, & apud Burchardum, & in pleriſque vetuſtis Gratiani legitur,* venire moras.

2 ¶ Poſcebant] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt ex aliquot manuſcriptis Gratiani, & ipſo originali, cùm in vulgatis paulò aliter haberet.*

C. XI. ¶ *Non reſpuatur ejus oblatio, qui feſtinans ad pœnitentiam, Sacerdotem invenire non potuit.*

Item ex Concilio Epaunenſi.

SI *d* aliquis excommunicatus 1 fuerit mortuus, qui jam ſit confeſſus, & teſtimonium habet bonum, & non poterat venire ad Sacerdotem, ſed præoccupavit eum mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captivis.

1 ¶ Excommunicatus] *Addita eſt vox iſta ex cæteris collectoribus.*

Ecce, quòd Epiſcopo præcipiente pœnitentes de occultis peccatis, ſive in periculo conſtituti per Presbyterum poſſunt reconciliari. Sed ſi neceſſitate mortis peccator urgetur, & Epiſcopus ita remotus eſt, quòd Presbyter eum conſulere non poſſit, negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præſtabitur pœnitenti, quem converſum Deus recipit ad veniam, juxta illud: e [In quacunqua hora peccator converſus fuerit, &c.] *& item:* f [Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.] *Eccleſia ſibi reconciliare negliget? quem Deus intùs ſuſcitavit, Eccleſia foris abſolvere contemnet? damnabit abſentia Epiſcopi, quem gratia divina præſentia illuſtrat per lavacrum regenerationis? Morituris* g *ſuccurritur etiam à Laicis, ſi Presbyteri deſunt. Cur ergo*

a *Burch. l. 18. c. 6. Ivo p. 15. c. 31.* b *Infr. de pœnitentia, diſt. 1. multiplex. §. his autem. Sent. 4. diſt. 20. Burch. l. 18. c. 4. Ivo p. 15. c. 29.* c *Eſa. 30. apud 70.* d *Sent. 4. diſt. 24. Burch. l. 11. c. 51. Ivo part. 14. c. 154. Pann. l. 5 c. 120.* e *Ezech. 18.* f *Mal. 3.* g *Infr. de pœn. diſt. 1. cap. quem pœnitet. §. tanta. & diſt. 6. c. 1. §. tanta itaque.*

beneficio reconciliationis per Presbyterum ei ſubveniri non poterit, ſi contigerit Epiſcopum deeſſe? ſi ſecundùm Auguſtinum, qui agens in extremis, confitetur ſocio turpitudinem criminis, ſit dignus veniâ ex deſiderio Sacerdotis, cur ſimiliter non ſit dignus reconciliatione ex deſiderio Epiſcopi, qui Sacerdoti non negat maculam ſui reatûs? Item morientibus pœnitentiam negare Presbyteri non debent.

C. XII. ¶ *Reus eſt animarum Presbyter, qui pœnitentiam morientibus abnegat.*

Unde Julius Papa *ait:*

SI *a* Presbyter pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum: quia Dominus dicit: *b* [*Quâcunque die converſus fuerit peccator, vitâ vivet, & non morietur.*] Vera enim confeſſio *c* in ultimo tempore eſſe poteſt; quia Dominus non ſolùm temporis, ſed etiam cordis inſpector eſt: ſicut latro *d* unius momenti pœnitentiâ meruit eſſe in paradiſo in hora ultimâ confeſſionis.

C. XIII. ¶ *Pœnitentia morientibus non eſt deneganda.*

Item Cœleſtinus Papa *ait in epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ:*

AGnovimus *e* pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitûs ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubveniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate *f* deſperet, quaſi non poſſit ad ſe quovis tempore concurrenti ſuccurrere, & periclitantem ſub onere peccatorum hominem redimere 1, quo ſe expediri deſiderat, & liberari. Quid *g* hoc, rogo, aliud eſt, quàm morienti mortem addere, ejusque animam ſuâ crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere? cùm Deus ad ſubveniendum paratiſſimus, invitans ad pœnitentiam, ſic promittat peccatori, inquiens: *h* [*In quacunque die converſus fuerit, peccata ejus non imputabuntur ei.*] Et iterùm: [*Nolo mortem peccatoris, ſed tantum convertatur, & vivat.*] Salutem ergo homini adimit, quiſquis mortis tempore ſperatam pœnitentiam denegârit: & deſperat de miſericordia *i* Dei, qui eum ad ſubveniendum morienti ſufficere vel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro *k* in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentia non juviſſet. Cùm eſſet in pœna, pœnituit, & per unius ſermonis profeſſionem, habitaculum paradiſi Deo promittente promeruit. Vera *l* ergo ad Deum converſio in ultimis poſitorum, mente potiùs eſt æſtimanda, quàm tempore, Prophetâ *m* hoc taliter aſſerente: [*Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvus eris.*] Cùm ergo ſit Dominus cordis inſpector, quovis tempore non eſt deneganda pœnitentia poſtulanti, cùm ille ſe obliget judici, cui occulta omnia noverit revelari.

1 ¶ Redimere,] *Sic etiam eſt in manuſcriptis, & in vetuſtioribus Conciliorum editionibus. Verùm in codice canonum impreſſo, & uno manuſcripto, inter decreta Cœleſtini num. 15. legitur,* perdere. *In recentiori autem Colonienſi Conciliorum editione, itemq; apud Burch. & Ivonem eſt,* pondere, quo ſe ille expediri deſiderat, liberare,

Cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio ſibi deneganda eſt. Inconſulto ergo Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare non debet, niſi ultima neceſſitas cogat.

C. XIV. ¶ *Inconſulto Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare, niſi ultima neceſſitas cogat, non debet.*

Unde in Carthaginenſi *a* Concilio III. *c. 32. legitur.*

PResbyter *b* inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo ultima neceſſitas *c* cogat. Cujuſcunque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam commoverit Eccleſiam 1, ante apſidam manus ei imponatur.

1 ¶ Eccleſiam,] *Anteà erat,* urbem. *Emendatum eſt ex pleriſque Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Sorienſi Regio, & Burchardo, & Ivone. In recentiore autem Colonienſi editione eſt,* quod univerſa Eccleſia noverit.

QUÆSTIO VII.

1 ps DE tempore verò ſatisfactionis, an ſit imponendum morituris, Theodorus Cantuarenſis Archiepiſcopus *in pœnitentiali ſuo ita diffinit.*

C. I. ¶ *In periculo conſtitutis, pœnitentiæ quantitas non eſt imponenda, ſed innoteſcenda.*

AB infirmis *d* in periculo mortis poſitis per Presbyteros pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, ſed innoteſcenda, & cum amicorum orationibus, & eleemoſynarum ſtudiis pondus pœnitentiæ ſublevandum, & ſi fortè migraverint, ne obligati à communione & conſortio veniæ fiant alieni. A quo periculo ſi divinitùs ereptus convaluerit, pœnitentiæ modum à Sacerdote *e* ſibi impoſitum diligenter obſervet: & ideò ſecundùm auctoritatem canonicam, ne illis janua pietatis clauſa videatur, orationibus & conſolationibus Eccleſiaſticis, ſacrâ unctione olei inuncti *f*, ſecundùm ſtatuta ſanctorum Patrum communione viatici reficiantur.

2 pars. *Aliis verò pro qualitate peccati, & præſidentium arbitrio, tempora pœnitentiæ decernenda ſunt.*

C. II. ¶ *Præſidentium arbitrio præfigantur tempora pœnitudinis.*

Unde Leo Papa *epiſt. 77. al. 79. ad Nicetam Epiſcopum, c. 6.*

TEmpora *g* pœnitudinis habitâ moderatione conſtituenda ſunt tuo judicio, prout converſorum animos perſpexeris eſſe devotos: pariter etiam habens ætatis ſenilis intuitum, & periculorum quorumcunque, aut ægritudinis reſpiciens neceſſitates. In quibus ſi quis ita graviter urgeatur, ut, dum adhuc pœnitet, de ſalute ipſius deſperetur, oportet ei per Sacerdotalem neceſſitudinem communionis gratiâ ſubveniri.

¶ *In epiſtola, & apud Burchard. & Ivonem hæc antecedunt:* His verò, de quibus dilectio tua nos credidit conſulendos, qui ad iterandum Baptiſmum vel metum coacti ſunt, vel errore *h* traducti, & nunc ſe contra catholicæ fidei ſacramentum egiſſe agnoſcunt, ea cuſtodienda eſt moderatio, quâ in ſocietatem noſtram non niſi per pœnitentiæ remedium, & per impoſitionem Epiſcopalis manûs, communionis recipiant unitatem: temporis pœnitudinis habitâ moderatione tuo conſtituenda judicio, prout, &c.

C. III. ¶ *Et qualitas criminis, & contritio pœnitentium in ſatisfactione imponenda à Sacerdote conſideretur.*

a *Sentent. 4. diſt. 20. Burch. l. 18. c. 21. Ivo p. 15. c. 43.* b *Ezechiel. 18.* c *converſio*] *Burchard. & Ivo.* d *Luc. 23.* e *In Concil. Triburienſi ſub Arnulpho, c. 31. Rabanus in libro pœn. c. 38. Burchard. l. 8. c. 22. Ivo p. 15. c. 44.* f *al. pietate.* g *In Maguntino ſub Raban. c. 27.* h *Ezech. 33.* i *al. clementia.* k *Luc. 23.* l *Burch. l. 18. c. 1. Ivo p. 15. c. 26.* m *Eſa. 30. apud 70.*

a *Et in Afric. c. 10.* b *Sent. 4. diſt. 20. Burchard. l. 19. c. 40. & 70. Ivo p. 15. c. 4. & 84.* c *al. neceſſitate cogente.* d *Sent. ibid. Burch. l. 18. c. 14. Ivo p. 15. c. 36.* e *al. ſuo confeſſore.* f *al. animati.* g *Cap. l. 5. c. 66. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 41. Ivo part. 1. c. 242.* h *ſic legunt Burch. & Ivo.*

Item

Item Nicolaus Papa.

DE his verò, qui pro criminibus pœnitentiam egerunt *a*, & ad cingulum militiæ revertuntur, conſtat eos contra ſacras regulas agere. Verùm quia crimina non æqualia ſunt, perhibeſque alios horum propter nimiam hebetudinem in deſperationem cecidiſſe, alios ob hoc ad Paganos fugiſſe; tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca & tempora regionis *b* illius, & modum culpæ, nec non & pœnitentiam, & gemitus hominum ad confeſſionem venientium præſens poſitus inſpicere vales.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *c.2.*

HIs, *c* qui diverſorum peccatorum lapſus incurrunt, & oratione 1, confeſſione, ac pœnitentiâ malorum ſuorum perfectam converſionem demonſtrant, pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempus attribuendum eſt, propter miſericordiam & bonitatem Dei. Qui ergo hujuſmodi ſunt, revocandi, & ad communionem ſunt applicandi.

1 ¶ Oratione,] καὶ προσκαρτεροῦντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, *quod Dionyſius vertit*, & perſeverantes in oratione confeſſionis, & pœnitentiæ: *cujus verſio propiùs accedit ad verba Græca, etiam in cæteris hujus capitis partibus, quàm priſca: quamvis in hac etiam ſententia conſtet.*

C. V. ¶ *Epiſcopi arbitrio pro qualitate peccati pœnitentiæ tempora diſtribuantur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *d* *c.31.*

POenitentibus *e* ſecundùm differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

C. VI. ¶ *Sine perſonarum acceptione imploranti pœnitentia detur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.74.*

SAcerdos *f* pœnitentiam imploranti abſque perſonarum *g* acceptione pœnitentiam ſecundùm leges injungat. Negligentiores *h* verò pœnitentes tardiùs reconcilientur. Omni *i* autem tempore jejunii manus pœnitentibus à Sacerdotibus imponantur. Diebus *k* autem remiſſionis pœnitentes genua flectant, & mortuos in 1 Eccleſiam afferant, & ſepeliant. Die 2 autem *l* Dominico non jejunent. Nam *m* qui Dominico die ſtudioſè jejunat, non creditur eſſe Catholicus. Pœnitentes *n* verò, qui leges pœnitentiæ attentè exequuntur, ſi caſu in itinere, vel in mari fuerint mortui, ubi eis ſubveniri non poteſt, memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

1 ¶ In Eccleſiam] *In recentiore Colonienſi Conciliorum editione legitur*, Eccleſiæ afferant. *In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus ſic habet integer locus*, mortuos Eccleſiæ pœnitentes afferant & ſepeliant.

2 ¶ Die autem Dominico] *Pro his uſque ad vocem*, Catholicus, *in can.46. hæc leguntur:* Qui Dominico die ſtudioſè jejunat, non credatur Catholicus.

C. VII. ¶ *Tempus pœnitentiæ pro qualitate peccati impendatur.*

Unde in octava Synodo *legitur.*

PRo *o* qualitate delicti tempus pœnitentiæ impendatur.

¶ *Videri poteſt ſumptum ex regulis brevioribus B. Baſilii, c.106. quod notatum alibi eſt evenire in iis capitibus, quæ ex octava Synodo citantur.*

a *al. gerunt,] aliquot manuſcr.* b *al. religionis] aliquot manuſcr.* c *Burch. l.19. c.41. Ivo p.15. c.56.* d *In Afric. c.10.* e *Burch. l.19. c.40. Ivo p.15. c.30.* f *Burch. l.19. c.35. & 38. Ivo part.15. c.6.7.12. & 13.* g *al. perſonæ.* h *ibid. cap.76.* i *Cap.80.* k *Cap.81.* l *Cap.82.* m *C.84.* n *Cap.79.* o *Smaragdus in regulis B. Benedicti, c.24.*

C. VIII. ¶ *Tempus & modus pœnitendi delinquentibus, præſidentium imponatur judicio.*

Idem.

HOc ſit in judicio poſitum eorum, qui præſunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquunt: quia ætas & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello beati Baſilii de inſtitutis Monachorum, Ruffino interprete, c.90. Ibi enim ultima interrogatio eſt hæc:* Qualibus correptionibus uti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Reſponſio.* Hoc ſit in judicio poſitum eorum, qui præſunt, vel quanto, &c. *Itaque ex interrogatione & reſponſione confectum eſt hoc caput, ſicut & duo ſequentia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.*

3 pars. ¶ *Quo affectu pœnitentem ſuſcipere, & impœnitentem abjicere debeamus*, ex eadem Synodo *evidenter oſtenditur, cùm dicitur:*

C. IX. ¶ *Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus ſuſcipere.*

POenitentem *a* ex corde ita oportet ſuſcipi, ſicut Dominus oſtendit, cùm dicit, quia *b* convocavit amicos ſuos, & vicinos, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quam perdideram.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex dictis Baſilii Epiſcopi, & in regulis illius brevioribus, numero 8. eſt ſententia hujus capitis: quod tamen acceptum videtur ex c.24. ejuſdem libelli de inſtitutis Monachorum. Ubi ſecunda interrogatio ſic habet:* Pœnitentes ex corde quomodo debent ſuſcipi, pater? *Reſponſio*, Sicut Dominus oſtendit, cùm dicit, qui convocavit, &c.

C. X. ¶ *Pœnitentes legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.*

Item.

AFfectum illum in ſe recipiat pœnitens, quem gerebat ille, qui dixit: *c* [*Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum.*] ſed & ea, quæ ſcripta ſunt in ſexto Pſalmo, atque in quamplurimis aliis: ſed & illa, quæ Apoſtolus dixit ad eos, qui ſecundùm Deum contriſtati ſunt: *d* [*Quantam*, inquit, *operatum eſt hoc ipſum in vobis ſolicitudinem, ſed excuſationem, ſed indignationem, ſed æmulationem, ſed vindictam. In omnibus exhibuiſtis vos caſtos* 1 *eſſe negotio.*] Sed & in his ipſis, in quibus deliquit, agens multa contraria: ſicut & Zachæus fecit.

¶ *Sententia hujus capitis eſt in regulis brevioribus, num.5. Acceptum tamen videtur ex cap.19. ejuſdem commemorati libelli, in quo eſt hæc interrogatio:* Quomodo quis debet pœnitere in unoquoque delicto? *Reſponſio.* Affectum illum in ſe recipiens, quem gerebat ille, qui dixit, iniquitatem, &c.

1 ¶ Caſtos] *Antea legebatur*, cautos. *Emendatum eſt ex libello Ruffini: in vulgata eſt*, incontaminatos, *Græcè* ἁγνούς.

C. XI. ¶ *Impœnitentes tanquam Ethnici habeantur.*

Item.

ERga eum *e*, qui peccata ſua non punit, tales eſſe debemus, ſicut Dominus præcepit, *f* dicens: [*Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*] & ſicut Apoſtolus docuit *g*, dicens: [*Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam tradidimus vobis.*]

¶ *Hoc etiam habetur in regulis brevioribus, numero 9. In eodem verò libello, cap. 24. ultima interrogatio eſt hæc:* Erga eum, qui non pœnitet pro peccato, qualiter eſſe debemus, pater? *Reſponſio.* Sicut præcepit Dominus, dicens; Sit tibi, &c. *Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Auguſtini, initium ſic habet:* Erga eum, qui pro peccato commiſſo non pœnitet, tales, &c. *quod magis convenit*

a *Burch. l.19. c.39. Ivo p.15. c.55* b *al. qui] orig. Luc.15.* c *Pſal.118.* d *2.Corinth.7.* e *Burchard. l.19. c.64. Ivo p.15. c.78.* f *Matth.18.* g *2.Theſſ.3.*

cum prædicta interrogatione, quàm quomodo eſt apud Gratianum.

C. XII. ¶ *Meliùs eſt errare in miſericordia remittendi, quàm in ſeveritate ulciſcendi.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti*] *homiliâ 43. ad c. 23. Matthæi.*

ALligant *a* autem onera gravia & importabilia, &c.] Tales ſunt nunc etiam Sacerdotes, qui omnem juſtitiam populo mandant, & ipſi nec modicè *b* ſervant, videlicet, non ut facientes *c* ſint juſti, ſed ut dicentes appareant juſti. Tales ſunt, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt: & ſic, dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura *d*. Sicut enim ſi faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt bajulare, poſueris, neceſſe habet, ut aut faſcem rejiciat, aut ſub pondere confringatur: ſic & homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt, ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut ſuſcipiens, dum ſufferre non poteſt, ſcandalizatus ampliùs peccet. Deinde, etſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne meliùs eſt propter miſericordiam rationem reddere *e*, quàm propter crudelitatem? Ubi enim paterfamiliâs largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? Vis apparere 1 ſanctus? circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus.

1 ¶ Vis apparere] *Locupletatus eſt hic locus ex indicata homilia: cùm antea legeretur,* ut quid Sacerdos ejus auſterus vult apparere.

C. XIII. ¶ *Calendarum obſervationes agere non licet.*

Item Martinus Bracharenſis, *c. 74.*

4 ps. NOn *f* licet iniquas obſervationes agere Calendarum, & otiis vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos: omnis enim hæc obſervatio paganiſmi eſt.

C. XIV. ¶ *Anathema ſit, qui ritum Paganorum, & Calendarum obſervat.*

Unde Zacharias Papa *in Concilio Romano, cap. 9.*

SI *g* quis Calendas Januarias, & brumam ritu Paganorum colere, vel 1 aliquid plus novi facere propter novum annum, aut menſas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos & plateas cantiones & choros ducere præſumpſerit, quod magna iniquitas eſt coram Deo, anathema ſit.

¶ *Hoc eſt caput nonum in Concilio Romæ à Zacharia habito, quod aſſervatur in Vaticana Bibliotheca: & inde nonnulla ſunt emendata & addita. De hac autem ſuperſtitione Bonifacius Legatus Germaniæ epiſt. 2. quæ eſt in tomis Conciliorum, ad ipſum Zachariam multa ſcribit: cui Zacharias ultimâ epiſtolâ reſpondens, mentionem hujus Concilii videtur facere, his verbis:* Et quia per inſtigationem diaboli iterùm pullulabant, à die, quâ nos juſſit divina clementia (quanquam immeriti exiſtamus) Apoſtoli vicem gerere, illicò omnia hæc amputavimus. *Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui ſextæ Synodo adſcribuntur, c. 62. Et multa in hujuſmodi ſuperſtitionem ſcribit Tertull. in libro de Idololatria, & alii graves auctores.*

1 ¶ Vel aliquid plus novi facere propter novum annum,] *Hæc non ſunt in codice iſtius Concilii Vaticano.*

C. XV. ¶ *Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedii præſtant.*

Item Auguſtinus *h.*

ADmoneant *a* Sacerdotes fideles populos, ut noverint magis artes, incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe conferre: non animalibus languentibus, claudicantibuſve, vel etiam moribundis quicquam mederi: non 1 ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et ſi quis 2 hæc exercuerit, Clericus degradetur, Laicus anathematizetur.

¶ *Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Auguſtini, apud quem ſimilia reperiuntur in locis allatis ſuprà ead. q. 5.* nec mirum. *Sed eadem omnino verba præter ultimam clauſulam leguntur in Concilio Turonenſi 3. cap. 42. & in adjectis Capitularibus, c. 94.*

1 ¶ Non ligaturas] *Hinc uſque ad verſ.* prodeſſe, *ſunt addita ex Concilio & Capitularibus.*

2 ¶ Et ſi quis hæc] *Poſtrema hæc tota clauſula non legitur in Concilio, neque in Capitularibus, ſed apud Burch. & Ivonem.*

C. XVI. ¶ *Dies Ægyptiaci, & Januarii Calendæ non ſunt obſervandæ.*

Item Auguſtinus.

NOn obſervetis *b* dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calendas Januarii, in quibus cantilenæ quædam, & comeſſationes, & ad invicem dona donantur, quaſi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menſes, aut tempora, aut dies, & annos, aut Lunæ Soliſque curſum: quia qui has, & quaſcunque divinationes, aut fata, aut auguria obſervat, aut attendit, aut conſentit obſervantibus, inutiliter, & ſine cauſa, magis ad ſui damnationem, quàm ad ſalutem tendit: ſive qui per quoſdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel proſpera, vel adverſa futura inquirunt, ſive qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falſo Danielis nomine intitulata, & ſortes, quæ dicuntur ſanctorum Apoſtolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter conjugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quavis infirmitate ſcripta, ſuper homines vel animalia ponunt, præter ſymbolum & orationem Dominicam, aut magicis falſitatibus in *c* grandinariis tempeſtatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut ſuis domibus introducunt, ut interrogent, ſciant ſe fidem Chriſtianam & baptiſmum prævaricâſſe, & ut paganum, & apoſtatam, id eſt, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurriſſe: niſi Eccleſiaſticâ pœnitentiâ emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apoſtolus: d [*Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliquid aliud facitis, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti facite, in quo vivimus, movemur, & ſumus.*]

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus eſt tantùm,* Item. *& in Polycarpo etiam refertur ſine auctoris nomine.*

C. XVII. ¶ *Grave peccatum eſt dies obſervare, vel menſes, & annos.*

De temporum quoque obſervationibus ſcribit Auguſtinus *in Enchiridio 1, c. 79.*

QUis æſtimaret *e*, quàm magnum peccatum ſit dies obſervare, & menſes, & annos, & tempora, (ſicut obſervant, qui certis diebus, ſive menſibus, ſive annis volunt & nolunt aliquid inchoare, eò quòd ſecundùm vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora,) niſi hujus mali magnitudinem ex timore Apoſtoli penſaremus, qui talibus ait, *f* [*Timeo, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.*] *Item ſuper epiſtolam ad Galatas, ad c. 4.* ¶ Intelligat 2 lector *g* ad

a *Matth. 23.* b *modicam.* c *al. faciendo, dicendo.* d *al. futuri.* e *al. dare.* f *Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 15. Ivo p. 11. c. 42.* g *Polyc. ibid. Burchard. l. 10. c. 16. Ivo p. 11. c. 43.* h *In Turonenſi 3. c. 42. & in adjectis Cap. c. 94.*

a *Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 40. Ivo p. 11. c. 65.* b *Polyc. l. 6. tit. 12.* c *al. &* d *1. Corinth. 10. Actor. 17.* e *Beda Galat. 4. Ivo p. 11. c. 19. Burch. lib. 8. c. 80.* f *Galat. 4.* g *Beda ibid. Ivo p. 11. c. 15.*

tantum periculum animæ pertinere ſuperſtitioſas temporum obſervationes, ut huic loco ſubjecerit Apoſtolus: [*Timeo, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.*] Quod quamvis tantâ celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in Eccleſiis legatur, plena ſunt tamen conventicula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Jam verò, ne aliquid inchoëtur, aut ædificiorum, aut hujuſmodi quorumlibet operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant.

1 ¶ Enchiridio,] *Expuncta ſunt voces, quæ ſequebantur,* id eſt, manuali libro. *Abſunt enim à vetuſtioribus.*

2 ¶ Intelligat] *B. Auguſtinus explanans ea verba Apoſtoli ad Gal.4.* Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos: *ipſa tam ad Gentiles, quàm ad Judæos referri poſſe demonſtrat, tuncq; ſubjungit:* Ergo eligat lector, utram volet ſententiam, dummodò intelligat ad tantum, &c.

C. XVIII. ¶ *Sine incantatione herbas vel petras licet habere.*

Item Hieronymus.

DÆmonium *a* ſuſtinenti licet petras vel herbas habere ſine incantatione.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, ſed Polycarpus auctorem non nominat.*

CAUSA XXVII.

Quidam votum caſtitatis habens deſponſavit ſibi uxorem: illa priori conditioni renuntians, transtulit ſe ad alium, & nupſit illi: ille, cui priùs deſponſata fuerat, repetit eam.

1 Hic primùm quæritur, An conjugium poſſit eſſe inter voventes?

2 Secundò, An liceat ſponſa à ſponſo recedere, & alii nubere?

1 ps

QUÆSTIO I.

Quòd voventes matrimonia contrahere non poſſint, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Excommunicentur viduæ, quæ religioſo habitu abjecto nuptias elegerint.*

In Concilio namque Carthaginenſi IV. *cap. ult. ſtatutum invenitur de viduis, quæ profeſſam* b *continentiam prævaricatæ ſunt.*

SIcut bonum *c* eſt caſtitatis præmium, ita & majori obſervantiâ, & præceptione cuſtodiendum eſt, ut ſi quæ viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis poſitæ, & immaturâ 1 ætate à viro relictæ, ſe devoverint Domino, & veſte laicali abjectâ, ſub teſtimonio Epiſcopi & Eccleſiæ in religioſo habitu apparuerint, poſteà verò ad nuptias ſeculares tranſierunt, ſecundùm Apoſtolum *d* damnationem habebunt, quia fidem caſtitatis, quam Domino voverunt, irritam facere auſæ *e* ſunt. Tales ergo perſonæ à Chriſtianorum communione ſequeſtrentur, neque 2 convivio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ 3 conjuges reatu ſunt viris ſuis oboxiæ, quantò magis viduæ, quæ religioſitatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, ſi devotionem, quam Deo, ſpontè, non coactæ obtulerunt, libidinoſâ corruperint voluptate, & ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint? Quæ etſi violentiâ irruente ab aliquo oppreſſæ *f* fuerint, ac poſteà delectatione libidinis permanere in conjugio raptori vel violento viro conſenſerint, damnationi ſuperiùs comprehenſæ teneantur *g* obnoxiæ. De talibus ait Apoſtolus: *h* [*Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*]

1 ¶ Immaturâ] *In variis Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Sorienſi Regio legitur,* matura. *Ivo habet,* in matura.

2 ¶ Neque convivio] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis Gratiani exemplaribus, expunctis verbis illis,* donec ad bonum, quod cœperant, revertantur: *quæ ex capite ſequenti videntur huc fuiſſe tranſlata. In Conciliorum autem impreſſis & manuſcriptis codicibus legitur:* Tales ergo perſonæ ſine Chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Chriſtianis communicent.

3 ¶ Adulteræ] *Sic eſt emendatum ex memoratis Conciliorum exemplaribus. Nam anteà legebatur:* Nam ſi adulterii conjuges reæ ſunt, ſi ſuis obnoxiæ viris non fuerint, quantò, &c.

a Polyc. l.6. tit.12. Burch. l.10. c.50. Ivo p.11. c.75. b al. profeſſa. c Burch. l.8. c.39. Ivo p.7. c.58. & 147. d 1. Tim.5. e al. nixa. f al. prærepta. g al. tenebuntur. h 1. Tim.5.

C. II. ¶ *De viduis & virginibus, quæ à religionis propoſito diſcedunt.*

Item ex epiſtola Gregorii *miſſa ad Bonifacium.*

I. VIduas *a* à propoſito diſcedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſulere voluit dilectio tua, frater chariſſime, credo te nôſſe à ſancto Paulo, *b* & à multis ſanctis Patribus, niſi convertantur, olim eſſe damnatas. Quas & nos Apoſtolicâ auctoritate damnandas, & a communione fidelium, atque à liminibus Eccleſiæ arcendas fore cenſemus, uſquequò obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, invitæ, aut voluntariæ revertantur. ¶ De virginibus autem non velatis, ſi deviaverint, à ſanctæ memoriæ prædeceſſore noſtro Papa Innocentio, taliter decretum habemus: [*Hæ c verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulaverunt permanere, licèt velatæ non fuerunt, ſi nupſerint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia eſt: quia ſponſio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolent bonæ fidei contractus nullâ ratione diſſolvi, quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolvi ſine vindicta non poterit? &c.*] ¶ Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentiâ publicâ puniuntur, & à cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem excluduntur, quantò magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris ſapientiæ atque conſilii exiſtunt, virorumque conſortio multoties uſæ ſunt, & habitum religionis aſſumpſerunt, & demùm apoſtataverunt, atque ad priorem vomitum ſunt reverſæ, a nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Eccleſiæ, & à cœtu fidelium uſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apoſtolum *d* Paulum tradentes hujuſmodi hominem Satanæ, ut ſpiritus ejus ſalvus ſit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moyſen loquitur, dicens: *e* [*Auferte malum de medio veſtri.*] De quibus & per Prophetam ait: *f* [*Lætabitur juſtus, cùm viderit vindictam: manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris.*] De talibus namque, & eorum ſimilibus, atque eiſdem conſentientibus dicitur: *g* [*Quia non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, rei ſunt.*]

¶ *Sic etiam citant cæteri collectores. Habetur autem & paulò etiam copioſiùs in capitularibus adjectis, c.215.*

C. III. ¶ *Tranſire non poſſunt viduæ & virgines poſt religionis propoſitum ad nuptias.*

Item ex decreto Gelaſii Papæ *ad Sicilienſes Epiſcopos miſſo, cap. 9.*

NEque *h* viduas ad nuptias tranſire patimur, quæ in religioſo propoſito diuturnâ obſervatione permanſerunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas

a Sent.4. diſt.38. Anſelm. l.11. c.177. Burch. l.8. c.45. Ivo part.7. cap.63. Pannorm. l.3. c.204. b 1. Tim.5. c Infrà eâd. Hæ verò. d 1. Corinth.5. e Deut.13. f Pſal.57. g Rom.1. h Polyc. l.4. tit.35. Burch. l.8. c.46. Ivo part.7. c.64. & 144. Pann. l.3. c.203.

annis plurimis in monaſteriis ætatem peregiſſe contigerit.

C. IV. ¶ *Ex quolibet ſenſu corporis mulier corrumpi poteſt.*

Item Cyprianus *ad Pomponium de virginibus*

NEc aliqua putet ſe poſſe hâc excuſatione defendi, quòd inſpici & probari poſſit, an virgo ſit: cùm & manus obſtetricum, & oculi ſæpè fallantur: & ſi incorrupta inventa fuerit virgo eâ parte, quâ mulier poteſt eſſe, potuerit tamen ex alia corporis parte peccâſſe, quæ corrumpi poteſt, & tamen inſpici non poteſt. Certè ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & oſculatio, & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitentur? Si ſuperveniens maritus ſponſam ſuam jacentem cum altero videat, nónne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem *a* fortaſſis & gladium in manum ſumit? Quid Chriſtus Dominus & judex noſter, cùm virginem ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam, jacere cum altero cernit, quàm indignatur & iraſcitur? & quas pœnas inceſtis ejusmodi conjunctionibus comminatur? Cujus ut gladium ſpiritalem, & venturum judicii diem unusquiſque fratrum poſſit evadere, omni conſilio providere & laborare debemus.

C. V. ¶ *De eodem.*

Idem *in eâdem epiſtola.*

QUòd ſi pœnitentiam hujus illiciti concubitûs ſui egerint, & à ſe invicem receſſerint, inſpiciantur iterùm 1 virgines ab obſtetricibus diligenter: & ſi virgines inventæ fuerint, acceptâ communione ad Eccleſiam admittantur: hâc tamen interminatione, ut ſi ad eosdem maſculos poſtmodùm reverſæ fuerint, aut ſi cum eisdem in una domo, & ſub eodem tecto ſimul habitaverint, graviore cenſurâ ejiciantur, nec in Eccleſiam poſtmodùm facilè recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Chriſti adultera eſt: & ideò æſtimato juſto tempore, poſteà exomologeſi factâ ad Eccleſiam redeat. Quòd ſi obſtinatè perſeverant, nec ſe ab invicem ſeparant, ſciant ſe cum hac ſua impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in Eccleſiam poſſe: ne exemplum cæteris ad ruinam delictis ſuis facere incipiant: nec putent ſibi vitæ, aut ſalutis conſtare rationem, ſi Epiſcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint.

1 ¶ Iterùm] *In codicibus Cypriani impreſſis, & octo manuſcriptis, quæ Romæ ad operum ipſius emendationem collata fuerunt, legitur,* interim: *quæ varietas notatur etiam in gloſſa.*

C. VI. ¶ *Clericus deponatur, Laicus excommunicetur, qui cum Sanctimoniali mœchatus fuerit.*

Item ex ſexta Synodo *in Trullo, c.4.*

I. SI quis Epiſcopus, Presbyter, Diaconus aut Subdiaconus, aut Lector, aut Pſalmiſta, aut Oſtiarius cum muliere ſanctificata Deo mœchatus fuerit, deponatur; quia ſponſam Chriſti corrupit: ſi verò Laicus excommunicetur.

C. VII. ¶ *Viduæ & puellæ, quæ poſt religionis habitum nubunt, à communione ſuſpendantur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.8.*

DE *b* viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm per ſe mutaverunt, ſi poſteà contra inſtituta patrum, vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tam diu utræque *c* habeantur à communione ſuſpenſæ *d*, quouſque, quod illicitè perpetraverunt, emendent. Quod ſi emendare neglexerint, à communione, & omnium Chriſtianorum convivio, perpetuò ſint ſequeſtratæ.

¶ *In Conciliis Toletanis non eſt inventum. Eſt autem lib.7. Capitular. c.338.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

II. VIduas *a* autem velare Pontificum nullus attentet, prout ſtatutum eſt in decretis Gelaſii Papæ capitulo 1 XIII. quod nec auctoritas divina, nec canonum forma præſtituit. Quòd ſi propriâ fuerit voluntate continentiam profeſſa, in ejusdem Gelaſii capitulo XXI. legitur, ejus intentio pro ſe reddat rationem Deo: quia ſicut ſecundùm Apoſtolum *b*, ſi ſe continere non poterat, nullatenùs nubere vetabatur, ſic ſecum habitâ deliberatione promiſſam fidem pudicitiæ Deo debet cuſtodire. Nos 2 autem auctoritate Patrum ſuffulti, in hoc ſancto Concilio ſancimus, & liberè judicamus, ſi ſpontè velamen, quamvis non conſecratum, ſibi impoſuerit, & in Eccleſia inter velatas Deo oblationem obtulerit, velit nolit, ſanctimoniæ habitum ulteriùs habere debet, licèt ſacramento confirmare velit, eo tenore & ratione ſibi velamen impoſuiſſe, ut iterùm poſſet deponere.

¶ *Abeſt caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Maguntino, cap.VI. Habetur in Concilio Triburienſi, c.25. In hoc autem capite, & duobus ſequentibus citantur decreta Gelaſii, ut ſunt in codice canonum*

1 ¶ Capitulo XIII.] *Sic eſt in codice canonum: in epiſtola verò ejusdem prima Epiſcopis per Lucaniam eſt c.XV. ſicut paulò pòſt, quod eſt in capitulo 21. in eodem codice, in epiſtola eſt, c. XXIII.*

2 ¶ Nos autem] *In Concilio Triburienſi legitur:* Quia auctoritate paternæ ſuffulti ſententiæ in hoc ſacro conventu ſancimus, &c. *Hæc verò eadem de vidua, quæ ſibi ſpontè velamen non conſecratum impoſuit, habentur in Decretalibus, c.* viduas. *tit.* de regul. *Quod in codicibus impreſſis citatur ex Concilio Arelatenſi. In prima autem collectione, & vetuſtis codicibus Gregorianis ex Aurelianenſi.*

C. IX. ¶ *De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, necdum ſacro velamine tectæ.*

Item ex decretis Innocentii Papæ, *c. c.20. in codice canonum, & epiſtola 2. ad Victricium, c.13.*

HÆ *d* verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe permanere ſimulaverunt, licèt velatæ non fuerint, ſi fortè nupſerint, his agenda 1 aliquanto tempore pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nullâ ratione diſſolvi, quantò magis iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolvi ſine vindicta non debet *e*? Nam ſi Apoſtolus *f* illas, quæ à propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quantò magis virgines, quæ pactionis *g* ſuæ fidem minimè ſervaverunt?

1 ¶ His agenda] *Sic eſt emendatum ex codice canonum, epiſtola & Concilio Turonico: & ſic legitur, ſuprà eâd. c.* viduas. *Hoc enim loco etiam in manuſcriptis erat,* ad agendam aliquanto tempore pœnitentiam ſit liberum.

C. X. ¶ *Non ſunt admittendæ ad pœnitentiam virgines ſacræ, ſi publicè poſteà nupſerint.*

Item ex decreto h ejusdem, [*cap.19. in codice canonum: in epiſtola autem ad Victricium, c.12.*]

a *al. livorem.* b *Cap.i.7.c.338. Burch.l.8.c.48. Ivo part.7. c.66.* c *al. utrique.* d *al. ſuſpenſi.*

a *Anſ.l.7.c.200. Burch.l.8.c.80. Ivo p.7.c.55. Pannor. l.3. c.197.* b *1.Cor.7.* c *& in Conc. Turonico 2. c.21.* d *Suprà eâd. viduas. 1. §. hæ verò. Polyc. l.4.tit.35. Burch. l.8.c.12. Ivo p.7.c.18.* e *al. poteſt?* f *1.Tim.5.* g *al. prioris pactionis fidem.* h *In Concilio Turonico, ibidem.*

Quæ

QUæ Chriſto *a* ſpiritualiter nubunt 1, & à Sacerdote velantur, ſi publicè poſteà 2 nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam agendam, niſi hi, quibus ſe junxerant, à mundo receſſerint. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcunque vivente viro alteri nupſerit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus de eis fuerit defunctus: quantò magis de illa tenenda eſt, quæ antè immortali ſe ſponſo conjunxerat, & poſteà ad humanas nuptias transmigravit?

1 ¶ Nubunt,] *In antiqua editione Conciliorum, & epiſtolarum, & codice canonum impreſſo legitur,* nupſerint: *ſed in duobus ipſius manuſcriptis,* nubunt: *poſt quod verbum in omnibus ſequitur,* & à Sacerdote velantur, *ideoq; ſunt addita.*

2 ¶ Si publicè poſteà] *In epiſtolis olim Coloniæ ac Lutetiæ impreſſis legitur,* ſi poſteà nupſerint, vel publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In editione Conciliorum Colonienſi duobus & tribus tomis,* ſi poſteà vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In poſtrema autem quatuor tomorum,* ſi poſteà vel publicè nupſerint, vel ſe clanculò corripuerint.

C. XI. ¶ *Ab Eccleſia eliminandæ, & ergaſtulis retrudendæ ſunt Monachorum vel Monacharum impudicæ perſonæ.*

Item ex Concilio Triburienſi, *c.6.*

IMpudicas *b*, deteſtabileſque perſonas Monachorum, atque Monacharum, quæ abjecto propoſito ſanctitatis, illicitâ atque ſacrilegâ contagione ſe miſcuerunt, & in abruptum 1 conſcientiæ deſperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios procreaverint, à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumque conventibus eliminandas eſſe mandamus: quatenùs retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus lamentatione continuâ deflentes purificatorio poſſint igne pœnitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem ſolius miſericordiæ intuitu per communionis gratiam poſſit ſubveniri.

¶ *Caput hoc habetur in epiſtola prima Syricii, & in codice canonum eſt c.15. inter decreta ipſius: quem etiam citant Burchardus & Anſelmus. Pars tamen aliqua hujus capitis eſt in c.* ſi quis ſacro. *infrà, eâdem, quod quidem habetur in Concilio Triburienſi, quod extat.*

1 ¶ Abruptum] *Sic eſt emendatum ex multis editionibus epiſtolarum Syricii, & codice canonum. Anteà enim legebatur,* in arbitrium conſcientiæ propriæ deſperatione.

C. XII. ¶ *Monachus & virgo Domino conſecrata, ſi nupſerint, excommunicentur.*

Item ex eodem.

VIrginem *c*, quæ ſe Deo conſecraverit, ſimiliter & Monachum decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quòd ſi hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, ut habeat auctoritatem ejuſdem loci Epiſcopus miſericordiam, humanitatemque largiri.

¶ *Hoc eſt XVI. caput Concilii Chalcedonenſis ex verſione Dionyſii: cujus pars citatur infrà,* c. ſacro.

C. XIII. ¶ *Dum vivunt, lamentis pœnitentiæ ſe afficiant, qui Sanctimonialibus ſcientes copulantur.*

Item ex eodem.

HI *d* ergò, qui Sanctimonialibus ſcientes matrimonio ad injuriam Chriſti copulati ſunt, juxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum vivunt, afficiant.

¶ *Caput hoc à Burchardo & Ivone Paſchali tribuitur.*

a *Sent.4.diſt.38. Polyc.ibid. & l.6.tit.20. Burch.lib.8.c.13. Ivo p.7.c.17.* b *Polyc.l.4.tit.34. Anſ.l.7.cap.188. Burch.l.8.c.29.* c *Polyc.ibid. Burch.l.8.c.30.* d *Burch.lib.8.cap.31. Ivo p.7.c.50.*

C. XIV. ¶ *A ſacra communione priventur, qui ſacris virginibus ſe ſociant.*

Item ex eodem.

VIrginibus *a* ſacris ſe quoſdam temerè ſociare cognovimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcere. Quos protinùs æquum eſt à ſacra communione detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Sed tamen his viaticum de ſeculo tranſeuntibus, ſi dignè *b* pœnituerint, non negetur.

¶ *Caput hoc in epiſtola prima Gelaſii eſt num.12. & in codice canonum inter ipſius Decreta, cap.20. Refertur quoque in Capitularibus l.1.c.106. & in Polycarpo Gelaſii nomine.*

C. XV. ¶ *In monaſterio revocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit.*

Item Gregorius.

PErvenit ad nos, quòd quidam vir nequiſſimus, diabolico inſtinctu de monaſterio ſuaſerit exire quandam Deo ſacratam, atque à quodam viro, unde exierat, ſit revocata: rurſusque eam mulierem vir ille nequiſſimus iniquâ ſuaſione de monaſterio ejiciens, apud ſe retineat impudicè. Volumus autem, ut Epiſcopatûs tui auctoritate in monaſterio revocetur, atque recludatur.

¶ *De hac eadem re videtur ſcripta epiſtola Mariniano Epiſcopo, l.8. regeſti, epiſt.9. Caput tamen hoc vel ex alia epiſtola eſt acceptum, vel in eo multa ſunt immutata.*

C. XVI. ¶ *Non eſt viduis fas poſt ſuſceptum velamen à ſacro propoſito diſcedere.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *c.3.*

III. VIduas *c*, quæ ſpontaneâ voluntate ab altari converſionis ſacræ velamen ſuſcipiunt, decrevit ſancta Synodus in eodem propoſito permanere. Non enim fas eſſe decernimus, poſtquam ſe Domino ſemel ſub velo conſecraverint, iterùm eis concedi Spiritui Sancto mentiri.

C. XVII. ¶ *Qui ſacro velamine tectam in conjugium ducit, anathema ſit.*

Item ex eodem. *d*

II. SI quis *e* ſacro velamine conſecratam in conjugium duxerit, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegaque miſcuerit, ut in conſtitutis Gelaſii Papæ capitulo vigeſimo *f* legitur, protinùs eſt æquum eos à ſacra communione detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint, tranſeuntibus de ſeculo viaticum non negetur. In Chalcedonenſi Concilio, cap. XVI. [*Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus autem auctoritate Epiſcopi miſericordia largiatur.*] Item in epiſtola Syricii Papæ, cap.6. *g* ¶ [*Velata, & Deo conſecrata, ſi abjecto propoſito ſanctitatis clanculò ſacrilegâ ſe contagione miſcuerint, & illicitis complexibus publicè & liberè filios procreaverint, has impudicas, deteſtabileſq; perſonas à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumq; conventibus eliminandas eſſe judicatum eſt: quatenùs retruſæ ergaſtulis, tantum facinus continuâ lamentatione defleant.*] Unde & verbo Domini, & canonicâ auctoritate in hac ſancta Synodo præcipimus, ut omnino ſeparentur, & juramento colligentur, ut ulteriùs non ſub uno cohabitent tecto.

a *Polyc.l.6.tit.20. Burch.l.8.c.32. Ivo p.7.c.51.* b *al. ſi tamen.* c *Burchard. lib.8.cap 35. Ivo p.7.c.34. Pann. l.3.c.198.* d *Concil.Tribur. cap.23.* e *Burchard.l.8.cap.38. Ivo p.7.c.57.* f *in codice canonum: ſed in Concil. tom.2. habetur, c.22.* g *Sup. ead. impudicas.*

¶ Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Aurelianenſi. Habetur autem in Triburienſi, c.13.

C. XVIII. ¶ *Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monaſterio, quæ religioſam veſtem abjecit.*

Item Gregorius *Vitaliano Sipontino Epiſcopo, lib.7.ind.1. epiſt.9.*

SI cuſtos *a* religioſi habitus *b*, aut eſſe nôſſes Epiſcopus, filiam glorioſæ memoriæ Tulliani magiſtri militiæ, te illic poſito, nec projectis religioſis veſtibus ad ſecularem reverti habitum, nec ad nos licuiſſet perverſam epiſtolam deſtinare. Sed quia nimiâ deſidiâ, ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præſens illicita impunè commiſſa eſt. Nam ſi, ut præfati ſumus, ſolicitus extitiſſes, priùs ad nos ultio mulieris praviſſimæ, quàm culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, ut niſi canonicam in te fueris coërcitionem expertus, in aliis diſtrictionem *c*, & diſciplinam neſcias cuſtodire, qualiter debeas eſſe ſolicitus, congruo tibi, ſi Domino placuerit, tempore demonſtrabimus. ¶ Præſentia igitur ſcripta ſuſcipiens, evigila, & excitatus ſaltem exequere, quod preſſus uſque nunc ignaviâ diſtuliſti. Inſtantiæ ergo tuæ ſit, prædictam mulierem unà cum Sergio defenſore noſtro comprehendere, & ſtatim non ſolum ad malè contemptum habitum ſine excuſatione aliqua revocare, ſed etiam in monaſterio, ubi omnino diſtrictè valeat cuſtodiri, detrudere, & ita omnem circa illam ſolicitudinem exhibere, ut quàm ſit nefarium quod commiſit, ex tua poſſit diſtrictione cognoſcere. Qua in re, ſi quis (quod non credimus) Laicorum *d* aliquo tibi ingenio tentaverit obſiſtendum, à ſacratiſſimæ eum communionis participatione ſuſpendere *e*, nobisque renuntiare feſtina: ut quantùm ſit execrabile quod præſumpſerit, poſtquam conſideratione propriâ non advertit, emendationis qualitate cognoſcat. In his autem omnibus ita cautum ſtude te, vigilantemque oſtendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, ſed aliquantiſper valeat ſolicitudo minuere.

C. XIX. ¶ *Diſtrictæ cuſtodiæ tradatur, qui à religionis propoſito ad ſecularem habitum rediit.*

Idem *Sergio defenſori, lib.7.indict.1. epiſt.10.*

SI homo eſſes, aut aliquam diſcretionem habuiſſes, ita regularis diſciplinæ debuiſti cuſtos exiſtere, ut ea, quæ illicitè committuntur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntius perveniret. Sed dum te facit nimia ſtultitia negligentem, non ſolùm de illis offendimur, ſed etiam ad ulciſcendam deſidiam tuam nihilominùs provocamur. Omni ergo dilatione, omnique excuſatione poſtpoſitâ, filiam glorioſæ memoriæ Tulliani magiſtri militiæ, quæ projectis, quas ſponte aſſumpſerat, religioſis veſtibus, indumentis ſe laicis deturpavit, unà cum fratre & Coëpiſcopo noſtro Vitaliano feſtina comprehendere, atque ad religioſum rursùs habitum revocare, ac in monaſterium mittere, ubi diſtrictè omnino valeat cuſtodiri: nec ejus cuſtodiam aliquatenùs relevari permittas, quouſque denuò noſtra ſcripta ſuſceperis. Nam ſi quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris, ita in te diſtrictiſſimè noveris vindicandum, ut quod ex te neſcis, pœnâ poſſis reſecante *f* cognoſcere: quia ſi, ut diximus, intellectum hominis habuiſſes, hæc, quæ modò facere præciperis, à te debueramus etiam cum ultione antè factâ cognoſcere.

a *Burchard. lib.8.cap.49. Ivo p.7.c.67.* b *al. habitus eſſes.* c *al. diſciplinæ diſtrictionem.* d *al. Clericorum, vel.* e *al. ſuſpende.* f *al. reſecante.*

C. XX. ¶ *Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam ſervare decreverunt.*

Item Auguſtinus *de conflictu vitiorum & virtutum, c.24.*

NUbendi *a* licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem & vidualem caſtimoniam nequaquam profeſſi ſunt. Quibusdam autem non tribuitur, illis videlicet, qui virgines, vel continentes eſſe decreverunt. Fornicatio autem nulli impunè conceditur.

C. XXI. ¶ *Pejores ſunt adulteris, quæ continentiæ propoſitum violant.*

Item *in libro de bono conjugii.*

MEliore propoſito lapſas, ſi nupſerint, fœminas à caſtitate ſanctiori, quæ vovetur Deo, adulteris eſſe pejores manifeſtum eſt.

¶ Verba ipſa B. Auguſtini ex libro de bono viduitatis habentur infrà eâd. c. nuptiarum. *verſ.* Quapropter non poſſum. *Apud Bedam verò ad c.7. 1.ad Corinthios, locus Auguſtini paulò aliter refertur.*

C. XXII. ¶ *Monachus & virgo, qui ſe Deo dedicant, nuptiis jungi non poſſunt.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi, *c.16.*

I. SI *b* qua virgo ſe dedicaverit Deo, ſimiliter Monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò eis poſſe fieri humanitatem, ſi ita probaverit Epiſcopus loci.

¶ Hic eſt idem canon, qui ſuprà, eâd. c. virginem. *allatus eſt. Sed illa eſt verſio Dionyſii, hæc verò priſca, ex qua etiam ſunt duo ſequentia capitula.*

C. XXIII. ¶ *Diaconiſſa, quæ poſt ordinationem nubit, anathema ſit.*

Item ex eodem, *c.15.*

DIaconiſſam *c* non debere ante annos quadraginta ordinari ſtatuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si verò ordinationem ſuſceperit, & quantocunque tempore obſervaverit miniſterium, & poſteà ſe nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema ſit cum eo, qui in nuptiis illius convenerit.

C. XXIV. ¶ *Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam prævaricantur.*

Item ex Synodo Ancyrana, *c.18.*

QUotquot *d* virginitatem pollicitam prævaricatæ *e* ſunt profeſſione contemptâ, inter bigamos, id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt.

C. XXV. ¶ *Virginibus Deo dedicatis, nec in fine danda eſt communio, ſi libidini ſervierint.*

Item ex Concilio Eliberitano *f*, *c.13.*

VIrgines, quæ ſe Deo dedicaverint, ſi pactum perdiderint 1 virginitatis, atque eidem libidini ſervierint, non intelligentes, quid amiſerint, placuit nec in fine eis dandam eſſe communionem. Quòd ſi ſibimet 2 perſuaſerint, quòd infirmitate corporis lapſæ fuerint, & toto 3 tempore vitæ ſuæ pœnitentiam egerint, & à coitu ſe abſtinuerint 4, placuit eas in fine communionem accipere debere.

1 ¶ Perdiderint] *Sic in omnibus hujus Concilii codicibus impreſſis & manuſcriptis, qui collati ſunt, ſed in Concilio Maguntino III. ſub Arnulpho, c.26. (ubi hoc refertur) eſt,* prodiderint.

2 ¶ Sibimet] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus legitur:* Quòd ſi ſemet perſuaſerint. *In Concilio Maguntino:* Quòd ſi ſemel perſuaſæ ad infirmi corporis vitia lapſæ. *In codice Lucenſi Regio:* Quòd ſi ſemel perſuaſæ aut infirmi

a *Ivo p.8.c.72. Pann.l.6.c.4.* b *Ivo p.7.c.49.* c *Polyc.l.4. tit.36.* d *Ivo p.6.c.351.* e *al. prævaricati.* f *Et in Maguntino 3. c.26. & in Colon.1.c.6.*

corporis

corporis lapſu vitiatæ fuerint, *ſicut eſt in margine Concilii Maguntini. In tribus autem Conciliorum editionibus Colonienſibus, ac duobus Pariſienſibus legitur*: Quòd ſi ſemetipſas pœnituerit, quòd infirmitate, &c.

3 ¶ Toto] *Abeſt hæc dictio ab aliquot vetuſtis Gratiani, & vetere editione Conciliorum Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & duobus codicibus Vaticanis.*

4 ¶ Abſtinuerint,] *In omnibus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucenſi Regio ſequuntur hæc verba,* eò quòd lapſæ potiùs videantur: *quæ tamen abſunt à Concilio Maguntino.*

C. XXVI. ¶ *Cogatur ad pœnitentiam filia Clerici, ſi devota maritum duxerit.*

Item ex Concilio Martini *a* Bracharenſis, *c.30.*

DE filia Epiſcopi vel Presbyteri, ſive Diaconi, ſi devota fuerit, & maritum duxerit, ſi eam pater, vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater verò in concilio cauſas ſe noverit præſtaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo ſeceſſerit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in ultimo fine vitæ deficiens eam accipiat.

C. XXVII. ¶ *Devota, niſi deſierit peccare, non eſt in Eccleſia recipienda*

Item ex Concilio Toletano I. *b c.16.*

DEvotam peccantem non recipiendam in Eccleſia cenſemus, niſi peccare deſierit, & ſi deſinens pœnitentiam egerit aptam annis decem, recipiat communionem. Priùs autem, quàm in Eccleſia recipiatur ad orationem, ad nullius convivium Chriſtianæ mulieris accedat. Quòd ſi admiſſa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abſtenta 1. Corruptorem etiam par pœna conſtringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi aut adhuc ipſo vivente marito caſtè vivere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit.

1 ¶ Abſtenta.] *Sic emendatum eſt ex recentioribus Conciliorum editionibus, codice Regio Lucenſi, & Martino Bracharenſi, cap.31. qui caput hoc repetit: quamvis in vetere editione Colonienſi unius tomi, duabus Parienſibus, & duobus codicibus Vaticanis ſit,* in abſentia: *quemadmodum etiam in manuſcriptis Gratiani exemplaribus.*

C. XXVIII. ¶ *De Monacha, quæ ad lapſum adulteri deducitur.*

Item Gregorius *Januario Epiſcopo Caralitano, lib.8. epiſt.9.*

II. SI *c* qua Monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis pravam conſuetudinem ad lapſum adulterii deducta fuerit, aut in ſtupri fuerit perducta voraginem, hanc poſt competentis ſeveritatem vindictæ, in aliud diſtrictius monaſterium virginum in pœnitentia volumus redigi ut illic orationibus atque jejuniis 1 vacet, & ſic pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris diſciplinæ præſtet exemplum. Is autem, qui cum hujuſmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione privetur, ſi Laicus eſt: ſi verò Clericus, à ſuo quoque remotus officio, pro ſuis continuò lugendis exceſſibus in monaſterium detrudatur.

1 ¶ Jejuniis] *In plerìſque codicibus epiſtolarum legitur,* atque jejuniis, & ſibi pœnitendo proficiat, &c. *Verùm tamen codex epiſtolarum Vaticanus & Ivo habent quemadmodum Gratianus.*

C. XXIX. ¶ *Poſt dignam pœnitentiam, communionem recipiant, qui in religioſas mulieres excedunt.*

Idem Januario Epiſcopo, lib.3. epiſt.24.

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egreſſæ ſunt de monaſteriis, exceſſerunt, & nunc dicuntur communione 1 ſuſpenſi, ſi fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituiſſe præviderit, ad ſacram communionem te volumus revocare.

1 ¶ Communione ſuſpenſi,] *Sic emendatum eſt ex pleriſque vetuſtis Gratiani, & originali ipſo, cùm anteà legeretur,* à communione ſuſpendi.

C. XXX. ¶ *De legibus Imperatorum.*

Item ex novellis Juſtiniani Imperatoris *a.*

III. SI *b* quis rapuerit, vel ſolicitaverit, vel corruperit Aſſiſteriam 1, vel Diaconiſſam, vel Monacham *c*, vel aliam mulierem, religioſam vitam vel habitum habentem, bona ipſius, & eorum, qui hujuſmodi ſceleris communione contaminati ſunt, à religioſo loco vendicentur, in quo talis mulier habitabat, per religioſos Epiſcopos, & œconomos, & præſides provinciarum, & officiales eorum, ipſi autem capitali periculo ſubjiciantur. Mulier autem ubique inveſtigetur, & cum ſuis rebus monaſterio cautiori tradatur. Sin autem Diaconiſſa fuerit legitimos habens filios, pars legitima liberis ejus legitimis præſtetur.

1 ¶ Aſſiſteriam,] *Omnino legendum eſt,* aſcetriam, *ex novellis tam græcis, quam latinis, Juliano anteceſſore & Polycarpo: ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XXXI. ¶ *Mulieres caſtè obſervent religioſum habitum, quæ religionis obtentu velantur.*

Item ex decreto Eugenii Papæ II. *in Concilio Romano, c.29.*

MUlieres *d* obtentu religionis velatæ, aut in monaſterio regulariter vivant, aut in domibus ſuis ſuſceptum habitum caſtè obſervent.

¶ *In Concilio, quod extat in Bibliotheca Vaticana, hæc ſunt ipſa decreti verba:* Fœminæ verò, quæ habitum religioſum, aut velamen obtentu religioſitatis ſuſceperunt, cùm eſſent viri potentes, deinceps verò ſociari non permittantur: ſed eligentes monaſteria, regulariter vivant, aut in domibus ſuſceptum habitum caſtè obſervent.

C. XXXII. ¶ *Monachus uxorem ducens nunquam ſacri gradûs ſortiatur officium.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.22. & 23.*

MOnachum orarium in monaſterio, vel zonas habere non liceat. Et ſi poſteà 1 uxori fuerit ſociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam Eccleſiaſtici gradûs officium ſortiatur.

1 ¶ Poſteà] *Sic in vetere editione Conciliorum Colonienſi, duabus Pariſienſibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Colonienſibus legitur:* Et ſi poſteà pellici, vel uxori.

C. XXXIII. ¶ *Ante profeſſam continentiam nubant viduæ, quibus volunt.*

Item Auguſtinus *de bono viduitatis, c.8.*

I. VIduæ *e.* quæ ſe non continent, nubant, antequam profeſſæ 1 continentiam Deo voveant. Quod niſi reddant, jure damnantur.

1 ¶ Profeſſæ] *Ita apud Ivonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Auguſtinum legitur,* antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant.

C. XXXIV. ¶ *Non permittatur viduæ poſt profeſſionem continentiæ votum deſerere.*

a *Ex Concil. Toletano 1. c.19.* b *Et in capitulis Martini, c.31. Capit. l.7. c.294.* c *Ivo p.7. c.123.*

a *Novella 124. c.64. apud Julianum anteceſſ.* b *Polyc. l.4. tit.38. Ivo part.7. cap.143.* c *al. monaſteriam.* d *Polyc. lib.4. titul.34. Burchard. lib.8. cap.54. Ivo p.7. c.72.* e *Ivo p.7. c.146. Pann. l.3. c.200.*

Item Nicolaus *Carolo a Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis.*

VIdua *b* quidem ,,quæ capiti ſacrum velamen impoſuit, ſi inter cæteras velatas fœminas in Eccleſia oraverit, & oblationes 1 cum illis obtulerit, ſi profeſſa eſt, ſe in eodem habitu permanere, ſpondens nunquam religionis velamen deponere, à religionis obſervantia diſcedere non præſumat.

1 ¶ Oblationes] *In Concilio Vormacienſi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur,* oblationem : *ſed gloſſa magis ferè convenit voci,* oblationes.

C. XXXV. ¶ *Profeſſionem viduitatis coram Epiſcopo factam poſt habitum ſuſceptum nulli violare permittitur.*

Item ex Concilio Arauſico, *c.27.*

VIduitatis *c* ſervandæ profeſſionem coram Epiſcopo in ſecretario habitam, impoſitâ coram 1 Epiſcopo veſte viduali, non eſſe violandam : ipſam 2 talis profeſſionis deſertricem meritò damnandam eſſe decernimus.

1 ¶ Coram Epiſcopo] *Sic etiam apud cæteros collectores. Sed in omnibus editionibus Conciliorum, & codicibus manuſcriptis eſt,* à Presbytero.

2 ¶ Ipſam] *In vetere editione Conciliorum Colonienſi; duabus Pariſienſibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ejus verò repudiatorem, vel ipſam, *& in Colonienſi duorum ac trium tomorum in contextu eſt eadem lectio : in margine verò ,* raptorem verò talium , vel ipſam , *quæ lectio in poſtrema quatuor tomorum editione in contextu poſita eſt. Cæteri collectores habent quemadmodum Gratianus.*

C. XXXVI. ¶ *Modus & ſolennitas faciendæ profeſſionis hoc ordine ſervetur.*

Item ex Concilio Toletano X. *c.5.*

OMnes *d* fœminæ venientes ad ſacram religionem pallio capita ſua contegant, conſcriptam , roboratamque profeſſionem faciant, poſt quam ſcripturam non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. ¶ Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animum aut veſtem in tranſgreſſionem dediſſe, excommunicationis ſententiam ferant : & rursùs mutato habitu in monaſteriis, donec diem ultimum claudant, ſub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneant religatæ.

¶ *In quinto canone decimi Concilii Toletani, primùm ſtatuitur, ut fœminæ, quæ anteà religioſâ veſte erant indutæ, moneantur, & ſi parere noluerint, etiam vi cogantur in religioſa vita perſeverare : & poſteà ſubjungitur :* Omnes tamen hæ, ſeu venientes ad primam religionem , ſeu poſt tranſgreſſum reſumentes iteratam converſionem , ſicut præmiſſum eſt, & pallio capita contegant, & conſcriptam, roboratamque profeſſionis faciant ſcripturam, per quam ulteriùs non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. Quæ verò, &c. *Pannormia cætera habet, ut Gratianus, tantùm poſt verſ.* faciant, *addit,* ſcripturamque.

C. XXXVII. ¶ *Filii perditionis ſunt, qui violant corpora fœminarum Deo ſacratarum,*

Item ex Concilio Arelatenſi.

SCiendum *e* eſt omnibus, quòd Deo ſacratarum fœminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba Sacerdotis Deo conſecrata eſſe templa, Scripturarum teſtimoniis comprobantur : & ideò violatores earum ſacrilegi , & juxta *f* Apoſtolum filii perditionis eſſe noſcuntur.

C. XXXVIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Item.]

II. VIduæ *g*, ſi priuſquam continentiam profiteantur, nubere elegerint , illis nubant , quos propriâ voluntate voluerint habere maritos : ſimilis conditio & de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur accipere maritos.

C. XXXIX. ¶ *In monaſterio recludantur Monachi uxoribus ſociati.*

Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, in epiſtola quadrageſima libri primi.*

ET quia *a* aliquos Monachorum uſque ad tantum nefas proſiliiſſe cognovimus, ut uxores publicè ſortiantur, ſub omni vigilantia eos requiras, & inventos dignâ coërctione in monaſteriis , quorum Monachi fuerant, retranſmittas.

C. XL. ¶ *Poſt profeſſam continentiam quiſquis uxorem duxerit, ab ea ſeparetur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c.7. §.* ut lex.

UT lex *b* continentiæ, & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis, & ſacris ordinibus dilatetur, ſtatuimus, quatenùs Epiſcopi , Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi , regulares Canonici , Monachi, atque Converſi profeſſi, qui ſanctum tranſgredientes propoſitum, uxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur. Hujuſmodi namque copulationem , quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam , matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam ab invicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Idipſum quoque de Sanctimonialibus fœminis, ſi (quod abſit) nubere attentaverint, obſervari decernimus.

His omnibus auctoritatibus voventes prohibentur contrahere matrimonia, & quidam eorum, ſi contraxerint, ſeparari jubentur.

2 pars. Auguſtinus *contrà talium ſeparationes peccatum eſſe aſſerit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c.8.9.& 10.*

C. XLI. ¶ *Conjugia voventium non ſunt diſſolvenda.*

NUptiarum *c* bonum ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium, in quibuſdam verò humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare , non canino more per uſum promiſcuum fœminarum , ſed honeſto ordine conjugali, non eſt in homine improbandus affectus : & ipſum tamen laudabiliùs tranſcendit & vincit cœleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam *d*, ſicut ait Dominus , non omnes capiunt verbum hoc, quæ poteſt capere, capiat : quæ ſe non continet, nubat : quæ non cœpit, deliberet : quæ aggreſſa eſt, perſeveret : nulla adverſario detur occaſio : nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio. ¶ In *e* conjugali quippe vinculo, ſi pudicitia non conſervatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur : quâ expetitâ & electâ, & voti debito oblatâ, jam non ſolùm capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubant *f*, nubere velle damnabile eſt. Nam *g* ut hoc demonſtraret Apoſtolus *h*, non ait, cùm in delitiis egerint, in Chriſto nubunt, ſed [*nubere volunt, habentes* (inquit) *damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt,*] etſi non nubendo, tamen volendo : non quia ipſæ nuptiæ, vel talium damnandæ judicentur : ſed damnatur propoſiti fraus : damnatur fracta voti fides : damnatur non ſuſceptio à bono inferiore, ſed ruina ex bono ſuperiore. Poſtremò damnantur tales, non quia conjugalem fidem poſteriùs inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Quod ut breviter inſinuaret Apoſtolus , noluit eas dicere habere damna-

---

a *Habetur in Concilio Vormacienſi, c.21.* b *Ivo p.7. c.145. Pann.l.3.c.199.* c *Burch.l.8.c.43. Ivo p.7.c.61. Pannorm.l.3. c.201.* d *Pann.l.3.c.202.* e *Burch.l.8.c.51. Ivo p.7.c.69. Pann.l.3.c.207.* f *2.Theſſ.2.* g *Infr.32.q.2. hoc ſanctum. ex Concilio Toletano III.c.10. Ivo p.8.c.18.& 19.*

a *Ivo p.7.c.122.* b *Pann.l.8.c.143.* c *Sent.4. diſt.38.* d *Matth.19.* e *Beda 1.Timoth.5 & ibi gloſſa.* f *al.nubatur.* g *Sup.diſt.27. c.voventib. & 17.q.1. eod.cap.* h *1.Tim.5.*

tionem,

tionem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt: non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarentur: ſed cùm dixiſſet, [*nubere volunt,*] continuò addidit, [*damnationem habentes,*] & dixit, quare: [*quoniam primam fidem irritam fecerunt:*] ut voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſive ſubſequantur nuptiæ, ſive deſint. ¶ Proinde, qui *a* dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, ſed potiùs adulteria, non mihi videntur ſatis acutè & diligenter conſiderare quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti conjugium dicuntur eligere, quæ Chriſtianâ ſanctitate nubunt 1, *b* hinc argumentantur quidam, dicentes: Si viro ſuo vivo, quæ alteri nubit, adultera eſt, ſicut ipſe Dominus in Evangelio diffinit *c*, vivo ergò Chriſto, cui mors ultrà non dominabitur, quæ conjugium ejus elegerit, ſi homini nubit, adultera eſt. ¶ Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, ſed parùm attendunt, hanc argumentationem quanta rerum ſequatur abſurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus conſenſu continentiam fœmina Chriſto voveat, jam ſecundùm iſtorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipſum Chriſtum (quod ſentire nefas eſt) adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deinde *d* cùm primæ nuptiæ melioris ſint meriti, quàm ſecundæ, abſit, ut ſanctarum viduarum iſte ſit ſenſus, ut Chriſtus eis videatur quaſi ſecundus maritus. Ipſum enim habebant & anteà (quando viris ſuis fideliter ſubditæ ſerviebant) non carnaliter, ſed ſpiritualiter virum, cui Eccleſia ipſa, cujus membra ſunt, conjunx eſt: quæ fidei, ſpei, & charitatis integritate non in ſolis virginibus ſacris, ſed etiam viduis, & conjugatis fidelibus, tota virgo eſt. Univerſæ quippe Eccleſiæ, cujus illæ membra ſunt, Apoſtolus dicit: [*Aptavi* e *vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.*] Novit autem ille virginem conjugem ſine corruptione fœtare, quem in ipſa etiam carne potuit mater ſine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, quâ putant lapſarum à ſancto propoſito fœminarum, ſi nupſerint, non eſſe conjugia, non parvum malum, ut à maritis ſeparentur uxores, quaſi adulteræ ſint, non uxores: & cùm volunt illas ſeparatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cùm ſuis uxoribus vivis alteras duxerint. ¶ Quapropter non poſſum quidem dicere, à propoſito *f* meliore lapſas, ſi nupſerint, fœminas, adulteria eſſe, non conjugia. ſed planè non dubitaverim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis eſſe pejores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt) ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum ejus fidem non ſervat marito, quantò graviùs offenditur, cùm illi ipſi non ſervatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui *g* non exegerat offerendum? Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vovit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vovendi neceſſitatem.

1 ¶ Nubunt] *In aliquot vetuſtis, & originali legitur,* non nubunt, *& utraque lectio videtur ferri poſſe. Multa verò alia ex ipſo beato Auguſtino ſunt emendata.*

C. XLII. ¶ *De viduis, quæ primam fidem irritam fecerunt.*

Item Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ & Brutiorum, cap. 23.*

DE viduis *h* ſub nulla benedictione velandis ſuperiùs latè, ſufficienterque prædiximus. ¶ Quæ, ſi propriâ voluntate profeſſam priſtini conjugii caſtitatem mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare: quia juxta Apoſtolum *a*, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundùm Apoſtolum *b* nubere nullatenùs vetabantur, ſic habitâ ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, ſed ſolùm adhortationes præmii ſempiterni, pœnaſque proponere divini judicii: ut & noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. ¶ Cavendum eſt quippe, quod de earum moribus, actibuſque B. Paulus Apoſtolus *c* teſtatur. Quod pleniùs exponere prætermus, ne ſexus inſtabilis non tam detineri, quàm admoneri videatur.

C. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *d.*

IV. SI quis votum virginitatis habens, &c.

Quòd autem voventes præmiſſis auctoritatibus jubentur ab invicem diſcedere, quorum verò conjugia auctoritatibus Auguſtini & Theodori e *ſolvenda non ſunt, in capitulo de ordinatione Clericorum evidenter oſtenditur. Illud autem Innocentii* f, *quo virgines ſacræ publicè nubentes, illo vivente, cui ſe conjunxerant, prohibentur admitti ad pœnitentiam, non ita intelligendum eſt, ut aliquo tempore excludantur à pœnitentia, quæ dignè pœnitentiam agere voluerint: ſed prohibentur admitti ad pœnitentiam, quæ ab inceſti copula diſcedere noluerint. Poſt propoſitum namque ſacræ religionis non poteſt Deo per pœnitentiam reconciliari, quæ ad habitum ſuæ profeſſionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui ſe junxerat, ei defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus hæc penitùs receſſerit: ut iſte ſit ſenſus capituli:* [Quæ *g* Chriſto ſpiritualiter nubunt, ſi poſteà publicè nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam cenſemus, niſi hi, quibus ſe junxerant, de mundo receſſerint, *eis, ſubaudiendum eſt, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedunt, tunc defunguntur, cùm ab eorum concupiſcentia ipſæ penitùs ſe alienaverint: ſicut mundus ei dicitur mortuus, quem ſuis illecebris non adſtringit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiſcit. Hoc autem ſic intelligendum eſſe, ex ſubſequenti exemplo idem Innocentius oſtendit* h, *dicens* [Quæcunque *i* viro vivente alteri nupſerit, adultera habeatur: nec ei agendæ pœnitentiæ locus concedatur, niſi unus ex his fuerit defunctus.] *Hoc de derelicta intelligendum eſt, quæ ſi vivente viro ſuo alteri nubit, adultera eſt: nec ad pœnitentiam admittitur, niſi vel primus revertatur in pulverem,* k *de quo ſumptus eſt, vel ſecundus ab ejus copula ceſſando, ei moriatur, ut dictum eſt ſuprà. Quia, ergò Chriſtus, cui ſpiritualiter nubunt, jam non moritur, mors* l *illi ultrà non dominabitur, reſtat, ut ille, cui ſecundò nubuut, eis moriatur. In utroque autem, niſi ſic intelligeretur, eſſet contrarius Domino, dicenti per Prophetam:* m [In quacunque hora peccator converſus fuerit, &c.] *& cunctis interpretibus divinæ legis inveniretur adverſus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli,* quo devota *n, quæ maritum acceperit, prohibetur ad pœnitentiam admitti, niſi vel uterque continentiam profeſſus fuerit, vel ille, cui ſe junxerat, de hoc mundo deceſſerit.*

QUÆSTIO II.

1 *S*Equitur ſecunda quæſtio, quâ quæritur, *An puellæ alteri deſponſatæ poſſint renuntiare priori conditioni, & transferre ſua vota ad alium?*

1 Hic primùm videndum eſt, An conjugium ſit inter eos?

2 Secundò, An poſſint ab invicem diſcedere?

Eos o *autem conjuges eſſe, & ex diffinitione conjugii, &*

a *Suprà diſt. 27. quidam.* b *al. non nubunt.* c *Matth. 19. Roman. 6.* d *Beda 1. Corinth. 7.* e *2. Corinth. 11.* f *Suprà eâd. meliore.* g *al. quod.* h *Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 34. Ivo p. 7. cap. 53.*

a *1. Tim. 5.* b *1. Cor. 7.* c *1. Tim. 5.* d *Suprà diſt. 27. cap. ſi vir.* e *dicto c. ſi vir.* f *ſup. eâd. quæ Chriſto* g *ſup. eâd. quæ Chriſto.* h *ex gloſſa ord.* i *Gal. 6.* k *Gen. 4.* l *Rom. 6.* m *Ezech. 33.* n *ſup. eâd. devotam.* o *Sent. 4. diſt. 27. Ivo p. 8. c. 1. Pann. l. 6. c. 1.*

auctoritate multorum facilè probatur. Sunt enim Nuptiæ, ſive matrimonium, viri mulieriſq; conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii, juxta illud Iſidori: a [Conſenſus facit matrimonium.] *Item* Joannes Chryſoſtomus, b [*Id eſt, auctor operis imperfecti, homil. 33. in Matthæum.*]

C. I.

MAtrimonium *c* quidem non facit coitus, ſed voluntas: & ideò non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideò qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi jam corpore ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cùm ergò aliam acceperit, tunc eam plenè dimittit. Non ergò qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

C. II.

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, cap. 3.*

SUfficiat *d* ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui conſenſus ſi in nuptiis ſolus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur.

¶ *Emendatum eſt caput hoc ex ipſis Nicolai reſponſis.*

Cùm ergò inter iſtos conſenſus interceſſerit, qui ſolus matrimonium facit, patet hos conjuges fuiſſe. Sed quæritur, quis conſenſus facit matrimonium, an conſenſus cohabitationis, an carnalis copulæ, an uterque? Si cohabitationis conſenſus matrimonium facit, tunc frater cum ſorore matrimonium poteſt contrahere: ſi carnalis copulæ, inter Mariam & Joſeph non fuit conjugium. Voverat enim Maria ſe virginem perſeveraturam. Unde ait Angelo: e [Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?] *id eſt, me non cogni turam propoſui. Neque enim quia tunc virum non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet filium habere, ſed quia nunquam ſe cogni turam propoſuerat. ¶ Si ergò contra ſuum propoſitum poſteà conſenſit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis, mente, etſi non opere* f *violati. Quod de ea ſentire nefas eſt: ſicut* Auguſtinus *ait:*

C. III.

BEata Maria *g* propoſuit ſe ſervaturam votum virginitatis in corde, ſed ipſum votum virginitatis non expreſſit ore: Subjecit ſe divinæ diſpoſitioni, dum propoſuit ſe perſeveraturam virginem, niſi Deus aliter ei revelaret. Committens ergò virginitatem ſuam divinæ diſpoſitioni, conſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo, ſed divinæ inſpirationi in utroque obediendo. Poſteà verò filium genuit, & quod corde conceperat, ſimul cum viro labiis expreſſit, & uterque in virginitate permanſit *h*. ¶ Conſenſus ergò cohabitandi & individuam vitæ conſuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit. Individua verò vitæ conſuetudo eſt, talem ſe in omnibus exhibere viro, qualis ipſa ſibi eſt, & è converſo. Ad individuam itaque conſuetudinem pertinet, abſque legitimi conſenſu viri & orationi aliquando non poſſe vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergò iſte conſenſus fuit inter eos, patet eos conjuges fuiſſe.

¶ *Caput hoc in vetuſtis exemplaribus conjunctum eſt ſuperiori: & videtur à collectore ex variis locis B. Auguſtini, potiſſimùm ex libello de virginitate confectum.*

C. IV. PALEA.

Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matthæum.*]

OMnis *a* res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem *b* diſſolvitur. Matrimonium *c* enim non facit coitus, ſed voluntas: & ideò non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideò, qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cùm ergò aliam acceperit, tunc planè dimittit. Non ergò qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

¶ *Palea hæc eſt in multis vetuſtis codicibus. Initium verò uſque ad verſ.* Matrimonium, *eſt regula prima de regulis juris, quæ eſt in Decretalibus. Verba autem homiliæ trigeſimæ ſecundæ ſunt hæc:* omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem abſolvitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probantur eſſe conjuges.

C. V. ¶ *Conjugalis pactio, non virginitatis defloratio conjugium facit.*

Ait enim Ambroſius *in libro de inſtitutione virginis, c. 6.*

I. CUm initiatur *d* conjugium, tunc conjugii nomen adſciſcitur. Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis. Denique cùm jungitur puella, conjugium eſt, non cum viri *e* admiſtione cognoſcitur.

C. VI. ¶ *A prima fide deſponſationis conjuges veriùs appellantur.*

Item Iſidorus *Etymologiarum libro nono cap. 7.*

COnjuges *f* veriùs appellantur à prima deſponſationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.

C. VII. PALEA.

QUòd conditio interpoſita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

¶ *Palea hæc abeſt ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tanquam ſumma ſequentis capitis. In neutro autem ad finem capitis præcedentis erant verba illa,* Item ex Concilio Africano, *& ideò ſublata ſunt.*

C. VIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

QUicunque ſub *g* conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam poſteà relinquere voluerit, dicimus, quòd conditio frangatur, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

¶ *Hæc Palea etiam in Decretalibus titul. de condition. appoſitione c.* quicunque, *& in collectione in quinquaginta partes diviſa (quæ in tomis Conciliorum eſt poſt decreta Alexandri III.) part. 8. c. 5. citatur ex Concilio Africano. Sed in eo, quod extat non habetur.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *de nuptiis & concupiſcentia, lib. 1. c. 11.*

COnjunx *h* vocatur à *i* prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus, nec perierat *k*, nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commiſtio. *& infrà.* ¶ Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, ſicut conjunx matris ejus, utrumque mente, non carne.

¶ *Sic eſt reſtitutum ex Ivone: cùm anteà citaretur liber de bono conjugali.*

---

a *Infrà ead. c. conjuges.* b *infr. ead. c. omnes.* c *Sentent. 4. diſt. 27. Ivo p. 8. c. 233.* d *Sent. ibid.* e *Luc. 1.* f *al. corpore.* g *Sent. 4. diſt. 30.* h *Hactenus magiſter.*

a *Ivo p. 8. c. 233.* b *al. ipſas*] *orig.* c *Sup. ead. matrimonium. extra de reg. jur. c. 1.* d *Sentent. 4. diſt. 27. Anſ. l. 10. c. 1. Ivo p. 8. c. 2. Pann. l. 6. c. 14. Polyc. l. 6. tit. 4.* e *al. viriles*] *orig.* f *Sentent. ibid. Ivo p. 8. c. 3. Pann. l. 6. c. 15.* g *Extra de condition. appoſ. cap. quicunque.* h *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 14. Pann. l. 6. c. 16.* i *al. ex.* k *al. pejerârat.*

C. X.

C. X. ¶ *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Chriſti.*

Item *in eodem lib. & capite.*

OMne itaque *a* nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: fidem, quia nullum adulterium: ſacramentum, quia nullum divortium: ſolus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.

Item in Deuteronomio b *præcepit Dominus Moyſi, dicens:* [Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur: quia uxorem alterius violavit.] ¶ *Item in legibus Principum ſponſa jubetur lugere mortem ſponſi, tanquam viri ſui.*

C. XI. ¶ *Frater ſponſam fratris poſt ejus mortem ducere non poteſt.*

Item in canonibus *invenitur.*

I. SI *c* quis deſponſaverit ſibi aliquam, & præveniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit, frater ejus non poteſt eam ducere in uxorem.

C. XII.

Item Gregorius *Mauritio Imperatori, ob quendam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit uxorem.*

QUi *d* deſponſatam puellam proximi ſui acceperit in conjugium, anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundùm legem Dei mori decernitur. ¶ Nam divinæ legis eſt mos, ſponſas appellare conjuges, ut in Evangelio: *e* [*Accipe Mariam conjugem tuam.*] Et illud in Deuteronomio: *f* [*Si quis cujuslibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam, moriatur: quia uxorem proximi ſui violavit:*] non quæ jam uxor erat, ſed quæ à parentibus uxor fieri debebat. *&* ꝟ. *g* ¶ Sicut nulli Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit, in matrimonium aſſumere; ita & de conſanguinitate uxoris ſuæ.

¶ *Apud Anſelmum ante hoc caput eſt hic titulus rubris literis deſcriptus,* Capitula B. Gregorii doctoris, de linea conſanguinitatis edita. *Poſteà verò eſt hic alius titulus nigris literis deſcriptus:* Mauritio Imperatori ob delatum quendam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam virginem duxit uxorem. *Deinde ſequitur:* Qui deſponſatam, &c.

C. XIII. ¶ *Uxore mortuâ licet verò aliam ducere, ſed non repudiatam vel deſponſatam.*

Item Hieronymus.

ADditur *h* aliud quartum conjugium legitimum. Dum mortua fuerit uxor cujuslibet, licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Unde & Paulus *i* ait: [*Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu vivit vir ejus.*] Viro igitur vivente vocatur adultera, ſi juncta fuerit alii viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri, ita ut non ſit adultera, ſi conjuncta fuerit cum altero viro.

¶ *Ab Ivone ante hoc caput refertur c.* tria. ꝟ. *36. q. 2. Neutrum tamen apud B. Hieronymum eſt inventum.*

C. XIV. ¶ *Poſt mortem alicujus nullus de ejus conſanguinitate ſponſam accipiat.*

Item Gregorius.

II. SI *k* quis uxorem deſponſaverit, vel eam ſubarrhaverit, quanquam poſtmodùm præveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de conſanguinitate ejus licet accipere eam in conjugio. Quòd ſi inventum fuerit factum, ſeparetur omnino.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Julius Papa.

III. SI *a* quis deſponſaverit uxorem, vel ſubarrhaverit, & ſive præveniente die mortis, ſive irruentibus quibuſdam aliis cauſis minimè eam cognoverit, neque ejus ſuperſtes frater, neque ullus de conſanguinitate ejus eandem ſibi tollat in uxorem ullo unquam tempore.

¶ *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis & Magiſtro. Nam in vulgatis erat,* Julianus. *In Polycarpo autem citatur,* ex Concilio Triburienſi à Julio Papa confirmato. *In quo titulo ſubeſt aliquod mendum.*

2 pars. *His omnibus auctoritatibus probantur iſti eſſe conjuges. Sed* Auguſtinus *teſtatur contrà, dicens:*

C. XVI. ¶ *Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat commiſtio ſexûs.*

NOn *b* eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commiſtio ſexûs non docetur fuiſſe.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum: & videtur ſumma ſeq. cap.*

C. XVII. ¶ *Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium.*

Item Leo Papa. *c*

CUm *d* ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter commiſtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.

¶ *In codicibus epiſtolarum Leonis impreſſis & manuſcriptis in epiſt. 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 4. itemq́; apud Burchardum & Ivonem longè aliter habet hic locus.* Cùm ſocietas, *inquit,* nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum; dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium. *Verùm ut reſpondeat verbis Gratiani, qui manifeſtè utitur hoc loco depravato, itemq́; Magiſtri, & gloſſæ, & poſteriorum Doctorum, nihil eſt in textu mutatum.*

C. XVIII. PALEA.

[Benedictus *ſervus ſervorum Dei, Grandenſi Patriarchæ ſalutem, &c.*]

LEx divinæ conſtitutionis Apoſtolicam cathedram *e* totius poſuit orbis terrarum magiſtram, ut quicquid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis literis ejuſdem cathedræ ſeſſorem, ac percunctatus eſt quidem veſtras *f* nomine Joannes, pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis, cujus ſoror defuncta cuidam juveni, Stephano nomine, ſimplicibus verbis fuerat deſponſata, & antequam ad nuptias perveniret, morte præventa: utrùm ſcilicet cum eodem juvene poſſit matrimonium celebrari ſuperſtitis filiæ, nec ne. Namque teſtatus eſt hujus rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certiſſimam. Protoplaſtus ille, radix & origo noſtra, detractam ſibi coſtam in mulierem videns formatam, prophetico Spiritu inter alia protulit *f*: [*Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*] Quibus verbis innotuit non aliter virum & mulie-

a *Sent. 4. diſt. 30. Ivo p. 8. c. 15. Pann. l. 6. cap. 30. Ibid. c. 12.* b *Deut. 22.* c *Infr. eâd. ſi quis.* d *Sent. 4. diſt. 27. Anſel. l. 11. c. 93. Polyc. l. 6. tit. 4.* e *Lev. 20. Matth. 2.* f *Deut. 22.* g *Infr. 35. quæſ. 2. nullum.* h *Ivo p. 8. c. 41. Pann. l. 6. c. 34.* i *Rom. 7.* k *Sent. ibid.*

a *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4.* b *Sent. 4. diſt. 16. Pann. l. 6. c. 114.* c *Leo epiſt. 90. ad Ruſticum, c. 4.* d *Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 1. Ivo p. 8. c. 4. & 139. Pann. l. 6. c. 23. Cap. l. 7. c. 105.* e *al. ſedem.* f *al. vir.* g *Geneſ. 2.*

rem poſſe fieri unam carnem, niſi carnali copulâ ſibi cohæreant. Qui ergò nequaquam miſtus eſt extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda ſponſionis verba poſſunt una caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim ſanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque oſculum parit propinquitatem, quòd *a* nullam facit ſanguinis commiſtionem. Quoniam verò ita prorſus ſeſe habet res Joannis iſtius, ut velit ſecundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat deſponſare; cenſurâ Apoſtolici 1 magiſtratûs mandamus, hoc abſque ullius criminis vitio poſſe fieri, ſi utriuſque 2 partis ſederit voluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum *b* nunquam ſancta Scriptura declarat? Sed neque mundanæ leges connumeratis perſonis, quæ inter ſe nuptias non 3 contrahunt, de hujuſmodi aliquid dicunt. Ne ergò abnegetis, quod negandum nullâ ratione docetis *c*.

¶ *Palea hæc habetur in pleriſque manuſcriptis. Eſt etiam in prima collectione Decretalium Bernardi Pariſienſis, & in altera collectione in quinquaginta partes diviſa (quæ eſt inſerta tomis Conciliorum poſt decreta Alexandri tertii) part. 6. c. 27.*

1 ¶ Apoſtolici] *In tomis Conciliorum eſt*, cenſurâ Apoſtolicâ. *In collectione prima Decretalium*, cenſurâ Apoſtolici magiſterii.

2 ¶ Si utriuſque partis ſederit voluntati.] *Hæc non ſunt in collectione Concilii inſerta.*

3 ¶ Non contrahunt,] *In aliquot vetuſtis, & in prima collectione Decretalium legitur*, nuptias contrahunt: *in altera autem collectione*, quibus inter ſe nuptias contrahere non licet.

Item Apoſtolus d *præcepit, ut uxor reddat debitum viro, & vir uxori, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut expeditiùs vacent orationi. Unde datur intelligi, quòd ſine conſenſu alterius non licet alteri vacare orationi. ¶ Item propoſitum melioris vitæ vir ſumere non poteſt ſine conſenſu uxoris, & e converſo.*

C. XIX. ¶ *Causâ religionis conjugia ſolvi non debent.*

Unde Gregorius *ſcribit Theotiſtæ Patriciæ, lib. 9. epiſt. 39.*

SUnt *e*, qui dicunt religionis causâ conjugia debere diſſolvi. Verùm ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit, lex tamen divina prohibuit. Per ſe enim Veritas *f* dicit: [*Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*] Qui etiam ait: [*Non licet dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis.*] Quis ergò huic cœleſti legiſlatori contradicat? Scimus, quia ſcriptum eſt *g*: [*Erunt duo in carne una.*] Si ergò vir & uxor una caro ſunt, & religionis causâ vir uxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortaſſe ad illicita vota migrantem; quæ eſt iſta converſio 1, in qua una eademque caro ex parte tranſit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si *h* verò utriſque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare? quando certum eſt, quod omnipotens Deus, qui minora conceſſit, majora non prohibuit. Et quidem 2 multos Sanctorum novimus cum ſuis conjugibus & priùs continentem vitam duxiſſe, & poſtmodùm ad ſanctæ Eccleſiæ regimina migrâſſe. Duobus enim modis ſancti viri etiam à licitis ſolent abſtinere: aliquando, ut merita ſibi apud Deum omnipotentem augeant: aliquando, ut anteactæ vitæ culpas detergant. & §. ¶ Proinde cùm boni conjuges aut meritum augere deſiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere; ut ſe ad continentiam adſtringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, uxor non ſequitur, aut quam uxor appetit, vir recuſat, dividi conjugium non poteſt *a*: quia ſcriptum eſt *b*: [*Mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir: ſimiliter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.*]

1 ¶ Converſio,] *In originali eſt*, iſta migratio, vel converſio.

2 ¶ Et quidem] *Hæc ſunt reſtituta in ſuum locum, quæ anteà tranſpoſita fuerant inter verſ.* licet. *& verſ.* ſi verò.

C. XX. ¶ *Abſque viri conſenſu miniſterio mulier deputata ad ejus conſortium non prohibetur redire.*

Idem *Leoni Epiſcopo Catanenſi, lib. 3. epiſt. 34.*

MUltorum *c* relatione comperimus, hanc apud vos olim conſuetudinem tenuiſſe, ut Subdiaconi ſuis licitè miſcerentur conjugibus. Quod ne denuò quiſquam præſumeret, à ſervo Dei, ſedis noſtræ Diacono, ex auctoritate noſtri deceſſoris iſto eſt modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, id eſt, aut certè nullâ ratione miniſtrare præſumerent, aut à ſuis uxoribus abſtinerent. Et, quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio, & uſque in obitûs ſui tempus Notarii quidem geſſit officium, & à miniſterio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, ceſſavit. Poſt cujus obitum, quia relicta ejus Honorata eſt marito ſociata, à tua eam fraternitate in monaſterio cognovimus deſtinatam. Ideoque ſi, ut fertur, ejus ſe maritus ab adminiſtratione ſuſpendit, antedictæ mulieri non debet officere, quòd ad ſecundam conjugii copulationem migravit: præſertim, ſi non tali mente Subdiacono juncta eſt, ut à carnis voluptatibus abſtineret. Si ergo ita ſe veritatem, quemadmodum edocti ſumus, habere cognoſcis, prædictam te mulierem de monaſterio per omnia convenit relaxare, ut ad ſuum maritum ſine aliqua poſſit formidine remeare.

C. XXI. ¶ *Ad uxorem redire cogatur, qui ſine ejus conſenſu religioſam veſtem ſuſcepit.*

Idem *Hadriano Pannormitano Notario, lib. 9. epiſt. 44.*

AGathoſa *d* latrix præſentium queſta eſt, maritum ſuum contra voluntatem ſuam in monaſterio Urbici Abbatis eſſe converſum. Quod quia ad ejuſdem Abbatis culpam & invidiam non eſt dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquiſitione diſcutiat, ne fortè cum ejus voluntate converſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit. Et ſi hoc repererit, & illum in monaſterio remanere provideat, & hanc, ſicut promiſit, mutare compellat. Si verò nihil horum eſt, nec quondam *e* fornicationis crimen (propter quod viro licet dimittere *f* uxorem) prædictam mulierem commiſiſſe cognoveris, ne illius converſio uxori relictæ in ſeculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus, ut maritum ſuum illi, etiamſi jam tonſuratus eſt, reddere debeas, omni excuſatione ceſſante: quia etſi mundana 1 lex præcipit converſionis gratiâ utrolibet invito poſſe ſolvi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam, exceptâ fornicationis causâ, vir uxorem dimittere nullâ ratione conceditur: quia poſtquam copulatione conjugii, viri atque mulieris unum corpus efficitur, non poteſt ex parte converti, & ex parte in ſeculo remanere.

1 ¶ Mundana] *Habetur novellâ 123. cap. 38. ut eſt diviſa apud Julianum.*

a *al.* quia. b *al. prohibitum.* c *al. monſtratis.* d *1. Cor. 7.* e *Sent. 4. diſt. 27. Anſ. l. 10. c. 18. Ivo p. 8. c. 129. Pann. l. 6. cap. 78.* f *Matth. 19.* g *Gen. 2.* h *abeſt à pleriſque cod.*

a *al. licet.* b *1. Cor. 7.* c *32. diſt. c. multorum. Anſelm. l. 7. cap. 138. Polyc. l. 4. tit. 31.* d *Sent. ibid. Anſ. l. 10. c. 19. Burch. l. 9. c. 48. Ivo p. 8. c. 186. Pann. l. 6. c. 84. Polyc. l. 6. tit. 5.* e *al. quoddam.* f *al. relinquere.*

C. XXII.

C. XXII. ¶ *Sine conſenſu uxoris religionis propoſitum vir ſumere non poteſt.*

Item ex VIII. Synodo.

IV. SI *a* quis 1 conjugatus vult converti ad monaſterium, non eſt recipiendus, niſi priùs à conjuge caſtimoniam profitente fuerit abſolutus. Nam ſi illo vivente illa per incontinentiam alteri nupſerit, proculdubiò adultera erit. Nec recipitur apud Deum ejus viri converſio, cujus ſequitur conjugalis fœderis proſtitutio. Tales igitur tunc ſine culpa ſequuntur Chriſtum, relicto ſeculo, ſi habeant ex pari voluntate caſtitatis conſenſum.

1 ¶ Si quis conjugatus] *Hæc uſque ad verſ.* Nam ſi illo, *habentur apud B. Baſilium in regulis fuſiùs diſputatis, cap. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Ivo part. 8. c. 183. citant totum hoc caput ex dictis Baſilii. Idem verò Ivo c. 220. & auctor Pannormiæ citant epiſtolam Alexandri II. Landulpho ſcriptam: in qua hoc idem ex B. Baſilio refertur. Et pars prior illius epiſtolæ refertur infrà 33. q. 5.* notificâſti.

C. XXIII. ¶ *Sine conſcientia Epiſcopi viro & uxori causâ religionis divertere non licet.*

Item ex Synodo Eugenii Papæ II. *in Synodo Romana, c. 36.*

SI vir & *b* uxor divertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vitâ, nullatenùs ſine Epiſcopi conſcientia fiat, ut ab eo ſingulariter proviſo conſtituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſolvitur.

C. XXIV. ¶ *Sine uxoris voluntate viro continere non licet.*

Item Joannes Chryſoſtomus *homiliâ primâ in Pſal. 50.*

SI tua abſtines *c* ſine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.

¶ *Anteà citabatur Auguſtinus de adulterinis conjugiis: apud quem l. 8. c. 4. habetur ſententia, ſed non verba, quare reſtitutus eſt titulus ex Ivone.*

C. XXV. ¶ *Vir non eſt ſuſcipiendus in monaſterium, niſi uxor convertatur.*

Item Gregorius *Urbico Abbati, libro quinto, epiſt. 49.*

QUia Agatho lator præſentium in monaſterio dilectionis tuæ converti deſiderat, hortamur, ut cum omni eum dulcedine, dilectioneque *d* ſuſcipias. *& infrà.* ¶ Quem tamen ita ſuſcipiendum eſſe cognoſce, & ſi uxor illius ſimiliter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione ſit factum, incongruum eſt partem converti, & partem in ſeculo remanere.

C. XXVI. ¶ *Continentiæ vota non licet uxori ſuſcipere, niſi eandem vitam vir ejus elegerit.*

Item Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

SCripſit 1 *e* nobis Thietberga Regina, ſe Regiâ dignitate, vel maritali copulâ velle exui, & ſolâ vitâ privatâ eſſe contentam deſiderare. Cui nos ſcripſimus non aliter hoc fieri poſſe, niſi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegerit. *& in altera epiſtola ad Lotharium Regem.* ¶ Nam 2 licèt ſit ſcriptum: [*Quod* f *Deus conjunxit, homo non ſeparet.*] Deus tamen, & non homo ſeparat, quando divini amoris intuitu ex conſenſu utriuſque conjugis matrimonia diſſolvuntur. Aliter autem fieri mutuam ſeparationem veſtram prohibemus.

1 ¶ Scripſit] *Uſque ad verſ.* elegerit. *ſunt ex epiſtola Nicolai primi Carolo Regi ſcripta, cujus initium eſt:* Nunquam dolorem. *& extat in codice monaſterii Dominicanorum.*

2. ¶ Nam licèt] *Hæc uſque ad finem ſunt ex epiſtolâ ejuſdem Nicolai ſcripta Lothario, cujus initium eſt:* Audito revertente miſſo noſtro. *& extat in eodem codice.*

Ecce, quòd conjugati ſine licentia a *alterutrius continentiam profiteri non poſſunt. Sponſi verò etiam inconſultis, quas ſibi deſponſaverunt, exemplis & auctoritatibus probantur continentiam poſſe ſervare. Ut enim refert B. Hieronymus* b, *Macharius præcipuus inter Chriſti Eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cùm veſpere thalamum eſſet ingreſſurus, ex urbe egrediens transmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit.* ¶ *Item B. Alexius Euphemiani clariſſimi filius, ſimiliter ex nuptiis divinâ gratiâ vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd ſponſi ſponſarum ſuarum non exquiſito conſenſu, continentiam valent profiteri.*

C. XXVII. ¶ *Deſponſata puella non prohibetur monaſterium eligere.*

Probatur idem auctoritate Euſebii Papæ *dicentis.*

DEſponſatam *c* puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monaſterium ſibi eligere.

C. XXVIII. ¶ *Deſponſata impunè monaſterium poteſt eligere.*

Item Gregorius *in regeſto, lib. 6. epiſt. 20. ad Fortunatum.*

DEcreta legalia *d* deſponſatam, ſi converti voluerit, nullo omnino cenſerunt damno mulctari.

Cùm ergo conjugatorum continentia, niſi ex amborum conſenſu, Deo offerri non valeat, cùm vir e *ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed mulier, ſponſæ autem monaſterium poſſint eligere, & ſponſi non exquiſito conſenſu ſponſarum propoſitum melioris vitæ aſſumere valeant, patet, quòd inter ſponſum & ſponſam conjugium non eſt. Item cùm ſecundùm* 1 *Auguſtinum* f *illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexûs. Item cùm ſecundùm Leonem* g *illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuiſſe nuptiale miniſterium, apparet, quòd inter ſponſum & ſponſam conjugium non eſt. Item Nicolaus Papa* h *præcepit, de his, qui ab adverſariis excæcantur, & membris detruncantur, ut ob hanc infirmitatem conjugia talium non ſolvantur. De his autem, qui causâ frigiditatis uxoribus debitum reddere non poſſunt, ſtatuit Gregorius* i *Papa, ut uterque eorum ſeptimâ manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis jurejurando dicat, quòd nunquam per commiſtionem carnis conjuncti una caro effecti fuiſſent: tunc mulier ſecundas nuptias poterit contrahere, vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine ſpe conjugii.*

1 ¶ Secundùm Auguſtinum] *Gratianus hìc repetit, quæ ſup. c.* non eſt dubium. *& c.* cùm ſocietas. *ex Auguſtino & Leone attulit valdè corrupta, ut ibi notatum eſt.*

C. XXIX. ¶ *Si mulier probaverit, quòd à viro ſuo nunquam cognita fuerit, ſeparetur.*

Unde idem 1 *ſcribit Venerio Caralitano Epiſcopo, ita dicens.*

1 ¶ Idem] *Hoc idem caput infrà 33. quæſt. 1. citatur ex Gregorio Joanni Ravennati Epiſcopo: itemq; à Burchardo & Ivone, p. 8. c. 178. In Pannormia autem exprimitur,* Gregorius junior. *Sententia verò ipſa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefic. cap. laudabilem. & ab Ivone eâd. part. c. 80. ex Capitularibus, ubi habetur lib. 6. cap. 55.*

QUòd *k* autem interrogâſti de his, qui matrimonio juncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille

---

a *Sent. ibid Polyc. ib. Anſ. l. 10. c. 20. Burch. l. 9. c. 45. Ivo p. 8. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85.* b *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 79.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79.* d *al. devotione.* e *Sent. ibid. Anſ. l. 10. c. 21. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77.* f *Matth. 19.*

a *al. conſenſu. Sent. ibid.* b *Lib. 6. cap. 92.* c *Sentent. ibid. Anſel. lib. 10. c. 6. Burch. lib. 8. c. 19. Ivo p. 7. c. 40.* d *Sent. ibid.* e *1. Corinth. 7.* f *Sup. eâd. non dubium.* g *Sup. eâd. cùm ſocietas.* h *Infr. 32. q. 7. hi qui.* i *33 q. 1. requiſiſti.* k *Infr. 33. q. 1. quòd autem. Sent. 4. diſt. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 80. & 178. Pann. l. 6. c. 115.*

aliam, vel illa alium poſſit accipere, de his ita ſcriptum 1 eſt: Vir & mulier, ſi ſe conjunxerint, & poſteà dixerit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum eo, ſi poteſt [per verum *a* indicium] probare quod verum ſit, accipiat alium.

1 ¶ Scriptum] *Auctor gloſſæ hìc ait,* in Lombarda: *&* ꝭ. *33.q.1. hoc eodem loco ait,* primo libro capitulari Caroli ſcilicet in Lombarda. *Nunc habetur Capitul. l.6.c.55. additis in extremo his verbis:* eò quòd juxta Apoſtolum non potuit illi reddere ſuum debitum.

Ecce impoſſibilitas coëundi, ſi poſt carnalem copulam inventa fuerit in aliquo, non ſolvit conjugium. Si verò ante carnalem copulam deprehenſa fuerit, liberum facit mulieri alium virum accipere. Unde apparet illos non fuiſſe conjuges, alioqui non liceret eis ab invicem diſcedere, exceptâ causâ fornicationis: & ſic diſcedentes oportet manere innuptos, aut ſibi invicem reconciliari. ¶ Item ſi ſponſa conjunx eſſet, mortuo ſponſo remaneret vidua. Si autem vidua eſſet, vir ejus ad ſacros ordines conſcendere non poſſet. Maritus enim viduæ, æquè, ſicut & bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex hujus autem copula nullus prohibetur à ſacris ordinibus. Ut enim ait Pelagius Papa: b [Nihil eſt (quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obviet de canonicis inſtitutis.] *Apparet ergò hos non fuiſſe conjuges. ¶ Item ſi conjuges eſſent, diſceſſio ab invicem eſſet divortium. Sed horum ſeparationem negat Ambroſius eſſe divortium, dicens de B. Maria, quam ſibi Joſeph deſponſaverat, & in ſuam duxerat:* c [Joſeph 1 nunquam cognovit eam. Nam ſi vir juſtus eam cognoviſſet, nunquam à ſe diſcedere paſſus eſſet: nec Dominus, qui uxorem præceperat à viro non diſcedere, niſi causâ fornicationis, commendans eam diſcipulo, auctor divortii fuiſſet.] *Ecce commendatio Mariæ Joanni, & detractatio Joſeph negatur fuiſſe divortium, quia Joſeph non cognoverat eam. Unde apparet eos non fuiſſe conjuges. Si autem B. Maria, quam ſibi Joſeph deſponſaverat, & in ſuam duxerat, conjunx negatur fuiſſe, multò minus iſta, quæ ſimpliciter ſponſa erat, conjunx eſt appellanda.*

1 ¶ Joſeph] *Verba B. Ambroſii lib. 2. comment. ad c. 1. Luc. (quæ propiùs accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur l. 10. ad cap. 23.) ſunt hæc:* Utique ſi conveniſſent, nunquam virum proprium reliquiſſet, nec vir eam juſtus paſſus eſſet à ſe diſcedere. Quomodo autem Dominus divortium præcepiſſet, cùm ipſius ſit ſententia, quia nemo debet dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis?

C. XXX. ¶ *Sororem uxoris polluens neutram valet habere.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I.

QUi dormierit *d* cum duabus ſororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit, neutram ex ipſis habeat, nec ipſi adulteri unquam in conjugio copulentur.

Id eſt, nec propriæ uxori ſibi licet reddere debitum, quam ſibi reddidit illicitam, ſororem ejus cognoſcendo. Nec etiam poſt mortem uxoris licet ei, vel adulteræ alicui copulari in conjugio.

1 ¶ Aurelianenſi] *Hoc idem infrà 32. quæſt. 7.* qui dormierit, *videtur citari, ex Concilio Maguntino. Sed in nullo Aurelianenſi aut Maguntino eſt inventum: quemadmodum neque ſequentia in Triburienſi.*

C. XXXI. ¶ *De eo, qui dormivit cum ſponſa fratris ſui.*

De ſponſa verò econtrà legitur in Concilio Triburienſi.

QUidam *e* deſponſavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculò frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit: ſed mœchus & mœcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant, licita verò conjugia eis non negentur.

a *Abſunt à capitulari.* b *Sent. 4. diſt. 27. Sup. diſt. 34. c. ult.* c *Ambroſius ad c. 1. Lucæ, & de inſtitutione virginum, c. 6. & 7.* d *32. q. 7. qui dormierit. Burch. l. 17. c. 3. Ivo p. 9. c. 69.* e *Burchard. l. 17. c. 49. Ivo p. 9. c. 100.*

C. XXXII. ¶ *Si quis ſponſam filii ſui oppreſſerit, ſimul cum ea ſine ſpe conjugii maneat.*

Item ex eodem.

SI quis *a* ſponſam filii ſui oppreſſerit, & poſteà filius ejus eam duxerit, pater poſtmodùm non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir ſororis ſuæ cognoverit, perpetuò copulari prohibetur, hìc verò, qui ſponſam fratris ſui corrupit, peractâ pœnitentiâ matrimonium contrahere permittitur, apparet hanc non fuiſſe conjugem fratris ejus. ¶ Item mulier causâ fornicationis à viro ſuo demiſſa, aut ei reconciliabitur, aut eo vivente innupta manebit. De ſponſa verò contrà invenitur in primo libro Capitular. c. 105. & l. 7. c. 183. quibus locis ſic legitur.

C. XXXIII. ¶ *Si ſponſus raptam recipere noluerit, liceat ſibi alii nubere.*

RAptor *b* pœnitentiâ publicâ mulctetur. Raptæ verò, ſi eam ſponſus recipere noluerit, & ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

STatutum *c* eſt à ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd ſi poſt hæc conjungere ſe præſumpſerint, utrique uſque ad ſatisfactionem 1 anathematizentur.

¶ *In nullo Toletano Concilio inventum eſt. Sed ferè eadem leguntur in Concilio Rhemenſi Troſleiano, & lib. 1. Capitul. cap. 105. & lib. 7. c. 183. in legibus Longobard. lib. 1. tit. de rapt. mal. l. 12.*

1 ¶ Uſque ad ſatisfactionem] *Hæc verba non ſunt in Troſleiano, neque in Capitularibus, ſunt tamen apud Burchardum & Ivonem, qui etiam citant Toletanum.*

3 pars. *Apparet* d *ergò hanc non fuiſſe conjugem, cui vivente ſponſo, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergò ſecundùm Ambroſium, & reliquos Patres, ſponſæ conjuges appellantur, & his omnibus argumentis conjuges non eſſe probantur? Sed ſciendum eſt, quòd conjugium deſponſatione initiatur, commiſtione perficitur. Unde inter ſponſum & ſponſam conjugium eſt, ſed initiatum; inter copulatos eſt conjugium ratum.*

C. XXXV. ¶ *In deſponſatione conjugium initiatur.*

Unde Ambroſius.

II. CUm initiatur *e* conjugium, conjugii nomen aſciſcitur, non cùm puella viri *f* admiſtione cognoſcitur.

¶ *Integer textus affertur ſup. eâd.* cùm initiatur.

Ecce quòd in deſponſatione conjugium initiatur, non perficitur.

C. XXXVI. ¶ *Conjunctorum commiſtio matrimonium perficit.*

Item Ambroſius *in lib. 1. de Patriarchis.*

IN omni *g* matrimonio conjunctio intelligitur ſpiritualis, quam confirmat, & perficit conjunctorum commiſtio corporalis.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud Ambroſium, neque ſequens apud Hieronymum.*

C. XXXVII. ¶ *Matrimonium ſponſali conventione initiatur, commiſtione perficitur.*

Item Hieronymus *ſuper Abdiam Prophetam.*

QUapropter *h* in filiabus veſtris fornicabuntur & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.] Notandum eſt, quòd in filiabus dicit fornicationem futuram

a *Sent. 4. diſt. 27. Burch. l. 17. c. 18.* b *Ivo p. 9. c. 26.* c *Sent. 4. diſt. 27. Burch. l. 7. c. 37. Ivo p. 8. c. 175.* d *Sup. cùm initiatur & ꝭ. ſi quis. deſponſata. cùm ſequentibus.* e *Sup. eâd. cùm initiatur. Ivo p. 8. c. 2.* f *al. virili.* g *Sent. 4. diſt. 30.* h *Oſe. 4.*

& in

& in conjugibus adulteria: quæ ſponſali conventione initiantur, & commiſtione corporum perficiuntur.

C. XXXVIII. ¶ *Cùm deſponſata fuerit tradita, & in uſum deducta, rectè conjunx appellatur.*

Item Ambroſius *ad Paternum, epiſt.66.*

SI quis *a* deſponſatâ ſibi, & traditâ utatur, ritè 1 conjugium vocatur.

1 ¶ Ritè] *Apud B. Ambroſium legitur,* utatur, conjugium vocat. *Sicut etiam apud Ivonem. Et quæ antecedunt, ac ſequuntur, oſtendunt aliam fuiſſe ipſius mentem, atque Gratianus putaverit, & auctor Pannormiæ.*

Quare autem poſt nuptialia pacta non ſtatim tradantur ſponſæ, Auguſtinus *in libro octavo confeſſionum, c.3. oſtendit, dicens:*

C. XXXIX. ¶ *Quare ſponſæ poſt pactum non ſtatim tradantur.*

INſtitutum eſt *b*, ut jam pactæ ſponſæ non ſtatim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpiraverit ſponſus dilatam.

Juxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Auguſtini: c [Non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexûs.] *Ad* d *matrimonium perfectum, ſubintelligendum eſt, tale videlicet, quod habeat in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum eſt.* ¶ *Sed objicitur illud Auguſtini:* e [Inter Mariam & Joſeph fuit perfectum conjugium.] *Sed perfectum intelligitur non ex officio, ſed ex iis, quæ comitantur* f *officium conjugii, ex fide videlicet, prole, & ſacramento. Quæ omnia inter Chriſti parentes fuiſſe, auctoritate Auguſtini probantur. Cuncta ergò, quæ de non ſeparando conjugio inducta ſunt, de perfecto intelliguntur, quod ſponſali conventione eſt initiatum, & officio corporalis commiſtionis eſt conſummatum. Illa verò, quibus ſeparabile conjugium oſtenditur, de initiato intelliguntur, quod nondum officio ſui perfectum eſt.* ¶ *Poteſt & aliter diſtingui. Sponſæ appellantur conjuges conſuetudine Scripturæ, ſpe futurorum, non effectu præſentium. Unde Ambroſius* g *cùm dixiſſet,* [cùm initiatur conjugium,] *non addidit, tunc res, vel effectus, ſed* [tunc nomen conjugii aſciſcitur.] *oſtendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. Item Auguſtinus* h *cùm de parentibus Domini loqueretur, ait:* [conjuges fuerunt mente, non carne, ſicut & parentes,] *Ex quo datur intelligi, quòd ſicut Joſeph Pater Domini dictus eſt non effectu genituræ, ſed officio, & curâ providendi, ſic & conjunx matris ejus appellatur non conjugii effectu, ſed ſubminiſtratione neceſſariorum, & individuæ* i *mentis affectu. Hinc Auguſt. ait:* [Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.] *conjugem nominavit, quia futura erat uxor. Hinc & Beda ſuper Leviticum* l: [Si quis ſponſam alterius violaverit, &c.] *ſponſam uxorem dixit, non quæ tunc erat, ſed quæ futura erat uxor. Hinc etiam* Hieronymus *ſuper Matthæum in Evangelio* m: [Cùm eſſet deſponſata.]

C. XL. ¶ *Conſuetudine Scripturæ, ſponſæ conjuges, & ſponſi viri appellantur.*

GEnuit Joſeph virum Mariæ.] ¶ Cùm virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis Scripturarum, quòd ſponſi viri, & ſponſæ vocentur uxores. & ĩ. ¶ Non ab alio inventa eſt, niſi à Joſeph: qui penè licentiâ maritali futuræ uxoris omnia noverat. & ĩ. ¶ [*Joſeph filii David, &c.*] jam & ſuprà diximus ſponſas uxores appellari, quod pleniùs liber adversùs Helvidium docet.

C. XLI. ¶ *De eodem.*

Item *ſuper Geneſim.*

EGreſſus *a* itaque Loth, locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias ſuas.] In ſequentibus filiæ Loth virgines eſſe dicuntur. Et ipſe ad Sodomitas dixit: *b* [*Ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognoverunt virum.*] Nunc autem dicitur, habuiſſe generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periiſſe, & quæ virgines erant, cum patre exiiſſe. Sed Hebraica veritas habet: [*Egreſſus Loth locutus eſt ad ſponſos* 1, *qui accepturi erant filias ejus.*] Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

¶ *In hoc capite Gratianus retulit verba gloſſæ ordinariæ in cap.19. Gen. ex Hieronymo.*

1 ¶ Sponſos,] *Sequebantur hæc,* ſuos, quod quidem magis verum eſſe videtur ex hoc quod ſequitur, qui accepturi, &c. *quæ ſunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in gloſſa ordinaria habentur. Ex iiſdem verò addita ſunt à verſ.* Necdum, *uſque in finem, quoniam inde colligitur id, quod vult Gratianus.*

Unde datur intelligi, quòd Scriptura ſponſos generos vocat.

C. XLII. ¶ *Maria conjunx dicitur more Scripturæ, cùm ſimpliciter ſponſa eſſet.*

Item Joannes *os aureum homiliâ quartâ ad c.1. Matth.*

PRiuſquam convenirent.] ¶ Non dixit, priuſquam in ſponſi adduceretur domum. Hunc quippe morem ſervabat antiquitas, ut ſponſæ in ſponſorum domibus haberentur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut *c* enim generi Loth apud ſocerum leguntur habitâſſe, cum ſponſis nondum ſibi copulatis lege conjugii; ſic habitabat etiam *d* Maria cum ſponſo. & ĩ. ¶ Neque enim eam voluit de domo expellere, ſed dimittere. & ĩ. ¶ [*Noli* e *timere accipere Mariam conjugem tuam:*] Quo ſermone ſponſam ſimiliter indicavit; ſicut etiam eos, qui adhuc ſponſi ſunt, generos appellare Scriptura conſuevit. Quid enim eſt [*accipere?*] domi profectò retinere. Jam enim illam mente dimiſerat. & ĩ. Sicut enim poſteà illam commendavit Chriſtus ipſe diſcipulo, ſic & nunc Angelus copulat ſponſo, non in fœdus ſolenne conjugii, ſed in conſortium communis habitaculi.

C. XLIII. ¶ *Dominus non commendâſſet matrem diſcipulo, ſi eam Joſeph cognoviſſet.*

Idem *homiliâ 5. ad idem c.1. Matth.*

SI enim cognoviſſet eam, & loco habuiſſet uxoris, quomodo illam Dominus quaſi abſque ſolatio, & nihil penitùs habentem, diſcipulo commendâſſet, jubens *f* illi, ut eam reciperet in ſuam?

C. XLIV. ¶ *Maria uxor Joſeph appellatur, quia ſic ab eo putabatur futura.*

Item Origenes *in eodem, homiliâ 1. Evang.*

INventa *g* eſt habens in utero.] A^v B. Joſeph, qui licèt eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. & ĩ. ¶ Si tibi uxor nominatur, ſi deſponſata 1 tibi eſſe dicitur, non tamen tibi uxor eſt, ſed Dei unigeniti electa mater eſt. & ĩ. ¶ Dico conjugem propterea, ut diabolo virginitatem ejus occultem, & ut Judæorum pravitatem excludam, atque dejiciam, & ut legis inſtituta non deſtruam. In conſequentibus demonſtrabo, quòd nec iſta tua conjunx, ſecundùm conſuetudinem conjugii habeatur, nec iſte, qui generatur, tuus filius eſſe credatur.

1 ¶ Deſponſata] *Sic eſt emendatum ex ipſa homilia. Anteà legebatur,* & ſi in deſponſatione uxor tibi eſſe dicitur. *Alia etiam nonnulla emendata & addita.*

a *Ivo p.8.c.101 Pann.l.6.c.17.* b *Sent.4.diſt.27. Ivo p.8. c.33. Pann.l.6.c.10.* c *Sup.eâd.non dubium.* d *Sup.eâd.cùm ſocietas.* e *Sup. eâd. B.Maria.* f *al. comitantur conjugium.* g *Supr. eâd.* h *Sup.eâd. conjunx.* i *al.individuo.* k *ſup. eâd. conjunx.* l *Ad c.1.* m *Matth.1.*

a *Beda in quæſtionibus in Geneſ. ex Hieron.* b *Geneſ.19.* c *Geneſ.19.* d *Matth.1.* e *Copioſius in homilia.* f *Joan.19.* g *Copioſius in homilia.*

C. XLV. ¶ *Ad nuptias Mariæ Joſeph non pervenit.*

Item Gregorius *in expoſitione Evangelii, homiliâ 26.*

SIc quippe *a* diſcipulum Dominus poſt reſurrectionem ſuam dubitare permiſit, nec tamen in dubitatione deſeruit, ſicut ante nativitatem ſuam habere Mariam ſponſum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus eſt diſcipulus dubitans, & palpans teſtis veræ reſurrectionis, ſicut ſponſus matris fuerat cuſtos integerrimæ virginitatis.

Ex his omnibus auctoritatibus apparet, ſponſas conjuges appellari ſpe futurorum, non re præſentium. Quomodo ergò conjuges à prima fide deſponſationis appellantur, ſi iſta, quæ aſſeritur ſponſa, conjunx eſſe negatur? Sed à prima fide deſponſationis conjunx dicitur appellari, non quòd in ipſa deſponſatione fiat conjunx, ſed quia ex fide, quam ex deſponſatione ſibi invicem debent, poſteà efficiuntur conjuges: ſicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quòd ante baptiſmum per fidem remittantur, ſed quia fides eſt cauſa, quare in baptiſmo à peccatis emundamur. ¶ *Illud autem Joannis Chryſoſtomi:* [Matrimonium *b* non facit coitus, ſed voluntas.] *Item illud Ambroſii* c: [Non defloratio virginitatis, ſed pactio conjugalis matrimonium facit.] *ita intelligendum eſt: coitus ſine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis ſine pactione conjugali non facit matrimonium, ſed præcedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugalis pactio facit, ut mulier in defloratione ſuæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare.* ¶ *Item Syricius Papa* d *diſceſſionem ſponſæ à ſponſo vocat conjugalem ſeparationem.* ¶ *Sed talis diſceſſio dicitur violatio conjugii non jam exiſtentis, ſed futuri, ut ex ipſa deſponſatione ſperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidiſſe à beatitudine, non ſolùm quam tunc habebat, ſed etiam, ad quam habendam creatus erat.* ¶ *Sic qui merito ſuæ vitæ vel* e *ſcientiæ in Sacerdotem, vel Epiſcopum eligitur, ſi interim electionem ſuam caſſari meruerit, dicitur amittere Sacerdotalem vel Epiſcopalem unctionem, non quam jam acceperat, ſed ad quam accipiendam electus erat. Non ergò illâ auctoritate ſponſa conjunx poteſt probari. Sed concedatur, quòd ſponſa non ſit conjunx, tamen quæritur, Utrùm liceat ei renuntiare priori conditioni?*

C. XLVI. ¶ *Puellæ deſponſatæ prioribus reddendæ ſunt, ſi eis raptæ fuerint.*

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani Concilii, *c. 11. in quo ſtatutum ſic legitur.*

DEſponſatas *f* puellas, & pòſt ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus antè fuerant deſponſatæ, etiam ſi eis à raptoribus vis illata conſtiterit.

C. XLVII. ¶ *Communione privetur ſponſa, niſi raptorem deſerere, & ad ſponſum ſuum redire voluerit.*

Item Joannes VIII. 1 *Roſtanno Archiepiſcopo.*

ATho *g* præſentium lator, dum in noſtro ſervitio fideliter excubaret, quendam virum fœminam ſibi deſponſatam conqueritur rapuiſſe. Et ideò fraternitas tua noſtrâ auctoritate ſuffulta, ſuffraganeos ſuos Epiſcopos præſentialiter convocet, & ſic unanimi ſententiâ, ſi ſponſam huic raptor non reddiderit, tam idem, quàm rapta, ſi ad priſtinum ſponſum remeare noluerit, omni communione priventur.

1 ¶ Octavus] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis, & Ivone. In vulgatis erat,* Chryſoſtomus.

4 pars. *Sed aliud eſt priori conditioni renuntiare, & de nuptiis cum alio agere: aliud eſt rapi, hoc eſt, illicitè conſtuprari.*

C. XLVIII. ¶ *Quid ſit raptus?*

Unde Iſidorus *Etymolog. lib. 5. cap. 26. ait.*

RAptus *a* eſt illicitus coitus, à corrumpendo dictus: unde qui raptâ potitur, ſtupro fruitur.

Hac autem non ab alio rapta, ſed alii deſponſata monſtratur.

C. XLIX. ¶ *Ibi raptus admittitur, ubi puella abducitur, de cujus antè nuptiis nihil actum probatur.*

Raptam verò talem dici prohibet Gelaſius Papa, *dicens:*

LEx *b* illa præteritorum Principum ibi raptum dixit eſſe eſſe comiſſum, ubi puella, de cujus antè nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 pars: *Quod autem in fine capituli ſubjungitur,* [etiam ſi eis à raptoribus vis illata conſtiterit,] *ideò additum eſt, quia raptarum aliæ ſe rapiendas exponunt, aliæ violenter abducuntur. Quolibet ergò modo rapiantur, priori reddendæ ſunt. Hæc autem, ut ſuprà dictum eſt, non inter raptas, ſed inter alias deſponſatas connumeratur, & ideò* c *non eſt huic auferenda, & priori reddenda. Sequuntur aliæ auctoritates, quibus iſta prohibetur nubere ſecundo, & jubetur redire ad priora vota.*

C. L. ¶ *Puellam alii deſponſatam alter accipere non valet.*

Ait enim Syricius Papa *Hymerio Epiſcopo Tarraconenſi, epiſt. 1. c. 4.*

DE *d* conjugali violatione requiſiſti, ſi puellam alteri deſponſatam alter in matrimonium poſſit accipere. Tale 1 ergò connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles, cujuſdam ſacrilegii inſtar eſt, ſi ullâ tranſgreſſione violetur.

1 ¶ Tale ergò] *In epiſtolarum Syricii codicibus, & in codice canonum, & apud cæteros collectores (præter Pannormiam,) & in capitular. Caroli Baſileæ impreſſis, lib. 1. c. ult. legitur:* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in caſu fit mentio anathematis, non eſt mutatum.*

Sed auctoritate hâc Syricii illa prohibetur ad ſecunda vota tranſire, quæ in propriam domum eſt ducta, & cum ſponſo ſuo eſt velata & benedicta. Talium diſceſſione violatur benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit. Verùm hanc necdum ſponſus in ſuam duxerat, nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergò hâc auctoritate hujuſmodi copula prohibetur. ¶ *Item illud Euſebii Papæ:* [Deſponſatam *e* puellam non licet parentibus alii viro tradere.] *ſimiliter & de hujuſmodi deſponſata intelligitur, quæ videlicet cum ſponſo eſt velata & benedicta.* ¶ *Item objicitur illud Gregorii* f: [Quæ propter frigiditatem à viro ſuo ſeparata eſt, & alii nupta, ſi vir ejus aliam cognoverit, illa eſt detrahenda ſecundo, & reddenda primo.] *Sed eodem modo ſolvitur: quia iſta videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

[*Auguſtinus de fide pactionis, & conſenſûs.*]

¶ *Etiam in decretalibus tit. de ſponſa duor. c. 1. citatur ex* Auguſtino, *apud quem non eſt inventum.*

C. LI. ¶ *Si quis alicui mulieri conſenſûs fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.*

PALEA.

DUóbus modis dicitur fides, pactionis & conſenſûs. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim reſcindi debet tantum ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſûs, non licet aliam ducere. Si autem duxerit; dimittet eam, & adhærebit priori.

Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, ſi permiſerit ei rem ſecum habere, vel

a *Joan. 20.* b *Sup. eâd. matrimonium.* c *Sup. eâd. cùm initiatur.* d *Infr. c. de conjugali.* e *al. &.* f *Anſ. l. 10. c. 8. Burch. l. 9. c. 38. Ivo p. 8. c. 176. Pann. l. 6. c. 19.* g *Ivo p. 14. c. 64.*

a *36. q. 1. raptus. Ivo p. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.* b *Infr. 36. q. 1. lex illa. In codice Theod. l. 8. tit. 24. de raptu virg. vel viduarum, leg. 1. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 11.* c *Sup. deſponſatas.* d *Pol. ibid. Anſ. l. 10. c. 9. Burch. l. 0. c. 31. Ivo p. 8. c. 169. Pann. l. 6. c. 18.* e *Sup. eâd. deſponſatam.* f *Infr. 33. q. 1. requiſiſti.*

etiam

etiam pro conſenſu. Fides autem conſensûs eſt, quando etiamſi non ſtringit manum, corde tamen & ore conſentit ducere, & mutuò ſe concedunt unus alii, & mutuò ſe ſuſcipiunt.

CAUSA XXVIII.

QUidam infidelis in conjugio poſitus ad fidem converſus eſt, uxor verò odio fidei Chriſtianæ ab eo diſceſſit. Ille quandam fidelem in uxorem accepit, quâ mortuâ Clericus efficitur. Tandem vita & ſcientiæ merito in Epiſcopum eligitur.

1 *Hic primùm quæritur, An conjugium ſit inter infideles?*
2 *Secundò, An liceat huic aliam ducere, priore vivente?*
3 *Tertiò, An ſit reputandus bigamus, qui ante baptiſmum habuit unam, & poſt baptiſmum alteram?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd autem inter Infideles conjugium non ſit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim* a *Paulus:* [Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.] *Conjunctio autem infidelium non eſt ex fide: & ideò peccatum eſt. Non eſt ergò conjugium, quia nullum conjugium peccatum eſt.* ¶ *Item* b *Auguſtinus* 1: [Non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua.] *Ubi autem vera pudicitia eſſe non poteſt, ibi nec verum conjugium eſt.* ¶ *Item* c *Ambroſius* 2: [Juſſit Eſdras dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non eſt enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum eſt factum. Sed cùm cognoſcitur, eſt emendandum.] *Item Auguſtinus* 3: [Non eſt ratum conjugium quod ſine Deo eſt.] *Ex his omnibus auctoritatibus probatur, conjugium non eſſe inter infideles. Sed econtrà alia inveniuntur auctoritates, quibus probatur conjugium eſſe inter infideles. Quarum prima eſt illud Evangelii, quod Chriſtus ait* d: [Erunt quinque in una domo, duo in tres, & tres dividentur in duos.] *Deinde cùm perſonas illas enumeràſſet, uxorem in virum eſſe dividendam dixit, & econverſo.* ¶ *Item.* [Qui *e* non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut ſororem propter me, non eſt me dignus.] *Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam.* ¶ *Item.* [Omnis *f* qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut ſororem, vel uxorem propter me, centuplum accipiet, &c.] *Uxorem in hoc loco infidelem ſignificat, quæ propter Chriſtum dimittitur, dum potiùs ipſa, quàm Chriſti fides deſeritur.* ¶ *Item Apoſtolus* g: [Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſenſerit habitare cum illo, non dimittat illam: & ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem.] ¶ *Item ad Titum* h: [Hortare adoleſcentulas, ut diligant viros ſuos.] *Hoc tam de fidelibus, quàm de infidelibus intelligendum eſt. Infidelibus namque viris mulieres propenſiùs propter Deum debent obſequi, ut ſic viros ſuos Chriſto lucrari valeant.* ¶ *Sicut in paſſione B. Clementis* i *de Theodora & Siſinnio legitur mirabiliter contigiſſe.*

1 ¶ Auguſtinus:] *Verba ipſa B. Auguſtini referuntur* j. *ibid.* ſic enim. *verſ.* nec vera.

2 ¶ Ambroſius:] *Hæc ſunt potiùs accepta ex gloſſa ordinaria ad locum indicatum.*

3 ¶ Auguſtinus:] *Hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum. Verum apud B. Ambroſium in idem c.7. primæ ad Corinthios hæc leguntur:* Non enim ratum eſt matrimonium, quod ſine Dei devotione eſt, *& ſimilia in gloſſa ordinaria, ibidem ex B. Ambroſio.*

C. I. ¶ *Bigami probantur, qui ante baptiſmum habuerunt unam, & poſt baptiſmum alteram.*

Item Innocentius Papa *Ruffo & Euſebio Epiſcopis Macedonibus, epiſt. 22. cap. 2.*

NUnquid non *a* erunt admittendi in hæreditatis conſortium, qui ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit uxor? eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii, quia non eſt matrimonium legitimum (ut vobis videtur) niſi illud, quod poſt baptiſmum aſſumitur? Ipſe Dominus cùm interrogaretur à Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit *b*: [*Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*] Ac ne de his putetur eſſe locutus, qui poſt baptiſmum uxores ſortiuntur, meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſponſum. Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una & eadem ſit uxor ejus, qui anteà catechumenus, & poſteà ſit fidelis, filioſque ex ea, cùm eſſet catechumenus, ſuſceperit, & poſteà alios filios, cùm fidelis; utrùm ſint fratres appellandi, an non habeant poſteà defuncto Patre cum cæteris herciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quod cùm ita ſentire atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt hoc defendi, & vacuâ magis opinione jactari, quàm aliquâ auctoritate roborari, cùm non poſſit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus injunxit?

C. II. ¶ *In fidelis poteſtate ſit, poſt baptiſmum uxorem recipere, quam antè dimiſerat.*

Item ex decreto Eutythiani Papæ.

2 ps SI quis *c* gentilis gentilem uxorem dimiſerit ante baptiſmum, poſt baptiſmum in poteſtate ejus erit eam habere, vel non habere.

C. III. ¶ *Fidelis infidelem diſcedentem ſequi non cogitur.*

Item.

SImili *d* modo, ſi unus ex conjugatis baptizatus eſt, alter gentilis, & ſequi non vult, ſicut dicit *e* Apoſtolus, infidelis ſi diſcedit, diſcedat.

C. IV. ¶ *Sine culpa relinquitur uxor, quæ cum fideli habitare noluerit.*

Item Auguſtinus *de fide & operibus, c. 16.*

UXor 1 legitimâ *f* ſocietate conjuncta, ſine ulla culpa relinquitur, ſi cum viro Chriſtiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo illam rectiſſimè dimitti, ſi viro ſuo dicat: Non ero uxor tua, niſi mihi de latrocinio divitias congeras, aut niſi ſolita lenocinia, quibus noſtram domum tranſigebas, etiam Chriſtianus exerceas, aut ſi quid aliud vel facinoroſum vel flagitioſum in viro noverat, quo delectata vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, ſi veraciter egit pœnitentiam *g* ab operibus mortuis, quando ad baptiſmum acceſſit, habetque in fundamento fidem, quæ *h* per dilectionem operatur, proculdubiò plùs tenebitur amore divinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ: & membrum, quod eum ſcandalizat, fortiter amputabit.

1 ¶ Uxor] *Locus Auguſtini ſic habet:* Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes, quantùm valeat ſola fides, ubi Apoſtolus dicit: Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſervituti ſubjectus frater aut ſoror in hujuſmodi, id eſt, ut propter fidem Chriſti etiam ipſa uxor legitimâ ſocietate conjuncta, ſine ulla culpa relinquatur, ſi cum viro Chriſtiano propter hoc quòd Chriſtianus eſt, permanere noluerit, non

a *Rom. 14.* b *Lib. 1. de adult. conjug. c. 18.* c *Sent. 4. diſt. 19. Ad c. 7. 1. ad Corinth. & ibi gloſſ. ordin.* d *Luc. 12. Luc. 14.* f *Matth. 19.* g *1. Cor. 7.* h *Ad Tit. 2.* i *In Abdiæ hiſtoria, & vita S. Clementis antiqua.*

a *Sup. diſt. 26. deinde. §. nunquid. Burch. l. 4. c. 33. Ivo p. 8. c. 303. Pann. l. 6. c. 96.* b *Matth. 19.* c *Burch. l. 9. cap. 59. Ivo p. 8. c. 195. Pann. l. 6. c. 95.* d *Burch. l. 9. c. 60. Ivo p. 8. c. 196. Pann. l. 6. c. 97.* e *1. Cor. 7.* f *Beda 1. Cor. 7. Ivo p. 8. c. 25. Pann. lib. 3. c. 12.* g *Hebr. 6.* h *Galat. 5.*

attendunt eo modo,&c. *Verùm ob gloſſas, potiſſimùm in verſ.* non attenditur: *& quoniam Ivo & Pannormia habent ut Gratianus, nihil eſt mutatum.*

C. V. ¶ *Licitè dimittitur uxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum.*

Item in a *ſermone Domini in monte, lib.1. c.27. & 28.*

IDololatria, quam ſequuntur infideles,& quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus autem permiſit *b* causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, & non juſſit, dedit locum Apoſtolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem,quò ſic fortaſſis poſſit fidelis fieri. *Item c.28.* *c* Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & avaritia idololatria, non eſt dubitandum & avaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo jam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt rectè à fornicationis genere ſeparare, ſi avaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiſcentias, non tantùm quæ in ſtupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore malè utentem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè,turpiterque corrumpunt,poſſit ſine crimine & vir uxorem dimittere,& uxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis, quam fornicationem (ſicut ſuprà commemoratum eſt) generalem & univerſalem intelligere cogimur. Cùm autem ait: [*Exceptâ causâ fornicationis:*] non dixit, cujus ipſorum, viri,an fœminæ. Non enim tantùm fornicantem uxorem dimittere conceditur, ſed quiſquis eam quoque uxorem dimittit,à qua ipſe cogitur fornicari, causâ utique fornicationis dimittit: velut ſi aliquem cogat uxor ſacrificare idolis, qui talem dimittit, causâ fornicationis dimittit, non tantùm illius, ſed & ſuæ; illius, quia fornicatur; ſuæ, ne fornicetur.

C. VI. ¶ *Quæ ſimulachrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur à viro ſuo.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib.2.*

NOn *d* ſolùm mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat, ſed etiam,quæ ſimulachrum facit, mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeverat,& pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem, & tu particeps peccati illius eris.

¶ *In eo libro non extat, ſed apud Hermem in libro paſtoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc unà cum palea,* ego dixi, *ſ. 34. q.1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas, ſed eadem ſententia.*

C. VII. ¶ *Amore cujuslibet non eſt à fide recedendum.*

Item Ambroſius *ad Hilarium.*

SI *e* infidelis (dicit Apoſtolus *f*) diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſervituti ſubjectus frater aut ſoror in hujuſmodi,] id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum conjuge fideli, hìc agnoſcat fidelis ſuam libertatem: ne ita ſe ſubjectum deputet ſervituti, ut ipſam dimittat fidem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, ut Chriſtum 1 dimittat, ſi illos ſecum habere deſideret. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ jure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt.

¶ *Sic etiam Ivo: ſed habetur apud B. Auguſtinum, epiſt.89. Beda 1.Cor.7. citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarii.*

a *Gloſſa ordin. 1.Cor.7. & Beda.* b *Matth.19. Ivo part.8. cap.248.& 249. Pann.l.7.c.29.& 30.* c *Infr.32.q.7. Apoſtolus. in fine.* d *Ivo p.8.c.243. Pann.l.7.c.34.* e *Ivo part.8. c.253. Pann.l.7.c.33.* f *1.Cor.7.*

1 Chriſtum] *Antea legebatur,* ut propter Chriſtum dimittat, ſi eum ſecum, &c. *Emendatum eſt ex epiſtola B. Auguſtini. Reliqua verò partim ex ipſa, partim ex vetuſtis Gratiani codicibus.*

C. VIII. ¶ *Quòd etiam infideles ſunt conjuges, & quòd fideli licet dimittere infidelem.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium, l.1. de adulter. conjugiis, c.13. & 14.*

3 JAm nunc illud videamus, quod ait Apoſtolus: *a* ps [*Cæteris autem ego dico, non Dominus,*] ad imparia ſcilicet, hoc eſt, ubi non ambo Chriſtiani fuerant, conjugia locuturus. Quod mihi viſum eſt eum monendo dixiſſe. Quia enim conjunx fidelis relinquere conjugem licitè potuit infidelem, ideò fieri hoc non Dominus, ſed Apoſtolus prohibet, Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apoſtolus, quò poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permiſsâ licentiâ non utantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere, quia hoc vetat Apoſtolus: cùm ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamvis liceat. *Quomodo* b *enim ſcis* (inquit) *mulier, ſi virum ſalvum facies? aut unde ſcis vir, ſi ſalvam facies uxorem?* cùm & ſuperius dixiſſet: [*Sanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere fideli, & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre,*] hoc eſt, in Chriſtiano: [*Alioquin filii veſtri,* inquit, *immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.*] Sic ad lucrandos conjuges, & filios Chriſto, etiam exemplis, quæ jam provenerant,videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles conjuges dimitti à fidelibus, cauſa evidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale ſervandum, ſed ut acquirantur Chriſto,recedi ab infidelibus conjugibus Apoſtolus vetat. Multa *c* ſunt enim facienda non jubente lege, ſed liberâ charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen causâ dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipſe cùm tributum ſe non debere monſtrâſſet, ſolvit tamen, ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominem *d* conſulebat. Jam verò Apoſtolus, quemadmodum iſta commendet, ejus verba teſtantur, ubi dicit: [*Cùm enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſervum feci, ut plures lucrifacerem,*] cùm paulò ſuperiùs dixiſſet: [*Nunquid* e *non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? nunquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis unquam; Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non comedit?*] *Et paulò pòſt.* ¶ [*Si alii,* inquit, *poteſtatis veſtræ jura participant, quare non magis nos? ſed non uſi ſumus hâc poteſtate, ſed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Chriſti.*]

C. IX. ¶ *Ab infidelibus conjugibus licet recedere, ſed non expedit.*

Item *ibidem. c. 18. & ſequentibus.*

SIc enim recedere ab infidelibus uxoribus vel maritis, fideles viri vel fœminæ non prohibentur à Domino, ut neque jubeantur. Nam ſi dimittere tales conjuges juberentur, nullus locus eſſet conſilio monentis Apoſtoli *f*, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus jubet, ſervus bonus fieri prohiberet. *Item paulò pòſt.* Cùm ergo cœpiſſet gentibus Evangelium præ-

a *1.Cor.7. Pann. l.6. c.100.* b *al.Quid.* c *Ibid.c.14.* d *al. mortem.* e *1.Cor.9. ibid. 15.* f *Beda 1.Cor.7. Pann. l.6. c.101.*

dicari, jam conjunctos gentiles gentilibus comperit conjuges. Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed unus, aut una infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: ideò ſcilicet non prohiberi, quia juſtitia permittit à fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt major in corde: nec vera ejus pudicitia cum conjuge dici poteſt, quia *a* omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamvis veram habeat fidelis pudicitiam etiam cum infideli conjuge, quæ non habet veram. Ideò autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus ſeparari, quia non contra juſſionem Domini gentiles fuerant ambo conjuncti. Quoniam ergò ab infideli fidelem diſcere nec prohibet nec jubet Dominus, ideò, ut non diſcedat, Apoſtolus *b* dicit, [*Non Dominus,*] habens utique Spiritum Sanctum, in quo dare poſſit utile & fidele conſilium. Unde cùm dixiſſet de muliere, cujus vir mortuus fuerit: [*Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundùm conſilium meum,*] ne quis hoc conſilium tanquam humanum, non divinum, contemnendum putaret, adjecit: [*Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.*] Proinde intelligendum eſt, etiam ipſa, quæ non à Domino jubentur, ſed à ſancto ejus famulo utiliter ſuadentur, eodem Domino inſpirante ſuaderi. Abſit enim ut quiſquam catholicus dixerit, quod *c* ſuadet Spiritus Sanctus, non Dominum ſuadere, cùm & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint opera Trinitatis. Dicit tamen: *d* [*De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do:*] non ut hoc conſilium alienum exiſtimemus à Domino, cùm continuò ſequatur, & dicat, [*tanquam miſericordiam conſecutus à Domino, ut fidelis eſſem.*] Secundùm Deum ergò dat fidele conſilium in eo ſpiritu, de quo ait: [*Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.*] Veruntamen aliud eſt Domini jubentis imperium, aliud conſervi ſecundùm miſericordiam charitatis, quæ illi è Domino eſt inſpirata, atque donata, fidele conſilium. Aliud ibi facere non licet, hîc autem licet: ita ſanè, ut ipſum licitum partim quidem expediat, partim verò non expediat. Expedit tunc, quando non ſolùm per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, permittitur, ſed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis infertur: velut cùm dat conſilium non nubendi Apoſtolus virginibus (unde præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licèt aliud facere, id eſt, nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipſumque licitum etiam expedit: quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem ſic excipit honeſtatem nubendi, ut neminem impediat ad ſalutem: quamvis magis expediret, magiſque honeſtum eſſet, ſi virgo conſilium, quò præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc etiam non expedit id, quod licitum eſt, quando permittitur quidem, ſed uſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt (unde jamdiu loquitur) diſceſſio fidelis conjugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto legis, quia coram illo injuſta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus conſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolùm, quia pernicioſiſſimè ſcandalizantur offenſi, verùm etiam, quia cùm in alia conjugia ceciderint viventibus eis, à quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè reſolvuntur. Ideò hîc, ubi id, quod licet, non expedit, non poteſt dici, ſi dimiſerit infidelem, benè faciet, ſi non dimiſerit, meliùs facit: ſicut dictum eſt: *e* [*Qui dat nuptum, benè facit, & qui non dat nuptum, meliùs facit:*] quoniam illud non ſolùm utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam utrumque expedit, aliud minùs, aliud ampliùs.

a Suprà ead. in princip. Rom. 14. b *1. Corinth. 7.* c *al. quando.* d *Ibidem.* e *Ibid. c. 19.*

Unde ad id, quod ampliùs expedit, conſilio Apoſtoli *a*, quicunque poteſt capere, provocatur. Hîc autem, ubi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis conjugio quæritur, utrumque quidem pariter licitum eſt per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, & ideò nihil horum Dominus prohibet: ſed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideò id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apoſtolus, prohibet Dominus, neque id, quod prohibet Apoſtolus, jubet Dominus. Quod niſi ita eſſet, neque contra prohibitionem Domini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra juſſionem ejus aliquid prohiberet. Proinde in his duabus cauſis, una de nubendo, vel non nubendo, altera de infideli conjuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile invenitur in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quòd ibi dicit: *b* [*Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.*] & hîc dicit: [*Ego dico, non Dominus.*] Quale eſt enim, [*præceptum Domini non habeo,*] tale eſt, [*non dicit Dominus:*] & quale eſt, [*conſilium do,*] tale eſt, [*ego dico.*] Illud autem diſſimile eſt, quia de nubendo & non nubendo dici poteſt, hoc benè fieri, illud meliùs, quoniam utrumque expedit, minùs unum *c*, magis aliud: at verò de conjuge infideli dimittendo, vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, benè facit, & qui non dimittit, meliùs facit: ſed dici oportet, non dimittat; quia etſi licet, non expedit. Sic ergò poſſumus dicere, meliùs eſſe infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat & dimittere: quemadmodum rectè dicimus meliùs eſſe, quod & licet, & expedit, quàm id, quod licet, & non expedit. ¶ His *d* de cauſis factum eſt, ut exponens Domini ſermonem: quem prolixum in monte habuit, ubi ventum eſt ad quæſtionem de conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtolicis teſtimoniis dicerem, conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Domini, ubi ait: *e* [*Cæteris autem ego dico, non Dominus,*] monens eos, qui haberent conjuges infideles, ut conſentientes habitare ſecum non dimitterent. Quod utique ideò monendum, non jubendum fuit, quia non tanto pondere prohibendi ſunt homines facere licita, quamvis non expediant, quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apoſtolus etiam illa, quæ jubenda ſunt, monere dignatus eſt, hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando juſſioni. Unde ipſe *f* dixit: *g* [*Non ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo:*] quid habet quæſtionis, ubi ait: [*Ego dico, non Dominus.*] Item, ubi ait: *h* [*Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.*] Nunquid etiam hîc dixit: Ego dico, non Dominus? Non ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ jubet Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Monemus enim, quos charos habemus, ut faciant Domini præcepta vel juſſa. Cùm verò *i* ait: [*Ego dico, non Dominus,*] ſatis oſtendit, Dominum non prohibere, quod ipſe prohibebat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſſet illicitum. Ergò ſecundùm ea, quæ ſuprà diu diximus, multumque verſavimus, licitum erat per juſtitiam; ſed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam. ¶ Tu *k* verò, cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet, quod vetat Dominus, cùm exponere voluiſſes, quid ſibi vellet, quòd ait: [*Ego dico, non Dominus.*] cùm alloqueretur fideles, quibus eſſent conjuges infideles, dixiſti, quia Dominus juſſit, ne conjugia ſibimet diverſæ reli-

a *1. Corinth. 7.* b *Ibid.* c *al. aliud.* d *Ibid. cap. 20. Lib. 1. de ſerm. Domini, cap. 14.* e *1. Corinth. 7.* f *al. ſi.* g *1. Corinth. 4.* h *Galat. 5.* i *al. ergò.* k *Ibid. cap. 21.*

gionis copularentur: & ipſum adhibuiſti teſtimonium Domini dicentis *a*: [*Non accipies uxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum poſt Deos ſuos, & pereat anima ejus.*] Addidiſti etiam verba Apoſtoli, ubi ait: *b* [*Mulier alligata eſt, quamdiu vir ejus vivit, quòd ſi mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt: cui vult nubat: tantùm in Domino.*] Quod ita expoſuiſti, ut adjungeres, id eſt, Chriſtiano. Deinde ſecutus es, & addidiſti *c*. Hoc eſt ergò Domini præceptum tam in Veteri, quàm in Novo Teſtamento, ut non niſi unius religionis & fidei conjugia ſibi maneant copulata. Si hoc ergò eſt Domini præceptum tam in Veteri Teſtamento, quàm in Novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apoſtolus, ut non niſi unius religionis & fidei maneant copulata conjugia; quare contra hoc Domini juſſum, contra doctrinam ſuam, contra præceptum Veteris & Novi Teſtamenti jubet 1 Apoſtolus *d*, ut diverſæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator & Apoſtolus, jam in conjugio poſitos non ſolùm monet, ſed etiam jubet, ut ſi unus, aut una è conjugibus credidiſſet, alterum vel alteram non credentem, ſecum tamen habitare conſentientem, non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc eſſe, aliud illud, ſatis evidenter oſtendis. Illud *e* enim de his conjugiis agitur, quæ ſibi primitùs copulantur, ne nubat fœmina non *f* ſuæ religionis viro, vel ne vir talem ducat uxorem: id enim (ut dicis) jubet Dominus, docet Apoſtolus, utrumque præcipit Teſtamentum. Hoc autem diverſum eſſe quis abnuat, ubi agitur non de conjungendis, ſed de conjunctis? Ambo quippe unius & ejuſdem iufidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt: ſed Evangelium cùm veniſſet, alter ſine altera, vel altera ſine altero credidit. Si ergo aliud eſt hoc (quod ſine ſcrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli in conjugio permanere non & Dominus, ſicut Apoſtolus jubet? Niſi fortè loco iſto vacat, quod tam fidenter ipſe Apoſtolus ait: *g* [*An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Chriſtus?*] Et utique Dominus eſt Chriſtus. Intelligis ne, quid dicam? An in hoc explanando aliquantò diligentiùs immorabor? Attende, ut rem ipſam tanquam in conſpectu conſiderandam planiore ſermone ponamus. Ecce conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt. Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illam Domini juſſionem, doctrinamque Apoſtolicam, & præceptum Veteris & Novi Teſtamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Jam ſunt conjuges, & ambo adhuc ſunt infideles, adhuc tales ſunt, quales fuerunt, antequam jungerentur, qualeſque conjuncti ſunt. Venit Evangelii prædicator, credidit eorum unus, aut una; ſed ita ut infidelis cum fideli habitare conſentiat. Jubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat, an non iubet? Si dixeris, jubet, reclamat Apoſtolus: [*Ego dico, non Dominus.*] Si dixeris, non jubet, cauſam requiro. Neque illam mihi reſponſurus es, quam tuis literis indidiſti, quia Dominus prohibet fideles infidelibus jungi. Hic enim nullo modo eſt iſta cauſa, de jam junctis loquimur, non de jungendis. Si ergò tu cauſam non inveniſti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apoſtolus: (cernis enim jam, ut exiſtimo, non eſſe ipſam, quam eſſe putaveras) vide, ne fortè illa ſit, quæ mihi viſa eſt & tunc proferenda, & nunc defendenda: ut ſcilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo tranſgredienda juſtitia, id eſt, quod ita jubet aut vetat, ut aliud facere omnino non liceat.

1 ¶ Jubet Apoſtolus,] *Quæ ſequuntur, uſque ad verſ.* jam in conjugio. *addita ſunt ex B. Auguſtino, quemadmodum & in extremo ad verſ.* vide, ne fortè. *uſque ad finem, ut ſit perfecta ſententia. Multa autem ſunt emendata ex eodem originali, cum manuſcriptis etiam exemplaribus & Beda collato.*

a *Deut.7.* b *1.Cor.7.* c *al. aiſti.* d *1.Cor.8.* e *Sent.4. diſt.39.* f *al. niſi.* g *2.Cor.3.*

3 pars. *Contra invenitur* in Concilio Toletano IV. *cap. 62.*

C. X. ¶ *Niſi ad fidem Judæus acceſſerit, ſeparetur ab uxore fideli.*

JUdæi *a*, qui Chriſtianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Epiſcopo civitatis ipſius, ut ſi cum eis permanere cupiunt, Chriſtiani efficiantur. Quòd ſi admoniti noluerint, ſeparentur: quia non poteſt infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Chriſtianam translata eſt fidem. Filii autem, qui ex talibus nati exiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur. Similiter & hi, qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Chriſtianam ſequantur religionem, non Judaicam ſuperſtitionem.

Verùm hoc ideò ſtatutum eſt, ne dum fidelis ſalutem quærit infidelis, potiùs ipſe cum ea infidelitatis perditionem inveniat.

C. XI. ¶ *A parentum infidelium ſeparentur conſortio fideles filii, ne eorum involvantur erroribus.*

Unde in eodem Concilio, *cap.59. tam de filiis Judæorum, quàm cæteris ad fidem venientibus ſtatutum eſt, ut infidelium conſortia evitent.*

JUdæorum *b* filios vel filias, ne parentum ultrà involvantur erroribus, ab eorum conſortio ſeparari decernimus, deputatos *c* aut monaſteriis, aut Chriſtianis viris, aut mulieribus Deum timentibus, ut ſub eorum converſatione cultum fidei diſcant, atque in melius inſtituti tam in moribus, quàm in fide proficiant.

C. XII. ¶ *Judæis ad fidem venientibus cum infideli nulla ſit communio.*

Item *cap.61.*

SÆpè *d* malorum conſortia etiam bonos corrumpunt; quantò magis eos, qui ad vitia proni ſunt? Nulla igitur ultrà communio ſit Hebræis ad fidem Chriſtianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu conſiſtunt: ne fortè eorum participatione *e* ſubvertantur. Quicunque ergò ex his, qui baptizati ſunt, amodò infidelium conſortia non vitaverint, & hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.

C. XIII. ¶ *Cum Judæis nec manducandum, nec habitandum, nec ab eis medicamentum accipiendum eſt.*

Item ex ſexta Synodo *f*, *cap.11.*

NUllus *g* eorum, qui in ſacro ſunt ordine, aut Laicus azyma Judæorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lavet. Si verò quiſquam hoc fecerit, ſi Clericus eſt, deponatur, ſi Laicus, excommunicetur.

C. XIV. ¶ *Clerici ſive Laici vitent Judæorum convivia, nec eos ad ſua conſortia recipiant.*

Item ex Concilio Agathenſi *h*, *cap.40.*

OMnes *i* deinceps Clerici, ſive Laici, Judæorum convivia evitent, nec eos ad convivium quiſquam accipiat; quia cùm apud Chriſtianos communibus cibis non utantur, indignum atque ſacrilegum eſt eorum cibos à Chriſtianis ſumi: cùm ea, quæ Apoſtolo *k* permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores incipiant eſſe Chriſtiani, quàm Judæi, ſi nos, quæ

a *Burch.l.4.c.83. Ivo p.1.c.277. Pann.l.1.c.73.* b *Burchardus lib.4.cap.84. Ivo p.1.c.278. Pannorm.l.1.c.74.* c *al. deputandos.* d *Burch. lib.4.c.84. Ivo p.1.c.278. Pann. l.1.c.74.* e *al. participio.* f *Apoſtolorum Can.69.* g *Ivo part.13.c.116.* h *Concord. Veneticum, cap.12.* i *Ivo part.13. cap.117.* k *1.Timoth 4.*

ab

ab illis apponuntur, utamur, illi verò à nobis oblata contemnat.

5 pars. *Ex his itaque evidenter colligitur, conjugium eſſe inter infideles. Illud verò Apoſtoli:* [Omne a quod non eſt ex fide, peccatum eſt,] *non ita intelligendum eſt, ut quicquid fit ab infidelibus, credatur eſſe peccatum; ſed omne, quod contra conſcientiam fit, ædificat ad gehennam. Unde Ambroſius* 1, [Peccatum eſt, quod aliter fit, quàm probatum eſt.] ¶ *Item Auguſtinus* 2 *ſuper eundem locum:* [Omne, quod aliter fit, quàm probatum eſt, peccatum eſt: non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet.] *Hinc etiam Apoſtolus ait:* b [Beatus, qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat,] *id eſt, qui non facit damnabilem* 3 *ſemetipſum, aliter faciendo, quàm probet eſſe faciendum. Vel, omne quod non eſt ex fide, dicitur eſſe peccatum; quia quicquid eâ fide non fit, ut ad æternam valeat ſalutem, inutile reputatur apud Dominum. Unde Auguſtinus* c *ait:* [Omnis infidelium vita peccatum eſt: nec valet eſſe bonum, quod fit abſque Deo 4. Ubi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus.] *Item cùm dicitur,* [non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua,] *negatur pudicitia eſſe vera, quantùm ad effectum, ad præmium videlicet æternæ ſalutis. Sicut* d *enim apud hæreticos ſacramenta negantur eſſe vera, non quantùm ad formam, ſed quantùm ad virtutem; ſic & virtutes negantur eſſe veræ apud infideles, non quia veræ in eis ſint, juxta illud Hieronymi:* [Virtutibus 5 Romani promeruerunt imperium,] *ſed quia effectu carent æternæ ſalutis.* ¶ *Item illud Ambroſii:* e [Non eſt putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum eſt; ſed cùm cognoſcitur, eſt emendandum.] *non oſtendit conjugium non eſſe inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur conjungi gentilibus. Nec ergò eorum conjugium extra Dei decretum fit. Illâ itaque auctoritate jubentur ſeparari ab invicem, qui contra Dei, vel Eccleſiæ decretum copulati ſunt: utpote infideles cum fidelibus, vel conſanguinei cum conſanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, ſi ſibi invicem copulati fuerint, ſeparandi ſunt.*

1 ¶ Unde Ambroſius,] *Referuntur verba gloſſæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autem Ambroſii in eundem locum ſunt hæc:* Rectè peccatum appellat, quod aliter fit, quàm probatum eſt.

2 ¶ Item Auguſtinus] *Hæc non ſunt inventa apud B. Auguſtinum: ſed à verſ.* non omne. *uſque ad verſ.* nocet. *ſunt ex eadem gloſſa ordinaria ibidem.*

3 ¶ Damnabilem] *In gloſſa interlineari ibidem hæc leguntur,* qui non facit ſe damnabilem, nocendo aliis de ſuo bono.

4 ¶ Abſque Deo.] *Apud B. Auguſtinum, & in gloſſa ordinaria legitur,* & nihil eſt bonum ſine ſummo bono. *Reliqua verò ut apud Gratianum.*

5 ¶ Virtutibus] *Hæc non ſunt reperta apud B. Hieronymum. Sententia elici poteſt ex B. Auguſtino in quinto de civit. Dei, c. 12. uſque ad 15.*

C. XV. ¶ *Fideles infidelibus non ſunt conjugio copulandi.*

Hinc etiam idem Ambroſius *in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 9.*

CAve, f Chriſtiane, gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc eſt, hæreticam, & omnem alienam à fide tua uxorem accerſas tibi. Prima conjugii fides, caſtitatis gratia eſt. *& infrà.* ¶ Si Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramento baptiſmatis. Simul ad orationem nocte vobis ſurgendum eſt, & conjunctis precibus obſecrandus Deus.

a *Rom. 14.* b *Ibidem.* c *In lib. Sent. ipſius & Proſperi, c. 109. paulò aliter.* d *ſupr. eâd. in princ. & c. ſic enim.* e *ſupr. eâd. in princip.* f *Sent. 4. diſt. 39.*

C. XVI. ¶ *Cum hæreticis catholici non miſceant conjugia.*

Item ex Concilio Agathenſi *a, cap. 67.*

NOn b oportet cum hominibus c hæreticis miſcere connubia, & vel filios vel filias dare, ſed potiùs accipere, ſi tamen ſe profiteantur Chriſtianos eſſe futuros, & Catholicos.

C. XVII. ¶ *Chriſtianâ communione careat, qui Judaicæ pravitati conjugali ſe vinculo ſociat.*

Item ex Concilio Urbanenſi *d.*

II. SI e quis Judaicæ pravitati conjugali ſocietate jungitur, ſive Chriſtiana Judæo, ſive Judæa Chriſtiano mulier carnali conſortio miſceatur, quicunque eorum tantum nefas admiſiſſe cognoſcitur, à Chriſtiano cœtu atque convivio, & a communione Eccleſiæ protinùs ſegregetur.

¶ *Eadem ſententia quibuſdam verbis mutatis habetur in Concilio Avernenſi, c. 6. Et ſimilia ſunt in Aurelianenſi II. c. 19.*

Itèm illud Auguſtini, f [Non eſt ratum conjugium, quod ſine Deo eſt:] *non negat conjugium eſſe inter infideles. Conjugium enim aliud eſt legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. Legitimum conjugium eſt, quod legali inſtitutione, vel provinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non eſt, quia non eſt firmum & inviolabile* 1 *conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & aliis copulari lege fori, non lege poli, quam non ſequuntur. Inter fideles verò ratum conjugium eſt, quia conjugia ſemel inita inter eos, ulteriùs ſolvi non poſſunt. Horum quædam ſunt legitima, veluti cùm uxor à parentibus traditur, à ſponſo dotatur, & à Sacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò conjugia, qui contemptis omnibus illis ſolennitatibus ſolo affectu aliquam ſibi in conjugem copulant, hujuſmodi conjugium non legitimum, ſed ratum tantummodò eſſe creditur.*

1 ¶ Inviolabile] *Sic in omnibus vetuſtis exemplaribus, quæ collata ſunt. In vulgatis legebatur,* & ideò violabile.

QUÆSTIO II.

QUòd verò uxore vivente alteram ducere non poſſit 1, teſtatur Scriptura 2, dicens: [Alioquin ſi diſceditis ab invicem, & volentes cohabitare dimittitis, & aliis vos copulaveritis, adulteri eritis, & filii veſtri, qui poſteà naſcentur, erunt immundi, id eſt, ſpurii.]

1 ¶ Non poſſit,] *In vulgatis ſequebantur hæc,* qui infidelem dimiſit, *quæ in manuſcriptis exemplaribus non habentur.*

2 ¶ Scriptura,] *Hæc non ſunt verba ipſa Scripturæ, ſed in gloſſa ordinaria ex Ambroſio ad ea verba 1. Cor. 7.* alioquin filii veſtri, &c. *hæc leguntur.* Si dimittitis, invicem nolentes cohabitare, & aliis vos copulatis, adulteri eſtis, & filii veſtri ſpurii, & ideò immundi.

C. I. ¶ *Non poteſt quis poſt baptiſmum alteram ducere, vivente eâ, quæ ante baptiſmum ſibi fuerit virgo copulata.*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap. 1.*

SI g quis habuerit uxorem virginem ante baptiſmum, vivente illâ poſt baptiſmum, alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſolvuntur, non conjugia.

a *Et in Laodicenſi, cap. 31.* b *Burchard. l. 9. cap. 78. Ivo part. 8. cap. 204.* c *al. omnibus.* d *al. Verbenenſi.* e *Sent. ibid.* f *ſupr. eâd. in principio.* g *ſupr. eâd. q. 1 ſi quis. Concord. Tribur. Conc. cap. 39. Burch. lib. 9. c. 61. Ivo p. 8. cap. 197. Pannorm. l. 6. c. 98.*

C. II. ¶ *Licet fideli aliam ducere uxorem, quam* 1 *Chriſtianæ fidei odio infidelis dimittit.*

Gregorius *autem contrà teſtatur, dicens:*

SI *a* infidelis diſcedit odio Chriſtianæ fidei, diſcedat. Non eſt enim frater aut ſoror ſubjectus ſervituti in hujuſmodi.] Non eſt enim dimiſſo peccatum propter Deum, ſi alii ſe copulaverit. Contumelia quippe creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur. Infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in matrimonium: nec eſt ei fides ſervanda conjugii; qui *b* propterea diſcedit, ne audiret Chriſtum Deum 2 eſſe Chriſtianorum conjugiorum.

¶ *Hæc non ſunt inventa apud B. Gregorium: ſed apud B. Ambroſium ad cap. 7. 1. Corinthiorum, eadem ferè leguntur, pleniùs atque aptiùs expoſita.*

1 ¶ Quam] *Sic etiam in vetuſtis: ſed ſi legeretur,* quem, *magis videtur reſpondere verbis ipſius capitis.*

2 ¶ Chriſtum Deum.] *In loco indicato eſt*, ne audiret auctorem eſſe Chriſtianorum Deum conjugii.

Hic diſtinguendum c *eſt, aliud eſſe, dimittere volentem cohabitare, atque aliud, diſcedentem non ſequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, ſed non eâ vivente aliam ſuperducere* d: *diſcedentem verò ſequi non oportet, & eâ vivente aliam ducere licet. Verùm hoc non niſi de his intelligendum eſt, qui in infidelitate copulati ſunt. Cæterùm ſi ad fidem uterque converſus eſt, vel ſi uterque fidelis matrimonio junctus eſt, & procedente tempore alter eorum à fide diſceſſerit, & odio fidei conjugem dereliquerit, derelictus diſcedentem non comitabitur: non tamen illâ vivente alteram ducere poterit; quia ratum conjugium fuerat inter eos, quod nullo modo ſolvi poteſt.*

QUÆSTIO III.

U*Trùm verò bigamus ſit reputandus, qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum alteram, auctoritate* Hieronymi *patet. Ait enim ſuper epiſtolam Pauli ad Timotheum.*

C. I. ¶ *Non eſt bigamus, qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum alteram.*

OPortet *e* Epiſcopum unius uxoris eſſe virum. Verùm hoc poſt baptiſmum. Cæterùm, ſi ante baptiſmum habuit unam, & poſt baptiſmum habuerit aliam, non eſt reputandus bigamus, cui prorſus innovato per baptiſmum omnia vetera ſunt dimiſſa.

¶ *Sententia hujus capitis habetur ſupr. diſt. 26. c.* unius. *ex gloſſa ordinaria prima ad Timotheum, c. 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem, & in epiſt. ad Tit. c. 1. attigit, & in epiſtola ad Oceanum copioſè tractavit.*

C. II. ¶ *Non debet fieri Epiſcopus, qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum alteram.*

Auguſtinus verò contrà teſtatur, & Innocentius. Ait enim Auguſtinus *ſuper epiſtolam Pauli ad Titum.*

ACutiùs *f* verò intelligunt, qui nec eum ordinandum cenſuerunt, qui ante baptiſmum habuerit unam, & poſt baptiſmum alteram. In baptiſmate enim crimina abolentur, non fœderatio conjugii diſſolvitur. Sicut illa, quæ catechumena vitiata eſt, inter Dei virgines conſecrari non poteſt: ſic qui ante baptiſmum habuit unam, & poſt baptiſmum alteram, non niſi bigamus eſt reputandus. Amiſit enim quiddam non ad vitæ meritum, ſed ad ſignaculi ſacramentum.

¶ *Sententia hujus capitis habetur in collectaneis Bedæ & gloſſa ordinaria ad c. 1. epiſt. ad Titum, ut ſuprà 26. diſt. c.* acutiùs.

Item Innocentius Ruffo a *& Euſebio Epiſcopis Macedoniæ multis argumentis probat, talem bigamum reputari. Quia ergò iſte, cujus cauſa in præſenti agitur, ante baptiſmum habuit unam, & poſt baptiſmum alteram, bigamus judicatur: & licet vitæ merito & induſtria ſcientiâ polleat, tamen in Epiſcopum ordinari non poteſt.*

a *Sent. 4. diſtinct. 39. Gloſſ. 1. Cor. 7. ad illud:* [*non eſt enim frater.*] b *al. quæ.* c *Sentent 4. diſtinct. 39.* d *al. ſuperinducere.* e *Suprà diſtinct. 26. unius.* f *Suprà diſtinct. 26. Acutius.*

CAUSA XXIX.

Q*Uidam mulieri nobili nuntiatum eſt, quòd à filio cujuſdam nobilis petebatur in conjugem: præbuit illa aſſenſum. Alius verò quidam ignobilis, atque ſervilis conditionis, nomine illius, ſeipſum obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui priùs ſibi placuerat, tandem venit, eamq; ſibi in conjugem petit. Illa ſe deluſam conqueritur, & ad prioris copulam aſpirat.*

1 *Hic primùm quæritur, An ſit conjugium inter eos?*

2 *Secundò, Si priùs putabat hunc eſſe liberum, & poſteà deprehendit illum eſſe ſervum, An liceat ei ſtatim ab illo diſcedere?*

QUÆSTIO I.

Q*Uòd* b *autem conjugium ſit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium ſive matrimonium eſt viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. ¶ Item. Conſenſus utriuſque matrimonium facit. Quia ergò iſti conjuncti ſunt, ut individuam vitæ conſuetudinem conſervarent, quia uterque conſenſit in alterum, Conjuges ſunt appellandi. ¶ His ita reſpondetur. Conſenſus eſt duorum vel plurium ſenſus in idem. Qui autem errat, non ſentit; non ergò conſentit, id eſt, ſimul cum aliis ſentit. Hæc autem erravit; non ergò conſenſit: non itaque conjunx eſt appellanda, quia non fuit ibi conſenſus utriuſque, ſine quo nullum matrimonium eſſe poteſt. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat eſſe Epiſcopum, & adhuc eſt Laicus, errat, nec vocatur ordinatus, imò ab Epiſcopo adhuc eſt ordinandus; ſic iſta errans nulli eſt copulata conjugio, imò adhuc eſt copulanda. ¶ Ad hæc, non omnis error conſenſum evacuat: Qui enim accipit in uxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat eſſe caſtam, uterque errat, quia ille corruptam exiſtimat virginem, & iſte meretricem reputat caſtam. Nunquid* c *ergò dicendi ſunt non conſenſiſſe in eas? aut dabitur utrique facultas dimittendi utramque, & ducendi aliam? Verum eſt, quòd non omnis error conſenſum excludit; ſed error alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error perſonæ eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error fortunæ, quando hic putatur eſſe dives, qui eſt pauper, vel è converſo. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, qui ſervus eſt. Error qualitatis, quando putatur eſſe bonus, qui malus eſt. Error fortunæ & qualitatis conjugii conſenſum non excludit. Error verò perſonæ & conditionis, conjugii conſenſum non admittit. Si quis enim paciſceretur ſe venditurum agrum Marcello, & poſteà veniret Paulus dicens ſe eſſe Marcellum, & emeret agrum ab illo, nunquid cum Paulo convenit iſte de pretio, aut dicendus eſt agrum ſibi vendidiſſe? Item ſi quis promitteret ſe venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi orichalcum, & ita me deciperet, nunquid dicerer conſenſiſſe in orichalcum? Nunquam volui emere orichalcum; nec ergò aliquando in illud conſenſi, quia conſenſus non eſt niſi voluntatis. Sicut ergò hîc error materiæ excludit conſenſum, ſic & in conjugio error perſonæ. Non enim conſenſit in hunc, ſed in eum, quem putabat eſſe. Sed objicitur:* d *Jacob non conſenſerat in Liam, ſed in Rachel: ſeptem ſiquidem annis pro Rachel ſervierat. Cùm ergò eo-*

a *ſup. diſt. 26. deinde. & ſup. eâd. q. 1. nunquid.* b *27. q. 2. in princ.* c *4. Sent. diſt. 30.* d *Gen. 29.*

igno-

ignorante Lia eſſet ſibi ſuppoſita, non fuit conjugium inter eos, ſi error perſonæ conſenſum excludit; quia, ut dictum eſt, non in eam conſenſerat, ſed in Rachel. His ita reſpondetur. Conſenſus alius eſt præcedens, alius ſubſequens. Præcedit conſenſus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ conſuetudinem uterque conſentit: ſubſequitur, quando poſt concubinalem, ſive fornicarium coitum conſentiunt in idem. Jacob ergò & Liam non fecit conjuges præcedens conſenſus, ſed ſubſequens: nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicantur, cùm ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu ſibi debitum perſolverit, putans lege primogenitarum & paternis imperiis ſe ſibi jure copulatam. Quòd a *autem error perſonæ nonnullos excuſet, auctoritate illâ probatur, quâ ſoror uxoris, utroque inſcio, ſorore videlicet & marito, in lectum ejus iviſſe, & à viro ſuæ ſororis cognita perhibetur: quæ cùm ſine ſpe conjugii perpetuò manere cenſeatur, ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excuſatur. Aliter etiam hoc probatur. Diabolus* b *nonnunquam ſe in Angelum lucis transformat, nec eſt periculoſus error, ſi tunc creditur eſſe bonus, cùm ſe bonum ſimulat. Si ergò tunc ab aliquo ſimplici quæreret, an ſuæ beatitudinis vellet eſſe particeps, & ille reſponderet, ſe in ejus conſortium velle transire, nunquid dicendus eſt conſenſiſſe in conſortium diabolicæ damnationis, an non potiùs in participationem æternæ claritatis? Item, ſi quis hæreticorum, nomine Auguſtini, vel Ambroſii, vel Hieronymi, alicui catholicorum ſeipſum offerret, atque ad ſuæ fidei eum imitationem provocaret, ſi ille præberet aſſenſum, in cujus fidei ſententiam diceretur conſenſiſſe* c, *non in hæreticorum ſectam, ſed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. Quia ergò hæc perſona decepta errore, non in hunc, ſed in eum, quem iſte ſe mentiebatur eſſe, conſenſit, patet, quòd ejus conjunx non fuerit. ¶ Error fortunæ & qualitatis non excludit conſenſum: veluti, ſi quis conſentiret in prælaturam alicujus Eccleſiæ, quam putaret eſſe divitem, & illa eſſet minùs copioſa: quamvis hic deciperetur errore fortunæ, non tamen poſſet renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum eſſe divitem, non poteſt renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit. Error qualitatis non excludit ſimiliter conſenſum: utpote ſi quis emerit agrum vel vineam, quam putabat eſſe uberrimam, quamvis iſte erraret in qualitate rerum, rem minùs fertilem emendo, non poteſt tamen venditionem reſcindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & aliam ducere.*

QUÆSTIO II.

1 pars *SEcunda quæſtio propoſita eſt de conditione, An liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, ſi poſteà illum invenerit ſervum? Quòd verò mulieri non liceat à ſervo diſcedere, multis rationibus videtur poſſe probari. In* d *Chriſto enim Jeſu nec eſt Judæus, nec Græcus, nec ſervus, neque liber: ergò nec in conjugio Chriſtianorum. Eâdem enim lege in fide Chriſti uterque regitur. Indifferenter enim ab* e *Apoſtolo dicitur omnibus:* [Qui vult nubere, nubat in Domino.] *Et iterùm:* [Mulier nubat cui vult; tantùm in Domino.] *Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla ſervo; ſed quælibet earum, cui vult, nubat, dummodò in Domino.*

C. I. ¶ *Licet ſervo matrimonia contrahere.*

Item Julius Papa, *cap. 4.*

OMnibus *f* nobis unus eſt pater in cœlis, & unusquiſque dives & pauper, liber & ſervus, æqualiter pro ſe, & pro animabus eorum rationem redditurì *g* ſunt. Quapropter omnes, cujuſcunque conditionis ſint, unam legem (quantùm ad Deum,) habere non dubitamus. Si autem omnes 1 unam legem habent, ergò ſicut ingenuus dimitti non poteſt, ſic nec ſervus ſemel conjugio copulatus ulteriùs dimitti poterit.

¶ *Caput hoc apud Burchardum & Ivonem ſequitur poſt ultima verba capitis,* ſi quis ancillam. *infrà eâdem.*

1 ¶ Si autem omnes] *Hæc uſque ad finem habentur quidem in Pannormia, ſed non apud Burchardum & Ivonem, videnturq́; ipſius collectoris.*

C. II. ¶ *Ancillam in matrimonio ſuſceptam viro dimittere non licet.*

Item Zacharias Papa *a*.

SI *b* quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, ſi conſenſu amborum conjuncti ſunt, exceptâ 1 cauſâ fornicationis: ſed una lex deinceps erit per omnia & viro & fœminæ.

1 ¶ Exceptâ] *Hinc uſque ad finem non ſunt in Capitularibus, neque apud Ivonem, qui illa citat. Magiſter verò ſententiarum habet,* niſi ob fornicationem.

C. III. ¶ *Inter patronum & libertam conſtat eſſe matrimonium legitimum.*

Item Julius Papa.

SI *c* quis ancillam ſuam libertate donaverit, & in matrimonium ſibi ſociaverit, dubitatur *d* apud quoſdam, utrùm hujuſmodi nuptiæ legitimæ eſſe videantur, an non. Nos itaque vetuſtam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima eſſe cenſemus *e*. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimemus? *f*

2 pars. *His ita reſpondetur. Non negatur ingenuam poſſe nubere ſervo, ſed dicitur, quòd ſi neſcitur eſſe ſervilis conditionis, liberè poteſt dimitti, cùm ſervitus ejus fuerit deprehenſa. Illud autem Apoſtoli & Julii Papæ intelligendum eſt de his, quorum conditio utrique nota eſt. Hujus autem conditio mulieri incognita erat; non ergò præmiſſis auctoritatibus cogitur manere cum illo, ſed liberum illi eſſe oſtenditur vel manere, vel diſcedere.*

C. IV. ¶ *De eo, qui ancillam duxit in uxorem, quam putabat eſſe liberam.*

Unde in Concilio apud Vermeriam, *cui interfuit Rex Pipinus, ſtatutum eſt, cap. 6.*

SI *g* quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & exiſtimat, quòd ingenua ſit, ſi ipſa fœmina fuerit poſteà in ſervitute detecta 1, ſi eam à ſervitute redimere poteſt, faciat: ſi non poteſt, ſi voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam ſcierat & collaudaverat, prout 2 legitimam eam habeat. Similiter & mulier ingenua de ſervo alterius facere debet.

¶ *Scriptum eſt nomine totius univerſitatis Lovanienſis ad S. D. N. Gregorium XIII. extare in Bibliotheca B. Trudonis librum manuſcriptum ſub hoc titulo,* Excerpta decretorum. *in quo inter alia capitula iſtius Concilii apud Vermeriam habetur hoc & ſequens caput.*

1 ¶ Detecta,] *Apud Magiſtrum legitur,* in ſervitutem dejecta: *apud Burchardum verò,* inſervita: *quod verbum hàc eâdem notione habetur l. 3. Capitularium, c. 28.*

2 ¶ Prout] *In aliquot vetuſtis codicibus eſt,* pòſt ut, *itemq́;* poſteà ut, *quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem.*

---

a *Infrà 34. q. 1. & 2. c. in lectum.* b *2. Cor. 11.* c *al. ceſſiſſe.* d *Gal. 3.* e *1. Corinth. 7.* f *Burch. l. 9. cap. 18. Ivo p. 8. cap. 165. Pann. l. 6. c. 38.* g *al. daturi.*

a *Capit. l. 6. c. 94.* b *Sentent. 4. diſtinct. 36. Ivo part. 8. c. 53.* c *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 18. Ivo p. 8. c. 156. Pannorm. l. 6. c. 37.* d *al. dubitabatur.* e *al. cenſuimus.* f *alit. exiſtimaverimus.* g *4. Sent. diſt. 35. Burch. l. 9. c. 26. Ivo p. 8. c. 164. Pannor. lib. 6. cap. 41. & 111.*

C. V. ¶ *Non licet mulieri dimittere, quem ſciens ſervum accepit in virum.*

Item ex eodem, *c. 8.* a

SI *b* fœmina ingenua acceperit ſervum, ſciens quòd ſervus eſſet, habeat eum; quia 1 omnes unum patrem habemus in cœlis. Una lex erit viro & fœminæ.

1 ¶ Quia omnes unum patrem h. in c.] *Verba hæc non ſunt in Capitularibus, neque apud Ivonem part. 8. c. 52. ubi ipſa citat capitularia. Sunt tamen apud eundem c. 165. ubi refert ex Concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.*

C. VI. ¶ *Servitutis occaſione dimitti non valet, quæ poſt controverſiam ſtatûs ſe in libertatem aſſeruerit.*

Item Gregorius *lib. 6. epiſt. ſeu cap. 165. ad Fortunatum Epiſcopum.*

CUjus rei causâ cum matre ſua hûc compulſa anno præterito præſentium venerit latrix, fraternitas tua cautiùs *c* novit, quia *d* ſcilicet maritus ſuus veſter Clericus ob hoc, quòd de ſervili fuerat conditione pulſata, à ſuo noſcitur eam removiſſe conſortio, vosque hîc poſitos aſſerunt promiſiſſe, ut ſi probare ſe liberam, adjuvante Domino, valuiſſet, ſuo eam vos conjugio reformaretis. Fraternitas igitur veſtra cognoſcat, quòd revelante Deo libertatis auctore, approbata ſit libera, nullaque in ea macula ſervilis inventa eſt. His ergò cognitis, ſine mora aliqua ſuo per vos eam volumus marito reſtitui, nec ulteriùs idem vir ejus argumenta ſibi occaſionis *e* exquirat, quibus eam poſſit abjicere. Nam ſi à vobis (quod non credimus) minimè fuerit adimpletum, eamque recipere fortè diſtulerit, nos illud cognoſcatis cum diſtricta vindicta correcturos.

Cùm dicitur f: [ſciens illum ſervum,] *datur intelligi, quòd ſi neſciret illum ſervum eſſe, non cogitur cum eo manere. Quia ergò hæc & perſonæ & conditionis dolum paſſa eſt, non cogitur adhærere ei, cujus fraude decepta eſt: ſi verò liberum acceperit, & ille, ut cauſam præſtet diſſidii, ſe alicujus ſervum fecerit, nec ille uxorem dimittere, nec illa ob vinculum conjugii in ſervitutem redigi poterit.*

C. VII. ¶ *Occaſione conditionis doloſè mutatæ, vir non diſcedat ab ea, quam libertatis tempore acceperit.*

Unde in Triburienſi Concilio.

PErlatum *g* eſt ad ſanctam Synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & poſt filiorum procreationem occaſione divortii cujuſdam ſervum ſe fecit, utrùm neceſſariò mulierem tenere debeat: & ſi tenuerit, utrùm illa quoque ſecundùm ſecularem legem ſervituti ſubjici debeat, quæſitum eſt 1. Judicatum eſt, uxorem minimè debere dimitti, non tamen ob Chriſti legem mulierem in ſervitutem redigi: dum ille non ex conſenſu conjugis ſe ſervum fecerit, quem liberum ipſa maritum acceperat.

1 ¶ Quæſitum eſt.] *Hæ duæ voces abſunt à cæteris collectoribus præter Magiſtrum. Lex verò ſecularis, cujus hîc mentio fit, eſt inter leges Longobardorum, ut in gloſſa dicitur.*

Quæritur etiam, ſi ſervus unius, alterius ancillam acceperit, An ſit conjugium inter eos?

a *Et Capitul. lib. 5. c. 18.* b *Sent. 4. ibidem Burchard. lib. 9. cap. 27. Ivo part. 8. cap. 52. & 165. Pannorm. lib. 6. c. 42.* c *al. acutiùs.* d *al. quam quia] orig. & alio verborum ductu.* e *al. aliquâ occaſione.* f *Infra, eâdem, ſi fœmina. Sentent. ibidem.* g *Sent. 4. diſtinct. 36. Burch. lib. 9. cap. 75. Ivo p. 8. c. 223. Pann. lib. 6. cap. 99.*

C. VIII. ¶ *Legitima ſervorum conjugia ſuâ auctoritate Domini non dirimant.*

De his ita ſtatutum eſt, in Concilio Cabilonenſi II. a *cap. 30.*

DIctum *b* eſt nobis, quòd quidam legitima ſervorum conjugia *c* poteſtativâ quâdam præſumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum *d*: [*Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*] Unde nobis viſum eſt, ut conjugia ſervorum non dirimantur, etiamſi diverſos Dominos habeant, ſed in uno conjugio permanentes, Dominis ſerviant ſuis. Et hoc in illis obſervandum eſt, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem Dominorum.

CAUSA XXX.

Quidam populorum frequentiâ impeditus, filium ſuum de baptiſmate ſuſcepit, dum crederet ſe alienum ſuſcipere; uxor autem ejus, dum callidè vellet ſuſcipere proprium, ſuſcepit alienum: quem vir adoptavit ſibi in filium, & ex uxore ſibi filia naſcitur, quam filio ſuo adoptivo, ſpirituali uxoris, dum uterque eſſet in cunabulis, tradidit. Poſt triennium uxor moritur, & compater ejus relictam compatris uxoris ſuæ vir clàm ſibi deſponſavit: aliquantulum temporis effluxit, & alius eam publicè duxit in uxorem.

1 *Quæritur primùm, An uxori ſuæ debitum reddere valeat, qui proprium filium de ſacro baptiſmate ſuſcepit?*
2 *Secundò, An ſponſalia contrahantur inter infantes?*
3 *Tertiò, An ſpirituales, vel adoptivi filii naturalibus copulari valeant?*
4 *Quartò, An uxorem compatris uxoris ſuæ alicui ducere liceat?*
5 *Quintò, An clandeſtina deſponſatio manifeſtè præjudicet?*

QUÆSTIO I.

1 ps *Quòd autem proprium filium in ſpiritualem ſibi transferens, uxori ſuæ debitum reddere non valeat, ratione & auctoritate probatur. Nullâ enim auctoritate permittitur, ut quis commatri ſuæ carnaliter copuletur. Hic autem uxorem ſuam ſibi commatrem effecit: non ergò illi ulteriùs carnaliter copulari poterit.*

C. I. ¶ *Separentur viri ab uxoribus, qui aliquo caſu natos proprios coram Epiſcopo tenent.*

Hinc Deusdedit *ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, ſcribit Gordiano Hiſpalenſis* 1 *Eccleſiæ Epiſcopo, & fratri chariſſimo.*

PErvenit *e* ad nos Diaconus veſter, ſanctitatis veſtræ epiſtolam deferens, quòd quidam viri & mulieres præterito ſabbatho paſchali die, præ magno populorum incurſu, neſcientes proprios filios ſuſcepiſſent ex lavacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidenti ratione debeant viri ac mulieres ad proprium uſum redire, an non. Nos verò mœſti ex hac re inquiſivimus priorum Patrum noſtrorum dicta. Invenimus autem in archivis hujus Apoſtolicæ ſedis, jam talia contigiſſe in Eccleſiis Iſauriæ, Epheſiorum, ſimulque Hieroſolymæ, aliarumq; civitatum 2. Epiſcopis etiam earum civitatum ab hac

a *Et in Capit. adjectis, cap. 55.* b *Sent. ibid. B. Burch. l. 9. c. 29. Ivo p. 16. c. 335. & part. 8. c. 167. Pann. l. 6. c. 40.* c *al. matrimonia.* d *Matth. 19.* e *Sent. 4. diſt. 42. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſelm. lib. 10. cap. 29. Burch. lib. 17. cap. 44. Ivo part. 1. c. 305. Pannorm. lib. 6. cap. 127.*

Apoſto-

Apoſtolica ſede volentibus ſcire, utrùm viri ac mulieres redirent ad proprium thorum, beatæ memoriæ ſanctiſſimi Patres, Julius, Innocentius, & Cœleſtinus cum Epiſcoporum plurimorum, & Sacerdotum conſenſu *a* in Eccleſia Apoſtolorum Principis prohibentes talia præſcripſerunt, & confirmaverunt, ut nullo modo ſe in conjugio reciperent mulieres ac viri, quicunque *b* aliquâ ratione ſuſceperint natos proprios, ſed ſepararent ſe, ne ſuadente diabolo tale vitium inoleſcat. Scitis, quia quomodo ſunt ſeptem dona Spiritûs Sancti, ita ſunt ſeptem dona baptiſmi à primo 3 pabulo ſacrati ſalis, & ingreſſu Eccleſiæ, uſque ad confirmationem Sancti Spiritûs per chriſma. Ab hoc ergò primo Spiritûs Sancti dono uſque ad ſeptimum nullus Chriſtianus ſuam commatrem in conjugium ſuſcipere debet. Et qui præſumpſerit, tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam dignè egerit.

1 ¶ Hiſpalenſis] *In fragmento hujus epiſtolæ, quod eſt in tomis Conciliorum, legitur,* Hiſpaniarum: *apud Anſelmum verò ac Burchardum,* Hiſpanenſis.

2 Civitatum.] *Variè hic locus legitur in vetuſtis codicibus, & apud collectores: aptatus autem præcipuè ex Anſelmo eſt.*

3 ¶ A primo] *Idem factum eſt in hoc loco ex eodem Anſelmo, Burchardo, & fragmento epiſtolæ. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in invectione in Epiſcopum, Monachos ad ſeculum revocantem.*

C. II. ¶ *Ab uxore ſeparetur, qui filiaſtrum ſuum coram Epiſcopo tenuit.*

Item ex Concilio apud Vermerias *c*, *cap. 3.*

I. SI *d* quis filiaſtrum, vel filiaſtram ſuam ante Epiſcopum tenuerit ad confirmationem, ſeparetur ab uxore ſua, & nunquam aliam accipiat.

¶ *Burchardus & Ivo parte 9. cap. 80. citant ex Concilio apud Vermerias, & ab univerſitate Lovanienſi ſcriptum fuit in excerptis decretorum Bibliotheca B. Trudonis, citari ex eodem Concilio. Idem autem Ivo part. 1. c. 203. & Magiſter ſententiarum citant ex Capitularibus, ubi extat lib. 5. cap. 5.*

2 pars. *Econtrà verò ſcribit* Nicolaus *Salonitano* e *Epiſcopo, dicens:*

C. III. ¶ *Non ſeparetur à viro, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte levavit.*

NOſſe *f* deſideras, utrùm mulier, quæ viri filium ex alia fœmina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodùm poſſit cum eodem viro copulari. Quos ideò jungi poſſe decernimus, quia ſecundùm ſacros canones, niſi amborum conſenſu, nullius religionis obtentu debet conjunx dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non conſiderans, quaſi causâ pietatis operatur impietatem: maximè cùm Apoſtolus *g* præcipiat: [*Nolite, inquiens, fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.*] Ergò ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis hoc factum eſſe probatur, non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum: præſertim cùm dicat Apoſtolus, [*Uxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.*]

C. IV. ¶ *Non ſeparetur à viro, ſed pœnitentiam agat, quæ filium ſuum coram Epiſcopo fraudulenter tenuit.*

Item ex Concilio Cabilonenſi II. *cap. 31.*

DIctum *a* eſt nobis, quaſdam fœminas deſidioſè, quaſdam verò fraudulenter, ut à viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram Epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Unde nos dignum duximus, ut ſi qua mulier filium ſuum deſidiâ, aut fraude aliquâ coram Epiſcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam ſuam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam; à viro tamen ſuo non ſeparetur.

C. V. ¶ *Separentur, & gravi pœnitentiâ plectantur, qui filiolam ſuam, vel ſpiritualem matrem ducunt in uxorem.*

Item ex Concilio Maguntinenſi, *c. 10. in clauſtro ſancti Albini habito.*

DE eo *b*, quod interrogâſtis, ſi aliquis filiolam ſuam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre ſpirituali concubuit, & de eo, qui filium ſuum baptizavit, & uxor *c* ejus eum de fonte ſuſcepit, hâc causâ, ut diſſidium *d* conjugii fieret, ſi poſteà in tali copulatione poſſint permanere: de talibus ſic reſpondendum eſt. Si filiolam, aut commatrem ſuam aliquis in conjugium duxerit, ſeparandos eſſe judicamus, & gravi pœnitentiâ plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent, ſi innupti permanere voluerint, bonum eſt: ſin autem, gravis pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant: & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, acerrimâ pœnitentiâ mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat.

C. VI. ¶ *Non ſeparentur ab uxoribus, qui filiaſtros ſuos coram Epiſcopo tenent.*

Item Nicolaus Papa *Rodulpho Bituricenſi Epiſcopo.*

DE *e* his, qui filiaſtros ſuos ad confirmationem coram Epiſcopis tenent, id eſt, qui filios uxoris ſuæ de viro priori, dum chriſmantur ab Epiſcopis, ſuper ſe ſuſtinent, ſi inſcientiâ *f*, ſicut aſſeris, fiat, licèt ſit peccatum, non tamen uſque ad ſeparationem conjugii puniendum eſt: lugeant tamen, & dignâ pœnitentiâ hoc diluentes Domino dicant *g*: Delicta ignorantiæ noſtræ ne memineris.

C. VII. ¶ *Non ſeparetur ab uxore, qui neceſſitatis causâ filium ſuum baptizavit.*

Item Joannes Papa VIII. *Anſelmo Lemovicinæ Eccleſiæ Epiſcopo.*

AD *h* limina beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Principum hic præſens homo, nomine Stephanus, orationis causâ veniens, noſtro præſulatui ſuggerendo innotuit, quòd filium ſuum in extremo vitæ poſitum, necdum baptiſmatis undâ lotum, abſentiâ ſcilicet Sacerdotum, neceſſitate cogente baptizâſſet, eumque ipſe propriis manibus retinendo ſuſcepiſſet: atque pro hujus rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reverentia tua, quaſi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à ſua conjuge judicaverit ſeparandum. Quod fieri nullatenùs debet, dicente Scripturâ *i*, à Domino junctam eſſe viro uxorem, &c. [*Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*] Unde & Dominus in *k* Evangelio, non dimittere poſſe uxorem ſuam, niſi causâ fornicationis, apertiſſimè jubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis juſſione præcipuè freti, dicimus omittendum 1 eſſe, & inculpabile judicandum, quod neceſſitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta canonicam auctoritatem *l*, ſi ne-

a *al. conventu.* b *al. qui quâcunque ratione.* c *Et Capit. lib. 5. c. 5. Et in Maguntino 1. c. 55.* d *Sent. ibid. Burchard. lib. 17. cap. 22. Ivo p. 1. c. 302. & part. 9. c. 80. Pann. l. 6. c. 125.* e *al. Salamonio.* f *Sentent. 4. diſtinct. 42. Ivo p. 1. c. 136. Pannorm. lib. 6. cap. 124. Diſtinct. 28. ſi quis docuerit. & diſtinct. 31. quicunque.* g *1. Cor. 7.*

a *Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 24. Ivo p. 9. c. 81. Pann. l. 7. c. 65.* b *Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 24. Ivo p. 9. c. 82. Pann. l. 7. cap. 66.* c *al. cujus uxor.* d *al. diſcidium.* e *Ivo p. 1. c. 304. Pannorm. lib. 6. cap. 126.* f *al. ſi inſcientiâ, ut aſſeritur, fit.* g *Pſalm. 24.* h *Sent. ibid. Polycarp. lib. 6. tit. 4. Anſel. lib. 10. c. 30. Ivo part. 1. cap. 306.* i *Proverb. 15. juxta 70.* k *Matth. c. 19.* l *al. ſanctionem.*

ceſſe fuerit facere, liberè conceditur. Unde ſi ſupradictus genitor filium ſuum corpore morientem aſpiciens, ne animam perpetuâ morte pereuntem dimitteret, ſacri undâ baptiſmatis lavit, ut eum de poteſtate auctoris mortis & tenebrarum eriperet, & in regnum Chriſti jam regnaturum *a* ſine dubitatione tranſmitteret, benè feciſſe laudatur: & idcircò ſuæ uxori ſibi jam legitimè ſociatæ, impunè, quamdiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc contra præfatas auctoritates divinas aliquatenùs ſeparari debere *b*.

¶ Epiſtola Joannis octavi, ex qua ſumptum eſt hoc caput, extat in Bibliotheca Vaticana, ſcripta Anſelmo Lemovicinæ Eccleſiæ Epiſcopo, & in Concilio Ticinenſi, tempore ejuſdem Joannis cum Legatis ipſius, & magnâ parte Epiſcoporum Italiæ & Galliæ habito, in ſubſcriptionibus eſt, Anſelmus Lemovicenſis Eccleſiæ Epiſcopus. *Itaq; emendatum eſt,* Lemovicinæ, *cùm anteà legeretur,* Lemoſinæ.

1 ¶ Omittendum] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, epiſtola ipſa, & Ivone, infrà etiam 34. quæſt. 1. & 2. c. 1. Leo eiſdem verbis utitur,* omittendum eſt, & inculpabile judicandum. *quem imitari videtur Joannes voluiſſe. In vulgatis erat,* dimittendam non eſſe.

3 pars. *Filia c dicitur ſpiritualis non ſolùm ejus, qui accipit, ſed etiam ejus, qui trinæ merſionis vocabulo eam ſacro baptiſmate tingit. Dicitur etiam ſpiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Harum omnium flagitioſa conjunctio eſt, & eâdem pœnâ plectenda.*

C. VIII. *¶ Par pœnitentia ei indicitur, qui ſpiritualem filiam, & pœnitentialem ſuam violare monſtratur.*

Unde Symmachus Papa *ait.*

OMnes *d*, quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filii, ut & ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel trinæ merſionis vocabulo mergentibus, unda ſacri baptiſmatis regeneravit. Sylveſter quoque docens, admonet unumquemque Sacerdotem, ut nullus causâ fornicationis ad ſuam pœnitentialem accedat: quia ſcriptum eſt: [*Omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita filii noſtri ſunt, ut in baptiſmate ſuſcepti.*] Quapropter hoc ſcelus ſi quis perpetraverit, non ſolùm dignitatis honorem amittat, verùm etiam uſque ad exitum vitæ ſuæ jugi pœnitentiæ ſe ſubdat.

C. IX. *¶ De eodem.*

Item Cœleſtinus.

II. SI *e* quis Sacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe grave adulterium commiſiſſe. Idcircò fœmina ſi Laica eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & converſa in monaſterio Deo uſque ad mortem ſerviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando duodecim *f* annis pœniteat, poſteà verò ad monaſterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſerviat.

C. X. *¶ De eodem.*

Item *g*.

NOn *h* debet Epiſcopus aut Presbyter commiſceri cum mulieribus, quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata. Si fortè (quod abſit) hoc contigerit, ſic pœniteat, quomodo de filia ſpirituali, Epiſcopus quindecim annos, Presbyter duodecim, & deponatur: ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.

His itaque auctoritatibus apparet, quòd ſive proprium, ſive tantummodò viri filium mulier de ſacro fonte ſuſceperit, non ideò à viro ſuo eſt ſeparanda. Quod & de viro ſimiliter oportet intelligi.

a *al. regeneraturum.* b *al. debuiſſe.* c *Sent. ibid.* d *Sent. ibidem.* e *Polyc. l. 4. tit. 39.* f *al. quindecim.* g *al. Idem.* h *Polyc. ibidem.*

QUÆSTIO II.

SPonſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt. Solo enim conſenſu contrahuntur, qui intervenire non poteſt, niſi ab utraque 1 *parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergò ſponſalia non poſſe contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas conſenſum non admittit. Teſtatur hoc idem* Nicolaus Papa, *dicens:*

1 ¶ Utraque] *Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis, cùm anteà legeretur,* alterutra. *utriuſque enim conſenſus neceſſarius eſt.*

CAP. *¶ Ante tempus conſentiendi conjugium contrahi non poteſt.*

UBi non *a* eſt conſenſus utriuſque, non eſt conjugium. Ergò qui pueris dant puellas in cunabulis, & econverſo, nihil faciunt, niſi uterque puerorum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis, conſentiat 1, etiamſi pater & mater hoc voluerint & fecerint.

¶ In Decretalibus tit. de deſponſatione impub. cap. 2. habetur initium hujus capitis, & adjiciuntur alia ex eo Nicolai reſcripto.

1 ¶ Conſentiat,] *In vulgatis codicibus ſequitur,* nec eſt conjugium, niſi ſit conſenſus utriuſque: *quæ verba abſunt à pleriſque manuſcriptis.*

QUÆSTIO III.

1 ps QUòd b *autem ſpirituales vel adoptivi filii naturalibus copulari non poſſint,* Nicolaus Papa *reſpondens ad conſulta Bulgarorum, cap. 2. teſtatur, ita dicens:*

C. I. *¶ Qui de ſacro fonte ſuſcipitur, filius eſt ejus, à quo ſuſcipitur.*

ITa *c* diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcipit de ſacro fonte, ſicut patrem. *Item.* ¶ Eſt inter fratres & filios ſpirituales gratuita & ſancta communio, quæ non eſt dicenda conſanguinitas, ſed potiùs habenda ſpiritualis proximitas. Unde inter eos non arbitramur poſſe fieri quodlibet legale conjugium: quandoquidem nec inter eos, qui naturâ, & eos, qui adoptione filii ſunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.* ¶ Si ergò inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit, quantò potiùs à carnali oportet inter ſe contubernio ceſſare, quos per cœleſte ſacramentum regeneratio Sancti Spiritûs vincit? Longè igitur congruentiùs filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia divina potiùs, quàm humana voluntas, ut filius patris mei, vel frater meus eſſet, elegit; prudentiuſque ab alterna corporis commiſtione ſecernimur.

C. II. *¶ Filia ſpiritualis carnali filio nullo modo nubere poteſt.*

Item Zacharias *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Reverendiſſimo Theodoro Epiſcopo Eccleſiæ Ticinenſis.*

PItacium *d* nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod ſciſcitari curâſti, ſi liceat filio, cujus pater alterius filiam ex ſacro baptiſmate *e* ſuſceperit, ſuſceptam, id eſt, ſpiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele eſt) in matrimonio accipere, quod apud te enormiter aſſeruiſti contigiſſe. ¶ Sed benè tua ſancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus præceperit per

a *Extrà, de deſponſ. impub. cap. 2. Pannorm. lib. 6. cap. 122.* b *Sentent. 4. diſtinct. 42.* c *Sentent. ibidem. Ivo p. 2. cap. 135. & part. 9. cap. 34. Pannorm. lib. 6. cap. 123. Ivo ſerm. 1. de rebus Eccleſiaſticis.* d *Polycarp. lib. 6. titul. 4. Anſelmus libr. 10. cap. 27. Ivo part. 1. cap. 307. Pannorm. lib. 6. cap. 128.* e *alit. fonte.*

Moyſem,

Moyſem, *a* dicens: [*Turpitudinem* 1 *patris tui, vel matris, vel ſororis non revelabis; turpitudo enim tua eſt,*] Cùm 2 ergò à propria conſanguinitate jubemur abſtinere, multò magis à ſpirituali noſtri patris filia, omni excuſatione aut argumento ſepoſito, ſub nimia diſtrictione nos cavere convenit: ne in iram divini examinis incidat, ſi quis tali facinore miſtus, minimè reſtrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes 3 omnino cavendi ſunt à tali ſceleris commiſtione, ne in perpetuum pereant; ſed hunc, qui hujus pernicioſæ temeritatis auctor, animæ ſuæ ſalutem deſpiciens, impiiſſimo ſe miſcuit matrimonio, per omnia tua fraternitas ſtudeat ſeparare, & pœnitentiæ dignæ ſubmittere, quatenùs ab æterna erutam *b* damnatione animam ejus lucreris.

1 ¶ Turpitudinem] *In decretis Zachariæ (quæ ſunt in vetuſto codice) & apud Anſelmum & Ivonem habentur omnia, ut in capite 18. Levitici.*

2 ¶ Cùm ergò] *In eiſdem decretis ſic legitur:* Turpitudinem enim non revelare dicitur, dum à propria conſanguinitate præcipimur abſtinere. Multò magis, &c.

3 ¶ Unde & omnes] *Apud Anſelmum eſt:* Unde & omnes omnino cavendæ ſunt talis ſceleris commiſtiones.

C. III. ¶ *Filio ſuo filiam, quam de ſacro fonte ſuſcepit, nullius tradere audeat.*

Item Zacharias *&* Deuſdedit.

NOn *c* oportet filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit, aliquando filio ſuo in matrimonium tradere; quia in divina ſententia germani eſſe inveniuntur. Si quis tali facinore commiſtus minimè reſtrinxerit fræna luxuriæ, ab Eccleſia catholica abominabitur. Sed ſi converſus fuerit, poſt ſeparationem ſeptem annis pœnitentiam gerat. Conſciis ſimul cum auctore *d* ſit iſta conditio: id eſt, ſimul cum cooperatoribus & conſentientibus pœniteat.

2 pars. *Filii verò, ſive ante compaternitatem, ſive poſt nati fuerint, licitè conjungi poſſunt.*

C. IV. ¶ *Filii vel filiæ, ante vel poſt compaternitatem genitæ, legitimè conjungi poſſunt.*

Unde Urbanus *ſcribit Vitali Presbytero Brixienſi, dicens:*

SUper *e* quibus conſulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex ſententia reſpondendum, ut & baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſſitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit, & quòd ſpiritualium parentum filii, vel filiæ, ante vel poſt compaternitatem geniti, poſſunt legitimè conjungi, præter illam perſonam, per quam compatres ſunt effecti.

C. V. ¶ *Qui ex compatre vel commatre poſt ſuſceptos filios de fonte nati fuerint, conjungi non poſſunt.*

Paſchalis *verò ſecundus poſt compaternitatem genitos copulari prohibens, ſcribit Rhegino Epiſcopo.*

POſt *f* ſuſceptum verò de fonte filium vel filiam ſpiritualem, qui ex compatre vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non poſſunt; quia leges ſeculi non adoptivis prohibent copulari.

¶ *Anſelmus lib. 10. cap. 34. refert ferè integram hanc epiſtolam, itemq́; Polycarpus, cujus initium eſt in c.* poſt uxoris. *infrà eâd. q. 4. & continenter poſt illud ſequitur hoc caput, & deinceps c.* porrò duorum. *infrà 32. q. 2. & 3. Ipſius verò epiſtolæ auctorem & ipſi citant Paſchalem ſecundum.*

[*Idem ex* g *lib. 23. Digeſtorum, tit. de ritu nuptiarum, perpenditur, in quo ita legitur.*]

a *Leviticor. 18.* h *alit. erutas damnatione animas eorum.* c *Polyc. ibid. Anſ. lib. 10. cap. 28.* d *al. actore.* e *Sentent. 4. diſtinct. 42.* f *Sentent. 4. diſt. 42. Polyc. l. 6. tit. 6. Anſelm. l. 10. c. 34.* g *Tit. 2. leg. 17.*

C. VI. PALEA.

PEr adoptionem quæſita fraternitas eouſque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere. Æquè, & ſi me emancipato, illam in poteſtate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, ſuadetur, ut filiam emancipet. Similiter ſuadetur ei, qui velit nurum adoptare, ut emancipet filium.

¶ *Hæc Palea habetur in aliquot vetuſtis, à quibus cæteræ abeſſe ſolent, & non diſtinguitur à ſuperiore capite.*

3 pars. ¶ *Si quis verò aliquo fortuito caſu filiam ſuæ commatris uxorem acceperit, non cogitur eam dimittere.*

C. VII. ¶ *Non cogitur quis dimittere filiam ſuæ commatris, quam duxit in conjugium.*

Unde in Triburienſi Concilio *legitur, c. 48.*

ILlud *a* etiam nec canonicâ inſtitutione definimus, nec interdictione aliquâ refutamus, ſed propter eos, qui diverſè de eo ſentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis ſuæ ſpiritualis commatris filiam fortuitò, & ita contingente rerum caſu in conjugium duxerit, conſilio maturiori ſervato eam habeat, atque honeſtè legitimo conjugio operam dat.

QUÆSTIO IV.

1 ps R *Elictam verò compatris uxoris ſuæ nullus in conjugem ducere poteſt.*

C. I. ¶ *Duas commatres alicui habere non licet.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit Conſtantienſi Epiſcopo Salomoni.*

SCiſcitatur *b* à nobis ſanctitas veſtra, ſi aliquis homo duas commatres habere valeat, unam poſt alteram. In quo meminiſſe debet ſcriptum eſſe: *c* [*Erunt duo in carne una.*] Itaque cùm conſtet, quia vir & mulier una caro per connubium efficiuntur, reſtat nimirum virum compatrem conſtitui illi mulieri, cujus matrimonio aſſumpta uxor commater eſſe videbatur: & idcircò liquet, virum illi fœminæ non poſſe jungi in copula, quæ commater ejus erat, cum qua idem fuerat una caro effectus.

C. II. ¶ *Octo annis pœniteat, qui duabus commatribus commiſcetur.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi.

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut ſi cum matre & filia, aut cum duabus ſororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, ſecundùm antiquam & humaniorem definitionem octo annis pœniteat.

¶ *In Concilio Chalcedonenſi nihil hujuſmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento pœnitentialis incerti auctoris: eodemq́; modo citatur infrà c.* poſt uxoris.

C. III. ¶ *Nullus duabus commatribus commiſceatur.*

Item Innocentius *Exuperio Toloſano Epiſcopo.*

SI *d* quies ex 1 uno conjugio filium aut filiam alterius de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, vel Chriſtianitatis miniſterium *e* dederit, ambo & vir & uxor compatres exiſtunt parentibus infantis; quia vir & mulier caro una effecti ſunt.

1 ¶ Ex uno] *In pleriſque vetuſtis exemplaribus, & eâdem collectione decretorum incerti auctoris legitur,* ſi quis unus ex conjugio. *In epiſtola verò Innocentii Exuperio Toloſano Epiſcopo ſcriptâ, hoc non habetur.*

2 pars. *Econtrario invenitur* in Concilio Triburienſi, *cap. 47.*

a *Sent. ibid. Burch. lib. 17. c. 46. Ivo p. 9. c. 97.* b *Sent. ibid. Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.* c *Gen. 2.* d *Polyc. l. 6. tit. 6.* e *al. myſterium.*

C. IV. ¶ *Uxorem compatris ducere poteſt, cujus ipſa commater non fuerat.*

QUi *a* ſpiritualem habet compatrem, cujus filium de lavacro ſacri fontis accepit *b*, & ejus uxor commater non eſt, liceat ei, defuncto compatre ſuo, ejus viduam ducere in uxorem, ſi nullam habet conſanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non poſſunt conjungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio ſecernit ſpiritualis?

C. V. ¶ *De eodem.*

Item in epiſtola Paſchalis Papæ II. *ad Rheginum Epiſcopum.*

POſt *c* uxoris obitum cum commatre uxoris viri ſuperſtitis conjugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio Spiritûs comparatur, neque per unionem *d* carnis ad unionem Spiritûs pertranſitur.

3 pars. *Notandum verò eſt, quòd aliud eſt, commatrem alicujus cognoſcere, atque aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicujus fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonenſis Synodi illum prohibet commatris ſuæ uxoris matrimonio copulari, qui uxori ſuæ debitum reddidit, poſtquam illius commater extitit. Illa verò auctoritas Triburienſis Concilii illos permittit matrimonio copulari, cujus uxor, poſtquam à viro ſuo derelinquitur, illius commater efficitur, nec poſt compaternitatem à viro ſuo cognoſcitur. Quæritur autem, an uxor cum marito in baptiſmate ſimul debeat ſuſcipere puerum?*

C. VI. ¶ *Uxor ſimul cum viro filium alicujus in baptiſmate non ſuſcipiat.*

De his ita ſcribit Urbanus II. *Vitali Presbytero* 1 *Brixiæ*

QUòd *e* autem uxor cum marito in baptiſmate ſimul non debeat ſuſcipere puerum, nullâ auctoritate reperitur prohibitum. Sed ut puritas ſpiritualis paternitatis ab omni labe & infamia conſervetur immunis, dignum eſſe decernimus, ut utrique inſimul ad hoc aſpirare minimè præſumant. Quia verò piaculare flagitium commiſit, qui duabus commatribus, velut duabus ſororibus nupſit, magna juxta modum culpæ pœnitentia ſibi debet injungi.

1 ¶ Presbytero] *Anteà legebatur*, Epiſcopo. *Emendatum eſt ex exemplaribus vetuſtis, quæ collata ſunt. Et eadem citatio eſt ſuprà hâc eâdem causâ, q.3.* ſuper quibus.

Illud verò Triburienſis Concilii: [Qui ſpiritualem habet compatrem, &c.] *ante hanc prohibitionem dictum intelligitur: vel uxor commater accipiatur, non ex eodem filio cum viro, ſed ex alio.*

QUÆSTIO V.

1 ps QUòd autem clandeſtina conjugia fieri non debeant, Evariſtus Papa *teſtatur, ſcribens Epiſcopis Africæ, epiſt. 1.*

C. I. ¶ *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

ALiter *f* legitimum 1 non ſit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur 2, ac ſolenniter accipiatur, & biduo, vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item* ¶ Ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia: aliter verò præſumpta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia eſſe non dubitare, niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.

1 ¶ Legitimum] *In epiſtola ipſa interjiciuntur hæc,* ſicut à Patribus accepimus, & à ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus traditum invenimus.

2 ¶ Detur,] *Anteà legebatur,* à legibus dotetur, *quod jam ſuperiùs dictum erat. Emendatum eſt ex vetuſtis editionibus Conciliorum, capitularibus, Anſelmo & Ivone.*

C. II. ¶ *Nuptias occultas celebrare non licet.*

Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, *c. 8.*

NUllus *a* fidelis cujuſcunque conditionis ſit, occultè nuptias faciat, ſed benedictione acceptâ à Sacerdote, publicè nubat in Domino.

¶ *Apud Burchardum, Ivonem, Polycarpum, & in collectione, quæ eſt tomo tertio Conciliorum poſt decreta Alexandri tertii, part.49. cap.10. citatur ſimiliter ex decretis Hormiſdæ. Verùm in ſecunda collectione decretalium, tit. de clandeſt. deſponſ. citatur ex Alexandro tertio, qui primus auctor hujus capitis eſſe non poteſt; quippe qui poſterior fuit Gratiano.*

C. III. ¶ *Nuptiæ publicè celebrari debent.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap 3.*

NOſtrates *b* tam mares, quàm fœminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compoſitam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: ſed poſt ſponſalia, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa, fœdera quoque *c* conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur: & poſtquam arrhis ſponſam ſibi ſponſus per digitum fidei annulo inſignitum deſponderit, dotemque utrique placitam ſponſus ei cum ſcripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præſumatur,) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in Eccleſia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum, ſtatuuntur, ſicque demum benedictionem, & velamen cœleſte ſuſcipiunt. *Item.* ¶ Hæc ſunt, præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum ſolennia. Peccatum autem eſſe, ſi hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos aſtruere dicitis.

C. IV. ¶ *In contrahendo conjugio iſta ſunt obſervanda.*

Item Leo Papa.

QUalis *d* debeat uxor eſſe, quæ habenda eſt ſecundùm legem, virgo caſta, & deſponſata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita *e*, à ſponſo, & à paranymphis accipienda: & ita ſecundùm legem, & Evangelium publicis nuptiis in conjugium liquidè ſumenda, & omnibus diebus vitæ (niſi ex conſenſu, & causâ vacandi Deo) nunquam propter hominem ſeparanda; & ſi fornicata fuerit 1, dimittenda, ſed illâ vivente altera non ducenda, quia *f* adulteri regnum Dei non poſſidebunt, & pœnitentia illius 2 per ſcripturam recipienda.

¶ *Burchardus etiam, Anſelmus, Ivo & Pannormia citant ex Leone. Sed ferè idem in Concilio Rhemenſi Troſleiano, c. 8. & lib. 7. Capitular. c. 279. refertur ex B. Auguſtino, & infrà, 36. q. 2. c. tria. (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis,* & reliqua quæ ſequuntur in prædictis, *videntur indicari quæ in hoc capite continentur.*

a *Sentent. ibid. Polyc. l.6. tit.6. Burch. l.17. c.45. Ivo p.9. c.96. Pannor. l.7. c.67.* b *al. ſuſcepit.* c *Sentent. ibid. Polycarp. ibid. Anſel. l.10. c.34.* d *alit. unitionem.* e *Sent. ibid.* f *In capit. Caroli. lib.7. cap.463. Sentent 4. diſt.28. Polyc. l.6. tit.4. Anſ. l.10. c.2. Ivo p.8. c.4. Pann. l.6. c.31.*

a *Polycarp. ibid. Burch. l. 9. cap.3. Ivo p.8. c.141. Pann. l.6. c.5.* b *Ivo p.8. c.6. Pann. l.6. c.9.* c *al. quaque.* d *Polyc. l.6. tit.4. Anſel. l.10. c.3. Burch. l.9. c.2. Ivo p.8. c.140. Pann. l.6. c.36.* e *al. tradita ſponſo.* f *1. Cor. 6.*

1 ¶ Fue-

1 ¶ Fuerit.] *In Concilio Troſleiano, & capitularibus ſequitur*, & vir ejus voluerit.

2 ¶ Illius] *In iiſdem legitur*, & pœnitentia illi recipienda.

C. V. ¶ *Quomodo ſponſus & ſponſa ad benedictionem accedant.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 13.*

SPonſus *a* & ſponſa cùm benedicendi ſunt à Sacerdote, à parentibus ſuis, vel à paranymphis offerantur 1: qui cùm acceperint benedictionem, eâdem nocte pro reverentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant.

1 ¶ Offerantur:] *Sequebatur*, in Eccleſia Sacerdoti: *quæ abſunt à Conciliorum editionibus & codicibus manuſcriptis, Burchardo & Ivone, nec habentur ſup. diſt. 23. c. fin. ubi hoc idem affertur.*

C. VI. ¶ *Sine publicis nuptiis nullus ducat uxorem.*

Item ex Concilio Arelatenſi *b c. 6.*

NUllum *c* ſine dote fiat conjugium: juxta poſſibilitatem fiat dos: nec ſine publicis nuptiis quiſquam nubere, vel uxorem ducere præſumat.

His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur: atque ideò cùm contra auctoritatem ſunt nuptiæ, pro infectis haberi debent.

2 pars. *Sed quæritur, quid ſibi velint illæ ſolennitates velaminis, & annuli, quæ in conjugiis obſervantur?*

C. VII. ¶ *Quare fœminæ velantur, dùm maritantur.*

De his ita ſcribit Iſidorus 2 *lib. de officiis, cap. 19.*

FOeminæ *d* dum maritantur, ideò velantur, ut noverint ſe ſemper maritis ſuis ſubditas *e* eſſe & humiles. ¶ Item, quòd nubentes poſt benedictionem vittâ 1 invicem, quaſi uno vinculo copulantur, videlicet ideò fit, ne compagem conjugalis unitatis diſrumpant. ¶ At verò, quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permiſcetur, candor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad ſanguinis poſteritatem adhibatur; ut hoc ſigno & continentiæ 2 lex tenenda ab utriſque ad tempus admoneatur, & poſthæc reddendum debitum non negetur. ¶ Item, quòd in primis negotiis annulus à ſponſo ſponſæ datur, fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inſeritur, quòd in eo vena quædam, ut fertur, ſanguinis ad cor uſque perveniat.

1 ¶ Vittâ] *In editione Iſidori Colonienſi legitur*, vittæ uno invicem vinculo copulantur, videlicet ne compagem, &c. *In Vaticano autem codice*, poſt benedictionem à Levita uno invicem, &c.

2 ¶ Continentiæ lex] *Sic emendatum eſt ex originali impreſſo & manuſcripto. Anteà enim legebatur*, ut hoc ſigno & continentia, & lex continendi ab utriſque ad tempus admoneantur.

C. VIII. ¶ *Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eò quòd caput ſuum obnubere ſoleant.*

Item Ambroſius *in libro* f *de Patriarchis.*

3 ps NEc *g* illud otioſum, quod cùm veniret Rebecca *h*, vidit Iſaac ambulantem, & cùm interrogâſſet, quis eſſet, cognito, quòd ipſe eſſet, cui duceretur uxor, deſcendit, & caput ſuum obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & Nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratiâ ſe puellæ obnuberent.

4 pars. *Sed objicitur præmiſſis: Multa ſunt, quæ prohibentur, quæ ſi fiant, ex poſtfacto convaleſcunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen ſi contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandeſtina conjugia contra leges quidem ſunt, tamen contracta diſſolvi non poſſunt, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur. Unde Evariſtus cùm dixiſſet*, a [aliter præſumpta non ſunt conjugia, ſed adulteria:] *addidit*, [niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vita ſuccurrerit legitima.]

C. IX.

Hinc etiam in Novellis.

SI quis *b* divinis tactis ſcripturis juraverit mulieri, legitimam ſe eam uxorem habiturum, vel ſi in Oratorio tale ſacramentum dederit, ſi illa legitima uxor 1, quamvis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit.

1 ¶ Uxor,] *Apud Julianum anteceſſorem, ex quo videtur ſumptum hoc capitulum, ſequitur*, ſi tamen ei conjuncta fuerit.

His ita reſpondetur: Conjugia, quæ clàm contrahuntur, non negantur eſſe conjugia, nec jubentur diſſolvi, ſi utriuſque confeſſione probari poterunt: veruntamen prohibentur, quia mutatâ voluntate alterius eorum, alterius confeſſione fides judici fieri non poteſt. Unde publicè, cùm alterius vota in alteram partem ſe transtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum eſt, ſententia ferri non poterit: Incerta enim (ut Sixtus Papa ſcribit c *Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis) nemo Pontificum judicare præſumat: & quamvis vera ſint, tamen credenda non ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. Hinc etiam Victor Papa* d *ſcribit Theophilo Epiſcopo*: [Incerta, chariſſime, nullatenùs judicemus, quouſque veniat *e* Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamvis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur.]

C. X. ¶ *Ante juſtam probationem nullus eſt judicandus aut damnandus.*

Item Evariſtus Papa, *epiſt. 2. omnibus Epiſcopis.*

NUllum *f* ante veram juſtamque probationem judicare aut damnare debemus, teſte Apoſtolo, qui ait: [*Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit.*] Mala itaque audita nullum moveant, nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam unquam credat: ſed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quicquam aliquis agat.

C. XI. ¶ *Non ſunt aliqua judicanda priùs, quàm certis demonſtrentur indiciis.*

Item Eleutherius Papa *h*, *epiſtolâ ad Galliæ provincias.*

JUdicantem *i* oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquiſitione diſcutere: interrogandi, reſpondendi, objiciendique præbitâ patientiâ ab eo, ut ibi actio ambarum partium illuminata 1 ſit pleniter: nec litigantibus judex priùs velit ſuâ ſententiâ obviare, niſi quando ipſi jam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione, quod proponant: & tamdiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermiſſum fortè remaneat, quod annecti conveniat.

1 ¶ Illuminata] *In locis indicatis legitur*, liminata. *in pleriſque autem vetuſtis Gratiani exemplaribus*, luminata.

a *Sup. diſt. 23. c. fin. Polyc. ibid. Burch. l. 9 c. 5 Ivo p. 8. c. 143. Pann. l, 6. c. 20.* b *Habetur in c. l. 6. cap. 131.* c *Burch. l. 9. c. 6. Ivo p. 8. c. 144. Pann... 6. c 6.* d *Ivo p. 8. c. 7. & 8. Pann. l. 6. c. 8.* e *al. ſubjectas.* f *Lib. 1. de Abraham. cap. 9.* g *Iſidorus lib. de offic. 2. cap. 19.* h *Geneſ. 24.*

a *Sup. eâd. aliter.* b *Jul. anteceſſ. conſtit. 74. cap. 4. Sent. 4. diſt 28. Ivo p. 8. c. 44. & part. 16. c. 142. Pann. l. 6. c. 7.* c *Epiſt. 2.* d *Epiſt. 1. c. 2.* e *2. Cor. 4.* f *Sup. 2. q. 1. Deus omnipotens. 20. Anſel. l. 3. c. 67.* g *Rom. 14.* h *Et in decretis Julii, cap. 31. & in c. Hadriani, cap. 26. & in C. l. 5. cap. 246.* i *Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 316. & 317. Pann. l. 4. c. 119. & 104.*

Ex præmiſsis manifeſtè colligitur, quòd pro incertis à certis recedendum non eſt : nec in re dubia, certa danda eſt ſententia. Cùm autem fides dubiæ rei, niſi teſtium approbatione, vel legitimâ confeſsione judici fieri non valeat, teſtes autem auctoritate Calixti Papæ a de aliis cauſis vel negotiis teſtimonium dicere non valeant, niſi de his, quæ ſub eorum præſentia facta noſcuntur ; apparet clandeſtina conjugia ideò eſſe prohibita, quia cùm alter eorum conjugalem affectum ſe ad alterum habuiſſe negare voluerit, legitimis probationibus convinci non poterit, quibus deficientibus, judicis ſententiâ ritè abſolutus, reatum adulterii uterque incurrit, dum utroque eorum vivente aliis ſe copulaverint. b

CAUSA XXXI.

UXorem cujusdam alius conſtupravit : eo mortuo, adulter adulteram ſibi in uxorem accepit : filiam ex ea ſuſceptam cuidam in conjugem ſe daturum juravit : illa aſſenſum non præbuit : deinde pater alii eam tradidit : à primo repoſcitur.

1 Quæritur, An poſsit duci in conjugium, quæ priùs eſt polluta per adulterium?

2 Secundò, An filia invita ſit tradenda alicui?

3 Tertiò, An poſt patris ſponſionem illa poſsit nubere alii?

QUÆSTIO I.

1 ps ADulterio polluta prohibetur duci in conjugium, auctoritate Leonis Papæ, quâ dicitur :

C. I. ¶ Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.

NUllus c ducat in matrimonium, quàm priùs polluit adulterio.

C. II. ¶ Licet alicui ducere in matrimonium, quam priùs polluit adulterio.

Sed Auguſtinus econtrà teſtatur, ſcribens ad Valerium de nuptiis, & concupiſcentia, lib. 1. cap 10.

DEnique d mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri 1 poteſt conjugium, cum quo præceſſit adulterium. Item in libro de bono conjugali, c. 14. ¶ Poſſe ſanè fieri nuptias ex perſonis malè conjunctis, honeſto placito poſteà conſequente, manifeſtum eſt.

1 ¶ Fieri poteſt conjugium,] In editionibus operum B. Auguſtini, & uno Vaticano codice, unoq; item Gratiani exemplari legitur, fieri verum connubium non poteſt. In duobus verò Vaticanis recentioribus ejuſdem libri abeſt negatio.

Hæc ultima auctoritas Auguſtini de concubinis loquitur, perhibens concubinas poſſe tranſire ad honeſtum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Auguſtini loquitur de repudiata, quam, dum vivente viro ſuo quicunque ducit in conjugium, committit adulterium : cujus adulterii aliquam habet veniam, dum ejus copula creditur eſſe licita. ¶ Illud verò Leonis Papæ de ea intelligendum eſt, quæ à viro ſuo non erat repudiata, cujus vivebat vir, reddens ei conjugale debitum.

C. III. ¶ Nullus ducat in conjugium, quam polluit priùs per adulterium.

Unde in Concilio apud Althæum habito præſente Conrado Rege ſtatutum eſt, cap. 6.

ILlud e verò communi decreto, ſecundùm canonum inſtituta definimus & præjudicamus, ut ſi quis cum uxore alterius eo vivente fornicatus fuerit, moriente marito, ſynodali judicio aditus ei claudatur illicitus, ne ulteriùs ei conjungatur matrimonio, quam priùs polluit adulterio. Nolumus enim, nec Chriſtianæ religioni convenit, ut ullus ducat in conjugium, quam priùs polluit pet adulterium.

Hìc ſubaudiendum eſt, niſi priùs peractâ pœnitentiâ, & ſi nihil in mortem viri machinatus fuerit : vel ſi vivente viro fidem adulteræ non dedit, ſi ſumpturum eam ſibi in conjugem, ſi viro ejus ſuperviveret.

C. IV. ¶ Poſt mortem viri non peteſt adulteram in conjugium ducere, qui viro vivente juramentum ſibi futurarum nuptiarum præbuit.

Unde in Concilio Triburienſi legitur.

RELatum a eſt auribus ſanctorum Sacerdotum, quendam ulterius uxorem ſtupro violâſſe, & inſuper mœchæ vivente viro ſuo, juramentum dediſſe, ut poſt legitimi mariti mortem, ſi ſupervixiſſet, duceret uxorem, quod & factum eſt. Tale ergò connubium prohibemus & anathematizamus.

¶ Hujus capituli ſententia quidem eſt in canone 40. Concilii Triburienſis, quod extat. Sed cum Burchardus hoc citet ex cap. 3. videtur alterius eſſe, quod deſideratur.

C. V. ¶ Poſt peractam pœnitentiam poterit viduam in conjugem ducere, quam viro vivente per adulterium polluit.

Item in eodem b.

SI quis c vivente marito conjugem illius adulterâſſe accuſatur, & eo in proximo defuncto, eandem ſumpſiſſe dinoſcitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ ſubjiciatur c. De quo etiam poſt pœnitentiam præfatam 1, ſi expedierit, ſervabitur regula : niſi fortè vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod ſi probatum fuerit, ſine ulla ſpe conjugii maneant perpetuò cum pœnitentia.

¶ Burchardus & Ivo citant ex Concilio Meldenſi, c. 69. ubi habetur. In Decretalibus verò tit. de eo, qui dux. in ux. quam pol. per adult. c. cùm haberet. Clemens III. hoc ipſum citat ex Concilio Triburienſi, ut Gratianus & Pannormia.

1 ¶ Præfatam] In Meldenſi legitur, præfata, ut indicetur regula jam ibi tradita, c, 65. & citatur infrà, 36. q. 2. ſi autem.

C. VI. PALEA.

[Item ex Concilio apud Vermerias.]

I. SI qua e mulier in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata ſit, & ipſe vir aliquem illorum ſe defendendo occiderit, ſi probare poteſt ille vir eam ream eſſe conſilii, poteſt (ut nobis videtur) ipſam uxorem dimittere, & ſi voluerit aliam ducere 1. Ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ ſubjecta abſque ſpe conjugii maneat.

¶ Hæc Palea eſt in multis vetuſtis exemplaribus, in quibus Paleæ eſſe non ſolent. Citatur autem ex Concilio apud Vermerias etiam in excerptis decretorum monaſterii B. Trudonis, & apud Burchardum & Ivonem : quamvis in Decr. tit. de divort. c. primo, corrupte in vulgatis codicibus ſit, Ex Concilio apud Vormaciam. Anteà quidem in titulo hujus Paleæ legebatur, ex Concilio Eliberitano apud Vermerias. Inducta verò eſt dictio, Eliberitano quæ ſpectat ad ſequens capitulum. Palearum enim interpoſitio ſæpenumerò in titulis occaſionem hujuſmodi erroribus dedit.

1 ¶ Et ſi voluerit aliam ducere.] Abſunt hæc ab Ivone In Decretalibus autem legitur, poteſt ipſe poſt mortem uxoris, ſi voluerit, aliam ducere.

a 3. quæſt. 9. teſtes. b vide conſt. novam Synodi Trid. ſeſſ. 24. in decr. de refor. matrim. c. 1. c Sent. 4. diſt. 35. d Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 10. Pann. l. 6. c. 45. e In Tribur. cap. 51. Burch. lib. 9. c. 74. Ivo p. 8. c. 211. Pann. l. 7. c. 10.

a Sent. 4. diſt. 35. Burch. lib. 9. cap. 66. Ivo p. 8. c. 202. Pannor. l. 7. cap. 9. b In Meldenſ. cap. 69. c Burch. l. 9. c. 65. Ivo p. 8. c. 201. Pann. l. 9. c. 12. d al. ſubigatur. e extra, de divort. c. 1. Burch. l. 6. c. 41. Ivo p. 10. c. 169.

C. VII

C. VII. ¶ *Poſt pœnitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mœchum ſuum in virum accepit.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c. 72.*

I. SI qua fuerit vidua mœchata, & poſteà eundem habuerit maritum, poſt quinquennii tempus actâ legitimâ pœnitentiâ placuit eam ad communionem 1 reconciliari.

1 ¶ Ad communionem] *In variis exemplaribus hujus Concilii tam impreſſis, quàm manuſcriptis legitur,* communioni reconciliari.

2 pars. *Sed objicitur.* a *David cum Bethſabee adulterium commiſit, & mortem Uriæ machinatus eſt: & tamen eandem Bethſabee poſteà duxit in uxorem. Sed in* b *Veteri Teſtamento multa permittebantur propter infirmitatem, quæ in Evangelii* c *perfectione eliminata ſunt: ſicut permittebatur quibuslibet dare libellum repudii, ne per odium funderetur ſanguis innoxius. Quod poſteà in Evangelio Dominus prohibuit, dicens uxorem à viro non eſſe dimittendam, niſi causâ fornicationis. Quædam permittebantur causâ infirmitatis, & ſacramenti futurorum: ſicut* d *Dominus permiſit filiis Iſraël offerre animalia ſibi in ſacrificium, quæ in Ægypto conſueverant immolare dæmonibus, malens ea ſibi offerri, quam idolis; & ut eſſent illis ſacramenta futurorum. Sic & Bethſabee permiſſa eſt duci in uxorem, non magis causâ ſuæ infirmitatis, quam ſignificatione futurorum. Sed eſt alia ratio, quâ uxor defuncti huic nubere non poſſit. Generaliter enim prohibentur viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere.*

Unde in convivio ſecundarum nuptiarum Presbyteri intereſſe non debent.

C. VIII. ¶ *Fides & converſatio pœnitentiam abbreviat eorum, qui frequenter ducunt uxores.*

Sicut in Neocæſarienſi Concilio, *c. 3. & 7. legitur.*

DE his, *e* qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ ſæpiùs nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifeſtum conſtitutum eſt, ſed converſatio & fides eorum tempus abbreviat. ¶ Presbyterum *f* verò convivio 1 ſecundarum nuptiarum intereſſe non debere; maximè 2 cùm præcipiatur ſecundis nuptiis pœnitentiam tribuere, qui erit Presbyter, qui propter convivium illis conſentiat nuptiis?

1 ¶ Convivio] *In vulgatis erat,* connubio. *Emendatum eſt ex vetuſtis, & originali ipſo. Græcè eſt,* μὴ ἑστιᾶσθαι.

2 ¶ Maximè cùm] *Locus hic græcè ſic habet:* ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις: *id eſt;* Nam pœnitentiam petente bigamo, quis erit Presbyter, qui hoc ipſo, quod intereſt convivio, nuptiis conſentit?

C. IX. ¶ *Secundùm veritatis rationem fornicari convincitur, qui ſecundam duxit uxorem.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti in Matth. homiliâ 32.*]

HÆc ratione & Apoſtoli præceperunt *g* ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere ſecundùm præceptum Apoſtoli *h* eſt, ſecundùm veritatis autem rationem, verè 1 fornicatio eſt. Sed dum permittente Deo publicè & licenter committitur, fit honeſta fornicatio. Proptereà benè dixit, quia Moyſes *i* hoc permiſit, non præcepit. Aliud eſt enim præcipere, aliud permittere. Quod 2 enim permittimus, nolentes præcipimus; quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poſſumus.

1 ¶ Verè fornicatio] *Longè cautiùs loquitur verò Joannes Chryſoſtomus cùm alibi, tum potiſſimùm in epiſtola ad viduam juniorem, de non iterando conjugio, quæ Romæ eſt impreſſa, negatque perſpicuè ſecundum matrimonium fornicationem eſſe.*

2 ¶ Quod enim permittimus,] *Sic eſt in gloſſa ordinaria ad cap. 5. Matthæi, in verſ.* libellum repudii. *Sed in homilia citata hoc modo:* Quod enim præcipimus, ſemper placet: quod autem permittimus, nolentes præcipimus *a.*

C. X. ¶ *Ut vitetur periculum fornicationis, ſecunda matrimonia conceduntur.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

QUomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excuſabile facit, quod per ſe non appetitur; ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis ſecunda matrimonia. Meliùs eſt enim, licet alterum & tertium, unum virum nôſſe, quàm plurimos, id eſt, tolerabilius eſt uni homini proſtitutam eſſe, quàm multis. Siquidem & illa in Evangelio *b* Joannis Samaritana ſextum ſe maritum habere dicens, arguitur à Domino, quòd non ſit vir ejus; ubi enim numerus maritorum eſt, ibi vir, qui propriè unus eſt, eſſe deſiit. Una *c* coſta à principio in unam uxorem verſa eſt. [*Et erunt,* inquit, *duo in carnem unam,*] non tres, neque quatuor, alioqui jam non duo, ſed plures. Primus *d* Lamech ſanguinarius & homicida unam carnem in duas diviſit uxores; fratricidium & bigamiam eadem cataclyſmi delevit pœna: de altero ſepties, de altero ſeptuagies ſepties vindicatum eſt. Quantum diſtat in numero, tantum & in crimine. Quàm ſancta ſit bigamia, hinc oſtenditur, quòd bigamus in clerum eligi non poteſt: & ideò Apoſtolus *e* ad Timotheum, [*Vidua,* inquit, *eligatur non minor ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor.*] Hoc omne præceptum de his eſt viduis, quæ Eccleſiæ paſcuntur eleemoſynis: & idcircò ætas præſcribitur, ut illæ tantùm accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non poſſunt. Simulque conſidera, quòd quæ duos habuit viros, etiamſi anus eſt, & decrepita, & egens, Eccleſiæ ſtipes non meretur accipere: ſi autem panis illi tollitur eleemoſynæ, quantò magis ille panis, qui de cœlo deſcendit; quem *f* qui indignè comederit, reus erit violati corporis & ſanguinis Chriſti? Quanquam hæc teſtimonia, quæ ſuprà poſui, in quibus viduis conceditur, ut, ſi velint, denuò nubant, quidam interpretantur ſuper his viduis, quas amiſſis maritis ſic invenerit fides Chriſti.

3 ps. *Verum hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem ſecundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixiſſe; quas multorum auctoritatibus conſtat licitas eſſe, ut ex verbis ejuſdem datur intelligi. Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Jovinianum.*

C. XI. ¶ *Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ ſunt condemnandæ.*

APeriant *g*, quæſo, aures obtrectatores mei, & videant me ſecundas & tertias nuptias conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas & tertias non damnavi, primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem.* ¶ Non damno bigamos, imò nec trigamos, & ſi dici poteſt, octogamos. *Idem ibidem.* ¶ Ego etiam nunc liberâ voce proclamo, non damnari in Eccleſia bigamiam, imò nec trigamiam; & ita licere quinto, & ſexto, & ultrà, quomodo & ſecundo marito nubere.

---

a *2. Reg. 11.* b *Deut. 24.* c *Matth. 19.* d *Levit. 9.* e *4. Sent. diſt. 42. Burch. l. 9. c. 22. Ivo part. 8. c. 60.* f *C. 7. ejuſdem. Burch. l. 2. c. 133. Ivo p. 8. c. 48. & 305. Pannorm. l. 6. c. 67. Mart. Brachar. in c. græc. Synod. c. 38.* g *al. permiſerunt.* h *1. Corinth. 7.* i *Deut. 24. Matth. 19.*

a *al. permittimus.* b *Joan. 4.* c *Gen. 2.* d *Gen. 9.* e *1. Tim. 5.* f *1. Cor. 11.* g *Sent. 4. diſt. 42. Ivo p. 8. c. 270. Pann. l. 6. c. 62.*

C. XII. ¶ *Secunda conjugia, ſicut & prima, licita eſſe probantur.*

Item Auguſtinus *lib. 2. contra adverſarium legum, & Prophetarum, c. 11.*

DEus a maſculum & fœminam propagandi generis causâ nuptiali caſtitate conjunxit, & ſecundas nuptias, quæ in utroque 1 Teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtravit.

1 ¶ Utroque] *In originali eſt,* novo quoque, *cujus veræ lectionis ſunt veſtigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim,* uno quoque. *Ac certè de Vetere Teſtamento nulla erat dubitatio. Sed non eſt mutatum, quoniam auctor gloſſæ videtur legiſſe,* utroque.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *ſuper primam* b *epiſtolam ad Corinthios.*

QUòd c ſi dormierit vir ejus.] Non dicit, primus vel ſecundus, vel quotus, nec nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus *d*. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numeroſitatis auferre 1. Dominus *e* autem ſeptemviram non damnavit *f*, nec dicit in reſurrectione non poſſe eſſe, ſed tantùm: [*Neque nubent, neque nubentur.*] Unde nec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, ut quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ: g [*Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.*]

¶ *Gratianus retulit verba gloſſæ ordinariæ ad c. 7. prioris ad Corinthios ex Auguſtino, in libro de bono viduitatis, c. 11.*

1 ¶ Auferre.] *Anteà erat,* inferre. *Emendatum eſt ex gloſſa & B. Auguſtino, cujus verba referunt cæteri collectores.*

QUÆSTIO II.

QUòd h *autem aliqua non ſit cogenda nubere alicui, Ambroſius teſtatur ſuper epiſtolam primam ad Corinthios:* [Nubat, cui vult: tantùm in Domino: *id eſt, quem ſibi aptum putaverit, illi nubat; quia invitæ nuptiæ ſolent malos proventus habere.* [Tantùm autem in Domino.] *Hoc eſt, ut ſine ſuſpicione turpitudinis nubat, & viro ſuæ religionis nubat.*

C. I. ¶ *Juramento patris non cogitur puella nubere, cui nunquam aſſenſum adhibuit.*

Item judicium Urbani Papæ.

SI verum i eſſe conſtiterit, quod nobis Legati Jordanis k Principis retulerunt, ſcilicet, quòd ipſe coactus & dolens filiam ſuam infantulam nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non aſſentientibus, ſed valdè dolentibus matre & parentelâ, Rainaldo Rodeli l filio deſponſaverit, quoniam canonum & legum auctoritas talia ſponſalia (ut infrà oſtenditur) non approbat, ne ignorantibus leges & canones, nimis durum, quod dicimus, videatur, ita ſententiam temperamús, ut ſi Princeps cum filiæ matris, & parentelæ aſſenſu id, quod cœptum eſt, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noſter utraſque partes audiat; & ſi nihil fuerit ex parte ſupradicti Rainaldi ampliùs, quod impediat, ab ipſo Jordane ſacramentum, quòd ita conſtent hæc, ut dicta ſunt, accipiat: & nos canonum ac legum ſcita ſequentes, deinceps non prohibemus, quin alii viro, ſi voluerit, prædicta filia ejus nubat: tantùm in Domino.

a *Sent. ibid. Ivo part. 8. cap. 269. Pann. lib. 6. cap. 22. & 61.* b *Gloſſa ord. ad c. 7. ejus epiſtolæ.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 268. Polyc. l. 6. tit. 4. Pann. l. 6. c. 59.* d *1 Corinth. 7.* e *Matth. 22* f *al. damnat.* g *1 Cor. 7.* h *C. 39. ad cap. 7. Ivo p. 8. cap. 19.* i *Sent. 4. diſt. 39. Ivo p. 8. c. 23. Pann. l. 6. c. 108.* k *al. Jordani.* l *al. Rideli.*

C. II. PALEA.

[*Econtra* Hormiſda Papa *ſcribit Euſebio Epiſcopo.*

TUa ſanctitas a nos requiſivit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, ſi ſine voluntate filii adulti facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem de filio nondum adulto, voluntas cujus nondum diſcerni poteſt, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino obſervare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, ſancitum à nobis tenendum mandamus.

¶ *Palea hæc in Decretalib. eſt c. primum, tit. de deſponſ. impub. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: ſed in prima Decretalium collectione, ex Hormiſda, ut hic.*

C. III. ¶ *Quorum unum futurum eſt corpus, unus debet eſſe & animus: atque ideò nulla eſt invita copulanda alicui.*

Item Urbanus II. *Sanctio* 1 *Regi Aragonum.*

DE b neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi daturum neceſſitatis inſtante articulo ſub fidei pollicitatione firmâſti, hoc æquitate dictante decernimus ut ſi illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntatis auctoritate perſiſtit, ut viro illo prorſus ſe deneget nupturam, nequaquam eam invitam & renitentem ejuſdem viri cogas conjugio ſociari. Quorum enim unum corpus eſt, debet eſſe & animus: ne fortè virgo, cùm fuerit alicui invita copulata, contra Domini Apoſtolique præceptum, aut reatum diſſidii, aut crimen fornicationis incurrat. Cujus videlicet peccati malum in eum redundare conſtat, qui eam conjunxit invitam. Quod pari tenore de viro etiam eſt ſentiendum.

1 ¶ Sanctio] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus, Pannormia, & hiſtoriis Regum Aragonum. Nam anteà erat* Sacratio.

C. IV. ¶ *Non liceat deſerere viro, quam præmiſſis dotibus, & publicâ atteſtatione duxit uxorem.*

Item Nicolaus *Rodoaldo Portuenſi, & Joanni Ficolenſi Epiſcopis.*

LOtharius c Rex (in commonitorio 1) profitetur, Gualdradam ſe à patre accepiſſe, & ſororem poſtmodùm admiſiſſe Huberti. Ubi primùm diligenti inveſtigatione inquirite, & ſi eundem glorioſum Regem prædictam Gualdradam præmiſſis dotibus, coram teſtibus, ſecundùm legem, & ritum, quo nuptiæ celebrari ſolent, per omnia inveneritis accepiſſe, & publicâ manifeſtatione eadem Gualdrada in matrimonium ipſius admiſſa eſt, reſtat, ut perſcrutemini, cur illa repudiata ſit, vel filia Boſonis admiſſa. Sed quia idem glorioſus Rex metu Thietbergam admiſiſſe ſe dicit, metu unius hominis, tantus Rex non debuit contra divinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè ſe magis reprehenſibilem oſtendit, in quo amorem Dei, amori mundi poſtpoſuit: cùm 2 nec etiam occiſores corporis ſint timendi, contra juſtitiam hominem impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifeſtatione ſuâ eodem Rege convicto, niſi ut ſecundùm canonicam auctoritatem noſtrâ vice freti, cauſam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit, Gualdradam fuiſſe uxorem legitimam, neque nuptiis ſecundùm morem celebratis, per benedictionem ſcilicet Sacerdotis, filio noſtro Lothario extitiſſe conjunctam, ſuggerite illi, ut non non moleſtè ferat legitimam ſibi (ſi ipſa innocens apparuerit) reconciliari uxorem. *& infrà.* ¶ Præterea vos ſcire volo, quia præfata Thietberga Apoſtolicam ſedem bis & ter appellavit, & ſe à præfato glorioſo

a *Extra de deſponſ. impub. c. 1.* b *Ivo p. 8. cap. 24. Pann. l. 6. c. 109.* c *Ivo p. 8. c. 334.*

Rege

Rege queſta eſt injuſte fuiſſe dejectam, & vi coactam falſum contra ſe compoſuiſſe piaculum. Nam eo tempore ad Apoſtolicam ſedem libellum appellationis ſuæ miſit, in quo non quidem adhuc confeſſam, ſed ut contra ſe falſum diceret crimen, cogi ſeſe innotuit: inſuper ſubjungens: [*Quòd ſi ampliùs compulſa fuero, ſcitote non veritate, ſed timore mortis, & evadendi ſtudio (quia aliter non poſſum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores eſtote mei hæc vobis inſinuantis.*] Unde vobis præcipimus, ut cùm eadem Thietberga ad condictam Synodum, ſicut ſtatuimus, advenerit, cauſam ejus diligenti examinatione tractetis: & ſi ei objicitur, quòd illa ſe crimen aliquod admiſiſſe confeſſa fuiſſet, & econtrà illa violentiam ſe pertuliſſe proclamaverit, vel ſi inimicos judices illos ſibi fuiſſe teſtata fuerit, tunc illud renovetis judicium ſecundùm æquitatis normam, ut injuſtitiæ mole non opprimatur.

1 ¶ In commonitorio] *Hæc verba videntur accipienda quaſi pro titulo, & ſejuncta à cæteris: ut indicetur caput hoc ſumptum eſſe ex commonitorio, quod Nicolaus Legatis ſuis Rodoaldo Portuenſi, & Joanni Ficolenſi Epiſcopis dederit. Nam totius capituli verba ſunt ipſius Nicolai Legatos monentis, quomodo ſe in ea cauſa gerere debeant. Datum verò ab eo fuiſſe commonitorium iis ipſis Legatis, Nicolaus in epiſtola ad Epiſcopos in Convicinum congregatos, in appendice Bibliothecæ SS. Patrum teſtatur his verbis:* Porrò, quid de Lotharii uxoribus cenſuerimus (quoniam & de hoc noſtro ſcripſiſtis Præſulatui) in epiſtolarum noſtrarum, quas per fratres & Coëpiſcopos noſtros, Rodoaldum & Joannem in Galliam miſimus, poteritis exemplaribus reperire. Quæ videlicet exemplaria unà cum commonitorio, quod præfatis fratribus noſtris pro hac eadem cauſa ad Lotharium Regem miſſis dedimus, per fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Odonem veſtræ ſanctitati tranſmiſimus.

2 ¶ Cùm nec etiam] *Hæc verba non ſunt hoc loco apud Ivonem; ſed paulò ſuperiùs poſt illa verba,* admiſiſſe ſe dicit, *multa interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licèt alio ordine. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

His auctoritatibus evidenter oſtenditur, quòd niſi liberâ voluntate, nulla eſt copulanda alicui.

QUÆSTIO III.

Q*Uòd autem poſt parentum ſponſionem aliis nubere non valeant, auctoritate* Eliberitani Concilii, *c. 54. monſtratur, quâ dicitur.*

CAP. ¶ *De parentibus, qui fidem frangunt ſponſaliorum.*

SI qui *a* parentes fidem fregerint ſponſaliorum, triennii tempore abſtineant ſe à communione. Si tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine non 1 fuerint deprehenſi, excuſati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint ſe conſentiendo, ſuperior ſententia ſervetur.

1 ¶ Non fuerint] *In originali legitur ſine negatione, itemq; apud Ivonem, à quo præterea abeſt dictio,* illo, *ſicq; habet,* in gravi crimine fuerint deprehenſi.

Ecce quòd non licet parentibus ſponſalia filiorum ſuorum frangere. Verùm hoc de illis intelligendum eſt, quæ illorum conſenſu contrahuntur.

CAUSA XXXII.

Q*Uidam vir, cùm non haberet uxorem, quandam meretricem ſibi conjugio copulavit, quæ erat ſterilis, neptis ingenui, filia originarii: quam cùm Pater alii vellet tradere, huic avus eam copulavit, causâ ſolius incontinentiæ. Deinde hic pœnitentiâ ductus, ex ancilla propria filios ſibi quærere cœpit. Poſteà de adulterio convictus & punitus, quendam rogavit, ut vi uxorem opprimeret ſuam, ut ſic eam dimittere poſſet: quo facto quandam infidelem ſibi copulavit, eâ tamen conditione, ut ad Chriſtianam religionem tranſiret.*

1 *Hîc primum quæritur, An meretrix licitè ducatur in uxorem?*

2 *Secundò, An ea, quæ causâ incontinentiæ dicitur, ſit conjunx appellanda?*

3 *Tertiò, Cujus arbitrium aliqua ſequatur, An liberi avi, an originarii patris?*

4 *Quartò, Si vivente uxore liceat alicui filios ex ancilla quærere?*

5 *Quintò, Si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobetur?*

6 *Sextò, Si adulter adulteram poſſit dimittere?*

7 *Septimò, Si vivente dimiſſâ, aliam poſſit accipere?*

8 *Octavò, Si infidelem ſub præmiſſa conditione liceat alicui fidelium in conjugem ducere?*

QUÆSTIO I.

1 Q*Uòd autem meretrix in conjugem duci non debeat,*
ps *multis auctoritatibus & rationibus probatur. Illa enim, quæ adulterii rea convincitur, niſi poſt peractam pœnitentiam, in conjugii conſortio retineri non debet.*

C. I. ¶ *Patronus turpitudinis eſt, qui uxorem ſuam adulteram dimittere noluerit.*

Unde Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti*] *homiliâ 32. ait ſuper Matth. c. 19.*

SIcut *a* crudelis eſt, & iniquus, qui caſtam dimittit, ſic fatuus eſt, & injuſtus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis ejus eſt, qui crimen celat uxoris.

C. II. ¶ *Causâ fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen alteram ducat.*

Item Hieronymus *in comm. ad c. 19. Matth.*

DIxit *b* Dominus in Evangelio: [*Quicunque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.*] Sola fornicatio eſt, quæ uxoris vincit affectum: imò, cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente Scripturâ *c*: [*Qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt.*] Ubicunque eſt igitur fornicatio, vel *d* fornicationis ſuſpicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam primâ vivente non habeat.

C. III. ¶ *Sola viri fornicatio uxorem maculat.*

Idem *in epiſtola Pauli ad Corinthios 1. c. 6.* [*in e gloſſa ordinaria.*]

IN conjugio quis poſitus quæcunque peccata fecerit, non propriam infuſcant conjugem: ſed fornicatio uxorem coinquinat; ut jam non ſit viro ſuo licita, ſed quaſi adultera.

C. IV. ¶ *Qui uxorem ſuam dimittere adulteram noluerit, duobus annis pœniteat, ſi ei debitum reddiderit.*

Item Joannes Chryſoſtomus.

I. SI quis uxorem ſuam invenerit adulteram *f*, & poſteà deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideò quia cum adultera commiſtus ſit, quæ adhuc crimine ſuo non eſt purgata: aut

a *Ivo p. 8. c. 46.*

a *Sent. 4. diſt. 35. Ivo p. 8. c. 233. Pann. l. 7. c. 8.* b *Iſidorus de Eccleſiaſtic. offic. l. 2. c. 19. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 43. Pann. l. 7. cap. 7.* c *Proverb. 18.* d *al. &.* e *Gloſſa ord. ad eundem locum Matth. In Concil. Forojulienſi, c. 10. Ivo p. 8. cap. 42.* f *al. adulteratam.*

abſtineat ſe à matrimonio ejus, donec expleatur ſatisfactio criminis pœnitentiæ ſuæ: ideò, quia poſt ſatisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, ſi virum ſuum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud B. Joannem Chryſoſtomum. Et videtur canon alicujus Concilii, aut pœnitentialis. Simile quiddam habetur in Concilio Nannetenſi, c. 12.*

2 pars. *Subauditur, niſi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo caſu uxorem ſuam vir recipere poteſt, nullum periculum ei illaturus.*

C. V. ¶ *Poſt pœnitentiam adulterii uxorem vir poteſt recipere.*

Unde Pelagius Papa *Melleo* a *Subdiacono.*

DE Benedicto *b* quoque, quem uxorem alienam indicâſti facinoroſo ſuſtuliſſe ſpiritu, & in ſuum hactenus præſumere detinere conſortium, ſi hoc rerum veritas habet, jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipſa quoque adulterâ diſtrictè mactare non differas, & calvatos ab invicem ſeparare, & illum quidem ad Lucium defenſorem in Apuliæ provinciæ patrimonium ſine dilatione fac migrare: illam verò, ſiquidem maritus ſuus ſine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tuâ ordinatione ſub cautela recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cætero ſimile committenti periculum illaturus. Si verò omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat malè vivere, providâ eam diſpenſatione *c* conſtitue.

C. VI. ¶ *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

Item ex pœnitentiali Theodori.

II. SI quis *d* uxorem ſuam ſcit adulteram, & non vult dimittere eam, ſed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu 1 pœnitet, abſtineat ſe ab illa.

1 ¶ Et quamdiu pœnitet,] *In pleriſque vetuſtis eſt,* & quamdiu illa pœnitet.

C. VII. ¶ *Adulterio purgato per pœnitentiam poteſt fieri reconciliatio conjugii.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium de adulterinis conjugiis, lib. 2. c. 6.*

QUòd autem *e* tibi durum videtur, ut poſt adulterium reconcilietur conjugi conjunx, ſi fides adſit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptiſmate ablutos, vel pœnitentiâ credimus eſſe ſanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis ſacrificiis mundabantur, quæ 1 in lege Novi Teſtamenti ſine mundatione legali mundantur: & ideò tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis *f* David Saulis filiam, quam pater ejuſdem mulieris ab eo ſeparatam dederat alteri, tanquam Novi Teſtamenti præfigurator ſine cunctatione *g* receperit. Nunc autem, poſtquam *h* Chriſtus ait adulteræ: [*Nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare;*] quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignoviſſe Dominum amborum? nec jam ſe debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divinâ credit miſeratione deletum?

1 ¶ Quæ in lege] *Apud B. Auguſtinum legitur,* quæ Novi Teſtamenti, in ſanguine Chriſti ſine dubitatione mundantur. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem libro, c. 9.*

NOn *i* erit turpis, neque difficilis etiam poſt perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur fieri remiſſio peccatorum: non ut poſt viri divortium adultera revocetur, ſed ut poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur.

C. IX. ¶ *Cùm fornicationis vitium excluditur, caſtitatis virtus adſciſcitur.*

Item *Ambroſius l. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

CUm renuntiatur improbitati, ſtatim adſciſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ, virtutis operatur ingreſſum; eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

C. X. ¶ *Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo revertitur.*

Item Gregorius *homil. 29. Evang.*

APud miſericordem namque judicem, nec ille fallax habetur, qui ad veritatem revertitur, etiam poſtquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter noſtram pœnitentiam ſuſcipit, ipſe ſuo judicio, hoc quod erravimus, abſcondit.

Quòd a *ſi in adulterio perſeverare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinii reus maritus habebitur, niſi eam adulterii ream facere voluerit. Unde in 9. libro Cod.* b *de adult. & ſtupro. Impp. Severus & Antoninus.* [¶ Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehenſam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt, non qui ſuſpectam habuerint adulteram.] ¶ *Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos ſuos adulterii reos facere. Unde in libro* c *eodem, & tit. eodem, iidem Imperatores.* [Publico judicio non habere mulieres adulterii accuſationem, quamvis de matrimonio ſuo violato queri velint, lex Julia declarat: quæ cùm maſculis jure mariti accuſandi facultatem detuliſſet, non idem fœminis privilegium detulit.] *Si ergò, ut ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur, multò minus in conjugium duci licebit, cujus pudicitiæ nulla ſpes habetur. Debet enim inter conjuges ſervari fides & ſacramentum: quæ cùm defuerint, non conjuges, ſed adulteri appellantur.*

C. XI. ¶ *Veritas nuptiarum non conſiſtit in commiſtione maris & fœminæ.*

Unde Auguſtinus *ſcribit contra Julianum, libro primo.*

NOn enim *d* in ſola, ut deliras, commiſtione maris & fœminæ nuptiarum veritas eſt: quamvis ſine illa commiſtione nuptæ filios procreare non poſſint. Sed alia ſunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulteriis nuptiæ diſcernuntur, ſicuti eſt thori conjugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima eſt differentia) bonus uſus mali, hoc eſt, bonus uſus concupiſcentiæ carnis, quo bono *e* adulterii malè utuntur.

¶ *In Pannormiâ citatur eodem modo: itemq́ apud Ivonem, niſi quòd habet,* libro ſecundo. *Sententia quidem ſæpè habetur, apud B. Auguſtinum, & contra Julianum nuptias diffinientem corporum commiſtionem, diſputat potiſſimum l. 5. cap. ultimo.*

Hæc ſunt bona, quibus commendantur nuptiæ, & ab illicito uſu diſcernuntur f.

C. XII. ¶ *Primæ vel ſecundæ nuptiæ hâc auctoritate improbari videntur.*

3 pars. *Econtra verò* Ambroſius 1 *improbare nuptias videtur, dicens:*

NUptiæ terram replent, virginitas paradiſum. Sed & hoc intuendum eſt duntaxat juxta hebraicam veritatem, quòd cùm Scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & ſexto die expletis operibus ſingulorum

a *al. Mileto.* b *Anſelm. l. 11. c. 94.* c *al. diſpoſitione.* d *Anſel. ibid. al. cap. 83.* e *Sent. 4. diſt. 3. Polyc. lib. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 242. Pann. l. 7. cap. 35.* f *1. Reg. 18.* g *al. contaminatione] orig.* h *Joan. 8.* i *Sent. ibid. Ivo ibid. Pannor. l. 7. c. 37.*

a *Sent. ibid.* b *tit. 9. ad legem Juliam de adult. & ſtup. l. 2.* c *Ibidem l. 1.* d *Ivo p. 8. c. 77. Pann. l. 6. c. 29.* e *al. malo] Ivo.* f *al. decernuntur.*

rum dixerit *a*: [*Et vidit Deus, quia bonum eſſet*;] in ſe-
ındo die hoc omnino ſubtraxit: nobis intelligentiam
relinquens, non eſſe bonum duplicem numerum, qui
ɔ unione dividat, & præfiguret fœdera nuptiarum.
Inde *b* & in arca Noë omnia animalia quæcunque bi-
na ingrediuntur, immunda ſunt, impar numerus eſt
mundus. Quanquam in duplici numero oſtendatur &
liud ſacramentum, quòd ne in beſtiis quidem, & im-
mundis avibus bigamia comprobata ſit: bina enim in-
grediuntur immunda, & ſeptena, quæ munda ſunt: ut
haberet Noë poſt diluvium, quod impari numero ſtatim
Deo poſſet offerre.

1 ¶ Ambroſius] *Sic etiam in manuſcriptis. Sed apud ipſum non eſt inventum. Habetur apud B. Hieronymum l. 1. contra Jovinianum.*

Verùm hoc ad exhortationem, non ad neceſſitatem obſervandæ virginitatis refertur. Unde Ambroſius *ait in libro exhortationis ad Virgines.*

C. XIII. ¶ *Virginitas ex conſilio ſuadetur, non ex imperio præcipitur.*

INtegritas *c* corporis expetenda à vobis eſt, quam ego pro conſilio ſuadeo, non pro imperio præcipio. Sola eſt enim virginitas, quæ ſuaderi poteſt, imperari non poteſt: res magis voti, quàm præcepti eſt.

4. pars. *Cùm ergo in meretrice, ut diximus, nulla ſpes fidei, nulla ſit certitudo pudicitiæ, patet, quòd non eſt in conjugium ducenda. Sed objicitur: Rhaab* d *Hierichuntina, quamvis eſſet meretrix, tamen Principi de tribu Juda eſt copulata conjugio, de qua Chriſtus poſteà naſci dignatus eſt. Oſee* e *quoque duodecim Prophetarum primus, ex præcepto Domini, coro hordei meretricem emit, quam ſibi in conjugio ſociavit. Sed aliud eſt, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam tuâ conſuetudine, caſtitate, & pudicitiâ exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quam nullo pacto à luxu carnis ſuæ revocare valeas. Hoc enim penitùs prohibetur: illud laudabiliter factum legitur* f.

C. XIV. ¶ *Non eſt peccatum, meretricem ducere uxorem.*

Unde Hieronymus *ſuper Oſee lib. 1. ad cap. 1.*

NOn *g* eſt culpandus Oſee Propheta (interim ut ſequamur hiſtoriam) ſi meretricem, quam duxit, ad pudicitiam converterit: ſed potiùs laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipſe polluitur, ſi ſocietur malo: ſed qui malus eſt, in bonum vertitur, ſi boni exempla ſectetur. Ex quo intelligimus, non Prophetam perdidiſſe pudicitiam fornicariæ copulatum, ſed fornicariam aſſumpſiſſe pudicitiam, quam anteà non habebat.

QUÆSTIO II.

1 ps. QUòd autem non ſit uxor, quæ ſolâ cauſâ incontinentiæ ducitur, hinc videtur probari poſſe, quia conjugium propagationis, non explendæ libidinis cauſâ à Deo inſtitutum eſt. *Hæc namque fuit benedictio conjugii*: [Creſcite & multiplicamini.]

C. I. ¶ *Partus fœminarum eſt eis ſola cauſa nubendi.*

Unde Ambroſius *ſuper Lucam, lib. 1. ad c. 1.*

PUdor eſt *h* fœminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc ſola cauſa eſt nubendi. *Idem lib. 2. in princ.* ¶ Dum *i* conjugii præmium, & gratia nuptiarum, partus ſit fœminarum, non mediocris quoque cauſa eſt, ut virginitas Mariæ falleret Principem mundi.

Qui ergo non causâ procreandæ ſobolis, ſed explendæ libidinis ſibi invicem copulantur, non tam conjuges, quàm fornicarii videntur.

C. II. ¶ *Non conjuges, ſed adulteri vocantur, qui non ſecundùm præcepta Chriſti conjunguntur.*

Hinc etiam Hieronymus *ad c. 5. epiſtolæ ad Epheſios.*

SIcut non *a* omnis congregatio hæreticorum, Chriſti Eccleſia dici poteſt, nec caput eorum Chriſtus; ſic non omne matrimonium, *b* quo non viro ſuo ſecundùm præcepta Chriſti uxor jungitur, ritè conjugium appellari poteſt, ſed magis adulterium.

2 pars. *His ita reſpondetur. Prima inſtitutio conjugii in paradiſo facta eſt, ut eſſet immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ, ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum* c *extra paradiſum facta eſt, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honeſtate exciperetur conjugii. Unde Apoſtolus* d *ſcribens ad Corinthios, ait:* [Propter fornicationem unusquiſque ſuam uxorem, & unaquæque virum ſuum habeat.] *Ex hac itaque cauſa fit, ut conjugati ſe ſibi invicem debeant, nec ſe ſibi negare poſſint. Unde* e *Apoſtolus:* [Nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu, & ad tempus, ut expeditiùs vacetis orationi, & iterùm revertimini in idipſum, ne fortè tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam veſtram.] *Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire uſum monentur, patet, quòd non propter filiorum procreationem tantùm miſceri jubentur. Non tamen ideò nuptiæ malæ judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non eſt nuptiarum malum, ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum, quod eſt tripertitum; fides videlicet, proles, & ſacramentum.*

C. III. ¶ *Immoderatus uſus conjugatorum non eſt nuptiarum malum, ſed eſt veniale propter nuptiarum bonum.*

Unde Auguſtinus *de bono conjugali, c. 6.*

QUicquid *f* inter ſe conjugati immodeſtum, inverecundum, ſordidúmve gerunt, vitium eſt hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipſa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non ſecundùm imperium præcipit, ſed ſecundùm veniam concedit Apoſtolus *g*, ut etiam præter cauſam procreandi ſibi miſceantur, etſi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio, ſeu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, ſed propter nuptias ignoſcitur. Debent *h* ergo ſibi conjugati, non ſolùm ipſius ſexûs ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum causâ (quæ prima eſt humani generis in iſta mortalitate ſocietas) verùm etiam infirmitatis invicem excipiendæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodò ſervitutem: ut, etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu fieri non poſſit.

3 pars. *Non autem datur præſentia Sancti Spiritûs, tempore, quo conjugales actus geruntur.*

C. IV. ¶ *Non datur præſentia Sancti Spiritûs, tempore, quo conjugales actus geruntur.*

Unde Hieronymus *ſuper Matthæum.*

COnnubia *i* legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præſentia Sancti Spiritûs dabitur: etiamſi Propheta eſſe videatur, qui officio generationis obſequitur. Sed & alia plura ſunt, in quibus ſufficit ſola vis humana, & neque res indiget, neque decet adeſſe præſentiam Sancti Spiritûs.

a *Eccleſ. 39.* b *Geneſ. 7.* c *Ivo p. 7. c. 120.* d *Joſue 2. & 6.* e *Oſee 1. & 3.* f *al. intelligitur.* g *Ivo p. 8. c. 38. Pann. l. 6. c. 57.* h *Ivo p. 7. c. 75. & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25.* i *al. Cum.*

a *Ivo p. 8. cap. 277.* b *al. quod non viro ſuo ſecundùm præcepta Chriſti conjungitur,] orig.* c *Geneſ. 2. Hebr. 3.* d *1. Cor. 7.* e *Ibidem.* f *Ivo p. 8. c. 234.* g *1. Cor. 7.* h *Pannorm. l. 6. c. 26.* i *Sent. 4. diſt. 32.*

¶ Caput hoc habetur apud Origenem homiliâ 6. in Numeros: & ex ipſo citatur in gloſſa ordinaria Num. 11.

Sicut ergo talis concubitus non eſt fornicarius, ſed propter bonum conjugii licitus; ſic etiam conjunctio illa, de qua quæritur, non eſt fornicaria, ſed propter bonum conjugii licita.

C. V.

Item ſicut Auguſtinus *ait in libro de bono conjugali, c. 14.*

CONcubinæ *a* ad tempus adhibitæ, nec etiamſi causâ filiorum concumbant, juſtum faciunt concubinatum ſuum.

4 pars. *Sic econtrariò datur intelligi de iis, qui conjugali affectu ſibi copulantur, quòd etiamſi non causâ procreandorum filiorum, ſed explendæ libidinis conveniunt, non ideò fornicarii, ſed conjuges appellantur.*

C. VI.* *¶ Conjuges ſunt, qui causâ ſolius incontinentiæ ſibimet invicem copulantur.*

Probatur hoc idem auctoritate Auguſtini *in libro de bono conjugali, c. 5.*

SOlet *b* quæri, cùm maſculus & fœmina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, ſibimet non filiorum procreandorum, ſed pro *c* incontinentia, ſolius concubitûs causâ copulantur, eâ fide mediâ, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrùm nuptiæ ſint vocandæ? Et poteſt quidem fortaſſe non abſurdè hoc appellari connubium, ſi uſque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non eâ causâ conjuncti ſint, non tamen vitaverint, ut vel nolint ſibi naſci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne naſcantur. Cæterùm, ſi vel utrumque, vel unum horum deſit, non invenio, quemadmodum has nuptias appellare poſſimus. Etenim *d* ſi aliquam ſibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus ſuis inveniat, quam comparem ducat, animo ipſo adulter eſt: nec cum illa, quam cupit invenire, ſed cum iſta, cum qua ſic cubat, ut cum ea non habeat maritale conſortium.

C. VII. *¶ Fornicarii ſunt, non conjuges, qui ſterilitatis venena procurant.*

Idem *de nuptiis & concupiſcentia, lib. 1. c. 15.*

ALiquando *e* eò uſque pervenit hæc libidinoſa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam ſterilitatis venena procuret: & ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo *f* modo intra viſcera extinguat, ac fundat, volendo ſuam prolem priùs interire, quàm vivere: aut, ſi in utero jam vivebat, occidi antequam naſcatur. Prorſus, ſi ambo tales ſunt, conjuges non ſunt: & ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubium, ſed per ſtuprum potiùs convenerunt. Si autem non ambo ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quodammodò meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

5 pars. *De his, qui abortum procurant, quæritur, An judicentur homicidæ, vel non?*

C. VIII. *¶ Non eſt homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori ſit infuſa.*

Auguſtinus *in libro quæſtionum Exodi, quæſt. 80. ait.*

QUòd verò *g* non formatum puerperium 1 noluit ad homicidium pertinere, profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hîc de anima quæſtio ſolet agitari, utrùm, quod formatum non eſt, nec animatum quidem poſſit intelligi: & ideò non ſit homicidium, quia nec exanimatum dici poteſt, ſi ad

a *Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 10. Pann. l. 6. c. 45.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 8. c. 65. Pann. l. 6. c. 27.* c *al. propter incontinentiam:] orig.* d *Pann. l. 6. cap. 44.* e *Sent. 4. diſt. 32. Ivo p. 10. c. 55.* f *aliquando] orig.* g *Sent. ibid. Ivo p. 10. cap. 56. Panorm. l. 8. c. 12.*

huc animam non habebat. *Item.* ¶ Si ergo illud informe puerperium jam quidem fuerit, ſed adhuc quodammodò informiter animatum (quoniam magna de anima quæſtio non eſt præcipitanda indiſcuſſâ temeritate ſententiæ,) ideò lex noluit ad homicidium pertinere, quia nondum dici poteſt anima viva in eo corpore, quod ſenſu caret.

1 ¶ Puerperium] *In vulgatis ſequebatur,* Moyſes, vel lex, *quæ abſunt à plerisque vetuſtis & originali. Alia enim nonnulla ex iiſdem ſunt emendata.*

C. IX. *¶ De eodem.*

Idem *in libro quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, c. 23.*

MOyſes *a* tradidit]: [*Si quis percuſſerit mulierem in utero habentem, & abortiverit, ſi formatum fuerit, det animam pro anima; ſi autem informatum fuerit, mulctetur pecuniâ,*] ut probaret non eſſe animam ante formatum. Itaque ſi jam formato corpori datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine derivata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit ex *b* anima, multæ animæ quotidie pereunt, cùm ſemen fluxu quodam non proficit nativitati: ſed ſi propiùs *c* reſpiciamus, videbimus, quid ſequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum eſt, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiſcere, & ſic formare corpus. Sed ratione infirmabatur *d*: quia primùm oportebat domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Anima certè, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt, ideò in ſanguine fertur habitare. Cùm *e* ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima?

C. X. *¶ De eodem.*

Item Hieronymus *ad Algaſiam, quæſt. 4.*

SIcuti *f* ſemina paulatim formantur in uteris, & tamdiu non reputatur homo *g*, donec elementa confecta *h* ſuas imagines, membraque ſuſcipiant; ita ſenſus ratione conceptus, niſi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & citò perit ab 1 hoſte.

1 ¶ Ab hoſte.] *Originale & Ivo,* & citò abortio perit: *quo abortii vocabulo & alibi, & in eadem quæſtione uſus eſt B. Hieronymus,* adverſarii adventus, *inquit,* ea, quæ concepta ſunt, facit perire abortio: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

6 pars. *Cùm ergo, qui aliquam ſibi ad tempus adhibet, cum ea adulter eſſe dicitur, nec ab ea diſcedens, nec filiam ſuam illi tradens peccat.*

C. XI. *¶ Profectus eſt honeſtatis fornicariam abjicere, & uxorem legitimam accipere.*

Unde Leo Papa *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſt. 90. al. 92. c. 5. & 6.*

ANcillam *i* à thoro abjicere; & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, ſed profectus eſt honeſtatis. Culpanda eſt ſanè talium negligentia, ſed non penitùs deſperanda, ut crebris cohortationibus incitati, quod neceſſariò expetierunt, fideliter exequantur. Nemo *k* enim deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtituitur, quia nonnunquam, quod diffidentiâ ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

C. XII. *¶ Legitimo matrimonio copulatur, quæ concubinam habenti traditur.*

Idem *ibidem, c. 4.*

NOn omnis *l* mulier juncta viro, uxor eſt viri: quia nec omnis filius eſt hæres patris. Nuptiarum au-

a *Exod. 21. Ivo p. 10. c. 57. Pann. l. 8. c. 13. Sent. ibid.* b *al. de.* c *al. priora.* d *informabatur:] vera lectio.* e *abeſt ab orig.* f *Sent. ibid. Ivo p. 10. c. 58. Pann. l. 8. c. 14.* g *al. homicidium.* h *al. confuſa] orig.* i *De pœnit. diſt. 7. nemo.* k *In Triburienſi Concil. c. 38. & 39.* l *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 1. Ivo part. 8. c. 139. Pann. l. 6. c. 35.*

tem

em fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter coæquales *a*, multò prius hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani juris exiſteret. Itaque aliud eſt uxor, aliud concubina; ſicut aliud ancilla, aliud libera. ¶ Propter quod etiam Apoſtolus *b* ad manifeſtandam earum perſonarum diſcretionem teſtimonium ponit ex Geneſi, *c* ubi dicitur Abrahæ: [*Ejice ancillam & filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.*] *& infrà.* ¶ Igitur cujuslibet 1 loci Clericus, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi conjugato eam dederit, niſi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honeſtata videatur. ¶ Paterno arbitrio viris junctæ carent culpâ, ſi mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt; quia aliud eſt uxor *d*, aliud concubina.

1 ¶ Cujuslibet loci Clericus,] *Sic quidem in epiſtolarum editionibus: ſed in codice canonum, cap. 18. & apud indicatos collectores legitur,* cujuslibet loci Laicus. *In Concilio verò Triburienſi, ubi hoc refertur,* ſi quis filiam ſuam, &c.

7 pars. *Cùm ergo dicitur* [paterno arbitrio junctæ viris,] *datur intelligi, quòd paternus conſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evariſti* e *Papæ:* [Aliter non fit legitimum conjugium, niſi à parentibus tradatur. 1]

1 ¶ Tradatur.] *Poſt hoc verbum in duobus vetuſtis codicibus citantur ex codice Juſtiniani lib. 5. tit. de nuptiis, leg. 12. nec filium, & l. 20. in conjunctione. ex digeſtis, tit. de ritu nupt. l. 2. nuptiæ conſiſtere. & ex Inſtit. de nuptiis, à principio uſque ad verſ. præcedere debeat.*

C. XIII.

Item Ambroſius *in lib. de Patriarchis,* [*id eſt, lib. 1. de Abraham, cap. ult.*]

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, conſulitur puella non de ſponſalibus (illa enim judicium expectat *f* parentum: non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum) ſed jam deſponſata viro de profectionis conſulitur die, nec immeritò dilationem non attulit. Jure etenim properare debuit ad maritum. Unde illud *g* Euripidæum, quod mirantur plerique, unde tranſlatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias. Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἕξει, κ᾽ οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε. Hoc eſt: [*ſponſaliorum meorum pater meus curam ſubibit. Hoc enim non eſt meum.*] Ergo, quod ipſi Philoſophi mirati ſunt, ſervare virgines. Mulier *h* etiam, ſi qua amiſſo citò marito adoloſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere, ſi vult, nubat, tantùm in Domino: ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris exiſtimetur auctor, ſi ipſa de nuptiis ſuis electionem ſibi vendicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipſa expetiſſe. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quò ipſum conjugium plùs commendet verecundia.

C. XIV.

Item *in libro Numerorum, cap. 30.*

MUlier, ſi quippiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & juramentum, quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, non 1 rea erit, ſed quicquid pollicita eſt, & juravit, opere complebit. Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater.

1 ¶ Non rea erit,] *In originali legitur,* voti rea erit quicquid pollicita, &c. *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. XV.

Auguſtinus q. 57. ſuper a *Numeros.*

MEritò hìc quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enim etiam virgines in Scriptura ſolent appellari: & videtur etiam Apoſtolus *b* de patre loqui, cùm dicit: [*Servet virginem ſuam:*] & [*Det nuptui* c *virginem ſuam.*]

¶ *Anteà legebatur: Item* Auguſtinus. *Sublata eſt dictio,* Item, *quæ abeſt à pleriſque vetuſtis. Nam verba B. Auguſtini, ſeu gloſſæ ordinariæ, quæ hìc referuntur, ſunt explanatio loci Numerorum anteà citati. In iiſdem autem vetuſtis omnia hæc capita, quibus non eſt appoſita rubrica, uno capite comprehenduntur.*

C. XVI. ¶ *Viduæ & virgines propriâ voluntate ſibi maritos eligant.*

Econtrà in Concilio Toletano III. *c. 10.*

HOc ſanctum *d* affirmat Concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant caſtitatem 1. Quod ſi prius, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propriâ voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur maritos accipere. Si quis verò propoſitum caſtitatis viduæ, vel virginis impedierit, à ſancta communione, & à liminibus Eccleſiæ habeatur extraneus.

1 ¶ Caſtitatem.] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent, ut apud Gratianum: ſed poſt verbum iſtud, adduntur hæc,* & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd ſi, &c. *In recentioribus verò editionibus, & apud cæteros collectores variat aliquantulum ſtructura verborum, ſed eadem eſt ſententia.*

Præmiſſis auctoritatibus evidenter aſſeritur, quòd quamvis aliqui non filiorum procreandorum, ſed incontinentiæ causâ conveniant, tamen conjuges appellantur.

QUÆSTIO III.

DE tertia verò quæſtione Pelagius definit, ſcribens Potentio defenſori.

CAP. ¶ *Arbitrium liberi avi, non originarii patris, puellam in nuptiis ſequi oportet.*

PAtrem *e* puellæ, Eccleſiæ noſtræ famulum, avum verò ejus liberis ortum conſtat eſſe natalibus: & ideò avi magis electionem de conjunctione neptis, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi.

Quia ergo electione avi, huic iſta nupſiſſe probatur, hanc conſtat legitimè ſibi copulatam.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem ex ancilla propter uxoris ſterilitatem filios quærere alicui liceat, exemplo probatur Abrahæ, f qui propter ſterilitatem uxoris ſuæ Saræ ingreſſus eſt ad Agar Ægyptiam, ut ex ea filios acciperet. Item Jacob, g cum ex Rachele filios habere non poſſet, ex ancilla ejus filios ſibi ſuſcitavit: nec ſolùm propter ſterilitatem, verùm etiam propter fœcunditatem ceſſantem legitur intràſſe ad ancillam Liæ, & ex ea genuiſſe filios. Ex quibus omnibus colligitur, propter ſterilitatem uxoris, ſive ex ancilla, ſive ex qualibet alia licitè filios quæri: alioquin adulterii maculâ Abraham & Jacob notabuntur. Sed ſicut poſt mortem Saræ h Abraham Cethuram duxit uxorem, ne ſecundùm Auguſtinum Chriſtiani 1 putarent eſſe peccatum poſt mortem uxoris aliam ducere; ſic videtur*

a *al. æquales,*] *orig.* b *Gal. 4.* c *Geneſ. 21.* d *al. nupta.* e *Sup. 3. q. 5. c. 1.* f *al. ſpectat.* g *Hermione in Andromacha Euripidis.* h *Polyc. l. 6. tit. 4.*

a *Gloſſ. ord. ad c. 30. Num.* b *1. Corinth. 7.* c *al. nuptum.* d *Burch. l. 8. c. 44. Ivo p. 7. c. 62. & p. 8. c. 18. & 19.* e *Ivo part. 8. c. 27.* f *Gen. 16.* g *Gen. 30.* h *Gen. 25. & ſeq. c.*

vivente uxore ſuâ filios ex ancilla ſuſcepiſſe, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.

Illud autem Auguſtini dicitur contra adverſarium legum & Prophetarum, lib. 2. c. 9.

1 ¶ Chriſtiani] *In capite ſequenti Auguſtinus ait,* ne putarent hæretici.

C. I. ¶ *Quomodo Abraham excuſetur à crimine fornicationis.*

ISte Abrahæ etiam *a* uſque ad decrepitam ſenectutem fornicationis objicit crimen : profectò quia & poſt mortem Saræ alteram duxit. Ubi etſi nullum intelligeretur rei abditæ ſacramentum, propter *b* hoc ſolum id facere debuit Abraham, ne putarent heretici adversus Apoſtolum *c* (quibus etiam * Tertullianus aſtipulator exiſtit) poſt uxoris mortem crimen eſſe ducere uxorem.

Sacramentum hujus rei eſt, quòd per bonos mali & boni erant in fide generandi, & per malos boni & mali erant ad fidem acceſſuri.

C. II. ¶ *Sicut bonorum miniſterio boni & mali, ita miniſterio malorum boni & mali in fide generantur.*

Unde Auguſtinus *ait ſuper Joannem, tract. 11.*

REcurrat nunc animus veſter ad *d* Abraham, Iſaac, & Jacob. In iſtis tribus invenimus parere liberas, parere & ancillas. Invenimus ibi & partus liberarum, invenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni ſignificat. [*Ejice ancillam,* inquit, *& filium ejus.*] *& infrà.* ¶ Invenimus rem miram in iſtis generationibus liberarum & ancillarum : quatuor ſcilicet genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Chriſtiani, ut non ſit mirum, quod in illis tribus dictum eſt : [*Ego* e *ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob.*] In omnibus enim Chriſtianis (fratres intendite) aut per malos naſcuntur boni, aut per bonos naſcuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Ampliùs iſtis quatuor generibus non poteſtis invenire. *& infrà.* ¶ Invenis *f* ibi bonos filios Jacob natos de ancillis, & bonos filios Jacob natos de liberis. Nihil illis obſuit nativitas de uteris ancillarum, quando in patre cognoverunt ſemen ſuum: & conſequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Jacob non obſuit illis, qui nati ſunt de ancillis, quò minùs tenerent regnum, & terram repromiſſionis cum fratribus ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, ſed prævaluit ſemen paternum; ſic quicunque per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati: ſed tamen, quia ex ſemine verbi Dei, quod figuratur in Jacob, non contriſtentur, ſimul hæreditatem cum fratribus poſſidebunt. Securus ergo ſit, qui de ſemine bono naſcitur: tantùm non imitetur ancillam. Si de ancilla naſcitur, ancillam malam ſuperbientem non imitetur. Unde enim filii Jacob de ancillis nati poſſederunt terram promiſſionis cum fratribus, Iſmaël autem de ancilla natus, expulſus eſt de hæreditate? Unde? niſi quia ille ſuperbus erat, illi humiles? Erexit ille cervicem, & voluit ſeducere fratrem ſuum, ludens cum illo. Magnum ibi ſacramentum. Ludebant ſimul *g* Iſmaël & Iſaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ : [*Ejice ancillam & filium ejus : non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac.*] Et cùm contriſtatus eſſet Abraham, confirmavit ei à Domino Angelus dictum uxoris ejus. Quæ 1 autem *h* peperit Abel, & Enoch, & Noë, & Abraham, ipſa peperit & Moyſen, & Prophetas *i* tempore poſteriores ante adventum Domini, & quæ iſtos, ipſa & Apoſtolos *k*, & Martyres noſtros, & omnes bonos Chriſtianos. Omnes enim diverſis quidem temporibus nati apparuerunt, ſed ſocietate unius populi continentur, & ejuſdem civitatis cives, labores hujus peregrinationis experti ſunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & uſque in finem cæteri experientur. Item quæ peperit Cain & Cham, & Iſmaëlem, & Eſau, eadem ipſa peperit & Dathan, & alios in eodem populo ſimiles : & quæ iſtos, eadem ipſa & Judam Pſeudoapoſtolum, & Simonem magum, & cæteros uſque ad hæc tempora Pſeudochriſtianos, in affectione animali pertinaciter obduratos, ſive in unitate permiſti ſint, ſive apertâ præciſione diſſentiant. ¶ Sed cùm tales à ſpiritualibus evangelizantur, & ſacramentis imbuuntur, tanquam per ſeipſam Rebecca *a* eos parit, ſicut Eſau: cùm autem per illos, qui non caſtè annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara *b* quidem, ſed per Agar. Item boni ſpirituales, aliquando evangelizantibus 2, vel baptizantibus carnalibus generantur : Lia quidem, vel Rachel jure conjugali eos, ſed per ancillarem uterum parit. Cùm verò per ſpirituales in Evangelio generantur boni fideles, qui vel vadunt 3 in ſpiritualem affectum pietatis, vel eò tendere non deſiſtunt, vel ideò non faciunt, quia non poſſunt, ſicut *c* ex utero Saræ Iſaac, vel Rebeccæ Jacob in novam vitam, & novum teſtamentum naſcuntur. Itaque ſive intùs verſari videantur, ſive apertè foris ſint, quod caro eſt caro eſt : ſive in area in ſua ſterilitate perſeveret, ſive occaſione tentationis, tanquam vento extrà tollatur, quod palea eſt, palea eſt : & ſemper ab illius Eccleſiæ, quæ *d* eſt ſine macula & ruga, unitate diviſus eſt, etiam qui congregationi ſanctorum in carnali obduratione miſcetur. De nullo tamen deſperandum eſt, ſive qui intùs talis apparet, ſive qui foris manifeſtiùs adverſatur.

¶ *Caput hoc confectum eſt partim ex tractatu 11. in Joannem, partim ex lib. 1. de baptiſmo contra Donat. c. 16. & 17. atque inde nonnulla ſunt addita, & multa emendata.*

1 ¶ Quæ autem] *Hæc apud B. Auguſtinum ſequuntur poſt verſ.* omnes ſcribuntur. *in* e. ſicut in ſacramentis. *de conſecrat. diſt. 4.*

2 ¶ Aliquando evangelizantibus,] *Sic emendatum eſt ex pleriſque vetuſtis, & originali, & Eugyppo, tom. 2. p. 216. Anteà legebatur,* quando evangelizantur, & ſacramentis, vel baptiſmatibus carnalibus generantur.

3 ¶ Vel vadunt] *Apud B. Auguſtinum, & Eugyppum legitur,* vel evadunt in ſpiritalis ætatis affectum.

2 pars. ¶ *His ita reſpondetur. Pro* e *varietate temporum varia invenitur diſpenſatio conditoris. Promiſſum* f *erat Abrahæ, quòd in ſemine ejus benedicerentur omnes gentes promiſerat : quoque ſe daturum ſemini ejus terram peregrinationis ſuæ. Cùm ergò cæteris in idololatria relictis, Abraham, & filios ejus in peculiarem populum ſibi Dominus elegiſſet, ritè multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur; quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio fidei. Unde in lege dicebatur :* [Maledicta *a* ſterilis, quæ non reliquerit ſemen ſuum ſuper terram.] *Hinc etiam Sacerdotibus conjugia decreta ſunt; quia in ſucceſſione familiæ, ſucceſſio conſtabat officii. Quia verò per incarnationem Chriſti, gratia fidei ubique dilatata eſt, nec jam dicitur :* [Dic domui Judæ, & domui Iſraël:] *ſed:* [Euntes *g* docete omnes gentes.] *&:* [In *h* omni gente quicunque timet Deum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi.] *nec electio muneris quæritur in ſucceſſione generis, ſed in perfectione vitæ, & ſinceritate ſcientiæ, & virginitas fœcunditati præfertur, & Sacerdotibus continentiæ caſtitas imperatur. Non ergò Abraham, aut Jacob deliquit, quia præter uxorem filios ex ancilla quæſierit : nec illorum exemplo, præter conjugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere; cùm illorum conjugia noſtrorum æquentur, vel præferantur* vir-

a *Ivo p. 8. cap. 269. Pannorm. l. 6. c. 60.* b *al. vel propter.* c *1. Cor. 7.* * *lib. de Monogamia.* d *Gen. 21. Copioſius in orig.* e *Exod. 3.* f *al. Invenimus.* g *Gen. 21.* h *Aug. l. 1. de baptiſmo contra Donat. c. 16.* i *Oſeæ 2.* k *Act. 13.*

a *Geneſ. 25.* b *Gen. 16.* c *Ibid. c. 17.* d *Epheſ. 5.* e *Sentent. 4. diſtinct. 33.* f *Geneſ. 12. & 14.* g *Matth. 28.* h *Act. 10.*

virginitati: & immoderatus uſus conjugii noſtri temporis, turpitudinem ferè imitetur fornicationis illius temporis.

4 ¶ Maledicta] *Verba hæc non ſunt inventa in ſacra Scriptura, quamvis inde à multis ſanctis, & antiquis Doctoribus citentur. Deuteronomii 7. hæc habentur:* Non erit apud te ſterilis utriuſque ſexûs, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

C. III. ¶ *Abraham non eſt reus adulterii, qui vivente uxore filios ex ancilla ſuſcepit.*

Unde Ambroſius *ſcribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 4.*

DIxit *a* Sara *b* ad Abraham: [*Ecce concluſit me Dominus, ut non pariam; intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex illa.*] Et ita factum eſt. Sed conſideremus primùm, quia Abraham ante legem Moyſi, & ante Evangelium fuit. Nondum ergo interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis eſt, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem ulla rei damnatio eſt, ſed ex lege. Non ergò in legem commiſit Abraham, ſed legem prævenit. Deus in paradiſo conjugium *c* laudaverat, non adulterium damnaverat. *& infrà.* ¶ Habes primam *d* Abrahæ defenſionem. Secunda illa eſt, quòd non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem poſthabuit thorum, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc poſt diluvium raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidiſſe debitum videretur naturæ. Denique & Loth ſancti filiæ hanc cauſam quærendæ poſteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideò publici muneris gratiâ privatam culpam prætexuit.

C. IV. ¶ *Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii crimine damnatur.*

Idem *in eodem libro, & cap.*

NEmo blandiatur *e* ſibi de legibus hominum. Omne ſtuprum adulterium eſt: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab uxore debetur *f* caſtimonia. Quicquid in ea *g*, quæ non ſit legitima uxor, commiſſum fuerit, adulterii crimine damnatur. *& in eodem lib. cap. 7.* ¶ Nulli licet ſcire mulierem præter uxorem: ideò conjugii tibi datum eſt jus, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *& poſt pauca.* ¶ Tolerabilior eſt, ſi lateat culpa, quàm ſi culpæ uſurpetur auctoritas. Nec hoc ſolùm eſt adulterium, cum aliena peccare conjuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem conjugii. Tamen locus iſte docet, gravius crimen eſſe, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor ſolvitur. Ideoque cùm prætenderet Abimelech, *h* quòd uxorem alienam eſſe ignoraverit, quam ſororem eſſe vir ipſe ſuam dixerat, reſpondit ei Dominus: [*Et i ego cognovi, quoniam puro corde feciſti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me: propter hoc non ſum paſſus te tangere eam.*] Cognoſcimus velut præſulem, cuſtodemque conjugii eſſe Deum, qui non patiatur alienum thorum pollui: & ſi quis fecerit, eum peccare in Deum, cujus legem violet, & gratiam ſolvat. Et ideò, quia in Deum peccat, ſacramenti cœleſtis amittit conſortium.

C. V. ¶ *Nihil eſt fœdius, quàm uxorem amare, quaſi adulteram.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

3 ps ORigo *k* quidem amoris honeſta erat, ſed magnitudo deformis. ¶ Nihil autem intereſt, quàm ex honeſta cauſa quis inſaniat. Unde & Xiſtus *a* in ſententiis: [*Adulter eſt,* inquit, *in ſuam uxorem amator ardentior.*] In aliena quippe uxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Rege impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil eſt fœdius, quàm uxorem amare, quaſi adulteram. ¶ Certè, qui dicunt ſe causâ reip. & generis humani uxoribus jungi, & filios *b* procreare, imitentur ſaltem pecudes, & poſtquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores ſe uxoribus exhibeant, ſed maritos.

C. VI. ¶ *Virginalis caſtitas non præfertur conjugio Abrahæ.*

Idem *lib. 2.*

QUis *c* ignorat ſub altera diſpenſatione Dei omnes retrò ſanctos ejuſdem fuiſſe meriti, cujus nunc ſicut Chriſtiani? Quomodo antè Abraham placuit in conjugio, ſic nunc virgines placent in perpetua caſtitate. Servivit *d* ille legi, & tempori ſuo: ſerviamus & nos Evangelio, & tempori noſtro, in quos fines ſeculorum decurrerunt.

C. VII. ¶ *Patriarchæ non concupiſcentiâ explendæ libidinis, ſed causâ numeroſæ prolis plures habebant uxores.*

Item Auguſtinus 1 *lib. 22. contra Fauſtum, c. 47. & 48.*

OBjiciuntur *e* Jacob quatuor uxores: quod, quando mos erat, crimen non erat. Sicut 2 Patriarchæ conjugibus excipientibus ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentiâ percipiendæ voluptatis, ſed providentiâ propagandæ ſucceſſionis: ſic Apoſtoli auditoribus admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur, non aviditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis.

1 ¶ Auguſtinus] *Repoſitum eſt ex omnibus vetuſtis, cùm in vulgatis legeretur,* Ambroſius.

2 ¶ Sicut Patriarchæ] *Apud B. Auguſtinum diverſus eſt verborum ordo:* Sicut Apoſtoli, *inquit,* auditoribus admirantibus doctrinam ſuam condelectabantur, non aviditate conſequendæ laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis: ita Patriarchæ, &c.

C. VIII. ¶ *Satiùs eſt abſque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu ſtirpem quærere.*

Item Auguſtinus *de bono conjugali, c. 16.*

4 ps SIcut ſatiùs *f* eſt mori fame, quàm idolothytis veſci; ita ſatiùs eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito coitu ſtirpem quærere. Undecunque *g* autem naſcantur homines, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum rectè colant, honeſti & ſalvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura eſt: & eo malè utentibus malè erit, non ipſum aliquando malum erit.

C. IX. ¶ *Ex ancilla filii non ſunt quærendi.*

Item Ambroſius *in ſermone de S. Joanne, qui ſic incipit:* [Diximus ſuperiore Dominicâ.] *num. 65.*

DIcat aliquis *h*, Uxorem non habeo, ideò ancillam mihi ſociavi. Audi, quid dicat Scriptura *i* ad Abraham: [*Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*] Si igitur ancillæ filius hæres non eſt, ergò nec filius eſt. Cur autem quæritur tale conjugium, de quo ſuſceptus filius nec ſucceſſionis poſſit hæres eſſe, nec ſanguinis? Nec enim habere poteſt hæreditatis conſortium, qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale con-

a *Sent. ibid.* b *Gen. 16.* c *al. licèt conjugium laudaverit,*] *orig.* d *al. nam.* e *Polyc. l. 6. tit. 8.* f *al. exigitur.* g *al. eam,*] *orig.* h *Gen. 20.* i *al. Ecce,*] *orig.* k *Sent. 4. diſt. 31.*

a *Idem lib. 6. in cap. 18. Ezechielis.* b *al. liberos tollere,*] *orig.* c *Sentent. 4. diſt. 33.* d *1. Corinth. 10.* e *Sentent. 4. diſtinct. 31.* f *Sent. 4. diſt. 33. in fin.* g *ſup. diſt. 56. undecunque.* h *Ivo p. 8. c. 30.* i *Gen. 21. Gal. 4.*

tuberniuꝫ, de quo nati, non filii ſint matrimonii, ſed teſtes ſint adulterii? Cur autem hujuſmodi ſuſcipiuntur adulterini, qui patri pudori ſint, non honori? Dicit Scriptura: *a*: [*Adulterorum filii* 1 *in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.*] Mulier igitur tua, ſi talibus moribus prædita eſt, ut mereatur conſortium, mereatur & nomen uxoris. Præſta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter ſis potiùs, quàm maritus.

1 ¶ Filii] *Repoſita ſunt reliqua verba Scripturæ ex B. Ambroſio, pro quibus in vetuſtis eſt,* &c. *in vulgatis autem,* abominatio ſunt Deo.

C. X. ¶ *Adulteria non ſunt facienda etiam voluntate generandi filios.*

Item Auguſtinus *ad Claudium, contra Julianum, cap. 9.*

SIc non ſunt *b* facienda adulteria etiam voluntate generandi generandos, quemadmodum nec furta facienda ſunt etiam voluntate paſcendi pauperes ſanctos: quod tamen faciendum eſt non perpetrando furta, ſed benè utendo mammona iniquitatis.

5 pars. *Ecce, quòd nullo modo licet alicui vivente uxore ſuâ, vel ex ancilla, vel ex alia quâlibet filios quærere: qui etiam ſuſcepti, filiorum nomine judicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in ſacra Scriptura prohibetur.*

C. XI. ¶ *Illicitus concubitus, & omnis non legitimus illorum membrorum, nomine mœchiæ intelligitur.*

Unde Auguſtinus *in quæſtionibus Deuteronom. q. 37. ad c. 23.*

MEretrices *c* eſſe, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè venalis eſt turpitudo. In Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuiſſe, quoniam mœchia non niſi adulterium intelligi ſolet. *Idem* d *ſuper Exodum, q. 71.* ¶ Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Sed utrùm etiam omnis fornicatio mœchia dici poſſit in eiſdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: ſed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, ubi ſit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum fœminis, quæ maritos non habent, utrùm inveniri poſſit, ignoro. Sed *e* ſi furti nomine benè intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ (non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed utique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorùm membrorum non legitimus uſus prohibitus debet intelligi.

C. XII. ¶ *Extraordinaria voluptas, & inverecunda opera nuptiarum, luxuria & immunditia appellantur.*

Item Hieronymus *in c. 5. epiſt. ad Gal. ad verſ.* [Manifeſta autem.]

IN eo fornicator majoris eſt criminis, quia tollit membra Chriſti, & facit ea membra meretricis, [*Erunt quippe duo in carne una.*] Qui *f* non eſt fidelis, nec credit in Chriſto, ſua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur, Chriſti membra facit membra meretricis. Econtrariò infidelis in fornicatione ſua utrùm violet, an ædificet templum idolo, neſcio. Per vitia quippe luxuriæ 1 vel maximè dæmones coluntur. Hoc unum ſcio, quòd qui poſt fidem Chriſti fornicatur, violat templum Dei. Secundùm opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria ſequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpiſſimum eſt, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa eſt, dicens: *a* [*Verecundos, vel reverentes facite filios Iſraël ab omni immunditia,*] ſic in hoc loco cæteras extraordinarias voluptates, ipſarum quoque opera nuptiarum, ſi non verecundè, & cum honeſtate quaſi ſub oculis Dei fiant, ut tantùm liberis ſerviatur, immunditiam & luxuriam nominavit.

1 ¶ Luxuriæ] *Abeſt vox iſta à pleriſque vetuſtis, & originali.*

C. XIII. ¶ *Immoderatus uſus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 12. c. 12.*

SAlomon quippe immoderato uſu atque aſſiduitate mulierum ad hoc uſque perductus eſt, ut templum idolis fabricaret: & qui priùs Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate libidinis etiam perfidiæ ſubſtratus, idolis conſtruere templa non timuit.

C. XIV. ¶ *Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.*

Item Hieronymus *in c. 5. epiſt. ad Epheſios, ad verſ.* [viri diligite.]

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera conceſſa ſunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ.

6 pars. *Quare autem tales non dicantur filii, vel quem ſuorum parentum ſequantur, qui ex libero & ancilla naſcuntur,* Iſidorus *Etymologiarum, lib. 9. c. 5. determinat.*

C. XV. ¶ *Qui ſint liberi, & quam conditionem ſequantur.*

LIberi dicti *b*, qui *c* ex libero ſunt matrimonio orti. Nam filii ex libero & ancilla, ſervilis conditionis ſunt. Semper enim qui naſcitur, deteriorem 1 partem ſumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos ſola natura genuit, non honeſtas conjugii. *& infrà.* ¶ Hi verò *d*, qui non ſunt de legitimo matrimonio, matrem potiùs, quàm patrem ſequuntur.

1 ¶ Deteriorem partem] *In codicibus Iſidori etiam manuſcriptis legitur,* deteriorem parentis ſtatum ſumit.

QUÆSTIO V.

1 ps QUòd autem pudicitia violenter eripi non poſſit, *multorum auctoritatibus probatur. Eſt enim virtus animi, quæ violentiam non ſentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Unde, quamvis corpus violenter corrumpatur, ſi pudicitia mentis ſervetur illæſa, tamen caſtitas duplicatur. Sicut* e *beata Lucia fertur dixiſſe Paſchaſio:* [Si invitam me feceris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.] *Non enim inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Nam ſi in manu mea thura ponas, & per manum meam ſacrificia* f *facias, Deus* g *hæc attendit, & deridet. De ſenſibus enim & voluntatibus judicat Deus.*

C. I. ¶ *Melior eſt virginitas mentis, quàm carnis.*

Hinc Ambroſius *ſcribit in libro ſecundo de Virginibus.*

TOlerabilius *h* eſt mentem virginem, quàm carnem habere. Utrunque bonum, ſi liceat: ſi non liceat, ſaltem non homini caſtæ 1, ſed Deo ſimus. *& infrà.* ¶ Virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt. Ubicunque Dei virgo eſt, templum Dei eſt: nec lupanaria

a *Sapient. 3.* b *Ivo p. 8. c. 105. Pann. l. 7. c. 20.* c *Ivo p. 8. c. 31.* d *Ivo part. 8. c. 279.* e *Sup. 14. q. 5. c. pœnale. §. furti.* f *1. Cor. 6.*

a *Levit. 15.* b *Ivo part. 8. cap. 71.* c *aliter quia.* d *Unde & ii, qui] origin.* e *In martyrio B. Luciæ.* f *alit. jacias ſacrificiis.* g *al. non attendit, qui & deridet.* h *Sentent. 4. diſt. 33. Ivo p. 7. c. 137.*

infamant

nfamant caſtitatem, ſed caſtitas, etiam loci abolet infamiam.

1 ¶ Caſtæ,] *Anteà legebatur*, caſti. *ſed B. Ambroſius ibi inducit Theodorum loquentem.*

C. II. ¶ *Mente incorruptâ, caro non corrumpitur.*

Idem *ad virginem lapſam, cap.4.*

REvera *a* non poteſt caro corrumpi, niſi mens fuerit antè corrupta.

C. III. ¶ *Aliena libido neminem polluit.*

Item Auguſtinus *de civit. Dei, lib.1. c.18.*

ITa, 1 ne *b* aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, ſi aliena erit, ſi autem polluet, aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus ſit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua potiùs quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire decernat, nullus autem magnanimus, & pudicus in poteſtate habeat, quid de ſua carne fiat, ſed tantùm quid annuat mente, vel renuat: quis tandem ſanâ mente putaverit ſe perdere pudicitiam, ſi fortè in apprehenſa & oppreſſa carne ſua exerceatur & expleatur libido non ſua?

1 ¶ Ita, ne] *Apud B. Auguſtinum*, At enim ne vel aliena polluat.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

PRopoſito *c* animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſervat perſeverantia continentiæ ſuæ. An verò, ſi aliqua fœmina mente corrupta, violatoque propoſito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem ſuum, adhuc eam pergentem ſanctam vel corpore dicimus, eâ ſanctitate animi, per quam corpus ſanctificabatur, amiſsâ atque deſtructâ? Abſit hìc error, & hinc potiùs admoneamur, ita non 1 amitti corporis ſanctitatem manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo, ſicut amittitur corporis ſanctitas, violatâ animi ſanctitate. *Idem cap. 19.* ¶ Lucretiam certè matronam nobilem, veteremque Romanam, pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cùm violenter oppreſſo Tarquinii Regis filius libidinosè potitus eſſet, illa ſcelus improbiſſimi juvenis marito Collatino, & propinquo Bruto, viris clariſſimis & fortiſſimis indicavit, eosque ad vindictam conſtrinxit. Deinde fœdi in ſe commiſſi *d* ægra atque impatiens ſe peremit. Quid dicemus? adultera hæc, an caſta judicanda eſt? Quis in hac controverſia judex laborandum putaverit? Egregiè quidam ex hoc, veraciterque declamans ait: [*Mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus admiſit.*] Splendidè atque veriſſimè. Intuens enim in duorum corporum commiſtione unius inquinatiſſimam cupiditatem, alterius caſtiſſimam voluntatem, & non quid conjunctione membrorum, ſed quid animorum diverſitateageretur, attendens: [*Duo*, inquit, *fuerunt, & unus adulterium admiſit.*]

1 ¶ Ita non amitti] *Locupletatus eſt ex originali hic locus, qui etiam apud Ivonem erat paulò conciſior.*

C. V.

Idem *in eodem libro, cap.27.*

NOn 1 fidelibus Chriſti ſit tædio veſtra vita, ſi ludibrio fuit hoſtibus caſtitas veſtra. Habetis magnam, veramque conſolationem, ſi fidam conſcientiam retinetis, non conſenſiſſe peccatis eorum, qui in vos peccare permiſſi ſunt. *Idem in libro de duabus animabus, cap.10.* ¶ Non niſi voluntate peccatur.

1 ¶ Non fidelibus] *In originali legitur*, Non itaque vobis, ô fideles Chriſti, *ſed quoniam erat initium capitis, non eſt mutatum. Reliqua verò ſunt reſtituta & aucta.*

a *Sent. ibidem. Ivo p.7.c.138.* b *Ivo p.7.c.139.* c *Ivo ibid.* d *al. commiſſi ſceleris.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Idem *in libro primo de libero arbitrio, c.5.*

DE pudicitia *a* quis dubitaverit, quin ea ſit in animo conſtituta, quandoquidem virtus eſt? Unde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt. *Item Hieronymus* 1 *ſuper epiſtolam ad Romanos, libro 1.* Non *b* poteſt fieri, ut niſi quis mœchetur priùs in corde, mœchari poſſit in corpore. *Idem ſuper Lucam* 2 *in lib. ſecundo.* ¶ Finge *c* in perſecutione aliquam virginem proſtitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo ſuſcipitur, in lege quaſi corrupta repudiatur. *Idem in libro Hebraicarum quæſtionum in Geneſ. ad cap.12.* ¶ Corpus *d* mulieris non vis maculat, ſed voluntas. *Item Auguſtinus in libro de ſancta virginitate, cap.8.* ¶ Sicut nemo impudicè utitur corpore, niſi ſpiritu priùs conceptâ nequitiâ: ita nemo pudicitiam ſervat in corpore, niſi ſpiritu priùs inſitâ caſtitate.

1 ¶ Item Hieronymus] *Apud B. Hieronymum nihil tale eſt inventum. Sed apud Origenem lib.2. ad caput 2. epiſtola ad Romanos hæc leguntur:* Neque enim fieri poteſt, ut ſi antè quis non mœchetur in corde, mœchari poſſit in corpore.

2 ¶ Idem ſuper Lucam] *Hæc habentur in commentariis B. Hieronymi in Matthæum, l.2. c.11. & inde eſt emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

C. VII. ¶ *In corpore pudicitia violari non poteſt, ſi mens inviolata ſervetur.*

Idem *Victoriano, epiſt. 122.*

AD Deum *e* ingemiſcentibus omnino ſuis aderit, qui ſuis adeſſe conſuevit: & aut nihil in earum caſtiſſimis membris libidine hoſtili perpetrari permittet, aut ſi permittit, cùm earum animus nullâ conſenſionis turpitudine maculatur, etiam carnem ſuam defendit à crimine: & quicquid in ea nec commiſit, nec permiſit libido patientis, ſolius erit culpa facientis, omniſque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas caſtitatis, ut illa inviolata, nec in corpore poſſit pudicitia violari, cujus membra potuerint ſuperari.

C. VIII. ¶ *Caro non peccat, ſi à contagione fuerit anima munda.*

Item Iſidorus *in ſynonymis, lib.2.*

NOn *f* poteſt corpus corrumpi, niſi priùs animus fuerit corruptus. Munda à contagione animâ *g*, caro non peccat.

C. IX. ¶ *Non eripitur pudicitia carnis, ſi mente ſervatur.*

Item Auguſtinus *Honorato Epiſcopo, epiſtol. 180.*

MAgis *h* timeamus, ne ſenſu interiore corrupto pereat caſtitas fidei, quàm ne fœminæ violenter conſtuprentur in carne, quia violentiâ non violatur pudicitia, ſi mente ſervatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſuâ turpiter carne non utitur, ſed ſine conſenſione tolerat, quod alius operatur.

C. X. ¶ *Nec peccatum, nec juſtitia ex opere ſine voluntate perficitur.*

Item Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti ſuper Matthæum, hom.32. ad c.19.*]

SIcut enim peccatum ſine voluntate opus non facit, ita & juſtitia ex opere non conſummatur, niſi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate committunt. Niſi enim ex voluntate ſola fornicatio conſummaretur,

a *Ivo p.7.c.140. & p.10.c.101.* b *Ivo p.7.c.141.* c *15.q.1. ſi quis non iratus. §. item in perſecutione.* d *Idem Beda in q. in Gen.10. 8. c.190. Ivo p.8.c.11.* e *Anſel.l.10.c.32.* f *Cap.1. id eſt, ante c. de caſtitate. in recent. impreſſ. Sent.4. diſt.33. Ivo p.7. c.142.* g *al. animi.* h *Polyc.l.4.tit.35. Anſ.l.10.c.51.*

nunquam Dominus diceret: *a* [*Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*] Ergo voluntas ſine opere *b* frequenter peccat. Illa eſt glorioſa continentia, non quam transgredi non poteſt neceſſitas debilitati *c* corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti.

C. XI. ¶ *Virginitas carnis non ſervatur mente corruptâ.*

Item Hieronymus *in epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.*

2 ps SI Paulus Apoſtolus vas *d* electionis, & ſeparatus in Evangelium Chriſti, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimit corpus ſuum, & ſervituti *e* ſubjicit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inveniatur, & tamen *f* videt aliam legem in membris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ, & captivum ſe in legem duci peccati: ſi poſt *g* nuditatem, jejunia, famem, carceres, flagella, ſupplicia, in ſemetipſum reverſus exclamat: [*Infelix* h *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*] tu te putas ſecuram eſſe debere? ¶ Cave, quæſo, ne quando de te dicat Deus: *i* [*Virgo Iſraël cecidit, non eſt, qui ſuſcitet eam.*] Audenter loquar: cùm omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non vult coronare corruptam. ¶ Timeamus illam prophetiam, *k* ne in nobis etiam compleatur: [*Virgines bonæ deficient.*] Obſerva quid dicat: [*Virgines bonæ deficient,*] quia ſunt & virgines malæ. [*Qui* l *viderit*, inquit, *mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*] Perit ergo & mente virginitas. Iſtæ ſunt virgines malæ, virgines carne, non Spiritu: virgines *m* ſtultæ, quæ oleum non habentes excluduntur à ſponſo. Si autem & illæ, quæ virgines ſunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non ſalvantur, quid fiet illis, quæ proſtituerunt membra Chriſti, & mutaverunt templum Sancti Spiritûs in lupanar? Illicò audient Prophetam dicentem: [*Deſcende* n, *ſede in terra virgo filia Babylonis, ſede in terra: non eſt filia Chaldæorum thronus* o: *non vocaberis ultrà mollis & delicata. Accipe* p *molam, mole farinam, diſcooperi velamen tuum, denuda crura, tranſi flumina, revelabitur ignominia tua, apparebunt opprobria tua.*] Et hoc poſt thalamos filii Dei, poſt oſcula fratruelis, & ſponſi: illa, de qua quondam ſermo Propheticus concinebat: [*Aſtitit* q *Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate,*] nudabitur, & poſteriora ejus ponentur in faciem ipſius. Sedebit ad *r* aquas ſolitudinis, & poſito vaſe, divaricabit pedes ſuos omni tranſeunti, & uſque ad verticem polluetur. Rectiùs fuerat hominum ſubiiſſe conjugium, ambulâſſe per plana, quàm ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere. Ne *s* fiat, obſecro, civitas meretrix fidelis Sion, ne *t* poſt Trinitatis hoſpitium ibi Dæmones ſaltent, & *u* Sirenæ nidificent, & hericii.

¶ *Multis locis reſtitutum eſt hoc caput ex vetuſtis exemplaribus, & originali.*

C. XII. ¶ *Corpore intacto caſtitas nonnunquam amittitur.*

Item Auguſtinus *ſerm. 3. de communi vita Clericorum, & epiſt. 109. ad monachas.*

3 ps NEc ſolo tactu, ſed affectu quoque, & aſpectu appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos animos habere pudicos, ſi habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius: & cùm ſe invicem ſibi, etiam tacente linguâ, conſpectu mutuo corda nuntiant impudica, & ſecundùm concupiſcentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit caſtitas ipſa de moribus.

C. XIII. ¶ *Adulterium perpetratur, cùm vel innupta turpiter concupiſcitur.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 21. c. 9.*

QUi *a* viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.] Quia enim græco vocabulo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena conjunx, ſed mulier videri prohibetur, apertè veritas oſtendit, quia etiam ſolo viſu, cùm turpiter vel innupta concupiſcitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerunque ex loco, vel ordine concupiſcentium diſcernitur: quia ſcilicet ſic hunc in ſacro ordine ſtudioſa concupiſcentia, ſicut illum adulterii inquinat culpa: in perſonis tamen non diſſimilibus idem luxuriæ diſtinguitur reatus.

4 pars. *Quamvis autem violenter oppreſſæ pudicitiam non amiſerint, incontaminatis tamen ſe non audeant exæquare virginibus.*

C. XIV. ¶ *Quæ opprimuntur, incontaminatis ſe virginibus comparare non audeant.*

Unde Leo Papa, *epiſt. 85. al. 87. ad Epiſcopos Afric. c. 5.*

ILlæ *b* autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbaricâ perdidêre, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia ſua, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui, minùs tamen eisdem oberit, ſi quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe.

Cùm ergo hæc, quæ violentiam paſſa eſt, pudicitiam amiſiſſe probari non poteſt, nullo modo convincitur fornicationis vel adulterii crimen incurriſſe. Ut enim ait Auguſtinus in libro de bono conjugali, cap. 4. [Adulterium *c* committitur, cùm vel propriæ libidinis inſtinctu, vel alienæ conſenſu cum altero vel altera, contra pactum conjugale concumbitur, atque ita frangitur fides: quæ in rebus etiam corporeis & abjectis magnum animi bonum eſt: & ideò ei 1 ſalutem quoque corporalem, quâ etiam vita iſta continetur, certum eſt debere poſtponi.]

1 ¶ Et ideò ei] *Apud B. Auguſtinum legitur:* & ideò eam ſaluti quoque corporali, quâ etiam vita iſta continetur, certum eſt debere præponi. *Sed ob gloſſam, & quoniam idem eſt ſenſus, nihil mutatum eſt.*

C. XV. ¶ *Mœchatur, qui alicui præter matrimonii fœdus miſcetur.*

Item Iſidorus d *ſuper Exodum, c. 29.*

NOn *e* mœchaberis,] id eſt, ne quiſquam præter matrimonii ſui fœdera aliis fœminis miſceatur ad explendam libidinem. Nam ſpecialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit.

C. XVI. ¶ *Qui vivente uxore ſuâ alteram cognoſcit, adulterium committit.*

Item Auguſtinus *de adulterinis conjugiis, lib. 2. cap. 13.*

PUto *f* Chriſtianum neminem reluctari, illum adulterum eſſe, qui vel diu languente, vel diu abſente, vel continenter vivere cupiente ſuâ uxore, alteri commiſtus eſt fœminæ.

5 pars. *Cùm ergo nihil iſtorum in iſta deprehendatur fuiſſe, quia nec propriæ libidinis inſtinctu, nec alienæ conſenſu, nec viro ſuo languente, vel abſente, vel continenter vivere cupiente adhæſit alii, ſed violenter alienâ libidine oppreſſâ vim pertulit, apparet, quòd nec*

a *Matth. 3.* b *al. corpore.* c *al. debilitatis.* d *Act. 9. & 23. & Rom. 1.* e *1. Cor. 9.* f *Rom. 7.* g *2. Corinth. 11.* h *Rom. 7.* i *Amos 5.* k *Amos 8.* l *Matth. 5.* m *Matthei 25.* n *Eſa. 47.* o *al. ſolium:] orig.* p *Cant. cap. 1.* q *Pſ. 44.* r *Ezech. 16.* s *Eſa. 1.* t *Eſa 34.* u *al. Sirenes.*

a *Deut. 5. Matth. 5.* b *Polyc. l. 4. tit. 34.* c *Hujus autem fidei violatio dicitur adulterium, cùm] orig. Ivo p. 8. c. 102. Pann. l. 7. c. 22.* d *Et Rabanus & Beda in quæſt. in Exod.* e *Ivo p. 8. c. 107. Pann. l. 7. c. 23.* f *Ivo p. 8. c. 24.*

adultera.

adultera, nec fornicaria dici poteſt. Unde nec aliquâ occaſione valet dimitti. Cùm enim Judæi a *quærerent à Chriſto, utrùm liceret homini uxorem ſuam dimittere quacunque ex cauſa, reſpondit eis:* [Non legiſtis *b*, quia, qui fecit eos ab initio, maſculum & fœminam creavit eos? Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.] *Deinde ſermonem ſuum ita concluſit, ut diceret, neminem poſſe dimittere uxorem ſuam, exceptâ causâ fornicationis. Hinc Apoſtolus ait in epiſtola ad Corinthios:* c [His, qui matrimonio conjuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere.] *Unde datur intelligi, quòd qualeſcunque fuerint vir & uxor, ex quo conjugali affectu ſibi adhæſerint, ulteriùs ab invicem diſcedere non valent.*

C. XVII. ¶ *Qualiſcunque ſit vir, ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.*

Unde Ambroſius *in Hexameron* d, *tit. diei quarta, ſcribit.*

HOrrendus 1, & *e* incultus eſt vir: ſemel placuit: nunquid vir frequenter eſt eligendus? Comparem ſuum & bos requirit, & equus diligit: & ſi mutetur alius, trahere jugum neſcit compar alterius, & ſe non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & putas ſæpè mutandum? & ſi uno defecerit die, ſuperducis rivalem, & ſtatim incognitâ causâ, quaſi cognitam *f* pudoris exequeris injuriam?

1 ¶ Horrendus,] *Apud B. Ambroſium legitur*, ſed horridus & incultus eſt: ſemel placuit, &c. *Ante hoc autem capitulum eſt cap.* Adam per Evam. *infrà 33.q.5.*

C. XVIII. ¶ *Similiter de uxore intelligatur.*

Item Auguſtinus *de ſermone Domini in monte, lib.1. cap.32.*

SI uxorem *g* quis habet ſterilem, vel deformem corpore, ſive debilem membris, vel cœcam, vel ſurdam, vel claudam, vel ſi quid aliud, ſive morbis, & doloribus, languoribusque confectam, & quicquid (exceptâ fornicatione) cogitari poteſt vehementer horribile, pro fide & ſocietate ſuſtineat.

C. XIX. ¶ *Non licet viro uxorem dimittere, niſi causâ fornicationis.*

Item Hieronymus *ad Oceanum de* h *morte Fabiolæ.*

PRæcepit *i* Dominus uxorem non debere dimitti, exceptâ causâ fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris jubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & vir mœchus retinendus.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem.*

APud *k* nos, quod non licet fœminis, æquè non licet viris, & eadem ſervitus pari conditione cenſetur.

C. XXI. ¶ *Communione privetur, qui extra cauſam fornicationis uxorem ſuam dimittit.*

Item ex Concilio Toletano XII. *cap.8.*

6 ps PRæceptum *l* Domini eſt, ut exceptâ causâ fornicationis uxor à viro dimitti non debeat: & ideò quicunque circa culpam criminis ſupradicti uxorem ſuam quâcunque occaſione dimiſerit, quia quod Deus *m* conjunxit, ille ſeparare diſpoſuit, tamdiu ab Eccleſiaſtica communione privatus, & à cœtu omnium Chriſtianorum maneat alienus, quamdiu ſocietatem relictæ conjugis ſinceriter amplectatur, & foveat. Itaque qui jam admoniti à Sacerdote ſemel, bis, terque, ut corrigerentur, ad thorum ſuæ conjugis noluerint redire, ipſi ſe ſuis meritis, & à palatinæ dignitatis officio ſeparabunt, & inſuper generoſæ dignitatis teſtimonium, quamdiu in culpa fuerint, amiſſuri ſunt, quia carnem ſuam diſſidii jugulo tradiderunt.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, c.96.*

QUicquid *a* mulier tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel ſi te accuſaverit, non eſt, exceptâ causâ fornicationis, rejicienda, vel odio prorſus habenda, quæ eſt 1, Apoſtolo *b* præcipiente, ſicut Eccleſia à Chriſto diligenda.

1 ¶ Quæ eſt,] *Hæc uſque ad finem addita ſunt ex ipſis reſponſionibus.*

7 pars. *Sed quæritur, cùm ſit par utriuſque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cùm econtrà uxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur.*

C. XXIII. ¶ *In utroque ſexu adulterium pari ratione punitur.*

De his ità ſcribit Innocentius Papa, *epiſt.3. ad Exuperium Epiſcopum, cap.4.*

CHriſtiana *c* religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat. Sed viros ſuos mulieres non facilè de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberiùs uxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueverunt: & ideò mulieribus, prodito earum crimine, communio denegatur; virorum autem latente commiſſo non facilè quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur: qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cùm ergò par cauſa ſit, interdum probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

QUÆSTIO VI.

ECce, quòd iſta dimitti non valet, cùm à fornicatione innocens inveniatur. Sed ponatur, quòd ipſa ſit adultera, quæritur, ſi adulter poſſit dimittere eam causâ fornicationis? Non enim videtur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire poſſit. Unde cùm Judæi adulteram accuſarent, æquitatis ſententiam à Domino acceperunt:* [Quicunque *d* veſtrûm ſine peccato eſt, primus lapidem in illam mittat.] *Hinc etiam in Evangelio* e *præcipitur:* [Hypocrita, primùm ejice trabem de oculo tuo, & poſteà educes feſtucam de oculo fratris tui.]

C. I. ¶ *Qui fornicatur, fornicationis causâ uxorem ſuam dimittere non poteſt.*

Hinc etiam Auguſtinus *ſcribit in lib.1. de ſermone Domini in monte, c.28.*

NIhil *f* iniquius quàm fornicationis causâ dimittere uxorem, ſi & ipſe convincitur fornicari. Occurrit enim illud: [*In quo* g *enim alterum judicas, temetipſum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.*] Quapropter quiſquis fornicationis causâ vult abjicere uxorem, prior debet eſſe à fornicatione purgatus. Quod ſimiliter etiam de fœmina dixerim.

C. II. ¶ *Qualem quiſque vult invenire uxorem, talem ſe ſervet eidem.*

Idem *de verbis Domini, tractatu ſive ſerm. 46.*

SI ducturi *h* eſtis uxores, ſervate vos uxoribus veſtris. Quales vultis eas 1 invenire, tales & ipſæ inveniant vos. Quis juvenis eſt, qui non caſtam velit ducere uxorem? & ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? Intactam quæris? intactus eſto: puram quæris? noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non potes.

1 ¶ Eas invenire.] *In originali, & apud Ivonem eſt:* Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipſæ invenire.

a *Matth.19.* b *Gen.2.* c *1.Cor.7.* d *Lib.5.c.7.* e *Ivo p.8.c.232. Pann.l.6.c.103.* f *al. cognita.* g *Sent.4. diſt.34. Ivo p.8.c.238. Pann.l.6.c.104.* h *Epitaphium Fabiolæ tom.1.* i *Sent.4. diſt.35. Ivo p.8.c.240. Pann.l.7.c.3.* k *Ivo ibid.* l *Ivo p.8.c.329. Pann.l.7.c.1.* m *Matth.19.*

a *Ivo part.8.cap.228.* b *Epheſ.5.* c *Sent.4. diſtinct.35. Ivo p.8.cap.214.* d *Joann.8.* e *Luc.6.* f *Sentent.4. diſtinct.35. Ivo part.8.c.250. Pannorm. l.7. cap.31.* g *Rom.2.* h *Ivo p.8.cap.45.*

C. III. ¶ *Judicium de alio expetere non debet, qui ſe judicari contemnit.*

Idem *in epiſtola ad Paſcentium Comitem Arianum, epiſt. 174.*

INiquum *a* eſt, ut quiſque de alio judicare velit, & judicari de ſe nolit.

C. IV. ¶ *Viri graviùs ſunt puniendi de adulterio, quàm mulieres.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib. 2. c. 8.*

INdignantur *b* mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas: cùm tantò gravius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas.

C. V. ¶ *Sicut vir caput eſt mulieris, ſic adulterando graviùs delinquit, quàm mulier.*

Idem *de decem chordis, cap. 3.*

NOn *c* mœchaberis, id eſt, non ibis ad aliquam aliam præter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, & non vis reddere hoc uxori? & cùm debeas in virtute præcedere uxorem (quoniam caſtitas virtus eſt) tu ſub uno impetu libidinis cadis? & vis uxorem tuam victricem eſſe, tu victus jaces *d?* & cùm tu caput ſis uxoris tuæ, præcedet te ad Deum, cujus caput es? vis domum tuam capite deorſum pendere? Caput *e* enim mulieris eſt vir. Ubi autem meliùs vivit mulier, quàm vir, capite deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, meliùs debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem ſuam, ut illa imitetur virum, & ſequatur caput ſuum.

His auctoritatibus monſtratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

QUÆSTIO VII.

1 ps NUnc autem quæritur, Si ille, qui dimiſerit uxorem ſuam causâ fornicationis, illâ vivente aliam ducere poſſit? Quòd autem hoc fieri non poſſit, teſtatur* Auguſtinus *in libro de bono conjugali, cap. 7. dicens:*

C. I. ¶ *Vinculum conjugii fornicatione non poteſt diſſolvi.*

INterveniente *f* divortio non aboletur illa confœderatio nuptialis: ita ut ſibi conjuges ſint etiam ſeparati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati.

C. II. ¶ *Nullâ ratione diſſolvitur conjugium, quod ſemel initum probatur.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib. 2. cap. 4. & 5.*

LIcitè dimittitur *g* conjunx ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis. Sicut enim manente in ſe ſacramento regenerationis excommunicatur 1 quiſquis reus criminis, nec illo ſacramento caret, etiamſi nunquam reconcilietur Deo: ita manente in ſe vinculo fœderis conjugalis, uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamſi nunquam reconcilietur viro. Carebit autem, ſi mortuus fuerit vir ejus. Reus verò excommunicatus ideò nunquam carebit regenerationis ſacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus.

1 ¶ Excommunicatur quiſquis] *Totus hic locus eſt reſtitutus ex originali, & multa alia cùm ex eodem, tùm ex vetuſtis exemplaribus emendata.*

a *Ivo p. 6. c. 392.* b *Sent. 4. diſt. 35. Ivo p. 8. c. 242. Pann. l. 7. c. 36.* c *Ivo p. 8. c 263. Exod. 20. Deut. 5.* d *al. jacens.* e *Eph. 5.* f *Ivo p. 8. c. 9. & 235. Pann. l. 7. c. 7.* g *Ivo p. 8. cap. 239. Pann. lib. 7. cap. 5.*

C. III. ¶ *Sive vir ab uxore, ſive uxor à viro causâ fornicationis diſceſſerit, alteram habere prohibetur.*

Idem *ſuper epiſtolam Pauli ad Corinthios.*

APoſtolus *a* dicit 1: [*His, qui ſunt in conjugio, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo.*] Poteſt enim fieri, ut diſcedat eâ causâ, quâ Dominus permiſit. Aut, ſi fœminæ licet virum dimittere etiam præter cauſam fornicationis, & non licet viro, quid reſpondebimus de hoc, quod dixit poſteriùs? [*Et vir uxorem ne dimittat.*] quare non addit: [*exceptâ causâ fornicationis:*] quod Dominus permittit? niſi quia ſimilem formam vult intelligi, ut ſi dimiſerit (quod causâ fornicationis permittitur) maneat ſine uxore, aut reconcilietur uxori? *& poſt pauca.* ¶ Dominus autem permiſit causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, non juſſit.

¶ *Eſt apud Bedam 1. Corinth. 7. ex lib. 1. B. Auguſtini de ſermone Domini in monte, cap. 26.*

1 ¶ Apoſtolus dixit:] *Apud B. Auguſtinum in 1. libro de ſermone Domini in monte, cap. 26. legitur:* ſed conſulamus Apoſtolum, ne quid temerè dicamus. *His, qui ſunt in conjugio,* inquit, *præcipio, &c.*] *Apud Bedam verò 1. Corinth. 7.* His, qui ſunt in conjugio præcipit per Apoſtolum Dominus, uxorem, &c. *Multa verò & in hoc, & in ſequentibus capitibus,* Fieri, *&* Dominus, *emendata ſunt ex iiſdem B. Auguſt. & Beda, in locis indicatis.*

C. IV.

Idem *de ſermone Domini in monte, lib. 1. cap. 25.*

FIeri *b* poteſt, ut vir dimittat uxorem causâ fornicationis, quam Dominus exceptam eſſe voluit. Jam verò ſi nec illi nubere conceditur, vivo viro, à quo receſſit, neque huic alteram ducere vivâ uxore, quam dimiſit, multò minùs fas eſt illicita cum quibuslibet ſtupra committere.

C. V. ¶ *Ab uxore dimiſſus, vel dimiſſa à viro, ad pœnitentiam redigantur, niſi aut continenter vivere, aut ſibi reconciliari voluerint.*

Item ex Concilio *c* Milevitano, *c. 17.*

PLacuit *d*, ut ſecundùm *e* Evangelium, & Apoſtolicam diſciplinam neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa à marito, alteri conjungantur, ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur.

C. VI. ¶ *Mœchatur, qui à viro dimiſſam ducere præſumit.*

Item Auguſtinus *lib. 1. de ſermone Domini in monte, cap. 25.*

DOminus *f* ad illud confirmandum, ut non facilè dimittatur uxor, ſolam cauſam fornicationis excepit, cæteras verò univerſas moleſtias, ſi quæ fortè extiterint, jubet pro fide conjugali, pro caſtitate fortiter ſuſtineri. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ ſoluta eſt à viro.

C. VII. ¶ *Adultera probatur, quæ vivente viro alteri nubit.*

Item Hieronymus *ad Amandum* 1 *Presbyterum.*

OMnes *g* cauſationes Apoſtolus amputans, apertiſſimè definivit, vivente viro eſſe adulteram mulierem, ſi alteri nupſerit. Nolo mihi proferas raptoris vio-

a *1. Corinth. 7. Sentent. 4. diſt. 35. Polyc. l. 6 tit. 4. Ivo part. 8. cap. 208. Pann. l. 7. cap. 2.* b *Beda 1. Corinth. 7. Ivo part. 8. c. 273.* c *Concilium Africanum, cap. 69. & Græcum, cap. 105.* d *Polyc. lib. 6. tit. 4. Anſelmus lib. 10. cap. 15. Burch. lib. 9. cap. 64. Ivo p. 8. c. 200.* e *Matth. 19. 1. Corinth. 7.* f *Beda 1. Corinth. 7. Sentent. 4. diſt. 35. Ivo p. 8. cap. 237. Pann. l. 7. c. 4.* g *Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 239.*

lentiam, matris præſtationem *a*, patris auctoritatem, propinquorum catervam, ſervorum inſidias, atque contemptum *b*, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licèt adulter ſit, licèt ſodomita, licèt flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apoſtolus hæc propriâ auctoritate decernit, ſed Chriſto in ſe loquente Chriſti verba ſecutus eſt, qui ait in Evangelio *c* [*Qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ causâ fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimiſſam acceperit, adulter eſt.*] Unde & Apoſtoli gravem conjugii ſarcinam intelligentes: [*Si ita eſt*, inquiunt, *non expedit homini, uxorem accipere.*] Ad quos Dominus: [*qui poteſt*, inquit, *capere, capiat.*] ſtatimque ſub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nullâ carnis lege tenetur.

1 ¶ Amandum] *Sic in pleriſque vetuſtis. Nam in vulgatis erat*, Damaſum. *Sunt autem aliqua in capite emendata ex ipſo originali, ubi gloſſa non obſtitit.*

¶ *Poſt hæc verba apud B. Hieronymum ſequitur c.* non ſatis. *34. quæſt. 1. & 2.*

C. VIII. ¶ *Mulieri fideli, quæ virum adulterum dimittit, alii nubere non licet.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap. 9.*

FIdelis *d* fœmina, quæ adulterum maritum reliqueris fidelem, & alterum duxit *e*, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non priùs accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, de ſeculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis dare compulerit.

C. IX. ¶ *Ad pœnitentiam eſt cogendus, qui multis nuptiis copulatur.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id eſt, ex cap. Martini Bracharenſis, c. 80.*]

SI *f* quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Converſatio autem & fides pœnitentis tempus comprehendat 1.

1 ¶ Comprehendat.] *In originali, & apud Ivonem eſt*, compendiat tempus. *Apud Burchardum corruptè*, compendit. *Et in Concilio Neocæſarienſi, cap. 3. ſuprà, 31. quæſt. 1.* de his. *unde hoc ſumptum eſt, legitur*, abbreviat. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. X. ¶ *Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.*

Item Auguſtinus *de adulterinis conjugiis, lib. 1. cap. 9.*

QUemadmodum *g* non rectè dici poteſt, ſi ergò neſcit homo, non peccat (ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam ſcientium) ita non rectè dici poteſt, ergo ſi causâ fornicationis dimiſerit vir uxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Eſt enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus, ſed utique minor, quàm eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, ſed alteras ducunt.

2 pars. *Sunt enim in fornicatione gradus, ut ſicut gravius peccat adulter, quàm fornicator, ſic gravius delinquit, qui nec ſuâ dimiſsâ aliam ducit, eo, qui ſuam dimittens, aliam cognoſcit: gravius quoque, qui uxorem habens ad conjugem proximi ſui accedit, quàm qui non habens uxorem, thorum alterius violat, vel uxoratus ad ſolutam accedens. Sed hos omnes inceſtuoſi tranſcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes.*

C. XI.

Unde Auguſtinus *de adulterinis conjugiis.*

ADulterii *h* malum vincit fornicationem; vincitur autem ab inceſtu. Pejus eſt enim cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum eſt peſſimum, quod contra naturam fit, ut ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit uti. Uſus enim naturalis, ſi ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale eſt, in meretrice damnabile. Sed iſte, qui eſt contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius in uxore. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum conceſſis, etiam cùm modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, vel unus, vel rarus exceſſus.

¶ *In multis vetuſtis caput hoc conjunctum eſt ſuperiori: atque in eo referuntur verba B. Auguſtini hinc inde collecta, potiſſimum ex libro de bono conjugali, cap. 8. 9. & 11. quem etiam librum citat Ivo, & Magiſter.*

C. XII. ¶ *Minus eſt ſecundùm naturam coire, quàm contra naturam delinquere.*

Item Ambroſius *in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 6.*

OFferebat *a* ſanctus Loth filiarum pudorem. Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat, tamen minus erat ſecundùm naturam coire, quàm adversùs naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ verecundiæ, hoſpitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem.

C. XIII. ¶ *Graviora ſunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Item Auguſtinus *confeſſionum lib. 3. c. 8.*

FLagitia *b*, quæ ſunt contra naturam, ubique & ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ ſi omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divinâ lege tenerentur: quæ non ſic fecit homines, ut ſe illo uteretur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cùm eadem natura, cujus ipſe auctor eſt, libidinis perverſitate polluitur.

C. XIV. ¶ *Turpior & flagitioſior eſt uſus contra naturam, quàm fornicationis vel adulterii.*

Item *contra Jovinianum, lib. 1.*

USus *c* naturalis & licitus eſt in conjugio, ſicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò ſemper illicitus, & proculdubiò flagitioſior atque turpior: quem ſanctus Apoſtolus *d* & in fœminis, & in maſculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quàm ſi in uſu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

¶ *Caput hoc neque in libro de bono conjugali, (quem contra Jovinianum ſe ſcripſiſſe B. Auguſtinus lib. 2. retractat. cap. 22. profitetur,) neque in libris contra Julianum, quorum quintum citat Ivo, eſt inventum. De his tamen flagitiis agitur lib. 2. de nuptiis & concupiſcentia, c. 19. & 20.*

C. XV. ¶ *Omnis immunda pollutio, fornicatio eſt, licèt varia ſint peccata fornicationis.*

Item Iſidorus *lib. 2. de ſummo bono, c. 39.*

3 ps NOn ſolùm de commiſſa fornicatione peccatum regnat in homine, ſed ſi adhuc delectetur, atque animum teneat, proculdubiò regnat. Fornicatio carnis, adulterium: fornicatio animæ, idolorum eſt ſervitus. Eſt autem & ſpiritalis fornicatio, de qua *e* Dominus ait: *f* [*Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*] Omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamvis quiſque diverſâ turpitudinis voluptate proſtituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia; quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo ſeparatur. ¶ Inter cætera ſeptem vitia, vitium *g* fornicationis

a *al. perſuaſionem*] *orig.* b *aliter, & parentum contumelias.* c *Matth. 19.* d *Burch. lib. 9. cap. 63. Ivo part. 8. c. 199.* e *duxerit,*] *orig.* f *Burch. lib. 9. cap. 20. Ivo part. 8. cap. 158. & 382.* g *Ivo part. 8. cap. 255.* h *Sentent. 4. diſtinct. 38. Ivo part. 8. cap. 110.*

a *Ivo p. 9. c. 155. Gen. 19.* b *Ivo p. 9. c. 105.* c *Ivo p. 9. c. 106.* d *Rom. 1.* e *Secundum quod.* f *Matth. 5.* g *alit. fornicatio maximi eſt ſceleris.*

maximum ſcelus eſt: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis. Sunt 1 autem quædam, quæ ſicut animalia abſque ulla diſcretione, indeſinenter libidini ſerviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cùm conceperint, ultrà non indulgent maribus copiam ſui.

1 ¶ Sunt autem] *Hæc non ſunt inventa apud Iſidorum: ſed apud Origenem, hom. 5. ad c. 19. Gen. & ſimilia apud B. Hieronymum in c. 5. epiſtola ad Epheſios.*

C. XVI. ¶ *Adulterium ſecundum in pœnis obtinet locum.*

Item ex epiſtola 1 Clementis *ad Jacobum.*

QUid *a* in omnibus peccatis adulterio eſt gravius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant à Deo, etiamſi ſobriè vixerint.

¶ *Locum hunc ex epiſtola Clementis citat Nicolaus I. in epiſtola omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis in regno Lotharii, quæ incipit*, Optaremus: *& extat Romæ in Bibliotheca monaſterii Dominicanorum.*

His auctoritatibus evidentiſſimè monſtratur, quòd quicunque cauſâ fornicationis uxorem ſuam dimiſerit, aliam illâ vivente ducere non poterit: & ſi duxerit, reus adulterii erit.

4 pars. *His ita reſpondetur. Hæ auctoritates de iis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit; vel de his, qui præſtantes cauſam diſſidii, aliorum conjunctione ſe reddiderunt indignos.*

C. XVII.

Unde Ambroſius *ſuper 1. epiſt. Pauli ad Corinthios, ad cap. 7.*

UXor *b* à viro non diſcedat, niſi causâ fornicationis: quòd ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro ſuo: & vir ſimiliter non dimittat uxorem.] Ideò non ſubdit de viro, quod de uxore præmiſit, quia viro licet ducere aliam.

¶ *In eo Ambroſii loco pluribus verbis hæc res exponitur: ſed contrariam ſententiam aſſerit B. Ambroſius libr. 1. de Abraham, cap. 4. & 7. quod refertur ſup. eâd. quæſt. 4.* nemo. *& in comment. ad cap. 16. Lucæ, toto cap. 1. libri octavi, cujus pars refertur infrà 33. quæſt. 2.* an, quod.

C. XVIII. ¶ *Licet ducere aliam viro, cui ſua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet.*

Item Gregorius III. *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. 4.*

QUod *c* propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis: bonum eſſet, ſi ſic permaneret, ut abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnorum eſt, ille, qui ſe non poterit continere, nubat magis: non tamen ſubſidii opem ſubtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non deteſtabilis culpa excludit.

¶ *Epiſtola, ex qua capitulum hoc acceptum eſt, impreſſa extat tomo 3. Conciliorum, & manuſcripta in Bibliotheca monaſterii Dominicanorum: & quæ citantur infrà 33. q. 1. c.* quod autem. *& c. ſequenti, videntur eſſe hujus Gregorii III.*

5 pars. *Sed* d *illud Ambroſii à falſatoribus dicitur inſertum. Illud Gregorii ſacris canonibus, imò Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ penitus invenitur adverſum. Quidam verò ſententiam Ambroſii ſervare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licitè dimittat uxorem, & vivente dimiſſâ aliam ducat, ſed de inceſtuoſa tantùm fornicatione intelligi: cùm uxor videlicet alicujus, patri & filio, fratri & avunculo viri ſui, vel alicui ſimilium ſe conſtupran-dam publicè tradiderit. Hæc autem, quæ viro ſuo ſe illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam conſanguinitatis in primum, vel ſecundum, vel tertium gradum tranſivit affinitas* a, *licitè dimittitur, & eâ vivente ſuperducitur alia. Hìc ſi quis contendat non magis viro, quàm mulieri licitum eſſe, ſi vir alicujus eodem modo fornicetur, ſciat virum ab Ambroſio appellatum non ſexu, ſed animi virtute: mulierem quoque nominatam ſentiat non ſexu corporis, ſed mollitiâ mentis. Sed quia nullâ auctoritate permittitur, ut uxore vivente alia ſuperducatur, intelligitur illud Ambroſii in ſupradicto genere fornicationis: non tamen, quòd vivente dimiſſâ, aliam ducere poſſit: ſed poſt mortem fornicarii, vel fornicariæ, (quorum uterque, ut ſuprà dictum eſt, à corruptione luxuriæ mulier appellatur) ille, qui à fornicatione mundus eſt, vir, vel mulier aliis copulari poſſunt: adulteri autem, ſi ſupervixerint, nullo modo aliis copulari poterunt.*

C. XIX. ¶ *Licitum conjugium non negetur illi, cujus uxor cum ſuo fratre dormierit.*

Sic & illud intelligitur, quod in capitulo cujuſdam Concilii *legitur.*

QUædam *b* cum fratre viri ſui dormivit: decretum eſt, ut adulteri nunquam conjugio copulentur: illi verò, cujus uxor ſtuprata eſt, licita conjugia non negentur.

¶ *Simile legitur lib. 5. Capitularium, cap. 19.*

C. XX. ¶ *Disjunguntur, & nunquam conjugio copulentur, qui quodlibet infrà ſubjectorum admiſerint.*

Sic & illud Maguntinenſis Concilii intelligitur.

SI *c* quis viduam uxorem duxerit, & poſteà cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus, aut ſi qua cum duobus fratribus, ſeu cum patre & filio, ſi quis relictam fratris, ſi quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut conſobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulteriùs nunquam in conjugio copulari præcipimus.

¶ *Senſus hujus capitis eſt in* Concilio primo Maguntino, *c. 56. & 2. ſub Rabano, c. 29. & lib. 5. Capitul. c. 101. ubi etiam pleraque eadem verba habentur.*

C. XXI. ¶ *Sororem uxoris polluens, neutram habere valet.*

Item. *d*

QUi dormierit *e* cum duabus ſororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit, neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri unquam in conjugio copulentur.

C. XXII. ¶ *Causâ adulterii uxorem relinquens continentiam ſervet.*

Item illud Gregorii.

HI *f* verò, qui uxores ſuas in adulterio deprehendunt, non licebit nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit, vir ejus, ſi vult, nubat, tantùm in Domino: adultera verò nunquam, etiamſi mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitæ ſuæ acerrimæ pœnitentiæ lamenta perſolvat.

C. XXIII. *Neutram habeat, qui ſororem uxoris polluit.*

Item ex decreto Zachariæ Papæ.

COncubuiſti *g* cum ſorore uxoris tuæ? ſi feciſti, neutram habeas: & ſi illa, quæ uxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino, cui velit. Tu autem & adultera ſine ſpe conjugii permaneatis: & quamdiu vixeritis, juxta præceptum Sacerdotis pœnitentiam agite.

a *Sent. 4. diſt. 28. Ivo part. 8. c. 99. Pann. l. 7. c. 21.* b *Sent. 4. diſt. 35. 1. Cor. 7. Gloſſa ordin. ad eum locum.* c *Ivo part. 8. c. 78. Pann. lib. 6. c. 124.* d *Sent. 4. diſt. 35. Gloſſa ordin. 1. Corinth. 7.*

a *al. affinitatis.* b *5. Capitul. cap. 101.* c *Burch. lib. 17. cap. 9. Ivo part. 9. cap. 71. & 77. Pann. lib. 6. cap. 121.* d *In Concil. Vormacienſi, cap. 63.* e *Sent. 4. diſt. 34. Burch. l. 17. c. 3. Ivo p. 9. cap. 69.* f *al. His. Sent. 4. diſt. 34. Polyc. l. 6. tit. 4.* g *Sent. ibid. Burch. l. 19. c. 5. fol. 271.*

C. XXIV.

C. XXIV. ¶ *Cum noverca, vel filiaſtra, vel ſorore ſua uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur conjugia.*

Item ex Concilio Triburienſi.

SI quis *a* cum noverca ſua dormierit, neuter ad conjugium poteſt pervenire: ſed vir ejus poteſt, ſi vult, aliam accipere, ſi ſe continere non poteſt. Similiter ſi quis cum filiaſtra ſua, vel cum ſorore uxoris ſuæ dormierit, obſervandum eſt.

Quamvis illud, quod in fine Maguntinenſis Concilii ponitur, à nonnullis non de legitimè conjunctis, ſed de fornicariis dictum intelligatur, videlicet ut fornicarii diſcedant ab invicem, & ſine ſpe conjugii permaneant; Illud verò Gregorii ad Bonifacium, Anglicis 1 *pro tempore permiſſum eſt: quibus B. Gregorius in quarta & quinta generatione conjugia contrahi permiſit: aliàs autem inane eſſet, cùm Auguſtinus dicat in libro de ſermone Domini in monte:* [Si *b* uxorem quis habeat ſterilem, &c.]

1 ¶ Anglicis] *Verè hìc auctor gloſſæ animadvertit, Gratianum, quod Gregorius III. ſcripſit ad Bonifacium Legatum Germaniæ pro cauſis Germanorum, retuliſſe ad ea, quæ multò antè B. Gregorius I. ſcripſerat ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, diſpenſando cum Anglis ad fidem nuper converſis ſuper gradibus conſanguinitatis & affinitatis: & habetur infrà 35. quæſt. 2. & 3. cap.* quædam lex. *& q. 5. c.* ad ſedem.

C. XXV. ¶ *Ob infirmitatem, vel damna corporis, conjugia ſolvi non licet.*

Item Nicolaus *ad Carolum Maguntinenſem Epiſcopum.*

6 ps HI, qui *c* matrimonium ſani contraxerint, & uni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem conjugia talium ſolvi non poſſunt. Similiter ſentiendum de his, qui ab adverſariis excæcantur, aut membris truncantur, aut à barbaris exſecti fuerint.

C. XXVI. ¶ *Furioſus & furioſa matrimonium contrahere non poſſunt.*

Item Fabianus Papa.

NEque *d* furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt: ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur.

7 pars. *Ut ergo ex præmiſſis colligitur, non licet huic, dimiſſâ uxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsâ ſeparatione diſſolvitur.*

C. XXVII. ¶ *Sterilem uxorem dimittere, & causâ fœcunditatis aliam ducere alicui non licet.*

Unde Auguſtinus *ait in libro de bono conjugali, cap. 7.*

TAntum *e* valet illud ſociale vinculum conjugum, ut cùm causâ procreandi colligetur, nec ipsâ causâ procreandi ſolvatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilem uxorem, & aliam ducere, de qua filios habeat, & tamen non licet, *Item c. 15.* ¶ Manet vinculum nuptiarum, etſi proles, cujus causâ initum eſt, manifeſtâ ſterilitate non ſubſequatur: ita, ut jam ſcientibus conjugibus non ſe filios habituros, ſeparare ſe tamen vel ipsâ causâ filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quod ſi fecerint, cum eis, quibus ſe copulaverint, adulterium committunt, ipſi autem conjuges manent. Planè uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii naſcantur unius commiſtione ac ſemine, alterius autem jure, ac poteſtate, apud antiquos Patres fas erat. Utrùm & nunc fas ſit, temerè *a* non dixerim.

a *Ex Conc. apud Vermerias. Burch. l. 17. c. 11.* b *ſupr. eâd. q. 5 ſi uxorem.* c *Lib. 2. ſent. Pauli, tit. 19. in interpretatione. l. 4. in Cod. Theod. Sent. 4. diſt. 34. Anſ. l. 10. c. 27. Burch. l. 9. c. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93.* d *Paulus ibid. Sent. ibid. Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 28. Burch. l. 9. c. 30. Ivo p. 8. c. 168 Pann. l. 6. c. 92.* e *Ivo p. 8. c. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 105.*

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, c. 10.*

USque *b* adeò manent inter viventes ſemel inita jura nuptiarum, ut potiùs ſint inter ſe conjuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cum his, quibus aliis adhæſerunt. *& paulò* 1 *poſt.* ¶ Manet inter viventes quoddam vinculum conjugale, quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: ſicut apoſtata animâ velut de conjugio Chriſti recedens, etiam fide perditâ ſacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubiò redeunti, ſi amiſiſſet abſcedens. Habet autem hoc, qui receſſit, ad cumulum ſupplicii, non ad meritum præmii.

1 ¶ Et paulò pòſt.] *Apud B. Auguſtinum hìc interjicitur* c. denique, *ſupr. 31. q. 1. Addita verò nonnulla ſunt, & emendata in hoc capite ex ipſo originali, quemadmodum & in præcedenti.*

QUÆSTIO VIII.

CUm itaque probatum ſit, quòd hic uxorem ſuam dimittere, & aliam ducere non poteſt, quæritur, ſi liceat ei hâc conditione peccare, ut infidelem ad fidem adducat? Quod non poſſe fieri Auguſtinus *affirmat in l. 1. de adulterinis conjugiis, cap. 24. ita dicens:*

CAP. ¶ *Non debet aliquis à continentiæ voto recedere, etiamſi infidelis Chriſtianam ſe fieri polliceatur.*

NOn *c* ſolùm mœchandum non eſt, (quod facit non quidam, ſed omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & ducit alteram, etſi propterea duxerit, ut faciat Chriſtianam:) ſed etiam quiſquis non alligatus uxori continentiam Deo voverit, nullo modo debet iſtâ compenſatione peccare, ut ideò credat uxorem ſibi eſſe ducendam, quia promiſit, quæ nuptias ejus appetit, futuram ſe eſſe Chriſtianam. Quod enim cuiquam, antequam voviſſet licebat, cùm id ſe nunquam facturum voverit, non licebit: ſi tamen id voverit, quod vovendum fuit, ſicuti eſt perpetua virginitas, vel poſt 1 experta connubia ſolutis à vinculo conjugali, vidualis caſtitas, ſeu ex conſenſu voventibus *d*, & carnalia debita ſibi invicem relaxantibus fidelibus, caſtiſque conjugibus (quòd alterum ſine altera, vel alteram ſine altero vovere fas non eſt) jugis continentia. Hæc ergo, & ſi qua alia ſunt, quæ rectiſſimè voventur, cùm homines voverint, nullâ conditione rumpenda ſunt, quæ ſine ulla conditione voverunt.

1 ¶ Vel poſt] *Hic locus in vulgatis B. Auguſtini codicibus, & etiam apud Ivonem uſque ad verſ.* Hæc ergò. *paulò aliter habet.*

CAUSA XXXIII.

QUidam vir maleficiis impeditus, uxori ſuæ debitum reddere non poterat. Alius interim clanculò eam corrupit: à viro ſuo ſeparata, corruptori ſuo publicè nubit: crimen, quod admiſerat, corde tantùm Deo confitetur: redditur huic facultas cognoſcendi eam: repetit uxorem ſuam: quâ receptâ, ut expeditiùs orationi vacaret, & ad carnes agni puriùs e *accederet, continentiam ſe ſervaturum promiſit: uxor verò conſenſum non adhibuit.*

1 *Hìc primùm quæritur, An propter impoſſibilitatem coëundi, à viro ſuo aliqua ſit ſeparanda?*

2 *Secundò, An poſt ſeparationem ei nubere valeat, cum quo priùs fornicata eſt?*

a *al. non temerè dixerim.* b *Sentent. 4. diſt. 31. Ivo part. 8. cap. 12. Pannorm. lib. 6. c. 74.* c *Ivo p. 8. c. 73.* d *al. viventibus.* e *al. purus.*

3 *Tertiò, Si ſolâ confeſſione cordis crimen poſſit deleri?*

4 *Quartò, Si tempore orationis quis valeat reddere conjugii debitum?*

5 *Quintò, An vir ſine conſenſu uxoris continentiam vovere poſſit, vel ſi minus vel terroribus licentiam vovendi ab ea extorquere valeat?*

QUÆSTIO I.

1 ps *Quòd autem propter impoſſibilitatem reddendi debitum mulier à viro ſuo ſeparari non poſſit, auctoritate Evangelicâ, & Apoſtolicâ probatur. Sic enim Chriſtus ait in Evangelio:* a [Nulli licet dimittere uxorem ſuam, niſi causâ fornicationis:] *vel qua alter eorum (ſicut Auguſtinus exponit) fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit.* ¶ *Item Apoſtolus:* b [Mulier, quanto tempore vivit vir ejus, alligata eſt legi ipſius,] *non legi ſibi reddendi debitum: ſed non transferendi ſe ad alium.* ¶ *Item* c: [His, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, niſi causâ fornicationis.] *Evangelicâ itaque & Apoſtolicâ auctoritate prohibetur mulier à viro ſuo diſcedere, niſi ob cauſam illam cunctis notiſſimam: quâ interveniente ſi diſceſſerit, oportet eam manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo. Unde datur intelligi, quòd impoſſibilitas reddendi debitum non facit conjugii diſſidium. His ita reſpondetur: Conjugium confirmatur officio, ut ſuprà* 1 *probatum eſt: poſtquam verò officio confirmatum fuerit, niſi causâ fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel uxori à viro diſcedere. Verùm antequam confirmetur, impoſſibilitas officii ſolvit vinculum conjugii.*

1 ¶ Ut ſuprà] *Videtur indicari c.* non dubium, *& c.* cùm ſocietas. *ſupr. 27.q.1. de qua re ibi notatum eſt.*

C. I. ¶ *Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoſcere non poterit.*

Unde ſcribit Gregorius *Joanni* 1 *Ravennati Epiſcopo.*

Quod *d* autem interrogâſti de his, qui matrimonio juncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium ducere poſſit? De quibus ſcriptum eſt: *e* [*Vir & mulier, ſi ſe conjunxerint, & poſteà dixerit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum ea, ſi poteſt probare per juſtum judicium, quod verum ſit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, ſeparentur.*

1 ¶ Joanni] *Repetenda ſunt, quæ ſunt notata in hoc idem caput ſuprà 27.q.2.*

C. II.

Item ex epiſtola ejuſdem.

Requiſiſti *f* de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe invicem operam carni dantes commiſceri. Iſte verò ſi non poteſt eâ uti pro uxore, habeat eam quaſi ſororem. Quòd ſi retinaculum conjugale voluerint reſcindere, maneant utrique innupti. Nam ſi huic non potuit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifeſta patet ratio *g*, quia ſuggerente diabolo odii fomitem, exoſam eam habuit, & idcircò eam dimittere mendacii falſitate molitur. Quòd ſi mulier cauſatur, & dicit; Volo eſſe mater, & filios procreare, & uterque eorum ſeptimâ manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquiis jurejurando dicat, ut nunquam per commiſtionem carnis conjuncti una caro effecti fuiſſent, tunc videtur mulierem ſecundas nuptias contrahere poſſe. Humanum *h* dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine conjuge. Quod ſi & ille aliam copulam acceperit, tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine rei teneantur, & pœnitentiâ peractâ priora cogantur recipere connubia.

2 pars. *Hoc* 1 *autem ſervari præcipitur, cùm uterque idem fatetur. Cæterùm ſi vir aſſeruerit, ſe reddidiſſe debitum uxori, & illa diffitetur, cui potiùs fides habenda ſit, meritò quæritur.*

C. III. ¶ *In veritate viri conſiſtat, ſi mulier negat ſe cognitam ab eo.*

De his in Concilio apud Compendium habito *ita ſtatutum eſt.*

Si *b* quis accepit uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipſa fœmina dicit, quòd nunquam coiſſet cum ea: & ille vir dicit, quòd ſic fecit, in veritate viri conſiſtat: quia vir caput eſt mulieris.

3 pars. *Ecce, quòd impoſſibilitas reddendi debitum, vinculum ſolvit conjugii. Sed hoc de naturali impoſſibilitate ſtatutum eſt. Hac autem, maleficii impedimento, non frigiditate naturali debitum conjugale prohibente, à viro ſuo ſeparata eſt. Unde quæritur, ſi liceat ei etiam in hoc caſu à viro ſuo diſcedere, & alii ſe copulare?*

C. IV. ¶ *Quid de his, qui maleficiis impediti, coire non poſſunt.*

De his ita ſcribit Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus.

Si *c* per ſortiarias, atque maleficas 1 occulto, ſed nunquam injuſto Dei judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur, hortandi ſunt, quibus iſta eveniunt, ût corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lachrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus, atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per exorciſmos ac cætera Eccleſiaſticæ medicinæ munia *d*, miniſtri Eccleſiæ, tales, quantùm Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent. Quòd ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt: ſed poſtquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiamſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

1 ¶ Maleficas,] *In vulgatis ſequebatur,* artes: *quæ vox abeſt à pleriſque vetuſtis codicibus, ac cæteris collectoribus.*

Sed in hoc videtur contrarius præmiſſo capitulo Gregorii. Ibi enim poſt poſſibilitatem redditam jubetur ſeparari ab eo, cui ſecundò nupſerat, & redire ad primum. Hic autem vivente eo, cui ſecundò copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

QUÆSTIO II.

1 ps *Quòd autem ei, cum quo priùs fornicata fuerat, poſt ſeparationem nubere poſſit, ſuperiùs probatum eſt. Mortuus eſt enim ſibi vir ejus. Ex quo, judicio Eccleſiæ ab eo ſeparata ab ejus lege ſoluta eſt. Unde juxta* e *Apoſtolum nubat, cui vult, tantùm in Domino.* ¶ *Sed quæritur, ſi ſine Eccleſiaſtico judicio, nullâ causâ diſſidii rationabiliter probatâ ab ea diſceſſiſſet, an eſſet cogendus redire ad eam? de hoc ita ſtatutum eſt* in Concilio Carthaginenſi, *cui interfuit Auguſtinus, cap. 30.* f

¶ *Etiam in codicibus manuſcriptis, & apud Ivonem part. 8. cap. 328. citatur ex Concilio Carthaginenſi, in quo nullo inventum eſt, ſed in Agathenſi, cap. 25. (ex quo citat Ivo eâdem part. 8. Capit. c. 231.) & Capitular. 7. c. 305.*

a *Matth. 19. ſupr. 28. quæſt. 1. c. idololatria. §. item ſi infidelitas.* b *Rom. 7.* c *1. Cor. 7.* d *ſupr. 27. quæſt. 2. quod autem. Sent. 4 diſt. 34. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 118.* e *Pann. l. 6. c. 115. Anſ. l. 10. c. 26. Capit. 6. c. 55. Ivo p. 8. c. 80.* f *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Ivo p. 8. c. 182. Pann. l. 6. c. 116. ex Greg. 2.* g *al. ratione.* h *Rom. 6.*

a *Sent. 4. diſt. 34.* b *Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 42. Ivo part. 8. c. 180. Pann. l. 6. c. 119.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 194. Pann. l. 6. c. 117.* d *al. munimina.* e *1. Cor. 7.* f *al. 25.*

C. I.

C. I. ¶ *Non licet alicui uxorem dimittere, niſi cauſa diſſidii primùm Eccleſiæ probetur.*

SEculares *a*, qui conjugale conſortium nullâ 1 graviori culpâ dimittunt, vel etiam dimiſerunt, & nullas cauſas diſſidii probabiliter proponentes, propterea ſua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præſumant: ſi antequam apud Epiſcopos comprovinciales diſſidii cauſas dixerint, & priuſquam in judicio damnentur, uxores ſuas abjecerint, à communione ſanctæ Eccleſiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem & conjugia maculant, excludantur.

1 ¶ Nullâ] *In recentioribus Conciliorum editionibus in Concilio Agathenſi legitur,* ſine graviori: *in Capitularibus,* abſque graviori: *ſed in antiquis editionibus Pariſienſibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis,* conſortium graviori.

C. II. ¶ *Lex divina prohibet virum uxorem dimittere, niſi cauſâ fornicationis.*

Item Ambroſius *ſuper Lucam, ad c. 16.*

AN, quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? dimittis ergo uxorem quaſi 1 jure, ſine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet? Sed divina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obſequuntur etiam, qui leges ferunt: [*Quod* b *Deus conjunxit, homo non ſeparet.*]

1 ¶ Quaſi jure,] *Sic etiam in vulgatis B. Ambroſii codicibus. In tribus Gratiani manuſcriptis eſt,* quam ſcis vivere ſine crimine.

C. III. ¶ *Abſque cauſæ cognitione à viro ſuo dimiſſa, ad omnia reſtituatur.*

Item Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

HIſtoria *c* Eccleſiaſtica ab Euſebio Cæſarienſi Epiſcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro *d* caſtitate à marito accuſabatur, ait: [*Præceptum eſt ab Imperatore lege latâ, ut primò permitteretur ei rem familiarem liberè diutiùs ordinare: tunc demùm reſponderet objectu: Hoc omnes leges tam Eccleſiaſticæ, quàm vulgares, publicaq; præcipiunt.*] ¶ Si *e* autem de mulieribus, & ſecularibus viris hæc conſtituta ſunt, multò magis Eccleſiaſticis hominibus, & Sacerdotibus ſunt conceſſa.

¶ *Hujus mulieris meminit Juſtinus in primo Apologetico pro Chriſtianis, & Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ l. 4. cap. 16. Verba quidem hujus capitis in epiſtolis Nicolai impreſſis, aut manuſcriptis non ſunt inventa: ſed habentur ferè eadem in præfatione Iſidori in ſuam canonum collectionem. Præſtat tamen Juſtinum & Euſebium adire. Fortaſſe autem in hoc cap. translatus eſt titulus ex ſequenti.*

C. IV. ¶ *Niſi poſt reſtitutionem, neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine, inter virum & uxorem judicium eſt agitandum.*

Item Nicolaus Papa *in epiſtola Carolo Regi.*

2 pars SIve *f* de conjugii fœdere, ſive de adulterii crimine judicium agitandum ſit, nulla ratio *g* patitur Thietbergam cum Lothario poſſe inire conflictum, vel leviſſimum controverſiæ ſubire certamen, niſi priùs ad tempus fuerit reddita ſuæ poteſtati, & conſanguineis propriis liberè ſociata. Itaque *h* etiam locus providendus eſt, in quo nulla ſit vis multitudinis formidanda, & non ſit difficile teſtes producere, vel cæteras perſonas, quæ tam à ſanctis canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in hujuſmodi controverſiis requiruntur.

¶ *Epiſtola, ex qua acceptum eſt hoc caput, habetur Romæ in codice monaſterii Dominicanorum, & ex ea aliqua ſunt addita & emendata.*

3 pars. *In hoc capite, quamvis videatur cauſa expoſita, quare ſuâ auctoritate non licet alicui uxorem dimittere, quâ ceſſante, ipſa quoque prohibitio ceſſare videtur; tamen quia ipſa ſeparatio pœna eſt, & pœna nulli eſt inferenda, niſi per judicem, generaliter hoc intelligendum eſt, ut ſive ob cauſam præmiſſam, ſive nullâ cauſâ exiſtente, non liceat alicui ſuâ auctoritate uxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidii, vel qualibet alia intelligendum eſt.*

C. V. ¶ *Conjugia penitùs interdicantur his, qui ſuas conjuges occcidunt.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo.*

INterfectores *a* ſuarum conjugum ſine judicio, cùm non addis, adulterarum, vel aliquid hujuſmodi, quid aliud habendi ſunt quàm homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus pœnitùs conjugium denegatur, exceptis adoleſcentibus, de quibus eſt beati Leonis Papæ XXV. 1 regula Decretalium, imò indulgentia, obſervanda.

1 ¶ XXV.] *Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta ſeu regulas Leonis.*

In hoc capite videtur Nicolaus b *permittere maritis, cauſâ adulterii, vel alterius hujuſmodi criminis, uxores ſuas interficere. Sed Eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio, non materiali criminoſos feriri jubet: illo videlicet gladio, quo* * *Petrus jubetur mactare & manducare. De quo etiam Chriſtus ait in Evangelio:* c [Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium.]

C. VI. ¶ *Non licet alicui uxorem ſuam adulteram occidere.*

Hinc idem Nicolaus *ſcribit Albino Archiepiſcopo.*

INter *d* hæc ſanctitas veſtra addere ſtuduit, ſi cujus uxor adulterium perpetraverit, utùm marito illius liceat ſecundùm mundanam legem eam interficere. Sed ſancta Dei Eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus: gladium non habet, niſi ſpiritualem: non occidit, ſed vivificat.

C. VII. ¶ *Pœnitentia ejus, qui propriam abſque cauſa peremit uxorem.*

Item Pius Papa.

QUicunque *e* propriam uxorem abſque lege, vel *f* ſine cauſa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depoſitis, publicam agat pœnitentiam: & ſi contumax fuerit, & Epiſcopo ſuo inobediens extiterit, anathematizetur, quouſque conſentiat. Eadem lex erit illi, qui ſeniorem ſuum interfecerit.

C, VIII. ¶ *Pœnitentia Haſtulphi, qui uxorem ſuam interfecit.*

Item Stephanus Papa V. *Haſtulpho.*

ADmonere *g* te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Haſtulphe: ſed non filius debes dici, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrâſti. Nam occidiſti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi ſociatam, ſine cauſa mortis, non tibi reſiſtentem, non inſidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non inveniſti eam cum alio viro nefariam rem

a *Ivo part. 8. c. 231. & 328. Pann. l. 6. c. 106.* b *Matth. 19.* c *In præfatione Iſidori in volumen Conciliorum.* d *al. de.* e *ibidem inferiùs.* f *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 13. Ivo part. 8. c. 116. Rhegino l. 2. Chronographiæ.* g *al. ratione patet.* h *al.* Inter quos], *orig.*

a *Sent. 4. diſt. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Infrà, eâdem in adoleſcentia.* b *Sent. ibid.* * *Act. 10.* c *Matth. 10.* d *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. lib. 7. cap. 14.* e *Sent. ibid. Burch. l. 6. c. 37. Ivo p. 10. c. 56. Anſ. l. 10. c. 56. Simile 5. Capit. c. 149.* f *al. &.* g *Burchard. l. 6. c. 40. Ivo p. 8. cap. 126. Pannorm. l. 7. c. 16.*

facientem : ſed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrociùs eam gladio tuo, crudelior omni beſtiâ, interemiſti: & nunc poſt mortem ejus addis iniquitatem ſuper iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo. Qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos feciſti, inducere ſuper eam vis mortis cauſam poſt mortem : per unum homicidam, & reprobum teſtem incuſare vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina humanaque lex unius teſtimonio etiam idoneo quempiam condemnat vel juſtificat : quantò magis per iſtum flagitioſiſſimum, & ſceleſtum nec illa viva debuit condemnari, nec 1 à te poſt ejus mortem accuſari? Priùs cauſa criminis ſubtiliter erat inveſtiganda: & tunc, ſi ita fuiſſet inventa, ſecundùm legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam ſi verum (quod abſit) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos pœnitentiâ peractâ dimittere eam per approbatam cauſam poteras, ſi voluiſſes : occidere tamen eam nullatenùs debuiſti. Non *a* enim vult Deus mortem peccatoris; ſed ut convertatur ad pœnitentiam, & vivat. Idcircò placeat tibi conſilium noſtrum, & hoc fac, quod meliùs tibi, leviusque videri poteſt : miſerere animæ tuæ, ut non ſis tu tibimet ipſi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum *b* ſeculum, quod te traxit ad immaniſſimum peccati facinus : ingredere monaſterium, humiliare ſub manu Abbatis, & multorum fratrum precibus adjutus, obſerva cuncta ſimplici *c* animo, quæ tibi fuerint imperata, ſi fortè ignoſcat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam, priuſquam crucieris perpetuis flammis. Hoc levius & melius tibi eſſe certiſſimè ſcias. Sin autem publicam pœnitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere (quod pejus tibi, & durius, & gravius eſſe non dubites) ita, ut agere debes, exhortamur, omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & ſiceram non bibas, carnem nullo unquam tempore comedas, præterquam in Paſcha, & in die Natalis Domini : in pane, & aqua, & ſale pœnitentiam age : in jejuniis, & vigiliis, & orationibus, & eleemoſynis omni tempore perſevera : armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare præſumas. Uxorem nunquam ducere, concubinam non habere, nec adulterium committere audeas : in balneo nunquam laveris, in conviviis lætantium nunquam te miſceas, in Eccleſia ſegregatus ab aliis Chriſtianis poſt oſtium & poſtes humiliter te repone, ingredientium & egredientium ſuppliciter orationibus commenda te, communione corporis & ſanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te exiſtimes : in ultimo tamen exitûs vitæ tuæ die, ſi merueris, pro viatico, ſi ſit, qui tribuat, tantummodò venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis duriùs, & ſatis acriùs erant juxta magnum pondus peccati, infelix, adjicienda. Sed ſi hæc omnia, quæ tibi miſericorditer ſuprà dicta ſunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & cuſtodieris, confidimus de immenſa Dei clementia remiſſionem habiturum te tuorum peccatorum, & ſecundùm dictum *d* juſti, boniquе paſtoris reſolvet te ſancta Eccleſia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipſius gratiam, qui eam ſuo ſanguine acquiſivit, ſolutus ſis in cœlis. Sin autem aliter feceris, & ſanctæ matris Eccleſiæ tam ſalubrem admonitionem deſpexeris, ipſe tibi ſis judex, & in laqueo *e* diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & ſanguis *f* tuus ſuper caput tuum : nos alieni à conſortio tuo pro aliorum filiorum Dei ſalute, ipſo opitulante, omni ſolicitudine nitimur deſudare, & Domini miſericordiam attentiùs quotidie implorare.

1 ¶ Nec à te] *Apud Burchardum & Ivonem legitur*, nec tu poteris poſt mortem ejus excuſari.

a Ezech. 33. b *al. malignum.* c *al. ſupplici.* d *al. imperium.* e *Oſea 4.* f *Matth. 13.*

C. IX. ¶ *Potius uxore vivente aliam ducat quis, quàm humanum ſanguinem fundat.*

Item Auguſtinus *de adulterinis conjugiis, lib. 2. cap. 15.*

SI (*a* quod veriùs dicitur) non licet homini Chriſtiano adulteram conjugem occidere, ſed tantùm dimittere; quis eſt tam demens, qui dicat ei, fac quod non licet, ut liceat tibi, quod non licet? Cùm enim utrumque ſecundùm legem Chriſti illicitum ſit, ſive adulteram occidere, ſive illâ vivente alteram ducere, ab utroque abſtinendum eſt, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus eſt, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut vivente uxore ſuâ alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat. Quod ſi eſt utrunque nefarium, non debet alterum pro altero perpetrare, ſed utrumque vitare.

4 pars. *In præmiſſis auctoritatibus quique prohibentur adulteras conjuges ſuas occidere : ſed permittitur poſt ſeptem annorum pœnitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, jubentur ſine ſpe conjugii perpetuò manere : niſi fortè propter lapſum juvenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis miſericordia impendatur. Clericis autem conceditur, ſi uxores eorum peccaverint, ſine mortis acerbitate habere eas in cuſtodia, & ad jejunia eas cogere : non tamen uſque ad necem affligere.*

C. X. ¶ *Clerici, ſi uxores eorum peccaverint, præter necem eas domi cuſtodiant, & ad ſalutaria eas cogant jejunia.*

Unde in Toletano Concilio I. *c. 7. legitur.*

PLacuit *b*, ut ſi quorumcunque Clericorum uxores peccaverint, ne fortè licentiam peccandi plùs habeant, accipiant mariti earum hanc poteſtatem, præter necem cuſtodiendi ac ligandi in domo ſua, ad jejunia ſalutaria, non mortifera eas cogentes : ita, ut invicem ſibi Clerici pauperes auxilium ferant, ſi ſervitia fortè non habeant. Cum uxoribus autem ipſis, quæ peccaverint, non cibum ſumant, niſi fortè ad timorem Dei actâ pœnitentiâ revertantur.

5 pars. *Nunc autem quæritur, quare ſacris canonibus ſit inſtitutum, ut poſt ſeptem annos pœnitentes in priſtinum ſtatum revocentur?*

C. XI. ¶ *Quare ſit inſtitutum poſt ſeptem annos in priſtinum ſtatum pœnitentes redire.*

De his ita ſcribit Iſidorus *ad Maſſonem c Epiſcopum, in præfatione ad librum de ſummo bono.*

HOc *d* ipſum, quòd canonum cenſura poſt ſeptem annos remeare pœnitentem in priſtinum ſtatum præcipit, &c. *ut in* 1 *tractatu ordinandorum de lapſis*, non ex electione proprii arbitrii, ſancti Patres, ſed potiùs ex ſententia divini judicii ſanxerunt. Nam legitur, quòd Maria *e* ſoror Aaron Propheteiſſa, dum *f* detractionis *g* adversùs Moyſen incurriſſet delictum, illicò ſtigmate lepræ perfuſa eſt : cumque peteret Moyſes, ut emundaretur, præcepit eam Deus extra caſtra ſeptem diebus egredi, & poſt emundationem rurſùs eam in caſtra admitti. Maria ergo ſoror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis, quæ dum ſuperbiæ dedita, ſordidiſſimis cogitationum *h* maculatur contagiis, extra caſtra ſeptem diebus, hoc eſt, extra collegium ſanctæ Eccleſiæ ſeptem annis projicitur, ut poſt emendationem vitiorum, loci vel priſtinæ dignitatis recipiat meritum. *& poſt pauca*

a *Ivo part. 8. cap. 241. Pannorm. l. 7. c. 17.* b *Ivo p. 8. c. 283* c *al. Maſſenum.* d *Rabanus l. pœnit. cap. 1. Polyc. l. 4. tit. 39 Anſelmus lib. 8. cap. 37. Ivo part. 8. cap. 398. & p. 15. c. 91* e *ſupr. diſtinct. 50. cap. 12.* f *al. cum* g *al. obtrectationis* *Numer. 12.* h *al. corruptionum.*

¶ I

¶ In *a* fine 1 autem epiſtolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotieſcunque in geſtis Conciliorum diſcors ſententia invenitur, illius ſententia magis teneatur, cujus antiquior aut potior extat auctoritas.

1 ¶ Ut in tractatu ordinandorum de lapſis,] *Abſunt hæc à pleriſque vetuſtis, ſed non ſunt expuncta, quia ſic ſolet citare Gratianus, ut indicatur c.* Presbyter. *ſupr. diſt. 82.*

2 ¶ In fine autem] *Hæc uſque ad finem abſunt ab uno antiquo Gratiani exemplari.*

Hoc autem quanquam de Sacerdotibus videatur ſpecialiter dictum, generaliter tamen de omnibus pœnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominicæ ſententiæ David b *de adulterio & homicidio reprehenſus unius hebdomadæ jejunium in ſatisfactionem admiſſi ſceleris Deo legitur obtuliſſe. Hinc etiam Eccleſiaſticâ conſuetudine eſt uſurpatum, ut majorum criminum pœnitentia ſeptem annorum ſpatio concludatur, niſi vel officii excellentia, vel criminum magnitudo vulgarem conſuetudinem excedens (veluti, dum contra naturam humanæ ſocietatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejuſmodi perſonis impudicè adhæremus: vel dum relicto naturali uſu contra naturam more Sodomitico fornicamur, vel uſque ad coitum brutorum animalium prolabimur,) præmiſſum ſpatium tranſcendere cogat.*

6 pars. *De pœnitentibus quoque quæritur, An eis generaliter poſt pœnitentiam peractam conjugia concedantur? Generaliter enim canonicâ auctoritate prohibentur pœnitentes ad ſecularem militiam redire, vel matrimonia contrahere.*

C. XII. ¶ *Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.*

Unde Syricius Papa, *epiſt. 1. ad Himerium Epiſcopum, c. 5.*

DE *c* his verò non incongruè dilectio tua Apoſtolicam ſedem credidit conſulendam, qui actâ pœnitentiâ, tanquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuò appetîvêre concubitus, quorum improfeſſam continentiam generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam ſuffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ſola circa Eccleſiam fidelibus oratione jungantur, ſacris myſteriorum celebritatibus (quamvis non mereantur) interſint, à Dominicæ autem menſæ convivio ſegregentur, ut hâc ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent, & aliis exemplum tribuant, quatenùs ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cùm ad Dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus ſubveniri: quam formam & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus.

Sed quia timore ſolvendi conjugii nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapſum adoleſcentiæ, quem formidant, pœnitentiæ remedium ſuſcipere negligunt; ideò auctoritate canonicâ permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere.

C. XIII. ¶ *Ex indulgentia conjugia poſt pœnitentiam legitimam non negentur.*

Unde Leo Papa *Galerio Epiſcopo Tripolitano ſcribit.*

AUdivimus à quibuſdam, quòd in veſtris diœceſibus ac finibus Chriſtianorum cœtus levi occaſione ſe ſubtrahunt pœnitentiæ jugo, dicentes, quia ſi pœnitentiam agimus, conjugii debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle diſcedunt, quia pro omnibus illicitis pœnitentiam unuſquiſque Chriſti nominis cultor ſuſtinere ac peragere ſummoperè debet, dicente *d* Domino: [*Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.*] Conjugium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam ſuſtinenti ſolvere licet. *& infrà.* ¶ Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur caligine, & licitis copulationibus juncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

C. XIV. ¶ *Propter lapſum juvenilis incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita conjugia.*

Item Leo Papa *ad Ruſticum, epiſt. 90. al. 92. c. 11.*

IN adoleſcentia conſtitutus, ſi urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam geſſit, & poſteà timens lapſum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur feciſſe venialem, ſi præter conjugem, nullam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam conſtituimus, ſed quid ſit tolerabilius æſtimamus.

C. XV. ¶ *Hæc pœnitentia eſt imponenda ei, qui matrem occiderit.*

Item Nicolaus Papa *Rhotaldo* a *Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Argentoratenſis.*

7 LAtorem *b* præſentium matricidam eſſe cognovimus.
ps Cui præcipimus, ut ſub pœnitentiæ jugo permaneat: ita ut per annum integrum Eccleſiam non ingrediatur, ſed ante fores baſilicæ orans, & deprecans Deum perſeveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introëundi in Eccleſiam licentiam habeat: tamen inter audientes ſtet, ſed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis ſacræ communionis ei gratia concedatur, oblationes verò non offerat, niſi priùs aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præſumat, exceptis feſtis diebus, atque Dominicis, & à Paſcha uſque ad Pentecoſten. Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, ſed pedibus proficiſcatur, arma non ſumat, niſi contra Paganos: jejunet autem tribus diebus per hebdomadam uſque ad veſperam. A' propria quidem, ac legitimâ conjuge non ſeparetur, ne in fornicationis foraginem corruat, quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium curſum finis vitæ illius appropinquaverit, corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti particeps fiat: ſin *c* autem, ut ſuprà ſtatuimus, efficiatur: tamen, ſi illius converſionem *d*, & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humaniùs circa eum veſtra ſolicitudo pervigil appareat, mitiſque omnibus demonſtretur.

¶ *Pœnitentia parricidarum, quæ hîc præcipitur, habetur in Concilio Vvormacienſi, c. 30.*

C. XVI. ¶ *Poſt dignam pœnitentiam adoleſcentibus permittuntur licita conjugia.*

Item e.

8 SI *f* quis cum duabus fuerit ſororibus fornicatus,
ps aut cum his perſonis, de quibus ſancta Scriptura prohibet, ſi dignam egerit pœnitentiam, & caſtitatis non valuerit continentiam ſuſtinere, liceat ei legitimam in conjugio uxorem accipere: ſimiliter & mulieri, quæ tali fuerit ſcelere lapſa, ut fornicationis non perducatur ad chaos: ſed hoc de Laicis veris ac mulieribus ſolummodò ſtatuimus.

¶ *Ivo citat hoc, quemadmodum & ſequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiſcopum & ejus Suffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Vvormacienſi, cap. 33. niſi quod pro illis verbis,* lapſa,

a *Sup. diſt. 50. domino ſancto.* b *2. Reg. 12.* c *Burch. l. 19. c. 57. Ivo p. 15. c. 71.* d *Matth. 3.*

a *al. Rodulpho.* b *Polyc. l. 6. tit. 10. Anſelm. l. 11. c. 52. Burch. l. 6. c. 46. Ivo p. 10. c. 137.* c *Vide Rhenatum ad finem Tertulliani operum.* d *al. converſationem.* e *al. Idem.* f *in Concilio Vvormacienſi, c. 33. idem habetur.*

ut fornicationis non perducatur ad chaos, *in eo legitur*, lapſa fornicationis, liceat.

C. XVII. ¶ *Puniatur, qui hæc crimina committit, non tamen legitimam dimittat uxorem.*

Item a.

SI *b* quis cum matre 1 fornicatus fuerit ſpirituali, anathematis (ut ſcitis) percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa, quam ante Epiſcopum tenuerit, cùm ſacro chriſmate fuerit uncta, fornicationis perpetraverit ſcelus: legitimam tamen, ſi habuit, non dimittat uxorem.

9 pars. Quos 2 enim Deus conjunxit, judex ſuâ auctoritate ſeparare non debet.

1 ¶ Cum matre] *Sic in Pannormia, & apud Ivonem p.9. c.36. ſed apud eundem p.1. c.138. legitur:* ſi quis cum commatre, *ſicut etiam in Concilio Vvormacienſi.*

2 ¶ Quos enim] *Hæc non ſunt in Vvormacienſi, neque apud Ivonem, ſed ferè eadem in Pannormiâ.*

C. XVIII. ¶ *Non homo ſeparat, quos pœna condemnat.*

Quanquam Iſidorus *hoc aliter intelligat, dicens*:

QUos *c* Deus conjunxit, homo non ſeparet.] Quæris quomodo? ſubaudi violenter, ſine lege, abſque ratione, quos Deus conjunxit, homo non ſeparet. Non enim homo ſeparat, quos pœna condemnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat.

Verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos judices ſeculi pro ſuis ſceleribus legum ſeveritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari jubent.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano VI. *c.8.*

10 ps. ANtiqui *d*, & ſanctiſſimi eſt patris ſententia Papæ Leonis, ut is, qui in ætatis adoleſcentia poſitus, dum mortis formidat caſum, pervenerit ad pœnitentiæ remedium, ſi conjugatus fortè *e* fuerit incontinens, ne poſteà adulterii lapſum incurrat, redeat ad priſtinum conjugium, quouſque poſſit adipiſci temporis maturitate continentiæ ſtatum: quod nos ſicut de viris, ita de fœminis æquo modo cenſemus. Non quidem hoc generaliter, & canonicè eſt præceptum, ſed conſtat à nobis pro humana fragilitate indultum. Eâ duntaxat ratione, ut ſi is, qui pœnitentiæ non eſt legibus deditus, antè ab hac vita deceſſerit, quàm ex conſenſu ad continentiam unus 1 eorum fuerit regreſſus, ſuperſtiti non liceat denuò ad uxoris tranſire amplexus. Si autem illius vita extiterit, ſuperſtes, qui non accepit abſolutionem *f* pœnitentis, nubat, ſi ſe continere non poteſt, & alterius *g* conſortio fruatur uxoris. Quod de utroque ſexu quomodo à nobis manifeſtum eſt eſſe decretum: ita videlicet, ut in omnibus Sacerdotis expectetur ordinatio, ut juxta quod ætatem aptam perſpexerit, pœnitentiæ, abſolutionis, vel diſtrictionis tribuat legem.

1 ¶ Unus eorum] *In antiquis Conciliorum editionibus eſt,* eorum, unde: *in uno Vaticano codice*, alter eorundem. *in codice Lucenſi Regio,* ad continentiam eorum fuerit: *in poſterioribus autem Colonienſibus editionibus,* alter ad continentiam eat, unde fuerit regreſſus. *Itaque in tanta varietate retenta eſt vulgata lectio Gratiani, quæ eſt in manuſcriptis quoque ipſius exemplaribus.*

a *al. Idem.* b *In eodem Concilio. cap. 34. Ivo part. 1. c. 138. & part. 9. cap. 36. Pannorm. l. 7. c. 64.* c *Matth. 19.* d *Sup. eâd. in adoleſcentia.* e *al. eſt fortè.* f *al. benedictionem.* g *al. alterius.*

TRACTATUS DE *Pœnitentia.*

QUÆSTIO III.

H*Is breviter decurſis, in quibus extra negotii finem aliquantulum evagati ſumus, ad propoſita cauſæ tertiam quæſtionem pertractandam (quâ quæritur:*

DISTINCTIO I.

U*Trùm 1 ſolâ cordis contritione, & ſecretâ ſatisfactione, abſque oris confeſſione quiſque poſſit Deo ſatisfacere?) redeamus. Sunt enim qui dicunt, quemlibet criminis veniam ſine confeſſione facta Eccleſiæ, & ſacerdotali judicio poſſe promereri, juxta illud Ambroſii ſuper Lucam, ad cap. 22.*

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæſtionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum ſequuti ſunt, in ſeptem diſtinctiones diviſerunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla eſt diſtinctionum ſeparatio: in aliquibus verò in margine tantùm eſt,* Diſtinctio prima, ſecunda, &c.

1 ¶ Utrùm ſola] *Hæc conjungenda ſunt cum ſuperioribus, quemadmodum in pervetuſtis ſunt conjuncta: ab illis enim pendent.*

C. I.

PEtrus *a* doluit & flevit, quia erravit, ut homo. Non invenio, quid dixerit, invenio, quòd fleverit: lachrymas ejus lego, ſatisfactionem non lego.

C. II.

Item 1.

LAchrymæ *b* lavent delictum, quod voce pudor eſt confiteri.

1 ¶ Item.] *Sequebatur,* Joannes Chryſoſtomus, *apud quem hæc ipſa omnino verba non ſunt inventa. Sed apud B. Ambroſium poſt ultima verba capitis præcedentis ſequitur:* Sed quod defendi non poteſt, abſolvi poteſt. Lavent lachrymæ delictum, &c. *Nec multò aliter in ſerm. 46. de Petri pœnitentia: & Ambroſium citat Magiſter ſententiarum.*

C. III.

Item Propheta.

SAcrificium *c* Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum, Deus, non deſpicies.

C. IV.

Item.

DIxi *d*, confitebor adversùm me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.

C. V.

Quod Auguſtinus *exponens, ait.*

MAgna *e* pietas Dei, ut ad ſolam promiſſionem peccata dimiſerit. ¶ Nondum pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde, quia ipſum dicere, quaſi quoddam pronuntiare eſt. Votum enim pro opere reputatur.

¶ *Initium uſque ad verſ.* Nondum, *eſt Caſſiodori, quem citant gloſſa ordinaria, & magiſter. Quæ verò ſequuntur, magna ex parte ſunt ex B. Auguſtino.*

C. VI

Cod. lib. 1. de Epiſc. & Cler. f Imperator Jovinianus.

2. I. ps. SI quis *g* non dicam rapere, ſed attentare tantummodò jungendi causâ matrimonii ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœnâ feriatur *h*.

C. VII.

Item lib. 2. tit. de poſtulando, Impp. Leo & Anthemius *Nicoſtrato Præfecto pratorio.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quenquam judicem accedat ad togatorum conſortium, niſi ſacroſanctis catholicæ religionis fuerit imbutus myſteriis. Sin autem aliquid quoquo modo, vel quâdam machinatione fa-

a *Sent. 4. diſt. 17. Luc. 22.* b *Sent. ibid.* c *Pſalm. 50.* d *Pſal. 31.* e *Gloſſ. ordin. in eum locum ex Auguſt. & Caſſiodoro. Sup. 17. q. 1. qui bona. verſic. magna pietas. Sentent. ibid.* f *Tit. 3. & Cod. Theod. l. 9. tit. 25. leg. 2. 36. q. 2. ſi quis non dicam.* g *Tripart. hiſt. l. 7. c. 4. Polyc. l. 4. tit. 35.* h *al. ferietur.*

ctum,

ctum, vel attentatum fuerit, officium quidem ſublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione ſuſtineat.

C. VIII.

Iidem AA. *ibidem continenter.*

QUicunque *a* auſus fuerit contra providum noſtræ ſerenitatis decretum, officium advocationis per ſubreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præſtiterit, ab advocationis officio remotus, ſtylum proſcriptionis, atque perpetui exilii ſpecialiter ſuſtinebit: ſcituris etiam provinciarum rectoribus, quòd is, ſub cujus adminiſtratione aliquid hujuſmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proſcriptionem, & pœnam exilii per quinquennium ſuſtinebit.

C. IX.

Item lib. 9. Cod. tit. ad legem Juliam majeſtatis, *l. 5.*

QUiſquis *b* cum militibus, &c. cogitaverit (eâdem enim ſeveritate voluntatem ſceleris, quâ effectum puniri jura voluerunt) ipſe quidem, &c.

Item c *ad legem Corneliam de Sicariis*: [Si quis cum telo ambulaverit hominis necandi causâ, ſicut is, qui hominem occiderit, vel cujus dolo malo factum erit commiſſum, legis Corneliæ de Sicariis pœnâ coërceatur.]

C. X.

Imppp. Valentin. Valens, & Gratianus *d*,

II. SI quis necandi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſave ſit, ſciat ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum.

C. XI.

e Impppp. Gratianus, Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius.

SI fortè mulier marito mortis paráſſe inſidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuiſſe inveniatur, vel ſi fortè maritus eodem modo inſectetur uxorem, in eadem quæſtione ab omni familia non ſolùm mariti, ſed etiam uxoris ſuæ (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum eſt, ſine cujuſquam defenſione.

C. XII.

Item ff. tit. *f* de injuriis, *leg. ſed eſt quæſtionis.*

III. SI quis tam fœminam, quàm maſculum, ſive ingenuos, ſive libertinos, impudicos facere attentaverit, injuriarum tenebitur. Sed & ſi ſervi pudicitia attentata fuerit, injuriarum *g* locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cùm id agitur, ut ex pudico impudicus fiat. Non *h* ſolùm is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc eſt, qui percuſſit, verùm ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur.

C. XIII.

Item lege i apud Labeonem.

IV. SI quis pulſatus quidem non eſt, verùm manus adverſus eum levatæ, & ſæpè territus eſt, quaſi vapulaturus, non tamen percuſſit, utili injuriarum actione tenetur.

C. XIV.

3 pars. *Contrà titulo* k de pœnis.

COgitationis pœnam nemo patitur *l.*

C. XV.

Item titulo de *m* extraordinariis criminibus.

SOlicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. *& infrà.* ¶ Qui puero ſtuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) perſuaſerit, aut mulierem, puellamvé interpellaverit, quidvé impudicitiæ gratiâ fecerit, domum 1 præbuerit, pretiumvé, quo is perſuadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto, in inſulam deportatur. Corrupti comites ſummo ſupplicio afficiuntur.

1 ¶ Domum] *Sic enim in ſententiis Pauli, lib. 5. tit. 4. verſ.* qui puero: *ſed in Pandectis Florentinis legitur,* donum.

C. XVI.

Item titulo de furtis. *a*

VUlgaris eſt quæſtio, an is, qui ex acervo frumenti modium ſuſtulit, totius rei furtum faciat, an verò ejus tantùm, quod abſtulit. Ofilius totius acervi furem eſſe putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigiſſe. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abſtulit, non tantùm ejus, quod abſtulit, verùm totius *b* furtum videtur feciſſe. Sed verum eſt in tantum eos furti actione teneri, quantum abſtulerunt. Nam & ſi quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita diſceſſerit, deinde reverſus unam ex his abſtulerit, & antequam ſe reciperet, quò deſtinaverat, deprehenſus fuerit, ejuſdem rei & manifeſtus, & nec manifeſtus fur erit. Sed & ſi quis ſegetem ante 1 lucem ſecat & contrectat, ejus, quod ſecat, manifeſtus, & nec manifeſtus fur eſt.

1 ¶ Ante lucem] *In Pandectis Florentinis legitur,* ſed & qui ſegetem luce ſecat.

C. XVII.

Item lib. 2. tit. Quod quiſquis juris, *leg. 1.*

HÆc autem verba, [*Quod ſtatuerit, qui juriſdictioni præeſt*] cum effectu accipimus, non verbotenùs: & ideò, ſi cùm vellet ſtatuere, prohibitus ſit, nec effectum decretum habuit, ceſſat edictum. Nam [*Statuit*] verbum, rem perfectam ſignificat, & conſummatam injuriam, non cœptam.

C. XVIII.

POenæ (*ſicut in ff.* c *de pœnis legitur,*) legum interpretatione molliendæ ſunt potiùs, quàm exaſperandæ.

Atque ideò proprium caſum non excedunt: ſed quæ de raptu virginum, vel advocatis, ſeu de crimine majeſtatis, vel de Sicariis dicta ſunt, favore religionis & fidei, atque principali odio Sicariorum introducta ſunt. Injuriarum verò pro earum varietate multipliciter quis reus fieri poteſt. Varietas itaque criminum, varietatem inducit pœnarum.

C. XIX.

Unde in Digeſtis *d* *tit. de pœnis.*

4 AUt facta puniuntur, ut furta, cædeſque; aut dicta, ut convitia, & infidæ advocationes; aut ſcripta, ut falſa, & famoſi libelli; aut conſilia, ut conjurationes, & latronum conſcientia, quoſque alios ſuadendo juviſſe, ſceleris eſt inſtar. ¶ Sed hæc quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis, causâ, perſonâ, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. Causâ, ut in verberibus, quæ impunita ſunt à magiſtro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. Perſona dupliciter ſpectatur, ejus qui fecit, & ejus qui paſſus eſt. Aliter enim puniuntur ex eiſdem facinoribus ſervi, quàm liberi; & aliter, qui quicquam in Dominum, parentemvé auſus eſt, quàm qui in extraneum, in magiſtratum, vel in privatum. In hujuſmodi conſideratione, ætatis quoque ratio habeatur. Locus facit, ut idem, vel furtum, vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, vel minore ſupplicio. Tempus diſcernit emanſorem à furtivo 1, & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. Qualitate, cùm factum vel atrocius, vel levius eſt: ut furta manifeſta à nec manifeſtis diſcerni ſolent, rixæ à graſſaturis, expilationes à furtis

a *Idem verò quicunque*] *origin.* b *Sup. 6. quæſt. 1. ſi quis.* c *Eod. lib. 9. tit. 16. l. 6.* d *Ibid. continenter.* e *Ibid.* f *Lib. 47. digeſt. tit. 10. l. 9.* g *al. injuriarum actio.* h *Ibid. l. 10 Ibid. leg. 11.* i *Ibid. l. 15.* k *lib. 48. digeſt. tit. 19. l. 18.* l *al. patiatur.* m *Lib. 47. tit. 11. l. 1.*

a *Lib. 47. digeſt. tit. 2. l. 21.* b *totius videtur fur eſſe.*] *orig.* c *Lib. 48. digeſt. tit. 19. l. 42.* d *Ibid. l. 16.*

à violentia petulantia, de qua re maximus apud Græcos orator Demoſthenes ſic ait:

Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. [*Id eſt:* Non enim iram plaga concitavit, ſed ipſa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave eſt cædi (quanquam grave eſt) quàm per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere poteſt (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus eſt, alteri 2 renuntiare ac repræſentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum ſe gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malum cædens. Hæc movent: hæc de ſtatu mentis deturbant homines propudii, ac ſugillationis non aſſuetos.] Quantitas diſcernit furem ab abigeo. Nam qui unum ſuem ſurripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregem, ut abigeus. Eventus ſpectatur, ut à clementiſſimo 3 quoque facta: quanquam lex non minùs eum, qui occidendi hominis cauſâ cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat: & ideò apud Græcos exilio voluntario fortuiti caſus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum ſcriptum eſt:

Εὖτ' ἐμὲ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὑπὸ λυγρῆς,
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Id eſt:

Quo puerum me tempore veſtras duxit ad ædes,
Ex opoente Pater, dira pro cæde patrata:
Ob talos nempe ita percitus Amphidamantis,
Cùm gratum imprudens ſimul, invituſque peremi.

1 ¶ Furtivo,] *In aliquot vetuſtis codicibus, & originali eſt,* fugitivo. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

2 ¶ Alteri renuntiare] *Hæc in ſuum locum ſunt reſtituta.*

3 ¶ Clementiſſimo] *Sic emendatum eſt ex pandectis Florentinis, cùm anteà legeretur,* dementiſſimo. *Quod in Baſilicis lib.60.tit.52. l.16. ſic explicatur:* Vir clemens, nec ſeditioſus, ſi arma ſumat, quaſi occidendi cauſâ, non punitur ut homicida, niſi & eventus ſequatur. In ſeditioſis autem etiam ſine eventu, animi propoſitum punitur, ob id ſolùm, quòd armati proceſſerint, ut l.1. ad legem Corneliam, de ſicariis.

C. XX.

5 ps *Cogitatio non meretur pœnam lege civili, cùm ſuis terminis contenta eſt. Diſcernuntur tamen à maleficiis ea, quæ de jure effectum deſiderant. In his enim non niſi animi judicium conſideratur.*

C. XXI.

Unde in digeſt. a *tit. de repudiis.*

Divortium non eſt verum, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diſceſſionem *b* fit. Itaque quicquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non priùs ratum eſt, quàm ſi perſeverantia apparuerit, judicium animi fuiſſe. Ideoque per calorem miſſo repudio, ſi brevi reverſa eſt uxor, nec divortiſſe videtur.

C. XXII.

¶ *Huic quod in vulgatis eſt diſtinctum caput, in pleriſque vetuſtis eſt appoſita nota illa, quâ indicatur eſſe verba Gratiani.*

Hinc etiam in canonibus.

Si *c* quis iratus crimen alicui objecerit, &c.

a *Lib.24. digeſt. tit.2. de divort. & repudiis, l.3.* b *al. diſſenſionem.* c *2.q.3. ſi quis.*

6 pars. *Ex conſilio autem, velut ex facto, aliquem teneri* Auguſtinus *probat, ita dicens:*

C. XXIII. ¶ *Non ſolùm qui manibus occidunt, ſed etiam quorum conſilio & fraude alii occiduntur, homicidæ probantur.*

Pernicioſè *a* ſe *b* decipiunt, qui exiſtimant eos tantùm homicidas eſſe, qui manibus hominem occidunt, & non potiùs eos, per quorum conſilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, ſicut ſcriptum *c* eſt: [*Nobis non licet interficere quenquam.*] Sed tamen illis Domini mors imputatur, quia ipſi linguâ eum interfecerunt, dicentes: [*Crucifige, crucifige eum.*] Unde unus Evangeliſta dixit, Dominum crucifixum eſſe horâ tertiâ, alius ſextâ; quia Judæi crucifixerunt eum horâ tertiâ linguâ, milites horâ ſextâ manibus. Qui ergo hominem tradidit, ille interfecit eum, Domino dicente: *d* [*Majus peccatum habet, qui me tradidit tibi.*] Unde Pſalm. *e* [*Filii hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.*] Subjiciant ergo ſe pœnitentiæ, quorum conſilio ſanguis funditur, ſi veniam promereri voluerint.

¶ *Caput hoc collectum eſt ex variis locis B. Auguſtini, videlicet ex lib.3. de conſenſu Evangeliſtarum, cap.13. explanatione Pſal.56. & 63. & tractat.114. & 115. in Joannem.*

C. XXIV. ¶ *Interfectores fratrum, detractores eorum, eoſque odientes, homicidæ habentur.*

Item ex epiſtola Clementis *primâ ad Jacobum.*

Homicidiorum verò tria genera eſſe dicebat B. Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum, ita detractores, eorum, eoſque odientes, homicidas eſſe manifeſtabat: quia & qui occidit fratrem ſuum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ eſſe monſtrantur:

C. XXV. ¶ *In maleficiis voluntas pro opere reputatur.*

Item Hieronymus *in Eſa.cap.33.*

Omnis *f* iniquitas, & oppreſſio, & injuſtitia, judicium ſanguinis eſt: & licèt gladio non occidat, voluntate tamen interficit.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item Cyprianus *tract.4. de mortalitate.*

Nunquid Cain *g*, cùm Deo munus offerret, jam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus providus antè damnavit. Ut illic cogitatio mala & pernicioſa conceptio, Deo providente, proſpecta eſt, ita & in Dei ſervis, apud quos confeſſio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo judice coronatur. Aliud eſt enim martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſſe martyrium. Qualem te invenit Dominus, cùm vocat, talem pariter & judicat, quando ipſe teſtetur, & dicat *h*: [*Et ſcient omnes Eccleſiæ: quia ego ſum ſcrutator renis & cordis.*]

C. XXVII. ¶ *Homicida eſt, qui fratri ſuo mala perſuadet.*

Item Auguſtinus *tract.42. ad c.8. Joannis.*

Noli putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo mala perſuades. Si fratri tuo mala perſuades, occidis. Et ut ſcias, quia occidis, audi Pſalmum: *i* [*Filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum machæra* k *acuta.*]

a *al. Periculoſè.* b *Polyc. lib.6.tit.10. Anſelm. l.11.c.45. Burch. l.6.cap.31. Ivo part.10.c.160.* c *Joan.18. Matth.26. Marc.15. Joan.19.* d *Joan.19.* e *Pſal.56.* f *Pol. ibid. Anſ. l.11.c.43. Ivo part.10.c.157.* g *Gen.4.* h *Apoc.2.* i *Pſal.56.* k *gladius acutus.*] *orig.*

C. XXVIII. ¶ *Occidit, qui ad nocendum movetur.*

Idem *lib.19. contra Fauſtum, c.23.*

HOmicidium *a* lege vetitum, putabitur non aliud eſſe, niſi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidii genere deputari.

¶ *Verba propria B. Auguſtini ſunt hæc :* Quia enim non intelligebant homicidium, niſi peremptionem corporis humani, per quam vita privaretur, aperuit Dominus, &c.

C. XXIX. ¶ *Furti tenentur, qui ſolo timore non furantur.*

Item Auguſtinus *lib.50. hom. homil. 28.*

SI propterea *b* non facis furtum, quia times, ne videaris, intùs feciſti, in corde feciſti: furti teneris, & nihil tuliſti.

C. XXX. *Non ideò minùs delinquit, cui ſola deeſt facultas.*

Idem *de libero arbitrio, lib.1. c.3.*

SI cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo ſit id eum cupere, &, ſi poteſtas detur, facturum eſſe, non minùs reus eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur. *Item, ſicut auctoritas teſtatur.* ¶ Voluntas 1 remuneratur, non opus. Voluntas autem in cordis contritione eſt, opus verò in oris confeſſione.

1 ¶ Voluntas] *Hac uſque ad finem ſunt ex homilia 26. operis imperfecti in Matthæum.*

Luce clarius conſtat cordis contritione, non oris confeſſione peccata dimitti.

C. XXXI.

Item Proſper *lib.2. de vita contemplativa, cap. 7.*

POrrò illi, *c* quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri aut emendare noluerint, Deum, quem habent teſtem, ipſum habituri ſunt & ultorem. Et quid eis prodeſt humanum vitare judicium, cùm, ſi in malo ſuo permanſerint, ituri ſint in æternum, Deo retribuente, ſupplicium? Quòd ſi ipſi ſibi judices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis ultores, hîc in ſe voluntariam pœnam ſeveriſſimæ animadverſionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lachrymis ex vera cordis compunctione fluentibus reſtinguent æterni ignis incendia.

C. XXXII.

Et infrà ibidem.

FAciliùs Deum *d* ſibi placabunt illi, qui non humano convicti judicio, ſed ultrò crimen agnoſcunt: qui aut propriis illud confeſſionibus produnt, aut neſcientibus aliis (quales occulti ſunt) ipſi in ſe voluntariæ excommunicationis ſententiam ferunt, & ab altari, cui miniſtrabant, non animo, ſed officio ſeparati, vitam ſuam tanquam mortuam plangunt, certi, quòd reconciliato ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non ſolùm amiſſa recipiant, ſed etiam cives ſupernæ civitatis effecti, ad gaudia ſempiterna perveniant.

¶ *In pleriſque vetuſtis exemplaribus caput hoc conjunctum eſt ſuperiori: in nonnullis autem reliqua etiam uſque ad cap.* Medicina.

7 pars. *Hoc idem probatur auctoritate illâ propheticâ:* e [In quacunque hora peccator fuerit converſus, & ingemuerit, &c.] *Non enim dicitur, ore confeſſus fuerit, ſed tantum:* [Converſus fuerit, & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur.] *Hinc etiam* Propheta *f ait:*

C. XXXIII.

SCindite corda veſtra, & non veſtimenta. *Oſtendens in contritione cordis, quæ in ejuſdem ſciſſione intelligitur, non in confeſſione oris, quæ pars eſt exterioris ſatisfactionis, quam ſciſſuram veſtium nominavit, à parte totum intelligens, peccata dimitti.*

C. XXXIV.

Hinc etiam per eundem Prophetam Joël a *Dominus ait:*

COnvertimini ad me in toto corde veſtro, & convertar ad vos.

¶ *Confecta eſt ſententia iſta ex verbis Joëlis, cap.2. & Zachariæ, cap. 1.*

Converſio b *autem dicitur, quaſi cordis undique verſio. Si autem cor noſtrum undique à malo ad Deum vertitur, mox ſuæ converſionis fructum meretur, ut Deus ab ira ſua ad miſericordiam converſus peccati præſtet indulgentiam, cujus* c *primò præparabat vindictam. Unde datur intelligi, quòd etiam ore tacente veniam conſequi poſſumus. Hinc* d *etiam leproſi illi, quibus Dominus præcepit, ut oſtenderent ſe Sacerdotibus, in itinere, antequam ad Sacerdotes venirent, mundati ſunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequam Sacerdotibus ora noſtra oſtendamus, id eſt, peccata noſtra confiteamur, à lepra peccati mundamur. Hinc* e *etiam Lazarus vivus de monumento prodiit: non priùs de monumento eſt eductus, & poſteà à Domino ſuſcitatus: ſed lapide remoto, quo monumentum claudebatur, in ſepulchro revixit, & foràs vivus prodiit.* ¶ *Hinc* f *etiam, ut Dominus oſtenderet, quòd non ſacerdotali judicio, ſed largitate divinæ gratiæ peccator emundatur, leproſum tangendo mundavit, & poſteà Sacerdoti ſacrificium ex lege offerre præcepit. Leproſus enim tangitur, cùm reſpectu divinæ pietatis mens peccatoris illuſtrata compungitur. Unde* g *poſt trinam negationem Petrus, Domino eum reſpiciente, profudit amaras lachrymas, quibus culpam negationis ſuæ diluit. Leproſus ſemetipſum Sacerdoti repræſentat, dum peccatum ſuum Sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum ſatisfactionem Eccleſiæ judicio ſibi impoſitam factis exequitur. Sed antequam ad Sacerdotem perveniat, emundatur, dum per contritionem cordis ante confeſſionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam Medici negantur ſuſcitare aliquem, ut reſuſcitatus confiteatur: dum per Prophetam* h *dicitur:* [Nunquid Medici reſuſcitabunt, & confitebuntur tibi:] *Item* i: [A mortuo, ut auctoritas ait, perit confeſſio, velut ab eo, qui non eſt] *Unde pœnitens ille, qui timore octavæ territus exclamaverat* k [Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:] *poſteà ſupplicans ajebat:* [Salvum me fac propter miſericordiam tuam, quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.] *Si ergo nullus confitebitur, niſi reſuſcitatus, nemo autem vivit æternæ gehennæ filius, & perpetuâ damnatione dignus, patet, quòd antequam quiſque confiteatur peccatum, à reatu ſuæ prævaricationis, quo æterna ſibi debebantur ſupplicia, per gratiam internæ compunctionis abſolvitur.* ¶ *Item. Si antequam quiſque confiteatur, à Domino reſuſcitatur, vel reſuſcitatus vivit, dum confitetur, vel poſt reſurrectionem iterùm mortuus eſt, & confitetur. Sed, ſicut antequam reſuſcitaretur mortuus, confiteri non poterat, ſic poſt reſurrectionem mortuus confiteri non valet. Reſtat ergo, ut reſuſcitatus vivat, dum peccatum confitetur* 1. *Habet itaque ſuſcitatorem ſuum ſibi præſentem, ſeq; inhabitantem.*

1 ¶ Confitetur.] *Hic in vulgatis interjiciebantur hæc,* ergo ſola contritio, in qua fit reſuſcitatio, tollit peccatum: *quæ abſunt à pleriſque & emendatioribus Gratiani codicibus.*

C. XXXV.

Unde Auguſtinus *ait in Pſal.70.*

REſuſcitatus corpore vivit abſente ſuſcitatore. Non autem ſic reſuſcitatus in anima.

¶ *In gloſſa ordinaria in Pſal.70. verſ.* Deus docuiſti. *in verſ.* mirabilia, *ex Auguſtino hæc afferuntur:* Quid mirabilius, quàm mortuos ſuſcitare? Suſcitatus corpore vivit etiam abſente ſuſcitatore, non ſic ſuſcitata anima ſine Deo:

a *Gloſſ. ordin. in Matth. c.5.* b *Ivo p.8.c.104. Pannor.l.7. c.19.* c *Sent.4.diſt.17.* d *Sent.ibid.* e *Eſa.30.* f *Joël.2.*

a *Joël.2. & Zach.1.* b *Sent. ibid.* c *al.cui.* d *Luc.17.* e *Joan.11.* f *Matth.8.* g *Luc.22.* h *Pſal.87. Gregor. in Pſal.1. pœnit.* i *Ecclеſ.17.* k *Pſal.6.*

quæ ſententia fuſius exponitur apud B. Auguſtinum concione ſecundâ in eundem Pſalmum.

Cùm enim Deus ſit vita animæ, anima verò vita corporis, ſicut corpus vivere non poteſt abſente animâ, ita non niſi Deo præſente anima vivere valet. Habet itaque anima ſibi Deum præſentem per gratiam, qua vivens peccatum ſuum confitetur, eamque vita, quæ Deus eſt, inhabitat, quam inhabitando vivere facit. Si autem illam inhabitat, ergo templum Spiritûs Sancti facta eſt, ergo illuminata eſt, ergo à tenebris peccatorum expiata eſt, ergo templum diaboli eſſe deſiit, quæ ad lucem venit, cujus reſpectus tenebras fugat. Nulla enim (ut ait Apoſtolus a *) conventio Chriſti ad Belial, nulla participatio lucis ad tenebras, nulla communicatio juſtitiæ & iniquitatis, nullus conſenſus templo Dei cum idolis. Item, ut Chriſtus* b *ait:* [Omnis, qui odit malum, in luce agit.] *Qui autem in luce agit, ſicut Auguſtinus ait, in Chriſto operatur. Qui autem in Chriſto operatur, ejus filius probatur. Cujus enim opera quiſque facit, ejus filius eſſe perhibetur. Unde* c *quibuſdam Dominus ait:* [Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.] *Item:* [Vos ex patre diabolo eſtis, quia opera patris veſtri facere vultis.] *Nemo autem filius Dei & diaboli ſimul eſſe poteſt.* [Nemo *d* enim, *ut ipſe ait,* duobus Dominis ſervire poteſt.] *Item, ut Joannes ait in epiſtola ſua 1. cap. 3.*

C. XXXVI.

QUi natus eſt ex Deo, non peccat.

Ergo nec eſt filius Diaboli. Solo enim peccato diaboli filii ſumus. Ergo e *de ejus regno tranſlati ſumus in regnum charitatis filii Dei, & ſumus erepti de poteſtate tenebrarum, & facti filii lucis. Cùm ergo ante confeſſionem, ut probatum eſt, ſumus reſuſcitati per gratiam, & filii lucis facti, evidentiſſimè apparet, quòd ſolâ cordis contritione, ſine confeſſione oris, peccatum remittitur.*

C. XXXVII.

Item Joannes *ibidem.*

OMnis, qui non diligit, in morte manet.

Si ergo vivit, & diligit, ſi diligit, dilectio in corde eſt, dilectio autem in malo non eſt. Eſt enim proprius fons bonorum, in quo non communicat alienus. Ergo bonus eſt iſte factus per gratiam ante confeſſionem peccati: non itaque malus eſt, bonus enim & malus aliquis ſimul eſſe non poteſt. Quòd ſi malus non eſt, membrum diaboli non eſſe probatur: nec ergo dignus eſt gehennâ, quæ diabolo & membris ejus ſolummodò debetur, ſicut æterna beatitudo ſolummodò membris Chriſti paratur. Non ergo in confeſſione peccatum remittitur, quod jam remiſſum eſſe probatur. Fit itaque confeſſio ad oſtenſionem pœnitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & f *ſicut circumciſio data eſt Abrahæ in ſignum juſtitiæ, non in cauſam juſtificationis, ſic confeſſio Sacerdoti offertur in ſignum veniæ acceptæ, non in cauſam remiſſionis accipiendæ.*

2 pars. *Alii è contrario teſtantur, dicentes ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis neminem à peccato poſſe mundari, ſi tempus ſatisfaciendi habuerit. Unde* g *Dominus per Prophetam ait,* [Dic tu iniquitates tuas, ut juſtificeris.]

C. XXXVIII.

Item Ambroſius *in lib. de Paradiſo, cap. 14.*

NOn *h* poteſt quiſquam juſtificari à peccato, niſi antè fuerit peccatum confeſſus.

C. XXXIX.

Idem *in ſerm. 1. Quadrageſimæ* i.

ECce nunc tempus acceptabile adeſt, in quo confeſſio à morte animam liberat: confeſſio aperit paradiſum: confeſſio ſpem ſalvandi tribuit. Unde *k* Scriptura dicit: [*Dic tu iniquitates tuas, ut juſtificeris.*] His verbis oſtenditur, quia non meretur juſtificari, qui in vita ſua peccata non vult confiteri. Illa ergo confeſſio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Pœnitentia *l* vera eſt dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quiſque commiſit. Pœnitentia eſt mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

C. XL.

Item Joannes *os aureum in hom. de pœnitentia, quæ incipit:* [Providâ mente.]

PErfecta *a* pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. *& infrà.* ¶ In corde ejus contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas: hæc eſt fructifera pœnitentia.

C. XLI.

Idem.

NOn *b* poteſt quis gratiam doni *c* cœleſtis accipere, niſi priùs purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum baptiſmi ſalutaris.

C. XLII.

Item Auguſtin. *in lib. de continentia, c. 6.*

NUllus *d* debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque, etſi longè minorem, quàm debeat, ſolverit pœnam. Ita *e* enim impertitur à Deo largitas miſericordiæ, ut non relinquatur etiam juſtitia diſciplinæ.

C. XLIII.

Idem *Vincentio, epiſt. 48.*

NEminem *f* putes ab errore ad veritatem, vel à quocunque ſeu magno, ſeu parvo peccato ad correctionem ſine pœnitentia poſſe tranſire.

C. XLIV.

Idem *in lib. 50. homil. 49. de pœnitentia.*

AGite *g* pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia, ut oret pro vobis Eccleſia. Nemo dicat ſibi, occultè ago, apud Deum ago, novit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt: [*Quæ h ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo.*] Ergo ſine cauſa claves datæ ſunt Eccleſiæ Dei: fruſtramus Evangelium Dei: fruſtramus verba Chriſti: ſi promittimus vobis, quod ille negat, nónne vos decipimus? Job *i* dicit: [*Si erubui in conſpectu populi confiteri peccata mea.*] Atque 1 ideò, ſi non potuiſtis, vel noluiſtis habere pudicitiam conjugalem, ſeu continentiam, & deviâſtis à propoſito, vel vinculo conjugali, vel devotione continentiæ, ſit in vobis dolor & humilitas pœnitentiæ. Apertiùs dico: Nemo dicat, non intellexi. Qui poſt uxores veſtras illicito vos concubitu maculâſtis, ſi præter uxores veſtras cum aliqua concubuiſtis, agite pœnitentiam, &c.

1 ¶ Atque ideò] *Additæ ſunt iſtæ duæ voces à collectore, quoniam mutatus ab ipſo eſt ordo verborum B. Auguſtini. Nam apud B. Auguſtinum hæc, quæ hîc ſequuntur, antecedunt iis, quæ ſuprà ſunt poſita.*

C. XLV.

Item Hieronymus *ſuper Exodum.*

2 ps ET *k* venit, inquit, Aaron, & omnes Presbyteri de Iſraël, manducare panem cum ſocero Moyſi, in conſpectu Dei.] Omnia ergo, quæ faciunt ſancti, in conſpectu Dei faciunt, peccatores *l* autem à conſpectu Dei fugiunt. Denique ſcriptum *m* eſt, quia Adam, poſtquam peccavit, fugit à conſpectu Dei, & interrogatus reſpondit: [*Audivi vocem tuam, & abſcondi me, quia eram nudus.*] Sed *n* & Cain poſtquam pro parricidio condemnatus eſt à Deo, [*Exiit,* inquit, *à facie Dei, & habitavit in terra Naim.*] Exit ergo à facie Dei, qui indignus eſt Dei conſpectu. Sancti autem manducant & bibunt in conſpectu Dei, & omnia quæ agunt, in conſpe-

a *2. Cor. 6.* b *Joan. 3.* c *Joan. 8.* d *Matth. 6.* e *Coloſſ. 1.* f *Geneſ. 17.* g *Eſa. 43.* h *Sent. 4. diſt. 17.* i *Manuſcripto, cujus initium: Ecce nunc tempus adeſt.] Sent. ibid.* k *Eſa. 43.* l *Infr. de pœnit. diſt. 3. c. 1.*

a *Infr. diſt. 3. perfecta. Sent. 4. diſt. 17.* b *Infr. de conſecr. diſt. 4. non poteſt.* c *al. vita] al. Dei accipere.* d *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 20. Anſ. l. 11. c. 142.* e *Atque ita impertitur largitas] orig.* f *Nec quenquam] orig. Polyc. ibid.* g *Sent. ibid. Polyc. ibid.* h *Matth. 16.* i *Job. 31. apud 70. expreſſiùs.* k *Exod. c. 18.* l *peccator fugit] orig.* m *Gen. 3.* n *Gen. 4.*

ctu ejus

ctu ejus agunt. Ego ampliùs adhuc locum præſentem diſcutiens video, quia qui pleniorem ſcientiam Dei accipiunt, & pleniùs divinis imbuti ſunt diſciplinis, iſti etiamſi malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conſpectu ejus faciunt: ſicut ille, qui dicit: [*Tibi a ſoli peccavi, & malum coram te feci.*] Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? Illud profectò, quòd continuò pœnitet, & dicit, Peccavi. Qui autem diſcedit à conſpectu Dei, neſcit converti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo intereſt, malum coram Deo facere, & à Dei conſpectu diſceſſiſſe peccantem.

¶ *Hic etiam, ut ſæpè alibi obſervatum eſt, homil. 11. Origenis ad c. 18 Exodi, ſub nomine B. Hieronymi citatur.*

C. XLVI.

Item Ambroſius *lib. 1. de pœnitentia, c. 4.*

SEd continuò, qui dixerat: *b* [*Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim,*] quæ duæ urbes ex vicinia Sodomorum parilis excidii traxêre conſortium. [*Converſum eſt, inquit, cor meum: in eo ipſo turbata eſt pœnitentia mea: non faciam ſecundùm iracundiam furoris mei.*] Nonne apparet, quòd ideò nobis peccantibus indignetur Dominus Jeſus, ut indignationis ſuæ nos terrore *c* convertat? Indignatio ergo ejus non ultionis executio, ſed magis abſolutionis operatio eſt.

¶ *Caput hoc anteà citabatur ex B. Auguſtino, reſtitutum eſt ex B. Ambroſio, & in ipſo locus Scripturæ emendatus. Sequitur enim lectionem 70.*

C. XLVII.

Idem Ambroſius *in lib de Paradiſo, c. 14.*

SErpens *d* decepit me, & manducavi.] ¶ Venialis *e* culpa, quam ſequitur profeſſio delictorum. Ideò non deſperata mulier, quæ non reticuit Deo, ſed magis confeſſa peccatum eſt: quam medicinalis *f* ſecuta ſententia eſt. Bonum eſt condemnari in peccato, & flagellari in delicto, ut cum hominibus flagellemur. Denique *g* Cain, quia voluit crimen negare, indignus iudicatus eſt, qui puniretur in peccato, ſed remiſſus eſt ſine præſcriptione *h* pœnæ, fortaſſe non tam reus *i* majore crimine parricidii (illud enim commiſit in fratrem) quàm ſacrilegii, quòd Deo credidit mentiendum, dicens: [*Neſcio: nunquid ego cuſtos fratris mei ſum?*] Et ideò accuſatori diabolo ejus accuſatio reſervata eſt, cum ejus angelis flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari. *& lib. 1. de pœnitent. c. 1.* ¶ Nam *k* paſtor ille Evangelicus lapſam ovem vexiſſe legitur, non abjeciſſe: & Salomon *l* ait: [*Noli eſſe nimium juſtus.*] Debet enim juſtitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum ſe tibi curandum præbeat, quem faſtidio habeas *m*? qui contemptui ſe, non compaſſioni Medico ſuo putet futurum?

C. XLVIII.

Idem Ambroſius *eod. lib. 1. de pœnitentia, c. 11.*

LIbenter ignoſco, promptè indulgeo, miſericordiam *n* malo, quàm ſacrificium: quia per ſacrificium juſtus commendatur, per miſericordiam peccator redimitur. *o* [*Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.*] In lege ſacrificium, in Evangelio miſericordia eſt: lex *p* per Moyſen data eſt, per me gratia.

C. XLIX.

Item Leo *Epiſcopus Theodoro Forojulienſi Epiſcopo, epiſt. 89 al. 91.*

MUltiplex *q* miſericordia Dei ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolùm per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ: ut qui regenerationis donum violâſſent, proprio ſe judicio condemnantes, ad remiſſionem criminum pervenirent: ſic divinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Jeſus Chriſtus hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem *a* darent, & eadem *b* ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem ſacramentorum per januam reconciliationis admitterent. *& poſt pauca.* ¶ Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino ſupplicamus, quocunque interceptus obſtaculo à munere indulgentiæ præſentis exceſſerit *c*, & priuſquam ad conſtituta remedia perveniat, temporalem vitam humanâ conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, conſequi exutus carne non poterit. *& poſt pauca.* ¶ His *d* autem, qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, non ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda, qui miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras converſio. *& infrà.* ¶ Ita *e* ergo talium neceſſitati auxiliandum eſt, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, ſi eam etiam amiſſo vocis officio per indicia *f* integri ſenſus quærere comprobentur. Quòd ſi ægritudine aliquâ ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur. Servatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum à fide diſcedendo peccaverunt.

¶ *Caput hoc, ut eſt apud Gratianum, magis convenit cum originali impreſſo inter opera B. Leonis, quàm in tomis Conciliorum.*

C. L.

Item Ambroſius *lib. 1. de pœnit. c. 1.*

3 ps NEmo poteſt bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperaverit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem, qui prævaricatione lapſi ſunt. *& infrà.* ¶ Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata donavit omnia.

C. LI.

Item Ambroſius *lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

VErbum Dei *g* dimittit peccata; Sacerdos eſt judex, Sacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis jura exercet. *& lib. 1. de pœnitentia, c. 2.* ¶ Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit, & ligandi, qui utrunque pari conditione permiſit. Ergo qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet. *& infrà.* ¶ Certum eſt, quòd Eccleſiæ utrunque licet, hæreſi utrunque non licet. Jus enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus. Rectè igitur Eccleſia vendicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæreſis vendicare non poteſt, quæ Sacerdotes Dei non habet.

¶ *Confectum eſt caput hoc ex B. Ambroſii verbis, collectoris tamen arbitratu diſpoſitis.*

C. LII.

Idem *in eod. 1. lib. de pœnit. c. 3.*

4 ps POteſt fieri *h*, ut aliquis victus ſuppliciis ſermone neget, & corde adoret. Nunquid eadem cauſa eſt ejus qui ſpontè neget, & ejus quem tormenta inclinaverint ad ſacrilegium, non voluntas? Quàm indignum autem, cùm apud homines valeat certaminis gratia, ut apud Deum non valere aſſeratur? Nam ſæpè in hoc athletarum ſeculari certamine etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare conſuevit; maximè quos viderit aut forte dolo, aut fraude excluſos victoriâ. Chriſtus ergo

a *Pſal. 50.* b *Oſe. 11. ſecundùm 70.* c *al. furore.* d *Sent. ibid. Gen. 3.* e *Veniabilis*] *orig.* f *medicabilis.* g *Gen. 4.* h *præſcripto*] *orig.* i *abeſt ab orig.* k *Luc. 15.* l *Eccleſ. 7.* m *al. dedas.* n *Oſe. 6.* o *Matth. 9.* p *Joan. 1.* q *Sent. 4. diſt. 17. Anſel. l. 11. c. 13.*

a *al. actionem.* b *al. eoſdem.* c *al. exciderit.* d *Sup. 16. q. 1. his, qui.* e *Verùm, ut dixi, etiam talium*] *orig.* f *al. indicium.* g *Sent. 4. diſt. 18. 23. q. 5. remittuntur. Idem l. 3. de Spiritu Sancto, c. 19.* h *Polyc. l. 6. tit. 12.*

athletas ſuos, quos viderit gravibus pauliſper ceſſiſſe ſuppliciis, ſine venia patietur manere? Nunquid *a* non habebit remunerationem laboris, qui etiam quos projicit, non in æternum projicit? *& infrà cap.6.* ¶ Dicis *b* Petro excuſanti, ne ejus pedes lavares: [*Niſi lavero tibi pedes, non habebis partem mecum.*] Quod ergo iſti poſſunt conſortium tecum habere, qui claves regni non ſuſcipiunt, negantes, quòd dimittere peccata debeant? Quod rectè quidem fatentur de ſe. Non enim habent Petri hæreditatem, qui Petri ſedem 1 non habent, quam impiâ diviſione diſcerpunt. *& cap. 13.* ¶ Ægritudo carnis peccatum repellit, luxuria autem carnis, culpam abolet. Illuditur ergo diabolus, ut ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putavit. *& infrà.* ¶ Quod nocet corpori, juvat Spiritum. *& lib.2.cap.3.* ¶ Sicut ſemel pro omnibus immolatus eſt Chriſtus, ita quotieſcunque peccata donantur, corporis ejus ſacramentum ſumimus, ut per ſanguinem ejus fiat peccatorum remiſſio. Ergo evidentiſſimè Domini prædicatione mandatum eſt etiam graviſſimi criminis reis, ſi ex toto corde & manifeſtâ confeſſione peccati pœnitentiam agant *c*, ſacramenti cœleſtis gratiam refundendam.

1 ¶ Sedem] *Apud B. Ambroſium legitur*, fidem, *quod ob gloſſam non eſt mutatum: ſed multa alia ſunt emendata.*

C. LIII.

Idem *lib. 2. de pœnitentia, c.7.*

5 ps QUantuslibet ergo mortui fœtor ſit, aboletur omnis, ubi ſacrum redoleverit unguentum: & ſurgit defunctus: & ſolvi 1 jubentur ejus vincula, qui adhuc in peccato eſt: tollitur velamen de facie ejus, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia veniâ donatus eſt, revelare faciem, aperire vultum jubetur. Non habet enim quod erubeſcat, cui peccatum dimiſſum eſt. In tanta verò Domini gratia, tantoque divini muneris miraculo, cùm oporteret univerſos lætari *d*, commovebantur impii, & adversùs Chriſtum concilium congregebant, Lazarum quoque interficere volebant. Nonne meritò eorum ſucceſſores vos fore cognoſcitis, quorum duritiæ hæredes eſtis? Nam & vos indignamini, & contra Eccleſiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in Eccleſia reviviſcere, & peccatorum indultâ veniâ reſuſcitari. Itaque (quod in vobis eſt) per invidiam rursùs vultis interficere ſuſcitatos. Sed Jeſus non revocabat beneficia, imò cumulo ſuæ liberalitatis amplificat, reviſit ſolicitè ſuſcitatum, & celebratâ *e* reſurrectionis gratiâ lætus ad cœnam venit, quam ei ſua præparavit Eccleſia, in qua ille, qui fuerat mortuus, unus inter diſcumbentes cum Chriſto invenitur.

1 ¶ Solvi jubentur] *In originali impreſſo legitur*, & ſolvere jubentur ejus vincula, quæ adhuc in peccato ſunt, tollere velamen, &c. *Alia verò ex eodem ſunt emendata, & addita nonnulla.*

C. LIV.

Idem *ibidem, cap. 4.*

IIs poteſtatis *f* ſuæ gratiam negat, (quæ in remiſſionem peccatorum eſt) qui cœleſtem ejus poteſtatem diabolico 1 fultam ſuffragio vindicarent. Eosque aſſerit diabolico uti Spiritu, qui ſepararent Eccleſiam Dei: ut omnium temporum Hæreticos & Schiſmaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quia omne peccatum circa ſingulos eſt, ac univerſos 2. *& infrà c.5.* ¶ Quid mirum, ſi ſalutem negatis aliis, qui veſtram recuſatis? licèt 3 & illi nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam petunt. Arbitror enim, quod etiam Judas potuiſſet tantâ Dei miſeratione non excludi à venia, ſi pœnitentiam non apud Judæos, ſed apud Chriſtum geſſiſſet *a*. *& paulò pòſt.* ¶ Qui agit pœnitentiam, non ſolùm diluere lachrymis debet peccatum ſuum, ſed etiam emendatioribus factis operire, & tegere delicta ſuperiora, ut non imputetur ei peccatum.

1 ¶ Diabolico] *Addita hîc ſunt nonnulla ex B. Amb. ſic quæ deeſſe videbantur. Anteà enim legebatur*, qui cœleſtem poteſtatem diabolico Spiritu ſeparant ab Eccleſia Dei, ut omnium, &c.

2 ¶ Ac univerſos.] *In originali eſt*, hoc in univerſos. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Licèt & illi] *In aliquot vetuſtis codicibus, & originali legitur*, licèt illi nihil differant. *Sed auctor gloſſæ videtur habuiſſe, ut in vulgatis Gratiani.*

C. LV.

Idem *in eod. 2. libr. c. 9.*

6 ps NOnnulli ideò poſcunt pœnitentiam, ut ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi non tam ſe ſolvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt, Sacerdotis induunt: cui *b* præceptum eſt: [*Nolite c ſanctum dare canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos:*] hoc eſt, immundis Spiritibus *d* ſacræ communionis non impendenda *e* conſortia.

C. LVI.

Idem *ibidem.*

SUnt, qui arbitrentur hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant à ſacramentis cœleſtibus. Hi ſæviores in ſe judices ſunt, qui pœnam præſcribunt ſibi, declinant remedium, quos vel pœnam ſuam conveniebat dolere, quia cœleſti fraudarentur gratiâ. *& cap.10.* ¶ Faciliùs autem inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam, ubi 1 acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effuſio, ubi ipſius copulæ conjugalis uſus? Renuntiandum ſeculo eſt, ſomno ipſi minùs indulgendum, quàm natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, vivendum ita, ut in 2 tali vita huic moriatur uſui, ſeipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur. *& infrà cap.11.* ¶ Nemo in peccatis *f* poſitus arrogare ſibi debet auctoritatem aut uſurpationem ſacramentorum: quia ſcriptum eſt *g*: [*Peccâſti? quieſce.*] *& paulò pòſt.* ¶ Dicimus *h* ergo, & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ deferveſcat luxuria, & in captivitate peccati poſitos, reverentiores nos, non uſurpatores eſſe debere. Nam ſi Moyſi *i* propiùs accedere geſtienti, ut cognitionem myſterii cœleſtis hauriret, dicitur: [*Solve calceamentum pedum tuorum:*] quantò magis nos animæ noſtræ pedes exuere vinculis corporalibus, & greſſus omnes mundi iſtius nexu debemus abſolvere? *& paulò ſuperiùs.* ¶ Nihil eſt, quod tam ſummo dolori ſit, quàm ſi unusquiſque poſitus ſub captivitate peccati recordetur unde lapſus ſit, atque unde deciderit, & quòd ad corporea *k*, atque terrena ab illa ſpecioſa, & pulchra divinæ cognitionis intentione deflexerit.

1 ¶ Ubi acquirendæ] *Locus integer B. Ambroſii hîc eſt:* An quiſquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effuſio, vel ipſius copulæ conjugalis uſus? *Sed gloſſ. in verſ.* acquirendæ, *obſtitit, ne hîc emendaretur. Multa autem alia ſunt emendata.*

2 ¶ Ut in tali vita] *In originali eſt*, ut vitali huic moriatur uſui. *Sed gloſſa obſtitit, ne mutaretur.*

C. LVII.

Item Cyprianus *Epiſcopus lib.4.epiſt.2. ad Antonianum.*

MIror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam non putent lapſis pœnitentiam, aut pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam, cùm ſcri-

a *Pſal.76.* b *Joan.13.* c *al. gerant.* d *Joan.12.* e *al. celebrata.* f *Anſ. l.1. c.171.*

a *al. egiſſet.* b *abeſt ab orig.* c *Matt.7.* d *impuritatibus.* e *al. impertienda.* f *al. peccato.* g *Eccl.21. Gen.4. ſecundum 70.* h *Didicimus*] *orig.* i *Exod.3. Act.12.* k *al. corpoream atque terrenam.*

ptum

ptum *a* ſit: [*Memento, unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera.*] Quod utique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe, & quem Dominus hortatur per opera rursùs exurgere: quia ſcriptum eſt: *b* [*Eleemoſyna à morte liberat:*] & non utique ab illa morte, quam ſemel Chriſti ſanguis extinxit, & à qua nos ſalutaris baptiſmi & redemptoris noſtri gratia liberavit: ſed ab ea, quæ per delicta poſtmodum ſerpit.

C. LVIII.

Item Hieronymus *Damaſo.*

IMportuna *c* in Evangelio mulier tandem meruit audiri: & clauſo cum ſeris *d* oſtio, mediâ licèt nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipſe, qui nullis contra ſe viribus ſuperari poteſt, publicani *e* precibus vincitur. Ninive *f* civitas, quæ peccato periit, fletibus ſtetit. Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet ut parvum magnus aſpicias, ut dives paſtor morbidam non contemnas ovem. Chriſtus *g* in paradiſum de cruce latronem intulit, & ne quis aliquando ſeram converſionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. Chriſtus *h*, inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur, & *i* nonaginta novem pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanſerat, humeris boni paſtoris advehitur. ¶ Ubi 1 verò peccator intelligens vulnus ſuum tradit Medico ſe curandum, ibi non eſt virga neceſſaria, ſed Spiritus lenitatis.

1 ¶ Ubi verò] *Hæc uſque ad finem non ſunt inventa apud B. Hieronymum.*

3 pars. *Quòd autem omni peccanti auctoritate Ambroſii venia promittitur, falſum videtur. Quibuſdam enim venia denegatur, aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officii. Unde Joannes in epiſtola ſua:* k [Eſt peccatum ad mortem: quis *l* orabit pro eo?] *Alibi* m *quoque legitur:* [Quis medebitur incantatori vulnerato à ſerpente?]

C. LIX.

Idem.

SI Sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?

¶ *Primo Regnorum libro cap. 2. legitur:* Si peccaverit vir in virum, placari ei poteſt Deus. Si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo? *& ſic affertur à B. Ambroſio lib. 1. de pœnitentia, cap. 8. & aliis Patribus. B. tamen Gregorius in cap. 2. primi Reg. cap. 3. ex hac ipſa vulgata lectione elicit ſententiam, quam nunc affert Gratianus, ut notatum eſt ſup. diſt. 50. c.* alienum.

Sed hujuſmod iinterrogationes non ſemper negationem inferunt; ſed potiùs difficultatem, vel raritatem notant, ut eſt illud Evangelii: n [Quis, putas, eſt fidelis ſervus & prudens, &c.] *Hinc etiam Ambroſius:* o [Deus, quis ſimilis tibi? non utique nullus; quia imago patris filius eſt. *Similiter igitur accipiendum:* [Quis *p* orabit pro eo?] *hoc eſt, ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccavit in Dominum. & infrà.* q. [Nam quomodo Joannes diceret non orandum pro delicto graviore, qui legiſſet Moyſen rogâſſe, & impetrâſſe, ubi erat prævaricatio voluntaria? qui ſciret etiam Hieremiam rogâſſe?] *Poteſt etiam ſecundùm Auguſtinum* r *aliter intelligi illud Joannis:* s [Eſt peccatum ad mortem, &c.] *ut nulla ſit ejus, & ſuperiorum contrarietas. Ait enim:* [Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.] *De quo peccato, quoniam non expreſſum eſt, poſſunt multa & diverſa ſentiri. Ego autem dico id eſſe peccatum, fidem, quæ per dilectionem operatur, deſerere uſque ad mortem. Hæc eſt etiam blaſphemia in Spiritum Sanctum, quam neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittendam Dominus in Evangelio* t *aſſeruit. Sive autem delectatione peccati, ſive deſperatione veniæ, uſque ad mortem quis in peccato perſeverit, juſtum eſt, ut ſine fine puniatur, qui ſine fine peccaverit.*

a *Apocal. 2.* b *Tob. 4.* c *Luc. 18. & 11.* d *ſervus*] *orig.* e *Luc. 18.* f *Jonæ 3.* g *Luc. 23.* h *Luc. 15.* i *Matth. 18.* k *1. Joan. 5.* l *non pro eo dico, ut roget quis.*] *orig.* m *Eccl. 12.* n *Matt. 24.* o *Lib. 1. de pœn. c. 8.* p *Pſ. 82.* q *Ibid. c. 9. Exo. 32. 2. Mach. ult.* r *De corrept. & gratia, c. 12.* s *1. Joan. 5.* t *Mat. 12.*

C. LX.

Unde Gregorius Papa, *lib. 4. dial. cap. 43.*

VOluiſſent *a* iniqui, ſi potuiſſent, ſine fine vivere, ut potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim, quia in peccato ſemper vivere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo juſtitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

4 pars. *Ex his itaque apparet, quòd ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam ſi neceſſe eſt, ut iniquitates noſtras dicamus, ut poſteà juſtificemur; ſi nemo poteſt juſtificari à peccato, niſi antea confeſſus fuerit peccatum; ſi confeſſio paradiſum aperit, veniam acquirit; ſi illa ſolùm confeſſio utilis eſt, quæ fit cum pœnitentia (in quo notatur aliud eſſe confeſſio, aliud pœnitentia, ſive interior, ſive exterior accipiatur) ſi ille, qui promittit veniam occultè apud Deum, non apud Eccleſiam pœnitentiam agenti, fruſtratur* b *Evangelium,* c *& claves datas Eccleſiæ, promittit etiam, quod Deus negat delinquenti; ſi nemo poteſt conſequi veniam, niſi quantulamcunque, etſi minorem, quàm debeat, peccati ſolverit pœnam; ſi ſolis Sacerdotibus ligandi, ſolvendiq; poteſtas à Deo tradita eſt; ſi nullus veniam accipit, niſi Eccleſiæ ſupplicationibus ipſam impetrare contendat. Concluditur ergo, quòd nullus ante confeſſionem oris, & ſatisfactionem operis, peccati abolet culpam. Denique ut perſpicuè appareat neminem ſine confeſſione à peccato mundari, ab ipſius humani generis principio ſumamus exordium. Peccato tranſgreſſionis primi parentes corrupti, à Domino ſunt* d *requiſiti de culpa, ut peccatum, quod tranſgrediendo commiſerant, confitendo delerent. Serpens autem de culpa requiſitus non eſt, quia per confeſſionem non revocabatur ad vitam. Cain* e *quoque, cum primæ prævaricationi fratricidium addidiſſet, ſimiliter à Domino de culpa requiſitus eſt, dum ei dicitur:* [Ubi eſt Abel frater tuus?] *Sed quia ſuperbus peccatum ſuum confiteri noluit, potiùs mendaciter negando Deum fallere conatus eſt, dicens:* [Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?] *indignus veniâ judicatus eſt. Unde in deſperationis profundum merſus eſt, dum ait:* [Major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear.] *vagus & profugus exiit à facie Domini, ſignificans eos, qui peccata ſua confiteri diſſimulant, reſpectu divinæ miſerationis indignos haberi. Reges* f *quoque, qui ignorantia ducti in Abraham deliquerant, non niſi eodem orante ſanari meruerunt. In quo figuratur, quòd paſſiones morum non ſanantur, niſi orationibus Eccleſiæ. Moyſi* g *quoque præcepit Dominus, ut lepra ſive in cute, ſive in domo, ſive in veſte, ſive in crine appareret, Sacerdoti oſtenderetur, & juxta ejus arbitrium ſeparata, ejus judicio contaminaretur, vel mundaretur. Saul* h *quoque cùm à Spiritu maligno vexaretur, non poterat ad ſanæ mentis officium redire, niſi priùs David Pſalterium arriperet, & coram eo pſalleret, & ita ab ejus vexatione ceſſaret diabolus. In quo myſticè oſtenditur, quòd quicunque diabolo propter peccata mancipatur, ab ejus dominio eripi non valet, niſi David, id eſt, Eccleſia, Pſalterium accipiat, & coram eo pſallat, id eſt, ſpiritualis gratiæ eum participem faciat, & ſalubriter admonendo, & piè pro eo orando, & exempla boni operis ſibi præbendo, diabolum ab inviſibili ejus vexatione compeſcat. David quoque cùm adulterium commiſiſſet, & homicidium, non antè audivit* i *à Propheta:* [Tranſtulit à te peccatum tuum Dominus,] *quàm ipſum peccatum confiteretur. Prius enim Prophetæ peccatum redarguenti confeſſus eſt, & poſteà audivit:* [Tranſtulit Dominus peccatum tuum à te.] *Achab* k *quoque, cum de innocentis ſanguinis effuſione ſententiam comminantis Dei audiret, induit ſeipſum cilicio, ſatisfaciens Deo per pœnitentiam. Unde Dominus ad Heliam ait:* [Quoniam Achab reveritus eſt faciem meam, non inducam malum in diebus ejus.] *Ninivitæ* l *cùm audirent,* [Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur,] *ex edicto Regis & Principum pœnitentiam egerunt, dicentes:* [Quis ſcit, ſi convertatur, & ignoſcat

a *Anſ. l. 11. c. 135.* b *al. fruſtrat.* c *Matth. 16.* d *Gen. 3.* e *Gen. 4.* f *Gen. 12. & 26.* g *Levit. 13. & 14.* h *1. Reg. 16.* i *2. Reg. 12.* k *3. Reg. 21.* l *Jon. 3.*

Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem?] *Hac humilitate ſatisfactionis* a *imminentem ſubverſionem evadere meruerunt. Quorum exemplis evidenter oſtenditur, quòd nullus à Deo conſequatur veniam, niſi primùm ſatisfecerit ſibi per pœnitentiam. Nabuchodonoſor* b *quoque propter ſuperbiam ſuam à rationabili* c *mente in beſtialem animum commutatus eſt, atque à regno ſuo profugus recedens, non antè regnum recepit, quàm converſus Deum prædicavit. Denique plebs Iſraëlitica ob culpam ſuæ tranſgreſſionis captivitati tradita, non antè liberari meruit, quàm ſua peccata confitens, Danielis* d, *& aliorum ſanctorum precibus veniam accepit. In Evangelio* e *quoque venientes ad Joannem, ut baptizarentur ab eo baptiſmo pœnitentiæ, primùm confitebantur peccata ſua, oſtendentes, quòd quiſque debet peccata ſua damnanda confiteri, & innovationem melioris vitæ promittere, ſi regenerationis deſiderat gratiam accipere. Chriſtus quoque alios legitur ſuſcitâſſe* f *à mortuis, alios à lepra* g *mundâſſe, alios illuminâſſe,* h *aliorum membra paralyſi* i *diſſoluta conſolidâſſe: omnium tamen ſanitatem petitio propriæ vocis, vel amicorum legitur præceſſiſſe. Lucâ* k *enim referente didicimus, quòd pro ſocru Petri priùs rogatus eſt, quàm eam ſanitati redderet. Leproſus* l *verò ille, quem Dominus deſcendens de monte mundavit, priùs clamavit ad eum:* [Domine ſi vis, potes me mundare.] *quem poſteà tangendo mundavit. Cæcus* m *quoque dum clamaret ad eum:* [Miſerere mei, fili David,] *interrogavit eum Jeſus:* [Quid vis, ut faciam tibi? *ait,* Rabboni, ut videam lumen.] *Tres* n *quoque mortuos audivit, quos aliorum orationibus reddidit vitæ. Quartum quoque diſcipulo nuntiante audivit: ſed quia defuerunt vivi, qui pro eo precarentur, reſuſcitari non meruit.* ¶ *Quibus nimirum exemplis evidentiſſimè datur intelligi, quòd ille, quem gravioris culpæ macula inficit, niſi confeſſione proprii oris, vel Eccleſiæ interceſſione ſuffragrante, ſanari non poterit. Hinc pœnitens ille* o, *qui priùs tacendo peccata, flagellari meruerat, poſteà correptus dicebat:* [Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea, dum clamarem totâ die.] *Hinc Chriſtus ex perſona membrorum ait:* p [Non abſorbeat me profundum, neque urgeat ſuper me puteus os ſuum.] *Quod Auguſtinus* q *exponit, dicens:* [Puteus eſt humanæ iniquitatis profunditas, in quem ſi cecideris, non claudet ſuper te os ſuum, ſi tu non clauſeris os tuum: confitere ergo, & dic, De r profundis clamavi ad te, Domine, & evades. Claudet ſuper illum Dominus, qui in profundo contemnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui non ſit, perit confeſſio.] *Hinc idem Propheta ait:* s Introite portas ejus in confeſſione.] *Oſtendens ad portas miſericordiæ non niſi per confeſſionem peccati aliquem poſſe pertingere. Hinc etiam beatus* t *Joannes Baptiſta, & Salvator noſter exordium prædicationis ſuæ à pœnitentia ſumpſerunt, dicentes:* [Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum:] *oſtendentes ad regna cœlorum neminem poſſe pertingere, niſi primùm per pœnitentiam Deo curaverit ſatisfacere. Hinc etiam in actibus* u *Apoſtolorum legitur, quòd credentes veniebant ad Apoſtolos, annuntiantes actus ſuos. Ex his omnibus facilè monſtratur, ſine confeſſione nullum veniam poſſe promereri.*

C. LXI.

Hinc etiam Leo Papa *ait epiſt 78. al. 80. ad Epiſcopos Campaniæ.*

SUfficit *x* pœnitenti *y* illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiam precator accedit.

a *aliter & ſatisfactione.* b *Daniel.4.* c *alit. rationali. Sup. 17. quæſt. 4. miror.* d *Dan.9.* e *Matth.3.* f *Joan.11.* g *Luc.17.* h *Matth.9.* i *Marc.2. Matth.9.* k *Luc.4.* l *Matth.8. Marc.1. Luc.5.* m *Marc.10. Luc.18.* n *Luc.7. Joan.11.* o *Pſal.31.* p *Pſal 68.* q *Gloſſ. interl. & ordin. ibi ex Auguſtin. Sentent 4. diſtinct. 17.* r *Pſal.129. Proverb. c.19. Eccleſiaſtic.17.* s *Pſalm.99.* t *Matth.3.* u *Actor.19.* x *Infrà eâd. c. quamvis. Polyc. lib.6. tit.20. Ivo part.16. c.167.* y *al. enim] orig.*

C. LXII.

Item *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, epiſt. 90. al. 92. cap.7.*

POenitentia *a*, quæ dilata eſt, cùm ſtudioſiùs petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat.

C. LXIII.

Item Auguſtinus *in ſermone de pœnitentia, al. lib. de pœnitentiæ medicina.*

NOn *b* ſufficit mores in melius commutare, & à præteritis *c* malis recedere, niſi etiam de his, quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis & jejuniis 1.

1 ¶ Et jejuniis.] *Hoc non eſt apud B. Auguſtinum, neque Bedam, neque Magiſtrum ſententiarum, neque Polycarpum.*

C. LXIV.

Item Ambroſius *in c.1. Lucæ.*

NOvit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum.

C. LXV.

Item Leo Papa, *epiſt 90. al.92. ad Ruſticum, c.8.*

ALiud *d* quidem eſt debita juſtè *e* repoſcere, aliud propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet à multis etiam licitis abſtinere, dicente Apoſtolo: *f* [*Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.*] Unde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere fortè non debeat, meliùs expedit Eccleſiaſticum, quàm forenſe judicium.

C. LXVI.

Item Hieronymus *in c.1. Joëlis.*

QUi ſanctus *g* Sacerdos eſt, & comedit *h* in Paſcha Domini, accingatur baltheo caſtitatis, & audiat cum Apoſtolis: [*Sint* i *lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.*] Qui autem peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi, & ingrediatur Eccleſiam, de qua propter peccata fuerat egreſſus, & cubet, vel dormiat in ſacco, ut præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.

C. LXVII.

Item *in Amos Prophetam, ad c.9.*

SI agamus pœnitentiam, ipſum quoque ſuæ pœnitebit ſententiæ. Rurſum juxta eundem Hieremiam *k* 1 promittit proſpera. Si negligentiâ diſſolvamur, & illum pœnitebit ſponſionis ſuæ, promiſſaque mutabit. Cujus rei exemplum Ninivitas, & Hieruſalem habere poſſumus, quorum alii de imminentibus ſuppliciis liberati ſunt, alii, quæ patribus promiſſa fuerant, perdiderunt.

1 ¶ Hieremiam] *Sic eſt emendatum ex ipſis commentariis B. Hieronymi, & uno vetuſto exemplari Gratiani. Nam in cæteris eſt, quemadmodum in vulgatis,* juxta eundem Hieronymum promittit proſpera, ſi pœnitentiam egerimus. Quod ſi negligentiâ, &c.

C. LXVIII.

Idem *ſuper Danielem, ad cap.4.*

QUamobrem Rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum: forſitan ignoſcet Deus delictis tuis.] ¶ Si prædixit ſententiam Dei, quæ mutari non poteſt, quomodo hortatur ad eleemoſynas, & miſericordias pauperum, ut Dei ſententia commutetur? Quod facilè ſolvitur Ezechiæ *l* Regis exemplo (quem

a *Burch. lib.9. c.123. Ivo part.15. c.135.* b *Beda 2. Corint. c.12. Sent.4. diſt.16. Polyc. l.6. tit.20.* c *al. factis.* d *11. q.1. aliud. Anſelm. lib. 11. c.141.* e *al. juſta.* f *1. Corinth.6.* g *Sent.4. diſt.17.* h *al. comedit Paſcha] orig.* i *Luc.12.* k *Hier.17.* l *4. Reg.10.*

Eſajas

Eſajas *a* dixerat eſſe moriturum) & Ninivitarum *b*, quibus dictum eſt, [*Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.*] Et tamen ad preces Ezechiæ, & Ninive, Dei ſententia commutata 1 eſt, non vanitate judicii, ſed eorum converſione, qui meruêre indulgentiam. Alioquin & in reverentiam *c* loquitur Deus ſe mala minari ſuper gentem, & ſi bona fecerit, minas clementiâ commutare. Rurſum bona agenti ſe aſſerit polliceri indulgentiam: & ſi malè fecerit, dicit ſe ſuam mutare ſententiam, non in homines, ſed in opera, quæ mutata ſunt. Neque enim Deus hominibus, ſed vitiis iraſcitur: quæ cùm in homine non fuerint, nequaquam punit, quod mutatum eſt. Dicamus & aliter. Fecit *d* quidem Nabuchodonoſor juxta Danielis conſilium miſericordias in pauperes, & idcircò uſque ad menſem duodecimum in eum eſt dilata ſententia. Sed quia poſteà ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit: [*Nónne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?*] bonum miſericordiæ perdidit malo ſuperbiæ: [*forſitan ignoſcet Deus delictis tuis.*] Cùm beatus Daniel præſcius futurorum de ſententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen ſciendum, quòd ſi Nabuchodonoſor bona opera facienti, venia repromittitur, multò magis aliis promittitur, qui leviora peccata commiſerunt.

1 ¶ Commutata eſt,] *Quæ ſequuntur, ut etiam multa alia, emendata & locupletata ſunt ex originali, præter verbum*, reverentiam (*quod eſſe debet,* Hieremia) *idq; ob gloſſam.*

C. LXIX.

Idem.

VIde *e* benignum Dominum miſericordiam cum ſeveritate miſcentem, & ipſius pœnæ modum juſtâ & clementi liberatione 1 penſantem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes, ſed quanto 2, inquit, tempore ſervierunt Balaam, tanto ſerviant Chuſarſaton *f*, hoc eſt, octo annis. Diſce & hoc, ô tu auditor, quiſquis ille es, qui tibi conſcius es alicujus erroris: & quanto tempore te erràſſe te nôſti, quanto tempore deliquiſti, tanto nihilominùs tempore humilia teipſum Deo, & ſatisfacito ei in confeſſione pœnitentiæ: non expectes, ut humiliet te Chuſarſaton, & invito neceſſitas extorqueat pœnitentiam: ſed ipſe præveni tortoris iſtius duritiam *g*: quia ſi te ipſe emendaveris, ſi te ipſe correxeris, pius eſt Deus, & miſericors, qui vindictam temperet ab eo, qui illam pœnitendo prævenit. Sed illud conſideremus, quia donec ſervierunt Churſatoni, qui traditi fuerant pro delictis ſuis, & non clamaverunt ad Dominum, nemo ſuſcitatus eſt, qui ſalvare eos poſſet. Cùm verò clamaverunt ad Dominum, tunc ſuſcitavit Dominus Salvatorem Iſraël, & ſalvavit eos.

1 ¶ Liberatione.] *Anteà legebatur*, deliberatione. *Emendatum eſt ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Quanto,] *Hæc pars videtur potiùs ſumpta ex gloſſa ordinaria, quam ex ipſo Origene.*

C. LXX.

Idem Hieronymus *in c. 5. epiſtolæ ad Epheſios.*

ECcleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam, neque rugam, aut aliquid iſtiuſmodi. Qui ergo peccator eſt, & aliquâ ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubjectus dici. Poſſibile autem eſt, ut quomodo Eccleſia, quæ priùs rugam habuit & maculam 1, in juventutem, & munditiam poſteà reſtituta eſt; ita & peccator currat ad Medicum: quia non *a* habent opus ſani Medico, ſed malè habentes, ut curentur vulnera ipſorum, & fiant de Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti.

1 ¶ Et maculam,] *Reſtitutus eſt locus ex originali. Anteà legebatur,* & maculam, & immunditiam, & poſteà reſtituta eſt.

C. LXXI.

Idem *in c. 1. Amos.*

SUper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam eum.] Juxta tropologiam hoc poſſumus dicere. Primum peccatum eſt cogitâſſe, quæ mala ſunt. Secundum, cogitationibus acquieviſſe perverſis. Tertium, quod mente decreveris, opere compleviſſe. Quartum, poſt peccatum non agere pœnitentiam, & in ſuo ſibi complacere delicto.

C. LXXII.

Idem *epiſt. 50. ad Pammachium & Oceanum.*

SEcunda *b* poſt naufragium tabula eſt, culpam ſimpliciter confiteri. Imitati eſtis errantem, imitamini & correctum. Erravimus juvenes, emendemur ſenes: jungamus gemitus, lachrymas copulemus.

C. LXXIII.

Idem.

QUia *c* divinitatis natura clemens eſt, & pia, magiſque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat: ſi quis poſt lapſum peccatorum ad veram pœnitentiam ſe converterit, citò à miſericorde judice veniam impetrabit.

¶ *Caput hoc eſt in commentariis ad c. 3. lamentationum Hieremiæ, qui non ſunt B. Hieronymi, ſed Rabani.*

C. LXXIV.

Idem *in c. 12. Oſeæ.*

NE fortè peccati memores tardiùs revertantur, [*Adhuc,* inquit, *ſedere vos faciam in tabernaculis, ſicut in diebus feſtivitatis:*] ut quod facit baptiſma, hoc faciat pœnitentia, & habitent in tabernaculis Salvatoris, hoc eſt, in Eccleſiis.

¶ *Anteà citabatur ex eodem in Malachiam.*

C. LXXV.

Idem *in cap. 9. Danielis.*

PRædixerat *d* Hieremias ſeptuaginta annos deſolationis templi, poſt quos rursùs veniret populus in Judæam, & ædificaretur templum, & Hieruſalem. Quæ res Danielem non facit negligentem, ſed magis provocat ad rogandum, ut quod Deus per ſuam promiſit clementiam, per horum *e* impleat preces, ne negligentia ſuperbiam, & ſuperbia pariat offenſam. Denique in Geneſi *f* legimus, centum viginti annos pœnitentiæ conſtitutos ante diluvium: qui, quia tantò tempore, hoc eſt, centum annis noluerunt agere pœnitentiam, nequaquam exſpectat, ut & viginti alii compleantur, ſed infert antè, quod poſteà fuerat comminatus. Unde & ad Hieremiam *g* dicitur ob duritiam cordis populi Judæorum: [*Ne ores pro populo hoc, quia non audiam te.*] Et ad Samuel: *h* [*Uſquequò luges ſuper Saul? & ego abjeci eum.*] In cinere igitur, & ſacco poſtulat impleri *i* quod promiſerat Deus, non quòd eſſet incredulus futurorum, ſed ne ſecuritas negligentiam, & negligentia pareret offenſam.

C. LXXVI. ¶ *Operibus miſericordiæ Deum non emimus, ſed noſmetipſos redimimus.*

Item Ambroſius *in ſermone in Dominica de Abraham.*

---

a *Eſa. 38.* b *Jon. 3.* c *Hieremia] orig. vera lectio.* d *Dan. 4.* e *Origenes homil. 3. ad c. 3 Judicum, & ibi gloſſ. ordinar.* f *alit. Chuſanſathaim.* g *al. manus.*

a *Luc. 5.* b *Sent. 4. diſt. 14.* c *Ezech. 18. & 33.* d *Hierem. 29. & 52.* e *al. hujus.* f *Gen. 6.* g *Hier. 7.* h *1. Regum 16.* i *Dan. 9.*

MEdicina *a* miſericordiæ tollit peccata magna.] Habemus enim plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus: pecuniam habes; redime peccatum tuum, Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es; redime te operibus tuis, redime te pecuniâ tuâ: vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. ¶ Eleemoſyna, inquit, *b* à peccato liberat. Crimina ergo eleemoſynis redimuntur.

¶ *Caput hoc habetur in libro de Helia, & jejunio, & ibi hæc antecedunt:* Etſi gravia deliquimus, magnum Medicum invenimus, magnam medicinam gratiæ ejus accepimus. [*Medicina enim tollit peccata magna.*] *Abeſt autem vox,* miſericordiæ, *etiam à loco Eccleſiaſtici, c. 10.*

C. LXXVII.

Item Joannes os aureum, *homil. 9. ad c. 6. epiſt. ad Hebræos.*

MEdicamentum fortius, quod maximè operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantiſſimam; ſic & in pœnitentia dominantior iſta herba, & potentior eſt, & univerſum ipſa efficit. Audi enim, quid dicit divina Scriptura: *c* [*Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*]

¶ *Græcè ſic habet:* τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὸν ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, τοῦτο ἐστί. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἐστὶ φάρμακον, πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα, καὶ τὸ πᾶν αὐτὴ γένοιτο ἄν. *Id eſt:* Nam quod maximè validum reddit medicamentum pœnitentiæ, hoc eſt. Et ſicut in medicinalibus auxiliis eſt medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, ſed unam præcipuam ac potentiſſimam: ita etiam in pœnitentia hæc ipſa eſt potentior herba, ipſaque omnino totum præſtiterit. Audi, &c.

C. LXXVIII.

Item Ambroſius *lib. 1. de pœnitentia, c. 2.*

DEus definitionem *d* non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione conceſſit. Sed qui culpam exaggeravit, exaggeret etiam pœnitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus.

C. LXXIX.

Idem *lib. 2. de pœnitentia, cap. 10.*

FLeat pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lachrymis lavet. Videat te Chriſtus mœrentem, ut dicat: *e* [*Beati triſtes, quia gaudebitis.*] Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio *f* motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit.

C. LXXX.

Idem *eodem libro 2. cap. 11.*

ADam poſt culpam ſtatim de paradiſo Deus ejecit. Non diſtulit; ſed ſtatim ſeparavit à delitiis, ut ageret pœnitentiam, ſtatim tunicam veſtivit pelliceam, non ſericam.

C. LXXXI.

Item Auguſtinus *lib. 50.* g *homil. homiliâ ultimâ, c. 3.*

5
ps TRes *h* ſunt actiones pœnitentiæ, quas mecum veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim uſitatæ in Eccleſia, & diligenter attendentibus notæ. Una eſt, quæ novum hominem parturit, donec per baptiſma 1 ſalutare omnium præteritorum fiat ablutio *i* peccatorum. *& paulò poſt.* ¶ Omnis *k* enim, qui jam arbiter voluntatis ſuæ conſtitutus eſt, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, novam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptizantur, ſoli parvuli ſunt immunes. Nondum enim uti poſſunt libero arbitrio. Quibus tamen ad conſecrationem, remiſſionemque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur. *& infrà cap. 4.* ¶ Altera verò pœnitentia eſt, cujus actio per totam iſtam vitam, quâ in carne mortali degimus, perpetuâ ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. Primò, quia vitam æternam, incorruptibilem, immortalemque nullus deſiderat, niſi eum vitæ hujus temporalis, corruptibilis, mortaliſque pœniteat. Non enim ſic quiſque in vitam novam per ſanctificationem baptiſmi naſcitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam ſtatim mortalitatem ipſam carnis, corruptionemque deponat. *& infrà cap. 9.* ¶ Tertia actio eſt pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait: [*Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*] In hac ergo pœnitentia majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere, ut à ſeipſo judicatus, non judicetur à Deo: ſicut idem Apoſtolus ait: *a* [*Si enim noſmetipſos judicaremus, à Domino non utique judicaremur.*] *& 2 infrà.* ¶ Eſt 3 etiam *b* pœnitentia, bonorum & humilium fidelium pœna *c* quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: *d* [*Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*] Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa non dubitamus in baptiſmo; ſed illa utique, quæ humanæ fragilitati quamvis parva, tamen crebra ſubrepunt: quæ ſi collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt & oppriment, ſicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem, atque ſubmergat? Propter hæc, jejunia, & eleemoſynæ, & orationes invigilant: in quibus cùm dicimus: [*Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus,*] manifeſtamus habere nos, quod nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas noſtras, quotidianam quodammodò agere pœnitentiam non ceſſamus.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis B. Auguſtini in lib. 50. homil. homiliâ ultimâ (quæ etiam habentur ferè eadem in libro de pœnitentiæ medicina, c. 2.) & in epiſtola 108. ad Seleucianum.*

1 ¶ Baptiſma ſalutare] *In homilia legitur,* per baptiſmum ſalutarem: *in libro autem de pœnitentiæ medicina,* quæ novum hominem per baptiſmum parturit, donec ſalutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

2 ¶ Et infrà.] *Quæ ſequuntur, integrè habentur in epiſtola ad Seleucianum: ſententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia, c. 8. & in libro de pœnitentiæ medicina, eodem cap. 2. ubi de ſecunda actione pœnitentiæ agitur. Referuntur enim ad illam, quæ nunc ſubjiciuntur.*

3 ¶ Eſt etiam] *Anteà legebatur:* Eſt enim. *Emendatum eſt ex loco indicato, & duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus. Longè enim diverſa eſt hæc pœnitentia à proximè commemorata.*

C. LXXXII.

Item Gregorius.

6
ps SI *e* peccatum David tam deteſtabile Dominus tranſtulit, quid eſt, quòd poſt omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta ſunt, poſtmodùm tanta toleravit? Sed proculdubiò Dominus delictum ſine ultione non deſerit. Aut enim ipſe hoc in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenùs ſine vindicta laxatur. Sic enim David audire poſt confeſſionem meruit: *f* [*Dominus tranſtulit*

a *Eccleſ. 10. ſecundùm 70.* b *Tob. 12.* c *Luc. 11.* d *al. diſtinctionem] orig.* e *Matth. 5.* f *Luc. 7.* g *Et in lib. de pœnit. medicina c. 2.* h *Sent. 4. diſt. 16.* i *al. abolitio.* k *Infr. de conſecr. diſ.* [illegible] *omnis.*

a *Galat. 5.* b *Beda 1. Corinth. 11. De conſecr. diſt. 4. agunt homines.* c *al. penè.* d *Matth. 6.* e *Polyc. l. 6. tit. 20. Anſel. l. 11. c. 157.* f *2. Reg. 12.*

peccatum

peccatum tuum,] & tamen pòſt multis cruciatibus afflictus, aut fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat, exſolvit. Sic nos ſalutis undâ à culpa primi hominis abſolvimur. Sed tamen reatum ejuſdem culpæ diluentes, abſoluti quoque adhuc carnaliter obimus 1, quia delicta noſtra, ſive per nos, ſive per ſemetipſum reſecat etiam, cùm relaxat. Ab electis enim ſuis iniquitatum maculas, ſtudet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre.

¶ *Caput hoc integrum quidem habetur in commentariis, qui nomine Eucherii ſunt editi, l.2. Reg. c.8. ſed magnâ quoque ex parte apud Gregorium l.9. Moralium, c.27.*

1 ¶ Obimus,] *Apud B. Gregorium ſequitur:* Benè ergo dicitur [ſciens, quod non parceres delinquenti] quia,&c. *repetit enim ipſe verba illa Job ſibi ad interpretandum propoſita. Eucherius autem habet ut Gratianus.*

C. LXXXIII.

Item Auguſtinus *de peccatorum meritis, & remiſſ. l.2. c.34.*

SIcut primi homines poſteà juſtè vivendo meritò creduntur per Domini ſanguinem ab extremo judicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum revocari: ſic & caro peccati, etiamſi remiſſis peccatis homo in ea juſtè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis inſinuatum eſt de Patriarcha David in libro Regnorum *b*: ad quem Propheta cùm miſſus eſſet, eique propter peccatum, quod admiſerat, eventura mala ex iracundia Dei comminaretur, confeſſione peccati veniam meruit, reſpondente Prophetâ, quòd illud ei flagitium, facinusque remiſſum ſit: & tamen conſecuta ſunt, quæ Deus fuerat comminatus, ut ſic humiliaretur à filio. Quare 1 & nunc dicitur, ſi Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimiſſo peccato, quod erat minatus, implevit? niſi quia rectiſſimè, ſi ſic dictum fuerit, reſpondebitur, remiſſionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna: ſubſecutum verò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & poſt peccatorum remiſſionem propter exercendam juſtitiam non ademit.

1 ¶ Quare & nunc] *In originali legitur,* Quare & hìc non dicitur. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Alia verò multa ex eodem ſunt emendata.*

C. LXXXIV. ¶ *Doloris menſura potiùs, quàm temporis in actione pœnitentiæ conſideranda eſt.*

Idem *in c homilia de pœnitentia.*

7 IN *d* actione pœnitentiæ, ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is, qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris: [*Cor* d *enim contritum, & humiliatum Deus non ſpernit.*] Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam niſi 1 per verba, vel quæcunque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo, cui dicitur: [*Gemitus meus à te non eſt abſconditus.*] rectè conſtituuntur ab his, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, ut ſatisfiat etiam Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata. Extra *e* eam quippe non remittuntur. Ergo 2 cùm tanta eſt plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta corporis & ſanguinis Domini differenda ſint, auctoritate antiſtitis debet ab altario removeri ad agendam pœnitentiam, & eâdem auctoritate reconciliari.

1 ¶ Niſi per verba,] *Ab originali abeſt dictio,* niſi, *ſed habita eſt ratio gloſſæ.*

2 ¶ Ergo] *Hæc non ſunt in Enchiridio, ſed in epiſt.118. ad Januarium, ſub alterius perſona. Ita enim loquitur:* Alius contrà: imò, inquit, ſi tanta eſt plaga peccati, &c.

C. LXXXV.

Idem *in a eadem homilia quinquageſima, cap. 11.*

JUdicet *b* ſeipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat in melius, ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm in ſe protulerit ſeveriſſimæ medicinæ *c* ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi claves in Eccleſia miniſtrantur, & tanquam bonus incipiens jam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, & in offerendo ſacrificio contribulati cordis devotus & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolùm ipſi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum: ut ſi peccatum ejus non ſolùm in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto *d* ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infrà.* ¶ Multi *e* enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas, &c.

C. LXXXVI. ¶ *Mortificatio vitiorum magis, quàm abſtinentia ciborum pœnitenti neceſſaria eſt.*

Item Hieronymus.

MEnſuram *f* autem temporis in agenda pœnitentia idcircò non ſatis apertè *g* præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de ſingulis dicant, qualiter unumquodque emendandum ſit, ſed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt, quia apud Deum non tam valet menſura temporis, quàm doloris: nec abſtinentia tantùm ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipſa tempora pœnitentiæ pro fide & converſatione pœnitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda. Extant tamen pro quibuſdam culpis pœnitentiæ modi impoſiti, juxta quos cæteræ perpendendæ ſunt culpæ, cùm ſit facilè per eoſdem modos vindictam & cenſuram canonum æſtimare.

¶ *Caput hoc, quod Burchardus etiam & Ivo citant ex dictis B. Hieronymi, beatus Rhenanus in ſuis annotationibus in Tertullianum teſtatur, ſe legiſſe in antiquo pœnitentiali. Et ex eo, ac cæteris collectoribus nonnulla ſunt emendata, & poſtrema clauſula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. Cap. c.211. & in epiſtolâ Baſilii ad Amphilochium, cap.2. & in Synodo Metenſi, anni 859. cap.10.*

C. LXXXVII.

Item Joannes Chryſoſtomus: [*id eſt, auctor operis imperfecti*] *in Matthæum, homiliâ 40.*

QUis aliquando vidit Clericum citò pœnitentiam agentem? Sed & ſi deprehenſus humiliaverit ſe, non ideò dolet, quia peccavit, ſed confunditur, quia perdidit gloriam ſuam.

8 pars. *His auctoritatibus aſſeritur neminem ſine pœnitentia & confeſſione propria vocis à peccatis poſſe mundari. Unde præmiſſæ auctoritates, quibus videbatur probari, ſolâ contritione*

a *al. vindicare.* b *2. Reg. 12.* c *In Enchiridio, cap.65.* d *Sentent.4. diſt.20. Polyc. lib.6. tit.20. Anſ. l.11. c.144, Ivo part.2. c.4. & p.15. c.23.* d *Pſal.50.* e *Sent.4. diſt.17. Eugyppius tom.1. p.125.*

a *Et in l. de pœnitentia medicina, c.3.* b *Beda ad Eph.5. Sent.4. diſt.17. Ivo p.15. cap.24.* c *al. medicina, ſed tamen medicinæ ſententiam.* d *abeſt ab orig.* e *2.q.1. multi.* f *Alcuinus de Eccleſiaſticis officiis, c. de capite jejunii. Sent.4. diſt.20. Polyc. l.6. tit.20. Anſelm. l.11. c.145. Burch. l.19. cap.31. Ivo p.15. cap.49.* g *al. attentè.* h *Sent.4. diſt.17.*

cordis veniam præſtari, aliter interpretanda ſunt, quàm ab eis exponantur. Negationem a *namque Petri ſecuta eſt ſatisfactio lachrymarum, & trina confeſſio Dominicæ dilectionis, quâ penitùs delevit peccatum trinæ negationis. Non ergo neceſſaria ſibi erat certa ſatisfactio peccati, cujus totum vitæ tempus obedientiæ impendebatur ſui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum:* b [Declina à malo, & fac bonum.] *& illud Eſaiæ:* c [Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, &c.] *Ampliùs horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illâ auctoritate Leonis Papæ ſatisfactio pœnitentiæ negatur eſſe neceſſaria cuilibet delinquenti, ſed ei tantùm, qui B. Petrum imitatus, huic ſeculo penitùs abrenuntiat & cunctorum vitiorum fomitem in ſe funditùs mortificat. Item illud Joannis* 1 d *Chryſoſtomi:* [Lavent lachrymæ delictum, quod pudor eſt voce confiteri.] *& illud aliud, quod ſcribitur in epiſtola ad Hebræos:* e [Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuſes; ſed obedire te volo Prophetæ dicenti, *f* Revela Domino viam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud verum judicem cum oratione delicta tua pronuntia, non 2 linguâ, ſed conſcientiæ tuæ memoria: & tunc demùm ſpera miſericordiam te poſſe conſequi, ſi habueris in mente peccata tua continuè, malum nunquam adversùs proximum tuum in corde retinebis:] *non ita intelligendum eſt, ut ſine confeſſione oris peccata dicantur dimitti, ſed ſine publica ſatisfactione. Secreta namque peccata, ſecretâ confeſſione, & occultâ ſatisfactione purgantur: nec eſt neceſſe, ut quæ ſemel Sacerdoti confeſſi fuerimus, denuò confiteamur, ſed linguâ cordis, non carnis apud judicem verum ea jugiter confiteri debemus. Hinc etiam Joannes Chryſoſtomus* g *ait:* [Nunc autem ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter 3 ea in conſpectu Dei pronunties, & pro eis clementiam ejus depreceris, citiùs illa delebis. Si autem nunc obliviſcaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto mundo publicabuntur, & in conſpectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quàm inimicorum, & ſanctorum Angelorum, cœleſtiumque virtutum. Non enim ad David ſolùm dicebat: *h* [*Quæ tu ſecretò feciſti, ego cunctis manifeſtabo;*] ſed etiam ad omnes nos hoc dicitur. [*Similiter & illud Proſperi* i *intelligitur:* [Qui crimen ſuum ultro cognoſcunt, & aut illud propriis confeſſionibus produnt, aut neſcientibus aliis, quales occulti ſunt, &c.] [aliis neſcientibus, [*id eſt, occultâ confeſſione iſtis peccatum ſuum confitentibus, non publicè illud manifeſtantibus. Item illud Prophetæ:* [Dixi *k* confitebor, & tu remiſiſti] *id eſt, remiſſibilem judicaſti* 1 [impietatem peccati mei.] *Ita & illud Auguſtini intelligitur:* m [Magna pietas Dei, ut ad ſolam promiſſionem peccata dimiſerit,] *id eſt, remiſſibilia judicaverit* n. *Item ibidem.* [Votum pro opere reputatur, cùm deeſt facultas operis.] *Unde votum confeſſionis reputatur pro opere vocis, cùm deeſt facultas confeſſionis. Item* o: [Voluntas remuneratur, non opus,] *ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud:* p [In quacunque hora peccator converſus fuerit, &c.] *converti dicitur, qui omnino vertitur, omnino vertitur cujus opus, vox, & cogitatio ita mortificationi deſudat peccati, ſicut priùs ſervierat iniquitati. Ita intelligitur & illud* q: [Convertimini ad me, &c.] *Item:* [Scindite corda veſtra, & non veſtimenta,] *eis dicitur, qui nullâ interiori ſatisfactione præcedente, ſed ſolâ exteriori ſe Deum poſſe placare confidunt. Item* r *cuncta quæ de leproſis mundatis, vel de Lazaro reſuſcitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad veniam remiſſionis referenda ſunt. Obſtinatio enim animi, & confeſſionis contemptus, quædam mors eſt impietatis, & lepra ſuperbiæ, à qua quiſque reviviſcit, dum ſibi per gratiam dolor delicti, & votum confeſſionis inſpiratur. Ad hunc etiam articulum pertinent ea, quæ de viventibus, vel in luce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis* a *Spiritûs Sancti factis dicta ſunt: ut hæc omnia quiſque dicatur aſſecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria peccati remiſſione, quam nondum invenit. Sicut enim in baptiſmo remittitur peccatum, & tamen ejus pœna reſervatur, ſic per contritionem cordis quiſque à Deo reſuſcitari dicitur, licèt adhuc reatu peccati teneatur. Non ergo præmiſſis auctoritatibus vel argumentis, ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.*

2 pars. *Econtrà auctoritas illa Joannis Chryſoſtomi* b, *& Proſperi* c *contra mentem auctoris extorta videtur. Non enim dicitur* [non dico tibi, ut te publicè accuſes,] *ſed,* [non dico tibi, ut apud alios te accuſes.] *Sic & Proſper non ait* [omnibus] *ſed ſimpliciter* [aliis neſcientibus.] *Unde evidentiſſimè* 4 *datur intelligi, quod ſine confeſſione oris peccata poſſunt deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem pœnitentiæ & confeſſionis dicta ſunt, non huic ſententiæ contraire videntur. Vel enim ſunt verba exhortationis, non juſſionis, ſicut illud,* d [Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c.] *vel ſi qua jubendo ſunt dicta, non ad oris confeſſionem, ſed cordis; non ad exteriorem ſatisfactionem, ſed interiorem referenda ſunt. Eſt enim pœnitentia alia interior, alia exterior. Interior pœnitentia eſt illa, de qua Auguſtinus ait:* [Omnis *e*, qui ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, non poteſt inchoare novam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ.] ¶ *Item de eadem Petrus in Actibus* f *Apoſtolorum legitur dixiſſe:* [Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm.] *Quod de interiori pœnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò pœnitentia Ambroſius ait* g *ſuper epiſtolam ad Romanos:* [Gratia Dei in baptiſmate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod, ſed ſolùm contritionem *h* cordis, & omnia gratis condonat.] ¶ *Quæcunque ergo de pœnitentia jubendo dicta ſunt, non ad exteriorem, ut diximus, ſed interiorem referenda ſunt, ſine qua nullus unquam Deo reconciliari poterit.* ¶ *Illud autem Auguſtini* i, *quo quiſque negatur veniam poſſe conſequi, niſi priùs quantulamcunque peccati ſolverit pœnam, non huic ſententiæ invenitur adverſum. Nullus enim aſſeritur à peccato mundari, niſi peccati paſſus fuerit pœnam. Sed aliud eſt, peccatum Sacerdoti confiteri, & ejus arbitrio de peccato ſatisfacere: atque aliud, Deo corde confiteri, & ſecretâ ſatisfactione peccatum in ſeipſo punire. Eſt enim pœnitentia (ut ait* k *Auguſtinus) dolor cordis, quo quiſque in ſe punit, quod deliquit. De hac iterùm ſatisfactione idem ait in Pſalmum 50. exponens:* [Quoniam 5 iniquitatem *l* meam ego cognoſco. Tu ne punias, quia ego punio: ignoſce, quia ego agnoſco, & non diſſimulo.] *& infrà:* [Sic Deus miſericordiam dat, ut ſervet veritatem, ut non peccata ejus ſint impunita, cui ignoſcit. Ignoſcit enim ſeipſum punienti. Miſericordia eſt, quòd homo liberatur, veritas, quòd peccatum punitur.] *Idem in Pſalmum 84.* [Veritas de terra orta eſt: id eſt, confeſſio ab homine, ut ſe accuſet, & ſic juſtitia de cœlo proſpexit, ut publicanus *m* confitens rediit juſtificatus: juſtitia de cœlo proſpexit: quaſi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit ſibi, ignoſcamus, quia agnoſcit.] *& infrà.* [De cœlo ergo juſtitia proſpexit, id eſt, à Deo data eſt juſtificatio confitenti.] ¶ *Hæc ergo ſecreta ſatisfactio levium, ſive occultorum criminum Deo offerenda eſt, nec ſine pœna relaxari probantur, quæ ſic expiari creduntur. Ea verò, quæ de publica ſatisfactione, vel oris confeſſione dicuntur, in publicis & manifeſtis criminibus intelligenda ſunt. Peccata namque Nabuchodonoſor* n, *quæ*

a *Luc. 22* b *Pſal. 36.* c *Eſa. 55.* d *Ambroſii ſup. eâd. c. lavent. Sent. 4. diſt. 17.* e *Joan. Chryſoſtom. homil. 31. in epiſt. ad Hebræos.* f *Pſalm. 36.* g *In ead. 31 hom.* h *2. Reg. 12.* i *Sup. eâd. facilius.* k *Pſalm. 31. ſupr. eâd. dixi.* l *al. indicaſti.* m *Sup. eâd. Magna.* n *al. indicaverit.* o *Sup. eâd. ſi cui.* p *Sup. eâd. facilius.* q *Ezech. 33. Sup. eâd. convertimini, & ſcindite.* r *Ibidem.*

a *al. habitaculum.* b *Sup. in hoc eod. tractatu Gratiani, ex homil. 31. ad Hebr.* c *Sup. eâd. facilius.* d *Jac. 5.* e *Suprà eâd. tres. §. omnis. & infrà de conſecr. diſtinct. 4. c. omnis.* f *Act. 2.* g *Ad c. 11. infrà de conſecr. diſt. 4. ſine pœnitentia. Sentent. 4. diſt. 4.* h *al. ex corde profeſſionem.* i *Suprà, nullus debita.* k *In libr. de vera & falſa pœnitentia, c. 8. infr. 3. pœnitentia.* l *Sumpta ſententia, non verba.* m *Luca 18.* n *Dan. 4.*

Pro-

Propheta miſericordiis & eleemoſynis redimi ſuaſit: peccata quoque Ninivitarum a, *quæ publicâ ſatisfactione expiata ſunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (ut Auguſtinus* b *teſtatur) publico eget remedio.* ¶ *Præmiſſis itaque auctoritatibus pro manifeſtis criminibus manifeſta probatur offerenda ſatisfactio, & oris confeſſio. Latentia verò peccata non probantur Sacerdoti neceſſariò confitenda, & ejus arbitrio expianda.*

3 pars. *Econtrà ea, quæ in aſſertione hujus ſententiæ dicta ſunt, partim veritate nituntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis nullum peccatum poſſe dimitti, occulta verò peccata ſecretâ ſatisfactione, publica quoque manifeſtâ pœnitentiâ expiari debere, firmiſſimâ conſtat ratione ſubnixum. Porrò ſine confeſſione oris, ſi facultas confitendi non defuerit, aliquod grave delictum expiari, auctoritati penitùs probatur adverſum. Quomodo enim ſecundùm auctoritatem Leonis* c *Papæ ſine ſupplicationibus Sacerdotum indulgentia nequit obtineri, ſi ſine oris confeſſione à peccato poſſumus emundari? Quis enim ſupplicabit pro peccato, quod neſcit?* ¶ *Item, quomodo ſecundùm Auguſtinum* d *fruſtrat claves Eccleſiæ, qui ſine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit, ſi ſine oris confeſſione criminis indulgentiam impetrat?* ¶ *Item. Quomodo ſecundùm Ambroſium* e *jus ligandi & ſolvendi ſolis Sacerdotibus à Domino creditur eſſe permiſſum, ſi quiſque ſuo arbitrio ſeipſum peccando ligat, vel ſecretâ pœnitentiâ, ſecundum Proſperum, in ſeipſum ſententiam profert excommunicationis, atque poſt ſatisfactionem abſque ſacerdotali judicio ſeipſum Deo, vel altari ejus reconciliat?* ¶ *Non ſunt hæc præmiſſis auctoritatibus conſentanea: ſed multorum exemplis probantur adverſa. Filiam* f *namque Archiſynagogi turbis ejectis Dominus ſuſcitavit: non tamen, niſi præſentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Jacobo, & Joanne, vita* g *reddita eſt. In quo moraliter inſtruimur, ut ſecreta peccata, quæ per mortem puellæ intelliguntur, non niſi ſupplicationibus Eccleſiæ, quæ per patrem & matrem puellæ deſignantur, & Sacerdotum miniſterio, qui per Petrum & cæteros intelliguntur, à Domino exiſtimentur dimitti.* ¶ *Item in Levitico* 6, [Qui *h* domum ſuam vel agrum Domino voverit *i*, vel conſecraverit, non poteſt eam redimere, niſi ſiclo ſanctuarii, Sacerdote quoque (non ipſo) ſupputante annorum numerum uſque ad jubilæum.] *In quo ſimiliter docemur, quòd quicunque domum conſcientiæ, vel agrum converſationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vita ſua converſatione ſeipſum redimere voluerit, non poteſt hoc facere, niſi ſiclo ſanctuarii, id eſt, operibus pœnitentiæ, ſacrâ ſcripturâ præfixis. Unde venientibus ad ſe turbis B. Joannes ait ſimpliciter, facite* k *pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, ſed addit* [dignos:] *ut pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet eſſe fructus boni operis, ejus, qui nihil, vel parum deliquit, atque ejus, qui grandia commiſit. Ille tanquam nullius criminis ſibi conſcius uſum ſibi in rebus licitis præbet: hinc tanquam multis gravatum, etiam à licitis temperare oportet. In* l *jubilæo plena remiſſio præſtabatur. Unde per eum perfecta peccati remiſſio figuratur. Sacerdos ergo numerum annorum uſque ad jubilæum ſupputat, cùm ejus arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur, quibus quiſque plenam peccati remiſſionem inveniat. Non enim (ſicut Heſychius* m *ait ſuper eundem locum) ſtatim poſt definitam pœnitentiam quiſque à peccato plenè mundatur.* ¶ *Cùm ergo, ut ex præmiſſis colligitur, tempora pœnitentiæ arbitrio Sacerdotis definiantur, evidentiſſimè apparet, ſine confeſſione propriæ vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora pœnitentiæ alicui præfiget, niſi primùm peccata ſua ſibi manifeſtare curaverit?* ¶ *Item. Taciturnitas* n *peccati ex ſuperbia naſcitur cordis. Ideò enim peccatum ſuum quiſque celare deſiderat, ne iniquitas ſua aliis manifeſta fiat: ne talis reputetur apud homines foris, qualem ſe jamdudum exhibuit divino conſpectui. Quod ex fonte ſuperbiæ naſci nulli dubium eſt: ſpecies etenim ſuperbiæ eſt, ſe velle videri juſtum, qui peccator eſt; atque hypocrita convencitur, qui ad imitationem primorum parentum tergiverſatione verborum peccata ſua levigare contendit, vel ſicut Cain,* a *peccatum ſuum reticendo penitùs ſupprimere quærit. Ubi autem ſuperbia regnat, vel hypocriſis, humilitas locum habere non poteſt. Sine humilitate verò alicui veniam ſperare non licet. Nec ergo, ubi eſt taciturnitas confeſſionis, venia eſt ſperanda criminis. Probatur hoc idem auctoritate* Auguſtini, *qui in libro de vera & falſa pœnitentia, cap. 10. ait.*

1 ¶ Joannis Chryſoſtomi:] *Suprà eâd. c.* lachrymæ. *notatum eſt hæc verba eſſe B. Ambroſii, quem citat Magiſter ſententiarum.*

2 ¶ Non linguâ,] *Græcè eſt,* δεόμενος, εἰ ϗ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ: *id eſt,* preces fundens, & minùs linguâ, at ſaltem memoriâ.

3 ¶ Et frequenter] συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ Θεῷ, ϗ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ: *id eſt;* aſſiduè illa offeras Deo, & pro ipſis depreceris.

4 ¶ Unde evidentiſſimè] *Loquitur ex perſona adverſam partem ſuſtinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim Sacerdoti tanquam Deo confitetur, is minimè dicitur ſe apud alios accuſare, ſed potiùs neſcientibus aliis ſeipſum punire. Ac manifeſtè Chryſoſtomus dicit id, quod nunc negatur dicere:* Non dico, *inquit,* tibi, publica teipſum, neque apud alios te accuſa. *Hoc enim ſecundum membrum valet idem ac primum: ut apud alios ſe accuſare, ſit idem, quod ſeipſum publicare. Quare paulò poſt Gratianus ipſe hæc, quæ nunc afferuntur, refellit.* Econtrà ea, quæ in aſſertione, &c.

5 ¶ Quoniam iniquitatem] *Hic, & in aliis duobus ſequentibus locis, non refert ipſa omnino verba B. Auguſtini, ſed ſententiam.*

6 ¶ Levitico,] *Itidem & hoc loco refertur ſententia Levitici in c. 27. non ipſa verba: idemq; paulò poſt fit de Heſychio.*

C. LXXXVIII.

QUem pœnitet *b*, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat, repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotem, præveniat judicium Dei per confeſſionem. Præcepit *c* enim Dominus mundandis *d*, ut oſtenderent ora Sacerdotibus: docens corporali præſentiâ confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda. Dixit *e* enim, [*Ora monſtrate,*] &, [*Omnes,*] non unus pro omnibus: non alium ſtatuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus à Moyſe ſtatutum: ſed qui per vos peccâſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, ut neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per ſeipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, fit venia criminis. Fit enim per confeſſionem veniale, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamen vitale 1, quod commiſerat mortale. Multùm enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuntio Dei denegavit. Deus enim miſericors *f* & juſtus eſt; ſicut conſervat miſericordiam in juſtitia, ita & juſtitiam in miſericordia. Opus enim eſt miſericordiæ, peccanti peccata dimittere: ſed oportet, ut juſtus miſereatur juſtè. Oportet enim, ut non ſolùm quid, ſed in quo doleat, conſideret, ſi dignus eſt, non dico juſtitiâ, ſed miſericordiâ. Juſtitia enim ſola damnat; ſed dignus miſericordiâ eſt, qui ſpirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam, & quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordiâ. Unde patet, quòd quantò

a *Jon. 3.* b *Sent. 4. diſt. 17. Beda ad c. 8. Lucæ ex Auguſt. & ad c. 5. Marci. & ibi gloſſ. ord.* c *Suprà eâd. multiplex.* d *Suprà eâd. agite.* e *Suprà eâd. verbum.* f *Matth. 9.* g *al. vita.* h *Ex Levit. 27.* i *alit. vovendo conſecraverit.* k *Luc. 3. B. Gregorius in homil. 20. in Evangelia.* l *Levit. 25.* m *In lib. 7. ad cap. 25. Levitici: & ibi in gloſſa ordin. habetur ſententia.* n *Sent. 4. diſt. 17.*

a *Gen. 4.* b *Sent. 4. diſt. 17.* c *Luc. 17.* d *al. mundatis.* e *Levit. 9.* f *al. qui miſericors.*

pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequitur miſericordiam remiſſionis. Ipſi enim Sacerdotes plùs jam poſſunt proficere, plùs confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Dominus. Lazarus enim *a* de monumento jam ſuſcitatum obtulit Dominus diſcipulis ſolvendum, per hoc oſtendens poteſtatem ſolvendi conceſſam Sacerdotibus. Dixit enim *b*: [*Quodcunque ſolveritis ſuper terram, ſolvetur & in cœlis:*] hoc eſt, ego Deus, & omnes ordines cœleſtis militiæ, & omnes ſancti in gloria mea laudant vobiſcum, & confirmant, quos ligatis & ſolvitis. Non dixit, quos putatis ligare aut ſolvere, ſed in quos exercetis opus juſtitiæ aut miſericordiæ. Alia autem opera veſtra in peccatores non agnoſco. Quare, qui *c* confiteri vult peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere: ne, cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet & petit, ne ambo in foveam cadant, quam ſtultus evitare noluit. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote, quem deſideranti nec locus, nec tempus offert. Et ſi ille cui confitebitur, poteſtatem ſolvendi non habet, fit tamen dignus veniâ ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim ſunt leproſi, dum irent oſtendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde *d* patet Dominum ad cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos quærunt ſani & læti: ſed dum quærunt, antequam ad eos perveniant, moriuntur. Sed Dei miſericordia eſt ubique, qui & juſtis 2 novit parcere, etſi non tam citò, ſicut ſi ſolverentur à Sacerdote. Qui ergò confitetur, omnino Sacerdoti meliori, quam poteſt, confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata ſit oblatio muneris. Nam *e* in reſuſcitatione filiæ principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat ſepulta, nondum extra portam civitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intùs *f* reſuſcitavit, quam intùs invenit, relictis ſolis Petro, & Joanne & Jacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur Sacerdotes Eccleſiæ. Quos autem extrà invenit, animadvertendum eſt, quomodo ſuſcitavit. Flebat enim turba poſt filium viduæ. Flevit *g* Martha, & Maria ſupplicantes *h* pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat ſecuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, ſed Eccleſiæ ſufficere meritum.

1 ¶ Vitale,] *In originali eſt,* veniale, *ſed aderat gloſſa.*

2 ¶ Et juſtis] *Si conſideretur tota orationis ſeries, videtur legendum,* & iſtis, *veruntamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.*

C. LXXXIX. ¶ *Sufficit illa confeſſio, quæ primùm Deo, deinde Sacerdoti offertur.*

Item Leo Papa *epiſt. 78. al. 80.*

9 QUamvis *i* plenitudo fidei videatur eſſe laudabi-
ps lis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur, tamen, quia non omnium hujuſmodi ſunt peccata, ut ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis conſuetudo: ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, pro quibus poſſunt legum conſtitutione percelli. Sufficit *k* enim illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti: qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demùm plures ad pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis utraque ſententia ſanctificationis & confeſſionis innitatur, in medium breviter expoſuimus. Cui autem harum potiùs adhærendum ſit, lectoris 1 judicio reſervatur. Utraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros.

1 ¶ Lectoris judicio] *Certiſſimum eſt, & pro certiſſimo habendum, peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem ſacramentalem, eo modo ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino poſt alia Concilia eſt conſtitutum.*

C. XC.

Unde Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus *ait in pœnitentiali ſuo.*

QUidam *a* Deo ſolummodò confiteri debere peccata dicunt, ut Græci 1. Quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent, ut tota ferè ſancta Eccleſia. Quod utrumque non ſine magno fructu fit intra ſanctam Eccleſiam: ita duntaxat, ut Deo, qui remiſſor eſt peccatorum, peccata noſtra confiteamur, & hoc perfectorum eſt, ut cum David dicamus: *b* [*Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi. Dixi, confitebor adversùm me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.*] Sed *c* tamen 2 Apoſtoli inſtitutio nobis ſequenda eſt, ut confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro invicem, ut ſalvemur. Confeſſio itaque, quæ ſoli Deo fit, quod eſt juſtorum, purgat peccata. Ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet, qualiter ipſa purgentur peccata. Deus namque ſalutis & ſanctitatis *d* auctor & largitor, plerumque hanc præbet ſuæ 3 pœnitentiæ medicinam inviſibili adminiſtratione, plerumque Medicorum operatione.

¶ *Burchardus etiam & Ivo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori. In capitularibus adjectis, cap. 58. hæc leguntur:* Quidam Deo ſolummodò confiteri debere dicunt peccata: quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod utrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam: ita duntaxat, ut & Deo, à quo eſt remiſſio peccatorum, confiteamur peccata noſtra, & cum David dicamus: [*Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi: dixi, confitebor adverſum me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei:*] & ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro invicem, ut ſalvemur. Confeſſio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgentur peccata. Deus namque ſalutis & ſanitatis auctor & largitor eſt plerumque Medicorum operatione. *In Concilio Cabilonenſi 2. c. 33. eadem ferè habentur, additâ ad initium voce,* quia, *& nonnullis aliis in extrema clauſula, quæ notabuntur.*

1 ¶ Ut Græci.] *Hæc verba, itemq; illa,* ut tota ferè ſancta Eccleſia, *& illa,* & hoc perfectorum eſt, *& illa,* Quod eſt juſtorum, *abſunt quemadmodum à capitulari, ita etiam à Concilio.*

2 ¶ Sed tamen Apoſtoli] *In Capitulari & Concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro,* ut & Deo, &c. *redditur nunc alterum membrum his verbis,* & ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem, &c.

3 ¶ Suæ pœnitentiæ medicinam] *In Concilio atque apud Burchardum & Ivonem legitur,* ſuæ potentiæ. *A Capitulari autem (prout ex ipſius lectione animadverti poteſt) totum iſtud primum abeſt periodi membrum.*

---

a *al. quem. Sent. 4. diſt. 18.* b *Matth. 16.* c *Infrà, diſt. 6. qui vult. Sent. 4. diſt. 17.* d *Luc. 17.* e *Luc. 18.* f *Luc. 7.* g *Joan. 11.* h *ſupplicans*] *orig.* i *Sent. 4. diſt. 17.* k *Supr. ead. ſufficit.*

a *In capit. adjectis, c. 58. In Cabil. Conc. 2. c. 33. Burch. l. 19. c. 145. Ivo p. 15. c. 155.* b *Pſal. 31.* c *Et ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur. Jac. 5.* d *al. ſanitatis.*

DISTIN-

DISTINCTIO II.

1 ps *Q*Uia verò de pœnitentia ſemel cœpit haberi ſermo, aliquantulùm altiùs repetendum videtur, diverſorum ſententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes. Alii dicunt pœnitentiam ſemel tantùm eſſe utilem. Unica eſt enim, nec reiterari poteſt. Si verò reiteratur, præcedens pœnitentia non fuit. Et ſi de ſententia judicis ejus, meritò peccata videntur eſſe remiſſa, apud tamen ejus præſentiam, cui omnia futura præſentia ſunt, nunquam habentur remiſſa: quia non eſt ſervata illa ſententia veri Sacerdotis:* [Vade *a*, & ampliùs noli peccare.] *Item,* [Ecce ſanus factus es, jam ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] *Item ex* octava Synodo.

¶ *Habetur in libro de inſtitutis Monachorum, interprete Ruffino, c. 22. ex Baſilio in regulis brevioribus, num. 289.*

C. I. ¶ *Primam vitii cauſam non penitùs extinguit, qui in illam poſteà recidit.*

SI quis ſemel notatus fuerit invidiæ vel contentionis vitio, & rursùs in hoc ipſum inciderit, ſciat ſe primam illam cauſam, de qua ſuperiùs diximus, ex qua invidia vel contentio naſcitur, in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum per contraria, atque adverſa curari, id eſt, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officiis ſubdat, & miniſteriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari poterit, ut conſuetudine *b* humilitatis affectus ultra jam non incidat in arrogantiæ & vanæ gloriæ delictum. Atque in ſingulis hujuſmodi vitiis cura ſimilis adhibeatur.

Item c ſine charitate nulli adulto peccatum remittitur. Non autem habet charitatem, qui aliquando peccaturus eſt criminaliter.

C. II.

Unde Auguſtinus *ad Julianum Comitem.*

I. CHaritas, *d* quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit.

¶ *In antiquis editionibus epiſtolarum B. Auguſtini erat epiſtola CXI. ad Julianum, in qua erat hoc caput. Nunc eſt in tomo 4. ſub titulo de ſalutaribus documentis ad quendam Comitem, c. 7. Apud Hieronymum verò in epiſtola ad Ruffinum ſimile quiddam legitur:* Amicitia, *inquit,* quæ deſinere poteſt, vera nunquam fuit.

C. III.

Idem *ſuper epiſtolam primam Joannis, tractatu 8.*

RAdicata *e* eſt charitas? ſecurus eſto; nihil mali procedere poteſt.

C. IV.

Item Gregorius *lib. 10. Moralium, c. 22.*

VAlida eſt, *f* ut mors, dilectio.] Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam ſemel ceperit, à delectatione *g* mundi funditùs occidit.

C. V.

Item Proſper *h in lib. 3. de vita contemplativa, c. 13.*

II. CHaritas eſt, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis ac præſentibus prorſus averſa, juncta Deo inſeparabiliter & unita, igne quodam Sancti Spiritûs, à quo eſt, & ad quem refertur, incenſa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis *i* neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſuprà omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelſa, affectionum omnium potentiſſima, divinæ contemplationis avida, in omnibus ſemper invicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima *a* ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare nec potuit, nec poterit: fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeverantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quicquid eſt boni operis, vivit. *Item infrà.* ¶ Hæc eſt charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem vitam nominat ſanctus Apoſtolus *b*: & verè ipſa eſt via, quæ ducit per ſe ambulantes ad patriam: quia ſicut ſine via pervenit nullus, quò tendit, ita ſine charitate, quæ dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare. *Item ibidem. c. 15.* ¶ Ergo ſi charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, facilè peccato reſiſtimus, bonis omnibus *c* abundamus, ſeculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera etiam, cum delectatione *d* perficimus: ſi tamen Deum charitate perfectâ, quæ nobis ex illo eſt, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quem ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, unde peccati deſideriis ſerviamus. Et quid eſt diligere Deum, niſi illi copulari *e* animo, concipere fruendæ viſionis ejus affectum, peccati odium, mundi faſtidium, diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum, in ipſo amore ſervare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem conſtitutum? Ordinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi cuſtodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus eſt, diligunt, aut corpora ſua minùs diligenda, plùs diligunt, aut proximos, non ſicut ſeipſos, aut Deum plùs quàm ſeipſos fortè non diligunt, *Item infrà.* ¶ Corpus noſtrum, quia pars noſtri eſt, ad hoc nobis diligendum eſt, ut ſaluti ejus, ac fragilitati naturaliter conſulamus & agamus, quatenus ſpiritui ordinatè ſubjectum, ad æternam ſalutem acceptâ immortalitate & incorruptione perveniat. *Item infrà.* ¶ Proximos autem tunc diligimus ſicut nos, ſi non propter aliquas utilitatns noſtras, non propter ſperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel conſanguinitates, ſed propter hoc tantùm, quòd ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus. *Item infrà.* ¶ Non illi tantùm proximi noſtri credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis jungit, ſed proximi noſtri credendi ſunt omnes homines naturæ noſtræ, ſicut dixi, participes. *Item infrà.* ¶ Proinde ſicut *f* nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam conſequendam, ſicut nobis, ſaluti eorum conſulimus: quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & ſicut nobis ſubveniri optamus, ita eis pro viribus ſubvenimus: aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubveniendi tenemus. Quapropter hæc eſt proximi I tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo, & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi verò plùs quàm ſe diligunt Deum, qui pro ejus amore, ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ ſuæ extorres fieri, parentibus, & uxoribus, ac filiis ſuis renuntiare parati ſunt; &, ut totum dicam, ipſam corporis mortem non ſolùm non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis ſui vita magis, quàm à Deo vitâ vitæ ſuæ diſcedere.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis Proſperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis.*

a *Joan. 8. & 5.* b *al. habitum humilitatis adeptus.* c *Sent. 3. diſt. 30.* d *Sentent. 3. diſt. 31.* e *Sent. ibid.* f *Sent. ibid. Cant. 8.* g *al. dilectione.* h *Et apud B. Auguſt. in lib. de laudibus charitatis.* i *al. corrumpi.*

a *al. arma*] *Aug.* b *1. Cor. 13.* c *al. operibus*] *aliquot Grat. manuſcripta.* d *al. dilectione.* e *occupare animum,*] *orig.* f *al. ſecundùm.*

ritatis, inter opera B. Auguſtini, tomo 9. eodem ferè modo, quo apud Gratianum. Atque emendata quadam, & etiam addita nonnulla ſunt ex ipſo B. Proſpero. Sed operæ pretium fuerit integrum locum apud ipſum legere: copioſè enim, & ornatiſſimè explicatur.

1 ¶ Hæc eſt proximi] *Ita legitur non modò in originali, ſed etiam in vetuſtioribus Gratiani codicibus: in vulgatis erat:* Quapropter, chariſſime, totâ dilectione ſatage, ut bonum, &c.

C. VI.

Item Beda *ſuper Joannem, ad c. 1.*

QUærendum *a* eſt intereà, quomodo ſpeciale filium Dei agnoſcendi ſignum fuerit, quòd ſuper eum deſcenderit & manſerit Spiritus. *& infrà.* ¶ Quid magni eſt filio Dei, quòd in ipſo manere Spiritus aſtruatur? Notandum ergo, quòd ſemper in Domino manſerit Spiritus Sanctus: in ſanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus geſtaverint, partim maneat in æternum, partim rediturus ſecedat *b.* Manet quippe apud eos, ut bonis inſiſtant actibus, voluntariam paupertatem diligant, manſuetudinem ſequantur, pro æternorum deſiderio lugeant, eſuriant & ſitiant juſtitiam, miſericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur: ſed & pro obſervatione juſtitiæ perſecutionem pati non vereantur, eleemoſynis, orationibus, jejuniis, cæteriſque fructibus Spiritûs inſiſtere deſiderent. Recedit autem ad tempus, ne ſemper infirmos curandi, [mortuos *c* ſuſcitandi,] dæmones ejiciendi, vel etiam prophetandi habeant *d* facultatem. Manet ſemper, [ut *e* poſſint habere virtutes, &] ut mirabiliter ipſi vivant. Venit ad tempus, ut etiam aliis per miraculorum ſigna, quales ſint intùs, effulgeant.

C. VII.

III. *Item* Apoſtolus *1. Corinth. 13.*

CHaritas *f* nunquam excidit.

C. VIII.

Item Auguſtinus *ſuper epiſtolam primam Joannis, tractatu 3.*

UNctio *g* inviſibilis Spiritus Sanctus eſt: unctio 1 inviſibilis charitas eſt: quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit: quæ quamvis ardente ſole areſcere non poteſt, nutritur calore ſolis, non areſcit.

1 ¶ Unctio inviſibilis charitas eſt:] *Hinc uſque ad finem eodem modo ſe habent apud Magiſtrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Auguſtinum aliter:* Unctio inviſibilis, *inquit,* charitas illa eſt, quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit; quamvis ardente ſole areſcere non poteſt. Omne quod radicatum eſt, nutritur calore ſolis, non areſcit. *Ita non negat charitatem poſſe areſcere, ſed quod in charitate radicatum eſt.*

C. IX.

Item Gregorius *ſuper Ezechielem, homiliâ tertiâ.*

PEnnata animalia, videlicet Prædicatores ſancti, cùm incedunt, minimè revertuntur: quia ſic à terrenis actibus ad ſpiritualia pertranſeunt, ut ad ea, quæ reliquerunt, ulteriùs nullatenùs reflectantur. *& paulò poſt.* [*Nemo* h *mittens manum in aratrum, & aſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.*] Manum quippe in aratrum mittere, eſt quaſi per quendam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram ſui cordis aperire. Sed retrò poſt aratrum aſpicit, qui poſt exordia boni operis ad mala revertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè contingit, rectè nunc per Prophetam *i* dicitur: [*Non revertebantur, cùm incederent.*] *& paulò poſt.* Unde Paulus: *k* [*Unum verò, quæ retrò ſunt, oblitus, in ea, quæ ſunt anteriora* a, *extendens me, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis.*] In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retrò ſunt, oblitus fuerat, quia temporalia deſpiciens, ſola quæ ſunt æterna, quærebat.

C. X.

Item *in eundem, homilia quintâ.*

NOn revertebantur, cùm incederent, *b*] quia electi quippe ſic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. [*Qui* c *enim perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.*] Et, ſicut per Salomonem *d* dicitur: [*Juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem.*] In eorum namque animis bonum deſiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei eſt: ſed quia uſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad cœleſtia regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, jam minùs aliquid non habebunt.

C. XI.

Item *ibidem.*

POteſt *e* diſcurſus atque mobilitas Spiritûs ſic *f* intelligi. In ſanctorum quippe cordibus juxta quaſdam virtutes ſemper permanet: juxta quaſdam verò receſſurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, ſpe, atque charitate, & in bonis aliis, ſine quibus ad cœleſtem patriam non poteſt veniri (ſicut eſt humilitas, caſtitas, juſtitia atque miſericordia) perfectorum corda non deſerit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis ſuis aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit. *& paulò poſt.* ¶ In his itaque virtutibus, ſine quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus Sanctus in electorum ſuorum cordibus permanet; unde 1 rectè ſtabilis dicitur. In his verò, per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, aliquando miſericorditer præſtò eſt, aliquando miſericorditer recedit.

1 ¶ Unde rectè ſtabilis dicitur.] *Hæc ex paulò ſuperiore B. Gregorii diſputatione aliis verbis huc ſunt à collectore tranſlata.*

C. XII.

Unde Ambroſius *ſuper epiſtolam 2. ad Corinthios, ad c. 6.*

FIcta charitas eſt, quæ deſerit in adverſitate.

¶ *Referuntur verba gloſſæ ordinariæ: nam B. Ambroſii ſunt hæc:* Simulata charitas in his eſt, qui in neceſſitate deſerunt fratres.

2 pars. *Ex præmiſſis itaque apparet, quòd charitas ſemel habita ulteriùs non amittitur. Qui enim charitatem ſemel habuerit, criminaliter ulteriùs peccare non poterit, ut ad gratiam, non ad naturam impoſſibilitas referatur. Quòd autem charitatem habens, criminaliter peccare non poſſit, teſtatur* Auguſtinus *g in libro 50. homiliarum, homiliâ octavâ, dicens:*

C. XIII.

QUia radix *h* omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum eſt charitas, & ſimul ambæ eſſe non poſſunt, niſi una penitùs *i* evulſa fuerit, alia plantari non poterit. Sine cauſa aliquis conatur ramos incidere, ſi radicem non contendit evellere.

Cùm ergo, qui criminaliter peccat, charitatem nunquam habuiſſe probatur, evidenter colligitur, pœnitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat k.

C. XIV.

Unde Auguſtinus.

CHaritas eſt aqua, de qua Dominus ait in Evangelio: *l* [*Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.*]

¶ *Hæc ſententia non eſt inventa apud B. Auguſtinum, licet*

a *Sent. 3. diſt. 31. Joan. 1.* b *al. recedat.* c *Abſunt ab originali.* d *al. poſſint habere virtutem.] orig.* e *Abſunt ab originali.* f *Sentent. 3. diſt. 31.* g *Sentent. ibid.* h *Luc. 9.* i *Ezech. 9.* k *Philip. 3.*

a *al. antè.* b *al. ambularent.* c *Ezech. 1. Matth. 10.* d *Prov. 4.* e *Sent. 5. diſt. 51.* f *al. requiſitione alterius conſiderationis] orig.* g *Sent. 3. diſt. 31.* h *1. Timoth. 6.* i *al. radicitùs.* k *al. peccavit.* l *Joan. 4.*

in Pſal-

in Pſalmum 103. ad verſ. Qui tegis aquis, *charitatem velit aquis ſignificari: quemadmodum & Proſper, & gloſſa ordinaria & interlinearis ad eundem locum.*

Reprobus ergo, cùm æternis mancipatus incendiis in æternum ſitiat, quomodo bibet aquam vivam, aut quomodo potabit aquam ſalientem in vitam æternam, qui quaſi plumbeus demerſus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remiſſionem? quæ ſi non ſunt dimiſſa, quomodo non omnia prorſus ad pœnam exigenda ſunt? Item a *Dominus:* [Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.] *Qui* b *ergo non habet vitam æternam, in Chriſtum non credit. In Chriſtum verò credit, qui charitatem habet. In Chriſtum quippe credere eſt, amando in ipſum tendere. Hæc eſt fides, ut definit Apoſtolus, quæ per dilectionem operatur: huic duntaxat remiſſio delictorum promittitur. Quòd ſi charitas à fide Chriſtianorum ſejungi nequit, cui ſcilicet ſoli venia promittitur, quomodo qui charitatem non habuerit, fidem Chriſtianorum habuit, id eſt, in Chriſtum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam* c *ſi non accepit, quomodo non omnia prorſus opera æternis ſunt ferienda ſuppliciis? Item Dominus:* d [Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi, ſi quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.] *Qui ergo non vivit in æternum, non manducavit panem vivum: ſed qui non manducavit eum, non credidit. Hoc* e *eſt enim manducare panem vivum, quod credere in Chriſtum, id eſt, amando tendere in ipſum. Cùm ergo reprobus in eum non credidit, quem non manducavit, & ita fidem Chriſtianorum (quâ ſolâ peccata relaxantur) non habuerit, quomodo, ſi vivit Dominus, cui omne judicium dedit Pater, judicium perpetuæ damnationis effugiet omnium non ſolùm actualium, ſed etiam originalium?*

3. pars. *Hæc,* f *quæ de charitate dicuntur, de perfecta intelligi poſſunt, quæ ſemel habita, nunquam amittitur. Exordia verò charitatis enutriuntur, ut creſcant, & conculcantur, ut deficiant. Nemo enim repentè fit ſummus: ſed in bona converſatione, quæ ſine charitate nulla eſt, à minimis quiſque inchoat, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non ſolùm inter virtutem & virtutem, ſed & in eadem virtute.*

C. XV.

Unde Gregorius *ſuper Ezechielem, homil. 15. ſcribit, dicens:*

CUm ſanctam Eccleſiam Dominus ſuſcipit, in gradibus ejus dignoſcitur: quia *g* ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim ſancta Eccleſia aſcendendo proficit *h*, tantùm Deus hominibus ex ejus virtutibus innoteſcit. De his quoque gradibus beatus Job *i* loquitur, dicens: [*Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum.*] Omnipotentem quippe Dominum per ſingulos gradus ſuos pronuntiat, qui per incrementa virtutum, quæ cœpit, ei ſemper laudem ſuæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis aſcenſione non eſſent, Pſalmiſta non diceret: *k* [*Ambulabunt de virtute in virtutem.*] Nec mirum, ſi de virtute in virtutem gradus ſunt, quando unaquæque virtus quaſi quibuſdam gradibus agitur *l*, & ſic per incrementa meritorum ad ſumma perducitur. Aliud namque ſunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipſa fides ad perfectionem ſuam non quibuſdam gradibus duceretur, ſancti Apoſtoli minimè dixiſſent: [*Adauge in nobis fidem.*] Et quidam venit ad Jeſum, qui curari voluit filium ſuum: ſed requiſitus, an crederet, reſpondit: [*Credo,* n *Domine, adjuva incredulitatem meam.*] Penſate, rogo *o*, quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere ſe noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inſpirationem gratiæ, meritorum ſuorum gradibus fides creſcit, uno, eodemque tempore is, qui necdum perfectè crediderat, ſimul & credebat, & incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus ſub meſſis nomine deſcribit, dicens: [*Sic* a *eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jaciat homo ſemen in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & ſemen germinet, & creſcat, dum neſcit ille. Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica: & cùm ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis.*] Semen homo jactat in terram, cùm cordi ſuo bonam intentionem inſerit: & poſtquam ſemen jactaverit, dormit, quia jam in ſpe boni operis quieſcit. Nocte verò exurgit, ac die, quia inter *b* adverſa, & proſpera proficit: & ſemen germinat & creſcit, dum neſcit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa ſua non valet, ſemel concepta virtus ad perfectum ducitur: & ultrò terra fructificat, quia præveniente ſe gratiâ mens hominis ſpontaneè ad profectum boni operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum producit in ſpica. Herbam quippe producere, eſt inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad ſpicam verò herba pervenit, cùm ſe virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in ſpica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut eſſe robuſti & perfecti operis poſſit. Sed cùm ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem: quoniam adeſt tempus meſſis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & meſſem ſuam deſecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta produxerit, ejus temporalem vitam per emiſſam ſententiam incidit, ut granum ſuum ad cœleſtia horrea perducat. Cùm igitur deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba ſumus. Cùm 1 autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam pervenimus: cumque in ejuſdem operationis perfectione ſolidamur, jam plenum frumentum in ſpica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui paſſionis tempore *c* per amorem Dominum ſequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium redemptorem: ſed valdè adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in ſpicam ſurrexerat, quando dum, quem moriturum confiteri timuerat, nuntiante Angelo in Galilæa viventem videbat. Sed ad plenum granum in ſpica pervenerat, quando veniente deſuper Spiritu, & ſuam mentem in illius amore roborante, ita *d* ſolidatus eſt, ut vires perſequentium cæſus deſpiceret, & redemptorem ſuum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur: quia frumentum Dei ab *e* herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo veſtitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac redemptor noſter membris ſuis intrantibus perducit 2 ad ſe: & aſcendit per gradus ejus, quia nobis proficientibus, eò nobis ampliùs exaltatur, quantò altius, & incomprehenſibilis eſſe cognoſcitur. In virtute quippe noſtrarum mentium gradibus ipſe aſcendere dicitur, quia tantò ipſe ſublimior nobis oſtenditur, quantum noſter animus à rebus infimis ſeparatur.

1 ¶ Cùm autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam pervenimus:] *Hæc deſiderantur in originali.*

2 ¶ Perducit] *In pleriſque vetuſtis, & apud B. Gregorium legitur,* perducitur: *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.*

a *Joan.6.* b *Aug. tract. 29. in Joannem, & de cognitione veræ vitæ, c.37.* c *Gal.5.* d *Joan.6.* e *De conſecr. diſt.2. c.ut quid. & c.credere.* f *Sent.3. diſt.31.* g *Pſal.47.* h *al. profecerit.* i *Job.31.* k *Pſalm.83.* l *al.augetur. Sent.3. diſt.31.* m *Luc.17.* n *Marc.9.* o *al. ergo.*

a *Marc.4.* b *al. in.* c *Luc.22. Matth.26. Marc.14. Joan.18.* d *Actor.5.* e *al. in.*

C. XVI.

Item Auguſtinus *ait in libro de gratiâ, & libero arbitrio, c.17.*

QUi vult facere Dei mandata *a*, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam. Poterit autem, cùm magnam habuerit, & robuſtam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magnâ utique voluntate, id eſt, magnâ charitate fecerunt, de qua charitate ipſe Dominus ait: [*Majorem* b *hâc charitatem nemo, &c.*] *& paulò poſt.* ¶ Ipſam charitatem Apoſtolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non eſt in charitate, ſicut ait Joannes Evangeliſta in epiſtola ſuâ, *c* ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat: [*Domine* d, *animam meam pro te ponam.*] *Idem ſuper primam epiſtolam Joannis, tractatu quinto.* ¶ Si quis tantam habuerit charitatem, ut paratus ſit pro fratribus etiam mori, perfecta eſt in illo charitas: ſed nunquid mox, ut naſcitur, jam prorſus perfecta eſt? ut perficiatur, naſcitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectum *e* venerit, quid dicit? *f* [*Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Optabam* 1 *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multò magis optimum; manere in carne neceſſarium propter vos.*] Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori.

1 ¶ Optabam] *Hinc uſque ad finem ſunt addita ex B. Auguſtino, quoniam faciunt ad ſententiæ integritatem.*

C. XVII.

Idem *in eadem, tractatu nono.*

SIcut ſeta *g* introducit linum, ita timor introducit charitatem: creſcit charitas, minuitur timor, & è converſo.

¶ *Verba B. Auguſtini ſunt hæc:* Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſeta primùm intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum, ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intravit, ut introduceret charitatem: *& paulò ſuperiùs.* Major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. *Ex his confectum eſt hoc caput.*

C. XVIII.

Item *tractatu quinto in eandem.*

FOrtè *h* nata eſt in te charitas, ſed nondum perfecta eſt: noli deſperare, nutri eam, ne offocetur *i*.

C. XIX.

Idem *ad Hieronymum, epiſt.29.*

CHaritas *k* in quibuſdam eſt perfecta, in quibuſdam eſt imperfecta: perfectiſſima autem in hac vita haberi non poteſt.

¶ *Caput hoc eſt ſumma quædam verborum Auguſtini in loco indicato.*

C. XX.

Idem *in libro 50. homiliarum, homiliâ nonâ.*

SI ſermo *l* meus invenit in cordibus veſtris aliquam ſcintillam gratuiti amoris Dei, ipſam nutrite, ad hanc augendam vos advocate. *& paulò poſt* ¶ Flete 1, nutrite in vobis: ipſa cùm creverit, & flammam digniſſimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna conſumet.

1 ¶ Flete,] *Non eſt emendatum ob gloſſam: nam in multis vetuſtis codicibus eſt,* flate, *& in originali legitur:* Hanc ſcintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, [*Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut ardeat:*] flate, in vobis nutrite, &c.

E contrariò etiam gradus in virtute eſſe probantur, quia & ipſius peccati gradus evidenter apparent. Sicut enim nemo repentè fit ſummus, ita nemo repentè fit turpiſſimus.

C. XXI.

Hinc etiam Auguſtinus *ait in lib. 1. de ſermone Domini in monte, c.23.*

SIcut *a* tribus gradibus ad peccatum pervenitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione: ita ipſius peccati tres ſunt differentiæ, in corde, in facto, in conſuetudine, tanquam tres mortes: una, quaſi in domo, id eſt, cùm in corde conſentitur libidini: altera, quaſi jam prolata extra portam, cùm in factum procedit aſſenſio: tertia, cùm vi conſuetudinis malæ, tanquam mole terrenâ premitur animus, quaſi in ſepulchro jam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum reſuſcitâſſe, quiſquis Evangelium *b* legit, agnoſcit.

C. XXII.

Item Gregorius *lib. 25. Moralium, c.16.*

SCiendum quippe eſt, quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantiâ, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & gravius quidem infirmitate, quàm ignorantiâ: ſed multò gravius ſtudio, quàm infirmitate peccatur.

C. XXIII.

Idem *lib. 21. Moralium, c. 3.*

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cùm per conſenſum delectationis obligatur. Plerunque enim cogitatione pravâ pulſatur, ſed renititur. Plerunque autem, cùm perverſum quid concipit, hoc intra ſemetipſum etiam per deſiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulſat, ſed cùm hanc ſibi per delectationem ſubjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: [*Tentatio* c *vos non apprehendat, niſi humana.*] Humana quippe tentatio eſt, quâ plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia, ut nonnunquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò dæmoniaca eſt, & non humana tentatio, cùm ad hoc, quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus adſtringit.

C. XXIV.

Item Hieronymus *ad c.1. Amos.*

SUper tribus *d* ſceleribus Damaſci, &c. ut ſuprà.

Non eſt mirum, ſi in virtute gradus eſſe dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita evidenter monſtrantur. ¶ *Hæc itaque charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in ſingulis naſcitur, antequam roboretur, ante ſui perfectionem amittitur, & reparatur. Unde Auguſtinus in libro de correptione & gratia, cap.7.* [Quicunque ab illa originali damnatione iſtâ divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quòd & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, uſque in finem perſeverant, & ſi quando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum etſi ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerant, redeunt.]

C. XXV.

Idem *ibid.*

FIrmum Dei fundamentum ſtat, immobile 1 habens ſignaculum hoc: *e* [*Scit* f *Dominus, qui ſunt ejus.*] Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit, aut, ſi qui ſunt, quorum deficit, reparatur, antequam vita iſta finiatur: & deletâ, quæ intercurrerat, iniquitate, ad finem perſeverantia deputatur.

1 ¶ Immobile] *Abeſt ab originali: ſed non eſt expuncta ob gloſſam.*

---

a *al. mandatum.* b *Joan.15.* c *1 Joan.4.* d *al. Domino. Joan. 13. Sentent. 3. diſtinct. 29.* e *al. perfectionem.* f *Philip.1.* g *Sentent. 4. diſt. 24.* h *Tranſpoſitis aliquibus verbis.* i *al. ſuffocetur.* k *Sentent. 4. diſt. 36.* l *Sentent. ibidem.*

c *Sent. 4. diſt. 16.* b *Matth. 9. Luc. 7.* c *1. Corinth. 10.* d *Diſtinct. 1. de pœnitentia, c. ſuper tribus.* e *2. Timoth. 2.* f *al. ſcivit.*] *orig.*

C XXVI.

C. XXVI.

Idem *in eodem libro, cap. 9.*

NUllus *a* eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

C. XXVII.

Item *ibidem.*

TAlibus *b* Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: uſque adeò prorſus omnia, ut etiam, ſi qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum.

C. XXVIII.

Item Apoſtolus *ad Galatas, cap. 5.*

CIrcumciſio non eſt aliquid, neque præputium: ſed fides, quæ per dilectionem operatur.] Et *c* hoc olim in vobis, quia currebatis benè per opera fidei ex dilectione.

C. XXIX.

Item *ad Hebræos, cap. 6.*

NOn eſt tam injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, &c.]

Operis, quo omnia ſua fecerant communia, & hoc ex dilectione, & hoc ad gloriam Dei. Ecce triplex bonum, quaſi diceret, olim multa operati eſtis, pro quibus, ſi pœniteatis de malis, benefaciet vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas, dum Apoſtolus redargueret, meritò fidei probat aſſecutos remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in Spiritu Sancto, & juſtitiam bonæ operationis, quæ omnia aut ſine charitate nunquam verè fuerunt in eis, aut veram charitatem habuerunt, à qua poſteà lapſi ſunt, qui de operibus legis gloriabantur.

C. XXX.

Item de quolibet adulto Auguſtinus *ait:*

TOlle charitatem, odium tenet. *Item.* Omnis *d*, qui non diligit, odit. *Item in Evangelio.* [*Nemo* e *poteſt duobus Dominis ſervire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, alterumq́ contemnet.*]

Adam f *verò cùm in virili ætate à Domino creatus ſit, antequam à diabolo tentaretur, dum de latere ejus uxor formabatur, dum in ecſtaſi raptus angelicæ curiæ intererat, dum evigilans futura Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta vaticinabatur, aut charitatem, aut odium habebat. Si autem odium habebat, non fuit diabolus auctor noſtri peccati. Item. Si ſine charitate à Deo creatus eſt, ejus ſimilitudinem in creatione ſui nequaquam accepit. Item. Si ſine charitate creatus eſt, juſtus & innocens à Deo factus non eſt: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrii, juſtitiæ, & innocentiæ ſine charitate particeps eſſe non poteſt. Colligitur ergo, quòd Adam antequam peccaret, charitatem habuit, ſine qua juſtus & innocens eſſe non potuit.*

C. XXXI.

Unde Auguſtinus *in Geneſim ad literam, lib. 6. cap. 24.*

QUomodo renovari dicimur, ſi non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus, quia juſtitiam, ex qua in peccatum lapſus eſt. *& paulò poſt, cap. 7.* ¶ Expoliantes *g* vos veterem hominem cum actibus ſuis, induite novum, qui renovatur in agnitionem Dei, ſecundùm imaginem ejus, qui creavit eum. Hanc imaginem in Spiritu mortis impreſſam perdidit Adam per peccatum. *& poſt pauca.* ¶ Stola *h* illa prima, juſtitia eſt, unde lapſus eſt Adam.

¶ In hoc & in ſequenti capitulo addita ſunt nonnulla ex originali, in quo tamen longè copioſiùs & clariùs hæ ſententiæ exponuntur.

a *Infrà diſt. 4. ſi ex bono.* b *Roman. 8.* c *Videntur eſſe ex gloſſa aliqua, aut Gratiani verba.* d *Joan. 3.* e *Luc. 16. Matt. 6.* f *Gen. 2.* g *Coloſſ. 3.* h *Luc. 15.*

C. XXXII.

Idem *in homilia 11.* a

PRinceps vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitiâ ornatum, temperantiâ compoſitum, charitate circumdatum *b*, primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliavit, inſuper & peremit. Namque cùm homini abſtuliſſet pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, dominio ſuo eum obſtrinxit. *& paulò poſt.* ¶ Adam amiſsâ temperantiâ intemperans effectus eſt: perditâ charitate malus inventus eſt.

C. XXXIII.

Item Ambroſius *lib. 6. epiſt. 41. ad Sabinum.*

QUando Adam ſolus erat, non eſt prævaricatus: quia mens ejus adhærebat Deo.

C. XXXIV.

Item ad eundem, *eodem libro, epiſt. 42.*

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator aſſiduus, civis Sanctorum, complantatus 1 virtutibus.

1 ¶ Complantatus] *In vulgatis erat,* Angelorum complantatus, *quæ vox abeſt à multis manuſcriptis, & ab originali.*

C. XXXV.

Idem *in Hexameron, lib. 6. c. 7.*

ILla anima à Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendoremque pietatis. Illa anima benè picta eſt, in qua elucet divinæ operationis effigies, Illa anima benè picta eſt, in qua eſt ſplendor gloriæ, & paternæ imago ſubſtantiæ. Secundùm hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretioſa eſt. Secundùm hanc imaginem Adam ante peccatum [depictus *c* fuit:] ſed ubi lapſus eſt, depoſuit imaginem cœleſtis, ſumpſit terreſtris effigiem.

C. XXXVI.

Idem *de fuga ſeculi, cap. 4.*

SImilem Dei eſſe, eſt habere juſtitiam, habere ſapientiam, & in virtute eſſe perfectum.

C. XXXVII.

Idem *libro ſecundo de Jacob, & vita beata, cap. 5.*

SApiens nunquam inanis eſt, ſemper in ſe habens amictum prudentiæ, qui poteſt dicere, [*Juſtitiam induebam, & veſtiebam judicium,*] ſicut dixit Job *d*. Namque hæc mentis ſunt interna velamina, quæ nemo alius poteſt auferre, niſi cùm aliquem ſua culpa deſpoliat. Denique ſic deſpoliatus Adam nudus inventus eſt.

C. XXXVIII.

Idem *in libro de Iſaac, & anima, c. 5.*

SEd nec Adam primus 1 nudus erat, quando eum innocentia veſtiebat.

1 ¶ Primus] *In originali eſt,* primò. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Vox autem,* homo, *quæ in vulgatis ſequebatur, abeſt etiam à multis manuſcriptis.*

C. XXXIX.

Idem *in libro de Paradiſo, cap. 13.*

UT *e* cognoverunt *f*, quòd nudi eſſent.] Et antè quidem nudi erant; ſed non ſine virtutum integumentis.

Opponitur etiam illud, quod omnis clamat auctoritas: ſi ſic permanſiſſet, ut erat ante peccatum, eſſet translatus in gloriam, quam habituri ſunt ſancti: ſed nemo adultus ſine charitate intrat: charitatem ergo habebat. ¶ Item opponitur de Moyſe, cujus fidem Apoſtolus in epiſtola ſua ad Hebræos g *commendans, dignis præconiis ejus merita prædicavit: dum* h *ſe negavit eſſe filium filiæ Pharaonis, malens affligi cum fratribus, quàm perfrui jucunditate temporalis palatii: dum fratri compatiens Ægyptium ſabulo obruit:*

a *In concione ad Catechumenos, verbis hinc inde collectis.* b *al. ſplendidum.* c *abſunt ab orig.* d *Job. 27.* e *Et*] *orig.* f *Gen. 3.* g *Heb. 11.* h *Exod. 2.*

dum veritus animoſitatem Regis, Ægyptum reliquit: dum divino vallatus auxilio, Regis furorem contempſit, atque in virtute ſignorum populorum de Ægypto eduxit. Quæ a *omnia quibus laudibus ſunt efferenda, ſi tunc charitas in eo non erat, cùm non habeat aliquid viriditatis in ſe ramus boni operis, niſi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui* b *Dominus facie ad faciem loquebatur, ſicut homo ſolet loqui cum amico ſuo? Quomodo charitatem non habebat, qui pro populo ſupplicans dicebat:* c [Aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro tuo?] *An non proximum diligebat, qui* d *pro populo ſe objiciens, illum ab interitu liberavit? An non diligebat Deum, qui* e *pro eo in vituli cultores deſæviens, ipſius vituli caput in pulverem comminuit: atque ut in ſeceſſum projiceretur, aquâ miſtum Iſraëlitis bibendum dedit, nonnullos ex ejus cultoribus gladio feriri præcipiens, ut populum, cujus erat interitus major futurus, reconciliaret Deo? An* f *non charitatem habebat, de cujus ſpiritu Dominus accepit, & ſuper ſeptuaginta ſeniores Iſraël præpoſuit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia, ſive de ejus benignitate dubitans, cùm cætera certâ fide promiſiſſet, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit, dicens:* g [Nunquid de petra hac potero vobis educere aquam?] *Quod nulli leve videatur, cùm in pœnam delicti ejus, ſibi & Aaron à Domino dictum ſit!* [Quia non exaudîſtis vocem meam, ut glorificaretis me coram filiis Iſraël, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.] *An* h *charitatem non habebat Aaron, quando fratri coadjutor datus eſt, ut eſſet os ejus ad populum, ut per eum ſigna fierent in Ægypto? Qui* i *tamen in cultura vituli poſteà conſenſum populo adhibuit. An* k *charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Iſraël ſolus à Domino electus eſt, ut pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ cæteris à Domino in Pontificem electus eſt? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio ſe oppoſuit, & iram Dei placavit? Et tamen, ut præmiſſum eſt, ad aquas contradictionis iram Domini adversùm ſe poſteà provocavit. Nunquid etiam David charitatem non habuit, ſuper* l *quem Spiritus Domini à die unctionis directus eſt? An fortè dicetur eſſe directus ſuper eum, ut ex tunc gratiam prophetandi haberet, non ut ex eo gratiam divinæ dilectionis acciperet? Quod abſurdum planè videtur de eo ſentire, de quo Dominus ait:* m [Inveni hominem ſecundùm cor meum.] *Quomodo etiam charitatem non habebat, qui* n *quærenti animam ſuam pepercit? qui oram chlamydis ejus præſcidit, poſteà cor ſuum graviter percuſſit, clamans:* [Quem perſequeris Rex Iſraël, canem mortuum, & culicem unum?] *Quomodo charitatem non habebat, qui* o *mortem inimici ſui tam graviſſimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui* p *aquam de ciſterna Bethleem ſuorum periculo ſibi oblatam non bibit, ſed coram Domino libavit? Quomodo charitatem non habebat, qui irriſus à Michol filia Saul, eò quòd ante arcam Domini citharam & Pſalterium percutiens ſaltaſſet, ait:* q [Ludam, & vilior fiam in oculis meis.] *Si charitatem non habebat, quâ conſcientiâ ſecurus imprecabatur ſibi ipſi, dicens:* r [Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis?] *Si charitatem non habebat, quâ temeritate juſtè ſe judicari rogabat, dicens:* s [Judica me, Deus, ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundùm innocentiam meam ſuper me?] *Idem.* t [Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum?] *Et tamen poſt tot & innumera alia divinæ & ſupernæ dilectionis judicia, quàm graviter deliquerit, nullus ignorat, qui* u *Bethſabeæ adulterium, & Uriæ homicidium audivit. Cujus pœnitentia ſi ſine charitate Domino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo ſacrificium cordis contriti, & Spiritûs contribulati Domino promittere audebat, dicens?* a [Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique: holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo, Spiritus contribulatus, &c.] *Denique cùm falſæ pœnitentiæ nulla à Deo promittatur remiſſio, quomodo à Propheta* b *audire meruit:* [Dimiſſum eſt tibi peccatum tuum,] *ſi veram cordis contritionem non habuit? Evidenter itaque apparet, eum tunc charitatem habuiſſe, & ex charitate ſacrificium cordis contriti, & Spiritûs contribulati Domino obtuliſſe: alioqui temerariè poſtulâſſet:* c [Averte faciem tuam à peccatis meis,] *& cætera, quæ in eodem Pſalmo continentur; niſi odium mali, & dilectio boni ad humilitatem pœnitentiæ illum provocâſſet. De quo etiam ſanctus Ambroſius* d *in libro de Iſaac, & anima, c. 3. ſcribit, dicens:* [Fugerat ſanctus David odio Saul Regis, non relinquens terras, ſed declinans contagia Regis immitis & ſuperbi: quia mens ejus adhærebat Deo,] *cui ſine charitate nullus adultus adhærere poteſt. Et* e *tamen, quàm graviter in populi dinumeratione poſteà deliquerit, ipſius delicti pœna indicavit. Item ſecundùm hanc ſententiam, qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remiſſionem in baptiſmo conſecutus non eſt, ſive in annis infantiæ, ſive adultus ad baptiſmum acceſſit: quia Dei amorem non habuit, ſine quo nemo unquam invenit gratiam: atque ita ſecundùm hæreſin Joviniani, ſi verò ex aqua & Spiritu Sancto quis renatus fuerit, ulteriùs criminaliter peccare non poteſt: vel ſi criminaliter peccat, aquâ tantùm, non Spiritu probatur eſſe renatus. Cui ſententiæ illud epiſtolæ Joannis* f *conſentire videtur:* [Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius manet in eo: & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. In hoc enim manifeſti ſunt filii Dei, & filii diaboli.] *Et in fine epiſtolæ:* [Omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei conſervat eum, & malignus non tangit eum.] *Verum hæc auctoritas Apoſtoli, quantum illi ſententiæ faveat, atque illa ſecta erroris quantum veritati ſit adverſa,* Hieronymus *oſtendit, ſcribens contra Jovinianum, lib. 2. in principio.*

C. XL.

SI enim, inquit, omnis *g*, qui natus eſt ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non poteſt; quomodo præcipit, ut caveant, ne tententur? dicens: *h* [*Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris.*] Et in eadem rurſùs epiſtolâ: [*Si* i *dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis & juſtus eſt, ut remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus non eſt in nobis.*] Exiſtimo, quòd Joannes baptizatus ad baptizatos ſcripſerit, & quòd omne peccatum à diabolo ſit. Ille peccatorem ſe confitetur, & ſperat remiſſionem, poſt baptiſma, peccatorum. Et Jovinianus meus dicit: [*Ne tangas me; quoniam mundus ſum.*] Quid ergo? Contraria ſibi Apoſtolus loquitur? Minimè. In eodem quippe loco, cur hoc dixerit, ſtatim ediſſerit: *k* [*Filioli mei, hæc ſcribo vobis, ut non peccetis: ſed & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Et in hoc ſcimus, quòd cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſervat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.*] Propterea, inquit, ſcribo vobis, filioli mei, omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, ut non peccetis: & tamdiu ſciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaveritis: imò,

a *B Gregor. homil. 27.* b *Exod. 33.* c *Exod. 32.* d *Numer. c. 16.* e *Exod. 32.* f *Num. 21.* g *Num. 20.* h *Exod. 4.* i *Num. 23.* k *Numer. 16.* l *1. Regum 16.* m *Actor. 13.* n *1. Reg. 24.* o *3. Reg. 1.* p *2. Reg. 23.* q *2. Regum 6.* r *Pſal. 7.* s *Pſal. 34.* t *Pſal. 25.* u *2 Regum 21.*

a *Pſal. 50.* b *2. Reg. 12.* c *Pſal. 50.* d *Mutatis verbis, ſed incolumi ſententiâ.* e *Sent. 3. diſt. 30. 2. Reg. 24. & 1. Paralip. 21.* f *1. Joan. 3.* g *Omiſſis aliquot verbis.* h *1 Joan. 5.* i *1 Joan. 1.* k *1. Joan. 2.*

qui

qui in generatione Domini perſeverant, peccare non poſſunt. Quæ *a* enim communicatio luci & tenebris? Chriſto & Belial? Quomodo dies & nox miſceri non queunt, ſic nec juſtitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Chriſtus & Antichriſtus. Si ſuſceperimus Chriſtum in hoſpitio noſtri pectoris, illicò fugamus diabolum. Si peccaverimus & per peccati januam ingreſſus fuerit diabolus, protinùs Chriſtus recedit: Unde & David *b* poſt peccatum: [*Redde mihi,* ait, *lætitiam ſalutaris tui:*] ſcilicet, quam peccando amiſerat. [*Qui* c *dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt.*] Chriſtus veritas appellatur: [*Ego* d *ſum,* inquit, *via & veritas,*] (*&* e *vita.*) Fruſtrà nobis in eo plaudimus, cujus mandata non facimus. [*Scienti* f *bonum, & non facienti illud, peccatum eſt. Quomodo corpus ſine ſpiritu mortuum, ſic & fides ſine operibus mortua eſt.*] Nec grande putemus unum Deum noſſe, cùm & dæmones *g* credant, & contremiſcant. [*Qui* h *dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.*]

4 pars. ¶ Eligat adverſarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Chriſto, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, ut Chriſtus. Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Chriſto, quia non ingreditur, ut Chriſtus. Ille *i* peccatum non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus: qui cùm malediceretur, non remaledixit, & tanquam agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum: ad quem venit Princeps *k* mundi iſtius, & invenit in eo nihil: qui *l* cùm peccatum non feciſſet, pro nobis peccatum eum fecit Deus. Nos autem juxta epiſtolam *m* Jacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans *n*, ſi unius quidem diei fuerit vita ejus. Quis enim *o* gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis *p* confidet mundum ſe eſſe à peccatis? tenemurque *q* rei in ſimilitudinem prævaricationis Adæ. Unde & David: *r* [*Ecce,* ait, *in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea.*] Et beatus Job: *s* [*Si fuero juſtus, os meum impia loquetur: & ſi ſine crimine, pravus inveniar: & ſi purificatus in nive, & lotus mundis manibus, ſatis me ſorde tinxiſti, & execratum eſt me veſtimentum meum.*] Verùm, ne penitùs deſperemus, arbitrantes nos poſt peccata baptiſmi non poſſe ſalvari, ſtatim hoc ipſum temperat. [*Et* t *ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Jeſum Chriſtum juſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*] Hoc ad credentes poſt baptiſma loquitur, & advocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit, ſi quid peccaveritis, advocatum habetis apud patrem, Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis veſtris, ne eos diceres non plenâ fide baptiſma conſecutos: ſed [*advocatum,* inquit, *habemus apud patrem, Jeſum Chriſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris,*] & non ſolùm pro Joannis, illorumque peccatis, ſed etiam [*pro totius mundi.*] In toto autem mundo & Apoſtoli ſunt, omneſque credentes. Ex quibus liquidò comprobatur poſt baptiſma poſſe peccari. Fruſtrà enim habemus advocatum Jeſum Chriſtum, ſi peccari non poteſt. Petrus Apoſtolus ad quem dictum fuerit: [*Qui* u *lotus eſt, non neceſſe habet, ut iterùm lavet.*] &, [*Tu* x *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:*] ab ancilla perterritus negat. Et ipſe Dominus: [*Simon,* a *Simon, ecce,* inquit, *ſatanas poſtulavit vos, ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogavi pro te, ne deficeret fides tua.*] *& infrà.* ¶ Si non peccamus poſt baptiſma, cur nobis poſcimus peccata dimitti, quæ in baptiſmate jam ſunt dimiſſa? Quid *b* oramus, ne intremus in tentationem, & ut liberemur à malo, ſi diabolus tentare non poteſt jam baptizatos? Aliud autem eſt, ſi ad catechumenos hæc oratio pertinet, & non convenit fidelibus, & Chriſtianis. Paulus *c* electionis vas caſtigat corpus ſuum, & in ſervitutem redigit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inveniatur. *& infrà.* ¶ Ad Hebræos *d* quoque ſcribens ait: [*Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, & guſtaverunt donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritûs Sancti, guſtaveruntque nihilominùs bonum Dei verbum, virtuteſque ſeculi futuri, & prolapſi ſunt, renovari iterùm ad pœnitentiam, rurſùs crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.*] Certè eos, qui illuminati ſunt, & guſtaverunt Dei donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritûs Sancti, guſtaveruntque bonum Dei verbum, negare non poſſumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non poſſunt, quomodo nunc Apoſtolus dicit, [*Et prolapſi ſunt?*] Verùm ne Montanus *e*, & Novatus hic rideant, qui contendunt non poſſe renovari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt ſibimet filium Dei, & oſtentui habuerunt, conſequenter hunc errorem ſolvit, & ait: *f* [*Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi, meliora & viciniora ſaluti, tametſi ita loquimur. Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtrâſtis ſanctis ſuis, & nunc miniſtratis.*] Et revera grandis injuſtitia Dei eſſet, ſi tantùm peccata puniret, & bona opera non ſuſciperet. Ita locutus ſum, inquit Apoſtolus, ut vos à peccatis retraherem, & deſperationis metu facerem cautiores. Cæterùm confido de vobis, dilectiſſimi, meliora & viciniora ſaluti. Neque enim juſtitiæ Dei eſt, ut obliviſcatur bonorum operum, & miniſterii, quod propter nomen ejus exhibuiſtis, & exhibetis in ſanctos, & tantùm meminerit peccatorum. *& paulò poſt.* ¶ Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin, ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt. Sicut in bonis operibus perfectior eſt Deus [*non* g *eſt enim volentis, neque currentis, ſed miſerentis, & adjuvantis Dei, ut pervenire valeamus ad calcem:*] ſic in malis atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiva, & perfectio diaboli. Cùm viderit nos ſuper *h* fundamentum Chriſti ædificare fœnum, ligna, ſtipulam, tunc ſupponit incendium. Ædificemus ergo aurum, argentum, lapides pretioſos: & tentare non audebit. Quanquam & in hoc non ſit certa & ſecura poſſeſſio. Sedet *i* quippe Leo in inſidiis, & in occultis, ut interficiat innocentem: & vaſa *k* figuli probat fornax, homines autem juſtos tentatio tribulationis. Et in alio loco ſcribitur: [*Fili, accedens ad ſervitutem Dei, præpara te ad tentationem.*] Rurſùs idem Jacobus loquitur: *m* [*Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm. Si quis auditor eſt verbi, & non factor, iſte ſimilis eſt viro, qui conſiderat vultum nativitatis ſuæ in ſpeculo: conſideravit illum, & ſtatim recedens, oblitus eſt qualis ſit.*] Fruſtrà monuit, ut jungerent opera fidei, ſi poſt baptiſma peccare non poterant. [*Qui* n *totam legem,* inquit, *ſervaverit, & peccaverit in uno, factus eſt omnium reus.*] Quis *o* noſtrûm abſque peccato? concluſit *p* Deus omnia ſub delicto, ut omnibus miſereatur. Petrus *q* qunque: [*Novit,* inquit, *Dominus pios de tentatione eruere.*] Et de falſis doctoribus: [*Hi* r *ſunt fontes*

a *2.Corinth.6.* b *Pſal.50.* c *1 Joan.2.* d *Joan.14* e *abſunt à B. Hieronymo.* f *Jac.4.* g *Jac.2.* h *Joan.ibid* i *1.Petr.2.* k *Joan.14.* l *2.Corinth.5.* m *Jac.5.* n *abeſt ab orig.* o *Job.14. ex 70.* p *Prov.20.* q *Rom.5.* r *Pſal.50.* s *Job.9. ex 70. quibuſdam omiſſis.* t *Joan. ibidem.* u *Joan.13.* x *Matth.16.*

a *Luc.22.* b *Matth.6.* c *1.Cor.9.* d *Hebr.6.* e *De Montani ſectatoribus vide eundem in ep. ad Marcellum.* f *Heb.6.* g *Roman.9.* h *1.Cor.3.* i *Pſal.9.* k *Eccl.27.* l *Eccleſ.2.* m *Jac.2.* n *Jac.2.* o *Joan.8.* p *Rom.11.* q *2.Pet.2.* r *Petr. ibid.*

ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur. Superbia a *enim vanitatis loquentes pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululùm effugerant, & ad errorem reverſi ſunt.*] Nonne tibi videtur pinxiſſe ſermo Apoſtolicus novam imperitiæ factionem. Aperiunt enim quaſi fontes ſcientiæ, qui cùm aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes Propheticæ, ad quas perveniat veritas Dei, & turbinibus exagitantur dæmonum atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum ſermo ſuperbia eſt: [*Immundus* b *eſt autem apud Deum omnis, qui exaltat cor ſuum:*] ut qui paululùm refugerant à peccatis, ad ſuum revertantur errorem, & ſuadent in luxuria ciborum, carniſque delitias. Quis enim non libenter audiat: Manducemus, *c* & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes & prudentes, pravos vocant: eos verò, qui dulces ſunt in ſermonibus, plùs audiunt. Joannes *d* Apoſtolus, imò in Joanne Salvator ſcribens Angelo Epheſi Eccleſiæ, [*Scio,* inquit, *opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti: ſed habeo adverſum te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto, unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco, niſi pœnitentiam egeris.*] Similiter *e* & cæteras Eccleſias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam provocat: & niſi revertantur ad opera priſtina, comminatur: & in Sardis paucos habere ſe dicit, qui non coinquinaverunt veſtimenta ſua, & ambulaturi ſunt cum eo in albis, quia digni ſunt. Cui autem dicit: [*Memento, unde cecideris.*] &: [*Ecce miſſurus eſt diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini.*] &: [*Scio, ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ.*] &: [*In mente habe, qualiter acceperis & audieris.*] &: [*Serva, & pœnitentiam age,*] & reliqua? utique ei dicit, qui credidit, & baptizatus eſt, & ſtans quondam corruit per delictum. Pauliſper de Veteri Teſtamento exempla diſtuleram: quia ſolent, ubicunque contra eos facit, dicere: [*Lex,* f *& Prophetæ uſque ad Joannem:*] Cæterùm quis ignorat ſub alia *g* diſpenſatione Dei omnes retrò ſanctos ejuſdem fuiſſe meriti, cujus nunc Chriſtiani ſunt? Quomodo *h* ante Abraham placuit in conjugio, ſi nunc virgines placent in perpetua caſtitate. Servivit ille legi & tempori ſuo, ſerviamus & nos Evangelio, & tempori noſtro, in quos fines ſeculorum decurrerunt. David *i* electus ſecundùm cor Domini, qui omnes ejus fecerat voluntates, & qui in quodam Pſalmo dixerat: [*Judica* k *me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, & in Domino ſperans non infirmabor. Proba me, Domine, & tenta me: ure renes meos, & cor meum,*] poſteà tentatur à diabolo, & poſt peccatum pœnitens loquitur: [*Miſerere mei* l, *Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam.*] Magnum peccatum magnâ deleri vult miſericordiâ. Salomon *m* amabilis Domini, & cui bis Deus fuerat revelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore diſceſſit: Manaſſem *n* impiiſſimum Regem poſt captivitatem Babylonicam in priſtinam dignitatem liber dierum reſtitutum refert. Et Joſias vir ſanctus in campo Mageddo & ab Ægyptio Rege confoditur. Jeſus *o* quoque filius Joſedech Sacerdos magnus, quanquam in typo præceſſerit Salvatoris, quia noſtra peccata portavit, & alienigenam ſibi ex gentibus Eccleſiam copulavit, tamen ſecundùm literam poſt ſacerdotium ſordidatus inducitur *a*, & ſtat diabolus à dextris ejus: & candida illi veſtimenta deinceps redduntur. Superfluum eſt de Moyſe & Aaron ſcribere, quòd ad *b* aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromiſſionis non intraverint: cùm beatus Job *c* angelos quoque & omnem creaturam peccare poſſe commemoret, dicens: [*Quid enim? Nunquid homo coram Deo mundus eſt? aut in operibus ſuis ſine macula vir? ſi contra ſervos ſuos non credit, & adverſum angelos ſuos pravum quid reperit: quantò magis habitantes in domibus luteis, de quibus & nos ex eodem luto ſumus? Tentatio* d *eſt vita hominis ſuper terram.*] Et *e* cecidit lucifer, qui mittebat ad univerſas nationes: & ille, qui in paradiſo delitiarum inter duodecim nutritus eſt lapides, vulneratus à morte *f* Domini, ad inferna deſcendit. Unde & Salvator in Evangelio: *g* [*Videbam,* inquit, *ſatanam, quaſi fulgur de cœlo cadentem.*] Si altiſſima illa ſublimitas cecidit, quis cadere non poſſit? Si in cœlo ruinæ, quantò magis in terra: Et tamen cùm *h* ceciderit lucifer, imò poſt caſum coluber *i* antiquus, virtus ejus in lumbis ejus, & poteſtas ejus ſuper umbilicum ventris. Obumbrantur in eo arbores magnæ, & dormit *k* juxta juncum, & calamum, & caricem. Ipſe eſt Rex omnium quæ in aquis ſunt, ubi ſcilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irritatio nuptiarum. *& infrà.* ¶ Tranſivimus *l* ad ſecundam partitionem, in qua negat eos, qui totâ fide baptiſma conſecuti ſunt, deinde poſſe peccare, & docuimus, quòd excepto Deo, omnis creatura ſub vitio ſit, non quòd univerſi peccaverint, ſed quòd peccare poſſint, & ſimilium ruina, ſtantium metus ſit.

¶ Ut ea, quæ ad initium hujus longi capitis ſpectant, meliùs intelligantur, neceſſe eſt antecedentia apud B. Hieronymum legere: in quibus objectio ex verbis ſancti Joannis deducta exprimitur. Omninoq; in toto hoc capite ſæpè ad originale recurrendum eſt, quanquam ex eo multa ſunt emendata, & nonnulla, quæ magis neceſſaria videbantur, addita.

Evidenter itaque ex præmiſſis apparet, nonnullos charitatem habere, quam poſteà criminaliter delinquendo amittunt. Quòd ſi quis contendat non de virtute, ſed de virtutis opere debere intelligi, deliberet, quid reſpondeat de innocentia Adæ, de juſtitia Moyſis, David & cæterorum, qui plenâ fide ad baptiſma accedentes, licèt poſteà prolapſuri ſunt, tamen cœleſtia dona deguſtant, & Spiritus Sancti fiunt participes, ut non ſolùm ante humanos, verùm etiam ante Dei oculos ex aqua & Spiritu Sancto inveniantur renati: qui ſi charitatem Dei non haberent, aquâ tantùm regenerarentur, non Spiritu. Opera enim, ſeu ſacramentorum participatio, niſi ex charitate procedant, apud Deum nec juſtitiam, nec innocentiam præſtant. Si enim (*inquit Apoſtolus* m) habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, & ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. *¶ Sed quia de prædeſtinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd charitatem amittant, & amiſſam recuperent, de Reprobis etiam videndum eſt, An ipſi charitatem habeant, quâ amiſſâ poſteà damnentur.*

C. XLI.

De his ita ſcribit Auguſtinus *in lib. de correptione & gratia, c. 9.*

APoſtolus *n* ſciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono uſque in finem non permanere, mox addidit: [*his, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, &c.*] *Idem in eodem libro, cap. 6.* ¶ An adhuc & iſte nolens corripi, poterit dicere: Quid ergo feci, qui 1 non accepi?

a *al. Superba*] *orig.* b *Eſa. 22.* c *1. Corinth. 15.* d *Apocal. 2.* e *Apocal. 3.* f *Matth. 11.* g *al. altera.* h *Supr. 32 quæſt. 4. quis ignorat. Rom. 4.* i *1. Corinth. 10.* k *Pſal. 25.* l *Pſalm. 50.* m *2. Reg. 12.* n *2. Paral. 33.* o *Suprà, di ſtinct. 50. Jeſus.*

a *Zach. 3.* b *Pſal. 108. Num. 20.* c *Job. 15. & 4.* d *Job. 7.* e *Eſa. 14.* f *al. monte.* g *Luc. 10.* h *Eſa. 14.* i *Ezech. 28.* k *Job. 40.* l *Prope finem ſecundi libri.* m *1. Corinth. 13.* n *Roman. 8.*

quem

quem conſtat accepiſſe, & ſuâ culpâ, quod acceperat, amiſiſſe. Poſſum, inquit, poſſum omnino, quando me arguis *a*, quòd ex bona vita in malam meâ voluntate relapſus ſum, dicere adhuc: quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur, ſed in illa uſque in finem perſeverantiam non accepi. *In eod. cap. 9.* ¶ In *b* bono illos volebat proculdubiò permanere, erant utique in bono, ſed in eo non permanſerunt. *In eod. cap. 13.* ¶ Propter hujus utilitatem ſecreti, credendum eſt quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & juſtè vivere, & poſteà cadere, &c.

1 ¶ Qui non accepi?] *Reſtitutus eſt hic locus ex originali, nam anteà valdè erat depravatus. Ac tamen, quoniam hæ ſententiæ valde mutilatæ referuntur, operæ pretium fuerit ad fontem adire,*

Multa ſimilia de reprobis in Evangelio c *etiam.* [Qui perſeveraverit uſque in finem, &c.] *In eodem* d. [Iterùm homo iſte incipit, &c.]

C. XLII.

Idem Auguſtinus *in eod. lib. de corrept. & gratia, c. 8.*

MIrandum *e* eſt, quare Deus quibuſdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perſeverantiam.

Item illud f *Evangelii:* [Non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.]

C. XLIII.

Item Gregorius *lib. 8. Moralium, c. 35.* g

MUlti benè incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Non autem bene incipit, qui nunquam ex charitate operatur. Quòd ſi ex charitate aliquando aliquid agit, & charitatem aliquando in ipſo neceſſe eſt eſſe.

5 pars. *Illud autem Gregorii:* h [Qui ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt, &c.] *non de omnibus generaliter reprobis, ſed de hypocritis ſpecialiter intelligendum eſt. Quod ex verbis ejusdem evidenter datur intelligi. Cùm enim quæſtionem propoſuiſſet, cur* i *miſericors Deus iſta fieri permittat, ut Leviathan ſeu nunc per ſuggeſtiones callidas, ſive tunc per damnatum illum, quem replet, hominem, vel Solis ſibi radios, id eſt, doctos quoſque, ſapientesq́; ſubjiciat, vel aurum, hoc eſt, viros ſanctitatis claritate fulgentes, quaſi lutum ſibi, vitiis coinquinando, ſubſternat, mox in ejusdem quæſtionis ſolutione ſuppoſuit, dicens.* k

C. XLIV.

CItiùs ad *l* hoc reſpondemus: quia aurum, quod pravis ejus perſuaſionibus, quaſi lutum ſterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt, quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: ſed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpè namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur: quæ ipſa quoque virtus inaneſcens deficit: quia dum innoteſcit hominibus, proculdubiò laudatur, ejusque laus inhianter appetitur: unde fit, ut & ipſa virtus ante Dei oculos virtus non ſit, dum abſcondit, quod diſplicet, prodit, quod placet. Quæ itaque eſſe merita apud Deum poſſunt, quando & mala occulta ſunt, & bona publica? Plerunque enim, ſicut diximus, latet ſuperbia, & caſtitas innoteſcit. Atque ideò oſtenſa diu charitas circa vitæ finem perditur, quia cooperta ſuperbia uſque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemoſynis vacat, propria diſtribuit: ſed tamen multis injuſtitiis ſervit, vel fortaſſe linguam in detractionibus *m* exercet: & fit plerunque, ut is, qui miſericors fuerat, juxta vitæ ſuæ terminum, rapacitatis & crudelitatis ſtimulis inardeſcat. Quod valdè juſto judicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc, unde Deo diſplicuit, corrigere nunquam curavit. Alius patientiæ ſtudet: ſed dum invidere aliis, & ſervare in corde malitiam non cavet, fit quandoque impatiens, quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid aurum ſunt, & per aliquid lutum ſunt. Atque hoc aurum, quaſi lutum, ſternitur, quando occultis peccatis exigentibus etiam virtus, quæ publicè claruerat, diſſipatur. Sed operæ pretium credimus, ſi in his virtutem ſuperni ordinis ſubtiliùs perpendamus. Sæpè *a* enim omnipotens Deus occulta quorundam mala diu *b* tolerat, ut aperta eorum bona electorum ſuorum uſibus profutura diſpenſet. Nam nonnulli mundum nequaquam funditùs deſerentes, non perſeveraturi anguſtum iter arripiunt: ſed ad quærendam anguſtam viam exemplo ſuo eos, qui perſeveraturi ſunt, accendunt. Unde plerunque contingit, ut ipſum hoc, quod benè videntur vivere, non ſibi, ſed ſolis potiùs electis vivant: dum exemplis ſuis ad benè vivendi ſtudia perſeveraturos alios non perſeveraturi provocant. Sæpè enim quoſdam videmus viam ingredi, ad locum propoſitum feſtinare; quos alii, quia euntes conſpiciunt, ſequuntur, eundemque locum pariter petunt: ſed fit plerunque, ut irruente aliquo implicationis articulo poſt ſe redeant, qui præibant, & hi ad locum perveniant, qui ſequebantur. Ita nimirum ſunt, qui non perſeveraturi, viam ſanctitatis arripiunt. Idcircò enim virtutis iter non perventuri inchoant, ut eis, qui perventuri ſunt, viam, quâ gradiantur, oſtendant: quorum etiam caſus utilitate non modicâ electorum provectibus *c* ſervit: quia illorum lapſum dum conſpiciunt, de ſuo ſtatu contremiſcunt, & ruina, quæ illos damnat, iſtos humiliat. Diſcunt enim in ſuperni adjutoris protectione confidere, dum pleroſque conſpiciunt de ſuis viribus præſumentes *d* cecidiſſe. Quando ergò benè agere videntur reprobi, quaſi planum iter electis ſequentibus monſtrant. Quando verò in lapſum nequitiæ corruunt, electis poſt ſe pergentibus, quaſi cavendam ſuperbiæ foveam oſtendunt.

Quòd verò reprobi negantur comedere panem, qui de cœlo deſcendit, vel bibere aquam e *vivam, non ſic accipiendum eſt, ut à charitate penitùs credantur alieni, ſed ut in charitate radicem figere non intelligantur. Aliud eſt enim bibere, vel manducare, atque aliud deguſtare. Unde in Evangelio de Chriſto legitur* f: [Et cùm guſtâſſet, noluit bibere.] *Bibit ergo aquam vivam, & manducat panem, qui de cœlo deſcendit, qui in charitate radicem figit: deguſtat, qui ea aliquatenus communicat, à qua poſteà delinquendo recedit. De quibus Apoſtolus* g *dicit:* [Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & guſtaverunt donum cœleſte, & poſthæc omnia prolapſi ſunt, rursùs renovari ad pœnitentiam.] *Hinc etiam diabolus in veritate ſtetiſſe, non in ea creatus eſſe negatur* h. *Fuit enim in veritate conditus: ſed dum de ſe ſuperbiendo præſumpſit alienus ab ea factus eſt. In veritate autem quomodo eſſe creatus perhibetur, ſi ſine dilectione ſui conditoris creatus eſſe probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus aſſeritur, ſi nihil divinæ dilectionis in ſui conditione acceperit? Quomodo ante ſuperbiæ motum ſine vitio extitit, ſi conditorem ſuum nullatenùs dilexit? Aut quomodo par, ſive excellentior cæteris creatus dicitur, ſi nonnullis eorum in amore Dei conditis, hic ab ejus dilectione vacuus factus eſt? Unde autem hæc differentia inter bonos & malos Angelos proceſſit? Si ex creante, injuſtus videtur Deus, qui ante peccatum infert pœnam, vel qui hoc punit, quod creando infudit. Si autem non ex creante, cùm non ex traduce, reſtat ut ex propriæ libertatis arbitrio vitium ſuperbiæ in angelicam naturam proceſſerit. Bona ergo condita eſt, quæ ſuo vitio à bono in ma-*

a *al. arguit.*] *orig.* b *Infr. diſtinct. 4. ex bono. §. cùm ergo.* c *Matth. 10.* d *Hæc non ſunt inventa.* e *Summatim collecta ſententia.* f *Matth. 10.* g *Potiùs gloſſ. ordin. 2. Paralip. c. 9. in extremo.* h *Infr. eâd. cap. prox.* i *Job. 41.* k *Lib. 34. moralium, c. 9. & 10. al. 13. ad c. 41. Job.* l *Sup. in verbis Gratiani.* m *al. detractationibus*] *orig.*

a *Cap. 10.* b *diu, abeſt ab orig.* c *al. profectibus.* d *abeſt ab orig.* e *Supr. eâd. charitas eſt aqua.* f *Matth. 27.* g *Hebr. 6.* h *Joan. 8.*

lum commutata eſt. Sed quomodo bona eſſe potuit, ſi dilectione penitùs caruit? Neque enim Angelus nobis ſimilis factus eſt, quos uſque ad certum tempus ætatis infirmitas gravat, ut neque virtus, neque vitium, ullum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in ſui creatione, ſicut & cæteri, de quibus dicitur: a [Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perſtiterunt.] *Non ait, quæ diligere Deum cœperunt, ſed,* [quæ in ejus amore perſtiterunt:] *quæ ex creatione diligere cœperant, ut principium divinæ dilectionis omnibus credatur eſſe commune; perſeverantia verò eorum tantummodò intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, ut confirmati ulteriùs cadere non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè ſcirent. Unde bene apud Moyſen priùs cœlum, deinde firmamentum factum eſſe dicitur: quia nimirum angelica natura priùs æqualiter ſubtilis in ſuperioribus eſt condita, poſteà in perſiſtentibus in amore ſui conditoris mirabiliter confirmata.*

C. XLV.

Hinc etiam Gregorius *in Moralibus* b *multa de perfectione angelicæ creationis replicans, charitate negat repletum, non eâ penitùs vacuum aſſerit, quâ, ſi penitùs caruiſſet, nunquam ea, quæ de ejus excellentia dicuntur, convenienter de eo intelligi poſſent.*

PRincipium enim *(inquit B. Gregorius)* viarum Dei Beemoth dicitur *c*: quia nimirum, cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Hujus primatûs eminentiam conſpicit Propheta *d*, cùm dicit: [*Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei: abietes non adæquaverunt ſummitatem ejus: platani non fuerunt æquales* e *frondibus illius: omne lignum* f *paradiſi Dei non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini ejus: quoniam ſpecioſum fecit eum in multis, condenſiſque frondibus.*] Qui namque accipi in cedris, & abietibus, & platanis poſſunt, niſi illa virtutum cœleſtium proceræ celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamvis excelſa ſunt condita, huic tamen nec prælata ſunt, nec æquata, qui ſpecioſus factus in multis, condenſiſque frondibus eſſe dicitur, quia prælatum cæteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta ei *g* ſuppoſita Angelorum multitudo decoravit. Iſta arbor in paradiſo Dei tot quaſi condenſas frondes habuit, quot ſub ſe poſitas ſupernorum Spirituum legiones attendit. Qui idcircò peccans, ſine venia damnatus eſt, quia magnus ſine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rurſum per eundem Prophetam *h* dicitur: [*Tu ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientiâ, & perfectus decore, in delitiis paradiſi Dei fuiſti.*] Multa enim de ejus magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus eſt. Quid namque boni non habuit, qui *i* ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? De ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur, qualis in ſigillo eodem eſſentialiter habetur. Et licèt homo ad ſimilitudinem Dei creatus ſit, Angelo tamen quaſi majus aliquid tribuens, non eum ad ſimilitudinem Dei conditum, ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis dicit: ut quò ſubtilior *k* eſt in natura, eò in illo ſimilitudo Dei pleniùs credatur expreſſa. Hinc *l* eſt, quòd primatûs ejus potentiam adhuc inſinuans idem Propheta ſubjungit: [*Omnis lapis pretioſus operimentum tuum, ſardius, & topazius, & jaſpis, chryſolitus, onyx, & berillus, ſapphirus, carbunculus, & ſmaragdus.*] Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem ſunt ordines Angelorum. Nam cùm per ipſa ſacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, poteſtates, Cherubim & Seraphim apertâ narratione memorantur, quantæ ſint ſupernorum civium diſtinctiones oſtenditur: quibus tamen Beemoth iſte opertus fuiſſe deſcribitur: quia eos, quaſi veſtem ad ornamentum ſuum habuit, quorum dum claritatem tranſcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cujus illic adhuc deſcriptione ſubjungit: [*Aurum* a *opus decoris tui: & foramina tua in die, quâ conditus es, præparata ſunt.*] Aurum opus decoris ejus extitit, quia ſapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina verò idcircò in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamenti compoſitione jungantur, & nequaquam à ſe diſſideant: quos interfuſum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt: quia videlicet capax charitatis eſt conditus: quâ ſi repleri voluiſſet, ſtantibus Angelis, tanquam poſitis in Regis ornamento lapidibus potuiſſet inhærere. Si enim charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet, ſanctis Angelis ſociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iſte foramina: ſed ſuperbiæ *b* vitio, charitatis auro non ſunt repleta. Nam quia idcircò ligantur auro, ne cadant, idcircò iſte cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempſit. Nunc autem cæteri lapides, qui huic ſimiliter fuerant perforati, penetranti ſe invicem charitate ligati ſunt: atque hoc in munere, iſto cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo ſolvantur. Hujus principatûs celſitudinem adhuc idem Propheta intuens, adjungit: [*Tu* c *Cherub extenſus* d, *& protegens in monte ſancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulâſti,*] Cherub quippe plenitudo ſcientiæ interpretatur: & idcircò iſte Cherub dicitur, quia tranſcendiſſe cunctos ſcientiâ non dubitatur, qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit: quia inter angelorum corda charitatis igne ſuccenſa clarus gloriâ conditionis extitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: & quia comparatione claritatis ſuæ cæterorum claritatem obumbrâſſe creditur, ipſe extentus, & protegens fuiſſe reperitur. Reliquos enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentiâ majore tranſcendit. Quod *e* ergo illic ſpecioſus in multis frondibus, quod illic ſignaculum ſimilitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hîc voce Dominicâ Beemoth iſte viarum Dei principium vocatur. De quo idcircò tam mira, in quibus fuit, & quæ amiſit, inſinuat, ut territo homini oſtendat, quid ipſe, ſi ſuperbiat, de elationis ſuæ culpa paſſurus ſit, ſi feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis elevavit. Conſideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, ſi & prælatus Angelis Angelus in cœlo *f*, de cœlo in terram proſternitur.

6 pars. *Charitas autem, quæ in adverſitate deſeritur, ficta, id eſt, fictilis, & fragilis eſſe perhibetur, ſicut fides, ex qua charitas procedit, ficta, id eſt, fragilis apud Apoſtolum eſſe negatur. Similiter charitas, quæ in adverſitate deſeri poteſt, dicitur vera nunquam fuiſſe. Sicut* g *enim Hieronymus contra Jovinianum ſcribit:* [Omnis creatura ſub vitio eſt, non quòd omnis peccaverit, ſed quia nulla eſt, quæ peccare non poſſit.] *Poſſe autem peccare, ut* h *Auguſtinus ait, non eſt aliquid poſſe, imò aliquid non poſſe. Unde ille ſolus vocatur omnipotens, qui hoc non poteſt, quia omnia poteſt, quæ poſſe, eſt aliquid poſſe. Sicut ergo ejus comparatione, qui mutabilitatem neſcit, omnis creatura vitioſa dicitur, quia mutabilitatis eſt capax, juxta illud:* [Non *i* juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.] *&,* [Aſtra non ſunt *k* munda in conſpectu ejus:] *Sic comparatione ejus creatura, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur,*

a *B. Gregor. 27. Mor. c. 25. al. 24. & gloſſ. ord. in c. 1. Gen. ad ea verba* [*fiat firmamentum.*] *ex Greg.* b *Greg. lib. 32. Mor. c. 24. al. 18.* c *Job. 40.* d *Eſa. 2. & 14. Ezech. 31.* e *alit. aquæ.* f *al. lignum pretioſum.* g *al. &.* h *Ezech. 28.* i *al. ſi.* k *al. ſublimior.* l *Eod. lib. Moral. c. ſequenti. Vide homiliam 34. in Evangelia.*

a *Ezech. 28.* b *al. per ſuperbiæ vitium.* c *Variat paulùm à vulgata: ſed majores varietates in Græca.* d *al. extentus,*] *ibid.* e *Eod. lib. c. ſequent.* f *in cœlo proſternitur.*] *orig.* g *Sup. c. ſi enim. Sent. 1. diſt. 42.* h *lib. 15. de Trinit. c. 15. & de ſymbolo fidei, c. 1.* i *Pſal. 142.* k *Job. 15.*

non vera, ſed vana eſſe probatur. Unde a *omnis homo mendax dicitur, & vanitati ſimilis factus. Hinc etiam* b *Eccleſiaſtes: Cuncta quæ ſub ſole ſunt, id eſt, quæ temporum viciſſitudinem recipiunt, non tantummodò vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis ineſt, ſed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, eſſe dicuntur. Sic ergo comparatione divinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione ejus, quæ non deſeritur, illa, quæ amittitur, vera eſſe negatur. Sicut autem omnis creatura ſuo modo bona, & vera eſſe dicitur, ſic & charitas, quæ deſeritur, ſuo modo bona, & vera eſſe monſtratur: alioquin à nullo deſereretur, ſi nullo modo in eo eſſet. Quod enim nullo modo verè eſt, nullo modo deſeri poteſt. Quòd ſi aliquo modo verè deſeritur, & aliquo modo id verè eſſe oportet.*

DISTINCTIO III.

H*Æc de charitate breviter ſcripſimus propter eos, qui pœnitentiam negant reiterari poſſe, aſſerentes, quòd ſicut charitas ſemel habita nunquam amittitur, ita pœnitentia ſemel verè celebrata, nullâ ſequenti culpâ maculatur: ſi verò criminalis culpa illam aliquando ſequitur, vera pœnitentia non fuit, nec veniam unquam à Domino impetravit. Quod ex definitione ipſius pœnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt.*

C. I.

Ut enim Ambroſius *ait in quodam ſermone* c *Quadrageſimæ.*

POenitentia eſt, & mala d præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

C. II.

Idem *in lib. 2. de unica pœnitentia, c. 10.*

REperiuntur 1, qui e ſæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam, iterandam poſteà non putarent: quia ſicut unum baptiſma, ita 2 & unica pœnitentia. Verùm præteriti ſemper nos debet pœnitere peccati: ſed hoc delictorum leviorum. At ego faciliùs inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.

1 ¶ Reperiuntur,] *In originali eſt:* Meritò reprehenduntur, qui ſæpiùs agendam pœnitentiam putant: quia luxuriantur, &c. *ut ſup. diſt. 50.* ſi quis poſt.

2 ¶ Ita & unica] *Locus hic, qui ob gloſſas incurrentes non eſt emendatus, apud B. Ambroſium ſic habet:* ita ut pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum leviorum, illa graviorum. Facilius autem inveni, &c.

C. III.

Item Auguſtinus *libro de dogmatibus Eccleſiaſticis, c. 54.*

SAtisfactio f pœnitentiæ eſt, peccatorum cauſas excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere.

C. IV.

Idem *in lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 8.*

POenitentia g eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. *& ỹ. c. 19.* ¶ Continuè dolendum eſt de peccato: quod declarat ipſa dictionis virtus. Pœnitere enim eſt pœnam tenere: ut ſemper puniat in ſe ulciſcendo, quod commiſit peccando. Pœna enim propriè dicitur læſio, quæ punit & vindicat, quod quiſque commiſit. Ille igitur pœnam tenet, qui ſemper punit, quod commiſiſſe dolet.

Pœnitentia h *itaque eſt vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.*

C. V.

In eodem libr. *c. 13.*

SI Apoſtolus a etiam peccata per baptiſmum dimiſſa continuè plorat, nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis quid præter plorare reſtat? quid niſi ſemper dolere in vita? Ubi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tamdiu enim gaudeat, & ſperet de gratia, quamdiu ſuſtentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus b: [*Vade, & ampliùs jam noli peccare.*] Non dixit, non pecces, ſed, nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo ſervabitur, niſi dolor continuè in pœnitentia cuſtodiatur? Hinc ſemper doleat, & de dolore gaudeat, & de doloris pœnitentia, ſi contigerit, ſemper doleat: & non ſit ſatis, quòd doleat, ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſſe doleat.

C. VI.

Item Gregorius *in æſtivum* c *tempus,* [*id eſt, homil. 34. Evang.*]

POenitentiam agere dignè non poſſumus, niſi modum quoque ejuſdem pœnitentiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata d mala plangere, & plangendo non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat. Quid enim prodeſt, ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc avaritiæ æſtibus anhelat? *Idem lib. 9. epiſt. 39. ad Theoriſtam.*

¶ Sunt e, qui dicunt pauci temporis pœnitentiam contra peccatum debere ſufficere, ut iterùm liceat ad peccatum redire. Rectè eos paſtoris primi percutit ſententia, qui ait: f [*Contigit illis illud veri proverbii, canis reverſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti.*] Magna eſt enim contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſed ſi quis in eadem pœnitentia perſeveret. *& ỹ.* ¶ Pœnitentiam verè agere eſt, commiſſa g plangere, & h iterùm plangenda declinare.

C. VII.

Idem Auguſtinus *tractatu 124. in c. 21. Joannis.*

PRoductior i eſt enim pœna, quàm culpa, ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Ac per per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem jam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa. *& paulò pòſt.* ¶ Ira Dei non eſt ut hominis, id eſt, perturbatio concitati animi, ſed tranquilla juſti ſupplicii conſtitutio.

C. VIII.

Item Joannes *os aureum in homilia de pœnitentia.*

PErfecta k pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. *& ỹ.* ¶ In corde ejus contritio eſt, in ore ejus confeſſio, in opere tota humilitas. Hæc eſt perfecta & ſanctifera pœnitentia.

C. IX.

Item Smaragdus in l *expoſitione regulæ S. Benedicti, c. 4.*

ILle pœnitentiam dignè agit, qui, quæ commiſit, ſic præterita mala deplorat, ut futura iterùm non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterùm admittit peccatum, quaſi quis lavet laterem crudum: quia quantò magis laverit, tantò magis lutum facit.

C. X.

Item Auguſtinus *homil. 41.*

POenitentes m (ſi tamen eſtis pœnitentes, & non eſtis irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo,

a *Pſal. 115. & 143.* b *Eccleſ. 1.* c *In ſermone manuſcripto ſæpè citato, cujus initium:* [*Ecce nunc.*] d *Gregor. lib. 9. epiſt. 39. & hom. 34. in Evang. Sent. 4. diſt. 14. Ivo p. 15. c. 1. Infr. ad. pœnitentiam.* e *Sent. ibid. Sup. diſt. 50. ſi quis poſt.* f *Sup. diſt. 1. ſunt qui.* g *Sent. 4. diſt. 17.* h *Sent. ibid.*

a *Rom. 6.* b *Joan. 8.* c *Sic incipit homilia 34. Æſtivum tempus.* d *Sup. eâd. pœnitentia eſt.* e *Si autem dicunt,*] *orig.* f *2. Petr. 2.* g *al. flere,*] *orig.* h *al. ſed iterùm*] *orig.* i *Facit ad hoc Beda lib. quæſt. q. 10.* k *Sup. diſt. 1. perfecta.* l *Iſidorus de ſummo bono, lib. 2. c. 13.* m *Sent. 4. diſt. 15.*

& vos cum catena paſcetis. Quâ, inquis, catenâ? [*Quæ a ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo.*] Audis ligaturam, & Deo putas facere impoſturam? pœnitentiam agis, genua figis, & rides, & ſubſannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœnitet te: ſi non pœnitet, pœnitens non es. Si ergo pœnitet, cur facis, quod malè feciſti? ſi feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, certè non es pœnitens.

C. XI.

Item Iſidorus *lib. 2. de ſummo bono, c. 16.*

IRriſor eſt *b*, non pœnitens, qui adhuc agit, quòd pœnitet, nec videtur Deum poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus: canis reverſus ad vomitum eſt pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indeſinenter fundunt, & peccare non deſinunt. Quoſdam accipere lachrymas ad pœnitentiam, & affectum pœnitentiæ non habere conſtat: quia inconſtantia mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt, nunc verò reviviſcente uſu ea, quæ fleverant, iterando committunt. Eſajas *c* peccatoribus dicit: [*Lavamini, mundi eſtote.*] Lavatur itaque, & mundus eſt, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lavatur, & non eſt mundus, qui plangit quæ geſſit, nec tamen deſerit, ſed poſt lachrymas ea, quæ fleverat, repetit.

C. XII.

Item Auguſtinus *in libro ſoliloquiorum.*

INanis *d* eſt pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum ſanatur tardiùs: frequenter peccans & lugens vix veniam meretur. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poſcere, & mala denuò iterare. Perſiſte ergo in confeſſione: eſto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepiſti, tenere non deſinas: propoſitum bonæ vitæ conſerva jugiter.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum: habentur tamen apud Iſidorum (quem citat Magiſter) penè eadem in dialogo, ſive ſynonymis, non longè ante cap. de caſtitate.*

C. XIII.

Item Gregorius *in paſtorali, part. 3. admonitione 31.*

QUi *e* admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, conſiderare ſolicitè ſciant, quia flendo inaniter ſe mundant, qui vivendo ſe nequiter inquinant, cùm idcirco ſe lachrymis lavant, ut mundi ad ſordes redeant.

C. XIV.

Idem *ibidem.*

QUi *f* admiſſa *g* plangit, nec tamen deſerit, penè graviori culpæ ſe ſubjicit: quia *h* ipſam quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

C. XV.

Idem *ibidem.*

LAvamini *i*, mundi eſtote.] Poſt lavacrum enim mundus eſſe negligit, quiſquis poſt lachrymas vitæ innocentiam non cuſtodit. Lavantur ergo, & nequaquam mundi ſunt, qui commiſſa flere non deſinunt, ſed rursùs flenda committunt.

C. XVI.

Idem *ibidem.*

BAptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: ſed *k* poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lachrymas repetit.

C. XVII.

Idem *in Moralibus, lib. 1. c. ult.*

INcaſſum quippe bonum agitur, ſi ante terminum vitæ deſeratur, quia & fruſtra velociter currit, qui priuſquam ad metas veniat, deficit.

a *Matth. 16.* b *Sent. 4. diſt. 14.* c *Eſa. 1.* d *Sent. ibid.* e *Sent. ibid. Anſel. lib. 11. 6. 142.* f *Sent. ibid. Beda in 2. Pet. 2.* g *admiſſum] orig.* h *al. qui &.* i *Eſa. 1.* k *Eccl. 34.*

2 pars. *Sed verba diffinitionis non ad diverſa tempora, ſed ad idem tempus referuntur: videlicet, ut tempore, quo deflet mala, quæ a commiſit, non committat, quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex ſequentibus verbis ejuſdem auctoritatis datur intelligi, dum dicitur:* [Nam qui ſic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat.

C. XVIII.

Hinc Auguſtinus *in Enchiridio, cap. 70.*

SAnè cavendum *b* eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis quotidie redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda: & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò, ut ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamvis miſerando deleat jam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.

C. XIX.

Idem *ibidem, cap. 76.*

QUi vult *c* eleemoſynam ordinatè dare, à ſeipſo debet incipere, & eam ſibi primùm dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimeque dictum *d* eſt: [*Miſerere animæ tuæ placens Deo.*] Propter hoc renaſcimur, ut Deo placeamus.

¶ *Anteà caput hoc citabatur ex Joanne Chryſoſtomo. Reſtitutum eſt ex B. Auguſtino; quem citant Magiſter, & Ivo, & Concilium Toletanum IV. c. 9.*

C. XX.

Idem *ibidem, c. 71.*

DE quotidianis *e*, brevioribus, levibusque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum eſt enim dicere: [*Pater f noſter, qui es in cœlis,*] qui jam taliter *g* patri regenerati ſunt ex aqua & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa, à quibus vita fidelium ſceleratè etiam geſta, ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit, ſi quemadmodum veraciter dicitur, [*Dimitte nobis debita noſtra,*] quoniam non deſunt, quæ dimittantur, ita veraciter dicatur: [*Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,*] id eſt, ſi fiat, quod dicitur: quia & ipſa eleemoſyna eſt, veniam petenti homini ignoſcere.

C. XXI.

Item Pius Papa, *epiſt. 1.*

NIhil prodeſt *h* homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate revocetur.

3 pars. *Ex perſona hujuſcemodi pœnitentis etiam illud Smaragdi intelligitur:* [Ille pœnitentiam dignè agit, &c.] *& illud Auguſtini:* i [Pœnitentes, &c,] *illud Iſidori:* [Irriſor eſt, & non pœnitens,] *& illud Eſajæ:* [Lavamini & mundi eſtote.] *Item & illud ſoliloquiorum:* k [Inanis eſt pœnitentia, &c.] *Similiter & illud Gregorii:* [Qui admiſſa plangunt.] *&* [Baptizatur à mortuo.] *Illud autem Ambroſii:* [Reperiuntur, &c.] *non ſecundùm generalem, ſed ſecundùm ſpecialem conſuetudinem Eccleſiæ, de ſolenni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quoſdam ſemel celebrata non iteratur.*

C. XXII.

Unde Auguſtinus *ſcribit ad Macedonium, epiſt. 54.*

QUamvis *l* cautè & ſalubriter proviſum ſit, ut locus illius *m* humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis minùs utilis eſſet ægrotis, quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minùs contem-

a *Sent. ib. ſup. eâd. pœnitentiam.* b *Sent. ibid. Ivo p. 17. c. 12.* c *Ivo p. 17. c. 129.* d *Eccl. 30.* e *Sent. 4. diſt. 16. Ivo p. 17. c. 122.* f *Matth. 6.* g *patri tali] orig.* h *Infrà de conſecr. diſt. 5. nihil prodeſt. Sent. 4. diſt. 14. & diſt. 15. Polyc. l. 3. tit. 25.* i *Sup. eâd.* k *Sent. 4. diſt. 14.* l *Sup. diſt. 50. quamvis. Sent. ibid. Ivo p. 15. c. 24.* m *al. illis.*

contemptibilis fuerit, quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rurſus ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterùm parcis?

4 pars. *Hâc auctoritate & illud Ambroſii determinatur, & iterùm peccatori per primam pœnitentiam veniam dari monſtratur: alioquin nequaquam iterùm parceret Deus, qui nec dum pepercisſet:* [Satisfactio *a* quoque pœnitentiæ,] *&* [Vade, *b* & ampliùs noli peccare,] *eundem cum diffinitione intellectum habent. Illud autem, quod in lib.* c *de pœnitentia dicitur, de perfecta eſt intelligendum. Sicut enim charitas alia eſt incipiens, alia eſt proficiens, alia eſt perfecta: ſic & pœnitentia alia eſt incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitati, licèt nondum perfectæ, in baptiſmo datur venia peccatorum, ut quamvis poſteà graviter aliquis ſit peccaturus, tunc tamen intelligatur eſſe renatus, non aquâ tantùm (ſicut Jovinianus tradidit,) ſed aquâ & ſpiritu (ſicut Hieronymus contra* d *eum ſcribit,) ſic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: quæ quâdam ratione, perfecta poteſt dici, quia toto corde gemit, & dolet: licèt & aliâ ratione poteſt dici imperfecta, quia non uſque in finem duratura. Secundùm primum modum perfectionis intelligitur illud Joannis os aurei:* [Perfecta *e* pœnitentia, &c.] *Juxta ſecundùm modum perfectionis illud Auguſtini* f *intelligitur:* [Pœnitentia eſt vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.] *Illud* g *autem,* [Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur,] *dupliciter intelligi poteſt. Si enim juxta quorundam ſententiam peccata dimiſſa redeunt, facilè eſt intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ priùs erant dimiſſa, iterùm replicantur. Sicut enim ille, qui ex juſta ſervitute in libertatem manumittitur, interim verè liber eſt, quamvis ob ingratitudinem in ſervitutem poſteà revocetur: ſic & pœnitenti peccata verè remittuntur, quamvis ob ingratitudinem veniæ eiſdem poſteà ſit implicandus. Si autem peccata dimiſſa non redeunt, dicitur nihil relinqui de venia, quia nihil relinquitur ſibi de vita munditia, & ſpe æternæ beatitudinis, quam cum venia aſſecutus eſt. Sicut enim argento perfectè purgato, nihil ſui decoris relinquitur, ſi ſequenti ærugine fœdatur, non tamen primâ, ſed ſequenti ſordidatur: ſic expiato per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui, cùm tamen jam non deletis, ſed adhuc expiandis coinquinetur.*

5 pars. *Quòd autem per pœnitentiam non ſemel tantùm, ſed ſæpiſſimè peccata remittantur, multorum auctoritate probatur.*

C. XXIII.

Ait enim Hieronymus *in epiſtola ad Ruſticum de pœnitentia.*

SEpties *h* cadit *i* juſtus, & reſurgit *k*.] Si cadit, quomodo juſtus? ſi juſtus, quomodo cadit? ſed juſti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam ſemper reſurgit. Et non *l* ſolùm ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. [*Cui* m *plùs dimittitur, plùs diligit.*]

David n *quoque per pœnitentiam, adulterii ſimul & homicidii veniam impetravit.*

C. XXIV.

De cujus pœnitentia in eodem o *libro* Hieronymus *ait.*

TOtam pœnitentiam peccatoris oſtendit Pſalmus quinquageſimus, quando ingreſſus eſt *p* David ad Bethſabee uxorem Uriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus, reſpondit, dicens, [*Peccavi:*] ſtatimque meruit audire, [*& Dominus abſ te abſtulit peccatum.*] Adulterio enim junxerat homicidium; & tamen converſus ad lachrymas, [*Miſerere* q, ait, *mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: & ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.*] Magnum enim peccatum magnâ indigebat miſericordiâ. Unde jungit, & dicit: [*Multùm lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi,*] Rex enim erat *a*, alium non timebat *b*. [*Et malum coram te feci, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, cùm judicaris.*] Concluſit enim *c* Deus omnia ſub peccato, ut omnibus miſereatur. Tantumque profecit, ut dudum peccator & pœnitens tranſierit in magiſtrum, & dicat, [*Docebo* d *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*] Confeſſio enim, & pulchritudo coram eo: ut quia ſua confeſſus fuerit peccata, & dixerit: [*Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ,*] fœditatem vulnerum in ſanitatis decorem commutet.

C. XXV.

Item Ambroſius *in apologia David, c. 2.*

ILle Rex tantus, ac potens, ne exiguo quidem momento manere penès ſe delicti paſſus eſt conſcientiam: ſed præmaturâ confeſſione, atque immenſo dolore reddidit peccatum ſuum Domino. *& infrà.* ¶ Denique *e* Dominum dolor intimi movit affectûs, ut Nathan diceret; [*Quoniam pœnituit te, & Dominus tranſtulit peccatum tuum:*] Maturitas itaque veniæ profundam Regis fuiſſe pœnitentiam declaravit, quæ tanti erroris offenſam transduxerit. *& infrà.* ¶ Sancti qui conſummare pium certamen geſtiunt, & currere curſum ſalutis, ſicubi fortè ut homines corruunt *f*, naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum reſurgunt, pudoris ſtimulo majora reparantes certamina: ut non ſolùm nullum attuliſſe exiſtimetur lapsûs impedimentum, ſed etiam velocitatis incentivâ cumulâſſe. Ergo ſi currentium non ſolvitur curſus, cùm aliqui fortè ceciderint, non luctantium contentio, ſed inoffenſa manent certamina: quin & plerique poſt unum aut alterum lapſum gratiâ majore vicerunt: quantò magis agonem pietatis ingreſſi non debent unius prolapſionis offenſione cenſeri, cùm beatus ſit, qui ſe potuerit reparare poſt lapſum? *& ĩ. c. 4.* ¶ Quòd peccavit, conditionis eſt: quòd ſupplicavit, correptionis: lapſus communis, ſed ſpecialis confeſſio. Culpam itaque incidiſſe naturæ eſt, delêſſe *g*, virtutis. *& ĩ. c. 13.* ¶ Peccatum aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiam, deletur per ſanguinem crucis, tegitur per charitatem: ſimiliter & iniquitas, quæ æſtimatur habitudo mentis injuſtæ: licèt Joannes in epiſtola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem feciſſe dixerit, ſicut habemus ſcriptum: [*Omnis,* h *qui facit peccatum, & iniquitatem facit:*] peccatum eſt iniquitas, quia in peccato ipſo iniquitas eſt. Tamen, ut nobis videtur, peccatum 1 eſt opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Prius eſt ergo, ut ipſa iniquitas deleatur, excidatur radix & ſeminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, univerſa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam ſapientis diſciplina imprudentiam tollit, & ſcientia ignorantiam; ſic perfecta virtus iniquitatem, & remiſſio peccatorum delet omne peccatum.

1 ¶ Peccatum eſt] *In originali vulgato legitur,* omne peccatum eſt iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus eſt ergo, &c. *ſed melior viſa eſt Gratiani lectio.*

C. XXVI.

Idem *in eod. lib. c. 7.*

ILlud *i* verò *k* quàm mirabile eſt, quòd Angelo, ferienti plebem ſe obtulit David, dicens: *l* [*Grex iſte, quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris*

a *Sup. eâd. cap. ſatisfactie.* b *& c. ſi Apoſtolus.* c *Sup. eâd. pœnitentia. Sent. 3. diſt. 29.* d *Sup. eâd.* e *Sup. eâd.* f *Sent. 4. diſt. 14.* g *Sup. eâd. c. ſi Apoſtolus.* h *Proverb. 24.* i *al. cadet.* k *al. reſurget.* l *Matth. 18.* m *Luc. 7.* n *Sent. ibid.* o *In eâd. epiſt. ad Ruſticum.* p *2. Reg. 12.* q *Pſal. 50.*

a *al. eram*] b *al. timebam.*] *orig.* c *Rom. 11.* d *Pſal. 37.* e *2. Reg. 12.* f *al. corruerunt.* g *al. diluiſſe.* h *1. Joan. 5.* i *Sent. 4. diſt. 14.* k *Quàm verò illud etiam mirabile,*] *orig.* l *1. Paralip. 21.*

mei.] Quo facto ſtatim dignus ſacrificio judicatus eſt, qui abſolutione exiſtimabatur indignus. Nec mirum, ſi tali ſuâ oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt veniam, cùm *a* Moyſes, offerendo ſe Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleverit. Texit igitur peccata ſua, an non? Sed quis hoc neget, cùm hic ipſe docuerit *b* Propheta, quòd remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, ſicut ſcriptum eſt: [*Delictum* c *meum cognoſco, & injuſtitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei*] dixit: [*pronuntiabo*] & veniam meruit antequam pronuntiaret: quantò magis, ubi de ſe pronuntiavit, dicens: [*iniquitatem meam agnoſco,*] remiſſum eſt ei omne peccatum? licèt ſpecialiter de hoc & *d* Nathan Propheta reſpondit, [*& Dominus tranſtulit peccatum tuum.*] Ergo remiſſionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata ſua, & texit operibus bonis, nec imputandum eſt ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, ſed lapſus erroris: deinde *e*, quia non fuit improbitatis æſtus, ſed umbra myſterii: & tamen confeſſus eſt delictum ſuum, agnovit iniquitatem, vidit lavacrum, & vidit, & credidit: dilexit multùm, ut nimiâ charitate tegere quemvis poſſet errorem.

6 pars. *Ecce cujus pœnitentia hîc commendatur, cui etiam venia per Prophetam data monſtratur, quàm graviter poſteà deliquerit, populi multitudo proſtrata oſtendit. Achab quoque (ut Hieronymus contra* f *Jovinianum ſcribit) Rex impiiſſimus, ut ſententiam Dei ſubterfugeret, & everſio domûs ejus differretur in poſteros, jejunio impetravit, & ſacco.*

C. XXVII.

De quo ad eundem Ruſticum g *ſcribit idem* Hieronymus, *dicens:*

Achab *h* Rex impiiſſimus vineam Nabuthæ cruore poſſedit, & cùm Jezabel non tam conjugio ſibi, quàm crudelitate conjuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus: [*Occidiſti & poſſediſti.*] & iterùm: [*In loco, in quo linxerunt canes ſanguinem Nabuthæ, ibi lingent ſanguinem tuum. Et Jezabel canes comedent ante muros Jezrahel. Quod cùm audiſſet Achab, ſcidit veſtimenta ſua, & poſuit ſaccum ſuper carnem ſuam, jejunavitq; & dormivit in cilicio. Factusq; eſt ſermo Domini ad Heliam, dicens: quoniam reveritus eſt Achab faciem meam, non inducam malum in diebus ejus.*] Unum ſcelus Achab & Jezabel: tamen converſo *i* ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in poſteros: & Jezabel in ſcelere perſeverans, præſenti judicio condemnatur.

C. XXVIII.

Item Joannes Chryſoſtomus *de reparatione lapſi, (epiſt. 5. ad Theodorum lapſum)*

Talis, *k* mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur. Etiam ſi ad ſummum quis perveniat malorum, & indè tamen velit reverti ad virtutis viam, ſuſcipit, & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem revocet ſtatum: & quod eſt adhuc præſtantius & eminentius, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem, quantulamcunque tamen, & quamlibet brevi tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam: ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamvis exiguæ converſionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Eſaias *l*, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit: [*Propter peccatum modicè conturbavi eum, & percuſſi eum, & averti faciem meam ab eo: contriſtatus eſt, & ambulavit triſtis: & ſanavi eum, & conſolatus ſum eum.*] Evidentius autem nobis teſtimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis ſuæ quidem prædam uxoris nequitiâ quæſivit: ſed perturbatus ipſius ſceleris immanitate pœnituit, & cilicio circumdatus, facinus ſuum flevit, atque ita erga ſe Domini miſericordiam provocavit, ut à cunctis eum abſolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam *a*: [*Vidiſti, quomodò compunctus eſt Achab à facie mea? quia flevit in conſpectu meo, non inducam mala in diebus ejus.*]

¶ *Verſio hæc, licèt nonnihil diſcrepet ab ea, quæ inter Latina Joannis Chryſoſtomi opera circumfertur, non tamen longè diſcedit à verbis Græcis. Extat enim hoc opuſculum manuſcriptum in Bibliotheca Vaticana.*

C. XXIX.

Item Gregorius *in homilia decima ſuper Ezechielem, in extremo.*

Sicut *b* Achab Rex iniquus à Propheta reprehenſus, cùm contra ſe divinam ſententiam audiſſet, pertimuit, & magno mœrore deprehenſus eſt, ita ut Prophetæ ſuo Dominus diceret *c*: [*Nónne vidiſti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causâ humiliatus eſt, non inducam malum in diebus ejus.*] In quibus Domini verbis penſandum eſt, quomodo ei in electis ſuis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum; ſi ſic ei & reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præſens ſeculum: aut quomodo ei grata ſit ſpontanea afflictio, pro culpis in eis, qui placent, ſi hæc ad tempus placuit, & in eis, qui diſplicebant.

Ninivitæ d *quoque, quos Dominus in Evangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, & ex miſericordia Domini indulgentiam conſecuti, ſubverſionis interitum ſubterfugere meruerunt. Sed qualiter poſt acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam ſcribit* e *Ambroſius, quòd Jezabel uxor ejus, cujus inflammabatur arbitrio, cor ejus convertit, & nimiis ſacrilegiis execrabilem fecit, & hunc pœnitentiæ ejus revocavit affectum.*

C. XXX.

De Ninivitis autem in proœmio Jonæ ſcribit Hieronymus.

Sicut ait Herodotus, Ninive à Rege Medorum ſubverſa eſt, regnante *f* apud Hebræos Joſiâ. Unde patet illam prædicante Jonâ ex pœnitentia meruiſſe veniam: ſed quia poſteà ad vomitum rediit, ex ira Dei ſubverſam fuiſſe.

C. XXXI.

Item *in* g *prologo Naum.*

Naum Prophetam ante adventum Regis Aſſyriorum, qui populum Iſraël captivum in ſuam regionem tranſtulerat, fuiſſe, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine hujus lectionis, prædicti Regis adventum idem Propheta annuntiare monſtratur. Sed cùm habitatores Ninivæ, Jonâ interitum civitatis prædicante, ne divinâ irâ denuntiatum interitum ſuſtinerent, peccatorum, & impietatis pœnitentiam egiſſent, acceptâ Dei miſericordiâ gravioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus Propheta Spiritu Sancto plenus judicium Dei annuntians, ita eſt locutus: [*Deus* h *zelans, & ulciſcens Dominus eſt.*]

7 pars. *Item, quòd frequenter venia pœnitenti præſtetur, teſtatur* Auguſtinus *in libro* i *de pœnitentia, ſcribens contra quoſdam hæreticos, qui peccantibus poſt baptiſmum ſemel tantùm dicebant utilem eſſe pœnitentiam.*

C. XXXII.

Adhuc *k* inſtant perfidi, qui ſapiunt plus, quàm oporteat, non ſobrii, ſed excedentes menſuram. Dicunt

a *Exod. 32.* b *Pſal. 31.* c *Pſal. 50.* d *2. Reg. 12.* e *al. denique non fuit.* f *Lib. 2.* g *Epiſt. ad Ruſticum.* h *2. Regum 21.* i *converſus*] *orig. al. converſi*] *man.* k *Sentent. 4. diſt. 14.* l *Eſa. 57. apud 70.*

a *3. Reg. 21.* b *Sic*] *orig. & exempp.* c *3. Regum 21.* d *Jonæ 3.* e *Lib. de Nabuthe Hiezraelita c. ult.* f *Senſus, non verba.* g *Inter opera B. Hieronymi.* h *Naum 1.* i *In lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 5.* k *Sent. 4. diſt. 14.*

enim,

enim, etſi *a* ſemel peccantibus poſt baptiſmum valeat pœnitentia, non tamen ſæpè peccantibus proderit iterata: alioqui remiſſio, ad peccatum eſſet incitatio. Dicunt enim, quis non ſemper peccaret, ſi redire ſemper poſſet? Dicunt enim Dominum incitatorem mali, ſi ſemper pœnitentibus ſubveniret, & etiam ei placere peccata, quibus ſemper præſtò eſt gratiâ. Errant autem: imò conſtat ei multùm peccata diſplicere, qui ſemper præſtò eſt ea deſtruere. Si enim ea amaret, non ita ſemper deſtrueret, ſed conſervaret, atque, ut ſua munera, foveret. Semper deſtruit peccata, quæ invenit, ne ſolvatur quod creavit, ne corrumpatur quod amavit. Sumunt occaſionem hypocritæ iſti ex factis Domini. Quem enim cæcum *b* bis illuminavit? quem leproſum bis mundavit? quem mortuum bis ſuſcitavit? non Lazarum, quem *c* dilexit; non filium viduæ *d*, quem miſertus matri reddidit; non filium diſſipatorem legitur bis ſuſcepiſſe; non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberâſſe. In nulla perſona iteravit factum, docens, ut ajunt, non ſæpè à Domino fieri remedium. Dixit *e* mulieri: [*Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat,*] promittens pœnam, non ampliùs veniam. ¶ Quod *f* autem multos cæcos & diverſo tempore illuminaverit, & multos debiles confortaverit, oſtendit in diverſis illis eadem ſæpè peccata dimitti, ut quem priùs ſanavit leproſum, alio tempore illuminet *g* cæcum. Ideò etiam tot ſanavit *h* febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne deſperet de ſe peccator: ideò non ſcribitur aliquis niſi ſemel ſanatus, ut quiſque timeat mergi *i* peccato. Videmus adhuc quotidie in Eccleſia ſæpè febricitantes, ſæpè languidos, ſæpè paſſionibus captos, ſæpè liberari: ut appareat toties opus miſerantis, quoties confeſſio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius eſt, & ab ipſo diſſimilius, ſæpè ſanaret, & animam digniorem, & redemptam non toties liberaret? Medicum *k* ſe vocat, & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic Medicus, qui malum iteratum neſciret curare? Medicorum enim eſt centies infirmum viſitare, centies curare. Qui cæteris minor eſſet, ſi aliis poſſibilia ignoraret, memor eſt ſui, qui dicit: [*Nolo* l *mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat.*] Quem enim peccatorem excluſit *m*? Et quòd omnibus promiſit indulgentiam, aliis quoque promiſſionibus declarat. [*Qui* n *me confeſſus fuerit coram hominibus,*] id eſt, omnis, quantumcunque, & quotieſcunque peccator, cujuſcunque ordinis, etiamſi fuerit Sacerdos, [*confitebor & ego eum coram patre meo.*] Nam [*qui* o *invocaverit nomen Domini,*] id eſt, ſecundùm quod nominatur Dominus, id eſt, qui invocaverit eum ad ſe, ſerviendo, non contradicendo, ut forſitan ſæpè fecit, [*omnis,*] id eſt, quicunque ſit ille peccator, [*ſalvus erit.*] Omnem enim animam iſte promiſſor ſaturavit bonis, etiam *p* ſedentem *q* in tenebris, & umbrâ mortis, nullam excipiens animam. Hunc magiſtrum intellexerat diſcipulus ille, qui Corinthios *r* per epiſtolas ſuas voluit corrigere, & ut ipſe teſtatur, ter in literis ſuis eos correxit. Oportebit enim, ut quoties videret eos cadere, toties juvaret eos reſurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat, [*Quorum* ſ *remiſeritis peccata, remittuntur eis.*] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore Eccleſiam Dei ſemper, uſque ſeptuagies ſepties, (quod eſt ſemper) peccata remittere. Quam poteſtatem iſti ab Eccleſia Dei conantur auferre. Oportet enim ſic Eccleſiam credere, quæ confitetur ſe ſæpè peccare. Negant enim veritatem ſeducti 1, qui ſe abſque peccato audent jactare. In *a* multis enim offendimus omnes: nec *b* infans unius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt. Quapropter eliminandus eſt ab Eccleſia iſte error, qui unquam pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apoſtolus *c* ſenſerit, qui dixit: [*Nihil mihi conſcius ſum. ſed non in hoc juſtificatus ſum.*] Sciens enim & juſtis peccata ſolere contingere, non ſe confirmabat abſque peccato, qui ſe novis indiſſolubili vinculo charitatis Chriſto conjunctum. Niſi enim ſciret ſæpè juſtos ad veniam venire, quomodo dubitaret ſe peccare, qui ſe ſciebat Spiritum Dei habere, & intentione mundiſſimâ ei ſervire? Cur *d* enim Dominus Petri pedes laviſſet, & Eccleſiam hoc idem docuiſſet, niſi quia (quoniam *e* quotidiana eſt offenſio) oportet, ut quotidiana ſit remiſſio? Cur docuiſſet *f* orantes dicere: [*Dimitte nobis debita noſtra:*] niſi ipſè miſericors perſeveraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

1 ¶ Seducti,] *In originali eſt,* in ſe eſſe. *& videtur indicari locus in epiſt. Joan. 1. c. 1. ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XXXIII.

Item Auguſtinus *ad Macedonium, epiſt. 54.*

IN tantum *g* hominum iniquitas aliquando progreditur, ut etiam poſt actam pœnitentiam, pòſt altaris reconciliationem, vel ſimilia, vel graviora committant. Et tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri ſolem ſuum, nec minùs tribuit, quàm anteà tribuerat, largiſſima munera vitæ & ſalutis: & quamvis eis in Eccleſia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos patientiæ ſuæ non obliviſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat: [Aut date mihi eundem iterùm pœnitendi locum, aut deſperatum me permittite, ut faciam quicquid libuerit, quantùm meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in ſcortis, omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut, ſi me ab hac nequitia revocatis, dicite, utrùm mihi aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blandimenta contempſero, ſi libidinum incitamenta frænavero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam licita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementiùs, quàm priùs excruciavero *h*, ſi miſerabiliùs ingemuero, ſi flevero uberiùs, ſi vixero meliùs, ſi pauperes ſuſtentavero largiùs, ſi charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentiùs,] quis noſtrûm ita deſipit, ut huic homini dicat, nihil tibi iſta proderunt in poſterum: vade, ſaltem vitæ hujus ſuavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem ſacrilegii *i* dementiam 1.

¶ *Locupletatum eſt duobus locis caput hoc ex originali.*

1 ¶ Dementiam.] *Apud B. Auguſtinum ſequitur cap.* quamvis. *ſupr. eàd. diſt.*

8 pars. *Sive autem quis dicat primam tantùm pœnitentiam poſt baptiſmum utilem eſſe, non ſequentem, ſive contendat quis, ultimæ tantùm veniam dari, non præcedenti, ſemper tamen auctoritati adverſatur, quæ ſæpiſſimè veniam pœnitenti repromittit. Quæ autem ſit vera pœnitentia, cui venia nunquam negatur, & quæ ſit falſa, cui nunquam indulgentia promittitur,* Adamantius & Iſychius, *ſuper Leviticum* k *teſtantur.*

C. XXXIV.

I. INter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, exuſtum, &c.] Non peccare, ſolius Dei eſt: emendare, ſapientis. Sed rarò invenias, qui ſe corrigat. Rara confeſſio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura & verecundia, quia obnoxia eſt culpæ omnis caro, & quiſque erubeſcit peccatum confiteri, dum magis præſentia cogitat,

---

a *ut ſi)* *orig.* b *Joan. 9.* c *quem priùs dilexit;]* *origin.* d *Luc. 7. & 15. Matt. 15.* e *Joan. 8.* f *Qui]* *orig.* g *illuminavit]* *orig.* h *ſalvavit]* *orig.* i *jungi]* *orig.* k *Marc. 2.* l *Ezech. 33.* m *al. excludit?* n *Matt. 10.* o *Joel. 2.* p *Pſ. 106 Luc. 1.* q *ſedentes]* *orig.* r *2. Cor. 13.* ſ *Joan. 20.*

a *Jac. 3.* b *Job. 15. ex 70.* c *1. Cor. 4.* d *Joan. 13.* e *abeſt ab orig.* f *Matth. 6.* g *Sent. 4. diſt. 14.* h *al. excitavero.* i *al. ſacrilegamq́.* k *Gloſſ. ord. in c. 10. Levitici. Simile in catena in Leviticum, ex ſcriptoribus Græcis, præcipuè Origene.*

quàm futura. Vult Moyſes peccati vacuam reperire animam, ut exuvias erroris deponat, & culpæ nuda ſine ſui pudore diſcedat. Sed irrationabilis impetus prævenit, & flamma celerrimi motûs animam depaſcitur, & exurit ejus innocentiam. Præponderant enim futuris præſentia, ſeriis jucunda, & læta triſtibus, & præpropera tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occaſionem ſuggerit: lenta virtus, & cunctatrix antè judicat, quàm incipit, quid decorum, quid honeſtum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ *a* præſentium pudore premitur *b*. Solis enim intendit futuris, quorum ſpes ſera, & tardus fructus. Interim præcurrit impudentia, & ſpe præſentium pœnitentia excluditur, & affectus *c* ejus exuritur, & aboletur. Quærit eam lex, & non invenit, exuſta eſt enim fervore, & fumo iniquitatis. Inde iraſcitur, & dicit devorandam fuiſſe pœnitentiam in ſancta *d* ſanctorum: Sacerdotes, quaſi ſegnes increpat. Reſpondet Aaron providum debere eſſe ſacerdotale judicium, nec malè *e* ſanæ conſcientiæ facilè eſſe credendum id muneris, ne fiat noviſſimus error pejor priore. Vaſe enim fœtido vel oleum, vel vinum facilè corrumpitur. Quomodo autem poterat, ubi ignis alienus erat, peccatum exuri in conſpectu Domini, cui cuncta aperta ſunt? quaſi dicat: non placet Deo, qui injuſtitiam corde incluſam tenet, & ſe pœnitentiam agere perhibet. Ignis alienus, libido, avaritia, & omnis prava cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat. In quibus enim eſt, ſi offerant in conſpectu Domini, ignis eos cœleſtis abſumit, ſicut Nadab, *f* & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. Qui ergo mundari vult, ignem alienum removeat, & illi igni ſe offerat, qui culpam exurit, non hominem. Hic *g* ignis ſiccavit Hæmorrhoiſſæ ſanguinem perfluentem: hic *h* ſiccavit culpam latronis. Ignis *i* enim conſumens eſt: ſanat enim ſimpliciter & purè confitentes. Judas inquit: *k* [*Peccavi, tradens ſanguinem juſtum:*] ſed in pectore habuit ignem alienum, quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit, quia non purâ mente pœnituit. Culpam verò ejus non auferunt Sacerdotes, qui doloſè offert *l*, nec in eo poſſunt epulari, quorum cibus eſt peccatorum remiſſio. Unde verus Sacerdos ait: [*Meus* m *cibus eſt, ut faciam voluntatem patris.*] id eſt, ut peccatores converſi & pœnitentes ſalventur. Non eſt enim acceptum Deo ſacrificium, niſi verum, & ſincerum.

¶ *In hoc & ſequenti capite afferuntur verba ipſa gloſſæ ordinariæ: quamvis multa ſint accepta ex Origene Adamantio, & Iſychio.*

C. XXXV.

Item Iſychius *lib. 2. ad c. 10. Levitici.*

II. **I**Nter *n* hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.] Quia omne peccatum per pœnitentiam deletur, & qui prædictum peccatum alterius doctrinæ, & blaſphemiæ commiſerunt, ſalvati non ſunt: cauſam mortis eorum Legiſlator *o* exponit: [*Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.*] Quia ſcilicet non comederunt filii Aaron, quod pro peccato erat in loco ſancto, id eſt, pœnitentiam commiſſi peccati in Eccleſia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum eſt, quos Chriſtus in Eccleſia vicarios ſuos conſtituit. Ipſe enim oblationis ſuæ ſanguinem, quæ pro noſtro ſanguine oblata eſt, in ſanctum, id eſt, in cœlum, in conſpectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc ſacrificium in loco ſancto, ſcilicet in Eccleſia, in propitiationem peccatorum. Unde addit, [*quemadmodum præceptum eſt mihi,*] id eſt, quemadmodum præcepi & mandavi. Moyſes enim gerit perſonam Chriſti. Exuſtum reperit: quia in Spiritum Sanctum peccaverant: ab intelligibili igne Spiritûs Sancti oblatio pro pœnitentia ablata eſt. Voluntariè enim peccantibus non relinquitur hoſtia pro peccato. Nam ſicut vera pœnitentia veniam promeretur, ita *a* ſimulata Deum irritat: quia Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum. Hoc autem ſancti Patres irremiſſibile *b* peccatum, & blaſphemiam in Spiritum Sanctum dixerunt, in *c* ſceleribus uſque ad finem vitæ perſeverare, de ſalute ſui deſperare, & de pœnitentia, & miſericordia redemptoris diffidere.

C. XXXVI.

Item Joannes os aureum *homilia 31. in c. 11. epiſtolæ ad Hebræos.*

JUdas *d* pœnituit, ſed malè: laqueo namque ſe ſuſpendit: pœnituit etiam *e* Eſau, ſed malè: magis autem iſte neque pœnituit. Lachrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, ſed animi 1 violenti, & indignationis internæ. Quod ex ejus operibus aperitur. & ꝗ. ¶ Non igitur negemus, obſecro, peccata noſtra: neque nos impudentia duros efficiat. Spontè noſtra peccata puniamus, ne pendamus, non ſpontè, ſupplicia. Audivit Cain à Deo: [*Ubi eſt Abel* f *frater tuus?*] & dixit: [*neſcio, nunquid nam cuſtos fratris mei ſum ego?*] Vides, quomodo ex hoc peccatum reddiderit gravius? Verùm non ita pater ejus audiens: [*Adam* g, *ubi es?*] dixit: [*Audivi vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus ſum, & abſcondi me.*] Magnum bonum eſt, ut quis peccata ſua agnoſcat, & memoriam eorum perſeveranter retineat. Nullum invenitur delictorum tale remedium, ſicut eorum continuata memoria.

1 ¶ Animi violenti,] *Græcè eſt,* ἀλλὰ ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ μᾶλλον, καὶ δείκνυσι τὰ ἑξῆς: *id eſt*; Sed potiùs contumelioſi impetûs & iracundiæ: idque oſtendunt, quæ ſecuta ſunt. *Vetuſtus codex habet,* πικρίας καὶ θυμοῦ, *quæ duæ voces conjunguntur etiam à B. Paulo in epiſtola ad Epheſios, cap. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex manuſcriptis Gratiani codicibus, partim ex ipſo originali emendata.*

C. XXXVII.

Item Ambroſius *in lib. 2. de pœnitentia, cap. 11.*

IN *h* ſalicibus, inquit, in medio ejus ſuſpendimus organa noſtra. Quomodo *i* cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec ſubdita eſt animi gubernaculo & mentis imperio, aliena eſt terra, quæ non domatur exercitio cultoris, & ideò non poteſt fructus charitatis pœnitentiam 1 pacis afferre. Meliùs eſt ergo tunc quieſcere, cùm exercere non queas opera pœnitentiæ, ne in ipſa pœnitentia fiat, quòd poſteà indigeat pœnitentiâ. Quæ ſi ſemel fuerit uſurpata, nec jure celebrata, nec prioris fructum obtinet, & aufert uſum poſterioris. Sanè & cùm caro repugnat, mens ad Dominum debet eſſe intenta: & ſi opera non ſequuntur, fides non deſeratur 2: & ſi impugnant vel carnis illecebræ, vel poteſtates adverſariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè 3 urgemur, cùm caro cedit, & ſunt, qui vehementer incumbant miſeræ animæ, quærentes omne auferre præſidium. Unde illud *k* eſt: [*Exinanite, exinanite uſque ad fundamentum in ea.*] Quam miſeratus David, ait: [*Filia Babylonis miſera*] miſera utique, quia Babylonis filia eſt: quæ Dei filia eſſe deſivit, cui tamen Medicum invitat, dicens: *Beatus, qui tenebit & allidet parvulos ſuos ad petram:*] hoc eſt, qui infirmas & lubricas cogitationes allidat ad Chriſtum, qui omnes irrationabiles motus ſui reverentiâ & diſceptatione *l* comminuat.

a *al. quia.* b *al. punitur.* c *al. effectus.* d *al. ſanctis ſanctorum.* e *al. malè ſana*] *vera lectio.* f *Levit. ibid.* g *Marc. 5.* h *Luc. 23.* i *Deut. 4.* k *Matth. 27.* l *al. ſe offert,*] *al. offerunt.* m *Joan. 4.* n *Ibi gloſſ. ord.* o *Lev. 10.*

a *Sap. 1.* b *Hebr. 10.* c *al. & in.* d *Matth. 27.* e *Geneſ. 27.* f *Geneſ. 4.* g *Gen. 3.* h *Nonnullis verbis omiſſis.* i *Pſalm. 136.* h *Ibidem.* l *al. diſcretione.*

1 ¶ Pœni-

1 ¶ Pœnitentiam pacis] *In multis vetuſtis legitur,* pœnitentiæ, & pacis. *in originali autem impreſſo,* patientiam pacis.

2 ¶ Fides non deſeratur :] *In aliquot manuſcriptis eſt,* fides non deſerat : *in vetuſtioribus B. Ambroſii operum editionibus :* fides deſideret : *in recentiore Pariſienſi,* fides deſerviat.

3 ¶ Urgemur,] *In nonnullis vetuſtis legitur,* urgetur, cùm caro non credit.

C. XXXVIII.

Item Hieronymus *ſuper Matthæum ad c. 27.*

NIhil *a* Judæ profuit egiſſe 1 pœnitentiam, per quam ſcelus corrigere non potuit. Si *b* quando frater ſic peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit, poteſt ei dimitti : ſin autem permanent opera, fruſtra voce aſſumitur pœnitentia. Hoc eſt, quod in Pſalmo *c* de eodem infeliciſſimo Juda dicitur : [*& oratio ejus fiat in peccatum :*] ut non ſolùm emendare nequiverit proditionis nefas, ſed proprii homicidii ſcelus addiderit.

1 ¶ Egiſſe pœnitentiam,] *Sic in gloſſa, ex qua videtur ſumptum caput hoc : ſed apud B. Hieronymum & Magiſtrum,* ſera pœnitentia : *apud eundem verò Magiſtrum, paulò pòſt, legitur depravatè,* emendare non valeat.

C. XXXIX.

Item Leo Papa *in* d *ſermone, qui incipit,* [Inter omnia,] *id eſt, tertio de paſſione Domini.*

SCeleratior omnibus, ô Juda, & infelicior extitiſti ; quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum. Expectâſſes conſummationem criminis tui, & donec ſanguis Chriſti pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes.

9 pars. *His auctoritatibus, quæ ſit vera, quæ falſa oſtenditur pœnitentia, & falſæ nulla indulgentia dari probatur : in quo illorum ſententia deſtruitur, quâ eum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, aſſeritur unius delicti pœnitentiâ, ejuſdem veniam conſequi à Domino ſine alterius pœnitentia. Quod etiam multis auctoritatibus probare conantur. Quarum prima eſt illa Naum* e *Prophetæ :* [non judicabit *f* Deus bis in idipſum.] *Sed quem Sacerdos judicat, Deus judicat, cujus perſonam in Eccleſia gerit. Qui ergo à Sacerdote ſemel pro peccato punitur, non iterùm pro eodem peccato à Domino judicabitur.*

C. XL.

Item Gregorius *ſuper Ezechielem, hom. 10.*

PLuit *g* Dominus ſuper unam civitatem, & ſuper alteram non pluit : & eandem civitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cùm ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis ſe corrigit, una eademque civitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet : quia ſunt, qui cùm quædam vitia reſecant, in aliis graviter perdurant.

¶ *Similis ſumma verborum B. Gregorii eſt in gloſſa ordinaria ad c. 4. Amos, non tamen eadem omnino.*

C. XLI.

Item Ambroſius *in 18. octonario* h *Pſalm. 118.*

PRima conſolatio *i* eſt, quia non obliviſcitur miſereri Deus : ſecunda per punitionem 1, ubi, etſi fides 2 deſit, pœna ſatisfacit, & relevat.

1 ¶ Punitionem,] *Anteà legebatur,* compunctionem. *Emendatum eſt ex gloſſa ordinaria (cujus caput hoc eſt ſumma quædam) & magis convenit cum ſententia B. Ambroſii : cujus tamen locum integrum præſtat accuratè legere.*

a *Gloſſ. ordin. & Beda ad eundem locum. Sentent. 4. diſt. 15.* b *al. Sed.* c *Pſalm. 108.* d *Gloſſ. ord. ad cap. 27. Matth.* e *Naum 1. ex 70.* f *al. vindicabit.* g *Sentent. 4. diſtinct. 15. Amos 4.* h *Serm. 18.* i *Gloſſ. ord. ibi. Ladich.*

2 ¶ Fides] *In gloſſa additur,* id eſt, conſcientia debiti. *& ſic declarat Gratianus infrà c.* quærat.

Item opponitur de Hieronymo a, *qui ſuper Naum ſentire videtur, quòd ſi fidelis* 1 *adulterando interficeretur, de adulterio non ampliùs à Deo puniretur. Item, ſi illa ſatisfactio non fuit, quam in adulterio vivens pro homicidio obtulit, cùm adulterii eum pœnituerit, utriuſque ei pœnitentia imponenda erit : quod à ratione alienum Eccleſiaſticâ probatur conſuetudine, quæ pro* b *eodem peccato (niſi reiteratum fuerit) nulli bis pœnitentiam imponit. ¶ Sed quòd ei, qui crimen ſibi reſervat, de alio venia non præſtetur, non ſolùm præmiſſis probatur auctoribus Heſychii, Adamantii, Gregorii, Auguſtini, Smaragdi, Iſidori : verùm etiam aliâ auctoritate ejuſdem* Auguſtini *in libro de* c *pœnitentia.*

1 ¶ Fidelis] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis B. Hieronymo, & Magiſtro. Nam anteà legebatur,* infidelis, *quemadmodum etiam infrà ead. c.* quærat. *& c.* ignis.

C. XLII.

Ait enim.

SUnt plures, quos pœnitet peccâſſe, ſed non omnino, reſervantes ſibi quædam, in quibus delectentur : non animadvertentes Dominum ſimul *d* ſurdum & mutum à dæmonio liberâſſe : per hoc docens nos nunquam niſi de omnibus ſanari. Si enim vellet ex parte peccata reſervari, habenti ſeptem dæmonia, manente uno, proficere potuerat ſex expulſis. Expulit autem ſeptem, ut omnia crimina ſimul ejicienda doceret. Legionem *e* autem ab alio ejiciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatum poſſideret : oſtendens, quòd etiamſi peccata ſint mille, oportere de omnibus pœnitere. Laudatus eſt enim Dominus, quando ejecto dæmonio *f* locutus eſt mutus. Nunquam aliquem ſanavit, quem omnino non liberavit. Totum enim hominem ſanavit in ſabbatho : quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberavit, indicans pœnitentem oportere ſimul dolere de omni crimine orto in anima & corpore. Scio enim Deum inimicum omni criminoſo. Quomodo ergo, qni crimen reſervat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei conſequeretur veniam *g*, ſine quo nemo unquam invenit gratiam. Hoſtis enim Dei eſt, dum offendit perſeveranter. Quædam enim impietas infidelitatis eſt, ab illo, qui juſtus, & juſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam. Jam entm foret ſine pœnitentia invenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad baptiſmi puritatem confitentem conatur adducere. Rectè enim pœnitens, quicquid ſordidum poſt purificationem contraxit, oportet ut abluat, ſaltem lachrymis mentis. Sed ſatis durus eſt, cujus mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare : ſed ſciat culpabiliter ſe durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati lachrymis non oſtendit. Non itaque eſt, ut quis excuſet ſe non habere fontem lachrymarum, qui nonnunquam lachrymis oſtendit dolorem temporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, &c.

10 pars. *Auctoritas illa Naum Prophetæ :* [Non *h* judicabit Deus bis, &c.] *non indiſtinctè oſtendit omnia, quæ temporaliter puniuntur, non ulteriùs à Deo punienda. Quamvis enim Sodomitas, Ægyptios, Iſraëlitas in eremo ſuper eundem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo punitos, ne in æternum punirentur, non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum eſt, alioqui cuique ſceleroſo optandum eſſet, ut cœleſti fulmine percuſſus, aut aquis ſubmerſus, aut à ſerpentibus vulneratus pro peccatis ſuis divinitùs interiret, ut æternos cruciatus brevis*

a *Sent. 4. diſt. 15.* b *Infrà ead. c. quærat aliquis. & c. ignis. ſupr. 23. quæſt. 5. quid ergo.* c *In lib. de vera & falſa pœnitentia, cap. 9. Sent. 4. diſt. 15.* d *Matth. 12.* e *Marc. 5.* f *Matth. 9.* g *al. indulgentiam.* h *ſupr. diſt. 1. de pœn. cap. quem ergo. Sent. 4. diſt. 15. ſupr. ſceleratior.*

& momentanea pœna terminaret. Illud etiam Apoſtoli falſum eſſet, quod de proſtratis in deſerto in epiſtola ad Hebræos a ſcribens ait: [Propter incredulitatem ſuam non intraverunt in terram promiſſionis.] Ubi probatur, quòd ſicut merito ſuæ infidelitatis requiem illam amiſerunt, ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis nullo modo intraverunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantùm, qui inter ipſa flagella pœnitentiam egerunt: quam, etſi brevem & momentaneam, tamen non reſpuit Deus: ſicut & illud b Prophetæ, [Non judicabit c Deus bis in idipſum,] de his tantùm intelligi oportet, quos præſentia ſupplicia in melius commutant: ſuper quos non conſurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores d & deteriores fiunt, ſicut Pharao, qui flagellatus à Domino, durior factus eſt, præſentibus æterna connectunt, ut temporale ſupplicium ſit eis æternæ damnationis initium.

C. XLIII.

Unde Auguſtinus in Cantico Deuteronomii.

IGnis e ſuccenſus eſt, &c.] Hoc eſt, vindicta hîc incipiet & ardebit uſque ad extremam damnationem.

Hoc contra illos notandum eſt f, qui dicunt, [Non judicabit Deus bis in idipſum,] *ad omnia pertinere flagella: quia quidam hîc flagellis emendantur, alii & hîc & in æternum puniuntur: ſicut Antiochus & Herodes. Quod ſuper eundem locum de adultero fideli Hieronymus ſentire videtur, ex ejuſdem verbis falſum eſſe probatur. Exemplo enim illius, qui Iſraëlitis maledixerat, & qui ligna in ſabbatho collegerat, oſtendit parva peccata brevibus & temporalibus ſuppliciis purgari, magna verò diuturnis & æternis ſuppliciis reſervari.*

C. LXIV.

Ait enim idem Hieronymus *in primum caput* Naum.

QUærat g hîc aliquis, ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſteà fiat. Aut enim punietur, & falſum eſt hoc, quod dicitur, [*Non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione:*] aut non punietur, & optandum eſt adulteris, ut impræſentiarum brevi & citâ pœnâ fruſtrentur cruciatus æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præveniri ſententiâ judicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem, & magnum peccatum magnis, diuturniſque lui h cruciatibus: ſi quis autem punitus ſit, ut ille in lege i qui Iſraëliticis maledixerat, & qui in ſabbatho ligna collegerat, tales poſteà non puniri: quia culpa levis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

Illud autem Gregorii: [Pluit k Dominus ſuper unam civitatem, &c.] *non ad criminis veniam, ſed ad ejus referendum eſt deteſtationem: ut ideò pars civitatis dicatur eſſe compluta, quia crimen, quod dilexerat, deteſtari incipit, non quòd ejus veniam conſequatur. Criminis autem deteſtatio pluvia vocatur, quia ex fonte divinæ gratiæ cordi noſtro inſtillatur, ut vel ſic quiſque ad veram pœnitentiam perveniat: aut eò minùs à Deo puniatur, quo diuturniore delectatione peccati majus ſibi ſupplicium accumulâſſet. Si verò ad indulgentiam criminis pluvia referatur, Evangelicæ ſententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternum odium, etiam quæ dimiſſa ſunt, replicantur ad pœnam: multò magis, quæ non ſunt dimiſſa, ad vindictam reſervari probantur. Item ſi ſecundùm Auguſtinum l arbiter ſuæ voluntatis non poteſt inchoare novam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ, quomodo ad novitatem indulgentiæ perveniet, qui odii vetuſtatem non depoſuit? Ad deteſtationem ergo criminis, ut dictum eſt, non ad ejus indulgentiam pluvia illa pertinere probatur. Item illud a Ambroſii,* [Et ſi fides deſit, pœna ſatisfacit,] *non de ea fide intelligitur, de qua dicitur, b* [Fides ſine operibus mortua eſt:] *ſed de ea, de qua Apoſtolus ait: a* [Omne, quod non eſt ex fide,] *id eſt, omne quod fit contra conſcientiam* [peccatum eſt.] *Deeſt ergo fides, dum non ſubeſt conſcientia peccati. Sed quia delicta omnia nullus d intelligit, eſt aliquando peccatum in homine, cujus non habet conſcientiam. Unde Apoſtolus e ait:* [Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.] *Cujus ergo peccati deeſt conſcientia, illius pœna, ſi patienter feratur, ſatisfacit, & relevat gravatum. Quod autem in fine objicitur f,* [Si ſatisfactio illa fuit, veniam impetravit: ſi autem veniam non impetravit, ſatisfactio non fuit: ſi autem ſatisfactio non fuit, adhuc ſibi pœna imponenda eſt,] *non procedit argumentatio: ſatisfactio namque eſt, dum ipſius cauſa peccati exciditur, & ejus ſuggeſtionibus aditus non indulgetur, ſed ejus fructus non percipitur, impeditus peccato, quod non deſeritur: percipietur autem, cùm ejus pœnitentia fuerit ſubſecuta: ſicut ad lavacrum fictè accedens regenerationis ſacramentum accipit, non tamen in Chriſto renaſcitur: renaſcetur autem virtute ſacramenti, quod perceperat, cùm fictio illa de corde ejus receſſerit veraci pœnitentiâ.*

C. XLV.

Sicut etiam Auguſtinus *ſcribit in libro g de pœnitentia.*

PIum h eſt credere, & noſtra fides expoſtulat, ut cùm gratia Chriſti deſtruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona: & cùm deſtruxerit, quod ſuum non invenit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit.

¶ *Paulò aliter legitur in originali: ſed Magiſter habet ferè ut Gratianus.*

C. XLVI.

Ex hoc ſenſu illud etiam Hieronymi *dictum videtur ad cap. 1. Aggæi.*

SI i quando videris inter multa k mala opera peccatorum facere quempiam nonnulla, quæ juſta ſunt, non eſt tam injuſtus Deus, ut propter mala multa, paucorum obliviſcatur bonorum.

II pars. *Quanquam memoria bonorum ad præſentem remunerationem poſſit referri: ſicut* Gregorius *in homilia* l *de Divite & Lazaro ſcribit c. an. 593:*

C. XLVII.

CAvendum nobis eſt, ut ſi fortè aliquid boni agimus, in præſenti ſeculo remunerationem accipiamus: ne fortè dicatur nobis, [*Receperunt* m *mercedem ſuam.*] Niſi enim dives iſte aliquid boni egiſſet, unde in præſenti ſeculo remunerationem accepiſſet, nequaquam Abraham ei diceret, [*Recepiſti* n *bona in vita tua.*]

C. XLVIII.

Item Joannes Chryſoſtomus *homiliâ 67. ad populum Antiochenum. an. 382.*

QUid ergo turbamur? nemo videns malignos proſperitatem habere, turbetur. Non eſt hîc retributio malignitatis, neque virtutis: ac ſi aliquando contingat, ut aliqua ſit retributio vel malitiæ, vel virtutis, non tamen ſecundùm quod dignum eſt, ſed ſimpliciter, velut quidam guſtus judicii: ut qui reſurrectionem non credunt, talibus doceantur. Quando itaque videmus malignum diteſcere, non ſubruamur, & quando videmus bonum mala pati, non turbemur. Illic corona: illic ſup-

a *Heb. 3.* b *Naum 1.* c *al. vindicabit.* d *Suprà 23. qu. 5. hoc tamen.* e *Sentent. in gloſſa ordin. Deuteronomii 32. & apud beatum Gregorium Moral. lib. 18. cap. 12.* f *Iſidorus de ſummo bono, lib. 3, cap. 2.* g *Sentent. ibidem. Suprà 23. quæſt. 5. quid ergo. §. quærat.* h *elui*] *orig.* i *Numer. 15.* k *ſupr. eâd. pluit, Sent. ibid.* l *Suprà, diſt. 1. tres ſunt.*

a *Suprà eâd. prima conſolatio.* b *Jacob. 2.* c *Roman. 14.* d *Pſalm. 18.* e *1. Corinth. 4.* f *Suprà, prima conſolatio.* g *In libro de vera & falſa pœnitentia, c. 14.* h *Sentent. 4. diſt. 15. infrà diſt. 5. c. conſideret.* i *Sentent. ibidem.* k *multa opera*] *orig.* l *In homil. 40. habetur ſententia.* m *Matth. 6.* n *Luc. 16.*

plicia.

licia. Eſt & alia ratio; quia non poteſt malus in omnibus malus eſſe, ſed habet aliqua bona: neque bonus in omnibus eſſe bonus, ſed habet aliqua peccata. Cùm ergo proſperitatem malus habet, malo capitis ſui eſt. Cùm enim pro illis paucis bonis retributionem hîc accipit, illic jam plenius punietur.

Poteſt a *etiam referri memoria bonorum ad mitiorem pœnam habendam, ut bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præſentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum, ſed ad tolerabilius extremi judicii ſupplicium ſubeundum: ſicut de fide, & cæteris, quæ ſine charitate habentur.*

C. XLIX.

Auguſtinus *ſcribit in libro de pœnitentia, c.26.*

SI quis *b* autem non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem ſpiritûs, & vinculum pacis, quo Catholica Eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, ſitim *c*, nuditatem, perſecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennæ *d*, & ignis æterni, nullo modo iſta culpanda ſunt: imò vero & hæc laudanda patientia eſt: (Non enim dicere poterimus, melius ei fuiſſet, ut Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo:) ſed exiſtimandum, fortaſſe tolerabilius ei futurum judicium, quàm ſi Chriſtum negando cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait *e* Apoſtolus: [*Si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt,*] nihil prodeſſe intelligitur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius ſupplicium ſubeundum. *& ſuprà, cap.23.* ¶ Hæc propter charitatem dicta ſint: ſine qua in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia *f*: quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.

12 pars. *Pœnitentia ergo, ut ex præmiſſis apparet, nulli in peccato perſeveranti utilis eſt, non tamen alicui deneganda eſt: quia ſentiet fructum ejus, cùm alterius criminis pœnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentiæ definitio, & cæteræ auctoritates ſibi conſonantes negant eum agere pœnitentiam, qui perſeverat in crimine, utilem videlicet ſibi & fructuoſam.*

¶ *Illud autem Ambroſii* g: [Pœnitentia ſemel uſurpata, nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & uſum ſequentis amittit,] *de ſolenni intelligitur: quæ cùm non verè celebrata fuerit, & fructum prioris, id eſt, ſui ipſius ſecuturam præcedentis, amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempſit) & uſum ſequentis aufert, ſecundùm conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, apud quas pœnitentia ſolennitas non iteratur. De hac eadem pœnitentia illud etiam intelligitur,* [Non *h* eſt ſecundus locus pœnitentiæ.]

DISTINCTIO IV.

1 gs QUia i *verò multorum auctoritatibus ſuprà monſtratum eſt, pœnitentiam verè celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recaſurus eſt: quæritur, An peccata dimiſſa redeant? Hujus quæſtionis diverſorum varia eſt ſententia, aliis aſſerentibus, aliis contrà negantibus peccata ſemel dimiſſa ulterius replicari ad pœnam. Quòd autem peccata ſemel dimiſſa redeant, multorum auctoritatibus probatur: quarum prima eſt illa Prophetæ:* [In *k* memoriam redeat iniquitas patrum ejus:] *ſecunda illa Evangelii:* [Serve *l* nequam, omne debitum dimiſi tibi.]

C. I.

Deinde in libro Pſalmorum Auguſtinus *a ait ad Pſalmum 108.*

SI Judas teneret illud, ad quod vocatus eſt, nullo modo ad eum vel ſua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, iniquitatem vetuſti generis potiùs elegit, rediit iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini, ut in eo etiam ipſa *b* puniretur, & peccatum matris ejus non deleretur. *Item Rabanus.* ¶ *Tradidit* c *eum tortoribus, &c.*] Conſiderandum eſt, quòd dicit: [*univerſum debitum:*] quia non ſolùm peccata, quæ poſt baptiſmum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verùm etiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ei dimiſſa ſunt.

C. II.

Item Gregorius *lib.4. dialog. c.60. an.593. Romæ.*

COnſtat *d* ex dictis Evangelii, quòd ſi hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rurſùs exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus.

C. III.

Item Auguſtinus *in homilia 15. de verbis Domini.*

DIxit *e* Dominus: [*Dimitte f & dimittuntur tibi:*] & ego prior dimiſi, dimitte vel poſteà. Nam ſi non dimiſeris, revocabo te, & quicquid tibi dimiſeram, replicabo tibi.

C. IV.

Item *ibidem.* g

QUi *h* divini beneficii oblitus ſuas vult vindicare injurias, non ſolùm de futuris peccatis veniam non merebitur: ſed etiam præterita, quæ jam ſibi dimiſſa credebat, ad vindictam ei replicabuntur.

C. V.

Item Beda *ſuper Lucam, lib.4. c.48. an.720. in Angliâ.*

REvertar *i* in domum meam, unde exivi.] Timendus eſt iſte verſiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

C. VI.

Idem *ibidem.*

QUæcunque *k* enim poſt baptiſma, ſive pravitas hæretica, ſeu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum.

C. VII.

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Deuteronomii, quæſt. 41.*

PEccatum, quod ex Adam contrahitur *l*, temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam ſpiritaliter regenerati, in eaque permanſerint uſque in finem.

2 pars. *Eorum* m *verò, qui hanc ſententiam ſequuntur, alii dicunt, quòd peccata reditura dimittuntur ſecundùm juſtitiam, ſed non ſecundùm præſcientiam: ſicut nomina diſcipulorum, qui retrò abierunt, erant ſcripta in libro vitæ propter juſtitiam, cui deſerviebant, non ſecundùm præſcientiam, quæ in numero ſalvandorum eos non habebat. Sic à latere* n *Dei dicuntur mille caſuri, & decem millia à dextris ejus, quos tamen divina præſcientia nunquam ſuis adnumeraverat. Hinc etiam Dominus ait* o *Moyſi:* [Si quis peccaverit ante me, delebo eum de libro vitæ *p.*] *ut ſecundùm juſtitiam Judicis ille peccando dicatur deleri, qui ſecundùm*

a *Sent.ibid.* b *Epheſ.5.* c *abeſt ab orig.* d *al. gehennarum,] orig.* e *1.Cor.13.* f *patientia:] vera lectio.* g *Sent.4. diſt.14. ſupr. eád. in ſalicibus.* h *Supr. diſt.50. ſi quis poteſt. Hugo de S. Vict. l.2. de Sacr. p.14. c.4.* i *Hugo l.2. de Sacram. p.15. c. fin. Sent.4. diſt.22.* k *Pſal.108.* l *Matth.18.*

a *Et Proſper. ibid.* b *ipſe] orig.* c *Sentent.4 diſtinct.22.* d *Sentent. ibid.* e *Dicit illi Deus:] orig.* f *Luc.6.* g *Sententia, non verba.* h *Sentent. ibid.* i *Sent. ibid.* k *al. Quemcunque. Sentent. ibid.* l *al. trahitur.* m *B. Ambroſius lib.9. com. in epiſt. ad Romanos, in illa verba, [Jacob dilexi.] & gloſſa ordin. ibidem [ut oſtenderet divitias.]* n *Pſal.90.* o *Exod.32.* p *meo.] orig.*

præſcientiam nunquam fuerat adſcriptus. Hinc Auguſtinus in epiſtola 1 *ad Corinthios:* a [Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo,] *etſi in aliquibus. Communia omnibus ſunt omnia ſacramenta, ſed non communis gratia: ita & nunc baptiſmus eſt communis, ſed non virtus baptiſmi.*

1 ¶ In epiſtola ad Corinthios:] *Hæc ſunt apud Bedam in comm. c. 10. epiſt. 1. ad Corinth. ex B. Auguſtino in Pſal. 77. & copioſiùs apud illos exponuntur.*

3 pars. *Verùm hoc de fictè accedentibus, vel de his, qui extra Eccleſiam baptizantur, intelligitur: qui ſacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem verò ejus minimè aſſequuntur. Parvulis verò, vel adultis plenâ fide accedentibus omnia* b *peccata remittuntur, etſi aliquando receſſuri à bono in malam vitam ſint finituri.*

C. VIII.

Unde Auguſtinus *in libro de correptione & gratia, cap. 8. & 9.*

SI *c* ex bono in malum deficiente bonâ voluntate moriuntur, reſpondeant, ſi poſſunt, cur illos Deus, cùm fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia *d* mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum? Utrùm hoc in poteſtate non habuit? an eorum mala futura neſcivit? Nempe nihil horum niſi perverſiſſimè atque inſaniſſimè dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus: [*Quàm* e *inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus.*] Neque enim hoc non donat Deus, quibus voluerit: aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis juſti ait: *f* [*Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus.*] Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud *g* quem non eſt iniquitas, neque acceptio perſonarum, & in cujus poteſtate eſt, quamdiu quiſque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei eſſe, ut finiat homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei eſſe in bono perſeverantiam ſecundùm Scripturas (de quibus teſtimonia multa jam poſui) fateantur nobiſcum, & cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure adversùs Deum dignentur ignorare nobiſcum. Nec *h* nos moveat, quòd filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeverantiam. Abſit enim, ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent, & ſecundùm propoſitum vocatis, qui verè ſunt filii promiſſionis. Nam iſti, cùm piè vivunt, dicuntur filii Dei: ſed quoniam victuri ſunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præſcientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum ſunt nobis, & ſunt jam Deo: de quibus ait Evangeliſta *i* Joannes: [*quia JESUS erat moriturus pro gente, & non tantùm pro gente, ſed etiam, ut filios Dei diſperſos congregaret in unum:*] quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem: & tamen antequam eſſet factum, jam filii Dei erant in memoriali patris ſui inconcuſſâ ſtabilitate conſcripti. Et ſunt rursùs quidam, qui filii Dei propter ſuſceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis, nec ſunt tamen Deo: de quibus ait idem *k* Joannes: [*Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: quòd ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum:*] non ait, ex nobis exierunt, ſed quia non manſerunt nobiſcum, jam non ſunt ex nobis: verùm ait: [*ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis.*] hoc eſt, & quando videbantur ex *l* nobis, non erant ex nobis: Et tanquam ei diceretur, unde id oſtendis? [*Quòd ſi fuiſſent,* inquit, *ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.*] Filiorum Dei vox eſt: Joannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco conſtitutus. Cùm ergo filii Dei dicunt de his, qui perſeverantiam non habuerunt, [*ex nobis exierunt; ſed non erant ex nobis:*] & addunt, [*quòd ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum:*] quid aliud dicunt, niſi non erant filii, etiam quando erant in profeſſione & nomine filiorum? non quia juſtitiam ſimulaverunt, ſed quia in ea non permanſerunt. Neque enim ait, nam ſi fuiſſent ex nobis, veram, non fictam, juſtitiam tenuiſſent utique nobiſcum: ſed [*ſi fuiſſent,* inquit, *ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.*] In *a* bono illos volebat proculdubiò permanere: erant itaque in bono, ſed quia in eo non permanſerunt, id eſt, non uſque in finem perſeveraverunt, non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiſcum: hoc eſt, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum: quoniam, qui verè filii ſunt, præſciti & prædeſtinati, ſunt conformes imaginis filii ejus, & ſecundùm propoſitum vocati ſunt, ut electi eſſent. Non enim perit filius promiſſionis, ſed filius perditionis. Fuerunt ergo iſti ex multitudine vocatorum; ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis ſuis prædeſtinatis Deus perſeverantiam non dedit. Haberent enim eam, ſi in eo filiorum numero eſſent: & quid haberent, quod non accepiſſent, ſecundùm Apoſtolicam *b*, veramque ſententiam? Ac per hoc tales filii, filio Chriſto dati eſſent, quemadmodum ad patrem dicit ipſe, [*ut* c *omne, quod dediſti mihi, non pereat, ſed habeat vitam æternam.*] Hi ergo Chriſto intelliguntur dari, qui ordinati ſunt in vitam æternam. Ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſecundùm propoſitum vocati, quorum nullus *d* perit: ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam: quoniam ſic eſt ordinatus, & ideò Chriſto datus, ut non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et rursùs, quos dicimus inimicos ejus, vel parvulos filios inimicorum ejus, quoſcunque eorum ſic regeneraturus eſt, ut in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant: jam & antequam hoc fiat, in illa prædeſtinatione ſunt filii ejus, & dati ſunt Chriſto filio ejus, ut non pereant, ſed habeant vitam æternam. Denique ipſe Salvator: [*Si* e *manſeritis,* inquit, *in verbo meo, verè diſcipuli mei eſtis.*] Nunquid in his computandus eſt Judas, qui non manſit in verbo ejus? Nunquid in his computandi ſunt illi, de quibus Evangelium ſic loquitur? ubi Dominus, cùm commendâſſet manducandam carnem ſuam, & bibendum ſanguinem ſuum, ait *f* Evangeliſta: [*Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Sciens autem JESUS apud ſemetipſum, quia murmurabant de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, ubi erat prius? Spiritus eſt, qui vivificat: caro autem non prodeſt quicquam. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jeſus, qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, & dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant.*] Nunquid non & iſti diſcipuli appellati ſunt, loquente Evangelio? & tamen non erant verè diſcipuli, quia non manſerunt in verbo ejus, ſecundùm id, quod ait: [*Si* g *manſeritis in verbo meo, verè diſcipuli mei eſtis.*] Quia ergo non habuerunt perſeverantiam, ſicut non verè diſcipuli Chriſti: ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando eſſe videbantur, & ita vocabantur. Appellimus ergo nos & electos Chriſti diſcipulos, &

a *1. Cor. 10. Sent. 4. diſt. 4.* b *al. omnino.* c *De iis enim diſſerimus, qui perſeverantiam bonitatis non habent, ſed ex bono, &c.] orig.* d *Sap. 4.* e *Rom. 11.* f *Sap. 4.* g *Job. 7.* h *Ibid. c. 9. J. eâd. c. hanc ſocietatem.* i *Joan. 11.* k *1. Joan. 2.* l *al. in.*

a *Suprà eâd. de pœnitentia, diſtinct. 2. Apoſtolus. verſ. in bono.* b *1. Cor. 4.* c *Joan. 6.* d *ſupr. diſt. 2. de pœnitentia, c. nullus eorum.* e *Joan. 8.* f *Joan. 6.* g *Joan. 8.*

Dei

Dei filios : quia ſic appellandi ſunt, quos regeneratos piè vivere cernimus. Sed tunc verè ſunt, quod appellantur, ſi manſerint in eo, propter quod ſic appellantur. Si autem perſeverantiam non habent, id eſt, in eo, quod cœperunt eſſe, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non ſunt. Apud eum enim hoc non ſunt, cui notum eſt, quod futuri ſunt, id eſt, ex bonis mali.

4 pars. *Finis hujus auctoritatis eorum ſententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti ſecundùm juſtitiam, & non ſecundùm præſcientiam. Alii verò, quamvis fateantur peccata redire, tamen ſeu per baptiſma, ſeu per pœnitentiam aſſerunt omnino peccata remitti, & plenâ fide accedentem ad lavacrum renaſci non aquâ tantùm, ſed etiam Spiritu Sancto: & ſi poſteà peccaturus ſit, demum pœnitentem, etſi aliquando recaſurus ſit, tamen tempore ſuæ pœnitentiæ ita perfectè expiatum affirmant, ut ſi tunc moreretur, ſalutem inveniret æternam. Quorum ſententia, ejuſdem auctoritatis principium conſentit. Cùm enim quæſtionem proponat, quare præſcitos ad mortem, cùm fideliter ac piè viverent, non tunc de vita hujus periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cùm de immatura morte prædeſtinati Scriptura dicat :* a [Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus:] *evidenter oſtendit illos tales fuiſſe, qui ſi fatali neceſſitate hujus vitæ ſubducti eſſent periculis, profectò vitam conſecuti eſſent æternam. Ut ergo finis principio conveniat, & ne ſibi ipſi contraire videatur, definiendum eſt, quid ſit ſcribi in libro vitæ, & de eo deleri ſecundùm juſtitiam, quid ſecundùm præſcientiam. Secundùm præſcientiam ſcribi, eſt ad vitam præordinari : quod ab æterno factum eſt.*

C. IX.

Unde Apoſtolus *in epiſtola ad Epheſios, cap. 1.*

BEnedictus Deus, & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto Jeſu : ſicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate : qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum, in ipſum.

Similiter ſecundùm præſcientiam deleri, eſt ad mortem, non ad vitam præſciri : quod & ipſum ab æterno factum eſt. Unde Dominus in Evangelio : [Qui credit in me, habet vitam æternam : qui autem non credit, jam judicatus eſt.]

C. X.

Hinc etiam Auguſtinus *ait.*

NOvit *b* Dominus, qui ſunt ejus.] Ex his nemo ſeducitur. Nondum apparuit judicium, ſed jam factum eſt.

¶ *Sententia eſt apud beatum Auguſtinum, tract. 12. in Joannem, & in 20. de civitate Dei, cap. 7. unde citat Beda in 2. Timoth. 2. Verba autem ferè eadem ſunt in gloſſa ordinaria ad eum ipſum Pauli locum.*

Porrò ſecundùm juſtitiam ſcribi, eſt, Deo auctore ea operari, quorum merito ſit dignus æternâ ſalute. Hunc duplicem modum ſcribendi, in Evangelio Dominus aſſignavit, dicens diſcipulis : [In *c* domo patris mei manſiones multæ ſunt : ſi quò minùs, dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum : & ſi abiero, & paravero vobis locum, iterùm venio, & accipiam vos ad meipſum, ut ubi ego ſum, & vos ſitis.] *dicens :* [In domo patris mei manſiones multæ ſunt : ſi quò minus, dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum :] *oſtendit eos, quibus loquebatur, ſcriptos in libro vitæ, prædeſtinatione. Subjiciens,* [abiero, & paravero vobis locum, &c.] *oſtendit eos adhuc eſſe ſcribendos operatione.*

a *Sap. 4.* b *2. Timoth. 2.* c *Joan. 14.*

C. XI.

Hinc etiam Auguſtinus *in ejuſdem* a *loci explanatione ait.*

IN domo patris mei manſiones multæ ſunt.] Domus Dei, templum Dei, regnum Dei, regnum cœlorum, ſunt homines juſti : in quibus ſunt multæ differentiæ inter ſe, & hæ ſunt manſiones ipſius domûs. Hæ autem jam paratæ ſunt in prædeſtinatione, ſicut ait *b* Apoſtolus, [*Qui elegit nos ante mundi conſtitutionem*] prædeſtinando, parando *c* autem in operatione. Unde *d* [*Quos prædeſtinavit, hos & vocavit,*] & juſtificavit, & magnificavit. Et ſecundùm hoc dicitur *e* : [*Fecit Deus, quæ futura ſunt,*] id eſt, quæ facturus eſt. *& infrà.* [¶ *Si quò minùs,*] confirmat eſſe : quia ſi non eſſent, dixiſſet, ibo & parabo, id eſt, prædeſtinabo. Sed quia jam ibi ſunt, non eſt opus aliqua parare. Quia verò nondum ſunt in operatione, addit : [*& ſi abiero, & paravero.*] Abiens, ſed non relinquens, parat : quia ſubtrahit ſe, & latet : ut ſit fides, quæ non eſt de re viſa : & inde eſt meritum fidei. ¶ Ex hac vivit juſtus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea deſideratur, quod nondum habetur. Et hæc eſt præparatio manſionis : quia ſic parat nos ſibi, & ſe nobis, ut maneat in nobis, & nos in eo, quantùm quiſque erit particeps ejus plùs, vel minùs pro diverſitate meritorum. Et hæc multitudo manſionum eſt 1.

¶ *Sententia quidem hujus capitis eſt in tract. 68. in Joannem : ſed ipſa verba in gloſſa ordinaria ad cap. 14. Joannis, & ex ea fuet nonnulla emendata.*

1 ¶ Manſionum eſt.] *Sequebatur,* Item, *quaſi hîc citaretur alter locus beati Auguſtini, aut gloſſæ. Abeſt autem à pleriſque manuſcriptis. Nam quæ ſequuntur, videntur eſſe Gratiani.*

Secundùm juſtitiam deletur, qui gratiâ ſubtractâ, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc Propheta f *loquens ex perſona Chriſti ait :* [Deleantur de libro viventium,] *hoc eſt, ſubtrahatur eis gratia, quâ ſubtractâ, ii in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur :* [& cum juſtis non ſcribantur,] *id eſt, non apponatur eis gratia, quâ fiant digni æternâ ſalute. Sic itaque peccata ſecundùm præſcientiam remittuntur, cùm ab æterno gratia præparatur, quâ vocatus juſtificetur, juſtificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundùm juſtitiam verò peccata remittuntur, cùm vel baptiſmo plenâ fide accipitur, vel pœnitentia toto corde celebratur : quæ remiſſio & ipſa ſecundùm præſcientiam non inconvenienter fieri dicitur. Ut enim ex præmiſſa auctoritate Apoſtoli datur intelligi, duæ ſunt præordinationes : una, quâ quiſque præordinatur hîc ad juſtitiam & remiſſionem peccatorum percipiendam : altera, quâ aliquis prædeſtinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus ſunt præſens juſtificatio & futura glorificatio : quæ omnia in præmiſſa auctoritate convenienter diſtinguuntur. Prima enim prædeſtinatio, quâ præordinantur ad præſentem juſtitiam, deſignatur, cùm dicitur,* [Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, &c.] *cujus effectus infrà ſupponitur,* [in qua gratificavit nos in dilecto filio ſuo, &c.] *Secunda præordinatio ibi oſtenditur,* [qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum, &c.] *Ejus effectus præmittitur, dum dicitur,* [qui benedixit nos in omni benedictione, &c.] *Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita ſe habent, ut prima, & ejus effectus naturâ præcedant, & lege conſequendi inferantur. Si enim aliquis præordinatus eſt ad vitam, conſequenter infertur, ergo prædeſtinatus eſt ad juſtitiam : & ſi conſequitur vitam æternam, ergo conſecutus eſt juſtitiam : ſed non convertitur. Unde multi participes ſunt primæ præordinationis, & ejus effectus, ad quos ſecunda,*

a *Tract. 98. in Joan. c. 14. & ibi gloſſ. ordinaria.* b *Epheſ. 1.* c *al. paranda ſunt in.* d *Rom. 8.* e *Eſa. 41. & 44. Gloſſ. ibid.* f *Pſalm. 68.*

vel ejus effectus minimè pertinere probantur. Juxta hanc diſtinctionem intelligenda eſt auctoritas illa Joannis a: [Exierunt ex nobis: ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum.] [Ex nobis, *inquit,* exierunt,] *id eſt, à noſtra ſocietate receſſerunt, quâ primæ præordinationis, & ejus effectus nobiſcum participes erant:* [ſed non erant ex nobis,] *id eſt, ſecundæ præordinationis, & ejus effectus ſocietatem nobiſcum non inierant. Quod ex eo videri poteſt: quia ſi fuiſſent ex nobis, id eſt, ſi illius præordinationis nobiſcum participes eſſent, manſiſſent utique nobiſcum, id eſt, à ſocietate effectus ejus præordinationis, quam nobiſcum contraxerant, non receſſiſſent. Si enim ad ſecundam præordinationem utrumque referretur, non convenienter illud inferretur,* [manſiſſent:] *imò cœpiſſent utique nobiſcum eſſe. Si verò ad primam, falſa eſſet propoſitio,* [ſi fuiſſent ex nobis,&c.] *Multi enim præſentis juſtitiæ & ſanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perſeverant. Unde Dominus ait in Evangelio:* b [Non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.]

C. XII.

Hanc ſocietatem ſi quis ſolo nomine, & profeſſione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi, ejuſdem auctoritatis teſtimonio convincitur. De his enim, qui primæ, non ſecundæ præordinationis ſunt participes, ait: c [Nec nos moveat, quòd filiis ſuis quibuſdam Deus non dat iſtam perſeverantiam. Abſit enim, ut ita eſſet, ſi de illis prædeſtinatis eſſent,] *& cætera, quæ in eadem auctoritate ſuprà continentur. Oves namque, de quibus in Evangelio Dominus ait:* [Et d alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili,] *& filii, de quibus Joannes* e *ait:* [ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum,] *ita præſcientiâ erant oves, & filii, ut qualitate præſentium, non ſpecie* 1 *tantùm, ſed etiam ante Dei oculos eſſent filii iræ & perditionis æternæ. Unde Apoſtolus* f *non ait, videbamur eſſe, ſed* [eramus, *inquit,* & nos naturâ filii iræ,] *Nec ait, reputabimini ab hominibus, ſed* [g fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.] *De ſe quoque ſcribens ad Timotheum, non ait:* h *videbar, ſed* [fui perſecutor, & blaſphemus, & contumelioſus: nunc autem ſum miſericordiam conſecutus.] *Omnes quoque qui in Chriſto renaſcuntur, & qui ejus ſanguine à diabolo redimuntur, priùs ex Adam peccatores naſcuntur, & diabolicæ ſervituti obnoxii. Sicut ergo iſti, quamvis ſint futuri filii Dei, tamen priùs ſunt filii diaboli: ſic hi, de quibus ſermo habetur, quamvis recedendo à juſtitia ſint futuri filii perditionis æternæ, cùm tamen piè & fideliter vivunt, verè ſunt filii Dei, & juſti, & æternâ beatitudine digni. Unde auctoritas non ait:* i *cùm viderentur piè & fideliter vivere, ſed* [cùm piè & fideliter viverent.] *Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque non ait per Ezechielem* k: *ſi averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, quam videbatur habere, ſed* [ſua,] *ſcilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem* l *auctoritate ſequitur:* [Non erant in numero filiorum, quando erant in profeſſione filiorum,] *ita intelligendum eſt. Filii Dei duobus modis appellantur* 2. *Dicuntur Filii Dei, participatione hæreditatis æternæ, ſicut Joannes ait in Evangelio:* m [Quotquot crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.] *Et Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos:* n [Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat.] *& infrà.* [Ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] *& infrà:* [Ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.] *Hinc etiam Auguſtinus eadem verba Apoſtoli exponens, ait:* [Modo 3 tantùm creatura, cùm nondum filiorum forma perfecta.] *Hoc ergo modo non ſunt filii Dei, niſi participes æternæ beatitudinis. In præſenti etiam dicuntur filii tribus modis, vel prædeſtinatione tantùm (ſicut ii, de quibus Joannes ait:* a [ut filios Dei, qui diſperſi erant,&c.] *vel prædeſtinatione, & ſpe æternæ beatitudinis (ſicut illi, quibus Dominus ait,* b [Filioli adhuc modicum vobiſcum ſum.]) *vel merito fidei, & præſentiâ juſtitiæ, non autem prædeſtinatione claritatis æternæ: ſicut hi, de quibus Dominus ait:* c [Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint,&c.] *Hi ergo, de quibus in præſenti agitur, filii ſunt merito fidei, & præſentis juſtitiæ, non ſunt autem filii adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimiſſa fatentur redire, ſecundùm juſtitiam, & non ſecundùm præſcientiam ea dimitti, neceſſe eſt ut confiteantur: ſicut ſalvandis peccata ſecundùm juſtitiam ad æternam damnationem imputantur, non ſecundùm præſcientiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, ſingula replicabuntur ad ſupplicium: & his uſque in finem in bono perſeverantibus, nulla imputabuntur ad pœnam* [*æternam* d.]

¶ *In vetuſtis codicibus caput hoc eſt conjunctum ſuperiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more ſuo loca aliquot citat.*

1 ¶ Specie] *Sic eſt emendatum ex codice pervetuſto. Nam anteà legebatur, ſpe, quæ vox valdè ſententiam turbabat.*

2 ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis ſequebatur,* [uno modo appellantur in futuro, altero in præſenti, qui triplex eſt.] *quæ abſunt ab omnibus manuſcriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*

3 ¶ Modo tantùm creatura,] *In libro 83. quæſtionum, q. 66. poſt alia habentur hæc:* Et ipſa itaque creatura, id eſt, & ipſa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, ſed tantùm vocatur creatura, liberabitur,&c. *quæ referuntur à Beda in epiſt. ad Rom. cap. 8. Sed apud gloſſam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

5 pars. *Qui autem dicunt, quòd peccata dimiſſa non redeunt, auctoritate Gregorii & Proſperi ſententiam ſuam confirmare conantur.*

C. XIII.

Ait enim Gregorius *in Moralibus, lib. 15. cap. 22.*

Quid eſt, quod dicitur: [*Qui reddit iniquitatem Patrum filiis, ac nepotibus:*] Peccatum originale à Patribus trahimus, & niſi per gratiam baptiſmi ſalvamur, etiam parentum culpam portamus: quia unum adhuc cum illis ſumus. Reddit iniquitatem patrum filiis *e*, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rurſùm non reddit iniquitatem filiis *f*, quia cùm ab originali culpa per baptiſmum liberamur, non jam parentum culpas, ſed quas ipſi committimus, habemus.

¶ *Verba ipſa hujus capitis ſunt in gloſſa ordinaria ad cap. 34. Exod. ex Gregor. in loco indicato: ex qua gloſſa ſunt hic nonnulla emendata.*

C. XIV.

Item in reſponſionibus Proſperi *ad ſecundam objectionem Gallorum.*

Qui recedit à Chriſto, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid niſi in perditionem cadit? ſed non in id, quod remiſſum eſt, recidit: nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter poſtrema crimina 1 eâ morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimiſſa ſunt, debebatur.

1 ¶ Propter poſtrema crimina] *Addita ſunt hæc ex originali: quibus ſententia valdè illuſtratur.*

Finis hujus auctoritatis principio contraire videtur. Neque enim aliud eſt, dimiſſa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pœnam peccato debitam poſt ejuſdem remiſſionem excipere. Auctoritates verò ſibi contrarias aſſertore hujus ſententiæ ita determinant: peccata dimiſſa redire dicuntur, quia quiſquis

a *1. Joan. 2.* b *Matth. 10.* c *al. Auguſtinus ait. ſup. eâd. cap. ſi ex bono.* d *Joan. 10.* e *Joan. 1.* f *Epheſ. 2.* g *Epheſ. 5.* h *1. Timoth. 1.* i *ſup. eâd. ſi ex bono.* k *Ezech. 18.* l *ſup eâd. ſi ex bono.* m *Joan. 1.* n *Rom. 8.*

a *Joan. 11.* b *Joan. 15* c *Pſal. 88.* d *abeſt à pleriſque manuſcript.* e *in filiis.* f *in filiis.*

poſt

poſt acceptam remiſſionem peccatorum ad vomitum redierit, tantò gravius punietur, quantò magis benignitate Dei abuſus, ſingulorum remiſſionis acceptæ ingratus extitit.

6 pars. *Verùm illa ſententia favorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus, & evidentiori ratione firmatur. Ut enim* Dominus *ait per Ezechielem, c. 18.*

C. XV.

SI averterit a ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundùm omnes abominationes, quas operari ſolet impius, nunquid vivet? omnes juſtitiæ, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria juſtitiæ ejus, quas fecit.

C. XVI.

Item Gregorius b *in explanatione ejuſdem loci.*

HOc nobis maximè conſiderandum eſt, quia cùm mala committimus, ſine cauſa ad memoriam bona noſtra tranſacta revocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.

C. XVII.

Idem *in homil. 4. ad c. 1. Ezech.*

DE pertuſo quippe ſacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur c, quia indiſcretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aſpiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

C. XVIII.

Item Petrus *in epiſt. 2. c. 2.*

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti, his rursùs implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Meliùs enim erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato.

C. XX.

Paulus *quoque ſcribens ad Hebræos ait, cap. 6.*

INtermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur, non rursùs jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Dicens opera mortua, priora bona ſignificat Apoſtolus, quæ per ſequens peccatum erant mortua, quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc, ſicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam reviviſcunt, & ad meritum æternæ beatitudinis ſingula prodeſſe incipiunt, etiam illa, quæ peccatis inveniuntur admiſta. Unde Auguſtinus: [Pium eſt d credere, &c.] *& Hieronymus:* [Non e eſt injuſtus Deus, &c.] *Apoſtolus etiam ſcribens ad Hebræos, cùm fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breviter commemoraſſet, horum omnium mercedem, quam amiſerant peccando, poſt pœnitentiam à Domino eos recepturos oſtendit. Porrò, qui per Prophetam dixit:* f [Si averterit ſe juſtus à juſtitia ſua:] *ipſe per eundem Prophetam promiſit* g, *dicens:* [Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit univerſa præcepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam, vitâ vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor: in injuſtitia ſua, quam operatus eſt, vivet.] h *Filiis quoque Iſrael per Aſſyrios captivandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Oſee improperat: & peccatum quod Moyſe ſupplicante patribus fuerat dimiſſum, hoc in filiis revixiſſe oſtendit, dicens.*

C. XX.

VÆ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia prævaricati ſunt in me. Et ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia: & non clamaverunt ad me in corde ſuo: ſed ululabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum & vinum ruminabant: & receſſerunt à me, & ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum, & in me cogitaverunt malitiam: reverſi ſunt ut eſſent abſque jugo, facti ſunt quaſi arcus doloſus: cadent in gladio Principes eorum à furore linguæ ſuæ.

7 pars. *Antiqua peccata parentum filiis improperat ſermo divinus: & propterea Principes eorum in gladio caſuros prædicit. Sed per eundem Prophetam a contrà Dominus ſe facere oſtendit, dicens:*

C. XXI.

NE fortè dicant in cordibus ſuis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones ſuæ: coram facie mea factæ ſunt.

C. XXII.

Item Hieronymus *ad c. 7. Oſeæ.*

CUm ita puniantur, ne cogitent, quòd pro veteribus peccatis Patrum puniam eos: quia nunc, id eſt, in præſenti, pro malitiis ſuis, quas invenerunt, circumdati ſunt pœnâ: & mala eorum, ſicut putant, non poſſunt me latere: ſed potiùs ipſæ adinventiones apertæ ſunt coram facie mea, quæ omnia clarè videt.

¶ *Sententia hujus capituli eſt quidem in commentariis B. Hieronymi in c. 7. Oſeæ: ſed propria verba ſunt in gloſſa interlineare ibidem ad ea verba,* ne fortè dicant in cordibus.

C. XXIII.

Idem *ibidem.*

HÆretici non poſſunt vetera peccata contra Deum cauſari, cùm antiquis operibus addant novam impietatem, & ſuis ligentur peccatis: & cùm Deum celare ſe putant, oculos ejus vitare non poſſunt: quia b vultus Domini ſuper facientes mala.

¶ *Et hoc etiam capitulum eſt in gloſſa ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo.* c.

C. XXIV.

Item Gelaſius Papa, *Ann. 494. Romæ.*

DIvina clementia dimiſſa peccata in ultionem ulteriùs redire non patitur.

Sed his auctoritatibus docentur filii ab originali peccato expiati, non ideò puniendi, quia Patres peccaverunt: ſed ideò peccata Patrum in eos redire, quia eorum culpam ſequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta ſunt: ſed quia per pœnitentiam reviviſcunt. Sale eſt & illud Auguſtini d *in libro Pſalmorum:* [Si Judas teneret adoptionem, &c.] *Sic & illud* e *Gregorii in Moralib. intelligitur:* [Quid eſt, quod dicitur, reddis iniquitatem Patrum in filios, &c.] *Illis namque parentum iniquitas redditur, qui propterea puniuntur, quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito ſuæ iniquitatis non reviviſcunt peccata parentis. Sicut ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reviviſcunt ad præmium: ſic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reviviſcunt ad ſupplicium. Unde Propheta ex perſona pœnitentis deplorat, dicens:* f [Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ,] *id eſt, plagæ per baptiſmum ſanatæ. Hinc etiam idem Propheta, quamvis fide & ſacramento circumciſionis ab originali peccato ſe mundatum cognoſceret, tamen adulterio & homicidio, quod commiſerat, illud revixiſſe intelligens, non ſine cauſa inter cætera ipſum confitetur, & dicit:* [Ecce g enim in inquitatibus conceptus ſum, &c.]

DISTINCTIO V.

I IN *pœnitentia autem, quæ peccatorem conſiderare oportet,*
ps Auguſtinus *in libro de pœnitentia* h *docet, dicens:*

a *Sent. 4. diſtinct. 15.* b *Homil. 11. ad c. 3. Ezech. Sent. 4. diſt. 15.* c *al. mittitur.* d *ſup. diſt. 3. de pœn. cap. pium.* e *ſup. diſt. 3. ſi quando. ſup. diſt. 2. non eſt tam.* f *Ezech. 33.* g *aliàs. præmiſit.* h *Exod. 32.*

a *Ibid.* b *Pſal. 33.* c *Sup. 23. quæſt. 4. ſi illic.* d *Supr. eâd. ſi Judas.* e *Supr. eâd. quid eſt.* f *Pſal. 37.* g *Pſal. 51.* h *De vera & falſa pœnitentia, c. 14. & 15. inter opera Auguſt.* [*fortè c. an. 428. in Africâ.*]

C. I.

Conſideret *a* qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeverantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipſius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundùm excellentiam ſui ſtatûs aut officii, & ſecundùm modum meretricis, & in modo *b* operis ſui, & qualiter turpitudinem ſuam peregit, ſi in loco ſacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut ſunt domus Dominorum, & aliorum multorum) ſi in tempore orationi conſtituto, aut in feſtivitate ſanctorum, & in tempore jejunii. Conſideret, quantùm perſeveraverit, & defleat, quòd perſeveranter peccaverit, & quanta 1 virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non ſolùm non vincuntur, ſed ultrò ſe peccato offerunt: nec expectant tentationem, ſed præveniunt voluptatem, & pertractant ſecum, quàm multiplici actione vitii delectabiliter peccent. Omnis iſta varietas confitenda eſt & deflenda: ut cùm cognoverit, quòd peccatum eſt multum, citò inveniat Deum propitium. In cognoſcendo augmentum peccati, inveniat ſe, cujus ætatis fuerit, cujus ſapientiæ, & ordinis, & ſtatum omnem alterius non peccantis. Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. Defleat virtutem, quâ interim caruit. Dolendum eſt enim, & dolore purgandum, non ſolùm quia peccavit, ſed etiam, quòd ſe virtute privavit. Nam, licèt ſperet ſe conſecuturum veniam, dolere tamen poteſt, quia non promeruit, unde remunerari confidat. Anxietur & doleat, quòd modò effugiens de præteritis pœnam, miſer non inde expectet gloriam *c*, cujus omne tempus, quoniam breviſſimum eſt, debuit decertâſſe ad conſequendum præmium. Defleat etiam, quoniam in uno offendens, factus eſt omnium per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quiſque peccator fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Ideò enim Adam plùs peccavit, quia omni bono abundavit. Etiam alio modo offendens in uno, reus eſt omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. Nam ſi quis cadit in avaritiam, largitatem deſtruit, & etiam caſtitatem minoravit. Amore enim pecuniæ vel violaret caſtitatem, vel ſaltem minùs amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc caſtitas ineſt, ut nolit eam perdere, tamen ſaltem minori gaudio, minori affectu tuetur eam, ubi videt inde procedere damnum pecuniæ, ſicque & in aliis: quæ etiamſi non expellantur, tamen per conceptionem unius vitii vel ſatis vel parùm minuuntur, vel intentione deteriorantur. Unde omnis virtus cuicunque crimini eſt deflenda, & de omnibus indulgentia eſt petenda. ¶ Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit: etiam, quòd exemplum extitit mali in operatione ſui criminis: cui magis profuiſſet, ſi aliis fuiſſet cauſa converſionis. Gemat itaque aliorum vitam in ſua corruptam, vel incorruptam non conſervatam, & commodum proximi, quod dediſſet exemplo boni. Doleat de triſtitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitia, quam eis non adhibuit. Et non ſolùm cogitet, quid & qualiter fecerit, ſed quàm injuſtè Deum, ut diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis ſententiam: [*Non* d *poteſtis duobus Dominis ſervire.*] Timeat ergò, ne omnia bona, quæ fecit, dum in uno peccato perſeveraverit, ex contaminatione *e* mali perdiderit: ut qui ſervivit diabolo per crimen, Dei, quam obtulit, amiſerit ſervitutem. Pium eſt tamen credere, ut recepta Dei gratia, quæ in eo deſtruit mala priora, etiam remuneret bona: ut cùm deſtruxerit, quod ſuum non invenit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit. ¶ In his *a* omnibus dolens aut ſeculum derelinquat, aut ſaltem illa, quæ ſine admiſtione mali non ſunt adminiſtrata, ut mercatura, & militia, & alia, quæ utentibus ſunt nociva, ut adminiſtrationes ſecularium poteſtatum: niſi his utatur ex obedientiæ licentia. Ponat ſe omnino in poteſtate judicis, in judicio Sacerdotis, nihil ſibi reſervans ſui: ut omnia eo jubente paratus ſit facere pro reparanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte, & hoc cum deſiderio: quia vitam recuperat infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Semper deprecetur Deum, certus de venia, quia omnibus modis, & ſine tædio, dubius rogarnt poteſtatem terrenam. Abſtineat à multis licitis, qui per libertatem arbitrii commiſit illicita. Semper offeret Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod poteſt de poſſeſſione: tunc quod offert, ſecurus offerat, [b *Reſpexit enim Dominus ad Abel, & ad munera ejus.*] Sed priùs reſpexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognovit humilem & puram, remuneravit ejus largitatis munera. Ad Cain verò non reſpexit, nec ad ejus munera. Mentem enim ejus quam viderat, quoniam non cognovit *c*, ejus munera non recepit. In judicio enim cordis conſideranda eſt eleemoſyna tribuentis: nec jam conſiderandum eſt, quantum, ſed quâ mente, quâ affectione dat, quod poteſt. Vidua *d* enim duobus, quæ habuit, larga minutis, plùs omnibus miſit. Qui ergo vult ſua peccata redimere temporalium oblatione, caveat, ut offerat mentem priùs. ¶ Cautus ſit, ne verecundiâ ductus dividat apud ſe confeſſionem, ut diverſa diverſis velit Sacerdotibus manifeſtare. Quidam enim uni celant, quæ alii manifeſtanda reſervant *e*: quod eſt, ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper veniâ carere, ad quam per fruſta putat totam pervenire. ¶ Caveat præterita, quem vera delectat pœnitentia: non priùs ad Domini corpus accedat, quàm confortetur bonâ conſcientiâ. Sed in hac ſeparatione tremendum Dei judicium cogitet, ubi 2 & majus, & terribilius impœnitentes ſeparabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet ſumere, quem multùm deſiderat, cibum ſalutarem. Iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ, animam captivam elaqueantes, & in libertate ſervantes. ¶ Cohibeat ſe prætereà à ludis, & à ſpectaculis ſeculi, qui perfectam vult conſequi gratiam remiſſionis. Nam *f* Dina, ſi ſe cohibuiſſet, ſi inter ſuos remanſiſſet, ab extraneo raptore corrupta non fuiſſet. Tantò igitur magis ſibi caveat & cohibeat ſe anima, quæ ſæpè, vel ſemel corrupta eſt & rapta: timeat jam docta experimento, quod ignoravit virgo: eligat, quem imitetur, non ſequatur, quem animus ſuus damnat. Se enim judicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à ſe non elongat. Laudet enim & amet, quos dignè fructificare non ignorat: quærat fructus dignos, etſi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus, qui non ſufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim graviores expoſtulat, ut ſic pacetur Eccleſia, ut pacata dolore & gemitibus, mortuis impetret veniam.

1 ¶ Et quanta virtus] *In originali eſt,* Et quanta victus fuerit impugnatione. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata ſunt (ubi per eandem licuit) & ex ipſo originali, & ex vetuſtis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Ubi & majus] *In originali legitur,* Ubi magis terribilis ſententia peccantes ſeparabit in ignem.

a *Sent. 4. diſt. 16.* b *ſecundùm modum*] *vera lectio.* c *gratiam,*] *orig.* d *Matth. 6.* e *al. communicatione*] *al. communione.*

a *alit. in omnibus. Cap. 15.* b *Geneſis 4.* c *cognovit humilem,*] *vera lectio.* d *Matth. 12.* e *conſervant:*] *orig.* f *Geneſ. 34.*

C. II.

C. II. ¶ *Pœnitentes negotiationis lucra abjiciant.*

Item Leo Papa *epiſt.90. al.92. ad Ruſticum Epiſcopum, c.9.*

2 ps QUalitas *a* lucri negotiantem aut excuſat 1, aut arguit: quia eſt & honeſtus quæſtus,& turpis. Verumtamen pœnitenti utilius eſt etiam diſpendia pati, quàm periculis negotiationis obſtringi: quia difficile eſt inter ementis, vendentiſque commercium non intervenire peccatum.

1 ¶ Excuſat,] *Sic in originali, & Polycarpo, & Ivone, & Burchardo: nam in Gratiani exemplaribus erat,* accuſat.

C. III. ¶ *Poſt pœnitentiam ad militiam ſecularem redire non licet.*

Idem *ibidem, cap. 10.*

COntrarium *b* eſt omnino Eccleſiaſticis regulis, poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſecularem: cùm Apoſtolus dicat: *c* [*Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Unde non eſt liber à laqueis diaboli, qui ſe militiæ mundanæ voluerit implicare

C. IV. ¶ *Decennio pœniteant, qui poſt pœnitentiam ad ſecularem militiam redeunt.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 11.*

Ann.225. in Bithyniâ.

SI qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem oſtenderunt fidem ſuam depoſito militiæ cingulo, poſt hæc autem ad proprium vomitum ſunt reverſi,ut & pecunias darent, & ambirent redire rursùm ad militiam, iſti decem annis ſint inter pœnitentes poſt primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò præcipuè illud obſervetur, ut animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. Quicunque enim cum omni timore, & lachrymis perſeverantibus, & operibus bonis converſionem ſuam non verbis ſolis,ſed opere & veritate demonſtrant, cùm tempus ſtatutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare,licebit Epiſcopo humaniùs etiam circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint lapſum, & ſufficere ſibi, quòd intra Eccleſiam introierint, arbitrantur, iſti omnimodò tempora ſtatuta complebunt.

¶ *Caput hoc eſt poſterior pars capitis undecimi ex priſca verſione: quæ verſio eſt omiſſa in poſtrema quatuor tomorum Colonienſi Conciliorum editione, & ejus loco quatuor verſiones poſitæ, ex quibus facilè corrigi poſſunt, quæ in hac interdum obſcurè & mutilatè dicuntur. Quòd verò ad ſententiam canonis pertinet, legenda ſunt, quæ à Zonara ac Balſamone in ipſius explicatione, & à Ruffino lib.10. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.6. & à Cardinali Varmienſi contra Brentium libro tertio afferuntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab iis retineri, qui fidem Chriſto datam ſervare vellent, illum abjicere, quàm fidem frangere maluerant, ac tamen poſteà cupiditate terrenâ victi, illum recuperare conati fuerant, quod argumento erat, ipſos à fide deſciſcere. In codice verò canonum hæc eſt inſcriptio hujus capitis:* De his, qui abrenuntiaverunt, & iterùm ad ſeculum ſunt regreſſi.

C. V. ¶ *A communione ſuſpendantur, qui poſt pœnitentiam ad ſecularia redeunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap.13.*

Ann.511. in Galliâ.

DE his, qui ſuſceptâ pœnitentiâ religionem ſuæ profeſſionis obliti, ad ſecularia relabuntur, placuit eos & à communione ſuſpendi, & ab omnium Catholicorum conviviis ſeparari. Quòd ſi poſt interdictum cum eis quiſquam præſumpſerit manducare, & ipſe communione privetur.

a *Polyc.lib.4.tit.31. Burch.l.2.c.128. & l.19.c.95. Ivo p.6. c.202. & part.13.c.25. & p 15.c.107.* b *Polyc. l.6.tit.20. Burch.lib.19.c.66. Ivo part.15.c.80.* c *2.Tim.2.*

C. VI. ¶ *Quæ ſit falſa pœnitentia.*

Item Gregorius VII. *in Synodo Romana, celebrata anno 1078. c.6.*

3 ps FAlſas *a* pœnitentias dicimus, quæ non ſecundùm auctoritatem ſanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicunque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius injuſtè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, niſi negotium derelinquat, vel officium deſerat, & odium ex corde dimittat,bona, quæ injuſtè abſtulit, reſtituat, arma 1 deponat, ulteriuſque non ferat, niſi conſilio religioſorum Epiſcoporum pro defendenda juſtitia. Ne *b* tamen deſperet, interim quicquid boni facere poterit, hortamur, ut faciat: ut omnipotens Deus cor illius illuſtret ad pœnitentiam.

1 ¶ Arma] *Totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo eſt ante verba illa,* negotium derelinquat. *Sed ob gloſſam ordo non eſt reſtitutus.*

C. VII. ¶ *Poſt converſionem ad negotium redire non licet, quod ſine peccato agi non poteſt.*

Item Gregorius *in homilia 24. Evangel.*

NEgotium, quod ante converſionem ſine peccato extitit, hoc etiam poſt converſionem repetere culpa non fuit. *& infrà.* ¶ Sunt enim pleraque negotia, quæ ſine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenùs poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt, ut poſt converſionem animus non recurrat.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano,* c *c.22.*

4 ps FRatres noſtros Epiſcopos, & Presbyteros admonemus, ne falſis pœnitentiis Laicorum animas decipi,& in infernrm pertrahi patiantur. Falſam autem pœnitentiam eſſe conſtat, cùm ſpretis pluribus de uno ſolo pœnitentia agitur, aut cùm ſic agitur de uno, ut non diſcedatur ab alio. Unde ſcriptum *d* eſt: [*Qui totam legem obſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.*] ſcilicet, quantùm ad vitam æternam: ſicut enim ſi peccatis eſſet omnibus involutus, ita ſi in uno tantùm maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falſa etiam fit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod ſine peccato agi nullâ ratione prævalet: aut ſi odium in corde geſtetur,aut ſi non offenſo cuilibet ſatisfiat, aut ſi non indulgeat offendenti offenſus, aut ſi arma quis contra juſtitiam gerat.

DISTINCTIO VI.

1 ps CUi *autem debeat fieri confeſſio,vel qualem illum oporteat eſſe, qui aliorum crimina judicat,* ex *e* eodem l. de pœnitentia,*cap.10. docetur, cùm dicitur:*

CAP. I.

QUi *f* vult confiteri peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere: ne, cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit, ne ambo in foveam cadant, quam ſtultus evitare noluit. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote, quem deſideranti nec locus, nec tempus offert: & ſi ille, cui confitebitur, poteſta-

a *Sent.4.diſt.16.Polyc l.6,tit.20.* b *al.nec.* c *Et in Concil. Urbani II. apud Melphiam, c.15. Et in Concil. Gregor. VII. anno 1080. Sent.4. diſt.15.* d *Jac.2.* e *In lib. de vera & falſa pœnitentia, inter opera B. Aug. Sent.4.diſt.17.* f *Sup. diſtinct. quem pœnitet. §. quare qui.*

tem ſolvendi non habet, ſit tamen dignus veniâ ex deſiderio Sacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati *a* enim ſunt leproſi, dum irent oſtendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet Deum ad cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibetur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos quærunt ſani & læti: ſed dum quærunt, antequam perveniat ad eos, moriuntur. Sed Dei miſericordia eſt ubique, qui & juſtis *b* novit parcere, etſi non tam citò, ſicut ſi ſolverentur à Sacerdote. Qui igitur omnino confitetur Sacerdoti, meliori, quàm poteſt, confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata ſit oblatio muneris. *& infrà, cap. 12.* ¶ Laboret itaque pœnitens in Eccleſia eſſe, & ad Eccleſiæ unitatem tendere: niſi enim unitas Eccleſiæ ſuccurrat, niſi quod deeſt peccatori, ſuâ operatione *c* compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum eſt enim (& pietas fidei expoſtulat credere) quòd omnes eleemoſynæ totius Eccleſiæ, & orationes, & opera juſtitiæ, & miſericordiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad converſionem ſuam. Ideoque nemo dignè pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat unitas Eccleſiæ: ideoque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Eccleſiæ diviſos. Judas enim pœnitens ivit ad Phariſæos, reliquit Apoſtolos, nihil invenit auxilii, ſed augmentum deſperationis. Dixerunt enim: [*Quid* d *ad nos? tu videris:*] Si peccaſti, tibi ſit, non tibi ſuccurrimus, non peccata tua charitativè ſuſcipimus, non comportanda promittimus, non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis & miſericordiæ, qui nec opera ſequimur juſtitiæ? iſſet *e* ad fratres, iſſet ad illos, qui oraverant pro ſocru *f* Petri febricitante, qui Chananæam improbam miſericordiæ obtulerant. Interrogâſſet Petrum pro ſe lachrymas effundentem: non *g* fugiſſet Mariam & Martham, quæ vitam Lazaro impetraverant, non *h* turbam plorantem, quæ unicum filium acquiſierat viduæ. Ivit ad diviſos, & diviſus periit. *& infrà cap. 20.* ¶ Sacerdos itaque, cui omnis offertur *i* peccator, ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo eorum ſit judicandus, quæ in alio judicare eſt promptus. Judicans enim alium, qui eſt judicandus, condemnat ſeipſum. Cognoſcat igitur ſe, & purget in ſe, quod alios videt ſibi offerre. Caveat ergo, ut à ſe abjecerit, quid in alio damnoſum reperit: animadvertat, quod dicitur: [*Qui* k *ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.*] Ideò enim liberavit peccatricem, quia non erat, qui juſtè projiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui ſe lapidandum cognoſceret? Nullus enim erat ſine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuiſſe reos. Nam venialia ſemper remittebantur per ceremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc ſunt Sacerdotes, ſe priùs non ædificantes, illis, qui Dominum obſervabant inſidiis. In hoc itaque patentiſſimum eſt crimen Sacerdotum, & ultra modum deteſtabile, qui non priùs ſe judicant, & alios alligant. Deberent enim in ſe timere crimen, quòd in aliis timuerunt, & deteſtabile ſenſerunt. Illi quidem adeò cæci erant, quòd ſummam ſapientiam ſperabant cadere ſuis inſidiis. Quod illis patuit, quod tunc quiſque vitavit, vitet Sacerdos, qui in hoc errore pejor illis Judæis extiterit. Caveat ſpiritualis judex, ut ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet enim, ut ſciat cognoſcere, quicquid debet judicare. Judiciaria enim poteſtas hoc expoſtulat, ut, quod debet judicare, diſcernat. Diligens igitur inquiſitor, & ſubtilis inveſtigator, ſapienter & quaſi aſtutè interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates ejus non dubitet inveſtigare, & locum, & tempus, & cætera, quæ ſuprà diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adſit benevolus, paratus exigere, & ſecum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem in varietate: adjuvet confitentem orando, eleemoſynas dando, & cætera bona pro eo faciendo: ſemper eum juvet leniendo, conſolando, ſpem promittendo, & cum opus fuerit, etiam increpando. Doleat *a* loquendo, inſtruat operando, ſit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudii: doceat perſeverantiam: caveat, ne corruat, ne juſtè perdat poteſtatem judiciariam. Licèt enim pœnitentia ei poſſit acquirere gratiam, non tamen mox reſtituit in poteſtatem primam. Etſi *b* enim Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit, & ſæpè lapſis Sacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas, non eſt tamen neceſſe, ut hoc omnibus concedatur quaſi ex auctoritate. Invenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat: invenitur alia, quæ minimè concedit, ſed vetat: quæ ſcripturæ non repugnant, ſed concordant, ſi locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cùm enim tot ſunt, qui labuntur, ut priſtinam dignitatem ex auctoritate *c* defendant, & quaſi auſum peccandi ſibi faciant, reſcindenda eſt ſpes iſta. Si verò locus eſt, ubi iſta non concurrant, reſtitui poſſunt, qui peccant. Itaque Pontifex juſtus atque diſcretus non cogitur Sacerdotes ſuos ſemper abjicere: nec mox reſtituere, niſi ſtatutum fuerit à Romano Pontifice.

2 pars. *Caveat Sacerdos, ne peccata pœnitentium aliis manifeſtet. Quod ſi fecerit, deponatur.*

C. II. ¶ *Deponatur Sacerdos, qui peccata pœnitentis publicare præſumit.*

Unde Gregorius. *Ann. 600. Romæ.*

SAcerdos *d* ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.

3 pars. *Quòd autem dicitur, ut pœnitens eligat Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere, videtur eſſe contrarium ei, quod in canonibus invenitur, ut nemo videlicet parochianum alterius judicare præſumat. Sed aliud eſt, favore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod ſacris canonibus prohibetur: aliud, cæcum vitare, quod hac auctoritate quiſque facere, monetur, ne, ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadant.*

C. III. ¶ *Cuilibet Sacerdoti commiſſum, niſi pro ejus ignorantia, alter Sacerdos ad pœnitentiam non ſuſcipiat.*

Unde Urbanus Papa II. *Ann. 1090.*

PLacuit *e*, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine ejus conſenſu, cui priùs ſe commiſit, niſi pro ignorantia illius, cui pœnitens priùs confeſſus eſt. Qui verò contra hæc ſtatuta facere tentaverit, gradûs ſui periculo ſubjacebit.

DISTINCTIO VII.

1 ps TEmpus verò pœnitentiæ eſt uſque ad ultimum articulum vitæ.

a *Luc. 17.* b *iſtis*] *videtur legendum.* c *opitulatione*] *origin.* d *Matth. 27.* e *ſi iſſet*] *orig. antiquum* f *Luc. 4. Matth. 15.* g *Joann. 11.* h *Luc. 7.* i *profertur*] *origin.* k *Joan. 8.*

a *Doceat*] *vera lectio.* b *Vide Iſidorum in præfatione de ſummo bono.* c *alit. auctore.* d *Sentent. 4. diſtinct. 2. Polyc. lib. 6. titul. 20. Anſelm. lib. 11. cap. 25.* e *Sup. 9. quæſt. 2. placuit. Sentent. ibid.*

C. I

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde Leo Papa, *epiſt.90.al.92. ad Ruſticum, cap.3.*

NEmo *a* deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus *b* eſt: quia nonnunquam, quod diffidentiâ ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

2 pars. *Quanquam de differentibus pœnitentiam* Auguſtinus *ſcribat in lib.50. homil. hom.41.*

C. II.

SI quis *c* poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus, quòd benè hinc exit: ſi ſecurus hinc exierit, ego neſcio: pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem dare nòn poſſumus. Nunquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum eſt, evadere? age pœnitentiam, dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi, quod ſecurus es; quia pœnitentiam egiſti eo tempore, quo & peccare potuiſti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.

¶ *Hæc, & duo ſequentia capitula accepta ſunt ex homilia 41. B. Auguſtini, ſed primum hoc ordine, multiſq; verbis mutatis. Atque ideò Burchardus & Ivo non ex Auguſtino, ſed ex dictis Auguſtini citant. Quare nihil mutatum: ſed præſtat omnino homiliam ipſam legere. Eadem in Bibliotheca ſanctorum Patrum, tom.7. tribuuntur B. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo.*

C. III.

Idem *in eadem homilia, paulò ſuperiùs.*

QUi egerit veraciter pœnitentiam, & ſolutus fuerit à ligamento, quo erat aſtrictus *d*, & à Chriſti corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit, ſicut ante pœnitentiam vivere debuit, poſt reconciliationem quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, à populo *e* diaboli ſeparabitur.

C. IV.

Idem *ibidem.*

SI quis 1 autem, &c. *& infra.* ¶ Baptizatus ad horam ſecurus hinc exit: fidelis benè vivens ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam, & reconciliatus, cùm ſanus eſt, & poſtea benè vivens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Unde ſecurus ſum, dico, & ſecuritatem do: unde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. *& poſt pauca.* ¶ Sed unde 2 ſcis (inquis) ne fortè Deus dimittat mihi? verum dicis, unde? neſcio. Illud ſcio: hoc neſcio. Nam ideò do tibi pœnitentiam, quia neſcio: nam ſi ſcirem tibi nihil prodeſſe, non tibi darem. Item ſi ſcirem tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res ſunt: aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur. Quod horum tibi futurum ſit, neſcio. Ergo *f* tene certum, dimitte incertum.

1 ¶ [Si quis autem,] *Apud B. Auguſtinum ſequuntur verba, quæ relata ſunt paulò antè in capite,* ſi quis poſitus, *uſque ad verſ.* benè hinc exit.

2 ¶ Sed unde ſcis] *Hæc apud B. Auguſt. ſequuntur poſt ultima verba ejuſdem capitis,* ſi quis poſitus.

Hoc autem quare Auguſtinus dixerit, Cyprianus oſtendit, lib.4. epiſt.2. ad Antonianum, dicens:

C. V.

Cyprianus *Ann.254. in Africâ.*

IDcircò, frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſtâ lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus à ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum.

C. VI.

Item Auguſtinus *in libro de pœnitentia,* a *c.17. & 18.*

NUllus expectet, quando jam non poſſit peccare. Arbitrii enim quærat libertatem, ut dolere *b* poſſit commiſſa, non neceſſitatem. Qui priùs itaque à peccatis relinquitur, quàm ipſa relinquat, ea non liberè, ſed quaſi ex neceſſitate condemnat. Licèt enim latro *c* veniam meruiſſet in fine de omni ſuo crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perſeverandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus eſt, qui tunc primùm in cruce Chriſtum confeſſus eſt. Pœnitentia enim ſi in extremo hiatu vitæ advenerit, ſanat, & liberat in ablutione baptiſmi, ita quòd nec purgatorium ſentiunt, qui in fine baptizantur: ſed ipſi ditati bonis ſanctæ matris Eccleſiæ ſunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cùm potuerunt, nunquam converti voluerunt, confitentes, cùm jam peccare nequeunt, non ſic facilè acquirunt quod volunt. Oportet enim, ut pœnitentia fructificet ad hoc, ut mortuo vitam impetret. Scriptum *d* eſt enim, ſine charitate neminem ſalvum eſſe. Non itaque in ſolo timore vivit homo. Quem ergo ſerò pœnitet, oportet non ſolùm timere Deum judicem, ſed & juſtum diligere: non timeatur pro pœna, ſed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni ejus prædicta varietate. ¶ Quod quoniam vix licet, de ejus ſalute Auguſtinus *e* potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit: [*Quâcunque* f *horâ peccator ingemuerit, & converſus fuerit, vitâ vivet.*] Dixit converſum, non tantùm verſum, vitâ vivere. Verſum quidem puto, qui dolet de crimine; converſum, qui dolet de omni *g* ejus, quam expoſuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui jam vult dimittere peccatum: convertitur, qui jam totus, & omnino vertitur, qui jam non tantùm pœnas non timet, ſed ad bonum Domini contendere feſtinat. Quæ converſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de ejus remiſſione. Sed quoniam vix, vel raró eſt tam juſta converſio, timendum eſt de pœnitente ſerò. Quem enim morbus urget, & pœna terret, ad veram vix veniet ſatisfactionem, maximè, cùm filii quos illicitè dilexerit, ſint præſentes, uxor, & mundus ad ſe vocent. Multos enim ſolet ſerotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus ſemper potens eſt, ſemper etiam poteſt in morte juvare, quibus placet. Cùm itaque opus ſit non hominis, ſed Dei, fructifera pœnitentia, inſpirare eam poteſt, quandocunque vult ſua miſericordiâ, & remunerare ex miſericordia, quos damnare poteſt ex juſtitia. Sed quoniam multa ſunt, quæ impediunt, & languentem retrahunt, periculoſiſſimum eſt, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat. Si quis eſt igitur, qui veram tunc quærat pœnitentiam, expectet Dei clementiam, majorem ſentiens Dei bonitatem ſuâ nequitiâ. Sed ſi etiam ſic converſus evadat, vitam vivat, & non moriatur, non tamē promittimus, quòd evadat omnem pœnam. Nam priùs purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum converſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo eſt gravis. Excellit enim omnē pœnā, quam unquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Nunquā in carne tanta inventa eſt pœna, licèt mirabilia paſſi ſint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta

a *Sent.4.diſt.20.ſup.32.q.2. ancillam. §. nemo.* b *al. conſtituitur.* c *Sent.ibid. Polyc. l.8. tit.1. Anſelm. l.11. c.137. Burch.l.18.c.12. Ivo p.15.c.22. 1.q.3. Salvator.* d *al.abſtrictus.* e *al.conſortio.* f *Sent.ibid.*

a *In lib. de vera & falſa pœnitentia. Sent.ibid.* b *al.delere.* c *Luc.23.* d *1.Cor.13.* e *Sup. ſi quis autem.* f *Ezech.33.* g *al.animi*] *orig.*

ſuſtinuerunt *a* ſupplicia. Studeat ergo quilibet ſic delicta corrigere, ut poſt mortem non oporteat talem pœnam tolerare. Quædam enim peccata ſunt, quæ ſunt mortalia, & in pœnitentia fiunt venialia *b*, non tamen ſtatim ſanata. Sæpè enim quidam ægri morerentur, niſi medicarentur: non tamen ſtatim ſanantur: languet victurus, qui priùs erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitens finitur *c*, ſi ſemper viveret, ſemper peccaret. At Dei eſt miſerentis, quòd operatur finem peccantis *d*: ob hoc etiam ſine fine torquebitur *e*, quia nunquam ditabitur virtute: ſemper plenus iniquitate, ſemper ſine charitate, torquebitur ſine fine.

1 ¶ Quoniam vix licet] *Sic eſt emendatum ex editione Plantiniana. Nam anteà legebatur,* Quod quamlibet licet de ejus ſalute, Auguſtinus, &c. *Neque accuſare, ſed interpretari voluit Auguſtinum hic auctor, ſine dubio ipſius ſectator. Multa verò alia in hoc capite partim ex vetuſtis Gratiani codicibus, partim ex ipſo originali ſunt emendata.*

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd autem orationis tempore conjugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus *f* in quodam ſermone (fortè c. an. 400. in Palæſtinâ) ſcribit, ita dicens:

C. I. ¶ *Tempore, quo uxori debitum redditur, à carnibus agni abſtinere oportet.*

SCiatis *g*, fratres chariſſimi, quoniam quicunque uxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paulò pòſt.* ¶ Si panes propoſitionis non poterant ab iis, qui uxores ſuas tetigerant, comedi, quantò magis panis ille, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui conjugalibus paulò antè hæsêre complexibus, violari atque contingi? non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) ſed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus.

¶ *Prior pars hujus capitis, uſque ad verſ.* Item, *de induſtria videtur in ſummam collecta: reliqua autem ex originali eſt emendata & aucta.*

C. II. ¶ *A conjugali concubitu in ſanctorum ſolennitatibus eſt abſtinendum.*

Item Auguſtinus *ſermone 2. de tempore* [*id eſt, de 2. Dominica adventûs.*]

QUotieſcunque *h* aut dies natalis Domini, aut reliquæ feſtivitates adveniunt, ſicut frequenter admonui, ante plures dies non ſolùm ab infidelium *i* concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis uxoribus abſtinere debemus.

C. III. ¶ *Diebus jejuniorum à propriis uxoribus abſtinere oportet.*

Item Ambroſius *in ſermone de adventu Domini, an. 380. Mediolani.*

FRatres, non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere, ſed etiam ab uxoribus propriis ſtudioſiſſimè contineatis. Nullus 1 omnino uxori ſuæ jejuniorum diebus conjungatur.

1 ¶ Nullus] *In hoc ſermone, qui habetur manuſcriptus in Bibliotheca Vaticana, hinc uſque ad finem non habentur. Sed in alio ſermone manuſcripto de Quadrageſima hac leguntur:* Nullus omnino uxori ſuæ jungatur ante octavam Paſchæ. *In pleriſque vetuſtis codicibus Gratiani hoc loco abſunt iſta verba,* jejuniorum diebus: *de quibus tamen B. Ambroſius loquebatur: & ideò ſunt etiam in rubrica.*

C. IV.

Idem *ſuper epiſt. 1. ad Corinth. in cap. 7.*

SI causâ *a* procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum uſum: quia & dies feſti, & dies proceſſionis *b*, & ipſa ratio conceptûs & partûs, juxta legem ceſſari temporibus his debere demonſtrant.

C. V. ¶ *Uxoris uſus certis diebus ceſſare jubetur.*

Item Auguſtinus *in libro quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, quæſt. 127.*

CHriſtiano *c* cum uxore ſua convenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire: quia etiam à licitis abſtinendum eſt, ut faciliùs impetrari poſſit, quod poſtulatur. Unde Apoſtolus *d* ex conſenſu ait abſtinendum ad tempus, ut vacetur orationi. Nam ſecundùm legem *e* in jejunio cædere *f*, & jurgari non licet, poſteà licet: quia major reverentia debetur Dei cauſis.

C. VI. ¶ *Non verè pœnitentiam agit, qui continentiam non ſervat.*

Item Joannes Chryſoſtomus.

QUi in caſtigatione victûs ſe dicit agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & jejunio continentiam addat.

¶ *Caput hoc apud B. Joannem Chryſoſtomum, ex quo citatur, non eſt inventum. Sed eadem ferè leguntur in commentariis B. Hieronymi ad c. 2. Joëlis g, & copioſiùs etiam expoſita.*

C. VII. ¶ *Ab ingreſſu Eccleſiæ temperare ſe debet vir cum propria uxore dormiens.*

Item Gregorius *in reſponſione 10. ad interrogationes Auguſtini.*

2 ps VIr *h* cum propria conjuge dormiens, niſi lotus aquâ, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet. *& infrà.* ¶ Quamvis enim de hac re diverſæ hominum nationes diverſa ſentiant, atque alii alia cuſtodire videantur, Romanorum tamen ſemper ab antiquioribus uſus fuit, poſt admiſtionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem quærere, & ab ingreſſu Eccleſiæ paululùm reverenter abſtinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe conjugium: ſed quia ipſa licita admiſtio conjugum ſine voluptate carnis fieri non poteſt, à ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt: quia voluptas ipſa eſſe ſine culpa nullatenùs poteſt. Non enim de adulterio vel fornicatione, ſed legitimo matrimonio ſuſceptus fuerat, qui dicebat: [*Ecce i enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.*] *& infrà.* ¶ Oportet itaque, legitima 1 carnis copula ut cauſa prolis ſit, non voluptatis: & carnis commiſtio creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum. Si quis ergo ſuâ *k* conjuge, non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodò liberorum creandorum gratiâ utitur, ipſe profectò de ingreſſu Eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis Dominici, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus judicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cùm verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commiſtionis, habent conjuges etiam de ſua commiſtione, quod defleant. *& paulò pòſt.* ¶ Tunc autem vir, qui poſt admiſtionem conjugis aquâ lotus fuerit, etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere, cùm ei juxta præfinitam ſententiam Eccleſiam etiam licuerit intrare.

1 ¶ Legitima] *Ita emendatum eſt ex variis codicibus B. Gregorii. Anteà legebatur,* oportet itaque legitimam carnis eſſe copulam. *Multa etiam alia ſunt emendata.*

a *al. ſæpè ſuſtinuerunt.* b *venialia,*] *orig.* c *alit. moritur vel finitur.* d *al. peccandi.* e *torquetur,*] *orig.* f *In vigilia Paſchæ de eſu agni.* g *Sent. 4. diſt. 32. Ivo p. 8. c. 87.* h *Sent. 4. diſt. 32.* i *infelici*] *vera lectio.*

a *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 84. Pann. l. 6. c. 21.* b *al. purgationis.* c *ſup. diſt. 5. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 79.* d *1. Corinth. 7.* e *Eſa. 58.* f *al. cadi,*] *orig.* g *Joël. 2.* h *Sent. 4. diſt. 31. Polyc. l. 6. tit. 7. Ivo part. 8. c. 88.* i *Pſal. 50.* k *ſuam conjugem,*] *orig.*

3 pars. *Hinc etiam in diebus abſtinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.*

C. VIII. ¶ *In diebus Quadrageſimæ nuptias celebrare non licet.*

Unde in Laodicenſi Concilio, *c. 52. legitur.*

I. NOn *a* oportet in Quadrageſima aut nuptias, vel quælibet natalitia celebrare.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *c. 48.*

NOn *b* licet in Quadrageſima natalitia Martyrum celebrare: ſed tantum ſabbatho & Dominicâ pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias liceat in Quadrageſima celebrare.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Ilerdenſi. *c*

II. NOn *d* oportet à Septuageſima uſque in octavas Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtivitatem ſancti Joannis Baptiſtæ, & ab adventu Domini uſque poſt Epiphaniam nuptias celebrare. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, cap. 48.*

NEc *e* uxorem ducere, nec convivia facere in Quadrageſimali tempore convenire poſſe nullatenùs arbitramur.

4 pars. *Hæc autem ſervanda ſunt, ſi uxor conſenſum adhibere voluerit: caterùm ſine ejus conſenſu, nec causâ orationis continentia ſervari debet.*

C. XII. ¶ *Niſi ex conſenſu communi, orationi conjuges vacare non poſſunt.*

Unde Auguſtinus *in libro primo de adulterinis conjugiis, c. 2.*

APoſtolus *f* nec ad tempus, ut vacetur orationi, niſi ex conſenſu, voluit conjuges carnali invicem fraudare debito.

C. XIII. ¶ *Niſi ex conſenſu communi, conjugatis pœnitentia non detur.*

Hinc etiam in ſecundo Concilio Arelatenſi, *c. 22. legitur.*

POenitentiam *g* conjugatis non niſi ex conſenſu dandam.

QUÆSTIO V.

1 gs QUòd autem ſine conſenſu uxoris vir continentiam vovere non poſſit, multis auctoritatibus probatur. *Ait enim* Auguſtinus *ſuper Pſalmum 149, in extremo.*

C. I. ¶ *Non poteſt vir continentiam ſervare, niſi uxoris teneat conſenſum.*

SI dicat vir *h*, continere 1 jam volo, nolo autem, uxor; non poteſt. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? ſi alii nupſerit te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compenſare tale damnum. Redde debitum, & ſi non exigis, redde. Pro ſatisfactione 2 perfecta Deus tibi computabit, ſi non, quod tibi debetur, exigis, ſed reddis, quod debetur uxori.

1 ¶ Continere] *Sic etiam apud Magiſtrum: ſed B. Auguſtinus & Ivo habent,* continere jam volo, nolo jam uxorem, non poteſt. Quid, ſi tu vis, & illa non vult?

2 ¶ Satisfactione] *In aliquot manuſcriptis, & apud B. Auguſtinum, & Magiſtrum, & Ivonem eſt*, ſanctificatione. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.* 2

C. II. ¶ *Non debet extorqueri mulieris conſenſus ad continentiam Deo vovendam.*

Item Alexander Papa II. *Landulpho in Corſica.*

NOtificâſti *a* te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione & terrore valdè pavefactum, anxiè quæſiiſſe Monachum fieri, & à tua uxore minis & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorſiſſe, & ſic te monaſticam *b* veſtem ſine Abbate ſumpſiſſe, & monaſterium petiiſſe: poſteà verò, cùm ſanus factus eſſes, tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus & planctibus, tuæque familiæ diſperſionibus devictus 1, utpote pœnitens, domum remeâſſe, & poſt multos dies quorundam ſapientum conſilio ad jam dictæ mulieris cubile rediiſſe. Nunc autem, ſi tibi tuâ uxore uti liceat, noſtrum requiris conſilium. Si ita denique eſt, ut tuus nuntius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque ſanâ mente id factum: quoniam, cùm omni homini ad monaſticam tendenti vitam, legaliter, ſanctè & juſtè ſit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter à tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, devia ſecutus, nullâ, ut dicitur, licentiâ acceptâ receſſiſti, & monaſterium petiiſti. Non enim violentiâ, ſed ex pari voluntate & conſenſu (ſicut ſancti Patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir 2 monaſterium eligere, aut profeſsâ continentiâ habitum cum feſtinatione debet mutare.

1 ¶ Devictus,] *Ivo habet,* utpotè pœnitens devictus: *Pannormia,* utpotè penitùs devictus domum remeâſſe.

2 ¶ Neque vir] *Apud Ivonem & in Pannormia legitur:* neque vir in monaſterium recipiendus eſt, niſi uxor illius fœmineum monaſterium elegerit, aut profeſſa continentiam, habitum cum feſtinatione mutaverit. *Sed mutatum non eſt: quoniam gloſſa videtur magis convenire lectioni Gratiani.*

C. III. ¶ *Vir poteſt abnuere vota continentiæ, quæ ſine ejus conſenſu Deo uxor obtulerit.*

Item ex Concilio *c apud Compendium.*

MUlier, ſi ſine *d* licentia *e* viri ſui velum in caput miſerit, ſi viro placuerit, recipiet eam iterùm ad conjugium.

C. IV. ¶ *Non poteſt vir continentiæ vota reſcindere, quæ ejus aſſenſu mulier Deo promiſit.*

Item Auguſtinus *f ad Ecditiam, epiſt. 199.*

QUod *g* Deo pari conſenſu ambo voveratis, perſeveranter uſque in finem reddere ambo debuiſtis. A quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem inſtantiſſimè *h* perſevera. Quod te non exhortarer, niſi quia tibi ad hoc ipſe conſenſerat. Nam ſi nunquam tenuiſſes ejus aſſenſum, numerus te nullus defendiſſet annorum. *& poſt pauca.* ¶ Non quia pariter temperabatis à commiſtione carnis, ideò tuus maritus eſſe deſtiterat, imò verò tantò ſanctius inter vos conjuges manebatis, quantò ſanctiora concorditer placita ſervabatis. Nihil ergo de tua veſte, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacunque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis ſine arbitrio ejus facere debuiſti. *& infrà.* ¶ Eſt quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis à viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus conjugatis ſalvâ religionis obſervantiâ convenire. Hunc te maritus ſi de-

---

a *Ivo p. 8. c. 49.* b *Burch. l. 3. c. 10. Polyc. l. 3. tit. 24. Ivo part. 4. cap. 43.* c *Simile habetur in Concil. Saleguſ. c. 3.* d *Sent. 4. diſt. 32. Polyc. l. 6. tit. 5. Burch. l. 9. c. 4. Ivo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 2.* e *Sent. ibid. Ivo part. 8. c. 47. Pann. l. 6. c. 3.* f *Sent. 4. diſt. 32. Ivo p. 8. c. 233.* g *Ivo p. 8. c. 280. & part. 15. cap. 14. & c. 123.* h *Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 127.*

a *Ivo part. 8. c. 220. Pannorm. l. 6. c. 85.* b *al. monachicam.* c *Cap. l. 5. c. 16.* d *Burch. l. 9. c. 47. Ivo p. 8. c. 185. & p. 9. c. 124.* e *comeatu,] Capitul.* f *Et Beda 1. Cor. 7.* g *Ivo p. 8. c. 136. Pann. l. 8. c. 80.* h *al. conſtantiſſimè.*

ponere noluit, ne te 1 velut viduam illo vivente jactares, puto, quia non fuerat in hac re uſque ad diſſenſionis ſcandalum perducendus, magis inobedientiæ malo, quàm illius *a* abſtinentiæ bono. Quid eſt enim abſurdius, quàm mulierem de humili veſte viro ſuperbire; cui te potiùs expediret obtemperare candidis moribus, quàm in nigellis veſtibus repugnare? quia, etſi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius poſſet marito obſervato, exoratoque ſumi, quàm illo inconſulto, contemptoque præſumi. Quòd ſi omnino non ſineret, quid tuo propoſito deperiret? Abſit, ut hinc diſpliceres Deo, quòd conjuge tuo nondum defuncto non induereris, ſicut Anna *b*, ſed ſicut *c* Suſanna.

1 ¶ Ne te] *In vulgatis erat,* Ne te puta velut viduam jactare. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, originali & Beda, & aliis collectoribus, itemq; alia multa.*

C. V. ¶ *Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia uxoris debitum ſibi reddere cogitur.*

Idem *in d eadem epiſtola.*

SEcundùm *e* verba Apoſtolica, etiam ſi ſe vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret *f* ad continentiam, ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. ¶ Quiſquis *g* igitur compatiens infirmitati uxoris reddit, non exigit debitum, aut ſi propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potiùs, quia ſine uxore eſſe non potuit, quàm gaudens, quia duxit, quiſquis vendit, quod novit: quia etſi maneret, beatum non faceret, quiſquis, quod emit, novit, quia tranſiet, & de his non præſumit, & facit ex eo, quod habet, miſericordiam cum non habentibus, ſecurus expectat *h* diem noviſſimum.

¶ *Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum eſt ex duobus B. Auguſtini indicatis locis: verbis nonnullis partim omiſſis, partim mutatis, ſalvâ tamen ſententiâ.*

C. VI. ¶ *Vota continentiæ ſine uxoris conſenſu reddi non poſſunt.*

Item *ad Armentarium, & Riparium, & Paulinam, epiſtolâ 45.*

UNa ſola *i* cauſa eſſe poſſet, quâ te ad id, quod voviſti, non ſolùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, ſi fortè tua conjux hoc tecum ſuſcipere animi ſeu carnis infirmitate recuſaret. Nam, & vovenda talia non ſunt à conjugatis, niſi ex conſenſu & voluntate communi: & ſi præproperè factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quàm perſolvenda promiſſio. Neque enim Deus exigit, ſi quis ex alieno aliquid voverit, ſed potiùs uſurpare vetat alienum.

C. VII. ¶ *Abſque cæteris operibus nec ſola virginitas ſalvat, nec cætera abſque virginitate proficiunt.*

Item Hieronymus *libro primo adversùs Jovinianum. an. 390. in Palæſt.*

2 ps TUnc ſalvabitur mulier, ſi illos genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt: ſi quod ipſa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis, & cariem flore compenſet, & pomis.

C. VIII.

Idem *ibidem.*

HOc ſolùm nunc dico, quòd quomodo abſque cæteris operibus virginitas ſola non ſalvat, ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, caſtitate imperfecta ſunt.

a *al. ullius.* b *Luc. 2.* c *Dan. 13.* d *Bed. ibidem. & gloſſ. ordinaria.* e *Sentent. 4. diſt. 32. Polyc. lib. 6. tit 4.* f *al. imputaret continentiam.* g *Auguſt. in Pſal. 147.* h *al. expectet.* i *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 154.*

C. IX.

Item *ibidem.*

QUi ſitit *a*, veniat & bibat: qui poteſt capere, capiat.] Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis eſt, atque currendum: ſed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille ſatiabitur. Et ideò plùs amat virgines Chriſtus, quia ſpontè tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatum: majoriſque gratiæ eſt offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris. Apoſtoli uxoris onera contemplati, [*Si* b *talis eſt,* inquiunt, *cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere.*] Quorum Dominus ſententiam probans, rectè quidem ſentitis, ait, quòd non expediat homini ad cœleſtia regna tendenti, accipere uxorem: ſed difficilis res eſt, & non omnes capiunt verbum iſtud: verùm quibus datum eſt. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos caſtravit non neceſſitas, ſed voluntas: libenter illos in meos ſinus recipio, qui ſe caſtraverunt propter regna cœlorum, & ob mei cultum noluerunt eſſe, quod nati ſunt. Simulque tractanda ſententia, [*Qui ſe,* inquit, *caſtraverunt propter regna cœlorum.*] Si caſtrati mercedem habent regni cœlorum, ergo qui ſe non caſtraverunt, locum non poſſunt accipere caſtratorum.

Finis hujus auctoritatis & duæ præcedentes de virginitatis affectu intelliguntur: qui non in voluntate ſolùm, ſed in neceſſitate eſt: principium verò de affectu intelligitur, qui non in neceſſitate, & ante votum, ſed in voluntate eſt, nec exigitur, niſi repromittatur.

C. X. ¶ *Non licet illi ducere uxorem, qui ſuam velare permiſerit.*

Item ex Concilio Rhemenſi *(imò Vermerienſi c. 21. an. 752. in Galliâ.)*

3 ps QUi *c* uxorem ſuam velare *d* permiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter convertatur.

C. XI. ¶ *Vota abſtinentiæ, quæ mulier permittente viro promiſerit, illo prohibente ſervare non cogitur.*

Item Auguſtinus *e in quæſtionibus Numerorum, quæſt. 59.*

4 ps MAnifeſtum *f* eſt ita voluiſſe legem, fœminam eſſe ſub viro, ut nulla vota ejus, quæ abſtinentiæ cauſâ voverit, reddantur ab ea, niſi auctor vir fuerit permittendo. Nam cùm ad peccatum ejuſdem viri pertinere voluerit, ſi priùs permiſerit, & poſteà prohibuerit, etiam hìc tamen non dixit, ut faciat mulier, quod voverat, quia permiſſa jam priùs viro fuerat. Viri dixit eſſe peccatum, quia abnuit, quod priùs conceſſerat: non tamen mulieri vel ex hoc permiſſum dedit, ut quod *g* priùs vir ei conceſſerat, poſteà ſi prohibuerit, contemnatur *h*.

Ex præmiſſis auctoritatibus apparet, quòd continentiæ vota nec mulier ſine conſenſu viri, nec vir ſine conſenſu mulieris Deo reddere poteſt. Si autem conſenſu alterius eorum ab altero promiſſa fuerit, & ſi poſtmodùm in irritum deducere voluerit, qui permiſit, non tamen valet, quia in debito conjugii æquè mulier habet poteſtatem viri, ſicut & vir mulieris: atque ideò, ſi quilibet eorum alterum à ſuo jure abſolverit, ad præteritam ſervitutem ipſum revocare non poterit; quia verò in cæteris vir eſt caput mulieris, & mulier corpus viri: ita vota abſtinentiæ viro permittente mulier poteſt promittere, ut tamen eodem prohibente repromiſſa non valeat adimplere: & hoc, ut diximus, propter conditionem ſervitutis, quâ viro in omnibus debet ſubeſſe.

a *Joan. 7. Matth. 19.* b *Matth. 19.* c *Sentent. ibidem. Burchardus lib. 9. cap. 46. Ivo p. 8. c. 184. Pannorm. l. 6. cap. 81.* d *al. velari.* e *Et Beda 1. Corinth. 7. & gloſſa ordin. Num. 30.* f *Sentent. ibid. Ivo p. 8. c. 98. Pann. l. 7. cap. 48.* g *al. cum.* h *condemnetur.*

C. XII.

C. XII. ¶ *Mulieres viris ſuis debent ſubeſſe.*
Unde Auguſtinus *in* a *libro quæſtionum Geneſis, quæſt.* 153.

EST ordo *b* naturalis in hominibus, ut ſerviant fœminæ viris, filii parentibus: quia 1 nulla juſtitia eſt, ut major ſerviat minori.

1 ¶ Quia nulla] *In Pannormia reliqua habentur ut apud Gratianum, niſi quòd corruptè in ea legitur,* majori ſerviat minor. *Sed in originali, à quo non longè diſcedit Ivo,* quia & illic juſtitia eſt hæc, ut infirmior ratio ſerviat fortiori, *ob gloſſam autem non eſt emendatum.*

C. XIII. ¶ *Vir eſt caput mulieris.*
Item *in quæſtionibus Veteris & Novi Teſtamenti ex utroque mixtim, c.*106.

HÆc *c* imago Dei eſt in homine, ut unus factus ſit 1 quaſi Dominus, ex quo cæteri orirentur, habens imperium Dei, quaſi vicarius ejus: quia omnis Rex Dei habet imaginem: ideoque mulier non eſt facta ad imaginem 2 Dei. Sic etenim dicit: [*Et* d *fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.*] Hinc etiam Apoſtolus *e*: [*Vir quidem*, ait, *non debet velare caput ſuum, quia imago & gloria Dei eſt: mulier autem ideò velet, quia non eſt gloria, aut imago Dei.*]

1 ¶ Factus ſit] *Quæ ſequuntur, emendata ſunt partim ex vetuſtis, partim ex ipſo originali & Ivone. In vulgatis enim Gratiani recentioribus legebatur,* factus ſit homo, ex quo cæteri oriantur, habens imperium Dei, quaſi vicarius Dei, quia unius Dei habet vir imaginem,

2 ¶ Imaginem] *ſequebatur,* & ſimilitudinem, *quæ ſunt expuncta, quia neque apud Auguſtinum, neque in vulgata Græca, neque in Latina vetuſtiore, neque apud cæteros collectores habentur. Pulchrè verò de hac re diſputat Baſilius in hunc Geneſis locum, & Origenes Periarchon. lib. 3. c. 6.*

C. XIV.
Idem *libro* f *quæſtionum ſuper Deuteronomium, quæſt.* 33.

SAtis *g* hinc apparet, quemadmodum ſubditas fœminas viris, & penè famulas lex eſſe voluerit uxores, quòd dicens adversùs uxorem vir teſtimonium, unde lapidaretur illa, ſi hoc verum eſſe demonſtraretur, ipſe tamen non viciſſim lapidaretur, ſi hoc falſum eſſe conſtiterit: ſed tantummodò caſtigatur, & damnificatur, eique perpetuò jubetur adhærere, quâ carere voluerat. In aliis autem cauſis, eum, qui teſtimonio falſo cuiquam nocuerit, quod ſi probaretur, jus *h* ſit occidi, eâdem 1 plecti jubetur *i* pœnâ, quâ fuerit, ſi verum eſſet, iſte 2 plectendus.

1 ¶ Eâdem] *Eodem ferè modo apud Ivonem, & in Pannormia. In originali verò,* eâdemque pœnâ plecti jubet.

2 ¶ Iſte] *Sic eſt emendatum ex aliquot manuſcriptis, & originali, & Ivone.*

C. XV.
Item Hieronymus *ſuper epiſtolam ad Titum in cap.* 2. *an.* 386. *in Palæſt.*

CUm *k* caput mulieris vir ſit, caput autem viri Chriſtus, quæcunque uxor non ſubjicitur viro ſuo, hoc eſt, capiti ſuo, ejuſdem criminis rea eſt, cujus & vir, ſi non ſubjiciatur Chriſto capiti ſuo. Verbum autem Domini blaſphematur, vel dum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cùm Chriſti infamatur Evangelium, dum contra legem fidemque naturæ ea, quæ Chriſtiana eſt, & ex Dei lege ſubjecta, viro imperare deſiderat: cùm etiam gentiles fœminæ viris ſuis ſerviant communi lege naturæ.

a *Et gloſſa ordin. Geneſ.* 46. *& Beda ad Coloſſ.* 3. b *Ivo p.* 8. *c.* 94. *Pann. l.* 7. *c.* 43. c *Ivo p.* 8. *c.* 95. *Pann. l.* 7. *c.* 43. d *Geneſ.* 1. *Sap.* 2. e 1. *Cor.* 11. f *Et gloſſ. ordin. ad cap.* 22. *Deut.* g *Ivo p.* 8. *c.* 96. *Pann. l.* 7. *c.* 45. h *al. juſſit.* i *aliter jubet.* k *Ivo p.* 8. *c.* 97. *Pann. l.* 7. *c.* 46.

C. XVI. ¶ *Arbitrium viri mulierem ſequi oportet in omnibus.*
Item Auguſtinus a *in quæſtionibus Numerorum, quæſt.* 59.

NOluit itaque lex *b* mulierem aliquid vo[illegible]re Deo adversùs animam ſuam, ut non in 1 aliqua rerum licitarum, atque conceſſarum abſtinentia in eiſdem votis fœminæ valeat auctoritas, ſed virilis. Ita, ſi adhuc innuptæ, jam conceſſerat pater vota perſolvere, ſi antequam perſolverit, nupſerit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non perſolvat, & ſit omnino ſine peccato: quia mundavit eam, ſicut dicit, id eſt, mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum eſt, cùm ipſe Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

1 ¶ Ut non in aliqua] *Sic in Pannormia. Apud Ivonem verò,* ut in aliquarum rerum, *in gloſſa ordinaria,* id eſt, in rerum. *Sed totus hic locus longè meliùs habet in originali:* fœmininam ſub patre, antequam nubat, & ſub viro nuptam voluit lex vovere ita aliquid Deo adversùs animam ſuam, id eſt, in aliquarum rerum licitarum atque conceſſarum abſtinentia, ut in eiſdem votis fœminea non prævaleat auctoritas, ſed virilis.

C. XVII. *Nulla eſt mulieris poteſtas, ſed in omnibus viri dominio ſubjecta eſt.*
Item *in libro quæſtionum Veteris Teſtamenti, quæſt.* 45.

MUlierem *c* conſtat ſubjectam dominio viri eſſe, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim poteſt, nec teſtis eſſe, neque fidem dare *d*, nec judicare: quantò magis non poteſt imperare?

¶ *Reſtitutum eſt hoc caput ex B. Auguſtino, & ex eo nonnulla addita. Nam anteà citabatur ex B. Ambroſio.*

C. XVIII.
Item Ambroſius *in* e *Hexameron in tractatu diei quartæ.*

ADam *f* per Evam deceptus eſt, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, juſtum eſt, ut eum gubernatorem 1 aſſumat, ne iterùm fœmineâ facilitate labatur.

1 ¶ Gubernatorem] *Anteà legebatur,* ut eam in gubernationem aſſumat. *Emendatum eſt ex B. Ambroſio. Gloſſa enim optimè convenit voci,* gubernatorem.

C. XIX.
Item *ſuper primam epiſtolam ad Corinthios in cap.* 2.

MUlier debet *g* velare caput, quia non eſt imago Dei. Sed ut oſtendatur ſubjecta, & quia prævaricatio per illam inchoata eſt, hoc ſignum debet habere, ut in Eccleſia propter reverentiam Epiſcopalem non habeat caput liberum, ſed velamine tectum, nec habeat poteſtatem loquendi: quia Epiſcopus perſonam habet Chriſti. Quaſi ergo ante judicem Chriſtum, ſic ante Epiſcopum, quia vicarius Domini eſt, propter 1 peccatum originale ſubjecta debet videri.

1 ¶ Propter peccatum originale] *Apud B. Ambroſium & Ivonem legitur,* propter reatûs originem; *in Pannormia verò,* propter reatum originalem. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum, reliqua ſunt emendata.*

C. XX.
Item *in libro de paradiſo, c.* 10.

ps NEc illud otioſum, quòd non de eadem terra, de qua plaſmatus eſt Adam, ſed de ipſius Adæ coſta facta ſit mulier: ut ſciremus unam in viro & muliere corporis eſſe naturam, unum fontem generis humani.

a *Et gloſſa ordin. ad cap.* 30. *Num.* b *Ivo p.* 8. *c.* 98. *Pann. l.* 7. *c.* 47. c *Ivo part.* 8. *c.* 91. *Pannorm. l.* 7. *c.* 49. d *aliter dicere.* e *Lib.* 5. *in Geneſ. cap.* 7. f *Ivo p.* 8. *c.* 91. *Pannor. lib.* 7. *c.* 50. g *Ivo p.* 8. *c.* 92. *Pann. l.* 7. *c.* 51.

Ideò non duo à principio facti vir & mulier, neque duo viri, neque duæ mulieres: ſed primùm vir, deinde ex eo mulier. Unam enim naturam volens hominum conſtituere Deus, ab uno principio creaturæ hujus incipiens, multarum & diſparium naturarum eripuit facultatem.

Evidentiſſimè itaque apparet, ita virum eſſe caput mulieris, ut nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ converſationis liceat ſibi ſine ejus licentia Deo offerre: etiamſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere complere, cùm vir voluerit revocare permiſſum. Vota verò continentiæ ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quòd poſt permiſſionem non valent in irritum deduci.

CAUSA XXXIV.

Quidam vir in captivitatem ductus eſt: poſteà uxor ejus audiens illum mortuum, nupſit alii: demùm ille captivitate rediens, repetit uxorem ſuam: illa poſterioris amore capta, aſpernatur thorum prioris viri.

1 *Nunc primùm quæritur, An iſta rea adulterii, quæ vivente viro ſuo alteri nupſit?*

2 *Secundò, An redeunte primo ſit cogenda recedere à ſecundo, & redire ad primum?*

QUÆSTIO I. & II.

1 ps UTraque *quæſtio terminatur auctoritate* a Leonis Papæ, *qui ſcribens Nicetæ Aquileienſi Epiſcopo, epiſt. 77. cap. 1. & ſequentibus, ait:*

C. I. ¶ *Qui alii nupſerit, putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte ad priorem redire cogitur.*

CUm *b* per bellicam cladem, & per graviſſimos hoſtilitatis incurſus ita quædam dicatis diviſa eſſe conjugia, ut abductis in captivitatem viris, fœminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putârint, aut nunquam à dominatione crederent liberandos, & ad aliorum conjugium ſolicitudine *c* cogente tranſierint: cumque nunc, ſtatu rerum auxiliante Domino in meliora converſo, nonnulli eorum, qui putabantur periiſſe, remeaverint, meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ aliis conjunctæ ſunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia novimus ſcriptum, quòd à Deo jungitur mulier viro, & iterùm præceptum agnovimus, ut quod *d* Deus junxit, homo non ſeparet, neceſſe eſt, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hoſtilitas intulit, unicuique hoc, quod legitimè habuit, reformetur: omniqúe ſtudio procurandum eſt, ut recipiat unuſquiſque, quod proprium eſt. ¶ Nec *e* tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervaſor, qui perſonam ejus mariti, qui jam non eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitatem ducti ſunt, pertinebant, in jus alienum tranſire potuerunt: & tamen plenum juſtitiæ eſt, ut eiſdem reverſis propria reformentur. Quòd ſi in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus ritè ſervatur, quantò magis in conjugiorum redintegratione faciendum eſt? ut ſic, quòd bellicâ neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur? Et ideò *f*, ſi viri poſt longam captivitatem reverſi, ita in dilectione ſuarum conjugum perſeverant, ut eas cupiant in ſuum redire conſortium, omittendum eſt, & inculpabile judicandum eſt, quod neceſſitas intulit, & reſtituendum, quod fides poſcit. *& infrà,* g *c. 4.* ¶ Sin autem aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore ſunt captæ, ut malint his cohærere, quàm in legitimum redire conſortium, meritò ſunt notandæ, ita ut etiam Eccleſiaſticâ communione priventur, quæ *a* de re excuſabili contaminationem criminis elegerunt: oſtendentes ſibimet pro ſua incontinentia placuiſſe, quod juſta remiſſio poterat expiare. Redeant ergo in ſuum ſtatum voluntaria redintegratione conjugia: neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio neceſſitatis extorſit: quia ſicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros ſuos nolunt, impiæ habendæ ſunt; ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, meritò ſunt laudandæ *b* judicio.

C. II. ¶ *Viro, vel uxore de captivitate redeuntibus, propria redintegrantur conjugia.*

Item Innocentius Papa *Probo, in epiſt. 9.*

CUm in captivitate *c* Urſa mulier teneretur, aliud conjugium cum conſtituta Fontanum *d* commiſiſſe cognovimus. Sed favore Domini reverſa Urſa nos adiit, & nullo diffitente uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Qua de re, domine fili meritò illuſtris, ſtatuimus, fide catholicâ ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitùs erat gratiâ divinâ fundatum: conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.

C. III. ¶ *Quæ primo viro relicto, ſecundo adhæſerit, niſi ſecundum relinquens, primo reconciliari non poteſt.*

Item Hieronymus *ad Amandum Presbyterum.*

NOn ſatis animadvertere *e* potui, quid ſit, quod dicere voluit, [*alio viro per vim accepto.*] Quid eſt, per vim accepto? congregatâ videlicet multitudine nolentem rapuit. Et quare poſteà raptorem rapta non dimiſit? legat libros Moyſi, & inveniet deſponſatam viro, ſi in civitate fuerit oppreſſa, & non clamaverit, puniri quaſi adulteram: ſi autem in agro oppreſſa ſit, innoxiam eſſe à ſcelere, & violentum legibus ſubjacere. Ergo & iſta ſoror, quæ, ut dicit, vim paſſa eſt, ut alteri jungeretur, ſi vult corpus Chriſti accipere, & non adultera reputari, agat pœnitentiam: ita duntaxat, ut ſecundo viro, qui non appellatur vir, ſed adulter, à tempore pœnitentiæ non copuletur. Quòd ſi durum ei videtur, & ſemel dilectum non poteſt derelinquere, nec præferre Dominum voluptati, audiat Apoſtolum *f* conclamantem: [*Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini communicare, & menſæ dæmoniorum.*] & alio *g* loco: [*Quæ communicatio luci ad tenebras? qui conſenſus Chriſti ad Belial?*] Rem novam loquor, imò non novam, ſed veterem, quæ Veteris Teſtamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit ſecundum virum, & reconciliari priori voluerit, non poteſt. Scriptum eſt enim in Deuteronomio: *h* [*Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in conſpectu ejus, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu ejus, & dimittet eam de domo ſua. Cumque egreſſa adultera* i *maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam uxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino, ne* k *peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradidit tibi poſſidendam.*]

a *In Cod. canonum, cap. 42.* b *Sent. 4. diſt. 38. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 22. Burch. l. 9. c. 55. Ivo p. 8. c. 144. & 190. 191. 192. Pann. l. 6. c. 87.* c *ſolitudine*] *orig.* d *Matth. 19.* e *Ejuſdem epiſt. c. 2 Burch. l. 9. c. 56. Ivo p. 8. c. 191.* f *C. 3. Burch. l. 9. c. 58. Ivo p. 8. c. 193.* g *Burc. l. 9. c. 57. Ivo p. 8. c. 192. Pann. l. 6. c. 88.*

a *al. quia inexcuſabiliter contam. &c.*] *orig.* b *al. laudabiles judicandæ.* c *Ivo p. 8. c. 245. Pann. l. 6. c. 89.* d *Fortunius iniſſe cognoſcitur.*] *orig.* e *Sentent. 4. diſtinct. 35. Polyc. lib. 6. tit. 4.* f *1. Cor. 10.* g *2. Cor. 6.* h *Deut. 24.* i *alterum*] *vera lectio.* k *al. nec.*

¶ *Verba hujus capitis in epiſtola B. Hieronymi, & in Polycarpo roximè ſequuntur poſt ea, quæ referuntur ſup. 32. q. 7. c.* omnes auſationes. *Ideoq́; apud ipſos initium hoc ita habet:* Neque atis animadvertere.

3 pars. *Si autem inevitabili neceſſitate cogente vir in aliam rovinciam fugerit, & uxor ejus eum ſequi noluerit, illo vivente, lla innupta permaneat.*

C. IV. ¶ *Quæ virum in captivitate ductum ſequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir ejus vixerit.*

Unde in Concilio apud Vermerias.

SI *a* quis neceſſitate inevitabili cogente in alium ducatum, ſeu provinciam fugerit, & ejus uxor, cùm valet, & poteſt, amore parentum & rerum ſuarum eum ſequi noluerit, ipſa omni tempore, quamdiu vir ejus quem ſecuta non fuit, vivit, ſemper innupta permaneat.

4 pars. *Quod autem de conjugatis auctoritate Leonis Papæ dicitur, hoc etiam de virginibus intelligendum eſt, ut ſi præter conſcientiam viro nupſerint alieno, non teneantur.*

C. V. *Non eſt adultera virgo, quæ neſciens viro nupſit alieno.*

Unde Auguſtinus *in libro de fide & operibus, c. 7.*

SI virgo *b* neſciens viro nupſerit alieno, hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si autem ſciat, jam hoc eſſe incipiet, ex quo cum alieno viro ſciens cubaverit: ſicut in jure prædiorum tamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum: cùm verò ſcierit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibetur, tunc juſtè injuſtus poſſeſſor vocabitur.

5 pars. *Hinc* c *etiam ignorantia excuſat eum, qui neſciens dormivit cum ſorore uxoris ſuæ.*

C. VI. ¶ *Non cogatur legitimam dimittere uxorem, qui neſciens dormivit cum ejus ſorore.*

Unde in Concilio Triburienſi. *An. 895.*

IN lectum mariti *d* abſente uxore ſoror ivit uxoris, quam ille uxorem putans ſuam eſſe, dormivit cum ea. Super hoc viſum eſt, ſi ipſe per ſecuritatem veram hoc probaverit, quòd inſcius fecerit hoc ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum conjugium habere permittatur. Illa verò vindictâ dignâ affligatur, & in æternum conjugio privetur.

C. VII. PALEA.

[*Item* Hermes *in libro Paſtoris, mandato quarto.*]

EGo dixi *e* paſtori: Domine, ſi quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & invenerit hanc in adulterio, nunquid peccat vir, ſi cum illa concumbit *f*? Et dixit mihi: Quamdiu neſcit peccatum ejus, ſine crimine eſt vir vivens cum illa. Si autem ſcit vir uxorem ſuam deliquiſſe, & non egerit pœnitentiam mulier, ſed permanet in fornicatione ſua, & coierit *g* vir cum illa, reus erit peccati ejus, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi: Quid ergo, ſi permanſerit in vitio ſuo mulier? & dixit: Dimittat illam vir, & vir per ſe maneat. Quòd ſi dimiſerit mulierem ſuam, & aliam duxerit, & ipſe mœchatur. Et dixi illi: Quid, ſi mulier dimiſſa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum ſuum reverti, nonne recipietur à viro ſuo? Et dixit mihi: Imò, ſi non receperit eam vir ſuus, peccat, & magnum peccatum ſibi admittit: ſed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit. Ergo non debet dimiſsâ conjuge ſuâ vir aliam ducere. Hic actus ſimilis eſt in viro & muliere.

a *Burch. l. 9. c. 54. Ivo p. 8. c. 189. Pann. l. 6. c. 91.* b *Polyc. ibid.* c *al. Sic.* d *Burch. l. 17. c. 4. & lib. 19. c. 273.* e *Ivo part. 8. c. 241. Pann. l. 7. c. 38. Sent. 4 diſt. 35.* f *convivit?] orig. ext. de adult. c. ſi vir.* g *convivit] orig.*

¶ *In hoc capite emendata & addita nonnulla ſunt ex originali & cæteris collectoribus.*

6 pars. *De ſimpliciter verò fornicantibus, vel cum duabus ſororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, idem accipiendum: ut ignorantibus conjugia non negentur, ſcientibus perpetuò prohibeantur.*

C. VIII. ¶ *Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum inceſtum ignorantia excuſat.*

Unde in eodem Concilio Triburienſi *legitur.*

SI quis *a* cum duabus ſororibus fornicatus fuerit, & ſororem ſoror ab eodem anteà ſtupratam neſcierit, vel 1 ſi ipſe ſororem ejus, quam anteà ſtupraverat, non intellexerit, ſi dignè pœnituerint, & ſe continere non valuerint, poſt annos ſeptem conjugia illis non negentur. Si autem non ignoraverint, uſque ad mortem à conjugio abſtineant.

¶ *Burchardus etiam citat ex Triburienſi, c. 9. Et quiddam ſimile habetur in Triburienſi impreſſo, c. 45. quemadmodum etiam in Vvormacienſi, c. 33.*

1 ¶ Vel ſi ipſe] *Sic reſtitutum eſt ex Burchardo. Anteà legebatur,* vel ſe ſororem.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item *ex eodem.*

SI *b* quis cum matre & filia fornicatus eſt, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem, illæ verò, ſi voluerint, accipiant maritos: ſi autem hoc ſcierint ipſæ fœminæ, abſque maritis perpetuò maneant.

¶ *Gratianus hoc idem caput, quod hìc citat ex Triburienſi, infrà 35. q. 2. refert ex Concilio apud Vermerias, itemq́; Burchardus & Ivo: ſententia habetur in Vvormacienſi, c. 63.*

C. X. ¶ *De eodem.*

Item *in eodem.* c

QUidam *d* fornicatus eſt cum quadam muliere: poſteà filius neſciens factum patris, ſtupravit eandem. Quod cùm pater reſciret *e*, de ſe, filioque confeſſus eſt. Statuerunt meliùs eſſe, ut taliter lapſis, cum digna pœnitentia, legitima permittantur conjugia, quàm fortè deterius delinquant. Fornicaria autem ſine ſpe conjugii maneat.

CAUSA XXXV.

QUidam vir mortuâ uxore ſuâ aliam ſibi in matrimonio copulavit, quæ uxori defunctæ quarto gradu conſanguinitatis, viro autem ſextâ lineâ f *adhærebat. Poſt triennium verò liberis ex ea ſuſceptis, accuſatur apud Eccleſiam: iſte prætendit ignorantiam.*

1 *Hìc primùm quæritur, Si liceat aliquam ex propria cognatione duci in uxorem?*

2 *Secundò, Si ex conſanguinitate uxoris aliqua poſſit in conjugem duci?*

3 *Tertiò, Uſque ad quem gradum debeat quiſque abſtinere ſive à propriis, ſive ab uxoris ſuæ conſanguineis?*

4 *Quartò, Quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitas computatur, ita quòd nec ultrà protenditur, nec infrà ſubſiſtit?*

5 *Quintò, Quomodo gradus conſanguinitatis computandi ſunt?*

6 *Sextò, Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant?*

7 *Septimò, An illi, qui de inceſtuoſis nati ſunt, filii reputentur?*

8 *Octavò, Si ignoranter de conſanguinitate vel affinitate aliqua in uxorem ducta eſt, an ex diſpenſatione poſſit viro ſuo adhærere?*

9 *Nonò, Si contigerit Eccleſiam decipi, & causâ conſanguini-*

a *Burch. l. 17. c. 5. & lib. 19. c. 273.* a *j. 35. q. 2. ſi quis cum matre. Burch. l. 17. c. 12. Ivo p. 9. c. 72.* c *Concordat Triburien. impreſſum, c. 43.* d *Burch. l. 17. c. 16. Ivo p. 9. c. 75.* e *al. reſciſceret.* f *al. lineâ cognationis.*

tatis aliquam à viro ſuo ſeparare, quæ poſt quadriennium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuiſſe conſanguinea prioris, an ſecunda conjugia ſint reſcindenda, & priora ſint redintegranda?

10 *Decimò, Si relicta alicujus de propria cognatione ad ſecundas nuptias tranſierit, an proles ex eis ſuſcepta poſſit pertingere ad conſortium alicujus de cognatione prioris viri?*

QUÆSTIO I.

An liceat aliquam ex propriâ cognatione ducere in uxorem?

QUòd autem conſanguineas noſtras, ſive uxoris noſtræ in conjugium nobis ducere liceat, exemplis & auctoritatibus probatur. Abraham a *namque Sarai filiam fratris ſui, ſororem videlicet Loth, in conjugem duxit. Iſaac* b *Rebeccam in uxorem accepit, quæ erat filia conſobrini matris ſuæ. Jacob* c *duas ſorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban avunculi ſui ſibi matrimonio ſociavit. ¶ In* d *lege quoque præcepit Dominus Moyſi, ut nullus duceret uxorem, niſi de propria tribu, & familia. Item* e *ſi aliquis abſque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti ſibi copularet, & ex ea ſemen fratri ſuo ſuſcitaret. Porrò ad quoſcunque lex ipſa pervenit, ejus præceptis probantur obnoxii, niſi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apoſtolicis inſtitutis evacuata monſtrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apoſtolico inſtituto conſanguineorum conjunctiones prohibitæ inveniuntur. Unde ſicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur. ¶ His ita reſpondetur. Conſanguineorum conjunctiones aliàs causâ neceſſitatis permiſſæ, aliàs causâ juſtæ rationis inveniuntur imperatæ* f. *Cùm enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier à Deo formaretur, neceſſariò ſorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente neceſſitate fit, ceſſante neceſſitate pariter ceſſare oportet. Tantò ergo nunc damnabilius uſurpatur conſanguineorum conjunctio, quantò minùs neceſſaria probatur. Unde hujuſmodi copula poſteà lege prohibita invenitur, Domino dicente per Moyſen:* g [Turpitudinem ſororis tuæ non revelabis.]

CAP. ¶ *Quare conſtitutum ſit, ne conſanguineas ducamus uxores.*

Hinc Auguſtinus *ait in libro de civitate Dei 15. cap. 16.*

CUm igitur *h* genus humanum poſt *i* primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium fœminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec eſſent ulli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſent, viri ſorores ſuas conjuges acceperunt. Quod profectò quantò eſt antiquius compellente neceſſitate, tantò poſteà factum eſt damnabilius religione prohibente. Habita eſt enim ratio rectiſſima charitatis, ut homines, quibus eſſet utilis atque honeſtiſſima *k* concordia, diverſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec unius in una multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos, ac ſic ad ſocialem vitam diligentiùs colligandam *l* plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & ſocer duarum ſunt neceſſitudinum nomina. Dum 1 ergo habet quis alium patrem, alium ſocerum, numeroſiùs ſe charitas porrigit. Utrumque autem unus Adam eſſe cogebatur & filiis, & filiabus ſuis, quando fratres ſororeſque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utrique ſexui filiorum fuit ſocrus, & mater: quæ *m* ſi duæ fœminæ fuiſſent, mater altera, & ſocrus altera, copioſiùs ſe ſocialis dilectio colligaret. *& infrà.* ¶ Sed hoc, unde fieret, tunc non erat: quando niſi fratres & ſorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando potuit, ut exiſtente copiâ inde ducerentur uxores, quæ non erant jam ſorores: & non ſolùm iſtud, ut fieret, nulla neceſſitas eſſet, verùm etiam, ſi fieret, nefas eſſet. *& infrà.* ¶ Quòd humano genere creſcente & multiplicato etiam inter impios Deorum multorum, falſorumque cultores ſic obſervari cernimus, ut etiamſi perverſis legibus permittantur fraterna conjugia, melior tamen conſuetudo ipſam malit exhorrere licentiam, & cùm ſorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, ſic averſetur, quaſi licere nunquam potuerit. *& infrà.* ¶ Copulatio ergo maris & fœminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam ſeminarium 2 eſt charitatis: cœleſtis verò civitas opus habet, ut noxam generationis evadat.

a *Geneſ. 11.* b *Geneſ. 24.* c *Geneſ. 29.* d *Numer. 36.* e *Deut. 25.* f *al. impetrata.* g *Levit. 18.* h *Ivo p. 8. c. 39. Pann. l. 7. c. 52.* i *Geneſ. 2.* k *honeſta] orig.* l *al. colligendam.* m *al. quod.*

1 ¶ Dum ergo habet] *In codicibus B. Auguſtini impreſſis, & apud Ivonem, & in Pannormia legitur:* Ut ergo alium quiſque habeat patrem. *Sed viſa eſt melior lectio Gratiani.*

2 ¶ Seminarium] *Ivo & Pannormia habent cætera, ut Gratianus: tantùm loco,* charitatis, *habent,* civitatis. *Integer verò locus B. Auguſtini hic eſt:* Copulatio ergo maris & fœminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam ſeminarium eſt civitatis. Sed terrena civitas generatione tantummodò, cœleſtis autem etiam regeneratione opus habet, ut generationis noxam evadat. *Verùm ob gloſſam in verſic.* civitas. *nihil eſt mutatum. Alia verò multa ex ipſo potiſſimùm originali ſunt emendata.*

Hâc itaque conſuetudine, quæ ab ipſo exordio humanæ propagationis originem habuit, quam nulla lex contrà jubendo evacuaverat, excuſantur Abraham, Iſaac, & Jacob, & cæteri, qui de propria cognatione ducebant uxores. Quamvis etiam alia cauſa rectiſſimæ rationis, quâ id factum ſit, poſſit intelligi. Cæteris idololatriâ fœdatis, ſola familia a *Heber in cultu unius Dei remanſit. Unde Abraham à Chaldæis cum fratre ſuo Aram in ignem, quem adorare noluit, projectus eſt, ut numen ſuæ Divinitatis exurendo ſentiret, quem venerando colere contempſit. Ne ergo ex conjunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberentur, & ita Deum offenderent, ſicut* b *quondam ante diluvium filii Dei commiſti filiabus hominum, ipſum ad iracundiam provocaverant, rectiſſimè cautum eſt, ut Patriarchæ viri ſanctiſſimi nonniſi de propria cognatione, id eſt, de familia fidelium ſibi uxores acciperent. Hinc etiam cùm filii Iſraël intraturi terram promiſſionis à Domino audirent, ne filias Chananæorum ſibi in uxores acciperent, nec ſuas eis nuptui traderent, ſtatim ſubjunxit Dominus:* [Ne c faciant vos recedere à Deo veſtro, & fornicari cum Diis alienis.] *Hinc etiam* d *Eſdras, Idumæas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filii Iſraël ibant ad Deos alienos, ab eis ſeparari juſſit. Eſt etiam alia cauſa, quare conſanguineorum conjunctiones in populo Dei primùm permiſſæ, vel potiùs imperatæ fuerunt. Deus enim ſic ab initio ſalutem humani generis diſpenſavit, ut primitivam Eccleſiam in illo populo inſtitueret, qui ſibi carnis conſanguinitate erat propinquus. Unde de plebe Judaica primùm Apoſtolos elegit, quos quaſi fundamentum Eccleſiæ inſtituit; quarum prædicatione de eadem plebe multi ad Deum converſi, in ſeipſis originem Eccleſiæ præſtiterunt. Deinde in cæcitate ſua perfidia Judaicâ plebe relictâ ad gentes, quæ tam fide, quàm cognatione carnis à Chriſto erant alienæ, prædicatio Evangelica translata eſt: & quaſi conſanguineæ copulam Chriſtus aſpernatus, de aliena cognatione ſibi uxorem elegit, adimplens illud, quod per Prophetam* e *promiſerat:* [In peccatis veſtris dimiſi matrem veſtram, quaſi adulteram & repudiatam.] *Et item per alium* f *Prophetam:* [Vocabo non plebem meam, plebem meam.] *In hujus ergo rei ſacramentum conſanguineorum conjunctiones primùm in Dei populo permiſſæ ſunt, nunc autem prohibitæ. Et quia non* g *in una familia tantùm, ſed in omni multitudine gentium populus fidelium inve-*

a *Geneſ. 11.* b *Geneſ. 6.* c *Deut. 7.* d *1. Eſdræ 10.* e *Eſa. 50.* f *Oſeæ 5.* g *Oſeæ 2.*

nitur.

utur, non de propria cognatione, ſed de qualibet alia cuique uxorem ducere conceditur. ¶ *Illud autem, quòd præcepta legis ſervanda dicuntur, quæ nec Evangelicis, nec Apoſtolicis inſtitutis evacuata probantur, verum quidem eſt: ſed cùm omnia figuralia Apoſtolus* a *probet ad tempus eſſe data, atque ideò veniente veritate affirmet illa non ultrà eſſe ſervanda, hoc autem, ut ſuprà monſtratum eſt, causâ ſacramenti à Deo inſtitutum eſſe probetur; & hoc cum cæteris figuralibus evacuatum certiſſimè conſtat: quanquam, ſicut Apoſtolus quædam* b *conſulendo addidit, quæ Evangelicis præceptis non inveniebantur definita, nec tamen ideò tanquam temeraria vel ſuperflua ab aliis Apoſtolis ſunt repudiata: ſic & Eccleſia poſt Apoſtolica inſtituta, quædam conſilia* c *perfectionis addidit, utpote de continentia miniſtrorum, de confectione myſteriorum, de celebratione officiorum: quæ nullatenùs reſpuenda ſunt, ſed diligenti veneratione ſuſcipienda. Conſanguineorum ergo conjunctiones, quamvis Evangelicis & Apoſtolicis præceptis non inveniantur prohibitæ, ſunt tamen fugiendæ, quia Eccleſiaſticis inſtitutionibus inveniuntur terminatæ* d.

QUÆSTIO II. & III.

An ex conſanguinitate uxoris aliqua poſſit in Conjugem duci? & uſque ad quem gradum debeat quiſque abſtinere ſive à propriis ſive ab uxoris conſanguineis?

Q*Uia ergo à conſanguineorum conjunctionibus, ſicut probatum eſt, abſtinere oportet, videndum eſt, uſque ad quem gradum à conſanguineis propriis abſtinere oporteat, vel ſi ex cognatione propria uxoris aliquam duci in uxorem liceat?*

C. I. ¶ *Uſque ad ſeptimam generationem nullus de ſua cognatione ducat uxorem.*

De his ita ſcribit Gregorius Papa *in Concilio* 1 *Meldenſi* e, *(fortè an. 600.)*

DE affinitate *f* conſanguinitatis per gradus cognationis placuit uſque ad ſeptimam generationem obſervare. Nam & hæreditas rerum per legales inſtrumentorum diffinitiones ſancita, uſque ad ſeptimum gradum protendit hæredum ſucceſſionem. Non enim ſuccederent, niſi eis de propagine cognationis deberetur.

1 ¶ Concilio Meldenſi.] *Burchardus, Ivo, auctor Pannormiæ citant tantum ex Concilio Meldenſi: Magiſter, Gregorius, Polycarpus, ita habent,* Gregorius in decretis. *At fieri facilè potuit, ut Gregorii decretum in aliquo Meldenſi Concilio referretur, unde orta ſit iſta Gratiani citatio.*

C. II. ¶ *Infamiâ notentur, qui conſanguineas ducunt uxores.*

Item Calixtus Papa *epiſtolâ ſecundâ ad Epiſcopos Galliæ. (Ann. 222. Româ in Galliam.)*

COnjunctiones *g* conſanguineorum fieri prohibete, quando has & divinæ, & ſeculi prohibent leges. Leges ergo divinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non ſolùm ejiciunt, ſed & maledictos appellant. Leges verò ſeculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò ſequentes patres noſtros, & eorum veſtigiis inhærentes, infamiâ eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt aſperſi: nec eos viros, nec accuſationes eorum, quos *h* leges ſeculi rejiciunt, ſuſcipere debemus. *& infrà.* ¶ Eos autem conſanguineos dicimus, quos divinæ, & Imperatorum *i*, ac Romanorum, atque Græcorum leges conſanguineos appellant, & in hæreditate ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt.

a *Rom. 8.* b *Gal. 5.* c *al. conſilio.* d *al. interminata.* e *Concor. Nicol. in Conc. Rom.* f *Sent. 4. diſt. 41. Polyc. l. 16. tit. 4. tit. 4. Burch. l. 7. c. 16. Ivo p. 9. c. 51. Pann. l. 7. c. 81.* g *Polyc. ibid. Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. c. 22. Simile in Concil. Innocentii II. hal. qu. as.* i *Imperator Romanorum.*

C. III. ¶ *Affines in quinta generatione copulari poſſunt: in quarta ſi fuerint inventi, non ſeparentur.*

Item Fabianus Papa, *An. 245. Romæ.*

DE propinquis *a*, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defunctâ uxore vel viro, in quinta generatione conjungantur: in quarta, ſi inventi fuerint, non ſeparentur. In tertia verò propinquitate non licet uxorem alterius accipere poſt obitum ejus. Æqualiter *b* vir conjungatur in matrimonio eis, quæ ſibi conſanguineæ ſunt, & uxoris ſuæ conſanguineis poſt mortem ſuæ uxoris.

C. IV.

Idem.

QUi propinquam *c* ſanguinis uxorem ducunt, & ſeparantur, non licebit eis, quamdiu utrique vivunt, alias uxores ſibi in conjugio ſociare, [niſi ignorantiâ excuſentur.]

C. V. ¶ *Non prohibetur ducere uxorem, qui ignoranter inceſtum committit.*

Unde in Concilio apud Vermerias.

SI quis *d* cum matre & filia fornicatus eſt, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem: illæ verò, ſi voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc ſcierint ipſæ fœminæ, abſque maritis perpetuò maneant.

¶ *De capite hoc dictum eſt ſup. 34. q. 1. & 2.*

C. VI.

Item ex eodem.

SI homo *e* fornicatus fuerit cum muliere, & frater ejus neſciens eandem duxerit uxorem, frater, eò quòd fratri crimen celaverit, ſeptem 1 annos pœniteat, & poſt pœnitentiam nubat. Mulier autem uſque ad mortem pœniteat, & ſine ſpe conjugii maneat.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio apud Vermerias, c. 5. ſententia verò habetur in Triburienſi, c. 44.*

1 ¶ Septem annos] *Hæ duæ voces abſunt à Burchardo & Ivone. Apud Burchardum tamen libro 19. c. 5. ubi Sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentiam, & conſilium dat, hæc leguntur:* Si feciſti, eò quòd fratrem tuum crimen celaſti, ſeptem annos per legitimas ferias pœniteas. *In Triburienſi autem* prædurâ arceatur pœnitentiâ, & condignâ caſtigatione.

De his verò, qui ignoranter conjunguntur, cæteræ auctoritates intelligendæ ſunt.

C. VII. ¶ *Ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris uſque in ſeptimum gradum nullus ducat uxorem.*

Unde Julius Papa, *(fortè an. 545. Romæ.)*

NUllum in *f* utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel uxoris uſque ad ſeptimum generis gradum uxorem ducere, vel inceſti maculâ copulari *g*. Prætereà quoque illud adjecimus, quoniam ſicut non *h* licet cuiquam Chriſtiano de ſua conſanguinitate, ſic etiam nec licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere, propter carnis unitatem.

¶ *Caput hoc uſque ad verſic.* Prætereà, *Burchardus, Ivo, & Pannormia (nam Magiſter ut Gratianus) citant ex Concilio Aurelianenſi, c. 10. Ac ſanè in 3. Aurelianenſi impreſſo, c. 10. multa leguntur ad hanc rem pertinentia. Reliqua verò hujus capitis pars in Pannormia (nam cæteri collectores non habent) ex eodem Concilio refertur: ſed à Gratiano ſup. 27. q. 2. c.* qui deſponſatam, *tribuitur Gregorio.*

a *Sent. 4. diſt. 41.* b *Inf. eâd. c. æqualiter. Polyc. l. 6. tit. 4. ex Julio.* c *Fortaſſe iſta Gratiani.* d *Sup. 34. q. 1. & 2. c. ſi quis cum matre.* e *Burch. l. 7. c. 13. Ivo p. 9. c. 73.* f *Sentent. 4. diſt. 41. Burch. l. 7. c. 14. Ivo p. 9. c. 49. Pann. l. 7. c. 79.* g *al. commaculari.* h *Sup. 27. q. 2. c. qui deſponſatam.*

C. VIII. ¶ *Inceſtuoſi nullo ſunt digni nomine conjugii.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.61.*

An.506. in Galliâ.

DE inceſtis *a* conjunctionibus nihil prorſus veniæ reſervamus, niſi cùm adulterium ſeparatione ſanaverint. Inceſtuoſos *b* verò nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam deſignare funeſtum eſt. ¶ Hos 1 enim *c* cenſemus eſſe, ſi quis relictam fratris (quæ penè priùs ſoror extiterat) carnali conjunctione polluerit: ſi quis frater germanam uxorem acceperit: ſi quis novercam duxerit: ſi quis conſobrinæ ſuæ ſe ſociaverit: ſi quis relictæ, vel filiæ avunculi miſceatur, aut patrui filiæ, aut privignæ ſuæ: aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuit, concubitu polluerit, aut duxerit uxorem. Quos omnes & olim, & nunc *d* ſub hac conſtitutione inceſtos eſſe non dubitamus, & inter catechumenos uſq; ad legitimam ſatisfactionem manere & orare præcipimus. Quod ita præſenti tempore prohibemus, ut ea, quæ ſunt hactenus conſtituta *e*, non diſſolvamus. Sanè quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt 2 ineundi melioris conjugii libertatem.

1 ¶ Hos enim] *Ita eſt in Agathenſi. In Arelatenſi autem 3. c.2. (ubi idem repetitur) & apud Ivonem hæc conjunguntur cum ſuperioribus, & legitur,* hos eſſe. *In Epaunenſi, c.30. (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longè diverſus eſt. In ſecundo autem Turonico, c.22. (ubi refertur caput illud Concilii Epaunenſis) ita ſcribitur:* Inceſtus verò, nec ullo conjugii nomine prædicandos, præter illos, quos dinumerare funeſtum eſt, hos eſſe cenſemus. *In Capitularibus adjectis, c.200. ſunt nonnullæ partes hujus capitis ex epiſtolis Gregorii Papæ, B. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino miſſis.*

2 ¶ Habebunt] *Sic in Agathenſi, & apud Ivonem. In Epaunenſi legitur,* non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunenſe,* habebunt. *Sic etiam inf. q.8. c.* hæc ſalubriter, *ex Gregorio. In Capitulari autem indicato plenius hæc ſententia exponitur:* Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, niſi hi ſunt, quos ſanctorum Patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.

C. IX. ¶ *Inceſtuoſi uſque ad ſatisfactionem excommunicentur.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c.4.*

An.524. in Hiſpan.

DE his qui *f* inceſti *g* pollutione ſe maculant, placuit, ut quouſque in ipſo deteſtando & illicito carnis contubernio perſeverant, uſque ad Miſſam tantùm catechumenorum in Eccleſia admittantur: cum quibus etiam nec cibum ſumere ulli *h* Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus juſſit, licebit *i*.

C. X. ¶ *Nullus ducat in uxorem à conſanguineo cognitam, vel aliquâ pollutione maculatam.*

Item Gregorius Papa *ad Felicem Meſſanæ civitatis Epiſcopum, lib.12. epiſt.31. An.604.*

NEc eam, *k* quam aliquis ex propria conſanguinitate conjugem habuit, vel aliquâ illicitâ pollutione maculavit, in conjugium ducere, ulli profectò licet Chriſtianorum, aut licebit: quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis hominibus. Inceſtuoſos *l* verò nullo conjugii nomine deputandos à ſanctis Patribus dudum ſtatutum eſſe legimus.

Natura videlicet ordine: ſi verò extraordinariè, non ſic.

a *Et in Arel.3. c.2. in Epaunenſi, c.30. In Turonico 2. c.22. in Cap. adjectis, c.200.* b *al. inceſtos.* c *Burch. l.7. c.4. Ivo p.9. c.25. & 40.* d *al. atque ſub hac.* e *al. inſtituta.* f *Burch. l.7. c.3. Ivo part.8. c.29.* g *al. inceſta.* h *al. ullum.* i *al. oportet.* k *Ivo p.9. c.26.* l *Sup. eâd. de inceſtis.*

C. XI. ¶ *Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.*

Ait enim Urbanus Papa II. *Hugoni Gratianopolitano 1 Epiſcopo.*

EXtraordinaria *a* pollutio non 2 niſi in naturalibus admiſſa, vel ſæpiùs reiterata *b* citra maritalem affectum 3, ſi præbitis ſacramentis ita eſſe conſtiterit, quemadmodum nobis tuis ſignificatum eſt literis, non videtur matrimonium impedire, quamvis ipſa ſit crimінoſa & damnabilis.

1 ¶ Gratianopolitano] *Anteà legebatur,* Urbanus II. Gratiano, Neapolitano Epiſcopo. *Emendatum eſt ex Polycarpo: & hujus Hugonis mentio eſt apud Sigebertum anno 1084. & apud Tritemium in Guidone V. Carthuſiæ Abbate.*

2 ¶ Non niſi] *In Polycarpo eſt,* niſi in naturalibus admiſſa.

3 ¶ Affectum] *In eodem legitur,* effectum.

C. XII. ¶ *Nullus ducat in conjugem relictam conſanguineorum uxoris 1 ſuæ uſque in tertiam generationem.*

Item Julius Papa.

ET hoc quoque *c* ſtatutum eſt, ut relictam patris uxoris ſuæ, relictam fratris uxoris ſuæ, relictam filii uxoris ſuæ, nemo ſibi in matrimonium ſumat: relictam conſanguineorum uxoris ſuæ, uſque in tertiam progeniem nemo in uxorem ſumat: in quarta autem, & in quinta, ſi inventi fuerint, non ſeparentur.

1 ¶ Uxoris ſuæ] *Sic emendatum eſt ex vetuſtis. Nam in vulgatis erat,* ſuorum.

C. XIII. ¶ *A conſanguineis propriis, vel uxoris pariter cuique eſt abſtinendum.*

Idem.

ÆQualiter *d* vir conjungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis uxoris ſuæ.

¶ *In Pannormia citatur, ut hîc. Hugo autem,* ex Concilio Maticenſi. *Burchardus,* Mariſcenſi. *Ivo,* Manticeno, *nullâ Iſidori mentione factâ. In Polycarpo conjunctè ponitur cum c.* conjunctiones. *ſup. eâdem, quod quidem eſt Calixti. Extat autem in Concilio Cabilonenſi 2. c.29. & in Vvormacienſi eſt ſecunda pars canonis 78.*

C. XIV. ¶ *In parentela propria & conjugis eadem conſanguinitas eſt obſervanda.*

Item Iſidorus *ex Concilio Macienſi.*

SAnè *e* conſanguinitas, quæ in proprio viro obſervanda eſt, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum cuſtodienda eſt. Quia enim conſtat eos duos eſſe in carne una, communis illis utraque *f* parentela cenſenda eſt, ſicut ſcriptum eſt: *g* [*Erunt duo in carne una.*]

C. XV. ¶ *Nurus non eſt aliter deputanda, quàm filia.*

Item Auguſtinus *lib.22. contra Fauſtum, c.61.*

SI vir & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt, non aliter eſt nurus deputanda, quàm filia.

C. XVI. ¶ *Uſque ad ſeptimam generationem progeniem ſuam unumquemque ſervare oportet.*

Item Gregorius Papa *h Epiſcopis Galliæ.*

PRogeniem *i* ſuam unumquemque 1 uſque ad ſeptimam decernimus obſervare generationem: & quam-

a *Polyc. l.6. tit.1.* b *al. repetita.* c *Sentent.4. diſtin.42.* d *Sup. eâd. c. de propinquis. Sentent 4. diſt.41. Polyc. l.6. tit.4. Burch. l.7. cap.6. Ivo p.9. c.43.* e *Hugo de S.Vict. de ſacra. l.2. p.11. Sent. ibid. Burch. l.7. c.8. Ivo part.9. c.44. Pannorm. l.7. c.69.* f *al. utrinque.* g *Gen.2.* h *In regeſto B. Greg. l.12. epiſt.31. ad Felicem.* i *Hugo ibid. Sent.4. diſtinct.40. Polyc. l.6. tit.4. Anſ. l.10. c.40. Burchard. l.7. c.11. Ivo part.9. c.26. Pann. l.7. c.76.*

diu ſe

diu ſe agnoſcant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus: Quòd 2 ſi fecerint, ſeparentur.

¶ *Burchardus & citat & refert ut Gratianus. Hugo, auctor Polycarpi, & Magiſter citant abſolutè Gregorium. Anſelmus & Ivo ex epiſtola B.Gregorii ad Felicem. In Pannormia eſt conjuncta utraque inſcriptio, hoc modo:* Ex epiſtola Gregorii Epiſcopis Galliæ miſſa, epiſtolâ 31. lib.12. *Extat verò caput hoc in Capit. l.6.c.80. & in adjectis eſt prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex epiſtolis B.Bonifacio Archiepiſcopo Moguntiæ miſſis. Ac ſanè in ultima Gregorii II. epiſtola tomis Conciliorum inſerta, legitur prior pars uſque ad verſic.* Generationem.

1 ¶ Unumquemque] *Apud beatum Gregorium, Anſelmum, & Ivonem hoc loco ſunt interjecta:* de his, qui fideliter edocti ſunt, & jam firmâ radice plantati ſtant inconvulſi.

2 ¶ Quòd ſi fecerint, ſeparentur.] *Hæc non habentur, niſi apud Burchardum. Apud B. Gregorium, Anſelmum, & Ivonem ſequuntur conjunctè cum ſuperioribus verba capitis,* nec eam *ſuprà eâdem.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*
Item Nicolaus Papa II. *Amalphitanæ Eccleſiæ Suffraganeis.*

DE *a* conſanguinitate ſua uxorem nullus ducat uſque poſt *b* generationem ſeptimam, vel quouſque parentela cognoſci poterit. Laicus verò uxorem ſimul & concubinam habens non communicet Eccleſiæ.

C. XVIII. ¶ *Quouſque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, ſibi invicem non copulentur.*
Item ex Concilio Wormacienſi, *cap. 32. an. 868.*

IN copulatione *c* fidelium, generationis numerum non definimus, ſed id ſtatuimus, ut nulli Chriſtiano liceat de propria conſanguinitate ſeu cognatione uxorem accipere, uſque dum generatio recordatur, cognoſcitur, aut in memoria retinetur.

C. XIX. ¶ *Ex propinquitate ſui ſanguinis uſque ad ſeptimum gradum nullus ducat uxorem.*
Item ex Concilio Lugdunenſi, *d.*

NUlli *e* ex propinquitate ſui ſanguinis, uſque ad ſeptimum gradum uxores ducant: neque ſine benedictione Sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, à Sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præſumant.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex Lugdunenſi. In nonnullis Gratiani codicibus eſt,* ex Lugdenſi. *B. Bonifacius in epiſtola ad Zachariam Papam mentionem facit Synodi Lugdunenſis, habitæ à diſcipulis B. Gregorii, in qua de inceſtis actum fuerat. Simile habetur in Capitul. lib. 6. cap. 128. In Concilio etiam Rhemenſi Troſleiano, cap. 8. inter alia multa leguntur hæc:* Et alibi eſt in canonibus præceptum, ut nemo uſque ad affinitatis lineam, & propinquitatem ſui ſanguinis connubia ducat: neque virginibus ſine benedictione Sacerdotis quis nubere præſumat.

Præmiſſis auctoritatibus quiſque prohibetur à conjunctione conſanguineorum uſque ad ſeptimam generationem. Sed objicitur illud Gregorii *ad* f *Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, c. 6. ann. 604.*

a *Habetur in Synodo Epiſcoporum 113. in Baſilica Conſtantiniana, c. 11 & 12. Sentent. ibidem.* b *alit. ad.* c *Burchard. lib. 7. cap. 2. Ivo part 9. cap. 93. Pannorm. l. 7. c. 76.* d *Capit. l. 6. c. 128.* e *Sent. ibidem. Burch. lib. 7. cap. 13. Ivo part. 9. c. 48. Pannorm. l. 7. c. 78.* f *Joan. Diaconus in vita B. Gregorii lib. 2. c. 37. & 38. Beda lib. 1. hiſt. cap. 27.*

C. XX. ¶ *Anglis permittitur, ut in quarta vel in quinta generatione copulentur.*

QUædam *a* lex terrena in Romana republ. permittit, ut ſive fratris & ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus, & tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere: & ſacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde neceſſe eſt, ut in quarta 1, vel quinta generatione fidelium licenter ſibi conjungantur. Sed idem humillimus Pater Gregorius poſt multum temporis à Felice Meſſanæ Siciliæ civitatis Præſule requiſitus, utrùm Auguſtino ſcripſerit, ut Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minimè ſolverentur, inter cætera talem reſponſionem reddidit: Quod ſcripſi *b* Auguſtino Anglorum gentis Epiſcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de ſanguinis conjunctione, ipſi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo auſteriora recederet, ſpecialiter, & non generaliter cæteris me certiſſimè ſcripſiſſe cognoſcas. Unde & mihi omnis Romana civitas teſtis exiſtit. Nec eâ intentione hæc illis ſcriptis mandavi, ut poſtquam firmâ radice in fide fuerint ſolidati, ſi infra propriam conſanguinitatem inventi fuerint, non ſeparentur, aut infra affinitatis lineam, id eſt, uſque ad ſeptimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos exiſtentes, ſæpiſſimè eos priùs illicita docere *c*, & verbis ac exemplis inſtruere, & quæ pòſt de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam juxta Apoſtolum *d*, qui ait: [*Lac dedi vobis potum, non eſcam,*] iſta illis modò, non poſteris, ut præfixum eſt, temporibus tenenda indulſimus, ne bonum, quod infirmâ adhuc radice plantatum erat, erueretur, ſed aliquantulùm firmaretur, & uſque ad perfectionem cuſtodiretur.

¶ *Verba hujus capitis uſque ad verſic.* Sed idem. *ſunt apud B. Gregorium. Verùm ſimul hæc ſequentia ſunt apud Joannem Diaconum in vita B.Gregorii, lib. 2. cap. 38. alit. 37. Hugo, Burchardus, Ivo & Pannormia citant,* ex epiſtola Joannis Conſtantinopolitani Epiſcopi ad Felicem Epiſcopum Siciliæ. *Recitantur prætereà hæc eadem B. Gregorii verba in duabus epiſtolis Alexandri II. una, quæ refertur ab Ivone part. 9. cap 6. & in Pannormia lib. 7. cap. 55. & 56. altera, quæ refertur infr. quæſt. 5. c.* ad ſedem. *Multa autem in hoc capite reſtituta ſunt ex B.Gregorio, & Joanne Diacono.*

1 ¶ In quarta,] *Apud B. Gregorium, nec multò ſecus apud Joannem Diaconum eſt,* neceſſe eſt, ut jam tertia vel quarta generatio fidelium licenter ſibi jungi debeat. Nam ſecunda, quam diximus, à ſe omnino debet abſtinere. *& hoc modo recitatur in epiſtola Alexandri infr. quæſt. 5. c.* ad ſedem. §. Hanc computationem. *In altera tamen ejuſdem Alexandri epiſtola, quæ proximâ ſuperiore notatione eſt indicata, legitur,* jam quarta vel quinta. *Et hanc lectionem ſecutus eſt ille, qui hoc loco caſum appoſuit.*

C. XXI. ¶ *In quinta vel ſexta generatione nullus ampliùs copuletur conjugio.*
Item objicitur illud Cabilonenſis Concilii.

COntradicimus *e*, ut in quarta, vel in quinta, ſextaque generatione nullus ampliùs conjugio copuletur. Ubi autem poſt interdictum factum fuerit inventum, ſeparetur.

a *Hugo de S.Vict. l. 2. p. 11. c. 16. Sent. 4. diſt. 40. Ivo part. 9. c. 6. 55. 56. Burch. lib. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. cap. 56. & 71. Anſel. lib. 10. c. 31. Polyc. lib. 6. tit. 4.* b *Lib. 12. epiſt. 31.* c *al. docere vitare.* d *1. Corinth. 3.* e *Hugo ibid. Burch. l. 7. c. 18. Ivo p. 9. c. 54. Pann. l. 7. c. 79. Sent. ibid.*

¶ *Ex Cabilonenſi citant cæteri etiam collectores,& Hugo. Extat lib.5. Capit. c.99. Exceptis autem verbis illis,* vel quinta, ſextaque, *reliqua ferè eadem leguntur in Concilio Maguntino ſub Carolo, c.54. & altero Maguntino ſub Rabano,cap.30.& in VVormacienſi in priore parte canonis 78. Nam poſterior pars eſt c.* ſanè conſanguinitas. *ſuprà allatum.*

Hâc auctoritate, dum ſextâ generatione interdicitur conjugium,in ſeptimâ permitti videtur. Sed gradus cognationis ſecundum quoſdam variè computantur. Alii namque patrem in primo gradu,filios in ſecundo ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe, cùm una caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ conſanguinitatis copulam uſque in ſeptimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu; illæ verò, quæ uſque ad ſextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eædem perſonæ ſecundùm hanc diverſitatem inveniantur in ſexto, vel ſeptimo gradu. Item illud Fabiani a, *quo affines in quinta generatione copulari jubentur, videtur eſſe contrarium illi decreto Julii Papæ.* b [Sicut non licet ulli Chriſtiano de ſua conſanguinitate uxorem ducere, ſic etiam non licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere propter carnis unitatem.] *Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii:* [Nec c eam, quam ex propria conſanguinitate conjugem habuit, &c.] *Sed illud Fabiani intelligendum eſt de duabus ſororibus, vel perſonis inter ſe affinitate conjunctis, ut ſunt uxores duorum fratrum, ſi contigerit unam earum alicui matrimonio copulari, poſt mortem ejus vir non poterit affinem ſuperſtitem in conjugem ducere, niſi in quinto gradu affinitatis inveniantur. Unde, qui novercam alicujus in uxorem duxerit, poſt mortem ejus uxorem privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius Papa alibi* d *ait:* [Relictam conſanguineorum uxoris ſuæ (*non ait conſanguineam uxoris ſuæ, ſed relictam conſanguineorum uxoris ſuæ*) uſque in quartam generationem nullus ducat in uxorem.] *Paſchalis verò Papa II. ſcribens Rhegino Epiſcopo, tertium genus affinitatis aſſignat, cujus copula non ultra ſecundum gradum invenitur prohibita. Ait enim:*

C. XXII. ¶ *Duorum conſobrinorum conjuges uni eidemq; nubere non poſſunt.*

POrrò duorum *e* conſobrinorum conjuges, quamvis diverſis temporibus, viro uni alteram poſt alterius obitum nubere, ipſa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honeſtatis juſtitia contradicit. Et novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, ſicut à viri conſanguineis abſtinendum eſt.

Illud autem Gregorii & Julii Papæ intelligitur de conſanguinitate viri vel uxoris, ut poſt mortem alicujus eorum nulli de cognatione defuncti ſuperſtes matrimonio copuletur. Demonſtratum eſt, uſque ad quem gradum quiſque à propria conſanguinitate vel cognatione ſua uxoris abſtinere debeat.

QUÆSTIO IV.

Quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitatis conjunctio prohibeatur?

MOdò *quæritur, Quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitatis conjunctio prohibeatur? De his ita ſcribit* Iſidorus *Etymologiarum lib.9. c.6. An. Chr. 630. in Hiſpaniâ.*

CAP. ¶ *Quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitatis obſervetur.*

COnſanguinitas *f* dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens, uſque ad ultimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit, eam rursùs lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodò revocat fugientem. Ideò autem uſque ad ſextum generationis *a* gradum conſanguinitas conſtituta eſt, ut ſicut ſex ætatibus mundi generatio, & hominis ſtatus finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

¶ *Caput hoc emendatum eſt ex B. Auguſtino lib.15. de civit. Dei,cap.16. unde primò videtur ſumptum.*

QUÆSTIO V.

Quomodo Gradus Conſanguinitatis computandi ſunt?

DE *gradibus verò conſanguinitatis, quomodo computandi ſint,* Iſidorus b *ſic loquitur:*

C. I. ¶ *Quomodo dirimuntur gradus conſanguinitatis.*

SEries *c* conſanguinitatis ſex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod eſt frater & ſoror, fit ipſe truncus: illis ſeorſum ſejunctis, ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis ſecundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos, trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia ſextus.

¶ *Burchardus, & Ivo, & Pannormia, qui citant partim Iſidorum, partim ex dictis Iſidori, ex hoc, & capite,* conſanguinitas. *ſuprà q.4. unum caput faciunt, & habent:* Series conſanguinitatis ſeptem gradibus, &c.

C. II. ¶ *Quomodo ſunt computandi gradus conſanguinitatis.*

Item Alexander Papa II. *omnibus Epiſcopis & Clericis, nec non Judicibus per Italiam conſtitutis. (an.1065.)*

AD ſedem *d* Apoſtolicam perlata eſt quæſtio noviter exorta de gradibus conſanguinitatis, quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eoſdem propinquitatis gradus contra ſacros canones, & Eccleſiaſticum morem numerare nituntur, novo & inaudito errore affirmantes, quòd germani fratres vel ſorores inter ſe ſint in ſecunda generatione, filii eorum, vel filiæ, in quarta, nepotes, vel neptes eorum, in ſexta. Talique modo progeniem computantes, & in hujuſmodi ſexto eam gradu terminantes, dicunt, deinceps viros ac mulieres inter ſe poſſe nuptialia jura contrahere. Et ad hujuſmodi profanum errorem confirmandum in argumentum aſſumunt ſeculares leges, quas *e* Juſtinianus Imperator promulgavit de Succeſſionibus conſanguineorum. Quibus confiſi, oſtendere moliuntur, fratres in ſecundo gradu eſſe numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in ſexto. Sic ſeriem genealogiæ terminantes, numerationem ſanctorum Patrum, & antiquam Eccleſiæ computationem ad nos uſque perductam, perversâ quâdam calliditate diſturbare nituntur. Nos verò Deo annuente hanc quæſtionem diſcutere curavimus, in Synodo habita in Lateranenſi conſiſtorio, convocatis ad hoc opus Epiſcopis, & Clericis,atque judicibus diverſarum provinciarum. ¶ Denique diu ventilatis legibus, & ſacris canonibus, diſtinctè invenimus ob aliam atque aliam cauſam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus ſiquidem ob nihil aliud ipſorum graduum mentio facta eſt, niſi ut hæreditas, vel ſucceſſio ab una ad alteram perſonam inter conſanguineos deferatur. In canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut apertè monſtretur, uſque ad quotam generationem à conſanguineorum ſit nuptiis abſtinendum. Ibi præſcribitur, ut hæreditas propinquis modo legitimo conferatur: hìc verò, ut ritè & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur. In *f* legibus diſtinctè non numeran-

a *Sup.eâd. de propinquis.* b *ſup.eâd. c. nullum. §. præterea.* c *ſupr. eâd. l. nec eam.* d *ſupr. eâd.c. & hoc.* e *Polyc. l.6. tit.4. Anſ. l.10.c.34.* f *Ex Aug. l.15.de civit.Dei,c.16.*

a *al.generis.* b *Lib.8. Etymolog. cap.5.ſenſus,non verba ipſa.* c *Sent.4.diſt.40.Burch.l.17.c.10. Ivo p.9.c.49. Pann.l.7.c.75.* d *Hugo ibid. Polyc.ibid. Anſ.l.11.c.92. Ivo p.9.c.6. Pann. l.7. c.55.* e *Inſtit.l.3.tit.5.& 6.* f *Eod.tit.6. Iſid. l.Etym.9.c.5.*

merantur gradus, niſi uſque ad ſextum : in canonibus autem uſque ad ſeptimam diſtinguuntur generationem. Hac igitur de cauſa, quia hæreditates nequeunt deferri niſi de una ad alteram perſonam, idcircò curavit ſecularis Imperator in ſingulis perſonis ſingulos præfigere gradus. Quia verò nuptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis, ideò ſacri canones duas in uno gradu conſtituêre perſonas ¶ Utramque tamen computationem, ſi attentè ac ſubtiliter perfecta fuerit, idem ſenſiſſe, & eandem eſſe in eis ſententiam, atque ad eundem terminum convenire maniſeſtiſſimum erit. Juſtinianus namque uſque ad quem gradum conſanguinitas ipſa perduret, in ſuis legibus non definivit. Canones verò ultra ſeptimam, nullam numeravêre generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipſis legibus ſubintulit Imperator : [*Hactenus oſtendiſſe ſufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namq; ex his palàm eſt intelligere, quemadmodum ulteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe perſona ſemper gradum adjicit.*] Ecce in his brevibus verbis apertè oſtenditur, tales gradus, quales iſti computant, non tantùm uſque ad ſextum, verùm etiam ultrà numerari debere, quippe cùm ultra ſextum ulteriores gradus numerandos eſſe decernat. Ubi enim ulteriores nominat gradus, apertè indicat non ſex tantummodò eſſe gradus, ſed ſex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cùm in præcedentibus ipſe firmaverit Imperator, decimo etiam gradu conſanguineos ſibi inter ſe poſſe ſuccedere. Cùm decimum nominat, non eſſe tantummodò ſex, luce clarius confitetur. ¶ Hi ergo evigilent, & aciem mentis, ſi poſſunt, intendant, quos hactenus iſtiuſmodi perculit error. Enimvero, ubi ſecundùm leges inter agnatos, vel cognatos defertur ſucceſſio, conſanguineos eſſe non dubium eſt. Neque enim ſibi ſuccederent, niſi inter ſe parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter ſe, teſte Juſtiniano, in decimo gradu : conſanguinei igitur ſibi ſunt, qui ſibi ſuccedunt. Quòd ſi in decimo gradu conſanguinei ſibi exiſtunt, non eſt terminata conſanguinitas (ut iſti fatentur) in ſexto tantummodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, ſicut iſti numerant, aut finitur conſanguinitas in ſexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus iſti nituntur, quæ in decimo gradu ſibi ſuccedere conſanguineos jubent. Quòd ſi non finitur conſanguinitas in iſto ſextu gradu, falſidici erunt iſti, qui ultrà illum ſextum gradum nolunt computare conſanguinitatem. Igitur aut leges erunt falſæ, aut iſti, qui ſic finiunt generationem. ¶ Sed, ut veridicæ leges, & veraces ſunt canones, dicamus hoc, quod veritas habet, ſcilicet, quòd non terminatur conſanguinitas in hujuſmodi ſexto gradu, ſed terminatur ſecundùm canones in ſeptimo gradu. Utraque enim computatio, ſicut ſuperiùs diximus, uno fide concluditur. Namque duo gradus legales unum gradum canonicum conſtituunt. Fratres itaque, qui ſecundùm ſeculares leges dicuntur in ſecundo gradu, juxta canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hìc computantur in ſecundo: nepòtes verò, qui in ſexto ibi, iſtic numerantur in tertio: ſic deinceps, qui in legibus ſcribuntur in octavo & decimo, in canonibus definiuntur in quarto & quinto. Atque hoc modo de reliquis ſentiendum eſt, ut qui ſecundùm canones dicuntur in ſexto vel ſeptimo, ſecundùm leges accipiantur in duodecimo, vel quartodecimo. ¶ Hanc computationem intelligens prudentiſſimus Papa Gregorius, dum quæreretur, In quota generatione conjungi fideles debeant? ipſas ſeculares leges in teſtimonium adducens, Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſic reſcripſit: a [*Quædam terrena lex in Romana Republica permittit, ut ſive fratris & ſororis, ſive duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus, & tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Unde neceſſe eſt, ut jam in tertia vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter ſibi conjungi debeat. Nam à ſecunda, quam prædiximus, omnimodò debent abſtinere.*] Ecce hìc apertè monſtratur, filios & filias fratrum in ſecunda generatione numerari. Et ſi fratrum filii & filiæ numerantur in ſecunda, fieri non poteſt, ut ipſi fratres non ſint in prima. Quòd ſi fratres computantur in prima, filii eorum in ſecunda, dubium non eſt, quin eorum nepotes ſint in tertia, pronepotes in quarta, & ſic de reliquis uſque ad ſeptimam. ¶ Sed ſunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in tertia vel quarta generatione copulentur fideles, occaſionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes ſe hoc juſtè facere poſſe, quod prudentiſſimus Doctor ſuâ ſententiâ diffinivit. Iſti itaque, qui ſe hoc velamento defendere nituntur, advertant in ejuſdem Patris ſententiis, hoc non generaliter cunctis, ſed ſpecialiter Anglorum genti mandâſſe. Nam poſtmodùm à Felice Meſſanæ Siciliæ Præſule requiſitus, an hoc, quod Auguſtino mandaverat, generaliter cunctæ Eccleſiæ tenendum eſſet, apertiſſimè firmavit, non aliis hoc, quàm illi genti mandâſſe; ne bonum, quod cœperant, metuendo auſteriora, desererent : ſed & illis, poſtquam in fide eſſent firmâ radice ſolidati, & univerſali Eccleſiæ cenſuit ſemper eſſe tenendum, ut nullam de propria conſanguinitate, vel affinitate infra ſeptimam generationem aliquis ſibi audeat conjugiò copulare. ¶ Ecce apertè monſtratum eſt, & ex verbis ipſius legis, & auctoritate prudentiſſimi Papæ Gregorii, quid de gradibus conſanguinitatis numerandis ſentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipſos revincat adverſarios. Nam ſi, ut ipſi fatentur, in illo ſexto gradu conſanguinitatis finitetur, omnes perſonarum ramuſculos, qui ultra illum gradum in pictura arboris continentur, velut ſuperfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerantur, ex una parentela conſiſtunt, nunquam ſine diminutione conſanguinitatis à ſe poterunt ſeparari : veluti non ſine damno cujuſque perſonæ valent à proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. ¶ Illa quoque ſacrorum præceptio canonum, quæ jubet à propria abſtineri conſanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelæ diſcrepat computatione. Nam a in ſeptem gradibus, ſi canonicè, & uſualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec conſanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec ſucceſſio poteſt ampliùs prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. ¶ Ne verò in hac conſanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam diſputatione duximus finiendam b. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, ſed à filiis eorum, id eſt, patruelibus, vel conſobrinis genealogiam numerare incipiunt : dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quaſi quidam truncus, ex quo cæteri ramuſculi oriuntur, exiſtunt. Sed nec iſta graduum computatio, ſi benè intellecta fuerit, ab ea, quam ſuperiùs expoſuimus, in ſententia poterit eſſe diverſa. Iſti enim, qui numerandi initium ſumunt à filiis fratrum, non progrediuntur ultra ſextam generationem : ſed ſicut tòtius mundi ſex ætates exiſtunt, & humanæ vitæ itidem ſex, ita & in conſanguinitate ſex tantummodò autumant computandas eſſe generationes : quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt poſſe fieri initium : ut quaſi fugientem poſſint revocare conſanguinitatem. ¶ Hæc c itaque computatio,

a *Sup. eâd. q. 2. & 3. c. quadam lex.*

a *ſupr. eâd. q. 2. & 3. c. in copulatione.* b *al. diſcutiendam.*
c *ſup. eâd. q. 4. conſanguinitas.*

quæ incipit à fratrum filiis, & numerat uſque ad ſextam generationem, tantundem valet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat *a* uſque ad ſeptimam. Nec ulla in ſenſu exiſtit diverſitas, quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio, ſi initium numerandi ſumat à fratribus, ſeptima invenitur; ſi à filiis fratrum, reperitur ſexta. Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolicâ vos auctoritate monemus, fratres & filii, ut omnibus ſic ſeriem genealogiæ computandam eſſe intimetis, quemadmodum ſancti Patres numerandam eſſe ſanxerunt, & antiquus mos ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ per longa tempora olim computâſſe monſtratur. Nam, ſi quis perversâ & obſtinatâ mente à recto tramite Apoſtolicæ ſedis deviare voluerit, & aliter, quàm nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit *b*, primùm pro ſua temeritate cœleſti pœnâ plectetur: poſtmodùm verò gladio perpetui anathematis ſe noverit jugulandum. Data Romæ, &c.

¶ *Sic eſt emendatum ex Hugone, Anſelmo & Polycarpo, qui hanc eandem epiſtolam recitant. Ab Ivone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epiſtolæ ejuſdem Alexandri eodem cum hoc argumento ſcripta Clericis Neapolitanis, ſive, ut in Pannormia, Metropolitanis. Et apud Gratianum erat conjuncta utraque inſcriptio, hoc modo:* Neapolitanis Clericis, & omnibus Epiſcopis atque Judicibus per Italiam conſtitutis. *Ex iiſdem verò Hugone, & Anſelmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite ſunt emendata.*

C. III. ¶ *Quare conſanguinitas uxoris ad virum pertinere dicitur, & quomodo affinitas ſit computanda.*

Item Gregorius Papa.

PОrrò de affinitate *c*, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt: quia, ſi ſecundùm divinam ſententiam ego & uxor mea ſumus una caro, profectò mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus, filius *d* verò ejus in ſecundo gradu erit à me, neptis verò tertio: idque *e* utrinque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Uxorem verò propinqui mei, cujuſcunque gradûs ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirum uxori de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus convenit obſervari. Qui verò alіorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt: à quibus tantò fortius vos oportet cavere, quantò apertius deprehenditis illos divinis legibus repugnare.

¶ *In Polycarpo caput hoc item ac ſequens recitatur ex Zacharia. Ac ſanè Gratianus in extremis verbis ſequentis capitis indicat, caput hoc fuiſſe etiam Zachariæ.*

C. IV. ¶ *Qualiter parentelæ gradus computantur.*

Item Zacharias Papa. *an.743.*

PArentelæ *f* gradus taliter computamus: ſiquidem ego & frater meus una generatio ſumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu diſtamus. Rurſus filius meus, fratriſque mei filius ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec à ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum cæteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt. Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam, &c. *ut ſuperiore capite Gregorii.*

a *al. computat ſeptimam.* b *al. attentaverit.* c *Sent.4. diſt.41. Polyc.ibid.* d *al. filia.* e *al. eoq; modo utique.* f *Sentent.4.diſt.40. Polyc.ibid. Bonif. epiſt. ad Zachar. Tom II. Concil. p.447.*

C. V. ¶ *Æquivocatio eſt, cùm ſoror uxoris cognata vocatur.*

Item Alexander Papa ſecundus.

QUòd *a* autem frater, ſororvé uxoris tuæ cognati tui dicuntur, æquivocationis jure fit, & neceſſitate vulgaris appellationis potiùs, quàm ullâ causâ cognationis. Uxor enim fratris fratriſſa *b* potiùs, quàm cognata vocatur. Mariti frater levir dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur janitrices 1, quaſi eandem januam terentes, vel per eandem januam intrantes. Viri ſoror glos appellatur. Sororis autem vir non habet ſpeciale nomen, nec uxoris frater.

¶ *In Polycarpo etiam refertur proximè poſt c.* ad ſedem. *ut ad eundem Alexandrum pertinere videatur. A verbo autem,* uxor, *uſque ad finem habentur apud Iſid. l.9. c.fin.*

1 ¶ Janitrices,] *Ita etiam legebatur in l. non facilè. ff. de gradibus, antequam locus ab Alciato eſſet reſtitutus, lib.2. diſp. c.32. Quamobrem nihil mirandum, ſi Iſidorus, aut alius quiſpiam allatam hîc etymologiam excogitavit. Nunc autem in lege illa eſt, ἐνατέρες.*

C. VI. ¶ *Nomina graduum ſuperiorum, ſive inferiorum, ſive ex latere venientium.*

Item Iſidorus *c.*

PRimo *d* gradu, ſuperiori lineâ continentur pater, mater: inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ perſonæ junguntur. ¶ Secundo gradu continentur, ſuperiori lineâ avus, avia: inferiori nepos, neptis: transverſâ frater, ſoror: quæ perſonæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ perſonæ ſequentibus quoque gradibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, in quo gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur. [Iſtæ perſonæ ſecundo gradu ideò duplices appellantur, quia duo avi ſunt, paternus & maternus.] Item duo genera nepotum ſunt, ſive ex filio, ſive ex filia procreati. Frater & ſoror ex adverſo veniunt, [id eſt, 1 aut frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominatur:] qui & ipſi hoc ordine duplicantur. ¶ Tertio gradu veniunt ſuprà proavus, proavia, infrà pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, ſororiſque filius, filia, patruus, amita, id eſt, patris frater & ſoror, avunculus, matertera, id eſt, frater matris & ſoror. ¶ Quarto gradu veniunt ſuprà abavus, abavia, infrà abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & ſororis nepos, neptis, frater patruelis, ſoror patruelis, id eſt, patrui filius, filia: conſobrinus conſobrina, id eſt, avunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id eſt, amitæ filius, filia: itemque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur: quibus accreſcit patruus magnus, amita magna, id eſt, avi paterni frater & ſoror, avunculus magnus, matertera magna, id eſt, aviæ tam paternæ, quàm maternæ frater & ſoror.

¶ Quinto gradu veniunt, ſuprà quidem atavus, atavia, infrà atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris & ſororis pronepos, proneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini amitinæ, conſobrini conſobrinæ filius, filia, propior conſobrinus *e*, propior conſobrina *f*, id eſt, patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accreſcunt propatruus, proamita.

¶ Hi ſunt proavi paterni frater & ſoror, proavunculus, promatertera.

¶ Hi ſunt proaviæ paternæ, maternæq; frater, & ſoror, proaviqué materni. [Hæc *g* ſpecies nec aliis gradibus quàm ſcripta eſt, nec aliis vocabulis declarari poteſt.]

a *Ex Iſidoro, l.9. Etymolog. c.fin. Sentent.4. diſtinct.41. Polyc. ibidem.* b *alit. fratria.* c *Iſidor. l.9. cap.5. In ſententiis Julii Pauli, libr.4. titul.11. de gradibus. Hugo de S. Vict. p.11. lib.2. cap.14.* d *Burchard. lib.7. c.28. Ivo p.9. cap.64. Pannorm. l.7. c.89. Anianus interpres Pauli.* e *al. ſobrinus.* f *al. ſobrina.* g *Anianus interpres.*

¶ Sexto

¶ Sexto gradu veniunt, ſuprà tritavus, tritavia, infrà trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & ſororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id eſt, propioris ſobrini filius, filia, qui conſobrini appellantur. Quibus ex latere accreſcunt, propatrui, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi ſunt abavi paterni frater & ſoror) abavunculus, abmatertera.

¶ Hi ſunt abaviæ paternæ, maternæque frater & ſoror, abavique materni.

¶ [Hæc quoque explanari ampliùs non poteſt, quàm ut auctor (Anianus) ipſe diſſeruit.]

¶ Septimo gradu, qui ſunt cognati rectâ lineâ ſuprà, infraque propriis nominibus non appellantur: ſed ex transverſa linea continentur fratris, ſororisque atnepos, atneptis, conſobrini filiæ, filiæque.

¶ Succeſſionis idcircò gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia ulteriùs per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita ſuccedentibus prorogari poteſt. [In his ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultrà quos nec affinitas inveniri, nec ſucceſſio poteſt ampliùs propagari.]

¶ *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus, extat in libro ſententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aniani interpretis: Pleraque tamen habentur etiam apud Iſidorum, l. 9. c. 5.*

1 ¶ Id eſt, aut frater] *Hac uſque ad verſ.* Qui & ipſi. *non ſunt loco indicato, ſed tantùm apud collectores.*

De gradibus conſanguinitatis vel affinitatis, quot ſint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Iſidori, atque Gregorii, & Alexandri ſufficienter monſtratum eſt.

ARBOR CONSANGUINITATIS.

Non gignunt dextros, qui ſtant in parte ſiniſtra.
Læva dat uxores, dat tibi dextra mares.

				IV. ABAVUS. ABAVIA, 4.				
			IV. Propatruus Proamita. 5.	III. PROAVUS PROAVIA. 3.	IV. Proavunc. Promatertera. 5.			
		IV. Horum Filius Filia. 6.	III. Patruus magnus, Amita magna. 4.	II. AVUS AVIA. 2.	III. Avunc. magnus, Matertera magna. 4.	IV. Horum Filius Filia. 6.		
	IV. Eorum Nepos Neptis. 7.	III. Propior Sobrinus Propr. Sobr. 5.	II. Patruus. Amita. 3.	I. PATER MATER. 1.	II. Avunc. Matertera, 3.	III. Propior Sobrinus, Propior Sobr. 5.	IV. Eorundem Nepos Neptis. 7.	
IV. Eorum Pronepos Proneptis. 8.	III. Horum Filius Filia. 6.	II. Frater Patrui vel Amitæ, Soror patrui vel amitæ. 4.	I. Frater. 2.		I. Soror. 2.	II. Conſobrinus conſobr. 4.	III. Horum Filius Filia. 6.	IV. Eorū pronepos pronept. 8.
IV. Eorundem Nepos nept. 7.	III. Horum Filius Filia. 5.	II. Fratris Filius Filia. 3.		I. FILIUS FILIA. 1.		II. Sororis Filius Filia. 3.	III. Horum Filius Filia. 5.	IV. Eorundem Nepos nept. 7.
IV. Horum Nepos Neptis. 6.	III. Fratris Nepos Neptis. 4.			II. NEPOS NEPTIS. 2.			III. Sororis Nepos Neptis. 4.	IV. Horum Nepos Neptis. 6.
IV. Fratris Pronepos Proneptis. 5.				III. PRONEPOS PRONEPTIS. 3.				IV. Sororis Pronepos Proneptis. 5.
				IV. ABNEPOS ABNEPTIS. 4.				

CONSANGUINITAS PER TRES REGULAS *declaratur.*

¶ Pro linea recta.

PRima regula magiſtralis pro linea recta. Aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire, quantum diſtat abavus à Petrucio (Petrucium eſſe fingimus in cellula ubi eſt facies) utroque computato & intermediis,quinque ſunt perſonæ: deme unam, quatuor ſunt gradus: & ſic de aliis.

¶ Pro linea collaterali duæ ſunt regulæ.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe,vel ſibi attinent. Exemplum pone. Cùm facis abavum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui (nam illi ſunt in linea æquali) quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu; ergo inter ſe quarto. De computatione tantummodò canonica loquor.

¶ Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abavum ſtipitem, P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige ſecundùm canones.

¶ Pro arbore conſanguinitatis ſecundùm computationem civilem dantur tales regulæ.

¶ Prima. In linea aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas.

¶ Pro linea collaterali.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite,toto duplicato,diſtant inter ſe,vel ſibi attinent. Nam ſecundùm leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legiſtarum ob aliud fit, quàm computatio Decretiſtarum.

¶ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Joannis Andreæ declarationem.

CIrca lecturam Arboris diverſis olim diverſum modum tenentibus, Joannes de Deo Hiſpanus, poſt illos, lecturæ ipſius arboris novum modum aſſumens, per ſuas metricas regulas ipſius intellectum niſus fuit aperire: ſed propter multitudinem regularum, & verſium obſcuritatem, aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Joan. Andr. inter Decretorum Doctores minimus & indignus, inventionem arboris ex eo fuiſſe, ut habentibus materiam conſanguinitatis & affinitatis ignotam, nota, & habentibus notam, ex oculorum inſpectione notiſſima fieret, antiquorum ſcripta revolvi, & (prout expedire credidi) compilavi.

¶ Primò quærens ad utramque arborem,ad quid fuerit inventio arboris neceſſaria. Secundò, an ſit authentica. Tertiò, ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in Decretis.

¶ Primæ quæſtionis ex ſuperiùs dictis patet ſolutio: Probatio enim ad oculum aliàs vincit. *Inſtit. de gradib. §.agnationis.27.q.1.nec aliqua.* Ex oſtenſione enim facti quædam meliùs percipiùntur, quàm elocutione. *extrà, de donat. Apoſtolicæ,ver.fin.* Hinc eſt,quòd agrorum menſio ſubjicitur oculis *16.q.3. inter. de præſcrip. c. quia indicante. C.fin. reg.l.3.* Ventris inſpectio,an mulier ſit prægnans *ff.de ven. inſp.l.1.in prin.* Locorum pudicitiæ inveſtigatio,an mulier ſit virgo. *extrà, de probat. c. propoſuiſti.* an arcta, *de frigid. & malef. c. fraternitatis.* vel aliter impedita. *eod. tit. c.ex literis.* Injuriæ an ſit atrox æſtimatio. *ff. de injur. l.8.* Et literæ Papales an ſint veræ vel falſæ, *de crimin. fal. c. licet.*

¶ Ad ſecundum dic, quòd arbor authentica eſt: quod patet ex canonibus Iſidori & Alexandri, *35.qu.5.cap.1.2. & ultim.*

¶ Ad tertium dic,quòd quia in Decretis de conſanguinitate & affinitate tractatur, utile fuit ibi arborem ponere, & quia in Decretalibus eſt idem tractatus, & in hoc volumine utile fuit repeti, ex eo maximè, quia nemini venit in dubium,id ſatis eſſe validum,ſatiſque famoſum, quod repetita lectio probat. *C.de emend.Juſt. C.l.una.* Item ex eo, quia antiqui canones circa materiam illam multùm fuerunt correcti: unde expediens fuit ſecundùm ſtatum jurium novorum antiquam arborem decidere.

DEinde ad arborem conſanguinitatis ſpecialiter deſcendamus. Et primò quæritur,Quid ſit conſanguinitas? & unde dicatur? quid linea,quid gradus? Secundò,quæritur,quomodo arbor formetur? & quare ſic punctetur? & interſeremus regulas, per quos cognoſcuntur gradus. Demùm ponemus quædam notanda,& quaſdam quæſtiones.

¶ Ad primum dico, quòd Conſanguinitas eſt attinentia perſonarum, ex eo proveniens, quia una deſcendit ab altera,vel ambæ ab eadem. Vel,eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium,carnali propagatione contractum: quod ſatis eſt idem. Dicitur autem conſanguinitas, quaſi ſanguinis unitas, à con, & ſanguine: quia de communi ſanguine deſcendunt. Et quoad probationem conjugii non diſtinguo, an tales conſanguinei ſint producti ex uxorio coitu,vel ex fornicario, quod eſt expreſſum *extrà, de prob. c.per tuas.*

¶ Linea verò eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, gradus continens, & numeros diſtinguens. Et eſt triplex linea, ſcilicet graduum deſcendentium, aſcendentium & collateralium, *ut infrà patebit, & ff. de gradib. l.1. & l.Juriſconſultus.*

¶ Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum, quâ cognoſcitur, quotâ agnationis vel cognationis diſtantiâ duæ perſonæ inter ſe differunt. Et dicuntur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum proclivium: quia ita gradimur de proximo in proximum. *ff. de grad. l. Juriſconſultus. §. gradus.*

¶ Formatur autem ſic arbor. Primò vide cellulas aſcendentium: ſecundò deſcendentium: demùm collateralium. Aſcende ſuper cellulam vacuam, quæ remanſit ideò vacua, quia non potuit nomen proprium habere, cùm aliæ cellulæ (exceptis his,quæ per genitivum nominantur) ſumant nomen ab ipſa. Quomodo enim poſſemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filii, & ſic de ſingulis? & eam alii vocant Joachim, alii Protheum, alii truncum. Nos autem à nomine bidelli noſtri vocemus eam Petrucium. Et ſcire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ aſcendentium & deſcendentium dividerentur directè per medium, ut à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, ut abavus, proavus, &c. à latere ſiniſtro nomina mulierum, ut abavia, proavia, &c. quia poſiti à latere dextro deſcendunt à maribus, & econverſò. Supra cellulam vacuam eſt cellula hæc continens, pater, mater, & unum punctum ſuprà, & unum infrà. Supra illam eſt cellula avus, avia, continens duo puncta ſuprà, & duo infrà. Supra illam eſt cellula proavus, proavia, continens tria puncta ſuprà,

prà, & tria infrà. Supra illam eſt cellula abavus, abavia, habens quatuor ſuprà, & quatuor infrà. Deſcendendo ſub cellula vacua eſt cellula habens filium & filiam: & habet unum punctum ſuprà, & unum infrà. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta ſuprà, & duo infrà. Sub illa pronepotem & proneptem, & tria puncta ſuprà, & tria infrà. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta ſuprà, & quatuor infrà.

¶ Antequam ad collaterales tranſeamus, ſcire debes, quòd punctorum numeratio eſt numeratio graduum, habito reſpectu ad cellulam vacuam, & puncti ſuperiores denotant computationem ſecundùm jus canonicum, puncti inferiores ſecundùm jus civile, &c. Ponitur autem computatio canonica in ſuperiori parte cellularum, civilis verò in inferiori, ut detur intelligi excellentia juris canonici ad civile: & maximè quoad hunc caſum, quo inſtruimur in matrimoniis, quæ licitè contrahi poſſunt, necne: & cùm matrimonium ſit ſacramentum Eccleſiæ, in eo præcipuè lex minor eſt canone, *extr. de ſecun. nupt. c.ult.& pen.* Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione aſcendentium & deſcendentium concordat utrunque jus: quia in eis ſemper perſona addita perſonæ per carnis propagationem gradum adjicit.

¶ Ad inveniendum autem gradus inter eos ſecundùm utrunque jus, tolle hanc magiſtralem regulam. Aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire, quantum diſtat abavus à Petrucio, utroq; computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme unam, quatuor ſunt gradus. Idem dico de ipſo P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque perſonas: & ſic quatuor ſunt gradus. Si velis ſcire, quot diſtet abavus P. ab abnepote P. invenies ibi novem perſonas computato P. & ſic octo erunt gradus. Scias autem, quòd iſte P. non habet totam ſuam computationem in arbore. Scias enim, quòd quilibet habet duos parentes: quatuor avos: octo proavos: ſedecim abavos: & ſic ſemper aſcendentes duplicantur. Unde impoſſibile fuiſſet tot perſonas in arbore ſcribere.

¶ Quæro, An inter aſcendentes & deſcendentes prohibitio copulæ conjugalis excedat quartum gradum? Et dicit *Goffr. in ſum. de conſang. & affin. §. item quantum,* quod non, per decr. *non debet, eod. tit.* quæ generaliter loquitur. Alii communiter contradicentes, inter aſcendentes & deſcendentes perpetuam eſſe prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet, ad hoc *35.quæſt.3. progeniem & duobus capitulis ſequent.* in quibus dicitur, quòd olim non ſolùm uſque ad ſecundum gradum, ſed etiam in quantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum eſt alterum deſcendentem, & alterum aſcendentem, perdurat prohibitio. Ad idem *Inſtit. de nupt. §.1. de ritu nupt. l. nuptiæ.* & hoc verum puto.

¶ Ad collaterales tranſeamus, & ad fratrem & ſororem: & cauſâ brevitatis proſequendo ſolùm partem mediam arboris ad modum vexilli: quâ intellectâ reliqua intelligetur: quod per ſe patet, dicamus de fratre & deſcendentibus. Sub cellula fratrs, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis: & frater P. eſt cum P. in primo gradu ſecundùm canones: in ſecundo ſecundùm leges. Ejus filius in ſecundo ſecundùm canones: in tertio ſecundùm leges. Nepos in tertio ſecundùm canones: in quarto ſecundùm leges. Fratris pronepos eſt ipſi P. in quarto ſecundùm canones: in quinto ſecundùm leges: & ſic debet eſſe utraque punctatio, & iſti ſunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus ſtipitem. Fac conſequenter ſtipitem de avo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, ſoror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus eſt P. ſecundo gradu, frater patruelis etiam ſecundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto ſecundùm canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in ſexto: & ſic debet eſſe utraque punctatio. Poſteà fac proavum ſtipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, avum & aviam, avunculum magnum, & materteram magnam: illos non proſequimur. Ex cellula patrui magni propior ſobrinus, propior ſobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. diſtat à proavo, quem nunc feci ſtipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori ſobrino tertio, & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto ſecundùm canones. Secundùm leges verò diſtat P. à patruo magno quarto, à propiori ſobrino quinto, & à filio ſexto, à nepote ſeptimo, & ſic debet eſſe utraque punctatio. Modò fac abavum ſtipitem cum tribus filiis, ſcilicet propatruo, proavo, & proavunculo: de proavunculo non proſequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorundem pronepos proneptis. Iſti omnes ſunt cum P. in quarto gradu, quia P. diſtat à ſtipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes diſtant quarto. Secundùm leges propatruus diſtat V. filius VI. nepos VII. pronepos VIII. & ſic debet eſſe utraque punctatio.

¶ Nunc videndum eſt, quibus regulis gradus illorum collateralium cognoſcantur? Collateralium æqualis lineæ unam trado regulam ſecundùm canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent: hoc ſecundùm canones. Exemplum pone: quando facis abavum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui: nam quia illi ſunt in linea æquali, quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto.

¶ Secundùm leges verò aliter eſt, & ſic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Vides ergo ex ſuperiùs dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui diſtant VIII. Et inſurgit illa diverſitas, quia ſecundùm leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Unde duo fratres faciunt duos gradus: ſecundùm canones verò duæ perſonæ faciunt unum gradum. Unde (ut patet in cellula fratris) frater eſt cum P. in primo gradu ſecundùm canones, in ſecundo ſecundùm leges: ſed computatio eorum ob aliud fit, quàm noſtra. *35.quæſt.5.cap.2.* Benè ergo dicitur ſecundùm leges, quòd in æquali linea collateralium, ſive linea ſit paris numeri, ſive diſparis, non eſt reperire diſparem gradum. Vide in linea paris numeri ſecunda vel quarta, diſparis numeri prima vel tertia. In prima duo gradus, in ſecunda quatuor, in tertia ſex, in quarta octo: quod non eſt ſecundùm canones, quia in æquali linea diſparis numeri habemus diſparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & ſic de ſingulis.

¶ Nunc reſtat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula ſecundùm canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abavum ſtipitem, P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo filio propatrui IV. & idem in deſcendentibus uſque ad lineam æqualitatis: & hoc eſt quod dicimus, quòd perſona addita perſonæ uſque ad lineam æqualitatis non creſcit gradus: quia propatruus, filius ejus, nepos & pronepos omnes diſtant IV. gradu à P. Sed aliter ſecundùm leges, ſecundùm quas talem regulam tradimus.

¶ Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ (ſtipite dempto) tot ſunt gradus. Unde P. à ſtipite

diſtat IV. à propatruo V. à filio VI. à nepote VII. à pronepote VIII. & ſic quælibet perſona facit gradum. Vides ex ſupradictis, quòd P. non poteſt contrahere cum aliqua de arbore. Diſtat enim à ſummo, ſcilicet ab avo: ab imo, ſcilicet à nepote, ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto, à mediis citeriori: per quod ſatis patet, quòd cum nullo poteſt contrahere. Sed ſi extremus in collateralibus: utputà ſi pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, poſſet P. cum illa contrahere. Licèt autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen conſanguinitas: prohibitio enim, quæ per jus poſitivum proceſſerat, potuit tolli: ſed naturalia ſunt immutabilia, *5. diſt. in princ.*

¶ Scire debes, quòd communiter dicunt Doctores, quòd abavus & proavus, & avus ſunt bigami; dicentes, quòd ſi non eſſent bigami, non poſſent filii eorum conjungi, cùm eſſent fratres: ſed de hoc non multùm curo: quia eâdem ratione ſic eſſet de aliis cellulis duplicibus, quòd perſonæ earum eſſent bigami. Unde fingamus, perinde ac ſi in qualibet duplici cellula haberemus quatuor perſonas, ac ſi diceretur propatruus & uxor, proamita & maritus, unde duplicatio poſita fuit, ut nomina demonſtrarent in utroque ſexu, non ut eos conjuges denotaret. Sciendum eſt etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ benè ſequitur iſta regula affirmando & negando: Ego & tu ſumus conſanguinei in linea æquali, & ego poſſum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negativè, ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmativa procedit in linea æquali quarti gradûs. Negativa in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia ſi unus eſt in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui eſt in tertio vel citeriori, poteſt contrahere cum filia ejus, qui eſt in quarto gradu, & non econverſò: unde propatruus hujus filius & nepos contrahere poſſunt cum filia P. ſed non econverſò.

¶ Demum quæritur, An collaterales, quorum unus eſt in quinto & alter in primo, putà filia P. & propatruus, poſſint ad invicem contrahere? Dicit Hoſtienſis quòd non. & hoc not. *extrà eod. c. quod dilectio. & cap. tua. & in ſumma hujus tit. de conſang. §. nunquid. in v. & 1.* quod per ſua argumenta nititur probare ſic, ſcilicet pater & filius una perſona cenſentur. *C. de impub. & aliis ſubſtit. l. ult.* ſicut ergo non contrahitur cum ſtipite, ſic nec cum filiis ſtipitis, bene facit prædicta decret. *tua,* ubi fratres videntur poni pro ſtipite. Contrarium tenet Bernh. quod colligitur ex gl. quam ponit *ſuprà eod. tit. c. ult. &* Ra. & Jo. de Deo: & hoc eſt veriſſimum, quod probant verba regulæ poſitæ *ſup. eod. c. ult.* dum dicit ibi, *deſcendentium ab eodem.* ſed certum eſt, quòd propatruus deſcendit à ſtipite. Præterea aut dicis, quòd eſt inter eos prohibitio aſcendentium & deſcendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quòd certum eſt filium P. non deſcendiſſe à propatruo. Eſt ergo prohibitio collateralium: ſed certum eſt, quòd iſti diſtant quinto. Quid igitur impediat iſtos collaterales contrahere, non video. Joan. Andr.

ARBOR AFFINITATIS.

Multa dies, variumq; labos hujuſce paravit
Artis notitiam: quæ modò clara patet.

PRIMUM GENUS AFFINITATIS, QUOD HODIE HABET PROHIB.

Relictus relictæ fratris. 1.	Uxor fratris olim relicta.	Frater.	PRIMUS GRADUS.	Soror.	Vir ſororis olim relictus.	Relicta relicti ſororis. 2.
	Uxor Filii fratris.	Fratris Filius.	SECUNDUS GRADUS.	Sororis Filia.	Vir Filiæ ſororis.	
	Uxor nepotis fratris.	Fratris nepos.	TERTIUS GRADUS.	Sororis neptis.	Vir neptis ſororis.	
	Uxor pronepotis fratris.	Fratris pronepos.	QUARTUS GRADUS.	Sororis proneptis.	Vir proneptis ſororis.	

1. 2. *Duæ ſuperiores cellulæ his numeris notatæ, decoris ergo poſitæ ſunt, ad genus affinitatis demonſtrandum, non habent tamen prohibitionem.*

AFFINITATIS DECLARATIO

Ex JOH. ANDR.

Affinitas ſecundùm canones, eſt perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ. Et dicitur affinitas, quaſi duorum ad unum finem unitas: eò quòd duæ cognationes diverſæ per nuptias ſecundùm leges,

leges, vel per coitum ſecundùm canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, *ut ff. de grad. cognat. l. non facilè. §. affines.*

¶ Scias autem, quòd affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ perſonâ, qua mediante contrahitur. *35. q. 10. fraternitatis.*

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis ejuſdem gradûs, cujus eſt conſanguinitas. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem: ſi vis ſcire, quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide, quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus, & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere. Dictum eſt in regula, *viri & mulieris,* & non viri & uxoris: quia ſecundùm canones etiam per coitum fornicarium & inceſtuoſum contrahitur affinitas, patet *de eo, qui cog. conſang. uxor. ſuæ. cap. diſcretionem. & cap. penult.* Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguiueos viri & mulierem, ideò dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas. Unde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia: ſed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem. *de conſang. & affinit. c. quod ſuper his.*

¶ Regula. Quotieſcunque inter unam perſonarum, de quibus quæritur, & conjugem alterius non eſt, vel non fuit conſanguinitas inter quartum gradum incluſivè, nulla eſt prohibitio: ut inter me & conjugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium: quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum.

¶ Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, eâ mortuâ maritus ejus aliam accepit, quo defuncto, potero contrahere cum ejus relictâ: quia inter me & illam relictam nulla eſt nec fuit conſanguinitas.

AD arborem Affinitatis & ejus materiam tranſeamus. Et primò videndum eſt, quid ſit Affinitas, & unde dicatur? & quomodo ipſius genera inſurgant, & gradus computentur? deinde arborem formemus. Ponemus poſteà quædam notabilia, & quaſdam quæſtiones. Joh. Andr. An. 1347. Bonon.

¶ Eſt autem Affinitas perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ. Hoc ſecundùm canones: ſed ſecundùm leges eſt proximitas proveniens ex nuptiis, & requiritur ſecundùm leges, quòd legitimæ ſint nuptiæ, non interdictæ, ut contrahatur affinitas. *ff. de grad. l. non facilè. §. ſciendum.* Et dicitur affinitas, quaſi duorum in unum finem unitas, eò quòd duæ cognationes diverſæ per nuptias ſecundùm leges, vel per coitum ſecundùm canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, *ut in ead. l. §. affines.*

¶ Sed quòd per fornicarium coitum, & inceſtuoſum ſecundùm nos contrahatur affinitas, patet *de eo, qui cogn. conſang. uxor. ſuæ. cap. diſcretionem. & eod. titul. cap. penult.* Sed conſideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur adverſùs affinem teſtimonium dicere. *ff. de gradic. l. Juriſconſultus. in princip. & de teſtib. l. 3. & 4. quæſt. 3. §. item in criminali. verſ. item lege Juliâ.* Sed canon quoad matrimonia prohibenda conſideravit unionem carnis, quæ inſurgit ex copula. Et eſt videre ſecundùm hoc, quòd concurrere poteſt attinentia conſanguinitatis & affinitatis: ut ſi quis cognoſcat conſanguineam ſuam, omnes conſanguinei utriuſque ſunt utrique affines. Scias autem, quòd affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ perſonâ, quâ mediante contrahitur. *35. quæſt. 10. c. fraternitatis.* Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra clauſtra pudoris. *35. quæſt. 3. c. extraordinaria.* & adde, quod ibi not.

¶ Et inſurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honeſtate, interdum ſine: & publica honeſtas interdum ſine affinitate, ut ſi cognoſco uxorem, vel ſponſam, hîc impedimentum eſt publicæ honeſtatis & affinitatis: ſi cognoſco non ſponſam, hîc affinitas ſola eſt: ſi ſponſam nondum cognovi, ibi ſola publica honeſtas. Hoc dico quia ſi mortua eſt uxor tua, & vis contrahere de diſpenſatione Eccleſiæ cum conſanguinea ſua, & Eccleſia diſpenſat, quòd poſſis contrahere cum illa, non obſtante quòd ſit tibi affinis, tali gradu per diſpenſationem adhuc contrahere non poteris: quia licèt ſublatum ſit impedimentum affinitatis, non tamen ſublatum eſt impedimentum publicæ honeſtatis. Debes ergo facere exprimi, quòd poſſis cum tali contrahere, non obſtante impedimento publicæ honeſtatis, pro eo, quòd deſponsâſti conſanguineam ejus in quarto gradu: & non obſtante quòd eſt tibi affinis in quarto, pro eo, quòd dictam deſponſatam carnaliter cognoviſti, & tunc matrimonium procedere poterit.

¶ Genus affinitatis cognoſcitur per hanc regulam, ſed non gradus. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, ſed non gradum. Iſto modo, ſi is, qui eſt mihi in ſecundo gradu conſanguinitatis, cognoſcit mulierem, illa eſt mihi ſecundo gradu affinitatis, & primo genere: ſi alius eam cognoſcit, ille attinet mihi ſecundo genere affinitatis, & ſecundo gradu: ſi ille aliam mulierem cognoſcit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & ſecundo gradu. Sed quia ſolùm primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plenè tradidit *extra, de conſang. & affin. cap. non debet.* hîc circa hoc non inſiſto. Ergo ſi perſona mihi conſanguinea conjungat ſibi aliam perſonam carnali copulâ, perſona juncta eſt mihi affinis primo genere affinitatis: ſi attinens mihi primo genere affinitatis carnali copulâ ſe alteri commiſceat, illa attinet mihi ſecundo genere: ſi affinis mihi ſecundo genere aliquam cognoſcat, illa eſt mihi affinis tertio genere, ſed eodem gradu. Eſt igitur videre de Gradibus. ¶ Certum eſt, quòd affinitas non habet hodie prohibitionem niſi in primo genere, & in illo uſque ad quartum gradum: licèt affinitas non habeat ſuam ſpecialem computationem graduum, ſed computantur gradus affinitatis ſecundùm gradus conſanguinitatis. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire, quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier, vide, quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus ſecundùm regulas, quas tradidi in proximâ arbore, & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere.

¶ Nunc formemus Arborem: & in medio arboris ſunt quatuor cellulæ, & in prima ſuperiori ponitur primus gradus, in ſecunda ſecundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primò quæritur, Quare ponantur in medio fratris & ſororis? Secundò, Quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & ſic de ſingulis? Ad primum dic, hoc fuiſſe, ut detur intelligi, quòd affinitas oritur ex conſanguinitate, & quòd ab utroque ſexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad ſecundum dic, attinentiam non fuiſſe expreſſam, ut illa computatio graduum ad conſanguinitatem & affinitatem referatur: unde ſoror & frater ſunt in primo gradu conſanguinitatis, & frater & vir ſororis ſunt in primo gradu affinitatis, & ſic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens: in prima ſcribitur frater, & in ſecunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorſum hujus alia linea continens alias quatuor cellulas: in quarum prima

prima ſcribitur uxor fratris olim relicta, in ſecunda uxor filii fratris, in tertia uxor nepotis fratris, in quarta uxor pronepotis fratris. A latere ſiniſtro ſunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima ſoror, ſecunda ſororis filia, tertia ſororis neptis, quarta ſororis proneptis. Ad dorſum harum ſunt aliæ quatuor: prima vir ſororis olim relictus, ſecunda vir filiæ ſororis, tertia vir neptis ſororis, quarta vir proneptis ſororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, una à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à ſiniſtris, relicta relicti ſororis, quæ ſecundùm omnes ponuntur ad decorem, & ad demonſtrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum una oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri ſororis, in qua ſcribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula ſororis, & terminatur in cellula uxoris fratris, in qua idem ſcribitur.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula, uxor fratris, ſcribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus ejuſdem lineæ? Et dic hoc factum fuiſſe propter cellulam, quæ ponitur ad dorſum illius, q. d. frater habuit uxorem, mortuo fratre uxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illâ demùm mortuâ, iſte relictus à relicta fratris, vult contrahere cum ſorore, nunquid poteſt? Olim non poterat, quia erat ſibi in ſecundo genere, & primo gradu, hodie verò poteſt. Idem ſit repetitum quoad cellulam viri ſororis.

¶ Ad cognoſcendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quàm ex priùs dictis, tolle hanc ſolam regulam magiſtralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & ejuſdem gradûs, cujus eſt conſanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri & mulieris, & non viri & uxoris, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter conſanguineos mulieris & virum, & conſanguineos viri & mulierem, ideò dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, ſed ipſi ſunt affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri & conſanguineos mulieris nulla eſt affinitas: unde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed eſt affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem. *extrà, de conſang. & affin. c. quod ſuper his.* Primi generis quare dixerim, etiam ex ſuperioribus patuit, & ejuſdem gradûs, cujus eſt conſanguinitas: vide hoc in arbore, nam frater & ſoror ſunt in primo gradu conſanguinitatis, maritus ſororis eſt fratri in primo gradu affinitatis, & ſic uxor fratris ſorori, & ſic filia ſororis eſt filio fratris, & ipſi fratri in ſecundo gradu conſanguinitatis, maritus ejus in ſecundo gradu affinitatis, & econverſò, & ſic in reliquis. Unde vir proneptis ſororis attinet fratri & omnibus deſcendentibus, qui ſunt in arbore, quarto gradu affinitatis: & hoc ideò, quia toto gradu conſanguinitatis attinet prædictis ipſa proneptis. Qui ſunt in arbore, ideò dixi, quia ſi pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & ſic attinet quinto gradu ſecundùm regulas traditas in proxima arbore.

¶ Poſt hoc notandum eſt, illud præciſè non ſequitur, ego & tu ſumus affines, ergo filius, quem procreo, eſt tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego ſum tibi affinis, & ipſe conſanguineus, interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, ſi ego & tu ſumus affines per appoſitionem mei, quia ſcilicet contraxi cum conſanguinea tua, ſi ex dicta conſanguinea tua filium procreo, ille eſt tibi conſanguineus, non affinis: ſed ſi ego maritus conſanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec eſt tibi conſanguineus, nec affinis. Si verò tu conſanguineus uxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipſe affinis: ſed ſi tu & uxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipſa in ſecundo vel primo, tunc ipſe filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipſe mihi in quarto. Si verò tu & uxor mea eratis conſanguinei in linea inæquali, ſed uxor mea erat remotior, ut quia ipſa in tertio, & tu in ſecundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipſe affinis: tu in tertio gradu, & ipſe in tertio gradu. Item nota, quòd iſtud etiam non ſequitur, ego & tu ſumus affines, & ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia ſi habeam conſanguineam tuam in uxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris: ſed inter virum & conſanguineos mulieris, & inter mulierem & conſanguineos viri, ut dixi, & probatur *extrà, de conſang. & affin. c. quod ſuper his.* Sed ego non poſſum contrahere cum filia tua, niſi forſan illa excederet quartum gradum, ut quia eſſet in quinto, & eſt ſimile ſecundùm quod dixi ſuprà in proxima arbore circa finem.

¶ Nunc quæritur, An affinitas inter aſcendentes & deſcendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantùm uſque ad quartum gradum? Et ſi teneremus opinionem Goffredi, de qua dixi ſuprà in arbore proxima circa medium, diceremus, quòd uſque ad quartum gradum tantùm. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio ſit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abſtinere debemus à conſanguineis uxoris, ut à propriis, *extrà, de conſanguinit. & affinit. cap. 1. 35. quæſt. 3. c. de propinquis. & cap. æqualiter.* Si ergo inter conſanguineos aſcendentes & deſcendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines ad idem, *Inſtitut. de nupt. §. affinitatis.* & dicit lex, quòd tales affines aſcendentes & deſcendentes habentur loco parentum & liberorum. *ff. de gradibus. l. non facilè. §. & retrò. in fine.* Eodem modo poſſet formari quæſtio de affinibus, quorum unus eſt in primo gradu, alter in quinto, ſicut in conſanguineis dixi ſuprà, in arbore proxima, in fine. An autem liceat diverſis temporibus habere in uxores duas cognatas, ſcilicet uxores duorum fratrum, & an conjuncti olim in gradu prohibito, hodie permiſſo, ſimul manere poſſint, de hoc vide not. *extrà, de conſang. & affin. cap. non debet.*

¶ Ultimò quæritur ad utramque arborem, An prohibitio conſanguineorum vel affinium conjungendorum procedat ex prohibitione divina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio? Breviter ſcias, quòd olim propter neceſſitatem frater neceſſariò habuit contrahere cum ſorore, & conſanguinei cum conſanguineis: unde tunc in collateralibus non erat prohibitio. Hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adæ; hoc etiam fuit poſt diluvium in nepotibus Noë. In Levitico verò prohibitæ fuerunt ferè duodecim perſonæ, quas vide not. *extrà, de reſtit. ſpol. cap. literas. & de divort. cap. gaudemus.* Demùm jus poſitivum canonicum prohibuit conſanguineos & affines primi generis conjungi in ſeptimo gradu & citeriori: quæ prohibitio poſteà uſque ad quartum gradum eſt reſtricta. *extrà. eod. c. non debet.* revocatis etiam quibuſdam aliis prohibitionibus, ut patet. Revocatio vero fuit ex cauſa, quæ *ibi* ponitur, *& extrà de teſtibus. cap. licet ex quadam.* per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex jure divino, & partim ex poſitivo. Unde in ſecundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere poſſunt jure divino, ſed non poſitivo. Ratio verò prohibitionis ſumitur *35. qu. 1. §. 1. cap. 1.* fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam ſi contraherem cum ſorore, idem eſſet pater & ſocer, mater & ſocrus, vir & frater,

frater, &c. Sed ſi alium habeo patrem, alium ſocerum, numeroſiùs ſe charitas protenderet: in qua univerſi fideles & præcipuè ſtudentes continuè perſeverent per gratiam ejus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

QUÆSTIO VI.

Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant?

1 ps NUnc quæritur, *Quibus accuſantibus, vel teſtificantibus, conſanguineorum conjunctio dirimenda ſit?*

C. I. ¶ *Conſanguinei tantùm, vel ſi progenies defecerit, antiqui & veraces propinquitatem in Synodo computent.*

De his ita decrevit Fabianus Papa, *(fortè An. 245. Romæ.)*

COnſanguineos *a* extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet: ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id eſt, pater, mater, frater, ſoror, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota ſit, Epiſcopus canonicè perquirat: & ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur.

C. II. PALEA.

[Cœleſtini Papæ *decretum Eccleſiæ Florentinæ miſſum, fortè ann. 1143.*]

VIdetur *b* nobis, quòd ſecunda, quam contra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit uxor, etiamſi primam non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Eccleſiæ factum eſt, tanquam inordinatum, ratum non haberi tam divinæ, quàm humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinatè ſuperduxit, prohibitione retinente, uxor non eſt, cogendus eſt eam recipere, quam juravit & deſponſavit, & ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem promiſſa ſervetur, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occaſionem pejerandi *c*, & alios decipiendi aſſumere non valeant. Quòd autem parentes, fratres, & cognati utriuſque ſexûs in teſtificationem ſuorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tam antiquâ conſuetudine, quàm legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & ſi defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione majorum ſcire laborat. Qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs ſciunt, & quorum eſt intereſſe, ita ut, ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundùm leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur: [*Pater* d *non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris:*] in criminalibus cauſis & contractibus verum eſt: in matrimonio vero conjungendo & disjungendo, & ex ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congruè recipiuntur *e*.

¶ *Hæc Palea deeſt in pleriſque vetuſtis exemplaribus. Habetur extrà, qui matrimonium accuſ. poſſ. cap. 3. ex Clemente III. aliàs Cœleſtino, Florentino Epiſcopo, aliàs Eccleſiæ Florentinæ: indeq; & ex aliquot manuſcriptis eſt emendata, verbis aliquot & additis, & ſublatis.*

C. III. ¶ *Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.*

Item Urbanus Papa *Richardo a Genuenſi Epiſcopo, Ann. 1092.*

NOtificamus *b* tibi, ut poſtquam tres, aut duo ex propinquioribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accuſatur, vel vivæ, hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres aut duo ex antiquioribus Genuenſibus, quibus hæc propinquitas nota eſt, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonii ſint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo ſtudio, ſupradicto modo conſanguinitatem firmaverint, ſine omni morâ conjugia diſſolvantur. Quòd ſi propinqui, aut extranei verbis tantùm propinquitatem teſtantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint, conjugium nullatenùs diſſolvatur: ſed competens eis pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam (ſi fortè in hac re contraxerint aliquam) injungatur.

C. IV. ¶ *Suæ confeſſioni relinquuntur, quorum inceſtum nullus jurejurando affirmat.*

Item ex c Concilio Urbani Papæ *habito in Apulia, An. 1093. Trojæ.*

SI *d* duo vel tres viri conſanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipſimet fortè confeſſi fuerint, conjugia diſſolvantur. Si verò neutrum contigerit, Epiſcopi eos per baptiſmum, per fidem, per judicium Chriſti in vera obedientia obteſtentur, quatenùs palàm faciant, utrum ſe (ſicut eſt fama) conſanguineos recognoſcant: ſi negaverint, ſibiipſis relinquendi ſunt: ita tamen, ut ſi aliud in conſcientia habeant, ſe à liminibus Eccleſiæ, à corpore & ſanguine Domini, à fidelium communione noverint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe Epiſcoporum judicio ſegregaverint, ſi juvenes ſunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

2 pars. *Ecce, quibus accuſantibus vel teſtificantibus conſanguineorum conjunctiones ſunt dirimendæ. Cujuſmodi verò juramentum ab accuſatore ſit exigendum, ex Romano Ordine* 1 *habetur. Eſt autem hujuſmodi.*

1 ¶ Ordine] *Cæteri collectores citant non ex ordine: ſed, ex Concilio Romano ſub Gregorio III. Ex quibus collectoribus, & vetuſtis Gratiani exemplaribus nonnulla ſunt emendata in hoc, & in ſequentibus capitibus.*

C. V. ¶ *Juramentum accuſatoris.*

Ex Ordine Romano. An. 906. in German.

I. DE *e* parentela illa, quam dicunt eſſe inter illum N. & iſtam ejus conjugem N. quicquid inde ſcis, & audiſti à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per *f* præmium, aut per *g* conſanguinitatem celabis Epiſcopum tuum, aut ejus miſſum, cui hoc inquirere juſſerit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & iſtæ Sanctorum reliquiæ.

C. VI. ¶ *Juramentum teſtium.*

ILlud *h* ſacramentum *i*, quod iſte juravit de illa parentela, quæ inter illum N. & ejus conjugem N. computatur, quòd tu illud obſervabis, in quantum ſapis, aut audiſti. Sic te Deus adjuvet.

3 pars. *Hoc Juramentum non eſt ſeparationis, ſed ſynodales, inſtitutum ab* Eutychiano Papa.

C. VII. ¶ *Synodale juramentum.*

Ait enim.

EPiſcopus *k* in Synodo reſidens poſt congruam allocutionem ſeptem ex plebe ipſius parochiæ, vel eo am-

a *Sent. 4. diſt. 41. Polyc. l. 6. til. 4. Anſ. l. 10. c. 60. Burch. l. 7. c. 26. Ivo p. 9. c. 57. Pann. l. 7. c. 84.* b *Extrà, qui matr. accuſ. poſſ. cap. videtur.* c *aliter peccandi.* d *ff. de teſtibus. l. teſtis idoneus.* e *al. admittuntur.*

a *al. Cypriano & Vet. Cod. Cyriaco Genuenſi.* b *Sent. 4. diſt. 41. Ivo part. 9. cap. 33. Pannorm. lib. 7. cap. 85.* c *In codice pervetuſto ex Eugenio II.* d *Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 53.* e *Polyc. l. 6. tit. 4. Anſelm. l. 10. c. 74. Burch. l. 7. c. 25. Ivo p. 9. c. 61. Pannorm. l. 7. cap. 86.* f *al. propter.* g *al. propter.* h *al. Iſtud.* i *Burch. l. 7. c. 26. Ivo p. 9. c. 62. Pann. l. 7. c. 87.* k *Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 6. c. 152. Burch. l. 1. c. 91, 92, 93.*

pliùs prout viderit expedire, maturiores, honeſtiores, atque veraciores viros in medium debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquenque illorum tali ſacramento conſtringat. Amodò ín antea quicquid nôſti, aut audiſti, aut poſtmodùm inquiſiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Chriſtianitatem in iſta parochia factum ſit, aut futurum erit, ſi in diebus tuis evenerit, tantùm ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, ſi ſcis, aut tibi fuerit indicatum ſynodalem cauſam eſſe, & ad miniſterium Epiſcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium *a*, nec propter parentelam ullatenùs celes Epiſcopum, aut ejus miſſum, cui hoc inquirere juſſerit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & illæ Sanctorum reliquiæ. Illud 1 ſacramentum, quod iſte juraverit de ſynodali cauſa, quod tu illud ex te ita obſervabis, inquantum ſapis, aut audîſti, aut ab hac die in antea inquiſiturus es. Sic te Deus adjuvet, &c.

1 ¶ Illud] *Burchardus legit,* iſtud, *& ante hæc verba præponit hanc rubricam,* Juramentum cæterorum.

4 pars. *Ab hoc juramento illud ſumptum eſt, principio paulùm derivato. Porrò de juramento ſeparationis* Innocentius Papa II. *ſcribit Ann. 1142. Othoni Lucenſi Epiſcopo, dicens:*

C. VIII. ¶ *Juramentum illorum, qui conſanguinitatem probant.*

II. DE parentela illa, unde nos conſulere voluiſti, pro qua etiam eſt ad noſtram audientiam appellatum, aliorum fratrum ſcripta ſuſcepimus, qui utique cauſam ipſam diverſo modo narrabant. Et primò quidem tam in gradibus, quàm in nominibus perſonarum diſcordâſſe: poſtmodùm verò in altero eorum computatores ejuſdem parentelæ dicuntur conveniſſe. Cæterùm in hujuſmodi caſibus ſummoperè conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoslibet aſtruere velint: quæ etiam jusjurandum præſtare debent, quòd neque gratiâ, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: ſed potiùs, quia credant ita verum eſſe, & ita ſe à ſuis anteceſſoribus audiviſſe. In quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas inveniri.

5 pars. *Qui verò ſeparantur ab invicem, hujuſmodi juramentum præſtabunt* b.

C. IX. ¶ *Juramentum ſeparationis.*

AB *c* iſto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te ſociabis huic tuæ conſanguineæ 1 N. cum quâ contra legem, & rectam Chriſtianitatem adulterium & inceſtum perpetrâſti, nec in conjugio, nec in adulterio illam tibi ſociabis, nec cum illa ad unam menſam manducabis & bibes, aut ſub uno tecto manebis: niſi fortè in Eccleſia, aut in alio publico loco, ubi nulla mala ſuſpicio poſſit eſſe, ut ibi coram teſtibus idoneis pro certa neceſſitate pariter colloquamini: nec aliam conjugem accipies, niſi fortè poſt peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab Epiſcopo tuo, aut ejus miſſo. Sic te Deus adjuvet, & iſtæ Sanctorum reliquiæ.

1 ¶ Conſanguineæ] *Quæ ſequuntur uſque ad verſ.* perpetrâſti. *addita ſunt ex Burchardo & Ivone, itemq́ alia nonnulla.*

6 pars. *Occaſione verò conſanguinitatis uxorem ſuam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, niſi cauſa primùm probata fuerit.*

C. X. ¶ *Niſi coram Eccleſia conſanguinitate probatâ uxorem dimittere non licet.*

Unde Alexander Papa II. *Gulielmo de Monſtrolio* d. *(fortè an. 1067. Româ in Gall.)*

MUltorum *e* relatione cognovimus, te propriam velle abjicere uxorem, & adhærere alteri, prætendentem conſanguinitatis occaſionem. Unde Apoſtolicâ auctoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenùs præſumas dimittere, vel aliam ducere, donec Epiſcoporum religioſorum concilium cauſam iſtam examinaverit.

7 pars. *Recepturus verò eam, quam injuſtè dimiſit, hoc modo jurabit.*

C. XI. ¶ *Reconciliationis juramentum.*

AB *a* iſto die in antea iſtam conjugem tuam N. quam injuſtè dimiſeras, ita tenebis, ſicut per rectum maritus ſuam debet habere conjugem, in dilectione, & debita diſciplina: nec eam per ullum malum ingenium à te ſeparabis, nec eâ vivente aliam accipies. Sic te Deus adjuvet, &c.

Quòd autem unius teſtimonio conjugia apud quoſdam dirimuntur, nullâ ratione ratum habetur. Cùm enim Dominus dixerit: b [Omne verbum ſtabit in ore duorum vel trium teſtium.] *Item cùm in Ilerdenſi Concilio, cap. 20. dicatur:* [Omnis controverſia, quæ de Eccleſiaſticis rebus fit, ſecundùm divinam legem ſub duobus vel tribus teſtibus terminetur,] *Domino dicente:* c [Non unus ſtet contra 1 alium *d*, ſed in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.] *Item cùm alibi dicatur:* [Nullius 2 perſonæ *e* quantumlibet exercitatæ teſtimonio aliquid credatur:] *evidentiſſimè apparet, unius aſſertione conjugia non eſſe dirimenda.*

1 ¶ Contra alium,] *In Deuteronomio hæc adduntur,* quicquid illud peccati & facinoris fuerit. *In Evangelio autem ſunt tantummodò ſequentia,* ut in ore duorum, &c.

2 ¶ Nullius perſonæ] *In codice Theodoſiano, lib. 11. tit. 14. leguntur hæc verba,* & nunc manifeſtè ſancimus, ne unius omnino teſtis reſponſio audiatur, etiamſi præclaro curiæ honore præfulgeat, *quorum ſimilia recitantur ab Ivone, p. 16. c. 204. Et Gratianus ſupr. 6. q. 2. in princ. hanc eandem ferè ſententiam attulit.*

QUÆSTIO VII.

QUòd autem quæritur, Si illi, qui de inceſtuoſis naſcuntur, filii reputentur, Auguſtinus *in libro Quæſtionum ſuper Leviticum, cap. ſeu qu. 76. determinat, ita dicens:*

CAP. ¶ *Non appellantur filii, qui de inceſtuoſis naſcuntur.*

QUid *f* eſt [*Quicunque 1 dormierit* g *cum cognata ſua, ſine filiis morietur,*] cùm filii ex hujuſmodi conjunctionibus & antè nati ſunt, hodieque naſcantur? An hoc intelligendum eſt lege Dei conſtitutum, ut quicunque ex eis nati fuerint, non deputentur filii, id eſt, nullo parentibus jure ſuccedant?

1 ¶ Quicunque dormierit cum cognata ſua,] *Hæc verba non ſunt hîc apud beatum Auguſtinum, ſed initio ipſius quæſtionis 76.*

QUÆSTIO VIII.

DE his verò, qui ignoranter conjuncti ſunt, in quo gradu conſanguinitatis vel affinitatis ex diſpenſatione Eccleſiæ relinquantur, Gregorius *in Regeſto definit, dicens:*

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decretis.*

C. I. ¶ *Non ſeparentur, qui infra ſeptimam generationem ignoranter copulantur.*

DE *h* gradibus verò cognationum, qui infra ſepti-

a *al. præmium.* b *al. præſtabant.* c *Polyc. l. 6. tit. 4. Anſelm. lib. 10. cap. 75. Burch. l. 7. c. 27. Ivo p. 9. cap. 63. Pannor. lib. 7. cap. 88.* d *al. Monaſteriolo.* e *Ivo part. 9. c. 32. Panorm. l. 7. cap. 82.*

a *Polyc. ibid. Burch. l. 9. c. 81. Ivo p. 8. c. 217. Pannorm. lib. 7. c. 41.* b *Deut. 17.* c *Deut. 19. Matth. 18.* d *alit. aliquem.* e *6. qu. 2. in princ. ſupr.* f *Burchard. lib. 7. cap. 17. Ivo part. 9. c. 52. Pann. l. 7. c. 83.* g *Levit. 20.* h *Polyc. l. 6. tit. 4.*

man

mam generationem in matrimonio ſunt inventi, ſi neſcientes fecerint, & jam multa curricula annorum ſint revoluta, ita ut filios habeant, in ſexto qui inventi ſunt, aut fortaſsè in quinto, hujuſmodi non ſeparentur, donec nos, Domino permittente, ore ad os loquamur. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium. Qui verò de his duobus gradibus novas contraxiſſe nuptias videntur, id eſt, infrà anni coronam, modis omnibus ſeparentur. De cætero verò generalia per omnem provinciam ſtatuta percurrentia taliter firmentur, ut nullus audeat deinceps tale ſcelus perpetrare: & qui fecerint, ſine retractationis miſericordia acrioribus puniti ultionibus ſeparentur. Hi verò, qui propinquas ſanguinis uxoris ſuæ in matrimonio ſibi ſociaverunt, ſicut jamdudum vobis ſcripſimus, qui in eodem gradu inventi ſunt, ſeparentur: aut ſuſpendatur eorum cauſa, uſque dum nos inſimul Domino auxiliante conveniamus. *Idem,* ¶ De 1 his, qui poſt mortuas uxores, ſecundas contrahere nuptias voluerint, juſtè, & honeſtè, & rationabiliter proſpeximus, ab earum conſanguineis uſque ad quartum gradum genealogiæ abſtinere. Hoc nos ſecundùm indulgentiam ſanctæ matris Eccleſiæ mitiùs prælibavimus. Cæterum juxta 2 ſecularium legum cenſuram dignis coërcitionibus, gravibusque diſciplinæ inventionibus *a*, hæc omnia mala & illicita modis omnibus reſecanda ſunt, ut in futuro deinceps tempore cuncta quieſcant.

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregor. in decretis.*

1 ¶ De his, qui] *In Polycarpo hæc verba ſunt ex eodem Gregorio, ſed habentur conjunctè cum c.* de affinitate. *ſupr. q. 2. & 3. & proximè antecedunt huic capitulo,* de gradibus.

2 ¶ Juxta ſecularium] *De pœna inceſtorum eſt in novella 12. Juſtiniani, & in Capitul. l. 7. c. 432. & 435. & in adjectis, cap. 124. & 127.*

C. II. ¶ *In quarto & quinto gradu qui conjuncti inventi fuerint, ſeparentur.*

Idem *Felici Meſſanæ civitatis Epiſcopo.*

HÆc *b* ſalubriter præcavenda ſancimus, ne quis fidelium propinquam ſanguinis ſui, uſquequò affinitatis lineamenta generis ſucceſſione cognoſcuntur, matrimonio ſibi deſideret copulare: ſed 1 ſicut à majoribus noſtris definitum eſt, ita modis omnibus obſervetur: quoniam uſque ad ſeptenarium numerum parentelæ, nulli unquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre & matre conſanguinitatis parentela deſcendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel in quinto gradu conjuncti inventi fuerint, ſeparentur: quoniam ſcriptum eſt: *c* [*Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus.*] & iterùm: [*Anima, quæ fecerit quippiam ex iſtis, peribit de medio populi ſui.*] Sanè quibus 2 conjunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi conjugii melioris libertatem.

Niſi 3 in eodem crimine uſque ad mortem alterius eorum contumaciter perſeveraverint.

¶ *Integrum caput,* Hæc ſalubriter, *ut eſt apud Gratianum, etiam ab Anſelmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem ſequitur poſt c.* Pyctacium, *ſupr. 30. q. 3. attributum Zachariæ. In Concilio Tolet. II. c. 5. quod referunt Burchardus & Ivo, habentur cætera hujus c. verba, præter ea quæ indicabuntur.*

1 ¶ Sed ſicut] *Hæc uſque ad verſic.* Separentur, *abſunt à Concilio, Burchardo & Ivone.*

2 ¶ Sanè quibus] *Hæc in Concilio impreſſo non habentur: quamvis apud Burchardum & Ivonem ponantur conjunctè cum ſuperioribus. Leguntur autem in Agathenſi, & Epaunenſi, Turonico 2. & in Capitularibus adjectis, ſed aliqua cum varietate, ut eſt notatum ſuprà eâd. q. 2. & 3.* de inceſtis.

3 ¶ Niſi in eodem] *Hæc nuſquam ſunt inventa, & viſa ſunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus:* Unde in Aurelianenſi Concilio.

C. III. ¶ *Non ducant uxores, qui uſque ad mortem alterius in inceſtu perſeveraverint.*

Unde in Aurelianenſi Concilio, (*An. 847.*)

INceſtuoſi *a* dum in ipſo deteſtando atque nefando ſcelere manent, non inter fideles Chriſtianos, ſed inter gentiles, aut catechumenos habeantur: id eſt, cum Chriſtianis non ſumant cibum nec potum, ſed ſoli faciant hoc; non oſculentur, nec ſalutentur ab eis. Et ſi ſuis Sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando ſcelere ſe ſegregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui ſpiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per ſe Veritas ait: [*Si te b non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*] Et 1 ſi alter eorum morte præventus fuerit, alter, quamdiu vixit, graviter pœniteat, & ſine ſpe conjugii maneat.

¶ *Hoc Burchardus etiam & Anſelmus citant ex Aurelianenſi, & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianenſi 3. c. 10. ſicut etiam in Agathenſi, c. 61. ex quo videtur citare Ivo. Sed longè magis cum hoc capite concordat c. 4. Concilii Ilerdenſis: relatum ſuprà eâd. quæſt. 2. & 3.* De his, qui inceſti. *Eadem autem planè verba leguntur l. 7. Capit. c. 433. & in adjectis, c. 125. exceptis tamen iis, quæ indicabuntur.*

1 ¶ Et ſi alter eorum] *Hæc non ſunt in Capitularibus indicatis, ſed horum loco habentur iſta:* Nam cum fidelibus non debent orare, neque in Eccleſiam intrare, ſed ad januam Eccleſiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram proſtrato veniam poſtulare, &, ut pro ſe orare non dedignentur, flagitare, & lachrymis profuſis, vultu contrito, atque humiliato ſpiritu ſemper omnibus apparere uſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, & proprii Epiſcopi canonicam reconciliationem manere, & ad priſtinum inceſtum nunquam redire, nec ſecularia negotia exercere, nec placitis, aut accuſationibus & teſtimoniis intereſſe, ſed crebris Sacerdotum precibus, manuſq; Pontificis proprii impoſitionibus, & eleemoſynarum largitionibus, atque cæterorum bonorum hominum *c* exhibitionibus expurgari, ſanarique oportet.

Hâc auctoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu conſanguinitatis conjuncti inventi fuerint, ab Eccleſia ſeparari jubentur.

QUÆSTIO IX.

Si contigerit Eccleſiam decipi & causâ conſanguinitatis aliquam à viro ſuo ſeparari, quæ poſt quadriennium nuptiis hinc inde celebratis, deprehenditur non fuiſſe conſanguinea prioris; An ſecunda conjugia ſint reſcindenda, & priora redintegranda?

1 ps. UNde quæritur, Si Eccleſia fraude teſtium, aut ignorantiâ eorum decepta aliquos ſeparaverit, qui poſt ſeparationem alia conjugia contraxerint, ſi poſteà deprehenſa fuerit calliditas, vel falſa opinio teſtium, an priora conjugia ſint redintegranda? Quod fieri non poſſe argumentis & auctoritate probatur. Sententia namque niſi per appellationem intra terminum lege conſtitutum relevata fuerit, irrevocabile robur obtinebit. Hinc etiam B. Gregorius ann. 599. Româ in Siciliam ſcribit, dicens:*

C. I. ¶ *Quæ rationabiliter deciſa ſunt, mutari non expedit.*

OMnibus *d* modis Eccleſiaſticæ diſciplinæ vel moderationi conveniens eſt, ut quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel deciſa, nullâ in poſterum debeant refragatione turbari.

¶ *In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Auguſtino. Reſtitutum eſt B. Gregorio ex aliquot vetuſtis exemplaribus & Anſelmo. Ac ſuprà 25. quæſt. 2. c.* Eccleſiaſticæ. *hoc idem cit. ex Gregor. apud quem legitur iiſdem penè verbis, lib. 7. ind. 2. ep. 60.*

---

a *al. invectionibus.* b *In Concil. Tolet. 2. c. 9. Polyc. ibid. Anſ. l. 10. c. 39. Burch. l. 7. c. 6. Ivo p. 9. c. 42.* c *Levit. 18.*

a *Capit. l. 7. c. 433. & in adjectis, c. 125. Anſ. l. 11. c. 9. Burch. l. 7. c. 5. Ivo p. 9. c. 41.* b *Matth. 18.* c *fortaſſè, operum.* d *25. q. 2. Eccleſiaſticæ. Anſ. l. 3. c. 9.*

C. II. ¶ *Quæ utiliter deciſa ſunt, à ſucceſſoribus roborentur, à temerariis præſumpta reſecentur.*

Item Stephanus Papa V. *Paulo Epiſcopo Placentino, (an.886.)*

LOci noſtri conſideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædeceſſoribus noſtris utiliter deciſa fuerint, roborare: & quæ à temerariis præſumpta fuerint, in promptu nihilominùs ulciſci. Reum quippe *a* ante conſpectum divini judicis ſe noverit eſſe, qui nititur utiliter finita reſcindere, ac roborata quolibet auſu violare. Eccleſiaſtici quippe *b* vigoris ordo confunditur, ſi aut temerè illicita præſumantur, aut non conceſſa impunè tententur. Proinde ſi negligenter ea, quæ malè uſurpantur, omittimus, exceſsûs viam proculdubiò aliis aperimus.

¶ *Sententia hujus capitis, & multa etiam verba ſumpta ſunt ex B. Gregorio, lib.7. indict.1. epiſt.13. & 28.*

Quia ergo ſententia hæc rationabiliter data eſt, nec per appellationem intra certum terminum relevata, apparet, quòd nequaquam priora conjugia ſunt redintegranda. His ita reſpondetur: Aliud eſt ſententiam reſcindere, & rationabiliter deciſa turbare; atque aliud, quæ per ſubreptionem obveniunt, deprehenſa corrigere: ſuum namque errorem cuique corrigere licet, atque ideò, quæ à quolibet illicitè committuntur, ſive à prædeceſſoribus admiſſa inveniuntur, in melius revocari oportet. Porrò illicitè uxor à viro ſuo ſeparata eſt, & illo vivente alii copulata, cùm Dominus ſolius fornicationis causâ à viro ſuo uxorem ſeparari jubeat. Sicut ergo ſi aliqua, cujus vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occaſione interveniente, ab ejus conſortio diſcederet, quamvis judicio Eccleſiæ cogatur redire ad eum, quem reliquerat, tamen, ſi c *poſt triennium virum, qui mortuus putabatur, redire contigerit, priora conjugia redintegrabuntur: ſic cùm deprehenduntur non fuiſſe conſanguinei, qui causâ conſanguinitatis ab invicem ſeparati ſunt, prioris conſortii fœdera ſunt reparanda.*

2 pars. *Quòd autem quæ illicitè admittuntur, vel admiſſa inveniuntur, corrigenda ſint; vel quòd ſententia etiam Romanæ ſedis in melius commutari valeat, auctoritate Hilarii Papæ, & Nicolai monſtratur.*

C. III. ¶ *Corrigendum eſt, quòd illicitè admittitur, aut à prædeceſſoribus admiſſum invenitur.*

Ait namque Hilarius *Epiſcopus urbis Romanæ Synodo præſidens, cap.4. (an.465.)*

QUod *d* quis commiſit illicitè, aut à prædeceſſoribus ſuis invenit admiſſum, ſi proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus ſeveritatem ultionis exercere: ſed qui in cauſis Dei, vel contumaciâ, vel aliquo *e* exceſſu deliquerit, aut ipſe, quod perperàm fecit, abolere noluerit, in ſe, quicquid in alio non reſecaverit, inveniet. Quod ut deinceps poſſit tenaciùs cuſtodiri, ſi placet, ſententias, cauſas, & ſubſcriptiones proprias omnes commodate, ut ſynodali judicio aditus claudatur illicitis.

C. IV. ¶ *Secundùm ſuæ conditionis tenorem Apoſtolica valet mutari ſententia.*

Item Gregorius, *(an.867.)*

APoſtolicæ *f* ſedis ſententia, tantâ ſemper conſilii moderatione concipitur, tantâ patientiæ maturitate decoquitur, tantâque deliberationis gravitate profertur, ut retractatione non egeat, nec immutari neceſſarium ducat, niſi fortè ſic prolata ſit, ut retractari poſſit, vel immutanda ſecundùm præmiſſæ tenorem conditionis exiſtat.

a 2.Cor.10. b diſt.93. diaconus. c Vide ſupr. cùm per bellicam. 34.q.1. & 2. d Deuſd.p.1. Polyc. l.4. tit.20. Anſel. l.6. c.57. e al. in aliquo. f Deuſd. ibid. Polyc.l.5. tit.6. Anſelm. l.2.c.69.

¶ *Apud Anſel. & Polyc. citatur ex epiſtola Nicolai I. Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice ſæpè memorato monaſterii Dominicanorum in epiſtola Nicolai quæ inſcribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejuſdem ad Epiſcopos omnes in regno Ludovici, quæ incipit,* Gaudemus.

C. V. ¶ *A prædeceſſoribus damnatos, aliorum ſupplicationibus in priſtinum ſtatum Apoſtolica reformat Eccleſia.*

Item Innocentius Papa, *epiſtolâ 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, (an.414.)*

VEniam *a* nunc ad Maximum 1 Photinum, quaſi ad quoddam thema: & (quod mihi anxium eſt, ac difficillimum) majorum meorum revolvam ſententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (ut ipſi etiam commeminiſtis) aliquid utique gravius conſtitutum. Verùm, quoniam id per rumorem falſum, ut aſſeritis, ſubreptum huic ſedi, & elicitum per inſidias demonſtratis, quia res ad ſalutem rediit, veniam nos hanc in tantum vobis adnitentibus poſt condemnationem more Apoſtolico ſubrogamus: tantiſque veſtris aſſertionibus, vobiſque tam bonis, tam charis non dare conſenſum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro veſtrâ ergo approbatione (fratres chariſſimi) & ſententiâ ac poſtulatione, Epiſcopum Photinum habetote (licitum eſt enim ita conſtituere, ut deprecamini) & noſtram in melius converſam ſententiam, labore, vel teſtimonio veſtro compotem 2 vobis ſuſcipite. Euſtachium verò à me ſæpiſſimè comprobatum nolite expectare, ut diaconi gradu *b* expolietur. Solicitos enim vos pro ſalute libenter audio: contra caput, etiam ſi faciendum ſit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiſcum porrigo, cui porrigo, mecum porrigite.

1 ¶ Maximum] *Germana lectio eſt*, Veniam nunc ad maximum, quaſi quoddam thema Photinum. *Sed ob gloſſam nihil eſt mutatum.*

2 ¶ Compotem vobis] *Eadem cauſa fecit, ne mutaretur. Legendum eſt enim,* compotes voti *juxta Creſconium.*

C. VI. ¶ *Sententiam Romanæ ſedis in melius commutare licet.*

Item Nicolaus Papa *ad* c *Michaëlem Imp. in epiſt.7. (an.865.)*

SEntentiam *d* Romanæ ſedis non negamus poſſe in melius commutari, cùm aut ſibi ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, vel temporum, ſeu gravium neceſſitatum diſpenſatoriè quiddam ordinare decreverit (quoniam & egregium Apoſtolum Paulum quædam feciſſe diſpenſatoriè legimus, quæ poſteà reprobâſſe dignoſcitur:) quando tamen illa, Romana videlicet Eccleſia, diſcretiſſimâ conſideratione fieri delegerit, non quando ipſa, quæ benè ſunt diffinita, retractare voluerit 1.

1 ¶ Voluerit.] *Sic etiam in originali impreſſo: ſed Anſelmus & Ivo habent,* renuerit.

C. VII. ¶ *Cujuſque judicium Apoſtolicæ ſedis auctoritas retractare valet.*

Innocentius *Epiſcopis per Macedoniam conſtitutis, epiſt.7. (an.406.)*

GRavè *e* non oportuit videri piiſſimis mentibus veſtris cujuſcunque retractari judicium, quia veritas ſæpius exagitata, magis ſplendeſcit in luce, & pernicies revocata in judicium graviùs, & ſine pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus eſt juſtitiam ſæpiùs recenſeri.

C. VIII. ¶ *A prædeceſſoribus depoſiti, à ſucceſſoribus reſtituuntur.*

Item ex libro Pontificali, *(an.880. Romæ.)*

a Polyc. l.5. tit.6. b al. gratiâ. c Idem apud Nicolaum ad Epiſcopos Galliæ. d Anſ.l.1.c.75. Ivo p.5.c.19. e Polyc. l.5. tit.4. Anſ.l.2.c.28.

GRegorius a quartus Theodoſium, quem Eugenius anteceſſor ejus Presbyterii honore privaverat, Eccleſiæ Signinæ conſecravit Epiſcopum. Leontius, dum eſſet Presbyter, depoſitus fuit: ſed poſteà in Antiochia Patriarcha fuit. Miſenum b Epiſcopum à Felice Papa damnatum Gelaſius ſucceſſor ejus & communioni reddidit, & Eccleſiæ reſtituit ſuæ.

¶ *Hac eadem, ordine tantùm mutato, habentur ſuprà diſt. 50. c.* Joannes Chryſoſtomus. §. Miſenum Epiſcopum. *Et caput hoc in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus ponitur ante cap.* grave. *ſine nomine Palea.*

C. IX.

SIcut ergo ſententia Romanæ ſedis in melius commutari valet, ſic cujuslibet Eccleſiæ ſententia, cùm per ſubreptionem data cognoſcitur, rationabiliter revocari poteſt.

QUÆSTIO X.

Si relicta alicujus de propriâ cognatione ad ſecundas nuptias tranſierit, An proles ex eis ſuſcepta poſſit pertingere ad conſortium alicujus de cognatione prioris viri?

DE ea verò, quæ ad ſecundas nuptias tranſit, utrùm in eadem affinitate conſanguineorum prioris viri remaneat, an ſoboles ex ſecundis nuptiis ſuſcepta conſanguineis prioris viri copulari poſſit, meritò quæritur.

C. I. ¶ *Affinitas in ſuperſtite non deletur.*
De his ita ſcribit Gregorius Papa *Venerio Caralitano Epiſcopo. (An. 602.)*

FRaternitatis c veſtræ ſtudioſæ ſagacitati, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæſiſti, quæ debuiſti, jucundum me reddidiſti. Unde placide ad inquiſita reſpondeo. Sedem Apoſtolicam conſulere decreviſti, ſi mulier copulâ nuptiali extraneo viro conjuncta, cognationi ejus pertineat, ſi eo defuncto cognatio maneat, vel ſi ſub altero viro cognationis vocabula diſſolvantur, vel ſi ſuſceptæ ſoboles poſſint legitimè ad prioris viri cognationis tranſire copulam. Eſt enim verbum Domini validum, & forte, eſt durabile, eſt immutabile, eſt perſeverabile, non momentaneum, non tranſitorium. Ait enim per ſe ipſa veritas, quæ Deus eſt, & verbum Dei, [*Cœlum* d *& terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.*] Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inſpirante dixit Adam: [*Quamobrem* e *relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una:*] cui non contradixit Dominus. Deinde cùm veritas oriretur de terra in terram, & viſibilis f in humanitate appareret, interrogatus eſt, ſi licitum eſſet homini uxorem relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit: niſi fortè fornicatio excluderet maritalem copulam. Unde protulit ſtatim in medium eandem ipſam ſententiam, quam ante ſecula manens cum Patre verbum inſpiraverat Adæ, ipſe confirmans, quod ipſe homo primus protulit: g [*Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*] Si una caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendum eſt. Porrò h uno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur: nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ ſolvere poteſt. Sed neque alterius conjunctionis ſoboles placet ad affinitatis prioris viri tranſire conſortium: pro eo, quòd verbum Domini validum eſt, & forte: &, ut inquiens dixit Propheta: i [*Verbum Domini manet* k *in æternum.*] Et alius Propheta: l [*Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt: ſtatuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi: præceptum poſuit, & non præteribit.*] Non poteſt per verbum ſuum, atque præceptum efficere Deus duos carnem unam, id eſt, maſculum & fœminam: qui innumeram multitudinem utriuſque ſexûs non deſtitit ſecum facere unum, ſicut per ſe veritas dixit: a [*Non pro his tantùm rogo, ſed etiam pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.*] Si quis ergo temerario & ſacrilego auſu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabulo diſſipare, vel ſuſceptam ſobolem alterius copulæ propinquitati prioris credit legitimè ſociari, hic negat Dei verbum validum eſſe, & forte: & qui tam facilè, & tam velociter quærit diſſolvere, hic non credit verbum Dei in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis magnâ intercapedine à ſe diſtantibus: & confectam, & conglutinatam finge cujuſcunque figuræ, vel immenſitatis corpus volueris; nunquid erit humanum ingenium, quòd ipſas quatuor partes ab invicem valeat ſegregare, ut unaquæque per ſe poſſit agnoſci? Sic à quatuor avis duo conficiuntur in unum: & de duobus fit una concreatio. Hanc ſimilitudinem de quatuor elementis, unde concreatus eſt homo, colligere potes; ſi eorum unamquamque ſpeciem, quæ in multis diviſionibus partita eſt, per diſcretas inter ſe partes aſſignaveris. Fit idem in metallis: hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus pictor, qui ſequitur arte naturam, colores admiſcendo 1, ex viſibilibus fucis corpora fingens.

1 ¶ Admiſcendo,] *In Polycarpo, & apud Anſelmum, unde præcedentia verba ſunt reſtituta, hoc loco ſic legitur,* fucis miſcendo colores, ex inviſibilibus corpora fingens. Sed ne Domini conſtitutio, &c. *multa enim apud ipſos ſequuntur.*

C. II. ¶ *Soboles ex ſecundis nuptiis genita, conſanguineis prioris viri copulari non debet.*
Item Innocentius Papa, *(fortè an. 410. Romæ.)*

SI cujus patruus, vel avunculus uxoratus obierit, & illa virum alium poſteà duxerit, & filios, filiasvé ex illo genuerit, cum his omnibus modis commiſceri prohibemus: quia vir & mulier una caro ſunt.

C. III. ¶ *De eodem.*
Item ex Romana Synodo, *(fortè an. 400.)*

I. SI qua mulier ad ſecundas nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit, nullo modo poteſt ad conſortium cognationis viri prioris pertingere.

C. IV. ¶ *De eodem.*
Item Hyginus Papa, *(an. 154.)*

II. SI b qua mulier tranſierit ad ſecundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipſa proles non poteſt ſe copulare cognationi prioris viri uſque ad quartam generationem.

C. V. ¶ *De eodem.*
Unde Innocentius Papa, *(an. 410.)*

III. SI c qua mulier ad ſecundas tranſierit nuptias, & filios & filias ad ſecundum maritum genuerit, debere eas nepotibus prioris mariti conjungi, ſancta Romana Synodus prorſus inhibuit.

CAUSA XXXVI.

FIliam cujuſdam ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad convivium invitavit: finito convivio, juvenis virginem oppreſſit. Quo comperto à parentibus juveni traditur puella, ac more nubentium à juvene dotatur, & publicè in uxorem ducitur.

1 *Quæritur primò, An ille raptum admiſerit?*
2 *Secundò, An rapta raptori nubere poſſit, patre aſſenſum præſtante?*

a *diſt. 50. Joan. Chryſoſtomus. Bur. l. 1. c. 233. Ivo in præfatione. Pann. in præfat. c. 32.* b *Suprà diſt. 50. c. 13.* c *Hugo de S. Vict. l. 2. p. 11. Sent. 4. diſt. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 53. Ivo p. 9. c. 38. Pann. l. 7. c. 68.* d *Luc. 21.* e *Geneſ. 2.* f *al. inviſibilis.* g *Matt. 19.* h *al. Nam.* i *Eſa. 40.* k *al. ſtabit.* l *Pſal. 148.*

a *Joh. 17.* b *Sent. 4. diſt. 41.* c *Anſ. l. 10. c. 67.*

QUÆSTIO I.

An raptum commiſit, qui virginem oppreſſit?

QUòd autem ille raptum admiſerit, multorum auctoritate probatur.

C. I. ¶ *Quid ſit raptus.*

Ait enim Iſidorus *lib. 5. Etymol. c. 26.*

RAptus *a* quoque illicitus coitus à corrumpendo eſt dictus: unde qui raptu potitur, ſtupro fruitur.

¶ *Ivo habet ferè ut Gratianus hìc, & ſuprà 27. q. 2. c.* raptus: *nec multò aliter Pannormia. In codice Iſidori impreſſo ſic legitur:* Stuprum raptus propriè eſt illicitus coitus, à corrumpendo dictus. *Unde Virgilius* b, rapto potitur, *id eſt,* ſtupro fruitur.

C. II. ¶ *Ubi raptus admittitur.*

Unde Gelaſius Papa, *An. 494.*

LEx *c* illa præteritorum Principum ibi raptum dixit commiſſum eſſe, ubi puella, de cujus antè nuptiis nihil actum fuerat, videbitur abducta.

Cùm ergo hæc illicito coitu ſit corrupta, cumque ita ſit abducta, id eſt, à domo patris ducta, quòd de ejus nuptiis nihil antè actum fuerit, raptam appellandam negari non poteſt. Sed non omnis illicitus coitus, nec cujuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim eſt fornicatio, aliud ſtuprum, aliud adulterium, aliud inceſtus, aliud raptus. Fornicatio d *autem, licèt videatur eſſe genus cujuslibet illiciti coitûs, qui fit extra uxorem legitimam, tamen ſpecialiter intelligitur in uſu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum autem propriè virginum eſt illicita defloratio: quando videlicet non præcedente conjugali pactione, utriuſque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animum ſtatim poſt cognitionem non revocante. Adulterium verò eſt alieni thori violatio. Unde adulterium dicitur, quaſi ad alterius thorum acceſſio. Inceſtus eſt conſanguinearum, vel affinium abuſus. Unde inceſtuoſi dicuntur, qui conſanguineis & affinibus abutuntur. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur, ſive puellæ ſolummodò, ſive parentibus tantùm, ſive utriſque vis illata conſtiterit: hic morte multatur. Sed ſi ad Eccleſiam cum rapta confugerit, privilegio Eccleſiæ mortis impunitatem promeretur.*

C. III. ¶ *Si raptor cum rapta ad Eccleſiam confugerit, quid fieri debeat.*

Unde in Aurelianenſi Concilio I. *c. 4. legitur. (An. 511.)*

DE *e* raptoribus autem id conſtituendum eſſe cenſuimus, ut ſi ad Eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit, ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate conceſſa, aut ad *f* ſerviendum ſubjectus ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor patri ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.

Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, cùm dicitur: [ſi puella raptori conſenſerit.] *Aliquando utrique violentiam perferunt, cùm præmittitur:* [ſi raptor cum tapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit.] *Puellæ autem non parentibus, vis infertur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitum, cujus copulæ nunquam conſenſum adhibuit. Hic autem neque parentibus, neque puellæ vim intuliſſe videtur, cùm neque illis prohibentibus, neque illa renitente violenter ſit abducta. Aliud eſt enim promiſſionibus aliquam ſeducere, aliud ſibi vim inferre. Unde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc jure dici non debet. Sed rapina dupliciter fieri dicitur; aliquando enim res ipſa rapitur; aliquando ipſius rei uſus tantummodò violenter eripitur: Res ipſa tunc rapitur, cùm violenter domino eripitur, ut in perpetuum teneatur: aliquando verò non res ipſa affectatur, ſed uſus ejus domino prohibente violenter uſurpatur. Hic ergo raptum admiſit, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.*

QUÆSTIO II.

An raptori rapta nubere poſſit, patre aſſenſum præbente?

1 ps NUnc quæritur, An purgato vitio rapinæ, raptor in uxorem poſſit raptam accipere; Quorum conjunctio auctoritate canonum ſanctorum penitùs prohibetur.

C. I. ¶ *Raptores puellarum, & conſentientes excommunicentur.*

Legitur namque in Concilio Chalcedonenſi *a, c. 27. (An. 451.)*

EOs *b*, qui rapiunt mulieres ſub nomine ſimul habitandi, aut cooperantes, aut conniventes raptoribus, decrevit ſancta Synodus, ut ſi quidem Clerici ſunt, decidant proprio gradu; ſi verò Laici, anathematizentur.

C. II. ¶ *Ob immanitatem ſceleris abjiciantur raptores viduarum vel virginum.*

Item Symmachus Papa, *epiſtola ad Cæſarium, cap. 3. (An. 502.)*

RAptores *c* igitur viduarum vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur: illos vehementiùs perſequendo, qui ſacras virgines vel volentes, vel invitas, matrimonio ſociare tentaverint. Quos pro tam nefandiſſimi criminis atrocitate à communione ſuſpendi præcipimus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Codicis *lib. 1. tit. de Epiſcopo & Clericis, Jovinianus Imp. (An. 364. Antioch.)*

SI *d* quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodò matrimonii jungendi causâ ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœnâ feriatur.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cabilonenſi.

DE puellis raptis, nec dum deſponſatis, in Chalcedonenſi *e* Concilio ſtatutum eſt, eos, qui rapiunt puellas ſub nomine ſimul habitandi, cooperantes & conniventes raptoribus, decrevit ſancta Synodus, ut ſi quidem Clerici ſunt, decidant proprio gradu; ſi verò Laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi ſunt, quando participes conſilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, ut juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas ſibi jure vendicare nullatenùs poſſint.

C. V. ¶ *Excommunicentur raptores viduæ vel virginis, cum ſibi faventibus.*

Item Gregorius Papa II. *in Synodo Rom.*

SI *f* quis virginem vel viduam, niſi deſponſaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem, cum ſibi faventibus anathema ſit.

¶ *Factum eſt hoc caput ex X. & XI. decreto Gregorii II. quæ in codice canonum Junior appellatur.*

---

a *27. q. 2. raptus. Ivo part. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.* b *ex Servio in 4. Æneid.* c *27 q. 2. lex illa in cod. Theod. l. 9. tit. de raptu virg. l. 1. extrà de raptor. c. cùm cauſa. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſelm. lib. 10. c. 9.* d *Sent. 4. diſt. 41.* e *Anſel. l. 10. c. 57. Burch. lib. 3. c. 191. Ivo p. 3. c. 108. Pann. l. 2. c. 72.* f *ſerviendi conditioni ſubjectus,] vera lectio.*

a *Et in 6. Synod. c. 92. Cap. l. 1. c. 104.* b *Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 49. Burch. l. 9. c. 25. Ivo p. 8. c. 173.* c *Polyc. l. 6. tit. 8. Anſ. l. 10. c. 58.* d *Suprà de pœnitentia diſt. 1. ſi quis non dicam. 1. in codice Theod. l. 9. tit. 35. l. 2. In Turonico 2. c. 21. Capitul. l. 1. c. 104. & l. 7. c. 183. In Concilio Trosleiano. c. 8. Burch. l. 9. c. 36. Ivo p. 8. c. 174. Pann. l. 6. c. 55.* e *Suprà eâd. eos qui.* f *Anſel. l. 10. c. 49. Burch. lib. 9. c. 11. Ivo p. 8. c. 149. Pann. l. 6. c. 54.*

C. VI.

C. VI. ¶ *Excommunicetur, qui viduam vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut Regis beneficio poſtulat.*

Item ex Concilio Pariſienſi I. *cap. 6.*

NUllus *a* neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præſumat, aut Regis beneficio æſtimet poſtulandam. Quod ſi fecerit, ab Eccleſiæ communione remotus, anathematis gladio *b* feriatur.

2 pars. *His auctoritatibus evidenter datur intelligi, quod raptor in uxorem raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta nomina ſunt vitiorum, non perſonarum. Vitia autem cùm per pœnitentiam purgata fuerint, nomina eorum abolentur.*

C. VII.

Unde in quadam c *homilia* Gregorius *ait:*

APud *d* omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacii per pœnitentiam delet.

Prohibetur ergo præmiſſis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinæ aboleatur: donec ille raptor, & illa rapta jure appellantur. Cæterùm cùm illa patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor ſua rapinæ pœnitentiam egerit, cùm voluntas parentum utriuſque in unum convenerit, non prohibentur ad invicem copulari.

C. VIII. ¶ *Quot ſunt legitima conjugia? & quòd voluntate patris rapta raptori nubere poteſt.*

Unde Hieronymus *ait* (*An. 400.*)

TRia legitima *e* conjugia in Scripturis leguntur. Primum legitimum conjugium eſt, virgo caſta in virginitate viro data legitimè, [& reliqua quæ ſequuntur in prædictis.] Secundum, virgo *f* in civitate deprehenſa à viro, & illi per vim copulata, ſi voluerit pater ejus, dotabit eam iſte vir, quantum judicaverit pater, & dabit pretium pudicitiæ ejus. Tertium, filia prædicta deprehenſa, ſi non fuerit voluntas patris, trahet eam à prædicto viro, & tradet eam alii, & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

¶ *Poſt hoc caput apud Ivonem, & in Pannormia ſequitur c.* additur aliud. *ſup. 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.*

C. IX. ¶ *Cum voluntate parentum raptas in conjugium habere permittitur.*

Item Ambroſius *in Apologia David, cap. 8.*

DEnique & *g* puellæ pater illius, quæ vim concubitûs nulli deſponſata pertulerit, quinquaginta drachmas *h* argenteas accipiet: ipſa autem in conjugio permanebit.

C. X. ¶ *Poſt pœnitentiam raptori vel raptæ licitè conjugia concedantur.*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap. 65.* (*An. 845.*)

SI *a* autem necdum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum ſub deſponſationis, vel dotalitii nomine in conjugium duxerunt *b*, quando in omnium aures hæc fuerit conſtitutio promulgata, ab eorum conjunctione ſeparentur, & publicæ pœnitentiæ ſubigantur: raptæ autem parentibus legaliter reſtituantur. Peractâ verò pœnitentiâ publicâ, ſi ætas & incontinentia exegerit, legitimo, & ex utriuſque partibus placito conjugio ſocientur. Nam in his regulam non conſtituimus, ſed (ut verbis magni Leonis utamur) quid ſi tolerabilius, æſtimamus. Quòd ſi unus ex conjugatis obierit, & is, qui pœnitentiam publicam egerit, ſuperſtes extiterit, iterare conjugium non præſumat, niſi Epiſcopus aliquam fortè præviderit concedere indulgentiam, ut graviorem poſſit amovere offenſam.

Hâc auctoritate Meldenſis Concilii, non permittitur raptori raptæ poſt pœnitentiam copulari, ſed permittitur utrique poſt pœnitentiam legitimo conjugio copulari, ut rapta videlicet non raptori, ſed alii poſt pœnitentiam nubat. Similiter raptor poſt pœnitentiam non eam, quam rapuit, ſed aliam permittitur habere uxorem. Cùm enim raptor & rapta pœnitentiæ ſubjici præcipiuntur, ſi utriſque c *copulam auctoritas illa permitteret, fruſtrà circa finem capituli diceretur:* [Quòd ſi unus ex conjugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, ſuperſtes extiterit, iterare conjugium non præſumat.] *Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit, ſuperſtes remanebit. Non ergo hâc auctoritate raptor probatur in conjugium raptam poſſe accipere. Potiùs invenitur in* Concilio apud Aquiſgranum, *quòd nec etiam voluntate parentum adinvicem poſſunt copulari. Sic enim in præfato Concilio legitur:*

C. XI. ¶ *Nec etiam voluntate parentis, raptores raptas poſſunt habere conjuges.*

PLacuit *d* ut hi, qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut ſeducunt, eas nullatenùs habeant uxores, quamvis eis poſtmodùm conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint.

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant caput hoc ex Aquiſgranenſi, c. 3. Habetur lib. 7. Capit. cap. 395. & inde refertur in Concilio Rhemenſi Trosleiano, cap. 8.*

Hæc auctoritas non præjudicat auctoritati Hieronymi: maximè cùm illa teſtimonio divinæ legis nitatur. Legitimè igitur poſt pœnitentiam peractam raptor poterit ſibi copulare, quam rapuit, niſi pater puellæ illam raptori detrahere voluerit. Item Cod. lib. 5. e *tit. de nuptiis.* [Nec filium quidem familiâs invitum ad ducendam uxorem cogi legum diſciplina permittit. Igitur, ſicut deſideras, obſervatis juris præceptis, ſociare conjugio tuo quam volueris, non impediris: ita tamen, ut in contrahendis nuptiis patris tui conſenſus accedat.] *Item in eod. leg. 20.* [In conjunctione filiarum in ſacris poſitarum patris expectatur arbitrium.] *Item Dig. de rit. nupt. leg. 2.* [Conſiſtere non poſſunt nuptiæ, niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coëunt, quorumque in poteſtate ſunt.] *Item Inſtit. lib. 1. tit. de nuptiis.* f [Juſtas autem nuptias inter ſe cives Romani contrahunt, qui ſecundùm præcepta legum coëunt: maſculi quidem puberes, fœminæ viripotentes, ſive patresfamiliâs ſint, ſive filiifamiliâs, dum tamen filii familiâs conſenſum habeant parentum, quorum in poteſtate ſunt. Nam hoc fieri debere & civilis & naturalis ratio perſuadet, in tantum, ut juſſus parentis præcedere debeat.]

---

a *Ivo p. 8. c. 25.* b *al. damnatione plectitur.* c *Homil. 29. in Evangel.* d *Verba ipſa Greg. habentur ſupr. 32. quæſt. 1. apud miſericordem.* e *Ivo part. 8. cap. 30. Pann. lib. 6. c. 53. 30. q. 5. aliter. & qualis.* f *ex cap. 22. Deut.* g *Deut. 22.* h *Didrachmata argentea] orig. ex 70.*

a *Burch. l. 9. c. 19. Ivo p. 7. c. 170. & 176. Pannor. l. 9. c. 56.* b *al. ſumptas habent.* c *al. utriuſque.* d *Burch. l. 9. c. 33. Ivo p. 8. c. 171.* e *Tit. 4. leg. 12.* f *Tit. 10. in princ.*

DECRETI SECUNDÆ PARTIS
F I N I S.

DECRETI PARS TERTIA DE CONSECRATIONE. a

DISTINCTIO I.

CAP. I.

De Eccleſiarum conſecratione & Miſſarum celebratione.

CONſecrationem *b* Eccleſiarum, & Miſſarum celebrationes non alibi, quàm in ſacratis Domino locis abſque magnâ neceſſitate fieri debere; liquet omnibus, quibus ſunt nota Veteris & Novi Teſtamenti præcepta.

¶ *Verba capitis ſequentis in vetuſtis Gratiani exemplaribus non ſunt ſejuncta à ſuperioribus; quemadmodum neque in ipſa Felicis quarti epiſtola, neque apud cæteros collectores. Sed ob citationes Doctorum non eſt mutatum. Nonnulla autem emendata ſunt.*

C. II.

TAbernaculum *c* enim *d* Moyſem Domino præcipiente feciſſe & ſacrâſſe, cum menſa & altari ejus, & æreis *e* vaſis & utenſilibus ad divinum cultum explendum legimus: & non ſolùm divinis precibus ea ſacrâſſe, ſed etiam ſancti olei unctione, Domino jubente, perliniſſe novimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacra non alii, quàm Sacerdotes ſacrâ unctione delibuti, Dominoque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Levitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant, in ipſis inſtitutionibus, quæ jubente Domino conſcriptæ ſunt per Moyſem, in lege *f* Domini reperitur. Qualiter ergo David *g* Regum piiſſimus amplificaverit cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit, ſed propter multum ſanguinem, quem effuderat, prohibitus eſt, & ipſe collegerat expenſas. Salomon *h* quoque filius ejus idipſum, quod ipſe facere optaverat, jubente & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad divinum cultum peragendum conſecravit, in libro *i* Regum legitur. *& infrà.*

¶ Fecit ergo 1 Salomon *k* in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſraël cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad rivum Ægypti coram Domino Deo noſtro ſeptem diebus, & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus, & in die VIII. dimiſit populos. ¶ Judæi ergo loca, in quibus ſacrificabant Domino, divinis habebant *l* ſupplicationibus conſecrata: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim Judæi, qui umbræ legis deſerviebant, hæc faciebant; multò magis nos, quibus veritas patefacta eſt, & gratia *m* per Jeſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout meliùs poſſumus ornare, eaque divinis precibus, & ſanctis unctionibus ſuis cum altaribus, & vaſis, veſtibus quoque & reliquis ad divinum cultum explendum utenſilibus devotè, & ſolenniter ſacrare, & non in aliis locis, quàm in Domino ſacratis, ab Epiſcopis, & non à Chorepiſcopis (qui ſæpè prohibiti ſunt, niſi, ut prædictum eſt, ſummâ exigente neceſſitate) Miſſas celebrare, nec ſacrificia offerre Domino debemus. Et hoc ſi ſumma 2 neceſſitas agere compulerit, non 3 in domibus (quia in ſacris canonibus ſacrificia in domibus offerri prohibita ſunt) ſed in tabernaculis, divinis precicus a Pontificibus dicatis, & in menſis Domino ſacratis, & ſacrâ unctione à Pontificibus delibutis, pro ſumma, ut præfixum eſt, neceſſitate, & non pro libito cujuſquam, & pigritia agatur. *& infrà* 4. ¶ Si autem, ut legitur in Concilio Laodicenſi, cap. 26. hi, qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati, tam in Eccleſiis, quàm in domibus exorcizare non poſſunt, multò magis majoris gradûs miniſteria niſi ab eis, qui ad eos gradus ſunt conſecrati, quibus fungi debent, officia agi, vel ſacrificia offerri 5 non licet. Quod autem, ut paulò ſuperiùs prælibatum eſt, oblationes in domibus offerri non debeant, in eodem Concilio, c. 58. prohibitum habetur, ita: [*Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis & Presbyteris* 6.]

1 ¶ Fecit ergo] *Ante hæc verba in epiſtola ipſa Felicis inſeruntur omnia, quæ in cap. 8. tertii libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Ivone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in verſ.* conſecravit.

2 ¶ Si ſumma] *Burchardus habet,* niſi ſumma.

3 ¶ Non in domibus] *Hic locus uſque ad verſ.* agatur. *& emendatus & locupletatus eſt ex originali, Burchardo & Ivone. Nam anteà legebatur,* non in domibus offerri prohibita ſunt, *longè à canonis ſententia.*

4 ¶ Et infrà. *Quæ hìc in epiſtola inſeruntur, habentur infrà eâd. cap.* ſicut.

5 ¶ Offerri non licet.] *In originali eſt,* offerri licet. *Sed in eodem, paulò ſuperiùs, ubi in textu eſt,* multò magis, *in margine eſt,* al. multò minùs. *Burchard. quidem, & Ivo habent ut Gratianus.*

6 ¶ Et Presbyteris.] *Conjunctè cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba capitis,* ſolennitates dedicationum, *infrà eâdem.*

C. III. ¶ *Eccleſiarum conſecratio abſque Miſſa fieri non debet.*

Item Hyginus Papa, *cap. 5. (fortè an. 115. & 154. Romæ.)*

2 ps OMnes *a* baſilicæ cum Miſſa debent ſemper conſecrari. Ut Eccleſiæ deſtructæ, ubi aut plures ſunt, quàm neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis, quàm ut ex rebus ad eam pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopi providentiâ modus inveniatur, qualiter cōſiſtere poſſint.

¶ *Caput hoc uſque ad verſ.* conſecrari. *apud pleroſque collectores citatur* ex Evariſto, *aut,* ex decretis Evariſti. *Reliqua autem verba alio capite relata ab eiſdem tribuuntur Hygino.*

C. IV. ¶ *Abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ nova non dedicetur Eccleſia.*

Item Gelaſius Papa *Epiſcopis per Lucaniam, c. 27. (an. 494.)*

3 ps DE *b* locorum verò conſecratione ſanctorū, quamvis ſuperiùs ſtrictim fuerit comprehenſum, no-

a *al. de Eccleſiarum conſecratione, & de Miſſarum celebrationibus.* b *Ex Felice IV. in epiſtola omnibus Epiſcopis, cap. 1. An. 530. Romæ. Burch. l. 3. c. 57. Ivo p. 3. c. 60. Pann. l. 2. c. 33.* c *Ibid. apud Felicem & collectores.* d *al. verò.* e *al. cæteris.* f *Exod. 31. Num. 7. Lev. 8.* g *2. Reg. 7* h *1. Paral. 22.* i *2. Reg. 16.* k *3. Reg 8. Burch. l. 3. c. 58. Ivo p. 3 c. 58. Ivo p. 3. cap. 61.* l *al. ſupplicationibus conſecrabant.* m *Joh. 1.*

a *Polyc. l. 3 tit. 3. Anſ. l. 5. c. 83. Burc. l. 3. c. 27. & 28. Ivo p. 3. c. 32. & 26. Pann. l. 3. c. 13.* b *Anſ. l. 5. c. 80. Burch. l. 3. c. 21. Ivo p. 3. c. 26.*

bis

bis quoque patefactum eſt, quòd abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ nonnulli factas Eccleſias, vel Oratoria facere præſumant.

C. V. ¶ *Sine auctoritate ſummi Pontificis nova non dedicetur Eccleſia.*

Idem.

PRæcepta *a* ſynodalia, quæ ante paucos menſes de ſede noſtra ad provinciam ſunt directa, & antiquis 1 canonibus conſentiunt, & ea, quæ minùs probantur eſſe, addidimus, & in utraque parte conſtat ſine ſummi Pontificis auctoritate Eccleſiam noviter conditam non poſſe dedicari: teque ex hac baſilica, quæ taliter ad cultum fuerat proceſſionis adducta, ſuſpendiſſe Miſſas probabiliter computamus. Sed quia devotus locus non debet à miniſteriorum gratia diu vacuus permanere, frater chariſſime, eorum Martyrum nomine, quos *b* relatio continet, auctoritatis noſtræ ſuſceptâ ſerie conſecrabis, ut populorum frequentatio, quam illic avidè convenire mandâſti, ſervatis regulis Eccleſiaſticis & cànonibus, integrum habeat firmatâ religione conventum.

1 ¶ Antiquis canonibus] *Socrates in Eccleſiaſtica hiſtoria l.2.c.8. & 17. refert tanquam antiquiſſimum canonem, ſine Romani Epiſcopi auctoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari.*

C. VI. ¶ *Non dedicentur baſilicæ, quæ præter auctoritatem Apoſtolicæ ſedis fuerint ædificatæ.*

Idem *Epiſcopis per Lucaniam, cap. 6.*

BAſilicas *c* noviter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambiant ſibimet Epiſcopi vendicare Clericos poteſtatis alienæ. *& cap. 11.* ¶ Cùm enim decreta venerabilium ſanctionum nos quoque magnoperè cuſtodire nitamur, ac ſine eorum diſpendio etiam illa, quæ pro alicujus utilitatis compendio fortaſsè videantur, laxanda credamus *d*, cumque nobis contra ſalutarium reverentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cùm ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus ſunt præfixa, pio, devotoque ſtudeat tenere propoſito: ſatis indignum eſt, quenquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium hanc obſervantiam refutare, quam B. Petri ſedem & ſequi videat, & docere: ſatiſque *e* conveniens ſit, ut totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſervatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, ubi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum.

¶ *Verba capitis hujus uſque ad verſ.* alienæ. *habentur etiam in VVormacienſi, c.48.*

C. VII. ¶ *Publicæ proceſſiones non fiant in Oratoriis, quæ præter auctoritatem ſedis Apoſtolicæ conſecrantur.*

Idem *Joanni Epiſcopo Sorano, (an. 494. Româ in Campaniam.)*

CErtum *f* eſt quidem, & noſtris præceptionibus conſtitutum, ne quis in Eccleſia, aut in Oratorio, quod ſedis noſtræ non legitur permiſſione dedicatum, proceſſionem publicam putaret impendi: ne conditores furtivis ſubreptionibus contra regularum ſtatuta proſilirent. Sed quia Megentia ſpectabilis fœmina petitorii nobis oblatione ſuggeſſit, in poſſeſſionibus propriis ſuorum corpuſcula condidiſſe, frater chariſſime, humanitatis intuitu, quod priora ſtatuta non maculent *g* funeribus & ſepulchris, tantùm in comprehenſis petitorio locis miniſteria *h* noveris pro ſolennitate præſtanda: ut defunctorum nomine ſolummodò divina celebrentur officia, publicâ frequentatione & proceſſione ceſſante.

a *Polyc.l.1.tit.12. Anſ.l.5.c.5.* b *al. quorum.* c *Polyc.l.3. tit.3. Anſel.l.5.c.4.* d *al. concedamus.* e *Sup. diſt.11. nolite.* f *Anſ.l.5.c.8.* g *maculet] vera lectio.* h *al. myſteria.*

C. VIII. ¶ *Sine nutu ſedis Apoſtolicæ Eccleſia non debet inſtitui.*

Item Nicolaus Papa *Electo & Clero Nonenſis Eccleſiæ.*

ECcleſia *a*, id eſt, Catholicorum collectio, quomodò ſine Apoſtolicæ ſedis inſtituetur nutu, quandò juxta ſacra decreta, nec ipſa debet abſque præceptione Papæ baſilica noviter conſtrui, quæ ipſam Catholicorum intra ſemetipſam amplecti catervam dinoſcitur?

C. IX. ¶ *Sine dignitate Epiſcopi loci, nova non dedicetur Eccleſia.*

Item ex Concilio Aurelianenſi. *b*

4 ps NEmo *c* Eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium deſignet, & antè præfiniat, quæ ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad ſtipendia cuſtodum ſufficiant: & oſtenſâ donatione, ſic domum *d* ædificet, & poſtquam conſecrata 1 fuerit, atrium ejuſdem Eccleſiæ ſanctâ aquâ conſpergat.

1 ¶ Et poſtquam conſecrata] *Plenius & aptius in ordine Romano:* Poſtquam ergo Epiſcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum eſt, fixerit, tunc aſpergat locum aquâ benedictâ, hanc canendo antiphonam, &c.

C. X. ¶ *Non conſecretur Eccleſia, quæ pro quæſtu cupiditatis ædificatur.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *cap. 6.*

SI quis baſilicam non pro devotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, ut quicquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eò quòd baſilicam in terra ſua quæſtûs causâ condiderit (quod in aliquibus locis uſque modò dicitur fieri:) hoc de cætero obſervari debet, ut nullus Epiſcoporum tam abominabili voto conſentiat, nec baſilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, ſed magis ſub tributaria conditione eſt condita, audeat conſecrare.

C. XI. ¶ *Sacrificia non niſi ſuper altare, & locis Deo conſecratis offerantur.*

Item Felix Epiſcopus *omnibus orthodoxis, epiſtolâ primâ. (an. 530.)*

5 ps SIcut *e* non alii, quàm ſacrati Domino Sacerdotes debent Miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre, ſic nec in aliis quàm Domino ſacratis locis, id eſt 1, in tabernaculis divinis precibus à Pontificibus delibutis, Miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet, niſi ſumma coëgerit neceſſitas. Satiùs ergo eſt Miſſam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis, ubi fieri non oportet: niſi pro ſumma contingat neceſſitate; quoniam neceſſitas legem non habet. Unde ſcriptum eſt: f [*Vide, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.*] In domibus tamen ab Epiſcopis, ſive Presbyteris oblationes celebrari nullatenùs licet.

¶ *Caput hoc in Polycarpo, & apud Anſelmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius epiſtolæ Felicis quarti (cujus pars relata eſt ſuprà eâd.* conſecrationem. *& c.* tabernaculum) *longè aliter diſpoſitis, ſed incolumi ſententiâ.*

1 ¶ Id eſt, in tabernaculis] *In epiſtola, & apud Ivonem hæc non habentur hoc loco, ſed paulò ſuperius: neque hoc eodem prorſus modo, ſed quomodo ſunt repoſita ſup. c.* tabernaculum.

C. XII. ¶ *Non niſi in locis ſacris Miſſarum ſolennia celebrentur.*

Item ex Concilio Triburienſi.

MIſſarum *g* ſolennia non ubique, ſed in locis ab

a *Anſel.l.5.c.42.* b *Capit.l.5.c.228. & l.7.c.73. Novella Juſtin.67.c.1. & 131.c.7. apud Julian. & in auth. conſt.17. col.5. Ordo Romanus p.107.* c *Pol.l.3.tit.2. Burch.l.3.c.6. Ivo p.3. c.8. Pann.l.2.cap.7.* d *al. demùm.* e *Polyc.l.3.tit.16. Anſ. l.6.c.134. Ivo p.3.c.61. & part.2.c.76.* f *Deut.12.* g *Burch. lib.3.c.56. Ivo p.3.c.59. Pann.l.2.c.30.*

Epiſcopo conſecratis, vel ubi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus.

¶ *In Concilio Maguntino ſub Arnulpho, c. 9. habentur ſimul verba hujus cap. & cap.* concedimus. *infrà ead. Verùm & Burchardus, & Ivo, qui item utrumque conjunctè ponunt, citant ut Gratianus, ex* Triburienſi, *cap. 4.*

C. XIII. ¶ *Precibus divinis conſecrentur Eccleſiæ.*

Item Clemens *epiſt. 2. ad Jacobum, (fortè C. An. 68. Româ Hieroſolymam.)*

ECcleſias *a* per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus ſacrare oportet, & in 1 ſingulis Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

1 ¶ Et in ſingulis] *Hæc uſque ad verſ.* oportet, *addita ſunt ex originali & Polycarpo.*

C. XIV. ¶ *Sacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in locis Deo ſacratis.*

Item Clemens *epiſt. 3.*

HIc ergo *b*, id eſt, in præſenti vita poſitos oportet nos agnoſcere voluntatem Dei, ubi & agendi, & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius juſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitatem, conſecrata fuerint. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec ritè celebranda.

C. XV. ¶ *Abjiciantur Sacerdotes, qui in locis non ſacratis Miſſas celebrare præſumunt.*

Item Sylveſter Papa *in generali c reſidens Synodo dixit, (An. 324. Romæ.)*

NUllus *d* Presbyter Miſſas celebrare præſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cætero voluerit eſſe ſacerdotii.

C. XVI. ¶ *Singulis annis dedicationum ſolennitates celebrentur, & conſecretur etiam Eccleſia, de cujus conſecratione dubitatur.*

Item Felix Papa *omnibus orthodoxis, epiſt. 1. cap. 1. & 2. (An. 530.)*

6 ps SOlennitates *e* dedicationum Eccleſiarum, Epiſcoporum 1, & Sacerdotum, per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ. ¶ De *f* Eccleſiarum conſecratione quoties dubitatur, & nec certa ſcriptura, nec certi teſtes exiſtunt, à quibus conſecratio ſciatur, abſque ulla dubitatione ſcitote eas eſſe conſecrandas: nec 2 talis trepidatio facit iterationem; quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur factum.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis ejuſdem epiſtolæ Felicis, cap. 1. & 2. omiſſis nonnullis, quæ in ſequenti apud Gratianum capite reponuntur.*

1 ¶ Epiſcoporum,] *Abeſt vox iſta ab originali, Burchardo, Ivone, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus: ſed ob gloſſam non eſt inducta.*

2 ¶ Nec talis] *Ivo & Pannormia habent ferè ut Gratianus,* nec talis trepidatio iterationem incurrit: *& huic lectioni convenit interpretatio gloſſæ. Sed in originali, & apud Burchard. legitur,* ne talis trepidatio faciat deteriorationem. *Atque huic lectioni reſpondent verba B. Gregorii lib. 12. epiſt. 31. ad Felicem de hac eadem re loquentis,* ne talis, *inquit,* dubitatio ruina fidelium fiat. *Similis huic ſententia infrà diſt. 4. c.* placuit. *his verbis exprimitur,* ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. *Et eſt in Concilio Carthaginenſi V.*

C. XVII ¶ *De eodem, & quòd octo diebus dedicationum ſolennitas eſt celebranda.*

Item Gregorius Papa.

SOlennitates *a* dedicationum Eccleſiarum & Sacerdotum 1 per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ: ipſo Domino exemplum dante, qui ad feſtum dedicationis templi, omnibus id faciendi *b* dans formam, cum reliquis populis eandem feſtivitatem celebraturus venit, ſicut ſcriptum eſt: *c* [*Facta ſunt Encænia in Hieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat Jeſus in templo in porticu Salomonis.*] Quòd autem octo diebus Encænia ſint celebranda, in libro *d* Regum perlectâ *e* dedicatione templi reperietis.

¶ *Repetitur in hoc cap. prior pars antecedentis uſque ad verſ.* celebrandæ: *ac deinde ſubjiciuntur verba illa epiſt. Felicis, quæ ibi erant omiſſa. Gregorius autem, quem hîc Gratianus citavit, lib. 12. epiſt. 31. habet quidem nonnulla ad Eccleſiarum dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur convenire cum ſuperiore cap. in verſ.* De Eccleſiarum conſecratione.

1 ¶ Et Sacerdotum] *Hæ duæ voces in aliquot vetuſtis non leguntur.*

C. XVIII. ¶ *Conſecrentur Eccleſiæ, de quarum conſecratione dubitatur.*

Item ex Concilio Meldenſi, *cap. 8.*

7 ps ECcleſiæ *f*, vel altaria, quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur, & ſuperflua altaria deſtruantur.

C. XIX. ¶ *Quando Eccleſia eſt iterùm conſecranda, & ſalibus tantùm exorcizanda.*

Item Hyginus Papa.

SI *g* motum fuerit altare, denuò conſecretur Eccleſia: ſi parietes mutantur, & non altare, ſalibus tantùm exorcizetur. Si homicidio, vel adulterio Eccleſia violata fuerit, diligentiſſimè expurgetur, & denuò conſecretur.

C. XX. ¶ *Eccleſia ſemel Deo conſecrata, quando eſt iterùm conſecranda.*

Item ex Nicæno Concilio.

ECcleſiis *h* ſemel Deo conſecratis, non debet iterùm conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cujuſcunque ſemine pollutæ fuerint: quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti ſemel baptizatus, non debet iterùm baptizari: ita nec locus Deo dicatus, iterùm conſecrandus eſt, niſi propter eas cauſas, quas ſuperiùs nominavimus: ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum conſecraverunt.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Papa *Epiſcopis Italiæ. (An. 526.)*

ECcleſias *i* Arianorum, ubicunque inveneritis, catholicas eas divinis precibus & operibus abſque ulla mora conſecrate: quia & nos, quando fuimus Conſtantinopoli, tam pro 1 religione catholica, quàm pro Theodorici Regis cauſa negotii ſuadente atque hortante, Arianos extirpante piiſſimo atque Chriſtianiſſimo Juſtino orthodoxo Imperatore, quaſcunque illis in partibus eorum Eccleſias reperire potuimus, catholicas eas, Domino opem ferente, conſecravimus.

1 ¶ Pro religione] *Locupletatus eſt hic locus ex ipſa epiſtola, Burchardo & Ivone.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item in dialogo *k* Gregorii, *lib. 3. c. 30.*

ARianorum *l* Eccleſia in regione urbis illa, quæ Suburra dicitur, cùm clauſa uſque ante biennium permanſiſſet, placuit, ut in fide catholica (introductis illuc

a *16. q. 7. Eccleſias. Polyc. l. 3. tit. 4.* b *Polyc. l. 3. tit. 16. Anſ. l. 7. c. 132. Burch. l. 3. c. 59. Ivo p. 3. c. 62.* c *in epilog. Concil. Rom. & C. l. 6. c. 108.* d *Polyc. ibid. Anſel. lib. 7. c. 133.* e *Polyc. ibid. Anſel. l. 5. c. 24. Burch. l. 3. c. 58. Pann. l. 2. c. 11.* f *Cap. 2.*

a *Anſelm. lib. 5. c. 24. Ivo part. 3. c. 24. Pann. lib. 2. c. 10.* b *al. faciendo.* c *Joan. 10.* d *3. Reg. 8. 2. Paral. 7.* e *al. peractâ. al. perfectâ.* f *Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 10. Ivo p. 3. c. 11. Pann. l. 2. c. 18.* g *Polyc. l. 3. tit. 5. Anſ. l. 5. c. 13. Burch. l. 3. c. 11. & 12. Ivo part. 3. c. 13. & 14. Pann. l. 2. c. 20. 21.* h *Diſt. 68. c. 3.* i *Polyc. l. 3. tit. 4. Anſ. l. 5. c. 22. Burch. l. 3. c. 30. Ivo p. 3. c. 37.* k *Et Diaconus in vita, lib. 2. c. 31.* l *Polyc. ibid. Anſ. l. 5. c. 26.*

B. Se-

B. Sebaſtiani, & ſanctæ Agathæ virginis 1 & martyris reliquiis) dedicari debuiſſet: quod & factum eſt.

1 ¶ Virginis, &c.] *Abſunt hæ duæ voces à pleriſque manuſcriptis & Polycarpo. In ipſo dialogo legitur,* B. Stephani, & S. Marthæ martyrum. *Sed in lib. 3. reg. epiſt. 19. Eccleſia hac vocatur Eccleſia ſanctæ Agathæ. Apud Joannem verò Diaconum, lib. 2. c. 31. eſt,* Sancti Sebaſtiani, & ſanctæ Agnetis *a* martyrum.

C. XXIII.

Item 1.

AGapitus Papa vas Catholicum, Evangelii tuba, præco Juſtitiæ, ſacra altaris ſediſque velamina ſacrilegis Anthimi infecta fabulis, ſuis catholicis precibus delevit *b*.

1 ¶ Item] *Antea ſequebatur* Agapitus Papa: *quæ voces temere ex capite ipſo irrepſerant in titulum, & abſunt ab aliquot manuſcriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regeſti Gregorii primi in extremo in ſcripto quodam,* de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, *in Bibliotheca Vaticana.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item Vigilius Papa *ad Eutherium, epiſt. 1. cap. 4.*

(Ann. 538.)

DE fabrica *c* verò cujuslibet Eccleſiæ, ſi diruta fuerit, inſtaurandâ, & ſi in eo loco conſecrationis ſolennitas debeat iterari, in quo ſanctuaria non fuerint, nihil judicamus officere, ſi per eam minimè aqua exorcizata *d* jactetur: quia conſecrationem cujuslibet Eccleſiæ, in qua Spiritûs Sancti arrha *e* non ponitur, celebritatem ſcimus tantùm eſſe Miſſarum: & ideò, ſi qua ſanctorum baſilica à fundamentis etiam fuerit innovata ſine altaris 1 motione, ſine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Miſſarum ſolennitas celebrata, totius conſecrationis *f* ſanctificatio implebitur. Si verò ſanctuaria, quæ habebat, ablata ſunt, rurſus eorum repoſitione, & Miſſarum ſolennitate reverentiam ſanctificationis accipiet.

¶ *Tribuebatur Juliano, ſed ex vetuſtis exemplaribus reſtitutum eſt Vigilio, apud quem extat: & ex ipſo citant Burchardus etiam, & Ivo.*

1 ¶ Sine altaris motione,] *Abſunt hæc ab originali, Burchardo & Ivone. Sed exponuntur in gloſſa. Alia verò nonnulla ſunt emendata.*

C. XXV. ¶ *Abſque Epiſcopi permiſſu in Eccleſia conſecrata non erigatur altare.*

Item ex decretis Hormiſdæ Papæ, *cap. 10.*

(An. 518. Romæ.)

NUllus *g* Presbyter in Eccleſia conſecrata aliud altare erigat, niſi quod ab Epiſcopo loci ſanctificatum 1 eſt, vel permiſſum: ut ſit diſcretio inter ſacrum, & non ſacrum: nec dedicationem fingat, niſi ſit. Quod ſi fecerit, ſi Clericus eſt, degradetur: ſi verò Laicus, anathematizetur.

1 ¶ Sanctificatum] *Ivo habet,* ab Epiſcopo loci, vel ejus miſſo ſanctificatum eſt: ut ſit diſcretio, &c. *Polycarpus & Burchardus,* ab Epiſcopo loci, vel ejus permiſſu ſanctificatum eſt, ut ſit, &c.

C. XXVI. ¶ *Evertantur altaria, quæ ſine Sanctorum reliquiis eriguntur.*

Item ex Concilio Africano *h*, *cap. 50. (An. 424.)*

PLacuit *i*, ut altaria, quæ paſſim per agros, & per villas *k*, tanquam memoriæ Martyrum conſtruuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui locis eiſdem præſunt, ſi fieri poteſt, evertantur. Si autem hoc propter *a* tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut, qui rectè ſapiunt, nullâ ibi ſuperſtitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi ubi corpus, aut reliquiæ certæ ſunt, aut origo alicujus habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſimâ origine traditur. Nam quæ per ſomnia, & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubicunque conſtituuntur altaria, omnino reprobentur.

C. XXVII. ¶ *Non eſt conſecranda Eccleſia, in qua paganus ſepultus invenitur.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *cap. 3.*

I. ECcleſiam *b*, in qua paganus ſepultus eſt, non liceat conſecrare, neque Miſſas in ea celebrare, ſed jactari foras, & mundari oportet.

C. XXVIII. ¶ *De Eccleſia, in qua cadavera fidelium vel infidelium ſepeliuntur.*

Item ex Concilio Agrippinenſi. *c*

II. ECcleſiam *d*, in qua mortuorum cadavera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde evulſis corporibus, & raſis parietibus, vel tignis *e* ejus loci, reædificetur: ſed ſi hæc conſecrata antè fuerit, Miſſas in ea celebrare licet: ſi tamen fideles fuerint, qui in ea ſepulti ſunt.

C. XXIX. ¶ *Super monumenta in campo non diſtribuantur myſteria.*

Item ex Concilio Martini Papæ [*Bracharenſis, cap. 68. & 69. ſynod. Græcarum.*]

NOn *f* oportet Clericos ignaros & præſumptores ſuper monumenta in campum miniſteria *g* portare, aut diſtribuere ſacramenta, ſed aut in Eccleſia, aut in baſilica, ubi Martyrum reliquiæ ſunt depoſitæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. ¶ Nec liceat Chriſtianis prandia ad defunctorum ſepulchra deferre, & ſacrificare mortuis.

C. XXX. ¶ *Quomodo in Eccleſia combuſtâ Miſſa poſſit celebrari.*

Item ex Concilio Triburienſi *h*.

COncedimus *i* etiam, ut ſicubi (quod peccatis noſtris exigentibus perplurimùm eſt factum) à Normanis, & Sclavis *k*, ab Ungaris *l*, & à malis Chriſtianis, ſeu alio qualicunque modo Eccleſiæ fuerint incenſæ & combuſtæ, in capellis tum tabula conſecrata Miſſas interim celebrari permittimus, donec Eccleſiæ ipſæ reſtaurari queant. In itinere verò poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentoriis, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraque ſacra miniſteria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Miſſarum ſolennia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

¶ *De hoc capite notatum eſt ſuprà, ad caput,* Miſſarum ſolennia.

C. XXXI. ¶ *Chriſmate non ungantur altaria, niſi fuerint lapidea.*

Item ex Concilio Epaunenſi, *cap. 26. & 27.*

(An. 517. in Gallia.)

ALtaria *m*, ſi non fuerint lapidea, chriſmatis unctione *n* non conſecrentur. Ad celebranda autem divina officia ordinem quem Metropolitani tenent, comprovinciales obſervare debebunt.

¶ *Ivo citat, ut vulgata Gratiani exemplaria,* ex Concilio

a *al. Agatha.* b *al. eluit.* c *Polyc. l. 3. tit. 6. Anſ. l. 5. c. 81. Burch. l. 3. c. 62. Ivo p. 3. c. 25. Pann. l. 2. c. 14.* d *al. benedicta.* e *ara] orig. & collect.* f *al. totius ſanctificatio conſecrationis implebitur :; orig. Ivo, Burch. Polyc.* g *Capit. l. 6. c. 199. Polyc. l. 4. tit. 31. Burch. l. 3. c. 17. Ivo p. 3. c. 20.* h *Et in Carthag. 51. c. 14.* i *Anſel. l. 5. cap. 14. Burch. lib. 3. c. 54. Ivo p. 3. cap. 57. Pannor. l. 2. c. 28.* k *alit. vineas,] al. vias.*

a *al. per.* b *Burch. l. 3. cap. 13. Ivo p. 3. c. 15. Pannor. l. 2. cap. 22.* c *Cap. l. 5. cap. 48.* d *Burch. l. 3. c. 38. Ivo p. 3. c. 43. Pann. l. 2. c. 23.* e *al. vel lotis lignis.* f *Burch. l. 10. c. 38. Ivo p. 11. c. 63.* g *al. myſteria. C. 69.* h *in Concil. Magunt. c. 9.* i *Burch. l. 3. c. 56. Ivo p. 3. c. 59. Pann. l. 2. c. 38.* k *al. Slavis.* l *al. à Bulgaris.* m *Burch. l. 3. c. 25. Ivo part. 3. c. 30. Pann. l. 2. c. 32.* n *Vet. Cod. Unguine.*

Hipponenſi. *Sed ex Burchardo & vetuſtis Gratiani codicibus reſtitutum eſt,* Epaunenſi : *ex cujus 26. & 27. codicibus confectum eſt.*

C. XXXII. ¶ *Chriſmatis unctione, & ſacerdotali benedictione ſacrentur altaria.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 14.* *(an. 506.)*

ALtaria *a* placuit non ſolùm unctione chriſmatis,ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari.

C. XXXIII. ¶ *In privatis Oratoriis licet orare, ſed non Miſſam celebrare.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *c.3.*

UNicuique *b* fidelium in domo ſua Oratorium licet habere, & ibi orare : Miſſas autem ibi celebrare non licet.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio Aurelianenſi. Ipſa quidem ſententia habetur in Capit. lib.5. c.230. & lib.6. c.101. & novella 58. apud Julianum anteceſſorem,in extremo.*

C. XXXIV. ¶ *In privatis Oratoriis abſque conſenſu Epiſcopi nullus miniſtrare præſumat.*

Item ex ſexta Synodo, *c.31. (an.692.)*

CLericos qui miniſtrant, vel baptizant in Oratoriis, quæ intra domos ſunt, cum conſenſu Epiſcopi loci hoc facere præcipimus. Si quis verò hoc non obſervaverit, deponatur.

C. XXXV. ¶ *Qui extra parochias habent Oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap 21.*

SI quis *c* etiam extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariusque conventus Oratorium in agro habere voluerit, reliquis feſtivitatibus, ut ibi Miſſas audiat *d*, propter fatigationem familiæ, juſtâ ordinatione permittimus. Paſcha verò, Natali Domini, Epiphaniâ Domini, Aſcenſione Domini,Pentecoſte,& Natali ſancti Joannis Baptiſtæ, & ſi qui maximi dies in feſtivitatibus habentur, non niſi in civitatibus, aut in parochiis audiant *e*. Clerici verò, ſi qui in feſtivitatibus, quas ſuprà diximus (niſi jubente & permittente Epiſcopo) Miſſas celebrare *f* voluerint, communione priventur.

C. XXXVI. ¶ *Quibus ex cauſis loca Sanctorum mutanda ſint.*

Item Auguſtinus.

9 ps TRibus *g* ex cauſis loca Sanctorum tranſmutanda ſunt. Prima,cùm neceſſitas perſecutorum loca eorum gravaverit. Secunda,cùm difficultas locorum fuerit. Tertia, cùm malorum ſocietate gravantur.

C. XXXVII. ¶ *Quando alicui corpora Sanctorum de loco ad locum transferre non licet.*

Item ex Concilio Maguntinenſi I. *cap.51.* *(an. 813.)*

COrpora *h* Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præſumat ſine conſilio Principis,vel Epiſcoporum, ſanctæque Synodi licentia.

C. XXXVIII. ¶ *In uſus Laicorum non converti licet ligna Eccleſiæ dedicatæ.*

Item Hyginus Papa.

10 ps LIgna *i* Eccleſiæ dedicatæ 1 non debent ad aliud opus jungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in monaſterio *k* fratribus : in Laicorum verò uſum *a* non debent admitti.

1 ¶ Dedicatæ] *Anteà legebatur & hîc,& in rubrica dedicata : Emendatum eſt hoc, ſicut & alia nonnulla ex vetuſtis exemplaribus, Burchardo & Ivone, qui etiam caput hoc citant ex decretis Hygini.*

C. XXXIX. ¶ *Veſtimenta ſacra, & vaſa præ vetuſtate conſumpta incendantur, & cineres in loca occulta projiciantur.*

Item Clemens Papa *Jacobo Hieroſolymitano Epiſcopo, epiſtolâ 2.*

ALtaris *b* palla, cathedra *c*, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur, quia non licet ea, quæ in ſacrario *d* fuerint, malè tractari, ſed incendio univerſa tradantur. Cineres quoque eorum in baptiſterium inferantur, ubi nullus tranſitum *e* habeat : aut in pariete, aut in foſſis pavimentorum jactentur, ne introëuntium pedibus inquinentur.

C. XL. *Mortui non obvolvantur veſtimentis altaris.*

Idem *ibidem.*

NEmo, per ignorantiam, Clericus mortuum credat obvolvendum, aut Diaconus ſcapulas operire velit pallâ quæ fuit in altari, aut certè, quæ Diacono *f* data eſt in menſa Domini. Qui hæc fecerit, vel leviter, quaſi nihil, & negligenter habuerit divina myſteria, Diaconus triennio, ſexque menſibus à Dominico erit alienus altari, gravi percuſſus anathemate. Quòd ſi Clericum Presbyter non commoverit, decem annis, & ſex *g* menſibus excommunicatus ſit : propterea quòd de Dominicis ſacramentis ſubjecta ſibi non amoverit *h* miniſteria : & poſteà cum grandi humilitate matri reconcilietur Eccleſiæ. Pallas *i* verò, & vela ſanctuarii, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lavent, non ejicientes foras à ſacrario : & velamina Dominicæ menſæ abluant ; ne fortè pulvis Dominici corporis malè decidat 1. Sindonem verò non foris abluant, & erit hoc operanti peccatum. Idcircò intra ſacrarium miniſtris præcipimus hæc ſancta cum diligentia cuſtodire. Sanè pelvis nova comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipſa pelvis velis apponatur lavandis, niſi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent : Pallæ altaris ſolæ in ea laventur, & in aliâ vela januarum. De velis autem januarum cura ſit Oſtiariis ex admonitione majorum, ne quis negligens,aut ignarus,ad velum januæ domûs Domini manus incognitè *k* tergat ; ſed ſtatim coërcitus diſcat omnis homo, quia velum atrii domûs Domini ſanctum eſt.

1 ¶ Decidat.] *In originali eſt,* decidat à ſindone foris abluta. *Sed gloſſa obſtitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis ſunt ex ipſo originali emendata.*

C. XLI. ¶ *Sacra vaſa non niſi à ſacratis contrectentur hominibus.*

Item Sixtus Papa, *epiſt.2. (an.137.)*

IN ſancta *l* hac Apoſtolica ſede ſtatutum eſt, ut ſacra vaſa non ab aliis, quàm à ſacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum 1 enim valdè eſt, ut ſacra Domini vaſa, quæcunque ſint, humanis uſibus ſerviant, aut ab aliis, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris : ne pro talibus præſumptionibus iratus Dominus plagas impo-

a *Polyc. l.3. tit.5.* b *Burch. l.3. c.86. Ivo p.3.c.76. Pann. l.2.c.39. Vid. Novell.52. apud Julian. Anteceſſ.* c *Ivo p.4.c.9.* d *al.teneat.* e *al.teneant.* f *al. facere, aut tenere* g *Anſel. lib.5.c.16. Burch. l.3.c.90. Ivo p.3.c.80. Pann.l.2.c.38.* h *Burch.l.3.c.232. Ivo p.3.c.273. Pann. l.2.c.36.* i *Polyc. l.3.tit.16. Anſ.l.5.c.17. Burch. l.3.c.39. Ivo p.3.c.44. Pann. l.2.c.16.* k *al.monaſterium.*

a *al. opera.* b *Polyc. l.3.tit.16. Burch. l.3.c.216. Ivo p.2. c.16. & part.3. c.266.* c *al. canthara.* d *al. ſanctuario.* e *tranſitus habeatur.* f *abeſt ab orig.* g *al.quinque.* h *al. commoverit.* i *Burch. lib.3. c.216. Ivo p.3 c.266.* k *al. inconditè.* l *Polyc. l.4.tit.9. Burch.l.3.c.214. Ivo p.3.c.264. & part.2. cap.70.*

nat po-

nat populo ſuo, & hi etiam, qui non peccaverint, mala patiantur, aut pareant, quia perit juſtus ſæpiſſimè pro impio.

1 ¶ Indignum] *Addita ſunt hæc uſque ad verſ.* viris *itemq; alia nonnulla ex originali, Burchardo & Ivone.*

C. XLII. ¶ *Non niſi à ſacratis hominibus veſtimenta ſacrata ſerventur.* a

Item Stephanus Epiſcopus *familiari amico Hilario, epiſt. 1. cap. 3.*

VEſtimenta *b* Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, & ſacrata debent eſſe, & honeſta: qnibus, aliis in uſibus non debent frui, quam in Eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi aut ferri, niſi à ſacratis hominibus: ne ultio, quæ Balthaſar *c* Regem percuſſit, ſuper hæc transgredientes, & talia præſumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.

C. XLIII. ¶ *Divina miniſteria nuptiarum non præſtentur ornatibus.*

Item ex Concilio Aurelianenſi. *d*

AD nuptiarum *e* ornatum divina miniſteria non præſtentur: ne dum improborum contactu, pompâque ſecularis luxuriæ polluuntur, ad officia ſacri myſterii *f* videantur indigna.

C. XLIV. ¶ *In ligneis vaſculis Dominici corporis & ſanguinis ſacramenta non ſunt celebranda.*

Item ex Concilio Triburienſi, *(cui interfuit Rex Arnulfus ſec. Vet. Cod.) cap. 18.*

11 ps VAſa, in *g* quibus ſacroſancta conficiuntur myſteria, calices ſunt, & patenæ, de quibus Bonifacius martyr & Epiſcopus interrogatus, ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramenta conficere? reſpondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus. Zepherinus decimus ſextus Romanus Epiſcopus patenis vitreis Miſſas celebrari conſtituit. Tum deinde Urbanus Papa omnia miniſteria ſacra fecit argentea. In hoc enim, ſicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus ſuccrevit Eccleſiarum. Noſtris enim diebus, qui ſervi patrisfamiliâs ſumus, ne decus matris Eccleſiæ imminuatur, ſed magis cumuletur & amplificetur, ſtatuimus, ut deinceps nullus Sacerdos ſacrum myſterium corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti in ligneis vaſculis ullo modo conficere præſumat; ne unde placari debet, inde iraſcatur Deus.

C. XLV. ¶ *Ex qua materia calix cum patena fieri debeat.*

Item ex Concilio Rhemenſi, *cap. 6. (An. 813.)*

UT calix *h* Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat. *& infrà.* ¶ Si quis autem tam pauper eſt, ſaltem vel ſtanneum calicem habeat. De ære, aut aurichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præſumat Miſſam cantare.

C. XLVI. ¶ *Non in ſerico panno, ſed puro linteo ſacrificium conſecretur altaris.*

Item ex epiſtola i Euſebii Papæ & Sylveſtri, *(An. 310. & 324.)*

COnſulto *a* omnium *b* ſtatuimus, ut ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut tincto quiſquam celebrare præſumat; ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicet lino procreato, atque contexto: ſicut *c* corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſindone lineâ mundâ ſepultum fuit.

C. XLVII. ¶ *A quibus fuerit tradita Miſſarum celebratio.*

Item ex ſexta Synodo, *cap. 32. (an. 692. Conſtantinopoli.)*

12 ps JAcobus *d* frater Domini ſecundùm carnem, cui primùm credita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus, cujus claritas per totum orbem circumfulſit, in 1 ſcripturis addiderunt nobis Miſſæ celebrationem.

1 ¶ In ſcripturis addiderunt] *Græcè eſt:* ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ὑμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελεῖν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος, καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν: *id eſt;* qui in ſcriptis tradiderunt nobis myſticum ſacrificium, hoc modo in divina liturgia ſacrum poculum ex aqua & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum eſt, tum ob gloſſam, tum quoniam collector de induſtria videtur ſummatim retuliſſe. Abeſt autem hoc caput ab aliquot vetuſtis exemplaribus.*

C. XLVIII. ¶ *Quâ horâ ſunt Miſſarum ſolennia celebranda.*

Item Teleſphorus Papa VII. *à Petro in epiſtola ad omnes, cap. 2.* e *(fortè an. 145. Romæ.)*

13 ps NOcte *f* ſanctâ Nativitatis Domini Salvatoris Miſſas celebrent Presbyteri, & hymnum Angelicum in illis ſolenniter decantent: quoniam & eâdem nocte ab Angelo paſtoribus nuntiatus eſt. *& infrà.* ¶ Et ſubitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelſis *g* Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis verò temporibus Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ: quia & eâdem horâ Dominus crucifixus eſt *h*, & ſuper *i* Apoſtolos Spiritus S. deſcendiſſe legitur.

C. XLIX. ¶ *Non niſi à jejunis hominibus ſacramenta celebrentur altaris.*

Item ex Concilio *k* Africano, *cap. 8.*

14 ps SAcramenta *l* altaris non niſi à jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo cœna Domini celebratur. Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, ſive Epiſcoporum, ſive cæterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi, qui faciunt, jam pranſi inveniantur.

C. L. ¶ *Ante Miſſarum ſolennia circa horam nonam decantata, in Quadrageſima comedere non licet.*

Item ex Concilio Cabilonenſi.

15 ps SOlent *m* plures, qui ſe jejunare putant in Quadrageſima, mox ut ſignum audierint ad horam nonam, comedere *n*. Qui nullatenùs jejunare credendi ſunt, ſi antè manducaverint, quàm veſpertinum celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolennibus & veſpertinis officiis, & largitis eleemoſynis ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquis neceſſitate conſtrictus fuerit, ut ad Miſſam

a *al. ferantur.* b *Polyc. lib. 3. tit. 16. Anſel. lib. 5. c. 29. Ivo part. 2. c. 74. Summatim relatum eſt.* c *Daniel. 5.* d *al. Arvernenſi.* e *Polyc. lib. 3. tit. 24. Burch. lib. 3. cap. 108. Ivo part. 2. c. 143. Pann. l. 1. c. 163.* f *al. miniſterii.* g *Burch. l. 3. c. 223. Ivo part. 3 c. 288.* h *Anſelm. l. 1. cap. 91. & lib. 9. c. 5. Burch. lib. 3. cap. 96. Ivo p. 2. c 131. Pann. lib. 1. cap. 161.* i *Sylveſter in epilogo Concil. Rom. Idem in Pontificali.*

a *al. Conſultu.* b *Polyc. l. 3. tit. 9. Anſ. l. 9. cap. 2. Burch. lib. 3. cap. 99. Ivo p. 2. c. 134. Pannor. l. 1. c. 162.* c *Marc. 15. Luc. 23.* d *Galat. 1.* e *Beda in Martyr. menſ. Septembr. Concor. Concilio Aurelianenſi 3. c. 14.* f *Polyc. l. 3. tit. 25. Anſ. l. 7. c. 174. Burch. l. 3. c. 93 Ivo p. 2. c. 71. & p. 3. c. 65. Pann. l. 2. c. 40.* g *al. altiſſimis.* h *Marc. 15.* i *Act. 2.* k *Concor. cap. 29. Concilii Carthag. tertii.* l *Anſ. l. 9. c. 3.* m *Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 12. Ivo p. 5. c. 45. Pann. l. 2. c. 148.* n *al. manducare.*

venire non valeat, æſtimatâ veſpertinâ horâ, completâ oratione ſuâ jejunium ſolvat *a*.

¶ *Sic etiam citat Ivo & Pannormia. Burchardus autem ex decretis Sylverii Papæ. Polycarpus ex Euſebio. Habetur in capitulis Theodulphi Aurelianenſis Epiſcopi, cap. 39.*

16 pars. *In jejuniis etiam quatuor temporum circa veſpertinas horas, in Sabbatho verò ſancto circa noctis initium Miſſarum ſolennia ſunt celebranda. Unde Leo Epiſcopus:* b [Quod à patribus noſtris.] *Item Gelaſius:* [Ordinationes Presbyterorum.] *Item Pelagius:* c [Dilectionis tuæ reſcripta.] *Require in tractatu ordinandorum. In prima quoque parte diei, Miſſarum ſolennia non incongruè celebrantur.*

C. LI. ¶ *Etiam primâ parte diei Miſſas celebrare licet.*

Unde Leo Papa *Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, epiſt. 79. al. 81. cap. 2. (An. 445.)*

NEceſſe *d* eſt autem, ut quædam populi pars ſuâ devotione privetur, ſi unius tantùm Miſſæ, more ſervato, ſacrificium offerre non poſſint, niſi qui primâ diei parte convenerint. Studioſè ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio noſtro Poſſidonio Presbytero, hanc ad fraternitatem tuam epiſtolam dedimus perferendam, qui in noſtris proceſſionibus atque actionibus *e* frequenter interfuit, & toties ad nos miſſus, quid in omnibus Apoſtolicæ 1 ſedis auctoritas teneret, agnovit.

1 ¶ Apoſtolicæ ſedis] *In epiſtola ipſa legitur,* quid in omnibus Apoſtolicæ auctoritatis teneremus. *Sed omnes Gratiani codices & Ivo concordant.*

C. LII. ¶ *Miſſæ peculiares non ſunt in publico cantandæ.*

Item Auguſtinus. *f*

ET hoc *g* attendendum eſt, ut Miſſæ peculiares, quæ per dies ſolennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter *h* eas populus à publicis Miſſarum ſolennibus, quæ horâ tertiâ canonicè fiunt, abſtrahatur. *& infrà.* ¶ Sed Sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe ſunt, & populus in unum ad Miſſarum publicam celebrationem conveniant: exceptis 1 Deo ſacratis fœminis, quibus mos eſt ad publicum non egredi, ſed clauſtris monaſterii contineri.

1 ¶ Exceptis] *Hæc uſque ad finem addita ſunt ex Theodulpho, Burchardo & Ivone: apud quos poſſunt etiam legi alia, quæ poſt verſ.* abſtrahatur, *à Gratiano ſunt omiſſa.*

C. LIII. ¶ *Quot Miſſas in die Sacerdoti celebrare licet.*

Item Alexander ſecundus. *(An. 1065.)*

17 ps SUfficit *i* Sacerdoti unam Miſſam in die una celebrare; quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit. Non modica res eſt unam Miſſam facere, & valdè felix eſt, qui unam dignè celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe fuerit. Qui verò pro pecuniis aut adulationibus *k* ſecularium unâ die præſumunt plures facere Miſſas, non æſtimo evadere damnationem.

C. LIV. ¶ *Ex Salvatoris & Apoſtolorum docemur exemplo hymnos cantare.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 13. (An. 633.)*

18 ps DE hymnis *a* canendis, & Salvatoris, & Apoſtolorum habemus exemplum. Nam & ipſe Dominus hymnum dixiſſe perhibetur, Matthæo *b* Evangeliſtâ atteſtante: [*Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti.*] Et Paulus Apoſtolus *c* ad Epheſios ſcribit, dicens: [*Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus.*] Et quia nonnulli hymni humano ſtudio in laudem Dei, atque Apoſtolorum & Martyrum triumphos compoſiti eſſe noſcuntur, ſicut hi, quos beatiſſimi Doctores Hilarius atque Ambroſius ediderunt, quos tamen quidam ſpecialiter reprobant, pro eo, quòd de ſcripturis ſanctorum canonum, vel Apoſtolicâ traditione non exiſtunt: reſpuant ergo & illum hymnum ab hominibus compoſitum, quem quotidiè publico privatoque officio in fine omnium Pſalmorum dicimus: [*Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui Sancto in ſecula ſeculorum, Amen.*] Nam & ille hymnus, quem nato in carne Chriſto Angeli cecinerunt: *d* [*Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis:*] & reliqua, quæ ibi ſequuntur, Eccleſiaſtici Doctores compoſuerunt. Ergo nec ipſi in Eccleſiis canendi ſunt, quia in ſanctarum Scripturarum libris non inveniuntur? Componuntur Miſſæ, ſive preces, vel orationes, ſeu commendationes, ſeu manûs impoſitiones, ex quibus, ſi nulla decantentur in Eccleſia, vacant officia omnia Eccleſiaſtica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum *e* Apoſtolus dicens: [*Obſecro igitur primùm fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate ſunt.*] Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compoſitos, nullus noſtrûm ulteriùs improbet, ſed pari modo in Gallia, Hiſpaniaque celebrent; excommunicatione plectendi, qui hymnum rejicere fuerint auſi.

C. LV. ¶ *In Novo Teſtamento qui hymni ab Angelis decantati inveniuntur.*

Leo nonus *f*. *(An. 1050.)*

HI duo ſolummodò hymni ab Angelis in Novo Teſtamento inveniuntur decantati *g*, Alleluja, atque, Gloria *h* in excelſis Deo. Quos pariter in Septuageſima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conventu Angelicæ jubilationis expulſi in hujus miſeræ vitæ Babylonem *i*, ſuper flumina ejus ſedemus, & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus *k*. Quòd novem hebdomatibus Alleluja intermittimus, non incongruè per novem hebdomadas, novem ordines Angelorum accipimus: quorum decimus ordo per *l* ſuperbiam corruens, angelicum numerum minuit, & à felicitate perturbavit. Qui condolentes ſuæ diminutionis, & parem ruinam ſibi timentes, à perfecta laude creatoris fuêre præpediti. Quorum reparationi & conſolationi conſulens omnipotens Deus creator *m*, primum hominem de limo terræ formavit, qui ſui generis multiplicatione damna cœleſtis patriæ reſarciret, atque Angelorum gaudia ſuppleret. Quâ ſpe Angelicus chorus non modicum *n* lætatus eſt. Nec mirum, ſi ex lapſu ipſius hominis fuit perturbatus. Unde novem ordinum concentus in laudem Dei creatoris permanſit imperfectus, donec in Chriſto reſurgente reſurrexit lapſus ille protoplaſtus. Ibi augmento ſui collegii, & ſpe meliori Angelicus exercitus gaviſus, in novum Alleluja conſurrexit totus, & in eo perſtat devotus. Quem & nos pro modulo noſtro imitantes, à Septuageſima, quando lapſus protoplaſti

a *aliàs, abſolvere debet.*] *orig.* b *Sup. d. 75.* c *Sup. d. 76.* d *Burch. l. 3. c. 228. Ivo p. 2. c. 87. & p. 3. c. 268.* e *al. ordinationibus.* f *al. Gregorius.* g *Habetur in capit. Theodulphi, c. ult. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. lib. 2. c. 54. Ivo p. 2. c. 119.* h *al. per.* i *Vide Valfridum Strabonem, cap. 2. Ivo p. 2. c. 81.* k *al. oblationibus.*

a *Polyc. lib. 3. tit. 22.* b *Matth. 26.* c *Epheſ. 5.* d *Luc. 2.* e *1. Tim. 2* f *al. octavus.* g *Apoc. 19.* h *Luc. 2.* i *Pſ. 136.* k *Pſal. 64.* l *Eſa. 14. Apocal. 11.* m *Geneſ. 2.* n *alit. admodum lætatus*

in Eccleſia recitatur, Alleluja novem hebdomadis intermittimus; ſcilicet uſque in Paſcha, ubi Chriſtus reſurgens à mortuis triſtitiam noſtram in gaudium vertit, & Allejuja nobis reddit.

C. LVI. ¶ *In cœnâ Domini Gloria in excelſis decantetur.*

Item Nicolaus Papa *Rodulpho Archiepiſcopo Bituricenſi, (An. 864.)*

POrrò *a* Gloria in excelſis Deo, ab Epiſcopis in cœna Domini inter Miſſarum ſolennia more noſtro dicenda eſt. Pallio verò Apoſtolico 1 eâdem die uti eſt illis licitum, quibus eſt ab Apoſtolica ſede permiſſum.

1 ¶ Apoſtolico] *Vox iſta abeſt ab aliquot Vaticanis codicibus: Ivo tamen habet.*

C. LVII. ¶ *Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum Miſſarum ſolennia Clericus non ingrediatur.*

Item Zacharias 1 Papa *in Synodo Romana; c. 13. & 14. (An. 743.)*

19 NUllus *b* Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus ad
ps ſolennia Miſſarum celebranda præſumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei aſſiſtere: quoniam & Apoſtolus *c* prohibet viros velato capite orare in Eccleſia: & qui temerè præſumpſerit, communione privetur. Cùm verò ingreſſus fuerit Epiſcopus aut Presbyter ad Miſſarum ſolennia celebranda, niſi paſſio aliqua intervenerit, nullo modo audeat datâ oratione recedere, ut ab alio Epiſcopo vel Presbytero Miſſarum ſolennia ſuppleantur: ſed qui initium ponit, ſuppleat uſque in finem; quia ſcriptum eſt: *d* [*Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.*] Si quis verò præſumpſerit, præter quod poſuimus, agere, à ſacro corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit ſuſpenſus.

1 ¶ Zacharias] *Anteà legebatur,* Macarius. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis codicibus, & cæteris collectoribus. Et caput ipſum habetur in Concilio manuſcripto Zachariæ.*

C. LVIII. PALEA.

[*Item* ex decretis Soteris Papæ.]

UT *e* illud divini oraculi ſinguli præcaveant, quo ſcribitur: *f* [*Væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem,*] ſummoperè verendum nobis eſt, atque cavendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo pſallitur vel ſacrificatur, unicuique divinis ſingulariter officiis inſiſtenti pernicioſa paſſio, vel corporis quælibet invaletudo *g* occurrat, quæ aut corpus ſubitò ſubrui faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujuſmodi ergo caſibus præcaventes, neceſſarium duximus inſtituere, ut ubi temporis, vel loci, ſive cleri copia ſuffragatur, habeat quiſque canens Deo, atque ſacrificans poſt ſe vicini ſolaminis adjutorem: ut, ſi aliquo caſu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus, & officium incœptum adimpleat.

C. LIX. ¶ *Quos teſtes Epiſcopus ſacrificans ſecum habere debeat.*

Item Anacletus *Jeſu Chriſti ſervus, omnibus Epiſcopis, epiſt. 1. (An. 102.)*

20 EPiſcopus *h* Deo ſacrificans teſtes ſecum habeat, &
ps plures, quàm alius Sacerdos: ſicut enim majoris honoris gradu fruitur, ſic majoris teſtimonii incremento indiget. In ſolennioribus quippe diebus aut ſeptem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui oculi ejus dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos miniſtros ſecum habeat: qui ſacris induti veſtimentis à fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra lævaque, contrito corde, & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent vultu, cuſtodientes eum à malevolis hominibus, & conſenſum ejus præbeant *a* ſacrificio. Peractâ autem conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus.

C. LX. ¶ *Epiſcopi ſine religioſis teſtibus Domini ſacramenta non conficiant.*

Item Lucius Papa *Epiſcopis Galliæ & Hiſpaniæ, c. 1. (An. 253.)*

JUbemus 1 *b* Apoſtolicâ auctoritate, ut ſemper teſtes vobiſcum Sacerdotes & Levitas *c* habeatis. Et licèt conſcientia propria ſufficere poſſit, tamen propter malevolos, juxta *d* Apoſtolum, etiam teſtimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris ſunt: quoniam & in hac ſancta ſede conſtitutum habemus, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Epiſcopum non deſerant, propter teſtimonium Eccleſiaſticum.

1 ¶ Jubemus Apoſtolicâ] *In epiſtola ipſa ſic legitur:* Propter tales, fratres, hortamur vos, ſicut in hac ſancta Eccleſia conſtitutum habemus, ut ſemper, &c.

C. LXI. ¶ *Niſi duobus præſentibus, Presbyter Miſſam celebrare non præſumat.*

Item Soter *e* Papa. *(An. C. 175.)*

HOc quoque *f* ſtatutum eſt, ut nullus Presbyterorum Miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus ipſe tertius habeatur: quia cùm pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiſcum,] & illud in ſecretis [Orate pro me,] aptiſſimè convenit, ut ipſius reſpondeatur ſalutationi.

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, c. 7. ſcribitur, fuiſſe id ab Anacleto & Sotere ſtatutum. Similem ſententiam Burchardus lib. 3. cap. 68. refert ex Concilio Nannetenſi, cap. 30. Ferè autem idem habetur in Maguntino primo, cap. 43.*

C. LXII. ¶ *Communione priventur, qui uſque ad finem Miſſarum ſolennia non audierint.*

Item ex canone *g* Apoſtolorum 10. *(An. 281. in Syriâ.)*

21 OMnes *h* fideles, qui conveniunt in ſolennitati-
ps bus 1 ſacris ad Eccleſiam, & Scripturas Apoſtolorum & Evangelium audiant 2. Qui autem non perſeverant in oratione, uſque dum Miſſa peragatur, nec ſanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Eccleſiæ commoventes convenit communione privari.

1 ¶ In ſolennitatibus ſacris] *In tomis Conciliorum ad marginem priſcæ verſionis ſunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratian. Burchard. & Ivon. & in Polycarpo. Græcè eſt abſolutè,* τοὺς εἰσιόντας, *id eſt,* qui ingrediuntur: *& ita in codice canonum, nimirum ex verſione Dionyſii.*

2 ¶ Audiant. Qui autem.] *Ita in eadem margine & in Polycarpo. Sed Burchardus & Ivo propiùs ad verba Græca,* audiunt, non autem perſeverant.

C. LXIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 24.*

SAcerdote *i* verbum in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. LXIV. ¶ *Die Dominico Miſſas ex integro ſeculares audire debent.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 47.*

MIſſas die Dominico ſecularibus totas audire *k* ſpeciali ordine præcipimus: ita, ut ante benedi-

a *Ivo p. 5. c. 20.* b *Polyc. l. 3. tit. 16. Burchard. lib. 3. c. 230. & 231. Ivo part. 3. c. 271. & 272.* c *1. Cor. 11. Syn. c. 14.* d *Matth. 10.* e *7. q. 1. illud. in Concilio Tolet. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126.* f *Eccl. 4.* g *al. valetudo.* h *Polyc. l. 4. tit. 12. Anſ. l. 6. c. 138. Burch. l. 3. c. 63. Ivo p. 2. c. 62.*

a *al. præbentes.* b *Polyc. l. 4. tit. 13. Anſelm. l. 6. cap. 140.* c *al. Diaconos.* d *1. Tim. 3.* e *al. Anacletus.* f *Polyc. l. 4. tit. 31. Anſelm. l. 7. c. 136. Burchard. l. 3. c. 74. Ivo p. 2. c. 127. Pannor. l. 1. 159.* g *Et in Concil. Antioch. c. 2.* h *Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 2. c. 67. Ivo p. 6. c. 163.* i *Burch. l. 2. c. 66. Ivo part. 6. c. 602.* k *al. tenere.*

ctionem Sacerdotis egredi populus non præſumat. Quod ſi fecerint, ab Epiſcopo publicè confundantur.

C. LXV. ¶ *Populus non antè diſcedat, quàm Miſſa ex integro celebretur.*

Item in Concilio Aurelianenſi I. *cap 28.*

CUm ad *a* celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolennitas compleatur, & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.

C. LXVI. ¶ *Excommunicetur, qui prætermiſſo Eccleſiæ conventu ad ſpectacula vadit.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c.88.*

QUi die *b* ſolenni, prætermiſſo ſolenni Eccleſiæ conventu ad ſpectacula vadit, excommunicetur.

C. LXVII. ¶ *Uſque ad Miſſam catechumenorum nullus Eccleſiam ingredi prohibeatur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap.84.*

22 ps EPiſcopus *c* nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive gentilem, ſive hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam catechumenorum.

C. LXVIII. ¶ *Evangelia non ſedendo, ſed ſtando audire debemus.*

Item Anaſtaſius Epiſcopus *Epiſcopis Germaniæ & Burgundiæ, epiſt.1.cap.1. (an.385.)*

23 ps APoſtolicâ *d* auctoritate mandamus, dum ſancta Evangelia in Eccleſia recitantur, ut Sacerdotes & cæteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curvi 1, in conſpectu Evangelii ſtantes Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

1 Curvi,] *Sic in originali, & apud Ivonem part.6.cap.93. ſed apud eundem part.2.cap.138. & apud Burchardum vox iſta non habetur.*

C. LXIX. ¶ *Ad Miſſarum ſolennia ſemper aliquid eſt offerendum.*

Item Gregorius VII. *in Synodo Romana habitâ anno Domini 1078.c.13.*

24 ps OMnis *e* Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moyſen dixit: *f* [*Non apparebis in conſpectu meo vacuus.*] Etenim in collectis ſanctorum Patrum liquidò apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex uſu ſanctorum Patrum debent. Ad ipſum 1 enim priùs eſt confugiendum, qui noſtræ curare poſſit animæ paſſiones. Verùm homines præpoſtero ordine antè ſibi opem ab hominibus accerſunt. Ubi autem humana ſubſidia defecerint, tunc opinantur divini poſtulandam favoris gratiam.

1 ¶ Ad ipſum] *Hinc uſque ad fin. cap. non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anſelmum, aut Polycarpum.*

C. LXX. ¶ *Quare* [Surſum corda] *in præfatione dicitur.*

Item Cyprianus *ſermone 6. de oratione Dominica, (an.252.)*

25 ps QUando autem ſtamus ad orationem, fratres dilectiſſimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & ſecularis abſcedat: nec quicquam tunc animus, quàm id ſolum cogitet, quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem præfatione præmiſsâ parat fratrum mentes, dicendo, [*Surſum corda,*] ut dum reſpondet plebs, [*habemus ad Dominum,*] admoneatur, nihil ſe aliud, quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra adverſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei tempore orationis venire patiatur.

a *Burch, l.3.c.29. Ivo p.5.c.34.* b *Ivo p.4.c.8.* c *Burchard.l.3.c.28. Ivo p.3.c.33. Pann. l.2.c.41.* d *Burch. lib.3. cap.103. Ivo p.2.c.138.& p.6.c.93.* e *Polyc.lib.3.tit.16. Anſel. l.5.c.40.* f *Exod.24.*

C. LXXI. ¶ *Quæ præfationes in Miſſa ſunt cantandæ.*

Pelagius II. *Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus univerſis Germaniarum atque Galliarum Epiſcopis, (an.585.)*

26 ps INvenimus *a* has novem præfationes in ſacro catalogo tantummodò recipiendas, quas longa retrò vetuſtas in Romana Eccleſia hactenus ſervavit: id eſt, unam in albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de ſancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de jejunio in Quadrageſima tantummodò dicendam. Has præfationes tenet & cuſtodit ſancta Romana Eccleſia, has tenendas vobis mandamus.

C. LXXII. ¶ *In omnibus Miſſarum ſolennibus pro defunctis oratio fiat.*

Item ex Concilio Cabilonenſi ſecundo, *cap.39. (an.813. in Galliâ.)*

27 ps VIſum *b* præterea nobis eſt, ut in omnibus Miſſarum ſolennibus, pro defunctorum ſpiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, quâ non pro viventibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Miſſarum ſolennibus fundantur. Antiquitùs *c* igitur hunc morem ſancta tenet Eccleſia, ut & in Miſſarum ſolennibus, & in aliis precibus Domino ſpiritus quieſcentium commendet: dicente beato Auguſtino, *d* [*Non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus defunctorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & catholica ſocietate laudamus* 1.] Defunctorum *d* etiam tacitis nominibus eorum, quos ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia: ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filii, aut quicunque cognati vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi.

1 ¶ Laudamus.] *Apud collectores ſunt nonnulla varietates. B. Auguſtinus (à quo parùm variat & Concilium, & Amalarius lib.4.c.42.) ſic habet:* Quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumcunque, ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia. *Cæterùm gloſſa fecit, ne mutaretur.*

C. LXXIII. ¶ *Ante preces non ſunt à Sacerdote nomina recitanda.*

Item Innocentius *Epiſcopus urbis Romæ Decentio Eugubino, epiſt.1.c.2. (An.416.)*

DE nominibus recitandis, antequam preces Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda ſunt, oratione ſuâ commendet, quàm ſuperfluum ſit, & ipſe pro tua prudentia recognoſcis: ut cujus hoſtiam necdum Deo offeras, ejus antè nomen inſinues, quamvis illi cognitum ſit nihil.

DISTINCTIO II.

Panis & Vinum aquâ permixtum inter Miſſarum ſolennia offerantur.

C. I. ¶ *Panis, & vinum & aqua in ſacramentis ſunt offerenda.*

Item Alexander *urbis Romanæ Epiſcopus orthodoxis omnibus, epiſt.1.cap.4. (An.115. Romæ.)*

1 ps IN ſacramentorum *e* oblationibus, quæ inter Miſſarū ſolennia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt: ut ejus, cujus corpus & ſanguis confici-

a *Polyc.lib.3.tit.20. Anſel. l.7.c.111. Burch.lib.3.c.69. Ivo part.2. cap.77. Pann. l.1.c.158.* b *Burch. l.3.c.64. Ivo p.3.c.66.* c *13.q.2. non exiſtimemus.* d *in lib.de Cura pro mortuis agenda, cap.4.* e *Polyc lib.3.tit.9. Anſel. l.9.c.1. Burch. l.5.c.5. Ivo part.2.cap.15.& 68.*

tur,

ır, paſſio celebretur: ita ut repulſis opinionibus ſuperitionum, panis tantùm, & vinum aquâ permiſtum in acrificium *a* offerantur. Non enim debet (ut à Patrius accepimus, & ipſa ratio docet) in calice Domini aut inum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permiſtum, quia utrumque ex latere ejus in paſſione ſua profluxiſſe legitur.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex originali, & cæteris collectoribus, præter Anſelmum, qui habet, ut anteà Gratianus habebat.*

C. II. ¶ *Vinum ſine aqua, vel econversò in ſacramentis offerri non licet.*

Item Cyprianus *lib. 1. epiſt. 2. Cæcilio fratri ſalutem.*

SIc in *b* ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine Chriſto 1. Quando autem utrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi invicem copulatur, tunc ſacramentum ſpiritale & cœleſte perficitur. Si verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit; & copulatum, & panis unius compage ſolidatum.

1 ¶ Sine Chriſto.] *Apud B. Cyprianum ſic legitur:* Sanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto: *quæ verba referuntur etiam infrà ead. c.* cùm omne. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia, ubi illa non obſtabat, ex ipſa epiſtola ſunt emendata, itemq́; in ſequenti capite.*

C. III.

Idem *in eadem epiſtola.*

SCriptura dicit: [*Quotieſcunque c enim ederitis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis, quoadusque veniat.*] Quotieſcunque ergo calicem in commemorationem Domini & paſſionis ejus offerimus, id, quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus. Sed vide *d*, frater chariſſime, ſi quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc ſervavit & tenuit, quod nos Dominus facere, & exemplo & magiſterio ſuo docuit, poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, ut calicem Domini cum vino miſtum, ſecundùm quod Dominus obtulit, offeramus.

C. IV. ¶ *Præter panem, vinum, & aquam in ſacramento nihil debet offerri.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *cap. 55.*

NOn oportet *e* aliquid aliud in ſacramento *f* offerri præter panem, vinum, & aqnam, quæ in typo Chriſti benedicuntur: quia dum in cruce penderet, de corpore ejus ſanguis effluxit, & aqua. Hæc tria unum ſunt in Chriſto Jeſu: hæc hoſtia & oblatio Dei in odorem ſuavitatis.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi tertio *g c. 24.*

IN *h* ſacramento *i* corporis & ſanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aquæ miſtum. *& infrà.* ¶ Nec ampliùs in ſacrificiis *k* offeratur, quàm de uvis & frumentis.

C. VI. ¶ *Oblationis ſacrificio uvas nemo conjungat.*

Item ex ſexta Synodo, *cap. 28. (an. 692. Conſtantinopoli.)*

DIdicimus, quòd in quibuſdam Eccleſiis Sacerdotes ſacrificio oblationis conjungant uvas, quæ ſecundùm uſum in altari offeruntur, & ſic ſimul utraque populò diſpenſent. Præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulteriùs faciat, ſed in remiſſionem peccatorum populo oblationem ſolam diſtribuat, & uvas ſeorſum benedictas populus, qui petiērit, accipiat, & fructuum 1 gratias agat.

¶ *Eſt quaſi ſumma quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquantò verba ſunt, ſed eodem ferè ſenſu.*

1 ¶ Et fructuum] *Græcè eſt,* πρὸς τὴν τοῦ δωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν: *id eſt,* ad reddendas gratias fructuum datori.

C. VII. ¶ *De his, qui ſacrificando variè errabant.*

Item Julius Papa *Epiſcopis per* 1 *Ægyptum.*

1 ¶ Per Ægyptum.] *Apud cæteros collectores legitur,* per Ægyptum miſſis. *Sed in Micrologo cap. 19. citatur ex eodem Julio Epiſcopis Ægypti. Eadem autem ferè habentur nunc in Bracharenſi 3. cap. 1. & ſententia ſummatim collecta in VVormacienſi, cap. 4.*

CUm *a* omne crimen atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipſa ſacrificii oblatione erratur? Audivimus enim quoſdam ſchiſmaticâ ambitione detentos, contra divinos ordines & Apoſtolicas inſtitutiones, lac pro vino in divinis ſacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Euchariſtiam populis pro complemento communionis porrigere: quoſdam etiam expreſſum 1 vinum in ſacramento Dominici calicis offerre: alios verò 2 pannum lineum muſto intinctum per totum annum reſervare, & in tempore ſacrificii partem ejus aquâ lavare, & ſic offerre. Quod quàm ſit Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini Eccleſiaſticæ adverſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipſa ſacramentorum myſteria proceſſerunt. Cùm enim magiſter veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret diſcipulis, non illis lac, ſed panem tantùm, & calicem ſub hoc ſacramento cognovimus dediſſe. Legitur enim in Evangelica veritate: [*Accepit* b *Jeſus panem & calicem, & benedicens dedit diſcipulis ſuis.*] Ceſſet ergo lac ſacrificando *c* offerri, quia manifeſtum & evidens Evangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum aliud offerri non licet *d*. Illud verò, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio teſtimonium recipit *e*, ubi Apoſtolis corpus ſuum & ſanguinem commendavit. Seorſum enim panis, & ſeorſum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illo tantùm diſcipulo, quem intinctâ buccellâ, magiſtri proditorem oſtenderet, non quæ ſacramenti hujus inſtitutionem ſignaret. Nam quòd de expreſſo botro, id eſt, de uvarum granis populus communicatur *f*, valdè eſt omnino confuſum: ſed ſi neceſſe ſit, botrus in calice comprimatur, & aquâ miſceatur: quia calix Dominicus, juxta canonum 3 præcepta, vino & aquâ permiſtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cùm in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini ſic miſcetur in calice Domini, ut miſtio illa non poſſit ſeparari. Nam *g* ſic

a *al. ſacrificio.* b *Polyc. ibid. Anſ. l. 9. c. 4.* c *Sentent. 4. diſt. 10. §. ſed video. Luc. 22. 1. Corinth. 11.* d *& viderit,] orig.* e *In cap. Græcæ Synodi.* f *al. ſanctuario.* g *Et in Afric. cap. 4.* h *Burch. l. 5. c. 3. & 4. Ivo p. 2. c. 13. & 14.* i *al. ſacramentis.* k *al. primitiis.*

a *Polyc. l. 3. tit. 9. Anſelm. l. 9. cap. 53. Burchard. l. 5. c. 1. Ivo p. 2. cap. 11. & 12. & 85. Pann. l. 1. c. 147.* b *Joan. 13.* c *al. in ſacrificio.* d *al. ſinit.* e *al. receperunt.* f *al. communicat.* g *Sent. 4. diſt. 10.*

vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti eſſe incipit ſine nobis. — Si verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Ergo, quando botrus ſolus offertur, in quo vini tantùm efficientia deſignatur, ſacramentum noſtræ ſalutis negligitur, quod per aquam ſignificatur. Non enim poteſt calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur. Et ideò, quia jam ex hoc plurima & multiplex majorum manavit ſententia 4, omnis deinceps talis error, atque præſumptio ceſſare debet: ne perverſorum inordinata compago ſtatum veritatis enervet. Et ideò nulli deinceps licitum ſit aliud in ſacrificiis divinis offerre, niſi juxta antiquorum ſententiam Conciliorum panem tantùm, & calicem vino & aquâ permiſtum. De cætero aliter, quàm præceptum eſt, faciens, tamdiu à ſacrificando ceſſabit, quamdiu legitimâ pœnitentiæ ſatisfactione correctus *a*, ad gradûs ſui officium redeat, quod amiſit.

1 ¶ Expreſſum vinum] *Sic apud Ivonem, & in Pannormia, & in Bracharenſi. In aliquot tamen vetuſtis eſt,* expreſſum botrum, *ut paulò inferiùs in hoc eodem capite. Sed Burchardus habet,* non expreſſum vinum.

2 ¶ Alios verò pannum] *Hæc uſque ad verſ.* Quod quàm ſit, *non ſunt in Bracharenſi: neque etiam illa,* ſed ſi neceſſe ſit, *uſque ad verſ.* quia.

3 ¶ Juxta canonum] *In Bracharenſi eſt,* juxta quod quidam Doctor differit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus ſup. eâd.* in ſanctificando.

4 ¶ Sententia,] *In Bracharenſi ſequitur,* quorum pietas in Deum religioſa ſacramentorum horum & efficientias copioſè diſſeruit, & inſtitutiones veriſſimè declaravit.

C. VIII. ¶ *Nulla oblatio corpori & ſanguini Chriſti comparari valet.*

Item Alexander Papa VI. *à Petro, epiſt. 1.*

2 ps NIhil *b* in ſacrificiis majus eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti: nec ulla oblatio hâc potior eſt, ſed hæc omnes præcellit: quæ purâ conſcientiâ Domino offerenda eſt, & purâ mente ſumenda, atque ab omnibus veneranda: & ſicut potior eſt cæteris, ita potiùs excoli & venerari debet.

C. IX. ¶ *Ante confecta myſteria pacem non debemus offerre.*

Item Innocentius Papa *Decentio Eugubino Epiſcopo ſalutem, epiſt. 1. cap. 1.*

3 ps PAcem igitur aſſeris ante confecta myſteria quoſdam populis impertiri, vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradere: cùm poſt omnia (quæ aperire non debeo) pax ſit neceſſariò indicenda, per quam conſtet populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe, pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur.

C. X. ¶ *Eccleſiaſticis liminibus careat miniſter, qui poſt conſecrationem communicare contemnit.*

Item Anacletus Papa *epiſt. 1.*

PEractâ *c* conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia.

¶ *Tribuebatur Calixto. Reſtitutum eſt Anacleto ex aliquot vetuſtis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacleto tribuitur etiam ſuprà de conſecr. diſt. 1.* Epiſcopus.

C. XI. ¶ *Quiſque Sacerdos, quoties Miſſam celebrat, toties ſacram communionem percipiat.*

Item ex Concilio Toletano XII. *cap. 5.*

4 ps RElatum *a* eſt nobis, quoſdam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiam ſumere, quot ſacrificia in uno die videntur offerre: ſed ſi in uno die plurima per ſe offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à communione ſuſpendant, & in ſola tantùm extrema *b* ſacrificii oblatione communionis ſanctæ gratiam ſumant: quaſi non ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandum, quoties corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti immolatio facta conſtiterit. Nam ecce Apoſtolus dicit: *c* [*Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?*] Certum eſt, quòd hi, qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt Dominici ſacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps divino altario ſacrificium oblaturus acceſſerit, & ſe a communione ſuſpenderit, ab ipſa, quâ ſe indecenter privavit, gratiâ communionis anno uno repulſum ſe noverit. Nam quale erit illud ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur? Ergo modis omnibus eſt tenendum, ut quotieſcunque ſacrificans corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti Domini noſtri in altario immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.

C. XII. ¶ *Corpus Chriſti ſine ejus ſanguine Sacerdos non debet accipere.*

Item Gelaſius Papa *Majorico & Joanni Epiſcopis.*

COmperimus *d* autem, quòd quidam ſumptâ tantummodo corporis ſacri portione à calice ſacri cruoris abſtineant. Qui proculdubio (quoniam neſcio quâ ſuperſtitione docentur obſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diviſio unius ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire.

¶ *De hoc capite notatum eſt ſup. 25. quæſt. 2. c. fin. apud Anſelmum, & in Polycarpo tit. 30. (nam in nono titulo eſt caput per ſe) eſſe partem epiſtolæ, quæ ibi refertur.*

C. XIII. ¶ *Euchariſtiæ communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur.*

Item Auguſtinus *de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 53.*

5 ps QUotidiè *e* Euchariſtiæ communionem percipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor: ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm purificari. Et ideò, quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lachrymis & orationibus: & confidens de Domini miſeratione, qui peccata piæ confeſſioni donare conſuevit, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. *Idem epiſt. 118. cap. 3.* ¶ Dixerit *f* quiſpiam, non quotidie accipiendam Euchariſtiam: alius affirmet quotidie: faciat unuſquiſque, quod ſecundùm fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & ſanguinem Domini, ſi ſaluberrimum ſacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter ſe, aut quiſquam eorum ſe alteri præpoſuit, Zacchæus *g* & ille centu-

a *al. correptus.* b *Burch. l. 5. c. 5. Ivo part. 2. cap. 15. & 68.* c *Suprà de conſecr. diſt. 1. omnes fideles. Burch. l. 3. c. 77.*

a *Ivo part. 2. c. 114.* b *al. extremi.* c *1. Cor. 10.* d *Micrologus c. 19. Algerus l. 2. cap. 8. Polyc. l. 3. tit. 9. & 30. Anſelm. l. 6. cap. 147. Ivo p. 2. c. 89.* e *Valfrid. de rebus Eccl. cap. 18. Sent. 4. diſt. 12. Alger. l. 1. c. 22. & 20. Polyc. l. 3. tit. 16. Anſ. l. 3. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Ivo p. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150.* f *Amalar. de Eccleſ. offic. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibid. gloſſ. ord. Eugippus.* g *Luc. 19. Matth. 8.*

o, cùm alter eorum gaudens in domum ſuam ſuſce-it *a* Dominum, alter dixit: [*Non ſum dignus, ut intres b tectum meum.*] Ambo honorificantes Salvatorem iverſo, & quaſi contrario modo, ambo peccatis miſeri, mbo miſericordiam conſecuti. Ad hoc 1 valet, quòd nanna *b* ſecundùm propriam voluntatem in ore cuuſque ſapiebat.

¶ *Caput hoc ex duobus B. Auguſtini locis confectum, & in ummam redactum, ex iiſdem, ubi opus eſſe viſum eſt, & emenlatum eſt, & auctum. Algerus autem & Valfridus Strabo ciant uſque ad verſ.* Idem. *ex Gennadio Maſſilienſi Presbytero, uem B. etiam Thomas quodlib. 12. art. 10. facit auctorem libri le Eccleſiaſticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magiſter Sent. lib. 2. diſt. 8.*

1 ¶ Ad hoc valet,] *Locus integer legendus eſt in originali.*

C. [illegible], *cœleſtis ſacramenti medicinam ſemper accipiat.*

Item Ambroſius *lib. 4. de ſacramentis, cap. ult.*

SI *c* quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur; debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur. Quî ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.

C. XV. ¶ *Non abſtineat à corpore Domini, niſi qui excommunicari meretur.*

Item Hilarius Epiſcopus.

SI *d* non ſunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare.

¶ *Cæteri etiam collectores & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Auguſtinum epiſtolâ 118. habentur:* Si peccata tanta non ſunt, ut excommunicandus quiſquam homo judicetur, non ſe debet à medicina Dominici corporis ſeparare: *nec multò aliter apud Bedam, 1. Cor. 11.*

C. XVI. ¶ *Ter in anno quiſque fidelium communicet.*

Item Fabianus Papa *ait: (fortè* Concil. Turonenſe III. *c. 50. an. 813. in Galliâ.)*

ETſi non *e* frequentiùs, ſaltem in anno ter laici homines communicent (niſi fortè quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur) in Paſcha videlicet, & Pentecoſte, & Natali Domini.

¶ *Apud eoſdem collectores eodem modo citatur. Verùm præter ultima verba,* in Paſcha videlicet, &c. *habentur in Concilio Turonenſi tertio, c. 50. & Capit. l. 2. c. 45.*

C. XVII. ¶ *Etiam in cœna Domini ſacram communionem debemus accipere.*

Item Soter Papa *f ait.*

IN *g* cœna Domini à quibuſdam perceptio Euchariſtiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibitum eſt) percipienda ſit, Eccleſiaſticus uſus demonſtrat: cùm etiam pœnitentes eâdem die ad percipienda corporis & ſanguinis Dominici ſacramenta reconcilientur.

C. XVIII. ¶ *Projiciatur ab Eccleſia, qui à communione ſacramenti ſe pro luxuria ſua avertit.*

Item ex Concilio *h* Martini Bracharenſis, *cap. 83.*

SI quis intrat in Eccleſiam Dei, & ſacras Scripturas audit, & pro luxuria ſua avertit ſe à communione ſacramenti, & in obſervandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, illum talem projiciendum de Eccleſia catholica eſſe decernimus, donec pœnitentiam agat, & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, ut poſſit communione 1 perceptâ indulgentiam promereri.

1 ¶ Communione perceptâ] *In recentioribus Conciliorum editionibus legitur:* ut poſſint communionem perceptâ indulgentiâ promereri. *Editiones verò antiquæ, & Vaticani codices habent ut Gratianus. Concilii Antiocheni capite ſecundo (unde videtur ſumptum) hæc ſunt verba:* καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης: *id eſt,* & implorantes conſequi veniam poſſint.

C. XIX. ¶ *Non habeantur Catholici, qui his tribus temporibus communicare deſinunt.* a

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 18.*

SEculares *b* qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

C. XX. ¶ *Corripiantur, qui in Eccleſia communicare contemnunt.*

In Concilio Toletano I. *c. 13.*

HI, qui intrant in Eccleſiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quòd ſi non communicant, ad pœnitentiam accedant. Si communicant, non ſemper abſtineant 1: ſi non fecerint, abſtineantur.

1 ¶ Abſtineant:] *In originali legitur,* abſtineantur, *quemadmodum in fine capitis, etiam in vetuſtis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio gloſſæ magis convenit verbo,* abſtineant.

C. XXI. ¶ *Ante ſanctam communionem à propria uxore quiſque contineat.*

Item ex Concilio Eliberitano, *(fortè Hibernenſi, an. 672.)*

OMnis *c* homo ante ſacram communionem à propria uxore abſtinere debet tribus, aut quatuor *d*, aut octo diebus: nec inter 1 Catholicos connumerabitur, qui in iſtis videlicet temporibus, Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini non communicaverit.

1 ¶ Nec inter] *Hæc uſque ad finem abſunt hoc loco à Burchardo & Ivone, ſuntq́ſumma quadam capitis,* Seculares. *ſuprà eâd.*

C. XXII. ¶ *Quare tres partes fiant ex corpore Chriſti.*

Item Sergius Papa *ait:*

6 TRiforme *e* eſt corpus Domini. Pars oblatæ 1 in
ps calicem miſſa, corpus Chriſti, quod jam reſurrexit, monſtrat. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram. Pars in altari uſque ad Miſſæ finem remanens, corpus jacens in ſepulchro: quia uſque ad finem ſeculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt.

1 ¶ Oblatæ] *Anteà legebatur,* oblata. *Emendatum eſt & hoc, & alia ex vetuſtis codicibus, gloſſa ordinaria, atque ex aliis ſcriptoribus indicatis.*

C. XXIII. ¶ *A quibus ſunt contrectanda ſacramenta Dominica.*

Item ait Clemens Papa, *epiſt. 2.*

7 TRibus *f* gradibus commiſſa ſunt ſacramenta di-
ps vinorum ſecretorum, id eſt, Presbytero, Diacono, & Miniſtro: qui cum timore & tremore Clerico-

a *al. ſuſceperit.* b *Sap. 16.* c *Alg. l. 1. c. 22. Sent. ibid. Polyc. ibid. Burch. l. 5. c. 19. Ivo p. 2. c. 28.* d *Alg. ibid. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 18. Ivo p. 2. c. 28. Rab. de inſt. Cleric. 31.* e *Sent. 4. diſt. 12. Polyc. ibid. Burch. l. 5. c. 17. Ivo part. 2. c. 27. Pann. l. 1. c. 151.* f *In Cabilon. 2. c. 47.* g *Polyc. ibid. Burch. l. 5. c. 20. Ivo p. 2. c. 30.* h *In cap. ſynod. Græcarum, ex Concilio Antiocheno, c. 2.*

a *al. parvipendunt.* b *Burch. l. 5. c. 23. Ivo part. 2. cap. 33.* c *Burch. l. 5. c. 22. Ivo p. 2. c. 32. Pann. l. 1. c. 152.* d *al. quinque aut ſeptem.* e *Gloſſa ordin. 1. Corinth. 11. Sent. 4. diſt. Amalarius lib. 3. c. 35. Alcuinus fol. 79. Micrologus cap. 17. Rabanus de inſt. Cler. cap. ult. Alg. l. 1. c. 19.* f *Ordo Romanus fol. 5. Panorm. lib. 1. c. 141.*

rum reliquias fragmentorum corporis Domini cuſtodire debent. *Item ibidem.* ¶ Tanta *a* in altario certè holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſerventur, ſed cum timore, & tremore, Clericorum diligentiâ conſumantur. Qui autem reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putent ſanctæ portione miſcere *b* cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum funditur. Si igitur manè Dominica portio editur, uſque ad ſextam jejunent miniſtri, qui eam conſumpſerunt: & ſi tertiâ vel quartâ horâ acceperint, jejunent uſque ad veſperam. Sic ſecretâ ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacramenta. *& infrà.* ¶ Præcipimus etiam, ne unquam extero *c* Clerico Eccleſiæ, ſive Laico de fragmentis oblationum Chriſti ponatur ad menſam. Unde ſcis tu, qui paſſim ſanctuarii *d* panes indignis impendis, unde nôſti, ſi à mulieribus mundi ſunt hi, quibus impendis? Hinc & David ab Abimelech Sacerdote interrogatus, cùm panem ſibi ad comedendum poſceret, ſi mundus eſſet à muliere, cùm ſe mundum ante triduum profiteretur, panes propoſitionis manducavit.

C. XXIV. ¶ *Inficiuntur, non mundantur ſceleroſi, qui communicare non deſinunt.*

Item Iſidorus *lib. 1. de ſummo bono, c. 24.*

8 ps QUi *e* ſcelerate vivunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant nil ad emundationem ſibi proficere, dicente Prophetâ: *f* [*Quid eſt, quòd dilectus meus fecit in domo mea ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas?*] & Apoſtolus: *g* [*Probet*, inquit, *ſemetipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.*]

C. XXV. ¶ *Damnationem, non ſalutem acquirunt, qui indignè Sacramentis Chriſti communicant.*

Item ex octava Synodo, *Baſilius* h *Epiſcopus dixit.*

TImorem docet nos Apoſtolus dicens: *i* [*Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.*] Fidem verò edocet nos ſermo Domini, dicens: [*Hoc* k *eſt corpus meum, quod pro vobis dabitur. Hoc facite in meam commemorationem.*] *& infrà.* ¶ Et Apoſtolus *l* de unigenito Dei filio: [*Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.*] Cùm ergo anima fidem habet his dictis, & conſiderat magnificentiam gloriæ ipſius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri uſque ad mortem pro noſtra vita; puto, quia provocari poſſit ad affectum, & dilectionem ipſius, & Dei patris, qui *m* unico filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. *& infrà.* ¶ Talem ergo affectum & fidem præparare debet in animo ſuo is, qui panem & calicem Domini percipit.

¶ *Hoc Baſilii caput eſt ex verſione Ruffini, c. 70. quibuſdam tamen omiſſis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejuſdem locis, ut alibi dictum eſt, videtur poſſe colligi, regulas illas beati Baſilii poſt octavam Synodum in codice, quo Gratianus uſus eſt, fuiſſe collocatas.*

C. XXVI. ¶ *Non à quo, ſed ante quem offeratur, conſiderandum eſt.*

Item Auguſtinus *in lib. quæſtionum Numerorum, quæſt. 30.*

ET dixit Dominus ad *a* Moyſen, & ad Eleazarum filium Aaron Sacerdotem: [*Tollite thuribula ærea è medio exuſtorum; & ignem alienum hunc ſeminate* b *ibi: quia ſanctificaverunt thuribula peccatorum horum in animabus* 1 *ſuis: & fac ea laminas ductiles, circumpoſitionem altari, quoniam oblata ſunt ante Dominum, & ſanctificata ſunt, & facta ſunt in ſignum filiis Iſraël.*] *c* Sed notandum novo modo dicta ſanctificata pœna eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum eſt cæteris, quo timerent. Circumpoſitionem autem altari cur ex eis fieri voluit, addidit, dicens: [*quoniam oblata ſunt ante Dominum, & ſanctificata facta ſunt in ſignum filiis Iſraël.*] Non ergo in eis probari voluit, quòd à talibus oblata ſunt, ſed hoc potiùs attendi, ante quem oblata ſint, id eſt, quia ante Dominum, ut plùs in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata ſunt, quàm peſſimum meritum eorum, à quibus oblata ſunt.

1 ¶ In animabus ſuis:] *Apud B. Auguſtinum legitur,* in manibus ſuis: *ſed apud Septuaginta, quos ille ſequi ſolet, eſt,* ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

C. XXVII. ¶ *Pœnitentia ejus, cujus negligentiâ de Chriſti ſanguine aliquid ſtillat.*

Item ex decreto Papæ Pii, (*imò* Theodori, *an. 680. in Angliâ.*)

9 ps SI *d* per negligentiam aliquid de ſanguine *e* Domini ſtillaverit in terram, linguâ lambetur, & tabula radetur Si non fuerit tabula ut non conculcetur, locus corradetur, & igne conſumetur, & cinis intra altare recondetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat: Si ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si uſque ad tertium, novem diebus pœniteat. Si uſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito: & aqua ablutionis ſumatur, & juxta altare recondatur.

C. XXVIII. ¶ *Quæ pœnitentia ſit imponenda ei, qui ſacramentum evomit.*

Item ex pœnitentiali Bedæ Presbyteri, *c. de ebrietate.*

SI per ebrietatem *f*, vel voracitatem Euchariſtiam evomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi Laicus eſt: Clerici, vel Monachi, ſeu Diaconi, & Presbyteri ſeptuaginta diebus pœniteant: Epiſcopi nonaginta. Si pro *g* infirmitatis cauſa evomuerint, ſeptem diebus pœniteant.

¶ *Apud Bedam & collectores nonnihil varietatis eſt, potiſſimùm in dierum numero, qui apud Bedam omnino diſtinctior eſt.*

C. XXIX. ¶ *Sacerdotes non niſi per ſe divina ſacramenta miniſtrent.*

Item ex Concilio Rhemenſi, *c. 2.*

10 ps PErvenit *h* ad notitiam noſtram, quòd quidam Presbyteri in tantum parvipendant divina myſteria, ut Laico, vel fœminæ ſacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus prohibetur, ne ſacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis ſancta Sanctorum committuntur. Quod quàm ſit horribile, quámque deteſtabile, omnium religioſorum animadvertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præſumptio ulteriùs fiat: ſed omnimodis Presbyter per ſemetipſum infirmum communicet. Quòd ſi aliter fecerit, gradûs ſui periculo ſubjacebit.

a *Ordo Romanus fol. 87. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 11. Ivo p. 2. c. 21. & 64. & 76. Pann. l. 1. c. 149.* b *al. commiſceri.* c *excommunicato*] *orig.* d *al. ſacrarii.* e *Infrà diſt. 4. qui in maternis. §. qui ſceleratè.* f *Hier. 11.* g *1. Cor. 11.* h *Ex Baſilii regulis brevioribus, c. 172.* i *1. Cor. 11.* k *Luc. 22.* l *Philip. 2.* m *Joan. 3.*

a *Num. 16.* b *ſemina*] *orig.* c *Omittuntur aliquot verba.* d *Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 47. Ivo p. 2. c. 56. Pannorm. l. 1. c. 156.* e *al. calice.* f *Burch. l. 5. c. 46. Ivo part. 2. cap. 55. Pann. l. 1. c. 155.* g *al. ex.* h *Burch. l. 5. c. 30. Ivo p. 2. c. 30. Pann. l. 1. c. 154*

C. XXX.

C. XXX. ¶ *Quando celebratur Miſſa, Presbyterium Laicus ingredi non præſumat.*

Item Clemens Papa, (*imò* Eugenius II. *in Synodo Rom. c.33.an.826. Romæ.*)

11 ps SAcerdotum *a*, aliorumque Clericorum Eccleſiis ſervientium honores à Laicorum loco diſcretè apparere convenit. Quamobrem nulli Laicorum liceat in eo loco, ubi Sacerdotes, & reliqui Clerici conſiſtunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando Miſſa celebratur, conſiſtere, ut liberè ac honorificè poſſint ſacra officia exercere *b*.

¶ *Extat caput hoc in Synodo Eugenii II. (ex qua etiam citat Anſelmus) itemq; in Synodo Leonis IV. c.33. & in 7. lib. Capit. c. 278.*

C. XXXI. ¶ *Sicut in Metropolitana Eccleſia, ita ubique Miſſarum ſolennia celebrentur.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *c.1. (an.517. in Hiſpaniâ.)*

12 ps INſtitutio *c* Miſſarum, ſicut in Metropolitana Eccleſia agitur, ita in Dei nomine in omnibus 1 provinciis tam ipſius Miſſæ ordo, quàm pſallendi *d*, vel miniſtrandi conſuetudo ſervetur.

1 ¶ Omnibus provinciis] *In Concilio ipſo legitur,* In Tarraconenſi provincia: *apud Burch. verò & Ivonem,* in omnibus comprovincialibus Eccleſiis.

C. XXXII. ¶ *Quid ſit Sacrificium, quid ſit Sacramentum.*

Item Auguſtinus *in lib. 10. de civit. Dei, c.5.*

13 ps SAcrificium 1 viſibile *e*, inviſibile eſt ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum. *Item alibi.* ¶ Sacramentum 2 eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma.

1 ¶ Sacrificium] *In originali, & apud Lanfrancum, & Ivonem eſt:* Sacrificium ergo viſibile inviſibilis ſacrificii ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Sacramentum] *In libro de catechizandis rudibus, c.26. hæc leguntur:* De ſacramento ſanè, quod accepit, cùm ei benè commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum divinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inviſibiles in eis honorari. *In epiſtola autem 166. hæc:* Si autem malus eſt, operatur per illum Deus viſibilem ſacramenti formam: ipſe autem donat inviſibilem gratiam. *Ex quibus locis videtur colligi potuiſſe vulgata iſta ſacramenti definitio.*

C. XXXIII. ¶ *Quid ſit ſignum.*

Idem *in lib. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 1.*

SIgnum *f* eſt res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cognitionem *g* venire.

C. XXXIV. ¶ *Poſt conſecrationem non ſubſtantia, ſed ſpecies remanet.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paſchali ait:*

SPecies *h* & ſimilitudo illarum rerum vocabula ſunt, quæ antè fuerunt, ſcilicet panis & vini. Unde in fine cujuſdam *i* Miſſæ oratur, & dicitur: [*Perficiant in nobis, quæſumus Domine, tua ſacramenta quod continent, ut quod* k *nunc ſpecie gerimus, rerum veritate capiamus.*] Poſtulat quippe Sacerdos, ut corpus Chriſti, quod ſub ſpecie panis & vini nunc geritur, manifeſtâ viſione, ſicut verà eſt, quandoque capiatur. De qua viſione Dominus in Evangelio ſecundùm Joannem ait: *a* [*Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.*] Quamvis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & ſanguinis veritatem, ipſam eorundem efficientiam, id eſt, peccatorum remiſſionem.

¶ *Ivo citat ex Lanfranco, apud quem habetur continenter poſt verba Gregorii allata ex homilia Paſchali, quemadmodum & multa alia ſequentia, quæ à Gratiano ex aliis auctoribus citantur, apud eundem Lanfrancum & Algerum extant, & interdum copioſiùs, quàm apud Ivonem & Gratianum.*

C. XXXV. ¶ *Viſibiles creaturæ in Chriſti corpus & ſanguinem inviſibiliter convertuntur.*

Item Euſebius Emiſſenus. *b*

14 ps QUia *c* corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſarium erat, ut die Cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis ſui conſecraret: ut coleretur jugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana, & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiam redemptionis oblatio, & perennis victima illa viveret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia, verè unica & perfecta hoſtia, fide æſtimanda, non ſpecie; nec exteriori cenſenda viſu, ſed interiori affectu. Unde meritò cœleſtis confirmat auctoritas: quia [*caro* d *mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*] ¶ Recedat *e* ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem, qui auctor eſt muneris, ipſe etiam teſtis eſt veritatis. Nam inviſibilis *f* Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui verbo ſuo ſecretâ poteſtate convertit, ita dicens: [*Accipite, & comedite: hoc eſt enim corpus meum:*] & ſanctificatione repetitâ, [*Accipite, & bibite, hic eſt ſanguis meus.*] Ergo ſicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cœlorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum: ita pari poteſtate in ſpiritualibus ſacramentis, ubi 1 præcipit virtus, ſervit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis divinæ benedictionis operetur, attende: &, ut *g* tibi novum & impoſſibile videri non debeat, quòd in Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia convertuntur, teipſum, qui jam in Chriſto es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à miſericordia, à ſalutis via intrinſecùs mortuus exulabas: ſubitò initiatus Chriſti legibus, & ſalutaribus myſteriis innovatus, in corpus Eccleſiæ, non videndo ſed credendo, tranſiliviſti, & de filio perditionis adoptivus Dei filius fieri occultâ puritate meruiſti: in menſura viſibili permanens, major factus es teipſo inviſibiliter, ſine quantitatis augmento, cùm ipſe atque idem eſſes, multò aliter *h* fidei proceſſibus extitiſti: in exteriori nihil additum eſt, & totum in interiori mutatum eſt: ac ſi homo Chriſti filius effectus, & Chriſtus in hominis mente formatus eſt. Sicut ergo ſine corporali ſenſu, præteritâ vilitate depoſitâ, ſubitò novam indutus es dignitatem, & ſicut hoc *i*, quòd in te Deus læſa curavit, infecta diluit, immaculata *k* deterſit, non ſunt oculis, nec *l* ſenſibus tuis credita: ita cùm reverendum altare cœleſtibus cibis ſatiandus aſcendis, ſacrum Dei tui corpus & ſanguinem fide reſpice, honora, mirare, mente continge, cordis manu ſuſcipe, & maximè hauſtu interiore aſſume.

a *Concor. 6. Syn. c. 69. Turonicum 2. c. 4. extrà de vita & honeſtate cler. c. 1. Anſelm. lib. 5. cap. 78.* b *al. exerceri] al. celebrari.* c *ſup. d. 12. c. 13. Burch. l. 3. c. 66. Ivo p. 3. c. 68.* d *al. pſallendo vel miniſtrando.* e *Sentent. 4. diſt. 1. & 8. Lanfrancus contra Berengarium, epiſt. 166. Algerus l. 1. c. 4. Ivo part. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 130.* f *Lanfrancus ibid. Algerus l. 1. c. 4. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 131.* g *al. cogitationem.* h *Lanfrancus ibid. Guitmundus l. 2. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 132.* i *In Sab. 4. temp. Septemb.* k *al. qua.*

a *Joan. 14.* b *Inter opera B. Hieron. tom. 9. al. 4. in ſerm. de corp. & ſang. Domini. Al. Eucherius Lugdunenſis.* c *Sent. 4. diſt. 8. Alger. l. 1. c. 16. & 15. Ivo part. 2. cap. 4.* d *Joann. 5.* e *Sent. 4. diſt. 10. Pannor. l, 1. c. 129. Paſch. in epiſt. ad Frandegardum ex Euſec. Emiſ.* f *al. viſibilis.* g *al. quomodo.* h *al. aliter.* i *al. hac qua.* k *maculata] vera lectio.* l *al. ſed.*

1 ¶ Ubi præcipit] *Sic apud Ivonem, & in Pannormia. Apud Paſchaſium legitur,* ubi præcipit virtus, rei ſervit effectus: *& fortaſſe loco dictionis,* ubi, *legendum eſt*, verbi. *In vetuſtiore editione homiliar. eſt,* verbis præbet virtus, & rei ſervit effectus. *In recentiore autem,* verbo præbetur virtus, & rei ſervit effectus. *Multa verò aliis locis ſunt partim ex originali, partim ex Ivone emendata.*

C. XXXVI. ¶ *Quare in ſpecie panis & vini ſacramentum ſuum Chriſtus nobis miniſtravit.*

Item Auguſtinus.

QUia paſſus eſt Dominus pro nobis, commendavit *a* nobis in iſto ſacramento corpus & ſanguinem ſuum, quod etiam fecit & nos ipſos. Nam & nos ipſius corpus facti ſumus, & per miſericordiam ejus, quod accipimus, nos ſumus. Recordamini: & vos non fuiſtis, & creati eſtis: ad aream Dominicam comportati eſtis laboribus boum, id eſt, annuntiantium Evangelium, triturati eſtis: quando catechumeni deferabamini, in horreo ſervabamini, nomina veſtra dediſtis, cœpiſtis moli jejuniis, & exorciſmis: poſteà ad aquam veniſtis, & conſperſi eſtis, & panis Dominicus facti eſtis. Ecce, quod accepiſtis. Quomodo ergò videtis eſſe unum, quod factum eſt, ſic unum eſtote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam ſpem, individuam charitatem. Hæretici, quando hoc accipiunt teſtimonium, contra ſe accipiunt, quia illi quærunt diviſionem, cùm panis iſte indicet unitatem: ſic & vinum in multis racemis fuit, & modò unum eſt, unum 1 eſt in ſuavitate calicis poſt preſſuram torcularis. Et vos poſt illa jejunia, poſt labores, poſt humilitatem & contritionem cordis, jam in nomine Chriſti, tanquam ad calicem Domini veniſtis: & ibi vos eſtis in menſâ, & ibi vos eſtis in calice, nobiſcum vos eſtis. Simul enim hoc ſumimus, ſimul bibimus, quia ſimul vivimus. *Item in ſermone de Infantibus.* ¶ Ita *b* Dominus Jeſus Chriſtus nos ſignificavit, nos ad ſe pertinere voluit, myſterium pacis, & unitatis noſtræ in ſua menſa conſecravit. Qui *c* accipit myſterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe. Nulli 2 eſt *d* aliquatenùs ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis & ſanguinis Dominici fieri participem, quando in baptiſmate membrum efficitur Chriſti, nec alienari ab illius panis, caliciſque conſortio, etiamſi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc ſeculo in unitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur, quando in ſe *e* hoc, quod illud ſacramentum ſignificat, invenit *f*.

¶ *Beda ad c.10. primæ ad Corinthios citat ex ſermone de ſacramentis fidelium, feriâ 2. Paſchæ, neque multò aliter Ivo.*

1 ¶ Unum eſt] *Ita emendatum eſt hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Hujus verò lectionis veſtigium erat in manuſcriptis, & apud Ivonem. In vulgatis legebatur*, Vinum in ſua nativitate, calix poſt, &c.

2 ¶ Nulli eſt] *Hæc uſque ad finem habentur infr. diſt.4. c.* nulli. *& in Polycarpo citantur ex Innocentio.*

C. XXXVII. ¶ *Dum Hoſtia frangitur, paſſio Chriſti ad memoriam redit.*

Item *in libro ſententiarum Proſperi, (imò Lanfrancus contra Berengarium an. 1059. in Angliâ.)*

CUm *g* frangitur *h* Hoſtia, dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejuſque ſanguinis de latere effuſio deſignatur?

¶ *Apud Lanfrancum (apud quem ferè habentur, quæ à Gratiano citantur ex lib. ſententiarum Proſperi, aut ex Auguſt. in ſententiarum Proſperi) hæc antecedunt:* Sacramenta enim illarum rerum, quarum ſunt ſacramenta, ſemper ſimilitudinem gerunt, ſicut in ſacramento, de quo hæc quæſtio ventilatur, dum frangitur Hoſtia, &c.

C. XXXVIII. ¶ *De veritate corporis & ſanguinis Chriſti ambigere non licet.*

Item Leo *a* Epiſcopus, *& ſancta Synodus, quæ in urbe Romana convenit, Clero honoratus, & plebi conſiſtenti Conſtantinopoli, ita ſcribit:*

15 IN quibus *b* iſti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus deſidiæ torpore jacuêre? ut nec auditu diſcerent, vel lectione cognoſcerent, quod in Eccleſia Dei in omnium ore tam conſonum eſt, ut nec ab infantium linguis veritas corporis & ſanguinis Chriſti inter communis ſacramenta fidei taceatur: quia in illa myſtica diſtributione ſpiritalis alimoniæ hoc impertitur, hoc ſumitur, ut accipientes virtutem cœleſtis cibi, in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus? Idem *c* eſt 1 cibus refectionis, & cibus ſanguinis. Sicut enim caro Domini verè eſt cibus, ita ſanguis verè noſter eſt potus. *Idem.* Eſt etiam corpus de quo dictum eſt: *d* [*Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*] Circa *e* hoc corpus aquilæ ſunt, quæ alis circumvolitant ſpiritualibus. *Idem.* Unde *f* & corpus Chriſti edimus, ut vitæ æternæ poſſimus eſſe participes. *Idem.* Cujus 2 clarè *g* argumentis utimur, ſuis utamur exemplis, incarnationiſque exemplo aſtruamus myſterii veritatem. *& infrà.* ¶ Quid *h* hîc quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus Chriſtus partus ex Virgine?

1 ¶ Idem eſt cibus] *In aliquot vetuſtis codicibus:* Idem Leo Papa. Eſt cibus, &c. *Eundemq; Leonem citat Anſelmus. Cæterùm apud B. Leonem non ſunt inventa, ſed apud B. Ambroſium, cujus etiam ſunt ſequentia variis ex locis collecta.*

2 ¶ Cujus clarè] *Gratianus infrà c.* revera, *ſic refert ex Ambroſio:* ſed quid argumentis utimur? ſuis utamur exemplis, incarnationis, &c. *Et ita etiam Algerus. Ivo reliqua eodem modo, tantummodò in hoc diſcrepat, quòd habet,* incarnationiſque novitate. *Sed retenta eſt Gratiani lectio, cùm ob gloſſam, tum quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano, ubi expoſitam à ſe catholicam veritatem confirmat B. Ambroſii verbis.*

C. XXXIX. ¶ *Non naturâ naſcitur, ſed conſecratione nobis conficitur corpus & ſanguis Chriſti.*

Item Ambroſius *in libro de catechizandis rudibus.*

PAnis *i* & calix non quâlibet, ſed certâ conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde quod ita fit nobis, quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt reſurrectionis, non ſacramentum religionis: non quòd benedicimus, gratiaſque agimus Domino in omni ejus munere, non tantùm ſpiritali, verùm etiam corporali.

¶ *Ivo citat ex Auguſtino in libro de catechizandis rudibus. Beda ad cap. 10. primæ ad Corinthios, & Algerus citant ex B. Auguſtino contra Fauſtum, habeturq; in libro 20. contra Fau-*

a *Inf. eâdem commendavit. Beda 1. Cor. 10. Alg. l. 1. c. 3. & alibi. Ivo p. 2. c. 1.* b *Beda ibid. paulò ſuperiùs ex Aug. in ſerm. ad infantes ad altare de ſacramento.* c *Inf. eâd. qui manducat. Sent. 4. diſt. 8.* d *Inf. diſt. 4. nulli. Sentent. 4. diſt. 9. Polyc. l. 3. tit. 10.* e *al. ipſe.* f *al. invenitur.* g *al. Dum.* h *Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 40.*

a *Leo 1. epiſt. 23. al. 22.* b *Anſ. l. 9. c. 6. & 7.* c *al. Item. Eſt cibus.* d *Joan. 6.* e *Ambr. in c. 17. Lucæ l. 8. c. 7.* f *ad c. 22. Lucæ. l. 10. c. 9.* g *De iis, qui initiantur, c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Infr. eâd. reverà.* h *Sen. 4. diſt. 10.* i *Beda 1. Cor. 10. Alcuinus de div. offic. fo. 17. Alger. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 2. c. 1. Pannorm. lib. 1. c. 123.*

ſtum

um, c. 13. Verùm apud Algerum & Ivonem eſt in ſummam re- actum: apud Gratianum multis prætereà locis depravatum, quæ b gloſſam correcta non ſunt. Verba B. Auguſtini ſunt hæc: Noſter autem panis & calix non quilibet, quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum, ſicut illi deſipiunt, ſed certâ conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde, quod non ita fit, quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non ſacramentum religionis: niſi, quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non ſolùm ſpirituali, verùm etiam corporali.

C. XL. ¶ *Quod ante benedictionem panis & vinum eſt, poſt benedictionem eſt corpus & ſanguis Chriſti.*

Idem Ambroſius *in libr. de iis, qui myſteriis initiantur, c. 9.*

ANte *a* benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur: poſt benedictionem *b* corpus ſignificatur. *Item ibidem.* ¶ In illo ſacramento Chriſtus eſt. *Item lib. 4. de ſacramentis, cap. 5.* ¶ Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum.

C. XLI. ¶ *Sub ſpecie panis & vini inviſibilem Chriſti carnem & ſanguinem honoramus.*

Item Auguſtinus *in* c *libro ſententiarum Proſperi.*

NOs *d* autem in ſpecie panis & vini, quam videmus, res inviſibiles, id eſt, Chriſti carnem & ſanguinem honoramus: nec ſimiliter comprehendimus *e* has duas ſpecies, ex quibus conſecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante conſecrationem comprehendebamus *f*: cùm fideliter fateamur ante conſecrationem eſſe panem & vinum 1, quod natura formavit: poſt conſecrationem verò Chriſti carnem & ſanguinem, quod benedictio conſecravit.

1 ¶ Et vinum,] *Apud Lanfrancum, dum verba Auguſtini in libro de catechizandis rudibus ab adverſario ſibi objecta interpretatur, ſic legitur:* eſſe panem, vinumque, id eſt, eas res, quas natura formavit, inter ſacrandum verò converti in Chriſti carnem & ſanguinem, quas utraſque res benedictio conſecravit. *Ivo autem habet ferè ut Gratianus.*

C. XLII. ¶ *Confeſſio* g *Berengarii.*

16 ps EGo *h* Berengarius indignus ſancti Mauritii Andegavenſis Eccleſiæ Diaconus, (Decanus) cognoſcens veram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipuè eam, de qua hactenus infamatus ſum, quæ aſtruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodò ſacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe, nec poſſe ſenſualiter, niſi in ſolo ſacramento manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Romanæ, & Apoſtolicæ ſedi, & ore & corde profiteor de ſacramentis Dominicæ menſæ eandem fidem me tenere, quam Dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc ſancta Synodus auctoritate Evangelicâ & Apoſtolicâ tenendam tradidit, mihique firmavit *i*: ſcilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolùm ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolùm ſacramento *a*, ſed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; jurans per ſanctam, & homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Chriſti Evangelia. Eos verò, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuntio. Quòd ſi ego ipſe aliquando contra hæc aliquid ſentire aut prædicare præſumpſero, ſubjaceam canonum ſeveritati. Lecto, & perlecto ſponte ſubſcripſi. ¶ Hanc *b* confeſſionem fidei de corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti à Berengario Romæ coram CXIII. Epiſcopis factam, miſit Papa Nicolaus per urbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcunque loca fama pravitatis ejus pervenire antè potuit: ut Eccleſiæ, quæ priùs doluerant de averſo atque perverſo 1, poſteà gauderent de reverſo atque converſo.

¶ *In regeſto Gregorii VII. lib. 3. & 6. in Synodo, an. Domini 1079. habetur alia ejuſdem Berengarii abjuratio. Cui repetitioni quid cauſam dederit, exponitur in ſcholiis Conciliorum, quæ Coloniæ quatuor tomis ſunt impreſſa.*

1 ¶ Perverſo,] *Ita etiam Ivo. Lanfrancus habet,* adverſo.

C. XLIII. ¶ *Quare Elementorum ſpecies reſerventur, cùm verè ſit corpus Chriſti & ſanguis.*

Item Ambroſius *in libro de Officiis.*

FOrtè *c* dicas, quomodo vera caro, quomodo verus ſanguis, qui ſimilitudinem non 1 video carnis, non video ſanguinis veritatem? Primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur, ut poſſit mutare, & convertere genera & inſtituta naturæ. Deinde, ubi non tulerunt ſermonem Chriſti diſcipuli ejus, ſed audientes, quòd *d* carnem ſuam daret manducare, & ſanguinem ſuum bibendum, recedebant, ſolus autem Petrus dixit: [*Verba vitæ æternæ habes: & ego à te quò recedam?*] Ne igitur plures hoc dicerent, & veluti quidam eſſet horror cruoris, ſed maneret gratia redemptoris *e*, ideò in ſimilitudine quidem accipis ſacramentum, ſed veræ naturæ gratiam, virtutemque conſequeris: [*Ego* f *ſum*, inquit, *panis vivus, qui de cœlo deſcendi.*]

1 ¶ Non video] *Eodem ferè modo eſt apud Ivonem. In originali autem, nec multò ſecùs apud Lanfrancum, hic locus ſic habet:* Fortè dicas: quomodo vera? qui ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem.

C. XLIV. ¶ *Non carnaliter, ſed ſpiritualiter Chriſti corpus & ſanguinem debemus accipere.*

Item Auguſtinus *in expoſitione Pſal. 54.*

PRima *g* quidem, *inquit*, hæreſis in diſcipulis Chriſti, velut à duritia ejus ſermonis facta eſt. Cùm enim diceret: [*Niſi* h *quis manducaverit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit vitam æternam:*] illi non intelligentes dixerunt ad invicem: [*Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire?*] dicentes, quia durus eſt hic ſermo, ſeparaverunt ſe ab illo: remanſit cum duodecim. Diſcedentibus *i* illis inſtruxit eos, qui remanſerunt. Spiritus eſt, inquit, qui vivificat: caro nihil prodeſt: verba, quæ locutus ſum ad vos, ſpiritus & vita ſunt. Intellexiſtis ſpiritualiter? Spiritus & vita ſunt. Intellexiſtis carnaliter? etiamſi ſic illa ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt ſpiritus & vita, qui ſpiritualiter non intelligis. Spiritualiter intelligite,

a *Infrà eâd. reverà. Sent. 4. diſt. 10. Alg. l. 1. c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Pann. l. 1. c. 124.* b *al. conſecrationem.* c *Habetur apud Lanfrancum ex Auguſt. in lib. de catechiz. rudib.* d *Caſſiod. in Pſ. 109. Sent. qui ibidem. Alg. l. 1. c. 7. & 10. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 125.* e *pendimus] vera lectio.* f *pendebamus:] vera lectio.* g *al. juramentum.* h *Ex actis Synod. Rom. ſub Nic. II. an. 1059. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Sent. 4. diſt. 12. Ivo p. 2. c. 10. Pann. l. 1. c. 126.* i *al. formavit.*

a *al. in ſacramento.* b *Lanfranc. & Ivo ibid.* c *L. 6. de ſacramentis, c. 1. & ex eo Lanfrancus, & Ivo, ſed paulò aliter. Lanfrancus ibid. Ivo p. 2. c. 7. Pann. lib. 1. c. 127.* d *Joan. 6.* e *al. redemptionis.* f *Joan. 6.* g *Lanfrancus ibid. Alg. l. 1. c. 11. & 12. Ivo p. 2. c. 8. Pann. lib. 1. c. 133. Sent. 4. diſtinct. 10.* h *Joan. 6.* i *Tract. 27. in Joan. & in Pſal. 98. in Pſal. 54.*

quæ locutus ſum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum *a* aliquod vobis commendavi: ſpiritaliter intellectum vivificabit vos; caro autem non prodeſt quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt? Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere 1 venditur, aut in macello dilaniatur [*Sciens autem Jeſus, ait: hoc vos ſcandalizat, quia dixi, do vobis carnem meam manducare, & ſanguinem meum bibere? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, ubi prius erat?*] Quid eſt hoc? Hinc ſolvit, quod illos moverat: hinc aperit, unde fuerant ſcandalizati: hinc planè, ſi intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus ſuum. Ille autem dixit ſe aſcenſurum in cœlum, utique integrum. Cûm videritis filium hominis aſcendentem, ubi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis, erogat corpus ſuum: vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non conſumitur morſibus. *Item tractatu 30. in Joannem.* ¶ Donec ſeculum finiatur, furſum eſt Dominus: ſed tamen hîc etiam nobiſcum eſt veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo reſurrexit, uno loco eſſe oportet: veritas autem ejus ubique diffuſa eſt.

1 ¶ In cadavere venditur,] *Ita etiam Algerus & Ivo: apud quem totum hoc caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur, ſcilicet hinc inde collectum, verbis interdum tranſpoſitis, in ſummam redactis, mutatis. Beatus autem Auguſtinus & Lanfrancus hoc loco ſic habent,* quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur: non quomodo ſpiritu vegetatur.

C. XLV. ¶ *Quomodo Chriſti corpus, quod in cruce pependit, accipitur, & quomodo non.*

Item Auguſtinus *in epiſtola ad Irenæum.*

NOn hoc *b* corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt illi, qui me crucifigent: ipſum quidem, & non ipſum: ipſum inviſibiliter, & non ipſum viſibiliter. Unde & ſubditur: & ſi neceſſe eſt, illud viſibiliter celebrari, neceſſe eſt tamen illud inviſibiliter intelligi.

¶ *Eodem modo & bis citat & ferè etiam refert Algerus, id eſt, ex Auguſtino ad Irenæum. Ivo part. 2. c. 9. refert eodem modo: ſed citat ex homilia in Pſal. 98. (ſic enim corrigendum eſt mendum ex c. 8.) ex qua etiam Beda affert propria verba ad 11. cap. primæ ad Corinthios c. Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario Catholicis objiciebantur, plenius explicat, quàm in hoc capite fiat; potiſſimum, ubi incipit exponere fidem ſanctæ Eccleſiæ. Hoc idem ferè habetur in epiſtola Ivonis Epiſcopi Carnotenſis ad Haymericum, eadem B. Auguſtini verba in Pſal. 95. interpretantis: quæ epiſtola habetur impreſſa apud Joannem Garetium, & alibi.*

C. XLVI. ¶ *Quid ſit corpus Chriſti manducare, & ſanguinem ejus bibere.*

Item Auguſtinus *in ſermone de verbis Evangelii.*

QUid *d* eſt Chriſtum manducare? non hoc ſolum eſt, in ſacramento corpus ejus accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apoſtolus: *e* [*Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè, judicium ſibi manducat & bibit.*] Sed quomodo manducandus eſt Chriſtus? Quomodo ipſe dixit: [*Qui* f *manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.*] Si 1 itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, tunc bibit. Qui autem non in me manet, nec ego in illo, etſi accipit ſacramentum, acquirit magnum tormentum.

1 ¶ Si itaque] *Locupletatus eſt hic locus ex Beda, Magiſtro, & Ivone.*

C. XLVII. ¶ *Credere in Chriſtum eſt manducare & bibere Chriſtum.*

Item Auguſtinus.

UT *a* quid paras dentes & ventrem? Crede, & manducâſti. Credere enim in eum, hoc eſt panem vivum 1 manducare. Qui credit in eum, manducat eum inviſibiliter ſaginatur, quia & inviſibiliter renaſcitur.

¶ *Citabatur ex libro de pœnitentiæ remedio, & apud Algerum ex 2. lib. de pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Auguſtini locis, in tractatu 25. & tract. 26. in Joannem, ex qua expoſitione citat Ivo, ſed conjunctim cum iis, quæ attulerat ex libro de pœnitentiæ remedio.*

1 ¶ Panem vivum] *In vulgatis legebatur,* panem & vinum. *Reſtituta eſt lectio ex pleriſque vetuſtis, Originali, & Ivone, quemadmodum & infrà eâd. c.* credere. *Nonnulla præterea hic addita, quæ apud Ivonem quoque ſunt.*

C. XLVIII. ¶ *Sacramentum, & res ſacramenti ſacrificium Eccleſiæ conficiunt.*

Item Auguſtinus *in libro ſententiarum Proſperi.*

HOc eſt *b*, quod dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium ſcilicet Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Domini noſtri Jeſu Chriſti carne & ſanguine; ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur Deo & homine: cùm ipſe Chriſtus verus ſit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti. Eſt igitur ſacramentum, & res ſacramenti, id eſt, corpus Chriſti. *Item.* ¶ Caro *c* ejus eſt, quam formâ panis opertam in ſacramento accipimus, & ſanguis ejus, quem ſub vini ſpecie & ſapore potamus. Caro videlicet carnis, & ſanguis ſacramentum eſt ſanguinis: carne & ſanguine, utroque inviſibili, intelligibili, ſpirituali, ſignificatur viſibile Domini *d* noſtri Jeſu Chriſti corpus, palpabile, plenum gratiâ omnium virtutum, & divinâ Majeſtate. *Item.* ¶ Sicut *e* ergo cœleſtis panis, qui *f* verè Chriſti caro eſt, ſuo modo vocatur corpus Chriſti, cùm reverà ſit ſacramentum corporis Chriſti, illius videlicet, quod viſibile, palpabile, mortale, in cruce eſt ſuſpenſum, vocaturque ipſa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Chriſti paſſio, mors, crucifixio, non rei veritate, ſed ſignificante myſterio: ſic ſacramentum fidei, quod baptiſmus intelligitur, fides eſt.

¶ *Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Ivo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro ſententiarum Proſperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem auctoribus nonnulla ſunt emendata.*

C. XLIX. ¶ *Quot modis caro Chriſti intelligatur.*

Hieronymus *in* g *Epiſt. ad Epheſ. ad cap. 1.*

DUpliciter *h* intelligitur caro Chriſti & ſanguis: vel ſpiritalis illa atque divina, de qua ipſe ait: [*Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*] & : [*Niſi* i *manducaveritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem, non habetis vitam æternam:*] vel caro, quæ crucifixa eſt, & ſanguis, qui militis effuſus eſt lanceâ.

---

a *Tract. 27. in Joan.* b *Sup. eâd. primâ. Beda. 1. Cor. 11. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 9. & 11. Guitmund. l. 2. Sent. 4. diſt. 10 Ivo p. 2. c. 8. & 9. Pann. l. 1. c. 134.* c *Beda. 1. Cor. 11.* d *Sent. 4. diſt. 9. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 135.* e *1. Cor. 11.* f *Joan. 6.*

a *Infrà eâd. credere. Alg. l. 1. c. 8. Ivo p. 2. c. 4. Pannor. lib. 1. c. 137.* b *Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 5. & 11. Sent. 4. diſt. 10. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 138.* c *Lanfr. paulò ſuperius.* d *al. redemptoris corpus.* e *Lanfranc. ibid. Aug. epiſt. 23. ad Bonifacium.* f *al. quæ vera.* g *Ibid. gloſſ. ordin.* h *Alg. l. 1. c. 17. Sent. 4. diſt. 8. Ivo p. 2. c. 5. Pann. l. 1. c. 139.* i *Joan. 6.*

C. L.

C. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *ad c.11. prima* a *ad Corinthios.*

QUia morte *b* Domini liberati ſumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt, ſignificamus.

¶ *Citabatur ex Auguſtino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Auguſtino de Trinitate. Sed aliquot vetuſta Gratiani exemplaria habent*, Ambroſius: *cujus verè eſt, & ipſum citat Ivo, quamvis ſtatim, poſtquam citârat librum de Trinitate.*

C. LI. ¶ *Quomodo Chriſtus ſit immolatus ſemel, & quomodo quotidie immoletur.*

Item Auguſtinus *in Pſalmum* c *vigeſimum primum.*

17 ps SEmel *d* Chriſtus mortuus eſt, juſtus pro injuſtis: & ſcimus, & certum habemus, & ſpe *e* immobili retinemus, quia Chriſtus reſurgens à mortuis, jam non moritur, & mors illi ultrà non dominabitur. Verba iſta Apoſtoli *f* ſunt: tamen, ne obliviſcamini *g*, quod factum eſt ſemel, in memoriâ noſtra omni anno fit. Quoties Paſcha celebratur, nunquid toties Chriſtus moritur? ſed tamen anniverſaria recordatio quaſi repræſentat, quod olim factum eſt: & ſic nos facit moveri *h*, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes, ſed credentes.

C. LII.

Item in libro ſententiarum Proſperi.

SEmel *i* immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in ſacramento. Quod ita intelligendum eſt: quia in manifeſtatione ſui corporis, in diſtinctione membrorum omnium verus Deus & verus homo ſemel tantùm in cruce pependit, offerens ſeipſum patri hoſtiam vivam, paſſibilem, mortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem; eorum ſcilicet, quos divini conſilii altitudo redimendos judicavit, præſcivit, prædeſtinavit, vocavit, modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat 1.

¶ *Et hoc Ivo ex Lanfranco citat, verba B. Auguſtini & referente & exponente: quod facit etiam Algerus lib.1. cap.16. & 18. Verba autem B. Auguſtini in epiſtola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, ſunt hæc:* Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in ſacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur.

1 ¶ Congruebat.] *Apud Lanfrancum hæc ſequuntur, quæ reſpondent alteri membro propoſitionis B. Auguſtini:* In ſacramento tamen, quod in hujus rei memoriam frequentat Eccleſia, caro Domini quotidie immolatur, dividitur, comeditur, & ſanguis ejus de calice fidelium ore potatur.

C. LIII. ¶ *Hoſtia, quæ ſemel oblata eſt, in recordationem ſuæ mortis quotidie offertur.*

Item Ambroſius *in* k *epiſt. ad Hebr. cap.10.*

IN *l* Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens: Quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? offerimus quidem, ſed ad recordationem mortis ejus: & una eſt hoſtia, non multæ. Quomodo una, & non multæ? quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem ſacrificium exemplum *m* eſt illius: idipſum & ſemper 1 idipſum. Proinde unum eſt hoc ſacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi ſunt Chriſti? Nequaquam, ſed unus ubique eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus. Sicut 2 enim quod ubique offertur, unum eſt corpus, & non multa corpora: ita & unum ſacrificium. Pontifex autem ille eſt, qui hoſtiam obtulit nos mundantem. Ipſam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata conſumi non poteſt. Quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum eſt: [*Hoc* a *enim facite*, ait, *in meam commemorationem.*]

1 ¶ Et ſemper] *Apud B. Ambroſium, & B. Joannem Chryſoſtomum hæc adduntur:* offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, ſed ſemper eundem ipſum: *quæ Græcè in optimo exemplari manuſcripto (nam in Veronenſi deſiderantur) ſic habent,* οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον δὲ ἕτερον. ἀλλ' ἀεὶ τὸ αὐτό.

2 ¶ Sicut enim] *In excuſis B. Ambroſii nomine commentariis legitur,* ſicut enim, qui ubique offert. *Sed non eſt viſa mutanda Algeri, Ivonis, & Gratiani lectio. Græcè eſt,* ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἓν σῶμά ἐστι. *Nonnulla verò alia ſunt emendata.*

C. LIV. ¶ *Sacramentum corporis Chriſti non niſi jejuni debemus accipere.*

Item Auguſtinus *in libro* b *reſponſionum ad Januarium, c.6.*

18 ps LIquidò *c* apparet, quando primò acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quòd à jejunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri *d* cibi. Nam ideò per univerſum orbem mos iſte ſervatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi, aut cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum convenire debent: aut, ſicut faciebant, quos Apoſtolus *e* arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Namque Salvator, quò vehementiùs commendaret myſterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat: & ideò non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur; ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, ut poſt alios cibos ſemper acciperetur, credo quòd eum morem *f* nemo mutâſſet. Cùm verò ait Apoſtolus *g* de hoc ſacramento loquens: [*Propter quod, fratres, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate, ſi quis eſurit, domi manducet, ut non ad judicium conveniatis:*] ſtatim ſubtexuit 1: [*cætera autem, cùm venero, ordinabo.*] Unde intelligi datur, quia multùm erat, ut in epiſtola totum illum *h* agendi ordinem inſinuaret, quem univerſa per orbem ſervat Eccleſia; ab ipſo ordinatum eſſe, quod nullâ morum *i* diverſitate variatur.

1 ¶ Subtexuit:] *Sequebatur in vulgatis,* quæ ad ejuſdem ſacramenti ordinem pertinent, ſcilicet quomodo jejuni, &c. *quæ & à pleriſque manuſcriptis, & originali, & cæteris collectoribus abſunt.*

C. LV. ¶ *Ante conſecrationem eſt panis, ſed verbis Chriſti in ejus corpus mutatur.*

Item Ambroſius *in lib.4. de ſacramentis, c.4.*

a *Ibid. gloſſ. ordin.* b *Alger. lib.1. c.17. Ivo p.2. c.7. Pann. lib.1. c.142.* c *In præfatione 2. expoſitionis.* d *1. Petr.3.* e *al. fide.* *Sent.4 diſt.12. Ivo p.2. c.8. Pann. l.1. c.143.* f *Roman.6.* g *obliviſcamur,] orig.* h *alit. moneri.* i *Beda in qu. q.15. Lanfranc. ibid. Alg l.1. c.16. & 18. Sent.4. diſt.12. Ivo part.2. c.9. & 4 Pann. l.1. c.144.* k *Chryſoſtom. in eand. epiſt. hom.17.* l *Alger. l.1. c.15. Sentent.4. diſtinct.12. Ivo p.2. c.6. Pann. l.1. c.145.* m *al. exemplar.*

a *Luc.22.* b *Epiſt.118.* c *Beda. 1. Corinth.11. Ivo p.2. c.12. Pann. l.1. cap.146. Alger. l.2. c.1.* d *al. exteri.* e *1. Corinth.11.* f *alit. modum nemo variâſſet.* g *1. Corinth.11.* h *aliter illis.* i *morum] orig.*

19 ps PAnis eſt in *a* altari uſitatus ante verba ſacramentorum: ubi acceſſit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur adſtruamus. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio autem quibus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Ubi venitur, ut conficiatur venerabile ſacramentum, jam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergo Chriſti ſermo hoc conficit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is, quo facta ſunt omnia. Juſſit Dominus, & factum eſt cœlum: juſſit Dominus, & facta eſt terra: juſſit Dominus, & facta ſunt maria: juſſit Dominus & omnis creatura generata eſt. Vides ergo, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti. Si *b* ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant: quantò magis operatorius eſt, ut ſint quæ 1 erant, & in aliud commutentur. Et ſic, quod erat panis ante conſecrationem, jam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem: quia ſermo Chriſti creaturam mutat, & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & vinum cum aqua in calice miſtum fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. Sed fortè dicis: Speciem ſanguinis non video: ſed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ita etiam ſimilitudinem pretioſi ſanguinis bibis, ut nullus horror cruoris ſit, & pretium tamen redemptionis operetur. Didiciſti ergo, quia quod accipis, corpus eſt Chriſti. *& cap. 5.* ¶ Vis ſcire, quia verbis cœleſtibus conſecratur? Accipe, quæ ſunt verba, dicit Sacerdos. Fac nobis, inquit, hanc oblationem adſcriptam, rationabilem, acceptabilem 2, quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti: qui pridie, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cœlum, ad te ſancte Pater omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, fregit, fractumque Apoſtolis ſuis, & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & edite ex hoc omnes: Hoc enim eſt corpus meum, quod pro multis confringitur. Similiter & calicem, poſtquam cœnatum eſt, pridie quàm pateretur, accepit, reſpexit ad cœlum, ad te ſancte Pater omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, Apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: Hic eſt enim Sanguis meus. Vide: omnia illa verba Evangeliſtæ ſunt uſque ad [*Accipite*] ſive corpus, ſive ſanguinem. Inde verba ſunt Chriſti, Accipite, bibite ex eo omnes: hic eſt enim ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequam conſecretur, panis eſt: ubi autem verba Chriſti acceſſerunt, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes: hoc eſt enim corpus meum. Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus. Ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti univerſa convertere. Deinde ipſe Dominus Jeſus teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus, & ſanguinem ſuum. Nunquid debemus de ejus fide & teſtificatione dubitare?

1 ¶ Ut ſint, quæ erant,]. *Hæc B. Ambroſii verba, quæ Berengarius catholicis objiciebat, accuratè explanantur à Guitmundo lib. 3. & ab Algero lib. 1. c. 7. Lanfrancus autem non modò ea optimè interpretatur, ſed etiam addit in quibuſdam codicibus ſic legi:* Si igitur tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius eſt, ut quæ erant, in aliud commutentur?

2 ¶ Acceptabilem,] *In codicibus Gratiani erat,* rationabilem, &c. *Addita verò ſunt omnia uſque ad verſ.* Vide. (*quod anteà erat,* Inde.) *Multùm enim videntur facere ad ea, quæ ſequuntur, intelligenda.*

C. LVI. ¶ *Non corpus, ſed animæ ſubſtantiam fulcit panis vitæ æternæ.*

Idem Ambroſius *lib. 5. de ſacramentis, cap. 4.*

NOn *a* iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. *& paulò poſt.* ¶ Iſte panis quotidianus eſt: accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie merearis accipere.

C. LVII. ¶ *Etiam ſecundùm carnem Chriſtus eſt panis vivus.*

Item Auguſtinus *in* b *epiſtola ad Irenaum.*

CHriſtus panis eſt, [illegible], vivit in æternum: de quo ipſemet dicit: *c* [*Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita; &c.*] Determinat, quomodo ſit panis, non ſolùm ſecundùm verbum, quo vivunt omnia, ſed etiam ſecundùm carnem aſſumptam, pro mundi vita. Hnmana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideò mortua, carni ejus mundæ unita, incorporata, unum cum illo effecta, vivit de Spiritu ejus, ſicut vivit corpus de ſuo ſpiritu. Qui verò non eſt de corpore Chriſti, non vivit de Spiritu Chriſti.

C. LVIII. ¶ *Quomodo Chriſtus viſibiliter in ſacramento ſpiritualiter manducatur & bibitur.*

Item Auguſtinus *d ſermone 2. de verbis Apoſtoli.*

QUi *e* manducant & bibunt Chriſtum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare, eſt refici: illum bibere, eſt vivere. Quod in ſacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpiritualiter manducatur & bibitur. Manducetur Chriſtus: vivit manducatus, quia reſurrexit occiſus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit, & nôrunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus, per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer *f* totus in corde tuo. Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec receſſit ab illo. *& infrà.* ¶ Quod videtur *g*, panis eſt, & calix, quod etiam oculi renuntiant. Quod autem fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus Chriſti, calix ſanguis. *& infrà.* ¶ Iſta ideo dicuntur ſacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem. *& infrà.* ¶ Qui *h* accipit myſterium unitatis, & nón tenet vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.

¶ *Sententia prioris partis hujus capitis eſt apud B. Auguſtinum in ſermone 2. de verbis Apoſtoli, & fuſiùs quidem explicata. Cætera autem à verſ.* Manducatur Chriſtus, *uſque ad finem, ſunt apud Bedam: & pars refertur etiam infrà, c.* invitat.

---

a *Lanfranc. ibid. Alger. l. 1. cap. 7. & alibi. Guitmundus l. 3. Sent. 4. diſt. 10. Ivo p. 2. c. 7.* b *Hic ſummatim refertur ſententia, verbis hinc inde collectis.*

a *Sent. ibid. Ivo p. 2. cap. 7.* b *In ſummam redacta verba. Idem verò habetur apud B. Auguſt. ſerm. 28. de verb. Dom. In glcſſa ord. ad c. 6. Joan.* c *Joan. 6.* d *Beda 1. Corinth. 10. & ibi gloſſa ord.* e *Infr. invitat. &, qui manducat me. Alger. l. 1. c. 5. 7. 15. & alibi. Bertramus de ſacrament. Euch. Sent. 4. diſt. 12. Ivo p. 2. cap. 8.* f *hic*] *gloſſa.* g *ergo vidiſti,*] *orig.* h *Suprà eâd. quia paſſus.*

C. LIX.

C. LIX. ¶ *Quomodo ſpiritualiter corpus Chriſti ſit accipiendum.*

Item Auguſtinus *ſuper* a *Joannem, ad cap.6. tract.26. & 27.*

CRedere *b* in Jeſum Chriſtum, hoc eſt manducare panem vivum. Qui credit in eum, manducat. Inviſibiliter ſaginatur, quia & inviſibiliter renaſcitur. [*Et, qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.*] Participatione enim filii (quod eſt per unitatem corporis Chriſti & ſanguinis) homo manducans vivit, non ſumens tantùm in ſacramento (quod & mali faciunt) ſed uſque ad Spiritûs participationem, ut in corpore Domini tanquam membrum maneat, & ejus Spiritu vegetetur: quod eſt, dum ejus mandata ſervat. ¶ Ad altare Dei inviſibile (quò non accedit injuſtus) ille pervenit, qui ad hoc præſens juſtificatus accedit. Inveniet illic vitam ſuam, qui hic diſcernit cauſam ſuam.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex dictis B. Auguſtini in tract. 26. & 27. in Joannem, & in Pſal.42. & ex Proſpero, ut ſuis locis eſt indicatum.*

C. LX. ¶ *Spiritus Sanctus inviſibiliter corpus & ſanguinem Chriſti ſanctificat.*

Idem *in* c *lib. 3. de Trinitate, c. 4.*

COrpus 1 & ſanguinem Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſticâ conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem, in memoriam pro nobis Dominicæ paſſionis. Quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non ſanctificatur, ut ſit tam magnum ſacramentum, niſi operante inviſibiliter Spiritu Dei, cùm hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

1 ¶ Corpus] *Apud B. Auguſtinum hæc antecedunt:* Nec linguam quippe ejus *(de Paulo loquitur)* nec membranas, nec atramentum, nec ſignificantes ſonos linguâ editos, nec ſigna literarum conſcripta pelliculis corpus Chriſti & ſanguinem dicimus, ſed illud tantùm, quod ex fructibus terræ, &c. *præſtatq́; omnino locum illum integrum legere.*

C. LXI. ¶ *Per benedictionem panis efficitur corpus Chriſti.*

Idem.

NOn *d* omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti.

C. LXII. ¶ *Dupliciter corpus Chriſti intelligitur.*

Idem.

COmmendavit *e* nobis Chriſtus in iſto ſacramento corpus & ſanguinem ſuum: quod etiam fecit & nos ipſos. Nam & nos ipſius corpus facti ſumus.

C. LXII. ¶ *Sacrificium altaris, ſacramentum eſt unitatis.*

Idem *tractatu 26. ad c 6. Joannis.*

HOc 1 ſacramentum *f* pietatis eſt, ſignum unitatis, vinculum charitatis. Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat: accedat, credat, & incorporetur, ut vivificetur. *& infrà.* ¶ Hunc itaque cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum: quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis.

1 ¶ Hoc ſacramentum] *In originali eſt,* ô ſacramentum pietatis, ô ſignum unitatis, ô vinculum charitatis. *Ex quo quidem originali reliqua ſunt emendata & aucta.*

a *Beda 1. Corinth. 10. & 11.* b *Sup. eâd. ut quid. Alg l. 1. c. 8. & 12. Sent. 4. diſt. 9. Ivo p. 2. c. 4.* c *Alcuinus de div. offic. fol. 89. In l. ſent. Auguſt. ad Proſperi ſent. 189. & ex Auguſt. in Pſal. 42.* d *Beda 1. Cor. 10. ex Aug.* e *Beda ib. ſup. quia paſſus.* f *Beda ibid. Alg. l. 1. c. 3.*

C. LXIV. ¶ *Spiritualiter magis, quàm corporaliter corpus Chriſti debemus accipere.*

Idem *ibidem.*

29 PAnem 1 cœleſtem *a* ſpiritualiter manducare, eſt innocentiam ad altare apportare. Peccata etſi ſunt quotidiana, vel *b* non ſint mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite, quòd dicatis: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi: ſecurus accede, panis eſt, non venenum. Sed vide, ſi dimittis. Nam ſi non dimittis, mentiris: & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes.

1 ¶ Panem cœleſtem] *In originali legitur:* Panem cœleſtem ſpiritualiter manducate: innocentiam ad altare apportate: *Itemq́; apud indicatos collectores: ſed habita eſt ratio ejus, qui caſum ſcripſit, & Gratiani lectionem ſecutus eſt etiam B. Thomas in catena ad eum Joannis locum. Reliqua verò ſunt emendata & locupletata.*

C. LXV. ¶ *Sacramentum, non veritatem Chriſti corporis accipit, qui ab eo diſcordat.*

Idem *c in libro ſententiarum, c. 339.*

QUi *d* diſcordat à Chriſto, nec manducat carnem ejus, nec ſanguinem bibit: etiamſi tantæ rei ſacramentum ad judicium ſuæ præſumptionis quotidie indifferenter accipiat.

C. LXVI. ¶ *Sancta nocent malis, & mala proſunt bonis.*

Idem *tractatu 6. & 62. in Joannem.*

ET *e* ſancta malis poſſunt obeſſe, bonis ſunt ad ſalutem, malis ad judicium. Unde Apoſtolus: *f* [*Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit:*] non quia res illa mala eſt, ſed quia malus malè accipit, quod bonum eſt. Non enim mala erat buccella *g*, quæ tradita eſt Judæ à Domino. Salutem Medicus dedit: ſed quia ille, qui indignus erat, accepit, ad perniciem ſui accepit. Et mala profunt bonis, ſicut Angelus ſatanæ profuit Paulo. Per malum enim fit bonum, cùm bene accipitur malum.

¶ *Quæ multò fuſiùs apud B. Auguſtinum explicantur tractatu 6. & 62. in Joan. hic in ſummam quandam ſunt collecta.*

C. LXVII. ¶ *Non prohibentur mali de menſa Domini manducare.*

Idem *h.*

NOn prohibeat diſpenſator manducare pingues terræ in menſa Domini, ſed exactorem moneat timere.

C. LXVIII. ¶ *Et qui indignè accipit, corpus Chriſti accipit.*

Idem *in lib. 5. de baptiſmo, c. 8.* i

SIcut Judas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, ſed malè accipiendo, locum in ſe diabolo præbuit; ſic indignè quiſque ſumens Dominicum ſacramentum, non efficit, ut quia ipſe malus eſt, malum ſit: aut, quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & ſanguis Domini nihilominùs etiam erat illis, quibus dicebat *k* Apoſtolus: [*Qui manducat indignè, judicium ſibi manducat & bibit.*]

a *Beda 1. Corinth. 11. & gloſſ. ordin. ibid. Alger. l. 1. c. 20. Ivo p. 2. c. 4.* b *abeſt ab Ivone.* c *al. Proſper.* d *Beda ibid. & gloſſ. ordin. Alger. l. 1. c. 21. Sentent. 4. diſt. 9. Ivo p. 2. c. 8.* e *Beda, & gloſſ. ord. ibid. Sent 4. diſt. 9.* f *1. Corinth. 11.* g *Joan. 13.* h *in gloſſ. ordin. in Pſal. 48. verſ. Manducaverunt & adoraverunt. ex Auguſtin.* i *Beda 1. Corinth. 11. Lanfranc. ibid. Alger. l. 1. c. 21. Guitmundus l. 3. Sentent. 4. diſt. 9. Anſ. l. 9. c. 11. Ivo part. 2. c. 9.* k *1. Corinth. 11.*

C. LXIX. ¶ *Quibus exemplis præter naturam ſubſtantia panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti converti probetur.*

Item Ambroſius *in libro de his, qui myſteriis initiantur, c. 8. & 9.*

21 ps REverà *a* mirabile eſt, quòd manna Deus pluit patribus, & quotidiano cœli paſcebantur alimento. Unde dictum eſt : *b* [*panem Angelorum manducavit homo.*] Sed tamen panem illum qui manducaverunt omnes in deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca, quam accipis, iſte panis *c* vivus, qui de cœlo deſcendit, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat : & quicunque panem hunc manducaverit, non morietur in æternum, quia *d* corpus eſt Chriſti. Conſidera nunc, utrùm præſtantior ſit panis Angelorum, an caro Chriſti, quæ utique corpus eſt vitæ. Manna illud de cœlo, hoc ſuper *e* cœlum : illud cœli, hoc Domini cœlorum : illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſervaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religioſè guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto : illos ad horam ſatiavit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Judæus bibit & ſitit ; tu, cùm biberis, ſitire non poteris : & illud in umbra, hoc in veritate. Si illud, quod miraris, umbra eſt, quantum iſtud eſt, cujus & umbram miraris ? Audi quia umbra eſt, quæ apud patres facta eſt : [*Bibebant* f, inquit, *de conſequente eos petra : petra autem erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri.*] Cognoviſti præſtantiora : potior etenim lux, quàm umbra ; veritas, quàm figura ; corpus auctoris, quàm manna de cœlo. Fortè dicas, aliud video : quomodo tu mihi aſſeris, quòd Chriſti corpus accipiam ? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis *g*, ut probemus non hoc eſſe, quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit, majoremque vim eſſe benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur ? Virgam *h* tenebat Moyſes : projecit eam, & facta eſt ſerpens. Rursùs apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam revertitur. Vides igitur propheticâ gratiâ bis mutatam eſſe naturam, & ſerpentis & virgæ. Currebant *i* Ægypti flumina puro aquarum meatu : ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere, non erat potus in fluviis : rursùs ad Prophetæ preces cruor ceſſavit fluminum, aquarum natura remeavit. Circumcluſus erat undique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clauſus. Virgam *k* levavit Moyſes : ſeparavit ſe & aqua, & in murorum ſpeciem congelavit, atque inter undas via pedeſtris apparuit. Jordanis *l* retrorſum converſus contra naturam in ſui fontis revertitur exordium. Nonné claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis curſus eſſe mutatam ? Sitiebat populus patrum *m*, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia, ut aquam vomeret petra, quam non habebat natura ? Marath *n* fluvius amariſſimus erat, ut ſitiens populus bibere non poſſet : miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperavit. Sub *o* Heliſæo Propheta uni ex filiis Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt : rogavit Heliſæum, qui amiſerat ferrum : miſit etiam Heliſæus lignum in aquam, & enatavit ferrum. Utique & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Gravior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Advertimus igitur majoris potentiæ *a* eſſe Dei gratiam, quàm naturam : & adhuc tamen Propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd ſi tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur ? Nam ſacramentum iſtud, quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quòd *b* ſi tantum valuit ſermo Heliæ, ut ignem de cœlo deponeret *c*, non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum ? De totius mundi operibus legiſti, [*quia* d *ipſe dixit, & facta ſunt : ipſe mandavit, & creata ſunt.*] Sermo igitur Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non poteſt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod non erant ? Non enim minùs eſt novas 1 rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid *e* argumentis utimur ? ſuis utamur exemplis, incarnationiſque exemplo *f* aſtruamus myſterii veritatem. Nunquid naturæ uſus præceſſit, cùm Dominus Jeſus ex Maria naſceretur ? Si ordinem quærimus, viro miſta fœmina generare conſueverat. Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem virgo generavit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus partus ex Virgine ? Vera utique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt. Verè ergo carnis illius ſacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Jeſus : [*Hoc eſt corpus meum.*] Ante *g* benedictionem verborum cœleſtium alia ſpecies nominatur : poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur *h*. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur : poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur : & tu dicis, Amen, hoc eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna *i* fateatur : quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

1 ¶ Novas rebus dare,] *Anteà legebatur :* Non enim minùs eſt dare, quàm mutare novas naturas rebus. *Emendatum eſt ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum, Ivonem legitur,* novas res dare, quàm mutare naturas.

C. LXX. ¶ *Quomodo per partes Chriſtus manducatur, & integer permanet.*

Item Auguſtinus *in quodam ſermone de verbis Evangelii.*

INvitat *k* Dominus *l* ſervos, & præparavit eis cibum ſeipſum. Quis audeat manducare Dominum ſuum ? & tamen ait : [*Qui* m *manducat me, vivit propter me.*] Quando Chriſtus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur : ſed mortuos vivificat. Quando manducâtur, reficit ; ſed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare iſtum panem, ne fortè finiamus illum, & poſteà quid manducemus, non inveniamus. Manducatur *n* Chriſtus : vivit manducatus ; quia ſurrexit occiſus : nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit : & nôrunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti : unuſquiſque accipit partem ſuam, unde & ipſa gratia partes vocantur : per partes *o* manducatur, & manet integer totus ; per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo : manet integer totus in corde tuo.

C. LXXI. ¶ *Quotidianum ſacrificium non reiteratio eſt paſſionis Chriſti, ſed commemoratio.*

a *Lanfranc. ſparſim. Alg. Guitmund. ſparſim. Ivo p. 2. c. 7. Deut. 8. Exod. 16. Sap. 16. Deut. 1. & 2.* b *Pſal. 77.* c *Joan. 6.* d *al. &.* e *al. ſupra.* f *1. Corinth. 10.* g *exemplis ? probemus,] orig.* h *Exod. 4.* i *Exod. 7.* k *Exod. 14.* l *Joſue 4. Pſal. 67.* m *Numer. 20.* n *Exod. 15.* o *4. Reg. 6.*

a *al. virtutis.* b *4. Reg. 1. Sent. 4. diſt. 10.* c *al. depromeret.* d *Pſal. 148.* e *al. quoad. Sup. eâd. in quib.* f *al. novitate.* g *Sup. eâd. ante benedictionem.* h *al. ſignatur.* i *al. intenta.* k *al. Invitavit.* l *Beda 1. Cor. 10. ex eod. & in quæſt. q. 15. Alg. l. 1. c. 15. Sent. 4. diſt. 12. Ivo p. 2. c. 8.* m *Infr. qui manducat me. Joan. 6.* n *ſup. eâd. qui manducant.* o *1. q. 1. Salvator. 4. ſed beatus.*

Item

Item Paſchaſius *in lib. de corpore* a *& ſanguine Chriſti, c.9.*

22 ITeratur *b* quotidie hæc oblatio, licèt Chriſtus ſemel *c* paſſus in carne, per unam eandemque mortis paſſionem ſemel ſalvaverit mundum: ex qua morte idem reſurgens ad vitam, mors ei ultra non dominabitur: quia profectò ſapientia Dei patris pro multis cauſis neceſſarium hoc providit. Primò quidem, quia quotidie peccamus, ſaltem in peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt: quia licèt omnia peccata donata ſint in baptiſmo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne manet. Unde 1 Pſalmiſta, [*Benedic* d *anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas.*] Et ideò, quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis myſticè immolatur: & paſſio Chriſti in miniſterio traditur, ut qui ſemel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiva delictorum per hæc ſacramenta corporis & ſanguinis peccata relaxet. Unde oramus, *e* [*Dimitte nobis debita noſtra:*] quia ſi *f* dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. *Item infrà eod. cap.* ¶ Iteratur hoc myſterium ob commemorationem paſſionis Chriſti, ſicut ipſe ait: [*Hoc* g *quotieſcunque feceritis, in meam commemorationem facite. Quotieſcunque ergo hunc panem ſumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*] Non utique ſic eſt accipiendum, donec mors Chriſti veniat, quia jam ultrà non moritur: ſed donec ipſe Dominus ad judicium veniat. Interdum *h* autem ſemper mors Chriſti pro ſeculi vita poſteris nuntianda eſt, ut diſcant, quâ charitate dilexit ſuos, qui pro eis mori dignatus eſt, cui omnes vicem debemus rependere charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cùm eſſemus gehennæ filii, ut diligeremus eum, à morte jam liberat.

1 ¶ Unde Pſalmiſta,] *Hæc Prophetæ verba, & nonnulla alia, quæ neque apud Paſchaſium, neque apud B. Thomam, qui in opuſculo de ſacramento altaris illum citat, leguntur: habentur tamen in eod. lib. edito Rabani nomine.*

C. LXXII. ¶ *Non ſolùm ſub figura, ſed & in veritate, Dominici corporis & ſanguinis ſacramentum celebratur.*

Item Auguſtinus.

UTrùm 1 ſub *i* figurâ, an in veritate hoc myſticum calicis ſacramentum fiat, Veritas ait: [*Caro* k *mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*] Alioqui quomodo magnum *l* erit: [*Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita,*] niſi vera ſit caro? Sed quia Chriſtum vorari dentibus fas non eſt, voluit Dominus hunc panem & vinum in myſterio verè carnem ſuam & ſanguinem ſuum conſecratione Spiritûs Sancti potentialiter creari, & quotidie pro mundi vita myſticè immolari: ut ſicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro ſine coitu creatur, ita per eundem ex ſubſtantia panis & vini myſticè idem corpus Chriſti conſecretur. Corpus Chriſti, & veritas, & figura eſt: veritas, dum corpus Chriſti, & ſanguis virtute Spiritûs Sancti in virtute *m* ipſius ex panis & vini ſubſtantia efficitur: figura verò eſt id, quod exteriùs ſentitur. Iteratur *n* autem quotidie hæc oblatio, licèt Chriſtus ſemel paſſus ſit, quia quotidie peccamus, ſaltem peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt. Et ideò, quia quotidie labimur, Chriſtus quoque myſticè pro nobis immolatur. Intra *o* catholicam Eccleſiam in myſterio corporis Chriſti nihil

a *al. de ſacramento altaris.* b *Rabanus de ſacr. Euchar. c. 22. infr. c. prox.* c *Rom. 6.* d *Pſ. 102.* e *Matth. 6.* f *1. Joan. 1.* g *Luc 22. 1. Cor. 11.* h *interim*] *vera lectio.* i *Paſch. Raban. Algerus disperse.* k *Joan. 6.* l *al. verum. Joan. 6.* m *al. verbo.* n *ſup. ead. iteratur.* o *1. q. 1. intra catholicam. Sent. 4. diſt. 13. Polyc. l. 3. tit. 9. ex Paſchaſio.*

à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritûs Sancti. Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem, ſicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum Sanctum hanc ſuam efficit carnem, & tranſit 2 vinum in ſanguinem. Unde & Sacerdos, [*Jube*, inquit, *hæc præferri per manus Angeli tui ſancti in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ Majeſtatis tuæ.*] Ut quid perferenda in lucem depoſcit, niſi ut intelligatur, quòd iſta fiant in ejus ſacerdotio? Hanc 3 igitur oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adſcriptam, per quam omnes in cœlo adſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipſis diſplicuimus, per hanc acceptabiles ejus unico filio ſimus. Nihil rationabilius, ut quia nos jam ſimilitudinem mortis ejus in baptiſmo accepimus, ſimilitudinem quoque carnis ejus ſumamus, & ſimilitudine pretioſi ſanguinis potemur: ita ut & veritas non deſit in ſacramento, & ridiculum nullum fiat paganis, quòd cruorem occiſi hominis bibamus. Si enim diſcipuli patienter ferre nequiverunt, quod Dominus dixit, [*Qui non manducat meam carnem, &c.*] Sed dixerunt, *a* [*durus eſt hic ſermo,*] quomodo ergo ferrent iſta increduli? Credendum eſt, quòd in verbis Chriſti ſacramenta conficiantur. Cujus enim potentiâ creantur priùs, ejus utique verbo ad melius procreantur *b.* Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Clerus chori cantat, nihil aliud quàm laudes, & gratiarum actiones ſunt, aut certè obſecrationes, & fidelium petitiones. Unde & Sacerdos dicit priùs Evangeliſtarum verba aſſumens, [*Qui pridiè, quàm pateretur, &c.*] Porrò 4 deinceps ſunt verba Dei, poteſtate, & omni efficientiâ plena: [*Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum.*] In hoc ergo creatur illud corpus.

1 ¶ Utrùm ſub figura,] *Apud Paſchaſium, ex cujus locis videtur confectum hoc caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis,* utrùm ſub figura, an in veritate hoc myſterium vera caro & verus ſanguis Chriſti fiat. *Caput autem ſic incipit:* Quòd in veritate corpus & ſanguis fiat conſecratione myſterii, nemo, qui verbis divinis credit, dubitat. Unde Veritas ait, &c. *Algerus autem, qui c. 16. hæc eadem ferè habet, citat & ipſe Auguſtinum ex libro de ſacramento altaris, & hoc facit initium,* Veritas ait, &c.

2 ¶ Tranſit] *Paſchaſius, & Polycarpus ex Paſchaſio ad Placidum habent,* transfundit ſanguinem: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

3 ¶ Hanc igitur] *Apud Paſchaſium & Rabanum (idem enim ferè opus eſt hujus atque illius nomine inſcriptum) integra eſt oratio.* Sed obſecrans per filium patrem, per quem ad eum acceſſum habemus. Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur, adſcriptam, per quam nos omnes in cœlo conſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilemque facere digneris *c*, quatenus & nos per hoc, quod in nobis diſplicuimus, acceptabiles in ejus unico filio ſimus.

4 ¶ Porrò deinceps] *Sunt hæc addita ex Paſchaſio, cap. 15. uſque ad verſ.* In hoc ergo. *ut ſententia ipſa perciperetur.*

C. LXXIII. ¶ *In ſanguine agni, Chriſti ſanguis, qui verè nunc ſumitur, olim præfigurabatur.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paſchali, id eſt, 22. Evang. (an. 593. Romæ.)*

QUid ſit *d* ſanguis agni, non jam audiendo, ſed

a *Joan. 6.* b *recreantur.* c *digneris:*] *Polyc.* d *Lanfr. ibid. Guitmundus l. 3. Alger. l. 1. cap. 11. & 12. Sent. 4. diſt. 11. Ivo p. 2. cap. 9.*

bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper utrunque poſtem *a* ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. l. 4. cap. 48.* ¶ Hæc ſalutaris *b* victima illam nobis mortem unigeniti per myſterium reparat, qui licèt reſurgens *c* à mortuis jam non moritur, & mors ei ultrà non dominabitur: tamen in ſemetipſo immortaliter & incorruptibiliter vivens, pro nobis iterùm in hoc myſterio moritur 1. Ejus quippe ibi corpus ſumitur, ejus caro in populi ſalutem *d* patitur, ejus ſanguis non jam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem unigeniti filii ſemper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Jeſu Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe? ſumma *e* & ima ſociari, terrena cœleſtibus jungi, unumque ex inviſibilibus atque viſibilibus fieri? *Idem.* ¶ Uno 2, inquit, eodemque *f* tempore ac momento in cœlo rapitur miniſterio Angelorum corpori Chriſti conſociandum, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. *& infrà.* ¶ Tanta *g* eſt Eccleſiæ unitas in Chriſto, ut unus ubique ſit panis corporis Chriſti, & unus ſit calix ſanguinis ejus. Calix enim, quem Sacerdos catholicus ſacrificat, non eſt alius, niſi ipſe, quem Dominus Apoſtolis tradidit: quia ſicut divinitas verbi Dei una eſt, quæ totum implet mundum; ita licèt multis locis, & innumerabilibus diebus illud conſecretur corpus, non ſunt tamen multa corpora Chriſti, neque multi calices, ſed unum corpus Chriſti, & unus ſanguis cum illo, quod ſumpſit in utero Virginis, & quod dedit Apoſtolis. Divinitas enim verbi replet illud, quod ubique eſt, & conjungit, & facit, ut ſicut ipſa una eſt, ita conjungatur corpori Chriſti, & unum corpus ejus ſit in veritate. Unde animadvertendum eſt, quia ſive plus, ſive minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrimè ſumunt, & generaliter omnes, & ſpecialiter unuſquiſque. *Item.* ¶ Myſterium fidei dicitur *h*: quia credere debes, quòd ibi ſalus noſtra conſiſtit. Providens enim nobis Dominus dedit hoc ſacramentum ſalutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille jam mori non poteſt, per iſtud ſacramentum corporis ſui peccatorum remiſſionem conſequamur. Quotidie enim ipſe comeditur & bibitur in veritate: ſed integer, & vivus, atque immaculatus manet 3: & ideò magnum, & pavendum eſt myſterium; quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cùm myſterium ſit, unde corpus & ſanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in uſu carnem crudam comedere, & bibere ſanguinem.

1 ¶ Moritur.] *In originali eſt,* Sacræ oblationis immolatur. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Uno, inquit,] *Hæc habentur apud Alcuinum in lib. de divinis officiis, cap. de celebratione Miſſæ, qui Gregorium citat.*

3 ¶ Manet:] *Quæ poſt hoc verbum ſequuntur apud Alcuinum, ſic habent:* Myſterium eſt, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem. Sed cùm myſterium ſit, unde corpus & ſanguis Chriſti dicitur? Conſulens omnipotens Deus infirmitati noſtræ, qui non habemus uſum comedere carnem crudam, & ſanguinem bibere, facit, ut in priſtina remaneant forma illa duo munera: & eſt in veritate corpus Chriſti, & ſanguis, ſicut ipſe dicit.

C. LXXIV. ¶ *Poſt conſecrationem licèt figura panis & vini remaneat, tamen nihil eſt ibi, niſi corpus & ſanguis Chriſti.*

Item Ambroſius. *a*

OMnia *b* quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra.] Et quia voluit, licèt figura panis & vini hìc ſit, omnino nihil aliud, quàm caro Chriſti, & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt. Unde ipſa Veritas ad diſcipulos: *c* [*Hæc*, inquit, *caro mea eſt, pro mundi vita.*] Et, ut mirabiliùs loquar, non alia planè, quàm quæ nata eſt de Maria, & paſſa in cruce, & reſurrexit de ſepulchro: hæc, inquam, ipſa eſt. Et ideò Chriſti caro eſt, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cùm dignè percipitur, vitam *d* utique æternam in nobis operatur. Panem 1 quidem *e* iſtum, quem ſumimus in myſterio, illum utique intelligo panem, qui manu Sancti Spiritûs formatus eſt in utero Virginis, & igne paſſionis decoctus in arâ crucis. Panis *f* enim Angelorum factus eſt cibus hominum: unde ipſe ait *g*: [*Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.*] & item: [*Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.*] Ex his namque duabus ſententiis apertè datur intelligi, quia panis iſte & ille, non duo, ſed unus panis & una caro, proculdubiò unum corpus efficitur, illud verè, illud ſanè, quod ſumptum eſt de Virgine, quod paſſum eſt, & ſepultum, quod ſurrexit, & in cœlum aſcendit, & ſedit ad dextram Dei Patris, & quod eſt venturum judicare vivos & mortuos.

1 ¶ Panem quidem] *Hæc uſque ad finem, quæ à Magiſtro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paſchaſium, aut Rabanum. Sed ſimile quiddam habetur apud Petrum Chryſologum ſermone 67.*

C. LXXV. ¶ *Quamvis quotidie manducatur Chriſtus, integer tamen permanet vivus.*

Item Auguſtinus *ex* h *ſermone de verbis Domini.*

QUi *i* manducat me, vivit propter me.] Non ergo, fratres, timeamus manducare panem iſtum, ne fortè finiamus illum, & poſteà, quod manducemus, non inveniamus. Manducetur Chriſtus: vivit manducatus, quia ſurrexit occiſus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit. Et nôrunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti. Unuſquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec receſſit ab illo. Veniebat in carnem, ut eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, ut Angelos paſceret.

¶ *Hæc eadem ferè habentur ſup. c.* qui manducat. *& c.* invitat.

C. LXXVI. ¶ *Corpus & ſanguinem Chriſti ſecundùm ſe nulli edere licet.*

Item Hieronymus *in* k *Leviticum.*

DE hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundùm ſe nulli edere licet.

C. LXXVII. ¶ *Corpus Chriſti in ſingulis portionibus ſinguli totum accipiunt.*

Item in ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam.

SInguli *l* accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos *m* minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.

a *Exod. 12.* b *al. ſingularis.* c *Rom 6.* d *al. partitur,] vera lectio.* e *ſummis ima.* f *Alcuinus de div. offic. p. 87. & 89.* g *Remigius Epiſc. Antiſiod. in can. Miſſæ.* h *al. eſt.*

a *Ex lib. 4. de ſacramentis, c. 4. & 6. Paſchaſius in eod. lib. c. 1. Rabanus c. 3.* b *Pſal. 134.* c *Joan. 6.* d *al. vita æterna in nobis reparatur.* e *Petrus Chryſologus ſerm. 67.* f *Pſalm. 77.* g *Joan. 6.* h *Beda 1. Cor. 10. & ibi gloſſ. ordin.* i *ſup. eâd. invitat. Ivo part. 2. c. 8.* k *Origenes hom. 7. ſuper Leviticum, an. 217. in Ægypto.* l *Alg. l. 1. c. 15. Guitmund. lib. 1. coll. 6. Sent. 4. diſt. 12.* m *al. ſingulas.*

¶ Habetur

¶ *Habetur in Miſſali Ambroſiano in præfatione Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam* a, *& in antiquis etiam præfationibus, in præfatione ejuſdem Dominicæ. Ex Ambroſio citant Algerus & Ivo, quamvis Magiſter ex Hieronymo Guitmundus ait eſſe ex præfatione, quæ per totum orbem Latinum decantatur.*

C. LXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius.

UBi *b* pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in ejus figura præceſſit, de quo dicitur: *c* [*Qui plùs collegerat, non habuit ampliùs, neque qui minùs paraverat, invenit minus*] Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.

C. LXXIX. ¶ *Corpus Chriſti, quod ſumitur, & figura eſt in ſpecie, & veritas in ſubſtantia.*

Idem.

COrpus *d* Chriſti, quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis & vinum extrà videtur: veritas autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interiùs creditur.

¶ *Ivo etiam citat ex Hilario, &* ȷ. *eâd. c.* in Chriſto. *in extremo, refertur unà cum verbis Hilarii: apud quem tamen non eſt inventum. Algerus citat Auguſtinum de ſacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paſchaſium, (an. 812. in Galliâ) c. 4. & cæteros, qui hoc idem argumentum tractant.*

C. LXXX. ¶ *Carnem vivificatricem, & ipſius verbi propriam factam in altari accipimus.*

Item *ex ſymbolo* e *Epheſino.*

NEceſſariò *f* igitur & hoc adjicimus. Annunciantes enim ſecundùm carnem mortem unigeniti filii Dei, id eſt, Jeſu Chriſti, & reſurrectionem ejus, & in cœlos aſcenſionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Eccleſiis ſacrificii ſervitutem. Sic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſancti corporis, & pretioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrûm redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod abſit) nec, ut viri ſanctificati, & verbo conjuncti ſecundùm dignitatis unitatem, aut ſicut divinam poſſidentis habitationem, ſed verè vivificatricem, & ipſius verbi propriam factam.

¶ *Caput hoc in nimias propè anguſtias concluſum, ſuæ integritati reſtitutum eſt, potiſſimùm ex originali.*

C. LXXXI. ¶ *Quomodo manna & aqua de petra fuit idem cum noſtro cibo & potu.*

Item Auguſtinus *tract. 26. ad c. 6. Joannis.*

INquit *g* Apoſtolus: *h* [*Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt.*] Spiritualem utique eandem: nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud. Et adjungit: [*& omnes eundem potum ſpiritualem biberunt,*] Aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie viſibili. Quod tamen idem eſt virtute ſpirituali.

¶ *Pleniùs hæc res à B. Auguſtino exponitur. Sed Ivo habet ferè, ut Gratianus.*

C. LXXXII. ¶ *Quòd veritatem Dominici corporis & ſanguinis ſumimus.*

Item Hilarius *de* i *Trinitate, lib. 8.*

23 ps IN *k* Chriſto pater, & Chriſtus in nobis unum in his eſſe nos faciunt Si verè igitur carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque verè ſub myſterio carnem corporis ejus ſumimus, & per hoc unum erimus, quia pater in eo eſt, & ille in nobis, quomodo voluntatis unitas aſſeritur, cùm naturalis per ſacramentum proprietas perfectæ ſacramentum ſit unitatis? Non eſt humano, aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violentam *a*, atque impudentem prædicationem, dictorum cœleſtium ſanitati, alienæ, atque impiæ intelligentiæ perverſitas eſt extorquenda. Quæ ſcripta ſunt, legamus, & quæ legerimus intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus *b*, ſtultè atque impiè dicimus. Ipſe enim ait: *c* [*Caro mea verò eſca eſt, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.*] De veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtrâ verè caro eſt, & verè ſanguis eſt: & hæc accepta, atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anné hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum negant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecundùm hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt. Quòd autem in eo per ſacramentum communicatæ carnis & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur, dicens: d [*Et hic mundus jam me non videt: vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos vivetis: quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.*] Si voluntatis tantùm unitatem intelligi vellet, cur gradum quendam, atque ordinem conſummandæ unitatis expoſuit? niſi, ut cùm ille in patre per naturam divinitatis eſſet, nos contrà in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rurſus in nobis per ſacramentorum ineſſe myſterium crederetur: ac ſic perfecta per mediatorem unitas doceretur: cùm nobis in ſe manentibus ipſe maneret in patre, & in patre manens, ipſe maneret in nobis: & ita ad unitatem patris proficeremus, cum eo qui naturaliter ſecundùm nativitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quod autem in nobis naturalis hæc unitas ſit, ipſe ita teſtatus *e* eſt: [*Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.*] Non enim qui in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, ejus tantùm in ſe aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem hujus unitatis ſacramentum ſuperiùs jam docuerat, dicens: *f* [*Sicut miſit me vivens pater, & ego vivo per* g *patrem, & qui manducaverit meam carnem, & ipſe vivet per me.*] Vivit ergo per patrem, & quomodo per patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, ut id, de quo agitur, ſecundùm propoſitum exemplum aſſequamur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus, victuris nobis per eum eâ conditione, quâ vivit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter ſecundùm carnem per eum vivimus, id eſt, naturam ſuæ carnis adepti, quomodo non naturaliter ſecundùm ſpiritum in ſe patrem habeat, cùm vivat ipſe per patrem? *Item infrà.* ¶ Hæc autem idcircò commemorata à nobis ſunt, quia voluntatis tantùm inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes, unitatis noſtræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium ad patrem obſequio tantùm, ac voluntate religionis unitis, nulla per ſacramentum carnis & ſanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cùm & per honorem nobis datum Dei filii, & permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter & inſeparabiliter unitis myſterium veræ ac natu-

a *al. Theophaniam.* b *Simile apud Euſebium Emiſſenum homil. 16. quæ eſt quinta de Paſcha, ſeu de corpore & ſanguine.* c *Exod 16.* d *Infr. eâd. in Chriſto.* e *Ex epiſt. Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ ad Neſtorium, quæ proponitur Epheſino Conc.* f *Paſchaſius in epiſt. ad Burdegurdum. Lanfranc. Guitmundus l. 3. Alg. l. 1. c. 10. Ivo p. 2. c. 4.* g *Ivo p. 2. c. 4.* h *1. Corinth. 10.* i *Bedæ 1. Corinth. 10.* k *Alger. c. 1. c. 3. Guitmundus l. 3. Ivo p. 2. c. 4.*

a *al. violentiam.* b *al. dicimus.* c *Joan. 6.* d *Joan. 14.* e *Joan. 6.* f *Joan. 6.* g *al. propter.*

ralis unitatis ſit prædicamentum. *Idem* 2. ¶ Corpus *a* Chriſti, quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis & vinum extrà videtur: veritas autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interiùs creditur.

1 ¶ Quæ ſcripta] *Addita hæc ſunt uſque ad verſ.* De naturali. *ex ipſo originali, itemq́; alia nonnulla, quæ facere videbantur ad ſententiæ integritatem.*

2 ¶ Idem] *Anteà legebatur,* id eſt. *Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus. De hoc autem loco notatum eſt ſupr. eâd. c.* corpus.

C. LXXXIII. ¶ *Quare in ſacrificio aqua vino miſceatur.*

Item Ambroſius *in lib. 5. de ſacramentis, c. 1.*

24 ps IN calicem mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis, quomodo ergo *b* Melchiſedech panem & vinum obtulit? Quid ſibi vult admiſtio aquæ? Rationem accipe. *& paucis interjectis.* ¶ Juſſit Deus Moyſi, ut tangeret petram de virga: tetigit petram, & petra undam maximam fudit, ſicut *c* Apoſtolus ait: [*Bibebant autem de conſequenti eos petrâ: petra autem erat Chriſtus.*] Non immobilis petra, quæ populum ſequebatur. Et tu bibe, ut te Chriſtus ſequatur. Vide myſterium. Moyſes, hoc eſt, Propheta: virga, hoc eſt, verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo Sacerdos calicem, redundat aqua in calice, ſalit in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam conſecutus eſt. Didiciſti ergo hoc? Accipe & aliud. *& paucis interjectis.* ¶ De *d* latere ejus aqua fluxit, & ſanguis. Quare aqua? quare ſanguis? Aqua, ut emundaret: ſanguis, ut redimeret. Quare de latere? *e* quia unde culpa, inde gratia: culpa per fœminam, gratia per Dominum Jeſum Chriſtum. *Item c. 3.* ¶ Audi Pſalmum. Vide, quemadmodum aptus ſit cœleſtibus ſacramentis *f*: [*Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.*] Virga imperium, baculus paſſio eſt: hoc eſt, æterna divinitas Chriſti, ſed etiam paſſio corporalis. Illa creavit, hæc redemit: [*Paraſti in conſpectu meo menſam, &c. & poculum tuum inebrians, quàm præclarum eſt.*] *& infrà.* ¶ Quotieſcunque bibis, remiſſionem accipis peccatorum, & inebriaris in ſpiritu. Unde & Apoſtolus *g* ait: [*Nolite inebriari vino, ſed implemini Spiritu Sancto.*] Vino enim qui inebriatur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Chriſto eſt. Et ideò præclara ebrietas, quæ ſobrietatem mentis operatur. *Item* h *c. 4.* ¶ [*Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, &c.*] Sanguine Chriſti pacificata ſunt omnia vel in cœlo, vel in terra. Sanctificatum eſt cœlum: dejectus eſt diabolus, ubi *i* verſatur homo, quem ille decepit. *Et paulò poſt.* ¶ Dixi vobis, quòd ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur. Ubi Chriſti verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, ſed Corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ poſteà ſequitur, ait: [*Panem noſtrum?*] Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem.

¶ *Caput hoc ex indicatis B. Ambroſii locis confectum, & in ſummam redactum, ex originali emendatum eſt, & aliquot locis locupleatum.*

C. LXXXIV. ¶ *Veram Chriſti carnem, & verum Chriſti ſanguinem manducamus & bibimus.*

Idem *in lib. 6. de ſacramentis, c. 1.*

25 ps SIcut verus *k* eſt Dei filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris: ita vera caro, ſicut ipſe dixit, quam accipimus, & verus ejus ſanguis eſt 1 potus. *Item paulò poſt.* ¶ *Ego a ſum*, inquit, *panis vivus, qui de cœlo deſcendi.*] Sed caro non deſcendit è cœlo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit ex Virgine. Quomodo ergo deſcendit panis è cœlo, & panis vivus? quia idem Dominus noſter Jeſus Chriſtus conſors eſt & divinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis panem, divinæ ejus ſubſtantiæ in illo participaris *b* alimento.

1 ¶ Eſt potus.] *Poſt hæc verba in originali ſequitur, cap.* fortè. *ſuprà eâdem.*

C. LXXXV. ¶ *In ſacrificio non corporalem, ſed ſpiritualem eſcam accipimus.*

Item *in lib. de his, qui myſteriis initiantur, c. 9.*

IN *c* illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti. Non ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt. Unde & Apoſtolus de typo ejus ait *d*, quia patres noſtri eſcam ſpiritualem manducaverunt, & potum ſpiritualem biberunt. Corpus enim Dei, corpus eſt ſpirituale: corpus Chriſti, corpus eſt divini ſpiritûs.

C. LXXXVI. ¶ *Carnem à Chriſto ſuſceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.*

Item *in ſermone de Abel & Cain, id eſt, in lib. de incarnationis Dominicæ ſacramento, c. 4.* e

SI credas à Chriſto carnem eſſe ſuſceptam, & offeras transfigurandum *f* corpus in altaribus, nec diſtinguas tamen naturam verbi *g*, & corporis, & tibi dicitur, ſi rectè offeras, non rectè autem dividas, peccâſti.

C. LXXXVII. ¶ *In Cœna Chriſtus fuit conviva & convivium.*

Item Hieronymus *ad Hedibiam, quæſt. 2.*

NEc *h* Moyſes dedit nobis panem verum, ſed Dominus Jeſus ipſe conviva & convivium, ipſe comedens & qui comeditur.

C. LXXXVIII. ¶ *In veritate ſui corporis & ſanguinis Chriſtus ſuis diſcipulis præſentavit, quod Melchiſedech ſacramentaliter obtulit.*

Item Hieronymus, *ſuper Matthæum, lib. 4. ad c. 26.*

ACcipite *i*, & comedite. Hoc eſt corpus meum.] Poſtquam *k* typicum Paſcha fuerat completum, & agni carnes cum Apoſtolis comederat, aſſumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paſchæ tranſgreditur ſacramentum: ut quomodo in præfiguratione ejus *l* Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoque in *m* veritate ſui corporis & ſanguinis repræſentaret.

C. LXXXIX. ¶ *Chriſtus idem eſt Sacerdos & ſacrificium.*

Idem *in lib. de membris Domini, al. de his, quæ Deo in ſcripturis attribuuntur.*

SAcerdos Dei patris dictus eſt filius Dei, non ſecundùm divinitatem, ſed ſecundùm humanitatem: in qua ſe pro nobis per paſſionem & mortem ſuam acceptabile ſacrificium Deo patri obtulit, ut ipſe eſſet Sacerdos, qui & ſacrificium.

C. XC. ¶ *Judæi credentes biberunt ſanguinem, quem in cruce fuderunt.*

Item Auguſtinus *lib. 50. hom. ſerm. 27. de utilitate agendæ pœnitentiæ.*

TUnc eis Petrus *n* annuntiavit eum colendum, quem crucifixerunt: ut ejus ſanguinem biberent credentes, quem effuderunt ſitientes.

a *ſupr. corpus.* b *Geneſ. 14.* c *1. Cor. 10.* d *Joan. 19.* e *Geneſ. 2.* f *Pſalm. 22.* g *Epheſ. 5.* h *Multis omiſſis.* i *ibi verſatur, ubi & homo,*] *orig.* k *Alg. l. 1. c. 12. Guitmundus l. 3.*

a *Joan. 6.* b *al. participas.* c *Alg. l. 1. c. 11.* d *1. Cor. 10.* e *Geneſ. 4. ſecundùm 70.* f *al. transfiguratum corpus in altari.* g *al. divinitatis.* h *Alg. l. 1. c. 12. Ivo p. 2. c. 5. Joann. 6.* i *Matth. 23.* k *Paſchaſius in eundem Matthæi locum.* l *Pſ. 103.* m *al. veritatem ſui.* n *Act. 2.*

C. XCI. ¶ *Corpus, quod ex Virgine ſumptum eſt, à fidelibus accipitur.*

Item Ambroſius *epiſt. 62. al. l. 8. epiſt. 1. ad Irenæum.*

CORporeum *a* illud manna nunc eſt 1 tanti res miraculi: quia venit, quod perfectum eſt: perfectum autem, panis de cœlo, corpus ex Virgine, de quo ſatis Evangelium te docet.

1 ¶ Nunc eſt] *Apud B. Ambroſium ſic legitur:* Et corporeum quidem illud manna hodie pleriſque in locis invenitur: ſed nunc non eſt tanti res miraculi, quia venit, &c. *Verùm ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. XCII. ¶ *Verum Chriſti corpus, verumq; ejus ſanguinem quotidie manducamus & bibimus.*

Item Auguſtinus *in Pſalmum 33.*

ACceſſerunt ad *b* Jeſum Judæi, ut crucifigerent: nos ad eum accedamus, ut corpus ejus & ſanguinem accipiamus. *Item infrà.* ¶ Verè magnus Dominus, & magna miſericordia ejus verè, qui nobis dedit manducare corpus ſuum, in quo tanta perpeſſus eſt, & ſanguinem bibere. *Item in Pſal. 45. ad Judæos.* ¶ Jam & ſecuri bibite ſanguinem, quem fudiſtis. *Item in Pſal. 65.* ¶ Ipſum ſanguinem, quem per inſaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item c in Pſal. 98.* ¶ De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulavit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adoraverit. *Item* d *in Pſal. 33.* ¶ [*David* e *ferebatur* 1 *manibus ſuis.*] Manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipſo David, ſecundùm literam non invenimus: in Chriſto autem invenimus. Ferebatur enim Chriſtus manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait: [*Hoc eſt corpus meum.*] Ferebatur *f* enim illud corpus in manibus ſuis. *Idem ſuper Joannem tract. 31.* ¶ Quouſque biberent ſanguinem, quem fuderant, de ſua ſalute deſperaverunt. *Idem in Pſal. 54.* ¶ Judæi paſcebantur tanquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini paſcimur, quia corpus ipſius manducamus *& infrà.* ¶ Habent ergo impii epulas ſuas, habent & pii ſuas. Audi epulas piorum: [*Beati g, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam.*]

1 ¶ Ferebatur] *In Græca vulgata eſt* παρεφέρετο, *id eſt,* collabebatur.

C. XCIII. ¶ *Pro infirmatis Euchariſtiam Presbyter ſemper habeat paratam.*

Item ex Concilio Wormacienſi *h.*

26 ps PResbyter *i* Euchariſtiam ſemper habeat paratam, ut quando quis infirmatus 1 fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.

1 ¶ Infirmatus fuerit,] *Apud Burchardum & Ivonem (qui item citant Concilium Wormacienſe, c. 5.) & in capitularibus l. 1. c. 161. ubi habetur, poſt iſta verba interponuntur hæc,* aut parvulus infirmus fuerit.

C. XCIV. ¶ *Pœnitentia ejus, qui non benè ſacrificium cuſtodit.*

Item ex Concilio Arelatenſi. *k*

27 ps QUi *l* benè non cuſtodierit ſacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, triginta dies pœniteat.

C. XCV. ¶ *Hiſtrionibus ſacra non committantur myſteria.*

Cyprianus *Eucratio fratri ſalutem, lib. 1. epiſt. 10.*

28 ps PRo dilectione *a* tua, & verecundia mutua conſulendum me exiſtimâſti, frater chariſſime, quid mihi videatur de hiſtrione quodam, qui apud vos conſtitutus, in ejuſdem adhuc artis ſuæ dedecore perſeverat, & Magiſter & Doctor non erudiendorum, ſed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, cæteris quoque inſinuat: an talis debeat communicare nobiſcum? Quod ego puto nec Majeſtati divinæ, nec Evangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

C. XCVI. ¶ *Poſt converſionem non eſt deneganda gratia communionis.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c, c. 35.*

SCenicis *c* atque hiſtrionibus, cæteriſque hujuſmodi perſonis, vel apoſtaticis converſis, vel reverſis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.

C. XCVII. ¶ *Presbyter in altari Miſſam non celebret, in quo eâdem die Epiſcopus celebravit.*

Item ex Concilio Urbico. *d*

IN *e* altari, in quo Epiſcopus Miſſam cantavit, Presbyter eodem die aliam celebrare non præſumat.

DISTINCTIO III.

De Feſtis & Eccleſiaſticis ceremoniis promulgandis & obſervandis.

C. I. ¶ *Tempora feriandi in Miſſâ ſunt Laicis nuntianda.*

Item ex Concilio Lugdunenſi.

1 ps PRonuntiandum *f* eſt Laicis 1, ut ſciant tempora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicam à veſpera uſque ad veſperam, ne Judaiſmo capiantur. Feriandi verò per annum iſti ſunt dies, Natalis Domini, ſancti Stephani, ſancti Joannis Evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Sylveſtri, octavæ *g* 2 Domini, & Theophaniæ *h*, Purificatio ſanctæ Mariæ, ſanctum Paſcha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Aſcenſio Domini, ſancti dies Pentecoſtes, ſancti Joannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, maximè tamen ſanctorum Petri & Pauli, qui mundum ſuâ prædicatione illuminaverunt, ſancti Laurentii, Aſſumptio ſanctæ Mariæ, Nativitas ſanctæ Mariæ, Dedicatio Eccleſiæ *i*, Sancti Michaëlis Archangeli, Dedicatio cujuſcunque Oratorii, & omnium Sanctorum, & ſancti Martini, & illæ feſtivitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopatibus *k* cum populo collaudaverint, quæ vicinis tantùm circummorantibus indicendæ ſunt, non generaliter omnibus. Reliquas verò feſtivitates per annum non ſunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum verò jejunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus obſervetur.

1 ¶ Laicis,] *Hæc vox abeſt à Vaticanis exemplaribus, Burchardo & Ivone.*

2 ¶ Octavæ Domini,] *Ita in pleriſque vetuſtis exemplaribus, & in Capitularibus, & apud Ivonem, & cæteros ferè veteres ſcriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominùs ipſa octava dies ipſius Natalis ſignificatur. Cur autem numero multitudinis proferatur, declarat Alcuinus in c.* de octava Domini.

C. II. ¶ *In Sanctorum ſolennitatibus, divinis officiis, non ſaltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare.*

Item ex Concilio Toletano III. *c. 23.*

a *Lanfran. Ivo p. 2. c. 9.* b *Lanfrancus. Guitmundus lib. 3. Alg. lib. 1. cap. 9. & 12. Ivo part. 2. c. 9.* c *Et ſerm. 4 de S. Stephano.* d *Concione primâ.* e *1. Reg. 21.* f *Ferebat] orig.* g *Matth. 5.* h *In Cap. l. 5. c. 61.* i *Burch. l. 5. c. 10. Ivo p. 2. c. 20. Pann. l. 1. c. 148.* k *al. Aurelianenſi.* l *Burch. lib. 5. c. 51. Ivo p. 2. c. 60. Pann. l. 1. c. 157.*

a *Burch. l. 5. c. 21. Ivo p. 3. c. 31. & p. 11. c. 83 Pannor. lib. 1. c. 153.* b *Et in Afric. c. 12.* c *Burch. l. 4. c. 36. Ivo p. 1. c. 230.* d *Concil. Antiſsiod. c. 10.* e *Burch. l. 3. c. 226. Ivo p. 3. c. 270. Pann. l. 2. c. 35.* f *Cod. de fer. l. omnes dies. Novel. Leon. 54. Mogunt. 1. c. 36. Capit. l. 1. c. 164. & l. 2. c. 35. Burch. l. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balſamon ad tit. 7. Nomocanonis.* g *Octava Natalis Domini.* h *al. Epiphania.* i *al. Baſilica.* k *al. Epiſcopiis.*

IRreligioſa *a* conſuetudo eſt, quam vulgus per Sanctorum ſolennitates agere conſuevit: Populi, qui debent officia divina attendere, ſalutationibus & turpibus invigilant canticis, non ſolùm ſibi nocentes, ſed & religioſorum officiis perſtrepentes *b*. Hoc etenim, ut ab omnibus *c* provinciis depellatur, Sacerdotum & Judicum à Concilio ſancto curæ committitur.

C. III. ¶ *Ante Aſcenſionem Domini tribus diebus Litaniæ celebrentur.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *c.29.*

ROgationes *d*, id eſt, Litanias, ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita ut præmiſſum *e* triduanum jejunium in Dominicæ Aſcenſionis ſolennitate ſolvatur. Per quod triduum ſervi & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs univerſa conveniat. Quo triduo omnes abſtineant, & quadrageſimalibus cibis utantur.

C. IV. ¶ *Epiſcopus die Dominico non deſit Eccleſiæ.*

Item ex Concilio *f* eodem, *c.33.*

EPiſcopus *g*, ſi infirmitate non fuerit impeditus, Eccleſiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deeſſe non debet.

C. V. ¶ *Hos dies civibus in villa celebrare non licet.*

Item ex eodem, *c. 27.*

NUlli civium Paſchæ, Natalis Domini, & Quadrageſimæ 1 ſolennitatem in villa liceat celebrare, niſi quem infirmitas probabitur tenuiſſe.

1 ¶ Et Quadrageſimæ] *Sic etiam in originali impreſſo. Sed Ivo habet*, vel Quinquageſimæ. *Burchardus*, vel Pentecoſtes, *& ita eſt in Concilio Agathenſi, c.63. & in Arvernenſi, c.14.*

C. VI. ¶ *Ante ſolennitatem Paſchæ Quadrageſima eſt celebranda.*

Item ex eodem Aurelianenſi, *c.26.*

SAcerdotibus omnibus eſt decretum, ut ante Paſchæ ſolennitatem non Quinquageſima, ſed Quadrageſima teneatur.

C. VII. ¶ *Quinta feria ultimæ ſeptimanæ Quadrageſimæ jejunium ſolvi non licet.*

Item ex Concilio *h* Martini Papæ Bracharenſis, *c.50.*

NOn liceat quintâ feriâ noviſſimæ ſeptimanæ jejuniũ ſolvere, & omnem exhonorare Quadrageſimam, ſed ſincerè abſtinentes totam Quadrageſimam peragere.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *i* Laodicenſi, *c.50.*

NOn oportet *k* in Quadrageſima, quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ jejunium diſſolvi, & totam Quadrageſimam inhonorari: ſed per totos hos dies jejunare, & eſcis abſtinentiæ convenientibus, id eſt, aridioribus uti.

C. IX. ¶ *Exceptis diebus Dominicis in Quadrageſima non ſolvatur jejunium.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c.12.*

PLacuit, ut omnes Eccleſiæ filii, exceptis diebus Dominicis, in Quadrageſima etiam die Sabbathi *l* ſacerdotali oratione 1, & diſcretionis communione jejunent.

1 ¶ Oratione,] *In Concilio legitur*, ordinatione, & diſtrictionis *m* comminatione jejunent: *ſed ob gloſſam non eſt mutatum.*

a *Ivo p.4. cap.12.* b *abeſt ab origin.* c *omni Hiſpania] orig. Beda de officiis, tomo 7.* d *Albinus pag. 97. Burch. l.13. c.17. Ivo p.4.c.11.* e *al. poſt Miſſam.* f *Conc. Arvernenſe, c.14. Et Agathenſe, c.63.* g *Burch.l.2.c.75. & l.19. c. de ſacrilegio. Ivo p.4.cap.12.* h *In Capit. græc. Syn.* i *Et in Syn. cap.29.* k *Burch.lib.13.c.8. Ivo part.4.c.41.* l *al. ſabbatho.* m *al. diſtinctionis.*

C. X. ¶ *Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecoſtes in oratione genua flectantur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap. 20.*

QUoniam *a* ſunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecoſtes, ſtatutum eſt à ſancta Synodo (quoniam conſona, & conveniens per omnes Eccleſias cuſtodienda conſuetudo eſt) ut ſtantes ad orationem vota Domino reddamus.

C. XI. ¶ *Quo tempore ab eſu carnium ſit abſtinendum.*

Item Leo Papa IV.

2 ps DE eſu carnium apud vos *b* vetuſtiſſima, & non improbanda traditio ſemper eſt tenenda, ut à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ, quæ luceſcit in quarta feria, uſque in diluculum quintæ feriæ, & ſimiliter à cœna noctis ſextæ feriæ, quæ luceſcit in ſexta feria, non imperitè jejunatio uſque ad Sabbathi lucem, quantum de diei parte aliquis jejunare maluerit vel debuerit, protendatur.

C. XII. ¶ *Nec die Sabbathi feriandum, nec die Dominico lavacrum eſt prohibendum.*

Item Gregorius c *dilectiſſimis civibus Romæ, lib.11.epiſt.3. (an.602.)*

3 ps PErvenit *d* ad me quoſdam perverſi ſpiritûs homines prava inter vos aliqua, & ſanctæ fidei adverſa ſeminâſſe, ita ut die Sabbathi aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, niſi Antichriſti prædicatores dixerim? qui veniens diem Sabbathum, atque Dominicum ab omni faciet opere cuſtodiri. Quia enim mori ſe, & reſurgere ſimulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum: & quia judaizare populum compellit, ut exteriorem legis ritum revocet, & ſibi Judæorum perfidiam ſubdat, coli vult Sabbathum. *& paulò poſt.* ¶ Aliud quoque ad me perlatum eſt, vobis à perverſis hominibus eſſe prædicatum, ut Dominico die nullus debeat lavari. Et quidem ſi pro luxuria, & pro voluptate quis lavari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro neceſſitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus.

C. XIII. ¶ *Ob reverentiam ſepulturæ Dominicæ Sabbatho jejunare debemus.*

Item Innocentius Papa, *epiſtolâ primâ ad Decentium, c.4. (an.416. Româ in Umbriam.)*

4 ps SAbbatho vero *e* jejunandum eſſe, ratio evidentiſſima demonſtrat. Nam, ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti non ſolùm in Paſcha celebramus, verùm etiam per ſingulos circulos hebdomadarum, ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſextâ feriâ propter paſſionem Domini jejunamus, Sabbathum prætermittere non debemus: quoniam *f* inter triſtitiam & lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam utique conſtat Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Judæorum ſe occuluiſſe. Quod utique non dubium eſt in tantum eos jejunâſſe biduo memorato, ut traditio Eccleſiæ habeat iſto biduo ſacramenta penitùs non celebrari. Quæ utique forma per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. Quòd ſi putant ſemel, atque uno Sabbatho jejunandum, ergo & Dominica, & ſexta feria ſemel in Paſcha erit utique lelebranda.

C. XIV. ¶ *Die Dominicâ, & quintâ feriâ non eſt celebrandum jejunium.*

Item Melchiades *g* Papa *ad Epiſcopos Hiſpaniarum, c.3.*

a *Burch.l.2.cap.88. Ivo p.4.c.18. Pann.l.2.cap.174.* b *nos] Grat.* c *Et Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum, cap.10.* d *Ivo p.4.c.6. Pann.l.2.c.169.* e *Anſel. in præfat.c.1. Polyc. l.3. tit.25. Ivo p.4.c.28. Pannorm. l.2.cap.137.* f *al. quod] orig.* g *al. Miltiades.*

Jejunium

5 JEjunium *a* Dominici diei, & quintæ feriæ nemo
ps celebrare debet, ut inter jejunium Chriſtianorum, & Gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falſa diſcretio habeatur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cæſarauguſtano, *c.2.* b (*an.380. in Hiſpan.*)

NE quis jejunet die Dominicâ causâ timoris 1, aut perſuaſionis, aut ſuperſtitionis: nec Quadrageſimarum diebus ab Eccleſiis fideles deſint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montium, qui in ſuſpicionibus perſeverant: ſed exemplum, & præceptum cuſtodiant Sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conventuum causâ non conveniant. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, anathema ſit, qui hæc commiſerit.

1 ¶ Timoris,] *Hoc exponitur in gloſſa. Sed in Concilio eſt,* causâ temporis, *id eſt, quoniam dies Dominicus ſit. De qua re habetur ſupr. diſt.30. cap.* ſi quis tanquam. *& cap. fin. Legitur etiam in Pontificali Damaſi, ideò Miltiadem ſanxiſſe, ne quis die Dominico, aut feriâ quintâ jejunaret: quia eos dies pagani, quaſi ſacrum jejunium celebrabant. Et apud Burchardum, l.19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominicâ jejunet propter abſtinentiam & religionem.*

C. XVI. ¶ *Quartâ & ſextâ feriâ ſunt ſervanda jejunia.*

Item ex dictis S. Apollonii. (*an.388. in Ægypto.*)

6 JEjunia *c* ſanè legitima, id eſt, quartâ & ſextâ feriâ
ps non ſunt ſolvenda, niſi grandis aliqua neceſſitas fuerit: quia quartâ feriâ Judas de traditione Domini cogitavit, & ſextâ feriâ crucifixus eſt Salvator. Videbitur ergo, qui in his diebus ſine aliqua neceſſitate ſolverit ſtatuta jejunia, vel cum tradente tradere Salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem Dominicâ nihil aliud agendum eſt, niſi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die ſancta agatur, niſi tantùm hymnis, & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies illa tranſigatur.

¶ *Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollonii Abbatis.*

C. XVII. ¶ *Quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ Quadrageſimæ pœnitentes remiſſionem accipiant.*

Item Innocentius Papa, *epiſt.1. ad Decentium, cap. 7.*

7 DE pœnitentibus *d* verò, qui ſive ex gravioribus
ps commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interveniat ægritudo, quintâ feriâ ante Paſcha eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterùm de pondere æſtimando delictorum, Sacerdotis eſt judicare, ut attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem. Sanè ſi quis in ægritudinem inciderit, atque uſque ad deſperationem devenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de ſeculo abſque communione diſcedat.

C. XVIII. ¶ *Singulis annis quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ Quinquageſimæ novum chriſma conficiatur.*

Item Fabianus Papa *orientalibus Epiſcopis, epiſt. 2.*

8 LIteris *e* veſtris inter cætera inſertum invenimus,
ps quoſdam regionis veſtræ Epiſcopos à veſtro, noſtroque ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in cœna Domini chriſma conficere. *& infrà.* ¶ Errant verò, qui talia excogitant, & mente veſanâ potiùs, quàm rectâ ſentientes hæc audent. *& infrà.* ¶ Sicut enim ipſius diei ſolennitas per ſingulos annos eſt celebranda, ita ipſius ſancti chriſmatis confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum ſacramentum eſt per ſingulos annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in ſanctis Eccleſiis cremandum. Iſta à ſanctis Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ *In originali res copioſiùs explicatur, quàm aut Gratianus, aut Ivo faciant.*

C. XIX. ¶ *Servetur ab omnibus feſtivitas inventionis Dominicæ crucis.*

Item Euſebius Papa, *epiſt. 2.*

9 CRucis Domini *a* noſtri JESU CHriſti, quæ nu-
ps per nobis gubernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus, quinto nonas Maji inventa eſt, in prædicto Calendarum die inventionis feſtum vobis ſolenniter celebrare mandamus.

C. XX. ¶ *Quare ſit inſtitutum, ut aqua ſale conſperſa ſanctificetur.*

Item Alexander Papa V. *à Petro, epiſt.1.c.5.*

10 AQuam *b* ſale conſperſam populis benedicimus, ut
ps eâ cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur. Quod & omnibus Sacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat, atque mundabat: multò magis aqua ſale aſperſa, diviniſque precibus ſacrata, populum ſanctificat atque mundat. Et *c*, ſi ſale aſperſo per Heliſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt: quantò magis divinis precibus ſacratus *d* ſal ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, atque mundat, & purgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias diaboli avertit, & à phantaſmatum verſutiis homines defendit?

C. XXI. ¶ *Non niſi in die Dominico ſanctum Paſcha celebretur.*

Item Pius Papa IX. *à Petro Apoſtolo, in primo ſuarum decretalium.* e

NOſſe *f* vos volumus, quòd Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus *g* ſit celebrandum. Iſtis enim temporibus Hermes Doctor fidei & ſcripturarum effulſit inter nos. Et licèt nos idem Paſcha prædicto die celebremus, quia tamen quidam inde dubitabant, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ angelus Domini apparuit in habitu paſtoris, & præcepit ei, ut Paſcha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos Apoſtolicâ auctoritate inſtruimus, omnes eadem ſervare debere: quia & nos eadem ſervamus: nec debetis à capite quoquo modo diſſidere.

C. XXII. ¶ *Non niſi in die Dominico ſanctum Paſcha celebretur.*

Item Victor Papa XIII. *à Petro, in primo decretali ſuo.* h (*An.186.*)

CElebritatem *i* ſancti Paſchæ die Dominico agi debere, & prædeceſſores noſtri jam ſtatuerunt, & nos illud vobis eâdem die ſolenniter celebrari mandamus: quia non decet, ut membra à capite diſcrepent, nec *k* contraria gerant. A' XIV. verò lunâ primi menſis uſque ad XXI. diem ejuſdem menſis eadem celebretur feſtivitas. Eodem verò tempore baptiſma celebrandum eſt catholicum. Sed tamen, ſi neceſſe fuerit, aut mortis pe-

a *Euſebius Emiſſ. in Hom. Pentecoſtes. Polyc. ibid. Ivo p.4. c.27. Pann.l.2.c.176.* b *Conc. Gangrenſe, c.16. Clemens l.7. conſtit. c.24. Smaragdus ad c.48. regulæ S. Benedicti. Ivo part.4. c.32. Pann. l.2. c.179.* c *In ſyn.6.c.66. Smaragdus ibid. Ivo p.4.c.13.* d *Cap.l.5.c.67. Polyc. l.6.tit.20. Burch.l.18.c.18. Ivo p.15.c.40.* e *Polyc.lib.3.tit.16. Ivo p.2.c.73.*

a *Ivo part.4.cap.5.* b *Polyc.ibid. Burchard,lib.2.c.53. Ivo part.2.c.68.* c *4. Regum 2.* d *al. ſacrata aqua.* e *Epiſt.1.* f *Ivo part.4.c.3. & 145.* g *al. ſolennitatibus] orig.* h *Epiſt.1. ad Theophilum. Et in Aurelian. 4. c.1.* i *Polyc. l.3. tit.10. & 17. Vualfridus Strabo, c.26. Burch. l.4.c.3. Ivo part.1. c.198. & p.4.c.4.* k *al. aut aliter gerant.*

riculum ingruerit, Gentiles ad fidem venientes quocunque loco, vel momento, ubicunque evenerit, ſive in flumine, ſive in mari, ſive in fontibus tantum Chriſtianæ confeſſione credulitatis clarificatâ *a* baptizentur. Ipſis quoque, quod in baptiſmo polliciti ſunt, ſummoperè eſt attendendum, ne infideles, ſed fideles inveniantur. Ipſi verò, qui infidelitatis notâ aſperguntur, infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur. Hæc verò ſtatuta nullâ debent improbitate convelli, nullâ novitate mutari: quia alia eſt ratio cauſarum ſecularium, alia divinarum.

C. XXIII. *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *b. c.65.*

PAſchæ ſolennitas uno die & tempore celebranda eſt.

C. XXIV. ¶ *Dies Paſchæ, Concilii* 1 *formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi V. *c.7.* *(an.398.)*

PLacuit *c*, ut dies venerabilis Paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur: dies verò Concilii xi Cal. 2. Novembris ſervetur. Scribendum eſt etiam ad ſingularum quarumcunque provinciarum Primates, ut quandocunque apud ſe Concilium congregant, iſtum diem non impediant.

1 ¶ Concilii] *In aliquot vetuſtis eſt*, & Concilii. *In originali impreſſo hæc eſt hujus capitis rubrica:* De tempore Paſchal i, ſeu Concilii. *In codice canonum in indice capitis 40. Concilii Africani*, diem Paſchæ & diem Concilii nuntiandum. *In Græco cap.64.* περὶ τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι: *id eſt*, Ut dies Paſchæ in die Synodi annuntietur.

2 ¶ xi. Cal. *Sic in Carthaginenſi V. In Africano autem (etiam in codice canonum) & Carthaginenſi Græco eſt*, x. Cal. Septembris.

C. XXV. ¶ *Cùm in Concilio omnia ſtatuta fuerint, futurum Paſcha annuntietur.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *c.9.* *(an.572.)*

PLacuit, ut poſtquam omnia in Concilio Sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis obſervetur, ut ſuperventurum *d* ipſius anni Paſcha quoto Calendarum die, vel quotâ lunâ debeat ſuſcipi, à metropolitano Epiſcopo intimetur *e*. Quod cæteri Epiſcopi, vel Clerus reliquus breviculo ſubnotantes, unusquiſque in ſua Eccleſia adveniente Natalis Domini die aſtante populo poſt Evangelicam lectionem annuntient.

C. XXVI. ¶ *Per orbem univerſum uno die, & uno tempore Paſcha celebretur.*

Item ex Concilio Arelatenſi I. *quod confirmavit Papa Sylveſter, cap.1.* *(an.319.)*

DE obſervatione *f* Paſchæ Domini ſtatuimus, ut uno die & tempore per omnem orbem obſervetur: & juxta conſuetudinem literæ *g* ad omnes dirigantur.

C. XXVII. ¶ *De imaginibus Sanctorum non violandis.*

Item Gregorius *Severo Epiſcopo Maſſilienſi, lib.9. epiſt 9.* *(an.600.)*

12 ps PErlatum *h* ad nos fuerat, quòd inconſiderato zelo ſuccenſus, Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omnino laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Dic, frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti? Si 1 non aliud, vel illud te non debuit revocare, ne deſpectis aliis fratribus, ſolum te ſanctum eſſe crederes, & ſapientem. Aliud eſt enim picturam adorare: aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit adorandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus: quia in ipſa etiam ignorantes vident, quid ſequi debeant: in ipſa legunt, qui literas neſciunt. Unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura eſt.

1 ¶ Si non] *Hæc uſque ad verſ.* Aliud. *ſunt addita ex originali.*

C. XXVIII. ¶ *Imagines Sanctorum memoria ſunt, & recordatio præteritorum.*

Item in ſeptima *a* Synodo, *actione 6.*

VEnerabiles imagines Chriſtiani non Deos appellant, neque ſerviunt eis, ut Diis, neque ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum judicium: ſed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant, ſed non ſerviunt eis cultu divino, nec alicui creaturæ.

C. XXIX. ¶ *Non in agni, ſed in hominis ſpecie Chriſtus eſt figurandus.*

Item Hadrianus Papa *b* *Tharaſio Patriarchæ, in actione 2. ejusdem ſeptimæ Synodi.*

13 ps SExtam *c* ſanctam Synodum recipio cum omnibus canonibus ſuis, in quibus dicitur: In quibus *d* picturis ſanctarum imaginum agnus præcurſoris digito oſtenſus depingitur, qui in figuram gratiæ 1 tranſit, verum nobis per legem Moyſi demonſtrans agnum, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Antiquis ergo figuris & umbris, ad veritatis præfigurationem ſanctæ Eccleſiæ traditis, vale 2 dicentes, gratiam & veritatem præferimus, & ſic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſecundùm imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus.

¶ *De ſexta Synodo, & canonibus ipſius notatum eſt ſup. c.* ſexta Synodus.

1 ¶ Gratiæ tranſit,] *Et in epiſtola Hadriani, & apud Ivonem p.4. c.122. legitur*, in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Apud eundem Ivonem, c.126. ex Hadriano ad Carolum*, in ſignum relictus eſt gratiæ. *Græcè in canone ſextæ Synodi eſt*, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος: *id eſt*, qui in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Vale dicentes,] *Sic Ivo. In epiſtola Hadriani eſt*, ſuſcipientes, *Græcè* κατασπαζόμενοι.

C. XXX. ¶ *De fide Trinitatis & Unitatis inviolabiliter ſervanda.*

Itnm Auguſtinus *lib.1. de Trinitate, cap.4.*

14 ps OMnes *e*, quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ Deus eſt, divinorum librorum veterum & novorum catholici tractatores, hoc intenderunt ſecundùm ſcripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unius ejuſdemque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate divinam inſinuent unitatem: ideoque non ſunt tres Dii, ſed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non ſit, qui Pater eſt, Filiusque à Patre ſit genitus, & ideò non ſit Pater, qui Filius eſt, Spiritusque Sanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantùm Patris & Filii Spiritus, Patri & Filio etiam ipſe coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem: non tamen eandem Trinitatem natam de Maria Virgine, & ſub Pontio Pilato crucifixam & ſepultam tertiâ die reſurrexiſſe, & in cœlum aſcendiſſe; ſed tantummodò Filium: nec

a *al. clarificati.* b *& in Africano, c.40. & Auraſiaco, cap.19.* c *ſupr. diſtinct.37.* d *al. ſuperventuri.* e *al. nuntietur.* f *Ivo p.4. cap.19.* g *literas ad omnes tu dirigas.] orig.* h *Anſ. l.13. c.45. Burch. l.3. c.36. Ivo p.3. c.42. Panorm. lib.2. cap.56.*

a *al. ſexta.* b *In epiſt. Hadrian. ad Carolum, c.35. ſupr. diſt.16.* c *Ivo p.4. c.122. & 126.* d *al. quibuſdam] vera lectio, in 6. ſyn. c.82.* e *Ivo p.1. c.2. Pann. l.1. c.7.*

eandem

eandem Trinitatem deſcendiſſe *a* in ſpecie columbæ ſuper Jeſum baptizatum: aut die *b* Pentecoſtes poſt aſcenſionem Domini ſonitu facto de cœlo, quaſi ferretur flatus vehemens, & linguis diviſis, velut ignis ſediſſe ſuper unumquenque eorum: ſed tantummodò Spiritum Sanctum: nec eandem Trinitatem dixiſſe de cœlo: *c* [*Tu es filius meus.*] Sive cùm baptizatus eſt à Joanne, ſive in monte, quando cum illo erant tres diſcipuli, aut quando ſonuit vox dicens, *d* [*Et clarificavi, & iterùm clarificabo,*] ſed tantummodò patris vocem fuiſſe ad filium factam: quamvis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ſicut inſeparabiles ſunt, ita inſeparabiliter operentur.

DISTINCTIO IV.

De Baptiſmi Sacramento.

C. I. ¶ *Sine ſacramento viſibili, & fide inviſibili nemo ſalvatur.*

Idem Auguſtinus *ſuper Joannem.*

1 NEceſſarium *e* eſt viſibile ſacramentum aquæ ad ablutionem viſibilis corporis: ſicut neceſſaria eſt doctrina inviſibilis fidei ad ſanctificationem inviſibilis animæ. *Idem.* ¶ Renaſcitur *f* homo [*ex aqua*] viſibili ſacramento, [*& ſpiritu*] inviſibili intellectu, ut ſymbolum baptiſmi viſibiliter accipiat, & ſpiritalem intellectum ipſius ſymboli perficiat *g*. Vel [*ex aqua*] viſibili & [*Spiritu*] ſancto.

C. II. ¶ *In baptiſmate concupiſcentia extinguitur, non ut ſit, ſed ut non obſit.*

Idem *in lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſ. ſeu de baptiſmo parvulorum. c. 39.*

PEr baptiſmum Chriſti id agitur, ut evacuetur caro peccati. Evacuatur autem, non ut in ipſa vivente carne concupiſcentia conſperſa & innata repentè abſumatur, & non ſit: ſed ne obſit mortuo, quæ oberat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti pervenire potuerit, ibi habet, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo ſuperet, ſi non in vacuum gratiam ejus ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, ut lex peccati, quæ ineſt in membris, repugnans legi mentis, penitùs extinguatur, & non ſit: ſed, ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cùm eidem concupiſcentiæ ſubjectâ mente ſerviret, totum aboleatur, & velut factum non fuerit, habeatur.

¶ *Reſtitutum eſt caput hoc ſuæ integritati, ut meliùs B. Auguſtini ſententia perciperetur. Neque enim gloſſa impediebat.*

C. III. ¶ *Qui ex viro & muliere concipitur, cum originali peccato naſcitur, nec ſine baptiſmate ſalvatur.*

Idem *ad Petrum Diaconum, c. 26.*

FIrmiſſimè *h* tene, & nullatenùs dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali naſci, impietati ſubditum, mortique ſubjectum: & ob hoc naturâ iræ filium naſci, de qua dicit Apoſtolus: *i* [*Eramus enim & nos naturâ filii iræ, ſicut & cæteri.*] A' qua ira nullus liberatur, niſi per fidem mediatoris Dei & hominum hominis Jeſu Chriſti. *Item c. 27.* ¶ Firmiſſimè *k* tene, & nullatenùs dubites, non ſolùm homines jam ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui ſive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur: ſive cùm de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ſempiterno *a* igne puniendos: quia etſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Chryſoſtomus. *b*

NOn *c* poteſt quis gratiam vitæ cœleſtis accipere, niſi priùs purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum baptiſmi ſalutaris Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum.

C. V. ¶ *Sicut nunc in baptiſmate, ita olim in circumciſione remittebantur peccata.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 4. c. 2.*

QUod *d* autem apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis ſola fides, vel pro majoribus virtus ſacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circumciſionis.

C. VI. ¶ *Originale peccatum nunc in baptiſmate, olim in circumciſione remittebatur.*

Item Auguſtinus *ad Valerium contra Julianum, de nuptiis, & concupiſcentia, lib. 2. cap. 11.*

EX *e* quo inſtituta eſt circumciſio in populo Dei (quod erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei) ad ſignificationem *f* purgationis valebat parvulis originalis, veteriſque peccati: ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo eſt inſtitutus.

C. VII. ¶ *Parvulis in baptiſmate offerentium prodeſt fides.*

Idem *de libero arbitrio, lib. 3. c. 23.*

ILlud *g* perſcrutari homines ſolent, ſacramentum baptiſmi Chriſti quid parvulis proſit: cùm eo accepto plerunque moriuntur, priuſquam ex eo quicquam cognoſcere potuerunt. Qua in re ſatis piè, recteque creditur, prodeſſe parvulo fides eorum, à quibus conſecrandus offertur. Et hoc Eccleſiæ commendat ſaluberrima auctoritas, ut ex eo quiſque ſentiat, quid ſibi proſit fides ſua, quando in aliorum quoque beneficio 1, qui propriam nondum habent poteſtatem, commoda ſit.

1 ¶ Beneficio,] *Eadem lectio eſt apud Ivonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem eſt*, beneficium, qui propriam non habent, poteſt aliena commodari.

C. VIII. ¶ *Per fidem & baptiſma juſtificamur à peccatis.*

Idem *de baptiſmo parvulorum, lib. 1. cap. 32. & 33.*

FIlius Dei carnem peccati 1 ſuſcepit, & pœnam ſine culpa, ut in carne peccati & culpa ſolveretur & pœna. Per fidem ergo, & baptiſmum ejus à peccato homo per juſtificationem, & à morte liberatur per reſurrectionem. ¶ Parvuli *h* etiam baptizati inter credentes reputantur per ſacramenti virtutem, & offerentium reſponſionem. Qui verò non ſunt baptizati, inter non credentes judicantur ex Evangelio Joannis: [*Niſi* i *quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.*]

¶ *Caput hoc eſt ſumma verborum B. Auguſtini in locis indicatis.*

a *Marc. 1.* b *Act. 2.* c *Marc. 1.* d *Joan. 12.* e *Ex gloſſa ord. in c. 3. Joan. Niſi quis.* f *in ea gloſſa, ad ver. ex aqua.* g *al. percipiat.* h *Tom. 3. & inter opera Fulgentii. Ivo part. 1. cap. 26. & 27. Pannorm. lib. 1. cap. 8. & 9.* i *Epheſ. 2.* k *Sent. 4. diſt. 4. & 9.*

a *Ignis æterni ſempiterno ſupplicio*] *orig.* b *fortè Chromatius.* c *Sententiarum 4. diſtinct. 12. Supra, de pœn. diſtinct. 1. c. non poteſt.* d *Ivo part. 1. cap. 49. Pannorm. lib. 1. cap. 10.* e *Ivo part. 1. cap. 50. Pannor. lib. 1. cap. 11.* f *al. ſanctificationem*] *Grat.* g *Alger. lib. 3. cap. 7. Ivo part. 3. c. 20. Pannorm. l. 2. c. 12.* h *C. 33.* i *Joan. 3.*

1 ¶ Carnem peccati] *Apud B. Auguſtinum longè plenius & rectius.* Dominus autem, *inquit*, in carnem ſuam non peccatum tranſtulit, tanquam venenum ſerpentis, ſed tantùm tranſtulit mortem, ut eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœna ſine culpa, unde in carne peccati, & culpa ſolveretur, & pœna. *Multùm igitur intereſt inter carnem peccati, & ſimilitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Auguſtinus, cùm alibi ſæpè, tùm potiſſimùm ſermone 48. de verbis Domini: addebat tamen,* ſi ergo ſimilitudo carnis erat peccati, non caro peccati, quomodo, ut de peccato damnaret peccatum in carne? ſolet & ſimilitudo capere nomen ejus rei, cujus eſt ſimilitudo.

C. IX. ¶ *Per aquam baptiſmi de terreno fit homo cœleſtis.*

Item Ambroſius *lib. 1. de ſacramentis, c. 4. & 5.*

PEr aquam *a* baptiſmi tranſitus eſt à terrenis ad cœleſtia. Hoc eſt enim Paſcha, id eſt, tranſitus ejus, tranſitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit. Non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio: aliud opus, aliud operatio. Aqua opus eſt: operatio Spiritus Sanctus eſt. Non ſanat aqua, niſi Spiritus Sanctus deſcenderit, & aquam illam conſecraverit, ſicut legiſti, quòd cùm Dominus noſter Jeſus Chriſtus formam baptiſmatis daret, venit ad Joannem, & ait illi Joannes: *b* [*Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? reſpondit illi Chriſtus: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam.*] Vide, quia omnis juſtitia in baptiſmate conſtituta eſt. Ergo 1 quare Chriſtus deſcendit, niſi ut caro iſta mundaretur, caro, quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim ablutio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit: ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato manemus obnoxii. *& paulò pòſt.* ¶ Deſcendit Chriſtus: deſcendit & Spiritus Sanctus. Quare Chriſtus prior deſcendit, poſteà Spiritus, cùm forma & uſus baptiſmi hoc habeat, ut antè fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt? *& paucis interjectis.* ¶ Chriſtus autem antè deſcendit: ſecutus eſt Spiritus: quâ ratione? ut nunquam ipſe egere Dominus JESUS ſanctificationis myſterio videretur: ſed ſanctificaret ipſe, ſanctificaret & Spiritus.

1 ¶ Ergo quare] *Hæc uſque ad verſ.* Non enim. *emendata ſunt ex B. Ambroſio. Anteà legebatur,* Chriſtus ad baptiſmum deſcendit, non ut caro mundaretur, quam ſuſcepit de noſtra conditione. *Multis etiam aliis locis in capite hoc reſtituta eſt vera lectio.*

C. X. ¶ *Aqua baptiſmi non purgaret peccata, niſi tactu Dominici corporis eſſet ſanctificata.*

Item Chromatius 1 *in Matthæum, c. 6. (an. 400. Aquileia.)*

NUnquam *c* aquæ baptiſmi purgare peccata credentium potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent.

1 ¶ Chromatius] *Anteà citabatur Chryſoſtomus, apud quem non eſt inventum, ſed in fragmentis Chromatii.*

C. XI. ¶ *Generale baptiſma non niſi ſabbatho ſancto Paſcha & Pentecoſtes celebretur.*

Item Syricius Papa *Himerio Tarraconenſi, ep. 1.* d *(an. 385.)*

2 NOn ratione *e* auctoritatis alicujus, ſed ſolâ te-
ps meritate præſumitur, ut paſſim, ac liberè natalitiis Chriſti, ſeu apparitione *f*, nec non & Apoſtolorum, ſeu Martyrum feſtivitatibus, innumeræ, ut aſſeris, plebes baptiſmi myſterium conſequantur, cùm hoc ſibi privilegium & apud nos, & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter Paſcha defendat cum ſua Pentecoſte.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *univerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis, epiſt. 4. c. 5.*

DUo *a* tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſte ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè ſunt præfixa. Unde, quia manifeſtiſſimè patet, baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tempora, de quibus locuti ſumus, eſſe legitima; dilectionem veſtram monemus, ut nullos alios dies huic obſervantiæ miſceatis.

¶ *Prior pars hujus capitis uſque ad verſ.* Unde quia. *non eſt iiſdem omnino verbis in epiſtola. Sed in codice canonum eſt rubrica loco ad hoc caput, & refertur in Concilio Maguntino I. cap. 4.*

C. XIII. ¶ *Quare in prædictis temporibus baptiſma celebretur.*

Idem *in eadem epiſtola, cap. 3.*

PRopriè in *b* morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi novam creaturam condidit *c* ex veteri: ut in renaſcentibus & mors Chriſti operetur, & vita, dicente B. Apoſtolo Paulo: *d* [*An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus? conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus,*] & cætera, quæ latiùs magiſter gentium ad comendandum ſacramentum baptiſmatis diſputavit: ut appareret ex hujus doctrinæ ſpiritu, regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis illum diem eſſe, & illud tempus electum, in quo per ſimilitudinem, formamque myſterii ea, quæ geruntur in membris, his, quæ in ipſo ſunt capite geſta, congruerent: dum in baptiſmatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis elevatio reſurgentis inſtar *e* eſt de ſepulchro. Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ eum eſſe legitimum diem, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cujus rei confirmationem plurimùm valet, quòd ipſe Dominus Jeſus Chriſtus, poſteaquam reſurrexit à mortuis, diſcipulis ſuis (in quibus omnes Eccleſiarum præſules docebantur) & formam & poteſtatem tradidit baptizandi, dicens: *f* [*Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.*] De quo utique eos ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi regenerationis gratiam ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Additur ſanè huic obſervantiæ etiam Pentecoſtes ex adventu Spiritûs Sancti ſacra *g* ſolennitas, quæ de Paſchalis feſti pendet articulo: & cùm ad alios dies alia feſta pertineant, hæc ſemper ad eum diem, qui reſurrectione Domini eſt inſignis, occurrit, porrigens quodammodò auxiliantis gratiæ manum, & *h* eos, quos à die Paſchæ aut moleſtia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut navigationis difficultas intercluſit, invitat 1, ut quibuslibet neceſſitatibus impediti, deſiderii ſui effectum dono Spiritûs Sancti conſequantur, *& infrà, cap. 4.* ¶ Hoc autem nos non ex noſtra perſuaſione defendere, ſed ex Apoſtolica auctoritate ſervare ſatis idoneo probamus exemplo, ſequentes beatum Apoſtolum Petrum, qui in eo die, quo omnium *i* credentium numerum promiſſus

a *Qui per hunc fontem tranſit, tranſit à terrenis*] *orig. Cap. 5.* b *Matth. 3.* c *Sent. 4. diſt. 3.* d *Triburienſe, c. 12.* e *Sent. 4. diſt. 3. Anſ. l. 9. c. 13. Burch. l. 4. c. 5. Ivo p. 1. c. 58. & 200. Pann. l. 1. c. 16.* f *apparitionis,*] *orig.*

a *Burch. l. 4. c. 2. Ivo part. 1. c. 59. & 197. Pann. l. 1. cap. 17.* b *Ivo p. 3. c. 45.* c *condit*] *vera lectio.* d *Rom. 6.* e *al. ad inſtar.* f *Matth. 28.* g *al. conſecrata.* h *vitii*] *orig.* i *al. omnem.*

Spiritûs Sancti replevit adventus, trium millium populum ſuâ prædicatione converſum lavacro baptiſmatis conſecravit. Quod ſancta Scriptura, quæ *a* Apoſtolorum actus continet, fideli hiſtoriâ docet, dicens: [*His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem* b *peccatorum, & accipietis donum Spiritûs Sancti.*

1 ¶ Invita*] *Ivo habet*, invitans. *Sed in originali eſt:* interclufit invitos, aut quibuslibet neceſſitatibus impeditos, deſiderii, &c.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item *in eadem epiſtola, c. 6.*

SI quis autem *c* Epiphaniæ feſtivitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat privilegium habere baptiſmatis, quia hoc quidam putant, quòd in eadem die Dominus ad baptiſmum ſancti Joannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam gratiam, & aliam fuiſſe rationem: nec ad eandem pertinuiſſe virtutem, quâ per Spiritum Sanctum renaſcuntur, de quibus dicitur: [*qui* d *non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.*] Dominus enim nullius indigens remiſſione peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit baptizari, quomodo voluit circumcidi, hoſtiamque pro ſe emundationis offerri, ut qui factus erat ex muliere (ſicut *e* Apoſtolus ait) fieret & ſub lege, quam *f* non venerat ſolvere, ſed adimplere, & implendo finire: ſicut B. Apoſtolus prædicat, dicens: *g* [*Finis autem legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.*] Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum, quia in omnibus primatum tenens, ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere ipſius profluxerunt ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis.

C. XV. ¶ *In ſolennitate Paſchali & Pentecoſtes catechumeni baptizentur.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *cap. 4.*

DE catechumenis *h* baptizandis id ſtatutum eſt, ut in Paſchæ ſolennitate, vel Pentecoſtes, quantò majoris celebritatis major celebritas eſt, tantò magis ad baptizandum veniant: cæteris ſolennitatibus infirmi tantummodò debeant baptizari: quibus quocunque tempore convenit baptiſmum non negari.

¶ *Reſtitutum caput eſt ex ſuo originali.*

C. XVI. ¶ *Neceſſitate cogente, quolibet tempore baptizare licet.*

Item Leo Papa, *epiſt. 4. cap. 6.*

SI *i* qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari.

¶ *Apud B. Leonem ſententia hujus capitis eſt poſt c.* duo tempora. *& ante c.* ſi quis autem. *ſup. eâd.*

C. XVII. ¶ *Niſi neceſſitate cogente inter Paſcha & Pentecoſtem nullus baptizare præſumat.*

Item Gelaſius Papa *Clero* k *& Plebi Tarentino.*

VEnerabilis *l* baptiſmi ſacramentum non niſi in feſtivitate Paſchali & Pentecoſtes tradere præſumat Epiſcopus: exceptis iis, quibus urgente mortis periculo talibus oportet, ne in æternum pereant, remediis ſubveniri.

¶ *In epiſtola Gregorii ſecundi clero & plebi Thuringiæ, unde citat Ivo (quamvis & Gelaſii eſſe potuerit) & in Concilio Vvormacienſi, unde Burchardus, legitur*, Sacroſancti baptiſmi. *itemq́ apud Ivonem, c. 202. In capite autem 63. eſt*, Generalis, *& in margine*, Venerabilis.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Gelaſius* a *epiſtolâ ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 12.*

BAptizandi *b* ſibi quiſpiam paſſim quocunque tempore nullam credat ineſſe fiduciam, præter Paſchale feſtum, & Pentecoſtes venerabile ſacramentum: excepto duntaxat graviſſimi languoris incurſu, in quo verendum eſt, ne morbi creſcente periculo, ſine remedio ſalutari fortaſſis ægrotans exitio præventus abſcedat.

C. XIX. ¶ *Non niſi Sacerdos baptizare præſumat.*

Item Iſidorus *de Officiis, l. 2. c. 24.*

COnſtat *c* baptiſma ſolis Sacerdotibus eſſe tractandum: ejuſque myſterium nec ipſis Diaconis explere eſt licitum, abſque Epiſcopo, vel Presbytero: niſi, his procul abſentibus, ultima languoris neceſſitas cogat. Quod & Laicis fidelibus plerunque permittitur, ne quiſpiam ſine remedio ſalutari de ſeculo evocetur. *Item Gelaſius Papa.* ¶ Diaconos *d* quoque propriam, &c. *ut ſuprà in tractatu ordinandorum, ubi de reverentia Diaconorum erga Sacerdotes agitur.*

C. XX. ¶ *Non præſumat mulier baptizare.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 99. & 100.*

3 MUlier *e*, quamvis docta, & ſancta, viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præſumat.

Niſi neceſſitate cogente. Unde Urbanus Papa II. [ſuper quibus conſuluit, &c.] *ut ſupr. in tractatu Conjugii: ubi de compatribus agitur.*

C. XXI. ¶ *Etiam Laici neceſſitate cogente baptizare poſſunt.*

Item Auguſtinus *ad Fortunatum.*

IN *f* neceſſitate, cùm Epiſcopi, aut Presbyteri, aut quilibet miniſtrorum non inveniuntur, & urget periculum ejus, qui petit, ne ſine iſto ſacramento hanc vitam finiat, etiam Laicos ſolere dare ſacramentum, quod acceperunt, ſolemus audire.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Martini *g* Papæ III.

QUicunque *h* Presbyter in provincia propria, vel in alia, vel ubicunque inventus fuerit, commendatum ſibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excuſatione *i*, & ſic ſine baptiſmo moritur, deponatur.

C. XXIII. ¶ *Non reiteratur baptiſma, quod à pagano miniſtratur.*

Item Iſidorus.

ROmanus *k* Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licèt paganus ſit, qui baptizat.

¶ *De hoc capite dictum eſt ſup. 1. q. 1.* ſi quis per ignorantiam.

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap. 104.*

A Quodam *l* Judæo 1 neſcitis, utrùm Chriſtiano, an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeri-

a *Actor. 2.* b *al. remedium.* c *Ivo p. 1. c. 47. Pannorm. l. 1. cap. 18.* d *Joan. 1.* e *Roman. 10.* f *Matth. 5.* g *Rom. 10.* h *Ivo p. 1. cap. 60. Pannorm. l. 1. c. 20.* i *Burch. l. 4. cap. 2. Ivo p. 1. c. 197. Pannorm. l. 1. c. 19.* k *In epiſt. Gregorii II. clero & plebi Thuringiæ. & in Concil. Vvormacienſi, cap. 1.* l *Burch. l. 4. cap. 7. Ivo p. 1. cap. 63. & 202. Pannorm. l. 1. cap. 21.*

a *Conc. Pariſ. c. 7.* b *Anſ. l. 9. c. 12. Burch. l. 4. c. 4. Ivo p. 1. c. 199.* c *Sent. 4. diſt. 6. Ivo p. 1. c. 67. Pann. l. 1. c. 23.* d *Sup. diſt. 93. Diaconos propriam.* e *ſup. diſt. 25. mulier. Sent. 4. diſt. 6. Burch. l. 8. c. 83. Ivo p. 1. c. 65. Pann. l. 1. c. 25. 30. q. 3. ſuper quibus.* f *Ivo part. 1. c. 191. Pann. l. 1. c. 26.* g *al. Martiniani.* h *Pol. l. 3. t. 10. Anſ. l. 9. c. 54. Burch. l. 4. c. 47. Ivo p. 1. c. 241.* i *al. occaſione.* k *1. q. 1. ſi quis per ignorantiam. Cap. l. 5. c. 5. Sent. 4. diſt. 5. Alger. l. 3. c. 6.* l *Sent. 4. diſt. 3. c. 6.*

tis, & quid de iis ſit agendum conſulitis. Hi profectò, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in Chriſti nomine, ſicut in actibus *a* Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt (unum quippe idemque eſt, ut ſanctus exponit Ambroſius *b*) conſtat eos non eſſe denuò baptizandos.

1 ¶ Judæo] *Apud Algerum eſt*, ut audio. *Verùm in Originali poſt hoc caput ſequuntur verba hæc*, ſed primùm, utrùm Chriſtianus; an paganus ipſe Judæus extiterit, vel ſi poſtmodùm factus fuerit Chriſtianus, inveſtigandum eſt.

C. XXV. ¶ *Sicut per bonum, ita per malum miniſtrum æquè baptiſma miniſtratur.*

Item Auguſtinus *contra Creſconium Grammaticum, lib. 3. c. 6.*

SI inter *c* bonos miniſtros, cùm ſit alius alio melior, non eſt melior baptiſmus, qui per meliorem datur, nullo modo eſt malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptiſmus datur: & ideò per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed ejus eſt.

C. XXVI. ¶ *Non merita miniſtrorum, ſed virtus Chriſti in baptiſmate operatur.*

Idem *ſuper Joannem in part. 1. tractat. 5. ad cap. 1.*

BAptiſmus *d* talis eſt, qualis ille eſt, in cujus poteſtate datur, non qualis eſt ille, per cujus miniſterium datur. *Item ibidem.* ¶ Quid noverat Joannes Baptiſta? Dominum. Quid non noverat? poteſtatem Dominici baptiſmi in nullum hominem à Domino tranſituram, ſed miniſterium planè tranſiturum: poteſtatem à Domino in neminem miniſtrorum, miniſterium & in bonos, & in malos. Non exhorreat columba miniſterium malorum: reſpiciat Domini poteſtatem. Quid tibi faciat malus miniſter, ubi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus præco, ubi benevolus eſt judex? *Item infrà.* ¶ Neque *e* qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. *Item ibidem.* ¶ Ego 1 dico, & nos dicimus omnes, quia juſtos oportet eſſe omnes, per quos baptizatur: juſtos oportet eſſe tanti judicis miniſtros, ſi miniſtrare juſtè voluerint. Si autem noluerint eſſe juſti, qui in *f* cathedra Moyſi ſedent, ſecurum me facit magiſter meus, de quo Spiritus ejus dixit: *g* [*Hic eſt, qui baptizat.*] *Item infrà.* ¶ Non timeo adulterum, non ebrioſum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: [*Hic eſt, qui baptizat.*]

1 ¶ Ego dico,] *Sic etiam Ivo: ſed in Originali:* Et ego, & omnes dicimus, quia juſtos oportet eſſe tanti judicis miniſtros. Sint miniſtri juſti, ſi volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes hujus capitis ex eodem tractatu quinto hinc inde collecta.*

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem *in tractatu 6. ad c. 1 Joannis.*

CUm *h* baptizat malus ex aliqua vel ignorantia Eccleſiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur ut palea, quouſque in ultimo ventiletur area:) illud, quod datum eſt, unum eſt: nec impar propter impares miniſtros, ſed par, & æquale propter [*Hic* i *eſt, qui baptizat.*]

C. XXVIII. ¶ *Non reiteratur baptiſma, quod in nomine ſanctæ Trinitatis miniſtratur.*

Idem *de Eccleſiaſticis regulis* k, *c. 52.*

SI qui apud *l* illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne ſanctæ Trinitatis invocatio, vel confeſſio annulletur: ſed doceantur integrè, & inſtruantur, quo ſenſu ſanctæ Trinitatis myſterium in Eccleſia teneatur: & ſi conſentiunt credere, vel acquieſcunt confiteri, purgati jam fidei integritate confirmentur manûs impoſitione. Si verò parvuli ſunt, vel *a* hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt, juxta morem *b* baptizandi: Et ſic per 1 manûs impoſitionem chriſmate communicati, Euchariſtiæ myſteriis admittantur.

1 ¶ Per manûs impoſitionem] *In Originali eſt:* Et ſic manûs impoſitione & chriſmate communiti, Euchariſtiæ, &c. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Oroſium in libro 65. quæſtionum dialog. quæſt. 59.*

QUamvis *c* unum baptiſma ſit, & hæreticorum (eorum ſcilicet, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti baptizantur,) & Eccleſiæ catholicæ: tamen quia foris, & extra Eccleſiam baptizantur, non ſumunt baptiſmum ad ſalutem, ſed ad perniciem, habentes nimirum formam 1 ſacramenti, virtutem autem ejus abnegantes. Et ideò eos Eccleſia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt. Ipſa eſt profectò forma ſacramenti. Ideò cùm reverſi fuerint, accipiunt virtutem Spiritûs Sancti, quem *d* ii, qui extra Eccleſiam baptizantur, nondum habent.

1 ¶ Formam ſacramenti,] *Ita etiam apud Ivonem. In Originali eſt*, habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem tamen ejus abnegantes. *Et rursùm:* Animales, inquam, Spiritum non habentes. Et idcircò eos Eccleſia, &c. *Utitur autem B. Pauli verbis, 2. Tim. 3. & Judæ Apoſtoli, c. 1.*

C. XXX. ¶ *Baptizantur, qui tantùm in nomine Domini baptizati probantur.*

Item Pelagius Papa, *Gaudentio Epiſcopo.*

SI *e* reverà hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis *f* commorari *g* dicuntur, ſolummodò ſe *h* in nomine Domini baptizatos fuiſſe forſan confitentur, ſine cujuſquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifeſtâ confeſſione claruerit, quòd in nomine Trinitatis fuerint baptizati, ſolâ reconciliationis impensâ gratiâ, catholicæ ſociare fidei maturabis: ut tali diſpenſatione ſervatâ, nihil aliter, quàm quod Evangelica jubet auctoritas, temeritatis cujuſquam Spiritu videatur effectum.

C. XXXI. ¶ *An approbetur baptiſma, quod à non baptizato præſtatur.*

Item Auguſtinus *de unico baptiſmo, l. 7. cap. 53.*

4 ps SOlet etiam *i* quæri, utrùm approbandum ſit baptiſma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur, ſi forte hoc curioſitate aliquâ didicit, quemadmodum dandum ſit: & utrùm nihil interſit, quo animo accipiat ille, cui datur, cum ſimulatione, an ſine ſimulatione: ſi cum ſimulatione, utrùm fallens, ſicut in Eccleſia, vel in ea, quæ putatur Eccleſia: an jocans, velut in Mimo 1. *& infrà.* ¶ Veruntamen, ſi quis fortè me in eo Concilio conſtitutum, ubi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus meritis 2, quorum ſententiam ſequi mallem, urgeret, ut dicerem, quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affe-

a *Actor. 2. & 19.* b *Ambroſ. de Spiritu Sancto, lib. 1. c. 3.* c *Ivo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 30.* d *Baptiſma tale*] *orig. Infr. eâd. aliud. Sent. 4. diſt. 5. Ivo p. 1. c. 156, 157, 158, & 159. Pann. l. 1. c. 31. ſup. diſt. 32. præter hoc.* e *1. Cor. 3.* f *Matt. 23.* g *Joan. 1.* h *Sent. 4. diſt. 5. Ivo p. 1. l. 160.* i *Joan. 1.* k *al. dogmatibus.* l *Burch. l. 4. c. 99. Ivo p. 1. c. 160. & 233. ex Rotomagenſi.*

a *al. &.* b *al. nomen*] *orig.* c *Sent. 4. diſt. 6. Ivo part. 1. cap. 160. Pann. l. 1. c. 28.* d *al. quam.* e *Ivo part. 1. c. 161. Pann. lib. 1. c. 72. S. Th. 3. quæſt. 66. art. 6.* f *al. deſtinatis vicinis*] *Ivo.* g *al. commorati.* h *Infrà eâd. multi ſunt.* i *Sent. 4. diſt. 6. Ivo p. 1. c. 162.*

ctus

ctus eſſem, quo eram, cùm iſta dictarem, nequaquam dubitarem habere eos baptiſmum, qui ubicunque, & à quibuſcunque illud verbis Evangelicis conſecratum ſine ſua ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent; quanquam eis ad ſalutem ſpiritualem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, quâ catholicæ inſererentur Eccleſiæ. [*Si* a *enim habeam* 3, inquit, *fidem, ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum:*] ſicut jam præteritis majorum ſtatutis non dubito etiam illos habere baptiſmum, qui quanquam fallaciter id accipiant, in Eccleſia tamen accipiunt, vel ubi putatur eſſe Eccleſia, ab eis, in quorum ſocietate id accipitur: de quibus dictum eſt, [*Ex* b *nobis exierunt.*] Ubi autem neque ſocietas ulla eſſet ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, ſed totum ludicrè, & mimicè, & jlocaliter ageretur, utrùm approbandus eſſet baptiſmus, qui ſic daretur, divinum judicium per alicujus revelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici devotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem: ita ſanè, ut poſt me dicturos ſententias, ſi *c* quid jam exploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

1 ¶ Velut in Mimo.] *Hîc apud B. Auguſtinum, & Ivonem multa ſunt interjecta, quæ ad ſequentia percipienda operæ pretium fuerit legere.*

2 ¶ Meritis,] *In originali, & apud Ivonem eſt,* talibus. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia emendata ſunt.*

3 ¶ Habeam, inquit, fidem,] *Sine charitate poteſt haberi vera fides, ſed non vera fidei virtus. Aliud eſt enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas 2. ſecundæ, quæſt. 4. art. 5. Quod auctor gloſſæ videtur non ſatis percepiſſe.*

C. XXXII. ¶ *Non reiteratur baptiſma, quod in fide ſanctæ Trinitatis ab hæreticis præſtatur.*

Item *lib. 1. contra Donatiſtas, c. 1.*

5 Oſtenditur illos *d* impiè facere, qui rebaptizare
ps conantur orbis unitatem, & nos rectè facere, qui Dei ſacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. *Item paulò ſuperiùs.* ¶ Sacramentum *e* baptiſmi eſt, quod habet, qui baptizatur: & ſacramentum dandi baptiſmi eſt, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, ſi ab unitate receſſerit, ſacramentum baptiſmi non amittit: ſic etiam ordinatus, ſi ab unitate receſſerit, ſacramentum dandi baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento injuria facienda eſt. Si diſcedit à malis, utrunque diſcedit: ſi permanet id malis, utrunque permanet. Sicut *f* ergo acceptatur baptiſmus, quem non potuit amittere, qui ab unitate diſceſſerat: ſic acceptandus eſt baptiſmus, quem dedit ille, qui ſacramentum dandi, cùm diſcederet, non amiſerat. *Item eodem libr. cap. 12.* ¶ Si *g* ad baptiſmum fictus acceſſit, dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant, quod volunt: utrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint, quomodo ergo Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint non eſſe dimiſſa, quæro, ſi poſteà fictionem ſuam corde concuſſo, & vero dolore fateretur, an denuò baptizandus judicaretur? Quod ſi dementiſſimum eſt dicere, fateantur vero baptiſmo Chriſti baptizari poſſe hominem, & tamen cor ejus in malitia, vel ſacrilegio perſeverans peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita intelligant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, ubi Chriſti baptiſmus eâdem ſacramenti celebratione datur, & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cùm quis *h* reconciliatus unitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur.

C. XXXIII. ¶ *Valet ad ſalutem baptiſma, etſi non eâ fide parvuli offeruntur.*

Idem *in epiſtola 23. ad Bonifacium.*

6 Non *a* illud te moveat, quòd quidam non eâ fide
ps ad baptiſmum percipiendum parvulos ferunt, ut gratiâ ſpirituali ad vitam regenerentur æternam: ſed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi nón regenerantur, quia non ab iſtis hâc intentione offeruntur.

C. XXXIV. ¶ *Effuſio ſanguinis implet vicem baptiſmi.*

Item *de unico baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 4. cap. 22.*

7 Baptiſmi *b* vicem aliquando implere paſſionem,
ps de latrone illo, cui non baptizato dictum eſt: *c* [*Hodie mecum eris in paradiſo,*] non leve documentum idem B. Cyprianus *d* aſſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans, invenio non tantùm paſſionem pro nomine Chriſti id, quod ex baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem, converſionemque *e* cordis, ſi fortè ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt, ſed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam ſine viſibili ſacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus: *f* [*Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem,*] in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cùm myſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. *& infrà, cap. 24.* ¶ Et ſicut *g* in illo latrone, quod ex baptiſmi ſacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbiâ, vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat, ſic in infantibus *h*, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad juſtitiam poſſunt, nec ore confiteri ad ſalutem. Ideò cùm alii pro eis reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. *Item contra Julianum Pelagianum, lib. 6. cap. 4.* ¶ Alienum quippe opus eſt, cùm credit per alterum, ſicut alienum opus fuit, cùm peccavit in altero. *Item eodem lib. 4. contra Donatiſtas, cap. 23.* ¶ Sicut autem in latrone, quia per neceſſitatem corporaliter baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritualiter affuit; ſic & cùm ipſa præſtò eſt, ſi per neceſſitatem deſit, quod latroni affuit, perficitur ſalus. Quod traditum tenet univerſitas Eccleſiæ, cùm parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum poſſunt corde credere ad juſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, quod latro potuit, quin etiam flendo, & vagiendo, cùm in eis myſterium celebratur, myſticis ipſis vocibus obſtrepunt: & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item c. 25.* ¶ Quibus 1 rebus omnibus oſtenditur, aliud eſſe ſacramentum baptiſmi, aliud converſionem cordis: ſed ſalutem hominis ex utroque compleri. Nec ſi unum eorum defuerit, ideò putare debemus conſequens eſſe, ut & alterum deſit: quia & illud ſine iſto poteſt eſſe in infante: & hoc ſine illo potuit eſſe in latrone, complente Deo, ſive in illo, ſive in iſto, quia non ex voluntate defuiſſet:

a *1. Corinth. 13.* b *1. Joan. 2.* c *ne quid*] *orig.* d *Ivo ibid.* e *Pannorm. lib. 1. cap. 87.* f *alit. Si.* g *Sentent. 4. diſtinct. 4.* h *al. quiſque.*

a *al. Nec. infrà eâd. quæſt. 129. Sent. 4. diſt. 6. Pann. l. 1. c. 91. Polyc. l. 3. tit. 10. Ivo p. 1. c. 171.* b *Sent. 4. diſt. 4. Ivo p. 1. c. 177. Pann. lib. 1. c. 109.* c *Luc. 23.* d *Ad Jubajanum.* e *al. confeſſionemq.* f *Rom. 10.* g *Vide lib. 2. retract. c. 26.* h *Infrà eâd. cùm pro parvulis.*

cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi. Et baptiſmus quidem poteſt ineſſe, ubi converſio cordis defuerit. Converſio autem cordis poteſt quidem ineſſe non percepto baptiſmo, ſed contempto baptiſmo non poteſt. Neque enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cùm Dei ſacramentum contemnitur.

1 ¶ Quibus rebus] *His verbis apud B. Auguſtinum antecedunt ea, quæ leguntur* §. *eâd.* cùm pro parvulis.

C. XXXV. ¶ *Non baptizatur in homine, quicquid in eo eſt.*

Idem *contra Julianum, lib. 6. c. 6.*

SIc quicquid *a* in homine eſt, quando baptizatur, baptizari & ſanctificari putandum eſt, dicturus es, & ipſa in illo baptizari & ſanctificari, quæ in inteſtinis & veſica ſunt per digeſtionem corporis digerenda: dicturus es, baptizari & ſanctificari hominem in matris utero conſtitutum, ſi ad hoc ſacramentum accipiendum gravidam neceſſitas cogat, & ideò baptizari jam non debere, qui naſcitur: poſtremò dicturus es, & ipſas baptizari & ſanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

C. XXXVI. ¶ *Valet baptiſma, etſi per Laicos miniſtretur.*

Item *ad Fortunatum.*

SAnctum *b* eſt baptiſma per ſeipſum, quod datum eſt in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: ita ut in eodem ſacramento ſic etiam auctoritas traditionis per Dominum noſtrum ad Apoſtolos, per illos autem ad Epiſcopos, & alios Sacerdotes, vel etiam Laicos Chriſtianos ab eadem origine & ſtirpe venientes. *& infrà.* 1 ¶ Nam cùm illa hiſtoria narratur, omnes, qui audiunt, propè ad lachrymas movet. Cùm in navi quadam fidelis nullus eſſet, præter unum pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor ſalutis ſuæ, & ſacramenti vehementiſſimus flagitator: nec erat aliquis, qui dare poſſet, niſi pœnitens ille; acceperat enim, ſed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiſerat ſanctitatem, ſed non amiſerat ſacramentum. Nam ſi hoc amittunt peccantes, cùm reconciliantur poſt pœnitentiam, quare non iterùm baptizantur? Dedit ergo, quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret, non reconciliatus, petiit ab eo ipſo, quem baptizaverat, ut eum reconciliaret, & factum eſt: & naufragium evaſerunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, ut conſiliis eorum in illo periculo Dominum crederet affuiſſe. Motus enim animus religioſus, & ſupplex ab homine exegit ſacramentum, à Deo ipſe impetravit ſanctitatem. Quòd ſi fortè hoc, quod narravi de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc Scripturarum divinarum auctoritas, ſed incerto auctore fama commendat) non repugnabo: ſed interrogabo, ſi tale aliquid contingát, quid futurum eſt? Non enim poteſt quiſquam dicere relinquendum eſſe illum, qui morte imminente baptizari deſiderat. Quem baptizatum à pœnitente quiſquis non credit contigiſſe, oportet, ut credat poſſe contingere.

1 ¶ Et infrà.] *Hîc apud Ivonem inſeruntur verba capitis,* in neceſſitate. *ſup. eâd.*

C. XXXVII ¶ *Quamvis rectè vivat catechumenus, ſine baptiſmo non poteſt ſalvari.*

Idem *ad eundem.* c

CAtechumenum *d*, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere non credimus, excepto 1 martyrio, ubi tota baptiſmi ſacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem ſuam coram Sacerdote, & interrogatus reſpondet. Hoc & Martyr coram perſecutore facit, qui & confitetur fidem ſuam, & interrogatus reſpondet. Ille poſt confeſſionem vel aſpergitur aquâ, vel intingitur. Et hic vel aſpergitur ſanguine, vel contingitur igne. Ille manûs impoſitione Pontificis accipit Spiritum Sanctum: hic habitaculum efficitur Spiritûs Sancti, dum non eſt ipſe, qui loquitur, ſed Spiritus Patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Euchariſtiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipſi Chriſto commoritur. Ille confitetur ſe mundi actibus renunciaturum: hic ipſi renunciat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur: in iſto extinguuntur.

1 ¶ Excepto] *Emendatum eſt ex originali, & Magiſtro. Anteà legebatur,* excepto duntaxat, niſi martyrii compleat ſacramentum.

C. XXXVIII. ¶ *Non reiteratur baptiſma, cujus formam conſtat integrè collatam.*

Item Leo Papa, *epiſt 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 16.*

8 HI, de quibus *a* ſcripſiſti, qui ſe baptizatos ſciunt,
ps ſed cujus fidei fuerint, qui eos baptizavêre, ſe neſcire profitentur; quolibet modo formam baptiſmatis acceperint, rebaptizandi non ſunt: ſed per manûs impoſitionem invocatâ virtute Spiritûs Sancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.

C. XXXIX. ¶ *Et per bonos & malos miniſtros æquè baptizat Chriſtus.*

Item Auguſtinus *ſuper Joan. tract. 5. ad c. 1.*

9 ALiud eſt *b* baptizare per miniſterium: aliud ba-
ps ptizare per poteſtatem 1. *Item infrà.* ¶ Ergo baptizabant diſcipuli ejus, & ibi adhuc erat Judas inter diſcipulos ejus. Si quos ergo baptizabat Judas, non ſunt iterùm baptizati, & quos baptizavit Joannes, iterùm baptizati ſunt? Planè iterùm: ſed non idem erat baptiſmus. Quos enim baptizavit Joannes, baptizavit Joannes: quos autem baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit. *Item tractatu ſexto.* ¶ Per hanc enim poteſtatem, quam Chriſtus ſolus ſibi tenuit, & in neminem miniſtrorum transfudit, quamvis per miniſtros ſuos baptizare dignatus ſit, per hanc ſtat unitas Eccleſiæ, quæ ſignificatur per columbam: de qua dictum eſt: [*Una* c *eſt columba mea; una eſt matris ſuæ.*] Si enim, ut jam dixi, fratres mei, transferretur poteſtas à Domino ad miniſtrum, tot baptiſmata eſſent, quot miniſtri eſſent: & jam non ſtaret unitas baptiſmi. Intendite fratres. Antequam veniret Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad baptiſmum, deſcendit columba 2 in aquam: cognovit Joannes quiddam proprium ei, cui hoc dictum eſt: *d* [*Super quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto.*] Noverat, quia ipſe baptizabat in Spiritu Sancto: ſed quia tali proprietate, ut poteſtas ab eo non tranſiret in alterum, quamvis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tractatu 80.* [¶ *Jam* e *vos mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis.*] Quare non ait, mundi eſtis propter baptiſmum, quo loti eſtis, ſed ait: [*propter verbum, quod locutus ſum vobis:*] quia & in aqua verbum mundat 3? *Item tractatu 5.* ¶ Si *f* fuerit miniſter juſtus, computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cum iſtis computo juſtos miniſtros. Qui verò *g* juſti miniſtri gloriam ſuam non quærunt (miniſtri enim ſunt) pro ducibus *h* haberi nolunt: ſpem in ſe poni erubeſcunt. Ergo computo cum Paulo juſtum miniſtrum. Quid enim dicit Paulus? [*Ego* i *plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit.*]

a *Ivo p. 1. c. 184.* b *Ivo p. 1. c. 191.* c *Habetur in libro de dogmatib. Eccleſ. c. 74.* d *Sent. 4. diſt. 4. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 16. Ivo p. 1. c. 211. Pann. l. 1. c. 107. & 108.*

a *Polyc. ib. Anſ. l. 9. c. 6. Burch. l. 4. c. 42. Ivo p. 1. c. 236. Pann. l. 1. c. 91.* b *Sent. 4. diſt. 5.* c *Cant. 6.* d *Joan. 1.* e *Joan. 15.* f *Beda ad Rom. 10. 1. q. 1. ſi juſtus. & ſup. eâd. ſi juſtus.* g *al. verè.* h *judicibus] orig.* i *1. Cor. 3.*

1 ¶ Per

1 ¶ Per poteſtatem.] *Hic apud B. Auguſtinum ſequitur* c. Baptiſmus. *ſuprà eâd. relatum.*

2 ¶ Deſcendit columba] *Tota hæc pars, quæ auctori gloſ-ſæ difficultatem fecit, depravata eſt. Nam in Originali ſic legitur:* Antequam veniſſet Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad baptiſmum, (nam poſt baptiſmum deſcendit columba, in qua cognovit Joannes quiddam proprium, cùm ei dictum eſt, Super quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto) noverat, quia ipſe, &c.

2 ¶ Mundat?] *Apud B. Auguſtinum poſt hæc verba ſequitur* c. detrahe. *ſup. 1. q. 1.*

C. XL. ¶ *Nec baptiſma, nec baptizandi poteſtatem Schiſmatici amittunt.*

Item *in lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1.*

NUllus autem *a* illorum negat habere baptiſmum etiam apoſtatas: quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam converſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe judicatur. Sic & illi, qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ communione diſcedunt, habent utique baptiſmum, quem priuſquam diſcederent, acceperunt. Nam & ipſi, ſi redeant, non eis iterùm datur. Unde oſtenditur illud, quod acceperant in unitate poſiti, non potuiſſe amittere ab unitate ſeparatos. Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, non rectè foris datur: reſpondemus, ſicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, ſic non rectè foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur; ſic per eandem reconciliationem incipit utile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt. *Item lib. 3. cap. 19.* ¶ Hæretici 1 ſacramenta, *b* & ſcripturas habent ad ſpem, non ad ſalutem. *Item lib. 4. cap. 11.* ¶ Perfidus & blaſphemus, ſi in perfidia, & blaſphemia permanſerit, nec extra Eccleſiam, nec intra Eccleſiam remiſſionem accipit peccatorum; aut ſi propter vim ſacramenti ad punctum temporis accipit, & foris, & intus eadem vis operatur: ſicut *c* vis nominis Chriſti expulſionem dæmonum foris etiam operabatur.

1 ¶ Hæretici] *Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Auguſtinum in loco indicato hæc ſunt inventa:* Ut eorum error veritas appelletur, & ſcelus eorum juſtitia putetur propter ſacramenta, & Scripturas, quas tenent ad ſpeciem, non ad ſalutem.

C. XLI. ¶ *Mali non ſuâ poteſtate, ſed Chriſti virtute baptiſma miniſtrant.*

Item *ibidem, libr. 5. capite 20.*

QUomodo *d* exaudit Deus homicidam deprecantem, vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper óleum, vel ſuper Euchariſtiam, vel ſuper capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id eſt, per eos, qui oderunt *e* fratres. Etiam in ipſa intus Eccleſia, cùm dare nemo poſſit, quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum Sanctum? & tamen ipſe intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipſo baptizante Spiritum Sanctum. Quapropter *f* ſacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipſam verò gratiam non niſi per ſeipſum, vel per ſanctos ſuos; & ideò remiſſionem peccatorum vel per ſeipſum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait: [*Si* g *cui dimiſeritis, dimittentur: & ſi cui tenueritis, tenebuntur.*] ¶ Manûs *h* impoſitio ſi non adhiberetur ab hæreſi venienti, quanquam 1 extra omnem culpam eſſe judicaretur, propter charitatis tamen copulationem (quod eſt maximum donum Spiritûs Sancti, ſine quo non valent ad ſalutem quæcunque alia ſancta in homine fuerint) manus hæreticis correctis imponitur. Induunt *a* autem homines Chriſtum aliquando uſque ad ſacramenti perceptionem, aliquando & uſque ad vitæ ſanctificationem: atque illud primum & bonis & malis poteſt eſſe commune: hoc autem alterum proprium eſt bonorum & piorum. ¶ Non *b* ob aliud viſum eſt quibuſdam etiam egregiis viris antiſtitibus Chriſti (inter quos præcipuè beatus Cyprianus eminebat) non eſſe poſſe apud Hæreticos vel Schiſmaticos baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtinguebatur ſacramentum *c* ab effectu, vel uſu ſacramenti; & quia ejus effectus, atque uſus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur. Sed convertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem (cùm & hi, qui in ipſa unitate perverſi ſunt, & perditè vivunt, appareant remiſſionem *d* peccatorum nec dare poſſe, nec habere, quia non malignis, ſed bonis filiis dictum eſt: [*Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur:*] habere tamen, & dare, & accipere baptiſmi ſacramentum;) ſatis eluxit paſtoribus Eccleſiæ catholicæ, & ovem quæ foris errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad Chriſtianæ unitatis ſalutem ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnoſci potiùs, quàm improbari: quandoquidem ipſum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui videntur quidem intus eſſe, veruntamen ad illam ovem, quæ etiam ex multis una eſt, non pertinent. ¶ Cùm *e* malus tradit baptiſmum bono, id eſt, in unitatis vinculo, veraci converſione mutato, inter bonum ſacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis malitia *f* non ſeparat: & cùm illi veraciter ad Deum converſo peccata dimittuntur ab eis, quibus ipſa veraci confeſſione conjungitur, Spiritus Sanctus ea dimittit, qui datus eſt omnibus ſanctis ſibi charitate cohærentibus, ſive ſe noverint corporaliter, ſive non noverint. Similiter cùm alicujus peccata tenentur, ab eis utique tenentur, à quibus ille cordis pravitate disjungitur, ſive notis corporaliter, ſive ignotis. ¶ Omnes *g* mali ſpiritualiter à bonis ſejuncti ſunt. Si tamen etiam corporaliter apertâ diſſenſione ſeparentur, pejores fiunt. Sed nihil intereſt ad baptiſmi ſanctitatem, quantò quiſque pejor id habeat, & quantò pejori tradat. Poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus. Sed quàm pernicioſum eſt habere, tam pernicioſum eſt tradere. Ille autem, cui traditur, poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe non ſeparatus acceperit urgente mortis neceſſitate. ¶ Cur *h* hæretici *i* foris baptizare non poſſunt? an quia pejores ſunt eo ipſo, quòd foris ſunt? Sed nihil intereſt ad integritatem baptiſmi, quantò pejor id tradat. Neque enim tantum intereſt inter malum & pejorem, quantum intereſt inter bonum & malum; & tamen cùm baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cùm baptizat pejor, non aliud dat, quàm ille, qui minùs eſt malus. An fortè non ad hominis meritum, ſed ad ipſius baptiſmi ſacramentum pertinet, ut foris dari non poſſit? Si hoc ita eſſet, nec haberi foris poſſet: & toties neceſſe eſſet baptizari, quoties recedens quiſque ab Eccleſia rurſus ad Eccleſiam remeâſſet. ¶ His 2, qui ficto *k* corde baptizantur, aut peccata nullatenùs dimittuntur, quia Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, ut in ipſo temporis puncto per vim ſacramenti dimiſſa iterùm per fictionem replicantur, ut & illud verum ſit: [*Quotquot* l *in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,*] & illud: [*Spiri-*

a *Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 27.* b *Polyc. ibid. p. 1. c. 165.* c *Matth. 7.* d *Polyc. ib. Anſ. l. 9. c. 38. Ivo p. 1. c. 117.* e *1. Joan. 3.* f *eod. l. 5. c. 2.* g *Joan. 20.* h *eod. l. 2. c. 23.*

a *Ibid. cap. 24.* b *lib. 6. cap. 1.* c *1. quæſt. 1. etiam corde.* d *1. quæſt. 1. remiſſionem.* e *Eod. lib. c. 4.* f *malitia ſuperatur:*] *vera lectio.* g *Ibid. c. 5. Eugyppus l. 2. c. 224.* h *Ibid. cap. 24.* i *iſti*] *orig.* k *Ex eod. l. 2. c. 12. ſup. eâd. oſtenditur. Sentent. 4. diſt. 4.* l *Galat. 3.*

tus a enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum :] id eſt, ut induat eum Chriſto ſanctitas baptiſmi, & exuat eum Chriſto pernicies fictionis. Nam *b* redire dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, apertiſſimè Dominus in Evangelio docet, in illo ſervo, à quo Dominus dimiſſum debitum petivit, eò quòd ille conſervo ſuo debitum nollet dimittere. Si non impeditur baptiſmi gratia, quò minùs omnia peccata dimittat, etiamſi odium fraternum in ejus, cui dimittuntur, animo perſeverat. Solvitur *c* enim heſternus dies, & quicquid ſupereſt, ſolvitur etiam ipſa hora, momentoque *d* ante baptiſmum, & in baptiſmo: deinceps autem reus eſſe continuò incipit non ſolùm conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimiſſa ſunt, peccatis.

¶ *Caput hoc confectum eſt ex verbis B. Auguſtini, ſed hinc inde collectis, & alio modo diſpoſitis, interdumq́; in epitomen redactis.*

1 ¶ Quanquam] *In Originali legitur,* Tanquam extra omnem culpam eſſe judicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. *Sed ob gloſſam in verſic.* culpam. *non eſt emendatum.*

2 ¶ His, qui ficto] *Hæc uſque ad verſ.* Nam redire. *ſunt epitome quædam verborum B. Auguſtini, partim ex Donatiſtarum, partim ex ſua perſona prolatorum.*

C. XLII. ¶ *Quando proſit baptiſmus ei, qui ficte illum accepit.*

Idem *e* *eod. lib. 1. de baptiſmo, & eodem, cap. 12.*

10 ps TUnc *f* valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeverante, peccatorum abolitionem *g* non ſinebat fieri.

C. XLIII. ¶ *Non reiterantur ſacramenta, quæ extra Eccleſiam conferuntur.*

Idem *ad h Donatiſtas, epiſtolâ 48.*

NOn *i* in vobis mutamus, in quibus nobiſcum eſtis, (in multis enim eſtis nobiſcum:) nam & de talibus dictum eſt *k*, [*Quoniam in multis erant mecum:*] ſed ea corrigimus, in quibus nobiſcum non eſtis, & ea vos hìc accipere volumus, quæ non habetis illic, ubi eſtis. Nobiſcum autem eſtis in baptiſmo, in ſymbolo, in cæteris Dominicis ſacramentis. In ſpiritu autem unitatis, & vinculo pacis, in ipſa denique catholica Eccleſia nobiſcum non eſtis. *& in epiſtola 51. ad Bonifacium.* ¶ Iſti autem, cum quibus agimus, vel de quibus agimus, non ſunt deſperandi, adhuc enim ſunt in corpore: ſed non quærant Spiritum Sanctum, niſi in Chriſti corpore, cujus habent foris ſacramentum: ſed rem ipſam non tenent intus, cujus eſt illud ſacramentum, & ideò ſibi judicium manducant & bibunt.

C. XLIV. ¶ *Quomodo recipiantur ab Eccleſia, qui in nomine Trinitatis apud hæreticos baptizantur.*

Item Gregorius *Quirino Epiſcopo, & cæteris in Iberia* 1 *Epiſcopis, l. 9. epiſt. 61. (an. 601.)*

AB antiqua *l* Patrum inſtitutione didicimus, ut qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manûs, aut ſolâ profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur. Unde Arianos per impoſitionem manûs Occidens, per unctionem verò ſancti chriſmatis ad ingreſſum ſanctæ catholicæ Eccleſiæ Oriens reformat. Monothelitas 2 verò, & alios ex ſola vera confeſſione recipit, quia ſanctum baptiſma, quod ſunt apud hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cùm vel illi per impoſitionem manûs Spiritum Sanctum acceperint, vel iſti propter profeſſionem veræ fidei, ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint uniti.

1 ¶ Iberia] *Sic emendatum eſt ex Originali manuſcripto Vaticano. Anteà erat,* Hibernia.

2 ¶ Monothelitas] *In Originali, & in Polycarpo, & apud Ivonem in textu eſt,* Monophyſitas. *De qua hæreſi ſcribit Joannes Damaſcenus in libro de duabus Chriſti voluntatibus, & Nicephorus, & alii. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

C. XLV. ¶ *Extra Eccleſiam baptiſmus accipi poteſt, ſed non prodeſt.*

Item Auguſtinus *de baptiſmo, lib. 4. cap. 1.*

ECcleſia paradiſo comparata indicat nobis, poſſe quidem ejus baptiſmum homines etiam foris recipere: ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam *a* & flumina de fonte paradiſi, ſicut Scriptura teſtatur, etiam foràs largiter manaverunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra paradiſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt. Nec tamen in Meſopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina pervenerunt, eſt felicitas vitæ, quæ in paradiſo commemoratur. Ita fit, ut cùm paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen non ſit extra paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam: munus autem beatæ vitæ non niſi intra Eccleſiam reperitur.

¶ *Locupletatum eſt caput hoc ex Originali, ut ſententia meliùs percipiatur.*

C. XLVI. ¶ *Hæreſis* 1, *& ſacrilegium, Hæreticorum ſunt, non ſacramenta.*

Idem *de unico baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 3. cap. 11.*

NUnc *b* autem *c*, non ſicut hæreſis hæreticorum eſt, ſicut error ipſorum eſt, ſicut ſacrilegium diſſenſionis ipſorum eſt: ſic etiam baptiſma, quod Chriſti eſt, dici debet ipſorum.

1 ¶ Hæreſis,] *Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis exemplaribus. Anteà legebatur,* baptiſmus, & ſacrilegium hæreticorum non ſunt ſacramenta.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 5. cap. 13.*

CUm *d* tantum valet baptiſmus per hominem contemptibilem, quantum per Apoſtolum datus, ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcitur. *Item cap. 14.* ¶ Invenimus dictum ab Apoſtolo *e*, & gloriam meam, quamvis utique in Domino, & miniſterium meum, & prudentiam meam, & Evangelium meum, quamvis utique à Domino impertitum, atque donatum. Baptiſmus autem meus, nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis eſt gratia *f*, nec miniſtrant omnes æqualiter: nec æquali prudentiâ ſunt omnes præditi, & in evangelizando alius alio meliùs operatur. Et ideò dici poteſt alius alio doctior in ipſa doctrina ſalutari. Alius autem alio magis, minuſvè baptizatus dici non poteſt, ſive ab inferiore, ſive à majore baptizetur.

C. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. cap. 15.*

SAtis oſtendimus *g* ad baptiſmum, qui verbis Evangelicis conſecratur, non pertinere cujuſquam vel dantis, vel accipientis errorem: ſive de Patre, ſive de Filio, ſive de Spiritu Sancto aliter ſentiat, quàm cœleſtis doctrina inſinuat.

---

a *Sapient. 1.* b *Sentent. 4. diſt. 3. Supr. de pœnitentia, diſt. 4. Ivo part. 1. cap. 163.* c *Pſalm. 89.* d *momentumq́;*] *origin.* e *Sententia ſummatim collecta.* f *Supr. eâd. cap. oſtenditur. circa finem.* g *al. ablutionem.* h *Ad Vincentium Donatiſtam.* i *Polyc. l. 3. tit. 10.* k *Pſal. 54.* l *Polyc. ibid. Ivo part. 1. cap. 153. Pann. l. 1. cap. 88.*

a *Geneſ. 4.* b *Non autem ſicut*] *orig.* c *Ivo p. 1. cap. 164. Pannorm. l. 1. c. 32.* d *Ivo part. 1. c. 167. Pann. l. 1. c. 33.* e *al. Apoſtolis.* f *gloria,*] *vera lectio.* g *Ivo part. 1. c. 165. Pann. l. 1. c. 34.*

C. XLIX.

C. XLIX. ¶ *Quòd bonis & malis ſacramenta Eccleſiæ communia ſunt.*

Idem *in libro de baptiſmo.*

EST unitas Eccleſiæ, quæ latè patet, in ſacramentorum videlicet ſocietate & communione: quæ complectitur *a* cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter miſtas ita partitur, ut neque illas juſti vitent, neque ab illis juſti vitentur. Sic 1 ſunt in Eccleſia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.

¶ *Hujus capitis ſententia uſque ad verſ.* Sic ſunt. *habetur in libro de unico baptiſmo contra Petilianum, c. 14. & 15.*

1 ¶ Sic ſunt] *Sententia ſumpta eſt ex B. Auguſtino in epiſtolam primam Joannis, & Beda in eundem locum: Gloſſa autem ordinaria ibidem ſic habet:* Sic ſunt ficti in Eccleſia, quomodo humores mali in corpore: quando evomuntur, relevatur corpus, ſic quando exeunt mali, relevatur Eccleſia.

C. L. ¶ *Non tranſit ad aquam baptiſmi malitia benedicentis.*

Idem *de unico baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 3. cap. 10.*

NOn eſt aqua *b* profana, & adultera, ſuper quam nomen Dei invocatur; etiamſi à profanis, & adulteris invocetur: quia nec ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum eſt.

C. LI. ¶ *Non eſt rebaptizandus, qui ab hæreticis baptizatur.*

Item Beda *homiliâ 36. ad cap. 3. Joannis.*

SIve hæreticus *c*, ſive ſchiſmaticus, ſive facinoroſus quiſque in confeſſione ſanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui ita baptizatus eſt, à bonis catholicis rebaptizari: ne confeſſio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

C. LII. ¶ *Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.*

Item Gregorius II. *Bonifacio Epiſcopo, epiſt. ult.*

QUos à paganis *d* baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſi ita habetur, ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

C. LIII. ¶ *Sine exorciſmis & exſufflationibus nullus baptizetur.*

Item Cæleſtinus Papa *Epiſcopis Galliæ, epiſt. 1. cap. 12. (an. 425.)*

11 ps SIve *e* parvuli, ſive juvenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non priùs fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis & exſufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abjiciatur *f*.

C. LIV. ¶ *Officium baptizandi catechumeni præveniant.*

Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, lib. 1. cap. 25.*

ANte baptiſmum *g* catechizandi debet hominem *h* prævenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* ¶ Priùs ipſe Jeſus *i* cæci nati oculos luto ex ſputo facto ſuperlinivit, & ſic ad aquas Siloë miſit: quia priùs debet baptizandus fide incarnationis Chriſti inſtrui, & ſic ad baptiſmum jam credulus admitti: ut ſciat, cujus gratiæ in eo eſt particeps, & cui jam debitor fiat deinceps.

a *Matth. 3.* b *Ivo p. 1. cap. 116. Pann. l. 1. c. 54.* c *Sent. 4. diſt. 6. Ivo part. 1. cap. 173. Pann. l. 1. c. 85.* d *Ivo p. 11. c. 61. & in lib. de Eccleſ. dogmatibus, cap. 31. Polyc. l. 3. tit. 20.* e *Burch. l. 4. c. 10. Ivo p. 1. c. 205.* f *alit. abigatur.* g *Sent. 4. diſt 6. Ivo part. 1. c. 82. & 83. Pannor. lib. 1. cap. 38.* h *al. in hominem pervenire.* i *Joan. 9.*

C. LV. ¶ *Quo tempore catechumeni ad exorcizandum ſunt deferendi.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *c. 1.*

ANte viginti *a* dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi Catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino ſymbolum, quod eſt, Credo in Deum Patrem omnipotentem, ſpiritualiter *b* doceantur.

C. LVI. ¶ *Quo tempore competentibus ſymbolum eſt prædicandum.*

Item ex Concilio Agathenſi, *cap. 13.*

SYmbolum *c* etiam placuit ab omnibus Eccleſiis unâ die, id eſt, ante octo dies Dominicæ Reſurrectionis publicè in Eccleſia competentibus prædicari.

C. LVII. ¶ *In unaquaque Eccleſia baptizandi catechizari poſſunt.*

Item Nicolaus Papa. *(an. 866. Romæ.)*

CAtechiſmi *d* baptizandorum à Sacerdotibus uniuscujuſque Eccleſiæ poſſunt fieri, ſicut in ſancta hac Romana Eccleſia (cui, Deo auctore, miniſterium famulatûs noſtri exhibemus) ſolenniter fieri comprobantur.

C. LVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 46.*

BAptizandos *e* oportet fidei 1 ſymbolum diſcere, & quintâ feriâ ultimæ ſeptimanæ vel Epiſcopo, vel Presbyteris reddere.

1 ¶ Fidei ſymb.] *Eſt priſca verſio, & ſententiam ſat benè reddit. Hoc autem loco, Græcè eſt,* τὴν πίστιν.

C. LIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *f* Martini Bracharenſis, *cap. 49.*

NOn liceat ante duas ſeptimanas Paſchæ, ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. Oportet autem, ut in his diebus hi, qui baptizandi ſunt, ſymbolum diſcant: & in quinta feria noviſſimæ ſeptimanæ hoc Epiſcopo, vel Presbytero reddant.

C. LX. ¶ *Antequam baptizentur, quilibet ſunt examinandi.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *cap. 85.*

BAptizandi nomen *g* ſuum dent, & diu ſub abſtinentia vini & carnium, ac manûs impoſitionis *h* crebrâ examinatione baptiſmum percipiant.

C. LXI. ¶ *Baptizandi quare exorcizantur, & exſufflantur.*

Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, lib. 1. cap. 27.*

POſtquam *i* ſe baptizandus per confeſſionem veræ fidei in alterius commendaverit dominium, & per abrenuntiationem à prioris poſſeſſoris ſe alienaverit ſervitio, exſufflatur ab eo ſæva poteſtas: ut per pium Sacerdotis miniſterium Spiritui Sancto cedat fugiens Spiritus malignus.

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *de ſymbolo, lib. 1. c. 1.*

SIcut noſtis *k*, fratres chariſſimi, & parvuli exſufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, ut poſſideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exſufflatur, ſed ille, ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato paſcuntur.

a *10. q. 1. placuit. Burchard. lib. 4. c. 8. Ivo p. 1. c. 75. & 203. Pannor. l. 1. c. 59.* b *ſpecialiter] vera lectio.* c *Burch. l. 4. cap. 29. Ivo part. 1. c. 223.* d *Ivo p. 1. c. 82. Pann. l. 1. c. 40.* e *Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205.* f *In capit. Synod. Græcarum.* g *Burch. l. 4. cap. 11. Ivo p. 1. cap. 206.* h *aliter, impoſitione crebrâ examinati.* i *Ivo p. 1. c. 90. Pannor. l. 1. c. 41.* k *Sent. 4. diſt. 6. Ivo p. 1. c. 40. Pann. l. 1. c. 42.*

C. LXIII. ¶ *Quare ſignetur baptizandus in corde & fronte.*

Item Rabanus *de inſtitutione Clericorum, lib.1.cap.27.*

POſteà ſignatur *a* baptizandus ſignaculo ſanctæ crucis tam in fronte, quàm in corde: ut ab eo tempore ipſe apoſtata diabolus in vaſe ſuo priſtino, ſuæ interemptionis cognoſcens ſignaculum *b*, jam ſibi deinceps illud ſciat eſſe alienum.

C. LXIV. ¶ *Quare ſuper eum orationes dicantur.*

Item *ibidem continuò.*

EXhinc jam *c* dicuntur ſuper eum orationes, ut fiat catechumenus. Tunc datur baptizando ſal benedictum in os, ut per ſal typicum, ſapientiæ ſale conditus, fœtore careat iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum ultrà putrefiat, ſed magis illæſus ſervetur ad majorem gratiam percipiendam.

C. LXV. ¶ *Quare ſale initiantur Catechumeni.*

Item Beda *in Eſdram, lib.1.c.9.*

SAl cœleſtis *d* ſapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum noſtrorum ſacrificiis jubemur offerre.

¶ *Anteà citabatur in libros Regum.*

C. LXVI. ¶ *Quare iterùm exorcizentur.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cler. l.1. c.27.*

DEhinc *e* iterùm exorcizatur diabolus, ut ſuam nequitiam agnoſcens, & juſtum ſuper ſe Dei judicium timens, recedat ab homine: nec jam contendat eum arte ſuâ ſubvertere, ne baptiſmum conſequatur: ſed magis honorem Deo creatori ſuo exhibens, reddat opus factori ſuo.

C. LXVII. ¶ *Sacerdotes exorcizando dæmonia repellunt.*

Item Gregorius Papa *in homilia 29. Evangel.*

SAcerdotes *f* cùm per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos Spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmonia ejiciunt?

C. LXVIII. ¶ *Quare de ſaliva nares & aures tanguntur.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cleric. lib.1. cap.27.*

POſteà tanguntur *g* ei nares & aures cum ſaliva: & dicitur ei verbum illud Evangelicum, quod Jeſus, quando ſurdum & mutum ſanavit, tangens cum ſputo linguam ejus, & mittens digitos in auriculas ejus, dixit: [*Effeta* h *quod eſt, adaperire.*] Hoc enim ſacramentum hîc agitur, ut per ſalivam typicam Sacerdotis, & tactum, ſapientia & virtus divina ſalutem ejuſdem catechumeni operetur: ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur illi aures ad audiendum mandata Dei, ut 1 aperiantur ei ſenſus in intimo corde ad reſpondendum.

1 ¶ Ut aperiantur] *In originali, & apud Ivonem legitur,* ad audiendum mandata Dei, ſenſuque intimo cordis reponendum.

C. LXIX. ¶ *Quare nares non ora baptizandorum Epiſcopus tangit.*

Item Ambroſius *de ſacramentis, lib.1. c.1.*

PRopter *i* gloriam *k* muneris & operis non os tangit Epiſcopus, ſed nares. Quare nares? ut bonum odorem accipias pietatis æternæ.

C. LXX. ¶ *Quare à Sacerdote inunguntur.*

Item Rabanus *de inſtit. Cler. l.1. c.27.*

DEinde *a* à *b* Sacerdote inungitur, ut ſacrum baptiſma cum fide accepta cuſtodiatur. Ungitur tunc illius pectus de oleo ſanctificato, cum invocatione ſanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo reſideant, ſed in fide ſanctæ Trinitatis mens ejus confortetur. Ungitur & inter ſcapulas de eodem oleo, ut undiq; muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam *c* roboretur. *Item c.28.* ¶ Conſecratur *d* poſt hæc fons, & ad ipſum baptiſmum catechumenus accedit.

C. LXXI. ¶ *Quomodo fontem baptiſmi Trinitatis præſentia conſecrat.*

Item Ambroſius *in libro ſecundo de Sacramentis, cap.5.*

VEnit *e* Sacerdos ad *f* fontem, dicit precem, invocat Patris nomen, præſentiam Filii & Spiritûs Sancti, utitur verbis cœleſtibus. Cœleſtia verba, quæ Chriſti ſunt. Præſentia Trinitatis adeſt: operatur ſermo æternus: ubi deſcendit Spiritus, primò quaſi columba deſcendit, ut increduli vocarentur ad fidem. In *g* principio ſignum debuit eſſe: in poſterioribus debet eſſe perfectio. Apoſtolis enim Spiritus Sanctus datus eſt in igneis linguis propter incredulos: nobis jam in plenitudine Eccleſiæ non per ſigna, ſed per fidem veritas eſt colligenda.

¶ *Caput hoc aliquot locis in nimias propè anguſtias concluſum eſt. Quare præſtat originale ipſum adire.*

C. LXXII. ¶ *Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ ſanctificationem.*

Item Auguſtinus *de unico baptiſmo, l.6.c.25.*

12 ps SI non *h* ſanctificatur aqua, cùm aliqua erroris verba per imperitiam peccator effundit, multi non ſolùm mali, ſed etiam boni fratres in ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cùm illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, jubebuntur denuò baptizari? Quid ita? quia plerunque precis vitium ſuperat precantis affectus: & quia illa certa Evangelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, ut per illa ſic evacuentur, quæcunque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur. Nam utique hæreticus, ſi afferat precem vitioſam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo poſſit illa imperitia ſuperari (& ideò ſimilis eſt ei, quicunque in ipſa catholica Eccleſia invidus & malevolus eſt, quales arguit illic Cyprianus) afferat etiam, ut fieri ſolet, aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei (multi quippe irruunt in preces non ſolùm ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab hæreticis compoſitas, & per ignorantiæ ſimplicitatem non eas valentes diſcernere, utuntur eis arbitrantes, quòd bonæ ſint) nec tamen, quod in eis perverſum eſt, evacuat illa, quæ ibi recta ſunt, ſed ab eis potiùs evacuatur.

C. LXXIII. ¶ *Quid ſignificent myſteria, quæ in fonte baptiſmatis celebrantur.*

Item Auguſtinus *ad Neophytos, homil.3.*

13 ps PRimâ igitur *i*, & ſecundâ prædicatione de his tantùm locuti ſumus, quæ vobis, priuſquam ad fontem ſanctum veniretis, juxta catholicæ Eccleſiæ *k* inſtituta tradidimus. Et quid ſignificaret unctio, quæ

a *Ivo part.1.c.95. Pann.l.1.c.43.* b *al. ſignum.* c *Ivo p.1. c.97. & 99. Pann.l.1.c.44.* d *Ivo p.1.c.100. Pann.l.1.cap.45.* e *Ivo p.1.c.102. Pann.l.1.c.46.* f *Ivo p.1.c.103. Pannor.l.1. c.47.* g *Ivo p.1.c.104. Pann.l.1.c.48.* h *Marc.7.* i *Ivo p.1. c.106. Pann.l.1.c.46.* k *gratiam operis & muneris*] *orig.*

a *Ivo p.1.c.108. Pann.lib.1.c.50.* b *aliter benedictione ſacerdotali munitur.* c *al. gloriam.* d *Ivo p.1.c.110. Pann.l.1. c.52.* e *Ivo part.1. cap.11.* f *precem dicit ad fontem,*] *orig.* g *Ibid. infrà.* h *Aug.l.3.c.13. Ivo p.1.c.115. Pann l.1.c.52. & 53.* i *Ivo part.1.c.194. Pann. l.1.c.55.* k *al. regula.*

diverſis

diverſis corporis noſtris adhibita partibus, diverſum intellectum deſignat (prout Dominus donare dignatus eſt) interpretati ſumus: cùm oſtenderemus vos per *a* oleum ſanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonum Chriſti odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo eſſe commonitos. Nunc verò de interioribus jam myſteriis locuturi ſumus, quæ in ipſo ſacro fonte celebrata ſunt. Emiſſa *b* enim certiſſimâ cautione, quâ vos abrenuntiare omnibus pompis diaboli, & omnibus operibus eis, & omni fornicationi diabolicæ ſpopondiſtis, deſcendiſtis in fontem ſacrum, fontem redemptionis, fontem ſanctificatum virtute cœleſti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Reſpondiſtis, Credo. Rurſùs interrogavimus, Credis & in Jeſum Chriſtum filium ejus, qui natus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine? Reſpondiſtis ſinguli, Credo. Iterùm interrogavimus, Credis & in Spiritum Sanctum? Reſpondiſtis ſimiliter, Credo. Hoc autem fecimus juxta Domini noſtri Jeſu Chriſti Salvatoris imperium: qui, cùm ad patrem in cœlum aſcenderet, diſcipulis ſuis, id eſt, Apoſtolis mandavit, dicens: [*Euntes* c *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.*] *Item* ¶ Quòd *d* autem interrogavimus, Credis 1 ſanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem? non eo modo interrogavimus, ut quomodo in Deum creditur, ſic & in Eccleſiam ſanctam catholicam: quæ propterea ſancta & catholica eſt, quia rectè credit in Deum. Non ergo diximus, ut in Eccleſiam, quaſi in Deum crederitis: ſed intelligite nos dicere, & dixiſſe, ut in Eccleſia ſancta catholica converſantes in Deum crederetis: crederetis etiam reſurrectionem carnis, quæ futura eſt.

1 ¶ Credis ſanctam] *Legebatur*, in ſanctam. *Inducta eſt particula*, In, *ex aliquot vetuſtis, & Ivone. Atque ita loquendum docet ſæpè Auguſtinus.*

C. LXXIV. ¶ *Aliorum fide & profeſſione parvuli baptizantur.*

Item Iſidorus *de officiis, lib. 2. cap. 24.*

14 ps PArvuli alio *e* profitente baptizantur, quia adhuc loqui, vel credere neſciunt, ſicut etiam ægri, muti, & ſurdi, quorum vice alius profitetur, ut pro eis, dum baptizantur, reſpondeat.

C. LXXV. ¶ *Aliorum teſtimonio ægrotantes ſunt baptizandi.*

Item ex Concilio *f* Carthaginenſi III. *c. 34. (an. 397.)*

ÆGrotantes, *g* ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cùm 1 voluntas eorum teſtimonium ſui dixerit, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum eſt.

1 ¶ Voluntas eorum] *Nihil mutatum eſt ob gloſſam in verbo*, dixerit. *Sed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Concilio Carthaginenſi tertio, & in Concilio Africano in corpore Conciliorum tribus tomis impreſſo, & apud Ivonem, qui citat Iſidorum, legitur:* Cùm voluntatis eorum teſtimonium ſui dixerint. *In eodem autem Africano, in codice canonum, & in Carthaginenſi retentioris editionis Conciliorum, & apud Burchardum eſt:* Cùm voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſuis periculo proprio affuêre, dixerint. *In Carthaginenſi autem Græco:* ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν.

C. LXXVI. ¶ *Sacramentum fidei, non ipſa fides parvulum facit fidelem.*

Item Auguſtinus *epiſt. 23. ad Bonifacium.*

NIhil eſt aliud *h* credere, quàm fidem habere: ac per hoc, cùm reſpondetur, parvulus credere, qui fidei nondum habet *a* affectum, reſpondetur fidem habere propter fidei ſacramentum, & convertere ſe ad Deum, propter converſionis ſacramentum: quia & ipſa reſponſio ad celebrationem *b* pertinet ſacramenti. *Item infrà.* ¶ Parvulum *c* etſi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei ſacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipſam mente annuendo *d*, ſed ipſius rei ſacramentum percipiendo.

C. LXXVII. ¶ *Alterius profeſſio non valet ei, qui per ſe reſpondere poteſt.*

Item *in lib. 4. de baptiſmo, cap. 24. (an. 412.)*

CUm pro *e* parvulis alii reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio ſacramenti, valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo, qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter movet: [*Ætatem* f *habet: ipſe pro ſe loquatur.*]

C. LXXVIII. ¶ *Quare trina merſio in baptiſmate celebretur.*

Item Auguſtinus *in homilia tertia.*

POſtquam *g* vos credere promiſiſtis, tertiò capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Qui ordo baptiſmatis duplici myſterii ſignificatione celebratur. Rectè enim tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis. Rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti, qui die tertiâ reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demerſio typum Dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in baptiſmo, & *h* cum Chriſto reſurrexiſtis in fide: ut peccatis abluti in ſanctitate virtutum Chriſtum imitando vivatis.

C. LXXIX. ¶ *De his, qui ſemel, non tertiò in baptiſmate merguntur.*

Item *ex canonibus Apoſtolorum, c. 50. (an. 281. in Syriâ.)*

SI quis Presbyter *i*, aut Epiſcopus non trinam merſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate [quod 1 dari à quibuſdam jubetur in morte Domini] deponatur. Non *k* enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: ſed [*Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S.*]

1 ¶ Quod dari] *Priſca verſio hoc tantùm loco diſcrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur,* quod dari videtur in morte Domini, *eodemq́; modo apud Burchardum. Ivo habet,* quod dari jubetur in Domini mortem. *Græcè autem eſt,* ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον: *id eſt,* ſed unicam merſionem, quæ in mortem Domini datur.

C. LXXX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Leandro* l *Epiſcopo Hiſpaniarum, lib. 1. epiſt. 41. (an. 591.)*

15 ps DE *m* trina merſione baptiſmatis nihil reſponderi verius poteſt, quàm quod ipſi ſenſiſtis: quia in una fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diverſa. Nos autem, quòd tertiò mergimus, triduanæ ſepulturæ ſacramenta ſignamus: ut, dum tertiò infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd ſi quis fortè etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque iſtud aliquid obſiſtit baptizandos ſemel in aquis mergere, quia dum in tri-

a *1. Cor. 2.* b *Sent. 4. diſt. 6.* c *Matth. 28.* d *Serm. 181. de temp. c. 12.* e *Sent. ibid.* f *Et in Afric. c. 12.* g *Burch. l. 4. cap. 36. Ivo p. 1. c. 123. Pann. l. 1. c. 14.* h *Sent. ibid. Ivo part. 1. cap. 187. Pann. l. 1. c. 56.*

a *al. defectum.* b *al. celebritatem.* c *Infrà eâd. cap. quaris.* d *al. abnuendo.* e *Sup. eâd. c. Baptiſ. vicem. Sent. ibid. Ivo part. 1. cap. 15. Pann. l. 1. c. 15.* f *Joan. 9.* g *Sentent. 4. diſt. 3. Ivo part. 1. cap. 194. Pann. l. 1. cap. 57.* h *Rom. 6.* i *Burchard. l. 4. cap. 23. Ivo part. 1. c. 128. Pann. l. 1. c. 58.* k *Matt. 28.* l *Et in Tolet. 4. cap. 5. & in Vvormacienſi, c. 5.* m *Sent. ibidem. Polyc. lib. 3. tit. 10. Anſelm. lib. 9. cap. 61. Ivo part. 1. cap. 180. Pannorm. lib. 1. cap. 60.*

bus perſonis *a* una ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantem in baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in una poteſt divinitatis ſingularitas deſignari.

C. LXXXI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ſuper epiſtolam ad Epheſios* b, *lib. 2. ad c.4.*

EOdem *c* modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum Sanctum baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat ſacramentum, & non baptizamur in nominibus Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ſed in uno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infrà.* ¶ Poteſt unum baptiſma & ita dici, quòd licèt ter baptizemur propter myſterium Trinitatis, tamen unum baptiſma reputetur.

¶ *Locupletatum & emendatum eſt caput hoc ex Originali.*

C. LXXXII. ¶ *De his, qui in nomine Chriſti ſemel tantùm mergunt.*

Item Pelagius Papa, *Gaudentio Epiſcopo. (fort- an. 557. Romæ.)*

MUlti ſunt *d*, qui in nomine ſolummodò Chriſti unâ etiam merſione ſe aſſerunt baptizare. Evangelicum verò præceptum ipſo Deo & Domino Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trinâ etiam merſione ſanctum baptiſma unicuique tribuere, dicente Domino diſcipulis ſuis: [*Ite e, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs* 1 *Sancti.*]

1 ¶ Spiritûs Sancti.] *Hic videtur ſequi. c.* Si reverà. *ſup. eâd.*

C. LXXXIII. ¶ *In invocatione Trinitatis tertiò in baptiſmate mergere debemus.*

Item Zacharias Papa *Bonifacio Epiſcopo, in epiſt. cujus initium,* [Sacris liminibus] *(an. 848.)*

16 ps IN Synodo *f* Anglorum decretum, & judicium firmiſſimè præceptum, & diligenter demonſtratum eſſe dignoſcitur, ut quicunque ſine invocatione Trinitatis merſus fuiſſet, ſacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum eſt: quia ſi lotus in fonte baptiſmatis quis fuerit ſine invocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque obſervari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate perſonam in baptiſmo non nominaret, illud baptiſma eſſe verum non poſſet. Quod pro certo verum eſt: quia qui unam ex ſancta Trinitate confeſſus non fuerit, perfectus Chriſtianus eſſe non poteſt. Qui enim confitetur Patrem, & Filium, ſi confeſſus non fuerit & Spiritum Sanctum, neque Patrem habet, neque Filium: & qui confeſſus fuerit Patrem, & Spiritum Sanctum, & Filium non fuerit confeſſus, neque Patrem habet, neque Spiritum Sanctum, ſed vacuus eſt à divina gratia.

C. LXXXIV. ¶ *Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.*

Item Gregorius *Quirino Epiſcopo in Iberia, lib. 9. epiſt. 61. (an. 601.)*

HI verò *g* hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ſicut ſunt Bonoſiani *h*, & Cataphrygæ (quia & illi Chriſtum Dominum non credunt: & iſti Sanctum Spiritum perverſo ſenſu eſſe quendam pravum hominem Montanum credunt: quorum ſimiles multi ſunt) & alii tales, cùm ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur: quia baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt.

C. LXXXV. ¶ *Semel in baptiſmate mergere licet.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 5.*

PRopter *a* vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus baptiſmi merſionem.

C. LXXXVI. ¶ *De Sacerdote, qui per ignorantiam linguæ Latinæ in invocatione Trinitatis deliquit.*

Item Zacharias Papa, *Bonifacio Epiſcopo, in Epiſtola decretali.*

REtulerunt *b* nuntii 1 tui, quòd fuerit in eadem provincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat, & dum baptizaret, neſciens Latini eloquii, infringens linguam, diceret: Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu ſancta. Ac per hoc tua reverenda fraternitas conſideravit eos rebaptizare. Sed ſanctiſſime frater, ſi ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut ſuprà fati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, ut denuò baptizentur.

1 ¶ Nuntii tui,] *Hæ duæ voces additæ videntur à Gratiano (quanquam Virgilius & Sidonius, qui hoc retulerant, propriè nuntii Bonifacii non fuiſſent) ne ea, quæ in epiſtola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus & Ivo fecerunt.*

C. LXXXVII. ¶ *Quare baptizati à Sacerdote ungantur.*

Item Ambroſius *de ſacramentis, tractatu, ſeu lib. 1. c. 2.*

17 ps VEniſti *c* ad fontem: ingreſſus es: conſidera, quid *d* videris: quid locutus ſit, conſidera *e*: repete diligenter: occurrit tibi Levita: occurrit Presbyter; unctus es, quaſi athleta Chriſti: ut 1 ad baptiſmum cathechumenus accedas.

1 ¶ Ut ad baptiſmum] *Ita etiam Ivo, & auctor gloſſæ ad verſ.* unctus, *videtur huc ſpectâſſe. ſed tota hæc clauſula abeſt ab originali, in quo hujus loco ſunt verba hæc,* quaſi luctamen hujus ſeculi luctaturus, profeſſus es luctaminis tui certamina.

C. LXXXVIII. ¶ *Quare baptizatus à Presbytero ungatur in cerebro.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cleric. lib. 1. cap. 28.*

POſtquam *f* aſcenderit baptizatus de fonte, ſtatim ſignatur in cerebro à Presbytero cum ſacro chriſmate, ſequente ſimul & oratione, ut regni Chriſti particeps fiat, & à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari.

C. LXXXIX. ¶ *Quid ſuper baptizatum à Sacerdote dicatur.*

Item Ambroſius *de ſacramentis, tract. ſeu lib. 2 c. 7.*

EMerſiſti 1 *g*: veniſti ad Sacerdotem. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu Sancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te ungat in vitam æternam.] Vide, ubi unctus es: in vitam, inquit, æternam.

1 ¶ Emerſiſti:] *Sic apud Ivonem. In originali eſt:* Ergo merſiſti, *eodem ſenſu, quem elicit auctor gloſſæ ex verbo,* Emerſiſti. *Frequens autem eſt apud B. Ambroſium iſtius vocabuli in hanc ſententiam uſus.*

a *al. ſubſiſtentiis.* b *Ad verſic. [Unus dominus.]* c *Ivo p. 1. c. 131. Pannorm. lib. 1. cap. 61.* d *Ivo p. 1. c. 61. Pannorm. l. 1. c. 62.* e *Marc. 16.* f *Sent. 4. diſt. 3. Ivo p. 1. c. 199. Pannorm. lib. 1. c. 63.* g *1. q. 1. c. ſi quis. Ivo part. 1. cap. 153. Pannorm. lib. 1. cap. 64.* h *al. Bonoſiaci.*

a *Ivo part. 1. cap. 129. Pannorm. l. 1. cap. 59.* b *Burchard. lib. 4. cap. 43. Ivo part. 1. cap. 237. Pannorm. lib. 1. cap. 65.* c *al. Venimus.* d *al. quos] vera lectio.* e *Ivo p. 1. c. 109. Pannorm. lib. 1. cap. 55.* f *Ivo p. 1. c. 140. Pannorm. l. 1. c. 66.* g *Ivo p. 1. c. 141. Pann. l. 1. c. 67.*

C. XC. ¶ *Quare unguentum ſuper caput baptizati ponatur.*

Item *in libro 3. de ſacramentis, c. 1. & 2.*

ACcepiſtis myſterium *a*, hoc eſt, unguentum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus *b* ſapientis in capite ejus. *& infra, c. 2.* ¶ Sequitur ſpiritale ſignaculum, quod audiſti hodie legi: quia poſt fontem ſupereſt, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.

C. XCI. ¶ *Quare candida veſtis traditur Chriſtiano.*

Item Rabanus *de inſtitut. Cleric. lib. 1. cap. 29.* *(an. 847. in Germania.)*

POſt baptiſmum traditur Chriſtiano veſtis candida, deſignans innocentiam, & puritatem Chriſtianam, quam poſt ablutas veteres maculas ſtudio ſanctæ converſationis immaculatam ſervare debet, repræſentandam *c* ante tribunal Chriſti. Cuncti verò renati albis induuntur veſtibus ad myſterium reſurgentis Eccleſiæ. *Item ibidem.* ¶ Utuntur ergo baptizati albis veſtibus, ut quorum primæ nativitatis faciem *d* vetuſti erroris pannus fuſcaverat, habitus ſecundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim poſt ſacram unctionem caput ejus myſtico velamine, ut intelligat, ſe diademate regni, & Sacerdotali dignitate potiri.

C. XCII. ¶ *De eodem.*

Item Ambroſius *in libro de iis, qui initiantur myſteriis, c. 7.*

ACcepiſti *e* poſt baptiſmum veſtimenta candida, ut eſſet indicium, quod exueris involucrum *f* peccatorum, & indueris innocentiæ caſta velamina.

C. XCIII. ¶ *Quot menſibus Judæi inter catechumenos habeantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c 34.*

18 ps JUdæi *g*, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad legem catholicam venire voluerint, octo menſes inter catechumenos Eccleſiæ limen introëant: & ſi purâ fide noſcuntur venire, tunc demum baptiſmatis gratiam mereantur. Quòd ſi caſu aliquo periculum infirmitatis intra præſcriptum tempus incurrerint, & deſperati fuerint, baptizentur.

C. XCIV. ¶ *De Judæis pleriſque frequenter ad Judaiſmum redeuntibus.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 58.*

PLerique *h* ex Judæis, qui dudum ad Chriſtianam fidem promoti ſunt, nunc blaſphemantes in Chriſtum, non ſolùm Judaicos ritus perpetràſſe noſcuntur, ſed etiam abominandas circumciſiones exercere præſumpſerunt. De quibus conſulti piiſſimi ac religioſiſſimi domini noſtri Siſemundi Regis hoc ſanctum decrevit Concilium, ut hujuſmodi tranſgreſſores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Chriſtiani dogmatis revocentur: ut quos propria voluntas non emendat, animadverſio ſacerdotalis coërceat. Eos autem, quos circumciderunt, ſi filii eorum ſunt, à parentum conſortio ſeparentur: ſi ſervi, pro injuria corporis ſui, libertati tradantur.

C. XCV. ¶ *Ante baptiſmum diabolo & ejus operibus renuntiare debemus.*

Item Rabanus *de inſtit. Cleric. lib. 1. c. 27.*

PRimùm *i* interrogatur paganus, ſi abrenuntiat diabolo, & omnibus damnoſis operibus ejus, atque fallacibus pompis: ut primùm reſpuat errorem, & ſic appropinquet ad veritatem, poſſitque juxta Apoſtolum *k* deponere veterem hominem, ſecundùm priſtinam converſationem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, abnegans impietatem, & ſecularia deſideria.

C. XCVI. ¶ *Non tranſit in novam vitam, quem pœnitet veteris vitæ.*

Item Auguſtinus *in libro de pœnitentiæ medicina, c. 2.*

OMnis *b* qui jam ſuæ voluntatis factus eſt arbiter, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, novam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur, ſoli parvuli *c* immunes ſunt. Nondum enim uti poſſunt libero arbitrio.

C. XCVII. ¶ *Ante baptiſma pœnitentiam agere debemus.*

Idem *ad Seleucianam, epiſt. 108.*

AGunt *d* homines ante baptiſmum pœnitentiam de ſuis prioribus peccatis: ita tamen, ut etiam baptizentur: ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, loquente Petro ad Judæos, ac dicente: [*Agite e pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Domini Jeſu Chriſti.*]

C. XCVIII. ¶ *Quadraginta dierum abſtinentia Judæis baptizandis indicatur.*

Item Gregorius *Fantino Defenſori, lib. 7. epiſt. 24.* *(an. 598. Romæ.)*

NE quod abſit, longa dilatio Judæorum retrò poſſit animos revocare, cum fratre noſtro Epiſcopo loci ipſius loquere, ut pœnitentia, ac abſtinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut ſi celeberrima feſtivitas fortaſſis occurrerit, eos omnipotentis Dei miſericordiâ protegente baptizes. *f*

C. XCIX. ¶ *Pœnitentia non eſt neceſſaria baptizandis.*

Item Ambroſius *ſuper epiſtolam ad Romanos, ad cap. 11.*

SIne pœnitentia *g* ſunt dona, & vocatio Dei, quia gratia Dei in baptiſmate non requirit gemitum, non requirit planctum, vel opus aliquod, ſed 1 ſolam fidem, & omnia gratis condonat.

1. ¶ Sed ſolam fidem,] *Sic in gloſſa ordinaria, unde potiùs videtur hoc loco ſumpſiſſe Gratianus, quàm ex Ambroſio, apud quem legitur,* niſi ſolam ex corde profeſſionem, *quemadmodum etiam refertur ſuprà de pœnitentia, diſt. 1. cap.* quis aliquando. *in verſ.* Gratia Dei.

CAP. C. ¶ *Neceſſitate cogente, in catechiſmo & confirmatione idem compater eſſe poteſt.*

Item Iginus Papa.

19 ps IN catechiſmo *h*, & in baptiſmo, & in confirmatione unus patrinus fieri poteſt, ſi neceſſitas cogit. Non eſt tamen conſuetudo Romana: ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiunt.

C. CI. ¶ *Non plures, ſed unus parvulum in baptiſmate ſuſcipiat.*

Item ex decreto Leonis Papæ.

NOn *i* plures ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem accedant, quàm unus, ſive vir, ſive mulier. In confirmatione quoque id ipſum fiat.

¶ *Cæteri collectores citant ex decretis Leonis Papæ ad S. Medardum.*

a *Ivo p. 1. cap. 142. Pannor. l. 1. c. 68.* b *Eccl. 2.* c *al. ad præſentandam.* d *al. infantiam.* e *Ivo part. 1. c. 144. Pann. l. 1. c. 70.* f *al. voluptate] al. voluntate.* g *Burch. l. 4. c. 81. Ivo p. 1. c. 275. Pann. l. 1. c. 71.* h *Burch l. 4. c. 85. Ivo part. 1. c. 279. Pann. l. 1. c. 75.* i *Ivo p. 1. c. 78. Pannorm. l. 1. c. 76.* k *Epheſ. 4. Coloſſ. 3. Tit. 2.*

a *De pœnit. diſtinct. 1. c. tres ſunt. &, quis aliquando.* b *Ivo part. 1. cap. 76. Pannor. lib. 1. cap. 35.* c *aliter, pueri.* d *Sentent. 4. diſtinct. 16. Ivo p. 1. c. 77. Pannor. l. 1. cap. 36.* e *Actor. 2.* f *al. baptizet.] Ivo gloſſ. ordin. ibi.* g *De pœnit. diſt. 1. quis aliquando.* h *Burch. l. 4. c. 24. Ivo p. 1. c. 218. Pannor. l. 1. c. 77* i *Polyc. l. 3. cap. 10. Anſelm. l. 9. cap. Burch. l. 4 cap. 25. Ivo p. 1 c. 219. Pannorm. l. 1. cap. 78.*

C. CII. ¶ *Qui non eſt baptizatus, nec confirmatus, alium in chriſmate, vel baptiſmate tenere non debet.*

Item ex Concilio Maguntino.

IN *a* baptiſmate, vel in chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt ipſe baptizatus, vel confirmatus.

C. CIII. ¶ *Abbati vel Monacho non licet commatres habere.*

Item ex Concilio Antiſſiodorenſi, *c.25.* *(an.578. in Galliâ.)*

NOn *b* licet Abbati, vel Monacho de baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres habere.

C. CIV. ¶ *De eodem.*

Item ex libro Capitulorum. *(an.817. Aquiſgrani.)*

MOnachi *c* ſibi compatres, commatresvé non faciant; nec oſculentur fœminas.

¶ *In indice ſeptimi libri Capitularium numero 494. (nam capita ipſa à 478. uſque ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum eſt, deſiderantur) hæc leguntur:* Ne ſibi compatres & commatres Monachi faciant.

C. CV. ¶ *Qui in baptiſmo parvulos ſuſcipiunt, pro eis apud Deum fidejuſſores exiſtunt.*

Item ex ſermone S. Auguſtini *poſt Paſcha, qui ſic incipit:* [Hodiernus dies.]

VOs *d* ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, ut vos cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideoque ſemper eos admonete, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant. *& paulò poſt.* ¶ Ante omnia ſymbolum, & orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſtendite.

¶ *Ivo etiam recitat ex Dominica prima poſt Paſcha. In ſermone 163. de tempore, apud B. Auguſtinum hæc leguntur:* Quicunque viri, quæcunque mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter ſuſceperunt, cognoſcant ſe pro ipſis fidejuſſores apud Deum extitiſſe: & ideò ſemper illis ſolicitudinem veræ charitatis impendant. *Similia etiam habentur in ſermone 215. qui eſt ſecundus Dominicæ decimæ poſt feſtum Trinitatis.*

C. CVI. ¶ *Ad baptizandi officium, & ad veſtimenta altaris lavanda, Sacerdos propria debet habere vaſa.*

Item ex Concilio Ilerdenſi. *e*

20 ps OMnis *f* Presbyter, qui fontem lapideum habere nequiverit, vas conveniens ad hoc ſolummodò baptizandi officium habeat, quod extra Eccleſiam non deportetur. Similiter ad corporale lavandum, & ad pallas altaris propria habeantur vaſa, in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de officiis divinis, pag. 146.*

C. CVII. ¶ *Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *g* III. *c.38. (an.398.)*

21 ps NOn licet *h* fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel tranſlationes Epiſcoporum.

C. CVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex epiſtola Auguſtini *203. ad Maximinum.*

REbaptizare *i* hæreticum hominem, qui hæc ſanctitatis *k* ſigna perceperit, quæ Chriſtiana tradidit diſciplina, omnino peccatum eſt: rebaptizare autem catholicum, immaniſſimum ſcelus eſt.

C. CIX. ¶ *De Arianis, quando baptizentur, & quando non.*

Item ex Concilio Arelatenſi *a*, I. *c.8. (an.319.)*

DE Arianis, qui propriâ lege ſuâ utuntur 1, placuit, ſi ad Eccleſiam aliqui de hac hæreſi venerint, interrogent eos noſtræ fidei Sacerdotes ſymbolum: & ſi perviderint eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatos, manus eis tantùm imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum. Qui ſi interrogati non reſponderint hanc Trinitatem, baptizentur.

1 ¶ Utuntur,] *In Concilio impreſſo ſequitur,* ut rebaptizentur. *Ac ſolitos fuiſſe ab Arianis rebaptizari catholicos, ac fortaſſe etiam non catholicos, narrat B. Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap.49. Cæterùm in quibuſdam pervetuſtis hujus Concilii codicibus ſic legitur,* De Afris, quod propriâ lege ſuâ utuntur, ut rebaptizent placuit, &c. *De Afris autem habetur ſupr. diſt.98. c.* Afros. *(quod eſt Gregorii primi: & repetitur in epiſtola Gregorii ſecundi ad univerſum clerum & plebem Turingiæ) itemq; in Synodo Felicis tertii.*

C. CX. ¶ *Baptizentur, de quibus ignoratur, an ſint baptizati.*

Item Gregorius III. *Boniſacio, ep.4.*

PArvulos *b*, qui à parentibus ſubtracti ſunt, & an baptizati ſint, ignorant, hos ut baptizare debeas ſecundùm Patrum traditionem, ſi non fuerit qui teſtificetur, ratio poſcit.

C. CXI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi *c* V. *c.6. (an.398.)*

PLacuit *d* de infantibus, quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eos eſſe baptizandos: ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc etiam Legati Maurorum fratres noſtri conſuluerunt; quia multos tales, à barbaris redimunt. Similiter 1 & de Eccleſiis, quoties ſuper earum conſecratione hæſitatur, agendum eſt: id eſt, ut ſine ulla trepidatione conſecrentur.

1 ¶ Similiter] *Hæc uſque ad finem abſunt à codice Regio hujus Concilii, cap.72. Carthaginenſi canone Græco à Vvormacienſi, & Burchardo. In canone autem ſextæ Synodi neque illa habentur, quæ præcedunt, id eſt,* Hinc etiam, &c.

C. CXII. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *Leoni Ravennati Epiſcopo, epiſt.35. cap.1. (an.451. in Flaminiam.)*

CUm *e* itaque baptiſmi ſui nihil recordetur 1, qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit, qui *f* ſciat conſecratum, nec ille, qui conſecratur. Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus, quoties juxta hæreticorum damnata à ſanctis Patribus inſtituta cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolicâ reclamante ſententiâ *g*: quæ nobis unam prædicat in Trinitate deitatem, unam in fide confeſſionem, unum in baptiſmate ſacramentum. Sed in hoc nihil ſimile formidatur: quoniam non poteſt in iterationis crimen venire, quod omnino factum eſſe neſcitur. Atque ideò, quoties perſona talis inciderit, ſolicitâ primùm examinatione diſcutite, & longo tempore (niſi fortè ſupremus finis immineat) indagate, utrùm nemo penitùs ſit, qui teſtimonio ſuo juvare poſſit ignorantiam neſcientis: & cùm

a *Burchard. l.4. cap.16. Ivo p.1. cap.200. Pannorm. l.1. c.79.* b *Ivo p.1. c.132. Pannor. l.1. c.80.* c *Ivo part.1. c.133. Pannor. l.1. c.81.* d *Ivo p.1. c.134. & p.11. cap.17. Pannorm. l.1. c.82.* e *al. Meldenſi.* f *Burch. l.4. cap.13. Ivo p.1. cap.208.* g *Et in Afric. cap.15.* h *al. liceat. Ivo p.1. cap.152. Pannorm. l.1. c.82.* i *Sent.4. diſt.6. Ivo p.1. c.172. Pannorm. l.1. c.84.* k *al. ſancta Trinitatis.*

a *Vide Arelatenſe 2. c.16. & 17.* b *Pro parvulis] orig. Ivo part.1. cap.146. Pannor. l.1. cap.92.* c *& in Afric. cap.39. & in Vvormacienſ.70. & in ſexta Synodo, c.85.* d *Anſel. l.9. c.56. Burchard. l.4. cap.45. Ivo part.1. c.147. & 239. Pann. l.1. c.39.* e *Ivo part.1. c.48.* f *al. quod.* g *al. doctrinâ.*

cùm conſtiterit hunc, qui baptiſmatis indiget ſacramento, ſolâ inaniter ſuſpicione prohiberi, accedat intrepidus ad conſequendam gratiam, cujus in ſe nullum ſcit eſſe veſtigium, nec vereamur huic ſalutis januam aperire, quam nunquam antè docetur ingreſſus.

1 ¶ Nihil recordetur,] *Sic etiam Ivo, licèt cætera pleniùs, quàm Gratianus. Integer locus hic eſt:* Cùm itaque baptizatum ſe nec ille recordetur, qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit, quod neſciat conſecratum, nihil eſt, in quo peccatum poſſit obrepere: cùm in hac parte conſcientiæ ſuæ nec ille reus ſit, qui conſecratur, nec ille, qui conſecrat. Scimus quidem, &c. *Verùm ob gloſſam, in verſ.* nec ille. *non eſt emendatum.*

C. CXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *epiſt. 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 16.*

SI *a* nulla extant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter Clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuiſſe debeantur, agendum eſt, ut renaſcantur, ne manifeſtè pereant: in quibus quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, ut videatur iteratum. Qui autem poſſunt meminiſſe, quòd ad Eccleſiam veniebant cum parentibus ſuis, poſſunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed ſi hoc etiam ab eorum memoria alienum eſt, conferendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur: quia non temeritas intervenit præſumptionis, ubi eſt diligentia pietatis.

C. CXIV. ¶ *Non baptizatur cum matre, quicquid in ejus corpore eſt.*

Item Auguſtinus *contra Julianum, libro ſexto, cap. quinto. (an. 419.)*

22 ps SI *b* ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertineret, ita ut ejus pars deputaretur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata eſt aliquo mortis urgente periculo, cùm eum geſtaret in utero. Nunc verò, cùm etiam ipſe baptizatur, non utique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cùm eſſet in utero, pertinebat.

C. CXV. ¶ *Quare non baptizatur cum matre, qui in ejus utero eſt.*

Item Iſidorus *lib. 1. ſent. de ſummo bono, c. 24. (an. 625. in Hiſpania.)*

QUi *c* in maternis uteris ſunt, ideò cum matre baptizari non poſſunt: quia qui natus adhuc ſecundùm Adam non eſt, renaſci ſecundùm Chriſtum non poteſt. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præceſſit. *& infrà.* ¶ Qui *d* ſcelerate vivunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant, nihil ad emundationem proficere ſibi.

C. CXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *e* Martini Bracharenſis, *c. 54.*

SI *f* qua mulier prægnans deſideraverit gratiam baptiſmi percipere, quando voluerit, habeat poteſtatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui naſcitur: propterea, quòd uniuſcujuſque propria voluntas in confeſſione monſtratur.

C. CXVII. ¶ *De his, qui ignoranter bis baptizantur.*

Item ex pœnitentiali Theodori. *(an. 680. in Anglia.)*

23 ps QUi *g* bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere; niſi quòd ſecundùm canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas cogat. Qui autem non ignari, iterum baptizati ſunt, quia quaſi iterùm crucifixerunt Chriſtum, per ſeptem annos pœniteant quartâ, & ſextâ feriâ, & tres *a* Quadrageſimas jejunent *b.* Si pro vitio aliquo fecerint *c*, ſimiliter. Si pro munditia putaverint, tribus annis ſimiliter pœniteant.

C. CXVIII. ¶ *De his, qui ex induſtria bis baptizantur.*

Item Felix Papa III. *epiſt. 1. c. 2. & ſequentibus.*

EOs *d*, quos Epiſcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lavacri illius unici, ſalutariſque claruerit feciſſe jacturam 1, uſque ad exitûs ſui diem in pœnitentia (ſi reſipiſcant) jacere conveniat, nec orationi non modò fidelium, ſed ne catechumenorum quidem omnimodis intereſſe: quibus laica tantùm communio in morte eſt reddenda. ¶ De *e* Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut ſecularibus, ſervari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos, qui lapſi ſunt, vel fuerint, ſervandum eſſe conſtituit: ut ſcilicet, qui nullâ neceſſitate, nullius rei timore aut periculo, ſe, ut rebaptizentur, hæreticis impiè dediderunt; ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes ſint: ſeptem autem annis ſubjaceant inter pœnitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non ſinantur offerre: ſed tantummodò ſecularibus *f* in oratione ſocientur, nec confundantur Deo colla ſubmittere, qui eum non timuit abnegare. ¶ Pueris *g* autem, quibus, quòd adhuc impuberes *h* ſunt, à pubertate *i* vocabulum eſt, ſeu Clericis, ſeu Laicis, aut etiam ſimilibus puellis, quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquandiu ſub manûs impoſitione detentis, reddenda communio eſt: nec eorum eſt expectanda pœnitentia, quos excipit à coërcitione cenſura.

1 ¶ Jacturam,] *Poſt hac verba in Originali, & apud Burchardum & Ivonem multa inſeruntur, quæ omnino ſunt legenda.*

C. CXIX. ¶ *Presbyteris baptizatos chriſmate ungere licet.*

Item Innocentius Papa *Decentio Epiſcopo, epiſt. 1. c. 3. (an. 416. Româ in Umbriam.)*

24 ps PResbyteris *k* (ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo cùm baptizant) chriſmate baptizatos ungere licet; ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum.

C. CXX. ¶ *Baptizatos in frontibus Presbyteris ungere non licet.*

Item ex regeſto Gregorii *ad Januarium Epiſcopum Caralitanum, lib. 3. epiſt. 9. (an. 593. Româ in Sardiniam.)*

PResbyteri *l* baptizatos infantes ſignare ſacro in frontibus chriſmate non præſumant. Sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut Epiſcopi poſtmodùm ungere debeant in fronte.

C. CXXI. ¶ *Chriſmatis m pannum ſecundò linire, & ſuper alium baptizatum mittere licet.*

Item ex Concilio apud Belluacum.

SI quis *n* voluerit chriſmate *o* pannum iterùm linire, & ſuper alium baptizatum mittere, non eſt abſurdum.

a *Polyc. l. 3. t. 10. Anſ. l. 9. c. 15. Burch. l. 4. c. 44. Ivo p. 1. c. 238. Pann. l. 1. c. 94.* b *Ivo p. 1. c. 185. Pann. l. 1. c. 112.* c *Sent. 4. diſt. 8. Ivo p. 1. c. 185. Pann. l. 1. c. 112.* d *Suprà de conſecr. diſt. 2. c. qui ſcelerate.* e *al. capitulis.* f *Ex Conc. Neocæſarien. c. 6.* g *Burch. l. 4. c. 51. Ivo p. 5. cap. 245. Pann. l. 1. c. 122.*

a *al. quatuor.* b *al. abſtineant.] al. pœniteant.* c *al. fuerit.* d *Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205.* e *C. 3.* f *al. popularibus.* g *C. 4.* h *al. inveſtes] al. imberbes.* i *al. puritate.* k *Beda in Act. Apoſt. cap. 8. Iſidorus de offic. l. 2. c. fin. Albinus de divinis officiis. Sent. 4. diſt. 7. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 60. Ivo p. 1. c. 267. & 298. Pann. l. 1. c. 16.* l *Sent. ibid. Burch. l. 4. c. 70. Ivo p. 1. c. 264. Pannorm. l. 1. c. 117.* m *al. chriſmate.* n *Burchard. l. 4. c. 94. Ivo p. 1. c. 288. Pann. l. 1. c. 99.* o *al. chriſmatis.*

C. CXXII. ¶ *De veteri chriſmate baptiſma conſecrari non licet.*

Item ex Concilio Lugdunenſi.

SI *a* quis de alio chriſmate, quam de illo novo, quod proprii Epiſcopi largitione vel conceſſione acceperit, baptizare, niſi præoccupante morte, tentaverit, pro temeritatis auſu, ipſe in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.

C. CXXIII. ¶ *Non niſi à propriis Epiſcopis Presbyteri chriſma accipiant.*

Item ex Concilio apud Valentias. *b*

PResbyteri *c*, qui diœceſanas regunt Eccleſias, non à quibuslibet Epiſcopis, ſed à ſuo, nec per minorem *d* Clericum, ſed per ſeipſos, aut per illum, qui ejuſdem ordinis ſit, ante Paſchæ ſolennitatem chriſma petant.

C. CXXIV. ¶ *Conficere chriſma, & per diœceſes deſtinare omni tempore Epiſcopo licet.*

Item ex Concilio Martini Bracharenſis, *c. 51. & ſequentibus.*

OMni *e* tempore Epiſcopo liceat chriſma conficere, & per ſuas diœceſes deſtinare, ita ut accipiendum chriſma Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paſchæ de ſingulis Eccleſiis ad Epiſcopum deſtinetur. ¶ Presbyter *f* præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi fortè ab Epiſcopo fuerit illi præceptum. Non *g* liceat Presbytero priùs Epiſcopo introire in baptiſterium, ſed cum Epiſcopo: niſi fortè aut abſens fuerit, aut ægrotus.

C. CXXV. ¶ *Qui baptizandi recipit officium, ſine chriſmate proficiſci non debet.*

Item ex Concilio Arauſicano, *c. 1.*

NUllus *h* miniſtrorum, qui baptizandi recipit officium, ſine chriſmate uſquam debet progredi: quia inter nos placuit ſemel in baptiſmate chriſmari. De eo autem, qui in baptiſmate, quâcunque neceſſitate faciente, chriſmatus non fuerit, in confirmatione Sacerdos 1 commonebitur. Nam inter nos chriſmatis ipſius non niſi una benedictio eſt. Non præjudicantes *i* cuiquam hoc dicimus, ſed ut neceſſaria 2 habeatur chriſmatio.

1 ¶ Sacerdos commonebitur.] *Apud Burchardum & Ivonem (qui hic caput concludunt, quod citant ex Vaſenſi, c. 5.) ſic legitur,* in confirmatione Sacerdotis perficietur: *aut, ut Ivo,* perficiatur.

2 ¶ Ut neceſſaria] *Varietas inſignis eſt in editione Conciliorum Colonienſi trium tomorum. Nam & iſto modo legitur, & hoc,* non neceſſaria habeatur rechriſmatio: *&,* non neceſſaria habeatur chriſmatio repetita, *quæ ſola lectio retenta eſt in editione quatuor tomorum.*

C. CXXVI. ¶ *Antequam chriſma infundatur, ad aſpergendum aquam de fonte accipere licet.*

Item Capitularium *lib. 6. c. 77.*

IN Sabbatho *k* ſancto Paſchæ, vel Pentecoſtes, ſi quis velit aquam conſecratam ad aſperſionem in domo ſua recipere, ante chriſmatis infuſionem recipiat.

C. CXXVII. ¶ *Unde aſperſionis ſanctificatio exordium ſumpſerit.*

Item Cyprianus *lib. 4. epiſt. 7. ad Magnum.*

NEc quenquam movere debet, quod aſpergi, vel perfundi jubentur *a* ægri, cùm gratiam Dominicam conſequuntur: quando Scriptura ſancta per Ezechielem *b* Prophetam loquatur, & dicat: [*Aſpergam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis veſtris, & ab omnibus ſimulachris veſtris: & mundabo vos, & dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum dabo in vobis.*] Item in *c* Numeris. [*Qui tetigerit cadaver* 1 *hominis, & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus, aſpergatur de hac aqua die tertio, & ſeptimo, & ſic mundabitur.*] Item. [*Si fide Trinitatis mundatus non fuerit, in reſurrectione* 2 *apud ſanctorum collegium immundus erit. Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari. Omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus ex hac commiſtione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Iſraël, quia, qui aquâ aſperſus non eſt expiationis, immundus erit, & manebit ſpurcitia ejus ſuper eum.*] & iterùm. [*Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:* d *Accipe Levitas de medio filiorum Iſraël, & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circumſperges eos aquâ purificationis.*] & iterùm. [*Aqua aſperſionis purificatio eſt.*] Unde apparet aſperſionem quoque aquæ, inſtar ſalutaris lavacri obtinere, & quando hæc in Eccleſia fiunt, ubi ſit & accipientis & dantis fides, integra ſtare omnia, & conſummari ac perfici poſſe Domini majeſtate, & fidei veritate. *& infrà.* ¶ Spiritus verò ſanctus non dimenſuratur *e*, ſed ſuper credentem totus infunditur. Nam ſi dies omnibus æqualiter naſcitur, & ſi ſol ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur: quantò magis Chriſtus ſol & dies verus in Eccleſia ſua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cujus æqualitatis ſacramentum videmus in Exodo *f* eſſe celebratum, cùm de cœlo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cœleſtis, & cibum Chriſti venientis oſtenderet. Illic enim ſine diſcrimine vel ſexûs, vel ætatis Gomor ſingulis æqualiter colligebatur. Unde apparebat Chriſti indulgentiam, & cœleſtem gratiam poſtmodùm ſecuturam æqualiter omnibus dividi: ſine ſexûs varietate, ſine annorum diſcrimine, ſine acceptione perſonæ, ſuper omnem Dei populum ſpiritualis gratiæ munus infundi. Planè eadem gratia ſpiritualis, quæ æqualiter in baptiſmo à credentibus ſumitur, in converſatione atque actu noſtro poſtmodùm vel minuitur, vel augetur, ut in Evangelio *g* Dominicum ſemen æqualiter ſeminatur: ſed pro varietate terræ aliud abſumitur: aliud in multiformem copiam vel trigeſimi, vel ſexageſimi, vel centeſimi numeri fructu exuberante cumulatur. *& paulò poſt.* ¶ Quòd ſi aliquis in illo movetur, quòd quidam ex his, qui ægri baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis teneantur 3, ſciat diaboli nequitiam pertinacem uſque ad aquam ſalutarem valere: in baptiſmo verò omnis *h* nequitiæ ſuæ vires amittere. Quod exemplum cernimus *i* in Rege Pharaone: qui diu reluctatus, & in ſua perfidia demoratus, tamdiu reſiſtere potuit, & prævalere, donec ad aquam veniret: quò cùm veniſſet, & victus eſt, & extinctus. Mare autem illud, ſacramentum baptiſmi fuiſſe declarat B. Apoſtolus Paulus, *k* dicens: [*Nolo enim vel ignorare, fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes per mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari.*] & addidit dicens: [*Hæc autem omnia, figura noſtra fuerunt.*] Quod hodie etiam geritur, ut per exorciſtas voce humanâ, & poteſtate divinâ flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus: & cùm exire ſe, & homines Dei *l* dimittere ſæpè dicat, in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem priùs geſtum eſt, eodem modo *m* obſtinationis & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam Dei ſalutarem, atque ad baptiſmi ſanctificationem venitur, ſcire debemus, & fidere:

a *Burch. l. 4. c. 72. Ivo p. 1. c. 266. Pann. l. 1. c. 100.* b *In Valenſi Concil. c. 3. ſupr. diſt. 95. c. Presbyteris primò.* c *Burch. l. 4. c. 76. Ivo part. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.* d *al. juniorem.* e *Vide M. ldenſe c. 46.* f *Sup. diſt. 95. c. Presbyter. C. 52.* g *Diſtinct. 95. c. non oportet C. 53.* h *Burch. l. 4. c. 73. Ivo part. 1. c. 267.* i *Ut præjudicans quicquam dico.*] k *Ivo p. 1. c. 112. Pannorm. lib. 1. cap. 108.*

a *al. videntur.* b *Ezech. 36.* c *Numer. 19.* d *Num. 8.* e *dn menſura datur,*] *vera lectio.* f *Exod. 16.* g *Matth. 13.* h *omne*] *orig.* i *Exod. 14.* k *1. Corinth. 10.* l *al. Deo.* m *al. mendacio.*

fidere : quia illic diabolus opprimitur,& homo Deo dicatus divinâ indulgentiâ liberatur.

1 ¶ Qui tetigerit] *Hac uſque ad verſ.* Et locutus eſt : *aliis verbis à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in cæteris hujus capitis partibus multa ſunt emendata.*

2 ¶ In reſurrectione] *Hujus ſententiæ ſunt quædam veſtigia in gloſſ. interlineari ad iſtum Numerorum locum.*

3 ¶ Teneantur,] *In originali impreſſo eſt,* tentantur : *ſed in quinque manuſcriptis,* tentabantur. *Hoc enim ſibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur ſolennitates præcedentes baptiſmum, tentari adhuc homines poſſe ab immundis ſpiritibus, deſinere autem tentationem in abſolutione baptiſmi. id eſt, in aqua ſalutari. Sic enim ab ipſo nunc uſurpatur vox,* baptizantur, *ac ſæpè à Philoſophis uſurpari ſolet vox,* generari, *nimirum pro alteratione præcedente eductionem & proventum formæ.*

C. CXXVIII. ¶ *De his, qui uſque ad exitum vitæ ſuſcipere baptiſma differunt.*

Item Joannes Chryſoſtomus *in epiſtolam ad Hebræos, homil. 13. ad c. 7.*

25 ps QUando quis propterea peccat, ut ſanctum baptiſma in noviſſima ſua expiratione ſuſcipiat, fortaſſis non adipiſcitur. Et credite mihi, non terrens vos dico, quod dicturus ſum. Multos novi, qui hoc paſſi ſunt, qui ſpe baptiſmatis multa peccabant, circa diem autem mortis diſceſſerunt vacui; Deus enim propter hoc baptiſma tribuit, ut ſolvat peccata, non ut addat 1. Si verò quis ad hoc utitur baptiſmate, ut ampliora delinquat, ipſum fit negligentiæ causâ.

1 ¶ Non ut addat.] *In editione Veronenſi mendosè eſt,* ἵνα αὐξή ῃ: *corrigendumq; ex manuſcriptis,* οὐχ ἵνα αὐξήσῃ.

C. CXXIX. ¶ *Parvulis baptizatis parentum non nocet perfidia.*

Item Auguſtinus *ad Bonifacium, epiſt. 23.*

26 ps QUæris *a* à me, utrùm parentes baptizatis parvulis ſuis noceant, cùm eos dæmoniorum ſacrificiis ſanare conantur : & ſi non nocent, quomodo eis proſit, cùm baptizantur, parentum fides, quorum eis non poteſt obeſſe perfidia? Ubi reſpondeo, tantam illius ſacramenti, hoc eſt, baptiſmi ſalutaris eſſe virtutem in ſancta compage corporis Chriſti, ut ſemel 1 regeneratus per aliorum voluntatem, deinceps non poſſit vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, cui nullâ ſuâ voluntate conſenſit. [*Et anima patris mea eſt,* inquit, *& anima filii mea eſt.*] *& iterùm.* b ¶ [*Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.*] Non autem peccat ipſa, cùm parentes ei neſcienti, vel quilibet alius adhibet ſacrilegia dæmoniorum. Sed ideò ex Adam traxit, quod ſacramenti illius gratia ſolveretur : quia nondum erat anima ſeparatim vivens, id eſt, altera anima, de qua diceretur, [*Et anima patris mea eſt,& anima filii mea eſt.*] Jam *c* itaque dicit,quòd cùm homo in ſeipſo eſt ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius ſine ſua conſcientia *d* non tenetur obnoxius. *& infrà.* ¶ Quomodo *e* itaque in parvulum majores peccant offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum ſacrilegis vinculis? non eſt anima utrorumque communis, ut etiam culpam poſſint habere communem. Non enim ſic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per Sancti Spiritûs unitatem. *Item paulò ſuperiùs.* ¶ Regenerans ergo Spiritus in majoribus offerentibus, & parvulo oblato, renatoque communis eſt. Ideò per hanc ſocietatem unius ejuſdemque Spiritus prodeſt offerentium voluntas parvulo oblato, *& infrà.* ¶ Poteſt enim & in hoc, & in illo homine eſſe unus Spiritus Sanctus, etiamſi ſe invicem neſciant, per quem ſit *a* utriuſque gratia communis : non autem poteſt ſpiritus unus eſſe hominis hujus, & illius, per quem peccante altero, & altero non peccante, ſit tamen culpa communis. Ac per hoc poteſt parvulus ſemel ex parentum carne generatus, Dei Spiritu regenerari, ut ex *b* illis obligatio contracta ſolvatur. Non poteſt autem ſemel Dei Spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari, ut obligatio, quæ ſoluta eſt, iterùm contrahatur. Et ideò ſemel perceptam parvulus Chriſti gratiam non amittit, niſi propriâ impietate. *& paulò poſt.* ¶ Veruntamen rectè dicuntur parentes, vel quicunque majores, filios, ſeu quoslibet parvulos baptizatos dæmoniorum ſacrilegiis obligare conantes, ſpiritualiter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt; ſed quantum in ipſis eſt, interfectores fiunt : rectéque illis dicitur, quando ab hoc ſcelere prohibentur, nolite occidere parvulos veſtros. Dicit enim & Apoſtolus : *c* [*Spiritum nolite extinguere :*] non quia ille extingui poteſt; ſed quantum in ipſis eſt, extinctores ejus meritò dicuntur, qui ſic agunt, ut extinctum velint. Nec illud te moveat,&c. *& infrà.* ¶ Celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria. *& infrà.* ¶ Offeruntur *d* quippe parvuli ad percipiendam ſpiritalem gratiam non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, (quamvis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt) quàm ab univerſa ſocietate ſanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelligitur, quibus placet, quòd offeruntur, & quorum ſanctâ, atque individuâ charitate ad communicationem Sancti Spiritûs adjuvantur. Tota hoc ergo mater Eccleſia, quæ in ſanctis eſt, facit: quia tota omnes, tota ſingulos parit. *Item infrà.* ¶ Difficillimam ſanè quæſtionem tibi propoſuiſſe viſus es in extremo inquiſitionis tuæ, eâ videlicet intentione, quâ ſoles vehementer cavere mendacium. Si conſtituam, inquis, ante te parvulum, & interrogem, utrùm, cùm creverit, futurus ſit caſtus, vel fur, vel non ſit futurus? ſine dubio reſpondebis, neſcio : & utrùm in eadem parvula ætate conſtitutus cogitet aliquid boni vel mali, dices, neſcio. Si itaque de moribus ejus futuris nihil audes certi promittere, & de ejus præſenti cogitatione, quid eſt aliud *e*, quàm quando ad baptiſmum offeruntur, pro eis parentes, tanquam fidei auctores *f*, reſpondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non poteſt, aut ſi poteſt, occultum eſt? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus : Credit in Deum? de illa ætate, quæ utrùm ſit Deus, ignorat. Reſpondetur : Credit, & ad cætera ſic reſpondetur ſingula, quæ quæruntur *g*. Unde miror parentes in iſtis rebus tam fidenter pro parvulo reſpondere, ut dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam, quâ baptizatur, baptizator interrogat : tamen eâdem horâ, ſi ſubjiciam, erit caſtus, qui baptizatur, aut non erit fur? neſcio, utrùm audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit : ſicut mihi ſine dubitatione reſpondet, quòd credat in Deum, & quòd ſe convertat ad Deum. *& infrà.* ¶ Ecce *h* facio, quantum poſſum, Dominus adjuvet, ut quod poſtulas, poſſim. Nempe ſæpè ita loquimur, ut Paſcha propinquante dicamus craſtinam, vel perdiſſenam *i*, vel perendiſſenam eſſe Domini paſſionem : cùm ille ante tam multos annos paſſus ſit; nec omnino, niſi ſemel, ipſa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus, hodie Dominus reſurrexit : cùm ex quo reſurrexit, tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loquentes arguat eſſe mentitos? niſi quia iſtos dies

a *Polyc. l. 3 tit. 10. Anſelm. l. 9 c. 41.* b *Ezech. 18.* c *Jam itaque cùm homo*] *vera lectio.* d *conſenſione*] *vera lectio.* e *Quando autem*] *vera lectio, & ſine nota interrogationis.*

a *al. fit.* b *al. & illius.* c *1. Theſſal. 5.* d *Sup. eâd. nec illud. 33.* e *illud. quod quando*] *vera lectio.* f *al. doctores, al. fidei doctores ſpondent.* g *al. geruntur.* h *Ivo p. 2. c. 14.* i *vel perendinam eſſe,*] *vera lectio.*

ſecundùm illorum, quibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupamus: ut dicatur ipſe dies, qui non eſt ipſe, ſed revolutione temporis, ſimilis ejus: & dicatur illo die fieri propter ſacramenti celebrationem, quod non illo, ſed jam olim factum eſt. *& infrà.* ¶ Itaque parvulum *a*, &c. *& infrà.* ¶ Cùm autem homo ſapere cœperit, non illud ſacramentum repetit, ſed intelligit: ejuſque veritati conſonâ etiam voluntate cooptabitur. Hoc quamdiu non poteſt, valebit ſacramentum ad ejus tutelam adversùs contrarias poteſtates: & tantum valebit, ut ſi ante rationis uſum ex hac vita emigraverit, per ipſum ſacramentum commendante Eccleſiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per unum hominem intravit in mundum, Chriſtiano adjutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non poſſe arbitratur, profectò infidelis eſt, etſi habeat fidei ſacramentum, longeque melior eſt ille parvulus, qui etiamſi fidem nondum habeat in cogitatione *b*, non ei tamen obicem contrariæ cogitationis opponit, unde ſacramentum ejus ſalubriter percipit.

1 ¶ Semel regeneratus] *Plenius apud B. Auguſtinum,* ut ſemel regeneratus per carnalem voluptatem, cùm ſemel regeneratus fuerit per aliorum ſpiritualem voluntatem, &c. *Multa verò in hoc capite emendata ſunt, ubi per gloſſam licuit. Sunt autem ſententiæ ipſæ à collectore arbitratu ſuo tranſpoſitæ.*

C. CXXX. ¶ *Aliorum fides in baptiſmo parvulos ſalvat.*

Item *Bonifacio contra duas epiſtolas Pelagianorum, l.1.c.22.*

IN Eccleſia *c* Salvatoris per alios parvuli credunt, ſicut ex aliis ea, quæ illis in baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis 1, eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti, dicente ipſo: [*Niſi* d *manducaveritis carnem meam, &c.*]

1 ¶ Cogitetis,] *Non eſt mutatum ob gloſſam. Sed in vetuſtis codicibus, & originali eſt,* cogitatis, *pendentq; hæc omnia ex ſuperioribus: quare integer locus perlegendus.*

C. CXXXI. ¶ *Corpore & ſanguine Chriſti participat, qui per baptiſma membrum ejus efficitur.*

Idem.

NUlli eſt aliquatenus *e* ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis, ſanguiniſque Dominici participem fieri, quando in baptiſmate membrum Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis, caliciſque conſortio, etiamſi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc ſeculo in unitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipſe hoc, quod illud ſacramentum 1 eſt, invenit *f*.

1 ¶ Sacramentum eſt,] *Apud Bedam (nam originale non eſt inventum) legitur,* ſacramentum ſignificat, invenit *g*. *ut ſuprà diſt.2.* Quia paſſus. *verſ.* Nulli. *& ita interpretatur nunc auctor gloſſæ verbum,* eſt.

C. CXXXII. ¶ *Quare ſit baptizandus, qui de baptizato naſcitur.*

Idem *de peccatorum merit. & remiſ. & baptiſmo parvulorum, lib. 2. c. 25. & 26.*

27 SI *h* baptizata eſt caro Chriſti, quæ ſine peccato
ps erat, propter exemplum imitationis: quantò magis baptizanda eſt caro mortis propter evitandum judicium damnationis? Sicut verò in tempore circumciſionis, qui de circumciſo naſcebatur, fuit circumcidendus: ſic nunc, qui de baptizato naſcitur, erit baptizandus. ¶ Sacramentum *a* enim baptiſmi, ſacramentum eſt regenerationis. Quare ſicut qui non vixerit, mori non poteſt: ita qui natus non fuerit, renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Et quamvis parenti poſt converſionem propria peccata non obſunt, tamen illis obſunt, qui ab eo generantur. Parenti propter hoc non obſunt, quia renatus eſt: illis autem, qui de illo nati ſunt; niſi eodem modo renaſcantur, quæ à parente contracta ſunt, oberunt: quia etiam innovatus Pater non de novitate, ſed de reliquiis vetuſtatis carnaliter gignit: & filii ex parentum reliqua vetuſtate in peccati carne propagati, damnationem ſacramento regenerationis evadunt.

¶ *Hoc etiam caput confectum eſt ex verbis B. Auguſtini, collectoris tamen arbitratu & inmutatis, & tranſpoſitis, & in ſummam redactis. Quod in multis ſequentibus capitibus ita fit, ut neceſſarium omnino ſit ad ipſum adire auctorem. Quare pauca emendata ſunt, (& ea quidem ex vetuſtis ferè Gratiani exemplaribus) quæ ſcilicet ſenſum valdè obſcurabant, nec gloſſa obſtabat.*

C. CXXXIII. ¶ *In baptiſmate omnia peccata moriuntur.*

Item in Enchiridio, *c 52.*

UT oſtenderet Apoſtolus nos mortuos eſſe peccato: [*An* b *ignoratis,* inquit, *quoniam quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus?*] Si ergo hinc oſtendimur mortui eſſe peccato, quia in morte Chriſti baptizati ſumus, profectò & parvuli, qui baptizantur in Chriſto, peccato moriuntur, quia in morte ipſius baptizantur. Nullo enim excepto dictum eſt, [*Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus:*] & ideò dictum eſt, ut probaretur mortuos nos eſſe peccato. Cui autem peccato parvuli renaſcendo moriuntur, niſi quod naſcendo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipſos pertinet, quod ſequitur: *c* [*Conſepulti enim ſumus illi per baptiſmum in mortem.*] *& infrà.* ¶ Baptizatis itaque in morte Chriſti, in qua non ſolum majores, verùm etiam parvuli baptizantur, ait: *d* [*Sic vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu.*]

C. CXXXIV. ¶ *Sicut nulli baptiſmus negatur, ita nemo eſt, qui non peccato moriatur.*

Item in eodem, *c.43.*

A Parvulo *e* recens nato uſque ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à baptiſmo, ita nullus eſt, qui non peccato moriatur in baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali, majores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quæ malè vivendo addiderunt ad illud, quod naſcendo traxerunt.

C. CXXXV. ¶ *In baptiſmo Joannis non erat peccati remiſſio.*

Item in eodem, *cap.49.*

NOn regenerabuntur *f*, qui baptiſmo Joannis baptizabantur: *g* Sed quodam præcurſorio illius miniſterio, qui dicebat: [*Parate* h *viam Domino,*] huic uni, in quo ſolo renaſci poterant, parabantur. Hujus enim baptiſmus eſt non in aqua tantùm, ſicut fuit Joannis, verùm etiam in Spiritu Sancto, ut de illo 1 ſpiritu regeneretur, quiſquis in Chriſtum credit, de quo Chriſtus regeneratus regenerationem *i* non cognovit. *& paulò inferiùs.* ¶ In aqua baptizari voluit à Joanne, non ut ejus iniquitas ulla dilueretur, ſed ut magna commenda-

a *ſupr. eâd. nihil eſt aliud. 76.* b *al. cognitione.* c *Beda ad c.16. Marci. Anſel. l.9. c.43.* d *Joan.6.* e *Beda 1.Corinth.10. ad verſ.* [*Calix benedictionis.*] *ſup. diſt.2. c. quia paſſus. §.nulli.* f *al. inveniuntur.* g *al. invenitur.* h *Sentent.4. diſt.9. Polyc. l.3. tit.10. ex Innocentio. Anſelm. l.3. c.23. Ivo part. 2. cap.1.*

a *C.26.* b *Rom.6.* c *Ibidem.* d *Ibidem.* e *Sent.4. diſt.4. Ivo p.17.c.4.* f *renaſcebantur,*] *orig.* g *Aug. addit.*] *à quo & ipſe baptizatus eſt.* h *Eſa.40. Marc.1.* i *regeneratione non eguit.*] *orig.*

retur

humanitas *a*. Ita quippe nihil in eo baptiſmus habuit, quod ablueret, ſicut mors nihil, quod puniret, invenit.

1 ¶ Ut de illo Spiritu] *Reſtitutus eſt ex B. Auguſtino hic locus, in quo gloſſa non impediebat. Anteà legebatur :* Ut de illo regeneraretur, ſi quis in Chriſtum crediderit, de illo Chriſtus generatur, qui regenerationem, &c.

C. CXXXVI. ¶ *Non ſolùm originale, ſed etiam actualia peccata remittuntur in baptiſmate.*

Idem *de baptiſmo parvulorum, ſive de peccat. mer. l. 1. c. 15. & 16.*

REgenerante 1 autem carne tantummodò contrahitur peccatum originale : regenerante autem Spiritu non ſolùm originalium, ſed etiam voluntariornm fit remiſſio peccatorum. Proinde rectè poteſt dici, parvulos ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multùm autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo : *b* [*Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem,*&c.]

1 ¶ Regenerante autem] *Declarans B. Auguſtinus, cur ab Apoſtolo dictum ſit :* Sic & gratia regnet per juſtitiam in vitam æternam per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, *hæc afferebat :* Quia generante carne illud tantummodò trahitur, quod eſt originale peccatum. Regenerante autem Spiritu non ſolùm originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.

C. CXXXVII. ¶ *Quicunque ex concupiſcentia naſcitur, per baptiſmum regeneratur.*

Idem *c in eodem, c. 16.*

QUiſquis ex concupiſcentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet, ut non ſolùm ad regnum Dei perducatur, verùm etiam à peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato & morte naſcuntur, ſic etiam per Chriſtum in juſtitia & vita æterna in baptiſmo renaſcuntur.

C. CXXXVIII. ¶ *Offerentium fides parvulos facit fideles.*

Idem *in* d *eodem libro, c. 19.*

PArvuli, fideles rectè vocantur, qnia fidem per verba geſtantium quodammodò profitentur : & per eorundem verba diabolo, & mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi ſacramenti & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Eccleſiæ. Parvulus autem, qui baptizatur, ſi ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis abſtinuerit, nihil ei prodeſt, quod parvulus accepit.

C. CXXXIX. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *in eodem libro 1. de meritis & remiſſione peccatorum, c. 25. & 19.*

MAter Eccleſia os maternum parvulis præſtat, ut ſacris myſteriis imbuantur : quia nondum *e* poſſunt corde proprio credere ad juſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Nec ideò tamen eos quiſquam fidelium fideles *f* appellare cunctatur : quod à credendo utique nomen eſt : quamvis hoc non ipſi, ſed alii pro eis inter ſacramenta reſponderint. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodò profitentur, cur etiam non priùs pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba geſtantium, diabolo, & huic ſeculo renuntiare monſtrantur?

a *Humilitas.*] *orig.* b *Rom. 5.* c *Sententia potiùs, quàm verba.* d *Summa verborum B Auguſt. infrà c. prox. verba ipſa.* e *Rom. 10.* f *Supr. cap. proximo.*

C. CXL. ¶ *Charitas Eccleſiæ peccata dimittit, vel tenet.*

Idem *in tractatu 121. ad cap. 20.* a *Joannis.*

ECcleſiæ charitas, quæ *b* per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſunt, peccata dimittit : eorum, qui non ſunt, tenet.

C. CXLI. ¶ *Solus Chriſtus peccata dimittit.*

Idem c *de peccatorum meritis, & remiſſ. lib. 1. cap. 23.*

NEmo *d* tollit peccata, niſi ſolus Chriſtus, qui eſt agnus tollens peccata mundi. *& infrà.* ¶ Tollit autem & dimittendo, quæ facta ſunt (ubi originale continetur) & adjuvando, ne fiant, & perducendo ad vitam, ubi fieri omnino non poſſunt.

C. CXLII. ¶ *Præter baptiſma Chriſti parvulis nulla ſalus promittitur.*

Idem *ibidem, & cap. 25.*

NUlla *e* præter baptiſmum Chriſti ſalus promittitur infantibus : quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt divinitùs inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, profectò in tenebris manent.

C. CXLIII. ¶ *Baptizati in Chriſto incorporantur, & ejus membra fiunt.*

Idem *f ibidem, cap. 26.*

AD hoc baptiſmus valet, ut baptizati Chriſto incorporentur, & membra ejus habeantur, & conſepeliantur : & oblati per ſacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo : ut in illo vivi, ſalvi, liberati, redempti, illuminati fiant.

C. CXLIV,

Idem *ibidem, cap. 27.*

QUis autem neſciat, credere eſſe infantibus baptizari? non credere autem, non baptizari?

C. CXLV. ¶ *Gratia non ſolùm peccata dimittit, ſed etiam legem implere facit.*

Idem *g de gratia, & libero arbitrio, ad Valentinum, c. 14.*

GRatia, quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam, ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur : Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam *h* fides non eſt liberi arbitrii tantùm, ſed donum Dei.

C. CXLVI. ¶ *Vetus infirmitas in baptiſmo non penitùs abſumitur, ſed vires amittit.*

Idem *de baptiſmo parvulorum, ſive de peccat. mer. & remiſſ. lib. 2. c. 7.*

28 NOn ex quo quiſque baptizatur, omnis vetus in-
ps firmitas in eo abſumitur. Sed renovatio incipit à 1 remiſſione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione ſpiritualium. Cætera vero in ſpe facta ſunt, donec etiam in re fiant : quod erit in reſurrectione. Nam in baptiſmo, quamvis plena fiat remiſſio peccatorum, nondum tamen plena eſt novitas, & perfecta mutatio : quia adhuc remanet corruptio non ſolùm in corpore, ſed etiam in animo, qui eſt homo interior : in quo ſi perfecta eſſet novitas, non diceret Apoſtolus *i*, quòd renovatur de die in diem. *Item eodem libro, cap. 27.* ¶ Hoc meminiſſe debemus tantummodò, omnium peccatorum plenam, perfectamque remiſſionem baptiſmo fieri, hominem verò non totum commutari continuò ; ſe in benè proficientibus de die in diem novitate creſcente commutari, quod vetuſtum & carnale eſt : donec

a *Gloſſa ordin. ibi. Ex Aug. ad verſ. [quorum remiſeritis.] & Beda ibid. Sent. 4. diſt. 18.* b *Rom. 5.* c *Beda in c. 3. 1 Joannis. & gl. ibid.* d *Joan. 1.* e *Sent. 4. diſt, 18. Summa verborum.* f *Per epitomam.* g *Per epitomam.* h *Epheſ. 2.* i *2. Corinth. 4.*

ita renovetur, ut animalis infirmitas corporis, ad firmitatem ſpiritualem, incorruptamque perveniat. *& cap. 28.* ¶ Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apoſtolus *a*: [*Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore:*] non ſic manet in membris eorum, qui renati ſunt, tanquam non ſit ejus facta remiſſio, ubi omnino plena & perfecta fit remiſſio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus ſeparabamur à Deo: ſed manet in vetuſtate carnis tanquam ſuperatum & peremptum, ſi non illicitis conſenſionibus quodammodò reviviſcat, & in regnum proprium dominationemque revocetur. Ab hac autem vetuſtate carnis (in qua eſt lex iſta peccati, vel peccatum jam remiſſum) uſque adeò Spiritûs vita diſcernitur, in cujus novitate baptizati per Dei gratiam renaſcuntur, ut tales etiam in præſenti non ſolùm non in peccato, ſed etiam nec in carne eſſe dicantur, cujus deſideria non ſequuntur, ſed in Spiritu. Ipſâ vero carne corruptibili bene utitur, qui membra ejus ad bene operandum convertit, non ſecundùm deſideria carnis vivens lege peccati, quod licèt jam remiſſum eſt, in vetuſtate tamen carnis manet: quâ bene utuntur fideles conjugati, qui ex eo, quòd ſunt in Chriſti novitate, dominari ſibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immortaliter filios, mortaliter generant, cum ea propagine peccati, quâ renati obnoxii non tenentur, & qui naſcuntur, renaſcendo ſolvuntur. *Item paulò inferiùs.* ¶ Sicut facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ 2 & corpori pertinent, licèt autem quantùm ad motus jam præterierunt, & non ſunt, eis tamen præteritis reatus eorum manet, niſi peccatum per remiſſionem ſolvatur: ſic contrà in hac non jam præterita, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ reatus ejus ſolvitur: & non erit, cùm fiat in baptiſmo plena remiſſio peccatorum.

¶ *Quòd de multis capitibus jam ſignificatum eſt, ex locis B. Auguſtini eſſe confecta, ſed aliter diſpoſitis, & in ſummam collectis, id in hoc potiſſimùm capite apparet: in quo tamen non pauca ſunt & emendata, & addita.*

1 ¶ A remiſſione] *Antea legebatur,* ad remiſſionem, &c. *Emendatum eſt ex pleriſque vetuſtis exemplaribus, & originali.*

2 ¶ Animæ & corpori] *In Originali eſt,* quantùm ad ipſos motus animi & corporis pertinet, jam præterierunt, & non ſunt: eis tamen præteritis, & non jam exiſtentibus, reatus eorum manet, &c. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. CXLVII. ¶ *Diſcipuli Chriſti ejus baptiſmate creduntur abluti.*

Idem *in epiſtola 108. ad Seleucianam.*

29 ps QUando ab *b* Hieroſolymis exiit Jeſus cum diſcipulis ſuis in Judæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per ſeipſum, ſed per diſcipulos ſuos: quos intelligimus jam fuiſſe baptizatos, ſive baptiſmo Joannis (ſicut nonnulli arbitrantur:) ſive (quod magis credibile eſt) baptiſmo Chriſti. *Item ibidem.* ¶ Reſpondit *c* Dominus Petro: [*Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet; ſed eſt mundus totus.*] Ubi intelligitur, quòd jam Petrus baptizatus fuerat.

C. CXLVIII. ¶ *Apoſtoli omnes Chriſti baptiſmate baptizati creduntur.*

Item *ad Vincentium & Victorem, lib. 3. de anima, & ejus origine, c. 9.*

SI *d* eos, de quibus non ſcriptum eſt, utrùm fuerint baptizati, ſine baptiſmo de hac vita receſſiſſe contendimus, ipſis calumniamur Apoſtolis: qui præter *e* Apoſtolum Paulum, quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipſos baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit, quod beato Petro Apoſtolo Dominus ait: [*Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet.*]

a *Rom. 6.* b *Joan. 3. Ivo part. 1. c. 309. Pann. l. 1. c. 104.* c *Joan. 13.* d *Ivo p. 1. c. 310. Pann. l. 1. c. 105.* e *Act. 9.*

C. CXLIX. ¶ *Catechumenus catholicus hæretico baptizato præfertur.*

Idem *lib.* b *4. de baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 21.*

30 ps NOn dubito Catechumenum catholicum divinâ charitate flagrantem hæretico baptizato anteponere: ſed etiam in ipſa intus catholica, bonum Catechumenum malo baptizato anteponimus. Nec ideò tamen ſacramento baptiſmi, quo iſte nondum, ille jam imbutus eſt, facimus injuriam. *& paulò poſt.* ¶ Melior enim eſt Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato. Iſte enim & ante baptiſmum Sancto Spiritu repletus eſt: ille & poſt baptiſmum immundo ſpiritu inflatus eſt. Veruntamen Cornelius, ſi etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti ſacramenti reus fieret. *& infrà.* ¶ Sicut autem bono Catechumeno baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cœlorum, ſic malo baptizato vera converſio. Qui enim dixit: [*Niſi* d *quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum:*] ipſe etiam dixit: [*Niſi* e *abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.*]

C. CL. ¶ *Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis baptiſma conſtat.*

Item *in libro ſententiarum Proſperi* f.

VErus *g* baptiſmus conſtat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis: quemadmodum Apoſtolica doctrina tradidit, dicens: *h* [*Fide mundans corda eorum.*] & alibi: i [*Salvos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.*]

C. CLI. ¶ *Sicut in Veteri Teſtamento quidam ſpiritales, ita in Novo quidam carnales inveniuntur.*

Item Auguſtinus *libro primo de baptiſmo, cap. 15.*

SIcut in ſacramentis Veteris Teſtamenti vivebant quidam ſpiritales, ad Novum ſcilicet Teſtamentum, quod tunc occultabatur, occultè pertinentes, ſic & nunc in ſacramentis *k* Novi Teſtamenti, quod jam revelatum eſt, plerique vivunt animales: qui proficere ſi nolunt ad percipienda, quæ ſunt Spiritûs Dei, quò eos hortatur ſermo Apoſtolicus *l*, ad Vetus Teſtamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant baptiſmum *m*, ipſo profectu & acceſſu ad Novum pertinent: & ſi priuſquam ſpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuſtodiri per ſacramenti ſanctitatem in terra viventium computantur, ubi eſt ſpes noſtra, & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod ſcriptum eſt: [*Imperfectum* n *meum viderunt oculi tui:*] quandoquidem ſequitur, [*Et* o *in libro tuo omnes ſcribentur.*] *Item lib. 3, cap. 14.* ¶ Non intereſt, cùm de ſacramenti integritate & ſanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit ſacramentum. Intereſt quidem plurimùm ad ſalutis viam: ſed ad ſacramenti quæſtionem nihil intereſt. *Item infrà.* ¶ Manifeſtum eſt fieri poſſe, ut fide non integrâ integrum in quoquam maneat ſacramentum baptiſmi. *Item cap. 15.* ¶ Si poſſent ſinguli diligenter interrogari, tot diverſitates opinionum fortaſſis, quot homines numerarentur. [*Animalis* p *enim homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritûs Dei.*] Nunquid tamen ideò non integrum ſacramentum accipiunt? aut nunquid ideò ſi profece-

a *Joan. 13.* b *Per epitomam.* c *Actor. 10.* d *Joan. 3.* e *Matth. 5.* f *Lanfranc. in l. de ſacram. & ſententia. apud B. Auguſt. tract. 80. ad c. 13. Joannis.* g *Alg. l. 3. c. 6. Ivo p. 2. c. 9. Pannorm. l. 1. c. 110.* h *Actor. 15.* i *1. Petr. 3.* k *al. ſacramento.* l *1. Corinth. 2.* m *abeſt ab orig.* n *Pſal. 141.* o *Pſal. 138.* p *1. Cor. 2.*

rint,

rint, & opinionum carnalium vanitatem emendarint, denuò, quod acceperant, repetendum eſt? Accipit quiſque ſecundùm fidem ſuam, ſed quantùm capit, gubernante illa miſericordia Dei, de qua præſumens idem Apoſtolus dicit: *a* [*Si quid aliter ſapitis, id quoque vobis Deus revelabit.*]

C. CLII. ¶ *Non naturæ neceſſitate, ſed merito peccati Adam moriturus erat.*

Item ex Concilio *b* Milevitano, *cui interfuit Auguſtinus, & Anſelmus* c *Romanæ Eccleſiæ Legatus contra Pelagianos* *cap. 1.*

31 ps Placuit igitur omnibus Epiſcopis, qui fuerunt in hac ſancta Synodo *d*, conſtituere hæc, quæ in præſenti Concilio diffinita ſunt: ut quicunque dicit Adam primum hominem, mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.

C. CLIII. ¶ *Parvuli non ſolùm pœnam, ſed culpam à parentibus trahunt.*

Item ejuſdem Concilii *e*, *cap. 2.*

Placuit *f*, ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicat in remiſſionem quidem peccatorum eos 1 baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur (unde fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera *g*, ſed falſa intelligatur,) anathema ſit: quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus: *h* [*Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt,*] niſi quemadmodum Eccleſia Catholica ubique diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam parvuli, qui nihil peccatorum in ſemetipſis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

1 ¶ Eos baptizari,] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis, & ipſis originalibus. Nam anteà legebatur,* non baptizari.

C. CLIV. ¶ *Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adjuvat.*

Item ejuſdem, *i*, *cap. 3.*

Placuit *k*, ut quicunque dixerit gratiam Dei, quâ *l* juſtificamur per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ jam commiſſa ſunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema ſit.

C. CLV. ¶ *Quid ſit peccatum, gratia docet, & ut vitetur, facit.*

Item ejuſdem *m*, *cap. 4.*

Quiſquis *n* dixerit eandem gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.

C. CLVI. ¶ *Sine gratia divina mandata impleri non poſſunt*

Item ejuſdem, *a* *cap. 5.*

32 ps Placuit, *b* ut quicunque dixerit ideò nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium jubemur, faciliùs poſſimus implere per gratiam, tanquam etiam ſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit.

DISTINCTIO V.

De Sacramento Confirmationis & Jejuniis Eccleſiæ.

C. I. ¶ *Poſt baptiſma Confirmationis ſacramentum præſtetur.*

Item Urbanus Papa *omnibus Chriſtianis, epiſt. 1. c. 7. (an. 222.)*

1 ps Omnes fideles *c* per manûs impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum Sanctum poſt baptiſmum accipere debent, ut pleni *d* Chriſtiani inveniantur: quia, cùm Spiritus Sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur.

C. II. *Quid conferat Spiritus Sanctus in baptiſmate? quid in confirmatione?*

Item Melchiades Papa *in epiſt. ad Epiſcopos Hiſp. c. 2. (an. 314.)*

Spiritus *e* Sanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo totâ ætate victuris inter inviſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam, in baptiſmo abluimur *f*, poſt baptiſmum roboramur. Et quamvis continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſalvat mox in pace 1 beati ſeculi recipiendos: confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi hujus, & prælia reſervandos. Qui autem poſt baptiſmum cùm acquiſita innocentia immaculatus pervenit ad mortem, confirmatur morte; quia non poteſt peccare poſt mortem.

1 ¶ Pace beati] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis, Originali, & Polycarpo. Anteà legebatur,* pace baptiſmi, vel ſeculi.

C. III. ¶ *Manûs impoſitionis ſacramentum dignius eſt ſacramentum baptiſmi.*

Idem *ibidem.*

De his *g* verò, ſuper quibus rogâſtis vos informari, id eſt, utrùm majus eſſet ſacramentum, manûs impoſitio Epiſcoporum, aut baptiſmus? ſcitote utrunque magnum eſſe ſacramentum: & ſicut unum à majoribus fit, id eſt, à ſummis Pontificibus, quod à majoribus fieri non poteſt, ita & majori veneratione venerandum & tenendum eſt. Sed ita conjuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut ab invicem (niſi morte præveniente) nullatenùs poſſint ſegregari: & unum ſine altero ritè perfici non poteſt.

C. IV. ¶ *Non ab aliis, quàm ab Epiſcopis manûs impoſitionis ſacramentum perfici poteſt.*

Item Euſebius Papa *epiſt. 3. ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ. (an. 307.)*

Manûs *h* quoque impoſitionis ſacramentum magnâ veneratione tenendum eſt: quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur

a *Philip. 3.* b *Et in African. c. 76.* c *videtur mendum in hoc nomine.* d *In lib. de Eccleſ. dog. c. 33.* e *Et in Afric. c. 27. & in l. de Eccleſ. dog. c. 24.* f *Burch. l. 4. c. 34. Ivo p. 1. cap. 228.* g *al. verè, ſed falsè.* h *Roman. 5.* i *In Afric. cap. 78. de Eccl. dog. c. 28. Cal. epiſt. 1. c. 30.* k *Burch. l. 20. cap. 18. Ivo p. 17. c. 30.* l *al. in qua.* m *In Afric. c. 79. de dogmat. c. 29.* n *Burch. ibid. Ivo p. 17. c. 39.*

a *In Afric. c. 80.* b *Pol. l. 3. tit. 10. Burch. ibid. Ivo p. 17. c. 30.* c *Polyc. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 23. Burch. l. 4. c. 66. Ivo p. 1. c. 250. & 269. Pann. l. 1. c. 113.* d *al. plenè] orig.* e *Euſebius Emiſſenus in hom. in die Pentecoſtes. Polyc. l. 3. tit. 16. Anſel. l. 9. c. 31.* f *al. alimur.* g *Polyc. ibid. Anſ. l. 9. c. 33. Burch. l. 4. c. 61. Ivo p. 1. c. 235. Pann. l. 1. c. 114.* h *Polyc. ibid. Burch. l. 4. c. 63. Ivo p. 1. c. 257. & 297. Pann. l. 1. c. 115.*

peractum eſſe: nec ab aliis, quàm ab illis, qui eorum tenent locum, unquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, & inter Eccleſiaſtica nunquam reputabitur ſacramenta.

C. V. ¶ *Quare confirmationis ſacramentum baptizato tradatur.*

Item Rabanus *de inſtitutione Cleric. lib. 1. cap. 30.* *(an. 847.)*

NOviſſimè à ſummo Sacerdote per impoſitionem manûs paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipſe in baptiſmate conſecutus eſt, per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chriſmate per Sacerdotem in capitis ſummitate: per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione ſignificetur Spiritûs Sancti ſuper ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam: in ſecunda quoque, ut ejuſdem Spiritûs Sancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

C. VI. ¶ *Ad confirmationem non niſi jejuni veniant.*

Item ex Concilio Aurelianenſi, *cap. 3.*

UT jejuni ad *a* confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confeſſionem facere priùs, ut mundi donum Sancti Spiritûs valeant accipere: & quia nunquam erit Chriſtianus, niſi confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus.

C. VII. ¶ *Epiſcopi non niſi jejuni baptizatos confirment.*

Item ex Concilio Meldenſi *b*, *c. 6.*

UT *c* Epiſcopi non niſi jejuni per impoſitionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet & Pentecoſte, à jejunis celebrari debet baptiſmus; ita etiam traditionem Spiritûs Sancti à jejunis Pontificibus convenit celebrari.

C. VIII. ¶ *Secundò vel tertiò nullus confirmetur.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c. 6.*

DIctum *d* eſt nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo ampliùs, Epiſcopis ignorantibus tamen, ab eiſdem Epiſcopis confirmentur. Unde viſum eſt nobis, eandem confirmationem, ſicut nec baptiſma, iterari minimè debere: quia bis, vel ter, vel ampliùs baptizatos, aut confirmatos, non ſeculo, ſed ſoli Deo ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſſimè famulari decretum eſt.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Cabilonenſi 2. c. 27. uſque ad verſ.* Quia bis. *& in Capitularibus adjectis, c. 53.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius III. *epiſtol. 4. ad Bonifacium.*

DE homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, denuò illi talis reiteratio prohibenda eſt.

C. X. ¶ *Omnia ſacramenta crucis ſignaculo perficiuntur.*

Item Stephanus Papa V. *(an. 887.)*

2 ps NUnquid non omnia chriſmata *e* ſacerdotalis myſterii *f*, crucis figurâ perficiuntur? Nunquid *g* baptiſmatis undâ, niſi cruce ſanctificatâ, peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, ſine crucis ſignaculo quis ſacerdotii gradus aſcendit?

C. XI. ¶ *Energumeni omnibus diebus exorcizentur.*

Item ex Concilio Carthaginenſi IV. *c. 90. & ſequentibus.*

3 ps OMni *a* die Exorciſtæ energumenis manus imponant. Energumeni verò pavimenta domorum Dei verrant. Quibus aſſidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorciſtas opportuno tempore miniſtretur.

C. XII. ¶ *A quibus nephyti abſtinere debent.*

Item ex eodem, *c. 86.*

NEophyti *b* aliquandiu à lautioribus epulis, & ſpectaculis, & conjugibus abſtineant.

C. XIII. ¶ *De ordine officiorum.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 30. (an. 506.)*

4 ps COnvenit ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri. Unde ſtudendum eſt, ſicut ubique fit, ut poſt antiphonas collationes *c* per ordinem ab Epiſcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel veſpertini diebus omnibus decantentur: & in concluſione matutinarum, vel veſpertinarum Miſſarum *d* poſt hymnos capitula *e* de Pſalmis dicantur, & plebs collectâ oratione ad veſperam ab Epiſcopo cum benedictione mittatur.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Gerundenſi, *cap. 10.*

ID ſemper placuit obſervari, ut omnibus diebus poſt matutinas & veſperas oratio Dominica à Sacerdote proferatur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius VII. *in generali Synodo reſidens, ſtatuit.*

IN die *f* Reſurrectionis uſque in Sabbathum in Albis, & in die Pentecoſtes uſque in Sabbathum ejuſdem tres Pſalmos tantùm nocturnos *g*, treſque lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, ſi feſtivitas eſt, novem Pſalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis verò diebus duodecim Pſalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus XVIII. Pſalmos, (excepto die Paſchæ, & Pentecoſtes) & novem lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantummodò Pſalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula Sanctorum Patrum, ſed ex faſtidio & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diverſo modo agere cœperunt, maximè à tempore, quo Teutonicis conceſſum eſt regimen *h* noſtræ Eccleſiæ. Nos autem & ordinem Romanum inveſtigantes, & antiquum morem noſtræ Eccleſiæ, imitantes antiquos Patres, ſtatuimus fieri, ſicut ſuperiùs prænotavimus.

¶ *Iiſdem verbis hoc habetur apud Rodulphum, propoſitione decimâ, ex Gregorio ſeptimo, itemq; magna ex parte in Micrologo, cap. 54.*

C. XVI. ¶ *De obſervatione Quadrageſimæ.*

Item ex homilia Gregorii Papæ. *(an. 593.)*

5 ps QUadrageſima *i* ſummâ obſervatione eſt obſervanda, ut jejunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abſtinentia ſubtracti ſunt) niſi quem infirmitas impedierit, nullatenùs ſolvatur: quia ipſi dies decimæ ſunt anni. A prima igitur Dominica Quadrageſimæ uſque in Paſcha Domini ſex hebdomadæ computantur, quarum videlicet dies quadraginta & duo fiunt, ex quibus dum ſex Dominici dies abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plùs in abſtinentia, quàm triginta & ſex

a *Burch. l. 4. c. 60. Ivo p. 1. c. 254. Pann. l. 1. c. 119.* b *In capit. adjectis, cap. 6. In Concil. Parienſi, l. 1. c. 33.* c *Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 67. Ivo p. 1. c. 261. Pann. l. 1. c. 120.* d *Burch. l. 4. c. 30. Ivo p. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121.* e *al. chariſmata.* f *al. miniſteria.* g *Ivo p. 1. c. 114. & p. 2. c. 91.*

a *Burch. l. 2. c. 223. Ivo p. 6. cap. 298.* b *Burch. lib. 4. cap. 12. Ivo part. 1. cap. 267.* c *alit. collectiones.* d *alit. & Miſſarum.* e *al. capitella.* f *Polyc. l. 3. tit. 18. Anſ. l. 6. c. 211.* g *al. noctem.* h *al. regnum.* i *Polyc. l. 3. tit. 25. Burch. lib. 13. c. 1. Ivo p. 4. c. 37. Pann. l. 1. c. 182.*

dies

dies remanent. Verbi gratiâ, ſi per CCCLXV. dies annus volvitur *a*, & nos per triginta & ſex dies affligimur, quaſi anni decimas Deo damus. Sed ut ſacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noſter ſuo ſacro jejunio conſecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad ſupplementum quadraginta dierum tolluntur: id eſt, quarta feria, quæ caput jejunii ſubnotatur, & quinta feria ſequens, & ſexta, & ſabbathum. Niſi enim iſtos dies quatuor ſuperioribus triginta ſex adjunxerimus, quadraginta dies in abſtinentia non habemus. Jubemur etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum noſtrorum decimas dare, &c.

¶ *Caput hoc, quomodo à collectoribus refertur, ſumptum quidem aliqua ex parte videri poteſt ex homilia 16. beati Gregorii. Sed multa hic ſunt, quæ ibi non leguntur: & viciſſim multa ibi, quæ hic non ſunt.*

C. XVII. ¶ *Jejunia legitima non ſolvantur abſque neceſſitate probabili.*

Item Euſebius *b* Papa.

JEjunia *c* in Eccleſia à Sacerdotibus conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſolvantur.

C. XVIII. ¶ *Quotidiana jejunia duplicatis, vel triplicatis ſunt præferenda.*

Item Hieronymus *d*.

NOn *e* dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata jejunia: ſed vel ſingulos dies abſque ciborum luxuria *f* tranſigamus.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.*

SInt *g* tibi quotidiana jejunia, & refectio ſatietatem fugiens. Nihil prodeſt biduo, triduoque tranſmiſſo vacuum portare ventrem, ſi poſt pariter obſtruatur *h*.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SInt tibi *i* jejunia pura, & continua, moderataque, id eſt, quotidiè eſurire, & quotidiè prandere. Apoſtolus inquit: *k* [*Noli adhuc aquam bibere: ſed modico utere vino propter infirmitates tuas.*] Curat enim vulnera delinquentis, curatoſque ſanctificat jejunium.

¶ *Burchardus citat ex dictis Pimenii Eremitæ: & habetur in vitis Patrum, p. 2. §. 50. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum de vita Clericorum ad Nepotianum, hæc habentur:* Sint tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa jejunia.

C. CXXI. ¶ *Medicinæ præcepta divinæ ſunt cognitioni contraria.*

Item Ambroſius *in Pſal. 118. ſerm. 22. ad verſic.* [Concupivi ſalutare.] *(an. 380. Mediolan.)*

6 COntraria *l* ſtudioſè ſunt divinæ cognitioni præcepta medicinæ. A' jejunio revocant: lucubrare non ſinunt: ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe Medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat.

C. XXII. ¶ *Quot modis vitium gulæ nos tentat.*

Item Gregorius *in expoſitione* m *beati Job, l. 30. cap. 27.*

QUinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet ſumenda ſint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abjectius eſt, quod deſiderat, & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderii deteriùs peccat.

C. XXIII. ¶ *Abſque puritate mentis jejunia & orationes non proſunt.*

Item Pius Papa, *epiſt. 1. (an. 157.)*

NIhil *a* enim prodeſt homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate revocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

C. XXIV. ¶ *Mediocre bonum non eſt magno præferendum.*

Item Hieronymus.

NOn mediocriter *b* errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati, aut vigilias præfert ſenſus integritati, ut propter abſtinentiam 1 immoderatam, atque indiſcretam Pſalmorum, vel officiorum decantationem aut amentiæ, aut triſtitiæ notam incurrat? Nunquid verborum multitudine flecti Deus ut homo poteſt? *c* Non enim verbis tantùm *d*, ſed corde orandus eſt Deus. Melior *e* eſt quinque *f* Pſalmorum decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpiritali hilaritate, quàm totius Pſalterii modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia. Dum igitur pro cunctis *g* animabus Pſalmus vel Miſſa dicitur, nihil minùs, quàm ſi pro uno quolibet ipſorum diceretur, accipitur. Audiant itaque qui ea, quæ neceſſaria ſunt, corpori ſubtrahunt, illud, quod per Prophetam *h* Dominus loquitur: [*Ego Dominus odio habens rapinam holocauſtorum.*] De rapina verò holocauſtum offert, qui ſive ciborum nimiâ egeſtate, vel ſomni penuriâ corpus immoderatè affligit. Videat itaque quid Apoſtolus *i* dicat: [*Carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis, &c.*]

1 ¶ Abſtinentiam] *Sic eſt emendatum ex manuſcriptis & Polycarpo. Anteà legebatur,* innocentiam.

C. XXV. ¶ *Non à cibis, ſed ab iniquitatibus abſtinere, eſt magnum & generale jejunium.*

Item Auguſtinus *k ſuper Joann. tractat. 17.*

JEjunium autem magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi: quod eſt perfectum jejunium. *& infra.* ¶ In hoc ergò ſeculo quaſi Quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cùm benè vivimus, cùm ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus *l* beatam illam ſpem, & revelationem gloriæ magni Dei, & Salvatoris Jeſu Chriſti. In illa ſpe, cùm fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium. *& infra.* ¶ Denarius ergò, qui accepit nomen à numero decem, redditur *m*, & conjunctus quadragenario fit quinquagenarius. Unde cum labore celebramus Quadrageſimam ante Paſcha: cum lætitia verò, tanquam acceptâ mercede, Quinquageſimam poſt Paſcha. Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, ut quinquagenarius fiat. Significavit hoc & ipſe Dominus Jeſus multò apertiùs, quando poſt *n* reſurrectionem quadraginta diebus converſatus eſt in terra cum diſcipulis ſuis:

a *al. ducitur.* b *al. Sylverius.* c *Polyc. ibid. Burch. l. 13. cap. 17. Ivo p. 4. c. 49.* d *Aug. ſerm. 65. de tempore.* e *Burch. l. 13. c. 22. Ivo p. 4. c. 54.* f *nimietate*] *Aug.* g *Burch. lib. 13. cap. 23. Ivo p. 4. c. 5. Pann. l. 2. c. 185.* h *al. obruatur.* i *Burch. lib. 13. c. 24. & 25. Ivo p. 4. c. 56. & 57. Pannorm. l. 2. c. 186.* k *1. Tim. 5.* l *Polyc. l. 3. tit. 29.* m *Et gloſſ. ord. Gen. 25.*

a *Sup. de pœn. diſt. 3. nihil prodeſt. Polyc. l. 3. tit. 25.* b *Polyc. l. 3. tit. 25. ſine auctoris nomine.* c *In regula Monach. apud Hieron. c. de contemplat. oratione & lect.* d *abeſt ab orig.* e *1. Corinth. 14.* f *al. ſeptem.* g *al. centum.* h *Eſa. 61.* i *Roman. 13. Galat. 5.* k *Et ſerm. 24. ad fratres in eremo.* l *Tit. 2.* m *al. additur.* n *Joan. 14.*

quadrageſimo *a* autem die, cùm aſcendiſſet in cœlum, peractis decem diebus miſit mercedem Spiritûs Sancti.

C. XXVI. ¶ *Raptorem, vel furem non facit neceſſitas, ſed voluntas.*

Item ex dictis Apollonii.

DIſcipulos, cùm per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt.

C. XXVII. ¶ *Non neceſſitas, ſed voluntas facit perſeverantiam.*

Item Hieronymus *in cap. 7. Oſeæ.*

QUicquid enim neceſſitate fit, citò ſolvitur: quod voluntate arripitur, perſeverat.

C. XXVIII. ¶ *Ciborum temperantia ſalutem, abundantia contrarium parit.*

Item Joannes *aureum, homil. 29. ad cap. 12. epiſt. ad Hebræos.*

NIhil enim ſic jucundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus & decoctus. Nihil ſic ſalutem, nihil ſic ſenſuum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat, ſicut moderata refectio: ſufficientia quippe cum nutrimento & ſoſpitatem ſimul procreat, & voluptatem: abundantia verò morbum facit, & moleſtias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multò pejora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac 1 vita pœnali: exceſſus verò ciborum conſumit & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturnâ: & tunc eum morte crudeli conſumit.

1 ¶ De hac vita pœnali:] *Abſunt hæc ab originali Græco: ſed ſunt in verſione Scholaſtici, quam ut ſatis tolerabilem ſequitur Gratianus.*

C. XXIX. ¶ *Ciborum delitiæ, ſi abundaverint, lædunt.*

Item Hieronymus *adverſùs Jovinianum, lib. 2.*

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comeſtos, magno partos & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus eſt, & arte, impendiiſque coquorum non indiget, & ſine cura ſuſtentat humanum corpus: moderateque ſumptus (quia nec avidè devoratur, quod irritamenta gulæ non habet) leviori digeſtione concoquitur. Nemo enim uno aut duobus cibis, hiſque vilibus uſque ad inflationem ventris oneratur: quæ diverſitate carnium, & ſaporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patinæ, ad eſum ſui, expleta eſurie, quaſi captivos trahunt. Unde & morbi ex ſaturitate nimia concitantur, multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur, & quod turpiter ingeſſerunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in aphoriſmis docet, craſſa & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleverint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere: & idcircò eſſe neceſſariam demptionem, ut rurſùs habeant, in quæ poſſint creſcere: non enim manere in uno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere: nec poſſe vivere animal, niſi creſcendi capax ſit. Unde & Galenus *b* vir doctiſſimus Hippocratis interpres athletas, quorum vita & ars ſagina eſt, dicit in exhortatione medicinæ, nec vivere poſſe diu, nec ſanos eſſe: animaſque eorum ita nimio ſanguine, & adipibus, quaſi luto involutas, nihil tenue, nihil cœleſte, ſed ſemper de carnibus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare.

C. XXX. ¶ *Multorum infirmitates jejunia ſanant.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

LEgimus quoſdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam & pauperes cibos redactos convaluiſſe. Caruerant enim ſolicitudine diſpenſandæ domûs, & epularum largitate: quæ & corpus frangunt, & animam. Irridet Horatius *a* appetitum ciborum, qui conſumpti relinquunt pœnitentiam.

a *Actor. 1.* b *Par. 1. Aphor. Vid. Plater. Prax. Med.*

C. XXXI. ¶ *Diebus Sabbathorum à carnibus abſtinere debemus.*

Item Gregorius VII. *b in Synodo celebrata Romæ anno ſui Pontif. VI. cap. 8.*

7 ps QUia dies Sabbathi *c* apud ſanctos Patres noſtros in abſtinentia celebris eſt habitus, nos eorundem auctoritatem ſequentes, ſalubriter admonemus, ut quicunque ſe Chriſtianæ religionis participem eſſe deſiderat, ab eſu carnium eâdem die (niſi majori feſtivitate interveniente, vel infirmitate impediente) abſtineat.

C. XXXII. ¶ *Monacho carnem guſtare non licet.*

Item Fructuoſus Epiſcopus.

8 ps CArnem *d* cuiquam Monacho nec ſumendi, nec guſtandi eſt conceſſa licentia: non quòd creaturam Dei judicemus indignam, ſed quòd carnis abſtinentia utilis & apta Monachis æſtimetur, ſervato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infrà.* ¶ Quòd ſi quis Monachus violaverit, & contra ſanctionem regulæ, uſumque veterum *e* veſci carnibus præſumpſerit, ſex menſium ſpatio retruſioni & pœnitentiæ ſubjacebit.

C. XXXIII. ¶ *De quotidianis operibus Monachorum.*

Item Hieronymus *ad Ruſticum Monachum de vivendi forma.*

NUnquam de *f* manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur *g* Pſalterium ad verbum: oratio ſine intermiſſione. Vigil ſenſus ſit, nec vagis *h* cogitationibus patens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram *i* vince patientiâ. Ama ſcientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ, ſi pectori inſederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut ſemper te diabolus inveniat occupatum. Si Apoſtoli *k* habentes poteſtatem de Evangelio vivere, laborabant manibus ſuis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritalibus debebant metere carnalia: cur tu in uſus tuos ceſſura non præparas? Vel fiſcellam texe junco: vel caniſtrum lentis plecte viminibus: ſarriatur humus: areolæ æquo limite dividantur; in quibus cùm olerum jacta fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum verſuum ſpectator aſſiſtas:

Ecce l ſupercilio clivoſi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per lævia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſq; arentia temperat arva.

¶ Inſerantur infructuoſæ arbores vel gemmis, vel ſurculis, ut parvo pòſt tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis *m* proverbia; & monaſteriorum ordinem, ac regiam diſciplinam in parvis diſce corporibus. Texantur & lina capiendis piſcibus. Scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione ſaturetur. [*In n deſideriis eſt omnis otioſus.*] Ægyptiorum monaſteria hunc morem tenent, ut nullum abſque operis labore ſuſcipiant: non tam propter victûs neceſſitatem, quàm propter animæ ſalutem: ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens, & inſtar fornicantis Hieruſalem omni tranſeun-

a *Sperne voluptates, &c.* b *Lib. 6. regeſti ſui.* c *Polyc. l. 3. tit. 25.* d *Smaragd. in expoſit. regulæ S. Benedicti, c. 39. ex Fructuoſo.* e *al. veterem.* f *Ivo p. 7. c. 5.* g *diſcatur] vera lectio.* h *al. vanis.* i *Pſal. 81. Pann. l. 7. c. 178.* k *1. Theſſ. 2. 1. Cor. 9.* l *Virg. Georg. l. 1.* m *Prov. 6.* n *Prov. 13. ſecundum 70.*

tranſeunti divaricet pedes ſuos. *& in ſequentib.* ¶ Quid? *a* ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur ſuis rebus, miniſtrant Eccleſiis, adeunt balnea, unguenta non ſpernunt, & in omnium flore *b* verſantur. Ad quod & antè reſpondi, & nunc breviter reſpondeo, me in præſenti opuſculo non de Clericis diſputare, ſed Monachum inſtituere.

C. XXXIV. ¶ *Abſque Prælati ſui licentia Canonicis nihil agere licet.*

Item *in libro 5.* c *cap. 115. (an. 813.)*

9 ps IN *d* omnibus igitur (quantùm humana permittit fragilitas) decrevimus, ut Canonici Clerici *e* canonicè vivant, obſervantes divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta ſanctorum Patrum: & nihil ſine licentia Epiſcopi ſui vel magiſtri eorum incompoſitè *f* agere præſumant, in unoquoque Epiſcopatu, ut ſimul manducent, & dormiant, ubi his facultas id faciendi ſuppetit: vel qui de rebus Eccleſiaſticis ſtipendia accipiunt, in ſuo *g* clauſtro maneant: & ſingulis diebus manè primò ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur. Ad menſam verò ſimiliter lectionem audiant, & obedientiam ſecundùm canones ſuis miniſtris 1 exhibeant.

1 ¶ Miniſtris] *In Originali & apud Iuonem eſt*, Magiſtris. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

C. XXXV. ¶ *Presbyteri, qui ſimul conveniunt, ebrietatem, & comeſſationes summopere vitent.*

Item ex Concilio Nannetenſi *h*, *c. 10.*

10 ps NUllus *i* Presbyterorum, quando ad anniverſarium diem trigeſimum, vel ſeptimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quâcunq; vocatione ad collectam Presbyteri convenerit, ſe inebriare ullatenùs præſumat: nec precatus in amore Sanctorum, vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel ſe alienâ precatione ingurgitare, nec plauſus & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat: vel turpia joca, vel urſo, vel tornatricibus ante ſe fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante ſe ferri conſentiat: quia hoc diabolicum eſt, & à ſacris canonibus prohibitum.

C. XXXVI. ¶ *Clericus vel Laicus ſine juſſione Epiſcopi non peregrinetur.*

Item ex Concilio Laodicenſi, *cap. 41. & 42.* *(an. 320. in Phrygiâ Pacatianâ.)*

11 ps NOn *k* oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos præter juſſionem Epiſcopi ad peregrinandum proficiſci. Laicum 1 etiam ſine canonicis literis, *id eſt, formata*, ſimiliter non oportet alicubi proficiſci.

1 ¶ Laicum etiam] *In codice Græco hic eſt canon quadrageſimus primus, quemadmodum ſuperior hujus capitis pars eſt canon 42. Sed in neutro canone fit mentio Laici, ſicuti neque in verſione Dionyſii, quam afferunt Burchardus & Ivo; ſed utrobique eſt.* ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν, *id eſt*, Sacerdotalem vel Clericum. *In priſca tamen verſione canon 41. ſic habet:* Non oportet miniſtrum altaris, vel etiam Laicum.

C. XXXVII. ¶ *Quibus ſpectaculis Clericus intereſſe non debet.*

Item ex eodem 1, *cap. 54.*

NOn *m* oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos ſpectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut ſcenis *n* exhibentur, intereſſe: ſed antequam thymelici ingrediantur, ſurgere eos de convivio, & abire.

a *Ezechiel. 6.* b *Sic vetuſtus Hieronymi codex: vulgati habent* [*ore.*] c *Et in Magunt. ſub Carolo, cap. 9.* d *Ivo p. 6. c. 402.* e *al. vel Clerici.* f *al. compoſitè.* g *al. uno.* h *aliàs. Matiſcenſi.* i *ſuprà diſtinct. 44. cap. nullus. Burchard. lib. 2. cap. 61. Ivo p. 6. c. 252.* k *Burch. l. 2. c. 45. Ivo part. 6. c. 145. Cap. 41.* l *Et in Aquiſgranenſi, cap. 73.* m *Ivo part. 11. cap. 78.* n *canis*] *origin.*

¶ *Hoc caput non eſt in canonum volumine Græco Pariſiis anno 1540. impreſſo. Habetur tamen apud Balſamonem, & videtur indicari cap. 24. ſexta Synodi. Gratianus autem recitat ex priſca verſione.*

C. XXXVIII. ¶ *Colorum fucis mulieres uti non debent.*

Item Auguſtinus *ad Poſſidium, & qui cum eo ſunt fratres, epiſt. 73. (an. 415. in Africâ.)*

12 ps FUcare *a* pigmentis, quò vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt: quâ non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt fœminæ ornari, ſecundùm veniam, non ſecundùm imperium. Nam *b* verus ornatus, maximè Chriſtianorum & Chriſtianarum, non tantùm nullus fucus mendax, verùm ne auri quidem, veſtisque pompa, ſed mores boni ſunt. Execranda autem ſuperſtitio ligaturarum (in quibus etiam inaures virorum, in ſummis ex una parte auriculis ſuſpenſæ, deputentur) non ad placendum hominibus, ſed ad ſerviendum dæmonibus adhibetur.

C. XXXIX. ¶ *Quòd Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio.*

Item ex ſymbolo c *Epheſini Concilii 200. Epiſcoporum, quod habitum eſt contra Neſtorium.*

13 ps DE Spiritu dicit Dominus in Evangelio: *d* [*Ille me clarificabit.*] Hoc rectiſſimè ſentientes, unum Chriſtum Dominum, & Filium, non velut alterius egentem gloriâ, confitemur à Spiritu Sancto gloriam conſecutum: quia ejus Spiritus nec melior, nec ſuperior ipſo eſt: ſed quia mira opera faciens ad demonſtrationem ſuæ deitatis, virtute proprii Spiritûs utebatur, ab ipſo dicitur clarificari: quòd virtus ſua, vel diſciplina, quæ habet unumquenque clarificet. Quamvis enim in ſua ſit ſubſtantia Spiritus ejus, & intelligatur in perſona proprietas, juxta id quod Spiritus eſt, & non Filius: attamen ab illo alienus non eſt. Nam Spiritus appellatus eſt veritatis: * & veritas Chriſtus eſt. Unde & ab iſto ſimiliter, ſicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipſe Spiritus etiam per manus ſanctorum Apoſtolorum miracula glorioſa perficiens, Dominum glorificavit Jeſum Chriſtum, poſtquam aſcendit in cœlum. Nam creditus eſt Chriſtus naturâ Deus exiſtere *e*, per ſuum Spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat: [*De meo accipiet, & annunciabit vobis.*]

C. XL. ¶ *De eodem.*

Item Didymus *in lib. 2. de Spiritu Sancto, contra errores Græcorum. (an. 372. Alexandriæ.)*

SAlvator 1, qui veritas, ait: *f* [*Non enim loquetur à ſemetipſo:*] hoc eſt, non ſine me, & ſine meo, & Patris arbitrio: quia inſeparabilis à mea & Patris eſt voluntate. *& amplius* g. ¶ Quia non ex ſe eſt, ſed ex Patre & me eſt. Hoc enim ipſum, quod ſubſiſtit, & loquitur, à Patre & à me illi *h* eſt: [*Ego veritatem loquor;*] id eſt, inſpiro, quæ loquitur, ſiquidem Spiritus veritatis eſt. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non ſecundùm conſuetudinem noſtram, quâ ad nos invicem ſermocinamur & loquimur, accipiendum: ſed juxta formam incorporalium naturarum, & maximè Trinitatis, quæ voluntatem ſuam inſerit in corde credentium, & eorum, qui eam audire ſunt digni: hoc eſt dicere, & loqui. *& infra.* ¶ Loqui ergo Patrem & audire Filium, vel econtrario Filio loquente audire Patrem, ejuſdem naturæ in Patre & Filio, conſenſusque ſignificatio eſt. Spiritus quoque ſanctus, qui eſt Spiritus veritatis, & Spiritus ſapientiæ, non poteſt Filio loquente audire, quæ neſcit: cùm hoc ipſum ſit, quod profertur à Filio, id eſt, procedens à veritate,

a *Fucari*] *orig.* b *26. q. 2. illud.* c *In epiſt. Synod. Cyrilli, quæ præfixa eſt Concilio Epheſino. Ivo p. 1. c. 4.* d *Joan. 16.* * *Joan. 16.* e *al. exiſtens. Paulò poſt med inter opera B. Hier.* f *Joan. 14. & 16.* g *abſunt ab orig.* h *al. ille.*

Conſolator manans de Conſolatore, Deus de Deo Spiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à Patris & Filii voluntate, & ſocietate diſcerneret, ſcriptum eſt: [*Non a enim à ſemetipſo loquitur: ſed ſicut audiet, loquetur.*] Cui etiam ſimile de ſeipſo Salvator ait, [*Sicut audio a, & judico.*] & alibi: [*Non b poteſt Filius facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem.*

1 ¶ Salvator,] *In Originali hæc antecedunt:* Dehinc in conſequentibus de Spiritu veritatis, qui à Patre mittatur, & ſit paracletus, Salvator, &c.

a *Joan. 16.*

a *Joan. 5.* b *ibid.*

FINIS.

CANONES POENITENTIALES,

Seu

REGULÆ DIRECTIVÆ,

Quarum notitia Viris Eccleſiaſticis valdè neceſſaria eſt, ad pœnitentias delinquentibus imponendas.

Conſiderandum eſt de Canonibus pœnitentialibus. Ad quorum intelligentiam prænotandum eſt, quòd ſicut eſt in ſcientiis practicis, quæ verſantur circa opera, quòd ſermo in univerſali eſt incertus & dubius: ſed cùm applicatur ad ſingularia, incipit quodammodò habere certitudinem, ut qui non conſiderat circumſtantias particulares, potiùs deviet, quàm ſe rectificet, ut patet in Medicina, & ſcientia morali. Sic eſt intelligendum in propoſito, quòd canones inſtruunt in generali, quomodo eſt pœnitentia imponenda: ſed deſcenſum ad ſingularia Presbyteris diſcretis relinquunt, qui conſiderant circumſtantias perſonarum, attendentes ad canones, ſicut ad regulas directivas: quia ſi contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo Presbytero licet facere aliquid, quod poſſit Patrum regulis obviare, *diſtinct. 38. Nulli.* In canonibus autem maximè determinatur pœnitentia quoad tempus: & magis quàm quoad modum: quia illa determinatio eſt certior & communior. Hæc Bonaventura. Ut ergo ſcias, qualiter debeat procedere arbitrium Presbyteri, nota regulariter, ſicut dictum eſt ſuprà, ſeptennis eſt pro peccato mortali pœnitentia imponenda, & hoc non tantùm propter temporis diuturnitatem, ſed magis propter ſignificationem. In veteri enim lege Maria ſoror Moyſi, leprâ percuſſa, ſeparata fuit extra caſtra ſeptem diebus, *Num. 12.* Maria ſignificat pœnitentem. Interpretatur enim amarum mare. Hæc pœnituit ſeptem diebus, ſed nunc pœnitet ſeptem annis, quod ſignificatum eſt *Ezech. 4.* Diem pro anno dedi tibi.

¶ Si quæratur, quare pœnitentia ſit aggravata, cùm lex nova ſit lex miſericordiæ? Reſp. quod hìc eſt major ingratitudo propter majorem gratiam, & major contemptus propter majorem dignitatem novæ legis, in qua Chriſti ſanguis eſt effuſus, & gravius peccatum propter ſtatum peccantis, qui debet eſſe perfectior. Et ulteriùs ſatisfactio in lege nova debet eſſe perfecta, ut in priſtinum ſtatum reducat. Et quia ſol in una die non redit in idem punctum, ſed in anno, ideò dies converſus eſt in annum. Rurſùm: Quia perfectum remedium eſt in lege nova, ideò annus multiplicari debet per ſeptem, propter ſeptem dona Spiritûs Sancti recuperanda, & propter ſeptem dotes: ſcilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Hujuſmodi autem pœnitentia non eſt omnibus imponenda, nec tamen eſt infirmanda: ſed eſt inſinuanda, ut cognoſcatur, quàm gravis eſt culpa. hæc Bonaventura. Licèt autem pro ſingulis peccatis criminalibus ſit ſtatuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis vel minùs aſpera, prout majoritas vel minoritas criminis cum cæteris circumſtantiis hoc expoſcit, ut in ſequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi caſus, in quibus propter dignitatem peccantis, vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia major: aliquando etiam ex variis cauſis minor. Ad hoc ergo quòd Presbyter circa pœnitentias diſponendo cautiùs arbitretur, notandi ſunt caſus, in quibus per canones certæ pœnitentiæ imponuntur, quos ſcilicet canones tenetur Presbyter ſcire, ut dictum eſt ſuprà. Sunt tamen iſti.

¶ Primus eſt, quòd ſi Presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam decem annorum faciat, hoc modo: ſcilicet, quòd ſit incluſus, ſive à cæteris in aliquo loco remotus: ſacco indutus & humi proſtratus miſericordiam Dei jugiter implorans: primis tribus menſibus continuis à veſpera in veſperam pane & aquâ utatur, exceptis Dominicis diebus, & feſtis præcipuis, in quibus modico vino, piſciculis, & leguminibus recreetur. Elapſis autem ſic tribus primis menſibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum ſcandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Poſt hoc reſumptis viribus aliquantulum, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis & aliis præcipuis feſtis, in quibus vino, ſagimine, ovis & caſeo poterit uti. Finito ſic primo anno & di-

& dimidio, particeps ſit corporis Domini: & ad pacem veniat, & ad Pſalmos cum aliis fratribus canendos in choro ultimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat, ſed minorum ordinum tantùm officia gerat: deinde uſque ad completionem ſeptimi anni tres legitimas ferias, ſcilicet ſecundam, quartam & ſextam, exceptis diebus Paſchalibus, qui ſunt quinquaginta, in pane & aqua jejunet: ſecundam tamen feriam uno Pſalterio vel denario, ſi ſit operarius, redimere poterit. Et ſic cùm ſeptimum annum compleverit, poteſt eum Epiſcopus ad gradum priſtinum revocare: ita tamen quòd in tribus annis ſequentibus ſine ulla redemptione omni ſextâ feriâ in pane & aqua jejunet. Et eadem pœnitentia imponenda eſt Presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ depoſitionem inducunt. Probantur autem hæc omnia *82. diſtinct. Presbyter ſi fornicationem.* quod intelligunt quidam de ſimplici fornicatione: alii fortè meliùs ſecundùm Rayn. de adulterio vel inceſtu: putà, quia cognovit conjugatam, conſanguineam, vel affinem.

¶ Secundus caſus eſt, ſi Presbyter cognovit filiam ſuam ſpiritualem, quam ſcilicet baptizavit, vel in baptiſmo, vel in confirmatione tenuit, vel quæ ſibi confeſſa fuit, debet pœnitentiam agere duodecim annis: & etiam debet deponi, ſi crimen ſit manifeſtum: & peregrinando quindecim annis pœniteat, & poſteà monaſterium intret totâ vitâ ſuâ moraturus ibidem. Epiſcopus verò qui talia commiſit, pœniteat quindecim annis. Ipſa verò mulier debet omnia relinquere, & res ſuas pauperibus dare, & converſa uſque ad mortem in monaſterio Deo ſervire. *30.quæſt.1. ſi quis Sacerdos. & cap. non debet.*

¶ Tertius eſt, quòd quicunque filiam ſuam ſpiritualem vel matrem cognoſcit, ſeptem annis pœniteat: & ſimiliter ei conſentientes. *30.q.3. non oportet.*

¶ Quartus eſt, quòd qui contrahit cum aliqua alii deſponſata per verba de præſenti, ipsâ dimiſsâ, quadraginta diebus jejunet in pane & aqua: & ſequentibus ſeptem annis pœniteat. *extrà, de ſponſ. duorum accepiſti.*

¶ Quintus eſt, quòd qui cognoſcit duas commatres vel ſorores, ſive uxor vivat, ſive non, ad minus ſeptem annis pœniteat, licèt plus deberet. *30. quæſt. 4. ſi Presbyter.*

¶ Sextus eſt, quòd qui cognoverit Monialem ſive Devotam, decem annis pœniteat: & ſimiliter ipſa ſecundùm formam traditam. *27.q.1. de filia. & cap. devotam.* In quorum primo cap. dicitur, quòd ſi filia Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi poſt votum ſolenne contraxerit matrimonium, non admittitur ad communionem, niſi marito defuncto pœnitentiam egerit: ſi autem eo vivente deceſſerit, & pœnitentiam egerit, & communionem petierit, tantùm in fine vitæ recipiet eam. In ſecundo cap. dicitur, quòd devota peccans non eſt recipienda in Eccleſia, niſi peccare deſierit, & deſinens egerit pœnitentiam decem annis, poſteà recipiatur ad communionem. & antequam ab Eccleſia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Chriſtianæ mulieris accedat.

¶ Septimus eſt de eo, qui ignoranter cognoſcit duas ſorores, vel matrem & filiam, vel amitam & neptem, pœniteat ſeptem annis. Si autem ſcienter, perpetuò privetur conjugio. *34.q.1. ſi quis cum duabus.*

¶ Octavus eſt, quòd qui duxit in uxorem eam, quam polluit per adulterium, pœniteat quinque annis. *31.q.1. ſi qua vidua.*

¶ Nonus eſt, quòd qui contra naturam peccavit, ſi ſit Clericus, debet deponi, vel religioni tradi, ſi corrigibilis apparrat, ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si verò ſit Laicus, à cœtu fidelium uſque ad condignam ſatisfactionem debet fieri alienus. *extrà, de exceſſ. prælat. Clerici.* Hoc enim vitium majus eſt, quàm cognoſcere matrem. *32.quæſt.7. adulterii.* & hæc Auguſt. Adulterii, inquit, malum, vincit fornicationem, vincitur autem ab inceſtu fornicatio. Pejus enim eſt cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere: ſed omnium horum peſſimum eſt, quod contra naturam fit, ut ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit uti. Hæc Auguſtinus. Quocunque autem modo tale factum exerceatur, præterquam inter virum & fœminam ordinatè, & in vaſe debito, vitium contra naturam & Sodomiticum judicatur, ut dicit Rayn.

¶ Decimus eſt, quòd qui coierit cum brutis, pœniteat pluſquam ſeptem annis: & ſimiliter pro inceſtu. *32.q.2. hoc ipſum. & c. ſeq.*

¶ Undecimus eſt, quòd Presbyter, qui intereſt clandeſtinis nuptiis, triennio ſuſpenditur & ſi culpa exegerit, graviùs puniatur. *extrà, de clandeſtin. deſponſat. cùm inhibitio.*

¶ Duodecimus eſt, quòd qui votum ſimplex violaverit, pœniteat tribus annis. *27.diſt. ſi vir.*

¶ Decimus tertius eſt, quòd qui excommunicatus celebraverit, debet triennio pœnitere, & per ſecundam, quartam & ſextam feriam à vino & carnibus abſtinere. *11.q.3. de his.* De pœna verò degradati celebrantis habetur *diſt. 50. accedens.*

¶ Decimus quartus eſt, quòd homicida voluntarius ſine ſpe reſtitutionis deponitur, & pœniteat ſeptem annis. *50.diſt. miror.*

¶ Decimus quintus eſt, quòd homicida caſualis pœniteat quinque ann. & hoc ſecundùm Ray. ſi culpa caſum præceſſit: aliter non, niſi fortè ad cautelam. *diſt. 50. eos. & duobus cc. ſequentibus.*

¶ Decimus ſextus eſt, quòd ſi quis fecerit homicidium propter neceſſitatem evitabilem, pœniteat duobus annis, *diſtinctione 50. cap. de his clericis.* quæ licèt ſi inevitabilis eſſet, in nullo ſibi imputaretur. *50. diſtinctio. quia te.* Quod verum eſt quoad culpam: ſed bonum eſſet, quòd pœniteret quoad cautelam, & innocentiam ſuam Eccleſiæ oſtendendam, *extrà, de homicid. cap. 2. §. ultimo.* Et ſecundùm Rayn. fortè diſtingui poteſt in homicidio neceſſario, ſicut in caſuali, & utrùm culpa præceſſerit neceſſitatem, vel non. Arg. *diſtinctione 50. de his not. extrà, de homicid. interfeciſti.* Sed & ſi quis per inſaniam committat homicidium, non ei imputatur. *3. quæſt. 4. judicas.* quin etiam, qui intuitu diſciplinæ incautè percutiendo occiderit, deponitur. *extrà de homicid. presbyterum. 15. quæſt. 1. ſi quis non iratus.* Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur. *extrà de homicid. ſuſcepimus.* Qui autem latronem occultum occidit, quem vivum comprehendere potuit, quadraginta diebus non intret Eccleſiam, & aliàs pœnitere debet, *extrà, eodem tit. cap. 2.* ubi de hoc dicitur. Qui verò Paganum vel Judæum occidit, pœniteat quadraginta diebus. *diſtinct. 50. cap. qui verò odii.*

¶ Decimus ſeptimus eſt, quòd matricida pœniteat decem annis, ſecundùm formam ſatis apertè traditam. *33. quæſt. 2. latorem.* Uxoricidæ verò gravior pœnitentia debet imponi. Talis enim, & qui Dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit, uſque ad decem annos carnes non comedit, nec vinum bibit, & alia quæ habentur *33.quæſt.2. admonere. & cap. quicunque.* Imponitur autem pœnitentia major uxoricidæ, non quia illud peccatum ſit gravius iſto, ſed quia homines proniores ſunt ad occidendum uxores, quàm matres. Majus enim peccatum eſt occidere matrem, quàm uxorem occidere, ut dicit Bonaventura in quarto Sententiarum, & communiter omnes Doctores. Guilielmus verò Durandus tenet contrarium in Repertorio, pro eo quòd uxoricidæ imponitur pœnitentia major. Mihi autem magis placet ſen-

tentia aliorum. Sed qualem pœnitentiam agere debent, qui filios occidunt? Reſp. Aut eſt certum, quòd ipſimet ſcienter interfecerunt, & ſic debet eis imponi pœnitentia major, quàm pro alio homicidio. Arg. *extrà, eod. c.ult. in text. & gl. de homic. cum juramento. de pœnitentia. diſtinct. 1. aut facta.* In hoc tamen caſu vir uxorem recuperat, quam coactus abjuraverat, & ipſa pœnitentiam agit ſecundùm arbitrium Epiſcopi: ita quòd ſi habet alios filios, pacificè gubernare poſſit eos uxor. *extrà eod. intelleximus.* quòd ſi virum non habet, induci debet, ut intret religionem: ad quod ſi non poteſt induci, tutiùs eſt ei dare licentiam nubendi, ut *ext. eod. veniens.* Et hoc quando timetur de innocentia, aliàs non, ut patet *31. quæſt. 2. in adoleſcentia.* Et ſi pater ſit Clericus, ab officio altaris debet perpetuò abſtinere, & ei gravior quàm Laico, non tamen publica (niſi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi, ut *extrà, de pœniten. quæſitum.* Aut certum eſt, quòd non interfecerunt ſponte, nec in culpa fuerunt, ſed caſu fortuito contigit: & ſic de ſtricto jure in nullo tenentur. Arg. *extrà, de homic. ex literis. 2. c. Joannes & c. ult.* Niſi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præſumitur, quòd non hoc ex certa ſcientia, ſed potiùs ex incuria provenerit, *extrà, de præſumpt. afferte.* Aut certum eſt, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt & debuerunt: & ſic culpa præceſſit caſum. Et ſi ſit gravis culpa, ut ſi poſuit puerum in medio utriuſque, ſecundùm arbitrium pœnitentiarii, imponitur pœnitentia quinque vel ſeptem annorum. *50. diſt. ſi qua fœmina. & c. ſeq. & c. ſi quis ſponte.* occulta, ſi ſit occultum: publica, ſi ſit publicum: & major, ſi in lecto ſuffocetur, quàm ſi in cunis: & major Presbytero Græco, quàm Laico, ut habetur *extrà, de pœnit. quæſitum.* Et licèt diſpenſetur quoad pœnitentiam, quæ eſt arbitraria, ut dicitur ibidem: non tamen quoad ordines propter homicidium, quod eſt delictum enorme & indiſpenſabile, *diſt. 50. miror.* Si autem culpa, quæ præceſſit caſum, ſit levis, ut ſi poſuit puerum in eodem lecto, longè tamen à ſe: imponitur pœnitentia trium annorum. Secundùm hoc intellige illud *extrà eod. de infantibus.* Monendi ergo ſunt parentes, quòd tam tenellos ſecum in uno non collocent lecto, ne quâlibet negligentiâ interveniente opprimantur & ſuffocentur, ut *2. q. 5. conſuluiſti.* Et hoc modo diſtinguit Hoſt. & Ber. *extrà, de infantibus.* Quid de illis, qui filios vel ſervos ſuos infantes, vel etiam adultos languidos relegatâ pietate exponunt, id eſt, extra ſe ponunt ante Eccleſias, ut aliqui moti miſericordiâ colligant eos? Reſp. Tales graviter peccant: quia cùm ignoretur ſæpè conſanguinitas expoſitorum, contrahere poſſent matrimonium cum ſorore vel conſanguinea: ideò exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & eſt puniendus ſicut expoſitus, ſi ſcienter cum tali contraheret, puniretur. *extrà, de pœn. officiis.* ſecundùm Hoſtien. Talis enim ſecundùm Rayn. eſt tanquam homicida judicandus, qui hominem ſibi ita conjunctum periculo mortis exponit. Conſideratis tamen circumſtantiis, & utrùm ob hoc mors ſecuta fuerit, vel non fuerit, pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares, ſecundùm Rayn. ſi mors inde ſit ſecuta: quia ſcilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen ſecundùm Ro. ſi in nulla culpa fuiſſent, quia fortè nec eleemoſynas quærendo, nec aliter eos alere poſſent, irregulares non eſſent, nec peccarent.

¶ Decimus octavus eſt, quòd qui Presbyterum interfecit, pœniteat duodecim annis. *extr. de pœniten. & remiſſ. cap. 2.* De pœnitentia verò ejus, qui occidit Monachum, vel Clericum, Subdiaconum, vel Diaconum, habetur *17. q. 4. qui occiderit.* De pœnitentia autem ejus, qui machinatur in mortem domini ſui, vel in regimen ejus; habetur *23. q. ult. §. ſi quis.*

¶ Decimus nonus eſt, quòd qui injuſtè alium ad mortem accuſat, quadraginta diebus in pane & aqua per ſeptem annos jejunet & pœniteat: & hoc ſi accuſatus ſit occiſus. Si autem tantùm membrum perdiderit, triennio pœniteat. *extrà, de accuſ. accuſaſti.* Hoſtienſ. verò & Joan. de Deo in jejunando intellexerunt, quòd primus pœniteat per ſeptem annos, quolibet anno jejunando quadraginta diebus in pane & aqua: ſecundus verò per tres annos. G. verò Duran. intellexit prout litera magis ſonat, ſcilicet, quòd primus jejunabit quadraginta diebus in pane & aqua, ſive continuè, ſive interpolatè: & per ſeptem annos jejunabit & pœniteat: non tamen in pane & aqua, ſed ad arbitrium Presbyteri: ſecundus verò per tres Quadrageſimas, primâ ante natalem Domini, ſecundâ ante Paſcha, tertiâ ante Sanctum Joannem: has enim inſtituit B. Petrus, ut habetur in Chronicis. Jejunabit autem tunc in pane & aqua. probantur hæc ſecundùm Hoſt. *22. qu. 5. c. 1. 2. & 3.*

¶ Vigeſimus eſt, quòd perjurus quadraginta diebus in pane & aqua jejunet, & ſeptem annis ſequentibus pœniteat, & ſemper debet eſſe in pœnitentia, ſcilicet interiori. *6. q. 1. quicunque.*

¶ Vigeſimus primus eſt, quòd qui compulſus conditionaliter à domino ſcienter pejerat, ſi liber ſit, quadraginta diebus in pane & aqua, & hoc ſecundùm gloſſ. intellige & continuè vel interpolatè, pœniteat ſeptem annis ſequentibus, non tamen in pane & aqua, ut dicit gloſſ. Si verò ſervus ſit ejus, qui eum coëgerit, tribus Quadrageſimis & legitimis feriis, ſcilicet, 2. 4. & 6. *22. q. 5. qui compulſus.*

¶ Vigeſimus ſecundus eſt, quòd qui pejerat in manu Epiſcopi, vel in cruce conſecrata, pœniteat tribus annis. Si verò in cruce non conſecrata, uno anno. Qui verò coactus & ignorans ignorantiâ juris, & poſteà cognoſcit, pœniteat tribus Quadrageſimis. *22. quæſt. 5. c. 2.* Qui verò coactus pro vita redimenda, vel qualibet cauſa vel neceſſitate pejerat (quia corpus plùs quàm animam dilexit) tribus Quadrageſimis pœniteat. *eâd. q. 5. c. ſi quis coactus.* Alii inducunt tres annos: & unum ex his in pane & aqua.

¶ Vigeſimus tertius eſt, quòd qui falſum ſcienter jurat, vel alium jurare cogit, diebus quadraginta pœniteat in pane & aqua: & ſeptem ſequentibus annis nunquam ſit ſine pœnitentia, ſcilicet interiori. Alii etiam ſi conſcii fuerint, ſimiliter pœniteant. *22. quæſt. 5. ſi quis convictus.*

¶ Vigeſimus quartus eſt, quòd qui menſurat in falſa menſura, 30. diebus in pane & aqua jejunet. *extrà, de contrah. empt. ut menſuræ.* De pœna verò falſarii literarum, habetur *extrà, eod. ad audientiam, & c. dura. & c. ad falſariorum. & de verb. ſig. novimus.*

¶ Vigeſimus quintus eſt, quòd qui frangunt pœnitentiam ſolennem, ſive redeundo ad crimina priora, vel ſimilia: ſive redeundo ad negotiationem vel militiam ſecularem, quæ ſibi fuerant interdicta: ſola inter Eccleſiam fidelibus oratione junguntur, à communione ſuſpenduntur, à catholicorum conviviis ſeparantur, & pœnitere debent decem annis, & communicent in fine vitæ. *33. q. 2. de his verò. & de pœn. diſt. 5. ſi quis verò.*

¶ Vigeſimus ſextus eſt, quòd qui canit Miſſam, & non communicat, debet uno anno pœnitere, & interim Miſſas non cantare. *de conſecr. diſt. 5. relatum.*

¶ Vigeſimus ſeptimus eſt, quòd Presbyter, qui mortuum Clericum involvit in palla altaris, pœniteat decem annis, & menſibus 5. Diaconus verò triennio & dimidio. *de conſecr. diſt. 1. nemo per ignorantiam.*

¶ Vigeſimus octavus eſt, quòd qui committit ſacrilegium, Eccleſiam violando, vel chriſma, ſive calicem ſacrum pollutis manib. accipit, vel ſimilia ſacrilegia committit, pœniteat ſeptem annis. Primo anno extra cœmiterium quod violavit, conſiſtat, ſecundo anno ante fores Eccleſiæ, tertio in Eccleſia: & in hoc triennio carnes

nes non comedat, vinum non bibat, niſi in Paſcha, vel Natali, non offerat, nec communionem accipiat: quarto anno communicabit; & in illo & in 5. & 6. & in 7. tribus feriis à carnibus & vino abſtineat jejunando. 1. q. 2. *damon.* Comburens autem Eccleſiam, quindecim annis pœniteat, & eam reſtituat. *17. q. 4. §. ſi quis. in verſ. majus.* De pœna verò raptoris, ſive furis rei Eccleſiaſticæ, & de pœna furis & effractoris tam Clerici quàm Laici habetur *2 ad. quæſt. §. peccata. & cap. ſi quis Clericus.*

¶ Vigeſimus nonus eſt, quod ſi parentes frangunt ſponſalia filiorum, à communione triennio ſeparentur: & ſimiliter filii, ſi ſint in culpa: ſi tamen filii ſecundùm promiſſionem factam contraxerint, excuſantur utique: ſcilicet quoad pœnam Eccleſiæ, ſed non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium, *31. q. 3. ſi qui parentes.* arg. *de pœn. diſt. 1. ſi cui.*

¶ Trigeſimus eſt, quòd qui blaſphemaverit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum, & maximè beatam Virginem, illi debet Epiſcopus hanc pœnitentiam injungere: ſcilicet ut ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto, dum Miſſa cantatur, exiſtat, & ultimo illorum dierum Dominicorum pallium & calceamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & ſeptem præcedentibus ſextis feriis in pane & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenùs ingreſſurus: & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel ſaltem unum reficiat, ſi poteſt: & ſi non poteſt, hæc pœna in aliam commutetur: quòd ſi renuerit agere omnia ſupradicta, interdicatur ſibi Eccleſiâ, & in morte privetur Eccleſiaſticâ ſepulturâ. *extrà, de maledic. ſtatuimus.* Item blaſphemus ſi dives fuerit, 40. alioquin 30. vel 20. & ſi ad hoc non ſufficit, quinque ſolidorum uſualis monetæ pœnâ multetur, nullamque miſericordiam in hæc habiturus, ut dicitur ibidem: ſcilicet quin ſolvat quinque ſolidos: quos ſi non habet, currat per civitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna ſolvetur ei, qui condemnat, id eſt, poteſtati ſeculari: hanc enim pœnam temporalem præcipit Papa imponi per poteſtatem temporalem: quòd ſi neglexerit, per Epiſcopum præcipitur cogi. hæc Hoſt. Habet autem prædicta pœna locum ſecundùm Goffr. cùm quis blaſphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia: quia tunc cum eo mitiùs agetur. *2. q. 3. ſi quis iratus. §. notandum.* Secundùm verò Hoſtien. hæc pœna eſt ſpecialiter inducta contra eos, qui Deum blaſphemant ex ira. Non enim aliquis de levi blaſphemat Deum, niſi iratus. Tanta tamen poſſet eſſe iracundia, quòd æquipararetur dementiæ: & tunc illud quod dicit Gloſſ. locum poſſet habere. hæc Hoſtienſ.

¶ Quid ſi quis juret per caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Reſpondet Hoſt. quòd ſi faciat hoc affirmando vel jurando, non habet locum hæc pœna: ſecùs eſt, ſi faciat hoc deteſtando vel vituperando, licèt iratus. Item ſecundùm Goff. & Hoſt. hæc, quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt judice pro tribunali ſedente. In judicio autem animæ Presbyter diſcretus molliendo rigorem diſpenſare poterit ex cauſa circa pœnam ſpiritualem ſuperiorem. *25. q. 6. pœnitentib.* hæc Hoſt. Item blaſphemus Clericus, maximè Presbyter, cogatur ad veniam poſtulandam: quòd ſi noluerit, degradetur. *diſtinct. 46. Clericus.*

¶ Notandum verò, quòd blaſphemus ſecundùm leges eſt decapitandus, ut *in auth. ut non lux. contra nat. circa medium. coll. 6.* Secundùm verò canonem antiquum Clericus erat degradandus, & Laicus excommunicandus, *22. q. 1. ſi quis per capillum.* Hodiè verò Laicus aget pœnitentiam ſupradictam, ſcilicet illius canonis, *ſtatuimus.* & hoc ſi publicè blaſphemavit. Si enim occultè, non pœnitebit publicè, ut puto. Clericus verò hodiè eſt corrigendus pœnâ arbitrariâ & occultâ, non illâ, quæ eſt publica. Clericus enim publicè non debet pœnitere.

Si autem rebellis fuerit, vel ſæpiùs hoc commiſerit, locum habet pœna legis, ſcilicet ut Laicus decapitetur in foro civili, & in canonico anathematizetur, id eſt, Eccleſiæ ingreſſus ſibi interdicatur, & in morte privetur Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Clericus verò degradetur. hæc Hoſt. *tit. de maledicis.*

¶ Trigeſimus primus eſt de Presbytero, qui revelat confeſſionem, quod de jure antiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinari, *de pœn. diſt. 6. Sacerdos.*

¶ Trigeſimus ſecundus eſt, quòd qui in dicendis horis canonicis, & aliis officiis divinis diſcrepat à conſuetudine propriæ metropolitanæ Eccleſiæ, 6. menſibus privatur communione, ſi hoc accidat ex contemtu. *17. diſt. de his.*

¶ Trigeſimus tertius eſt, quòd Epiſcopus, qui ordinat ſine juſta cauſa Clericum invitum aut reclamantem, vel penitùs invitum, abſolutè ſuſpenditur anno uno. *74. diſt. cap. 1.*

¶ Trigeſimus quartus eſt, quòd Epiſcopus, qui correctionem de venditione miniſteriorum diſſimulat, duobus menſibus: Presbyter 4. Diaconus 3. Subdiaconus & cæteri ad arbitrium judicis pœnitere debent. *1. quæſt. 1. quicquid inviſibilis.*

¶ Trigeſimus quintus eſt, quòd ſortilegus 40. diebus pœniteat. *extr. de ſortileg. requiſiſti.*

¶ Trigeſimus ſextus eſt, quòd qui videt in aſtrolabio, pœniteat duobus annis, *extr. de ſortileg. ex tuarum.*

¶ Trigeſimus ſeptimus eſt, de ſtilla ſanguinis altaris cadentis ſuper terram, vel aliquid aliud propter negligentiam Presbyteri, debet Presbyter pœnitere 40. diebus, Si cecidit ſuper pallio altaris, pœniteat quatuor diebus, *de conſecr. diſt. 2. c. ſi per negligentiam.*

¶ Trigeſimus octavus eſt, quòd ſi aliquis evomit Euchariſtiam propter ebrietatem & voracitatem, ſi Laicus, pœniteat 40. diebus. Si Clericus, vel Monachus, vel Presbyter, vel Diaconus, pœniteat 70. diebus. Si Epiſcopus, pœniteat nonaginta diebus. Et debet evomitura comburi, & juxta altare collocari. Si verò cauſa infirmitatis evomuerit, ſeptem diebus pœniteat. *de conſecr. diſt. 2. ſi quis propter ebrietatem.*

¶ Trigeſimus nonus eſt, quando mus corrodit vel comedit corpus Chriſti, de pœnitentia hujus caſûs inquire ubi ſit notata. *de conſecr. diſt. 2. circ. fin.*

¶ Quadrageſimus eſt, quòd qui domum vel aream voluntariè ſuccendit, ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tribus annis pœniteat. *extrà, de injur. ſi quis domum.* Canon tamen dicit, quòd ſi ex odio vel injuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec abſolvi, donec ſatisfecerit, & juraverit, quòd ignem de cætero non apponet. Imponitur autem ſibi, ut Hieroſolymam, vel in Hiſpaniam vadat, in Dei ſervitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem Archiepiſcopus vel Epiſcopus hoc relaxaverit, damnum reſtituat, & ab officio Epiſcopali per annum abſtineat. *23. quæſt. 8. peſſimam.* Hodie autem poſtquam ſunt denuntiati, non poſſunt circa ſedem Apoſtolicam abſolvi. *extrà, de ſentent. excommun. tua nos.* Imò text. loquitur de incendiariis indiſtinctè, poſtquam ſunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expreſſe, & Gratianus, *extrà, de ſententiis excommunicat. quicunque.* & Goffred. licèt Rom. contrarium dicat. Secundùm autem leges, qui in civitate datâ operâ incendium fecerit, ſi ſit humilis, ſubjicitur beſtiis; ſi ſit in aliquo gradu, decapitatur, vel in inſulam relegatur. *ff. de incend. ruin. naufrag. l. fin.* Qui verò alibi, ut in villis vel caſtris remiſſis, ibidem ædes poſitas combuſſerit, ſi hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum ſecundùm Hoſtienſ. ſi ſit humilis. Si autem hoc ex ſua negligentia contigerit, reſarciet damnum, vel ſi minùs idoneus ſit, parùm vel leviter caſtigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur. ut ibidem dicitur. *l. qui ædes.*

¶ Quadrageſimus primus eſt, quòd qui dederit vel acceperit communionem ab hæretico, & neſcit hoc eſſe prohibitum ab Eccleſia, & poſteà intelligit, pœniteat uno anno. Si autem ſcivit & neglexit, pœniteat decem annis, vel ſecundùm quoſdam ſeptem, vel ſecundùm alios quinque. Qui verò permittit hæreticum Miſſam celebrare in Eccleſia catholica per ignorantiam juris, pœniteat quadraginta diebus. Si pro reverentia ejus, per annum pœniteat. Si pro damnatione Eccleſiæ catholicæ, & pro conſuetudine Romanorum, projiciatur ab Eccleſia ſicut hæreticus, ſi ſit impœnitens : alioquin pœniteat decem annis. Si autem relicta Eccleſia ad hæreticos tranſierit, & alios ad hoc induxerit, pœniteat duodecim annis, tribus extra Eccleſiam, ſeptem inter audientes, duobus extra comunionem : & ſic duodecimo anno communionem ſive oblationem percipiat. *24.q.1.ſi quis dederit.*

¶ Quadrageſimus ſecundus eſt, quòd patronus, qui res Eccleſiæ dilapidat, uno anno pœniteat. *16.quæſt. cap. filius.*

¶ Quadrageſimus tertius eſt, quòd qui domum ſuam magicis & incantatoribus luſtrat, vel aliud facit, & qui ei hoc conſulit, annis quinque pœniteat. *16.q.5. qui divinatores. & cap. non liceat.*

¶ Quadrageſimus quartus eſt, quòd qui pacem cum proximo ſuo non facere jurat, anno uno pœniteat, & ad pacem redeat. *22.q.2. qui ſacramento.*

¶ Quadrageſimus quintus eſt, quòd pro perjurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentia regulariter ſeptem anni, & ſimiliter pro fornicatione : licèt non ita aſpera pœnitentia injungatur. *22.q.1.prædicandum.33.q.1. hoc ipſum. & §.ſeq.*

¶ Quadrageſimus ſextus eſt, quòd qui ſcienter rebaptizatur, ſeptem annis pœniteat, & feriâ quartâ & ſextâ in pane & aqua jejunando tres Quadrageſimas faciat, & hoc ſi fecit pro hæreſi introducenda. Si autem pro munditia, id eſt, pro ſalute corporis obtinenda, ut *extrà, de apoſt. capitulo 2.* tribus annis pœniteat. *de conſecrat. diſtinctione 4. qui bis.* & talis, qui bis baptizatur, vel confirmatur, ſit de foro Eccleſiæ, & cogitur fieri irregularis. *diſt.94. dictum eſt.* De pœna autem talium habetur *de conſecrat. diſt.4. eos.* Cujus capituli ſententiam prætermitto gratiâ brevitatis.

¶ Quadrageſimus ſeptimus eſt, quòd qui uxorem adulteram cognoſcit, antequam pœniteat, tres ann. pœniteat. *21.quæſt.2.ſi quis.* Qui verò cognoſcit eam pœnitentem ante pœnitentiam peractam, pœniteat duobus annis. *eâdem quæſt. ſi quis primo.* Quomodo verò pœnitentia injungenda ſit mulieri partum alterius ſupponenti, vel etiam de non ſuo viro concipienti, habetur *extrà, de pœniten. & remiſſ. officii.*

¶ Ad regulas igitur prædictas inſpiciendo poteſt ſtudioſus indagator procedere ad pœnitentias pro diverſis criminibus ſecundùm canones imponendas : & ex cauſa conſideratis circumſtantiis, ut dictum eſt ſuprà, moderari poterit eas. Et licèt ab ipſo omnes circumſtantiæ ſint diligenter attendendæ, principaliter tamen qualitates perſonæ, & præcipuè utrùm ſit perſona obnoxia alicui aliquo vinculo ſervitutis. Nam circa tales perſonas cavere debet pro poſſe Presbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat, per quam illis, quibus ſunt aſtrictæ, præjudicium fiat, maximè circa conjugatos : unde ſi ſervus ſit, & timore peccaverit, obediens domino ſuo in atrocioribus, eſt mitiùs puniendus. *22.quæſtione 5. qui compulſus.* obedire tamen non tenebatur in talibus. *11.quæſtione 3. ſi dominus.* Si autem voluntariè peccaverit, corpore punietur, etiam acriùs, quàm alius. *24.quæſtione 1. qui contra pacem.* Nec eſt ſervo injungenda peregrinatio, per quam dominus ejus, qui non eſt in culpa, illius ſervitio defraudetur. *extrà, de ſentent. excommunic. relatum.* Si vero liber ſit, tota pœnitentia canonis, ſi poteſt facere, debet imponi. *16.quæſt.1. Sacerdos pœnitentiam.* Sed ex cauſa poterit eam Presbyter moderari.

¶ Conſiderandum etiam erit, utrùm ſit perſona nova in fide : quia novis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi. *extrà, de pœnitent. & remiſſ. Deus qui.* Et ſimiliter conſiderandæ erunt aliæ perſonarum circumſtantiæ, de quibus ad præſens ſuperſedeo gratiâ brevitatis.

¶ Sciendum autem, quòd in foro pœnitentiali dicuntur legitimæ feriæ ſecunda, quarta, & ſexta. *diſtinctione 81. Presbyter. de conſecrat. diſtinctione 3. jejunia.* Aliqui tamen, ut dicit Rom. pro ſecunda feria ponunt Sabbathum.

¶ Inſuper notandum eſt, quòd ſi pœnitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem, poteſt loco panis leguminibus & piſciculis veſci : & etiam aliis, ſi neceſſitas illud requirat. *extrà, de pœnitent. & remiſſ. licet. in text. & gloſſ.* aliàs non licet.

¶ Notandum etiam, ſecundùm Joannem, ſi pœnitentia ſit impoſita à canone, liberatur quis à jejunio dando denarium, vel legendo Pſalterium propriâ auctoritate. Innocentius verò dicit, quòd jejunia neceſſaria, ut quatuor temporum, & hujuſmodi, non poſſunt redimi, niſi ſubſit rationabilis cauſa : voluntaria verò redimi poſſunt etiam ſine auctoritate ſuperioris.

¶ Ad hoc etiam nota, quòd ubi imponitur pœnitentia aliquot annorum ſive Quadrageſimarum, nec additur, quomodo quis debet pœnitere, hoc relinquitur arbitrio Presbyteri, cùm pœnitentiæ ſint arbitrariæ, ut dictum eſt ſuprà. Ipſe enim Presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam, ſecundùm canones. *50. diſtinct. de his clericis. extrà, de hom. cap. 2.* & in multis aliis juribus. Et ſic intelligunt illud, *extrà, de accuſ. accuſaſti. & de ſponſ. dilectus. & ſimilia.*

EXPLICIUNT CANONES POENITENTIALES.

PER ANGUSTA AD AUGUSTA.

COELOQUE SALOQUE SOLOQUE.

CANO-

CANONES SANCTORUM APOSTOLORUM, PER CLEMENTEM A PETRO APOSTOLO ROMÆ ORDINATUM EPISCOPUM, IN UNUM CONGESTI.

Epiſcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordinator.

2. ¶ Presbyter ab uno Epiſcopo ordinator: Item Diaconus, & reliqui Clerici.

3. ¶ Si quis Epiſcopus aut Presbyter præter ordinationem Domini, quam de ſacrificio inſtituit, alia quæpiam, putà aut mel, aut lac, ut pro vino ſiceram, aut confecta quædam, aut aves, ut aliqua animalia, aut legumina ſupra altare obtulerit, aut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto novo frumento, & uvâ opportuno tempore. Præterea licitum non eſto aliud quidpiam admovere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incenſum oblationis tempore.

4. ¶ Omnium aliorum pomorum primitiæ Epiſcopo & Presbyteris domum mittuntor, non ſuper altare. Manifeſtum eſt autem, quòd Epiſcopus & Presbyteri inter Diaconos & reliquos Clericos eas dividunt.

5. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus uxorem ſuam prætextu religionis non abjicito: ſi abjicit, ſegregator à communione: ſi perſeverat, deponitor.

6. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſeculares curas non ſuſcipito: alioquin deponitor.

7. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſanctum diem Paſchæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitor.

8. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quicunque ex Sacerdotali conſortio, oblatione factâ, non communicaverit, cauſam dicito. Et ſi bonâ ratione ſubnixa ſit, veniam promeretor. Sin minùs dixerit, à communione excluditor, tanquam qui populo auctor offenſionis fuerit, motâ contra eum ſuſpicione, qui obtulit.

9. ¶ Quicunque fideles Eccleſiam ingrediuntur, & Scripturas audiunt, neque apud preces & ſanctam communionem permanent; eos tanquam qui ordinis in Eccleſia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

10. ¶ Si quis cum excommunicato, licèt in domo, preces conjunxerit, iſte communione privator.

11. ¶ Si quis cum depoſito Clerico, ut cum Clerico, preces conjunxerit, deponitor & ipſe.

12. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus à communione ſegregatus, ſeu nondum in communionem receptus ad aliam profectus civitatem, ſine commendatitiis literis receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recipit, quàm qui receptus eſt. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

13. ¶ Epiſcopo, qui parochiam ſuam dereliquerit, alteri inſilire nefas eſto, licèt à pluribus ad hoc compellatur: niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit, quæ hoc ipſum facere vi adigat, nempe quòd plus lucri & utilitatis his, qui illic conſtituti ſint, verbo pietatis conferre poſſit: neque hoc tamen à ſeipſo, ſed multorum Epiſcoporum judicio, & exhortatione maximâ.

14. ¶ Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quicunque tandem de Clericorum conſortio, relictâ parochiâ ſuâ, in aliam conceſſerit, & omnino tranſmigratione factâ, præter voluntatem ſui Epiſcopi in alia parochia moram traxerit; hunc jubemus, ne porrò in miniſterio publico ſit Eccleſiæ, maximè ſi acceſſente ipſum Epiſcopo ejus redire contemnat, perverſo illic ordine perſeverans: ut Laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

15. ¶ Quòd ſi Epiſcopus, ad quem acceſſerint, pro nihilo reputatâ vacationis à miniſterio Eccleſiaſtico pœnâ, quæ contra eos definita eſt, ipſos ut Clericos ſuſceperit; à communione excluditor, ut perverſi ordinis magiſter.

16. ¶ Qui poſt baptiſmum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit; is Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut denique in conſortio Sacerdotali eſſe non poteſt.

17. ¶ Qui viduam duxit, aut divortio ſeparatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata ſit ſpectaculis; Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex conſortio Sacerdotali eſſe non poteſt.

18. ¶ Qui duas ſorores duxit, aut conſobrinam; Clericus eſſe non poteſt.

19. ¶ Clericus, qui fidejuſſiones dat; deponitor.

20. ¶ Si quis humanâ violentiâ eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eſt; efficitor Epiſcopus.

21. ¶ Qui ſibiipſi virilia amputavit; Clericus non efficitor: ſui enim ipſius homicida eſt, & inimicus creationi Dei.

22. ¶ Si quis, cùm Clericus eſſet, virilia ſibiipſi amputaverit; deponitor: homicida etenim ſuiipſius eſt.

23. ¶ Laicus, qui ſeipſum mutilavit, per tres annos à communione ejicitor: putà quia ipſe vitæ ſuæ poſuit inſidias.

24. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus in fornicatione, aut perjurio, aut furto deprehenſus; deponitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim Scriptura: Bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni conſimiliter & reliqui Clerici ſubduntor.

25. ¶ Ex his, qui cœlibes in Clerum pervenerunt, jubemus, ut Lectores tantùm & Cantores (ſi velint) nuptias contrahant.

26. ¶ Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles injuriam inferentes percutit, & terrorem ipſis per hujuſmodi vult incutere; deponi præcipimus. Nuſquam enim Dominus hoc nos docuit. Imò verò contrà, cùm ipſe percute-

retur, non repercutiebat: cùm laceſſeretur conviciis, non regerebat convitium: cùm pateretur, non comminabatur.

27. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ob certa crimina juſtè depoſitus, attingere miniſterium, quod aliquando tractaverat, præſumpſerit, omnino hic ab Eccleſia abſcinditor.

28. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus pecuniæ interventu, hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipſe, quàm qui eum ordinavit, & omnino à communione abſcinditor, quemadmodum Simon magus à me Petro.

29. ¶ Si quis Epiſcopus ſecularium magiſtratuum familiaritate uſus, per ipſos Eccleſiam nactus fuerit, deponitor: ſegregantor quoque à communione, quicunque cum ipſo communionem habent.

30. ¶ Si quis Presbyter, proprium aſpernatus Epiſcopum, ſeorſum conventicula egerit, & altare erexerit, cùm de nullo crimine Epiſcopum in pietate ac juſtitia condemnârit, deponitor, quaſi qui principatum ambiat: tyrannus enim eſt. Conſimiliter & reliqui Clerici, qui ſuum illi calculum apponunt. Laici verò à communione ſegregantor. Atque hæc poſt unam, & item alteram, ac tertiam Epiſcopi exhortationem fiunto.

31. ¶ Si quis Presbyter, aut Diaconus per Epiſcopum à communione excluſus ſit, hunc neutiquam ab alio fas eſto ſuſcipi, quàm ab eo, qui ipſum à communione excluſit: niſi fortè fortunâ Epiſcopus, qui ipſum à communione ſegregavit, defunctus ſit.

32. ¶ Nemo peregrinorum Epiſcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum ſine commendatitiis ſuſcipitor literis: & ſi eas obtulerit, attentiùs in diſquiſitionem vocantor. Et quidem ſi prædicatores pietatis fuerint, ſuſcipiuntor: ſin minùs, ubi neceſſaria ipſis ſuppeditaveritis, ad communionem & ulteriorem ipſos conſuetudinem non admittitote: multa enim per obreptionem fiunt.

33. ¶ Cujuſque gentis Epiſcopos oportet ſcire, quinam inter ipſos primus ſit, habereque ipſum quodammodò pro capite, neque ſine illius voluntate quicquam agere inſolitum: illa autem ſola quemque pro ſe tractare, quæ ad parochiam ejus, & loca ipſi ſubdita attinent. Sed neque in illa citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in Sancto Spiritu.

34. ¶ Epiſcopus extra terminos ſuos in civitatibus & regionibus ſibi non ſubjectis ordinationes facere non præſumito. Si verò præter voluntatem eorum, qui civitates illas aut regiones detinent, id feciſſe convictus fuerit, deponitor tam ipſe, quàm etiam hi, quos ordinavit.

35. ¶ Si quis ordinatus Epiſcopus miniſterium & curam populi ſibi commiſſam non ſuſceperit, hic à communione ſejunctus eſto tamdiu, donec ſuſceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem & Presbyter, & Diaconus. Si verò non præ voluntate ſua, ſed præ malitia populi non ſuſceperit, maneto ipſe quidem Epiſcopus: Clerus verò ejus civitatis à comunione ſegregator, eò quòd tam inobedientem populum non corripuerit.

36. ¶ Bis in anno Epiſcoporum celebrator Synodus: ac pietatis inter ſe dogmata in diſquiſitionem vocanto, neque non in Eccleſiis incidentes contradictiones dirimunto, ſemel quidem quartâ feriâ *a* Pentecoſtes, ſecundo duodecimâ Hyperberetei *b*.

37. ¶ Omnium rerum Eccleſiaſticarum curam Epiſcopus gerito, & eas diſpenſato, quaſi inſpectante Deo. Non licitum autem ei eſto quippiam ex iis ſibi tanquam proprium aſſumere, aut cognatis ſuis elargiri, quæ Deo dedicata ſunt. Quòd ſi pauperes illi ſint, ut pauperibus ſubminiſtrato: non tamen horum prætextu res Eccleſiæ venundato.

38. ¶ Presbyteri & Diaconi abſque voluntate Epiſcopi nihil peragunto: ipſius enim fidei populus Domini commiſſus eſt, & pro eorum animabus ab ipſo repetetur ratio.

39. ¶ Manifeſtæ ſunto privatæ res Epiſcopi: ſi modò & privatas habet: manifeſtæ item ſunto Dominicæ, ut privatas quidem res Epiſcopus, cùm moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occaſione Eccleſiaſticarum rerum intercidant res Epiſcopi, qui nonnunquam uxorem & liberos, aut cognatos, aut ſervos habet. Juſtum enim eſt apud Deum pariter & homines, ſimul ne Eccleſia per ignorationem rerum Epiſcopi damni aliquid ſuſtineat, ſimul ne Epiſcopus aut cognati ejus prætextu Eccleſiæ oblædantur: aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, ejusque mors implicetur diffamationibus.

40. ¶ Præcipimus, ut Epiſcopus res Eccleſiæ in poteſtate habeat. Nam ſi pretioſæ hominum animæ fidei ejus committendæ ſunt: multò utique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, ut illius arbitratu diſpenſentur, neque non cum timore Dei, ſummâque ſolicitudine per Presbyteros ac Diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipſe (ſi modò indiget) quantum ad neceſſarios ſuos & hoſpitio exemptorum fratrum uſus opus habet, ne quomodo ipſe poſteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinavit enim lex Dei, ut qui altari inſerviunt, de altari nutriantur: quomodo nec milites unquam ſuis annonis arma hoſtibus inferant.

41. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel deſinito, vel deponitor.

42. ¶ Subdiaconus, aut Cantor, aut Lector, qui conſimilia facit, vel deſinito, vel à communione ſejungitor. Similiter & Laici.

43. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui uſuras à mutuum accipientibus exigit, vel deſinito, vel deponitor.

44. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui cum hæreticis preces conjunxerit, duntaxat à communione ſuſpenditor. Si verò etiam ipſos tanquam Clericos aliquid agere permiſerit, deponitor.

45. ¶ Epiſcopum, aut Presbyterum, qui hæreticorum baptiſma aut ſacrificium ſuſceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conventio inter Chriſtum & Belial? aut quæ particula fideli cum infideli?

46. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, ſi eum, qui verum baptiſma habeat, iterùm baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponitor, ut qui crucem & mortem Domini derideat: neque diſcernat veros Sacerdotes à Sacerdotibus impoſtoribus.

47. ¶ Si quis Laicus, cùm ſuam à ſe uxorem abjicit, alteram duxerit, aut ab alio dimiſſam; à communione ſegregator.

48. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, ſecundùm ordinationem Domini non baptizaverit in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ſed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor.

49. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter in una initiatione non tres immerſiones, ſed unam duntaxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: ſed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.

50. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quivis omnino de ſacerdotali conſortio, nuptiis, & carnibus, & vino abſtinuerit, non propterea quò mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, ſed propter abomina-

---

a *al. hebdomade.* b *Hyperberetæus apud Aſiæ populos & Macedones October græcè dictus.*

abominationem, oblitus, quòd omnia pulchra valdè, & quòd maſculum & fœminam Deus creavit hominem, ſed diffamationibus laceſſens creationem Dei, vocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Eccleſia rejicitor. Conſimiliter Laicus.

51. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter eum, qui à peccato revertitur, non recipit, ſed rejicit, deponitor, eò quòd Chriſtum offendat, qui dixit, ob unum peccatorem, qui reſipiſcat, gaudium oboriri in cœlo.

52. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus carnibus & vino feſtivis diebus non utatur, idque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis, deponitor, tanquam qui cauterio notatam habet conſcientiam, & multis auctor ſit offendiculi.

53. ¶ Si quis Clericus in caupona cibum capere deprehenſus fuerit, à communione excluditor: excepto tamen eo, qui neceſſariò in itinere in commune divertetit hoſpitium.

54. ¶ Si quis Clericus Epiſcopum contumeliâ affecerit, deponitor: Principi enim populi tui non maledices.

55. ¶ Si quis Clericus contumeliâ affecerit Presbyterum, aut Diaconum, à communione ſegregator.

56. ¶ Si quis mancum, aut mutum, ſurdumvé, aut cæcum, aut eum, cui vitioſus inceſſus eſt, ſubſannaverit, communione privator. Conſimiliter & Laicus.

57. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, qui negligentiùs circa Clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit, à communione ſegregator. Si verò in ea ſocordia perſeveraverit, deponitor.

58. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, Clerico ex inopia laboranti neceſſaria non ſuppeditaverit, à communione rejicitor: ſin perſeverat, deponitor, ut qui fratrem ſuum necaverit.

79. ¶ Si quis falsò inſcriptos impiorum libros, tanquam ſacros in Eccleſia ad populi & Cleri corruptionem publicaverit, deponitor.

60. ¶ Si accuſatio contra fidelem inſtituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & convictus fuerit, in Clerum non perducitor.

61. ¶ Si quis Clericus per metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel Hæretici negaverit, ſi quidem nomen Chriſti, ab Eccleſia rejicitor: ſi verò nomen Clerici, ddponitor: pœnitentiâ tamen ductus, ut Laicus recipitor.

62. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex Sacerdotali conſortio comederit carnes in ſanguine animæ ejus, aut à beſtiis abreptum, aut ſuffocatum, deponitor: hoc enim lex prohibuit. Sin verò Laicus fuerit, à communione excluditor.

63. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus, ſynagogam Judæorum, aut Hæreticorum conventiculum ingreſſus fuerit, ut preces cum illis conjungat, deponitor, & à communione ſecluditor.

64. ¶ Si quis Clericus in concertatione aliquem pulſaverit, & uno ictu ac pulſatione interemerit, deponitor propter temeritatem ſuam. Sin verò Laicus ſit, arcetor à communione.

65. ¶ Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, uno ſolo dempto, jejunare deprehendatur, deponitor: ſin Laicus, à communione ejicitor.

66. ¶ Si quis virginem ſibi non deſponſatam admotâ vi detinet, à communione ſuſpenditor. Non licitum autem eſto ei aliam ducere: ſed eam detineto, quam ſolicitavit, quamvis paupercula ſit.

67. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſecundam ab aliquo ordinationem ſuſceperit, deponitor tam ipſe, quam qui ipſum ordinavit: niſi fortè conſtet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui enim à talibus baptizati, aut ordinati ſunt, hi neque fideles, neque Clerici eſſe poſſunt.

68. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor ſacram Quadrageſimam Paſchæ, aut quartam feriam, aut Paraſcevem non jejunaverit, deponitor: præterquam ſi imbecillitate impediatur corporis. Sin Laicus ſit, communione privator.

69. ¶ Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex Clericorum conſortio cum Judæis jejunaverit, aut communem feſtum diem cum ipſis egerit, aut lautia feſti, nempe azyma, aut aliud hujus generis, ab eis ſuſceperit, deponitor: ſi Laicus ſit, à communione ſegregator.

70. ¶ Si quis Chriſtianus oleum ad ſacra gentilium, aut in ſynagogam Judæorum in feſtis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

71. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus ceram aut oleum ex ſancta ſubripiat Eccleſia, à communione ſejungitor.

72. ¶ Vas aureum & argenteum ſanctificatum, aut velamen linteumvé, nemo ampliùs in ſuos uſus aſſumito, iniquum enim eſt. Cæterùm ſi quis deprehenſus fuerit, excommunicatione mulctator.

73. ¶ Epiſcopum de aliquo per fide dignos accuſatum homines, ab Epiſcopis vocari neceſſarium eſt. Et ſiquidem comparuerit, & confeſſus convictusvé fuerit, cenſura irrogator Eccleſiaſtica. Si verò vocatus non obtemperaverit, ſecundâ quoque vice vocator, miſſis duobus ad ipſum Epiſcopis. Quòd ſi per contumaciam ne ſic quidam comparuerit, Synodus ſuam contra ipſum pronunciato ſententiam, ne quid tergiverſando, detrectandoque judicium lucrifacere videatur.

74. ¶ In dictionem teſtimonii contra Epiſcopum hæreticus non admittitor: ſed neque fidelis, ſi ſolus ſit. In ore enim duorum aut trium teſtium conſiſtet omne dictum.

75. ¶ Item non oportet Epiſcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim Eccleſiam Dei conferre debet in hæredes. Enimverò ſi quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio: ipſe autem excommunicatione percellitor.

76. ¶ Si quis oculo defectus, aut obtuſo crure exiſtat, & dignus ſit, Epiſcopus efficitor: non enim mutilatio corporis ipſum polluit, ſed inquinatio animæ.

77. ¶ Qui verò mutus, ſurdusvé, & cæcus eſt, Epiſcopus non efficitor, non quia olæſo corpore eſt, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur munia.

78. ¶ Si quis dæmonem habeat, Clericus non efficitor: ſed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò recipitor: & ſi dignus fuerit, efficitor.

79. ¶ Qui ex vita gentili advenerit, & baptizatus eſt, aut ex converſatione prava, eum juſtum non eſt protinùs promoveri in Epiſcopum. Injurium enim eſt, eum qui non priùs ſpecimen & documentum de ſe præbuerit, aliorum doctorem exiſtere, niſi alicubi dono divinæ gratiæ hoc fiat.

80. ¶ Dicimus, quòd non oporteat Epiſcopum, aut Presbyterum publicis ſe adminiſtrationibus immittere: ſed vacare, & commodum ſe exhibere uſibus Eccleſiaſticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim poteſt duobus dominis ſervire, juxta præceptum Dominicum.

81. ¶ Servi ſi in Clerum promoveantur circa dominorum voluntatem, hoc ipſum operatur redhibitionem. Si quando verò ſervus quoque gradûs ordinatione dignus videatur (qualis & noſter Oneſimus apparuit) & Domini conſenſerint, manuque emiſerint, & domo ſuâ ablegaverint, efficitor.

82. ¶ Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui militiæ vacaverit, & ſimul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem Sacerdotalem, deponitor. Quæ enim Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.

83. ¶ Quiſquis Imperatorem aut Magiſtratum contumeliâ affecerit, ſupplicium luito, & quidem ſi Clericus ſit, deponitor: ſi Laicus, à communione removetor.

84. ¶ Sunto omnibus vobis, Clericis ſimul & Laicis, venerandi ac ſacri libri: Veteris quidem Teſtamenti, Moiſis quinque; Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jeſu filii Nave unus. Judicum unus. Ruth unus. Regnorum quatuor. Derelictorum ex libro dierum, duo. Heſter unus. De Machabæorum geſtis, tres. Job unus. Pſalterium unus. Salomonis tres; Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum. Prophetarum duodecim. Unus Eſajæ. Hieremiæ unus. Ezechiel unus. Daniel unus. Inquiritor autem à vobis extrinſecùs, ut adoleſcentes veſtri addiſcant item Sapientiam eruditi Syrach. Noſtra verò, hoc eſt, Novi Teſtamenti; Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli epiſtolæ quatuordecim. Petri epiſtolæ duæ. Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Clementis epiſtolæ duæ; & Præceptiones, quæ vobis Epiſcopis per me Clementem in libris octo nuncupatæ ſunt: quas omnibus publicare non oportet, ob quædam arcana, quæ in ſe continent. Et Actiones noſtras Apoſtolorum.

FINIS APOSTOLORUM CANONUM
Gregorio Holoandro interprete.

IMMORTALI DEO IMMORTALES GRATIAS.

QUANDO OMNES PASSIM LOQUUNTUR ET DELIBERANT OPTIMUM A MUTIS ET MORTUIS CONSILIUM EST; HOMINES QUOQUE SI TACEANT, VOCEM INVENIENT LIBRI. ET QUÆ NEMO DICIT PRUDENS ANTIQUITAS SUGGERIT.

APPENDIX SYNOPSEOS HISTORICÆ VIRORUM CLARORUM,

Qui præter Gratianum Canones & Decreta Eccleſiaſtica collegerunt & digeſſerunt.

E' GRÆCIS.

SABINUS Heracleæ Thraciæ Macedonianus Epiſcopus, cujus Socrates meminit *lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 5. & lib. 2. cap. 11.*

Conſtantius cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν Patriarcha Conſtantinopolitanus, Juſtiniani Imperatoris temporibus, collectos Apoſtolorum & Synodorum Canones in capita 50. Turrian. 706. 1006.

Alexius Ariſtenus.

Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus ſub Michaële Theophili filio. Zonar. *tom. 3. num. 130. & ſeq.* edit. Tilii Pariſ. Agilæi Baſil.

Theodorus Balſamon, Diaconus magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Chartophylax primus Blachernorum, poſt Antiochenus Patriarcha. Nicetas *lib. 11. de Iſaaco Angelo, pag. 201.*

Joannes Scholaſticus, Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Joannes Zonaras.

Matthæus Blaſtares Monachus, cujus eſt Syntagma ſacrorum Canonum, lib. VI. exemplar eſt in Bibliotheca Reginæ Gall. Matris, *in fol. n. 2. 4. & 24. & in 4. n. 2. 3.*

Conſtantinus Harmenopolus, Judex Theſſalonicenſis.

Arſenius Monachus, Conſtantinopolitanus Patriarcha factus ſub Theodoro Laſcare Juniore.

Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, cujus eſt Collectio ex Synodis in Bibliotheca Reginæ Matris, *in 4.*

Pſellus, cujus eſt Synopſis Nomocanonis verſibus politicis: præfixa latinè *tom. 1. Concil.* Ibidem Conciliorum volumen *in fol. n. 3. 20. & in 4. n. 66.* Δόγματι καὶ Epiſtolæ PP. Cedren. 373. Κανόνες τῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἔνια τῶν πατρικῶν αὐτῶν, in Bibliotheca Reginæ Matris, πατρικὰ τῆς ἐν Περσίδι συνόδου καὶ περὶ τῶν ἄλλων συνόδων. *ibid.*

De Decretalibus Epiſtolis Pontificum. Euſebius *lib. 3. Hiſt. cap. 12.* Epiphan. *hæreſ. 30.*

E' LATINIS.

INcertus quidam, cujus priſca illa Canonum Græcorum translatio fuit, quam Dionyſius Exiguus confuſionis arguit.

Fulgentius Ferrandus, Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconus, cujus Gratianus meminit *diſt. 63.* vixit circa tempora Anaſtaſii Imperatoris. Titulus libri eſt in veteri exemplari, *Breviatio Canonum:* edita ann. 1609. ex Bibliotheca inſignis Eccleſiæ Trecenſis poſt veterem codicem Canonum Eccleſiæ Romanæ.

Dionyſius Scytha Monachus, qui & Abba & Exiguus dicitur, ſub Juſtiniano Imperatore Stephani Salonitani Epiſcopi hortatu priſcæ translationis confuſione offenſi, Canones qui dicuntur Apoſtolorum, Regulas etiam Nicænæ Synodi, omniumque deinceps Conciliorum, ſive quæ ante eam, ſive quæ poſteà factæ ſunt uſque ad Conſtantinopolitanum, & Pontificum ſub ordine numerorum à primo capitulo uſque ad CLXV. ſicut in Græca auctoritate habebatur, digeſſit & interpretatus eſt: quibus etiam Calchedonenſis Concilii decreta ſubjecit, quem Græcorum Canonum finem eſſe ait: & ne quid deeſſe videretur, addit quoque Sardicenſis Concilii atque Africani ſtatuta, quæ latinè edita erant. Vide Caſſiodorum *lib. Divinar. Inſtitut. cap. 23.* & Dionyſii Præfationem.

Incertus, cujus Collectionis exemplaria duo ſunt in Bibliotheca Eccleſiæ Bellovacenſis. Tertium habuit Franciſcus Pithœus Pariſin. hoc titulo: *Continet codex iſte Canones Eccleſiaſticos & Conſtituta Sedis Apoſtolicæ:* incipit autem à Canonibus Nicæni Concilii, quibus admiſta ſunt quædam Sardicenſis Synodi capitula cum præfatione & expoſitione fidei. Sequuntur Canones Carthaginenſis Synodi, Anquiritanæ, Cæſarienſis, Gangrenſis & aliarum plurium, inſertis Pontificum Romanorum Epiſtolis à temporibus Innocentii ad S. Leonem, cujus . . . . . Epiſtola 98. ad Porum Beneventanum Epiſcopum eam Collectionem claudit: quæ non iiſdem omnino interpretationibus Græcorum Canonum quibus illa ſuperior, quæ Canonum Corpus dicta; ſed magis Dionyſii Exigui, nec tamen ſemper uſa eſt.

Incertus, cujus eſt illa Collectio, quæ *Nucleus Canonum* à quibuſdam, & *Corpus Canonum* appellatur à Nicolao I, & Leone IV. *can. ſi Romanorum. diſt. 19. & can. de libellis. diſt. 20. & cap. 2. de præbend. extr.* Ea continet Conciliorum Canones eoſdem omnino, quos habet Græcorum Nomocanon, ſive Collectio illa Lutetiæ edita anno 1540. præterquam quòd Græci ſuæ inſeruerunt Synodum Carthaginenſem, cui Beatiſſimus Cyprianus interfuit, quam Latinorum Corpus non admiſit; ſed habet præterea Romanorum Pontificum Epiſtolas quaſdam à Siricio ad Gregorium juniorem. Eſt Dionyſii Exigui.

Quarum omnium loco Græci Archiepiſcoporum .... Greek ſive Patriarchica itemque Encyclias Epiſtolas & reſponſa, ſententiaſque poſuerunt. Videatur Canon 2. Synodi Conſtantinopolitanæ ſextæ vel potiùs ...... ſcript.... circa annum CHriſti D. CC. VII. *tom. 2. Concil. pag. 1038.* Editum eſt Corpus illud Canonum à Joanne Wendelſtino Moguntiæ anno M. D. XXV. ſatis emendatè ex veteribus codicibus, niſi quòd in Africano Concilio quædam tranſpoſita ſunt. In Indice, qui præfixus eſt collectioni Burchardi .... Carnot. *ex ipſo Nucleo Canonum, quod à quibaſdam Corpus Canonum vocatur.* Miſſum exemplar ab Hadriano Papa ad Carolum Magnum Regem Francorum teſtatur Acroſtichis verſuum quorundam politicorum, qui in veteribus Codicibus præfixi ſunt hoc tenore, *Domino excell. filio Carolo Magno Regi Hadrianus Papa.* Cæterum poſteriorem eſſe illam Collectionem Dionyſianâ illud argumento eſt, quòd Canones, qui Apoſtolici dicuntur, L. ex ejuſdem Dionyſii interpretatione habet; reliquorum alia translatio eſt.

Creſconius ſive Criſconius ad Liberinum ſive Liberium Pontificem ea Collectione, cui in veteri exemplari titulus eſt, *Concordia libri Canonum* : in qua & illo Corpore Canonum uſus videtur uſque ad tempora Gelaſii.

Martinus Gallicienſis Bracarenſis Epiſcopus Capitula ex Orientalibus Synodis collegit, quæ in Synodo Bracarenſi II. probata ſunt. Citantur à Gratiano his titulis *ex Synodo Martini Papæ, ex Concilio Martini Papæ, ex Synodico....* Eſt & aliud Concilium Martini II. Papæ Romæ habitum contra Monothelitas anno 662. cujus meminit Beda *lib. 4. Hiſtor. Angl. cap. 17.* citantur in ordine celebrandi Concilii apud Ivonem Carnotenſem, *part. 4. c. 246.* & apud Burchardum in fine ex Synodo Salegonſtandienſi, aut potiùs ex Concilio Toletano IV. Vide Ambroſium Moral. *lib. XI.* Hiſtor. Hiſpan. *cap. 4. fol. 6. verſ. & lib. XII. cap. 24. fol. 127.* Greg. Turon. *lib. 5. Hiſtor. cap. 257. & de Virtutibus ſancti Martini cap. 11.* Item vid. Toletanum Concilium X. *tom. 2. Concil. pag. 877.* edita ſunt *tom. 2. Conc. à pag. 749.*

Hadrianus PP. Ingelranno Mediomatricum Epiſcopo negotii cujuſdam causâ Romam profecto Capitula quædam dederat ex Græcis Latiniſque Canonibus collecta, quæ edita ſunt *tom. 3. Conc. pag. 252.* Ea verò Hincmarus illo cap. 24. non omnino recipit ut authentica.

Iſidorus Mercator, cujus librum collectarum Epiſtolarum ſive Collectarium de canonibus, de Hiſpania allatum, Riculphus Moguntinus Archiepiſcopus, circa annum 830. ſub Karolo Magno & Ludovico in hujuſmodi, ſicut & in Capitulis Regum ſtudioſus obtinuit, & Galliæ Germaniæque regiones de illo repleri fecit, ut Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus ſcribit in libro contra Hincmarum Laudunenſem *cap. 24.* ubi non plenam fidem ei Collectioni tribuere videtur. Sed nec Epiſtolæ Damaſi nomine præfixæ: quod quidem aliud Hincmari judicium ex ejus libro de variis Capitulis Eccleſiaſticis præfert *lib. 5. de Canonib. Apoſt. cap. 23.* Sigebert. *in libro de Scriptorib. Eccleſiaſt.* Iſidoro Juniori Hiſpalenſi Epiſcopo tribuit librum Eccleſiaſticorum dogmatum & de Eccleſiaſticis officiis ad Fulgentium, qui videntur diverſi ab ea Canonum collectione: & verò Braulo ipſe Cæſar-Auguſtus Epiſcopus inter Iſidori Hiſpalenſis ſcripta, quæ ipſe elogio ad ejus librum de Illuſtribus Scriptoribus ſubjecit, ejuſmodi Collectionis non meminit. Illud quoque notatione dignum eſt, in vetuſtiſſimo exemplari ejus Collectionis, quod eſt in Bibliotheca Eccleſiæ Bellovacenſis, Iſidori nomen non præferri, ſed nec in ea inſertas eſſe Epiſtolas quæ Siricii PP. tempora præcedunt, ſed Apoſtolorum Canonibus ſtatim ſubjici Nicænos..... Synodorum quæ extant in Iſidori decreto, jam olim non ſemel Lutetiæ editi.

Theodorus Tharſenſis natione, Archiepiſcopus Cantuarienſis factus ab Vitaliano PP. & in Angliam miſſus, Beda ſcripſit Pœnitentiale, Paul. Diac. *lib. hiſtor. Lang. c..* Ivo *part. 4. cap. 146.* Amalar. *lib. 4. cap. 41.* quod citatur ex Concilio Hybernenſi *in can. Presbyter. diſtinct. 82.* eſt ex Theodori Epiſcopi Hybernenſis pœnitentiali in Polycarpo, quod Beda ex Romano veteri auxit.

Iſaac Epiſcopus Lingonenſis ſub Karolo Magno.

Chrodegandi Metenſis Epiſcopi parvum Decretum, pro reformatione Cleri, notis ſcriptum, ſub Pipino Rege, in Bibliotheca Joannis Tilii *in 4.*

Algarius Epiſcopus Cameracenſis ſcripſit ad Ebonem Archiepiſcopum Remorum libros quatuor Pœnitentiales ſecundùm Decreta Canonum: meminit Floard. *in vita Abonis,* & Sigebert. Gemblac. *de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cap. 123.*

Florus Magiſter ſub Carolo Calvo collegit locos communes ex Canonibus & ſcriptis Sanctorum Patrum & Codicis Theodoſiani Breviario de Epiſcopis & Hæreticis: Exemplar eſt in Bibliotheca Sancti Benigni Divionenſis. Flori Epiſtola ad Synodum Cariſiacenſem & Theodonis Villæ contra Amalarium Lugdunenſem, & uno opere........ & ordine.

Extant paſſim & incerti Collectoris libri tres Pœnitentiales, ex Synodis & Epiſtolis, Sententiiſque Sanctorum Patrum.

Herardus Presbyter, poſteà Turonenſis Archiepiſcopus, ſcripſit Collectionem Capitulorum CXLI. ex Synodis anno DCCCLVIII. Ordinationis ſuæ III. Quæ in Synodo Diœceſis ſuæ legi juſſit XVII. Junii, ex Bibliotheca Eccleſiæ Andegavenſis.

Magnentius Rabanus Maurus Archiepiſcopus Moguntinenſis ſcripſit Pœnitentialem librum ſub Karolo Calvo ex Canonibus & Epiſtolis decretiſque Pontificum, uſus non tantùm Theodori & Bedæ Romanoque Pœnitentiali, ſed & Iſidori Mercatoris collectione.

Hincmari Remenſis liber de Synodis, qui citatur à Franciſco Turriano, & Recognitoribus Decreti Romani, à Pith. non viſus eſt, & veretur ne ſit caput XXIII. ejuſdem Hincmari adversùs Hincmarum Laudunenſem, in quo de Conciliorum Canonibus & Decretis, Epiſtoliſque Pontificum agit.

Rutgerus Treverenſis Epiſcopus, Ratbodi ſucceſſor, circa annum Chriſti 917. Decretorum librum collegit, quem in Synodo à Suffraganeis ſuis comprobari curavit. Trith. in Chron. Hiſaurg.

Burchardus qui & Brocardus in vet. exempl. Tricaſſ. & Carnot. itemque Gratiano *diſt. 73. & Pontific.* in Collect. 1. Decretal. *pag. 62. 66. 69. 79.* ex Monacho Lobienſis Cœnobii Ordinis Sancti Benedicti Wormatiæ Wangionum Epiſcopus, Walterio Spirenſe Epiſcopo adjuvante & Brunechone Præpoſito ſuggerente, Magiſtro ſuo Otberto Abbate doctiſſimo collaborante, ut Sigebertus notat in Chronico ad annum 1008. Collectarium ſive Corpus Canonum, vel ut idem Sigebertus *lib. de Scriptorib. Eccleſiaſticis* appellat *c. 142*............ Volumen, quod à nomine ipſius *Burchardus* denominatur, multo ſtudio compoſuit: quod teſtimoniis omnium authenticorum Conciliorum, & Decretis Romanorum Pontificum, & ſententiis omnium penè Catholicorum Patrum auctorizavit, ex quo adhuc omnium Conciliorum Decreta auctorizantur. De eo Bruſch. in Catalogo Epiſcop. Wormat. *fol. 110.* Obiit XIII. Cal. Septemb. anno Domini M. XXV. Ejus etiam lex familiæ edita eſt Coloniæ cum ipſius Decreto, quæ in Pariſ. deeſt. Utraque verò excerptio tantùm eſt XII. librorum, ſive tomorum Burchardi, in libros tamen diviſa XX. Surius XVI. tantùm habuit, quibus in Conciliorum editione utitur ſub hoc titulo ex codice XVI. librorum. Exemplar vetuſtiſſimum Burchardi in Bibliotheca Eccleſiæ Carnotenſis, Tricaſſinæ, Veſuntinæ, Burdigalenſis.

Anſelmus

Anſelmus Lucenſis, quem Joannes Micrologi ſcriptor *cap.17.* Beatum vocat, vixit ſub Gregorio VIII. cujus cooperator fuiſſe dicitur circa annum Chriſti M. Lxxx. Ejus meminit Sigebert. *c.162. lib. de Scriptorib. Eccleſiaſtic.* & ſcripta recenſet, inter quæ nulla canonum Collectionis mentio.

Deusdedit Presbyter, S. R. E. Cardinalis titulo Eudoxiæ ab Hildebrando factus, juſſu Victoris Papæ III. canonum volumen, ut Platina ait, in ordinem redegit circiter annum M. Lxxxvii. Ejus in quibuſdam Bibliothecis extant libri quatuor de rebus Eccleſiaſticis. Hunc quidam Burchardi breviatorem dixerunt : malè. Vidit Pith. aliquando exemplar hujus Collectionis in Bibliotheca Dominicanorum Valentin. Canarum in libros diſtinctum, continens multa ex Rom. Eccleſiæ ſcriniis, quæ Burchardus non viderat.

Ivo ex Præpoſito Monaſterii S. Quintini Belvacenſis ab Urbano Papa conſecratus Epiſcopus, circa annum M. XCII. ſcripſit excerptiones Decretorum; ſic enim vocat *Epiſt.49. & 81.* quarum præfationem ineptè inter Hildeberti Cenomanenſis Epiſtolas inſertam vidit Pith. necmagis aptè inter ipſius Epiſtolas. Appendix Sigeberti Decreta Ivonis appellat. Alii magnum Decretum inſcribunt. Credit Pith. ad differentiam ejus, quod Hugonem Catalanum, ſive Catalaunus ſit, breviaſſe Jacobus Bregomas auctor eſt circa annum M. c. quod Panormiæ ſive Pannomiæ titulo pridem editum erat. Magnum illud publicavit Joannes Molinæus Gandavi 1561. *in fol.* De Ivone Sigebertus anno 1114. *pag.180.* Vincentius Belvacenſis *lib.26. c.51.* Antonius Flor. *2.parte Chron. tit.15. c.16.* Exemplar eſt in Bibliotheca S. Victoris Pariſ.

Gregorius Presbyter, Polycarpi Auctor, unde Polycarpus ipſe dicitur.

Sicardus Cremonenſis.

Gratianus Claſſenſis Etruſcus, Monaſterii Sanctorum Peroculi & Felicis Bononiæ Monachus, Ordinis S. Benedicti, cujus collectio in vet. Exempl. ſic inſcribitur: *Concordia diſcordantium Canonum.* Henricus de Gandavo *cap.49. de Scriptorib. Eccleſiaſtic.* Decreta vocat. Ejus meminit Conradus à Liechth. ſub Lothario Saxone. Antonin. *Summ. Theolog. part.4. tit.12. c.8. & part.3. Summ. hiſt. tit.18. cap. 66.* Joan. Trith. *lib. 2. de Vir. Illuſtrib. Ordin. Sanct.Benedict. cap.113.* Aventin. Annal. Bo. *lib.6. pag.624.* Vincent. Belvac. *lib.23. cap.31. & lib. 24. cap. 84.* Felin. Sand. *in c. ex parte 1. num.43. de reſcript.* Gloſſ. in ſumm. *13. diſtinct.* & in ſumma *diſtinct.18.* Item *in cap. ſicut Chriſtus 1.q.1. Gloſſ.2.* Hoſius Cardinalis *lib.2. de legitimis Judiciis rerum Eccleſiaſticarum.* Didacus Covarruvias Epiſcopus Segobienſis *lib.4. variar. Reſolut. & alib.*

Huic Gratiani Collectioni, ait Antonius Auguſtinus Terraconenſis Archiepiſcopus, Cotta Palea diſcipulus dicitur aliquot addidiſſe capita, quibus ipſius Paleæ nomen adſcriptum eſt. Ejus meminit Alexander Immola *in rubric. de Verbor. obligat.* & Jaſon idem *in Proœm. de actionib.* Joan. Andr. *in addit. ad Speculator. tit. de Diſputation.& Allegationib. ad finem.* Alexandrin. *in proœm. Decret.* Alii putant *Paleæ* nomen præpoſitum antiquioribus Canonibus & Decretis, ut in libris Βασιλικ. Παλαιὸν, pro veteri Interprete, ut *in cap.1. de deſponſat. impub.* quod eſt Hormiſdæ.

Guido Perpinianus Catalanus Carmelita correctorium Decreti lib. 3. ſub Joann. XXII. ſcripſit Joann. Trithem.

Bernardus Circa, Papienſis Præpoſitus, dein Epiſcopus Faventinus Decretales Epiſtolas Pontificum Romanorum & Conciliorum capita quædam collegit uſque ad annum M. c x c. Hæc eſt, quæ prima collectio appellatur : in qua ſunt quædam ex corpore Canonum in Novellis VI. *cap.2. tit.de Præbend.*

Gilbertus, Alanus ; poſt hos Joannes Walenſis, Volaterranus, qui Gilberto & Alano ſecundæ compilationis nomen laudemque præripuerunt.

Bernardus Major, Compoſtellanus Archidiaconus, ex Regeſtis Innocentii III. cujus Romanam, ſic appellat, compilationem : Petrus Beneventanus Notarius recognovit circa annum Chriſti M. c c x.

Innocentius III. ex Concilii Lateranenſis, quod & generale Concilium plenumque abſolutè dicitur, Decretis & ſuis reſcriptis an. M. c c x v.

Has quatuor collectiones edidit Antonius Auguſtinus Epiſcopus Ilerdæ, an. 1576.

Tancredus, Bononienſis Archidiaconus, Honorii III. Novellas ſive Extravagantes collegit, quæ & integræ reperiuntur.

Raymundus de Penna Forti, natione Catalanus, Ordine Dominicanus, Gregorii IX. Capellanus, libros quinque Decretalium ab Alexandro III. in quo deſierat Gratianus, ex Superioribus collectionibus compilavit, ſervato temporum ordine, qui in antiqua collectione neglectus fuerat : digeſſitque in ea forma, quâ hodie utimur, circà annum Chriſti 1230. Sepultus eſt in conventu Barcinonenſi. Vide Albericum de Roſat. *in dict. Electio Imperat.* Matth. Paris *in Hiſtor. Angl. fol.158. & ſeq.* In eos libros Bernardus de Botono Parmenſis, Canonicus Bononienſis, & Decretorum Doctor, Apparatum ſcripſit; Vincentius Gloſſas.

In his Decretalibus, quæ citantur ex Regeſto Gregorii, non ſunt ex illius Magni Epiſtolis, quæ & hoc nomen præferunt, ſed alterius poſterioris : nam unusquiſque Regeſta ſua per annos Pontificatûs digeſta habuit, quæ operæ pretium eſſet excutere. Eſt Innocentii III. ſi bene memini Regeſtum in Bibliotheca Collegii Fuxenſis Toloſæ. Erant & multa Avenioni, juſſu Gregorii XIII. tranſlata Romam.

Bonifacius Octavus librum ſextum Decretalium circa annum 1299. ex conſtitutionibus & reſcriptis Gregorii IX. & X. Innocentii IV. Alexandri, Urbani, Clementis, Nicolai III. & ſuis collegit per Ricardum de Malumbris. Albert. de Roſat. *initio Lecturæ in primam partem Digeſtorum.* Publicavit, non per omnia à .... receptus, maximè in iis quæ ſunt ipſius Bonifacii, quem ſibi parum æquum fuiſſe ea gens putavit.

Clemens PP. V. Vaſco, poſt Concilium Viennenſe Kalend. Octobr. ann. M. c c c x i. celebratum conſtitutionum librum unum colligi fecit, quem Septimum Decretalium dici voluit, ex Bernard. Guidon. eum publicavit xii. Kalend. April. Sancti Benedicti Feſto die anno M. c c c x i i i. in caſtro de Montibus non longè à Carpentoracte in Conſiſtorio ſuo, & cùm obiiſſet xxxi. ejuſdem menſis die, à Joanne PP. XXII. poſteà publicatus eſt anno M. c c c x i i i. menſe Novembri Clementinarum titulo : in quas & in Sextum Gloſſas ſcripſit Joannes Andreas Bononienſis, diſcipulus Guidonis de Aborſio Archidiaconi Bononienſis, anno M. c c c x x v.

Extravagantes, quæ extra corpus collectionum canonum & Decretorum quaſi vagantur, ut Novellæ Imperatorum, *diſtinct.19. c.ſi Roman.* uſque ad annum 1. Xiſti, id eſt, M. ccccLxxvii. à diverſis collectæ ſunt. Joannis PP. XXII. libris tribus collectæ leguntur cum Apparatu & Gloſſis D. Jeſſelini, ſive Zenzelini de Caſſaliis Juris Canonici Doctoris ad Arnaldum tituli Sancti Euſtachii Cardinalem Diaconum. In reliquas Gloſſas ſcripſit Joannes .... Picardus Cardinalis tituli SS. Marcelli & Petri, qui fortaſſis & collegit : ſcripſit & Joannes Franciſcus de Pavinis & Guillelmus de Montelauduno.

Collectio diverſorum conſtitutionum & literarum Romanorum Pontificum à Gregorio VII. id eſt ab anno 1073. uſque ad Gregorium XIII. Romæ apud heredes Antonii Bladii 1583.

Canonum

Canonum libri à Chilperico Rege ad Epiſcopos miſſi meminit Gregorius Turonenſis *lib.5.Hiſtor.Francor.cap.18.* quem oportuiſſe ſuperaſſe annum Chriſti DC.

Gallicani Canones in Epiſtola Hormiſdæ apud Gratianum *diſtinct.50.c.ſi quis 50.* intelliguntur Arauſicani Concilii *can.33.* ſed & Eliberitani *can.33.* quod ...... Gallicum videtur.

De Libris, qui Pœnitentiales dicuntur, vide *cap.38.* Synodi Cabillonenſ. & *cap.22.* Turon. Synod.

Pœnitentiale Theodori Græci à Vitaliano PP. in Angliam miſſi, cum Adriano Abbate, & Cantuarienſis Epiſcopi ordinati.

Bedæ Anglo-Saxonis, qui Venerabilis dictus eſt.

Magnentii Rabani Mauri.

Romanorum, quod Burchardus collectioni ſuæ inſeruit.

Antonius Auguſtinus collegit & edidit Venet. *in 4.* an. 1584.

Algarii Cameracenſis Epiſcopi ad Ebonem meminit Sigebert. *de Scriptorib. Eccleſiaſtic. cap. 123.* & Floardus *in hiſtor. Pontific. Roman.*

Gregorii III. PP. nomine editum tom VI. Biblioth. SS. Patrum *pag. 603.* videtur tamen poſterioris Scriptoris.

Eugenii PP. Canones Pœnitentiales in Bibliotheca Joannis Tilii M. S. fol. *num.356.*

Roberti de Sancto Victore, cujus exemplaria ſunt in Bibliotheca ejuſdem Monaſterii Pariſienſis, meminit Nicolaus de Cuſa *Epiſt.7.* ad Bohemos *pag.854.*

Joannes Saliſberienſis Britannus *lib. 8. Policrat. c.23.*

Alios vidit Pith. Gall. qui libros Legis deputant igni; nec ſcindere verentur, ſi in manus eorum Jura pervenirent aut Canones.

Tempore Regis Stephani à regno juſſæ ſunt exulare leges Romanæ, quas in Britanniam Dominus Venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis adſciverat. Ne quis etiam libros retineat edicto Regio prohibitum eſt, & Vicario noſtro indictum ſilentium. Comment. Foreſcut. *c.33.*

.... Beccenſis Abbatis. Matth. Paris 103.

Beda *lib. 2. Hiſtor. Angl. cap. 5.* apud Ivonem *part. 4. c. 175.*

Gratiani Decreto recenſendo, anno ſcilicet 1582. adfuerunt.

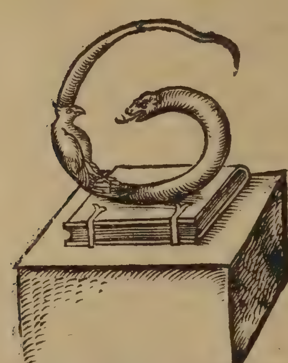
Illuſtriſſimus Cardinalis Caraffa.
Franciſcus Turrianus, poſteà Jeſuita.
Petrus Diaconus, Presbyter Hiſpanus.
Flaminius Nobilius, Theologiæ Doctor, cui Annotationum cura mandata eſt.
Hieronymus Pariſetus, Juris Canonici Doctor in Studio Rom.
Lalenus Salemius Viterbienſis, annos natus LXXV.
Morinus Gallus.

Septimi Decretalium Compilationi deputati fuerant à Sixto PP. V. an. 1588.

Dominicus Cardinalis Pinellus.
Hyppolitus Cardinalis Aldobrandinus.
Hieronymus Cardinalis Pinellus.
Lucius Sanus, Epiſcopus Rupanus.
Seraphinus Olivarius, Rotæ Auditor.
Laurentius Blancherus, Rotæ Auditor, & ejus in Galliam profecti loco Hieronymus Pamphilius Auditor & ipſe.
Franciſcus Pegna, Rotæ Auditor.
Pompeius Arreſtinus, Advocatus Conſiſtorialis.
Julius Cæſar Ottinellus, Secretarius Congregationis.

FINIS
DECRETI GRATIANI.

SOLI DEO GLORIA.

D. GREGORII PAPÆ IX.

DECRETALES

SUÆ INTEGRITATI RESTITUTÆ ET NOTIS ILLUSTRATÆ.

Tomus Secundus.

OPUS EMENDATISSIMUM.

CUM PRIVILEGIO GREGORII XIII.
Pontif. Maxim. & aliorum Principum.

COLONIÆ MUNATIANÆ,

M. DC. XCV.

RUBRICÆ DECRETALIUM JURIS CANONICI.

LIBRI I. DECRETALIUM GREGORII IX.

	In VI. Lib. I.	In Clement. Lib. I.	In Extr. Joann. XXII.	In Communibus Lib. I.
TIT. 1. DE *a* Summâ Trinitate & Fide Catholica.	T. 1	T. 1		
2. De Conſtitutionibus.	2			
3. De Reſcriptis.	3	2		T. 1
4. De Conſuetudine.	4			
5. *b* De Poſtulatione Prælatorum.	5			2
6. De Electione & Electi Poteſtate.	6	3	TIT. 1	3
7. De Translatione Epiſcopi.				
8. De Auctoritate & Uſu Pallii.				
9. *c* De Renuntiatione.	7	4		
10. De Supplenda negligentia Prælatorum.	8	5		
11. De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.	9			
12. De Scrutinio in Ordine faciendo.				
13. *d* De Ordinatis ab Epiſcopo, qui reſignavit Epiſcopatui.				
14. De ætate, & qualitate, & ordine Præficiendorum.	10	6		
15. De Sacra Unctione.				
16. De Sacramentis non iterandis.				
17. *e* De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.	11			
18. De Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione.				
19. De Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.				
20. De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.	12			
21. *f* De Digamis non ordinandis.				
22. De Clericis Peregrinis.				
23. De Officio Archidiaconi.				
24. *g* De Officio Archipresbyteri.				
25. De Officio Primicerii.				
26. De Officio Sacriſtæ.				
27. De Officio Cuſtodis.				
28. De Officio Vicarii.	13	7		
29. *h* De Officio & poteſtate Judicis delegati.	14	8		
30. De Officio Legati.	15			
31. De Officio Judicis Ordinarii.	16	9		
32. *i* De Officio Judicis.				
33. De Majoritate & Obedientia.	17		2	
34. De Treuga & Pace.				
35. De Pactis.	18			
36. *k* De Transactionibus.				
37. De Poſtulando.				
38. De Procuratoribus.	19	10		
39. De Syndico.				
40. *l* De iis quæ vi metusvé causâ fiunt.	20			
41. De in integrum reſtitutione.	21	11		
42. De alienatione judicii mutandi causâ facta.	22			
43. De Arbitris.				

LIBRI II. DECRETALIUM GREGORII *IX.*

	In VI. L. *II*	*In Cle.* L. *II.*	*In Extr.* L. *II.*	*In Com.* L. *II.*
TIT. 1. DE *a* Judiciis.	1	1		
2. De Foro Competenti.	2	2		
3. De Libelli Oblatione.				
4. De Mutuis Petitionibus.				
5. *b* De Litis Conteſtatione.	3			
6. Ut lite non conteſtatâ non procedatur ad teſtium receptionem.				
7. *c* De Juramento calumniæ.	4			
8. De Dilationibus.				4
9. De Feriis.				
10. De Ordine Cognitionum.				
11. *d* De plus-Petionibus.				
12. De cauſa Poſſeſſionis & Proprietatis.		3		
13. De Reſtitutione Spoliatorum.	5			
14. *e* De Dolo & Contumacia.	6	4		
15. De eo qui mittitur in Poſſeſſionem causâ rei ſervandæ.	7			
16. Ut lite pendente nihil innovetur.	8	5 6		
17. De ſequeſtratione Poſſeſſionis & fructuum.				
18. *f* De Confeſſis.	9			
19. De Probationibus.		7		
20. De Teſtibus & atteſtationibus.	10	8		
21. De Teſtibus cogendis, vel non.				
22. *g* De fide Inſtrumentorum.				
23. De Præſumptionibus.				
24. De Jurejurando.	11	9		
25. De Exceptionibus.	12	10		
26 *h* De Præſcriptionibus.	13			
27. De Sententia & re Judicata.	14	11		
28. De Appellationibus, Recuſationibus, & Relationibus.	15	12		
29. De Clericis Peregrinantibus.				
30. *i* De Confirmatione utili vel inutili.				

LIBRI III. DECRETALIUM GREGORII *IX.*

	In VI. L. *III.*	*In Cle.* L. *III.*	*In Extr.* L. *III.*	*In Com.* L. *III.*
TIT. 1. DE *a* vita & honeſtate Clericorum.	1	1		1
2. De cohabitatione Clericorum & mulierum.				
3. De Clericis conjugatis.	2			
4. *b* De Clericis non reſidentibus in Eccleſia, vel Præbenda.	3			
5. De Præbendis & Dignitatibus.	4	2	3	2
6. De Clerico Ægrotante, vel debilitato.	5			
7. *c* De Inſtitutionibus.	6			
8. De Conceſſione Præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis.	7	3	4	
9. Ne ſede vacante aliquid innovetur.			5	3
10. *d* De iis quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu Capituli.	8			
11. De iis quæ fiunt à majori parte Capituli.				
12. Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur.				
13. *e* De Rebus Eccleſiæ alienandis vel non.	9	4		4
14. De Precariis.				
15. De Commodato.				
16. De Depoſito.				
17. *f* De Emptione & Venditione.				5
18. De Locato & Conducto.				
19. De Rerum Permutatione.	10	5		
20. De Feudis.				

	In VI.	In Cle.	In Extr.	In Com.
21. De Pignoribus & aliis Cautionibus,				
22. De Fidejuſſoribus.				
23. De Solutionibus.				
24. De Donationibus.				
25. De Peculio Clericorum.				
26. *g* De Teſtamentis & ultimis voluntatibus.	11	6		
27. De Succeſſione ab inteſtato.				
28. De Sepulturis.	12	7		6
29. *h* De Parochiis & alienis Parochianis.				
30. De Decimis, Primitiis & Oblationibus.	13	8		7
31. De Regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem.	14	9		8
32. *i* De Converſione Conjugatorũ.				
33. De Converſione Infidelium.				
34. De voto & voti redemptione.	15		6	
35. *k* De Statu Monachorum & Canonicorum Regularium.	16	10		
36. De Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ.	17	11	7	9
37. De Capellis Monachorum & aliorum Religioſorũ.	18			
38. *l* De jure Patronatus.	19	12		
39. De Cenſibus, Exactionibus, & Procurationibus.	20	13		10
40. De Conſecratione Eccleſiæ, vel altaris.	21			
41. *m* De Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis Officiis.		14		11
42. De Baptiſmo & ejus effectu.		15		
43. De Presbytero non baptizato.				
44. *n* De Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum.				
45. De Reliquiis & veneratione Sanctorum.	22	16		12
46. De Obſervatione Jejuniorum.				
47. *o* De Purificatione poſt partum.				
48. De Eccleſiis ædificandis, vel reparandis.				
49. De Immunitate Eccleſiarum, Cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.	23	17		13
50. *p* Ne Clerici, vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant.	24			

LIBRI IV. DECRETALIUM GREGORII IX.

	In VI. L. IV.	In Cle. L. IV.	In Extr. L. IV.	In Com. L. IV.
TIT. I. DE *a* Sponſalibus & Matrimoniis.	1			
2. De deſponſatione Impuberum.	2			
3. De Clandeſtina deſponſatione.				
4. De Sponſa duorum.				
5. *b* De Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel aliis contractibus.				
6. Qui Clerici vel voventes Matrimonium contrahere poſſint.				
7. De eo qui duxit in Matrimonium quam polluit per Adulterium.				
8. De conjugio Leproſorum.				
9. *c* De conjugio Servorum.				
10. De Natis ex Libero ventre.				
11. De Cognatione Spirituali.	3			
12. De Cognatione Legali.				
13. *d* De eo qui cognovit Conſanguineam Uxoris ſuę, vel Sponſæ.				
14. De Conſanguinitate & Affinitate.				

	In VI. Decr.	In Clement.	In Extravagant.	In Com.
15. De frigidis & maleficiatis, & Impotentia coëundi.				
16. *e* De Matrimonio contracto contra Interdictum Eccleſiæ.				
17. Qui filii ſint Legitimi.				
18. *f* Qui Matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.				
19. De Divortiis.				
20. De Donationibus inter Virum & Uxorem, & de Dote poſt divortium reſtituenda.				
21. De Secundis Nuptiis.				

LIBRI V. DECRETALIUM GREGORII IX.

	In VI. L.V.	In Cle. L.V.	In Extr. Lib. V.	In Com. L. V.
TIT. 1. DE *a* Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus.	1			
2. De Calumniatoribus.				
3. De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.				1
4. *b* Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.				
5. De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.		1		
6. De Judæis, Saracenis, & eorum ſervis.		2	8	2
7. De Hæreticis.	2	3		3
8. *c* De Schiſmaticis & ordinatis ab eis.	3			4
9. De Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma.		4		
10. De iis qui Filios occiderunt.				
11. *d* De Infantibus, & Languidis expoſitis.				
12. De Homicidio voluntario, vel caſuali.	4	4	9	

	In VI.	In Cle.	In Extr.	In Com.
13. De Torneamentis.				
14. *e* De Clericis pugnantibus in Duello.				
15. De Sagittariis.				
16. De Adulteriis & Stupro.				
17. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Eccleſiarum.				
18. *f* De Furtis.				
19. De Uſuris.	5	5		5
20. De crimine Falſi.			10	6
21. De Sortilegiis.				
22. *g* De Colluſione detegenda.				
23. De Delictis Puerorum.				
24. De Clerico Venatore.				
25. De Clerico Percuſſore.				
26. De Maledicis.				
27. *h* De Clerico Excommunicato, Depoſito, vel Interdicto miniſtrante.				
28. *i* De Clerico per ſaltum Promoto.				
30. De eo qui furtivè Ordinem ſuſcepit.				
31. De Exceſſibus Prælatorum & Subditorum.	6	6		
32. De Novi Operis nuntiatione.				
33. *k* De Privilegiis & exceſſibus Privilegiatorum.	7	7	11	7
34. De Purgatione Canonica.				
35. De Purgatione Vulgari.				
36. *l* De Injuriis, & Damno dato.	8			
37. De Pœnis.	9	8	12	8
38. De Pœnitentiis & Remiſſionibus.	10	9		9
39. De Sententia Excommunicationis Suſpenſionis, & Interdicti.	11	10	13	10
40. *m* De Verborum ſignificatione.	12	11	14	
41. De Regulis Juris.	13			

CARMINA

CARMINA RUBRICARUM JURIS PONTIFICII.

TOTA ſiquidem congeries Decretalib. famulatur: Et earum aliquæ nunc in Sexto, nunc in Clementinis (ut in datâ expoſitione patet) repetuntur.

Primi libri Rubricæ ſunt in Decretalibus XLIII. In Sexto XXII. In Clementinis XI.

a *PRimo ſumma fides. ſtatuit. reſcripta. ſueſcit.*
b *Poſtulat. electos. translatos. auctor & uſu.*
c *Inde renuntio. de ſupplenda. tempora. ſcrutor,*
d *Ordo reſignantis. ætas. ac ungo. ſacramen,*
e *Filius & ſervus. obnoxius. & vitiatus.*
f *Hinc bigamus. clerus peregrinus. & archidiacon.*
g *Archipreſ. primic. ſacriſt. cuſtos. vice fungens.*
h *Delegat. legat. & dictus ab ordine judex.*
i *Judicis officium. major. pax. pacta ſequuntur.*
k *Tranſigo. poſtulo. poſt procuro. ſyndicus exto.*
l *Vis metus. integrat. ac alien. & arbiter hinc eſt.*

Secundi libri Rubricæ ſunt in Decret. XXX. In Sexto XV. In Clementinis XII.

a *JUdicium. forus. atque libellus. mutua poſcens.*
b *Litem conteſtans. ſine quo non ſuſcipe teſtes.*
c *Jurat. dilatis. & feriat. ordine noſcit.*
d *Plùs peto. de cauſa. ſpoliatos reſtituendo.*
e *Eſt dolus. & miſſus. lis pendens. atque ſequeſtrat.*
f *Confeſſis. probo. ſunt teſtes teſtes quoque cogo.*
g *Inſtruo. præſumo. jusjurans. excipiendo.*
h *Præſcribit. ſententiat. appellat. peregrinans.*
i *Utilis omnibus. his eſt confirmatio juncta.*

Tertii libri Rubricæ ſunt in Decretal. L. In Sexto XXIII. In Clementinis XVIII.

a *VIta decens. clerus habitans; clerusq; jugatus.*
b *Non reſidens. præbens. æger vel debilitatus.*
c *Inſtituo. concedendo. ne ſede vacante.*
d *Et ſine conſenſu. major pars. non minuantur.*
e *Non alieno. trado precario. commodo. pono.*
f *Vendo. loco. muto. de feudis. pignoribusq;.*
g *Atque fidejuſſor. & ſolvit. dona. peculi.*
h *De teſtamentis. etiam ſuccedo. ſepultus.*

i *Parochiis*

i *Parochiis. decimis. hinc regula religionis.*
k *Converſus conjunx. infidus. vota redempta.*
l *Deq; ſtatu monachi. domib. ſubjungo capellas.*
m *Jure patronatûs. de cenſibus. ara ſacrata.*
n *Miſſæ. baptiſmus. quo non eſt Presbyter uſus.*
o *Euchariſtia. reliquiæ. jejunia ſerva.*
p *Purificans. ac ædificans. immunis adhærent.*
q *Clerice vel Monache, dimitte negotia ſecli.*

Quarti libri Rubricæ ſunt in Decretal. XXI. In Sexto III.
In Clementinis I.

a *S*Ponſus & impubes. & clandeſtina. duorum.*
b *Conditione. vovens. quam polluit. atque leproſus.*
c *Servus. de natis. ſequitur cognatio duplex.*
d *Poſt conſanguineam. conſanguinitas. gelidiq;.*
e *Ac interdictum. qui nati legitimi ſunt.*
f *Accuſare queunt. divortia. dote. ſecundis.*

Quinti libri Rubricæ ſunt in Decretal. XLI. In Sexto XIII.
In Clementinis XI.

a A*Ccuſatio. ſive calumnia. ſit tibi Simon.*
b *Prælati. Rabbi. Judæis. hæreticos. dant.*
c *Schiſmaticis. vel apoſtaticis. natos perimentes.*
d *Infans expoſitus. homicidia. luditur haſtis.*
e *Cleri pugna. ſagittat. adulter. poſteà raptor.*
f *Furtis. uſuris. de falſi crimine. ſortes.*
g *Colludo. pecco. venor. ferio. maledico.*
h *Poſt interdictum celebrans. ac ordinis expers.*
i *Saltus. furtivus. exceſſus. opusq; novellum.*
k *Lex privata ſubit. purgat. cum canone. vulgus.*
l *Damnum cum pœnis. pòſt pœnitet. eſt anathema.*
m *Verborum ſenſus. ſequitur quoque regula juris.*

Titulorum Juris Pontificii numerum, qui ſunt in Decretalibus CLXXXV
In Sexto LXXVII. in Clementinis LII. facili ſtylo
indicant hæc quatuor carmina.

Centum Rubricas, octogintaq; volumen
Gregorii Noni ponit, quinas ſuperaddens.
Ac ſeptuaginta ſeptem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaq; notabis.

RUBR-

RUBRICÆ DECRETALIUM.

TITULORUM QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM GREGORII IX. INDEX ALPHABETICUS.

A.

Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. l. 5. tit. 1.
Adulteriis & ſtupro. l. 5. tit. 16.
Ætate & qualitate, & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.
Alienatione judicii mutandi cauſâ facta. l. 1. t. 42.
Appellationibus, recuſationibus, & relationib. l. 2. t. 28.
Apoſtatis & reiterantibus baptiſma. l. 5. t. 9.
Arbitris. l. 1. t. 43.
Auctoritate & uſu pallii. lib. 1. tit. 8.

B.

Baptiſmo & ejus effectu. lib. 3. tit. 42.
Bigamis non ordinandis. lib. 1. tit. 21.

C.

Calumniatoribus. l. 5. tit. 2.
Capellis Monachorum, & aliorum religioſorum. l. 3. t. 37.
Cauſa poſſeſſionis & proprietatis. l. 2. tit. 12.
Celebratione Miſſarum & ſacramento Euchariſtiæ, & divinis officiis. l. 2. tit. 41.
Cenſibus, exactionibus, & procurationibus. l. 3. tit. 39.
Clandeſtina deſponſatione. l. 4. tit. 3.
Clericis peregrinis. l. 1. tit. 22.
Clericis peregrinantibus. lib. 2. tit. 29.
Clericis conjugatis. l. 3. tit. 3.
Clericis non reſidentibus in Eccleſia vel præbenda. l. 3. t. 4.
Clericis pugnantibus in duello. lib. 5. tit. 14.
Clerico ægrotante vel debilitato. lib. 3. tit. 6.
Clerico venatore. lib. 5. tit. 24.
Clerico percuſſore. l. 5. tit. 25.
Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante. l. 5. t. 27.
Clerico non ordinato miniſtrante. l. 5. tit. 28.
Clerico per ſaltum promoto. l. 5. tit. 29.
Cognatione ſpirituali. l. 4. tit. 11.
Cognatione legali. l. 4. tit. 12.
Cohabitatione Clericorum & mulierum. l. 3. tit. 2.
Colluſione detegenda. l. 5. t. 22.
Commodato. l. 3. t. 15.
Conceſſione præbendæ & Eccleſiæ non vacantis l. 3. tit. 8.
Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel in aliis contractibus. l. 4. tit. 5.
Confeſſis. l. 2. tit. 18.
Confirmatione utili, vel inutili. l. 2. tit. 30.
Conjugio leproſorum. l. 4. t. 8.
Conjugio ſervorum. l. 4. t. 9.
Conſanguinitate & affinitate. l. 4. tit. 14.
Conſecratione Eccleſiæ vel altaris. l. 3. tit. 40.
Conſtitutionib. l. 1. tit. 2.
Conſuetudine. l. 1. tit. 4.
Converſione conjugatorum. l. 3. tit. 32.
Converſione infidelium. lib. 3. tit. 33.
Corpore vitiatis ordinandis, vel non. l. 1. tit. 29.
Crimine falſi. l. 5. t. 20.
Cuſtodia Euchariſtiæ, chriſmatis, & aliorum ſacramentorum. l. 3. t. 44.

D.

Decimis, primitiis, & oblationib. l. 3. tit. 30.
Delictis puerorum. l. 5. t. 23.
Depoſito. l. 3. t. 16.
De deſponſatione impuberum. lib. 4. tit. 2.
Dilationib. l. 2. t. 8.
Divortiis. l. 4. t. 19.
Dolo & contumacia. l. 2. t. 14.
Donationib. l. 3. t. 24.
Donationibus inter virum & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda. l. 4. t. 20.

E.

Eccleſiis ædificandis vel reparandis. l. 3. t. 48.
Electione, & electi poteſtate. l. 1. t. 6.
Emptione & venditione. lib. 3. tit. 17.
Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſâ rei ſervandæ. l. 2. tit. 15.
Eo, qui duxit matrimonium, quam polluit per adulterium. lib. 4. tit. 7.
Eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ. lib. 4. tit. 13.
Eo, qui ordinem furtivè ſuſcepit. l. 5. tit. 30.
Exceptionib. l. 2. tit. 25.
Exceſſibus prælatorum & ſubditorum. l. 5. tit. 31.

F.

Feriis. l. 2. tit. 9.
Feudis. l. 3. tit. 20.
Fide inſtrumentorum. lib. 2. tit. 22.
Fidejuſſoribus. l. 3. tit. 22.
Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. l. 1. tit. 17.
Foro competenti. l. 2. tit. 2.
Frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. l. 4. tit. 15.
Furtis. l. 5. tit. 18.

H.

Hæreticis. l. 5. tit. 7.
His, quæ vi metusvè causâ fiunt. l. 1. tit 40.
His, quæ fiunt à prælato ſine conſenſu capituli. l. 3. tit. 10.
His, quæ fiunt à majori parte capituli. l. 3. tit. 11.
His, qui filios occiderunt. lib. 5. tit. 10.
Homicidio voluntario vel caſuali. l. 5. tit. 12.

I.

Immunitate Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. l. 3. tit. 49.
Infantibus & languidis expoſitis. l. 5. tit. 11.
In integrum reſtitutione. lib. 1. tit. 41.
Injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 36.
Inſtitutionibus. l. 3. tit. 7.
Iudæis & Sarracenis, & eorum ſervis. l. 5. tit. 6.
Iudiciis. l. 2. tit. 1.
Iuramento calumniæ. l. 2. tit. 7.
Iurejurando. l. 2. tit. 24.
Iure patronatûs. l. 3. tit. 38.

L.

Libelli oblatione. l. 2. tit. 3.
Litis conteſtatione. l. 2. tit. 5.
Locato & conducto. l. 3. tit. 18.

M.

MAgiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. lib. 5. tit. 5.
Majoritate & obedientia. lib. 1. tit. 33.
Maledicis. l. 5. t. 26.
Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ. lib. 3. tit. 16.
Mutuis petitionibus, l. 2. 4.

N.

NAtis ex libero ventre, libr. 4. tit. 10.
Ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. l. 3. t. 50.
Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant. lib. 5. tit. 4.
Ne ſede vacante aliquid innovetur. l. 3. tit. 9.
Novi operis nunciatione. lib. 5. tit. 32.

O.

OBligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non. lib. 1. tit. 19.
Obſervatione jejuniorum. lib. 3. t. 46.
Officio Archidiaconi. l. 1. tit. 23.
Officio Archipresbyteri. lib. 1. tit. 24.
Officio Primicerii. l. 1. tit. 25.
Officio Sacriſtæ. l. 1. t. 26.
Officio Cuſtodis. l. 1. t. 27.
Officio Vicarii. l. 1. t. 28.
Officio & poteſtate Iudicis deleg. lib. 1. tit. 29.
Officio legati. l. 1. t. 30.
Officio Iudicis ordinarii. lib. 1. tit. 31.
Officio Iudicis. l. 1. tit. 32.
Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui. l. 1. t. 13.
Ordine cognitionum. l. 2. tit. 10.

P.

PActis. l. 1. t. 35.
Parochiis & alienis parœcianis. l. 3. tit. 29.
Peculio Clericorum. l. 3. t. 25.
Pignoribus & aliis cautionibus. l. 3. tit. 21.
Plus petitionib. l. 2. tit. 11.
Pœnis. l. 5. t. 37.
Pœnitentiis & remiſſionibus. lib. 5. tit. 38.
Poſtulando. l. 1. tit. 37.
Poſtulatione Prælatorum. lib. 1. tit. 5.
Præbendis & dignitatibus. l. 3. tit. 5.
Precariis. l. 3. tit. 14.
Presbytero non baptizato. lib. 3. tit. 43.
Præſcriptionibus. l. 2. tit. 26.
Præſumptionibus. l. 2. tit. 23.
Privilegiis & exceſſibus privilegiatorum. l. 5. tit. 33.
Probationibus. l. 2. tit. 19.
Procuratoribus. l. 1. tit. 38.
Purgatione canonica. l. 5. tit. 34.
Purgatione vulgari l. 5. tit. 35.
Purificatione poſt partum. lib. 3. tit. 47.

Q.

QVi Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt. lib. 4. tit. 6.
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari. lib. 4. tit. 18.
Qui filii ſint legitimi. l. 4. t. 17.

R.

RAptoribus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum. l. 5. tit. 17.
Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non. l. 3. tit. 13.
Regularibus & tranſeuntibus ad religionem. l. 3. tit. 31.
Regulis juris. l. 5. t. 41.
Religioſis domibus ut Epiſcopis ſint ſubjectæ. l. 3. tit. 36.
Reliquiis, & veneratione ſanctorum. l. 4. tit. 45.
Renuntiatione. l. 1. t. 9.
Rerum permutatione. l. 3. tit. 19.
Reſcriptis. l. 1. t. 3.
Reſtitutione ſpoliatorum. lib. 2. tit. 13.

S.

SAcramentis non iterandis. lib. 1. tit. 16.
Sacra unctione. l. 1. tit. 15.
Sagittariis. l. 5. t. 15.
Schiſmaticis & ordinatis ab eis. lib. 5. tit. 8.
Scrutinio in ordine faciendo. lib. 1. tit. 12.
Secundis nuptiis. l. 4. tit. 21.
Sententia & re judicata. lib. 2. tit. 27
Sententia excommunicationis. lib. 5 tit. 39.
Sepulturis. l. 3. tit. 28.
Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum. l. 2. tit. 17.
Servis non ordinandis, & eorum manumiſſione. l. 1. tit. 18.
Simonia, & ne aliquid pro ſpirituali bus exigatur vel promittatur. l. 5 tit. 3.
Solutionibus. l. 3. tit. 23.
Sortilegiis. l. 5. tit. 21.
Sponſalibus & matrimoniis. l. 4. tit. 1
Sponſa duorum. l. 4. tit. 4.
Statu Monachorum & Canonicorum regularium. l. 3. tit. 35.
Succeſſionibus ab inteſtato. l. 3. tit. 27.
Summa Trinitate, & fide catholica. l. 1. tit. 1.
Supplenda negligentia Prælatorum. lib. 1. tit. 10.
Syndico & actore. lib. 1. tit. 39.

T.

TEmporib. ordinationum, & qualitate ordinandorum. l. 1. tit. 11.
Teſtamentis & ultimis voluntatibus. l. 3. tit. 26.
Teſtibus & atteſtationibus. lib. 2. tit. 20.
Teſtibus cogendis, vel non. l. 2. tit. 21.
Torneamentis. l. 5. tit. 13.
Transactionibus. l. 1. tit. 36.
Translatione Epiſcopi. l. 1. tit. 7.
Treuga & pace. l. 1. tit. 34.

V.

VErborum ſignificatione. libr. 5. tit. 40.
Vita & honeſtate Clericorum. lib. 3 tit. 1.
Voto & voti redemptione. l. 3. tit. 34.
Vſuris. l. 5. tit. 19.
Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. lib. 3. tit. 12.
Vt lite non conteſtatâ, non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam. l. 2. tit. 6.
Vt lite pendente nihil innovetur. lib. 2. tit. 16.

FINIS.

DECRE-

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX.[a] COMPILATIO.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum DEI, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus univerſis, Bononiæ[b] commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

REX pacificus, piâ miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos, fore pudicos, pacificos, & modeſtos. Sed effrenata cupiditas, ſui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut niſi Iuſtitia conatus ejus ſuâ virtute reprimeret, & quæſtiones ipſius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abuſus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius ſub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honeſtè vivat, alterum non lædat, jus ſuum unicuique tribuat, informatur. Sanè diverſas

a *Titulus hujus libri in manuſcriptis vetuſtiſſimis ita habet: Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuſcripto Vaticanæ legitur* Pariſiis. *in altero* Bononiæ & Pariſiis. *ſed utplurimùm omnes habent,* *Bononiæ.*

 conſti-

conſtitutiones, & decretales epiſtolas prædeceſſorum noſtrorum, in diverſa diſperſas [a] volumina, quarum aliquæ propter nimiam ſimilitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter ſui prolixitatem, confuſionem inducere videbantur: aliquæ verò vagabantur extra volumina ſupradicta, [b] quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maximè ſtudentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum, Capellanum & Pœnitentiarium noſtrum, illas in unum volumen (reſecatis ſuperfluis [c]) providimus redigendas, adjicientes Conſtitutiones noſtras, & Decretales epiſtolas, per quas nonnulla [d] quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hâc tantùm compilatione univerſi utantur in judiciis & in ſcholis, diſtrictiùs prohibemus, ne quis præſumat aliam facere, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. [e]

a *al. ſparſas.* b *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. ſi quid autem in tantâ. C. de vet. jur. enucl.* c *Interdum & utilib. quod & de Triboniano dicitur. qui fuit Raymundo iſto doctior.* d *Multa.* e *Data fuit hæc epiſtola anno Chriſti 1230.*

DE SUM-

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX.

LIBER PRIMUS.

DE SUMMA TRINITATE & FIDE CATHOLICA.

TITULUS I.

CAPITULUM I.

Innocentius III. in Concilio Generali a
(An Chriſt. 1215. Romæ.)

De Trinitate & ipſius operibus. De Fide & articulis fidei.

FIRMITER credimus b, & ſimpliciter confitemur c, quòd unus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed una d eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: abſque initio, ſemper ac ſine fine: Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus Sanctus procedens: conſubſtantiales & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum univerſorum principium: creator omnium viſibilium & inviſibilium, ſpiritualium & corporalium: qui ſuâ omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem: angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim & alii dæmones à Deo quidem naturâ creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo verò diaboli ſuggeſtione peccavit. ¶ Hæc ſancta Trinitas ſecundùm communem eſſentiam individua, & ſecundùm perſonales proprietates diſcreta, primò per Moyſen & ſanctos Prophetas, aliosque famulos ſuos, juxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. ¶ Et tandem unigenitus Dei filius Jeſus Chriſtus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritûs Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humanâ carne compoſitus e, una in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtiùs demonſtravit. Qui cùm ſecundùm divinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundùm humanitatem factus eſt mortalis & paſſibilis. Qui etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus, f deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum: ſed deſcendit in anima, & reſurrexit in carne: aſcenditque pariter in a utroque: venturus in fine ſeculi, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundùm opera ſua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc geſtant, ut recipiant ſecundùm opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

¶ *Tractatur hic de Sacramentis Eccleſiaſticis.* Abbas Siculus.

¶ Una b verò eſt fidelium univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur. In qua idem ipſe Sacerdos eſt ſacrificium c Jeſus Chriſtus: cujus corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, transſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate divinâ: ut ad perficiendum myſterium unitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc utique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, ſecundùm claves Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Jeſus Chriſtus. ¶ Sacramentum verò d baptiſmi (quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, conſecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocunque ritè collatum proficit ad ſalutem. Et ſi poſt ſuſceptionem e baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper pœnitentiam reparari f. ¶ Non ſolùm autem virgines & continentes, verùm etiam conjugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

¶ *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus verâ unione, non collectivâ, ſeu ſimilitudinariâ, ſunt una, eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura: quæ ſubſtantia non eſt generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur ſubſtantiæ, ſed perſonis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium ſentientes, ut hæretici ſunt cenſendi, niſi ab errore reſipiſcant, & correctioni Apoſtolicæ ſedis ſe ſupponant.* Abbas Siculus.

Idem *in eodem.* g

DAmnamus h ergo & reprobamus libellum ſeu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magiſtrum Petrum Lombardum, de unitate ſeu eſſentia Trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo quòd in ſuis dixit ſententiis i, quoniam quædam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens: unde aſſerit, quòd ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem aſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, &

a *Cap. 1. Hoc autem Concilium Romæ in Laterano celebratum eſt anno Chriſti 1215. aſſidentibus Hieroſolymitano & Conſtantinopolitano Patriarchis, & totius ferè orbis Epiſcopis, Principumq́ Legatis, anno Pontificatûs Innoc. III. decimo octavo.* b *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* c *Hanc Decr. & ſeq. eruditiſſimè explicat B. Thom. opuſc. 23. & 24. tom. 17.* d *ſimilis textus in l. nullus hæreticus. C. eod. tit.* e *Textus in l. inter claras. §. omnes. verſ. & quoniam. C. eod. tit.* f *Omiſit illud* & ſepultus eſt. *ut & Athanaſ. in ſymbolo, & hoc de deſcenſu Chriſti, Rufino auctore.*

a *Extremum judicium.* b *Eccleſiæ unitas.* c *Euchariſtia.* d *Baptiſmus.* e *Pœnitentia.* f *Concor. cap. quia ſanctitas. c. ponderet. & c. contumaces. 50. di. quod autem ad civilem politiam & vindictam attinet, nemo pœnitentia nocens eſſe deſinit. l. 67. de furt. l. 17. de ædil. ed. l. pen. vi bon. rapt.* g *Cap. 2.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* i *L. 1. ſent. diſt. 5.*

illam communem eſſentiam quaſi quartam: manifeſtè proteſtans, quòd nulla res eſt, quæ ſit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura: quamvis concedat, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt una eſſentia, non ſubſtantia, unaque natura, verùm unitatem hujuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectivam & ſimilitudinariam eſſe fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Eccleſia: juxta illud: *a* [*Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.*] &: [*Qui* b *adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum illo.*] Item: *c* [*Ille qui plantat, & qui rigat, unum ſunt:*] &, *d* [*Omnes unum corpus ſumus in Chriſto.*] Rursùs in libro Regum: *e* [*Populus meus, & populus tuus, unum ſunt.*] Ad hanc autem ſuam ſententiam aſtruendam, illud potiſſimùm verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in Evangelio: *f* [*Volo, pater, ut ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus, ut ſint conſummati in unum.*] Non enim (ut ait) fideles Chriſti ſunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis ſit omnibus, ſed hoc modo ſunt unum, id eſt, una Eccleſia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apoſtoli epiſtolâ legitur: g [*Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt.*] Statimque ſubjungitur: [*Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra; ſpiritus, aqua & ſanguis: & hi tres unum ſunt:*] ſicut in quibuſdam codicibus invenitur. ¶ Nos autem ſacro *h* approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quòd una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem: & ideò *i* in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura divina: quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens, ſed eſt Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus ſanctus, qui procedit: ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud: ſed id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino: ut ſecundùm orthodoxam & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur: *k* [*Pater quod dedit mihi, majus omnibus eſt.*] Ac dici non poteſt, quòd partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit: cùm ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quòd Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem ſubſtantiam: & ſic eadem res eſt Pater & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm verò Veritas pro fidelibus ſuis orat ad Patrem: *l* [*Volo* (inquiens) *ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus:*] hoc nomen *m* unum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro perſonis verò divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: [*Eſtote* a *perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt,*] ac ſi diceret manifeſtiùs: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectione naturæ, utraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos major ſit diſſimilitudo notanda. ¶ Si quis igitur ſententiam vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur *b*. In nullo tamen propter hoc Florenti *c* monaſterio (cujus ipſe Joachim extiterit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſervantia ſalutaris: maximè, cùm ipſe Joachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandaverit Apoſtolicæ ſedis judicio approbanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propriâ manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. ¶ Reprobamus etiam & condemnamus perverſiſſimum dogma impii *d* Almarici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quàm inſana ſit cenſenda.

DE CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Juris canonici ſtatuta omnes ligant: & eorum ritu, tam in pronunciando, quàm in decidendo judicia ſunt regulanda.*

Ex Concilio Meldenſi. *e* (*An.Chr.845. in Galliâ.*)

CAnonum *f* ſtatuta cuſtodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel judiciis Eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

¶ *Conſtitutio reſpicit futura, & non præterita.*

Gregorius *g* *in regeſto.* (*an.598. Româ in Campaniam.*)

COgnoſcentes: *h* [1 & ƒ.] ¶ Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit. Quoties verò novum quid ſtatuit, ita ſolet futuris formam imponere, ut diſpendiis præterita non *i* commendet: ne detrimentum ante prohibitionem poſſint ignorantes *k* incurrere, quod eos poſtmodùm dignum eſt vetitos ſuſtinere.

[1 *Multa narrantur de Chriſtianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum ſtatuere, ut Judæi qui Chriſtiana mancipia emerint, intra diem quadrageſimum eos vendere teneantur. Sed ſi ante annum quàm hoc ſtatueretur quædam apud eos Chriſtiana mancipia manſerant, vetat illis ex eo diſpendium irrogari, ſed eis eorum alienandorum licentiam dari, cauſa redditur, quia*]

CAP. III.

¶ *Poteſtas legem condendi & mutandi eſt penes Vicarium Chriſti. Et quod de uno connexorum ſtatuitur, ad aliud connexum extenditur.* Abbas Siculus.

Auguſtinus *ſuper illud epiſt. ad Hebræos.* l

TRanslato ſacerdotio *m* neceſſe eſt, ut legis translatio fiat.

Quia enim ſimul & ab eodem & ſub eadem ſponſione utraque data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt, ut de altero intelligatur.

---

a *Act.4.* b *1.Cor.6.* c *1.Cor.3.* d *1.Cor.12.* e *3.Regum 22.* f *Joan.17.* g *1.Joan.5.* h *Vide Melchiorem Can. lib.12.c.7. de locis Theolog. §.2.præcept.* i *In uno manuſcript. ita: Et ideò in Deo ſolummodò Trinitas, non quaternitas reperitur.* k *Joan.10.* l *Joan.17.* m *Significatum & æquivocationem dictionis unius vide apud Bart. in l.1. ſi plures. in verſ. difficile. ff. de pac. Sed aliter unum ſunt fideles Chriſti, aliter tres perſonæ divinæ.*

a *Matth.5.* b *refutetur.* c *al. Florentino.* d *Almarici hæreſes refert Directorium p.2.q.7.* e *Cap.11.& Burch.l.1.c.61. Ivo p.5.c.171.& c.1.eod.tit.in 1.compil.* f *Quid dicatur canon notant DD. in l. privilegia. C. de ſacr. Eccleſ. & gl. can.1.diſt.3.* g *Lib.7. epiſt. 35. ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum.* h *Cap.2.eod.tit.in 1.compil.* i *al.non commendent.* k *l.cùm de indebito. & ibi gl. de prob. & l. lege. §.cùm quidam. ubi Bart. ff. ad leg. Corn. de ſic.* l *Cap.7. extant verba hujus cap. in gloſſ. ord.* m *Cap.4. eod.tit. in 1.compil.*

CAP.

CAP. IV.

¶ Omne prohibitum à lege, peccatum eſt, & omne illud, quod ſequitur ex eo. h. d.

Idem *ſuper epiſt. ad Roman.* a

NAm concupiſcentiam *b* neſciebam,&c. Hoc enim elegit Apoſtolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

¶ Conſtitutiones decretorum ſingularibus ſunt opinionibus præferendæ.

Hieronymus *in Parabolis.* c

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea, quæ ſibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

¶ Non valet conſtitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, ceſſante rationabili causâ. Vel ſic: Abſque rationabili cauſa non poteſt major pars Capituli tollere conſuetudinem, utilitatem privatam nutriendo.

Innocentius III. *Senonenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopo Trecenſi. (an. 1298. Româ in Galliam,)*

CUm omnes *d:* [*& infrà.*] ¶ Ad audientiam *e* noſtram pervenit, quod Trecenſes Canonici novum fecerunt in Trecenſi Eccleſia conſtitutum, ut eis tam in præſentia, quàm in abſentia reditus ſuos ex integro percepturis, qui in eadem Eccleſia poſt illam conſtitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint inſtituti, reditus in abſentia non percipiant, ſed tunc ſolùm, cùm fuerint reſidentes: cùm ſecundùm Trecenſis Eccleſiæ conſuetudinem omnes in hoc conſueverunt eſſe pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cùm ſingulis præbendis annexæ ſint vineæ) ipſis ſuas, dum vixerint, poſſidentibus, vineæ decedentium ad ſucceſſores non tranſeant, ſed proventus earum inter ſingulos dividantur.

Cùm igitur, quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eo: & ſapientis dicat auctoritas: *g* [*Patere legem, quam tu ipſe tuleris:*] mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, ſecundùm priorem conſuetudinem, uſque ad tempus prædictæ conſtitutionis ſervatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem in poſterum obſervandam.

[1 *Unum corpus ſimus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut ſeniores junioribus invidere. Sed omnes qui in una Eccleſia uni Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cùm pondus & pondus, menſura & menſura utrumque abominabile ſit apud Deum. Et evangelicus paterfamiliâs pari mercede primos vineæ ſuæ operarios remuneraverit, & extremos.*] *Verùm ad audientiam Apoſtolatûs noſtri pervenit.*

CAP. VII.

¶ Conſtitutio Laicorum Eccleſiam ſeu ejus bona non adſtringit.

Idem *h Tridentino Epiſcopo. (an. 1198. Româ in Venetiam.)*

QUæ in *i* Eccleſiarum: [1 & ſ.] Sanè pervenit ad audientiam noſtram, quòd cives *k* Terviſini conſtituerunt, ut ſi quis ſe ad inopiam vergere probabiliter allegaverit *l*, alienandi feudum, quod ab Eccleſia vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: [2 *& infrà.*]

a *Cap. 7. leguntur hæc verba in gloſſ. ordin.* b *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* c *Cap. 3. eæd. verba ſunt in gloſſ. ordin. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis ita: ad audientiam Apoſtolatûs noſtri.* f *Secundum eſt Canonicorum ſtatutum.* g *Catonis ſcilicet in diſt. moral. ut notat Contius. text. in Rubr. & l. 1. D. quod quiſque juris, &c.* h *al. Trecenſi. al. Conetenſi. al. Ceten. al. ſuffraganeus Mediolanenſis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* k *Treverenſes & Conaglanenſes.* l *Id eſt, allegando probaverit, neque enim ſufficit dicere, niſi probetur.*

¶ Volentes igitur Eccleſiarum indemnitati conſulere, conſtitutionem hujuſmodi, & venditiones feudorum Eccleſiaſticorum factas ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, vires decernimus non habere.

[1 *Et Eccleſiaſticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem ſortiri non debent, ſed ad Eccleſiarum indemitatem debent potiùs infirmari.*]

[2 *Nec emptor teneatur priori domino reſpondere, niſi ex ſexta parte pretii, quam ipſi, ſi recipere voluerit, exhibebit, ex quo Eccleſiaſtica non modicum jura læduntur.*]

CAP. VIII.

¶ Dignitas ſublata de Eccleſia per ſtatutum Capituli confirmatum per Papam, ulteriùs non cenſetur vacare, niſi per contrarium actum ſtatutum fuerit revocatum.

Idem. *(circa an. 1204. Româ in Galliam.)*

CUm acceſſiſſent *a* ad Apoſt. ſedem Archid. Tullenſis & G. Tullen. Capituli procurator: Archid. propoſuit memoratus, quòd cùm olim quidam Tullenſ. Canonici noſtris auribus intimâſſent, quòd Primiceriatus *b* in Tullenſ. Eccleſia tanto tempore vacaviſſet, quòd ad manus noſtras illius perſonatûs eſſet donatio devoluta: [1 *& infrà.*] ¶ Fuit inſuper ex parte Capituli allegatum, quòd de communi aſſenſu Canonicorum Tullenſium fuerit conſtitutum, ne Primiceriatûs dignitas *c* eſſet ulteriùs in Eccleſia memorata inter Canonicos ipſos Primiceriatûs proventibus & poſſeſſionibus diſtributis: [2 *& infrà.*] ¶ Propter quod evidenter apparet, quòd Primiceriatus ipſe tanto tempore non vacaverit, ſicut nobis fuerat falsâ inſinuatione ſuggeſtum. [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Tullenſ. Canonicos, ne ulteriùs in Tullenſi Eccleſia Primiceriatûs eſſet officium, communiter ſtatuiſſe, ac ſtatutum ipſum auctoritate ſedis Apoſtolicæ fuiſſe poſtmodùm (ſicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in ſuo robore permanere: niſi poſteà dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

[1 *Dil. fil. altæ ſylvæ & belli prati Abbatibus, & Columbani monaſterii Decano dedimus in mandatis, ut ſuper hoc inquirerent veritatem, & ſi perſonatum illum tanto tempore ita vacaviſſe conſtaret, quòd juxta Lateran. ſtatuta Concilii ad nos ipſius eſſet donatio devoluta, ipſi perſonam idoneam de Tullenſi Eccleſia vel aliunde in ipſo perſonatu inſtituerent vice noſtrâ, & eundem facerent ab illa pacificè poſſideri.*]

[2 *Et eadem conſtitutio à be. mem. Alex. PP. prædeceſſ. n. fuit poſtmodùm confirmata.*]

CAP. IX.

¶ Non obſtante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum eſt receptis ultra numerum de ſuperexcreſcentibus fructibus, maximè ſi voluntariè per Canonicos fuerint recepti.

Idem *Clugienſi* d *Epiſcopo.*

CUm M. Ferrarienſis, *e* [1 *& infrà.*] ¶ Dictus M. pro ſe ac quatuor ſociis ſuis propoſuit, quòd Ferrarienſes Canonici, ut eò ampliùs ſuos reditus augmentarent, quò proventus Eccleſiæ (qui dividi conſueverant inter plures) in uſus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod menſæ communiter deputârunt, in eadem Eccleſia contra antiquam conſuetudinem ſtatuerunt. Poſtmodùm verò contra conſtitutionem ipſam voluntariè venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis aſſignatis eiſdem. Et licèt eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex ſuperexcreſcentibus reditibus providere.

¶ Verùm ex adverſo *f* fuit propoſitum, quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrarienſi Eccleſia inſtituto, & Apoſtolicæ protectionis præſidio robo-

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primiceriatûs dignitas.* c *Vide tit. de offic. primic.* ſ. d *al. Flugienſi.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverſo.*

rato, cùm una in eadem Eccleſia præbenda vacaſſet, ad quorundam inſtantiam duos ad eam, & poſtmodùm ad preces Epiſcopi dictum M. & quendam alium ſine præjudicio dictæ conſtitutionis in Canonicos receperunt: ita quòd ipſi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo eſſent præbendas integrè aſſecuti. Cumque per Canonicorum induſtriam fuerit procuratum, ut ex poſſeſſionibus, quas Eccleſia tempore longo poſſedit, plures eis reditus ſolverentur, ſuperexcreſcentes communi menſæ, quæ minùs ſufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque ſibi poſtmodùm petierunt contra Capituli conſtitutionem in beneficium aſſignari. [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus cùm in conſtitutione prædicta, & confirmatione ſedis Apoſt. vel fuerit, vel eſſe debuerit, ſicut conſuevit, expreſſum *a*, niſi in tantum excreſcerent Eccleſiæ facultates, quòd pluribus poſſent ſufficere competenter: & iidem Canonici in derogationem ſuæ conſtitutionis, ad *b* vacaturas præbendas quatuor receperunt ultra numerum conſtitutum: antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus conſuetas, ſuperexcreſcentes reditus prædictis Canonicis facias aſſignari: ita, quòd ſi ex eis pares potuerint cum aliis ſortiri præbendas, quod ſuperfuerit, in communes Canonicorum uſus (ſicut priùs ſtatuerant) ſive aliter, prout meliùs videbitur, convertatur: revocatis in irritum, quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alterius poſt motam quæſtionem coram Epiſcopo Ferrarienſi circa præbendas vel poſſeſſiones fuerint innovata.

[1 *Canonicus. F.B. & B. & G. Canonicorum Ferrarienſium, & magiſter G. Ferrarienſis Capituli procurator ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſent, ſuper quæſtione, quam de præbendis & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tt. ſancta M. in Coſm. diac. Cardinalem eis conceſſimus auditorem, coram quo.*]

[2 *Quia verò ſuper his plena nobis, ſicut idem Cardinalis aſſerit, exhiberi non poterat certitudo, cauſam ipſam tuo examini duximus committendam.*]

CAP. X.

¶ *Statutum generale Laicorum ad Eccleſias, vel Eccleſiaſticas perſonas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: nec ſpeciale, etiamſi earum commodum & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum,* Abbas Siculus.

Idem *Abbati & Conventui S. Sylveſtri.*
(an. 1199. Romæ.)

Eccleſia ſanctæ Mariæ [1 *& infrà.*] ¶ Nos attendentes, quòd Laicis (etiam religioſis) ſuper Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis nulla ſit attributa facultas: quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: à quibus ſi quid motu proprio ſtatutum fuerit, quod Eccleſiarum etiam reſpiciat commodum & favorem, nullius firmitatis exiſtit *c*, niſi ab Eccleſia fuerit approbatum. Unde ſtatutum *d* Baſilii *e* de non alienandis prædiis ruſticis vel urbanis, miniſteriis, & ornamentis Eccleſiarum, illa reprobatum fuit potiſſimâ ratione, quòd auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod à Senatore factum fuerat in præjudicium monaſterii non conventi, nec confeſſi vel convicti, in irritum revocantes, eaſdem poſſeſſiones reſtituendas ſibi ſententialiter definimus. *f*

[1 *In Via Lata contra I. de Alteja, qui quaſdam ipſius poſſeſſiones dicebatur contra juſtitiam detinere, movit tempore B. Coroſonis dicti ſanatoris ſub L. Judice quæſtionem. In ipſo autem judicio præfato I. de Alteja Syndicus monaſterii veſtri aſtitit, & ab eo etiam teſtes producti quidam ex Monachis extiterunt. Judex verò auditis rationibus partium pro eodem I. abſolutionis ſententiam promulgavit, à cujus ſententia pars altera vocem appellationis emiſit. Super hoc poſteà quæſtione ſubortâ, proponente parte victrici, quòd non potuerunt appellare, cùm dictus L. non ut Judex, ſed tanquam arbiter fuiſſet electus, parte victâ econtrariò aſſerente, quòd cùm arbitrio fuerit contradictum, quod partes non niſi metu pœnæ conſtringit, quæ in præmiſſo arbitrio non fuerat comprehenſa, appellari meritò poterit, & fortiùs, ſi judicium extitiſſet. De hoc igitur ad jam dictum B. Coroſonem quæſtione perlatâ cauſam appellationis S. primicerio Judici delegavit, in cujus præſentia partibus conſtitutis dictus I. de Alteja propoſuit, ſe conveniendum non eſſe, cùm non poſſideret id, quod pars altera requirebat, ſed cùm monaſterium veſtrum rem poſſideret petitam, dictus autem B. Coroſon, quoniam quoddam ſtatutum emiſerat à populo Romano approbatum pariter & acceptum, quòd ſi quis poſt litem conteſtatam rem à ſe petitam transferret in alium, daretur poſſeſſio petitori, & alter fieret de poſſeſſore petitor. & idem I. poſt litem conteſtatam rem ipſam in monaſterium transferre præſumpſit; poſſeſſionem rei petitæ aſſignavit Eccleſiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de poſſeſſionibus ipſis monaſterio noſtro annuam reddidit penſionem, adjecit, ut hoc ipſum ab Eccleſia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognoſceretur; ſed ſolutio quæ fieret Eccleſiæ S. Mariæ in Via Lata in jure ſuo penitus non noceret. Sed quia ſæpè fatum monaſterium veſtrum conquerebatur à promiſſo B. Coroſon contra juſtitiam ſpoliatum, & ipſum per officium noſtrum ſuppliciter reſtitui poſtulabat, quòd ſtatutum ejus nullius valoris extiterit, multipliciter aſſeverans.* [& infrà.] ¶ *His ergo & conſimilibus in noſtra, & f. n. præſentia prudenter à partibus allegatis.*

CAP. XI.

¶ *Pœna ſimpliciter appoſita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.*

Idem *univerſis Doctoribus Pariſiis commorantibus. (circa ann. 1206. Româ in Galliam.)*

Ex literis *a* veſtræ devotionis accepimus: [1 *& infrà.*] ¶ Licèt à vobis fide præſtitâ fuerit conſtitutum, ut ſi quis Magiſtrorum ordinationi univerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum, & primò, ſecundò, tertiò vé commonitus, intra triduum univerſitati parere contemneret Magiſtrorum, extunc beneficio ſocietatis eorum in magiſtralibus privaretur: & ob hoc Magiſter G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen conſtitutum non fuit, ut in perpetuum hujuſmodi privatio perduraret, cùm tam juris canonici, quàm noſtri moris exiſtat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cùm ſatisfactionem congruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat: mandamus, quatenus ſupradictum Magiſtrum ſtatutis veſtris nunc humiliter parere curantem, ad communionis veſtræ conſortium in magiſtralibus admittatis.

[1 *Quòd cùm quidam moderni videlicet Doctores liberalium artium à majorum ſuorum veſtigiis in tribus præſertim articulis deviarent, habitu videlicet inhoneſto, in lectionum & diſputationum ordine non ſervato, & pio uſu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quaſi penitùs negligenter omiſſo. Vos cupientes veſtræ conſulere honeſtati octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegiſtis, ut ſuper dictis articulis de prudentium virorum conſilio bonâ fide ſtatuerent, quod foret expediens & honeſtum, ad illud in poſterùm obſervandum, vos juramento interpoſito communiter conſtringendo, excepto duntaxat Magiſtro G. qui jurare renuens & formidans fidejuſſoriam pro ſe tantum obtulit cautionem. Fuit etiam inſuper ad cau-*

a *l. quòd ſi nolit. §. quia aſſidua. D. de ædil. ed. notat. Bart. in l. nemo. D. de reb. dub.* b *vacantes.* c *c. 5. in 3. compil. tit. de foro compet. Partes hujus c. ſunt*]*. ut lite pendente. cap. 3. & 4.* d *Vide c. quæ in Eccleſiarum. ſupr. hoc tit. ſacra pag. decretorum & liberalium artium ex tit. de jurejur. in 3. cod.* e *Præfecti urbis Romæ, vid. can. bene. 96. diſt.* f *reſiduum eſt in c. 4. infrà, ut lit. pen.*

a *Cap. 12. in 3. compil. de jurejur.*

telam

velam à vobis fide interpoſitâ protinus conſtitutum, ut ſi quiſquam Magiſtrorum adversùs alios duceret reſiſtendum, & primò & ſecundò, tertiòve commonitus infrà triduum univerſitati parére contemneret Magiſtrorum, extunc beneficio ſocietatis eorum in magiſtralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis ſimpliciter, quidam verò niſi ſatisfaceret, & nonnulli niſi, per vos ſe admitti ab aliis obtineret, ſe intellexiſſe fatentur. Cùm autem ſupradictus Magiſter C. infra triduum univerſitati non paruerit, requiſitus juxta conditionem extunc à vobis habitus eſt excluſus. Qui cùm ſatisfactioni condignæ poſtmodùm ſe obtuliſſet, in IV. Magiſtros juramento interpoſito compromiſit, illorum dictum pro bono pacis ſe gratum & ratum pariter habiturum. Illi verò uſi conſilio ſapientum, dictum ſuum communiter promulgârunt, memorato Magiſtro in virtute juramenti præſtiti prohibentes, ne deinceps in licitis univerſitati reſiſteret Magiſtrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem ſtatu perſiſteret, quo tunc erat, donec per ſe vel per procuratorem ſe poſſe ab aliis Magiſtris per ſedem Apoſtol. obtineret, ſalvâ in omnibus honeſtate. Unde nobis humiliter ſupplicâſtis, ut eundem Magiſtrum, virum utique providum & honeſtum & diſcretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod ſibi prædicti quatuor injunxerunt, ſuſcepit humiliter, & patienter obſervat, & ex benignitate ſedis Apoſtol. faceremus communioni reſtitui Magiſtrorum. Nos igitur ex præmiſſis intelligentes eidem Magiſtro fuiſſe mandatum, ut tam diu perſiſteret in eo ſtatu, quo tunc erat, donec Magiſtrorum communioni de mandato ſedis Apoſtol. redderetur, & paratus ſit ſuper præmiſſis ſatisfactionem congruam exhibere.]

CAP. XII.

¶ Non poſſunt Canonici ſine cauſa reſtringere numerum Canonicorum ſeu præbendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Epiſcopo & Cantori Cabilonenſi. (an. 1221. Româ in Galliam.)*

EX parte *a* Epiſcopi Eduenſis fuit propoſitum, quòd Canonici Eduenſes propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in Eccleſia Eduenſi ſtatutum (licèt non ſint ejus diminuti reditus) reſtrinxerunt: [1 *& infrà.*] ¶ Nolentes igitur divini numinis minui cultum, ſed potiùs augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate noſtrâ ſervari, præbendas, quas à tempore ultimi ſtatuti inveneritis vacâſſe in Eccleſia memorata (non obſtante aliquâ conſtitutione ſuper hoc à Canonicis ipſis factâ, vel confirmatione à nobis *b* ab eiſdem obtentâ) perſonis idoneis cum conſilio Epiſcopi conferatis.

[1 *Ut ſic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus ſuſtentari valet Canonicorum numerus conſuetus, tali prætextu in augmentum nituntur convertere præbendarum, & in facti ſui tuitionem ſuper hoc confirmationis literas à nobis dicuntur impetrâſſe in communi forma.*]

CAP. XIII.

¶ Conſtitutio futura reſpicit, & non præterita: niſi in ea de præteritis caveatur.

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariæ Majoris de urbe. (an. 1230. Româ in Galliam.)*

QUoniam conſtitutio Apoſtolicæ ſedis omnes adſtringit, & nihil debet obſcurum vel ambiguum continere: Declaramus conſtitutionem *c*, quam nuper ſuper præferendis in perceptione portionis Majoribus, & conſuetis ſervitiis à Minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, ſed ad futura tantùm extendi *a*. Cùm leges & conſtitutiones futuris certum ſit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: niſi nominatim in eis de præteritis caveatur.

DE RESCRIPTIS. *b*
TITULUS III.

CAP. I.

¶ Privilegio generali, ſecundùm jus commune, obtento, obſtat reſcriptum ſpeciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. ſecundùm intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonenſi Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

SIcut *c* Romana: [1 *& infrà.*] ¶ Quæſitum eſt à nobis ex parte tua, ſi alicujus cauſa delegatis judicibus ſublato remedio appellationis committitur, & literis Apoſtolicis altera pars munita (quibus ei generaliter eſt indultum, ut liberè ſibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit, an ejus in eadem cauſa debeat appellationi deferri? Inquiſitioni tuæ taliter reſpond. quòd ejus in hac parte appellatio non debet admitti, poſtquam eſt cauſa judicibus appellatione remotâ commiſſa. Quia ſpeciale mandatum derogat generali.

[1 *Eccleſia omnium Eccleſiarum diſponente Domino mater eſt, & magiſtra; ita & nos qui eidem Eccleſiæ, licèt immeriti, divinæ diſpoſitionis providentiâ præſidemus, prout Dominus nobis miniſtraverit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, & quæ videntur dubia, Apoſtolicæ circumſpectionis providentiâ declarare. Sanè.*]

CAP. II.

¶ In reſcripto Apoſtolico intelligitur clauſula, ſi preces veritate nitantur. Et ſi reſcriptum prohibet cauſæ cognitionem, eſt de falſitate ſuſpectum.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

I. EX *d* parte Conventrenſis Epiſcopi noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm de cauſa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur ſuper præbenda de Novalis *e*, cognoſcens, legitimè eidem F. (ſecundùm tenorem literarum noſtrarum, continentium, quòd ſi conſtaret ipſum F. de perjurio eſſe convictum, & perpetuò illi renunciâſſe præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adjudicaſſet eandem: ipſe in vocem appellationis prorupit: & ad te, quòd ei præbendam præciſè & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, literas noſtras reportavit: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm quoniam non credimus ita præciſè ſcripſiſſe, & in hujuſmodi literis intelligenda eſt hæc conditio, etiam ſi non *f* apponatur, ſi preces veritate nitantur *g*: mandamus, quatenus inſpectis literis, quas Epiſcopo prædicto direximus, ſi inveneris, quòd ſecundùm prædictum modum ei ſcripſerimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, ſententiam præfati Epiſcopi confirmes, & ſæpedictum F. cum literis noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram *tanquam falſarium* venire compellas.

[1 *Et Epiſcopum, qui poſt appellationem eum præbendâ ſpoliaverat, auct. Ap. alicui beneficium conferendi poteſtate app. ceſſante privares, donec per ſe, vel per nuncium, aut per literas ſuas de tanto exceſſu ſatisfacturus ad ſedem Ap. accederet, & prænominatum G. ſi eundem F. in jam dicta præbenda præſumeret moleſtare, vinculo excommunicationis uſque ad condignam ſatisfactionem conſtringeres.*]

---

a *Ex hoc c. apertè colligitur, non valere ſtatutum, per quod cultus divinus ſine cauſa diminuitur, etiamſi in forma communi per Papam fuerit confirmatum.* b *Hunc textum dixit Card. Floren. eſſe ſingularem ad hoc, quod app. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi.* c *c. ſtatuimus. infrà de majorita. & ob.*

a *Verba legis, leges, C. de legibus.* b *Et eorum Interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. Poſt Concil. Lateran. ſub Alexan. III. part. 10. cap. 11.* d *Poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Norbale al. Noharl.* f *Et ſi ſcripſimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Jure civili niſi hac clauſula inſeratur reſcripto, non valet reſcriptum. l. ult. c. de diverſ. reſcript.*

CAP. III.

¶ Si in ſecundo reſcripto per adverſarium impetrato, non fiat mentio de primo, valet primum, & non ſecundum: aliàs valet ſecundum. Et ſi primum fuit impetratum communi conſenſu partium, non valet ſecundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Alex. III. *Vintonienſi Epiſcopo. (an. 1180.)*

CÆterùm *a* ſi aliquis ſuper aliqua cauſa ab Apoſtolica ſede impetraverit literas, & adverſarius ejus eandem cauſam poſtmodùm obtinuerit committi aliis, de commiſſione priori non habitâ mentione: priores judices ad deciſionem cauſæ poſſunt procedere, nec ſecundæ literæ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in ſecundis literis habeatur mentio de commiſſione priori, prædicta cauſa à priorum eſt exempta judicio: cùm eædem literæ non ſint veritate tacitâ impetratæ *b*. Verùm ſi de aſſenſu partium cauſa committitur, & proceſſu temporis, vel etiam continuò, alterutra pars, alterâ neſciente, cauſam ipſam, tacito de commiſſione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo vel fraude adverſarium ſuum laborare coëgit, in expenſis condemnari debet eidem.

CAP IV.

¶ Si Papa mandat in reſcripto de duobus inquiri alternativè, ad certum effectum conſequendum, ſufficit alterum probari.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo. (an. 1181.)*

INter cæteras *c* conſultationes tuas, fuit propoſitum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua ſub disjunctione mandantur, quorum unum verum eſt, alterum falſum: utputà ſi proponatur, quòd ſi talis ſit Sacerdotis filius, & in ſacerdotio genitus, qui proximo in tali Eccleſia miniſtravit, vel quòd illicitè Eccleſiam occupavit eandem. Huic ergo quæſtioni taliter reſpond. (judici quodcunque iſtorum conſtiterit) illi prælibatam Eccleſiam adjudicari *d* debere. Et idem in ſimilibus obſervandum eſt.

CAP. V.

¶ Is, ad quem reſcriptum Papa dirigitur, debet illi parere, vel cauſam rationabilem aſſignare, quare parere non poteſt.

Idem *Ravennati Archiepiſcopo. (an. 1186.)*

SI quando *e* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes. [1 *& infrà.*] ¶ Qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quòd pravâ nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.

[1 *Neque moveri, aut credere, quòd perſonam tuam contemptibilem velimus reddere vel deſpectam, quia te ſicut clariſſimum fratrem noſtrum, & immobilem columnam Eccleſiæ affluentiſſimâ charitate diligimus, & honoris & exaltationis tuæ deſideramus modis omnibus incrementum. Nam & ſi ſæpè fratribus & Coëpiſcopis noſtris ſecundùm veritatem eorum quæ nobis ſuggerentur, aſperè & durè ſcripſimus: hoc tamen non ex minori affectione contingit, ſed ut clamoribus querelantium ſecundùm Deum, & officii noſtri debitum ſatisfacere eo comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentiùs, quatenus de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, ſi tibi durum vel aſperum ſcripſimus, ſed ſicut vir providus & diſcretus.*

CAP. VI.

¶ Ciſtercienſes ſunt privilegiati, quòd non poſſunt conveniri per reſcriptum Papæ, niſi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Ciſtercienſibus fratribus.* f *(an. 1180. Româ in Angliam.)*

CUm ordinem *a* Ciſtercienſem profeſſi: [1 *& infrà.*] ¶ Si contra vos ſuper decimis, vel aliis (quæ ordini veſtro ſpecialiter ſedes Apoſtolica indulſit) non factâ mentione Ciſtercienſis ordinis, literæ fuerint à ſede Apoſt. impetratæ, per eas minimè teneamini reſpondere.

[1 *Eo privilegio, quo fratres alii gaudeatis, inter vos & Clericos alios ſeculares ſuper decimis quæſtione ſubortâ, tacito quòd ſitis Ciſtercienſis ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis literas à ſede Apoſtol. impetrantes, deinde juramentis, litigiis, ſicut à vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis ſolicitè providere, ne contra tenorem privilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari, auth. Apoſtol. vobis mandamus, ut.*]

CAP. VII.

¶ Si ſede vacante ſcribitur Capitulo, ut gerenti vices Epiſcopi, ut præbendam alicui conferat, ſi creatur Epiſcopus nondum executo mandato, & ad eum ſpectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, ſecundam lecturam communiter approbatam. Abbas Siculus.

Idem *Tornacenſi Epiſcopo. (an. 1180.)*

EAm *b* te: [*& infrà.*] ¶ Dudum ſiquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (ſi bene meminimus) emanârunt, quibus Decano & Eccleſiæ tibi commiſſæ (te adhuc in eodem Capitulo exiſtente) mandatum dedimus & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem duxit, & divinâ gratiâ fidem Chriſti ſuſcepit) in Canonicum reciperent *c*, & præbendam ſibi conferre deberent: [*& ȷ̄.*] ¶ Ipſi verò (quia donatio præbendarum ad te ſpectabat) præceptum noſtrum executioni non potuerunt mandare. Cùm itaque præſcriptus P. te ſuper hoc ex parte noſtra requireret, reſpondiſti, quòd nullum inde mandatum receperas, & ſic eum à te infecto negotio remiſiſti. Quod nullatenùs feciſſe deberes, ſi data literarum diligentiùs attendiſſes, cùm tempore, quo literæ ipſæ datæ fuerunt, de Capitulo ipſo eſſes, ſicut qui eras Archidiaconus & Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, nec eſſes adhuc in Epiſcopum conſecratus. [*& infrà.*] ¶ Pro eo verò quòd *d* Judæus extiterit, ipſum dedignari non debes.

CAP. VIII.

¶ Non valet reſcriptum impetratum ad beneficia, ſi in eo tacetur dignitas impetrantis.

Lucius III. *Linconenſi Epiſcopo.* e *(an. 1182.)*

AD aures noſtras *f* pervenit, quòd plerunque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alii Eccleſiaſticis præditi dignitatibus, ſuper minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen opprimunt dignitatis ſuæ, & ſimplici nomine ſe appellant, tanquam non habeant aliquem perſonatum. [1 *& infrà.*] ¶ Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quòd cùm non ſit intentionis noſtræ, ut perſonæ pluribus reditibus abundantes, per literas noſtras pauperes clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus actor ſuæ nomen dignitatis ſupprimit, vires nolumus obtinere.

[1 *Ideoq; reſcripto noſtro poſtulas edoceri, ſi fraus iſta tacendi, præjudicium illis debeat generare.*]

CAP. IX.

¶ Valet ſecundum reſcriptum impetratum ab adverſario, licèt non faciat mentionem de primo, ſi primus impetrans dolo, vel negligentiâ, non fuit uſus illo.

Idem *Norvicenſi Epiſcopo. (an. 1182.)*

SI autem aliquis *g* auctoritate poſteriorum literarum per adverſarium in judicium tractus, objecerit

a *Poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *l. 1. C. ſi contra jus vel util. publ. & ibi Bald.* c *Poſt Conc. Later. part. 4. c. 1. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *In 1. comp. legitur, abjudicari.* e *c. 5. eod. tit. in 1. compil.* f *al. Abbati Ciſtercienſi, & fratribus Cuman. al. de Rivall.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur eſſe pars c. eam te. ȷ̄. de ætate & qual. ord. c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *In uno habetur, in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Roſam in ſingularibus fidei. ſingul. 104.* e *al. Vualtero Lincon. Archidiac. Al. Vinton. Epiſcop.* f *Poſt Concil. Later. ſub Alex. III. part. 41. c. 8. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. ſub Alex. III. part. 41. c. 9.*

literas

literas ſe priores habere, de quibus in poſterioribus mentio non habetur, ſi eis dolo, vel negligentiâ uti poſtpoſuerit, excuſari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per poſteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

¶ *Non valent reſcripta, per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.*

Idem. *(an. 1182.)*

AD hæc *a* ſumus [1 *& infra.*] ¶ Significatum eſt nobis, quoſdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut aſſerunt) de Cancellaria noſtra literas recepiſſe, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos ſibi elegerint) arbitrio committuntur: ſicque fit, ut ſi aliquem pulſare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, ſed ad unum judicem vel plures delegatos ſibi propitios, & parti adverſæ ſuſpectos, ſuper examinanda quæſtione decurrant: [2 *& infra.*] ¶ Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus ſi literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus noſtrâ auctoritate decernas.

[1 *In Apoſtolica ſede diſponente Domino conſtituti, ut quæ contra juſtitiam attentantur, noſtrâ ſolicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. Proinde*]

[2 *Quod quantum ſit Deo contrarium, & Eccleſiaſticis ſacris vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonicæ inſtitutionis apprehendit. Tales itaque literas à Cancellaria noſtra non credimus emanâſſe vel prodiiſſe, vel ſi fortè prodierint, conſcientiam noſtram, quæ diverſis occupationibus impedita, ſingulis cauſis examinandis non ſufficit, effugiunt. Unde*]

CAP. XI.

¶ *Falſa latinitas vitiat reſcriptum Papæ.* hoc dicit. Joan. And. concordat Abbas.

Idem. *b (an. 1184.)*

I. AD audientiam noſtram *c*, te ſignificante, pervenit, quòd H. de ſancto Stephano, ſuper abſolutione ſua literas tibi (ut primâ facie videbatur) Apoſtolicas præſentavit: quibus (quoniam manifeſtum continent in conſtructione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *d*

CAP. XII.

¶ *Contra ſecundum reſcriptum non poteſt opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de ſua appellatione non habitâ mentione.* hoc dicit. Joan. And. concord. Abbas Siculus.

Clemens III. *e (an. 1190. Romà in Angliam.)*

II. EX parte S. perſonæ *f* Eccleſiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de *g* Empton ad prædictam Eccleſiam de jure pertineat, O. Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipſius Eccleſiæ nomine ipſius S. in ea miniſtrantem, poſt appellationem hanc factam, amovit. Quam cùm eſſet S. proſecutus, & ad judices literas impetrâſſet, ipſe O. appellationem ſuam proſequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus eſſet vocatus, dixit ſe literas priores habere, de quibus nulla mentio in poſterioribus habebatur, quas uſque ad tertiam citationem ſuppreſſit, eiſque dolo vel negligentiâ uti poſtpoſuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipſo facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis jam fuiſſet elapſum. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſſe conſtiterit (revocatis in ſtatum priſtinum omnibus, quæ poſt appellationem ipſius O, inveneritis attentata) præſcriptam capellam *h* matrici Eccleſiæ reſtituere procuretis, prædictum O. (ſi eum appellationem non fuiſſe proſecutum conſtiterit) memorato S. in expenſis neceſſariis condemnantes.

CAP. XIII.

¶ *Reſcriptum, quo ſcribitur pluribus cum clauſula* [Quòd ſi non omnes, &c.] *intelligitur tam de impotentia facti, quàm juris.*

Cœleſtinus III. *(an. 1191.)*

SCiſcitatus es à nobis petitorio *a* deſtinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis noſtris ſæpè conſuevit apponi) ut ſi duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipſis exequendis ſimul intereſſe nequiverint, unus aut plures, *b* quibus ſcribitur, nihilominùs exequantur. Nos verò ita ſentimus, quòd tam de jure, quàm de facto, illa impotentia cenſeatur: de jure, ſi aliquem illorum ſervum, aut infamem, aut alio legitimo impedimento detentum eſſe conſtiterit: de facto, ſi conſtiterit eum caſu mortis occumbere, aut inevitabilis neceſſitatis articulo impediri, quò minùs valeat intereſſe. Dummodò is, qui pro neceſſitate præſens eſſe non poteſt, collegiis ſuis canonicè excuſationem ſuam curet (ſi poterit) deſtinare: ut alii conjudices vel executores nihilominùs ad conſummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodò non vult intereſſe, hâc impoſſibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excuſari *c*: niſi fortè ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiverint, aut noluerint intereſſe.

CAP. XIV.

¶ *In quæſtione revocationis reſcriptorum recurritur ad arbitros, ſi judices in cognitione ſibi non deferant, nec invicem concordent* h. d. uſque ad §. Quoniam.

Innocent. III. *Elienſi Epiſcopo. (an. 1198.)*

PAſtoralis officii: *d* [& ſ.] ¶ Præterea *e* quæſiviſti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrùm judices priores, an poſteriores cognoſcere debeant, & utrùm per ſecundas ſint primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi reſpondemus, quòd niſi poſteriores prioribus, vel econverſò duxerint deferendum, ſimul utrique cognoſcant: *f* & ſi fortè nequiverint ſimul in unam ſententiam concordare (quamvis plures ſint ex una parte, quàm ex altera) per arbitros communiter electos à partibus hujuſmodi concertatio ſopiatur.

¶ *Per generalem clauſulam poſitam in reſcripto, delegatus ante expreſſionem perſonarum, vel rerum, juriſdictionem habet in habitu, & non in actu. Et ſpeciales literæ derogant literis generalibus ſuper non ſpecificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem.* Abb. Sic.

Quoniam autem ſub hujuſmodi forma, videlicet cauſam, quam talis adverſùs talem, & quoſdam alios ſuper hoc, & quibuſdam aliis ſe habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multoties literæ impetrantur: & ſolicitè quæſiviſti, an judex ex delegatione hujuſmodi, ante perſonarum, vel rerum expreſſionem, ſuper perſonis, vel rebus exprimendis habeat poteſtatem: adjiciens, utrùm, ſi antequam perſonæ vel res expreſſæ fuerint nominatim, ſuper non expreſſis in commiſſione priori, ſed generaliter comprehenſis ſpeciales literæ (quæ de priori commiſſione nullam faciant mentionem) ad alios judices à ſede Apoſtolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad hæc duo taliter reſpondemus, quòd (cùm generali per ſpeciale procul dubio derogetur *g*) juriſdictio per generales literas attributa, per ſpeciales (quantum ad ea,

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* b *In veteri adſcribitur Innocentio III.* c *cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* d *Quibus & quot modis reſcripta vitientur, tradunt DD. in l. 7. C. de diverſ. reſcript.* e *Sic in 2. compil. Clemens III. Abbatibus de Oſen, & de Herber. & priori ſanctæ Fridæ.* f *c. 8. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Upetone.* h *Eccleſiam.*

a *Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.* b *Vide DD. in c. illa. de elect. Sp. in tit. deleg. §. nunc oſtendendum. verſic. 18. ubi dicitur, quòd ſupplet juris poſitivi defectum.* c *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloſſ. D. ad leg. Aquil. & l. confeſſionibus. juncta gloſſa. D. de inter. actio.* d *Quæ hîc deſunt, reperies ſ. de offic. & pot. Jud. del. c. paſtoralis.* e *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* f *l. ſi quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto. ff. de reg. juris. Bart. in l. Mævius. de legat. 2. & l. 1. in princ. de nov. oper. nunc.*

quæ ſpecialiter exprimuntur) penitùs enervatur, licèt de prioribus non faciant mentionem: unde ſuperflua relinquitur prima quæſtio, & ſi meritò dici poſſit, quòd donec juriſdictio revocetur, eam ſuper rerum, vel perſonarum articulis exprimendis obtinet delegatus: ſed antequam exprimantur perſonæ, vel res, delegatus nequit juriſdictionem hujuſmodi exercere.

CAP. XV.

¶ *Per generalem clauſulam*, [quidam alii, & res aliæ:] *multitudo effrenata non includitur, nec perſonæ, nec res majores expreſſis, ſed pares, vel minores.*

Idem *Senonenſi Archiepiſcopo.*

(an. 1198.)

SEdes Apoſtolica *a* conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem: ſed quidam ejus gratiâ nequiter abutuntur: [1 *& infrà.*] ¶ Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cùm in commiſſionibus noſtris minores & viliores perſonæ ſolummodò deſignantur, majores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione generalitatis hujuſmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec ſuper majoribus & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & levioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas perſonas expreſſerit, non ut velit cum eis in judicio experiri, ſed ut ad pares tranſire valeat, vel *b* minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *c* careat penitùs impetratis.

[1 *Dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commiſſionibus omnibus noſtris minores vel viliores perſonas propriis nominibus exprimunt, majores autem & digniores ſpecialibus vocabulis non deſignant, ſed eas ſub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commiſſiones ipſas à nobis faciliùs impetrent ſub hac forma: conqueritur talis de iſto vel illo, & aliis quibuſdam propriis nominibus exprimendis, qui eis ſuper tali negotio & quibuſdam aliis rebus, injurioſi nimis & graves exiſtunt.*]

CAP. XVI.

¶ *Qui contra unum ſuper eodem ad diverſos judices diverſa reſcripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriuſque.*

Idem d *R. Cantori, & R. Priori de Monte Leproſorum.* *(an. 1205.)*

EX tenore *e* literarum, quas nobis deſtinâſtis, intelleximus R. Sacerdotem de Collovilla *f* ad alios judices ſuper quæſtione (quæ inter ipſum Abbatem de Becco vertitur) literas Apoſtolicas impetrâſſe, qui cùm partem citâſſent adverſam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [1 *& infrà.*] ¶ Cumque vos in cauſæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis propoſuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero reſpondere, cùm per alias ab aliis Judicibus fuiſſet citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commiſſiones ſuper eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipſe commodo careat utrinſque.

[1 *Poſtmodum verè idem Presbyter ſuper eodem negotio vobis noſtras literas præſentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

CAP. XVII.

¶ *Non valet reſcriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.*

Idem *Mediolanenſi Archiepiſcopo.* *(an. 1199.)*

CUm *a* adeò ſcripta ſedis Apoſt. moderemur: [1 *& infrà.*] ¶ Scripſiſti nobis, quòd cùm P. Clericus in Eccleſia Modecenſi ſufficientem ſibi ſit præbendam adeptus, mirabaris, quòd pro receptione ipſius in Eccleſ. de Gronzola, Præpoſito & fratribus ejuſdem Eccleſiæ literas miſerimus: cùm ſi literarum noſtrarum ſeriem attendiſſes, nihil inveniſſes in eis, quod debuiſſet tuum animum offendiſſe. Cùm enim in literis nec de præbenda ipſius mentio haberetur, nec Modecenſis Canonicus: imò nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipſis hæc eſſet adjecta conditio: Si dignus exiſteret ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum: intelligere potuiſſes, qualiter literæ ipſæ fuerant impetratæ.

[1 *Ut ex certa ſcientia nihil in eis faciamus apponi, quod jure debeat reprehendi, miramur non modicum & movemur, quòd quotiens ad te vel ad aliquos tibi ſubjectos noſtras literas deſtinamus, te ſuper his mirari reſcribis, ac ſi mandaremus aliquid inhoneſtum.*]

CAP. XVIII.

¶ *Ordo reſcripti interpretationem recipit à jure communi.*

Idem *b* *electo Decano, & N. Canonico Cameracenſi.* *(an. 1198. Româ in Belgium.)*

CAuſam *c*, quæ inter Præmonſtraten. & Præmon. *d* Eccleſias ſuper poſſeſſionibus de Anapia vertitur: [1 *& infrà.*] ¶ Quia in literis animadvertimus fuiſſe inſertum, quòd ſi alterutra partium citata legitimè, præſentiam veſtram adire, vel judicio veſtro parère contemneret, vos præſentis partis probationes recipere, & quantum de jure poteritis, in cauſæ cognitione ac deciſione procedere minimè tardaretis. Nos volentes, ut clauſula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inſerenda, clauſulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipſam intelligentes ibidem in cauſa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: proviſuri, ut ſi literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè eſt proceſſum, firmum & ſtabile perſeveret, alioquin ſi occaſione clauſulæ memoratæ aliquid conſtiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in deciſione ipſius negotii (ſicut præmiſſum eſt) tam ſuper principali, quàm ſuper incidentibus quæſtionibus, appellatione remotâ, canonicè procedatis.

[1 *Super poſſeſſionibus de An. diſcretioni veſtræ commiſiſſe meminimus.*]

CAP. XIX.

¶ *Non valet impetratio in Eccleſia numerata, non factâ de numero mentione, ſi per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus præbendarum: & proceſſus inde factus eſt nullus.* hoc dicit ad intellectum. Panor.

Idem *Archiepiſcopo Senonenſi.* e *(an. 1198.)*

COnſtitutus *f* apud ſedem Apoſtolicam P. Clericus propoſuit, quòd cùm C. p. n. *g* Decano, & Capitulo Bituricenſi dederit in mandatis, ut ipſum reciperent in Canonicum & in fratrem, & præbendam ei conferrent, ſi qua tunc in eorum vacaret Eccleſia, vel proximò *h* vacaturam: & ipſi cùm *i* mandatum ejus admittere non curâſſent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: ſibi ſuper hoc executoribus deputatis: [& ſ.] ¶ Verùm pars *k* adverſa reſpondit, quòd cùm in Bituricenſi Eccleſia certus eſſet numerus Canonicorum inſtitutus, firmatus jurejurando, & per Rom. Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P.

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Vel deſcendere ad minores. in uno manuſcr.* c *In impreſſis, peccator, malè, ſed ex omnib. manuſcr repoſuimus, precator. facit ſ. eod. tit. cap. ſuper literis. & l. etſi. C. ſi contra jus vel util. publ.* d *Additur in 3. comp. & Joanni de Sagio Canonico Rothomagenſi. Al. Idem. B. Cantori Rothomagenſi & R. Priori, &c.* e *c. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *Corbevilla.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* b *Idem Abbati de Alcobiatiæ F. & P. Monachis Alcobiatiæ, ut habet 3. compil. al electo Decano & M. Canonico.* c *c. 8. eod. tit. in 3. compil.* d *Parmacenſem.* e *Additur in 3. compil. & S. Mariæ in via lata, S. Apoſt. Legato.* f *c. 9. eod. tit. in 3. compil.* g *Cœleſtinus prædeceſſor noſter. al. ita, G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Hæc dictio, cum, deeſt in manuſcript.* k *altera.*

non feciſſet in ſuis literis mentionem: intelligendum erat circumveniſſe prædeceſſorem noſtrum, & dictas literas veritate tacitâ impetrâſſe: [1 & infrà.] ¶ Diſcretioni *a* veſtræ mandamus, quatenus ſi legitimè vobis conſtiterit numerum Canonicorum, (qui nunc eſt in eadem Eccleſia) per Decanum & Capitulum ejuſdem Eccleſiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetrâſſet: quicquid factum eſt occaſioue literarum ipſarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem Eccleſia præbendam (ſi qua vacat) ſublato cujuslibet appellationis obſtaculo, aſſignari.

[1 *Licèt enim cùm in aliqua Eccleſia certus ſtatuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi, ſalvâ ſed. Ap. auctoritate: non tam ei erat credendum, quòd cùm ex certa ſcientia contra juramenta eorum recipi mandaviſſet, cùm de hoc in ſuis literis nihil fuiſſet expreſſum.*]

CAP. XX.

¶ *Difficile & famoſum c. & eſt clavis totius tituli. Et h.d. in ſumma: Exprimens falſum, vel tacens verum in reſcripto, ſi malitiosè, caret prorſus impetratis. Sed ſi per ſimplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuiſſet vero expreſſo, & ſuppreſſo falſo; ſaltem literas in forma communi, & delegatus procedit ſervato juris ordine, & non ſpeciali formâ reſcripti: ſecus ſi nullo modo literas habuiſſet.*

Idem *A. Canonico Pictavienſi* b. *(an. 1201.)*

SUper literis *c* quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacitâ veritate, vel ſuggeſtâ falſitate) impetrantur à nobis, diverſos intelleximus diverſa ſentire, aliis aſſerentibus, eos debere prorſus carere omni commodo literarum, cùm mendax precator carere debeat penitùs impetratis: aliis verò dicentibus, quòd etſi formâ carere debeant in literis noſtris expreſsâ, nihilominùs juxta rigorem juris ſit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per ſimplicitatem vel ignorantiam literas à nobis impetrant, hujuſmodi credimus diſcretionem *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum conſequantur, ita videlicet, quòd delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenùs de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo literas impetrant, duximus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas ſit ſuppreſſa: nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominùs ſaltem in forma communi literas dediſſemus *e*, delegatus non ſequens formam in literis ipſis appoſitam, *f* ſecundùm ordinem juris in cauſa procedat. Si verò per hujuſmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, quâ tacitâ vel expreſsâ nos nullas prorſus literas dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum *g*: niſi forſitan eatenùs, ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoſcat: ut ſic in utroque caſu, eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans ſuas literas denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenùs interponat.

CAP. XXI.

¶ *In cauſa monaſterii convenitur Abbas per reſcriptum, in quo nulla ſit mentio de Conventu: nec propter hoc appellari poteſt, niſi Abbatis & Conventûs bona eſſent diſtincta omnino.*

Idem *Abbati & Conventui Præmonſtratenſi.* *(an. 1204.)*

EDoceri *a* poſtulâſtis à nobis, utrùm per literas adversùs Abbates (nullâ mentione habitâ de ſuis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad Conventus pertinent, & eoſdem) de ipſis querelantibus reſpondere: ac licèt inhibita ſit appellatio, per appellationis objectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quòd (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri non poſſunt, quò minùs debeant auctoritate literarum hujuſmodi legitimè reſpondere: Cùm ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare: Niſi fortè Abbatis & Conventûs negotia eſſent omnino diſcreta.

CAP. XXII.

¶ *Proceſſus factus per literas ſurreptitias irritatur: ſed factus contra formam reſcripti, irritus nunciatur.*

Idem *Archiepiſcopo & Magiſtro W. Canonico Magdeburgenſi.* *(An. 1209.)*

CUm dilecta *b* in Chriſto filia R. Cuſtos Heſienſis *c* Eccleſiæ, ac procurator G. Monialis, ſuper electionibus in eadem Eccleſia celebratis, litigaverint aliquandiu coram nobis: [& *infrà.*] ¶ Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *d* & ſuos conjudices impetratas, fuiſſe per ſubreptionem *e* obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet *f*, de ſubtractorum reſignatione, fuerit præter conſcientiam noſtram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad Scholaſticum *g* Hildeſenſem, & conjudices ſuos obtentis, inſertus fuerat: de quibus in ſecundis literis mentio non fiebat: & ideò, quòd ipſarum literarum occaſione dignoſcitur attentatum, duximus irritandum. Dictum inſuper Scholaſticum, & conjudices ſuos invenimus minùs providè proceſſiſſe. Cùm enim in literis noſtris eiſdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Eccleſiam perſonaliter accedentes, perſonæ idoneæ adminiſtrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde reſignatio ſubtractorum: ipſi formam mandati Apoſtolici tranſponentes, illo capitulo prætermiſſo, de aliis articulis inordinatè plurimùm cognoverant: propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibuſdam aliis ſororibus Eccleſiæ (ſicut juſtum fuerit) reſtitutis, & formâ mandati noſtri exactâ diligentiâ obſervatâ, in negotio ipſo ratione præviâ procedatis.

CAP. XXIII.

¶ *Valet ſecundum reſcriptum, licèt de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.*

Idem.

PLerunque *h* contingit, quòd aliqui noſtris literis impetratis, illis uti multo tempore poſtponentes, tunc demùm eas exhibent, cùm aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitùs literas impetrârant, cœperint conveniri: dicentes, poſteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cùm igitur non ſit malitiis hominum indulgendum, ſtatuimus, ut ſi quis noſtras literas impetrans, intra annum poſtquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia poſtpoſuerit uti eis, auctoritate poſteriorum literarum valeat conveniri, licèt in ipſis nulla de prioribus mentio habeatur.

a *In vulgatis malè, dominationi, cùm conſtet legendum, diſcretioni.* b *al. Idem A. Amarico Can. S. Hilarii Pictavienſi. c. 10. eod. tit. in 3. compil.* d *diſtinctionem habendam.* e *Vide l. 1. C. Si contra jus vel util. publ. & ibid. Bald.* f *ſed. Vide l. Mutus cum gloſſ. 2. ff. de proc. & ff. de pet. hær. l. Si poſſeſſor. & l. ſi quid poſſeſſ.*

a *al. à nobis per literas edoceri poſtulâſtis. c. 11. eod. tit. in 3. compil.* b *cap. 12. eod. tit. in 3. collect.* c *al. Heronenſis. al. Heriaſenſis.* d *al. Reveane.* e *id eſt, tacendo verum, vel exprimendo falſum.* f *ſic legendum in ver. de ſubjectorum reſignatione, vel ſubtractorum reſtitutione.* g *Midonenſem.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. XVI.

¶ *Si à Delegato aliquid mandatur Ordinario, debet humiliter exequi. Sed ſi alius Delegatus per alias literas poſt executionem mandat contrarium, vel ſi ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium, contentionem eſſe de juriſdictione, faciat ſibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut juriſdictionaliter cognoſcat, ſed ut ſe informet, an per ſecundas revocentur primæ: & ſi primæ revocentur, exequatur ſecundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur ſecundum mandatum, donec contentio de juriſdictione terminetur.* Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagenſi Archiepiſcopo.*

(an. 1211.)

CUm *a* contingat: [*& infrà.*] ¶ Præterea cùm quidam ſuper aliquo litigantes, ad diverſos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adverſam denuncies excommunicationis ſententiæ ſubjacere, aliis judicibus poſtmodùm tibi injungentibus; ut eandem denuncies abſolutam: quæris, an utriſque, an neutris, vel alterutris ſaltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuæ prudentiæ reſpondentes, credimus diſtinguendum, an cùm primum mandatum recepiſſe dignoſceris, tibi forſan innotuerit inter illos & alios ſuper juriſdictione diſcordiam ſuſcitatam, an ſuper hoc nihil omnino ſciviſti. Et quidem ſi ſuper contentione hujuſmodi nihil tibi penitùs innoteſcat, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni *b* mandare. Sed ſi poſteà contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utroſque à ſede Apoſtol. obtentarum copiâ poſtulatâ (quas tibi auctoritate præſentium diſtrictè præcipimus exhiberi) ſi ex ipſarum tenore deprehenderis evidenter (ita quòd non ſit aliquatenus hæſitandum) quòd literæ, quæ ad illos, à quibus ſecundum mandatum receperis, impetratæ noſcuntur, expreſsè revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi ſecundo loco mandatur. Si verò ex literarum inſpectione manifeſtè tibi conſtet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primum dedêre mandatum, per alias minimè revocantur: ſecundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd ſi ſuper hoc tibi meritò fuerit dubitandum, ad exequendum ſecundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujuſdam noſtræ conſtitutionis tenorem inter eos hujuſmodi concertatio ſopiatur. Et idipſum facere debes, ſi primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forſan innotuerit, quòd inter ſe ſuper juriſdictione demandata cœperint diſceptare. Cæterùm in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non eſt: vel etiam ad exequendum te aſſeras eſſe certum, ubi certus eſſe non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur poteſtas, ut inter Delegatos, aut partes, de juriſdictione debeas judicare. *c*

CAP. XXV.

¶ *Quando in reſcripto plura narrantur, diverſos effectus operantia, non ſufficit impetranti alterum ſolum probare, ad utrumque effectum conſequendum.*

Idem *magiſtro* d *G. & P. de Firmiſca.*

(an. 1213.)

OLim *e* ex literis ſancti Nicaſii Remenſis *f*, Sargienſis, & Vallis regiæ Abbatum fuit noſtris auribus intimatum, quòd cùm ad eos ſemel & iterùm à nobis literæ proceſſiſſent, ſuper eo, quòd P. Clericus ſancti Remigii, parœciam de Salice (quam R. de Clivo per interpoſitam perſonam ſibi collatam fuiſſe propoſuit) detinebat, ipſi partes ſemel, ſecundò & tertiò citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per ſe vel per reſponſalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipſius parœciæ ſequeſtrari. Cumque poſtmodùm idem P. accedens ad eos ſe juri promiſerit pariturum, ac obtinuerit ſe abſolvi: ipſi abſolutionis literas concedentes, diem ei aſſignaverunt & locum, quibus coram eis, quod promiſerat, adimpleret: qui diem & locum ex literis illis radens, in loco *a* raſuræ ſcripſit, quòd ipſi ei ſequeſtratos fructus aſſignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio ſui abſentiam excuſante per literas) eſt confeſſus. Nos igitur, cùm tantæ temeritatis exceſſus falſitatis ſcrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (ſi eſſet *b* ita) ipſi præſumptori ſuper dicta parœcia perpetuum ſilentium imponentes, præfato R. de Clivo aſſignaretis eandem cum fructibus ſequeſtratis. Verùm ſicut vos per veſtras nobis literas intimâſtis, cùm dictus R. raſuram præfatam coram vobis per teſtes idoneos probaviſſet, & ob hoc poſtulâſſet ſibi dictam Eccleſiam aſſignari: vos utrùm *c* clauſula illa [ſi eſſet ita] de omnibus ſuperioribus, an de articulo tantùm raſuræ deberet intelligi, dubitâſtis. Nos igitur reſpondemus, quòd clauſula illa ad omnia debet ſuperiora referri, ad hoc ut ipſi R. præfata Eccleſia conferatur: quia licèt vitium falſitatis ad imponendum ei perpetuum ſilentium ſuper Eccleſia ipſa ſufficiat, qui falſitatem hujuſmodi perpetravit, non tamen propter hoc eadem Eccleſia eſt adverſario aſſignanda, niſi ſuper aliis facta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

¶ *Non valet reſcriptum ſuper reſtitutione beneficii impetratum, quod de cauſa excommunicationis & amotionis impetrantis non facit mentionem.*

Idem *Epiſcopo Imolen. (an. 1214. Româ in Romaniolam.)*

1. DIlectus *d* filius Abbas ſancti Stephani Bononienſis, per ſuas nobis literas intimavit, quòd cùm ipſe (cui viſitationis officium in civitate ac diœceſi Bononienſi commiſimus) B. & A. Presbyteros ab Eccleſiis ſuis (propter eorum graves & manifeſtos exceſſus) duxerit amovendos: iidem ſuper reſtitutione ſua noſtras ad te in communi forma literas impetrârunt, de amotionis ſuæ cauſa, & excommunicationis, *e* quâ tenentur adſtricti, nullam facientes penitùs mentionem 1. Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (ſi eſt ita) literas ipſas, tanquam per veri ſuppreſſionem obtentas, viribus carere decernas.

[1 *Procuratoribus igitur, vicinorum & Eccleſiarum ipſarum exceptiones in tua præſentia proponentibus antedictas, ut ſuperſedendum hujuſmodi negotio decreviſti, donec ſuper hoc noſtræ voluntatis beneplacitum recepiſſes.*]

CAP. XXVII.

¶ *Per literas juſtitiæ non tenetur Epiſcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel ſufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam. hoc dicit comprehendendo utrumque intellectũ.*

Idem *Epiſcopo Veratiſamenſi.* f *(an. 1214. Româ in Poloniam.)*

POſtulâſti *g* per ſedem Apoſtolicam edoceri, utrùm alicujus Eccleſiæ perpetuo Vicario, de proventibus Vicariæ, bonisque paternis, habenti, unde valeat comodè

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Quòd ſi non fecerit, poterit compelli ad exequendum. c. paſtoralis. ꝗ. De off. delegat.* c *Adde concor. in l. qui procuratorem. in gloſſ. 1. ff. de procur. & in l. à divo Pio. & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.* d *al. idem de Vallibus Magiſtro G. & P. de Fumuſca. al. de ſimiis canonico.* e *c. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *al. Remanenſis, Saginenſis. Aliàs Signiacen. & eſt diœceſis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum raſuræ reſcripſit.* b *Adde, quòd ſi iſta clauſula deſit in aliquo reſcripto, illud præſumitur eſſe falſum. Archidiac. & DD. in c. cordi. de app. in 6.* c *Vos de clauſula illa, ſi ita eſt.* d *C. 3. eod. tit. in 4. compil.* e *Sententia in quibuſdam antiquis.* f *al. Vratiſmenſi.* g *C. 4. eod. tit. in 4. compil.*

ſuſten-

ſuſtentari, tenearis per illam formam communem [cùm ſecundùm *a* Apoſtolum] in Eccleſiaſtico beneficio providere. Ad quod ſic duximus reſpondendum, quòd cùm per formam prædictam neceſſitatibus pauperum Clericorum (qui nullum ſunt Eccleſiaſticum beneficium aſſecuti) ſedes Apoſtolica duxerit ſuccurrendum: perpetuus Vicarius (niſi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujuſmodi literis, utpote veritate tacitâ impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus eſt proviſum. Et pro habente beneficii ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper obtinendo alio beneficio, de levi non ſcribimus, quin faciamus de primo in noſtris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

¶ *Per literas Apoſtolicas de hac conſtitutione mentionem non facientes, non poteſt quis trahi ultra duas dietas extra ſuam diœceſim, niſi de conſenſu partium literæ fuerint impetratæ.* hoc dicit, uſque ad §. ſunt & alii.

Idem *in Concilio generali.* b *(an. 1215.)*

NOnnulli gratiâ ſed. Apoſtol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris obſervantia interdicit) ſtatuimus, ne quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim per literas Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit. Niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.

¶ *Non valent literæ ad lites impetratæ, ſine ſpeciali mandato Domini, niſi impetrentur per conjunctam perſonam.* h. d.

Sunt & alii, qui ſe ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, vel novas immittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus à ſede Apoſtolica literas impetrant, abſque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio moleſtetur) aut actori (ut per ipſas adverſarium indebitâ moleſtatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem lites reſtringendæ ſint potiùs, quàm laxandæ, hâc generali conſtitutione ſancimus, ut ſi aliquis ſuper aliqua quæſtione de cætero, ſine ſpeciali mandato Domini, literas Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & literæ illæ non valeant, & ipſe tanquam falſarius puniatur. Niſi fortè de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

¶ *Si occaſione duorum reſcriptorum, unius ſcilicet in cauſa principali, alterius in cauſa appellationis, contenditur: non judex ſuper principali, ſed deputatus ſuper appellatione, cognoſcere debet de validitate appellationis.*

Honorius III. *Cantuarienſi Archiepiſc. & conjudicibus ſuis. (an. 1220.)*

1. DIlectus filius J. Sarracenus Clericus expoſuit coram nobis, quòd cùm Jordanus Clericus Dumeenſis *c* ipſum ſuper Eccleſia ſancti Nicolai Dumelienſis coram vobis auctoritate literarum noſtrarum traxiſſet in cauſam: ex parte ipſius Jordani fuit excipiendo propoſitum, quòd auctoritate ipſarum literarum non poterat conveniri, eò quòd ultra duas dietas à diœceſi, ubi prædicta Eccleſia erat) contra ſtatuta Concilii generalis (de quo in eiſdem literis non fiebat mentio) diſtabatis *d*: Et quia hujuſmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in cauſa (pro eo quòd idem J. *e* in Rophenſi & Elienſi diœceſi beneficia obtinet, quaſi hoc domicilium intelligeretur habere) ipſe ad noſtram audientiam appellavit: [1 *& infrà.*] ¶ Cumque idem J. appellationem interpoſitam proſecutus, ad Eboracenſ. Archiepiſcopum, & ejus collegas, ſuper præmiſſis literas impetrâſſet: vos in cauſa ipſa nihilominus procedentes, eiſdem judicibus ne in commiſſo ſibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus (ſi eſt ita) cauſæ ſuperſedeatis eidem, cùm non vos, ſed dicti judices cognoſcere habeant, ad quos juriſdictio debeat pertinere.

[1 *Vos ejuſdem appellatione contemptâ partem alteram mittendam in poſſeſſionem ejuſdem Eccleſiæ causâ cuſtodiæ decreviſtis.*]

CAP. XXX.

¶ *Si plures impetrant in eadem Eccleſia, ſtatur datæ, ut primus impetrans præferatur, & ſolus admittatur. Ita communiter ſummant Doct. Et procedit iſtud ſummarium, ſecundùm opinionem communem, quæ hodiè invaluit propter jura nova.*

Idem *Epiſcopo & Archidiaco. Legion. (an. 1220.)*

CApitulum ſanctæ crucis Cameracenſis exhibitâ nobis petitione monſtravit, quòd Callimacho Clerico ſuper præbendali beneficio in eorum Eccleſia obtinendo, literas noſtras ad eos priùs monitorias, & demùm præceptorias impetrante, B. Clericus contra eos ſuper conſimili beneficio in eadem ſibi Eccleſia conferendo, ad I. Archiepiſc. Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habitâ mentione, executorias à nobis literas impetravit: qui poſt appellationem ad nos interpoſitam, in eos ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias protulerunt: ac dictus *a* C. ſuper executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit ſcripta noſtra: qui tulerunt ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias in eoſdem 1. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & in fratrem, aſſignatoque ſibi beneficio præbendali, qui ad eos priùs mandatum Apoſt. reportavit, præfatas ſententias juxta formam Eccleſiæ relaxetis: alteri ſuper præbendali beneficio in eadem Eccleſia ſilentium imponentes.

[1 *Unde nobis humiliter ſupplicavit, ut cùm in eadem Eccleſia tantùm XII. ſint præbendæ, & ob hoc non ſine magno gravamine ſimul providere poſſunt, utrique faceremus eaſdem ſententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem Eccleſia de præbenda, præſertim, cùm in utriſque literis clauſula illa continetur inſerta, niſi de mandato noſtro eadem Eccleſia foret in alterius receptione gravata.*]

CAP. XXXI.

¶ *Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam penſionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.*

Idem *Bituricen. Archiep. Apoſtol. ſedis Legato. (an. 1223.)*

II. AD audientiam noſtram [*te ſignificante*] pervenit, quòd quidam Clerici obtentis à ſed. Apoſtol. literis ſuper proviſione ſua in aliquibus Eccleſiis tibi ſubjectis, recipientes ab eis annuas penſiones, ſeu alia beneficia, ab eorum impetitione deſiſtunt, renunciantes beneficio literarum: [1 *& infrà.*] ¶ Et mandamus, quatenus eos, qui poſt literas taliter venditas, alias (de illis mentione non habitâ) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint: carere decernas commodo earundem, & Eccleſias non permittas earum occaſione vexari: revocando in irritum, ſi quid earum prætextu inveneris eſſe factum.

[1 *Demùm ad ſedem Apoſtolicam accedentes ſuper ſua proviſione obtinent alias literas ab eadem de literis anteà impetratis non habitâ mentione, & ſic gratiâ Apoſtolicæ benignitatis abutentes, Eccleſias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de ſua circumventionis aſtutia glorientur.*]

CAP. XXXII.

¶ *Receptus per literas Apoſtolicas, licèt præbendam exſpectet, per alias literas hoc ſupprimentes in alia Eccleſia recipi non debet.* hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

a *Infrà. de præbend. cùm ſecundùm Apoſtolum.* b *Lateran. ſ. c. 37. de liter. non impetrand &c.* c *al. Dulmenſis. al. Dumelienſis.* d *In nonnullis manuſcriptis legitur, citabatis.* e *Jordanus.*

a *Dictus R.*

Greg. IX. *Mediolanenſi Archiepiſcopo.* (an 1227.)

IN noſtra propoſuiſti præſentia, quòd nonnulli Clerici à ſed. Apoſtol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quòd in pluribus Eccleſiis admittantur: ſicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis Eccleſiaſticum beneficium ſint aſſecuti, alias Eccleſias ſuper receptione ſua nihilominùs impetunt & moleſtant *a*: [*& infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus eos Clericos Eccleſiis, in quibus recepti ſunt, faciens eſſe contentos, non permittas alias ab eis occaſione literarum hujúſmodi moleſtari. Niſi de receptione fortè ſua expreſſam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

¶ *Non valet reſcriptum, quod procurator revocatus & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: ſecus tamen ſi in judicio: dummodò revocatio ad notitiam adverſarii vel judicis non pervenit.* hoc dicit, ſecundùm lecturam magis communem.

Idem *Epiſcopo Silvanectenſi, & Abbati Caroliloci.* b (*an. 1228.*)

III. EX parte Decani & Capituli Laudunenſis fuit propoſitum, quòd cùm ipſi auctoritate Apoſtol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis ſententiam protuliſſent: procuratoribus partium propter hoc ad ſedem Apoſtol. accedentibus, & lite ſuper diverſis articulis conteſtatâ, nos cauſam vobis commiſimus terminandam, hoc adjecto, ut non obſtarent literæ præter aſſenſum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus propoſuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui eaſdem literas impetraverat, falſus extiterat procurator, cùm ipſe ante impetrationem literarum ipſarum, propter ſuſpicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum ſibi traditum revocâſſet. Eis igitur proponentibus ex adverſo, quòd ad nos vel ad ipſos hujuſmodi revocatio non pervenit, vos quòd deberetis per literas ipſas procedere, per quandam interlocutoriam protuliſtis: [*& infrà.*] ¶ Petente itaque procuratore ipſorum, ut inſpiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipſius nobilis ex adverſo reſpondit, quòd non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quaſdam poſteriùs impetratas, inter alia continentes, ut ſi de partium voluntate procederet, cauſam terminaretis eandem: alioquin ipſam ſufficienter inſtructam remitteretis ad ſedis Apoſtol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipſi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & poſt revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis ſtatuta Concilii, Apoſtol. literæ, quas ſine ſpeciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, niſi ſit de illis perſonis, à quibus non eſt exigendum de jure mandatum: mandamus, quatenus ſi revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minùs valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obſtantibus poſterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

¶ *Reſcriptum impetratum contra hominem alicujus diœceſis, non extenditur ad hominem ejuſdem nominis alterius diœceſis.*

Idem *Decano & Magiſtro G. Canonico Leodienſi.* (*an. 1228.*)

SIgnificante V. nos noveritis accepiſſe, quòd cùm R. contra V. Remenſis diœceſis ſuper quibuſdam pannis & aliis ad judices literas impetrâſſet, idem V. excipiendo propoſuit, quòd cùm idem non de Remenſi, ſed de Leodienſi diœceſi exiſteret, per hujuſmodi literas (cùm de diœceſi Leodienſi non facerent *d* aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujuſmodi admittere denegârunt, noſtram audientiam appellavit *a*. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, & cætera.

CAP. XXXV.

¶ *Per reſcriptum impetratum contra homines diœceſis, non poſſunt conveniri homines civitatis.*

Idem *Priori ſancti Laudinenſis, & Succentori Rothomagenſi.* (*an. 1228.*)

ROdulphus Clericus rector Eccleſiæ ſancti Chriſtophori de civitate Sagienſi, ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm magiſter R. eum per quaſdam literas contra Epiſcopum Sagienſem, & quoſdam alios Sagienſis diœceſis, ſuper reditibus & rebus aliis impetratas à nobis, coram judicibus ſuper eadem Eccleſia per generalem clauſulam [quidam alii] conveniſſet: idem rector propoſuit excipiendo, quòd cùm eſſet de civitate Sagienſi, & ſub eadem clauſula nullus de civitate ipſa intelligitur incluſus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judices exceptionem hujuſmodi recusârunt admittere, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenùs ſi eſt ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

¶ *Si conveniendus per clauſulam, moriatur re integrâ, ſucceſſor conveniri non poteſt.*

Idem *Abbati ſancti Jacobi.* (*an. 1229.*)

SIgnificavit nobis Comitiſſa Namutenſis, quòd cùm mortuo Comite fratre ſuo, ipſa in ejus ſucceſſerit Comitatu, G. & B. per quaſdam literas Apoſtolicas contra Tullen. Epiſcopum, & quoſdam alios Clericos & Laicos, impetratas, eam coram judicibus (ad quos obtentæ fuerant) ſuper quadam ſummâ pecuniæ, quam eidem fratri ſuo ſe mutuâſſe dicebant, per illam generalem clauſulam, [quidam alii] (quia in prædicto Comitatu ſucceſſerat) convenerunt: excipiente itaque procuratore ſuo, quòd cùm adhuc frater ejuſdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipſas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipſius, noſtram audientiam appellavit. [*& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVII.

¶ *Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præceſſiſſe.*

Idem *Abbati ſancti Victoris.* (*an. 1229.*)

EX inſinuatione Epiſcopi Ambianenſis accepimus, quòd I. Clericus ſuper ejus proviſione, ad ipſum præceptorias, & poſtmodùm ad vos *b* executorias contra eum literas impetravit. [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi nullæ monitoriæ ſuper hoc præceſſerint, executoriis ſuperſedeatis eiſdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipſo mandatum, ratione præviâ procedatis.

CAP. XXXVIII.

¶ *Ceſſantibus clauſulis in dubio, Papa non intendit gravare eundem collatorem ſuper proviſione duorum: ideò ſecundus impetrans repellitur, ſive primus expectet, ſive ſit jam gratiam conſecutus.* hoc dicit ſecundùm intellectum gloſſ.

Idem *Novienſi Epiſcopo.* (*an. 1229.*)

MAndatum Apoſtolicum ad te directum, ut Magiſtrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem

a *Vide l. 1. §. ſed & ſi quis. D. de Carb. ed. & D. de lib. cauſ. l. ordinata.* b *in multis antiquis ita, & Abbati Compedien.* c *In uno antiquo, in negotio iſto.* d *faceres.*

a *Vide & l. à procedente. & ibi Bart. C. de dilat.* b *al. duos loquitur, ad Abbatem & Epiſcopum. Ne putes erratum eſſe, & pluralis locutio duorum numero conſiſtere poteſt. 4. q. 3. §. ubi numerus. verùm rectiùs loquitur Abbati S. Victoris, & collegio, aliàs non ſubaudiretur in plurali. c. quam gravi. ȷ. de crim. falſi.*

Novien-

Novien. Eccleſiæ, ſi pro alio ibidem non ſcripſimus, qui hujuſmodi gratiam proſequatur, alio jam beneficium per noſtras literas obtinente, proſequi non teneris. Cùm ſuper receptione duorum gravandi Eccleſiam antedictam, non fuit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

¶ *Eccleſia in qua Papa primus dedit monitorias, & ſecundus executorias, per primum, non per ſecundum intelligitur gravata.*

Idem Gregor. IX. *(an. 1229.)*

LIteris Apoſtolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum & in fratrem, niſi pro alio fuiſſet per nos Eccleſia veſtra gravata, mandatum noſtrum vos exequi volumus & mandamus. Non obſtante, quòd T. Subdiaconum per noſtras literas executorias recepiſtis, qui à bonæ memoriæ H. prædeceſſore noſtro monitorias impetravit. Cùm factum prædeceſſoris noſtri potiùs, quam noſtrum fuerimus proſecuti. *a*

CAP. XL.

¶ *Diœceſanus, cui ſcribitur, ut in diœceſi ſua, ubi pro alio ſcriptum non eſt, provideat vel faciat provideri, non poteſt id exequi circa beneficium ſpectans ad collationem alterius, jam pro alio gravati.*

Idem.

ABbatem, qui mandatum Apoſtolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Eccleſiarum ſui monaſterii provideret, & per literas generales ad Diœceſanum Epiſcopum obtentas, ut in diœceſi ſua (ubi pro alio ſcriptum non eſſet) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec ſuper conferendis Eccleſiis, aut beneficiis aggravari, etiam ſi facultatem habeat Diœceſanus, per eaſdem literas providendi.

CAP. XLI.

¶ *Per reſcriptum directum excommunicatori, ut abſolvat excommunicatum, ſi contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, ſed executoribus cognitio demandatur.*

Idem.

AB excommunicato, qui contra ſtatuta Concilii *b* generalis aſſerit ſe ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (ſi eſt ita) ſine difficultate abſolvat eundem, & aliis *c* deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apoſtolicum exequantur. Non excommunicatori (qui de facto ſuo in hoc certus eſſe debet, licèt in hoc deferatur eidem) ſed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

¶ *Si impetrans reſcriptum ad beneficium, dixit ſe non beneficiatum, cùm tamen haberet beneficium, licèt exiguum, non valet reſcriptum.*

Idem.

SI proponente aliquo nondum ſe beneficium Eccleſiaſticum aſſecutum, ſuper proviſione ipſius (licèt minùs competens obtinentis] reſcriptum Apoſtolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur. Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

¶ *Abutentes reſcripto Apoſtolico in caſibus hic enumeratis, privantur commodo reſcripti, & condemnantur in ſumptibus & damnis adverſario.*

Idem *Epiſcopo Pariſienſi.*

QUia nonnulli diverſis modis literis Apoſtolicis abutuntur, ſtatuimus, ut quicunque obtentas ſub nomine ſuo literas aliis ejuſdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per eaſdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæſtionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipſas ad futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: ſeu quenquam ſuper uno negotio, vel etiam malitioſè ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ ſub uno judice poſſent tractari commodiùs, per varias literas coram diverſis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & ſumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri ſuo: aut reus actorem eodem tempore ad diverſa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejuſdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quaſi contumax, & ſic eum à ſua intentione repellat: earundem literarum commodo careant *a*, & adverſariis in moderatis expenſis ac damnis, quæ propter hoc eos pertuliſſe conſtiterit, condemnentur.

a *executi.* b *Later. ſub Innoc. III. c. 47.* c *& aliis ſibi judicibus deputatis.*

DE CONSUETUDINE.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Conſuetudo inferens gravamen Eccleſiis, debet Judicis officio tolli.* hoc dicit ſecundùm intellectum magis ſingularem.

Gregorius I. *in Regiſtro.* b *(an 591. Româ in Siciliam.)*

COnſuetudines, quæ Eccleſiis gravamen inducere dignoſcuntur, noſtrâ nos decet conſideratione remittere.

CAP. II.

¶ *Ex conſuetudine poteſt introduci actus ſive ſolennitas, per quam ſine apprehenſione reali transfertur poſſeſſio rei abſentis.* h. d. & eſt caſus ſingularis, ſecundùm Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepiſcopo & Cap. Lugdunenſi. (an. 1199. Româ in Daniam.)*

EX *c* literis: [1 *& infrà.*] ¶ Si verò aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris, vel aliis religioſis locis, in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro ſuorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam eſſe proponis, quòd in hujuſmodi donationibus modicum terræ conſuevit in manu accipere, vel in extremitate *d* pallii, quod manu Prælati Eccleſiæ ſuſtinetur, aut ſuper altare ponendum ſub teſtimonio videntium & audientium, ſub dicta forma, quæ ſcotatio vulgariter appellatur: [2 *& infrà.*] ¶ Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ ſub obtentu conſuetudinis clauſtris, Eccleſiis, vel quibuslibet locis religioſis piè conferuntur, vel etiam ſunt collata, faciatis irrevocabiliter obſervari, cùm hujuſmodi ſignum, quod ſcotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ poſſeſſionis ſit evidens argumentum.

[1 *Quas tu nobis, frater Archiepiſcope, deſtinâſti, intelleximus manifeſtè, quòd regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, conſuetudinibus ſuis, & inſtitutionibus Regum ſuorum omnino regatur. Unde nullum uſum teſtamentorum illius provinciæ hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus ſecundùm legalem obſervantiam cuſtoditur.*

[2 *Verùm quia hujuſmodi donatio malitioſè à quibuſdam cavillatoribus, ſicut aſſeris, impeditur, à nobis humiliter poſtulâſti, ne loca religioſa, & Eccleſiæ, quibus multæ poſſeſſiones ſub ſcotatione hujuſmodi ſunt collatæ, ab aliquibus poſſint vel debeant temerè perturbari, paternâ debemus ſolicitudine providere. Nolentes igitur ut tales conſtitutiones, quas diuturnitas temporis, ut aſſeris, obſervavit, & uſus conſuetudinis approbatæ hactenus retinuit, temeritate quâlibet infirmetur.*]

a *adde generaliter de actibus, qui infirment reſcriptum. l. 1. C. ſi contra jus vel util. publ.* b *lib. 1. epiſt. 64. ad Felicem Epiſcopum Meſſanenſem, & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap 1. eod. tit. in 3. compil.* d *in quibuſdam recentioribus ita, ſed malè, meo judicio, vel in extremitate pallii: manu Prælati Eccleſiæ, &c.*

CAP. III.

¶ *Non valet conſuetudo, ut in cauſis Eccleſiaſticis dictum populi pro ſententia teneatur.*

Idem Innoc. III. *Epiſcopo Pictavienſi.* a *(an. 1198.)*

AD noſtram audientiam *b* noveris perveniſſe, quòd in tua diœceſi etiam in cauſis Eccleſiaſticis conſuetudo minùs rationabilis habeatur, quòd cùm aliqua cauſa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis utriuſque partis auditis, à præſentibus literatis & illiteratis, ſapientibus & inſipientibus, quid juris ſit quæritur, & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum (præſentium conſilio requiſito) pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quòd conſuetudo, quæ canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti *c*, cùm ſententia à non ſuo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in cauſis Eccleſiaſticis ſubjectorum tuorum, poſtquam tibi de meritis eorum conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, auctoritate tibi præſentium (præmiſsâ conſuetudine non obſtante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

¶ *Conſuetudo non poteſt operari, ut Clericus non Epiſcopus poſſit exercere ea, quæ ſunt reſervata ordini Epiſcopali: & eſt caſus notabilis. Abbas.*

Idem *L. Vicario noſtro* e *apud Conſtantinopolim conſtituto. (an. 1199.)*

QUanto *f* de benignitate: [1 & ſ.] ¶ Pervenit ſanè ad audientiam noſtram, quòd quidam ſimplices Sacerdotes apud Conſtantinopol. ea ſacramenta præſumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apoſtolorum tempore fuerunt ſolis Pontificibus reſervata, ut eſt ſacramentum Confirmationis, quod chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manûs impoſitionem conferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis: ſolam conſuetudinem prætendentes. [2 & infrà.] ¶ Diſcr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſuâ temeritate præſumant: quæ licèt non ſint à fidelibus contemnenda, tutiùs tamen eſt ea ſine periculo ex neceſſitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quàm ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non ſine gravi periculo inaniter conferantur: cùm umbra quædam oſtendatur in opere, veritas autem non ſubeat in effectu.

[1 *Sed. Ap. locum obtines celſiorem, tantò tibi eſt ſolicitiùs procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram vel ad ſiniſtram, quòd non minùs re quàm nomine vices Apoſtolicas gerere comproberis.*]

[2 *Cùm diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augmentet, quæ tantò graviora exiſtunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia, quæ oculos divinæ majeſtatis offendunt, de agro dominico extirpari.*]

CAP. V.

¶ *Non valet conſuetudo, per quam interdicti ſententia violatur.*

Idem *Decano & Cap. Cenomanenſi.* h *(an. 1206.)*

CUm inter *i* vos ex una parte, & Canonicos ſancti Petri de curiâ ex altera, ſuper eo, quòd dicti Canonici generale interdictum ab Epiſcopo veſtro, vel à vobis in civitate Cenomanenſi poſitum non ſervabant, quæſtio *k* vertebatur, [1 & ſ.] ¶ Procurator verò ipſorum propoſuit, quòd ipſa Eccleſia ſancti Petri à prima fundatione libera extitit & exempta: & de conſuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, altâ voce (interdictis & excommunicatis excluſis) divina officia celebrare. Nos igitur cognito, quòd ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de conſenſu fratrum noſtrorum duximus irritandam.

[1 *Ut utraque pars eandem cauſam ſine debito terminaret, ſuum nuncium ad ſed. Ap. deſtinârunt: partibus ergo in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam & benignam. Et quidem Eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quòd cùm Cenomanenſ. Eccleſia ſuo loco & tempore pro exceſſibus ſecularis poteſtatis interdicto velit ſupponere civitatem Eccleſia beati Petri de curia, tanquam ſuo capiti membrum non cohærens, campanis pulſatis, apertis januis divina officia celebrare aliis ceſſantibus non obmiſit. Cùm autem ven. F. n. Hoſtien. Epiſc. tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, iidem Canonici ad ejus præſentiam accedentes, ſuam ei ſuper hoc querimoniam exponere curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriuſque partis diligenter auditis & cognitis: cùm pars Eccleſiæ ſancti Petri per privilegia ſedis Apoſtolicæ non poſſet oſtendere ſe munitam, imò ie firmiter conſtaret, quòd ex ſuperbia potiùs ad hoc, quàm ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter definivit, quòd cùm in civitatei Cenomanenſi poſitum eſſet interdictum, illud eadem Eccleſia obſervaret, vinculo quoque excommunicationis ac pœnæ ordinis ac beneficii eos ſupponens, qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodùm verò cùm propter quoſdam exceſſus ſecularis poteſtatis tota Cenomanenſis civitas ſupponeretur Eccleſiaſtico interdicto: & ipſis Canonicis ſancti Petri denunciatum fuiſſet, ut à divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent ſicut aliæ ipſius civitatis Eccleſiæ interdictum, ipſi majorem temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, cum majori ſolennitate ſuum ſunt officium executi, venire contra legati ſententiam non verentes.*]

CAP. VI.

¶ *In attribuendis officiis novæ dignitati, ſervatur conſuetudo vicinarum civitatum, quæ ſi diverſa fuerit, ſervabitur magis rationabilis, & alii non præjudicans.*

Idem *Epiſcopo Helienſi. (an. 1208.)*

CUm olim *a* Londonenſis Epiſcopus noſtris auribus intimâſſet, quòd in ſua Eccleſia propoſuerat ſtatuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, ei licentiam conceſſimus Præcentorem hujuſmodi ordinandi, dummodo in conferendis ſibi reditibus nulli inferretur præjudicium, ſtatuentes, ut Præcentor taliter inſtitutus, in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam haberet in Londonenſi Eccleſia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Eccleſiis Anglicanis: [1 & ſ.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, ſi ſecundùm diverſas conſuetudines locorum, diverſas habere noveris Præcentores in An glicanis Eccleſiis dignitates, jam dictum Præcentorem in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in Londonen. Eccleſiæ dignitatem, eâque manere contentum, quam (rationabilib. & approbatis conſuetudinib. Eccleſiæ ſalvis) ſine præjudicio alieno poterit obtinere.

[1 *Poſtmodùm autem noſtris fuit auribus intimatum, quòd licèt idem Epiſcopus dil. fil. G. in eadem Eccleſia inſtituiſſet Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum, biennio jam elapſo exequi non curavit. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, ſublato cujuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, exequi non poſtponeres, contradictores per cenſ. Eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter verò dil. fil. Decanus & quidam alii perſonatus habentes in Eccleſia memorata ſuam nobis tranſmiſêre querelam: quòd cùm per Eccleſias Anglicanas conſuetudines earum, cùm ſint variæ & repugnantes, convenire ſimul in unam, is qui noviter eſt inſtitutus in Eccleſia London. Præcentor, non contentus eo, quod habere poteſt ſine præjudicio aliorum, occaſione literarum noſtrarum quaſdam ipſius Decani & aliarum perſonarum ejuſdem dignitate Eccleſiæ ſibi nititur in præjudicium earum aggravare.*]

CAP. VII.

¶ *Non poteſt induci in conſuetudine, ut quis poſſit dimittere dignita-*

a *al. Pariſienſi. al. Patavienſi.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Tex. eſt in gloſſ. magna, & ibi Cy. C. quæ ſit lon. conſuet. & in l. nemo alieno. in gloſſ. temporalis. ff. de reg. juris.* d *Liberam facultatem.* e *Idem Lucio Vicario, &c.* f *Cap. 3. eod tit. in 3. compil.* g *l. un. ff. de conſuet. & in l. non ſolùm. §. fin. ff. de excus. tut.* h *al. Idem N. Decano, &c.* i *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* k *verteretur.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.*

dignitatem ſine Superioris licentia; vel ut poſſit electus adminiſtrare, non habitâ confirmatione à Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monaſterii.* a
(an. 1208.)

CUm venerabilis *b* frater noſter Epiſcopus Hoſtienſ. & L. ſanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monaſterio Hermionenſ. quod ad Rom. Eccleſ. neſcitur pertinere nullo mediante, ad monaſterium Corbien. quod eſt etiam Rom. Eccleſ. ſpeciale, temeritate propriâ migrâſſe: licentiâ illud deſerendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipſis, qui vices noſtras in illis partibus tunc gerebant, nec habitâ, nec petitâ: [*& ſ.*] ¶ Poſtmodum autem nuntii ejus, ad deſcenſionem ipſius, generalem illius terræ conſuetudinem allegârunt.

Cùm igitur hæc non tam conſuetudo, quàm corruptela meritò ſit cenſenda, quæ profectò ſacris eſt canonibus inimica, ipſam mandamus de cætero non ſervari. *c*

CAP. VIII.

¶ *De conſuetudine poteſt induci, quòd una Eccleſia de gremio alterius teneatur ſibi Prælatum eligere. Et Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

Idem *Decano* [*Saleſberienſi A.*] *Archidiac. & Magiſtro P. Penetel. Canon. Pariſienſ.* d *(an. 1208.)*

CUm dilectus *e* filius Guil. Andren. Eccleſiæ Monachus, qui pro Clerico ejuſdem Eccleſiæ ſe gerebat, & G. procurator monaſterii Karoſen. ſuper jure eligendi Abbatem in Andren. monaſterio, & ejuſdem electione in noſtra præſentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem ſuam à fratribus Andren. Eccleſiæ concorditer celebratam, auctoritate Apoſtolicâ petiit confirmari, aſſerens tum de jure communi, quàm de privilegio ſpeciali, eis ab Alex. Papa conceſſo, & à nobis poſtmodùm confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eoſdem fratres tantummodo pertinere. [1 *& ſ.*] ¶ Dictus verò procurator propoſuit ex adverſo, quod cùm olim ad petitionem patronorum Eccleſiæ à Morien. *f* Epiſcopo fuerit conſtitutum, quòd ſi præfatus locus divino munere adeò pullularet, ut Prior, aut Abbas conſtitueretur ibidem, electio ejus penès fratres ejuſdem loci & Capitulum Karoſen. penderet, & obtentu hujuſmodi ſtatuti ſic fuerit longè retroactis temporibus obſervatum, ut monaſterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karoſen. Capitulo aliquem de gremio monaſterii Karoſen. ſibi eligerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra ſtatuti tenorem, quàm etiam contra conſuetudinem approbatam (quæ optima eſt legum interpres) minùs canonicè attentata, meritò caſſari debebat: [2 *& infrà.*] ¶ Quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis, & de ſuſpenſo etiam celebratam, eam juſtitiâ caſſavimus exigente. Cæterùm cùm ſupradictum ſtatutum ita ſanè poſſet intelligi, quòd per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad ſæpedictos fratres electio ſpectet Abbatis, & ad Karoſen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus ſi ex parte Karoſen. cœnobii talis fuerit conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos ſecundùm illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam, alioquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut ſic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Eccleſiæ ſuæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi perſonam idoneam in Abbatem præſentandam Karoſen. Capitulo, ut ab eo (ſi fuerit Canonica) confirmetur.

[1 *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere ſibi debet Abbatem: & in ejuſdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monaſterii Andren. Abbate nullus ibi quâlibet ſurreptionis aſtutiâ ſeu violentiâ præponatur, niſi quem fratres vel eorum pars conſilii ſanioris ſecundùm Deum & beati Benedicti regulam duxerint eligendum, à nobis quoque prædictis fratribus dignoſcitur eſſe conceſſum, ut licitum ſit eiſdem, cùm Eccleſiam ſuam Abbate vacare contigerit, perſonam idoneam de gremio ejuſdem Eccleſiæ, vel aliunde, per regularem electionem ſibi præficere in paſtorem Karoſen. monaſterio præſentandam, ut ab ipſo confirmationem accipiat, & reverentiam, quam ei debet, impendat.*]

[2 *Et mandari fratribus antedictis, ut juxta quod eſt hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis:* & infrà. ¶ *His igitur & aliis, quæ coram nobis utrinque fuêre propoſita, perſpicaciter intellectis.*]

CAP. IX.

¶ *Capitulum ſine Epiſcopo ſtatuta ſeu conſuetudines novas facere, vel antiquas immutare non poteſt.*

Honorius III. *a Pariſienſi Capitulo.*
(an. 1221.)

CUm conſuetudinis uſuſque longævi non ſit levis auctoritas, & plerumque diſcordiam pariant novitates: Auctoritate vobis præſentium inhibemus, ne abſque Epiſcopi veſtri conſenſu immutetis Eccleſiæ veſtræ conſtitutiones & conſuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis. Si quas fortè feciſtis, irritas decernentes.

CAP. X.

¶ *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria diſſipandum.*

Idem *majori & Burgen. de Rupella.*
(an. 1223.)

EX parte veſtra fuit propoſitum, quòd cùm in patria veſtra ſervatæ ſint hactenus duæ conſuetudines abuſivæ; *una,* quòd ſi indigena vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuriâ, ſeu quocunque caſu alio diſſipaverit, vel amiſerit bona ſua, bona uxoris ſuæ, tam mobilia, quàm immobilia; pro ſuæ voluntatis libito *b* alienat. [1 *& ſ.*] ¶ Et quòd ſi vir ducat uxorem; quæ fide conjugii violatâ committat adulterium, nihilominùs ipſa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potiùs privanda eſſet omnibus viri bonis; [2 *& ſ.*] ¶ Tenore præſentium declaramus, vos non teneri ad hujuſmodi conſuetudines obſervandas.

[1 *Quare fit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & ſuperſtites filii extremæ ſubjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque conſuetudo eſt non impariter reprobanda.*]

[2 *Quare ſuper his vobis per Ap. ſed. provideri humiliter poſtulâſtis. Nos igitur ſaluti & utilitati veſtræ conſulere cupientes.*]

CAP XI.

¶ *Conſuetudo non derogat juri naturali, ſeu divino, cujus tranſgreſſio peccatum inducit: nec poſitivo, niſi ſit rationabilis & præſcripta.*

Gregorius IX. *(an. 1229.)*

CUm tantò ſint graviora *c* peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit naturali juri (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quâcunque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.

a *al. ita: Idem Conventui & Corbienſi monaſterio.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. rem non novam. C. de jud. & ibi Petr. de bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l. 2. C. quæ ſit long. conſuetudo.* d *al. Saleſbrienſi.* e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* f *Morinen.*

a *Papienſi leg.* b *arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. §. 1. ff. de pact. & Bart. in extrav. ad reprimend.* c *Vide B. Thom. c. 2. q. 7. art. 2. & Dom. Sotum lib. 1. de juſt. & jur. q. 7. art. 21.*

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAPUT I.

¶ *Impoſtulabilis eſt, qui violat interdictum.* h.d. quoad titulum: *habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano & Capit. Senonenſi.* *(an. 1198.)*

AD hæc *a* in B. Petro: [1 *& infrà.*] ¶ Cumque de facili non poſſetis in unum locum & propoſitum convenire, ſed ad nos fuiſſet ab aliquibus appellatum: tandem convenientes in unum, Altiſſiodorenſ. Epiſcopum in Archiepiſcopum poſtulâſtis. Poſtulationem veſtram per magiſtrum R. Præcentorem veſtrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus aſſenſum. Verùm, quoniam antequam idem magiſter ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſet, nobis quaſi pro certo conſtabat, quòd idem Epiſcopus interdicti ſententiam non ſervâſſet, quod etiam idem magiſter non negavit, in fratrum noſtrorum præſentia requiſitus à nobis, in ipſius Epiſcopi excuſationem allegans, quòd ſententiam latam ſervare nullatenùs tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per literas noſtras, nec per Card. tunc Apoſt. ſed. Leg. qui eandem ſententiam promulgârat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel literas perveniſſet: [2 *& infrà.*] ¶ Quod nec ſufficit, imò nec proficit ad excuſationem prædicti Epiſcopi, cùm Cardinalis idem ſententiam interdicti præſentibus multis ſolenniter ac publicè promulgavit: & eadem interdicti ſententia in regno Francorum jam multis publicè cœperit obſervari: nec ſit neceſſarium, cùm conſtitutio ſolenniter editur, aut publicè promulgatur, ipſius notitiam *b* ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum vel literas inculcare: ſed id ſolùm ſufficit, ut ad ejus obſervantiam teneatur, qui noverit eam ſolenniter editam, aut publicè promulgatam: cùm & contra quoſdam, qui Sardicen. Concilium non ſervabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quòd eis non facilè facultas credendi tribuitur: cùm idem penes illos in ſuis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet, quòd in Altiſſiodoren. diœceſi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cùm nos terram totam Regis ipſius ſubjici mandaverimus interdicto; & Cardin. noſtrum interpretatus mandatum, in terram illam ſententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [3 *& infrà.*] ¶ Sed inde liquidò conſtat, ſæpè dictum Epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe, quòd ſuam metropolitanam Eccleſiam generalis interdicti ſententiam & recepiſſe noverat, & ſervare. [4 *& infrà.*] ¶ Nos igitur, qui ſecundùm Apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem ulciſci, ejuſdem Epiſcopi Altiſſiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet: cùm juxta canonicas ſanctiones quædam ſint culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, poſtulationem hujuſmodi non propter poſtulantem Eccleſiam, ſed propter poſtulatam perſonam repulimus, ut indignam. Licèt autem ex eo, quòd hominem, qui veſtro non conveniebat propoſito, poſtulâſtis, cùm vos interdicti ſententiam ſervaretis, & ipſe eam contemneret obſervare, permiſsâ vobis facilè abuſi fueritis poteſtate; ac ideò vos eâ non immeritò privare poſſemus: de ſolita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per poſtulationem *idoneam*, ſeu electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.

[1 *Sanè cùm Eccleſia Senonenſ. ſemper fuit Eccleſiæ Romanæ devota, non immeritò ipſius Eccleſiæ paſſioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm ea ſit viduata paſtore: qui etſi nobilis eſſet genere, nobilior tamen fuit, ſicut credimus, ſanctitate.* & infrà. ¶ *Dolemus inſuper, quòd dolori nimio, quem de tanti patris obitu conceperat Eccleſ. Senonenſ. dolor alius ſupervenit, cùm eâ vix ſurgente ab officio funeris tam funeſti, vix dignè celebratis exequiis tanti patris, Rex ipſe injuſtè commotus poſſeſſiones ipſius tam ad menſam Archiepiſcopi, quàm Canonicorum pertinentes, non ut debuit vel ut decuit, ſed ut voluit & valuit, occupavit, & perſonas etiam, quæ de mandato noſtro ſuſpenderant organa ſua, compulit exulare.*]

[2 *Et quòd in Altiſsiodorenſi diœceſi Rex ipſe terram propriam non haberet, & quòd eadem Altiſſiodorenſis diœceſis ex alia cauſa fuerat interdicta.* & infrà.]

[3 *Quòd ſi Epiſcopus ejus ex alia cauſa fuerat interdictus, interdicti ſententiam & tenebatur fortiùs, & poterat faciliùs obſervare.*]

[4 *Idemq; unus eorum extiterat, qui deliberantes ſuper eandem ſententiam de communi conſilio decreverunt, ſed erraverunt, ut eandem ſententiam non ſervarent, cùm ſi verbum Apoſtoli Petri de Clemente dicentis diligentiùs attendiſſent, commonitionem ſuper hoc non debuerunt exſpectare, ſed obſecundare prudenter, & humiliter obedire.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Sotum l. 1. de juſtit. & jure, q. 1. art. 4. Alphonſum Caſtrum l. 1. de poteſtate legis pœnalis, Can. 1. & Fernandum Vaſq. l. 1. controver. illuſtr. c. 44.* c *In manuſc. de ſolita tamen benignitate ſedis Apoſt. concedimus, &c.*

CAP. II.

¶ *Qui poſtulationem caſſatam vitio perſonæ innovat, eſt eligendi & poſtulandi poteſtate privatus.*

Idem *Hoſtienſi Epiſcopo Apoſt. ſed. Legato. (an. 1200.)*

GRatum *a* gerimus [1 *& infrà.*] ¶ Accepimus *autem* ex literis tuis, quòd Canonicis Senonenſ. quorum poſtulatio noſtrâ fuit auctoritate caſſata, licèt caſſationis literas ſuppreſſiſſent in fraudem, ut canonicè ad electionem procederent, mandaviſti: [2 *& infrà.*]

¶ Cumque plures eorum poſtulationem caſſatam à nobis innovare denuò niterentur, quidam verò Epiſcopum Cameracenſem in Archiepiſcopum poſtularent, Tu intelligens eos, qui caſſationem noſtram quodammodò revocare volebant, eligendi privilegium amiſiſſe: quia conceſsâ ſibi ex Apoſtolicæ ſedis benignitate abuterentur temerè poteſtate: ac ideò ad alios, licèt pauciores numero *b*, quantùm tamen ad hoc pertinet, conſilio ſaniores, eligendi vel poſtulandi devolutam eſſe licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum inſtantiam in paſtorem auctoritate fretus Apoſtolicâ providiſti. Nos igitur à ſolicitudine Cameracenſis Eccleſiæ ipſum reddidimus abſolutum, quod à te de mandato noſtro factum eſt, auctoritate Apoſtolicâ confirmantes.

[1 *Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimùm commendamus, quòd ad promotionem ven. f. n. S. quondam Cameracenſis Epiſcopi, nunc autem Archiepiſcopi Senonenſis, & prudenter & efficaciter attendiſti.*]

[2 *Adjiciens etiam, quòd niſi forſitan talem perſonam concorditer vota ſua transferrent, pro qua meritò tuum deberent obtinere conſenſum: de proviſione ipſius Eccleſiæ poſtmodùm faceres, quod crederes expedire.*]

CAP. III.

¶ *Poſtulatio, per quam privata vel minor utilitas communi vel majori præfertur; vel quæ fit à minori, quàm à tertia parte Collegii, admitti non debet.*

Idem *c* *Clericis Ravennenſis Eccleſiæ. (an. 1204.)*

BOnæ memoriæ *d* Guil. Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, quidam veſtrûm ſanctæ Praxedis Presbyterum Cardinal. quidam verò Imolen. Epiſcopum poſtulaverunt: [1 *& infrà.*] ¶ Nos igitur au-

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Electio ad quot & quos pertineat.* c *al. Idem Clericis Ravenn.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

ditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, pleniùs etiam pro utralibet partium curavimus allegare: conſideravimus *a* verò, quòd ejuſdem Cardinalis præſentia utilior ſit non ſolùm Romanæ, ſed etiam Eccleſiæ generali, tam apud Apoſtolicam ſedem, quàm apud Eccleſiam Ravennatem: unde non immeritò præferentes ſpeciali utilitati comunem, & minori majorem, prædictum Cardinalem poſtulationi veſtræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quòd prædictus Epiſcopus *Celonenſis*, à minori, quàm tertia parte fuerit poſtulatus: & quòd Apoſtolica ſedes poſtulationes hujuſmodi non conſueverit in tanta diviſione, ac contradictione recipere: cùm etiam quando aliquis ab aliis unanimiter poſtulatur, ad admittendam poſtulationem eorum, non tam ex juſtitia, quàm ex gratia moveatur, poſtulationem ipſius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum his, qui vocem in electione habere noſcuntur, per electionem, poſtulationem, ſeu nominationem canonicam in perſonam idoneam convenire curetis.

[1 *Cumq́, partes poſtulationes ſuas per nuncios ſuos nobis præſentâſſent, proponebatur ab his, qui Cardinalem poſtulaverant memoratum, quòd plures, quàm duæ partes, veſtrûm convenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quòd digniores perſonæ poſtulaverant Epiſcopum Imolenſem, & quòd in poſtulatione ipſius & forma canonica & tenor compromiſſionis fuerat obſervatus: cùm tanquam Suffraganeus Raven. Eccleſiæ poſtulatus de ipſius gremio extitiſſet. Fuerat n. compromiſſum, ut de corpore Ravennaten. Eccleſiæ perſonam eligerent idoneam, & competentem: quod pars altera frivolum aſſerebat; cùm licèt talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. Eccleſiæ collegio propter ipſius privilegium præfata poſtulari perſona; cùm membra capitis à membris corporis cenſeri non debeant aliena.*]

CAP. IV.

¶ *Archiepiſcopus in Archiepiſcopum poſtulatur. Et ex quo poſtulatio præſentata eſt Papæ, non poſſunt poſtulantes ab ea recedere, ſed debet ſuperioris judicium expectari.* h. d. quoad titulum.

Idem *Præpoſito & Capitulo Strigonen.* b *(an. 1211.)*

II. BOnæ *c* memoriæ Guil. Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm in Colocenſ. Archiepiſcopum poſtulandum à nobis contuliſſetis unanimiter vota veſtra, Suffraganei Strigonenſ. Ecccleſiæ, Quinqueeccleſienſis Epiſcopus *d* videlicet, & quidam alii poſtulationi veſtræ ſe opponere curaverunt, aſſerentes, quòd eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiſcum poſtulatio eadem fuerat attentata: licèt veſtri nuncii proponerent ex adverſo, quòd ſuper præficiendo vobis Pontifice *e*, de gratia multoties Suffraganeorum fuerat requiſitus aſſenſus, ſed ipſi vobis conſilium denegaverunt. Nunciis igitur in noſtra præſentia conſtitutis, & proponentibus adverſariis quædam alia contra poſtulationis veſtræ proceſſum, quia nobis de propoſitis non conſtabat, ita duximus providendum, ut ſi Suffraganeis perſiſtentibus in contradictione ſua, vos *f* poſtulationi veſtræ velletis inſtare, per procuratores idoneos ad ſedem Apoſtolicam veniretis. Si autem illi à contradictione ſua ceſſarent, & vos inſtaretis propoſito veſtro, ad præſentiam noſtram mitteretis perſonas idoneas, qui ſuper his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quòd ſi contradicentibus Epiſcopis memoratis vos contingeret de jure veſtro diffidere, aliam perſonam idoneam provideretis vobis canonicè in paſtorem.

Cæterùm quidam veſtrûm, à poſtulatione veſtra, quam nobis præſentaveratis, communiter temerè recedentes, aliis perſiſtentibus in eadem, prædictum Quinqueeccleſienſ. Epiſcopum in Archiepiſcopum poſtulaverunt: [1 & ſ.] ¶ Nos igitur poſtulationem ipſam, quam invenimus in multa diſcordia, non ſolùm Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonenſ. Eccleſiæ ac contra formam mandati noſtri temerè celebratam, non duximus admittendam, ſed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis paſtorem idoneum per electionem canonicam vel poſtulationem concordem (requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua & approbata conſuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipſi provideremus Eccleſiæ viduatæ. Verùm antequam ad vos literæ noſtræ *a* perveniſſent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinqueeccleſien. ad concordiam revocâſtis. [2 & ſ.] ¶ Poſt hæc (mandato *b* noſtro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus poſtulatione recedere noluerunt, ſed innovaverunt eandem, reverſis ad eos quibuſdam Canonicis *c*, qui in partem alteram declinârant. [3 & ſ.] ¶ Cæteri verò, qui Quinqueeccleſien. Epiſcopum poſtulârant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocârunt, ad poſtulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apoſtolicum procedere cupientes: ſed illis nolentibus convenire, intelligentes penes ſe tantùm remanſiſſe facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus ſuum proſequi negligebant, prædictum Quinqueeccleſien. denuò poſtulârunt. [4 & ſ.] ¶ Nec obſtabat *d* eorum diſcordia, qui alium poſtulârunt, cùm priùs in poſtulatione Archiepiſcopi ſupradicti conveniſſetis pariter univerſi: & conſenſum veſtrum annotatum literis, & ſubſcriptionibus propriis roboratum, petiiſſetis à nobis per communes nuncios confirmari, noſque veſtram recepiſſemus poſtulationem dijudicandam, ſi Suffraganei forſitan in contradictione perſiſterent, vel (ſi conſentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim poſtquam poſtulatio ſubſcriptionibus poſtulantium roboratur, & præſentatur Romano Pontifici approbanda, poſſent ab ea recedere poſtulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium noſtrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [5 & ſ.] ¶ Intelleximus itaque, quòd etſi eſſet neutra poſtulatio approbanda, juxta tenorem tamen *e* poſterioris reſcripti, ad nos de cætero Strigonenſis Eccleſiæ proviſio pertineret. Quia verò non plenam de perſonis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus ſalvâ conſcientiâ eidem Eccleſiæ in alia perſona *f*, quæ de regno Hungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei præficere alienum, quam honeſtiùs videretur, ſi *g* Suffraganeus ad metropolim ſuam accederet, quàm Archiepiſcopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem. Et eundem Archiepiſcopum, in quem omnes, quorum conſenſus in electione vel poſtulatione paſtoris requiritur, licèt diverſis temporibus convenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocenſ. Eccleſiæ abſolventes, ad metropolim. Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium *h* ei ad nomen & uſum ejuſdem Eccleſiæ tranſmiſſuri.

[1 *Quorum votis nullus Suffraganeorum aſſenſit, excepto duntaxat Epiſcopo Vitrienſi* i. *Et licèt chariſſimus in Chriſto filius noſter A. Hungariæ Rex illuſtris, tunc Dux & Rex regni Hungarici, L. nepotis ſui Regis nomine, cujus tutelam & regni*

a *al. Conſiderantes igitur.* b *al. Canonico. al. Can. Strigon. Româ in Hungar.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3 compil.* d *Vox, Epiſcopus, deeſt in multis antiquis.* e *al. paſtore.* f *al. & vos.*

a *al. Literæ noſtræ ſecundæ perveniſſent.* b *Aliàs, mandato ſecundo noſtro.* c *al. quibuſdam Canonicorum ex his, qui, &c. al. quibus Canonicorum, qui, &c.* d *nocebat, in manuſcript.* e *Deeſt dictio, tamen, in antiquis.* f *In nonnullis exemplaribus inſeritur hîc dictio, Niſi: quæ nec in antiquis, nec in veteri compil. habetur.* g *ut.* h *De pallio vide in Synodo octava, canon. 27. & Ivo part. 5. cap. 325.* i *al. Nitrienſi. F. Bonfin. 277.*

curam ipſi frater ejus commiſerat, gubernator precum ſuarum primitias ad nos pro prædicti Colocenſis poſtulatione tranſmiſerat: poſtmodùm tamen pro Quinqueeccleſienſi Epiſcopo ad Strigonenſ. Metropolin. transferendo, nobis per literas ſuas humiliter ſupplicavit.]

[2 *Ita quòd Vuarm. Vueſperin. & Velan. Epiſcopi pro tranſlatione Colocenſis Archiepiſcopi ſalvo jure ſuo inpoſterum, cui propter afflictionem & neceſſitatem Strigon. Eccleſiæ ſuperſedebant, ad præſens ut humiliter rogaverunt, prædicto Nitrienſi ſcribente, quòd ſi non placeret vobis electionem factam de Quinqueeccleſienſi Epiſcopo admittere, poſtulationem alterius ſine præjudicio juris ſuppliciter exorabant.*

[3 *Cum prædicti Regis & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magiſtrum ſcholarum, M. Theſaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonenſ. Eccleſiæ ad ſed. Ap. deſtinârunt, ſuper poſtulatione ſua diſpenſationis gratiam petituros.*]

[4 *Cùm ergo utriuſque partis nuncii ad ſed. Apoſt. perveniſſent, hi qui pro Quinqueeccleſienſi Epiſcopo venerant, proponebant partem ſuam juxta mandatum Apoſtolicum proceſſiſſe, nec obſtare diſcordiam vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati noſtri procedere contemnentes, illò recepto, nec eligerant quenquam canonicè, nec concorditer poſtulârant. Unde concors debeat eorum poſtulatio reputari, cùm cæteri, tanquam juſſionis Apoſtolicæ contemptores, eligendi ac poſtulandi ſe jure privâſſent, cùm nec poſtulare nec eligere voluerint. Imò nec etiam ad Capitulum venire. Ad hæc autem poterat reſponderi, quòd illi qui Collocenſ. Archiepiſcopum poſtulârant, formam ſecuti fuerant per noſtras literas datam, quoniam innitentes priori poſtulationi, juxta tenorem priorum literarum noſtrarum partem concordem fecerant, quæ priùs diſcors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocârunt.*]

[5 *Poterat quoque ad id, quòd pars mandatum Apoſtolicum non ſervârat, utpote quæ nec poſtulationem concordem, nec electionem canonicam celebrârant, cùm in majori contradictione quàm priùs non ſolùm Canonicorum, ſed Suffraganeorum etiam, ipſo Rege adverſæ parti favente, prædictum Quinqueeccleſienſem Epiſcopum poſtulâſſet. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, & habito ſuper his cum fratribus noſtris diligenti tractatu.*]

CAP. V.

¶ *Poſtulatio, contra quam agitur de contempto, poteſt ſine præjudicio alicujus rejici: poteſt tamen de ſpeciali gratia admitti.* hoc dicit.

Idem Innoc. III. *Capitulo Strigonenſi.* (*an. 1211. Româ in Hungariam.*)

POſtulationem *a*, quam celebrâſtis: [*& infrà.*] ¶ Licèt ergo per poſtulationem hujuſmodi, nullum jus ſit alicui acquiſitum, ideoque ſine præjudicio alicujus poſtulationem potuiſſemus repellere memoratam: ut tamen vobis de ſpeciali gratia conſulamus, ita duximus providendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia ſufficienter inſtructos, noſtro vos conſpectui præſentetis, quatenus utrâque parte præſente, quod juſtum fuerit, decernamus.

CAP. VI.

¶ *Epiſcopus non eſt eligendus ad aliam dignitatem, ſed poſtulandus.*

Honorius III. *Cap. Calaritano.* b (*an. 1220. Româ in Sardiniam.*)

ETſi unanimiter vota veſtra concurrerint, ad Sutrin. Epiſcopum in Eccleſiæ veſtræ Archiepiſcopum eligendum, cùm ſuæ alligatus Eccleſiæ liberum *c* non habeat ſine noſtra permiſſione volatum, electionem de ipſo factam, tanquam contra canones *d* minùs licitè attentatam, de fratrum noſtrorum conſilio duximus irritandam, cùm eligi nullo jure potuerit, ſed potiùs poſtulari.

[*Volentes tamen, quantùm cum Deo poſſumus, veſtris deſideriis concurrere, benigno favore dil. fil. Subdiacono & Capellano R. noſtris Apoſt. ſed. Legatis duximus injungendum, ut & vota veſtra circa ipſum exquirant, & perſonæ merita vice noſtrâ examinent diligenter, eundem ad vos cum literis rei veritatem continentibus, deſtinando, ut ſi idoneus repertus fuerit, diſponente Domino & ipſi in Eccleſia, & in ipſo Eccleſia veſtra utiliter provideatur.*

a *Cap. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Caritanenſi. in aliis, Innoc. III.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, ſine, &c.* d *Contravenire canoni eſt peccatum in c. 2. & c. illud. De major. & obed.*

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Eccleſiæ collegiatæ non debet provideri de Prælato per collationem ſeu proviſionem, ſed per electionem canonicam fiendam per ipſum Collegium.* h. d. Abbas.

Lucius Papa. *a* (*fortè I. an. 256. Romæ.*)

NUllus *b* in Eccleſia, ubi duo vel tres *fratres* fuerint in congregatione, niſi eorum electione canonicâ, Presbyter eligatur: [1 *& j.*] ¶ Si verò aliter quis Eccleſiam adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatem illam acquiſierit, atque contra canonicæ regulæ diſciplinam egerit, expellatur.

[1 *Et eiſdem convocatis etiam Parochianis, atque in unum conſentientibus.*]

CAP. II.

¶ *Electus ad clamorem populi, non debet per ſuperiorem confirmari.*

Ex Concilio Sardicenſ. *c* (*an. 374. in Daciâ.*)

OSius *d* Epiſcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, ut talem excuſationem afferens, aſſeveret, quòd literas populi acceperit, cùm manifeſtum ſit potuiſſe plures eorum, qui ſinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Eccleſia, & ipſum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem (niſi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondit, Placet.

CAP. III.

¶ *Electio canonica confirmanda eſt, debet tamen ſuperior ante confirmationem inquirere de converſatione & vita electi, ubi fuit converſatus.*

Gregorius tertius. *e* (*imò I. a. 600. Româ in Campan.*)

POſtquam: [*& infrà.*] ¶ Confirmationem *f* petentium deſideria, ſi nihil eſt, quod electum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia meliùs poſſunt, ubi eſt converſatus, cognoſci, inquirantur ibidem.

CAP. IV.

¶ *Electo in Archiepiſcopum ſedes Apoſtolica pallium non tradet niſi priùs præſtet fidelitatis & obedientiæ juramentum.*

Paſchalis I. (fortè II.) *Panormitano* g *Archiepiſcopo.* (*an. 1102.*)

SIgnificâſti Reges *h* & regni majores admiratione permotos, quòd pallium tibi ab Apocriſariis *i* noſtris tali conditione oblatum fuerit, ſi ſacramentum, quod à nobis ſcriptum detulerant, exhiberes: [1 *& j.*] ¶ Mirentur in hac cauſa Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui cùm ovium ſuarum curam Petro committeret, conditionem poſuit, dicens: *k* [*Si diligis me, paſce oves meas.*] Si conſcientiarum factor, & cognitor ſecretorum, conditione hâc uſus eſt, nec ſemel tantùm, ſed & ſecundò, & uſque ad contriſtationem: quâ nos ſollicitudine oportet tantam Eccleſiæ prælationem imponere fratribus, quorum conſcientias non videmus? Ajunt

a *Codices hîc variant: nam quidam Pius, alii Alexander.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Con. Sardic. Can. 2. Burch. l. 1. Decret. c. 19. Ivo p. 5. c. 73.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *al. Gregor. IX. & malè. Gregorius lib. 8. epiſt. 18. Regiſtri.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* g *Papa Toletano. al. Palarmanch. al. Polemenſi Arch.* h *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil.* i *Apocriſarius dicitur reſponſalis, ab ἀποκρίνομαι, reſpondeo. Juſtin. Nov. 25.* k *Joan. 21.*

omne

omne jusjurandum à Domino eſſe prohibitum *a*, nec à Apoſtolis poſt Dominum, nec in Conciliis inveniri poſſe ſtatutum. Quid eſt ergo, quod Dominus ſubſequenter ait: *b* [*Quod amplius eſt, à malo eſt?*] hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, & à ſedis Apoſtolicæ obedientia reſilire, & contra Canonum ſtatuta prorumpere? quod multi etiam poſt ſacramentum præſtitum præſumpſerunt: [*2 & infrà.*] ¶ Hoc nimirum malo ac neceſſitate compellimur juramentum pro fide, *c* pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Conciliis ſtatutum non inveniri, quaſi Romanæ Eccleſiæ legem Concilia ulla præfixerint, cùm omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ auctoritatem, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romani *d* Pontificis patenter excipiatur auctoritas: [*3 & infrà.*] ¶ Cum igitur à ſede Apoſtolica veſtræ inſignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tantùm corpore aſſumuntur: juſtum eſt, ut vos quoque ſedi Apoſt. ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem ſervare declarent.

[1 *In pallio conceditur plenitudo pontificalis officii, quia juxta ſedis Apoſtolicæ & totius Europæ conſuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut conſecrare Epiſcopos, aut Synodum celebrare.*]

[2 *Nonne prædeceſſor tuus præter Rom. Pontif. conſcientiam damnavit Epiſcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur eſſe permiſſum? Quod ſuper Epiſcoporum tranſlationibus loquuntur decreta, quæ apud nos non auctoritate Apoſtolicâ, ſed nutu Regio præſumitur, propter hæc mala & alia devitanda hujuſmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apoſtolus Jacobus manifeſtat, adjiciens, ut non ſub judicium incidatis, nec quiſquam, ſicut beatus Auguſtinus exponit, conſuetudine jurandi ad perjurii conſuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utitur, niſi neceſſitate, cùm videt pigros homines eſſe ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur.*]

[3 *Et ita poſſunt Apoſtolicam ſed. contemnere, poſſunt apud nos calcaneum elevare, & datum à Deo privilegium evertere vel auferre non poſſunt, quòd Petro dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum: quibus tandem Conciliorum decretis dandi pallium modus præſcriptus eſt, & profeſſionis vel obedientiæ ordo ſancitus?*]

CAP. V.

¶ *Si Schiſmaticus ad unionem Eccleſiæ reverſus, eligitur in Epiſcopum, electio non tenet, ſed ex diſpenſatione poteſt confirmari.*

Alexander III. *Pet. Presbytero Cardin. Apoſtolicæ ſedis* e *Legato. (an. 1179. in Iſtriam.)*

Quia diligentia tua requiſivit, an electionem electi, qui abjurato ſchiſmate *f* ad unitatem Eccleſiæ rediit, debeas confirmare: Duximus reſpondendum, quòd ſi à ſchiſmatico nullum ordinem ſuſceperit, & ejus electio ſecundùm formam Canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) diſpenſativè permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias à Catholicis Epiſcopis Suffraganeis Aquilegienſ. Eccleſiæ in Epiſcopum ordinari. Salvâ debitâ juſtitiâ & reverentiâ ejuſdem Eccleſiæ, cùm ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

¶ *Electus in Romanum Pontificem à duabus partibus Cardinalium, nullâ exceptione obſtante, eſt Papa. Electus autem à minori numero gerens ſe pro Papa, incidit unà cum ſibi adhærentibus in pœnas hic contentas.*

Idem ex Concilio Lateranenſi. *a*

Licèt de vitanda diſcordia in electione Romani Pontificis, manifeſta ſatis à præd. noſt. conſtituta manaverint: quia tamen ſæpè poſt illa per improbæ ambitionis audaciam gravem paſſa eſt Eccleſia ſciſſuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de conſilio fratrum noſtrorum, & ſacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. ¶ Statuimus ergo, ut ſi fortè (inimico homine ſuperſeminante zizaniam) inter Cardinales de ſubſtituendo ſummo Pontifice non poterit eſſe plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare, ille abſque ulla exceptione ab univerſali Eccleſia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus concordantibus electus fuerit & receptus. ¶ Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus (quia de ratione eſſe non poteſt) ſibi nomen Epiſcopi uſurpaverit, tam ipſe, quàm hi, qui eum receperint, excomunicationi ſubjaceant, & totius ſacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (niſi tantùm in ultimis) comunio denegetur: & ſi non reſipuerint, cum Dathan & Abiron (quos terra vivos abſorbuit) accipiant portionem. ¶ Præterea ſi à paucioribus, quàm à duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apoſtolatûs officium, niſi major concordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur, & prædictæ pœnæ ſubjaceat, ſi humiliter noluerit abſtinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis conſtitutionibus & aliis Eccleſiis præjudicium generetur, in quibus debet majoris & ſanioris partis ſententia prævalere: quia quod in eis in dubium venerit *c*, ſuperioris poterit judicio definiri. In Romana verò Eccleſia ſpeciale aliquid conſtituitur: quia non poterit ad ſuperiorem recurſus haberi.

CAP. VII.

¶ *Electio ad Epiſcopatum fieri debet de digno ſcientiâ, moribus, & ætate, & quòd habeat triceſimum annum completum, & ſit de legitimo matrimonio natus.* h. d. uſque ad §. Cùm verò.

Idem ex Concilio Lateranenſi. *d*

Cum in *e* cunctis ſacris ordinibus & Eccleſiaſticis miniſteriis ſint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum ſcientia inquirenda; multò fortius in Epiſcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum poſitus, in ſeipſo debet oſtendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat converſari. Eapropter, ne quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur à poſteris in exemplum: præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui jam triceſimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio ſit natus, qui etiam vitâ & ſcientiâ commendabilis demonſtretur.

¶ *Beneficia electi in Epiſcopum vacant poſt confirmationem, adeptionem poſſeſſionis, & conſecrationem ſecutam, vel poſtquam præfixum tempus ad petendam conſecrationem lapſum fuerit.* h. d. uſque ad §. inferiora. Abbas Siculus.

Cùm verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtrationem habuerit: decurſo tempore de conſecrandis Epiſcopis à Canonibus definito, is ad quem ſpectant beneficia, quæ habebat, de illis diſponendi liberam habeat facultatem.

¶ *In dignitatibus & officiis citra Epiſcopatum, ac curatis be-*

a *Matth. 5. Hic fuit error Valdenſium. Eymericus in Directorio, part. 2. q. 14. & 17.* b *Concor. tex. in authen. ut jud. ſine quo ſuff. §. conſideravimus. in gl. illicito.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. & Sot. lib. 8. de juſt. & jur. q. 1. art. 2. ubi licitum eſſe jurare verè oſtenditur.* d *antiqui, Roman. Eccleſiæ.* e *In Conc. Lat. tit. de elect. & electi pot. c. 2. Vid. Chronic. Sclavor.* f *Adde Schiſmaticum de jure civil. debere ſuſpendi. tex. eſt, & ibi Bald. c. 1. reſponſo de pace jur. fir. col. 10. & rediens ad Eccleſiam abjuret, Turrecrem. de Eccl. l. 4. p. 1. cap. 15.*

a *Quod celebratum eſt Romæ, ann. Dom. 1178. ſub Alex. Pp. III. aſſiſtentibus 274. Epiſc. menſe Martio. Aliud poſteà celebratum eſt Lateranenſe an. Dom. 1215. ſub Innoc. III. menſe Novembri Pontificat. ejus an. 18. aſſiſtentibus 412. Epiſcopis, primatibus Archiepiſc. 72. reperitur tit. de elect. ſummi Pont. c. 1.* b *Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.* c *Intervenerit.* d *Cap. 3. Concil. Lateranenſ.* e *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.* f *Domini.* g *Aliàs egerit, vide Burch. l. 2. Decret. c. 9.*

neficiis, debet aſſumendus vigeſimum quintum annum attigiſſe, & aliàs eſſe idoneus ſcientiâ & moribus : & ſi non eſt in ordine requiſito, debet ſe facere promoveri in proximis temporibus : aliàs monitus non parens, privatur beneficio, non obſtante appellatione : niſi ex cauſa legitima excuſetur. h. d. uſque ad §. Clerici. Abb. Siculus

Inferiora etiam miniſteria, ut putà Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino ſuſcipiat, ſed nec parœcialis Eccleſiæ regimen, niſi qui jam vigeſimum quintum *a* annum ætatis attigerit, & ſcientiâ & moribus commendandus exiſtat. Cum autem aſſumptus fuerit, ſi Archidiaconus in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti non fuerint, præfixo à Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab iſto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & poſſint illud convenienter implere. Nec proſit eis appellationis refugium *b*, ſi fortè in conſtitutionis iſtius transgreſſionem per appellationem voluerint ſe tueri. Hoc ſanè non ſolùm de promovendis, ſed etiam de his, qui jam promoti ſunt, ſi Canones non obſiſtant *c*, præcipimus obſervari.

¶ *Eligentes indignum contra formam hujus c. privati ſunt pro prima vice poteſtate eligendi : & idem in collatore : & defectum Capituli ſupplet Epiſcopus, & econversò : & ſi Capitulum negligit, fit devolutio ad Metropolitanum.* h. d. uſque ad finem.

Clerici ſanè, ſi contra formam iſtam quenquem elegerint, & eligendi tunc poteſtate privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos. Dignum eſt enim, ut quos Dei timor à malo non revocat, Eccleſiaſticæ ſaltem coërceat ſeveritas diſciplinæ *d*. Epiſcopus autem ſi contra hæc fecerit, aut conſenſerit fieri, in conferendis prædictis officiis & beneficiis poteſtatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (ſi Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

¶ *Compromittentes ſuper electione, tenentur recipere electum à compromiſſario, ſi eſt idoneus.*

Idem *Ravennati Archiepiſcopo. (an. 1179. Romà in Flamminiam.)*

CAuſam, quæ inter *f* moniales ſanctæ Margaretæ, [1 & j.] ¶ Si ſorores in Epiſcopum electionem contulerint, promittentes, quòd illam, quam *g* eis provideret, reciperent, ipſam quam providerit, facias ab eis (ſi tamen exiſtat *h* idonea) in ſuam recipi Abbatiſſam.

[1 *Super diſcordia & diſſenſione electionis quam fecerunt, dignoſcitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commiſimus terminandam. Unde quoniam cauſa ipſa in tantum protrahitur, & nondum, ſicut accepimus, proceſſiſti, & periculoſum & damnoſum eſt monaſterio, eò quòd cauſa ipſa in tantum protrahitur. F. t. p. a. ſ. m. q. infrà dies XL. vel duos menſes, aut plùs ſecundùm tenorem aliarum noſtrarum literarum in eadem cauſa procedas, ita videlicet, quòd.*]

CAP. IX.

¶ *Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter adminiſtrare non poteſt.*

Idem *Vigorenſi* i *Epiſcopo. (1179. Romà in Angl.)*

NOſti *k*, quomodo Linconen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut alias diſponendi de rebus Eccleſiæ (cùm ſua non ſit electio confirmata) non habeat facultatem : [1 & j.] ¶ Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate noſtrâ præcipias, ut conceſſionem, ſi quam fecit de prædictis, ſtudeat revocare.

[1 *Inde eſt quòd F. t. per a. ſ. præd. ut prædicto electo ex parte noſtra non differas arctiùs inhibere, ut Archidiaconatum de Norhenter, vel præbendam, quam VV. ejuſdem loci Archidiaconus tenuit, alicui conferre præſumat, & ſi eundem Archidiaconatum vel præbendam cuiquam, quod non arbitramur, conceſſerit.*]

CAP. X.

¶ *Electio facta poſt appellationem, & prima non caſſata, & contra privilegia Eccleſiæ, caſſanda eſt.*

Idem Alex. III. *(an. 1174. in Angl.)*

COnſideravimus *a*, quòd electio Joannis Frontini, poſt appellationem ad nos *b* interpoſitam, & contra tenorem privilegiorum Eccleſiæ veſtræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quòd electio B. poſt illam qualemcunque electionem non *c* caſſatam, nec non & poſt appell. (per quam ad ſuum ſtatum omnia debent reduci) facta fuit : [1 & *infrà*.] ¶ Quapropter utriuſque electionem omnino caſſamus, & vobis in aliam perſonam idoneam & honeſtam conveniendi liberam tribuimus facultatem : ita quòd utrique prædictorum fama ſua non minus integrè conſervetur, & quod in aliis Eccleſiis poſſit (ſi Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat præter iſtam Eccleſiæ veſtræ ordinationem, in eorum alterum convenire.

[1 *Et illata violentia : quanquam Rex penitùs inficietur, violentiam aliquam in hoc de aſſenſu vel conſcientiâ ſuâ nunquam perpetratam fuiſſe.*]

CAP. XI.

¶ *Metropolitanus confirmatus, licèt nondum receperit pallium, poteſt ſuum Suffraganeum conſecrari facere.*

Idem. *(an. 1175. Rom. in Germ.)*

SUffraganeis alicujus *d* Metropolitani, ad mandatum ipſius, poſt confirmationem electionis ſuæ, etiamſi pallium non receperit, licitum eſt electum, qui ad ejus juriſdictionem pertinet, conſecrare.

CAP. XII.

¶ *Is, cujus electio fuit caſſata, non vitio perſonæ, ſed electionis modo, iterum eligi poteſt : ſecùs ſi vitio perſonæ.*

Clemens III. e *(an. 1181. Rom. in Angl.)*

SUper eo verò *f*, quod quærere voluiſti, ſi alicujus electione caſſatâ, idem ad alterius Eccleſiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari ? hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd ſi prior electio non vitio perſonæ, ſed modo electionis caſſatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Eccleſia, (niſi fortè ſimoniacæ pravitatis *g* aliquid interceſſiſſe conſtiterit) non debeat impedire.

CAP. XIII.

¶ *Non profeſſus poteſt poſtulari in Abbatem, ſi ex aliqua bona cauſa fiat talis poſtulatio.* h. d. ſecundùm lecturam, quæ eſt magis ſingularis.

Cœleſtinus III. *Cenomanenſi Epiſcopo. (an. 1182. Romà in Galliam.)*

CUm monaſterium *h* de Pellicea in tuo ſitum Epiſcopatu, ad eam diſſolutionem devenerit (ſicut tuarum literarum inſinuatio patefecit) quòd fratres ejuſdem domûs obſervantiam religionis & ordinem abjecerunt : [1 & j.] ¶ In quendam, qui cum fratribus ſuis in eremo eſt laudabiliter converſatus, boni teſtimonii virum unanimiter conſenſerunt, eum in Abbatem totis deſideriis poſtulantes. Tu verò poſtulationi eorum præbuiſti aſſenſum, & poſtulâſti eandem ordi-

a *Vide Concil. Carth. c. 16. & Burch. lib. 2. Dec. c. 10. 11. & 12.* b *Vid. l. 1. §. quæſitum. cùm ibi not. ff. de appell. & gloſſ. in c. non ſolùm. de appell. lib. 6.* c *Concor. text. in l. privilegia. C. de ſacroſanct. Eccl. & cap. 1. de conſtitut.* d *Concor. text. in l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur. in Concilio, unde ſumitur.* f *Poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. par. 40. c. 1. & c. 17. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita, quam Epiſcopus eis.* h *Nam dantes alicui poteſtatem videntur intellexiſſe de idoneo. facit l. ſi procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exonien.* k *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. par. 40. can. 2. & c. 18. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap 22. eod. tit. in 1. compil. Vid. Matth. Pariſ. 296.* b *Hæc duo verba, ad nos, deſunt in antiquis.* c *al. nondum.* d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *Aliàs, Alexand. III.* f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. Vid. Sigebert. ann. 1174.* g *Gloſſa in l. un. in verbo, contra hanc. ff. ad leg. Jul. de amb. gloſſ. & Bart. in l. Barbarius. de off. præt.* h *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.*

nationem

nationem à ſede Apoſtolica confirmari. Nos autem *a* ipſam, ſicut facta eſt, canonicè confirmamus.

[1 *Et bonis ejus dilapidatis atque conſumptis, ad eligendum ſibi Abbatem de ipſius Eccleſiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tua tamen admonitionis & exhortationis inſtantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

¶ *Electio debet eſſe in libertate eligentium, nec valet contraria conſuetudo.*

Idem Cœleſtinus. *(an. 1187. Româ Hieroſolymam.)*

CUm terra *b*, quæ funiculus hæreditatis Domini cenſebatur: [*& infrà.*] ¶ Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus pravæ conſuetudinis morbus irrepſit: ut cùm alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dinoſcitur, duas perſonas nomine latenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, ut ſic alterius eligendæ, vel totius electionis penitùs irritandæ, idem Patriarcha vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen *c* & perniciem Eccleſiaſticæ libertatis, præſcriptam conſuetudinis pravitatem ſancimus penitus abolendam *d*: Statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Eccleſiis obſervetur, videlicet ut cùm debet Eccleſiæ conſuli, paſtoris regimine deſtitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ perſonam nominent. Quòd ſi in perſona fuerit vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquiſitionis apponant, donec vacanti Eccleſiæ de perſona idonea *e* valeant providere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis, ſeu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur aſſenſus: ſed propter hoc ipſam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

¶ *Per confirmationem electionis non transfertur poteſtas exercendi ea, quæ ſunt ordinis. Illa enim transferuntur per conſecrationem.* Abbas.

Idem. *f (an. 1185. in Angliam.)*

TRanſmiſſam *g*: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti, quid faciendum ſit tibi ſuper eo, quòd Clerici tuæ diœceſis, cùm pro ſuis exceſſibus ſuſpenſionis, vel interdicti, vel excommunicationis ſententiâ percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Eccleſias, & transferunt ſe ad mercimonia Laicorum: nonnulli quoque ipſorum (habitu clericali poſtpoſito) veſtes induunt laicales, & ſicut Laici mercatores ſe turpibus quæſtibus implicantes, conſimilium ſibi Laicorum manus *h* aſſociant, & correctionem Eccleſiaſticam per contemptum eludunt, dicentes, quòd poteſtatem non habeas eos (niſi tibi ſpecialiter Apoſtol. ſedes indulſerit) corrigendi: [2 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus igitur, quòd ex quo electionis tuæ confirmationem accepiſti, de talibus & conſimilibus (præter ea, quæ majoris inquiſitionis diſcuſſionem exigunt, & miniſterium conſecrationis deſiderant) quod juſtum eſt, & Eccleſiaſticæ convenit utilitati, ſtatuendi habeas liberam facultatem.

[1 *Dudum ſicut inſinuare curâſti, ad noſtram perveniſſe audientiam quæſtionem, tua nunc dilectio replicavit, quid ſit tibi faciendum ſuper eo.*]

[2 *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare reſponſum, tuæ devotioni reſpondemus, quòd ſi quando tales repereris, ſi commoniti noluerint à tam turpibus actibus revocari, & de contemptu ſatisfacientes plenariè ad clericale ſchema redire: tu eos auctorit. noſtrâ ſuffultus excommunices, app. ſub. faciasq́ eos arctiùs ab omnibus evitari, donec etiam reatum ſuum congruâ ſatisfactione emendent, præſertim ſi qui eorum in ſacris ordinibus ſunt conſtituti, hoc etiam ſine ſpeciali mandato exequi poſſes, cum.*]

a *In multis antiquis ita: nos autem ipſam canonicè confirmamus.* b *Cap. 6. eod tit. in 2. compil.* c *In antiquis, in gravem perniciem.* d *Concord. auth. caſſa & irrita. C. de ſacr. Eccleſ. & al. congrua.* f *In coll. 2. Clemens III. Helvenſi Epiſcopo, ſed in ora. lib. annotatur varia lectio, Celeſtin. III. Chron. Sclav. 166. Ilienſi electo.* g *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* h *Simil. eſt text. ff. de orig. jur. l. 2. in prin. & l. 1. ff. de eo per quem. fac. erit.*

CAP. XVI.

¶ *Qui electioni de ſe factæ renunciat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ eſt à ſuſpenſis celebrata, non tenet.*

Innocentius III. *de Cella ſancti Petri, & Mutinenſ. Abbatibus.* a *(an. 1199. in German.)*

I. CUm *b* inter R. ſeniorem, & juniorem ſuper Abbatia Scaphuſen. quæſtio verteretur: [1 *& infrà.*] ¶ Bon. mem. Celeſt. præd. noſtro prædictum R. ſeniorem, ſententiam cum inſtantia poſtulantem, ad componendum coëgit invitum: & ſic Abbatiæ renuncians, de manu ejus Cuſtodiam & Prioratum recepit, ab eo dum viveret, poſſidendos. Cui ordinationi licèt conſentiret invitus, domum tamen reverſus (adverſariis compoſitionem ipſam nolentibus obſervare) non potuit, quæ conceſſa ſunt obtinere: [2 *& infrà.*] ¶ Nos attendentes, quòd ex conſenſu compoſitionis receptæ jus (ſi quod ſibi competierat) R. ſenior amiſiſſet, ac per hoc ne Monachi ad electionem procederent, de jure minimè appellare potuiſſet, cùm, niſi quorum intereſt, audiri non ſoleant appellantes, appellat. illam dicimus legitimam non fuiſſe: unde per eam electio non potuit impediri. Sanè quamvis Præpoſitus & Capitulum Conſtantien. de interdicto, quòd Cardinalis poſuerat, in ſuis literis inſeruerint: quia tamen per id, quod R. juniori diœceſanus Epiſcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quòd præmiſimus obviare: unde vel ſcriptura facto, vel factum ſcripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licèt objectum) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata: ipſam non potuimus irritare. [3 *& infrà.*] ¶ Ideóque cauſam ipſam vobis duximus committendam, ut ſi conſtiterit, quòd electio fuerit facta à ſuſpenſis, eâ omnino caſſatâ ipſi monaſterio (poſt ſatisfactionem condignam, ſuſpenſionis & interdicti ſententiâ relaxatâ) de perſona idonea conſulatur.

[1 *Eis in præſentia noſtra conſtitutis dil. fil. N. G. tt. SS. Coſmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Acquiro Diaconos Cardinales conceſſimus auditores: in quorum præſentia fuit propoſitum, quòd cùm controverſia ipſa fuerit auditoribus diverſis commiſſa, deinde ambæ partes ad ſedem Apoſtolicam acceſſerunt, quibus à bonæ memoriæ Ce. Pp. præd. n. nos ipſi, qui in minori eramus officio conſtituti, & dil. noſter Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores: & cùm utrinque coram nobis eſſet diutiùs allegatum, & eidem prædeceſſori noſtro per nos eſſet proceſſus negotii declaratus, ipſe.*]

[2 *Quin potiùs in eum, quod deteriùs eſt, manus injecerunt poſteà Monachi violentas, ſed adjutus ab illis hominibus & Monachorum manus evadens, ad appellationis ſubſidium convolavit. Interim verò dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apoſtol. ſed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis exceſſibus, & ſuſpendit Monachos, & monaſterium interdixit. Ipſi verò contemptâ ſententiâ Cardinalis, divina promptiùs, quàm anteà celebrârunt, & in hac ſuſpenſione prædictus adverſarius ejus de medio eſt ſublatus. Quo comperto ad Eccleſiam venit: & cùm vellet prædictæ compoſitioni parére, parte alterâ hoc nolente, ne ad electionem procederent Abbatis, quouſque inter eos quæſtio finiretur, obſtaculum objecit appellationis: ſed Monachi per omnia contumaces & poſt app. ab eodem R. ſeniore ad nos interpoſitam R. juniorem pariter eligentes, ipſum benedicendum Diœc. Epiſcopo præſentârunt: qui poſt app. interpoſitam benedixit eum, & in Eccleſia introduxit, & j.* ¶ *Cùm autem quæ prædicta ſunt & alia quædam prædictus Card. nobis & fratribus noſtris prudenter & fideliter retuliſſet.*]

a *Additur & Præpoſito Verden. al. Verdinen.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

[3 *Præſertim cùm contra perſonam electi nihil fuerit intentatum.*]

CAP. XVII.

¶ *Si electus non habet ſufficientem ſcientiam, vel ante confirmationem adminiſtrat, ejus electio caſſari debet.*

Idem Capitulo *Pennenſ.* a *(Româ in Aprutium.)*

QUaliter poſt *b* obitum: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem adminiſtrationi Epiſcopatûs ſe irreverenter immiſcuit, recipiendo tam à Clericis, quàm à Laicis juramenta, non attendens, quòd ſecundùm Apoſtolum, nemo debet ſibi honorem *c* aſſumere : ſed, qui vocatur à Deo, tanquam Aaron : præcipuè quia nec donum ſcientiæ Pontifici conveniens fuerat aſſecutus. Poſtquam nobis præſentâſtis eundem, ſufficienti examinatione præmiſsâ electionem de ipſo factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum eſt, denunciantes penitùs non tenere.

[1 *Bon. mem. Pennenſis Epiſcopi Eccleſiâ vacante, receptis prius ſuper electione facienda literis noſtris, Primicerium veſtrum vobis elegiſtis in paſtorem, vos tanquam auctores electionis ipſius cognoviſtis.*]

CAP. XVIII.

¶ *Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis.* h. d. ſecundùm lecturam communem.

Idem *Capitulo* d *Capuano.* *(an. 1199.)*

II. CUm inter *e* univerſas [1 metropol. *& infrà.*] ¶ Intelleximus autem per Jo. & F. Canonicos veſtros, & per literas, quas ad ſedem Apoſtolicam detulerunt, quòd ad Decanum & alios Canonicos veſtros Panormi manentes (cùm ex eorum parte fuiſſet vobis per literas intimatum, ut ſic tractaretis ſuper electione ſubſtituendi paſtorem, quòd nullum deberetis in eorum abſentia nominare) quendam ſocium veſtrum cum literis deſtinâſtis, duodecim dierum terminum aſſignantes, intra quem poſt receptionem literarum veſtrarum iter arriperent redeundi. Quamvis Eccleſiaſtica conſuetudo non exigat, ut ad electionem paſtoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antequam vos, Metropolitani veſtri obitum præſentialiter cognoverunt, quorum aliqui poſt ejus deceſſum ad Capuanam Eccleſiam ſunt reverſi. Quia tamen mora longior eſt in electionibus valdè ſuſpecta, imò ſæpè damnoſa *f*: mandamus, quatenus invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ, perſonam idoneam per electionem canonicam concorditer aſſumatis ad regimen Capuanæ Eccleſiæ, conſequenter ad audientiam noſtram nuncios idoneos tranſmiſſuri, per quos à nobis vice Regiâ poſtuletis aſſenſum, & Apoſtolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[1 *Metropoles Capuanenſis ſit Apoſtolicæ ſedi vicinior ad proviſionem ipſius ſpecialiùs aſpiramus, talem ipſi perſonam præficere cupientes, quæ ſicut alios Metropolitanos loci vicinitate, ſic & devotionis affectu præcellat, per quam & ipſa metropolis tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus optatum ſuſcipiat incrementum.*]

CAP. XIX.

¶ *Non debet inſpici, an poſt appellationem, ſed an contrà fuerit electio celebrata. Et penès vocantes, quibus competit vocandi poteſtas, remanet jus eligendi, ſi vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris ſpectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et niſi electus doceatur, legitimæ ætatis & literaturæ, habetur pro non legitimè electo.*

a *Pentien. Vid. Epiſt. Innoc. p. 497. Taxat. Benef. Thean. Archiepiſc. Suffrag. 552.* b *Cap. 2. eodem titul. in 3. compil.* c *Adde, quòd ambitioſè petens dignitatem ſecularem vel Eccleſiaſticam, punitur in 100. aureis, & eſt infamis. lib. 1. ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l. 2. & ibi Bart. de inter. act.* d *al. Capuanen.* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *Vide l. fin. §. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si cert. pot.*

Idem *Archiepiſcopo* a *& Capitulo Capuano.*

CUm nobis *b* olim de obitu : [*& ſ.*] ¶ Cùm autem ex utriuſque partis aſſertione conſtaret, interpoſitam fuiſſe appell.ne fieret electio, niſi canonica, videri *c* poterat, quod poſt eam medio tempore nihil debuit innovari : unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote poſt appellationem canonicè interpoſitam attentata. Sed contrà, cùm appellatum fuiſſet, non ut nulla electio fieret, ſed ut fieret canonica : ſi factum electionis canonicè fuerit ſubſecutum, non utique contra formam appellationis hujuſmodi, ſed magis ſecundùm eam videbatur eſſe proceſſum : & ideò licèt poſt appellationem, non tamen *d* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: [1 *& infrà.*] ¶ Item cùm poſt appellationem emiſſam Archidiaconus cum ſuis fautoribus chorum exiiſſet, & vos illos, ut intereſſent electioni faciendæ vobiſcum, curaſſetis ſolicitè revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos ſe feciſſe videntur: propter quod electioni à vobis juxta formam mandati Apoſtol. concorditer celebratæ, de jure non poſſe contradicere videbantur: [2 *& infrà.*] ¶ His igitur & aliis allegatis, quanquam contra perſonam illius, quam elegiſtis, nihil dictum fuerit vel objectum, quia tamen juxta verbum Apoſtoli dicentis *e*: [*Nemini citò manum imponas :*] debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa perſonam inquirenda fuerant : duximus ex officio noſtro, ſicut decuit, procedendum : [3 *& infrà.*] ¶ Illius quoque literaturæ licèt non eminentis, tamen convenientis electus exiſtit, ut pro defectu ſcientiæ (ſicut pleniùs intelleximus ab his, qui eum meliùs cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate ſcire plenè non potuimus veritatem: quia cùm à multis, cujus ætatis exiſteret, curaverimus indagare, à nemine unquam audivimus, quòd annum ætatis triceſimum attigiſſet : [4 *& infrà.*] ¶ Nos Eccleſiæ pariter & perſonæ providere volentes, & tam rationes, quàm canones obſervare: quia propoſitum veſtrum providum intelleximus, & ideò propter urgentem neceſſitatem *f*, & evidentem utilitatem Eccleſiæ Capuanæ (quam in hac parte potiùs approbamus) volumus ipſum firmiter perdurare : præfatum Subdiaconum noſtrum vobis in procuratorem concedimus, liberam adminiſtrationem ei, tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus committentes.

[1 *Nam cùm duæ partes & ampliùs electioni conſenſerunt & conſentiant, licèt tamen cautum reperiatur in canone, ut tunc alter de altera Eccleſia eligatur, cùm nullus in propria fuerit repertus idoneus : quia tamen hoc in favorem introductum eſt Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro ſe noſcitur introductum, vos qui duæ partes eratis & ampliùs, cùm hoc quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere videatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuiſtis, & electionem de perſona alterius Eccleſiæ celebrare : præſertim cùm illud decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus & invitis per alicujus violentiam poteſtatis extraneus ingeritur ex adverſo : propter quod ſequitur in decreto, ut ſit facultas Clericis renitendi, ſi ſe viderint prægravari, & quos ingeri ſibi viderint ex adverſo, propter quod ſe non timeant refutare. Prætereà cùm ſedes Apoſtolica omnium Eccleſiarum caput exiſtat, & Rom. Pontifex judex ſit ordinarius ſingulorum, quando de ipſa quis aſſumitur in Prælatum alterius Eccleſiæ, ei poſſe objici non videtur, propter capitis privilegium quod obtinet plenitudinem poteſtatis, quòd de alia Eccleſia eligatur, cùm à capite non debeant membra reputari aliena.*]

a *Archidiacono.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *al. provideri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio celebrata.* e *1. Timoth. c. 5.* f *Vide l. 1. D. de novi op. nunt. & in l. jubemus nullam. cum leg. ſeq. C. de ſacr. Eccl.*

[2 *Præ-*

[2 *Præſertim cum idem Archidiaconus poſteà requiſitus reſpondit, quòd in præſentia noſtrâ vellet ei ſuum præbere aſſenſum, & ideò cùm ſecundùm ſtatuta Concilii Lateranenſ. app. rej. ſemper id deboat prævalere, quòd à pluribus & ſanioribus fuerit ordinatum, niſi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & oſtenſum, à vobis celebrata electio, tanquam majori & ſaniori parte, non obſtante contradictione vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cùm id quod objectum extitit & oſtenſum, rationibus præmiſſis apparebat rationabile non fuiſſe.*

[3 *Et quia cùm tria ſint in perſona electi præcipuè inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honeſtas, & literatura ſufficiens, licèt de honeſtate morum, tanquam ei qui nobiſcum eſt aliquandiu laudabiliter converſatus, poſſimus ipſi laudabile teſtimonium perhibere.*]

[4 *Cùm autem ſecundùm prædicti ſtatuta Concilii nullus debeat in Epiſcopum eligi, qui trigeſimum ætatis non attigerit annum, licèt ſenectus venerabilis ſit non diuturna, nec annorum numero computata, ſed cani hominis ſunt ſenſus ejus, & ætas ſenectutis vita immaculata, quia tamen poſt illa tria, quæ Salomon aſſerit difficilima, quartum tamen quaſi reputat impoſſibile. Viam videlicet viri in adoleſcentia ſua cognoſci, tanquam inveſtigari non poſſit.*

CAP. XX.

¶ *Illegitimus poteſt poſtulari, non autem eligi: & electores niſi probaverint illum ignoranter elegiſſe, incidunt in pœnas Lateranenſis Concilii.*

Idem Innoc. III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*
(an. 1199.)

INnotuit *a* nobis, quòd Vigorienſi Eccleſiâ deſtitutâ paſtore, Prior & Conventus ejuſdem loci, magiſtrum M. Archidiaconum Eboracen. in Epiſcopum elegerunt, cujus confirmationem uſque in adventum ipſius (qui abſens eligebatur & inſcius) diſtuliſti: qui tandem ſpontaneâ tibi & ſecretâ confeſſione monſtravit, quòd conſcientia ejus aliquantiſper ex natalibus eſſet læſa: [1 *& infrà.*] ¶ Cujus electionem Capitulum petiit per ſedem Apoſtolicam confirmari, præſentato nobis electionis decreto, ſubſcriptionibus eligentium roborato, Quidam autem Suffraganeorum tuorum aſſeruerunt, eum fuiſſe filium cujuſdam militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata ſuſceptum. Idem quoque magiſter adjecit, quòd nunquam pater ejus habuerat uxorem, ſed matris *b* ejus virginitatis florem præripuit quaſi *c* furtim: [2 *& ſ.*] ¶ Quamvis autem canon *d* Lateranenſ. Concilii ab Alexandro prædec. noſt. editus, non legitimè genitos adeò perſequatur, quòd electionem talium innuit nullam eſſe: nobis tamen per eum adempta non fuit diſpenſandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari poſt eum (imò eâdem) poteſtate functuris, cùm non habeat *e* imperium par in parem: [3 *& infrà.*] ¶ Multa enim in hoc caſu diſpenſationem inducere videbantur: literarum ſcientia, morum honeſtas, vitæ virtus, & fama perſonæ, multipliciter à quibuſdam etiam ex fratribus noſtris (qui eum in ſcholis cognoverant) approbatæ *f*: faciebant etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigorienſis electio, petitio populi, aſſenſus Principis, votum tuum, Suffraganeorum ſuffragia, & humilis devotio confitentis, qui ſpontè ac humiliter ſuum maluit confiteri reatum, quàm læsâ conſcientiâ thronum conſcendere paſtoralem. Habito ergo ſuper hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigorienſe Capitulum eundem magiſtrum non humiliter poſtulâſſe, ſed improvidè potiùs elegiſſe (cùm ad obtinendum diſpenſationis beneficium procedendum fuiſſet, non per electionem inhibitam, ſed per poſtulationem permiſſam) electionem ipſam prædicti canonis auctoritate caſſatam denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorien. Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expreſſam in canone ſupradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis poſt caſſationem hujuſmodi nobis fuerit ſupplicatum, ut dignaremur cum eo miſericorditer diſpenſare: ſupplicationem hnjuſmodi, quæ nomine Capituli non fiebat (cùm non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationem ipſius fuerint nuncii deſtinati) ad præſens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid ſuper ordinatione ipſius Epiſcopatûs ante ſuſceptionem literarum noſtrarum fuerit attentatum. Quòd ſi Vigorien. Capitulum eundem magiſtrum propter prærogativam meritorum ipſius duxerit poſtulandum, poſtulationem apud ſedem Apoſtolicam præſentare procuret.

[1 *Et quòd ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam ſed. Apoſtol. nollet aliquatenùs promoveri, quamvis promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, ſicut vir providus & diſcretus, intellectâ conſcientiâ ejus noluiſti protinùs ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem intimâſti per literas tuas, & per eas ipſius merita & ſcientiam commendâſti: Capitulum autem ejuſdem Eccleſiæ, quare per te fuiſſet electionis confirmatio protelata, ſe ignorare per literas ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & eam.*]

[2 *Quo facto cum ipſa infra quadriennium à nativitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo ſuper hoc cum fratribus noſtris habito diligenti tractatu, inſpectis canonibus, quoſdam invenimus, qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium paſtorale, cauſam fortè trahentes ex lege divina, per quam ſpurii & manzeres uſque ad decimam generationem in Eccleſiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios, qui undecunque genitos non prohibent ad ſacros ordines promoveri, dummodò ſibi vitæ merita ſuffragentur, aſſerenses, quòd culpa parentum non eſt filiis imputanda, & ad hoc probandum inducunt, quòd Dominus noſter Jeſus Chriſtus non tantùm ex alienigenis, ſed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Hi etiam Scripturæ divinæ videntur inniti, quâ dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii, & per quoddam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Iſraël dici ſolebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam verò ad concordiam diſcordantiam revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum ſopire quodammodò videbantur, confitentes, quòd illegitimè geniti ſi religioſè fuerint in cœnobiis aut in canonicis converſati, à ſacris myſteriis minimè revocentur: & inter illegitimè genitos quidam aſſerunt eos ſolos à ſacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti, quâ dicitur: Ego ſum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam progeniem in his, qui oderunt me, quaſi dicat, in his, qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilii Lateranenſis à bonæ mem. A. Pp. p. noſt. editus in Synodo generali penitùs vel primis concordans canonibus, non ſolùm vetat tales in Epiſcopos promoveri, verùm etiam eligentibus certam pœnam infligit. Imò ipſo facto eandem pœnam eos aſſerit incurriſſe, ut ſecundùm hoc canon latæ ſententiæ videatur, cujus tenor eſt, ne videlicet, quod de quibuſdam pro neceſſitate temporis factum eſt, trahatur à poſteris in exemplũ. Nullus in Epiſcopum eligatur, niſi qui de legitimo matrimonio ſit natus, circa finem adjungens. Clerici ſanè ſi contra formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi poteſtate tunc privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos. Sanè prædictus canon, qui non per eum, qui canones non nôſſet antiquos, ſed illum, qui plenè noverat canonicas ſanctiones, in Concilio multorum Juriſperitorum eſt editus, & in ipſius approbatione Concilii roboratus.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. VVeſtmonaſt. 91. Matth. Pariſ. 275. 309. 369.* b *macri.* c *furtum.* d *Concil. Lateran. can. 3.* e *l. 3. & 4. ff. de arbitris.* f *al. approbatum. al. approbata.*

natis de non legitimo matrimonio omnem videtur inobedientiam Epiſcopos, promovendi aditum præcluſiſſe, cùm id etiam ad conſequentiam trahi prohibeat, quod per neceſſitatem innuit prioribus temporibus eſſe factum, licèt nihil ampliùs quam neceſſitas diſpenſantem ad diſpenſationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam eſſe, dum in pœnam ſtatuit eligentium, ut tunc noverint eligendi ſe poteſtate privatos, quod nihil eſſet, niſi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non poſſet priori electione ſeu nominatione durante: ex quo patet electionem ejuſmodi per ipſum canonem irritatam.]

[3 *Sed ea tantùm fuit mens ipſius, ut quia ex eo quod aliquando ex diſpenſatione pro neceſſitate ipſius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde ſumentes exemplum, ſe licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujuſmodi eligebant talia, fieri prohibeat. Unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus noſtris, utrùm in tali caſu & cum tali perſona deberemus miſericorditer diſpenſare, vel juris potiùs ſervare rigorem. Invenimus enim à bon. mem. Urbano P. p. noſtro in caſu multò difficiliori, cum Cenoman. electo diſpensâſſe, qui fuerat filius Sacerdotis: & Legionen. Epiſcopo, qui poſt conſecrationem ſuam humiliter fuerat & ſpontè confeſſus, quòd fuiſſet ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propriâ cognoviſſet. Sed Urbanus idem inhibuit, ne id quaſi pro regula in poſterum ad conſequentiam traheretur. Videbatur enim, quòd cùm illegitimè natis fuiſſet aliquandiu diſpenſatum, & ex certa cauſa forſitan in poſterum diſpenſandum. In hac cauſa celeriùs debet diſpenſatio indulgeri, illi perſonæ videlicet, quæ minùs imperfectionis, plùs perfectionis habebat.*]

CAP. XXI.

¶ *Non poſſunt electores in præjudicium electi compromittere: ſed ſi conſenſerit electioni ſuæ, vel conſentire velit, non obſtante Laudo in contrarium lato, eſt confirmandus, ſi aliud canonicum ſibi non obſiſtat, licèt non ſit de gremio illius Eccleſiæ, quamcunque ob cauſam à majori parte fuerit appellatum*: & in hoc ultimo eſt iſte textus multùm notabilis.

Idem *Genuenſi* a *Archiepiſcopo, & Placentino, & Bobien. Epiſc. (an. 1200. in Ligur.)*

III. CUm *b* inter Canonicos Saonen. ſuper electione Pontificis quæſtio verteretur, ad ſedem Apoſtolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli acceſſerunt: [1 *& infrà.*] ¶ Propoſuit autem procurator prædictus, quòd ſinguli requiſiti communi aſſenſu in Haſtenſ. præpoſitum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in ſua duritia permanente, aliorum conſenſus redactus fuit in ſcriptum publicum conſequenter. Cæterùm pro parte altera fuit propoſitum ex adverſo, quòd cùm ſeptem *c* eſſent Canonici Saonenſ. in Capitulum ſe receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi: ſed Archidiacono, Archipresbytero & Præpoſito dictum Haſtenſ. Præpoſitum nominantibus, fuit à præfato S. obviatum, aſſerente ipſum morbo epileptico laborare, pro quo aliâ vice tanquam inhabilis fuerat recuſatus: nec ad aliam Eccleſiam debere fieri tranſitum, donec reperiretur idoneus in Eccleſia Saonenſi: [2 & ſ.] ¶ [Poſt hæc Archipresbyter] pro parte altera de rato (ut dicebat) literis præmunitus, ipſe verò S. pro parte ſua in Mediolanenſ. Archiepiſcopum compromittere curaverunt *d*, qui Magiſtrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Epiſcopum, & confirmavit: [3 *& infrà.*] ¶ Diſc. v. mandamus, quatenus, cùm conſtet electionem de Præpoſito memorato à majori & ſaniori parte Capituli celebratam fuiſſe, publicatam etiam & ſubſcriptam: ſi dictus Præpoſitus eidem electioni conſenſerit, ut per mutuum conſenſum eligentium & electi quaſi conjugale vinculum ſpiritualiter ſit contractum: niſi ſufficienter ſit oſtenſum, eundem morbo epileptico laborare (ſuper quo contra ipſum dicitur appellatum) vos non obſtante appellationis objectu, ſi qua ex aliis cauſis ſuperiùs memoratis proponitur interpoſita (cùm eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipſius, non obſtante, quòd poſt talem electionem à præfato Archiepiſcopo proponitur eſſe factum, etiamſi à partibus in eum fuerit compromiſſum: cùm electores à tali electione ſic reſilire nequiverint. Quòd ſi electores illius non compromiſerint in Archiepiſcopum memoratum, etiamſi dictus Præpoſitus nondum electioni de ſe factæ conſenſerit, eo tamen conſentire volente (dummodo à morbo ſit immunis objecto) vos electionem ipſius nihilominus confirmetis.

[1 *Quibus ven. F. N. Albanen. Epiſcopum & Dil. fil. N. h. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præſentia.*]

[2 *Sed præpoſitus Saonen. ſpretis appellationibus interpoſitis præpoſitum Haſten. elegit, objiciente adverſâ parte, quòd hujuſmodi electio propter appellationes interpoſitas & alia etiam obſtacula non teneret.* & infrà. ¶ *Sed & civitatem idem Præpoſitus & alii omnes egreſſi, exceptis Archipresbytero & Subdiac. ſæpedictis, ſecum Capituli ſigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanenſem Epiſcopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari, licèt à ſolo Præpoſito, & poſt confirmationem facta fuiſſet: ſed quoniam indebitus electionis proceſſus anteà Archiepiſcopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus ad inveſtigandum electionis proceſſum Saonenſ. direxerunt: ſed cùm teſtes coram eo producerentur, & poſtularentur, ut in nuntium ipſum pariter procurarent: pars adverſa jam dictum Archiepiſcopum, altera ſedem Apoſtolicam invocavit: ſed cùm ad mandatum nuntii partes Mediolanum iviſſent apoſtolos petitura, ab Archiepiſcopo ut ad pacem redirent, fuerunt monita diligenter, cujus arbitrio præpoſitus Saon. ſe velle ſtare conſtanter aſſeruit, ſi & hoc ipſum pars faceret adverſa, quod deliberato conſilio præfatis Subdiac. repromiſit. Poſt hoc reverſi ad propria, & deinde ab Archiepiſcopo revocati Præpoſitus.*]

CAP. XXII.

¶ *Electus à majori & ſaniore parte Capituli, ſi eſt & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: ſi autem erat indignus in ordinibus, ſcientiâ vel ætate, & fuit ſcienter electus, electus à minori parte, ſi eſt dignus, confirmabitur.*

Idem *Prænestino Epiſcopo* a, *Apoſtolicæ ſedis Legato. (an. 1202. in Germaniam.)*

DUdum *b* ad audientiam noſtram quæſtione perlatâ, quòd vacante Præpoſiturâ *c* Colocen. Eccleſiæ, in duo ſe vota eligentium diviſiſſent, cauſam judicibus duximus committendam: [1 *& infrà.*] ¶ Ipſi verò partes ad ſuam præſentiam convocârunt, receperunt teſtes, examinaverunt eligentium conſcientias, audiverunt allegationes utrinque. Et quoniam Præpoſitus ſancti Georgii eorum ſententiæ ſe aſſeruit nolle ſtare, proceſſum ad ſedem Apoſtolicam deſtinârunt *d*: [*& infrà.*] ¶ Cumque nuncii Præpoſiti ſanctorum Apoſtolorum ſtatuto termino ad præſentiam noſtram acceſſiſſent, Præpoſitus ſancti Georgii nec venit, nec pro *e* ſe miſit idoneum reſponſalem: [*& infrà.*] ¶ Geſtis igitur judicum diligenter inſpectis, invenimus, quòd pro Præpoſito ſanctorum Apoſtolo-

a *Januenſi Archiepiſcopo in aliquot antiquis, Placentino & Papienſi Epiſcopis. Al. pro Bob. Bononienſi.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *In aliquot vetuſtis, quòd cùm eſſent Canonici ſeptem Saonen. qui ſe in Capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Similis text. eſt in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specul. in tit. de arbitr. §. reſtat. ver. item de ſentent. & ver. ſed nunquid Clericus.*

a *Hæc poſtrema verba deſunt in 3. compil.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* c *Colonienſis, in omnibus manuſcr. & nonnullis impreſſis.* d *Quoniam idem mandavit Papa, quòd ſi altera partium nollet, quòd ipſi judices cauſam terminarent, cauſam inſtructam remitterent ad ipſum: aliàs non fuiſſet eis licitum recuſare.* e *Hæc verba, pro ſe, deſunt in antiquis.*

rum

rum auctoritas, pro Præpoſito verò ſancti Georgii numerus eligentium faciebat; cùm primus à quatuordecim, tum perſonis, tum Canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore *a* præcedebant: ſecundus verò à viginti quatuor fuiſſet electus: [2 *& infrà.*] ¶ Cùm autem allegationes prò eodem Præpoſito ſancti Georgii coram judicibus ipſis propoſitæ, nobis non fuerint præſentatæ, propter quod non potuimus ſcire per nos, quid objecerit; vel quid reſponderit ad objecta, ſicque cauſa remiſſa non fuit ſufficienter inſtructa, ad definitivam ſententiam non duximus procedendum, ſed deciſionem cauſæ ipſius judicibus commiſimus ſub hac forma, ut ſi vel notorium *b* eſſet, vel per ea, quæ jam dicta erant, conſtaret, quòd Præpoſitus S. Georgii electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in ſcientia, vel in ætate, defectum, qui eum juxta canonum ſanctiones *c* impediret ad hujuſmodi officium promoveri: ei (non obſtante ipſius abſentiâ corporali) ſilentium imponentes, Præpoſito ſanctorum Apoſtolorum Præpoſituram adjudicarent eandem: alioquin (cùm in eum non ſolùm plures, ſed duæ penè partes convenerint, & impedimentis ceſſantibus appareat, quòd eum bono zelo elegerint,) Præpoſiti ſanctorum Apoſtolorum electione caſſatâ, electionem confirmarent ipſius, & ei facerent tanquam Præpoſito reſponderi.

[1 *Ut auditis quæ præponerentur hinc inde, ſi de partium procederet voluntate, definitivam ſententiam promulgaret: alioqui cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtram remitterent audientiam, auct. Ap. ſtatuentes partibus terminum competentem, quo per ſe, vel per idoneos reſponſales ad ſed. Ap. accederent ſententiam receptura.*]

[2 *Objiciantur autem Præpoſito S. Georgii, minor ſcientia, defectus ætatis, & quòd in minoribus erat ordinibus conſtitutus. Unde cùm præpoſituræ illi eſſet Archidiaconatus annexus, non erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra præfixum à canonibus ſpatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quòd erat vir ætate, ſcientiâ & moribus commendatus. Unde meliorum ducti zelo propter hoc electores ipſius in eum ſe confeſſi fuerant conveniſſe: nec ſolùm ſui, ſed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem eſſe in ſpiritualibus aſſerebant, præſertim quamvis alium magis utilem circa temporalia maximè propter potentiam fuerant proteſtati.*]

CAP. XXIII.

¶ *Recipientes poſtulatum ad Eccleſiam tanquam inſtitutum vel adminiſtratorem, ante admiſſionem poſtulationis à ſuperiore factam, privati ſunt poteſtate eligendi, & ad alios, licèt pauciores, devolvitur poteſtas eligendi: & ſi omnes privati ſunt, devolvitur ad Papam in Eccleſiis cathedralibus.* h. d. ſecundùm principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

Idem *Canonicis Maguntinenſibus. (an. 1202.)*

Bonæ *d* memoriæ Maguntinenſi Archiepiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, & quibuſdam petentibus Wormacienſem Epiſcopum, quibuſdam verò Archiepiſcopum veſtrum, tunc Præpoſitum ſancti Petri Maguntinenſis, ſibi eligentibus in paſtorem: Præneſtino Epiſcopo à ſede Apoſtolica Legato dedimus in mandatis, ut ſi eundem Epiſcopum, quoad temporalia vel ſpiritualia accepiſſe conſtaret Eccleſiam Maguntinenſem, vel miniſtrâſſe in temporalibus aut ſpiritualibus in eadem: poſtulationem factam de ipſo nunciaret irritam: [1 & j.] ¶ Deinde inquireret de ipſius electione Archiepiſcopi veritatem, & ſi ei de vi, quam ipſe & ſui metuebant, conſtaret, (eo non obſtante, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam, fuerat in ipſius electione proceſſum, cùm alii, qui appellationi ad nos interpoſitæ, ne ſine ipſo

a *Iſte textus cottidie ad hoc allegatur, quòd ſocius dignitate, ætate & receptionis tempore ſocium præcedit; gloſſa in verſ. contra majores. c. lex. diſt. 2.* b *vide l. 1. cum gloſſ. C. qui & adverſ. quos. Canonicas ſanctiones.* d *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

ac ſociis ejus haberent in electione proceſſum, non duxerint deferendum: uti contra ipſum hâc exceptione non poſſent, quia fruſtrà legis auxilium invocat, qui committit in legem *a*: unde nec ab eis poſſe objici videbatur, quòd idem eſſet à paucioribus ſecundùm eorum aſſertionem electus, cùm ipſi appellationem ad nos legitimè interpoſitam contemnentes, & præter licentiam noſtram recipientes Epiſcopum memoratum, reddiderint ſe indignos) electionem Archiepiſcopi confirmaret: [2 *& infrà.*] ¶ Licèt autem eſſent notoria, quæ contra dictum Wormacienſem Epiſcopum & ejus fautores fuerant objecta: prædictus tamen Legatus ad majorem cautelam multos teſtes recepit ex ipſius Archiepiſcopi parte productos. Undè ipſe juxta mandati noſtri tenorem procedens, poſtulationem factam de Wormacienſi caſſavit, & electionem Archiepiſcopi memorati (quamvis à pauciſſimis celebratam) curavit auctoritate Apoſtolicâ confirmare, ipſumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiſcopum conſecravit: [3 *& infrà.*] ¶ Contra Legati verò proceſſum hoc facere videbatur, quòd non citatis Wormacienſi Epiſcopo, & ejus fautoribus, proceſſiſſet. Porro exceſſus notorius examinatione non indiget *b*: & pro his, quæ à Judice ſunt acta, præſumitur, quòd omnia ritè fuerint celebrata: quamvis & quòd citati non fuerint, non poſſet de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla eſt directa *c* probatio: cùm etſi quilibet de ſe poſſet aſſerere, quòd ad eum citatio minimè perveniſſet, ſinguli tamen veſtrûm eſſent in ſuo teſtimonio ſingulares. Ad ipſum quoque legatum, ſi voluiſſent, ſecurè potuiſſent procuratorem idoneum deſtinare, ſicut nuncium deſtinârant: [4 *& infrà.*] ¶ Nos igitur, etſi propter auctoritatem judiciariam præſumamus pro his, quæ acta ſunt à Legato, illi tamen plùs innitimur rationi, quòd adverſarii Archiepiſcopi, ex tribus cauſis prædictis, ſe uſque adeò reddiderunt indignos, quòd contra eum non debebant audiri: unde quod de ipſo factum fuerat, non poterat impediri per eos: quinetiam ſi electores ejuſdem partis pariter deliquiſſent, ut ſe reddidiſſent indignos, ad nos devolùta fuiſſet hâc vice ordinatio Eccleſiæ Maguntinenſis: quare dictum Archiepiſcopum ſine juris injuria potuiſſemus eidem Eccleſiæ præficere in paſtorem. Super his *d* verò, habito diligenti tractatu, caſſationem poſtulationis factæ de Wormacienſi Epiſcopo ratam habemus: electionem memorati *e* Archiepiſcopi confirmantes.

[1 *De gratia noſtra concedens eid. ut Wormacienſ. ſibi Eccleſiam retineret. Nam de jure communi, quia præter auct. noſtram tranſire præſumpſit, utrâque erat ſpoliandus, ut eâ careret, quam cupivit avarè, & eâ, quam ſuperbè deſpexit: quod ſi parére contemneret, utrâque ipſum Eccleſiâ denunciaret auct. noſtrâ privatũ.*]

[2 *Quòd ſi nec recepiſſet prædictam Eccleſiam quoad ſpiritualia vel temporalia, nec in temporalibus vel ſpiritualibus miniſtrâſſe conſtaret Epiſcopum memoratum, idem Legatus audiret, quæ ſuper poſtulatione ipſius & electione Archiepiſcopi proponerentur, & hinc inde teſtes utriuſque partis reciperet, & eorum depoſitionibus publicatis uſque ad calculum definitivæ ſententiæ procedens, geſta omnia ſub ſigillo ſuo ad noſtram præſentiam deſtinaret, ſtatuens partibus terminum competentem, quo Apoſtolico ſed. conſpectui præſentarent, ſententiam receptura.*]

[3 *Ipſe autem ad noſtram præſentiam accedens, humiliter poſtulavit, ut pallium ſibi, videlicet in ſignum Pontificat. officii de conſueta ſed. Apoſt. benevolentiâ conferremus. Verùm quidam ſimplex nuncius ab adverſariis ejus ad ſed. Ap. deſtinatus ex eorum parte*

a *Concor. text. in l. auxilium ff. de minor. & in l. fin. §. fin. verò poſtquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. ſi verò. §. qui pro rei cum gl. in verſ. evidentiſſimè ff. qui ſatisd. cog. & l. ea quidem. C. de accuſ.* c *Dictio, directa, deeſt in antiquis. vide l. actor. C. de probatio. 6. q. ult. actor. & c. 1. quoniam. j. de probat.* d *ergo.* e *Vox, memorati, deeſt in antiquis.*

apertas, nobis cum ſigillo pendente, literas præſentavit per quas iidem Canonici ſignificabant, quòd prædictus Legatus pecuniâ corruptus iniquam ſententiam protuliſſet. Addebant etiam, quòd Maguntini cives pariter juraverant, quòd nunquam eum reciperent in Archiepiſcopum, & quòd univerſi Clerici paucis exceptis ſuo favebant electo. Cùm autem ſuper his cœpiſſemus deliberare cum fratribus noſtris, electioni Archiepiſcopi duo videbantur obſtare, videlicet quòd à pauciſſimis, & poſt interpoſitam app. ad ſed. Apoſtol. à ſeipſo dicebatur electus. Nam cùm poſtulatio VVormacienſ. Epiſcopi fuit præcedentis app. ratione quaſſata, Archiepiſcopi electio debebat etiam ex eadem cauſa caſſari. Sed econtrà, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, quòd qui antè in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem Archiepiſcopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quòd etſi poſt appellationem, non tamen contra formam appellationis fuiſſet electus Archiepiſcopus ſæpè dictus, cùm appellaverit ſub hac forma, ne Canonici Maguntiæ reſidentes, ſine ipſo ac ſociis ſuis haberent in electione proceſſum: nec nocet, quòd poſſet ex parte altera replicari, quia nec ipſi, nec ſocii ſui debuerant procedere ſine ipſis: quia ipſi app. apud nos interpoſitam contemnendo, reddiderant ſe indignos, & abuſi fuerant jure ſuo. Unde cùm in Lateranenſ. Concilio de his, qui quaſdam perſonas inhibitas eligunt, ſit ſtatutum, ut eligendi tunc poteſtate privatos, & ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio noverint ſe ſuſpenſos, illis pro longè majori delicto tanquam indignis ab electionis poteſtate cadentibus, penès eundem ac ſocios ſuos tantùm jus remanſerat eligendi, quare ſi multò pauciores in ipſum, quàm in alium conveniſſent, intelligendum eſt tamen, quòd omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[4 *Quemadmodùm ex ipſorum ad nos directis literis comprobatur, qui ſecurè ad eundem Legatum acceſſit, & ad propria remeavit, cùm & ipſe Legatus paratus fuerit ſecuritatem omnimodam providere. Nec obeſt, quòd idem nuncius dicitur appellâſſe, cùm appellationi renuntiaverit, & in commiſſione noſtra, quam pars reportavit utraque, obſtaculum fuiſſet appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quòd contra factum Legati aliquid poſſet objicere ac probare, cùm non procurator ſufficiens, ſed ſimplex ad nos contra eundem Archiepiſcopum fuiſſet nuncius deſtinatus.]*

CAP. XXIV.

¶ *Sufficit electio ad obtinendum, docere eligentem fuiſſe in quaſi poſſeſſione tempore electionis, licèt non probet, quòd proprietas juris eligendi ad illum pertineret.*

Idem Innoc. III. *Clericis ſanctæ Agathes.*

(an. 1203. Romæ.)

QUerelam *a*, quam G. tituli ſancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Eccleſiæ veſtræ, cujus idem Cardin. eſt gubernator, contra P. Presbyterum Eccleſiæ ſancti Salvatoris, ſuper Eccleſia ipſa propoſuit, C. *b* Papa p. n. nobis in minori officio conſtitutis audiendam commiſit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Eccleſia ſancti Salvatoris (quam in præjudicium veſtræ Eccleſiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præſumpſerat) removeri, cùm ipſa Eccleſia pertineat ad Eccleſiam ſanctæ Agathes pleno jure, petens penſionem ſexdecim denariorum Papien. debitam Eccleſiæ ſanctæ Agathes, pro eadem Eccleſia de Thermis ſibi reſtitui, de novo ſubtractam. Prædictus verò P. reſpondebat, quòd ipſe nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Eccleſiæ veſtræ receperat dictam Eccleſiam, cùm hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam ſibi debeat *c* reddere penſionem: ſed ipſe per electionem populi, ad quem de antiqua conſuetudine *d* pertinet electio *e*, à Cardinali ſanctæ Suſannæ (cui eadem Eccleſia, tanquam capella ſuo titulo, in ſpiritualibus eſt ſubjecta) canonicè fuerat inſtitutus: [1 *& infrà*] ¶ Nos igitur rationibus utriuſque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi veſtri, ſuper electione ac inſtitutione de ſe facta in Eccleſia ſancti Salvatoris abſolvimus, & ſuper his præfato Oeconomo ſilentium duximus imponendum, cùm nobis conſtiterit, quòd populus in quaſi poſſeſſione præſentandi Clericum exiſtebat, quando ipſum Presbyterum ad illam elegit, & Eccleſia eadem ſpectat ad titulum ſanctæ Suſannæ in ſpiritualibus pleno jure, ſalvâ quæſtione ſuper jure patronatûs inter Eccleſiam veſtram, & populum ſæpè dictæ Eccleſiæ ſancti Salvatoris. Quia verò fuit liquidè comprobatum, quòd penſio ſexdecim denariorum Papienſis monetæ, fuerit Clericis Eccleſiæ veſtræ, pro Eccleſia ſancti Salvatoris de *a* Thermis, annuatim per multa tempora perſoluta, ſed de novo ſubtracta, nos in eundem ſtatum percipiendi hujuſmodi de Eccleſia ſancti Salvatoris de Thermis, Eccleſiam veſtram decernimus reducendam: & ad ſolutionem penſionis ſubtractæ, condemnamus Presbyterum antedictum, ſalvâ quæſtione proprietatis, inter Eccleſias memoratas.

[1 *Cumq; ad ſuam aſſertionem probandam utraque pars multoties teſtes produxiſſet, nos illos recepimus & examinavimus diligenter, quarum depoſitionibus publicatis diſputationem audivimus ſuper illis: ſed antequam hujuſmodi controverſia finem accipere potuiſſet, præfatus P. inde debitum carnis exolvit, deinde tamen nobis utraque pars cum inſtantia poſtulavit, ut cauſam ipſam decidere dignaremur.]*

CAP. XXV.

¶ *Eligentes ſcienter indignum, privati ſunt poteſtate eligendi in electione, quæ primò occurrit facienda.*

Idem. *(circa an. 1204. Romæ.)*

CUm *b* Wintonenſis Eccleſia paſtore vacaret, Archidiaconus cum ſuis fautoribus Salubrienſem, (Saleſberienſem) Decanum, Prior verò & complices ejus Præcentorem Linconenſem in Epiſcopum elegerunt: [*& infrà.*] ¶ Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt eſſe concordes, infecto negotio ad nos habuêre recurſum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, aſſerebant, quòd illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant poteſtate privati, pro illa maximè cauſâ, quòd hominem non legitimè natum ſcienter eligere præſumpſerunt: unde ſecundùm *c* Lateranenſe Concilium, & eligendi hâc vice perdiderant poteſtatem, & per triennium Eccleſiaſticis beneficiis carere debebant. Illi verò taliter reſpondebant, quòd licèt is, quem elegerant, fuiſſet minùs legitimè natus, per gratiam tamen Apoſtolicæ ſedis legitimari promeruit, & hoc aſſerebant ſe legitimè probaturos. Nos igitur attendentes, quòd *d* iſti poſt primam electionem admiſerant illos ad celebrandam ſecundam, & quòd decretum memorati Concilii decrevit, hujuſmodi præſumptores unâ vice duntaxat eligendi poteſtate privatos *e*, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam ſecunda, ſed tertia concurrebat: ad eligendum illos cenſuimus admittendos.

CAP. XXVI.

¶ *Eligens ſcienter indignum Epiſcopum, eſt ob hoc ſuſpenſus à beneficiis Eccleſiæ per triennium, nec poteſt interim ad dignitatem illius eligi, vel aſſumi.*

Idem *Abbati Ciſtercienſi R. & P. Monachis Fontis frigidi.* f *(an. 1205. Româ in Galliam.)*

PEr inquiſitionem *g*, quam de mandato noſtro feciſtis ſuper ſtatu Epiſcopatûs & Epiſcopi *h* Tholo-

a *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. & pro intellectu vide Matthæum de Afflict. deciſ. 395.* b *Cæleſtinus Papa prædec. noſter.* c *al. debebat.* d *vide l. 2. & ibi Bart. C. quæ ſit long. conſ. & in authen. hoc jus porrectum. C. de ſac. Eccl. gl. in l. rem non novam. C. de jud.* e *Dictio, electio, deeſt in antiquis cod.*

a *In quibuſdam antiquis, de terminis.* b *cap. 10. eod. tit. in 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 25.* d *In C. Barbatia, ita: quòd iſti, qui elegerunt præcentorem poſt primam, &c.* e *Vide l. 2. cum not. per Bart. ff. de excuſ. mu. & l. 2. & l. ſervi. ff. de op. legat.* f *al. Caſternienſ. & Fontis frigidi Ap. S. l.* g *c. 11. eod. tit. in 3. compil.* h *al. Tholoſanenſi.*

ſani,

ſani, perſpicaciter intelleximus, quòd Maſcaron cancellarius juratus aſſeruit, ſe ſciviſſe pro certo R. olim Tholoſanum Epiſcopum, & amicos ipſius, ante ſuam electionem habuiſſe colloquium cum quibuſdam Canonicis nominatim expreſſis, eoſque ſolicitâſſe precibus, ut ipſum eligerent in Epiſcopum: ſeque vidiſſe pariter & audiviſſe, quando prædictus Epiſcopus recognovit in quorundam Canonicorum præſentia, ſe Canonicis illis, qui adverſati fuerant ſuæ primæ electioni, juràſſe, credens pro certo, quòd juramentum illud illicitum fuit, & præſtitum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quod ipſemet *a* poſt electionem ipſius caſſatam, domum Epiſcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quoſdam reditus & proventus, quos de ipſius conſcientia & conſenſu, in ejuſdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem ſcienter in Epiſcopum eligendo (ſicut ipſe ſuo juramento firmavit) Eccleſiaſticis beneficiis reddiderit ſe indignum, grave gerimus & moleſtum, quòd Tholoſano Præpoſito in Epiſcopum Convennarum electo, idem Maſcaron in Præpoſitum dicitur ſubſtitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præpoſituræ penitùs amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud aſſumi.

CAP. XXVII.

¶ *Si non profeſſus eligitur ad regimen Eccleſiæ regularis, caſſatur electio, conſuetudine in contrarium non obſtante.*

Idem *Priori ſancti Frigidiani G. & G.* b *Canonicis Lucanenſibus. (an. 1205. Romà in Etrur.)*

CUm cauſam *c*, quæ inter Bonum Presbyterum & Brunum Canonicum ſancti Petri Lucanenſis vertitur ſuper eo, quòd dictus Presbyter Bonus à majori parte Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (ſicut dicitur) eſt electus, olim vobis duximus committendam: [1 *& infrà.*] ¶ Quamvis autem multi Priores continuè *d* unus poſt alium in ipſa Eccleſia, per multa & longa tempora fuerint non profeſſi: quia tamen præfatus Presbyter B. non eſt profeſſus obſervantiam regularem, dubitaſtis *e* (& meritò) nobis procedere inconſultis. Quia igitur non debemus attendere ſolummodo, quid factum ſit, ſed potiùs, quid ſit faciendum: Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd cùm ſecùndùm legem divinam *f*, non ſit in bove arandum & aſino, nec quiſquam debeat veſtem induere de lana linoque contextam, irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterum, alioſque Clericos non profeſſos, ut vel beati Auguſtini regulam in eadem Eccleſia conſtitutam, profiteantur & ſervent, aut ipſam Eccleſiam omnino dimittant.

[1 *Vos, ſicut ex literis veſtris accepimus, partes citare curâtis, ut juxta mandatum noſtrum cauſam ipſam fine poſſetis canonico terminare. Cumq; partes eſſent in veſtra præſentiâ conſtitutæ, dictus Presbyter Bonus cum inſtantia poſtulabat, ut electionem de ſe factam auct. Ap. curetis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrariò reſpondebat, illum non eſſe dignum regimine Prioratûs, crimen ei objiciens ſimoniæ: quòd quia electio ipſius non erat canonicè celebrata, & quia profeſſus non erat, ipſum aſſerebat meritò repellendum. Verùm cùm de ſimonia nihil eſſet probatum, nec aliquid contra modum electionis oſtenſum, movet nos vehementer ipſius Eccleſiæ privilegium, in quo continebatur expreſſum, ut nullus in ea quâlibet ſubreptionis aſtutiâ præponatur in Priorem, niſi quem fratres communi aſſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundùm Dei timorem & B. Auguſtini regulam, providerint eligendum.*]

a *Scilicet Maſcaron* b *al. G. & G. al. B. & S. Can. &c. al. Idem A. Priori S. Fridiani G. & Luc.* c *Cap. 12. eod. tit. in 1. compil.* d *Concor. text. in l. ex facto. §. rerum. cum no. ff. de vulg. inſtit. & in l. 1. §. quotidiana. ff. de aqua quotid. & æſti.* e *dubitâſtis.* f *Deuter. 22.*

CAP. XXVIII.

¶ *Nominatio vel appellatio ejus, cujus non intereſt, electionem non impedit: ſed ſi vocandus contemnitur, eo proſequente contemptum, caſſatur electio etiam confirmata, & poteſt proſequi, niſi conſenſerit electioni: quod poteſt etiam ex poſt facto.* h. d. uſque ad §. ſuper eo.

Idem Innocent. III. *J. tit. ſancti Stephani in Celio monte Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ ſedis Legato.*

QUòd *a* ſicut ex literis tuis: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm cùm ex prima electione, quæ facta de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, nihil juris acquiſitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præſertim in Eccleſia Armachana, cùm juxta *b* conſtitutiones canonicas, ſi fieri poteſt, in cathedrali Eccleſia electio debeat celebrari. Nec appellatio interpoſita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis: quia non ſimplex nominatio, ſed ſolennis electio, debet Principi præſentari, ut poſtulutioni præſtet aſſenſum, etſi ſecùs aliquando per uſurpationem aliqui faciant abuſivè. Si autem Miridinenſis Epiſcopus, & Abbas Mellifontis, qui intereſſe debuerant, non contempti fuerint, ſed ad electionem vocati (ſi tamen ſine periculo potuerint convocari) ſive nequiverint, ſive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipſorum abſentia non potuit electionem impedire: [2 *& infrà.*] ¶ Quòd ſi eos vocatos non fuiſſe conſtiterit, ſed contemptos: infirmanda erit electio penitùs taliter celebrata, niſi poſteà propter bonum pacis curaverint conſentire.

[1 *Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inſpecto, ſex in eis proſpeximus contineri, quorum tria contra præd. Armachenſem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de tribus, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam ſi electio verè fuerit, antequam caſſaretur, non debuerat alia aliquatenùs attentari. Secundum, appellationem interpoſitam, quæ ſi legitima fuit, ſequentem electionem jure penitùs impedivit. Tertium. quia Miden. Epiſcopus & Abbas Mellifontis, qui intereſſe debuerat, ad electionem minimè convenerunt. Unde ſi contempti fuerunt vel ambo vel alter, plus eorum contemptus, quàm multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quòd præfatus Albertus ſic electus ante confirmationem obtentam adminiſtrare præſumpſit. Quintum, quia in die conſecrationis ſuæ ordines celebravit, cùm nondum pallium obtineret. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidavit.*]

[2 *Quoniam ſi ad locum illum inter Hibernenſes non poterant ſecurè proficiſci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tutè poterant convenire. Si itaque eos vocatos eſſe conſtiterit, ſi vocari abſque periculo potuerunt, & illos noluiſſe vel non potuiſſe ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.*

Cæterùm, cùm antequam tu ad partes Hibernicas perveniſſes, illa fuit electio celebrata, & electus ipſe ſtatim cœperit miniſtrare, tu ſatis ad id potes ſub diſſimulatione tranſire, cùm id, ſicut nôſti, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ & aliarum partium remotarum, qui concorditer ſunt electi, Romana ſed. patiatur, Eccleſiarum utilitate penſatâ, quia ſi tanto tempore quouſque poſſet electus confirmationem cum pallio à ſed. Ap. obtinere, regalia non reciperet, Eccleſia, quæ interim adminiſtratione careret, non modicum incurreret detrimentum.]

¶ *Epiſcopus, dum celebratur Miſſa conſecrationis ſuæ, vel Archiepiſcopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet.* h. d. uſque ad verſ. Quòd autem.

¶ Super eo autem, quòd in die conſecrationis ſuæ, antequam Miſſarum ſolemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali exceſſu eum corripias & caſtiges: cùm ſolus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum

a *Cap. 13. eod. tit. in 3. compil.* b *23. diſt. can. in nomine Domini. & cap. in fronte. ỹ. de appell.*

conſecratur, & poſtmodùm ipſe Miſſarum ſolemnia incipit & perficit conſecratus) in die conſecrationis ſuæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter Epiſtolam & Evangelium conſecrantur, quia conſecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur myſterium unitatis *a*, non debent tunc ordines celebrare: Præterea cùm non liceat Archiepiſcopo ſine pallio convocare Concilium, conficere chriſma, dedicare baſilicas, ordinare Clericos, & Epiſcopos conſecrare: multùm profectò præſumit, qui antequam impetret pallium, Clericos ordinare feſtinat, cùm id non tanquam ſimplex Epiſcopus, ſed tanquam Archiepiſcopus facere videatur.

¶ *Iſte verſ. non ſummatur, tum propter diverſitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum.* Abb.

Quòd autem tabulam argenteam dicitur vendidiſſe: dummodo Eccleſiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri & populi proceſſerit voluntate.

CAP. XXIX.

¶ *Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per ſubſequentem conſenſum ratificari poteſt.* hoc dicit, ſecundùm communem intellectum.

Idem *Tolet.* b [*Epiſcopo &*] *Sagonenſi* c, *& de Arden. Abbatib. (an. 1205. in Gallia.)*

AUditis *d* & intellectis meritis cauſæ de duabus electionibus celebratis in Eccleſia Bajocen. unam de *e* G. Archidiac. & alteram de R. Subdiac. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cùm enim inquiſitis voluntatibus ſingulorum, Decanus cum paucioribus in ipſum R. & Cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. conveniſſent, ſolo Cantore poſtmodum quendam alium, videlicet magiſtrum R. de Algediis *f* nominante: ad noſtram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet ſine conſenſu totius Capituli, vel majoris & ſanioris partis ipſius. Ipſe verò Decanus non habito conſenſu majoris partis Capituli, ſed longè minoris, ſubitò in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipſam aliquid attentaret: quamvis aſſeveret, quòd electioni factæ plures alii conſenſerunt, cùm tamen ex poſtfacto nequiverit convaleſcere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipſo jure, per ſubſequentem conſenſum (maximè appellatione pendente) non poterat eſſe rata. Eis ergo ad propria recedentibus *g*, Cantor & alii, qui remanſerant in Capitulo, poſt illam electionem nondum caſſatam, & appell. ad nos interpoſitam, à nominatione dicti Archidiaca recedentes, de novo præfatum Subdiaconum eligere præſumpſerunt. Nos igitur electionem utramque duximus irritandam.

CAP. XXX.

¶ *Poteſtas data compromiſſariis ad eligendum Prælatum, re non integrâ revocari non poteſt: & definit res eſſe integra, poſtquam compromiſſarii cœperunt habere tractatum.*

Idem h *Grandiſſylvæ & Belleperticæ Abbatibus. (an. 1205. in Galliam.)*

IN cauſis: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm *i* Capitulum Tholoſanenſ. Eccleſiæ ad tractandum de electione Epiſcopi conveniſſent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores *k*, qui præſtito juramento de ſubſtituendi Pontificis electione tractarent, & à ſingulis de Capitulo ſtatutum eſt, & conceſſum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (ſi perſona eſſet idonea) pro Epiſcopo ſine contradictione aliqua *a* haberetur: [2 *& infrà.*] ¶ Poſtmodùm verò cùm à prædictis duobus vel electores electi fuiſſent, ad tractandum de electione ſeceſſiſſent in partem, & non poſſent omnes unam pariter concordare perſonam, tres ex eis convenerunt in Epiſcopum Convennarum, & deinde electionem, quam de poſtulando Epiſcopo fecerant, Capitulo publicârunt: ac reliqui duo ſubſequenter tertiâ die cum paucis de Capitulo, reliquis abſentibus, elegerunt Archidiaconum Agenenſem: [3 *& infrà.*] ¶ Nuncii verò prædicti Archidiaconi econtrariò reſponderunt, quòd cùm prædicti V. electores ſ-orſum de electione tractantes, inter ſe diſſiderent, ita quòd contentioſæ voces eorum, à fratribus, qui remanſerant in Capitulo, auditæ fuiſſent: Capitulum ipſos, propter hujuſmodi contentiones, ſuſpectos habentes, ad eos duos de Canonicis deſtinârunt, per quos inhibuerunt eis ex parte noſtra, ne ulteriùs in facto procederent: & ita poteſtatem eligendi, quam eis commiſerant, revocârunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & hujuſmodi revocationi duo ex ipſis electoribus adhibentes conſenſum, reliquis tribus non contradicentibus ad ipſum Capitulum ſunt reverſi: ſed alii tres, uſque ad fores Capituli ſubſecuti, ab eis poſtmodum diſceſſerunt. Capitulum verò, cùm totâ die illâ ipſorum præſentiam expectâſſet, ſubſequenti die campanam pulſari fecerunt (ſicut moris eſt) ad Capitulum *b* congregandum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus ſuis, ſeſe contumaciter abſentantibus, Prior cum majori & ſaniori parte Capituli, elegit in Epiſcopum Archidiaconum ſupradictum: [4 *& infrà.*]

¶ Quia verò poſtulatio de Epiſcopo Convennarum, quæ præceſſerat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi tranſtulerat poteſtatem, propter quod unanimiter de conſenſu totius Capituli intelligitur eſſe facta, quam (cùm res non eſſet integra, quia in tractatu jam proceſſerant electores) Capitulum minimè potuit revocare: electionem ipſius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus ſi perſonam ipſius Epiſcopi *c* utilem & neceſſariam inveneritis ad regimen Eccleſiæ Tholoſanæ, & idoneam, tam ſcientiâ literarum, quàm ſuæ converſationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholoſana diœceſi extirpandam *d*, quæ ibi per negligentiam Præſulum miſerabiliter & damnabiliter hactenus pullulavit: tranſeundi ad Eccleſiam Tholoſanam, propter urgentem neceſſitatem, & eorundem *e* utilitatem, ei licentiam tribuatis.

[1 *Quæ Ap. ſed.* & infrà. ¶ *Nimirum cùm in Eccleſia Tholoſana vacante paſtore duo per diſſenſionem Capituli ſui, videlicet ven. fil. N. Epiſc. Convennarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuiſſent, dil. F. A. Canonicus S. Licerii, A. Archidiaconus, & R. Canonicus Eccleſiæ S. Stephani Tholoſanen. pro parte verò altera d. f. magiſter p. de Rama & A. ſocius ejus ad noſtram præſentiam acceſſerunt, quibus ven. f. n. Alban. Epiſcopum & dil. f. in tit. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores. Coram quibus propoſuerunt nuncii prædicti Epiſcopi, quòd.*]

[2 *Statutum etiam fuit expreſſè, quòd ſi quinque electores in unam perſonam convenire non poſſent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum ſequi tenerentur aſſenſum, & electionem eorum illam ratam habere.*]

[3 *Adjecerunt inſuper prædicti & alii nuncii Epiſcopi me-*

a *Veritatis, ut eſt in uno manuſc. Vaticanæ.* b *al. Dolon. al. Dolnen.* c *Savigneo. al. Sanguineo. al. Sagocio. al. Samgneo.* d *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil.* e *Innocent. ait ita fuiſſe in regiſtro, unam de R. Archidiac. & alteram de magiſtro R. Subdiac.* f *Aldegiis. al. Allegiis.* g *In Cod. Barbatiæ, redeuntibus, ſcilicet ad domum propriam.* h *Idem Epiſcopo Convennarum & Grandiſſylvæ, &c. aliàs, Epiſcopo & Grandiſſylvæ, Ord. Ciſtert. &c. al. Cadurcenſi.* i *Cap. 15. eod. tit. in 3. comp.* k *Iſte text. reputatur ſing. per Pann. hic in ſuo effectu.*

a *Qualibet, in antiquis.* b *l. fin. C. de præd dec. lib. 10.* c *Vox, Epiſcopi, deeſt in nonnullis antiquis.* d *Præcipua Epiſcoporum cura in extirpandis hæreticis verſari debet. nam eis hoc incumbit jure divino. Alberic. tract. de agn. aſſert. q. 11. circa finem. pulchrè Concilium Tholoſanum, c. 2.* e *al. evidentem.*

morati

morati, quod ad dil. F. d. tt. S. Priſcæ Presbyterum Card. Ap. ſed. Leg. fuit ex parte illa ſpecialis nuncius deſtinatus, & quoniam Epiſcopus ipſe poſtulandus erat à nobis, & legatus nullam concedendi vel transferendi eum poteſtatem habebat, cùm hujuſmodi diſpenſatio ſedi duntaxat Ap. reſervetur, ne quid contrà fieret, ad noſtram audientiam appellavit.

[4 *Exhibuerunt etiam ejuſdem Archidiaconi nuncii literas prædicti legati, quas nobis ſuper hoc deſtinavit. Cum autem prædicti auditores præmiſſa nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent, vos memoratum legatum piam intentionem in hoc facto habuiſſe pro certo credentes, ex ipſo tamen tenore literarum ſuarum intelleximus eum circumventum fuiſſe, & per ſubreptionem tacitâ veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cum in ipſis literis ſuis non expreſſit formam poſtulationis.*]

CAP. XXXI.

¶ *De conſuetudine poteſt Canonicorum electio ad ſolum Capitulum pertinere.* hoc dicit, & ſolet quotidie allegari.

Idem *Epiſcopo Florentino. (an. 1206.)*

Cum Eccleſia a Vulterana debito Canonicorum obſequio longo fuiſſet tempore deſtituta, Vulteranus Epiſcopus, volens Miniſtrorum defectum in eadem Eccleſia reſtaurare, Canonicos quoſdam elegit, & inſtituit in eadem: quos Canonici recipere noluerunt, aſſerentes, quòd talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſuper primo articulo petitionis Epiſcopi, in quo poſtulavit à te, ut Canonicos ab injuria, quam ei ſuper electione Canonicorum Vulteranenſis Eccleſiæ inferunt, prohiberes, ab impetitione ipſius *b*, dictos Canonicos abſolvere non poſtponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure ſuo, cùm per teſtes longè meliùs ſit probatum, quòd Canonici ſupradicti hoc jure uſi fuerint, antequam Epiſcopus memoratus. In ſecundo quoque articulo, quo idem petebat Epiſcopus, ut dicti Canonici Epiſcopum ipſum jure electionis uti liberè paterentur, abſolvere ſtudeas Canonicos ſæpedictos, maximè ſi ſit notorium, quòd in Thuſcia generalis conſuetudo ſervetur, ut in cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum, irrequiſito Epiſcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

[1 *Cumq; ſuper hoc ſuam ad nos idem Epiſcopus querimoniam deſtinâſſet, cauſam ipſam tibi commiſimus ſine canonico terminandam, &c.*]

CAP. XXXII.

¶ *Compromittentes tenentur recipere electum à compromiſſariis, ſi ſit dignus: niſi contra formam compromiſſi eum appareat electum.*

Idem *Abbati ſancti Victoris* c, *& Decano Pariſienſi, & Magiſtro R. Decortonenſi, Canonico Morinenſi.* d *(an. 1206. Romæ in Galliam.)*

Cum dilectus filius Archidiaconus Morinenſis nobis intimâſſet: [1 & ſ.] ¶ Eccleſia Morinenſis Epiſcopi ſolatio deſtituta, Canonici ejuſdem de paſtoris ſubſtitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenſes poteſtatem eligendi Epiſcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in paſtorem, quem de gremio ipſius Eccleſiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus ſingulorum, Archidiaconum ejuſdem Eccleſiæ in Epiſcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi perſonam examinans, quàm etiam ſuper ipſius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens ſolicitè veritatem, per ſententiam declarando electum ipſum minimè ſuſtinere in ætate defectum, electionem factam de ipſo ſolenniter confirmavit: [2 & ſ.] ¶ Verùm B. qui contra electum venerat memoratum propoſuit ex adverſo, quòd cùm ſupradictis tribus ſub hac formâ fuerat eligendi conceſſa poteſtas, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & ſaniori parte de gremio ipſius Eccleſiæ nominatum eligerent in paſtorem: electores ipſi terminos poteſtatis ſibi traditæ non ſervantes, prædictum Archidiaconum eligere præſumpſerunt, quem pauci de Capitulo nominârant: unde Canonici Morinen. poſtmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerat memoratus, cùm plures eſſent in eadem Eccleſia digniores, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quòd nullatenus Archidiaconum nominârant: & reputantes ſe in hac parte deluſos, quod ſuper hoc factum fuerat, noſtro curaverunt Apoſtolatui reſerare: [& ſ.] ¶ Nos verò attendentes, quia res pernicioſa eſſet exemplo, ſi per ſurreptionis aſtutiam quis aſcenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præſtito à contradictoribus juramento, quod ipſi malitioſè contra præfatum electum non moveant quæſtionem hujuſmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adſtringantur dicere veritatem, quod ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et ſi tres ſimul, aut duo ſaltem ex ipſis jurati, dixerint majorem Canonicorum partem in ipſum Archidiaconum conveniſſe, vos contradictoribus ſilentium imponatis, cùm contra hoc eorum eſſet probatio inſufficiens, eò quòd ſinguli eſſent in ſuis teſtimoniis *a* ſingulares. Si verò per eorum depoſitiones conſtiterit, ſæpedictum Archidiaconum extitiſſe à paucioribus nominatum, tunc ſi fuerit ſufficienter oſtenſum, quòd illum de gremio Eccleſiæ ſecundùm formam ſibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipſius Archidiaconi omnino caſſetis: alioquin, quod de ipſo factum eſt, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatis, præfatum B. præbendâ Morinen. Eccleſiæ ſpoliantes, qui ſe ad hanc pœnam (ſi forſitan in probatione deficeret) obligavit *b*. Non obſtante, quòd ſuper ætatis defectum objectum eſt contra illum, cùm idem Canonicus huic objectioni non multum inſtiterit, & ſuper hoc à Metropolitano fuerit judicatum, cujus ſententia in rem tranſiit judicatam, cùm intra decennium non fuerit legitimâ provocatione ſuſpenſa.

[1 *Qui poſteà regalibus receptis à Rege ad petitionem ipſius Capituli à Ven. fr. n. Epiſcopo Atrabaten. de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus adminiſtrationem obtinuit in Eccleſia Morinenſi. Unde procuratores ipſius à nobis humiliter petierunt, ut his qui poſt hæc omnia invidiæ ſtimulis agitati, contra proprium factum temerè veniendo, adverſus electum ipſum materiam diſcordiæ ſuſcitare præſumunt, ſilentium imponentes, & memoratam electionem tuam concorditer celebratam & confirmatam ſolenniter approbantes, eidem faceremus munus conſecrationis electo impendi; multorum ſuper hoc Abbatum & Capitulorum civitatis & diœceſ. Morinenſ. ſed etiam aliorum proborum literis nobis præſentatis, qui ſuper præmiſſis omnibus teſtimonium perhibentes, electum ipſum de literatura, diſcretione ac honeſtate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimò & electorum ipſorum ſuper hoc nobis literas retulerant, quibus erat de verbo ad verbum, ſicut iidem aſſerunt electores, literarum illarum tenor inſertus, quæ de poteſtate ipſis tradita juxta præmiſſam formam confectæ in Capitulo fuerant, & ſigillo Capituli ſigillatæ.*]

[2 *Vel tranſmittere, qui coram nobis ſolicitè poſtulavit, ut eâdem electione quaſſatâ faceremus ipſi Eccleſiæ de perſona idonea canonicè provideri, cum ferè omnes Canonici Morinenſ.*

---

a *c.16. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ipſius Epiſcopi.* c *al. & Mag. R. de Torto Can. Morin.* d *al. Noviomenſi. al. Pariſienſi. Vid. Cent. 12. 1458. c. 17. Vincent. 30. 32.*

a *De teſtium ſingularitate multiplici, vide Cravettam tract. de antiq. temp. p. 4. Adde B. Th. 2 2. q 70. art. 2.* b *Ad idem eſt textus in l. ſtipulati iſta. §. alterius. cum nota. D. de verb. obl.*

ſicut aſſeruit, ſint parati præſtito juramento firmare, quòd præfatum Archidiaconum nunquam in Epiſcopum nominârant, & legitimum poſſet oſtendi, quòd juxta formam præmiſſam ſupradictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipſius Eccleſiæ eligerent eum, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſentiret, aſſerente eodem h. ſe nihilominus probaturum, quòd ſæpè dictus electus pateretur in ætate defectum.]

CAP. XXXIII.

¶ *Si ex ſeptem compromiſſariis, tres eligunt quartum, & ille conſentit, & eſt idoneus: confirmabitur electio.*

Idem *Epiſcopo Bajocenſi. (an. 1208. Romæ in Gall.)*

CUm *a* in jure peritus exiſtas, [1 & ſ.] ¶ Primus *b* tuæ conſultationis articulus continebat, quòd cujuſdam Eccleſiæ Decano defuncto, ejuſdem loci Capitulum ſub hac forma in 7. ex ipſis Canonicis compromiſit, ut illum, quem ex ſe *c*, vel aliis de gremio ipſius Eccleſiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cùm unus ex illis ſeptem à tribus ipſorum, & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requiſîſti, uter eorum aſſumi debeat in Decanum? Super quo taliter reſpondemus, quòd is, qui de numero ſeptem à tribus eorum dignoſcitur nominatus, juxta compromiſſi tenorem debet in Decanum *d* aſſumi, dummodo electioni de ſe factæ conſentiat, & aliquod canonicum non obſiſtat.

[1 *Et copiam habeas peritorum, non poſſumus non mirari, quia ſuper quibuſdam juris articulis nos conſulere voluiſti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noſcuntur.*]

CAP. XXXIV.

¶ *Electio Imperatoris ſpectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, conſecrare, & coronare, ſi eſt dignus: vel rejicere, ſi eſt indignus, ut quia ſacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, perjurus, vel Eccleſiæ perſecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa ſupplet. Et datâ paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordiâ, Papa poteſt gratificari cui vult.* h. d. notanter iſte textus.

Idem *Duci Caringiæ.* e *(an. 1208. Romæ in German.)*

VEnerabilem: [1 & ſ.] ¶ Inter cætera verò quidam Principes hâc præcipuè objectione ſunt uſi, dicentes, quòd Apoſtolicæ ſedis Legatus aut electoris geſſit, aut cognitoris perſonam. Si electoris, in meſſem alienam miſerat falcem ſuam, & electioni ſe ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, abſente alterâ partium videtur perperàm proceſſiſſe, cùm citata non fuerit, & ideò non debuit contumax judicari: *g* [2 & *infrà.*] ¶ Verùm illis Principibus jus & poteſtatem eligendi Regem, in Imperatorem poſtmodùm promovendum, recognoſcimus (ut debemus) ad quos de jure ac antiqua conſuetudine noſcitur pertinere, præſertim cùm ad eos jus & poteſtas hujuſmodi ab Apoſtolica ſede pervenerit, quæ Romanum Imperium in perſonam magnifici Caroli à Græcis tranſtulit in Germanos. Sed & Principes recognoſcere debent, & utique recognoſcunt, ſicut iidem in noſtra recognovêre præſentiâ, quòd jus & auctoritas examinandi perſonam electam in Regem, & promovendam ad Imperium, ad nos ſpectat, qui eum inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regulariter & generaliter obſervatum, ut ad eum examinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manûs ſpectat. Nunquid enim ſi Principes non ſolùm in diſcordia, ſed etiam in concordia ſacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, conſecrare, ac coronare hominem hujuſmodi deberemus? abſit omnino. Objectioni ergo Principum reſpondentes, aſſerimus, quod Legatus noſter approbando Regem *a*, & reprobando Ducem, nec electoris geſſit perſonam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cùm neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia perſonam Ducis ejuſdem indignam, & perſonam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter ſtudia eligentium, quàm propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac de conſuetudine *b* obtinent poteſtatem, conſenſiſſe perhibeantur in ipſum Regem, & ex eo quòd fautores Ducis, abſentibus aliis & contemptis, ipſum eligere præſumpſerunt, pateat eos perperàm proceſſiſſe, cùm electioni plùs contemptus unius, quàm contradictio multorum obſiſtat: [3 & ſ.] ¶ Nos utique *c* non Ducem, ſed reliquum reputamus & nominamus Regem, juſtitiâ exigente: [4 & *infrà.*] ¶ Quòd autem cùm in electione vota Principum dividuntur, poſt admonitionem & expectationem alteri partium favere poſſimus, maximè poſtquam à nobis unctio, conſecratio & coronatio poſtulantur: jure patet, pariter & exemplo. Nunquid enim ſi Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt, in unum propoſitum *d* convenire, ſedes Apoſtolica advocato & defenſore carebit: eorumque culpa ipſi redundabit in pœnam? Sciunt autem Principes, quòd cùm Lotharius & Corradus in diſcordia fuiſſent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demùm ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, ut à præfato Duce, juſto quidem à nobis judicio reprobato, recedant, & præfato Regi non abnuant adhærere: niſi *e* tunc demùm contra perſonam vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit & oſtenſum: [& *infrà.*] ¶ Sunt enim notoria impedimenta Ducis, ſcilicet excommunicatio publica, perjurium manifeſtum, & perſecutio divulgata, quam progenitores ejus & ipſe præſumpſerunt in Apoſtolicam ſedem *f*, & alias Eccleſias exercere. Fuit quoque à prædict. noſtro excommunicationis vinculo innodatus, quod poſtmodùm recognovit, dum per nuncium ſuum abſolutionis beneficium poſtulavit: unde patet, quòd ipſe fuit excommunicatus electus: [5 & *infrà.*] ¶ Idem etiam contra proprium juramentum, ſuper quo nec conſilium à ſede Apoſt. requiſivit, ambitionis vitio, regnum ſibi uſurpare præſumpſit, cùm ſuper illo juramento priùs Romana Eccleſia conſuli debuiſſet. Nec valet ad plenam excuſationem ipſius, ſi juramentum illud dicatur, illicitum, cùm nihilominùs ſuper eo nos priùs conſulere debuiſſet, quàm contra ipſum propriâ temeritate venire: præſertim illo exemplo, quòd cùm Gabaonitæ *g* à filiis Iſraël per fraudem ſurripuerint juramenta, ipſi tamen cognitâ fraude contra illud venire temerè noluerunt. Utrùm verò dictum juramentum ſit licitum vel illicitum, & ideò ſervandum, an non ſervandum exti-

a *Cap. 18. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primus ſiquidem.* c *Vide l. planè. cum gloſſ. in verb. poteſt. ff. quod cujuſc. un.* d *Hunc text. dicunt ſingul. Joan. Andr. in Reg. in toto. de reg. jur. in 6. & Pann. hic. quòd electus conſentiendo electioni de ſe factæ à media parte eligentium, auget numerum & electionem perficit. Adde Paul. Caſtr. conſil. 230. l. 2.* e *al. Zerangiæ, ſeu Zarangiæ, al. Laringiæ. al. Saringiæ. al. Carinthiæ.* f *Cap. 19. eod. tit. in 3. compil.* g *Vide l. properandum. §. Sin autem. C. de jud. & l. conſentaneum, per Bart. C. quomodo & quando Jud.*

a *Intelligit Ottonem Regem.* b *in C. Barbatiæ ita: ac conſuetudine antiquâ obtinent, &c.* c *In C. Barb. ita: Nos itaque non Philippum Ducem, ſed ipſum O. reputamus, &c.* d *In aliquot vetuſtis legitur, propoſitum. al. ita: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: ſed qualitercunque legas, idem manet ſenſus.* e *In quibuſdam exemplaribus: Niſi tunc demùm, cùm contra perſonam, &c.* f *al. deeſt vox, ſedem.* g *Joſue. 9.*

terit.

terit, nemo ſanæ mentis ignorat ad noſtrum judicium pertinere: [6 *& ĩ.*] ¶ Inſuper ſi prædictus Dux imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam ſi prout olim frater dicti Ducis patri eorum, ſic Dux ipſe fratri ſuo ſuccederet, videretur imperium non ex electione, ſed ex ſucceſſione deberi: & in præjudicium Principum redundaret, ſi non niſi de domo *a* Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium aſſumendus. [7 *& infrà.*] ¶ Nobilitatem ergo tuam monentes per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus à præfato Duce recedas omnino, non obſtante juramento, ſi quod ei ratione regni feciſti, cùm (eo quantùm ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujuſmodi non debeat obſervari.

[1 *Fratrem noſtrum Salesburgenſ. Archiepiſcopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad ſed. Ap. deſtinatos benignè recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas quidam per eos nobis Principes deſtinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, notavimus univerſa.*]

[2 *Verùm nos, qui ſecundùm Apoſtolicæ ſervitutis officium ſumus ſingulis in juſtitia debitores, ſicut juſtitiam noſtram nolumus ab aliis uſurpari; ſic jus Principum nolumus nobis vendicare.*]

[3 *Unde privilegium meruerunt amittere, qui permiſſâ ſibi abuſi ſunt poteſtate. Videri non immeritò poteſt, quòd injuriâ hujuſmodi non obſtante, cæteri uti poterant jure ſuo. Et quoniam Dux prædictus, nec ubi debuit, nec à quo debuit, coronam & unctionem accepit, memoratus verò Rex & ubi debuit, videlicet Aquiſgrani, & à quo debuit. ſ. a. ven. f. n. Colonien. Archiepiſcopo utrumque recepit.*

[4 *In reprobatione verò præfati Philippi Ducis Sueviæ, & propter manifeſta impedimenta perſonæ, non accuſatione, ſed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accuſatione, ſed damnatione indigent manifeſti.*]

[5 *Et videtur non immeritò, quòd adhuc ſit ex eadem excommunicationis ſententia innodatus; cùm prædictus Epiſcopus cum ſua auctoritate non poſſet abſolvere, auct. verò noſtræ delegationis, nec poſſet plùs, nec aliter liceret hoc ipſi, quàm ei fuerat ab Apoſtolica ſede conceſſum, ex eo etiam excommunicationis ſententiæ ſubjacere creditur manifeſtè: quòd cùm perfidus Moreneldus, [al. Marcuandus,] Dei & Eccleſiæ inimicus cum univerſis fautoribus, tam Teuthonicis quàm Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis ſuæ iniquitatis meritis ſit aſtrictus, ſicut etiam illi per literas noſtras directas per P. judicem Placentinum ipſius Philippi nuncium intimâſſe meminimus, quas ad ipſius Philippi audientiam credimus perveniſſe. Ipſe nihilominus, quamvis id non tantùm ex relatione ipſius judicis, ſed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit; eidem excommunicato non ſolùm communicat, ſed eum in malitia ſua fovet, & per literas ſuas exercuit vel exacuit furorem ipſius, ut chariſſ. in Chriſto filium noſtrum F. Siciliæ Regem illuſtrem nepotem ſuum, quem tam privavit hæreditate paternâ, adhuc privet poſſeſſione maternâ.*]

[6 *Quòd autem Philippus de genere perſecutorum exiſtat, Principes non credimus dubitare, cùm Henricus qui primus imperium de genere ipſius hoc accepit, bon. mem. Paſchalem Pp p. noſtrum cum Epiſcopis & Card. & multis nobilibus Romanorum præſumpſerit captivare. Fredericus autem pater ipſius Philippi contra fel. recordationis Alexandrum Papam p. n. longo tempore ſchiſma fovit. Henricus frater ipſius Philippi, qualiter ſe habuit circa interfectores ſanctæ memoriæ A. Lodien. [Longon.] Epiſcopi, quem ipſe priùs coëgerat exulare, ac Corradum, qui Hoſtienſem Epiſcopum ceperat, ſatis nôſtis. Quin etiam qualiter Ven. F. n. Auximian. Epiſcopum alapis cædi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhoneſtè: qualiter & quoſdam familiares Eccleſiæ naſo fuerit mutilari: Qualiter quoque prædictum Salernitanum Archiepiſcopum captivari, & quoſdam viros Eccleſiaſticos flammis torreri fecerit, quoſdam verò vivos in mari ſubmergi, ad tuam & aliorum Principum credimus audientiam perveniſſe.*]

[7 *Cùm ergo nos flecti à propoſito noſtro nullâ penitùs occaſione poſſimus. ſed in eo potiùs firmiſſimè perſiſtamus, & in nobis ſæpè per literas tuas duxeris ſuggerendum, ut eidem Duci nullatenùs faveremus.*]

a *Ducum Sueviæ.*

CAP. XXXV.

¶ *Abſentes ad electionem de provincia ſunt vocandi: & confirmatur electio majoris & ſanioris partis.*

Idem Innocent. III. *(an. 1208. Romæ.)*

COram dilecto filio tituli ſanctæ *a* Pudentianæ *b* Presbytero Cardinali: [*& ĩ.*] ¶ Si verò utriuſque partis fuerit caſſata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia convocatis) quæ majori & ſaniori parti eorum ſuper prædictis videritis complacere, per cenſuram Eccleſiaſticam faciatis firmiter obſervari.

CAP. XXXVI.

¶ *Caſſatur electio partis majoris facta, contemptâ minori parte, etiam ſi eſt unus ſolus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem.* h. d. ſecundùm intellectum communem.

Idem *Parmenſi Epiſcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ *c* S. Cremon. Epiſcopo in extremis agente, cùm de convaleſcentia ipſius deſperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum ſuum Rhegii diſciplinis ſcholaſticis inſiſtentem, ad certum terminum in vigilia Pentecoſtes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt: [1 *& infrà.*] ¶ Conſtituto autem dicto *d* H. pro ſua electione, & dilecto filio noſtro I. pro electione Archipresbyteri non caſſatam, licèt de viro multæ literaturæ, honeſtæ vitæ, & claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam, cùm de priori *e* noſtrum deberet expectrae judicium, antequam procederet ad ſecundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem *f*, in primo conſenſu Capitulo permanente.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile teſtimonium perhibeatur de ipſo) juſtitiâ exigente caſſavimus: tum quia corpore dicti Epiſcopi nondum tradito ſepulturæ, habuerunt de ipſa electione tractatum contra canonicas ſanctiones: tum quia inventus eſt H. fuiſſe contemptus; licèt unus ſolus extiterit, cùm plus in talibus conſueverit contemptus unius obeſſe, quàm multorum contradictio in præſenti. Nec prædicta debet dici citatio valuiſſe, quia cùm Epiſcopi mortem prævenerint, temeraria nimis extitit: & ideò non potuit *g* arcere citatum.

[1 *Verùm ſecundâ feriâ poſt Pentecoſten dicto Epiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, Capitulum, antequam corpus illius eſſet ſepulturæ traditum, abſente Canonico memorato in quatuor de ipſo Capitulo & tres de Clero civitatis poteſtatem eligendi Pontificem contulerunt, expreſſo hoc ſcilicet, ut minor pars illorum VII. ſequeretur in electione majorem. Habito itaque poſt mortem, ſed ante ſepulturam tamen ipſius Epiſcopi, de futuri paſtoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, ut quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in alium conſentientibus: tandem illo ſepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo & Clero civitatis nullo contradicente conſenſit. Verùm adveniens poſtmodùm Hug. & aſſerens ſe fuiſſe con-*

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Perperàm legitur Prudentiana, cùm nullus unquam fuerit talis titulus.* c *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* d *In manuſcr. ita: dilecto filio H. pro ſua, & dilecto filio N. pro electione, &c.* e *al. cùm de priori electione.* f *Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quaſi ex novo Capituli conſenſu, ſi adhuc conſentiat.* g *al. arctare.*

propter hoc electionem hujuſmodi nullius fuiſſe momenti, quaſi jus eligendi devolutum fuiſſet ad ipſum pro ſe, prout potuit Archidiaconum memoratum elegit.]

CAP. XXXVII.

¶ *Non Monachus in Prælatum regularem eligi non poteſt.*

Idem Innoc. III. (*an. 1208. Româ in Galliam.*)

CUm *a* ad noſtram notitiam perveniſſet, quòd H. qui ſe pro Abbate Lexovienſi *b* gerebat, non fuit antè Monachus quàm electus: nos attendentes, quòd contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cùm nullam ſpem, vel promiſſionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipſo factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

¶ *In Abbatem eligi non poteſt, niſi inſtructus in regula monachali.*

Idem *Magiſtro C. Presbytero Cardinali ſedis Apoſtolicæ Legato.* (*Româ in Siciliam.*)

OFficii tui: *d* [1 *&*]. ¶ Sanè nobis tuis literis intimâſti, quòd cùm monaſterium quoddam poſitum in medio nationis perverſæ, paſtore careret, Monachi de electione Abbatis tractantes, cùm non poſſent ſui ordinis idoneam invenire perſonam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant meliùs defenſari: & patrem adierunt ipſius, humiliter poſtulantes, quòd filium ſuum induceret, ut habitum ſuſciperet monachalem, nullam patri de ipſius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum & diſcretum, qui effectus monachus, fuit *e* in Abbatem electus: cujus electio extitit per rectorem Meſſanenſem Apoſtolicæ ſedis legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem ſit paratus purgare ſe, quòd nullâ fuit ad hoc ambitione inductus, poſtulas edoceri, utrùm dictus Legatus electionem confirmare *f* vel diſpenſare potuit, vel quod factum eſt, ſtare poſſit, & utrùm electione caſſatâ iterùm valeat eligi in Abbatem? Nos autem conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm ex his, quæ in continenti ſubſecuta ſunt, oſtendatur, quòd talis taliter non poſſit eligi in Abbatem, maximè pro eo, quòd antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe magiſter, electionem illam irritam eſſe decrevimus *g* & inanem. Verùm poſtquam fuerit in regula competenter inſtructus (ſi urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius monaſterii poſtulaverit) purgatione receptâ poterit in Abbatem aſſumi, ne monaſterium opprimatur incurſibus malignorum.

[1 *Proſequeris laudabilem actionem, cùm ſuper illis, de quibus dubitas, per nos poſtulas edoceri.*]

CAP. XXXIX.

¶ *Electio aliàs canonica confirmatur, licèt quidam eligentium eſſent minori excommunicatione ligati.*

Idem. (*an. 1210. Romæ.*)

ILla quotidiana *h* inſtantia: [*&* *infrà.*] ¶ Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitiſſe, ipſam auctoritate Apoſtolicâ duximus confirmandam: ſupplentes de plenitudine poteſtatis, ſi quis in ea *i* ex eo fuiſſet defectus, quod quidam interfuerunt electioni ejuſdem, qui ex ſola participatione in ſimplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

¶ *Si poſtulatio cum electione concurrit, & numerus poſtulantium eſt duplo major, & poſtulatus eſt idoneus, poſtulatio admittitur, rejectâ electione. Si verò indignus, & hoc major pars poſtulantium ignoraverit, poſtulatio & electio reprobantur. Si verò ſciebant, & electus eſt idoneus, confirmatur electio: & idem ſi numerus poſtulantium non eſt duplo major.* hoc dicit, intelligendo ſecundùm quod continet Jus commune.

Idem *Magiſtro Maximo Notario noſtro.* (*an. 1212. Signiâ Conſtantinopolim*)

SCriptum *a* eſt in Apocal. Joan. quòd in medio & in circuitu ſedis erant quatuor animalia: [*& infrà.*] ¶ Sanè ad hanc Eccleſiam, ſcilicet Conſtantinopolitanam, duo animalia ſunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia ſenas, videlicet *b* Eradienſis Archiepiſcopus, & Plebanus ſancti Pauli de Venetiis, ſicut per procuratores tam poſtulantium Archiepiſcopum, quam eligentium Plebanum fuit propoſitum coram nobis: [*& infrà.*]

¶ Verùm quia de his, quæ per aſſertionem partium in judicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis ſuper his, quæ de numero dicta ſunt poſtulantium, per quoddam inſtrumentum publicum, nec non per confeſſionem procuratoris adverſæ partis in judicio factam, ſed poſtea revocatam, pars altera aſſereret ſuam intentionem eſſe fundatam, cauſam diſcretioni tuæ duximus committendam. Per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus ſuper his & aliis inquiras diligentiſſimè veritatem, de meritis electi & poſtulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutiùs converſati. De ſtudiis autem eligentium & poſtulantium, & omnibus generaliter, quæ cauſam poſſunt inſtruere apud Conſtantinopolim, ubi hujuſmodi poſtulatio & electio celebratæ fuerunt. Et ſi partes conſenſerint, procedas hoc modo: ut ſi conſtiterit de mutuo conveniſſe conſenſu, quòd ad electionem Patriarchæ ſeptem admitterentur Præpoſiti, ſive per ſeipſos, ſive per alios, & duo alii ex parte univerſitatis pro cæteris conventualium Eccleſiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Eccleſias habuiſſe Prælatos, quòd cum ſeptem Præpoſitis & novem Canonicis, quos quidem Canonicos conſtat in poſtulatione præfati Archiepiſcopi conveniſſe, duplo majorem facerent numerum, quàm ſexdecim electores Plebani: tu vice noſtrâ poſtulationem admittas, niſi probatum fuerit poſtulato aliquid obviare de canonicis inſtitutis *c*, quod promotionem ipſius debeat impedire: (ac Plebani electione caſſatâ) ipſum Archiepiſcopum abſolvas à vinculo, quo Eradienſ. Eccleſiæ tenetur: concedendo ipſum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in paſtorem. Quòd ſi ad faciendum duplo majorem numerum ſimul omnes prædicti minimè *d* ſufficerent, ſive dignus ſive indignus fuerit poſtulatus, tu (poſtulatione repulsâ) electionem Plebani auctoritate noſtrâ confirmes, dummodo nihil obſiſtat eidem, quod ipſum tanto præſulatu reddat indignum.

Si verò numerus poſtulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum eſt, & perſona poſtulata reperta fuerit indigna, tu tam poſtulationem, quàm electionem non differas reprobare: Niſi forſan omnes, aut major pars poſtulantium, præſumptione damnabili, poſtulaverint ſcienter indignum *e*, ut hâc vice meritò debeant eligendi ſeu poſtulandi poteſtate privari. Et hoc quoque caſu electionem confirmes, ſi eam de perſona idonea conſtiterit celebratam.

CAP. XLI.

¶ *Si illi, ad quos ſpectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis vel regularis Eccleſiæ intra tres menſes, proximus Superior Eccleſiam ordinabit: quòd ſi intra tres alios menſes non fecerit, canonicè punietur.*

Idem *in Concilio generali.* f (*1215. Romæ.*)

---

a *Cap. 3. eod tit. in 4 compil.* b *al. Lexovienſi. al. Leconienſi. al. Luxovio.* c *in C. Barbatiæ ita: iſtud fuerit attentatum.* d *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* e *Hic in quibuſdam vulgatis habetur dictio, ſtatim: quæ deeſt tum in manuſcr. tum in aliis emendatioribus.* f *al. infirmare.* g *al. decernimus.* h *Cap. 5. eod. tit. in 4. compil.* i *Si quis in eo ex eo fuiſſet, &c. In C. Barbatiæ, ita: Si quis in ea vel ex ea fuiſſet, &c.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. Apocal. 4.* b *Eraclienſis. Glycas, 346. Gregor. 77. l. 6. Nicephorus.* c *quæ habes*. *eod. tit. c. nihil eſt.* d *ſuffecerint.* e *vide l. 1. c. poſtulâſti. ff. de poſtulando.* f *Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 23.*

Ne pro

NE pro defectu *a* paſtoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus ſuis Eccleſia viduata grave diſpendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Eccleſiarum indemnitatibus providere: Statuimus, ut ultra tres menſes cathedralis Eccleſia vel regularis Prælato non vacet. Intra quos (juſto impedimento ceſſante) ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant eâ vice. Ac ipſa eligendi poteſtas ad eum, qui proximo præeſſe dignoſcitur, devolvatur. Is verò, ad quem fuerit devoluta poteſtas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menſes cum conſilio Capituli ſui, & aliorum virorum prudentium, viduatam *b* Eccleſiam de perſona idonea ipſius quidem Eccleſiæ, vel alterius, ſi digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare: ſi canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

¶ *Per aliquam de tribus formis hic contentis, ſcilicet Scrutinii, Compromiſſi, & Inſpirationis, procedi debet ad electionem in Eccleſiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contrà facientes, privandi ſunt eâ vice poteſtate eligendi.* h. d. uſque ad §. illud.

Idem Innoc. III. *in eodem.* c *(an. 1215. Romæ.)*

QUia *d* propter diverſas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Eccleſiis viduatis: Statuimus, ut cùm electio fuerit celebranda, præſentibus omnibus qui debent, & volunt, & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota *e* cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsùs appellationis obſtaculo interjecto: ut is collatione habitâ *f* eligatur, in quem omnes, vel major & *g* ſanior pars Capituli conſentit. Vel ſaltem eligendi poteſtas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Eccleſiæ viduatæ provideant de paſtore. Aliter electio facta non valeat: niſi fortè communiter eſſet ab omnibus, quaſi per inſpirationem *h* abſque vitio celebrata. Qui verò contra præſcriptas formas eligere attentaverint, eligendi eâ vice poteſtate priventur.

¶ *Interdicit procuratorem in electionis negotio conſtitui, niſi niſi concurrant hic contenta uſque ad §. Electiones.* Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitùs interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem conſtituat, niſi ſit abſens in eo loco, de quo debeat advocari, juſtoque impedimento detentus venire non poſſit: ſuper quo, ſi opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc ſi voluerit, uni committat de ipſo collegio vicem ſuam.

¶ *Præcipit electiones ſolenniter publicari, & clandeſtinas reprobari.* h. d. uſque ad finem. Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, ut quàm citò electio fuerit celebrata, ſolenniter publicetur.

CAP. XLIII.

¶ *Conſentiens electioni de ſe factæ per abuſum poteſtatis ſecularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio eſt nulla. Eligentes autem à beneficiis per triennium ſuſpenduntur, & tunc ſunt privati poteſtate eligendi.*

Idem *in eodem.* i *(an. 1215. Romæ.)*

QUiſquis electioni *k* de ſe factæ per ſecularis poteſtatis abuſum conſentire præſumpſerit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec abſque diſpenſatione ad aliquam valeat *a* eligi dignitatem. Qui verò electionem hujuſmodi, quam ipſo jure irritam eſſe cenſemus, præſumpſerint celebrare, ab officiis & beneficiis penitùs ſuſpendantur per triennium, eligendi tunc poteſtate privati.

CAP. XLIV.

¶ *Si Prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit poteſtatem confirmandi primum ſucceſſorem, & à perceptione proprii beneficii ſuſpenditur, & promotus dejicitur. Si verò per malitiam hoc fecit, graviùs punitur. Electi verò immediatè ſubjecti Papæ, per ſe aut per perſonas inſtructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et ſi ſint electi in concordia, & valdè remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, interim adminiſtrant, ita tamen, quòd nil alienent: benedicuntur autem & conſecrantur, prout conſueverunt.*

Idem *in eodem* b *(an. 1215.)*

NIhil eſt, *c* quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni aſſumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere neceſſariam medelam, irrefragabili conſtitutione ſancimus, quatenus cùm quiſquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipſius confirmatio, diligenter examinet & electionis proceſſum, & perſonam electi: ut cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia ſi ſecus fuerit incautè præſumptum, non ſolùm dejiciendus eſt indignè promotus *d*, verùm etiam indignè promovens puniendus. Ipſum quoque decernimus hâc animadverſione puniri: ut cùm de ipſius conſtiterit negligentia, maximè ſi hominem inſufficientis ſcientiæ, vel inhoneſtæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit: non ſolùm confirmandi primum ſucceſſorem illius careat poteſtate, verùm etiam (ne aliquo caſu pœnam effugiat) à perceptione proprii beneficii ſuſpendatur, quouſque (ſi æquum *e* fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam exceſſiſſe, graviori ſubjaceat ultioni. *f*

§. 1. Epiſcopi quoque tales ad ſacros ordines & Eccleſiaſticas dignitates promovere procurent, qui commiſſum ſibi officium dignè valeant adimplere, ſi & ipſi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam ſui confirmationem officii, ejus ſe conſpectui (ſi commodè fieri poteſt) perſonaliter repræſentent, aut perſonas tranſmittant idoneas, per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus *g* & electis poſſit haberi: ut ſic demùm per ipſius circumſpectionem conſilii, ſui plenitudinem officii aſſequantur, cùm eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis: ita quòd interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſativè propter neceſſitates Eccleſiarum, & utilitates, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent, ſic tamen ut de rebus Eccleſiaſticis nihil penitùs alienent. Munus verò benedictionis, ſeu conſecrationis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueverunt.

CAP. XLV.

¶ *Expenſæ neceſſariæ, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.*

Honorius III. *Capitulo Conſtantinop. (an. 1219. Româ Conſtantinopolim.)*

UT præteritæ: [1 *& infrà.*] ¶ Præſentium auctoritate ſtatuimus, ut expenſæ neceſſariæ, quas Capitulum

---

a *Cap. 8. eod. tit. in 4. compil. vide Alphonſum Caſtrum, lib. 3. c. 2. de juſta hæret. punit.* b *vide l. cœtu, cum gl. ff. de vi publ. & in l. malum. §. vidua. ff. de verb. ſig.* c *Conc. Later. ſub Innoc. III. c. 24.* d *Cap. 9. eod. tit. in 4. compil.* e *Singulatim voces.* f *adhibita.* g *vel.* h *in Cod. Barb. ita: inſpirationem S. Spiritûs abſque, &c.* i *ſub Innoc. III. cap. 25.* k *Cap. 10. eod. tit. in 4. compil. Vid. Epiſt. Innoc. p. 10. 17. 38. Maſſon. Philipp. 272. 255.*

a *poſſit.* b *in eodem Conc. Lat. ſub Innoc. III. cap. 26.* c *Cap. 11. eod. tit. in 4. comp. vide Conc. Trident. ſeſſ. 6. de reform. c. 1. & ſeſſ. 7. de reform. c. 3. & ſeſſ. 23. de reform. c. 1. Adde Alphonſum Caſtrum, lib. 3. de juſta hæret. pun. c. 5.* d *vide l. ſi conſtat & Bart. ff. de appell. & in c. cum ſuper. in gl. 1. ǰ. de cauſa poſſ. & propr.* e *al. dignum.* f *vide l. ſervos. C. ad leg. Jul. de vi pu. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Epiſc. aud.* g *al. ſuper electionis proceſſu.*

Conſtantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante ſede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel *a* reddantur: Dummodò ipſi bona decedentis Patriarchæ non occupent vel uſurpent.

[1 *Litis vel contentionis decisâ materiâ, futuris litigiis occaſio amputetur.*]

CAP. XLVI.

¶ *Electio poſt collationem ex intervallo celebrata, non valet.* h. d. ſecundùm opinionem magis communem.

Idem *electo Lugdunenſi.* (*imò Lundenſi c. an. 1222. Româ in Daniam.*)

CUm poſt petitam inſtanter, & demùm obtentam quondam Lugdunenſis Archiepiſcopi ceſſionem vota Canonicorum Lugdunenſium in te tunc ipſorum Præpoſitum concorditer conveniſſent: Quia tandem examinato (ſicut decuit) proceſſu electionis tuæ, invenimus eam poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuiſſe protractam, aſſenſumque tuum priuſquam electus fueris requiſitum, electionem eandem *b* (ex ipſius duntaxat inordinato proceſſu) *c* juſtitiâ caſſavimus exigente.

CAP. XLVII.

¶ *Monachus unius monaſterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monaſterii vocem non habet, etiamſi tale jus ab Abbate & Monachis prioris monaſterii ſibi fuit reſervatum.*

Idem *Eboracenſ. Priori, & magiſtro Guidoni de Canopo.* *d* (*anno 1222. Româ in Galliam.*)

COnſtitutis in præſentia noſtra procuratoribus ſancti Taurini (*e* Eboracenſ.) & ſancti Leofredi de cruce, Abbatum: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm autem procuratores ipſorum Abbatum juſſi eſſent exprimere, quo jure ipſi Abbates deberent electioni Abbatis Fiſcan. *f* monaſterii intereſſe: reſponderunt, quòd olim cùm aſſumerentur in ſuorum & monaſteriorum Abbates, fuit ſpecialiter indultum eis ab Abbate & Conventu monaſterii Fiſcanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujuſmodi frivolam reputantes, ſuper hoc perpetuum ſilentium imponimus *g* Abbatibus ſupradictis.

[1 *Et monaſterii Fiſcanen. dil. fr. n. d. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo propoſuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monaſterio, quod immediatè ad Romanam Eccleſiam pertinet, Monachi ejuſdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commodè poterant & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vindoci ad ejuſdem regimen minùs idoneum eligere præſumpſerunt, quare petebant electionem ejuſmodi penitùs irritari.*]

CAP. XLVIII.

¶ *Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem conſenſerit major pars Capituli, & non reſpectu aliarum partium.*

Idem *Rothomagenſi Capitulo.* (*an. 1222. Româ in Galliam.*)

I. ECcleſia veſtra deſtituta paſtore, & votis veſtris, cùm de futura Prælati haberetis ſucceſſione tractatum, in diverſa *h* diviſis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam ſingulares in ſingulares perſonas ejuſdem Eccleſiæ conſenſiſtis.

Verùm cùm ſuper his in noſtra & noſtrorum fratrum præſentia multa fuiſſent hinc inde propoſita, invenimus quòd illi, qui ſua in Thomam deſideria dirigebant, licèt majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Conſideramus nihilominus, quòd poſt publicationem conſenſuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus eſt proceſſus, quamvis deportationis ſolennitas etiam poſt appellationem legitimam fuerit ſubſecuta, quam pro electione nec deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum eſt de T. prædicto, caſſavimus, petitione conſentientium in Cancellarium non admiſsâ.

CAP. XLIX.

¶ *Non profeſſus in Abbatem eligi non poteſt.*

Gregorius IX. (*an. 1227. Romæ.*)

CUm in magiſtrum aſſumi non debeat, qui formam diſcipuli non aſſumpſit, nec ſit præficiendus, qui ſubeſſe non novit: nos intellecto per te, quòd in quibuſdam regularibus domibus, jure tibi diœceſano ſubjectis, ſunt quidam in Abbates, non profeſſi ordinem regularem, aſſumpti: Mandamus, quatenus cùm Abbates tales eſſe non debeant, qui per profeſſionem Monachi & *a* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (ſublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

¶ *Electio facta à non majori parte Capituli, & omiſſâ collatione, non valet.*

Idem *Cumanen. Capitulo.* (*an. 1228. Româ in Campaniam.*)

CUmana Eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præſentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noſcuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni ſe debere intereſſe dicentes, ſub hujuſmodi proteſtatione admiſſi fuerunt, quòd vox eorum, qui non deberent intereſſe de jure vel conſuetudine, non valeret. Tandem præmiſſo juxta formam Concilii *b* generalis ſcrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici in ejuſdem Eccleſiæ Archipresbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipſius Eccleſiæ Archidiaconum dirigentibus vota ſua: [*& infra.*] ¶ Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli perveniſſe: nec probatum fuerat, quòd Clerici admitti debuerint, nec quòd Capellani admiſſi fuerint de conſuetudine, vel de jure: nam & ſi Capellani duabus *c* electionibus Epiſcoporum interfuerint, & ſcrutatores dederint voluntatum, non tamen inquiſita vota ſua fuiſſe, vel eos aliquos elegiſſe probatur: ſed & *d* ſi inquiſita fuiſſent vota, vel ipſi aliquos elegiſſent, per hoc tamen non conſtitit id eis de jure competere, vel ex conſuetudine jam præſcripta. Unde nos electiones ipſas præſumptas etiam contra formam Concilii generalis, cùm collatio in communi omiſſa fuerit, quæ poſt publicationem ſcrutinii fieri debuiſſet, de fratrum noſtrorum conſilio ſententialiter duximus irritandas, electores hâc vice eligendi poteſtate privantes.

CAP. LI.

¶ *Per compoſitionem factam cum Prælato & Capitulo, non poteſt jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Eccleſia collegiata.*

Idem *Abbati Cluniacen.* (*an. 1228. Româ in Galliam.*)

SAcroſancta Romana *e* Eccleſia: [*& infrà.*] ¶ Sanè *f* propoſuiſti in noſtra præſentia, quòd ſuper ordinatione Prioris monaſterii ſancti Pancratii ad Cluniacen. Eccleſiam pertinentis cum Comite de Varenna *g* pa-

a *&.* b *al. tuam.* c *vide auth. de hæred. & fal. §. inordinatum. coll. 1. & 7. q. 1. nihil.* d *Ebroicenſi Priori & magiſtro G. de Canabull. al. Priori S. Barbaræ, Lexovienſis diœceſis.* e *Ebroicenſi.* f *al. Fuſcanenſis.* g *impoſuimus.* h *ut ſi verbi gratiâ, cum XII. Canonici eſſent, quinque nominaverunt Thomam, quatuor cancellarium, & tres alii alios tres.* i *gl. in l. null. & l. planè. D. quod cujuſque un. facit. l. quod major. D. ad municip.*

a *vel.* b *Lateranenſis ſub Innocent. III. c. 24.* c *in multis impreſſis deeſt vox, duabus, quam habent manuſcr. & agnoſcit gloſſa hîc.* d *al. ſed & ſi inquiſita fuiſſent eorum vota.* e *vox, Romana, deeſt in pluribus manuſcr.* f *in pluribus manuſcr. In noſtrâ ſanè propoſuiſti præſentia.* g *al. Valernia. al. Varenia.*

trono

trono ipſius, quidam prædeceſſor tuus de conſenſu Capituli ſui compoſitionem quandam inivit juri contrariam *a*, & Eccleſiæ ipſi damnoſam; videlicet ut in optione ſit ipſius Comitis, aſſumere ad Prioratum dicti monaſterii (Cluniacen. & de Charitate Prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacenſ. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: [*& infrà.*] ¶ Attendentes itaque, quòd jus eligendi in collegiatâ Eccleſia non cadit in Laicum, & ideò id eſſet perniciofum exemplo, & redundaret *b* in diſpendium Eccleſiaſticæ libertatis: volumus ut dictum Prioratum liberè poſſis (non obſtante compoſitione ipsâ) ſicut alios Prioratus tibi ſubditos ordinare, denunciando *c* ordinationem factam patrono, ut ſuum, ſi voluerit, honeſtum *d* impertiatur aſſenſum.

CAP. LII.

¶ *Si per Papam mandatur habentibus eligere, quòd eligant cum conſilio aliquorum, alioquin conſiliarii provideant: eligentes debent conſilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare reſponſum: aliàs electio non tenet.*

Idem Gregor. IX. *Decano & Cap. S. Joannis & Sancti Stephani Biſuntinen. (an. 1228. Româ in Burgundiam.)*

CUm in veteri lege: [*& infrà.*] ¶ Porrò jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies poſt *e* ſuſceptionem literarum noſtrarum cum conſilio ſancti Benigni & Moriſmundi Abbatum, (*Lingon. diœceſ.*) & fratris G. de ordine Prædicatorum, eligeretis perſonam idoneam canonicè in paſtorem: alioquin dicti conſiliarii vobis de Archiepiſcopo providerent. Verùm die ad eligendum præfixâ, ſex ex vobis poteſtatem eligendi dediſtis, uſque ad conſumptionem cujuſdam candelæ, quæ ibidem accenſa extitit, duraturam. Tandem cùm electores hujuſmodi conveniſſent in prædictum Abbatem ſancti Benigni, & ſuper hoc ſociorum ejus conſilium requiſiſſent: proponente uno ex illis, quòd deliberato conſilio reſponderent, & differentibus eis feſtinanter dare reſponſum, præfati electores (cùm candela ipſa deficeret) non expectato ipſorum conſilio, dictum Abbatem in Biſuntinen. Archiepiſcopum elegerunt: [*& infrà.*] ¶ Relato ergo ad Apoſtolicam ſedem negotio, Archiepiſcopo Vinnen. & Abbati de Firmitate *f* injunximus, ut ſi conſtaret ab eiſdem electoribus de electione tractatum fuiſſe habitum, & in tractatu electionis *g* prædictorum conſilium requiſitum, electionem ipſius Abbatis (ſi perſona eſſet idonea) confirmarent. Quòd ſi in tractatu electionis non fuiſſet illorum conſilium requiſitum, licèt poſteà requiſitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum reſponſum ipſorum, aut non eſſet idoneus idem Abbas, quod de ipſo factum erat, tanquam invalidum irritarent: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore requiſitum conſilium de perſona *h* prædicti Abbatis, & quando extitit requiſitum, non fuit expectatum reſponſum, niſi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quòd in tantum illi ſibi tempus arctârant *i*: electionem Abbatis ipſius, non perſonæ, ſed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

¶ *Si major pars Capituli ſcienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte, etiam ex eodem ſcrutinio facta.* hoc dicit, ſecundùm veriorem intellectum & intrinſecum.

Idem *Epiſcopo Sylvanecten. (an. 1228. in Galliam.)*

COngregato Nivernen. Capitulo ad electionem futuri paſtoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato procuratore cujuſdam abſentis) in Cantorem ipſius Eccleſiæ convenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium ſua deſideria direxiſſent, à parte ſua electus extitit in paſtorem Eccleſiæ Nivernen. Poſtmodùm credente parte Decani, quòd alii plurimùm deliquiſſent eligendo perſonam ſcientiæ literalis expertem, propter quod illis ſecundùm ſtatuta Lateranen. *a* Concilii ipſo jure eligendi poteſtate privatis, poteſtas eligendi ad eos extitit devoluta: Decanum ipſum, qui in eum ſua vota direxerant, in ſuum Epiſcopum elegerunt, ad ſedem Apoſt. appellantes: [*& infrà.*] ¶ Reliquis petentibus ut irritare Decani electionem attentatam a paucioribus, & poſt aliam non caſſatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratam à pluribus de perſona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus ſi dictus Cantor defectum in literatura non patitur, & aliàs eſt idoneus ad regimen paſtorale, ipſius electionem procures auctoritate noſtrâ (infirmatâ reliquâ) confirmare. Alioquin (ipſius Cantoris electione irritâ nunciatâ) prænominatum Decanum (ſi nihil ei de canonicis obſtiterit ſtatutis *b*) eâdem auctoritate præficias Eccleſiæ memoratæ.

CAP. LIV.

¶ *Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, ſine diſpenſatione Papæ, ineligibilis eſt.* h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Epiſcopo, & Joan. de monte mirabili Archidiac. & ſuccentori Pariſienſ.* c

II. DUdum Eccleſia Rothomagenſ. paſtoris ſolatio deſtituta, contra electionem, quæ in eadem Eccleſia fuerat celebrata, Archidiac. & quidam alii ejuſdem Eccleſiæ Canonici ad ſedem Apoſt. acceſſerunt. Dicto verò Archid. pro ſe ac parte ſua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in noſtra præſentia conſtitutis, inter alia, quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. propoſuit memoratus, quòd idem electus poſt generale *d* Concilium Archidiaconatum Ambianenſ. adeptus, ipſum cum pluribus parochialibus Eccleſiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præſumpſit, eoque dimiſſo *e* retinuit Eccleſias memoratas. ¶ Unde cùm in eodem Concilio ſit ſtatutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, ſi priùs tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus: & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur: prædictus electus contra hujuſmodi veniens ſtatuta, tranſgreſſionis notam, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non ſpectabant ad ipſum, (cùm poſt receptionem alterius propria beneficia vacaverint ipſo jure) rem contrectavit per conſequens alienam, & ſic furtum commiſit quodammodo vel rapinam. In ſuæ quoque ſalutis & multarum animarum diſpendium, prædictas parœciales Eccleſias retinebat *f*, cùm earum cura, quâ jam privatus fuerat ipſo jure, ad eum nullatenus pertineret: & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt deceptæ. ¶ Verùm procurator eorum, qui elegerant ipſum, etſi pluralitatem beneficiorum hujuſmodi coram nobis profiteretur *g* in jure, per conceſſionem tamen Rothomagen. Archiepiſcopi nobis exhibitam, eundem electum niſus *h* eſt multipliciter excuſare. Nos igitur dictam excuſationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *i*, vobis dedimus in mandatis, ut ſi conſtaret, quòd idem poſt receptum Archidiaconat. prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Eccleſias

a *vide l. non dubium. cum not. Cod. leg. & 25. quæſt. 2. imperiali.* b *redundare.* c *al. ita: denuncianda ordinatione facta patrono.* d *al. honeſtè.* e *receptionem.* f *Firmitate, ſuper Gronam, Ord. Ciſtert. diœceſ. Cabilon.* g *al. electione.* h *perſona idonea.* i *vide l. 2. §. ſed ſi qui. ff. ſi quis cauſ.*

a *Later. Conc. ſub Innoc. III. c. 26.* b *inſtitutis.* c *Pariſienſi.* d *ſub Innoc. III. c. 29. cavetur, ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* e *al. omiſſo.* f *al detinebat.* g *confiteretur.* h *al. viſus.* i *vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. geſt.*

electionis tempore retineret, nec oſtenderet ſecum per ſedem Apoſtolicam ſuper hoc diſpenſatum, electionem illius auctoritate Apoſtolicâ caſſaretis: [*& infrà.*]

¶ Partibus ergo propter hoc in veſtra præſentiâ conſtitutis, præſtito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis poſitionibus & reſponſionibus hinc indè, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad noſtram audientiam appellante, vos electionem hujuſmodi irritantes, eidem Eccleſiæ de Cenoman. Epiſcopo providiſtis: [*& infrà.*] ¶ Licèt autem poſitiones *b* & reſponſiones ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen conteſtationem litis non invenimus eſſe factam (cùm non per poſitiones & reſponſiones ad eas factas *c*, ſed per petitionem in jure propoſitam & reſponſionem factam, conteſtatio litis fiat *d*) eundem proceſſum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum. ¶ Tandem Archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit irritari, electo reſpondente prædicto, quòd non erat ejus electio irritanda: Lite verò coram nobis legitimè conteſtatâ, præſtitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus, etſi confiteretur ſe dicta beneficia electionis tempore tenuiſſe, tamen excuſare ſe ſuper hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cùm in jure confeſſus fuerit, quòd Archidiaconus Ambien. de conſuetudine ſuſpendit, excommunicat & abſolvit Presbyteros & Priores, & Parœciales Eccleſias interdicit, nec non Archidiaconus *f* viſitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione viſitationis recipiti, evidenter apparet, quòd curam habeat animarum annexam: quam ſi etiam non haberet, negare non poteſt, quin perſonatus exiſtat, cùm idem de Perſonatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium ſit habendum. ¶ Inſuper indulgentiam, quam ſuper hoc aſſerit ſe habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falſitatem ſuggeſſerit, & ſuppreſſerit veritatem: quâ tacitâ vel expreſſâ ipſam nullatenus habuiſſet. Suggeſſit enim, quòd prædictas parœciales Eccleſias, antequam fuiſſet in Archidiaconum aſſumptus, canonicè fuerat aſſecutus, cùm nullus potuerit plures parœciales Eccleſias obtinere, niſi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* comendatam haberet, unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipſas nequivit canonicè habuiſſe. Item ſuggerens, quòd reditus perſonatûs ſui erant tenues & exiles, ſuppreſſit, quòd alios reditus in pluribus Eccleſiis noſcitur obtinere. Suppreſſit etiam, quòd plures parochiales Eccleſias cum pluribus aliis beneficiis in diverſis Eccleſiis obtineret: cùm intentionis noſtræ non fuerit ſecum in tot beneficiis (præſertim habentibus curam animarum) diſpenſare, nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de novo concedere, ſed ut per indulgentiam poſſet habita licitè retinere: [*& ȷ̈.*] ¶ Tandem cùm non reſtaret, niſi proferenda ſententia, idem tam juri (ſi quod ei competere videbatur) quàm liti ceſſit *h* ſpontaneâ voluntate, cujus ceſſionem duximus admittendam.

CAP. LV.

¶ *Irrita eſt electio, quam collatio non præceſſit, vel quæ facta non eſt à majore parte Capituli, vel quæ non fuit communis.*

Idem Gregor. IX. (*an. 1228. fortè in Galliam.*)

IN Geneſi legitur: [*& ȷ̈.*] ¶ Cùm in Concilio *i* caveatur, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel major & ſanior pars Capituli conſentit: & in Gui major pars totius Capituli nón conſenſerit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione mino rum: Nec plenè numeri ad numerum, quia utrùm G. & H. de quibus adverſarii referunt quæſtionem, in electio ne vocem habuerint, tractatum non extitit, nec diſcuſ ſum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collati facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata quoniam licèt in eundem Guil. ſingulariter ſinguli con ſenſiſſent, non tamen debuit ſubſequi ſingularis electio ſed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex ho ſequeretur abſurditas, ut tot eſſent electiones, quot eſſen numero eligentes. Nec ex ſingularibus vel particularibus conſenſibus appareret univerſalis electio vel communis, licèt quilibet ſingularis veritatem exprimat ſua partis: quemadmodum ex ſingularibus propoſitionibus (licèt veris) univerſalis propoſitio non apparet *a*, niſi per ſignum univerſale forſitan exprimatur. Nec præmiſſi duo Canonici poterant ſic excludi, cùm primus exiſteret in Canonicatûs poſſeſſione, vel quaſi *b*, habendo ſtallum in choro, locum in Capitulo, legendo & cantando ut Canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & perſonatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tanquam Canonicus ſit vocatus; quanquam hâc vice fuerit cum proteſtatione admiſſus: ſecundus verò eſſet in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cùm de toto regno Franciæ vocentur abſentes de conſuetudine Eccleſiæ Gallicanæ. Nos his pleniùs intellectis, de conſilio fratrum noſtrorum præmiſſam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam & inanem.

CAP. LVI.

¶ *Non valet electio Pontificis per Laicos & Canonicos facta, etiamſi hoc habeat conſuetudo.* h. d. & quotidiè ſolet allegari.

Idem *Capitulo Maſſano.* (*an. 1229. Româ in Hetruriam.*)

MAſſana *c* Eccleſia paſtore *d* vacante: [*& infrà.*] ¶ Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præſumatur. Quæ *e* ſi fortè præſumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: Non obſtante contrariâ conſuetudine, quæ dici debet potiùs corruptela. *f*

CAP. LVII.

¶ *Non ſufficit ad confirmationem electionis, quòd ſit facta à majori parte Capituli, niſi etiam illa pars ſit ſanior.*

Idem *Cap. Cathalan.* (*an. 1228. Româ in Galliam.*)

II. ECcleſiâ veſtrâ deſtitutâ paſtore, convenientes in unum (abſente Guil. qui tunc noluit intereſſe) ad celebrandam electionem terminum ſtatuiſtis. Veniente verò termino, & dicto Guil. (cùm abſens exiſteret) non vocato, præmiſſo juxta formam Concilii *g* generalis ſcrutinio, 14. magiſtrum G. Presbyterum Cardinalem, concanonicum *h* veſtrum: & 17. R. Remen. Canonicum elegerunt, præfato G. poſtmodùm electioni ejuſdem R. ſuum præbente conſenſum. Tandem procuratoribus utriuſque partis in noſtra præſentia conſtitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars ſua ſanior reputari, cùm ubi major numerus eſt, zelus melior præſumatur *i*.

---

a *al. præſtitoq́. al. & præſtito.* b *vide l. hæres. & ſequent. ff. de pet. hær. & l. Gallus. §. & quid ſi tantum ff. de lib. & poſthum.* c *al. habitas. al. dictio, factas, deeſt in manuſcripto.* d *vide l. defenſor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de diverſ. reſcript.* e *al. videbatur.* f *vide Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. cap 3.* g *aliam.* h *vide l. poſtquam liti. C. de pact. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat.* i *Lateranenſi ſub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis 3. & l. ſi pluribus. & ibi Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. certum. Cod. de rei vindic.* c *aliàs, Meſſana.* d *vide Concil. Bracar cap. 1. & Burchard. lib. 1. Decr. cap. 10.* e *Quòd ſi.* f *vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. lib. 10. in gloſſa 1. & in Authent. ut nulli judic. §. primo, in gloſſa magna, collat. 9.* g *Concil. Lateranen. ſub Innocent. III. cap. 24.* h *in antiquis, Canonicum invento.* i *vide l. ita ſtipulatus. §. credendum eſt. ff. de verborum obligation.*

Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec eſſe ſufficientis ſcientiæ ad Eccleſiam ſupradictam, cùm ætatis maturæ, & eminentis ſcientiæ præfatus Cardinalis exiſtat: & cùm electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent, habito præſertim reſpectu ad perſonam electam, meliorem zelum eos habuiſſe conſtabat. Dicebatur prætereà, quòd conſenſus dicti Guil. (quem pars ejuſdem R. confitebatur fuiſſe contemptum, aſſerente parte reliquâ Capitulum potiùs contemptum ab ipſo fuiſſe) cùm non fuerit conſenſus præſtitus in ſcrutinio, ſed poſt electionem acceſſerit, adjicere nil valebat: [*& infrà.*] ¶ Denique ſtatutum generali Concilio, quod electionem decernit invalidam, cùm contra ejuſdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non ſunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ea reſpicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, ſicut eſt illud, quod præſentibus omnibus, qui debent, volunt, & poſſunt commodè intereſſe, haberi debeat in electione proceſſus, ne cætera, quæ ſuper hoc alibi ſtatuta noſcuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim *a* credendum eſt, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum eſt multis vigiliis & inventum *b*, uno verbo ſubvertere voluiſſe. Nos ergo quæ hinc inde fuêre propoſita pleniùs intellectis (cùm ex Lateranenſ. Concilio in ordinationibus Eccleſiarum major & ſanior pars Capituli exigatur, & ſtatutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & ſanior pars conſentit) electionem dicti R. non perſonæ, ſed potiùs electionis vitio (cùm major & ſanior pars non conſenſerit in eundem) de fratrum noſtrorum conſilio duximus ſententialiter irritandam.

CAP. LVIII.

¶ *Publicato ſcrutinio, non poſſunt electores variare, ſed compelli debent ad collationem & electionem.*

Idem Greg. IX. *(an. 1229. Roma.)*

PUblicato ſcrutinio variare nequeunt electores, cùm ſit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

¶ *Caſſatâ electione propter ſimoniam etiam ſine culpa electi, non diſpenſat Epiſcopus eâ vice cum caſſato: ſecùs ſi electus liberè reſignavit.* h. d. ſecundùm intellectum gloſſæ 2. in fin.

Idem.

SI alicujus electionem propter ſimoniam, eo ignorante ac ratum non habente commiſſam, contigerit reprobari, cum eo ſuper prælatione *c*, ad quam taliter fuerat electus, illâ vice non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit ſimplex beneficium per ſimoniacam pravitatem, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio toleretur. *d*

CAP. LX.

¶ *Electoribus impeditis currit tempus, ſi poſſunt impedimentum tollere.*

Idem.

HIs quibus interdicitur, ut abſque ſuperioris licentia eligere non præſumant, tempus ſtatutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujuſmodi poſtulandi. *e*

a *al. Nec enim.* b *Vide §. quorum. Inſtitut. in procem. & in auth. ut jud. ſine quo. ſuff.* c *aliàs, poſtulatione.* d *Vide l. nihil. §. ſicut filius. ff. de inofficioſ. teſtament.* e *Vide l. eum qui ita. §. fin. cum gloſſ. magna. & ibi Bart. D. de verborum obligation.*

DE TRANSLATIONE EPISCOPI. *a*

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiſcopum transfert ad ſedem Epiſcopalem, ab Epiſcoporum confirmatione ſuſpenditur.* Joan. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ. (an. 1198. Româ in Syriam.)*

CUm ex illo *b* generali privilegio, quod Beato Petro, & per eum Eccleſiæ Romanæ Dominus noſter indulſit, canonica poſtmodùm manaverint inſtituta, continentia majores Eccleſiæ cauſas ad Apoſt. ſedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Epiſcoporum & ſedium mutationes ad ſummum Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem de jure pertineant, nec ſuper his quicquam præter ejus aſſenſum debeat immutari *d*: Miramur, quòd L. Apamen. *e* electum in Tripolitanam Eccleſiam tranſtuliſti, & novo quodam mutationis genere parvificâſti majorem, & magnum quodammodo minorâſti, epiſcopare Archiepiſcopum, imo potiùs dearchiepiſcopare præſumens. Licèt enim dictus L. nondum fuiſſet in Archiepiſcopum conſecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiſcopalia (quantùm ei licuit) miniſtrârat, ſicut nobis ipſius relatione innotuit, qui ſe Valienſ. Epiſcopum *f* aſſeruit confirmâſſe. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia tribuatur, te ab Epiſcoporum confirmatione duximus ſuſpendendum. *g*

CAP. II.

¶ *Electos in Epiſcopos confirmatos, transferre poteſt ſolus Papa.*

Idem *Decano & Capitulo Andegavenſi. (an. 1198. Româ in Galliam.)*

INter corporalia *h* & ſpiritualia eam cognovimus *i* differentiam, quòd corporalia faciliùs deſtruuntur, quàm conſtruantur: ſpiritualia verò faciliùs conſtruuntur, quàm deſtruantur. Unde juxta canonicas ſanctiones Epiſcopus ſolus honorem dare poteſt, ſolus auferre non poteſt. Epiſcopi quoque à Metropolitanis ſuis munus conſecrationis accipiunt, qui tamen non poſſunt, niſi per Rom. Pontificem condemnari. Cùm ergo fortius ſit ſpirituale vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus ſpirituale conjugium, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam, ſuo tantùm judicio reſervaverit diſſolvendum, qui diſſolutionem *k* etiam carnalis conjugii, quod eſt inter virum & fœminam, ſuo tantùm judicio reſervavit: præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non ſeparet. Non enim humanâ, ſed potiùs divinâ poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur, cùm per translationem, depoſitionem, aut ceſſionem auctoritate Romani Pontificis (quem conſtat eſſe Vicarium Jeſu Chriſti) Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ideò tria hæc, quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonicâ, quàm inſtitutione divinâ, ſoli ſunt Romano Pontifici reſervata *l*. Sicut autem Epiſcopus conſecratus ſine licentia Rom. Pontificis ſuam non debet Eccleſiam derelinquere, ſic & electus confirmatus: cùm non debeat in dubium revocari, quin poſt electionem & confirmationem canonicam inter perſonas eligentium & electi, conjugium ſit ſpirituale contractum, cui profectò Epiſcopa-

a *In quibuſdam antiquis additur, vel electi.* b *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil* c *Anacl. Papa ep. 1. Melchior Canus lib. 1. de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Paphenſem, al. Appanienſem.* f *al. Sivalienſem. al. Valienſ.* g *Vide l. 1. C. ad leg. Jul. rep. & Inſtitut. de except. §. hodiè.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Innoc. III. Epiſt. L. 1. p. 154.* i *in vulgatis, eſſe, legitur: ſed abeſt à manuſcript.* k *Vide Dom. Sotum in 4. Sententiar. diſt. 27. quæſt. 1. art. 4. Matth. cap. 19.* l *Vide cap. quamvis. de elect. lib. 6. & cap. ut debitus. ad fin. ꝭ. de appell.*

lis dignitatis nihil addit: cùm quis Epiſcopali præditus dignitate, nullius tamen Eccleſiæ poſſit eſſe Epiſcopus: quemadmodùm de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Unde cùm non ſit majus vinculum Epiſcopi ad Eccleſiam *a*, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus *b*, imò idem penitùs & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Epiſcoporum translatio, depoſitio & ceſſio, ſic & electorum poſt confirmationem (ſpiritualis conjugii ratione) ſoli eſt Romano Pontifici reſervata: licèt uſque ad tempora iſta, quod cautum fuerat de Epiſcopis, expreſſum non fuerat de electis: propter expreſſam tamen ſimilitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium ſubtiliter intuenti: cùm de ſimilibus idem judicium ſit habendum. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut ſi ultra ſex menſes per ſuam negligentiam retinuerit Eccleſiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum conſecrationis accipiat, imò Metropolitani ſui cedat judicio: aliter intelligentibus poterat ſuffragari: cùm non intelligatur Eccleſia viduata, quaſi ſponſum non habeat, ſed quia ſponſus ejus nondùm ſit conſecratus, adhuc quoad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut juxta communem modum *c* loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licèt Epiſcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de ceſſione ſubſequitur, & ſtatutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut ſicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Eccleſiam poſſit transferri, præſertim cùm nec ſine auctoritate Romani Pontificis fiat ceſſio vel dejectio memorata: qui ut hæc poſſent, ex illo canone Metropolitanis indulſit. Unde ſi circa translationem idem fieri voluiſſet, quod de ceſſione dixerat, & de translatione poterat expreſſiſſe: & quod non eſt ſanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum: præſertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur conceſſum. Sanè quoniam Turonenſ. Archiepiſcopus electum Abricen. per Metropolitanum ſuum confirmatum, in Eccleſiam veſtram præter auctoritatem ſedis Apoſtolicæ transferre præſumpſit, & in Epiſcopum conſecrare, quem Rothomagenſis Archiepiſcopus circa mandatum noſtrum abſolvit, & ei licentiam tribuit tranſeundi: prædictos Archiepiſcopos à conſecratione & confirmatione Pontificum, Epiſcopum verò ab executione Pontificalis officii, Bituricenſis Archiepiſcopus juxta mandati noſtri tenorem ſuſpendit. Et quamvis iidem Archiepiſcopi tanquam majores plùs exceſſerint in præmiſſis *d*, præfatus verò Epiſcopus minùs (utpote illorum tanquam majorum errorem ſecutus) nos tamen intellectâ eorum confeſſione ſpontaneâ, & ſupplicatione devotâ, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccaverunt. *e* Et quoniam præfatus Epiſcopus, qui minùs peccaverat, ſeveriùs fuerat caſtigatus, reatum ſuum recognoſcens humiliter & devotè, ac miſericordiam poſtulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quòd licèt ſibi munus conſecrationis impenſum, nec prioris Eccleſiæ ipſum Pontificem fecerit, nec ſecundæ, cùm ad primam non fuerit conſecratus, & ad ſecundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonicè conſecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus: ei tam à vinculo prioris Eccleſiæ, quàm à pœna ſuſpenſionis penitùs abſoluto, de benignitate ſedis Apoſtolicæ duximus conceden dum, ut priori conſenſu hactenus perdurante, Andegaven. Eccleſiam ſtudeat gubernare.

a *Aliàs ita: quoad Eccleſiam.* b *vide text. in* r. *conſtit. C. & l. Stichus. & l. Pamphilus. D. de man. teſt.* c *uſum vide l. librorum. §. quod tamen Caſſius. D. de legat. 3. & l. cùm de Lanionis. §. aſinam. D. de fund. inſt. leg.* d *vide l. in Presbyteris. C. de Epiſc. & Clericis. & ff. de pœn. l. moris. §. iſte ferè.* e *vide l. 3. §. fin. ff. de lib. cau. & not. in l. plagii. C. ad legem Fla. de plagia.*

CAP. III.

¶ *Epiſcopus, qui propriâ auctoritate de ſua Eccleſiâ ſe transfert ad aliam, carebit utrâque.*

Idem *Bambergenſi* a *Epiſcopo, & Petro ſcholari Maguntinen. (an. 1198. Spoleto in Germaniam.)*

QUantò perſona *b* Hildeſemen. Epiſcopi: [1 *& infrà.*] ¶ Ipſe verò relictâ Hildeſemen. Eccleſiâ, ad Herbipolenſ. Eccleſiam auctoritate propriâ ſe transtulit. Non attendens, quòd veritas in Evangelio *c* proteſtatur: [*Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet:*] & poteſtatem transferendi Pontifices ita ſibi retinuit Dominus & Magiſter, quòd ſoli beato Petro Vicario ſuo, & per ipſum ſucceſſoribus ſuis ſpeciali privilegio tribuit *d*, & conceſſit: ſicut teſtatur antiquitas, cui decreta Patrum ſanxerunt reverentiam exhibendam: & evidenter aſſerunt ſacrorum canonum ſanctiones. Non enim homo, ſed Deus ſeparat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris) Eccleſiarum neceſſitate vel utilitate penſatâ, non humanâ, ſed divinâ potiùs auctoritate diſſolvit. [2 *& infrà.*] ¶ Ne autem facti perverſitas tranſeat præſumptionibus in exemplum *e*, (quod quidem, ſi verum eſt, non poteſt non eſſe notorium) ſibi præcipimus, ut adminiſtrationem Herbipolenſ. Eccleſiæ penitùs derelinquat: [3 *& infrà.*] ¶ Cæterùm quoniam Herbipolenſ. Eccleſiæ Canonici vota ſua in ipſum prorſus illicitè contulerunt, volentes (ſicut dignum eſt) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hâc vice ſuſpendimus poteſtate. [4 *& infrà.*] ¶ Quia verò Hildeſemenſem Eccleſiam, cui fuerat alligatus, unde (ſecundùm Apoſtolum) ſolutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipſam redeat ulteriùs, diſtrictiùs prohibemus: cùm ſecundùm traditiones *f* canonicas, qui ad majorem ſe plebem transtulit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propriâ: ut nec illis præſideat, quos per ſuperbiam ſprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. *g.*

[1 *Sincero diligebamus affectu, tantò ſecuriùs ſperabamus, quòd nihil adverſus matrem ſuam Romanam Eccleſiam in præjudicium ſui ordinis, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendium attentaret. Sanè ſicut certâ multorum aſſertione comperimus, & ſuarum didicimus nihilominus teſtimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolenſ. ſe Pontificem nominabat.*]

[2 *Nolentes autem tantæ præſumptionis audaciam relinquere impunitam, qui ſecundùm Apoſtolum omnem inobedientiam prompti ſumus ulciſci.*]

[3 *Si verò, quod non credimus, hanc ſuſpenſionem noſtram non curaverit humiliter obſervare, & inhibita ſibi uſurpare præſumpſerit, excommunicationis vinculo ipſum decrevimus innodatum, omnibus etiam tam Clericis quàm laicis Herbipolenſ. diœceſ. ſub anathematis interminatione præcipimus, non obſtante juramento fidelitatis, ut omnem ſibi obedientiam ſubtrahant, quam ipſe ſibi contra ſacros canones uſurpavit; non attendens, quod dicit Apoſtolus: Nemo ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*]

[4 *Etſi contra ſed. Apoſtol. interdictum ad cujuſdam nominationem proceſſerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decrevimus & inane.*]

a *Sic in 3. compil. Al. Idem Epiſcopo & Petro Scholaſtico Maguntinenſi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vide & Leonem apud Ivonem part. 5. cap. 103.* c *Matth. 19.* d *aliter, præbuit.* e *vide l. capitalium. §. penult. ff. de pœn. & in l. ſi quis in ſuo. C. de inofficioſ. teſtamento.* f *Leo Papa I. epiſt. 82. cap. 8. Adde Concil. Sardic. can. 1. ubi cavetur, ne quis de uno Epiſcopatu ad alium transferatur.* g *Concor. 7. quæſt. 1. ſi quis.*

CAP. IV.

¶ *Solus Papa transfert Epiſcopos: & indulgentia per eum ſuper tali translatione conceſſa, ad literam ſervanda eſt.*

Idem *Branbur. Epiſcopo & ſcholaſtico Maguntinenſi* a. *(an. 1199. Româ in Germaniam.)*

LIcèt *b* in tantum: [1 *& infrà.*] ¶ Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod eſt inter virum & uxorem, homo diſſolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: [*Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet:*] ſic & ſpirituale fœdus conjugii, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum, ſine illius auctoritate ſolvi non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & Vicarius Jeſu Chriſti. Hoc autem C. quondam Hildeſen. Epiſcopus non attendens, ad Herbipolenſ. Eccleſiam propriâ temeritate tranſivit: [2. *& infrà.*] ¶ Nec illa *c* prædeceſſoris noſtri indulgentia præſumptionem excuſat ipſius, ſed ambitionem accuſat: cùm in ea ſit expreſſum, quòd ſi ad majorem vocaretur forſitan dignitatem, eam ſibi liceret aſſumere, dum tamen nihil ei de ſtatutis canonicis obviaret. Unde licèt forſitan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occaſione ipſius ad dignitatem poſſit tranſire majorem, ad parem tamen ipſi tranſire non licuit: cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem faciliùs ſoleat diſpenſari. Prætereà cùm poſtulatio, ſicut & electio, examinari ſoleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non ſolùm videatur poſtulationis examinationem, ſed perſonæ etiam reſervare, ſubjungens, dummodo nihil de canonicis obviet inſtitutis: antequam per eum poſtulatio examinata fuiſſet, cui fuerat facienda, nullâ ratione debuerat tranſiſſe.

[1 *Quædam verò ſibi Apoſtol. ſed. reſervat, quodammodo ſpecialiter & ſingulariter, ut præter ſpecialem auctoritatem ipſius nec jure agi valeant, ne attentari debeant cum affectu. In his autem ſpecialiter translationes Epiſcoporum adeò non tam conſtitutio canonica, quàm divina ejus tantum poteſtati commiſit, ut.*]

[2 *Et adminiſtrationi ejus ſe ingerens Herbipolenſem ſe fecit Archiepiſcopum nominari. & infrà.*]

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

TITULUS VIII.

CAPUT I.

¶ *Intra quamlibet Eccleſiam provinciæ ſuæ Archiepiſcopus pallio uti poteſt: ſed extra, non poteſt.*

Clemens III. *(an. 1189. Romæ.)*

CUm ſuper *d* aliqua re: [*& ſ.*] ¶ Quæſiviſti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallii continetur, videlicet, Tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* Eccleſiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Eccleſiam provinciæ tibi commiſſæ. Si verò te ſacris indutum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio minimè *g* uti debes.

a *Idem Bamberg. Epiſcop. & magiſtro Præpoſito ſcholari Maguntin.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In Cod. Barbatiæ ita: Nec illa prædeceſſoris noſtri indulgentia, quam impetrâſſe ſe refert, præſumptionem, &c.* d *Capit. 1. eod. titul. in 2. compil.* e *pallium ſumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiſcoporum ornamento, crucibus nigris intexto, velut ſtola ſacerdotalis, quod ſuper alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectusq; circumdans, & antè dependens. Vide Pannorm. in c. antiqua. de privil. & Innocent. III. lib. 1. Myſter. Miſ. c. 63. ubi copioſè de ejus materia, forma & myſtica ſignificatione.* f *al. infrà.* g *nullo modo.*

CAP. II.

¶ *Archiepiſcopus alteri Archiepiſcopo pallium ſuum commodare non poteſt.*

Cœleſtinus III. *(an. 1194.)*

AD hoc *a*, quia quæſitum eſt à nobis ex parte tua, utrùm liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare: [1 *& infrà.*] ¶ Inquiſit. t.t. reſpondemus, quòd non videtur eſſe conveniens, ut pallium tuum alicui commodes *b*: cùm pallium perſonam non tranſeat, ſed quiſque cum eo debeat (ſicut tua novit diſcretio) ſepeliri,

[1 *Si contigerit eum ſine pallio ſuo ad Eccleſiam tibi commiſſam, vel in aliqua præcipua ſolennitate venire, & in eadem Eccleſia Miſſarum ſolennia celebrare, licèt enim non recolamus non expreſſum canonem inveniſſe, ſuper hoc tamen.*]

CAP. III.

¶ *Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiſcopale.*

Innocentius III. *C. Cardinali* c *Presbytero Apoſt. ſed. Legato. (an. 1202. Româ in Siciliam.)*

NIſi ſpecialis dilectio *d* & illa: [*& infrà.*] ¶ Sanè ſi poſtulatio Trojani *e* Epiſcopi ad Panormitanam Eccleſiam fuiſſet per nos etiam approbata, non tamen deberet ſe Archiepiſcopum appellare, priuſquam à nobis pallium ſuſcepiſſet, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiſcopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum eſt, ſic ſtudeas palliare, ut id in confuſionem tuam, & ad ſedis Apoſt. opprobrium non redundet. Quoniam ſi oporteat, ut nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus potiùs te confundi, quàm lædamus ſedis Apoſt. dignitatem.

CAP. IV.

¶ *Romanus Pontifex ſemper & ubique utitur pallio, alii in Eccleſiis ſuis & certis diebus tantùm.*

Idem. *(an. 1202. Romæ.)*

AD honorem *g* Dei: [*& infrà.*] ¶ Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolenniis *h* pallio ſemper utitur, & ubique: quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ per pallium ſignificatur *i*. Alii autem eo nec ſemper, nec ubique, ſed in Eccleſia ſua, in qua juriſdictionem Eccleſiaſticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis *k*, non in plenitudinem poteſtatis.

CAP. V.

¶ *Archiepiſcopus extra ſuam provinciam pallio uti non poteſt, etiamſi hoc habeat conſuetudo.*

Idem *Compoſtellano Archiepiſcopo. (an. 1203. Româ in Hiſpaniam.)*

EX tuarum *l* tenore literarum accepimus, quòd cùm fuerit in conceſſione pallii tibi dictum, ut ipſo intra Eccleſiam tuamutereris: & tibi pro Eccleſiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum ſit abſque pallio miniſtrare (cùm conſuetudo ſit in Hiſpania generalis, quòd Archiepiſcopi extra ſuas provincias, pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à ſede Apoſtolicâ poſtulâſti.

Licèt autem talis conſuetudo dicenda ſit potiùs corruptela *m*, nos tamen de ſpeciali gratia indulgemus tibi, ut ſi neceſſitate aliquâ præpeditus, ad Eccleſiã tibi ſubjectã

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. al. hæc.* b *l. perſonale. ff. ſol. matrim.* c *Innocentius III. Cod. tit. 5. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *aliàs, Trojanenſ. alit. Trojacenſ. Regni Siciliæ Cancellarii.* f *Adde Concil. Lateranenſ. ſub Innocent. III. cap. 5.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *al. ſolemnitatibus.* i *figuratur.* k *al. & non in plenitudinem, &c.* l *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* m *vide l. omnes judices. C. de dour. lib. 10. & auth. ut nulli judic. §. in gloſſ. magna, collat. 9.*

accedere fortè nequiveris, pro conſecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Eccleſiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem Eccleſia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis caſibus liberam habeas facultatem.

CAP. VI.

¶ *In qualibet Eccleſia ſua provinciæ, permiſſis diebus, Archiepiſcopus Miſſam celebrans, uti poteſt pallio.*

Idem Innoc. III. *(an. 1206. Romæ.)*

CUm ſis, [1 *& infrà.*] ¶ Ubicunque *a* fueris in Miſſarum celebrationibus conſtitutus, diebus ſolennibus uſum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *b* deſignatur) poteris liberiùs exercere.

[1 *In partibus remotiſſimis gratum gerimus & acceptum, quòd in actibus tuis quotieſcunque dubitationis ſcrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quòd ubi expoſcit neceſſitas, & plura in una Eccleſia altaria, & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare, &c.*]

CAP. VII.

¶ *Sine pallio & ſandaliis, poteſt Archiepiſcopus celebrare.*

Honorius III. *Archiepiſcopo Tri. (imò Lugdunenſi c. an. 1220. Romà in Galliam.)*

QUia nos: [*& infrà.*] ¶ Inquiſitioni t. t. reſpond. quòd tam in tua, quàm in aliena diœceſi, potes ſine pallio & ſandaliis celebrare: qui utique in tuâ diœceſi non debes ſemper celebrare cum pallio, ſed diebus illi duntaxat, qui in Eccleſiæ tuæ privilegiis ſunt expreſſi. Sicque ſoluta eſt quarta quæſtio, quâ quæſiviſti, an tibi ſit licitum pro eis defunctis cum pallio celebrare.

DE RENUNCIATIONE.
TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Non datur licentia cedendi Epiſcopo, qui propter ſenectutem vult cedere, ſi neceſſarius vel utilis ſit Eccleſiæ ſuæ.*

Alexander III. *Londonenſi Epiſcopo.* c *(imò Lunden. Archiep. c. an. 1180. Romà in Daniam.)*

LIteras *d* tuas: [1 *& infrà.*] ¶ Si tuam aut *e* ſenectutem, aut inſufficientiam fortè conſiderans, te tanquam immeritum *f* poſtulas relaxari: ſcito nos credere, quòd tutiùs ſit hoc tempore, ſi commiſſa tibi Eccleſia ſub umbra tui nominis gubernetur, quàm ſi alteri novæ incognitæque perſonæ gubernanda in tanto diſcrimine committatur: maximè quia in te vigor devotionis & fidei (etiam corpore ſeneſcente) non deficit, ſed vergente deorſum conditione corporeâ, fervor Spiritûs in ſublimiora conſcendit: [2 *& infrà.*] ¶ Monemus te igitur, ut ſuper hoc diebus iſtis nullâ te facias importunitate moleſtum, quia indecens omnino probatur, priùs ſolvere militiæ cingulum, quàm cedat victori adverſitas præliorum.

[1 *Nuper accepimus, devotione plenas & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis inſinuârunt affectuoſiſſimam charitatem, & tui Archiepiſcopalis officii, quod fideliter geſſiſſe & adhuc te gerere gaudemus, contrariam exigebant Eccleſiæ utilitatibus ceſſionem. Noſti enim, ſicut vir prudens & providus, quòd tanta eſt Cleri malitia, & contra Eccleſiam Dei tam gravis tamq; diuturna perſecutionis inſtantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, ſi tuam ſedem talem contigerit ſubire defectum. Quòd*]

[2 *Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te noſtri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potiùs duximus & monendum.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *al. Pontificalis officii. al. Pontificis.* c *al. Lundon. Archiepiſcop. al. Lugdunenſi Archiepiſcop. ad Baton. Epiſcop. in Codice MS. eſt Turonenſi.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *al. autem.* f *ſic in omnibus manuſcript. & vox; immeritum, perperàm inſerta fuit.*

CAP. II.

¶ *Qui abjurat beneficium, licitè poteſt illud (ſi denuò eligatur) obtinere.*

Idem *Abbati Dolen.* a *& Priori de Artigia. (an. 1180. Romà in Galliam.)*

CUm inter P. Gaufridi & quoſdam *b* alios Canonicos ſancti I. ſuper ſpirituali *c* beneficio, ſcilicet ſtallo in choro, & loco in Capitulo, quæſtio fuiſſet diutiùs agitata: [1 *& infrà.*] ¶ Ideoque vobis mandamus, quatenus ſi præfatum P. inveneritis de conſenſu *d* majoris partis Capituli fuiſſe de prædicto beneficio auctoritate Apoſtolicâ inveſtitum, eum faciatis beneficium ipſum pacificè poſſidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo ulteriùs proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus majoris & ſanioris partis canonicorum Eccleſiæ interceſſit.

[1 *Quia tamen altera pars ſufficienter inſtructa non venerat, negotium non potuit terminari.*]

CAP. III.

¶ *Qui renunciavit beneficio ſuo, illud repetere non poteſt.*

Idem *Epiſcopo* e *Verulano. (an. 1180. Romà in Latium.)*

EX tranſmiſſa *f* relatione Abbatis ſancti N. de Ceparano, noſtris eſt auribus intimatum, quòd P. Rubeus Clericus, dum infirmitate *g* laboraret *h*, apud monaſterium Sancti Salvatoris ſibi petiit habitum monaſticum indulgeri: qui recuperatâ poſtmodùm ſanitate, ad monaſterium illud gratiâ complendi votum acceſſit: & ibidem moram aliquantulum faciens, ea quæ prædictæ Eccleſiæ ſancti N. contulerat, ſibi fecit reſtitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut reſtituatur *in* Eccleſia ſupradicta.

Verùm quoniam jam dicta Eccleſia ab eo ſoluta dignoſcitur, ex quo ea, quæ ſibi contulerat, ad petitionem ſuam reſignavit eidem: mandamus, quatenus (ſi res ita ſe habet) prædictum Abbatem & ſocios ejus ad receptionem P. nullâ ratione compellas invitos: nec à populo *i* Ceparano compelli permittas: hortari tamen eos poteris, ut illum non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo recipiant in ſocium & in fratrem.

CAP. IV.

¶ *Beneficiatus ſine licentia Prælati ſui, beneficio renunciare non poteſt.*

Idem *Epiſcopo Tornacenſi. (an. 1280. Romà in Galliam.)*

ADmonet: [*& infrà.*] ¶ Univerſis perſonis tui Epiſcopatûs ſub diſtrictione prohibeas, ne Eccleſias tuæ diœceſis ad ordinationem tuam pertinentes, abſque aſſenſu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconſulto. Quòd ſi quis contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, in eum canonicam exerceas ultionem.

CAP. V.

¶ *Contra petentem beneficium admittitur ſpontaneæ abjurationis exceptio, etiam cauſâ renunciationis non adjectâ: contra quam actor replicare poterit, quòd non ſponte renunciavit: & qui meliùs probaverit, obtinebit.*

Clemens III. *(an. 1189. Romæ.)*

SUper hoc quod ſciſcitaris *k*, utrùm Eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus, objecta ſpontaneæ abjurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda, & an

a *Dulonen. al. ita: Abbati & Priori de Artigi. al. de Arcigia.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *al. ſpeciali.* d *In C. Barbat. majoris & ſanioris partis, &c.* e *al. Verſellenſi. al. Verulan.* f *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* g *al. dum olim nimiâ infirm. lab. &c.* h *juxta illud: Dum fero languorem, fero religionis amorem: Expers languoris, non ſum memor hujus amoris.* i *Vox, populo, deeſt in omnibus manuſcr. ſed erat expoſitio marginalis, quæ irrepſit in textum. In antiquis ita habebatur: Ceparano, id eſt, à populo Ceparano.* k *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. legitur ita: Super hoc quod ſciſcitaris à nobis.*

actoris

actoris, quòd ſpontè non renunciavit, an rei de ſpontanea renunciatione debeant probationes admitti? Sic tuæ experientiæ reſpondemus, quòd nulla ratio hoc veriſimile reddit, ut quiſquam beneficium multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè ſine magna cauſa, ſuâ ſponte reſignet: ideoque ſupervacuum eſſe non credimus, cauſam reſignationis diligenter inquiri *a*, quam ſi fortè probabilem, id eſt, non vi, nec metu, nec oppreſſione, nec interventu pecuniæ, nec promiſſione *b* extortam judex invenerit, maximè ſi non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod ferè ſemper à malo eſt (niſi replicatio canonica fuerit oppoſita) admittere non poſtponat. Porrò licèt negantis factum, per rerum naturam nulla ſit probatio *c*, ejus tamen qui ſpontaneam renunciationem negat (cùm implicitè & quodammodo replicando inficietur ſuper aſſertione ſua, habito ad dignitatem & opinionem reſpectu) probationes credimus admittendas.

CAP. VI.

¶ *Qui ſpontè renunciavit electioni de ſe factæ, ſuper ipſa ulterius audiri non debet.*

Idem Clemens III. *(an. 1190. Româ in Angliam.)*

IN præſentia noſtra: *d* [*& infrà.*] ¶ Licèt igitur judex non ſemper ad unam ſpeciem probationis applicet mentem ſuam, ſed ex confeſſionibus, depoſitionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præſentia proponuntur, formet animi ſui motum, & tanta ſit judicialis auctoritas, ut ſemper pro ipſo præſumi debeat, donec contra ipſum aliquid legitimè comprobetur: quare ſi tu coram Dulmen. Epiſcopo & ejus Conjudicibus nihil penitùs probaviſſes, ſtandum tamen ſententiæ fuerat, niſi adverſarius eam oſtenderet irritandam. Quia tamen præter iſta conſtitit de ipſius renunciatione ſpontanea per quaſdam Epiſcoporum literas & confeſſionem ipſius, nos *e* ei ſuper eadem Abbatia ſilentium duximus imponendum.

CAP. VII.

¶ *Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideò inſtitutioni jam factæ renunciare videtur.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195. Româ in Galliam.)*

SAnè dilecto *f* filio noſtro I. Presbytero Cardinali tunc Apoſtol. ſed. Legato, nos meminimus injunxiſſe, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Eccleſia inſtituere procuraret: qui mandatis noſtris obtemperans, ibidem inſtituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. [*1 & infrà.*] ¶ Poſtmodùm idem H. quorundam veſtrûm ductus conſilio, literas ſuas vobis reddens, veſtræ miſericordiæ ſe ſubjecit: [*2 & j.*] ¶ Quia verò *g* unde miſericordiam debuit impetrare, unde cogitur diſpendium ſuſtinere: mandamus, quatenus (hoc non obſtante) ipſum in fratrem & Canonicum admittatis.

[1 *Verùm vos nec nobis nec ipſi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis ſuis de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis adimplere, minimè curaviſtis, nec etiam ſuſceptionem ipſius in aliquo obſervare. Sed*]

[2 *Qui cùm crederet apud vos miſericordiam impetrâſſe, vobis ſatisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur ſuſtinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de expedicto H. tam à prædeceſſor. noſtris, quàm à nobis inchoatum eſt, aliquatenùs relinquere imperfectum*] *mandamus, &c.*

CAP. VIII.

¶ *Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen eſt beneficio ſpoliandus.*

Innocentius III. *Nidroſien. Archiepiſcopo.* a *(an. 1198. è civitate Caſtellan. in Norvvegiam.)*

QUod in dubiis: *b* [*& infrà.*] ¶ Hi prætereà, qui beneficium Eccleſiaſticum ſibi collatum ſpontè in manum laicam reſignantes, illud denuò à Laico ſuſceperunt, eodem ſunt beneficio ſpoliandi *c*, licèt reſignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

¶ *Papa concedit licentiam cedendi Epiſcopo, qui ſine mortis periculo in Eccleſia ſua morari non poteſt.*

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo.*

AD ſupplicationem *d* Raguſien. Archiepiſcopi, eum à cura, quâ tenebatur Eccleſiæ Raguſien. duximus abſolvendum, eò quòd tibi non poterat ſecurè morari: & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat: *e* [*& infrà.*] ¶ Ne verò idem in vituperium miniſterii noſtri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac conceſſione tua in Epiſcopatu Carleoli, & Eccleſia de Malebron *f* eſt illi collatum, ad ſuſtentationem conſerves ipſius. Cui conceſſimus, ut in ipſo Epiſcopatu abſque uſu pallii officium Epiſcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam & obedientiam impenſurus.

CAP. X.

¶ *Ponit ſex cauſas, ex quibus Epiſcopi poſſunt petere, & Papa conſuevit concedere cedendi licentiam, quæ ſex cauſæ his verſibus comprehendi poſſunt:*

Debilis, ignarus, malè conſcius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans ſcandala, cedere poſſit.

Idem *Archiepiſc. Calaritano.* g *(Româ in Sardiniam.)*

NIſi cùm *h* pridem: [*1 & infrà.*] ¶ Si enim in hujuſmodi ceſſione frugem tibi melioris vitæ promittis, ſcire te debes non eſſe ſanctificato in utero ſanctiorem, & ideò non oportet te prædicationis jam ſuſceptæ deſerere miniſterium, cùm ille, cujus fieri bajulus recuſabat, tandem prædicandum *i* receperit verbum Dei. Quòd ſi forſan humilitatis causâ de culmine quæris *k* Pontificali deſcendere, eo ipſo humilitatis videris erigere *l* malè verticem, quòd te nimis in reſignandi propoſito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem cuſtodies, cùm & per eam locum ſublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quòd hæc ſunt illa, per quæ cedendi Epiſcopus licentiam poteſt poſtulare: Conſcientia criminis, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, grave ſcandalum, irregularitaſque perſonæ: ſed in his omnibus eſt obſervanda cautela. Propter conſcientiam enim criminis cedendi poteſt licentia poſtulari, & forſitan non cujuslibet, ſed duntaxat illius, propter quod ipſius officii executio poſt peractam pœnitentiam impeditur: cùm ſi omnes, quos arguit conſcientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci vel nulli in illo miniſterio remanerent: [*2 & infrà.*] ¶ Alia verò cauſa eſt debilitas corporis *m*, quæ vel ex infirmitate, vel ex ſenectute *n* procedit: nec tamen omnis, ſed illa ſolummodò, per quam impotens redditur ad exequendum officium paſtorale. Nam ſi pro

---

a *Vid. l. ſi mulier. D. rer. am. & l. ſed etſi quis. §. nec diſtinguimus. D. de uſufr.* b *facit quod habetur in l. 1. & 2. D. de calumn.* c *Vid. l. poſt rem. cum gloſſa. D. de tranſ. & l. 1. D. quæ ſent. ſin. app. reſcin.* d *cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* e *al. nos de conſilio fratrum noſtrorum ſuper, &c.* f *c. 1. eod. tit. de major. & obed. in 2. comp.* g *In C. Barb. quia verò indecens eſt, ut unde miſericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.*

a *al. Nidromien.* b *cap. 1. eod tit in 3. compil.* c *Vide l. quæro. §. ſi venditor. ff. de ædil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.* d *cap. 2. eod. tit. in 3. compil. B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 5.* e *Vide l. ſi putator. ff. ad l. Aquil. & l. ſi ut certo. § commodatum. ff. commod.* f *Malebros.* g *al. Tralatan. al. Arelatenſi. al. Claritan. al. Carolitano.* h *cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 4.* i *al. ſuſceperit. Hier. 2.* k *al. pontificalis honoris.* l *leg. erigere, non ut in vulgatis, eligere.* m *corporalis.* n *quis dicatur ſenex, notatur in l. ſi pater. §. in arrogationibus. ff. de adopt. l. inviti. ff. de teſtib.*

qualibet corporali debilitate, ſuſceptæ ſervitutis officium poſſet deſeri, fruſtrà fateretur ſe Apoſtolus in ſuis infirmitatibus gloriari: cùm interdum non plùs hortetur ſenilis debilitas aliquem cedere, quàm moralis maturitas (quæ in ſenibus eſſe ſolet) ipſum in ſuo ſuadet officio permanere: pro talibus enim de ſe dicit Apoſtolus *a:* [*Cùm infirmor, tunc fortior ſum:*] quia nonnunquam corporis infirmitas, fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque ſcientiæ plerunque poteſt quis petere ceſſionem: quia cùm ipſa circa ſpiritualium adminiſtrationem ſit potiſſimùm neceſſaria, & circa curam temporalium *b* opportuna: Præſul, qui commiſſam ſibi debet Eccleſiam regere in utriſque, ſalubriter ei renunciat, ſi ſcientiam (in qua ipſam regat) ignorat. [*Tu enim* (inquit Dominus *c*) *ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi.*] Quanquam etſi deſideranda ſit eminens ſcientia in paſtore, in eo tamen ſit competens toleranda: quia ſecundùm Apoſtolum: [*Scientia inflat* d, *charitas autem ædificat:*] & ideò imperfectum ſcientiæ, poteſt ſupplere perfectio charitatis. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare, quando plebs adeò duræ cervicis exiſtit, ut proficere nequeat apud ipſam, ſed propter ejus duritiam, quò magis ſatagit, eò magis juſto judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *e:* [*Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia Dominus exaſperans eſt.*] Et Apoſtoli *f* leguntur dixiſſe Judæis: [*Ecce convertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos feciſtis.*] Non tamen pro qualibet culpa paſtor *g* debet gregem deſerere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: ſed de ſuperioris licentia, tunc demum poteſt non tam timidè fugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicant, cùm etſi tales ſint graviter pro crimine puniendi, ſunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia ſanguinem elicit, qui nimis emungit. Pro gravi quoque ſcandalo evitando (cùm aliter ſedari non poteſt) licet Epiſcopo petere ceſſionem: ne plùs temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare ſalutem, memor illius, quod dicit Apoſtolus *h:* [*Si eſca ſcandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*] Sed inter ſcandalum & ſcandalum eſt ſubtiliter diſtinguendum: ſicut Dominus *i* ipſe diſtinxit, cui cùm dixiſſent Apoſtoli: [*Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizantur?*] Reſpondit: [*Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.*] Alibi *k* verò dixit: [*Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.*] Perſonæ verò irregularitas (ut ſi fortè ſit bigamus, vel viduæ maritus) eſt cauſa, propter quam petere poteſt licentiam aliquis reſignandi, atteſtante Apoſtolo, qui dicit: *l* [*Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum.*] Non tamen propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet ei, qui regulariter miniſtravit, cedendi licentia indulgeri, utpote ſi de legitimo matrimonio non ſit natus: quia licèt irregularitatem hujuſmodi non potuerit ſubticere, ſi tamen & culpa latet & cauſa, cum eo, qui laudabiliter ſuum implevit officium (injunctâ ſibi pœnitentiâ competenti) poteſt non minùs utiliter, quàm miſericorditer diſpenſari. [*Ego* m *ſum*, inquit, *Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, uſque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me,*] id eſt, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quòd *a* illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriè poſſunt in talibus ſuffragari virtutes: illo diſcretionis adhibito moderamine, ut inter nothos & *b* manzeres, naturales & ſpurios diſtinguatur: [3 *& infrà.*] ¶ Verùm ſi propter alias cauſas ceſſionem affectes, non eſt in hoc tibi poſtulanti favendum: cùm hujuſmodi poſtulatio videatur non eſſe diſcreta, quoniam (ut id tanquam notiſſimum omittamus, quòd otioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captivandas) propter laboris anguſtias, aut perſecutionis incurſus non debes deſerere ſponſam tuam, cui deſigendo *c* manum apud extraneum te fide mediâ copulâſti, ſciens quòd [*Beati* d *ſunt illi, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam:*] quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed dices: [*Spiritus* e *ubi vult ſpirat, & neſcis unde veniat, aut quò vadat,*] & ideò non eſt, qui poſſit vias illius Spiritus perſcrutari: qui *f* verò Spiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas; quare ſi cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data eſt tibi libertas cedendi à Deo. Certè deſipis, ſi ſic ſapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? ſi enim vera ſunt, quæ præmiſimus (imò quia indubitanter ſunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliud contra veritatem attentat, quoniam ipſe eſt Spiritus veritatis. Porrò ſi dicas, quòd forſan alia eſt cauſa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitùs inſpiratur: & nos ſiquidem reſpondemus: Tu quomodo ſcis, quòd talis inſpiratio ſit cœleſtis? nonne recolis quid ille glorioſus Pontifex dixit, cùm cœpiſſet viribus corporis repentè deſtitui? Domine, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua: illius exemplum ſecutus, qui dixit: [*Cupio* g *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos:*] [4 *& infrà.*] ¶ Quippe ſi quantocunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. [*Nulla* h *ſiquidem major poterit eſſe charitas, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*] Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro ſubditis tuis ponere, nullâ occaſione (dummodo proficere illis poſſis, etſi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excuſare, quoniam *i* ſi laboris cauſam prætendis, exemplum te Apoſtoli ſublevabit, qui ſuadet tibi laborem hujuſmodi non refugere, dum ſe aſſerit pro communi ſalute plus cæteris laborâſſe: quia licet non ſemper ſequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipſe labor eſt meritorius apud Deum: juxta quod legitur *k:* [*Reddet Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum:*] [5 *& infrà.*] ¶ Nec putes, quòd ideo *l* Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima ſatagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licèt illa ſit magis ſecura, iſta tamen eſt magis fructifera: & licèt illa ſit magis ſuavis, hæc tamen magis utilis: cùm in fœcunditate ſobolis lippitudo *m* Liæ, Rachelis pulchritudini ſit prælata: quamvis ſimul in unum & contemplativus eſſe valeas, & activus, legiſlatoris exemplo *n*, qui nunc aſcendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate: nunc verò deſcendebat in ca-

a *2. Corinth. 12.* b *Vide auth. de jud. §. 1. cap. 9. & l. ſi quis. §. prohibentur. ff. de edendo.* c *Oſee 4.* d *1. Cor. 7. Vide l. ſed Julianus. §. quod dicit. ff. ad Sc. Maced. & l. ex pluribus. de reg. jur.* e *Ezech. 5.* f *Actor. 13.* g *Joan. 10.* h *1. Cor. 8.* i *Matth. 15.* k *Matth. 18.* l *1. Tim. 3.* m *Exod. 20.*

a *B. Thom. 2. 2. q. 108. artic. 4. & Alfonſ. Caſtr. l. 2. de juſta hær. pun. cap. 10.* b *ſic vocat eum, qui ex ſcorto natus eſt, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Paleotum in lib. de nothis & ſpuriis.* c *al. in uno Vaticana ita: defungendo manum tuam, &c. fidem.* d *Matth. 5.* e *Joan. 3.* f *2. Corinth. 3.* g *Philip. 1.* h *Joan. 15.* i *al. quòd ſi.* k *Sapient. 10.* l *Luc. 10.* m *Geneſ. 29.* n *Exod. 24.*

ſtra,

ſtra, ut cum utilitate majori neceſſitatibus populi provideret *a*. Quapropter faciliùs indulgetur, ut aſcendat Monachus ad Præſulatum, quàm Præſul ad Monachatum deſcendat. [*6 & infrà.*] ¶ Monemus itaque, ut laborem paſtoralis regiminis non recuſes, ne fortaſſis ad pedes ſuos cum Maria ſperneret te accipere, qui ſibi *b* apud te diverenti ſpreviſſes cum Martha ſolicita miniſtrare: [*7 & infrà.* ¶ Quia verò in poſtulando cedendi licentiam *nimis diutius* inſtitiſti, *ecce* tibi te duximus relinquendum, ut diſtinctis cauſis, propter quas cedere oporteat: ſi propter aliquam cauſam utilem & honeſtam in hujuſmodi propoſito perſeveres, de licentia noſtra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apoſtolicâ tibi ſcias eſſe penitùs interdictam: quoniam ſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare, ita tamen ſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum.

[1 *In officio paſtorali ad divinum officium acceſſiſti, præparâſſe te ad tentationes animum crederemus, aut prævidiſſe prudenter, nequaquam in humana fragilitate conſiſtentes, varios anguſtiarum languores, quos te ſciebas in ipſo officio perpeſſurum, poſſe nos abſque magno Dei adjutorio ſuſtinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos poſtmodùm ad petram allidere neglexiſſes, eosq́; tantum in te permiſeris invaleſcere, ut ipſorum, ſuggerentium tibi ſuſcepti miniſterii ceſſionem, inſtantiæ vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (ſicut credimus) cùm te ſcires eſſe contra ſpirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, quâ poſſes ſtare contra inſidias tentatorias, ab Apoſtolo monitus, induiſti, & inexpertus non ignorâſti ſolicitudinis paſtoralis anguſtias, quas forſitan expertus abhorres: neſcimus cur tam inſtanter ſuſceptum velis regimen inutiliter delinquere, quod ad ſuſcipiendum utiliter, non deberes uſquequaque irritare.*]

[2 *In multis enim offendimus omnes, & ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quia miſericordia illum excuſat, qui miſerabiliter ſe accuſat.*]

[3 *Cùm autem plerunque vitia ſeu virtutes mentis minus providè mentiantur, ſubtiliter advertere te oportet, utrùm reſignandi propoſitum, quod tam ferventer geſtare videris in pectore, dignum ſit Dei odio vel amore. Si enim propter cauſam aliquam præmiſſarum cedere poſtulares, tam ſuper cauſa, quàm ſuper ejus affectu pariter doleremus: ſed ne ſub improvida pietatis amictu ad reſignandum deteſtabilis impietas te impellat, conſiderare te volumus & alias eſſe cauſas, propter quas malè quis petit, & pejus appetit hujuſmodi officium reſignare. Si enim ex puſillanimitate, fortaſſis ut laborem deponat, vel perſecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod abſit) ut pleniùs vacet ociis, ſeu liberiùs indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deſerere paſtoralem, ab ea non meretur abſolvi, quamvis propter hujuſmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, eâ reddat ſe indignum, ſed ſatagere debet, ut vanitate depoſitâ, ſatisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi cauſam omnino credimus deteſtandam. Si quis autem à Pontificali velit diſcedere dignitate, ut gloriam capiet humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus eſſe magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat humanum favorem, quem per hypocriſin acquiſivit, ſive quòd ejus ſimulatio revelari jam incipit, ſive quòd fervor ipſius ex qualibet cauſa tepeſcit, nec vult videri, quòd malus fuerit vel fiat, & ideò ſub religionis prætextu ſuam vult contegere pravitatem, ut quaſi deſerens Marthiam, amplectatur Mariam, & Liæ faſtidiens lippitudinem, Rachelis concupiſcat pulchritudinem. Quòd autem ſi propterea velit cedere, quòd tempore proſperitatis arridente fortunâ viſus eſt laudabiliter miniſtrare, quoniam omnia ſibi proſperè ſuccedebant: ſed adverſitatis tempore imminente veretur, ne ſi quolibet caſu ſiniſtrâ contingant, ipſius negligentiæ imputentur: planè ſi propter hoc petit cedere, nautæ ſe poterit improvido comparare, qui cùm mari ſub tranquillitate tacente non cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipſum tempeſtate ſurgente deſerit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi cauſam penitus deteſtamur, ſi fortè cedere velit Epiſcopus, ut vel alter ſibi ſuccedat, vel obtentu precii vel affectu carnali, velut cùm pejor ſibi ſucceſſerit, ipſe velut optimus extollatur. Illud autem quaſi nefas reſpuimus & damnamus, quòd propter occupationes mundanas & ſolicitudines ſeculares non valeat ſine crimine Pontificale officium exercere, cùm multos ſanctos Eccleſia veneretur, qui ſpiritualia ſimul & temporalia miniſtrârunt. Verumtamen læva debet eſſe ſub capite & dextra in amplexu: ſed illud te advertere volumus diligenter, ne fortè per hoc velis tuæ diſpoſitionis propoſitum effici vel ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Effren. i. ar. & m. ſa. con. ſ. in die belli, cùm potiùs pro domo domui Iſraël murum debet te opponere aſcendentibus ex adverſo, quia juxta ſententiam veritatis non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit, ſalvus erit. Cavens attentè, ne maculam in gloria tua ponas, non ſolùm apud homines, ſed etiam apud Deum: quoniam ſub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur & corda, ſed nec etiam apud homines, qui ex veriſimilibus talia ſuſpicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta ſententiam ſapientis, Spiritus Sanctus, diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſine intellectu conſiſtunt. Si verò pro tuenda Eccleſiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimeſcis, non ideò deſerere debes Præſulatûs honorem, conſiderans diligenter, ne fortè tenteris juſto judicio ab illo, qui malorum eſt interpretator, ut probetur, utrùm ſatisfacere velis in eo, in quo forſan deliquiſti. Qui verò contemnit aut negligit ſatisfacere pro delicto, theſaurizat ſibi iram in die iræ, cùm revelabit Dominus abſcondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi ſpeculum, ut teipſum contempleris in ipſo, & tuam conſcientiam perſcrutatus, agnoſcas, ex qua cauſa cedendi licentiam poſtules importunè. Nos enim (novit altiſſimus) ignoramus, quare in tali propoſito perſeveres, quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longanimitas temporis, nec defectus ſcientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas perſonæ te reddit ineptum, nec conſcientiam ſævi criminis te fateris habere.*

[4 *Quia igitur diverſas tibi cauſas ſuper hac cauſa diſtinximus, & propter quam cauſam cedere deſideres, ignoramus, te ipſum tibi duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicans, videas ſi ſic poſſis reſignandi deſiderio ſatisfacere, ut gregis tibi commiſſi curam ſine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi ſoli, profectui tuo ſine dubio tantum ſubtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis, quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, cùm ſine tua ſalute ſalutem plurimorum procurares, potioris enim eſt meriti ſecum Deo quamplurimos lucrifacere, quàm ſalutem propriam quærere ſine illis, quorum ſalus ad ejus curam noſcitur pertinere.*]

[5 *Sed eſto, quòd multùm hactenus laborâſti & bonum certamen certaveris, cum eodem Apoſtolo poſſis dicere, tamen ut corona juſtitiæ tibi derelicta reponatur, curſum te decet perfecti operis conſummare. Quantumlibet enim in anguſtiarum laboribus, qui comitantur officium paſtorale, noctes tibi laborioſas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectas: quantumlibet inter me ſqualores & anguſtias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui fidem anxius præſtoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perſeverantiâ coronare: ſciens, quòd cùm apud extraneum defixeris manum tuam, cùm animas tibi ſuſcepti gregis in tuam animam ſuſcepiſti, non ſic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios ſine remigii adjutorio patiaris in hoc mari magno & ſpatioſo cum timore naufragii fluctuare.*]

[6 *Fraternitatem tuam & exhortamur attentiùs per a. ſ. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibiq́;*

a *Vid. l. in emptione. cum gloſſ. in verbo, refert. D. de ædil. edict. & gloſſ. in l. juſtiſſimè. eod. tit.* b *ſi ſibi apud.*

formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies operis impii paucos fieri, ut & Epiſcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[7 *Illud quoque te debet fortiùs miniſtrandi propoſito ſtabilire, quòd hactenus in Eccleſia tibi commiſſa laudabiliter miniſtraris: ſiquidem (quod abſit) alius te cedente minùs utilis ſumeretur ad ipſam, profectò non parùm ab ipſa quiete, quam appetis, turbaberis, cùm ubi benè miniſterium tuum exercueris, non abſque dolore cerneres inutilis miniſtri defectum, fieretq; ut tantum in contemplationis arte tibi deperiiſſe cognoſceres, quantum Eccleſiæ, cui præſides, non ſine tua confuſione, per te ſubtractum eſſe videres.*]

CAP. XI.

¶ *Epiſcopus, qui propter crimen renunciavit Epiſcopatui, & ad religionem tranſivit, ad Epiſcopatum reaſſumi non poteſt. Secùs ſi renunciavit propter perſecutionem, infirmitatem, defectum ſcientiæ, ſimoniam ipſo ignorante commiſſam, vel aliam ſimilem cauſam.*

Idem a *Epiſcopo Faventin. in Archiepiſcopum Ravennat. electo. (an. 1208. Romà in Æmiliam.)*

POſt tranſlationem b tuam ad Eccleſiam Ravennaten. cùm Præpoſitus & Canonici Faventin. in I. eorum Concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contuliſſent c, ipſe d I. ſancti Fridiani Lucanen. Canonicum olim Epiſcopum Sartan. e in Faventin. Epiſcopum poſtulandum elegit. Porro à ſancti Fridiani Priore ſuper hoc requiſito & obtento conſenſu f, Præpoſitus & alii poſtulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm poſtulationi hujuſmodi videbatur Concilii Conſtantinopolitani (*VIII. ſub Hadriano II.*) Capitulum obviare, in quo ſtatutum eſt, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & pœnitentiæ locum deſcenderit, nequaquam ulteriùs ad Pontificatum reſurgat. Unde contra dictum Concilium (cùm ſit unum ex quatuor principalibus, quæ ſicut quatuor Evangelia Eccleſia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum g poſtulatio admittenda. ¶ Cæterùm ſpeciales quidam caſus inveniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obſtante) is, qui vitam monachalem elegit, rurſùm licitè poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quiſquam perſecutionis rabie ſæviente, vel præpediente invalitudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitam deſcendat, perſecutionis vel ægritudinis impedimento ceſſante, ad Epiſcopalem poterit reſurgere dignitatem. ¶ Item ſi quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum h præbeat) locum regiminis auctoritate Apoſtolicâ deſerendo, ad otium ſe contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, ſcientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à Domino, cathedram reaſcendere paſtoralem. Rurſùs, ſi quis cupiditate parentum (eo tamen penitùs ignorante) fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto Epiſcopatum ipſum de licentia ſuperioris dimittens, obſervantiam elegerit regularem: etſi ad Epiſcopatum eundem redire poſtmodum nequeat, juxta canonicas ſanctiones, ad alium tamen poterit licitè reaſſumi. ¶ Quanquam autem in his & conſimilibus caſibus is, qui Epiſcopatu dimiſſo monaſticam vitam elegit, reſurgere valeat ad officium paſtorale, nihil tamen in his contra præſcriptum a intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur caſu, cùm propter aliquod crimen Epiſcopatum quis deſerens, ad vitam monaſticam pœnitentiæ causâ deſcendit. Unde quidam in eo caſu loqui dixerunt capitulum ſuprà dictum, cùm quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confeſſus, ab Epiſcopali dignitate depoſitus, in monaſterio extitit ad pœnitentiam agendam incluſus: vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo Epiſcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, cedendi obtentâ licentiâ vitam monachalem elegit. Aliis aſſerentibus ſic intelligendum eſſe Capitulum antedictum, ut per ſe reſurgere nequeat, id eſt, repetere quaſi debitum, quod tali modo dimiſit: quanquam eligi poſſit, præſertim, ſi locum tantùm, & non ordinem reſignavit. ¶ Cùm ergo nobis conſtare nequiverit, ob quam cauſam prædictus I. Epiſcopatui olim ceſſerit, mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimilibus, idem I. Epiſcopatui ceſſerit memorato, tu auctoritate noſtrâ (dummodo neceſſitas, vel utilitas id expoſcat) licentiam ei tribuas aſcendendi ad regimen Eccleſiæ Faventinenſis, maximè ſi veritate ſubnititur, quòd dictus I. loco tantummodo ceſſerit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati b. Tunc enim eſſet vehementiſſimè præſumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipſo commiſſum, ſed causâ pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præſertim cùm Apoſtolica ſedes poſt ceſſionem multò minùs quàm antea, permiſiſſet eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine miniſtrare: alioquin (cùm dudum nimis extiterit, contra tam ſolenne conſilium hujuſmodi poſtulationem admittere) Præpoſito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam perſonam ſibi idoneam eligant in paſtorem.

CAP. XII.

¶ *Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.*

Idem *in Concilio generali.* c *(an. 1215. Romæ.)*

QUidam d cedendi licentiam cum inſtantia poſtulantes, eâ obtentâ, cedere prætermittunt. Sed cùm in poſtulatione hujuſmodi, aut Eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem e videantur propriam attendiſſe (quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium quæ ſua ſunt, ſeu etiam levitate f quâlibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

CAP. XIII.

¶ *Non renunciat juri ſuo, qui gratia adverſarii ſe ſubmittit.*

Honorius III. *majoris Eccleſiæ Decano, & magiſtro R. Cantori* g *ſancti Dionyſii Leodienſis. (an. 1217. Romà in Belgium.)*

VEniens ad ſedem Apoſtolicam I. Subdiaconus propoſuit, quòd cùm bonæ memoriæ I. Papa p. n. Abbati de Emenco h, & majoris Eccleſiæ ac ſancti Pauli Cantoribus Treverenſ. ſuis dederit literis in mandatis, ut ſi nihil canonicum obviaret, præbendam in Eccleſia ſancti Florentini i in Confluentia, quam Jacobus Decanus ipſius Eccleſiæ reſignavit, ſublato appellationis obſtaculo aſſignarent eidem: [1 *& infrà.*] ¶ Cùmque judices Apoſtolicum vellent adimplere mandatum, quidam ſe oppoſue-

a *al. Idem H. Epiſcopo in Archiepiſco. &c.* b *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. item. §. 1. D. quod cujuſcunq. un. & in auth. de quæſtor. §. 1. collat. 7.* d *id eſt, Joachim.* e *aliter, Sarnatenſ.* f *l. ob aeſ. C. de act. & obligat.* g *alit. eadem.* h *Vide text. in l. 2. cum gloſſ. in verſ. venit. & ibi Bart. D. de decurion.*

a *Intellectus Concilii Conſtantinopolitani jubentis, ne, qui ex Epiſcopo Monachus factus eſt, ulteriùs Epiſcopus fiat.* b *Vid. l. jubemus. cum gloſſ. in verb. promiſſa. C. de ſacr. Eccleſ.* c *Lateran. c. 28.* d *cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *al. aut ad ſalutem.* f *Vid. l. ſed etſi. §. 1. D. ad l. Aquil. & l. 1. §. ſciendum. D. de ædil. edict.* g *al. Canonico.* h *Vincto Trecenſ.* i *al. Florini. al. Florenenſ.*

oppoſue-

oppoſuerunt Canonici Eccleſiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconum antedictum renunciâſſe juri, quod ſibi ex ipſis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum teſtes aliquos produxerunt: per quos, cùm videretur probatum, ipſum ſe gratiæ Capituli commiſiſſe, duo Judices prædictorum ſententialiter decreverunt, eundem non poſſe uti literis ſupradictis, pro eo, quòd idem adverſarii ſe gratiæ commiſiſſet, per quod viſus eſt renunciâſſe juri ſibi ex ipſis literis *a* competenti. A' qua ſententia idem appellans, in *b* vigiliam Epiphaniæ terminum ſuæ appellationis præfixit. Ad quem *c* cùm veniſſet P. de Colle medio, Capellanum noſtrum ſuper hoc ſibi conceſſimus auditorem. Sed cùm ejus adverſarius non acceſſerit, per duos menſes & ampliùs expectatus, nec ullus compareret pro eo ſufficiens reſponſalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cùm ad tractandum cauſam minùs ſufficiens crederetur, idem auditor ſententiam prædictorum Judicum ſententialiter (juſtitiâ exigente) caſſavit. Nos igitur ratam & firmam habemus Capellani ſententiam memorati.

[1 *Eodem I. literas ipſas prædicto Decano & aliis oſtendente, idem Decanus de reſignatione fortè pœnitens occultavit literas ſupradictas, deinde eidem I. præfatis literis reſtitutis eas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apoſt. præſentavit.*]

CAP. XIV.

¶ *Si Prælatus ab obedientia ſubditos abſolvit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.*

Idem *Archiepiſcopo Treverenſi.*

LEctæ coram *d* nobis f. t. literæ continebant, quòd Abbas ſancti Petri *e* Tullenſ. tibi humiliter eſt conſeſſus, quòd cùm adeò gravi ægritudine laboraret, quòd de vita deſperaretur ipſius, ad cujuſdam æmuli ſui conſilium, de quo ipſe (cùm non crederet eum æmulum) onfidebat, Monachos ſuos ab obedientia, in qua ſibi enebantur, abſolvit, vocato diœceſano Epiſcopo, ut Abbatiam in ejus manibus reſignaret: quòd *f* tamen ſus conſilio ſaniori non fecit: & eidem Abbati poſtnodùm reſtituto ſanitati, univerſi & ſinguli de conventu obedientiam & reverentiam requiſiti ab eo, in Capitulo promiſerunt. *g* [*& infrà.*] ¶ Nos autem ex tali facto eundem Abbatem ſuo reſignâſſe regimini non videmus.

[1 *Idem tamen ſuper eo, quod ſic fecerat, dubitans, à te, ut ſuper hoc ſaluti ſuæ conſuleres, poſtulavit: propter quod, cùm habito prudentum conſilio diverſi diverſa ſentirent, tu noſtrum conſilium, an idem Abbas ex hoc reſignaverit, requiſiſti.*]

CAP. XV.

¶ *Abbas exemptus, ſine licentia Papæ renunciare non poteſt.*

[Gregorius IX. *Agathenſi & Uticenſi Epiſcopis.* h]

DIlecti filii Conventus monaſterii ſancti G. *i* immediatè ad Rom. pertinentis Eccleſiam, intimaverunt, quòd Abbas eorum ſentiens ſe inſufficieutem oneri regiminis Abbatiæ, ceſſit in manibus eorundem: ipſi *k* quoque G. Monachum ſancti Victoris elegerunt canonicè in Abbatem: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm igitur dictus Abbas cedere ſine licentia noſtra nequiverit, non tam electionem, quàm ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis: quo integrè reſtituto, vice noſtrâ recipiatis ceſſionem ipſius.

[1 *Supplicantes, ut eorum parcentes laboribus & expenſis, electionem ipſorum faciamus in illis partibus confirmari.*]

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Si Diœceſanus requiſitus benedicere nolit Ciſtercienſem Abbatem, ipſe Monachos ſuos benedicere poterit.*

Alexander III. *Ciſtercienſibus. (an. 1169. Romæ.)*

STatuimus præterea *a*, ut ſi Epiſcopus tertiò cum humilitate ac devotione (ſicut convenit) requiſitus, ſubſtitutos Abbates veſtros benedicere fortè renuerit: eiſdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujuſmodi pertinent, exercere, donec ipſi Epiſcopi ſuam duritiam recogitent *b*, & Abbates benedicere non recuſent.

CAP. II.

¶ *Regulares in ſuos uſus convertere non poſſunt Eccleſias, in quibus jus obtinent patronatûs: & ſi intra tempus Lateranenſis Concilii, quando vacant, non præſentent rectores ad eas, ſuperior ordinabit eaſdem.*

Clemens III. *c (an. 1190. Româ fortè in Scotiam.)*

SIcut nobis *d* tua fraternitas intimavit, Monachi quidam & Canonici regulares, Eccleſias, quæ ad præſentationem eorum pertinent, in tuo Epiſcopatu habentes, propriis uſibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cùm vacaverint, vocare perſonas: quin potiùs occaſione conceſſionis quorundam Epiſcoporum, Vicarios in eis pro ſua inſtituunt & deſtituunt voluntate, admiſſos ita penſionibus onerantes, quòd nec Eccleſiis competenter poſſunt in paupertate nimia deſervire *e*, nec Epiſcopo in Epiſcopalibus reſpondere, neque hoſpitalitatem (ſicut convenit) tranſeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut ſtatus Eccleſiæ debitus & antiquus, per inſolertiam *f* alicujus ſubvertatur: mandamus, quatenus (niſi à juriſdictione tua exemptæ ſint Eccleſiæ ſupradictæ) prædictos exceſſus ſtudeas rationabiliter emendare. Et niſi prædictæ perſonæ intra tempus *g* Lateranenſis Concilii conſtitutum, ad vacantes Eccleſias tibi perſonas idoneas præſentaverint, extunc tibi liceat (appellatione remotâ) eiſdem ordinare rectores, qui eis præeſſe noverint & prodeſſe, ita tamen, quòd ex hoc nullum patronis præjudicium in poſterum generetur.

CAP. III.

¶ *Supplet ſuperior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, ſi tempus Lateranenſis Concilii lapſum ſit: & collatio per inferiorem poſteà facta, non valet.*

Innocentius III. *(an. 1210. Româ in Angliam.)*

LIcèt magiſter *h* H. & R. procurator R. de ſancto *i* Cadimundo, ſuper Archidiaconatu Richemundiæ diutiùs litigaverint coram nobis: [1 *& infrà.*] ¶ Ne igitur jus noſtrum negligere videamur, qui alios in ſua juſtitia confovemus: mandamus, quatenus

a *Vid. l. ſi quis in conſcribendo. cum ibi not. C. de pact.* b *Dico, in, deeſt in antiquis.* c *al. ad quam.* d *Hoc caput ſubiiciebatur ſequenti, in antiq.* e *al. Apriculi, Ord. S. Ben. extra muros Tullenſes.* f *qui.* g *Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & ſi pœnituerit. ff. de divort.* h *Falsò Gregorio IX. tribuitur, ſic item reſtituenda eſt inſcriptio ex antiq. lib. Idem Agathenſ. & Uticen. Epiſc. & Archidiac. Agathenſi.* i *Vuillelmi deſertis. VV. al. Guilelmi de Deſertis Ord. S. Bened. Diœceſis Lodoven.* k *In multis antiquis ita: ipſiq; G. Monachum S. Victoris ſibi elegerunt, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Vide l. libertorum. §. 1. D. de iis qui not. inf. & l. chorus. §. fin. D. de leg. 3.* c *al. Cœleſtinus.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Gloſſ. in l. ſocietatem. ff. pro ſoc. & Bald. in l. acceptam. C. de uſur.* f *inſolentiam.* g *Conc. Lat. ſub Alex. III. cap. 8. Vide inf. de conceſſ. præb. c. 11.* h *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *Eadmundo.*

ſi vobis conſtiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacâſſe per annum (tempore ſemeſtri, quo vel ad Archiepiſcopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, ſed à notitia computato) cùm pro eo, quòd Eboracen. Archiepiſcopus alium ſuperiorem non habet, extunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique ſuper eo ſilentium imponatis.

[1 *Tamen poſtmodùm noſtris eſt auribus intimatum, quòd neutri fuerat conceſſus intra tempus in Lateranen. Concilio definitum.*]

CAP. IV.

¶ *Si is, ad quem ſpectat beneficii collatio, lapſo tempore Lateranenſis Concilii conferat, non valet collatio, niſi de miſericordia toleretur.*

Idem *magiſtro P. de Caſtro novo, & R. Monacho Fontis frigidi, Apoſtolicæ ſedis Legato,* (*an. 1210. Româ in Galliam.*)

LIteras veſtræ diſcretionis *a* accepimus, quòd cùm in quibuſdam Eccleſiis legationi veſtræ ſubjectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacaviſſent, quòd tam Prælati, quàm Capitula ſecundùm tenorem Lateranenſis *b* Concilii, eſſent jure inſtituendi privati: poſtquam adventus veſter innotuit, in beneficiis illis perſonas minùs idoneas inſtituere præſumpſerunt: [1 *& infrà.*] ¶ Diſc. v. mandamus, quatenus ſi beneficia & dignitates noveritis perſonis idoneis aſſignatas, & eas *c* de patientia permittatis ab ipſis pacificè poſſideri: alioquin perſonas amoventes prorſus ab ipſis, eas de perſonis idoneis auctoritate noſtrâ ſuffulti, non differatis quantocyùs *d* ordinare.

[1 *Unde cùm receperitis conſilium à juriſperitis, ut tales inſtitutiones ab his, quorum non intererat, & qui propriâ culpâ jure inſtituendi ſe privaverant, factas, auct. Ap. caſſaretis, in hoc noſtrum prius decreviſtis conſilium habere. Nos igitur.*]

CAP. V.

¶ *Is, ad quem primo loco ſpectabat collatio beneficii, lapſo tempore Lateranenſis Concilii, conferre non poterit.*

Idem *Epiſcopo Samo.* e (*1210. Româ in Hiſpaniam.*)

DIlecto filio P. tit. ſancti Marcellini *f* Presbytero Cardin S & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud ſedem Apoſtolicam conſtitutis, auditore conceſſo: [1 *& infra.*] ¶ Quia nobis conſtitit à Salamantino Decano & ejus ſequacibus, poſt elapſum ſex menſium ſpatium, intra quod Epiſcopus & Capitulum (prout communiter ſpectabat ad eos, procedere ad electionem Cantoris neglexerant, electionem ſupradicti P. minùs canonicè celebratam, eandem decernimus irritam & inanem: & appellationem à Decano & ſuis fautoribus interpoſitam, factum Archiepiſcopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequiviſſe aliquatenus impedire. [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus niſi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipſo factam, ſublato *g* appellationis obſtaculo confirmetis.

[1 *Idem S. propoſuit coram eo, quòd cùm in Salamantin. Eccleſia, in qua Cantoris electio ad Epiſcopum & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoriâ vacante Salamantinum Capitulum, quia ſæpius Epiſcopum monuiſſet, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum eo conveniret, eodem Epiſcopo in ſemeſtre tempus facere id negligente, Capitulum cupiens uti jure ſuo in Eccleſiæ memoratæ Capitulo, ſicut moris eſt, dil. fil. P. ejuſdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejuſdem electionis præjudicium fieret appellando, quam ſuprad. S. auct. Ap. petiit confirmari, ac electionem, quam ven. f. n. Compoſtolanus Archiepiſc. poſt app hujuſmodi de G. Clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunicationis aſtricto, minùs canonicè celebratam caſſari fecit. Dictus verò R. propoſuit ex adverſo, quòd emerſo VI. menſium ſpacio, ita quod ad Epiſcopum & Capitulum, Cantoris electio pertinebat, Decanus & quidam alii Canonici Salamant. Epiſcopo Archid. & nonnullis aliis Canonicis, qui præſentes aderant, in civitate inconſultis, non conſuetâ horâ, nec in Capitulo juxta morem ſed in Eccleſia potiùs quibuſdam Laicis advocatis, ſtultè & inordinatè nimis eligere præſumpſerunt: & cùm jam dicti Archiepiſcopi, qui eos propter hoc convocaverat, adire præſentiam noluiſſent, ipſe intelligens auctoritatem eligendi, juxta Lateran. Concil. ſtatutum ad ſe devolutam ſupradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter inveſtiri. Poſtmodum autem Decanus & ſui complices nobis mentione de his non habitâ ſuggerendo, quòd Epiſcopus noluiſſet, qui monitus ſæpiùs infrà ſex menſes eligere noluerat, qui in Eccleſiæ detrimentum eo, qui in Cantorem ab eodem Decano, cum majore parte Capituli inſtitutus fuerat, ſpoliato, alium inſtituerat in Cantorem ad Decanum Archid. & Archiepiſc. Abulen. noſtras literas impetravit, quarum auctorit. cum ſuprad. G. eiſdem inhibuit, ne per prædictas literas procederent contra eum, cùm in eiſdem de ſua electione facta per Archiepiſcopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum quia primâ citatione ad loca remota, peremptoriè citatus extiterat, tum etiam quia judices quoſdam ex electorib. d. p. conſanguinitatis lineæ contingebant, ad ſed. Ap. appellârunt, ſed Judices nihilominus ad Salamantin. Eccleſiam accedentes, ſuprad. in Cantoria poſſeſſione causâ rei ſervandæ, contra juſtitiam induxerunt. Cùm igitur ſuper his & aliis coram eodem Cardinali procuratores Epiſcopi aliquandiu litigâſſent, & ipſe nobis fideliter retuliſſet, quæ propoſita fuerant coram ipſo.*]

[2 *Quia verò contra perſonam ipſius G. quædam objecta fuerant, de quibus non potuit fieri plena fides.*]

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE *a* ORDINANDORUM.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecoſtes, ſacri ordines ab alio, quàm à Papa conferri non debent.*

Alexander III. [*Baton.*] *Epiſcopo.* b (*an. 1163. Româ in Angliam.*)

SUbdiaconos *c* autem nulli, niſi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis conſecrandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho quidem Pentecoſtes non liceat alicui ſacros ordines celebrare, cùm in ſequenti ſeptimana (receptâ Spiritûs Sancti gratiâ) celebrentur.

CAP. II.

¶ *Non valet conſuetudo, quòd extra ſtatuta tempora ſacri ordines conferantur.*

Idem *Epiſcopo Herfurdenſi.* d (*an. 1165. Româ in Angliam.*)

SAnè ſuper eo, quòd moris eſſe dixiſti in Eccleſiis quibuſdam Scotiæ, & Valliæ *e*, in dedicationibus Eccleſiarum vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad ſacros ordines promovere: Significamus, quòd conſuetudo illa (utpote inſtitutioni Eccleſiaſticæ inimica) eſt penitùs improbanda: & niſi multitudo & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus mini-

a *al. devotionis. Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *ſub Alex. III. c. 28.* c *al. eaſdem.* d *al. quantò citiùs.* e *al. Zamorenſi, & Abbati de Mereola Zamorenſis Diœceſis.* f *in multis antiquis, Marcelli.* g *al. ſubmoto.*

a *al. & ordine proficiendorum.* b *al. Londonenſ. al. Bonon. al. Arth.* c *c. 1. eod. tit. in 1. compil. Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 26. c. 23.* d *al. Herfordienſi.* e *in vet. legitur, Gallia. verùm Vuallia provinciæ nomen in Britania vid. cap. 4. De app. in 3. coll.*

ſtrare

ſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

CAP. III.

¶ Minores ordines conferri poſſunt diebus feſtis. Sacri verò conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho ſancto, vel Sabbatho de paſſione.

Idem Alex. III. *(an. 1168. Româ in Angliam.)*

DE *a* eo autem, quod quæſiviſti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Oſtiarios *b*, Lectores, Exorciſtas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter reſpond. quòd licitum eſt Epiſcopis, dominicis & aliis feſtivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho ſancto, vel in Sabbatho, ante dominicam de paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. IV.

¶ Criminoſus occultus moneri poteſt, ne promoveatur ad ordines: ſed prohiberi non debet.

Idem. *c (an. 1170. Româ in Latium.)*

EX tenore tuarum literarum *d* accepimus, quòd N. Clericus adeò deliquit, quòd ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur *e* ab ordine, quem ſuſcepit, & ampliùs non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipſum fore occultum dixiſti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordine ſuſcepto utatur: quo contentus exiſtens, ad ſuperiores ampliùs non aſcendat. Veruntamen quia peccatum occultum *f* eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.

CAP. V.

¶ Religioſus contra prohibitionem Prælati ſui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepiſc.* g *Turonenſi. (an. 1185. Româ in Galliam.)*

AD aures *h* noſtras pervenit, quòd religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines promoveri, ſed Prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpond. quòd honeſtiùs & tutiùs eſt ſubjectis debitam Præpoſitis obedientiam impendendo, in inferiori miniſterio deſervire, quàm cum Præpoſitorum ſcandalo, graduum appetere dignitatem: nec eſt in hac parte ſubjectorum deſiderium confovendum: quoniam eſſe poteſt, quòd Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quòd ſalvâ conſcientiâ nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine *i* charitatis, acquiritur regnum Dei.

CAP. VI.

¶ Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis conſecratur. Suffraganeus verò à tribus, Metropolitano jubente.

Idem. *k*

SI Archiepiſcopus *l* obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Epiſcopi ejuſdem provinciæ ad ſedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Epiſcopi (ſi neceſſe fuerit) cæteris conſentientibus, à tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari: ſed meliùs eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter Pontificem conſecraverint.

CAP. VII.

¶ Dicit idem quod in præcedenti.

Ex Concil. Arelatenſi. *a (an 452. in Gallia.)*

NEc Epiſcopi ſine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus [vel duobus] Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ita ut alii Epiſcopi comprovinciales admoneantur epiſtolis, ut ſe ſuo reſponſo ſignificent conſenſiſſe. Quòd ſi inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* conſentiat.

CAP. VIII.

¶ Ordinatus extra tempora ſuſpenditur, donec diſpenſetur cum eo, & ordinans punitur.

Urbanus III. *Archiepiſcopo Piſano. (an. 1186. Veronâ in Tuſciam.)*

CUm quidam: [*& infrà.*] ¶ Epiſcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonicâ diſciplinâ corrigere, & ordinatos à ſuſceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.

CAP. IX.

¶ Græci à Latinis ordinari non debent: nec econtrà, ſi in ritu ordinandi ſunt diverſi.

Cœleſtinus III. *Hidronenſi* b *Archiepiſcopo. (an. 1195. Româ in Calabriam.)*

CUm ſecundùm *c* regulas Eccleſiaſticas: [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò (ſicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis ſecundùm alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones & conſuetudines rituum in ordinibus obſervari.

[1 *Et ſanctorum inſtituta Pontificum ſacri ſunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epiſcopi ritus ſui & conſuetudinis obſervantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in IV. Temporibus conferendi. Sanè, ſicut præſentium latoris Jo. relatione cognovimus, cùm ipſe à quodam domino, cui ipſe ſervierat, & ut in capella ſua divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus, idem Epiſcopus Cathamen. eum in Sacerdotem promovit, quem poſtmodùm diœceſ. Epiſcopus ab executione officii taliter ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum: quæ utique conſuetudo conſuetudini Eccleſiaſticæ inimica & deteſtabilis eſt & penitùs improbanda, & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum, utrùm conſuetudo ſic ſe habeat.*]

CAP. X.

¶ Si Monachus unius ordinis, in ſecundo ordine, ad quem tranſivit, recipit ſacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo liberè miniſtrabit.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Cariloci.* d *(an. 1198. Româ in Galliam.)*

EX parte *e* veſtra, noſtra fuit Apoſtolatui reſeratum quòd quidam Monachus veſter, ſe ad nigros Monachos transferens, & habitum eorum aſſumens, ad Sacerdotii ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Unde quia dubitâſtis, utrùm in aſſumpto taliter ordine miniſtrare

a *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part. 26. c. 25. & cap. 3. eod. in 1. compil.* b *Vide Magiſtr. ſent. lib. 4. diſt. 24. Adde Conc. Trid. ſeſſ. 23. de refor. c. 2.* c *VV. Albanen. Epiſcop. in prima collectione.* d *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 50. c. 3. & cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Aliàs ita: à jam ſuſcepto ordine degradatur.* f *Adde, quando dicatur peccatum occultum & quando manifeſtum, in l. cùm fratrem. per Bald. C. de his quibus ut indign.* g *al. Turonenſi Archid. B. al. Senonenſi.* h *Poſt Concil. Lateranen. ſub Alex. III. p. 26. c. 22. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* i *al. plenitudine.* k *Burchar. l. 1. c. 28. tribuit Anicio, ut Ivo l. 3. tit. 2. c. Pann. Al. Aniceto, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr.* l *Vide Anaclet. Pap. epiſt. 2. & Grat. diſt. 64. c. 4. & diſt. 66. c. 1. & 1. canon. Apoſtol. & c. 9. in 1. compil. tit. de elect.*

a *Conc. Arelat. 2. c. 5. Burch. lib. 1. c. 27. Ivo p. 5. cap. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. comp. & concord. Concil. Nicænum cap. 4. diſtinct. 64. can. 1. 7. & 8. apud Grat.* b *al. Hydrontin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *al. Cariloci.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

debeat : Mandamus, quatenus (niſi canonicum aliud obviet) ipſum Monachum, officium Sacerdotis liberè exequi permittatis.

CAP. XI.

¶ *Si Græcus Epiſcopo Latino ſubjectus ordinatur ſine Latini licentia à Græco, interdicitur ſibi executio : Si verò de licentia, tunc toleratur.*

Idem C. *Presbytero* a *Cardinali, Apoſtol. ſed. Legato.* *(an. 1202. Romà in Siciliam.)*

QUod *b* translationem Pontificis : [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm Clericus Græcus, Epiſcopo Latino ſubjectus, à Græco Pontifice ordinatur : niſi de mandato vel licentia ſui Epiſcopi fiat, interdicenda eſt ei ordinis executio ſic ſuſcepti, tanquam ab alieno Pontifice, ſine mandato vel licentia ſui Epiſcopi ordinato. Si verò de mandato vel licentia ſui Præſulis, à Græco Pontifice, ſecundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus ſit Epiſcopus Latinus, qui Clericos ſuos à Græco facit Antiſtite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Eccleſia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter ſuſceptorum.

[1 *Super eo verò, quod nos conſulere voluiſti, quòd multi Græcorum Clerici conſiſtentes, in diœceſibus Latinorum ab Epiſcopis Græcis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines ſimul, nonnunquam partem recipiunt, qui poſtmodum prohibentur à Latinis Epiſcopis celebrare.*]

CAP. XII.

¶ *Ordinatus à Papa, ſine licentia Papæ, ad ſuperiores ordines non promovetur.*

Idem *Mutinenſi Epiſcopo.* c *(an. 1202.)*

CUm *d* in diſtribuendis : [*& infrà.*] ¶ Meminimus à nobis fuiſſe ſuppliciter *e* poſtulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Eccleſin Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipſum per Bononienſem Epiſcopum promoveri.

CAP. XIII.

¶ *Duo ſacri ordines non poſſunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.*

Idem *eidem & Magiſtro* f *H. Subdiacono noſtro.* *(an. 1202. Romà in Æmiliam.)*

LIteras veſtras *g* recepimus ſuper inordinata ordinatione Imolenſis electi, quem Bonon. Epiſcopus præcedenti Sabbatho in Diaconum, & ſequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantùm uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri : cùm propter continuationem jejunii fictione canonicâ, ſive manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbathum, ſive veſperâ Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profectò manè cum veſpera, ſeu veſpera cum manè, ad eundem diem pertinere dicetur *k*. Nam ſi quantùm ad hunc neceſſitatis articulum pertinet, manè ad unum diem, & veſpera referatur ad alium, cur eſſet continuatio jejunii neceſſaria, cùm & Sabbatho ante cœnam, & Dominicâ ante prandium intelligantur eſſe jejuni?

Præfatum itaque Bonon. Epiſcopum (ut puniatur in quo deliquit) à collatione ordinum, Diaconii ſcilicet & Presbyterii, alterum verò ab executione officii Sacerdotalis tamdiu volumus manère ſuſpenſos, donec de illis aliter diſponamus.

a *Idem C. titulo S Laurentii Presbytero, &c. ut eſt in 3. comp. & in c. 3. ſup. de uſu & auctor. pall.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *& Magiſtro Uberto ut eſt in 3. compil.* d *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *humiliter.* f *Huberto Canon. Modecienſi. al. H. Theologo noſtro, Modocien. Canonico.* g *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* h *Alìàs ita : & alium in alio.* i *Vide Gloſſ. l. 1. in verbo, ſeparatim. De uſufr. acc. & Inſtit. de leg. §. ſi eadem. in glo.* k *Vide l. Titius. & ibi Bart. ff. de lib. & poſth. & in l. hac verba. ff. de verb. ſignif.*

CAP. XIV.

¶ *Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, ſuſpenditur à collatione ordinum : & ordinatus ab ipſius executione uſque ad ætatem legitimam.*

Honorius III. *Epiſcopo & Archidiac. Legion.* *(an. 1220. Romà in Hiſpaniam.)*

VEl non eſt compos *a* ſui Epiſcopus Conventren. vel nimis videtur à ſe ſcientiam repuliſſe, qui M. puerum latorem præſentium adhuc XIII. *b* annorum contra ſacrorum canonum inſtituta, inordinatè in Diaconum dicitur ordinâſſe, in ludibrium ordinis Clericalis: [1 *& infrà.*] ¶ Dignitati veſtræ mandamus, quatenus ſi rem inveneritis ita eſſe, prædictum Epiſcopum à collatione ordinum ſuſpendentes, ipſum ut eidem M. quem ab executione officii Diaconi *c* uſque ad ætatem legitimam in injuriam ſuſpendimus ordinantis, provideat in Eccleſiaſtico beneficio competenti, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis.

[1 *Quod utique ſi nobis plenè conſtaret, quantumcunque ſumus proniores ad veniam, quàm ad debitam ultionem, qualiter hoc caſtigaremus in ipſo, quòd ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in ſimilibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiſcuſſum.*]

CAP. XV.

¶ *Epiſcopus conferens eidem unâ die plures ſacros ordines, etiamſi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi poteſtate ſuſpenditur.*

Idem *Leon.* d *& Cal. Abb.* *(an. 1210.)*

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. Canonicus, noſtro dudum Apoſtolatui reſeravit, quòd Humilienſis *g* Eccleſia ſuo viduata paſtore, Canonici ipſum unanimiter elegerunt : qui cùm eſſet circa ſacros ordines conſtitutus, Archiepiſcopus *h* Caſſalenſ. Metropolitanus eorum Epiſcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres ſacros ordines promoveret : quod ille (non auſu proprio, ſed *i* ipſius Archiepiſcopi mandato) perfecit. Cùm ergo nobis conſtiterit ſupradictum Epiſcopum in pluribus deliquiſſe, tum quia ſine mandato Archiepiſcopi (ut ipſe confeſſus extitit) ad hujuſmodi ordinationem inordinatè proceſſit : tum quia ſi de mandato Archiepiſcopi conſtaret, cùm illi hujuſmodi diſpenſatio à canone minimè ſit permiſſa, ipſi obtemperare non debet in hac parte : tùm etiam quia reatum perjurii ſæpiùs variavit, jurando priùs, quòd Archiepiſcopus id præceperat, & poſteà, quòd illud non mandaverat in judicio confitendo : ipſum tamdiu ab ordinandi ſuſpendimus poteſtate, donec noſtram meruerit gratiam obtinere.

CAP. XVI.

¶ *Ordinatus ad ſacros extra tempora ſtatuta, ordinem recipit, & poſt pœnitentiam cum eo diſpenſat Epiſcopus.*

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Baranenſi.* *(an. 1228. Romà in Apuliam.)*

COnſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd eos, qui extra tempora ſtatuta ſacros ordines receperunt, characterem non eſt dubium recepiſſe : quos pro tranſgreſſione hujuſmodi (primò eis pœnitentiâ impoſitâ competenti) ſuſtinere poteris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

CAP. XVII.

¶ *Occultus criminoſus, præter homicidam, poſt pœnitentiam*

a *Nota ex hoc textu, quòd per opera alicujus cognoſcitur diſcretio mentis ejuſdem.* b *vet. XII.* c *al. Diaconatus.* d *al. Leonenſ. & Salabrienſ. Abb. al. Leon. & Salebrienſ. Abb. Al. Leonem & Sal. Abb. Al. de Leom. & Sabbar. Abbatib.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *omnes manuſcr. ita ferè habent.* g *VV. Imolicenſ. al. Ymilic.* h *Calacenſ.* i *C. Barb. ita : ſed ipſius Archid. ut ipſe confeſſus, extitit mandato.*

tiam in ſuſceptis miniſtrat, & ad ſuperiores aſcendit: ante pœnitentiam monetur, ut etiam in ſuſceptis non miniſtret.

Idem. *(an. 1229. Romæ.)*

QUæſitum eſt de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per *a* reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falſi teſtimonii, bonum conſcientiæ rectæ perdiderunt: [*& ſ.*] ¶ Reſpondemus, quòd ſi propoſita crimina ordine judiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, non debent hi (præter *b* reos homicidii) poſt pœnitentiam *c* in jam ſuſceptis, vel ſuſcipiendis ordinibus impediri: qui ſi non pœnituerint, monendi ſunt, & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium ſuæ damnationis, in ſuſceptis etiam ordinibus non miniſtrent.

DE SCRUTINIO IN ORDINE *d* FACIENDO.

TITULUS XII.

CAP. UNIC.

¶ *Epiſcopus interrogatus in ſcrutinio Epiſcopi ordinandi, poteſt reſpondere illum dignum, ſi non novit illum indignum.*

Innocentius III. *(an. 1206. Româ in Hiſpaniam.)*

EX parte *e* tua fuit propoſitum: [*1 & ſ.*] ¶ F. t. t. reſp. quòd cùm aliquem in Diaconum vel Presbyterum promovemus, prior Diaconorum, qui nobis aſſiſtit, dicit: Poſtulat ſancta mater Eccleſia hunc Diaconum vel Subdiaconum, ad onus Presbyteratûs vel Diaconatûs aſſumi: & nobis interrogantibus, ſi eum cognoverit eſſe dignum, idem reſpondet, quòd quantùm humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcit, & teſtificatur illum ad hujuſmodi onus officii eſſe dignum. Unde in tali reſponſione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conſcientiam non loquatur *f*: quia non ſimpliciter illum aſſerit eſſe dignum, ſed in quantum humana fragilitas noſſe ſinit: cùm illum, quem indignum eſſe non novit, dignum debeat æſtimare. Hujuſmodi ergo reſponſione ſecurè uti poteris, niſi fortè de indignitate tibi conſtiterit conſecrandi. Si autem illum indignum eſſe cognoſcis, Metropolitano (priuſquam ad hujuſmodi ſcrutinium veniatur) ſecretè ſtudeas nunciare, vel intimare *g*: quamvis nos interrogationem hujuſmodi non in conſecratione Pontificis, ſed in ordinatione Diaconi vel Presbyteri faciamus.

[1 *Quæſiviſti præterea per ſed. Ap. edoceri, cùm Epiſcopi ad conſecrationes Epiſcoporum ab Archiepiſcopo vel etiam ab alio evocentur, & ipſi electum Metropolitano offerant conſecrandum, dicentes, Reverende pater, poſtulat ſancta mater Eccleſia hunc electum in Epiſcopum conſecrari, & interrogante Archiepiſcopo ſi ſciant illum eſſe dignum, reſpondeant, quòd illum ſciunt & credunt pariter eſſe dignum & te in reſponſione hujuſmodi, ne offenderes hominem, Deum exiſtimes offendiſſe quandoque præter, quandoque contra conſcientiam reſpondens, cùm electi converſatio aut minus tibi cognita aut penitus ignota, qualiter in hujuſmodi interrogationibus ſalvâ conſcientiâ valeas reſpondere. Ad quod.*]

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI. *b*

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Epiſcopus, qui renunciavit loco tantùm, invitatus conferre poteſt ordines, ſicut prius. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad ſacros diſpenſat Epiſcopus ſuus, cum ordinato verò ſcienter ad ſacros, non diſpenſat.*

Alexander III. *Toletano (al. Toloſano) Archiepiſcopo.*

REquiſivit *a* à nobis tua fraternitas, utrùm Clerici, qui poſt renunciationem *b* factam à prædeceſſore tuo ordines receperunt, in ipſis debeant remanere: [*1 & ſ.*] ¶ Reſpondemus igitur diſtinguendo, utrùm renunciavit loco tantùm, an loco ſimul & dignitati. Nam in primo caſu ordines (ſicut anteà) rogatus ab Epiſcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In ſecundo verò caſu, diſtinguendum putamus, utrum ſacros *c* contulerit, an minores. Si enim à tali ordines uſque ad Subdiacon. aliquis acceperit, quia & hujuſmodi ordines à non Epiſcopis quandocunque conferuntur, & in illis deſervire poterit, & ad majores (ſi idoneus fuerit) promoveri. Sanè ſi ab eodem ſacros ordines ſcienter quis receperit, quia indignum ſe fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non ſcienter *d*, poterit (niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia) diſcretus Pontifex diſpenſare.

[1 *Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate conſtat, non poſſumus ſuper hoc breviter reſpondere.*

CAP II.

¶ *Breve eſt.*

Gregorius IX. *(an. 1228. Romæ.)*

CUm Clericis, qui ab excommunicato Epiſcopo ignoranter ordines receperunt, per ſuos poterit Epiſcopos diſpenſari.

DE ÆTATE, ET *e* QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Non ſummatur.*

Ex Concilio Pictavenſi. *c. decrevit. (1078. in Gallia.)*

UT Abbates *f* Decani & Præpoſiti, qui Presbyteri non ſunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi: qui verò Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quòd ſi aliquâ juſtâ causâ prohibente, Presbyteri aut Diaconi eſſe non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

¶ *Eccleſia diſpenſativè minori conceſſa, non per Laicos, ſed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.*

Alexander III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo. (an. 1169. Româ in Angliam.)*

EX *g* ratione: [*1 & ſ.*] ¶ Accepimus autem, quòd *h* Conventren. Epiſcopus, pueris, qui ſunt intra decennium conſtituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Ciſtrenſ. *i* Eccleſias plures conceſſit, quæ non per Clericos, ſed per Laicos diſponuntur. Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum Epiſcopum ſuper his corripias, & Clericis idoneis adminiſtrationes, & cuſtodiam præſcriptarum Eccleſiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Epiſcopo prohibens, ne de cætero Eccleſias, niſi perſonis, quæ ætatem & ſcientiam habeant, regendas concedat. Quòd ſi ſecus egerit, ei debitam pœnam infligens, inſtitutionem & conceſſionem ipſius, omnino *k* viribus carere decernas.

a *al. propter.* b *Gloſſ. in § homicidium. in authent. de pac. juram. firm. coll. 10.* c *al. ita: poſt pœnitentiam injunctam.* d *al. in ordinibus.* e *c. 1. De ſcrut. fac. in 3. compil.* f *Vide l. præſenti. cum not. C. de his, qui ad Eccl. confug.* g *In omnib. manuſcr. deſunt hæc 2. verba: vel intimare.* h *In nonnullis antiquis ita: reſignavit Epiſcopatum: & in multis habetur ita hic tit. De reordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, vel excommunicato.*

a *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. part. 26 c. 18. & c. un. eod. tit. in 1. comp.* b *al. reſignationem in uno.* c *In C. Bart. ſacros ordines, &c.* d *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti. l. ſed & ſi quis. §. fin. ff. ſi quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 25. c. 1.* h *Eboracenſis.* i *Ceſtrenſis.* k *In quibuſdam impreſſis legitur, omnibus: ſed in manuſc. omnino.*

[1 *Tibi commiſſæ dignitatis, & conſideratione legationis, ad univerſas Eccleſias tua legationis aciem ſolicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter ſeu contra juſtitiam facta fuerint, paſtorali curâ corrigere & emendare, quatenus de commiſſis ovibus coram patrefamiliâs plenam reddere rationem, & tibi pro labore & ſolicitudine tua merces copioſa cumuletur in cœlis.*]

CAP. III.

¶ *Regimen Eccleſiæ minori XIV. annis committi non debet.*

Idem Alex. III. *Cantuarien. Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1170.)*

INdecorum *a* eſt, ut hi debeant Eccleſias regere, qui non noverunt gubernare *b* ſeipſos: cùm ad Eccleſiarum regimen tales perſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præemineat, & morum fulgeant honeſtate. Nolentes itaque ſuſtinere, ut parvulis Eccleſiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemini intra annum XIV. conſtituto, perſonatum cujuslibet Eccleſiæ concedere præſumatis: Sciturí pro certo, quòd ſi contraire præſumpſeritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam veſtram graviter puniemus.

CAP. IV.

¶ *Ad regimen Eccleſiarum non debet inſtitui indignus ſcientiâ, moribus, vel ætate: & qui habet duas Eccleſias, alteram dimittere cogitur, niſi cauſa ſubſit.*

Idem. *(an. 1180. Româ in Galliam, Tornacienſi Epiſcopo.)*

EAm te *c* decet: [1 & ĵ.] ¶ Arctiùs inhibemus, ne perſonas, qui in Eccleſiis tui Epiſcopatûs ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipſis inſtituas, nec aliquâ occaſione, vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ ſcientiâ, moribus, & ætate, Concilii non congruant inſtitutis. Sed etiam habentes plures Eccleſias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione poſtpoſitâ cogere ad unam ipſarum, quam maluerint, dimittendam, niſi ita fuerint tenues in ſubſtantia, quòd proprios Sacerdotes non poſſint convenienter alere. *d*

[1 *In ordinandis Eccleſiis tua diœceſis curam habere, ne ullus in eis contra decreta quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas ſacrorum canonum ſanctiones Clericus ordinetur, ſed tales in ipſis ſatagas ponere, qui commiſſi ſibi gregis curam commodè gerere poſſint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde eſt, quòd præſentibus literis tibi.*]

CAP. V.

¶ *Is qui nondum eſt in ſacris, ſi aliàs eſt idoneus, ad regimen parœcialis Eccleſiæ diſpenſativè poteſt aſſumi.*

Idem. *e Româ in Liguriam Lexovienſi Epiſcopo.*

PRæætereà *f* licet ad regimen *g* parœcialis Eccleſiæ non debeat aliquis, niſi Subdiaconus ſit ad ad minus, admitti: Diſpenſativè tamen in minoribus ordinibus conſtituti conſueverunt aſſumi. *h* Dum tamen tales ſint, quòd *i* infra breve tempus poſſint in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

¶ *Propter neceſſitatem & utilitatem Eccleſiæ, compelluntur Clerici ipſius recipere ordines, ſuis beneficiis non annexos.*

Idem. *k (1180. Romæ.)*

QUæris à nobis, quid agendum ſit de Clericis tuæ juriſdictioni commiſſis, qui cùm beneficiis Eccleſiaſticis *l* multis abundent, à te commoniti nolunt ad majores *m* ordines promoveri, ſed tale *n* quid ſecretò commiſiſſe dicentes, quòd eos ſalvâ conſcientiâ ordinari non ſinit. Cùm igitur ſuper hoc caſu videantur ſacri canones diſcordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alii verò contrarium *a* aſſeverent) omnis contrarietatis vinculum præſenti paginâ enodamus. Statuentes, ut ſi prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta ſua peccata ſe indignos eſſe fatentur, inferiores in Eccleſia, quorum ſit vita probabilis, præferantur eiſdem. Et niſi fortè illi, qui ordinari pro jam dicta cauſa recuſant, in aliis Eccleſiæ ſervitiis valdè utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quòd ſi pro ſola voluntate renuerint ordinari, & ſuaſerit utilitas Eccleſiæ aut neceſſitas, ipſos (dummodò idonei ſint) ad majores ordines recipiendos, per amiſſionem locorum, & beneficiorum ſubtractionem appellatione ceſſante compellas.

CAP. VII.

¶ *Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, ſolicitum, & traditiones artis obſervantem.*

Clemens III. *R. Colon. Canonico.* b *(an. 1180. Romæ.)*

AD aures *c* noſtras te ſignificante pervenit, quòd cùm *d* in arte Phyſica eruditus ſis, pluribus juxta ipſius artis traditionem exhibuiſti cum diligentia Medicinam, licèt pluries in contrarium ſucceſſerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt: Verùm quia ad ſacros ordines deſideras promoveri, ſuper eos nos conſulere voluiſti. Tibi breviter reſpond. quòd ſi ſuper præmiſſis conſcientia tua te remordeat, ad majores ordines de noſtro conſilio non aſcendas.

CAP. VIII.

¶ *Qui ſtetit per annum in ſuſpenſione, privatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquiſivit.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195. Româ in Apuliam.)*

CUm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa præd. n. I. Buccarum, & quoſdam alios Baran. Clericos vocaviſſet, ut ad præſentiam ipſius accederent, H. Archid. ſuo, quem graviter læſerant, reſponſuri: quia venire juxta mandatum Apoſtolicum contempſerunt, in eos fecit ſententiam ſuſpenſionis promulgari: in qua triennio *f* permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi, aliud beneficium Eccleſiaſticum ſunt adepti. Et quia utrùm beneficia ſic recepta poſſint rationabiliter retinere, nos conſulere voluiſti: Reſpondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ poſtmodùm ſunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apoſtolico *g*, beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare.

CAP. IX.

¶ *Subdiaconus in Epiſcopum eligi poteſt.*

Innocentius III. *Mutinenſi Epiſcopo. (an. 1207. Româ in Æmiliam.)*

A Multis multoties, an Subdiaconus in Epiſcopum eligi valeat, hæſitatur. Siquidem Urbanus Papa primus *b* decrevit, ut nullus in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus religioſè vivens inventus fuerit, eligatur: ſacros (inquit) ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos ſiquidem ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe.

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 25. c. 1. Vid. cap. 3. de Judic. in 6. Can. 6. Synod. Londin. an. 1150. ſub Eugen.* b *Vid. l. omnes. C. de his qui ven at. impe. & in l. fin. C. de juriſd. om. jud.* c *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* d *In antiquis legitur, habere.* e *al. Exonienſi Epiſcopo.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. compilat.* g *al. presbyteratum.* h *al. admitti.* i *al. qui.* k *Brigien. Epiſcopo. al. Bragan.* l *multùm, in omnibus manuſcript.* m *al. ſacros.* n *Ut verbi gratiâ, homagium, vel ſimoniam in ordin.*

a *Al. aſſeverant.* b *al. Cantori. R. Canonico Cremonenſi. Vid. Neubrig. p. 135.* c *Cap. 2. eod tit. in 2. compil.* d *In antiquis exemplar. ita: quod in arte p. er. plurib. juxta ipſius artis traditiones, &c.* e *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* f *factum narrat, quia idem ſi per annum. Joan. Andr.* g *Vide l. 1. Si quis jus dic. non obt. & l. 1. ff. de poſtul. 30. diſtinct. c. ſi quis extra.* h *Extat diſt. 60. cap. nullus in Epiſc. vide Pann. lib. 3. tit. de elect. ſum. Pontif. c. 5.*

habuiſſe. Subdiaconos verò (quia etiam ipſi miniſtrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Epiſcopos eligi, ſi tamen *a* præclaræ ſcientiæ, ac religionis exiſtant, quòd ipſum non ſine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad ſtatum primitivæ Eccleſiæ ſe referens (in quo Subdiaconatus ordo ſacer minimè dicebatur) inſtituit, ut de Subdiacono (niſi utilitatis causâ, & tunc etiam de permiſſione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non poſſet electio celebrari. Verùm cùm hodie Subdiaconatus inter ſacros ordines computetur, ſicut Urbanus Papa II. ſub his verbis *b* expreſſit: Erubeſcant impii, & intelligant judicio Spiritûs Sancti eos, qui in ſacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterùm: *c* Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis exiſtat, & qui uſque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuit uxorem. Et ad ſimilitudinem Diaconi & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam obſervare: ſicut & in ſexta Synodo *d* conſtitutum eſt: ut *e* ſi quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatûs ordinem faciat. Et beatus *f* Gregorius ſtatuiſſe legitur, ut nullum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit. *g* Nos volentes ſuper hoc articulo diſceptationis materiam amputare, ſtatuimus, ut Subdiaconus in Epiſcopum valeat liberè eligi, ſicut Diaconus vel Sacerdos.

CAP. X.

¶ *Irregularis, & in minoribus poteſt diſpenſativè in Abbatem inſtitui.*

Idem Innoc. III. *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali.* *(an. 1208. Româ in Bulgariam.)*

TUam in Domino diligentiam commendamus *h*, quam ſuper monaſterio ſancti Quirici reformando dignoſceris adhibere: Mandamus, quatenus ſi non potes eidem monaſterio de perſona idonea meliùs providere, tu Monachum illum, quem literis tuis de honeſtate ac induſtria commendâſti, per quem ſtatus ejuſdem loci creditur reformandus *i* (nullum prorſus habens reſpectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, ſed ex tuæ duntaxat proviſionis officio) inſtituas in Abbatem: ita videlicet, quòd ad ſacros ordines non aſcendat: cùm inſtante neceſſitatis articulo poſſit in Abbatem aſſumi, etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, & Laici memorati non ſint conſanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipſorum petitione debeat contra eum aliqua ſiniſtra ſuſpicio suboriri.

CAP. XI.

¶ *Abbas, ſi eſt Presbyter, & eſt benedictus, conferri poteſt ordinem clericalem.*

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo. (an. 1210. Româ in Galliam.)*

CUm contingat *k* interdum, quod Laici ad Monaſteria convolantes, à ſuis Abbatibus tonſurentur: requiſiſti, an Clericatus ordo in tonſura hujuſmodi conferatur? Super quo tibi reſpond. quòd cùm in 7. Synodo ſit ſtatutum *l*, ut Lectores per manûs impoſitionem licentia ſit unicuique Abbati in proprio monaſterio ſolummodò faciendi, dummodò ipſis ab Epiſcopo (ſecundùm morem præficiendorum Abbatum) manûs impoſitio facta noſcatur, & conſtet eum exiſtere Sacerdotem: per primam tonſuram, juxta formam Eccleſiæ datam, talibus clericalis ordo confertur.

CAP. XII.

¶ *Si Canonicus regularis factus Monachus, juſta de cauſa ad canoniam reverſus, ibi poſteà præficiatur, licitè tenere poterit prælaturam.*

Idem. *(an. 1210. Româ in Galliam.)*

INtelleximus *a*, quòd cùm in monaſterio tuo fueris laudabiliter converſatus, ad monaſterium ſancti Innocentii [1.] talis ordinis acceſſiſti: ubi cùm aliquandiu in ipſo ordine permanſiſſes, demùm ad cor reverſus, de Metropolitani & aliorum conſilio ad primam domum redire curâſti, in qua tandem ſub regularis obſervantiæ diſciplina taliter Deo & hominibus placuiſti, quòd per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occaſione moræ, quam in præſcripto monaſterio contraxiſti (quaſi conſcientia tua te remordeat) in ſuſceptæ adminiſtrationis cura tepeſcas, attendens, quòd cautum eſt in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, niſi fortè publicè lapſus ſit (quod abſit) efficiatur Monachus: & ſi factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus:

Diſcretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commiſſam, ſolicitudinem exercere ſtudeas indefeſſam, & taliter ſequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo poſſis meritum expectare.

1 Innocentii] *V. C. Vincentii Laudonenſis nigri: vel Vincentii Laudonenſis Ordinis S. Auguſtini.*]

CAP. XIII.

¶ *Ordinatus ad ſacros ſine titulo, ab ordinatore juſtè petit beneficium.*

Idem. *(an. 1214. Româ in Hiſpaniam.)*

ACcepimus *d*, te noſtris auribus intimante, quòd quidam Clerici, qui ad ſacros ordines ſine titulo ſunt promoti, te ad Eccleſiam Bracharen. ſuper beneficiis obtinendis infeſtant: [*1 & infrà.*] ¶ Licèt igitur in ordinationibus Clericorum illam tu ac prædeceſſores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minùs idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò poſt promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere contra illos, niſi fortè poſtquam promoti fuerint, reddiderint ſe indignos: ex ſuperabundanti tamen, quando ſcribere pro talibus nos oportet, facimus in literis noſtris apponi, ut ſi ordinatus, pro quo ſcribimus, idoneus habeatur, & Eccleſiaſtico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel ſucceſſore ipſius competens beneficium tribuatur: cùm & ſi tecum de jure agere vellemus, te poſſemus meritò ad proviſionem eorum compellere, quos à te vel prædeceſſoribus tuis ordinatos fuiſſe conſtaret, eò præſertim quòd ad obtinendum Eccleſiaſticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines ſuſcepiſti. Unde graviter ſuſtinere non debes, ſed nobis potiùs devotè inclinare teneris, ſi illos examinari per alios facimus, quos ſine examinatione non credimus ordinatos; antequam ad proviſionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere noſtra mandata in forma communi, in majori Eccleſia, vel aliis diœceſibus Bracharen. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, ſi quas contra tales propoſueris, præcipimus audiendas.

[1 *Quibus etiam de cunctis reditibus Eccleſiæ tuæ tunc com-*

a *ſpectatæ.* b *Refertur etiam in Pann. l. 3. tit. de cont. Cler. cap. 103.* c *32. diſt. cap. nemo. & Pannor ibid. cap. 104.* d *32. diſt. ſi qui eorum.* e *Cap. 6. & Pann. ibid.* f *l. 1. epiſt. 42. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.* g *Vide 32. diſt. ante triennium. & l. ſecundam, cum not. per Bart. §. cùm placuiſſet. de origine juris.* h *in antiq. commendantes.* i *al. informandus.* k *c. 1. eod. tit. in 4. comp.* l *diſt. 69. quoniam.*

a *Cap. 2. eod. tit. de qualitate ord. in 4. compil.* b *19. q. 3. mandamus.* c *In Cod. Barb. ita: Diſcret. tuæ taliter reſpondemus, quod circa, &c.* d *Cap. 3. eod. tit. de qualit. ord. in 4. comp.* e *Vide l. ſi cui fundus. ff. de fun. inſtruct. & l. illi cum illo. ff. de uſufr. leg.*

modè miniſtrare non poſſet, præſertim cùm mandemus eiſdem in Eccleſiis provideri, qui nec meritis, neque ſcientiâ, aut etiam in parochialibus Eccleſiaſtica beneficia promerentur, ne dum in Eccleſiâ Bracharenſi, quorum vita & ſcientia nobis eſt penitùs ignorata: de quibus ſi certitudinem haberemus, nec in majoribus Eccleſiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri, & licet idoneis in ſuis capellis & in aliis parochialibus Eccleſiis extra civitatem velut juxta mandatum Apoſtolicum providere, cùm omnibus in majori providere non poſſis: ipſi tamen proviſionem in Eccleſiis eiſdem recipere inde dignantur. Judices quoque & monitores ſeu executores, ad quos literas noſtras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis præſentia, non admittunt, unde poſtulabas à nobis, ut tibi provideremus benigniùs in hac parte.]

CAP. XIV.

¶ *Minùs idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum aſſumi non debet.*

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1215. Romæ.)*

CUm ſit ars *b* artium regimen animarum, diſtrictè præcipimus, ut Epiſcopi promovendos in Sacerdotes diligenter inſtruant & informent, vel per ſeipſos, vel per alios idoneos viros ſuper divinis officiis, Eccleſiaſticiſque ſacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam ſi de cætero rudes & ignaros ordinare præſumpſerint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos ultioni gravi decernimus ſubjacere. Sanctiùs *c* enim eſt (in ordinatione maximè *d* Sacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros: quia ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

¶ *Defectus ſcientiæ dejicit jam promotum.*

Honorius III. *Capitulo Bremen.* f

QUamvis multa propoſita fuerint contra Epiſcopum Calinenſem *g*, quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per evidentiam facti uſque adeò de illiteratura & inſufficientia ſua conſtat, quòd contra Deum eſſet & canonicas ſanctiones, tantum in Epiſcopo tolerare defectum, ipſum à pontificalis officii executione, & ab adminiſtratione Calinen. Eccleſiæ penitùs duximus amovendum.

DE SACRA UNCTIONE.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ *Eccleſia Græcorum in ordinationibus & conſecrationibus ſervare debet unctiones, quas ſervat Eccleſia Romana. Epiſcopus autem cùm conſecratur, inungitur chriſmate in capite & manibus: quod ſi fuerit prætermiſſum, per tres Epiſcopos eſt ſupplendum.*

Innocentius III. *h (an. 1204. Româ in Bulgariam.)*

CUm *i* veniſſet ad Apoſtolicam ſedem *k* Bracharenſis Epiſcopus, qui in conſecratione ſua ſanctam non acceperat unctionem, quoniam apud vos non conſueverunt Pontifices, cùm conſecrantur, inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipſo ſuppleri, facientes caput ejus & manus per Alban. Epiſcopum, (aſſiſtentibus ei duobus Epiſcopis, ſecundùm morem Eccleſiaſticum) ſacro chriſmate deliniri: [*& infrà.*]

¶ Scire te volumus duas eſſe ſpecies unctionis: exteriorem, quæ materialis eſt & viſibilis: & interiorem, quæ ſpiritualis eſt & inviſibilis. Exteriori viſibiliter inungitur corpus, interiori inviſibiliter inungitur cor. De prima Jacobus Apoſtolus ait *a*: [*Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum.*] De ſecunda Joannes Apoſtolus ait *b*: [*Vos unctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis: & non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos, ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus.* c] Unctio viſibilis & exterior, ſignum eſt interioris & inviſibilis unctionis. Unctio verò inviſibilis & interior, non ſolùm eſt ſignum, ſed etiam ſacramentum: quia ſi dignè ſumitur, vel agit, vel auget abſque dubio, quod deſignat. ¶ Ad exhibendum autem exteriorem & viſibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum: & conficitur chriſma, quod ex oleo fit & balſamo, myſticâ ratione. Per oleum enim nitor conſcientiæ deſignatur: juxta quod legitur: [*Prudentes* d *virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.*] Per balſamum, odor *bonæ* famæ exprimitur: propter quod dicitur *e*: [*Sicut balſamum aromatizans, odorem dedi.*] ¶ Hoc ergo chriſmate ungi debet Epiſcopus, non tam in corpore, quàm in corde: ut & interiùs nitorem conſcientiæ, quantùm ad Deum, & exteriùs habeat odorem *bonæ* famæ, quoad proximum. De nitore conſcientiæ dicit Apoſtolus *f*: [*Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ:*] nam [*omnis* g *gloria filiæ regis ab intus.*] De odore famæ idem Apoſtolus ait *h*: [*Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & aliis ſumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.*] Debet enim Epiſcopus bonum habere teſtimonium, & ab iis, qui ſunt intus, & ab iis, qui ſunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. ¶ Hoc unguento caput & manus Epiſcopi conſecrentur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *i*: [*Unge caput tuum, & faciem tuam lava.*] Per manus opera intelliguntur *k*, juxta illud *l*: [*Manus meæ deſtillaverunt myrrham.*] Manus igitur inunguntur *m* oleo pietatis, ut Epiſcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Caput autem ungitur balſamo charitatis, ut Epiſcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente ſua, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem, & manus propter miniſterium & officium. Caput enim ungitur, ut oſtendatur illius repræſentare perſonam, de quo dicitur per Prophetam *n*: [*Sicut unguentum in capite ejus, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron.*] Caput *o* enim viri Chriſtus, caput Chriſti, Deus: qui ſe dicit *p*: [*Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxit me, evangelizare* q *pauperibus miſit me.*] Manus Epiſcopi inunguntur, ut oſtendatur accipere poteſtatem benedicendi & conſecrandi. Unde cùm eas conſecrator inungit: Conſecrare (inquit) & ſanctificare digneris Domine manus iſtas, per iſtam unctionem & per benedictionem noſtram: ut quæcunque conſecraverint, conſecrentur, & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

[1 *Hoc enim catholica Eccleſia tenet, non ſolùm ex præcepto divino, verùm etiam Apoſtolorum exemplo. In Exodo quippe legitur, præcepiſſe Moyſi Dominus, ut Aaron & filios ejus ungeret, quatenùs ſacerdotio fungerentur: & Anacletus Papa, origine Græcus, qui à B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & poſteà in Apoſtolatûs officio Clementi*

a *Conc. Lat. cap. 27.* b *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* c *Satiùs. al. ſaniùs.* d *al. ſacerdotii.* e *vel cadunt, vet. Matth. 15.* f *al. Brivienſ. Colon Diœceſ.* g *Al. Calanitenſem. al. Talmen.* h *Patriarcha Conſtantinopolitano.* i *Cap. un. eod. tit. in 3. comp.* k *Brandiribaren. & rectiùs quàm Bracharenſis. agit n. hîc de quodam Epiſcopo Græco: Bracharenſis Epiſcopatus in Hiſpania eſt. al. Bramembe. al. Bramurben. al. Bratulenſ. al. Brunciberenſ.*

a *Jac. 5.* b *1. Joan. 2.* c *In multis impreſſis adduntur hæc duo verba: ita faciatis. Sed malè: nec ſunt in manuſcript.* d *Matth. 25.* e *Ecclеſ. 24.* f *2. Corinth. 1.* g *Pſalm. 44.* h *2. ad Tim. 1.* i *Matth. 6.* k *deſignantur.* l *Cant. 5.* m *al. ungitur. al. unguntur.* n *Pſal. 132.* o *1. Corinth. 11.* p *Luc. 4.* q *al. ad evangelizandum.*

ſucceſſit,

ſucceſſit, tradidit in ordinatione ſua, ungendos eſſe Epiſcopos, more Apoſtolorum & Moyſi, quia omnis ſanctificatio in Spiritu Sancto conſiſtit, cujus inviſibilis virtus ſancto chriſmati eſt permixta. Unde]

¶ *Tractat de unctione Regum, & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Panor.*

Unde in Veteri Teſtamento non ſolùm ungebatur Sacerdos, ſed etiam Rex & Propheta: ſicut in libro Regum *a* Dominus præcepit Heliæ: [*Vade & revertere in domum tuam per deſertum in Damaſcum: cumq; perveneris illuc, unges Hazaël in Regem ſuper Syriam: & Jehu filium Namſi unges in Regem ſuper Iſraël. Heliſæum autem filium Saphat, qui eſt de Abel-meula, unges Prophetam pro te.*] Sed ubi Jeſus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, ſicut habetur in Actibus *c* Apoſt.) unctus eſt oleo pietatis *d* præ conſortibus ſuis: qui ſecundùm Apoſtolum eſt caput Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius: Principis unctio à capite ad brachium eſt translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, ſed in brachio, ſive humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè deſignatur: juxta illud, quod legitur *e*: [*Factus eſt Principatus ſuper humerum ejus, &c.*] Ad quod etiam ſignificandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis ſacramentalis eſt delibutio *g* conſervata, quia perſonam capitis in Pontificali officio repræſentat. Refert autem inter Pontificis & Principis unctionem: quia caput Pontificis chriſmate conſecratur, brachium verò Principis oleo delinitur: ut oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis poteſtatem.

¶ *Tractat de Chriſtianorum omnium unctione.*

Quia verò Chriſtus fecit nos in ſanguine ſuo Deo noſtro regnum & Sacerdotes (propter quod Petrus *h* Apoſtolus *i* ait: [*Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium:*]) idcircò in Novo Teſtamento non ſolùm Reges & Sacerdotes unguntur, ſed etiam omnes Chriſtiani, bis ante baptiſmum, ſcilicet oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter ſcapulas: & bis poſt baptiſmum, ſcilicet chriſmate ſancto, primùm in vertice: demùm in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritûs donum abjiciat errorem & ignorantiam, & ſuſcipiat fidem rectam, quia *l* juſtus ex fide vivit. Inter ſcapulas, ut per Spiritûs Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* ſine operibus mortua eſt: ut per fidei ſacramentum ſit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium ſit fortitudo laborum. In ſcapulis, quatenus fides per dilectionem, ſecundùm Apoſtolum *n*, operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: [*Oculi ſapientis in capite ejus,*] cujus ſuperior pars eſt ratio, & inferior eſt ſenſualitas. Unde bene per verticem quæ eſt ſuperior pars capitis, intelligitur ratio, quæ eſt ſuperior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit: quia [*corde p creditur ad juſtitiam, ore verò fit confeſſio ad ſalutem:*] memor ejus quod Dominus ait *q*: [*Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c.*] Ante baptiſmum ergo ungitur oleo benedicto: & poſt baptiſmum chriſmate ſancto, quia chriſma ſoli competit Chriſtiano. Chriſtus *r* enim à chriſmate dicitur, vel potiùs à Chriſto dicitur chriſma: non ſecundùm nominis formam, ſed ſecundùm fidei rationem. A Chriſto verò Chriſtiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum eſt effuſum.

¶ *Tractat de unctione Chriſmatis poſt baptiſmum, quæ dicitur Confirmatio.*

Per frontis chriſmationem, manûs impoſitio deſignatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Unde cùm cæteras unctiones ſimplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non niſi ſummus Sacerdos *a*, id eſt, Epiſcopus debet conferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicarii ſunt Epiſcopi) quòd per manûs impoſitionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat: [*Cùm audiſſent* (inquit *b*,) *Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem: qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu, tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum:*] cujus adventus per unctionis miniſterium deſignatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcendit, ad veſperam in cataclyſmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique ſacramentum David *e* Propheta prænoſcens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

¶ *Tractat de Conſecratione altaris.* Abbas.

Ungitur prætereà, ſecundùm Eccleſiaſticum morem, cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non ſolùm ex mandato legis divinæ, verùm etiam exemplo beati Sylveſtri, qui cùm conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moyſi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret teſtimonii tabernaculum, & arcam teſtamenti, menſamque cum vaſis. Verùm unctionis ſacramentum aliud *g* quidem efficit, & figurat, tam in Novo, quàm in Veteri Teſtamento: unde non judaizat Eccleſia, cùm unctionis celebrat ſacramentum, ſicut antiqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novêre virtutem. Monemus igitur, ut illum in ordinandis Presbyteris, & conſecrandis Epiſcopis morem ſerves, & facias obſervari, quem Apoſtolica ſedes obſervat: [1 *& infrà.*]
¶ Licèt *h* Romanus Pontifex non utatur baculo paſtorali: tum propter hiſtoriam *i*, tum propter myſticam rationem: tu tamen ad ſimilitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[1 *Quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Mittimus tibi per Cardinalem prædictum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & ſuccinctorium, oratorium & manipulum, tunicam & Dalmaticam, chirothecas & annulum, planetam & mithram. Pallium verò per dilect. fil. Jo. Capellanum n. anteà miſeramus, &c.*]

DE SACRAMENTIS *k* NON ITERANDIS.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *In ordinato in Subdiaconum ſine manuum impoſitione, & confirmato non chriſmatis ſed olei unctione, non fiet iteratio, ſed ſupplebitur prætermiſſum.*

a 3. *Reg.* 19. b *al. Jeſus venit Nazarenus, &c.* c *Act.* 10. d *deeſt dictio, pietatis, in antiquis. Eph.* 1. *Col.* 2. e *Eſa.* 9. f 1. *Reg.* 9. g *al. delinitio: ſed recentibus literis: in cæteris, delibutio.* h *Vox, Petrus deeſt in manuſcript.* i *Apocal.* 1. 1. *Petr.* 2. k *Hebr.* 10. l *Abac.* 1. m *Jac.* 2. n *Gal.* 5. o *Eccl.* 2. p *Rom.* 10. q *Matth.* 10. *& Marc.* 8. r *Aug. tract.* 133. *ſuper Joann.*

a *Epiſc. enim ordinarius eſt miniſter hujus ſacramenti. Concil. Trid. ſeſſ.* 7. *de confir. c.* 3. b *Act.* 8. c *Matth.* 3. *Marc.* 1. *Luc.* 3. d *Gen.* 8. e *Pſal.* 108. f *Exod.* 30. g *In C. Bar. aliud quidem efficit & aliud figurat, &c.* h *Et licet.* i *Vid. Martial. Lemovicenſ. Cent.* k *In quibuſdam Cod. ita: de ſacramentis iterandis vel non. Unus ita: De ſacramentis iterandis vel non iterandis.*

Innocentius III. *a (an. 1205. Româ in Angliam Helienſi Epiſcopo.)*

PAſtoralis *b:* [*& infrà.*] ¶ Præterea nos conſulere voluiſti, an permitti debeat miniſtrare, qui ſine impoſitione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatûs aſſumptus. Et ſi confirmationis ſacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chriſmate, ſed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus reſpondendum, quòd in talibus non eſt aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum.

CAP. II.

¶ *Prohibet ſepultos à Schiſmaticis exhumari, veſtimenta cum quibus celebrârunt, iterùm benedici, & altaria, in quibus celebrârunt, iterùm conſecrari.*

Honorius III. *Archiepiſc. London.* c *& ejus Suffragan.*

A Nobis humiliter quæſiviſtis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schiſmatici & reprobi Waldemarii à Schiſmaticis ſunt *d* ſepulti: & de indumentis ſacerdotalibus, cum quibus, nec non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrârunt. Nos autem inquiſitioni veſtræ breviter reſpond. quòd non credimùs ob hoc duntaxat ſepultos hujuſmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterùm benedici, vel reconſecrari altaria ſupradicta.

CAP. III.

¶ *Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manûs impoſitio fuerit prætermiſſa, ſtatutis temporibus ſupplebitur.*

Greg. IX. *Archiepiſ. London.* e *(1128. Româ in Daniam.)*

PResbyter & Diaconus cùm ordinantur, manûs impoſitionem tactu corporali (ritu ab Apoſtolis introducto) recipiunt: quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenùs iterandum, ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi ordines conferendos cautè ſupplendum, quod per errorem extitit prætermiſſum *f.* Suſpenſio *g* autem manuum debet fieri, cùm oratio ſuper caput effunditur ordinandi.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *h*

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Illegitimus non ordinatur, niſi ut religioſus fiat: nec tunc præficitur, id eſt, ad prælaturam non habilitatur.*

Ex Concilio Pictavien. *(an. 1078. in Galliam.)*

VT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad ſacros ordines *k* non promoveantur: Niſi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l:* prælationem verò nullatenùs habeant. Sed neque ſervi, niſi à Dominis ſuis libertate donentur.

CAP. II.

¶ *Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per reſcriptum Apoſtolicum paternam Eccleſiam impetravit, removetur ab illa.*

Alexander III. *Lincon. electo. (an. 1176. Româ in Angliam.)*

AD præſentiam noſtram accedens R. Presbyter, tacito, quòd eſſet filius Sacerdotis, impetravit à nobis, ut in Eccleſia, in qua pater ejus miniſtravit, exiſteret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenus, ſi tibi conſtiterit, quòd memoratus R. ſit in Sacerdotio genitus, & quòd *a* pater in eadem Eccleſia miniſtravit: non obſtantibus prædictis literis noſtris, ipſum amoveas ab eadem.

CAP. III.

¶ *Non poteſt filius Sacerdotis Eccleſiæ paternæ præeſſe.* h. d. cum ſequent.

Idem.

PRæſentium *b* auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Eccleſiis paternis miniſtrare, vel eas quâlibet occaſione obtinere nullatenùs patiaris: ſed ipſos ab Eccleſiis, in quibus patres eorum miniſtrâſſe noſcuntur, ſtudeas penitùs amovere.

CAP. IV.

¶ *Idem dicit.*

Idem *Vigorenſ. Epiſcopo. (an. 1177. Româ in Angliam.)*

COnquerente *c* nobis M. Clerico: [1 & ſ.] ¶ Frat. t. mandamus, quatenus, ſi publicum eſt & notorium, patrem R. Clerici habuiſſe in prædicta Eccleſia perſonatum, filium ejus ibidem miniſtrare, aut ejuſdem Eccleſiæ perſonatum habere nullatenùs patiaris: & ſi jam inſtitutus eſt ibi, eum inde non differas amovere.

[1 *Auribus noſtris innotuit, quòd cùm B. Presbyter Eccleſiam B. Mariæ de unig. tanquam perſona diutiùs habuiſſet, & poſt mortem ejuſdem idem M. Richard. poſſeſſori & Domino fundi fuiſſet præſentatus, R. filius ejus Presbyteri in ſacerdotio genitus inſtitutionem ipſius Clerici niſus eſt impedire, ad habendam Eccleſiam eandem omnibus modis aſpirat. Quoniam igitur indignum eſt & canonicæ obviat ſanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus ſuccedere in Eccleſiis, nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſollicitè volentes & diligenter intendere.*]

CAP. V.

¶ *Epiſcopus, qui ſcienter contulit filio Sacerdotis paternam Eccleſiam, exinde eum removere poteſt.*

Idem *London. Epiſcopo.* d

VEniens *e* ad præſentiam noſtram N. Clericus nobis propoſuit, quòd cùm illum non capellam ſancti L. quam ei conceſſiſti, in Presbyterum ordinâſſes, ipſum eâ poſteà ſpoliâſti, eò quòd pater ejus in præſcripta Eccleſia miniſtravit. Ideoque Frat. t. mandamus, quatenus, ſi tibi innotuerit, quandò eam ſibi dediſti, quòd pater ejus Presbyter in dicta Eccleſia miniſtrâſſet, ipſam ei reſtituas, & in pace dimittas, amoto alio, ſi quem inſtituiſti forſitan in eadem. Verùm ſi hoc ignorans feciſti *f,* ex quo ad Eccleſiam ipſam eum in Presbyterum ordinâſti, eam ſibi reſtituas, donec in alia Eccleſia ſibi provideas, unde honeſtè valeat ſuſtentari.

CAP. VI.

¶ *Gratiam continet: & h. d. Ex quo filius Sacerdotis eſt ordinatus, non debet carere beneficio.* Joan. Andr.

Idem *Oxonenſ. Epiſcopo.* g

PRopoſuit *h* nobis R. lator præſentium, quòd cùm ad Eccleſiam de Saleb, à Domino fundi fuerit præſentatus, tu curam animarum noluiſti ſibi committere, pro eo quòd eſſet filius Sacerdotis. Cæterùm, quia indignum eſt, ut ipſe poſtquam eſt in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Eccleſiaſtici beneficii proviſione carere: mandamus, quatenus aliquem honeſtum Presbyterum cum aſſenſu ejuſdem Clerici invenire ſtudeas, qui Eccleſiæ ſerviat ſupradictæ, ita quòd præfatus

a *Helienſi Epiſcopo.* b *Require ex c. paſtoralis. inf. de off. & pot. jud. del. cap 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Archiepiſcopo Lugdunen. &c.* d *In Cod. Bar. adduntur hæc 2. verba: utrùm debeant exhumari.* e *al. Lugdon.* f *Vide leg. qui teſtamento. ff. de excuſ. tut.* g *al. impoſitio. al. interpoſitio.* h *In uno manuſcr. ita: de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis Eccleſiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum & aliis illegitimè natis ordinandis, vel non.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *gradus.* l *vivant.*

a *Concil. Trident. ſeſſ. 25. in decret. de reform. cap. 15. idem ſancivit.* b *Poſt Concil. Lateranen. ſub Alex. III. p. 19. cap. 4. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & Concil. Trident. proximè citatum. Arnulf. Lexov. epiſt. 114. cap. 7. de teſt. cap. 14. de purg. can.* c *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 19. cap. 1. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil. Conc. Tol. IX. c. 10.* d *Lugdonenſi.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 19. c. 5. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *Vide leg. 2. ff. de jur. & fa. igno. & l. ſi rei obligata. ff. de legat. 1.* g *Idem R. Exonienſi Epiſc.* h *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 18. c. 6. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

R. me-

R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Eccleſiæ, eidem in ſuo ordine ſerviendo, pacificè debeat obtinere. Non enim ſolus Presbyter Miſſarum ſolennia, vel alia divina officia poteſt ſine miniſtri ſuffragio celebrare.

CAP. VII.

¶ Filius præeſſe poteſt Eccleſiæ, cui pater præfuit mediatè.

Idem *Archiepiſcopo Cantuarienſ.* a

EX transmiſsâ conqueſtione G. Clerici percepimus, quòd ad Abbatis de Caſtris præſentationem, in quodam beneficio Eccleſiæ de N. *b* eum in præſenti recipere diſtuliſti, eò quòd pater ejus in præfata Eccleſia miniſtravit: quo defuncto, media interceſſit perſona, cui prædictum beneficium eſt collatum. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium admittere non poſtponas, non ideò minùs obſervato Apoſtolici reſcripti decreto, quod ſucceſſionem in Eccleſia Dei hæreditariam deteſtatur.

CAP. VIII.

¶ Filius præeſſe poteſt Eccleſiæ, in qua pater ſine titulo miniſtravit.

Idem *Vigorenſ. Epiſcopo. (an. 1188. Romà in Angliam.)*

COnſtitutus in præſ. noſt. G. Clericus, ſupplici nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm capellam de Storton. canonicè fuiſſet adeptus, & eam pluribus annis pacificè poſſediſſet, R. miles ipſum eâ ſine judicio ſpoliavit. Cumque memoratus Clericus exinde apud te depoſuiſſet querelam, objectum fuit ei, quòd pater ſuus in capella miniſtravit eadem: [1 *& infrà.*] ¶ Fr. tuæ mandamus, quatenus ſi tibi *c* conſtiterit, quòd idem Clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quòd pater ejus præfatæ capellæ perſona, ſeu perpetuus Vicarius non fuerit (licèt in eadem nomine ejuſdem G. quandoque miniſtraverit) ipſam ſibi cum reditibus perceptis reſtituere non omittas.

[1 *Ideoq; præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia verò ad noſtrum ſpectat officium, inſolentiam Laicorum contra viros Eccleſiaſticos debitâ ſeveritate compeſcere.*]

CAP. IX.

¶ Si is, cui conceſſum eſt à Papa, ut poſſit diſpenſare cum filiis Sacerdotum, circa Eccleſias paternas immediatè tenendas, cum aliquo diſpenſat, ille per literas juſtitiæ poſteà contra eum impetratas, removeri non poterit.

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo. (an. 1177. Romà in Angliam.)*

EX tua nobis *d* parte eſt propoſitum, quòd cùm olim ad tuam conſultationem ſuper filiis Sacerdotum tales à nobis literas recepiſſes, ut eos poſſes in Eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos probatæ vitæ & ſanæ *e* converſationis cognoſceres, vel quos longo tempore illas tenuiſſe *f* conſtaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut ſi conſtaret eos eſſe filios Sacerdotum vel Clericorum, qui in proximo ante eos Eccleſias tenuerunt, ſuper his imponatur eis app. ceſſante ſilentium, & Eccleſias iſtas ipſis aſſignent, quamvis in eis ſe oſtendere nequeant per Epiſcopos inſtitutos. Super quo tibi t. reſpond. quòd ſi per priores literas cum aliquibus Clericis diſpenſâſti, diſpenſationem tuam poſteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios verò Clericos laicæ donationis intuitu, in Eccleſiis ſine auctoritate Pontificis ſui inſtitui, aut inſtitutos remanere, auctoritate Apoſtolicâ prohibemus.

a *Idem venerabilibus fratribus. R. Cant. Archiepiſcop. totius Angliæ Primatibus. & Apoſt. S. Legato, & R. Vigoren. Epiſcopo, ſic habet 1. collectio.* b *al. de H. vide Anton. Aug. in notis veteris collectionis.* c *Quatenus ſi conſtiterit, quòd præd. Clericus.* d *Poſt Concilium Lateran. ſub Alexand. III. part. 19. cap. 10. eod. tit. in 1. compil. al. cap. 3. ut eſt in Tarrac. veteri.* e *alit. bona.* f *al. habuiſſe.*

CAP. X.

¶ Si manifeſtum eſt, quòd filius in Eccleſia immediatè ſucceſſit patri, ſine aliqua teſtium receptione, ab illa removebitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis. (an. 1178.)*

QUoniam *a* eſt ſacris canonibus prohibitum: [1 *& infrà.*] ¶ Præcipimus, quatenus ſi manifeſtum & publicum fuerit, patres *b* in Eccleſiis perſonatus geſſiſſe, filios ab eiſdem (ſi etiam eas adepti ſunt) penitus excludatis: nec ad earum gubernationem ulteriùs aſſumantur. Nolumus enim, ut cauſa in judicium deducatur, vel teſtes etiam admittantur, ſi hoc manifeſtum exiſtat.

[1 *Ne quis hæreditario jure Eccleſiaſtica beneficia poſſidere præſumat, nec hi qui in ſacerdotio ſunt geniti, niſi probatè vixerint, in clauſtro Monachorum vel Canonicorum regularium ad ſacros ordines debeant promoveri; vobis*]

CAP. XI.

¶ Filius etiam legitimus removetur ab Eccleſia, in qua immediatè ſucceſſit patri Vicario, vel Rectori.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.*

AD extirpandas *c* ſucceſſiones: [1 *& infrà.*] ¶ F. tuæ mandamus, quatenus, ſi qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Eccleſias, in quibus patres eorum tanquam perſonæ vel vicarii nullâ perſonâ mediâ miniſtrârunt: eos (ſive geniti ſint in ſacerdotio, ſive non) ab eiſdem Eccleſiis non differas amovere.

[1 *A ſanctis Dei Eccleſiis ſtudio totius ſolicitudinis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa miniſterium ſuſcepti regiminis videamur minus diligentes exiſtere, ſed id vitium in Eccleſiis vel negotiis Eccleſiaſticis, & viris permittimus pullulare. Hinc eſt quod*]

CAP. XII.

¶ Filius Epiſcopi legitimè natus, promoveri poteſt ad ordines: & in paterna Eccleſia beneficiari.

Clemens III. *Caſſel. Archiepiſcopo.* d *(an. 1189. Romà in Hiberniam.)*

AD hæc *e* ex parte tua noſtris auribus eſt relatum: [*& infrà.*] ¶ Quòd à nobis fr. tua requiſivit, an à Pontificibus generati valeant ad ſacros ordines promoveri, ſi ſcientiâ fuerint & morum honeſtate probabiles: Sciat fr. t. quòd ſi ex legitimo ſunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licitè poſſunt ad ſacros ordines aſcendere, & in eiſdem Eccleſiis, in quibus præſunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

¶ Non poteſt filius eſſe Vicarius illius Eccleſiæ, in qua pater proximus fuit rector.

Idem. *f*

MIchaël *g* Presbyter de ſancto Germano, transmiſsâ nobis conqueſtione, monſtravit, quòd cùm Eccleſiam ſancti I. de Corona *h* tuæ diœceſi canonicè ſit adeptus, M. filii Antonii, qui proximò antè ipſius Eccleſiæ habuit perſonatum, ad ſe Vicariam ipſius aſſerit pertinere: [1 *& infrà.*] ¶ F. tuæ mandamus, quatenus ſi conſtiterit tibi ipſum *i* M. fuiſſe filium Antonii, qui ejuſdem Eccleſiæ habuit proximò perſonatum, ei ſuper eadem Vicaria, perpetuum ſilentium imponere non poſtponas.

[1 *Quia igitur in Eccleſia ſucceſſiones, & in prælaturis & dignitatibus Eccleſiaſticis ſtatutis canonicis damnantur.*]

CAP. XIV.

¶ Illegitimè genitus etiam de uxore, ſine diſpenſatione ad ordines vel beneficia promoveri non poteſt.

a *Cap. 11 eod. tit. in 1. compil.* b *al. patres eorum.* c *Cap. 15 eod. tit. in 2. compilat.* d *Aliàs Cæſan. al. Caſſien. Epiſcopo. al. Cuſſelben. al. Caſſiano Arch.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* f *Cœleſtinus III.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Coronen. al. Toron.* i *al. N. ipſum filium fuiſſe, &c.*

Idem. *(an. 1190. Romæ.)*

LIteras: [1 *& infrà.*] ¶ Intelleximus *a*, quòd H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus & conceptus, affectavit à pueritia miniſtrare Domino in officio clericali. Verùm licèt à filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noſcatur: ſi tamen alias dignus inventus fuerit, permittimus ipſum ordinari in Clericum, & ad Eccleſiaſticum beneficium (unde commodè ſuſtentari valeat) promoveri.

[1 *Dilectionis veſtræ accepimus, nomen latoris præſentium & ejus originem continentes.*]

CAP. XV.

¶ *Illegitimus in Eccleſia paterna præbendari non debet.*

Innocentius III.

CUm decorem domus Dei: [& j.] ¶ Filiis Canonicorum præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum *b* ſunt Canonici patres eorum. Cùm indecorum ſit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret *c*, in quo unigenitus Dei filius æterno patri pro ſalute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

¶ *Si illegitimus, maximè filius ſpurius inſtituatur in Eccleſia, in qua inſtitutus eſt pater, inſtitutio non valet, & inſtituens à ſuis beneficiis ſuſpendatur.*

Idem *in Concilio generali.* d *(an. 1215.)*

AD abolendam *e* peſſimam (quæ in pluribus inolevit Eccleſiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maximè ſpurii, Canonici fiant in ſecularibus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres eorum. Et *f* ſi fuerit contrà præſumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum eſt) canonicare præſumpſerint, à ſuis beneficiis ſuſpendantur.

CAP. XVII.

¶ *Alius, quàm Papa non diſpenſat, ut filius in Eccleſia paterna immediatè ſuccedat.*

Honorius III. *g (1220. Româ in Belgium.)*

DIlectus filius G. Præpoſitus ſanctæ M. tranſmiſsâ nobis petitione monſtravit, quòd cùm Vergilius Presbyter quandam Eccleſiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipſum monuit, ut reſignaret eandem: ſed idem aſſerens, quòd H. Remen. *h* Archiepiſcopus, tunc Apoſt. ſed. Leg. diſpenſavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obſtante diſpenſatione aliquâ, quæ à ſede Apoſtolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione poſtpoſitâ) ſtatuatis.

CAP. XVIII.

¶ *Illegitimus abſque diſpenſatione Papæ ad dignitatem, vel perſonatum, vel beneficium curatum, promoveri non poteſt.*

Gregorius IX. *Turon. Archiepiſcopo.* i *(an. 1228. Româ in Galliam.)*

NImis in tua provincia Eccleſiæ deformatur *k* honeſtas, ex eo, quòd filii Sacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates & perſonatus *l*, & alia beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione ſedis Apoſt. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis perſonis à perſonatibus, & dignitatibus, & hujuſmodi beneficiis prorſus amotis, ea perſonis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipſorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præſumatur, diſtrictiùs inhibemus.

a *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* b *alit. quorum.* c *Vide no. per B. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de inſtit. & ſubſt. ſub condit. fact.* d *cap. 31.* e *Concordat Concilium Trident. ſeſſ. 25. de reform. & habetur cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *alit. ſed.* g *Decano Morienſi, & in aliquot vetuſtis legitur, Innocent. III.* h *In multis antiquis legitur. G. Remenſ.* i *Aliàs Archidiac.* k *al. diffamatur.* l *Vide ff. de ali. & ciba. leg. l. pen. & l. ſi filius. ff. de don.*

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Servus ante plenam manumiſſionem ordinari non debet.*

Ex Concilio Toletano. *(fortè 633. in Hiſpan.)*

INſtruendi *a*: [1 *& infrà.*] ¶ Fortè dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Reverà verum dicit. Et ideò quòd infirmari *b* vel vituperari poteſt, præcaveri debet.

Non ſolùm autem, qui ad Clericatûs ordinem promovendi ſunt, in Eccleſia manumittendi ſunt: verùm etiam hi, quos quiſque pro remedio animæ ſuæ emancipari vult, quia ſic ſcriptum eſt in pacto Francorum.

[1 *Sunt prætereà Laici, ut ſciant, quia nullatenùs alio loco manumittere poſſunt proprios ſervos, quos Dominicis caſtris congregare conſueverunt, niſi in ſacra Eccleſia ordine prænotato. Quomodo enim Clerici extra Eccleſiam libertatem aſſequi poſſunt, qui à lege mundana extranei ſunt, & quibus interdicitur, ne ad ſeculare judicium procedant, quomodo à ſeculari judicio à jugo ſervitutis abſolvuntur? Sed*]

CAP. II.

¶ *Servus ſine licentia Domini ordinatus, deponitur, & Domino reſtituitur.*

Ex eodem. *c*

DE ſervorum ordinatione: [1 & j.] ¶ Statutum eſt, ut nullus Epiſcoporum deinceps ad ſacros ordines eos promovere præſumat, niſi priùs à Dominis libertatem fuerint conſecuti. Et ſi quilibet ſervus fugiens Dominum ſuum, quâlibet calliditate aut fraude ad gradus pervenerit Eccleſiaſticos, decretum eſt, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

[1 *Quia paſſim ad gradus Eccleſiaſticos indiſcretè promoventur, placuit omnibus cum ſacris canonibus concordare.*]

CAP. III.

¶ *Servus ab Eccleſia manumiſſus ordinari poteſt: & quod acquirit, poſt ſuum obitum, erit Eccleſiæ manumittentis: quam ſi accuſat, vel contra eam teſtificatur, libertate & ordine privetur.*

Ex eodem. *d*

DE famulis Eccleſiæ conſtituere Presbyteros & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut anteà manumiſſi ſtatum recipiant libertatis. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum, eis in perſonas extraneas tranſmittere non licebit, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, poſt eorum obitum debeant pertinere.

Quibus (ſicut cæteris Eccleſiæ libertis) accuſandi vel teſtificandi adversùs Eccleſiam aditus præcludatur: ad quod ſi aſpiraverint, non ſolùm libertatis beneficio careant, ſed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, ſed neceſſitate temporis promeruerant.

CAP. IV.

¶ *Dominus in ſervo, quem manumittit, poteſt ſpirituales operas retinere.*

Ex Concilio apud Alichi. *e (an. 917. in German.)*

a *Al. inſtituendi.* b *alit. infamari.* c *Burchard. lib. 2. decr. cap. 31. Ivo part. 6. c. 131. Grat. diſt. 54. cap. 6. Pannorm. lib. 3. titul. de ſerv. non ordin. c. 1. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. part. 50. cap. 56. & c. 2. eod. tit. in 1. comp. ubi integrum caput & variam inſcriptionem invenies: nam aliàs adſcribitur Concil. Maticenſi, al. Toletano.* d *Addi poteſt. 4. c. 73.* e *al. Alvern. alit. Altheum. alit. Altheu. al. Archi. ſolet Burchardus eum locum appellare Altheim, ut lib. 1. cap. 162. & 227. Ivo part. 6. cap. 302. decret. ex Conc. apud Altheim habito, cap. 38. Huic rex Conradus interfuiſſe dicitur.*

Nullus

NUllus *a* [1 *& infrà.*] ¶ Si quis de ſervis ſuis quenquam donaverit libertate, & ipſum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem poſteà in ſuperbiam elatus, Domino ſuo canonicas horas pſallere noluerit: accuſatus apud Epiſcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[1 *Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, niſi ordine Canonico, ut ſcriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem.*]

CAP. V.

¶ *Spurii, vel ſervi, ordinari non debent.*

Alexander III. *Archiepiſc. Turon.*

COnſuluit: [*&* ỹ.] ¶ Conſ. t. t. reſpond. quòd neque ſpurios, neque ſervos ordinare debes: & ſi memor es, in conſecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet ſervilis conditionis ad ordines promovere præſumas.

CAP VI.

¶ *Manumiſſus ab Eccleſia, ut fiat Clericus, & ipſi Eccleſiæ perpetuò ſerviat in divinis, ad aliam Eccleſiam ſe transferre non poteſt: ſecùs ſi purè fuerit manumiſſus. Vel ſic: ſecùs ſi fuerit manumiſſus, ut ſerviat.* Jo. Andr.

Innocentius III. *Varienſi* b *Epiſcopo. (an. 1207. Viterbio in Hungariam.)*

EO libentiùs *c*: [*& infrà.*] ¶ Adjeciſti aliam quæſtionem, an illorum filii, qui Eccleſiæ ſervili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali cum ſuorum conniventia Dominorum, ut in eadem Eccleſia debeant deſervire, aſſequentes propterea libertatem, poſt tempus ea relictâ poſſint ad aliam ſe transferre? In quo credimus diſtinguendum, utrùm eo tenore fuerint manumiſſi & obligati *d* ordini clericali, quòd manumittenti Eccleſiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obſequiis divinorum: & tunc transferendi ſe ad aliam, eſt eis licentia deneganda: vel manumiſſi extiterint abſolutè, ſicque libertatem habeant ad aliam tranſeundi.

CAP. VII.

¶ *Jus, quod eſt de ſervo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.*

Idem.

MIramur non modicum, cùm *e* certum ſit in conſtitutionibus antiquorum, quando *f* ſervi in gradus Eccleſiaſticos ordinati, debeant in ſervitutem, vel non debeant revocari: [*&* ỹ.] ¶ De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum ſtatutis expreſsè, videtur nobis, quòd & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licèt ſacer ordo non reputaretur in Eccleſia primitiva, tamen à conſtitutione Gregorii atque Urbani ſecundùm moderna tempora, ſacer gradus eſſe minimè dubitatur.

CAP. VIII.

¶ *Natus ex patre ſervo & libera matre, liber eſt, & licitè promovetur.*

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Neapolitano. (an. 1228.)*

DIlectus filius G. Diaconus propoſuit, quòd I. miles eâ occaſione, quòd patrem ipſius hominem ſervum eſſe proponit (licèt mater ſua, cujus debet imitari *g* conditionem, libera eſſe noſcatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præſumit. Quocirca mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, eundem militem ab hujuſmodi impedimento ceſſare *h* compeſcas.

a *Ex cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *aliàs, Varinenſi, aliàs Vacinenſi, al. Vacienſi.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* d *In omnibus manuſcriptis, oblati: In uno ſolo obligati, ſed i. & g. velut ſuperabundantia erant notata.* e *cautum.* f *aliàs, quomodo.* g *vide l. idem Pomponius. §. idem ſcribit, De rei vendit. & Inſt. de ingere §. 1.* h *vox, ceſſare, deeſt in vet.*

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XIX.

CAP. Unic.

¶ *Obligatus ratiociniis, depoſito onere & redditâ ratione, ordinari poteſt: prius verò non.*

Ex Concilio Carthag. *a (an. 348. in Afric.)*

MAgnus Epiſcopus Auguſt. dixit: *Quid dilectioni veſtræ videtur*, procuratores, actores, executores ſeu curatores pupillorum ſi debeant ordinari? Gratus Epiſcopus dixit: Si poſt depoſita onera & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (ſi poſtulati fuerint) honore munerari: ſi enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, Eccleſia infamatur. Univerſi dixerunt: Rectè ſtatuit Sanctitas veſtra, ideoque illa *b* eſt noſtra ſententia.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Presbyter, qui in duello digiti partem amiſit, ex diſpenſatione ſui Epiſcopi poteſt in ſuo ordine miniſtrare.*

Alexander III. *c (an. 1165. Româ in Campaniam.)*

DE Presbytero Campaniæ, qui duellum ſpontè obtulit, & oblatum ſuſcepit, & in eo partem digiti amiſit: reſpondemus, quòd cùm ipſe non perdiderit tantum de digito, quin ſine ſcandalo poſſit ſolenniter celebrare, ſatis potes poſt peractam pœnitentiam cum eo miſericorditer agere, & permittere ipſum in ſuo ordine miniſtrare, licèt ejus exceſſus gravis admodùm extitiſſet.

CAP. II.

¶ *Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Epiſcopatum poterit promoveri.*

Idem *Ciſtercien. electo, (al. Ciceſtrenſi. an. 1173. Româ in Angliam.)*

CUm de tua electione quæſtio mota fuiſſet: [1 *&* ỹ.] ¶ Tibi, quòd in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, eſt objectum: Unde Cantuarienſ. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quòd Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa diſpenſatione procedat. De macula verò *d* Archiepiſcopo prædicto mandavimus, ut cum conſilio Suffraganeorum ſuorum, quod exinde viſum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima diſpenſatione curavimus providere.

[1 *Qui ſunt in quibuſdam Eccleſiis Anglicanis electi in præſentia noſtra & noſtrûm fratrum.*]

CAP. III.

¶ *Sectus in cunabulis, licitè promovetur.*

Clemens III. *Varien. Epiſcopo. (an. 1189. Româ in Hungariam.)*

I. EX parte Bartholomæi Monachi petitorium *e* fuit noſtro Apoſtolatui præſentatum, quòd cùm ipſe in cunabulis ſectus fuerit, poſtmodùm ſub regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatûs ordinem eſt promotus: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè cùm ſecundùm ſtatu-

a *Concilium Carthaginenſe primum, cap. 8. ut refert Burchardus lib. 2. decret. cap. 36. Ivo p. 6. c. 137. Gratianus diſt. 54. cap. 3. ubi falsò tribuit Concil. Maguntinenſi.* b *al. iſta.* c *Salernitano Archiepiſcopo ex ea collectione, quæ eſt poſt Lateranenſ. part. 26. c. 4. 5. & 6. vide Concilium Tridentinum. Seſſione 25. de reformatione, cap. 19. Adde beatum Thomam, & ibi Cajetanum 2. 2. quæſt. 95. ad articulum 3. & pleniſſimè per Bernardum Vaſquium controverſiarum illuſtrium cap. 12. & 49.* d *aliàs, verè in oculo.* e *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilatione.*

ta Nicæni Concilii ad Clericatûs ordinem prohibeantur accedere, & ſi etiam in Clero fuerint, debeant ceſſare, qui ſe ipſos ſani abſciderint, vel affectaverint, ut ab aliis *a* abſcindantur: non credimus ei impedimentum afferre, quò minùs poſſit provehi, qui in cunabulis ſectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectâſſe, quo judicium animi non habebat: præſertim cùm in canonibus Apoſtolorum *b* ſit manifeſtè ſancitum, quòd eunuchus, ſi per inſidias hominum factus, vel ita natus ſit, aut etiam in perſecutione ſint ei amputata virilia, & dignus eſt, poſſit in Epiſcopum promoveri.

[1 *Unde ſuppliciter petiit facultatem ſibi à ſed. Apoſt. indulgeri, ut ſit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

¶ *Sacerdos, qui ſine causâ virilia ſibi fecit abſcindi, credens inde mereri, de diſpenſatione Epiſcopi ſuum officium, præter altaris miniſterium, poterit exercere.*

Idem *Ravennat. Archiepiſcopo.*

SIgnificavit *c* nobis R. Archipresbyter ſancti Stephani, quòd B. Presbyter (credens ſe obſequium præſtare Deo) fecit ſibi virilia amputari: [*& infrà.*] ¶. Quocirca mandamus, quatenus ſi jam dictum Presbyterum aliàs Deo *d* dignum inveneris, ei ſacerdotale officium, abſque altaris miniſterio, auctoritate noſtrâ fretus & tuâ, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.

¶ *Sacerdos, qui ex juſta cauſa fecit ſibi virilia abſcindi, poteſt ut priùs ſacerdotale officium exercere.*

Innocentius III. *e*

II. EX parte M. Presbyteri fuit *f* propoſitum, quòd cùm ſibi ſentiret lepræ periculum imminere, de conſilio medici virilia fecit ſibi abſcindi, ut poſſet à tam gravi infirmitatis vitio liberari: [1 & ĩe] ¶. Quoniam igitur canones ſanctorum Patrum hunc à ſacri altaris adminiſtratione non prohibent, mandamus, quatenus ſi eſt ita, & memoratus M. eſt aliàs idoneus, ut ſui miniſterii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[1 *Et ut provideremus ei ſuper executione ſui officii, à nobis humiliter poſtulavit.*]

CAP. VI.

¶ *Mutilatus manu, ſi promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.*

Idem *Mileten.* g *Epiſcopo.* (*an. 1198. Româ in Cariam.*)

EXpoſuiſti *h* nobis, quòd prædeceſſor tuus H. in Abbatem promovit, neſciens quòd ipſe eſſet manu alterâ mutilatus: [1 *& infrà.*] ¶. Nos igitur fr. t. reſpond. quòd, cùm pro tam enormi defectu ad ſacros non poſſit ordines promoveri, & in promotione ſua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio eſt non immeritò amovendus.

[1 *Quia verò ipſe Abbas noſcitur ſiniſtrâ carere, quid ſuper hoc agendum ſit, noſtrâ voluiſti reſponſione edoceri.*]

CAP. VII.

¶ *Carens ungulâ pollicis, dummodò ſit fortis in pollice, licitè ad ſacerdotium promovetur.*

Honorius III. *Epiſcopo Engoliſmen.* (*an. 1218. Româ in Galliam.*)

THomas Monachus propoſuit, quòd cùm in annis puerilibus eſſet conſtitutus, quædam barra ferrea ſuper dextræ ſuæ pollicem fortuito caſu cadens, ungulam avulſit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus ſi ad frangendum Euchariſtiam ſit in pollice ipſe potens, & aliud canonicum non obſiſtat, propter deformitatem hujuſmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ *Breve eſt.*

Ex Concilio Aurelianenſi. (*an 538. in Galliam.*)

VT bigami *b*, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad ſacerdotium non aſcendant.

CAP. II.

¶ *Cum bigamo, qui ordinatus eſt ad ſacros, non diſpenſatur: & ordinator privabitur poteſtate ordinandi, niſi cum eo fuerit diſpenſatum.*

Lucius III. *c* *Spalen. Archiepiſcopo.* (*an. 1183. Romà in Sclavoniam.*)

SUper eo *d* quod tua fraternitas de bigamis requiſivit: Reſpondemus, quòd ordinatores eorum poteſtate & officio ordinandi, & ordinati ſi ad ſacros ordines fuerint promoti, eis ideo ſunt privandi: quia in bigamis contra Apoſtolum *e* diſpenſare non licet, ut debeant ad ſacros ordines promoveri, vel in eis ſi promoti fuerint remanere. In ordinatore autem poteſt diſpenſatio adhiberi, ut ordinandi poteſtate & officio non privetur.

CAP. III.

¶ *Bigamus uxore vivente, vel mortuâ, non ordinatur.*

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

DE bigamis *f* Presbyteris, & viduarum maritis, idem ſancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti: maximè cùm à doctrina ſit Apoſtoli, & inſtitutionibus Eccleſiæ alienum.

CAP. IV.

¶ *Qui mortuâ uxore promotus ad ſacros, cum ſecunda de facto contraxit & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt non ſit bigamus.*

Innoc. III. *Ratiſpa. Epiſcopo.* g (*Româ in Poloniam.*)

NUper à *h* nobis: [*& ĩ.*] ¶ Tertius *& ultimus* articulus videbatur habere non modicum quæſtionis: quoniam cùm in matrimoniis contrahendis non juris effectus, ſed animi deſtinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul uxores habet: quod partim ad factum convenit retorqueri: ſicut in canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur: eâdem cenſurâ tales videntur inter bigamos reputandi. Licèt obviet ex adverſo, quòd opinioni ſit veritas præferenda, & quòd juxta præmiſſa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, ſi quis de facto contraheret cum diverſis, quibus de jure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione t. reſpond. quòd cùm hujuſcemodi Clericis, qui quantùm in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam *i* cum bi-

---

a *Vide l. ſed & quæſitum. §. 1. cum not. ff. de liber. & poſthum. & l. ſpadonem. ff. de verborum ſignific.* b *diſt. 60. cap. Eunuchus.* c *Idem ſancivit Innocent. I. epiſt. ad Felicem Nucerianum Epiſcopum, c. 1. Refert Burchardus l. 2. c. 14. concord. Concil. Nicæn. c. 1. ſed hîc additur diſpenſatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deeſt.* e *Pariſienſi Epiſc. aliàs, Pariſienſi Epiſc.* f *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* g *aliàs, Miltenſ. al. Meldenſ.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

a *Concil. Aurel. III cap. 6. Idem Conc. Arelat. III. cap. 3. quibus locis eadem eſt ſententia, ſed diverſis verbis conſcripta. Referunt Burchardus lib. 2. cap. 33. Ivo part. 6. c. 134. vide Gratian. diſt. 55. canon. 2. & Concil. Trident. Seſſ. 23. in decret. de reformatione, cap. 17.* b *Ex cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Aliàs, legitur bigami.* c *Aliàs, Spaletenſ. aliàs, Valetenſ. aliàs, Spalentin. aliàs, Spoletenſ. aliàs, Spoleiano. aliàs, Hiſpalenſi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* e *1. ad Tim. 3.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Aliàs, Rothomagenſ. alias, VVitalmenſ. Epiſcopo.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Dominum Sotum in quarto Sententiar. diſt. 27. quæſt. 3. art. 3.* i *Hoc, tanquam, non eſt expreſſivum veritatis, ſed ſimilitudinarium, juxta illud: Exiſtis tanquam ad latronem.*

gamis non liceat diſpenſari, licèt in veritate bigami non exiſtant, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis *a* cum opere ſubſecuto.

CAP. V.

¶ *Qui contraxit cum virgine, licèt priùs ab alio fuerit deſponſata, bigamus non cenſetur.*

Idem Innoc. III. *Metenſi Epiſcopo. (an. 1203.)*

DEbitum paſtoralis officii: *b* [1 *& infrà.*] ¶ F. t. *ita* duximus reſpondendum, quòd cùm duo ſint in conjugio, videlicet conſenſus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in Spiritu inter Deum & juſtam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apoſtolus: *c* [*Qui adhæret Deo, unus Spiritus eſt cum eo:*] reliquum verò deſignat conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtum & Eccleſiam, ad quod pertinet illud, quod Evangeliſta teſtatur *d*: [*Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis:*] profectò conjugium *e* illud, quod non eſt commixtione corporum conſummatum, non pertinet ad illud conjugium deſignandum, quod inter Chriſtum & Eccleſiam per incarnationis myſterium eſt contractum, juxta quod Paulus *f* exponens illud, quod dixerat protoplaſtus: *g* [*Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea:*] & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: ſtatim ſubjungit, [*Hoc autem dico magnum ſacramentum in Chriſto & Eccleſia.*] Cùm ergo propter ſacramenti defectum inhibitum ſit, ne bigamus, aut maritus viduæ præſumat ad ſacros ordines promoveri, quoniam nec illa eſt unica unici, nec iſte unus unius: profectò ubi deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non deeſt hujuſmodi ſignaculum ſacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, ſed minimè cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diviſit in plures: propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoveri.

[1 *Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, An is, qui mulierem ab alio viro traductam, ſed nondum cognitam, matrimonialiter ſibi copulavit, valeat ad ſacerdotium promoveri? Licèt autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, ſive cognita fuerit ab illo, ſive incognita manſerit, videatur duxiſſe viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: ſicut & ille bigamus eſſe videtur, qui cum duabus legitimè contraxit uxoribus, ſive neutram, ſive alteram tantùm cognovit, quia vir extitit duarum uxorum. Nos autem*]

CAP. VI.

¶ *Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non eſt.*

Idem *Lugdunenſ.* h *Archiepiſcopo, Apoſtol. ſedis Legato. (an. 1213. Signiâ in Daniam.)*

QUia circa *i* minima *k*: [*& infrà.*] ¶ Sanè poſtulâſti per ſed. Apoſt. edoceri, ſi Presbyteri plures *l* concubinas habentes, bigami cenſeantur? Ad quod duximus reſpondendum, quòd cùm irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam ſimplici fornicatione notatis, quoad executionem ſacerdotalis officii poteris diſpenſare.

CAP. VII.

¶ *Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non ſit.*

Idem.

A Nobis fuit: [*& infrà.*] ¶ Ille autem, qui in Subdiaconatûs ordine conſtitutus de facto tantùm (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profectò bigamus non exiſtit: ſed nec viduæ poteſt in veritate dici maritus, cùm inter ipſum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apoſtoli *a* tanquam cum marito viduæ diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.

a *Vide leg. ſi in emptionem. D. de minor. & l. ſi æquo. de leg. 1. Quæ hîc deſunt, recipies in cap. 4. de baptiſmo, & cap. 2. eod. t. in 3. compil.* c *1. Corinth. 6.* d *Joann. 1.* e *Vide Magiſt. Sentent. & ibi Doct. lib. 4 diſt. 27.* f *Eph. 5.* g *Gen. 2.* h *Idem D. Archidiac. Lundon. A. S. L.* i *Cap. unic. eod. tit. 4. compil.* k *al. matrimonia.* l *In uno vetuſtiſſimo exemplari, ita: Plures ſucceſſivè.*

DE CLERICIS PEREGRINIS.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Ultramarini & valdè remoti ordinationem ſuam probare debent per quinque Epiſcoporum ſigilla.*

Alexander III. *b* *Cœnoman. Epiſcopo. (an. 1170. Româ in Galliam.)*

TUa *c* nos duxit fraternitas conſulendos, quid ſit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum oſtendunt, à quibus ſibi proponunt manus impoſitas: & utrùm Epiſcoporum ſigilla ſint, quæ repræſentant, incertum exiſtit. Tuæ igitur conſultationi reſpondemus, tutiùs eſſe, ut in his ſtatuta Patrum veterum obſerventur, quàm novum aliquid ſtatuatur: ſtatutum autem eſt de transmarinis, ut ad minus quinque Epiſcoporum ſuper ordinatione ſua teſtimonio muniantur: quod in aliis (ſi ſimiliter *d* ſunt incogniti) credimus obſervandum: ita tamen, ut in ſuſpenſione aliquanto tempore habeantur, in quo pleniùs de actibus inſtruantur ipſorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia poſſet contingere, ut aliquibus prætermiſſis ſaltum feciſſent. His autem peractis, ſi digni inventi fuerint, circa eos poterit diſpenſari.

CAP. II.

¶ *Clericus peregrinus, qui jurat ſe ordinatum, niſi aliter probet, in illo ordine non ſuſcipietur, nec ad ſuperiores promovebitur.*

Innocentius III. *Conſtantinop. Patriarchæ. (an. 1206. Ferentino in Thraciam.)*

INter quatuor: [*e & ſ.*] ¶ Conſuluit nos iterùm tua fraternitas, utrùm *f* Clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quòd ſint in quovis Eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines promovere: Inquiſitioni t. t. r. quòd niſi de ipſorum ordinatione canonica, per idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad majores debes ordines promovere, præſertim antequam converſatio eorum fuerit approbata.

CAP. III.

¶ *Peregrinus, de cujus ordinatione non conſtat, non permittitur celebrare in publico, ſed in occulto ſic.*

Idem *Patriarchæ Hieroſolymitano. (an. 1203. Româ in Palæſtinam.)*

TUæ fraternitatis: *g* [1 *& ſ.*] ¶ Utrùm Clericos, qui ad patres Hieroſol. ſine commendatitiis literis ve-

a *1. ad Tim. 3.* b *In multis Alex. IV. ſed falſa eſt inſcriptio. nam cùm hæc compilatio facta eſt, nondum erat Alexander quartus creatus.* c *Cap. unic. eod. tit. in 1. compil. & habetur integrum poſt Concil. Lateranenſ. ſub Alexandro III. part. 26. cap. 20.* d *aliàs ita, qui ſimiliter: al. ita, ſi ſimiliter ſunt in eo incogniti.* e *Tota hæc præfatio extat infrà, cap. Inter 4. de majoritate & obedientia. Ideò hîc non adſcribo, quod de ſimilibus admonitum volo. vide Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *In plurib. antiquis poſt illud, infrà, ſtatim ſequitur, utrùm Clericos, &c.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

niunt, permittere debeas celebrare divina. [2 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd niſi legitimè tibi conſtiterit, ſive per literas, ſive per teſtes, de illorum ordinatione canonica, qui penitùs ſunt ignoti, non debes ipſos permittere in *a* tuis plebibus celebrare: ſed ſi forſitan eorum aliqui ſecretò ex devotione celebrare voluerint, poteris ſuſtinere.

[1 *Diſcretio poſtulavit per ſedem Apoſt. edoceri.*]

[2 *Cùm plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non conſtat, ſtatim ut veniunt, præſumunt non expetitâ licentiâ celebrare. Nos autem tuam in Domino ſolicitudinem commendantes ſuper primo articulo f. t.*]

CAP. IV.

¶ *Inferiores Prælati ſine diœceſanorum conſenſu, in Eccleſiis ſuis peregrinos non poſſunt inſtituere.*

Honorius III. *Regin. Epiſcopo. (an. 1220.)*

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam Prælati Eccleſiarum tuæ juriſdictionis, in Eccleſiis ſibi nriſſis ſine conſcientia *b* tua Clericos de alienis Epiſcopatibus *c* inſtituere non verentur. Attendentes igitur id eis nullâ ratione licere, cùm ſit honeſtati contrarium *d*, & à ſanctorum Patrum inſtitutionibus alienum: [1 & ĩ.] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd tibi licet eos exinde removere, niſi aliquos ex diſpenſatione in eiſdem Eccleſiis duxeris dimittendos.

[1 *Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apoſt. tibi indulgemus, ut ſi qui Clerici de alienis Epiſcopatibus in Eccleſiis tuæ juriſdictionis ſine conſcientia & aſſenſu tuo ſunt vel fuerunt in poſterum inſtituti.*]

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Ponit, quæ ſpectant ad officium Archidiaconi.*

Ex libro Romani ordinis. *(fortè an. 600. Romæ.)*

UT Archidiaconus *e* poſt Epiſcopum ſciat ſe vicarium eſſe ejus in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe poſitorum, quàm eorum, qui per parœcias habitare noſcuntur) ad ſe pertinere, ſive de eorum converſatione, ſive honore *f* & reſtauratione Eccleſiarum, ſive doctrina Eccleſiaſticorum, vel cæterarum rerum ſtudio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus eſt, Et ut de tertio in tertium annum, ſi Epiſcopus non poteſt, parœciam univerſam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui Epiſcopi corrigat & emendet.

CAP. II.

¶ *Non ſummatur, ſed ponit quædam, quæ ſpectant ad officium Archidiaconi.*

Ex Concilio Toletano.

OFficium *g* verò Archidiaconi eſt Evangelium, quando voluerit legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Epiſcopus Miſſam canit, ad juſſionem illius induant ſe Levitæ veſtimentis ſacris: qualiter cum Pontifice ad Miſſam *h* procedant: [1 & ĩ.] ¶ Omne Eccleſiaſticum officium providendo, lectiones aut reſponſoria in matrice Eccleſia dare debet, & auſcultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epiſtolam, reſponſoria, vel quamlibet in Eccleſia lectionem legat vel cantet, donec auſcultetur ab ipſo. Acolythos *i* quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſvè minorum in Eccleſia aliqua officia agere debeat.

[1 *Omnemq́ querimoniam ſeu cauſam vel juſtitiam Presbytericam vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipſe debeat deliberatè ordinare. Ideò verò ſtrenuus, providus, cautus, vicem ſui Epiſcopi agens, totius Epiſcopatûs curam habeat, &c.*]

CAP. III.

¶ *Cuſtodia vaſorum Eccleſiæ ſpectat ad Archidiaconum.*

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.* a

EA quæ contra: [*& infrà.*] ¶ Scire verò te volumus, quod à te diſtrictè quæſituri ſumus, quia vel propriæ Eccleſiæ, vel ea quæ de diverſis Eccleſiis ſimilia ſunt collecta, non ſub omni ſolicitudine & fide ſervantur. Quòd ſi quid ex eis, vel negligentiâ, vel cujuſquam fraude deperiit, tu hoc reatu aſtringeris, qui per Archidiaconatûs ordinem cuſtodiæ ejuſdem Eccleſiæ arctiùs deputaris.

CAP. IV.

¶ *Archidiaconus ſine mandato Epiſcopi, non committit curam animarum, id eſt, non habet inſtitutionem authorizabilem.*

Alexander III. *Elien. Archidiacono. (an. 1174. Româ in Angliam.)*

CUm ſatis *b* ſit abſurdum: [1 *& infrà.*] ¶ Quoniam igitur obtentu alicujus conſuetudinis, non debes contra ſanctorum Patrum conſtitutiones venire, & quod ad tuum non ſpectat officium, vendicare. Mandamus, ut nemini ſine licentia & mandato Epiſcopi curam præſumas committere animarum.

[1 *Et à ſanctorum Patrum inſtitutionibus alienum, ut Archidiaconus auct. propriâ debeat cuilibet Eccleſiarum curam committere, ægrè nimis ferimus, quòd tu ſine mandato Epiſcopi tui in curam animarum committis.*]

CAP. V.

¶ *Archidiaconus de jure communi non poteſt excommunicare.*

And. de But.

Idem *Vigorienſi Epiſcopo p. c. cauſæ quæ. (an. 1176.)*

ARchidiaconis *c* non videtur de Eccleſiaſtica inſtitutione licere, (niſi auctoritas Epiſcoporum acceſſerit) in aliquos ſententiam promulgare.

CAP. VI.

¶ *Archidiaconus ſemel in anno (niſi neceſſitas exigat plùs) viſitat ſuam provinciam, id eſt, parœciam.* hoc dicit.

Idem *Epiſcopo Conventren. & Abbati Ceſtrenſ.*

MAndamus *d*, quatenus prohibeatis Ceſtrenſ. Archidiacono, ne ad Eccleſias ſui Archidiaconatûs viſitandas, niſi ſemel in anno, accedat: Niſi fortè talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpiùs viſitare.

CAP. VII.

¶ *Dicit primò, quod ſit officium Archidiaconi: & in quo per illud relevetur Epiſcopus. Et ſecundò dicit, Decanos rurales per Epiſcopum & Archidiaconum eligendos & amovendos, ſi illorum vices communiter gerant.*

Innocentius III.

AD hæc nos *e* dicimus *f.* [& ĩ.] ¶ Sanè conſuluit nos tuæ

a *In antiquis deeſt dictio, in.* b *aliàs, ſcientia, id eſt, facultate aut licentia.* c *aliàs, partibus.* d *vide leg. quod vulgo. ff. de ſtatu hom. & l. ſi cùm dies. §. compromiſſo. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *aliàs, onere.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* h *Ut verbi gratiâ bini honeſtè & demiſſo vultu.* i *Quis ordo ſit Acolythorum in Eccleſia tradit Magiſter Sentent. lib. 4. diſt. 24. §. quarto loco.*

a *Gregorius epiſt. 10. lib. 1. Regiſtri. & cap. 1. eodem tit. in 1. compil. Aliàs, Salernitano Archiepiſc. aliter, Archidiacono, aliter, Diacono Salonitano. in aliis Epiſc. al. Archidiac. Salonitano. Contius. vide lib. 2. epiſt. 16. regiſtri, ex qua eſt apud Gratianum, diſtinct. 74. canon. 8. & lib. 1. epiſt. 19. vide diſt. 74. can. 2.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexandro III. part. 26. cap. 2.* c *al. Archidiacono. cap. 5. eod. tit. in prima compil. & habetur poſt Concil. Lateranenſ. ſub Alexandro III. part. 36. cap. 4.* d *Habetur poſt Concil. Lateranenſ. ſub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide Concil. Trident. ſupr. cit. eod. cap. 1.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *in antiquis legitur, ad hæc nos Dominus. al. docuimus.*

tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura epiſcopalis ſolicitudinis debeat revelari: & nos, prout poſſumus, reſpondemus. Archidiaconus (ſecundùm ſtatuta B. Iſidori) imperat Subdiaconis & Levitis: parœciarum ſolicitudo & earum ordinatio ad ipſum pertinet: & audire debet jurgia *a* ſingulorum. Archipresbyteri autem, qui à pluribus Decani nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. Secundùm verò Romani ordinis conſtitutionem major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi Vicarius reperitur: omnem ſolicitudinem & curam, tam in Clericis, quàm in Eccleſiis eorum (prout meliùs ſecundùm Deum poterit) impendendo, cùm ſuper his ſit redditurus rationem in diſtricti examinis judicio. Item in epiſtola B. Clementis Papæ præd. noſt. oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet: niſi adeò fuerint ardua negotia, quòd abſque majoris ſui præſentia nequeant terminari. In quadam verò noſtra conſtitutione jam aliâ vice nos meminimus expreſſiſſe, quòd inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorum ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis Eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodum Epiſcopo præſententur.

Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrùm Decani rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolum, vel Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant vel deſtitui, ſi fuerint amovendi? Ad hoc breviter reſpondemus, quòd cùm ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & commune eorum Decanus officium exerceat, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

¶ *Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.*

Idem Innoc. III. *(an. 1169. Romà in Venetiam.)*

SIgnificâſti *b*: [*& infrà.*] ¶ Interdicas Archidiacono tuo, ne ſine conſcientia tua & auctoritate literas ſuas promovendis concedat. Et eis etiam diſtrictè *c* prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, executionem *d* eis ordinum ſuſceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

¶ *Archidiaconus examinat & præſentat ordinandos, & ponit Prælatos in ſede.*

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo. (an. 1198. Peruſio in Inſubriam.)*

UT noſtrum: *e* [*ut infrà.*] ¶ Nec fuit *f* ſufficienter probatum, quòd Cancellarius ex officio ſuo exerceat ſpiritualia memorata, cùm ea potiùs de jure communi ad Archidiaconi ſpectent officium: repræſentare *g* videlicet ordinandos Epiſcopos, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatiſſas in ſede.

CAP. X.

¶ *Archidiaconi in monaſteriis juriſdictionem non habent, niſi quantum tribuit eis generalis vel ſpecialis conſuetudo.*

Honorius III. *Abbati Ariminen. Trecen. diœceſis, & Archidiacono & Decano S. Stephani Trecen. (an. 1220.)*

DIlecto filio: [*& infrà.*] ¶ Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quòd Abbas & Conventus monaſterii ſancti Petri Senonenſ. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione ſui Archidiaconatûs ad ipſum ſpectantia, exhiberi ſibi contra juſtitiam denegabant: Abbati ſancti Criſpini & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent cauſam, & ſine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut cùm *b* monaſterium intra metas ſui Archidiaconatûs ſit ſitum, Abbas & Monachi ſibi obedirent in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, correctionem, & viſitationem, ad jus (ut dicebat) Archidiaconale ſpectantes, videlicet ut coram ſe conquerentibus reſponderent, citati etiam venirent ad ejus præſentiam: & ejus mandata *c* honeſta & ſancta ſecundùm Deum, de correctione exceſſuum, & aliis, quæ Archidiaconi ſolent & poſſunt rationabiliter injungere, audituri, & (ſalvâ ſuâ regulâ, & Abbatis ſui debitâ obedientiâ) ſervaturi. Petiit inſuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *d* ballivia, eo prætermiſſo, coram officiali Senonen. Archiepiſcopi conveniri, aſſerens illos priùs debere conveniri ſub ipſo, quàm coram officiali prædicto: ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi & hominum, ac familiæ ſuæ cauſis duntaxat exceptis: [1 *& infrà.*] ¶ Ideoque diſcr. v. mandamus, quatenus per majores Eccleſiæ Senonenſ. Canonicos, qui habere debent de hujuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his ſolicitè veritatem inquiratis: & niſi vobis conſtiterit præfatum Archidiaconum, vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta conſuetudine juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in hujuſmodi Abbatiis hactenus habuiſſe, præfatum monaſterium ab ejus impetitione penitùs abſolvatis, perpetuum ſuper hoc ipſi Archidiacono ſilentium imponentes. Si verò de præmiſſis conſtiterit per eoſdem, eandem juriſdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monaſterio prædicto, quam ipſum vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiſdem Abbatiis habuiſſe conſtiterit, ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis.

[1 *Lite ergo ſuper præmiſſis coram præfatis judicibus legitimè conteſtatâ & auditis ab eiſdem hinc inde propoſitis, iidem judices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Alber. & Archidiacon. in noſtra præſentia conſtitutis, nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper Archidiaconorum juriſdictione diverſas, cùm in hoc caſu neſciremus conſuetudinem, quâ in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monaſterii utitur Archidiacon Senonen. finalem nequivimus habere in hujuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem, ut eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam vobis de ipſius Abbatis & procuratoris aſſenſu duximus committendam.*]

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Archipresbyter civitatis ſubeſt Archidiacono: & principaliter præeſt Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.*

Ex Concilio Toletano.

UT Archipresbyter *e* ſciat ſe ſubeſſe Archidiacono, & ejus præceptis, ſicut ſui Epiſcopi de

a *Non tamen judicant Archidiaconi cauſas matrimonii & criminum. Concil. Trident. Seſſ. 24. decr. de reform. c. 20. §. ad hæc. nec cauſas concubinatus. Idem Conc. Trid. c. 12.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *al. diſcretè.* d *In vetuſtis ita: Executionem eis ordinum taliter ſuſceptorum interdicas.* e *Prodeat de vultu Dei judicium, & c. infrà, cap. ut noſtrum de appellation. & c. ut noſtrum. ut Eccleſ. benef. ſine diminut. conferantur.* f *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* g *In vetuſtis, præſentare.*

a *Eſt autem procuratio, neceſſariorum ſumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœceſum, ſeu ſubditos viſitantib.* b *Idem.* c *Quid in viſitatione præſtare debeant Prælati, tradit Concil. Trident. Seſſ. 24. de reform. cap. 3.* d *Archiepiſc.* e *Burch. l. 3. c. 50. Ivo part. 6. cap. 20. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Iſidor. in epiſt. ad Leudefredum Epiſcopum Cordubenſem, & Grat. diſt. 25. can. 1.*

dire, & quod ſpecialiter ad ejus pertinet miniſterium *a*, ſuper omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *b* poſitos curam agere animarum *c*, & aſſidue in Eccleſia ſtare, & in Epiſcopi ſui abſentia ad vicem ejus Miſſarum ſolennia celebret, & Collectam dicat, ut cui ipſe injunxerit.

CAP. II.

¶ *Ad idem.*

Leo Papa. 1

MIniſterium *d* Archipresbyteri in eo conſtituitur, ut diligenti curâ provideat miniſterium Sacerdotum *e* Cardinalium, qui ſolenne debent agere officium in communicatione corporis & ſanguinis Domini noſtri JESU Chriſti, à ſacroſancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeverent, ut opus Dei dignè & ſanctè perficiatur ab eo, cui committitur: [2 *& infrà.*] ¶ Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, præceptis ſui obtemperando Epiſcopi, ne aliquando cedant, ut ſcurrilitate torpeant: [3 *& j.*] ¶ Si Epiſcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita ſunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in Sacerdotum miniſterio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (conſulto Epiſcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. In præcipuis feſtivitatibus, aut ipſe celebrationem Miſſæ ſolenniter impleat, aut ad ſui juſſionem, cui committitur, peragat veneranter.

1 Leo Papa] IX. *Ivo p. 2. c. 85. can. 1. & can. peracta, & can. compatimur de conſecr. diſt. 2.*

[2 *Sed reminiſcantur, quòd labia Sacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & juſtitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*

[3 *Verens ſententiam illius ſapientiſſimi viri, ubi dicitur: Maledictus homo, qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

¶ *Declarat, quod ſit officium Archipresbyteri Civitatenſis.* Anton. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe conſtat, quando ibi Præſul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Presbyterales in Eccleſia dare, Miſſam, quando voluerit cantare, vel cui de Sacerdotibus juſſerit. Quando verò Epiſcopus Miſſam canit, debet præcipere Sacerdotibus, ut induant ſe veſtimentis ſacris, & qualiter ad Miſſam procedant. Debet enim præcipere Cuſtodi Eccleſiæ, ut in ſacrario Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit: debet infirmis providere, & providendo præcipere Sacerdotibus, ne fortè ſine confeſſione, vel confirmatione corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti moriantur: confeſſiones peccatorum *g* eorum, qui à foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per proviſionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Chriſtianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad ſuccurrendum, omnia à Sacerdotibus per juſſionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

¶ *Archipresbyter ruralis Presbyterorum & Laicorum plebaniæ ſuæ curam gerit: contra decretum tamen Epiſcopi ordinare poteſt.*

¶ Idem *ex Synodo a Ravennæ habita.*

UT ſingulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter aſſiduam erga populum Dei curam, qui non ſolùm imperiti vulgi ſolicitudinem gerat, verùm etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiat, & quâ unusquiſque induſtriâ divinum opus exerceat *c*, Epiſcopo ſuo renunciet. Nec contendat *d* Epiſcopus, non egere plebem *e* Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat, quia etſi valdè idoneus ſit, decet tamen, ut ſua onera partiatur: & ſicut ipſe matrici Eccleſiæ *f* præeſt, ita Archipresbyteri præſint *g* plebibus, ut in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo: cuncta tamen referant ad Epiſcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præſumant.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TITULUS XXV.

CAP. UN.

¶ *Ponit ea, quæ ſpectant ad officium Primicerii.* Anton. de Butr.

Idem i *in libro Romani ordinis.*

UT Primicerius *k* ſciat ſe eſſe ſub Archidiacono, ſicut & Archipresbyter, & ad ejus curam ſpecialiter pertinere, ut præſit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Eccleſiaſticis in ordine poſitis, ut ipſe diſciplinæ & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram Deo rationem eſt redditurus, & ut ipſe Diaconis donet *l* lectiones, quæ ad nocturna officia Clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat, ut in quacunque re capacem ſenſum habuerit, abſque ullâ vacet negligentia, aut à quo ipſe juſſerit, inſtruantur. *m*

DE OFFICIO SACRISTÆ.

TITULUS XXVI.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano.

UT ſciat *n* ſe Sacriſta ſubjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum Eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiaſtici, nec non, quæ ad luminaria pertinent, ſive in cera, *o* ſive in oleo.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Ponit, quæ ſpectant ad officium Cuſtodis.* h. d.

Ex libro Romani ordinis.

CUſtos Eccleſiæ *p*, cui ea, quæ Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet ut ſui Archidiac. juſſioni in cunctis obediat, in canonicis horis ſigna tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente, ab eo pulſentur, pallia vel linteamina altaris, ſeu cuncta utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſtodiat.

a *Officium.* b *hac vox, presbyterali, deeſt in antiquis.* c *deeſt vox, animarum, in antiquis.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. vide Concil. Trid. infrà citatum.* e *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantùm Romæ, ſed aliarum etiam civitatum primos interpretamur, quibus tituli, id eſt, parochiæ committuntur.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. Concil. Trident. Seſſ. 5. de reform. cap. 5. ſalubriter addit: Ut Archipresbyteri & alii curam animarum habentes, populo prædicent Dei verbum.* g *aliàs, dictorum.* h *venerunt.* i *aliàs, proviſionem.*

a *al. Romæ habita à Joanne Papa XII. & à Lamberto Imp. ſed hîc putarem Joannem IX. ſive X. ſcribendum. Is enim Synodum Ravennæ celebravit. Leo enim antiquior fuit. Al. ex Concilio Triburienſi.* b *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *al. & Epiſcopo.* d *al. obtendat.* e *al. plebes.* f *deeſt vox Eccleſiæ.* g *præſunt.* h *al. doctrinam.* i *al. Item ex.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 20. Grat. canon. perlectis, 25. diſt. Pann. l. 3. c. 41.* l *In omnibus manuſcr. donet lectiones ad nocturna officia.* m *al. inſtituantur.* n *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & Ivo p. 6. c. 20.* o *Hæc poſtrema verba in nonnullis deſunt.* p *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

diat, lampades & laternas in accendendo, ſeu extinguendo pervigil exiſtat: ne *a* aut ſupra modum lucendo oleum depereat, aut minùs lucendo obſcurior ſit Eccleſia: ſed omnia cum diſcretione *b* agantur: quæ noſcitur omnium virtutum eſſe mater. Si verò is minùs idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coërceatur, ut ſe emendet. Si autem indomitus permanſerit, Archidiac. Epiſcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei conſtituatur miniſter, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

¶ *Ad idem.*

Ex Concilio Toletano.

CUſtos ſolicitus *c* debet eſſe de omni ornamento Eccleſiæ, & luminariis, ſive incenſo, nec non panem & vinum omni tempore præparatum ad Miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu Archid. ſonare, & omnes oblationes ſeu eleemoſynas, ſeu decimas (cum ejuſdem tamen conſenſu abſente Epiſcopo) inter fratres dividat. In his tribus Eccleſiæ columnis (ut ſancta ſanxit Synodus) conſiſtere debet alma mater Eccleſia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia in ſancta Dei Eccleſia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Cuſtos, ſimul juncti, uno animo providè peragant, & perfectè, & non ſit invidia, neque zelus inter illos.

DE OFFICIO VICARII.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Vicarius ſi beneficium curatum poſteà ſit adeptus, Vicariâ privabitur.*

Alexander III. *Epiſcopo Norvic. & G. Archidiacono. (an. 1165.)*

AD audientiam *d* noſtram pervenit, quòd G. Presbyter Monachos de Rameſia *e* petendo Vicariam Eccleſiæ de Burnel. *f* à qua viginti annis retroceſſit, in diverſis poſteà Eccleſiis perſonatum adeptus, fatigare præſumit. Quia igitur non eſt canonicum *g*, ut qui curam animarum in diverſis habet Eccleſiis, Vicarius in alienis exiſtat: mandamus, quatenus (ſi ita eſt) prædictum Presbyterum à petitione ſupradictæ Vicariæ deſiſtere compellatis.

CAP. II.

¶ *Plures Vicarias quis habere non poteſt.*

Idem *Elienſi Epiſcopo. P. C. (1170.)*

PRovideas *h* attentiùs, ne in Epiſcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias habere: Quia cùm Vicarii teneantur perſonis & Eccleſiis deſervire, alienum eſt ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

CAP. III.

¶ *Perpetuus Vicarius per Epiſcopum inſtitutus, per Rectorem amoveri, vel portione ſuâ fraudari non poteſt.*

Idem *Vintonienſi Epiſcopo. (an. 1175.)*

AD hæc *i* ſi perſona alicujus Eccleſiæ, Vicario, quem in eadem Eccleſiâ inſtituit, de aſſenſu & auctoritate diœceſani Epiſcopi certam aſſignaverit portionem: is, qui perſonâ illâ defunctâ in perſonatum illius ſubſtituitur, non poteſt eundem ab Eccleſia removere, vel aſſignatam ſibi minuere portionem: Niſi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria ſit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

¶ *Vicarius non poteſt ſubſtituere vicarium.*

Idem *Norvvicenſi Epiſcopo. (an. 1178.)*

CLericos *a* Presbyteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus conſtitutos, in Vicariis Eccleſiarum, quas adepti ſunt, alios ſibi ſubſtituere non permittas, cùm id ſatis ſit abſonum & abſurdum.

CAP. V.

¶ *Vicarius Papæ in urbe juriſdictionem habet, non extra urbem.*

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri. (an. 1206. Romæ in Hetrur.)*

SUa *b* nobis: (*& infrà.*) ¶ Nos igitur Vicarii literas æſtimantes per ſurreptionem obtentas *c*: Quoniam juriſdictio Vicarii *d*, quem Romanus Pontif. in urbe reliquit, non extenditur extra illam, niſi ei ſpecialiter ſit conceſſum. Præſertim cùm ipſe moratur in ſua provincia ſpeciali, videlicet inter Capuanam provinciam & Piſanam. Mandamus, quatenus quicquid occaſione literarum illarum actum eſt, in irritum revocetis.

CAP. VI.

¶ *Compelluntur Vicarii ordinarii Eccleſiis deſervire, per ſubtractionem proventuum & Vicariarum.*

Honorius *e* III. *Vigor. Epiſcopo. (an. 1220.)*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Eccleſiis, in quibus Vicarias obtinent, reſideant, & ſe in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per ſubtractionem proventuum vel ipſarum Vicariarum compellas.

[1 *Quòd quidam in Eccleſiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam reſidentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abuſum hujuſmodi, ſicuti nec debemus, æquanimiter ſuſtinere, ſ. t.*]

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

TITULUS XXIX.

CAP. I.

¶ *Delegatus Papæ poteſtatem habet non ſolùm in partes, ſed etiam in alios, qui ſuam juriſdictionem impediunt.*

Alexander III. *Londonenſi Epiſcopo. (an. 1165.)*

QUia quæſitum *g* eſt, quid faciendum ſit de poteſtatibus, quæ *h* cùm præcipimus alicui juſtitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes ſilere compellunt, & mandatum noſtrum *i* eluditur: ſic tibi reſpondemus, quòd ſicut agentes & conſentientes pari pœnâ Scripturæ teſtimonio) puniuntur *k*: ſic tam eos, qui trahuntur in cauſam, quàm principales eorum fautores (ſi eos manifeſtè cognoveris juſtitiam impedire) diſtrictione Eccleſiaſticâ poteris coërcere.

CAP. II.

¶ *Cùm diverſæ literæ ſub eadem data & forma contraria impetrantur, & præſentantur à diverſis ad eoſdem Judices, ſuperſedetur utriſque, donec conſulatur Papa.*

a *In codice Barbatiæ ita: ut ne contra modum lucendo oleum Eccleſiæ depereat. In alio ita: ne ut ſupra modum lucendo oleum, &c.* b *cum diſcretione in Eccleſia agantur.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part. 30. c. 5.* e *al. Dumeſia.* f *al. Burnelia.* g *Conc. Trid. Seſſ. 5. in decr. de reform. c. 4. & Seſſ. 24. de reform. c. 17.* h *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* i *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 39. c. 2.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 39. cap. 3.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. ſi à non comp. jud.* d *Et de Vicariorum juriſdictione, vide Concil. Trident. Seſſ. 24. de reform. c. 16.* e *al. Innocent. III.* f *earum.* g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateranen. p. 7. cap. 2.* h *qui.* i *eliditur. Rom. c. 1.* k *vide l. jubemus. §. œconomus, cum vulg. C. de Epiſcopis & Clericis.*

Idem Alex. III. *Bononienſi* a *Epiſcopo.* (*an.1166.*)

I. SAnè ſi à *b* nobis ſuper aliqua cauſa literæ impetrantur, & aliæ poſteà (non factâ mentione priorum literarum) literæ opponuntur, ſi judicibus innotuerit, donec Romanum Pontif. conſulant, & ſuam exinde cognoſcant pleniùs vòluntatem, executioni ſuperſedeant utrarumque: Ne pro varietate literarum, cauſarum fines valeant impediri.

CAP. III.

¶ *Delegatus Papa impeditus, ſubdelegare poteſt cauſam, quæ ſine ipſo commodè terminari poteſt.*

Idem *Epiſcopo* c *Londonen.* (*an.1166.*)

SI pro *a* debilitate, vel pro qualibet alia gravi cauſa *e*, vel neceſſitate, tractandis cauſis, quæ tibi à ſede Apoſt. committuntur, intereſſe non poteris: liberum tibi ſit perſonis diſcretis & idoneis vices tuas committere: Ita tamen, quòd ſi res tanti eſt, te conſulere debeant: Niſi fortè cauſæ ita graves ſint, quòd ſine præſentia tua non poſſint commode terminari.

CAP. IV.

¶ *Si cauſa committitur intra certum diem decidenda, niſi partes prorogent, per lapſum diei expirat juriſdictio.*

Idem V. f *Carnoten. electo.* (*an.1167.*)

DE cauſis *g* quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd niſi dies *ab Apoſt. ſede* præfixus de communi conſenſu partium prorogetur, eo tranſacto mundatum expirat.

¶ *Ubi certa pœna per jus ſtatuta non eſt, delegatus imponit arbitrariam.* h. d.

Illis etiam qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuam venire, aut tuo ſuper his parere judicio neglexerint: ſi tale fuerit *h* negotium, quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipſos pro delicti qualitate & cauſæ ſecundum tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

¶ *Per ſimplicem commiſſionem cauſæ, poteſt delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ ſpectant ad cauſam.*

Idem *Archiepiſcopo* i *Senonenſi.* (*an.1167.*)

PRæterea *k* ſuper hoc, quòd nos conſulere voluiſti, utrùm liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, ſi non venerit? Hoc tibi auctoritate præſentium innoteſcat, quòd poſtquam ei cauſa, licet ſimpliciter, delegatur, ſatis poteſt noſtrâ auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeveritate Eccleſiaſticâ coërcere, & etiam ſi literæ com̃iſſionis id non contineant, aut partes *l* mandatum noſtrum non habeant, ut accedant. Quia ex eo, quòd cauſa ſibi committitur, ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

CAP. VI.

¶ *Si cauſa pluribus etiam ſimpliciter eſt commiſſa, quilibet ſubdelegare poteſt.* h. d. & quotidiè allegatur.

Idem *m Vintonienſi Epiſcopo.* (*an.1168.*)

QUamvis *n* ſimus: [1 *& infrà.*] ¶ Si verò duobus cauſa committitur, etiam ſi non apponatur, ut unus ſine altero procedat in ea, nihilominus unus ex ipſis, ſive ſuo conjudici, ſive alii, vices ſuas poteſt committere *a* in hac parte.

[1 *Multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diverſiſq; ſolicitudinibus occupati, non tamen cogit propter debitum commune t. frat. & dilectio, quâ perſonam tuam diligimus, tuis conſultationibus reſpondere, ne videamur indiſcuſſa relinquere, quæ à nobis enotanda tua voluit diſcretio præſentare. Innoteſcat itaque ſolicitudini tuæ, quòd judex à nobis delegatus cauſam ſibi commiſſam poteſt aliis delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut ut audiant allegationes & rationes & atteſtationes recipiant, & ſententiam ſibi ut reſervent, vel horum aliquid tantummodò faciant juxta voluntatem & beneplacitum delegantis, quanquam non poſſit eandem cauſam aliis appellatione poſtpoſita delegare, & ſi tibi ſit appell. re. commiſſa.*]

CAP. VII.

¶ *Delegatus Papa exequitur ſententiam ſuam, quam exequi non poteſt, aut non vultis, cui eam commiſerat exequendam.*

Idem *Norvicenſi Epiſcopo.* (*an.1168.*)

SIgnificâſti *b* nobis: [1 *& infrà.*] ¶ Conſult. t. t. r. quòd ſi judex ordinarius ad mandatum judicis delegati à nobis non vult, aut non poteſt (aliis reſiſtentibus) ſententiam ab eo latam ſuo effectui mancipare, delegatus Judex eam *c* auctoritate noſtrâ ſibi commiſſam poteſt executioni mandare: & ſi qui ſibi reſtiterint, eos ſententiâ Eccleſiaſticâ coërcere.

[1 *Per literas tuas, quòd interdum à judice delegato fruſtrà ſuper aliqua cauſa fertur ſententia, cùm ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis reſiſtentibus effectui mancipare non poſſit. Super hoc.*]

CAP. VIII.

¶ *Si Ordinarius ſcit eum non canonicè inſtitutum, quem delegatus Papa mandat in poſſeſſionem induci, non reſiſtet violenter, precibus inſtabit, ut differat, donec Papa conſulatur.*

Idem. (*an. 1169.*)

SI quando *d* Clerici coram judice delegato Prælatos Eccleſiarum, ſuper Eccleſiis, quas tenent in cauſam traxerint, & coram eodem judice tranſactione *e* vel alio modo Eccleſias obtinuerint, in quibus certum ſit eos inſtitutionem canonicam nullatenus habuiſſe, nec poſſeſſionem etiam corporalem: Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato reſiſtere violenter *f*, ſed apud ipſum inſtare, ut differat eos in poſſeſſionem mittere, donec nobis rei veritas innoteſcat.

CAP. IX.

¶ *Poſt diffinitivam executioni mandatam, expirat delegati juriſdictio.*

Idem *Brixienſi Epiſcopo.* (*an.1170.*)

IN *g* literis: [1 *& infrà.* Conſ. t. t. r.] quòd ex quo judex delegatus per ſe, vel per alium, ſententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas & juriſdictio ceſſat: Quia ſemel eſt officio ſuo functus.

a *Eboracenſi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 3.* c *aliàs, Lunen.* d *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. part. 7. cap. 5.* e *vox, cauſa, deeſt in antiquis* f *Idem G. aliàs, Idem Vuilhelmo Canon. electo.* g *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later p. 7. c. 6.* h *ſit.* i *Cenomanienſi.* k *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. p. 7. c. 7.* l *In C. Barbatiæ: aut mandatum partes non habeant Apoſtolicum ut accedant.* m *al. Vuint.* n *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 7. c. 8.*

a *Non tamen poteſt alium ſibi aſſociare juriſdictionem non habentem, infrà eod. cap. cùm ſuper.* b *Cap. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 11.* c *al. ita: eam auctoritate ſibi commiſſâ. aliter, cauſam auctoritate Apoſtolicâ ſibi commiſſam ſed plura & vetuſtiora ita: cauſam auctoritate ſibi commiſſâ* d *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 7. c. 12* e *al. per tranſactionem.* f *vide l. nec magiſtrat. ff. de inju* g *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. c. 14. & 16. eod. tit. in 1 compil.*

[1 Qu

[1 *Quas tua nobis deſtinavit fraternitas, quæſtiones quaſdam inſeruiſti, ſuper quibus ſolutionem tibi à nobis poſtulâſti exhiberi, quarum ſiquidem una eſt, ſcilicet uſque ad quod tempus judex delegatus poſſit ſe interponere, ut ſtetur rei judicatæ vel tranſactioni? Super hoc itaque prudentiæ tuæ t. reſpondemus*]

CAP. X.

¶ *Reo abſente, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non reſtituet actorem, licèt poſſeſſionem & dejectionem probare volentem.*

Idem Alex. III. *Abbati ſancti Albini.* (*an. 1173. Romà in Angliam.*)

CONſultationibus *a:* [& j.] ¶ Quæſitum eſt, utrùm ſi aliquis Eccleſiâ, vel poſſeſſione quâlibet ſe aſſeverans abſque judicio & cauſa rationabili ſpoliatum, à nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit judici, eum eſſe taliter ſpoliatum, poſſeſſio debeat ei reſtitui, cùm is, qui tenet Eccleſiam vel poſſeſſionem, quam ipſe requirit, antequam de literis ipſis aliqua mentio fieret, ſtudiorum, peregrinationis, vel aliâ hujuſmodi causâ ſe abſentaverit, nec intra tempus præfixum *b* Judici poſſit ſuam præſentiam exhibere? Super quo reſpondemus, quòd nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamvis paratus ſit coram judice delegato, teſtibus idoneis, poſſeſſionem & dejectionem ſuam probare: niſi is, qui poſſidet, ſe per contumaciam abſentâſſet.

[1 *Singulorum ex miniſterio ſervitutis ſuſceptæ cogimur ſingulis reſpondere, ut ſi quid dubietatis vel quæſtionis in mente alicujus emerſerit, ab Eccleſia Romana ſolvatur, quæ inter alias diſponente Domino meruit obtinere principatum.*]

CAP. XI.

¶ *Delegatus Papæ in cauſa ſibi commiſſa, juriſdictionem habet ſuper ordinarium, & quemcunque majorem.*

Idem *c Carnotenſi Epiſcopo.* (*an. 1175.*)

II. SAnè quia *d* nos: [1 & j.] ¶ Tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quòd Judex à nobis delegatus, vices noſtras gerit: unde in cauſa illa ſuperior eſt & major illis, quorum cauſam ſuſceperit terminandam *e:* Ideoque ſi Epiſcopus vel alia perſona, quæ non ſit de juriſdictione illius, in cauſa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, ſecundùm qualitatem facti poterit vel interdicti, vel ſuſpenſionis ſententiâ, à judice delegato compelli: Ita quòd judex ſecundùm negotii qualitatem temperatè procedens, Epiſcopo vel ingreſſum Eccleſiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad juriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

[1 *Conſulere inprimis voluiſti, qualiter à nobis judex delegatus Epiſcopum, qui ei non ſubeſt, ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cùm cauſam, quæ inter Epiſcopum & Clericum & Laicum vertitur, à mandato noſtro ſuſceperit terminandam, id*]

CAP. XII.

¶ *Si primus impetravit primam dignitatem in Eccleſia vacaturam, ſecundus impetravit certam dignitatem ipſius Eccleſiæ, cùm vacaret, & illa poſtmodùm vacat, debetur primo, & non ſecundo.* h. d. & eſt notabilis deciſio.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopo Conventren.* (*an. 1176.*)

I. EX parte N. nobis *f* innotuit, quòd cùm ad te, frater Conventren. Epiſcope, noſtras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Eccleſia tua primò vacare contingeret, aſſignares: R. adverſarius *g* ejus alias ad te, frater Eboracen. literas *h* impetravit, nullâ de prioribus habitâ mentione, ut ſi avunculus ſuus Archidiaconatum, quem habebat in Eccleſia eadem, vellet omnino dimittere, ipſum ei faceres aſſignari. Quoniam igitur, ſi memores fuiſſemus, non pro prædicto N. literas direxiſſe, pro adverſario nullatenùs ſcripſiſſemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipſius Eccleſiæ (ſi vacat) non obſtantibus poſterioribus literis aſſignetis.

CAP. XIII.

¶ *Ubi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus juris formam ſervare debet, & rationabiles exceptiones admittere.* Joan. Andr.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.* (*an. 1177.*)

II. EX parte *a* tua: [1 & j.] ¶ Quæſtioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi quando judici delegato expediat formam ſibi ſtatutam ſervare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in cauſa juxta juris æquitatem procedere: Niſi exprimatur in literis noſtris, quòd nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec anteceſſores noſtros credimus unquam *b* expreſſiſſe.

[1 *Quæſitum eſt à nobis, utrùm cùm cauſam aliquam ſub certa forma committimus, judices delegati formam ſibi commiſſam debeant ſequi, ita quòd rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*]

CAP. XIV.

¶ *Delegatio facta dignitati non expreſſo nomine proprio, tranſit ad ſucceſſorem.*

Idem *Abbati & Conventui Majoris monaſterii.* (*an. 1178. Romà in Galliam.*)

QUoniam *c* Abbas Leiceſtriæ, qui ſuſcepto mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vinceſtriæ de novo ſubſtitutum judici præmortuo, illi mandato noſtro porrecto, quia ſub expreſſis nominibus locorum & non perſonarum commiſſio emanavit, ſibi ſocium in cauſæ cognitione adjunxit: Nos ſententiam illorum (ſicut eſt juſta) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

¶ *Si quæſtionem de jure præſentandi Papa delegat appellatione remotâ, & ſub ea forma, ut delegatus ad præſentationem ejus, ad quem viderit pertinere, ordinet Eccleſiam, per hoc non habet inſtituere, ſed pronunciare: & is, ad quem pertinet, inſtituet: & ſi juri ſuo detrahitur, licitè appellat.*

Idem. (*Cenomanenſi Epiſcopo.*)

SUper *d* eo verò, quod ſubjungere voluiſti, ſi de præſentatione Presbyteri inter aliquos quæſtione ſubortâ, cauſam contigerit delegari alicui ſub hac forma, ut ſi conſtiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram *e* pertinere, ad præſentationem ejuſdem de perſona idonea ordinet Eccleſiam, app. rem. an liceat delegato judici, inſcio diœceſ. Epiſcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, præſentatum ſibi Clericum in poſſeſſionem Eccleſiæ mittere: & an ſi Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Epiſcopus, ad quem inſtitutio pertinet, appellaverit *f*, eorum ſit appellationibus deferendum. Hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd licèt quæſtionem, quæ de præſentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen eſt noſtræ intentionis diœceſ. Epiſcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare: ideoq; præſentandus eſt illi, qui inſtituendus fuerit *g*, & tenebit eorum appellatio, ſi videntes juri ſuo detrahi duxerint appellandum, quia non illis *h*, ſed partibus inter quas cauſa commiſſa eſt, appellationis remedium eſt ſublatum.

a *C. 15. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 7. c. 17.* b *al. præmiſſum.* c *Cantuar. Archiep.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 7. c. 2.* e *l. generaliter. cum not. D. de fidejuſſ. & l. ſi duo. D. de ſolut.* f *C. 17. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. p. 7. c. 21.* g *Hæc duo verba, adverſarius ejus, deſunt in antiquis.* h *vox, literas, in antiquis deeſt.*

a *C. 18. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 42. c. 1.* b *vox, unquam, non eſt in antiquis.* c *cap. 19. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. p. 46. c. 4.* d *c. 20. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 47. cap. 3.* e *alteram.* f *appellaverint.* g *eſt.* h *al. illi, ſed illis, id eſt, Epiſcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero.*

CAP. XVI.

¶ Si cauſa ſimpliciter eſt delegata duobus, ſententia unius non tenet.

Idem Alex. III. *Arelatenſi Epiſcopo. (an. 1180. Româ in Galliam.)*

I. CAuſam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoſcitur, Furolien. *b* & Vapicenenſi Epiſcopis nos meminimus commiſiſſe: quibus eam viro reſtitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeò affecit, quòd invita & coacta inter ſe & virum ſuum confeſſa eſt parentelam, ſicque factum eſt, quòd ad judicium unius eorum dimiſit eandem: [1 & j.] ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi inveneritis, quòd præfatus B. dictam I. ad judicium ſolummodo alterius prædictorum *c* à ſe ſeparâſſet (quia cùm cauſa duobus committitur, ſententia unius non tenet) ipſum ut eandem mulierem ſicut uxorem ſuam benignè recipiat, & maritali affectione *d* pertractet, monitione præmiſsâ cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (poſtquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipſorum velint, & legitimè poſſint impetere, cauſam audiatis, & fine canonico terminetis.

[1 *Quæ v. filios ex eo dicitur genuiſſe, & XIV. annis ſecum ſine quæſtione permanſiſſe. Unde quoniam matrimonium in Eccleſia Dei à Deo probatur eſſe magnum ſacramentum, quod ſine rationabili & evidenti cauſa non debet diſſolvi, præſertim cùm non ab homine, ſed à Deo fuerit inſtitutum.*]

CAP. XVII.

¶ Delegatus, qui eſt dominus impetrantis, recuſari poteſt.

Idem *Oxonienſi & Vintonien. Epiſc. & Abbati Herfor. (an. 1180. Româ in Angliam.)*

II. CAuſam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Epiſcopi, & London. Epiſcopo commiſimus terminandam. Verùm quoniam idem F. Præfatum Londonen. Epiſcopum habebat ſuſpectum, pro eo quòd dominus eſt prædicti R. ipſum amovendum, & te fili Abbas, loco ipſius *f* duximus ſubrogandum.

CAP. XVIII.

¶ A ſubdelegato delegati Papæ, qui ſubdelegavit non in totum, non ad Papam, ſed ad ipſum delegatum appellari debet.

Idem. *(Cantuarienſi Epiſcopo.)*

CUm *g* te conſulente: [*& infrà.*] ¶ Si ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur, à perſonis Eccleſiaſticis, unâ, vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium & expenſis) cognitionem ipſius cauſæ & teſtium examinationem (ſententiâ tibi reſervatâ) committas, appellatio fuerit interpoſita, hujuſmodi appellationis intuitu cauſam ipſam indiffinitam relinquere non teneris.

CAP. XIX.

¶ Morte delegantis non expirat juriſdictio delegati, coram quo lis erat conteſtata.

Lucius III. *h* *Cantuarienſi Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis. (1185. Româ in Angliam.)*

RElatum eſt: *i* [*& infrà.*] ¶ Nos itaque conſult. veſtræ reſp. quòd ſi lis fuerit ante præd. n. obitum conteſtata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si verò ante litis conteſtationem deceſſit, non eſt à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujuſmodi procedendum.

a *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 50. c. 26.* b *al. Torolinienſi & Napicienſi, al. Furojulienſi.* c *Vide l. falſus. §. ſed ſi is. ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidejuſſ. §. 1.* d *affectu.* e *C. 4. qui filii ſint leg. in 1. compilat. adde cap. 3. j. de dolo & contum.* f *illius.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* h *al. Innocent. III.* i *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 7. c. 22.*

CAP. XX.

¶ Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata eſt ejus juriſdictio. Et appellationi renunciat, qui coram judice, à quo appellavit, litem proſequitur.

Urbanus III. *[de Vellebech. & de Olſeſton. Abbatibus.] (an. 1186. Româ in Angliam.)*

GRatum *a* gerimus, [1 & j.] ¶ Sanè conſuluit nos devotio veſtra, an ante obitum delegantis propoſito citationis edicto, lite verò poſt mortem conteſtatâ nihilominus debeat in cauſa procedere delegatus. Et utrùm is intelligatur appellationi renunciâſſe, qui eâ interpoſitâ ad producendos teſtes inducias poſtulavit, & demùm productioni & allegationi renuncians, atteſtationes petiit ſolenniter publicari. Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm in caſu priori citatione factâ, negotium ſit quaſi cœptum, & maximè ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt & debet in cauſa procedi, tenebitque, quod juſtitiâ fuerit præviâ definitum. In ſecundo verò caſu videtur ab appellatione receſſum, ſi ſecundùm ea, quæ præmiſſa ſunt, eum, qui appellaverit, conſtiterit proceſſiſſe.

[1 *Et acceptum, quòd negotiis veſtræ diſcretioni commiſſis debitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt, pro gravitate veſtri officii cenſuram ſed. Apoſt. poſtulatis.*]

CAP. XXI.

¶ Si cauſa committitur tribus delegatis, cum clauſula, quòd ſi non omnes, &c. priuſquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non poſſunt. Et ſi procedunt, nihil agunt. hoc dicit, uſque ad §. adjicimus.

Cœleſtinus III. *(an. 1194. Romæ.)*

PRudentiam *b* tuam: [*& infrà.*] ¶ Quinto loco ſupplicas informari, utrùm cùm tribus cauſa committitur, ita quòd ſi omnes intereſſe nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: ſi reus à duobus tantùm fueris convocatus venire neceſſariò teneatur. Et ſi citatus à pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per ſe, vel *c* per literas (ut ſolet fieri) excuſante, an duo præſentes in cauſa poſſint procedere, & eam ſententiæ calculo terminare? In hoc caſu taliter reſpondemus, quòd cùm aliquis delegatorum Judicum per certum nuncium, vel excuſatorem literatoriè deſtinatum non oſtenderit, ſe intereſſe non poſſe, vel aliàs de eodem canonicè conſtare non poterit, reſidui procedere ad cauſæ cognitionem *d* non debent: quòd ſi proceſſerint, nihil reputabuntur egiſſe. Illa quippe fuit antiqua ſedis Apoſtolicæ proviſio, ut hujuſmodi cauſarum recognitiones *e* duobus, quàm uni, tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (ſicut canones atteſtantur) integrum ſit judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Mandati ſiquidem excedere fines probaretur, ſi quis circa formam reſcripti accepti præſumeret judicare.

¶ Clauſula, ſi non omnes poteritis, ſub impotentia includit voluntatem, quoad purificandam juriſdictionem conjudicum. Idem in duobus datis cum clauſula, quòd ſi ambo. h. d. uſque ad §. ſexta.

Adjicimus etiam, quòd ubi fuerit in commiſſione appoſitum, ut ſi omnes intereſſe nequiverint, duo *f* eam nihilominus exequantur: ſi aliquis ex ipſis, cùm poſſit, noluerit intereſſe, duo nihilominus in cauſa procedant, licèt ille tertius graviſſimè ſit arguendus pro eo, quòd mandatum Apoſtolicum exequi ſubterfugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus obſervandum in *g* cauſa, quæ committitur duobus, co

a *Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 48. c. 3.* b *Pars c. providentiam. j. de mutuis pet. & c. 3. eod. tit. in 2. compil. Vide gloſſ. hîc.* c *al. nec, rectè.* d *facit ad hoc gloſſa in l. magiſtros. C. de med. & profeſſ. lib. 10.* e *cognitiones.* f *in quibuſdam manuſcr. ita: duo veſtrûm nihilominus.* g *al. de cauſa.*

bus, co

bus, eo appoſito, ut ſi ambo intereſſe nequiverint, alter nihilominus exequatur.

¶ *Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: ſi verò probat, delegatus abſolvet actorem, ſi excommunicatus eſt propter cauſam ſibi commiſſam: ſi propter aliam, ad excommunicatorem ſuum illum remittet: qui ſi non vult eum abſolvere, delegatus Papa eum abſolvet, niſi ſit de caſibus Papa reſervatis.* h. d.

Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat, quòd cùm aliquibus judicibus cauſa committitur; & quandoque contingit, quòd reus actori objicit, quòd ſtare non poteſt in judicio, utpote vinculo excommunicationis adſtrictus: ſi reus non velit ſtatim eum probare excommunicatum, ſive non poſſit, an actor nihilominus audiri debeat, donec ſuper eo, quod objicitur, rei veritas fuerit, patefacta? Hanc dubitationem taliter *a* removemus, quòd ſi ille, qui tale *b* objicit, ſtatim vel intra terminum competentem non probaverit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, ut ſine offendiculo quolibet audiatur. Cæterùm, ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio *c* quolibet modo legitimè conſtiterit eſſe actorem vinculo excommunicationis adſtrictum à judicibus delegatis ſecundùm formam Eccleſiæ valet abſolvi, ita ut ſi propter aliam juſtam cauſam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet abſolvendus remitti: qui *d* ſi malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu *e* Eccleſiaſtico liberè exequantur, dummodo non ſit tale genus excommunicationis illius, cujus abſolutio ſedi Apoſt. reſervetur. Explorati ſiquidem juris exiſtit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.

¶ *Abſolutus à delegato ſuper cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit ſeu reſpondebit ſuper illa cauſa, niſi ſit alteri delegata: & ſi excommunicator malitioſè diſtulerit, delegatus, qui abſolvit, cognoſcet.* h. d.

Si verò ab his fuerit, præſtito juramento, quòd ſtabit mandato Eccleſiæ, abſolutus, rursùs interrogas, an coram eiſdem delegatis, *f* vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua excommunicatus fuerat, reſpondere, & quorum debeat judicio vel mandato ſtare? In quo caſu taliter reſpondemus, quòd coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, ſtare debet, & eorum ſervare mandatum: niſi ſpecialiter fuerit illud aliis *g* judicibus à ſed. Apoſt. delegatum. Quòd ſi excommunicatores malitioſè diſtulerint, tunc delegati eandem juriſdictionem, quam in principali, & in acceſſorio exercebunt.

CAP. XXII.

¶ *Si cauſa ſimpliciter delegatur tribus, duo ſine ſubdelegatione tertii procedere non poſſunt. Quòd ſi fecerint, ab eis poterit appellari. Idem ſi ſunt dati cum clauſula, quòd ſi non omnes, non enim valet proceſſus duorum tertio inconſulto.* hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. *Rheginen. Archiepiſcopo, & Epiſcopo Cephadulenſi.* h *(an. 1198. Româ in Calabriam.)*

CUm cauſa *i*, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Roſan. Archiepiſcopos, ſuper quibuſdam decimis, Panormitano & Capuano Archiepiſcopis, & tibi frater Rhegin. commiſſa fuiſſet à nobis ſine debito terminanda, prædictus Archiepiſcopus Montis Regalis (ſicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani Archiepiſcoporum citationem acceſſit, in quorum præſentia excipiendo propoſuit, quòd pro duabus cauſis eorum non deberet ſtare judicio: tum quia ipſa cauſa tribus fuerat judicibus delegata, & idem *a* ab illis duobus tantùm (te fratre Rheginen. inconſulto, nec vices tuas ſuper hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipſorum citationem & notitiam literarum, pro eadem cauſa nuncium ſuum ad Apoſt. ſedem tranſmiſerat, in quo decretalem *b* Alexandri Papæ præd. n. ſibi affirmabat apertiùs ſuffragari. At iidem Archiepiſcopi exceptiones ipſius nolentes admittere, contra eum, ut reſponderet, interlocutoriam ſententiam protulerunt: propter quod ad ſedem Apoſtolicam appellavit: [1 & *infrà.*] ¶ Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus, ſi vobis conſtiterit, prædictos Archiepiſcopos exceptiones prædictas nullatenus admiſiſſe: non obſtante eo, quod per ipſos factum eſt, decimas ipſas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiſcopus ſe, poſtquam nuncius ſuus propter hoc ad ſedem Apoſtolicam acceſſerat, aſſerit ſpoliatum, præcipuè cùm eaſdem tam ſibi, quàm Eccleſiæ ſuæ à ſede Apoſtolica aſſerit confirmatas, ſive per laicalem potentiam, ſive per eoſdem judices factum ſit, cum fructibus inde perceptis reſtitui faciatis, *c* audientes poſtmodum, quantùm de jure poteritis, quicquid fuerit quæſtionis.

[1 *Nos igitur inquiſitionem prædictorum & deciſionem canonicam veſtræ diſcretionis examini committentes.*]

CAP. XXIII.

¶ *Si duo ſunt delegati cum clauſula, quòd ſi ambo, &c. uno recuſato, alter ſolus procedere poteſt, nec tenet proceſſus, ſi cum recuſato procedat.*

Idem *Conventui de Conchis. (an. 1199. Româ in Galliam.)*

CUm ſuper *d* Abbatia monaſterii veſtri *e*, inter vos & S. quondam Abbatem veſtrum, fuiſſet quæſtio agitata, demùm ſuper ea ad Leſionen. *f* Epiſcopum & Abbatem de Becco noſtræ fuerant *g* literæ deſtinatæ: [& *infrà.*] ¶ Quamvis ſolus Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum noſtrarum procedere potuiſſet, quia tamen pro eo, quòd cum ipſo Epiſcopo interlocutus eſt, appellationem priùs ab eodem Epiſcopo interpoſitam non tenuiſſe, de jure ſine ipſo, cùm *h* poſſet & nollet negotio intereſſe, per conſequentiam *i* confeſſus eſt, ſe non poſſe mandatum Apoſtolicum adimplere, nec ſuæ intentionis extitit, ut ſine conjudice ſuo aliquid diffiniret, & cùm eo, qui jam Judex eſſe deſierat, aliquid ſuper prædicto negotio ritè diſponere non valebat, voluntate ac poteſtate ſibi mutuò adverſantibus, cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit: quod à duobus factum fuerat *k*, effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

¶ *Si juriſdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus aſſignavit, poſt congruam horam peremptoriæ, judex non expectabit contumacem. Si non expirat, poteſt expectari in diem alteram, & iterùm citare, ſi vult.*

Idem *Archiepiſcopo Toletano.*

COnſuluit *l* nos tua Fraternitas, utrùm cùm ad recipiendos teſtes, depoſitiones publicandas eorum, vel ſententiam proferendam, peremptoriè citatas partes, & earum altera ſe abſentat contumaciter die datâ, an circa ultimam ſaltem partem diei tibi ſit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs ſubſequentem, & ſi expectaveris, utrùm contumax iterùm ſit citandus, cùm non fuerit die partibus aſſignatâ proceſſum? Nos autem credimus diſtinguendum, utrùm juriſdictio duret poſt terminum peremptorium, an

a *al. amovemus.* b *al taliter tale quid objicit.* c *aliquo.* d *ſcilicet excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulò anteà abſolverunt eum.* g *Vox, judicibus, deeſt in omnib. manuſcr. & in uno ita: niſi ſpecialiter illud fuerit. in alio ita: niſi ſpecialiter fuerit iſtud negotium, &c.* h *al. Cephaludenſi. vid. p. 252. 53. 54. epiſt. Innocent.* i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Ipſe.* q *Hanc habes* j. *de appell. c. ad hæc ſicut.* c *Vide l. quemadmodum. cum gloſſ. C. de agric. & cenſ. lib. 11.* d *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *al. veſtri de Conchis Ebroicenſis diœceſis.* f *Lexinienſ. Lexonienſem.* g *fuerunt.* h *dum.* i *conſequens.* k *fuit.* l *C. 3. eod. tit. in 3. compil.*

expiret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate ſuadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapſo citanda, niſi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expiret, niſi partes, cùm id noverint, ſe tibi præſentaverint eâ horâ, quâ congruè poſſis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium aſſignâſti: extunc exequi poteris, quod intendis, ne fruſtrà judicialis inſtantia evaneſcat. Ne verò judicium Eccleſiaſticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* teſtimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem. Licèt enim ſecundùm conſuetudinem, & conſtitutiones legitimas more Romano dies à medietate noctis incipiat *b*, & in medio noctis deſinat ſubſequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde ſanxit habendum legalis auctoritas, ac ſi quâlibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua poſſis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porrò diſcretus Judex in aſſignatione peremptorii, non debet juriſdictionem ſuam (niſi neceſſitas exigat) adeò coarctare. *c*

CAP. XXV.

¶ *Ex nova cauſa removetur delegatus, etiam poſt litem conteſtatam, & alius ſubrogatur.*

Idem *Abbati de* d *Bordellia, & Priori ſancti Sepulchri.* (*an. 1204. Româ in Angliam.*)

INſinuante R. *e* rectore ſancti *f* Saldati, ad audientiam noſtram pervenit, quòd cùm cauſam, quæ ſuper jure parochiali inter ipſum & T. vertebatur, Vigorien. Epiſcopo & Conjudicibus ſuis à nobis obtinuerit delegari, poſtmodùm (licèt fuerit in eadem quæſtione proceſſum) tractu temporis ante diffinitivæ ſententiæ calculum, idem Epiſcopus dictum R. in familiarem admiſit: ſine quo alii Conjudices *g* (ſecundùm quod in noſtris literis mandabatur) in cauſa procedere non valebant, & alter ipſorum Conjudicum *h* Officialis eſt Epiſcopi ſupradicti: propter quod adverſæ parti poterat ſuſpectus haberi: unde cùm tam Epiſcopus, quàm Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices poſtulârat *i*, & ipſe familiaris eorum poſtmodum eſt effectus) ab adverſa parte poſſent meritò recuſari, deciſionem ipſius cauſæ, veſtræ petiit diſcretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita (niſi poſtquam familiaris ejus eſt effectus, litigare conſenſerit coram illo) in cauſa, ſecundùm priorum *k* continentiam literarum (ratione prævîâ) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

CAP. XXVI.

¶ *Delegatus Papæ ſententiam ſuam exequi poteſt uſque ad integrum annum.* h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem *Priori ſancti Fridiani.* l (*an. 1205. Româ in Hetruriam.*)

QUærenti *m* quid per cenſuram *n* Eccleſiaſticam: [*& infrà.*] ¶ Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parére contemnit: licèt aliquibus videatur, quòd ſuo ſit functus officio, ut ulteriùs non habeat ex delegata ſibi juriſdictione proceſſum: alii autem dicant, quòd juriſdictio ejus duret, donec ſententiæ pareatur, ut interim abſolvere poſſit parere volentem. Nos tamen per æquitatis ſententiam incedentes, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut delegatus à nobis, non ſolùm uſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſolvendum debitum à lege reo conceditur, ſed uſque ad integrum annum juriſdictionem ſibi commiſſam, ad exequendum ſententiam valeat exercere: ſicut obſervatur in illo, qui ante litis *a* conteſtationem contumax invenitur.

CAP. XXVII.

¶ *Delegatus Papæ poteſt principium, medium, & finem cauſæ conjunctim & diviſim ſubdelegare.* h. d. uſque ad §. verùm.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an. 1206.*)

SUper *b* quæſtionum articulis, de quibus nos conſulere voluiſti, t. reſpon. quòd per conſtitutionem noſtram conſultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, ſed illa per iſtam exponitur, imò in iſta veriùs, quæ in illa fuerant prætermiſſa, ſupplentur. Ipſe namque reſpondit, quòd ſi ſuper cauſa, quæ alicui ex Apoſtolica delegatione committitur, à perſonis Eccleſiaſticis unâ vel pluribus, quibus delegatus (ut parcat laboribus partium & expenſis) cauſæ cognitionem ipſius, & teſtium examinationes, ſententiâ ſibi reſervatâ, committit, appellatio *c* fuerit impoſita: hujuſmodi appellationis intuitu, cauſam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem ſtatuimus, quòd licèt is, cui cauſa committitur remotâ appell. non poſſit eam aliis ſine provocationis obſtaculo delegare, ſi tamen delegatus à nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem *d* certum articulum, quempiam deputaverit, ab eo (niſi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur aſſenſu. Quòd ſi delegatus à nobis vel litis exordium, vel cauſæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipſo tanquam à judice licitè provocetur: cùm & lis ante judicem debeat conteſtari, & cauſa per judicem diffiniri. Intentionis igitur noſtræ fuit (ſicut ex tenore conſtitutionis præmiſſæ poteſt liquidè deprehendi) quòd, ut judicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè poſſit, & principium, & finem, & medium cauſæ ſibi commiſſæ, non ſolùm conjunctim, ſed etiam diviſim alii delegare, *e* non obſtante quòd dicitur, quòd Judex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine: cùm antequam ferat ſententiam, univerſa, quæ acta ſunt in judicio, inveſtigare debeat diligenter.

¶ *A ſubdelegato cum juriſdictione appellari poteſt: ſecùs ſi ſine juriſdictione, niſi modum excedat: tunc enim poteſt recuſari, niſi datus ſit de partium conſenſu.* Abbas.

Verùm cùm totam cauſam committit alicui, vel principium aut finem ipſius, ab eo, tanquam à judice poteſt licitè provocari. Cùm autem alicui medium *f* tantùm committit, ab ipſo tanquam ab auditore provocari non poteſt: niſi mandati fines excedat *g*, vel meritò ſit ſuſpectus, unde ne valeat recuſari, providè ſtatuimus, ut de partium detur vel recipiatur aſſenſu.

¶ *A ſubdelegato non in totum, appellatur ad ſubdelegantem, non autem ad primum delegantem: ſecùs ſi in totum.* h. d. uſque ad §. quem verò.

Porrò cùm delegatus à nobis juriſdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit appellandum, non ad eum, ſed ad nos appellari debebit. Cùm autem ſibi aliquid de juriſdictione reſervat, ſi cauſa ſit ei appellatione remotâ commiſſa, non ad nos, ſed ad eum poterit de jure appellari. Unde ſi forſan appellaretur ab eo, cui medium cauſæ *h* committitur, ſive cognitor aut executor dicatur, vel (quod meliùs eſt) auditor, pro eo quòd vel mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus: nihilominus tamen delegatus à nobis juxta conſulta-

a *Joan. 3.* b *Vide l. more Rom. ff. de fer. Bart. in leg. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. & l. hac verba. in fin. ff. de verb. ſig.* c *Vide Abb. in hunc locum.* d *al. Boros. al de Bordellis.* e *c. 4. eod. tit. in 3. compil.* f *al. Aldati.* g *judices.* h *judicum.* i *poſtulavit.* k *priorem.* l *al. Epiſcopo Praneſtino.* m *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* n *Vide cap. quarenti. ĵ. de verb. ſign.*

a *al. ante litem conteſtatam.* b *C. 6. eod. tit. in 3. comp.* c *In cauſa appellationis multa ſalubriter cavit Conc Trid. ſeſſ. 13. de reform. c. 1. & ſeſſ. 24. de reform. c. 10. & 20. & aliis locis.* d *ad diſcutiendum aliquem.* e *Vide l. à judice. C. de judic. & gl. in l. ſæpè audivi. ff. de offic. præſid.* f *media.* g *Vide auth. quia in provincia. cum not. C. ubi de crim. agi op.* h *media cauſa commit. al. cui media committuntur.*

tionem

tionem præmiſſam, cauſam poterit definire: ut parcatur laboribus partium & expenſis.

¶ *Auditor datus ſine partium conſenſu, recuſari poteſt ut ſuſpectus, non tamen ſine cauſa.* Abbas,

Eum verò quem delegatus à nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo juſtam recuſationis cauſam oſtendat. *a*

¶ *Si unus ex duobus delegatis Principis cum clauſula appell. rem. ſubdelegat alteri acceptanti, non poteſt acceptans ſubdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & ſi ab iſto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamſi fuerit ſubdelegatus non in totum.* hoc dicit, ſecundùm intellectum veriorem.

Si verò duo ſunt à Principe delegati, & unus committit vices ſuas alteri, ille nec poteſt, nec *b* debet appellatione remotâ procedere, nec cauſam alii delegare *c*, quamvis in commiſſione facta duobus contineatur expreſſum, ut appell. rem. alter poſſit procedere ſine reliquo, ſi non poſſunt ambo pariter intereſſe. Quia quod poteſt ex ſola juriſdictione ſibi *d* à Principe delegata, non poteſt cum juriſdictione ſibi à condelegato commiſſa. Unde ſi ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus viſum fuerit, quòd ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quòd ad primum duntaxat appellandum eſt delegantem, propter rationem ſuperiùs aſſignatam.

¶ *Si delegatus Papæ ſubdelegat non in totum, pars à ſubdelegato non poterit appellare, ex eo, quòd datus ſit ſine ſuo conſenſu: poteſt tamen recuſari in oſtendendo cauſam juſtam coram delegato, & tunc delegatus definiet: à quo etiamſi noluerit recuſationem admittere, appellatur ad Papam.* hoc dicit.

Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis ſcripſit, ſi noſtræ conſtitutionis occaſione ad noſtram audientiam appellavit, pro eo quòd delegatus à nobis reſervatâ ſibi definitivâ ſententiâ, audientiam cauſæ commiſit quibuſdam, qui de partium *e* aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti: niſi contra eos juſtam recuſationis cauſam oſtenderit, vel paratus fuerit oſtendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quò minùs procederent auditores. Qui etiamſi tanquam ſuſpecti fuiſſent meritò recuſati, delegatus tamen à nobis nihilominus potuiſſet, ſublato appellationis diffugio, cauſam judicialiter expedire. Quòd ſi juſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed coram ſuſpectis eum litigare *f* cogebat, à tali gravamine licitè potuit *g* ad noſtram audientiam appellare: quodque *h* poſt appellationem hujuſmodi eſt præſumptum, judicari debet irritum & inane.

CAP. XXVIII.

¶ *Delegatus Papæ, niſi malitioſè ſe exoneret, ſubdelegatum compellit ad ſuſcipiendam ſubdelegationem: in coactione tamen defert ſuæ dignitati & perſonæ.* h. d. uſque ad §. Item cùm totum.

Idem *Epiſcopo Helien. (an. 1206.)*

Paſtoralis *i* officii: [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ *k* duximus *l* reſpondendum, quòd cùm delegato à Principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege conceſſa (dummodo ipſe exonerare ſeipſum malitioſè non quærat) poteſt compellere renitentem, eò quod juriſdictio illa nullius videretur eſſe momenti, ſi coërctionem aliquam non haberet: Delegatus tamen debet ſolicitè providere, ut ſi perſonis ſuperioribus (exigente neceſſitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & perſonæ. *a*

[1 *Diligentia & ſolicitudo, quam geris circa executionem mandatorum noſtrorum, & zelus tuæ reſtitutionis nos invitant, ut quamvis ſimus multiplicibus occupationibus præpediti negotiorum, eis tamen ad horam ſubtrahimus noſmetipſos, in qua tuis intendamus conſultationibus. Conſuluit etenim nos tua fr. diſcretio, utrùm ſi delegatus à Principe cauſam ſibi commiſſam voluerit aliis delegare, nolentem delegationem ſuſcipere, ad ipſam ſuſcipiendam valeat coarctare.*

¶ *Delegatus Papæ ſicut poteſt committere totam cauſam, ita poteſt citationem, & punire contemnentem acceptare.* hoc dicit Abbas.

Item cùm totum negotium alii poſſit committere delegatus, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum: citationis officium poteſt cuilibet (diſcretione præviâ) demandare, ac punire meritò contemptorem.

¶ *Si Papa ſcienter commiſit appellationem interpoſitam à ſuo delegato dato cum clauſula, appellatione remotâ, juriſdictio primi delegati eſt interim ſuſpenſa, quoad executionem.* hoc dicit, ſecundùm verum intellectum.

Præterea poſtulâſti, ſi cùm à ſententia lata auctoritate literarum noſtrarum, in quibus appellatio eſt inhibita, fuerit appellatum, & literæ poſt appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum poſteriorum judicum executio ſententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipſam neque per ſe, neque per alios exequantur. Nos autem inquiſitioni t. t. r. quòd cùm appellationis cauſam ex certa ſcientia judicibus aliis committimus cognoſcendam, appellationem videmur recipere, ac juriſdictionem priorum judicum revocare *b*, ut interim executio ſententiæ ſuſpendatur, donec appellationis merita pleniùs ſint diſcuſſa: [*& infrà.*]

¶ *Ordinarius ad mandatum delegati exequitur ſententiam, etiamſi ſciat eam injuſtam.* Abbas.

Quia verò ſæpe contingit, quòd executio ſententiæ Ordinario demandatur: quæſiviſti, an ſi ipſam injuſtam eſſe cognoverit, debeat eam executioni mandare? an ſit ei potiùs ſubſiſtendum? Attendentes itaque, quòd non cognitio, ſed executio tantùm demandatur eidem: reſpondemus, quòd cùm ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud eum efficere poſſit, ut ab hoc onere ipſum abſolvat. [*& infrà.*]

¶ *Delegatus, qui impeditur die ſtatutâ procedere, partem hoc procurantem puniet: & quantùm ad diem illam cauſam committet, appellatione remotâ, in odium procurantis, niſi partes negotium prorogent.* Abbas.

Cùm autem ſæpè contingat, ad diem, quam judex delegatus à nobis partibus aſſignavit, earum alterâ procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipſum à Rege vel Archiepiſcopo evocari: Nos perverſorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut ſi delegato conſtiterit hoc fuiſſe alicujus partis malitiâ procuratum, ipſam puniat animadverſione condignâ: & (ne aliquod lucrum ex hujuſmodi fraude reportet, perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantùm ad diem illum, committat ipſum negotium audiendum, quæ in ipſo, appellatione remotâ, procedat: niſi fortè partes conſenſerint negotium prorogati.

CAP. XXIX.

¶ *Subdelegatus à delegato Papæ juriſdictionem habente, poteſt coërcere impedientem.* hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Abbati ſancti Hilarii* c *& magiſtro G. Canon. Terviſino. (an. 1207. Romà in Venetiam.)*

a *Vide leg. apertiſſimi. & l. cùm ſpecialis C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet: deſunt.* c *Vide leg. à judice. C. de jud.* d *ſua.* e *ipſius.* f *audire, in antiquis.* g *poterit.* h *al. quod poſt. al. quicquid poteſt.* i *Ex hoc cap. ſumpta ſunt cap. paſtoralis. infrà de offic. jud. ord. & c. paſtoralis. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.* k *al. taliter duximus.* l *Textus in l. apertiſſimi. C. de judic.*

a *Vide l. capitalium. & ibi Bart. ff. de pœnis. facit quod not. in l. 1. ff. eodem.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad Se. Turpill.* c *Hilarii Plebano S. Pauli Caſtell. diœceſ. & magiſtro G. Can. Fuſen. Terviſien.*

EX literis *a* Patriarchæ Granden. [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus, niſi vobis conſtiterit, quòd literæ, quæ ſecundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Granden. & Plebanum ſanctæ Sophiæ obtentis, expreſſam fecerint mentionem, ut per ſecundas primæ appareant revocatæ: cùm primos Judices auctoritate literarum noſtrarum juriſdictionem non ſit dubium habuiſſe, quam potuerunt poſtmodùm Patriarchæ, quoad executionem ſententiæ demandare, ex qua coërctionem etiam idem Patriarcha receperat: cùm hujuſmodi demandata juriſdictio deluſoria videretur, ſi ſubdelegatus hujuſmodi coërctionem aliquam non haberet: interdicti ſententiam ab eodem Patriarcha in Caſtellan. Archidiac. promulgatam, pro eo quòd ejuſdem Patriarchæ executionem impediens, ejus *b* literas, quibus mandatum prædictorum Judicum nunciabat, legi in publicum non permiſit *c*: tamdiu faciatis inviolabiliter obſervari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis ſufficienter fuerit ſatisfactum. Si verò conſtiterit primas literas, per ſecundas legitimè revocatas: cùm appareat primos Judices juriſdictionem nullam penitùs habuiſſe, & ita conſtet per conſequentiam, Patriarcham ipſum non recepiſſe juriſdictionem vel coërctionem aliquam ab eiſdem, prædictam interdicti ſententiam denuncietis irritam & inanem.

[1 *Accepimus, quòd cùm dil. fil. Granden. Primicerius & Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter Clericos ſanctæ Juſtinianæ & A. Presbyterum ſuper eo, quòd idem Presbyter Clericum ſe ipſius Eccleſiæ aſſerebat, agitari dignoſcitur, à nobis fuerat delegata: mandaſſent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quæſtionem fuerat ſuper eodem negotio quoddam reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo ſubjacere, niſi prædictum Presbyterum in ſocium reciperent & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem Judicibus in hac parte parére, qui noſtrâ fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. fr. n. Caſtellan. Epiſcopus ipſis ſuper hoc parendum non duxerit: requiſitus Clericus ſanctæ Mariæ formoſæ mandatum ſupradictorum Judicum per ſuas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Caſtell. Plebanus ejuſdem Eccleſiæ legi publicè coram populo non permiſit.* & infrà. ¶ *Unde conſiderans idem Patriarcha Archidiaconum ipſum per tantarum injuriarum exceſſum, non ſe tantummodò, ſed etiam Branden. Eccleſiam, imò nos ipſos graviter offendiſſe, tam ipſum Archidiacon. quàm præd. Eccleſiam, ſuppoſuit interdicto.* & infrà. ¶ *Cùm igitur ſuper præmiſſis & aliis inter procuratores utriuſque partis fuiſſet coram dil. fil. t. SS. Coſmæ & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eiſdem, diutiùs litigatum, & ipſe nobis, quæ audierat, fideliter retuliſſet: quia nobis conſtare non potuit, ut per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cùm nobis oſtenſæ non fuerint, revocatæ fuerant aliæ literæ ad prædictos Primicerium & Plebanum obtentæ, cauſam ipſam veſtro examini duximus committendam, per a. L.*]

CAP. XXX.

¶ *Juriſdictio, delegati, re integrâ, morte mandantis expirat.*

Idem *Epiſc.* d *Pictavienſi.* (*an. 1208.*)

LIcèt *e* undique: [1 *& ſ.*] ¶ Cùm igitur duxeris requirendum, ſi cauſam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis noſtris illam clauſulam facientes: Quòd ſi non omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrûm nihilominus eam *f* exequantur: & unus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius ut ſuſpectus meritò recuſetur: an collega ſuperſtes ſuo nomine ac defuncti poſſit negotium definire? Inquiſitioni t. f. r. quòd ſi juriſdictione à ſuo ſibi collega delegatâ, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujuſmodi re integrâ morte mandatoris expiravit, non habet ſolus officium judicandi: ſi verò ante mortem illius juriſdictione uti cœperit taliter demandatâ, vices ſuas & illius poterit adimplere.

[1 *Confluentium negotiorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſinat, fraternitas tamen tua, quam ſincerâ complectimur charitate in Domino, ſolicitudinem noſtram ad tempus deponere compellit, quam in exequendo aliis ex debito paſtoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apoſtolico certificare reſponſo.*]

CAP. XXXI.

¶ *Non creditur quis delegatus, niſi delegationem probet.*

Idem *Epiſcopo Bajocen.* (*an. 1208.*)

CUm in jure *a* peritus: [*& infrà.*] ¶ Præterea quæſiviſti, cùm tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: auctoritate quâ fungor *b*, injungo, ut talem denuncies excommunicationis ſententiæ ſubjacere, ac tibi ſuper mandato Apoſtolico hæſitanti, ab aliquo non ſit facta fides *c*: an mandatum hujuſmodi exequi tenearis?

Super quo tibi hujuſmodi damus reſponſum, quòd niſi de mandato ſedis Apoſtolicæ certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

CAP. XXXII.

¶ *Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem juriſdictio prorogari non poteſt.*

Idem *Pariſ. & Trecen. Epiſc. & Abbati ſanctæ Genovefæ.* (*an. 1268.*)

CUm olim *d* Abbas & Conventus Vergiliacenſ. *e* ſuâ nobis conqueſtione monſtrâſſent, quòd P. Comes Altiſſiodoren. quoddam ſtagnum, molendinum, & domum in terra eorum conſtruere nitebatur, in ipſorum *f* præjudicium & gravamen, Epiſcopo & Theſaurario Nivernen. commiſimus cauſam ipſam. Per quorum literas accepimus, quòd lite ſuper petitionibus Eccleſiæ conteſtatâ, receptis utrinque teſtibus, & atteſtationibus publicatis, cùm ſuper dictis teſtium inter partes fuiſſet poſtmodum diſputatum: Tandem pars Comitis propoſuit, quòd de damnis in nemoribus & rebus aliis datis, ſuper quibus teſtes deponere videbantur, cognoſcere non debebant, cùm in reſcripto noſtro nulla de damnis *g* mentio haberetur: [1 *& infrà.*] ¶ Judices autem interlocuti ſunt *h*, quòd ſuper damnis datis à Comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipſum Judices evocatum, & nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo adſtrinxerunt: [*& infrà.*] ¶ Quia verò ſuper damnis datis, antequam lis fuerit conteſtata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cùm in reſcripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipſos potuerit juriſdictio prorogari, cùm procurator ad illa ſolummodo intelligatur conſtitutus, quæ in commiſſionis literis inveniuntur expreſſa *i*, & poſtquam Comes publicatis atteſtationibus intellexit, ſuper his fuiſſe depoſitum, protinus contradixit: nos eoſdem Judices pronunciavimus minus juſtè interlocutos fuiſſe, ac ſæpedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis ſententiâ non fuiſſe ligatum.

[1 *Ad quod inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quòd cùm ſuper omnibus articulis, de quibus teſtes depoſuerant, lis fuiſſet ſolenniter conteſtata, de ipſis cognoſc. ac pronunciare Judices tenebantur.*]

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ejuſq; literas.* c *Vid. l. ſi quis id quod. ff. de juriſd. omn. jud.* d *al. Parmenſi.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.* f *ea.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. & eſt pars Decr. cum in jur. ſup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig.* d *C. 11. eod. tit. in 3. compil.* e *Scribendum Virziliacenſis, vel Vecoliac. Gall. Vezelay Ord. S. Bened. diœceſis Eduenſis.* f *eorum.* g *de damnis datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text. in l. 2. & ibi Bart. in fin. ff. ſi cert. pet. cæterùm dictio, &, deeſt in plur. manuſcr.*

Ad

Ad hoc pars Comitis replicavit, quòd & ſi ſuper damnis à procuratore ſuo lis fuerit conteſtata, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cùm ad hoc procurator datus non fuerit, ſed ad illa duntaxat capitula, quæ fuerant in literis commiſſionis expreſſa, ſuper caſtro videlicet, ſtagno & molendino. Ad hoc parte alterâ reſpondente, quòd procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quouſque poſt publicationem teſtium minimè duxerat revocandum.]

CAP. XXXIII.

¶ *Qui acta cauſa relationis Judicum delegatorum ſigilla violando aperuit, non auditur poſtmodum contra illa.*

Idem *Senon. Archiepiſcopo. (an. 1209.)*

CUm *a* olim Magiſter S. & B. Archidiaconatum & Præpoſituram adinvicem commutâſſent: [*& infrà.*] ¶ Verùm dictus B. delegatis noſtris non deferens, imò veriùs deleganti, ſigilla violavit illorum, & ſcripta, quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Qui poſtmodum in noſtra præſentia conſtitutus, adverſario præſente, in excuſationem ſuam propoſuit, quòd Judices perperàm proceſſerant *b* contra ipſum, cùm acta *c* in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent: unde timens ne literas portaret Uriæ, illorum ſcripta aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quod expediret, meliùs notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel recepta nobis fideliter præſentâſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de Judice, quem ei proprio motu *d* conceſſimus, ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum, & Judices ſuas nobis per eum literas deſtinâſſent, de ipſo pariter conquerentes: verbis ipſius fidem non duximus adhibendam: ſed ut in hoc ſaltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quæ temerè violârat *e*, ipſum (ſicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus ſuus ei patrocinium attuliſſe.

CAP. XXXIV.

¶ *Delegatus non tenetur admittere collegam ſibi adjunctum per literas ſubreptitias, nec ipſius ſubdelegatum.* hoc dicit, ſecundùm unum intellectum. *Vel ſic: Delegatus ſubdelegatum collega impediti non tenetur admittere, ſi in reſcripto eſt clauſula: quòd ſi ambo, &c.* hoc dicit, ſecundùm alium intellectum.

Idem *Abbati, & Capellano ſanctæ Mariæ Bononienſ.*
(vel de porta Ravennat. an. 1209.)

COram *f* dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & H. Nuncio, & Clerico ſanctæ Agathæ adverſario tuo, qui cum inſtrumentis ejuſdem Eccleſiæ, ſed abſque literis de ratihabitione, ad Apoſtol. ſedem acceſſerat, ſed de rato caverat, ſub fidejuſſoria cautione *g* conceſſimus auditorem:) proponere *h* curaviſti, quòd cùm quidam in parochia ſanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Eccleſiam conſtruxiſſet, Alexand. Papa *i* prædec. noſt. cauſam ſuper hoc Abbati ſancti Stephani, & Priori ſancti Victoris commiſit terminandam: qui pro Eccleſia S. Mariæ diffinitivam ſententiam protulerunt: verùm Capellanus ſanctæ Agathæ ſententiæ parêre contempſit. Cumque ſuper eadem cauſa coram Ferrarien. Epiſcopo, per annum diſceptatum fuiſſet, pars Eccleſiæ ſanctæ Agathæ horum veritate ſuppreſſa, magiſtrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Epiſcopo in cauſæ deciſione adjungi: qui cùm cauſæ intereſſe non poſſet, prædictus Epiſcopus, cui per ſequentes literas mandabatur, ut ſi ambo intereſſe non poſſent mandatis Apoſtolicis exequendis, ea ipſe nihilominus adimpleret: ſententiam prædictam confirmavit: [1 *& infrà.*] ¶ Nuncius verò Eccleſiæ ſanctæ Agathæ inter alia propoſuit, quòd cùm dictus magiſter L. vices ſuas alii delegâſſet, Epiſcopus admittere noluit ſubdelegatum, ſed poſt appellationem ad nos interpoſitam ſolus in cauſæ cognitione proceſſit: [2 *& infrà.*] ¶ Sed econtrà fuit reſponſum, quòd Ferrarien. Epiſcopus ſolus procedere potuit, cùm in ultimæ commiſſionis literis fuiſſet inſertum, quòd ſi ambo intereſſe non poſſent, prædictus Epiſcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut ſi per ſe, vel per alios intereſſe non *a* poſſent: quia id raro *b*, vel nunquam contingeret, ſed ſi non poſſet perſonaliter intereſſe. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrarien. Epiſcopo ſententiam confirmavit, & adverſæ parti ſuper hoc perpetuum ſilentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum eſt, auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

[1 *Capellano S. Agathes ſub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infrà certos terminos commorantium ad officia divina, vel Eccleſiaſtica reciperet ſacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverſo reſpondit, quòd olim Archipresbyter de Paſtino à prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Caſtellionis, in quo ſuperexcreverat populi multitudo, Eccleſiam de novo fundaret. Unde tunc Bononienſis Epiſcopus de mandato ejuſdem p. n. & locum ſignavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento ſecundùm conſuetudinem collocavit: capellam in eodem loco conſtructam cum tota parochia, quam uſque hodie habet Eccleſia de Paſtino, per 20. annos juſtè poſſedit, quam fel. rec. Cœl. pp. p. n. eis ſuis literis confirmavit, & nos ſub noſtra protectione recepimus conſtitutam nobis ab eodem Archipresbytero cenſualem. Verùm olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Paſtino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, præter auct. Archipresbyteri & Capituli de Paſtino, coram prædicto Abbate S. S. & Priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, ſed coram illis judicium non ſubivit. Imò ab ipſis tanquam de ratione ſuſpectis, quia prædictam voluerunt ſibi parochiam vendicare, ad noſtram duxit audientiam appellandum. Iidem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam ſuper novo quàm veteri populo ſententiam protulerunt, cùm ſecundùm tenorem literarum directarum ad eos non potuiſſent niſi de veteri judicare. Poſtmodùm verò memoratus Canonicus contra voluntatem ſive prohibitionem Archipresbyteri ſui coram Ferrarien. Epiſcopo comparens, ſub eo aliquantulum litigavit, ſed tandem comperto, quòd univerſi familiares ejus ei eſſent adverſi, prædictum E. ei fecit adjungi, qui cùm*]

[2 *Unde contra primam ſententiam allegabat, quòd de commiſſione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit: quia Judices poſt appellationem legitimè interpoſitam proceſſerunt, & quòd fines mandati fuerunt in proceſſu tranſgreſſi: contra ſecundum verò ſimiliter proponebant, quòd Canonicus regularis, qui coram Ferrarienſ. Epiſcopo litigavit, non ſolùm non fuerat procurator datus ad eam, ſed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti ſe præſumpſerat immiſcere, quòd Ferrarien. Epiſcopus ſolus proceſſerat, cùm non ei ſoli cauſa fuerat delegata, & collega ejus, etſi cauſæ nequiverit intereſſe, alii tamen commiſerit vices ſuas, & quòd poſt app. etiam ad nos interpoſitam idem Ferrarien. pro Eccleſia S. N. ſententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd prædicta ſtare non poterant, cùm credi non debeat, quòd à Judicibus illis pars appellavit adverſa, ad quos nec ſciverat, nec audierat commiſſionis literas emanâſſe. Præterea cùm in literis commiſſionis appellationis fuiſſet obſtaculum partibus intercluſum, appellationi interpoſita non fuerat deferendum. Inſuper cùm ſicut adverſarius fuit in jure confeſſus, & ſi pars ejus, qui ut ſequeretur appellationem, literas impetravit, non*

---

a *Cap. 1. De rerum perm. in 3. compil. unde vera narratio facti peti poteſt.* b *proceſſerunt.* c *al. & acta. 2. Reg. 11.* d *Hæc clauſula, motu proprio, quid operetur, tradit Felin. cap. nonnulli. De reſcr. & latè Gabrielius in Com. concl. tit. de clauſul. concl. 2.* e *violavit.* f *Cap. 1. de paroch. & al. paroch. in 3. compilat.* g *Infero, quòd Clericus comparens pro altero, ſi non probat plenè de mandato, tenetur de rato. concor. Auth. gener. C. de Epiſc. & Cleric.* h *In C. Barb. conſtit. proponere curaviſti.* i *deeſt, Papa, in antiquis.*

a *Poſſet.* b *Vide leg. jura. cum l. ſeq. C. de poſtul. & l. nam ad ea. ff. de leg.*

fuerit tamen illis vaſa, pro eodem haberi debeat, ac ſi non fuerit proſecuta. Unde ſententia jam tranſierat in rei judicatæ auctoritatem, & ſi contra jus litigantis prolata fuiſſet. Cùm autem nec literæ commiſſionis ad judices primos obtentæ præſententur in jure, nec aliter legitimè demonſtretur formam mandati judices exceſſiſſe, pro ſententia potiùs eſt præſumendum. Quod dicitur ex adverſo, quòd Canonicus ipſe non fuerit procurator, non nocet, cùm ipſe procurator litem coram eodem Ferrarienſ. Epiſcopo conteſtando factus fuerit Dominus litis, qui generalis ab ipſius fundatione Eccleſiæ procurator fuit, & ſic agebat, & contrahebat, ac ſi verè novæ capellæ Dominus extitiſſet: præſertim cùm in cauſam non tam Eccleſiæ nomine, quàm proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Eccleſiæ S. N. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Eccleſiaſtica ſacramenta. Præterea, cùm ad Archipresbyteri notitiam perveniſſet, cauſam ipſam fuiſſe Ferrarien. Epiſcopo delegatam, ſed ſi per Canonicum illum nolebat ſubire judicium, ad cauſam agendam debuerat alium deſtinare, quod cùm non fecerit, ejus eſt negligentiæ imputandum, imò malitiæ potiùs, qui ſic commiſſionem noſtram viſus fuerit.]

CAP. XXXV.

¶ *Locus ad quem reus ſecurè accedere non poteſt, & Canonicus in cauſa Canonici delegatus, recuſari poterit.*

Idem *Præpoſito ſancti Dominici Subdiacono noſtro.*
(an. 1210. Româ in Liguriam.)

CUm R. *a* Canonicus Januen. cauſam, quæ inter ipſum ex una *b* parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis ſuæ, in tua nequeat præſentia comparere: Mandamus, quatenus ſupradicto R. hujuſmodi optionem relinquas, ut exceptis Canonicis Januen. (quos cùm ſint ejus ſocii, meritò habet pars adverſa ſuſpectos) in civitate, vel diœceſi Januen. in qua ſunt multi viri providi *c*, judicem eligat, coram quo quæſtio terminetur: cui auctoritate noſtrâ diſtrictè præcipias, ut eandem cauſam juxta reſcripti à te *d* obtenti tenorem appell. rem. fine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

¶ *Si mandatur Judici delegato, ut illum abſolvat, qui dicit ſe injuſtè excommunicatum, ante probationem illum abſolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.*

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo. (an. 1210.)*

CUm contingat *e* interdum, quòd Laici: [*& infrà.*] ¶ Inſuper requiſiti ſumus, cùm quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appell. ad nos legitimè interpoſitam, vel alias injuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut ſi eſt ita, juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eandem ſententiam denuncient eſſe nullam, ac Epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel alias juſtè hujuſmodi ſententiam protuliſſet, an probationibus non admiſſis liceat judicibus excommunicatum abſolvere, vel denunciare *f* ſententiam eſſe nullam? *g* Ad quod t. r. quòd cùm quis conqueritur, ſe poſt appell. ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper utriuſque *h* partis probationes ſunt admittendæ, antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denunciandus ſit potiùs non ligatus. In eo verò caſu, cùm excommunicatum quis ſe aſſerit injuſtè, vix vel nunquam eſt ejus (antequam abſolutus fuerit) probatio admittenda, niſi tunc tantùm, cùm aſſerit, in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur, antequam abſolutionis gratiam conſequatur. Verùm ſi proponat ſe ſimpliciter excommunicatum injuſtè, ac Epiſcopus ad probandum, quòd juſtè ipſum excommunicavit, ſuas poſtulet probationes admitti, non eſt ante abſolutionem ipſius aliquatenus audiendus, cùm etſi pro certo conſtaret, rationabiliter in illum excommunicationis ſententiam promulgatam, nihilominus eſſet ei abſolutio impendenda humiliter poſtulanti: & ideò in hoc caſu illum credimus juxta formam Eccleſiæ protinùs abſolvendum: ut ſic demùm probationibus utriuſque partis admiſſis, utrùm juſtè vel *a* injuſtè ligatus fuerit, decernatur.

CAP. XXXVII.

¶ *Si ſubdelegatus delegati Papæ juriſdictione uti cœperit, à delegato removeri non poteſt: & ſi fecerit contra mandatum, ſive exceſſerit formam reſcripti, proceſſus eſt nullus.*

Honorius III. *Meſſan. & Regin. Archiepiſcopis.*
(an. 1224.)

¶ *Rogatus* b *à nobis olim & fratribus noſtris chariſſimus in Chriſto fil. noſter Fridericus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Siciliæ, ut reſtitueret ven. frat. noſt. Cephaluden. Epiſcopum, quem ſpoliaverat Eccleſiis & aliis bonis ſuis, ſe id liberè facturum vivâ voce promiſit, unde per ſcripta Venerabili frat. noſt. &c. quæ ſequuntur hìc deſcripta.*

VEnerabili frat. noſt. Archiepiſcopo Cuſentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Epiſcopum *c* reſtitui faceret ad Epiſcopatum, & ad alia, quibus fuerat ſpoliatus: quo reſtituto plenariè, & corporalem ac pacificam poſſeſſionem adepto, ſi Epiſcopus meritò eſſet de dilapidatione ſuſpectus, virum providum & honeſtum provideret coadjutorem *d* eidem adjungere *e*, ſine cujus conſilio nihil eorum faceret, quæ ad adminiſtrationem pertinent temporalem, quoadusque veritate compertâ duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utrique auctoritate noſtrâ diſtrictiùs interdicens. Porrò idem Archiepiſcopus corporis infirmitate gravatus, commiſit in hujuſmodi negotio vices ſuas, primò Abbati Sancti Spiritûs de Panormo, ac demùm Theſaurario Cuſentinen. Quorum proceſſus nobis exhibitos, de fratrum noſtrorum conſilio caſſavimus juſtitiâ exigente: quia videlicet Abbas contra mandati noſtri tenorem *f*, ad inquirendum utrùm de dilapidatione ſuſpectus eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto proceſſit, & Archiepiſcopus ipſe (cùm jam ſuo functus eſſet officio, dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas) hujuſmodi negotium dicto Theſaurario non potuit demandare.

CAP. XXXVIII.

¶ *Si delegatus pronunciaverit ſe juriſdictionem non habere, ipſam etiam de conſenſu partium non reaſſumit.*

Gregor. IX. *Præcentori & Magiſtro N. Canonico Ambian. (an. 1227.)*

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepiſſe, quòd cùm nobilis mulier Juliana vidua, mentiens ſe pauperem *g*, contra eos ſuper terris & rebus aliis ad judices noſtras literas impetrâſſet, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quòd

a *Capit. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Hæc verba, ex una parte, deſunt in antiquis.* c *In Codic. Barb. ita, providi, & diſcreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis indicat omnino ita eſſe legendum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* f *Hic eſt, hujuſmodi, in quibuſdam manuſcr.* g *Hunc text. dicit Abbas ſingul. eſſe hìc, ad hoc quòd appellatio injuſtæ ſententiæ, veniat nulla.* h *utriuslibet.*

a *Hæc duo verba, vel injuſtè: deſunt in vetuſtioribus.* b *In ipſius Honorii commentariis ſeu regiſtris, hujus capitis hoc erat initium.* c *l. videamus. §. in Fabiana. de uſur. & l. cùm prætor. de verb. ſignific.* d *Coadjutores quando dandi ſint. & qualiter permittantur, tradit Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reform. c. 6. & ſeſſ. 25. de reform. cap. 7.* e *verbum, adjungere, deeſt in antiquis.* f *vide l. 1. cum not. C. de appellat.* g *l. ſi quis ad declinandam. §. ſin autem. C. de Epiſc. & Cleric. & l. illicitas. §. fin. ff. de offic. præſ.*

cùm

ùm dictæ literæ ſuggeſto mendacio impetratæ fuiſſent, ùm prædicta Jul. (quæ nobilis eſt & dives) pauperem e dixiſſet in eis, coram ipſis (niſi requiſito priùs Domino, ſub cujus juriſdictione ipſi conſiſtunt, & coram quo arati erant eidem exhibere juſtitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciârunt, ſe per eaſdem literas procedere non debere: [& infrà.] ¶ Demùm uit à partibus in quoſdam tanquam in arbitros taliter compromiſſum, quòd ſi intra terminum in compromiſſo expreſſum cauſam non deciderent, partes ad eorundem udicum redirent examen. Verùm arbitris cauſam intra erminum negligentibus terminare, dicti judices juriſdictionem per formam compromiſſi hujuſmodi reſumpſerunt: à quibus iidem ſe ſentientes gravari, quòd ſuper his, ſuper quibus ab eis fuerant abſoluti, litigare compellebant eoſdem, ad noſtram audientiam appellârunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocetis n irritum, &c.

CAP. XXXIX.

¶ *Arbitri electi ad cauſam recuſationis, aſſignant partibus terminum ad probandum cauſam ſuſpicionis, & judex recuſatus compellit arbitros ad cauſam finiendam.*

Idem. (*an. 1227.*)

SUſpicionis *a* cauſa contra judicem aſſignata, non ipſe (qui forſan provocatus obeſſet) ſed arbitri potiùs, coram quibus probatio eſt facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noſcuntur, poſſunt ad hoc terminum aſſignare. Ab ipſo quoque judice (cui ſicut juriſdictio, ſic & cætera, ſine quibus explicari cauſa non poteſt, intelliguntur eſſe commiſſa) iidem ut conveniant (ſi diſcordes fuerint) in unam ſententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, ſunt cogendi, ne hujuſmodi occaſione principale negotium plùs debito prorogetur.

CAP. XL.

¶ *Delegata juriſdictio ad perſonas non expreſſas in reſcripto, etiam de ipſarum conſenſu prorogari non poteſt.*

Idem *Abbati ſanctæ Genovefæ.*

P. & G. per literas *c* Apoſtolicas conquerentibus coram te de Epiſcopo London. *d* quòd conceſſum ab is mutuum promiſſo loco & termino non perſolvit: pendente judicio, I. Laicus, qui in quantitate quadam eiſdem mercatoribus tenebatur, ſe in tuam juriſdictionem (ſicut aſſerit) voluit prorogare *e*: ut ſi intra terminum conſtitutum prædictam non ſolveret quantitatem, excommunicationis & interdicti ſententias in perſonam & terram ejus promulgares. Quas hujuſmodi occaſione à te latas, decernimus non valere: cùm & ſi aliàs juriſdictioni præeſſe dicaris, quia in dictum I. nullam juriſdictionem habebas, juriſdictionis prorogatio nulla noſcitur extitiſſe, cùm hujuſmodi delegata juriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

¶ *Major XX. annis poteſt à quocunque dari delegatus. Idem majori XVIII. dummodò interveniat conſenſus partium. Minor verò XVIII. non poteſt dari, niſi à Principe.*

Idem.

CUm vigeſimum annum peregeris *f* dari potuiſti in ætate hujuſmodi delegatus. Cæterùm conſtituto infra ætatem eandem, niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum XVIII. tranſcendiſſet) facta delegatio ab alio, quàm à Principe non teneret.

a *Cauſas recuſationum refert Hoſtienſ. in ſum. tit. de recuſ. §. quæ ſit juſta cauſa. Joan. Andr. in c. Legitima. de app. in 6. & Ann. in c. cum ſpeciali. infrà. de appell.* b *Vide l. item ſi unus. de arbit.* c *Vide Lanfr. in tract. de arb. §. prorogatio.* d *Launen.* e *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. & l. unic. & ibi Bart. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt.* f *Vide l. 1. ff. de min. & ultus. fam. & l. cùm prætor. ff. de judic.*

CAP. XLII.

¶ *Poteſtas plurium delegatorum vel arbitrorum ſimpliciter datorum, expirat per mortem unius.*

Idem. (*an. 1228. Romæ.*)

UNo delegatorum *a* vel arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Niſi aliud in delegatione aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

CAP. XLIII.

¶ *Delegatus Papæ ſubdelegare poteſt, licèt datus ſit ex officio, vel de partium conſenſu, vel cum clauſula praelectionis, videlicet, quòd ſi non omnes, tu cum alio exequaris, & cætera.* hoc dicit, uſque ad §. Is autem.

Idem.

QUoniam Apoſtolica ſedes intendit providere negotiis, & non perſonis, quibus eadem committuntur, ſi judex tertius licet ex officio noſtro, vel de aſſenſu partium pro communi utilitate à nobis datus eiſdem, alii delegaverit vices ſuas (cùm delegato à Principe id concedatur à jure) *b* delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cùm mandatur Epiſcopo, ut cum altero ſuorum conjudicum mandatum Apoſtolicum exequatur, & tunc ſine ſubdelegato ab ipſo Epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt.

¶ *Is, cui committitur negotium, ut perſonaliter exequatur, poteſt, ſi partes conſentiunt, alteri ſubdelegare. Fallit in caſibus hîc expreſſis.* hoc dicit, uſque ad §. Cæterùm.

Is autem, cui injungitur, ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare. Præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis miniſtris provideri mandaremus *c*, cùm in his omnibus caſibus induſtriam & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur.

¶ *Is, cui committitur nudum miniſterium exequendum, non poteſt vices ſuas alteri committere: fallit in Legato ſedis Apoſtolicæ. Et eſt text. notabilis, & multùm allegatur.* Abb. Siculus.

Cæterùm (ſalvâ Legatorum ſed. Apoſtol. auctoritate) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excomunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium potiùs committitur in hac parte.

DE OFFICIO LEGATI.

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ *Legatus Papæ etiam per ſimplicem querelam adiri poteſt.*

Alexander III. *univerſis Suffraganeis Cantuarien. Eccleſiæ.* (*an. 1170.*)

CUm *d* non ignoretis Cantuar. Archiepiſcopum vobis non ſolùm Metropolitico *e*, ſed etiam legationis jure præeſſe: [1 & infrà.] ¶ Sanè licèt idem Archiepiſcopus Metropolitico jure audire non debeat cauſas de Epiſcopatibus veſtris, niſi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu univerſas *f*, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad ſuam audientiam, audire poteſt & debet, ſicut qui in provincia ſua vices noſtras gerere comprobatur.

[1 *Mirabile ſatis eſt, quòd quidam veſtrûm, ſicut audimus, aſſeverare præſumit, quòd idem Archiepiſcopus nullam cauſam de Epiſcopatibus veſtris, ſive metropoleos, ſive legationis jure, debeat audire.*]

a *Hunc textum intellige, cùm facta eſt delegatio nominatis perſonis: ſecùs ſi dignitati, juxta c. quoniam Abbas ſup. eod.* b *Vid. l. à jud. & ibi Pet. de Bel. pert. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. & quia. ff. de juriſd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Metropolico.* f *In multis manuſcr. additur iterùm vox, cauſas.*

CAP. II.

¶ *De cauſa ſpecialiter delegata à Papa, Legatus ſe intromittere non poteſt.*

Cœleſtinus III. *magiſtro Columbo.*

(an. 1192.)

STuduiſti *a* à nobis *b* quærere, utrùm de cauſa, quam alicui delegamus, alius qui ſit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel poſteà cognoſcere valeat, vel commiſſionis noſtræ proceſſum, quem Judici delegato tranſmittimus, taliter impedire. Reſpondemus, quòd cùm mandatum ſpeciale deroget generali, Legatus commiſſionem alii factam ſpecialiter impedire non poteſt: & ſi ſecundùm formam mandati noſtri ſententia jam fuerit promulgata, non poterit ipſe Legatus (niſi ſuper hoc mandatum ſpecialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipſam tamen (ſi rationabiliter lata fuerit) cónfirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

¶ *Legatus etiam de latere, ex generali legatione non poteſt transferre Epiſcopos, vel unam Eccleſiam cathedralem alteri ſubjicere, & alteri concedere jus primatia, vel duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, abſolvere poteſt.* h. d. cum c. ſeq.

Innocentius III. *c tit. ſancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, ſed. Apoſt. Legato.*

(an. 1202.)

NIſi ſpecialis illa dilectio *d*, quam ad perſonam tuam habuimus & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœnâ docente cognoſceres, quantum *e* exceſſeris, qui ſpretis canonicis ſanctionibus & conſuetudine generali, motu proprio præſumpſiſti Trojanum Epiſcopum de Trojana Eccleſia ad Panormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

¶ *Summatum fuit ſuprà in cap. præcedenti.*

Idem *eidem.*

QUod *f* translationem: [1 *& infrà.*] ¶ Licèt in regno Siciliæ generalis ſit tibi commiſſa legatio, ad ea tamen ſine ſpeciali mandato noſtro non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum privilegii ſingularis ſunt tantùm ſummo Pontifici reſervata: & ſi quædam ex his, quæ de ſpeciali conceſſione ſæpè fuère Legatis indulta, ut illorum videlicet abſolutio, qui propter ſacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ ſententiæ, videantur ex ipſo legationis officio jam licere Legatis: an exiſtimas, quia vices noſtras tanquam Legato tibi commiſimus exequendas, quòd Panormit. Eccleſiam poſſes ſubjicere Meſſan. ut illam præficeres iſti, conceſſo ſibi privilegio primatiæ? Aut putas ex eadem cauſa tibi licere, duos Epiſcopatus unire, vel unum dividere ſine licentia ſpeciali?

[1 *Pontificis de Trojano Epiſcopatu ad Panormitanam metropolim à te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, ſed rectitudinis nos induxit: quia.*]

CAP. V.

¶ *Ex quo Legatus retulit cauſam Papæ, illius deſinit eſſe Judex.*

Idem *Bonon.* g *Epiſc. & M. Capellano Subdiacono noſtro.* *(an. 1202.)*

LIcèt Tranenſ. Canonici *h* ab initio diſſenſiſſent, tandem unanimiter conſenſerunt, G. fratrem Caſſinen. Abbatis *i* in Archiepiſcopum eligentes, cujus electionem Portuenſ. Epiſcopus tunc Legatus examinari præcepit: [1 *& infrà.*] ¶ Nuntius præfati *Caſſinatis* Abbatis nobis literas præſentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quòd poſtquam electionem examinaverat, & eam ad noſtræ deliberationis examen tranſtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiosè nimis examinare præſumpſit: [2 *& infrà.*] ¶ De conſilio fratrum noſtrorum examinationem ſecundam, tanquam à non ſuo Judice factam, poſtquam negotium ad noſtrum fuerat translatum examen, cenſuimus irritam & inanem.

[1 *Et examinationem redactam in ſcriptis fecit ſigillis dil. fil. n. Archidiac. n. mag. Petrachii muniri cum ſuo quoque ſigillo ad ſedem Apoſtolicam tranſmittend. literas quoque ſuas nobis pro fratre dicto Caſſin. Abbatis deprecatorias deſtinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum ſubſcriptionibus roborato, necnon & literis Suffraganeorum & populi, tres de Canonicis Trojan. Eccleſiæ ab univerſo Capitulo deſtinati, nobis humiliter præſentàrunt, petentes electionem canonicam de perſona idonea celebratam auctoritat. Apoſt. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam à præfatis Canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, ſed ab ipſis oblatum, & factum electionis, ſicut eſt & moris & juris examinavimus diligenter. Interim verò*]

[2 *Unde petebat per viros idoneos ſuſpicione carentes de ipſo facto inquiri, cumque præfatus ſuperveniſſet Epiſcopus, & ea, quæ geſta ſunt, intellexiſſemus ab ipſo.*]

CAP. VI.

¶ *Legatus de latere confert beneficium vacans, licèt illud ſpectet ad præſentationem alicujus Clerici.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *a ſancti P. & ſancti Leonis Abbatibus, & R. Archid. Tullen.* *(an. 1202.)*

DIlectus filius *b* R. Methenſis Canonicus intimavit, quòd cum Præneſtinus Epiſcopus Apoſtol. ſed. Legatus, Eccleſiam ſancti Trudonis contuliſſet eidem: Methen. Archid. ad quem illius Eccleſiæ præſentatio pertinebat, aſſerens, quòd eodem inconſulto conferri non potuit à Legato, Canonicum ipſum ſuper eadem Eccleſia moleſtare præſumit. Cùm igitur plus juris habeat in conceſſione Prælatus, quam in præſentatione patronus *c*, nec præjudicetur Prælato, ſi quando per Apoſtol. ſed. Legatum eo inconſulto Eccleſia concedatur: mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus ſuper hoc moleſtatione deſiſtat, appellat. rem. cogatis.

CAP. VII.

¶ *Legatus in pluribus locis, poteſt in quolibet dictorum locorum juriſdictionem ſuam exercere: ita quòd facta unius loci poteſt in alio explicare.* hoc dicit Panor.

Idem *Illuſtri Regi Francorum Philippo.* *(an. 1202.)*

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [1 *& infrà.*] ¶ Ex parte tua querimoniam accepimus, quòd cùm tibi Legatus eſſet certâ ratione ſuſpectus, extra fines regni Francorum in terram tuam interdicti ſententiam promulgavit: [2 *& infrà.*] ¶ Tuæ magnificentiæ reſpondemus, quòd etſi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos ſuæ legationis egreſſus; cùm non ſolùm in regno Francorum, ſed in Vienn. Lugdun. & Biſuntin. provinciis injunctam ſibi à nobis legationis ſolicitudinem ſuſcepiſſet.

[1 *Quòd Regiæ ſublimitati.* & infrà. *Nuper autem primò dil. fil. Vuen. & VValther. milites, & poſtmodùm dil. fil. mag. Decanum Aurelianenſem cum literis tuis benignè recepimus: & curavimus multipliciter honorare; ſicut per ipſos poterit tua Serenitati pleniùs patere. Ipſi autem in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia conſtituti contra eundem Card. ex parte tua querimoniam intenderunt.*]

[2 *Qui etiam in animam ſuam promiſerunt & obtulerunt*

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *hæc duo verba, à nobis, deſunt in antiquis.* c *Innocent. III d. tit. &c.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *§. item lex Julia de vi publ. Inſtit. de publ. judic.* f *C. 2. eod. tit. in 3. compil. pro unione vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 13.* g *Barotinenſi.* h *C. 3. eod. tit. in 3. comp: in quibuſdam Trojani legitur.* i *al. Abbatem, & tunc dic. G. fratrem Caſſinenſem Abbatem.*

a *Sancti Apri & ſancti Leonis Abbatibus, & Magiſtro R. Archid. Tullenſi.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide leg. ſi communem. ff. quemadmod. ſerv. amitt.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.*

jurare.

rare, quòd tu coram legatis & delegatis noſtris ſuper hoc negotio ibis juri, & quòd poſt hujuſmodi negotium, nec per nos, nec per ium fueris ex parte noſtra citatus, ut juri pareres. prædictam pe-ns ſententiam receptâ hujuſmodi cautione juratoriâ relaxari. iterùm ad ea, quæ contra legatum objecerant, & eis reſponde-nus, &c.]

CAP. VIII.

¶ *Præſente Legato de latere, minor Legatus executionem officii ii dimittere debet.*

Gregorius IX. *Patriarchæ Hieroſolymitano.*

(an. 1228.)

VOlentes: [*& infrà.*] ¶ Fraternitati t. legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita imen, quòd ſi Legatum ad partes illas de latere noſtro ontigerit deſtinari, executionem ipſius officii, quamiu Legatus ipſe ibi fuerit, pro ſedis Apoſtol. reverentia mnino dimittas. *a*

CAP. IX.

¶ *Legatus non de latere, ſed ratione perſonæ, extra provinciam bi decretam abſolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, ſi tales excommunicati liunde veniant. Legatus verò ratione dignitatis nullos tales abſolit.* h. d. ſecundùm communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Eccleſiæ Romanæ Legati, qui de ipſius latere non nittuntur, extra provinciam ſibi commiſſam, vel ibiem, ſi hujuſmodi manuum injectores illuc contingat liunde accedere: & qui Eccleſiarum ſuarum prætextu gationis ſibi vendicant dignitatem, etiam ſubditis quamvis in provincia ſua exiſtentes) beneficium abſoitionis impertiri non poſſunt: Niſi de ſpeciali gratia lis & iſtis ampliùs à ſede Apoſtolica concedatur.

CAP. X.

¶ *Durant Legati ſtatuta etiam legatione finitâ: finitur tamen i delegati juriſdictio, ſi citatio non præceſſit.*

Idem.

NEmini dubium eſſe volumus, quin Legatorum ſedis Apoſtolicæ ſtatuta edita in provincia ſibi commiſſa rent tanquam perpetua, licèt eandem poſtmodum nt egreſſi. Secùs autem *b* ſi cauſas duxerint delegan-is *c* aliquibus, cùm juriſdictio iſtorum expiret, ſi ante lorum diſceſſum horum citatio non præceſſit.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

¶ *Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere, & pure, & cùm opus fuerit, invocare brachium ſeculare.*

Ex Synodo Joannis Papæ. *(an. 872. in Gallia.)*

PErnicioſam: *d* [*& ſ.*] ¶ Habeant igitur Epiſcopi ſingularum urbium in ſuis diœceſibus liberam poteſtatem, adulteria & ſcelera inquirere, ulciſci judicare *e*, ſecundùm quod canones cenſent, abſque npedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, publicum invocent auxilium, non ad præjudicandum, ſed potiùs ea, quæ Deo ſunt placita, proſequendum.

CAP. II.

¶ *Ordinarius, qui ſcit non ut Judex vel homo, ſed ut Deus, ſ ditum eſſe criminis reum, indeterminatè poterit, ſed non nomi-tim eum arguere vel punire.*

Eugenius Papa *a*.

SI Sacerdos ſciat *b* pro certo aliquem eſſe reum alicujus criminis, vel ſi confeſſus fuerit, & emendare noluerit, niſi judiciario ordine quis probare poſſit, non debet eum arguere nominatim, ſed indeterminatè. Sicut dixit Chriſtus *c*: [*Unus veſtrûm me traditurus eſt.*] Sed ſi ille, cui damnum illatum eſt, petierit juſtitiam, poteſt excommunicare auctorem *d* damni, licèt etiam ei confeſſus ſit, ſed tamen non nominatim poteſt eum removere à communione, licèt ſciat eum eſſe reum: quia non *e* ut judex ſcit, ſed ut Deus: ſed debet eum admonere, ne ſe ingerat: quia nec Chriſtus Judam à communione removit.

CAP. III.

¶ *Si ordinarius ſubjectus Epiſcopo profert in ſibi ſubjectum juſtam cenſuram Eccleſiaſticam, Epiſcopus illam ſervare debet, & illam ſine ſatisfactione & conſcientia proferentis relaxare non debet.*

Alexander III. *Florentin. Epiſcopo. (an. 1170.)*

CUm *f* ab Eccleſiarum Prælatis Eccleſiaſtica ſententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma conſiſtere, & uſque ad dignam ſatisfactionem inviolabiliter obſervari. Quapropter mandamus, quatenus ſi quando Plebanus ſancti P. *g* in Clericos vel Laicos parœcianos ſuos interdicti vel excommunicationis ſententiam rationabiliter tulerit, ipſam facias inviolabiliter obſervari, & eam ſine congrua ſatisfactione, & abſque ejuſdem Plebani conſcientia non relaxes.

CAP. IV.

¶ *Si ordinatio vacantis Eccleſiæ etiam patronatæ ex juſta cauſa differtur, eſt ibi per Epiſcopum Oeconomus ponendus.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.*

(an. 1165.)

CUm vos plerunque *h* oporteat ordinationem Eccleſiarum differre, pro eo, quòd quandoque perſonæ vobis minùs idoneæ præſentantur, aut inter vos & præſentatores alia de cauſa radix diſſenſionis emerſerit: *i* [1 *& infrà.*] ¶ Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi quando in vacantibus Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minùs idoneæ præſentantur, vel alia de cauſa, de jure perſonas non potueritis in eis inſtituere: appellatione remotâ *k* ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Eccleſiarum utilitatem expendere, aut futuris perſonis fideliter reſervare.

[1 *Providendum nobis eſt, ne occaſione hujus diſſenſionis & ſcandali interim fructus illarum Eccleſiarum depereant, aut ejus parochianis in ſpiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde eſt, quòd*]

CAP. V.

¶ *Si conſtat ordinario, quòd abſolutus à Papa ſuppreſſit veram cauſam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si verò ſibi non conſtat, eſt tamen ſibi urgens ſuſpicio contra eum, debet cogere eum ſe purgare.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo. (an. 1165.)*

EX *l* parte tua: [1 *& infrà.*] ¶ Quia nos conſulere voluiſti, utrùm illorum abſolutio teneat, qui (occultatis exceſſibus, pro quibus excommunicati fuerant) abſolutionis beneficium per ſedem Apoſtolicam meruerunt, ſuæ excommunicationis cauſam aliam prætendentes? Taliter r. quòd ſi ita tibi conſtiterit,

a *Vide auth. multò magis. C. de ſacr. Eccl. fac. l. 2. C. de teſtam.* b *tamen.* c *Vide l. un. C. qui pro ſua juriſd. & l. 3. C. de ſc. præt.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1 comp. Trident. Conc. ſeſſ. 24 reform. cap. 6.* e *Vid. l. imperium: cum not. ff. de juriſd. n. jud.*

a *al. Auguſtin. in Concil. part. 5. c. cap. 55. Idem Norvvicenſi Epiſcopo.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 50. cap. 55.* c *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13.* d *actorem.* e *Thom. 3. p. q. 80. art. 6. Sotus in 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 6.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 31. c. 7.* g *Pancratii.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 15. cap. 21.* i *emergit.* k *ceſſante.* l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 31. c. 4.*

debet eos Eccleſiaſticâ cenſurâ compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad ſedem Apoſtolicam redire. Si verò id tibi *a* non conſtiterit, & eos ſuſpectos habueris, quòd confeſſi non fuerint veritatem, ipſos compellere debes exinde coram te, quòd veritatem confeſſi fuerint, purgationem præſtare.

[1 *Nobis eſt conſtanti aſſertione propoſitum, quòd interdum quidam pro certis cauſis excommunicati ſed. Apoſtol. viſitant, & reticentes cauſas, pro quibus ſunt vinculo excommunicationis aſtricti, de abſolutione ſua literas deferunt, continentes eos ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſe, & auditis confeſſionibus ſuis abſolutionis beneficium meruiſſe. Unde*]

CAP. VI.

¶ *Si ex deſidia vel malitia delegati Papæ quis perſeverat in peccato, ordinarius loci poteſt ſupplere, non obſtante, quòd cauſa fuerit delegato commiſſa,* hoc dicit, & eſt caſus notabilis & ſingularis.

Cœleſtinus III. *(an. 1194. Romæ.)*

Significavit *b* nobis tua fraternitas, quòd quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita conſanguinitatis & affinitatis copula excommunicatione *c* notantur, ad judices remotiores ab Apoſtolica ſede literas impetrant: per quas, cùm ab excommunicatione fuerint abſoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi teſtes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione tranſmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copulâ remanent: & cauſa debitum non ſortitur effectum: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm itaque pro malitia vel deſidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ ſuffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati reſponſum, quòd quotiens ea quæ prædiximus, in tua diœceſi evenire contigerit, licitè potes taliter abſolutos in priſtinam excommunicationis ſententiam revocare, ipſoſque tam diu eâdem ſententiâ tenere ligatos, donec cauſa in receptione teſtium, & in aliis legitimum incipiat habere progreſſum.

[1 *Unde poſtulâſti à nobis, quid ſit tibi in tali articulo faciendum.*] *Cùm itaque dolus ſuus alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam vel deſidiam judicis delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

¶ *Ordinarius ſupplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum.*

Innocentius III. *Auſitano Archiepiſc.* d *(an. 1198.)*

QUantò *e* devotio religioſorum: [1 *& infrà.*] ¶ Ad audientiam noſtram noveris perveniſſe, quòd Monachi, Canonici & alii regulares tuæ provinciæ, cùm deberent potiùs in clauſtro, juxta regularia conſtituta divinis obſequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam geſſerunt, pecuniâ congregatâ, clauſtrum abhorrentes, per curias Principum & potentum diſcurrere non verentur: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus quoſcunque tales inveneris, niſi ad commonitionem tuam reſipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum ſuorum ſine difficultate reſignent, convertendum in utilitatem domûs, ſecundùm Abbatis conſilium, & regularem vitam obſervent: ſi Prælati eorum poſt tuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint, per ſuſpenſionem officii & beneficii, appellatione remotâ compellas.

[1 *Virorum ſtudioſiùs mandatis divinis inhæret, & creatori ſuo placere per omnia opera ſancta converſationis intendit, tantò humani generis inimicus ad ſeductionem ſuæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præſtat materiam excedendi, & animas eorum eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*]

[2 *Ex muneribus ſuis illorum ſibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipſorum familiaritate in conventu ſuo confiſi graves diſſenſiones commovent, & cæterorum humilitatem in Spiritu arrogantia contemnentes, mandatis Prælatorum ſuorum inobedientes & contumaces exiſtunt, & contra illorum prohibitionem ſecularium negotiorum ſolicitudinibus ſe ingerunt Cùm igitur propter hoc ordo religionis non modicum enervetur. f. t. per a. ſ.*

CAP. VIII.

¶ *Ab uno Epiſcopo excommunicatus, ab aliis eſt vitandus. Et Archiepiſcopus per querelam aditus, non abſolvet, niſi primò remittat.*

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis. (an. 1198. Româ in Galliam.)*

AD reprimendam *a* malitiam perverſorum, pœnæ certæ ſunt in canonibus conſtitutæ: quas ſicut latas à vobis interdum in ſubditos, vultis inviolabiliter obſervari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter obſervare. Ideoque mandamus, quatenus ſententias, quas Lexovien. Epiſcopus duxerit in ſubditos ſuos canonicè promulgandas: & vos ipſi ſervetis, & à veſtris ſubditis faciatis inviolabiliter obſervari. Tu verò, frater Archiepiſcope (cùm excommunicationis ſententia per appellationis non ſuſpendatur objectum) ſi quis excommunicatus ab Epiſcopo, de injuſta tibi fuerit excommunicatione conqueſtus: ad ipſum (ei quaſi Coëpiſcopo deferens) abſolvendum, ſecundùm Eccleſiæ formam remittas: qui ſi noluerit ipſum abſolvere, tu (receptâ cautione juratoriâ) abſolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quòd niſi legitimè tibi conſtiterit eum contra juſtitiam excommunicatum fuiſſe, ex debito ſibi juramenti præcipias, ut ſuper eo, de quo fuerit excommunicatione notatus *b*, eidem Epiſcopo ſatisfaciat competenter. Quòd ſi facere contempſerit, eum in excommunicationis ſententiam, appellatione remotâ, reducere non omittas.

CAP. IX.

¶ *De cauſis ſubditorum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum ſuorum, Patriarcha non cognoſcit: niſi per appellationem legitimam, aut vigore conſuetudinis ſeu privilegii.*

Idem *Turonenſi* c *Archiepiſcopo. (an. 1198. Româ in Syriam.)*

DUo *d* ſimul: [1 *& infrà.*] ¶ Conſult. t. t. r. quòd cùm ſit in canonibus definitum, Primates vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, niſi quantùm ſacri canones concedunt, vel *e* priſca illis conſuetudo contulit ab antiquo *f*: ita ut ſecundùm Nicænas *g* regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis, præterquam ſi Apoſtol. ſed. antiquam Eccleſiam, vel Rectorem ipſius, quolibet ſpeciali privilegio decreveris honorare: quamdiu Clerici tui coram te voluerint ſtare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ ſubire, niſi cauſa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut ei aliquid ſuper hoc à ſede Apoſtolica ſit indultum.

[1 *Conſultationem ſcilicet & querimoniam, unica tua f. petitio continebat, per quam à ven. f. n. Hieroſolymitano Patriarcha conquerebaris, Clericos tuos injuſtè gravari, qui eos ſpreto judicio tuo, coram quo parati ſunt de ſe querimoniam deponentibus juſtitiam exhibere, licèt ad eum per Apoſtol. ſed. cauſa minimè deferatur, coram ſe reſpondere compellit, & utrùm ad id poſſint de jure compelli, per noſtras poſtulabas literas edoceri. Volentes igitur ſuper gravaminibus tibi providere prædictis.*]

CAP. X.

¶ *Archiepiſcopus impeditus poteſt conſecrationem ſui Suffraganei*

a *Senſus eſt: ſi ſuſpecti ſunt, quòd non dixerint Papæ veritatem, compellendi ſunt ad purgandam eam ſuſpicionem, ut inde colligatur eos verum dixiſſe.* b *Cap. 2. eodem titul. in ſecund. compilatione.* c *Vide Trident. Concil. ſeſſ. 24. in decret. de reformat. per multa capita.* d *al. Auxitano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. Vide Concil. Viennenſ. in Clem. de ſtat. Monach. c. ne in agro. §. quia verò. ubi etiam hæc prohibentur. facit lex, Deo nobis. C. de Epiſc. & Cler.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *al. notatus, nam innodatus in nullo manuſcr. reperitur.* c *al. Tirenſi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *& priſca.* f *Vide l. de quibus. ff. de leg. & C. quæ ſit long. conſuet.* g *Has habet in diſt. Conc. can. 6. & 7.*

ganei

ganei alteri committere, & conſecrandus tenetur ab illo commiſſa rio munus conſecrationis recipere.

Idem *Turonenſi Archiepiſcopo. (an. 1198.)*

Quo ſedem *a* Apoſt. [1 *& infrà.*] ¶ Nos ſiquidem conſuluiſti, utrùm ſi aliquâ infirmitate, vel aliâ juſtâ causâ detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum conſecrare non poſſes, alicui Coëpiſcoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi eſſet: [2 & ỹ.] ¶ Conſult. tuæ taliter reſpondemus, quòd in tali articulo conſtituto, & tuas vices (ut dictum eſt) tibi committere licet, & conſecrandus munus debet ab eo conſecrationis *b* accipere, *c* cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex ſubtractione gratiæ Apoſt. ſedis non obſiſtat.

[1 *Conſulis ſuper his, quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. meritò videtur commendanda, cùm lex divinæ conſtitutionis eandem ſedem totius poſuerit orbis terrarum magiſtram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejuſdem ratio requiratur.*

[2 *Et utrùm electus, qui pro conſecratione inſtaret, ab eo, cu vices tuas commiſiſſes, taliter deberet licitè conſecrari.*]

CAP. XI.

¶ *Archiepiſcopus cauſam ad ſe per appellationem delatam, ſubditis Suffraganei committere poteſt: non tamen ad ipſam ſuſcipiendam compellere poteſt.* h. d. uſque ad §. Præterea.

Idem *Epiſcopo Helienſi. (an. 1204.)*

Paſtoralis officii: [d & ỹ.] ¶ Ex parte *e* tua fuit inſuper quæſitum *f*, utrùm ſi aliqua cauſa fuerit ad Archiepiſcopum per appell. delata, poſſit eandem jure ordinariæ poteſtatis Suffraganei ſui ſubdito delegare, vel animadvertere in eundem, *g* ſi cauſam renuerit ſuſcipere delegatam? Ad quod reſpondemus, quòd Archiepiſcopus ipſum ad ſuſcipiendam delegationem hujuſmodi compellere nequit invitum: cùm in eum (exceptis quibuſdam articulis) nullam habeat poteſtatem, licèt Epiſcopus ſuus eidem ſit metropolitanâ *h* lege ſubjectus: [& *infrà.*]

¶ *Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel actorem in poſſeſſionem induxit, ſi ejus ſucceſſor in delegatione ſuccedit, abſolvere & reſtituere poſſeſſionem poterit: aliàs ſolus Papa reſtituet & abſolvet, præterquam in mortis articulo: ne tamen currat annalis præſcriptio, reus coram ordinario, vel publicis perſonis de ſtando juri cautionem præſtabit.* hoc dicit.

Præterea poſtulâſti, an alicui *i* liceat ſine ſpeciali mandato Apoſt. ſedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causâ rei ſervandæ in poſſeſſionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parére, abſolutionis beneficium impertiri, & poſſeſſionem reſtituere intra annum: ſufficienti receptâ primitùs cautione.

Ad quod dicimus, quòd cùm delegatus quantùm ad illud ſit major ordinario, ſine mandato ſummi Pont. excommunicatus ab hujuſmodi delegato non poteſt per alium (præterquam in mortis *k* articulo) abſolutionis gratiam obtinere, niſi forſan delegatus talis extiterit, cui alius ſuccedat in onere & honore. Nec per alium, quàm

a *C.4. eod. tit. in 3. compil.* b *Al. à conſecratore.* c *Vide l. unicam. C. qui pro ſua juriſd.* d *Quæ hîc deſunt, require ex c. paſtoralis. ſup. de off. jud. delegati.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *requiſitum.* g *Ratio eſt, quia judicare eſt publicum munus. l. munerum. §. judicandi. De mun. & hon. & l. un. C. qui pro ſua juriſdict.* h *metropoliticâ.* i *In omnibus impreſſis habetur dictio, ordinario, quæ deeſt in antiquioribus exemplaribus. In recentioribus ex margine irrepſit in textum, ex gloſſa tamen conſtat, non fuiſſe à Raym. poſitam.* k *Quia in mortis articulo nulla eſt criminum aut caſuum reſervatio: & ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſerv.*

per ſummum Pontificem recuperare poterit poſſeſſionem amiſſam: veruntamen ne alius poſt annum verus efficiatur poſſeſſor, coram ordinario, vel ſi ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honeſtis perſonis (ut quaſi præſcriptionem interrumpat annalem) offerre ac præſtare, quòd juri parebit, poterit cautionem: ut ſic poſt annum recuperare poſſeſſionem per ſedem Apoſtolicam mereatur.

CAP. XII.

¶ *Papa per reſcriptum, quo mandat ordinario, ut ſubditos ſuos corrigat, non facit ex hoc ipſum delegatum, ideò ab eo poterit appellari ad proximum ſuperiorem, ſicut ſi Papa nullum mandatum feciſſet.* hoc dicit.

Idem *Archiepiſcopo Senonenſ. (al. Senenſi. an. 1207.)*

Licèt *a* in corrigendis exceſſibus juxta canonicas ſanctiones appellationis ſit diffugium interclusum, & ideò Pariſienſ. Epiſcopus à nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religioſos, quàm etiam Clericos ſeculares ſuæ juriſdictioni ſubjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat, appell. rem. quæ viderit corrigenda, ſtatuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honeſtum. Quia tamen intentionis noſtræ nec fuit, nec eſſe debuit, juriſdictioni tuæ per mandatum hujuſmodi derogare: præſentium auctoritate duximus declarandum, quòd ſi in inquiſitionibus ab eodem Epiſcopo, non tanquam delegato, ſed tanquam ordinario faciendis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit ad ſedem metropolitanam appellare, prædicti occaſione mandati, auctoritati tuæ, quò minùs ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

¶ *Prælati ſubditos corrigunt, & reformant appellatione remotâ, vel conſuetudine non obſtante. Si tamen Capitulum conſuevit corrigere exceſſus Canonicorum, ſi intra terminum ab Epiſcopo præfigendum non facit, ipſe Epiſcopus hoc faciet.* hoc dicit, uſque ad §. Cæterùm.

Idem *in Concilio generali.* d *(an. 1215. Romæ.)*

Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut Eccleſiarum Prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè Clericorum, ad reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire, niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam. Exceſſus tamen Canonicorum cathedralis Eccleſiæ, qui conſueverunt corrigi per Capitulum, per ipſum in illis Eccleſiis, qui talem hactenus conſuetudinem habuerunt, ad commonitionem vel *f* juſſionem Epiſcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum: alioquin extunc Epiſcopus Deum habens præ oculis, ipſos, ut animarum cura requirit, per cenſuram Eccleſiaſt. corrigere non poſtponat.

¶ *Si Canonici ſine manifeſta & rationabili cauſa (maximè in contemptum Epiſcopi) ceſſant à divinis, Epiſcopus ceſſationem non ſervabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoſcet.* hoc dicit.

Cæterùm ſi Canonici abſque manifeſta & rationabili cauſa (maximè in contemptum Epiſcopi) ceſſaverint à divinis, Epiſcopus ſi voluerit, nihilominus celebret in Eccleſia cathedrali; & Metropolitanus ad querelam ipſius, tanquam ſuper hoc delegatus à nobis, taliter eos per cenſuram Eccleſiaſt. cognitâ veritate caſtiget, quòd pœnæ metu talia de cætero non præſumant.

a *C. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *In omnibus antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *C. 7. & c. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *Quâ autem ratione Prælati ſubditorum exceſſus corrigere debeant, præſcripſit Conc. Trid. ſeſſ. 13. de reform. c. 1.* f *&.* g *al. Epiſcopo.*

¶ Prælatus in impoſitione pœnæ, cavere debet à quæſtu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. uſque ad finem,

Provideant itaque diligenter Eccleſiarum Prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum *a* pecuniæ vel gravamen aliud non convertant, ſed iſtud ſtudiosè ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere ultionem: quoniam ſuper his ſedes Apoſt. auctore Domino, attentiſſimè vigilabit.

CAP. XIV.

¶ Cùm in civitate vel diœceſi ſunt populi diverſarum linguarum, Epiſcopus debet providere eis per viros idoneos, qui ſecundùm varietatem linguarum officia eis celebrent, & ſacramenta miniſtrent. Et ſi urgens eſt neceſſitas, conſtituet ſibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœceſis debet habere duos Epiſcopos.

Idem Innocent. III. *in eodem.* b *(an. 1215.)*

QUoniam *c* in pleriſque partibus intra eandem civitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores: diſtrictè præcipimus, ut Pontifices hujuſmodi civitatum, ſive diœceſum provideant viros idoneos, qui ſecundùm diverſitates rituum & linguarum, divina illis officia celebrent, & Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas, ſive diœceſis, diverſos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diverſa *d* capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas *e* cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, Pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem, providâ deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde *f* ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponendum, adhibito (ſi neceſſe fuerit) brachio ſeculari ad tantam inſolentiam *g* repellendam.

CAP. XV.

¶ Epiſcopi, qui per ſe non poſſunt, tenentur aſſumere idoneos, qui ſuppleant ſuo loco, quoad prædicationes, viſitationes & confeſſionum auditiones: & ut poſſint Epiſcopi reperire tales, præcipit in Eccleſiis cathedralibus & collegiatis tales inſtitui.

Idem *in eodem.*

INter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaximè ſibi noſcitur eſſe neceſſarium, quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur, eò quòd non in ſolo pane *i* vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde *k* cùm ſæpe contingat, quòd Epiſcopi propter ſuas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omnino, nec de cætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum Dei populo, maximè per amplas diœceſes & effuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant, potentes in opere, & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum (cùm per ſe iidem nequiverint) ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipſi cùm indiguerint, congruè neceſſaria ſubminiſtrent *l*: ne pro neceſſariorum defectu compellantur *a* deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus, tam in cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint coadjutores & cooperatores habere, non ſolùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confeſſionibus & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

CAP. XVI.

¶ Epiſcopus in Eccleſiis diœceſis ſuæ debet eſſe contentus juribus Epiſcopalibus: & quæ ſint jura Epiſcopalia, declarat.

Honorius III. *Epiſcopo Aſſiſinatin. (an. 1218.)*

COnquerente œconomo monaſterii ſancti Benedicti montis Subaſii, nobis innotuit, quòd tu juribus Epiſcopalibus non contentus, quæ in Eccleſiis ſeu capellis ejuſdem monaſterii debes habere, à quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè ſufficere proponebat, petens ut ſpecificares, quæ tibi ratione juris Epiſcopalis competerent in eiſdem, quorum *b* quibuſdam ſpecificatis, lis fuit legitimè conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuêre propoſita, intellectis: decrevimus, ut in Eccleſiis ſeu capellis tuæ diœceſis, ad monaſterium ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiam, ſubjectionem & reverentiam, inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem & reformationem, ac cenſuram Eccleſiaſticam, juriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de jure ſpectantium, pœnitentias, & ſacramentorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem, ſynodum, & ſynodatici *c* ſeu cathedratici nomine duos ſolidos, quartam decimationum & mortuariorum, viſitationem quoque annuam: ita quòd cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non *d* ampliùs procurationis nomine requiras ab eis, niſi quantum (penſatis facultatibus earundem) moderatè poterunt exhibere, ne plùs cæteris capellis ejuſdem diœceſis in procurationibus onerentur: [*& infra.*] ¶ Tu tamen his juribus in præfatis Eccleſiis contentus exiſtens, non ampliùs ab eis exigas præter moderatum auxilium, quòd juxta formam Lateran. Concilii, ſi manifeſta & rationabilis cauſa extiterit, cum charitate poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis ejuſdem diœceſis pro neceſſitate temporis ſuſtinemus.

CAP. XVII.

¶ Epiſcopus viſitans monaſterium, non introducat ſeculares, ſed duos aut tres Canonicos ſuos, cum aliquibus Religioſis.

Idem *Abbati & Conventui ſancti Remigii.* e *(an. 1220.)*

UT juxta: [1 & ꝟ.] ¶ Attendentes igitur, quòd indecens eſt, ut Remen. Archiepiſcopo, in monaſterio veſtro viſitationis officium exercente, ſeculares *f* interſint, per quos poſſit in clauſtro diſſolutionis materia provenire: Firmiter inhibemus, ut nullos de cætero ſeculares in Capitulum (niſi duos vel tres de Canonicis Eccleſiæ ſuæ in decenti habitu, aliis *g* quos expedire viderit Religioſis adjunctis) ſecum viſitationis tempore introducat. *h*

[1 *Illius ſupremi poſt Chriſtum paſtoris edictum, paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur non dominandi libi-*

a *Infr. de pœn. cap. licèt.* b *Cap. 9. & 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum ſimilitudine & diverſitate.* d *Aliàs, diverſa habens capita, &c.* e *præſcriptas.* f *al. Verùm.* g *inſolertiam.* h *Cap. 10. & c. 3. eod. tit. in 4. comp.* i *Matth. 4. Luc. 4. Deut. 8.* k *Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. ſub. Rubr. decr. de reform. c. 4. concord. Conc. Carthag. 4. c. 20. & Concil. Rhem. c. 14.* l *adde de hoc, & quòd ſalarium habere debent per DD. in l. juriſper.*

a *De excuſ. tut. & in clem. cùm ab omni. De vita & honeſt. Cler.* b *In uno manuſcr. quorum quibuſdam autem juribus ſpecificatis hinc inde fuit ſuper præmiſſis lis legitimè conteſtata. In aliis ita: lis fuit ſic legitimè conteſtata.* c *Synodatici & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat. 10. q. 3. per totum. Adde Archid. c. 1. de præb. lib. 6.* d *al. nec.* e *Fotini.* f *Interſint perſonæ.* g *al. viris aliis. al. ita, vel aliis.* h *Tales introducens debet illorum uti conſilio. l. quid tamen. & ibi Bart. §. arbiter. ff. de arb.*

dini

dine, ſed amore rectè regendi debet eum ſalubriter viſitare, ſic exceſſus delinquentium quantùm poteſt corripiendo, ne revelet: ſic increpans, ne confundat. Quia cùm juxta ſapientis edictum ſecretò ſit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, ſi econtrà palàm arguit increpando.]

CAP. XVIII.

¶ *Lex diœceſana, & lex juriſdictionis, ſunt diverſæ: unde res judicata in una, non obſtat agenti in alia.*

Idem *Epiſcopo Bojacen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b (*an. 1220.*)

DIlectus filius Abbas monaſterii Rothomagen. *c* nobis expoſuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro ſuis exceſſibus ſolvere compelluntur, ad ſuum ſpectat monaſterium ab antiquo: [1 *& infrà.*] ¶ Cumque *fel. mem.* I. Papa præd. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propoſitis, cauſam remitteretis ad eum ſufficienter inſtructam: dictus Epiſcopus proceſſum veſtrum diutiùs impedivit occaſione cujuſdam ſententiæ, quæ ſuper quibuſdam Eccleſiis, quoad legem diœceſanam, promulgata extitit pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter ſupplicavit, ut cùm citatio, cauſarum examinatio, & deciſio *d*, ac emendæ, ad legem juriſdictionis pertinere noſcantur, non fineremus ſententiæ memoratæ prætextu negotii proceſſum ulteriùs impediri. Cùm igitur prædicta de lege juriſdictionis exiſtant, mandamus, quatenus hujuſmodi ſententiâ non obſtante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

[1 *Et quos inter ipſos homines ortâ Eccleſiaſticâ quæſtione citatio ad eundem, ſed examinatio & deciſio quæſtionis ad ven. f. n. Veneten. Epiſcopum, & ipſum Abbatem pertinent, in communi.*]

CAP. XIX.

¶ *Per reſcriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos ſuæ diœceſis, non datur ei juriſdictio ſuper exemptos.*

Gregorius IX. *Epiſcopo Suanenſi.* (*an. 1228.*)

GRave gerimus *e*, quod cùm in Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Orbicello, & quaſdam alias *f* exiſtentes in tua diœceſi ad monaſterium ſancti Anaſtaſii de urbe ſpectantes, nullam juriſdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *g* occaſione literarum noſtrarum, quas ſuper correctione Clericorum tibi tranſmiſimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem ſuſpenſionis ſententias promulgâſti: quanquam Abbas ejuſdem monaſterii eos corrigere ſit paratus: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi eſt ita, prudenter corrigens per te ipſum, quæ minùs providè attentâſti, prædictas ſententias ſine difficultate relaxes.

CAP. XX.

¶ *Ordinarius, cui competit abſolvere ab excommunicatione, poteſt aliis abſolutionem demandare.*

Idem.

HIs, quibus *h* ex officio in certis caſibus competit illos abſolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem ſententiæ promulgatæ, licet aliis hujuſmodi abſolutionem committere, cùm viderint expedire.

DE OFFICIO JUDICIS.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

¶ *Ad officium Judicis non delegati ſpectat providere Advocatum parti, quæ non poteſt habere, & poterit dare domeſticum.*

Honorius tertius *Archiepiſcopo ſancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a (*an. 1220. Româ in Apuliam.*)

EX literis veſtris accepimus, quòd cùm cauſam, quæ inter Abbatem & Conventum Foſſæ Novæ ex parte una, & Abbatem & Conventum monaſterii Canen. *b* ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus monaſterii ſancti Petri de Almaphia *c* vertebatur: [1 & ĩ.] ¶ Quia pars prædicti monaſterii propoſuit, quòd habere non poterat Advocatum, veſtrum *d* ſuper hoc implorando officium, tu frater Archiepiſcope eidem de magiſtro R. Clerico tuo ad exhibendum in cauſa ipſa patrocinium providiſti. Verùm frater S. Canen. Monachus propoſuit, in præjudicium ejuſdem monaſterii factum eſſe, eò quòd dictus R. Clericus domeſticus tuus erat: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus hoc non obſtante, in negotio ipſo (ratione *e* prævia) procedatis.

[1 *Quæ bon. mem. fr. Sylveſter Monachus Foſſæ Novæ, cùm idem S. Petri monaſterium viſitâſſet, eiſdem Abbati & Conventui Canonenſi vendidit in ejuſdem monaſterii S. Petri præjudicium & gravamen, vobis duximus committendum.*]

CAP. II.

¶ *Cùm imploratur officium nobile, fit litis conteſtatio, ſecùs in mercenario.*

Gregorius IX.

JUdicis officium ubicunque pro actione *f* proponitur, veluti cùm reſtitutio in integrum principaliter poſtulatur, litis conteſtationem expoſcit: aliàs ante & poſt ingreſſum *g* cauſæ poteſt ad hoc ſine litis conteſtatione haberi recurſus.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

¶ *Priùs ordinatus, cæteris paribus, prior & major habendus eſt.*

Gregorius *Auguſtino Anglorum Epiſcopo.* h (*an. 604.*)

CUm *i* certum [1 & ĩ.] ¶ Sit honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior & major habeatur, qui priùs communitatis *k* conſilio, & concordi fuerit actione ordinatus. *l*

[1 *Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſervari, nobis tamen eis neceſſe eſt bonorum beneficia tribuere, ut ſpiritalis operis ſtudio ex remuneratione valeant multiplicius inſudare, &c. extat prolixa & impreſſa inter opera Gregorii I.*]

CAP. II.

¶ *Veniens contra decretum vel conſtitutionem Epiſcopi, debet excommunicari.*

Idem. (*Romæ.*)

SI quis venerit *m* contra decretum Epiſcopi, ab Eccleſia abjiciatur. In libro Regum legitur *n*: [*Qui non obedierit principi, morte moriatur.*] Et in Concilio Agathen. quòd *o* anathematizetur.

---

a *al. Briocenſi.* b *Abbati de Sagunt.* c *al. Voveten. Rodonenſis, Venetenſis diœceſis.* d *deciſio earum.* e *In pluribus antiq. ita: quòd eum in S. Mariæ de Orbitello & quaſdam alias Eccleſias exiſtentes in tua, &c.* f *Eccleſias.* g *Quid hodiè poſſint Epiſcopi circa viſitandos & corrigendos Monachos, ſtatuit Triden. Concil. ſeſſ. 21. de reform. cap. 8.* h *Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſerv. & ſeſſ. 24. de reform. c. 6.*

a *In duobus vetuſtiſſimis codicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi: in cæteris ita: Archiepiſcop. & S. Leonardi Abbati Salernit. Ord. S. Bened. diœceſis Salern.* b *Canonenſis Salonitanæ diœc. al. Cavenſis. aliter Savvenſis, Ord. S. Ben.* c *Almeſia. al. Amalphia. al. Amalſia.* d *Quid importet hæc clauſula Bart. in l. Titia amicæ. ff. de aur. & arg. leg.* e *Parentheſi incluſa, deſunt in multis manuſcr.* f *Id eſt, ubi actio deficit.* g *Id eſt, vel poſt litem conteſtatam, vel poſtquam eſt in cauſa concluſum.* h *lib. 12. epiſt. 15.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Trid. ſub Alex. III. p. 44. c. 1.* k *al. cum unitatis.* l *Vide l. honores. ff. de decur.* m *Cap. 3. & 4. eod. tit. in 1. compil. Burch. l. 15. c. 23. Ivo p. 16. c. 24.* n *1. Reg. 13. Deut. 17.* o *ut.*

CAP. III.

¶ *Clericus adminiſtratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam ſcripturam ſuper ea.*

Leo Papa. a (*an.445. Romà in Macedoniam.*)

LEgebatur b in literis tuis, quòd frater Atticus c chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat, in qua ſignum prodebatur injuriæ. Non enim neceſſarium fuerat, ut d obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventûs officio comprobabat.

CAP. IV.

¶ *Ab omnibus de diœceſi obediendum eſt Epiſcopo.*

Clemens Papa III. e

OMnes f principes terræ, & cæteros homines Epiſcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

¶ *Non obediens canonicis inſtitutis, incurrit inobedientiæ notam, id eſt, infamiam.*

Innocentius III. *Capitulo Herbipolen.* (*an.1198.*)

ILlud Dominus in g beato Petro: [1 & ĩ.] ¶ Cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, h & obedientia melior ſit quàm victima, & auſcultare magis, quàm adipem arietum offerre: non debuerat Hildeſemenſis Epiſcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apoſtolicis juſſionibus contraire.

[1 *Vener. fr. n. quondam Hildeſemen. Epiſcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa ſunt quæ præter ſpecialem auctoritatem ſed. Apoſt. de jure non poſſent nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote ceſſiones & translationes Epiſcoporum, & alia quæ nota ſunt vobis, licentiâ noſtrâ non ſolùm non obtentâ, non petitâ, ſed nec etiam poſtulatâ, Eccleſiâ Hildeſem. relictâ, Herbipolenſem Eccleſiam occupavit. Munitiones autem & oppida Herbipolenſis Eccleſiæ in utilitatem ipſius ſe aſſeruit tenuiſſe, ne ſi ad alias manus forſitan deveniſſet, non eſſent, qui poſtmodùm liberarent. Sed*]

CAP. VI.

¶ *Imperium non præeſt Sacerdotio, ſed ſubeſt, & ei obedire tenetur. Vel ſic: Epiſcopus non debet ſubeſſe Principibus, ſed præeſſe.* h. d. & eſt multùm allegabile.

Idem *Illuſtriſſimo Conſtantinopolitano Imperatori.* (*an.1198. Romà in Thraciam.*)

SOlitæ i benignitatis affectu: [1 & ĩ.] ¶ Mirata eſt Imperialis ſublimitas, quòd te niſi fuimus in noſtris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non cauſam, ſed occaſionem præbuit, quòd legiſti, beatum Petrum Apoſtolorum principem ſic ſcripſiſſe: k [*Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, tanquam præcellenti, ſive ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:*] [2 & *infrà.*] ¶ Verùm ſi perſonam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentiùs attendiſſes, ſcribentis non expreſſiſſes taliter intellectum. Scribebat enim Apoſtolus ſubditis ſuis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam ſi per hoc, quod dixit: l [*Subditi eſtote:*] Sacerdotibus voluit imponere jugum ſubjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre m, quibus eos ſubjectos eſſe monebat; ſequeretur ex hoc etiam, quòd ſervus quilibet in Sacerdotes imperium accepiſſet, cùm dicatur, [*Omni humanæ creaturæ.*] Quod autem ſequitur, [*Regi tanquam præcellenti,*] non negamus quin præcellat n Imperator] in temporalibus illos a duntaxat, qui ab eo ſuſcipiunt b temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualibus antecellit: quæ tantò ſunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur c corpori: licèt non ſimpliciter dictum fuerit, [*Subditi eſtote:*] ſed additum fuit: [*propter Deum:*] nec purè ſit ſubſcriptum, [*Regi præcellenti:*] ſed interpoſitum forſitan fuit d non ſine cauſa, [*tanquam.*] Quod autem ſequitur, [*ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:*] intelligendnm non eſt, quòd Rex vel Imperator ſuper bonos & malos gladii acceperit poteſtatem, ſed in eos ſolummodo, qui utentes gladio ejus ſunt juriſdictioni commiſſi: [3 & ĩ.] ¶ Potuiſſes autem prærogativam Sacerdotii ex eo potiùs intelligere, quod dictum eſt, non à quolibet, ſed à Deo: non Regi, ſed Sacerdoti: non e de Regia ſtirpe, ſed de Sacerdotali proſapia deſcendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot: f [*Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, ut evellas & diſſipes, ædifices & plantes:*] [4 & *infrà.*] ¶ Præterea noſſe debueras, quòd [*fecit Deus duo magna* g *luminaria in firmamento cœli: luminare majus, ut præeſſet diei: & luminare minus, ut præeſſet nocti:*] utrunque magnum, ſed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc eſt, univerſalis Eccleſiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id eſt, duas inſtituit dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas. Sed illa, quæ præeſt diebus, id eſt, ſpiritualibus, major eſt: quæ verò carnalibus, minor: ut quanta eſt inter ſolem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur. Hæc autem ſi prudenter attenderet Imperatoria celſitudo, non faceret, aut permitteret Conſtantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Eccleſiæ, juxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere: cùm alii Reges & Principes, Archiepiſcopis & Epiſcopis ſuis (ſicut debent) reverenter aſſurgant, & eis juxta ſe venerabilem ſedem aſſignent: [5 & ĩ.] ¶ Nos autem etſi non increpando ſcripſerimus, potuiſſemus tamen rationabiliter increpare: [6 & *infrà.*] Nobis autem in B. Petro ſunt oves Chriſti commiſſæ, dicente Domino: h [*Paſce oves meas:*] non i diſtinguens inter has oves & alias k: ut alienum à ſuo demonſtraret ovili, qui Petrum & ſucceſſores ipſius magiſtros non recognoſceret & paſtores: ut illud tanquam notiſſimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad ſucceſſores ipſius: [*Quodcunque* l *ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.*] nihil excipiens, qui dixit: [*Quodcunque:*] [7 & ĩ.] Utrùm autem m Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per literas noſtras duxerimus invitandam, utrùm tibi juſta ſuggerimus & honeſta, tua ſolicitudo diſcernat: cùm non niſi ad utilitatem Eccleſiæ & terræ Hieroſolymitanæ ſubſidium nos te meminerimus invitâſſe.

[1 *Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Durachii, virum providum, & diſcretum, & fidelem, Imperialis nobis excellentia deſtinavit: per quas intelleximus, quòd literæ, quas per dil. fil. Capellanum I. tunc Apoſt. ſed. Legatum tibi tranſmiſimus Imperio tuo præſentatæ fuerant & prælectæ.*]

[2 *Volens enim, de quo nos rationabiliter admiramur, Imperatoria celſitudo per hæc & alia quæ induxit, imperium Sacerdotio dignitate ac poteſtate præferre, ex auct. præmiſſa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod legitur, Subditi eſtote. Secundum ex eo quod ſequitur, Regi tanquam præ-*

a *Epiſt. 82. Anaſtaſio Epiſcopo Theſſalonicenſi.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Articus.* d *quòd.* e *In vetuſtioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l. 1. c. 134. Ivo p. 5. c. 224. & c. 5. eod. tit. in 1. compil. In aliis omnis princeps, &c. 1. Pet. 2.* g *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* h *Facit lex, innovatione. & ibid. Bart. C. de ſacr. Eccleſ.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* k *1. Petr. cap. 2.* l *dicit.* m *In quibuſdam impreſſis, auferre, & malè ut ex ſerie conſtat.* n *præcedat.*

a *illic.* b *recipiunt.* c *l. ſancimus. C. de Epiſcop. & Cler.* d *Verbum, fuit, deeſt in antiquis.* e *al. nec.* f *Hier. 1.* g *Geneſ. 1. Pſal. 135.* h *Joan. 21.* i *In extrav. c. unam ſanctam. tit. de majoritate & obed.* k *Vide l. 1. ff. de al. judic. & l. quos prohibet. cum ſimil. ff. de poſtul.* l *Matth. 16.* m *I C. Bar. Verùm autem Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per noſtras literas duximus multandam. Utrùm igitur tibi juſta ſuggeſſerimus, &c.*

cellenti

cellenti. Tertium ex eo quod eſt ſubſequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: per primum ſubeſſe Sacerdotium: per ſecundum Imperium praeminere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm in Laicos juriſdictionem, imò etiam gladii poteſtatem accepiſſe præſumens. Cùm enim & boni quidam ſint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant, is qui ſecundùm Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Imò malefacientes Presbyteros & eorum exceſſus præſumptos poteſt ultore gladio vindicare, cùm inter Presbyteros & alios Apoſtolus non diſtinguat.

[3 Juxta quod Veritas ait: omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt: non enim debet nec poteſt quiſquam alterum ſervum judicare, cùm ſervus ſecundùm Apoſtolum, domino ſuo ſtet aut cadat. At id etiam induxiſti, quòd licèt Moyſes & Aaron Sacerdotii dignitate ſecundùm carnem fratres extiterint: Moyſes tamen princeps populi, Aaron Sacerdotii poteſtate praerat, & Jeſus ſucceſſor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontifici praeminebat. Caterùm licèt Moyſes dux populi fuerit, fuit & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem unxit, & cui Propheta Sacerdotium recognoſcens, Moyſes (inquit) & Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod verò de Jeſu Benjamin eum commendando, prælationem ejus ſcripſiſti, magis ſecundùm ſpiritum, quàm ſecundùm literam debet intelligi, quia ſecundùm Apoſtolum litera occidit, ſpiritus autem vivificat: pro eo quod ipſe veri Jeſu figuram expreſſit, qui populum ſuum in terram promiſſionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Abjatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quàm auctoritate Prophetica imperabat. Verùm quicquid olim fuerit in Veteri Teſtamento, nunc aliud eſt in Novo, ex quo Chriſtus factus eſt Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui ſe non ut Rex, ſed ut Sacerdos in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, per quem genus redemit humanum, circa illum præcipuè, qui ſucceſſor eſt Petri Apoſtoli & Vicarius Jeſu Chriſti.]

[4 Virtutes. Dictum eſt etiam in divina lege, Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices, qua Sacerdotes Regibus anteponens iſtos Deos & alios Principes appellavit.]

[5 Nam & piiſſimus Conſtantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, ſicut credimus, diſcretio non ignorat.]

[6 Cùm B. Paulus Apoſtolus Epiſcopum inſtituens ad Timotheum ſcripſiſſe legatur: Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa: & in omni patientia & doctrina. Non enim os noſtrum debet eſſe ligatum, ſed patere debet ad omnes: ne ſecundùm Propheticum verbum ſimus canes latrare non valentes. Unde correctio noſtra tibi non debuit eſſe moleſta, ſed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit & caſtigat. Debitum igitur paſtoralis officii exequimur cùm obſecramus, arguimus, quando increpamus, & non ſolùm alios, ſed Imperatores & Reges opportunè, & importunè: & ad ea ſtudemus adducere, quæ divina ſunt placita majeſtati.]

[7 Solveris ſuper terram, e. ſ. & in c. nihil excipiens, qui dixit, quodcunque. Verùm his diutiùs inſiſtere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujuſmodi gloriari, cùm ſi gloriari expediat, non in honore, ſed in onere, non in magnitudine, ſed in ſolitudine ſit potiùs gloriandum, cùm & Apoſtolus in infirmitatibus glorietur. Novimus eſſe ſcriptum: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. & iterùm: Quantò major es, humilia te in omnibus. & alibi. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem noſtram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Unde nos etiam ſervos non ſolùm Dei, ſed etiam ſervorum Dei nos eſſe ſcribimus & fatemur, & tam ſapientibus, quàm inſipientibus ſecundùm Apoſtolum debitores ſumus.]

CAP. VII.

¶ Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur à juriſdictione ſui Epiſcopi.

Idem *Epiſcopo Floren.*

PEr tuas *a* nobis literas: [1 & ſ.] ¶ Poſtulâſti per ſedis Apoſtolicæ oraculum edoceri, utrùm quis per ordinem Subdiaconatûs à Romano Pontifice ſuſceptum, à debitâ tibi reverentia ſubtrahatur? Ad quod breviter reſpondemus, quòd etſi decens ſit, ut illis, quantùm convenit, à te inter alios tibi ſubditos deferatur, quos benignitas Apoſtolica collatione ipſius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè abſolvuntur.

[1 *Intimâſti, quòd cùm aliqui Eccleſiæ Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœceſi aſſequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, ſi quando exigente juſtitiâ te contigerit exercere, in primis Eccleſiaſticam diſciplinam, illi Subdiaconatûs privilegium allegantes, ad ea ſe aſſerunt non teneri ad executionem ſententiæ: ac ſi per hujuſmodi Subdiaconatûs officium ab obedientia, quâ tibi tenentur, ratione obtenti beneficii ſint exempti. Super quo*]

CAP. VIII.

¶ *Quando de obedientia vel ſubjectione agitur, nihil attentari debet in præjudicium rei, vel poſſeſſoris non citati.*

Idem *Conſtantinopolitano Patriarchæ. (an. 1206. Ferentino in Thraciam.)*

INter *b* quatuor: [1 & ſ.] ¶ Petitionem *c* contra Eccleſias, quas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priuſquam Conſtantinopolis civitas caperetur, Conſtantin. Patriarchæ minimè reſpondebant: duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio poſtulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, nihil ordinemus de ipſis, cùm nec citati ſint, nec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent: [*& infrà.*] ¶ Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis regni Cypri ſimiliter poſtulâſti, ferè idem duximus reſpondendum, cùm & ipſi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Conſtantin. Eccleſia erat inobediens & rebellis: & in eorum abſentia circa *e* ſtatum eorum non debuerimus *f* aliquid immutare. Juſtitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris poſtulandam.

[1 *Animalia, quæ in medio ſedis & circuitu ejus deſcribuntur ab Ezechiele, facies Aquilæ ſuper ipſorum quatuor memoratur, quia inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quas Apoſt. ſedes in medio habens, quas filias amplectitur ſpirituales, cui eædem quaſi in circuitu famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopol. poſt Apoſtol. ſedem excellentiâ præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentiùs aſpiramus, quantò ipſam honorabiliùs membrum ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ arctiùs amplexantes ipſius auxilio temporibus iſtis eandem ampliùs noſcimus indigere, ac tuas, qui Domino diſponente præeſſe dignoſcis, petitiones libentiùs promovere diſponimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur: cùm à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura tanquam à fonte ad cæteros derivantur:* & infrà. *Tibi duximus reſpondendum, concedendo, ut hi qui Eccleſias ſuas ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi exhibeant, niſi fortè aliqua illarum Eccleſiarum ante captionem regiæ civitatis à juriſdictione Patriarchæ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò*]

CAP. IX.

¶ *Abbates & Sacerdotes qui ſunt diœceſani Epiſcopi, ad ejus Synodum venire, & ſibi obedire compelli poſſunt per cenſuram Eccleſiaſticam.*

Idem. *(an. 1214. Romæ.)*

QUod ſuper *g* his: [& ſ.] ¶ Abbates & Sacerdotes

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *Hûc refer. c. in e quatuor. ſuprà de Cler. peregr. & ſ. de Cler. non reſid. & c. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnibus manuſcr. ita: Petitionem, quâ Eccleſias tibi ſubjici, &c.* d *extiterint.* e *al. contrà.* f *debuimus.* g *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

diœceſanâ tibi lege ſubditos *a*, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo *b* in ipſa Synodo non ducas aliquid ſtatuendum, quod canonicis obviet inſtitutis) per cenſ. Eccleſ. ad Synodum ipſam *c* venire compellas: & debitam tibi obedientiam & reverentiam exhibere.

CAP. X.

¶ *Canonici regulares inobedientes Priori ſuo, per ipſum excommunicari poſſunt: & ſi fuerint incorrigibiles, de fratrum conſortio expelli debent.*

Idem *ſancti Stephani & ſancti Proculi Abbatib. Bononienſibus.* (*an. 1214. Româ in Æmiliam.*)

CUm in *d* Eccleſiis ſancti Victoris & S. Joannis de Monte: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur ad reformationem earundem Eccleſiarum diligenti ſolicitudine intendentes, univerſis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori ſuo in his, quæ ad eum *e* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) ſe obedire velle concorditer reſpondiſſent, prædicti quatuor ſe contra Priorem in ſuperbiam erigentes, licèt de obedientia ſuo Priori præſtanda præſtitiſſent juramentum corporaliter: tamen exhibiti juramenti immemores, ſuo Priori per omnia reſtiterunt: & cùm pro contumacia ſua nequiviſſent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos excomunicationis ſententiam promulgavit. Cùm *f* igitur præfati Canonici ad Apoſtolicam ſedem acceſſiſſent, per ſcripturas authenticas *g* ex multorum teſtimonio Prælatorum effecti de ipſorum contumacia certiores, recepto ſecundùm formam Eccleſiæ ab eiſdem corporaliter juramento, ipſis fecimus abſolutionis beneficium impendi: præcipientes eis ſub debito juramenti, ut ad ſuum clauſtrum, de quo exierant, redeuntes, Priori ſuo ſecundùm Deum devotè ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris ſui obedientiam revertantur, per cenſ. Eccleſ. compellatis: & ne de ſua poſſint contumacia vel malitia *h* gloriari, cogatis eos (ſi videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro abſolutionis beneficio impetrando ſuperbè negaverant, humiliter præſtare procurent, alioquin eos de fratrum conſortio penitùs excludatis.

CAP. XI.

¶ *Presbyteri & Clerici capellarum ſubditarum titulo Cardinalatûs, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hìc. Et vacante titulo, ſuccedit Capitulum illius Eccleſiæ, niſi pro bono pacis aliquid ſit exceptum.*

Honorius III. *G. Presbytero Cardinali, & Capitulo ſancti Laurentii in Damaſo.* i (*an. 1216. Romæ.*)

HIs, quæ pro Eccleſia S. Laurentii in Damaſo ex parte una, & capellis ſibi ſubjectis ex altera, ſuper ſcrutinio aliiſque articulis *k* fuêre propoſita, diligenter auditis, ſententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri & Clerici, Cardinali, qui nunc eſt in ipſa Eccleſia, & qui fuerint *l* per tempora, manualem obedientiam & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Eccleſiam ipſam pro ſcrutinio, baptiſmo & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus

a *al. ſubjectos.* b *Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 2.* c *illam.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *al. ad Deum. & pro utraque litera facit, quod notatur ſuprà de temp. ordin. c. ad aures. in gloſſ. 2.* f *al. cumq;.* g *in ſigillis authenticis Prælatorum ſigillatas, quod dic. ut not. ꝗ. de fid. inſtr cap. 1. & c. cùm dilectus.* h *Hæc 2. verba, vel malitia, deſunt in antiquis.* i *In pluribus manuſcr. habetur, Damaſco, tam in titulo, quàm in textu, ſed malè: cùm ſit titulus notus & valdè antiquus Romæ.* k *diligenter auditis, additur.* l *Et qui pro tempore fuerint.*

conſuetis, correctionem ipſius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis ſententias, quas tulerit in eos & Eccleſias eorundem, inviolabiliter obſervantes. Quando autem Eccleſia ipſa Cardinali *a* vacabit, Capellani & Clerici memorati, eidem Eccleſiæ reverenter exhibeant omnia ſupradicta: excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & ſuſpenſione ipſorum pro bono pacis noſtræ providentiæ reſervamus.

CAP. XII.

¶ *Licèt Abbatiſſa ſubditos excommunicare non poſſit, ipſi tamen ſibi obedire tenentur.*

Idem *Abbati S. Michaëlis Abradenſis diœceſis.* (*an. 1220.*)

DIlecta filia in Chriſto Abbatiſſa de Bubrigen. *b* transmiſsâ nobis petitione monſtravit, quod cùm ipſa plerunque Canonicas ſuas, & Clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos, propter inobedientias & culpas eorum, officio, beneficioque ſuſpendat, iidem confiſi ex eo, quòd eadem Abbatiſſa excommunicare eos non poteſt, ſuſpenſionem hujuſmodi non obſervant, propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatiſſæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita & mandata obſervent, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas. *c*

CAP. XIII.

¶ *Si Metropolitanus à Suffraganeo juramentum exigit ultra formam ſtatutam à Canone, in eo quod eſt ultrà, Suffraganeus non tenetur.*

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandenſi.* (*an. 1227. Româ in Venetiam.*)

DIlecti filii Archidiaconus & Capitulum Caſtellan. ſuam ad nos querimoniam detulerunt, quòd cùm à Caſtellan. Epiſcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis ſuis conſuevêre præſtare, iidem conſpicientes ex hoc Eccleſiæ ſuæ præjudicium generari, ad ſedem Apoſtol. appellârunt: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur non deceat alii te feciſſe, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus formâ canonicâ, quam nos à Coëpiſcopis noſtris nobis immediatè ſubjectis recipimus, *d* nihil ampliùs à Caſtellano Epiſcopo obtentu alicujus conſuetudinis exigas, prætextu præſtiti *e* juramenti; ſciens nos eundem Epiſcopum ab hujuſmodi juramento, quoad alios articulos abſolviſſe, vel denunciâſſe potiùs non teneri.

CAP. XIV.

¶ *Vacante Epiſcopatu, Capitulum confirmat & infirmat electiones.*

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archidiac. Rhegin.* (*an. 1228. Româ in Siciliam.*)

CUm olim cauſa: [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, licèt Conventus monaſterii ſancti Salvatoris Meſſanenſ. ſint ipſo *f* jure hâc vice eligendi poteſtate privati: de gratia tamen eligendi ſeu poſtulandi detis ipſis auctoritate noſtrâ liberam facultatem. Mandantes eiſdem, ut cùm Eccleſia Meſſan. vacet ad præſens, electionem ſuam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præſentent Capitulo Meſſan.

CAP. XV.

¶ *Qui major eſt ordine, licèt in Eccleſia poſteriùs receptus, in loco & portione præfertur.* h. d. ſecundùm veram lecturam.

a *vacaverit.* b *al. Lumburgenſ. al. Neburgen. al. Quedeburgen.* c *Vide l. à divo Pio. ff. de re jud.* d *Vide l. 1. C. de ſumm. trinit. & fid. cath. & l. 1. de emanc. liber.* e *præteriti.* f *In Cod. Barb. ita: Ipſo jure hâc vice eligendi ſeu poſtulandi privatus.*

Idem

Idem *Archipresbytero ſanctæ Mariæ majoris de urbe. (an. 1228. Romæ.)*

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic de reliquis obtineant ordinatim, etiamſi poſteriùs admittantur. Et qui major eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, & in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſervitia conſueta.

CAP. XVI.

¶ *Si Eccleſia ſita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, à juriſdictione Archidiaconatûs eximitur.*

Idem *Archiepiſcopo Colocenſi.* b *(an. 1229. Româ in Hungariam.)*

CUm inferior ſuperiorem *c* ſolvere nequeat vel ligare, *d* ſed ſuperior inferiorem liget regulariter & abſolvat, & ſatis abſonum videatur, ut filius poteſtatem habeat in parentem: tumiramur, quòd cùm tu monaſterium de Cheur. conſtitutum in Firmienſi Archidiaconatu tuæ diœceſis Eccleſiam erexeris cathedralem, Archidiac. Firmienſis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum & Eccleſiam ſuam juriſdictionem exercere præſumat: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cujus juriſdictione dictum Epiſcopum denunciamus exemptum, id diſtrictè ſtudeas inhibere. Proviſo, ut ſi ex hoc Archidiaconi Firmſen. jura læduntur, in diœceſi tua (ubi expedire videris) abſque alieni juris præjudicio, recompenſationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

¶ *Compoſitionem ſuper jure Primatiæ unus ſolus, cujus intereſt, poterit impedire.*

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori ſanctæ Radegundis Pictavienſis. (an. 1229.)*

HUmilis doctrina magiſtri: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalenſis provinciæ in ea præſentium, & cathedralium Capitulorum ejuſdem, nec non & Bituricen. Capituli ſuper proviſione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiſcopos in cauſa primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, providentiam *e* noſtram ſolenniter publicetis. Si qui verò conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtrictè præcipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi Prælati fuerint, vel ſi alii, per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

DE TREUGA ET PACE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

¶ *Statuit tempora Treugarum, & pœnas violantium.*

Alexander III. *in Concilio Lateranenſi.* f *(an. 1179. Romæ.)*

TReugas *g*, à quarta feria poſt occaſum Solis, uſque ad ſecundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, uſque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuageſima uſque ad Octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiliter obſervari præcipimus. Si quis autem treugas frangere præſumpſerit, poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus Epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imò ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjaceat. Et quoniam funiculus *a* triplex difficilè rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſitâ, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant: Quòd ſi quis in hoc opere trepidus *b* inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

¶ *Perſonæ hic enumeratæ, plenâ ſecuritate gaudent tempore guerræ.*

Idem. *c*

INnovamus *d*, ut Presbyteri, Monachi, Converſi, Peregrini, Mercatores, ruſtici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & ſemina portant ad agrum, congruâ ſecuritate lætentur. *e*

DE PACTIS.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

¶ *Pacta quantumcunque nuda, ſervanda ſunt.*

Ex Concilio *f* Africano. *(an. 348.)*

ANtigonus *g* Epiſcopus dixit: [1 & j.] ¶ Aut inita pacta, *h* ſuam obtineant firmitatem, aut conventus (ſi ſe non cohibuerit) Eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Dixerunt univerſi *i*: pax *k* ſervetur, pacta cuſtodiantur.

[1 *Gravem injuriam patior, & credo dolore ſanctitatem veſtram injuriam meam, & computare communem injuriam. Optantius Epiſc. cùm ſe præſentaret, pactum meum habuit, & diviſum eſt, quòd ad ſe illiciat imperatorum animos contra diſciplinam, contra Evangelicam traditionem, contra pacem placitam. Nam ſi ſibi contingere poſſe arbitraretur, nunquam profectò in fratrem aliquis deliquiſſet. Unde*]

CAP. II.

¶ *Conventio invalida, per conſenſum ſuperioris validatur.*

Gregorius. *l* *(an. 598. Romà in Siciliam.)*

QUoties *m* in conventionibus noſter expectatur aſſenſus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro ſecuritate partium ſolidare.

CAP. III.

¶ *Judex debet ſtudioſè agere, ut promiſſa adimpleantur.*

Idem *Januario Epiſc. Caralitano.* n *(an. 600. Romà in Sardiniam.)*

QUaliter *o* in Sardinia: [1 & j.] ¶ Studioſè agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

Hinc Dd. vim [...] nudo actione[...] cendi repetu[...]

[1 *Minores vel pauperes ab eis, qui illis majores ſunt, opprimantur, reverendiſſimi fratris noſtri Carthaginen. Epiſc. atque eminentiſſ. filii n. Innocentii præf. epiſtola teſtantur, à quibus, ut quæ nobis ſcripta ſunt noveritis, ipſarum vobis epiſtolarum exemplaria providimus tranſmittenda. Et ideò, quia ea quæ nobis petenda ſunt, efferuntur.*]

CAP. IV.

¶ *Non valet pactum, per quod beneficium Eccleſiaſticum debet pecuniâ reſignari.*

Alexander III. *Exonen. & Vigornen. Epiſcopis. (an. 1164.)*

CUm *p* pridem S. *q* Clericus procurator Prioris & Monachorum de Acra, & P. Clericus, pro cauſa, quæ inter eos & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem

a *Ad hujus c. declarationem factum fuit c. ult. ſupr. de conſtit.* b *al. Colonſenſi.* c *potiorem.* d *Vide l. decurio. C. de decur. l. 12. not. in l. hominem. ff. manda.* e *proviſionem.* f *Cap. 21. At quod extat apud me manuſcriptum nunquam habetur impreſſum.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & in Panorm. l. 8. cap. 147.*

a *Pſalm. 138. Eccl. c. 4.* b *al. tepidus.* c *Cap. 22. in eodem Concilio.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Pann. l. 8. c. 147.* e *Poſterior pars hujus can. extat ſub tit. de cenſibus. c. innovamus.* f *Carthaginis Africæ primo, c. 12.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *al. ſui.* i *al firmiter.* k *pax hic pro pactione poni videtur.* l *lib. 7. epiſt. 60. Regiſtri.* m *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* n *lib. 8. epiſt. 38.* o *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* p *Poſt Concil. Lateran. p. 28. c. 2. tit. de pact. licitis & illic. in rebus Eccleſiaſt. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* q *Simon.*

ſe gerere dicebat, ſuper Eccleſia & Capella de L. vertebatur: ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, inter ſe (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quòd eidem P. pro expenſis, quas fecerat, tres marchæ argenti ſolverentur, & idem P. liti cederet, & Monachorum infeſtatione ceſſaret. Cumque compoſitionem iſtam *a* auctoritate Apoſtolicâ peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quòd videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere: [1 & ĵ.] ¶ Ille igitur noſtris monitis acquieſcens, & eidem *b* liti pro ſe ac fratre ſuo renuncians, authentica inſtrumenta, quæ ſuper hoc habebat, in noſtris manibus reſignavit: quæ nos Priori & Monachis deſtinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo ſtuderent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apoſtolicâ interceſſione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterùm quia Prior & fratres acquieſcere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eoſdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant & aſſignent: alioquin ſi vobis conſtiterit, dictos Clericos à prænominata Eccleſia & Capella abſque ordine judiciario violenter ejectos, ipſas eiſdem reſtitui *c* faciatis: non obſtantibus literis noſtræ confirmationis, quas prædicti Prior & Monachi à nobis impetrâſſe noſcuntur.

[1 *Monuimus autem prædictum P. ut ipſe tam pro ſe, quàm pro ſuo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

CAP. V.

¶ *Non valet pactum de ſuccedendo poſt mortem Prælati in ipſius Eccleſia.*

Idem *Archiepiſcopo Eboracenſi. (an. 1170.)*

ACcepimus *d*, quòd quædam ſunt Eccleſiæ Clericis tali tenore conceſſæ, quòd poſt eorum obitum alii nominatim ſuccedant. Verùm quoniam hoc iniquum eſt, & ſacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujuſmodi ſucceſſiones tam *e* deteſtabiles & iniquas appellatione ceſſante prohibeas, & omnino frivolas & inanes *f* eſſe diſcernas.

CAP. VI.

¶ *Qui per pactum augendæ penſionis conſecutus eſt Eccleſiam, debet eâ privari, & aliàs canonicè puniri.*

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1176.)*

CUm Clerici veſtræ juriſdictionis *g* (ſicut accepimus) decedentibus Eccleſiarum perſonis paciſcantur ex ipſis Eccleſiis majores ſolito ſolvere penſiones, ut faciliùs poſſint eaſdem Eccleſias adipiſci: Nos *h* ad tam deteſtabile vitium extirpandum, fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ne id attentare præſumant, diſtrictiùs prohibentes (ſi contra prohibitionem veſtram venire præſumpſerint) appellatione ceſſante eos taliter adeptis Eccleſiis ſpolietis: aliàs pro tantæ præſumptionis exceſſu, ſeveritate Eccleſiaſticâ punientes eoſdem.

CAP. VII.

¶ *Si Eccleſia rem ſuam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Eccleſiæ, non tenet: & quicquid hâc occaſione perceperit, reddere cogitur illi Eccleſiæ.*

Innocentius III. *in Concilio generali.* i *(an. 1215.)*

PLerique (ſicut accepimus) regulares *k* Clerici & ſeculares interdum, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitùs reprobamus, ſtatuentes, ut quicquid fuerit occaſione hujuſmodi pacti perceptum, Eccleſiæ parochiali reddatur.

CAP. VIII.

¶ *Non valet pactio in ſpiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, ſeu de re turpi, vel impoſſibilis de jure, vel de facto.*

Gregorius IX. *(an. 1229.)*

PActiones factæ *a* à vobis (ut audivimus) pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitùs ſunt momenti. Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas ſanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

DE TRANSACTIONIBUS.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

¶ *Inſtrumenta, & alia jura partium, contrariâ tranſactione tolluntur.*

Gregorius III. *b* *A. Subdiac. & Dominic. Abb. (an. 591.)*

SIcut grave: [& ĵ.] ¶ Poſt ſalubrem *c* deciſionem de controverſia veſtra factam, decrevimus, ut omnia inſtrumenta, vel quicquid aliud eſt, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præſcriptione, ſeu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, ſit vacuum, & omni virtute caſſatum: & ſola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui ſi quid fortè incuriâ vel imperitiâ minus firmitatis inſertum eſt, vires pleniſſimæ notionis ex hac noſtra auctoritate ſuſcipiat.

CAP. II.

¶ *Tenet compoſitio ſuper decimis facta cum aſſenſu ſuperioris.*

Alexander III. *(an. 1180.)*

STatuimus, *d* ut ſi ſuper decimis inter vos & aliquam perſonam Eccleſiaſticam, de aſſenſu Epiſcopi vel Archiepiſcopi ſui compoſitio facta fuerit, rata & inconcuſſa perſiſtat.

CAP. III.

¶ *Si Capitulum conſenſit tranſactioni, quam fecit Prælatus nomine Eccleſiæ, ulteriùs diſſentire non poteſt.*

Idem *Dulmenſi Epiſcopo.* e *(an. 1180.)*

COntingit *f* interdum, quòd licèt Abbas vel Prior alicujus conventualis Eccleſiæ, cum Eccleſiaſtica vel ſeculari perſona ſuper his, de quibus inter eos controverſia vertitur, coram delegato vel ordinario Judice tranſigat, Capitulum tamen eandem tranſactionem nititur revocare. Unde quia nos conſulere voluiſti, tibi reſpondemus, quòd ſi Abbas vel Prior à Capitulo ſuo de ratihabitione literas habuerit, tranſactionem, quam fecit (ſi fuerit aliquot annis ſervata) Capitulum, ac ſi non conſenſerit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

¶ *Super Eccleſiaſtico beneficio tranſigi non poteſt, etiam cum juramenti interpoſitione.*

a *Ipſam.* b *idem.* c *Facit l. 2. ff. de vi & vi arm.* d *Poſt Concil. Lateranen. p. 28. c. 28. c. 4. & 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Idem Conc Trident. ſeſſ. 25. de reform. c. 7.* f *vanas. al. vacuas.* g *Poſt Conc. Later. par. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compil.* h *al. additur, intendentes.* i *C. 56. al. 67.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vide Navarrum in manuali, confeſſ. c. 23. tit. de ſimon. & Sot. l. 9. de juſt. & jure. q 5. & cap. ult. inf. de Condit. appoſit.* b *Anthemio. ſic in vet.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Poſt Concil. Later. 28. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Dulmoſin. al. Dulenen.* f *Poſt Concil. Later. p. 28. c. 5. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.*

Idem

Idem Alex. III. *Abbati de Strat. & Priori ſancti Euſebii. (in Angl. Ord. D. Auguſt. an. 1180.)*

CОnſtitutus *a* in noſtra præſentia G. Clericus ſuâ nobis aſſertione monſtravit: quòd cùm inter ipſum, & A. Clericum ſuper Capella de Stratis controverſia emerſiſſet, tandem per tranſactionem ſopita fuit: & licèt hinc inde, fide præſtitâ, firmata fuiſſet, eam tamen præfatus A. ſervare recuſat. Quia igitur hujuſmodi tranſactiones ſpeciem continent ſimoniæ: mandamus, quatenus revocatâ tranſactione in irritum, cauſam audiatis, &c.

CAP. V.

¶ *Per tranſactionem factam ſine auctoritate Epiſcopi poteſt Prælatus, ſed non Eccleſia conſtitui cenſualis.*

Idem *Carnotenſi Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE cætero *b* noveris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adverſario ſuo componit, poſtmodùm in Eccleſia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: Si compoſitio non eſt juri contraria, non eſt à loci Epiſcopo reprobanda. Sed cenſus abſque Epiſcopali auctoritate, cui præeſt Eccleſiæ, ſub hoc prætextu ſolutus, vitam ejus, qui ſolverit, non excedit. *c*

CAP. VI.

¶ *Si beneficium, quod per tranſactionem habetur, impetratur ut vacans, ab eo qui fuit tranſactionis mediator, non valet impetratio.* h. d quoad titulum.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo, &* d *Vigorenſi Epiſcopo. (an. 1160.)*

EX literis veſtris *e* accepimus, quòd cùm olim inter R. & A. Clericos ſuper Eccleſia de Vult. *f* coram te, frater Epiſcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in cauſa, & teſtis inſcriptus fuerat, tranſactio facta fuiſſet, poſtmodum idem G. ſe mentiens Clericum, cùm nondum eſſet in Clericum tonſuratus: ſuper eadem Eccleſia tacito de tranſactione literas noſtras impetravit. Cùm autem idem G. non inficiaretur ſe tranſactioni interfuiſſe, & nondum fuiſſe tonſuratum, cùm literas iſtas obtinuit, ei ſuper prædicta Eccleſia ſilentium duximus imponendum.

CAP. VII.

¶ *Super Eccleſiaſtico beneficio non poteſt tranſigi, ſed amicabiliter componi.* h. d. & quotidiè allegatur.

Idem. *(an. 1180. Romæ.)*

SUper eo *g*, quod quæſiviſti, utrùm de Eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto, poſſit fieri tranſactio? Tale damus reſponſum, quòd tranſigi ſuper re ſacra *h* & litigioſa non poteſt: Etenim res ſacræ, ut poſſideantur aliquo dato, vel retento ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſimoniæ. Aliàs ſi gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componant, ſacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

¶ *Tranſactio facta de rebus Eccleſiæ per Prælatum, ſine ſuperioris conſenſu, non obligat ſucceſſorem.*

Idem *Abbati de Strapho.* i *& Priori de [Phœbi.] (an. 1180.)*

VEniens ad *k* Apoſtolicæ ſedis clementiam magiſter G. de Favil. *l* ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd Monachi majoris monaſterii, terras in parœcia ſanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem Eccleſia coloni eorum omnia Eccleſiaſtica tam neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta, & tamen eidem Eccleſiæ decimas ſolvere contradicunt: [1 & ĩ.] ¶ Arbitrantur autem ſe poſſe tueri cujuſdam tranſactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guil. prædeceſſorem factæ, ut de duabus carruatis *a* terræ, quas in domino ſuo Monachi tenent, tertiam tantùm decimarum partem exſolvant: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus niſi præfati Monachi tranſactionem præſcriptam, auctoritate Apoſt. confirmatam eſſe docuerint, cùm aliàs inter perſonas facta potiùs, quàm inter Eccleſias videatur, ne pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur: ipſos & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum quas illicitè detinuerant, juſtam æſtimationem reſtituere eidem Eccleſiæ compellatis.

[1 *Sed de frugibus tertiam partem ſolvunt, & duas partes ſibi retinere præſumunt, de reliquis autem minutis decimis utpote nutrimentis animalium ſuorum & de fructibus hortorum nil penitùs præſtare non erubeſcant.*]

[2 *Quo fit, ut inde occaſionem ſumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, Monachi in ſuum magis aſtutè quàm providè dominium convertunt, quatuor vel fortè plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præſtantes de illis, quoniam priùs de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundùm compoſitionis tenorem integras de illis decimationes ſolvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit de Eccleſiis providere, ne ſua cuilibet videantur jura perire. f. v. p. a. ſ.*]

CAP. IX.

¶ *Sicut ſuper jure præſentandi, ita ſuper annexo non poteſt tranſigi, ut recedatur à lite, interveniente aliquâ temporalitate.*

Lucius III. *b Ormenſi Epiſcopo. (an. 1180.)*

I. PRæterea *c*, quando inter Laicos & viros Religioſos de præſentatione alicujus Eccleſiæ quæſtione ſubortâ tranſigitur, ita quòd præſentationem Laicus obtineat, Religioſi verò novam vel majorem percipiant in Eccleſia, in qua priùs nullam, vel minorem habere conſueverant portionem, an hujuſmodi tranſactio teneat, quæſiviſti. Cùm igitur ipſa pactio ſimoniaca meritò videatur: Reſpondemus, quòd de jure non tenet, nec ex ea Religioſi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

¶ *Super ſpirituali ſubjectione non licet tranſigi.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195. Romæ.)*

II. PRæterea *d* quarto loco quæſtio talis acceſſit, quòd quædam cella eximi voluit à ſubjectione, quâ matrici domui tenebatur: [*& infrà.*] ¶ Fratres illius cellæ, ſe confitentes in jure illi domui quondam fuiſſe ſubjectos, referebant quæſtionem olim de hac ſubjectione fuiſſe motam, & tranſactione ſopitam, eatenùs, ut quendam annuum *e* cenſum Eccleſiæ matrici reddendo, ceſſent à ſubjectione principalis domûs exempti: [1 & ĩ.] ¶ Prior conſequenter pro majori Eccleſia proponebat, quòd de ſpirituali ſubjectione tranſigere non liceret. Reſpondemus igitur, quòd ex prædicta fratrum confeſſione, contra eos ſententia procedere debeat, præſertim cùm illa tranſactio (licèt nobis de illo, quod cella determinatè reddere tenebatur, conſtare nequiverit) iniquitatem ſimoniacam continuiſſe putetur.

[1 *Cæterùm ex adverſo prior majoris domûs duo pariter allegabat, unum ſc. quòd ex quo confeſſi fuerant ſe dudum illi domui fuiſſe ſubjectos, & non ante tranſactionem illam eſſe exemptos, conſtabat, eos fuiſſe rebelles eo ipſo, quòd ante tranſactionem illam & exceptionem ſe commendabant vel contendebant ad ejuſdem ju-*

a *Poſt Concil. Lateran. 28. p. 16. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* b *Poſt Concil. Later. p. 28. c. 10. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *In quibuſdam manuſcr. excedat.* d *al. VVigorenſi. al. VVigorienſi.* e *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *al. de Miniſtra.* g *Cap. 1. eod tit. in 2. compilat.* h *Aliàs, ſuper re religioſa & ſacra.* i *Staupho & Priori de Plib.* k *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* l *Famulla. al. Flavilla.* m *Marchon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morintnſi. al. Orienſi. al. Orin.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. [cumq; cauſa debito Marte percurreret.]* e *annuatim.*

riſdictione eſſe ſubtractos, nec tranſactio ſubſequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

CAP. XI.

¶ *Judex poteſt, & debet ſe interponere pro tranſactione inter partes facienda, præterquam in caſibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut ſuper matrimonio.* h. d.

Honorius III. *J. tituli ſanctæ Praxedis Presb. Cardin.* (*an. 1220. Romæ.*)

EX parte tua: [1 *& infrà.*] ¶ Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid ſeveritati detrahere, prout (ſtatu Imperii & excedentium multitudine, providâ deliberatione penſatis) videris expedire: exceptis nimirum caſibus, qui compoſitionis, ſeu diſpenſationis *b* remedium non admittunt, utpote conjugii ſacramentum, quòd cùm non ſolùm apud Latinos & Græcos, ſed etiam apud fideles & infideles exiſtat *c*, à ſeveritate canonica circa illud recedere non licebit. In his verò, ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas (æquitate ſervatâ) ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundùm quod perſonas & cauſas, loca & tempora videris poſtulare.

[1 *Fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli Græci furtivè ſacros ordines à non ſuis Epiſcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Eccleſiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Prætereà quidam Græci & Latini Epiſcopi conſecrationes faciunt in alienis Epiſcopatibus, & decimas percipiunt in eiſdem in Epiſcoporum eorundem locorum præjudicium & gravamen, licèt Epiſcopi Græcorum nec percipere decimas, nec conſecrationes hujuſmodi conſueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores ſuas ſecundùm motum propriæ voluntatis dimittere, alias ſuperducere non verentur, ac operari dominicis ac feſtivis diebus, quemadmodum in profeſtis. Porrò quidam Barones & milites, tam Latini quàm Græci, Abbatias & Eccleſias alias cum hominibus & bonis aliis eorundem contra juſtitiam detinentes, decimas non exſolvunt, & alios ſolvere recuſantes, in ſuo errore defendunt: etſi pro his & aliis exceſſibus feratur in eoſdem ſententia excommunicationis, eam in animarum ſuarum periculum & aliorum ſcandalum vilipendunt. Unde à nobis poſtulas edoceri, quid tibi agendum ſit, & qualiter Metropolitanus puniendus ſit, qui quibuſdam eundi cum mercibus in Alexandria contra ſtatutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. t. t. reſp. ut cùm jura canonica & civilia edita ſunt ferè in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his ſecundùm canonicas & legitimas ſanctiones.*]

DE POSTULANDO.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

¶ *Clericus in ſacris vel minoribus beneficiatus, in ſeculari foro poſtulare non debet, niſi pro ſe, vel ſua Eccleſia, vel miſerabilibus perſonis.*

Ex Concilio Lateranenſi. *d* (*an. 1179.*)

CLerici *e* in Subdiaconatu, & ſuprà, in ordinibus quoque minoribus, ſi ſtipendiis Eccleſiaſticis ſuſtententur *f*, coram ſeculari Judice Advocati in negotiis ſecularibus fieri non præſumant: Niſi propriam cauſam, vel Eccleſiæ ſuæ fuerint proſecuti, aut pro miſerabilibus fortè perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt. Sed nec procuratores villarum aut juriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus Principibus & ſecularibus viris, ut juſtitiarii eorum fiant, quiſquam Clericorum exercere præſumat.

a *L. 1. §. & poſt. ff. de novi op. nunc. & 90. diſt. per tot.* b *Perperàm in impreſſis, diſpoſitionis.* c *Vid. Tur. Crem. 28. q. 1. in ſumma.* d *Cap. 12. ſub Alexandro III.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *Infero ergo, quòd inediâ cogente poſtulare poterit. l. 1. & ibi Bart. C. de patr. qui fil. diſtr.*

CAP. II.

¶ *Canonici regulares poſtulare non poſſunt ſicut Monachi, niſi pro utilitate Eccleſiæ, vel ſui monaſterii, & præcepto Abbatis.*

Innocentius III. *Compoſtell. Archiepiſcopo.* (*an. 1210.*)

EX parte tua nobis fuit propoſitum, quòd quidam Canonici regulares non ſolùm in Eccleſiaſticis, verùm etiam in forenſibus cauſis præſumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quòd non debent eſſe forenſis, vel Eccleſiaſtici negotii ſuſceptores vel executores, niſi fortè id monaſterii expoſcat utilitas, Abbate nihilominus impetrante, ad ſuam proponunt inſolertiam *b* excuſandam, quòd capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifeſtè. Unde conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd idem judicium de Canonicis regularibus, quod & de Monachis, quantùm ad ſupradicta credimus obſervandum, licèt de Monachis in canone ſpecialiter ſit expreſſum.

CAP. III.

¶ *Se ſummat.*

Gregorius IX. (*an. 1230.*)

CUm Sacerdotis ſit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodeſſe: non niſi pro ſeipſo, vel Eccleſia ſua, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis conjunctis, aut miſerabilibus ſibi licitum eſt poſtulare: [*& infrà.*] ¶ Clericus autem qui contra Eccleſiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus vel Procurator eſſe præſumit *d*, tanquam ingratus poteſt (maximè ſi Clericus ſit ejuſdem Eccleſiæ) beneficio hujuſmodi ſpoliari.

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

¶ *Non auditur quis tanquam alterius Procurator, niſi habeat mandatum legitimè factum.*

Gregorius *Maximo Salonenſi Epiſcopo.* (*an. 596. Româ in Dalmatiam.*)

ALia *e* quidem: [*& infrà.*] Scripſiſſe te quibuſdam *f* comperimus, quòd prædictos viros tunc *g* ad cauſam non miſeris, & ideò, quæ cum ipſis facta ſunt, ſubſiſtere non debere: ſed & Thomas ſibi hoc à te dictum perhibuit: ex qua re nec præſentium portitoribus judicavimus eſſe credendum *h*, ne de ipſis ſimiliter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos eſſe præmonuit, inſtructam perſonam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, ſeu Diaconorum, teſtiumque ſubſcriptionibus roborato, geſtisque ex more indicto tranſmitte: ut quicquid cum ea actum fuerit, jure ſubſiſtat.

CAP. II.

¶ *Non valet ſententia, etiam expenſarum condemnatoria, lata contra abſentem ex probabili cauſa legitimè per nuncium excuſatum.* h. d. quantùm ad verum intellectum.

Alexander III. (*an. 1160.*)

QUerelam *i* A. Clerici accepimus: [1 & ij] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd Vigor.

a *Concil. Trident. ſeſſ. 22. de reform. cap. 1.* b *Eadem vox ſupr. de ſuppl. negl. præl. cap. 2. & fortaſſis leg. inſolentiam, ut ibi notavi: vel dic, inſolertiam, id eſt, inſcitiam.* c *Hæc vox, officium, in multis deeſt, & ſuper verbo, ſit, hæc habetur expoſitio, id eſt, interſit. nec habetur in cap. denique. 14. q. 5. unde ſumitur.* d *præſumpſerit.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *al. quibuſdam noſtris.* g *aliàs nunc.* h *Vid. l. non ſolùm. §. qui alienum. & ibi Bart. ff. eod.* i *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

Epiſco-

Epiſcopus, præfatum A. in reſtitutione expenſarum, pro nulla alia rationabili cauſa condemnaverit 1, niſi pro eo tantùm, quòd in termino conſtituto ad ejus præſentiam non acceſſit, infirmitate detentus *a*, cùm non poſſit quis cogi, niſi velit in gravibus cauſis Procuratorem conſtituere, & ipſe ad probandum infirmitatem ſuam, Presbyterum & Diaconum deſtinaverit, eum abſolvere ab eadem ſententia minimè differatis.

[1 *Quòd cùm ven. f. n. VVigor. Epiſcopus cauſam, quæ vertitur inter ipſum & Sabin. Epiſcopum ſuper Eccleſia de Bubet. de mandato noſtro ſuſcepiſſet fine debito terminandam: tandem quia idem Clericus termino conſtituto ſuam ei exhibere præſentiam non potuit, pro eo quòd erat infirmitate gravatus, ſicut per quendam Presbyterum & Diaconum, quos ad præſentiam ipſius Epiſcopi miſerat, paratus erat probare: eundem A. in reſtitutione expenſarum, quas R. Luxon. Archidiac. pro ipſa cauſa ad diem ipſum tunc veniendo eidem condemnavit.*

CAP. III.

¶ *Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino.* h. d. ſecundùm communem intellectum.

Clemens III. *(an. 1190.)*

EX inſinuatione *b* Archidiaconi Sagien. accepimus, quòd cùm inter ipſum & magiſtrum G. ſuper quadam præbenda Lexon. Eccleſiæ controverſia mota fuiſſet: [1 & *infrà*.] ¶ Licèt ab eodem Archidiacono Procuratori ſuo, duobus Clericis præſentibus expreſsè fuiſſet inhibitum, ne cauſæ cognitionem ſuſciperet: ipſe nihilominus in cauſa procedens, ſententiam contrariam reportavit. Cæterùm, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiiſſe, mandamus, quatenus ſi per ipſius Archidiac. & ſuperſtitis Clerici juramentum conſtiterit de præmiſſis *c*, ſententiâ contra eum latâ nequaquam obſtante, prædictæ præbendæ poſſeſſionem, cum fructibus inde perceptis (ſi ejus reſtitutioni aliud canonicum non obſiſtat) auctoritate noſtrâ reſtitui faciatis eidem. Reſtitutione verò factâ, ſi Archidiaconus ipſe ſuam canonicam inſtitutionem probare potuerit, ipſam ratam permanere appel. poſtpoſitâ decernatis.

[1 *Eidem magiſtro propter hoc ad ſedem Apoſtol. accedenti C. de Coron. procuratorem ipſius Arch. ſe gerens ad illam cauſam conſtitutam cum quibuſdam literis de ratihabitione, prout debebat, ſe oppoſuit. Cùm autem aliquantulùm in cauſa cognitione proceſſum fuiſſet.*]

CAP. IV.

¶ *Reſcriptum ſuper conſecutivis judiciis impetratum à Procuratore revocato, & de hoc certificato, non valet, nec proceſſus, vel ſententia lata per ipſum, ſi revocatio pervenit ad adverſarium.* h. d. ſecundùm gloſſam.

Innocentius III. *Cabilon. & Catalan.* d *Epiſcopis. (an. 1210.)*

IN noſtra præſentia Tullen. *e* Epiſcopus eſt conqueſtus, quòd cùm ad cauſam, quæ inter ipſum *f* & Decanum Tullenſ. ſuper dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibuſdam aliis criminibus *g* vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores inſtituens, ipſos ad ſedem Apoſtolicam duxerit deſtinandos, cùm de ipſorum fide poſtmodum titubaſſet, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis ſpatium revocavit: ſed ipſi licèt mandati literas revocatorias recepiſſent, nihilominus in negotio proceſſerunt, & pro Procuratoribus ſe gerentes, cum adverſario ingreſſi judicium, cum eo ad Pariſienſ. Archidiaconum & collegas ſuos in ejuſdem præjudicium noſtras literas impetrârunt: [1 & j.] ¶ Cumque prædictus Epiſcopus ad probandum, quòd falſi Procuratores fuerant, ab ipſis Judicibus inducias poſtulâſſet, ipſi exceptionem oppoſitam inutilem & ſupervacuam reputantes, ad probationem ipſius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non conteſtatâ, & juris ordine prætermiſſo, teſtes contra eum recipere præſumpſerunt, ipſum à Tullenen. Eccleſia per ſententiam removendo. Nos verò, licèt vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti Judices, utpote viri literati, providi & honeſti, taliter proceſſiſſent, maximè cùm in ſua relatione (quam ad noſtram præſentiam tranſmiſêre) de hujuſmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Epiſcopus per viros religioſos, providos & honeſtos, de quibus non eſt veriſimile, quòd ſuæ ſalutis obliti, ac juramenti religione contemptâ, falſum teſtimonium tulerint: nobis fecit ſuper his, quæ ſunt propoſita, plenam fidem, attendentes etiam, quòd falſi Procuratoris exceptio non ſolùm ante ſententiam, verùm etiam poſteà poteſt objici *a*: utpote quâ probatâ judicium nullum, & nullius momenti controverſiæ reputantur, proceſſum ſupradictorum Judicum ſententialiter duximus irritandum.

[1 *Quoniam citatio, licèt eidem Epiſcopo minimè fuerit præſentata, cùm tamen ad ejus notitiam deveniſſet, quòd eiſdem erat cauſa commiſſa, quæ inter ipſum & dictum Decanum & Archidiac. vertebatur, ad earum præſentiam venire properavit.*]

CAP. V.

¶ *Si agitur de adulterio coram Judice ſeculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: ſecùs ſi coram Eccleſiaſtico ad ſeparationem tori.*

Idem *Brixien. Epiſcopo. (an. 1208.)*

TUæ frat. *b* [& j.] ¶ Conſultationi tuæ *c* taliter reſpondemus, quòd ſi vir accuſet uxorem de crimine adulterii coram Judice ſeculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inſcriptionis vinculum debet arripere, ſeque ad pœnam talionis adſtringere: non per Procuratorem, ſed per ipſum præſentem oportet præſentialiter accuſare. Si verò vir accuſare velit uxorem de adulterio coram Eccleſiaſtico Judice, ut ab ejus cohabitatione diſcedat, quia tunc etſi forſan oporteat eum inſcribere, ut deſignet in ſcriptis nomen, locum & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili *d*: ad talionem tamen non debet ſe aliquatenus obligare: ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequatur effectum: ſuſtineri poteſt, ſi neceſſitas id poſtulaverit, ut per Procuratorem accuſet: quoniam hujuſmodi accuſatio, etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis ſed quaſi mixta inter civilem & criminalem, quanquam in præſentia principalium perſonarum ſecuriùs procedatur.

CAP. VI.

¶ *Qui de mandato domini cauſam procuravit, ab eo repetit expenſas propter hoc factas.*

Idem.

CUm pro *e* cauſa, quæ inter G. & F. Gabilonen. *f* Eccleſiæ Archidiac. vertebatur; [1 & j.] ¶ Diſcret. v. mandamus, quatenus expenſas Archidiacono reſtitui faciatis, ſi legitimè probare potuerit, ſe de mandato Capituli ſuſcepiſſe prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad ſedem Apoſt. acceſſiſſe.

[1 *Procuratores utriuſque partis ad n. præſentiam acceſſiſſent, Archid. f. procurator propoſuit, quòd à bon. mem. Pp. p. n. confirmationis literas impetravit, ſub quibuſdam conſtitutionib. Eccleſiæ de communi aſſenſu Capituli conſtitutis, ex quarum inobſervantia Eccleſia*

a *Vid. l. quæſitum. arg. à contrario ſenſu, ff. de re jud.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. l. in bonæ fidei. C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *Epiſcopum legitur in impreſſu, & malè: antiqui omnes habent, ipſum.* g *Vox, criminibus, deeſt in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. licèt. C. de judic.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *C. tuæ. infr. de ſponſal. eſt pars hujus. c.* d *Vid. l. libellorum. ff. de accuſ. & l. prætor edixit. & ibi Bart. ff. uti poſſ.* e *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* f *al. Gabion. al. Gabloni.*

debito ſervitio fraudaretur, petebat itaque Procurator pro Archidiacono memorato cauſam committi, & confirmari conſtitutiones prædictas, & ea reſtitui, quæ ad utilitatem ipſius Eccleſiæ coactus fuerat expendiſſe. & infrà.]

CAP. VII.

¶ *Univerſitas etiam Scholarium poteſt ad agendum & defendendum Procuratorem conſtituere.*

Idem *Scholaribus Pariſien.* (*an. 1208.*)

QUia in cauſis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, veſtra univerſitas ad agendum & reſpondendum commodè intereſſe non poteſt, poſtulâſtis à nobis, ut Procuratorem inſtituere ſuper hoc vobis de noſtra permiſſione liceret. Licèt igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, inſtituendi tamen Procuratorem ſuper his auctoritate præſentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

¶ *Si citatus ad totam cauſam conſtituit Procuratorem, quem poſteà revocat, poteſt nihilominus contra eum procedi, in quantum ſtatus cauſæ patitur, ſine alia citatione.* h. d. quoad intellectũ.

Honorius III. *b Epiſcopo Egitanenſi.* c (*an. 1220.*)

AUditis & intellectis, quæ ſuper delegatorum noſtrorum proceſſibus fuêre propoſita, proceſſus ipſos, & quæcunque ſecuta ſunt ex eis vel ob eos, noveris nos irrita judicâſſe, non obſtantibus literis, quas de revocatione *d* mandati Procuratori ſuo Colubrienſ. Epiſcopus deſtinavit: cùm antequam ad illum literæ hujuſmodi pervenirent, fuiſſet ſuper eiſdem proceſſibus hinc inde concluſum. Cæterùm memoratum Colubrienſ. Epiſcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen ſedis Apoſtol. advocari, & poſtmodum mandatum factum Procuratori, non ſine noſtro contemptu, & tuo diſpendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expenſis, quas feciſti à tempore, quoad Procuratorem ipſius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* uſquequo per ſe idem Epiſcopus, vel per Procuratorem idoneum ſe noſtro conſpectui præſentabit, in principali negotio legitimè proceſſurus.

CAP. IX.

¶ *Procurator Epiſcopi cauſas Epiſcopatûs agit & defendit, licèt non fuerit datus ſub nomine Syndici vel Actoris.*

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen.* (*an. 1220. Româ in Flaminiam.*)

PEtitio veſtra nobis exhibita continebat, quòd cùm Mutinen. Epiſcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios ſuos & procuratores conſtituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Epiſcopi Mutinen. vel contra illum agentibus reſpondere: frequenter opponitur *f*, quòd hoc facere non poteſtis, pro eo quòd in inſtrumento Vicariæ, ſive procurationis hujuſmodi non exprimitur, quòd Epiſcopus ipſe conſtituerit vos Syndicos vel Actores: [1 *& infrà.*] ¶ Nos igitur ex tenore ipſius inſtrumenti liquidò cognoſcentes, quòd intentio fuit ipſius Epiſcopi dare vobis agendi & reſpondendi pro ipſo *g* liberam poteſtatem, exemptionem hujuſmodi penitùs reprobamus.

[1 *Unde humiliter poſtulâſtis, ut cùm per exceptiones hujuſmodi frequenter impediatur utilitas Epiſcopi ſupradicti, ſuper hoc providere ſalubriter dignaremur.*]

CAP. X.

¶ *Providere debet Judex, maximè in cauſa matrimoniali, quòd conſtituens Procuratorem gaudeat plenâ libertate.*

Gregorius IX. *nobili viro Ubaldo* h *civi Piſano.* (*an. 1235.*)

ACcedens ad Apoſtol. ſed. [&].] ¶ Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ ſub tua poteſtate tenetur, plenæ reſtituas libertati, faciens ipſum ad caſtrum de Maſſa Lucanæ diœceſis ſecurè perduci, ut exiſtens ibi libera, Procuratorem liberè ordinare valeat, qui ſuam coram nobis juſtitiam proſequatur. Tu ergo ſuper ſponſalibus, quæ inter natam tuam & filium ejuſdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram mittas, qui ad agendum & reſpondendum plenam *a* habeat poteſtatem.

CAP. XI.

¶ *Si Procuratori generali denegantur induciæ ad conſulendum Dominum, ex cauſa probabili abſentem, poterit Procurator appellare.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an. 1236.*)

DIlectus filius magiſter L. Rector Eccleſiæ de Aun: tranſmiſsâ nobis petitione monſtravit, quòd cùm R. Presbyter contra ipſum causâ ſtudii Bononiæ commorantem, ſuper eadem Eccleſia ad Judices noſtras literas impetrâſſet, earum auctoritate à Judicibus ipſis eodem Rectore citato, Procurator ipſius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quòd competentem terminum, intra quem Rectorem ipſum conſuleret, utrùm deberet contendere vel cedere quæſtioni, ſibi concedere denegabant, pro eodem noſtram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

¶ *Si reus recedit à judicio, dimiſſo Procuratore ſolummodò ad agendum, contumax eſt, & condemnatur in expenſis.*

Idem *Epiſcopo Lexonen.* (*an. 1236.*)

COnſtitutis in præſ. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. noſtrum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ſuper quadam ſumma pecuniæ vertitur, conceſſimus auditorem: [*& infrà.*] ¶ Quia Prior ſuper ipſa pecunia, in qua dictus T. eum ſibi ſuæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus receſſit, quendam Procuratorem dimittens ſolummodo ad agendum, quem cùm auditor ipſe per mandatum procuratorium ſibi datum, ad defendendum Priorem ſufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipſum præfato T. in unam marcham ſterlingorum condemnavit, taxatione præhabita in expenſis *b*. [*& infrà.*] ¶ Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum eſſe dignoſcitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

¶ *Tenet judicium agitatum, cum Procuratore revocato, ſi revocationem Judex & adverſarius ignoraverunt.* h. d. ſecundùm communem intellectum & verum.

Idem.

MAndato Procuratoris poſt litem conteſtatam à Domino revocato, ſi hoc ignorante Judice, vel adverſario factum fuerit, judicium quod idem quaſi Procurator poſtmodum expertus eſt, ratum eſſe debebit.

CAP. XIV.

¶ *Filiusfamilias poteſt eſſe Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus ſimul in ſolidum, præfertur ſi præoccupavit negotium: ſecùs ſi diverſo tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet à ſententia, niſi ex cauſa excuſetur: quo caſu debet Domino nunciare de ſententia: appellationem tamen proſequi non tenetur.*

Idem.

NOn injuſtè Judex proceſſit, qui filiumfamilias in Procuratorem admiſit. Quamvis ad futuras controverſias conſtitutum. Qui licèt ſimul cum aliis datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequiviſſet in Procuratoribus diverſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris eſſet

a *Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholarium, privil. 50.* b *In aliquot, Innoc. III.* c *al. Ægitanenſi.* d *recuſatione.* e *quouſque.* f *proponitur, in aliquot antiq.* g *In multis antiq. eſt dictio, Epiſcopo.* h *Umbaldo.*

a *Plenariam.* b *Vide l. 1. cum not. ibi, ff. quod cujuſque univerſ.*

eſſe procuratio revocata *a*. Potuit quoque is, & debuit à ſententia in eo, quòd lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam appellare, vel (ſi juſta *b* cauſa excuſabat eundem) ſaltem Domino conteſtari *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licèt appellationem proſequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

¶ Procurator univerſitatis, cujus majores & jurati ſunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, niſi illi in procuratorio ſint expreſſi, vel eorum auctoritate factum ſit, vel ad id ſcienter ſint admiſſi. h. d. & eſt deciſio notabilis & ſubtilis.

Idem.

CONſulti ſumus, an conſtitutus ad impetrandum à communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quòd majores & jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis ſententiâ innodati.

Taliter reſpondemus, quòd niſi eſſent illi in literis procurationis expreſſi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris *e* inſtitutio facta fuiſſet, aut ſciens eos eſſe tales, ipſa communitas unà cum eis conſtituiſſet eundem, non eſt Procurator hujuſmodi repellendus.

DE SYNDICO.

TITULUS XXXIX.

CAP. UN.

¶ Religioſi debent habere Syndicum, qui cauſas monaſterii agat, & defendat, etiam (ſi oportuerit) conſtituto illi ſalario.

Gregorius Papa *Subdiac.* f *defenſori Siciliæ. (an. 599. Româ in Siciliam.)*

SIcut ſtudii *g* noſtri eſſe debet à litigiis forenſibus Monachos ſubmovere, ita neceſſe eſt noſtrâ proviſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare.

Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fauſto loqui debeas, cui (ſi voluerit) conſtituto ſalario, monaſterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo à ſtrepitu cauſarum ſervos Dei eſſe quietos.

DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

TITULUS XL.

CAP. I.

¶ Si quis timore mortis, poſteà ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere poteſt: ſecùs ſi à principio, vel ex poſtfacto liberè conſenſiſſet.

Alexander III. *Oſcen. Epiſcopo* h, *& Priori ſanctæ Mariæ Cæſarauguſt. (an. 1180.)*

PErlatum eſt ad audientiam *i* noſtram, quòd cùm quidam nobilis & potens M. uxorem ſuam ſuſpectam *k* haberet, milites ſui, ejus præcepto eam ad quandam ſylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: ſed tandem pietate ducti, ſub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monaſterio de Colobris *l* habitum ſuſciperet monachalem: [1 *& infrà.*] ¶ Epiſcopi verò miſſi à viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ ſuæ ſuſpectam habentes, ſeorſum convenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monaſterium intrabat, propoſuit, & quòd inde quandocunque poſſet, exiret: ſed alter *a* Epiſcoporum (ut viri tyrannidi ſatisfacere videretur) mulieri velum imponere ſimulavit: tandem viro de medio ſublato, prædicta mulier de monaſterio exiens, alium maritum accepit: quos Galagoritanenſis Epiſcopus ad inſtantiam ſororum vinculo excommunicationis adſtrinxit: [2 *& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto ſacramento, quòd veſtro debeant ſtare mandato) ab excommunicationis vinculo abſolvatis: deinde tam mulierem, quàm Prioriſſam & Moniales præſcripti monaſterii ante veſtram præſentiam convocantes, ſi legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrâſſe, aut quod fecit, poſtmodum ratum habuiſſe: ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum reaſſumere *b* cenſurâ Eccleſiaſticâ compellatis.

[1 *Quo audito maritus ejus, quia reſervata erat ad vitam, grave plurimùm tulit, ſed tamen poſtmodùm acquievit, ſicq; factum eſt, quòd duos Epiſcopos Cæſaraug. & Teraſonen. ut eam benedicerent & illi velum imponerent, ad monaſterium ipſum adduxit.*]

[2 *Ignorans penitùs, quomodo res proceſſiſſet, quoniam utique ſententiam ven. f. n. Terragonenſ. Archiepiſcop. poſteà confirmavit. Nos igitur de prudentia & honeſtate veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

CAP. II.

¶ Qui per metum amiſſionis patrimonii ſuo beneficio renunciat, illud repetere poteſt.

Idem *Epiſcopo Vigornien. (an. 1180.)*

ABbas ſancti *c* Cadmundi *d*, à quo R. præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites *ſuos* & Burgenſes ad domum ejus (ſicut accepimus) deſtinavit, qui eum à domo & univerſa poſſeſſione expellerent, niſi Eccleſiam ſuam penitùs abjuraret: quod cùm idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas alii conceſſit ſupradictam Eccleſiam. Unde quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate reſtituas univerſa.

CAP. III.

¶ Qui terrore Laicorum electioni de ſe factæ renunciat, ſi renunciatio juramento vel fide firmata non ſit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

Clemens III.

AD aures noſtras *f* te ſignificante pervenit, quòd electus quidam in Plebanum cujuſdam Eccleſiæ ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipſo fuerat à Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [1 *& infrà.*] ¶ Tuæ igitur diſcretioni præſentibus innoteſcat, quòd renunciatio facta ad terrorem Laicorum (niſi fortè juramento, vel fide interpoſitâ, ſit confirmata) non impedit, quò minùs is, qui renunciavit Eccleſiæ, ad cujus regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.

[1 *Is autem, qui diſſenſit ante electionem ad ſedem Apoſtolic. vocem appellationis emiſit. Ideoq; conſulere voluiſti, ſi renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quò minùs ad regimen prædictæ Eccleſiæ is, qui fuerit prius electus, aſſumi debeat, & ſi ejus appellatio valeat, qui ſe non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*]

CAP. IV.

¶ Qui per metum, qui cadere potuit in conſtantem virum, beneficio ſuo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. *Decano & Subdiacono Lincon. (an. 1200.)*

a *Vid. l. ſi quis eum. §. fin. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel juſtus metus.* c *id eſt, nunciare coram teſtib. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. ff. mand.* d *Vid l. 1. ff. quod cujuſque uni. & cùm non ignores. de præb.* e *procurationis.* f *lib. 1. epiſt. 67. Regiſt. Petro.* g *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Reſtituta eſt à novis vera inſcriptio. nam perperàm ita priùs legebatur, Exonien. Epiſc. & Priori S. M Cæſariæ.* i *poſt Conc Later. p. 50. c. 13. & c. 1. eod tit. in 1. comp.* k *ſuſpectam, ſcil. de adulterio.* l *Ita manuſc. emendatiores, ſed fortaſſis Calabris. al. Colubris. al. Tolebris.*

a *Teraſonenſis ſcilicet, nam hic cum Cæſarauguſtano velum imponebat, ut patet ex integra.* b *reſumere.* c *poſt Concil. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Eadmundi.* e *Vide leg. cum gloſſ. C. & ff. eod. Item Sot. infrà. cit.* f *Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.*

AD audientiam *a* noſtram magiſtro G. de Chevel. *b* ſignificante pervenit, quòd cùm Eccleſiam de Chevel. canonicè fuiſſet adeptus,& aliquandiu pacificè poſſediſſet, graviſſimo tandem metu Regis, quòd eam reſignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus reſignavit. Quia verò, quæ vi metúsve causâ fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus ſi eundem ad reſignationem conſtiterit vobis per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum conſtantem, non obſtante juramento prædicto, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur, præfatam Eccleſiam ei reſtitui faciatis.

CAP. V.

¶ *Excommunicatus non eſt, qui abſolutè coactus excommunicato communicat, ſecùs ſi coactio fuit conditionalis.*

Idem *Vidronen.* d *Archiepiſcopo.*

(an. 1200.)

SAcris *e* eſt canonibus: [*& infrà.*] ¶ Diſtinguimus autem, utrùm is, qui communicat excommunicatis invitus, ſit per coactionem adſtrictus *f*, aut per metum inductus. In primo caſu talem non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati,quàm agere *g* convincatur. In ſecundo licèt metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

¶ *Metum paſſo non ſubvenitur, ſi non fuit talis, qui cadere potuit in conſtantem virum.*

Idem *Marſil.* & *Agathen.* *Epiſcopis.*

(an. 1200.)

CUm dilectus filius: [*& infrà.*] ¶ Quia *i* conſtitit nobis de voto emiſſo, & de præſtito juramento à Canonicis inſularum, quòd regulam Ciſtercien. obſervarent, vel translationem ipſius Eccleſiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque ſervatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obſtante violentiâ, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret *k*, & ideo non debuerat cadere inconſtantes. Nec obſtante dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos: cùm talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Ciſtercien. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super reſtitutione petita ſilentium eis duximus ſententialiter imponendum.

CAP. VII.

¶ *Probatur violentia per teſtes, res amiſſæ probantur per juramentum. Et ſuper valore rerum amiſſarum taxatione Judicis præmiſſâ, & ſecuto petentis juramento, fit condemnatio.*

Gregorius IX.

SUper eo, quòd adverſarius veſter ſe conquerebatur à vobis per violentiam ſpoliatum, arbitramini contra vos fuiſſe injuſtè proceſſum, cùm non niſi proprio juramento probaverit ſingula, quæ amiſit. Verùm poſtquam de violentia per teſtes,& de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum: potuit Judex taxatione ab ipſo factâ, pro perſonarum ac negotii qualitate vos in æſtimatione rerum amiſſarum juramento adverſarii declarata, rationabiliter condemnare. *l*

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. metum. §. ſed quod prætor. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod.* d *Vicroſien. al. Nidroſienſi.* e *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *attractus, in manuſcr.* g *videatur, in impreſſis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob tur. cauſ. & l. 1. §. metus. ff. eod.* i *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* k *vid. l. 2. & ibi Bart. ff. de noxa.* l *Iſte text. reputatur ſingul. per Abb. hic & Brix. in ſuo dict. in verb. æſtimatio.*

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

TITULUS XLI.

CAP. I.

¶ *Si in contractu venditionis vel locationis Eccleſia fuit enormiter læſa, poteſt adversùs talem contractum petere reſtitutionem in integrum: emptor tamen ſive conductor non debet fraudari in precio ſuo, vel in ſumptibus per eum factis.*

Alexand. III. *Alphanen. Epiſc.* *(1180. Romæ in Campan.)*

REquiſivit tua fraternitas,quid agendum ſit *a* de poſſeſſionibus laicis ſub modico cenſu conceſſis? Noveris itaque,quòd ſi Eccleſia læſa eſt, & manifeſtè apparet detrimentum ipſius (cùm Epiſcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Eccleſia jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari) quæ in damnum ejus data conſtiterit, ad ipſius convenit jus & proprietatem redire. Providendum eſt tamen, ne ſi fortè coloni poſſeſſiones illas expenſis ac labore ſuo reddiderint meliores, ſumptibus, quos bonâ fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

¶ *Reſtituitur Eccleſia læſa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Eccleſiæ non produxit.*

Innocentius III. *ſancti Georgii & ſancti Sergii Abbatibus.* *(an. 1206.)*

CUm veniſſent ad Apoſtolic. ſedem electus *b*, & Monachi Rothon. pro ſe ac pro monaſterio ſuo, ac magiſter A. pro Epiſcopo Venet. eis ſancti Georgii *ad velum aureum* Diacon. Cardinal. dedimus auditorem. Coram quo idem magiſter pro Epiſcopi parte propoſuit, quòd cùm monaſterium Rothonen. eſſet ſitum in diœc. Veneten. & Eccleſiæ Veneten. ſubjectum, prædictus Epiſcopus poſſeſſione ſubjectionis uſus eſt hactenus inconcuſsè: ſed cùm occaſione cujuſdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi aſſenſu ad Natenen. *c* Epiſcopum & ejus collegas *d*, commiſſionis literas impetrâſſent, duo eorum ad monaſterium acceſſerunt: quorum adventum intruſus præſentiens, renunciavit hujuſmodi electioni, & ſe à monaſterio abſentavit. Sed Judices auctoritate Apoſtol. Monachis injunxerunt, ut Syndicum vel Procuratorem eligerent, qui in cauſis monaſterii & conſultè ageret, & utiliter reſponderet: diſtrictiùs inhibentes eiſdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec pleniùs cognoſceretur de jure, quod Epiſcopus ſe habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò etſi Procuratorem ad mandatum Judicum elegiſſent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præſumpſerunt: cujus electionem Epiſcopus petiit infirmari, & ſe ad poſſeſſionem reſtitui, quâ eum Monachi ſpoliârant. Deinde Judices definitivam ſententiam protulerunt, electionem caſſantes eandem, quam ſententiam dictus magiſter petiit confirmari. Ad hoc fuit reſponſum, quòd licèt per Procuratorem ex parte Monachorum fuiſſet propoſitum, quòd monaſterium ipſum ad Roman. Eccleſ. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animosè cœperunt: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur inſpectis privilegiis præd. noſt. Leonis, Gregorii & Clem. quæ monaſterium illud ad jus & proprietatem indicant ſed. Apoſtol. pertinere, intelligentes, quòd monaſterii Procurator, etſi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiſerit negligenter, jus tamen non tam ſuum, quàm noſtrum fuerit proteſtatus, videlicet, quòd monaſterium ipſum ad Rom. Eccleſ. nullo medio pertineret, ne ipſius negligentia in damnum tam noſtrum, quàm monaſterii redundaret, ad audientiam reſtituimus Mona-

a *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. p. 29. c. 7.* b *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Vincen. al. Venaſten. al. Navecen* d *Abbates ſcilicet de Mater. & de Gromat.*

chro

chos Rothon. [*& infrà.*] ¶ Electionem autem à Monachis (ſicut dicitur) concorditer factam, pendente controverſiâ ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

¶ Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa, poteſt petere reſtitutionem in integrum, non obſtante termino juris probationis excluſivo. Et reſtitutionem petere poteſt, non ſolùm contra privatum, ſed etiam contra Eccleſiam. h. d.

Idem *Helien. & Floren.* a *Epiſcopis. (an. 1208.)*

AUditis & intellectis *b* cauſæ meritis in quæſtione, quæ vertitur inter Vigorien. Epiſcopum & Abbatem de Eveſcam, ſuper Eccleſiis in valle de *c* Eveſcam, quas Epiſcopus aſſeruit ad ſe diœceſanâ lege ſpectare: Abbas autem eas ab ejus juriſdictione prorſus eſſe exemptas, cognovimus evidenter Eccleſias illas per privilegia illa Rom. Pont. non eſſe ab Epiſcopali juriſdictione ſubtractas, niſi fortè vallis de Eveſcam ſit ille locus, qui fuit à duobus Regibus *d*, Roë videlicet & Offa libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Cœleſtinus Papa libertate donavit, ſicut in ipſius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Eveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videatur in eis jus Epiſcopale legitimè præſcripſiſſe, niſi fortè per tantum temporis ſpatium Vigorien. Eccleſia interim vacaviſſet, ut tempore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit completa: [*& infrà.*] ¶ Licet autem utrinque ſit in cauſa concluſum, quia tamen utraque pars neceſſariam (ut aſſerit) probationem omiſit: nos attendentes, quòd utraque Eccleſia fungatur jure minoris, æquitate penſatâ, utramque reſtituimus contra reliquam, ad probandam rationem *e* omiſſam, ne alterutra pars propter hujuſmodi negligentiam gravi jacturâ lædatur.

CAP. IV.

¶ Reſtitutio ex juſta cauſa etiam majori eſt concedenda, dummodo juſta cauſa petendi probetur. Si autem non probatur plenè vel implenè, conceditur reſtitutio in cauſa favorabili. h. d.

Idem *Priori ſanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico ſanctæ Mariæ de Mandria.* f *(an. 1208.)*

EX literis *g* Abbatis de Caluenſ. didicimus, quòd cùm Ramiſane. & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum & L. mulierem ex delegatione noſtra ſententiam divortii protuliſſent, & appellat. interpoſitâ *h* cognitionem ſententiæ ipſi Abbati & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non acceſſerat, Abbas ipſe, cui alter Conjudex commiſerat vices ſuas, allegationibus diligenter inſpectis, latam à Judicibus prædictis confirmavit ſententiam: ſed poſt octo dies pater puellæ accedens ad ipſum, intellecto quòd ſententiam protuliſſet, firmavit proprio juramento, quòd quidam ad eum & filiam ejus accedens, fraudulenter ſub ipſius Abbatis nomine falſas eis *i* literas præſentavit, quibus mandabatur eidem *k*, ut quia Judex ad diem, quam aſſignaverat, venire non poterat, poſt octo dies à termino conſtituto, ipſius ſe conſpectui præſentaret: & poſtmodum appellavit ad ſedem Apoſtolicam, & etiam ſupplicavit. Licèt autem de fraude taliter perpetrata per hujuſmodi juramentum non conſtet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propoſitam ſupplicationem mulieris admiſimus, & ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem. Ideoque mandamus, quatenus de cauſa prioris appellationis ordine judiciario cognoſcentes, confirmetis vel infirmetis, ſicut juſtum fuerit, ſententiam à primis Judicibus promulgatam.

a *Ratroſen. al. Roſen, in plur. manuſc. al. Foren.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Super quibuſdam Eccl. in valle de Eveſcam con-tit. al. Veſtiam.* d *In uno manuſc. ita: O videlicet & I.* e *allegationem ſuæ intentionis.* f *al. Mantria al. Mantua.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *Interpoſita ad nos, &c.* i *ei.* k *eiſdem.*

CAP. V.

¶ Etiam contra ſententiam Papæ reſtituitur Eccleſia. hoc primò. Et cauſa reſtitutionis in integrum debet præſentibus partibus tractari. hoc ſecundò. hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Epiſcopo & Capitulo* a *Oſcenen. (an. 1220. Romæ in Hiſpaniam.)*

TUm *b* ex literis Cœleſtini Papæ, prædeceſſoris noſtri, tum ex his, quæ ipſius temporibus geſta fuerunt, gravem *c* Ilerden. Eccleſiæ intelleximus quæſtionem per ſententiam Eugenii Papæ ſuper Eccleſiis quibuſdam prolatam, ſe læſam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cùm idem Cœleſt. tempore Anaſtaſii Papæ proximi ſucceſſoris ejuſdem Eugenii in minori adhuc officio conſtitutus, in partibus Hiſpaniæ legationis officio fungeretur, & *d* ex delegatione ipſius cognoſcere cœpit de controverſia memorata, cui etiam Alexand. ſucceſſor ipſius Anaſtaſii, officio legationis denuò in partibus ejuſdem fungenti, cauſam commiſit eandem: idem quoque Cœleſtinus ad apicem ſummi Pontificatûs promotus G. ſancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apoſol. ſed. Leg. dictam controverſiam ſub eo tenore commiſit, ut inſpectis Ilerden. Eccleſiæ privilegiis, auditis etiam partium *e* rationibus, memoratâ ſententiâ non obſtante, definitivam proferret ſententiam, eamque faceret obſervari: verùm quoniam per ipſum Legatum, aut per alios, quibus ſub eodem tenore cauſa eadem commiſſa extitit (licèt producti teſtes ex parte Ilerden. Epiſcopi recepti fuerant) mandatum Apoſtol. non extitit adimpletum, magiſter A. Canonicus Ilerden. poſtulavit per officium noſtrum dictam ſententiam in melius reformari, & contra eam reſtitui Eccleſiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus noſtris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis aſſerentibus, quòd cùm prædictus C. *f* præd. noſt. contra jam dictam ſententiam viſus fuerit Ilerden. Eccleſiæ reſtitutionis beneficium indulſiſſe, cùm eâ non obſtante duxerit negotium committendum, & nos ſupplicationem ejuſdem Eccleſiæ admittere debebamus *g*, præſertim quia ſententia Roman. ſed non negatur poſſe in melius commutari, cùm aut ſurreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum & temporum, ſeu gravium neceſſitatum diſpenſativè quicquam ordinare decrevit. Et ſecundùm jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio ſuo examinari reſtitutionem in integrum permiſerunt. Perſpeximus quoque ex data ſententiæ in regiſtro dicti Eugenii Papæ repertæ, quòd primo menſe ſui Pontificatûs fuerit promulgata: quando non plenè de meritis ipſius cauſæ videbatur inſtructus, illâ nitens præcipuè ratione, quòd privilegium Urbani ſecundi ex parte veſtra productum, ſubjectum fuerat falſitati, cujus tenorem nos in regiſtro ipſius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio noſtra in hoc reſedit: ut an data ſit reſtitutio, an danda contra præmiſſam ſententiam, partibus præſentibus decernatur, quarum aſſertione merita cauſarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus uſque ad feſtum B. Lucæ, vel in propriis perſonis, vel per idoneum reſponſalem noſtro vos conſpectui præſentetis, quòd dicta ſententia retractari non debeat (ſi poteritis) oſtenſuri: vel ſi fortè exigente juſtitiâ fuerit retractanda, vel per vos, vel per reſponſalem idoneum appareatis *h* ſufficienter inſtructi: ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo ſcituri, quòd cùm propter multam locorum diſtantiam non poſſit ad nos ſine magnis laboribus & expen-

a *Oſcen. al. Oſcnenſi.* b *Capit. 4. eod. titul. in 3. compilation.* c *Vide Joann. Vaſeum in Annal. Hiſpaniæ, cap. 20.* d *deeſt in antiq. dictio, &c.* e *id eſt, juribus & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

ſis ſæpiùs haberi recurſus, ſi ad præmiſſum terminum, quem vobis peremptorium aſſignamus, injuncta vobis contempſeritis adimplere: nos nihilominus in ipſo negotio, quantùm de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

¶ *Petitio reſtitutionis in integrum contra ſententiam, ſuſpendit regulariter executionem ſententiæ in eventu iſtius cauſæ reſtitutionis: fallit, ſi contra petentem reſtitutionem eſt præſumptio malitiæ, quòd cauſâ differendi executionem hoc petat: quo caſu executio fit, præſtitâ cautione de reſtituendo, ſi petens reſtitutionem obtinebit in cauſa.* h. d. ſecundùm mentem junctâ gloſ. pen. & in hoc ultimo eſt iſte text. valdè ſingularis reſpectu utriuſque juris.

Idem Innoc. III. *(an. 1211. Româ in Hiſpaniam.)*

SUſcitatâ *a* ſuper diverſis articulis inter Burgenſ. Epiſcopum & Ovien. monaſterium quæſtione: [*& j.*] ¶ Nos intellectis, quæ utraque pars propoſuit coram nobis ſuper quatuor articulis prænotatis, monaſterium Ovien. juſtitiâ condemnavimus exigente. Sententiâ verò latâ, Procurator monaſterii ad probandam præſcriptionem factam, tam ſuper quatuor articulis prænotatis, quàm etiam ſuper quibuſdam decimis per tranſactionem acquiſitis, reſtitutionem in integrum nomine monaſterii poſtulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infrà.*]

¶ Ne verò per excogitatam malitiam (ſicut ex præſumptionibus pluribus videbatur) effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, néve monaſterium per executionem ſententiæ propter diverſas ſuſpiciones incurreret detrimentum: nos æquitate penſatâ, jure duximus providendum, ut ante omnia ſupradicta ſententia executioni mandetur: [*& infrà.*] ¶ Volumus nihilominus & mandamus, ut *b* ab ipſo Epiſcopo recipiatis idoneam cautionem: quòd ſi monaſterium in cauſa ipſa prævaluerit, univerſa, quæ medio tempore ſententiæ ipſius occaſione perceperit, monaſterio reſtituat memorato.

CAP. VII.

¶ *Poſt peremptorium non auditur Eccleſia de jure communi, auditur tamen per beneficium reſtitutionis in integrum.*

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Brachar. (an. 1220.)*

COram felicis mem. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiſcopum Toletan. & te, frater Archiepiſcope, ſuper primaria ſolenniter conteſtata, fuit peremptorius terminus aſſignatus: [*& infrà.*]

¶ Verùm elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicam comparuerunt Procuratores veſtri: ſed quia non attulerant depoſitiones teſtium & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtulârunt. Poſtquam verò contra *c* eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri Eccleſiæ Bracharen. dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium reſtitutionis in integrum poſtulârunt, exhibentes ſuper hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum. Nos autem uſque ad octavas Pentecoſtes per reſtitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. *d*

CAP. VIII.

¶ *Reſtituitur minor in eo, quod contraxit vel omiſit, ſi probat exinde ſe læſum, & ſit intra tempora reſtitutionis petendæ.*

Gregorius IX. *(an. 1230.)*

COnſtitutus in noſtra præſentia magiſter Guil. pro ſe ac fratre ſuo I. Cenonico Parroſinen. *e* exhibitâ nobis petitione monſtravit, quòd *f* eis in minori conſtitutis ætate, ac eorum matre (cujus ſucceſſores exiſtunt) rebus humanis exemptâ, quondam G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujuſmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eoſdem *a*, & fecit eos contractui conſentire. Quare ſupplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cùm adhuc exiſtant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum reſtitutionis indultum, & intra annum & diem à tempore contractus, ipſis tanquam proximioribus competeret ſuper alia portione jus offerendi emptoribus precium, juxta municipii Parroſinen. conſuetudinem approbatam, quod hactenus omiſerunt, dignaremur eis ſuper utroque (cùm in hoc non modicum læſi noſcantur, & emptoribus portionis ejuſdem, vel eorum ſucceſſoribus precium ſint offerre parati) per idem beneficium ſubvenire. Quocirca mandamus, quatenus ſi præmiſſa inveneritis veritate ſubnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingentem, nullam nunciare curetis, ſi in ea debita juris ſolennitas eſt omiſſa: vel ſi forſitan intervenerit, & eos læſos eſſe conſtiterit, tam ſuper ea, quàm ſuper reſidua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum *b*, auctoritate noſtrâ in integrum reſtituere ſtudeatis.

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *al. quatenus.* c *inter eos.* d *Vid. l. ſi quando. & ibi Bart. C. de dilat.* e *Paronen. al. Parenenſ.* f *Hic in vulgat. habetur dictio, cum, quam nec ſeries orationis admittit, nec habent manuſc.*

CAP. IX.

¶ *Reſtitutio in integrum poſtulanda eſt ab ordinario, adminiſtrationem habente vel à delegato ab eo: ſive hæc cauſa ſit ſpecialiter delegata, ſive incidat in cauſa generaliter ſibi commiſſa. Ab ordinario verò adminiſtrationem non habente, vel à delegato peti non debet, niſi veniat incidenter in cauſa. Arbiter autem de cauſa reſtitutionis non cognoſcit, nec poteſt aſſumi in majoribus cauſis.*

Idem.

CAuſa reſtitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis adminiſtrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit & finiri *c*, ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive in *d* commiſſo eis negotio contingat incidere hujuſmodi quæſtionem. Delegati verò ab ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodo facultatem judicandi, ſeu Arbitri de hac cauſa cognoſcere nequeunt, niſi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque cauſa, liberali vel criminali, cùm majores Judices exigant, Arbiter nequit aſſumi.

CAP. X.

¶ *Reſtitutio denegata Eccleſiæ, ulteriùs ſibi non conceditur, niſi ex nova cauſa: reſtituitur tamen ad appellandum à ſententia denegationis.*

Idem.

BEneficio reſtitutionis in integrum Eccleſiæ tuæ in alio judicio denegato, reſtitutio (præterquam ad appellationem omiſſam) videtur eidem Eccleſiæ poſſe denegari, niſi novis defenſionibus ad hujuſmodi ſit beneficium admittenda.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

TITULUS XLII.

CAP. I.

¶ *Is, in quem facta eſt alienatio rei causâ mutandi judicii, convenitur per reſcriptum impetratum contra alienantem.*

Alexander III. *Dulmen.* e *Epiſc. (an. 1180. Româ in Daniam.)*

EX quorundam *f* relatione audivimus, quòd cùm aliqui literas à nobis commiſſionis impetrant

a *Infero, quòd qualitas Clericatus & Canonicatus non liberat quem à patria poteſtate, ſed ſola Epiſcopalis. Conc. in auth. qua dign. §. palam & auth. dignitas. C. de Epiſc. & Cler.* b *In uno antiquo, ipſos auctoritate noſtrâ.* c *Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi & apud quem.* d *Dictio, in, deeſt.* e *ut cap. 14. de app. in 1. compil. al. Lundenſi.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. p. 49. c. 5.*

trant

‑rant, adverſarii (ut mandatum noſtrum eludant) ante‑uam literæ ad Judicem perveniant, vel etiam poſteà, riuſquam citentur ab eis, in vocem appellationis pro‑umpunt: [ı & ỹ.] ¶ Nos igitur contra prædictam cal‑iditatem & verſutiam providere volentes: mandamus, uatenus ſi adverſarii eorum pro evacuando noſtro nandato taliter appellaverint, aut de poſſeſſione, de qua controverſia vertitur, commutationem fecerint *a*, el ſe malitioſè duxerint abſentandos: eos, qui in poſ‑ſeſſionem ſe ingeſſerint, appell. ceſſ. cogatis ſub veſtro xamine juris æquitati parere.

[ı *Vel commutationem facientes aliquos in poſſeſſionem eorum, le quibus controverſia vertitur, malitioſè inducunt.*]

CAP. II.

¶ *Clericus causâ mutandi judicium, non debet recipere ceſſio‑nem à Laico.*

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Fur‑nen.* b *Morinen. diœceſ.*

EX parte Scabinorum *c* Hipretis *d* fuit propoſitum, quòd inter Laicos ejuſdem loci quæſtionibus emer‑gentibus dirimendis per judicium ſeculare, quidam Cle‑rici ſibi dono vel precio ab aliquibus Laicorum ipſorum cedi faciunt actiones, ut adverſarios ad Eccleſiaſticum forum trahant, & prædam ex hujuſmodi commercio aſ‑ſequantur: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur ceſſiones & emptio‑nes litium legitimæ prohibeant ſanctiones, ita quòd ja‑cturâ cauſæ afficiant illos, qui ſibi potentiorum patroci‑nium taliter advocare præſumunt, & ex eo ſint etiam odioſæ, quòd ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos à præſum‑ptione hujuſmodi per cenſ. Eccl. compeſcatis.

DE ARBITRIS.

TITULUS XLIII.

CAP. I.

¶ *Arbitri ſunt in diſpari numero aſſumendi, & eis diſcordan‑bus ſtatur ſententiæ majoris partis.*

Ex Concilio Africano. *e* (*an.* 402.)

SAnè *f*: [*& infrà.*] ¶ Si autem ex communi placito Epiſcoporum, inter quos cauſa verſatur, arbitros ele‑gerint, aut unus eligatur, aut tres: ut ſi tres elege‑rint, aut omnium ſequantur ſententiam, aut duorum *g*.

CAP. II.

¶ *Nullum eſt arbitrium ſeu arbitramentum continens pecca‑tum per partes non remiſſibile.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſc.* (*an.* 1160.)

NOn ſine multa neceſſitate *h* A. Presbyter nobis propoſuit, quòd cùm in Eccleſia ſancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella perſonæ illius Eccle‑ſiæ *i* Capellanus inſtitutus fuiſſet, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui ſibi in Eccleſia jam dicta ſucceſſit, eun‑dem Presbyterum Capellanum ibidem iterùm ordina‑vit: [ı & ỹ.] ¶ Cùm autem idem Presbyter extra pro‑vinciam exulans, de ſuo beneficio non poſſet juſtitiam obtinere, nec ſuam ulteriùs inopiam ſuſtinere, per do‑lum & fraudem ipſius M. ab eo eſt ſacramentum extor‑tum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde ſuſcipe‑ret & ſervaret: qui jam dicto M. faventes *k* Presbytero præceperunt, ut quinque marchas ab eodem ſuſciperet, & toti cederet quæſtioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus ſuſtinere, ut quod perperàm arbitrati ſunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus ſi ſe cognoverint præfati Clerici tam nequiter arbitratos fuiſſe, dictum Presbyterum ab obſervantia juramenti auctoritate noſtrâ prorſus abſolvas: vel ſi arbitrium ipſum noveris æquitate ſubnixum, ad obſervantiam ipſi‑us utramque partem app. ceſſante compellas.

[ı *Quorum temporibus XXX. annis & ultra Capellaniam ejuſ‑dem Eccleſiæ pacificè ſe aſſerit tenuiſſe, tandem verò idem M. ab eadem Eccleſia volens ipſum Presbyterum removere, in eum cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum ſuam egreſſus, violentas manus in eum injecit: & idem M. niſus eſt eum circumvenire, ut prov. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine penſionis ſoluturum, prædictæ Capellaniæ cedere non differret. Præfato verò Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur feciſſe, quòd poſt multas injurias & gravamina ſibi illata, occupatis omnibus aliis rebus ab officio & beneficio eſt ſuſpenſus vel ſpoliatus.*]

CAP. III.

¶ *Arbiter aſſumptus in patrimoniali cauſa Clerici, non poteſt adjudicare rem Eccleſiæ poſſidendam; etiam ad vitam Clerici.* hoc dicit, & eſt caſus notabilis.

Idem *Exonienſi Epiſc.* (*an.* 1168.)

PErvenit *a* ad nos, quòd cùm G. de Cal. ſororem G. Clerici duxiſſet in uxorem, idem G. fidei interpoſi‑tione firmavit, quòd V. ſolidos ſterlingorum annuatim daret eidem: unde cùm ſuper eiſdem V. ſolidis inter ipſos controverſia mota fuiſſet, in quatuor compromiſêre perſonas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere di‑gnoſcitur, pro V. prætaxatis ſolidis perciperet annuatim. Unde quoniam hujuſmodi arbitrium Eccleſiæ poſſet in poſterum pernicioſum exiſtere: mandamus, quatenus ſi ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Eccleſiaſt. diſtrict. *b* compellas, ut prælibatas deci‑mas liberas omnino dimittat, nec ſibi occaſione hujuſ‑modi aliquid ulteriùs vendicare præſumat. Clericum verò moneas, ut cum eodem G. amicabiliter ſtudeat con‑venire.

CAP. IV.

¶ *In mulierem ſingularem tanquam in arbitratricem compro‑mitti non poteſt: ſecus ſi mulier habet aliàs juriſdictionem de jure communi vel conſuetudine: nam tunc etiam ſuper rebus tempora‑libus Eccleſiæ poteſt in eam validè compromitti.* h. d. clarè.

Innocentius III. *Cancellario & magiſtro Loth. Canonico Pariſienſi.* (*an.* 1210.)

DIlecti filii Abbas *c* & conventus de Sarduna Ci‑ſtercien. ordinis, ſuâ nobis querelâ monſtrârunt, quòd cùm inter eos ex una parte, ac Hoſpitalarios ex al‑tera, ſuper uſuario cujuſdam nemoris quæſtio vertere‑tur, in A. Reginam Francorum fuit compromiſſum u‑trinque, quæ cauſæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam ſententiam promulgandum: [ı & ỹ.] ¶ Quamvis autem ſecundùm regulam juris civilis fœ‑minæ à publicis officiis ſint remotæ, & alibi dicatur *d*, quòd licèt ſummæ opinionis exiſtant, ſi arbitrium in ſe ſuſceperint, vel, ſi patronæ inter libertos ſuos interpo‑ſuerint audientiam, ab omni ſunt *e* judiciali examine ſeparandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adverſus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta conſuetudinem approbatam, quæ pro lege ſervatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellen‑tes in ſubditos ſuos ordinariam juriſdictionem habere noſcuntur, mandamus, quatenus Hoſpitalarios, ut arbi‑trium ipſum, præſertim cùm Epiſcoporum fuerit præ‑ſentiâ & conſilio roboratum, ſicut providè latum eſt, & ab utraque parte ſpontè receptum, obſervent, per pœnam in compromiſſo ſtatutam appellatione poſtpoſitâ com‑pellatis.

a *Vide l. fin. cum gloſſ. C. de litig.* b *al. Faren. Ord. Præmonſtr.* *Scabinos vocant Belgæ & alii populi, ſenatores ſeu oppidorum magiſtratus.* d *Hipreti.* e *Conc. Afric. 88. Concil. Milevit. 24. Burch. lib. 1. decr. cap. 98. Ivo p. 5. c. 176.* f *cap. 4. De arb. comp. in 1. compil.* g *Vide l. item ſi unus. & l. ſi in tres. ff. eod.* h *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* i *vox, Eccleſia, deeſt in aliquot vet.* k *eidem Presbytero.*

a *C. 2. eod tit. in 2. compil.* b *Id eſt, Eccleſiaſticâ diſtrictio‑ne, vel diſciplinâ, non diſcretione.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. ſint.*

[1 *Et redactam in ſcripto proprio Epiſceporum, qui ibi interfuerunt; fecit firmari ſigillis, contra cujus ſententiam Hoſpitalarii temerè venire non timent.*]

CAP. V.

¶ *Eccleſia exempta non poteſt in præjudicium exemptionis compromittere.* h. d. & clarè.

Idem Innoc. III. *Abbati & Conventui de Pigravia.* a *(an. 1298.)*

CUm tempore C. Papæ *b* præd. noſt. [1 & ǰ.] ¶ Super controverſiis, quæ inter te & Mersburgen. Epiſcopum, & quoſdam tuos Monachos vertebantur, te promiſiſti arbitrium Magdeburgen. Archiepiſcopi ſervaturum: [2 & ǰ.] ¶ Quia legitimè conſtitit, quòd fide hinc inde datâ, compromiſſum eſt in Archiepiſcopum memoratum, nos arbitrium ab ipſo prolatum decernimus obſervandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipſius monaſterii, & duarum capellarum ejuſdem in arbitrio ſunt expreſſa. Cùm etſi ſpontè volueris *c*, de jure tamen nequiveris, ſine licentia Roman. Pontif. renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monaſterium illud indicant ad jus & proprietatem Rom. Eccleſ. pertinere.

[1 *Tu fili Abbas ad Rom. Eccleſiam acceſſiſſes, & privilegia & alia ſcripta à ſed. Ap. merueris obtinere, Memburgen. Epiſcopus ſicut aſſeris, propter hoc eſt graviter contra te commotus, tu verò timens tibi & monaſterio tuo periculum imminere.*]

[2 *Sicque factum eſt, ut idem Archiepiſcopis adjunctis ſibi tam Clericis quàm Laicis ſub certa forma arbitrium promulgavit, & cauſas ſuſpectionis multiplices aſſignavit. Conſequenter etiam judicium volens declinare. ſed. Ap. appellavit, ſed reverſus poſtmodùm coram eiſdem ſacramentum de calumnia præſtitit, & teſtes produxit, petitis dilationibus & obtentis. Ipſi verò Judices procedentes in cauſa, auditis atteſtationibus utriuſque partis geſta omnia, ſigillorum ſuorum munimine roborata, ad ſed. Ap. deſtinârunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ ſententiam Ap. ſed. ſe præſentarent.* & infrà. ¶ *Quia verò memoratus Epiſcopus, eò quòd juramentum præſtitit de calumnia, & à delegatis inducias poſtulavit, & teſtes coram eis produxit, renunciâſſe appellationi videtur, & eorum examini conſenſiſſe: Nos habito f. n. con. in præmiſſa incidenti quæſtione interlocuti ſumus, & quòd deberent, quæ coram prædictis Judicibus geſta fuerant, publicari, ut ſecundùm tenorem ipſorum noſtra tandem ſententia informaretur: Tibi igitur & procuratoribus ſupradicti Epiſcopi, ven. fr. n. Hoſtien. Epiſcop. & dil. fil. P. tt. S. M. Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cùm ea, quæ fuerunt hinc inde propoſita & oſtenſa, nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent.*]

CAP. VI.

¶ *Arbiter non habet poteſtatem judicandi ultra comprehenſa in compromiſſo: ideò coram eo non fit reconventio.*

Idem *Epiſcopo S. Andreæ, & Abbati de Bechot.* d *(an. 1208.)*

CUm dilectus filius: [*& infrà.*] ¶ Utrùm *e* coram arbitris reconventioni ſit locus, poſtulâſti per ſed. Apoſt. explicari. Nos igitur reſpondemus, quòd licèt in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non poteſt: cùm Arbitri judicare non valeant, niſi de his tantùm, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.

CAP. VII.

¶ *Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum conſilio, tenetur illorum conſilium in tractatu electionis requirere, ſed ſequi non adſtringitur.*

Idem *Rectori & fratribus Hoſpitalis S. Bartholomæi Lucani. (an. 1209.)*

a *al. Pigamia. al. Piſania. Vid. Annal. Miſn. 108.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3 compilat.* c *Hinc videtur inferri, quòd exempta Eccleſia non poteſt renunciare privilegio libertatis, contra l. ſi quis in ſcribenda. C. de pactis.* d *al. Beton. al. Alberbroth. Ord. S. Ben. diœceſis S. Andreæ.*

CUm olim *a* ſuper eligendo in Hoſpitali veſtro, Rectore & fratribus inter vos & Priorem ſancti Barthol Lucan. coram Judicibus delegatis quæſtio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipſorum arbitrium ſe promiſerit ſervaturum: ſuper prolato ab ipſis arbitrio utrinque dubitatio eſt exorta, quam petiiſtis per ſed Apoſt. declarari. Nos igitur publico inſtrumento arbitrium continente diligenter inſpecto, cognovimus, quòd ſecundùm formam arbitrii Prior ſancti Barthol. Lucan. tenetur habere conſilium cum familia Hoſpitalis ejuſdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quòd niſi Prior ſuper inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hoſpitalis, & ipſius conſilium requiſierit, non habet poteſtatem eligendi Rectorem: & ſi alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita & inanis. Verùm habito *b* cum familia ſuper hoc conſilio & tractatu, Prior liberè poteſt Rectorem eligere, duntaxat idoneum, ſive concordet, ſive diſcordet familia cum ipſo ſuper inventiòne Rectoris.

CAP. VIII.

¶ *De rebus ſpiritualibus in Laicum compromitti non poteſt.*

Idem *in Concilio generali.* c *(an. 1215. Romæ.)*

COntingit *d* interdum, quod cùm actori: [*& infrà.*] ¶ Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

¶ *Auctoritate Judicis cauſa etiam delegati poteſt de cauſa ſpirituali in Clericum & Laicum compromitti: & ſi arbitrium eſt à partibus receptum, debet à partibus executioni mandari, licèt per generalem Procuratorem factum fuerit compromiſſum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit appoſita, agitur ad pœnam, aliàs ad intereſſe.* h. d. generaliter inhærendo literæ

Idem *Piſano Archiepiſcopo. (an. 1214.)*

PEr tuas *e* literas intimâſti, quòd cùm ſuper executione arbitrii, quod inter Hoſpitalarios ſancti Joannis & Plebanum de Piſcia *f* ſuper hoſpitali ſancti Alucii *g* latum erat, à nobis literas accepiſſes: [1 *& infrà.*] ¶ Plebanus propoſuit, quod ad cauſam tractandam *h* Procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut ſine ſpeciali mandato compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo. Et præterea Procurator jam dictus de aſſenſu Canonicorum ſuorum non fuerat inſtitutus: & ideò dicebat arbitrium non valere: præſertim cùm Procurator fines mandati exceſſerit, & arbitrium fuerit per unum Clericum & duos Laicos promulgatum, licèt ipſi de aſſenſu Genuenſ. *i* Archiepiſcopi, cui cauſa commiſſa fuerat, arbitrium protuliſſent: [2 & ǰ.] ¶ Super quo frater. t. t r. quòd ſi ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indiſtinctè ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apoſt. executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert, utrùm fuerit vel non, de obſervando ipſum pœna ſtatuta. Et quidem ſi pœna appoſita fuit, agi poteſt ad pœnam: at ſi nulla ſtatuta fuerit, ſed ſimpliciter fuit, quod ſtaretur ſententiæ, compromiſſum: Procurator ad intereſſe poterit *k* conveniri, quia juramento ſuo ſeipſum perſonaliter, non Eccleſiam poterat obligare. Quod autem à duobus Laicis & uno Clerico dicitur eſſe prolatum, nequaquam obviare videtur, cùm auctori-

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* b *al. ita: verùm habito fratrum & familiæ ſuper hoc conſilio & tractatu, &c.* c *Later. c. 40.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. Reliqua pars hujus capitis habetur in c. contingit. ǰ. de dolo & contum.* e *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *Piſa.* g *Albutii.* h *In aliquot exempl. quod licèt ad cauſam tractandam proc. ſuo dederit generale mand. &c. quæ lectio planior eſt.* i *Januenſ.* k *Vide l. Plautius. ff. de procur.*

tate

ate dicti Archiepiſcopi factum ſit, cui cauſa, de qua dicitur compromiſſum, fuerat delegata.

[1 *Partibus in tua præſentia conſtitutis, Hoſpitalarii à te executionem arbitrii poſtulabant, aſſerentes illud debere obſervari, pro eo quòd Procurator Plebani ſponte in arbitros juramento interpoſito compromiſit, quoniam dicebant, compromittendi & tranſigendi ſuper eodem negotio (arbitrium) recepiſſe.*]

[2 *Unde cùm ſuper his dubietas fuiſſet exorta, per Ap. ſed. oraculum docere petiiſti, qualiter ſuper negotio iſto tibi ſit procedendum.*]

CAP. X.

¶ *Si per duos electos ad eandem prælaturam in diſcordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium exspirat compromiſſum: ordinarius tamen ex poteſtate ordinaria procedit ſuper jure ſuperſtitis, antequam fiat tranſitus ad aliam electionem.* h. d.

Honorius III. *Archiepiſcopo Colonien. (an. 1220.)*

EX parte tua noſtris eſt auribus intimatum, quòd vacante præpoſiturâ ſancti Cuneberti *a* in Colonia, Canonici ejuſdem Eccleſiæ vota ſua diviſerunt in duos, videlicet Herm. de Juliaco, *b* & Conr. de Lombardia *c*: *& infrà.*] ¶ Cumque poſtmodum tractaretur ſuper electione hujuſmodi, & partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, in te demùm ſuper hoc fide præſtitâ compromittere curaverunt, qui cauſæ meritis diligenter inſpectis, ad proferendam diffinitivam ſententiam diem ipſis convenientibus præfixiſti. Interim verò præfato H. ab una parte electo ſublato de medio, ſupradictis Canonicis inhibere curâſti, ne tuâ pendente ſententiâ procederetur ad electionem aliam faciendam: quoniam quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur quo ſententia proferri debuit, in tua præſentia partibus conſtitutis, dictus B. allegavit, quòd procedere ulteriùs non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter poſtulanti, breviter reſpondemus: quòd licèt arbitrium ſit finitum per mortem ipſius *d* H. priùs tamen de primæ electionis meritis debuiſti cognoſcere, quàm proceſſus fieret ad ſecundam: nam ſi dictus C. ſuperſtes in electione jus habet, ſecundam conſtat penitùs non valere.

CAP. XI.

¶ *Arbiter poſt rem judicatam ſuper diſcordiis novis aſſumptus, non poteſt per ſuum arbitrium ſententiam immutare, etiamſi de componendo inter partes mandatum acceperit à Papa.*

Idem *electo e & Abbati ſancti Zenon. & C. Canonico Veron. (an. 1220. Romà in Dalmatiam.)*

EXpoſita nobis Feltren & Belin. *f* electi petitio continebat, quòd cùm cauſa, quæ inter anteceſſorem ſuum ex parte una, & cives Terviſinos ex altera, ſuper districtu & rebus aliis vertebatur, per ſententiam Hoſtienſ. Epiſcopi tunc Apoſt. ſed. Leg. fuerit terminata: [1 *&* ſ.] [Tandem ſuper quibuſdtm diſcordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in Ducem Venetorum tanquam in arbitrum, cum parte altera compromiſit: [2 *& infrà.*] Licèt autem eidem Duci literas noſtras miſerimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis noſtræ non fuerit immutare ſententiam ipſam, vel ſopitas per eam querimonias ſuſcitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obſtantibus) quicquid per prænominati Ducis arbitrium contra ipſius Legati ſententiam inveneritis eſſe factum, in irritum revocetis: *g* ei diſtrictiùs inhibentes, ne ulteriùs in compromiſſo procedat, eundem ad reſtitutionem obſidum occaſione illius compromiſſi ſibi datorum, ut ipſius arbitrium ſervaretur, per cenſuram Eccleſiaſticam compellentes.

[1 *Et ipſius anteceſſor electi adjudicata ſibi per Legatum eundem diu pacificè poſſediſſet, ipſe nihilominus habito Canonicorum ſuorum aſſenſu in præjudicium Eccleſiarum ſuarum.*]

[2 *Qui veniens contra eandem ſententiam auct. Ap. confirmatam, ſuper rebus judicatis ab eodem Legato adverſus prædictas Eccleſias, æquitate poſtpoſitâ, iniquum arbitrium promulgavit.*]

CAP. XII.

¶ *Non valet compromiſſum factum in duos ſive plures, hoc adjecto, ut in caſu diſcordiæ eligatur tertius per eoſdem vel alios.* hoc dicit.

Gregorius IX. *Decano & magiſtro P. Canonico S. Petri Atrebatenſis diœceſis. (an. 1230. Româ in Arteſiam.)*

INnotuit nobis, Gulielmo Laico conquerente, quòd cùm O. Laicus ipſum ſuper quadam ſumma pecuniæ coram Judicibus auctoritate Apoſtolicâ conveniſſet, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromiſſum: ſic tamen, quòd ſi illi duo ad invicem diſcordarent, tertium adderent Judices nominati, retentâ penès ſe compellendi partes ad obſervandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus poteſtate. Cumque tertius arbiter à Judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipſum parti alteri condemnâſſet: idem ex eo ſentiens à ſæpedictis Judicibus ſe gravari, quòd ipſum ad obſervantiam *a* hujuſmodi arbitrii compellebant, noſtram appellavit audientiam: ſed ipſi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt ſententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cùm legali ſit proviſione ſtatutum, ut compromiſſum de incerta perſona in arbitrium aſſumenda non teneat, dictam excommunicationis ſententiam denuncietis penitùs nullam eſſe. *b*

CAP. XIII.

¶ *Valet compromiſſum factum in unum, vel in plures, ut ipſi per ſe cauſam definiant, vel per alios, quos ipſi elegerint.* h. d. ſecundùm intellectum, quem ſenſit gloſ. hìc: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. Panor.

Idem *Abbatiſſæ & Conventui Jotren. (an. 1230. Româ in Galliam.)*

CUm à nobis petitur: [*&* ſ.] ¶ Ex parte veſtra fuit propoſitum, quòd olim inter vos & Senon. Archiepiſcopum quæſtione ſubortâ, ſuper eo quòd idem Archiepiſcopus aſſerens, monaſterium veſtrum metropolitico jure ſibi ſubeſſe, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. ſancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apoſtolicæ ſedis Legatum, à partibus concorditer compromiſſo: & promiſſo ſub certa pœna, quòd arbitrio ſeu ordinationi ejuſdem, vel duorum mediatorum, quos idem ſuper hoc deputaret, præciſè parerent: magiſter P. Capellanus noſter, & I. Archidiaconus Senonen. mediatores ab eodem ſuper hoc deputati legato, ordinando & diffiniendo cauſam hujuſmodi terminaverunt. Nos igitur, quòd per prædictos mediatores ſuper hoc actum eſt, auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

CAP. XIV.

¶ *Compromiſſum ante ſententiam latam, finitur, morte alterius compromittentium, unde non tranſit in hæredes compromittentium, niſi de eis ſit cautum in compromiſſo.* hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem *(Roma.)*

COmpromiſſum non extenditur in compromittentis hæredes, ſi de ipſis non caveatur ibidem. *c*

a *Unberti. al. Caliberti. Cuniberti, Humberti.* b *Villiaco.* c *Barbaria.* d *Vide l. diem proferre. §. 1. & l. ſed interpellatur.* *eod.* e *al. electo Abbati.* f *al. Felcen. al. Filten. al. Belnen.* *Belien. unita fuerant, ſed 1460. ſeparata.* g *Ad hunc text. vide Abbat.*

a *Obſervationem.* b *Vide l. item ſi unus. §. ſi in duos. ff. eod.* c *Vide l. veteribus. C. de contr. & commiſſ. ſtipulat.*

FINIS LIBRI PRIMI.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

¶ *Contumax in non comparendo, vel non reſpondendo excommunicari poteſt: beneficio autem privari non debet.* hoc dicit, Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. *a*

DE *b* Quodvultdeo Centurienſi Epiſcopo, quem *e* cùm adverſarius ipſius eum *d* petiiſſet ad concilium introduci *e*, interrogatus, an cum eo vellet experiri, primò id promiſerat, & alterâ die reſpondit, hoc ſibi non placere, atque diſceſſit.

Placuit ut nullus eidem *f* communicet, donec *g* ſatisfactione præmiſsâ fuerit abſolutus. Nam adimi ſibi Epiſcopatum ante cauſæ ejus exitum nulli poteſt de jure videri.

CAP. II.

¶ *Laici Eccleſiaſtica negotia tractare non debent, ſed Prælatorum judicio diſponuntur.* hoc dicit, Abbas.

Ex Synodo Eugenii Papæ. *h* *(an. 1148. in Gallia.)*

DEcernimus, ut Laici Eccleſiaſtica *i* tractare negotia non præſumant. Sed *k* Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi *l*, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) Laicorum judicio non diſponant: Nec propter eorum prohibitionem, Eccleſiaſticam dimittant juſtitiam exercere.

CAP. III.

¶ *Cauſa juris patronatus ſpectat ad judicium Eccleſiæ.* h. d. ſpecificè & ad literam.

Alexander III. *Illuſtri* m *Regi Anglorum.* *(an. 1180.)*

QUanto *n* divina gratia: [*&* ī.] ¶ Cauſa verò juris patronatus ita conjuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis, quòd non niſi Eccleſiaſtico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

¶ *Clericum convictum vel confeſſum de crimine coram Judice ſeculari, ex eo non punit Epiſcopus: ſed coram ſe convictum vel confeſſum, punit pœnâ debitâ: niſi cum illo diſpenſet, quod poteſt in adulterio & minoribus: depoſitum verò non ſtatim tradit curiæ ſeculari.* h. d. uſque ad fin. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano Archiepiſcopo. (an. 1180. Româ in Campaniam.)*

AT ſi Clerici coram * ſeculari Judice convicti fuerint vel confeſſi de crimine, non ſunt propter hoc à ſuo Epiſcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim ſententia à non ſuo Judice lata non tenet, ita & facta confeſſio coram ipſo. Si verò coram Epiſcopo de criminibus in jure confeſſi ſunt, ſeu legitimâ probatione convicti, dummodo ſint talia crimina, propter quæ ſuſpendi debeant vel deponi, non immeritò ſuſpendendi ſunt à ſuis ordinibus, vel ab altaris miniſterio perpetuò removendi.

¶ *Summatus eſt iſte §. ſuprà in princ. c. tamen quia habet materiam ſeparatam & notabilem, ideò dic aliter: In adulterio & minoribus poteſt cum Clericis peractâ pœnitentiâ Epiſcopus diſpenſare: depoſitum autem pro ſuis exceſſibus non tradit indifferenter curiæ ſeculari.* h. d. Abbas Sicul.

De adulteriis *a* verò & aliis criminibus, quæ ſunt minora, poteſt Epiſcopus cum Clericis poſt peractam pœnitentiam diſpenſare. Sed non debet quemlibet depoſitum pro ſuis exceſſibus (cùm ſuo ſit functus officio, nec duplici debeat ipſum contritione conterere) Judici tradere ſeculari.

CAP. V.

¶ *Vaſallus coram domino feudi conveniendus eſt, etiamſi dominus feudi ſit Eccleſiaſtica perſona, dummodò ibi actor poſſit ſuam juſtitiam conſequi: aliàs loci ordinarius poterit adiri.* & ſecundùm hoc eſt caſus notabilis.

Idem. *b*

CÆterùm *c* quia in eos, quos ab Eccleſia tua conſtat poſſeſſiones tenere in feudum, occaſione ipſarum excommunicationis ſeu interdicti ſententia promulgatur. Nos id diſtrictiùs inhibemus: Quamdiu parati fuerint ſuper his in tua præſentia juſtitiam exhibere.

CAP VI.

¶ *Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere, ut ex eo jus agendi colligatur.* hoc dicit quoad intellectum. Abbas.

Idem *Exonen. Epiſcopo, &* d *Capitulo Londonen.* *(an. 1160.)*

DIlecti filii Prior & Clerici de Guiſeburnen, *e* contra Eboracen. Archiepiſcopum Apoſt. ſed. Leg. gravem querimoniam tranſmiſerunt: [*&* ī.] ¶ Provideatis attentiùs, ne ita ſubtiliter, ſicut à multis fieri ſolet, cujuſmodi actio intentetur inquiratis, ſed ſimpliciter & purè factum ipſum, & rei veritatem, ſecundùm formam canonum & ſanctorum Patrum inſtituta, inveſtigare curetis.

---

a *Cap. 54. Refert Burch. lib. 2. decret. cap. 181. & Ivo p. 5. c. 297. Vid. tom. 1. Concil. p. 554.* b *cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *quoniam & rectiùs.* d *ſe.* e *Hinc videtur inferri, quòd ad valorem citationis oportet, quòd fiat auctoritate judicis ad inſtantiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.* f *Quodvultdeo.* g *cauſa ejus qualem potuerit terminum ſumat.* h *Eugenii III. in Synod. Remenſi c. 4.* i *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* k *Et.* l *Archidiaconi in 1. comp.* m *Illuſtriſſimo.* n *C. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 47. tit. de jur. patron.*

* *C. 6. eod. tit. in 1. comp. poſt Conc. Later. p. 26. c. 4.* a *Bernhard. Dias in crim.* b *in veterib. ita: Idem E. i. eidem Salernitano Archiepiſc. al. Tornacenſi Epiſcopo.* c *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* d *In antiquis, & Decano London.* e *al. Giſeburgen.*

CAP

CAP. VII.

¶ *Excommunicatus, in judicio niſi tanquam reus ſtare non oteſt.*

Idem *Paduano Epiſcopo. (an. 1160.)*

[Ntelleximus: [1 & ȷ̈.] ¶ Quia poſtulâſti à nobis, utrùm excommunicatus in judicio ſtare poſſit? Reſpondemus, quòd conveniri poteſt, & debet per alium eſpondere in judicio: Ne videatur de ſua malitia comnodum reportare. *a*

[1 *Ex literis tuis, quòd cùm filia cujuſdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxiſſet, comperto oſteà, quòd idem vir pro nece bon. mem. Vincentini Epiſcopi vinulo tenebatur excommunicationis aſtrictus, in tua propoſuit præentia, quæſtionem. Unde*]

CAP. VIII.

¶ *Clericus de omni crimine debet coram Eccleſiaſtico Judice onveniri, nec valet conſuetudo contraria.*

Lucius III. *Strigon. Archiepiſcopo.* b *(an. 1160.)*

CLerici: [1 & ȷ̈.] ¶ Cùm Imperator *c* dicat, quòd leges non dedignantur ſacros canones imitari, in uibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clerius debeat coram Eccleſiaſtico Judice conveniri: Non lebet in hac parte canonibus ex aliqua conſuetudine ræjudicium generari.

[1 *Verò maximè in criminalibus cauſis in nullo caſu poſſunt b alio, quàm ab Eccleſiaſtico Judice condemnari, etiam ſi conſueudo regia habeat, ut fures à Judicibus ſecularibus judicentur.*]

CAP. IX.

¶ *Judex ex officio providere debet, ut debitæ ſolennitates ſerentur in judiciis, quibus omiſſis judicium redditur fruſtratorium.* h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. *Abbati de Eveſham. (an. 1189.)*

CAuſam, quæ *d* vertitur inter fratres Dulmen. *e* monaſterii, & Monachos ſancti Albani: *f* [& ȷ̈.] Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monaſteii, cum auctoritate & aſſenſu Epiſcopi ſui ingrediantur egotium: Ne ſi fratres ſancti Albani obtineant, Epiſopus idem Abbatem monaſterii ſe proponens, litem opitam valeat ſuſcitare.

CAP. X.

¶ *Clericus depoſitus, incorrigibilis excommunicandus eſt, & ucceſſivè anathematizandus: & ſi ſic non reſipuerit, per Judicem ecularem comprimendus eſt.* Abbas Siculus.

Cœleſtinus III. *g (an. 1192. Strigon. Archiepiſcopo.)*

CUm non ab homine: *h* [& *infrà.*] ¶ A nobis fuit ex parte qua quæſitum, utrùm liceat Regi vel alicui eculari perſonæ judicare Clericos cujuſcunque ordinis, ive in furto, ſive in homicidio, vel perjurio, ſeu quibuſunque fuerint criminibus deprehenſi. Conſultationi uæ taliter reſpondeo, quòd ſi Clericus in quocunque rdine conſtitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, eu alio *i* crimine fuerit deprehenſus legitimè, atque onvictus, ab Eccleſiaſtico Judice deponendus eſt. Qui, depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: einde contumaciâ creſcente anathematis mucrone feiri: poſtmodum verò ſi in profundum malorum veiens *k* contempſerit, cum Eccleſia non habeat ultrà uid faciat, ne poſſit eſſe ultrà perditio plurimorum, per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem, ita quòd ei deputetur exilium *a*, vel alia legitima pœna inferatur. *b*

CAP. XI.

¶ *Per reſcriptum impetratum contra violentum, convenitur qui ſcienter ſuccedit in vitium.* h. d. ſecundùm communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *Vuinton. Epiſc. & Abb. S. Albani. (an. 1192.)*

QUia V. qui violenter *c* dicebatur Eccleſiam P. Clerici occupâſſe, defunctus eſt, ut accepimus, & R. eam poſtmodum eſt ingreſſus: Præcipimus, ut ſecundùm formam priorum literarum inter ipſos R. & P. ſub eiſdem Judicibus mediante ratione, ſicut inter eundem P. & præfatum V. ſi viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

¶ *Solus Papa cognoſcit de dubiis privilegiorum Apoſtolicæ ſedis, & non inferior.*

Innocentius III. *S. Sergii, & S. Georgii, Abbatibus.* d *(an. 1200.)*

CUm veniſſent: *e* [& *infrà.*] ¶ Cùm ſuper privilegiis ſedis Apoſtolicæ cauſa vertatur, nolumus de ipſis per alios judicari.

CAP. XIII.

¶ *Judex Eccleſiaſticus poteſt per viam denunciationis Evangelicæ, ſeu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maximè ratione perjurii, vel pacis fractæ.*

Idem *Prælatis* f *per Franciam conſtitutis. (an. 1200.)*

NOvit ille, *g* qui nihil ignorat: [1 & ȷ̈.] ¶ Non putet aliquis, quòd juriſdictionem illuſtris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipſe juriſdictionem noſtram nec velit, nec debeat impedire. Sed cùm Dominus dicat in Evangelio: *h* [*Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: quòd ſi non audierit, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*] Et Rex Angliæ ſit paratus ſufficienter oſtendere, quòd Rex Francorum peccat in ipſum, & ipſe circa eum in correptione proceſſit ſecundùm regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Eccleſiæ: quomodo nos qui ſumus ad regimen univerſalis Eccleſiæ supernâ diſpoſitione vocati, mandatum divinum poſſumus non exaudire, ut non procedamus ſecundùm formam ipſius? niſi forſitan ipſe coram nobis, vel Legato noſtro ſufficientem in contrarium rationem oſtendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipſum ſpectat judicium, niſi fortè juri communi per ſpeciale privilegium, vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum: ſed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura, quam in quemlibet exercere poſſumus & debemus. Non igitur injurioſum ſibi debet Regia dignitas reputare, ſi ſuper hoc Apoſtolico judicio ſe committat, cùm Valentinianus *i* inclytus Imperator, Suffraganeis Mediolanen. Eccleſiæ dixiſſe legatur: Talem in pontificali ſede conſtituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſincerè noſtra capita ſubmittamus, & ejus monita (cùm tanquam homines deliquerimus) ſuſcipiamus neceſſariò velut medicamenta curantis. Nec ſic *h* illud humillimum

---

a *Vide l. cùm hi. §. ſi quis. de tranſact. & l. is cui. ff. de ſervit.* b *al. Alexand. III. Abbati de Eveſham.* c *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. Ivo part. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. Jul. Clar. tract. crim. quæſt. 136.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Dinolenſ.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Eſt autem pars cap. cum non ab homine. ȷ̈. de ſentent. excommun. Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part. 2. elect. 68. num. 8. & Bernard. Dias de Luco in pract. crim. cap. 131. & ſequent.* i *aliquo.* k *veniens hæc omnia contempſerit.*

a *Quòd ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuſcriptis. al. feriatur. al. infligatur.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. unde ſumenda inſcriptio.* d *Rectè additur in 3. compilat. & Cantori Andegavenſi, Ord. S. Ben.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Archiepiſcopis & Epiſcopis.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat. vide Jac. Lup. tract. de confed. prin. memb. 1.* h *Matth. 18.* i *63. diſt. Valentinianus. Hoc narrat Caſſiod. in Hiſt. trip. lib. 7. c. 8.* k *ſic, deeſt.*

malitioſè proponi : ut videlicet cauſâ protractâ , tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur : [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus hoc non obſtante, in negotio ratione præviâ procedatis.

[1 *Ut cauſam ſicut juſtum extiterit deciſuri, non obſtante ſtatuto quolibet contrario Eccleſiaſticæ libertati, ſeu quòd Abbas & Conventus prædicti compulſi ſunt ſuper hoc litem conteſtari in judicio ſeculari. Nuper enim referente Abbate & Conventu didicimus, quòd cùm de literis, à nobis ſuper hoc obtentis ad ipſius communitatis notitiam perveniſſet, Syndicus ejus exhibito coram Judice poteſtatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quòd coram illo ſubiret ſimile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur : idem Abbas ipſo facto ut pro convicto, ſi hoc facere recuſaret, haberetur. Cumq; præfatam communitatem ad præſentiam veſtram ſæpiùs & peremptoriè citaſſetis, Syndico ejus ſe velle dilatorias exceptiones proponere proteſtanti, terminum quo id faceret, vel ſuper principali reſponderet negotio, ſtatuiſtis,] ad quem idem veniens fuit proteſtatus, paratum ſe pro poſſe alio tempore literas noſtras per ſuggeſtionem falſi & veri ſuppreſſionem obtentas.*]

[2 *Quod apparebat ex eo, quòd per nuncium poteſtatis, Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. diſtrictum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas & Conventus humiliter petierunt, ut obviare hujuſmodi malitiis dignaremur. Quocirca diſcr.*]

DE FORO COMPETENTI.
TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Clericus coram ſuo Epiſcopo conveniri debet.*

Ex Concilio Chalcedonen. *a* (*an. 455. in Bithyniâ.*)

SI quis Clericus *b* adversùs Clericum negotium habeat, non deſerat Epiſcopum proprium, ſed priùs apud ipſum actio ventiletur : vel *certè* conſilio ejuſdem apud alios, quos utraque *c* pars voluerit, judicium obtinebunt. *d*

CAP. II.

¶ *Judex ſecularis, ſi Clericum per ſe diſtringit vel condemnat, excommunicari debet.*

Ex Concilio Pariſienſi.

NUllus Judicum *e*, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores *f* Eccleſiæ, ſine permiſſu *g* Pontificis per ſe diſtringere aut condemnare præſumat. Quòd ſi fecerit, ab Eccleſia Dei, cui injuriam irrogare dignoſcitur, tamdiu ſit ſequeſtratus, quouſque reatum ſuum cognoſcens emendet.

CAP. III.

¶ *Ratione rei, de qua agitur, ſortitur quis forum ibi, ubi res eſt. Sic communiter ſummatur.*

Ex Concilio Africano. (*an. 402.*)

SAnè ſi Epiſcopi, intèr *h* quos cauſa verſatur, ſint diverſarum provinciarum : ille Primas det Judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

¶ *Epiſcopus ut ſuſpectus recuſatus, de cujus ſuſpicione notoriè conſtat, poteſt dare delegatum partibus non ſuſpectum : cujus ſententiam poterit per ſe executioni mandare.*

Gregorius *Bonifacio defenſori Corſicæ.* i (*an. 594.*)

SI quis *k* contra Clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat : qui ſi ut ſuſpectus fuerit recuſatus,

a *Act. 15. ubi referuntur canones Concilii. cap. 9. Burch. lib. 2. decr. c. 183. Ivo p. 6. c. 128. & 360. Gratianus 11. quæſt. 1. cap. ſi Clericus.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *utraque partes.* d *al. continebunt.* e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* f *juniores. Burch.* g *al. ſententia.* h *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* i *Gregorius l. 9. epiſt. 74. regiſt.* k *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

executor ab eo deputetur. Aut ſi hoc actor refugerit, ab eodem Epiſcopo eſt deputandus, qui partes ſibi mutuo conſenſu Judices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipſius ſolicitudine (ſervatâ lege) modis omnibus compleatur.

CAP. V.

¶ *Super re Eccleſiæ vel Clerici poteſt Laicus coram Eccleſiaſtico Judice conveniri : ſed ſi probabiliter negat rem eſſe Eccleſiæ vel Clerici, ad juriſdictionem Eccleſiaſticam declinandam, convenitur coram ſuo Judice.*

Alexander III. *a* (*an. 1180. Epiſc. Genuenſi.*)

SI Clericus Laicum *b* de rebus ſuis vel Eccleſiæ impetierit, & Laicus res ipſas non Eccleſiæ eſſe aut Clerici, ſed ſuas proprias aſſeverat, debet de rigore juris ad forenſem Judicem trahi. Cùm actor forum rei ſequi debeat : Licèt in pleriſque partibus aliter de conſuetudine habeatur.

CAP. VI.

¶ *Si quæſtio feudalis eſt inter Clericum & Laicum, cognoſcet dominus feudi : ſed eo negligente, cognoſcet delegatus Papæ, etiam ante negligentiam datus.* h. d. ſecundùm lecturam gloſſ.

Idem *c* (*Senonenſ. Archiepiſcopo.*)

EX tranſmiſſa *d* nobis inſinuatione B. C. *e* & W. militum *f* Eccleſiæ tuæ intelleximus, quòd cùm R. de Caſſaville *g* eos ſuper quadam poſſeſſione coram Trecen. Epiſcopo traxiſſet in cauſam, nobilis vir de Campis *h* eorum Dominus, ſub debito fidelitatis inhibuit, ne de ſeculari feudo in judicio Eccleſiaſtico reſponderent : [1 *&* j.] ¶ Per dominum feudi cauſam jubeas terminari. Et ſi ipſe malitioſè diſtulerit, tu ei debitum finem imponas.

[1 *Itaque præfatus Epiſcopus in eos velut contumaces excommunicationis ſententiam promulgavit. &* j.]

CAP. VII.

¶ *Per dominum feudi ſecularem ſive Eccleſiaſticum, quæſtio feudalis terminari debet, etiamſi vaſalli ſint Clerici : & ſi plures prætendantur domini, non poteſt unus cognoſcere, maximè alio abſente, an feudum ad eum pertineat.* h. d. ſecundùm lecturam magis notabilem.

Idem.

VErùm *i* quoniam de quibuſdam feudis adversùs Præpoſitum quæſtio mota fuit : Statuimus, ut ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus *k*, de feudis ipſis, ſub ſuo judicio cognoſcatur, ſi ad Eccleſiaſticam cognitionem pertineant : alioquin imperiali beneplacito (ſicut juſtum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

¶ *Malefactores Eccleſiarum in utroque foro conveniri poſſunt.*

Lucius III. *l* (*an. 1181.*)

CUm ſit *m* generale, ut actor forum rei ſequatur : [1 *&* j.] ¶ Verùm quoniam ſeculares Judices in exhibenda juſtitia perſonis Eccleſiaſticis ſæpè in judicio ſunt remiſſi, in favorem Eccleſiæ eſt introductum, ut malefactores ſuos, qui ſacrilegi ſunt cenſendi, venerabilium locorum Rectores poſſint ſub quo maluerint Judice convenire. *n*

[1 *Convenientiùs eſt, ut apud Judices ſeculares raptores priùs conveniantur, ſed ſi juſtitiam exhibere contempſerint, aut Judices ex quacunque cauſa fuerint negligentes, quia judicandi ſunt ſacrilegi ab Eccleſia de crimine illo, cenſuram poteris in eos Eccleſiaſticam exercere.*]

a *Poſt Concil. Later. part. 8. c. 7.* b *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* c *Epiſc. Trever.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *B. G.* f *Trever* g *Calle.* h *Caris.* i *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* k *In Cod. Barb. conſecratus vel confirmatus de feudis, &c.* l *al. Idem.* m *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* n *vide l. ſi quis in hoc genus, & l. placet. C. de Epiſc. & Cler.*

CAP.

CAP. IX.

¶ *Cauſæ Clericorum ſecundùm jura, non ſecundùm conſuetudines Laicorum terminantur. Vel ſic: In loco temporalis juriſdictionis Eccleſiæ, cauſæ Clericorum ſunt ſecundùm jus canonicum terminandæ.* hoc dicit, ſecundùm gl. & utrumque ſummarium recipit determinationem.

Cœleſtinus III. *(an. 1195. Epiſc. Pariſ.)*

QUod *a* Clericis: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi quas cauſas pecuniarias Clerici Pariſiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipſas jure canonico decidatis.

[1 *Etc.* [& ꝟ. ¶ *Nullus Epiſcoporum vel Clericorum ad judicia ſecularia eſt trahendus, habent enim illi ſuos Judices, nec quicquam eſt eis publicis commune cum legibus. Bonifacius verò Papa & Gelaſius, & alii plures anteceſſorum noſtrorum antiquioribus Conciliis conſonantes, ſicut benè patet Juris utriuſque peritis, id ipſum in ſacris conſtitutionibus ediderunt. Hâc igitur ratione inducti, per Apoſt. ſedem*]

CAP. X.

¶ *Laicus Laicum ſuper re civili coràm Judice Eccleſiaſtico convenire non poteſt, niſi in defectu juſtitiæ ſecularis, vel niſi conſuetudo id expoſcat.*

Innocentius III. *Vercellenſi Epiſcopo.* *(an. 1208.)*

LIcèt ex *b* ſuſcepto: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi quando à Laicis Vercellen. literas ſuper rebus, præcipuè quæ forum ſeculare contingunt, à ſede Apoſtol. contigerit impetrari, ſublato appellationis obſtaculo, decernas auctoritate noſtrâ irritas & inanes, dummodo conſules & commune de ſe conquerentibus in judicio ſeculari exhibeant juſtitiæ complementum.

Liceat tamen ipſis, qui ſub eiſdem conſulibus taliter duxerint contendendum, ſi ſe in aliquo ſenſerint prægravari, ad tuam (ſicut hactenus ſervatum eſt) vel ad noſtram, ſi maluerint *c*, audientiam appellare: hoc præſertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem ſecularem recurrere nequeunt, qui à ſuperioribus in ſua juſtitia opprimuntur. Si verò conſules juſtitiæ tanquam meritò ſuſpecti fuerint recuſati, coram arbitris communiter electis, de cauſa ſuſpicionis agatur: quæ ſi probata fuerit eſſe juſta, ad te, vel ad nos pro juſtitia recurratur: ſicut ſuperiùs eſt expreſſum.

[1 *Servitutis officio ſimus omnibus in juſtitia debitores: ſic tamen in jure ſuo nos quibuſdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod abſit, inde ſumatur materia ſcandali, unde providâ debet conſideratione ſedari. Ex inſinuatione ſanè dil. filiorum conſulum communis Vercellenſis, nos noveris accepiſſe, quòd cùm de ſingulis quæſtionibus, quæ motæ fuerunt contra eos coram conſulibus juſtitiæ, juxta conſuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti juſtitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam ut eorum juriſdictionem evacuent & fatigent, eos laboribus & expenſis ſuper rebus, quæ judicium Eccleſiaſticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & ſic præter juriſdictionem conſulum, quam meruerant, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur ſic eorum utilitati conſulere, ne patiamur juſtitiam aliorum deperire. f. t. per a. ſ.*]

CAP. XI.

¶ *Vidua Laicum coram Judice Eccleſiaſtico convenire non poteſt, niſi ſuper cauſa Eccleſiaſtica, vel in defectum Judicis ſecularis.*

Idem *d* *Archidiacono & Theſaurario* e *Turonenſi. (an. 1210.)*

EX tenore *f* literarum Comitis Britanniæ, noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm cauſam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Meduano ſuper hæreditate ſua noſcitur agitari, vobis commiſerimus terminandam, ipſe Comes eidem mulieri, cùm tam ipſa, quàm prædictus I. eſſent de foro ipſius, mandavit, ut cauſam deferrent ad ipſum, promittens eidem, quòd faceret ei juſtitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd ſic ſumus viduis in juſtitia debitores, quòd aliis injuſtitiam facere non debemus: mandamus, quatenus niſi ſit talis cauſa, quæ ad Eccleſiaſticum Judicem pertinere noſcatur, ei ſuperſedere curetis: dummodo per Judicem ſecularem ſuam poſſit juſtitiam obtinere, alioquin non obſtante ipſius contradictione, cauſam ipſam ratione præviâ terminetis.

[1 *Nobis nihilominus intimare procurans, quòd in curia ſua debeat hujuſmodi negotium terminari, & vos & mulier ſupradicta ei nequaquam obtemperare volentes, ſatagitis in cauſa procedere, & ſic ſibi minus rationabiliter juriſdictionem auferre, unde nobis humiliter ſupplicavit, ut cauſam ipſam ad eum, ad quem ſpecialiter pertinet, mittere dignaremur.*]

CAP. XII.

¶ *Clericus non poteſt conſtituere ſibi Judicem Laicum, etiamſi proprium juramentum & adverſarii conſenſus accedat.*

Idem *Piſano Archiepiſcopo. (an. 1210.)*

SI *b* diligenti [1 & ꝟ.] ¶ Aſſeruiſti te uſque ad hæc tempora tenuiſſe, quòd licitum ſit Clerico renunciare ſaltem in temporalibus cauſis juri ſuo, & ſibi Laicum Judicem conſtituere, præſertim ubi adverſarii voluntas accedit: ac temerè juramentum ſuper hoc interpoſitum reſpondiſti: Immemor conſtitutionis, *c* quâ cavetur, pacto privatorum juri publico minimè derogari. Cùm ergo hoc jus in *d* Milevitano & Carthaginenſi Conciliis ſit ſpecialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto ſuo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin cauſam perdant, & à comunione habeantur extranei: & tam Epiſcopi, quàm Diaconi, ſeu quilibet Clerici in criminali, ſeu in civili negotio, ſi derelicto Eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis ſe purgare voluerint, etiamſi pro eis ſit lata ſententia, locum ſuum amittant, & hoc in criminali actione: in civili verò perdant, quod evicerint, ſi locum ſuum maluerint *e* obtinere: Manifeſtè patet, quòd non ſolùm inviti, ſed etiam voluntarii paciſci non poſſunt, ut ſecularia judicia ſubeant, cùm non ſit beneficium hoc perſonale, cui renunciari valeat, ſed potiùs toti collegio Eccleſiaſtico ſit publicè indultum: cui privatorum pactio derogare non poteſt. Nec juramentum licitè ſervari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur.

[1 *Meditatione.* & infrà. ¶ *Super eo autem admiramur plurimùm, & movemur, quòd cùm te reputemus virum providum & diſcretum, & juxta debitum Pontificalis officii, ſtatuta ſanctorum Patrum ignota tibi eſſe non debeant, & juriſperitorum copiam habere noſcaris.*]

CAP. XIII.

¶ *Clerici, ſuper exceſſibus, coram ſuo Epiſcopo conveniri debent, non coram his, quibus ſerviunt, niſi conſuetudo vel privilegium aliud inducat.*

Idem *Beluacenſi Epiſcopo. (an. 1210.)*

CUm contingat *f* interdum *in tua*: [*& infrà.*] ¶ Inſuper poſtulâſti, an cùm aliqui Clerici deputati ſervitio Capituli Beluac. aut aliorum Clericorum tuæ diœceſis ſuper exceſſibus impetuntur, ſint cogendi coram te, vel potiùs coram illis, quibus ſerviunt, querelantibus reſpondere, cùm illi ſibi juriſdictionem hujuſmodi

a *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *voluerint.* d *Archiepiſc.* e *B. Cancellario.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. l. 1. §. poſt operis. & ff. de novi oper. nunc. & l. 2. ff. de judic. per Bart.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Additur, illius.* d *Verba, quæ tribuuntur hoc loco Milevitano Concil. habentur in Concil. Tolet. III. cap. 13. Reliqua in Concil. Carthag. III. cap. 9.* e *l. id quod noſtrum. de reg. jur. & l. 1. ff. ſolut. matrim.* f *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

vendicare contendant, licèt illos excommunicare non valeant, vel aliàs etiam coërcere. Super quo taliter reſpondemus, quòd ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recurſum: maximè ſi ſuper his impetuntur, quæ in tua noſcuntur diœceſi commiſiſſe. Niſi fortè hi, quibus delinquentes ipſi deſerviunt, ex indulgentia vel conſuetudine ſpeciali juriſdictionem hujuſmodi valeant ſibi vendicare.

CAP. XIV.

¶ *Epiſcopus delicti condemnat Clericum de delicto, ſed non privat beneficio alibi exiſtente: ſed Epiſcopus beneficii privabit quaſi exequendo condemnationem Judicis delicti.* h. d. ſecundùm unum intellectum. *Secundùm alium intellectum,* h.d. Epiſcopus delicti condemnat Clericum de delicto, privando beneficio alibi ſuo, ſed executio realis fit ab Epiſcopo beneficii.

Idem a *Senicen. Epiſcopo. (an. 1210.)*

Poſtulâſti *b* per ſedem Apoſt. edoceri, utrùm Sacerdos habens Eccleſiam in una diœceſi, & reſidens in eadem, domicilium verò patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cujus diœceſi habet patrimonium, pro delicto ibidem commiſſo debeat judicari, præſertim in cauſa, quæ officii ſui ſeu beneficii privationem expoſcunt? Ad quod breviter reſpondemus, quòd per Epiſcopum, in cujus diœceſi deliquit, ſententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœceſi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

CAP. XV.

¶ *Miſerabilis perſona poteſt Laicum interdicto unde vi, coram Judice Eccleſiaſtico convenire, etiamſi res ſubtracta dicatur feudalis.*

Honorius III. *Archiepiſc. Decano, & Archidiacono Turon. (an. 1220.)*

Ex parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propoſitum, quòd cùm nobilem virum G. detentorem caſtri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipſam, quo per eum vel ejus complices contra juſtitiam fuerat ſpoliata, *c* auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ præd. noſt. coram vobis traxiſſet in cauſam: Dictus nobilis excipiendo propoſuit, quòd literæ Apoſtolicæ non valebant, pro eo quòd caſtrum Guargiæ, ubi eſt ejus domicilium principale, conſiſtit in diœceſi Rodon. quæ ultra duas dietas à Turonis eſt remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis ſatis poterat conveniri, cùm non ſolùm in Rodon. diœceſi, ſed & in Andegavenſi diœceſi exiſtat, eò quòd *d* & caſtra & reditus plures habet in ipſa, & caſtrum, de quo quæſtio vertitur, in eadem eſt diœceſi, quæ à Turon. nequaquam ultra XII. leucas diſtat. Idem quoque adjecit, quòd cùm dicta Regina jus ſuum coram domino feudi proſequi debuiſſet, literæ Apoſtolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requiſitus, & ipſe in exhibenda juſtitia extiterit negligens vel remiſſus: ſubjiciens, quòd eædem literæ falſitate expreſſâ fuerant impetratæ, eò quòd ſuggeſtum fuerat, caſtrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere: cùm nec ab initio, nec durante matrimonio à viro ſibi fuerat in donationem propter nuptias aſſignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipſius Reginæ reſponſum, quòd vidua ſpoliata, irrequiſito feudi domino, ſpoliatorem ſeu detentorem rei coram Eccleſiaſtico Judice poterat convenire, cujus intereſt viduas defenſare: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum nobilem terram & manſionem habere in Andegavenſi diœceſi, in qua interdum conſuevit commorari, & ipſam diœceſim ultra duas à Turon. non diſtare dietas, & in eadem litigioſam rem eſſe: non obſtantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potiùs, quàm in poſſeſſorio, quod Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipſo negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione præviâ procedatis.

[1 *Nec obeſt, quòd ſibi caſtrum illud non fuit aſſignatum, cùm claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres & ſucceſſor viri ſui, caſtrum præfatum in Concabin. pro aliis rebus dotalibus eidem conceſſit, & ipſa illud pro dote diù pacificè poſſediſſet. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quòd prædictus Rex Joann. hæres non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, ſed ejus caſtri raptor potiùs & invaſor: & ita jus quod ipſe nequaquam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Ad quod ſic pars Reginæ reſpondit, quòd contra reſcriptum exceptio hujuſmodi non valebat, nec locum habebat in poſſeſſorio, quòd eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujuſmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus diſtuliſtis in ejuſdem Reginæ gravamen non modicum & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, diſcr. v.*]

CAP. XVI.

¶ *Laici uſurpantes jura Eccleſiaſtica, velut ſacrilegi per Judicem Eccleſiaſticum compelluntur.*

Gregorius IX. *fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis. (an. 1230.)*

Conqueſtus eſt nobis Bononienſis Epiſcopus, quòd poteſtas & commune Bononien. temporalem juriſdictionem, quæ in quibuſdam caſtris & villis Eccleſiæ Bononienſis competit pleno jure: & in cujus quaſi poſſeſſione fuiſſe ac eſſe dignoſcitur, per violentiam uſurpare præſumunt: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem valdè ſit iniquum, ut ea, quæ collata ſunt pro remedio peccatorum venerabilibns Eccleſiis, vel relicta, ut eis juſtis modis aliis acquiſita, aliis uſibus applicari: propter quod meritò invaſores ipſarum rerum, tanquam ſacrilegi, ſicut anathemati uſque ad ſatisfactionem congruam ſupponendi: [*& infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, monitione præmiſſâ, per cenſuram Eccleſiaſticam ceſſare ipſos ab hujuſmodi, & ſatisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remotâ, compellas.

CAP. XVII.

¶ *Privilegiatus ut non teneatur reſpondere niſi in certo loco: ſi in alio loco reſpondere vel ſolvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium, ſecundùm Joan. Andr.*

Idem *Epiſcopo Dulmenſi. (an. 1230.)*

Dilecti filii I. & A. cives Romani, ſuâ nobis petitione monſtrârunt, quòd cùm Abbati S. Genovefæ Pariſien. ſuper quadam pecuniæ ſumma, contra R. prædeceſſorem tuum literas impetrâſſent, tu proponi feciſti, quòd omnibus Anglicis eſt à ſede Apoſt. indultum, ut ſuper cauſis pecuniariis citra mare conveniri non poſſint; propter quod idem Abbas in negotio non proceſſit. Verùm, quia etſi fuiſſet privilegium tale conceſſum, non tamen prodeſſet illis, qui ſe certo loco reſpondere, vel ſolvere adverſariis promiſerunt, cùm ibi & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus quatenus eiſdem de pecunia ipſa cum juſtis & moderatis expenſis, & congruâ ſatisfactione damnorum (uſuris omnino ceſſantibus) ſatisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati noſtris damus literis in mandatis, ut in commiſſo ſibi negotio (propoſitâ ex parte tua indulgentiâ non obſtante) juxta prioris mandati noſtri tenorem ſine diſpendio moræ procedat.

CAP. XVIII.

¶ *Quanquam Laici poſſunt juriſdictionem non ſui Judicis*

a *al. Vicenſi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* c *vide l. 3. §. divus. de ſepul. viol. & l. jubemus. C. de ſacroſ. Eccleſ.* d *quòd in ipſa diœceſi, &c.*

a *l. contraxiſſe. ff. de action. & obligat. & Bart. in l. 1. C. de ſumm. Trinit.*

proroga-

prorogare, Clerici tamen non poſſunt, niſi Epiſcopi diœceſani conſenſus accedat, & Judex cujus juriſdictionem prorogare volunt, ſit Eccleſiaſticus.

Idem *Abbati Trecen.*

Significâſti *a* nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris ſe tuæ juriſdictioni ſubjecit, ſi in termino nunc elapſo, de pecunia mutuata non ſatisfeciſſet eidem: [*& infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd licet privatorum conſenſus eum, qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit Judicem conſtituere, Clerici tamen in Judicem non ſuum (niſi fortè ſit perſona Eccleſiaſtica, & Epiſcopi diœceſani voluntas accedat) conſentire non poſſunt.

CAP. XIX.

¶ *Legitimè citatus, tenetur coram Judice citante cauſam proſequi, non obſtante, quòd poſt citationem mutaverit forum.*

Idem.

Propoſuiſti nobis, quòd quidam ſubditus tuus ad petitionem cujuſdam *b* adverſarii ſui, à te legitimè citatus ad cauſam, quia poſtmodum juriſdictionis alterius eſſe cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quòd is in prædicta cauſa jus revocandi forum non habet, quaſi ab altero *c* jam præventus.

CAP. XX.

¶ *Quiſque Clericus poteſt in curia Romana conveniri, licèt alias ſpecificè forum ibi non ſortiatur: habet tamen ex cauſa jus revocandi domum.*

Idem.

Licèt ratione delicti ſeu contractûs aut domicilii, ſive rei, de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, quibus forum regulariter quis ſortitur, Epiſcopus veſter apud ſedem Apoſtolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Eccleſiarum mater eſt eadem & magiſtra, ritè compelli potuit, ut ibi ſuis adverſariis reſponderet: niſi pro alia juſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegâſſet, jus revocandi domum ſalvum fuiſſet eidem.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Actor tenetur in ſcriptis libellum porrigere. Vel ſic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, niſi priùs libellum in ſcriptis offerat.* h. d. per alia verba.

Ex Concilio apud ſanctum Medardum habito. *d* (*an. 854.*)

Ignarus *e* Epiſcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel poſtulationis? Illi reſponderunt, ſe præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Epiſcopus dixit *f*: oportet vos ſecundùm Eccleſiaſticam auctoritatem, reclamationem veſtram libelli ſerie declarare *g*, eamque veſtris manibus roboratam, Synodo porrigere, ut tunc vobis canonicè valeat reſponderi. Et tunc ipſi fratres libellum conſcribentes porrexerunt.

CAP. II.

¶ *Cùm agitur reali, non ſufficit rem generaliter peti, ſed debet ita ſpecificari, ut evitetur obſcuritas & æquivocatio.*

Innocentius III. (*an. 1210.*)

Significantibus *a* T. & R. fratribus noſtro fuit Apoſtolatui declaratum, quòd cùm inter ipſos ex una parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuiſſent in cauſam, oblato eis libello: illi (cùm plures terras haberent) ut terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, à Judicibus poſtulârunt: quod cùm ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem hujuſmodi noveritis attentatum, &c.

CAP. III.

¶ *Non tenetur reus reſpondere libello in actione perſonali, ſi non exprimitur cauſa petendi.*

Gregorius IX. *Archipresbytero civitatis novæ, & M. Canonic. Culmen.* (*an. 1235.*)

Dilecti filii fratres Eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Hiſpida, ſuâ nobis petitione monſtrârunt, quòd cùm Prior & Conventus ſanctæ Mariæ ad Carceres, (*diœceſis Paduanæ*) ipſos ſuper quadam pecuniæ ſumma coram Priore ſanctæ Trinitatis Veron. auctoritate Apoſtolicâ conveniſſent, ex parte ipſorum fuit excipiendo propoſitum, quòd cùm dicti Prior & Conventus nollent exprimere in porrecto libello *b* conventionali, quare ſibi dicta pecunia deberetur, ſuper hoc minimè reſpondere tenebantur: & quia dictus Judex exceptionem hujuſmodi admittere denegabat, noſtram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, &c.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Judex etiam delegatus, compellit actorem ad reſpondendum reo in cauſa reconventionis, & utramque cauſam ordine ſucceſſivo ſimul audiet, & unâ ſententiâ terminabit.* h. d.

Alexander III. *Vulterano Epiſcopo* c *& Abbati de Spongia.* (*an. 1180.*)

Ex *d* literis: [*1 & infrà.*] ¶ Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut Plebanus & Clerici Maturen. Abbati & fratribus Maturen. monaſterii, de iis, quæ adversùs eos proponunt, debeant in veſtra præſentia reſpondere, cùm ſibi ex ipſis coram vobis à ſede Apoſtolica delegatis juſtitiam poſtulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione Plebani & Clericorum propoſitâ, & reſponſione factâ: monitione præmiſsâ, compellatis eoſdem, memoratis Abbati & fratribus in continenti coram vobis ſuper ſuis quæſtionibus reſpondere, ut viciſſim poſtmodum rationes partium audientes, concordiâ vel judicio utriuſque negotium terminetis.

[1 *Veſtris accepimus, quòd dil. filii noſtri Abbas & fratres Maturenſis monaſterii, ſuper quæſtionibus, quas Plebanus & Clerici Maturen. adversùs eos proponunt, veſtrum parati ſunt ſubire examen, ſi illi in continenti debeant de ſuis quæſtionibus reſpondere. Unde*]

a *Vide Fernandum Vaſquium lib. 1. §. 9. de ſucceſſ. reſolut. num. 95.* b *dictio, cujuſdam, deeſt in quibuſdam manuſcr.* c *al. illo.* d *Medardum monaſterium eſt in urbe Sueſſionenſi, ubi id Concilium habitum eſt. Burchardus lib. 2. decret. cap. 192. Ivo part. 6. c. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *Iſmarus. al. Higmarus.* f *Vid. l. ſi quando. C. unde vi. & l. ſi homicidii. C. de accuſ. & authent. de jud. §. oportet. coll. 6.* g *allegare.*

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam. §. probationes. infrà. de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obſcuro, Jaſonem in §. ſed iſta. Inſtit. de action. Decium in cap. delicti. ſup. de judic. & Paulum de Caſtr. conſil. 145. & Alex. conſil. 181. & 184. in 1. volum.* b *vid. l. fin. C. de ann. excep. & l. 1. ff. de edend. per Bart.* c *malè alii Archipresbytero.* d *Poſt Conc. Lat. ſub Alexan. III. part. 11. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *Vid. l. cùm Papinianus. in fin. C. de ſent. & inter. omnium jud.*

CAP. II.

¶ *Modus procedendi datus per reſcriptum in cauſa conventionis, intelligitur repetitus in cauſa reconventionis.*

Cœleſtinus III. *Rothomag.* a *Decano.* (*an.* 1195.)

PRudentiam *b*: [*& infrà.*] ¶ Sanè conſuluiſti nos, utrùm cùm cauſa appellatione remotâ committitur, & reus coram eodem Judice actorem reconvenerit, & actor ſuper reconventione appellationis obſtaculum interponit, an ſit hujuſmodi appellationi deferendum? Nos verò ita ſentimus, quòd cùm actoris & rei eadem ſit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque cenſeri, ſicut deſiderat actor, ut ſibi juxta mandatoris reſcriptum juſtitia fiat appellatione remotâ: eodem modo reconvenienti debet in ſua juſtitia reſpondere.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Non per poſitiones & reſponſiones, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecutam, fit litis conteſtatio, quâ omiſſâ, nullus eſt proceſſus.*

Gregorius IX. *Abbati ſancti Joannis in Vineis.* (*an.* 1230.)

OLim inter Epiſcopum Novienſem ex parte una, & Capitulum Eccleſiæ ſancti Quintini ex altera, ſuper quibuſdam injuriis, & excommunicationum ſententiis, & quibuſdam aliis articulis orta fuit materia quæſtionis: [*& infrà.*] ¶ Judices factis quibuſdam poſitionibus & reſponſionibus ad eaſdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, cauſam eandem ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, quamvis poſitiones & reſponſiones hinc inde ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis conteſtationem *c* non invenimus eſſe factam, cùm non per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecutam conteſtatio *d* litis fiat: proceſſum ipſorum de fratrum noſtrorum conſilio irritum duximus nunciandum.

UT LITE *e* NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL ad ſententiam diffinitivam.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Si agatur de adulterio ad ſeparationem tori, & ante litis conteſtationem reus eſt contumax, poteſt excommunicari: ſed teſtes recipi non poſſunt, nec cauſa diffiniri.*

Innocentius III. *Abbati ſancti Proculi* (*Ord. S. Ben.*) *& L. Canonico Bononienſi.* (*an.* 1204.)

AD *f* hæc Deus: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm cauſa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apoſtolicâ vobis commiſſa fuiſſet, tandem procurator ejuſdem R. libello uxoris, quo virum ad ſeparationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accuſabat, noluit reſpondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias poſtulando. Qui cùm hujuſmodi inducias ſæpè petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præſentiam veſtram accedens, dixit ſe reſpondere paratum: ſed die ſtatuto, cùm crederetur reſponſurus libello, reſtitutionem uxoris primò fieri poſtulavit, ne ſecùs fieret, appellando *a*. Verùm quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec veſtro ſe curâſſet poſtmodum conſpectui præſentare, vos teſtes mulieris recipere ſtuduiſtis: [2 *& infrà.*] ¶ Conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd licèt ordo judiciarius in aliis controverſiis ſit ſervandus, & in matrimonialibus cauſis non uſquequaque ſervetur: quia tamen in præſenti negotio non eſt actum de fœdere matrimonii, ſed de crimine adulterii (per quod ad ſeparationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non conteſtatâ teſtes fuerunt recepti, & atteſtationes etiam publicatæ, ſive deferendum, ſive non deferendum appellationi fuiſſet, non eſt ad diffinitivam ſententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter ſuam contumaciam, vel etiam Procuratoris (ſi ſciens non purgaverit eandem) excommunicationis ſententiâ innodari.

[1 *In Apoſtol. ſede conſtituit totius Eccleſiæ magiſtratum, ut quia ſecundùm Scripturæ ſententiam fecit Deus hominem rectum, ſed ipſe ſe immiſcuit quæſtionibus infinitis, ad eandem nodi quæſtionum difficiles referantur, ſuo recto judicio diſſolvendi.* & infrà. ¶ *Ad Apoſtolatûs noſtri notitiam literarum veſtrarum inſinuatione pervenit, quòd*]

[1 *Et atteſtationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipſius nomine allegata. Quia verò cùm de ferenda ſententia cum viris prudentibus tractaretis, diverſorum inveniſtis diverſa conſilia, quibuſdam dicentibus appellationi ſimpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non eſſe, nonnullis etiam aſſerentibus appellationem nullatenùs tenuiſſe, cùm mulier non ſit reſtituenda viro ſuſpecto, niſi de impunitate ſufficienti præſtitâ cautione, vos in tanta varietate nos conſulere voluiſtis, qualiter eſſet in hoc negotio procedendum. Nos igitur*]

CAP. II.

¶ *In cauſa reſtitutionis, contra contumacem, lite non conteſtatâ, ſententia proferri non poteſt.* hoc dicit, comprehendendo omnem modum ſummandi.

Idem *Hieroſolymit. Patriarchæ, & Archiepiſc.* b *Caſſen.* (*an.* 1210.)

I. ACcedens *c*: [*& infrà.*] ¶ Cùm in Judicum delegatorum præſentia, Archiepiſcopus Tirenen. reſtitutionis beneficium poſtularet, Plebanus ſancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta reſpondit *d*, ſed ad noſtram audientiam appellavit: & licèt ſæpè fuiſſet admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen reſpondere ampliùs, vel coram eis etiam comparere. Ipſi verò Judices (cùm Plebanus in ſua contumacia perduraret *e*) teſtes receperunt ab adverſa parte productos, & depoſitionibus redactis in ſcriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in perſonas, vel in dicta teſtium objecturus. Quod cùm facere noluiſſet *f*, in ipſum excommunicationis ſententiam protulerunt, poſſeſſionem juris parochialis adjudicantes Archiepiſcopo memorato: & eum reſtituentes in integrum, diſtrictiùs vetuerunt, ne quis poſſeſſionem Tirenen. Eccleſiæ reſtitutam præſumeret perturbare. Cùm igitur *g* lis coram eiſdem Judicibus non eſſet conteſtata, & manifeſtè pateret, literas ipſas per veri ſuppreſſionem obtentas, (cùm manifeſtum eſſet duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet & Beriten. Epiſcopos, eidem Archiepiſcopo tanquam Suffraganeos ſuo Metropolitano ſubeſſe) ac ex his Plebanum legitimè appellâſſe conſtaret, in quem (etiamſi minùs legitimè appellâſſet) licèt Judices ipſi propter contumaciam

a *al. Archiep.* b *Pars c. prudentiam. ſup. de offic. jud. del. & c. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. Bart & Fulgoſ. & Paulum in l. cauſas. C. de tranſ. Soc. in reg. 295.* d *l. un C. eod. & l. Aurelius. §. ideircò. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg. 296. & aliquot ſeqq.* f *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. auth. qui ſemel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.* b *Caſarien.* c *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. 1. ff. ſi quis jus dic. non obtemp. & l 2. ff. ſi quis in jus voc. non ierit.* e *al. malitia permaneret.* f *Vid. l. 2. §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loco publ.* g *ordo eſt: Igitur nos caſſavimus prædictas ſententias, cùm lis non eſſet conteſtata, & pateret, &c. & conſtaret, &c.*

excom

:xcommunicationis fortè potuerunt proferre ſenten- iam, non tamen debuerunt ſuper principali negotio dif- initivam ſententiam, lite non conteſtatâ, proferre: præ- lictas caſſavimus ſententias, imò caſſas denunciavimus k inanes, Unde Trien. Archiepiſcopo dedimus in man- latis, ut Eccleſiæ S. Marci inſtrumenta reſtituat, & etiam ınivnrſa, quæ hujuſmodi occaſione ſententiæ per ſe, vel ier alios occupavit.

[1 *Ad præſentiam noſtram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achoni Tibiaden. & Beriten. Epiſcoporum nobis literas præſenta- nt, ſententiam continentes, quam ſuper cauſa, quæ inter ven. f. n. Thyren. Archiepiſcopum ex una parte, & Plebanum ſancti Marci x altera vertebatur, iidem Epiſcopi promulgârunt: aſſerebant ete- im iidem Epiſcopi memorati per ſuas literas, quòd cùm cauſam pſam de mandato noſtro ſuſceperint terminandam, partes ad uam præſentiam convocârunt. Sed Plebanus nec eorum literas, n quibus mandati noſtri tenor erat expreſſus, recipere voluit, nec orum ſe conſpectui præſentavit, ſed ſecundò citatus, licèt nec literas orum recipere voluiſſet, coram eis apparuit, prioris abſentiæ ſuæ auſas allegans, & inſpecto noſtrarum literarum tenore, petitis tiam induciis & receptis, ab eis licentiatus abceſſit, ſe ſtatuto die d eos redire promittens.*]

CAP. III.

¶ *Si lite non conteſtatâ reus eſt contumax, ſi fieri poteſt, mit- itur actor in poſſeſſionem, causâ cuſtodiæ: aliàs reus excommuni- abitur.*

Idem *Epiſcopo Brixienſi. (1210.)*

TUæ fraternitatis *b* devotio: [1 & ĵ.] ¶ Conſultatio- ni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd ſi reus ite non conteſtatâ ſe abſentat *c* contumaciter: talisque it cauſa, quòd actor poſſit in petitarum rerum poſſeſſio- em induci, eſt in eandem cauſa cuſtodiæ inducendus. Quòd ſi cauſa talis fuerit, quòd idem in poſſeſſionem ne- ueat intromitti *d*, ut juri pereat, per cenſuram Eccleſia- icam eſt contumax compellendus.

[1 *Conſuluiſti prætereà, utrùm ſi aliquis citatus legitimis per- nptoriis parere noluerit, Judex lite non conteſtatâ contra ipſum beat ſententiam promulgare, ut idem affectus tædio appellationis, item Judicis ſe conſpectui repræſentet. Ad quod*]

CAP. IV.

¶ *Receptio teſtium facta contra non contumacem, lite non con- ſtatâ, in cauſa matrimoniali eſt nulla.*

Idem *de decima & Helemoſio* e *Abbatibus Aurelian. & Carnoten. diœceſis, (1210.)*

I. ACcedens *f* ad ſedem Apoſtolicam nobilis vir Guil. *g* Vicecomes, nobis expoſuit, quòd cùm Coriſopiten. piſcopus Comitem Britanniæ proximâ lineâ conſan- uinitatis attingat: & Archidiaconus ejus ſit Clericus ommenſalis (qui eidem Vicecomiti eſt adverſarius prin- palis, utpote qui uxorem *h* ſuam, & terram publicè etinere præſumit) & magiſter P. de terra uxoris ſuæ riundus, exiſtat nimis favens eidem, & omnes ſub di- rictu exiſtant Comitis memorati, nec niſi per diſtrictum ſius ei pateat acceſſus ad eos, & ipſi, quibus cauſa in- r ipſum & uxorem ſuam commiſſa fuerat, nunquam voluerint, niſi in terra inimicorum ſuorum, locum & rminum aſſignare, quò ſine mortis periculo accedere on audebat: & licèt literas non habuit de condu- u, ſi tamen miſſæ ei fuiſſent, non debebat ſe credere is capitalibus inimicis: [1 & ĵ.] ¶ Mandamus, qua- nus cùm propinquiores ſitis terræ nobilis jam dictæ, quàm ſuæ, & cauſa ipſa per vos commodiùs valeat termi- nari, cùm ad vos ſecurus *a* pateat acceſſus, utrinque *b* partibus convocatis (ſi vobis conſtiterit, quòd ante litem legitimè conteſtatam, vel poſt appellationem ex præmiſ- ſis cauſis interpoſitam, teſtes ſuper conſanguinitate con- tra matrimonium abſque culpa contumaciæ recepti fuiſ- ſent) vos atteſtationes hujuſmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum ſuum (quem inconſultè dimiſit) ita quòd poſt- quam ipſe vir plenariam reſtitutionem habuerit tam uxoris, quàm terræ, cauſam ſuper matrimonio audiatis: eamque ſine canonico terminetis.

[1 *Sed quia lite non conteſtatâ ſuper conſanguinitate teſtes re- cipere præſumpſerunt:* & infrà. ¶ *Cùm igitur in matrimoniali- bus cauſis non tam ad disjungendum, quàm ad conjungendum de- beamus exiſtere promtiores, ne fortè quod Deus conjunxit, homo non ſeparare præſumat, diſ. v. p. a. ſ.*]

CAP. V.

¶ *Lite non conteſtatâ non recipiuntur teſtes regulariter ſuper principali. Fallit in caſibus hìc annotatis: ſcilicet cùm timetur de morte, vel abſentia diuturna teſtium: tunc enim ſervatâ ſo- lennitate hìc poſitâ, poſſunt etiam lite non conteſtatâ teſtes exami- nari.* h. d. uſque ad §. porrò.

Idem.

QUoniam *c* frequenter in dubium revocatur à mul- tis, an lite non conteſtatâ teſtes recipi valeant, au- ctoritate præſentium duximus declarandum, regulariter verum eſſe, quòd lite non conteſtatâ, non eſt ad receptio- nem teſtium procedendum. Niſi fortè de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna: in quibus caſibus, cùm civiliter eſt agendum (ne veritas occultetur, & probatio- nis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur) ſenes, & valetudi- narii, & alii teſtes (de quibus ex aliqua rationabili cau- sâ timetur) etiam lite non conteſtatâ ſunt proculdubiò admittendi, ſeu pars conventa ſit contumax, ſeu ſit ab- ſens abſque malitia, ut conveniri non poſſit. Sed ſi actor non convenerit adverſarium intra annum, ex quo conve- niri poterit, vel ſaltem receptionem hujuſmodi teſtium non denunciaverit illi: atteſtationes ſic receptæ non valeant, ne fortè hoc procuret in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſſunt.

¶ *Cùm agitur de matrimonio carnali vel ſpirituali, poſſunt con- tra contumacem etiam lite non conteſtatâ teſtes recipi, & ſententia diffinitiva ferri. Si verò reus eſt abſens, ſed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, ſed expectatur abſens. In ſpiritua- li verò, ſi agatur de contracto, ſtabitur juribus antiquis: ſi de con- trahendo, expectatur abſens per ſex menſes. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quàm ſit. & capit. cupientes. de elect. in 6. ubi aliter eſt proviſum.* h. d.

Porrò ſpeciales cauſæ poſſunt occurrere, in quibus caſualiter eſt aliud obſervandum, ut (verbi gratiâ) ſi ſu- per alicujus electione, vel copia maritali *d* quæſtio moveatur: tunc etenim (ne propter longam moram in ſpiritualibus & temporalibus patiatur Eccleſia læſionem, vel viro ſive mulieri fornicationis occaſio præbeatur, maximè cùm propinquitatis gradus opponitur lege di- vinâ prohibitus) in hujuſmodi caſibus (ſi contumax ap- paruerit is, in quem fuit actio dirigenda, ſeu quia per- emptoriâ citatione receptâ venire contemnit, ſeu quia malitioſè ſeipſum occultat, *e* ſeu quia impedit, ne poſſit ad eum citatio pervenire) teſtes lite non conte-

a *Vid. l. diſſoluta. C. de cond. ex lege.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. mpil.* c *al. abſentaverit ſe.* d *introduci.* e *de Curia Dei & eleemoſyna Abbatib. &c. Ord. Ciſt.* f *Cap. 4. eod tit. in 3. mpil.* g *Ai. VV.* h *Ex qualibet enim harum cauſarum oritur nimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marſil. in l. 1. §. præ- teà ff. de quæſt.*

a *Securior.* b *utriusq.* c *C. 5. eod. tit. in 3. compilat.* d *contrahenda vel contracta, ſed is, qui abeſt, contumax eſt: & ſic variat. à §. ſeq. ſi autem. ſecund. Hoſtien. Joan. And.* e *vide l. contumacia. cum not. ff. reg. jur.*

ſtatâ ſunt meritò admittendi, & nihilominus (ſi de cauſa liqueat) ad diffinitivam ſententiam procedendum. Si verò aliter abſens fuerit, & agatur de ſpirituali conjugio inter Prælatum & Eccleſiam jam contracto, electione maximè confirmatâ, illud in hoc articulo volumus obſervari, quod ſuper expectatione talium perſonarum in ſacris eſt canonibus diffinitum. Quòd ſi forſan agatur de ſpirituali conjugio contrahendo: is qui eſt in Prælatum electus, per ſpatium ſex menſium expectetur, niſi (penſatis negotii circumſtantiis) per ſuperioris providentiam magis vel minùs fuerit expectandus.

Si autem de carnali conjugio ſit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipſius obitu *a* veriſimiliter præſumatur: quia cùm ſine culpa ſit abſens, ut ſi captivitate, vel ægritudine, aut alio juſto impedimento forſitan teneatur, aut etiam propriâ, ſed non malitioſâ voluntate, in remotis partibus moram faciat *b*, ut de facili vel in brevi citari non poſſit: ei quidem præjudicari non debet, cùm habeat forſan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obſtante, quod de lapſu carnis poſſet opponi: quoniam in conjugio multi caſus occurrunt, in quibus conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur.

¶ *Ad perpetuam rei memoriam, vel cùm agitur per viam inquiſitionis, poſſunt teſtes ſine litis conteſtatione recipi, & etiam publicari.* h. d. uſque ad §. In aliis verò.

Sunt & alii caſus ſimiliter *c* ſpeciales, in quibus abſque litis conteſtatione legitimè poſſunt teſtes produci, ut quando exceſſuum inquiſitio, vel teſtium publicatio imminet facienda.

¶ *Si reus lite non conteſtatâ eſt contumax, & agitur reali, mittitur actor in poſſeſſionem rei petitæ, cauſâ cuſtodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, ſi offerat cautionem de ſtando juri, & reſtituat expenſas: poſt annum verò his non ſervatis non auditur, niſi ſuper proprietate. Sed ſi convenitur reali, qui nomine alieno poſſidet, nominabit Dominum in judicio, & ſtatuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui ſi intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in poſſeſſionem veram. Si verò reus contumax convenitur actione perſonali, mittetur actor in poſſeſſionem bonorum ipſius rei, pro modo debiti declarati: & primò mobilium, ſecundò immobilium, ſi mobilia non exiſtant: vel excommunicabitur reus.* h. d. uſque ad finem.

In aliis verò caſibus prudenter eſt attendendum, utrùm contumax reali actione, an perſonali conveniatur. Si reali, mittendus eſt actor in rei petitæ poſſeſſionem, ut tædio affectus reus veniat reſponſurus. Qui ſi venerit intra annum (judicio ſiſti præſtitâ cautione *d*, ac exhibitâ ſatisfactione congruâ expenſarum) poſſeſſionem recuperet. Quòd ſi cautionem offerre neglexerit intra annum actor poſt annum verus conſtituetur poſſeſſor: ſuper proprietate duntaxat adverſæ parti defenſione legitimâ reſervatâ. Quòd ſi ſuper rebus immobilibus quiſquam conveniatur, qui eas poſſidet nomine alieno, debet ſtatim in judicio Dominum nominare, certo dierum ſpatio à Judice ſtatuendo *e*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipſe veniens, vel idoneum dirigens reſponſalem, actoris intentionem excipiat. Si verò poſt tempus indultum, quod diſpoſitum eſt, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo poſſeſſor ad judicium vocatus eſt, ad interrumpendam præſcriptionem longi temporis conteſtata, Dominum poſſeſſionis Judex tribus *a* edictis legitimis evocabit: & tunc ipſo in eadem voluntate manente, negotium ſummatim examinans, in poſſeſſionem ipſarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione abſenti ſuper principali quæſtione reſervatâ. Si autem ſuper perſonali actione conveniatur, vel mittendus eſt actor in poſſeſſionem mobilium ipſius, vel immobilium, ſi fortè mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem eſt Eccleſiaſtica ſententia proferenda: ita videlicet, quòd alterutrâ pœnâ, quæ magis timeri debeat, Judex à principio ſit contentus: ad alteram nihilominus proceſſurus, ſi hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel poſt annum etiam audietur, juxta diſtinctionem in alio caſu ſuperiùs annotatam.

a Quot modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in lib. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. Cyn. in l. ſiquidem. C. ſol. matr. Maranta in leg. is poteſt. ubi ponit 23. modos. b De modo probandi juſtam abſentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic. c In antiquis, caſus ſpeciales, in quibus ſimiliter, &c. d Vid. l. cùm Clericis. C. de Epiſc. & Cleric. d al. finiendo.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Clericus in cauſa Eccleſiæ ſuæ juramentum calumniæ poteſt alteri committere: & per ſe jurare non cogitur, nec debet ſine ſuperioris licentia.*

Honorius II. *b* (*an.* 1127. *Epiſc. Occid.*)

Inhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum, dicentium graviores quæſtiones per ſummum Pontificem terminari: [1 *& infrà.*] ¶ Legibus itaque comperimus eſſe cautum, ut nullus Clericus jurare præſumat. Alibi verò reperitur ſcriptum, ut omnes principales perſonæ in primo litis exordio ſubeant calumniæ juramentum, propter quod pleriſque venit in dubium, utrùm Clericus jusjurandum præſtare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud conſtitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, à Marco *c* Auguſto de Conſtantinopolitanis Clericis promulgatum fuiſſe videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas iſta auferatur, ſecundùm etiam deciſionem filii noſtri *d* H. quondam Imperatoris, cujus ſunt verba hæc: [*& infrà.*] ¶ Ejus itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci conſtitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Eccleſiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cùm Imperator Juſtinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum eſt, ut totus clericalis ordo à juramento calumniæ præſtando ſit immunis. Prætereà ſtatuti Principis tenor talis eſſe dignoſcitur: Nos itaque (divinæ & humanæ legis intentione ſervatâ) decernimus & Imperiali auctoritate

a Dictio, tribus, deeſt in omnib. vet. ex Raymundi & Aret. compilatione. b In impreſſis Honor. III. ſed ex Codicib. Bartol. veterem lectionem reſtituimus, & Honorium ſecundum repoſuimus, ut etiam obſervat Cont. cùm ex ordine Capit. hujus tituli: tum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. habita: vixit enim Eugenius, & ſedit circa annum Chriſti 1126. Imperator Henric V. Habetur hæc decretal. poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. p. 23. capit. 1. & cap. 2. eod. titul. in 1. compilatione. In uno Honor. III. omnibus Epiſc. occidentalibus. In aliis, Honorius, ſimpliciter. c Legend. Marciano. ut & infrà paulò poſt. error hinc proceſſit, quòd in ſcriptis codicibus, quales habeo, ſic ſcriptum erat: Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem ſcripſerunt: Marcus. d Henrici, ut ſcribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici conſtit. Arimini factam eſſe 3. Kalend. April.

toritate irretractabiliter diffinimus, ut non Epiſcopus, on Presbyter, non cujuſcunque ordinis Clericus, non bbas, non aliquis Monachus, vel ſanctimonialis, in uacunqua cauſa, ſive controverſia, ſeu criminali, ſeu vili, jusjurandum compellatur quâlibet ratione ſubi-, ſed aliis idoneis defenſoribus (ſi expedire Eccleſiæ æ noverit) hujuſmodi officium liceat delegare. Verùm m hac moderatione, ut Epiſcopus inconſulto Rom. ontifice, vel quiſque Clericus inconſulto Prælato ſuo inimè jurare audeat. Omnibus autem Epiſcopis, & niverſo Clero, hæc ita cuſtodiri debere mandamus, ut quis in illam conſtitutionem commiſerit, veniam ſi- i deinceps noverit denegari.

[1 *Noſtrorum fratrum diligenter conſilio inquiſito, hujuſmo- cauſæ ſpeciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quo- am*]

CAP. II.

¶ *In ſpiritualibus cauſis, de calumnia non juratur.*

Idem *a ordinatori Rom. Eccleſ. Subd. & magiſtro Omnibono.*

Iteras *b*: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè Rom. Eccl. in his caſibus, in quibus de Eccleſiis, decimis, & rebus ſpi- tualibus tantùm agitur, juramentum calumniæ nec re, nec recipere conſuevit: eò quòd tales cauſæ non legum diſtrictione, ſed ex canonum æquitate finem bitum ſortiuntur: canones autem juramentum calu- niæ in hujuſmodi cauſis nulli prorſus indicunt. Unde ontentione de juramento calumniæ præſtando dimiſsâ, d ulteriora diſcretio veſtra procedat.

[1 *Benignitatis tuæ benignè recepimus, in quibus, utrùm in cauſa, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Epiſcopum, & dil. fil. A. duanum Abbatem, ſub veſtro examine agitatur, juramentum lumniæ præſtari vel recipere conveniat, requiſiſtis.*]

CAP. III.

¶ *Principalis perſona non indiſtinctè relevatur ab onere juran- de calumnia: licèt compareat per Oeconomum: ſed ſibi vel Oecono- eſt deferendum, inſpectâ qualitate cauſæ & perſonarum.* h. d.

Eugenius Papa. *(an. 655.)*

N pertractandis *c* cauſis ſacramentum calumniæ non paſſim præcipimus exhiberi: ſed cauſæ & principali- n perſonarum qualitate inſpectâ, quandoque per ipſas incipales perſonas, quandoque per Oeconomos, qui uſam omnino non neſciant, in animam jurantis illud æcipimus præſtari.

CAP. IV.

¶ *Univerſitas tenetur jurare de calumnia, niſi relevet ſe con- tuendo Oeconomum.*

Idem *Magalon. & R. Neumanſen. Epiſcopis.*

Mperatorum *d*: [1 *&* ỹ.] ¶ Accepimus *autem*, quòd ab Abbate & fratribus Clarevallis *e* (ſicut ab aliis) igitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum s cogere non debemus. Sed ne aliena jura videantur juſmodi occaſione illicitè detinere, & ipſi à cauſa ſua cidant, ſi ex parte ipſorum prædictum juramentum, m res poſtulaverit, non fuerit præſtitum: eiſdem præ- imus, ut in ſuo monaſterio Oeconomum ſtatuant, qui eis petere & excipere, atque juramentum de calu- nia (cùm neceſſe fuerit) valeat exhibere: [2 *&* ỹ.] Tu verò, frater Neumanſen. Epiſcope, Oeconomum neum ſtatuas, qui in tali officio conveniens ipſi mo- ſterio videatur.

[1 *Secularium leges & ſanctorum Patrum inſtitutiones Ec- iaſticæ, viros religioſos in omnipotentis Dei ſervitio protegunt & endunt, & nullam eis moleſtiam vel perturbationem quæ ſacro ini contradicat, interrogari permittunt.*]

[2 *Ideoq. per a. ſ. f. v. m. q. eoſdem fratres, qui in iſta cauſa ſunt, ſicut ratio exigit, pleniùs inſtruatis, ut de cætero ſua jura per hoc non poſſint amittere, & aliis quantùm juſtitia permittit, in talibus cauſis debeant ſatisfacere.*]

CAP. V.

¶ *Clerici etiam in eorum cauſis jurant de calumnia, contrariâ conſuetudine non obſtante.*

Lucius III. *Helien.* a *Epiſcopo, & Archid. Norvicen. (an. 1181.)*

CÆterùm, quia *b* novis morbis, nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in cauſa *fidejuſſionis*, quæ inter R. Clericum de ſancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur: ad veritatem eliciendam, appellatione ceſſante, præſtari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: conſuetudine, quæ legi contraria eſt, non obſtante.

CAP. VI.

¶ *Procurator vel Syndicus univerſitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, de calumnia jurare poteſt.* h. d.

Innocentius III. *Epiſcopo Placen. (an. 1203.)*

CUm cauſam *c*, quæ inter Ravennaten. Archiepiſcopum, & Commune Faventinum, ſuper villa Luci, ac quibuſdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minimè proceſſiſſent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipſa cauſa noſtro ſe conſpectui præſentarent: quorum Procuratoribus cum inſtrumentis de rato, in noſtra præſentia conſtitutis, petitionem ipſius Archiepiſcopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram reſpondere, ac interrogationibus & reſponſionibus redactis in ſcriptis, & lite coram nobis pleniſſimè *d* conteſtatâ, fecimus calumniæ juramentum ab ipſius Procuratoribus utrinque præſtari.

CAP. VII.

¶ *Epiſcopus jurat de calumnia (ſi per ſeipſum elegit litigare) propoſitis tantùm, non tactis Evangeliis. Si verò per Syndicum litigat, per illum poterit jurare.* h. d.

Gregorius IX. *Epiſcopo Beluacen. (an. 1133.)*

CUm in cauſa pecuniaria, quam inter te & R. *e* motam eſſe proponis, non per te, ſed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præſtandum erit calumniæ juramentum: quòd ſi per te ipſum, propoſitis tantùm, ſed non tactis Evangeliis (ſicut in dicendo teſtimonio) à te videtur hujuſmodi juramentum exhibendum: [*& infrà.*]

¶ *Actor refutando juramentum calumniæ ſine cauſa, cadere debet ab inſtituta actione: reus autem debet haberi pro confeſſo.* hoc dicit.

Pœna verò recuſantis hoc juramentum, cùm præſtandum fuerit, eſt, ut actor ab inſtituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confeſſo.

DE DILATIONIBUS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Summa ſit: (ne videatur convenire rubrica de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet eſſe nimis brevis, maximè ubi de rebus Eccleſiaſticis agitur: niſi neceſſitas aliud ſuggerat.*

Alexander III. *Cantuar. & Vigor. Epiſcopis. (an. 1180.)*

DILECTI *f* filii, Abbas & Monachi de H. nobis inſinuare curârunt, quòd cùm cauſam, quæ vertitur inter ipſos, & Moniales de

---

a *In Cod. Barb. ita: Eugenius Pap. III. Arduino Rom. &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 7.* c *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compilat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 23. c. 4.* e *Framevallis. vet.*

a *Ut in c. 4. infr. de fidejuſſ.* b *Poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. part. 23. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *al. legitimè.* e *al. M.* f *Poſt Concil. Later. ſub Alex. III. p. 3. c. 5. ubi eſt integra facti ſpecies.*

Leden. ſuper Eccleſia de Alten. Decano & Archidiacono Lincon. commiſerimus terminandam: ipſi timentes ſe à Judicibus aggravari, eò quòd ad primam citationem terminum ſibi nimis brevem & peremptorium ſtatuerunt, *a* ad noſtram audientiam duxerunt appellandum: [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò non ſpectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maximè cùm de rebus Eccleſiaſticis agitur (niſi fortè neceſſitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in irritum, ſi quid inveneritis poſt appellationem hujuſmodi attentatum: in cauſa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

¶ *Nos igitur attendentes*]

CAP. II.

¶ *Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, ſi per literas citatorias plenè potuit inſtrui, & deliberare ſuper eo, de quo quæritur.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

PRæterea *b* adjeciſti, quòd cùm cauſæ tibi à ſede Apoſtolica delegantur, & in literis citatoriis reſcriptum Apoſtolicum inſeris, ut eo viſo deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [1 *& infrà.*] ¶ Quia igitur quid agendum ſit in hoc caſu, deſideras edoceri, taliter tibi reſpondemus: quòd reo ad judicium legitimè convocato *c*, ſi ex reſcripto ſibi tranſmiſſo plenè potuit inſtrui ſuper eo, de quo in judicio convenitur, induciæ deliberatoriæ non ſunt ulteriùs indulgendæ, ſed procedendum potiùs eſt ad examinationem cauſæ, & finem ei debitum imponendum.

[1 *Cumq; non ad primam & ſecundam canonicam citationem, ſed ad tertiam tantummodo reus veniat actore ad omnes citationes veniente, & ipſe actor intentionem ſuam in jure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cùm actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum reſcripto: quia in prima citatione recipit, aſſerens etiam quòd longo citationis ſpatio, ſi voluerit, plenæ tempus deliberationis potuit habere.*]

CAP. III.

¶ *Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui poſiti in libello, novæ induciæ deliberatoriæ dandæ non ſunt, ſi per expreſſa potuit reus deliberare ſuper ambiguitate illa, vel generalitate.* h. d.

Honorius III. *Ferentino* d *Epiſcopo.* *(an. 1220.)*

LIteræ tuæ ac petitio Presbyteri *e* ſanctarum Priſcæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [1 *& infrà.*] ¶ Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Eccleſiæ ſuæ nomine obtulit, continentem, quòd penſio de poſſeſſionibus ſoluta non fuerat ipſi Eccleſiæ, elapſis jam tribus annis, & ultrà. Nobilibus verò ipſis petentibus, ut explicaret ipſis ſpacium, quod per hanc adjectionem, & ultrà, ſignificari volebat: & ipſo Presbytero exprimente, quòd ſeptem annis fuerat, in dictæ penſionis ſolutione ceſſatum: iidem dicentes libellum eſſe hujuſmodi expreſſione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegâſti eiſdem, ad noſtram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujuſmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus eâ nequaquam obſtante, in negotio ipſo ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

[1 *Quòd cùm cauſam, quæ inter ipſum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. & de Cilicia & G. & fratres eorum, & filios ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

¶ *Si citatus in cauſa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quòd intra terminum citationis deliberare, & alia ſibi neceſſaria ad comparendum explicare non potuit, in termino reſpondere non cogitur, ſi reperiatur in loco judicii, ſed habebit novas inducias.* h. d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati Aquæ vivæ Turonen. diœc. (Ord. S. Ben.) & Archidiac. Turonen. (an. 1234.)*

EXpoſuit nobis Bituricenſis Archiepiſcopus: [*&* ſ.] ¶ Burdegalen. Archiepiſcopo dedimus in *a* mandatis, ut ſuper jure primatiæ, quam in eo & in provincia ſua dictus Bituricen. Archiepiſcopus ſe habere propoſuit, ad initium proximè præteritæ Quadrageſimæ (quod ei terminum peremtorium aſſignavimus) per ſe, aut per Procuratorem idoneum, ſe conſpectui noſtro præſentaret *b*. Cumque poſtmodùm perſonaliter vocatus pro Eccleſiæ Romanæ ſubſidio, ad noſtram *c* audientiam acceſſiſſet, dictus Bituricen. Archiepiſcopus apud ſed. Apoſtolic. conſtitutus, poſtulavit inſtanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem verò Burdegal. Archiepiſcopus ad propria rediens, conſtituit pro ſe Procuratorem in ipſo negotio, qui (ſalvis exceptionibus ſibi competentibus in reſpondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat perſona facturus. Petente ergò Archiepiſcopo ſupradicto, ut præfatus Procurator reſponderet eidem: ille excipiendo propoſuit ſe ad hoc non teneri, cùm pro alia majori cauſa, pro publica ſcilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro abſente reputari debuerat *d*, & revocandi domum privilegium habuiſſet. Nondum etiam ſuper hoc deliberaverat cum Suffrageneis ſuis, & aliis, quorum conſilium tam ardua cauſa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (ſicut expediret) eſſe paratus. Sed pars altera econtrà reſpondit, quòd cùm ſuper quæſtione prædicta priùs fuerat evocatus, noſtræ intentionis non fuerat primum mandatum per poſterius revocare: temporis quoque ſpacium habuerat tam prolixum, ut potuiſſet, ſi voluiſſet, ſuper cauſa deliberare prædicta, ſicut fecerat cum quibuſdam: & commodè utrique negotio imminere: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur de conſilio fratrum noſtrorum uſque ad proximum *e* venturum feſtum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc ſibi duximus indulgendam.

DE FERIIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel jurari non debet: ſed de veſpera in veſperam debent celebrari.*

Ex Concilio apud Compendium. *f (in Gallia)*

OMnes dies Dominicos à veſpera in veſperam cum omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere: ut in eis mercatum minimè fiat, neque placitum: neque aliqui ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec ſacramenta (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur.

CAP. II.

¶ *Feſtorum principium & finis fieri debet, ſecundum ipſorum magnitudinem, & conſuetudinem regionis.* h. *primò. In præcipuis feſtis & intra Paſcha & Pentecoſten non fit ſolennis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici ve*

a *Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando jud.* b *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præeſt Abbas unus: & huic Eccleſiæ deſerviunt 7. Presb. Card. quorum unus eſt Presb. Cardinalis S. Priſcæ. Ergo hìc non Archipresbyteri legendum, ſed Presbyteri: nihilominùs tamen Archipresbyteri legitur in omnib. manuſcr.*

a *Præceptis.* b *Vid. leg. 1. & ibi gloſſ. & DD. C. eodem* c *alit. præſentiam.* d *Vide l. actione. §. Labeo. ff. pro ſoc. & l. 1. in fin. ff. ſolut. matr.* e *primum.* f *Burch. 2. decr. cap. 81 Ivo part. 4. cap. 16. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruviam lib. 4. var. Reſol. cap. 19.*

Epiſco

Epiſcopi ordinentur, ſecundum ordinationis modum, genua flectun- ur. hoc ſecundò. Romana Eccleſia ſpeciale feſtum de Trinitate non acit : ſervatur tamen de hoc cujuſque Eccleſiæ conſuetudo. hoc ertiò.

Alexander III. a *Terdon. Archiep.* [*in Hungariam.*]

QUoniam *b* in parte : [&]. ¶ Licèt ſcriptum ſit, de veſpera in veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra : eſtorum tamen principium & finis, juxta eorum quali- atem, & diverſarum regionum conſuetudinem debet ttendi : & ſicut magnitudo dierum exigit, priùs incipe- e, & tardiùs terminari : [*& infrà.*]

¶ Diebus autem Dominicis & aliis præcipuis feſtivi- atibus, ſive inter Paſcha & Pentecoſten, genuum *c* fle- io nequaquam debet fieri : niſi aliquis ex devotione id elit facere in ſecreto. In conſecrationibus *d* autem Epiſcoporum, & Clericorum ordinationibus, conſecrans & conſecratus tantùm genua flectere poſſunt : ſecundùm quod conſecrationis modus requirit. Præterea feſtivi- as ſanctæ Trinitatis, ſecundùm conſuetudines diverſa- um regionum à quibuſdam conſuevit in octavis Pente- oſtes : ab aliis in Dominica prima ante adventum Do- nini celebrari. Eccleſia ſiquidem Romana in uſu non abet, quòd in aliquo tempore hujuſmodi celebret ſpe- ialiter feſtivitatem : cùm ſingulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera ſimilia dicantur ad audem pertinentia Trinitatis.

[1 *Veſtram volumus prudentiam certâ cognitione tenere ; quòd*]

CAP. III.

¶ *Propter neceſſitatem alimentorum, licet diebus feriatis in onorem Dei operi ſervili intendere, maximè circa rem tempore erituram.* h. d.

Idem *Triburien. Archiepiſcopo.* e (*an. 1160.*)

LIcèt tam *f* Veteris, quàm Novi Teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter de- utaverit : & tam eum, quàm alios dies majeſtati altiſſi- æ deputatos, nec non natalitia ſanctorum Martyrum cclesia decreverit obſervanda : & in his ab omni opere ervili ceſſandum : [1 &]. ¶ Indulgemus, ut liceat arochianis veſtris diebus Dominicis, & aliis feſtis (præ- erquam in majoribus anni ſolennitatibus) ſi alecia ter- æ ſe inclinaverint, eorum captioni ingruente neceſſita- e intendere : ita quòd poſt factam capturam Eccleſiis ircumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant ortionem.

[1 *Nos tamen cui ab omnium proviſore Eccleſiæ eſt regimen ommiſſum, ſuper his quæ neceſſitas exegerit, Chriſti fidelibus tene- nur commodum providere, non ut ſi quando eos ſervili operi, id ſt, actioni vel operi peccati publici & victui & veſtitui quæren- o fortè intendere contigerit, volumus ut eis Ap. ſed. miſericordiâ nſuetâ ſubveniatur. Inde ſiquidem eſt, quòd regio veſtra, quæ on multis frugibus abundet, mare in quo populus majorem conſue- it habere ſuſtentationem, ſteriliùs ſolito effectum fuiſſe multorum lationibus cognoſcentes, B. Betri auct. & Pauli & noſtra.*]

CAP. IV.

¶ *Tres ſeptimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante fe- um Joannis Baptiſtæ, non continuantur feſto : ſed intelligitur de ptimana Aſcenſionis cum duabus ſequentibus.*

Clemens III. *g* (*an. 1190.*)

CApellanus tuus, frater Epiſcope, *h*, coram nobis ex parte tua propoſuit, quòd cùm ſtatuta canoni- ca declarent nuptias tribus ſeptimanis ante feſtum nati- vit. beati Joannis Baptiſtæ minimè celebrari debere, quidam hebdomadas illas abſque interpolatione conti- nuandas intelligunt. Alii verò inter feſtum & ipſas vo- lentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam feſtivitatis Pentecoſtes fuiſſe ſtatutum : quæ in ſeptima- nis iſtis ſolet intervenire quandoque : & ſic à tribus die- bus Rogationum ante Aſcenſionem Domini inchoan- tes, uſque ad octavum diem poſt Pentecoſten (illis heb- domadis computatis) illo tantùm ſpatio temporis cele- brari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo conſulti fui- mus, utra iſtarum opinionum potior videatur : nobis & fratribus noſtris apparuit, quòd licèt ea ſit Romanæ Ec- cleſ. conſuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, conſenſu interveniente legitimo de præ- ſenti : quia tamen à Septuageſima uſque ad ſeptimum diem *b* poſt Pentecoſten celebrari nuptiæ non ſinuntur, & poſteà etiam tribus ſeptimanis, vel pluribus, ante fe- ſtivitatem ſancti Joannis ſine differentia celebrantur : poſterior ſententia meliori & ſubtiliori nititur ratione : & ſive ſecundùm canones à Septuageſima uſque poſt octa- vas Paſchæ, ſive juxta conſuetudinem Eccleſiæ Rom. uſ- que poſt ſeptimum diem feſti Pentecoſtes (quod caret octavis) nuptiæ ſuſpendantur : in Dominica, quæ ſequi- tur, & deinceps poſſunt licitè celebrari.

CAP. V.

¶ *In feriis introductis in honorem Dei & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem vel pietatem, judicium exerceri non poteſt, etiam de conſenſu partium : feriis tamen introductis favore hominum, par- tes renunciare poſſunt.*

Gregorius IX. (*an. 1232.*)

COnqueſtus eſt nobis : [*& infrà.*] ¶ Quamvis non prorogari, ſed expediri deceat *a* quæſtiones : debet tamen judicialis ſtrepitus diebus conquieſcere feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti : ſcilicet Natalis Domini, ſancti Stephani, Joannis Evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Silveſtri, Circumciſionis, Epipha- niæ, 7. diebus Dominicæ Paſſionis, Reſurrectionis, cum 7. ſequentibus, Aſcenſionis, Pentecoſtes, cum duobus *d* qui ſequuntur, Nativitatis Joann. Baptiſtæ, Feſtivitatum omnium Virginis glorioſæ, 12. Apoſtolorum, & præci- puè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaëlis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæteriſque ſolennitatibus, quas ſinguli Epi- ſcopi in ſuis diœceſibus cum Clero & populo duxerint ſolenniter venerandas : quibus ſolennibus feriis (niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat) uſque adeò conve- nit ab hujuſmodi abſtinere, ut conſentientibus etiam partibus, nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit diebus hujuſmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratiâ vindemiarum vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat, ſi de partium proceſſerit voluntate.

DE ORDINE COGNITIONUM.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admit- titur exceptio conſanguinitatis : quæ priùs diſcutienda eſt, quàm ſuper matrimonio pronuncietur : & ſufficit ſuper ipſo principali pro- nunciare.* h. d.

Clemens III. *Alatrino Epiſcopo.* e (*an. 1190. Romæ.*)

---

a *al. Trid. Archiepiſc. al. Tricilienſi Archid.* b *Cap. 2. eod. t. in 2. compil. Gen. 2. Exod. 16. & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 5.* c *vide Burch. l. 13. c. 3.* d *al. conſecratione.* e *In pleriſque Epiſcopo, non Archiepiſc.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnald. Albertin. in Rub. de hæret. lib. 6. quæſt. 12. §. quintus rror. num. 23. Covarruvias l. 4. var. reſol. c. 19. num. 4.* g *al. Cæleſtinus.* h *C. 4. eod. tit. in 2. compil. Burch. l. 13. decr. c. 21.*

a *Vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. in doctr. de ſacr. matr. can. 11. & eâd. ſeſſ. de reform. matr. c. 10. & Conc. Laodicenſ. c. 52.* b *al. ſeptem dies, ut infrà poſt 7. dies.* c *al. debeant.* d *al. ita : cum duobus diebus, quæ ſubſequuntur.* e *al. Apetrino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

INtelleximus *a*, quòd cùm quædam mulier peteret quendam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis aſſertionem induxit : per quos pars viri futurum ſibi præjudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: [I *& infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cùm exceptione probatâ quæſtio principalis perimatur, antè eſt cognoſcendum de ipſa, quàm ad definitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio juris) abſolvas.

[I *Quia verò nos conſulere voluiſti, an priùs de impedimento conſanguinitatis ſit agendum, quàm ſuper cauſa principali ſententia proferatur.*]

CAP. II.

¶ *Si reus contra actorem ſpoliatorem ſpoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & eâ probatâ reſpondere non cogitur : ſed per hoc non reſtituitur : aut agendo, & tunc ſimul utraque quæſtio terminatur, & eâ probatâ reſtituetur.*

Innocentius III. *Epiſcopo Normarienſi.* b

(an. 1206. Româ in Umbriam.)

CUm dilectus filius *c* Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Artone *d* depoſuerit quæſtionem, quòd manu armatâ, & cum exercitu ad caſtrum monaſterii venientes, in prædis animalium & aliis damnificare dictum cœnobium præſumpſerunt: de quibus juſtitiam ſibi fieri poſtulabat. Et citra litis conteſtationem ſub forma exceptionis fuit ex adverſo reſponſum, quòd per ipſius dolum & violentiam caſtrum Sirati amiſerant : quòd & progenitores eorum tenuerant, & ipſi poſſederant in quiete: ſibi petentes priùs reſtitui, quam petitionibus ipſius reſponderent, præſertim cùm teſtes haberent præſentes, per quos intentionem ſuam in continenti probare volebant. Verùm ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo reſtitutio peti non poterat, qui non fuerat ſpoliator, præſertim cùm dictum caſtrum ad jus & proprietatem ſui monaſterii pertineret: quod etiam pars adverſa nullatenus denegabat. Unde & *e* verus dominus (ad quem ab alio res ſua poſſeſſa revertitur etiam poſt tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere : & judicium reſtitutorium contra ſpoliatorem tantùm competere dignoſcitur: [I & ſ.] ¶ Nos autem diſtinguendum eſſe credimus, utrùm ſpoliationis quæſtio ab eiſdem nobilibus ſit objecta in modum actionis ad reſtitutionem petendam, an in forma exceptionis, ad intentionem adverſarii repellendam. Cùm eâ in modum actionis propoſitâ, intelligantur mutuæ petitiones ſeſe tanquam diverſæ minimè contingentes : ac per hoc juxta regulam juris, quâ dicitur : Qui prior appellat, prior agat, quæ priùs eſſet propoſita, prius foret tractanda : quanquam in idem judicium ambæ deductæ, viciſſimque tractatæ, ſimul eſſent eâdem ſententiâ terminandæ. Sed quoniam quæſtio illa fuit ab eiſdem nobilibus tantùm in modum exceptionis objecta : interloquendo pronunciavimus, ut probationes eorùm ſuper ipſa exceptione primitùs audirentur, & eâ probatâ legitimè, Abbati non cogerentur reſpondere ſuper petitionibus memoratis, donec reſtituerentur ab ipſo : cùm ſpoliatori ſpoliatus ante reſtitutionem non cogatur ullatenùs reſpondere.

Verùm ſpoliatione in modum exceptionis tantùm probatâ, non eſt per hoc reſtitutio facienda. Quemadmodum ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti objicitur, ut à teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo ſibi pœna infligitur ordinaria, ſed ejus duntaxat teſtimonio non creditur : quod eâ ratione contingit, quoniam in ipſum accuſatio non procedit. Teſtes etiam, quorum teſtimonium reprobatur, inter infames quaſi ex falſo teſtimonio non habentur.

[I *Pro damnis quoque illatis reſtitutio poſtulari non poterat, ſed eadem debet actio competens intentari, alioqui cùm etiam pars Abbatis damna graviſſima ſibi quereretur illata, priùs reſtituenda fuerant, ſi propter hujuſmodi eſſet reſtitutio facienda ſecundùm tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de reſtitutione facienda, loquentia, locum habere in criminalibus aſſerebant : & quando quis ab adverſario ſpoliatur & ſuper re ipſa, quâ ſpoliatus eſt, convenitur. Cæterum ex parte Abbatis regulam introductam adverſa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cùm cauſæ viciſſim tractata unâ poſteà ſententiâ terminantur. Cùm verò pars aliqua petat reſtitutionem, vel aliquid ſibi debere proponit, & altera in modum exceptionis ſe aſſerit ſpoliatam, nec ante reſtitutionem ſuam nullatenus reſponſuram de incidenti priùs aſſerebat anteà cognoſcendum. Cùm autem quæ prævidimus, & alia quædam prædicti Cardinal. nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent.*]

CAP. III.

¶ *Petenti hæreditatem, obſtat exceptio nativitatis, quæ priùs debet coram Eccleſiaſtico Judice terminari.* hoc dicit, ſecundùm gloſſ. intelligendo, quòd hìc erat priùs coram Judice ſeculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate *a*.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*

(an. 1214.)

TUam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium reginæ Cypri, ad examen noſtrum (utpote, quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet) eſſe delatam. [I & ſ.] ¶ Quia verò *a* antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere, nihil aliud eſſet, quàm diverſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quâdam judicii ordinem perturbare : mandamus, quatenus ſi fortè ab ipſa Regina fueris ſuper hoc requiſitus, donec jam dicta cauſa natalium Apoſtolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

[I *Unde claræ mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis noſtris curavimus præmonere, ut ſi forſitan in Regina ipſa ſuper ſucceſſione Comitatûs Campaniæ, quæſtionem proponeret coram eo, non audiret eandem quouſque terminata eſſet prædicta cauſa natalium, ex qua illa noſcitur dependere. Licèt igitur ſicut eidem patri tuo ſcripſimus, velimus Reginam ipſam in ſuis juſtis petitionibus exaudiri.*]

CAP. IV.

¶ *Agens poſſeſſorio recuperandæ, non tenetur ante reſtitutionem ſuis ſpoliatoribus (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) reſpondere : poteſt tamen ab agendo repelli per exceptionem ſpoliationis.* h. d.

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

SUper ſpoliatione conventus, adversùs reſtitutionem petentem non eſt (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) ſi eum reconveniat, audiendus. Cùm reſtitutionis petitio in hoc privilegiata noſcatur, ut ipſam intentans non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere *b*. Quanquam ab agendo (ſpoliatione ab eis in modum exceptionis propoſitâ) repellatur.

DE PLUS PETITIONIBUS.

TITULUS XI.

CAP. Unic.

¶ *Ponit quatuor modos plùs petendi, & pœnas plùs petentium.*

Gregorius IX. *(an. 1234.)*

COnſilium *a* providentiæ dici non poteſt, quòd pecuniam tibi debitam, ante terminum ab adverſario

a *Cap. un. eod. tit. in 1. compilat.* b *al. Narmenſ. al. Novarienſi. al. Varicenſi. al. Marin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *Arrone.* e *al. ut.*

a *Tamen.* b *Vid. l. bona fides, cum not. ff. depoſiti.* c *al. oppoſita, in manuſcr.* d *Vid. Jaſon. in §. ſi quis agens. Inſtit. de act.*

:rſario repetiſti. Punitur enim importunitas plus pe- ntium, ſi ſuper petitione ſua duxerint in judicio perſi- endum: ita, quòd qui repetunt amplius ſine cauſa, in :penſis adverſario condemnantur. ¶ Qui tamen plus co, ad intereſſe tenentur *a*: pro eo quod utilitas adi- itur debitoribus, quam haberent, ſi ſtatuto loco ſolv- nt. ¶ Ei verò, à quo amplius *b* tempore petitur, in- iciæ duplicantur: nec litem excipiet, niſi ei ſolvantur :penſæ. ¶ Te quoque dubitare non credimus, quòd uſa plus petitur, cùm aliquid in genere vel ſub alterna- one debetur, & rem in ſpecie, vel unum præcisè peti ontingit. ¶ Re autem, ſi X. ſint debita, & XX. petan- ır. ¶ Loco verò, cùm quis non ubi convenit ſolvere, d alibi convenitur. ¶ Tempore quoque, cùm ante- em vel conditionem petitur quod debetur.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PRO-PRIETATIS.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ *Cauſa poſſeſsionis & proprietatis ſub eodem Judice termina- debet: nec contra abſentem eſt pronunciandum.*

Gregorius *Duci c Sicilia.* (*an. 1592.*)

SUſceptis *d*, [1 & ĵ.] ¶ Legali proviſione decre- tum eſt tam *e* momenti, quàm proprietatis cau- ſam, ſub uno eodemque Judice debere cognoſci *f*. ec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus dif- nire.

[1 *Magnitudinis veſtræ epiſtolis contriſtati ſumus, &c. quæ untimpreſſa in regiſtro Gregorii.*]

CAP. II.

¶ *Si actum eſt poſſeſſorio & petitorio, poteſt Judex receptis obationibus ſuper utroque, priùs diſcutere probationes ſuper poſ- ſorio, & illud terminare.* h. h.

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

AD ultimum interrogati fuimus *g*, ſi Judices depu- tati, ut de poſſeſſione & proprietate cognoſcant, gra- bus partium ſumptibus parcere cupientes, de utraque ommixtim audiant allegationes, pariter & teſtes ad- ittant *b*: deinde priùs audiant atteſtationes de poſſeſ- one, & pronuncient ſecundùm tenorem illarum, utrùm cite hoc agatur. Nos autem (cùm hoc ſit in jure civili xpreſſum) quòd licitè poſſit fieri, reſpondemus.

CAP. III.

¶ *Si ſpoliatus poſſeſſorio & petitorio ſimul agens, poſſeſsionem ſpoliationem probat, ſed non dominium ſeu proprietatem, obti- t in poſſeſſorio: ſed ſuccumbet in petitorio.*

Innocentius III. *Archiepiſcopo & Canonicis Sutrinis.* (*an. 1206.*)

CUm Eccleſia Sutrina paſtore *i* vacaret, vos conve- nientes in unum, & (ſicut moris eſt) Spiritus San- i gratiâ invocatâ, paſtorem unanimiter elegiſtis, peten- s ipſius electionem à ſede Apoſtolica confirmari. Ve- m Clerici conventualium Eccleſiarum civitatis ejuſ m, conſequenter ſuam depoſuêre querelam, quòd m in Epiſcoporum electionibus ipſi ac prædeceſſores rum conſueverint intereſſe, vos eis renitentibus & cluſis, ad electionem procedere præſumpſiſtis: quam hoc non confirmari, ſed infirmari potiùs poſtula- bant. Partibus ergo apud ſed. Apoſt. conſtitutis, in au- ditorum præſentia teſtes utrinque producti fuerant: & eorum depoſitionibus publicatis, pars Canonicorum per teſtes à ſe introductos intentionem ſuam (quòd ad eos tantùm ſpectaret electio) ſufficienter dicebant *a* eſſe probatam: parte Clericorum nihilominus aſſerente, quòd per dicta teſtium, quos produxerant, & ipſi aſſer- tionem ſuam (quòd electioni Pontificum intereſſe debe- rent) pleniùs probaviſſent: per quæ conſtare dicebant, eos electionibus trium Epiſcoporum (qui Eccleſiæ Su- trinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum Canonicis cathedralis Eccleſiæ affuiſſe, vocemque habuiſſe cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus te- ſtes veſtros in perhibendis teſtimoniis varios extitiſſe, atque adversùs fidem atteſtationis ſuæ coram auditori- bus vacillâſſe, & quòd negativam quodammodo aſtrue- re ſatagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos ſpectare, quòd ad adverſarios minimè pertineret: per teſtes verò adverſæ partis fuit ſufficienter oſtenſum, quòd in trium Epiſcoporum electionibus, de quibus præmiſſum eſt, Clerici præſentes affuerint, & vocem ha- buerint eligendi) præmiſſam electionem factam eis con- tradicentibus & excluſis, decrevimus irritandam, Cleri- cos ſæpè dictos in eam quaſi poſſeſſionem, quam ante controverſiam motam habuerant, reducentes. Verùm quoniam in quæſtione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium vide- batur, cùm jure civili ſit cautum, id venire in judicium, non ſolùm, de quo actum eſt ut veniret, ſed id non veni- re, de quo nominatim actum eſt, ne veniret: & ſecundùm ſtatuta canonica electiones Epiſcoporum ad cathedra- lium Eccleſiarum Clericos regulariter pertinere noſcan- tur, niſi alibi ſecùs obtineat de conſuetudine ſpeciali: nec ex eo, *c* quòd Clerici antedicti ſe inter eligentes Sutrinos Epiſcopos probaverunt tertiò extitiſſe, jus eli- gendi propter brevitatem temporis uſque ad præſcriptio- nem legitimam non producti, ſibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & ſi nihil præ- ſtiterit, obtinebit: ab eorum impetitione ſuper electio- nibus faciendis vos duximus abſolvendos, prædictis Ec- cleſiarum Clericis ſuper hoc perpetuum ſilentium impo- nentes.

CAP. IV.

¶ *Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis ſuprà pro- xima.*

Idem *Canonicis de Bethlehem.* (*an. 1206.*)

CUm ſuper *d* electione Bethlehemitan. Eccleſiæ in- ter R. Subdiaconum noſtrum, & P. Canonicum ſe- pulchri Dominici quæſtio verteretur, utroque ſe pro ele- cto gerente: cùm præfatus Subdiaconus à Patriarcha Hie- roſolymitano fuerit confirmatus: [1 & ĵ.] ¶ Eum *e* qui ſe probaverat per ſecularem potentiam ſpoliatum, reſtituendum decrevimus, juſtitiâ mediante. Verùm quoniam tam poſſeſſorium, quàm petitorium deductum fuerat in judicium, & tam reſtitutionis, quàm electio- nis quæſtio pleniùs agitata, & conſtitit nobis electionem utriuſque minùs canonicam extitiſſe, (cùm Judex, de qua re cognoverit, pronunciare *f* debeat) utramque du- ximus ſententialiter irritandam. *g*

[1 *Alter verò favorem Regium obtineret, eis dil. f. p. Baſilicæ 12. Apoſtolorum I. titul. S. Stephani in monte Celio*

a *Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc.* b *plùs.* c *alit. Felici. egor. 7. Regiſtri ind. 2. epiſtol. 98. ſive 100.* d *cap. 1. eod. tit. 1. compil.* e *al. momentaneæ poſſeſsionis: ſed in regiſtr. Greg. momenti.* f *Vid. l. 1 & per totum tit. ff. de quib. reb. ad ndem judic. eatur.* g *c. un. eod. tit. in 2. comp.* h *accipiant. C. 1, eod. tit. in 3. compil.*

a *Dicebat.* b *alit. ita quidem.* c *Hujus periodi ſenſus: Clerici conventualium Eccleſiarum, quamvis tribus Epiſcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquiſiverunt jus eligendi: quoniam nondum legitimo tempore id jus præſcripſerant.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* e *al Et quia ſe probaverat al. ita. Cùm quia ſe probavit.* f *In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c.* g *Reliqua pars hujus c. eſt infrà. de confeſſis. c. 2.*

Preſbyterum & G. S. Mariæ in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præſentia receptis utrinque teſtibus, & eorum depoſitionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus noſtris retulerunt fideliter & prudenter. Nos verò tam per relationes Cardinalium, quàm per geſta de cauſa meritis ſufficienter inſtructi, communicato fratrum noſtrorum conſilio jam dictum Sub. R.]

CAP. V.

¶ *Qui agit de proprietate, ante concluſionem cauſæ poſſeſſorio adipiſcendæ vel recuperandæ agere poteſt: poſt concluſionem verò, & ante ſententiam hoc non poteſt, niſi juſta cauſa ſubſit.*

Idem *Epiſcopo Novinien.* a *(an. 1204.)*

PAſtoralis *b* officii: [1 & ĵ.] ¶ Sanè (ſicut intimâſti) contingit aliquando, ut cùm is, qui ſe aſſerit ſpoliatum, ſuum trahit ſpoliatorem in cauſam, inter ipſa juris auſpicia requiſitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata ſibi violentia nullam faciens mentionem: cùm autem fuerit in cauſa proceſſum, novum judicium ſuper poſſeſſorio nititur inchoare: [2 & ĵ.] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd poſſeſſorio quidem judicio, quod de recuperanda, ſeu adipiſcenda poſſeſſione proponitur, antequam renunciatum ſit, aut concluſum in proprietatis judicio primitùs inſtituto, agi poteſt ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cùm legali ſit proviſione ſtatutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum poſſe nihilominus intentare. Aliis poſſeſſoriis judiciis in ſuo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, ſui naturâ præcedunt. Si verò renunciatum fuerit vel concluſum, ut jam poſſit cauſa proprietatis definitivæ ſententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcentur, & via poſſit fraudibus aperiri) causâ non decisâ, poſſeſſorio non erit utendum. Niſi Judex, qui de cauſa cognoſcit, hoc ipſum ex juſta cauſa viderit expedire. *c* Putà cùm ex perſpicuis indiciis facilè arguitur iniquitas invaſoris, & ſpoliato caſu ſeu malitiâ probandi dominium ſubtraxerit facultatem. His igitur & aliis cauſis inſpectis (quæ continent æquitatem, aut juſtè moverint animum judicantis) poſtquam etiam concluſum fuerit, poſſe agi poſſeſſorio judicio non negamus.

[1 *Debitum ſolicitâ mente proſequeris, cùm juſtitiâ & zelo ſuccenſus ſuper dubiis juris articulis per Ap. ſed. oraculum, à qua tuæ pendet juriſdictionis auctoritas, reſponſum humiliter expetis & devotus expectas, ne fortè nova oppoſitionum varietas aut juris expoſitio variâ novitate diſtincta, non juris effectum pariat, ſed juſtitiæ defectum potiùs inducat.*]

[2 *Quòd non videtur poſſeſſorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverſo reſiſtitur, qui dùm querelam proprietatis ſpontè propoſuit, præjudicium ſibi fecit in quæſtione poſſeſſionis, quæ ſecundùm ordinem juris priùs proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his ſtatuendum ſit, tua f. requiſivit. Nos autem.*]

CAP VI.

¶ *Si petitorio & poſſeſſorio ſimul eſt actum, unâ ſententiâ terminatur, & præmittitur poſſeſſorium in terminando: ſed in exequendo prævalet petitorium.*

Idem *Epiſcopo & Officiali ſancti Andreæ.*

CUm dilectus: *d* [& *infrà.*] ¶ Ad quartum breviter reſpondemus, quòd cùm ſuper poſſeſſorio & petitorio ſimul eſt actum: utrumque unâ ſententiâ debet terminari *e*. Sed licèt in pronunciatione ſit poſſeſſio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

a *Novionenſi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide l. dolum. cum gloſſ. 1. & not. C. de donat.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* e *Vide l. etiam. ff. de minor. per Bart.*

CAP. VII.

¶ *Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem ſuum fuiſſe in poſſeſſione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur ſuccumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipſo collatore.* hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Epiſcopo. (an. 1205.)*

CUm olim *a* quæſtio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum & Canonicos Vincentinæ Eccleſiæ ex altera: [& *infrà.*] ¶ Quoniam per atteſtationes nobis conſtitit evidenter, quòd ab Epiſcopis Vincen. Archidiaconatus ipſe ſine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continuè (qui ante ipſum extiterant) fuerat aſſignatus: & quia Canonici prædicti, Judices recuſare minimè debuerunt, cùm cauſa prædictis Judicibus fuiſſet delegata, de utriuſque partis Procuratorum aſſenſu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam ſententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum ſilentium imponentes: Reſervatâ tamen eis quæſtione proprietatis ſuper collatione Archidiaconatûs ipſius: ſi fortè ſuper hoc contendere voluerint adversus Epiſcopum Vincen. cùm res inter alios acta, non debeat eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

¶ *Si petens rem ex una cauſa ſuccumbit, ex alia cauſa petere poterit.* hoc dicit, quoad literam. *Vel ſic: Petenti rem jure dominii, poſſeſſionem probare non ſufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani (Ord. S. Ben.) Torcel. diœceſis, & S. Mariæ novæ de Venetiis.* *(an. 1220.)*

IN cauſa, quæ inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem & Conventum monaſterii ſancti Georgii de Venetiis, ſuper ſubjectione ipſius monaſterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quòd inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. ſolidos Venetorum ei per plures annos exolvens: *b* [1 & *infrà.*] ¶ Ad hæc cùm de præmiſſis L. ſolidis, quos petiit ad ſubjectionis indicium, à Patriarcha ſit actum per ſententiam diffinitivam, quam ſuper hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (ſi alio jure de ipſis experiri voluerit) poteſtatem.

[1 *Probatum verò pro Epiſcopo invenitur, quòd ejuſdem monaſterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejuſdem monaſterii ad Synodum veniebant Epiſcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur proceſſionaliter cum ſolennitate prædicta, ac ſimiliter invitatus in feſto beati Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha ſua in feſto purificationis B. Virginis conducebant. Cùm autem in his primò poſſeſſorio egerint Patriarcha & Epiſcopus memorati, nos eos ad poſſeſſionem vel quaſi reſtituimus prædictorum: quia hinc inde petitorio nihilominùs actum fuit, & utraque pars totum jus ſuum videretur in judicium deduxiſſe: nos viſis prædeceſſ. n. privilegiis monaſterium ipſum de fil. n. conſ. liberum eſſe decrevimus, & immediatè ad Rom. Eccleſ. pertinere. Illud in præmiſſis, quæ juriſdictionem & ſubjectionem reſpiciunt, ab impetitione dictorum Patriarchæ & Epiſcopi abſolventes, non obſtante poſſeſſione circa prædicta probatâ: cùm non docuerint ſe tanto tempore talia percepiſſe, quòd per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum, reſervamus tamen Epiſcopo ſupradicto, quæ ſibi circa chriſma, oleum ſanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in eiſdem privilegiis ſpecialiter reſervantur.*]

a *Omiſſis multis intellectibus hujus cap. de quibus latè Doctor. hoc loco, hic mihi videtur ſatis aptus, quamvis Archidiaconus per Epiſcopum eſſet electus.* b *i. cùm quid. D. ſi cert. petat.*

DE

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Adverſus reſtitutionem petentem, non eſt audiendus reus de proprietate opponens, niſi actore conſentiente.*

Gregorius IX. *Epiſcopo Conſtantinop. (an. 1232.)*

LIcèt multum: *a* [*& infrà.*] ¶ Conqueſtus eſt nobis Philaſius *b* cæcus, ejus campum ab Eccleſiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quòd ſi ita eſt, quanquam ante omnem contentionem poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui: tamen quia Eventus Diaconus ipſius Eccleſiæ, conſentiente illo, conſtituit ſe legitimè probaturum, dictum campum ejuſdem Eccleſiæ juris eſſe, veritatem inquire: & ſi hoc probatum fuerit, huic dicendum eſt, ut à ſua intentione diſcedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

¶ *Petenti reſtitutionem beneficii, non obſtat renunciatio facta poſt ſpoliationem, quia præſumitur non ſpontanea. Et ſeriosè addidi, quia præſumitur non ſpontanea: quoniam etſi probatur ſpontanea, deberet obſtare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.*

Alexander III. *Vigoren. Epiſcopo. (an. 1180.)*

SOlicitè cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit Eccleſiæ: & ſibi tibi conſtiterit eum ſpoliatum, cùm eidem Eccleſiæ renunciavit: contra eum teſtes alterius partis, de juramento, & renunciatione ſpontè facta (antequam reſtitutus fuerit) non admittas: quia non eſt veriſimile, quòd ſpontè juri ſuo renunciaverit, qui renunciat ſpoliatus. Sed teſtes ejuſdem H. quibus intendit ſe probare, quòd violenter prædictâ Eccleſiâ fuerit ſpoliatus (dummodo idonei ſint) recipere non poſtponas.

CAP. III.

¶ *Petens reſtitutionem beneficii non auditur, etiamſi ſpoliationem probat, ſi probatur eum ſpontè illud beneficium priùs reſignâſſe.*

Idem.

ACceptâ *e* quæſtione P. Clerici (quòd violenter fuerat Eccleſiâ ſpoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut ſi hoc conſtaret, eam ſibi reſtitui faceretis. Quo cognito, reſponſum eſt ab adverſario, id non debere proficere: eò quòd ſpontaneâ voluntate coram Eboracen. Archiepiſcopo Apoſt. ſed. Leg. præſcriptam Eccleſiam *f* abjurâſſet: [1 *& ſ.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, ſed ſpontaneè *g* prælibatam Eccleſiam taliter abjuraverit: ei ſuper hoc perpetuum ſilentium imponatis.

[1 *Quia verò non ſcripſimus idiotis, ſed diſcretis perſonis, & noſtrum eſt diſcernere, quid ratio dictet, præſentium auctoritate diſ. n.*]

CAP. IV.

¶ *In interdicto de retinenda, ſuccumbit reus ipſius abjuratione probatâ.* h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Epiſcopo, & Helien. Archid.*

AUditâ querelâ T. Clerici *h*, quòd H. perſona Eccleſiæ de Sander, ipſum ſuper Eccleſia ſua de Pelen. *i* indebitè moleſtaret: Londonen. Epiſcopo, & tibi, fili Archid. dedimus in mandatis, ut ſi vobis conſtaret, quòd prædictus H. alterius Eccleſiæ perſonatum haberet, vel juramento ſpontaneè præſtito firmaverit, ſe memorato T. ſuper eadem Eccleſia *a* quæſtionem de cætero non moturum: ab ejus moleſtia ſuper hoc compeſceretis eundem: [1 *& ſ.*] ¶ Cùm verò vobis pleniùs conſtitiſſet, dictum H. non ſolùm Eccleſiæ alterius perſonatum habere, ſed etiam ſpontaneâ voluntate Eccleſiam de Pelen. in perpetuum abjurâſſe: prohibuiſtis eidem, ne dictum T. ſuper hoc de cætero moleſtaret. Licèt autem nuncius ejuſdem H. poſteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quòd non obſtantibus literis à parte altera impetratis, revocari deberet, ſi quid immutatum eſſet in cauſa, poſtquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum eſſet auctoritate literarum noſtrarum *b*, ſed ſi quid præſumptione vel violentiâ immutatum *c* eſſet: mandamus, quatenus ſententiam, quam protuliſtis ante poſteriorum literarum receptionem, occaſione ipſarum nullatenus revocare tentetis: & ſi contra ſententiam ipſam aliquid ſtatuiſtis, ſtudeatis id ſublato app. obſtaculo revocare. Si verò poſt receptionem ſequentium literarum ſententia lata fuerit: eâ non obſtante, juxta tenorem ipſarum, appel. poſtpoſitâ procedatis.

[1 *Poſtmodùm verò nuncius præfat. H. ad præſentiam noſtram accedens conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quòd per violentiam idem H. eâdem Eccleſiâ ſpoliatus fuerit, & ideò ad vos noſtras literas impetravit: ut ſi conſtaret vobis veritate cognitâ ipſum H. ſpoliatum eſſe, cùm idem renunciaverit Eccleſiæ, contra eum teſtes alterius partis de juramento & renunciatione ſpontaneè facta nullatenus reciperetis, ſed teſtes potiùs H. quibus intendebat poſſe probare, quòd violenter præd. Eccleſiâ ſpoliatus fuerit, dummodò ſint idonei, non differatis recipere, & ſecundùm eorum depoſitiones vel demonſtrationes & rationes & allegationes hinc inde productas in cauſa ipſa app. rem, quod juſtum eſt judicetis, non obſtantibus literis noſtris, ſi quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuiſſent, aut formâ, quam exceſſimus in aliis literis ſuper hoc impetratis. Addimus inſuper, quòd ſi ſuper cauſa ipſa aliquid eſſet mutatum, poſtquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, totam cauſam ante ingreſſum principalis cauſæ contradictione, & appell. ceſſ. in eum ſtatum reduceretis, in quo fuiſſe dignoſcitur, cùm nuncius prædicti H. eſt iter ipſum aggreſſus: niſi fortè interim idem H. cum altera parte ſpontaneâ voluntate poſſet ſuper Eccleſia ipſa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Epiſcopi & tuis, fil. Archid. nobis innotuit, quòd vos priorum literarum tenorem ſecuti, partes debitâ ſolennitate citâſtis.*]

CAP. V.

¶ *Petenti reſtitutionem beneficii, quæſtio inſtitutionis non canonicæ referri non poteſt.*

Idem *Brixien. Epiſcopo.*

IN literis *d* tuis: [*& infrà.*] ¶ Super illa quæſtione, videlicet cùm quis dicit ſe de poſſeſſione violenter ejectum, & adverſarius dicit, eum non fuiſſe canonicè inſtitutum: reſpondemus, priùs de violenta ejectione, quàm de canonica inſtitutione agi debere: quia prædo etiam eſt ſecundùm rigorem juris reſtituendus.

CAP. VI.

¶ *Non obſtat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clàm.*

Idem *Exonen.* e *Epiſcopo.*

ITem cùm quis *f* dicit, ſe de poſſeſſione violenter ejectum, vel adverſarium clàm poſſeſſionem intrâſſe,

a *C. 7. eod. tit. in 1. compilat.* b *Philagrius, alit. Philarius.* c *In C. Bar. ab Eccleſia veſtra.* d *Poſt Conc. Lat. ſub Alexan. III. p. 22. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Poſt Conc. Later. part. 22. c. 2. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *l. ſi quis vi. §. differentia. D. de acquir. poſſ.* g *ſed ſpontaneâ voluntate.* h *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 22. cap. 4. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* i *al. Peleren.*

a *Al. ita, ſuper eadem cauſa: in multis antiq.* b *Hunc text. dicit hîc Abbas eſſe ſingularem ad hoc, quòd hoc verbum, Revocetis in irritum, non intelligitur de legitimè actis.* c *innovatum.* d *Poſt Concil. Lat. ſub Alexand. III. part. 22. c. 5. & c. 5. eod. tit. in 1. compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de reſtit. ſpol.* e *al. Lexovienſi.* f *Poſt Conc. Lat. part. 22. cap. 6. & cap. 6. eod. tit. in 1. comp.*

& adverſarius crimen objicit, ut eum à ſua intentione repellat: non occurrit nobis, quòd illius objectio admitti debeat, *a* vel principalis cauſæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversùs eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cùm præſumatur ejus exiſtere inimicus.

CAP. VII.

¶ *Spoliatus etiam à Judice juris ordine prætermiſſo, ante omnia reſtituatur.*

Idem *Cantuar. Archiepiſcopo. (an. 1160.)*

CONquerente *b* nobis Renaldo Clerico accepimus, quòd ipſum Eccleſia de Wefort *c* ſine judicio ſpoliâſti. Quia verò jam non decet honeſtatem tuam, Clericos tuæ juriſdictionis ſine manifeſta cauſa & rationabili ſuis beneficiis ſpoliare, quibus teneris paternâ proviſione conſulere: mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædicto Clerico præfatam Eccleſiam cum reditibus inde perceptis reſtituas: & in pace eam poſſidere permittas. Reſtitutione autem factâ, ſi quid adversùs eum ſuper præſcripta Eccleſia proponere volueris, coram Exon. Epiſcopo delegato à nobis per te vel per ſufficientem reſponſalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

¶ *Reſtituitur conjunx viro probanti deſponſationem & copulam, & de ipſius impunitate caventi, niſi magna ſit viri ſævitia.*

Idem *Ambian. & Beluacenſ. Epiſcopis.*

EX tranſmiſſa *d* nobis: [1 *&* ĵ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfata mulier prædicto militi legitimè deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita, ipſam ei reſtitui faciatis: receptâ tamen ſufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir perſequitur, quòd meritò de ipſo diffidat, alicui probæ & honeſtæ mulieri uſque ad cauſæ deciſionem cuſtodienda ſtudioſiùs committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam poſſint violentiam *e* inferre.

[1 *Quia nobis de veritate conſtare non potuit, cauſam experientiæ veſtræ duximus committendam. F. v. p. a. ſ.*]

CAP. IX.

¶ *Per ſolutionem penſionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatorio rei donatæ poſſeſſio: adeò, quòd ſi ab illa expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.*

Idem *Exon. Ep. & Abb. de Herford.*

CUm veniſſet *f* ad nos B. Canonicus ſanctæ Trinitatis de Haſul. *g* à ſuo Priore & Capitulo deſtinatus, in audientia noſtra propoſuit, quòd cùm Eboracen. Archiepiſcopus Eccleſiam de N. eis conceſſiſſet, & per ſcriptum proprium confirmâſſet, ita quòd poſt deceſſum G. Clerici (qui præfatam Eccleſiam tunc tenebat) uſibus eorum omnibus modis proficeret *h*, & interim auctoritate ipſius Archiepiſcopi idem G. ipſis Canonicis annuam ſolveret penſionem: [1 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd ſi præfati Canonici, de prædicta Eccleſia, auctoritate ejuſdem Archiepiſcopi, vivente Clerico perceperunt annuam penſionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejuſdem Archiepiſcopi non quæſierunt, vitioſè tamen non ſunt poſſeſſionem ingreſſi: cùm (ſicut cautum eſt) is poſſideat, cujus nomine poſſidetur.

[1 *Nos poſtmodum etiam ipſam conceſſionem, ſcripto ipſius Archiepiſc. diligenter inſpecto, auct. Apoſt. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licèt per ipſum Archiepiſcopum non fuiſſent in poſſeſſionem Eccleſiæ prædictæ inducti, tamen de conceſſione & confirmatione noſtra plurimùm confidentes, Eccleſiam ipſam, ne à quodam Clerico turbaretur, qui eos ſuper eadem Eccleſia nitebatur fatigare, ſunt ingreſſi: & tam contra ipſum Archidiac. à quo gravari timebant, quàm contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverant. Ipſis verò per duos de fratribus ſuis appellationem factam proſequentibus, ſæpedictus Archidiaconus bladum & omnia bona Eccleſiæ, quæ præfatus G. Clericus ſuus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere poſſumus, invitis prædictis Canonicis aſportari.* & infrà. ¶ *Magiſter verò M. & A. nuncii ejuſdem Archidiaconi, qui præſentes aderant, ipſum ſuper his inſtanter excuſaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicto per præfatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia ſi ab ipſo literas conceſſionis habuiſſent, ipſius auct. poſtmodùm contemptâ, per ſe ipſos in poſſeſſionem ingredi non deberent. Nos itaque*]

CAP. X.

¶ *Si actore agente petitorio, reus ſuper eadem re deducit poſſeſſorium, proceditur in ſolo poſſeſſorio, ſuſpenſo petitorio.*

Lucius III. *G. Archidiacono, & I. Archipresbytero Turonen. (an. 1281.)*

EX conqueſtione B. mulieris *a* ad nos noveritis perveniſſe, quòd cùm C. miles eam ſibi matrimonio copulâſſet, & maritali affectione pertractans, ex ipſa filiam ſuſcepiſſet, ſine judicio Eccleſiæ à ſe removit eandem: & de accuſando ſuper conſanguinitate matrimonio, remoto appellationis obſtaculo, literas ad Judices impetravit: cùm autem priuſquam à Judicibus mulier citaretur, per diœceſanum Epiſcopum virum ſibi reſtitui petiiſſet, & ob hoc ad nos proprium nuncium deſtinâſſet: demùm coram præfatis Judicibus conſtituta, modò per ſe, modò per Procuratorem, ante ipſius cauſæ ingreſſum, & poſt, virum ſibi reſtitui poſtulabat. Judices verò reſtitutione denegatâ (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt *b*: unde ipſa noſtram audientiam appellavit: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi ita eſt, mulieri virum reſtitui faciatis, quæ poſt appellationem *c* ipſius acta ſunt, in irritum revocantes: poſtmodum ſuper matrimonio cauſam audiatis, & fine canonico terminetis.

[1 *Quia ergo injuſtè gravatis Apoſtolicum debemus patrocinium impertiri, diſ. v. p. a. ſ.*]

CAP. XI.

¶ *Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuiſſent, reſtituere, damna reſarcire, & de injuriis ſatisfacere compellitur.*

Cœleſtinus III. *(an. 1192.)*

GRavis *d* ad nos querela: [*&* ĵ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis, prædictum Archidiaconum ablata prænominati monaſterii fratribus cum integritate reſtituere, damna plenariè reſarcire, & de illatis injuris competenter ſatisfacere compellatis: proviſuri, ut non tantùm fructus à novo & violento poſſeſſore perceptos, ſed quos (ſi eis poſſidere fuiſſet licitum) poſſeſſores veteres percepiſſent, reddi faciatis eiſdem.

CAP. XII.

¶ *Ingreſſus poſſeſſionem ignorante domino ad quem pertinet, poteſt per ipſum dominum, ſtatim cùm ſciverit, repelli, etiam violenter, nec ex tali repulſione competit repulſo contra dominum interdictum poſſeſſorium.* h. d.

---

a *Vid. l. qui ad nundinas. §. clàm poſſidere. cum l. ſeq. per Bart. ff. de acquir. poſſ.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Car refort.* d *c. 3. eod. tit. in 2. compilat.* e *moleſtiam.* f *c. 4. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Batillis. al. Baſillis. al. Barcelf. al. Barcellis.* h *al. præficeret.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* b *Hîc legitur, noluerunt, cui repugnat & ſenſus & ſeries hujus cap. nam cùm Judices reſtitutionem negâſſent, & de facto procederent, ipſa appellavit.* c *vide ad hæc Abbat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *vid. l. 1. § q autem. cum §. ſeq. ff. de vi & vi armata.*

Innoce.

Innocentius III. *Epiſcopo & Capitulo Tridon.* a (*an. 1199.*)

OLim cauſam, *b* quæ inter vos nomine Tridon. *c* Eccleſiæ, & magiſtrum & fratres militiæ templi in Lombardia, ſuper domo Calventiæ vertebatur, de Locedio *d* & de Columba Abbatibus meminimus commiſiſſe: [*& infrà.*] ¶ Epiſcopus Tridon. *e* poſſeſſiones quaſdam Humilitatis *f* ſub ea conditione conceſſit, quod nomine Tridon. Epiſcopi oratorium ibidem & hoſpitale conſtituerent, & tres ſolidos cenſuales Tridon. *g* Epiſcopo annis ſingulis exhiberent, à quo etiam perſona, quæ loco præficeretur eidem, inveſtituram perciperet, & pro ſe, & aliis fratribus, ei & ſucceſſoribus ejus obedientiam faceret manualem: Epiſcopo ſibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus verò magiſter ad eandem domum aſpirans, ipſos adeò circumvenit, quòd præter conſcientiam veſtram ſe & ſua in ejus manibus tradiderunt: eâ tamen conditione appoſitâ, ſi vobis quod *h* facerent, complaceret: ſine quorum aſſenſu ſe nihil poſſe facere aſſerebant: [1 & ſ.] ¶ Intelligentes autem prædictam domum eidem magiſtro traditam ſub conditione fuiſſe, & quòd nullum juri veſtro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quòd idem magiſter juſtitiæ veſtræ non neſcius, vobis ignorantibus poſſeſſionem accepit, præſertim cùm ſtatim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam: & quòd idem ſuâ temeritate poſſeſſionem præter conſcientiam veſtram (ad quos ipſam poſſeſſionem noverat pertinere, & quos quæſtionem ſibi moturos ſuſpicari debuerat) eſt ingreſſus, Procuratorem veſtrum & veſtro nomine ab impetitione ipſius magiſtri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam reſtitutionem quam petebat, reddimus abſolutum: decernentes, vos magiſtro ſatisfactionem debitam exhibere, ſi defendendo jus veſtrum, in offenſam ipſius vel domus militiæ templi modum forſitan exceſſiſtis.

[1 *Magiſter verò conditionem appoſitam acceptavit, & quòd aliter eos non reciperet affirmavit.* & infrà. ¶ *Tunc verò magiſter accedens Calventiam exinde paramenta Eccleſiæ, inſtrumenta domûs, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac poſtmodum reverſus ad vos, cùm ei fuiſſet quod petierat denegatum, quia paratus eſſet vobis facere rationem, ſi forſan vos offenderat, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne ſe domo intromitteret memorata diſtrictiùs inhibentes, ad ſed. Apoſt appellâſtis: & cùm tu, frater Epiſcope, quæ geſta fuerant audiviſſes, omnes pariter ad domum acceſſiſtis eandem, & eos, quos inveniſtis ibidem ad domûs cuſtodiam à magiſtro relictos, ejeciſtis, ex ea vim vi, ſicut omnia jura permittunt, licitè repellentes. Unde cùm poſſeſſio prædicta domûs ſub conditione tradita fuiſſet eidem magiſtro, non extante conditione traditio non tenebat. Prætereà cùm idem magiſter clàm domum illam intraverit, nullum eſt vobis præjudicium generatum, quò minùs eam poſſetis repellere, cùm id ad veſtram audientiam perveniret, præſertim cùm verus dominus controverſiam ipſe noverit, vel ſuſpicatus fuerit, vel debuit ſuſpicari.* & infrà. ¶ *Cùm autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte veſtra, quàm ex alia propoſita fuerant, nobis fideliter retuliſſent.*]

CAP. XIII.

¶ *Si contra petentem reſtitutionem conjugis, opponitur conſanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur reſtitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: ſi verò probationes promptæ non ſint, fiet plena reſtitutio, niſi ſit magna viri ſævitia.*

Idem *Bituricen. Archidiacono.* (*an. 1199.*)

LIteras tuas recepimus *a*, quòd cùm quædam matrimonialis cauſa (Bituricen. Archiepiſcopo in remotis *b* agente) in tua præſentia tractaretur, Gulielma mulier *c* ſeparari à B. viro ſuo inſtantiſſimè poſtulabat, cui ſe quarto gradu conſanguinitatis proponebat eſſe conjunctam: [1 *& infrà.*] ¶ Vir autem ſibi uxorem poſtulabat reſtitui, quæ ab eo ſuâ temeritate divertit: [2 & ſ.] ¶ Reſcripto petebas Apoſtolico edoceri, utrùm quando aliquis conſanguinitatis gradus objicitur, in quo ſedes Apoſtolica diſpenſare non poteſt, nec etiam conſuevit, & probationes promptæ ſint & paratæ indulgenda reſtitutio ſit, an neganda? [3 & ſ.] ¶ Sanè circa ſolutionem propoſitæ quæſtionis, diverſæ ſunt ſententiæ diverſorum: aliis aſſerentibus reſtitutionem faciendam: aliis ſentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitùs denegandam. Primi per decretalem epiſtolam *d* Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quoſdam Judices delegatos, qui reſtitutionem viri, qui ſine judicio Eccleſiæ uxorem dimiſerat, & ei conſanguinitatem poſtmodum opponebat, ſpoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis ſibi priùs reſtitui taliter ſpoliatam, & poſteà de matrimoniali cauſa cognoſci. Horum autem aſſertionem inceſtûs *e* videtur periculum oppugnare: ſed ipſi timorem inceſtûs inanem eſſe reſpondent, cùm etiam beneficio reſtitutionis obtento, qui conſanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum *f* contra conſcientiam, nec ſolvere teneatur: quoniam ſi ſecùs egerit, ædificat ad gehennam: ſicut nec conſanguinitatis conſcius, ſuper cujus conjugio quæſtio non movetur. Secunda verò aſſertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur: à quo cùm fuiſſet quæſitum, utrùm muliere quâdam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem conſanguinitatis objecit, priùs eſſet de impedimento conſanguinitatis agendum, quàm ſuper matrimonio ſententia proferretur: ſic inquiſitioni factæ reſpondit, quòd cùm exceptione probatâ, principalis quæſtio perimatur, priùs eſt cognoſcendum de ipſa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur: cùm etiam in multis caſibus reſtitutio differatur, ſecundùm canonicas ſanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus conſanguinitatis divinâ *h* lege prohibitis reſtitutioni aditus præcludatur: ſed conſtitutione interdictis humanâ, reſtitutio locum habeat cum effectu: cùm in illis diſpenſari non poſſit, & in iſtis valeat diſpenſari: ſicut B. Greg. & multi alii diſpenſârunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Eccleſiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præſens nullam de prædictis ſententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex noſtra reſponſione volumus generari: quamvis præſcriptum Lucii Papæ mandatum ad poſſeſſorium, reſponſum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ conſanguinitatis habet notitiam, præſertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non poſſit hujuſmodi viro

a *Terdon. al. Tendonen.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* c *Terdonen.* d *Locodio, alit. Lacedio.* e *Terdonenſ.* f *B. Anton. in lib. hiſtor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Caſſan. in Catal. gloriæ mund. p. 4. conſid. 60. vide cap. 20.* g *Terdon.* h *Facerent, in aliquot exemplar. & malè, cùm facerent ad Humiliatos referatur, qui eâ conditione ſe & ſua magiſtro templi tradiderunt, ſi quod facerent placeret Epiſcopo & Cap. Tridonen. ut clariùs patet ex antiqua.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* b *in remotis partibus, &c.* c *al. N. al. D. al. V.* d *ea. ex conqueſtione. ſuper eod.* e *videretur periculum expugnare.* f *nec contra conſcientiam ſolvere teneatur.* g *intelleximus. ſupr. de ord. cogn.* h *Olim, ob hominum raritatem, tantùm inter filium & matrem, patrem & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divinâ.* i *Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.*

ſine mortali peccato carnaliter commiſceri: quoniam omne, quod *a* non eſt ex fide, peccatum eſt: & quicquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam: fruſtrà in tali caſu adjudicaretur reſtitutio ſpoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire, ſed potiùs excommunicationem humiliter ſuſtinere: ſicque difficultas occurreret quaſi perplexa: quia propter ſententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conſcientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri: & utrique laqueus pararetur: cùm inter ſe carnaliter conjungi non poſſent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea meliùs videtur, quòd cùm opponitur conſanguinitas (præſertim in gradibus divinâ lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in cæteris adjudicanda ſit reſtitutio: ſed ad majorem cautelam juramento recepto, quòd talis objectio malitioſè non fiat, ſola, quoad commixtionem carnalem (maximè ſi fama conſentit) eſt reſtitutio differenda, donec auditis probationibus & diſcuſſis, cauſa ſine diffugio terminetur, cùm utrique ſit meliùs taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quod ſi non habeat probationes in continenti paratas, ſed dilationes expectat *b* longiores (quia præſumitur *c* contra eam, quæ ſine judicio Eccleſiæ ſuâ tantùm temeritate receſſit à viro) ad reſtitutionem plenariam Eccleſiaſticâ debet cenſurâ compelli, quam *d* tamen ipſa tori negando conſortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc abſolutione petitâ, ſecundùm formam Eccleſiæ abſolvetur: ſed antequam fiat ei mandatum ſub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum eſt præmiſſum. Si verò tanta ſit viri ſævitia, ut mulieri trepidanti non poſſit ſufficiens ſecuritas provideri, non ſolùm non debet ei reſtitui, ſed ab eo potiùs amoveri *e*: alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate proviſâ, profectò videtur conjunx ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito.

[1 *Apparebant etiam accuſatores & teſtes exhibentes chartam ab utroque latere conſanguinitatis lineam continentem, qui ſe contracti matrimonii tempore abſentes fuiſſe dicebant, & quod in continenti parati erant, quod propoſuerant, comprobare.*]

[2 *Quemadmodum allegabat. Cæterùm pars replicabat uxoris, tum propter futurum inceſtûs periculum, tum quia probationibus paratis & præſtitis ſine diffugio quod intendebat poterat demonſtrare, reſtitutionem penitùs denegandam. Ad hæc notam eſſe mariti ſævitiam proponebat, cui erat impetuoſa levitas & crudelitas beſtialis, & ſi liberam reſtitutæ facultatem ſibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum, & ſic ab accuſatione deſiſterent, eam qualitercunque vivere, quàm interire malentes. Adjicientes nihilominus ipſam à viro licentiatam receſſiſſe cum lachrymis & invitam. Ipſe verò miles nihilominus petebat ſibi uxorem liberè ac pacificè reſtitui, & ne ſecùs fieret ſed. Apoſt. appellavit. Cùm igitur in cauſis matrimonialibus exceptiones hujuſmodi ſæpiùs proponantur, quid ſit in talibus agendum.*]

[3 *Secundò quærebas, An idem juris exiſtat, ſi aliquis gradus diſpenſabilis vel aliud impedimentum diſpenſabile allegetur, & probationes ſimiliter ſint præſentes, utrùm reſtitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quærebas, Si mariti crudelitas & ſævitia ſint nota Judici, ut propter motam controverſiam indignatus uxorem tormentis tractaturus ſit & injuriis affecturus: & ſic accuſatores de morte fœminæ metuentes, accuſare deſiſtant: utrum hoc in primo vel in ſecundo caſu reſtitutionis præbeat adminiculum deneganda? Poſtremò quærebas, Si deneganda ſit reſtitutio in aliquo caſuum præmiſſorum, & ad ſed. Ap. appelletur, utrùm appellationi ſit hujuſmodi deferendum?*]

a *Rom. 14.* b *expetat.* c *al. hic præſumitur.* d *ſcil. cenſuram.* e *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

¶ *Per ſolam traductionem mulieris ad domum viri factam, non præcedentibus ſponſalibus, vel invalidis, non acquiritur poſſeſſio: unde eâ recedente propriâ auctoritate, non competit reſtitutio.*

Idem *Vulterano* a *Epiſcopo. (an. 1200.)*

EX *b* parte M. mulieris fuit propoſitum, quòd cùm eam intra pubertatis tempora conſtitutam, patruus ſuus filio H. Senen. civis, nondum VII annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejuſdem, *c* ipſa ex quo ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quòd à patruo ſuo circa hoc procuratum fuerat, à Senen. Epiſcopo nubendi alii licentiam poſtulavit: [1 & ĵ.] ¶ Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipſa mulier (quamvis minor) cauſam poſſit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quæ mulieris reſtitutionem ſibi fieri priùs poſtulabat) reſtitui nequaquam debeat, utpote nullo juris ſeu poſſeſſionis commodo deſtituta, cùm per ſolam traductionem (quam non præceſſerunt ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nec fuerunt etiam ſubſecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum ſit contractum: Mandamus, quatenùs, ſi eſt ita (non obſtantibus exceptionibus ſupradictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remotâ decernas.

[1 *Cumq; partes idem Epiſcopus citâſſet, præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret, quærens poſſeſſionem, & res alias reſtitui ſibi dotis nomine pro ſe datas, & pars altera reſtitutionem peteret mulieris ejuſdem, aſſerens eam non poſſe per alium cauſam agere, ſed debere ipſi tractatui perſonaliter intereſſe, præfatus Epiſcopus dubitans, quid ſuper his ſtatuere poſſet de jure, prout nobis ſuis literis intimavit, proceſſu negotii ſuperſedit.*]

CAP. XV.

¶ *Interdictum Unde vi, non competit contra illum, qui non ſpoliavit, nec ſpoliari mandavit, nec ſpoliationem ratam habuit.*

Idem.

CUm *n* ad ſedem Apoſt. acceſſiſſent Cuman. Epiſcopi, & fratrum hoſpitalis Hieroſol. Procuratores: [1 & ĵ.] ¶ Abbati de Accon. cauſam (quæ ſuper Eccleſia & hoſpitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad poſſeſſorium, quàm ad petitorium judicium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, & cauſam ipſam fine debito terminaret. Coram quo Procurator hoſpitalis prædicta cum poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis, quæ tenebat Epiſcopus, ſibi reſtitui poſtulavit, aſſerens illa de jure ad hoſpitale *e* Hieroſolym. ſpectare, & quòd ipſa diutiùs poſſediſſet. Ad quæ reſpondit Procurator Epiſcopi, ſe nec ſcire, nec credere ſupradicta ab hoſpitali poſſeſſa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Epiſcopus, utpote in ſua diœceſi conſtituta, rationabiliter detinebat. Cùm igitur ad fundandam intentionem ſuam pars utraque teſtes produceret, dictus Abbas Procuratorem Epiſcopi condemnavit ad reſtitutionem omnium prædictorum: [& infrà.] ¶ Nuper autem utriuſque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, cauſam ipſam examinavimus diligenter: & quidem per teſtes videbatur eſſe proba-

a *Vulteranenſi.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. quiuniverſas. ff. de acquir. poſſeſſ.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compila.* e *Id eſt, ad fratres hoſpitalarios. iidem dicuntur milites Rhodienſes, & nunc de Malta. vide Caſſ. in cat. glor. mund. part. 9. conſ. 4 & S. Anton. 2. pa. hiſt. tit. 15. c. 20.*

tum

tum, quòd Cumanen. Epiſcopi nuncius cruces Hoſpitalariis abſtulit, inhibendo ipſis, ne ad ſupradictam Eccleſiam vel hoſpitale redirent, & quòd Epiſcopus ſupradicta omnia poſſidebat : unde Procurator Hoſpitalariorum petiit dictam reſtitutionis ſententiam confirmari: [1 *& infrà.*] ¶ Nos *a* prioris acta judicii recenſentes, quia nec per dicta teſtium, vel confeſſiones partium *b* (cùm nullæ penitùs in judicio factæ fuerint) vel etiam inſtrumenta (quæ nullatenus de ſpoliatione tractabant) nec per evidentiam facti nobis conſtare potuerit, quòd Cumanen. Epiſcopus Hoſpitalarios ſpoliaverit, vel mandaverit ſpoliari, vel ſpoliationem factam ſaltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæſtione prædicta interdictum unde vi, locum nullatenus habuiſſe : reſtitutionis ſententiam à prædicto Abbate prolatam (licèt pars adverſa *c* proponeret, quod præſumendum eſſet pro ſententia Judicis, qui motum animi ſui potuit ex cauſis aliis informare) juſtitiâ exigente caſſantes.

[1 *Et inſtrumenta nobis & acta cauſæ, quæ ſuper Eccleſia & hoſpitali de monte Cinario inter eos agitabatur, prout geſta fuerant, in præſentia ven. f. n. Sapien. Epiſcopi, qui ex delegatione noſtra de cauſa cognoverat, præſentâſſent, nos diligenter inſpectis, quæ coram eodem Epiſcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cùm conſtiterit nobis, eum in cauſa ipſa Judicem non fuiſſe, ſicut ipſemet ad ultimum recognovit : eandem cauſam dilecto filio.*]

[2 *Ex adverſo autem proponebatur, quòd etſi per teſtes forſan eſſet oſtenſum ſufficienter, quòd per nuncium Epiſcopi fuerant Hoſpitalarii ſpoliati, cùm tamen non conſtiterit de mandato Epiſcopi hoc fecerit, vel quòd ipſe ratum habuerit factum ipſius, reſtitutio non potuit ſibi locum vendicare, quum non conſtaret Epiſcopum prædicta tenere, qui utique ipſa de jure poſſidet, utpote ad ſe ſpectantia & in ſua diœceſi conſtituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quòd quamvis per dicta teſtium evidenter mandatum Epiſcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi potuit ex aliis cauſis intellectis, quæ utriuſque partis Procuratores proponere curaverunt.*]

CAP. XVI.

¶ *Exceptio inopiæ, de qua conſtat, à Clerico oppoſita, impedit executionem ſententiæ etiam latæ in poſſeſſorio.* h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem Innoc. III. *(an. 1200. Romæ in Hiſpaniam.)*

II. OLim vobis *d* dediſſe meminimus in mandatis, ut Oveten. *e* Epiſcopum ad debitam partis reſtitutionem Zamoren. diœceſis, quam tenebat, cùm inde perceptis fructibus cogeretis reſtituere : [*& infrà.*] ¶ Verùm quoniam inanis eſt actio, quàm inopia debitoris excludit *f*, mandamus, quatenus non priùs Epiſcopum ad reſtitutionem fructuum compellatis, quàm ipſe fuerit taliter reſtitutus, ut reſtituere poſſit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

¶ *Per excommunicationis probationem non probatur quaſi poſſeſſio juriſdictionis : licèt aliquibus diebus fuerit obſervata : ideò petens reſtitutionem, hoc ſolo probato ſuccumbit.* hoc dicit, quoad intellectum.

Idem *g* *Abbati S. Genovefæ Pariſien.* *(an. 1205.)*

III. OLim *h* inter te pro Abbatia tua, & Pariſien. Epiſcopum, nomine Pariſien. Eccleſiæ, ſuper poſſeſſione juris parochialis in parochia de Monte, quæſtione ſuborta : [*& infrà.*] ¶ Nos attendentes, quòd (ex eo ſolo quòd populus prædictæ parochiæ, timore ſententiæ ſuæ per aliquot dies abſtinuit à divinis) nullam in eos juris parochialis poſſeſſionem idem Epiſcopus fuerit aſſecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quòd (eo tempore, quo ſententiam ipſe protulerit) poſſeſſionem in ipſis juris parochialis haberet, vel priùs etiam habuiſſet *a*, reſtitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cùm ipſum non conſtiterit ſpoliatum.

CAP. XVIII.

¶ *Recipiens ſcienter rem invaſam à ſpoliatore, tenetur eam ſpoliato reſtituere, licèt non probet dominium.*

Idem *in Concilio generali.* b *(an. 1216.)*

SÆpè contingit *c*, quod ſpoliatus per ſpoliatorem in alium re translatâ, dum adverſùs poſſeſſorem non ſubvenitur per reſtitutionis beneficium eidem ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſſo, propter difficultatem probationum, juris *d* proprietatis amittit effectum. Unde non obſtante juris civilis rigore, ſancimus, ut ſi quis de cætero ſcienter rem talem receperit *e*, cùm ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium (eò quòd non multùm interſit, quoad periculum animæ, injuſtè detinere, ac *f* invadere alienum) contra poſſeſſorem hujuſmodi, ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

CAP. XIX.

¶ *Occupans certum locum, in quo quis jura liberè poſſidebat, ſi per ipſius occupationem non poteſt poſſeſſor ſua jura liberè poſſidere ſicut priùs, conveniri poteſt poſſeſſorio pro libertate poſſidendi : & reſtitutio fieri non poteſt, niſi dimittat locum in priſtina libertate.* h. d. valdè ſingulariter.

Gregorius IX. *Epiſcopo Lucan.* g *(an. 1232.)*

PIſanis ac Lucanis civibus per gravem diſcordiam (quam diu inter ſe habuerant) afflictis graviter & attritis : [*& infrà.*] ¶ P. Subdiacono noſtro dedimus in mandatis, ut poſſeſſionem, quam in quibuſdam caſtris conſtat Lucanam Eccleſiam habuiſſe, ſibi priùs plenè ac liberè (ſicut tempore motæ diſcordiæ habuerat) reſtituta, & ſuper ea, de qua dubietas oriretur, ſufficienti cautione recepta (quòd juri coram nobis prædicti Piſani parerent) prolatas pro occupatione caſtrorum ipſorum in eos ſententias relaxaret : [*& infrà.*] ¶ Piſanis igitur aſſerentibus, quòd per te ſtabat, quò minùs tibi juxta mandatum noſtrum fieret reſtitutio, & inſtanter petentibus, ut dictas ſententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipſe receptis cautionibus de parendo juſtitiæ coram nobis, ſententias relaxavit eaſdem : propter quod tu reputans te gravatum, ad noſtram præſentiam acceſſiſti, impugnaturus proceſſum Subdiaconi ſæpedicti : [1 *& ſ.*] ¶ Porrò duo in noſtro continebantur mandato, ut videlicet poſſeſſio, quam conſtabat Lucan. Eccleſiam habuiſſe tempore motæ diſcordiæ, priùs reſtitueretur eidem: & ut ejuſdem poſſeſſionis reſtitutio fieret plenè, ac liberè, ſicut eam habuerat tempore ſupradicto : quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum. Unde licèt (prout pars Piſanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipſe adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi reſtitui poſſeſſionem caſtrorum, de qua non conſtabat eidem *h*, nec etiam (ſecundùm

a *al. Nos igitur.* b *Vid. l. actor. C. de probat. & l. 1. C. de confeſſ.* c *altera.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4 compil.* e *Ovetenſis & Zamorenſis Epiſcopatus in Hiſpania ſunt. Vid. Joan. Vaſæum in ann. Hiſpan. cap. 22.* f *Vid. l. nam is. ff. de dolo.* g *Deeſt in edit. Rom.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

a *Semel poſſidens, ſemper præſumitur poſſidere.* b *Later. ſub Innocent. III. cap. 43.* c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilatione. quæ ſint remedia hujus capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Affl. deciſ. 250. Practic. Pap. in tit. de forma lib. in cauſa ſpoliatæ poſſeſſionis.* d *al. jus.* e *acceperit.* f *aut invadere alienam.* g *Gregor. Epiſcopo Lucenſi.* h *Vid. l. diligenter. ff. manda.*

quod tu ipſe dicebas) affictuum & penſionum poſſeſſio poterat tibi reſtitui, quia eâ non fueras ſpoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Piſani poſſeſſionem penſionum & affictuum, (quam per eorum confeſſionem conſtabat te in caſtris prædictis habere) tibi dimitterent plenè ac liberè, ſicut Eccleſia tua illam habuerat tempore motæ diſcordiæ: quod quidem eſſe non poterat, niſi Piſani caſtra ipſa omnino dimitterent: quia illis detinentibus caſtra & munitiones caſtrorum, in quibus dictas penſiones recipis & affictus, ea plenè ac liberè habere non poſſes, ſicut habebas, quando ipſi caſtra eadem minimè detinebant, eò quòd quamdiu ea detinent, in eorum poteſtate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, proceſſum hujuſmodi de fratrum noſtrorum conſilio irritum judicamus.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Reus, qui mittendum in poſſeſſionem ad mandatum Judicis non admiſit, non mulctabitur de canonica æquitate, ſi intra annum caveat ſtare juri.* h. d.

Alexander III. *Herfoden.* b *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

AD hæc cùm *c* contingat, actorem multotiens mittendum eſſe in poſſeſſionem cauſâ rei ſervandæ, propter abſentiam partis adverſæ, & per ejus dolum ſive potentiam non poſſit rem cuſtodiendam nanciſci, ac imminente fine anni, reus (ne poſſeſſionem amittat) debitam offerat cautionem: hujuſmodi ſit pœnâ mulctandus (quia juſſioni non paruit Judicis) à nobis tua fraternitas requiſivit. Ad quod dicimus, quòd in Eccleſiaſticis perſonis & negotiis rigor & diſtrictio juris non requiritur *d*: ſed (cùm juſtitia propter hoc non periclitatur) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem ſtandi judicio ſe adſtringit.

CAP. II.

¶ *Propter contumaciam rei poteſt Judex rem petitam ſequeſtrare, & ipſum contumacem in expenſis condemnare, quas propter ipſius contumaciam vel doloſam exceptionem actor fecit.* hoc dicit. Panorm.

Idem *Abbati de Rameſ. & Archidiacon. Helien.* (*an. 1180.*)

EX literis *e* veſtris accepimus, quòd cùm vobis cauſam, quæ inter Monachos de Etollen. *f* & Canonicos Linconen. ſuper Eccleſiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitimè, ſe contumaciter abſentaverint: vos, licèt Monachi eſſent ob contumaciam adverſæ partis in poſſeſſionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitiùs agere volentes, poſſeſſionem ſequeſtrari feciſtis: ut ſic ſaltem Canonici affecti tædio, ſtare judicio cogerentur. Tandem Monachis Eccleſias ſibi reſtitui poſtulantibus, Canonici reſponderunt, auctoritatem veſtram penitùs expiraſſe, eò quòd ad alios Judices literas impetrârunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verùm quoniam in poſterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Eccleſiarum, quæ in prioribus poſita fuerant, ſed *g* indefinitè dicebatur, ſuper quibuſdam Eccleſiis: nos attendentes malitiam & dolum nullum patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* cauſam ſecundùm formam priorum literarum (non obſtantibus poſterioribus) terminetis: expenſas, quas propter hoc Monachi feciſſe noſcuntur, eis à Canonicis reſtitui facientes.

CAP. III.

¶ *Actore contumace teſtes recipi, & ſententia ferri debent, etiam lite non conteſtatâ, reo inſtante.* hoc dicit, ſecundùm communem intellectum.

Idem *Exon. & Vintonien.* a *Epiſcopis, & Abbati Herforden.* b (*an. 1160.*)

CAuſam, quæ inter F. & R. Filium Agathæ de nativitate ipſius A. vertitur, vobis fratres Epiſcopi, & Londonen. Epiſcopo commiſimus terminandam: [*& infrà.*] ¶ Cæterùm, ſi adverſarius ſuus legitimè *c* citatus, ad præſentiam veſtram accedere, vel judicio veſtro parére contempſerit, aut etiam ſe abſentaverit (cùm de Anglia receſſiſſe dicatur) Procuratorem ejus, ſi quem reliquerit, convocetis: qui ſive venerit, ſive non, aut ſi Procuratorem non dimiſit, denunciationibus ad domum ejus miſſis, receptis teſtibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam ſententiam procedatis. *d*

CAP. IV.

¶ *Si reus poſt litem conteſtatam eſt contumax, ſi aliàs liquet de cauſa, fertur diffinitiva ſententia: ſi non liquet, actor in veram poſſeſſionem inducitur.*

Urbanus III. *de Novo loco, & de Viger. Prioribus.* e (*an. 1186.*)

PRout nobis *f*: [*& ꝑ.*] ¶ Reum, quia *g* contumaciter à præſentia veſtra receſſerat, juratoriam coëgiſtis exponere cautionem, quòd coram vobis juri pareret. Cumque die præfixâ veſtro ſe conſpectui præſentâſſet, prætextu Advocati, quem non habebat, reſpondere ſolitâ malitiâ recuſavit. Tandem actore inſtante reſpondit, quòd quadraginta annis decimas, & quibus erat contentio, percepiſſet: variiſque poſtmodum excuſationibus utens, in vocem appell. prorupit, de contumaciter juramento contempto receſſit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam, ſemel eum ad præſentiam veſtram convocetis: & ſi venerit, finem imponatis negotio competentem: quòd ſi venire contempſerit, cauſam (utpote lite, quæ ingeritur, conteſtatâ) diffinitivâ ſententiâ terminetis, vel præſenti ſaltem adjudicetis poſſeſſionem, ſervatâ duntaxat quæſtione proprietatis abſenti.

CAP. V.

¶ *Qui fundatâ intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, ſed accipit inducias: ſi defecerit in probando, condemnatur in continenti, diffinitivâ non expectatâ, in expenſis, ac ſolvere cogitur: quòd ſi non poteſt, punietur in corpus ſecundùm arbitrium Judicis.* h. d. notab. iſte text. ſecundùm lecturam, quæ placet Panorm.

Innocentius III. (*an. 1206.*)

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expenſis *k*, præſertim cùm de beneficiis Eccleſiaſticis litigatur, quæ ſine diſpendio diu vacare non poſſunt: Præſenti decreto ſtatuimus, ut poſtquam intentionem ſuam altera pars fundaverit, ſi reliqua fortè voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit *l* aut nequeat in continenti probare. Quia frequenter ad impediendum vel

a *Vid. Abbat. & Felin. in hunc locum.* b *al. Herford. alit. Elforen.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexand. III. part. 3. a 1.* d *vid. l. unicam. ff. ſi quis jus dice n. non obtemp.* e *Poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 41 c. 6. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *Croſten. al. Erollis.* g *ſed tantum indiffinitè, &c.* h *al. præſcriptam.*

a *Vigorn.* b *al. Forden..* c *De citatione vide Socin. reg. 71. incipiente: citandus perſonaliter.* d *Vid. l. conſentaneum. C. quomodo & quando jud. per Bart.* e *fratribus de Giſeber.* f *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita: qui contumaciter à præſentia veſtra receſſit.* h *convincendum.* i *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* k *Vid. l. 4. & ibi Bart. §. hoc autem judicium. ff. de dam. inf. & in l. ad peremptorium. ff. de jud.* l *Vid. l. qui ſe patris. C. unde liberi. & l. filii mater. §. 1. ad Tertull.*

diffe-

differendum proceſſum, exceptiones hujuſmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad ſolvendas alteri parti moderatas expenſas extunc in judicio faciendas, cùm acceptis induciis, ſi forſitan in probatione defecerit, condemnetur. Et ſi ſolvendo non fuerit, aliàs *a* ſecundùm arbitrium diſcreti Judicis puniatur : ut hoc ſaltem timore perterritus, non facilè quis in gravamen alterius falſas exceptiones opponat.

CAP. VI.

¶ Citatus ad totam cauſam certo termino ad comparendum aſſignato, tenetur comparere in termino : & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citiùs poteſt poſt terminum : aliàs condemnabitur in expenſis à tempore citationis emiſſæ.

Idem *Praneſtinen. Epiſcopo, Apoſt. ſed. Leg. & Decano Brinen. (an. 1169.)*

CUm dilecti *b* filii nuncii Leodicen. *c* electi pro eo ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſent, Archidiac. & H. Canonicus Leodicenſ. Eccleſiæ, nomine ſuo & quorundam Concanonicorum *d* ſuorum (quorum literas exhibuêre de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere ut indignum : [& ſ.] ¶ Quamvis autem ex eo quòd idem electus à gravamine adverſæ partis appellaverit, & appellationem non fuerit per ſufficientes Procuratores *e*, cùm poſſit (illis proſequentibus) proſecutus, non levis exorta eſſet ſuſpicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem obſervare, ipſi mandamus, quatenus uſque ad Dominicam, quâ cantatur : *Ego ſum paſtor bonus*, per ſe, vel per Procuratorem ſufficientem, ad præſentiam noſtram accederet, ſuper prædictis omnibus reſponſurus, alioquin cùm aſſignaremus ei pro peremptorio terminum ſupradictum, ſciret, quòd (quantùm de jure poſſemus) procederemus extunc in negotio memorato *f*. Expectantibus igitur adverſariis, ipſum diu *g* ultra terminum duximus expectandum : ſed ipſe direxit ſimplicem ſolummodo nuncium excuſationis literas afferentem : ſcribebat enim, quòd nuncium (cui cùm à nobis recederet, injunximus vivâ voce, ut citaret eundem) ſerò receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum diſcrimina, noſtro ſe conſpectui præſentare. Sed contra hoc faciebat, quòd ſicut excuſatorem direxerat, ſic dirigere potuerat *h* reſponſalem : cùm ei non fuiſſet injunctum, ut ad cauſam in propria perſona duntaxat veniret, ſed vel ipſe accederet, vel Procuratorem idoneum deſtinaret. Prætereà cùm mandatur alicui, ut ad certum terminum ſe Judici repræſentet, duo ſub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem ſibi præfixum accedat. Unde ſi venire non poſſit ad diem *i* aſſignatum, tenetur nihilominus ſe Judici præſentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem exſolvat : non ideo erit à mandato ſolutus, ſi ſolvere nequiverit die datâ : imo ad ſolutionem (elapſo etiam die ſolutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec ſufficientem miſerat reſponſalem, ad diem ſibi ſtatutum, vel poſt, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventu ſpes erat, utpote qui per literas utcunque excuſaverit moram ſuam, & calores æſtivos, & inſidias ſibi poſitas formidabat, eum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas & moderatas expenſas, quas adverſarii ejus fecerant à tempore citationis emiſſæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipſum curavimus condemnare.

a *Aliter.* b *C 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Leodien.* d *al. Canonicorum.* e *Vid. leg. ſi quis ſtipulatus. in fin. cum not. ff. de verb. ſig.* f *Vide l. ſi finita. §. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.* g *diu etiam ultra, &c.* h *Nuncium reſponſalem.* i *Diem ſibi.* k *l. 2. & ibi Bart. C. de jur. calum. & l. ejus qui. ff. de jur. fiſc.* l *al. quam.*

CAP. VII.

¶ Sententia in cauſa beneficiali, non tranſit in rem judicatam reſpectu ſuperioris, quò minùs poſſit de juribus partium inquirere, maximè quando ſententia fuit lata contra abſentem, licèt contumaciter, & indefenſum.

Idem *Armachano & Caſelenenſi Archiepiſcopis.* a *(an. 1170. Româ in Hiſpaniam.)*

CUm olim D. *b* Clericus (Cœleſtino Papæ prædeceſſori noſtro, diverſis Prælatorum Hyberniæ literis præſentatis) ſe aſſereret in Epiſcopum fuiſſe Roſcenſem electum, nulluſque appareret, qui aliquid contra eum proponeret : dictus præd. n. ei munus fecit conſecrationis impendi. Poſtmodum F. & G. Monachi ad ejuſdem præd. n. præſentiam accedentes, uterque ſe aſſeruit à Canonicis Roſcen. Eccleſiæ fuiſſe electum, & quòd prædictus D. per falſas literas fuerat conſecratus : propter quod idem præd. n. cauſam vobis ſub ea forma commiſit, ut de forma & proceſſu electionis memorati D. ſolicitè quæreretis : & ſi eum electum canonicè fuiſſe conſtaret, ipſum faceretis pacificâ poſſeſſione gaudere, alioquin inter prædictos F. & G. audiretis cauſam : & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius curaretis electioni præferre : [1 & *infrà.*] ¶ Cumque à vobis dictus D. tertiò citatus, veſtro ſe nollet conſpectui præſentare, procedentes in cauſa, tam ex teſtimonio Cleri & populi Roſcenſis Eccleſiæ, quam aſſertione Regis Coarciæ *c*, & Prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuiſſe celebratam canonicè didiciſtis, & eam *d* curaviſtis auctoritate Apoſtol. confirmare, præſertim cùm Capitulum Roſcenſis Eccleſiæ dictum D. ſe non elegiſſe conſtanter aſſereret, nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitâſſe. Interim memoratus *e* D. ad Apoſtolicam ſedem accedens, ſuper quibuſdam aliis gravaminibus & injuriis contra dictum F. & quoſdam alios literas impetravit: dictus F. *f* poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentavit, quæ qualiter à vobis in commiſſione prædicta proceſſum fuerat, continebant : [2 & *infrà.*] ¶ Volentes igitur adhuc miſericorditer agere cum abſente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obſtante, quòd ejuſdem F. fuit electio confirmata, ſæpedictum D. ſi in Hybernia poterit inveniri, legitimè citetis ad cauſam, & (facultate ſibi defenſionis indultâ) in cauſa ipſa canonicè procedatis. Qui ſi inventus, intra tres menſes veſtro ſe conſpectui contempſerit præſentare, ad conſecrationem dicti F. (omni occaſione poſtpoſitâ) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto ſibi unius anni ſpatio, ex quo ad nos, etſi non verbo, facto tamen intelligitur provocâſſe (arrepto itinere ad ſedem Apoſtolicam veniendi) dicto F. adminiſtrationem Roſcenſis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus committatis : quo elapſo, eum non differatis in Epiſcopum conſecrare.

[1 *Ac tu frater Caſſalen. alterum illorum, quem rationabiliter du[illegible]s confirmandum, in Epiſcopum conſecrares. Unde ſicut ex literis veſtris accepimus, cùm dicta commiſſionis vobis fuiſſent literæ præſentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluiſtis.*]

[2 *Cum fratribus igitur noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, timentes, ne ſicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præſentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas veſtras, nobis ab eodem Monacho præſentatas.*]

a *al. Archiepiſcopo & Epiſcopo Lavin.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Coarchiæ. al. Coarchajæ. al. Coarchanæ.* d *al. eum.* e *Interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. poſtmodum ex parte veſtra nobis literas præſentante, quæ, &c.*

CAP. VIII.

¶ *Si proceditur per viam inquiſitionis contra abſentem contumaciter, etiam lite non conteſtatâ teſtes recipi poſſunt, & ſententia diffinitiva ferri, etiam per viam depoſitionis, ſi hoc meretur, delictum.*

Idem. *(an. 1170.)*

VEritatis *a* eſt verbum organo dominicæ vocis emiſſum: [1 & ĩ.] ¶ Sicut Canonici Curien. in noſtro auditorio retulerunt, H. Curien. Epiſcopus Eccleſiam ſuam non ſolùm dilapidando depreſſit, ſicut publica prædicabat infamia, ſed etiam homicidio, inceſtu, aliiſque criminibus polluit: [2 & *infrà.*] ¶ Super his commiſimus primò cauſam Tridon. *b* Epiſcopo, & Abbati Montis ſanctæ Mariæ, & Præpoſito de Inſula: ſecundò quoque Brixienſi Epiſcopo, & ipſis Abbati & Præpoſito: [& ĩ.] ¶ Verùm cùm Epiſcopus ipſe priorum Judicum præſentiam adire per contumaciam contempſiſſet, auctoritate noſtrâ fuit per ipſos Judices ab officio beneficioque ſuſpenſus: [& *infrà.*] ¶ Tandem verò coram Judicibus canonicâ citatione vocatus, præſentiam ſuam difficulter exhibuit: ſed frivolam tunc excuſationem malitiâ conceptâ prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de cauſa nos de conſilio fratrum noſtrorum ſuſpendentes Epiſcopum ipſum, vel potiùs ſuſpenſionem à Judicibus factam auctoritate Apoſtol. confirmantes, tertiò ſuper his Cumano Epiſcopo & Abbati ſancti A. cauſam ad ſuperandam malitiam ipſius Epiſcopi, commiſimus audiendam, qui partibus citatis, cùm nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis ſententiam protulerunt, teſtes ex parte veſtra *c* (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, ſcilicet Abbates, Priores, Præpoſitos, & alios religioſos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum conſtat fuiſſe probatum: [& ĩ.] ¶ Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuiſſe ſervatum, conſiderato præterea *d*, quòd poſt ſententias in ſe datas *e* celebrare præſumpſerit: cùm multi Prælati Eccleſiarum contra eundem Epiſcopum ſcripſerint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excuſando: in nomine Domini cum Apoſtolo omnem inobedientiam ulciſci volentes, licèt abſentes corpore, præſentes tamen ſpiritu, juxta verbum ejuſdem Apoſtoli *f*, tulimus ſententiam perpetuæ depoſitionis in ipſum: & eum tam à Pontificali, quàm ab omni officio Sacerdotali privantes, ſine ſpe reſtitutionis aliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque poſt inhibitionem Apoſtol. ſedis, ſeu factam ſuſpenſionem *g* & excommunicationem, de rebus Eccleſiæ alienare præſumpſit.

[1 *Quòd arbor, quæ terram inutiliter occupat, dignè exciditur, & in ignem mitti cenſetur, ut terra qualibet, quæ ſub nociva occupatione inutilis arboris ſterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Epiſcopus non immeritò comparatur, qui Curien. Eccleſiam uſque modò per violentiam detinuit, &c.*]

[2 *Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cùm ipſi Canonici veſtro bono zelo arbitrantur inducti prædictum Epiſcopum accuſare metuentes, enormitates ejuſdem ad aures noſtras deferre curârunt, timentes, ne ſicut in decreto Gelaſii continetur, aliquam offenſam incurrerent; ſi hujuſmodi exceſſus auditui catholicæ Eccleſiæ ſupprimendos putarent, primò cauſam ven. f. n. Truden. Epiſcopo & dil. fil. Abbati S Mariæ & Præpoſito de Inſula, ſecundò quoque ven. n. Brixien. Epiſcopo & ipſis iterùm & Abbati, & Præpoſito, &c.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. ſing. 410. incip. Tu ſcis duas regulas.* b *al. Triden.* c *noſtra.* d *etiam.* e *latas.* f *1. Cor. 5.* g *vide l. Fulcinius. §. quid. ſi autem. ff. ex quib. cau. in poſ. eatur. per Bartol.*

CAP. IX.

¶ *Actor non admiſſus in poſſeſſionem ſibi decretam per Judicem causâ rei ſervandæ, vel ab ea expulſus, per lapſum anni verus efficitur poſſeſſor.*

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1216.)*

COntingit *b* interdum, quòd cùm actori ob contumaciam adverſæ partis adjudicatur (causâ rei ſervandæ) poſſeſſio: propter rei potentiam ſive dolum, actor intra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel acquiſitam *c* amittit: & ſic (cùm ſecundùm multorum aſſertionem verus non efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor) reportet commodum de malitia ſua reus. Ne igitur contumax melioris, quàm obediens, conditionis exiſtat: de canonica æquitate ſancimus, ut in caſu præmiſſo, actor verus conſtituatur elapſo anno non poſſeſſor.

CAP. X.

¶ *Si reus non invenitur, ſufficit publicè citationem ad Eccleſiam ſuam proponi.*

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Burdegalenſ.* *(an. 1235.)*

VEnerabilis frater noſter: [& *infrà.*] ¶ Volentes finem imponi litibus, ne immortales exiſtant: mandamus, quatenus ad initium proximè venturæ Quadrageſimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum duximus aſſignandum) ſuper jure Primatiæ, quod Bituricenſ. Archiepiſcopus in te ac in provincia tua ſe habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum ſufficienter inſtructum ad litem conteſtandam, & ad alia omnia negotia *e* peragenda, quæ neceſſaria deciſioni negotii videbuntur, noſtro te conſpectui repræſentes. Nos verò nihilominus Archidiacono Tranſuigenſ. & magiſtro M. Canonico Turonenſ. dedimus in mandatis, ut & ipſi ad eundem terminum auctoritate noſtrâ juxta præmiſſam formam te peremptoriè citare procurent: & ſi non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipſos vel alios, apud Eccleſiam tuam publicè proponatur.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ *Miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto in reali, per lapſum anni veram & incommutabilem illius rei poſſeſſionem acquirit licèt paſſus miſſionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præſtandi, quam tamen non deduxit ad effectum ſuo defectu* h. d. ſecundùm verum intellectum.

Alexander III. *Priori & fratribus de Guiſeburch.* f *(an. 1180.)*

COnſtitutis in præſentia *g* noſtra R. Canonico veſtro, & reſponſalibus Præpoſiti de Beril. ſuper poſſeſſione Eccleſiæ de Lamento (in qua causâ rei ſervandæ fueratis inducti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu diſputatum: tandem ex utriuſque partis aſſertione tenuimus, quòd licèt causâ rei ſervandæ tantùm, in ejuſdem Eccleſiæ poſſeſſionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars ſtandi juri non præſtitit cautionem, licèt voluntatem *h* præſtandi habuerit, & vos eam parati recipere

a *Lateranen. ſub Innocent. III. cap. 40.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* c *nactam.* d *vide l. Quadraginta. C. de fer.* e *vos negotia, deeſt in omnibus manuſc.* f *al. Giſeburch.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 3. c.* h *vide l. ſi repetendi. C. de cond. ind. & l. prætor. & ibi Bart. de novi oper. nunciat.*

fuiſſ

fuiſſetis. Ideoque decernimus, ut amodò poſſeſſionem præſcriptæ Eccleſiæ (ſalvo jure, quod idem Præpoſitus in petenda Eccleſia habere dignoſcitur) abſque contradictione qualibet habeatis. Ut autem noſtræ diffinitionis ſententia inviolabiliter obſervetur, eam Apoſtolico duximus patrocinio roborandam.

CAP II.

¶ *Tempus annale non currit miſſionem paſſo, ſi intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis abſentibus obtulit: licèt per eos, ſeu per eum recepta non fuerit. Et eſt caſus notabilis ſecundum hunc intellectum.*

Clemens III. *Epiſcopo & Archiepiſc. Eboracenſi.* (*an. 1189.*)

CUm ſicut *a* accepimus, inter P. Subdecanum *b*, & Abbatiſſam & Conventum ſanctæ Trinitatis, ſuper Eccleſia de Capit. *c* quæſtio verteretur: de Thaurino *d* & de Corinth. Abbates, ac Archidiac. Chima. à ſede Apoſtolica delegati, Moniales ipſas rei ſervandæ causâ, in poſſeſſionem rei petitæ miſerunt. Unde cùm hoc ad Subdecani *e* notitiam perveniſſet, ad Archidiac. prædictum acceſſit, & offerens ei ſiſtendi judicio cautionem (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinenſis vim fuerat univerſæ carnis ingreſſus) poſſeſſionem intra annum ſibi reſignari cum inſtantia poſtulavit, ſed non potuit obtinere: [1 *&* *j*.] ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi eſt ita, ſiſtendi judicio ab eo cautione receptâ, ei poſſeſſionem reſtitui faciatis: nec obſtare volumus, quòd annus elapſus eſſe proponitur, ſi per eum non ſteterit, quò minùs intra annum & poſſeſſionem receperit, & dederit cautionem.

[1 *Proceſſu verò temporis Moniales, quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catharinæ & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrârunt, quarum judicium ideò Subdecanus, ſicut aſſerunt, ſubire recuſat, quòd præd. Archiepiſcopum habet certâ ratione ſuſpectum, & metuit, ne ejus conjudices ad partem quamlibet ejus auct. de facili traherentur. Quia verò nec invitus ſuſpectorum Judicum compellitur judicio ſubjici.*]

CAP. III.

¶ *Si paſſus miſſionem, repetens poſſeſſionem, allegat ſe contumacem non fuiſſe, reſtituitur in priſtinum ſtatum, præſtitâ cautione, & dilatâ condemnatione expenſarum, quam evitat, ſi poſteà conſtiterit eum non fuiſſe contumacem.*

Innocentius III. *Urbinat. & Senagolenſi Epiſcopis.* (*an. 1210.*)

CUm veniſſent ad Apoſtolic. *f* ſedem Abbas ſancti Angeli, & P. Gal. idem P. propoſuit, quòd prædictus *g* Abbas eum ſuper quadam poſſeſſione coram Joan. Apoſt. ſedis Legato traxit in cauſam: [1 *&* *j*.] ¶ Verùm Legatus ipſe cauſam commiſit Judicibus, ſecundùm jus & bonam terræ conſuetudinem *h* terminandam: qui cùm ſecundùm jus tantùm vellent procedere, præfatus P. noſtram audientiam appellavit: ſed Judices nihilominus partem adverſam in poſſeſſionem rerum petitarum inducendam causâ cuſtodiæ decreverunt, ita quòd ſi uſque ad annum & diem præſtaret ſiſtendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras reſtitueret pro expenſis, reciperet poſſeſſionem eandem. Cumque G. ſedis Apoſt. Legatus intra annum fuiſſet terram illam ingreſſus, ipſe cautionem ſtandi juri obtulit coram eo, & poſſeſſionem ſibi reſtitui poſtulavit, paratus expenſas reſtituere factas in lite, quæ ſex librarum ſummam (ſicut aſſerit) non excedunt: ſed Abbas triginta librarum ſibi reſtitui petiit quantitatem: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur ipſum P. cautione præſtitâ in poſſeſſionem *a* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut ſi conſuetudinem, quam allegat, laudabilem eſſe conſtiterit (quia ex hoc ſequitur eum rationabiliter appellâſſe) ad reſtituendas expenſas nullatenus compellatur: alioquin (cùm ex hoc appareat eum fruſtratoriè appellâſſe) ad reſtitutionem cogatur expenſarum illarum, quas Abbatem conſtiterit propter hoc neceſſarias in lite feciſſe.

[1 *Quod ei ſecundùm bonam terræ conſuetudinem reſpondere coram eodem aſſeruit Card.*]

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Subdiaconum.* c *al. Col.* d *al. Taurienſi, & de Colle Abbates & Archid. Chimeten. al. ita: Thaur. & de Comit. Abbates & Archid. Chimen.* e *ad ejuſdem Subdiaconi, &c.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. Dec. in c. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. & cap. conſultationibus. de offic. deleg. & Roman. ſingul. 414.* g *In Codice Barbat. quòd cùm dictus Abbas eum ſuper quadam poſſeſſ. coram I. Ap. ſed. Leg. traxerit, &c.* h *Conſuetudo terræ ligat Clericos. Vid. l. 1. C. de ſumm. Trinit. & ibi Dd. & deficiente terræ conſuetudine, tunc ad quam ſit recurrendum. vid. gloſſ. in cap. conſuetud. diſtinct. 1. & imo. illud. diſtinct. 12.*

CAP. IV.

¶ *Contra abſentem, qui non dimiſit Procuratorem, factâ citatione domi, nullo defendente, fit miſſio.* h. d. ſupplendo ad literam, maximè, ut dicitur in gloſſ. Et eſt verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX. (*an. 1236.*)

SI adverſarius tuus poſt citationis edictum, ad remota loca ſe transferens, Procuratorem legitimum non dimiſit, & denunciatione publicè factâ domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in poſſeſſionem earum terrarum, de quibus quæſtio vertitur, causâ cuſtodiæ inducaris. *b*

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *Privilegium etiam à Principe impetratum, per quod privatur quis ſine cauſæ cognitione lite pendente uſu poſſeſſionis, tanquam ſurreptitium non valet, ſeu tanquam rationi obvium eſt revocandum.*

Alexander III. *Eboracenſi Archiepiſcopo.* (*an. 1170.*)

A Memoria *c* noſtra non excidit: [1 *& infrà.*] ¶ Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiſcopi Cantuarienſis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quò minùs tibi & ſucceſſoribus tuis liberum ſit (quemadmodum vobis eſt beneficio privilegiorum Apoſtol. ſedis indultum, & tu & prædeceſſores tui conſueviſti facer) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quouſque diffinitivâ ſententiâ decernatur, an Eccleſia tua de jure hoc debeat habere. *d*

[1 *Qualiter in primo anno noſtræ proviſionis tranſcriptum literarum fel. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præſentari, in quo continebatur, anteceſſoribus tuis Apoſtolicâ benignitate eſſe indultum, ut tam eis, quàm ſucceſſoribus ſuis liberum eſſet per totam Angliam ante ſe crucem deferre. Nos verò anteceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, tibi ſcripti noſtri munimine confirmamus, quod anteceſſoribus tuis erat à prædeceſſore noſtro indultum. Poſteà verò S. & venerandæ mem. T. quondam Cantuarien. Archiepiſc. exiſtimans hoc in præjudicium, vel in depreſſionem juris & dignitatis ſuæ Eccleſiæ redundare, exinde cœpit quæſtionem movere, & propter hoc ad ſedem Apoſtol. appellavit, affirmans, ſi benè meminimus, quòd tibi & prædeceſſoribus tuis id nullatenus licuiſſet. Sicq; factum eſt, ut nos tibi per ſcripta noſtra prohibuerimus, ne in provincia*

a *Decrevimus, in Codic. Bar.* b *Vid. leg. 2. ff. ſi quis in jus voc. non ierit. per Bart.* c *Cap. 1. eod tit. in 2. compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur conſuetudo geſtandi crucem.* d *Hodie de jure poſſunt Archiepiſcopi crucem ante ſe deferre per quavis loca etiam exempta ſuæ provinciæ, quovis privilegio contrario non obſtante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hîc gloſſ. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.*

Cantuarien. Eccleſia, donec de cauſa ipſa cognoſceretur, ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. noſtros I. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam depoſuiſti, aſſerens, quòd te de poſſeſſione hujus rei, quam tu & acceſſores tui habuiſtis, ante cognitionem judicii ſpoliaſſemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. noſtro deferre, & jura tua integra illibataq; ſervare, præſentibus literis.]

CAP. II.

¶ *Accuſatus de adulterio ad ſeparationem tori, non debet lite pendente privari poſſeſſione conjugali.*

Clemens III. *a (an. 1190.)*

LAudabilem: [& ỹ.] ¶ Quæris, quando matrimonium accuſare contingit, an ſtatim ſit carnale commercium ſuſpendendum: [1 & ỹ.] ¶ Ad quod *c* breviter reſpondemus, quòd conjugum alteruter accuſatus, ante probatam accuſationem, jure, quod habet in altero, privari non poſſit.

[1 *Aut quamdiu diſſimulari poſſit vel potiùs ſuſtineri. Ad quod breviter reſpondemus, quòd cùm Alexand. III. apertè prohibeat, nec ab invicem, donec juſta fiat cauſæ examinatio, ſeparentur, & Symmachi Papa contineat inſtitutum, ut Prælatus aliquis accuſatus, antequam ea, quæ objiciuntur, luce clareſcunt, relinqui non debeat à ſubjectis in præſenti articulo.*]

CAP. III.

¶ *Qui rem litigioſam alienavit, ita quòd rehaberi non poteſt, debet æquivalentem ſubſtituere in locum illius, quam alienare non poterit.* h. d. cum ſeq.

Innocentius III. *Abbati & Conventui ſancti Sylveſtri. (an. 1199.)*

I. ECcleſia ſanctæ Mariæ *d* in via lata contra Joannem de Ateja (qui quaſdam poſſeſſiones ipſius dicebatur contra juſtitiam detinere) movit ſub L. Judice quæſtionem *e*: [& ỹ.] ¶ Prohibemus, ne poſſeſſiones, quæ ſucceſſerunt in locum & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Eccleſia ſanctæ Mariæ petierat, in monaſterium veſtrum ab eodem Joan. lite pendente tranſlatas, alienare interim præſumatis: ut ſi Eccleſia ſanctæ Mariæ de vitio litigioſi contractûs, vel de proprietate voluerit experiri (ne ſi obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monaſterio veſtro minimè poſſidente) ſic, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

¶ *Idem dicit, quod in præcedenti.*

Idem.

II. ECcleſia ſanctæ Mariæ *f*: [& ỹ.] ¶ Poſſeſſionem, quâ fuerat, prætermiſſo juris ordine, prædicta Eccleſia ſpoliata, ſibi reſtitui poſtulabat *g*: [& ỹ.] ¶ Nos quicquid ab aliis factum fuit (poſtquam prædeceſſor noſter ad curiam ſuam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane: [& *infrà*.] ¶ Verùm quoniam præfatam poſſeſſionem poſt reſtitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo aſſignâſtis, neque reſtituere poteratis Eccleſiæ ſpoliatæ: loco ipſius tantundem poſſeſſionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipſi Eccleſiæ fecimus aſſignari: quas, cùm alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis inſtrumentum pignoris reſignaverunt.

CAP. V.

¶ *Lis decidenda eſt ſecundùm jura exiſtentia tempore controverſiæ, non autem ſecundùm privilegium impetratum lite pendente, niſi de litis pendentia mentionem faciat.*

a *Aliàs, Cæleſtinus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *Ad quod tibi breviter, &c.* d *Supr. cap. 10. de conſtit.* e *quæ hic abſciſſa ſunt, ſupra integra poſita ſunt, cap. 10. de conſtit.* f *Supr. de conſtit. cap. 10. in tertio, ſub titulo de reſtitut. ſpoliat.* g *l. juſtè poſſidet. & ibi Bartol. ff. de re judic.*

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Pariſien. (an. 1221.)*

DIlectus filius, magiſter A. perſona Eccleſiæ de Baſſevilla *a*, expoſuit coram nobis, quòd cùm inter prædeceſſorem ſuum ex parte una, & Priorem ac Monachos de Baſſevilla ex altera, ſuper decimis novalium intra fines parochiæ ſuæ conſiſtentium, quæſtio emerſiſſet, eâ pendente coram Judicibus delegatis, Abbas & Conventus majoris monaſterii Turonen. quibus ſubſunt Prior & Monachi ſupradicti, pro ſe ac membris ſuis obtinuerunt à ſede Apoſt. indulgentiam ſuper perceptione hujuſmodi decimarum: cujus prætextu Prior & Monachi ſupradictas decimas ſibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæſtione facta mentio non fuiſſet. Ideoque mandamus, quatenus eiſdem Judicibus injungatis, ut (indulgentiâ non obſtante prædictâ) in negotio ipſo procedant, juxta traditam ſibi formam.

DE SEQUESTRATIONE *b* POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Res, in quam facta eſt miſſio, non debet ſequeſtrari, etiam ſi miſſus inde fuerit violenter ejectus. Vel notabilius ſic: Sequeſtrum factum loco miſſionis propter ſcandalum evitandum, revocari debet oblatâ cautione & reſtitutis expenſis.*

Innocent. III. *Mediolanen. Archiepiſc. (an. 1206.)*

AD hoc unxit nos Deus *c*: [& *infrà*.] ¶ Abbas de Regula *d* nobis expoſuit, quòd cùm M. prædeceſſor tuus ſuper cauſa, quæ inter ipſum & monaſterium ſuum fuerat agitata, obtinuiſſet Veronenſi Epiſcopo literas deſtinari, & ipſe ſuper judicio poſſeſſorio partim pro monaſterio, partim pro Archiepiſcopo ſententiam protuliſſet, procuratore ipſius monaſterii quæſtionem de proprietate poſtmodum intentare volente, Archiepiſcopus juriſdictionem Epiſcopi oppoſuit expirâſſe, aſſerens cauſam poſſeſſionis tantùm, & non proprietatis fuiſſe commiſſam: & quia ſuper poſſeſſione pronunciaverat, ſemel functus officio ſuo, ſuper quæſtione proprietatis deinceps cognoſcere non valebat: [1 & *infrà*.] ¶ Sed Judex actorem in poſſeſſionem (quæ fuerat per ipſum Archiepiſcopo adjudicata) propter ejuſdem contumaciam mitti decrevit, à qua tamen Archiepiſcopus violenter monaſterium ejecit: [2 & *infrà*.] ¶ Cœl. Papa prædeceſſor noſter, ſic ſuum interpretatus fuit reſcriptum, quod tam cauſa poſſeſſionis, quàm proprietatis, fuerat Judici delegata, cùm abſolutè & indiſtinctè commiſſa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet: prælibatam quoque poſſeſſionem pro ſuo arbitrio ſequeſtrari præcepit, injungens Regin. & Mutinen. Epiſcopis, ut de cauſa poſſeſſionis & proprietatis plenius cognoſcentes, eam debito fine deciderent, & poſſeſſionem ei parti poſtmodum reſignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [3 & ỹ.] ¶ In eum ſtatum continentiam cauſæ reducimus, in quo fuerat, cùm prædictus prædeceſſor noſter cauſam proprietatis & poſſeſſionis Reginen. & Mutinen. Epiſcopis comiſit: mandato ſequeſtrationis penitùs revocato: [& e ỹ.] ¶ Ne autem monaſterio videamur in ſuo jure deeſſe, moderatas expenſas (ex quo Epiſcopus Veron. ipſum in poſſeſſionem induci decrevit, uſque ad ſatisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas ſibi reſtituendas eſſe cenſemus: & à te ſufficientem præberi ſtandi judicio cautionem.

a *Bacervilla. alit. Baſſavilla.* b *In nonnullis antiquis ita De ſequeſtratione poſſeſſion. rerum & fructuum. alit. poſſeſſionis* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.* d *al. de Stragula. al. Orcentii de Regula Ord. S. Bened. diœceſis Tarnienſis.* e *Sic abſciſſum*

[1 A

[1 *Ad hæc pars monaſterii inter alia reſpondebat, quòd cauſa, quæ inter Archiepiſcopum & monaſterium vertebatur, fuerat Epiſcopo memorato abſolutè & indiſtinctè commiſſa: & ſic continentiam cauſæ dividi non debere dicebat. in hac nimirum & alias rationes cùm Judex pleniùs advertiſſet, & actorem, &c. ut hic.*]

[2 *Cumq́; proceſſu temporis utriuſque partis nuncii propter hoc ad ſedem Apoſt. acceſſiſſent bon. mem.*]

[3 *Nos autem ſupradicto Alberi, mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Epiſcopos ſuper reſtituenda ſibi poſſeſſione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*]

CAP. II.

¶ *Si miſſus in poſſeſſionem causâ cuſtodiæ fructus diſſipat, diſſipati revocantur, & cum aliis ſequeſtrantur.*

Honorius III. *Priori & Decano de Calinen.*

[*an. 1220.*]

DIlectus filius *a* R. Rector Eccleſiæ de Bethuſia, ſuâ nobis petitione monſtravit, quòd cùm inter ipſum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Ciſteria *b* ex altera, ſuper eadem Eccleſia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quæſtio verteretur, Judices ipſi prædictos Abbatem & Conventum in poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ causâ cuſtodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro ſuæ diſtrahunt libito voluntatis *c* Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, facientes fructus ſequeſtrari prædictos, ſi quid de ipſis per eos diſtractum inveneritis, in ſtatum priſtinum revocetis.

CAP. III.

¶ *Si reus poſſeſſor appellat à ſententia contra eum lata, licitè rei petitæ fructus ſequeſtrantur, ſi diſſipantur ab eo.*

Gregorius IX. (*an. 1232.*)

AB eo, qui à ſententia provocavit, fructus poſſeſſionis (ſi diſſipentur ab ipſo) poſſunt lite pendente rationabiliter ſequeſtrari.

DE CONFESSIS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Ad ſolum dictum confitentis crimen proprium, non eſt alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen eſt indicenda purgatio.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

CUm monaſterium: [*& infrà.*] ¶ Eos, quorum ſuggeſtione ſcelus homicidii Presbyter *d* ſe perpetrâſſe proponit, niſi aliis modis verum eſſe conſtiterit, nulli cenſemus pœnæ *e* ſubdendos: cùm *f* ſecundùm utriuſque juris ſtatuta, de ſe confeſſi ſuper aliorum conſcientiis interrogari non debent, & (crimine læſæ majeſtatis excepto) de reatu proprio confitentis periculoſa confeſſio non eſt adversùs quemlibet admittenda. Si tamen eos infamiâ hujuſmodi laborare cognoveris, ſingulis eis (adjunctis tribus ſociis ſui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

¶ *Si de crimine contingente cauſam principalem conſtat contra aliquem per ejus confeſſionem, punitur pœnâ ordinariâ, etiamſi directè contra eum non agatur.* h d. *ſecundùm gloſſam. Et eſt caſus notabilis & verus in ſe. Vel ſumma ſic, ſecundùm alium intellectum non minùs notabilem, quem etiam ſentit gloſſ. licèt non perfectè explicet: Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, poteſt Judex ordinarius novum inchoando proceſſum, illum punire pœnâ ordinariâ.* h. d. ſingulariter. Abbas.

Innocentius III. *Canonicis de Bethlehem.*

(*an. 1208.*)

CUm ſuper electione *a* Bethlehem. Eccleſiæ inter R. & P. quæſtio verteretur *b*: [*& infrà.*] ¶ Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in jure confeſſus, quòd pro præſtando alterius electioni conſenſu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit ſimoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujuſmodi perſequi volumus, ut debemus) ipſum per definitivam ſententiam duximus ab omni beneficio & officio Eccleſiaſtico deponendum.

CAP. III.

¶ *Confeſſio facta in jure per Oeconomum Eccleſiæ, nocet ipſi Eccleſiæ: poteſt tamen revocari, ſi ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanâſſe.* h. d.

Gregorius IX. *B.* c *Judici Viterbienſi.*

(*an. 1232.*)

EX parte Abbatis & Conventûs monaſterii ſancti M. fuit propoſitum, quòd cùm inter ipſos ex parte una, & V. nominæ ſuæ uxoris ex altera, coram te quæſtio verteretur, Oeconomus monaſterii memorati, quædam per errorem facti fuit in jure confeſſus, ex quibus timet *d* ſibi præjudicium generari. Cùm igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus ſi de hujuſmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum ſibi ſuper hoc præjudicium generetur.

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS XIX.

CAP. I.

¶ *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur: ita communiter ſummatur.*

Gregorius *Tancredo Regi Vinceſtriæ.* e (*an. 597.*)

EX epiſtolæ verbis *f*: [*& infrà.*] ¶ Tua experientia poſtulavit, ut Imperatori ſcriberem, quatenus *g* pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Juſtinianum Principem & prædeceſſores tuos fuerunt emiſſa, ut ex his colligeret, quid tibi ſervare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obſtitit, quia nulli dicendum eſt, Ea quæ contra te ſunt, apud temetipſum debes documenta requirere, in mediumq́ue proferre.

CAP. II.

¶ *Actor, qui plenè probavit, non debet compelli jurare.*

Alexander III. (*an. 1176.*)

SIcut *h* conſuetudo laudabilis: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè quoniam apud vos conſuetum eſſe didicimus, ut cùm aliquis intentionem ſuam fundaverit inſtrumentis, aut teſtibus, ei ſacramentum nihilominus deferatur: quòd ſi ſubire noluerit, fides probationibus *i* non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hujuſmodi ſit ſuffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur) talem conſuetudinem reprobamus.

[1 *Nullâ debet novitate convelli, ſic quod noſcitur moribus introductum, obviâ ratione non debet diſſolvi.*]

CAP. III.

¶ *In communi judicio probant actor & reus: & ſi pariter probant, reus abſolvitur, niſi favorabilem cauſam foveat actor.*

---

a *De materia hujus cap. vid. Felin. poſt Joan. Andr. in cap. examinata. ſupr. de judic. Socin. in Reg. 458. verbo ſequeſtrato.* b *Glonceſtria.* c *Adde iſta verba, importare liberum arbitr. l. 1. ff. de re mil & ibid. Bart.* d *In aliquot antiquis ita: ſe Presbyter, & cætera.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus. ff. de quæſtion.* f *al. quia.*

a *Cap. un. eod. tit. in 3. compil.* b *quæ hîc deſunt, reperies ſup. c. cùm ſuprà. de cauſa poſſ. & propr.* c *Bich.* d *In Codic. Barb. ex quibus timent monachi, ſibi, &c. in omnibus manuſcr. legitur, timent.* e *Aliàs, Tancredo. videtur eſſe Gregorius VII. al. Tataredo Regi Viſogeren. ſed legendum eſt Recaredo Regi VViſigothorum, ex libro ſeptimo Epiſtol. 122. ſive 126. Reg. B. Greg.* f *Cap. 1. eod tit. in 1. compil.* g *quòd.* h *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* i *alit. probationis.*

Lucius III. *Ciſtren.* a *Epiſcopo. (an. 1181.)*

EX *b* literis tuis intelleximus, te & Archidiaconum confines habere Præbendas in villis, quas ſinguli ſingulas poſſidetis, & prætextu terminorum inter vos controverſiam agitari, eò quòd dicas eum antiquos fines egreſſum, partemque tui fundi occupâſſe: illo in contrarium aſſerente, ſe partem eandem fundi poſſediſſe, quadraginta annorum ſpatio inconcuſsè: tu autem, quòd per idem tempus quietè illam poſſederis aſſeveras: quare utrùm incumbat petitori vel poſſeſſori probatio, quæſiviſti. Ad quod ſcire debes, quòd judicium finium regundorum tale eſt, ut in eo utraque perſona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Unde hinc inde teſtes produci poſſunt ad cognitionem Judicis inſtruendam: quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem ſibi faciendam admittat.

Quòd ſi ambarum partium teſtes ſint æquè idonei, poſſeſſoris teſtes præferentur, cùm promptiora ſint jura ad abſolvendum, quàm ad condemnandum: præterquam in liberali cauſa, in qua ſi utriuſque partis teſtes æquales fuerint, pro libertate ſententia proferretur: nam poſſeſſori probationem aliquando dari, juris manifeſti eſt, cùm jure cautum ſit, quòd qui objecerit præſcriptionem longiſſimi temporis (quam nemo rectè objicit, niſi qui poſſidet) & eam probaverit, in cauſa debeat obtinere.

CAP. IV.

¶ *Non creditur marito aſſerenti etiam cum juramento, uxorem ſe cognoviſſe, ſi uxor per matronas atteſtantes, per ipſius corporis aſpectum probat contrarium.*

Gregorius VIII. *Præpoſito ſancti Cataldi & Archipresbytero Caſæ majoris.*
(an. 1187.)

PRopoſuiſti, *c* quòd cauſa matrimonii, quæ inter O. de Caſa nova, & S. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apoſtolico delegata, cumque partes eſſent in tua præſentia conſtitutæ, mulier propoſuit, ſe nec a viro cognitam, nec potuiſſe cognoſci: quod tam proprio juramento, quàm teſtimonio ſeptem mulierum probavit, quæ per aſpectum corporis eam eſſe virginem aſſeverant, viro per juramentum ſuum contrarium aſſerente: [1 *& infrà.*] ¶ Videtur igitur nobis, quòd juramento puellæ, & teſtimonio *d* illarum ſeptem mulierum fides eſt potiùs adhibenda.

[1 *Vos in negotio procedere noluiſtis, donec de hoc noſtrum conſilium haberetis.*]

CAP. V.

¶ *Singulares de univerſitate poſſunt ad commodum univerſitatis reprobare inſtrumentum falsò confectum nomine univerſitatis.*

Clemens II. *e (an. 1046.)*

TErtio *f* loco fuit à nobis ita quæſitum: Ecce quidam regularis ſigillo Capituli, quoddam inſtrumentum cuidam amico ſuo ſignavit, in quo facta ei alienatio quarundam rerum Eccleſiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator univerſitatis illud aſſeruit de aſſenſu Conventûs non fuiſſe confectum, & adulterinum, vel furtivum eſſe ſigillum *g*. Cumque fratres ad perhibendum teſtimonium produxiſſet, jurati dixerunt, quòd quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, conſilium totius Conventûs, & vox fuit unanimis, quòd nolebant alienationem rerum illarum, ſed res domûs integras conſervari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adverſa probavit, reſpondemus ſecundùm aſſertionem teſtium tantummodo judicandum.

CAP. VI.

¶ *Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis atteſtationibus, alii teſtes ſuper defectu impedimenti admittendi non ſunt.*

Idem *Clemens (al. III. an. 1090.)*

JUravit *a* quidam (ut aſſeris) ſe quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cùm vellet traducere, quidam juramentis, ſecundùm morem exhibitis, legitimè probaverunt, ipſos in quinto conſanguinitatis gradu ſibi invicem attinere.

Quia verò requiſiſti à nobis, quid agendum ſit, cùm quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos ſeſe conſanguinitatis gradu contingere: reſpondemus, quòd ſtandum eſt probationi priori.

CAP. VII.

¶ *Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, à procuratione repellitur.* h. d. *& hæc ſummatio convenit textui & titul. & nullam patitur calumniam, & ideò eam tene.*

Innocentius III. *Archidiacon. Pariſienſ. & Magiſtro R. de Corſen. Canonico Noviom.*
(an. 1208.)

POſt *b* ceſſionem: *c* [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur per literas Judicis ordinarii (quibus ſtandum eſt, donec probetur contrarium) nobis conſtiterit, quòd V. excommunicatus erat, cùm procurationis officium aſſumpſit: Ipſum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

¶ *Si rogatus reſtituere totam hæreditatem, eo ſine liberis decedente intret monaſterium, evaneſcit fidei commiſſum, & hæreditas applicatur monaſterio: nec ad invalidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætatem tempore ingreſſus, ſi ex adverſo geminatus probetur ingreſſus.* h. d. *intelligendo, quòd ſubſtitutio fuit fideicommiſſaria. Si verò fuit directa, ſumma ſic: Subſtitutio facta filio, eo decedente ſine liberis, evaneſcit per ingreſſum monaſterii: & tunc adde id, quod eſt in primo ſummario ibi: Nec ad invalidandum, &c. uſque ad finem, & uterque intellectus eſt verus in ſe. Dico tamen, quòd primus eſt verior, quòd hic fuit ſubſtitutio fideicommiſſaria: licèt Dom. Anton. hîc dicat, quòd fuit compendioſa.*

Idem *Abbati & Conventui Caſſen.* d
(an. 1207.)

IN *e* præſentia G. ſancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres veſtro Syndico conſtituto coram ipſo fecère proponi, quòd cùm quondam A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuum ſibi hæredem inſtituit, & præcepit, ut ſi abſque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipſius: unde illa, quæ de bonis ipſius veſtrum monaſterium detinebat, ſibi reſtitui poſtulabant, & petebant vos ſuper hoc à ſua moleſtatione compeſci. Verùm Syndicus ipſe propoſuit ex adverſo, quòd prædictus M. monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua: unde univerſa *f* quæ habuerat, erant ad monaſte-

a *alit. Hebrenſi Epiſcopo. alit. ſimpliciter habetur, Lucius III. fortaſſis legend. Alexander III. Ciſtrenſi Decano, ut poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 38. c. 2. habetur C. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *al. ex literis tuæ fraternitatis.* c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilation. & ad intellectum hujus cap. & gloſſ. hîc vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, diſtinct. 34. quæſt. 1. artic. 2. ubi plenè & eleganter.* d *aliàs, teſtimoniis.* e *al. III. p. c. bon. mem.* f *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* g *vide text. in l. qui de tota. §. incerta. ff. de rei vend.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, diſtinct. 40. artic. 5. Adde Concilium Tridentinum, Seſſ. 24. canon. 3. & in ead. ſeſſ. in decretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. & 5.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* c *deciſionem.* d *Caſemarii. aliàs Caſſemar. al. Coſæ Marii Verulanenſ. Diœceſ. Ord. Ciſt.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in Authen. ingreſſi, & ſequentibus Codic. de ſacroſanct. Eccleſ. ubi plenè.* f. *Concordat text. in Auth. ingreſſi. de ſacroſanct. Eccleſ. & cap. quòd ingredientibus. 14. quæſt. 3.*

rium

rium devoluta *a*, quare univerſa, quæ ipſi de bonis ejus invaſerant, reſtitui monaſterio veſtro petebat, & ſuper cæteris ſilentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis ſuæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, poſt convaleſcentiam revocavit. [1 *& infrà.*] ¶ Unde cùm ſine liberis deceſſiſſet, ex teſtamento Patris ad ipſos erat ejus hæreditas devoluta.

Verùm Syndicus reſpondere curavit, quòd licèt dictus M. de monaſterio *fili Abbas de tua licentia* fuiſſet egreſſus, eidem poſtmodùm ſe & ſua obtulit humiliter & devotè, & quod nec contra oblationem ſuam veniret, juramento firmavit. Quare cùm conſtet, quòd idem M. bis monaſterio veſtro contulit ſe & ſua, nec ex adverſo probetur, quòd utriuſque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem veſtram hujuſmodi exceptionis probatio non elidit: cùm etſi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, ſecundæ tamen potuit major extitiſſe. Prætereà cùm verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cùm & qui minor eſt quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici ſoleat minor annis, intentioni veſtræ verbum dubium non nocebat, cùm intra viginti quinque *b* annos teneret donatio juramento firmata. Sed etſi teneret, quod factum fuerat à dicto A. *c* quia tamen intelligendum non erat ſine hærede decedere, qui monaſterium ſibi hæredem inſtituit *d*, hoc monaſterio non nocebat: [2 *& infrà.*] ¶ Dilectus filius H. ſancti Euſtachii Cardinalis attendens, quòd Syndicus veſter intentionem ſuam plenè fundâſſet, & quòd nihil fuiſſet ex adverſo ſufficienter probatum, cùm etſi oſtenſum eſſet per teſtes, quòd M. ſuæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrùm tamen primæ vel ſecundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuiſſet expreſſum, de mandato noſtro ſententiam protulit: & prædictis G. & B. ſilentium imponens ſuper his, quæ à monaſterio poſtulabant: eos ad reſtitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propriâ temeritate invaſerant, condemnavit. Nos igitur ſententiam ipſam auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

[1 *Veruntamen ex eo, quòd M. infrà ætatem legitimam in monaſterio Raſomarii obtulit ſe & ſua, tamen quia quod inconſultè fecerat, poſtmodùm revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[2 *Cumq; Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipſo propoſita fuerant, in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia retuliſſet, nos ad conſilium dil. fil. n. b. S. Euſtatii Cardin. de cauſæ meritis plenius intellectis.*]

CAP. IX.

¶ *Si actor & reus in interdicto retinendæ poſſeſſionis probant, obtinet is, qui antiquiorem poſſeſſionem probat titulo maximè juſtificatam, vel meliores probationes reſpectu poſſeſſionis adduxit.* h. d. notabiliter, & probatur ſatis hoc ſummarium in verſic. ex præmiſſis, ponderato verſic. maximè.

Idem *e Ariminenſi Epiſcopo.* (*an. 1207.*)

Licèt *f* cauſam, quæ vertitur inter Eccleſiam Raven. & Commune Faventinæ ſuper juriſdictione, honore *dominio ac* diſtrictu in villa ſancti P. & caſtro Arioli, quod *g* de jure ad ſe ſpectare dicta Eccleſia proponebat: [1 *& ſ.*] ¶ Porrò atteſtationibus publicatis Syndicus Faventinorum propoſuit, ſe velle in perſonas teſtium ex parte altera productorum quædam objicere ac probare, Oeconomo Eccleſiæ aſſerente id fieri non debere, ſuper quo interloquendo decrevimus ipſum nullatenus audiendum, cùm intra trium menſium ſpatium, in noſtris literis comprehenſum, teſtes hujuſmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque teſtes inducere *a* potuit, tam in perſonas teſtium, quàm ſuper negotio principali. Poſt hoc idem objecit in teſtes prædictos, quòd corrupti falſa dixiſſent. Unde quia talis exceptio non ſolùm ante, ſed etiam poſt ſententiam poteſt opponi, licèt nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujuſmodi per excogitatam malitiam ad impediendum proceſſum negotii objeciſſe: quia tamen nolumus à juris tramite declinare, magiſtris G. & T. *b* præcipimus, ut teſtes, quos ſuper hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos intra menſem, recipere & examinare curarent, de ſingulis circumſtantiis *c* ſubtiliter inquirentes, indulto extunc altero menſe Procuratori Eccleſiæ ſupradictæ, intra quem ſi vellet, ad *d* reprobationem teſtium illorum, produceret teſtes coram eis: [2 *& ſ.*] ¶ Quanquam autem pars Faventinorum teſtes multos produxerit ſuper negotio principali, vix tamen ex illis ſex remanſerunt concordes, cùm alii ſibimet in ſerie ſui teſtimonii contradicant, & quidam alii ſint in dicto ſui teſtimonii ſingulares. Ad reprobandum verò quoſdam teſtium Eccleſiæ Ravenn. etſi ex parte Faventinorum quidam ſint teſtes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia ſibi invicem evidentiſſimè contradicunt: quidam verò alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expreſsè, uſque adeò tamen malæ famæ ſunt, & levis opinionis, quòd eorum dictis nulla vel modica eſt fides adhibenda *e*. Iidem quoque teſtes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum Syndicus ſe adſtrinxit, videlicet, quòd corrupti falſa dixiſſent: quoniam etſi de corruptione videantur aliquid dicere, de falſitate penitùs nihil dicunt *f*: [3 *& ſ.*] ¶ Ex præmiſſis igitur evidenter apparet, quòd Eccleſia per teſtes numero plures, quibus potiùs lux veritatis aſſiſtit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in ſuis teſtimoniis expreſſerunt, ſufficienter oſtendit, quòd à LX. annis & citra cum omni juriſdictione, honore, atque diſtrictu loca ſupradicta poſſedit: per quod patet, quòd ſi Commune Favent. à L. annis citra (ſicut videntur teſtes eorum deponere) aliqua ſervitia in locis perceperunt ſupradictis, illa proculdubiò ſine juſto titulo percipere inceperunt: cùm duo inſimul eandem rem & eodem modo in ſolidum poſſidere non poſſint, maximè *g* cùm iidem Faventini juſtum poſſeſſionis titulum non oſtendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman. Pontif. Eccleſiæ Ravennati conceſſis, evidentiſſimè colligatur, poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ in prædictis locis juſtam fuiſſe. Cùm ergo conſtet Faventin. ab eo tempore, quo ſe poſſediſſe probare contendunt, minùs *h* juſtè ac ſine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propriâ occupâſſe, & Oeconomus ejuſdem Eccleſiæ petierit, à vi turbativa ſeu inquietativa ſuper præmiſſis Commune Favent. prohiberi: nos cognoſcentes in hoc caſu non ſic locum eſſe interdicto, uti poſſidetis, ut dicere debeamus, uti poſſidetis, ita poſſideatis: cùm probationes Eccleſiæ longè ſint potiores, & ideò ſit in interdicto ſuperior, Commune Faventiæ ſibi condemnamus, ſuper juriſdictione, & honore, atque diſtrictu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad poſ-

a *Hic Ab. & Felinus dicunt, poſſe quem ſe privare in vita poteſtate teſtandi, ſcil. per monaſterii ingreſſum.* b *ali. XXX.* c *A. mato.* d *Vid. l. ſi quid. & l. ſi prædium C. de præd. min.* e *al. Raven.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu. vide Fernandum Vaſquium, lib. 2. c. 26. controverſiarum uſu frequentium. adde Purpur. conſil. 81. vol. 1.* g *al. qua.*

a *al. producere.* b *al. A.* c *Vide l. ubicunque. ff. de inter. act. cum aliis multis.* d *In pluribus ant. ita: ad reprobationem illorum, teſtes produceret coram eis.* e *al. habenda.* f *Vide l. Celſus. ff. de arbitr. & l. divus & ibi Bartol. ff. de re judic.* g *al. & maximè.* h *In uno vetuſtiſſimo ita: minùs juſtè ac ſine juſto titulo.*

ſeſſorium judicium, quo tantummodo actum eſt, perpetuum ſilentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per ſe, neque per alios ſuper his præſumat Ravennat. Eccleſiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus moleſtare. *a*

[1 *Caterùm, quia utrique parti erat plurimùm oneroſum, teſtes producere coram nobis, Placentino Epiſcopo dedimus in præceptis, ut infrà tres menſes teſtes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam ſuper principali negotio, quàm in perſonas teſtium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenatâ teſtium multitudine refrenatâ, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur.* & infrà. ¶ *Sicq; poſtmodum utriuſque partis Procuratores cum atteſtationibus conſignatis ad noſtram præſentiam redierunt.*]

[2 *Et eorum dicta fideliter conſcribentes XX dierum ſpatium utrique parti præfigerent, infrà quod cum atteſtationibus ipſis noſtro ſe conſpectui præſentarent, ſententiam recepturæ. Partibus igitur comparentibus iterùm coram nobis, & hujuſmodi atteſtationibus publicatis, audivimus quæcunque proponere voluerunt.*

[3 *Per multos autem Eccleſiæ tuæ teſtes omni exceptione majores probatum eſſe conſtat manifeſtè, Eccleſiam tuam villam luci S. Potici & caſtrum Areoli à longiſſimo tempore poſſediſſe cum omni honore, diſtrictu & juriſdictione, nominatim ex præmiſſis univerſis articulis exprimentibus juriſdictionem, honorem atque diſtrictum.*]

CAP. X.

¶ *Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur poſteà alteri eorum juranti contrarium.*

Idem. (*Epiſcopo Tiburtino, an. 1209. Româ in Campaniam.*)

PEr *b* tuas nobis literas intimâſti, quòd cùm T. Tibertinus civis, quandam per ſeptennium habuerit concubinam, nec prolem ſuſceperit interim ex eadem, ac ipſa poſtmodum divertens ab eo, ad ipſum non poſt multum tempus *c* rediiſſet, filium, quem reverſa in domo ipſius peperit, ex eo ſe aſſeruit ſuſcepiſſe: [1 & j.] ¶ Quia verò mulier illa de dicto T. ſuſcepiſſe R. de quo agitur, primitùs conſtanter aſſeruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus inſtantiâ, ipſum ſuum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejuſdem mulieris poſtmodum juramento in contrarium præſtito non eſt ſtandum, *d* cùm nimis indignum ſit (juxta legitimas ſanctiones) ut quod ſuâ quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare. Unde apparet per conſequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus primâ facie præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in uxorem.

[1 *Qui licèt à principio dixerit, illum nequaquam filium ſuum eſſe, cùm illa mulier per ſeptennium eidem cohabitans ex eo minimè concepiſſet, mulieris tandem & aliorum devictus inſtantiâ, ſuum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cùm autem idem R. ad virilem veniſſet ætatem, & domum Saturnellæ ſororis ipſius T. frequentaret, quæ ipſum nepotem ſuum nominaret, & Sophiam ipſius Saturnellæ filiam, cum quâ quotidianam habuit converſationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cùm perveniſſet ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumque, & apud ſe filiam retinens ſupradictum R. removit à domo. Cùm autem mater ipſius R. accepiſſet, quòd vir ejuſdem Sophiæ eidem R. graviter interminabatur, in civitatis platea juravit publicè coram multis, quòd R. ſupradictam Sophiam propinquitatis lineâ minimè contingebat, affirmans ſub virtute præſtiti juramenti, ſe de alio, quàm de ſupradicto T. præfatum ſuſcepiſſe R. Cùm igitur no duxeris conſulendos, an mulieris aſſertioni ſtandum ſit in hac parte, & an memoratus R. ſupradictam Sophiam habere valeat in uxorem, inſinuatione præſ. tibi reſpondemus, quòd cùm idem R. quem.*]

CAP. XI.

¶ *Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui ſcribant acta judicii, aliàs ſi quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem punietur, nec credetur ei ſuper proceſſu: niſi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta conſtabit.*

Idem *in Concilio generali.* a (*an. 1216. Romæ.*)

QUoniam contra falſam aſſertionem iniqui Judicis innocens litigator quandoque non poteſt veram negationem probare: cùm negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa probatio: ne falſitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quàm extraordinario, Judex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta conſcribant: videlicet citationes, dilationes, recuſationes, exceptiones, petitiones, reſponſiones, interrogationes, confeſſiones, teſtium depoſitiones, inſtrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, concluſiones, & cætera, quæ occurrerint *b* competenti ordine conſcribenda, loca deſignando, tempora, & perſonas. Et omnia ſic conſcripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penès ſcriptores remaneant: ut ſi ſuper proceſſu Judicis fuerit ſuborta contentio, per hoc poſſit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, ſic honeſtis & diſcretis deferatur Judicibus, quòd per improvidos & iniquos innocentium juſtitia non lædatur: Judex autem qui conſtitutionem ipſam neglexerit obſervare, ſi propter ejus negligentiam quid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem Judicem animadverſione debitâ caſtigetur, nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.

CAP. XII.

¶ *Si probari poteſt reum deliquiſſe, ejus probatio, quòd non deliquerit, non eſt admittenda.*

Honorius III. *Archiepiſcopo Londen.* c *& ejus Suffraganeis.* (*an. 1222.*)

AD noſtram noveritis audientiam perveniſſe, quòd Sacerdotes & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temerè innitentes, à criminibus, quæ probari teſtibus fide dignis poſſunt legitimè contra eos, reputantur inſontes, ſi ſe ſuper his purgare valeant quoquo modo: [1 & j.] ¶ Volentes igitur, ut hæc peſtis contraria omni juri penitùs extirpetur à Clero: mandamus, quatenus in hujuſmodi probatione negativa (dum tamen poſſit affirmativa ex adverſo probari) neminem audiatis.

[1 *Unde contingat, quòd quandoque ad ſuam purgationem ſui ſimiles criminoſos adducunt, ut eis debeant in ſimilibus in opportuno tempore reſpondere, multaq; crimina committuntur audaciùs ab eiſdem.*]

CAP. XIII.

¶ *Fines diœceſum probantur per libros antiquos, adminicula, teſtes, & famam.*

---

a *Vid. l. fin Cod. de fideicommiſſ. libert.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plenè per Petrum Duennam. regulâ 341. & ſeq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio, vide Alexandrum conſil. 51. lib. 1. & conſil. 74. l. 2.* c *temporis.* d *vide l. generaliter. C. de non num. pec.*

a *Innocentius III. in Concilio generali Later. cap. 38. & cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus ca. ultra tradita hîc per doctores, vide quæ ſcripſi lib. 3. comment. in direct. inquiſitor. Scel. 22. adde Angelum in l. geſta c. de re judic. & Franciſc. Curtium juniorem, tract. feud. part. 7. quæſt. 4. ubi multa de his duabus perſonis loco unius notarii adhibendis.* b *In Concilio, & aliquot antiquis codicibus: occurrunt.* c *aliàs Lundon. aliàs, Lond. aliàs, Luden.*

Idem *Aurel. & Lameten. Epiſcopo. (an. 1220.)*

CUm *a* cauſam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Epiſcopos ſuper ſuarum limitatione diœceſum vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus ſecundùm diviſiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo meliùs probabuntur, nec non per teſtes, famam, & quæcunque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

¶ *Poſſunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.*

Idem *Epiſcopo & Archiepiſcopo Senon.*

CAuſam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ ſe virginem & Monacham profitetur, noſcitur agitari: [1 & j.] ¶ Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monaſterio, quod intravit: ut ibi ſecurè valeat commorari, donec judiciali ſententiâ, quid agi debeat, decernatur: recepturi poſtmodum non ſolum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad inveſtigandum ſigna virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verùm etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars *b* utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum: volumus & mandamus, ut adhuc honeſtas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrùm dicta puella virginitatis privilegio ſit munita.

[1 *Quia non ita inſtructam miſiſti, frater Archiepiſcope, ut uſque ad calculum ſententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus pleniùs inſtruendam, diſcret. v.*]

CAP. XV.

¶ *Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis Judicibus, fidem faciunt coram* c *ſecundis.*

Gregorius IX. *Præpoſito ſanctæ M. Magdeburgenſ. & Decano Miſnen. (an. 1235.)*

CUm bonæ memoriæ: [*& infrà.*] ¶ Cùm acta originalia dicantur apud priores Judices remanſiſſe: mandamus, quatenus ea cum omni diligentiâ requirentes, ipſa ſi potuerint inveniri *d*, & ſi qua partes duxerint legitimè proponenda, in ſcriptis redacta, ad noſtram præſentiam remittatis. Alioquin cùm non revocetur in dubium de conteſtatione litis ſuper ſtatu Pigamen. monaſterii, & quibuſdam ſpoliationibus contra Abbatem ejus factis à Maſburgen. Epiſcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, ſi partes audire voluerint, de compoſitione tractatum, tam quod ſuper hoc inveneritis, quàm cauſam ſufficienter inſtructam ad nos remittere procuretis.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Breve eſt.*

Ex Concilio *e* Matercen.

PLacuit ſancto Conventui, ut teſtes *ad teſtimonium dandum* non conducantur pretio, & ut quicunque idonei & fideles in teſtimonium aſſumantur: ac nullus teſtimonium dicat, niſi jejunus.

CAP. II.

¶ *Nulla eſt receptio teſtium facta contra non citatum.*

Gregorius IX. *Joanni defenſori eunti in Hiſpaniam. (an. 603.)*

IN *a* nomine Domini: [*& j.*] ¶ Quòd autem dicit Epiſcopus, quia ſe abſente, etiam viliſſimi ſunt teſtes exhibiti nullius momenti: lege noſcendum eſt conſtitutionis novellæ, quæ de teſtibus loquitur in hæc verba. Et ne poſteà objiciatur eis, quòd per unam partem geſta & confecta *b* ſunt, oportet, ut teſtimonia dentur, illo admonito à Judice, aut defenſore, venire & audire teſtes. Si verò noluerit venire, & non ex inevitabili quadam neceſſitate venire non poſſit: ſancimus hujuſmodi teſtimonia ita valere, tanquam ſi non ex una parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent. Ecce admonendus eſt ſemper adverſarius, ut ad audiendos teſtes veniat: quod quia hîc omiſſum eſt, neceſſe eſt, ut quod *c* contra legem actum eſt, non habeat firmitatem.

CAP. III.

¶ *Mulier teſtificatur contra Clericum, cùm de crimine agitur.*

Idem *Sabino defenſori Sardiniæ. (an. 592.)*

QUoniam *d* aliqua nobis de perſona Epiphanii Preſbyteri ſunt facinora nunciata, neceſſe eſt, ut cuncta diligentiùs perſcruteris: & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa ſcire aliquid ſenſeris, hûc feſtines adducere: quatenus Eccleſiaſticâ diſtrictione liquidè poſſint, quæ vera ſunt, aperiri.

CAP. IV.

¶ *Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis perſona admittitur in teſtem.*

Paſchalis Papa. *(an. 820.)*

IN omni negotio principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota rectiſſimè, habenda eſt pro teſte: cui adhibito uno, efficiuntur duo teſtes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter oſtendit Dominus, cùm dicit *e*: [*Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum: quòd ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos teſtes: ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.*] Idem alibi affirmat dicens *f*: [*Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me pater: nam in lege veſtra* g *ſcriptum eſt, quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt.*]

CAP. V.

¶ *Dicit quales eſſe, & qualiter jurare debeant, & qui ſuper conſanguinitate deponunt.*

Eugenius III. *(an. 1180.)*

QUotiens *h* aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur, duobus vel tribus teſtibus adhibitis, qui de eadem conſanguinitate ſuperſint, vel totidem ſenioribus & melioribus loci ejuſdem, id debet legitimè comprobari. Probatio autem teſtium debet fieri duplici juramento, ut jurent ſe non privato odio, neque amicitiâ, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri ſint,

a *De materia hujus decret. qualiter poſſint probari fines diœceſis, tradit notabiliter Aret. conſ. 42. in c. viſo conſilio & Alex. poſt Bar. in l. cùm aliquis. C. de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. ſi cert. pet. vide etiam notas noſtras in hoc c.* b *utraque.* c *Conc. text. & ibi Dd. j. de teſt. c. cauſam quæ 1. Jaſ. & alii in l. is apud quem C. de edend.* d *vid. l. fin. in gloſſ. C. de probat. Spec. in tit. de procur. § ratione formæ.* e *In omnibus manuſcr. Maticen al. Mecien. id Concilium nondum vidimus, deſumpſit verò Raymundus hoc c. ex 2. comp. tit. de teſt. c. 1.*

a *Cap. 3 eod. tit. in 1. compil. & pro hiſt. ac intelligentia textûs videto notas noſtras in hoc cap.* b *hæc duo verba: & confecta, in manuſcriptis codicibus non habentur.* c *quia.* d *Beatus Greg. l. 2. epiſt. 36. indictione 11. c. 63. & c. 4. eod. tit. in 1. compil. Et an & quando mulier poſſit eſſe teſtis in criminalibus: vide plenè per Antonium Gomezium Tomo 3. variarum reſol. c. 12. & per Jul. Clarum in pract. crim. § fin. qu. 24.* e *Matth. 18. Luc. 17.* f *Joan. 8.* g *Deut. 17.* h *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. c. 17. & c. 20. eod. tit. in 1. compil.*

ad hoc jurandum inductos: & ſicut ipſi dicunt, rei veritatem accepiſſe à majoribus ſuis, & credere ita eſſe.

CAP. VI.

¶ *Prælatus & Clerici, qui cauſam Eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſunt in ea.*

Idem *Priori & fratribus S. Trinitatis. (an. 1180.)*

INſuper *a* ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis Eccleſiæ veſtræ ferre teſtimonium. Dummodò unus ex vobis, vel duo ad agendum & reſpondendum inſtituantur: quorum teſtimonium in cauſis, in quibus actores vel reſponſales ſunt inſtituti, non debet admitti.

CAP. VII.

¶ *Si probatio exceptionis appoſita contra teſtem productum non admittitur, antequam dictum teſtis recipiatur, in caſu in quo admitti debuit, licitè appellatur.* h. d. ſecundùm lecturam, quam ponit Panorm.

Idem *R. Herforden. Epiſcopo, & Abbati Sard.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos eſt querela perlata, quòd cùm Eccleſiam de Clunoden. canonicè fuiſſet adeptus: & eam *c* XXX. annis & ampliùs pacificè poſſediſſet: Miles quidam H. nomine, tacito quòd laicus eſſet, ad Judices literas impetravit, quòd ſi dictus Presbyter filius eſſet illius, qui proximò in eadem Eccleſia miniſtrârat, vel publicè fornicariam haberet, ipſum à prædicta Eccleſia amoverent. Tandem cùm Miles per interpoſitam perſonam eum coram præfatis Judicibus traxiſſet in cauſam, quoſdam laicos infames & notabiles ad teſtimonium dicitur produxiſſe. Licèt autem Presbyter aſſereret illos non eſſe recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores manifeſti eſſent, quidam verò in alia cauſa fuiſſent convicti de perjurio, & ſe hoc diceret probaturum: Nihilominus Judices teſtibus talibus receptis, eidem abſenti poſt appellationem præſcriptam *d* abjudicaverunt Eccleſiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: [*& infrà*] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd prædictus Presbyter non fuerit legitimè per teſtes idoneos præſcriptâ *e* Eccleſiâ ſpoliatus, eorundem Judicum caſſatâ ſententiâ, literis etiam confirmationis (ſi quæ ſunt ſuper eadem Eccleſia impetratæ) non obſtantibus, Eccleſiam illam Presbytero reſtituatis eidem, ipſumque non permittatis exinde moleſtari. Si verò res aliter ſe haberet, cauſam audiatis, & fine debito terminetis. Teſtes autem ſi quos idem A. in ſuæ aſſertionis teſtimonium invocaverit, monere curetis, ut coram vobis ſuper his perhibeant teſtimonium veritati.

CAP. VIII.

¶ *Judex mittere debet examinatorem diſcretum ad teſtes recipiendos, qui ad eum commodè venire non poſſunt.*

Idem *Exon. & Vigor. Epiſcopis.*

SI qui teſtium valetudinarii ſunt, & *f* ſenes, vel debilitate confecti, aut paupertate depreſſi, ita quòd non poſſint ad veſtram præſentiam adduci, ad ipſos recipiendos mittatis *g* perſonas idoneas & diſcretas.

CAP. IX.

¶ *Retractanda eſt ſententia, ſi conſtat eam fuiſſe latam ad dictum corruptorum teſtium.* h. d. ſecundùm lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Epiſcopo.*

SIcut *h* nobis eſt intimatum, quidam acceptâ pecuniâ de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipſos divortii ſententia promulgatur: poſteà verò privatim nullam inter eos conſanguinitatis lineam aſſerentes, ſe corruptos dicunt teſtimonium perhibuiſſe falſitati. Super quo taliter reſpondemus: quòd ſi vir & uxor, aut alter eorum ad ſecunda vota tranſivit: teſtibus de perjurio & adulterio uno pluribusvè, quibus cauſam dederunt, pœnitentia indicatur. *a* Si verò ad ſecunda vota idem vir & uxor non migraverint, diligenter inquirendi ſunt, coram quibus corruptio interceſſit: & ſi tales exhibeantur, per quos poſſit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum teſtimonio eſt ſententia revocanda: non enim teſtimonium prædictorum (cùm perjuri ſint) eſt in hoc caſu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

¶ *Socius criminis & muneris non teſtificatur etiam in crimine ſimoniæ. Et unius teſtimonium non ſufficit ad condemnationem.*

Idem *Attinenſi Archiepiſcopo. (an. 1170.)*

I. VEniens *b* ad nos L. Presbyter ſuâ relatione monſtravit, quòd ei objectum fuit, quòd in Eccleſia de Oven. canonicum non habuiſſet ingreſſum, quia promiſiſſet unicuique parœcianorum quinque barillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore ſervienti *c* conſueverant pro beneficio dari: verùm cùm duo apparuiſſent, qui jurati depoſuerunt prædictum Presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuiſſe, tu de Presbytero prout ordo rationis *d* exigit, judicâſti. Nos tuam ſententiam commendamus, eò quòd ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum teſtificari non poſſet, nullique de ſe confeſſo, adversùs alium in eodem crimine ſit credendum, nec unius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alicujus.

CAP. XI.

¶ *Atteſtationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas coram alio Judice.*

Idem *Abb. S L. & Priori S. Crucis. (an. 1169. Româ in Campaniam.)*

CAuſam, *e* quæ: [1 & ſ.] ¶ Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus ſuſceptis atteſtationibus utriuſque partis, quæ ab aliis Judicibus ſunt receptæ, cauſam ipſam fine debito terminetis.

[1 *V. & E. Monachos ſuper electione de utroque facta & in monaſterio Debere, eſt diutiùs agitata: experientiæ veſtræ committimus audiendam, & app. rem. fine debito terminandam. Ideoq.*]

CAP. XII.

¶ *Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio in cauſa Eccleſiæ ſuæ ſine rationabili cauſa repellendi.*

Idem *Cantuar. Archiep. & Vigor. Epiſc. (an. 1180.)*

CUm nuncius: [1 & ſ.] ¶ Non *f* lateat prudentiam veſtram, quòd Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio ſuper negotio Eccleſiæ ſuæ (niſi alia rationabilis cauſa impediat) repellendi. *g*

[1 *Canonicorum de Plut. & nuncius M. militis, &c.* & infrà. *Præterea.*]

CAP. XIII.

¶ *Crimen nunc probatum repellit teſtem, aliàs de illo crimine damnatum.*

Idem *Cantuar. Archiepiſc. (an. 1180.)*

SUper eo quod *h* quæſiviſti, utrùm teſtes ſint reprobandi in cauſa criminali vel civili, quibus ab adverſa parte crimina opponuntur? Reſpond. quòd ſi etiam

a *C. 21. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex III. part. 8. c. 18.* b *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. c. 22. & c. 23. eod. tit. in 1. comp.* c *Vox, eam, deeſt in pluribus.* d *prædictam.* e *prædictâ.* f *Cap. 14. eod. tit. in 1. comp. Similis ſententia in Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. c. 20.* g *Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias. per Bart. ff. de jurejur. & in l. generaliter. C. eod.* h *C. 7. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vid. l. generaliter. Cod. de non num. pecun. & l. eos. per Bart. ff. de falſ.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.* c *al. moranti.* d *al. juris.* e *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vid. Alexand. conſ. 58. l. 2. Jaſ. & alios. in l. is, apud quem. C. de edendo.* f *Cap. 11. eod. tit. & poſt Conc. Later. par. 8. cap. 3.* g *vid. l. ſi domus ff. de ſerv. urb. præd.* h *Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part. 8. cap. 4.*

ant

ante non ſunt convicti vel confeſſi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in teſtimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

¶ *Laicus in criminali non teſtificatur contra Clericum, accuſat tamen pro ſua vel ſuorum injuria.*

Idem *Salernitano Archiepiſc. (an. 1180.)*

DE cætero Laicos in accuſationem *a* vel teſtimonium contra Clericum in criminali cauſa non eſſe aliquatenus admittendos, cenſura ſacrorum canonum manifeſtiùs edocet : Niſi fortè ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur. Nec tunc etiam ad teſtimonium, ſed ad accuſationem poſſunt admitti.

CAP. XV.

¶ *In cauſis Eccleſiaſticis & civilibus poſſunt fieri tres productiones teſtium : quarta autem non admittitur abſque ſolennitate legali. Et ſuper dictis teſtium poſt ipſorum publicationem poteſt publicè diſputari.* hoc dicit, ſecundùm lecturam communem, & verbis textus congruentem.

Idem *eidem.*

IN cauſis Eccleſiaſticis *b* vel civilibus ultra tertiam productionem non debent teſtes produci, niſi adhibitâ quâdam ſolennitate, quæ in legibus invenitur expreſſa. Et ſuper dictis teſtium cùm fuerint publicata, publicè poteſt diſputari.

CAP. XVI.

¶ *Si quis probat actum geſtum poſt appellationem, & adverſarius probat quòd antè, præfertur prima probatio : & actus judicatur non tenere, niſi ſecundus probet, quòd ante omnem appellationem.*

Idem *Præpoſito & Canonicis Embruden. Eccleſiæ.* c *(an. 1180.)*

CUm tu, fili *d* Præpoſite, cum quibuſdam Canonicis tuis & Archiepiſcopus veſter eſſetis in noſtra præſentia conſtituti : [1 & ſ.] ¶ Cùm conſtet teſtes veſtros juràſſe, quòd poſt appellationem, excommunicationis ſententiam tulerit, & Archiepiſcopi teſtes ſimiliter juràſſe, quòd ante appellationem : nos dicta teſtium benignè interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur : quia utrumque eſſe potuit, & quòd poſt primam appell. & ante ſecundam ſententia lata fuerit, eandem ſententiam decernimus non tenere.

[1 *Archiepiſcopo aſſerente, quòd vos ante appellationem excommunicâſſet, & poſtulans ſententiam ſuam confirmari : econtrà propoſuiſtis, quòd poſt appellationem in vos ſententiam excommunicationis protuliſſet, & ob hoc dixiſſetis eam nullius momenti eſſe, adjeciſtis etiam tam tu, quàm altera pars quòd teſtes fuerunt hinc inde producti, & atteſtationes eorum receptæ. Nos verò auditis & cognitis rationibus, & allegationibus utriuſque partis, & atteſtationibus diligenter inſpectis.*]

CAP. XVII.

¶ *In cauſa appellationis ſuper novis capitulis tantùm teſtes novi & veteres producuntur, juramento ſecundùm morem priùs recepto.*

Idem *Epiſcopo Placent. (an. 1180.)*

FRaternitatis *e* tuæ literis nos conſulere voluiſti, utrùm recipiendi ſint novi teſtes ſuper quæſtione judicata, in qua teſtibus renunciatum conſtet utrinque. Et an teſtibus in prima cauſa receptis propter cauſam appell. liceat ſuper quæſtionibus judicatis aliquid novi proponere: [1 & *infrà.*] ¶ Duximus tibi reſpondendum, quòd in appellationis cauſa, ſi nova contigerit emergere capitula, ſuper quibus aliqua partium voluerit novas teſtes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare : eos credimus poſſe recipi ſuper novis duntaxat capitulis, receptis priùs ab ipſis, ſecundùm formam recipiendorum teſtium, juramentis.

[1 *Licèt igitur novis ex his non plenè innotuit, utrùm teſtes ſuper eiſdem vel novis capitulis à partibus deſiderentur induci, quia tamen cùm prudentium juris copiam habeas, nos ſuper hoc conſulere voluiſti.*]

CAP. XVIII.

¶ *Qui juravit teſtimonium non dicere, teſtificari compellitur, ſi teſtificationes publicatæ non ſunt.*

Idem *Exonen. Epiſcopo.*

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quòd G. *c* Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de teſtibus ſuis juramento conſtrinxit, quòd teſtimonium, conſilium & auxilium contra ipſum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut ſi teſtimonium eorum *d* publicatum non eſt, nec eſt abrenunciatum teſtibus, eos qui ſunt juramento adſtricti, & alios (ſi neceſſe fuerit) idoneos, in teſtimonium recipere non poſtponas.

CAP. XIX.

¶ *Publicatio vel renunciatio teſtium in certis capitulis non præjudicat volenti teſtes producere in aliis.* h. d. quoad titulum.

Idem *Abbati & fratribus de Martura.* e

CAuſam *f*, quæ vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos ſanctæ Mariæ de Martura, commiſimus Judicibus terminandam : cumque utraque pars in eorum eſſet præſentia conſtituta, & teſtes eſſent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & atteſtationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper à nobis impetratum in medium protuliſtis : [1 & *infrà.*] ¶ Judicibus ipſis mandavimus, ut ſuper aliis capitulis, ſi qua alia fuerint ab his, ſuper quibus teſtes recepti ſunt, & eorum atteſtationes publicatæ, teſtes (ſi qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter à nobis per veſtros nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio veſtro, vel in aliis literis, quas vobis indulſimus, poſtquam cauſam ipſam eiſdem commiſimus, prædictæ plebi in hac cauſa impedimentum præſtantibus) concordiâ vel juſtitiâ mediante decidant. Quia verò Florentinus Epiſcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio eſſe inſerta, quæ obvia rationi videntur, illud ad noſtram præſentiam cum veſtro nuncio tranſmittatis.

[1 *Aſſerentes vos quædam alia munimenta à nobis impetrâſſe, quæ rationes ſupradictæ plebis obſcurâſſe & impedire videntur, quare cauſa ipſa nondum potuit terminari. Quia verò ſolicitudini noſtræ incumbit, utrique Eccleſiæ jura ſua ſervare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere.*]

CAP. XX.

¶ *A teſtimonio repellitur ſimili morbo laborans.*

Idem *Novicen.* h *Epiſcopo.*

PErſonas *i* Eccleſiarum : [& *infrà.*] ¶ Verùm ſi coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui conſimili morbo laborantes, ſi certum ſit, aut legitimè ſuper hoc poſſint convinci, ſi ab alterutra parte teſtes adducti fuerint, in teſtimonium admittantur.

CAP. XXI.

¶ *Chriſtianus contra Judæum in teſtem admittitur.*

Idem *in Concilio Lateran.* k *(an. 1179.)*

JUdæi ſive *l* Sarraceni : [& ſ.] ¶ Teſtimonium quo-

a *Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. p. 8. c. 8.* b *C. 15. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 9. p. 8.* c *Embrudin. al. Eſtbruden.* d *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lat. p. 8. c. 10.* e *Poſt Conc. Lat. c. 12. p. 8. & cap. 17. eod. tit. in 1. compil.*

a *Poſt Concil. Lat. p. 8. c. 13. & cap. 18. eod. tit. in 1. compil. vid. Oldrad. Conſil. 127. & 160. & conſ. 90. & 99.* b *vox, Presbyter, deeſt in antiquis.* c *al. V.* d *illorum.* e *al. Martha.* f *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. cap. 15. & cap. 19. eod. tit. in 1. compil.* g *continentur.* h *Norvvicenſi.* i *Cap. 4. tit. de appell. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 10. c. 5.* k *ſub Alex III. c. 26.* l *C. 5. tit. de Juda. in 1. compil. Vide Specul. tit. de teſt. §. 1. Adde quæ de hoc art. dixi. lib. 2. comm. in direct. Inquiſit. ſchol. 1. & lib. 3. ſchol. 124.*

que Chriſtianorum adverſus Judæos in omnibus cauſis (cùm illi adverſus Chriſtianos teſtibus ſuis uti præſumant) recipiendum eſſe cenſemus. Et anathemate decrevimus feriendos, quicunque Judæos Chriſtianis voluerint in hac parte præferre: cùm eos Chriſtianis ſubjacere oporteat, & ab eis pro ſola humanitate foveri.

CAP. XXII.

¶ *Teſtimonium matris eſt ſuſpectum, ubi filia petit in virum aliquem ſe majorem. Et ad dictum ſolius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, ſed contractum non diſſolvitur.*

Idem Alex. III. *Matthæo* a *Cardin. (an. 1170.)*

SUper eo *b* quod à nobis tua devotio poſtulavit, utrùm viro negante ſe mulierem affidaſſe, ipſius mater mulieris, & altera mulier poſſint ad teſtimonium recipi: Conſult. tuæ taliter reſp. quòd *c* cùm mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, ubi vir ſuperior eſt divitiis & nobilitate, potentiâ vel honore, teſtimonium ejus videtur eſſe ſuſpectum, & ideò non eſſe aliquatenus admittendum. Super *d* illa verò quæſtione, quam feciſti, an mulier conjungenda non ſit viro, pro eo, quòd ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos confitetur: reſpondemus, quòd ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos, matre aſſeverante ipſos *e* eſſe conſanguineos, non debent conjungi, quia præſumptio eſt non modica, quòd ſe lineâ conſanguinitatis attingant. Si verò matrimonium eſt firmatum, non debet ſine plurium juramento diſſolvi.

CAP. XXIII.

¶ *Ad deciſionem cauſæ maximè pro parte Judæi, non ſufficit regulariter minus teſtimonium, quàm duorum probatæ vitæ & laudabilis converſationis.*

Idem. *(an. 1175.)*

LIcèt univerſis *f*: [*&* ȷ.] ¶ Quia non eſt licitum alicui Chriſtiano, & multò minùs crucis Chriſti inimico, ut cauſæ ſuæ unius tantùm quaſi legitimo teſtimonio finem imponat: Mandamus, quatenus ſi inter vos & quoſcunque Judæos emerſerit quæſtio, in qualibet cauſa Chriſtiani, & maximè Clerici, non minùs, quàm duorum vel trium virorum, qui ſint probatæ vitæ, & fidelis converſationis teſtimonium admittatis, juxta illud Dominicum *g*: [*In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.*] Quia licèt quædam ſint cauſæ, quæ plures, quàm duos exigant teſtes, nulla eſt tamen cauſa *h*, quæ unius teſtimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

¶ *Non ſunt idonei teſtes, quos actor de familia ſua produxit.*

Idem *Firman. Epiſcopo. (an. 1174. Româ in Umbriam.)*

IN literis *i*: [*&* ȷ.] ¶ Quidam nobilis tui Epiſcopatûs quandam ſibi legitimè copulans, cùm eam in domo ferè per ſeptennium tenuiſſet, conſobrinam patris ejus, antequam eam duceret, ſe aſſeruit cognoviſſe: ad quod probandum teſtes de familia ſua tres produxit. Reſpondemus igitur, ut (ſi res ita ſe habet) pro illorum teſtimonio ipſum ab uxore nullâ ratione dividi *k* patiaris: nec contra ipſos aliquos audias, niſi probatæ eſſent vitæ & opinionis, de quibus veriſimile non eſſet, quòd deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

¶ *Donec atteſtationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci poſſunt teſtes: poſteà verò non ſuper eodem capitulo, ſed ſuper alio ſic.* h. d. quoad titulum.

Urbanus III. *(an. 1186.)*

CUm veniſſet *a* ad Apoſt. ſedem magiſter M. nobi expoſuit, quòd Lucius Papa præd. noſt. cauſam, qu inter ipſum & Abbatem de Sicolan. *b* vertebatur, commiſit Judicibus ſine debito terminandam: [*1 & infrà.* ¶ Mandamus, quatenus ſi ſententiam illorum noveriti canonicè promulgatam, eam auctoritate Apoſt. confir metis: nec appellatio illam *c* impediat, quæ hîc *d* interpoſita dicitur occaſione mortis præd. noſt. cùm poſte egerit & reſponderit, teſteſque duxerit producendo Quæſtiones quoque alias, ſuper quibus teſtes fuêre producti, & depoſitiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit teſtibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte ſuper eodem receptis, ſecundùm tenorem ipſarum mediante juſtitiâ terminetis. Si quæ verò fuerint quæſtiones *e*, ſuper quibus vel teſtes non fuerint producti, vel renunciatum eiſdem, audiatis (ſi qua hinc inde propoſita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[*1 & c. & ȷ. diſ. v. p. a. ſ.*]

CAP. XXVI.

¶ *Poteſt reus producere teſtes ad probandum contrarium ejus quod actor probavit, ſi publicatio atteſtationum non eſt facta, conſuetudine contrariâ non obſtante.* hoc dicit, ſecundùm notabiliorem lecturam.

Clemens III. *(an. 1190.)*

SEries *f* tui reſcripti nobis aperuit, quòd cùm nuper inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis, conjugalis quæſtio tractaretur: [*1 &* ȷ.] ¶ Pars quæ matrimonium accuſabat, teſtes produxit legitimos, qu conſanguinitatem inter prædictos eſſe firmiter aſſerebant, in primo gradu ponendo duas perſonas, B. videlicet & I. dicentes illos eſſe fratrem & ſororem: pars autem oppoſita id falſum dicebat, B. ſcilicet eſſe ſororem ad corroborandam aſſertionem ſuam tam teſtes offerens quàm publicum inſtrumentum. Unde quia pars accuſantium teſtes illos non eſſe recipiendos proponit, & non eſſe conſuetudinem Eccleſiæ affirmas, ut poſt receptos teſtes, qui conſanguinitatem ſecundùm formam canonum computant, alii ex oppoſito admittantur. Præſenti paginâ reſpondemus, quòd ſi non eſt aliud canonicum, quod obſiſtat, non obſtante illâ conſuetudine, ut pote juri contrariâ, teſtes recipere non omittas.

[1 *Quia diſtrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quæſtionis quibuſdam juriſprudentibus commiſiſti, an quos.*]

CAP. XXVII.

¶ *Carnalis copula probatur per conveniens teſtimonium de viſu, idem in teſtimonio auditus, quòd adminicula & fama coadjuvant.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

PRætereà *g* cùm quis accuſatur aliquam cognoviſſe an ſint teſtes interrogandi de viſu, aut ſola vicinia fama ſufficiat, vel ſi juratis teſtibus ſit credendum, qui ſe carnalis copulæ conſcios eſſe fatentur, ſed de viſu nihil affirmant? *h* Reſpondemus, quòd ſi teſtimonium conveniens de viſu reddatur, vel etiam de auditu, & præſumptionem violentam fama conſentiens ſubminiſtret, aut alia legitima adminicula ſuffragentur, ſtandum eſt teſtimonio juratorum. Etenim circumſpectus Judex atque diſcretus, motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.

---

a *al. Marco.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* c *quia.* d *alia.* e *eos.* f *Cap. 1. de foro compet. in 2. compilat.* g *Matth. 18. Luc. 17.* h *Vox, cauſa, deeſt in multis antiquis.* i *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* k *Vid. l. 2. §. familiæ. D. vicin. rapt. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. ſignif.*

a *Cap. 25. eod. tit. in 1. compil.* b *Sidolan.* c *illa.* d *Dictio hîc, deeſt.* e *Hæc dictio, quæſtiones, deeſt in pluribus.* f *Cap. 3 eod. tit. in 2. compil.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Sola famâ carnalem copulam non probari. Vid. gloſſ. in l. 3. §. 1. cum not. ff. de teſt.*

CAP

CAP. XXVIII.

¶ *Unius Judicis verbo non creditur: ſcripturæ verò ejus per ..ſtes reprobari poſſunt:* fallit hoc in Papa. Ita communiter ..ummatur.

Innocentius III. *Conſulibus & populo Beneventano. (an. 1200.)*

CUm *a* à nobis: [*& ſ.*] ¶ Et canonica & civilia jura ſequentes, diſtrictiùs inhibemus, ne unius Judicis, ..uantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in cau..is, ſive ſuper teſtamentis, ſive quibuslibet aliis contra..tibus quæſtio agitetur. Nec ſcriptum eorum (niſi te..tium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, ..uin ei poſſint & debeant duorum vel trium teſtium ..onorum teſtimonia prævalere: Salvâ in omnibus ſedis ..poſtolicæ auctoritate.

CAP. XXXIX.

¶ *Teſti ſuper dilatoria inducto, non creditur ſuper principali, ..c cogitur deponere: ſecùs ſi ſuper peremptoria: tunc enim cogi ..teſt, ut juret deponere ſuper toto.*

Idem *Tyren.* b *Epiſcopo. (an. 1207.)*

DE *c* teſtibus: [*1 & ſ.*] ¶ Conſult. t.t.r. quòd ſi te..ſtes ſint inducti ad exceptionem dilatoriam ſolum..odo probandam, cùm ſuper ea tantùm juraverint dice.. veritatem, ſuper principali nec debent audiri, nec cogi ..eſtimonium perhibere, utpote ſuper quo deponerent ..on jurati. Si verò cùm ad probandam exceptionem per..mptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua ..ars ſuper principali negotio etiam eos deponere fortè ..etierit, & ut cogantur ſuper toto negotio dicere verita..em, ſacramento eos poſtulaverit obligari: ad id ſunt ſi..e dubitatione cogendi: niſi forſitan ſufficiens produ..tio teſtium ſuper principali jam facta fuerit, vel renun..atum teſtibus *d*, vel depoſitiones teſtium fuerint pu..licatæ.

[1 *Qui ad exceptionem probandam à partibus inducuntur, ..a nos duxit f. conſulendos, utrùm cogendi ſunt ſuper principali ..gotio, & ferre teſtimonium veritati, & an illi ſint ſicut cæteri ..tes examinandi diſtrictè, qui ad purgandam alicujus infamiam ..ducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimùm commendantes, ..a in dubiis ſed. Apoſt. vult certificari reſcripto.*]

CAP. XXX.

¶ *Dicta teſtium non ſunt ad petitionem tertii publicanda. Et ..qui produxit teſtes coram certis Judicibus, non poteſt ad eundem ..ffectum coram Judicibus aliis illos producere, ſed illorum atteſta..ionibus debet eſſe contentus.*

Idem *Helien. & Ciſtren. Epiſcopis, & Archidiac. de Norbanen. (an. 1208.)*

COnſtitutum in præſ. noſt. *e* Procurator magiſtri R. propoſuit, quòd cùm Decanus & Capitulum Ebo..acen. ei tum auctoritate Lateranen. Concilii *f*, tum ..rivilegii proprii ratione Archidiaconatum Richemun..iæ canonicè contuliſſent, magiſter H. qui Archidiaco..us Richemundiæ nominatur, ipſum eo poſt appell. ad ..os interpoſitam ſpoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad ..udices ſuper reſtitutione ſua commiſſionis literas im..etraſſet, memoratus H. literas revocatorias impetra..it: [*1 & infrà.*] ¶ Inter alia poſtulabat prædictus H. ..t faceremus depoſitiones quorundam teſtium aperiri: ..d Procurator prædictus aperiendas eas non eſſe dice..at: cùm non in hac cauſa fuiſſent inducti, ſed in ea, ..uæ inter Eboracen. Archiepiſcopum & eundem R. ver..batur: [*2 & ſ.*] ¶ Nos eas aperire noluimus, ſed cau..m duximus veſtro examini committendam: ita quòd vobis conſtiterit, præfatum H. teſtes pro ſe coram Epi-ſcopo & Decano Lincon. & te fili Archidiac. delegatis Judicibus produxiſſe, atteſtationibus apud eum depoſitis ſit contentus: alioquin eo non obſtante, quòd teſtes illi coram Judicibus ipſis, & te, fili Archidiac. fuêre producti, pro dicto H. ſi producti fuerint, ad teſtimonium admittantur.

[1 *Quas idem Procurator per falſi ſuggeſtionem oppoſuit impetratas, &c.*]

[2 *Licèt autem Archidiac. ſicut ſuperiùs eſt præmiſſum, ad faciendam nobis fidem ſuper omnibus pleniorem, atteſtationes quaſdam peteret aperiri, adverſarius autem in alia cauſa eas aſſereret eſſe receptas.*]

CAP. XXXI.

¶ *Publicatis atteſtationibus non opponitur in perſonas teſtium, tres caſus excipit, & ad ſecundum determinationem ſubdit.*

Idem. *(1208.)*

PRæſentium *a* auctoritate ſtatuimus, ut ſi quis poſt depoſitiones teſtium publicatas, objicere voluerit in perſonas eorum, ei tunc tandem id liceat, cùm juramento firmaverit, quòd ad hoc ex malitia non procedat: Niſi forſan ante publicationem id fuerit proteſtatus: Vel oſtendere poterit, quòd poſt publicationem didicerit, quod objicit in perſonas. Cæterum, cùm quis perſonas teſtium ſe velle poſt publicationem depoſitionum repellere fuerit proteſtatus, ſi quid pro ipſo dixerint, de facili non credatur.

CAP. XXXII.

¶ *Si actoris & rei teſtes contraria deponunt, fidem ſibi non derogant, ſed prævalent digniores, & veriſimiliora deponentes: & ſi in cæteris eſt diſparitas, præfertur numerus.*

Idem *London.* b *& Helien. Epiſcopis. (an. 1209.)*

IN noſtra præſentia: [*1 & ſ.*] ¶ Cùm igitur hinc plures, inde verò ſint teſtes numero pauciores producti, quos non ſolùm diverſa, ſed adverſa penitus in quibuſdam conſtat teſtimonia reddidiſſe: quia etiam ad multitudinem tantùm reſpicere non oportet, ſed ad teſtium qualitatem, & ad ipſorum depoſita, quibus potiùs lux veritatis aſſiſtit, ex quibus motum animi ſui convenit Judicem informare: Mandamus, quatenus ſi teſtes utrinque producti ejuſdem honeſtatis & exiſtimationis extiterint, cùm conſtet teſtes Monachorum eſſe teſtibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono ſententiam proferatis. Si verò teſtes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quòd eorum auctoritas aliorum ſit meritò multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi abſolvatis eoſdem.

[1 *Conſtitutis dil. fil. mag. VVil. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. à quo Procurator fueras deſtinatus, poſſeſſionem Eccleſiæ de Meliton. quam dil. fil. Abbas & Monachi S. Auguſtini Cantuar. illicitè occupârunt, cum fructibus medio tempore perceptis ſibi reſtitui poſtulavit.* & infrà.]

CAP. XXXIII.

¶ *Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur. (adde) & teſtes de auditu & fama ſufficienter non probant.*

Idem *Priori ſancti Fridiani Lucan.* d *& magiſtro G. Canonico Piſano. (an. 1209.)*

TAm *e* literis veſtris, quàm depoſitionibus teſtium, intelleximus, nihil eſſe contra Lucanum electum ſufficienter oſtenſum, niſi de auditu tantùm & fama: cùm ſuper aliis, ſi qua fortè videantur eſſe probata, teſtes ſint vel ſoli, vel tales, qui non potuerunt illa legitimè comprobare: Quia verò ſuper matrimonio, quod idem electus dicitur contraxiſſe cum vidua, teſtes non fuêre recepti propter appellationis obſtaculum,

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Vide Anton. de Butr. ſupr. de arb. non fine.* b *Turonen. Archiepiſc. al. Tiren. al. Tircenſi. al. Trien.* c *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Specul. tit. de teſtib. §. 1. Vid. authen. jubemus. & ibi Bart. C. de judic.* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *ſub Alexand. III. cap. 8. habetur tit. de conſ. preb. c. 2.* g *prædictus magiſter R.*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vid. Ant. de Butr. in c. ex parte. ſup. eod. & Lap. alleg. 72.* b *al. Lingon. & Elienun. Epiſc.* c *C. 5. eod. tit. in 3. comp. Vid. Rom. ſingul. 362. & Corſet ſingul. 252. Incip. duo teſtes verb. teſtis.* d *Lucenſ.* e *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Abb. in c. reprehenſibilis. infr. de appell.*

ne Laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipſum: nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiſcuſſa, mandamus, quatenus teſtes ſive Laicos ſive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes ſolenniter, ſi quis eos impedire præſumpſerit, quò minùs teſtimonium perhibeant veritati. Demùm atteſtationibus publicatis, ſi fortè conſtiterit irregularitatem hujuſmodi non eſſe probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per ſeptem Canonicos majoris Eccleſiæ, vel Priores Eccleſiarum civitatis Lucan. Presbyteros ſeu Diaconos bonæ famæ præſtandam: quâ receptâ, præfigatis ei terminum, quo conſecrandus noſtro ſe conſpectui repræſentet. Si verò vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum conſtitutum non præſtiterit purgationem indictam: vos eum à prælatione Lucan. Eccleſiæ amoventes, mandetis ex parte noſtra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacriſtam, qui contra prædictum electum literas nobis ſub nomine majoris partis Capituli deſtinaverunt (cùm conſtet per atteſtationes prædictas, longè majorem partem Capituli non fuiſſe conſciam hujuſmodi literarum) ab officio & beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos: donec mereantur noſtram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

¶ *In cauſa liberali contra contumacem etiam lite non conteſtatâ, teſtes recipi poſſunt.* hoc dicit notabiliter, ſecundùm lectur. communem.

Idem *Dulmen.* b *Epiſcopo, & Decano, & Priori ſanctæ Trinitatis Eboracenſ. (an. 1208.)*

CUm *c* olim Archid. Menen. adversùs Cantuar. Archiepiſcopum ſuper ſtatu Menen. Eccleſiæ propoſuerit quæſtionem: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus niſi pars adverſa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, ſi poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum ſecurum *d* & idoneum convocatis, & lite legitimè conteſtatâ, teſtes, quos Archiepiſcopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Wallia, recipere procuretis. Verùm ſi Archiepiſcopus citatus legitimè, vel per ſe, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam conteſtari, vos teſtes, maximè ſenes & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, ſublato app. obſtaculo admittatis, & depoſitiones eorum conſcriptas ad ſed. cæretis Apoſt. deſtinare, ſtatuentes partibus terminum peremptorium, quo per ſe, vel per reſponſales idoneos noſtro ſe conſpectui repræſentent, ſententiam recepturæ.

[1 *Archiepiſcopo ipſi per literas noſtras dedimus in mandatis, ut per ſe, vel per procuratorem idoneum ad præſentiam noſtram ſuper hoc accederet rreſponſurus. Verùm cùm ipſe nec veniſſet, nec miſiſſet propter hoc idoneum reſponſalem: volentes Menen. Eccleſiæ paternâ ſolicitudine providere, cauſam ſuper hoc ven. f. n. Epiſcopo Helienſi & dil. fil. Lundonenſ. Decano & Archid. Bukman. ſub certa forma duximus committendam, à quibus non fuit hactenus juxta mandatum noſtrum in negotio ipſo proceſſum. Ne igitur cauſa ipſa remaneat indeciſa, diſ. v. a. per a. ſ.*]

CAP. XXXV.

¶ *Publicatis atteſtationibus admittitur adverſarius ad probandum contrarium, ſi ante publicationem ſuper hac probatione contraria inſtrui non potuit.* h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem *Priori de Bolonic.* e *& I. Rectori Eccleſiæ de Borellis. (an. 1210.)*

a *Vide l. 1. & 2. per Cyn. ff. de leg. & de reſt. ſpol. c. literas.* b *al. Helien.* c *C. 7. eod. tit. in 3. compil.* d *locus litigii ſecurus eſſe debet, ac talis, ut omnis iniquitatis ſuſpicio procul abſit.* e *Bolenti.*

EX tenore *a* veſtrarum accepimus literarum, quod cùm vobis cauſam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiſerimus fine debito terminandam: [*& infrà.*] ¶ Pars mulieris propoſuit, quòd dictus miles priùs corporale præſtitit juramentum, quòd ipſam duceret in uxorem, & poſtmodum carnaliter cognitam traduxit in domum *b*. Miles verò hoc inficiebatur omnino, adjiciens, quòd etſi hæc vera eſſent, eam tamen de jure habere non potuit, eò quòd aliam tunc viventem priùs duxerat in uxorem. Cùm per teſtes militis videretur eſſe probatum, quòd ipſe ante feſtum Purificationis beatæ Virginis B. *c* mulierem ſolenniter accepit in uxorem, & teſtes M. mulieris dicerent, quòd in ſeptimana Paſchali ſequente feſtum prædictum, de ea ducenda præſtitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipſius abſolvi cum inſtantia poſtulabat. Verùm ex parte ſæpedictæ mulieris extitit replicatum, quòd eo tempore, nec non *d* & antè, quo teſtes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxiſſe, fuerat ſemper in Eboracen. provincia commoratus, cùm teſtes ipſi dicerent, hoc longè extra dictam provinciam actum eſſe, determinantes tempus & locum: quod per teſtes idoneos erat probare parata. Sed econtrà fuit ex adverſo reſponſum, quòd (cùm atteſtationes jam eſſent hinc inde ſolenniter publicatæ) locus productioni teſtium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrùm poſt publicationem atteſtationum ſuper illo articulo deberent teſtes admitti: nos inquiſitioni veſtræ auctoritate præſentium reſpondemus, teſtes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

¶ *Indulgenda eſt in cauſa quarta productio teſtium petita cum ſolennitate legali, cauſâ legitimâ non refragante, aliàs legitimè appellatur.*

Idem *Priori ſancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm cauſa, quæ vertitur inter Abbatem & Monachos ſancti Dionyſii ex una parte, ac Abbatiſſam & Moniales de Forcellis *f* ex altera, tam ſuper proprietate, quàm ſuper poſſeſſione prioratûs de Argentolio *g*, Judicibus à nobis comiſſa fuiſſet, & Moniales ſuper cauſa proprietatis priùs litem ingreſſæ, teſtes produxiſſent in illa: poſtmodum poſſeſſionis judicium ſuſpenſo petitorio intentârunt: [2 *& infrà.*] ¶ Unde in cauſa poſſeſſionis, quam Moniales petebant, eâ ratione, quòd illæ, quibus ipſæ ſucceſſerant, inde fuerant violenter ejectæ, teſtes fuerunt ab utraque parte producti, & eouſque proceſſum, ut publicatio jam fieri deberet: [3 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Abbatem & Monachos quartam productionem teſtium, cum juris ſolennitate ſuper poſſeſſorio petiviſſe, & propter hoc intra decem dies poſt interlocutoriam ſententiam appellâſſe (niſi fortè Judices quartam productionem negaverint) pro eo quòd voluerint effrænatam multitudinem teſtium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibitâ ſolennitate legali) admittatis eoſdem, ipſos (ſi in probatione defecerint) in expenſis legitimis condemnantes. Et niſi adeò ſit in petitorio jam proceſſum, ut plenè poſſit de proprietate liquere *h*, vos cauſam poſſeſſionis, ad quam de juris beneficio Abbatiſſa & Moniales habuêre recurſum, primitùs terminetis, in cauſa proprietatis poſtmodum proceſſuri: alioquin quæſtionem terminetis ſimul utramque.

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp. vid. Socin. in reg. 498. incipit, Teſtes publicatis, &c.* b *vide l. 1. C. de ſponſal. & in l. 2. eod. tit.* c *al. ita, B. mulierem accepiſſet ſolenniter, &c.* d *In plur. antiq. nec non & antequam.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.* f *al. Fortel.* g *Argentorio.* h *Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cùm olim. de verb. ſign. Anton. Butr. in c. prout. de dol. & cont. Gloſſ. in can. decernimus. 3. q. 9.*

[1 *Per*

[1 *Per literas ſuas ven. f. n. G. Sylvanecten. Epiſcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Pariſien. & F. Aurelianen. Decanus, quòd.*]

[2 *Quod eis de jure licere ipſi de prudentium conſilio per interlocutoriam ſententiam declararunt.*]

[3 *Petebant Moniales prædictæ, depoſitiones teſtium in cauſa poſſeſſionis tantummodò publicari, ſed contradicebant Monachi, allegantes quòd ſicut in cauſa proprietatis fuerat priùs cœpta, ita debebat accipere priùs finem, vel ſaltem tam ſuper petitorio, quàm ſuper poſſeſſorio teſtes priùs publicari debebant. Ipſi verò auditis hinc inde propoſitis, cùm ſuper hoc vellent interloqui, habito ſuper hoc conſilio ſapientum Monachi adjecerunt, quòd ſuper cauſa proprietatis renunciaverunt productioni teſtium Moniales, quòd cùm pars adverſa negaret, & inter partes quaſi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quòd atteſtationes in poſſeſſorio publicarent, & ſuper renunciatione Monialium probationes Monachorum audirent, ſed ab hac interlocutoria Monachi ad veſtram audientiam appellârunt. Ipſi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujuſmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipſorum conſilio, ſententiam minimè reprobantes, parti Monachorum audientiam indulſerunt, ſi fortè rationem aliquam allegarent ad retractandam ſententiam prædictam efficacem: qui tandem poſt allegationes ſuas appellationi priùs factæ fortiter inſiſtebant, &c.* & infrà. ¶ *Nos igitur his & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde propoſita de communi. f. n. c. p. a. ſ.*]

CAP. XXXVII.

¶ *Diligenter examinandi ſunt teſtes & puniendi, qui eos impediunt: & ipſorum teſtium multitudo eſt per Judicem refrænanda.*

Idem *Epiſcopo Placentino. (an. 1208.)*

CUm cauſam *a*, quæ inter Archiepiſcopum Ravennen. ac Commune Favent. [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò utrique parti nimis exiſteret oneroſum, ut teſtes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias teſtes, quos utraque pars, tam ſuper principali negotio, quàm in perſonas teſtium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de ſingulis circumſtantiis prudenter inquirens, de cauſis videlicet, perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plenè conſcribas: [*& ſ.*] ¶ Teſtes autem, &c. Quòd ſi fortè Faventini vel alii eos, quos dictus Archiepiſcopus ad perhibendum teſtimonium veritati duxerit producendos, præſumpſerint impedire, tu ipſos ab hujuſmodi præſumptione ceſſare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem teſtium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum teſtium excedere non permittas, ita videlicet, ut ſi Faventini teſtium depoſitiones ratas habere voluerint, quæ à Ferrarien. Epiſcopo & Abbate Pompon. receptæ fuerint, teſtes ipſi computentur in numero prælibato: alioquin (cùm atteſtationes ipſæ ſint clauſæ) iidem teſtes, ſi neceſſe fuerit, iteratò producantur.

[1 *Super villa Luci & S. Potici, & caſtro Arcol. & eorum diſtrictu honore ac juriſdictione noſcitur agitari, diverſis Judicibus duximus committendam, nec potuiſſet per aliquos eorum terminari.* & infrà. ¶ *Procuratoribus utriuſque partis comparentibus, deinde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utrique præſtari.*]

CAP. XXXVIII.

¶ *Atteſtationes receptæ in ſummario, fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obſtante iidem, vel alii teſtes ſuper eiſdem capitulis recipi poſſunt.*

Idem *de* b *Novo fonte & Caſadei Abbatib.*

II. *(an. 1210.)*

VEniens ad Apoſtolicam *c* ſedem G. Archid. Claremon. humiliter ſupplicavit, ut ſententiam ſuper Decanatu Claremonton. Eccleſiæ pro eo latam, quæ jam fuerat parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cùm autem procuratores Capituli Claremon. in noſtra præſentia propoſuerint, ſententiam illam contra juſtitiam, & poſt appellationem ad nos interpoſitam, promulgatam: [*& infrà.*] ¶ Et idem Archidiaconus ipſos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus reſpondere: P. Subdiacon. noſter ſe ipſi oppoſuit ex adverſo, aſſerens ſe canonicè in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in ſua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipſe non ad illum, ſed ad ſe potiùs pertinebat: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur ſuper his aliquandiu diſceptâſſent, interlocuti fuimus, ut dictus P. ſi poſſet, incontinenti ſuam intentionem fundaret: qui cùm ſuper hoc teſtes & inſtrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quòd ſua intererat, ut ſe poſſet opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam ſuper electione, quàm ſuper ſententia conteſtatâ, quæſitum fuit ab ipſo Archid. utrùm atteſtationes priùs exhibitas in articulo ſupradicto in hoc judicio vellet admittere: qui reſpondit quòd vellet, dummodò poſſet objicere tam in perſonas teſtium, quàm in dicta. Quo audito pars adverſa reſpondit, quòd atteſtationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cùm non ſuper principali negotio, ſed ſuper articulo incidenti fuiſſent lite non conteſtatâ receptæ: unde ſuper toto negotio alios volebat teſtes producere vel eoſdem. Pars autem reſpondit adverſa, quòd cùm teſtes illi, tam ſuper ſententia, quam ſuper electione dixiſſent, & eorum atteſtationes fuiſſent in judicio publicatæ: non licebat eidem (poſtquam teſtificata didicerat) ſuper eiſdem articulis alios teſtes producere, præſertim cùm in hoc judicio atteſtationibus illis uſus fuiſſet Subdiacon. prælibatus. Nos igitur juſtitiâ pronunciavimus exigente, quòd teſtes eſſent recipiendi ſuper toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis teſtibus, & rationibus partium intellectis, cauſam ipſam tam ſuper principali *a*, quàm etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò, quæ in Capitulo aguntur, non facilè poſſunt, niſi per Canonicos ipſos probari: volumus, ut ad cautelam abſolvatis eoſdem, ut vocati ad teſtimoniam liberè valeant pro utraque parte teſtari. *b*

CAP. XXXIX.

¶ *Religioſi etiam ad teſtificandum non admittuntur abſque juramento, niſi à partibus remittatur.*

Idem *Biſuntino Archiepiſcopo. (an. 1210.)*

TUis *c* quæſtionibus: [*& infrà.*] ¶ Monachi verò de ſuis fratribus ac Converſis, teſtes in cauſis propriis producere abſque juramenti exhibitione non poſſunt: niſi fortè à parte remittatur adverſa.

CAP. XL.

¶ *Delegatus neceſſarius in teſtem removetur à judicando, & alius ſubrogatur.*

Idem *Attrebaten. &* d *Dedimenen. & Urſicampi Abbatibus. (an. 1210. Româ in Belgium.)*

DIlecto filio Arienen. *e* Præpoſito nobis *f* innotuit exponente, quòd cùm cauſam, quæ inter ipſum & Comitiſſam Flandrenſem ſuper donatione ſex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Epiſcope ac Abbas Dedimenen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Præpoſitus citra litis conteſtationem propoſuit, quòd teſtimonium Decani ſibi neceſſarium erat in cauſa prædicta, cùm de jure ſuo non niſi per ipſum & alium unicum tantùm teſtem, facere fidem

e *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp. Ideò verò tam diligens cura in examinandis teſtib. eſt adhibenda per Judicem, ne mendacium dicant, facit Deuter. 19. Eleuther. Papa in c. judicantem. 30. q. 5. Videto Simancam, cath. Inſtit. tit. 64. num. 10.* b *al. Novem font.* c *C. 11. eod. tit. in 3. comp. Vid. Petr. de Benintendis, deciſ. 14.*

a *In C. Barb. negotio, quam ſuper etiam.* b *al. teſtificari.* c *C. 12. eod. tit. in 3. comp. vid. hic Guid. Pap.* d *De Dun.* e *Amenſi.* f *C. 13. eod. tit. in 3. comp. vid. Guid. Pap. hic.*

poſſet: unde poſtulavit, ut in cauſa ipſa eo procederetur excluſo, vel ſuperſederetur negotio, quouſque ſubſtitueremus alium loco ejus: vos autem petitionem ejus admittere recusâſtis, quinimo poſt appellationem à Præbendarum ipſarum donatione ſuſpendiſtis eundem. Ne igitur ob teſtis defectum ejus juſtitia valeat deperire, te Abbas Urſicampi loco ipſius duximus ſubrogandum *a*: mandantes, quatenus ſi eſt ita (ſuſpenſione Præpoſiti relaxatâ) in cauſa juxta prioris mandati tenorem, ratione præviâ procedatis.

CAP. XLI.

¶ *Ne probationis copia pereat, citato adverſario recipiuntur & publicantur teſtes, quos reus induxit.*

Idem *Judici Sabinen. (an. 1210.)*

SIgnificavit *b* nobis Presbyter ſancti N. Sabinen. dioeceſis, quòd fundatores ejuſdem Eccleſiæ liberam eam eſſe volentes, fundationis tempore ſe in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne proceſſu temporis, probationis copia valeat deperire, provideri ſuper hoc idem Presbyter poſtulavit. Quocirca mandamus, quatenus teſtes idoneos, quos ipſe *c* ſuper hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, ut receptioni teſtium, ſi velint, interſint: & ſuper denunciatione ſic facta, confici facias publicum inſtrumentum.

CAP. XLII.

¶ *Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod ſubjicitur neceſſitati probandi, poſſunt teſtes etiam antiqui publicatis atteſtationibus produci.*

Idem *Epiſc. & Archidiacono Beneven.* e *(an. 1210.)*

CUm cauſa *f*, quæ inter Oeconomum monaſterii ſancti M. de Monte: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur Abbas & fratres ejuſdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore poſſeſſiones prædictæ fuêre: mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos alterutra partium ſuper hoc duxerit producendos. [1 *& infrà.*] ¶ Si verò pars monaſterii ad hunc articulum eoſdem teſtes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud eſt probâſſe deceptionis exceſſum, & aliud probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

¶ *Recipiuntur & publicantur teſtes, qui interfuerunt ſententiæ, ubi per ſcripturam de ſententia non apparet.*

Idem. *(an. 1210.)*

ALbericus miles *g* nobis inſinuare curavit, quòd cùm olim inter ipſum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæſtio verteretur, tandem lata fuit divortii ſententia inter eos: poſteà verò dictus miles timens ſibi & filiis, quos de legitima uxore ſuſcepit, ex eo poſſe præjudicium generari, quòd in ſcriptis redacta non fuit ſententia memorata, ſupplicavit ut teſtes, qui ſententiæ interfuêre prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus teſtes curetis recipere antedictos, depoſitiones ipſorum in ſcripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

¶ *Publicatis atteſtationibus poſſunt produci teſtes ſuper eodem articulo, vel directè contrario, qui priùs fuerunt producti in judicio ſummario, ſeu extra judicium.* h. d. ſecundùm notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam ſpecialitatem in cauſa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc caſu: ſcilicet cùm teſtes aliàs producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacenſi Epiſcopo. (an. 1210. Romà in Galliam.)*

CUm in tua dioeceſi *a*: [*& infrà.*] ¶ Utrùm autem, ſi accuſatore idoneo comparente, per tres vel quatuor teſtes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depoſitiones eorundem poſteriorum teſtium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præſtantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant *b*, diſtinguendo perſonas & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur, deſcenderunt, an primi poſterioribus præferantur, non immeritò quæri poſſet. Quanquam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi, quàm iſti: tamen ſi in ſecundo judicio priores perſonæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primò dixerunt, abſque dubio eorum teſtimonia prævalerent, nec eo poſſent prætextu repelli, quòd partes teſtificata didicerant, cùm talis exceptio locum non habeat in hoc caſu.

CAP. XLV.

¶ *Excommunicari poſſunt, qui partem impediunt in teſtibus producendis. Et denunciandi ſunt teſtes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris, de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præſumitur.*

Idem. *(an. 1210. Romà in Campaniam.)*

COnſtitutis *c* in præſentia noſtra Archiepiſcopo & M. Canonico Surrentian. dum ipſe illum de ſimoniæ crimine deferret: [*& ſ.*] ¶ Cæterùm quoniam à principio proteſtatus eſt præfatus M. ipſius Archiepiſcopi conſanguineos multa impedimenta per ſuam potentiam præſtitiſſe, quò minùs probationum copiam in noſtra præſentia ſecum haberet, cùm quoſdam induxerint ad jurandum, ne adversùs Archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio noſtro ſuper hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis ſententiam *d* in omnes, qui impedimentum aliquod ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis. Illos autem, quos (ut dictum eſt) jurâſſe conſtiterit, quòd contra Archiepiſcopum nihil dicerent, denuncies juramento hujuſmodi non teneri. Si quis autem de conſanguineis dicti *e* Archiepiſcopi aliquem de teſtibus præſumpſerit impedire (quia veriſimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, eò quòd ſi voluerit, poterit prohibere: cùm ſecundùm legitimas ſanctiones iniquam offendant *f* ſe cauſam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiam ſubtrahit adverſario:) eundem Archiepiſcopum ab officio Pontificali ſuſpendas, & facias manere ſuſpenſum, donec illum fecerit à tali præſumptione ceſſare.

CAP. XLVI.

¶ *Qui teſtificata non didicit, nec renunciavit teſtibus producendis, ſuper antiquis articulis ſeu capitulis, teſtes etiam aliàs productos producere poteſt.*

Idem *Magdeburgen.* g *Archiepiſc. & Præpoſit. Seburgen. (an. 1210.)*

II. COnſtitutis in præſentia *h* noſtra Procuratore A. ſororis nobilis viri Marchionis Miſnen. *i* & nuncio illuſtris Principis Bohemorum: [1 *& ſ.*] ¶ Pragen. Epiſcopus ad petitionem ejuſdem Principis, ipsâ volente ad

a *Vid. literas. per Cyn. & Bart. C. de præſumpt.* b *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. in auth. ſed & ſi quis. C. de teſtib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. quos ſuper hoc idem Presbyter duxerit præſentandos.* d *Vid. Lambertin. de jure patron. art. 4. q. 2. princ. 1. part. 2. libr.* e *al. Urbenen.* f *Cap. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp. Vid Guid. Pap.* b *juraverunt.* c *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* d *Per excommunicationis ſententiam dubitantib. ſuccurritur. concor. quod not. Bart. in l. quidam conſulebant. ff. de re judic.* e *vox, dicti, deeſt.* f *oſtendat.* g *al. Magdeburgen. Archiepiſc. & Præpoſito Sebingenum.* h *C. 5. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap.* i *Miſinen.*

te ad ipſum accedere, ut ſuas coram eo proponeret actiones, ſed à ſatellitibus ejuſdem prohibita, qui ei bis vel tertiò prohibuerunt ingreſſum, poſt appellationem ad nos interpoſitam divortii ſententiam promulgavit: à qua ipſa fecit ad noſtram præſentiam provocari: [& j.] ¶ Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis teſtes, quos vel nobilis ipſa pro ſe, vel Princeps pro parte ſua (cùm nondum teſtificata didicerint) ſuper proceſſu Pragen. Epiſcopi, vel poſteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipſa pro ſe *a*, vel teſtes, quos priùs induxit, vel alios ſi voluerit inducere non vetetur, cùm non renunciaverit teſtibus producendis.

[1 *Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem conceſſimus auditorem, coram quo propoſuit Procurator nobilis memoratæ, quòd cùm olim eâ ſignificante ad noſtram audientiam perveniſſet, quòd prædictus Princeps eam duxiſſet legitimè in uxorem, & XIV. annis & ampliùs velut conjugem legitimè pertractâſſet, & filiis & filiabus ſuſceptis ex ea.*]

CAP. XLVII.

¶ *Ponit Concilium duodecim, ſine quibus ad probandam conſanguinitatem in cauſa matrimoniali, non valet teſtimonium de auditu.* h. d. ſummando generaliter.

Idem *in Concilio generali.* b *(an. 1216. Roma.)*

II. LIcèt *c* ex quadam neceſſitate præter communem formam olim fuerit inſtitutum, in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere teſtimonium de auditu, cùm propter brevem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent, uſque ad gradum ſeptimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima proveniſſe conjugia; ſtatuimus, ne ſuper hoc recipiantur de cætero teſtes de auditu *d*, cùm jam quartum gradum prohibitio non excedat. Niſi fortè *e* perſonæ graves extiterint, quibus fides ſit meritò adhibenda, & ante litem motam teſtificata didicerint ab antiquioribus quidem ſuis, non utique ab uno, cùm non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed duobus ad minùs: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed à fide dignis & omni exceptione majoribus: cùm ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen ſi unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod teſtantur, tanquam plures & idonei teſtes debent admitti, cùm ſecundùm ordinem ſolitum judiciorum non ſufficiat unius teſtis aſſertio, etiam ſi præſidiali refulgeat dignitate & actus legitimi ſint infamibus interdicti. Teſtes autem hujuſmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum teſtimonium in cauſa ipſa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti deſignent, & ab utroque latere ſingulos gradus clarâ computatione diſtinguant: & in ſuo nihilominus juramento concludant, ſe accepiſſe à ſuis majoribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi jurati deponant ſe vidiſſe perſonas, vel in uno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere: tolerabiliùs eſt enim, aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra ſtatuta Domini ſeparare.

CAP. XLVIII.

¶ *Poſt publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent teſtes, niſi quando dolo, vel negligentiâ examinatorum ſuper omnibus capitulis interrogati non fuerunt.*

Honorius III. *Præpoſito Molſii Firman. diœceſis. (an. 1220.)*

PEr tuas nobis literas *a* intimâſti, quòd cùm cauſa, quæ ſuper quibuſdam terris vertitur inter Canonicos ſancti *b* Petri ex una parte, & G. ſancti Simonis ex altera, tibi fuiſſet ab Apoſtolica ſede commiſſa, dictus G. tribus menſibus poſt teſtium publicationem elapſis, teſtes ſuos interrogari poſtulat iteratos: [1 & j.] ¶ Nos igitur reſpondemus, illum non eſſe ſuper hoc de cætero audiendum, niſi forſan à principio illos interrogari ſuper certis capitulis poſtulâſſet, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermiſſum.

[1 *Super quo quid agere debeas, Apoſt. reſponſo deſideras edoceri.*]

CAP. XLIX.

¶ *Teſtes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: ſed reprobatorios reprobatoriorum non licet.*

Idem *Vell. Oleti & Sacramenia Abbatibus, Palentia & Segobienſ. diœceſ. (an. 1220.)*

III. LIcèt *c* dilectus f. n. L. tituli ſanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgen. Epiſcopi, & Clericorum ſanctæ Mariæ de Caſtro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipſi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Epiſcopi contra perſonas teſtium productorum in principali adhuc ſe velle dicere *d* proponebat: [1 & j.] ¶ Mandamus, quatenus recipiatis teſtes, quos contra perſonas productorum ſuper principali negotio partes duxerint producendos: quos ſi rurſùs pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quòd ultrà non liceat partibus ad reprobationem teſtium aſpirare: ne, ſi producendi quartos contra tertios, & ſic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutiùs protelari contingat.

[1 *Et proteſtans nihilominus atteſtatione alterius partis, quæ vacante ſede Burgenſi dicuntur receptæ fuiſſe, certis de cauſis nullius eſſe momenti, cauſa ipſa per nos non potuit termioari, licèt pars altera ſententiam cum inſtantia poſtularet. Illam igitur ad vos de conſenſu partium remittentes, d. v.*]

CAP. L.

¶ *Atteſtationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in judicio, ſi teſtes mortui ſunt: ſi vivunt, eſt in optione illius, contra quem teſtes producti ſunt, an velit atteſtationes recipere, an teſtes de novo deponere. Et adde, etiam ſi atteſtationes publicatæ ſunt. & hoc ultimum non eſt in l. fin. C. eod. ubi ponitur caſus hujus decret.*

Idem *Præpoſito & magiſtro G. & R. Laudun. e Canonicis. (an. 1220.)*

PRæſentata *f* nobis Sueſſion. Archidiac petitio continebat, quòd cùm inter quondam R. prædeceſſorem ſuum ex una parte, & Capitulum ſancti Petri Sueſſion. ex altera, ſuper juriſdictione, quam idem Archidiaconus ſe in dicta Eccleſia ratione Archidiaconatûs proponebat habere, quæſtio verteretur, tandem Cancellarium Pariſien. & magiſtros R. Remen. & P. Briton. Canonicos *g* ſuper hoc arbitros elegerunt: qui cùm ſuſcepto arbitrio adeò in negotio proceſſiſſent, quòd productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in ſcriptis, ſigillorum ſuorum impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberent, unus ipſorum viam univerſæ carnis ingreſſus, & alius *h* in Archiepiſcopum Ebredunen. *i* aſ-

a *Hæc duo verba, pro ſe, deſunt in antiq. exemplar.* b *Lateranen. ſub Innoc. III. c. 52.* c *Cap. 6. eod tit. in 4. compil. & declara hanc conſtitutionem, ut per Dominicum, in can. priſcis. diſt. 55. vid. Guid. Pap.* d *Vid. l. ad teſtium. C. eodem. l. in ſumma. ff. de aqu. pl. arc.* e *Dicto, fortè, deeſt in Concil. habetur tamen in Greg. compil.*

a *Vid. Paul. de Caſtr. conſ. 369. in cap. in caſu de quo quæritur. & Joan. Andr. in cap. cum cauſam quæ inter. ſupr. eod. quem ſequitur Alex. conſ. 104. in c. circa primum. vol. 5.* b *Dictio, ſancti, deeſt in omnibus manuſcr.* c *An hæc decret. habeat locum in cauſarum materia, vid. per Butrium, in c. veniens. 2. ſup eod.* d *producere. alit. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Innoc. in c. ex parte. ſup. de arbit.* g *Clericos, in antiquis eod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

ſumptus, qui diſtat per duodecim dietas & amplius ab eiſdem. Unde cùm prædicto R. ſolo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expiràſſe: Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus cauſam juxta hujuſmodi acta fine debito terminetis: optione Capitulo reſervatâ, ut vel recipiant depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium contra eos, vel eas reſpuentes conſentiant, ut iidem teſtes admittantur iterùm, ſalvo jure quod in utroque caſu eidem Capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quàm in dicta.

CAP. LI.

¶ *Non creditur teſti etiam religioſo, qui ſine juramento deponit.*

Idem Honor. III. *Pennen. Epiſcopo.* a *(an. 1220. Româ in Marſiam.)*

NUper nobis *b* A. Presbytero ſupplicante innotuit, ut cùm ipſe ordinem fratrum Minorum causâ probationis *infrà annum* intràſſet, Cuſtos ad probandum, quòd idem Presbyter profeſſionem feciſſet, quoſdam ordinis ſui teſtes induxit, qui depoſuerunt ſuper hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [1 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd nullius teſtimonio quantumcunque religioſus exiſtat (niſi juratus depoſuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[1 *Unde præfatus Presbyter aſſerebat, eorum teſtimonium nullum eſſe, prædicto replicante cuſtode, quòd ſecundùm ſui ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, ſed eorum verbis ſimplicibus in hujuſmodi ſtandum erat: quare nobis humiliter ſupplicâſti, ut quid agendum ſit tibi, ut redderemus noſtris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breviter.*]

CAP. LII.

¶ *Diligenter & ſigillatim examinandi ſunt teſtes: ſupple, etiamſi agitur de vita & miraculis alicujus canonizandi.* Abbas.

Idem *Coriſeten.* c *& Trecoren. Epiſcopis.* *(an. 1220.)*

VEnerabili fratri noſtro *d* Epiſcopo & Capitulo Coriſopiten. ac univerſis Abbatibus apud Ciſtercien. *e* in generali Capitulo congregatis: [1 *& infrà.*] ¶ Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus teſtes, quos Abbas & Monachi S. Martini *f* Ciſtercienſ. ordinis ſuper vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monaſterii ſupradicti duxerint producendos, examinare ſigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ ſolet & debet in *g* receptione teſtium adhiberi.

[1 *Multisq; Epiſcopis aliis & religioſis, unà cum Abbate & Conventu S. Mauritii monaſterii Ciſtercienſ. ordinis Criſopon. diœceſ. olim nobis inſinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monaſterii divino numero claris coruſcantem miraculis, adeò ut monaſterium ipſum quâdam uſurpatione uſus, ſeu potiùs quâdam anticipatione futuri votum ab ejus nomine ſortiatur, & humiliter ſupplicantibus, ut ipſum annumerari ſanctorum catalogo faceremus, ut quòd populus devotâ præſumptione, ut ſic dixerimus, nunc uſurpat, ſeu etiam divino inſtinctu anticipat, illum appellando ſanctum, & abſque auct. Apoſtol. ſed. venerando, ritè tandem juſſione Apoſtolicâ faciat, ad gloriam Chriſti & nominis Chriſtiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Epiſcopo Leon. & dil. fil. Abbati, S. Lupi Criſopon. diœceſ. dedimus in mandatis, ut inquirerent ſuper prædicti viri vita & miraculis diligentiſſimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut eâ pleniùs compertâ, pro ſupplicantium deſiderio pleniùs annuere valeremus. Idem Epiſcopus & Abbas quandam nobis paginam transmiſerunt, propriorum ſigillorum appenſione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur à Domino, meritis dicti viri, quâ licèt probatâ per teſtes juratos & nominatos in ipſa pagina minuantur, non tamen apparet per paginam ſæpedictam, quòd ipſos teſtes examinaverunt ſigillatim, & quòd eos ſuper his, de quibus ſunt teſtificati, ac circumſtantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ ſolet & debet in teſtium receptione adhiberi. Unde licèt humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutiùs tamen eſſe cenſemus hoc differre negotium, quàm in eo ſententiam minùs conſideratè proferre. Nolentes autem deeſſe ſupernæ gratiæ muneri, ſed adeſſe.*]

CAP. LIII.

¶ *Iterùm examinandus eſt teſtis, qui obſcurè depoſuit: ſupple tu, ex Judicis officio.*

Gregorius IX. *(an. 1230.)*

CUm clamor *a* validus contra Acherontinen. Archiepiſcopum ſuper ſimonia & aliis criminibus aſcendiſſet, Melfiten. & Ruben. Epiſcopis dedimus in mandatis, ut ſuper his diligenter veritatem inquirerent: [*& j.*] ¶ Verùm quia apertis atteſtationibus L. & G. ſuper ſimonia ita depoſuêre confusè, quòd ex dictis eorum non poteſt veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterùm diligenter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis teſtificata, ſub ſigillis veſtris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

¶ *Perſeverans in crimine, etiam in civili repellitur à teſtimonio: emendatus verò, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.*

Idem.

TEſtimonium *b* ejus, cui ab adverſa parte opponitur crimen, meritò reprobatur in criminali cauſa, ſive civili, ſi in ipſo crimine perſeveret. Si verò ſit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non eſt in cauſa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, ſi in alio judicio inſtitutâ accuſatione contra ipſum, de crimine convictus extitit, vel confeſſus: vel ſi nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata ſit ejus opinio, pro eo, quòd quandoque fuit tali modo repulſus, quamvis in hoc caſu non excluderetur in cauſa civili: poteſt à teſtimonio (licèt egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

¶ *Quarta productio non eſt danda ſine ſolennitate legali, de qua hîc.*

Idem.

ULtra tertiam productionem non debent teſtes ulteriùs produci in cauſa: *c* Niſi præſtito ab eo, qui hoc poſtulat, juramento, quòd neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expoſcat: ſed quia quos deſiderat de novo producere, priùs habere nequivit.

CAP. LVI.

¶ *Accuſatus criminaliter non admittitur in teſtem contra alium in cauſa criminali, ſuâ accuſatione pendente: niſi in exceptis criminibus.*

Idem.

NOn debet *d* quis in criminibus (niſi forſan in exceptis) ad teſtificandum admitti, pendente accuſatione de crimine contra ipſum: cùm etiam accuſati (niſi priùs ſe probaverint innocentes) ab accuſatione ac ſuſceptione ordinum repellantur.

---

a *Murien. al. Penn. al. Morienſi vel Remenſi.* b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quòd non credatur teſti niſi jurato, vid. Felinum in c. literis. De præſ. & Dec. conſ. 91. & conſ. 120.* c *Criſopon. & Coriſopoton.* d *Vid. Caſſ. in Catal. glor. mund. p. 3. conſ. 47. 49. & 50.* e *Ciſtercium.* f *In C. Bar. Monachi monaſterii S. Maur. Ciſterc. &c.* g *receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. libr. 6. & Eymer. in direct. Inquiſitor. part. 3. quæſt. 62. & quæ ibi dixi l. 3. ad vocat. ſchol. 119.* b *Vid. Alb. tract. de ſtatutis. p. 4. q. 71. & 72. & plenè per Archid. in c. parvuli. 22. q. 5. Hùc refer Burch. l. 1. decr. c. 164.* c *Vid. auth. qui ſemel. C. de probat.* d *Vid. Burch. lib. 1. decr. c. 164.*

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ In cauſa civili monendi & inducendi teſtes ſunt ad teſtificandum: & ſi ſe ſubtrahant odio, gratiâ, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo. (an. 1170.)*

CAuſam *a* matrimonii, quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commiſimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus teſtes ab alterutra partium in ſuæ aſſertionis teſtimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentiùs moneas & inducas. Si autem odio, vel gratiâ, vel timore ſe ſubtrahant, eos ad ferendum teſtimonium coram præfatis Judicibus, vel eorum *b* nuncio, quem ad hoc miſerint, Eccleſiaſticâ diſtrictione compellas.

CAP II.

¶ Ubi teſtimonium eſt neceſſarium, compellendi ſunt teſtes ad illud ferendum, etiam per ſuſpenſionis, excommunicationis & depoſitionis ſententiam.

Idem *Presbyteris Pontiæ. (an. 1170.)*

CUm ſuper cauſa *c*, quæ vertitur inter Præneſtinen. Epiſcopum & Subl. Abbatem, ſit teſtimonium veſtrum neceſſarium: mandamus, quatenus perhibituri teſtimonium veritati, Apoſtolico vos conſpectui præſentetis. Si verò non veneritis, ſciatis vos ab officio & beneficio Eccleſiaſtico Apoſtolicâ auctoritate ſuſpenſos. Et ſi nec ſic veneritis, excommunicationis ſententiam & depoſitionis poteritis formidare.

CAP. III.

¶ Teſtis qui timore adverſæ partis ſe ſubtrahit, teſtificari compellitur: adde etiam in criminali, ſecundùm communẽ intellectum: & ſic aliquid additur ad c. 1. ſup. eod. & c. dilectorum. infr. eod.

Idem *Genuenſi* d *Archiepiſcopo. (an. 1120.)*

SUper *e* eo: [1 *& infrà.*] ¶ Conſul. t. t. reſpond. quòd ſi factum eſt notorium, non eget teſtium depoſitionibus declarari, cùm talia probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Verùm ſi non eſt notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, teſtes, qui interfuerunt facto, monendi ſunt, non cogendi ad ferendum teſtimonium veritati. Niſi fortè timore adverſæ partis conſtiterit Judici, eos à ferendo teſtimonio revocari: Licèt ad hoc paſſim poſſint *f* de juris humani rigore compelli.

[1 *Quod certificari deſideras, an cùm aliquid de aliquo facto manifeſto ante Judicem convenitur, hi qui facto interfuerint, cogendi ſint ad ferendum teſtimonium veritati.*]

CAP. IV.

¶ Compelluntur teſtes etiam in criminali, quos accuſatus malitiosè accuſatori ſubtraxit. hoc dicit, ſecundùm verum & communem intellectum. Abbas.

Idem. *(an. 1170.)*

I. PErvenit ad audientiam *g* noſtram, quòd cùm I. Prior ſancti Laurentii coram te fuiſſet de ſimoniæ & adulterii crimine accuſatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in teſtimonium, juramento adſtrinxit, ut non deponeret contra ipſum: [*&* ȷ.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd nemo debet adverſario inſtrumenta (quorum appellatione teſtes continentur) ſubtrahere: & quòd tam ille, qui ſurripit inſtrumenta, quàm qui adverſario parem *h* advocationis copiam ſubtrahit, iniquam oſtendit à ſe litem foveri, & experiri debet in ſe Judicis auctoritatem eluſam: reſpondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipſum teſtem meritò eſſe compellendum.

CAP. V.

¶ Si res aliter probari non poteſt, etiam in cauſa criminali compellendi ſunt teſtes. h. d. ſecundùm lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobienſi Epiſcopo.* a *(an. 1190.)*

II. PErvenit *b* ad nos, quòd cùm à Laicis enormis & intolerabilis injuria Clerico multis adſtantibus & videntibus inferatur, injuriantes in cauſam tracti negant ſe tantum facinus commiſiſſe: & cùm læſus eorum teſtimonio, qui præſentes extiterant, hoc probare deſideret, illi nolunt veritati teſtimonium perhibere: [1 *& infrà.*] ¶ Conſul. t. t. r. quòd hi, qui de rebus Eccleſiaſticis teſtificari recuſant, ſi aliter veritas nequiverit elici, ad illud ſunt per cenſuram Eccleſiaſticam compellendi.

[1 *Sicq; fit, ut Eccleſiaſtica juſtitia depereat, & Clericalis ordo vileſcat. Quia verò ſuper his tua nos duxerit f. conſulendos.*]

CAP. VI.

¶ Super conſanguinitate probanda cogendi ſunt teſtes. Ita communiter ſummatur. Sed Panorm. non placet hoc ſummarium, & ideò ſummat ſicut c. 1. ſuprà eod.

Idem.

CÆterùm, quòd ſuper *c* conſanguinitate cogendus ſit teſtis perhibere teſtimonium veritati, non dubitatur à nobis, cùm id tam jus ſcriptum approbet, quàm conſuetudo actibus utentium approbata *d*, ſi ipſum conſtiterit odio, vel gratiâ, veritatem ſupprimere aut timore.

CAP. VII.

¶ Teſtis ſynodalis, qui coram ordinario ſuper matrimonio depoſuit, non compellitur jurare ſuper eo coram delegato. hoc primò. Propter ſupervenientem infamiam, à teſtimonio repellitur. hoc ſecundò. Poteſt tamen ſi erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum ſuum corrigere. hoc tertiò.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

PRætereà ſi teſtes *e* publici, quos tua civitas nuncupat ſynodales, ſuper cauſa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo ſemel teſtimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præſentia alicujus delegati Judicis ſuper eadem cauſa iteratò præbeant juramentum, dummodò aliter fiat fides Judici delegato · niſi fortè articulus novæ quæſtionis emergat. Hujuſmodi *f* verò teſtes publico jure poſſunt propter infamiam à perhibendo teſtimonio removeri, ſi eam poſtquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxiſſe. Quorum teſtimonia, ſi quandoque non ſtudiosè, ſed in proferendo erraverint, & ſe in continenti correxerint, reprobari non debent: ſecùs autem erit, ſi correctioni ſuæ interpoſuerint intervallum.

CAP. VIII.

¶ Cùm de fama vel vitio falſitatis inquiritur, cogendi ſunt teſtes. hoc dicit, ſecundùm Joan. Andr. ſed ſecundùm Panorm. nimis reſtringit textum.

Innocentius III. *Priori ſancti Fridiani, & Magiſtro P. Canonico Piſano. (an. 1206.)*

SUper his *g*: [*& infrà.*] ¶ Cæterùm volumus & mandamus, ut ſuper inquiſitionis articulis, tam de fama electi, quàm literis contra eum ſub nomine longè majoris & ſanioris partis Capituli deſtinatis, cogatis teſtes, qui nominati fuerint, perhibere teſtimonium veritati.

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Vid. Guid. Pap. hîc.* b *Dictio, eorum, deeſt in vetuſt.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. part. 8. c. 1.* d *al. Januenſ. aliàs. Jan. Epiſc.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & cap. 7. part. 8. poſt Concil. Later. ſub Alex. III.* f *Dictio, de, deeſt in vetuſtioribus.* g *Cap. 1. de præſumpt. in 2. compilat.* h *parem advocationis ſeu defenſionis copiam al. partem.*

a *Sebozen. al. Goboien.* b *Cap. 1. eod. titul. in 2. compilation. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæſtion. 24.* c *Cap. 2. eod. titul. in 2. compil.* d *Vid. text. in l. 3. & ibi Cyn. C. quæ ſit long. conſuetud.* e *Cap. 3. eod. titul. in 2. compilat.* f *Hujuſmodi verò teſtes publici, jure poſſunt, &c. & in paucis habetur ut in textu.* g *Cap. 3. titul. de accuſat. in 3. compil. Adde hîc Guid. Papa.*

CAP. IX.

¶ *Teſtes, qui ſe ſubtrahunt, etiam in criminali cogendi ſunt.*

Idem *Archidiacono Mediolanenſi. (an. 1206.)*

CUm contra magiſtrum R. ſuper eo, quòd dicitur à ſede Apoſt. falſas literas reportâſſe, ac per ſe vel per Procuratorem fuiſſe uſum eiſdem, tibi direxerimus ſcripta noſtra: poſtulâſti per ſedis Apoſtol. oraculum edoceri, utrùm ſuper præfato vitio falſitatis teſtes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* reſpondemus, quòd teſtes prædicti, ſi ſe gratiâ, odio vel timore ſubtraxerint, per cenſ. Eccl. debes appellat. remotâ, compellere veritati teſtimonium perhibere. *b*

CAP. X.

¶ *Non ſummatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.*

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magiſtro G. Canonico Senen. (an. 1222.)*

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Epiſcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in noſtra præſentia conſtitutis: [1 *& infrà.*] ¶ Teſtes qui fuerint nominati, præterquam ſuper criminibus (ſi ſe gratiâ, odio, vel timore ſubtraxerint) per cenſuram Eccleſiaſticam cogatis veritati teſtimonium perhibere.

[1 *Dil. fil. tit. SS. Coſmæ & Damiani Diac. Card. conceſſimus auditorem, coram quo cùm per conventionis & reconventionis modum ſuper diverſis capitulis, quæ ſub bulla noſtra vobis transmiſimus incluſa, lis fuerit legitimè conteſtata, &c.*] *ſic abſciſſum.*

CAP. XI.

¶ *Ad detegendam veritatem conjurationis, coguntur ſocii, etiam jurati.*

Idem *Epiſcopo. Bonon. & magiſtro B.* c *(an. 1220.)*

VEnerabilis frater noſter Archiepiſcopus Ravennaten. propoſuit, quòd cives Cervicen. *d* cum M. & I. *e* quondam Clericis Eccleſiæ Raven. quanquam præſumpſerunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda ſe adſtringentes vinculo juramenti, unde humiliter ſupplicavit, ut cùm cauſam ſuper his, & quibuſdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipſe intentionem ſuam probare non poſſit, niſi teſtimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g* (ne pro defectu teſtium pereat ſua juſtitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmiſſâ per cenſuram Eccleſ. appellat. remotâ cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujuſmodi juramento abſolvant, quos idem Archiepiſcopus ad teſtimonium duxerit producendos: eos nihilominus (ſi ſe gratiâ, vel odio, vel timore ſubtraxerint) diſtrictione ſimili compellentes ad perhibendum teſtimonium veritati.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Inſtrumenti exemplum non ſolenniter ſumptum, fidem non facit abſque originali.* h. d. ſecundum ipſius mentem.

Gregorius. *h (an. 592.)*

SI ſcripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere poſſumus.

CAP. II.

¶ *Corruit inſtrumentum, ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi ſigillum habeat authenticum, vel à Notario ſit confectum.*

Alexander III. *(an. 1166.)*

SCripta verò *a* authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint (niſi per manum publicam facta fuerint, ita quòd appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

CAP. III.

¶ *Reſcriptum Apoſtolicum propter raſuram, in loco non ſuſpecto, non cenſetur vitioſum.* h. d. ſecundùm mentem.

Idem. *(an. 1116.)*

EX literis veſtris *b* accepimus, quòd cùm cauſa, quæ inter magiſtrum A. & R. ſuper capella & Ambitoria *c* vertitur, de mandato noſtro ſuſceperitis terminandam, præfatus R. literarum ſibi copiam fieri poſtulavit. Qui cùm eas argueret falſitatis, quia in narratione facti abraſæ ſunt, ubi ſcriptum eſt, jura parochialia: [1 *& infrà.*] ¶ Dicimus, quòd propter abraſionem illam judicari falſæ non poſſunt, nec etiam haberi ſuſpectæ, præſertim cùm & privilegia in poſſeſſionibus abradantur, & literæ in narratione facti (ſi erratum eſt) poſſunt incunctanter abradi.

[1 *Nos autem inſpicientes literas veſtras.*]

CAP. IV.

¶ *Redarguenti privilegium de falſo, Judex faciet illud exhiberi coram Judice & paucis, & in loco congruo & ſecuro: & interim ſtabitur ſententiæ latæ per illud.*

Idem *Eboracenſi* d *Archiepiſcopo. (an. 1165.)*

ACcepimus *e* literas, quas Abbas ſancti Auguſtini contra Cantuarien. Archiepiſcopum tranſmiſit: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm privilegia non inſpecta non valeant argui falſitatis, & difficile ſit & *f* periculoſum, ea apud ſedem Apoſt. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiſcopo in clauſtro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & ſecuro, uſque ad nativitatem proximam ſancti Joannis Baptiſtæ. Si verò nec venerit, nec ſufficientem reſponſalem miſerit, ei perpetuum ſilentium imponatis ipſa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: ſed præcipimus ſententiam, quæ eorum obtentu ſuper ſtatu monaſterii lata eſt, inviolabiliter obſervari: [*& infrà.*] ¶ Jubemus etiam, ut Archiepiſcopum in inſpectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis eſſe contentum.

[1 *Nos itaque attendentes, tempus ad proſequendam appellationem præſcriptum nullatenus expectandum.*]

CAP. V.

¶ *Inſtrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adverſario integraliter legi non debet: ſed ſolum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.*

Cœleſtinus III. *Abbati ſancti* g *Secundi. (an. 1194.)*

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium veſtrum adverſæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quòd occaſione unius capituli, ſuper quo convenimini, plurima litigia ſuſcitantur: [1 *& ſ.*] ¶ Conſult. tuæ taliter reſpondemus, ut quandocunque ſuper exhibendo privilegio, vel indulgentia, ſeu inſtrumento fueritis requiſiti, præſente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipſo, audiente parte contrariâ, tantummodò recitetur, ita quòd ſi ſuper uno tantùm capitulo *i* quæſtio fuerit, illud ſolummodò deſcribatur, & adverſæ parti copia ejus fiat.

---

a *Nos igitur taliter, &c.* b *Adde quòd de jure civili multantur conc. l. 1. ff. ſi quis jus dicen. non obtem.* c *in quibuſdam, B. Epiſcopo.* d *Cormen alit. Cermen. alit. Tremen.* e *al. M. & L.* f *l. fin. C. de hæret, l. quotiens. ff. de quæſtion. & l. cùm probatio. ff. de probat.* g *dictio, et, deeſt.* h *lib. 2. epiſt. 3. cap. 42. regiſtri.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiona. al. Alodon.* d *Male Epiſcopo.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic. & Petr. Bleſenſ. epiſt. 20* f *etiam.* g *In Cod. Barb. Fromundi, & ejuſdem conventu.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. Bart & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. po. Felin. in cap. 1. ſup. de probat. Bald. & doct. in l. civile. ff. de legib.* i *al. articulo.*

[1

[1 *Et ſic evidenter æmuli multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem veſtram impugnant. Quia verò intereſt noſtra jurgiis ſuſcitandis obviare, & ſuſcitata decidere.*]

CAP. VI.

¶ *Inſtrumentum publicâ manu non confectum, habens ſigillum, cujus literæ non ſunt legibiles, vel ſcriptura deleta, vel enormem patitur fracturam, non probat.* hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et eſt caſus quotidianus & notabilis pro iſtis ſigillis antiquis. Panorm.

Innocentius III. *Mediolanenſi Archiepiſcopo.*

(*an. 1208.*)

INter dilectos *a* filios G. Abbatem ſancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, ſuper ſubjectis articulis, diu fuit in noſtro auditorio litigatum. Petebat ſiquidem Abbas nomine monaſterii ſui à præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Eccleſiæ, reſtitui monaſterio memorato, portum Scozulæ, cum honore, diſtrictu & juriſdictione loci præfati, dicens ad monaſterium hæc omnia pertinere, hoc ipſum dicens de hominibus, qui habitant in curte Berunen. *b* & tenent res monaſterii in Gralia: de quibus monaſterium obtinuerat in judicio poſſeſſorio per ſententiam Epiſcopi Veronenſis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: ſalvo in omnibus jure addendi vel diminuendi, ſatagens comprobare omnia, quæ præmiſſa ſunt, ad ſuum monaſterium pertinere. Primò per privilegium Luitardi Comitis, quondam Epiſcopi Lucani *c*, qui monaſterium ipſum fundaverat, & ei, quæ præmiſſa ſunt, donaverat univerſa. Secundò per inſtrumentum ſententiæ Aſperti, quondam Mediolanenſ. Archiepiſcopi, quam ex delegatione Ludovici *d* Imperatoris tulit ſuper his, pro monaſterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui ſuper his monaſterium moleſtabat. Tertiò per privilegia Romanorum Imperatorum & præſertim Henrici, qui præmiſſa omnia monaſterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quartò per inſtrumenta locationum, quas fecerant diverſis perſonis Abbates monaſterii memorati. Teſtes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monaſterium à 60. annis & citra *e*, & à 50. annis & ſuprà poſſederat ſupradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monaſterio à jam dicto Luitardo fuiſſe donata. Sed contra privilegium donationis à Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primò, quia ibi maximè apparebat conſumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuiſſet falſitas faciliùs deprehendi. Secundò, quia cùm charta vetuſtiſſima videretur, recentior apparebat ſcriptura, tanquam non illo tempore facta fuiſſet. Tertiò, quia falſum ſigillum vitiosè videbatur appoſitum, eò quòd à media parte ſigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, ſed cum pileo: nec induta Pontificalibus, ſed regalibus indumentis *f*, tenens in manu non baculum paſtoralem, ſed quaſi ſceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, ſed dimidia, tanquam in illa medietate reſpiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, ſed quædam imago videbatur ex ea fuiſſe deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti ſimilis apparebat: unde non Epiſcopi, ſed Imperatoris videbatur fuiſſe ſigillum, quia *g* in una medietate Cæſaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præſumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuiſſe: nam in ipſo ſigillo nullæ aliæ literæ apparebant, niſi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratiâ, deſignabant. Sed cùm proprium nomen ipſius Epiſcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat ſigillum, deletæ fuerant duæ literæ: ſecunda, quæ erat inter l. & t. & ſexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quòd ſi ſecunda o. & ſexta fuiſſet i. proculdubio non Luitardus, ſed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci *a* poterat, quòd ſecundùm diſpoſitionem aliarum literarum inter l. & t. non erat ſpatium, niſi quòd potuiſſet unam literam continere: cùm ſecundùm integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ ſint diverſæ: præterea inter r. & u. tam modicum erat ſpatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat ſpatium, ſed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuiſſe. Rurſus cùm cera ſigilli ab interiori parte vetuſtiſſima eſſet, cera quæ poſita erat ab exteriori parte, quaſi ad conſervationem ſigilli, recens erat & mollis. Quod cùm diligenter inveſtigatum fuiſſet, certo certius eſt compertum, quòd ſub vetuſto ſigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ poſita fuerat exteriùs, quaſi ad conſervationem ſigilli, vitiosè fuit ipſi chartæ ſubjunctum. Eâdem falſitatis ſpecie, per vitioſam videlicet appoſitionem ſigilli, cætera ferè privilegia Romanorum Impp. præter privilegium Henrici, vel falſa reperta ſunt, vel falſata. Sed & ipſum Henrici privilegium ad fidem inſtruendam non videbatur ſufficere, quia nec erat publicâ manu confectum, nec ſigillum habebat authenticum, eò quòd erat ex media ferè parte conſumptum, nec plus de nomine proprio, niſi ultima medietas, videlicet, icus, nec de cæteris literis, niſi hæc adjectio, Dei gratiâ, apparebat, ita quòd ex literis ipſis, niſi hæc adjectio, Dei gratiâ, apparebat, ita quòd ex literis ipſis non magis poterat comprobari fuiſſe ſigillum Henrici, quàm Ludovici. Inſtrumentum quoque ſententiæ multis modis inveniebatur ſuſpectum, tum quia in ipſo quædam apparebant lituræ: tum quia ſubſcriptio Notarii videbatur manus alterius fuiſſe, quàm ſubſcriptio *b* inſtrumenti, cùm tamen Notarius in ſubſcriptione profiteretur ſe inſtrumentum manu propriâ conſcripſiſſe. Litera quoque recentior videbatur, quàm charta, & aqua videbatur encauſtum *c* infectum, ut antiquius appareret. In omnibus *d* autem Imperialibus privilegiis, quæ poſteriora fuerant, nulla eſt habita mentio de illa ſententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem feciſſe. Porrò ſi legitimum eſſet inſtrumentum ſententiæ, per illam tamen ſententiam nullum Mediolanen. Archiepiſcopatui præjudicium poterat generari, cùm ipſa ſententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet *e*. Nec atteſtationes, quæ continebantur in inſtrumento ſententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur eſſe probata, poterant eidem Archiepiſcopatui nocumentum aliquod irrogare, cùm inter alias perſonas, & in alio judicio receptæ fuiſſent. Cæterùm memorati Henrici privilegium, quod non ſolùm confirmationis, ſed etiam donationis videbatur fuiſſe, unde rerum dominium donatarum intelligi fortè poterat monaſterio acquiſitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipſo privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis poſſet valere: diſtinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cùm eadem legitimè nequiviſſent confirmari pariter & donari: confirmari, tanquam priùs habita & poſſeſſa: donari, tanquam tunc tradita & conceſſa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, ſed confirmata, cùm juxta *f*

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Benienſ.* c *Licinen.* d *Ludovici.* e *al. infra.* f *Dictio, indumentis, deeſt in nonnullis vetuſtis exempl.* g *al. quod.*

a *Conjici.* b *ſuperſcripto.* c *al. incauſtum. eſt autem encauſtum librariorum atramentum, de quo Cal. Rhodig. lib. 7. lect. antiq. cap. 31.* d *etiam.* e *Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. D. Jud. ſol.* f *Juxta ſanctiones legitimas, quod meum eſt ex una cauſa ampliùs meum fieri non poſſit.*

legum ſanctiones, quod meum eſt, ex alia cauſa meum fieri non poſſit, niſi deſierit eſſe meum: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm ergo privilegium Henrici confirmatorium tantùm extiterit, ſaltem quoad illa, quæ deducta ſunt in judicium, ſi principale non tenuit, nec acceſſorium, quod ex eo vel ob id dignoſcitur eſſe ſecutum: [2 *& infrà.*] ¶ Per inſtrumenta verò locationis, nec eſt utique probata proprietas, nec ad plenum poſſeſſio, cùm ad probationem rei propriæ ſive ad defenſionem non ſufficiat facta locatio: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem ſuper his fuiſſet diutiùs litigatum quia legitimè probata non fuerant, quæ petebantur ad monaſterium pertinere, ab impetitione ipſius procuratorem tuum nomine tuo & Mediolan. Eccleſiæ ſententialiter duximus abſolvendum: quoniam cùm obſcura ſunt jura partium, conſuevit contra eum, qui petitor eſt, judicari.

[1 *Præſertim cùm pars monaſterii viſa fuerit comprobare, tum per privilegium conceſſionis, tum per inſtrumentum ſententiæ, vel illa quidem legitimè fuerant à Luitardo donata, & illâ donatione per totum judicium eſt uſa. Unde poſt donationem hujuſmodi eidem non poterant redonari.*]

[2 *Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam ſi vera fuiſſent ac ſine ſuſpicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*]

CAP. VII.

¶ *Non valent literæ ſuper abſolutione voti per cruce ſignatos, impetratæ tacitâ veritate, vel expreſſâ falſitate.*

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo. (an. 1208.)*

QUòd ſuper his: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti *a*, quid agere debeas circa cruce ſignatos, qui dicentes ſe ab Apoſtolica ſede redire, ſuper abſolutione ſua ignota Cardinalium ſigilla reportant: cùm eis ſuper impedimentis expoſitis non fuiſſet de levi credendum. Ad quod taliter reſpondemus, quòd ſi quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui perſonas & facultates eorum pleniùs noverunt, hoc modo ſcribimus, ut ſuper impedimentis expoſitis (inquiſitâ diligentiùs veritate) ſtatuant circa illos, quod animarum ſaluti, & ſuccurſui terræ ſanctæ magis noverint expedire: providentes attentiùs, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde ſi tales per ſuppreſſionem veritatis, aut falſitatis expreſſionem, literas non ſolùm Cardinalium, ſed etiam noſtras, nec ſolùm dubias, ſed etiam certas conſtiterit impetrâſſe, carere volumus impetratis, & eis non obſtantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

¶ *Si de extravaganti dubitatur, an decretalis ſit authentica: aut eſt juri conſona, & tunc judicatur ſecundum illam: aut diſſona, & tunc Papa conſulitur.*

Idem *Helienſi Epiſcopo. (an. 1208.)*

PAſtoralis *b*, &c. [1 *& infrà.*] ¶ Auctoritate præſentium duximus ſtatuendum, ut cùm aliqua decretalis, de qua Judex meritò dubitet, allegatur: ſi eadem juri communi ſit conſona, ſecundùm eam non metuat judicare: cùm non tam ipſius, quàm juris communis auctoritate procedere videatur. Verùm ſi juri communi ſit diſſona, ſecundùm ipſam non judicet, ſed ſuperiorem conſulat ſuper ea.

[1 *Quæſiviſti etiam, quibus indiciis fides ſit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex poteſt non immeritò dubitare, cùm plures inveniantur in compilatione ſcholarium, & allegentur in cauſis, de quibus per bullam non conſtitit, nec ipſæ per metropoles inſinuatæ fuerunt. Quia igitur ſæpè contingit, quòd etiam coram nobis decretales hujuſmodi proponuntur, quas eſſe authenticas dubitamus, ſ. t. benigniùs reſpondentes.*]

CAP. IX.

¶ *Poſt publicatas atteſtationes uſque ad concluſionem poſſunt inſtrumenta produci. hoc primò. Conſuetudo loci facit inſtrumentum authenticum. hoc ſecundò.*

Idem *Epiſcopo ſancti Andreæ, & Abbati de Broch. (an. 1206.)*

CUm dilectus *a*: [*& infrà.*] ¶ Ad ſecundam quæſtionem duximus reſpondendum, quòd utraque pars poteſt inſtrumentum etiam poſt publicationem atteſtationum uſque ad definitivæ ſententiæ calculum exhibere, antequam ſit in cauſa concluſum. Super tertio verò articulo reſpondemus, quòd ſi conſuetudo illius patriæ obtinet approbata, ut inſtrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea ſecurè poteritis admittere: præſertim cùm ſupradictus Rex tantæ fuerit honeſtatis, quòd ipſius inſtrumenta maximæ auctoritatis ſint in partibus *b* Scoticanis.

CAP. X.

¶ *Falſitas inſtrumenti, vel quod deeſt inſtrumento, probari poteſt per teſtes.*

Idem *Petro civi Viterbienſi. (an. 1206.)*

CUm Joannes *c* Eremita à te centum & triginta libras Senen. ex cauſa mutui coram Donadeo & Joan. Judicibus Viterbien. petiiſſet, & tu ex adverſo proponeres, quòd cùm idem in centum & octoginta libris tibi pro pretio domûs, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immeritò debebat compenſare. Tandem cùm ſuper hoc & quibuſdam aliis articulis inter vos fuiſſet aliquandiu litigatum, Judices atteſtationibus publicatis te ſententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domûs poſſeſſionem vacuam *d* traderes, à creditoribus liberatam: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur ab hac ſententia ad noſtram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quàm prædicto Joanni T. Subdiaconum & Capellanum noſtrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propoſitum, ſupradictæ domûs venditionem non puram, ſed conditionalem potiùs extitiſſe, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipſius, quatuor nihilominus teſtibus ad hoc probandum inductis, quod etſi novum eſſet capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati depoſuerunt, ſe interfuiſſe contractui inter te & prædictum Joannem ſuper eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat conſtitutum, tali videlicet adjectâ conditione, ut tu domum ipſam inhabitares liberè in vita tua, & poſt obitum tuum M. & R. natis tuis ejuſdem Joannis nepotibus remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipſam eidem Joanni pro minori pretio vendidiſti, cùm à G. morandi pro ipſa ducentas libras potuiſſes habere: anni verò, menſis & diei, quo venditio facta fuit, iidem teſtes ſe dixerunt minimè recordari. Dictus verò Joannes venditionem non conditionalem, ſed puram propoſuit extitiſſe, ad hoc probandum publicum exhibens inſtrumentum: [1 *& infrà.*] ¶ Tabellionem quoque, qui confecerat inſtrumentum, & unum ex teſtibus inſtrumento ſubſcriptis ad id probandum induxit: [2 *& infrà.*] ¶ Porrò cùm dubitatio fuiſſet exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propoſitum: quia etſi eandem vim obtineant inſtrumentorum fides, & depoſitiones teſtium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet inſtrumentum tanti debet eſſe momenti, ut trium vel plurium idoneorum teſtium depoſitionibus præferatur: [3 *& infrà.*] ¶ Ad hoc autem idem Joan. ex adverſo reſpondit, quòd cùm intentionem ſuam per jam dictum fundaverit inſtrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipſam non purè, ſed conditionaliter

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re judic.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Scotianis.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* d *Quando dicatur vacua poſſeſſio, Vide per Ang. & Legiſtas in l. in conventionalibus. §. ſi quis vacuam. ff. de verb. oblig. gloſſ. in §. quod autem. Inſtit. de uſucap.*

celebra

celebratam eſſe proponas *a*, nec per teſtes ad hoc à te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideò non appareat, quòd ſuper illa venditione deponant, quam conſtat per dictum inſtrumentum determinato tempore fuiſſe contractum, hujuſmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm reſponſionem iſtam eſſe proponebas invalidam: quoniam cùm utraque pars à nobis interrogata, fuiſſet in jure confeſſa, quod unica tantùm venditio ſuper domo contracta fuerit: & ex depoſitionibus teſtium liqueat venditionem conditionalem fuiſſe: ex utriuſque confeſſione colligitur, ejuſdem domûs venditionem conditionalem extitiſſe, non puram, non obſtante quòd ipſa interrogatio facta fuerit, poſtquam à partibus extitit in cauſa concluſum, cùm Judex (qui uſque ad prolationem ſententiæ debet univerſa rimari) poſſit interrogare de facto, quotiens dubitationis *b* occurrit: [4 & 5.] ¶ De conſilio fratrum noſtrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domûs fuiſſe conditionaliter celebratam, & te ob hoc *c* nullatenus obligatum ad traditionem ipſius: ſuper hoc memorato Joanni ſilentium imponentes. Sententiam vero Judicum prædictorum, qui aliàs juſtè pronuntiâſſe noſcuntur (cùm hujuſmodi exceptio coram ipſis nec probata fuerit nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate *d* Apoſtolicâ confirmantes.

[1 *In quo profitebaris, te propriâ voluntate vendidiſſe ac tradidiſſe domum ipſam eidem Jo. Heremitæ, & poſteà CLXXX. librarum pretium recepiſſe.*]

[2 *Sed licèt tabellio venditionem puram extitiſſe firmavit, prout in ſerie inſtrumenti continetur, utrùm tamen ſub conditione vel purè fuerit contractus initus, dixit ſe minimè recordari.*]

[3 *Satis eſt etenim, ſi propter tabellionis auctoritatem, qui ſuum officium fideliter adimplere præſumitur, cùm ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur inſtrumento confecto, quanta foret duobus idoneis teſtibus adhibenda: ſed cùm per quatuor teſtes omni exceptione majores fuerit manifeſtè probatum, ſupradictam venditionem fuiſſe conditionaliter celebratam, eorum depoſitiones aſſerunt inſtrumento meritò præferendas.*]

[4 *His igitur & aliis tam coram nobis, quàm coram prædicto Capellano propoſitis & plenius intellectis.*]

CAP. XI.

¶ *Defectus literæ non vitiat reſcriptum.*

Honorius III. *(an. 1222.)*

EX parte *e* chariſſimæ in Chriſto filiæ B. quondam Anglorum *f* Reginæ fuit propoſitum: [*& infrà.*] ¶ Quia reſcriptum Apoſtolicum pro eo quòd in hac dictione, ſpoliârunt, hæc figura O, deerat, aſſeritur vitioſum: mandamus, quatenus hoc non obſtante in negotio ipſo ratione prævia procedas.

CAP. XII.

¶ *Licitè appellatur à Judice, qui parti hoc petenti, non facit edi communia inſtrumenta.*

Gregorius IX. *Priori ſancti Bartholomæi & Decano de Arcubus London.* g *(an. 1232.)*

G. Perpetuus Vicarius Eccleſiæ de Recham nobis expoſuit, quod cùm Prior & Conventus de Ledis eum ſuper decimis coram Judicibus auctoritate Apoſtol. conveniſſent, & dictus G. ſuper ſimilibus coram ipſis reconveniſſet eoſdem, quia dicti Judices copiam quorundam inſtrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem ſuam ſuper principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum inſtantia poſtulanti, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, &c.

CAP. XIII.

¶ *Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.*

Idem. *(an. 1230.)*

IMputari ei *a* poteſt, qui contrarias inter ſe ſcripturas in judicio protulit, fidem ſibi adinvicem derogantes, cùm in ipſius fuerit poteſtate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

¶ *Si in inſtrumento debiti exprimitur cauſa, condemnatur debitor, niſi probet indebitum: ſi non exprimitur, neceſſe eſt, ut creditor probet id fore debitum.*

Idem.

SI cautio, quam à te indebitè proponis expoſitam, indeterminatè loquatur, adverſarius tuus tenetur oſtendere debitum, quod continetur in ea. Sed ſi cauſam, propter quam hujuſmodi ſcriptura proceſſerit, expreſſeris in eadem, confeſſioni tuæ ſtatur: niſi probaveris te id indebitè promiſiſſe.

CAP. XV.

¶ *Auctoritate Ordinarii poteſt Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.*

Idem *I. tabellioni.*

CUm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit inſtrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

¶ *Inſtrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.*

Idem.

SI inſtrumenta propter vetuſtatem, vel propter aliam juſtam cauſam exemplari petantur: Coram ordinario Judice vel delegato ab eo ſpecialiter præſententur: qui ſi eâ diligenter inſpectâ, in nulla ſui parte vitiata repererit, per publicam perſonam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Sicut manifeſtè nocens eſt pœnæ obnoxius, ita & occultus, licèt poſteà dicat ſe joco feciſſe.*

Salomon *in Parabolis.* c

SIcut noxius eſt, qui mittit lanceas & ſagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cùm fuerit deprehenſus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

¶ *Ex violenta præſumptione fertur definitiva, & eſt caſus notabilis.*

Idem. *d*

AFferte mihi gladium. Cumque attuliſſent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni,

a *Infero quòd per confeſſionem rei, ubi debitum eſt liquidum, admittitur recompenſatio. concor. l. Julianus. § offerri. ff. de act. empt.* b *vide l. ubicunque. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit.* c *Hæc duo verba, ob hoc, deſunt in vetuſtiorib.* d *hæc verba, auctoritate Apoſtolicâ, deſunt etiam.* e *vid. Rom. conſ. 348. Bald. in l. imperator. ff. de ſtat. hom. & Jaſ. in l. ſi quis mihi bona. de acq. heredit.* f *Anglicorum.* g *Lugdun.*

a *Vid. Anton. de Butr. in c. in noſtra, ſup. de teſtibus. & c. ex tenore. ſup. de reſcript. Bart. & Salic. in l. ſcriptura. C. de fide inſtrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de ſtat. hom.* b *Vide Matth. de afflict. ſuper conſt. Neapol. in c. Bajulos omnes not. 13. & ſeq. Bal. conſ. 62. l. 5. Alex. conſ. 136. & 151. l. 1.* c *Cap. 62. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem (commota ſunt quippe viſcera ejus ſuper filio ſuo) Obſecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: econtrariò alia *a* dicebat: Nec mihi, nec tibi ſit: ſed dividatur. Reſpondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc eſt enim mater ejus.

CAP. III.

¶ *Converſatio in adoleſcentia facit præſumptionem in ſenectute.*

Hieronymus *ſuper Parabolis.* b *(an. 390. in Judæâ.)*

EX ſtudiis ſuis intelligitur puer *c*. Quemcunque enim virtutibus ſtudere, cum modeſtia continentiæ, auditioni ſapientum, obſervantiæ mandatorum Dei, maximè ſimplicitati & humilitati videris, hujus munda & recta opera intellige.

CAP. IV.

¶ *Præſumitur contra illum, qui dilationibus ſubterfugit judicium.*

Bonifacius Papa *Epiſcopis Galliæ. (an. 422.)*

NUllus dubitat *d*, quòd ita judicium nocens ſubterfugit, quemadmodum ut abſolvatur, qui eſt innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quiſquis ſe ſubterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

¶ *Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præſumitur.*

Gregorius *in homilia.* e *(an. 600.)*

NOnne *f* benè dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Jeſus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo conceſſit.

CAP. VI.

¶ *Ex præteritis præſumitur circa futura.*

Idem *Maximo Epiſcopo.* g

MAndata cœleſtia efficaciùs gerimus *h*, ſi noſtra cum fratribus onera partiamur. Proinde ſuper cunctas Eccleſias Siciliæ te vices ſedis Apoſtolicæ miniſtrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, ſed perſonæ. Quia ex tranſacta in te vita didicimus, quid de ſubſequenti converſatione tua præſumamus.

CAP. VII.

¶ *Ex vicinitate præſumitur notitia facti loci vicini.*

Idem. *i*

QUoſdam: [*& k infrà.*] ¶ Aphrica verò, qualiter mortalitate & languoribus vaſtetur, quantò viciniores eſtis, credo quòd ſubtiliùs cognoviſtis.

CAP. VIII.

¶ *Præſumitur factum notum in vicino loco, quod eſt notum in remoto.*

Idem *Victori Epiſcopo.* l

QUantò: [*& infrà.*] ¶ Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

¶ *Ex præteritis præſumitur circa futura.*

Hieronymus *ſuper Oſee.* m *(an. 390.)*

SCribam eis multiplices leges meas. Ex priùs datis, & neglectis apparet, quòd has negligent.

a *Illa.* b *al. Salomon in parabolis.* c *C. 20. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. Hûc ſpectat l. is qui. §. divus. ff. de tut. & cur. dat. ab his. & §. ſervos. in gloſſ. deſierunt. Inſt. de rer. diviſ.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Homil. 18.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. Bald. in l. 2. C. de ſacr. Eccleſ.* g *Greg. l. 2. epiſt. 4. regiſtri.* h *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & c. 1. tit. de offic. vic. in 1. comp.* i *Greg. l. 7. epiſt. 123. ſive 127. regiſt.* k *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* l *Greg. in regiſt. l. 10. epiſt. 33. & 34.* m *Cap. 8. & 10. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. X.

¶ *Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non eſt veriſimile.*

Alexander III. *Decano Caſtien.* a *(an. 1170.)*

QUia veriſimile *b* non eſt, quòd H. Presbyter perſonatum Eccleſiæ R. Capellano conceſſerit, & ab eo ejuſdem Eccleſiæ acceperit vicariam: Provideas, ne ſuper hoc probationem recipias, niſi communis loci fama id habeat, vel tales perſonæ appareant, de quibus veriſimile non ſit, quòd debeant dejerare. Quoniam ſæpè contingit, quòd teſtes facilè corrupti inducantur ad falſum teſtimonium proferendum.

CAP. XI.

¶ *Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium.* Panorm.

Idem *Genuen.* c *Archiepiſcopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit, quòd cùm libera mulier per decem annos & ultrà, cuidam ſervo ſcienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipſum aſſerit ſuum non eſſe maritum. Verùm vir eam vendicans in uxorem, oſtendit publicum inſtrumentum, in quo ſeſe conjuges nominant, & per quod ipſum ei donationem propter nuptias feciſſe apparet. Mulier verò inſtrumentum illud aſſerens vitioſum, ut ſervo dominus fraudaretur, plures teſtes produxit, quod ille ab amicis ejus ſæpè rogatus, ut eam deſponſaret, nec deſponsâſſe, nec deſponſaturum ſe ipſam firmiter aſſerebat: vir autem nonniſi prædicto inſtrumento, & quibuſdam teſtibus, qui viderant eam annulos deferentem, ipſam probavit uxorem: ſed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, ſe annulos detuliſſe dicebat. Verùm, quia in hujuſmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, ſi fama loci habet, quòd vir ipſam in lecto *e*, & in menſa ſicut uxorem tenuerit (cùm matrimonium ſit maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens) cogenda eſt mulier, ut eidem viro affectu ſerviat conjugali: præſertim ſi præſcriptum inſtrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium ſuum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

¶ *Per violentam præſumptionem probatur carnis copula.*

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quòd cùm P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret ſeparari, accuſatores matrimonii produxerunt teſtes firmiter aſſerentes, quòd poſtquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, conſanguineum viri ejuſdem ſolum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, eâ (ut credebant) intentione, ut eam cognoſceret carnaliter *h*, viderunt, multis locis ſecretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [*1 & infrà.*] ¶ Conſul. tuæ taliter reſpondemus, quòd ex hujuſmodi violenta, & certa ſuſpicione fornicationis, poteſt ſententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat, mortuâ illâ ducendi aliam, muliere ſine ſpe conjugii remanente.

[1 *Et publica fama conſentit, quòd poſt contractum matrimonium ſe miſcuerunt ad invicem, quòd in præſentia tua publicè, ut aſſeris, ſunt confeſſi, quamvis & id poſt contractum*

a *al. Caſtrenſi.* b *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* c *Januenſi.* d *Cap. 14. de ſponſ. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 42.* e *Nota ſigna aliquam ſicut uxorem tractandi. & vide Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in cap. ex tranſmiſſa. de reſt. ſpol.* f *In quibuſdam deeſt inſcriptio, ut in 2. comp.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. Vide Matth. ſing. 116. & Alexand. conſ. 15. incipit, Viſo proceſſu.* h *In C. Bart. ut eam cognoſceret carnaliter, viderunt, & multis ſecretis, &c.*

matrimo-

matrimonium feciſſe negarent. Dicitur quoque de muliere prædictâ, quòd de marito ſe ſimulans concepiſſe, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, ſe mentita eſt peperiſſe, & rebaptizari faciens virum ſuum decepit. Procedente verò tempore cùm fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus à quibus eum emerat occultè reſtituit, poſteà veneficum potum & alias vitæ inſidias viro paraſſe eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. conſulendos, ſi ad diſſolvendum matrimonium prædicta probationes ſufficiant.]

CAP. XIII.

¶ *Idem dicit, ut præced. cap.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

TErtio loco quæſtionis *a* hujuſmodi nodum tua f. petiit explicari, an juvenis ſponſam, in quam per verba de præſenti conſenſit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipſius ſponſæ proſiliens, *b* ſe à juvene carnaliter præcognitam proponebat: à qua producti teſtes dixerunt, ſe pro certo credere, quòd illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quòd eos inſimul viderant per plana & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & teſtimonium viciniæ ſuper hoc recepiſſe dicebant. Ad majorem verò certitudinem (quia minùs ſufficienter credidiſti eſſe probatum, quod eadem mulier aſſerebat) tam ipſa, quàm juvenis juramentis adſtricti ſeorſum confeſſi ſunt, quòd ſe invicem carnaliter præcognoverant: licèt juvenis nollet ab ea, quam deſponſaverat, ſeparari. Nos autem, quæ dicta ſunt intelligentes, præſertim cùm hoc non dicatur occultum, ſed quaſi prædicetur à pluribus manifeſtum, conſultiùs eſſe credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, ſed ſolutis ſponſalibus ſeparentur.

CAP. XIV.

¶ *Propter præſumptionem etiam vehementem, non debet quis de gravi crimine condemnari.*

Innocentius III. *Nivernen. Epiſcopo & Archidiacono Bituricen. (an. 1198.)*

LIteras veſtras recepimus *d*, continentes, quòd cùm cauſa, quæ vertitur inter Altiſſiodoren. Epiſcopum, & quoſdam Burgenſes de Charitate, quos idem Epiſcopus de hæreſi impetebat, vobis & Abbati Collonenſi, à ſede Apoſtolica delegata fuiſſet, utraque pars vos duos ſub certa pœna ſibi arbitros ſtatuerunt, delegatâ vobis nihilominus poteſtate reſervatâ: G. autem lator præſentium, unus ex illis, hæreſim ſuam fuerat publicâ voce confeſſus, & de fratre ſuo ſimiliter recognoverat, quòd eodem ſecum laborabat *e* errore: [1 & ÿ.] ¶ Nos verò prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus, tum quia quod antè dixerat, poſteà ſe dixiſſe negavit: tum quia vel mendacium priùs dixit in fratrem, aſſerendo illum hæreticum, vel perjurium poſteà commiſit in Deum, purgando illum de hæreſi: quorum utrumque reddit illum valdè ſuſpectum: quanquam veriſimilius *f* videatur, quòd eo tempore, quo tanquam verè pœnitens ab hæreſi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixiſſet, præſertim in fratrem, quem tanquam chariſſimum, non aſſeruiſſet hæreticum, niſi fuiſſet accenſus zelo fidei orthodoxæ. Unde præſumitur, quòd cùm poſteà purgavit illum de hæreſi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cùm propter ſolam ſuſpicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam ſecuritatem recipiatis ab ipſo, præter juratoriam cautionem, quòd timore pœnæ corporalis *a* debeat coërceri, diſcretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrùm in tenebris ambulet, an in luce: utrúmve ſit verè pœnitens, an fictè converſus: & ſi eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non ſinatis ipſum indebitè moleſtari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

[1 *Qui cùm de fide ſua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eique purgatio facienda per eundem VV. qui verè pœnitens & catholicus credebatur, eſſet indicta: tunc ipſe VV. fratrem ſuum, quem publicè aſſeruerat hæreticum, præſtito juramento catholicum eſſe firmavit, & ſic à præfato Epiſcopo duo contraria proponebatur dixiſſe: unde ab Epiſcopo & perjurus & hæreticus cenſebatur. Ex contrario verò idem VV. propoſuit, quòd licèt de ſe publicè confeſſus fuiſſet, nihil tamen de fratre fuerat confeſſus. Unde benè poterat illum purgâſſe, maximè cùm à duobus Capellanis de Albiniaco, qui conſcientiam illius noverant, ſe dicat audiviſſe, quòd tanquam catholicum poterat illum ſecurè purgare, qui eorum literas poſteà vobis oſtendit. Sed Epiſcopus ſuper eo, quod de fratre negaverat, protinùs eum per ipſum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipſum prolapſum in hæreſim aſſerebat. Nos igitur in prædictum VV. contrarietates notabiles attendentes, ipſum cum literis noſtris ad præſentiam noſtram tranſmiſiſtis, bonis ejus interim annotatis, donec de perſona ejus & bonis quod ſtatuendum foret, ſtatuere curaremus, adjicientes, quòd cùm idem VV. apud vos cum quibuſdam inſtaret, ut purgationem reciperetis ipſius ſicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eò quòd ſibi contrarius videbatur, admittere noluiſtis, purgatione tamen pro eo per manum VIII. bonorum virorum admiſſâ: quia verò vulpeculæ, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, ſagaci ſunt ſtudio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.*]

CAP. XV.

¶ *Non præſumitur incontinens in ſenectute, qui in juventute continuit, maximè ſi eſt literatus.*

Idem *Cenadien. Epiſcopo & Abbati Deciquorum. (an. 1198.)*

CUm in juventute ſua *b* Quinqueeccleſienſis Epiſcopus adeò ſe maturum, honeſtum & providum exhibuerit, ut ab Eccleſia Romana meruerit pallio decorari: non eſt de levi credendum, quòd poſtquam ad ſenilem *c* pervenit ætatem turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando: cùm labes hujuſmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in ſenectute frequentiùs expietur. Quis præterea de facili crederet, quòd vir præditus ſcientiâ literarum, propriæ ſalutis oblitus, ad eam paſſionis ignominiam ſe converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret inceſtum? cùm etiam ſecundùm ſententias ethnicorum naturale fœdus inter tales perſonas, nihil permittat ſævi criminis ſuſpicari *e*. Licèt igitur Rex Hungariæ eundem Epiſcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detuliſſet, poſtulans, ut malum hujuſmodi pernicioſum exemplo de Hungarica Eccleſia tolleremus: Quia tamen ejus ſuggeſtio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures noſtras quaſi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, ſi ſpiritus eſſet ex Deo, Aurienſi *g* Epiſcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & cautè à Coëpiſcopis indagaret, utrùm præfatum Epiſcopum crederent tali labe reſperſum. Qui nobis poſtmodum reſcripſerunt, quòd eum virum

a *Cap. 8. tit. de ſponſal. in 2. compil.* b *Quòd ſit audiendus, qui ſuam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide Jaſon. in l. Juſjurandum. quod ex conventione. §. procurator. ff. de jurejuran.* c *jungantur.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Quid contineatur ſub hoc, infr. patet in gloſſ. ſuper verb. purgando.* f *videtur, al. videbatur.*

a *Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilation.* c *poſt q. venit ad ſimilem ætatem, &c.* d *converterit.* e *vide l. ut vim. & ibi gloſſ. & Doct. ff. de juſtit. & jur.* f *al. Sed ut probaremus ſpiritus, ſi eſſent ex Deo, &c.* g *Januenſi.*

honeſtæ converſationis eſſe credebant, perſonam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

¶ *Is, pro quo beneficiando ſcribitur cum clauſula, ſi idoneus fuerit, non tenetur probare ſe idoneum, cùm idoneus præſumatur.*

Idem *a Archidiac. & Præpoſito Mediolan.*

(an. 1200.)

DUdum *b* Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem à Presbytero ſancti Victoris in Clericum ejuſdem Eccleſiæ recipi faceret, & in fratrem: *c* [*& infrà.*] ¶ Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, aſſeruit, quòd nequaquam ſufficiebant duobus Clericis facultates Eccleſiæ memoratæ, adjiciens, quòd prædictus C. non erat idoneus ad illius Eccleſiæ beneficium obtinendum: [*& infrà.*] ¶ Cauſam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clauſula, ſcilicet ſi perſona fuerit idonea, quæ noſtro reſcripto reperitur inſerta, eidem Scholari probandi ſe idoneum nulla neceſſitas imponatur: cùm primâ facie præſumatur idoneus, niſi aliud in contrarium oſtendatur.

DE JUREJURANDO.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Agi poteſt ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte ſuſcipientis.* h. d. quoad intellectum, & eſt caſus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d *univerſis Chriſtianis.*

(an. 735.)

EX adminiſtrationis: *e* [*& ĩ*] ¶ Mandamus, quatenus creditores ad juramenta ſuper uſuris ſibi ſolvendis præſtita, relaxanda *ſub contradict. abb. ob.* Eccleſiaſticâ diſtrictione cogatis.

CAP. II.

¶ *Non valet juramentum præſtitum à Prælato de non repetendis rebus Eccleſiæ. Vel ſic: A juramento meticuloſo fit abſolutio per Judicem Eccleſiaſticum.*

Gregorius *in Regiſtro.* f *(an. 600.)*

I. PErvenit ad nos *g* Laudicen. Epiſcopum ab Ar. Comite rebus ſuis ſpoliatum, & jurare compulſum, quòd non repeteret ſic ablata. Cognitâ igitur contumeliâ, valdè doluimus: aſſerentes ipſum Epiſcopum nullius juramenti vinculis ſuper hoc poſſe conſtringi: quem tamen abſolvimus, quia nefandiſſimâ coactione juravit.

CAP. III.

¶ *Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adſtringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, ſi ab alia parte nan impletur, cujus reſpectu præbuit juramentum.*

Idem *regi Francorum. (an. 600.)*

II. PErvenit *h* ad nos: [1 & ĩ.] ¶ Non enim propoſitum aut promiſſum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum juramento, vel fidei obligatione interpoſitâ conditione firmâſſes, aliquatenus teneris, ſi conſtat eum conditioni minimè paruiſſe.

[1 *Quòd cùm jam pridem ad partes Alverniæ, &c.*]

CAP. IV.

¶ *Ponitur forma juramenti ſeptem capitula continens, secundùm quam jurant Papæ Epiſcopi: ſed hodie omnes recipientes dignitatem à Papa ſibi jurant. Hoc ſit pro ſummario & diviſione.*

Idem *Petro Subdiacono.*

EGO *a* N. Epiſcopus ab hac hora in antea fidelis ero ſancto *b* Petro, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, dominoque meo Papæ C. ejuſque ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero neque *c* in conſilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum *d*, vel capiatur malâ captione. Conſilium, quod mihi aut per ſe, aut per literas, aut per nuncium manifeſtabit, ad ejus *e* damnum nulli pandam: Papatum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & regulas ſanctorum patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum (ſalvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: niſi præpeditus fuero canonicâ præpeditione. Legatum Apoſt. ſed. quem certum eſſe cognovero, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Limina Apoſtolorum ſingulis annis aut per me, aut per certum nuncium viſitabo: niſi eorum abſolvar *f* licentiâ. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta *g* Evangelia.

CAP. V.

¶ *Non tenetur Clericus Epiſcopo ſuo obedientiæ juramentum præſtare, niſi ratione adminiſtrationis ſibi conceſſæ.*

Urbanus Papa. *(an. 228.)*

NUllus Epiſcopus Clericos ſuos (niſi fortè, quibus *h* Eccleſiaſticarum rerum commiſſa fuerit diſpenſatio) ſibi jurare compellat.

CAP. VI.

¶ *Qui ſe obligavit ad uſuras ſolvendas, ſolvere non cogitur, niſi juraverit: quo caſu cogitur, ſed repetit.*

Alexander III. *Epiſcopo Vigilen. (an. 1180.)*

DEbitores *i* ad ſolvendas uſuras, in quibus ſe obligaverant, cogi non debent. Si verò de ipſarum ſolutione juraverint, cogendi ſunt domino reddere juramentum. Et cùm uſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt Eccleſiaſticâ ſeveritate (ſi neceſſe fuerit) compellendi.

CAP. VII.

¶ *Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen ſuper re pignorata inferre, donec ſolverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compenſare fructus in ſortem: ſed debet priùs debitum integraliter ſolvere, & demùm rem cum fructibus inde perceptis expoſcere* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.*

I. AD noſtram noveritis audientiam perveniſſe, *k* quòd cùm P. quibuſdam hominibus certam ſummam pecuniæ mutuâſſet, quaſdam ab eis poſſeſſiones & reditus recepit in pignore, ipſos juramenti religione adſtringens, quòd ſuper illis, donec ſolverent ſibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licèt autem de poſſeſſionibus illis & reditibus nondum ſortem, deductis expenſis, receperit *l*, tu tamen, frater Archiepiſcope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adſtrinxiſti: [1 & infrà.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. ſufficienti cautione, quòd veſtro debeat parére mandato, abſolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui prædictas poſſeſſiones & reditus contra juramentum ſubtraxiſſe dicuntur, ſi ita eſt *m*, eos

a *Archiepiſcopo.* b *Ex hac Decr. collige, quemlibet præſumi bonum, de quo art. præter. Fel. vide Alex. conſ. 127. incip. Salvatoris in 3. volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetuſtiſſimis, nonus: in cæteris 3. habetur. in uno octavus. quod rectius videtur. Hoc caput inordinatè & præpoſterè ſequentibus eſt præpoſitum cùm ſit ex ſec. compil. ſequentia ex 1.* e *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* f *al. ex Regiſtro Gregorii.* g *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 17. c. 7.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. Sed neque hoc c. dicit Ant. Auguſt. ſe invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil.* b *al. Beato.* c *dictio, neque, abeſt.* d *Quid appel. membri veniat, Bartol. in l. 2. ff. de pub. jud. Auth. ſed novo jure. C. de ſerv. fugit. & 89. diſt. c. ſingula.* e *eorum.* f *al. abſolvat.* g *Sancta Dei.* h *Cap. 1. eod. in 1. comp.* i *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 16. c. 4.* k *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* l *vid. l. 1. cum not. C. de fruct. & lit. expen.* m *Cod. Barb. Si ita eſt, per cenſuram Eccleſiaſticam cogatis.*

Eccleſi-

Eccleſiaſticâ cenſurâ cogatis, ut hæc reſtituant, nec ſibi moleſtias inferant, donec ei pecunia perſolvatur. Cùm autem ei pecuniam, ſicut juraverunt, perſolverint : vos ipſum ad reſtituendum, quicquid (deductis expenſis) ultra ſortem recepiſſe conſtiterit, inducere ſtudeatis : & ſi commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis ſententiam reducatis eundem.

[1 *Exinde vobis literas noſtras cogimur deſtinare, præſertim cùm ille, ſicut aſſerit, ſorte ſuâ velit eſſe contentus.*]

CAP. VIII.

¶ *Si juramentum per metum extortum ſervari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, ſervandum eſt : Eccleſia tamen Romana conſuevit à tali juramento abſolvere.*

Idem Alexand. III. *Senon. Archiepiſcopo. (1180.)*

SI verò *a* aliquis quenquam graviſſimo metu ſub religione juramenti ſuum jus refutare coëgerit, ipſumque ſibi retinuerit, quia nos conſulere voluiſti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat : Duximus tibi reſpondendum, quòd non eſt tutum, quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ : nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verùm aliquando in Rom. Eccleſ. à pluribus præd. n. factum eſſe recolitur, quòd Clerici, qui coacti miniſterium Eccleſiæ abjurârunt, de juramento abſolutionis beneficium meruerunt, & ad coërcendam iniquitatem eorum, qui Eccleſiaſticos viros ad præſtandum illud compulerant, præmiſſi ſunt in eadem Eccleſia miniſtrare.

CAP. IX.

¶ *Monachi, qui pro debito monaſterii jurant ſtare in obſtagio, & fidejuſſores, qui juraverunt creditorem indemnem ſervare, juramenta ſervare coguntur.*

Idem *b* *Sardinenſibus Epiſcopis.*

EX reſcripto *c*, quod nobis eſt præſentatum, innotuit, Abbatem Tremen, cum Petro ſuper ſumma octo millium ſolidorum taliter conveniſſe : [*& ĵ.*] ¶ Super hæc prædictus Abbas quoſdam ex Monachis obſides dedit, qui de obſervanda conventione juraverunt, ut ſi ipſi deficerent, alii Monachi loco eorum in obſtagio ponerentur. Inſuper ſi iidem dicti Monachi non ſervarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejuſſores : qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, quàm *e* Monachos, quàm V. & uxorem ipſius monere curetis, ut ſicut jurârunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & Monachis ingreſſum interdicatis Eccleſiæ : & in terra præfati V. & uxoris ejuſdem, uſque ad dignam ſatisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X.

¶ *Perjurus eſt & ab Eccleſia removendus, qui non neceſſitate, ſed voluntate venit contra licitum juramentum.*

Idem *Lundon. & Vigorien. Epiſcopis.*

QUerelam *f* R. Canonici Linconien. accepimus, quòd cùm V. Clericus ei duos biſantios nomine Eccleſiæ de ſtatera ſe annuatim ſoluturum, interpoſito ſacramento firmâſſet, per biennium ab hujuſmodi penſionis ſolutione ceſſavit. Quoniam igitur non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit memoratum V. contra juramentum ſuum non neceſſitate, ſed voluntate, ab ejuſdem penſionis ſolutione *g* ceſsâſſe, ipſum à præſcripta Eccleſia removentes, eam præfato R. reſtituere minimè differatis.

CAP. XI.

¶ *Si præſentatus jurat præſentanti de antiquo cenſu augendo, & poſteà contrarium jurat inſtituenti, valet ſecundum & non primum, tamen ab Eccleſia removetur.*

Lucius III. *Norvicen. Epiſcopo. (an. 1181.)*

TUa nos duxit fraternitas *a* conſulendos, cui ſtandum ſit juramento, cùm Clericos Religioſi jurisjurandi religione conſtringunt ad majorem ſolito penſionem ſolvendam, vel præſtandum aliquid beneficii, præter ſolitam penſionem : cùm autem inſtituuntur ab Epiſcopis, jurant, quòd antiquam penſionem & ſolitam non augebunt. Tuæ igitur conſult. breviter *b* reſpondemus, quòd cùm poſterius juramentum ratione & Lateranenſis Concilii *c* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate proceſſit. Cæterùm juſtum eſt, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non poſſunt, ab Eccleſiis perpetuò excludantur.

CAP. XII.

¶ *Epiſcopi de perjurio graviùs, quàm alii ſunt puniendi.* h. d.

Urbanus III. *Archiepiſc. Piſan. (an. 1186.)*

CUm *d* quidam [*1 & ĵ.*] ¶ Conſul. t. t. r. quòd in Epiſcopos, qui ſuum tranſgreſſi ſunt juramentum, eſt tantò graviùs vindicandum, quantò majori præeminent dignitate, & eorum exemplo faciliùs alii poterunt ad ſimilia provocari.

[1 *Epiſcopi Sardiniæ, ſicut nobis eſt ex tua parte propoſitum, quibuſdam pecuniam, ſicut tenebantur, juramento adſtricti, non ſolverint : & quidam Epiſcopus ipſius terræ in die dedicationis Eccleſiæ ordines, cùm dies ille ad hoc inſtitutus non fuerit, celebraverit : & quidam etiam juraverunt aliquando, quòd fratri vel ſorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis ſubſidium miniſtrare, à nobis quid de hujuſmodi faciendum ſit, tua f. requiſivit. Nos igitur*]

¶ *Illicitum eſt juramentum de non præbendo ſubſidium conjuncto.* h. d.

Illi verò *e*, qui jurant non loqui patri vel matri, ſorori vel fratri, aut eis humanitatis ſubſidium non exhibere : abſolvendi ſunt ab illius obſervantia juramenti, cùm illicitum ſit, & contrarium rationi : injunctâ tamen eis de hoc, quòd malè juraverant, pœnitentiâ competenti.

CAP. XIII.

¶ *Non valet juramentum Monachi clauſtrum abjurantis : & ſibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.*

Idem.

SIcut *f* ex literis tuæ diſcretionis cognovimus, R. Prior monaſterii tui, iracundiæ calore ſuccenſus juramento firmavit, quòd in clauſtro ejuſdem monaſterii, quo ſe vinculo profeſſionis adſtrinxit, non eſſet cum G. Monacho ulterius moraturus : [*1 & ĵ.*] ¶ Reſpondemus, quòd non licuit Monacho ſupradicto temerarium *p* juramentum facere, maximè cùm fidem profeſſionis frangeret, & ſtabilitatis ſuæ propoſitum evacuaret. Ideoque circa eum tua ſolicitudo provideat, quòd talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, ſimile aliquid facere pertimeſcat : ipſe verò in clauſtro, quod licitè abjurare non potuit, cum ſtabilitate perpetua ſuam pœnitentiam exequatur.

[1 *Quærenti ergò tibi, quid ſuper hoc circa eundem Monachum ſit agendum.*]

CAP. XIV.

¶ *Vaſallus, qui juravit Prælato, ſucceſſoribus jurare non cogitur.*

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. p. 17. c. 1. vide c. ad audientiam, ſuprà.* b *Sardin. & Gabilon. Epiſc.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 17. c. 3.* d *al. G. al. N.* e *in antiq. & Monachos.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part. 17. c. 5. Vide Porſet. ſing. 93. lit. E. in verbo Emphiteuta.* g *ceſſare.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *taliter.* c *Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 7. §. prohibemus. Habes infr. de cenſ. c. prohibemus.* d *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp.* e *Vide Sotum lib. 8. de juſt. & jur. q. 1. art. 7.* f *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* g *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de juſt. & jure. q. 1. art. 7.*

Clemens III. *VV.* a *Regi Siciliæ.* (*an.* 1190.)

VEritatis *b* amica ſimplicitas: [1 & ȷ.] ¶ Reſpondemus, ut hæredes tui, qui nobis vel alicui ſucceſſorum noſtrorum juraverunt, aliis jurare minimè compellantur: catholicis tamen ſucceſſoribus noſtris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c*, & fidelitatis puritatem, nihilominus ac ſi jurâſſent, omni tempore teneantur abſque tergiverſatione aliqua fideliter obſervare.

[1 *Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuſcari. Eapropter, fili chariſſime in Domino, audito quòd in magnitudinis tuæ præſentia quæſtio mota fuerit, utrùm ex tenore noſtri reſcripti colligeretur, quòd ſinguli tuorum hæredum ſingulis noſtris ſucceſſoribus fidelitatis præſtare debeant & hominii juramentum? Intellectâ etiam expreſſione vel expoſitione dil. fil. n. A. tit. S. crucis in Hieruſalem & P. tituli S. Laurentii in Damaſco Presbyterorum Cardin. ſed. Apoſt. Leg. quæ ad nos fuit ſub ſigillorum ſuorum teſtificatione tranſmiſſa: à ſano intellectu eorum nolumus aliquatenus diſſentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quòd cùm intentio noſtra non ſit, ut intolerabile tibi ſit tuisq; hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

CAP. XV.

¶ *A juramento per metum extorto Eccleſia ſolet abſolvere: & ejus tranſgreſſores ut peccantes mortaliter non puniuntur.*

Cœleſtinus III. *d Brunduſienſi Epiſcopo.* (*an.* 1194.)

VErùm *e* in ea quæſtione, quæ quinto loco ponitur, an à ſacramenti vinculo abſolvantur, qui iſtud inviti pro vita & rebus ſervandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quàm quòd anteceſſores noſtri Rom. Pont. arbitrati fuiſſe noſcuntur, qui tales à juramenti nexibus abſolverunt. Cæterùm, ut agatur conſultiùs, & auferatur materia dejerandi *f*, non eis ita expreſsè dicatur, ut juramenta non ſervent: ſed ſi non ea attenderint, non ob hoc ſunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

¶ *Si is, cujus mandato ſtare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me priùs licitè factum, illud ſervare non teneor.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g H. & S. & M. civibus Venetis.*

VEniens *h* ad præſentiam noſtram A. nobis expoſuit, quòd olim cum M. Maurien. *i* alternatim convitia inſerendo certavit: propter quod cùm graves inimicitias incurriſſet, quidam, qui partis utriuſque amatores extiterant, ſuggeſſerunt prædicto A. ut in ſatisfactione injuriarum veſtro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet ſe tale quid commiſiſſe, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud ſub tali confidentia præſtitiſſet, ipſi ſub juramenti debito præcepiſtis, ut nunquam curiam Ducis intraret, niſi cùm omnes per edictum ipſius generaliter ad curiam vocarentur: [1 & ȷ.] ¶ Verùm quia idem A. qui dicti Ducis eſt Conſiliarius, & in jure ſuo multis Eccleſiis, quarum eſt Advocatus, ex promiſſo tenetur adeſſe, nequaquam taliter juraviſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciviſſet: noveritis nos Patriarchæ Granden. mandâſſe, ut ſi mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipſum auctoritate noſtrâ denunciet non ſervandum. *l*

[1 *Aut niſi per nobilem virum R. Comitem & H. Mauroten. qui abſentes eſſe dicuntur, ipſum contingeret relaxari.*]

a *al. Gulielmo.* b *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* c *al. hominii & fidelitatis puritatem, &c.* d *al. Brundienſ. Archiepiſc.* e *Pars c. cùm non ab homine. ſup. de jud. & c. 6. eod. tit. in 2. compil.* f *perjurandi.* g *Henrico Vitali & Leonardo Marco Mauricen.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *Mauricen.* k *Cumq; idem A. non credens ſe tale, &c.* l *obſervandum.*

CAP. XVII.

¶ *Qui juravit Eccleſiam defendere, & requiſitus ſine juſta cauſa recuſat, perjurus eſt, nec eum defendit appellatio.*

Idem *magiſtro Apollinari.* (*an.* 1206.)

BRevi ſciſcitatus *a* es quæſtione, utrùm ille, qui jura alicujus Eccleſiæ ſervare ac pro poſſe defendere juramento tenetur, ſi neceſſitate imminente ſuper hoc ſub juramenti debito requiſitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Reſpondemus, quòd in hoc articulo appellantem à perjurio talis appell. non excuſat, imò (niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus non poſſit Eccleſiæ ſubvenire) culpa perjurii potiùs irritetur.

CAP. XVIII.

¶ *Jurans ſcienter illicitum, non indiget abſolutione, ſed tenetur illud non obſervare. Si verò juravit ignoranter, debet illud obſervare, ſi aliquo licito modo eſt obſervabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet obſervare juramentum, ſed de animo depravato aget pœnitentiam.*

Idem *illuſtri Regi Aragoniæ.* (*an.* 1205.)

QUantò perſonam *b* tuam: [1 & ȷ.] ¶ Quidam Conſiliarii tui (imò potiùs deceptores) tuum animum induxerunt, ut jurares irrequiſito aſſenſu populi, uſque ad certum tempus patris tui conſervare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cùm autem adeò ſit diminuta & minoris valoris effecta, quòd grave propter hoc ſcandalum in populo generatur, tu quod egeras *c* indiſcretè cupiens revocare, ac neceſſitati populi ſatisfacere, ab obſervatione juramenti prædicti poſtulâſti ſuppliciter à nobis abſolvi. Super quo diligens indagator potuiſſet facilè intueri, quòd non tam erat abſolutio neceſſaria, quàm interpretatio requirenda: quoniam cùm juramentum feciſti, monetam aut falſam, aut legitimam eſſe credebas. Si falſam, juramentum fuiſſet illicitum, & nullatenus obſervandum, & pro eo eſſet tibi pœnitentia injungenda: cùm juramentum non ut eſſet iniquitatis vinculum, fuerit inſtitutum. Si verò legitimam eſſe credebas, juramentum licitum fuit & uſquequaque ſervandum. Et ut irreprehenſibiliter obſervetur, conſulimus & mandamus, ut reprobatâ monetâ, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata, alia ſub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, ſecundùm eum ſtatum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quòd antiqua moneta, quæ ab illo ſtatu falſata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & diſpendium vitari poterit, & juramentum ſervari. Veruntamen ſi monetam ipſam in præſtatione juramenti credebas à legitimo pondere diminutam, & tua ſuper hoc conſcientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & ſatisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento ſtudeas adimplere.

[1 *Inter alios Chriſtianos Principes ſinceriori charitate diligimus, tantò Serenitati Regiæ diligentiori ſolicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod abſit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Et tenore ſiquidem literarum tuarum & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo conſiſtentium nobis innotuit, quòd adversùs inimicos Chriſtianitatis, qui præ magnitudine ſuæ potentiæ terram Hiſpaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium chariſſimi in Chriſto fil. n. regis Caſtellæ illuſtris, cum armatorum multitudine feſtinares.*]

CAP. XIX.

¶ *Non valet juramentum præſtitum in præjudicium juris ſuperioris.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *In Cod. Barbat. egeras indiſcretè, diſcretè cupiens, &c.*

Idem

Idem *Conſulibus & populo* a *Tudertino.* *(an. 1204.)*

VEnientes *b* ad ſed. Apoſtol. Conſules veſtros ſuper his, quæ ad nos de vobis ſæpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum aſperè convenire. Cùm enim & appellationibus interpoſitis ad Apoſt. ſed. teneamini humiliter & devotè deferre, cùm & leges etiam ſeculares poſt ſententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos ſententias appellatione ſuſpenſas executioni mandatis. Verùm iidem Conſules nobis exponere curaverunt, quòd cùm aliqui verùm vocantur ad officium conſulatûs, firmant proprio ſacramento, quòd ſuper mutuis & plagiariis ſecundùm veſtræ civitatis conſuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverunt, exequentur. Unde ſalvo hujuſmodi juramento vos non poſſe ſuper his appellationibus deferre dicebant. Quia verò non minùs Judices ſecundùm leges, quàm Conſules veſtri ſecundùm conſuetudinem veſtræ civitatis judicare jurârunt: & ideo ſicut Judices contra leges, ſic & Conſules veſtri contra conſuetudinem poſſent *c* ſubditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpoſitis, deferatis, cùm prædictum juramentum vos excuſare non poſſit, in quo debet intelligi jus ſuperioris exceptum. Cùm ergo poſtquam S. lator præſentium ad ſed. Apoſt. à ſententia G. Judicis appellavit, ſententiam ipſam duxeritis executioni mandandam, in poſſeſſionem rerum, de quibus quæſtio vertebatur, appellantis adverſarium inducentes: volumus & mandamus, ut poſſeſſionem ipſam reſtituatis eidem: alioquin noveritis nos Epiſcopò Nucerino *d* mandâſſe, ut vos ad id Eccleſ. cenſ. compellat.

CAP. XX.

¶ *Jurans uſuras non repetere, poteſt juramento non obſtante ex nova cauſa repetere.* h. d. ſecundum intellectum notabiliorem.

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* *(an. 1205.)*

AD noſtram *e* noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm I. & G. Petro uſuras non modicas perſolviſſent, juramento firmaverunt, quòd nec per ſe, nec per alium prædictas uſuras repeterent, vel apud Eccleſiaſticum Judicem, ſeu etiam ſecularem ſuper his deponerent quæſtionem. Cumque creditor condiderit teſtamentum suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent ſe dediſſe uſuras eidem, ipſas eis reſtituere procurarent. Unde cùm prædicti I. & G. uſuras repetere non attenent propter hujuſmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant ſatisfacere de uſuris: Mandamus, quatenus ſub pœna excommunicationis publicè in Eccleſia proponi facias vel proponas, ut qui ſuper hoc noverint veritatem, procedant ad teſtimonium proferendum: & ſi per dicta teſtium vel alia documenta tibi conſtiterit de præmiſſis, hæredes illius, ut uſuras, quas à prædictis pater eorum accepit, reſtituant univerſas, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.

CAP. XXI.

¶ *Juramentum generale debet ita intelligi, ſi fieri poteſt, ut non obviet juri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra juris obſervantiam.*

Idem *Neapolitano Archiepiſcopo.* *(an. 1206.)*

AD noſtram *f* noveris audientiam perveniſſe, quòd à te quaſi per extorſionem tale fuit præſtitum juramentum, quòd in omni cauſa deberes ordinem judiciarium obſervare. Verùm quoniam ſecundùm traditiones canonicas manifeſtâ accuſatione non indigent *g*: nec in eis eſt ordo judiciarius obſervandus, qui debet in aliis obſervari: nec tu quando ſub præmiſſo tenore jurâſti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas ſanctiones, alioquin non juramentum, ſed perjurium potius extitiſſet, nec eſſet aliquâ ratione ſervandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quòd conſonet canonicis inſtitutis, frat. t. auctoritate præſentium intimamus, quòd in manifeſtis & notoriis ratione juramenti præmiſſi non credimus te teneri ſervare ſubtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non ſervari per omnia ipſa juris ratio poſtulat & requirit. Unde videbitur ſubtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmiſſis non per omnia ordo judiciarius obſervetur. Quanquam & ſecundùm approbatum intellectum rectè poſſit intelligi, quòd jurâſti, ut in omnibus cauſis ordinem judiciarium obſervares, in illis videlicet, in quibus eſt ordo judiciarius obſervandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem ſervabis, & inſtituta canonica non omittes.

CAP. XXII.

¶ *Si unum juramentum uni debitum alteri præſtatur, illicitum eſt: & eo non obſtante, cui debetur, præſtandum eſt.*

Idem *Judici Carolitano.* a

EA te *b* credimus diſcretione vigere, ut intelligas per teipſum, quòd onus non remittitur, ſed augetur, cùm cuiquam improvidè ſolvitur, quod alii ex debito eſt præſtandum. Sanè cùm Archiepiſcopus Turritanus à te nomine *c* noſtro juramentum fidelitatis (ſicut à nobis mandatum acceperat) exegiſſet, illud exhibere in ejus manibus diſtuliſti, aſſerens, quòd Piſano Archiepiſcopo ſalvo Apoſtolicæ ſedis honore hujuſmodi præſtiteras juramentum. Cùm igitur nobis & Eccleſiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, ſi præſtitum juramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum eſt præſtandum, contrarium reputes, illud illicitum judicabis: & illicito non obſtante, quod licitè, imo ex debito petitur, exhibebis: vel ſi præſtitum præſtando contrarium non exiſtit, illud ſine difficultate præſtabis.

CAP. XXIII.

¶ *Qui juravit ſtare mandato alicujus, non tenetur parere, ſi præcipit illicita, ut quòd filium exhæredet, vel uxorem abjuret.*

Idem *d* *Alatrino Epiſcopo.* *(an. 1204.)*

QUintavallis *e* noſtris auribus intimavit, quod pro offenſa, quam filiæ ipſius aliis mulieribus irrogârant, quòd earum mandato pareret, præſtitit juramentum: quæ tale illi ſub debito juramenti dedêre mandatum: quòd ſi quando filii *f* aut uxor illius aliquod factum vel verbum contumelioſum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exhæredaret, & à ſe propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit juramentum, ſed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati obſervationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

¶ *Ex cauſa levi & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem, ſe ſeparare non poſſunt, etiam cum juramenti interpoſitione.*

Idem *Archiepiſc. Tarraconen.* *(an. 1206.)*

TUa nos duxit *g* fraternitas conſulendos, quid tibi ſuper hoc ſit faciendum, quòd B. & A. uxor ejus adinvicē juraverunt, ſe nunquam mutuò petituros: idem verò nunc repetit illam inſtanter: eâ econtrariò affirmante,

a *al. Tridentino.* b *C. 5. eod. tit. in 3. comp. vide Guid. Pap. &c.* c *poſſunt.* d *Recentino.* e *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide B. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. & Sotum lib. 6. de juſt. & jur. q. 1. art. 4.* f *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* g *Vide l. ſi verò. §. qui pro rei. ff. qui ſatiſdar. cog. & leg. 2. & Bart. ff. de furtis.*

a *Al. Karſalitin.* b *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *nomine Eccleſiæ.* d *Salatrino.* e *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Vid. Bald. in Authen. generaliter. C. de Epiſc. & Cler.* f *filiæ.* g *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp. Vide Sot. lib. 4. ſentent. diſt. 22. q. 1. art. 3.*

quod priùs ſe faceret *a* Sarracenam, quàm rediret ad eum: [1 &].] ¶ Nos igitur fraternitati tuæ reſpondentes: mandamus, quatenus utrumque ad continentiam ſervandam moneas & inducas: quam ſi promittere voluerint & ſervare, utrumque dimittas ſine alio commorari: alioquin ſi vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipſum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis ſententiam appel. rem. compellas: cùm & temerarium fuerit hujuſmodi juramentum, & adulterium utrinque ſit commiſſum.

[1 *Sed adulterium cui adhæſit, poſtquam receſſit ab eo, libenter dimitteret, & caſtitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

¶ *Is qui juravit cum muliere contrahere, propter ſupervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere poteſt: propter præcedentem non.* h. d.

Idem *b* *Genuen. Archiepiſcopo.* (*an. 1207.*)

QUemadmodum *c* ſi vir mulieri juràſſet, quando contraxit cum illa, quòd eam ſemper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier anteà commiſiſſet, non poſſet eam dimittere: ſed pro fornicatione, quam poſteà perpetraret, eam dimittere poſſet, non obſtante hujuſmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat ſubintelligenda conditio, ſi videlicet in legem illa conjugii non peccaret. Ita ſi quis juraverit ſe ducturum aliquam in uxorem, non poteſt ei fornicationem opponere præcedentem, ſed ſubſequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio ſubintelligi, ſi videlicet illa contra regulam deſponſationis non venerit.

Alioquin ſi poſt hujuſmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod eſt prorſus abſurdum. Nam ſi poſt contractum conjugium vir propter fornicationem, licitè poteſt uxorem à ſua cohabitatione dimittere: longè fortiùs ante conjugium celebratum propter eandem cauſam ſponſus licitè poteſt in ſuam cohabitationem non admittere ſponſam: quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hoſpes *e*. Non obſtante in alterutro caſu vinculo juramenti, quod quidem propter ſubintelligendam conditionem eſt tale, ut is qui juravit, ad utrumque ſine tranſgreſſione ſe poſſit habere. Quod ſi poſt hujuſmodi juramentum mulier fieret non ſolùm leproſa, ſed etiam paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profectò ductam non poſſet dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

¶ *Si vir juravit non accuſare uxorem, temerarium eſt juramentum: ſed ſi ſpecialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, ſed accuſare non debet.*

Illud autem juramentum eſt proculdubio temerarium, ſi vir juret uxori, quòd eam ſuper nullo crimine accuſabit: quia ſi mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro abſque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Judicem ſuum, ut eam, niſi penitus reſipiſceret, omnino dimitteret, ſecundùm canonicas ſanctiones. Quod ſi expreſsè juràſſet, quòd eam ſuper adulterio non impeteret, eſſetné ſervandum hujuſmodi juramentum? Cùm Scriptura *f* teſtetur, quòd patronus eſt turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & ſecundùm regulam Evangelii *g*, ſi primò & ſecundò correcta reſipiſcere nollet, dicendum eſſet Eccleſiæ, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non poteſt dimittere uxori peccanti non ſolùm ſepties, ſed etiam uſque ſeptuagies ſepties, ſecundùm Evangelicam veritatem? *a* Tutius ergo in hoc caſu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accuſare deſiſtat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam poſſit ad pœnitentiam peragendam.

CAP. XXVI.

¶ *Licitè ex cauſa neceſſaria etiam per religioſos juratur.*

Idem *Abbati & Capitulo Caſtellionis.* (*an. 1206.*)

ETſi Chriſtus *b* præceperit ſecundum Evangelicam veritatem: [*Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non:*] ut affirmatio vel negatio ſicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excreſcente malitiâ, ſimplici aſſertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, [*quod amplius eſt, à malo eſt:*] à malo quidem, non tam culpæ, quàm pœnæ: nec exhibentium, ſed exigentium juramentum: nam incredulitas hujuſmodi magis eſt pœna, quàm culpa: unde non dixit, [*malum:*] ſed dixit, [*à malo.*] Licèt enim juramentum prohibuiſſe Dominus videatur, nuſquam tamen per creatorem, ſed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujuſmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cùm in Evangelio *c* præmiſiſſet: [*Dico vobis, nolite jurare omnino:*] ſtatim ſubjunxit: [*neque per cœlum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum pedum ipſius eſt: neque per Hieroſolymam, quia civitas eſt Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum.*] Et quamvis non ſit per creaturam jurandum: ſi tamen juretur per creaturam, ſervandum eſt quidem, dummodo ſit licitum, quod juratur: quia teſte veritate, [*qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.*] Jacobus *d* quoque non ſimpliciter prohibet juramentum: ſed voluntatem jurandi, cùm ait: [*Ante omnia, fratres mei, nolite jurare:*] quoniam *e* ad juramentum non debet quenquam ſpontanea voluntas inducere, ſed neceſſitas trahere importuna: & tunc poteſt ſine culpa jurare, dummodo illos tres *f* comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait *g*: [*Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & juſtitia.*] Quod autem Jacobus *h* ſubdit: [*Neque per cœlum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum:*] jurare vetat per quamlibet creaturam, quodcunque ſit illud: alioquin non dixiſſet Apoſtolus *i*: [*Homines per majorem ſuum jurant, & omnis controverſiæ eorum ad confirmationem finis, eſt juramentum:*] in quo patenter oſtendit, per quem ſit jurandum, cùm ait: [*homines per majorem ſuum jurant,*] id eſt, per Deum: & cur ſit jurandum, ut videlicet omnis controverſiæ finis ſit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. *k* Joan. ſtantem ſuper mare & ſuper terram, levavit manum ſuam ad cœlum, & juravit per viventem in ſecula ſeculorum. Chriſtus etiam plus legitur dixiſſe in Evangelio, quàm eſt eſt, non non: cùm ſæpiſſimè dixerit: [*Amen dico vobis:*] quod ipſe, ſecundum Lucam exponens; cùm præmiſiſſet *l*, [*Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua:*] conſequenter adjunxit: [*In veritate dico vobis, quia multa viduæ erant in diebus Heliæ in Iſraël.*] Apoſtolus quoque jurabat, cùm diceret *m*: [*Teſtis eſt*

a *Vide Covarruv. lib.4. var. reſ. c.9.* b *In antiq. Januenſ.* c *Cap.11.eod.tit.in 3.comp. Vid. Mag. & Doct.* d *ſacramento.* e *Vide l.pen ff. de cond.ob tur. cauſ. & l.generaliter. & l. ſi plagii. per Bart. ff. de verb. obligat.* f *Levit.18.* g *Matth.17.*

a *Matth.18. Luc.17.* b *C.13. eod. tit. in 3. compil. Vid B.Thom. 2. 2.q.89.art.2. & Sot.l.8.de juſt. & jure. q.1.art.2 Matt.5.* c *Adde, an teſtis jurans per S. Jacobum, vel alium deponat, vid. Cyn.in l.teſtium. C.de teſt.* d *Jac.5.* e *quoniam ad jurandum, &c.* f *B.Thom.2. 2.q.89.art.3.* g *Hier.4.* h *Jacob.5.* i *Hebr.6.* k *Apoc.c.20.* l *Luc.4.* m *Rom.1.*

mihi

mihi Deus:] & iterum: *a* [*Quotidie morior per gloriam veſtram, fratres:*] quæ Græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe oſtendunt. Si enim per ſe malum eſſet jurare, profectò Dominus non juràſſet, cùm tamen in Veteri Teſtamento legatur *b*: [*Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eum:*] & rurſus *c*: [*Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eum,*] imo & præcepit in Veteri Teſtamento *d*: [*Redde Deo e juramenta tua.*] Quædam enim prohibentur, quia per ſe mala ſunt, ut furtum, adulterium, & hujuſmodi: quæ non ſunt aliquatenus facienda. Quædam verò prohibentur ex cauſa, non quia per ſe mala ſunt, ſed quia ſi fiant frequenter & multum, ex his mala ſequuntur: ut vinum per ſe malum non eſt, & tamen prohibet Apoſtolus dicens *f*: [*Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria:*] quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per ſe quidem malum non eſt, cum ſit confirmatio veritatis, ſed tamen prohibetur ex cauſa, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpè contingit: ſicut in Eccleſiaſtico legitur *g*: [*Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo ejus plaga.*] Quemadmodum ergo Paulus indulſit propter neceſſitatem diſcipulo ſuo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter ſtomachum, & frequentes infirmitates: ſic profectò cùm neceſſitas exigit, pro re vera, licita & honeſta poteſt ſecurè jurari, quia ceſſante cauſâ, ceſſat effectus *i*. Licèt ergo debeatis eſſe viri perfecti, ut quantùm poteſtis, juramenti vinculum evitetis: volentes tamen indemnitati veſtri monaſterii providere, ne propter defectum teſtium, ſui juris ſuſtineat læſionem: præſenti vobis paginâ indulgemus, quatenus vos & monaſterii veſtri Converſi poſſitis in cauſis ejuſdem (deficientibus aliis teſtibus) pro ipſo perhibere teſtimonium veritati.

CAP. XXVII.

¶ *Juramentum contra utilitatem Eccleſiaſticam præſtitum, non tenet.*

Idem *Epiſcopo Amelien.* (*an. 1204.*)

SIcut *k* noſtris eſt auribus intimatum, Eccleſiâ Tudertinâ vacante, ipſius Canonici, & Epiſcopus cum is, dum eſſet in minoribus ordinibus conſtitutus, juramenta quædam in damnum Epiſcopalis juris fecerunt, priuſquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [1 *& infrà.*] ¶ Pro juratione incauta imponi fecimus Epiſcopo pœnitentiam congruentem: [2 *& infrà.*] ¶ Quia *l* non juramenta, ſed perjuria potius ſunt dicenda, quæ contra utilitatem Eccleſiaſticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipſis Canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentius veritatem: & ſi ea inveneris eſſe vera, quod in damnum Epiſcopalis juris receperis taliter attentatum, in ſtatum debitum, appellatione remotâ, reducas.

[1 *Quæ utrùm ſervari debeant, cùm ex eis contingeret præſertim reditus Epiſcopales minorari, vir providus & diſcretus olim nos duxit idem Epiſcopus conſulendos. Nos igitur ſaluti ejus paternâ volentes ſolicitudine providere.*]

[2 *Et nihilominus attendentes, quòd juramentum non ut eſſet iniquitatis vinculum fuerit inſtitutum, &c.*]

CAP. XVIII.

¶ *Juramentum præſtitum ſuper actu à lege infirmato principaliter favore jurantis, licèt ſecundariò in favorem publicum, neceſſariò eſt obſervandum, ſi non vi, nec dolo fuit præſtitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat.* h. d. multum ſingulariter conſideratâ medullâ capituli.

Idem *Beluacenſi Epiſcopo.* (*an. 1206.*)

CUm contingat *a* interdum, quòd conſtante matrimonio mulieres alienationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne ulterius contraveniant proprio ſacramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, à nobis tua frat. requiſivit. Nos autem f. t. t. r. quòd etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundum legitimas ſanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri: mulieres ipſæ ſervare debent hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præjudicium non redundent, nec obſervata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.

CAP. XXIX.

¶ *Movens bellum injuſtum compellitur reſtituere, quæ per violentiam occupavit, & eos abſolvere, à quibus indebitè juramenta extorſit.* h. d. uſque ad verſ. Juramentum.

Idem.

SIcut: [*& ſ.*] ¶ Si conſtiterit *b*, quòd prædictus H. injuſtè bellum moverit contra I. ipſum H. inducere ſtudeatis, ut univerſa per hujuſmodi violentiam occupata reſtituat conquerenti, eum à præſtito ſibi juramento prorſus abſolventes. Quòd ſi acquieſcere noluerit, ipſum ad hoc (ſi præmiſsâ veritate nitantur) cogatis per ſententiam excommunicationis, terram ejus interdicti ſententiæ ſupponentes.

¶ *Non adſtringitur quis juramento ad implendum quod juravit, ſi ab alia parte non impletur, cujus reſpectus præſtitum eſt juramentum.*

Juramentum autem, quod I. ſe aſſerit præſtitiſſe, ſi de aſſenſu factum eſt utriuſque, eum non ligat, qui præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerit, ſervare negligit, quod promiſit.

CAP. XXX.

¶ *Clerici non habentes temporalia à Laicis, non tenentur eis præſtare juramenta fidelitatis.*

Idem *in Concilio generali.* c (*an. 1216.*)

NImis de jure divino *d* quidam Laici uſurpare nituntur, cùm viros Eccleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia verò ſecundùm Apoſtolum *e*, ſervus ſuo Domino ſtat aut cadit, ſacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici perſonis ſecularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramenta. *f*

CAP. XXXI.

¶ *Qui jurat non eſſe contra aliquem, poteſt in cauſis propriis & Eccleſiæ ſuæ eſſe contra eum.* h. d. ſecundum intellectum gloſſæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochenis.* (*an. 1222.*)

PEtitio *g* veſtra nobis exhibita continebat, quòd Eccleſiâ Antiochenâ vacante, Princeps Antiochenus timens conſpirationes aliquas fieri contra eum, à vobis juramentum extorſit, quòd contra ipſum de cætero non eſſetis: [1 *& ſ.*] ¶ Interpretatione *h* congruâ declaramus, vos juramento hujuſmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipſius Eccleſiæ, ac etiam ſpecialibus *i* veſtris legitimè defendendis, contra ipſum Principem ſtare liberè valeatis, coërcendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læſionem perſonæ vel ſui amiſſionem incurrere Principatûs.

[1 *Cùm autem dictus Princeps adeò adverſùs ipſam Eccleſiam*

a *1. Corinth. 15.* b *Pſal. 109.* c *Pſal. 131.* d *Levitic. 19. Matth. 5.* e *Domino.* f *Epheſ. 5.* g *Eccleſ. 23.* h *1. Timoth. 5.* i *Vid. l. generaliter. C. de Epiſc. & Cler. & l. ſi pater. de hæred. inſtit.* k *Cap. 3. tit. de conſtit. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* l *al. quia verò.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione.* b *Cap 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lateran. ſub Innocent. III.* d *Cap. 8. eod. tit. in 4. compilat.* e *Rom. 14.* f *juramentum.* g *Nota, quæ conditiones intelliguntur in juramento. de quibus Aretin. in §. æquè. Inſtit. de except. Jaſ. in l. ſi convenerit. ff. de juriſd. omn. jud.* h *In uno: Hoc autem interpretatione congruâ.* i *Specialibus legitur in omnibus ſcriptis, licèt in aliquot vulgatis mendosè legatur ſpiritualibus.*

frequentes habeat quæſtiones, nec vos ipſi deeſſe Eccleſiæ ſine ipſius detrimento poteſtis, nec eidem audetis adeſſe, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter ſupplicâſtis, ut vobis ſuper his paternâ providere ſollicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Eccleſiæ ejuſdem, & ſaluti ac famæ veſtræ, & honori dicti Principis pariter providentes.]

CAP. XXXII.

¶ *Cùm agitur de uſuris, poteſt Judex in qualibet parte litis ex officio ſuo deficientibus probationibus, exigere à partibus juramentum de veritate dicenda. Et eâdem ratione idem in qualibet cauſa, in qua imminet peccatum, ſecundùm Panormitanum.*

Idem *Archidiac. & magiſtro G. Canonico Tullen. (an. 1220.)*

EX literis *a* veſtris accepimus, quòd ſuper cauſa uſurarum vobis pro G. contra E. ab Apoſtolica ſede commiſſa, non potuit per teſtes ab ipſius G. parte productos de ſortis quantitate liquere, licèt de obligatione pignoris conſtitiſſet: unde expedire videtis, quòd exigatur de dicenda veritate à partibus juramentum, cùm ex fama quaſi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipſius G. ſibi titulo pignoris obligata, ſortem & ampliùs percepiſſe. Ne igitur ex hujuſmodi juramenti defectu juſtitia (occultatâ veritate) ſuccumbat, mandamus, quatenus partes ad præſtandum hujuſmodi juramentum per cenſ. Eccleſ. appell. remotâ cogatis.

CAP. XXXIII.

¶ *Si poſitus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipſemet revocare debet, non obſtante juramento de non revocando: maximè ſuperiùs jurat non alienare.* h. d. ſecundùm verum intellectum. Panormitanus.

Idem *Colloſſen.* b *Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis. (an. 1220.)*

INtellecto jamdudum, quod chariſſimus in Chriſto filius noſter Hungariæ Rex illuſtris, alienationes quaſdam fecerit in præjudicium regni ſui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus ſcripta noſtra, ut alienationes prædictas, non obſtante juramento, ſi quod fecit de non revocandis eiſdem, ſtudeat revocare *c*. Quia cùm teneatur, & in ſua coronatione juraverit, jura regni ſui & honorem coronæ illibata ſervare, illicitum profectò fuit, ſi præſtitit de non revocandis alienationibus hujuſmodi juramentum: & propterea penitùs non ſervandum.

CAP. XXXIV.

¶ *Si mulier juravit aliquem eſſe ſuum maritum, & ſuccubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.*

Gregorius IX. *Epiſcopo Cenoman. (an. 1232.)*

MUlieri, quæ in jure præſtito juramento aſſeruit virum talem in ipſam per verba de præſenti matrimonialiter conſenſiſſe, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per ſententiam abſoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne fortè ſi falſum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: ſed ſuæ conſcientiæ eſt potiùs relinquenda.

CAP. XXXV.

¶ *Qui juravit ſervare ſtatuta edita, & poſteà per illud juramentum aliter non jurando promiſit ſervare edenda, ſeu poſteà edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita.* h. d. ſecundùm verum intellectum.

Idem.

CLericus, qui juravit ſe ſtatuta in Eccleſia ſua edita ſervaturum, promittens per idem juramentum, ſtatutum, quod poſtmodum ſubſecutum eſt, fideliter obſervare: Licèt tranſgredi non debuerat, quod promiſit, non tenetur ad illius obſervantiam ex debito præſtiti juramenti.

CAP. XXXVI.

¶ *Juramentum litis deciſorium à Judice delatum, ſine juſta cauſa recuſari non poteſt: delatum verò à parte, licitè recuſatur & refertur: in actione tamen famoſa non licet reo referre.* hoc dicit, uſque ad §. ſanè.

Idem *H. Judici.*

JUramentum *a* à te parti delatum, niſi juſta de cauſa non potuit recuſari. Quamvis, quod in judicio à parte parti defertur, recuſari poſſit licitè, ac referri. Nec liceat convento famoſâ actione referre hujuſmodi jusjurandum.

¶ *Actore nihil probante, reus eſt abſque omni onere abſolvendus: ſi verò præſumptio eſt pro eo, defertur reo juramentum, vel ipſi actori conſideratis perſonarum & cauſæ circumſtantiis.* h. d.

Sanè ſi actor *b* omnino in probatione defecerit, reus debet (& ſi nihil præſtiterit) obtinere. Præſumptione verò faciente pro illo, reo deferri poteſt, ad oſtendendam ſuam innocentiam, juramentum, niſi Judex (inſpectis perſonarum & cauſæ circumſtantiis) illud actori videat deferendum.

DE EXCEPTIONIBUS.
TITULUS XXV.

CAP. I.

¶ *Si teſtis de crimine contra eum excepto convincitur, vel aliâ convictus apparet, repellitur à teſtimonio, ſed de crimine non punitur, ſi non tangit negotium principale.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

DEnique *c*, quòd in dicta & perſonas teſtium: [1 *& infrà.*] ¶ Si crimina teſtibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accuſati, ſed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda eſt, antequam cauſa per ſententiam terminetur: cùm (ſicut canonica inſtituta declarant) teſtes abſque ulla infamia, vel ſuſpicione, vel manifeſta macula in ferendo teſtimonio requirantur. Quòd ſi ſola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confeſſi fuerunt, teſtibus objiciuntur, à teſtimonio repelli poſſunt: quia ſicut Stephanus Papa *d* & alii Pontifices *e* multi Romani teſtantur, non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, niſi priùs ſe probaverint innocentes. Cæterùm ſi de criminibus ad ſolam exceptionem objectis, teſtes convicti fuerint ſive confeſſi, pœnâ ordinariâ mulctari non debent, cùm accuſatio in ipſos, ſecundùm juris ordinem non procedat. Sufficit ergo ſi à perhibendo teſtimonio repellantur, præſertim ubi crimen quod eis objicitur, cauſam, de qua agitur, contingere non videtur.

[1 *Quibus ante juramentum vel depoſitiones nihil objectum fuit, poſt atteſtationes publicatas poſſet opponi, hoc in Romana Eccleſia de longa conſuetudine obtinuiſſe cognoſcas, ut ante juramentum vel depoſitiones & poſt, in dicta & etiam perſonas teſtium legitima exceptio poſſit opponi, &c.*]

CAP. II.

¶ *Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obſtat communionis replicatio.*

---

a *Vid. Guid. Pap. hîc & Beat. Thom. 2. 2. quæſtion. 78. art. 3.* b *Colon. alit. Colocen. in omnibus.* c *Vid. leg. prohibere. §. quod planè. per Bartol. ff. quod vi aut clàm.* d *Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incurſurum perjurium. l. 2. C. de ind. viduitat. toll.*

a *Vid. Guid. Pap. hîc.* b *Vid. Bart. in l. 1. D. de except. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accuſare. C. de edendo.* c *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Epiſt. 2. Refert Burch. lib. 1 Decret. c. 164.* e *ſcilicet Felix, Calixtus & Damaſus, quorum refert Burch. de hac re dicta l. 1. Decr. c. 169. 171. & 172.*

Inn

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ.*
(an. 1208.)

A Nobis ex parte tua *a* fuit quæſitum *b*, utrùm is, qui excommunicato in locutione vel oratione ſcienter communicat, excommunicatum ipſum à ſua poſſit accuſatione repellere, cùm ille communionem hujuſmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquiſitioni tuæ t. r. quòd ipſe ab accuſatione illius poterit removeri, cùm primus à communione fidelium ſit excluſus, ſecundus verò tantùm à ſacramentorum participatione ſit remotus. *c*

CAP. III.

¶ *Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit.* h. d. Joan. And.

Idem *Audicen. Epiſcopo. (an. 1206.)*

CUm Eccleſiaſticæ *d* proviſionis officium: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. noſt. noſcitur inveſtitus, pacificâ poſſeſſione gaudere, cùm exceptionem illam, quòd præfatus Jac. in alia Eccleſia beneficium poſſidet, ei non poſſint opponere, quos conſtat varia beneficia in diverſis Eccleſiis obtinere.

[1 *Pro quæſtione ſiquidem, quæ inter dilect. fil. Novarien. Capitulum & I. Clericum ſuper Præbenda Novarien. Eccleſiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quàm idem I. ad ſedem Apoſtolicam acceſſerunt: & dum in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia foret utraque partium conſtituta, pro ipſo Jac. fuit taliter in noſtro auditorio allegatum, quòd cùm placuiſſet bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Præbendam Novarien. Eccleſiæ, quæ fuerat Magiſtri B. de ſin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipſum de illa manu propriâ inveſtire, de Apoſtol. ſed. mandato fuit poſtmodum in corporalem ipſius poſſeſſionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici poſſidere. Econtrariò verò Novarien. Canonici reſpondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipſum Jac. à perceptione Præbendæ repellere omnino intendebant.*]

CAP. IV.

¶ *Judex ſtatuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, poſt quem excipientem non audiet, niſi in tribus caſibus hic exceptis.*

Idem *Epiſcopo Helien.*

PAſtoralis: *e* [& ſ.] ¶ Quoniam per dilatorias exceptiones malitioſè nonnunquam cauſarum terminatio prorogatur, inquiſitioni tuæ t. reſpondendo decernimus, ut intra certum tempus à Judice aſſignandum, omnes dilatoriæ *f* proponantur: Ita quòd ſi partes exinde voluerint aliquas opponere, quas non fuerint proteſtatæ, nullatenus audiantur *g*: niſi fortè aliqua de novo ſibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, ſe poſtmodum ad illius notitiam perveniſſe.

CAP. V.

¶ *Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defenſionem facere poteſt, ſed reconvenire non poteſt.*

Idem *Monachis Farſen.* h *(an. 1207.)*

CUm inter *i* Priorem & Conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone *l* diœceſis Pictavien. ex altera, ſuper damnis & aliis coram vobis ex delegatione noſtra quæſtio verteretur, procuratore ipſius nobilis veſtrum volente declinare judicium, eò quòd duos ex vobis habebat ſuſpectos, procurator monaſterii allegavit parti ejuſdem nobilis cùm eſſet vinculo excommunicationis adſtrictus, exceptionis hujuſmodi beneficium interdictum: [1 & ſ.] ¶ Inquiſitioni veſtræ duximus reſpondendum, quòd prædicto nobili legitima defenſio in judicio reſervatur, & maximè Judicis *a* recuſatio, cùm periculoſum ſit coram ſuſpecto Judice litigare, ac ſuſpectis Judicibus ſed. Apoſtol. cauſam de certa conſcientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, ſed æquitas judicantis, cùm non debeat claudicare judicium: ac ſatis videatur abſurdum, ſi actore impugnante, reo defenſionis copia denegetur, quia ſic condemnaretur multoties abſolvendus. Porrò cùm excommunicato, quando in cauſa abſolutionis exiſtit, non ſit juſta deneganda ſententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium, ſi contra juſtitiam condemnetur, quâ ratione in uno eodemque negotio ipſi alia legitima ſubtrahantur ſuffragia, non videmus. Cæterùm non ſic in reconventione ſentimus: ne quod in defenſionis remedium ſuſtinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[1 *Cùm enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, valeat conventus, ſi exceptionis liberum poſſet habere progreſſum vel recurſum, traheretur multoties in favorem, quod eſt in odium introductum. Unde poſtulaſtis ſedis Apoſtolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*]

CAP. VI.

¶ *Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falſi poteſt etiam poſt ſententiam opponi.*

Idem *Monachis Farſen.* c *(an. 1208.)*

CUm *d* venerabilis frater noſter I. Sabinen. Epiſcopus coram dilectis filiis noſtris R. tituli S. Anaſtaſiæ Presbytero, & P. ſanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos ſibi & R. procuratori veſtro conceſſimus auditores, Eccleſiam ſancti Viti cum ſuis poſſeſſionibus & pertinentiis petiviſſet, aſſerens eandem ad ſe in ſpiritualibus & temporalibus pertinere. Idem nondum Epiſcopi intentione fundatâ, præproperè *e* ſic reſpondit: quòd etſi dicta Eccleſia dudum fuerit Eccleſiæ Sabinen. ſubjecta, eam tamen non poterat Epiſcopus vendicare, quam ex permutationis cauſa Farſen. monaſterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens inſtrumentum, in quo contineri primâ facie videbatur, quòd Theodoſius Epiſcopus cum ſuorum Sacerdotum aſſenſu prædictam Eccleſiam ſancti Viti, pro quibuſdam Eccleſiis & rebus aliis in cambium veſtro duxit monaſterio concedendam.

Ad hæc Epiſcopus præpoſuit memoratus, intentionem ſuam per hujuſmodi reſponſionem eſſe fundatam: cùm enim pars veſtra reſponderit, ſe dictam Eccleſiam ex permutatione facta per Sabinen. Epiſcopum obtinere, confiteri per conſequens videbatur, ſe credere, quòd dicta Eccleſia tempore permutationis pertinuit ad Eccleſiam Sabinen. cùm permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quàm cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitimè valeat celebrari: [1 & *infrà.*] ¶ Porrò memoratus Epiſcopus ad probandum, quòd jam dicta Eccleſia ad ſe in temporalibus pertinebat, quoſdam teſtes induxit, per quos nitebatur *f* oſtendere, quòd tam dictam Eccleſiam, quàm molendinas, terras, & alia bona ejus, Sabinen. Epiſcopi diutiùs poſſederunt, de illis pro ſuæ voluntatis arbitrio diſponendo: [2 & *infrà.*] ¶ Intelleximus ſupradictum Epiſcopum intentionem ſuam minimè fundaviſſe per teſtium depoſitiones, vel procuratoris ſupradicti

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *requiſitum.* c *Dictio, deeſt in pluribus.* d *Capit. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *Supr. off Jud. delegat. c. paſtoralis. require quæ ſunt hic deciſa cap. 3. d. tit. in 8. compilat. Vid. Bald. in l. 2. ff. quod vi aut clàm. Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. qui ſemel. cùm notat. C. de probat.* h *Hæc duo poſtrema verba deſunt in antiquis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 4. compilat.* k *Argentorio. ab Malis.*

a *Vid. Hoſtien. in ſum. tit. de recuſ. §. quæ ſint juſtæ cauſæ.* b *al. ſcientia.* c *Farſen. al. Franeten. In quibuſdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundiæ.* d *Cap. un. tit. de Confeſſ. in 4. compilat. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cùm mulier. ff. ſol. matrim.* e *al. properè.* f *uſdebatur.*

reſponſionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adverſæ, non intelligitur fuiſſe confeſſus, vel per inſtrumentum ex adverſo exhibitum, cùm in eo Theodoſius Epiſcopus, à quo permutatio facta proponitur, non dicatur Epiſcopus Sabinenſ. quanquam in tranſcripto, quo procurator utebatur, appoſitum fuerit Sabinen. per vitium falſitatis. Licèt autem nimis exceſſerit, qui tranſcriptum illius inſtrumenti falſavit, quia tamen delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ redundare non debet, ac non ſolùm ante ſententiam, verùm etiam poſt objici poteſt exceptio falſitatis, cùm falſorum inſtrumentorum prætextu lata ſententia, uſque ad XX. annorum ſpatium valeat retractari veritate compertâ: nolumus ut per id monaſterio veſtro præjudicium generetur.

Quia verò nobis conſtitit, ſupradictam Eccleſiam ſancti Viti conſtitutam eſſe in diœceſi Sabinen. Epiſcopale jus in omnibus eidem Epiſcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica ſcripta ei noſcuntur eſſe ſubtracta, cùm per privilegium vel per præſcriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verùm quia dictus Epiſcopus, qui eandem Eccleſiam vendicabat, munitum ſe præſcriptione legitimâ non oſtendit, quanquam probaverit Epiſcopum Sabin. bona ejuſdem Eccleſiæ aliquanto tempore poſſediſſe: vos ab impetitione Epiſcopi quoad temporalia ejuſdem Eccleſiæ ſententialiter duximus abſolvendos.

[1 *Adjiciens etiam, quòd ſi confeſſioni ſtare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, inſtrumentum tamen hujuſmodi contra ſe minimè admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec ſubſcriptione teſtium dignoſcitur eſſe fulcitum. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quòd cùm procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adverſæ partis intentione fuiſſe confeſſus, quia juxta legitimas ſanctiones, qui exceptione utitur, non æſtimatur de intentione adverſarii confiteri, adjungens, quòd etſi permutationis tempore cœnobium foren. crediderit Eccleſiam dictam S. Viti ad Sabin. Eccleſiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis cauſis ſeu veriſimilibus conjecturis credulitatem ſuam poſtmodùm potuit taliter informare, ut crederet eandem Eccleſiam ad Sabinen. Eccleſiam tunc temporis non ſpectâſſe.*]

[2 *Super his igitur & aliis propoſitis coram ſupradictis Cardinalibus, deliberatione cum fratribus noſtris habitâ.*]

CAP. VII.

¶ *Si exceptio juriſdictionis excluſiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoſcere, ſed ſuperſedere.* h. d. intelligendo, quòd iſti erant Judices appellationis. & eſt notabilis intellectus. Panorm.

Honorius III. *Abbati S. Huberti & ſancti Martini Leodien.* a *(an. 1220.)*

OLim [1 & ſ.] ¶ Nuper *verò* ex parte Gu. fuit propoſitum, quòd literis præd. n. Treveren. Archiepiſcopo præſentatis, idem W. excipiendo propoſuit, quòd auctoritate ipſarum reſpondere minimè tenebatur, quia ultra duas dietas extra ſuam diœceſim trahebatur in cauſam: & quia dictus Archiepiſcopus hanc exceptionem admittere recuſabat, vocem ad nos appellationis emiſit: [2 & ſ.] ¶ Porrò procurator partis *b* adverſæ reſpondit, quòd idem Guil. ultra duas dietas extra ſuam diœceſim minimè trahebatur, cùm ipſe Archiepiſcopus terminum in tali loco ſtatuerit, qui remotus ab illo non erat ultrà, quàm proviſum eſt per conſtitutionem Concilii generalis: [3 & ſ.] ¶ Diſc. v. mandamus, quatenus ſi procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiſcopo propoſuit ſæpedicto, videlicet, ſe in cauſam trahi ultra duas dietas contra conſtitutionem concilii generalis *a*: vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio ſuperſedere curetis.

[1 *Fuit noſtris auribus intimatum, quòd cùm fel. mem. I. Pp. p. n. mandaviſſet ven. f. Archiepiſcop. Trever. ut compoſitionem inter nobiles viros L. Comitem Deloſ. & VV. de Hollandia cruce ſignatos Trever. diœceſ. ſuper raptu nobilis mulieris uxoris ejuſdem Comitis, terris & rebus aliis amicabiliter ratam faceret obſervari, dicto verò VV. nitente venire contra dictam compoſitionem, & ſe ad Apoſtolicum diffugium convertente: idem Archiepiſcopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam eſſe decrevit, in præfatum VV. qui aliàs erat vinculo excommunicationis adſtrictus, ſpecialiter propter compoſitionem prædictam excommunicationis, & in terram ſuam interdicti ſententias promulgavit. Cumq; poſtmodùm dilect. fil. G. dicti G. procurator, noſtras ad vos ſuper executione ſententiarum ipſarum literas impetrâſſet, & H. procurator VV. præfati in audientia publica contradixiſſet eiſdem, ven. f. n. Alban. Epiſc. & dilect. F. G. S. M. in Coſmi Diacon. Cardin. quos procuratoribus antedictis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eiſdem fuerunt propoſita coram eis, conſtitit manifeſtè, dictum VV. excommunicationis vinculo eſſe innodatum procuratorem ejuſdem VV. ad impetrandum literas vel contradicend. admittendum non eſſe ſententialiter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti Comitis impetraverat, abſolutis. Nos quidem ad inſtantiam procuratoris Comitis ſupradicti alterius partis aſtutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commiſſo vobis negotio juxta formam in prædictis noſtris literis expreſſam, ratione praviâ procederetis, literas decernentes carere viribus, ſi quas fortè à nobis ſuper præmiſſis pro ipſo VV. in præjudicium ipſius Comitis per ſubreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non faciant mentionem.*]

[2 *Sed præfatus Archiepiſcopus appell. contemptâ mandavit ven. fr. n. Treveren. Epiſcop. ut compoſitionem prædictam faceret per cenſ. Eccleſ. firmiter obſervari: adjectum etiam fuit ex parte præfati VV. quòd dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos exiſtens, veritate tacitâ literas impetravit ſupradictas, quando pro parte ipſius VV. fuit humiliter ſupplicatum, ut cùm idem, ac terra ſua, necnon & alia bona ſub Apoſtol. ſed. protectione conſiſtat, ſuper hoc ſibi providere miſericorditer dignaremur, non obſtante ſententiâ, quam incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cùm ipſum abſolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo abſoluto, providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus ſuis per noſtras literas dedimus in mandatis, ut ſi rem invenirent taliter ſe habere, revocato in irritum quicquid invenirent poſt appellat. hujuſmodi attentatum, cauſam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen noſtrum remitterent appellantem in expenſis legitimis condemnantes.*]

[3 *Adjecit etiam ipſius Comitis procurator, quòd ſæpedictus VV. auctor. jam dicti prædeceſſoris, aliâ eſt excommunicatione ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. ejus conjudices directis nullam fecit penitùs mentionem. Unde petivit ſupradicti Comitis procurator, ut eas ob cauſas jam dictas decerneremus irritas & inanes. Quia verò in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis conſtare non potuit.*]

CAP. VIII.

¶ *Pro defenſione ſuæ Eccleſiæ poteſt quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli poteſt.*

Idem *Archid. Tranſlig. & Officiali, & I. Canonico Turonen.* *(an. 1222.)*

DIlecti filii S. & P. ac G. Canonici Eccleſiæ ſanctæ Mariæ, tranſmiſsâ nobis *b* petitione monſtrârunt

a *De materia hujus decret. quatenus agit de dieta, vid. Bartol. in leg. 1. ſi quis caut. Imolam in l. continuus. ff. de verb. obligat. Alexand. conſ. 22. Incip. conſideratis verbis ſtatuti. in 4. vo-lum.* b *ipſius Comitis.*

a *Lateranen. ſub Innocent. III. cap. 37.* b *Dictio, nobis, deeſt in multis.*

quò

quòd cùm M. Canonicus ejuſdem Eccleſiæ ipſos coram delegatis à nobis traxiſſet in cauſam, ſuper eo, quòd ſe opponunt electioni à quibuſdam Canonicis *a* Granden. factæ de ipſo in Priorem Eccleſiæ ſupradictæ: iidem propoſuerunt, quòd dictus M. non debeat audiri: eò quòd excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *b* exceptionis & replicationis objiciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum propoſuit, quòd ejus ſuper hoc probatio recipi non debebat, quia & ſi objectum præfatis Canonicis perjurium probaretur, non eſſent propter hoc à defenſione ſuæ Eccleſiæ repellendi. Adjecit etiam, quòd contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatro ſupradicti S. replicari non poterat: quia exceptio ipſi M. oppoſita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio verò ſæpedictum S. nequaquam à defendendo repelleret, ſi etiam probaretur: [1 *& infrà.*] ¶ Ipſi verò Judices interlocuti fuerunt, quòd priùs probationes reciperent ſuper replicatione præmiſſa *c*, propter quod ad noſtram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, revocato in irritum, &c.

[1 *Quare petebatur, ut omiſſis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam ſi probaretur, labor, ut praoſtenſum eſt, conſumeretur, inanes probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipſi M. dicerent producendas.*]

CAP. IX.

¶ *Si per exceptionem ſuſpenſionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Eccleſiæ retardatur, fit abſolutio ad cautelam.*

Gregorius IX. *I. & M. Canonicis Pragen.*

(an. 1232.)

APoſtolicæ ſedis: *d* [& j.] ¶ Sanè vobis apud ſedem Apoſtolicam conſtitutis, quædam ſuſpenſionis & amotionis à beneficiis ſententiæ fuerunt in modum exceptionis objectæ. Quas licèt proponeretis vos poſſe nullas eſſe per teſtes idoneos & inſtrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragenſ. Eccleſiæ, propter quam veneratis, hujuſmodi objectionis obſtaculo contingeret retardari: Sententias ipſas relaxavimus ad cautelam.

CAP. X.

¶ *Excommunicationis exceptione non obſtante valet reſcriptum impetratum in cauſa appellationis, licèt de excommunicatione lata poſt appellationem à gravamine non faciat mentionem.* hoc dicit, & ſecundùm hoc eſt caſus not. & ſingularis: per quem fortè poſſet colligi una regula, quòd de innovato poſt appellationem etiam ab interlocutoria non eſt neceſſe in reſcripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconienſi. (an. 1233.)*

DIlectæ *e* in Chriſto filiæ Prioriſſa & Conventus de Campeſſia nobis ſignificare curarunt, quòd cùm inter ipſas ex una parte, & Priorem & Conventum de Burcellia ex altera, ſuper quibuſdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis, auctoritate Apoſtolicâ quæſtio verteretur, & ipſæ ad nos ex ſufficienti gravamine appellâſſent, ac nuntium ſuum ad appellationem miſerint proſequendam: præfati Judices poſtmodum tulerunt excommunicationis ſententiam in eaſdem. Noſtris ergo literis ſuper appellatione præfata, non factâ mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles & ſuos conjudices impetratis, pars adverſa ex eo ſe appellâſſe proponens, quòd ipſi Judices exceptionem excommunicationis prædictæ, contra ipſas ab eadem parte propoſitam admittere denegârunt, ad Priorem de Gernemoe, & ſuos conjudices noſtras ſuper hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipſarum fuit excipiendo propoſitum, quòd cùm poſt appellationem legitimam dicta ſententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defenſionis auxilium competere dignoſcatur, memorati Judices exceptionem partis contrariæ (ſicut nec debebant) admittere noluerunt: ſed cùm dictus Prior de Gernemoe & conjudices ſui talem exceptionem non reciperent earundem, ipſæ ad noſtram audientiam appellârunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, quicquid poſt hujuſmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati noſtri ad præfatum Priorem de Gernemoe & conjudices ſuos directi tenorem, prævià ratione procedas.

CAP. XI.

¶ *Per exceptionem excommunicationis à proſecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet.* h. d. & eſt caſus ſingularis, quatenus dicit de actore.

Idem *Abbati ſancti Salvatoris Papien. & Vercellen. Præpoſito. (an. 1230.)*

SIgnificaverunt *a* nobis Capitulum de Tornacenſ. quòd cùm P. in ſuum Archipresbyterum elegiſſent, Mediolanen. Archiepiſcopus præſentatam ſibi electionem renuens confirmare, quendam Zepum Clericum in Archipresbyterum inſtituit Eccleſiæ ſupradictæ: quare ipſis ad ſedem Apoſtolicam appellantibus, Præpoſito ſancti Stephani cauſam ipſam ſuper his dicimur commiſiſſe: qui electionem ipſorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipſum Capitulum pertinere, partem adverſam ab impetitione ipſorum abſolvit, à qua ſententia partes ad ſedem Apoſtolicam appellantes, cauſam ipſam vobis obtinuêre committi. Sed à parte altera exceptione excommunicationis oppoſitâ contra Capitulum memoratum, vos minùs providè attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppoſitæ à proſecutione appellationis non debeat quis excludi: cùm omnis legitima defenſio excommunicato in judicio reſervetur: partem adverſam non eſſe cogendam ad reſpondendum eiſdem, perperàm decreviſtis: propter quod dictum Capitulum noſtram audientiam appellavit: [& j.] ¶ Mandamus, quatenus ſi eſt ita, exceptione hujuſmodi non obſtante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

¶ *Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & ſi malitioſè diſtulerit, in expenſis condemnatur, & dato, quòd non excipiat, ipſe Judex publicè excommunicatum repellet.*

Idem.

EXceptionem *b* excommunicationis in dilatoriis proponendis reus ſcienter omittens, in qualibet parte litis oppo[illegible]re minimè prohibetur, quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſervandum, ne quiſquam *c* in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare cogatur. Qui ſi eam omiſerit, ut actor laboribus & ſumptibus fatigetur, in expenſis eſt legitimis condemnandus. Excommunicatus *d* autem publicè, etſi hujuſmodi exceptio non opponitur, nihilominus eſt officio Judicis repellendus.

---

a *al. Graciacenſis Eccleſiæ.* b *Hæc duo verba, exceptionis &, deſunt in antiq. manuſcr.* c *Vid. l. circa. cum not. ff. de probat.* d *De abſolutione ad cautelam, vide Specul. tit. de ſentent. §. ut autem. Adde Joan. de Anania cap. 1. j. de malefic. & Alberic. in l. à præcedente. C. de dilat.* e *De mater. videlicet an & quando valeat reſcriptum impetratum per excommunic. vid. Card. Conſil. 3. tit. de reſcr. & Conſil. 12. de reg. Felin. in c. 1. ſup. de reſcript.*

a *Al. Significavit. Vid. Petr. Duenam reg. 270. In c. excommunicatus non poteſt.* b *Vid. Bellamer. Dec. 226. & Gomez. in comp. utriuſque ſign.* c *al. ne quis.* d *De materia vitandorum excommunicatorum vid. Fel. in c. Rodulfus. de reſcript.*

CAP. XIII.

¶ Non competit exceptio rei judicatæ reo abſoluto, quia non poſſidebat.

Idem. *(an. 1224.)*

ADverſario *a* tuo per Judicem abſoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipſo ſine dolo deſierat poſſidere, ſi eam modò poſſideat, tibi petenti denuò, rei judicatæ exceptio non obſiſtit.

CAP. XIV.

¶ Valet reſcriptum impetratū ab excommunicato ſuper proſecutione appellationis, licèt de excommunicatione non fecerit mentionē.

Idem.

VEnerabilem fratrem noſtrum Archiepiſcopum *b* Narbonen. qui à Judicibus ex ſufficienti gravamine ad Apoſt. ſedem appellans, ad vos ſuper appellatione ſua noſtras literas reportavit, etſi ex cauſis aliis tempore impetrati reſcripti vinculo fuerit excommunicationis adſtrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad proſequendam per eaſdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodeſſet, ſi non poſſet appellationem ſuam proſequi, & ſuper ea literas impetrare.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

TITULUS XXVI.

CAP. I.

¶ Epiſcopus contra Epiſcopum locum per ſe converſum ad fidem, præſcribit triennio: ſed cùm vacat Eccleſia, vel eſt in ſchiſmate, non præſcribitur contra ipſam.

Ex Concilio Aphricano. *c (an. 402.)*

PLacuit, ut ſi quiſquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, ſi eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulteriùs ab eo non repetatur. Si tamen per ipſum triennium fuerit *e* Epiſcopus, qui poſſet repetere, & tacuit: ſi autem non fuerit, non præjudicetur matrici Eccleſiæ, ſed liceat, cùm locus acceperit Epiſcopum, ex ipſo die intra triennium repetere. Item ſi fuerit Epiſcopus ad catholicam fidem ex Donati *f* parte converſus, non ei præjudicet præfinitum tempus: ſed ex quo die converſus eſt, habeat per triennium poteſtatem repetendi locum, qui ad ipſam cathedram pertinebat.

CAP II.

¶ Duobus modis ſummatur: Primò ſic: Taciturnitas Prælati non nocet Eccleſiæ, donec ſit præſcriptum. Secundò ſic: In rebus invaſis non currit præſcriptio. Joan. Andr.

Ex regiſtro Gregor. *g* Italiæ Patriciæ. *(600.)*

NIhil *h* prodeſt: [1 *&* ȷ] ¶ Nihil cum ſcandalo, nihil cum forali ſtrepitu, vobiſcum nos velle de cauſis pauperum definire, vobis ſcripſiſſe meminimus. Sed illud vos ſcire credimus, taciturnitatem atque patientiam noſtram futuris poſt me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.

[1 *Glorioſiſſima ſanitas & pulchritudo corporis ſuperficie, ſi vulnus latet intrinſecùs: atque illa magis cavenda eſt diſcordia, cui ſatellitium pax præbet exterior. Illud verò quod in epiſtolis noſtris revocare in memoriam noſtram excellentia veſtra ſtudioſè contendit, ſcriptum eſſe vobis.*]

CAP. III.

¶ Per quietam & ſinceram poſſeſſionem triginta annorum, præſcribit Eccleſia rem privati. h. d. prout loquitur in præſcriptione Eccleſiæ activè, & iſte intellectus tenendus eſt.

Gregorius. *(an. 595.)*

a *De intellectu hujus decret. vid. Anton. de Butr. in c. 1. de re jud.* b *De mater. hujus decretal. vide Philip. in cap. olim. ſup. de reſcr.* c *Canonum Græcè collectorum ex Carthaginenſibus Conciliis, hic numeratur centeſimus vigeſimus primus.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *fuit.* f *Aug. lib. de hær. c. 69. tom. 6.* g *lib. 2. c. 96. epiſt. 57.* h *C. 3. eod. tit. in 1. compil.*

SAnctorum *a* Patrum ſanctiones ſtatuentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes poſſeſſiones ad ſingulas provincias noſtrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos poſſeſſæ ſunt quietè & ſincerè abſque ſynodali proclamatione perpetuò teneantur.

CAP. IV.

¶ Quarta decimarum & funeralium præſcribitur contra Epiſcopum, ſi quadraginta annorum ſpatio non ſolvatur, & cathedralis Eccleſia interim non vacavit.

Alexand. III. *Salernitano Archiepiſc.* b *(1180.)*

DE quarta decima & *c* oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Epiſcopi quadragenariâ præſcriptione temporis ſe poſſe tueri videtur. Niſi fortè interim paſtoralis ſedes caruiſſet paſtore, qui jura Eccleſiæ ſuæ exigere debuiſſet. Nam Romana Eccleſia tricennalem præſcriptionem contra Eccleſiam non admittit.

CAP. V.

¶ Poſſeſſor malæ fidei non præſcribit.

Idem. *d (an. 1180.)*

VIgilanti ſtudio *e* cavendum eſt, ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum poſſeſſio juvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit, poſtquam ſe noverit aliena poſſidere: cùm bonæ fidei poſſeſſor dici non poſſit. Epheſinus enim legiſlator ſolùm propter vitandam miſerorum ſegnitiem, & longi temporis errorem & confuſionem, primus tricennali vel quadragenali præſcriptione vigorem legis impoſuit *f*. Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

¶ Una Eccleſia in parochia alterius quadraginta annorum ſpatio decimas præſcribit.

Idem *Mauritano* g *Epiſcopo. (an. 1170.)*

AD aures *h* noſtras pervenit, duas Eccleſias litigâſſe ſuper decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. poſſedit: [1 *& infrà.*] ¶ Tuæ fraternitati tenore præſentium innoteſcat, quòd de jure *divino & humano* melior eſt conditio poſſidentis. Quia quadragenalis præſcriptio omnem prorsùs actionem excludit.

[1 *Ac per hoc ejus actionem putat eſſe extinctam: altera verò volens eas jure parochiali evincere, præſcriptionem non debere ſibi obeſſe proponit. Ideoq́; quid juris ſit in hoc caſu, tua nos duxit f. conſulendos.*]

CAP. VII.

¶ Laici ſpiritualia poſſidere non poſſunt, ergo & per conſequens, nec præſcribere. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem *Parmenſi Epiſcopo. (an. 1112.)*

CAuſam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. ſuper decimis vertitur: [1 *& infrà.*] ¶ Ideoque *f. t. p. a. ſ. p.* mandamus, quatenus cauſam ipſam debito fine decidas, non obſtante præſcriptione temporis, vel conceſſione Eccleſiaſticæ ſecularisvé perſonæ, ſi idem G. opponere eam voluerit: quia cùm Laici decimas detinere non poſſint, eas nullâ valent præſcribere ratione.

[1 *Experientiæ tuæ, de qua multùm confidimus, committimus audiendam & mediante juſtitiâ terminandam.*]

CAP. VIII

¶ Si contra præſcriptionem XL. annorum, quæ ſola currit contra Eccleſiam, opponatur interruptio, uterque probabit.

Idem. *k (an. 1172.)*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. part. 38. c. 7. in regiſt. Greg. nondum inveni.* b *al. Salonitano. al. Salenitanen.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* d *al. Clemens IV.* e *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. part. 38. c. 1.* f *Vid. l. fin. C. de præſcr. long. temp.* g *al. Mauritiano.* h *C. 9. eod. tit. in 1. comp. Bald. in tract. de præſcr. in 1. p. 5. part. principalis. q. 14.* i *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & quare Laicis decimæ non dentur, B. Thomas; & ibid. Cajet. 2. 2. q. 87. art. 3.* k *al. Urbanus tertius.*

Illud

ILlud *a* autem te ſcire volumus & tenere, quòd adverſùs Eccleſias minorem præſcriptionem, quàm quadraginta annorum Rom. Eccleſ. non admittit, licèt quidam canones comprobent tricennalem: & Eccleſia ſe poteſt adverſùs Eccleſiam quadragenariâ temporis præſcriptione tueri de re illa, quam inconcuſsè quadraginta annis noſcitur poſſediſſe. Verùm ſi de præſcriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæſtio, ab utraque parte teſtes recipi debent: & ſi probata fuerit interruptio, præſcriptio non tenebit.

CAP. IX.

¶ *Fines prædiorum Eccleſiaſticorum, quadraginta annorum ſpatio præſcribuntur.*

Idem. *(Syracuſano Epiſc. an. 1174.)*

QUia indicante *b* Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem ſanctæ Luciæ *gravem eſſe* exortam de finibus quæſtionem: agrimenſoris definitione illam proſpeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus eſt contentio, accedentes, eam in veſtra faciatis præſentia terminari. Quadraginta tantùm annorum præſcriptione utrique parti ſervatâ.

CAP. X.

¶ *Tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio.*

Lucius III. *de Maſſandane & de Dereeſtre Abbatib. & Magiſtro A. de VV. de Fordit. (an. 1181.)*

EX tranſmiſſa *c* conqueſtione Abbatis & Monachorum de Haben. accepimus, quòd cùm Eccleſia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. Eccleſiarum parochiani ſint ipſius Eccleſiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Eccleſias, minutatim omne jus parochiale præter jus funerandi, matrici Eccleſiæ ſubtraxerunt: [*& infrà.*] ¶ Diſc. veſt. mand. quatenus decimas & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Eccleſiæ (præſcriptione hoſtilitatis tempore non currente) reſtitui faciatis.

CAP. XI.

¶ *Procurationes, quæ debentur legatis & nunciis Apoſtolicæ ſedis, præſcribi non poſſunt.*

Innocentius III. *Abbati & Cenedo. (an. 1210.)*

ACcedentes *d* ad præſentiam noſtram Præpoſitus ſancti Nazarii, & A. Canonicus ſancti Stephani, Syndici & Procuratores Primicerii & Clerici *e* Mediolan. de ordinariis Majoris Eccleſiæ graviter ſunt conqueſti, quòd cùm ipſi Legatos & Nuncios Apoſt. ſed. devotè recipiant & procurent, dicti ordinarii procurare ipſos renuunt, & procurantibus *f* ad expenſas ſubſidium impertiri: [1 *& infrà.*] ¶ Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus niſi dicti ordinarii per ſpeciale privilegium Apoſtol. ſed. à præſtandis procurationibus oſtenderint ſe immunes (etiamſi longiſſimo tempore procurationis obſequium non impenderint: cùm in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vendicare) ipſos ad procurationis ſarcinam ordine debito ſubeundam teneri decernas.

[1 *Unde Clerici Mediolanen. grave querebantur ſibi præjudicium generari, cùm enim per civitatem ipſam ſæpè contingat tranſitum facere nuncios noſtros & legatos, quantò in eorum procurationibus pauciores exiſtunt, tantò facientes ampliùs prægravantur, & quantò per plures onus eſſet procurationis diviſum, tantò à facientibus faciliùs portaretur. Quo ſiquidem ordinarii, cùm pro eis & aliis vigilare jugiter non ceſſemus, & ſpiritualia ſicut Deus dederit omnibus miniſtremus, in hujuſmodi ſe jure ſpeciali tueri ſatagant, non videtur: præſertim cùm & Apoſtolus dicat: Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, non eſt magnum, ſi carnalia veſtra metamus: & inſtantia noſtra quotidiana ſit omnium Eccleſiarum ſolicitudo, ſicut plenius nôrunt præſentes pariter & remoti.*]

CAP. XII.

¶ *Subditus non præſcribit obedientiam contra Prælatum.*

Idem *de Coſta, & de S. Donato Prioribus.*

(an. 1210.)

CUm non *a* liceat à capite membra recedere, non ſufficimus admirari, quòd ſicut referente Bracharen. Archiepiſcopo nobis eſt intimatum, licèt Eccleſiæ veſtræ in ipſius ſint diœceſi conſtitutæ, vos tamen obedire ſibi tanquam Epiſcopo *b* veſtro contumaciter recuſatis: [1 *& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiſcopo & Eccleſiæ Bracharen. obedientiam & reverentiam debitam, ſicut alii Clerici ſuæ diœceſis faciunt, impendatis, præſcriptione temporis non obſtante.

[1 *Cùm igitur crimen ariolandi ſit repugnare, & ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ſuſtinere nolentes, quòd ſubditi Prælatis ſuis non obediant ut tenentur, de communi f. n. conſ.*]

CAP. XIII.

¶ *De juribus ad Romanam Eccleſiam ſpectantibus currit ſola centenaria præſcriptio.*

Idem *Nobili viro Matafeloni. (an. 1212.)*

AD audientiam *c* Apoſtolatûs noſt. pervenit: [1 & ſ.] ¶ Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. noſt. tibi in caſtro Palatioli conceſſiſſe ſingulis annis 40. ſolidos denariorum Papienſ. quos Rom. Eccleſ. ibi conſuevit recipere annuatim: inſuper comeſtiones, banna, placita, foriſfacta, & omnia jura, quæ ibi Apoſtolica ſedes habebat. Sed ea tibi ratione nullâ deberi caſtellanus ejuſdem caſtri conſtantiſſimè aſſerebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum Eccleſ. Rom. cenſualem: hoc etiam nitebaris probare per teſtes, qui dicebant ſe vidiſſe præſcriptum cenſum nunciis Rom. Pont. à 50. annis, & infrà fuiſſe ſolutum. Sed inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quòd nec privilegium, nec liber cenſualis, tibi aliquid commodi afferebat *d*, cùm privilegio uſus non fueris ſpatio annorum 30. & liber cenſualis ſuſpectus exiſteret: quia non fuerat in camera noſtra receptus, ac Scriniarius alio modo ſcripſiſſet dicta teſtium, quàm dixiſſent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quàm depoſitiones teſtium attendentes, conſiderantes etiam librum cenſualem, quem non ſuſpectum habuimus *e*, licèt non in noſtra, ſed in Cardinalis ſancti Hadriani camera ſit inventus, qui *f* eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri ſuſcepit, nec credentes ipſum Scriniarium (cùm juratus ſit officium ſuum fideliter exequi) aliud ſcripſiſſe, quàm à teſtibus diceretur: Reſpicientes inſuper (quod eſt longè validius) ipſum negotium tangere principaliter Rom. Eccleſ. contra quam non niſi centenaria præſcriptio currit: in ſolutione prædicti cenſûs & aliorum petitorum condemnavimus partem adverſam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, ſed tanquam Eccleſ. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vaſallus exiſtis) ſine difficultate perſolvat.

[1 *Te conquerente, quòd quædam jura de caſtro Palatiolo à fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi conceſſa caſtellanen. ejuſdem caſtri tibi reddere denegabant. Porrò te ac dil. fil. Leonis conſulemq́; illius caſtri propter hoc in noſtra præſentia conſtitutos audiri fecimus diligenter.*]

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. Bald. tract. de præſcr. in 5. parte principali.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. unde ita reponenda eſt inſcriptio: Idem Syracuſ. Epiſcopo.* c *Cap. 1. De capell. monach. unde reſtituenda eſt inſcriptio, quando videlicet currat præſcriptio. vid. Specul. tit. de app. §. nunc breviter. Add. latè per Ripam tract. de p. ſte.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *al. Cleri Mediol. in ant.* f *al. expenſas nolunt ſubſidium, &c.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Rom. ſingul. 100. incip. Curialis de Florentia.* b *Archiepiſcopo.* c *C. 3. eod. tit. in 3. compil. Anchar. conſil. 310. & Paul. Caſtr. conſil. 280. incip. In facto præſenti.* d *afferebant.* e *Libro cenſuali Eccleſiæ in loco non ſuſpecto ſervato creditur. l. 1. ff. ſi cert. pet. Bart.* f *al. quia.*

CAP. XIV.

¶ De centenaria præſcriptione, quæ ſolùm currit contra Romanam Eccleſiam, tempora ſchiſmatum deducantur.

Idem Hel. & Gu. Abbatibus. (an. 1212.)

CUm a vobis: [1 & ſ.] ¶ Licèt igitur tam legali, quàm canonicâ ſit definitione ſtatutum, ut contra Rom. Eccl. quæ gaudet privilegio ſpeciali, non niſi centum annorum præſcriptio locum ſibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium ſchiſmatum, quæ ſecundùm juris ordinem curſum præſcriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, ſed diligenti conſideratione adhibitâ de ipſa computatione deduci.

[1 Aliis literis dedimus in mandatis, ut in cauſam, quæ inter Eccleſiam Hildenſen. ex una parte, & Eccleſiam de Gand. & Eccleſ. Roman. ex altera dignoſcitur agitari, teſtes ad probandam præſcriptionem recipere debeatis. Inſinuatione præſentium vobis duximus declarandum, quòd poſtquam præſcriptio contra monaſterium ſupradictum & libertatem ipſius dicitur inchoata, ſciſſura trium ſchiſmatum adversùs Rom. Eccl. intervenit.]

CAP. XV.

¶ Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis ſuæ diœceſis totum jus Epiſcopale: ſubducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia cathedralis.

Idem Helien. & Roffen. b Epiſcopis. (an. 1212.)

AUditis & intellectis c meritis cauſæ, quæ vertitur inter Vigorenſ. Epiſcopum, & Abbatem de Heveſcam ſuper Eccleſiis in valle de Heveſcam, quas Epiſcopus aſſerit ad ſe diœceſanâ lege ſpectare, Abbas autem eas eſſe ab ejus juriſdictione prorſus exemptas: [1 & ſ.] ¶ Verùm tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Heveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videantur in eis Epiſcopale jus legitimè præſcripſiſſe: [2 & ſ.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus inſpectis privilegiis The. & Of. Regum, quæ Abbas ſuper præmiſſa libertate aſſerit ſe habere, ſi per illa conſtiterit, quòd vallis de Heveſcam ſit ille locus, quem C. præd. noſt. libertate donavit, abſolvatis Abbatem ab impetitione Epiſcopi ſuper Eccleſiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure ſubjectas, Epiſcopo ſuper illis ſilentium imponatis. Quòd ſi Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes ſuper tempore, quo intra quadraginta annos ſedes Epiſcopalis vacavit: & ſi pèr tantum temporis vacâſſe conſtiterit, ut illo ſubducto, non ſit quadragenaria completa præſcriptio, vos in illis Eccleſiis jus Epiſcopale adjudicetis Epiſcopo, & ſuper illo perpetuum ſilentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujuſmodi Epiſcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa proceſſionem Pentecoſtalem in villa & Eccleſia de Mortana, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, nec non ſolutionem denariorum S. Petri in valle de Heveſcam, circa cognitionem quoque cauſarum matrimonialium d, & capellani ſuſpenſionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in præfata villa de Heveſcam: vos ſuper his jus Epiſcopale adjudicetis eidem, ſi tamen circa ſuſpenſionem & interdictum hujuſmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei ſilentium imponentes, quæ Abbas præſcripſiſſe probatur.

[1 Cognovimus evidenter Eccleſias illas per privilegia Rom. Pontif. non eſſe ab Epiſcopali jure ſubtractas, niſi forte vallis de Heveſcam ſit ille locus, quem à duobus Regibus, Rendo videlicet & Oſfa, libertati donata bon. mem. C. Pp. libertati donavit, ſicut in ipſius privilegio continetur.]

[2 Niſi fortè per tantum temporis ſpatium VVigorenſ. Eccleſia interim vacaviſſet, ut tempore vacationis ſubducto, præſcriptio minimè ſit impleta.]

CAP. XVI.

¶ Non poteſt ſubditus contra ſuperiorem viſitationem, aut procurationem ratione viſitationis debitam, in ſeipſo præſcribere: quamvis alius in perſonam alterius præſcribere poſſet utramque.

Idem Pariſienſi Epiſcopo. (an. 1212.)

CUm a ex officii ſui debito Senonen. provinciam viſitaret Archiepiſcopus Senonen. per Pariſien. diœceſim tranſitum faciens, ad Abbatis ſancti Maglorii, Prioris de Caſtres, & quorundam aliorum Eccleſias ejuſdem diœceſis, neceſſe habuit declinare: à quibus cùm procurationem ſibi debitam poſtularet, ipſi eam inhumaniter negaverunt, ad ſuæ negationis defenſionem hoc ſolùm allegantes, quòd non meminerant ſe procurationem hujuſmodi prædeceſſoribus ejuſdem Archiepiſcopi exolviſſe, nec ab eis aliquando fuiſſe petitam: [1 & ſ.] ¶ Nos igitur præmiſſam allegationem eorum nullam penitùs reputantes, cùm contra procurationem, quæ ratione viſitationis debetur, præſcribi nequiverit: quemadmodum nec contra viſitationem ipſam poteſt aliquo modo præſcribi, etſi alius contra eum præſcribere poſſet utramque b. Mandamus c, quatenus ſententiam, quam in hujuſmodi contemptores de antiqua Metropolis conſuetudine tulit Archiepiſcopus memoratus, uſque ad ſatisfactionem condignam facias obſervari, quia ſecundùm Apoſtolum *: [Qui ſpiritualia ſeminat, non eſt magnum, ſi metat carnalia, cùm nemo cogatur ſuis ſtipendiis militare.] Si quid enim aliud, quàm ſuperiùs fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiſcopi objicere voluerint & probare, nos eis faciemus juſtitiam exhiberi.

[1 Idem verò Archiepiſcopus propter procurationem ſibi minùs rationabiliter denegatam illius auctoritate reſcripti, quod ſuper hoc à ſede Apoſtolica impetravit, ab officiorum executione ſuſpendit: eoſdem poſtmodum, quoniam ſuſpenſionis ſententiam non ſervabant, vinculo excommunicationis adſtringens, quod totum in ipſius Archiepiſcopi literis proſpeximus contineri, qui eandem ſententiam petebat auct. Ap. confirmari.]

CAP. XVII.

¶ Qui alieno nomine poſſidet, non præſcribit, nec etiam is, qui proprio, niſi habeat bonam fidem & juſtum titulum, ſi præſumptio eſt contra eum. hoc dicit, ſecundum Joan. Andr. additâ ſuppletione Panormitani.

Idem Piſano Archiepiſcopo. (an. 1212.)

SI d diligentii: [1 & infrà.] ¶ Cùm judicatus Calaritanus ad jus & proprietatem B. Petri pertineat, ſicut tota Sardinia nullo pertinet mediente, tibi non licuit pro te vel Eccleſia tua à Marchione Maſſæ Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: [2 & ſ.] ¶ Nos igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit, pleniùs circumſpectis, non intelleximus te vel Eccleſiam tuam ſuper hoc aliquo jure ſubnixam, cùm auctoritatem ſedis Apoſtolicæ non oſtendas, per quam à Judicibus Calaritanis, tu & anteceſſores tui fidelitatis exegeritis juramenta: nec præſcriptione aliquâ muniaris, cùm ſecundùm confeſſionem tuam e nec Eccleſia Piſana, vel tu fueris in quaſi poſſeſſione juris exigendi hujuſmodi juramentum, quod f per

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. b al. Racroſen, c Capit. 5. eod. tit. in 3. compil. vid. c auditis. ſupr. de in integr. reſt. ubi Doctores. Bald. in tract. de præſcr. in 3. p. 6. p. principalis q. 1. Felin. in c. irrefragabili. ſup. de offic. ordinarii. d Hodie Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 20.

a Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia procurationis & viſitationis, vid. Concil. Lateran. ſub Alexandr. III. cap. 4. & ſub Innocent. III. cap. 33. adde Concil. Oxonienſe c. ut ſingula, & Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 23. & Bernard. Diaz. reg. 396. incip. Procuratio ſeu viſitatio. b utrunque. c al. ideoq; mandamus. * 1. Corinth. 9. d Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. infr. eod. Oldrad. conſ. 244. & Paul. de Caſtr. conſ. 153. Bald. in l. fin. C. de edict. Divi Hadr. toll. e An confeſſio præjudicialis noceat Eccleſ. Cyn. in 15. q. in l. 1. C. de confeſſ. Bart. in l. certum. §. ſed an & ipſos. ff. eod. f al. ita: quod pro ſede Apoſtol. Cæterùm omnes manuſcr. habent ut impreſſum eſt.

ſedem

ſedem Apoſt. ab ipſis Judicibus receptum fuiſſe fateris, per quod conſtat Eccleſiam Romanam ſemper in quaſi poſſeſſione fuiſſe, cùm pro ea miniſterio tuo & anteceſſorum tuorum exactum fuerit, & præſtitum juramentum: & is etiam poſſidere dicatur, cujus nomine poſſidetur. Si verò dicatur, quòd nomine tuo & anteceſſorum tuorum, & non nomine noſtro & Eccleſiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, poſſet inferri, quòd juramentum præſtitum de conſervando jure & honore ſedis Apoſt. fuerit violatum: unde licitè retineri non poſſet, quod contra juramentum hujuſmodi fuerit ſcienter obtentum: quia etiam ſecundùm hoc locum præſcriptio habere non poſſet, cùm in præſcriptione rerum Eccleſiaſticarum bona fides & juſtus titulus exigantur *a*: & ſi etiam locum potuiſſet habere præſcriptio; non credimus centenariam præſcriptionem (quæ ſola currit adverſus Rom. Eccl.) poſſe probari.

[1 *Penſes animo, quòd illa tabernaculi archa ſignificet, in qua cum tabulis virga ſimul & Manna ſunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi ſcripſiſſe durè & aſperè reputares, cùm in pectore Rom. Pont. qui univerſis Eccleſiarum Prælatis præeſſe Deo auctore dignoſcitur, & virga correctionis & Manna debeat eſſe dulcedinis, ut altero foveat humiles & devotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc eſt, quòd illius vulneribus ſauciati, quem Samaritanus duxit in ſtabulum, vinum adhibetur & oleum, ut niſi commonitionis & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Eccleſiaſticæ ſeveritatis ſubſequitur. Licèt igitur ex his, quæ præmiſimus, contemptis monitis noſtris & mandatis, quibus niſi fuimus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. n. VV. Marchionem Maſſæ, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis abſolvens, quod exhiberi tibi & Eccleſiæ Piſanæ feciſti, ut eo non obſtante nobis & Eccleſ. Rom. juraret, non ſolùm aſperitatem verborum, ſed executionem forſitan potuiſſemus in te procedere Eccleſiaſticæ diſciplinæ.*]

[2 *Super eo verò articulo taliter reſpondiſti, quòd ab eo tempore, quo fuiſti aſſumptus ad Præſulatûs officium, juramentum fidelitatis pro ſed. Apoſt. ab ipſis Judicibus recepiſti: ſciens te per Archiepiſcopum Villanum prædeceſſ. tuum, virum magnæ auctoritatis & honeſtatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipſe quoque pleniùs novit conſuetudines, & ſtatuta, & omnes anteceſſores tui, qui fuerunt viri magnæ auct. ſic te antiquam conſuetudinem tenuiſſe pariter, & feciſſe, cùm nihil tibi vel ipſis hactenus ab Apoſt. ſed. fuiſſet objectum.*]

CAP. XVIII.

¶ *Abbas in capellis præſcribere poteſt jura Epiſcopalia, obtinet tamen in his ſolis, quæ præſcripſit.* h. d. quoad titulum.

Idem *Epiſc. Lucano.* (*an. 1212.*)

CUm *b* olim, frater Epiſcope, cum Abbate & Monachis ſancti Salvatoris de Ficheto, ſuper plebe Salamazanæ & adjacentibus capellis ipſius in noſtra præſentia litigando, inſtitutionem in eis, & alia ad jus Epiſcopale pertinentia vendicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, univerſa ſpiritualia in prædictis locis, quæ ſunt in diœceſi tua conſtituta, ad te tanquam ad diœceſanum Epiſcopum pertinere arbitrium *c* præterea ſuper hoc promulgatum à Piſtorien. Epiſcopo, Archipresbytero ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elideodam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. Papæ *d* prædeceſſ. noſtri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præceſſiſſe: per quod tam monaſterium, quàm plebs & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: [*& infrà.*] ¶ Aliorum quoque Rom Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur poſt arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia ſibi concedere videbantur: [*& infrà.*]

¶ Quia prædictus Abbas ſufficienter oſtendit, monaſterium ſuum ſuper inſtitutionibus, deſtitutionibus, & ordinationibus Plebani & Clericorum, baptiſmo, & pœnitentia in levioribus culpis, ſepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando atque interdicendo, & etiam abſolvendo legitimâ præſcriptione munitum: Abbatem ipſum ab impetitione tua ſuper jam dictis articulis duximus abſolvendum, ſuper illis tibi perpetuum ſilentium imponendo, ſuper aliis omnibus, quæ ad jus Epiſcopale ſpectare noſcuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, ſententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

¶ *Qui præſcriptione completâ privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præſcriptioni renunciat. Si præſcriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideò non præſcribit.*

Idem Innoc. III. (*an. 1210. Romæ.*)

VEniens *a* ad præſentiam noſtram Abbas ſancti Martini de Pannonia: [*& ſ.*] ¶ Petiit à nobis poſtmodum idem Abbas, ut Veſprimen. Epiſcopus non impediat vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parochia vel comitatu conſiſtunt, de omnibus quæ poſſident, decimas ſibi ſolvant: ſicut in privilegiis Paſchalis Papæ præd. noſt. & ſancti Regis Stephani continetur. Præfatus verò Epiſcopus poſtulavit, ut decimas Simagien. Comitatûs intra ſuæ diœceſis terminos conſtitutas, quas detinet idem Abbas, ſibi reſtitui faceremus, niſi aliquo jure ſpeciali ſeipſas poſſidere monſtraret: [*& ſ.*] ¶ Chriſma verò, Oleum ſanctum, conſecrationes altarium ſeu Baſilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad ſacros ordines promovendi fuerint, Clerici Eccleſiarum vel capellarum ipſius monaſterii, quod eſt in Veſprimen. diœceſi conſtitutum, à Veſprimen. Epiſcopo poſtulabunt: ſi quidem catholicus fuerit, & gratiam ſedis Apoſt. habuerit, & ea gratis ſine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præſule catholico ſuſcipiendi ea liberam habeant facultatem: ſicut in privilegio dicti Paſchalis, & Alexand. Papæ prædeceſſ. noſt. perſpeximus contineri. Non obſtante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis ſuorum prædeceſſorum non extitit derogatum, cùm de ipſis nullam fecerit mentionem, præſertim cùm & ipſe Clemens privilegium illud conceſſerit, ſalvis inſtitutionibus non ſolùm Romanæ Eccleſiæ, ſed ipſius etiam Legatorum. Nec obſtare poterat præſcriptio, quam idem Abbas in ſuum ſubſidium opponebat: quia ſi conſummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præſcriptionis renunciâſſe videtur *b*, præſertim cùm coram vobis privilegio illo ſit uſus, quod ſuæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si verò nondum conſummata erat præſcriptio, ſed erat in præſcribendo: poſt impetratum hujuſmodi privilegium bonam fidem non habuit: & ideo ſecundùm canones non præſcripſit.

CAP. XX.

¶ *Nec in foro canonico, nec civili, valet præſcriptio cum mala fide.*

Idem *in Concilio generali.* c (*an. 1216.*)

QUoniam *d* omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: Synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quàm civilis. Cùm generaliter ſit omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſervari. Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

---

a *exigatur.* b *C. 8. eod. tit. in 3 compil. Vide Guid. Pap. hîc* c *Ab utraque ſcil parte approbatum ſupr. de arb. ca. ex parte.* d *Hæc 2. verba prædeceſſ. noſtri in omnibus manuſcr. deſunt.*

a *Cap. 1. De privil. in 4. compil.* b *Vide l. unic. C. de Theſau. l. 10.* c *ſub Innoc. III. c. 41.* d *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Matheſil. ſing. 23. incip. nota quod omnes leges.*

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus eſt appellare.* Panorm.

Gregorius *Joanni Archiep. primæ Juſtinianeæ.*

(an. 600.)

SEntentia *a* contra leges canonésve prolata, licèt non ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo jure.

CAP. II.

¶ *Lites debent celeriter terminari.*

Idem b *Joanni Ravennati Epiſcopo. (an. 595.)*

JUrgantium *c* controverſias celeri ſententiâ terminare & æquitati convenit, & rigori.

CAP. III.

¶ *Sacerdos ſine juſta cauſa non eſt deponendus.*

Idem. *d (an. 596.)*

NOn poteſt quenquem a Sacerdotali gradu (niſi juſtis ex cauſis) concors Sacerdotum ſententia ſubmovere.

CAP. IV.

¶ *Juſtè quis petit ſententiam à Papa confirmari, ſi juſtè & rationabiliter fuit lata.*

Leo Papa. *e (an. 450.)*

EA, quæ juxta Eccleſiaſticum morem juſtè & rationabiliter fuerint diffinita, noſtrâ quoque ſententiâ roborentur.

CAP. V.

¶ *Judex deputatus ſuper executione ſententiæ, admittit exceptionem fraudis ſeu nullitatis ſententiæ, non ad effectum, ut ſuper ea pronunciet, ſed ut negotium ad ſuperiorem, qui judicavit, tranſmittat, ſi illam probabilem repererit.* h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

DE cætero noveris *f*, quòd ſi ſententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non eſt facultas executori de toto negotio cognoſcendi, ſed deferri quæſtiones, quæ inciderint, ad ſedem Apoſtolicam oportebit.

CAP. VI.

¶ *Non ſufficit reo damnato ad traditionem poſſeſſionis, tradere pignus pro ipſa poſſeſſione.*

Idem *Norvicen. Epiſcopo.*

CUm aliquibus *g* eſt adjudicata poſſeſſio, non ſufficit eis dari pignora, niſi corporali poſſeſſione lætentur.

CAP. VII.

¶ *Sententia lata contra matrimonium nunquam tranſit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cùm conſtat de errore.*

Idem *eidem* h, *& V. Archidiacono.*

LAtor *i* præſentium ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm quandam mulierem legitimè deſponsâſſet, & carnalis eſſet copula ſubſecuta, inter eos ſcandalum eſt ſubortum, cujus occaſione debitum ei ſubtraxit. Conſanguinei verò mulieris hoc moleſtum habentes, quæſtionem moverunt, proponentes, quòd mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio exiſtentem duxiſſet uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere diſſolutam, demum utriuſque ſtudio interveniente, fuerunt minùs rationabiliter ſeparati. Nolentes igitur matrimonia canonicè contracta, levitate quâdam diſſolvi: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit eos per judicium Eccleſiæ non fuiſſe legitimè ſeparatos, Eccleſiamque deceptam, ipſos *a* faciatis ſicut virum & uxorem inſimul permanere.

CAP. VIII.

¶ *Retractatur ſententia prætextu iniquæ conſuetudinis lata contra Eccleſiam.*

Idem *T. & Clericis S. Anaſtaſiæ Veron.*

(an. 1170.)

CUm cauſa *b*, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos ſuper domo quadam eis ab Archipresbytero veſtro vendita, ad examen I. Apoſt. ſed. Legati delata fuiſſet, poſt appell. ad nos interpoſitam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi filii T. ad eam proſequendam præfixum iter non arripueras, contra te ſententiam proferens: memoratis G. & A. prætaxatam domum ſecundùm Veronen. civitatis conſuetudinem adjudicare curavit: deinde cùm cauſa fuiſſet ad nos per appell. delata, Brixien. Epiſcopus delegatus à nobis ſententiam contra vos (ſpretâ formâ canonum) ſecundùm eandem conſuetudinem, ſicut præfatus Legatus fecerat, promulgavit. Nos autem conſiderantes, quòd licèt uſus vel conſuetudinis non minima ſit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præjudicat, præſcriptam ſententiam revocavimus, & vos ab impetitione abſolventes illorum *c*, vobis & Eccleſiæ veſtræ domum adjudicavimus ſupradictam. *d*

CAP. IX.

¶ *Sententia iniqua retractatur per ſuperiorem, licèt cauſa fuerit appellatione remotâ commiſſa. Si autem continet manifeſtam iniquitatem, eſt nulla.* h. d. intelligendo, quod ponat duos caſus.

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo. (an. 1172.)*

INter cæteras *e*: [*& infrà.*] ¶ Item cum aliqua cauſa appell. rem. committitur, & ſententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet ſtari, ſi iniquitatem contineat manifeſtam.

CAP. X.

¶ *Sententia lata contra abſentem non contumacem in cauſa matrimoniali, non valet.* h. d. intelligendo, quòd hæc mulier non fuit contumax. Panorm.

Clemens III. *(an. 1190.)*

TEnor literarum *f* tuarum oſtendit, quòd cùm inter R. & M. mulierem quæſtio matrimonii verteretur, & Theatino Epiſcopo commiſſa fuiſſet, idem eundem R. muliere abſente ab impetitione ipſius abſolvit. Cæterùm eadem mulier à nobis ad te literas impetravit, ut de cauſa cognoſceres, & eam ſine debito terminares: [*1 & ſ.*] ¶ Dictus verò R. à te vocatus ad cauſam infirmitate prætentâ *g* non affuit: ſed quia nocte ſequente aliam ſibi copulare præſumpſit, in eum excomunicationis ſententiam promulgâſti: à qua poſtmodum abſolutus ad te veniens, oſtendit literas Epiſcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipſius abſolutum fuiſſe patebat. Quia igitur mulier ſuos teſtes offert ad probandum, quòd idem R. eam deſponſationis annulo *h* publicè ſubarraſſet: tu quid ſuper his agere debeas, poſtulas edoceri: Ideoque inquiſitioni tuæ taliter reſpond. quòd (non obſtante illicitâ abſolutione, quam Epiſcopus fecit) in cauſa procedas, eidem R. ſub pœna excommunicationis arctiùs inter- dicens,

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *Scilicet Greg. Joan. Epiſc. Ravenn. l. 2. c. 18. ejuſd. regiſt.* c *C. 3. eod tit. in 1. comp.* d *Scil. Greg. l. 2. c. 47. epiſt. 8. regiſt. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* e *Leo I. epiſt. 88. & c. 6. eod. tit. in 1. compilat.* f *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 49. c. 12. & cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 36. c. 2.* h *al. Norvic. Epiſc. T. & V. Archid.* i *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 6. c. 11.*

a *al. eos.* b *C. 10. eod. tit. in 1. compil. ubi talis eſt inſcriptio, Theobaldo.* c *al. eorum.* d *ſæpedictum.* e *C. 17. tit. de appell. in 1. compil. vid. l. cives. C. de appell. quæ videtur contraria. Adde gloſſ. & doct. ibid.* f *C. 5. eod. tit. in 1. comp.* g *prætensâ. al. prætentus. al. detentus.* h *Hinc præſumitur matrimonium contractum. Felin. in c. illud. ſupr. de præſumpt.*

dicens, ne ad eam, quam ſuperinduxit, accedat, priuſquam fuerit cauſa deciſa.

[1 *Quia cauſa coram memorato Epiſcopo pro commotione terræ non poterat definiri.*]

CAP. XI.

¶ *Sententia divortii in cauſa matrimoniali ritè lata, ad ſolam conjugis confeſſionem aſſerentis contrarium, non revocatur, ſed interim ei ſtatur, donec legitimè de contrario doceatur. Ita ſummatur, ut aliquid de novo afferat.* Panorm.

Idem.

CONſanguinei *a* E. latricis præſentium, ſicut tuis literis intimâſti, compaternitatem inter ipſam & virum ſuum legitimè probaverunt, ita quòd inter eos ſententiam divortii protuliſti: prædicta verò E. cùm ſit tibi poſt[illegible]dum confeſſa, quòd ejus commater in veritate ante ſententiam non fuiſſet, ſed *b* poſt ſeparationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad ſecundas nuptias convolavit: [1 *&* ſ.] ¶ Fraternitati tuæ reſpond. quòd propter ſolam confeſſionem mulieris non eſt recedendum à ſententia per judicium Eccleſiæ rationabiliter promulgata, niſi legitimè in contrarium probaretur.

[1 *Quia igitur reatum ſuum nunc recognoſcens, conſilium noſtrum ſuper hoc expetit: tu inde à nobis in hoc poſtulâſti reſponſum.*]

CAP. XII.

¶ *Si Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium, hoc tacito, ſubreptitia dicitur collatio, & non tenet.*

Innocentius III. *Archidiac. & Sacriſtæ Magalonen.* (*an. 1212. Romà in Gothiam Galliæ.*)

CUm olim *c* Magalon. Epiſcopus P. de Caſtro novo, ad vacantem Archidiaconatum ejuſdem Eccleſiæ nomināſſet, I. Præpoſito, ut nullus ibi (niſi priùs duplici ibi voce conceſſâ) inſtitueretur per appellationem interpoſitam inhibente, Epiſcopus dictum P. de Archidiaconatu per annulum inveſtivit. Præpoſitus verò alium ad eundem Archidiaconatum nominare præſumpſit. Tandem C. prædeceſſor noſter, quod factum fuerat ab utraque parte caſſavit: pronuncians, quòd aliquibus ſcriberet, ut tam Epiſcopum, quàm perſonas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum fortè monitis non admiſſis, hoc ipſi exequi non differrent. Poſt hæc verò dictus prædeceſſor noſter G. qui quondum ad Diaconatûs erat promotus officium, præter conſcientiam Procuratoris Epiſcopi apud ſed. Apoſt. tunc ignorantis, ipſum Archidiaconatum contra pronunciationem ſuam contulit, ſicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes veſtigiis prædeceſſ. noſt. dicentium ſententiam Rom. ſed. cùm aliquid fuerit ſubreptum, poſſe in melius commutari: quod de prædicto G. factum eſt, non obſtante donatione, quam ab eodem Epiſcopo in illuſionem donationis Apoſtolicæ nuper dicitur recepiſſe, in irritum revocamus: & ei, licèt abſenti, cùm de ſubreptione liquidò conſtet *d*, ſuper dicto Archidiaconatu perpetuum ſilentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus ſæpedictum Archidiaconatum (plenâ omnium veſtrum, qui præſentes fuerint in Eccleſia, interveniente concordiâ) ordinare curetis.

CAP. XIII.

¶ *Valet ſententia contra jus litigatoris lata, ſi ab ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel ſic & aliter: Per ſententiam, à qua non fuit appellatum, poteſt Eccleſia ſubjici Prælato inferiori Epiſcopo, ſeu ad aliam Eccleſiam pertinere.*

Idem *Abbati & Conventui S. Zenonis Veron.* (*an. 1213.*)

CUm inter vos *a* pro Eccleſia veſtra & Archipresbyterum & Clericos S. Proculi, ſuper ſubjectione ejuſdem Eccleſiæ quæſtio verteretur: ex parte veſtra fuit propoſitum, quòd dicta Eccleſia monaſterio veſtro pleno jure debet eſſe ſubjecta: videlicet in inſtitutione, deſtitutione, inveſtitura Archipresbyteri, & ejuſdem fidelitate, ipſius & fratrum obedientiâ, correctione, repræſentatione ad ordines, tonſuratione, ſuſceptione chriſmatis, litaniis, & aliis ſimilibus, per quæ plena ſubjectio declaratur: ad quod probandum inſtrumentum publicum conceſſionis B. quondam Veronenſis Epiſcopi pars veſtra in medium producebat, quam conceſſionem ſucceſſor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quàm Patriarcharum Aquilegien. privilegia & confirmationes induxit, quorum unus de ſubjectione plenaria in privilegio ſuo evidenter expreſſit, quod ſub teſtimonio R. *b* quondam Veronen. Epiſcopi, qui ejuſdem Eccleſiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem à Priore ſancti Zenonis mandavit ſuâ vice ſubſcribi. Adjecit etiam pars veſtra, quòd inter B. *c* quondam Abbatem ejuſdem monaſterii, & ſancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipſius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controverſia fuit exorta, ad quæ duo illi ſe duntaxat teneri negabant, & ſuper his teſtes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Epiſcopus quendam Cardinalem ſequens, à quo idem fuerat judicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret Eccleſiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, ſententialiter diffinivit: cujus ſententia (cùm nullâ fuerit appellatione ſuſpenſa) in rem tranſiit judicatam: [1 *& infrà.*] ¶ Quamvis fortè dicto inſtrumento donationis non ſit plurimùm innitendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipſo cauſam & originem acceperunt: attendentes tamen, quòd quantùm ad litigantes ipſos jus ex ſententia factum fuit, poſtquam in rem tranſiit judicatam, etiam ſi contra jus litigatoris lata fuiſſet, cùm contra jus conſtitutionis expreſsè lata non fuerit, veritate geſtorum ſermonibus prævalente, quæ præſumitur *d* ritè per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præſtet Abbati ſancti Zenonis.

[1 *Quam aſſerebat nullo poſſe juris remedio attentari, à cujus prolatione uſque ad hæc tempora L. annorum eſt elapſum ſpatium, per quod probatur, quòd monaſterium S. Zenonis præfatam Eccleſiam pleno jure poſſederit, & quòd dictus Archipresbyter & fratres ejus præteriti & præſentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cùm itaque hæc quæ præmiſimus & ſimilia multa præfati auditores nobis & fratribus noſtris prudenter & fideliter retuliſſent, nos communicato f. n. conſilio.*]

CAP. XIV.

¶ *Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in cauſa appellationis confirmanda: licèt per atteſtationes videatur pro actore fuiſſe probatum: dummodo pro ſententia concurrant præſumptiones, de quibus hìc in litera: & ſecundùm hunc intellectum eſt hic caſus ſingularis valdè.*

Idem *Canonicis Novarien.* (*an. 1170.*)

CAuſam *e*, quæ inter vos & A. Clericum ſuper Præbenda Novarien. Eccleſiæ vertebatur, Laudun. Epiſcopo de conſenſu partium *f* commiſimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam ſententiam promulgavit: à qua fuit ad noſtram audientiam

---

a *C. 6. eod. tit. in 1. comp. vide Guid. Pap.* b *Dictio, ſed, deeſt pluribus manuſcr.* c *C. 2. eod. tit. in 3. comp. vide Rom. & ...ret. in l. plurium. ff. de acquir. hæred. Anch. conſ. 413. incipit. ...ſo dicto puncto. & Lambert. in tract. de jure patron. l. 1. p. 1. ...3. art. 8.* d *vide Bart. in l. quod juſſit. in fin. ff. de re jud.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. an ſcilicet ſententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. ſupr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de juſt. & jure.* b *B.* c *In C. Barb. quod inter quondam Abbatem ejuſdem monaſterii & S. Archipresbyt. &c.* d *Al. præſumuntur.* e *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* f *Et quia de partium conſenſu fuit datus Judex, non poterat recuſari, niſi nova cauſa ſuperveniret. ſupr. de offic. deleg. cap. inſinuante.*

appellatum: [1 & j.] ¶ Licèt ex parte ipſius A. fuiſſet propoſitum, quòd contra formam mandati noſtri dictus Epiſcopus ſententiam promulgavit, ſicut per atteſtationes nitebatur probare: quia tamen Judicis animus non ſemper ad unam probationis ſpeciem inclinatur, & ipſa ſententia nihil continebat iniquum, & ei Judici de communi partium aſſenſu fuerat cauſa commiſſa, qui ut ſententiam ferret poſt examinationem cauſæ, ab utraque parte fuerat requiſitus: ſententiam ipſam curavimus confirmare.

[1 *Dicto igitur A. & magiſtro I. & A. Procuratoribus Eccleſiæ veſtræ, in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, ſententiam iniquo latam fuiſſe, ac propter hoc debere non immeritò retractari: dictis Procuratoribus veſtris defendentibus ſententiam, & eam petentibus confirmationis noſtræ præſidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc inde propoſita, & diligentiùs intellectis, habito cùm fratribus noſtris ſuper his diligenti tractatu.*]

CAP. XV.

¶ *Si ſententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit à tempore ſententiæ, non autem à die finiti termini. hoc primò. Quadrimeſtre tempus, quod à lege datur condemnatis in perſonali, poteſt à Judice ex cauſa arctari; & ſponte terminum arctatum recipiens, non poteſt decendium appellare, licèt non conſtet Judicem ex cauſa terminum abbreviaſſe: hoc ſecundò. Ab executione ſententiæ non appellatur, niſi in executione modus excedatur: hoc tertiò.* h. d. evacuando medullam cap. ſecundum Panorm.

Idem *Conſtantien.* a *Epiſcopo.* (*an. 1172.*)

QUod ad conſultationem: [*& infrà.*] ¶ Quia poſtulâſti, utrùm appellationi ſit Clerici deferendum, qui purgationem indictam ſibi per ſententiam, & ad ipſius receptionem terminum competentem *b*, putà viginti dies vel amplius, ſine contradictione *c* recipiens, & ad diem veniens conſequenter appellat, cauſam non exprimens appellandi: nec ſit locus niſi ſuſcipiendæ purgationi & executioni ſententiæ, à cujus prolatione & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxiſſe. Taliter duximus reſpondendum, quòd cùm poſt decem dierum ſpatium ſententia in auctoritatem rei tranſeat judicatæ, qui ad provocationis ſubſidium intra id temporis non recurrit, appellandi ſibi aditum denegavit: cùm per hoc videatur per interpretationem juris latæ ſententiæ paruiſſe, præſertim ubi cauſa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipſius ſententiæ ideo convenit retardari, licèt ad hoc agendum quadrimeſtre tempus regulariter ſit ſtatutum: quia id arctari poteſt nonnunquam à ſedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio ſponte recipit terminum breviorem imputari *e* ſibi poteſt & debet: cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempſiſſe: unde talis non audietur appellans, niſi fortè adverſus eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

¶ *Sententia poteſt probari per teſtes: licèt non deponant de cauſis, quæ ſolent Judicem movere ad ſententiandum.*

Idem *Decano, Cancellario & C. Canonico* f *Lundonen.* (*an. 1172.*)

SIcut nobis *g* intimâſtis, cùm cauſa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum ſuper quinque frumenti modiis vertebatur, ipſi Subdiacono per annos ſingulos exolvendis, vobis commiſſa fuiſſet, & reſtitutionem ſibi fieri poſtularet: Subdiac. ſupradicti adverſarius ſe ad hoc non teneri reſpondit, cùm aliâ vice ſuper hoc conventus fuerit, & ſententialiter abſolutus: quod oſtendere voluit duorum teſtimonio, ex quorum depoſitione conſtitit, quòd magiſter A. auctoritate Epiſcopi Lundun. ipſum abſolvit ab impetitione Subdiac. memorati. Verùm quia teſtimonium ipſorum quaſi nudè prolatum fuerat, cùm de cauſis, quæ Judicem movere ſolent ad ſententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum ſit, ſedem duxiſtis Apoſt. conſulendam. Cùm autem in pleriſque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris exiſtat, quòd omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in ſententiis proferendis: vobis taliter reſpondemus, quòd cùm ex depoſitionibus teſtium prædictorum conſtiterit ſententiam à Judice ſuo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præſumi debet omnia legitimè proceſſiſſe. *a*

CAP. XVII.

¶ *Ab eadem ſententia poteſt appellare, nedum reus victus, ſed etiam tertius, cujus intereſt: & poterit ſententia quoad reum nil de ſuo jure docentem confirmari: reſpectu verò tertii rationabiliter appellantis infirmari.*

Idem *Aſtoricen. Epiſcopo,* [*& Abbati, ſcilicet*] *ſancti Iſidori Legionen.* (*an. 1171.*)

CUm ſuper *b* controverſia, quæ inter Aurien. Epiſcopum & monaſterium Cellæ novæ ſuper ſtatu ipſius vertebatur, pro Epiſcopo diverſæ ſententiæ latæ fuiſſent: nuncius Oueten. Epiſcopi per eas Oueten. Eccleſiam læſam graviter querebatur, ad quem proponebat monaſterium pertinere: [1 & j.] ¶ Cùm ex parte monaſterii nihil rationabile fuerit propoſitum & oſtenſum, quare ſententia pro Epiſcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monaſterium duximus confirmandam: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi conſtiterit app. pro Eccleſia Oueten. rationabiliter interpoſitam, & ad eam proſequendam nuncium ejus *c* intra tempus legitimum deſtinatum fuiſſe, executio ſententiæ differatur, ne circa poſſeſſionem Oueten. Eccleſia detrimentum incurrat: alinquin (ſicut jus poſtulat) executioni abſque Oueten. Eccleſiæ præjudicio demandetur: cui, quæ præmiſſa ſunt, non præjudicent, quò minùs ſuam valeat conſequi rationem, cùm res inter alios acta non noceat regulariter aliis *d*, juxta conſtitutiones canonicas & civiles.

[1 *Poſtquam igitur hæc & ſimilia, nobis & fratribus noſtris præfati Cardinales fideliter retulerunt: quia conſtitit nobis per delegationem literas à duobus miſſas, cùm tertius intereſſe nequiverit, ſicut & ex ipſius aſſertione tenuimus ap. ſed. Ap. conſtituti fuiſſe proceſſum, & contra ipſorum ſententiam ex parte monaſterii noſtri nihil rationabile fuit propoſitum & oſtenſum, quare debuerit irritari, eam communicato f. n. con. quantùm ad monaſterium ipſum duximus confirmandam, ſibi perpetuum in hac re ſilentium imponentes. Cæterùm, quia ſuper appellatione Oueten. Eccleſiæ non potuimus elicere veritatem, cauſam ipſam veſtro duximus examini committendam. f. t. per. a. ſ.*]

CAP. XVIII.

¶ *Si citatus ad ſententiam, ex legitima cauſa Judici ignota non comparuit, tenet ſententia eo abſente lata: ſed retractatur eo probante legitimam abſentiæ cauſam. Si verò impedimentum probatur non plenè, non retractatur ſententia: niſi priùs doceat de ipſius iniquitate.* h. d. & eſt verus & not. intellectus, ſecundùm Panor. quem alii doctores non clarè dilucidârunt.

Idem.

CUm Bertholdus miles *e* curiam ſuam *ſive fundum Nutneſtanen.* P. militi pignori obligâſſet: eodem P. ſublato de medio A. nepos ejus, qui ſucceſſit eidem, vacante Eccleſiâ ejuſdem loci, aſſerens quòd jus patronatûs

---

a *Anteà malè Conſtantino.* b *Vid. leg. generaliter. cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.* c *conditione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Laudunen.* g *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Jaſon. in l. 2. C. de bon. poſſ. ſec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de profeſſ. qui in urb. Conſtan. & l. 1. cum not. C. de legib.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius poſſit appellare, vide Card. in Clem. 1. de cauſ. poſſ. & propr.* c *Vide l. à ſentent. in princ. cum § ſeq. ff. de appell.* d *Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios. al. eſt, l. Modeſtinus. ff. de except.* e *C. 8. eod. tit. in 3. comp.*

cum

um univerſitate tranſiſſet in eum, D. Clericum ejuſdem oci Archidiacono ad ſupradictam Eccleſiam præſentait: qui de conſenſu Epiſcopi ipſum inſtituit in eadem, n poſſeſſionem eum induci faciens corporalem. Prædictus verò Bertholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Epiſcopo præſentavit: ſed ipſum Epiſcopus non admiſit. Cùm autem dictus T. adversùs memoratum D. ſuper prædicta Eccleſia depoſuit quæſtionem, Remen. Epiſcopus *a* Apoſt. ſedis Leg. Judicibus negotium delegavit: ad quem cùm atteſtationes utrinque receptas per partes poſtmodum remiſiſſent, & præfato D. um ſuis atteſtationibus accedente, dictus T. nec per ſe, nec per reſponſalem idoneum comparere curaret, ipſe atteſtationibus inſpectis Clerici memorati ipſum ab impetitione ſæpedicti T. ſententialiter reddidit abſolutum: idem T. imponens ſilentium ſuper Eccleſia memorata. Poſtmodum autem idem Presbyter ad Archiepiſcopi præſentiam intra breve tempus accedens, juſtam cauſam abſentiæ allegavit: Archiepiſcopus verò Argentino eleto & Altæ Sylvæ, & Tudebernon. *b* Abbatibus dedit is *c* literis in mandatis, ut ſi juſtam abſentiæ cauſam le oſtenderet coram eis, prædictam ſententiam nullius decernerent eſſe valoris, & cauſam ſine debito terminarent, alioquin facerent ſententiam obſervari. Verùm dito electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis ices ſuas, ipſi ſubdelegati teſtes ſuper prædicto articulo eceperunt: à quibus dictus Clericus vocem ad nos app. miſit: [1 *& infrà.*] ¶ Licèt autem juſtam cauſam abentiæ minùs ſufficienter Presbyter probaviſſet, ne tamen præjudicaret opinio veritati, R. Diaconum Card. is conceſſimus auditorem: qui cùm nobis omnia fideter retuliſſet, ex tenore ſententiæ Archiepiſcopum innimus circumventum, tum quia continebatur in illa, uòd per atteſtationes ipſius Clerici fuerat ſufficienter robatum, quòd præfatus A. in poſſeſſione juris patroatûs extiterat, cùm eundem ad prædictam Eccleſiam æſentavit, cùm tamen per atteſtationes illas nihil iud oſtenſum fuerit, niſi quòd pro quodam jure quod illa Eccleſia conſuevit exhiberi patronis, prædicti P. A. annuatim decem ſolidos acceperunt: tum etiam *d* uia in eadem ſententia dicitur, quòd dictus T. in proatione defecit, cùm per atteſtationes ſuas appareat, ium ſuam intentionem ſufficienter probâſſe: tum etiam uia cauſam non recepit ſufficienter inſtructam, cum nius tantùm partis atteſtationes receperit, quæ parùm aciebant ad cauſam. Unde ſententiam ipſam duximus rritandam, memorato T. adjudicantes Eccleſiam ſupralictam, cùm per atteſtationes nobis conſtiterit evidener, ipſum à vero patrono fuiſſe ad ſæpedictam Eccleſiam æſentatum.

[1 *Cùm igitur utraque pars cum atteſtationibus ſignatis ſigillis rædictorum Judicum ad noſtram præſentiam acceſſiſſet.*]

CAP. XIX.

¶ *Papa in ſententiis, quas profert, ordinem juris ſervat.*

Idem *Praneſtino Epiſcopo, Apoſt. ſed. Legato, & de Capenberti, & de Celd. Abbatibus in Colonienſi & Monaſterienſi diœceſi conſtitutis. (an. 1172.)*

IN cauſis *e*, quæ ſummi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſervanus. Cùm in ſimilibus caſibus cæteri teneantur ſimiliter judicare. Niſi fortè cùm aliquid (cauſâ neceſſitatis & tilitatis inſpectâ) diſpenſativè duxerit ſtatuendum.

a *Archiepiſc. in plur. antiq. & ita legend. puto. eſt autem in alia u Archiepiſcopatus, cui multi ſubſunt Suffraganei.* b *al. udertino, al. Tudeben.* c *vox, ſuis, in antiq. deeſt.* d *dictio, tam, deeſt in antiq. comp.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. XX.

¶ *Secunda ſententia in diverſa inſtantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamſi ſit injuſta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præſertim ſi prima ſententia ſecundis Judicibus non fuit oſtenſa.* h. d. Panorm.

Idem *Conventui ſancti Leodii.* a *(an. 1172.)*

INter monaſterium *b* ſancti A. Rothomag. & veſtrum, ſuper modo eligendi Abbatem, in monaſterio veſtro fuit quæſtio agitata: [*& infrà.*] ¶ Cùm conſtiterit nobis primam commiſſionem non fuiſſe per ultimam revocatam, tum quia cauſæ ſuſpicionis in jure propoſitæ frivolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingreſſum opponere debuiſſent *c*, quibus coram delegatis eiſdem ſubeundo judicium renunciâſſe videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apoſt. ſed. & proceſſu negotii coram primis Judicibus nihil in ſecundis literis dicebatur, quod ſi fuiſſet expreſſum obtinere *d* minimè potuiſſent: Non obſtante ſententiâ, quæ pro monaſterio ſancti A. dicebatur fuiſſe prolata, quæ tamen nobis oſtenſa non fuit: cùm ſi à prædictis Judicibus fuiſſet oſtenſa, eâ poſthabitâ contrarium ſtatuiſſent: alioquin eam objicientibus imputetur, cùm ſub prætextu novorum inſtrumentorum lites non debeant inſtaurari: Factum priorum Judicum ratum & firmum habemus, & eorum ſententiam confirmantes, electo à vobis nos ipſi munus benedictionis (ſalvo jure diœceſani) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

¶ *Tenet ſententia contra privilegium oſtenſum vel non oſtenſum, ſi ab ea non fuerit appellatum vel ſupplicatum.*

Idem *Epiſcopo, Decano & Cancellario Pariſien. (an. 1170.)*

SUborta *e* inter Meldenſ. Epiſcopum & monaſterium Attrebatenſe ſuper ipſius monaſterii ſubjectione materia quæſtionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confeſſionem partis adverſæ conſtitit eundem Epiſcopum, quaſi poſſeſſionem obedientiæ in eodem monaſterio habuiſſe, ipſum reſtituendum decrevimus ad eandem. Verùm quia privilegium Innocentii Papæ præd. noſt. libertatem monaſterii plenariam exprimebat, Decano Sueſſion. & ſuis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Epiſcopo in quaſi poſſeſſionem obedientiæ reſtituto, niſi contra privilegium rationabile aliquid objiceret & probaret, ſuper ſubjectione monaſterii ſibi ſilentium imponere procurarent: [*& infrà.*] ¶ Judicibus autem cauſam inſtructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Epiſcopi rationes, ſubjectionem eidem adjudicavimus memorati monaſterii, ut ibidem habeat tanquam diœceſ. Epiſcopus poteſtatem, ita tamen ut nullum per hoc Apoſt. ſedi præjudicium generetur, quò minùs, ſi voluerit, ſuam juſtitiam proſequatur. Nimirum ſi præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præſentatum, & *f* ipſe tulit ſententiam contra illud, intelligitur reprobâſſe. Si verò non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet ſententia retractari.

CAP. XXII.

¶ *Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, ſi conſtat teſtes, ad quorum dicta tantùm lata fuit, conſpiratores fuiſſe, & contradicente parte receptos.*

a *Aliàs: S. Leufredi de cruce.* b *C. 10. eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperatores. cum gloſſ. ff. de re jud. Alex. conſ. 193. Paulus de Caſtro conſ. 325. incip. in cauſa, quæ vertitur.* c *vide l. 1. & ibi Cynum & doct. Cod. de dilat.* d *obtineri.* e *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* f *aliàs ita: tulit ſententiam contra ipſum, illud intelligitur, &c. aliàs ita: tulit ſententiam contra illud intelligitur, &c. in omnibus tamen deſunt illa duo verba paulò ſ. coram eo.*

Idem *S. Mariæ in Cagi & Vallis ſecretæ Abbati.* a *(an. 1114.)*

CUm I. & A. *b* Canonici ſancti Dion. Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ noſtro Apoſtolatui reſerârint, quòd Abbas eorum ſuper dilapidatione, perjurio, ſimonia, & quibuſdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Epiſcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Eccleſiam perſonaliter accedentes, tam in capite, quàm in membris corrigerent corrigenda, & ſtatuerent quæ ſtatuenda viderent: [& j.] ¶ Judices autem Abbatis & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab adminiſtratione ipſius Eccleſiæ per ſententiam removerunt, correctione membrorum dilatâ, quam tunc non poterant expedire. A qua ſententia, cùm procurator prædictus ad noſtram audientiam appellaverit, propoſuit dictam ſententiam reprobandam, tum quia Judices lite non conteſtatâ in ipſo negotio proceſſerunt, tum quia juramenta conſpiratorum contra ipſum recipientes (depoſitionibus coram partibus minimè publicatis, nec *c* oſtenſis eidem) ad ſententiam procedere præſumpſerunt: [& j.] ¶ Quia verò de conſpirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd illi conſpiratores fuerint, quorum conſtat à Judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta Judices ſecuti tantummodo, cùm per alios ea probata non eſſent, ſententiam protulerunt: vos irritantes proceſſum eorum in negotio juxta prædictam formam comprehenſam in prioribus literis procedatis. Si verò eos conſpiratores fuiſſe nequiverit comprobare, vel licèt de hoc conſtaret, appareat tamen illos nihil ſuper his depoſuiſſe, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamſi aliqua ſuper his depoſuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant ſufficienter oſtenſa, proceſſum ipſorum Judicum confirmetis: quia licèt adversùs Abbatem non debuerint conſpiratores admitti, juramenta tamen ipſorum de veritate dicenda ſuper ſtatu ipſius domus recipi potuerunt: ut per ipſorum dicta ſuper aliis fides poſſit haberi, quæ Abbatem minimè contingebant, præſertim cùm tunc probatum non eſſet, eos conſpiratores fuiſſe.

CAP. XXIII.

¶ *Damnatus in actione injuriarum infamis eſt, & per Papam poteſt fama reſtitui.* h. d. prout communiter ſummatur.

Idem *H. de Caſtro Guarti.* d *(an. 1174.)*

CUm te *e* à Bartholomæo injuriarum actione convento, eò quòd diceres equum tuum non eſſe minoris pretii, quàm capillos ipſius, Judices, qui ſuper hoc cognoſcebant, te in decem ſolidos condemnâſſent, tu timens ne ipſorum ſententia te notaret infamiâ *f*, beneficium reſtitutionis ad famam à ſede Apoſtolica implorâſti. Nos autem conſiderantes, quòd nulla fuerit vel minima facta injuria, volumus te per *g* prædictam ſententiam infamiâ non notari.

CAP. XXIV.

¶ *Revocatâ ſententiâ propter defectum juriſdictionis, ut quia unus ex Judicibus publicè excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non ſervatum, iterùm de principali quæritur.*

Idem. *(an. 1174.)*

AD probandum *h*, quòd procurator dominæ: [& j.] ¶ Vos autem interim agnoſcatis de confirmationis ſententia, quæ lata eſt à Judicibus delegatis de electione cuſtodis, ut eam (ſicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut ſi pro eo, quòd unus ex delegatis Judicibus, qui eandem ſententiam protulerunt, excommunicationis vinculo eſſet publicè innodatus, quando ſententia lata fuit, ſicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia juſta cauſa eandem ſententiam conſtiterit infirmandam: ipsâ caſſatâ, de ipſius electione cuſtodis iterùm cognoſcatis.

CAP. XXV.

¶ *Res inter alios judicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui paſſus eſt illum litigare, cui ſecundo loco competebat actio, vel defenſio, vel à quo cauſam in jure judicato habuit.*

Gregorius IX.

QUamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata: Ei tamen, qui cùm ſibi primùm de ea re actio vel defenſio competebat, ſuſtinuit ſequentem agere: Ac illi etiam, qui paſſus eſt eum, à quo cauſam habuit, experiri, eſt præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

¶ *Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet ſententia pro reo: fallit in quatuor caſibus hîc contentis, & ſimilibus. Si verò delegati diſcordant, delegans eſt adeundus. Si arbitri, neutra tenet.*

Idem. *(an. 1114.)*

DUobus *b* Judicibus (ut accepimus) diverſas ſententias proferentibus, ſi ex juriſdictione ordinaria proceſſerunt, tenet pro reo, non pro actore ſententia, niſi in cauſa favorabili, putà matrimonio, libertate, dote, ſeu teſtamento, pro ipſo fuerit promulgata. Si verò ex delegata poteſtate, utraque pendet ſententia ex arbitrio delegantis. Quòd ſi ex compromiſſo, neutra debet habere vigorem.

DE APPELLATIONIBUS *c*, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Collatio beneficii facta poſt appellationem ex probabili & veriſimili cauſa interpoſitam, eſt ipſo jure nulla.*

Alexander III. *Exonen. Epiſcopo & Decano Lundonen. (an. 1180.)*

I. DIlecti *d* filii Prior & Clerici de Giſeberginen. gravem *e* querimoniam tranſmiſerunt, quòd Eboracen. Archiepiſcopus Apoſt. ſed. Legatus, eundem Priorem poſt appellationem ſuſpendit, ſuas Eccleſias interdixit, & Canonicos (ſi eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: [& j.] ¶ Super quibus ſi veritate per idoneas perſonas & formam loci ſolicitè inquiſitâ, inveneritis Eccleſiarum conceſſiones factas, niſi Prior & Canonici malitiosè diſtulerint eas, (quantum ad ſe pertinet) ordinare, in irritum revocetis eaſdem.

CAP. II.

¶ *Appellatio generalis, reſpectu cauſæ non valet.*

Idem *Archiepiſcopo Remen. (an. 1180.)*

INter cætera *f* [& j.] ¶ Super eo, quòd Abbas ſancti Apollinaris in clauſtro à te appellationem interpoſuit generalem ſuper omni cauſa, quæ adversùs eum

---

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis ſeren. ſeu ſecret. Ord. Præmonſtr. Sueßionenſis Diœceſis.* b *C. 12. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc text. Innoc. dicit eſſe ſingularem, quòd atteſtationum publicatio eſt de juſtitia, non autem de ſubſtantiâ. Malè legitur pro eidem, eiſdem, cùm de ſolo Abbate ſermo ſit.* d *al. Vuarim. al. Idem R. militi.* e *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas. ff. de his qui not. in fam.* g *al. propter dictam.* h *C. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Antr. de Butr. in c. fraternitatis. ſupr. de teſt.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cùm plures Judices proferunt diverſas ſententias, quæ prævaleat, vid. Alex. in l. ſi duo ex tribus. & l. ſi in tres. ff. de recep. arb.* c *De hac materia vide Conc. Trident. Seſſ. 13. de reform. c. 1. & Seſſ. 24. de reform. c. 20.* d *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 10. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *al. gravem ad nos querimoniam.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 2.*

aliquæ

aliquo tempore poſſet moveri, ipſum exinde redarguimus, nec hujuſmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

¶ *A correctione legitimâ non appellatur, niſi modus excedatur.* h. d. inſpectâ mente literæ.

Idem *Abbati S. Petri. (an. 1180.)*

AD noſtram: [1 & ſ.] ¶ Quia *a* verò remedium appell. non ideò eſt inventum, ut alicui à religionis & ordinis obſervantia exorbitanti debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus, ſi quando quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minùs eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas & caſtiges. *b*

[1 *Noveris ad audientiam perveniſſe, quòd ſi quando ſubditos tuos vis pro ſuis exceſſibus ſecundùm regulam B. Benedicti & inſtitutionem tui ordinis corrigere & caſtigare, ipſi ut malitiam ſuam liberiùs valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. IV.

¶ *Si appellans intra terminum, à Judice à quo appellavit, vel à ſeipſo ſtatutum, appellationem non proſequitur, ſententia vel judicio illius ſtare compellitur.*

Idem *Norvilen. Epiſc.*

PErſonas Eccleſiarum *c*: [& ſ.] ¶ Si quis *d* ad noſtram audientiam appellaverit, & appellationi ſuæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apoſt. ſedem convenienter poſſit adire, aſſignes: ad quam ſi venire contempſerit, tu illum extunc judicio tuo ſuper iis, quæ in quæſtione vertuntur, ſine contradictione aliqua ſtare compellas. Si autem quiſquam appell. ſuæ præfigat terminum congruentem, nec tamen cauſam ad diem appell. fuerit proſecutus, ipſum nihilominus extunc ſententiæ tuæ (ſicut de alio diximus) appell. rem, parére conſtringas.

[1 *Eccleſiarum in tua diœceſi conſiſtentium, ita tuis & dominorum fundi authenticis ſcripturis præmunias, ut cùm aliquam perſonam Eccleſiarum illarum decedere fortè contigerit, decedentis ilius vel vicarius, ſeu alius quilibet, perſonatum Eccleſiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliquâ calliditate non poſſit. Quod*]

CAP. V.

¶ *Appellans ad proſequendum habet annum, & ex cauſa biennium, niſi Judex moderetur. Et ſi intra id tempus non proſequitur, rata manet ſententia; vel redit ad primum, ſi ante ſententiam appellavit.* h. d.

Idem *Remen. Archiepiſcopo.*

CUm ſit *e* Romana: [1 & ſ.] ¶ Fraternitati tuæ duximus reſpondendum, quod ſi ante ſententiam, vel poſteà fuerit appellatum, hujuſmodi appellantibus *f* annus indulgetur: aut ex neceſſaria & evidenti cauſa biennium: niſi fortè Judex à quo appellatum fuerit, ſecundùm locorum diſtantiam, & perſonarum, & negotii qualitatem receſſius tempus fuerit moderatus. Intra quod ſi is, qui appellaverit, cauſam appell. non fuerit proſecutus, tenebit ſententia, ſi poſt ſententiam appellaverit, & cauſa ſua cecidiſſe videtur: nec ampliùs ſuper eodem negotio audietur appellans. Si verò à gravamine & ante litis ingreſſum fuerit appellatum, hujuſmodi audietur appellans, quoniam ſacri canones etiam extra judicium paſſim appellare permittunt: nec ſolent hujuſmodi dici appellationes, ſed provocationes ad cauſam. Si autem ante ſententiam quis appellaverit, cogitur illius ſtare judicio, ad quem noſcitur appellâſſe.

a *C.2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.10. c.4.* b *Conc. Trid. Seſſ.53. de reform. c.1. §. cùm igitur. C.4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p.10. c.4.* d *ſi aliquis. C.5. eod. tit. in 3. comp. & poſt Conc. p.10. c.16.* f *al. appellationibus.*

[1 *Eccleſia caput & magiſtra omnium Eccleſiarum diſponente Domino conſtituta, & ad eandem conſultationes, & quæſtiones de diverſis mundi partibus meritò referantur, quòd eam ſuper variis quæſtionibus conſulis gratulamur, & prudentiam tuam non immeritò commendamus. Inde eſt quòd ſcriptis præſentibus.*]

¶ *Qui de crimine impetitur, appellare poteſt, niſi ſit notorium.* hoc dicit.

Præterea ſi raptor ſit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujuſmodi appellatio facta in judicio apud Eccleſiaſticas perſonas ſolet audiri, niſi fortè manifeſtus raptor vel fornicator exiſtat, ſicut ille, quem abſentem & irrequiſitum Apoſtolus * excommunicavit.

CAP. VI.

¶ *Coram Judice à quo appellavi in una cauſa, poſſum in alia conveniri, niſi eum recuſem ut ſuſpectum.*

Idem *eidem. (an. 1180.)*

I. AD hæc *a* ſi in una cauſa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel priùs commiſiſſe dicatur, vel modò etiam accuſetur aut conveniatur de alia re, ſuper qua non ſit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam Judicis, à quo in alio negotio appellavit, eum poteſt, ſi voluerit, tanquam ſuſpectum vitare: alioquin debebit ejus ſtare judicio, maximè ſi ſuus ordinarius Judex exiſtat.

CAP. VII.

¶ *Si à Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, ſaltem allegaturus appellationem ſuam: aliàs valebit proceſſus à minori, niſi ſciverit appellationem interjectam ad Papam.*

Idem.

SI duobus *q* coram ſuo Judice litigantibus, alter ad noſtram, alter ad ſui Judicis audientiam ſuper eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad ſuum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, ſe ad eum appellâſſe proponit, eo tacito quòd adverſarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellârat: ſi legitimè citatus nec venit, nec reſponſalem miſit, aut etiam aliàs parére contemnit, tenebit excommunicationis ſententia in eum pro contumacia promulgata, niſi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellâſſe.

¶ *A civili Judice, qui non eſt de temporali juriſdictione Eccleſiæ, non appellatur ad Papam.* h. d. uſque ad finem.

Denique quod quæris, ſi à civili Judice ante judicium, vel poſt, ad noſtram audientiam fuerit appellatum, an hujuſmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui ſunt noſtræ temporali juriſdictioni ſubjecti: in aliis verò etſi de conſuetudine Eccleſiæ teneat, ſecundùm juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

¶ *Lapſus biennii non præjudicat appellanti, quò minùs ex cauſa legitima audiatur, ſaltem per beneficium reſtitutionis in integrum.* h. d. ſecundùm uberiorem intellectum.

Idem *Plebano & Clericis ſancti Nazarii de Albia.* c *(an. 1174.)*

EX ratione *d*: [& infrà.] ¶ Verùm ſi appellationem biennio elapſo interpoſitam à ſententia contra vos prolata, proſecuti non eſtis: dummodo proſecutionem ipſius per impotentiam vos conſtiterit omiſiſſe, nolumus quòd juſtitiæ veſtræ debeat præjudicium generare. *e*

* *1. Cor. 5.* a *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil Lat. ſub Alex. III. p.10. c.15.* b *C.7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. par.10. c.7.* c *Albareto. aliàs, Albezar.* d *C.8. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. de Anania conſil. 1. & Angelum conſ.39.* e *generari.*

CAP. IX.

¶ *Si reus poſt citationem vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in cauſa procedet: aliàs non.* hoc dicit, cum c. ſuggeſtum. j̄. eod.

Idem *Vigorien.* a *Epiſcopo. (an. 1175.)*

MEminimus *b*: [& j̄.] ¶ Cæterùm cùm aliquam cauſam contingit tibi appell. remotâ committi: & adverſa pars poſt citationem iter arripuerit ad ſed. Ap. veniendi, non minùs poteris in negotio ſecundùm juris formam procedere. Quòd ſi ante citationem iter arripuerit, non eſt aliquatenus procedendum.

CAP. X.

¶ *Superſedetur propter articulum, in quo appellatum eſt, etiam ſuper principali cauſa, ſi ſine illo articulo expediri non poteſt.* h. d. *inhærendo literæ.*

Idem. *(an. 1180.)*

I. SUper eo *c* quod ſolicitudo tua quæſivit, prudentiæ tuæ duximus reſpondendum, quòd ſi de aliqua exceptione quæſtio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò ſuperſedendum: & ſi principalis cauſa ſine illa terminari non poterit, ei nihilominus ſuperſedeatur.

¶ *Non obſtante appellatione ex falſa cauſa interpoſita, poteſt Judex ad ulteriora procedere.* h. d.

Si autem adverſa pars *d* de falſi ſuggeſtione in appellationem prorupit, non eſt ſententia ſuper hoc differenda.

CAP. XI.

¶ *Etiam pro minoribus, ſeu levioribus cauſis appellari poteſt.*

Idem.

DE *e* appellationibus pro cauſis minimis interpoſitis, volumus te tenere, quòd eis, pro quacunque levi cauſa fiant, non minùs eſt, quàm ſi pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

¶ *Secundùm canones appellatur etiam ante ſententiam: ſecundùm leges non, niſi in quibuſdam caſibus: hoc primò. Et appellatio, & recuſatio æquiparantur in hoc, quia ſicut in appellatione requiritur cauſa rationabilis, ita & in recuſatione: hoc ſecundò. Et tempus aſſignatum Judici ad cauſam decidendam, incipit currere à tempore præſentationis reſcripti: hoc tertiò, ſecundùm verum intellectum.*

Idem.

II. SUper eo *f*: [& j̄.] ¶ Sacri canones ante & poſt litis conteſtationem, & in prolatione ſententiæ, & poſt, ſingulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem ſeculares appellationem (niſi in caſibus) ante ſententiam non admittunt. In cauſis quoque Eccleſiaſticis, ubi appellationis remedium tollitur, ſicut appellationi, ita recuſationi non eſt aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere *h*, cùm Judices contigerit literas recepiſſe.

[1 *Quòd interdum Judices delegati ab altera partium tanquam ſuſpecti recuſantur, hoc tua prudentia præſentibus literis innoteſcat, quòd.*]

CAP. XIII.

¶ *Conventus ſuper injuria Clerici, vel ſuper adulterio, appellare poteſt, niſi ſit notorius.* h. d. cum c. ſeq.

Idem.

a *Vigoren.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 8. integra clauſula extat in c. 6. qui Cleric. vel vov. in 1. comp. & poſt Conc. p. 21. c. 3.* c *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. par. 10. c. 9.* d *vide l. ſi uteris. cum not. C. de fide inſtrum.* e *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. c. 10.* f *C. 13. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 12.* g *vid. l. ſi quis ex. & ibi Bart. ff. de juriſd. om. jud.* h *Dictio, currere, deeſt in omnibus antiq.*

I. PErvenit *a* ad nos, quòd cùm Clerici ſe conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliàs eſſe læſos, qui impetuntur, ad Apoſt. ſedem appellant: [1 & j̄.] ¶ F. t. mandamus, quatenus ſi eorum exceſſus publicus non ſit & notorius, eos Eccl. cenſurâ compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpoſitam proſequantur. Si verò publicus eſt & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipſoſque facias ſicut excommunicatos cautiùs evitari, donec paſſis injuriam ſatisfaciant, & cum literis tuis Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

[1 *Sed appellationem interpoſitam nolentes proſequi, conſortia hominum devitare contemnunt. Verùm quia quid tibi faciendum ſit, exinde noſtris literis certiorari deſideras.*]

CAP. XIV.

¶ *Summatum eſt ſupr. cap. proximo.*

Idem *Archiepiſcopo Toletano.*

I. COnſuluit *b* nos fraternitas tua: [1 & j̄.] ¶ Conſult. t. t. duximus reſpondendum, quòd ſi aliqui, quos manifeſtum ſit & notorium uxorem alterius detinere, aut injeciſſe manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non eſt aliquatenus deferendum. Sed cùm multa dicantur notoria, quæ non ſunt, providere debes, ne quod dubium eſt, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant, à præſentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpoſitam proſequi, aut judicio tuo appel. remotâ parere.

[1 *Utrùm deferendum ſit appellationibus, quando cauſa fruſtratoria dilationis appellatur, nec interpoſitam appellationem proſequuntur. Super quo utique*]

CAP. XV.

¶ *Hoc cap. ſummatum eſt ſupr. eod. cap. meminimus.*

Idem *Dulmenſ. Epiſcopo.*

SUggeſtum eſt *c* auribus noſtris, quòd cùm oppreſſi ad præſidium Apoſt. ſedis recurrunt, & appellatione factâ iter arripiunt, adverſarii eorum appell. interpoſitam cognoſcentes, nec ad præſentiam noſtram accedunt, nec reſponſalem tranſmittunt: cùm autem ſenſerint illos noſtras literas reportâſſe, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut ſi eorum ſolicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. Tuæ conſultationi taliter reſpondemus, ut ſi quis deprehenſus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id cauſam tibi commiſſam terminare poſtponas: quia decretalem epiſtolam, quâ tales muniri videntur, non ad deprimendam *d* cujuſque juſtitiam, ſed ad removendum gravamen nos feciſſe cognoſcas.

CAP. XVI.

¶ *Excommunicatus pendente cognitione appellationis, abſolvi poteſt ad cautelam: & ſi apparet eum legitimè appellâſſe, non punitur pro eo, quòd interim celebravit divina.*

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

AD præſentiam noſtram R. *e* Presbytero veniente, Epiſcopo Tuſculano, & P. ſanctæ Suſannæ Cardin. tuam & ipſius cauſam commiſimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licèt R. Presbyter non eſſet excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum abſolvi. Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quòd poſt excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, ſed ad eum ſtatum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emiſſæ.

a *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10. c. 13. vid. Bal in l. adductos. C. de Epiſc. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. lib. 6*
b *Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. & poſt Conc. par. 10. c. 14.* c *C. 20 eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 10. c. 19*
d *deprimendum.* e *C. 22. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 10 c. 21. vid. c. cupientes. §. quòd per viginti. & ibi Gemin. de elect. l. 7*

CAP

CAP. XVII.

¶ *Si appellans turbatur in poſſeſſione, ſuper qua fuit appellatum, Judex à quo poteſt illam poſſeſſionem ſibi reformare, appellatione in ſuo ſtatu permanente.* h. d. ſecundùm communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuarienſi Archiepiſc.*

CUm *a* teneamur: [1 & ȷ.] ¶ Quoniam *igitur* nos conſulere voluiſti, utrùm ſi eorum poſſeſſio, qui ad audientiam noſtram appellant, turbata fuerit, tibi eam ſibi liceat reformare, eo, de quo appellatio eſt interpoſita, prætermiſſo: Prudentiæ tuæ taliter reſpond. quòd ſi exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit experiri. *b*

[1 *Conſultationibus ſingulorum, quantùm nobis Dominus miniſtraverit, reſpondere, tantò gratiùs tibi volumus reſponſum impendere, quantò perſonam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

CAP. XVIII.

¶ *Generalis & vaga appellatio reſpectu cujuslibet gravaminis non valet, ſed reſtricta ad certam cauſam ſic.*

Idem *Epiſc. & Archidiacono Bononien.*

II. COnſuluit *c*: [*& infrà.*] ¶ Conſul. veſtræ t.r. quòd ſi generaliter appell. quis interponeret ab omni gravamine, quod ſibi poſſet contingere, hujuſmodi appell. tenere non debet. Si verò ab aliquo Judice ſuper omni gravamine, quod in una cauſa ſibi poſſit inferri, quanquam generalis appellatio ſit interpoſita, appellationi tamen ejus eſt ab eodem Judice deferendum.

[1 *Nos veſtra devotio, ut ſi appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, veſtram prudentiam redderemus noſtris literis certiorem, & ideò.*]

CAP. XIX.

¶ *Appellatio frivola non excuſat inferiorem, quò minùs teneatur obedire ſuperiori, & ut de contemptu puniatur, niſi innocentiam ſuam aliter purget.* h. d. Et eſt caſus notabilis, in eo quod dicitur iſtum eſſe puniendum.

Idem *Zamorenſi Epiſc.* d

CUm parati *e* eſſemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal. olim Apoſtolicæ ſedis Legat. propoſuit, quòd cùm ad ejus vocationem contempſiſſes accedere, in perſonam tuam excommunicationis ſententiam promulgavit: [1 & *infrà.*] ¶ Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter aſſeveraret, quòd in legatione Regis eſſes, & ideò non potuiſſes ad vocationem prædicti Cardinal. accedere: Cardinalis econtrà aſſeruit, quòd non in legatione Regis, ſed in Salamantina Eccleſia, te ſuus *f* nuncius inveniſſet: [[2 *& infrà.*] ¶ Nos verò attendentes, quòd te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire Legati: præcipimus, quatenus vel in perſona propria, vel per nuncios idoneos Apoſtolico te conſpectui repræſentes, innocentiam tuam (ſi poteris) oſtenſurus.

[1 *Poſt excommunicationem ejus, qui vice noſtrâ fungebatur, te feciſti in Epiſcopum conſecrari.*]

[2 *Et tibi dixiſſet, quòd in alia Eccleſia te non eſſet requiſiturus. Et cùm iterum ex parte tua fuiſſet propoſitum, quòd quando ven. fr. n. Archiepiſc. Compoſtellanus appellavit, tuam appellationem etiam interpoſuiſſet: Cardinalis adjecit, quòd appellatio illa tueri in hac parte non potuit, quin ad ipſius vocationem accedere tenereris.*]

CAP. XX.

¶ *Si mandatum factum ei, qui juravit ſtare judicio Eccleſiæ, excedit limites juramenti & licita promiſſionis, appellare poterit: aliàs ſecus.* h.d. compendioſè. Abb.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

II. AD hæc *a*: [& ȷ.] ¶ Prætereà de his, qui juramentum præſtant, quòd Eccleſiæ ſtabunt judicio, & poſteà appellant: Id tua ſolicitudo provideat, ut eos ſervare quod jurant, vel intra XL. dies poſt appellationem interpoſitam iter arripere ad ipſam proſequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut ſup. cap. proximo.

Idem *Carnotenſi Epiſcopo.*

QUæſtioni, quam facis, utrùm *b* appellationi illius ſit deferendum, qui (ſicut moris eſt) præſtito juramento abſolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causâ ſubterfugii appellaverit: Reſpond. quòd appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non eſt in aliquo deferendum, ſed ſtatim erit in eandem reducendus ſententiam: quæ (donec mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe fuerit proſecutus) debet firmiter obſervari.

CAP. XXII.

¶ *Appellans ab ordinario, poſteà de delicto ab eo commiſſo puniri poteſt per ipſum ordinarium.* h. d. ſed ſupple ad textum, idem eſſe de antea commiſſis, ſi nunc de illis accuſatur, ut cap. ad hæc 1. ſup. eod. & cap. propoſuit. ȷ. eod.

Idem *Vinton. Epiſc.* c

I. PRæterea *d* de his, qui ad ſed. Apoſt. appellant, & poſteà gravia committentes, ſe, dùm conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus reſpondendum, quòd eos appellatio non debet in ſua iniquitate tueri, quò minùs eorum exceſſus cenſurâ canonicâ puniantur.

CAP. XXIII.

¶ *Qui non detulit appellationi ſui adverſarii, de ſua poſteriore circa idem contra eum excipere nequit.*

Idem *Grandenſi Patriarchæ & S. Vitalis Presbytero Cardinali. (an. 1172.)*

I. COnſtitutis in præſentia noſtra *e* Abbate ſancti Felicis & Presbytero R. pro controverſia, quæ de electione Torcellanæ Eccleſiæ eſt ſuborta: [& ȷ.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi Archidiaconus poſt appellationem & denunciationem excommunicationis, ad nominationem ſæpedicti C. proceſſerit, & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum aſſenſu Cleri Epiſcopatûs, vel majoris & ſanioris partis, prænominatum I. in Epiſcopum & paſtorem elegerint, non obſtante appellatione præfati Archidiaconi, ſi ipſe appellationi priùs factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apoſtolicâ confirmetis.

CAP. XXIV.

¶ *Appellans ab ordinario in una cauſa, in aliis coram eo reſpondere tenetur: poteſt tamen eum recuſare ut ſuſpectum, niſi conveniatur de crimine manifeſto, & in quo non cadit excuſatio nec ſuſpicio, ut quia imponitur pœna juris ſurgens ipſo facto.* h. d. ſecundùm intellectum intrinſecum.

Idem *Eboracenſi Archiepiſcopo. (an. 1174.)*

PRopoſuit nobis M. *f* Clericus tuus, quòd ſæpè contingit, ut cùm aliquis ſuper aliqua cauſa appellat, in aliis cauſis, in quibus non eſt appellatum, reſpondere recuſet. Super quo conſult. t. t. reſpondemus, quòd licèt pro illa appellatione non minùs teneatur in aliis, ſuper quibus appellatum non eſt, reſpondere: Judex tamen, à quo appellatur (quia illi omnino ſuſpectus eſt) eum non debet ad reſpondendum ſuper aliis compel-

a Cap.23. eod.tit. in 1. compilat. & poſt Concil. part. 10. c. 25. [b] particula, experiri, vacare videtur. c Cap. 27. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc, part. 50. c 54. d aliàs, Zameren. alit. Zamorien. al. Amoren. alit. Gemoten. e Cap. 29. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 10. c. 28. f Vid. l. ſi quis uxori. §. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. eum qui. 1. ff. commod.

a Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil, part. 10. c. 29. Gloſſ. in canon. quod bene. 6. quæſt. 4. b C. 31. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. part. 7. c. 20. ubi habet integram clauſulam. c aliàs, Vintonien. aliàs Vintonen. d C. 32. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. part. 50. c. 53. e C. 37. eod. tit. in 1. compil. f C. 38. eod. tit. in 1. compil.

lere, niſi pro crimine adeò gravi & manifeſto, quo ipſo actu meritò ſit damnandus.

CAP. XXV.

¶ *Abſolvitur excommunicatus cautione receptâ, licèt adverſarius, vel excommunicator, ne abſolvatur, appellet.* h. d. ſecundùm unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excomunicatio non fuit lata pro manifeſta contumacia vel offenſa: quia tunc non debet abſolvi, niſi ſatisfactione præcedente, ut in cap. ex part. 1. infrà, de verb. ſignif.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

QUâ fronte nos *a* conſulere valeas, non videmus, cùm dicaris ordinem juris pervertere: jam enim non in Eccleſia, ſicut eſt canonicum & honeſtum, non etiam in palatio, non in camera tua, ſed in camera Regis, contra debitum juris & Pontificalis officii dignitatem, Epiſcoporum electiones diceris confirmare: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè ſi quis pro contumacia vel alia qualibet cauſa, interdicto vel excommunicatione tenetur adſtrictus, & offert ſe ad juſtitiam, de his, pro quibus ſententiam ipſam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) abſolvere poterit, etiamſi pars adverſa, ne abſolvatur, appellationis obſtaculum interponat: ab ipſo tamen ante abſolutionem ſufficienti cautione receptâ, quòd vel in præſentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, ſi maluerit adverſarius, vel coram Judice, cui cauſam delegaverit, juris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur ſe irrationabiliter excommunicationi vel interdicto ſuppoſitos, illud idem dicimus, etiamſi ii, qui hujuſmodi protulerunt ſententiam, ad ſedem Apoſtolicam duxerint appellandum.

[1 *Verùm ne petitionibus tuis noſtrum denegare videamur aſſenſum, ſuper his de quibus nos conſulere voluiſti, tibi, prout dedit nobis Dominus, reſpondemus.*]

CAP. XXVI.

¶ *Prælatus ſubditum ſuſpendere vel excommunicare non debet, niſi monitione præmiſſâ: nec ſubditus contra diſciplinam Eccleſiaſticam appellare poteſt, maximè ſi eſt religioſus. Et Judex à quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem proſequendam, intra quem ſi non proſequitur, Judex à quo reaſſumit juriſdictionem. Appellans verò non proſequens appellationem ſuam, condemnatur in expenſis, appellato hoc proſequenti.*

Idem *in Concilio Lateranenſi.* b *(an. 1179.)*

REprehenſibilis *c*: [1 & ¶.] ¶ Præſenti decreto ſtatuimus, ut nec Prælati (niſi canonicâ commonitione præmiſsâ) ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiam proferant in ſubjectos, niſi fortè talis ſit culpa, quæ ipſo ſuo genere ſuſpenſionis vel excomunicationis pœnam inducat. Nec ſubjecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appell. erumpant. Si verò quiſquam pro ſua *d* neceſſitate crediderit appellandum, competens ei ad proſequendam appellationem terminus præfigatur: intra quem ſi fortè proſequi neglexerit, tunc Epiſcopus liberè ſuâ auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: ſi quid proprium habuerit, competentem illi recompenſationem faciat expenſarum: ut hoc ſaltem timore territus *e*, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Præcipuè verò hoc in religioſis volumus obſervari, ne religioſi, cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem *f* Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare præſumant, ſe humiliter ſe ac devotè ſuſcipiant, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem injunctum.

[1 *Valdè conſuetudo in quibuſdam partibus inolevit, ut cùm fratres & Coëpiſcopi noſtri, ſeu etiam Archidiaconi, appellaturos quoſdam in ſuis cauſis exiſtimant, nullâ penitùs admonitione præmiſſâ, ſuſpenſionis ſeu etiam excommunicationis ſententiam ferunt, alii etiam dum ſuperioris ſententiam & diſciplinam canonicam reformidant, ſine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defenſionem iniquitatis uſurpant, quod ad præſidium innocentium dignoſcitur inſtitutum. Quocirca ne vel Prælati ſine cauſa valeant gravare ſubditos, vel ſubditi pro ſola voluntate ſub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Prælatorum.*]

CAP. XXVII.

¶ *Judex à quo non obſtante appellatione cognoſcit de cauſa, ſi appellans non proſequitur:* hoc primò. *Et Judex ut ſuſpectus recuſatus, poteſt alteri cauſam committere.* hoc ſecundò.

Idem *p. c. Eam te.*

III. AD *a* hæc: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm à te ſuper aliqua cauſa fuerit appellatum, fas tibi ſit appellantes appell. remotâ compellere, ut vel appellationem interpoſitam proſequantur vel coram te juris pareant æquitati. Aut ſi alterutra partium te ſuſpectum habuerit, te inſiſtente Judicem eligant *b*, qui propoſitam inter eos valeat dirimire quæſtionem.

[1 *Præſentibus tibi literis duximus indulgendum, ut.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Si Canonicus ad reſidentiam monitus appellat, ſtatuitur ſibi terminus ad appellationem proſequendam: & interim deſervitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii ſuſtentandum: & ſi appellationem non proſequitur, vel reſidentiam non facit, privatur Prabendâ.*

Idem *Salabrienſi Epiſc.* c

II. PErvenit ad nos *d*, quòd cùm G. Eccleſiæ tuæ Canonicum, ut in ea reſidentiam faceret, monuiſſes, in appellationem prorupit: [1 & ¶.] ¶ Cùm *ipſe* autem fruſtratoriæ dilationis cauſâ videatur dictus Canonicus appellâſſe: mandamus, quatenus eum ſtudioſè moneas, ut in eadem Eccleſia reſidentiam faciat: vel intra terminum eam proſecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim verò alicui honeſtæ perſonæ vices ejus in Eccleſia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius aſſignes, unde poſſit congruè ſuſtentari. Quòd ſi præfatus G. alterum iſtorum adimplere neglexerit, tu Præbendâ ſuâ prives eundem, & eam alii idoneæ perſonæ concedas.

[1 *Et appellationi ſuæ terminum proximum feſtum B. Luciæ præfixit. Quoniam igitur indignum eſt, pro ejus & aliorum ſubterfugio prædictam Eccleſiam debitis obſequiis defraudari.*]

CAP. XXIX.

¶ *A Judice juriſdictionem exequente non appellatur.*

Idem. *(an. 1176.)*

III. COnſuluit nos tua fraternitas, utrùm ſit *e* appellationibus deferendum à Rege Francorum pro Judæis interpoſitis, ut mancipia detineant Chriſtiana: [1 & ¶.] ¶ Non convenit, ut pro hujuſmodi appellationibus ab obſervatione decreti debeas abſtinere.

[1 *Et utrùm ſuſtinere debeas, quòd de novo conſtituant Synagogas, ubi eas nullatenùs habuerunt.*]

a *Cap. 41. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. part. 3. c. 2.* b *ſub Alex. III. c. 6.* c *C. 42. eod. tit. in 3. compilat. Quàm cautè & prudenter ſententia excommunicationis ferenda ſit, tradit Trident. Concil. Seſſ. 24. de reform. c. 3.* d *alit. ſui.* e *perterritus. al. detentus, aliter, deterritus.* f *In C. Barb., contra regulam Prælati ſui, & Capituli ſui diſciplinam appellare, &c.*

a *Cap. 43. eod. tit. in 1. comp.* b *Vid. leg. ſi ſuſpecta. cum gloſſ. & l. ſecundò requiris. ff. eod.* c *Aliàs Salesburin. aliàs, Salesberien.* d *Cap. 44. eod. tit. in 1. comp.* e *Cap 1. eod. tit. in 2. compil. Quantam poteſtatem habeat Papa ſuper Judæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in cap. ſuper his. ¶. de vot. & vot. redempt.*

CAP.

CAP. XXX.

¶ Qui ante citationem vel notitiam literarum miſit nuncium ad Papam, appellare poteſt, ne delegatus procedat, ſecus ſi poſt.

Idem *Genuenſi* a *Archiepiſcopo.*

(an. 1175.)

IV. AD hæc, ſicut *b* aſſeris : [1 & j.] ¶ Reſpondemus, quòd Judex ſi ei conſtiterit appellantem, antequam partes eſſent citatæ, vel delegatio cauſæ perveniſſet ad ipſum, qui appellationis interponit obſtaculum, nuncium ad ſedem Apoſtolicam deſtinâſſe, factæ debet appellationi deferre : ſed ſi poſt citationem fuerit deſtinatus, ſatis poteſt exequi, quod mandatur.

[1 *Quandoque ſuper communi cauſa, quæ Judici appell. rem. committitur, altera pars appellat, aſſerens ſe pro eadem cauſa nuncium ſuum ad ſed. Apoſt. deſtinâſſe, ad quod taliter.*]

CAP. XXXI.

¶ Qui non detulit appellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad curiam puniendus.

Idem. *(ann. eod.)*

DE *c* Priore : [1 & *infrà.*] ¶ Cæterùm ſi præfatus Canonicus Priorem propter ſuas enormitates manifeſtas, quæ ipſum notabilem reddunt, ad ſedem Apoſt. appellavit, & ipſe tali appell. deferre contempſit : eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto exceſſu ſatisfacturum ad ſed. Apoſt. venire compellas.

[1 *Qui non deferens protectioni & appellationi veſtræ ad ſedem Apoſtolicam factæ, quendam Canonicum ſuum veſtibus fecit omnibus uſque ad camiſiam ſpoliari, & eum accuſationi & appellationi renunciare coegit, qui & de ſuis & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit : id tuæ ſolicitudini duximus inſinuandum, ut ſuper hoc rei veritate diligentiùs inquiſitâ, ſi inveneris, quod pro evitanda diſciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam ſacra Rom. Eccleſia & hujuſmodi appellationem non conſuevit admittere, ne Monachis vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

CAP. XXII.

¶ Contra conſtitutiones regulares, appellatio religioſum non defendit.

Idem *univerſis Abbatibus.*

QUia *d* nos : [1 & j.] ¶ Ut Abbates, qui de aliqua publica infamia publicè reſperſi ſunt *e* aut convicti, deinde *f* in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

[1 *Elegit Dominus in hæreditatem ſibi, & à longè de alto proſpexit, paci & tranquillitati veſtræ, quantùm divina gratia concedit, proſpicere cupientes, auctorit. Apoſtolic. vobis concedimus & indulgemus.*]

CAP. XXXIII.

¶ Judex à quo, poteſt præfigere terminum appellanti ad proſequendam appellationem, quo lapſo, reaſſumit Judex juriſdictionem.

Idem.

AD aures *g* noſtras : [1 & *infrà.*] ¶ Appellanti ad proſecutionem appellationis, terminus congruus præfigatur : intra quem, ſi appellationem non fuerit proſecutus, extunc compellatur ſtare judicio delegati.

[1 *Te ſignificante pervenit, quòd cum interdum tibi vel aliis cauſas ſub appell. rem. delegamus, altera partium, ut tamen vacat declinare, Judicis delegati quæſtiones incidentes opponit, & tum licèt in principali cauſa appell. rem. non ſic procedendum, in appell. tandem vocem prorupit, appellationi ſuæ terminum non præfigens, ſicq; partem aliam ſine proſecutione appellationis facit remanere ſuſpenſam. Poſtulas igitur tibi & aliis Judicibus indulgeri, ubi cauſa ſine appellatione committuntur, incidentes quæſtiones ſine debito appell. poſtpoſitâ valeas terminare. Cæterùm cùm incidentes quæſtiones ſæpiùs præjudiciales non immeritò judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne quæ pars fruſtratoriè diutiùs affligatur.*]

CAP. XXXIV.

¶ Si præcedente gravamine quis ſubmittit ſe protectioni ſuperioris, habetur pro appellante : dummodò ſervaverit ea, quæ in appellatione ſunt neceſſaria.

Idem *Abulenſi Epiſc. (an. 1176. Româ in Hiſpaniam.)*

AD audientiam *a* noſtram noveris perveniſſe, quòd cùm Zamorenſis Epiſcopus G. Presbyterum Eccleſiæ ſancti Jacobi Zamoren. multipliciter moleſtaret : tandem idem Presbyter ſe & Eccleſiam *b* ſuam noſtræ protectioni ſubjecit : [1 & *infrà.*] ¶ Licèt autem prædictus Presbyter ex ſimplicitate fortè verbum appell. non expreſſerit : quia tamen poſtquam ſe & ſua noſtræ protectioni ſubjecerat, non debuit ſine cauſæ cognitione aliquâ ſententiâ condemnari : mandamus, quatenus (ſi ita tibi conſtiterit) ſententiam, quam præfatus Epiſcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[1 *Sed præfatus Epiſcopus pro eo fortè, quòd expreſſè non appellavit, in eum poſt invocatum ſed. Apoſtol. patrocinium, contra etiam privilegium Compoſtellanæ Eccleſiæ, indultum, excommunicationis ſententiam promulgavit.*]

CAP. XXXV.

¶ Cauſa non eſt ad Judicem à quo remittenda, appellatione adhuc non juſtificatâ, niſi de partium conſenſu.

Idem *Archiepiſcopo Tarracon.* c *(an. 1175.)*

ACceptâ *d* conqueſtione Canonicorum Pampillon. [1 & *infrà.*] ¶ Non debet ad eos cauſa remitti, niſi partes conſenſerint, à quibus noſcitur appellatum.

[1 *Quòd dilect. fil. n. Dux Navarrorum eos bonis ſuis ſpoliâſſet, cauſam ipſam tibi frater ad eorum petitionem commiſimus terminandam. Verùm quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia fuit ad ſed. Apoſtol. appellatum, nec nos ſi hoc nobis conſtitiſſet, tuo cauſam commiſiſſemus examini, cùm.*]

CAP. XXXVI.

¶ Delegatus etiam datus cum clauſula, appellatione remotâ, recuſari poteſt, ſi eſt conſanguineus impetrantis, vel ſi fuit advocatus ejus in illa cauſa.

Lucius III. *Galtero* e *Linconen. Epiſcopo.*

(an. 1181.)

POſtremò fraternitati *f* tuæ literis præſentibus intimamus, quòd ſi cauſa alicui fuerit delegata, qui conſanguineus ſit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia juſta cauſa ſuſpectus : hujuſmodi delegatus non immeritò poterit recuſari, quamvis appellatione remotâ fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

¶ Sententia interdicti non ſuſpenditur per appellationem ſequentem.

Idem *Norvicenſi Epiſcopo* g

V. AD hæc *h* quoniam ſub interdicto aliqui conſtituti appellant, & deinde illud ſervare contemnunt, quid in hoc caſu ſervandum ſit conſulere voluiſti.

---

a *al. Januenſi, ſed idem eſt. nam olim Genuam, Januam vocabant.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & de miſſione nuncii, an aliquid nunc operetur, vid. Panorm. infrà hoc tit. cap. ut debitus.* c *C. 3. eod. tit. in 2. comp. vid. Guid. Pap. hîc.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *Verbum, ſunt, deeſt in plur. antiquis.* f *alit. & deinde.* g *Cap. 6. eod. tit, in 2. compil. unde cognoſces apertè hujus decretalis ſenſum.*

a *C. 7. eod. tit. in 2. comp. vid. Lanfr. de Oreano in c. quoniam. ſupr. de probat.* b *Dictio, ſuam, deeſt in antiq.* c *al. Terraconenſi.* d *C. 2. de reſcript. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. legatus. ff. de offic. præſ. & l. munerum. §. judic. ff. de mun. & hon.* e *al. VValtero. al. Gualtero.* f *C. 45. eod. tit, in 1. comp. & poſt Conc. p. 1 0. cap. 1 8.* g *al. Novarienſ.* h *C. 46. eod. tit. in 1. compil.*

Noveris igitur, quòd ſicut poſt appell. excommunicari non poſſunt, ſic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos conſtat ſuppoſitos, declinare.

CAP. XXXVIII.

¶ *Judex appellationis remittit appellantem & cauſam ad priorem Judicem: niſi ſibi conſtiterit à gravamine vel injuſta ſententia fuiſſe appellatum.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm *a* in Eccleſia: [*& j.*] ¶ Accepimus, quòd quidam Clerici de Gual. occaſione judicii tui, quod velle obſervare ſe jactant, Linconien. Epiſcopi Judicis ordinarii ſine cauſa rationabili cognitionem evitant. Unde mandamus, quatenus ſi quando contigerit, aliquem de Clericis à præfato Epiſcopo ad tuam audientiam appellare, non antè appellationem admittas, quàm tibi conſtiterit eam vel à gravamine, vel injuſta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipſum ad prædicti Epiſcopi audientiam remittas, appell. remotâ ejus judicio pariturum.

CAP. XXXIX.

¶ *Si appellans, qui non proſequitur, redit ad Judicem à quo, & iterùm gravatur (non obſtante primâ deſertione) poteſt iterùm appellare.* h. d. & eſt caſus notabilis. Panormit.

Idem.

DIrectæ *c* nobis tuæ literæ demonſtrârunt, quòd cùm in tua præſentiâ cauſa cujuſdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri conſanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad ſedem Apoſtolicam appellâſſet, nec appellationem ſuam præfixo termino fuerit proſecuta: poſtmodum eâ renunciante appellationi, quam fecerat, tu in cauſæ cognitione procedens, de parentela teſtimonia recepiſti: verùm quia mulieris pars iterùm appellavit, poſtulas, utrùm ad calculum ſententiæ procedere valeas, edoceri. Reſpondemus igitur, quòd licèt juxta decretum Lateran. Concilii, poſtquam in termino proſequendæ appell. ſtatuto, appellans ſuam appell. non fuerit proſecutus, auctoritate tuâ liberè poſſis uti: tamen quia iterùm appellavit (cùm ſecundùm jura ei licuerit *d* in eadem cauſa bis appellare) ſe à juriſdictione tua fecit exemptam, præſertim cùm hic ad ſeparationem matrimonii, quod eſt res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

¶ *Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti lata ſub conditione ſuſpenditur, ſi ante conditionis eventum fuerit appellatum.* h. d. inhærendo verbis literæ, ut ſic ſatisfaciat cuilibet lecturæ. Et eſt deciſio ſubtilis, & multùm allegabilis.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

II. PRætereà *e* requiſiti fuimus, ſi quis Judex ita protulerit ſententiam: Niſi Sempronio intra XX. dies ſatisfeceris, te excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas *f*: ille in quem fertur ſententia, medio tempore appellans, ad diem ſtatutum minimè ſatisfecerit, utrùm ille ſententiâ tali ligetur, aut interpoſitione appell. tutus exiſtat? Videtur autem nobis, quòd hujuſmodi ſententiam appellationis obſtaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

¶ *Si per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis.* hoc dicit.

Idem.

SEcundò *a* requiris, cùm pluribus articulis in una commiſſione poſitis, in uno tantùm contingit appellationem expreſsè vetari: utrùm appellatio teneat, ſi ſuper aliis fuerit appellatum? In quo tibi reſpondemus: quòd cùm ſecundùm B. Gregorium *b* verba intentioni deſerviant *c*, & hæc ſit noſtra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commiſſione ponuntur, juſtitia ſuum conſequatur *d* effectum: in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim intereſt, utrùm inhibeatur primò, an ſecundò, medio *e*, an in fine: cùm (ſicut utriuſque juris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem atque principium ſæpè referri contingat.

¶ *Cauſa ſuſpicionis proponenda eſt coram Judice, qui recuſatur, & probanda coram arbitris.* h. d.

Tertiò poſtulas edoceri: [*1 & infrà.*] ¶ Conſul. t. t. reſpond. quòd cùm aliquis Judicem proponit ſe habere ſuſpectum, ſuſpicionis cauſam coram eodem allegare tenetur: ſed partes ut in aliquos non valdè remotos conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus ſi cauſa ſuſpicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demùm auctoritate ſuâ Judex utetur. Quòd ſi coram ipſis cauſa ſuſpicionis probata fuerit, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenebitur recuſatus. Ipſa namque ratio dictat, quòd ſuſpecti & inimici Judices eſſe non debent.

[*1 Cùm aliquis Judicem tanquam ſuſpectum recuſat, an cauſam ſuſpicionis debeat allegare, & eam, niſi manifeſta ſit coram eodem Judice, probare teneatur. Utrùm etiam Judex poſſit in eodem judicio & negotio procedere, ſi ille qui ſuſpicionem objicit, cauſam ejus aut non velit, vel non poſſit in jure probare.*]

CAP. XLII.

¶ *Non tenetur Judex vel adverſarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.*

Idem.

AN ſit deferendum *f* appell. illius, quem adverſarius de expoliatione poſt appell. legitimè interpoſitam ſibi facta *g* paratus eſt incontinenti convincere, nos duxiſti per tuos nuncios conſulendos. Reſpondemus, quòd cùm in eo quis *h* puniendus ſit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, ſe beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

¶ *Habet duos intellectus: ſecundùm primum hoc intendit: Merus executor non recuſatur, nec ab eo appellatur, niſi modum excedat, maximè ſi eſt datus cùm clauſula, appellatione remotâ. Secundùm alium intellectum.* h. d. A Judice ſuſpecto non receditur per appellationem, niſi modum excedat.

Innocentius III. *Illuſtri Regi Francorum.*

(an. 1208.)

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: [*1 & infrà.*] ¶ Præterea interdicti ſententiam Cardin. non edidit, ſed potiùs publicavit: nec fuit dictator ipſius, ſed verius *l* executor. Unde cùm ſecundùm jus ab executoribus appellari non poſſit, niſi forſan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis ſuper hoc directis ad ipſum, appellationis curavimus obſtaculum inhibere, appellationi ab eo interpoſitæ non fuerat deferendum. De ſuſpicionis autem *m* objectu, licèt eum meritò tibi ſuſpectum non fuiſſe credamus, non tamen, & ſi fuiſſet,

a *Cap. 11. eod. tit. in 2. comp. Vid. Guid. Pap. hîc.* b *Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat. & l. un. C. ut cauſ. poſt pubert. adſit tut.* c *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* d *In omnibus manuſcr. ei licuerat in eadem cauſa appellare ſecundò.* e *Cap. 14. eod. tit. in 2. comp. vid. Bald. in cap. commiſſa. de elect. lib. 6. & Anton. de Butrio in cap. licèt. de voto & voti redempt.* f *videtur deeſſe conjunctio, &, quæ eſt in vet. comp.*

a *Cap. 16. eod. tit. in 2. comp.* b *lib. 26. in Job. c. 7.* c *vid. l. pater. §. fundum. ff. de legat. 3. & l. cùm pater. §. dulciſſimis. & utrobique per Bart. ff. de legat. 2.* d *exequatur.* e *medio, an fine.* f *Cap. 17. eod. tit. in 2. comp.* g *al. factam.* h *vox, quis, deeſt in antiquioribus.* i *neglexerit.* k *vid. c. novit. ſup. de offic. legat. cujus pars eſt. & c. 1. eod. tit. in 3. comp.* l *al. verum.* m *In recent. impreſſ. De ſuſpicione autem objecta.*

propter

propter appellationem interpoſitam ab eo deſiſtere debuiſſet, ad quod non proprio motu, ſed noſtro potiùs præcepto proceſſit.

[1 *Quæ hìc abſciſſa ſunt, reperies ſupr. de off. legati, c. novit.*]

CAP. XLIV.

¶ *Si appellatio recipitur à Judice, vel approbatur à parte, terminus ad eam proſequendam præfixus obtinet vicem peremptorii, ut in abſentem procedatur, ac ſi peremptoriè fuiſſet citatus: nec talis terminus præveniri poterit ab aliqua partium.*

Idem.

SÆpè *a* contingit, quòd cùm ad noſtram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per ſe, neque per reſponſalem idoneum appellationem interpoſitam proſequentis, vel forſitan ex malitia ſubſequentis reſponſalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remaneant indeciſæ, cùm frequenter juris quæſtio moveatur, cujus apud nos probationes neceſſariæ [in *b* contrario] non exiſtunt, & interdum etiam facti quæſtio de levi poſſet partibus præſentibus comprobari. Unde licèt in Lateranen. Concilio *c* fuerit conſtitutum, ut ſi in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit: competentem illi recompenſationem faciat expenſarum, ut hoc ſaltem timore deterritus *d*, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Quia tamen propter hoc quæſtiones nihilominus prorogantur, præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi hujuſmodi appellatio vel à Judice recepta *e*, vel à parte fuerit approbata, poſt terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in abſentem perinde procedatur, ac ſi peremptoriè vocatus ad judicium extitiſſet. Quòd ſi forſitan interpoſita provocatio malitioſè recepta, vel approbata non fuerit, cùm conſtiterit legitimè provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis conſtitutionibus, de provocantibus poſt ſententiam, promulgatis: quibus appellationes ſuas proſequi non curantibus, poſt terminum appellationi proſequendæ præfixum, rata manet ſententia, quæ fuerat appellatione ſuſpenſa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam poſſet ab abſente proponi, adversùs appellationem hujuſmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens, tacitâ veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, ſive judiciis exercendis volumus obſervari.

CAP. XLV.

¶ *Appellatione deſertâ per negligentiam appellantis, poteſt Judex ex officio procedere in caſibus, in quibus ejus officium exuberat: & eſt caſus valdè notabilis.*

Idem *Lemovicenſ.* f *& Canturcen. Epiſcopis.*
(an. 1210.)

COnſtitutus in præſentia *g* noſtra Archidiaconus Claremon. nobis expoſuit, quòd Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota ſua in Epiſcopum transtulerunt, & Epiſcopus cum quibuſdam aliis expreſsè conſentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis priùs appellantibus, ne quis aſſumeretur præter aſſenſum omnium in Decanum, cùm electioni ejus XXV. tum per ſe, tum Epiſcopo medio conſentirent. Cumque ſancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apoſt. ſed. Leg. per partes illas tranſitum faceret, non ut appellationi interpoſitæ derogaret, ſed ut inſtructam tranſmitteret ad nos cauſam, ſancti Egidii *a* & ſancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipſius, & mandavit eiſdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipſum, contradictionis ſuæ cauſam in ejus præſentia oſtenſuram: [1 & ſ.] ¶ Intellecto igitur per aſſertionem Cardinalis, quòd ſub ea forma fuerat appellatum, ne ſine aſſenſu omnium procederetur in electione Decani, & quòd appellantes appellat. intra annum non fuerant proſecuti, nec erat propter quod eis eſſet biennium indulgendum, cùm ſicut bis intra tempus legitimum ſimplicem nuncium ad ſedem Apoſtolicam deſtinârant *b*, ſic potuiſſent ſaltem ſemel procuratorem idoneum deſtinâſſe. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propoſitas videamur ſub ſilentio præterire, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Archidiac. facto Epiſcopi, ex quo nititur, ſpontè renunciâſſe, vel prædictum Epiſcopum proceſſiſſe ad electionem ipſius, prætermiſſis prædictis, ſine quibus ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. proponitur eſſe actum, ei ſuper Decanatu ſilentium imponatis: alioquin nominationem ſeu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit ſecutum ex ipſa, denuncietis irritum & inane.

[1 *Cùm igitur Card. prædictus, quæ coram eo propoſita ſunt, nobis fideliter retuliſſet.*]

CAP. XLVI.

¶ *Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè fruſtratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum: ſed poſſeſſione habitâ, poterit accuſari vel denunciari.* h. d. & ſecundùm hoc eſt caſus notabilis.

Idem *Cancellario Metenſi. (an. 1200.)*

II. COnſtitutis in præſentia *c* noſtra N. Decano ſancti Salvatoris, & Cantore Metenſ. [1 & ſ.] ¶ Metenſ. Epiſcopus intimavit, quòd ſancti Salvatoris præpoſiturâ vacante, die electioni præfixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac ſub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut ſecundùm Deum, & juxta conſcientiam ſuam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendiſſe, quem Eccleſiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in Præpoſitum nominavit: Cantor verò ipſe, qui Presbyterali officio fungitur, & Cuſtos cum Scholaſtico & Magiſtro B. Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te *d* concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam à majori & ſaniori parte Capituli factam, (cùm de perſonæ tuæ honeſtate conſtaret) prædictus Epiſcopus confirmavit: & cùm tibi vellet domum *e* & inveſtituram porrigere (ut moris eſt) Decanus ad ſedem Apoſtolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quaſi penitùs impotentem, in quibus Præpoſituræ poſſeſſiones exiſtunt, addens, quòd alia tibi objiceret in præſentia noſtra, quæ tunc in præſentia Judicis ſuſpecti noluit explicare.

Nos ergo, quia conſtitit evidenter illam appellationis cauſam, quæ fuit expreſſa, rationabilem non fuiſſe *f*:

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *Incluſa deſunt in antiq.* c *ſub Alex. III. c. 6.* d *detentus.* e *ſuſcepta.* f *al. Lemonicen.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp. Ex hac Decr. obſervabis multa ſingularia, quæ præ cæteris colligit Guid. Pap. hic.*

a *Illidii.* b *deſtinaverant. alit. deſtinârunt.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. an neceſſe ſit ſemper eligere magis idoneum, vid. Thom. 2. 2. quæſt. 63. art. 2. ad 3. arg. Sot. lib. 3. de juſt. & jure. q. 6. art. 2. & Covarruv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib. 6. in 2. p. relect. §. 7.* d *Hoc eſt, Cancellar. Metenſem, cui hæc ſcribit Papa.* e *donum, habent aliquot exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis cauſa, vide apud Bart. in l. quòd verò ff. de leg. & in l. ſi poſtulaverit. §. ratio. ff. de adult.*

aliam autem tunc non expreſſit, etſi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere per ea, quæ ſunt propoſita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, ſed in modum denunciationis, vel accuſationis duxerit proponendum, poſtquam pacificam ipſius Præpoſituræ poſſeſſionem fueris aſſecutus, proponendi licentiam non negamus.

[1 *Et D. Scholaſtico ejusdem Eccleſiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propoſitum, ſicut etiam ven. f. n.*]

CAP. XLVIII.

¶ *Appellari poteſt, ſi locus non tutus partibus aſſignatur, etiamſi ſit ſcriptum, appellatione remotâ.*

Idem *Vigorien. Epiſcopo. (an. 1212.)*

EX parte tua *a*: [1 *& infrà.*] ¶ Præſenti paginâ reſpondemus, quòd cùm excuſetur honeſtè, qui ad præſentiam delegatorum Judicum non poteſt ſecurè venire citatus, tu vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præſentiam vobis periculoſum eſt ire, liberè poteritis appellare, etiamſi in literis commiſſionis appell. fuerit remedium intercluſum, niſi Judices vobis aſſignent locum idoneum & ſecurum.

[1 *Fuit propoſitum coram nobis, quòd cùm inter Anglicos & Valen. ſint inimicitiæ manifeſtæ, & ad partes illas Anglicis ſit tranſitus periculoſus, pro viarum periculis & guerra quæ inter gentes illas frequenter eſſe dignoſcitur continua: multi de cauſæ ſuæ meritis diffidentes, te aliquando vel tuos auct. literarum noſtrarum trahere ſatagunt ad Judices in VVallia conſtitutos, ut ſic indefenſas cauſas etiam juſtiſſimas relinquatis, vel compoſitionem ſubeatis injuſtam pariter & damnoſam. Cùm igitur cauſas, quas committimus, ſic velimus fine debito terminari, quòd neutra partium contra juſtitiam aggravetur, f. t. p. a. ſ. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

¶ *Licitè appellat reus, ſi non auditur excipiens procuratorem actoris non habere ſufficiens mandatum, vel ſe priùs conventum per alias literas, de quibus non ſit mentio in ſecundis.* hoc dicit, quoad titulum.

Idem *Epiſcopo, & Decano & Præcentori Herfordenſi. (an. 1212.)*

SIgnificavit *b* nobis Magiſter hoſpitalis Eboracenſ. [1 *& infrà.*] ¶ Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum ſigillo continebatur ſigillum Capituli ad citationes tantùm, cùm aliud ſigillum Capitulum illud noſcatur habere, quendam conſtituebat actorem: ſed licèt idem Magiſter allegaverit, quòd occaſione literarum illarum actor non deberet admitti, & inſuper adjunxiſſet, quòd auctoritate literarum quarundam à nobis ad alios Judices obtentarum, priùs conventus non debuit per literas poſteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujuſmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emiſit. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ob dictas cauſas, vel earum aliquam ad noſtram fuiſſe audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid poſt appellatiouem hujuſmodi noveritis eſſe factum *c*, partes, &c.

[1 *Quòd cùm P. quondam rector Hoſpitalis illius diem clauſiſſet extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiſcopus, ad quem & prædeceſſores ſuos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertinuit ab antiquo, volens ipſum ex defectu rectoris diſpendium ſuſtinere, dictum I. Presbyterum ejuſdem domûs à ſuis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, ſperans, quòd domus iſta per ipſum tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus reciperet incrementum: procedente verò tempore Decanus & Capitulum Eboracen. Eccleſiæ, tanquam ad ipſos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertineret, Magiſtrum ipſum à ſuæ adminiſtrationis officio removere volentes, literas ſuper hoc Apoſtolicas ad Decanum Lingonen. & ſuos conjudices impetrârunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt tam Archiepiſcopum, quàm rectorem: partibus igitur die peremptoriè aſſignatâ coram ipſis Judicibus conſtitutis, Judices aliis vices ſuas commiſerunt, ſolâ ſibi definitivâ reſervatâ.*]

CAP. XLIX.

¶ *Licitè appellat reus, ſi non auditur petens declarari rem petitam in libello.*

Idem *Magiſtro G. Archid. &* a *VVormanno Canonicis Sueſſionen. (an. 1212.)*

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, noſtro fuit Apoſtolatui declaratum, quòd cùm inter ipſos ex una parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram Judicibus delegatis quæſtio verteretur, ipſi cùm plures terras haberent, ut terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, à Judicibus poſtulârunt: quod cùm ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

¶ *Judex à quo non poteſt ſtatuere terminum ad finiendam appellationem: quòd ſi fecerit, intelligitur ſtatuiſſe ad ſe præſentandum.*

Idem *Eboracen.* c *Epiſcopo, & de Luc. & de Montemelli Abbatibus. (an. 1213.)*

EX inſinuatione *d* Prioris & Canonicorum ſanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cùm inter ipſos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar *e* ex altera, ſuper quodam manerio *f* coram Judice ordinario quæſtio verteretur, & idem Camerarius ad noſtram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui cauſam illius videbatur fovere pro eo, quòd quidam Clericus commenſalis ſuus, dicti Camerarii in eadem cauſa fuerat Advocatus, hunc terminum appellationi præfixit, ut ad Feſtum Purificationis utraque pars eſſet ab appellationis proſecutione reverſa, licèt non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremur intra dictum terminum expedire, cùm & ſecundum legitimas ſanctiones lis, quæ in conſiſtorio Principis ſperatur inferri, abſque damno moræ intacta permaneat, donec ipſam faciat introduci, & à proceribus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii præveniens nuncium eorundem, nec ipſo uſque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas & receſſit. Quia verò fraus & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus ſi eſt ita, partibus convocatis, audiatis cauſam, &c.

CAP. LI.

¶ *Qui extra judicium appellat, ex veriſimilibus & probabilibus cauſis, ne in poſſeſſione moleſtetur, ſi poſteà ſpolietur, reſtituitur ante omnia in ſtatum, in quo erat tempore appellationis emiſſæ.* h. d. inhærendo verbis literæ, & ut mos geratur unicuique lecturæ. Panormitan.

Idem *Roſen. & Bonden.* g *Epiſcopis. (an. 1213.)*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3 comp. præter Philippum de Peruſ. hîc vid. Bartol. in l. ante ſententiam. ff. de appell. recipiendis.* b *C. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia ſigilli, vid. Feltn. in c. ſupr. de fide inſtr. Decium in ca. 2. poſt ceſſ. ſup. de prob. & quos citavit in c. 6. de fide inſtr.* c *attentatum.*

a *Malè Vin. Normanno.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Abrimen. al. Abricen. Epiſc. & de Luen. & Monte moreli, Abbatib.* d *C. 8. eod tit. in 3. compil.* e *Tangari. al. Tanger.* f *Hîc perperàm in vulgatis, monaſterio.* g *Bondonen. al. Roſenen. & Londonien. al. Bondon. & Londonen.*

BOnæ *a* memoriæ O. de Camera perſona Eccleſiæ de Fanen. viam univerſæ carnis ingreſſo, Abbas ſancti Auguſtini Cantuarienſis ejuſdem Eccleſiæ, quam ad ſe aſſerit pertinere, primò per quoſdam Monachos, ſecundò per ſeipſum poſſeſſionem ingreſſus, ad nos pluries vocem appellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius Eccleſiæ præſumeret moleſtare: cumque aliquandiu prædictam Eccleſiam pacificè poſſediſſet, quidam Laici Cantuarienſis diœceſis ipſum Abbatem & Monachos de poſſeſſione ipſius Eccleſiæ, per violentiam ejecerunt: [1 & j.] ¶ Procurator verò Archidiaconi propoſuit ex adverſo, quòd defunctâ perſonâ Eccleſiæ, Archidiacono tantùm datur ejus cuſtodia: imò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quàm de generali conſuetudine, tam in illa Eccleſia, quàm in aliis univerſis ejuſdem diœceſis, hoc jure ſemper uſi fuerunt. Prætereà præfatus O. nomine Archidiaconi Eccleſiam poſſedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. ſol. nomine Eccleſiæ annis ſingulis exolvebat: [2 *& infrà.*] ¶ Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos Abbatem & Monachos in eum ſtatum, in quo tempore appellationis factæ ex veriſimilibus & probabilibus cauſis ad nos legitimè interpoſitæ fuiſſe noſcuntur (proprietatis parti utrilibet ſalvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *b* cenſuimus pariter aſſignandos eiſdem.

[1 *His igitur & aliis pluribus ex parte Abbatis & Monachorum propoſitis.*]

[2 *Eodem O. ſublato de medio apud Archidiacon. animi poſſeſſio dignoſcatur remanſiſſe, quæ non perditur niſi Archidiacon. ſe putaret poſſe depelli, vel niſi veniens non fuiſſet admiſſus. Si ergo Monachorum poſſeſſio, quæ potiùs detentio clandeſtina debet dici, quoniam Archidiacon. ipſam poſſeſſionem non perdidit, & ſi eam Monachi non potuerunt rehabere, cùm duo in ſolidum quicquam poſſidere non poſſint. Cùm igitur Archidiacon. potuit ſuo jure in poſſeſſionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere potuit nullo exiſtente, nec ullatenùs reſiſtente ſibi jus proprium reſervare, cùm juris executio nullam habere injuriam dignoſcatur. Ad hæc Monachi poſſeſſionem Archidiaconi non poſſunt aliquatenùs advocare, & ſi eos eam habuiſſe conſtaret, quia cùm eos nequaquam de poſſeſſione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confeſſum, non habent quid objiciant extraneo detentori, præſertim cùm & ipſi auct. ſuâ poſſeſſionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi ſe interpoſuiſſe proponunt, penitùs nulla fuit, cùm non niſi à gravamine præſenti, præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus verò nec priùs eos gravaverat, nec ipſos poſt appellationem gravavit, cùm rem vacuam, quam cuſtodiendi jus habet, imò quam ex officio cuſtodire tenetur, in cuſtodiam ſuſcepiſſe noſcatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenùs deferendum, quoniam ſi ad eos eadem Eccleſia pertineret, non debuerunt auctoritate propriâ ipſius poſſeſſionem intrare, præſertim cùm ſcierunt vel ſcire potiùs debuerunt, quòd cuſtodia Eccleſiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & ſi tunc idem Archidiaconus præſens eſſet, tandem denegâſſet eiſdem, & ſibi prout ad ejus ſpectavit officium tenuiſſet: Cum autem clandeſtina fuiſſet eorum poſſeſſio, non potuerunt verè poſſeſſores haberi, cùm ſuper poſſeſſione nequeat injuria fieri clandeſtino poſſeſſori.*]

CAP. LII.

¶ *Itineris arreptio habet vim appellationis, ſi ſervantur ea, quæ ſervari debent in appellatione.* h. d. ſecundùm unum intellectum intrinſecum.

Idem Innoc. III. *S. Auguſtini, & S. Gregorii Prioribus.* (*an. 1213.*)

II. DIlecti filii Jo. *a* & H. Prioris & Monachorum Cantuarien. Eccleſiæ nuncii retulerunt, quòd cùm pro cauſa, quæ inter dictos Priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiſcopum ſuper capella de Lamede vertebatur, ab ipſis ad ſedem Apoſtolicam mitterentur, idem Archiepiſcopus poſt iter arreptum in eos excommunicationis ſententiam promulgavit. Cùm autem plus ſit ad ſedem Apoſtolicam facto provocare quàm verbo, & ipſis propter dictam cauſam ad Romanam Eccleſiam venientibus intelligatur ad ſedem Apoſt. provocatum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Jo. & H. denunciëtis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

¶ *Per clauſulam, appellatione remotâ, inhibetur omnis appellatio, quæ à jure non indulgetur expreſſè.* hoc dicit, uſque ad §. verùm.

Idem *Epiſcopo* b *Helin.* (*an. 1213.*)

PAſtoralis officii diligentia *c*: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti *d*, utrùm quando inhibetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem fruſtratoriam, etiamſi non fuiſſet inhibita, negotium non debeat impediri, reſpondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ à jure non indulgetur expreſsè: ſed ſi appellans fuerit gravatus injuſtè, gravamen hujuſmodi per ſuperiorem poterit emendari.

¶ *Licèt excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominùs denunciari poteſt, & beneficii reditibus ſpoliari.* hoc dicit.

Verùm quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam à Judicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, utrùm ſi quis excommunicationis ſententiâ innodatus, ante denunciationem ipſius ab ea, tanquam minùs rationabiliter promulgata, in eo caſu, in quo ante ſententiam appellatio vires obtinuiſſet, curaverit provocare, eò quòd per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur juriſdictio dormitâſſe, ipſe denunciare poſſit eundem, & ad tempus Eccleſiaſticis beneficiis Clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quòd cùm executionem excommunicatio ſecum trahat *f*, & excommunicatus per denunciationem ampliùs non ligetur, ipſum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

¶ *Si appellans ad ſuperiorem, comparet coram Judice inferiori ſuper concurrentibus ipſam appellationem, ipſi appellationi renunciare videtur. Si autem proteſtetur, quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non eſt audiendus: niſi notorium ſit, actum illum eſſe injuſtum, ſuper cujus emendatione adivit inferiorem.* h. d. & eſt bonus caſus.

Idem *Epiſcopo Pariſienſ.* (*an. 1213.*)

SOlicitudinem *g* paſtoralis officii: [1 & j.] ¶ Sanè cùm ſicut recepimus, duobus coram Epiſcopo litigantibus,

---

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. Vid. Philip. Franc. in ſuis quæſtionib. in materia petit. quæſt. 1.* b *Dictio, perceptos, deeſt in vetuſtior. exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in margine hæc: perceptos qui percipi potuerunt. ſupr. de reſtitut. ſpol. gravis.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* b *al. Elien. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. c. paſtoralis. & cap. 11. eod. in 3. compil.* d *Vid. Bald. in l. 3. C. de appell. & Anton. Butrig. in ca. ut debitus. infr. hoc tit.* e *Vid. quid per hunc §. determinat. Rom. conſil. 482. in caſu præmiſſo, in 2. dubio.* f *Excommunicatio trahit ſecum executionem.* g *Cap. 12. eod. tit. in 3. comp. Felin. in cap. cùm An. Ferrarienſ. ſupr. de conſtit. & DD. in l. non ſolùm. §. morte. ff. de nov. operis. nunciat.*

alter eorum ad ſedem Apoſtolicam appellâſſet, Epiſcopus appellationem reputans contumacem, ipſum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Epiſcopo ſibi petiit juſtitiam exhiberi, aſſerens, quòd poſt appellationem legitimè ad nos interpoſitam ipſum excommunicaverat, & petens ſe ad eum ſtatum, in quo fuerat appellat. tempore, à Metropolit. reduci, denunciari videlicet abſolutum: adjiciens etiam, quòd appellationi non renunciabat objectæ, ſed proſequi volebat *a* eandem: [2 *& infra.*] ¶ Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſicut Metropolitanus de appell. ad nos interpoſita cognoſcere omnino non valet: ſic nec de his, quæ poſt appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognoſci non poſſit, niſi de appell. pariter cognoſcatur, vel de iis, quæ appellationis cauſam contingere cognoſcuntur. In quo caſu ſi Metropolitanus ad cognoſcendum partes ſuas interponere fortè præſumeret, Epiſcopus poſſet ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus eſt, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipſam invenerit attentata. Si verò notorium exiſteret, quòd mandatum Epiſcopi indiſcretum fuerat vel injuſtum, cui non tenebatur ſubditus obdire, ac per conſequentiam ei liqueat evidenter ſubditum legitimè provocâſſe: poteſt Archiepiſcopus auctoritate Metropolitanâ declarare ſubditum irrationabiliter extitiſſe anathematis mucrone percuſſum. Cùm autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præſcriptam formam coram Archiepiſcopo deponit contra Epiſcopum quæſtionem, Metropolitanus ad cognoſcendum de cauſa poteſt interponere partes ſuas, cùm ille appellationis proſecutioni renunciare tacitè videatur. Sed ſi verbo vel facto appellationem ſe velle proſequi proteſtetur *c*, non eſt, tanquam adverſa petens, & ſibi contrarius, audiendus.

[1 *Officii fideliter exequeris, cùm ſuper dubitationibus juris reſponſo ſed. Ap. poſtulas edoceri.*

[2 *Unde tua fr. requiſivit à nobis, utrùm Metropolitanus de hujuſmodi conqueſtione cognoſcere valeat: & ſi reperit eum legitimè provocâſſe, utrùm denunciare eum debeat abſolutum: & an ſi Epiſcopus coram Archiepiſcopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, abſolvatur, appellationi ſit hujuſmodi deferendum.*]

CAP. LV.

¶ *Per appellationem legitimè interpoſitam, principale cum acceſſoriis ad Judicem appellationis defertur, & ſententia excommunicationis & interdicti poſt appellationem lata non tenent.*

Idem *Epiſcopo & Cantori Trecen. (an. 1213.)*

DIlectis filiis *d* Decano Altiſſiodorenſi, ac Magiſtro R. Altiſſiodorenſis Epiſcopi procuratore in noſtra præſentia conſtitutis, idem Magiſter propoſuit, quòd cùm dictus Epiſcopus Presbyterum domûs Dei, in qua diſpenſationem *e* plenariam obtinere dignoſcitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quòd bona quædam ejuſdem domûs, quæ furtivè ſubtraxerat, reſtituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Epiſcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & ſupradictus Decanus Epiſcopum monuiſſet, ut ei reſtitueret, vel ſaltem recrederet *f* Presbyterum memoratum *g*, quem ad juriſdictionem ſuam ſpectare firmiter aſſerebat: Epiſcopus metuens, ne Decanus aliquid in ſuum præjudicium attentaret, ſe ac ſuos, ſtatum Eccleſiæ, ac civitatis, protectioni Metropolit. ſupponens, ad ejus audientiam appellavit. Verùm Decanus poſt modicum tempus interdictum hujuſmodi promulgavit, ut Epiſcopo in civitate præſente, à divinis in Altiſſiodoren. Eccleſia ceſſaretur. Poſtmodum verò cùm die appellationi præfixo comparuiſſent partes coram Officiali curiæ Senon. Decanus allegans, quòd appellationi ab Epiſcopo interpoſitæ ideò non duxerat deferendum, quoniam Presbyter ſupradictus adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emiſit, Officialis autem judicavit irritum interdictum à Decano poſt appellationem Epiſcopi promulgatum: [1 *& ſ.*] ¶ Quia verò idem Epiſcopus diverſos modos expreſſit, ſecundùm quos Decano paratus fuerit ſuper captione Presbyteri juſtitiam exhibere, ad Metropolitanam ſedem appellans, Decanus non potuit poſt hoc ferre ſententiam interdicti: & ideò ſententiam ipſam ab eo poſt appellationem legitimè promulgatam, irritam decernimus & inanem, non obſtante, quòd Decanus ad excuſationem ſuam quaſi variando propoſuit, quòd priuſquam Epiſcopus appellâſſet, ſententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat ſuſpendendum: cùm interim appellatione interpoſitâ procedere non debuerit ad ſententiam exequendam, Officialis proceſſum, qui poſt appellationem hujuſmodi ſententiam interdicti irritam & inanem decrevit, temerarium judicantes: cùm appellatione ad nos interpoſitâ nihil debuerit innovari. Præterea licèt excommunicationis ſententia in Decanum per Epiſcopum promulgata, ritè lata primâ facie videretur, cùm per dictum Officialem eſſet prohibitum, ne ſervaretur in Eccleſia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Eccleſia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpoſitam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum, Apoſtolos concedendo, non ſolùm principale negotium, ſed acceſſoria etiam ad noſtrum referebantur examen, eandem ſententiam poſt appellationem hujuſmodi promulgatam decernimus viribus caruiſſe. Verùm licèt Archiepiſcopus poſt appellationem prædictam, de qua ſibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui ſaniori ducti conſiliio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpoſitæ magis, quàm denunciationi ab Archiepiſcopo factæ deferrent) inculpabiles judicamus.

[1 *His igitur & aliis, quæ utrinque fuêre propoſita coram nobis, intelleximus evidenter, quòd ſi Epiſcopus prudenter & utiliter previdiſſet, & reddidiſſet Decano Presbyterum ſupradictum, ad omnem prorsùs ſcandali materiam amputandam.*]

CAP. LVI.

¶ *Poſtquam Papa aliquam cauſam ad ſe revocat, non valet proceſſus poſteà per minorem Judicem factus: ſicut non valeret, ſi fuiſſet ab eo legitimè appellatum.* hoc dicit, ut cuilibet lecturæ ſatisfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo. (an. 1212.)*

UT noſtrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [1 & ſ.] ¶ Judicibus dedimus in mandatis, ut ſi poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocavimus, traditionem ſigilli dicto H. à te cognoſcerent eſſe factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præſumeret: Cùm plus ſit Romanum Pontificem ad ſe aliquod revocare *c* negotium, quàm quenquam ad eum ſuper aliquo negotio provocare.

a *Vid. leg. ſi filiusfam. ad Maced. & l. 2. C. de jure dotium.* b *al. dummodò de illis, &c.* c *proteſtentur.* d *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* e *diſpoſitionem.* f *Redderet, legebatur: ſed, recrederet, repoſuimus.* g *Vid. leg. jure. ff. ad mu. & l. 1. §. per hanc. cum gloſſ. ff. de rei vend.*

a *Dictio, quando, deeſt in omn. antiq. aut in quib. legitur ita: adhuc in vinculis tenebatur ad nos voce, &c.* b *Ex 3. compilat. tit. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. ea. ut noſtrum. inf. ut Eccleſiaſtica ben. ſine dim. conf. ubi quæ hîc deſunt reperies. vid. Archid. in c. multùm ſtupeo. 3. q. 6.* c *al. evocare.*

CAP

CAP. LVII.

¶ Si terminum appellationis proſequendæ ſtatutum ab homine altera pars prævenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: ſed terminum juris etiam appellatus prævenire poteſt, dummodo nimium non præcurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, etiam neutrâ parte proſequente poteſt Judex ad quem ſupplere, partes compellendo ad proſecutionem.

Idem *Abbati ſancti Felicis, & G. Canonico Bononienſi.* *(an. 1212.)*

OBlatæ *a* nobis veſtræ literæ continebant, quòd cùm quidam Judices, quibus cauſa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apoſtolica ſede commiſſa, pro plebe Sambrienſi ſententiam protuliſſent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit ſine termino appellatum, nec delatum appellationi fuiſſet, nec ad proſecutionem ipſius terminus à Judicibus partibus aſſignatus: Plebanus de Sambr. ſuper obſervatione prædictæ ſententiæ (ſicut rationabiliter lata erat) noſtras ad vos literas, & alia pars alias commiſſionis literas à nobis ſuper infirmanda eadem poſtmodùm ad alios Judices impetravit, nullâ in poſterioribus literis de prioribus habitâ mentione, unde in dubitationem revocato, an poſteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoſcere, nos ſuper hoc conſulere voluiſtis: [*& infrà.*] ¶ Licèt igitur appellanti legitimè à ſententia indulgeatur annus à lege, aut ex juſta cauſa biennium ad appellationem interpoſitam proſequendam: quia tamen hujuſmodi terminus poteſt reſtringi non ſolùm à provocante, verùm etiam à Judice, à cujus ſententia provocatur (cùm ideò ſit conſtitutum, non ut terminus ipſe præveniri non poſſit, ſed ne valeat prorogari) credimus diſtinguendum, à quo literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel à Judice appellationi præfigitur proſequendæ, ſi eo tacito appellatus literas impetraverit, hujuſmodi literæ tanquam tacitâ veritate ſubreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non ſit aliquis terminus à Judice vel ab appellante præfixus, pars appellata intra terminum conſtitutum à lege (dummodo nimiùm non præcurrat, ut appellantem in commiſſione impetranda ſupplantet) commiſſionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appell. cauſâ legitimè procedatur, ita quòd ſi appellans voluerit in cauſa appellat. procedere, oportebit eum agere ſub Judice ſic obtento, niſi poſſit eum legitimè recuſare: quòd ſi agere noluerit, appellatus *b* poteſt nihilominus proſequi cauſam ipſam, maximè ſi ſentiat ſibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque Judex ſi viderit ex dilatione periculum imminere, poteſt & debet neutro proſequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, putà, ſi à ſententiâ lata ſuper confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum proſecutionem appell. differre, poteſt utique (imò debet) ſuperior Judex, ad quem fuerat appellatum, terminum providè moderari, ne gregi Dominico diu deſit cura paſtoris. Ex his igitur conſult. veſtræ noveritis eſſe reſponſum, quòd per poſteriores non derogatur prioribus legitimè impetratis, per quas ad confirmandam ſententiam vel infirmandam, præviâ poſt ratione procedi.

a *C. 1. eod. tit. in 4 comp. Et quia varii ſunt hujus decret articuli, variis locis ſunt videndi. Doct. Feder. de Senis conſil. 28. incipit, punctus quæſtionis. Felinus in c. ex tenore. ſup. de reſcr. Rom. conſ. 483. in c. dubitatur. Calder. conſ. 14. tit. de reſcr. ubi quærunt, an de literis nulla fieri mentio debeat.* b *Ita legend. agere noluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.*

CAP. LVIII.

¶ Alterâ parte contumaciter abſente, poteſt Judex appell. etiam principale negotium definire, ſi poſt litem conteſtatam fuerit appellatum.

Idem. *(an. 1221.)*

PEr tuas *a* literas requiſiſti, utrùm ſi poſt latam ſententiam, vel ſaltem poſt depoſitiones teſtium publicatas, fuerit ad ſed. Apoſt. appellatum, hi qui ſuper hoc delegantur à nobis, ſi altera partium eorum ſe noluerit conſpectibus præſentare, cauſam ſibi delegatam *b* judiciali poſſint calculo terminare. Nos igitur conſult. t. taliter reſpondemus, quòd cùm lis ſuper eodem negotio coram primis Judicibus ſit legitimè conteſtata, poterunt *c* Judices delegati (eo, qui convenitur, ſe per contumaciam abſentante) cùm eis de meritis cauſæ liquebit, commiſſum ſibi negotium definire.

CAP. LIX.

¶ Notabile & famoſum cap. habens multa nova dicta utrumque jus limitantia. & h. d. in ſumma, inhærendo ſimpliciter verbis literæ. Appellans ante ſententiam tenetur exprimere cauſam rationabilem coram ipſo Judice à quo: nec admittitur exceptio, quòd priùs miſerat nuncium ad ſedem Apoſt. vel quòd literas impetraverat, quæ nondum ſunt Judici præſentatæ.

Idem *in Concilio generali.* d *(an. 1216.)*

UT debitus *e* honor deferatur Judicibus, & litigatoribus conſulatur ſuper laboribus & expenſis: Statuimus, ut ſi quis coram idoneo Judice convenerit adverſarium, ille ante ſententiam ad ſuperiorem Judicem abſque rationabili cauſa non provocet, ſed coram illo ſuam juſtitiam proſequatur, non obſtante ſi dicat, quòd ad ſuperiorem Judicem nuncium deſtinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priuſquam delegato fuerint aſſignatæ. Cùm autem ex rationabili cauſa putaverit appellandum, coram eodem Judice cauſâ probabili appellationis expoſitâ: tali videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari, ſuperior de appellatione cognoſcat. Et ſi minùs rationabiliter eum appellâſſe conſtiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expenſis alteri parti *f* condemnet, alioquin ipſe procedet, ſalvis conſtitutionibus de majoribus cauſis ad ſedem Apoſtolicam referendis.

CAP. LX.

¶ Si Judex, à quo eſt appellatum à gravamine, illud revocat, poteſt in principali cauſa procedere.

Idem *in eodem.* g

CUm ceſſante cauſâ *h*, ceſſet effectus: Statuimus, ut ſive Judex ordinarius, ſive delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & ſano uſus conſilio ab hujuſmodi interlocutionis vel comminationis effectu deſtiterit, liberè in cauſæ cognitione procedat, non obſtante ſi à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodò non ſit ex alia cauſa legitima ſuſpectus: ne proceſſus negotii frivolis occaſionibus retardetur.

CAP. LXI.

¶ Volens Judicem recuſare, debet coram eodem ſuſpicionis cauſam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: quâ non probatâ, ſuâ juriſdictione Judex utitur in principali: eâ verò probatâ remittit negotium ad ſu-

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Matth. ſingul. 66. in cap. nota quod in cauſa.* b *delatam.* c *potuerunt.* d *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 35.* e *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Hanc Decr. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Peruſio. Trid. Conc. ſeſſ. 13. de reform. c. 10.* f *vide l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* g *c. 36.* h *C. 4. eod. tit. in 4. comp. vid. l. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. & l. quod dictum. ff. de pactis.*

perſorem, vel cauſam committit de recuſatoris conſenſu.

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

CUm *b* ſpeciali ſit prohibitione proviſum, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſsâ, promulgare præſumat: Volentes etiam providere, ne fortè commonitus fruſtratoriæ recuſationis vel appellationis obtentu monentis poſſit declinare examen: Statuimus, ut ſi allegaverit ſe Judicem habere ſuſpectum, coram eodem cauſam juſtæ ſuſpicionis aſſignet *c*, & ipſe cum adverſario, vel (ſi fortè adverſarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut ſi communiter convenire non poſſint, abſque malitia ipſe unum, & ille alium eligat *d*, qui de ſuſpicionis cauſa cognoſcant: & ſi nequiverint in unam concordare ſententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipſis decreverint, robur obtineat firmitatis: ſciantque ſe ad id fideliter exequendum ex injuncto à nobis in virtute obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii diſtricto præcepto teneri. Cauſâ verò ſuſpicionis legitimâ coram ipſis intra competentem terminum non probatâ, ſuâ juriſdictione Judex utatur. At ipsâ probatâ legitimè, de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ committat negotium recuſatus, vel ad ſuperiorem tranſmittatur, ut in eo ipſo procedat, ſecundùm quod fuerit procedendum.

¶ *In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis cauſa probabilis coràm Judice eſt exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam ſi non proſequitur, Judex à quo in cauſa procedat. Idem ſi proſequitur & non probat. Hæc autem conſtitutio non extenditur ad regulares.* h. d.

Porrò commonito ad appell. obſtaculum convolante, ſi ejus exceſſus evidentiâ rei, vel ipſius confeſſione, aut alio modo legitimo fuerit manifeſtus *e* (cùm appellationis remedium non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum) non eſt provocationi hujuſmodi deferendum. Exceſſu quoque dubio exiſtente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans Judicis proceſſum impediat, coram eodem probabilem cauſam appellationis exponat, talem videlicet, quæ ſi foret probata, deberet legitima reputari: & tunc ſi habuerit adverſarium, intra terminum, ſecundùm locorum diſtantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum, appellationis cauſam proſequatur: quam ſi proſequi non curaverit, extunc ipſe Judex (appellatione non obſtante) procedat, nullo autem adverſario comparente, cùm Judex ex ſuo *f* procedat officio, appell. cauſâ coram ſuperiore probatâ, ſuperior ſuæ juriſdictionis officium exequatur. Sed ſi appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipſum malitiosè appellâſſe conſtiterit, remittatur. Cæterùm has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extendi, contra *g* ſuas ſpeciales obſervantias.

CAP. LXII.

¶ *Si Judex confeſſionem advocati eâdem die revocatam pro litis conteſtatione velit habere, vel proceſſum à ſubdelegato ſubdelegati factum ratificat, licitè appellatur.*

Honorius III. *Decano, Cancellario & Cantori Linconien. (an. 1214.)*

CUm cauſam *a*, quæ inter Abbatem & fratres de Valle ſancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, ſuper Eccleſia de Holiſeth *b* vertitur, R. ſancti Angeli Diacono Cardinali commiſimus audiendam: [1 & ȷ.] ¶ Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum propoſuit, quòd cùm coram ſubdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiiſſet: quia advocatus ipſius ductus errore reſpondit, quòd Eccleſia de Novo loco, Eccleſiam, de qua erat quæſtio, per XL. annos & amplius pacificè poſſederat, licèt ipſe eâdem die advocati errorem corrigens, ipſius reſponſionem, quæ ſuæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod ſibi poſſet præjudicium generare *c*, pro eo, quòd ante litis conteſtationem ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eiſdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujuſmodi reſponſionem erroneam advocati, litem conteſtatam fore credentes, ad receptionem teſtium partis alterius proceſſerunt: [2 & ȷ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi dicti Prior & Canonici legitimè probaverint, quòd per procuratorem ipſorum eâdem *d* die advocati reſponſio extiterit revocata, quia ſic per conſequens lis conteſtata non fuit, vel quòd delegati teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum ſuorum approbaverint, cùm non niſi delegatus à Principe cauſam alii valeat delegare, quicquid ab ipſis poſt appellat. eorum factum eſt (dummodo hæc in appellatione ipſa expreſſa fuerint) nuncietis irritum & inane.

[1 *P. & B. procuratores prædictorum Abbatis & fratrum in ipſius præſentia conſtituti, petebant inſtanter, ut proceſſum approbantes de Cheville & Bellando Abbatum & Prioris de Maleron, quibus cauſa ipſa à Bo. m. I. pp. p. n. fuerat delegata, cauſam ipſam, quæ tanto tempore jam duravit, dignaremur ſententialiter terminare.*]

[2 *Sed & gravamini gravamen addentes, cùm examinationem quorundam teſtium Priori de Vellebeo & ſuo conjudici delegâſſent, qui vices ſuas ſubdelegaverunt aliis contra canonicas ſanctiones, receptiones & examinationes teſtium ab ipſis de facto, cùm de jure nequiverint, factam minùs providè approbârunt: propter quæ gravamina ex parte præfatorum Prioris & Canonicorum ad ſed. Apoſtol. fuit appellatum. Unde idem procurator cum inſtantia poſtulabat, ut memoratorum Judicum proceſſum decerneremus irritum & inanem. Quia verò ſuper præmiſſis non potuit nobis fieri plena fides, diſ. v. utriuſque partis procuratorum aſſenſu.*]

CAP. LXIII.

¶ *Non ſufficit appellanti docere, quòd exceptionem legitimam & veram oppoſuit & appellavit, niſi doceat propter exceptionem non admiſſam appellâſſe.* h. d. & eſt caſus not. & quotidianus.

Idem *Decano & Theſaurario & P. S. Petri Canonico Zamoren. (an. 1214. Romà in Hiſpaniam.)*

DIlecto filio G. Capellano noſtro, D. Presbytero & I. Capituli Salamantini procuratori à nobis auditore conceſſo, Procurator Capituli propoſuit coram eo, quòd cùm dictus Presbyter ſuper receptione ſua in Salamantina Eccleſia executorias à nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetrâſſet, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quòd cùm in ipſa ſit Eccleſia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipſos procedere: &

a *Scilicet Conc. Later. c. 48.* b *C. 5. eod. tit. in 4. compil.* c *Jure civili non eſt neceſſe probare cauſam. l. cum ſpeciali. l. apertiſſimi. C. de jud.* d *eligant.* e *Confeſſionem ſolam inducere notorium, vide in l. cum fideicommiſſum. ff. de fideicom.* f *Ex officio ſuo procedit, appellationis cauſa.* g *Contra ſuas obſervationes ſpeciales.*

a *De materia hujus decret. quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vid. Barb. Conſ. 6. Vol. 1. & Jaſ. in l. error. C. de jur. & fact. ignor.* b *Oliſeno.* c *Al. generari. vide l. 1. cum l. fin. C. de error. advoc.* d *eodem die.*

ne aliter

ne aliter facerent, fuit ad noſtram audientiam appellatum: [1 & ĩ.] ¶ Quoniam igitur etſi per confeſſionem Presbyteri factam coram auditore prædicto conſtiterit, Salamantinam Eccleſiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujuſmodi exceptionem coram executoribus fuiſſe propoſitam, & quod appellatum extiterit ab eiſdem: quia tamen non conſtitit, quòd propter exceptionem hujuſmodi non admiſſam, aliamvé legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit præfatam exceptionem hujuſmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuiſſe propoſitas coram ipſis executoribus, nec admiſſas, ac ideò partem Capituli appellâſſe: ipſorum executorum proceſſum denuncietis irritum & inanem.

[1 *Sed ipſi executores hujuſmodi appellatione contemptâ, excommunicationis ſententiam in Epiſcopum & Capitulis protulerunt. Quare petebat procurator prædictus ſententiam ipſam irritam nunciari, & dictum Epiſcopum ſuper hoc ab eorundem Epiſcopi & Capituli vexatione compeſci.*]

CAP. LXIV.

¶ *Appellans, qui terminum appell. præfigit, ſi mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantùm, & appellatio fuit recepta à Judice, vel approbata à parte, adverſario legitimè proſequenti, condemnatur in expenſis.* h. d. ſecundùm communem intellectum, licèt gloſſa aliud ſenſerit.

Idem *ſancti Andreæ Archidiac. & magiſtro I. Canonico de Melten.* a *(an. 1214.)*

NIcolao militi ac fratri E. Monacho *b* monaſterii ſanctæ Mariæ, ſancti Hadriani Diac. Cardin. conceſſimus auditorem: in cujus præſentia cùm dictus Monachus non niſi ad impetrandum & contradicendum procurator fuerit inſtitutus, ſupplicavit humiliter idem miles, ut contra ipſos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: [1 & ĩ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, dictos Abbatem & Conventum appellationi ſuæ terminum præfixiſſe *d*, cùm ad proſequendam eandem, ſufficientem procuratorem non miſerint, memorato milite ipſam perſonaliter proſequente, ipſos ad reſtituendas expenſas à tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

[1 *Ac dare aliquibus in mandatis, qui eoſdem pro eo, quòd ad proſequendam appellationem emiſſum procuratorem minùs idoneum deſtinaverunt, ipſo eadem perſonaliter proſequenti in reſarciendis ſibi damnis & expenſis legitimè condemnantes, eo priùs, ſicut juſtum fuerit, reſtituto, audiant ſuper his, quæ contra ſæpedictos Abbatem & Conventum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia verò ſuper præmiſſis nobis non potuit fieri plena fides, de aſſenſu militis & Monachorum prædictorum, d. ſ. v.*]

CAP. LXV.

¶ *Ab eadem ſententia ab eodem tertiò appellare non licet.*

Idem *Epiſc. Mantin. & P. Canonico Tuſcan.* *(an. 1214.)*

SUâ nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuſcan. *f* petitione monſtravit, quòd cùm inter ipſum ex una parte, & F. pro ſe, ac P. tutorem quondam filii B. ex altera, ſuper quadam ſumma pecuniæ coram Judice Tuſcan. quæſtio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. ſententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos à ſede Ap. *g* confirmata: [1 & ĩ] ¶ Sed pars altera, quæ ſemel & iterùm appellaverat, tertiò vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipſius ſententiæ à nobis obtinuit delegari: [& ĩ.] ¶ Cumque R. ſanctæ Mariæ in Coſmed. Diac. Card. ſuper appell. tertiò ad nos emiſſa, utriuſque parti à nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuiſſe de jure tertiò appellare: Nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipſo nequaquam procedere attentarent.

[1 *Licèt P. Pixeta Canonicus Tuſcanen. cui executionem ſententiæ ipſius dicimur commiſiſſe, ipſum in poſſeſſionem quarundam domorum & aliarum rerum legitimè induxiſſet.*]

CAP. LXVI.

¶ *Appellatio omiſſo medio Judice interpoſita, cauſam non devolvit exceptione oppoſitâ.* hoc dicit, ſecundùm communem intellectum.

Idem *magiſtro G. Archidiac. & Offic. Lemon.* *(an. 1214.)*

III. DIlecti filii Prior & Conventus de Lacu Rubeo *a* tranſmiſsâ nobis petitione monſtrârunt: [1 & ĩ.] ¶ Ex parte dictorum Prioris & Conventûs fuit excipiendo propoſitum: quòd cùm omiſſo diœceſano Epiſcopo fuiſſet ad Archiepiſcopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in cauſa ipſa de jure procedere non debebat: ſed quia Officialis Archiepiſcopi hujuſmodi exceptionem admittere denegabat, ipſi ad noſtram audientiam appellârunt: [& ĩ.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſententias poſt hujuſmodi appell. latas [in *b* eos] denuncietis penitus non tenere.

[1 *Quod cùm inter ipſos ex parte una, & ſ. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, ſuper quodam nemore & aliis rebus coram magiſtro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæſtio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. Arch. fruſtratoria vocem appellationis emittens, cauſam ſuper his Officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*]

CAP. LXVII.

¶ *Si is, qui deſiit eſſe tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.*

Gregorius IX. *Magiſtro ſcholarium H. & G. de Rupe, Canonicis ſancti Andomari* c *Morinen. diœceſis.* *(an. 1232.)*

II. EX parte M. dominæ *d* de Colob. *e* nobis fuit oblata querela, quòd cùm nobilis mulier domina de Bellebron. *f* ſuper quibuſdam terris, ipſam nomine filiorum ſuorum coram Judicibus auctoritate noſtrâ, traxiſſet in cauſam, eadem in Judicum ipſorum excipi fecit præſentiâ, quòd cùm res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, ſub poteſtate & tutela ipſius minimè permanerent, cùm jam ad ſecunda vota tranſiſſet *g*, ſuper his ei non tenebatur ipſorum nomine, quorum tutrix eſſe deſierat, reſpondere: ſed quia dicti Judices hâc exceptione neglectâ nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipſa ſentiens ſe gravari, noſtram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, revocato in irritum, quicquid poſt appell. hujuſmodi inveneritis attentatum, audiatis hincinde propoſita, &c.

CAP. LXVIII.

¶ *Si Judex de jure dubitans vult conſulere ſuperiorem, debet conſultationis copiam partibus edere: aliàs ejus verbis conſultationis fides non adhibetur.*

Idem *magiſtro & fratribus domûs Morinen.* *(an. 1223.)*

INtimâſti *h*: [*& infrà.*] ¶ Præterea hoſpitalariis ignorantibus, & non factâ eis copiâ de inquiſitionis proceſſu, ad nos relationem tranſmiſiſſe noſcuntur, cùm

a *Alit. Melden.* b *Al. ita: ac fratri G. Monacho monaſterii S. Mariæ. Sancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationi ſuæ poteſt terminum ſtatuere.* e *Vide Dom. diſt. 20. in ſum.* f *Tuſculan.* g *Vide l. 2. cum not. C. de adminiſtr. tutor.*

a *Rubro.* b *Incluſa deſunt in aliquot antiq.* c *in Cod. Barb. ita: Magiſtro ſcholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinenſ.* d *vide Baldum in §. nos autem. hiſt. de Atil. tut.* e *Coleſter.* f *Brevion.* g *Vide authent. matri & aviæ. Cod. quando mul. tut. offic. fung.* h *De materia relationis vide gloſſ. & Doctor. in c. cauſam. ſecundo, de teſtibus.*

juxta legitimas ſanctiones, quoties relaturum ſe Judex quilibet pollicetur, illicò litigatoribus apud acta conſultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

¶ *Si ante litem conteſtatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem aſſignatam ſine cauſa prævenit, licitè appellatur. Et ſi procurator datus ad impetrandum ſuper appellatione non ſervavit formam mandati, auditur appellans etiam poſt annum.*

Idem *Archiepiſc. Archidiacono, & G. Canonico Turonen. (an. 1234.)*

Significante *a* Aurelian. Epiſcopo, nos noveritis accepiſſe, quòd cùm Decanus & Capitulum Magdunen. ipſum ſuper eo, quod dicebant alibi, quàm in ſtallis Decani & Capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere *b*, coram Judicibus auctorit. Apoſt. conveniſſent: petentibus tandem Decano & Capitulo nominatis Judicum officium implorando, ut cùm idem Epiſcopus poſt citationem carnes in ſtallis aliis vendi feciſſet, quod per eum ſuper hoc factum fuerat, in ſtatum priſtinum revocarent: pro parte ipſius fuit propoſitum, quòd cùm lis præſertim non fuiſſet ſuper negotio conteſtata, locum imploratio hujuſmodi non habebat: adjiciens, quòd cùm de conſenſu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum ſuper ipſo negotio certus dies ſtatutus fuiſſet, & quantùm ad illam diem ſolutum fuiſſet judicium eorundem, prævenire diem ipſum ac audire partem adverſam in tali imploratione abſque conſenſu partium non debebant: & quia ſuper his non audiebant eundem, noſtram audientiam appellavit: & licèt procuratorem ſuum intra annum ad hujuſmodi appellationem miſerit proſequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipſius Epiſcopi noſtras ſuper hoc ad quoſdam Judices certâ ratione ſuſpectos literas impetravit, dictus Epiſcopus uti noluit literis ſic obtentis, petens non obſtante lapſu anni ad proſecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamus, quatenus ſi de inhibitione hujuſmodi, & præmiſſis cauſis appellationis vel earum altera conſtiterit, revocato in irritum, &c. uſque ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

¶ *Capitulum famoſum & multùm allegabile.* & h. d. *Ad juſtificandam appellationem ex cauſa interpoſitam, probare oportet cauſæ veritatem coram Judice ad quem, niſi fuerit coram Judice à quo oblata probatio & rejecta.* h. d. ſingulariter uſque ad §. eidem.

Idem. *(an. 1235.)*

Interpoſitâ *e* appellatione ex cauſa probabili, non ſufficit appellanti probare, quòd ex cauſa hujuſmodi provocavit, ſi eam non doceat eſſe veram: niſi hoc ſe offerens probaturum non fuiſſet admiſſus.

¶ *Si appellatio non fuit recepta à Judice, vel approbata à parte, ſufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licèt pars appellata ſit parata in curia proſequi.* h. d. uſque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

Eidem quoque permittitur, ſi non recipiatur appel. ejus à Judice, nec ab adverſario approbatur, ſuper proſecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum conſtitutum literas impetrare, licèt pars altera per ſe vel per procuratorem idoneum, judicium ſuper hoc apud ſedem Apoſtolicam recipere ſit parata.

¶ *Ante inchoatam perſecutionem appellat. appellant poteſt, ſi vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem à quo, ſed condemnabitur in expenſis factis per partem adverſam in illa appellatione.* h. d. uſque ad §. ſanè. Abbas Siculus.

Ille denique *a*, qui vocem appell. emiſit, cujus nondum eſt alii cognitio delegata ad petitionem ejuſdem, ad eum, à quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obſtante: eſt tamen in legitimis expenſis adverſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnandus.

¶ *Articulus appellationis interpoſitæ à gravamine diſcutitur per Judicem ad quem, parte abſente per contumaciam, etiam lite non conteſtatâ in appell. vel principali cauſa.* hoc dicit, Abbas Siculus.

Sanè parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversâ ſe contumaciter abſentante, poteſt ſuper hoc lite non conteſtatâ procedi, licèt nondum litis conteſtatio facta fuerit in ipſo appell. articulo vel negotio principali: quia cùm in hoc caſu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non eſt rigor juris (ex quo ſequi poſſet cauſæ perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

¶ *Clauſula, appellatione remotâ, in medio literarum poſita, reſpicit præmiſſa, quibus annectitur, non ſequentia: niſi repetatur in fine literarum. Et hoc ſi negotia ſunt ſeparata.*

Idem. *(an. 1235.)*

Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd quoties clauſula, per quam tollitur appellationis remedium *b*, in medio literarum ponitur, ſi ſunt plura negotia ſe minimè contingentia, præmiſſa tantùm complectitur: niſi fortè in fine literarum prædicta clauſula iteretur.

CAP. LXXII.

¶ *Breve eſt, ſed per alia verba ſic ſummatur. Appellatio unius prodeſt alteri, ſi communi jure juventur, & idem ſit negotium, & eadem defenſionis cauſa, & ſint eâdem ſententiâ condemnati: aliàs ſecus.*

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

Una ſententia *c* pluribus condemnatis, ſi unus ſolus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris ſuffragatur, ſi communi jure juventur, idemque negotium, & eadem cauſa defenſionis exiſtat.

CAP. LXXIII.

¶ *Juſtus metus excuſat, adeò quòd non appellans habetur pro appellante, ſi fuerit proteſtatus, & appellationis cauſas duxerit exprimendas.*

Idem. *(Ibid.)*

Si juſtus *d* metus, quò minùs appellaveris, te excuſat, ad appell. reputaris beneficium convolâſſe: Dummodò intra tempus, quo licitè provocatur, coram Judice à quo appellâſſe volueras: vel ſi habere ipſius copiam nequiviſti, in præſentia bonorum virorum proteſtatione ſuper hoc propoſitâ, cauſas appell. duxeris exprimendas.

a *Vide Jaſon. in rep. l. quò minùs. ff. de fluminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ ſit. long. conſuet. & ibi Cyn.* c *dicto, ad, deeſt in aliquot antiq.* d *dicta cauſa.* e *vide Rubrum Alexand. in tract. de poteſt. procur. p. 1. annot. per Innoc. & Butrig. in c. cùm inter Canonicos. ſup. de elect. & c. ad diſſolvendum. inf. de ſponſa. impub.*

a *Vide Abb. in c dilectus. & c. 3. inf. de Presbyt. & Ang. in l. ſi quis libellos. Cod. eod. tit.* b *Hac clauſula appell. rem ſolum eſt principiis. l. 1. §. 1. ff. à quibus appell. non licet.* c *Vide quæ copioſè ſcribit Soc. conſ. 132. incipit. inſignis doctor: in prima parte.* d *Qualis metus eſſe debeat, tradit Aret. in §. quadrupl. Inſtit. de act. Paul. de Caſtr. & Jaſ. in l. cùm aliquis. C. de jure delib. & interpoſitas. C. de tranſact.*

D

DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.

TITULUS XXIX.

CAP. UN.

¶ Contra peregrinantem ſeu proficiſcentem ad ſed. Apoſt. non eſt aliquid innovandum.

Cœleſtinus III. *Ambian. Epiſc. (an. 1195.)*

CONquerente *a* I. Presbytero intelleximus: [1 *& infrà.*] ¶ Licèt Presbyter idem res ſuas & Eccleſiæ ſuæ in protectione noſtra non poſuerit, quando ad nos acceſſit; tamen cùm hi, qui accedunt ad præſentiam noſtram, cum rebus eorum debeant eſſe ſub Apoſtolica protectione ſecuri: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero poſt iter arreptum ad nos veniendi ſubtractum eſt vel ablatum, ſibi reſtitui faciatis. *b*

[1 *Quòd poſtquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus diripere præſumpſerunt.*]

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ De re ſcienter confirmata per Papam, inferior Judex cognoſcere non poteſt, niſi confirmatio non tenuerit, ut quia ſurreptitia, vel de re litigioſa. h. d. cum cap. ſequenti.

Alexander III. *Exonen. Epiſc. P. C. in literis.* *(an. 1170.)*

SI quis *c* rei litigioſæ confirmationem impetravit ab Apoſt. ſed. non minùs poteſt Judex de cauſa cognoſcere, & eam fine debito terminare. Sed ſi rem tunc pacificè poſſidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non eſt licitum Judici de quæſtione poſteà exorta decernere, aut eam definire abſque ſed. Apoſt. mandato.

CAP. II.

¶ Idem dicit.

Idem *Vigorienſi Epiſcopo.* d *(an. 1170.)*

DE confirmationibus *e* autem Rom. Pont. volumus te tenere, quòd contra illas (niſi novum Apoſt. ſed. procedat mandatum, aut certum ſit, quòd ſint per falſi ſuggeſtionem elicitæ) non eſt aliquatenus judicandum.

CAP. III.

¶ Literæ confirmationis ſuper ſententia, à qua erat appellatum, non valent, ſi appellatus malitiosè prævenit appellantem: aliàs pendent, donec de appellatione cognoſcatur.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

BOnæ memoriæ *f* A. Canonicus veſter propoſuit, ſententiam à delegatis Judicibus prolatam fuiſſe: & intra decem dies ille, contra quem ſententiatum fuerat, ab illa ſententia appellavit, Judices tamen nihilominus ſententiam executioni mandârunt. Cæterùm appellans itinere ſtatim ad Apoſt. ſedem arrepto, literas de retractando ſententiam impetravit, adverſarius autem ipſum ſautè præveniens, confirmationis promulgatæ ſententiæ reſcriptum fuerat aſſecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requiſiſti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Reſpondemus igitur, quòd poſteriores debent prioribus præjudicium generare. Verùm ſi dicatur, nullis literis veritati & juſtitiæ præjudicantibus, vel ſub alia forma verborum, dummodo nihil diceretur de literis confirmationis expreſsè: dicimus, quòd primæ tamdiu ſuum debent habere vigorem, donec de iniqua ſententia cognitio plenior habeatur.

CAP. IV.

¶ Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: ſed ſi quod competebat, conſervat. Breviùs ſic poteſt ſummari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *Decano Padeburen.* a *(an. 1210.)*

CUm dilecta *b* in Chriſto filia Abbatiſſa & ſorores Eccleſiæ de Gardeven. *c* ſua cuperent privilegia innovari: propter viarum *d* diſcrimina quatuor Epiſcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inſpicerent diligenter, & tenorem ipſorum fideliter tranſcribentes ſub ſigillis ſuis nobis remitterent, duximus injungendum: [1 *& ſ.*] ¶ Nos autem tam Legato, qui ſub ſigillo proprio ea noſtro fecit conſpectui præſentari, quàm inquiſitioribus ipſis fidem debitam adhibentes, licèt non videremus, quare non deberent eadem *e* privilegia innovari: quia tamen C. majoris Eccleſiæ, & I. ſanctæ Crucis Canonici propoſuerunt, Hildeſemen. Eccleſiam in poſſeſſione ſubjectionis ipſius monaſterii per centum annos & amplius extitiſſe, privilegia ipſa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent ſuper his diligentiùs veritatem, à quibus pars Hildeſemen. Eccleſiæ ad Ap. ſed. appellavit. Nuper autem iteratò prædicta petiit Abbatiſſa, quatenus deberemus privilegia ſuæ Eccleſiæ renovare. Ex adverſo verò fuit poſtulatum, ut cauſam ipſam diſcretis Viris committere dignaremur, qui teſtes reciperent, quos contra privilegia monaſterii, & ad probandum *f* præſcriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quòd jure ſit civili ſtatutum, ut quando periculum teſtium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, etiam lite non conteſtatâ teſtes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur, ad teſtimonium admittantur: ejuſdem æquitatis ſimilitudine provocati, prædicta privilegia, quaſi jam nimiâ vetuſtate conſumptâ, cùm fuerint non in pergameno, ſed in papyro conſcripta *g*, duximus innovanda: nolentes, quòd ex innovatione hujuſmodi novum jus monaſterio acquiratur, ſed antiquum (ſi quod habet) per innovationem privilegii conſervetur. Quia verò præfatum monaſterium ad jus & proprietatem Apoſt. ſed. per privilegium præd. noſt. pertinere monſtratur: ne jus Eccleſiæ Romanæ remaneat indefenſum, eandem Abbatiſſam procuratricem ipſius duximus ſtatuendam: ut cùm adversùs Romanæ Eccleſiæ poſſeſſiones & jura non niſi centenaria currat præſcriptio, ipſa ſuper hoc & aliis vice noſtrâ procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quòd de ſtatu ejuſdem monaſterii diutiùs dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias teſtes, quos ad præſcriptionem probandam Hildeſemen. Eccleſia, vel ad interruptionem oſtendendam cœnobium duxerit producendos: & ſi legitimam præſcriptionem probaverit, ut intendit: niſi probata fuerit interruptio ex adverſo, ſubjectionem ipſius monaſterii adjudices Epiſcopo memorato, cùm conſtet ipſum in ſua diœceſi conſtitutum, privilegium, quod monaſterio innovari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem

a *C. 1. eod tit. in 1. comp.* b *Faciatis, legitur in omnib. manuſcr. unde conſtat non ſolo Epiſc. Ambian. eſſe directam hanc Decretalem, ſed aliis, ut variæ lectiones oſtendunt.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *VVigorn. al. VVigoren.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp. C. 1. eod. tit. in 2. comp.*

a *Al. Exod. al. Padebiterenſ.* b *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Al. Guidion. al. Gardenovenſ. al. Gerunduſ.* d *Diſtantiam & diſcrimina.* e *Adde quod eſt tutum, ut ſolenniter tranſcribatur. conc. l. unum teſtamentum. ff. de teſtam.* f *probandam.* g *Vid. l. 2. C. de diver. reſcriptis.*

ſuper hoc perpetuum imponens ſilentium, monaſterium pronuncies perpetuâ libertate gaudere, noſtro ſibi privilegio reſignato. *a*

[1 *Qui Apoſtolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapi. & Joannis Pont. p. noſtrorum ſuâ præſentiâ ſubtiliter conſpexerunt, tenorem eorum ſub ſigillis ſuis nobis fideliter tranſmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiſcopus tunc Epiſcopus Præneſtinus in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum ſuorum ſub ſigillo proprio, noſtro fecit conſpectui præſentari.*]

CAP. V.

¶ *Non valet confirmatio, quam religioſus impetravit à Papa ſuper temporali adminiſtratione, ſeu prioratu, ſi tacuit ſe regularem: ſi verò expreſſit, reſcriptum præſumitur falſum, quia Papa non conſuevit concedere.* h. d. cum ſequent.

Idem *Epiſcopo & Præpoſito Uticen. (an. 1212.)*

AD noſtram *b* audientiam Præpoſito Nemanen. *c* Eccleſiæ ſignificante pervenit, quòd quidam Canonici Nemanen. Eccleſiæ à nobis literas confirmationis ſuper adminiſtrationibus ſuis obtinere laborant, religionis ſuæ conditione ſuppreſsâ. Cùm igitur regularibus perſonis non conſueverit Apoſt. ſedes aliqua perſonaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipſis Canonicis (cùm regulares exiſtant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

CAP. VI.

¶ *Idem dicit, quod ſuprà cap. proximo.*

Idem Innoc. III. *(an. 1213.)*

POrrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quòd plures ex religioſis, qui Prioratibus vel aliis adminiſtrationibus præſunt, à nobis ſuper ipſis, quoad vixerint, poſſidendis, confirmationis literas ſe aſſerunt impetrâſſe: [1 & ĵ.] ¶ Cùm igitur à cancellaria noſtra hujuſmodi literas emanâſſe non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel adminiſtrationes, tanquam religioſis confirmantur, eoſdem punias tanquam falſitatis auctores. Si verò in eis non fit mentio religionis ipſorum, illas tanquam tacitâ veritate ſubreptas denuncies non valere.

[1 *Quarum occaſione bona ipſorum prioratuum diſtrahunt & conſumunt, aſſerentes ſe ſibi quoad prioratus illos nullâ ratione ſubeſſe.*]

CAP. VII.

¶ *Sententia ſeu laudum contra formam juris vel compromiſſi latum per arbitros, licèt per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.*

Idem *nobili viro Matthæo de* e *Rivariis.* *(an. 1213.)*

EXaminatâ *f* causâ, quæ vertitur inter te & milites Campanicos ſuper Eccleſia ſancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur ſuper eodem negotio promulgâſſe, contra formam juris & compromiſſi fuiſſe dictatum. Unde non obſtante confirmatione C. Papæ prædeceſſoris noſtri, qui confirmaverat illud, ſicut providè latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipſum irritum & inane.

a *Reſervato.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Neumaſen. ſed ego Nemauſen. ſcribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adſtipulantur.* d *C. 2. de reſcript. in 3. comp.* e *Rivaria.* f *C 3. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. VIII.

¶ *In confirmatione ex certa ſcientia, dictio, ſicut, ponitur cauſative: nec nocet, ſi verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.*

Honorius III. *illuſtri Regi, Baronibus & militibus, & aliis hominibus Cypri. (an. 1220.)*

VEnerabilis frater N. Archiepiſcopus Nichoſien. & Suffraganei ejus tranſmiſsâ nobis petitione monſtrârunt, quòd inter ipſos & vos ſuper quibuſdam decimis mediante Albanen. Epiſcopo *a* tunc Apoſtolicæ ſedis Legato, amicabilis compoſitio intervenit: expreſsè adjecto, quòd *b* quantocyus eam auctoritate Apoſtolicâ confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari. Verùm licèt ſit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compoſitionis inſertus, ipſam tamen renuiſtis obſervare, occaſionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quòd in literis verbum confirmationis, [tenorem *c* compoſitionis] juxta ſtylum Eccleſiæ Romanæ præcedat *d*, tum quia clauſula conſueta, ſcilicet, ſicut ſine pravitate providè facta eſt, in eiſdem literis continetur: [1 & ĵ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, compoſitionem eandem adimplere curetis.

[1 *Cùm igitur nedum contra Deum & Eccleſias, ſed nec etiam contra privatas perſonas hujuſmodi cavilloſis diffugiis inſiſtere debeat. Uni. vo.*]

CAP. IX.

¶ *Collatio Eccleſiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, jus Diœceſani non lædit.*

Idem *univerſis Abbatibus & Prælatis, ac Conventibus & Clericis in Conſtantinop. diœceſi conſtitutis. (an. 1220.)*

SUâ nobis *e* Patriarcha Conſtantinopolitanus conqueſtione monſtravit, quòd cùm quidam veſtrûm ſumentes occaſionem ex eo, quòd I. Presbyter 1 Cardinalis tunc Apoſtolicæ ſedis Legatus, quibuſdam aliis Eccleſiis & Clericis in ſpiritualibus & temporalibus contulit monaſteria eorundem *f*, ipſi Patriarchæ obedire recuſant, & ei de juribus patriarchalibus reſpondere, in ſuæ præſumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujuſmodi collationum à ſede Apoſtolica impetratas. Cùm igitur nolimus *g* jura, quæ Diœceſanis debentur, per collationes, ſeu confirmationes prædictas minui ſeu lædi mandamus, quatenus occaſione hujuſmodi non obſtante, ipſi Patriarchæ reverentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de juſtitiis ſuis integrè reſpondere.

1 J. Presbyter] *Johannes de Columnâ Presbyter. Vincent. L. X. c. 7. & L. XXXI. c. 78. Conſtantinopoli occupatâ à Francis. Greg. 5.*

a *Mediante Alban. Epiſc. tunc Legato.* b *quantò citiùs.* c *Incluſa, in omnibus impreſſis deſiderantur, & malè, quia ſine illis nullus conſtat ſenſus: ea tamen nos ex omnibus manuſcr. ſupplevimus.* d *Vide l. proinde. §. fin. ff. ſi cert. pet. per Bart. & gl. in clem. 1. de offic. delegat.* e *Vide Archidiac. in c. de Eccleſiaſticis. 25. q. 2.* f *earundem.* g *nolumus.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

DECRE-

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII
LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM
TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

¶ *Cùm celebratur, diviſus eſſe debet Clerus à populo.*

Ex Concilio Maguntino. *a*

UT Laici ſecus altare, quando ſacra myſteria celebrantur, ſtare vel ſedere inter Clericos non præſumant: Sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantùm pſallentibus pateat Clericis. Ad orandum verò & communicandum Laicis & fœminis (ſicut mos eſt) pateant ſancta ſanctorum.

CAP. II.

¶ *Breve, nec poteſt breviùs ſummari.*

Ex Concilio Pictavien. *c (988.)*

CLerici arma portantes *d*, & uſurarii excommunicentur.

CAP. III.

¶ *Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui ſecum cantet, & in aliis hîc expreſſis eum juvet.*

Ex Concilio Maticen. *e*

UT quiſque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui ſecum cantet, & epiſtolam & lectionem legat, & qui poſſit ſcholas tenere, & admonere ſuos parochianos, ut filios ſuos ad fidem dicendam mittant ad Eccleſiam, quos ipſe cum omni caſtitate erudiat.

CAP. IV.

¶ *Non poteſt breviùs ſummari.*

Gregorius *g* IX. *(an. 1235.)*

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema ſit.

CAP. V.

¶ *Breve eſt, & non aliter ſummatur.*

Ex Concilio Carthaginenſi. *i (an. 390.)*

CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

CAP. VI.

¶ *Clericus non profeſſus, nec in ſacris exiſtens, poteſt uxorem ducere, ſed iterùm tondebitur ſi vult gaudere privilegio clericali, et diſpenſativè tenere beneficium.* h. d. ſecundùm modum, qui eſt magis conſentaneus literæ, ſecundùm quem ponit unum caſum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. *k (an. 895.)*

II. CLericus ſi tonſurâ dimiſsâ uxorem acceperit, qui quidem ſit ſine gradu, nec monaſterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterùm tondeatur: nec in vita ſua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

¶ *Clericus debet tonſuram deferre: & ſi non vult, poteſt invitus à ſuo ſuperiore tonderi.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiſc. (an. 1170.)*

III. CLericus *a*: [*& ſ.*] ¶ Clerici, qui comam nutriunt & barbam *b*, etiam inviti à ſuis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

¶ *Frequentans monaſteria Monialium, & monitus non deſiſtens, ſi Clericus eſt, deponitur: ſi Laicus, excommunicatur.*

Idem *in Concilio Lateran.* c *(an 1170.)*

MOnaſteria *d* Sanctimonialium, ſi quiſquam Clericus ſine manifeſta & rationabili cauſa frequentare præſumpſerit, per Epiſcopum *e* arceatur: & ſi non deſtiterit *f*, ab officio Eccleſiaſtico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi ſubdantur, & à cœtu fidelium fiant penitùs alieni.

CAP. IX.

¶ *Epiſcopus poteſt ſtatuere in Eccleſia certum numerum Clericorum ſecundùm ipſius facultates, qui vivant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & iſtos in communi viventes, poteſt abſolvere ab excommunicatione incurſa, propter injectionem manuum in ſocium.*

Gregorius *g* VII. *(an. 1180.)*

QUoniam *h* (ut ait Scriptura) [*1 & infrà.*] ¶ Statuimus, ut facultatibus Eccleſiarum veſtrarum, proventibus & expenſis diligenter inſpectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum, & ſtatuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo veſcantur, atque ſub uno tecto dormiant & quieſcant. Si qui verò contradictores extiterint, licitum vobis ſit per ſuſpenſionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœnâ, ſi opus fuerit, ad hanc obſervantiam eos appellatione non obſtante compellere. Indulgemus etiam, ut ſi quiſquam eorum, qui ſimul vivunt, pro manûs *i* injectione in ſocium, à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi poteſtatem plenariam habeatis, niſi fortè atrocitas facti pœnam graviorem expectet. *k*

a *Anton. Auguſt. in notis ait eſſe ex Conc. Turon. 2. c. 4. al. Afrìcan. Vid. Microlog. c. 9.* b *Quæ à cancellis.* c *Nanetenſ. al. Ravenenſ.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. Clem. de exceſſ. prælat.* e *Maticenen. al. Nannetenſ.* f *Burch. lib. 2. decr. c. 56. Ivo 5. c. 152. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *Deeſt, nonus, in antiqu.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* i *Conc. Carth. 4. c. 44. Al. Maguntinenſi. al. Tiburicenſi.*

a *Cap. 6. eod. tit. ne Cler. vel Monach. in 1. comp.* b *Hæc 2. verba, & barbam, deſunt in omnibus manuſcr.* c *ſub Alex. III. c. 11.* d *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* e *Ab Epiſcopo arceatur.* f *Al. deſierit.* g *Al. IX. al. VIII. al. IV. al. III. ſed ut plurimum legitur octavus.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. confert Concilium Tol. IV. can. 23. Refert Grat. 12. q. 1. c. 1.* i *manuum.* k *expoſcat.*

[1 *Proni ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua, ſicut ex ſenſualitate vergit caro in culpam, ita vigore ſpiritûs præcedente, & ſubſequente divinâ gratiâ, animus niti debet ad veniam, & remedia ſemper inquirere, quibus irruentes occaſiones mortis valeat declinare. Inde ſiquidem eſt, quòd intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in veſtris Eccleſiis perveniſſe, quæ aut delictum in ſe, aut occaſionem habent delinquendi, per auct. Apoſt. ſedis, cui ex diſpoſitione Domini deſervimus, prout datur ab eo, decrevimus obviandum, & auct. in nobis Epiſcopalis officii, ad reſecanda nociva in ſubditis veſtris, & inſerenda utilia ſcriptis Apoſtolicis muniendam, recolentes quòd in veteri lege præcepit Dominus, dicens: Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet Sacerdos, ſubjiciens manè ligna per ſingulos dies.*]

CAP. X.

¶ *Eccleſiaſtici Judices & delegati gratis judicare debent, nec exigere poſſunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamſi hoc habeat conſuetudo.*

Innocentius III. *Prælatis & Clericis Lombardiæ,* *(an. 1210.)*

CUm ab omni *a* ſpecie mali præcipiat Apoſtolus abſtinere: [1 & ſ.] ¶ Sanè ad audientiam Apoſtolatûs noſtri pervenit, quòd cùm ex delegatione noſtra cauſas ſuſcipitis pertractandas, more *b* ſecularium ſuper decima litis, vel parte alia, pro diverſa terrarum conſuetudine præter expenſas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro ſalario convenitis. Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & aliis Clericis ſint Eccleſiaſtici reditus deputati, ut ex ipſis honeſtè vivere debeatis: [2 & *infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ab hujuſmodi exactionibus de cætero abſtinentes *c*, vigorem judiciarium gratis ſtudeatis litigantibus impertiri: non obſtante quod in fraudem à quibuſdam proponitur, quòd id exigatur nomine aſſeſſorum: cùm nec juſtum judicium Judici vendere liceat, & venales ſententiæ ab ipſis etiam ſecularibus legibus reprobentur.

[1 *Nos qui licèt indigni conſtituti ſumus à Deo ſuper gentes & regna, ut juxta verbum Propheticum, evellamus & deſtruamus, ædificemus & plantemus, ſummoperè debemus ſatagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, deſtruamus iniqua & ædificemus honeſta. Sicq; noſtrâ ſolicitudine mediante prava tranſeunt in directa, & aſpera convertuntur in plana: licèt autem hujuſmodi noſtræ ſolicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia ſapientibus & inſipientibus ſumus in juſtitia debitores: tamen ſpecialiter ad Clericos, qui dormire debent à vitiis, ut ſint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid appareat in illis, quod obfuſcet candorem Eccleſiaſticæ puritatis.*]

[2 *Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cùm ergo opera veſtra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad inſtar ſecularium ad turpe compendium victus occaſionem arripere. v. v. p. a. ſ.*]

CAP. XI.

¶ *Ad evitandum ſcandalum, poſſunt Religioſi diverſi habitûs, miſſi ad prædicandum de novo converſis, ſe in unum ſuperiorem habitum & propoſitum conformare.*

Idem *Livonienſ. Epiſcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt, fratribus. (an. 1210.)*

DEus qui Eccleſiam *d* ſuam novâ ſemper prole fœcundat: [1 & *infrà.*] ¶ Ne igitur, ſi diſpar in vobis obſervantia fuerit, & diſſimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, ſcandalum ſuſcitetur: Mandamus, quatenus eo non obſtante, quod inter vos Monachi ſunt, & Canonici regulares, vel alii etiam regularem vitam ſub alia diſtrictione *a* profeſſi, omnes pariter in unum regulare propoſitum & honeſtum habitum, quantùm ad hoc ſpectat officium, conformetis.

[1 *Volens hac moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, prædeceſſoribus veſtris & vobis poſt eos pium inſpiravit affectum, ut Livonen. ingreſſi provinciam paganis evangelizetis nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, eorum ſequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus eſſe dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti: & de quibus Evangelicus ſermo ſubjunxit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamiliâs, quòd meſſis eſt multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in meſſem ſuam, & in hac quaſi in decima hora vineæ ſuæ verè vos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompenſet. Unde cùm Evangelizandi officium eo aſſumpſeritis inſpirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitatis ſpiritu & charitatis ſpiritu ambulare, illorum ſequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una.*]

CAP. XII.

¶ *Ludi theatrales etiam prætextu conſuetudinis, in Eccleſiis, vel per Clericos fieri non debent.*

Idem. *(an. 1210.)*

CUm decorem *b* domûs Dei: [& *infrà.*] ¶ Interdum ludi fiunt in Eccleſiis theatrales, & non ſolùm ad ludibriorum ſpectacula introducuntur in eis monſtra larvarum, verùm etiam in aliquibus feſtivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi inſaniæ ſuæ ludibria exercere præſumunt: [1 & *infrà.*] ¶ Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujuſmodi turpitudinem Eccleſiæ inquinetur honeſtas, prælibatam ludibriorum conſuetudinem, vel potiùs corruptelam, curetis à veſtris Eccleſiis exſtirpare.

[1 *Quia igitur ex officio nobis injuncto domûs Domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei ſuper nos cadere dignoſcuntur.*]

CAP. XIII.

¶ *Clerici debent continere, & caſtè vivere: contrà facientes, puniuntur: & ſeveriùs puniuntur illi, qui poſſunt legitimo matrimonio uti.*

Idem *in Concilio generali.* c *(an. 1216.)*

UT Clericorum *d* mores & actus in melius reformentur, continenter & caſtè vivere ſtudeant univerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maximè illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conſpectu omnipotentis Dei puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. Ne verò facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, ſtatuimus, ut qui comprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut *e* minus peccaverint, puniantur *f* ſecundùm canonicas ſanctiones, quas efficaciùs & diſtrictiùs præcipimus obſervari: ut quos divinus timor à malo non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato. Si quis igitur hac de cauſa ſuſpenſus præſumpſerit, celebrare divina, non ſolùm Eccleſiaſticis beneficiis ſpolietur, verùm etiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius

a *C. 1. eod. tit. in 3. compil. 1. Theſ. 5.* b *In codice Barb. more ſecularium Judicum.* c *Simile vide in l. 3. ff. quòd cujuſque. uni. & in l. qui oneranda. ff. de op. leg.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp. vide Extrav. Alex. IV. cum hora. quam inſeruimus poſt directorium inquiſitor. inter literas Apoſt.*

a *Al. diſtinctione.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Con. generale Lat. ſub Innoc. III. c. 14.* d *C. 14. eod. tit. in 4. compil.* e *Al. vel minus, &c.* f *l. ex diverſa. §. 1. cum not. ff. de vend. & Inſt. de pub. jud. §. item lex Julia.*

commod

commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni. Qui autem ſecundùm *a* regionis ſuæ morem non abdicârunt copulam conjugalem, ſi lapſi fuerint, graviùs puniantur: cùm legitimo matrimonio uti poſſint.

CAP. XIV.

¶ *Clericus crapuloſus vel ebrioſus monitus non deſiſtens, ab officio vel beneficio ſuſpenditur.*

Idem *in eodem.* b *(an. 1216.)*

A Crapula & ebrietate *c* omnes Clerici diligenter abſtineant: unde vinum ſibi temperent, & ſe vino. Nec ad bibendum quiſpiam incitetur: cùm ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abuſum penitùs decernimus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit, ab *d* officio vel beneficio ſuſpendatur.

CAP. XV.

¶ *A negotiis, perſonis, locis, ludis, veſtibus inhoneſtis & ornatu minùs honeſto, præcipit Clericos abſtinere, & habitu honeſto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit & deteſtatur.*

Idem *in eodem.* e

CLerici officia *f* vel commercia ſecularia non exerceant, maximè inhoneſta. Mimis, joculatoribus, & hiſtrionibus non intendant. Et tabernas prorsùs evitent, niſi fortè causâ neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem. Et ſe in officiis Eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta, nimiâ brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut ſotularibus conſutitiis, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Eccleſiam non gerant, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio & perſonatibus conſtituti: niſi juſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, ſed nec annulos: niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Eccleſia ſuperindumentis lineis omnes utantur: niſi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc-inde connexis.

CAP. XVI.

¶ *Clericus, qui tertiò monitus à negotiationibus ſecularibus non abſtinet, interim perdit quoad bona privilegium Clericale.* h. d. Et eſt textus multùm notab. & qui quotidiè allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Epiſc.* g

EX literis *h* Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam Clerici ſuæ terræ potiùs ſecularibus negotiationibus *i*, quàm officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio *k* clericali, nolunt ſtatutis patriæ (quibus quoties expedit, ſicut Laici ſe tuentur) in negotiationum ſuarum *l* quæſtibus ſubjacere: [1 & j.] ¶ Mandamus, quatenus ſi tales tertiò à te commoniti ab hujuſmodi non reſipuerint, ſed prætermiſſis divinis officiis, negotiationibus inſtiterint *a* ſupradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quò minùs, dum his ſe implicant, de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, non defendas eoſdem.

[1 *Unde quia magnum ex hoc ſcandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter ſupplicavit, ut vel compelli hujuſmodi Clericos ad ſerviendum Eccleſiæ, illicitis ſecularibus negotiationibus poſtpoſitis, mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjacere. Cùm igitur prædicta in Clericalis ordinis vituperium redundare noſcuntur, & Clericorum vita generare non debet Laicis ſcandalum, ſed præſtare honeſtatis exemplum, f. t.*]

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Clericus non debet retinere in domo mulierem ſuſpectam de incontinentia, etiamſi ſit mater vel alia conſanguinea.*

Ex Concilio Maguntin. *b* *(an. 812.)*

INhibendum *c* eſt, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & ſororem: quia inſtigante diabolo, & in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earundem. Sed ſi qua de his neceſſitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico aut in villa domum longè à ſua converſatione: & ibi eis, quæ ſunt neceſſaria, ſubminiſtrent. Prohibendum quoque eſt, ut nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut Presbytero miniſtrare, aut intra cancellos ſtare ſive ſedere.

CAP. II.

¶ *Excommunicatur Clericus in ſacris, qui à ſuſpectarum mulierum colloquio, vel earum conſortio monitus non deſiſtit.*

Ex decreto Eugenii Papæ. *(an. 655.)*

SI quiſquam *d* Sacerdotum, id eſt, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt primam, ſecundam & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo converſari cum ea, excommunicationi ſubdatur: fœmina verò canonicè judicetur.

CAP. III.

¶ *Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: ſed eam nolentem dimittere, poteſt excommunicare.*

Alexander III. *Saler. Archiepiſcopo. p. c. cum tu.* *(an. 1180.)*

CLericos in ſacris ordinibus *e* conſtitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas abjurando nolumus à tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem inſtinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verùm ipſos per ſuſpenſionis & interdicti ſententiam debes arctiùs cogere, aut mulieres ipſas à ſe ita removeant, quòd de illis ſiniſtra ſuſpicio non poſſit haberi. Et ſi qui eorum ad ipſas redire, vel alias accipere fortè præſumpſerint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis ſententiam proferre, ut alii eorum *f* exemplo perterriti, à ſimilibus arceantur.

a *Hæc dicitur propter Græcos.* b *Conc. Later. ſub Innoc. III. c. 15.* c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* d *à beneficio vel officio ſuſpendatur.* e *Lat. ſub Innoc. III. c. 16.* f *Cap. 4. eod. tit. in 4. comp. Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 6. & ſeſſ. 22. c. 1.* g *Ambien. al. Abien. al. Abianen. al. Abienen.* h *Vid. Geminianum in c. fin. De off. del. in 6.* i *al. negotiis.* k *privilegium Clericorum.* l *Vid. l. quæſt. Cod. de re jud. & l. ſi proponas. §. 1. ff. de inoff. teſt.*

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in Conc. Nannetenſi. c. 3.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vid. Conc. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 9. de reform. Curiæ & alior.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. I. p. 18. c. 1.* f *In C. Barb. ut alii exemplo illorum à ſimilibus arceantur.*

CAP. IV.

¶ *Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, ſuſpenduntur à beneficiis, & ſi ſe non corrigunt, deponuntur.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſc. & ejus Suffraganeis.*

(an. 1180.)

SIcut *a* ad extirpanda: [1 & ſ.] ¶ Frat. veſt. mandamus, quatenus Clericos veſtræ juriſdictionis, qui in Subdiaconatu & ſuprà, fornicarias habuerint, ſtudioſè monere curetis, ut à ſe illas removeant, eas ulteriùs minimè admiſſuri. Si verò acquieſcere contempſerint, eos ab Eccleſiaſticis beneficiis uſque ad ſatisfactionem congruam ſuſpendatis. Et ſi eas ſuſpenſi præſumpſerint detinere, ipſos ab eiſdem beneficiis perpetuò removere curetis.

[1 *Vitia quæ periculum pariunt animarum, ſummoperè decet intendere, ita etiam nos convenit gramina propagare virtutum, ex quibus fidelibus ſalutis augmentum, & ſacris Eccleſiis decor proveniat honeſtatis. Unde cùm in Angliâ pravâ & deteſtabili conſuetudine & longo tempore ſit obtentum, ut Clerici fornicarias in ſuis domibus habeant, nos volentes tam grave ſcandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honeſtatem Eccleſiaſticam reducere.*]

CAP. V.

¶ *Literæ à Clerico concubinario ſuſpenſo ſuper abſolutione (tacitâ facti ſerie) obtentæ, non valent.*

Idem *Eboracen. Archiepiſc. (an. eod.)*

SUper eo verò *b*, quòd aſſeris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio ſuo ſuſpenſum: [1 & *infrà*.] ¶ Porrò ſi literas à nobis obtinuerit, quæ facti ſeriem non contineant, nolumus illas ſibi prodeſſe.

[1 *Prud. t. t. v. quòd ſi ſuper hoc appellatum ſit ad præſentiam noſtram, ſi contingat ipſum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam ejus & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præſentiam noſtram, ſuſpenſionis in eum ſententiam propter hoc latam tam diu volumus obſervari, donec fornicariam ſuam à ſe prorsùs abjiciat, & vivat ſicut decet Presbyterum continentem.*]

CAP. VI.

¶ *Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, ſuſpenduntur à beneficiis: & ſi ſe non corrigunt, deponuntur.*

Idem *Londonen. Epiſcopo.* c

SI autem *d* Clerici tuæ juriſdictionis (ſive in ſacris ordinibus ſive in inferioribus conſtituti) fornicarias detinent: niſi eas ad ſecundam vel tertiam commonitionem à ſe dimiſerint, eaſdem de cætero contempturi, liceat tibi *e* eos Eccleſiis, vel earum portionibus appellat. poſtpoſitâ ſpoliare, officio ipſis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

¶ *A Clerico fornicario, quàm diu toleratur, nec habet operis evidentiam, licitè audiuntur divina, & percipiuntur Eccleſiaſtica ſacramenta: à notorio verò abſtinendum eſt, non quia in ſacramento ſit defectus, ſed ad ipſorum fornicatorum emendationem.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *f Ex Concilio Maguntino.*

(an. 1181.)

VEſtra duxit devotio *g* inquirendum: [1 & *infrà*.] ¶ Alicubi dicitur: Nullus audiat miſſam Sacerdotis, quem ſcit indubitanter concubinam habere. Alibi verò legitur: Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt. Qualiſcunque *h* enim Sacerdos ſit, quæ ſunt ſancta, coinquinari non poſſunt. Sumite ergo ab omni Sacerdote Chriſti myſteria: quia omnia in Chriſti fide purgantur. Cæterùm aliud eſt crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter canonicè condemnatur. Occultum, quod ab Eccleſia toleratur. Cæterùm aliud eſt, quando crimen notorium non diffitetur Presbyter, vel de ipſo eſt canonicè condemnatus. Aliud eſt penè occultum, quod ab Eccleſia toleratur. Item aliud eſt à talium officiis abſtinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujuſmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud ſi talium tanquam in fornicatione jacentium, myſteria *a* reſpuantur. Sine dubitatione itaque teneatis *b*, quòd à Clericis & Presbyteris, quanquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licitè divina myſteria audiantur, & alia recipiantur ſacramenta Eccleſiaſtica.

[1 *Ut conſulamus fratribus noſtris Parochiales Eccleſias adeuntibus, quarum Clerici concubinas habere credantur. De hoc videntur diverſæ ſacrorum canonum ſententiæ emanâſſe.*]

CAP. VIII.

¶ *Si fornicatio Clerici eſt ita publica, quòd tranſit in notorium, nec accuſator, nec teſtis neceſſarius eſt: ſed ſi eſt publica per ſolam famam, non ſufficiunt ad condemnationem ſola teſtimonia, id eſt teſtium dicta non juratorum: ſed ſi ex hoc orietur ſcandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonicè punitur.*

Innocentius III. *Exon. Epiſc. (an. 1208.)*

TUa nos duxit fraternitas conſulendos *c*, ſi de Clericis publicè concubinas habentibus, qui quando à te conveniuntur, ſe eſſe concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accuſator, credendum ſit teſtimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoſcuntur. Nos igitur conſult. t. t. reſpond. quòd ſi crimen eorum ita publicum eſt, ut meritò debeat appellari notorium, in eo caſu nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius: cùm hujuſmodi crimen nullâ poſſit tergiverſatione celari. Si verò publicum eſt, non ex evidentia, ſed ex fama, in eo caſu ad condemnationem eorum ſola teſtimonia non ſufficiunt: cùm non ſit teſtimoniis, ſed teſtibus judicandum. Sed ſi de Clericis ipſis talis habeatur ſuſpicio, ut ex ea ſcandalum generetur in populo *d*, licèt contra ipſos non apparuerit accuſator, eis tamen eſt canonica purgatio indicenda: quam ſi præſtare noluerint, vel *e* defecerint in præſtanda, eos canonicâ debetis *f* animadverſione punire.

CAP. IX.

¶ *Breve eſt: unde non ſummatur.*

Idem *Piſtorienſi Epiſcopo. (an. 1210.)*

AD Nobis *g* tua fraternitas requiſivit: [& ſ.] ¶ Cum Clericis quoque non permittas mulierculas habitare, niſi fortè de illis perſonis exiſtant, in quibus naturale fœdus nihil permittit ſævi criminis ſuſpicari.

CAP. X.

¶ *Clericus concubinarius in officiis vitandus non eſt, niſi notorius.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

QUæſitum eſt de Clericis in fornicationem prolapſis, ſi eorum ſit officium, priuſquam pœnituerint, audiendum. Verùm etſi quemlibet pro mortali peccato, quoad ſeipſum conſtet eſſe ſuſpenſum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantum ad alios etiam in caſu propoſito ſuſpenſus non eſt, niſi peccatum hujuſmodi ſit notorium per ſententiam, ſeu confeſſionem

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt conc. Lat. p. 18. c. 2.* b *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt conc. Lat. p. 18. c. 9.* c *al. Lauden. al. Lundon.* d *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt conc. Lat. p. 18. c. 8.* e *In C. Barb. tibi ab Eccleſiis ſuis, &c.* f *al. Urban. III.* g *C. 1. eod. tit. in 2. comp. & poſt conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 38.* h *In Cod. Barb. Qualiſcunque Sacerdos ſit, quæ ſacra ſunt, &c.*

a *Miniſteria.* b *retineatis.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Anton. Gomezium tom. 3. Var. reſol. c. 1. & Jul. Clar. pract. crim. §. fin. 9.* d *Vid. l. ſi oleum. ff. de dolo. & l. aquam. ff. de uſufr.* e *In Cod. Barb. vel ſi defecerint.* f *deb* g *cap. 2. eod. tit. in 5. comp.*

nen

nem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiverſatione aliquâ celari non poſſit.

DE CLERICIS CONJUGATIS.
TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Matrimonium contractum per Clericum exiſtentem in ſacris, non tenet: ſecùs in minoribus, ſed tunc cogitur dimittere beneficium.*

Alexander III. (*Cantuarienſi Epiſc. an. 1180.*)

SI qui *a* Clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipſos ad relinquenda beneficia Eccleſiaſtica, & retinendas uxores diſtrictione Eccleſiaſt. compellatis: Sed ſi in Subdiaconatu *b* & aliis ſuperioribus ordinibus uxores accepiſſe noſcuntur, eos uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commiſſo, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam compellere procuretis.

CAP. II.

¶ *Conjugatus ad adminiſtrationem, & ad ordinem Eccleſiaſticum, vel beneficium non promovetur, niſi caſtitatem promittat, & non ſit bigamus.*

Idem *Herfor. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

SAnè: [1 *& infrà.*] ¶ Provideas *c* attentiùs, ne deinceps Clericus conjugatus ad Eccleſiaſtica beneficia, vel ſacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas admittatur: Niſi fortè caſtitatem voveret perpetuam, & qui unicam, & virginem habuiſſet uxorem.

[1 *De Clericis inferiorum ordinum qui in conjugio conſtituti diu Eccleſiaſtica beneficia ex conceſſione prædeceſſorum habuerunt, à quibus ſine magno diſcrimine ac effuſione ſanguinis non poſſunt privari: f. t. id duximus reſpondendum, ut*]

CAP. III.

¶ *Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Eccleſiæ, ſibi reſtituitur.* h. d. Et in hoc ultimo eſt caſus not. & multùm allegabilis.

Idem *Verulan.* d *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

QUod *e* à te: [1 *& infrà.*] ¶ Utrùm Clerici infra Subdiaconatûs ordinem conſtituti, qui continere carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Eccleſiaſtico beneficio canonicè debeant ſpoliari: Id volumus te tenere, quòd cùm ſimul voluptatibus & carnalibus deſideriis, ac divinis & Eccleſiaſticis obſequiis vacare non valeant, ob immunditiam ſuam Eccleſiaſticis ſacramentis indigni tractandis, Eccleſiaſticis proculdubio beneficiis ſunt privandi. Sanè ſi Eccleſiis, quibus *f* intitulati fuerant, de poſſeſſionibus, aut aliis bonis aliqua contuliſſe noſcuntur: cùm ab earundem Eccleſiarum miniſterio fuerint & beneficio ſequeſtrati: ad ipſos recta via debent abſque contradictione redire.

[1 *Quod fraternitatis tuæ quærit induſtria.*]

CAP. IV.

¶ *Peractâ pœnitentiâ, diſpenſant Epiſcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.*

Idem. (*an. 1170.*)

SAnè *g* Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, ſed contubernia ſunt potiùs *h* nuncupanda: poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio ſuo reſtitui poterunt, & ex indulgentia ſui Epiſcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

¶ *Auferenda ſunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii: collata verò poſtmodum ſcienter per Epiſcopum, per eundem auferri non poſſunt, ſed per ſuperiorem.* h. d.

Innocentius III. *Norvicen. Epiſc.* (*an. 1212.*)

DIverſis *a* fallaciis: [1 *& infrà.*] ¶ Accepimus autem, quòd quidam Clerici tuæ diœceſis, qui matrimonium contraxerunt, Eccleſiaſtica beneficia detinere contendunt: in quorum converſatione cithara cum Pſalterio malè concordat. Cùm ergo vir cogitet, quomodo placere poſſit uxori, & ideò minùs, quæ Dei ſunt, valeat cogitare, cùm quaſi diviſus in duo *b*, plenam ſui non habeat poteſtatem: ut ei, à quo ſtipendium recipit, pleniùs famuletur, mandamus, quatenus hujuſmodi Clericos beneficiis Eccleſiaſticis, quæ in tua diœceſi ſunt adepti, prives app. rem. præſertim cùm rerum Eccleſiaſticarum ſubſtantia per tales ſoleat deperire. Niſi fortè tu talibus ſcienter contuleris Eccleſiaſtica beneficia: quibus eos non per te, ſed per *c* ſuperiorem decernimus ſpoliandos.

[1 *Homines circumventi, Deo & mammonæ famulare conantur. Cùm tamen ſecundùm Evangelicam veritatem nemo poſſit duobus Dominis ſervire, quoniam ſi unum dilexerit, alium habebit exoſum, aut uno contempto, alium ſuſtinebit.*]

CAP. VI.

¶ *Filius Sacerdotis Græci ex uxore genitus, licitè inter Latinos promovetur, ſi ſcandalum non obſiſtat.* h. d. Et eſt caſus notabilis.

Idem *d Archerontino Archiepiſc.* (*an. 1202.*)

CUm olim *e* ad noſtram audientiam perveniſſet, quòd Canonici Anglorien. *f* Cantorem Tricaricen. *g* ſibi elegerant in paſtorem: [1 *& infrà.*] ¶ Licèt tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate perſonæ, in aliis *h* conſtitiſſet: movit te tamen, quòd cùm pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k* in minoribus ordinibus conſtitutus, Cantorem ipſum ex uxore legitima in ſacerdotio ſuſcepiſſet. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis Eccleſia votum continentiæ non admiſit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in ſuperioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus ipſi pro eo, quòd inter Latinos Græci hujuſmodi converſantur, regionis conſuetudo repugnet, ſi aliud canonicum *m* non obſiſtat, ad confirmationem & conſecrationem ejuſdem ſine dubitatione procedas.

[1 *Tibi dedimus in mandatis, ut examinatâ electione diligentiùs, & perſonâ, ſi electionem canonicam, & perſonam idoneam invenires, electionem ipſam auct. Apoſt. confirmares, ſicut Metropolitanus in cæteris proceſſurus.*]

CAP. VII.

¶ *Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonſuram.*

Idem *Epiſcopo Pictavienſ.* (*an. 1212.*)

JOannes *n* nobis conquerendo monſtravit, quòd tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quòd priùs in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonſuram deferat clericalem, ex

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Et poſt conc. Later. ſub Alex. III. 1.* b *Tales ex hoc facto ſuſpecti fiunt de hæreſi. Ben. Dias in pract. crim. can. c. 74.* c *cap. 3. eod. tit. in 1. compil. Et poſt conc. Lat. p. 18. c. 5.* d *Veneran. al. Verulen. al. Velinen. al. Verulacen.* e *cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 7.* f *attitulati.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. Felin. in c. ita nos de jurejur.* h *dicenda.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. ubi legitur Archiep. Norvvicenſi, malè.* b *Vid. leg. ſi plures. ff. de pact.* c *In Cod. Barb. ſed per ſuperiorem tuum.* d *alit. Archeronen.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *Aglon.* g *Triacanen.* h *& in aliis.* i *fuerat.* k *duxerat.* l *in minoribus ordinibus conſtituti contrahunt.* m *Vox, canonicum, deeſt in antiquioribus.* n *De materia hujus decreti, vid. Geminian. in c. 1. eod. tit. lib. 6. & Lapum alleg. 40.*

qua inter ipſum & uxorem ſuam poſſet ſcandalum generari, cùm de conſuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonſuram. Quoniam igitur idem etiam tonſuratus non poteſt privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipſum ſuper tonſuratione hujuſmodi non moleſtes, dummodo nullum percipiat beneficium Eccleſiaſticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonſuram: quia cùm eum oporteat ſecularibus negotiis immiſceri, tonſura ipſius ſecularia exercentis videretur profectò in miniſterii noſtri vituperium redundare.

CAP. VIII.

¶ *Uxorati non admittuntur ad Eccleſiaſticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.*

Idem. *(an. 1212.)*

CUm *a* decorem: [*& infrà.*] ¶ Eos, qui ſunt publicè uxorati, non admittatis de cætero ad Eccleſiaſticas dignitates: dimiſſis ab eis, quas non poſſunt ſine pravo exemplo & gravi ſcandalo retinere.

CAP. IX.

¶ *Clerici conjugati, in rebus ſuis non gaudent privilegio clericali.*

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum.*

(an. 1220.)

EX parte tua fuit propoſitum, quòd nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonſurâ clericali *b* relictis) publicè ducunt *c* uxores: [*1 & infrà.*] ¶ Ut tamen conſuetis juſtitiis & debitis obſequiis te defraudent, tonſuram reſumunt *d* abjectam: [*2 & infrà.*] ¶ Quidam etiam acceptâ primâ tonſurâ ſimiliter contrahunt: & eandem tonſuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excuſari valeant à prædictis: [*3 & infrà.*] ¶ Cùm igitur reddenda ſint, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari *f*, & quæ ſunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, ſi *g* à talibus juſtitias debitas velut ab aliis uxoratis exigas & ſervitia conſueta.

[1 *De his quæ hujus mundi ſunt ſoliciti, & quomodo placeant uxoribus exiſtentes: qui licet negotiationibus & aliis negotiis ſecularibus inſiſtant.*]

[2 *Quatenus ipſius prætextu ab hujuſmodi ut Clerici excuſentur, quanquam non militant Domino, ſed potiùs mundo, ut cæteri uxorati.*]

[3 *Et ven. f. n. Epiſc. & dil. fil. Decanus & Archidiac. & Capitulum Conomanenſe ipſos tanquam Clericos in ſubtractione ſervitiorum tuorum fovere nituntur, in tuum præjudicium & gravamen.*]

CAP. X.

¶ *Si Clericus in minoribus militet, non eſt cogendus deferre tonſuram vel habitum clericalem.*

Idem. *h* *(an. 1222.)*

UT conſultationi *i* tuæ breviter ſatisfiat, reſpondemus, quòd R. miles tuæ diœceſis, qui olim cùm in minori eſſet conſtitutus ætate, tonſuram tantùm & coronam clericalem aſſumpſit, non eſt cogendus deferre habitum clericalem.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Epiſcopo non licet ſine licentia Papæ tranſire ad alium Epiſcopatum, ipſum acceptando, aliàs privatur habito & ambito.* hoc intendit cum gloſſa.

Ex Concilio Sardicenſi. *l* *(an. 347. in Dania.)*

a *Cap. 4. de vit. & hon. Cler. in 3. comp.* b *dimiſſis.* c *duxerunt.* d *reaſſumunt.* e *eo prætextu.* f *Matth. 22. Marc 12. Luc. 23.* g *al. ut à talibus, &c. ſed in antiquis ita legitur, ut eſt impreſſum.* h *Ep. Lingonenſi.* i *Vid. notas noſtras in hanc decr.* k *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 6. de reform. c. 1. & 2. & ſeſſ. 23. de reform. c. 1.* l *Conc. Sardic. c. 1. Burch. l. 1. dec. c. 79. Ivo p. 5. c. 185.*

NOn liceat Epiſcopo de civitate ſua tranſire aliam.

Manifeſta eſt enim cauſa, pro qua facere h attentat. Cùm nullus ſit inventus Epiſcopus, qui ad m norem de majori civitate tranſiret.

CAP. II.

¶ *Deponitur Cardinalis, qui in ſuo titulo non reſidet.* h. Et eſt iſte textus multùm notabilis.

Leo IV. *a* *(an. 850.)*

EX geſtis *b*: [*1 & infrà.*] ¶ In *qua* Synodo Anaſtaſi Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnib canonicè eſt depoſitus: Eò quòd parœciam ſuam per a nos quinque, contra canonum inſtituta deſeruit, & i alienis uſque hodie demoratur.

[1 *Rom. Pontificum conſilio Lotharii & Ludovici Imperat rum Sanctam & Ven. LXVII. Epiſcoporum in Eccleſia beat. Pet Synodum congregavit.*]

CAP. III.

¶ *Uni plures dignitates vel Eccleſiæ conferri non debent, & E cleſia eſt conferenda illi, qui reſidere & regnare valeat per ſeipſum aliàs perdit Eccleſiam, & donans conferendi poteſtate privatur.*

Ex Concilio Lateranen. *c* *(an. 1179.)*

QUia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponentes, di gnitates diverſas Eccleſiaſticas & plures Eccleſia parœciales, contra ſacrorum canonum inſtituta nitun tur accipere, ut cùm unum officium vix implere ſuffi ciant, ſtipendia ſibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat *e*, diſtrictiùs inhibemus. Cùm igitur Eccle ſia vel Eccleſiaſticum miniſterium *f* committi debue rit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco & curam ejus per ſeipſam valeat exercere. Quòd ſi alite actum fuerit, & qui receperit, quod contra ſacros cano nes accepit *g*, amittat: & qui dederit, largiendi poteſtat privetur.

CAP. IV.

¶ *Præſentatus ad Eccleſiam non confirmatus, ſi apparet, quò nolit reſidere, non debet inſtitui per ſuperiorem: confirmatus autem & ex non juſta cauſa non reſidens, privatur, appellatione remotâ.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

(an. 1180.)

RElatum *h* eſt nobis, quòd cùm in Lateran. Concili ſtatutum ſit, ut perſonæ tali Eccleſia vel beneficium Eccleſiaſticum conferatur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſe valeat exercere, nonnulli ad Eccleſias præſen tati hoc ſe poſſe affirmant, ſed efficere contradicunt: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm igitur verba accipienda ſint cum effectu tales ſi præſentati fuerint, non debent admitti, & admiſſi poterunt amoveri: niſi fortè de licentia ſuorum Prælatorum, vel ſtudio literarum, vel pro aliis honeſtis cauſis contigerit eos abeſſe: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, ſi contra hujuſmodi intentionem decreti fuerit interjectum. *i*

[1 *Ideò nos conſulere voluiſti, an propter hoc poſſis tales præſentatos repellere, vel inſtitutos adep. ſub. removere. Tua igitur providentiæ innoteſcat, quòd*]

CAP. V.

¶ *Breve eſt, nec poteſt breviùs ſummari.*

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

FRaternitati *k* tuæ: [*1 & infrà.*] ¶ Præterea Clericum alterius diœceſis abſque commendatitiis literis ſui Epiſcopi non debes recipere, niſi pro eo receperis al Apoſt. ſed. *l* mandatum.

a *al. tertius.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Conc. Later ſub Alex. III. c. 13. nam cùm aliud non dicitur, intelligendum d Later. ſub Alex. III.* d *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ita: u id de cætero non fiat.* f *officium.* g *receperit.* h *C. 4. eod. tit in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 15. c. 1.* i *Vid. l ſi qua pœna. cum concord. ff. de verb. ſignific.* k *Cap. 1. eod. tit in 2. comp.* l *Apoſt. ſedis.*

[1 Duxi

[1 *Duximus indulgendum, ut ſe Clerici, qui in Eccleſia tua juriſdictionis beneficium ſunt adepti, qui ad aliam diœceſin abſque licentia & aſſenſu tuo morandi causâ tranſtul-runt, liceat eos tibi beneficiis quæ habent à te, expoliare, niſi fortè ſcholaſticis diſciplinis invigilaverint, aut rationabilem tibi cauſam oſtenderint, quare reverti non debeant.*]

CAP. VI.

¶ *Qui non reſidet in beneficio etiam modicæ æſtimationis, illo privatur.*

Idem *Lingonenſi Epiſcopo. (an. 1170.)*

CONquerente *a* nobis R. Presbytero accepimus, quòd G. Clericus ab eo pro Eccleſia ſua, de qua vitæ neceſſaria vix poteſt percipere, annuatim viginti ſolidos extorquere conatur, aſſerens beneficium iſtud in eadem Eccleſia ſibi fuiſſe collatum: [1 & *infrà*] ¶ Frat. t. mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quod dictus G. habeat Eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia, vel quòd eidem Eccleſiæ non deſerviat, ſibi ſuper præſcripto beneficio ſilentium (ſublato *b* impedimento appellationis) imponas.

[1 *Quanquam eidem Eccleſiæ ſicut accepimus, non deſerviat, & alia Eccleſiaſtica beneficia ſufficientia habeat & poſſideat ab Eccleſia. Quoniam igitur indecens eſt & non conſentaneum rationi, ut igitur B. cum alia Eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia habeat, & poſſideat, ab Eccleſia, cui non deſervit, beneficia quærat.*]

CAP. VII.

¶ *Qui eſt in ſervitio Epiſcopi, percipit fructus beneficii tanquam reſidens, præter diſtributiones quotidianas.* Abbas.

Idem. *(an. 1170.)*

DE cætero *c*: [& *infrà.*] ¶ Statuimus, ne Canonicis, donec in ſervitio tuo fuerint, quicquam ſubtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis ſibi beneficio debetur: Niſi fortè ſint victualia, quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.

CAP. VIII.

¶ *Privandus eſt Prælatus vel Clericus non reſidens, qui citatus non revertitur in termino ſibi præfixo, niſi habeat juſtum impedimentum.* h. d. cum duobus ſequentibus.

Cœleſtinus *d* III. *(an. 1195.)*

EX parte veſtra *e* noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod Eccleſiæ veſtræ Decanus, qui in partibus Gallicanis ſibi potiùs habitationem elegit, jam per decem *f* annorum ſpatium Eccleſia veſtra ipſius præſentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Eccleſia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus ſcribatis eidem, quòd ſuum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quòd ſi vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præeſſe Eccleſiæ veſtræ valeat & prodeſſe, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

¶ *Summatum eſt in capitulo præcedenti.*

Innocentius III. *Cap. Raguſino. (an. 1214)*

QUaliter Archiepiſcopus *g* veſter temeritate propriâ receſſit ab Eccleſia Raguſinenſi, nec jam ultra quatriennium expectatus redierit, per literas etiam veſtras evocatus: [1 & *infrà.*] ¶ Diſcret. v. mandamus, quatenus (ſi forſitan jam redierit) vos poſt menſem à receptione præſentium, perſonam vobis idoneam in Archiepiſcopum eligatis.

[1 *Veſtra univerſitas plenè novit, cùm ſæpiùs apud nos depoſueritis ſuper hoc querelam, & vobis concedi poſtulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutiùs duximus expectandum, ſi fortè reverteretur ad cor, & ad Eccleſiam ſuam, quam taliter reliquerat; remearet. Nolentes igitur, quòd diutiùs Eccleſia ipſa paſtorali maneat conſolatione deſtituta.*]

CAP. X.

¶ *Summa ut in capitulo, ex parte. ſup. eodem.*

Idem *Conſtantinop. Patriarchæ. (an. 1214.)*

INter quatuor *a* animalia: [1 & ſ.] ¶ De Clericis, qui Eccleſias, vel Præbendas ſibi conceſſas, ſine juſta & neceſſaria cauſa deſerunt, tuo præſertim non accedente conſenſu, hoc tibi duximus reſpondendum, quòd poſtquam congruo tempore fuerint expectati, niſi redierint ad illas, poſſunt eis juſtè privari, dummodo non ſint juſto impedimento detenti.

CAP. XI.

¶ *Si neſcitur ubi ſit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Eccleſia ſua: & ſi intra ſex menſes non revertatur, privabitur Eccleſia ſuâ.* h. d. uſque ad verſ. contra eos.

Idem *Archiepiſcopo Panormitano.* b *(an. 1214.)*

EX tuæ *c* devotionis *d*: [& *infrà.*] ¶ In Eccleſiis eorum, qui ſe fraudulenter abſentant, nec ad ipſos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & ſi nec ſic curaverint obedire, & ultra ſex menſes ſuas deſeruerint Eccleſias, juxta *e* ſanctiones canonicas, eis debent meritò ſpoliari.

¶ *Iſte verſiculus non ſummatur propter varietatem lecturarum, & quia ſecundùm unum intellectum non facit ad rubricam.*

Contra eos etiam procedatur, ut ipſos per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quòd ſi nec ſic eorum *f* malitia poterit emolliri, eos B. tit. ſanctæ Suſannæ Presbyter Card. Apoſt. ſed. Leg. à ſpiritualium adminiſtratione removeat, & quibus præſunt Eccleſiis, de perſonis idoneis faciat provideri: ſed in eos degradationis ſententiam non promulget, ut cum eis miſericorditer (ſi expediat) faciliùs agi poſſit.

CAP. XII.

¶ *Privilegiatus ut abſens in ſtudio fructus Præbendæ recipiat. Exiſtens in villa vel caſtello, ubi nullum eſt, vel minùs competens ſtudium, privilegio non utitur.*

Idem *Altiſſiodorenſi g Epiſcopo. (an. 1214.)*

TUæ fraternitatis diſcretio *h* poſtulavit: [& *infrà.*] ¶ Quæſiviſti prætereà, ut cùm interdum Canonici, quibus ſtudiorum gratiâ eſt indultum, ut in abſentia ſua fructus percipiant Præbendarum ſuarum, acceptâ licentiâ ſe ad villas transferunt vel caſtella, in quibus nullum eſt vel minùs competens exercitium ſtudiorum: utrùm Præbendarum ſuarum fructus ſint talibus conferendi? Ad *i* quod breviter reſpondemus: eis qui hujuſmodi fraudem committunt (cùm fraus & dolus nemini debeat *k* patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

¶ *Qui juravit in Eccleſia reſidere, pro ſervitiis Eccleſiæ licitè ſe abſentat.*

Honorius III. *Præpoſito de Valeriis. (an. 1220.)*

EX parte *l* tua fuit propoſitum, quòd tempore quo recepiſti Præpoſituram de Valeriis, præſtitiſti de facienda reſidentia juramentum: [1 & ſ.] ¶ Poſtulationi t. t. r. quòd ſi te non abſentando in fraudem, Præpoſi-

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Aliàs, obſtaculo.* c *Cap. 4. t. de præb. in 1. comp.* d *aliàs, Clemens.* e *Cap. 8. eod. tit. 2 compilat. vid. Felin. in c. 2. de reſcr.* f *per decem annos. Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

a *Sup. de major. & obedient. inter quatuor. & cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *Aliàs. Patracen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* d *dilectionis.* e *Hæc verba, juxta ſanctiones canonicas, deſunt in omnibus manuſcriptis.* f *Aliàs, iſtorum, aliàs, illorum.* g *Aliàs.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* i *Aliàs, taliter reſp. quòd eis, &c.* k *aliàs, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti huc ſpectante, vid. Jaſ. in l. ſi pecuniam. ff. de cond. ob cauſam.*

turæ tuæ jura fideliter proſequeris, cùm ex hoc cenſeri debeas reſidens, perjurium non incurris.

[1 *Præſtito inſuper juramento promittens, quòd homines & jura ipſius præpoſituræ manuteneas & defendas. Cùm autem proſequendo jura præpoſituræ reſidere interdum in Eccleſia memorata non poſſis, de juramento ſuper ipſa reſidentia præſtito metuens, provideri tibi ſuper hoc à nobis humiliter poſtulâſti. Nos verò*]

CAP. XIV.

¶ *Familiaris Papæ (non obſtante conſtitutione contrariâ) Præbendæ ſuæ fructus percipit in abſentia.*

Idem Honor. III. *Capitulo Metenſ.* a (*an. 1220.*)

CUm dilectus filius Magiſter Otto: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus non obſtante conſtitutione, quæ contra abſentes Canonicos inter vos dicitur emanâſſe, fructus Præbendæ ſuæ aſſignetis eidem, in noſtro ſervitio commoranti: Cùm familiares noſtri *b*, qui circa nos ſe obſequiales exhibent univerſis *c*, minori non debeant prærogativâ gaudere, quàm veſtrûm ſinguli, quorum negotia per ſeipſos ſæpiùs promoventur.

[1 *Canonicus Eccleſ. veſtræ, ſcriptor noſter, grata nobis jugiter impendat obſequia, & non minùs ſi ſit abſens, quam præſens, eidem Eccleſiæ utilis habeatur, univerſitatem veſtram rogandam duximus & monendam, per Apoſt. ſedem vobis.*]

CAP. XV.

¶ *Duo Canonici abſentes cum Epiſcopo, ſeu in ejus ſervitio, fructus Præbendarum ſuarum percipiunt in abſentia, conſtitutione Eccleſiæ contrariâ non obſtante.*

Idem *Melden. Epiſcopo.* (*an. eod.*)

AD audientiam noſtram pervenit, quòd cùm in Melden. Eccleſia quædam ſit conſtitutio vallata juramento, & auctoritate ſed Apoſtol. confirmata, ut Canonici, qui non reſident in eadem, ſuarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excuſaret, ſeu in Apoſtolicæ ſedis ſervitio contingeret detineri: [1 *& infrà.*] ¶ Decernimus, ut duo ex Canonicis Eccleſiæ memoratæ, in tuo ſervitio exiſtentes, ſuarum fructus integrè percipiant Præbendarum: cùm abſentes dici non debeant, ſed præſentes, qui tecum pro tuo & ipſius Eccleſiæ ſervitio commorantur.

[1 *Quos peregrinationis labor, aut ſtudia traherent literarum. Decanus & quidam canonici Eccleſiæ memoratæ, occaſione conſtitutionis hujus, canonicos in tuo ſervitio commorantes Præbendarum ſuarum privare fructibus moliuntur. Unde cùm tibi plurimùm expediat aliquos canonicorum ipſorum in tuo ſervitio retinere, nobis humiliter ſupplicâſti, ut ſuper hoc neceſſitati tuæ conſulere dignaremur. Volentes igitur ſic conſtitutionem moderari ſupradictam, ut dicta Eccleſia fructum ſentiat ex eadem, & tu per ejus abuſum diſpendium non incurras: præſentium auctoritate.*]

CAP. XVI.

¶ *Si Eccleſia patitur miniſtrorum defectum, privilegiati ſuper abſentia per ſubtractionem proventuum redire coguntur.* h. d. Et eſt bonus textus, & poteſt multùm practicari.

Gregorius IX. *Patriarchæ Antiochiæ Apoſt. ſed. Legato.* (*an. 1230.*)

CUm ad hoc ſint Eccleſiaſtica beneficia deputata: [*& infrà.*] ¶ Sanè nobis innotuit, quòd Eccleſia Antiochena *d* multis ex ſervitoribus ejus abſentibus eſt ferè deſtituta miniſtris. Unde mandamus, quatenus non obſtantibus Apoſtolicis indulgentiis *e*, & prædeceſſorum tuorum licentiâ, abſentes Canonicos & aſſiſios revoces ad reſidendum in Eccleſia ſupradicta: & ſi non venerint, tu de ipſorum beneficiis, dum abſentes fuerint, ipſi Eccleſiæ facias congruè deſerviri *a*, in utilitatem ejuſdem, quod ex præfatis beneficiis ſuperfuerit convertendo.

CAP. XVII.

¶ *Privatur beneficio Clericus non reſidens, ſi monitus non redeat, nec juſtam excuſationem alleget.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem. (*an. 1231.*)

CLericos in Eccleſiis tuæ juriſdictionis beneficia, quæ reſidentiam exigunt, aſſecutos, ſi ad alterius dioceſim abſque licentia tua morandi cauſâ tranſierint, liceat tibi, ſi moniti non redierint, dictis beneficiis (niſi excuſationem rationabilem oſtenderint) ſpoliare.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ *In bonis Eccleſiæ non ſucceditur jure conſanguinitatis.*

Ex Concilio Pictavien. *b* (*an. 988.*)

UT nullus *c* de Clero ſive populo Eccleſiaſtica bona *d* jure conſanguinitatis ſibi requirat habenda.

CAP. II.

¶ *Non licet Epiſcopo aliquem ordinare ſine titulo.*

In Corpore Canonum.

NOn liceat *e* ulli Epiſcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præſtare: ſed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos, vel ſi fecerit, det illis, unde vivere poſſint.

CAP. III.

¶ *Bona Eccleſiarum communia ſunt, nec debet quiſquam tanquam propria ſibi vendicare.*

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an. 603. Romæ.*)

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi utilitate datum eſſe cognoſcitur, propriis cujuſquam uſibus applicetur.

CAP. IV.

¶ *Qui ordinavit aliquem ad ſacros ordines ſine titulo, non habentem de ſuo unde vivat, providere tenetur ei de ſuo, donec aliquem titulum fuerit conſecutus.*

Alexander III. *in concil. Lateran.* g (*an. 1179.*)

EPiſcopus ſi aliquem *h* ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliqua Eccleſia ei convenientia ſtipendia militiæ clericalis aſſignet. Niſi talis ordinatus de ſua *i* vel paterna hæreditate, ſubſidium vitæ poſſit habere.

CAP. V.

¶ *Non debent Epiſcopi permittere, quem plures Eccleſias obtinere.*

Idem *in eodem.* k

QUia *l* in tantum quorundam proceſſit ambitio, ut non duas vel tres, ſed plures Eccleſias perhibeantur habere, cùm nec duabus poſſint debitam proviſionem impendere: Per fratres & Coëpiſcopos noſtros hoc *m* emendari præcipimus, & de multitudine Præbendarum *n* canonibus inimica, quæ diſſolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet peri-

a *Meden. aliàs Mitten.* b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. bene. vac. per obit. familiaris Cardinalium. quæſt. 13.* c *Vid. leg. ſed & reprobari. §. penult. per Bald. ff. de excuſat. tutor.* d *Antiochia.* e *Vid. leg. 2. per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deſervire.* b *Hoc concilium nondum reperi., ſicut pleraque alia.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *beneficia.* e *c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* g *Lib. 11. epiſt. 29. ſive 31. Ind. G. regiſt.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1 compil.* i *al. de ſua paterna hæreditate, quod non probo.* k *cap. 14.* l *cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* m *hac.* n *Vox, præbendarum, non eſt in antiquis, nec in concilio.*

culum

ulum animarum,eorum,qui Eccleſiis deſervire valeant, ndigentiam volumus ſublevari.

CAP. VI.

¶ Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beeficium in literis tacuit, vel cui ſine ſcandalo provideri non poteſt. ı. d. Et in ultimo eſt iſte textus ſemper menti tenendus.

Idem. *(an. 1180.)*

CUm *a* teneamur : [1 & ſ.] ¶ Si mandatum noſtrum pro alicujus proviſione receperis, qui aliud ɔeneficium habeat, de quo valeat commodè ſuſtentari : ıiſi fortè in literis ipſis de hoc mentio habeatur : aut ſi on poteſt ei ſine ſcandalo provideri, æquanimiter ſuinemus, ſi pro ea mandatum noſtrum non duxeris exeuendum.

[1 *Ex debito ſuſcepti regiminis proviſionis Clericorum intenre, tibi & aliis Eccleſiarum Prælatis pro eis ſcripta noſtra dirigius : interdum etiam ſuper illorum proviſione, qui aliud ſufficiens neficium habere noſcuntur. Verùm aliquando ignoramus eis bere aliud beneficium, pro quibus tibi & aliis Eccleſiarum Prætis ſcribimus.*]

CAP. VII.

¶ Habens plures Eccleſias, alteram eligere & alteram dimitré compellitur.

Idem. *(an. eod.)*

REferente I. *b* Presbytero accepimus, quòd cùm duas haberet Eccleſias, Archidiaconus tuus ipſum alrâ ſpoliavit : & cuidam Presbytero G. *c* nomine aſſiıavit eandem, prædictus autem I. ſentiens ſe in hac ırte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen. Arhiepiſcopum appellavit. Cumque de mandato ejuſdem rchiepiſcopi in prædicta Eccleſia reſtitutus fuiſſet, prætus Archidiaconus eundem I. eò quòd ad præſentiam am vocatus venire contempſit, vinculo excommunitionis adſtrinxit. Nos autem *d* ipſum à ſententia, â tenebatur, facientes abſolvi, ubi mandamus, quaıus præſcripto I. de prædictis *e* Eccleſiis unâ quam luerit relictâ, alteram præfato G. ſi Eccleſiam non bet *f*, non differas aſſignare. Alioquin ipſam alteri rſonæ idoneæ beneficio Eccleſiaſtico carenti incunnter aſſignes.

CAP. VIII.

¶ Præbendæ & dignitates non debent dividi, nec etiam perıtari.

Idem *in Concilio Turonenſi.* g

MAjoribus *h* Eccleſiæ beneficiis in ſua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minom Clericorum Præbendæ patiantur ſectionem. Idcirut ſicut in magnis, ita quoque in minimis membris is firmatam Eccleſia habeat unitatem *i*, diviſionem æbendarum, aut dignitatum permutationem fieri probemus.

CAP. IX.

¶ Receptus in Canonicum ex promiſſione Capituli, debet, quanfacultas ſe obtulerit, habere Præbendam. Vid. cap. 2. de conceſſ. ıbend. in 6. cum gloſſ.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* k *(an. 1170.)*

Elatum *l* eſt : [1 & ſ.] ¶ Quoniam igitur dignum eſt, ut poſtquam Magiſter I. in Eccleſia tua Canonicus eſt inſtitutus, & à te habuit in promiſſis de conferenda ſibi prima Præbenda, cùm in Eccleſia ipſa vacaret, ut debeat Præbendæ integritate gaudere : mandamus, quatenus ſi idem I. in Eccleſia tua eſt canonicè inſtitutus, & in choro & Capitulo & aliis, quorum uſus eſt communis, poteſtatem ſicut Canonicus habet, ei præbendam, ſi quâ nunc vacat, vel cùm ibi primò vacaverit, ſecundùm promiſſionem tuam concedas liberaliter & aſſignes : quia non eſt congruum, ut præbendâ careat, qui in Canonicum noſcitur eſſe receptus.

[1 *Auribus noſtris, quòd cùm dil. fil. n. Magiſter I. in Eccleſia tuâ ſit per te canonicè inſtitutus, & in choro & Capitulo & aliis locis, quorum communis eſt uſus, plenam ſicut Canonicus habeat poteſtatem, nondum ſibi præbendam juxta promiſſionem tuam aſſignari curâſti, licèt poſt promiſſum tuum plures præbendæ in ipſa Eccleſia vacaſſe dicantur.*]

CAP. X.

¶ Religioſi reditus Eccleſiarum ſuarum diminuere non poſſunt reſpectu portionis, quæ debetur Rectoribus ſeu Vicariis, nec parochias dividere.

Idem *Canonicis regularibus & Monachis Eboracenſ. diæceſis.* a *(an. 1180.)*

AVaritiæ *b*, quæ eſt idolorum ſervitus : [1 & *infrà.*] ¶ Intelleximus, quòd in Eccleſiis veſtris, de quibus certas penſiones conſueviſtis percipere, portiones, vel antiquos reditus minorâſtis, quos nonnulli Clerici Eccleſiarum ipſarum olim habuiſſe noſcuntur : [2 & *infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus, ſi quas portiones vel antiquos reditus Clericorum ſine conſenſu Archiepiſcopi veſtri minuere, vel parochias dividere præſumpſiſtis, ad integritatem priſtinam revocetis.

[1 *Hi debent radicem ſtudioſiùs extirpare, qui ſeculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu miniſtrare.*]

[2 *Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnibus evitare. d. v. p. a. ſ. præ.*]

CAP. XI.

¶ Poſſunt Prælatus & Capitulum præbendæ vacandi honeſtum onus imponere, ad quod Præbendarius teneatur.

Idem *Præpoſito & Capitulo Inſul.* *(an. 1180.)*

SIgnificatum eſt nobis *c*, quòd cuidam Sacerdoti præbendam unam in Eccleſia veſtra communi voluntate dediſtis, ita quòd Miſſam de ſancta Maria (niſi corporis infirmitate gravatus ſit) debeat quotidiè celebrare, & Eccleſiam veſtram non niſi communi tam Præpoſiti, quàm Capituli aſſenſu poſſit dimittere, vel cuiquam Præbendæ illius anniverſarium delegare. Quam ſiquidem inſtitutionem *d* eatenùs confirmamus, ut prædictus Sacerdos, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus, aſſiduè debeat obſequium ſuum impendere Eccleſiæ memoratæ, & quantò frequentiùs poteſt (ſalvâ honeſtate ſuâ, & debitâ devotione) Miſſarum ſolennia celebrare : nec ſibi liceat hoc illi ſubtrahere, ſive causâ voluptatis, ſive ſe ad aliam Eccleſiam transferendo.

CAP. XII.

¶ Ad præſentationem Religioſorum in eorum Eccleſiis, nullus debet inſtitui per Epiſcopum, niſi priùs ei congrua portio redituum aſſignetur.

Idem e *Vigorien. Archiepiſcopo.* *(an. 1170.)*

DE Monachis *f*, qui Vicarios parochialium Eccleſiarum gravant, ut hoſpitalitatem tenere non poſſint, eam providentiam habeas, quòd ad præſentationem

a *Cap. 8. eod. titul. in 1. compilation. & poſt Concil. Lateran. t. 20. c. 2.* b *cap. 9. eod. titul. in 1. compilation. & poſt Concil. teran. ſub Alex. III. part. 30. c. 3.* c *alit. S.* d *al. Nos em à ſententia quâ detinebatur, eum facientes, &c.* e *præoris.* f *habeat.* g *vid Ant. Aug. in not. 1. comp.* h *cap. 10. tit. in 1. compilat. & poſt Concil. Lateranen. part. 30. c. 4.* i *id. l. cui pacto per Bart. ff. de ſervis exper.* k *Sard. Epiſc.* l *ap. 11. eod. tit. in 1. compil. cùm hodie ſit correcta hæc decret. can. de conceſſ. præb. in 6. vid. ibi gloſſ. & Decium in ca. ex . 1. ſuprà de officio delegat.*

a *Vox, diæceſis, deeſt in antiquis.* b *cap. 12. eod. titul. in 1. compilat. & poſt Concil Lateran. part. 13. c. 1.* c *cap. 13. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part. 50. c. 59.* d *conſtitutionem.* e *Aliàs, Epiſcopo VVigor.* f *cap. 14. eod. tit. in prima compilatione.*

Monachorum nullum recipias, niſi tantum ei de proventibus Eccleſiæ coram te fuerit aſſignatum, unde jura Epiſcopalia poſſit perſolvere, & congruam ſuſtentationem habere.

CAP. XIII.

¶ *Plures dignitates vel perſonas in una vel in diverſis Eccleſiis quis habere non poteſt.*

Idem *Salernitano* a *Archiepiſc. (an. 1170.)*

AD hæc *b* licet: [*& ſ.*] ¶ Illud eſt omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una vel diverſis Eccleſiis, plures dignitates vel perſonatus obtineat: Cùm ſingula officia in Eccleſiis aſſiduitatem exigant perſonarum. *c*

CAP. XIV.

¶ *Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.*

Idem *Burdegalen. Archiepiſc. (an. 1180.)*

PRætereà *d* de G. qui in tua & Toloſana Eccleſia eſt Archidiaconus conſtitutus, & in utraque Eccleſia regulariter profeſſus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias eſſe contentum.

CAP. XV.

¶ *Si electus ad ſecundam Eccleſiam, noluerit dimittere primam, eligentes poſſunt reſilire, & electum non acceptare.*

Idem *Genuen. Archiepiſcopo.* e *(an. 1170.)*

CUm non ignores *f*, quòd una Eccleſia unius debeat eſſe Sacerdotis: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Eccleſiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Eccleſiæ ad noſtram præſentiam acceſſerint contra eum: nos attendentes non eſſe conveniens, ut idem Presbyter locum habeat *g* in duabus Eccleſiis: mandamus, quatenus ipſum beneficio quod habet, facias manere contentum. Quòd ſi fortè Archipresbyter & Clerici alterius Eccleſiæ in eum conſenſerint, eis non diſſentientibus *h*, cum ipſorum ſcandalo non debet locum in ipſa Eccleſia quærere vel habere.

[1 *Mirabile gerimus & indignum, quòd uni perſonæ locum in pluribus Eccleſiis velis concedere, vel in Epiſcopatu tuo inducere conſuetudinem Eccleſiæ Gallicanæ: quæ cùm unum ad plura recipiat beneficia, contra ſanctorum canonum inſtituta, non approbatur à nobis, licèt non poſſit præ multitudine delinquentium emendari.*]

CAP. XVI.

¶ *Ordinato ad ſacros per Epiſcopum ſine titulo, nemini præſentante, ordinator vel ſucceſſor compellitur in neceſſariis providere, donec titulum habuerit.*

Innocentius III. *Zamoren. Epiſcopo.* i *(an. 1210.)*

CUm ſecundùm *k* Apoſtolum, qui altario ſervit, vivere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debeat à mercede: patet à ſimili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jeſu Chriſti, cujus obſequio deputantur, ut ipſa nominis ratio perſuadet. Cùm enim à cleros, quod eſt ſors vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in ſui *l* ordinatione vel aſſumuntur in hæreditatem Domini, vel aſſequuntur hæreditatem in ipſo *m*, ut verè poſſint pſallere cum Propheta, dicente: [*Dominus pars hæreditatis meæ:*] dignum eſt, ut Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtententur, in qua & *n* per quam divinis obſequiis adſcribuntur. Licèt autem prædeceſſores noſtri ordinationes eorum, qui ſine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas eſſe voluerint, & inanes: nos tamen benigniùs agere cupientes *o*, tamdiu per ordinatores vel ſucceſſores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Eccleſiaſtica beneficia conſequantur. Inde eſt, quòd cùm G. lator præſentium à prædeceſſore tuo fuerit ad Subdiaconatum *a* nullo præſentante promotus: mandamus, quatenus ſi eum hi, quibus examinationem ipſius duximus committendam, te citato legitimè, ut per te ipſum vel idoneum reſponſalem interſis, & tam ſuper idoneitate perſonæ, quàm etiam ſuper quantitate ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum eſſe repererint, tamdiu ei vitæ neceſſaria congruè ſubminiſtres, donec per te in Zamoren. Eccleſia vel in alia fuerit competens beneficium Eccleſiaſticum aſſecutus: ſciturus pro certo, quòd ſi per examinationem eorum *b* fuerit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum noſtrum neglexeris providere, cùm hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per diſtrictionem Eccleſ. compellemus.

¶ *Qui hoc ignoranti ſcienter contulit Præbendam, quam non potuit, illâ evictâ, aliam, quam poteſt, conferre tenetur.* h. d. & eſt ſingularis diſpoſitio.

Idem *Archiepiſcopo Senonen. (an. 1210.)*

INter cætera: [*1 & infrà.*] ¶ Factâ *c* reſignatione à G. *d* quondam Canonico Laudunen. *e* de Præbenda ejuſdem Eccleſiæ, quæ per commutationem Præbendarum H. tunc Siclunen. *f* Canonico auctoritate Apoſtolicâ aſſignari debebat, Magiſter P. per Laudunen. Epiſcopum de Præbenda fuit inveſtitus eadem. Super quo cùm inter Magiſtrum ipſum & dictum H. controverſia ſuborta fuiſſet, per C. Papam præd. noſt. omnia retractata fuerunt: [*& ſ.*] ¶ Supradicto Epiſcopo dedimus in præceptis *g*, ut donec idem Magiſter in eadem Eccleſia fuerit præbendale beneficium aſſecutus, nulli alii Præbendam aſſignare præſumat: quòd ſi fortè præſumpſerit, id irritum decernimus & inane: decet enim, ut quia Præbendam ei, quam de jure non potuit, aſſignavit, eam, quam de jure poteſt, aſſignet, ne Præbendam illi fraudulenter viſus ſit aſſignâſſe.

[1 *Tibi ſatis credimus eſſe notum, qualiter.*]

CAP. XVIII.

¶ *Caſſatur electio illius, qui poſſidet plures Dignitates atque Præbendas: & idem ſi detinetur aliquo vitio hîc ſcripto.*

Idem *Epiſcopo & Cantori Tornacenſi.* *(an. 1210.)*

CUm jam *h* dudum: [*& ſ.*] ¶ Verùm quoniam ab R. Siclunen. Canonico, I. de Bythynia *i* quædam objecta fuêre, multitudo videlicet tam dignitatum, quàm etiam Præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium: cui nondum finem imponens, contra diffinitionis noſtræ tenorem, & Lateran. *k* Concilii ſtatuta, ad obtinendam præpoſituram Siclunen. *l* ſe ingerit & ingeſſit, & quòd die intruſionis ſuæ, ante confirmationem præſumpſerit miniſtrare, ſicut & poſt confirmationem caſſatam: Mandamus, quatenus ſi inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates atque Præbendas, aut aliquid *m* aliud præmiſſorum quod ad caſſationem ejus ſufficiat, inveneritis eſſe verum, ei ſuper jam dicta Præpoſitura ſilentium imponatis, ab impetitione ipſius Siclunen. Eccleſiam abſolventes: Cùm multa per patientiam tolerentur *n*, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitiâ non debeant tolerari. *o*

a *Sal. Epiſc.* b *C. 7. tit. de teſtam. in 1. comp.* c *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. vid. & l. his. C. de revoc. don.* d *C. 4. de exc. præl. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part. 24. c. 5.* e *al. Cantuar. al. Ariminen.* f *Cap. 1. eod. tit in 1. comp.* g *haberet.* h *diſſidentibus.* i *Vid. Vaſæum in Annal. Hiſp. c. 21.* k *C. 1. eod. tit. in 1. comp. 1. Corinth. 9.* l *ſua.* m *al. in Chriſto. Pſal. 15.* n *al. vel.* o *Vid. l. cùm in teſtamento. ff. de verb. ſig. & l. quoties. de reg. jur.*

a *In Subdiaconum.* b *illorum.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* d *VV.* e *Laudenſi.* f *Sidunen. alii Sedenſ.* g *mandatis* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. & de materia vide Cardin. conſ. 3. & Oldrad. conſ. 67.* i *Bitunia. al. Bitumia.* k *ſub Alex. III capit. 13. & 14.* l *Sidunen.* m *aut aliquod præmiſſorum, & c* n *tolerantur.* o *vid. l. 1. §. pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. ff. ſi quis in jus voc. non ierit.*

CAP. XIX.

¶ Recepto in Canonicum, quàm citò facultas ſe obtulerit, debetur Præbenda: & interim habebit quotidianas diſtributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiſcopo, & Archid. Senonen.* (*an. 1210.*)

1. Dilectus *a* filius T. Canonicus Linconien. *b* propoſuit, quòd cùm de mandato C. Papæ præd. noſt. Linconienſ. Epiſcopus quandam Præbendam aſſignavit eidem in Eccleſia Linconien. qui Capitulum ipſum ad eandem recipere contemnebat: [1 *& infrà.*] ¶ Ad inſtantiam Remenſ. Archiepiſcopi, tunc Epiſcopi Præneſtinen. Apoſt. ſed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum & Epiſcopum & Canonicos Linconien. compoſitio interceſſit, quòd ipſo ab eis recepto in Canonicum, & conceſſo ſibi ſtallo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, niſi loco proximo vacaturæ: [2 *& infrà.*] ¶ Cùm ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicis non obviet inſtitutis, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio *c* non ſit dubium obviare: nos facto ejuſdem Legati illicito reprobato, quod eſt licitum *d* approbantes: quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos Epiſcopum & Canonicos, ut ei Præbendam (cùm ſe facultas obtulerit) non differant aſſignare, appell. poſtpoſitâ compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Eccleſia memorata, ſine diminutione qualibet aſſignari.

[1 *Ad dil. fil. Clarevall. & Longmardi Abbates auct. p. n. cùm nollet aliquatenùs à contradictione ceſſare, ipſum ſuppoſuerit Eccleſiaſtico interdicto. Poſtmodùm autem accedens ad præſentiam noſtram ad dil. fil. Meliradin. & Guntanen. Abbates obtinuit ſcripta noſtra, ſed ſicut cùm per eos ſuam non poſſet juſtitiam obtinere, nos ven. n. Remenſi Archiepiſcopo, S. Rom. Eccleſ. Cardinali tunc Epiſcopo Præneſtino, Apoſt. ſed. Legato, ſicut aſſerit, dedimus mandatis, ut prædictam interdicti ſententiam, ſicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. poſtp. firmiter obſervari. Verùm cùm idem Archiepiſc. negotium prorogaret, & idem poſt labores multiplices ferè de promovendo negotio deſperâſſet, deficiens in expenſis.*]

[2 *Licèt autem memoratum Archiepiſcopum ſincerâ diligamus in Domino charitate, & ipſius velimus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas ſanctiones attentata noſcuntur, deferre nec volumus nec debemus, quod ab eo illicitè factum eſt in hac parte duximus irritandum, quod licitè factum eſt approbantes.*]

CAP. XX.

¶ Non tenet electio cùm ad unam Præbendam duo ſimpliciter eliguntur.

Idem *Epiſc. Brixien.* e (*an. 1210.*)

Tuæ *f* fraternitatis devotio: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm ſæpè contingat, quòd ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quòd ſi duo unam Præbendam tenerent, illud eſſet contra Concilium Turonen. quod Præbendarum prohibet ſectionem: & ſi *g* unus illorum ipſam obtineret Præbendam, ſub expectatione alius contra Lateranen. *h* Concilii ſtatuta remaneret. Inquiſitioni *i* tuæ aliter reſpondemus, quòd talis electio de rigore juris penitùs eſt caſſanda.

[1 *Præterea conſuluiſti.*]

a *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *Lingon.* c *ſub Alex. III. c. 8. & habetur infrà de conc. præbend. cap. nulla.* d *vid. l. ſi convenerit. cum gloſſ. ff. de pign. actio. melius in l. necnon. §. 2. cum gl. ff. non prohibeat. ff. ex quibus cauſis major.* e *Burdegal. Cap. 6. eod. tit. in 3. comp.* g *al. quòd ſi unus illorum, & c. ſub Alex. III. c. 8.* i *aliàs, ſuper quo t. reſpondemus.*

CAP. XXI.

¶ Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judices, poterit Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus proviſionem facere. Iſta eſt pulcherrima diſpoſitio, & in toto corpore juris non habes conſimilem.

Idem. (*an. 1210.*)

Niſi eſſent *a* viri providi & honeſti, tam qui ordinationem fecerunt, quam illi, circa quos eſt facta ordinatio in Eccleſia veſtra ſuper negotio Prioratûs, ordinationem illam valdè ſuſpectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo poſt concertationem diutinam ordinatum eſt circa unum de duobus electis, ut ipſe habeat Prioratum, hoc ex juriſdictione delegata ſecundùm juſtitiam videtur eſſe ſtatutum: quod autem ordinatum eſt circa reliquum, ut ipſe viginti *b* libras de reditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratûs percipiat *c* annuatim: hoc ſecundùm providentiam intelligitur eſſe præceptum ex arbitraria poteſtate, cùm *d* in delegatos fuerit compromiſſum, qui auctoritatem ſibi retinendo commiſſam, ſe pro bono pacis & utilitatis hoc ordinâſſe fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus eſt recepta, poſſuntque licitè, Prior & Capitulum, de proventibus ſuis propter cauſas prædictas, non quidem ex pactione partium, ſed ex juſſione Judicum, proviſionem hujuſmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præſtationem quadraginta librarum non dignitas Prioratûs, ſed perſona Prioris maneat onerata: ne fortè circa proventus aliqua videatur facta ſectio Prioratûs: ita quòd ipſo Priore defuncto, ſucceſſor ipſius ad præſtationem quadraginta librarum minimè teneatur.

CAP. XXII.

¶ Canonici privilegiati à Papa ſuper certo numero, ſi ſponte receperunt aliquem ſupra numerum, contra impetrantes à Papa exceptione numeri uti non poſſunt.

Idem *Valden.* e *Epiſcopo, & Abbati Vatian.* f (*an. 1210.*)

Pro illorum proviſione *g*: [1 *& j.*] ¶ Burdegalen. Archiepiſcopo mandavimus, ut Magiſtro P. in aliqua Eccleſiarum ſuarum, ubi ei expedire cognoſceret, competens faceret beneficium aſſignari, contradictores Eccleſiaſt. diſtrictione compeſcens: qui Decano & Capitulo Xantonen. *h* auctoritate noſtrâ mandavit, ut ipſum admitterent in Canonicum & in fratrem. Cumque iidem reluctarentur Canonici, ac indulgentiam de quadragenario *i* Canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiſcopus cognovit illos in eluſionem mandati noſtri indulgentiâ eis conceſsâ irreverenter abuti, prædictum magiſtrum de Præbenda & Canonica *k* Xantonen. Eccleſiæ inveſtivit, contradictores vinculo excommunicationis adſtringens: [*& j.*] ¶ Quia vero quod per dictum Archiepiſcopum de memorato magiſtro auctoritate noſtrâ providè factum eſt, firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero non ſervâſſe, & aliquem ultra conſtitutum numerum in Canonicum auctoritate propriâ recepiſſe: cùm nobis legem imponere non debeant, quam ipſi negligunt obſervare, latam in ipſos excommunicationis ſententiam à prædicto Archiepiſcopo tam diu denuncietis, ſublato appellationis obſtaculo, ſervandam *l*, donec ſæpedictum Magiſtrum recipiant

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp. Bald. in cap. 1. §. inter partes. de leg. Corr in uſibus feudorum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In Judicem delegatum poteſt compromitti. Dd. in ca cum tempore. ſupr. de arbit. Specul. tit. de arbit. §. 1. Adde Lanfranc. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadenen.* f *al. Vatien.* g *C. 8. eod. tit. in 3. compil.* h *Sanctonenſi.* i *quadrageſimo.* k *Canonicat. al. canonica. Sancton.* l *obſervandam.*

in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, cum ſtallo chori & loco Capituli ei ſtudeant aſſignare.

[1 *Pro dilecto filio magiſtro R. Audoen. qui apud Apoſt. ſed. moram feciſſe dignoſcitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium Eccleſiaſticum aſſecutus, licèt ad ipſum eſſet idoneus obtinendum: Ven. f. n.*]

CAP. XXIII.

¶ *Non beneficiatus habens ſufficiens patrimonium, ad ſacros legitimè promovetur.*

Idem Innoc. III. *Biſuntino Archiepiſcopo. (an. 1208.)*

Quis *a* quæſtionibus reſpondemus, quòd Clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde poſſint congruè ſuſtentari, & ſi nondum fuerint beneficium Eccleſiaſticum aſſecuti, (dummodo aliud canonicum non obſiſtat) ad ſuperiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

¶ *Abſenti poteſt conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrùm abſens inveſtiatur per perſonam mediam, vel perſona media inveſtiatur pro abſente.* h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et eſt caſus not. & quotidiè practicatur.

Idem *Epiſc. Zamoren.* b

Accedens ad Apoſtolicam ſedem: [& ℣.] ¶ Inquiſit. t. t. reſpond. quòd Clericus abſens per alium, vel alius magis pro ipſo, poterit de beneficio Eccleſiaſtico inveſtiri. *c*

CAP. XXV.

¶ *Si ad unum Canonicatum & Præbendam duo ſunt recepti ſimpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apoſtolicâ auctoritate.* h. d. & eſt notabile cap. quare tene ſemper mente, & nota ipſum.

Idem *Trecen. Epiſcopo. (an. 1208.)*

Dilecto filio *d* P. ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali, Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore conceſſo, idem Cellerarius propoſuit coram eo, quòd cùm in manibus Remen. Archiepiſcopi tunc Apoſt. ſed. Leg. intendentis providere, G. nepoti ſuo in Trecen. Eccleſia, Præbendam, quam ibi obtinebat, liberaliter reſignavit *e*, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. inſtituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. ſtallum in choro, & locum in Capitulo, & idem Archiepiſcopus ſupradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter aſſignârunt, donec idem G. integrum eſſet præbendale ſtipendium *f* aſſecutus: [1 & ℣.] ¶ Quorum receptionem procurator generalis præd. tui, in partibus Conſtantinopolitanis tunc agentis, poſtmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarius lectionem & Evangelium in hebdomada ſua legiſſe dignoſcitur, & tam Decani, quàm Epiſcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, ſicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non niſi Canonico conſueverat aſſignari: tuque *g* cùm ad eandem acceſſiſſes Eccleſiam conſecratus, eum cum Canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cùm tunc non niſi Canonici ad oſculum admittantur: & eidem ſuper prædictis non moviſti per biennium quæſtionem, propter quod petiit, ut te ab ipſius ſuper hoc moleſtatione indebita compeſcere dignaremur: [2 & ℣.] ¶ Procurator tuus propoſuit ex adverſo, quòd ad unicum jus ſpirituale, quod vacabat ibidem, inſimul duos Canonicos inſtituere prædicto Legato non licuit: nam ſi duo unicam Præbendam haberent, id eſſet contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet ſectionem. Si verò duobus receptis, uni tantùm Præbenda daretur, ſub expectatione alius contra Lateranen. *a* Concilium remaneret. Prætereà licèt in Eccleſia, in qua non eſt certus numerus Præbendarum, nullâ etiam vacante, in Canonicum quis poſſit aſſumi, cùm intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum aſſenſu de novo creatur *b*, & cum electo in Canonicum naſcitur, & definit cum defuncto: in Eccleſia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vicante, duo ſimul eligi non poſſunt ad illud, eò quòd hujuſmodi ſpirituale jus dividi ſeu communicari nequeat inter eos: quanquam interdum hi, ad quos ſpectat electio, de commuui aſſenſu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus ſpirituale de novo creando, niſi fortè ſtatutum aliquod obviaret, quod eſſet juramento firmatum, vel cui ſed. Apoſt. confirmatio acceſſiſſet, hujuſmodi clauſulâ prohibitionis adjectâ, ut ſi quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod inſtitutionem præfatam nullam fuiſſe dictus aſſeruit procurator, cùm in Trecen. Eccleſia certus ſit Præbendarum numerus, quem Capitulum vel Legatus augmentare minimè intendebat *c*, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium ad reſtitutionem eorum, quæ ratione prædictæ inſtitutionis tenebat, ſententialiter duximus condemnandum, ei ſuper Præbenda ipſâ vel ejus parte ſilentium imponentes: Ita quòd per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur: cùm res inter alios acta, regulariter aliis non obſiſtat.

[1 *In eos, qui contra venire præſumerent, excommunicationis ſententia promulgata.*]

[2 *Verùm dictus R. procurator tuus propoſuit ex adverſo, quòd cùm dictus Cellerarius Præbendam ſuam in præfati Archiepiſcopi Remen. manibus reſignâſſet, ipſe de medietate una dictum Cellerarium inveſtivit.*]

CAP. XXVI.

¶ *De una Præbenda vacante, poſſunt fieri duæ, ſi ejus ſuppetant facultates, aliàs dividens integrare tenetur.*

Idem. *(an. eod.)*

Vacante *d* quâdam Præbendâ in Eccleſia tua, duas ex ea conſtituens, ad illas de conſenſu *e* Capituli tui duos Canonicos aſſumpſiſti: quorum altero viam univerſæ carnis ingreſſo, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate ſed. Apoſt. aſſecutus. Verùm cùm idem Hippolytus te ſuper integritate Præbendæ, per quaſdam noſtras literas inquietet, & alius idem jus adversùs te ſe habere proponat, quid facere debeas, requiſiſti. Super quo ſic duximus reſpondendum, quòd cùm Turonen. ſtatuta concilii ſectionem inhibeant Præbendarum, teneris utrique de his, quæ vacare *f* contigerit, integrare Præbendam, niſi rationabili causâ de vacante Præbenda ſupradicta duæ fuerint conſtitutæ, ac tot ſint utriuſque proventus, quot per utramque ſit utrique proviſum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

¶ *Si Papa mandat Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam (ſi qua vacat) conferant, ſi de mandato ſcientes alii conferunt, coguntur primum recipere, & de reditibus Eccleſiæ loco beneficii providere, donec Præbendam habeat.*

Idem *Vercellen. Epiſcopo. (an. eod.)*

II. Dilectus *g* filius G. Clericus nobis expoſuit *h* conquerendo, quòd cùm pro eo ad Novarien. Capitu

a *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Hujus decret. deciſionem accipere debemus ſecundùm Concil. Trid. Seſſ. 21. de reformat. c. 2.* b *Latomen. aliàs Baton.* c *vide l. qui mihi donatum per Bart. ff. de donat.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *reſignaret.* f *beneficium.* g *tu quoque.*

a *Later. ſub Alex. III. c. 8.* b *crearetur.* c *aliàs, non intendebat.* c *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Et de materia, an ex causa rationabili poſſint fieri duæ, vide Dd. hoc tit. c. avaritia.* e *aſſenſu.* f *contigerint.* g *C. 4. de conceſſ. præb. in quarta comp.* h *propoſuit.*

lui

im mandatum Apoſtolicum miſiſſemus, ut eum in Canonicum reciperent & in fratrem, Præbendam (ſi qua inc *a* vacabat) conferentes eidem: [1. & ꝥ.] ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, uòd in Novarien. Eccleſia Præbenda vacaret, tempore uo ejuſdem Eccleſiæ Canonici noſtras literas recepeunt: cùm eam alii in eluſionem mandati noſtri duxeint conferendam, eundem Clericum, ſi non habet *b* ufficiens beneficium Eccleſiaſticum, in Canonicum reipi facias, & ſibi de reditibus Eccleſiæ ſingulis annis aſignari proventus, donec ei ſit in beneficio præbendali roviſum.

[1 *Ipſi non ſolùm mandatum Apoſtolicum noluerunt adimere, verùm etiam Præbendam vacantem, quam mandavimus i conferri, alii præſumpſerunt aſſignare. Unde petebat à nobis, ut iod de ipſo inceperamus, exequi dignaremur. Magiſter autem . G. Novarien. Eccleſiæ procurator proponebat econtrà, quòd cùm illa Eccleſia nulla vacaret Præbenda prædictus Clericus ad Ap. l. accedens, falsò in Eccleſia ipſa ſuggeſſit vacare Præbendam, & ſuggeſtionem falſam per ſurreptionem ſuam literas impetrârat. nde cùm mendax peccator carere debeat impetratis, penitùs idem ocurator ab impetitione ipſius Eccleſiam poſtulabat abſolvi. Cùm itur coram dil. fil. G.S.GG. ad velum aureum Diac. Card. quem dem dedimus auditorem, ſuper his diutiùs litigarent, & idem rd. quæ fuerant propoſita, coram eo retulit diligenter.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Habens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi ſecundò tale ceperit, vacat primum: quod ſi retinere contenderit, etiam ſendò privabitur.* hoc primò. *Et is, ad quem ſpectat beneficii rati collatio, licitè confert ſtatim, cùm inſtitutus aliud recepit: ſi intra ſex menſes non conferat, devolvitur ad alium collatio, & ter ponitur.* hoc ſecundò. *Cum ſublimibus verò & literatis ſonis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium ſolus Pa. diſpenſat.* hoc tertiò. *Hoc dicit iſtud cap. utile & famoſum.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* c

DE multa *d* providentia fuit in Lateran. Concilio *e* prohibitum, ut nullus diverſas dignitates Eccleſiaſ as, vel plures Eccleſias parœciales reciperet contra ſarum canonum inſtituta, alioquin recipiens ſic acceum amitteret, & largiendi poteſtate conferens privaur. Quia verò propter præſumptiones & quorundam piditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto ſtatufructus provenit, nos evidentiùs & expreſſiùs occurrecupientes: Præſenti decreto ſtatuimus, ut quicunque ceperit aliquod beneficium curam habens animarum nexam, ſi prius tale beneficium habebat, eo ſit ipſo re privatus: & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam o ſpolietur. Is quoque, ad quem prioris ſpectat dona-, illud poſt receptionem alterius liberè conferat, cui ritò viderit conferendum: & ſi ultra ſex menſes conre diſtulerit, non ſolùm ad alios ſecundùm Lateran. *f* ncilii ſtatutum ejus collatio devolvatur, verùm etiam tum de ſuis cogatur proventibus in utilitatem Eccle-, cujus eſt illud beneficium, aſſignare, quantum à pore vacationis ipſius conſtiterit eſſe perceptum. c idem in perſonatibus eſſe decernimus obſervann: addentes ut in eadem Eccleſia nullus plures digni s, aut perſonatus habere præſumat, etiamſi curam n habeant animarum. Circa ſublimes tamen & literas perſonas, quæ majoribus beneficiis ſunt honorand cùm ratio poſtulaverit, per ſedem Apoſt. poterit diſpſari.

a vacaret. b *habebat.* c *Concil. gener. Lat. ſub Innocent. III. c. 29.* d *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* e *Prior iſto quod factu eſt ſub Alex. III. c. 13. & cum hoc decreto convenit Concil. Trident. Seſſ. 7. de reform. c. 2. & 4. & Seſſ. 24. de reform. c. 17.* f *Alex. III. c. 8.*

CAP. XXIX.

¶ *Concilium provinciale à beneficiorum collatione ſuſpendit eos, qui poſt ſecundam correptionem indignis beneficia conferunt: providet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam ſuſpenſionem relaxat ſolus Papa, vel ſolus Patriarcha.*

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

GRave *b* nimis eſt & abſurdum, quòd quidam Eccleſiarum Prælati, cùm poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, vel literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat. *Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermiſſis indignis idoneos aſſumant, qui Deo & Eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita, ut qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus *d* culpabilis, à beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtitutâ in eodem concilio perſonâ providâ & honeſtâ, quæ ſuſpenſi ſuppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa capitula, quæ in his deliquerint, obſervetur. Metropolitani verò delictum ſuperioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc ſalubris proviſio pleniorem conſequatur effectum, hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minimè relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

¶ *Rector Eccleſiæ, non obſtante conſuetudine Epiſcopi, vel patroni, debet de reditibus Eccleſiæ ſufficientem habere portionem.* h. d. uſque ad §. qui verò.

Idem *in eodem.* f *(an. 1216.)*

EXtirpandæ *g* conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quòd ſcilicet parœcialium Eccleſiarum patroni, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitùs vendicantes, Presbyteris earundem ſervitiis deputatis, relinquunt adeò exiguam portionem, quòd ex ea nequeant *h* congruè ſuſtentari: nam (ut pro certo didicimus) in quibuſdam regionibus parœciales Presbyteri pro ſua ſuſtentatione non obtinent, niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos parœcialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os *i* bovis ligari non debeat triturantis: ſed qui altario ſervit, de altari vivere debeat: ſtatuimus, ut (conſuetudine quâlibet Epiſcopi vel patroni, ſeu cujuslibet alterius non obſtante) portio Presbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur.

¶ *Privatus eſt parœciali Eccleſiâ Rector in ea non reſidens, niſi ſit annexa Dignitati vel Præbendæ: quo caſu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipſius proventibus penſionem in beneficium dari.* h. d. *Vel ſic: Non reſidens in Eccleſia parœciali, vel non ponens Vicarium, quando eſt annexa beneficio majori, privatus eſt eâ.* h. d.

Qui verò parœcialem habet Eccleſiam, non per Vicarium, ſed per ſeipſum illi deſerviat in ordine, quem ipſius Eccleſiæ cura requirit, niſi fortè Dignitati vel Præbendæ

a *Cap. 30.* b *C. 5. eod. tit. in 4. comp. Conc. Trid. Seſſ. 7. de reformat. ca. 3.* c *In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.* d *vid. l. 3. C. de Epiſc. aud. & l. ſervos. C. ad leg. Juliam. de vi public.* e *vid. Chaſſ. in Catal. glor. mund. pag. 4. conſid. 9.* f *cap. 32.* g *C. 6. eod. tit. in 4. compil. vid. Conc. Trid. Seſſ. 25. in decr. de reform. c. 9. §. patroni autem beneficiorum.* h *nequeunt.* i *Deut. 25.*

parœcialis Eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, ut qui talem habet Præbendam vel Dignitatem, cùm oporteat eum in majori Eccleſia deſervire, in ipſa parœciali Eccleſia idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonicè inſtitutum, qui (ut prædictum eſt) congruentem habeat de ipſius Eccleſiæ proventibus portionem: alioquin *a* illâ ſe ſciat auctoritate hujus decreti privatum, liberè alii conferenda, qui velit & poſſit, quod dictum eſt, adimplere. Illud *b* autem penitùs interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Eccleſiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, penſionem alii quaſi pro beneficio conferre præſumat.

CAP. XXXI.

¶ *Non debent Religioſi Eccleſias vel decimas à Laicis ſine Diœceſanorum conſenſu recipere: excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Eccleſiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, inſtituere vel deſtituere: ſed præſentabunt Diœceſanis ad eas viros idoneos.*

Idem *in eodem.* c *(an. 1216.)*

IN Lateranenſi *d* Concilio noſcitur fuiſſe prohibitum, ne quilibet regulares Eccleſias ſeu decimas ſine Epiſcoporum conſenſu de manu Laici præſumant accipere, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortiùs inhibentes, tranſgreſſores dignâ curavimus *e* animadverſione punire, ſtatuentes nihilominus, quatenus in Eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, juxta ejuſdem Concilii ſtatuta, Epiſcopis inſtituendos Presbyteros repræſentent, ut illis de plebis cura reſpondeant, ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, inſtitutos verò removere non audeant Epiſcopis inconſultis.

Sanè adjicimus *f*, ut illos repræſentare procurent, quos vel converſatio notos reddit, vel commendat probabile teſtimonium Prælatorum.

CAP. XXXII.

¶ *Abſens in Theologiæ ſtudio, fructus beneficiorum ſuorum percipit in abſentia, ſed quotidianas diſtributiones non.*

Honorius III. *Abbati & Priori ſanctæ Genovefæ.* *(an. 1222.)*

LIcèt vobis *g* direxerimus ſcripta noſtra, ut in magiſtro N. *h* Eboracen. Archidiacono in ſacra pagina cupienti ſtudere, proventus ſuos Eccleſiaſticos faceretis integrè miniſtrari: Nolumus tamen, ut quotidianas diſtributiones, quæ tantùm reſidentibus in Eccleſiis, & his, qui interſunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

¶ *Propter paupertatem Præbendarum Eccleſiæ cathedralis poſſunt eis annecti capellæ, reſervatâ ipſarum Presbyteris congruâ portione.*

Idem *Veſprimen.* i *Epiſcopo.* *(an. 1222.)*

EXpoſuiſti *k* nobis, quòd Eccleſiæ tuæ Canonici, diminutâ ipſorum proviſione à tempore Concilii generalis, cum eis extunc non fuerint ad eorum ſuſtentationem conceſſæ capellæ, ſicut antè fieri conſuevit, de reditibus Præbendarum ſuarum nequeunt *l* ſuſtentari. [1 *& infrà.*] ¶ Si evidens neceſſitas vel utilitas exigat, Præbendas Eccleſiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eiſdem (ſicut diſcretione præviâ expedire videris) augmentare, reſervatâ tamen congru[a] capellarum Presbyteris portione.

[1 *Propter quod plures ipſorum eâdem Eccleſiâ relictâ in ej[us] ſervitio, in Clericatûs coguntur opprobrium aliorum ſe obſequi[is] mancipare. Unde humiliter ſupplicâſti, ut de capellis eiſdem pro viſionem eorundem ampliare & noſtrâ tibi permiſſione liceret Quia verò per hoc ſtatutis ejuſdem Concilii derogaretur, quæ ſervare volumus inconcuſſè, te in hac parte nequivimus exaudire. Verùm illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout expoſcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, fil. t[...] de qua plenam fiduciam obtinemus, p. auc. m. q.*]

CAP. XXXIV.

¶ *Licèt Eccleſia ex donatione Laici beneficium conferat, tene[tur] illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habitâ.*

Idem *Epiſcopo, & Priori, & Archidiacono Herforden.* a *(an. 1222.)*

II. DIlectus filius G. Clericus nobis propoſuit *b*, quò[d] cum Decano & Capitulo Andegaven. preces direxerimus & præcepta, ut ipſum quàm citò facultas ſe offerret, in Canonicum reciperent & in fratrem, vobi[s] ſuper hoc executoribus ſibi datis: quia Decani & Capituli procurator excipiendo propoſuit literas non valere pro eo quod in eis mentio non fiebat, quòd præfatus Decanus ex donatione Regis Præbendarum ejuſdem Eccleſiæ collationem haberet: vos mandati noſtri executore[s] non eſſe, interloquendo dixiſtis: & ſic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis ſunt collatæ: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus occaſione hujuſmodi (quam reputamus frivolam) non obſtante, mandatum noſtrum exequi procuretis.

[1 *Et dictus Clericus occaſione hujuſmodi, quam vos malitio[ſe] recepiſſe videmini, remanſit hactenus ſuâ proviſione fruſtratus, pr[o]pter quod idem noſtram audientiam appellavit, appellationi cuj[us] dicimini detuliſſe. Nolentes igitur, ut ſæpè dictus Clericus ſit fruſtratus à nobis, literarum noſtrarum commodo ulteriùs ſuſpendatu[r] vobis firmiter.*]

CAP. XXXV.

¶ *Pueri & aliàs beneficiati non ſunt idonei ad beneficia conſ[e]quenda.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Epiſc.* *(an. 1232.)*

SUper inordinata *c* ordinatione: [& ī.] ¶ Cùm autem illi ſint in Eccleſiis idonei reputandi, qui ſervire poſſunt & volunt in ipſis: Conſul. t. t. reſpond. quòd pueri & beneficiati, qui non poſſunt in eadem Eccleſia deſervire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

¶ *Pro unius Præbendæ integratione, alia dividi non debet.*

Idem *Archiepiſc. & magiſtro R. Turonen.*

CUm cauſam, quæ inter Aurelianen. Epiſcopum, & I de Bleſis Canonicum ſanctæ Crucis ſuper integratione Præbendæ ipſius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: [*& infrà.*] ¶ Conſultationi veſtræ t. reſpon. quod noſtræ intentionis non extitit, u[t] pro integratione Præbendæ ſupradicti Canonici, Præbenda dn novo aliqua ſcinderetur.

CAP. XXXVII.

¶ *Clerici ignobiles & non eminentis ſcientiæ, propter hoc no[n] debent à Præbendis repelli, etiam in Eccleſia, quæ tales admitte[re] non conſuevit.*

Idem. *(an. eod.)*

VEnerabilis frater noſter Portuen. Epiſcopus ſuppl[i]cavit *d*, ut cùm quandam Præbendam, quæ in Arge[n]tinen. Eccleſia tamdiu vacaverat, quod donatio ejus e[x]...

a *Ipſe illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 13.* c *C. 61. & refertur in cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* d *ſub Alex. III. c. 9. cujus initium, Cùm & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Seſſ. 25. de reform. c. 9.* g *vid. Conc. Trid. Seſſ. 5. de reform. ca. 5. in fin. & Hor. Lucium, tract. 98. de priv. ſchol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Veſprinen. aliàs, Veſpen. al. Veſpertimien. al. Veſpamenſi. al. Veſprimicenſ.* k *vide Concilium Trid. Seſſ. 21. de reform. ca. 5. & Seſſ. 24. de reform. ca. 13. & 15.* l *nequiverint.*

a *De Bere al. Bech. In uno vet. Cod. Epiſcopo, Pictavienſi [...] Priori.* b *expoſuit.* c *De ætate requiſita vide Lapum a[...] leg. 36. & Geminian. in cundemnitatibus. de elect. lib. 6.* d *ſupplicavit nobis.*

ſedem Apoſtolicam devoluta, I. Clerico contulerit, ım *a* in illis partibus legationis officio fungeretur, am collationem benigno proſequeremur affectu. Veṁ procurator Argentini Capituli propoſuit ex adver-, quòd idem Capitulum, hoc audito, conſuetudinem legans antiquam inviolabiliter obſervatam, juxta quam ıllum, niſi Nobilem & liberum, & ab utroque paren- illuſtrem, honeſtæ converſationis ac eminentis ſcienæ, in ſuum conſortium hactenus admiſerant: ne cona hoc fieret (maximè cùm nulla tunc Præbenda vaca:t, antequam monitorias vel executorias literas receſſet) ad ſedem Apoſt. appellavit: [*& infrà.*] ¶ Nos itur attendentes, quòd non generis *b*, ſed virtutum ɔbilitas, vitæque honeſtas, gratum Deo faciunt & idoum ſervitorem, ad cujus regimen non multos ſecunm carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles ac uperes: eò quòd non eſt perſonarum acceptio apud ſum *c*, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Prændas) viri eminentis ſcientiæ valeant reperiri, exceıones hujuſmodi non duximus admittendas: [*& infrà.*] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi vobis conſterit prædictam Præbendam vacâſſe, quando ipſam di- I. contulit Epiſcopus memoratus, ipſum ad eam reɔi faciatis.

CAP. XXXVIII.

¶ *Si mandatur provideri in Eccleſia, non poteſt de Eccleſia videri.*

Idem.

Um *d* olim Priori ſanctæ M. dederimus *e* in mandatis, ut G. *f* Diacono in aliqua Eccleſia civitatis l diœceſis Lucan. auctoritate Apoſtolicâ provideret: m præfatum Gu. *g* Eccleſiæ ſancti Petri de Vico Rerem auctoritate hujuſmodi niſus *h* eſt deſignare: in a Rector ab ejuſdem Eccleſiæ Clericis eligi conſuevit, communicationis ſententiam nihilominus proferens rebelles. Cùm igitur mandatum hujuſmodi ſe ad tanon extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem noſtra tur *i* intentio, cùm pro ſimplici beneficio juſſio nomanat *k*: mandamus, quatenus tam inſtitutionem uſmodi, quàm excommunicationis ſententiam propr hoc latam denuncies non tenere.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficii ſui.*

Gregorius *Candido Epiſcopo Urbevetan. (an. 602. Romà in Tuſciam.)*

Um percuſſio corporalis: [*& ſ.*] ¶ F. tuam hortamur, quatenus latorem præſentium ad percipienda quæ conſueta ſunt ab Eccleſia tua, ægrio ſua non debeat impedire: Quia ſi alii ejus eſſent emplo deterriti, fortè non poſſet, qui militaret Eccleinveniri: ſed ſecundùm ejus ordinem quæcunque ei, anus eſſet, poterant miniſtrari, de ipſa exiguitate, quæ leſiæ poteſt accedere, fraternitas tua præbeat ægroti.

CAP. II.

¶ *Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis eſt abſcis, Miſſam non celebrat, ſed cæteris ſacerdotalibus fungi poteſt.*

Eugenius *l* Papa. (*an. 635.*)

Resbyterum *m*, cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abſciſſos ſignificâſti, Miſſam non permittimus celebrare: quia nec ſecurè propter debilitatem, nec ſine ſcandalo propter deformitatem *a* membri hoc fieri poſſe confidimus.

Ipſum autem cæteris officiis ſacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

CAP. III.

¶ *Si Rector Eccleſiæ ſit leproſus, dandus eſt ei coadjutor.*

Lucius III. (*an. 1181.*)

De *b* Rectoribus Eccleſiarum lepræ maculâ uſque adeò infectis, quòd altari ſervire non poſſunt, nec ſine magno ſcandalo eorum qui ſani ſunt, Eccleſias ingredi: Hoc volumus te tenere, quòd eis dandus eſt coadjutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus Eccleſiæ ad ſuſtentationem ſuam, congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

¶ *Si Rector Eccleſiæ ſit leproſus, ab adminiſtrationis officio removetur, ſed de bonis Eccleſiæ ſuſtentatur.*

Clemens III. *c*. (*an. 1190.*)

Tua *d* nos duxit Fr. conſulendos: [*& ſ.*] ¶ De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercuſſus *e*, in parœciali Eccleſia prælationis officio fungitur: Dicimus, quòd pro ſcandalo & abominatione populi, ab adminiſtrationis debet officio removeri, ita quòd juxta facultates Eccleſiæ ſibi neceſſaria, quamdiu vixerit, miniſtrentur.

CAP. V.

¶ *Epiſcopo, qui propter morbum incurabilem paſtorale officium exercere non poteſt, dandus eſt coadjutor.*

Innocentius III. *Arelaten. Archiepiſcopo.* (*an. 1210.*)

Ex *f* parte tua fuit propoſitum, quòd cùm Auraſienſis *g* Epiſcopus gravi morbo & incurabili ferè per quadriennium laboravit, ita quòd paſtorale officium non poteſt ullatenus exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejuſdem, à te poſtulant inceſſanter, ut ipſis (cùm ſis Metropolitanus eorum) ſtudeas providere. Verùm cùm ipſum ad ceſſionem compellere non poſſis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio ſit addenda, imo potiùs ipſius miſeriæ miſerendum *h*, eò quòd *i* idem vir bonus extiterit, & Eccleſiam ſalubriter ſibi commiſſam gubernaverit: nos volentes tam Epiſcopo, quàm Eccleſiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem aſſocies virum providum & honeſtum, per quem tam Epiſcopo, quàm populo utiliter conſulatur.

CAP. VI.

¶ *Breve eſt, & non ſummatur.*

Honorius III. *Epiſcopo Averſano.* (*an. 1222.*)

Conſultationibus: [*& ſ.*] ¶ Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ aſſeris amiſiſſe, Coadjutor eſt meritò adhibendus.

DE INSTITUTIONIBUS.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Numerus Clericorum debet inſtitui in Eccleſiis collegiatis, ſecundùm facultatem ipſarum.*

Ex Concilio Arelatenſi. *k* (*an. 811. in Galliâ.*)

Non ampliùs ſuſcipiantur in monaſterio Monachorum, aut Clericorum, ſeu etiam puellarum, quàm quot ſe regere de bonis Eccleſiæ abſque penuria poſſint.

Cùm. b *Rom. 12. Galat. 2. Eph. 6. Coloſſ. 3.* c *Deum.* d *ide Oldrad. conſ. 306.* e *dedimus, in antiq.* f *V.* g *V.* h *iſus.* i *perferatur.* k *maneat.* l *Greg. ſed in omnib.* m *uſcr. ut eſt impreſſum.* m *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 5. c. 15. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

a *deformationem.* b *Poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p. 37. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *In uno ita: Clemens III. Pictav. Epiſc.* d *cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *al. percuſſus al. reſperſus.* f *cap. unico. eod. tit. in 3. compil.* g *Aren. al. Auraſicen. al. Auraicenſ.* h *miſerandum.* i *al. ita, eò quò ipſe.* k *Hæc eſt Synodus Arel. 4. ſub Carolo Magn. Imp. & habetur hoc ibi c. 8. & cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. II.

¶ *Laici in Canonicos non poſſunt inſtitui.*

Eugenius. *a (an. 655. Romæ.)*

IN Eccleſia *b* veſtra certum numerum Canonicorum (ſicut nobis innotuit) communiter inſtituere curaviſtis: [1 & ſ.] ¶ Cùm Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quò minùs ſtatutum numerum de aliis Clericorum perſonis idoneis ſuppleatis: tales ad ſupplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in Divinis officiis per Eccleſiaſticos ordines congruè ſerviatur.

[1 *Et inſtitutionem veſtram religione firmare juramenti. Unde quia illo numero ſucceſſu temporis diminuto, in dubitationem deducitis, utrùm ipſum de inſtitutione Canonicorum ſupplere poſſitis, cum Laicis computatis, qui in Eccleſia veſtra Canonicorum titulo numerantur, ſtatutus numerus ſit impletus, ut hæc ambiguitas à veſtris cordibus auferatur, nobis videtur, quòd*]

CAP. III.

¶ *Inſtitutio beneficiorum ſpectat ad Epiſcopos, vel eorum Officiales.*

Alexander III. *Cantuarienſ. Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1180.)*

EX *c* frequentibus querelis didicimus, in partibus veſtris conſuetudinem pravam à multis retrò temporibus invaluiſſe, quòd Clerici Eccleſiaſtica beneficia ſine conſenſu *d* Epiſcopi diœceſis, vel Officialium ſuorum *e* (qui hoc de jure poſſunt) recipiunt, minùs rectè quàm deceat cogitantes, quomodo id à ſanctorum Patrum eſt inſtitutionibus alienum, & Eccleſiaſticæ contrarium honeſtati. Unde cùm tu, Frater Archiepiſcope, ex officio tibi commiſſo, tam iniquam conſuetudinem de provincia tua velis (ſicut debes) radicitùs extirpare *f*, tam in illos, qui Eccleſiaſtica beneficia taliter occupata ſcienter detinent, quàm in eos, qui de cætero occupare præſumpſerint, excommunicationis ſententiam protuliſti. Nos itaque eandem ſententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apoſtolicâ confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipſos, qui ipſam ſententiam incurrerint *g*, niſi congruè ſatisfecerint, abſolvere minimè præſumatis.

CAP. IV.

¶ *Ultra facultates non debet quis inſtitui invitis Clericis Eccleſiæ.*

Clemens III. *Clero Conſtantinopolitano. (an. 1190.)*

AUctoritate *h* Apoſt. ſedis: [*& infrà.*] ¶ Statuimus inſuper, ut nullus in Eccleſiis veſtris, ultrà quàm facultates earum ſuſtineant *i*, vobis inſtituatur invitis.

CAP. V.

¶ *Cùm in Eccleſiis oportet extraneos inſtitui, non debent inſtitui Clerici certæ originis tantùm, ſed undecunque ſint, dum tamen ſint idonei.*

Innocentius III. *k S. Marcelli, & S. Suſannæ Cardin. Apoſt. ſedis Legat. (an. 1212. Româ in Thraciam.)*

AD *l* decorem: [1 & ſ] ¶ Sicut noſtris *m* auribus eſt ſuggeſtum, Conſtantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos ſpernens, Venetos tantùm in Conſtantinopolitanis Eccleſiis ſatagit collocare, non attendens, quòd in omni *n* gente, qui facit juſtitiam, acceptus eſt Deo, nec ſanctuarium Dei convenit jure hæreditario poſſideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos *o*, & aliàs *p* idoneos, undecunque originem duxerint, in prædictis Eccleſiis, & maximè in majori, inſtituere non poſtponat, alioquin indignum ſe reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec *a* diſſimulare poteſtis, quin hoc noſtris auribus intimetis, ut ex hoc ipſo, an verum ſit, quod ſuper hoc Venetis dicitur promiſiſſe, conjicere valeamus.

[1 *Et commodum tam Eccleſiæ S. Sophiæ, quàm aliarum Eccleſiarum, quæ ſunt in urbe Conſtantinopolitana conſtructa, noſcitur pertinere, ut literati viri, & honeſtate morum perſpicui, de quibuslibet mundi partibus venientes, inſtitui debeant in eiſdem. Verùm*]

CAP. VI.

¶ *Inſtitutiones & cuſtodia poſſunt de jure ſpeciali ad non Epiſcopum pertinere, & pendente lite cum diœceſano defenditur in poſſeſſione,* h. d. *Vel ſic: Si poſſidet jus inſtituendi is, ad quem de jure communi non ſpectat, pendente judicio proprietatis in poſſeſſione defenditur.*

Idem *Helien. Epiſcopo, & Archidiac. Norvicen. (an. 1212. in Anglia.)*

CUm veniſſent *b* ad Apoſt. ſed. Archidiaconus Richimundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiſcopi, ex parte Archiepiſcopi fuit propoſitum, quòd inſtitutio perſonarum, & cuſtodia Eccleſiarum vacantium, ad eum in diœceſi ſua ſpectat, tam de juriſdictione *c* communi, quàm de conſuetudine generali. Verùm quidam prædeceſſores ipſius quibuſdam Archidiac. Richimundiæ tam inſtitutionem, quàm cuſtodiam perſonaliter commiſerunt: [1 & ſ.] ¶ Inter alia verò Archidiaconus ipſe *d* reſpondit *e*, quòd Archiepiſcopus tam inſtitutiones, quàm cuſtodias, non perſonaliter Archidiacono, qui tunc erat, ſed perpetuo de conſenſu Capituli Archidiaconatui reali conceſſione donavit. Cùm autem Archidiaconatus ipſe in continua poſſeſſione tam iſtarum, quàm aliarum libertatum, multorum Archiepiſcoporum & Archidiaconorum temporibus extitiſſet, & Archiepiſcopus ſine conditione *f* qualibet conceſſiſſet ipſum eidem, poſt conceſſionem aſſeruit, quòd ipſum conceſſerat, inſtitutionibus & cuſtodiis vacantium Eccleſiarum exceptis. Ipſe *g* verò timens, ne ſi negaret expreſsè, cùm nondum eſſet Archidiaconatus *h* poſſeſſionem adeptus, vel impediretur *i* penitùs factum ejus, vel diutius differretur: reſpondit, quòd non ſolùm de illo, ſed de omnibus redditibus ſuis faceret, quòd ſibi placeret: [2 & ſ.] ¶ Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum eſſe in plena libertatum ejuſdem Archidiaconatûs poſſeſſione tuendum, donec probatum legitimè fuerit ex adverſo, libertates *k* ipſas Archidiaconis ab Archiepiſcopis perſonaliter fuiſſe conceſſas: cùm in hoc caſu tam antè, quàm pòſt, & in ipſa etiam conceſſione Archiepiſcopus eas *l* retinere potuerit licitè tanquam ſuas, vel donec legitimè probatum fuerit, eaſdem libertates Archidiaconum abjuràſſe. Sed in hoc caſu, ſi conceſſio illa fuerit realis, Archiepiſcopo nihil juris vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Eccleſiæ, vel per nos ipſos ſuper hoc Archidiaconatui conſulemus. Si ergo alterutrum ipſorum fuerit legitimè approbatum, Archidiacono ſuper libertatibus ipſis: ſi neutrum, Archiepiſcopo ſilentium imponatur.

[1 *Eas ſibi aliorum tempore retinentes, & liberè, ſicut ſpectabat ad eos, utentes eiſdem. Itaque Archiepiſcopus, qui Ebor. Eccleſiæ modò præeſt, W. de Chivilli quondam Archid. Richem. illas ad preces inclytæ recordat, R. Regis Anglorum de gratia ſpeciali conceſſit & eo in Epiſcopum pòſt electo ſibi retinuit tanquam ſuas. Ad hæc autem Archid. Richem. reſpondit, quòd cùm inclytæ recordationi*

a *In aliquot manuſcr. ita: Eugenius Papa.* b *c. 3. eod. tit. in 2. comp. Rectè autem Contius addit hic omiſſa à Raymundo ex antiq. comp.* c *Poſt concil. Lat. p. 28. c. 11. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *aſſenſu, in antiq.* e *ipſorum.* f *Vid. l. omnes. C. de dec. l. 10.* g *incurrerunt.* h *cap. 1. tit. de jud. in 2. comp.* i *ſufficiant.* k *P. ſancti Marcelli: & unus vetus ita: P. ſancti Marcelli, & B. ſanctæ, &c.* l *c. 1. eod. tit. in 3. comp.* m *al. ita, ſicut noſtris eſt auribus intimatum.* n *Actor. 10.* o *Literati ita debent recipi in Canonicos ſicut nobiles: ut not. in l. ſocietatem. in gloſſ. ff. pro ſoc.* p *& alios.*

a *al. ita, nec vos.* b *c. 3. eod. tit. in 3. comp.* c *In omnib. antiq. tam de jure.* d *ille.* e *al. ita reſpondit, dicens.* f *contradictione.* g *Idem verò.* h *Archidiaconus.* i *impediretur* k *eaſdem libertates.* l *ipſas.*

primus

rimus H. Rex Angliæ apud Carleolum ſedem Epiſcopalem vellet de novo creari, quia ex hoc Archid. Richem. lædebatur: Rex ipſe bon. mem. T. Archiepiſcopo Eboracen. humiliter poſtulavit, ut in recompenſationem cujuſdam partis, quæ ſubtrahebatur Archidiaconatui memorato, ei prædictas concederet dignitates. Archiepiſcopus autem annuit dignitates precibus poſtulantis.]

[2 *Super hoc autem pars replicavit adverſa, quòd ſi renuntiatio vel abjuratio Archidiaconatui non noceret, per hoc tamen eſſet Archidiacono repetendi facultas adempta: ſed Archidiaconus libertates illas ſe non repetere dicebat, cùm eis liberè, ſicut priùs, quando iter arripuit veniendi ad ſedem Apoſtol. uteretur, & earum poſſeſſione gauderet. Sed & contra hoc iterùm replicabatur, quod idem Archidiaconus in quadam Eccleſia ſui Archidiaconatus non per Archiepiſcopum inſtitui poſtulâſſet, ſed talis inſtitutio pertinebat ad ipſum, etſi ipſe tunc ipſarum libertatum poſſeſſione gauderet: ad quod Archiepiſcopus ipſe reſpondit, quòd per Archiepiſcopum non inſtitui, ſed confirmari potiùs poſtulavit, licèt quòd ſeipſum inſtitueret, incongruum videtur.*]

CAP. VII.

¶ *Is ad quem ſpectat collatio dignitatum, ſeipſum inſtituere non poteſt.*

Idem *Epiſcopo Trecen. & Archidiac. Pariſienſi.* (*an. 1212.*)

CUm *a* ad noſtram: [*& infrà.*] ¶ Illud autem nolumus vos ignorare, quòd poſtquam M. fuit Abbas effectus *b*, Cuſtodiam de jure non potuit obtinere: quia cùm ratione Abbatiæ ad ipſum pertineat donatio tam Cuſtodiæ, quàm aliarum Dignitatum, ac etiam Præbendarum in Eccleſia Patranen. Cuſtodiam ipſam recipere non potuit à ſeipſo: cùm inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: ſed nec ab alio, cùm jus conferendi alius non haberet.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Inſtitutus ſcienter in beneficium viventis, deponendus eſt.*

Gelaſius *c* *Papa ad Rom.* (*an. 495.*)

QUi *d* in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipſo ſunt ab Eccleſiaſtica communione pellendi, quo ſe paſſi ſunt ſucceſſores vivis Sacerdotibus adhiberi.

CAP II.

¶ *Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cùm vacaverint, concedi debent intra ſex menſes: quibus elapſis de Epiſcopo ad Capitulum, & econtrà, demùm ad proximum ſuperiorem devolvitur collatio.*

Ex Concilio Lateran. *e* (*an. 1179.*)

NUlla *f* Eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam beneficia, vel Eccleſiæ tribuantur alicui, ſeu promittantur, antequam vacent: Ne deſiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium ſe crediderit ſucceſſurum. Cùm enim in ipſis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe eſt, & divini plenum animadverſione judicii, ſi locum in Eccleſia Dei futuræ ſucceſſionis expectatio habeat, quam ipſi etiam gentiles condemnare curârunt. Cùm verò Præbendas Eccleſiaſticas, ſeu quælibet officia in aliqua Eccleſia vacare contigerit, non diu maneant in ſuſpenſo, ſed intra ſex menſes perſonis, quæ dignè adminiſtrare valeant, conferantur. Si autem Epiſcopus ubi ad eum ſpectat *a*, conferre diſtulerit, per Capitulum ordinetur *b*. Quòd ſi ad Capitulum pertinuerit, & intra præſcriptum terminum hoc non fecerit, Epiſcopus ſecundùm Deum hoc cum religioſorum virorum conſilio exequatur. Vel ſi omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipſis ſecundùm Deum abſque illorum contradictione diſponat.

CAP. III.

¶ *Beneficia vacantia conferuntur, non obſtante appellatione illorum, quibus promiſſa fuerant, antequam vacarent.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſc.* (*an. 1180.*)

RElatum *c* eſt auribus noſtris: [*& ſ.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpond. quòd cùm in Lateranenſi Concilio promiſſiones factæ de Eccleſiis non vacantibus, ſint caſſatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promiſſionibus innituntur, omitti non debet, quin Eccleſiæ, cùm vacaverint, de perſonis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

¶ *Si ſcribitur ei, ad quem ſpectat collatio, dato executore ad providendum, per præſentationem literarum collatori factam, afficitur Præbenda: ita quòd collatio alteri facta non tenet.* h. d. ſecundùm verum intellectum. vide cap. ſi capitulo. eod. tit. in 6.

Innocentius III. *Præpoſito & Capitulo Cameracen.* (*an. 1210.*)

PRopoſuit *d* nobis T. Presbyter, quòd cùm C. Papa præd. noſter, pro receptione ipſius in fratrem, & aſſignatione Præbendæ ad donationem veſtram ſpectantis in Eccleſia veſtra proximò vacatura mandatum Apoſtolicum vobis deſtinâſſet, Decano Remenſi executore conceſſo, Decanus ipſe vos contumaces inveniens, ipſum de Præbenda primò vacatura in Eccleſia veſtra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apoſtolicâ inveſtivit: [*1 & ſ.*] ¶ Sed cùm Præbenda, quæ ad donationem veſtram ſpectabat, in Eccleſia Cameracen. vacâſſet, eam alii aſſignâſtis: [*2 & infrà.*] ¶ Idem autem prædeceſſ. noſt. quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Præbendæ factam à vobis penitùs irritavit, & eum de ipſa per annulum inveſtivit. Licèt autem intentionis noſtræ non ſit, inveſtituras de vacaturis factas contra canonum inſtituta ratas habere, qui ſecundùm plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare *e*: attendentes tamen, quòd idem Presbyter non de vacatura, ſed de vacante per præd. noſt. fuit inveſtitus, utpote quæ poſt caſſationem conceſſionis à vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eam ipſi cum plenitudine honoris canonici aſſignetis.

[1 *Sed cùm ipſe Decanus morte præventus, in negotio ipſo ulteriùs non potuiſſet procedere.*]

[2 *Cùm autem propter hoc idem Presbyter ad ejuſdem prædeceſſ. noſtri præſentiam acceſſiſſet, ſicut ex literis ejus nobis innotuit.*]

CAP. V.

¶ *Semeſtre ad eligendum ſeu conferendum à jure præfixum non currit legitimè impedito, nec incipit currere, niſi à die notitiæ vacationis.* h. d. Et eſt textus multùm allegabilis & quotidianus.

Idem *P. ſanctæ M. in via lata Diac. Card. Apoſt. ſed. Legato.* (*an. 1210. Romæ.*)

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *inſtitutus.* c *In uno vetuſto nulla eſt inſcriptio.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. de ætate & qualit. in 1. comp.* e *ſub Alex. III. c. 8.* f *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & concord. conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 19. ubi hoc decretum roboratur, & c. deteſtandæ. eod. tit. l. 6.*

a *In Cod. Barb. ita: ubi ad eum ſpectat collatio.* b *ordinentur.* c *cap. 39. eod. tit. de appell. in 1. comp. & poſt concil. Lat. p. 47. c. 7.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & vid. Fridericum conſil 299.* e *De hoc articulo, vid. Felinum in c. poſtulâſti. infrà. De reſcript. verſ. quartus caſus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur gloſſa in verbo, diſpenſare.*

QUia *a* diverſitatem corporum, diverſitas ſæpè ſequitur animorum : [1 & ỹ.] ¶ Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiſcopus, quòd cùm ad eum in Eccleſia Eboracen. & aliis ſuis Eccleſiis collatio pertineat Præbendarum, tempore ſuſpenſionis ipſius, & poſtmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem ſe intruſerunt *b* in ipſas : [2 & ỹ.] ¶ Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas vel Dignitates Eccleſiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus ſpectantes, præter auctoritatem acceperunt *c* ipſius, ad eas reſignandas monitione præmiſsâ per excommunicationis ſententiam, & ſubtractionem aliorum beneficiorum, non obſtante confirmatione à ſede Apoſt. obtentâ ſub forma communi, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, ſicut juſtè & pacificè poſſidentur, appell. rem. compellas : Niſi fortè aliqui eas vel ſpeciali mandato Apoſt. ſed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo ſint adepti : Sic tamen, ut tempus ſuſpenſionis in ſex menſibus nullatenus computetur : cùm illa Lateranen. Concilii conſtitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata : & *d* tunc ſi voluerit, non tamen valuerit Archiepiſcopus ipſe in conferendis Præbendis uti propriâ poteſtate : à qua etſi fuerit *e* ſuâ culpâ ſuſpenſus, non tamen ad ipſum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta : ſed ad illum tempore ſuſpenſionis illius *f*, Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus deſidiam & negligentiam poterat Præbendas donare. *g* Tempus etiam, quo ad Apoſt. ſed. acceſſit, & apud illam permanſit, vel receſſit ab illa, intra ſex menſes nullatenus computetur. Semeſtre autem tempus non à tempore vacationis Præbendarum, ſed notitiæ ipſius potiùs volumus computari.

[1 *Ne plenitudo Eccleſiaſticæ juriſdictionis in plures diſpenſata vileſceret, ſed in uno potiùs collata vigeret, Apoſt. ſed. Dominus in B. Petro univerſarum Eccleſiarum & cunctorum Chriſti fidelium magiſterium contulit & primatum : qud retentâ ſibi plenitudine poteſtatis ad implendum laudabilius officium paſtorale, quod in omnibus jam conſtituit eam debitricem, multos in partem ſolicitudinis evocavit, ſicut ſuum diſpenſans onus & honorem in alios : ut nihil ſuo juri ſubtraheret, nec juriſdictionem ſuam in aliquo minoraret. Cùm autem ex ſuſceptæ auctoritatis officio tam ſingulis, quàm ſingulorum mater juſta petentibus, juſtitiam nec poſſit nec debeat denegare, cùm juſtitia & judicium ſit præparatio ſedis ejus : nos qui ad ejus regimen ſumus, licèt immeriti vel inſufficientes aſſumpti, fratribus & Coepiſcopis noſtris ad nos clamantibus non poſſumus in juſtitia non adeſſe, aut quod juſtè poſtulaverint non audire : ne ſi fortè circa exhibendam eis juſtitiam fuerimus inventi remiſſi ; ipſi quoque negligentes inveniantur reddendis vicibus ſubditorum, & commiſſam noſtræ ſolicitudinis partem minùs laudabiliter exequantur, ſi fortè, quod abſit, nos viderint vel declinare à jure, vel non audire juſtitiam poſtulantes. Hâc autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apoſt. ſed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiſcopum benignè recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.*]

[2 *Et in hoc & in aliis juri ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quaſdam Abbatias diœc. Eboracen. poſt interpoſitam ad nos appellationem irrepſerant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam poſtulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiſcopo per tuæ ſolicitudinis induſtriam provideri, diſ. v. per Apoſt. ſed. de frat. noſt. conſ.*]

CAP. VI.

¶ *Non valent literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti poſſeſſione non faciunt mentionem.* hoc dicit, *ſecundùm verum & communem intellectum. Et eſt textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et fuit deciſ... multùm ſubtilis.*

Idem *Baſilienſi* a *Epiſc. & Abbati S. Mariæ.* (*an.* 1216. *Romæ in Rauricam.*)

CUm *b* noſtris fuerit olim auribus intimatum, quòd Præpoſitura Eccleſiæ Lauſanen. tempore tanto va... câſſet, ut ſecundùm ſtatuta Lateran. Concil. ad nos eſſe ejuſdem donatio devoluta : Epiſcopo & Canonicis Lau... ſan. mandavimus, ut Præpoſituram ipſam Theſaurari... Lauſan. conferrent, quibuſdam ſuper hoc executoribu... deputatis : [& ỹ.] ¶ Verùm præfati Epiſcopus & Canonici literis receptis Præpoſituram prædictam non vacar... dixerunt, quia licèt ille, qui Præpoſitus fuerat, in Epiſcopum fuiſſet aſſumptus, ad ipſam tamen Præpoſituram poſt conſecrationem ſuam denuò fuerat ab ipſis Canonicis electus, & eam ſicut anteà poſſidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium eſſe juri, ipſam Præpoſituram de jure vacantem auct. Apoſt. præfato Theſaurario aſſignârunt : [1 & ỹ.] ¶ Auditor igitur ſupe... hoc datus à nobis de mandato noſtro decrevit, ut quò... à memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum noſtrarum, eò quòd per falſi ſuggeſtionem, & ver... ſuppreſſionem fuerant impetratæ, cùm Præpoſitura ill... non vacaret de facto, quia talis poſſeſſio plùs habet facti quàm juris, haberetur irritum & inane. Nos verò ſententiam ejuſdem ratam habentes, mandamus, quatenus niſi prædictus Epiſcopus ſufficienter oſtenderit, quòd vel ex indulgentia ſed. Apoſt. ſpeciali, vel ex alia juſta causa & neceſſaria ſibi poſt conſecrationem ſuam Præpoſitura conceſſa fuerit memorata, ipſum ad reſignationem ipſius (ſi ſpontè noluerit) compellatis. Deinde Lauſan. Capitulum ad conferendam eam Theſaurario ſupradicto diligentiùs inducere procuretis.

[1 *In cujus præſentia, cùm prædicta & alia fuiſſent per nun... cium Subdiaconi noſtri relata, nuncius partis adverſæ propoſui... quòd poſtquam dominus ſuus Sedun. Epiſcopus, qui Præpoſitu... fuerat Lauſanen. fuit in Epiſcopum conſecratus, Lauſan. Capitulum ei Præpoſituram illam iterum conceſſit habendam, in hoc utilitatem Eccleſiæ ſuæ, necnon & antiquam conſuetudinem attendentes. Epiſcopus Lauſanen. videns eum plurimùm utilem & neceſſarium Eccleſiæ ſuæ, quod à Canonicis ſuis factum fuerat ſuper hoc approbavit : cui tanquam Præpoſito à Canonicis etiam Theſaurario eſt honor impenſus. Memoratus verò Theſaurarius poſtmodùm ad Eccleſiam Rom. accedens, & ſupprimens omnia, quæ tam fuerant ab Epiſcopo, quàm à Canonicis acta, nobis Præpoſituram illam vacare ſuggeſſit, quare ſuper aſſignanda Præpoſiturâ ſibi literas impetravit à nobis, quas nullis ex cauſis proponebat eſſe per ver... ſuppreſſionem & falſi ſuggeſtionem obtentas : nuncius pro parte ſui Sedunen. utilitatem, neceſſitatem, conſuetudinem allegan... quæ Theſaurarius ſuppreſſerat. Econtrà verò partis adverſ... nuncius proponebat, & rationibus multis Præpoſituram illam vacare monſtrabat, & vacantem Theſaurario Lauſan. auct. ſuperi... ris, ad quem fuerat ſecundùm ſtatuta Concil. Lateran. donatio devoluta, conceſſam : ratione inſuper multiplici monſtrare conaba... tur, quòd dictus Sedun. Epiſcopus ad Præpoſituram Lauſan. ... quâ fuerat ad regimen Epiſcopatûs aſſumptus, poſt conſecrationem ſuam minimè eligi potuiſſet, cùm ſuper hoc ei ſacrorum canonum inſtituta repugnent. Dicebat etiam Præpoſituram illam aliâ ratione vacare, eò quòd illi, quorum erat donatio, eam aſſumpto i... Epiſcopum concedere præſumpſerunt, cùm ſecundùm ſtatuta Concilii prædicti, qui receperit, debeat, quod contra ſacros canones ac... cepit, amittere : qui dedit, largiendi poteſtate privari. Oſtendebat etiam multis aſſertionibus, quòd pro ipſo Sedun. Epiſcopo utilitas, conſuetudo & neceſſitas, quas nuncius in cauſa ſuæ ſu... ſidium allegabat, minimè faciebant : cùm hæc potiùs mendicata ſuffragia, quàm ſuæ cauſæ vera ſubſidia videantur : unde nuncius petebat, ut quod à ſupradictis Judicibus factum fuer...*

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *hinc diſces, quis dicatur intruſus : de quo vide Calderinum conſ. 7. tit. de verb. ſign.* c *receperint.* d *Codex Barbatiæ ita, & tunc ſi voluit, non tamen valuit, &c.* e *fuit.* f *ipſius.* g *vid. l. pupillus. ff. de privil. cred. & l. gravi. ff. de his, qui not. infam.*

a *al. ita : Baſil. Epiſc. al. ita : Baſilien. & Belicen. Epiſc.* ... *Abb. &c.* b *C. 4. eod. tit. in 3. comp.*

obtentu literarum noſtrarum dignaremur auct. Apoſt. confirmare, & ab ipſa Præpoſitura d. Sedunen. Epiſcopum amovere.]

CAP. VII.

¶ *Ubi conſtat beneficium collatum per habentem poteſtatem, per exceptionem abjurationis & renunciationis, non debet poſſeſſio retardari.*

Idem *Archid.* a *Richemundiæ.* (*an. 1210.*)

POſt *b* electionem & confirmationem Epiſcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiſcopus, eum tibi propriâ liberalitate conceſſit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere: quia prædeceſſor noſt. inter alia, quæ Decano & Capitulo Eboracen. ſuo privilegio noſcitur indulſiſſe, ordinationem Canonicorum ſeu perſonarum liberam eſſe decrevit, ut videlicet idonea & honeſta perſona, cui Archiepiſcopus vacantem in Eccleſia Eboracen. Præbendam vel Dignitatem duxerit *c* conferendam, ſecundùm antiquam ipſius Eccleſiæ conſuetudinem, præſentaretur Decano & Capitulo ſupradictis: [& ſ.] ¶ Si quis *d* contra conſuetudinem hujuſmodi in Eccleſia ipſa eſſet per aliquem introductus, nec pro perſona, nec pro Canonico haberetur. Quòd ſi Archiepiſcopus intra terminum Lateran. *e* Concil. ſecundùm formam præſcriptam perſonæ idoneæ non conferret, liceret Decano & Capitulo auctor. Apoſtol. juxta ejuſdem Concilii ſtatuta conferre. Cùm igitur in literis Archiepiſcopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus haberetur, per cujus manum debebas in Capitulo inveſtiri, ejus mandato extitit contradictum: [& ſ.] ¶ Ipſius igitur inſtitutione propter præmiſſas rationes à Capitulo reprobatâ, ipſi intelligentes Archidiaconatûs donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. Concilii, quàm indulti ſibi privilegii devolutam, R. de ſancto Cadmundo *f* illum unanimiter contulerunt, inveſtientes eundem de ipſo, & ſolenniter inſtallantes. Proceſſu verò temporis præfatus Archiepiſcopus poſt reſignationem & abjurationem à te factam, & receptam ab ipſo, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: quia Archidiaconatum ipſum, tam ratione primæ, quàm ſecundæ conceſſionis ſibi aſſignatum, per ſedem Apoſtolicam petiit confirmari: [1 & *infrà.*] ¶ Quoniam conſtitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiſcopum primitùs fuiſſe conceſſum, & quòd inſtitutione factâ per ipſum, ſecundùm juris ordinem minimè reprobatâ, Archidiaconatus non vacans non potuit nec debuit in alium ritè transferri: memorato R. qui contra juſtitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi ſe conſenſit, ſuper eo duximus ſilentium imponendum, ſententialiter decernentes, ut inſtitutio facta per Archiepiſcopum de te ſortiatur effectum. Exinde *g* ſi ſuper renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmiſſorum aliquis, qui velit & valeat, adversùs te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judiciario experiri.

[1 *Ad cujus objectiones ex ordine taliter reſpondebat, quòd licèt Decani mentio in literis Archiepiſcopi directis Capitulo expreſſa facta non eſſet, non tamen ob hoc excluſus videri poterat vel debebat. Adjeciſti præterea, quòd ſi etiam ea feciſſes, per adverſarium tamen tuum tibi objici non poterat cum effectu, cui potiùs quòd ſuper ipſo Archidiaconatu eſſet ſilentium imponendum, & approbatâ inſtitutione tuâ tibi reſtitutio facienda, ex confeſſione partis adverſæ, judicio facta & ſæpiùs repetita, oſtendere nitebaris: ipſe namque Richemundus interrogatus in jure ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ ſibi per Capitulum fuerit aſſignatus, reſpondit, quòd circa Feſtum Aſcenſionis proximum triennium compleretur. Cùm igitur ex data literarum noſtrarum conſtaret, Archiepiſcopum apud ſed. Apoſtol. conſtitutum, & in eis per nos antiquum jus fuerit declaratum, ut tempus quoad Apoſtolicam ſedem acceſſit, apud illam permanſit, vel receſſit ab ipſa, non eſſet infra tempus ſex menſium computandum: liquidò conſtare dicebat, tempus illud Archiepiſcopo minimè concurriſſe, ſed ſi etiam quadriennium effluxiſſet, ſicut etiam prioris reſponſi. Sed pœnitens ultimò propoſuit pars adverſa, quòd ex parte tua de jure fieri dicebatur, cùm etiam tunc arripuiſſet iter ad ſed. Apoſtol. veniendi, licèt illud non fuerit continuè proſecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio reſcripti noſtri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui poſteà præſcripto nocere non poterat in exilio conſtituto.*]

CAP. VIII.

¶ *Recepto in Canonicum, tenetur Capitulum providere, quàm citò facultas ſe obtulerit.*

Idem *C. Canonico Tridentino* a. (*an. 1210.*)

CUm ſuper *b* quæſtione Triden. *c* Præbendæ: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm autem conſtet te in Canonicum Triden. *d* Eccleſiæ fuiſſe receptum, licèt receptionem tuam factam contra Lateran. *e* Concil. pars adverſa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipſi Canonici videbantur tibi hoc opponere poſſe de jure, qui ſe fatentur te contra ſtatuta præfati Concilii recepiſſe: Sententialiter decernimus, ut tibi, quàm citò ſe facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* Eccleſia conferatur: cùm ex quo receptus in Canonicum, non debeas carere Præbendâ.

[1 *Quæ vertebatur inter te & Epiſcopum & Canonicos Triden. tu & procuratores partis alterius in noſtra eſſetis præſentiâ conſtituti, vobis H. Cardin. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum, quòd cùm bon. m. O. Triden. Epiſcopus patruus tuus ab Apoſtolica ſede reverſus, Triden. Canonicos rogaviſſet, ut te reciperent in Canonicum, ipſi te receperunt, nullâ primæ vel ſecundæ habitâ mentione, qui ab illo tempore uſque nunc locum in choro & capitulo habuiſti, & domos in ipſa canonicâ tibi aſſignatas poſſediſti. Procuratores verò partis alterius reſpondebant, quòd cùm in Triden. Eccleſ. certus ſit Canonicorum numerus, nos ei mandavimus, ut R. Subdiaconum in Canonicum reciperent.*]

CAP. IX.

¶ *Si habens Præbendam, in eadem Eccleſia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima: & quamvis à ſuperiore ſibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipſa, etiam tacito de poſſeſſione alterius, quæ colorata non eſt.* h. d. ſecundùm verum intellectum. Panor.

Idem *Epiſcopo & Magiſtro P. Canonico Hildeſen.* (*an. 1210.*)

LIteras *g* veſtras accepimus, quòd cùm pro D. Clerico vobis ſcripſerimus, ut eum de Præbenda vacante ſancti Uniſcardi Bremen. quam dicebat ad donationem noſtram fuiſſe juxta Lateranen. Concilii ſtatuta devolutam, curaretis auctor. Apoſtol. inveſtire: [1 & *infrà.*] ¶ De facto fuit propoſitum coram nobis *h*, quòd H. Præpoſitus, quondam ſimplex Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, de ipſa *i* in majori Eccleſia in Canonicum eſt electus, & poſtmodum anni ſpatio evoluto, in ipſa Eccleſia ſancti Uniſcardi in Præpoſitum eſt aſſumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipſa Eccleſia tunc habebat: [2 & *infrà.*] ¶ Sed Præpoſitus allegabat econtrà, quòd erat ex conſuetudine generali, quòd unus in eadem Eccleſia plures haberet Præbendas, & cùm Archiepiſcopus Bremen. Præpoſitum ipſum de Præpoſitura in plena Synodo inveſtiret, tam Præpoſituram illam, quàm Præbendam ei de communi *k* Canonicorum confirmavit aſſenſu: [3 & *infrà.*] ¶ Unde cùm vobis dubium videretur, utrùm cùm aliquis de una Præbenda eligitur

a *In antiq. Magiſtro H. Archidiac. &c.* b *cap. 4. eod. tit. in comp.* c *duceret.* d *In multis antiq. ita: & ſi quis.* e *ſub Alex. III. c. 8.* f *Eadmundo.* g *al. ita: Exinde verò.*

a *Tridonen. al. ita: idem Canonicis Tridonen.* b *cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* c *Tridonen.* d *Tridon.* e *Aliàs ita: Lateran. Conc. ſtatuta.* f *Tridon.* g *cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* h *vobis, legitur in antiq: & ita etiam habetur in antiq. compilat.* i *In omnibus antiq. ita: de ipſa in majoris Eccleſiæ canonicum eſt electus.* k *dictio,* communi, *deeſt in recentiorib. quam habent veteres ut plurimùm.*

ad aliam, ſtatim prior vacare incipiat, an per ſententiam debeat abjudicari *a* eidem, an propter confirmationem hujuſmodi, quæ ſuperiùs eſt expreſſa, Præbenda illi dici debeat non vacare: nos conſulere voluiſtis. Cùm igitur, ſi ita eſt, Præbenda illa etſi non de facto, de jure tamen vacare noſcatur: mandamus, quatenus dictum Præpoſitum, ut illam ſine difficultate reſignet, appell. rem. cogatis: quam, cùm de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

[1 *Si Canonici, quibus ſuper hoc ſcribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præpoſito & quibuſdam Canonicis ipſius Eccleſiæ cum ipſo D. & Magiſtro H. Canonico ipſius loci in noſtra propter hoc præſentia conſtitutus, ſic fuit.*]

[2 *Et ſuper hoc partes conſentiebant, fuit etiam ab una parte propoſitum, quòd ipſe Præpoſitus præter Præbendam illam aliam Præbendam habebat Præpoſituræ connexam, quam inficiatus eſt eſſe Præbendam. Præterea fuit allegatum de jure, quòd ex quo idem Præpoſitus de minori Eccleſia vocatus fuerat ad majorem, prima Præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum inſtituta: deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuiſſe ordinationem ejuſdem Eccleſiæ, ut in ea tredecim eſſent perſonæ, Præpoſitus ſcilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus ſervaretur, niſi diceretur illa Præbenda vacare.*]

[3 *Eos qui ſuper hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis aſtringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quòd propter hoc ſententiam excommunicationis incurriſſet, ſed ipſe talem confirmationem interveniſſe negabat, quæ etiam ſi intervenit, aſſerebat enim non tenere de jure.*]

CAP. X.

¶ *In Eccleſiis non numeratis vacatio Præbendarum ſeu Canonicatuum poſſibilis non eſt: nec fit ibi devolutio ad ſuperiorem ex negligentia ſemeſtri in non providendo Eccleſiæ de miniſtris.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Epiſc. & Archipresbytero Papien. (an. 1210.)*

EX parte *b* Haſtenen. Eccleſiæ noſtris eſt auribus intimatum, quòd cùm quædam Præbendæ in ipſa per quatuor annos, & amplius vacaviſſent, Haſtenen. Epiſcopus quoſdam ibidem inſtituit *c*, credens ſibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Inſtituti autem ſcientes, non eſſe firmam inſtitutionem hujuſmodi, ad Mediolanen. Archiepiſcopum recurrerunt: qui eoſdem in Canonicos Haſtenen. Eccleſiæ ordinavit, & in corporalem poſſeſſionem Præbendarum induxit, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ præbente aſſenſum *d*, tribus tantùm exceptis, qui ſe inſtitutioni hujuſmodi opponere curaverunt: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem utraque pars concorditer eſt confeſſa, quod in prædicta Eccleſia non erant diſtinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, ſtatutum Lateran. *e* Concilii de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuiſſe, etſi fortè Haſtenen. Eccleſia Canonicorum pateretur defectum. Unde inſtitutio per Archiepiſcopum, vel Epiſcopum facta, occaſione Concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia verò totum Capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipſos objectum eſt & oſtenſum: mandamus, quatenus ſi Haſten. Eccleſiæ ſuppetant facultates, ſecundùm conſuetudinem hactenus obſervatam, prædictos Clericos pro Canonicis faciatis haberi.

[1 *Tres illi dicebant electionem debere caſſari, quia nec Epiſcopus, nec Archiepiſcopus ſupradicti de conceſſione Lateran. Concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam Eccleſiam ordinare, cùm uterque circa tempus eis indultum à canone, in ordinatione fuerit negligens & remiſſus. His verò altera pars dicebat, quòd licèt inſtitutio Epiſcopi non valeret, Archiep. tamen inſtitutio de jure valebat, quod quia tempus ei indultum à canone, niſi à tempore quo illi declaratum fuerat, non currebat. His autem utrinque propoſitis.*]

CAP. XI.

¶ *Habens poteſtatem conferendi, poteſt de jure alteri tradere poteſtatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.*

Idem *Epiſcopo & Capitulo Laudun.* a *(an. 1210.)*

COnſtitutus *b* in præſentia noſtra H. *Subdiaconus* Eccleſiæ veſtræ Canonicus humiliter intimavit, quòd tu, frater Epiſcope, poteſtatem ei dediſti ſacerdotalem conferendi Præbendam, quæ *c* primò in Eccleſia veſtra eſſet vacatura: & Remen. Archiepiſcopus, tunc Apoſt. ſed. Leg. vobis, filii Capituli *d* auctoritate noſtrâ præcepit, ut cùm Præbenda ipſa vacaret, perſonam illam, cui vellet idem H. eam conferre, ſine interpoſitione alterius perſonæ reciperetis ad ipſam: [1 *& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus perſonam illam, cui memoratus H. ſacerdotalem Præbendam, cùm contigerit eam *e* vacare, duxerit canonicè conferendam, ſine contradictione qualibet admittatis: ut tu interim, frater Epiſcope, Præbendam hujuſmodi contra formam conceſſionis tuæ, conferre alicui non præſumas: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò conceſſiones tales (ſi ad conſequentiam traherentur) fieri poſſent in fraudem canonicæ ſanctionis *f*, per quam prohibentur Eccleſiaſtica beneficia concedi ſive promitti, antequam vacent, nolumus, quod hujuſmodi occaſione mandati, quod gratiam continet perſonalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur *g*.

[1 *Aſſeruit etiam idem Subdiac. quòd cùm eſſet ad Apoſtolicam ſedem acceſſurus, ipſe ſibi præcavens, appellavit, ne tu frater Archiepiſcope, ſi fortè interim aliquam ſacerdotalem contingeret vacare Præbendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum reciperetis aliquem præſentatum ad illam, niſi quem duxerit præfatus Sub. præſentandum.*]

[2 *Alioquin noveris nos dilect. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonicis Pariſien. dediſſe in mandatis, ut vos ad hæc per cenſ. Eccleſ. appell. rem. compellant, in irritum reducentes, ſi quid poſt appellationem à præfato Subdiacono ad nos legitimè interpoſitam contra conceſſionem ſibi factam de ſacerdotali Præbenda noverint attentatum.*]

CAP. XII.

¶ *Lateranenſe Concilium de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, ad Epiſcopatus non extenditur.*

Idem. *(an. 1210. Romæ in Calabriam.)*

DIlectus *h* filius Magiſter G. Canonicus veſter nobis ſuggeſſit, quòd Epiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, Archiepiſcopus ſanctæ Severinæ aſſerens, quòd propter negligentiam veſtram ad ipſum erat eligendi auctoritas devoluta, in Epiſcopum veſtrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quòd canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus, ad Archiepiſcopatum vel Epiſcopatum non ſolet extendi, ſed ad perſonatus alios & minora Eccleſiaſtica beneficia coarctari, electionem hujuſmodi juſtitiâ caſſavimus exigente.

CAP. XIII.

¶ *Non valet promiſſio beneficii vacaturi.*

Idem *Priori* i *Hoſtien. & Superiori S. Fridi. (an. 1210. Romæ.)*

EX *k* tenore literarum veſtrarum accepimus, quòd cùm cauſa, quæ inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem & Conventum de Bello ex altera, ſuper pro-

a *Abjudicari legitur in omnibus manuſcript. & ponitur pro auferri, quod & ſeries indicat: unde colliges, perperàm in aliquot vulgatis legi, adjudicari, in aliis, abdicari: quod eſt ſuavius.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *conſtituit.* d *conſenſum.* e *Lateran. Concil. ſub Alex. III. c. 8.*

a *Laudonen. al. Lauden.* b *cap. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *al. ita: quæ primò eſſet in veſtra Eccl. vacatura.* d *Capitulum.* e *illam.* f *In Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 8. & c. 2. ſup. eod. adde Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 19.* g *tribuatur.* h *C. 9. eod. tit. in 1. compilat.* i *Priori Hoſt. & Subpriori S. Fridi. al. ita: Priori de Oſen. & Subpriori S. Frideunida.* k *C. 10. eod. tit. in 3. comp.*

viſione

viſione ipſius vertebatur: [1 *& infrà.*] ¶ Dictus Clericus conteſtatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quòd primam Eccleſiam ad donationem ſuam ſpectantem aſſignarent eidem: [2 *& infrà.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd promiſſio prædicta non tenet, utpote contra ſtatuta Lateran. *a* Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico ſuper hoc ſilentium imponentes, ab impetitione ipſius dictos Abbatem & Monachos abſolvatis.

[1 *Vobis duximus committendam.*]

[2 *Nihilominus per idoneos teſtes probans, ipſos poſt promiſſionem ejus, licèt potuerunt nolle, ſibi quenquam ſuper hoc admoniti fuerunt providiſſe: quare dictos Abbatem & Monachos ad aſſignandum ſibi reditum x. marcharum cogi cum inſtantia poſtulabat: fuit ex adverſo reſponſum, quòd ratione promiſſionis hujus, utpote facta contra Lateran. Concil. ſtatuta, quæ probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire aſſerentibus: aliis verò in contrarium ſentientibus, ſuper hoc fuiſſet hincinde coram nobis diutiùs diſputatum, vos, quid juris ſit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipſo ulteriùs procedere noluiſtis, donec ſuper hoc reciperetis noſtræ beneplacitum voluntatis: nobis humiliter ſupplicâſtis, ut quid ſit in hac parte agendum vos dignaremur per noſtras reddere literas certiores.*]

CAP. XIV.

¶ *Obligatur Prælatus, qui promittit providere cùm poterit.*

Idem. (*an. 1210. Româ in Galliam.*)

ACcedens *b* ad Apoſtol. ſed. R. Clericus ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm promiſeritis vos proviſuros eidem in Eccleſiaſtico beneficio cùm poſſetis, ſicut per literas Judicum delegatorum inde confectas liquidò apparebat: [1 *& infrà.*] ¶ Nos autem conſiderantes, quòd aliud eſt Prælatum promittere beneficii collationem cùm poterit, aliud cùm vacabit: cùm in multis caſibus ſe facultas offerre poſſet, in quibus collatio non eſſet in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cùm poteritis) Eccleſiaſticum beneficium aſſignetis.

[1 *Vos igitur id hactenus efficere non curâſtis, allegantes coram Judicibus, quòd talis promiſſio vos nullatenùs obligaret, cùm videretur eſſe facta contra Later. Conc. ſtatuta, quod promiſſionem inhibet non vacantis beneficii.*]

CAP. XV.

¶ *Si ad Capitulum & Prælatum, ut Prælatum, poteſtas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapſu temporis non tranſit: ſecùs ſi Prælatus interſit, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo tranſit ad Prælatum, niſi dolum committat.* h. d. & eſt textus multùm allegabilis.

Idem. (*an. eod.*)

POſtulâſtis *c* per ſed. Apoſtol. edoceri, ut cùm ad vos & Archiepiſcopum veſtrum ſimul, donatio Præbendarum Eccleſiæ veſtræ pertineat, utrùm Præbendæ vacantis donatio penès Archiepiſcopum ipſum remaneat, ſi eam intra ſemeſtre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter reſp. quòd ſi vos & idem Archiepiſcopus intra tempus præſcriptum, circa hoc negligentes extiteritis: ſicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum poteſtas devolvitur conferendi, ſed ſecundùm ſtatuta Lateran. Concilii *d* ad ſuperiorem tranſit donatio: Niſi fortè Archiepiſcopus non ut Prælatus, ſed ut Canonicus vobiſcum jus habeat conferendi *e*. Et in hoc caſu cùm doloſè impedierit, dolus ei ſuffragari non debet.

CAP. XVI.

¶ *Sicut non poteſt patronus promittere ſe præſentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare poteſtatem præſentandi, antequam beneficium vacet.*

a *Sub Alex. III. c. 8. & nunc contra Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 19.* b *cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* c *cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* d *Sub Alex. III. c. 8.* e *Utrùm donata ambaſſatorib. cedant eorum lucro, vide varias opinion. in l. ſi verò. §. item quicquid. ff. ſol. matr. & in l. qui proprio. ff. de procur.*

Honorius III. *Epiſcopo & Præpoſito Capituli Cameracen.* (*an. 1222.*)

CUm dilecta in Chriſto filia Comitiſſa Flandren. *a* fecerit promiſſiones de non vacantibus beneficiis Eccleſiarum, in quibus jus obtinet patronatûs, & donationes eorum in manibus poſuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne ſimilia de cætero attentare præſumat. *b*

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Vacante ſede, ſtatus ejus mutari non debet.*

Innocentius III. *Priori & Conventui c Glaſton.* (*an. 1214. Româ in Scotiam.*)

NOvit *d* ille, qui ſcrutator eſt cordium, *& cognitor ſecretorum*, quòd licèt C. præd. noſt. Eccleſiam veſtram erexerit cathedralem, ipſam Bathonien. Eccleſiæ uniendo, ut idem eſſet Epiſcopus utriuſque: quia tamen hæc unio aſſerebatur à vobis in grave præjudicium Glaſton. Eccleſiæ redundare, cùm per ipſam diſſolveretur religio, & fraudaretur eleemoſyna, & hoſpitalitas tolleretur: nos ad relevandum Eccleſiæ veſtræ ſtatum cœpimus intendere diligenter: [1 *& infrà.*] ¶ Vos autem poſt obitum Bathonien. Epiſcopi humiliter poſtulâſtis, ut quia tempus advenerat, quo ſine ſcandalo Eccleſiæ veſtræ ruina poterat relevari *e*, cùm & Bathonien. Eccleſia id ipſum pariter poſtularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Epiſcopi cum multis Abbatibus depoſcerent illud idem, ut unione penitùs diſſolutâ, monaſterium veſtrum reduceremus in ſtatum antiquum, ſub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quòd Epiſcopali ſede vacante non debet aliquid innovari, cùm non ſit, qui Epiſcopale jus tueatur, maximè ne plus faviſſe perſonæ, quàm Eccleſiæ videremur, ſi quod eo vivente conceſſimus, poſt obitum ejus ſubitò mutaremus: petitionem veſtram nequivimus exaudire, auctoritate prædictâ *f* indulgentes, ut cùm Bathonien. Eccleſia de Præſule fuerit ordinata, jus veſtrum apud ſedem Apoſtolicam proſequendi facultatem liberam habeatis: interim autem ſub cura Prioris idem monaſterium gubernetur.

[1 *Et quoniam abſonum videbatur, ut ſubitò p. noſtri evacuaremus in hac parte ſtatutum, cùm ei quantùm cum Deo poſſumus deferre velimus, ſicut & volumus, quia quantùm cum Deo poterunt nobis noſtri deferent ſucceſſores, invicem unione manente, ſic de cæteris diſpoſuimus, quantumcunque bon. mem. Sanarigo Bathonien. Epiſcopo diſpliceret, frequenter ob hoc ad ſed. Apoſt. laborante, quod ſtatus Eccleſiæ veſtræ videbatur in melius relevatus. Unde poſt diverſos tractatus & deliberationes multiplices, quòd per providos & honeſtos auctor. noſtri mandati ſuper hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejuſdem Epiſcopi, poſtquam aliud à nobis non potuit obtinere, Apoſtolico tandem curavimus munimine roborare.*]

CAP. II.

¶ *Beneficia ſpectantia ad collationem Prælati, non poſſunt conferri per Capitulum ſede vacante.*

Honor. III. *Epiſcopo* g *Calmen. & Magiſtris V. & S. Canonicis Sueſſionen.* h (*an. 1223. Româ in Galliam.*)

ILla devotionis ſinceritas: [1 *& infrà.*] ¶ Eccleſiam ſancti Leucini, de qua Magiſtrum R. donationis noſtræ gratiâ præcedente, Præbendæ nomine de mandato noſtro Capuanus Archiepiſcopus inveſtivit, ſibi

a *Flandrorum.* b *al. ut ſimilia de cætero attentare non præſumat.* c *al. Caſton.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Pſal. 7. Sap. 1. Hier. 17.* e *Vid. l. æquiſſimum. cum notat. ff. de uſufr.* f *alit. authorit. præſentium.* g *al. ita: Epiſcopo Cam. & Magiſtr. &c. aliàs Calinen.* h *al. Sueſſanen.*

duximus confirmandam: Non obſtante conceſſione per Capitulum facta alii, ſeu confirmatione noſtrâ, ſi qua in forma communi apparet *a* obtenta: cùm nuſquam inveniatur cautum in jure, quòd Capitulum vacante ſede fungatur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum: nec in eodem caſu poteſt dici poteſtas conferendi Præbendas ad Capitulum per ſuperioris negligentiam devoluta, cùm non fuerit ibi ſuperior, qui eas poſſet de facto vel de jure conferre.

[1 *Quam dil. fil. Magiſter R. Decanus Trajan. ad perſonam noſtram & ſed. Apoſtol. hactenus habuiſſe dignoſcitur, nos inducit, ut eum pro ſua ſcientia & probitatis intuitu geramus in viſceribus charitatis, & eidem negare nolumus, quæ ſecundùm Deum fuerunt concedenda. Unde nos*]

CAP. III.

¶ *Sede vacante judicium habitum contra Eccleſiam, non tenet.*

Idem *Epiſcopo Burginen.* b (*an. 1223.*)

CONſtitutis coram I. præd noſt. procuratore Eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Caſtro forti, & Burginenſi *c* Epiſcopo prædeceſſore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Epiſcopo reſtitutionem ſuper libertate liberè eligendi ſibi Prælatum: [1 & ſ. d.] ¶ Nos igitur depoſitiones teſtium, qui vacante Burginen. *e* Eccleſiâ, & carente legitimo defenſore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

[1 *Quam etiam ſuper terris ipſius Eccleſiæ & reb. aliis, quibus omnibus pars ſua ſpoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. conteſtatâ ſuper præmiſſis, & poſtmodum coram Judicibus delegatis factis confeſſionibus & receptis teſtibus, eadem cauſa fuit ad nos inſtructa remiſſa: procuratoribus igitur partium in noſtra præſentia conſtitutis, cùm ſuper præmiſſis coram nobis diutiùs litigâſſent.*]

DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Non tenet alienatio rei Eccleſiaſticæ abſque approbatione Capituli.*

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Epiſcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Eccleſiaſticæ, abſque collaudatione & ſubſcriptione Clericorum.

CAP. II.

¶ *In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro conſenſu.*

Alexander III. *Norvicen. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

COntinebatur *h*: [& ſ.] ¶ Conſ. t. t. r. quòd conceſſio decimæ ab Abbatiſſa priùs facta, ſi Conventu ſciente, & non contradicente facta eſt, robur firmum debet habere. Verùm ſi ignorante Conventu aut contradicente, decimam priùs prædicto H conceſſit, & non poſt multum temporis *i* de aſſenſu Conventus eandem decimam dedit eidem, ſecunda conceſſio debet præjudicare priori.

CAP. III.

¶ *Alienatio temporalis facta ſine conſenſu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.*

Idem *Vigorien. Epiſcopo.* k (*an. 1180.*)

CUm nos *l* jampridem: [1 & ſ.] ¶ Certum eſt de rigore juris conceſſionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per prædeceſſorem tuum conſtat factam fuiſſe: Niſi eam ratam poſtmodum habuiſſet.

[1 *Si benè meminimus, per literas noſtras indulſimus, ut ſi I. prædeceſſor tuus reclamante Capitulo Eccleſiæ tuæ Abbati & fratribus de Oſenia Eccleſiam Deben. contulit, eam tibi removere licet: jam dictis fratribus, ſicut aſſeris, literas noſtras indulſimus, ut ipſis Eccleſiam prædictam dimittens pacificè poſſidendam, immemores exiſtentes illius ſcripti, quod ſuper hoc tibi fuerat à nobis indultum. Licèt autem hoc tibi indulſiſſemus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentiùs, quatenus divino intuitu, & pro reverentia B. Petri & noſtra, Eccleſiam ipſam ſi quo modo ſine gravi detrimento Eccleſiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittas: quia decet prudentiam tuam ad commodum & profectum religioſorum locorum intendere, & quod idem præd. tuus pietatis ſtudio fecit, ratum & firmum habere. Si autem eandem ipſis Eccleſiam dimittere fortè non poteras, non obſtantibus literis, quas prædicti fratres ſuper hoc impetraverunt, ſcriptum exinde indultum in ſua volumus ſtabilitate conſiſtere, quoniam*]

CAP. IV.

¶ *Prælatus ſine conſilio Capituli inſtituere, vel deſtituere, vel alia negotia Eccleſiæ tractare non debet.* hoc dicit, cum capitulo ſequenti.

Idem *Hieroſolym. Patriarchæ.* (*an. 1180.*)

NOvit *a* tuæ diſcretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus ſitis, ita quòd tu caput, & illi membra eſſe probantur, Unde non decet te omiſſis membris, aliorum conſilio in Eccleſiæ tuæ negotiis uti: cùm id non ſit dubium & honeſtati tuæ, & ſanctorum Patrum inſtitutionibus *b* contraire.

Innotuit ſiquidem auribus noſtris, quòd tu ſine conſilio fratrum tuorum *Canonicorum S. Sepulchri*, Abbates, & Abbatiſſas, & alias Eccleſiaſticas perſonas inſtituis & deſtituis: [1 & ſ.] ¶ Ideoque id auctor. Apoſt. prohibemus: [& ſ.] ¶ Nos enim tales inſtitutiones, & deſtitutiones carere decernimus robore firmitatis.

[1 *Non conſiderans neque attendens, quomodo te non ſit dubium ſtatuta SS. canonum tranſgredi.*]

CAP. V.

¶ *Summatum eſt ſuprà capitulo proximo.*

Idem *eidem.* (*an. eod.*)

QUantò *c*: [1 & *infrà.*] ¶ Frat. tuæ mandamus, quatenus in conceſſionibus & confirmationibus, & aliis Eccleſiæ tuæ negotiis fratres tuos requiras, & *d* cum eorum conſilio, vel ſanioris partis, eadem peragas & pertractes, & quæ *e* ſtatuenda ſunt, ſtatuas, & errata corrigas, & evellenda diſſipes & evellas. Abſentium quoque fratrum nomina inſcribi non ſinas *f*, quia talia munimenta ſunt irrita & falſa, & tu exinde quæſtionem falſi poteris meritò formidare.

[1 *Majori dignitate Domino dante præemines, tantò decet ampliùs & oportet te in omnibus eam diligentiam & gravitatem habere, quòd omnia videaris ſine nota & reprehenſione peragere, & laudabiliter injuncta tibi ſolicitudinis officium diſpenſare. Audivimus autem, unde mirati ſumus, ſicut mirari meritò poteramus, quòd in conceſſionibus & confirmationibus omiſſis Canonicis Eccleſiæ tuæ, conſilium Clericorum & Laicorum circa te commorantium, qui non ſunt de corpore Eccleſiæ ipſius, interdum, imò ſæpè requiris, & in eiſdem conceſſionibus & donationibus & confirmationibus, juxta eorum conſilium & voluntatem procedis, & in privilegiis etiam, quod tuam prorſus non decet honeſtatem, ad majorem auctoritat. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui abſentes fuerint, tanquam ſi præſentes fuerint, facis ſubſcribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commiſſa Eccleſiæ conſilium fratrum tuorum poſtponere, cum quibus unum corpus exiſtere comprobaris.*]

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgenſ. habent omnes Codices Vatic. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenenſi.* c *al. Burgd.* d *Hæc verba (& ſ.) deſunt in magis vetuſtis; ſed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatis* h *Poſt Concil Lateran. ſub Alexand. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *tempus.* k *VVigorn.* l *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 18.* b *conſtitutionib.* c *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 16. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* d *al. ut cum.* e *In C. Barb. & quæ ſtatuenda fuerint ſtatuens, &c.* f *al. facias.*

CAP.

CAP. VI.

¶ *Si Eccleſia collegiata habet præſentationem, præſentabit Prælatus de conſenſu Capituli, vel majoris partis, niſi de conſuetudine, vel privilegio competat ſoli Prælato.*

Cœleſtinus III. *(an. 1196.)*

EA a noſcitur: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm in provincia tua ſæpè contingat, quòd ad Eccleſias, in quibus collegia ..is præſentandi habere noſcuntur, eorum Abbates aut ..er ſe, aut per literas, perſonas idoneas Epiſcopis diœ..ſ. præſentant, & eis præſentatis & receptis, aliquando ..tè, aliquando pòſt, Monachi contradicunt. Reſpon..mus, quòd in præſentationibus Prælatorum intelligi ..bet, quod fiant de collegiorum ſuorum aſſenſu, ſine ..uo non obtinent firmitatem. Unde ſi conſtiterit, Con..ntûs vel majoris & b ſanioris partis, non affuiſſe ..onſenſum, inſtitutiones hujuſmodi convenit evacuari, ..iſi ex antiqua & approbata conſuetudine, vel conceſsâ ..bertate, aliqui eorum probaverint commiſſi ſibi colle..i non debere in Eccleſiarum ſeu beneficiorum colla..onibus requiri conſenſum.

[1 *Ex tuâ ſiquidem nobis eſt parte propoſitum, quòd*]

CAP. VII.

¶ *Tenet donatio, quam de ſolius diœceſani conſenſu facit Laicus Eccleſiæ de decimis, quas ab alia Eccleſia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranenſe Concilium.*

Innocentius III. *Archipresbytero* c *& Magiſtro ſcholarium* d *Bituricenſ.* *(an. 1210.)*

CUm e Apoſtolica ſedes: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè ſicut *ex literis veſtris* accepimus, cùm ex una parte Capitu..m S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea f, ſuper ..cima quadam in veſtrum compromiſiſſent arbitrium: ..icti Monachi proponebant donationem ipſius decimæ ..bi à quodam milite factam, & Bituricenſis Archiepi..opi diœceſani ejus accedente conſenſu, confirmatam ..iſſe, ſeque auctoritate Hieronymi munitos exiſtere, ..ui ſcribens ad Damaſum ait: [*Si aliquando* g *fuerint à ..aicis malè detenta, quæ divini juris eſſe noſcuntur, & in uſum ..anſierint Monachorum, Epiſcopo loci præbente conſenſum, conſta..nt eis omnia perpetuâ firmitate ſubnixa.*] Econtrariò pars ..llegabat adverſa, conſenſum Epiſcopi ſine Cleri conſen..ſu minùs ſufficere, auctoritate Leonis Papæ h, dicentis: [*Ne quis Epiſcopus de rebus Eccleſiæ quicquam donare vel commu..are, vel vendere audeat, niſi fortè aliquid horum faciat* i, *ut ..eliora proſpiciat, & cum totius Cleri conſenſu atque tractatu id ..ligat, quod non ſit dubium Eccleſiæ profuturum.*] Quia verò ..os conſulere voluiſti, utrùm quando decima tenetur à ..aico, ſi conferatur Eccleſiæ, ad confirmandam dona..ionem conſenſus Epiſcopi ſine Cleri conſenſu ſufficiat? ..aliter reſpondemus, quòd monendus eſt Laicus, qui ..ecimam k detinet, ut eam reſtituat Eccleſiæ, ad quam ..ectat: qui ſi fortè induci nequiverit, & eam cum diœ..ſani conſenſu alteri Eccleſiæ aſſignaverit, præſertim ..eligioſo Conventui: conſtabit ipſa l donatio perpetuâ ..rmitate ſubnixa. Auctoritates enim præmiſſæ, licèt ..iverſæ ſint, non tamen adverſæ: cùm aliud ſit alienare, ..uod ab Eccleſia poſſidetur: & aliud, quod detinetur à ..aico, ad uſum Eccleſiaſticum revocare. In alienatione ..uoque juxta Leonis Papæ decretum, conſenſus Epiſcopi ſine Clericorum conſenſu a non ſufficit. In revocatione autem juxta ſcripturam b Hieronymi ſufficit conſenſus Epiſcopi, cùm per c utrumque utilitati Eccleſiæ conſulatur. Nam & in Lateranen. d Concilio eſt inhibitum, ne quælibet religioſa perſona Eccleſias & decimas de manibus Laicorum, ſine conſenſu Epiſcoporum recipiat: per quod indirectè datur intelligi, quòd ſufficit conſenſus Epiſcopi, ut licitum Eccleſiæ ſit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ Laicis in feudum perpetuò ſunt conceſſæ.

[1 *Cur licèt immeriti præſidemus, univerſis per orbem Eccleſiis, non humanâ, ſed divinâ inſtitutione ſit prælata, & juſtum eſt & conveniens, ut ad eam tanquam ad magiſtram & matrem ſuper diverſis juris articulis referantur dubiæ quæſtiones, quatenus quæ jura conſtituit, eadem quoque jura diſtinguat, ne, quæ diverſa cernuntur, videantur adverſa.*]

CAP. VIII.

¶ *Non poteſt Epiſcopus ſine conſenſu Capituli concedere Eccleſias aliis Eccleſiis, etiamſi habeat jus patronatûs in Eccleſiis conceſſis.*

Idem *Meten. Archidiacono.* e *(an. 1210.)*

TUæ f nuper: [*& infrà.*] ¶ Adjeciſti etiam, utrùm Epiſcopo, vel electo cum ſolo Archidiacono præter aſſenſum majoris Eccleſiæ, cùm ab ipſa eligatur Epiſcopus, & Archidiaconus aſſumatur de ipſa, cœnobiis vel Eccleſiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatûs, liceat conferre perpetuò vacantes Eccleſias baptiſmales: [*& j.*] ¶ Alterius etiam quæſtionis ſolutio ex Epiſtola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur: [*Ne quis Epiſcopus de rebus Eccleſiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, niſi fortè aliquid horum faciat, ut meliora proſpiciat, & cum totius Cleri tractatu atque conſenſu id eligat, quod non ſit dubium Eccleſiæ profuturum.*] Irrita enim Epiſcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Eccleſiaſticæ erit, abſque conniventia & ſubſcriptione Clericorum: per hoc enim noveris ſolutam ſecundo loco propoſitam quæſtionem, cùm conceſſiones Eccleſiarum perpetuas ad alienationes non ſit dubium pertinere.

CAP. IX.

¶ *Epiſcopus parochiales Eccleſias, vel obventiones ipſarum, de conſenſu patroni ſine conſenſu Capituli ſui, monaſterio conferre non poteſt.*

Idem *Epiſcopo Helien.* *(an. 1210.)*

PAſtoralis officii diligentia: [1 *& infrà.*] ¶ Præterea quæſiviſti (cùm auctoritate g Dionyſii fuerint parochiæ limitatæ) quatenus ſingularum parochiarum proventus in uſus Eccleſiæ cederent neceſſarios, & ſtipendia miniſtrorum: ſi Epiſcopo liceat ſine auctoritate ſummi Pont. vel ſaltem ſine Capituli ſui voluntate, viris religioſis conferre obventiones alicujus parochialis Eccleſiæ, ſuſtentatione Vicarii reſervatâ. Et cùm h Lateranen. Concilii ſtatuta prohibeant Eccleſiis novam imponi, vel augeri veterem penſionem, poſtulas edoceri, an Epiſcopus valeat Religioſis, conſentiente patrono, totam Eccleſiam, vel de novo conferre aliquam portionem? Ad quod breviter reſpondemus, quòd ſalvâ conſtitutione canonicâ, de concedenda piis locis quinquageſima portione, neque primum, neque ſecundum facere poteſt Epiſcopus (niſi de licentiâ Rom. Pontif.) præter Capituli ſui voluntatem.

[1 *Quare ſup. de reſcr. de off. & pot. jud. del. &c.*]

CAP. X.

¶ *Ad Concilia provincialia vocari debent & admitti cathedralium Eccleſiarum Capitula.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* b *al. vel.* c *al. Archie..ſcopo, in plur.* d *ſcholarum, legitur in omnib. ferè Vatic. ..c. 1. De his quæ conceduntur ab Epiſcopo ſine conſ. Capit. in 3. ..mpilat.* f *Pratea.* g *al. aliqua.* h *12 quæſt. 2. cap. ſine ..ceptione.* i *facit l. prætor. in princ. cum gloſſ. & not & Bart. ..ne quid in loco publ. & l. prohibere. §. planè. D. quod vi aut ..am.* k *tenet.* l *iſta.*

a *Aſſenſu.* b *aliter, reſcriptum.* c *utramque.* d *Sub Alexand. III. cap. 9.* e *alii Merenſ.* f *cap. 2. De his quæ conced. ab Epiſc. ſine conſenſ. Capit. in 3. comp.* g *Dionyſ. Pap. epiſt. 2. ad Severum Epiſc.* h *Conc. Lateran. ſub Alexand. III. c. 7. §. prohibemus.*

Innocentius III. *a Archiepiſcopo Senon. & ejus Suffraganeis. (an. 1212.)*

ET ſi membra corporis *b*: [*&* ſ.] ¶ Provinciæ Senon. Capitula cathedralium Eccleſiarum ad nos querimoniam tranſmiſerunt, quòd Archiepiſcopus Senon. & ejus Suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: [*& infrà.*] ¶ Viſum fuit nobis & fratribus noſtris, ut Capitula ipſa ad hujuſmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maximè ſuper illis, quæ ipſa Capitula contingere dignoſcuntur.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *In univerſitatibus Eccleſiaſticis prævalet regulariter, quod fit à majori parte, niſi minor pars rationabiliter contradicat.* h. d.

Ex Concilio Lateran. *c (an. 1179.)*

CUm in cunctis Eccleſiis, quod pluribus & ſanioribus fratribus viſum fuerit, incunctanter debeat obſervari: grave nimis eſt, & reprehenſione digniſſimum, quòd per quaſdam Eccleſias pauci quandoque non tam de ratione, quàm de propria voluntate ad ordinationem *d* Eccleſiaſticam procedere non permittunt.

Quocirca præſenti decreto ſtatuimus, ut niſi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & *e* oſtenſum, appell. rem. prævaleat ſemper & ſuum conſequatur effectum, quod à majori & ſaniori parte Capituli fuerit conſtitutum. Nec conſtitutionem noſtram *f* impediat, ſi fortè aliquis ad conſervandam Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſe juramento dicat adſtrictum: non enim juramenta, ſed potiùs perjuria ſunt dicenda, quæ contra utilitatem Eccleſiæ & ſanctorum Patrum veniunt inſtituta. Si quis autem *g* hujuſmodi conſuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec ſatis congruunt inſtitutis, jurare præſumpſerit, donec dignam egerit pœnitentiam, à perceptione ſit Dominici corporis alienus.

CAP. II.

¶ *Canonicus non interdicit Eccleſiam, ſed hoc facere debet Epiſcopus cum Capitulo.*

Cœleſtin. *i* III. *R. Claremonen.* k *Epiſcopo. (an. 1190.)*

QUæſivit: [1 *&* ſ.] ¶ Super *l* eo, quòd Eccleſiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia penſio Eccleſiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis aut parochianus deliquit *m*, ſine tuo & aliorum Canonicorum aſſenſu interdicto *n* ſupponunt: [2 *& infrà.*] ¶ Fratern. tuæ taliter reſpond. quòd interdictum in aliqua Eccleſia per aliquem vel per aliquos de Canonicis tuis ſine tuo & aliorum fratrum aſſenſu poſitum, obſervare non debes, nec etiam ſuſtinere, ut ab aliis obſervetur: [3 *& infrà.*] ¶ Sed ſi quis in his deliquerit, Eccleſiaſticæ coërctioni ſubjaceat: cùm peccata ſuos auctores *o* tenere debeant, nec pœna ſit ulteriùs protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.

[1 *A nobis tua diligentia probitatis, quid obſervari debeat.*]

[2 *Per quod ipſius Eccleſiæ ſervitium deperit, & inde in populo ſcandalum non modicum generatur. Super quo*]

[3 *Niſi talis exceſſus extiterit & tam gravis, per quem meritò Eccleſia ſilere debeat, nec ſuſtineas prætextu occaſionis hujuſmodi, ut interdictum ab aliis obſervetur, niſi tuus & aliorum Canonicorum tuorum conſenſus acceſſerit.*]

CAP. III.

¶ *Communis ordinatio Eccleſiæ, per contradictionem & appellationem ejus, cujus non intereſt, impediri non debet.* h. d. quo ad titulum.

Innocentius III. *Auguſten. Præpoſito. (an. 1225.)*

EX ore *a* ſedentis: [1 *&* ſ.] ¶ Accedentibus ad præſentiam noſt. T. ac B. Auguſten. *b* Canonico pro quæſtione, quæ inter vos ſuper Præpoſitura Auguſt. Eccleſiæ vertebatur: ex parte ipſius B. fuit propoſitum, quòd pater ejuſdem à C. præd. noſt. Decano & Capitulo Auguſten. literas obtinuit deſtinari, ut intra ſpatium menſis unius eundem eligerent & aſſumerent in Præpoſitum Auguſten. in ſignum inveſtituræ annulo aureo deſtinato, & quibuſdam mandati Apoſtolici executoribus conſtitutis. Capitulum memoratum cùm audiſſet, quòd C. *c* quondam eorum Præpoſitus in Epiſcopum Brixien. electus & confirmatus fuiſſet: licèt dictas literas recepiſſent *d*, in contemptum *e* tamen eorum aſſignato priùs termino, intra quem ipſi deberent ſuper mandato Apoſtolico reſpondere, H. tunc Auguſten. Decanum in Præpoſitum elegerunt: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò legitimè conſtitit, quòd prædictus B. de Præpoſitura non fuit aliquatenus inveſtitus, etſi mandatum fuit, ut de ea inveſtiretur: de qua etiam ſi inveſtitus fuiſſet, inveſtitura ejus per præd. noſtrum certâ fuit ratione caſſata: quæ nec etiam ſi caſſata fuiſſet, per hoc, quòd dicto H. reverentiam exhibuit, quæ debetur *f* Præpoſito, juri ſuo renunciâſſe videtur: nos attendentes ſibi de jure non potuiſſe competere, ut per appellationem ob id interpoſitam, communem ordinationem Eccleſiæ impediret, intelligentes etiam te à majori parte tam dignitate quàm numero eorum, quos eligendi jus conſtabat habere, electum fuiſſe canonicè in Præpoſitum, electionem tuam auctoritate Apoſtolicâ confirmamus, præfato B. ſuper Præpoſitura ſilentium imponentes.

[1 *In throno procedebat gladius bis acutus, hic eſt gladius Salomonis, qui ſecat utrinque, reddens unicuique quod ſuum eſt. Nos igitur, qui licèt immeriti locum veri Salomonis divinâ dignatione tenemus, gladium iſtum tunc prudenter exercemus, cùm quæſtiones in auditorio noſtro legitimè ventilatas, mediante juſtitiâ definimus. Ad hoc verò emergentium prolixitas quæſtionum & difficiles nodi cauſarum ad ſedem Apoſtolicam referuntur, ut cùm earum merita fuerint aſſertione partium patefacta, procedat ab Apoſtolica ſede ſententia deducens in certitudinem dubia, & obſcura producens in lucem, ut litigantium diſſenſione ſopitâ, ſuum juſtitia tueatur & ſequatur actorem. Inde ſiquidem fuit, quòd*]

[2 *Cùm ergo dictus Cardin. hæc & alia quæcunque fuerunt hinc inde propoſita, nobis ac fratribus noſtris fideliter retuliſſet, atteſtationibus & allegationibus, & rationibus utriuſque pleniùs auditis & cognitis.*]

CAP. IV.

¶ *Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori ſtatuere poteſt, quòd ad neceſſariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.*

Idem. *(an. 1225.)*

EX parte tua *g* nobis fuit, frater Archiepiſcope, intimatum, quòd ad reſtaurandam fabricam Rothomagenſ. Eccleſiæ tractatum communiter habuiſtis, te poſtulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam ſuorum redituum portionem operi tam pio & neceſſario deputaret: [1 *& infrà.*] ¶ Statuimus, ut ſi quis

a *alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis.* d *De provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 24. de ref. c. 2. & ſeſſ. 25. de reform. c. 2.* c *Concil. Lat. ſub Alex. III. c. 16. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *Dictio*, ad, *deeſt in aliquot antiq.* e *vel.* f *veſtram.* g *enim.* h *alit. non.* i *alit. Clemens III.* k *Claromonen.* l *cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* m *al. delinquit.* n *ſupponit.* o *actores.*

a *Cap. un. eod. titul. in 3. comp.* b *alit. Auguſtenſibus Canonic.* c *D. al. E.* d *ſuſcepiſſet.* e *in aliquot ita legitur: in contemptum earum, aſſignato tamen priùs, &c.* f *In Codice B... bat. quæ debet Præpoſito exhiberi.* g *cap. 1. eod. tit. in 4. com.* h *qui.*

veſtrû

-ſtrûm tuis, frater Archiepiſcope, & majoris & ſanioris rtis Capituli ſtatutis ſuper hoc duxerit *a* reſiſtendum, tineat ſententia plurimorum. *b*

[1 *Quia verò ſuper hoc diverſæ fuerunt inter vos, filii Canoni- & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex veſtra diſſiden- negligatur.*]

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

TITULUS XII.

CAP. UN.

¶ *Rubrum ſufficit pro ſummario. Vel ſumma ſit ſecundùm bbatem: Occulta collatio beneficii, licèt ſit ſuſpecta, benè valet, mmodò aliàs legitimè facta probetur.* h. d. Et eſt caſus not. n tamen facit ad titulum, nec omnes diſtinctè hoc te- nt, ſed major pars concludit cum hoc ſummario.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepiſcopo. (an. 1224.)*

IT noſtrum *c* prodeat de vultu Dei judicium: [1 *& infrà.*] ¶ Prætereà proponebas, quòd cùm nullus debeat ſine accuſatore *d* damnari, nec iquid circa negotium illud ſit actum in forma judicii, poſitiones teſtium non poterant tibi præjudicium ge- rare. Quia verò hæc allegatio perſonam noſtram tan- re videbatur, dignum duximus cauſam commiſſæ in- iſitionis & ordinem pleniùs explicare, ne quis quomo- libet ſuſpicetur, quòd nos in hoc negotio perperàm oceſſerimus, præſertim cùm ratio aſſignanda debeat eſ- poſteris profutura. Cùm enim juris ſit explorati, quòd ore non probante, is qui convenitur, etiamſi nihil præ- terit, debet *e* abſolvi: videri poterat, quòd nos tibi, i conveniebaris à nobis, malitioſè vel indiſcretè onus obationis ſuper tribus præmiſſis articulis impoſuimus, delicet ut oſtenderes, quòd prædictam Cancellariam rſonæ idoneæ, modo canonico, & tempore competen- donâſſes. Porrò cùm donatio fuiſſet occulta, & ideo picione non careat, & elapſo jam anno nullus Cancel- ius omnino appareat, non immeritò credebamus, òd ſecundùm Lateran. Concilii *f* ſtatuta, ad nos eſſet ſius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuiſſemus ſam ſine culpa conferre: quoniam etſi locum Dei te- amus in terris, non tamen de occultis potuimus *g* di- nare. Quia *h* ergo contra illud, quod primâ facie juſtè æſumebatur pro nobis, præſertim cùm reſponderis, pri- â vice, quòd Cancellariam alicui non contuleras, facul- tem tibi pro te probandi conceſſimus: non fuit grava- en, ſed gratia: nec ex malitia, ſed ex benignitate pro- ſſit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri andavimus, tu cauſam præſtitiſti mandato, qui ſæpè obis per literas tuas intimâſti, & tandem probâſti per ſtes, quòd retentis tibi proventibus officium conceſſe- s memoratum: ex quo non immeritò in talem conceſ- onem fuimus ſuſpicati. Et ideo nos, qui non tam ex enitudine poteſtatis, quàm ex officii debito poſſu- us & debemus de ſubditorum exceſſibus ad correctio- m inquirere veritatem, te maximè cauſam *i* & occa- onem præſtante, inquiſitionem commiſimus facien- m. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus mperimus fuiſſe culpabilem: Circa contrarietatem ſponſi, quia non ſolùm nobis, ſed nec cuiquam de- iſſes ex certa ſcientia contraria reſpondere: Circa rnalitatem animi, quia non ex *k* affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſti Eccleſiaſticum officium & beneficium in perſona magis idonea *a* diſpenſare. Et circa inhoneſtatem facti, quia non licuit ex pactione vel conventione quacunque, ſub modo vel tenore præſcripto concedere nudum officium, & *b* tibi retinere proventus: cùm in Lateranen. Concilio *c* prohibitum ſit, ne quis conferendo Eccleſiaſticum beneficium, partem proventuum ſuis uſibus retinere præſumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quòd Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione debent conferri. Unde credimus diſtinguendum, utrùm qui dat ſpirituale beneficium, proventus ipſius ante donationem percipiat. Nam ſi proventus ante donationem non perceperit *d* ipſe, ſed alius, & ex donatione conſequatur *e*, ut ipſe proventus percipiat *f*: non eſt dubium circa hæc *g* intercedere ſimoniacam pravitatem. Si verò ante donationem perceperit ipſe proventus, credimus diſtinguendum, utrùm ante donationem conſtituat, ut ipſi proventus retineantur ad tempus pro cauſa juſta & neceſſaria: an conveniat cum eo, qui accepit beneficium, ſeu cum mediatore quocunque, ut officio illo conceſſo retineat ipſe ſibi proventus. Primum enim membrum credimus eſſe licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem ſuam ſatagunt palliare.

[1 *Et oculi noſtri videant æquitatem, quia regiâ viâ debemus incedere, nec ad ſiniſtram omninò, nec ad dextram declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non eſt apud Deum acceptio perſonarum; &c. Quia poſt interdictum noſtrum ei præſumpſiſti tradere bullam, cùm in traditione ſaltem debuiſſes differre, donec noſtrum conſuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidiac. & Olento Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut ſi etiam poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocamus, ut id ipſum recognoſcerent attentatum, traditionem ſigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo uti præſumeret, cùm plùs ſit Roman. Pontific. ad ſe aliquod negotium evocare, quàm ad eum ſuper aliquo negotio provocare.*]

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. *h*

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Non poteſt Prælatus res unius Eccleſiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, ſine ambarum conſenſu.*

Ex Concilio Lugdunen. quarto.

(an. 1055.)

NOn licet *i* Epiſcopo vel Abbati terram unius Eccleſiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus ſint poteſtate: tamen ſi commutare voluerit terras earum, cum conſenſu ambarum *k* partium faciat.

CAP. II.

¶ *Principes ſeculares res Eccleſiæ donare non poſſunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Eccleſia aliàs legitimè obtinebant.* h. d. ſecundùm unum intellectum, qui ſatis placet.

Ex eodem. *l*

QUi res Eccleſiæ petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita

a *Duxerint.* b *Vid. l. & ſuum hæred. §. fil. cum l. ſeq. ff. pact. & l. quod major. ff. ad muni.* c *c 1. eod. tit. in 3. comp. accuſatione.* e *debeat.* f *Alex. III. cap. 8.* g *poſſumus. Quia ergo, &c.* i *Qualiter differant cauſa & occaſio, vide Panor.* k *Dictio,* ex, *deeſt in quibuſdam.*

a *Concord. cap. conſtitutis. ſuprà de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. ſub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus.* d *percepit.* e *conſequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba,* circa hæc, *deſunt in antiq.* h *al. vel non alienandis.* i *Burch. l. 3. decr. c. 24. Ivo p. 3. c. 3. cap. 20. & Cap 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Calder. conſil. 4. hoc tit.* k *Vox,* partium, *deeſt in antiq.* l *al. Idem. Burch. l. 55. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.*

habeantur, quæ obtinent, & à communione Eccleſiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP. III.

¶ *Rector Eccleſiæ, qui dat Eccleſiæ rem duplæ exiſtimationis, ſervos Eccleſiæ manumittere poteſt: ipſe tamen manumiſſus & ejus poſteri erunt ſub patrocinio Eccleſiæ.* Ita communiter ſumatur, tamen non placet Panor. id, quod dicitur de æſtimatione.

Ex Concilio Toletan. *(an. 633.)*

CONſenſus totius Concilii definivit, ut Sacerdotes, qui aut aliquid Eccleſiæ ſuæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Eccleſiis ſuis acquirunt, liceat aliquos de familia ejuſdem Eccleſiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & poſteritate ſua ſub patrocinio Eccleſiæ maneant, utilitates injunctas ſibi, juxta quod poterunt, proſequentes.

CAP. IV.

¶ *Si Prælatus nil de ſuo dans Eccleſiæ, ſervum Eccleſiæ manumittit, non tenet manumiſſio.*

Ex eodem. *a (an. eod.)*

EPiſcopi, qui nil ex proprio Eccleſiæ Chriſti conferunt liberos ex famulis Eccleſiæ ad condemnationem ſuam facere non præſumant. Impium eſt enim, ut qui res ſuas Eccleſiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* ſucceſſor Epiſcopus abſque aliqua oppoſitione ad jus Eccleſiæ revocabit.

CAP. V.

¶ *Res Eccleſiæ alienari non debent.*

Ex Concilio apud Silvanen. *c (in Gallia.)*

NUlli liceat alienare rem immobilem Eccleſiæ ſuæ, ſive agrum, ſive ruſticum mancipium *d* neque ſpecialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [1] *e* conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujuſmodi alienatione abſtineant: pœnas timentes, quas Leonina conſtitutio comminatur.

[1 *Ita legit Innocentius, intelligitq́; de contractu, cui fuit adſcripta conditio: veluti, Si navis ex Aſia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil diſponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non eſt alienare. Sanè rectè, niſi fortè conductio perpetua foret, ut annotat Hoſtienſis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Teſtamenti conditionem, &c. Nam proculdubiò qui Teſtamentum condit, alienat. Vel etiam (quod ſentit & Innocentius) accipias immutatam rei conditionem, id eſt, ſtatum, cauſam, naturam prædii: veluti, Si faciat illud tributarium, vel annuâ penſione gravet. Quintinus.*]

CAP. VI.

¶ *Alienatio de rebus Eccleſiæ facta non tenet, & alienatores, niſi rem reſtituant, excommunicantur: & quilibet Clericus poteſt contradicere, & rem cum fructibus repetere.* h. d. Et eſt textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana Synodo tertiâ, habitâ circiter annum Domini 506. vel 507. Cap. 4, 5, 6, 7, & 8.*

ejus Synodi Tolet. Concil.

infrà.

SI quis Preſbyterorum, Diaconorum, ſeu defenſorum alienanti prædium Eccleſiæ ſubſcripſerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: niſi fortè & alienator, & qui acceperit *f*, celeri reſtitutione ſibi proſpexerint. Quod ſi minore animæ ſuæ curâ remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam ſuper hoc adſcripiam, confectum exinde documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet *a* quibuſcunque Eccleſiaſticis perſonis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus poſſint alienata repoſcere, & Eccleſiaſticâ auctoritate fulciri.

CAP. VII.

¶ *Terra non fertilis Eccleſiæ dari poteſt in emphyteuſim ei, cujus ſtudio reducatur ad culturam.*

Alexander III. *Vigorien.* b *Epiſcopo. (an. 1180.)*

AC *c* aures: [*& infrà.*] ¶ Illas terras, quæ de ſylvis extirpatæ ſunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris concedere ſub annuo cenſu tenendas, à quibus ſuo vel parentum ſuorum labore conſtiterit extirpatas. Niſi fortè tunc aliis poſſint ad majorem Eccleſiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

¶ *Jurans non alienare bona Eccleſiæ, non poteſt alienare ea, quæ ſunt de menſa, vel ea, de quibus dubitatur, an ſint de menſa.* hoc dicit, uſque ad §. poſſeſſiones. Abbas.

Cœleſtinus III. *Ravenen. Archiepiſcopo.*

(an. 1196.)

UT *d* ſuper aliqua: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè quæſiviſti à nobis, ſi poſſeſſiones, ſive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædeceſſor tuus, quouſque diem clauſit extremum, ad manus ſuas tenuit, & in proprium uſum excepit vel expendit *e*, nec aliis infeudavit, de menſa ſint Archiepiſcopi intelligendi, & de eis, cùm ex ſacramento fidelitatis tenearis Apoſtol. ſedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet poſſit intervenire. Tuæ ergo inquiſitioni taliter reſpond. quòd ſive intelligantur de menſa, ſive non, ut non alienentur, conſultiùs exiſtimamus. *f*

[1 *Repoſitæ quæſtionis dubietas Apoſt. ſed. providentiâ enodetur. Romanam Eccleſiam, cui licèt immeriti præſidemus, ſingulorum conſultationibus convenit reſpondere.*]

¶ *Poſſeſſiones Eccleſiæ minùs utiles, pro utilioribus de conſenſu Capituli poteſt Epiſcopus permutare vel alienare.* h. d.

Poſſeſſiones verò, quæ Eccleſiæ tuæ minùs ſunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum & *g* ſanioris partis conſilio & aſſenſu alienandi ſeu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

¶ *Canonicus prædium Eccleſiæ perpetuò locare non poteſt.*

Idem *Exonen. Epiſcopo. (an. eod.)*

AD *h* audientiam noſtram noveritis perveniſſe, quòd quidam de canonicis Exonen. Eccleſiæ, quædam prædia ejuſdem (inconſultis aliis fratribus) in damnum ejus *i* in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (ſi verum eſt quod aſſeritur) locationes illas legitimè revocare procures: ita quòd ſi eadem prædia non aliter revocari poterunt *k*, eos, quos noveris harum locationum auctores *l*, ad ſuſceptam inde pecuniam conductoribus refundendam *m* appell. rem. compellas.

CAP. X.

¶ *Poſſeſſiones, quæ ſunt de menſa, non poſſunt alienari. Et Eccleſiæ conſuetæ regi per regulares, ſecularibus Clericis conferri non debent.* h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Montis regalis.*

(an. 1210. Româ in Siciliam.)

POſſeſſiones *n* ad menſam tuam vel Capituli pertinentes, alienare non debes: Aut Eccleſias, in quibus Monachi miniſtrare conſueverunt, Clericis vel Laicis aſſignare.

---

a *Ex eodem ſcil. Concilio Toletan. IV. cap. 66.* b *Libertos, duo vetuſti codices.* c *Burchard. libr. 3. decret. cap. 144. Ivo part. 3. cap. 183.* d *Vid. l. 2. & 3. ff. de diver. & temp. præſcr.* e *Conductionem. aliter Condictionem.* f *aliter, receperit.* g *aliter, remedio.*

a *Liceat.* b *VVigor. al. Vigornienſi.* c *Poſt Concil. Later. ſub Alexand. III. part. 29 cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compilat.* d *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *Hæc duo verba,* vel expendit, *deſunt in omnib. antiquis.* f *æſtimamus.* g *vel.* h *cap. 2. eod tit. in 2. comp. & vid. Anch. conſ. 115.* i *al. ita: in damnum Eccleſiæ.* k *poterint. potuerint.* l *actores.* m *referendam.* n *c. 1. eod. tit. in 3. compil.*

CAP

CAP. XI.

¶ *Reſtituitur Eccleſia contra alienationem, per quam enormiter fuit læſa.* h. d. ſecundùm lecturam veriorem.

Idem *Epiſcopo Maurenſi, & Præpoſito Ulcon.* a (*an. 1210. in Galliam.*)

AD *b* noſtram noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm Tuſien. *c* Monaſterium depreſſum eſſet onere maximo debitorum, Abbas & Conventus ejuſdem villam quandam neceſſitate coacti, B. Laico conceſſerunt in feudum, tali conditione appoſitâ, quòd idem LXXX. libras perſolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non diſtulit effectui mancipare: [1 & ʒ.] ¶ Unde *d* humiliter ſupplicârunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monaſterii revocari, præſertim cùm idem Laicus primo anno de ipſius proventibus ultra ſummam perceperit prætaxatam, & per multos poſtmodum annos ſumpſerit ejus fructus: [2 & ʒ.] ¶ Quocirca *e* mandamus, quatenus ſi prædictum monaſterium, propter hoc inveneritis enorme diſpendium incurriſſe, dictum Laicum ut (pecunia, quam pro exoneratione feudi, ſeu etiam pro utilitate ipſius monaſterii expendiſſe noſcitur, ab iiſdem Abbate & Conventu recepta, cùm ſibi fructus percepti ſufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monaſterio dimittat liberum & quietum, appellatione poſtpoſitâ, compellatis.

[1 *Verùm quia præfatum monaſterium, ſicut dicunt, enormiter eſt læſum, in hoc eo quòd de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus ſingulis unum ferculum, & in feſtis duodecim lectionum, piſces vel aliud æquivalens conſuevit percipere.*]

[2 *Nos igitur ſic volentes gravaminibus præfati monaſterii providere, quòd aliis non videamur injuriam irrogare.*]

CAP. XII.

¶ *Alienatio rei Eccleſiæ facta ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, non tenet, licèt approbetur per conſtitutionem laicorum.*

Idem *in Concilio generali.* f (*an. 1216. Romæ.*)

CUm *g* Laicis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus Eccleſiæ nulla ſit attributa poteſtas *h*, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibuſdam ex illis *i* ſic refrigeſcere charitatem, quòd immunitatem Eccleſiaſticæ libertatis, quam non tantùm ſancti Patres, ſed etiam Principes ſeculares privilegiis multis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus vel potiùs deſtitutionibus *k* impugnare *l*, non ſolùm de alienatione feudorum, ac aliarum poſſeſſionum Eccleſiaſticarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ juri ſpirituali annexa videntur, illicitè præſumendo. Volentes igitur ſuper his indemnitatibus conſulere Eccleſiarum, & tantis gravaminibus providere, conſtitutiones & venditiones hujuſmodi feudorum, ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo perſonarum Eccleſ. aſſenſu præſumptas, occaſione conſtitutionis laicæ poteſtatis (cùm non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, necnon uſurpatio juriſdictionum *m*) ſacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præſumtoribus per cenſuram Eccleſiaſt. compellendis.

a *Ultien. al. Ulticen. al. Ulcien.* b *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Secuſien. al. Cuſſien. vel Cuſſin. in antiquioribus.* d *Vid. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textûs vide latiſſimè per Covarruv. l. 1. var. reſol. c. 3.* f *Later. Conc. gener. ſub Innoc. III. c. 44.* g *C. unico, eod. tit. in 4. compil.* h *facultas.* i *iſtis.* k *al. deſtructionibus.* l *Vid. auth. caſſ. per Bart. C. de ſac. ſanct. Eccleſ.* m *juriſdictionis.*

DE PRECARIIS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Breve eſt, nec poteſt breviùs ſummari.*

Ex Concilio apud Beluacen. *a* (*in Galliâ.*)

PRecariæ de quinquennio in quinquennium ſecundùm auctoritatem & antiquam conſuetudinem renoventur.

CAP. II.

¶ *Revocat ſucceſſor precariam per prædeceſſorem irrationabiliter factam.*

Ex Concilio Carthaginen. *b* (*in Africâ.*)

DE precariis irrationabiliter factis à Rectoribus Eccleſiarum, ſe ſuoſque ſucceſſores pœnâ gravi obligantibus, ut facta ipſorum diſſolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo ſucceſſor anteceſſoris ſui pœnâ ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus ejuſdem Eccleſiæ revocentur.

CAP. III.

¶ *Conceſſio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei ſuccedentis: precariæ autem conceſſio non.*

Gregorius IX. (*an. 1235. Romæ.*)

PRecarium *c* utendum conceditur, quamdiu patitur, qui conceſſit: ſolvitur quoque obitu ejus, cui conceſſum eſt, non *d* etiam concedentis: aut cùm ipſum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujuſmodi non licet rem alienam invito domino poſſideri. Porrò precariæ, quæ quandoque de Eccleſiarum poſſeſſionibus fieri ſolent, non ſunt pro voluntate concedentium revocandæ. *e*

DE COMMODATO.

TITULUS XV.

CAP. UNIC.

¶ *Commodatarius gratiâ ſui tenetur etiam de leviſſima culpa, non de caſu, niſi in tribus caſibus hìc poſitis. Et commodatum ante uſum completum non revocatur.* h. d.

Idem Gregorius IX. (*an. 1235. Romæ.*)

CUm *g* gratiâ ſui tantùm quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur: Licèt caſus fortuitus (niſi acciderit culpâ ſuâ, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari. Contra eum quoque rectè commodati non agitur, niſi poſt uſum expletum, cujus gratiâ res fuerat commodata: Cùm non decipi beneficio nos oporteat, ſed juvari.

DE DEPOSITO.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *Ex depoſito facto apud Clericum Eccleſiæ, non tenetur Eccleſia: niſi in utilitatem Eccleſiæ ſit verſum.*

Alexand. III. *London.* g *Epiſc.* (*an. 1180. Româ in Angl.*)

GRavis *h* illa querimonia uſque ad nos ſuper depoſito tuo tibi hactenus denegato pervenit: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm enim non conſtet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus eſt, in Eccleſiæ utilitatem converſam, non debemus de jure contra Cano-

a *Beluacum, Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Ant. Auguſt. in not. antiq. collectionis eod. tit. c. 2. ait, ſe non inveniſſe in Conciliis hoc caput.* c *Vid. l. 1. & ibi gloſſ. & Bart. ff. eod. tit.* d *Hoſtienſis legendum ſeu corrigendum hìc admonet ita: ſed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pignor.* f *Vid. text. in §. item is, cui res. Inſtit. quib. modis re contrahitur obligat.* g *Lundon. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Lindonien. al. Lincorien.* h *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 35.*

nicos ejuſdem Eccleſiæ præciſè intentare juſſionis inſtantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, perſonæ, non Eccleſiæ commendatam.

Quocirca ſuademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eò quòd (ut audivimus) loculos habet, & ea quæ tibi ſubrepta ſunt, aſportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum ſub quæſtionibus ad rationem ponant, etiam (ſi oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infrà.*] ¶ Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione paciſci, noveris id nobis acceptum.

[1 *Duplici nos anxietate perſtringens, eò quòd tibi in hoc & deeſſe non poſſumus, & adeſſe non valemus.*]

CAP. II.

¶ Dicit, ad quid tenetur depoſitarius, & quomodo repetatur depoſitum.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

BOna fides *a* abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſalvis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti. De culpa quoque teneris, ſi te ipſum depoſito obtuliſti, vel ſi aliquid pro cuſtodia recepiſſes. Pacto verò, culpâ vel morâ præcedentibus, caſus etiam fortuitus imputatur. Sanè depoſitori licuit pro voluntate ſua depoſitum revocare, contra quod compenſationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur *b*, licèt compenſatio admittatur in aliis, ſi cauſa, ex qua poſtulatur, ſit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ Cogit Epiſcopus, ne cariùs vendatur tranſeuntibus, quàm in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. *c*

PLacuit, ut Presbyteri *d* plebes ſuas admoneant, ut & ipſi hoſpitales ſint, & non cariùs vendant tranſeuntibus, quàm mercato vendere poſſunt. Alioquin ad Presbyterum tranſeuntes hoc referant, ut illius juſſu cum humanitate ſibi vendant.

CAP. II.

¶ Fraudans menſuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet.

Ex Concilio Maguntin. (*in German.*)

UT menſuræ & pondera juſta fiant: [1 *&* j.] ¶ Si quis juſtas menſuras & juſta pondera causâ lucri mutare præſumpſerit, 30. dies in pane & aqua pœniteat.

[1 *Sicut in divinis legibus ſancitum eſt, & in Capitulari Domini Caroli continetur, ſicut & iſte ſacer Conventus conſtituit, ſic in omnibus obſervare placet, &c.*]

CAP. III.

¶ Tenet venditio, licèt venditor ſit deceptus ultra dimidiam juſti pretii, poteſt tamen venditor agere, ut reſtituatur res, vel juſtum pretium ſuppleatur: & ſi alterum præciſè petit, ſuccumbit.

Alexander III. *Attrebaten. Epiſcopo.*

(*an. 1170.*)

CUm dilecti *e* filii Beluacen. Canonici contra Abbatem & fratres Cariloci *f* proponerent querimoniam, quòd ſylvam, quæ Nigravallis dicitur, à quibuſdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparâſſent: cauſam ipſam Morinen. *a* Epiſcopo & Decano Remen. commiſimus terminandam: adjicientes, quòd ſi uterque cauſæ cognitioni intereſſe nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem Decanus in illius cauſæ cognitione proceſſit: & cùm ei per teſtes *b* conſtitiſſet, quòd prædicti fratres ſylvam minus dimidia juſti pretii comparâſſent, pronunciavit *c* venditionem non tenere: & ſylvam Beluacen. Eccleſiæ adjudicans, Canonicos in poſſeſſionem induxit: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò in arbitrio emptoris eſt, ſi velit, ſupplere juſtum pretium, aut venditionem reſcindere, cùm res minùs dimidia juſti pretii *d* comparatur: ſententiam ipſam tanquam juri contrariam irritantes, poſſeſſionem Monachis judicavimus eſſe reddendam, ſalvâ quæſtione Canonicis ſuper deceptione pretii, vel conſenſu Capituli in venditione non habito, & aliâ causâ rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[1 *Cùm itaque Decanus partes ad ſuam præſentiam convocâſſet, Abbas & Monachi non ad agendum & reſpondendum, ſed ad quærendum dilationes nuncios deſtinârunt, aſſerentes, quòd ad nos miſerant, & ad audientiam noſtram appellaverant. Verùm quia in literis appellatio remota fuerat.*]

[2 *Nunciis igitur utriuſque partis in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis, dum ex parte Canonicorum inſtanter & ſolicitè peteretur auct. Ap. confirmari, habitâ deliberatione cum fratribus noſtris & aliis ſapientibus, qui legibus jurati judicant, eandem ſententiam juri contrariam intelleximus.*]

CAP. IV.

¶ Si vir habeat alia bona, unde uxor poſſit ſibi conſulere, & conſentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui ſpatio triginta annorum rem poſſederit, non poteſt uxor inquietare ſuper ea, maximè ſi pretium fuit converſum in communem uſum viri & uxoris. h.d. ſecundùm intellectum, quem tenet Panor. Et eſt caſus notab. limitans jus civile, ſecundùm Jo. Andr. non oportet adjicere, *maximè*, ſed omnia illa tria neceſſariò requiruntur.

Cœleſtinus III. (*an. 1194. Romæ.*)

PErvenit *e* ad nos, quòd P. miles, A. uxori ſuæ quandam domum in donationem propter nuptias aſſignatam, muliere ipsâ expreſſum dante conſenſum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [1 *& infrà.*] Prænominato verò milite viam univerſæ carnis ingreſſo, relicta ejus venire contra hoc præſumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias ſibi conceſſam alienari non potuiſſe, licèt ejus conſenſus ipſi noſcatur contractui acceſſiſſe: *f* Præfata verò B. ex eo nititur ſe tueri, quòd 30. annis *g* conſtante illorum matrimonio, domum ipſam bonâ fide, tituloque juſto poſſedit: & quia in communes uſus viri & uxoris, illius pretium eſt converſum, ac factæ venditionis tempore, unde ſibi præfata mulier conſulere potuiſſet, in viri facultatibus conſiſtebat. Quia igitur ſuper his nos conſulere curâſti: reſpondemus, prædictam emptricem (ſi vera ſunt, quæ præmiſimus) præſcriptis occaſionibus ſuper ipſa domo non debere ulteriùs fatigari.

[1 *Quam ex eadem venditione B. matrimonio ſupradicto conſtante 30. annis liberè pacificeq; poſſedit.*]

CAP. V.

¶ Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re poſ

a *Vid. tex. & ibi plenè per doct. §. præterea. & ii. Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez tom. 2. var. reſ. c. 7.* b *reducatur.* c *Alumnias. al. Aluim. al Alvernas. al. Alverum. al. Alucen.* d *Burch. l. 2. decr. c. 168. Ivo p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. & ibi Cajet. 2 1. q. 77. art. 1. Covart. l. 3. c. 14. var. reſol.* e *cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *Caroliloci.*

a *Morin.* b *Hæc duo verba, per teſtes, deſunt in omnibus manuſcr. & aliis antiq. exemplarib.* c *verbum,* pronuntiavit *deeſt in antiquis, quod tamen adeſſe debere poſtulat ſeries contextus.* d *Vide l. 2. C. de reſcind. vend. per Pinellum.* e *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* f *Vid. auth. ſive à me. C. ad Vellejanum.* g *a pe 1 30. annos, &c.*

certu

certum tempus, modico conſtituto pretio, præſumitur pignus, & non venditio.

Innocentius III. *Epiſcopo Pallienen.* a *(an. 1208. in Angliam.)*

AD noſtram *b* noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm R. laicus lator præſentium *c* ab M. mutuum recipere voluiſſet, creditor, ne per canonem contra uſurarios editum *d*, poſſet in poſterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm revera contractus uſurarius ageretur *e*: quod patet ex eo, quòd creditor debitori promiſit, quòd quandocunque à ſeptennio uſque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam *f* juſti pretii contingebant, domos ejus reſtitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari *g* non debent: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, inſtrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra uſurarios non obſtante, prædictum M. ad reſtituendas domos & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cùm debitor ſit viam univerſæ carnis ingreſſus) per pœnam in Lateran. Concilio contra uſurarios promulgatam, appellatione remotâ compellas.

CAP. VI.

¶ *Venditor deceptus ultra dimidiam juſti pretii, agere poteſt, ut res ſibi reddenti pretium acceptum reſtituatur, vel juſtum pretium ſuppleatur, & in hoc electio eſt emptoris.* h. d. ſecundùm Antonium.

Idem *Epiſcopo & Archid. Urbinatenſi.* *(an. 1208.)*

CUm cauſa *h*, quæ inter œconomum monaſterii ſancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienſes ſuper caſamentis ex altera vertebatur, fuiſſet aliquandiu ventilata, cùm conſtitiſſet nobis monaſterium in venditione ultra dimidiam juſti pretii fuiſſe deceptum: ſententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio poſſeſſiones reſtituerent memoratas, aut ſupplerent, quantùm conſtaret legitimæ venditionis tempore juſto pretio defuiſſe.

CAP. VII.

¶ *Ponit tres caſus, in quibus re evictâ non tenetur venditor emptori de evictione.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

SI venditori poſt *i* inſtitutum contra ſe judicium quis omiſerit, ut rem venditam ſibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abſuit tempore ſententiæ promulgatæ, ſeu per injuriam ſententia lata fuit, de evictione juxta legitimas ſanctiones agere non valebit.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Excommunicati ſunt magiſtri & ſcholares Bononienſes, qui ante tempus conductionis conducunt hoſpitia aliorum magiſtrorum vel ſcholarium, ſine eorum conſenſu.*

Clemens III. *(an. 1189. Româ in Flaminiam.)*

EX reſcripto *k* literarum Tuſculanen. Epiſcopi nobis innotuit, quòd cùm civitatem Bonon. tempore ſuæ legationis intrâſſet: [1 & ĩ.] ¶ Conſtitutionem factam ab Epiſcopo Portuen. Apoſtol. ſed. Leg. & à prædicto Tuſculan. Epiſcopo poſtmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magiſtrorum *l* ſeu ſcholarium ſuper conducendis aliorum hoſpitiis in læſionem vel præjudicium habitantium audeat hoſpitem convenire, niſi priùs conſtiterit tempus conductionis elapſum, vel inquilini in hoc ſuum favorem præſtiterint & conſenſum; cùm idem Portuen. ſub excommunicatione *a* hoc prohibuerit, & alter ſub pœna anathematis idem decreverit obſervandum: ratam *b* eſſe decernimus, & auctoritate Apoſtolicâ confirmamus: Statuentes, ut à te, frater Epiſcope, & tuo quolibet ſucceſſore hoc ſingulis annis in communi Audientia Magiſtrorum atque Scholarium recitetur.

[1 *Invenit ibi fuiſſe à bon. mem. VV. quondam Portuen. Epiſcopo conſtitutum, & ſub excommunicatione prohibitum, ne aliqui ſcholares hoſpitia majoris mercedis permiſſione conducerent, ut ea ſibi vel majoris gloriæ ſtudio, quaſi potentiores in expenſis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipſe ſolicitâ proviſione conſideras, quòd hujuſmodi conditionis improbitas & diſcordiæ fomitem, & impedimenta non modica pareret ſtudiorum: prædictam.*]

CAP. II.

¶ *Perſonæ Eccleſiaſticæ locare poſſunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Eccleſiæ ſit melior, ſtatuto diœceſani contrario non obſtante: & eadem ratio eſt de aliis rebus Eccleſiæ.*

Innocentius III. *Abbati & Conventui S. Petri de Pratel. London.* c *diœceſis. (an. 1212. Româ in Angliam.)*

VEſtra nobis relatio declaravit, quòd cùm ad firmam fructus veſtrarum dare conſueveritis decimarum: [*& infrà.*] ¶ Diœceſ. Epiſcoporum ſtatuto contrario non obſtante, veſtrarum decimarum proventus illis liberè locare poteſtis, cum quibus Eccleſiæ veſtræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd hujuſmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

¶ *Propter ſterilitatem gravem conductori ſine culpa ſua contingentem, remittitur penſio pro rata, niſi poſſit cum ubertate præcedentis, vel ſequentis temporis compenſari.* h. d. uſque ad §. verùm.

Gregorius IX. *(an. 1235. Romæ.)*

PRopter *d* ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, ſine *e* culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem *f*, colonis Eccleſiæ tuæ pro rata penſionis remiſſio eſt facienda, niſi cum ubertate præcedentis vel ſubſequentis *g* anni valeat ſterilitas compenſari.

¶ *Ponuntur hîc quatuor caſus, in quibus inquilinus poteſt ante tempus conductionis finita licitè expelli.* Abbas.

Verùm invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, ſi neceſſitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id expoſcat: remiſsâ ſibi pro reſiduo temporis penſione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, ſi perverſè ibi fuerit converſatus, vel cùm canonem per biennium non ſolviſſet, ſi ſibi ſatisfactione celeri non providit. *h*

CAP. IV.

¶ *Emphyteuta Eccleſiæ meliorationes ſuas vendere non poteſt, niſi ſervatis his, de quibus hîc. Et ſi contra fecerit, vel canonem per biennium non ſolverit, nec moram poſtea celeriter purgaverit, juſtè poteſt expelli.*

Idem. *(an. eod.)*

POtuit Emphyteuta (Eccleſiâ primitùs requiſitâ, eiq; nunciato, quantùm ſibi ab aliis offertur *i*, ſi nolle ſe

a *Pallionenſ. al. Cap. Pallion.* b *cap. 1. de empt. in 3. compil.* c *hæc duo verba, lator præſentium, deſunt in omnib. antiq. codicib.* d *edictum.* e *extitiſſet.* f *dimidium.* g *debet. l. ſi in fraudem. C. de leg. 1. l. ex dolo. ff. de dolo. Intellectus. Auth. ſive à me. C. ad Vellejan.* h *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *Vid. Anton. Gomez. tom. 2. var. reſol. c. 2. de empt. & vend.* k *C. un. eod. tit. in 2. comp.* l *Appellatione magiſtrorum comprehenduntur Doct. utriuſque juris. leg. milites. & l. hi qui. ff. ex quib. cauſ. majores.*

a *Al. ſub pœna excommunicationis.* b *ratum.* c *Lexonenſ. al. Londen.* d *Vid. Ant. Gomez. tom. 2. var. reſ. c. 3. Arium Pinellum in l. 2. C. de reſcind. vend. part. 1. c. 3. Pariſium conſ. 8. l. 1. Guid. Pap. dec. 630.* e *& ſine culpa.* f *contingente.* g *ſequentis.* h *præviderit.* i *Vid. l. 1. §. ſi rem. ff. dep. & l. domos. §. 1. & utrobique Bart. ff. de leg. 1.*

emere dixerit: vel à denunciationis tempore duorum menſium ſpatium ſit elapſum) meliorationes & jus ſibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujuſmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoque ſecus præſumendo, vel ceſſando in ſolutione canonis per biennium (niſi celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet) juſtè potuiſſet expelli *a*. Non obſtante, quòd ei, ut canonem ſolveret, non extitit nunciatum: cùm in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet. *b*

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS XIX.

CAP. I.

¶ *Princeps poteſt rem Eccleſiæ immobilem per permutationem acquirere, datâ re meliori vel æquali.* h. d. Et in hoc, quod dicit, vel æquali, eſt caſus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (*an. 864.*)

SI Princeps voluerit rem immobilem ſanctis locis præſtare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, ſi cauſa rationabilis id expoſcat, & res quam præſtiterit, major fuerit, vel æqualis: pragmaticâ ſanctione ſuper hoc promulgatâ.

CAP. II.

¶ *Permutatio rerum Eccleſiaſticarum facta in caſu non conceſſo, ſeu non ſervatâ ſolennitate juris, eſt revocanda per ſucceſſorem.*

Ex Concilio Beluacen. *c* (*an. 844.*)

UT commutationes rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab anteceſſore inconſultè factæ ſunt, ab eo, qui ſucceſſor eſt, emendentur.

CAP. III.

¶ *Mancipia Eccleſiæ non debent permutari niſi ad libertatem, vel niſi ſint fugitiva.* h. d. cum c. ſequenti.

Ex Concilio apud Silvanectum. (*an. 864.*)

MAncipia Eccleſiaſtica, niſi ad libertatem, non convenit commutari: videlicet ut mancipia, quæ pro Eccleſiaſtico homine dabuntur, in Eccleſiæ ſervitute permaneant, & Eccleſiaſticus homo, qui commutatur, fruatur perpetuâ libertate. Quod enim ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos uſus transferri non decet.

CAP. IV.

¶ *Servi Eccleſiæ cum profanis permutari non poſſunt, nec alienari, niſi ſint fugitivi.*

Ex eodem. (*an. 864.*)

INjuſtum videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & Sanctis ejus pro animæ ſuæ remedio conſecrârunt, cujuſcunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterùm in ſervitutem ſecularium redigantur, cùm canonica auctoritas ſervos tantummodo permittat diſtrahi fugitivos. Et ideò Eccleſiarum Rectores ſummoperè caveant, ne eleemoſyna unius, alterius peccatum fiat. Et eſt abſurdum, ut ab Eccleſiaſtica dignitate ſervus diſcedens, humanæ ſit obnoxius ſervituti.

CAP. V.

¶ *Præbendæ pacto præcedente permutari non poſſunt: Epiſcopus tamen poteſt de loco ad locum permutare perſonas.*

Urbanus III. (*an. 1186. Romæ.*)

QUæſitum *d* eſt ex parte tua, ſi commutationes fieri valeant Præbendarum, cùm commutatio Dignitatum in Turonenſ. Concilio fuerit interdicta: [*1 & infrà.*] ¶ Generaliter *e* itaque teneas, quòd commutationes Præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſsâ, quæ circa ſpiritualia vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ.

Si autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre perſonas: ut quæ uni loco minùs ſunt utiles, alibi ſe valeant utiliùs exercere.

[1 *Sunt enim quidam, qui Præbendæ ſuæ cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam ſummam pecuniæ conſequantur, quod quidem honeſtati eſt contrarium, & ſimoniacam proculdubiò continet pravitatem.*]

CAP. VI.

¶ *Eccleſiæ jure proprietatis poſſunt ad invicem permutari: & poſſeſſiones earum etiam permutari poſſunt, & pro minùs valentibus pretium ſuppleri.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

AD quæſtiones *a* ſolvendas: [*& infrà.*] ¶ Intelleximus ex literis tuis, quòd duæ conventuales Eccleſiæ ſunt in tua diœceſi conſtitutæ, quarum utraque parœcialem habet Eccleſiam cum poſſeſſionibus magis alteri, quàm ſibi vicinam. Illis autem deſiderantibus permutare eas, cùm illarum altera reſpectu meliorum proventuum plùs abundet, & ideò ſibi poſtulet adjici certam ſummam pecuniæ numeratæ, ut ſic ad æqualitatem permutationis *b* valeant pervenire, utrùm poſſet id licitè fieri, extitit dubitatum: [*1 & infrà.*] ¶ Reſpondemus, quod cùm de dictis *c* parœcialibus Eccleſiis per ſe queat commutatio celebrari, & in permutatione poſſeſſionum per ſe non ſit inhibitum, ſi altera ratione poſſeſſionum alteri præponderet, pecuniam poſſe refundi de ipſarum poſſeſſionibus ad invicem, prout viſum fuerit expedire, refusâ certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, ſic tamen *d*, quòd illi contractus nequaquam ſibi invicem miſceantur.

[1 *Quam ob cauſam ſed. Apoſt. conſuluiſti. Licèt itaque tuæ diſcretionis induſtriam ignorare minimè putemus, quid ſuper eodem articulo ſit agendum: nihilominùs tua prudentia.*]

CAP. VII.

¶ *Beneficia ſua perdunt, qui ea propriâ permutant auctoritate.*

Innoc. III. *Senon. Archiepiſcopo.* (*an. 1205.*)

CUm olim *e* Magiſter S. & B. Archidiaconatum & Præpoſituram ad invicem commutâſſent: [*1 & ſ.*] ¶ Licèt prædictus Magiſter ab initio ſpontè fuerit de permutatione confeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quòd ipſe Præpoſituram ſine conditione qualibet reſignavit, & poſt reſignationem prædicti Magiſtri Archidiaconatum fuerat aſſecutus: [*2 & ſ.*] ¶ Cùm ergo nobis conſtaret, quòd ipſe B. ſuum præſtiterit *f* permutationi conſenſum, prædictus autem Magiſter ſuum publicè fateretur errorem: & hunc Præpoſiturâ, & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare, ſuper hoc definitivam contra eos ſententiam proferentes.

[1 *Magiſtri ejuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bonæ mem. Naſcon. Epiſcopo duximus delegandam. Cumq; idem B. ad præſentiam noſtram poſtmodum acceſſiſſet, ut in negotio ſine ſuſpicione procederet, obtentu ipſius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Epiſcopo duximus adjungendum: verùm cùm propter Abbatis abſentiam non fuiſſet à delegatis pariter ipſis in cauſa proceſſum, utraque partium ſe noſtro conſpectui præſentavit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.*]

[2 *Licèt Magiſter ipſe proponeret ex adverſo, ipſum ſecum diutiùs de permutatione tractâſſe, & compleviſſe eadem in manibus ven. f. n. Educen. Epiſcopi quod tractaverant poſuiſſe. Verùm ſæpedictus B. delegatis noſtris non deferens, imò veriùs*

a *Vid. l. inſulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellat.* c *Refertur in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Conc. apud Beluac. Bur. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 262. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. notata in c. majoribus. ſup. de præb. vid. Ægid. Bellamer. tract. de benefic. permut.* e *igitur.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *permutationes.* c *prædictis.* d *al. ita: ſic tamen, quòd contractus nequaquam ſibi ad invicem miſceantur.* e *C. un. eod. tit. in 1. comp.* f *al. præſtiterit permutationi aſſenſum.*

delegantis

delegatis ſigilla violavit, & illorum ſcripta, quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Caterùm in noſtra præſentiâ conſtitutus, adverſario ſuo præſente, in executionem ſuam propriam propoſuit coram nobis, quòd Judices perperam proceſſiſſent contra ipſum, cùm acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens, ne literas portares Uria, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quid expediret, meliùs notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel nobis fideliter retuliſſet & præſentâſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis præpoſitæ coram nobis. Prætereà cùm non quereretur de Judice, quem ei ex proprio motu conceſſimus, ſed de illo potiùs, quem ipſe duxerat eligendum, & Judices ſuas nobis literas per eum deſtinâſſent, de ipſo pariter conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam, ſed ut in eo ſaltem puniretur, in quo peccavit contra acta Judicum, quæ temerè violârat, ipſum ſicut non debuimus, ſic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus ſuus patrocinium attuliſſe.]

CAP. VIII.

¶ Si permutatio beneficiorum completa eſt ex una parte, & per alteram ſtat, quò minùs impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium. & ſecundum hoc continet jus.

Idem *Archiepiſc. & Præpoſito ſancti Andreæ Colon.* a *(an. 1206.)*

CUm *b* univerſorum: [1 *&* j.] ¶ Intelleximus G. Canonico referente, quòd cùm ipſe & L. Clericus de permutatione Præbendarum ſuarum inter ſe tractare cœpiſſent, quam utilitati utriuſque imminere credebant, tandem idem L. Præbendâ ejuſdem G. cuidam conſanguineo ſuo aſſignatâ, Præbendam ſuam ei, ſicut promiſerat, noluit reſignare: [*&* j.] ¶ Cùm igitur deceptis & non decipientibus jura ſubveniant, licèt ipſi per ſe de jure non poſſent Eccleſiaſtica beneficia permutare, ut tamen ſimplicitati venia tribuatur *c*, mandamus, quatenus ſi conſtiterit prætaxatum G. taliter fuiſſe deceptum, amoto à Præbenda ſua conſanguineo ipſius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam reſtitui faciatis eidem.

[1 Fidelium ab ipſo Domino Jeſu Chriſto paſtoralis ſit nobis commiſſa, ſolicitudini noſtræ incumbit, vel dignoſcitur expedire, ſic debeamus quoslibet in ſuis rationibus confovere, quòd aliquorum jura in conſpectu Eccleſiæ diſpendium non ſuſtineant, ſed firma & illibata debeant permanere.]

CAP. IX.

¶ Spirituale cum temporali permutari non poteſt.

Gregorius IX. *Beton. & Fungin. Abbatibus.* d *(an. 1235.)*

EXhibita nobis Abbatis & Conventûs ſancti Martini de Pannonia petitio continebat, quòd cûm ſuper cauſa, quæ inter ipſos ex una parte, & Præpoſitum Albanen. *e* ex altera, ſuper quibuſdam decimationibus vertebatur, C. *f* Capellanum noſtrum, tunc in Hungaria commorantem, noſtras literas impetrâſſent: ipſe ac Magiſter M. quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromiſſum, arbitrati fuerunt, quòd ſi dictus Præpoſitus obtulerit decem millia ſolidorum *g* regalium à Rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent: [*&* j.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis (cùm permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid ſecutum eſt ex eo vel ob id, irritum decernatis.

a *al. Colonien.* b *C. 2. de præb. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. reſol. c. 5.* c *Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tutor. ff. de ſuſpect.* d *De Boten. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semugien. al. de Beconen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Simigien.* e *al. Alben. al. Albanen.* f G. g *Salium legitur in 10. Cod. manu ſcr. in uno, ſolidorum. in alio, ſolinarum.*

DE FEUDIS.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ Si dominus à vaſallo recipit feudum in pignus, abſtinendo ab ejus ſervitio, non tenetur computare fructus in ſortem. h. d. ſecundùm intellectum communem. Et eſt caſus ſingularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marien.* a *Epiſcopo. (an. 1212. Romæ.)*

INſinuatione *b* præſentium declaramus, quòd gageria, quam de feudo Eccleſiæ tuæ ab M. dignoſceris recepiſſe *c*, à te poteſt liberè detineri, fructibus non computatis in ſortem: Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in ſortem minimè computandos, idem M. à ſervitio, in quo tibi & Eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.

CAP. II.

¶ Ponit tres caſus, in quibus non obſtante juramento de non infeudando, poteſt Epiſcopus antiquum feudum ad Eccleſiam reverſum novo vaſallo concedere. h. d. Et eſt caſus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo. (an. 1212.)*

EX parte tua *d* noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, quòd ſæpiùs dubitâſti, utrùm, cùm contingit vaſallum tuum decedere, & ad te feudum ipſius redire, feudum ejus alii liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis aſtrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconſulto? Ad hæc ſi vaſallum tuum feudum alienare contingat, an ipſius filium & conſanguineum ejuſdem feudi conſortem de ipſo valeas inveſtire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cùm feudum alienatum repereris, quod per te facilè recuperare non potes: utrùm poſſis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Eccleſiam recognoſcat? [1 *& infra.*] ¶ In primo ergo caſu feudum decedentis liberè (ſi videris expedire) concedas: Atque in ſecundo filium, vel conſanguineum alienantis inveſtiens, In tertio feudum alienatum poteris ei licenter *e* concedere, per quem ipſa *f* Eccleſia valeat rehabere.

[1 Nos igitur ſuper his de mente tua ſcrupulum volentes dubitationis auferre, per a. ſ. tibi mandamus, quatenus ſi quando præfati caſus emerſerint.]

DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ Res Eccleſiæ pignorari non debent, niſi ex neceſſitate & rationabili cauſa.

Ex Concilio Remen. *g (in Gallia.)*

NUllus Presbyter præſumat calicem & patenam, vel veſtimentum ſacerdotale, aut librum Eccleſiaſticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel fœminæ in vadium *h* dare: niſi juſtiſſimâ neceſſitate urgente.

Sicut & Zepherinus Papa & Martyr S. Hilarius in ſuis decretalibus docuit.

CAP. II.

¶ Liber homo non poteſt pignorari.

a *Maurien.* b *C. 1. eod. tit in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. reſ. c. 1. & de materia tituli plenè Jul. Clarus tract. de feud.* c *accepiſſe.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Jul. Clar. de feud.* e *licitè.* f *ipſum.* g *Non invenio in Concil. Remenſ. et tamen tribuunt Bur. l. 3. decr. c. 104. Ivo p. 2. c. 139. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *id eſt, obligare. eſt enim modus vulgaris loquendi Gebiven. ut hîc ait Hoſtien.* i *C. 2. eod. tit. in 1. comp.*

Gregorius III. *Exonien. Epiſcopo.* (*an. 736.*)

LAtor præſentium: [*& infra.*] ¶ Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur, etſi res defuerint, quæ poſſint pro debito addici.

CAP. III.

¶ *Si Rector Eccleſiæ pro facto proprio rem Eccleſiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Eccleſiæ reſtituere.*

Alexander III. *Epiſcopo Exonien.* (*an. 1180.*)

EX præſentium *b* latoris inſinuatione accepimus, quòd Sacerdos Eccleſiæ de Offitona *c* calicem argenteum & medietatem unius breviarii ejuſdem Eccleſiæ pro ſua neceſſitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minimè recollegit.

Unde, quoniam indignum eſt, ut eidem Eccleſiæ res ſuæ (præſertim quæ ſacris miniſteriis deputatæ ſunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod aſſeritur, filium ejus, qui ex ſucceſſione ipſius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & reſtituat Eccleſiæ memoratæ.

CAP. IV.

¶ *Si uſurarius emit rem eo pacto, quòd poſt tempus reſtituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra ſortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneratitius.*

Innocentius III. *G. Subdiacono noſtro, & P. Canonico* d *Piſano.* (*an. 1212.*)

ILlo vos *e* credimus ſcientiæ dono vigere: [1 & ſ.] ¶ Sanè intimâſtis nobis, quòd cauſam, quæ vertitur, inter H. & B. filios G. de Coſa *f* ex una parte, & G. filium T. *g* & hæredes ipſius ex altera, ſuper quibuſdam terris *h* præfatis perſonis pro viginti tribus *i* libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [2 & ſ.] ¶ Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propoſitum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non eſſe pignori obligatas, ſed purè venditas: ſicut in inſtrumento confecto exinde continebatur *k*. Præfatus verò H. pro ſe ac fratre ſuo firmiter aſſerebat, terras non eſſe purè venditas, ſed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut ſi à tempore contractûs uſque ad duos proximos annos præfato T. emptio diſpliceret, G. pater H. abinde uſque ad annum, viginti ſex libras (perceptis fructibus computatis in ipſis) dare deberet. Verùm quia ambigitis, utrùm pura ſit & abſoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Reſpondemus, quòd qualiſcunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractûs venditio non appareat conditionalis, ſed pura: quamvis per conditionem poſſit reſolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expreſſa, videlicet, quòd fructus percepti deberent in ſolvenda pecunia numerari, & quòd ultra ſummam receptam LX. *l* ſolidi deberent perſolvi, contra ipſum emptorem præſumitur vehementer, præſertim cùm uſuras conſueverit exercere.

[1 *Quòd ſuper eo, de quo nos conſulere voluiſtis, quid juris ſit liquidò cognoſcatis, quia tamen noſtrâ poſtulâſtis edoceri reſponſione, ne ſub ipſius expectatione reſponſionis deciſio negotii prorogetur, præſentibus vobis literis duximus reſpondendum.*]

[2 *Dantes vobis per literas noſtras in mandatis, ut ipſam G. & hæredes ipſius ad reſtituendas vineas, & quicquid ultra ſortem perceperant ex eiſdem, reſtituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra uſurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum noſtrum procederetis in negotio memorato partes citare curâſtis. Cumq; in præſentia veſtra eſſent conſtitutæ.*]

a *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *c 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 29. c. 1.* c *Offen. al. Offic.* d *Canonicis Piſanis.* e *c. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. reſ. c. 9.* f *Choſa.* g *Tiberii.* h *vineis.* i *al. XCIII.* k *Vid. C. quòd ſi nolit. in fin. ff. de ædil. edict.* l *quadraginta.*

CAP. V.

¶ *Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.*

Idem *Epiſcopo Aquinati.* (*an. 1212.*)

EX literis *a* tuæ fraternitatis accepimus, quòd cauſam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: [1 & ſ.] ¶ Si quidem probatum eſt, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commiſſo, eo fugam petente, tam frater mariti *b*, præfatus videlicet R. quàm ipſa mulier (licèt minùs *c* juſtè) à regio Juſtitiario capti fuerint, & de ipſius mandato bonorum omnium delinquentis facta diſtractio, & ſoluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis ſpoliatus: ſed quædam poſſeſſiones illius penès eundem R. remanſerant *d*, quas idem de mandato curiæ retinuit, ſolutâ pro eis pecuniâ prædicto mercatori, quia emptor alius propter poſſeſſionum minutias *e* non extabat: pars verò mulieris æſtimationem dotis inſtantiùs petebat ſibi reſtitui, vel in poſſeſſiones, quæ mariti fuerant *f*, ex officio delegationis induci: [2 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit ex his, quæ in præſentia tuâ fuêre propoſita & probata, quòd mulier dicit, viro dediſſe in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua poſſidere: cùm mulieribus favor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum ſit in jure, quòd propter maleficium viri mulier remanere non debeat indotata, cùm etiam bona viri mulieri ſint pro dote tacitè obligata, & *g* cum ſuo onere tranſierint ad quemlibet poſſidentem: R. prædictum eidem mulieri ad reſtitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris ſui præfati noſcitur poſſidere.

[1 *Cùm ferè per biennium ſtuduiſſes, ut eadem cauſa cum concordia finiretur, partibus non acquieſcentibus, accitis viris prudentibus prædicta cauſa meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum conſilio ad noſtram duxiſti præſentiam remittendum, eâ maximè ratione, quâ videtur hoc ad regium judicium ſpecialiter pertinere.*]

[2 *Pars autem viri econtrariò reſpondebat, ſe non debere ſuper his aliquo modo reſpondere, quia nihil auctoritate vel voluntate ſuâ diſtractum fuerat de bonis mariti ipſius mulieris, ſed fiſcus ea capi fecerat, & mandaverat diſtrahenda. Sanè cùm pars mulieris diceret, de poſſeſſionibus viri ſui aliqua remanſiſſe, quæ diſtracta non fuerant, & ex eis ſibi ſatisfieri poſtularet, ab ea ſtudioſius inquiſiſti, quanta fuiſſet pecunia, quæ ſoluta fuerat mercatori: & ex confeſſione tibi conſtiterit utriuſque, quòd quidem de immobilibus uſque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, ſed prædictus R. ſe XXIII. vel XXIV. unciis addidiſſe, & XL. duarum unciarum auri numerum compleviſſe mercatori. Allegabat quoque præ. R. quòd cùm quinque filii eſſent unius patris, & omnes in paternis bonis ſuccederent, factâ æſtimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quòd ultra XXIV. auri uncias valeret. Quia verò ad nos eadem cauſa remiſſa, non fuit ſufficienter inſtructa, nec nobis conſtitit, utrùm X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dediſſet in dotem, aut idem R. aliquid poſſidebat de bonis pertinentibus ad fratrem ſuum virum mulieris prædictæ, nec potuiſſemus examinationi cauſæ inſiſtere, tum quia in præſentia tua renunciatum fuit allegationibus & probationibus, ſicut dicis, tum quia idonei & ſufficientes non venerunt ad noſt. præſ. reſponſales, eandem cauſam tuo duximus examini remittendam, per Apoſt. ſed.*]

CAP. VI.

¶ *Si creditor, vel is, qui ab eo cauſam habet, tot fructus percepit ex pignore, quòd ſatisfactum eſt ſorti, debet pignus reſtitui debitori.*

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *mariti præfati, &c.* c *Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito. & l. ſcire. C. quibus modis pign. tac. contr.* d *remanſerunt.* e *In multis vetuſtis, inimicitias, quam vocem ſenſus non admittit.* f *fuerunt.* g *Dictio, &, deeſt in antiquis.*

Idem

Idem *R. de Monte Fortino*. (*an. 1212. in Latium.*)

CUm *a* contra G. civem Anagninum *b*, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul *c* pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipſius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, moviſſes in noſtra præſentia quæſtionem, legitimè probaviſti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quàm ab aliis, qui eas tenuerant, à tempore quo fuerant obligatæ, perceptum, quòd *d* fructus ſorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in ſolutione ſortis accedat, cùm ſecundùm canonicas ſanctiones fructus reſtitui, & in ſortem debeant computari: conſiderantes etiam, quòd poſſeſſiones ipſæ jam extenuaſſent penitùs totum onus, & debitum annullâſſent, ipſas tibi reſtituendas eſſe decrevimus, & te per nuncium noſtrum in poſſeſſionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

¶ *Si is, qui ſub pacto legis commiſſoriæ pignoraverit rem ſuam, & juraverit non contravenire, juſtè impeditus intra diem ſtatutum non redemit, poſt diem redimere poterit.*

Idem. (*an. 1212. Romæ in Inſubr.*)

SIgnificante R. cive Piſano *e* nobis innotuit, quòd cum domum ſuam *f* G. Piſano civi pro 250. libris pignori obligâſſet, ac promiſiſſet præſtito juramento, quod niſi domum ipſam ſtatuto termino recolligeret, creditorem ulteriùs ſuper eo minimè moleſtaret: & intra ſtatutum tempus per certum *g* & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remiſit, quam idem nuncius infideliter agens, ſicut ei injunctum fuerat, non perſolvit: & poſtmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. ſatisfacere non potuit ut debebat: [1 *& infrà*] ¶ Cùm igitur pactum legis commiſſoriæ *h* ſit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantùm in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cùm per eum, quem certum nuncium eſſe ſperabat, pecuniam remiſerit termino ſtatuto *i*, ſed in captione detentus ſatisfacere non potuit creditori *k*: Mandamus, quatenus ſi eſt ita, prædictum creditorem, ut forte contentus, penſionibus pignoris computatis in eam, illa *l* præfato R. omni dilatione poſtpoſitâ reſignet (pacto tali vel juramento nequaquam obſtante) cenſurâ Eccleſiaſticâ coarctatis.

[1 *Nunc per Dei gratiam libertati priſtinæ reſtitutus, paratus eſt pecuniam reddere creditori, licèt ipſe prorſus recuſaret recipere, quia ei non fuerit ſtatuto termino perſoluta.*]

CAP. VIII.

¶ *Uſufructuarius cavet, quòd fruetur rebus immobilibus ſalvâ ipſarum ſubſtantiâ, & pecuniam & æſtimationem mobilium, quæ conſumuntur uſu, finito uſufructu reſtituet.*

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

CUm *m* conſtet J. mulierem, uxorem Ogerii *n*, quoad uſumfructum filio ſuo ſucceſſiſſe in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoſcitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quòd utatur & fruatur ſalvâ rerum ſubſtantiâ rebus *o* immobilibus, quæ uſu non conſumuntur, ad arbitrium boni viri: Pecuniam verò ſi quam habuit *p* vel habebit, ac æſtimationem bonorum, quæ conſumuntur uſu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte ſua dictæ mulieri vel hæredibus ejus reſtituat, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis.

a *C. 3. eod. tit. in 2. compilat.* b *Anaginen. al. Anagum. Salu.* d *al. in quo fructus.* e *C. unic. eod. tit. in 4. comp.* vox, ſuam, *deeſt in antiq.* g *vid. Gomez. tom. 2. var. reſ c. 7. vid. Covarr. l. 3. var. reſ. c. 2.* i *conſtituto.* k *vid. l. 2. & ibi Cyn. C. ex quib. cauſ. ma. & l. 2. & Bart. ff. de in jus voc.* *illude in vulgatis: ſed perperam, cùm ad domum referri debeat, cujus initio c. facta eſt mentio.* m *vid. l. 1. C. de uſufruct. & ec. tit. de pign. §. ſequitur videre.* n *Ægidii.* o *al. in rebus.* p *habuerit.*

DE FIDEJUSSORIBUS. *a*

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Breve eſt, nec poteſt breviùs ſummari.*

Ex Concilio Cantuarienſi. *b* (*in Angliâ.*)

CLericus *c* fidejuſſionibus *d* inſerviens, abjiciatur.

CAP. II.

¶ *Compellitur Clericus ſervare fidejuſſorem indemnem per aſſignationem redituum ſuorum.*

Lucius III. *Elien. Epiſcopo, &* e *Archidiacono Norvicenſi.* (*an. 1180.*)

PErvenit *f* ad nos ex conqueſtione R. Clerici, quòd cùm ipſe pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononienſib. fidejuſſerit: illis præſcriptam pecuniam non ſolventibus, coactus eſt ſatisfacere de eadem. Ne igitur diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe: Bononienſi Epiſcopo dedimus in mandatis, ut ſuper debitis illis inſtrumenta, quæ ſunt apud creditores, inſpiciat, & eorum tranſcripta ſuo ſigillo ſignata vobis mittere non poſtponat. Mandamus itaque diſcretioni veſtræ, quatenus ſi ex confeſſione prædictorum Clericorum, vel aliàs legitimè vobis rem ita ſe habere conſtiterit, moneatis eoſdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis ſolvit, reſtituant, ipſumque ſervent indemnem: alioquin de reditibus eorum præſcripta debita faciatis exolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, reſarciri: aut prædictos reditus ſibi aſſignetis tamdiu ſine moleſtia detinendos, donec ipſa damna reſarcita fuerint, & debita ſine diminutione ſoluta. Præfatos verò Clericos, ſi religionem fidei & juramenti ſui eos violâſſe conſtiterit, ab officio & beneficio ſuſpendatis.

CAP. III.

¶ *Per diſtrictionem canonicam compellitur debitor à fidejuſſione abſolvere fidejuſſorem, qui à creditoribus moleſtatur.*

Idem *Cantuarienſi* g *Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

COnſtitutus *h* in præſentia noſtra Magiſter S. ſuâ nobis aſſertione monſtravit, quòd pro Cancellario tuo tempore Lateran. Concilii, in quadam ſumma pecuniæ interceſſit: quam quia uſque modò debitor non perſolvit, ſe aſſerit plurimas à creditoribus Bononien. moleſtias pertuliſſe, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus ſi legitimè tibi de hujuſmodi aſſertione conſtiterit, præfatum debitorem, ut cùm à prædicta interceſſione ſine dilatione prorſus abſolvat, Eccleſiaſticâ cenſurâ *i* compellas. Præſentium quoque auctoritate injungimus, ut ſi debitum vel acceſſiones ille negaverit, conſuetudine, quæ eſt legi contraria, non obſtante, juramentum calumniæ ſubire cogatur. Præterea quia difficile foret interceſſori ſuos teſtes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (ſatisdatione idoneâ à Cancellario ipſo acceptâ, quòd ad teſtes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis ſignifices, ut eos vice tuâ recipiant & examinent diligenter, & depoſitiones eorum tranſmittentes incluſas ſignificent, quanta fides poſſit inſtrumentis vel teſtibus adhiberi.

a *De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. reſol. c. 13.* b *Cartuarien. al. Carthaginen.* c *C. 3. eod. tit. in 1. compil.* d *al. fidejuſſoribus.* e *al. Archiepiſcopo.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 23. c. 5.* g *al. Carturienſi.* h *c. 5. eod. tit. in 1. comp.* i *al. diſciplinâ.*

CAP. IV.

¶ *Si ſine licentia Prælati & majoris partis Capituli Religioſus fidejuſſerit, vel mutuum acceperit, non tenetur Eccleſia, & ipſe recipiens punitur, niſi mutuum ſit verſum in utilitatem Eccleſiæ.*

Innocentius III. *in Concilio generali.* a
(an. 1216.)

QUod *b* quibuſdam Religioſis à ſede Apoſt. eſt prohibitum, volumus & mandamus ad univerſos extendi *c*: ne quis videlicet Religioſus abſque majoris partis Capituli, & Abbatis ſui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra ſummam communi providentiâ conſtitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus reſpondere: Niſi fortè in utilitatem *d* domûs ipſius manifeſtè conſtiterit redundâſſe. Et qui contra iſtud ſtatutum venire præſumpſerit, graviori diſciplinæ ſubdatur.

CAP. V.

¶ *Ponit tres caſus, in quibus fidejuſſor contra debitorem agit, antequam ſolvat, ut à fidejuſſione liberetur.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

EUm, pro *e* quo te fidejuſſorem obligâſti, ſi diu in debiti ſolutione ceſſavit, aut diſſipare bona ſua cœpit, ſeu ſuper hoc condemnatus fuiſti, jure poteris convenire, ut te à fidejuſſione debeat liberare.

DE SOLUTIONIBUS.
TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Succeſſor in beneficio tenetur ſolvere debita prædeceſſoris pro neceſſitate Eccleſiæ contracta.*

Alexander III. *Decano & Capitulo Morinen.* f
(an. 1170. in Angliam.)

AD hoc *g* in Apoſtolicæ: [*& j.*] ¶ Sicut filius debita patris ſolvere tenetur; ita Prælatus ſui prædeceſſoris, pro Eccleſiæ neceſſitate contracta.

CAP. II.

¶ *Si Prælatus obligat Eccleſiam pro alienis debitis, eſt ſuſpenſus ipſo facto ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium & Eccleſia non tenetur.*

Gregor. IX. *univerſis Eccleſiarum Prælatis. (an. 1234.)*

SI quorundam: [*& j.*] ¶ Firmiter inhibemus, ne quis præſumat Eccleſiam ſibi commiſſam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui ſeu ſigilla concedere, quibus poſſent Eccleſiæ obligari *h*: Decernentes ſi ſecùs fuerit attentatum, ad ſolutionem talium debitorum Eccleſias non teneri. Si quis autem contra præmiſſa de cætero venire præſumpſerit, ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium noverit ſe ſuſpenſum.

CAP. III.

¶ *Si Clericus non habeat, unde ſatisfaciat ſuis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter moleſtari: præſtabit tamen cautionem ſaltem juratoriam de ſolvendo, cùm venerit ad pinguiorem fortunam.*

Idem *Decano & I. Canonico Tullen. (an. 1235. in Galliam.)*

ODoardus *i* Clericus propoſuit, quòd cùm P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipſum coram Officiali Archidiaconi Remen. ſuper quibuſdam debitis conveniſſent, idem in eum recognoſcentem hujuſmodi debita, ſed propter rerum inopiam ſolvere non valentem, excommunicationis ſententiam promulgavit: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd prædictus O. in totum vel pro parte non poſſit ſolvere debita ſupradicta, ſententiam ipſam ſine difficultate qualibet relaxetis, receptâ priùs ab eo *a* idoneâ cautione, ut ſi ad pinguiorem fortunam devenerit, debita *b* prædicta perſolvat.

CAP. IV.

¶ *Conquerens ſe indebitè ſolviſſe, hoc probare debet, niſi in caſu hîc poſito.*

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſolviſſe, probare tenetur, quòd indebitè ſit ſoluta *c*: Niſi ejus adverſarius ſolutionem inficians exinde convincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quòd debitum recepiſſet.

DE DONATIONIBUS.
TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Poteſt intelligi duobus modis: & ſecundùm primum intellectum.* h. d. *Liberalis in donando exiſtimat ſe debere, quod donat. Vel ſic ſecundùm alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.*

Gregorius *d A. Patricio Gallorum. (an. 601. Romæ.)*

PRudentes: [*1 & j.*] ¶ Hanc *e* ſibi quodammodo nobilitas legem imponit *f*, ut debere ſe, quod ſponte tribuit, exiſtimet *g*: Et niſi in beneficiis ſuis creverit, nihil *h* ſe præſtitiſſe putet.

[*1 Viros ſicut eſtis, Regibus adhærere, multorum ſolamen eſt, &c. ut in regiſtro impreſſo.*]

CAP. II.

¶ *Non valet donatio, quam facit Prælatus inconſulto Capitulo, & in damnum Eccleſiæ.*

Alexander III. *Pariſien. Epiſcopo (an. 1170.)*

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quòd cùm Epiſcopus & quilibet Prælatus Eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, & non dominus: conditionem Eccleſiæ *k* meliorare poteſt, facere verò deteriorem non *l* debet. Accepimus autem, quòd prædeceſſor tuus graves donationes in rebus Epiſcopatûs fecit in detrimentum Eccleſiæ, ſuis Canonicis inconſultis.

Unde quoniam donationes hujuſmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujuſmoni tam à Clericis, quàm à Laicis legitimè revocare.

CAP. III.

¶ *In conſiderando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci conſuetudo.* h. d. inhærendo literæ.

Idem *Vigorien.* n *Epiſcopo. (an. 1180.)*

CÆterùm *o*, ſi Abbatem donationem cum Priore & quibuſdam de Conventu, vel ſolum Abbatem facere contigerit, & poſteà Conventûs pars reclamaverit: Datæ rei quantitas, & illius terræ conſuetudo (quæ tamen ſacris canonibus non obviet) eſt diligentiùs attendenda: & ſecundùm hoc eſt donum ratum vel irritum judicandum.

CAP. IV.

¶ *Eccleſia non vacans, in beneficium concedi non poteſt, ſed in proprietatem ſic: de auctoritate tamen Epiſcopi, & ſine præjudicio Prælati.*

a *Cap. 59.* b *C. un. eod. tit. in 4. comp.* c *Vid. l. cum acutiſſimi. per Bart. C. de fideicom.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de ſacroſan. Eccleſ.* e *Vid. Guid. Pap. deciſ. 117. incipit, fidejuſſor poteſt.* f *al. Norvicen.* g *c. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *Vid. l. quæ dotis. ff. ſolut. matr. & l. Lucius. & utrobique Bart. ff. de fide inſtrum.* i *Odardus habent antiqua exemplaria. Vid. latè per Bald. in §. fin. Inſt. de act.*

a *al. ab ipſo.* b *præſcripta.* c *Vid. l. cùm de indebito. ff. de probat.* d *Aſchelpidato l. 12.* e *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *ponit.* g *extimet.* h *nec.* i *cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* k *In C. Barb. meliorem poteſt facere, &c.* l *al. non poteſt.* m *al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.* n *VVigor. al. VVigorien.* o *c. 3. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. tit. de conſuet. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 29. c. 8.*

Idem

Idem *Abbati S. Alberti. (an. 1180.)*

CONſultationibus *a*: [*& ſ.*] ¶ Donationes verò vel conceſſiones Eccleſiarum, ſi quæ fiant privatis perſonis, viventibus illis, qui ipſas Eccleſias poſſident, nullius debent eſſe momenti. Si religioſis fiant locis ab Epiſcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: Ita quòd perſonæ, quæ jam dictas Eccleſias poſſident, ſine ipſorum aſſenſu eis in vita ſua non debeant *b* ſpoliari.

CAP. V.

¶ Non obſtante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare poteſt feudum, ſi appareat vaſallum in menſura fuiſſe deceptum.

Innocent. III. *Epiſcopo Floren. (an. 1212.)*

PEr tuas *c* literas proponere procurâſti, quòd cùm quidam Nobiles Florentini tempore ſchiſmatis Epiſcopum Florent. in domo ſua tenuerunt, idem Epiſcopus ſedatâ ſchiſmatis tempeſtate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum conceſſit eiſdem: & ſucceſſor ipſius (prout eſt moris) de certo feudo præfatos nobiles inveſtivit. Verùm cùm ipſi aſſignatam terram menſurari feciſſent, non niſi duos modios invenerunt, feudum integrari cum inſtantia poſtulantes: ſuper quo dubitas, eò quòd non ſunt in poſſeſſione ipſius, ne de novo videaris illud conferre: [1 *& ſ.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd Eccleſia in actibus ſuis fraudem non debet aliquam adhibere, reſpondemus, quòd feudum ipſum ſecurè poteris integrare, cùm terra illa quatuor modiorum ipſis fuerit aſſignata.

[1 *Licèt tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerint inveſtiti antequam eorum petitioni duceres annuendum, ſed duxiſti Apoſt. conſulendam.*]

CAP. VI.

¶ In donationibus pleniſſima fit interpretatio: & ob hoc clauſula oneroſa poſt multas donationes appoſita, proximam donationem tantùm reſpicit. h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem *R.* d *de Burg. & G. Berbur: Abbatibus. (an. 1213. Romæ.)*

CUm dilecti *e* filii Abbas & Monachi de Melios propoſuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus uaſdam terras à patre ipſius, eorum Eccleſiæ in eleemoynam *f* aſſignatas, violenter redigere cupiat in foreſtam: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ad ſententiam pro ipſo monaſterio proferendam appell. poſtpoſitâ procedatis, cùm ex tenore inſtrumenti evidenter appareat *g*, quòd hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clauſula de foreſta, quæ in fine ponitur inſtrumenti, non ad ſuperiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis eſſet à *h* vexatione & conſuetudine ſeculari, ſed ad inferiorem conceſſionem, quæ penſionem & determinationem habet inſertam, juxta ſanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *i*, in teſtamentis plenior, in beneficiis quoque pleniſſima eſt interpretatio adhibenda.

[1 *Eos ſuper his indebitè moleſtaret, vobis dediſſe recolimus in mandatis, ut ipſum A. ab ipſorum ſuper illis terris indebita moleſtatione deſiſtere per cenſ. Ap. poſtpon. cogeretis. Verùm cùm ſuper cauſa ipſâ mandatum Apoſt. impleretis, diligentiùs procedentes in cauſa, partibus in præſentia veſtra conſtitutis, teſtes recepiſtis hinc inde, & ſuper atteſtationibus illorum & inſtrumentis, diſputationibus, & diſcrepationibus diu habitis in cauſa ipſa, uſque ad ſententiæ calculum proceſſiſtis: cauſam ipſam ſufficienter inſtructam ad noſtram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam noſtram finis cauſæ imponatur, eidem inſtrumentorum tenorem, depoſitiones teſtium & allegationes etiam, prout ea receperatis, ſigillorum veſtrorum munimine roborata vel conſignata, vobis ſub ſigillo noſtro remittimus intercluſa per Apoſt. ſed.*]

CAP. VII.

¶ Si Epiſcopus in Eccleſia, quam de conſenſu Capituli pio loco conceſſit, percipiebat certos proventus, illos donâſſe videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pro loco. Et ſi Epiſcopus conceſſit de conſenſu patroni, intelligitur patronus donâſſe jus patronatûs.

Idem *Epiſcopo Helienſi.* a *(an. 1213.)*

PAſtoralis *b* officii: [1 *& infrà.*] ¶ Tua nos duxit diſcretio *c* conſulendos, ſi Epiſcopus conſentiente patrono viris religioſis aliquam Eccleſiam concedendo, hâc utatur ſimplicitate verborum: Concedimus vobis illam Eccleſiam: utrùm eo ipſo videatur in eorum uſus fuiſſe conceſſa, vel jus tantùmmodo patronatûs? Nos autem inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quòd ſi Epiſcopus Eccleſiam illis conferat de conſenſu patroni, profectò patronus, quod ſuum eſt, conferre videtur, jus videlicet patronatûs *d*: & Epiſcopus, quod temporaliter obtinet in eadem: ut ſi fructuum ejuſdem Eccleſiæ aliquam recipiat portionem, in eorum uſus illa portio convertatur. Quòd ſi ex ipſius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraticum in eorum uſus credimus convertendos. Sed ut Epiſcopi donatio ſit legitima, conſenſus eſt ſui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

¶ Poſſunt Hoſpitalarii in præjudicium ſuum, ſe & domum ſuam alteri religioſæ domui ſubjicere & donare. hoc dicit, ſecundùm intellectum gloſſæ.

Idem *Florentin. & Feſulan. Epiſcopis. (an. 1213.)*

INter dilectos *e* filios Hoſpitalarios ſancti Sepulchri, ac fratres hoſpitalis S. Allucii, ſuper eodem hoſpitali quæſtione ſubortâ, cùm iidem Hoſpitalarii ſuper poſſeſſorio, quod ſemel & iterùm ex cauſis tamen diſſimilibus intentârunt, contrariam ſententiam reportâſſent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curârunt, quòd cùm G. quondam Rector, & fratres ac patroni ejuſdem hoſpitalis, habito communi tractatu *f* deliberâſſent, hoſpitale ipſum Hoſpitalariis ſupponere ſupradictis, commiſerunt in hoc tribus procuratoribus vices ſuas, communiter ſtatuentes, ut quod per ipſos fieret, acceptarent: qui cum eiſdem taliter ſtatuerunt, ut ad ipſum hoſpitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* aſſignationem ipſius: cùm autem duos illuc de ſuis fratribus tranſmiſiſſent, ipſi donationem & aſſignationem hoſpitalis, tam à Magiſtro, quàm à ſupradictis procuratoribus, & aliis ejuſdem domûs fratribus receperunt: [*& infrà.*] ¶ Procurator autem partis alterius ex adverſo reſpondit, quòd prædicta donatio debebat non immeritò retractari: quoniam multis ex fratribus inconſultis à prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & perjuris, de re litigioſa in fraudem Plebani de Piſcia, qui ſuper eodem hoſpitali moverat quæſtionem, fuerat celebrata: [1 *& infrà.*] ¶ Attendentes igitur, quòd fratres & patroni ſancti Allucii pro ſe, imò potiùs contra ſe turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipſos, ſed ab ipſis commiſſam, & intelligentes donationem ab eis hoſpitalariis factam, puram ac ſimplicem extitiſſe: quia non

---

a *Cap. 23. tit. de jur. pctr. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 15. cap. 20.* b *debent.* c *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* d *al. ita. G. de Burg. & G. de Burge Abbatib.* e *cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *eleemoſynas.* g *apparet.* h *ab omni. in recent.* i *Interpretatio facienda eſt in meliorem partem, ut res valeat. Ad. l. quoties. ff. de reb. dub.*

a *al. Heltenen.* b *cap. 4. eod. tit in 3. comp. Reliquas parte hujus Decr. quære ſup. de reſcr. paſtoralis & aliis locis.* c *fraternitas.* d *Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor. act.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *contractu.* g *reciperent.*

deceptoribus, ſed deceptis jura ſubveniunt: unde per ea, quæ ſuperiùs propoſita ſunt, ſe contra factum proprium legitimè defendere non valebant, hoſpitale prædictum cum pertinentiis ſuis Hoſpitalariis ſancti Sepulchri adjudicare curavimus: Ita quod per hanc ſententiam diœceſano Epiſcopo & Plebano de Piſcia nullum præjudicium generetur: cùm res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. *a*

[1 *Et hæc omnia proponebat ſufficienter per diſpoſitiones teſtium productorum. Ad hæc verò parte alterâ multipliciter reſpondente hincinde fuit aliquandiu diſputatum.*]

CAP. IX.

¶ *Donatio quinquageſima vel centeſima, quam facit Epiſcopus cum gravi Eccleſiæ ſuæ detrimento, poteſt legitimè revocari: nec etiam poteſt ultra quinquageſimam vel centeſimam conferre, etiam ceſſante læſione Eccleſiæ, ſine auctoritate ſuperioris.*

Idem Innoc. III. *Epiſc. ſancti Andreæ. (an. 1213. Romæ in Scotiam.)*

APoſtolicæ ſedis oraculo *b*: [1 & ĩ.] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd licèt ſit in canone *c* diffinitum, ut ſi quis Epiſcoporum in parochia ſua monaſterium conſtruere voluerit, & de rebus Eccleſiæ, cui præſidet, ipſum dotare, non amplius ibidem, quàm quinquageſimam partem, Eccleſiæ verò, quàm monaſticis regulis informare, vel pro ſuis propriis magnificare voluerit ſepulturis, non amplius quàm centeſimam partem cenſûs Eccleſiæ, cui præeſt, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone conſequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas obſervetur, quòd cui tribuit, competens ſubſidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: eâ quidem cautelâ ſervatâ, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem aſſumat. Hoc ſemper eſt obſervandum, quòd unus Epiſcopus, vel alius, non ſolùm non debet ampliùs, ſed nec tantum, nec minus cum gravi Eccleſiæ ſuæ detrimento conferre, ſive ſimul & ſemel id facere velit, ſive pluries ſucceſſivè, eiſdem *e* vel diverſis Eccleſiis conferendo. Unde cùm grave detrimentum ſive de poſſeſſionibus, ſive de proventibus ad Epiſcopalem menſam vel cathedralem Eccleſiam pertinentibus, in quantalibet portione conſtiterit eſſe collatum, poterit legitimè revocari, niſi præſcriptione vel aliâ exceptione legitimâ actio hujuſmodi excludatur. Nam etſi primâ facie præſumatur, quòd collatio quinquageſimæ vel centeſimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non ſolùm ſi ſæpè, ſed etiam ſi ſemel id fiat, ex variis circumſtantiis deprehendi poteſt interdum valdè damnoſum: quod quidem magis poteſt ex oſtenſione facti, quàm expreſſione alicujus ſtatuti cognoſci: nec quinquageſima, nec centeſima ſemel aut ſucceſſivè debet cum gravi Eccleſiæ damno conferri. Si verò in tantum abundet Epiſcopus, ut ſine damno Eccleſiæ ſuæ poſſit amplius etiam, quàm per quinquageſimam vel centeſimam partem neceſſitati alterius Eccleſiæ ſubvenire, quamvis per ſe non debeat ſummam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus eſt occurſum: de ſuperioris tamen auctoritate Pontificis *f* poteſt etiam in majori ſummâ inopiæ alterius provideri.

[1 *Cùm plerunque contingat, quòd Epiſcopi ſucceſſivè locis religioſis de reditibus, qui pertinent ad eoſdem, ultra quinquageſimam conferant portionem, ita quòd interdictum uſque ad tertiam partem vel quartam, interdum verò plus minuſvé hujuſmodi reditus minuantur: tua frat. nos conſuluit, utrùm ſucceſſoribus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquageſimam portionem conceſſa, licet aliquatenùs revocare. Nos igitur*]

a *Vid. l. tranſactionem. C. de pact. & l. ſi petitor. ff. de jud. & l. ſi unus. §. pacta. ff. de pact.* b *cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit. bona rei. Ejus canonis verba hìc inſerit Innoc. uſque ad verſ. Hoc ſemper.* d *ut per hoc temperamenti.* e *eidem.* f *Vox,* Pontificis, *deeſt in vetuſtiorib. Codic.*

CAP. X.

¶ *Donatio poteſt per donationem non per hæredem ejus, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarii revocari, in caſibus hîc expreſſis.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore juris eam potuit revocare *a*: Si fortè in ipſum impias manus injecerit *b*, aut ſibi atroces injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præſumpſerit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.

DE PECULIO CLERICORUM.

TITULUS XXV.

CAP. I.

¶ *Quæſitum à Rectore Eccleſiæ tempore promotionis nihil habente, præſumitur de bonis Eccleſiæ quæſitum.*

Ex Concilio Arelatenſi, *c (in Galliâ.)*

INveſtigandum *d* eſt, ſi nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus *e* eſt ad Eccleſiaſticum ordinem, poſteà *f* emerit prædia, cujus juris ſint: quoniam Eccleſiæ, ad quam nihil habens promotus eſt, eſſe debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

¶ *De emptis per Prælatum de bonis Eccleſiæ, debet inſtrumentum confici nomine Eccleſiæ, aliàs debet Prælatus ab adminiſtratione removeri.*

Ex eodem.

PResbyter *g* cùm diœceſim tenet: de eis *h*, quæ ſuperemerit, ad ipſius Eccleſiæ nomen ſcripturam faciat: aut ab ejus ordinatione diſcedat.

CAP. III.

¶ *Quæſita per Epiſcopum poſt conſecrationem ſuam, Eccleſiæ relinquenda ſunt.*

Ex epiſtola Pii Papæ. *i (an. 153. Romæ.)*

UT unuſquiſque *k* Presbyter res, quas poſt dies conſecrationis acquiſierit, propriæ Eccleſiæ relinquat.

CAP. IV.

¶ *Empta per Prælatum ex emolumentis Eccleſiæ, efficiuntur Eccleſiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.*

Ex Concilio Rhemenſi *l (in Galliâ.)*

INquirendum eſt, ſi quis *m* Presbyterorum de reditibus Eccleſiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit *n*: quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Eccleſiaſticis *o* debet, quoniam hoc ſacrilegium *p* eſt, & par crimini Judæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat & furabatur.

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *ingerit.* c *In conciliis editis nondum inveni. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* e *provectus.* f *alit. ſi poſteà.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *de his.* i *Videtur ſumptum ex Concilio Carthaginenſ. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 1. c. 1.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* l *In Concilio impreſſo nondum inveni.* m *ſi aliquis Presbyter.* n *comparaverit.* o *Eccleſia.* p *ſacrilegum.*

CAP.

CAP. V.

¶ *Meliorationes facta per Prælatum in rebus Eccleſiæ, ſunt ſua in vita, etiam ſi dimittat beneficium: ſed de his teſtari non poteſt.* h. d. ſecundùm intellectum ſatis notabilem.

Ex Concilio Toletano. *a* (*an. 589.*)

SI quis ſanè *b* Clericorum agella vel vineolas in terra Eccleſiæ ſibi feciſſe probabitur ſuſtentandæ vitæ causâ, uſque ad diem obitûs ſui poſſideat: verùm poſt ſuum deceſſum Eccleſiæ reſtituat, nec teſtamentario aut ſucceſſorio jure cuiquam hæredum, prohæredumvé relinquat, niſi forſan cui Epiſcopus pro ſervitiis ac præſtatione Eccleſiæ largiri voluerit.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XXVI.

CAP. I.

¶ *Epiſcopus de rebus patrimonialibus teſtari poteſt: de rebus verò Eccleſiæ ſeu intuitu Eccleſiæ quæſitis, teſtari non valet.*

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.* (*an. 600. Româ in Campaniam.*)

QUorundam *c* ad nos relatione pervenit, quòd I. Atellanæ civitatis Epiſcopus condito teſtamento in octo unciis ſubſtantiæ ſuæ nurum hæredem inſtituit, Eccleſiam ſuam in reſiduis quatuor. Hortamur igitur, ut ſolicitè hoc diſcutias, & quicquid ipſum habuiſſe patuerit, à qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolùm *d*, quod eum ante Epiſcopatûs ordinem proprium habuiſſe conſtiterit. Quicquid verò Eccleſiæ ante ipſius conſecrationem fuiſſe cognoveris, vel in Epiſcopatûs ordine prædictum Epiſcopum acquiſiviſſe *e*, in ejuſdem Eccleſiæ dominio conſervetur.

CAP. II.

¶ *Abbatiſſa teſtari non poteſt, etiamſi nunquam induiſſet habitum Monachalem.*

Idem. (*an. 600. Roma.*)

QUia ingredientibus: [*&* j.] ¶ Gabina *f* Abbatiſſa conqueſta eſt, S. quondam Abbatiſſam monaſterii ii, poſtquam regendi ſuſcepit officium, condito teſtamento legata quibuſdam reliquiſſe, dicens eam uſque in diem obitûs ſui non induiſſe habitum Monachalem, ſed in veſtibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri permanſiſſe, ſicut & illa, quæ ante ipſam fuerat Abbatiſſa, & hoc penè *h* ex conſuetudine licuiſſe: [*&* j.] ¶ Neceſſarium ergo viſum eſt, poſtquam Abbatiſſa ordinata fit, & in monaſterio per annos plurimos uſque ad obitum præfuit, veſtis qualitatem ad culpam fortè Epiſcopi pertinere, qui eam ſic eſſe permiſit, non tamen potuiſſe præjudicium monaſterio irrogare, ſed res ipſius eidem loco, ex quo illic ingreſſa & Abbatiſſa conſtituta eſt, de jure competere.

CAP. III.

¶ *Si intra annum à die monitionis non fit executio teſtamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Epiſcopum.*

Idem. *i* (*an. 600.*)

NOs quidem: [*&* j.] ¶ Pervenit ad nos S. de hac luce migrante ſupremæ voluntatis elogio *k* monaſterium præcepiſſe fundari: cujus deſiderium à T. religioſa fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monaſterium, quòd juſſum eſt, debeat ordinare, & cuncta ſecundùm voluntatem defuncti ſine altercatione conſtruere. Quòd ſi intra prædictum tempus ſive in loco, quo conſtitutum fuerat, ſeu ſi ibi non poteſt, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipſi ſine diminutione qualibet aſſignentur. Sic enim ſecundùm piiſſimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Epiſcopali decens eſt ſtudio adimpleri.

CAP. IV.

¶ *Debetur legatum, quamvis nudis verbis à teſtatore ſit relictum.*

Idem *a* *Petro Subdiacono.* (*an. 600.*)

INdicante: [*&* j.] ¶ Cognovimus R. referente, quòd moriens uxor Redempti *b* concham argenteam nudis verbis juſſit venundari, & ſuis dare libertis, & ſcutellam argenteam cuidam monaſterio reliquiſſe *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

¶ *Non debetur legatum, cùm teſtator rem non ſuam, ſed Eccleſiæ legavit.* h. d. ſimpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Epiſcopo.* (*an. 600. Româ in Siciliam.*)

FIlius noſter F. conqueſtus eſt, quòd quondam P. pater ſuus aliqua Eccleſiæ veſtræ, ſepulturæ ſuæ gratiâ, juris alieni reliquit. Et quidem leges ſeculi hoc habent, ut hæres ad ſolvendum cogatur, ſi auctor ejus rem legaverit alienam: ſed quia lege Dei, non autem lege hujus ſeculi vivimus, valdè mihi videtur injuſtum, ut res tibi legatæ, quæ cujuſdam Eccleſiæ eſſe perhibentur, à te teneantur, qui aliena reſtituere debuiſti.

CAP. VI.

¶ *Hæredi non adimplenti juſſa teſtatoris, ab Epiſcopo interdicitur res à teſtatore relicta.* h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntino. (*in Germania.*)

SI hæredes juſſa teſtatoris non adimpleverint: ab Epiſcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta eſt, canonicè interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis: Ut vota defuncti adimpleantur. *d*

CAP. VII.

¶ *De bonis per Eccleſiam acquiſitis, Clerici teſtari non poſſunt.*

Ex Concilio Lateran. *e* (*an. 1179. Roma.*)

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, à quibus beneficium nos cognoſcimus recepiſſe, econtrà quidam Clerici cùm ab Eccleſiis ſuis multa beneficia perceperint, bona per eas acquiſita, in alios transferre præſumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus conſtat inhibitum, nos indemnitati Eccleſiarum providere volentes, ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis *f* conferre voluerint, penès Eccleſias eadem bona percipimus remanere.

CAP. VIII.

¶ *Moderatam eleemoſynam de bonis per Eccleſiam acquiſitis Clerici facere poſſunt, etiam in ægritudine conſtituti.*

Alexander III. (*an. 1180. Roma.*)

AD hæc *g* præſentibus innoteſcat, quòd Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de jure teſtari non poſſunt: Viventes tamen & ſui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipſis non ratione teſtamenti, ſed eleemoſynæ intuitu erogare in ægritudine conſtituti.

CAP. IX.

¶ *De bonis propriis, vel acquiſitis intuitu perſonæ Clerici teſtari poſſunt, de acquiſitis intuitu Eccleſiæ non.*

a *Concil. Toletan. II.* b *Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. ſeſſ. 25. de reform. c. 1.* e *acquiſiſſe, in antiq.* f *Sabina Abbatiſſa queſta.* g *ipſius.* h *plenè, in vulgat. ſed in regeſt. Greg. penè.* i *Scilicet Gregor. Januar. Epiſcopo Caralitano l. 3. epiſt. 10. regiſt. & c. 12. eod. tit. in 1. comp.* k *eulogio.*

a *Gregor. in regeſt. libr. 12. epiſt. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *Recepti, puto eſſe proprium viri nomen.* c *aliter, relinquiſſet, ſed reliquiſſe in noſtris antiq.* d *impleantur.* e *Sub Alexand. III. cap. 15. & cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alii.* g *Poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part. 29. c. 8. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.*

Idem Alex.III. *Vigilenſi* a *Epiſcopo. (an. 1180. Româ in Apuliam.)*

QUia *b* nos: [1 *&* ỹ.] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd licèt Clerici de his, quæ paternæ ſucceſſionis vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum, non habito reſpectu ad Eccleſiam, pervenerunt ad ipſos, liberè diſponere valeant. De his tamen, quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.

[1 *Duxit tua f. conſulendos, utrùm Clerici ſeculares de mobilibus rebus poſſint condere teſtamenta?*]

CAP. X.

¶ *Valet teſtamentum quod parochianus facit coram Presbytero parochiali & duobus teſtibus: nec valet contraria conſuetudo.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hoſtienſi Epiſcopo. (Româ in Latium.)*

CUm eſſes in noſtra præſentia conſtitutus, propoſuiſti talem in tuo Epiſcopatu conſuetudinem obtinere, quòd teſtamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitùs reſcindatur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem vel quinque teſtium fiant, ſecundùm quod leges humanæ decernunt. Quia verò à divina lege & ſanctorum Patrum inſtitutis, & à generali Eccleſiæ conſuetudine id noſcitur eſſe alienum, cùm ſcriptum ſit: *c* [*in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum:*] præſcriptam conſuetudinem improbamus: & teſtamenta, quæ parochiani coram Presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujuſmodi audeat reſcindere teſtamenta.

CAP. XI.

¶ *Valet ultima voluntas ad pias cauſas coram duobus teſtibus: & eſt caſus ſingularis.*

Idem *Judicibus Velletren.* d *(an.1170. Romæ.)*

I. RElatum eſt *e*, quòd cùm ad veſtrum examen ſuper relictis Eccleſiæ cauſa deducitur, vos niſi ſeptem, vel quinque idonei teſtes intervenerint, inde poſtponitis judicare: [1 *&* ỹ.] ¶ Mandamus, quatenus cùm aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundùm leges, ſed ſecundùm decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis: Quoniam ſcriptum eſt: [*In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.*]

[1 *Unde quia hujuſmodi cauſa de judiciis Eccleſiæ, non ſecundùm leges, ſed ſecundùm canones debet tractari, & in ipſis divinâ Scripturâ teſtante duo aut tres idonei teſtes ſufficiunt.*]

CAP. XII.

¶ *De propriis poteſt teſtari Clericus: in acquiſitis per Eccleſiam etiam ſi ſint mobilia, ſuccedit Eccleſia vel ſucceſſor: poteſt tamen aliqua ſervitoribus vel pauperibus elargiri: ſi autem defunctus habet plures Eccleſias vel beneficia, fiet aequè diviſio inter illa.*

Idem *Electo & Capitulo Caſſanen. (an. 1170. Româ in Calabriam.)*

II. RElatum eſt *f* auribus noſtris, quòd quia ſtatuimus in Lateranenſi Concilio *g*, ut bona per Eccleſiam acquiſita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc ſit de immobilibus tantùm, vel de mobilibus ſentiendum: [1 *&* ỹ.] ¶ Reſpondemus, quòd generaliter bona *h* quælibet per Eccleſiam acquiſita, eis *i* debent juxta Lateran. Concilium poſt acquirentis obitum remanere: Nomine autem Eccleſiæ, non Epiſcopus vel ſucceſſor Clerici morientis, ubi eſt collegium Clericorum, ſed communis congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam diſtributionem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantùm eſt unus ordinandus, is ea bona (ſicut & alia ipſius Eccleſiæ) in Dei *a* timore diſpenſet. Licet autem mobilia per Eccleſiam acquiſita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non poſſunt: conſuetudinis tamen non eſt improbandæ, ut de his pauperibus & religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierant, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur. Cæterùm, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrinâ proveniunt, diſtribuantur pro arbitrio decedentis. Quia verò nonnulli in diverſis Eccleſiis beneficia poſſident, dividantur, quæ habuerant per æſtimationem congruam inter ipſos. *b*

[1 *Reſponſoq; noſtro quæris edoceri, ſi præſcriptio bona in uſus Epiſcopi, vel eorum qui decedenti ſucceſſerunt, de jure tranſeant, vel communi utilitati Eccleſiæ debeant applicari. Primò itaque breviter*]

CAP. XIII.

¶ *Tenet teſtamentum, ſi quis extremam voluntatem ſuam alterius diſpoſitioni committit, & dicitur teſtatus ad pias cauſas.* h. d. ſecundùm intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Altiſſiodoren. Epiſcopo. (an. 1212. Româ in Galliam.)*

CUm tibi de benignitate *c*: [*& infrà.*] ¶ In ſecunda quæſtione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem *d* committit, non videtur decedere inteſtatus.

CAP. XIV.

¶ *De relictis Eccleſiæ petit Epiſcopus partem ſuam, licèt aliquid fuerit ſibi à teſtatore relictum: niſi eo modo & non in fraudem fuerit relictum à teſtatore, quòd maneret eâ parte contentus, & legatum agnoverit.*

Idem *C.t. ſancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali. (an. 1213. Romæ.)*

OFficii *e*: [*&* ỹ.] ¶ Secundò quæſiviſti, cùm quis in teſtamento relinquit Epiſcopo propriam portionem, & alia multa monaſteriis vel Eccleſiis, utrùm Epiſcopus ex illis legitimam poſſit petere portionem: [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi portionem illam cum conditione legavit Epiſcopo, ut eſſet eâ ſolâ contentus, & Epiſcopus acceptavit, quia per hoc aliis renunciâſſe videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quòd ſi eam ipſi abſolutè reliquit, portionem ſibi debitam poterit nihilominus de cæteris vendicare: Si verò conſtiterit, quòd in fraudem modicum conſtituit mortuarium, ut in cæteris Epiſcopus portione debitâ fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent *f*) Epiſcopus portionem ex illis poterit exigere à canone conſtitutam, ſalvis indulgentiis Romani *g* Pontificis, quæ quibuſdam regularibus ſunt conceſſæ.

[1 *Adjiciens autem, cùm quis in teſtamento, in fraudem modicum conſtituerit mortuarium, & alia dimiſit pro animâ ſua plura, nihilominus poſſit Epiſcopus exigere portionem de illis à canonibus conſtitutam. Nos autem ſuper his*]

CAP. XV.

¶ *Relictum Epiſcopo contemplatione perſonæ, non dividitur cum Eccleſia cathedrali: ſecùs ſi contemplatione Eccleſiæ, ſive nihil relinquatur Eccleſiæ, ſive aliquid, ſive conjunctim, ſive ſeparatim. Si autem ſoli Eccleſiæ eſt factum relictum, Epiſcopus habebit portionem canonicam. Præſumitur autem relictum contemplatione Eccleſiæ factum, quando fit ab extraneo habente adminiſtrationem: ſecùs ſi*

a *Vigilienſi habent antiq.* b *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.29. c.5. & c.6. eod. tit. in 1. comp.* c *Deut.17.* d *Vellenen* e *cap.10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p.50. cap.8.* f *cap 2. eod. tit. in 2. comp. Vid. præ aliis Hoſtienſem & Covarr.* g *cap.15.* h *Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in 1. parte.* i *Codex Barbatiæ ita: ei debeant, &c. convenit antiqua compilat.*

a *Cum Dei, &c.* b *ipſas.* c *cap.1. eod. tit. in 3. compil.* d *diſpoſitione.* e *cap.2. eod. tit. in 3. compil.* f *Vid. l. hæres meus. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fiſc.* g *Romanorum Pontificum.*

fiat

fiat ab adminiſtrationem non habente. Cum Eccleſiis verò inferioribus Epiſcopus non dividit ſibi relictum, quia non eſt ſibi tanta communio cum Eccleſiis inferioribus, ſicut cum cathedrali.

Idem. *(an. 1213. Romæ.)*

REquiſiſti *a* de his, quæ teſtator pro anima ſuâ legat in ultima voluntate, qualiter ſint inter Epiſcopum & Eccleſiam dividenda. Et quidem regulariter verum eſt, quòd Epiſcopus debet de his ſecundùm diverſas conſuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed conſiderandum eſt diligenter, utrùm teſtator leget hoc modo: Relinquo iſtud *b* Epiſcopo: an, relinquo iſtud Eccleſiæ: vel, relinquo iſtud Epiſcopo & Eccleſiæ: an, relinquo iſtud Epiſcopo, & illud Eccleſiæ. In primo caſu diſtinguendum eſt, utrùm relinquatur Epiſcopo ab extraneo, an à propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum eſt, quòd præſumitur eſſe relictum intuitu Eccleſiæ, non perſonæ: unde cathedralis Eccleſia de illo poteſt canonicam petere portionem: quemadmodum Epiſcopo competit ſua portio, ſi aliquid Eccleſiæ relinquatur: & hoc verum eſt, niſi teſtator exprimat, quòd velit illud tantùm eſſe Epiſcopi, non Eccleſiæ: in quo caſu ſervanda eſt diſpoſitio teſtatoris: ſecùs autem ſi exprimat, quòd velit eſſe illud tantùm Eccleſiæ, non Epiſcopi: quia privata diſpoſitio teſtatoris non poteſt generalem conſtitutionem canonis immutare. Nec eſt contrarium, quod in canone *c* legitur, videlicet quòd Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ ſuæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ, inter facultates Eccleſiæ computabunt: quoniam hoc eſt verum, cùm teſtator ita ſequeſtratim legat illud Epiſcopo, quòd non exprimit, utrùm velit ad Epiſcopum tantùm, non ad Eccleſiam pertinere. Si verò relinquatur illud Epiſcopo à propinquo, præſumitur eſſe relictum non intuitu Eccleſiæ, ſed perſonæ: niſi fortè contrarium probaretur: & de iſto nihil poteſt Eccleſia petere in vita ejus. Quòd ſi relinquatur Epiſcopo & Eccleſiæ, de illo inter ipſos *d* canonica eſt diviſio facienda. Si verò iſtud Epiſcopo, & illud Eccleſiæ relinquatur, ſive æqualia ſive inæqualia ſint relicta, reducenda ſunt ad diviſionem canonicam inter Epiſcopum & Eccleſiam cathedralem: niſi ambo velint *e* eſſe teſtatoris diſpoſitione contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem ſatis decens eſt obſervare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quiſquam nimiùm defraudetur debitâ portione. Secùs autem eſt, ſi aliquid legetur Epiſcopo, & aliqua Capellis vel monaſteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc caſu, quod legatur Epiſcopo, ejus eſt præcipuum cum Eccleſia cathedrali, quemadmodum ſi cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non eſt tanta communio inter Epiſcopum, & inter capellas & monaſteria, ſeu alia pia loca, quanta eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam cathedralem, cui eſt ſpirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Epiſcopus, non illis, ſed iſti tantùm acquirit. Illud autem eſt generaliter obſervandum circa eum, qui poteſt proprium poſſidere, prælationem vel adminiſtrationem Eccleſiæ non habentem, quòd ſi ei aliquid relinquatur ſpecialiter, non ſolùm à propinquo, verùm etiam ab extraneo, intelligitur eſſe relictum non intuitu Eccleſiæ, ſed perſonæ, niſi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Epiſcopus, nec Eccleſia poteſt in vita ejus ſibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur eſſe verum, cùm fraus minimè procuratur: quæ ſi detecta fuerit, patrocinari non debet.

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *In codic. Barb. relinquo iſtud Epiſcopo: aut, relinquo iſtud Eccleſiæ: aut, relinquo iſtud Eccleſiæ & Epiſcopo: aut, relinquo iſtud Eccleſ. & illud Epiſcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, eſt in Concil. Agathenſi, cap. 6.* d *eos.* e *voluerint.* f *ſcil. diſpoſitionem.* g *In uno vetuſto ita: & de his, quæ illis legantur portionem, &c. In alio ita: & de his, quæ aliis legantur, Epiſcopus portionem, &c.*

CAP. XVI.

¶ *In bonis patris, matris, & aviæ, habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de reſtituenda hæreditate ſub conditione, detrahit debitum jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus poſt litis conteſtationem percepti.*

Idem *Epiſcopo Tuſcano.* a *(an. 1213.)*

RAynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem inſuper Cleram, & uxorem nomine Adelaſiam, in extremis poſitus condidit teſtamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem teſtamento relinquens. Adjectæ verò impuberi reliquit cætera *c* bona ſua, adjiciens ut Alterocha & ſoboles quam geſtabat in utero, eidem impuberi ſuccederent, ſi abſque liberis moreretur. Mortuo itaque teſtatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre, jure Lombardo *d* cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo ſuſcipiens, tandem ſine liberis eſt defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus ſuperſtes aliquanto tempore poſſedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios ſuſcipiens ex eadem, diem clauſit extremum. Poſtmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejuſdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, ſuper bonis prædictis ejuſdem Adjectæ ſuſcitatâ materiâ quæſtionis, cœperunt coram G. Judice Tuſcanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona *e* quondam Raynutii, tanquam ex cauſa fideicommiſſi vel ſubſtitutionis ſibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverſo dicente, quòd obſtabat illis annalis præſcriptio, uſucapio pro dote, ac longi temporis ſilentium diuturnum. Inſuper allegabat, quòd de bonis illis tam tertia Cleræ matris teſtatoris, & tertia Adelaſiæ uxoris ejuſdem, quàm quarta per Trebellianum nomine ipſius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus verò Judex, ſupradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in reſtitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertiâ Cleræ primò deductâ, quam Adjectæ ac viro ſuo donaverat: de qua in ſubſtitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitâſſe: deductâ quoque tertiâ Adelaſiæ, quam ipſa P. vendiderat ſupradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *f* ſecundùm Tuſcanæ *g* conſuetudinem civitatis. Deduci prætereà quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cùm etiam quilibet extraneus reſtitutione gravatus, eam deducere potuiſſet: ſed utraque pars ab illa ſententia provocavit: [I & ſ.] ¶ Cùm autem coram G. *h* Diacono Cardin. auctore à nobis conceſſo fuiſſet diutiùs litigatum, ipſe de mandato noſtro ſententiam ſupradicti Judicis, videlicet *i* in eo, quòd dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelaſiæ integraliter deducendas, pronunciavit injuſtam, & ab ea legitimè provocatum, diffiniens, ſic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ, illi ſalva ſit in utraque: ad cujus reſtitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo verò, quòd quartam per Trebellianum idem Judex cenſuit retinendam,

a *Tuſcanen. al. Tuſam. al. Tuſcul.* b *Rannutius. al. Ranutius. vid c. 13. tit. de ſent. & re jud. in 3. comp.* c *Catera, habent vetuſta: in recentioribus, certa, ſed mendosè.* d *al. Longobardorum.* e *al. ita: dicta bona quondam Ranuſii.* f *poteſt.* g *Tuſcan. al. Tuſculana.* h *C.* i *dictio,* videlicet, *deeſt in plurib. antiq.*

ſententiam confirmavit ejuſdem: ita videlicet, quòd fructus de bonis ipſius à tempore litis conteſtatæ percepti, à prædicto P. & filiis ejus poſt mortem Adjectæ computentur in ea: qui ſi ſuffecerint *a* ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia verò Pater Adjectæ ipſam in legitima *b* non potuit aggravare, legitimam ipſam, videlicet ejus partis, quæ ſibi debebatur ab inteſtato, deducendam cenſuit, & etiam *tertiam* retinendam, ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus ſecundùm Tuſcanæ *c* conſuetudinem civitatis fieri conſuevit. In eo autem quòd prænominatus Judex condemnavit Rayneriun nomine pupillorum, ad reſidui reſtitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipſius ſententiam confirmavit. Nos igitur ejuſdem Cardinalis ſententiam ratam habentes, ipſam auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

[I *Cùm autem propter hoc partes ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, dilect. fil. G. S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. conceſſimus auditorem.*]

CAP. XVII.

¶ *Epiſcopus compellit fideicommiſſarios, ſeu executores teſtamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam ſi teſtator hoc interdixiſſet.*

Gregorius IX. *Nomon. Epiſc.* d (*an. 1235. in Galliam.*)

TUa nobis fraternitas intimavit, quòd nonnulli tam Religioſi, quàm Clerici ſeculares & Laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex teſtamentis decedentium debent in uſus pios expendi, non dubitant aliis uſibus applicare. Cùm igitur in omnibus piis voluntatibus ſit per locorum Epiſcopos providendum, ut ſecundùm defuncti voluntatem univerſa procedant, licèt etiam à teſtatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores teſtamentorum hujuſmodi, ut bona ipſa fideliter & plenariè in uſus prædictos expendant, monitione præmiſsâ compellas.

CAP. XVIII.

¶ *Filius rogatus reſtituere hæreditatem, detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus poteſt legata relinquere, hæredes inſtituere, & pœnam imponere.*

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

RAynaldus *e* Peponis filius, hæres ab ipſo inſtitutus, hoc modo, ut patruis ſuis hæreditatem reſtitueret, ſi abſque filiis maſculis moreretur: cùm eis (mortuo Pepone) ſuper quibuſdam bonis hæreditatis ejuſdem, in tres arbitros compromiſit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromiſſi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quòd neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, niſi in eorum filios maſculos ex ipſis legitimè deſcendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porrò dictus R. prolem non habens condidit teſtamentum, in quo medietatem partis ſuæ de rebus prædictis, quibuſdam avunculis ſuis, aliam verò medietatem & reliqua bona paterna uni ex patruis ſuis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex teſtamento vel ab inteſtato dicti hæredes R. poſſent ſuccedere, ſi venirent contra legatum dictis avunculis ſuis debitum, ad ipſos pro determinatis portionibus devenirent. Demùm eodem R. naturæ debitum perſolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cùm dicti avunculi adverſus eundem patruum ac filios ejus coram Judice *f* communitatis Urbenaten. *g* moverunt quæſtionem, petendo pro rata, quæ ipſos contingit, legatum prædictum, & reſtitui eis, ſi contra ipſum illi venirent, quæcunque occaſione teſtamenti ejuſdem R. ad ipſos pervenerant, vel poterant perveniſſe: Præfatus Judex ab illorum impetitione ſuper legato ipſos abſolvens, ad reſtitutionem aliorum bonorum ſententialiter condemnavit eoſdem. A cujus ſententia cùm ambæ partes ad noſtram audientiam appellâſſent, petente utrâque parte dicti Judicis ſententiam infirmari, quatenus contra ſe fuerat promulgata; & quatenus pro ſe faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus F. noſter O. ſancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram ſe legitimè conteſtatâ, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris ſui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, nec non quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus reſtitutione gravatus deducere potuiſſet *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones eaſdem habuit R. præfatus, eaſque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit uſque *c* ad tertiam & quartam præfatas: licèt ipſas non expreſſerit in legando, pronunciavit (non obſtante præmiſſo arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipſum in eo, quòd ſuper hoc dictum patruum in totum abſolvit, qui confeſſus eſt ſe pro medietate poſſidere prædicta, perperàm judicâſſe, condemnavitque ipſum ad reſtitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipſius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipſo contingit, & in reſiduo præfati Judicis ſententiam confirmavit. Cæterùm in eo *e*, quòd idem Judex dictum patruum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in ſecundo articulo petita fuerant, condemnârat, malè ipſum pronunciâſſe decrevit, quia filii ejus contra voluntatem teſtatoris non inveniuntur aliquid commiſiſſe, cùm nihil de petitis reperti fuerint poſſidere. Verùm in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis eiſdem *g*, in quibus ejus inſtitutio & legatio ac adjectio pœnæ tenebit, pro rata eoſdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit ſententiam Judicis ſupradicti, eodem patruo & ejus filiis in reſiduo abſolutis; & ſalvo nihilominus ei ex jure inſtitutionis beneficio legis Falcidiæ *h*, in reſtitutione præfati legati, ſi intra tempus legitimum voluntati paruerit teſtatoris: cùm *i* inventarium fecerit, & contra voluntatem teſtatoris, lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipſius Cardinalis ſententiam ratam habentes, eam auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

CAP. XIX.

¶ *Executor teſtamentarius, qui ſuſcepit illud officium, exequi compellitur.*

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

JOannes Clericus, & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis ſuis in ultima voluntate legavit, mandans inſuper ſatisfieri creditoribus per eoſdem, poſt mandatum ſuſceptum per diœceſanum *k* cogi debent, teſtatoris explere *l* ultimam voluntatem.

CAP. XX.

¶ *Ponit quædam legata, in quibus non ſolvitur canonica portio, niſi fiat in fraudem.*

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *m*, ſeu fabrica, luminaribus *n*, anniverſario, ſeptimo, vigeſimo,

a *Sufficiunt.* b *legitimam.* c *Tuſcanen.* d *Noviomenſ. al. Novien. al. Novionienſ.* e *Vid. Ferdin. Vaſq. l. 2. de ſucceſſ. creat. per Torniellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1.* f *Communis, in antiq.* g *Urbenenaten. al. Urbemontan. al. Urbenetum. al. Urbenentarino.*

a *Vid. l. etiam. ubi datur ratio hujus dicti ff. de min.* b *Vid. l. in ratione. §. quod vulgò. per Bartol. ff. ad l. Falcid. & authen. de hær. & Fal. in prin.* c *al. quartam partem.* d *quod ne. e hoc.* f *prædictarum.* g *ejuſdem.* h *Vid. l. ex facto. §. fin. ff. de vulg. & pupil.* i *In vulgatis malè, cumq; inventarium, &c.* k *alit. diœceſanum Epiſcopum, &c.* l *adimplere.* m *al. cereis, in vulgat.* o *ſeu anniverſario.*

ſimo, triceſimo *a* die, ſive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Eccleſiis vel reliquis piis locis, canonica portio, (Dummodo in fraudem non fiat, ut eâ Epiſcopus ſeu parochialis Eccleſia debeat defraudari) deduci non debet.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Clericus bona propria dare poteſt, cui vult: ſed ſi decedat inteſtatus, & non habet conſanguineos, ſuccedit Eccleſia.* h. d. junctâ. gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito.* b *(in Marchia.)*

SEd hoc *c* ibidem inventum eſt de Epiſcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *d* ſi per hæreditatem, vel alio modo intuitu perſonæ aliquid acquiſierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem antè obierint, quàm hoc fecerint *e*, altari cui ſerviunt, omnia perpetuò ſanctificentur, & in jus Eccleſiæ tradantur.

CAP. II.

¶ *Si olim ſervus, Presbyter factus inteſtatus decedat, ejus bona dividuntur ſecundùm formam hîc contentam.* h. d. ſecundùm intellectum ſingularem, qui hodiè etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. *f (in Germaniâ.)*

SAncto *g* concilio allatum eſt, quòd quidam Laici improbè agunt contra Presbyteros ſuos, ita ut de morientium Presbyterorum ſubſtantia partes ſibi vendicent, ſicut de propriis ſervis. Interdicimus itaque ne hoc ulteriùs fiat, ſed ſicut liberi facti ſunt ad ſuſcipiendum graduum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium verò ipſorum dividatur in quatuor partes, quarum una Epiſcopo, altera *h* Eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus aſſignetur, & ſi non ſint *i* idonei parentes, Epiſcopus eam recipiat, & in uſum Eccleſiæ diligenter diſtribuat. Et ſi quis contra hoc præſumpſerit, anathematizetur.

CAP. III.

¶ *Attingendo duos notabiles & ſingulares intellectus hujus capituli, ſummatur ſecundùm quemlibet intellectum.* Et primò ſic: *Valet teſtamentum ad pias cauſas conditum per verba enuntiativa, etiam propter aliud prolata, quanquam ſucceſsio ſeu teſtatio veniat ad excluſionem alterius Eccleſiæ.* Vel aliter ſecundùm alium intellectum: & ſic: *Per unum teſtem de veritate, & per confeſsionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum conſequendi bona oblata.*

Innocentius III. *k Murnen. Epiſcopo. (an. 1210.)*

CUm dilectus *l* filius Abbas de Bruſia, pro cauſa, quam adversùs Epiſcopum Eduen. habebat, diutiùs expectâſſet: Abbas propoſuit antedictus, quòd Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monaſterio de Bruſia, obtulit ſe & ſua: [1 & *infrà.*] Sufficienter intelleximus eſſe probatum, quòd dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, aſſeruit ſe & ſua monaſterio contuliſſe. Unde cùm requiſitus eſſet, ut conderet teſtamentum, reſpondit ſe non poſſe teſtari *m*, quia ſe & ſua contulerat monaſterio ſupradicto: & licèt unus teſtis ſolus dixerit ſe vidiſſe, quando ſe & ſua obtulit monaſterio: quia tamen alii teſtes dixerunt ſe audiviſſe ipſum in Abbatis præſentia, quod prædictum *n* eſt, confitentem, non tanquam ſufficienter probantes, ſed tanquam vehementer adminiculantes, aſſertionem Abbatis plurimùm adjuvabant. Quia verò pars Epiſcopi aſſerebat ſe velle probare, quòd dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam Phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit quod expreſſit: Nos cauſam illam *b* tibi ſub hac forma duximus committendam, quòd niſi præfatus Epiſcopus legitimè probaverit, ſæpedictum Archipresbyterum ſuæ mentis compotem non fuiſſe, cùm ultimam voluntatem expreſſit, ſuper impetitione monaſterii perpetuum ei ſilentium imponatur, & compellatur reſtituere monaſterio, quæcunque de bonis ipſius Archipresbyteri, vel etiam monaſterii occupavit. Si verò legitimè probaverit Archipresbyterum, quæ ſuper ultima voluntate præmiſſa ſunt, alienatâ mente dixiſſe: ad faciendam ei nomine parochialis Eccleſiæ (cujus ipſe *c* adminiſtrationem geſſerat, dum vixiſſet) reſtitutionem bonorum, quæ ipſius Archipresbyteri fuerant, monaſterium condemnetur, cùm idem Aichipresbyter ab inteſtato deceſſerit: ipſique monaſterio ſuper impetitione Epiſcopi ſilentium imponatur.

[1 *Quibuſdam rebus ſuis uſui ſuo ſimpliciter reſervatis. De manu cujuſdam fratis ejuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum illius oblationis accepit, & quòd hanc conceſsionem hoc modo feciſſet, & non ſuo nomine, ſed monaſterii poſsidebat, & monaſterio quicquid acquirebat, acquireret: ſæpè fuit in communi capitulo proteſtatus, & in hoc etiam publicè per viginti annos fere idem Presbyter nullo contradicente vel reclamante permanſit, ita quod per publicam formam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia, qui pro tempore fuerat ei ipſi Monachi rebus illius non ſecùs quàm aliis rebus monaſterii proprii ſciente Epiſcopo Eduenſ. qui pro tempore erat, & in nullo penitùs reclamante, publicè utebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos in ultima voluntate mente ſanus, licèt æger corpore, confirmavit. Cumq; idem Abbas & Monachi res ſic legitimè datas, & alias quas ipſi Archipresbytero conceſſerant, ad utendum ad ſuum monaſterium reducere volens, prædictus Epiſcopus eis violentiam inferens, non ſolùm res Archipretbyteri, ſed etiam res ipſius monaſterii occupavit: quas cùm in bona pace repeterent, ipſi rebus illis, ut ei poſſet graſſandi materia plenior indulgeri, ſed. Apoſtolic. appellavit, in octavas ſancti Martini proxima præteriti, ſuæ terminum appellationi præfigens. Econtrà prædictus nuncius Epiſcopi allegavit, quòd antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat poſitus extra mentem, ita quòd cùm interrogatus fuiſſet, An Monachi vis tu habitum ſuſcipere? & reſpondiſſet, Volo: ſtatim interrogatus ab alio, Vis tu eſſe aſinus? reſpondit, volo ſimiliter. ſicq; prædicti Monachi eum ad ſuum monaſterium deportârunt, quod idem nuncius ſe obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis*]

DE SEPULTURIS *d.*

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Decedens inteſtatus, ſepelitur in ſepulchro majorum, vel ubi eligitur ſepultura: parochialis tamen Eccleſia habebit canonicam portionem ejus, quod reliquerit Eccleſiæ ſepulturæ.* h. d. ſecundum veriorem intellectum.

Leo III. *(an. 810. Romæ.)*

NOs inſtituta *o* majorum patrum conſiderantes, ſtatuimus unumquemque in majorum ſuorum ſepulchris jacere: ut Patriarcharum exitus docet *f*. Nulli tamen negamus propriam eligere ſepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & Magi-

a *Hæc dictio,* die, *nuſquam apparet.* b *Alitenſ.* c *Cap. 1. d. tit. in 1. comp.* d *Dictio,* ut, *deeſt in omnibus manuſcript. perfecerint.* f *Triburienſi.* g *Burch. l. 2. Dec. c. 206. Ivo 6. c. 281. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* h *altera verò.* i *ſunt. Nivernenſ. al. Lunenſ.* l *cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* m *conſtari.* n *dictum.*

a *Erat à mente.* b *ipſam.* c *Dictio,* ipſe, *deeſt ut plurimùm in antiq.* d *In uno Vaticano ita: De Sepulturis mortuorum.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 43. c. 2. & Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & vid. c. 2. eod. tit. lib. 6.* f *Gen. 49. Exod. 14.*

ſter alienam elegit, ut propriam. Sed quia dignus eſt *a* operarius mercede ſuâ, tertiam partem ſui judicii illi Eccleſiæ dari cenſemus, in qua cœleſti pabulo refici conſuevit, ut juxta Apoſtolum *b* ſint conſolationum ſocii, ut fuerunt paſſionum: & ſic demum ubicunque libitum fuerit, eligat ſepulturam. Aliter ne fiat auctoritate Domini noſtri, qui per Prophetam *c* locutus eſt, dicens: [*Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui:*] ſub anathematis vinculo deteſtamur & contradicimus.

CAP. II.

¶ *Qui convertitur ad monaſterium, medietatem bonorum, quæ pro anima ſua diſpoſuit, tenetur relinquere Eccleſiæ parochiali.*

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam conſtitutis.* (*an. 450.*)

RElatum eſt auribus noſtris: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, ut quicunque amodò in monaſterio converti voluerit, ſive in morte, ſive in vita, omnium rerum & poſſeſſionum, quas pro ſalute animæ ſuæ decreverit diſponere, medietatem *d* Eccleſiæ, ad quam dignoſcitur pertinere, relinquat.

[1 *Eſſe quoſdam perversè agentes, qui ſubvertere nituntur, atque dividere conantur Eccleſiæ unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, ſed ſtudio rapacitatis invigilant, atque ſeducere conantur ſeculares, quos illaqueare poſſint, ut res ſuas atque poſſeſſiones ſive in morte, ſive in vita monaſteriis ſuis tradant, & Eccleſiis, quibus ſubjecti eſſe videntur, & à quibus baptiſmum, pœnitentiam, Euchariſtiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem diſcordiæ nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne ampliùs fiat omnino prohibemus, conſiderantes, non eſſe bonum, ſi illi, qui fuerunt ſocii paſſionis ſecundum Apoſtolum, ſint immunes ſocietate conſolationum: & quia dignus eſt mercenarius mercede ſuâ, ideò præcipimus, atque*]

CAP. III.

¶ *Ubi quis ſepulchro majorum relicto, eligit ſepulchrum in loco minùs religioſo, dolo inductus, ſeu ex contemptu, ſeu non demiſſâ Eccleſiæ ſuæ canonicâ portione expreſſè vel tacitè, non tenet electio.* h. d. ſalvando iſtum textum, quantùm fieri poteſt.

Innocentius III. *e Genuenſi Archiepiſcopo* f. (*an. 1210.*)

FRaternitatem *g* tuam non credimus ignorare, mortuorum ſepulchra & cœmeteria, apud illas Eccleſias & monaſteria ex antiquo eſſe diſpoſita, in quibus religioſorum fratrum Conventus ſunt conſtituti, & orationes atque Miſſarum ſolemnia, tam pro vivis, quàm pro defunctis frequentiùs celebrantur. Unde ipſorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujuſmodi Eccleſias ſepeliri deſiderant, minimè contradicendum eſt. Qui verò relictis antiquis Eccleſiis, & patrum, aliorumque parentum ſuorum ſepulchris, contra conſuetudinem Patrum Veteris Teſtamenti, qui cum patribus *h* ſuis ſepulti eſſe leguntur, ad nova & minùs religioſa loca ſe transferunt, irrationabiliter & contra antiquam inſtitutionem facere videntur. Unde ſi P. de Caſtello contra antiquam & rationabilem conſuetudinem aliquid de corpore ſuo ſepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, ſed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipſius Monachis ſancti Stephani reddi facias, & cum ſuis patribus ſepeliri.

CAP. IV.

¶ *Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert ſe & ſua monaſterio, Eccleſia parochialis habet inde canonicam portionem: ſecùs ſi in ſanitate.*

Alexander III. *Epiſcopo Spalen.* (*an. 1180.*)

DE his *a*, qui in infirmitate vel ſanitate cum boni ſuis ad religioſa loca ſe transferunt, nihil tibi ve Eccleſiis, à quibus receperunt ſalutis pabula, relinquen tes: hoc tuæ volumus prudentiæ innoteſcere, quòd ſi i ægritudine ipſa ad religionem tranſeant, dummodo d ægritudine illa decedant, de bonis ſuis ipſis Eccleſiis, quibus aſſumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi Si verò ad religioſa loca ſe in ſanitate transtulerint, d his, quæ locis ipſis conferunt, cogi non poſſunt, aliquic præſcriptis Eccleſiis impertiri, quia liberum eſt eis tun bona ſua, non ſolùm religioſis, ſed etiam quibuslibe privatis conferre perſonis.

CAP. V.

¶ *Qui ſepeliunt parochianum alienum, quem ſepelire non debent, coguntur reſtituere corpus, & quæ ratione ipſius obtinuerunt* hoc dicit, cum cap. ſequenti.

Idem. (*an. eod.*)

EX parte *b* Canonicorum Obrigen. *c* nobis eſt intimatum, quòd Prior de Inſula quendam parochianum ſuum poſt appellationem ad nos factam in ſua Eccleſia ſepelivit: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis prædicti parochiani corpus reſtituat, & exinde *d* amicabiliter conveniat cum eiſdem.

[1 *Unde quoniam hoc Eccleſiaſticæ inſtitutioni contrarium eſt, & à rationis tramite penitùs alienum, ut quis falcem mittat in meſſem alienam, f. t.*]

CAP. VI.

¶ *Summatum eſt ſup. cap. prox.*

Idem *Decano & Magiſtro R.* e *Ravennaten.* (*an. 1110. Romæ in Flaminiam.*)

CUm *f* liberum ſit: [1 *& infrà.*] ¶ Ad audientiam noſtram pervenit ex conqueſtione Abbatis, & fratrum ſancti Martini Laudonenſ. quòd cùm Presbyter quidam corpus cujuſdam mulieris (prout in ultima voluntate diſpoſuit) ad eandem Eccleſiam ſepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipſius violenter rapere, & in Eccleſia ſua ſepelire minimè dubitârunt: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi ita eſſe inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut oſſa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occaſione ſepulturæ ipſius recepiſſe noſcuntur, memoratis fratribus cum integritate reſtituant, & de cætero *g* talia facere non præſumant.

[1 *De univerſis inſtitutionibus ſanctorum Patrum apud religioſa loca in ultima voluntate ſibi eligere ſepulturam canonicæ procuIdubiò obviat rationi, qui devotioni & extremæ voluntati decedentium in hac parte contradicere præſumit.*]

[2 *Et hoc idem de filio R. canis præſumpſerunt. Super quo utique vehementi ſumus admiratione commoti, cùm iidem Monachi & ſanctorum Patrum inſtitutionibus contrairent, & privilegia prædec. noſtrorum, & noſtra quæ prædicti fratres de libera ſe habere ſepultura proponunt, ſatagunt violare. Inde eſt quod f. v.*]

CAP. VII.

¶ *Mulier nupta liberè poteſt ſibi eligere ſepulturam.*

Lucius III. (*an. 1181. Romæ.*)

DE uxore verò *h*, utrùm quemadmodum vir liberam debet habere ſepulturam: Nobis videtur, quòd nulla ſuper hoc inter virum & mulierem *i* ſit facienda diſtinctio, ſed utrique in caſu iſto æqualem eſſe credimus facultatem, cùm electio iſta ad eum potiùs ſtatum pertineat, in quo mulier ſolvitur à lege viri. *k*

---

a *Luc. 10.* b *1. Theſſal. 5. 2. Corinth. 1.* c *Proverb. 22.* d *13. quæſt. 2. c. 7.* e *imò ſecundus, ait Contius.* f *al. Januenſi, ſed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam.* g *cap. 5 eod. tit in 1. compil. Vid. Concilium Matiſconenſe ſecundum, cap. 17. Adde quod de hac materia ſancitum eſt poſt Decr. c. 2. De ſepult. lib. 6.* h *Gen. 50. & 3. Reg. 13. & alibi ſæpè.*

a *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 49. c. 6. & Cap. 6 eod. tit. in 1. compil.* b *cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Oburgen. al. Obligen.* d *al. aut exinde.* e *Remen.* f *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *In antiq. ita: de cætero ſimilia non præſumant.* h *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 6.* i *uxorem.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. inſtit. & l. quod ſponſa. cum not. C. de donat. ante nupt.*

¶ *Pater*

¶ *Pater filios impuberes, ubi voluerit, poteſt ſepeliri facere, ſi hoc habeo conſuetudo loci.* h. d.

Utrùm autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat ſepelire, non invenimus à ſanctis Patribus diffinitum: & propterea terræ conſuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

¶ *Si parochianus Eccleſiæ cathedralis alibi ſepelitur, de ipſius funeralibus, ſeu relictis Eccleſiæ ſepulturæ, debetur quarta Capitulo Eccleſiæ cathedralis.*

Idem *Præpoſito & Capitulo Faventin.* (*an. 1181.*)

CUm ſuper quodam *a* Capitulo: [*& ĩ.*] ¶ Præſentium auct. ſtatuimus, ut ſi aliquem parochianorum veſtrorum alibi contigerit eligere ſepulturam, de teſtamento ipſius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

¶ *In quantitate canonica, quæ debetur Eccleſiæ parochiali, ſtatur loci conſuetudini.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

CErtificari voluiſti *b* à nobis, quomodo illa clauſula, quæ in privilegiis ſolet apponi: ſalvâ juſtitiâ illarum Eccleſiarum, à quibus mortuorum corpora aſſumuntur: intelligi debeat & exponi. Cùm autem ſuper hoc articulo diverſa anteceſſorum noſtrorum manaverint inſtituta, Leone juſtitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore cenſentibus: nos tale præbemus in hac varietate reſponſum, ut ſicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in ſuo ſenſu abundet, ſecundùm rationabilem conſuetudinem regionis *d* illa juſtitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diverſitatibus attendatur.

CAP. X.

¶ *Privilegiati ſuper jure funerandi ſepelire poſſunt illos, qui apud eos eligunt ſepulturam, ſolvendo tamen canonicam portionem Eccleſiæ parochiali. Si verò alios ſepeliunt, tenentur reſtituere, quicquid occaſione funeris receperunt.*

Innoc. III. *Epiſc. Claremont. & Abb. Mauſen.* (*1190.*)

IN noſtra præſentia *e* conſtitutis Priore Eccleſiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hoſpitalariorum Claremonten. diœceſis, idem Prior propoſuit, quòd prædicti Hoſpitalarii quoſdam parochianos ſuos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Eccleſiaſticam ſepulturam. Econtrà prædictus propoſuit procurator, quòd tam ex privilegio, quàm ex indulgentia ſpeciali, licèt Hoſpitalariis omnes paſſim præter excommunicatos & interdictos, ad Eccleſiaſticam ſepulturam recipere, qui apud illos elegerint ſepeliri, fideique commiſſa in ultima voluntate relicta poſſunt licenter accipere, ſolutâ tantummodo quartâ parochiali Eccleſiæ, de cujus parochia mortuorum corpora aſſumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta ſunt ipſis in *f* ſubſidium terræ ſanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*1 & infrà.*] ¶ Talem ſuper his duximus ſententiam proferendam, quòd prædicti Hoſpitalarii de cætero non recipiant parochianos Eccleſiæ *g* ſupradictæ ad Eccleſiaſticam ſepulturam, niſi apud eos *h* elegerint ſepeliri: & tunc parochialis Eccleſia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima ſua ultima diſpoſitione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & Hoſpitalarii reſiduum habeant, niſi dolo, vel fraude eorum defunctus ductus fuerit ad diſpoſitionem hujuſmodi faciendam. Nihilominus ipſis Hoſpitalariis injungentes, ut de quartrium millium ſolidorum Priori ſatisfaciant memorato, cùm conſtet eos à parochianis ejus illos ſolidos recepiſſe: niſi ſit ſufficienter oſtenſum, quòd eorum oblati vel converſi fuiſſent. Eiſdem præterea duximus injungendum, quòd niſi probaverint, quòd G. *a* parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipſos elegerit ſepulturam, univerſa, quæ ipſius intuitu receperunt *b*, Priori reſtituant memorato *c*: alioquin quartam partem ſolummodo reſtituere teneantur. Pro illis verò, quos conſtat intra annos legitimos deceſſiſſe, quæ ſepulturæ eorum gratiâ receperunt, reſtituant univerſa.

[1 *Cùm igitur hæc & alia, quæ coram Epiſcopo fuerunt propoſita, idem nobis fideliter retuliſſet, auditis & intellectis atteſtationibus & allegationibus univerſis, de f. n. conſilio.*]

CAP. XI.

¶ *Caſualiter mortuus privari non debet Eccleſiaſticâ ſepulturâ.*

Idem *Archiepiſcopo Turonen.* (*an. 1190.*)

EX parte *d* parentum M. nobis eſt intimatum, quòd cùm nobilis vir dominus I. de inſula Butardi *e*, eidem poſuiſſet inſidias, quam ſolicitaverat ſæpe de ſtupro, & ipſa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, ſuper quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit caſu ſubmerſa. Quocirca mandamus, quatenus cùm illa non ſpontè præcipitaverit ſe de ponte, ſed (ſicut ſuperiùs eſt expreſſum) caſu ceciderit, corpus ejus tradi facias Eccleſiaſticæ ſepulturæ: præſertim cùm ex honeſta cauſa fugiſſe noſcatur, & cui communicabatur viventi, communicandum ſit jam defunctæ.

CAP. XII.

¶ *Si oſſa excommunicatorum ſunt ſepulta in Eccleſiaſtico cœmeterio, & diſcerni poſſunt, debent exhumari & projici: aliàs ſecùs.*

Idem *Nidroſien.* f *Archiepiſcopo.* (*an. 1190. in Norvegiam.*)

SAcris *g* eſt canonibus inſtitutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ, qui priùs erant ab Eccleſiaſticâ unitate præciſi *h*, nec in articulo mortis Eccleſiæ reconciliati fuerint.

Unde ſi contingat interdum, quòd vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum *i*, vel alio caſu in cœmeterio Eccleſiaſtico tumulentur, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactari. Quòd ſi diſcerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum oſſibus corpora extumulentur fidelium: cùm licèt *k* non obſit juſtis ſepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris vel ſpecioſa *l* non profit.

CAP. XIII.

¶ *Terra cœmeteriata pro ſepultura fodienda vendi non debet.*

Innocentius III. *Epiſcopo Magalon.* (*an. 1208. Româ in Gothiam Galliæ.*)

ABolendæ conſuetudinis perverſitas apud Montem Peſſulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non priùs permittatur effodi ſepultura, quàm pro terra, in qua ſepeliendi ſunt, certum pretium Eccleſiæ perſolvatur: [*& ĩ.*] ¶ Mandamus, quatenus cùm loci diœceſanus exiſtas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præſumant exigere hac de cauſa.

CAP. XIV.

¶ *Excommunicatus, qui per ſuum Presbyterum fuit abſolutus in morte, in cœmeterio ſepeliri debet, & ad ſatisfaciendum coguntur hæredes.*

Gregorius IX. *Epiſcopo N.* (*an. 1236.*)

---

a *C. 8. eod. tit. in 1. comp.* b *cap. 3. eod. tit. in 2. compilat.* c *al. Lucinium.* d *Vid. l. Labeo. ff. de ſup. leg. & l. cùm de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtr.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *al. ſed.* g *prædicta Eccleſiæ.* h *illos.*

a *VV.* b *receperint.* c *Vid. l. 1. cum not. C. de inſt. & ſubſtit. & l. quæ ſub conditione. §. quoties. cum ver. ſeq. ff. de cond. inſtit.* d *C. 2. ex eod. tit. in 3. comp.* e *Dictio,* Butardi, *deeſt in omnib. antiq. exempl.* f *Vitroſienſi Epiſcopo.* g *c. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *Vid. l. 2. ff. de cadav. punit. per Bart.* i *al. Laicorum.* k *Hæc verba ſunt B. Aug. lib. De cura pro mort. agend. c. 2.* l *pretioſa.*

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violentâ manuum injectione in perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum violatione vel inceſtu fuit, dum ageret in extremis *a*, per Presbyterum ſuum juxta formam Eccleſiæ abſolutus, non debent cœmeterium & alia Eccleſiæ ſuffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipſis, ut pro eodem ſatisfaciant, cenſurâ ſunt Eccleſiaſticâ compellendi.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

TITULUS XXIX.

CAP. I.

¶ *Inter Epiſcopum ſubſtitutum Epiſcopo heretico, & ipſum Epiſcopum hereticum reverſum, & ex diſpenſatione receptum, dividitur Epiſcopatus, modo hic expreſſo.*

Ex Concilio Africano. *b* (*an. 402.*)

SI Epiſcopus *c* ex Donatiſtis ad catholicam unitatem eſt converſus, æqualiter inter ſe dividant eas, quæ ſic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint; id eſt, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Epiſcopatu habet, & minor eligat. Quòd ſi fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed ſi antiqui catholici ſuum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donatiſtis converſi ſunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales ſunt, majoris temporis Epiſcopo deputetur *e*. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non poſſint æqualiter dividi, velut ſi in impari numero fuerint, diſtributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanſerit, hoc in eo ſervetur, quod dictum eſt, cùm de uno loco ſuperius tractetur.

CAP. II.

¶ *Presbyteri parochiales Dominicis diebus & feſtivis parochianos alienos ad Miſſam admittere non debent, ſi ex contemptu ad eorum Eccleſiam accedunt.*

Ex Concilio Naneten. *g* (*in Gallia.*)

UT Dominicis vel *h* feſtivis diebus Presbyteri, antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Miſſam audire: quem ſi invenerint, ſtatim ab Eccleſia abjiciant.

CAP. III.

¶ *Epiſcopus parochianum alterius ſine ipſius licentia ordinare non poteſt, nec eum aliter judicare.*

Hadrianus Papa. *i* (*an. 780. Romæ.*)

NUllus Epiſcopus alterius parochianum judicare præſumat: [*& infrà.*] ¶ Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare poteſt.

CAP. IV.

¶ *Fines parochiarum, de quibus conſtat, vel finibus coharentia, praſcribi non poſſunt.*

Urbanus III. (*an. 1186. Romæ.*)

SUper eo verò *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his, quæ finibus cohærent, non præſcribendis, ſtatutum per canones eſſe dignoſcitur, ſit in parochiarum limitibus *a*, ſicut in provincialibus, admittendum: Reſpondemus, quòd benè videtur in utroque ſervandum, ſi fines legitimâ probatione, vel aliàs indubitatâ fide conſtitit Eccleſiaſticâ ordinatione ſtatutos.

CAP. V.

¶ *Si parochianus ſeu diœceſanus domicilium transfert, primus Prælatus in eo jura Epiſcopalia, ſeu diœceſana, ſibi non vendicat: decimæ tamen prædiales illius parochiæ ſibi debentur, niſi alteri debeantur ex conſuetudine.*

Cœleſtinus *b* III. (*an. 1195.*)

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Epiſcopus, quòd cùm poſt recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea ſe quamplurimi contuliſſent, qui ante generalem occupationem terræ ſanctæ in aliis civitatibus regni Hieroſolymitani elegerant manſionem: [1 *& infrà.*] ¶ Fraternitati tuæ *e* mandamus, quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut ſibi nullam in prædictos Acon. habitatores juriſdictionem uſurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant, diſtrictione, quâ convenit, compellatis: ita quòd ſi de agris in eorum parochia conſtitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ perſolvuntur, deinceps eis ipſas cum integritate perſolvant: dicto verò Aconen. tanquam diœceſano ſuo cogantur de cæteris reſpondere.

[1 *Et in ea reſidentiam fecerunt aliquantùm, & adhuc etiam reſident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad ſolvenda ſibi jura Eccleſiaſtica compellunt. Quia verò tranſgredi terminos à patribus conſtitutos, aut falcem mittere in meſſem alienam non oportet.*]

DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ *Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.*

Hieronymus *ſuper Ezechielem.* *g* (*an. 390. in Judæam.*)

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Ruſus ex ipſis decimis Levitæ, hoc eſt, inferiorum miniſtrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *h* aliæ decimæ, quas unuſquiſque de populo Iſraël in ſuis horreis ſeparabat, ut comederet eas, cùm iret in templum in urbe Hieruſalem, & in veſtibulo templi Sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At verò primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant ſpeciali nomine diffinitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quod qui plurimùm, quadrageſimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimùm, ſexageſimam: inter quadrageſimam & ſexageſimam licebat, quodcunque voluiſſent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum eſt, hic *i* ſpecialiter diffinitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

¶ *Non poteſt congruè ſummari, propter varietatem lecturarum.*

Paſchalis II. (*an. 1110.*)

NOvum *k* genus exactionis eſt, ut Clerici à Clericis decimas exigant, cùm nuſquam in lege Domini

a *Quis dicatur conſtitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. ſeq. ff. de don. cauſ. mort. Bart. in l. 1. C. de ſacroſan. Eccl.* b *c. 85. in Conc. Lat.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Vid. l. & ſuum hæredem. §. fin. cum l. ſequent. ff. de pactis.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vanoten. al. Naveten. ſed legendum Naneten. eſtq; hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bur. l. 2. decr. c. 2. nec cap. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122.* h *c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *Bur. l. 2. decr. c. 29. Ivo p. 6. c. 140. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* k *poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp* l *vel.*

a *Liminibus.* b *Clemens.* c *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.* d *Ancon.* e *al. veſtra.* f *De materia hujus tituli vid. Thom. 22. q. 86. & 87.* g *C. 45 & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Hac dictio, &, deeſt.* i *al. hoc.* k *Poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.*

hoc

hoc legamus: non enim Levitæ à Levitis decimas acce- piſſe leguntur. Illi profectò Clerici, qui à Clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

CAP. III.

¶ *Compoſitio ſuper decimis non tollitur per privilegium ſequens, ſi de illa mentionem non facit.*

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Epiſcopis.*

(an. 1156.)

EX multiplici *a* conqueſtione V. Presbyteri accepimus, quòd cùm inter Abbatem de Brudeja, de conſenſu totius Conventûs, & prædictum Presbyterum talis interceſſerit *b* conventio, ſcripto Monachorum authentico roborata, quòd Monachi dicto Presbytero & Eccleſiæ ſuæ de blado, & univerſis leguminibus, quamdiu viveret, decimas perſolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit: idem Abbas à nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, nulli decimas ſolvere tenerentur: [1 & ſ.] ¶ Unde quia non fuit noſtræ intentionis privilegium noſtrum conventioni derogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem & Monachos, ut eandem conventionem (non obſtante dicto privilegio, niſi de ipſa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & obſervent, vel exinde ſecum pacificè conveniant, appell. poſtpoſitâ compellatis.

[1 *Qui ſi quidem reverſus ad propria tantam apud H. Regem illuſtrem Angliæ gratiam & favorem invenit, quòd totam terram Rex ipſius villæ, in qua Eccleſia præfati Presbyteri ſita eſt, monaſterio ipſius in perpetuam eleemoſynam contulit: quo facto præd. Abbas univerſis colonis illius villæ expulſis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis ſumptibus, Eccleſiæ debitos reditus ſubtraxit.*]

CAP. IV.

¶ *Monachi tenentur ſolvere decimas prædiales, de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ priùs ſolvebantur.*

Idem *Thomæ Cantuarien.* c *Archiepiſcopo.* (*an. 1157.*)

COmmiſſum eſt nobis: [1 & *infrà.*] ¶ Pervenit *d* ad nos, quòd Monachi de Boſſe, Eccleſiæ ſanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non perſolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus conſtructæ fuerant, præfatæ Eccleſiæ cum ea integritate perſolvant, quâ priuſquam in eadem parœcia morarentur, ſolebant perſolvi, compellas. Et ſicut etiam de paſcuis olim decimæ perſolvebantur, ita nunc de eiſdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus abſque diminutione perſolvi.

[1 *A Deo diſpenſationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut univerſis Chriſti fidelibus & Eccleſiis debeamus utiliter providere, atque integra jura ſua nos oportet atque illibata conſervare.*]

CAP. V.

¶ *Per excommunicationem compellitur quis ad ſolvendas decimas de molendinis, & aliis hîc contentis, & cap. ſeq.* hoc dicit *im ſeq.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (*an. 1170.*)

PErvenit *e* ad nos: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus parœcianos veſtros monere curetis, & ſi opus fuerit, ſub excommunicationis diſtrictione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piſcariarum, fœno, & lana, decimas Eccleſiis, quibus debentur, cum integritate perſolvant.

[1 *Quòd cùm parochiani veſtri decimas bonorum ſuorum conſueverint Eccleſiis, quibus debentur, cum integritate perſolvere: nunc tam laudabili conſuetudine prætermiſſâ, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinarum & piſcariarum ipſis Eccleſiis ſubtrahere non verentur. Quoniam igitur inſtitutioni divinæ manifeſtiùs obviant, qui decimas ipſas Eccleſiis non perſolvunt. f. v. per Ap. ſ. p.*]

CAP. VI.

¶ *Summatum eſt cum præcedenti, & declaratur, ut in præcedenti dictum eſt.*

Idem *Vintonien.* a *Epiſcopo.* (*an. 1170.*)

NUncios *b*: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas perſolvere Eccleſiaſticâ diſtrictione compellas.

[1 *Et literas tuas f. eâ quâ decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, ſicut illius perſonæ, quam purâ in Domino & ferventi charitate diligimus: & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm igitur ad officium tuum ſpectent ea, in quibus noſtri præcepti deſideres noſtrâ auct. muniri, tantò in his debuiſti faciliùs exaudiri, quantò ipſam eorum ſpecialiùs ſalutem reſpiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde eſt, quod f. t. per Apoſt. ſed. præd.*]

CAP. VII.

¶ *Decima fructuum ſtatim cùm collecti ſunt, ſolvi debet, non deductis expenſis.*

Idem *Exonien. Epiſcopo.* (*an. 1170.*)

CUm homines *c* de Hortona, de frugibus (IX. partibus ſibi retentis) decimam Eccleſiæ, cujus parochiani ſunt, ſine diminutione ſolvere teneantur: & antequam id faciant, ſervientibus & mercenariis ſuis de frugibus non decimatis debita totius anni pro ſervitio ſuo impendant, tunc demum de reſiduo decimam perſolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam ſtatim *d* fructibus collectis perſolvant, atque de ſubtractis & retentis dignam ſatisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

¶ *Privilegiati ſuper decimis non ſolvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam ſolvere tenentur.*

Idem *Monachis de Neuclan.* e (*an. 1180. Romæ.*)

DIlecti *f* filii Abbas & fratres ſanctæ Crucis, ſuâ nobis conqueſtione monſtrârunt, quòd prædia, unde decimas, & in magna parte ſuſtentationem conſueverunt habere, à pleriſque Laicis conduxiſtis, & recepiſtis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis noſtræ, aut anteceſſorum noſtrorum, ut de poſſeſſionibus, quas conduxiſtis *g*, decimas non ſolvatis: mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxiſtis *h* in parochiis ſuis, de quibus conſueverunt decimas percipere, plenariè ſolvatis eiſdem, vel cum ipſis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

¶ *Revocatur privilegium, ſi ex poſtfacto incipit enormiter nocivum eſſe.*

Idem *Abbati & fratribus Dolon.* i

(*an. 1180.*)

SUggeſtum *k* eſt ex parte veſtra, quòd Abbas & fratres monaſterii de Urſin. decimas à vobis auferre conantur: [& ſ.] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus ſuper ipſis decimis componatis: nam quando Rom. Eccleſia ordini veſtro privilegio de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ veſtri ordinis, quòd exinde nulli poterat de jure ſcandalum ſuboriri: ſed nunc in tantum augmentatæ ſunt, ac poſſeſſionibus

a *C. 17. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p. 13. c. 11.* b *intervenerit.* c *Hunc exiſtimo eſſe B. Thom. Cantuar. Arch. qui circa ann. Chriſti 1171. pro libertate Eccleſiæ aſſerenda martyrio traditur ſub Alex. III.* d *c. 3. eod. tit. in 1. comp. poſt Conc. p. 13. c. 12.* e *c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *vid. l. ſi manifeſtè. C. de ſerv. & aqua. per Bart. & l. 1. ff. de aqua plu. arcen.*

a *Vitorienſ. vel Vuintonien.* b *C. 18. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. p. 4. c. 3.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *de fructibus.* e *Nembio. al. Norvola. Nevelo. al. Nevoleſia.* f *C. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. p. 13. c. 2.* g *conducitis.* h *quæ à laicis, &c.* i *Dolen.* k *C. 9. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 13. c. 4.*

ditatæ, quod multi viri Eccleſiaſtici de vobis apud nos querelam *a* ſæpè proponunt.

CAP. X.

¶ *Ciſtercienſes, Templarii, & Hoſpitalarii decimam prædiorum ſuorum, quæ propriis manibus aut ſumptibus excolunt, ſolvere non tenentur: alii verò religioſi non ſolvunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de novalibus quæ propriis manibus ac ſumptibus excolunt.*

Idem *Terraconenſi* b *Archiepiſcopo. (an. 1170. in Hiſpaniam.)*

EX parte *c* tua ad nos noveris perveniſſe, quòd albi Monachi & nigri, & quidam alii *d* religioſi, Eccleſias tuæ juriſdictionis reditibus decimarum, occaſione privilegiorum, quæ ſibi Romana indulſit Eccleſia, ſpoliare præſumunt. Sanè nolumus te latere, quòd prædeceſſores noſtri ferè omnibus religioſis decimas laborum ſuorum conceſſerant *e*. Sed prædeceſſor noſter Hadrianus ſolis fratribus Ciſtercienſis ordinis, & Templariis, & Hoſpitalariis, decimas laborum ſuorum, quos propriis manibus vel ſumptibus colunt, indulſit: cæteris verò, ut de novalibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium ſuorum, & de hortis ſuis decimas non perſolvant: quem ſumus ſuper his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum eſt, hâc occaſione decimas de aliis rebus Eccleſiæ ſuæ non poſſunt ſubtrahere, vel ſibi aliquid ulteriùs vendicare.

CAP. XI.

¶ *Privilegium ſuper decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.*

Idem. *(an. eod.)*

LIcèt *f* de benignitate ſed. Apoſt. ſit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus vel ſumptibus colitis, nemini decimas ſolvere teneamini: propter hoc tamen non eſt licitum vobis decimas de terris veſtris ſubtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

¶ *Privilegium ſuper decimis laborum, etiam ea, quæ non ſunt novalia, comprehendit.*

Idem.

AD audientiam *g* noſtram: [1 *& infrà.*] ¶ Illud privilegii capitulum pravâ quidam interpretatione pervertentes, quo Ciſtercienſibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: aſſerunt, quòd pro laboribus novalia intelligi debent: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam ſi intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus. *i*

[1 *Noveris perveniſſe, quòd cùm quidam veſtrûm à dil. filiis noſtris, fratribus Ciſtercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.*]

[2 *Verùm quoniam fratres præſcripti ordinis de benignitate Apoſt. fovere debemus & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra juſtitiam moleſtandi quamlibet, attentiùs providere volentes, ſ. v.*]

CAP. XIII.

¶ *Decimæ novalium debentur Eccleſiæ, in cujus parochia ſurgunt: ſi verò non ſunt in certa parochia, debentur diœceſano, qui poteſt ſibi retinere, vel alteri Eccleſiæ concedere.*

Idem *Brixien. Epiſcopo. (an. 1170.)*

QUoniam *k* à nobis ſolicitudo tua requiſivit, quid de decimis novalium tuæ diœceſis tibi ſit ſtatuendum: Reſpondemus, ut ſi terræ, quæ arabiles ſunt, intra certam alicujus Eccleſiæ parochiam fuerint, decimas earum (tuâ parte retentâ) eidem Eccleſiæ facias aſſignari. Alioquin ipſa ſecundùm diſcretionem à Deo tibi datam alii *a* Eccleſiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

CAP. XIV.

¶ *Decimæ poſſunt exigi.*

Idem *Remen. Archiepiſc.* b *(an. 1180.)*

PArochianos: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm decimæ non ab hominibus, ſed ab ipſo Domino ſint inſtitutæ, quaſi debitum exigi poſſunt.

[1 *Verò tuos ad ſolvendas decimas Eccleſiis, quibus eas debent Eccleſiaſticâ debes ſeveritate compellere.*]

CAP. XV.

¶ *Decima Laico jure hæreditario concedi non poteſt.*

Idem *Ambianen.* c *Epiſcopo. (an. 1170.)*

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas ſanct. S. de Monſtrali cuidam Laico conceſſit per ſucceſſionem tenendam: (Quoniam ſanctuarium de jure hæreditario poſſideri non debet) viribus carere decernas: & Laicum (niſi decimam ipſam ipſi Eccleſiæ liberè reſignaverit) vinculo excommunicationis adſtringas.

CAP. XVI.

¶ *Judæi coguntur prædiales decimas ſolvere, aut prædia dimittere.*

Idem *Marſilien.* e *Epiſcopo. (an. 1170.)*

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ reſpondemus, ut eos ad decimas perſolvendas *g*, vel poſſeſſiones penitùs renunciandas, cum omni diſtrictione compellas, ne fortè occaſione illâ Eccleſiæ valeant ſuo jure fraudari.

CAP. XVII.

¶ *Decimæ vel oblationes Eccleſiæ Laicis concedi non poſſunt, & Prælatus contrà faciens eſt puniendus.*

Idem. *(an. eod.)*

QUamvis *h* ſit *i* grave nimis, & divini dignum animadverſione judicii habeatur, quòd Laici quidam, quod Sacerdotum eſt, & in Eccleſiaſticis rebus uſurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quòd fomitem ſui erroris dicuntur in ipſo Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Eccleſiæ decimas & Eccleſias diſponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [1 & ſ.] ¶ Statuimus, ut ſi quis alicui Laico in ſeculo remanenti, Eccleſiam, decimam, oblationemque conceſſerit, à ſtatu ſuo, ſicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, ſuccidatur, & donec emendet, dolore ſuæ jaceat ruinæ proſtratus.

[1 *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde*]

CAP. XVIII.

¶ *Statur conſuetudini, an colonus ſolvat decimam Eccleſiæ, in cujus parochia ſita ſunt prædia, an Eccleſiæ, ubi audit divina, & percipit Eccleſiaſtica ſacramenta?*

Idem.

CUm ſint *k* homines in parochia unius Eccleſiæ (ſicut aſſeris) qui terras in alia parochia excolunt: tua diſcr. nos conſuluit, cui Eccleſiæ de terris illis decimas ſolvere debeant: [1 & ſ.] ¶ Sanè non eſt nobis facilè ſuper hoc certum *l* dare reſponſum: cùm auctoritates ſanctorum Patrum etiam ſint diverſæ. Et ideo in hujuſmodi dubitatione ad conſuetudinem duximus recurrendum

a *Querimoniam.* b *Turonen. al. Terraſcon.* c *c. 10. eod. tit. in 1. comp.* d *Alii viri religioſi.* e *conceſſerunt.* f *cap. 11. eod. tit. in 1. comp.* g *cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* h *poſuimus.* i *Vid. l. ab hoſtib. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cauſ. mat. & l. 3. ff. de offic. præſid.* k *c. 25. eod. tit. in 1. comp.*

a *Aliis Eccleſiis.* b *Poſt Conc. p. 26. c. 21. deeſt hæc inſcriptio. c. 26. eod. tit. in 1. comp.* c *Abienenſ. al. Ambienſ.* d *C. 27. eod tit. in 1. comp.* e *Maſilien.* f *c. 28. eod. tit. in 1. compil.* g *Vid. l. imperator. ff. de publ. cum not. per Bald. & l. competit. C. de præſcr. XXX. vel XL annor.* h *c. 2. eod. tit. in 2. comp.* i *Verbum, ſit, deeſt in aliquot antiq.* k *c. 3. eod. tit. in 2. comp.* l *Certum reſponſum tibi dare.*

rendum *a*, & attendendum etiam, ſi illæ Eccleſiæ in uno ſint vel in diverſis Epiſcopatibus conſtitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Eccleſia in Epiſcopatu alterius recipiat decimas: cùm ex hoc Epiſcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

[1 *An illi, in quâ divina audiunt, & alia Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta.*]

CAP. XIX.

¶ *Non poteſt Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamſi cum titulo illam poſſideat.* h. d. cum gloſſ.

Ex Concilio Lateranen. *(an. 1179.)*

PRohibemus *b*, ne Laici decimam cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios Laicos poſſint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Eccleſiæ non reddiderit, Chriſtianâ ſepulturâ privetur.

CAP. XX.

¶ *Decima perſonalis debetur Eccleſiæ, ubi quis percipit ſacramenta, licèt alibi lucrum contigerit. In prædiali verò ſtatur conſuetudini, ſi in aliena parochiâ colonus prædium coluit.*

Lucius III. *Strigonenſi Archiepiſcopo. (an. 1181. in Hungariam.)*

AD Apoſtolicæ *c* ſedis regimen: [1 & ſ.] ¶ Intelleximus, quòd quædam conſuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de parochia unius Epiſcopi in diœceſim alterius transferatur: in qua licèt per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Epiſcoporum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quàm is, cujus parochiani ſunt facti, decimationem requirit: Ideoque tua nos duxit Fraternitas conſulendos, cui potiùs decimæ ſint reddendæ. Noveris igitur, quòd æquum eſt, ut illi Eccleſiæ decimæ perſonales reddantur ab eis, in qua Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta. Decimas verò meſſium *d* vel fructuum arborum, ſi coluerint in alia parochiâ, quàm in ea in qua habitant (quoniam à diverſis diverſa conſuetudo tenetur) tu eligas in hoc caſu, quòd per conſuetudinem diu obtentam ibidem noveris obſervatum.

[1 *Licèt immeriti dignatione divinâ vocati, omnibus ſumus Eccleſiæ filiis debitores, & pro ſcientia noſtræ modulo reſpondere conamur conſultationibus ſingulorum.*]

CAP. XXI.

¶ *De omni fructu prædii ſolvendæ ſunt decimæ.*

Clemens III. *e (an. 1190.)*

EX parte *f* Canonicorum Eccleſiæ tuæ nobis eſt querela propoſita, quòd quidam agricultores, cùm ſimul vel diverſis temporibus anni, in eodem horto vel agro diverſa ſemina ſparſerint, non niſi de unius illorum ſeminum fructibus decimas illi perſolvunt: [1 & *infrà*.] ¶ Mandamus, quatenus ſi noveris rem taliter ſe habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas abſque diminutione perſolvant, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.

[1 *Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant perſolvere, niſi quibuſdam deductis expenſis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc Canonicis ipſis & Eccleſiæ Dei non modica irrogatur injuria, cùm Levitis abſque expenſis deductis decimas ſit injunctum expendi.*]

CAP. XXII.

¶ *Decimæ prædiales ſolvendæ ſunt, expenſis non deductis.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

NOn eſt *h* in poteſtate hominum, cùm plantant arbores, vel aliqua ſemina terræ mandant: [1 & ſ.] Reverà ſicut ſancti Patres in ſuis tradiderunt ſcripturis de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militiâ, de venatione, & de omnibus bonis, decimæ ſunt miniſtris Eccleſiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas ſolvere neglexerint, Eccleſiaſticâ diſtrictione debeant percelli: [2 & ſ.] ¶ Volumus ergo & diſtrictè præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expenſas, decimas Eccleſiis, ad quas pertinent, cum integritate debitâ perſolvatis.

[1 *Quid eis ſatio vel plantatio ſit reddìtura. Cùm juxta verbum Apoſtoli ad literam exponendam, neque qui plantat benè aliquid faciat, neque qui rigat, ſed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quòd quidam veſtrûm de vineis, olivetis, carmelis & frugibus, non niſi primò deductis expenſis ſeminum, laboris vel agriculturæ decimas curant Eccleſiis exhibere.*]

[2 *Præterea ſi quis omnino Domino decimas non dederit, quæ ſunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Auguſtinus, removeri meretur.*]

CAP. XXIII.

¶ *De reditibus molendini ad ventum, ſolvendæ ſunt decimæ.*

Idem.

EX transmiſſa *b* querela Rectoris Eccleſiæ de N. intelleximus: [1 & *infrà*.] ¶ Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè poteſt acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad ſolutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, ſine diminutione aliqua compellatis.

[1 *Quòd cùm M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terræ proventibus decimas ſolebat Eccleſia percipere, memoratæ conſtruxit, de ipſius proventibus vel obventionibus decimas ei ſolvere contradicens, in ſalutis ſuæ periculum detinere non veretur. Unde*]

CAP. XXIV.

¶ *Locator vel conductor poſſeſſionum tenentur ad decimas, niſi ſe immunes oſtendant.*

Innocentius III. *Piſtorien. Epiſc. (an. 1210.)*

A Nobis *c* tua fraternitas requiſivit: [1 & *infrà*.] Cùm igitur quilibet decimas ſolvere teneatur, niſi à præſtatione ipſarum ſpecialiter ſit exemptus: Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd à dantibus & recipientibus poſſeſſiones ad firmam, de fructibus quos percipiunt, decimæ ſunt ſolvendæ: Niſi ab eis oſtendatur, quare ab hujuſmodi ſint immunes.

[1 *Utrùm ab illis decimas exigere debeas, qui poſſeſſiones dant vel recipiunt ad firmam, cùm alii ſe conentur per alios excuſare, quò minùs cogantur ad decimas perſolvendas.*]

CAP. XXV.

¶ *Imperialis conceſſio ſub quacunque forma à ſolutione decimarum eximere non poteſt.*

Idem Vercellen. *Epiſcopo. (an. 1210.)*

I. TUa *d*: [& *infrà*.] ¶ Porrò cùm Laicis nulla ſit de ſpiritualibus *e* concedendi, vel diſponendi facultas, Imperialis conceſſio quantumcunq; generaliter fiat, neminem poteſt à ſolutione decimarum eximere, quæ divinâ conſtitutione debentur.

¶ *Decimæ novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum.* h. d.

---

a *vid. l. minimè. & l. ſi de interpretatione. ff. de legibus. c. 23. eod. tit. in 3. comp. quàm ſit periculoſum detinere decimas, adit Guid. Pap. dec. 283.* c *c. 29. eod. tit. in 1. comp.* d *in alg. libris legitur ita: Super decimis verò, &c. ſed in omnibus Cod. manuſcr. habetur, ut eſt impreſſum.* e *Cœleſtinus.* f *C. 5. eod. t. in 2. comp.* g *prædictorum.* h *cap. 4. eod. tit. in 2. comp.*

a *Dictio*, ullas, *deeſt in omnibus antiquis codicibus.* b *C. 7. eod. tit. in 2. compilat. vid. Conc. Trid. Seſſ. 25. de reform. cap. 2. & Conc. Matiſc. II. c. 5. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp. de materia textûs & gloſſ. vid. Covarruv. l. 1. var. reſ. c. 17. & Guid. Pap. dec. 266. & 284. Adde Sylveſtr. in ſumm. verb. decima. §. 5.* d *C. 4. eod tit. in 3. comp. vid. Hoſt. & Oldrad. conſ. 109.* e *al. de ſpiritualib. rebus.*

Nec occaſione *a* decimationis antiquæ (licèt in feudum decimæ ſint conceſſæ) ſunt decimæ novalium uſurpandæ, cùm in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potiùs *b* reſtringenda.

CAP. XXVI.

¶ *Sine deductione ſeminis & ſumptuum debent dominus & colonus decimam ſolvere, & non cui voluerint Eccleſiæ vel pauperibus, ſed Eccleſiæ cui debentur: nec ab hoc excuſantur propter malitiam Clericorum.*

Idem *eidem. (an. 1210. Romæ in Pedemontium.)*

II. TUa nobis Fraternitas intimavit *c*, quòd quidam Laici decimas *d* Eccleſiis & Clericis tuis, perverſis machinationibus ſubtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis ſemen & ſumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitùs deducendos, & de reſiduo impendendam decimam aſſeverant. Alii verò de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ ſeparantes, eam capellis ſuis aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in uſus alios pro ſua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem deteſtantes, decimas eis ob hoc ſubtrahere non verentur: [1 & j̃.] ¶ Verùm ſi ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) aſſertores hujuſmodi debitum reſpectum haberent, jus Eccleſiaſticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa ſunt egentium animarum) præſumerent detinere. Cùm enim Deus,* cujus eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo, deterioris conditionis eſſe non debeat, quàm dominus temporalis, cujus ſtatutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis ſumptibus aut ſemine ſeparato, neceſſariò cum integritate perſolvitur: nimis profectò videtur iniquum, ſi decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas & primitias aſſeverans, occaſione præmiſsâ, vel excogitatâ magis fraude diminui valeant, cùm Deo debita ſit ſolutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit, Laici ſi moniti reddere *e* noluerint, Eccleſiaſticâ ſunt *f* diſtrictione *g* cogendi. Et cùm de cunctis omnino proventibus decimæ ſint reddendæ, ſicut colonus de parte fructuum, quæ ſibi remanet ratione culturæ: ſic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere ſine diminutione tenetur. Prætextu verò nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (niſi quibus ex mandato divino debentur) pro ſuo arbitrio erogare: cùm nulli ſit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem: [2 & j̃.] ¶ Quoniam igitur pati nolumus, ut Eccleſiarum & Clericorum jura præſumptione quâlibet minuantur: mandamus, quatenùs omnes qui ratione perſonarum, aut etiam prædiorum decimas Eccleſiis & Clericis tuæ diœceſis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione *h* remotâ compellas.

[1 *Quidam inſuper aſſerentes ſe poſſeſſiones, & omnia jura ſua cum omni honore atque diſtrictu per imperialem conceſſionem adeptos, decimas ſub hujus generalitate detinere præſumunt: occaſione præterea veteris decimationis, quam aſſerunt ſibi conceſſam, aliqui decimas novalium ſibi non metuunt uſurpare.*]

[2 *Quanquam per ſolicitudinem paſtoralis officii ſunt à ſua nequitia coercendi, & cùm de cunctis omnino proventibus decimæ ſint reddendæ: ſicut colonus de parte fructuum, quæ ſibi remanet de ratione culturæ, ſic & dominus de portione, quam percepit de ratione terræ, decimam reddere ſine diminutione tenetur.*]

a *Vid. deciſ. Capell. Toloſ. 440.* b *vid. l. cùm quidam. cum vulgat. ff. de liber. & poſthum.* c *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* d *In recent. impreſſis. decimas Eccleſiæ à Clericis tuis, &c. ſed nos ex antiq. exemplar. Greg. repoſuimus, ut eſt impreſſum, quam lectionem agnovit Hoſtienſ.* * *Pſal. 23.* e *ſolvere.* f *ſint.* g *vid. Conc. Trid. Seſſ. 25. de reform. c. 12. adde Conc. Matiſc. 2. c. 5. & Synodum Ticinenſem. §. in ſacris.* h *vid. hîc Henricum Boich.*

CAP. XXVII.

¶ *Privilegium ſuper decimis non ſolvendis Eccleſiaſticæ perſonæ conceſſum novalia comprehendit.* h. d. ſecundùm intellectum, qui placet Panorm.

Idem *Abbati ſanctæ* a *Columbæ Senonen.*

(an. 1210.)

EX parte *b* tua: [1 & j̃.] ¶ Cùm *igitur* tibi, quod majus eſt, ſit conceſſum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere ſatis potes: quia ubi majus conceditur, minus conceſſum eſſe videtur,

[1 *Fuit hoc propoſitum coram nobis, quòd cùm tibi de laboribus terræ parochiarum tuarum Eccleſiis, ſicut aſſeris, ſit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur miſericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra parochias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia noſtra exigendi decimas facultatem habere*]

CAP. XXVIII.

¶ *Negotiator de lucro decimam ſolvit deductis expenſis, quas facit de pecunia decimata: expenſæ verò, quæ fiunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus ſolvitur decima, etiam non deductis expenſis factis pro re reſtauranda.*

Idem *Helien. Epiſcopo. (an. 1210.)*

PAſtoralis *c* officii: [1 & j̃.] ¶ Explicari poſtulâſti, utrùm quis poſſit de molendinis & piſcariis neceſſarias expenſas deducere, priuſquam ſolvat decimas ex eiſdem, ſicut eſt in negotiatione conceſſum: Ad quod reſpondemus, quòd licèt circa res acquiſitas, vel factas de pecunia decimata, cùm ipſæ venduntur, credamus deducendas expenſas, & de reſiduo, quaſi de lucro decimas perſolvendas, ut ſi vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: Expenſas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamſi fuerint decimatæ: quoniam ſalvâ decimâ, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipſas expenſas. Fructus autem ipſos *d* alienari poſſe non credimus, niſi cum onere decimarum. Nec pro reſtaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ perſolvuntur, credimus deducendas expenſas, de proventibus decimandis: quia penès dominum res permanent reſtauratæ: ut ſi pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus deſtruatur.

CAP. XXIX.

¶ *Qui præſcribit decimam in aliena parochia, ſi ibi inſurgunt novalia, ipſorum decimas non habebit.*

Idem.

CUm *e* contingat interdum in tua diœceſi: [1 & j̃.] ¶ Cùm in quibuſdam parochiis ad quaſdam Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eiſdem, quæris à nobis, ad quam hujuſmodi novalium decima incipiat pertinere? Und inquiſit. t. t. reſpond. quòd cùm perceptio decimarum ad parochiales Eccleſias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipſas proculdubio pertinere noſcuntur, niſi ab his, qui alias percipiunt *f* decimas, rationabilis cauſa oſtendatur *g*, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

a *Sancta Columbanæ. al. Sancti Columbani.* b *C. 3. eod. tit in 3. comp. & faciunt tradita per Jaſ. in l. 1. ff. de tranſact.* c *C. 4 eod. tit. in 3. comp. vid. Turrecr. in c. revertimini. 6. q. 1.* d *illos* e *c. 1. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr l. 1. var. reſol. c. 17. circa fin* f *arripiunt.* g *vid. l. non omnium. per Bart. ff. de legibus.*

[1 *Præterea*

[1 *Præterea requiſiſti, cùm aliqua prædia, de quibus Eccleſiis aut perſonis Eccleſiaſticis decimæ ſolvebantur, ad fratres Ciſtercien. ordinis donationis vel emptionis, vel alio titulo devolvuntur, an iidem fratres de talibus prædiis ipſis Eccleſiis vel perſonis decimas ſolvere teneantur. Super quo tale damus reſponſum, quòd cùm prædictis fratribus à ſed. Apoſt. ſit indultum, ut laboribus ſuis, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas nulli prorſus abſolvere teneantur, de prædiis taliter acquiſitis Eccleſiis vel perſonis Eccleſiaſticis decimas ſolvere non teneantur, dummodò propriis manibus eorum aut ſumptibus excolantur.*]

CAP. XXX.

¶ *Decimæ omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ſibi præſcripſit, ſed aliud prædium præſcriptio non extenditur.*

Idem Innoc. III. *Epiſcopo Beluacen. (an. 1210.)*

CUm in tua *a* diœceſi quædam monaſteria & conventuales Eccleſiæ, in multis parochiis majores decimas percipiant & minutas, de quibuſdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ perſolutæ: [1 & ǰ.] ¶ Reſpondemus, quòd ſi fructus prædicti de illa terra proveniunt, de quâ monaſteria vel conventuales Eccleſiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum proventus: eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cùm ipſis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Eccleſia *b* diverſo jure cenſeri: alioquin parochialibus Eccleſiis evolvantur, ad quas de jure communi ſpectat *c* perceptio decimarum.

[1 *Quæſiviſti per ſed. Apoſt. edoceri, utrùm decimæ fructuum prædictorum ad parochiales Eccleſias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monaſteria & illas conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

CAP. XXXI.

¶ *Laici Eccleſias vel decimas donare non poſſunt, etiamſi ſunt Reges: nec ex eorum titulo præſtatur cauſa præſcribendi.*

Idem *Veſprimen.* d *Epiſcopo. (an. 1210. in Hungariam.)*

DUdum *e* adversùs fratres Hieroſolymitanos Hoſpitalis ſancti Stephani, te proponente in noſtrâ præſentia quæſtionem, quòd ipſi decimas de laboribus ruſticorum ſuorum Veſprimen. Eccleſiæ debitas non permitterent tibi ſolvi: [1 & ǰ.] ¶ Comparentibus igitur te ac ipſis ſtatuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis conceſſimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per ruſticos *f* Hoſpitalis Veſprimen. diœc. excoluntur, & de Chirographa *g*, & de Novacularia Eccleſias, quæ per ipſos Hoſpitalarios detinentur, intentione tuâ de jure communi fundatâ, petiſti. Prior autem Hoſpitalis in prædictis decimis & Eccleſiis præſcriptionem allegans, propoſuit ſe non teneri tibi ſuper his reſpondere: quòd cùm per auditorem ad noſtram audientiam perveniſſet, mandavimus, quòd idem Prior præſcriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui Eccleſiam ſancti Stephani, ad quam dictæ Eccleſiæ cum eiſdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemoſynam hoſpitali donationis titulo conceſſerunt, confirmationis Clementis Papæ præd. noſt. ſcriptum exhibens, per quod probare volebat, conceſſionem prædictam plenum habere vigorem: [2 & ǰ.] ¶ Cæterùm ex parte tua fuit propoſitum, quòd in decimis & Eccleſiis à Rege & Regina donatis, præſcriptionem non poterat opponere pars adverſa, quæ nec à donatione ipſorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd poſſit præſcriptio confirmari, & ſic donationis Regis & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cùm ſacrilegii crimen incurrat, qui Eccleſias vel Eccleſiaſticum aliquid *a* de manu receperit *b* laicali: [3 & ǰ.] ¶ Nos igitur cùm donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipſi de jure non poterant poſſidere, & per confirmationem prædicti Clementis ſuper Eccleſia ſancti S. hoſpitali cum decimis & aliis pertinentibus ad ſe *c* factam, etiamſi authenticum *d* appareret, juri epiſcopali nullatenus derogetur: ſententialiter prohibemus, ne fratres hoſpitalis præſumant ulteriùs impedire, quò minùs decimas percipias memoratas, & pacificè poſſideas in futurum.

[1 *Eos citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum inſtrumentis & rationibus ſuis noſtro ſe conſpectui præſentarent, tibi reſpondere parati.*]

[2 *Et aſſerens nihilominus ipſam à fel. record. Lucio PP. præd. noſt. poſtmodum confirmatam.*]

[3 *Unde ſi contingat Laicum in donatione Eccleſiæ talibus verbis uti, Do tibi Eccleſiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, niſi jus patronatûs tantùm quod habet in ipſa, prout in conſtitutione à nobis edita continetur expreſſè. Contra confirmationem autem fuit hoc modo reſponſum, quòd confuſè ipſa Eccleſia S. Stephani cum omnibus decimis & Eccleſiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus epiſcopale non tollitur, cùm de illo nil exprimatur ibidem, ſed tantùm debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum, ſecundùm terræ conſuetudinem eiſdem Hoſpitalariis reſervetur. Præſertim cùm petitæ decimæ à te in parochia S. Stephani non conſiſtant, quod de plano confeſſa eſt pars adverſa. Contrà verò fuit à parte altera replicatum, quòd cùm ſpatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacitè renunciaſſe videris, ſed hoc pars tua viſa eſt repellere, allegando quòd XXX. annorum taciturnitas non in jure communi, ſed in privilegiis noſcitur obtinere: unde jure communi quod habet Epiſcopus in decimis vel Eccleſiis ſuæ diœceſ. non niſi XL. annorum taciturnitate privatur.*]

CAP. XXXII.

¶ *Domini prædiorum cogi poſſunt, ut prædia dent colenda talibus, à quibus ſine contradictione Eccleſia poſſit decimas conſequi.* h. d. uſque ad §. illæ.

Idem *in Concilio generali.* e *(an. 1216.)*

IN aliquibus regionibus *f* quædam permiſtæ ſunt gentes, quæ ſecundùm ſuos ritus decimas de more non ſolvunt, quamvis cenſeantur nomine Chriſtiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Eccleſias, majores inde reditus aſſequantur. Volentes igitur ſuper his Eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus, ut ipſi domini *g* talibus perſonis, & taliter ſua prædia excolenda committant, quòd abſque contradictione Eccleſiis decimas cum integritate perſolvant, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur.

¶ *Iſte §. propter ſui brevitatem non ſummatur.*

Illæ quippe decimæ neceſſariò ſolvendæ ſunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci conſuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

¶ *Priùs ſolvendæ ſunt decimæ, quàm cenſus ſeu tributa: & ſi priùs illa ſolvuntur, poſteà decimari debent.*

a *C. 2. eod. tit. in 4. comp. An minutæ decimæ neceſſariò ſolvi debeant, vid. B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 3. arg.* b *al. ita: una eademq; res, &c.* c *pertinet.* d *Veſprimien. al. Veſpertinien.* e *c. 3. eod. tit. in 4. comp. vid. Oldrad. conſ. 1. vid. Covarr. l. 1. var. reſ. c. 17.* f *In omnibus manuſcr. ita: quæ per ruſticos in Veſprimenſi diœceſi excoluntur.* g *Chirophal. al. Curge. al. Siro-an. al. Cirogra.*

a *aliquod.* b *reciperet.* c *à ſe, in recentioribus, ſed ad ſe, habetur: id eſt, ad Eccleſiam S. Stephani.* d *authentica, in recentibus: ſed in antiquis authenticum legitur.* e *Innoc. III. in Conc. gener. Lat. cap. 53.* f *C. 5. eod. tit. in 4. comp.* g *In Cod. Barb. ita: ut ipſi domini de cætero, talibus, &c.*

Idem Innoc. III. *in eodem.* a *(an. 1216.)*

CUm non ſit in homine, quid *b* ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam juxta verbum Apoſtoli *c*: [*Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus:*] ipſum qui *d* de mortificato ſemine plurimum fructum affert, nimis avarè quidam in decimis defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitùs deducentes. Cùm autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſervaverit: nos & Eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum, vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere ſuo tranſit) ea per cenſuram Eccleſiaſt. decimare cogantur Eccleſiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

¶ *Ciſtercienſes, Templarii & Hoſpitalarii de fructibus poſſeſſionum, quas acquiſierunt poſt Concilium generale, de quo hîc, decimas ſolvere tenentur, ſi de illis poſſeſſionibus priùs ſolvebantur decimæ.*

Idem *in eodem* (*Concil. gener.*) e

NUper Abbates *f* Ciſtercien. ordinis in generali Concilio *g* congregati, ad commonitionem noſtram providè ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debeantur Eccleſiis, niſi fortè pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint piâ fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, à quibus Eccleſiis decimæ perſolvantur. Ne occaſione privilegiorum ſuorum Eccleſiæ ulteriùs prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas perſolvant Eccleſiis, quibus ratione prædiorum anteà ſolvebantur, niſi cum ipſis Eccleſiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Eccleſiarum Prælati promptiores & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentiùs & perfectiùs ſtudeant obſervare.

CAP. XXXV.

¶ *Breve eſt, & ideò non ſummatur.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

INterdicimus univerſis perſonis Eccleſiaſticis, ut decimas detentas à Laicis ad alienas Eccleſias pertinentes, in pignus recipere ab eiſdem Laicis non præſumant.

DE REGULARIBUS, *h* ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

¶ *Non poteſt quis ad religionem admitti niſi volens, & in ætate idoneus.*

Ex Concilio Maguntino.

NUllus tondeatur *i*, niſi in legitimâ ætate & ſpontaneâ voluntate.

CAP. II.

¶ *Impubes monaſterium ingreſſus, poſt annum à parentibus revocari non poteſt.* h. d. primò. *Pubes per vim ingreſſus, poſt annum exire, vel à parentibus revocari non poteſt.* h. d. ſecundò. Abbas Siculus.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonſuratus eſt ſine conſenſu parentum ſuorum, ſi parentes ipſius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut ad proprium Epiſcopum, vel ad miſſum dominicum, in clericatu permaneat. Si verò poſt legitimos annos, per vim *b* Clericus factus eſt, & nec ipſe, nec parentes ejus intra annum ad memoratas perſonas reclamaverint, in clericatu permaneat, ſicut is, de quo ſuperiùs dictum eſt.

CAP. III.

¶ *Clericus ſecularis utens habitu & nomine monachali, cogitur ut fiat Monachus, vel ab hoc deſiſtat.*

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui ſe fingunt habitu & nomine Monachos, & non ſunt, corrigantur: ut *c* veri Monachi ſint, vel *d* veri Clerici.

CAP. IV.

¶ *Novitia, quæ ſponte ſe ingerit actibus Profeſſarum, per hoc cenſetur Profeſſa.* h. d. & eſt caſus multùm notabilis.

Ex Concilio Arelaten. *e*

VIdua ſi ſpontè velum converſationis, quamvis non ſacrum ſibi, impoſuerit, & in Eccleſia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit ſanctimoniæ habitum ulteriùs debet habere: Licèt ſacramento firmare velit, eo tenore velamen ſibi impoſuiſſe, ut deponere poſſet.

CAP. V.

¶ *Monachus temerè ad aliud monaſterium tranſire, vel peculium habere non poteſt.*

Gregorius *Anthemio Subdiacono. (an. 600.)*

JOannes frater: [*& infrà.*] ¶ Præſenti juſſione *tibi* mandamus, ut ne quem Monachum de monaſterio in monaſterium temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed ſi hoc præſumpſerit, monaſterio, in quo ab initio converſatus eſt, ſub Abbatis ſui regula competenti coërctione reddatur.

CAP. VI.

¶ *Ubi eſt dura congregatio vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, ſcilicet tempus 18. annorum.* h. d. habito reſpectu ad mentem literæ. Et eſt textus ſingularis.

Ex regiſtro Gregorii. *f* *(an. 600.)*

QUia in inſulis dura eſt congregatio Monachorum, pueros in eorum monaſteriis ante 18. annum ſuſcipi prohibemus.

CAP. VII.

¶ *Si Ciſtercienſis ſine licentia ſui Abbatis ad aliud monaſterium tranſit, ad proprium monaſterium regredi cogatur.*

Alexander III. *Archiepiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, per Galliam* g *conſtitutis.* *(an. 1170.)*

NOn eſt vobis dubium: [*1 & infrà.*] ¶ Univerſitati veſtræ mandamus, quatenus Monachos, vel Converſos Ciſtercien. ordinis, poſt profeſſionem ſine licentia Abbatum ſuorum, per Epiſcopatus veſtros recipi nullatenus permittatis. Et ſi qui ex eis, ſine licentia Abbatum ſuorum, de monaſterio exire præſumpſerint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

---

a *C. 54. & c. 6. eod. tit. in 4. compil.* b *quod.* c *1. Corinth. 3.* d *Hanc periodum ex antiquis reſtituimus, ut eſt impreſſa: nam in vulgatis perperàm legebatur. Joan. 12.* e *Cap. 55.* f *Cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* g *Pro voce,* concilio, *quæ eſt in antiq. omnib. Cod. in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non eſt ineptum: nam generales Monachorum conventus Capitula vulgò dicuntur.* h *de materia hujus tit. vid. Concil. Trident. Seſſ. 25. tit. de regularib.* i *vid. B. Thom. 2. 2. quæſt. 189. art. 5. & Conc. Trid. infrà citatum.*

a *Burch. l. 8. Decr. c. 3. Ivo p. 7. c. 26.* b *Vide Conc. Trid. Seſſ. 25. tit. de regul. c. 19.* c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. ſed habetur in Conc. Tribur. c. 25. refert Burch. l. 8. c. 36. Ivo p. 7. c. 55. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. quib. locis aliis Conciliis tribuitur, ſed fortaſſis non rectè.* f *l. 1. epiſt. 48. ad Anthemium, ut refert Grat. 20. q. 1. c. quiis autem. & c. 1. eod. tit. in 1. compilat.* g *in Gallia.*

[1 *Aut*

[1 *Aut incertum quomodo fratres religioſi Ciſtercien. ordinis eâ religione permaneant, & virtute, quòd ex inſtitutione primùm prædeceſſorum noſtrorum hi, qui in eorum monaſteriis profeſſionem faciunt, ſine Abbatis ſui licentia prohibentur de clauſtro diſcedere, & diſcedentes in aliis monaſteriis recipi. Inde eſt quòd nos tandem conſtitutionem, non ſolùm amicam religioni, ſed etiam conſonam rationi ſolicitè conſervare volentes.*]

CAP. VIII.

¶ *Profeſſio facta ante XIV. annum non obligat: poſt XIV. verò ſi fit per ſuſceptionem habitûs Profeſſorum, etiam non obligat, niſi detur perſeverantia tridui.*

Idem *Magiſtro F. Civitaten.* a *Canonico. (an. 1170. in Hiſpaniam.)*

AD noſtram noveris *b* audientiam perveniſſe, quòd Eremitæ de Montefolio quoſdam pueros ſeduxerunt, in tantum quòd quidam ſuaſionibus eorum aſſenſum præbentes, ſtatim religionis habitum in ipſorum monaſteriis ſuſceperunt: quorum unus T. nomine ſtatim pœnituit, quòd habitum induiſſet: [1 *& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd præfatus T. ante conſummationem XIV. anni ſuſceptum habitum depoſuerit, aut ſi poſt XIV. annum habitum ipſum ſine probatione ſuſceperit, & intra triduum depoſuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies abſolutum: & eam, quam, poſtquam exivit, juravit accipere in uxorem, liberè poſſe traducere, ſi alia *c* cauſa rationabilis non obſiſtat. *d*

[1 *Id quod fecerat, ſuis parentibus intimavit, qui ad locum ipſum morâ poſtpoſitâ accedentes, eum inde traxerunt, & cùm non ſtetiſſet ibi niſi per unam noctem tantummodò, ſicut accepimus, præfati Eremitæ & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipſe juravit in uxorem ducere, & ſicut dicitur, deſponſavit.*]

CAP. IX.

¶ *Qui recipit habitum Profeſſorum, ubi diſtincti ſunt habitus, compellitur ibi vel alibi eſſe religioſus: ſed ſi recipit habitum novitiorum, poteſt ad ſeculum redire.*

Idem *Elienſi Epiſcopo. (an. 1180.)*

SUper eo *e* quod quæſitum fuit de Clericis, qui religionis habitum ſuſceperunt, & ante profeſſionem ad priorem ſtatum ſunt reverſi: Reſpondemus, quod ſi auſteritatem religionis, ad quam migrâſſe noſcuntur, ſervare noluerint, ad minorem religionem ſunt cogendi tranſire: nec amplius in Eccleſiis ſecularibus debent aſſumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur. Verùm ſi ante ſuſceptum hujuſmodi habitum in probatione poſiti recedere voluerint, ſecundùm regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem ſtatum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veſte, in qua veniunt, revertantur.

CAP. X.

¶ *Canonicus regularis poteſt effici Monachus, ſi religio, ad quam tranſit, eſt ſtrictior ſuâ: aliàs ſecus.*

Idem *Ambianen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

SAnè de Canonico *f*, qui in Eccleſia Aromaten. profeſſionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum à quodam Abbate recepto: Id tuæ Fraternitati ſignificamus, quòd ſi locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quàm Eccleſia Aromaten. exiſtat *g*, ipſum in eodem loco cum pura conſcientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Eccleſiam redire compellas.

a *Civitanen. aliàs deſideratur inſcriptio in Codic. Barbat. & aliis.* b *Poſt Conc. Lat. p. 21. c. 1. & c. 8. eod. tit. in 1. compilat.* c *aliqua.* d *obſtat.* e *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 21. c. 2.* f *C. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lat. p. 50. c. 29.* g *exiſtit.*

CAP. XI.

¶ *Minor XIV. annis, profitendo non obligatur religioni, niſi factus major ratum habuerit.*

Idem *Beluacen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

SIgnificatum eſt *a* nobis: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi inveneris, quòd G. non fuiſſet à parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens, à religione receſſerit, ab illo voto profeſſionis, quod fecit, denuncies abſolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus, ſeu XIV. annum compleverit, cùm religionem intravit, ſeu poſt decimum quartum annum profeſſionem à ſe priùs factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem tranſire compellas.

[1 *Et pro certo monſtratum, quòd G. nondum incipiens eſſe XIV. annorum, timore magiſtri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Eccleſiam de Roſſon ſuſcepit, & inde ſicut puer infra annum receſſit, & per ſeculi vanitatem jam ſex annis, & eò amplius vagabundus diſcurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non conſtat, f. t. per Apoſt. ſed. pra.*]

CAP. XII.

¶ *Si filia minor XII. annis à parentibus monaſterio tradita, major facta ſponte veletur, ad ſeculum redire non poteſt.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm *b* virum: [1 *& infrà.*] ¶ Utrùm ea, quæ intra diſcretionis annos à parentibus monaſterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens poſtmodum ſe cuidam militi copulavit, ad monaſterium redire cogatur? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm juxta Concilii Toletani *c* cenſuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria profeſſio faciat: quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad ſeculum aditu penitùs interdicto. Non enim videtur illa monaſticæ profeſſionis à ſe poſſe jugum excutere, cùm eam non conſtet evidenter contradixiſſe, cùm benedictionem accepit, quam non niſi in ætate diſcretionis recipiunt, quæ velantur, præſertim ſi ratihabitione ſecutâ *e* (etſi eam quandoque contradixiſſe conſtiterit) quod antè geſtum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quòd de præd. noſt. Leonis Papæ conſtitutione per contrarium ſenſum ſumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt *g*, ipſum poſſint ſine prævaricatione deſerere: cùm de ea rectè *h* poſſit intelligi, quæ in ætate nubili noſcitur conſtituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propoſiti ſequi parentum non cogitur voluntatem.

[1 *Te prudentem noverimus & diſcretum, & ſi in aliquibus dubitas, conſilium à nobis ſolicitudine paſtorali requiris, & tibi de jure canonico quod poſſumus reſpondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curâſti ſiquidem tuâ nobis inſinuatione proponere.*]

CAP. XIII.

¶ *Valet profeſſio facta ſine ſuſceptione habitûs religionis.*

Idem. *(an. eod.)*

POrrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. Canonicus Acherontinus infirmitate gravatus, votum, ut fieret Monachus, ſe aſſerit emiſiſſe: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi ſe reddidit in Monachum, & in fratrem: [1 *& infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd

a *C. 11. eod. tit. in 1. comp & poſt Concil. Later. par. 50. c. 10.* b *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *id eſt, Conc. Toletan. IV. c. 48.* d *alligatum, legitur in Conc. & in omnibus manuſcript. quam lectionem hîc etiam agnovit Hoſtienſis in Cod. Barbat. periodus punctis ita diſtinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit: quod exponit Hoſtienſis.* e *ſequenti.* f *aſſumitur.* g *receperunt.* h *Dictio, rectè, deeſt in vetuſtioribus.* i *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*

cùm Monachum non faciat habitus, ſed profeſſio regularis, ex quo à convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promiſit, erit utique compellendus.

[1 *Alii quoque in tua abſentia in Sacerdotum manibus Monachos ſe fieri devoventes, jam facti, ad vomitum redierunt, & cùm familiares monaſterii tui anteà extitiſſent, pro eo quòd non ſunt ad familiaritatem antiquam admiſſi, adverſarii facti ſunt, pro amicis. Utrùm ergo eorum talium factum diſſimulare valeas, ne fiant deteriores, an ſint ad promiſſa ſolvenda compellendi, per nos poſtulas edoceri. Nos igitur*]

CAP. XIV.

¶ *Si pater ſe cum bonis ſuis & filio impubere obtulit monaſterio, filius factus major exire poteſt religionem, & legitimam à monaſterio petere.*

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

CUm *a* ſimus: [& j.] ¶ Sanè noſtris auribus eſt relatum, quòd cùm B. miles, ſe cum filio ſuo diſcretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monaſterium cum bonis ſuis etiam contuliſſet, dictum filium ſuum fecit habitum ſuſcipere monachalem: [1 & *infrà*.] ¶ Diſcretioni tuæ taliter reſpond. quòd ſi dictus puer ad annos diſcretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, ſi ad hoc induci nequiverit, non eſt *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum ſibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipſi ex ſucceſſione proveniunt, poſtulare.

[1 *Cumq; ipſi puero diſciplina monaſterii propter aſperitatem regulæ diſpliceret, & infra ſpatium X. hebdomadarum à monaſterio & habitu taliter ſuſcepto reſiliens bona patris ab Abbatia illa cœpit cum inſtantia poſtulare, & cùm ſuper hoc ad diœceſ. Epiſcopum quæſtio lata fuiſſet, & coram eo aliquandiu diſceptatum: quia plerique diſſentire de rigore canonum videbantur, ſi conſanguinei pueri prædicti poſſent teſtibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos diſcretionis exiſtere, ipſum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ ſedis audientiam appellavit, & quidam ex conſanguineis ejuſdem pueri ad Romanam Eccleſiam appellationem, ſicut ex literis Augen. Epiſcopi comperimus, tranſtulerunt. Ideoq;*]

CAP. XV.

¶ *Furioſus profitendo non obligatur, niſi factus ſanæ mentis ratum habuerit.*

Innocentius III. *Epiſcopo & Capit. Targilen.* c (*an. 1212.*)

SIcut *d* tenor literarum: [1 & *infrà*.] ¶ Conſultationi veſtræ taliter reſpond. quòd licèt iſta duo inter ſe repugnantia videantur, ut quiſquam ſcilicet ſit extra ſe poſitus, & de præſenti vita deſperet: ſi tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præſentium poſitus extra mentem *e* aſſeritur, indutus fuit habitu monachali, cùm alienatus non ſentiat, ac per hoc non valeat conſentire, eum denuncietis ab obſervatione monaſtici ordinis abſolutum: niſi poſtquam mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontaneâ voluntate profeſſionem fecerit monachalem.

[1 *Veſtrarum nobis aperuit, cùm P. lator præſentium in ſacerdotali eſſet officio conſtitutus, & tantâ rerum temporalium indigentiâ laboraret, quòd nec ſibi, nec ſuis progenitoribus, ſeu fratribus in neceſſitatibus propriis poſſet aliquatenus providere: proprii corporis laboribus & maris periculis multis ſe non dubitavit exponere, ut de ſuo labore & acquiſitione honeſta ſuam & ſuorum poſſet indigentiam relevare. Contigit autem poſt hoc, quòd ipſe longè à civitate conſiſtens, tam gravi cœpit ægritudine laborare, quòd extra ſe poſitus deſperaret de vita præſenti, & dum in tali eſſet articulo conſtitutus, à quodam ſimplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monaſterium deportatus. Deinde paucis diebus elapſis, cùm jam in principio eſſet ſua convaleſcentia, depoſuit habitum, & de licentia ejuſdem loci Abbatis, monaſterium dereliquit, & cupiens progenitorum ſuorum indigentiis providere, à nobis ſuppliciter poſtulavit, ut poſſit ſicut priùs in ſacerdotali officio miniſtrare, & vobiſcum pariter converſari. Quid autem ſuper his vobis fueret faciendum, ſacro Apoſtolicæ ſedis oraculo humiliter edoceri petiſtis. Nos igitur*]

CAP. XVI.

¶ *Profeſſio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, ſed facta & recepta tenet.* hoc dicit, & eſt caſus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* (*an. 1212.*)

AD Apoſtolicam ſedem *a*: [1 & *infrà*.] ¶ Cùm Monachum fieri ante unius anni probationem regularis inſtitutio interdicat: [2 & *infrà*.] ¶ Quæſtionibus tuis taliter reſpondemus, quòd licèt tempus probationis à ſanctis Patribus ſit indultum, non ſolùm in favorem converſi, ſed etiam monaſterii, ut & ille aſperitates iſtius, & iſtud mores illius valeat experiri: (quod utrunque diligenter eſt obſervandum, præſertim cùm ab utroque de reliquo facta *b* certa notitia non habetur:) ſi tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti deſiderat, habitum recipit, & profeſſionem emittit, Abbate per ſe, vel per alium profeſſionem recipiente monaſticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro ſe noſcitur introductum: ideoque obligatur *c* per profeſſionem emiſſam pariter & acceptam ad obſervantiam regularem, & verè Monachus eſt cenſendus: quia multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris *d* firmitatem. Prohibendum eſt autem *e* Abbatibus, ne paſſim ante tempus probationis quoslibet ad profeſſionem recipiant: & ſi contra formam præſcriptam quoslibet indiſcretè receperint, animadverſione ſunt debitâ corrigendi: cùm in ſubſidium fragilitatis humanæ ſpatium probationis ſit regulariter inſtitutum.

[1 *Quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra, ſuper diverſis articulis quæſtiones dubia referuntur, ut quod ab ea fuerit ſuper earum ſolutione reſponſum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte ſiquidem tua tales nuper ſuſcepimus quæſtiones, quòd*]

[2 *Monachi & Moniales in tua diœceſi conſtituti, tam Clericos quàm Laicos utriuſque ſexûs, ſanos pariter & infirmos, religionis habitum volentes aſſumere, nutu etiam aliquo profitentes, interdum abſque omni profeſſione recipiunt, quandoque profeſſionem illicò facientes. Unde multa mala cognoſcuntur ſæpiùs provenire, cùm infirmi ad monaſterium jam translati, & emiſſâ profeſſione poſtquam de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cùm Monachi per eos dum vivunt, nolunt ſua monaſteria prægravari: ſani facti etiam ſic ſine probatione recepti retrò aſpicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus ſi habitum religionis aſſumunt, ante unius anni probationem vel temporis competentis, utrùm factâ profeſſione à talibus vel omiſſâ Monachi debeant reputari, & ſi conjugatus converti deſiderans recipiendus ſit in Monachum, niſi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari à ſede Apoſt. poſtulâſti. Nos igitur*]

---

a *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* b *al. ita: non eſt ad hoc ullatenùs, &c.* c *Gargilon. al. Turgin. al. Argin.* d *C. 1. eod. tit in 3. comp. ubi eſt integra clauſula. vid. Barb. conſil. 60.* e *alias ita: poſitus extra mentem, ut aſſeritur.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. ubi eſt integra clauſula. vid. Concilium Tridentinum Seſſ. 28. titul. de regul. cap. 15. ex quo ceſſant dubia text. & gloſſ.* b *Dictio,* facta, *deeſt in omnibus antiquis exemplaribus.* c *Concil. Trident. Seſſ. 21. tit. de regul. cap. 15. oppoſitum definivit.* d *Dictio,* roboris, *deeſt in antiquis, ſed ab aliis additur.* e *Item deeſt dictio,* autem, *quam habet Cod. Barb.*

CAP.

CAP. XXVII.

¶ Qui profeſſionem fecit, licèt in clauſtro nunquam permanſerit, ſed in ſeculo ; & ſuis bonis uſus fuerit, ad obſervantiam regularem compellitur.

Idem Innoc.III. *Aconen.Epiſc.* a *(1212, in Bithyniam.)*

SIcut nobis fuit *b* propoſitum, quidam Clericus, cùm ægritudine nimiâ laboraret, quaſi de morte ſecurus, & de recuperanda ſanitate *c* deſperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, ſed nec ad Eccleſiam tranſiit, nec bonis ſuis uti ceſſavit, videntibus & ſcientibus Epiſcopo & Canonicis Eccleſiæ Nazaren. *d* à quibus habitum ſuſceperat regularem: [1 *& infrà.*] ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſervationem religionis canonicæ ſuâ ſe profeſſione ligavit: ad reſumendum habitum Eccleſiaſticâ eſt diſtrictione cogendus, cùm quòd tanto tempore extra canoniam manſit *e*, non in excuſationem ejus, ſed in majoris tranſgreſſionis augmentum meritò valeat allegari.

[1 *Tu, licèt eo tempore, quo habitum ſuſceperat in Eccleſia Nazarena, prioris ſollicitudinem exerceres, immemor eorum quæ facta fuerant, in Achonen. Eccleſia eum in Canonicum ſuſcepiſti. Quia verò, quid ſuper hoc facere debeas, per noſtras literas poſtulas edoceri.*]

CAP. XVIII.

¶ Poteſt religioſus zelo ſanctioris vitæ ad religionem tranſire ſtrictiorem petitâ priùs licentiâ Prælati ſui, licèt non obtentâ, etiam ſi primum monaſterium ſit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius tranſire non poſſit. h. d. Et eſt caſus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem *Priori & Conventui Dimolienſi.* f *(an. 1212. in Angliam.)*

LIcèt quibuſdam *g* Monachis & Canonicis, nec non Hoſpitalariis & Templariis à ſede Apoſtolica ſit indultum, ne poſtquam aliquis profeſſus fuerit apud eos, ad alium locum poſſit ipſis invitis arctioris etiam religionis obtentu tranſire, ut unuſquiſque ſecundùm * Apoſtolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoſcitur eſſe vocatus: Quia tamen ubi Spiritus Dei eſt, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non ſunt ſub lege, quia lex non eſt poſita *h* juſto: eâ ratione videtur hoc illis fuiſſe conceſſum, ne quis ex temeritate vel levitate, in jacturam vel injuriam ſui ordinis, ſub prætextu majoris religionis ad alium ordinem tranſvolaret, ſicut frequenter à multis conſtat eſſe præſumptum: non quidem ut ei tranſeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit poſtulandam, ut non fictè, ſed verè ad frugem melioris vitæ valeat tranſmigrare. Talis ergo poſtquam à Prælato ſuo tranſeundi licentiam poſtulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) abſolutus, liberè poteſt ſanctioris vitæ propoſitum adimplere, non obſtante protervâ indiſcreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui conceſsâ ſibi abutitur poteſtate: cùm etiam Romanus Pontifex, qui ſupremam in Eccleſia obtinet poteſtatem, Archiepiſcopis & Epiſcopis *i* cedendi licentiam ex juſta cauſa petentibus, ſine difficultate concedat. Quocirca noverint univerſi, quibus hujuſmodi privilegium eſt conceſſum, ſe ad concedendam licentiam tranſeundi taliter poſtulantibus de jure teneri: quia ſicut ſubditus à Prælato cum humilitate & puritate debet tranſeundi licentiam poſtulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: ſic profectò Prælatus ſubdito ſine difficultate & pravitate qualibet, debet tranſeundi licentiam indulgere, ne videatur propoſitum impedire divinitùs inſpiratum. Si verò probabiliter dubitetur, utrùm quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate tranſire, ſuperioris eſt judicium requirendum: ne fortè Angelus ſathanæ in lucis Angelum ſe transformet. Illâ ſemper regulâ inviolabiliter obſervatâ, ut nullus abſque licentiâ Rom. Pont. præſumat occaſione quâcunque deſerere Præſulatum: quoniam ſicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas ſpeciali utilitati præfertur *a*. Et in hoc caſu rectè præponitur doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique deſignandum unigenitus Dei filius Jeſus Chriſtus non de Rachele ſecundùm carnem natus eſt, ſed de Lia: nec legitur eam in domum ſuam Maria recepiſſe, ſed Martha. Unde quando poteſt Epiſcopus præeſſe pariter & prodeſſe, non debet cedendi licentiam poſtulare, aut etiam obtinere. Cùm ergo R. Monachus veſter ad fratres Ciſtercienſis ordinis tranſmigraverit, non ut ordini veſtro aliquatenus derogaret, ſed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus ſuper eo, quod de corde puro, & conſcientia bona, & fide non fictâ feciſſe dignoſcitur, eum nullatenus moleſtetis: quia charitas eſt fons proprius, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

¶ Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere poſſunt, aliter ſi ſe abjurant, & non continent, illicitum eſt juramentum.

Idem *Prapoſito, & Decano, & Scholaſtico, Demeren.* b *Colon. diœceſis. (an. 1212.)*

VEniens *c* ad Apoſtolicam ſedem G. mulier ſimplici nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm matrimonium cum E. in facie Eccleſiæ contraxiſſet, & diutiùs cohabitâſſet eidem, orta eſt diſſenſio inter ipſos: in tantum, ut quòd deinceps *d* alter non requireret alterum, uterque corporaliter præſtitit juramentum: hanc vir ipſe divortii cauſam aſſignans, quòd quandam ipſius mulieris amitam cognoviſſet, antequam eam duceret in uxorem: quòd licèt aſſererent quamplurimi, non fuit ſuper hoc Eccleſiæ facta fides. Cùm autem poſtmodum ad ſecunda vota convolâſſet uterque, ſecundo viro viam univerſæ carnis ingreſſo, priore ſuperſtite, dicta mulier ſe fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, poſtulans ut ei dignaremur impendere conſilium ſalutare. Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione præviâ *e* compellatis, ut eâ, quam ſuperduxit, exclusâ, præfatam mulierem recipiat, audituri poſtmodum ſi quid fuerit quæſtionis. Si verò contra matrimonium nihil fuerit oſtenſum, & vir ſeculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei ſuper hoc licentiam tribuatis, ut & illa poſſit in ſuo propoſito permanere.

CAP. XX.

¶ Qui ad monaſterium convertitur ſumendo habitum novitii, poteſt intra tempus probationis redire ad ſeculum, niſi appareat eum vitam voluiſſe mutare omnino.

Idem *Abbati & Affligen. & Magiſtro R. & G. Canonicis Trajecten.* (an. 1212.)

COnſulti *f* ſumus frequenter à multis, utrùm is, qui monaſterium ingreſſus eſt, habitum ſumendo novitii, ſi ante profeſſionem emiſſam intra tempus probationis exire voluerit, licitè poſſit abſque apoſtaſiæ nota vel

a *Aldenen.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *Et de recuperanda ſanitate deſperatus.* d *Nezaren.* e *Religioſus contra bonum obedientia non poteſt praſcribere. vid. l. 1. C. de ſerv. fugit.* f *Dimelinenſ. al. de Molend. al. Dubeolen. al. Dunolien.* g *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* * *1. Corinth. 7. 2. Corinth. 3.* h *impoſita. Vid. B. Thom. 2. 2. q. 185. art. 4.*

a *Vid. l. actione. §. Labeo. in verſ. eo tempore. ff. pro ſocio gl. in l. 1. & ibi Bart. ff. ſolut. matr.* b *al. Demiren. al. Demoren ſed utplurimum in antiq. legitur Demiren.* c *cap. 6. eod. tit. in 3. comp. vid. Turrecremat. in c. quod Deo. part. 33. q. 5. & Sot. 4. ſent. diſt. 27. q. 1. art. 4.* d *quòd ut deinceps cogatis.* e *præmiſſâ.* f *C. 7. eod. tit. in 3. comp.*

noxa *a*, præſertim cum debitâ morum correctione ad ſeculum remeare. Licèt autem ſuper hoc ſenſerint diverſi diverſa, nos tamen credimus diſtinguendum, utrùm is qui convertitur, propoſuerit abſolutè vitam mutare, ut ſub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri obſervantiam regularem, ut ita demum ſi [intra annum] ſibi placuerit, profiteatur ordinis diſciplinam: aut ſi fortè non placuerit, moribus emendatus *b* ad ſtatum revertatur priſtinum. In primo caſu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem ſaltem regulam pertranſire. In ſecundo poteſt ad ſeculum, non tamen ut vivat ſeculariter, remeare. Ut ergo quæ ſit ejus intentio pleniùs agnoſcatur, propoſitum ſuum in principio proteſtetur.

CAP. XXI.

¶ *Qui intra annum probationis non factâ profeſſione redit ad ſeculum, licitè poteſt ad ordines & beneficia promoveri.*

Idem Innoc. III. *(an. 1212.)*

POſtulâſti: *c* [& j.] ¶ Tertiò quæſiviſti, utrùm illi, qui in annis minoribus conſtituti novitiorum habitum ſuſceperunt, & intra annum poſtmodum non factâ profeſſione ad ſeculum ſunt reverſi, & Epiſcopis ſuis hoc ſcientibus ad ſacros ordines ſunt promoti, ſuſtineri debeant in illis Eccleſiis miniſtrare, in quibus ſunt ab eiſdem Epiſcopis inſtituti. Nos Frat. tuæ taliter reſpond. quòd propter hoc non ſunt ab Eccleſiis ipſis amovendi, ſed in eis poſſunt liberè miniſtrare.

CAP. XXII.

¶ *Qui ultra annum portat habitum monachalem in monaſterio, ubi ſunt habitus indiſtincti, cenſetur Profeſſus.*

Honorius III. *Veneten. Epiſc. (an. 1222.)*

EX parte *d* tua fuit propoſitum, quòd nonnulli ſunt, qui licèt pluribus annis geſtaverint habitum monachalem, profeſſionem tamen monaſticam non fecerunt. Unde cùm ſuper eo, quòd habent proprium, & aliàs irregulariter vivunt, à te vel ab aliis arguuntur: non erubeſcunt dicere, ſe ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares obſervantias non teneri, cùm habitus non faciat Monachum, ſed profeſſio regularis: [1 & *infrà.*] ¶ Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœceſanâ ſubjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut poſtquam per annum geſtaverint habitum monachalem, regulam ſecundùm formam ordinis profiteantur & ſervent, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.

[1 *Quare ſuper his Apoſtolicum remedium poſtulâſti, cùm inordinata prævaricatio hujuſmodi non ſolùm eis periculum, ſed etiam ſcandalum inferat mentibus aliorum,*]

CAP. XXIII.

¶ *Intra probationis annum liberè quis redit ad ſeculum, niſi profeſſionem fecerit tacitè vel expreſſè, vel appareat eum vitam mutare voluiſſe.* hoc primò. Secundò dicit, *quòd ad hoc ut dignoſcantur Novitii à Profeſſis, debet habitus Profeſſorum benedici in locis, ubi habitus non eſt diſtinctus.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

STatuimus Novitios in probatione poſitos ante ſuſceptum religionis habitum, qui dari profitentibus conſuevit, vel ante profeſſionem emiſſam ad priorem ſtatum redire poſſe liberè intra annum: Niſi evidenter appareat, quòd tales abſolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuò Domino deſervire: Cùm quilibet renunciare valeat ei, quod pro ſe noſcitur introductum. Nihilominus ſtatuentes, ad omnem ambiguitatem penitùs amovendam, quòd cùm in quibuſdam locis religioſis Novitiorum habitus non diſtinguatur ab habitu Profeſſorum, profeſſionis tempore benedicantur veſtes, quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum habitus à Profeſſorum habitu diſcernatur.

CAP. XXIV.

¶ *Religioſi fugitivi annuatim ſunt requirendi, & cogendi, ut ad monaſterium revertantur,*

Idem.

NE religioſi vagandi occaſionem habentes, ſalutis propriæ detrimentum incurrant, & ſanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præſidentes Capitulis celebrandis ſecundùm ſtatutum concilii *b* generalis, ſeu Patres, Abbates, ſeu Priores fugitivos ſuos, & ejectos de ordine ſuo, requirant ſolicitè annuatim. Qui ſi in monaſteriis ſuis recipi poſſunt ſecundùm ordinem regularem, Abbates ſeu Priores eorum monitione præviâ *c* per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ad receptionem ipſorum, ſalvâ ordinis diſciplinâ. Quòd ſi hoc regularis ordo non patitur, auctoritate noſtrâ provideant, ut apud eadem monaſteria in locis competentibus, ſi abſque gravi ſcandalo fieri poterit, alioquin in aliis religioſis domibus ejuſdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ neceſſaria miniſtrentur. Si verò hujuſmodi fugitivos vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Eccleſiarum Prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipſorum humiliter revertantur.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

¶ *Si vir de uxoris licentia profitetur, & uxor ipſa ſuſpecta nec continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Epiſcopus uxori virum reſtituet.* h. d. juxta literam.

Alexander III. *Urbergen.* d *Epiſcopo. (an. 1180. Româ in Hungariam.)*

PRætereà *e* utrùm Laicus uxoratus, qui præſentibus Sacerdotibus & Monachis ignorante Epiſcopo, de licentia & permiſſione uxoris, monaſterium ingreſſus, profeſſionem fecit, uxore in ſeculari habitu remanente, nec tranſeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Epiſcopo ſuo poſſit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda ſit continentiam obſervare? Dicimus, quòd niſi uxor ad religionem tranſierit, aut perpetuò caſtitatem ſervare promiſerit, vir poteſt & debet de monaſterio revocari.

CAP. II.

¶ *Ante matrimonium conſummatum poteſt alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi: ſed remanens in ſeculo poteſt ad ſecunda vota tranſire.*

Idem *Salernitano Archiepiſcopo. (an. 1180. Româ in Campaniam.)*

VErùm poſt *f* conſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt alteri, altero etiam repugnante, eligere monaſterium, (ſicut ſancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commiſtio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (ſi commonitus continentiam ſervare noluerit) licitum eſt ad ſecunda vota tranſire. Quia cùm non fuiſſent una caro ſimul effecti, ſatis poteſt unus ad Deum tranſire, & alter in ſeculo remanere.

a *Vid. Alciat. 4. de verb. ſign. Corn. Fronto. lib. de different. nit. noxa pœna: noxia culpa.* b *emendatis.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. comp. primam quæſtionem habes ſup. de foro compet. poſtulâſti ſecundam infra, de homicid. poſtulâſti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum.* d *Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom. 4. Sent. diſt. 18. q. 3. art. 3.*

a *Dictio,* habitus, *deeſt hîc in pluribus exemplarib.* b *Later. ſub Innoc. III. c. 12.* c *præmiſſâ.* d *al. Ubergenſ. al. Helsen. al. Vercell.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexand. III. part. 5. cap. 5.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & poſt Conc. Later. p. 5. c. 1.*

CAP.

CAP. III.

¶ Qui invitâ uxore profeſſionem fecit, & ei poſteà reſtituitur, non compellitur mortuâ uxore ad monaſterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Piſano Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

QUidam *a* intravit monaſterium invitâ uxore: quâ ipſum repetente, coactus eſt ad eam redire: eâ mortuâ, quæris, an ipſe cogatur reverti ad monaſterium, an aliam poſſit ducere in uxorem? Conſult. tuæ taliter reſpondemus, quòd votum non tenuit: unde ratione voti ad monaſterium non tenetur redire: ulteriùs verò non poterit uxorem accipere, promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in ejus poteſtate erat: & ideò quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in ejus, ſed mulieris poteſtate. Unde Apoſtolus *b*: [*Vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier.*]

[*Quia cum vir & uxor una caro ſint, ſicut docet Apoſt. non poteſt unus ad Deum converti, & alter in ſeculo remanere.*]

CAP. IV.

¶ Uxoratus religionem intrare non poteſt, niſi etiam uxor ingrediatur, vel niſi ſuſpecta non ſit, & continentiam promittat. h. d. Et eſt unum cap. de principalioribus tit.

Idem *Exonen. Epiſcopo. (an 1180.)*

CUm ſit prædìtus ſcientiâ literarum *c*, ignorare non debes ſanctorum Patrum conſtitutioni eſſe contrarium, ut vir uxore ſuâ, aut uxor viro ejus non aſſumente religionis habitum, debeat ad religionem tranſire: [1 *& infrà.*] ¶ Inde eſt, quòd auctoritate Apoſtolicâ prohibemus, ne in Epiſcopatu tuo virum vel uxorem (niſi uterque ad religionem migraverit) tranſire permittas. Verùm ſi ita uxor ſenex eſt & ſterilis, quòd ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo, diſſimulare poteris, ut eâ in ſeculo remanente, & caſtitatem promittente, ad religionem tranſeat vir ejuſdem.

[1 *Ad monaſterium converti deſiderans prohibetur ſuſcipi, niſi uxor ejus pariter convertatur. Nam cùm unum utrorumque corpus poſt conjugii copulationem ſit factum, incongruum eſt partem converti, & partem in ſeculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri converſio, cujus ſequitur conjugalis fœderis proſtitutio. Cùm igitur cœtus Clericorum longè præeminet cœtui Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat.*]

CAP. V.

¶ Conjugatus non eſt ordinandus ad ſacros ordines, niſi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon.* d *& Colonien. Archiepiſcopis. (an. 1180.)*

COnjugatus *e*: [1 *& infrà.*] ¶ Nullus conjugatorum eſt ad ſacros ordines promovendus: Niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus.

[1 *Ad monaſterium converti deſiderans.*]

CAP. VI.

¶ Uxoratus in Epiſcopum promoveri non poteſt, niſi uxor religionem profiteatur.

Idem *eiſdem. (an. eod.)*

SAnè ſi conjugati *f* conſenſerint ordinari, uxoris voluntas priùs eſt requirenda: [1 *& infrà.*] ¶ Frat. veſt. auctoritate Apoſtol. prohibemus, ne uxoratum præſumatis in Epiſcopum ordinare, niſi uxor priùs profeſſa continentiam, ſacrum ſibi velamen imponat, & religionem veſtem aſſumat. *g*

[1 *Ut ſequeſtrato manſionis cubiculo religione promiſſâ, poſtquam pariter converſi fuerint, ordinentur. Quòd ſi in quibuslibet Eccleſiaſticis gradibus providenter, ſolerterq; curandum eſt, ut in domo Dei nil ſit inordinatum, nihilq; præpoſterum: multò magis laborandum eſt, ut in ejus promotione, qui ſuper omnes gradus continetur, ne erretur. Inde eſt quòd*]

CAP. VII.

¶ Sponſa de præſenti non cognita, quæ dicit ſe velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Epiſcopo. (an. 1180.)*

EX publico *a* inſtrumento nobis innotuit, quòd cùm Veronenſ. Epiſcopus cauſam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, ſuſcepiſſet terminandam, judiciali ſententiâ matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum: quòd cùm renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adſtricta. Cæterùm quia licèt à præfato viro deſponſata fuit, adhuc tamen (ſicut aſſerit) ab ipſo eſt incognita: mandamus, quatenus ſi prædictus vir ipſam carnaliter non cognoverit *c*, & eadem ad religionem tranſire voluerit, receptâ ab ea ſufficienti cautione, quòd vel ad religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam à ſententia, quâ tenetur, abſolvas, ita quòd ſi ad religionem tranſierit, uterque reſtituat alteri, quod ab eo noſcitur recepiſſe: [1 *& ſ.*] ¶ Sanè quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro *d*, niſi ob cauſam fornicationis uxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt, ſecundùm interpretationem ſacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copulâ eſt conſummatum, ſine qua conſummari *e* non poteſt.

[1 *Et vir ipſe eâ religionis habitum aſſumente, ad alta vota licentiam habeat tranſeundi.*]

CAP. VIII.

¶ Summa ut ſuprà eod. cap. cùm ſis.

Idem *Priori & Fratribus ſancti Joannis. (an. 1180.)*

UXoratus *f* ſine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis exiſtat, ita quòd nulla marito ſuſpicio habeatur, eam ad ſecunda vota velle migrare, vel quòd minùs continenter debeat vivere: quæ ſi talis extiterit, marito ejus in conſortio veſtro recepto, ipſa publicè in conſpectu Eccleſiæ continentiam profeſſa, in domo propria cum filiis ſuis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ ſuſpicione non careat, voto continentiæ celebrato, à ſecularium hominum ſe converſatione removeat, & in loco religioſo, ubi Deo ſerviat, perpetuò commoretur. Nullus veſtrûm mulierem aliquam tonſurare, vel ad habitandum ſecum præſumat aſſumere.

CAP. IX.

¶ Conjugatus faciens profeſſionem uxore conſentiente, licèt nunquam intraverit monaſterium, ſi mortuâ conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monaſterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori ſanctæ Crucis. (an. 1186.)*

I. EX parte *g* Abbatis ſancti Petri ad audientiam noſtram pervenit, quòd cùm D. infirmitate poſitus conſentiente uxore votum vovens caſtitatis, monachalem habitum ſuſcepiſſet, poſtmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam eâ defunctâ ſibi temerè copulavit. Quia verò licèt prædictus D. uxore ſuâ remanente

---

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. part. 5. 2.* b *1. Cor. 7.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. 5. c. 3.* d *Strigonienſ. al. & Colonienſ. al. Colocen.* e *c. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 5. c. 6.* f *C. 6. eod. tit. in compil & poſt Concil. Later. p. 5. c. 7.* g *In aliquot impreſſis: & religioſam veſtem vel vitam aſſumat.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. Et poſt Concil. part. 5 c. 8. Vid. Turrecrematam in cap. ſunt qui dicunt. 27. qu. 2. & Sotum lib. 4. ſent diſtin. 27. q. 1. art. 4.* b *renuerit.* c *cognovit.* d *Conc. Trident. ſeſſ. 24. tit. de Sacram. matrim. c. 6. & 7. Matth. 5. & 19.* e *confirmari.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. part. 5. c. 9. Vid. quos citavi ſupr. eod. in cap. conjugatus.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.*

in ſeculo, de jure ad religionem nequiverit proficiſci, eâ tamen ſublatâ de medio, votum ſine ſalutis ſuæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod aſſeritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimiſsâ ad ſuum monaſterium revertatur, ſub regulari habitu de cætero Domino ſerviturus.

CAP. X.

¶ *Profeſſus religionem uxore ſciente & diſſimulante, eâ mortuâ, ad ſeculum redire non poteſt.* h.d. ſecundùm intellectum veriorem & ſingularem in materia.

Clemens *a* III. *(an. 1190.)*

Conſuluit nos *b* G. Sacerdos, utrùm vir ad religionem tranſiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, uxore ſuâ, poſtquam ad domum tranſierat regularem, de præſenti vita ſublatâ, ſecularem habitum reſumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel ſi ductam ei liceat retinere. Conſultationi hujuſmodi taliter reſpondemus, quòd prædictus vir nec habitum poteſt abjicere, quam aſſumpſit, nec aliquam ſibi matrimonio copulare *c*. Quòd ſi contraxerit, matrimonium ipſum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

¶ *Conjunx, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licèt ad tempus voto conſenſerit.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

Chariſſimus *d*: [1 *& infrà.*] ¶ Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi inveneritis uxorem Regis Sueviæ *e* gravi infirmitate depreſſam, continentiam voviſſe, & virum ejus ad tempus præbuiſſe conſenſum, maximè ſi non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali affectione tractare.

[1 *In Chriſto filius noſter L. illuſtris Rex Scotorum, Apoſtolatui noſtro literis & nuncio humiliter nunciavit, quòd cùm eſſet adoleſcens, & dilecta in Chriſto filia uxore ejus juvencula, mutuâ fide & voto contrahendi legitimum matrimonium ſe adſtringentes, invicem ſuum conſenſum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: poſtmodum verò bon. mem. D. patre ſuo ab inimicis occiſo, cùm nimiâ bellorum adverſitate premeretur, & habito cum hoſtibus ſuis congreſſu, victus fugatusq; fuiſſet, quia timebat, ne ipſa ſponſa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia ſimilis ei non inveniretur in regno, quam ſibi poſſet matrimonialiter copulare. De ſuorum & ejuſdem ſponſæ parentum conſilio factum eſt, quòd in conventu ſanctimonialium habitum monaſticum, ſine propoſito perpetualiter retinendi, ſuſcepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cùm pace redditâ, & obtento de inimicis triumpho, ſolenniter duxiſſet cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium & filias ſuſcepiſſet, inimicorum de communi aſſenſu & electione Principum terræ ſuæ in regnum ſibi inſtituit ſucceſſorem: procedente verò tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cùm ſe de hac vita crederet deceſſuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cùm Rex ipſe nollet eam contriſtari, conceſſit ad tempus, nunc autem ſe continere non poſſe proponit, & quòd licitè poſſe fieri arbitratur, & ad torum uxoris ſuæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & obloquia, petiit à nobis ei dari in mandatis, ut uxorem ſuam auct. noſtrâ maritali affectione pertractet, non obſtante voto continentiæ incautè ab ea emiſſo, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verùm quia ſuper his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. veſt. deciſionem horum canonicam duximus committendam, per Apoſtolicam ſedem m. q. ſuper his inquiratis diligentiùs veritatem: & ſi vobis conſtiterit, quòd prædicta mulier primò fuerit inter Moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propoſitum ſe habuiſſe nubendi profitebatur, cùm inter eas moram faceret, præſertim cùm poſtmodùm in facie Eccleſiæ publicè Regi nupſerit, & uſque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo ſuſcepit, eam denuncietis præfato monaſterio non teneri: non enim factum illud matrimonii poteſt contractum dirimere: & ſi fortè poſſet matrimonium contrahentium impedire. De ſecundo verò caſu*]

CAP. XII.

¶ *Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monaſterio educitur, illo mortuo, ad monaſterium redire non cogitur.*

Idem. *(an. eod.)*

Placet *a* nobis: [1 *&* ſ.] ¶ Solicitudo tua nos conſuluit, utrùm mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis aſſumpſit, & eo reverſo de monaſterio educta fuit, poſt obitum viri ſit ad regularem obſervantiam compellenda. Super quo reſpondemus, quòd licèt votum ejus uſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe poterat obligare: promiſit enim intrando monaſterium, ſe non exacturam carnis debitum *b*, quod erat in poteſtate ipſius: redire verò ad ſeculum, in ejus poteſtate non erat, ſed in poteſtate mariti: & ideo quantùm ad ipſam, tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſiit: cùm ad eum caſum, à quo poterat efficax habere principium, perveniſſe noſcatur. Conſultiùs itaque dicimus, & ei congruentiùs ad ſalutem, ut ad monaſterium redeat, ubi bonâ ductâ intentione profeſſionem fecit, & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipſam invitam credimus non cogendam.

[1 *Et tuam prudentiam commendamus, quòd in cauſis dubiis ſed. Apoſtol. conſilium requiris, licèt præditus ſis ſcientiâ literarum, ad matrem tuam Eccleſiam Romanam idcirco devotè recurris ut habitâ ſuper hoc quod dubitas reſponſione, condignam quam in ſimilibus formam ſervare debeas, evidenter cognoſcas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*]

CAP. XIII.

¶ *Summa ut ſuprà eod. cap. cùm ſis.*

Innocentius III. *Piſano Archiepiſcopo.*

(an. 1210.)

Ad Apoſtolicam ſedem *c*: [*&* ſ.] ¶ Cùm autem vir & uxor una caro ſint per copulam conjugalem effecti: nec una pars converti poſſit ad Dominum, & altera in ſeculo remanere: profectò non eſt alter conjugum recipiendus ad obſervantiam regularem, niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat: ſed & vitam debet mutare, niſi fortè ſit ejus ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſeculo remanere.

CAP. XIV.

¶ *Per religionis profeſſionem, non per propoſitum caſtitatis ſervandæ in ſeculo diſſolvuntur ſponſalia de præſenti.*

Idem *d* *Lugdunenſi Archiepiſcopo.*

(an. 1210.)

II. Ex parte tua eſt intimatum *e*, quòd cùm quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus aſſumpſiſſet, benedictione ſolemni, cum celebratione miſſæ ac litaniâ (ſicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, ſe priùs mulierem ipſam mediantibus internunciis, per verba de præſenti, arrhâ etiam interpoſitâ, deſponsâſſe: [1 *&* ſ.] ¶ At illa ſe in illum conſen-

a *Cœleſtinus.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare.* d *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* e *Scotiæ. al. Suaviæ.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. Vid. Turrecrem. in c. ſeriatim. 32 & latè hîc Henric. Boich. vid. Magiſtr. ſent. l. 4. diſt. 38. 9. hîc quæritur.* b *Vid. Sotum 4. ſent. diſt. 32. q. 1. art. 1. 2. & 3.* c *C. 2. tit. de regularib. in 3. comp. Vid. Turrecrematam in c. ſunt qui dicunt. 27. q. 2. & Ancharanum in c. tua nos. De jurejurando.* d *Lundun.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. De materia vide quæ citavi ſupr. eod. cap. verum, & c. ex publico.*

ſiſ

ſiſſe confeſſa, dixit, quòd audierat, eum eſſe leprâ percuſſum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [2 & ſ.] ¶ Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd etſi poſſit non inconſultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur *a*, illis viventibus in nullo caſu poſſit diſſolvi, ut vivente reliquo, alter ad ſecunda vota tranſmigret *b*, etiamſi unus fidelium, inter quos eſt ratum conjugium, fieret *c* hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi fortè ſecùs fieret ex revelatione divina, quæ ſuperat omnem legem: ſicut à quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes à prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ita quod reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſulimus obſervandum in articulo prænotato, quamvis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta, cùm ſine qualibet tali cauſa idipſum religionis obtentu facere potuiſſet. Porrò licèt prædicta mulier videatur in veli ſuſceptione religionis habitum aſſumpſiſſe, ſi tamen velit in domo propriâ remanere, quaſi propoſitum caſtitatis in ſeculo ſervatura, nihilominus conſummandum eſt matrimonium jam contractum: niſi ſe voto adſtrinxerit ad obſervantiam regularem: in quo caſu compelli poteſt, ut relicto ſeculo religionis propoſitum exequatur.

[1 *Audito quòd mulier ipſa velum aſſumpſerat, miſit ad tam, ut deſponſationem factam carnalis copula ſequeretur. Tu veò, poſtquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curâi, ne ante diſcuſſionem negotii ſe carnaliter commiſcerent. Poſtodum autem à muliere ipſa in tua præſentia conſtitutâ, quæſivii, utrùm conſenſiſſet in illum, & quare ab illo quæreret ſeparari.*]

[2 *Cùm autem poſtmodùm per teſtes idoneos tibi fuerit plenior cta fides, quod ante ſuſceptionem veli, mutuus intervenerat inter ſos per verba de præſenti conſenſus, ſedem duxiſti Apoſt. conſulenam, utrùm veli ſuſceptio impediat matrimonium inter ipſos.*]

CAP. XV.

¶ *Maritus factus Monachus, à conjuge adulterata revocari n poteſt.*

Idem Innoc. III. *Rudinen.* d *Epiſcopo. (an. 1210.)*

Conſtitutus *e* in præſentia noſtra H. ſuâ nobis confeſſione monſtravit, quòd in Acolythatûs ordine onſtitutus, quandam puellam R. nomine in facie Eccleſiæ duxit uxorem: quam cùm carnaliter cognoviſſet, rtâ diſcordiâ inter eum & amicos puellæ, ipſa fuit cuiam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. uſue ad gradum ſacerdotii ordinâſti. Cùm autem eum a conſcientia remorderet, habitum ordinis Ciſtercien. ſumpſit: [1 & ſ.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi s ita ſe habet, prædictam mulierem, ut à dicto V. recet, cui per adulterium eſt conjuncta, nec prædictum onachum impetat *f*, quò minùs regulare votum vat adimplere, per cenſ. Eccl. cogere non omittas.

[1 *Tandem Abbati ſuo omnia revelavit, qui eum commonuit genter, ut ſuper hoc ſaluti animæ ſuæ provideret.*]

CAP. XVI.

¶ *Uxor non poteſt repetere maritum, de cujus licentia religion intravit, ſi poſt ingreſſum non continuit, licèt ad conſentienn, ſeu ad dandam licentiam dolo fuit inducta*

Idem *Pictavien. Epiſcopo, & Abbati de* a *Borsbarden. Pictavien. diœceſis. (an. 1212.)*

VEniens ad *b* præſentiam noſtram L. nobis intimavit, quòd cùm olim intrandi monaſterium propoſitum concepiſſet, pluribus Sacerdotibus præſentibus apud uxorem ſuam inſtitit, ut ſuper hoc ſuum impertiretur aſſenſum: [1 & ſ.] ¶ Ipſa demum tam ipſius, quàm multorum aſtantium precibus fletibuſque devicta, caput ejus altari ſuppoſuit manu ſuâ: qui eâ præſente tonſuratus, ibidem monaſterium adiit, & finito probationis tempore, profeſſionem fecit ſolenniter monachalem: illa verò in ſeculo remanens, inhoneſtos amatores admiſit: [2 & infrà.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi ita eſt, prædictum L. in monaſterio, quod intravit, perſeverare liberè permittatis: licèt enim in hoc videatur non modicum deliquiſſe, quòd captioſè aſſeruit, quia niſi ſibi eadem *c* mulier conſentiret, tam ſibi, quàm toti mundo ſe inutilem redderet, & cùm Preſbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponerent, quòd eandem relinquere ſeculum oporteret, ſi fortè licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari ſpontè ſuppoſuit, & poſtmodum non continuit, ſuper revocatione ipſius non eſt aliquatenus audienda, cùm ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis elidi: maximè cùm antequam fuerit fornicata, ipſum non duxerit repetendum.

[1 *Eiſdem Presbyteris primitùs exoratis, ne præfatæ mulieri exponerent, quòd etiam ipſam oporteret relinquere ſeculum, ſi viro ſuo daret licentiam ad monaſterium convolandi. Cumq; ipſum mulier, ne ab ea diſcederet, vice mutuâ precaretur, ipſe aſſerens, quòd niſi ab ea ſuper hoc poſſet obtinere licentiam, non ſolùm ſe ei inutilem redderet, ſed etiam toti mundo,*]

[2 *Unde idem I. metuens ne ſua continentia illius incontinentia imputetur, an in monaſterio debeat perſeverare, à nobis conſilium poſtulavit,*]

CAP. XVII.

¶ *Uxor maritum profeſſum repetere poteſt, non obſtante licentiâ profitendi, ab ea metu extortâ.*

Idem. (*an. eod.*)

ACcedens *d* ad præſentiam noſtram I. mulier propoſuit, quòd cùm V. vir ejus eam ſibi matrimonio copulâſſet, volens tandem idem vir habitum aſſumere monachalem, poſtulabat humiliter ab eadem, ut tam pio propoſito faveret ipſius: quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, ſe ipſam aſſerens dimiſſurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. *e* Ciſtercien. ordinis religionis habitum aſſumpſiſſet, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis aſſumpto, vel voto converſionis emiſſo, permanſit: proceſſu verò temporis, cùm idem vir ad ſeculum rediens, religionis habitum reliquiſſet, eadem mulier, ſe inſtanter ab ipſo *f* petiit reaſſumi: [1 & infrà.] ¶ Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remotâ cogatis.

[1 *Ipſe illam recipere penitùs contradicens, præter verbera quibus ſæpè affecit eandem, ſibi plurima convitia & graves injurias irrogavit,*]

CAP. XVIII.

¶ *Uxor Profeſſi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, ſi continens eſt, & non ſuſpecta.*

a *Vid. l. cum notiſſimi. C. de præſcript. XXX. ann. in rub. C. matr. acq. poſſ.* b *migraret.* c *Quia per hæreſim non diſitur matrimonium. vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. titul. de ſacr. rimon. cap. 5.* d *Tuden. al. Tudimen.* e *Cap. 2. eod. tit. . compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus. & cap. conjugio, 3 q. 1.* f *In omnibus antiquis, impetat, legitur: in recentioriinquietet, habetur.*

a *Barudien. aliter, Barrubabrund.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sotum 4. ſentent. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 4. circa finem.* c *alit. ita: quòd ſi non ſibi eadem mulier. &c.* d *Cap. un. eodem titul. in 4. compil.* e *Vender. alit. Vaden. alit. Vende.* f *eo.*

Innocentius *a* III. *Epiſcopo & Decano & Theſaurario Linconienſi. (an. 1213.)*

Significavit *b* nobis A. mulier, quod cùm ipſa F. viro ſuo coram Decano S. Quirici *c*, vices Archiepiſcopi Senon. in hac parte fungente, licentiam conceſſerit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & receptâ fide ab ipſa, quòd perpetuò contineret, idem Decanus poſt factam profeſſionem à viro prædicto in monaſterio, in quo habitum aſſumpſerat monachalem, aſſeruit ipſam debere religionem intrare, quanquam id primò non expreſſiſſet eidem, & hoc expreſſo, illi *d* licentiam non dediſſet: [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi non poſſit, ipſam votum continentiæ obſervantem, intrare monaſterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

¶ *Adulter, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo clauſtro collocatur.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

Gaudemus *e* in Domino: [*& ſ.*] ¶ Mulieres verò, quæ relicto maritali toro, lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ converſas noluerint recipere propter Deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

¶ *Si conjuges ſe ad invicem abſolverunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non poteſt.*

Idem. I. *Moniali, monaſterii de Plauda* f. *(an. 1235.)*

Dudum à C. Laico *g* mota contra te (quam uxorem ſuam dicebat) materia quæſtionis, R. ſanctæ M. in Comeſ. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quòd indebitè recuſabas eidem (cujus uxor eras per conſenſum de præſenti, & carnis *h* copulam ſubſecutam) matrimonialiter adhærere, te ſibi reſtitui poſtulavit. Ad quod fuit reſponſum, quod ipſe pro animæ ſuæ remedio purâ & ſpontaneâ voluntate, præſentibus duobus religioſis Sacerdotibus, & adhibitis quinque teſtibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, reſignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus ſupradictis, qui in perſonam Eccleſiæ reſignationem hujuſmodi recipere procuravit, & quod idem C. ſe caſtitatem ſervaturum promiſit, pauperumque hoſpitalis de Ponte obſequio ſe devovit, promittens voto ſolenni omnia & ſingula ſupradicta, & tribuens tibi licentiam ad monaſterium tranſeundi: te verſâ vice ſimiliter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet reſignante, ſicut hæc omnia dicebantur per publicum inſtrumentum eſſe probata, manu B. Notarii Aretinenſis *i* confectum. Verùm prænominatus C. propoſuit, quòd caſu, amiſſo inſtrumento *k* præfato, illud in prima perſona, quod priùs erat in tertia, inſertis pluribus in uno aliter, quàm in alio, fuit ab ipſo formatum: & cùm tibi iratus fuiſſet, ſicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quieſcente, quidam ipſum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quòd in hoſpitali prædicto cibis ad libitum poſſet uti, ac proprium retinere, præfato B. ſibi nihilominus promittente, quod non ſolùm ardorem, ſed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte feciſſe dignoſcitur, iratus, ſeductus pariter & illectus, & ſub ſpe promiſſionis, ac ſub ea conditione vel modo, ſi poſſet continentiam obſervare, aſſeruit *a* à ſe factum. Sed ad iſta reſpondebatur econtra, quòd an tabellio in tertia perſona inſtrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis) nihil intereſſe videtur. Inſuper quamvis aliquando ſpes memorato C. data fuiſſet, per quam ad hoc ſe propoſuit *b* inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, purè, ſimpliciter, ac voluntariè pro amore Dei, & remedio animæ ſuæ, ſolummodo ad votum & ad alia ſupradicta noſcitur proceſſiſſe: *c* propter quod à conſortio ſecularium hominum debet diſcedere, vitamque mutare, cùm ſe illius ætatis eſſe proponat, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ non valeat in ſeculo remanere. Nos itaque habito fratrum noſtrorum conſilio, te ab impetitione dicti C. ſententialiter duximus abſolvendum, perpetuum illi ſuper hoc ſilentium imponentes.

CAP. XXI.

¶ *Breve eſt, ſed per alia verba poteſt ſummari: Poſt ſententiam divortii quoad torum, latam ob fornicationem ſpiritualem mariti, poteſt uxor liberè religionem intrare.*

Idem. *(an. eod.)*

Mulier, quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem liberè convolare.

DE CONVERSIONE *d* INFIDELIUM.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

¶ *Non poteſt quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipſius mulieris: ſecus ſi ſine machinatione.* Et eſt pulcher, & quotidianus caſus.

Cœleſtinus III. (*an. 1196.*)

Laudabilem: *e* [*& infrà.*] ¶ Interrogâſti de Sarracenis, qui dum in captivitate eſſent, quarundam Chriſtianarum viros earum inſidiis & machinationibus occiderunt, utrùm, quia poſteà per ipſas ad fidem Chriſtianam converſi ſunt, eas de jure poſſint accipere *f* in uxores: vel ſi duxerint, conjugium teneat eorundem. Hîc Triburienſis *g* Concilii regulâ contenti ſumus, aſſerentis, quòd ſi in mortem ipſorum malitioſè fuerint machinatæ, licèt earum ſtudio ad fidem acceſſerint, nec tamen eis adhærere debent, nec ſunt, ſi adhæſerint etiam, tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam, in bello ſunt Chriſtianos interfeciſſe notati, & Chriſtiani ſimiliter Sarracenos: poſteà verò Sarraceni ad fidem converſi, uxores eorum, quos in bello certamine occiderunt, ſibi matrimonialiter copulârunt & idipſum Chriſtiani de Sarracenis mulieribus converſis ad fidem feciſſe noſcuntur, quæ poſtquam de priorum virorum morte compererint *h* veritatem, divortium inſtanter *i* expoſcunt. In his igitur reſpon

a *Honorius tertius.* b *Vid. Ludovic. Rom. ſing. 674. ut in meo C. incipit: Nos ſumus in materia.* c *Quiriaci.* d *Illi, ſcilicet viro.* e *Vid. Ludovic. Rom. ſing. 674. ut in noſtro Codic. incipit: Nos ſumus in materia. vid. infr. de adulteriis.* f *Plonca. al. Plonta.* g *Vid. Turrecrematam ſapè citatam. & Sotum 4. ſentent. diſt. 17. quæſt. 1. art. 4. & diſt. 32. quæſt 1. art. 3. vid. Syl. veſtrum in ſumma, verbo, votum 5.* h *carnalem.* i *Aretini.* k *Vid. Henricum Boich. & Guid. Pap. decr. 244. incipit, quiſpiam in cauſa.*

a *Al. ita: aſſeruit eſſe factum.* b *proponit.* c *Vid. leg. cum plures. §. locator ff. locat.* d *Vid. Sotum. l. 4. ſent. diſt. 5. quæſt. 1. art. 3.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* f *ducere.* g *Vid. Concil. Triburien. cap. 40. & cap 51. ſed ibi non ſunt hæc eadem verba.* h *comperiunt.* i *conſtanter.*

demu

demus, quod cùm tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujuſmodi perſonas licitè poteſt contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt poſtulare.

CAP. II.

¶ Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles aſſignatur converſo.

Gregorius IX. *Argentin. Epiſcopo. (an. 1236.)*

EX literis *a* tuis accepimus, quod quidam de Judaicæ cæcitatis *b* errore, ad Chriſtum verum lumen adductus, uxore ſuâ in Judaiſmo relictâ, in judicio poſtulavit inſtanter, ut eorum filius quadriennis aſſignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipſe ſuſceperat, perducendus *c*. Ad quod illa *d* reſpondit, quòd cùm puer adhuc infans exiſtat, propter quod magis materno indiget ſolatio, quàm paterno, ſibique ante partum oneroſus, doloroſus in partu, poſt partum *e* laborioſus fuiſſe noſcatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio maris & fœminæ magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientiùs remanere: [*& ſ.*] ¶ Cùm autem filius in patris poteſtate conſiſtat, cujus ſequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat *g* apud eas remanere perſonas, de quibus poſſit eſſe ſuſpicio, quòd ſaluti, vel vitæ inſidientur *h* illius, & pueri poſt triennium, apud patrem non ſuſpectum ali debeant & morari, materque pueri, ſi eum remanere contingeret apud eam *i*, poſſet illam adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maximè fidei Chriſtianæ reſpondemus, patri eundem puerum aſſignandum.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

¶ Vota poſſunt eleemoſynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente ſuperioris auctoritate, & juſtâ causâ redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE *k* peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel pro neceſſitate in aliud commutari: Reſpondemus, quòd ab ejus, qui præſidet, pendet arbitrio, ut conſideret diligentiùs qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis, ſcilicet an ex infirmitate, ſeu affluentia divitiarum, an *l* aliâ causâ probabili peregrinatio, an *m* recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & ſecundum hoc debet exinde diſpenſare.

CAP. II.

¶ Commutat Papa votum ultramarinum, in his maximè, qui puerili ætate voverunt.

Idem *Norvicen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quòd in puerili ætate conſtitutus Hieroſolymam diſpoſuit proficiſci: cuidam quoque, qui ſepulchrum Dominicum propoſuerat viſitare, fidem dedit, & ſuam recepit ab eo, quod ſibi invicem in via ſocii fideles exiſterent: [*1 & infrà.*] ¶ Nos autem ipſum à voto, quod in ætate teneri, facilitate potiùs, quàm ex arbitrio diſcretionis protulit, abſolvimus: ita tamen, quòd idem votum eleemoſynis redimat, & juxta conſilium noſtrum *o*, toto vitæ ſuæ tempore uni pauperum Chriſti (dummodo ad hoc ſuæ facultates ſufficiant) debeat providere.

[*1 Et bonam ſocietatem ſervarent, quod uterque ſolicitâ mente revolvens, ad nos acceſſit, ut ſibi noſtrum ſuper hoc conſilium aperiremus.*]

CAP. III.

¶ Ex ſola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *magiſtro A. de Mondeforde. (an. 1180. Romæ.)*

LIteraturam *a* tuam: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm ex quadam minutione nimio fuiſſes mortis pavore perterritus, hæc verba protuliſti: Non diu hîc morabor: proponens in animo, quòd religionis habitum eſſes aliquando ſuſcepturus: [*2 & ſ.*] ¶ Tibi igitur reſpondemus, quòd ſi plus non eſt in voto proceſſum, transgreſſor judicari non poteris, ſi non impleas, quod dixiſti.

[*1 Et prudentiam tuam jam pridem famâ revelante, cognovimus: & ſalutis tuæ tantò attentiùs conſulere volumus & debemus, quantò perſonam tuam conſideratione honeſtæ converſationis & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectamur. Relatum eſt nobis ex parte tua, quòd*]

[*2 Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ diſtrictionem impediunt, & quia indigentibus & tranſeuntibus te hoſpitalem exhibes, pluraq; ſolatia impendis, quod concepiſti olim in animo, opere non impleſti: ac per hoc dubitas, ne de facta fide voti in diſtricto debeas examine conveniri.*]

CAP. IV.

¶ Omne votum mutabile eſt, in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b*: [*1 & ſ.*] ¶ Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur religionis obſervantiam commutare.

[*1 Sacro teſtimonio declaratur, quòd ſpiritualis homo propoſitum non mutat, cùm pro ſalute animæ ſuæ utilius aliquid meditetur. Inde eſt, quòd veſtris juſtis poſtulationibus non indignati indulgemus: quòd qui ſepulchrum Domini vel aliorum ſanctorum limina propoſuerunt viſitare, & infirmitate vel aliâ rationabili causâ occurrente, habitum religionis aſſumere, atque inter vos Deo ſervire voluerint, liberè ipſos ſuſcipere valeatis.*]

CAP. V.

¶ Executio voti ultramarini, auctoritate Papæ poteſt ex causâ differri.

Innocentius III. *Strigonen. Archiepiſcopo. (an. 1212.)*

NOn eſt *c* voti dicendi tranſgreſſor, qui quod vovit, auctoritate ſedis Apoſtol. diſtulit adimplere. Sanè ſignificavit nobis Rex Hungariæ, quòd cùm in regni perturbatione *d* conſilium & auxilium tuum ſibi ſenſerit hactenus profuiſſe, utilitati ejus non modicum derogaret, ſi Hieroſolymam (ſicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: [*1 & infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus non priùs iter arripias Hieroſolymam adeundi, quàm regnum ipſum fuerit tranquillitati priſtinæ reſtitutum, vel ſuper hoc receperis ab Apoſt. ſede mandatum.

[*1 Cùm igitur immineat nobis de honore ipſius Regis & ſtatu regni Hungariæ ſolicitè cogitare.*]

CAP. VI.

¶ Eccleſia compellit hæredem Laicum per excommunicationem, & bonorum ſubtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod ſe obligavit pro defuncto.

Idem *Andreæ Duci. (an. 1212.)*

---

a *Vid. B.Th. 4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 4. ad 4 argum.* b *pravitatis.* c *producendus.* d *Al. alia.* e *ac poſt partum, &c.* f *Sic per hoc.* g *debeat apud illas, &c.* h *inſidiantur.* i *ipſam.* k *Cap. 1. eod. titul in 1. comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 5. c. 3.* l *aut.* m *aut.* n *Al. Pervenientis. Vid. c. 2. eod. tit in 1 comp & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 15.* o *Al. veſtrum, quam lectionem olim impugnavit Hoſtienſis.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. Vid. Navarr. in manuali confeſſariorum c. 12. n. 26. & 52. in Latino nuper expreſſo.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *C 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. B. Thomam 2. 2. q. 88. art. 12.* d *turbatione.*

LIcèt *a* univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine proprio *b* ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire. Accepimus ſiquidem, quòd cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hieroſolymitanam provinciam in forti manu, humili corde viſitare, ſub interminatione maledictionis paternæ, commiſerit *c* tuæ fidei exequendum, & tu aſſumpto crucis ſignaculo, te id impleturum ſine dilatione qualibet promiſiſti: [1 *&* ſ.] ¶ Mandamus, quatenus poſtpoſitis cæteris ſolicitudinibus, uſque ad feſtum exaltationis ſanctæ Crucis debitum acceptæ Crucis exolvens, propoſitum iter arripias, & humiliter proſequaris: Ne ſi onus tibi à patre injunctum, & à te ſpontè ſuſceptum, occaſione quâlibet detrectaveris, paternâ te reddas ſucceſſione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recuſaveris onera ſupportare: ſciturus extunc anathematis te vinculo ſubjacere, & jure quod tibi, ſi dictus Rex ſine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genituræ *d*, privandum, & regnum ipſum ad minorem fratrem tuum app. poſtpoſitâ devolvendum.

[1 *Verùm eodem patre tuo ſublato de medio, cùm Hieroſolymitanum hoc iter te arripere ſimulâſſes, aſſumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ convertiſti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum uſus conſilio commiſiſti. Nos autem, quos diebus iſtis ad Pontificatûs officium licèt immeritos, Dominus evocaverit, tam paci regni Hungariæ, quàm tuæ volentes ſaluti conſulere, nobilitatem tuam rogamus & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. ſ.*]

CAP. VII.

¶ Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes & jejunia, tunc maximè, cùm ceſſat cauſa, quæ induxit ad vovendum: ita etiam, quòd expenſæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terræ ſanctæ ſubſidium.

Idem *Trecenſi Epiſcopo. (an. 1213.)*

MAgnæ *e* devotionis: [*& infrà.*] ¶ Cùm Trecen. Eccleſia contra libertatem Eccleſiaſticam gravaretur, nec per alium quàm per Campaniæ Comitem in ultramarinis partibus conſtitutum, eidem Eccleſiæ crederes poſſe de facili ſubveniri, ad ipſum propoſuiſti accedere: ac in ſignum peregrinationis & devotionis terræ Orientalis crucem Dominicam aſſumpſiſti: [*& infrà.*] ¶ Quamvis autem auditâ morte ipſius intentionem tuam conſpiceres jam fruſtratam, noluiſti tamen ſine conſilio Apoſt. ſed. ad propria remeare, ſed ingreſſus urbem *f* intentionis tuæ propoſitum, ac ſtatum Trecen. Eccleſiæ, nobis humiliter expreſſiſti: [1 *& infrà.*] ¶ Et quidem tria præcipuè duximus *g* in hoc negotio attendenda, quid liceat ſecundùm æquitatem, quid deceat ſecundùm honeſtatem, & quid expediat ſecundùm utilitatem. Sanè non videbatur contra votum licitum ut venires, cùm vox clamet prophetica *h*: [*Vovete & reddite Domino Deo veſtro:*] ut primum ad conſilium, ſecundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cùm ſit ſcriptum in Evangelio *i*: [*Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei, &c.*] Præterea non videbatur expedire, cùm ex abſolutione tua ſcandalum poſſet Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi eſt Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, ſe ad voti obſervantiam non teneri. Quod enim agitur *a* à Prælatis, facilè trahitur à ſubditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moyſen in Levitico *b*: [*Si Sacerdos, qui eſt unctus, peccaverit, faciet delinquere populum.*] Verùm ætatis vitæ ſeneſcentis defectus atque canicies, quæ vix labores & dolores ſuos tolerare poſſunt, in contrarium allegabant, & Eccleſiæ Trecen. ſuſpiria, cui vinculo paſtoralis ſolicitudinis es ligatus, ſine cujus aſſenſu votum peregrinationis emittere forſitan non debueras: [*& infrà.*] ¶ Ipſum etiam votum, quod ex ſui formâ ſanctum & honeſtum erat, ex perſona voventis minùs licitum videbatur. Cùm enim juxta canonica *c* inſtituta, Clericus abſque ſui Epiſcopi licentia peregrinari non debeat, & Epiſcopus non minùs, imo potiùs ſed. Apoſt. ſit adſtrictus, videri meritò poterat, quòd abſque generali, vel ſpeciali licentia votum peregrinationis, quâ te tamdiu abſentares, emittere non deberes: [2 *& infrà.*]

¶ Cùm igitur in lege veteri, *d* in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obliget in Eccleſia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, ſicut primogenitum aſini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quòd votum commutari poſſit in opus aliud pietatis: non *e* curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate ſecuri, qui cùm audiſſet à diſcipulis: [*Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?*] reſpondit: [*Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum:*] tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expenſas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religioſo committas, in neceſſarios uſus terræ illius ſine diminutione qualibet transferendas: [*&* ſ.] ¶ Laborem etiam laboribus recompenſes, ſolicitiùs inſtando vigiliis, devotiùs vacans orationibus, & in jejuniis fortiùs te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam ſpecialiter nos induxit, quòd cùm pro libertate Trecenſ. Eccleſiæ per dictum Comitem aſſequendâ præcipuè votum peregrinationis emiſeris, eo ſublato de medio, quia ceſſavêre cauſæ, faciliùs ceſſare potuit & effectus.

[1 *Noſtrum & fratrum noſtrorum conſilium cum devotione requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus ſtatum Trecen. Eccleſiæ, ad diſpendium, quod ex abſentia tua incurrere poterat, ſemel & iterùm per ſuas nobis literas intimavit: propter quod diſpoſuimus deliberare cum fratribus noſtris, an cum eadem Trecen. Eccleſia miſericordiam faceremus, te ad agendam ipſius ſolicitudinem remittentes: an ſicut ex voto tenebaris, te iter arreptum perficere pateremur, & utrùm horum tam ſaluti tuæ, quàm terræ orientali penitùs expediret.*]

[2 *Minùs etiam votum illud terræ Orientali videtur expediens, quæ plus pugnatorum ſubſidium, quàm Clericorum, quos & officium & diſſuetudo reddit imbelles, miniſterium periculi neceſſitate requirit, quamvis orationibus tuis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam impletum eſt verbum Dei dicentis: Veniet hora, & nunc eſt, quando nec in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat, quòd non minus in Eccleſia tua quàm in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum in his quæ pro libertate ipſius juſtè ac humiliter poſtula-*

a *C.2. eod.tit. in 3.comp.* b *propriæ.* c *commiſit.* d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur. ubi docet, an ordine geniture, vel electione ſuccedi debeat in regno.* e *c.3. eod.tit. in 3.compil.* f *Scil. Romam. per excellentiam. §. ſed. jus. Inſt. de jur. nat.* g *diximus.* h *Pſal.75.* i *Luc.9.*

a *Vid. Alphonſum Caſtr. l.2. c.8. de juſta hæret. punitione* b *Levit.4.* c *Huc ſpectant tradita per B. Th.2. 2.q.88. art.* d *Exod. 13. & 22. Num.3. & 8. Deut.15. Luc.2. Levit.25. Exod.36.* e *Nec.* f *Matth.15.* g *In antiq. exemplar. ita Non neſcis, quia, &c.*

res: i

res: & utinam cum Moyſe montem poſſes aſcendere, ut manibus extenſi orante, Joſue pugnans Amalechitas in ore gladii ſuperaret. Credebatur etiam, quòd terræ Orientali magis accederes, quòd ſi in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impenſurus, ſecundùm alicujus religioſi arbitrium transferetur in ſubſidium bellatorum.]

CAP. VIII.

¶ *Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuò verò impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ ſanctæ.*

Idem Innoc. III. *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

(*an. 1213.*)

QUòd *a* ſuper his: [1 & ſ.] ¶ Quæſiviſti de his, qui pro ſuccurſu terræ ſanctæ ſigno crucis aſſumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam juſtam cauſam votum non poſſunt utiliter adimplere, cùm ſine diſtinctione receperis in mandatis, ut eos, qui ſignum crucis aſſumptum abjecerunt, ad reſumptionem ipſius, & executionem voti compellas. Nos autem inquiſitioni tuæ *b* taliter reſpondemus, quòd debiles & inopes magis illuc in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm iſti pugnare non poſſint, & illi mendicare cogantur, niſi fortè ſint nobiles & magnates, qui ſuis ſecum expenſis bellatores adducent: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus ſuis ſibi poſſint acquirere neceſſaria, & terræ ſubſidia miniſtrare: quamvis non multi talium propter brevitatem poſſeſſionum, & paucitatem inhabitantium ibi ſint opportuni. Unde credimus diſtinguendum inter illos qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti cauſam creduntur habere: quòd primis indulgenda eſt dilatio, ſecundis autem eſt redemptio injungenda, ac eorum facultate penſatâ, quas poſſunt, aut quas facturi eſſent expenſas, perſonarum præstereà compenſato *c* labore, in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmittant, exequentes per alios, quod per ſe nequeunt adimplere. Rursùs inter illos, qui pro defenſione terræ ſanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro ſatisfactione ſuorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus diſtinguendum: quòd circa primos plus terræ ſanctæ ſuccurſus, & circa ſecundos plus labor itineris, ſecundùm intentionem voventis vel pœnitentis debet attendi. Unde ſi quis hoc modo voventium eſt inutilis ad pugnandum, quamvis habilis ſit ad eundum, meliùs eſt redimere votum, quàm expenſas conſumere: quod ex de pœnitente, qui propter debilitatem non poteſt iter injunctæ peregrinationis implere, ſanè valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis ſit impotens ad bellandum, potens tamen eſt ad eundum *d.* [2 & ſ.] ¶ De mulieribus autem hoc credimus obſervandum, ut quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequantur: cæteræ verò niſi fortè ſint divites, quæ ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

[1 *Sed. Apoſt. conſulere voluiſti, quorum executio ſpectat ad officium paſtorale, f. t. in Domino condemnamus, ſperantes, quòd per reſponſionem noſtram inſtructus ea diligentiùs exequeris.*]

[2 *Super his autem diligens eſt diſcretio adhibenda, ne quid prece vel pretio, amore vel odio ſive occaſione quacunque contra ſalutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attentetur. Unde viros religioſos & providos diſpenſationi hujuſmodi volumus videri.*]

CAP. IX.

¶ *Votum ultramarinum certis caſibus redimi & commutari poteſt, non tamen per alium, quàm per Papam, vel cum ipſius ſpeciali mandato.* h. d. uſque ad §. ſecundò quæſiviſti.

Idem *eidem.*

EX multa *a* tuæ ſolicitudinis providentia: [1 & ſ.] ¶ Ex conſultatione, quam ad inquiſitionem tuam ſuper negotio Cruce ſignatorum olim edidimus, viam inveniſti ad alias quæſtiones, & utrùm quod in ea dicitur, jus conſtituat generale, ut paſſim Prælatis quibuslibet illos ſecundùm formam expreſſam abſolvere liceat, qui eorum ſunt juriſdictioni commiſſi, ſolicitè requiſiſti. Ad hoc igitur reſpondemus, quòd in conſultatione noſtra jus editur & licèt ad quales, ad quos tamen *b* ſpectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem ſolummodo jus hoc exequendum incumbit, qui ſuper hoc mandatum receperint à ſed. Apoſt. ſpeciale. Sic ergo illi eſt inquiſitioni reſponſum, quâ conſequenter tua fraternitas requiſivit, de quibus religioſis intelligendum hoc eſſet: utrùm ſcilicet ibi Religioſi vocentur hi tantùm, qui religionis habitum ſuſceperunt, quorum idiotæ ſunt & juris ignari *c*, an Epiſcopi, qui ſicut dignitate præcellunt, ſic & religione debent aliis præeminere: nam ad neutros illius executio juris ſpectat, niſi per Apoſt. ſed. eis ſpecialiter delegetur.

[1 *Credimus provenire, quòd cùm ad conſultationes tuas multiplices & frequentes reſpondemus, quòd ſentimus ex reſponſione noſtra novas elicias quæſtiones.*]

¶ *Habiles ad eundum, ſeu inhabiles ad pugnandum, ſi ſunt ſtrenui conſilio, vel milites bellatores poſſunt ſecum ducere, votum ultramarinum non redimunt.* h. d. Abbas Siculus.

Secundò quæſiviſti, utrùm quod dicitur, Si quis voventium eſt inutilis ad pugnandum, quamvis ſit habilis ad eundum, melius eſt ut redimat votum, quàm conſumat expenſas: generaliter accipi debeat, ut nobiles & *d* magnates, qui ſunt conſilio ſtrenui, & multos ſecum poſſunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujuſmodi comprehendat? Verùm ſi ad ſuperiora oculum tuæ conſiderationis extendas, quæſtionem iſtam *e* invenies in ſerie conſultationis noſtræ ſolutam, ubi dicitur, quòd debiles & inopes magis in defectum terræ ſanctæ, quàm ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis poſſit aliter *f* reſponderi, quòd non ſunt inutiles ad pugnandum, qui etſi per ſe pugnare non poſſunt, maturitate tamen conſilii adeſſe valent pugnantibus: & perſonæ defectum per alios relevare: [1 & ſ.]

[1 *Tertio quoque loco tua f. requiſivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus ſubinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros ſuos ſequantur euntes. Cæteræ verò quæ non ſint divites, quæ ſecum in ſuis expenſis poſſint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantùm de voventibus eſſe dictum.*]

¶ *Uxores poſſunt ſequi viros ultra mare, ſi volunt, ſed non tenentur, niſi & ipſæ voverint.* h. d. Abbas.

Quòd autem ſuperiùs ponitur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum eſſe videtur, quæ ſe ad peregrinationis propoſitum nullius voti vinculo adſtrinxerunt: [1 & *infrà.*]

[1 *Quod ſic eſſe dubium non exiſtit. Ex eodem quoque verbo dicis videri quibuſdam, quòd viris liceat in hoc articulo ſine uxorum ſuarum aſſenſu vovere poſſe, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quòd*]

¶ *Viri ſine conſenſu uxorum emittere poſſunt votum ultramarinum.* h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque neceſſitate populi Chriſtiani, ne terræ ſanctæ impediatur ſubſidium, viri præter uxorum aſſenſum hujus peregrinationis propoſitum vovere liberè valent *g*: & quod voverint, liberè adimplere. Ut autem conſentiant, ſunt attentiùs commonendæ.

---

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *Inquiſitioni tuæ reſpondemus.* c *compenſato..* d *Contius eundem. Addit in margine: alias conſilium, utrumque præter veterum exemplarium fidem.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *tantùm, in uno vetuſtiſſimo exemplari.* c *Vid. l. 1. cum not. per doct. C. de inter. ma. inter pupil. not. Bald. in authen. de mona. collat. 1.* d *Al. etiam.* e *Dicto,* iſtam, *deeſt in vetuſtis.* f *& aliter.* g *valeant.*

¶ *Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, niſi in certis caſibus.* h. d. Abbas Siculus.

De Clericis *a* verò duximus reſpondendum, quòd cùm Clericatûs officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, niſi vel conſilio ſtrenui, vel officio prædicationis inſtructi, aut Magnatum ſint obſequio deputati, aut uſque adeò divites fuerint & potentes, ut in expenſis ſuis aliquos ſecum ducere valeant bellatores, magis ab eis expetit redemptionem accipere, quàm ad votum illos cogere proſequendum, ſi neceſſitas exigit, vel utilitas perſuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia eſt injunctus.

CAP. X.

¶ *Qui vovit religionem ingredi, ſi voto non completo fiat Epiſcopus, renunciare debet, & votum implere.* Sic communiter ſummatur.

Idem. Innoc. III. *(an. 1213.)*

PEr tuas *b* nobis literas intimâſti, te in Gratianopolitana *c* Eccleſia ſuſcipiendi habitum regularem votum ſolenniter emiſiſſe, & poſteà promiſiſſe in manibus Prælati ejuſdem Eccleſiæ, te intra duos menſes, poſtquam ab Apoſt. ſede rediiſſes, votum, quod emiſeras, impleturum. Cumque termino ipſo tranſacto non curâſſes, quod voveras, adimplere, tandem exiſtens voti transgreſſor, vocatus fuiſti ad regimen Eccleſiæ Gebennenſis: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur tuæ diſcretioni conſulimus, ut ſi tuam ſanare deſideras conſcientiam, regimen reſignes Eccleſiæ memoratæ, ac reddas Altiſſimo vota tua. Quòd ſi capitulum ejuſdem Geben. Eccleſiæ te poſtmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

¶ *Prælatus etiam profeſſus poteſt votum ultramarinum emittere, & in ſuos uſus vigeſimam proventuum Eccleſiæ convertere.*

Honorius III. *Haresben.* d *& Bengad. Præpoſitis.* *(an. 1226.)*

POſtulâſtis à nobis, an *e* vobis profeſſis ordinem regularem, quorum alter cruce ſignatus eſt, & reliquus charactere crucis deſiderat inſigniri, liceat vigeſimam proventuum Eccleſiarum veſtrarum deputatam ſuccurſui terræ ſanctæ, deferre vobiſcum: [1 *& j.*] ¶ Diſcretioni veſtræ taliter reſpondemus, quod ſi Eccleſiæ veſtræ per abſentiam veſtram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ ſanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conſcientiæ veſtræ duximus relinquendum) dimiſſis procuratoribus idoneis in Eccleſiis veſtris, poteſtis, & tenemini votum peregrinationis implere: & ſic poteſt in uſus veſtros tranſire viceſima Eccleſiarum veſtrarum terræ ſanctæ ſubſidio deputata.

[1 *Ut per vos proficiat terræ illius ſuccurſui, qui parati eſtis perſonas veſtras exponere ſervitio Jeſu Chriſti, præſertim cùm multi exemplo ambulationis laudabilis provocati ad currendum, poſt vos laudabiliter accingantur: præliaturi prælium Domini contra gentes. Quia verò liberationi terræ illius totis viribus aſpiramus,*]

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

¶ *Diœceſanus non debet moleſtare monaſteria, præterquam pro cauſa correctionis: nec eis oblata ſibi vendicare.*

a *De materia hujus §. & cur Clericis & Epiſcopis pugnare non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2.* b *Conc. Triden. ſeſſ. 24. tit. de reg. c. 1.* c *al. Gratianopolitana. al. Garopolitana.* d *Haresberten. & Beregaden. Præpoſitis. al. Hareſtien. & Feregadenſ. al. Havenenſ. & Beregabenſ.* e *utrùm.*

Gregorius *Archiepiſcopo Neap.* a *(an. 600.)*

THeodoſius *b*: [1 *& infrà.*] ¶ Alicui monaſteri[o] nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam diſciplinæ, aliquid moleſtiæ inferatis. Aut ſi qui[d] ilìc pro diverſorum devotione acceſſerit, vobis vendi[-] care æſtimetis: Cùm monachis ſibi ſervientibus debea[t] proficere, quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

[1 *Abbas monaſterii S. Martini petitoriâ nobis inſinuatione ſuggeſſit, quæ habetur in ſubditis, in domo quondam Martini e[x] ejus voluntate deceſſorem ſuum Andream Abbatem monaſterium in quo Monachi habitare debeant, conſtruxiſſe. Et quia id in honorem beati Petri Apoſtolorum Principis, & S. Archangeli poſtula[t] dedicari: dilectionem tuam præſentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad præd. locum cùm poſtulaverit, ingravante[r] accedas, veneranda ſolennia dedicationis impendens. Et quoties neceſſe fuerit, à Presbyteris Eccleſiæ tuæ in loco ſancto deſervientibu[s] celebrentur ſacrificia veneranda Miſſarum, ita ut in eodem*]

CAP. I.

¶ *Monachi non debent poni ſinguli per parochias.* hoc primò. *Si pro monachatu aliquid detur, receptus à ſacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio ſuſpenditur.* hoc ſecundò. *Monachus habens peculium ſine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur: & ſic decedens, ſepulturâ & fratrum communione privatur.* hoc tertiò. *Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monaſterio, dans & recipiens deponuntur.* hoc quartò. *In Prioratibus conventualibus per electionem inſtituti non ſunt removendi ſine cauſa rationabili: & de cauſa rationabili tria poni[t] exempla.* h. d. comprehendendo ſubſtantiam.

Ex Concilio Lateranen. *c* *(an. 1179. Romæ.)*

MOnachi non *d* pretio recipiantur in monaſterio nec peculium *e* permittantur habere, nec ſingul[i] per villas & oppida per quaſcunque parochiales ponan[-] tur Eccleſias, ſed in majori Conventu, aut cum aliquibu[s] fratribus maneant, nec ſoli inter ſeculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum expectent, Salomone *f* dicente: [*Væ* g *ſoli! quia cùm ceciderit, non eſt qui ſublevet eum.*] Si quis autem exactus pro ſua receptione aliquid dederit, ad ſacros ordines non aſcendat. Is verò, qui eum *h* receperit, officii ſuſpenſione mulctetur. Qui verò peculium habuerit, niſi ab Abbate fuerit ei pro injuncta adminiſtratione permiſſum, à communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat ſepulturam: quod etiam de univerſis Religioſis præcipimus obſervari. Abbas autem, qui diligenter iſta non caverit *i*, officii ſui jacturam ſe noverit incurſurum. Prioratus quoque ſeu Obedientiæ, pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes & accipientes à miniſterio fiant Eccleſiaſtico alieni. Priores autem cùm in Eccleſiis conventualibus per electionem Capitulorum ſuorum canonicè fuerint inſtituti, niſi pro manifeſta & rationabili cauſa non mutentur videlicet *k* ſi fuerint dilapidatores, ſi incontinenter vixerint, aut tale aliquid *l* egerint, pro quo amovend[i] meritò videantur, aut ſi etiam pro neceſſitate majoris officii de conſilio fratrum fuerint transferendi.

a *Hìc in quibuſdam recentioribus legitur Gregor. III. in aliis IX ſed rectè Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epiſt. 15.* b *In aliis Theodorius. cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Concil. Later. ſub Alex. III. c. 10.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Id eſt, propriu[m] Vid. l. cogi. D. ad Trebell.* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *recipi[t]* i *curaverit. in Concilio.* k *Al. ita: ut videlicet. ſed in anti[q.] & in Conc. ut eſt impreſſum.* l *aliud.*

CA[P.]

CAP. III.

¶ Monet Ciſtercienſes, ut ſervent regulam ſecundùm primævam inſtitutionem. h. d. primò. *Et domus religioſa aggregata Ciſtercienſibus eorum mores ſervare tenetur.* h. d. ſecundo.

Alexander III. *Abbatibus & Conventibus Ciſtercien. ordinis. (an. 1175. Romæ.)*

RECOLENTES *a* qualiter hæc ſancta plantatio: [1 & ſ.] ¶ Dolentes dicimus, quod etſi non ab omnibus, neque in omnibus, à pleriſque tamen & in pluribus, ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui ex vobis primæ inſtitutionis obliti, contra ordinis veſtri regulam villas, Eccleſias, & altaria poſſident, fidelitates *b* & hominia benignè ſuſcipiunt, juſtitiarias & tributarias tenent: [2 & ſ.] ¶ Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ à prima ſui origine in ipſo ordine ſunt fundatæ, conſtitutis terminis ſint contentæ: [3 & *infrà.*] ¶ Si enim relictis originalibus ordinis inſtitutis, ad communia volueritis aliorum monaſteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure cenſeri: quia dignum eſt, ut qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Cæterùm domus illæ, quæ de aliis inſtitutionibus ad veſtrum ordinem ſe transtulerint, veſtris omnino ſe ſatagant uſibus conformare, & relictis poſſeſſionibus, vel etiam commutatis, quas inſtitutio veſtra non recipit *c*, ſic ſe in omnibus religioni veſtræ coaptent, ut quemadmodum gaudent ſe in ſocietatem ordinis, & habitûs identitatem aſſumptas, ſic etiam in paupertate ſecularium rerum ſe lætentur veſtris inſtitutionibus conformatas.

[1 *Facta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth ſub primis ordinis veſtri prioribus pullulavit, & palmites longè lateq; producens, ad mortifera pellenda circumquaque venena flores protulit & odores, pro vigili cuſtodia cuſtodiatis eorum in omnibus adhærere veſtigiis, per quos cooperante Domino in deſerto mundi hujus flos hujuſmodi plantatus eſt honeſtatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius ſufficientiæ aſſecuti ſunt complementum, creare Eccleſia Clarevallenſ. Epiſcopis & Prælatis acceptis, ac in conſpectu regum & principum famâ & merito glorioſi. Nunc autem quod*]

[2 *Et omne ſtudium adhibent, ut termini eorum dilatentur in terris, quorum converſatio in cœlis debet eſſe. Læditur hinc ordo ...itùs & vitiatur, nec eſt hæc mutatio dexteræ excelſi, ſed potiùs ... dextera in ſiniſtram, qui relicto ſeculo ſub paupertatis habitu ... militare decreverunt, negotiis denuò ſecularibus implicentur. ...e eſt quòd & vobis ab aliis qui foris ſunt, contentiones & litigia ...itentur, & Abbatibus in cauſis forenſibus occupatis & plurium in commiſſis domibus, & tepor ordinis & diſſolutio naſcitur ...itatis: maximè paupertate charitas plus proficit, & cupiditatum ...nſortium niſi illa reſtringatur, hæc tepeſcat,*]

3 *Nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus & periculis multis, & deinde ſine criminibus, & magna confuſione non poterunt retinere,*]

CAP. IV.

Regularis Canonicus, qui non reſignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio ſepeliri: & ſi de facto ſepultus fuit, inde debet exhumari, ſi ſine ſcandalo fieri poteſt.

Clemens III. *(an. 1190.)*

SUPER quodam Canonico Regulari *a*, qui in articulo mortis agens, licèt à Priore ſuo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit reſignare: & ſic diem clauſit extremum, & fuit inter alios fratres traditus ſepulturæ: [1 & *infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſp. quòd ille Canonicus non tantùm fuit Chriſtianâ ſepulturâ privandus, verùm etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuit *b* fieri, de ipſa projici dignus eſt Eccleſia. Hoc autem cùm fortè contigerit, in ſimilibus eſt agendum.

[1 *Nos duxiſti neceſſariò requirendos. Quia verò te ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Auguſtini habeatur ſtatutum, & quòd idipſum in Lateranenſi Synodo conſtet inhibitum manifeſtè,*]

CAP. V.

¶ Canonicus regularis poteſt præfici Eccleſiæ parochiali etiam ſeculari: ſed debet habere ſocium ſecum ſui ordinis, ſi commodè fieri poteſt.

Innocentius III. *V. Plebano ſancti Gavinii.* c *(an. 1213. Romà in Flaminiam.)*

QUÒD *d* Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cùm opera, quæ facis, teſtimonium perhibeant veritati. Sanè quondam deſiderans ad frugem melioris vitæ tranſire, officium Plebani reſignans, coram fratribus ſancti Victoris Bononien. promiſſionem de tua converſione feciſti, neque profeſſionem ſolennem emittens, neque habitum religionis aſſumens: ſed parochiani plebis ejuſdem, attendentes te laudabiliter præfuiſſe, à Florentino Epiſcopo impetraverunt, ut miniſtrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Ap. ſed. Legat. proponitur annuiſſe, quod jam dicti parochiani à nobis ratum haberi ſuppliciter *e* poſtulârunt, præſertim cùm de licentia Prioris ſancti Victoris noſcaris hactenus id feciſſe. Licèt autem in Lateranenſi Concilio *f* de Monachis caveatur, ne ſinguli per villas & oppida, per quaſcunque parochiales ponantur Eccleſias, &c. quia tamen iſtud de Canonicis regularibus ſpecialiter non cavetur, qui etſi à ſanctorum Monachorum conſortio non putentur ſejuncti, regulæ tamen inſerviunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi poſſunt ad Eccleſiarum parochialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium *g* (quod privilegiatum eſt) exercere: ſic annuendum duximus poſtulatis, ut exercens Plebani officium, ſi commodè fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam: cujus in his, quæ Dei ſunt & regularis obſervantiæ, tam conſortio, quàm ſolatio perfruaris.

CAP. VI.

¶ Primò tractat de veſtibus Monachorum. Secundò de abdicatione proprietatis. Tertiò de ſilentio. Quartò de cibis. Quintò de officiis in genere & in ſpecie.

Idem *Abbati & Conventui Sublacen.* h *(an. 1213. Romæ.)*

CUM *i* ad monaſterium Sublacen. [& ſ.] ¶ Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum lineis camiſiis uteretur: [1 & ſ.] ¶ Prohibemus quoque diſtrictè in virtute obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo poſſideat: ſed ſi quis aliquid habeat proprii, totum in continenti reſignet. Si verò poſt hoc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari monitione præmiſſâ de monaſterio expellatur, nec recipiatur

---

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *In uno vetuſtiſſimo, fidelitates, hominia & onera ſuſcipiunt, &c. in alio recentiori, ita: fidelitates & homagia ſuſceperunt, &c. Dictio,* benignè, *deeſt in omnibus: ...id ſint Hominia, explicat Hoſtienſis.* c *recepit.*

a *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* b *potuerit, habent vetuſtiores, quod & ſeries poſtulat.* c *Gavini. al. Gravini.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *ſimpliciter.* f *Conc. Lat. ſub Alexand. III. c. 10.* g *Conc. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 2. & ſeſſ. 24. de reform. c. 4. ubi multa valdè utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbati Lublacen.* i *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de reg. c. 1. & 2.*

ulterius, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quod ſi proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra monaſterium in ſterquilinio ſubterretur, ſecundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo ſe feciſſe. Unde ſi quicquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati, vel Priori, vel Cellario aſſignetur. In oratorio *a* verò, refectorio & dormitorio continuum ſemper ſilentium obſervetur. In clauſtro quoq; certis horis & locis, ſecundùm antiquam conſuetudinem monaſterii laudabiliter obſervatam. In refectorio *b* verò nullus omnino carne veſcatur. Nec in quibuſdam ſolennitatibus (ſicut aliquando fieri conſuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cùm illis diebus præcipuè regularis diſciplina ſit ſtudioſiùs obſervanda. Sed nec extra refectorium, niſi in infirmitorio eſum carnium credant ſibi licere. Quanquam ex indulgentia poſſit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout neceſſitas poſtulaverit) advocare, ipſoſque ſecum in camera ſua meliùs & pleniùs exhibere. Porrò debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliquâ medicinâ, non ſeorſum in cameris, ſed omnes in infirmitorio, quæ neceſſaria fuerint ſibi tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quòd ſi quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non poſſit communibus cibis eſſe contentus: ſic ei provideatur ſine ſcandalo aliorum, ut ſi Abbas vel Prior voluerit in refectorio miſericordiam facere ſpecialem, cibum aliquem competentem non ante illum, ſed ante ſe faciat apportari, de quo ipſe illi faciat pitantiam pro ſuſtentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monaſterii deputentur, qui fideles fuerint *c* & diſcreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuò poſſidenda, tanquam in ſua ſibi vita locetur, ſed cùm oportuerit amoveri, ſine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris poſt Abbatem potens ſit in opere & ſermone, ut exemplo vitæ *d*, verboque doctrinæ fratres ſuos & inſtruere poſſit in bono, & à malo etiam revocare: zelum religionis habens ſecundùm conſcientiam, & delinquentes corripiat & caſtiget, obedientes foveat & confortet. Abbas verò (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quantò frequentiùs poterit, ſit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem ſolicitudinem gerens de omnibus, ut de officio ſibi commiſſo dignam Deo poſſit reddere rationem. Quòd ſi prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, ſeu negligens aut remiſſus, pro certo ſe noverit non ſolùm ab officio deponendum *e*, ſed & alio modo ſecundùm regulam caſtigandum: cùm offenſa non ſolùm propria, verùm etiam aliena de ſuis manibus requiratur. Nec æſtimet *f* Abbas, quòd ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare: quia abdicatio *g* proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeò eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.

[1 *Ad defectum autem hoſpitalitatis ſupplendum, mixturam unius molendini conceſſimus, ampliora pro tempore conceſſuri, ita tamen quòd ad neceſſitatem pauperum ſublevandam, eleemoſyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas Eccleſias, quæ Clericis ſecularibus fuerant in beneficium aſſignatæ, ad uſum revocavimus infirmorum, conceſſionem hoſpitalis, quæ facta fuerat Epiſcopo Anagnino, irritam decernentes, & ſtatuentes, ne cuiquam ulterius in beneficium concedantur, ſed infirmarius diſponat de illis Eccleſiis, prout ad neceſſitates infirmarii magis noverit expedire.*]

a *In Cod. Barb. in oratorio, nec non refectorio, &c.* b *dictio,* verò, *deeſt in antiquis.* c *ſint.* d *al. verbis doctrinæ fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. milites. ff. de cuſt. reor.* f *extimet.* g *de hoc articulo vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. & Turrecremat. in c. de illo clerico. 32. diſt. & Ferdinan. Vaſq. l. 1. contr. illuſtrium. cap. 25.*

CAP. VII.

¶ Primò ſtatuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis ſingulis trienniis. Secundò moderatur numerum evectionum & perſonarum venientium. Tertiò diſponit de inſtructoribus & præſidentibus Capitulo. Quartò de tempore, quo duret Capitulum, & quid ibi fiet. Quintò quòd obſervetur, quod ibi fiet. Sextò de capitulo ſequenti. Septimò de communi vita ducenda. Octavò de viſitatoribus eligendis & ipſorum officio. Nonò extendit ad Canonicos regulares. Decimò providet ſuper diſcordia viſitatorum. Undecimò hortatur diœceſanos ad monaſteriorum reformationem. Duodecimò præcipit protervos & ſimiles compeſci ab offenſis monaſteriorum. Et hæc diviſio ſufficit pro ſummario.

Idem *in Concilio generali.* (*an. 1216.*)

IN ſingulis regnis ſive provinciis fiat de triennio in triennium (ſalvo jure diœceſanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non conſueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod univerſi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quàm ſex evectiones & octo *a* perſonas adducat *b*. Advocent autem in hujuſmodi novitatis primordiis duos Ciſtercien. ordinis vicinos Abbates, ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum, cùm ſint in hujuſmodi Capitulis celebrandis ex longa conſuetudine pleniùs informati: qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire: ac ipſi quatuor præſint Capitulo univerſo, ita quòd ex hoc nullus eorum ſibi auctoritatem prælationis aſſumat, unde cùm expedierit, providâ poſſit deliberatione mutari. Hujuſmodi verò Capitulum aliquot certis diebus continuè, juxta morem Ciſtercien. ordinis celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obſervantia regulari. Et quod ſtatutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter obſervetur, omni excuſatione, contradictione & appellatione remotis: Proviſo nihilominus, ubi ſequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter ſimul omnes communes expenſas, ita quòd ſi non omnes poterunt in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diverſis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religioſæ ac circumſpectæ perſonæ, quæ ſingulas Abbatias ejuſdem regni ſeu provinciæ non ſolùm Monachorum, ſed etiam Monialium, ſecundùm formam ſibi præfixam, vice noſtrâ ſtudeant viſitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quòd ſi Rectorem loci cognoverint ab adminiſtratione penitùs amovendum, denuncient Epiſcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quòd ſi non fecerit, viſitatores hoc referant ad Apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum *c* regulares Canonicos ſecundùm ordinem ſuum volumus & præcipimus obſervare. Si verò in hac novitate quicquam difficultatis emerſerit, quod per prædictas perſonas nequeat expediri, ad Apoſtol. ſedis judicium abſque ſcandalo referatur, cæteris irrefragabiliter obſervatis, quæ concordi fuerint deliberatione proviſa. Porrò diœceſani Epiſcopi monaſteria ſibi ſubjecta ita ſtudeant reformare, ut cùm ad ea prædicti viſitatores acceſſerint, plus in illis inveniant quod commendatione, quàm quod correctione ſit dignum, atte-

a *al. novem, ſed in Conciliis, octo legitur.* b *De hoc artic vide quos citavi in c. cùm ex officii. ſup. de præſcript.* c *in dice Barb. Hoc ipſum circa regulares, &c.*

tiſſi-

tiſſimè præcaventes, nec per eos dicta monaſteria indebitis oneribus aggraventur: quia ſicut volumus *a* ſuperiorum jura obſervari, ita inferiores nolumus injurias ſuſtinere. Ad hoc diſtrictè præcipimus tam diœceſanis Epiſcopis, quàm perſonis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, ut per cenſuram Eccl. appellat. remotâ compeſcant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores & Conſules, magnates & milites, ſeu quoslibet alios, ne monaſteria præſumant offendere in perſonis aut rebus: & ſi forſitan offenderint, eos ad ſatisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberiùs & quietiùs Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

¶ *Primò tractat de correctione Monachorum. Secundò de correctione Abbatum. Tertiò viſitatorum. Quartò de ſecularibus in monaſteriis beneficiatis. Quintò conſtitutionem extendit ad Moniales.* hoc ſufficiat pro ſummario.

Honorius III. *Abbatibus & Monachis in Lombardia & Marchia Terviſiana conſtitutis.*

(*an. 1225.*)

EA, quæ pro religionis honeſtate: [1 &].] ¶ Porrò cùm viſitatores ſecundùm ſtatutum generalis concilii *c*, ordinati à generali Abbatum Capitulo, proceſſerint ad viſitationis officium exequendum, de ſtatu Monachorum & obſervantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi pœnitentiam ſalutarem, juxta beati Benedicti regulam & Apoſtolica inſtituta, non ſecundùm normam pravæ conſuetudinis, quæ quaſi pro lege in quibuſdam Eccleſiis inolevit. Ipſi etiam viſitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ vice noſtrâ regulari cenſurâ percellant abſque perſonarum delectu, non parcendo rebellibus ob ſuam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves ſanas. Si verò *d* Abbates in corrigendis, juxta viſitatorum mandatum & regularia inſtituta, in ſeipſis ſeu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publicè in Capitulo generali, quòd pœna ipſorum ſit aliis in exemplum. Quòd ſi Abbas non exemptus fuerit à viſitationibus nimis negligens & remiſſus inventus, id loci Diœceſano denuncient ſine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor uſque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel aliàs meritò amovendus: per diœceſanum, poſtquam hoc ſibi à viſitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur abſque judiciorum *e* ſtrepitu à regimine Abbatiæ, ac monaſterio provideatur interim adminiſtrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipſi monaſterio fuerit de Abbate proviſum. Quòd ſi forſan Epiſcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: viſitatores vel præſidentes Capitulo generali, defectum Epiſcopi Apoſt. ſedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per viſitatores, vel præſidentes Capitulo generali: depoſitione ipſorum ſedi Apoſt. reſervatâ: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per viſitatores vel in Capitulo

a *In Cod. Barb. ita: quia ſic volumus ſuperiorum jura ſervari, ut inferiores nolumus injurias ſuſtinere. In aliis ſic: quia ſic volumus ſuperiorum jura obſervari, ut inferiorum nolumus injurias ſuſtinere.* b *ſatisfaciendum.* c *ſcilicet Lateranenſis ſub Innoc. III. c. 12. quod eſt relatum ſup. cap proximo: & ſtatutum, cujus hîc meminit, habetur in §. ordinentur etiam.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de reg. c. 14.* e *Qualiter hæc verba ſunt accipienda, vide Clement. ſæpè contingit. De verbor. ſignif. & Eymer. in Director. Inquiſit. p. 3. q. 53.*

præſidentes, ab adminiſtratione ſuſpenſo, adminiſtrator idoneus monaſterio deputetur. Illorum autem exceſſus & alia, quæ viſa fuerint intimanda, Capitulo præſidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem ſufficienter miniſtrentur expenſæ. Sequentes autem viſitatores perquirant priorum viſitatorum veſtigia diligenter, & eorum negligentias & exceſſus referant ſequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præſidentibus generali Capitulo præcipimus obſervari. Præcipimus quoque *a*, ut in nullo monaſterio ad præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos ſeculares: nec hi, qui jam recepti ſunt, locum vel vocem in Capitulo, dormitorio vel refectorio ſeu clauſtro ſibi vendicare contendant, ſeu Monachorum cœtibus importunè ſe præſumant miſcere, ſeu beneficiis ſibi conceſſis contenti, converſentur honeſtè, opportuna obſequia in monaſteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in ſpiritualibus aut temporalibus exigant in ipſis monaſteriis vel uſurpent. Si quis verò talium à viſitatoribus inventi fuerint criminoſi, per diœceſanum Epiſcopum *b* in non exemptis, & per viſitatores vel præſidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eiſdem. Hæc autem omnia etiam in monaſteriis, quæ non habent Abbates proprios, ſed Priores, nec non in monaſteriis Monialium, quoad articulos Abbatiſſis & Monialibus congruentes, præcipimus obſervari.

[1 *Ac religioſorum ſalute providè ordinantur, Apoſtolico ſunt munimine roboranda, ut ſuſcipiantur devotiùs & diligentiùs obſerventur. Cùm ergo per dil. fil. Abbatem Montis belli quædam capitula nobis fuerint præſentata, quæ ad caſtigandum tranſgreſſiones multiplices & exceſſus, quos in quibuſdam cœnobiis invenerat, videbantur pro ſalute & honeſtate veſtra laudabiliter ſtatuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus, ut inviolabiliter obſerventur, quæ ſigillis ven. f. n. Hoſtien. & Tuſculanen. Epiſcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. Apoſt. ut viſitatores ad generale Capitulum convocent Abbates & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quàm non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non conſueverunt hujuſmodi Capitulum celebrare, præſidentes verò in ipſo Capitulo generali canonico & impedimento ſublato, eos qui contempſerint vel neglexerint convenire: ſub cujus contra. & app. ob. per cenſ. Eccl. compellant, & uſque ad ſatisfactionem condignam relaxent: eâdem cenſurâ facturi, quæ eodem Capitulo deliberatione providâ ordinata fuerunt firmiter obſervari, redditurі tam ipſi quàm viſitatores, & alii juxta cujuslibet miniſterium Domino, in cujus conſpectu nuda & aperta omnia in extremo examine rationem, ſi omnem ſolicitudinem & diligentiam, quæ circa correctionem & reformationem ordinis, ac viſitationem cœnobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.*]

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO *c* SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

¶ *Si dubitatur, in cujus diœceſi ſit baſilica conſecranda, ille Epiſcopus conſecrabit, qui priùs in illo loco Epiſcopalia exercebat.*

Gregorius *Victori Archiepiſcopo Neapol.* (*an. 600. Româ in Campaniam.*)

a *Vide Ludov. Rom. ſing. 663. incipit, An ſimplex capellanus.* b *Dicto,* Epiſcopum, *deeſt in antiquis & in recentioribus magis emendatis.* c *Epiſcopis.*

NUnc autem *a* ad baſilicam, quæ dedicanda eſt, debet diſquiri, cujus civitatis Epiſcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas: & ad cujus conſignationem ſub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri: ſed ille ad conſecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem ſcripſimus, conſtat debere permitti.

CAP. II.

¶ *Nihil juris deperit Epiſcopo, in cujus diœceſi ſita eſt Eccleſia, quam Papa unit Eccleſiæ alterius diœceſis. Et eſt caſus quotidianus.*

Idem *Agapito Abbati. (an. 600. Româ in Umbriam.)*

QUia monaſterium, quod in fundo Martiano ſitum eſt, hoſtilitate faciente, dicitur deſolatum: illud tuo monaſterio cum omnibus rebus ſuis, vel quæ ei competunt actionibus, perſpeximus uniendum: [*&* ǰ.] ¶ Ipſum autem monaſterium ſic tuæ nos ordinationi commiſiſſe cognoſcas, ut tamen juriſdictionem illic non Epiſcopus Surrentinus, in cujus civitate monaſterium tuum eſt ſitum, ſed Nucerinus, cujus eſt diœceſis *b*, habeat. Nam ſic hujus *c* loci ordinationem diſponimus, ut tamen jura ſua ſingulis Epiſcopis inviolata ſervemus.

CAP. III.

¶ *Epiſcopo ſubſunt omnia loca pia, & ad ejus ſolicitudinem debent ordinari ad uſum deſtinatum.*

Ex decretis Eugenii Papæ. *d (an. 655. Romæ.)*

DE Xenodochiis *e* & aliis ſimilibus locis per ſolicitudinem Epiſcoporum, in quorum diœceſi exiſtunt, ad eaſdem utilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinentur.

CAP. IV.

¶ *Locus auctoritate Epiſcopi ad uſum hoſpitalitatis deputatus eſt religioſus, & ad mundanos uſus redire non debet.*

Urbanus IV. *Ariminenſi Epiſcopo. (an. 1263. Româ in Umbriam.)*

AD hæc *f*: [1 *&* ǰ.] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi locus ad hoſpitalitatis uſum, & pauperum proviſionem fuerit (ſicut moris eſt) auctoritate Pontificis deſtinatus, cùm ſit religioſus, non debet mundanis uſibus deputari, ſicut de veſtibus & ligneis vaſis, & aliis utenſilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua conſuetudo indubitanter obſervat, & venerabilium Patrum edocent ſanctiones.

[1 *Super eo, quod quæſitum eſt, Utrùm hoſpitalis domus poſſit in ſecularem habitum commutari?*]

CAP. V.

¶ *Locus religioſus debet reformari de religioſis duntaxat, non de ſecularibus, niſi in defectu religioſorum.*

Innocentius III. *Conſtantinopolitano Patriarchæ. (an. 1210.)*

INter *g* quatuor: [*& infrà.*] *de monaſteriis quoque Græcorum in ſeculares Canonicos convertendis f. t. Reſpon.* quòd, quamdiu monaſteria per regulares remanere potuerint ordinata, non ſunt ad ſeculares Clericos transferenda. Sed ſi regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis ſeculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

¶ *Eccleſia ſita in diœceſi Epiſcopi, tenetur ſibi in Epiſcopalibus reſpondere, niſi appareant remiſſa legitimè: & poteſt Epiſcopus remittendo Epiſcopalia cenſum ſibi retinere.*

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ. (an. 1210. in Galliam.)*

COnſtitutus *h* in præſentia noſtra Epiſcopus Alban. *i* in Eccleſia Caſtri, quod Pauli dicitur, in qua in jus patronatûs monaſterio veſtro recognoſcebat, à vobis jus Epiſcopale petebat, quoniam ſita erat in diœceſi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Epiſcopalibus reſpondere: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm œconomus veſter propoſuit ex adverſo, quòd etſi Eccleſia ſita eſſet in diœceſi Albanen. ei tamen non tenebatur in aliquo reſpondere, cùm Dominicus Lavitanus *a* Epiſcopus, qui fuerat Epiſcopus Albanen. univerſas Eccleſias ad veſtrum monaſterium pertinentes in diœceſi ejus ſitas, & quicquid juris tam in monaſterio veſtro, quàm in eis habebat, in emphyteuſim ſub annua octo denariorum uſualium penſione monaſterio veſtro conceſſit: ita videlicet, ut liceret Abbati & fratribus à quocunque vellent Epiſcopo, tam ordinationem Clericorum, quàm conſecrationem altarium in monaſterio ipſo & prædictis Eccleſiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulſit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verùm etſi Eccleſia ipſa fuiſſet aliquando Eccleſiæ Albanen. *b* ſubjecta, monaſterium *c* veſtrum nihilominus legitimâ ſe poterat præſcriptione tueri, cùm per quadraginta annos ipſam pacificè poſſediſſet. Cæterùm œconomus Epiſcopi conceſſionem Epiſcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cùm enim tertiam partem *d* mortuariorum monaſterio conceſſiſſet, & tam in ordinationibus Clericorum, quàm altarium conſecrationibus indulſiſſet ei plenariam libertatem: non eſt dubium, quin cùm ſpiritualia hæc exiſtant, eo ipſo quòd ſuper his recompenſationem certæ penſionis accepit, commiſerit vitium ſimoniæ *e*: unde contractus hujuſmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio autem Apoſt. ſedis fuerat per ſubreptionem obtenta, cùm in eadem de penſione nulla mentio habeatur: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem nec inſolitum ſit, nec novum, ut cùm Epiſcopi Eccleſias conceſſerint piis locis, aliquid ſibi reſervent in eis nomine penſionis: nos quoque cùm libertatis privilegium, vel protectionis præſidium aliquibus Eccleſiis indulgemus, gratìs accipiamus cenſum gratis oblatum, & in literis noſtris ad ſucceſſorum noſtrorum memoriam censûs exprimamus etiam quantitatem: auditis propoſitis œconomum monaſterii veſtri œconomo ejuſdem Epiſcopi Eccleſiæ nomine in ſolutionem penſionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Eccleſiam prædictam, & reſtitutionem ſubtractæ à quadraginta annis, ſecundùm ratam eandem, per diffinitivam ſententiam condemnamus, & eundem œconomum veſtrum ab impetitione œconomi ejuſdem Epiſcopi ſuper aliis reddimus abſolutum, perpetuum illi ſilentium imponentes.

[1 *Secundò quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum diſtinguentibus fines diœceſ. Alban. inter alias in quibus Epiſcopalem juriſdictionem exercet hæc Alban. Eccleſia, auct. Apoſt. confirmatur,*]

CAP. VII.

¶ *Epiſcopus petens Eccleſiam quoad temporalia & ſpiritualia, obtinet in ſpiritualibus, eo ipſo, quòd probat eſſe in ſua diœceſi, ſi non appareat exempta: ſed in temporalibus ſuccumbit, niſi aliter doceat de jure ſuo: & in hoc ultimo eſt caſus notabilis.*

Idem *Abbati & Conventui Farben.* f *(an. 1210. in Latium.)*

CUm venerabilis frater noſter I. Sabinen. *g* Epiſcopus Eccleſiam ſancti Angeli de Cauceia *h* cum ſuis pertinentiis & poſſeſſionibus petiiſſet, aſſerens eam ad ſe, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus pertinere.

a *C. 1, eod. tit. in 1. compil.* b *In C. Barbatiæ, in cujus eſt diœceſi, &c.* c *hujuſmodi.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Xenodochium Alex. I. prætermiſſorum interpretatur Hoſpitale. vide Trid. Conc. ſeſſ. 25. de reform. c. 8.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp. vid. Archid. in c. nemo. de conſecr. diſt. 5. & Calderinum conſ. 5. & 6. de relig. domib.* g *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* h *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a *Levitanus. al. Lavitan. al. Lucan. ſed in omnib. manuſcripſ. legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Monaſterium tamen veſtrum.* d *Dictio,* partem, *deeſt in antiq. & in recentioribus magis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon.* f *Farſen.* g *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilat.* h *Cancia, alit. Cantia.*

allegavit ante omnia jus commune, quia cùm conſtituta ſit in diœceſi Sabinen. ſub ipſius debebat conſiſtere poteſtate. In temporalibus quoque ad ſedictam Eccleſiam pertinere nitebatur oſtendere per publicum inſtrumentum, in quo continebatur expreſsè I. Sabinen. Epiſcopum, H. Farben. *a* Abbati, & duabus perſonis poſt ipſum, dictam Eccleſiam cum ſuis pertinentiis locaviſſe pro annuâ quatuor ſolidorum Papienſ. penſione. Sed pars veſtra propoſuit, inſtrumento prædicto nullam fidem penitùs adhibendam, propter ſuperlinearem ſcripturam, & raſuram *b* loco ſuſpecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recenſetur: [1 *&* ſ.] ¶ Quia igitur nobis conſtitit, Eccleſiam ſupradictam conſtitutam in diœceſi Sabinen. Epiſcopale jus in omnibus ſpiritualibus eidem Epiſcopo adjudicavimus in eadem, illis tantùm exceptis, quæ per authentica ſcripta ei dignoſcuntur eſſe ſubtracta: [*& infrà.*] ¶ Quia verò inſtrumentum prædictum, per quod Epiſcopus Eccleſiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam ſuper hoc fidem invalidum eſſe cognovimus, utpote propter prædicta de jure ſuſpectum, vos ab impetitione ipſius, quoad temporalia ejuſdem Eccleſiæ duximus abſolvendos.

[1 *Fuit inſuper ex ipſius Epiſcopi parte propoſitum, quòd cùm ab Eccleſia S. Angeli nomine monaſterii veſtri multo tempore fuerit certa penſio Eccleſia Sabinen. ſoluta, manifeſtè liquebit ad Eccleſiam eandem, à qua locatio facta fuerat, jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator reſpondebat prædictus, quòd etſi quidam teſtes ſe vidiſſe deponant, Eccleſiam S. Angeli penſionem 4. ſol. Sabinen. Epiſcopo perſolveſſe, nullum tamen ex hoc monaſterio veſtro poterat præjudicium generari, cùm non appareat penſionem ipſam ex parte monaſterii fuiſſe ſolutam: & quanquam etiam teſtes aſſerant, ſe vidiſſe multoties prætaxatam penſionem exſolvi, non tamen oſtenditur tanto tempore præſtita, quouſque ad præſcriptionem legitimam porrigatur. Item ſicut ad rei proprietatem locatio facta non ſufficit, ita nec ſolutio, nec perceptio penſionis. His igitur & aliis intellectis*]

CAP. VIII.

¶ *Monaſterium ſubjectum eſt Epiſcopo, in cujus diœceſi ſitum eſt, niſi probetur exemptum.* h. d. quoad titulum.

Idem. (*an. 1210. Romæ in Hiſpaniam.*)

CUm dilectus *c* filius: [*&* ſ.] ¶ Quia cauſa non poterat in noſtra præſentiâ terminari, cùm nuncius monaſterii ſuper procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam veſtro duximus examini committendam, mandantes, quatenus ſi conſtiterit Abbatem ad ſedem Apoſtolicam, antequam Epiſcopus in eum ſuſpenſionis vel excommunicationis, & in monaſterium interdicti ſententias tulerit, legitimè appellâſſe, vel monaſterium à juriſdictione Epiſcopi ejuſdem exemptum: eo non obſtante, quòd Abbas ab eo circumventus præter fratrum ſuorum aſſenſum ei obedientiam repromiſit (cùm fraus & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas ſententias non tenere. Quòd ſi Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitimâ ſe poterit præſcriptione tueri: licèt probet ſe ante prædictas ſententias appellâſſe, nihilominus tamen monaſterium judicetis Aurien. Eccleſiæ ſubjacere, in cujus eſt diœceſi fundatum *d*. Similiter eo in probatione appellationis deficiente, ſi vobis conſtiterit de exemptione vel legitima præſcriptione, tam Abbatem, quàm monaſterium ab impetitione Epiſcopi abſolvatis.

CAP. IX.

¶ *Novam religionem non licet conſtituere ſine auctoritate Rom. Pontificis: Nec in diverſis monaſteriis poteſt quis eſſe Abbas vel Monachus. Sic principaliter ſummatur, licèt plura dicta habeat.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* a

NE nimia religionum *b* diverſitas gravem in Eccleſiam Dei confuſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *c* religionem inveniat: ſed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis aſſumat. Similiter qui voluerit religioſam domum de novo fundare, regulam & inſtitutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diverſis monaſteriis locum Monachi habere præſumat, nec unus Abbas pluribus monaſteriis præſidere.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

¶ *Ad curam monaſterio ſubjectam non Monachi, ſed ſeculares Clerici præficiuntur, & Epiſcopos ſubſunt.*

Urbanus III. (*an. 1186. Romæ.*)

IN Eccleſiis ubi Monachi habitant *d*, populus per Monachum non regatur: ſed Capellanus, qui populum regat, ab Epiſcopo per conſilium Monachorum inſtituatur: ita ut ex ſolius Epiſcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depoſitio, & totius vitæ pendeat converſatio.

CAP. II.

¶ *Si Eccleſia non cathedralis vendicat ſibi jus in alia Eccleſia, obtinebit ſolùm quoad ea, quæ probabit ſibi deberi præſcriptione, vel alio legitimo modo.* h. d. ſecundùm communem & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero & Clericis ſanctæ Ceciliæ.* (*an. 1208.*)

DIlectus *e* filius M. Syndicus Eccleſiæ veſtræ, ab Oeconomo ſancti Laurentii de Piſcicula, in ſcrutiniis, baptiſmate, & Capitulis, & ſimilibus ſubjectionem poſtulans, poſſeſſorium & petitorium intentabat. Cùm enim Eccleſia ſancti Laurentii ſit in parochia veſtra ſita, debet de jure communi Eccleſiæ veſtræ in prædictis omnibus ſubjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præſcriptionem pro ſe poterat allegare, cùm illa Eccleſia ſanctæ Ceciliæ præſcripſiſſet, ſicut per teſtes dicebat legitimè comprobatum. Præterea cùm coram C. Papa prædeceſſore noſtro ſuper prædictis inter veſtram & prædictam Eccleſiam quæſtio verteretur, M. Presbyter ejuſdem Eccleſiæ fuit ſponte confeſſus *f*, quòd Eccleſiæ ſanctæ Ceciliæ ſcrutinium & baptiſma debebat. Cumque pars veſtra teſtes, qui ſe illum diverſis temporibus ad Capitulum vocâſſe, ipſumque veniſſe aſſerebant, in medium produxiſſet: eis jurare paratis, prædictus Presbyter ſe vocatum iviſſe ad Capitulum eſt confeſſus. Unde prædictus prædeceſſor noſter Eccleſiam veſtram Capitulo, quo ſe conqueſta fuerat ſpoliatam, ſalvo jure proprietatis Eccleſiæ ſancti Laurentii reveſtire curavit, ſicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad ſcrutinium & baptiſma, & poſſeſſionem quoad Capitulum, veſter voluit ſyndicus comprobare. Ad hæc *g* ſancti Laurentii Oeconomus ex ad-

a *Farſen.* b *Vid. Jaſ. & Dec. in l. fin. C. de edict. div. Hadr. toll. & Alexan. conſ. 59. incipit, viſo proceſſu. in 2. volumine, & Felin. in c. ex literis. de fid. inſtr.* c *C. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Hoſt. & Henr. Boich.* d *ſitum.*

a *Concil. generale. Lateran. ſub Innoc. III. c. 13. & C. 3. eod. tit. in 4. comp.* b *religionis.* c *Vid. Cardin. conſil. 39. incipit, in aliquibus locis. & Felin. in cap. Eccleſia S. Mariæ. ſup. de conſtit. cap. un. eod. tit. in 6. comp.* d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de regul. c. 11. Adde gl. & Archidiacon. 16. q. 2. in ſumma.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Henric. Boich. hoc ipſo cap.* f *Vid. leg. 1. C. de confeſſ. Bart. in l. certum. §. ſed ante ipſos. ff. eod.* g *Ad hoc.*

verſo reſpondit, quòd Eccleſia illa *a* nullo medio ad Romanam Eccleſiam pertinebat. Cùm enim monaſterium Monialium fuerit, & generaliter ſervetur in urbe, ut nullum monaſterium titulo ſit ſubjectum, incongruum videbatur, ut regulares ſecularibus ſupponantur: Præterea uſque hodie nos in ea inſtitutionem & deſtitutionem liberam exercemus: [1 & ȷ̃.] ¶ Nos igitur auditis propoſitis Oeconomum ſancti Laurentii ſyndico veſtro in baptiſmo & ſcrutinio condemnamus, ita ut per hoc Eccleſiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, ſi quando fortè jus ſuum duxerit proſequendum. In inſtitutione autem & deſtitutione & Capitulo Oeconomum ipſum ab impetitione ſyndici veſtri prorsùs abſolvimus, ſyndico veſtro ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

[1 *Cùm & bon. mem. C. Pp. p. n. dilect. fil. M. ſcriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea ſine cujuslibet contradictione ſtatuiſſet. Sicut ergo Eccleſiam ipſam liberam & in poſſeſſione libertatis exiſtere dictus voluit Oeconomus comprobare. Cùm ergo pro ea faciat jus commune, in eo videlicet, quòd univerſa monaſteria vobis ad Romanam Eccleſiam nullo mediante pertineant, unde affirmanti contrarium, fides non eſt aliquatenus adhibenda, niſi ſuper hoc privilegium induxerit ſpeciale. Quòd autem dicitur in parochia veſtra ſita, idem Oeconomus penitùs denegavit: ſed ſi hoc verum eſſet, ſufficienter ſatis ſe poterat prædictâ ratione tueri. Confeſſio autem M. Presbyteri ſuper ſcrutinio & baptiſmo ejuſdem Eccleſiæ præjudicare non poterit, cùm ſuper his lis conteſtata in ejuſdem pr. n. præſentia non fuiſſet, ſicut ex forma petitionis & concluſionis apparet: hâc autem ſententiâ non fuit hactenus Eccleſia veſtra uſa, ſed eam duxerat uſque ad hæc tempora ſupprimendam.*]

CAP. III.

¶ *In Prioratibus Monachorum non poſſunt ſinguli Monachi commorari, etiamſi ſuper hoc habeant reſcriptum Apoſtolicum, niſi in illo fiat mentio de Lateranenſi Concilio.*

Honorius III. *Epiſc. Venetenſi. (an. 1220.)*

EX parte tua fuit propoſitum: [1 & ȷ̃.] ¶ Abbas & Conventus Riven. *b* Venetenſ. diœceſis occaſione literarum Apoſtol. ſedis aſſerunt ſibi eſſe conceſſum, ut in ſingulis ipſorum Prioratibus ſinguli Monachi commorentur, ſi pluribus non ſuppetunt facultates eorundem. Cùm autem id obviet Lateranenſi Concilio *c*, de quo nulla mentio eſt in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quòd hujuſmodi literas ab Apoſtol. ſede non credimus emanâſſe. Quòd ſi per occupationem forſitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio ſupradicto.

[1 *Quòd conquerentibus olim Abbate & Conventu Rinen. Naneten. diœceſis: quòd tu compellere videbaris eoſdem, ut inſtituerent plures Monachos in quibuſdam ſuis Prioratibus tuæ diœceſis, in quorum ſingulis ſinguli Monachi hactenus ſteterunt, cùm pluribus facultates non ſufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per noſtras dedimus in mandatis, ut de ipſorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum ſingulis facerent plures inſtitui Monachos, ſi pluribus eorum ſufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate noſtrâ inhiberent, ne Abbatem & Conventum prædictos moleſtares ſuper inſtituendis pluribus in eiſdem. Unde idem*]

CAP. IV.

¶ *Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos à Prioratibus revocet ad clauſtrum, vel eis ſocios adjungat.*

Idem *Burdegalen. Archiepiſc.* (*an. 1220.*)

AD audientiam noſtram pervenit, quòd nonnulli Monachi lege tibi diœceſanâ ſubjecti, in quibuſdam Prioratibus habitant ſolitarii, contra ſtatutum generalis Concilii *a*. Ideoque mandamus, quatenus ipſorum Abbates ſeu Priores, ut vel ipſos ad clauſtrum *b* revocent, facientes in ipſis Eccleſiis deſerviri per Clericos ſeculares: vel alios Monachos eiſdem aſſocient, cum quibus vitam poſſint ducere regularem, monitione præmiſsâ, per cenſuram Eccleſiaſticam compellas.

a *Ipſa.* b *Rivenenſ. al. Rinen. & infrà Naneten.* c *Later. Concil. ſub Alexand. III. c. 10. refertur ſuprà de ſtatu Monach. cap. Monachi.*

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

¶ *Si propter diſcordiam patronorum Eccleſia caret adminiſtratore, ceſſatur in Eccleſia à divinis, tolluntur reliquiæ, & oſtia clauduntur, ſi aliter ſine ſcandalo Eccleſiæ provideri non poteſt.* h. d. cum cap. ſequenti.

Ex Concilio Mediolanenſi *c.* (*in Inſubria.*)

PErlatum eſt: [1 & ȷ̃.] ¶ Nobis viſum eſt, quòd Eccleſia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et ſi ſimultates inter eos ſurrexerint, propter quas Sacerdos ſuo ibi officio canonicè fungi non poſſit: ſi aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Epiſcopo, ut nullo modo ibi Miſſarum ſolennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & Eccleſia Sacerdotem canonicè habeat, qui liberè ſuum miniſterium valeat exercere.

[1 *Ad S. Synodum, quòd inter hæredes Eccleſiæ in rebus propriis conſtitutæ dividantur, & tanta per eandem diviſionem ſimultas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & ſingulæ partes ſingulos habeant Presbyteros, quod ſine diſcordia & ſimultate nullo modo fieri poteſt. Unde*]

CAP. II.

¶ *Summatum eſt in cap. proximo.*

Ex Concilio Triburienſi *d.* (*in Germania.*)

QUæcunque Eccleſia: [1 & *infrà.*] ¶ Si contingat pro Eccleſia diſſidere patronos, ut eam nolint ſub uno Presbytero procurari *e*, Epiſcopus (ſi aliter non poterit ipſi conſulere) tollat inde reliquias, atque ejuſdem Eccleſiæ claudat oſtia: ut ſacrum myſterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui ſacroſancta ſit idoneus procurare.

[1 *A pluribus cohæredibus ſit poſſeſſa, concordi unanimitate unicuique procuretur, ne propter aliquas diſcrepationes ſervitium Dei minuatur, & cura populi irreligioſè agatur.*]

CAP. III.

¶ *Si patroni in præſentando diſcordant, præfertur præſentatus à majori parte, ſi eſt idoneus: & ſi hoc ſine ſcandalo fieri non poteſt, vel patroni intra tempus debitum non præſentant, Epiſcopus ordinabit Eccleſiam.*

Ex Concilio Lateran. *g* (*an. 1179. Romæ.*)

QUoniam in quibuſdam locis fundatores Eccleſiarum, aut hæredes eorum, poteſtate, in qua eos Eccleſia hucuſque ſuſtinuit, abutuntur: & cùm una Eccleſia unius debeat eſſe Rectoris, pro ſua diſſenſione *h* plurimos repræſentant: Præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi fortè in plures partes *i* fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu. Si autem hoc ſine ſcandalo eſſe *k* nequiverit, ordinet

a *Quod citavi ſuprà c. præcedenti.* b *clauſtra.* c *In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchard. lib. 3. decret. cap. 42. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. Ivo p. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomatricenſi, c. 10. extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonenſi ſecunda, habitâ ſub Imperat. Carolo Magno, cap. 26.* d *Concil. Triburienſ. c. 32. Burchard. libr. 3. decret. c. 224. Ivo par. 3. c. 283. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ordinari.* f *al. miniſterium. quod hîc agnoſcit Hoſtienſis.* g *Sub Alexand. III. c. 17. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* h *al. defenſione. al. diſpenſatione.* i *al. perſonas.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patr. art. 9. quæſt. 1. p. 2. lib. 2.*

Antiſtes Eccleſiam, ſicut meliùs eam ſecundùm Deum viderit ordinandam. Et id ipſum etiam faciat, ſi de jure patronatûs quæſtio emerſerit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menſes non fuerit diffinitum.

CAP. IV.

¶ *Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos inſtituunt & deſtituunt in Eccleſiis etiam patronatis, vel bona ipſarum aliter adminiſtrant. Et Clerici, qui inſtitutionem Laicorum recipiunt, communione priventur.*

Ex eodem. *a (an. 1179.)*

PRætereà quia in tantum quorundam Laicorum proceſſit audacia, ut Epiſcoporum auctoritate neglectâ, Clericos inſtituant in Eccleſiis, & removeant, cùm voluerint, poſſeſſionem quoque atque alia Eccleſiaſtica bona pro ſua voluntate plerunque diſtribuant, ipſos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Eccleſiam per Laicos ſine proprii Epiſcopi auctoritate receperit, communione privetur: & ſi perſtiterit, à miniſterio Eccleſiaſtico & *b* ordine deponatur.

CAP. V.

¶ *Si patronus Laicus ſucceſſivè præſentat duos, & ſecundus inſtituitur ab Epiſcopo, valet inſtitutio.* hoc dicit primò. *Patronus non poteſt Clerico vel alteri Eccleſiæ conferre Eccleſiam patronatam, vel alteri donare.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

(an. 1180.)

QUòd autem *c* conſulis, ſi Clericus idoneus ad vacantem Eccleſiam præſentatus, non fuerit ab Epiſcopo diœceſano admiſſus, & poſtmodum alius idoneus præſentatus, & inſtitutus ab Epiſcopo, poſſeſſionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Eccleſiam petente debeat poſterior removeri, vel poſterior priori præferri: Dubium non eſt, quin in caſu iſto melior ſit conditio poſſidentis: quoniam antequam præſentatio per diœceſanum Epiſcopum approbetur, ratum non eſt, quod à patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. reſp. quòd ſi Laici Clericis vel collegiis, de conceſſionibus vel donationibus inſtrumenta confecerint *d* in hæc verba vel ſimilia: Conceſſi, vel dedi Eccleſiam, & præſenti chartâ firmavi: ſi conſenſus Epiſcopi non acceſſerit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt de jure donare.

CAP. VI.

¶ *Comparans vel emens jus patronatûs, eo ſpoliari debet.* Vel ſic: *Qui emit jus patronatûs ut poſſit præſentare filium vel nepotem, ſeu quem vult, eo privari debet.* h. d. *Et utraque lectura poteſt ſuſtentari.*

Idem *Exonien. Epiſc.* e

QUia Clerici *f* quidam advocatias *g* Eccleſiarum comparant, vel quocunque modo poſſunt, acquirunt, ut poſtmodum eorum filii, vel nepotes ad eaſdem Eccleſias præſententur: præcipimus, ut id arctiùs inhibere procures: Eoſdem advocationibus taliter acquiſitis, app. poſtpoſitâ ſpoliando.

CAP. VII.

¶ *Jus patronatûs conſiſtens in aliqua univerſitate temporalium, tranſit cum ipſa univerſitate: etiamſi univerſitas tranſeat tantùm quoad utile dominium: niſi jus patronatûs ſpecificè ſit exceptum.* h.d. Et eſt notabilis caſus, & quotidiè allegatur.

Idem *Herforden.* h *Epiſcopo, & Abbati de Forde.*

(an. 1180. Româ in Angliam.)

EX literis *i* I. Salabrien. *k* Epiſcopi accepimus, quòd defunctâ perſonâ Eccleſiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Eccleſia ſita eſt, à monaſterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *a* Clericum prædicto Epiſcopo præſentavit: poſtmodum Abbatiſſa prædicti monaſterii alium præſentavit eidem ad Eccleſiam ſupraſcriptam: quo nolente præſentatum ab ea recipere, apud Cantuarienſem Archiepiſcopum gravem de Epiſcopo depoſuit quæſtionem: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd præfato militi præſcripta villa fuerit non excepto jure patronatûs ad firmam conceſſa, vel antequam de jure patronatûs inter Abbatiſſam & militem controverſia eſſe ſuborta, præfatus Guil. in præſcripta Eccleſia per Epiſcopum ad præſentationem militis inſtitutus fuiſſet: ei (dummodo aliàs ſit idoneus) adjudicetis Eccleſiam, ita quòd ſi Abbatiſſa obtineat adversùs militem, illi de temporalibus debeat reſpondere.

[1 *Archiepiſcopus autem quia viſum ſibi erat, quòd factum militis ſuper præſentatione præfata nullius eſſet momenti, prædicto Epiſcopo in virtute obedientiæ injunxit, quòd perſonam illam reciperet, & in poſſeſſionem induceret, quam Abbatiſſa ſibi decreverat præſentandam.*]

CAP. VIII.

¶ *Si Laicus Clerico vel Religioſo loco concedit Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, non obſtante tali conceſſione, quæ non valet, ad ipſam Eccleſiam cùm vacaverit, poterit præſentare, & eam alteri Eccleſiæ de conſenſu Epiſcopi poterit concedere.* h. d. cum cap. *Laici.* & cap. *ſuggeſtum.* infrà, eod.

Idem *Vintonien. Epiſcopo.* b *(an. 1180.)*

ILlud prætereundum *c* non duximus, quòd ſi Laicus Epiſcopus inconſulto Eccleſiam non vacantem concedit religioſæ domui, & poſteà cùm vacaverit ad præſentationem ejuſdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœceſ. Epiſcopum inſtitutus, prior conceſſio ſecundam inſtitutionem, quò minùs habeatur rata & firma, non poteſt aliquatenus impedire, cùm illa conceſſio de jure nullius poſſit eſſe momenti, tum quia de re non vacante facta eſt, tum quia Laicus ſine auctoritate Epiſcopi nemini poteſt Eccleſias *d* dare: licèt religioſo loco jus patronatûs conferendi liberam habeat facultatem. Si verò jus patronatûs *e* vacante Eccleſiâ religioſo loco contulerit, & aliquis ſine præſentatione fratrum ejuſdem loci fuerit in ipſa Eccleſia inſtitutus, ejus ſecundùm rigorem juris eſt inſtitutio irritanda.

CAP. IX.

¶ *Inſtituti in Eccleſiis patronatis per novos patronos mutari non poſſunt, nec viciſſitudines Eccleſiarum per eos fieri.*

Idem *eidem. (an. 1180.)*

QUerimoniam: [*& infrà.*] ¶ Abſurdum videtur *f* omnino, ut ad ſingulas patronorum ſecundùm humanam conditionem mutationes, Eccleſiarum ordinationes mutentur: Et viciſſitudines Eccleſiarum ab advocatis vel aliis *g* præſumantur.

CAP. X.

¶ *Patronus Eccleſiam Clerico conferre non poteſt: & ſi contulerit, poteſt hoc non obſtante ad Eccleſiam præſentare rectorem.*

Idem *Eboracen. Archiepiſc. (an. 1180.)*

CUm Laici Epiſcopis *h* neſcientibus aut non conſentientibus Eccleſias Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatûs, & poſteà pœnitentiâ ducti, alios ad eaſdem Epiſcopis repræſentant, & illi ad eorum præſentationem in eiſdem Eccleſiis ab Epiſcopis inſtituuntur:

---

a *Scilicet Concil. Later. ſub Alexand. III. c. 14. §. præterea. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* b *vel.* c *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 15. c. 1. §. quia autem. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* d *al. conceſſerint.* e *Exon.* f *cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. p. 15. c. 4.* g *Advocationes, in uno ſolo manuſcr.* h *Heforden. al. Hereford.* i *cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 15. c. 5.* k *Saleberienſ. al. Saleſberien.*

a *V. al. VV.* b *Vinton. al. VVinton.* c *cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. p. 15. c. 6. vid. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 13.* d *Eccleſiam.* e *Patronatûs jus conferendi, &c.* f *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 15. cap. 7.* g *Verbum,* fieri, *quod hìc eſt in quibuſdam inſertum, deeſt in omnib. antiquis codicib. & in recentiorib. magis emendatis.* h *cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p. 15. c. 3. vid. Concil. Trident. citatum ſupr. c. illud.*

eorum debet inſtitutio ſtare, qui auctoritate ſunt Epiſcopi inſtituti, conceſſione priori (quæ nulla eſt) omnino evacuatâ. Non enim licet Laicis Clericos in Eccleſiis præſumptione propriâ ordinare.

CAP. XI.

¶ *Religioſi vendicare vel retinere non poſſunt Eccleſias ſibi conceſſas à Laicis ſine diœceſani conſenſu, niſi legitimè præſcripſerint, vel poſteà diœceſanus conſenſerit.*

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiſcopatum Eboracen. conſtitutis.* *(an. 1180.)*

CUra *a* paſtorali: [1 & j. ¶ Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, niſi auctoritas diœceſ. Epiſcopi, & conſenſus adſit, nullus veſtrûm aliquas ſibi Eccleſias vendicare præſumat, vel retinere taliter acquiſitas: niſi legitimâ *b* fuerit præſcriptione munitus, aut diœceſani Epiſcopi habuerit poſteà conſenſum. Cùm enim Laici non poſſint in alios, niſi jus quod habent, transferre, hujuſmodi conceſſiones irritas penitùs eſſe cenſemus.

[1 *Neceſſitate conſtringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur, pro ſtatu Eccleſiæ vigili ſtudio ſatagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri valeat, attentiori volumus ſollicitudine providere. Inde eſt quod uniu. n. p. a. ſ. p.*]

CAP. XII.

¶ *Si patroni Eccleſiæ vacantis intra tempus à jure conceſſum non præſentant, Epiſcopus ordinabit Eccleſias.*

Idem *Lingonen.* c *Epiſcopo. (an. 1180.)*

SI verò ordinatio alicujus Eccleſiæ *d* ad tuam inſtitutionem ſpectat, & pro controverſia Laicorum de jure patronatûs inter ſe diſceptantium prorogatur. Fas tibi ſit appell. remotâ in eadem perſonam idoneam inſtituere: ita quòd repræſentetur ab eo, qui jus evicerit patronatûs.

CAP. XIII.

¶ *Si jus patronatûs Eccleſiæ devenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi jus Epiſcopale.*

Idem *Hoſpitalariis. (an. 1180. Romæ.)*

CUm ſeculum *e* reliqueritis: [1 & *infrà.*] ¶ Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquiſitorum, vel etiam alio modo jus patronatûs in Eccleſiis parochialibus acquiſieritis, Epiſcopo jus parochiale minuere præſumatis.

[1 *Ut creatori veſtro poſſitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ ſunt obvia rationi, abſtinere, vel quæ reprehenſioni ſubjaceant, ne veſtram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde eſt quod uniu. n. diſtrictius per a. ſ.*]

CAP. XIV.

¶ *Sine conſenſu patroni non poteſt quis Eccleſiam occupare.*

Idem.

EX inſinuatione *f* O. Clerici accepimus, quòd cùm ei frater ejus jus patronatûs, quod in quibuſdam Eccleſiis habebat, liberaliter contuliſſet: eas quidem ſine ipſius aſſenſu occupârunt, & detinent occupatas: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus, ſi eſt ita, earum detentores, ut eaſdem prædicto Clerico reſtituant, per eum liberè & pacificè *g* ordinandas, monitione præmiſsâ compellas.

[1 *Quia igitur noſtra intereſt, quæ minùs ordinatè à ſubjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, ſ. t. p. a. ſ.*]

CAP. XV.

¶ *Non poteſt patronus Eccleſiam ſibi retinere, vel etiam alteri concedere propriâ auctoritate.*

Idem *a Adonen. Epiſc. (an. 1180. Româ in Angliam.)*

COnſuluit *b* nos: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm ſanctuarium Dei jure hæreditario teneri non poſſit: Non decet aliquatenus ſuſtineri, ut Clerici Eccleſias à parentibus ſuis fundatas, propriâ auctoritate detineant, aut Laici filiis vel aliquibus aliis concedant eiſdem.

[1 *Tua Frat. quid tibi faciendum ſit de Clericis, qui Eccleſias conſtructas hæreditario jure ſibi vendicant, nec tibi volunt exinde reſpondere, & de Laicis qui præſcriptas Eccleſias filiis vel filiabus, nepotibus ſuis dare nituntur,*]

CAP. XVI.

¶ *Jus patronatûs per ſe vendi non poteſt.*

Idem.

DE jure *c* verò patronatûs: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi R. illud comparavit (cùm inconveniens ſit vendi jus patronatûs, quod eſt ſpirituali annexum) contractum illum irritum eſſe decernas.

[1 *In præſcripta capella. h. d. tua.*]

CAP. XVII.

¶ *Patronus non poteſt ſine Epiſcopi vel Papæ conſenſu, etiam loco religioſo conferre Eccleſiæ decimas, vel aliud ſpirituale.*

Idem.

NUllus Laicus *d* decimas, aut Eccleſiam, aut quicquid Eccleſiaſtici juris eſt, ſine conceſſione ſui Pontificis monaſteriis vel Canonicis conferat. Et ſi quis Epiſcopus improbitatis vel avaritiæ causâ conſentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum eſt, tunc ejus licentiâ offeratur.

CAP. XVIII.

¶ *Si quis Epiſcopus in Eccleſia alterius diœceſis eſt patronus, præſentatus ab eo debet admitti, ſi eſt idoneus.*

Idem.

SIgnificâſti *e*: [& *infrà.*] ¶ Si Epiſcopi poſt promotionem ſuam præſentationes perſonarum ad Eccleſias à patronis earum pro Eccleſiis ſibi commiſſis adepti fuerint: perſonæ idoneæ, quas ad eas vacantes præſentaverint, ſunt admittendæ.

CAP. XIX.

¶ *Inſtitutus ad præſentationem ejus, qui tunc jus patronatûs Eccleſiæ poſſidebat, removeri non debet: licèt illud jus ab eo poſtmodùm evincatur: ſecùs ſi non poſſidebat, ſed tantùm credebatur eſſe patronus.*

Idem *Abbati S. Alberti. (an. 1180.)*

COnſultationibus *f*: [& j.] ¶ Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Eccleſia fuerit inſtitutus ad præſentationem illius, qui ejuſdem Eccleſiæ credebatur eſſe patronus, & poſteà jus patronatûs alius evicerit in judicio, inſtitutus non debet ab ipſa propter hoc removeri, ſi tempore præſentationis ſuæ, ille qui eum præſentavit, jus patronatûs Eccleſiæ poſſidebat, cùm ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum in poſterum præjudicium generetur. Si verò non poſſidebat, ſed tantùm credebatur eſſe patronus, cùm non eſſet, poterit ab eadem Eccleſia removeri.

CAP. XX.

¶ *Valet ſecunda conceſſio Eccleſiæ facta alteri Eccleſiæ per Epiſcopum & patronum, non obſtante priori facta per patronum ſolum.*

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

SUggeſtum *g* eſt, quòd cùm Eccleſiæ quædam de aſſenſu domini fundi auctoritate Eboracen. Archiepiſcopi, Eccleſiæ beati Petri Eboracen. conceſſæ & aſſignatæ ſint in Præbendam, Canonici de Novoburgo conceſſionem illam irritare nituntur, occaſione donationis,

a *Cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *al. longâ. qaam etiam vocem hîc Hoſtienſis cognoſcit.* c *Lingon. al. Lundon.* d *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. part. 15. c. 12.* e *C. 16. eod. tit. in 1. compil & poſt Conc. Lat. p. 15. c. 13.* f *C. 17. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 15. c. 14.* g *hac duo verba,* & pacificè, *deſunt in antiquis libris & recentib. magis fidis; ſunt tamen in veteri compil.*

a *Adon. al. Andrenſi. al. Andron. al. Abdon.* b *cap. 18. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 15. c. 16.* c *Cap. 20. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p 15. c. 17.* d *Cap. 21. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. c. 18.* e *c. 22. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 15. c. 19.* f *C. 23. eod. tit. in 1. comp. Vid. Abbat. conſ. 54.* g *C. 25. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 16. c. 23.*

quam

quam ſibi aſſerunt priùs factam. Unde licèt in donationibus Eccleſiarum requirendus ſit & expectandus patronorum conſenſus: quia tamen Eccleſiæ, niſi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonicè concedi non poſſunt: ſignificamus quòd prior conceſſio, ſi cum aſſenſu patroni, & auctoritate diœceſani Epiſcopi *a* facta eſt, aut ejus aſſenſus fuerit poſteà ſubſecutus, poſteriori conceſſioni præfertur: alioquin illa debet præferri, quamvis poſteriùs facta, quæ conſenſu Domini fundi, & Epiſcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

¶ *Ab officio & beneficio removetur, qui monitus non dimittit Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi ſibi conceſſam.* h. d.

Idem *Archiepiſcopis & Epiſcopis per Angliam conſtitutis. (an. 1180.)*

RElatum *b* eſt nobis, quòd nonnulli occaſione laicæ recognitionis, non requiſitâ Epiſcopi audientiâ, beneficia Eccleſiaſtica ſibi præſumunt in parochiis veſtris vendicare. Quoniam igitur hujuſmodi perſonæ non intrant per oſtium, ſed aliunde conſcendunt, ac per hoc indigni ſunt paſtoris nomine, vel prærogativâ gaudere: mandamus, quatenus eos, ſi commoniti prædicta minimè reſignaverint (niſi Epiſcopali conceſſione *c* muniti fuerint) ab officio reddatis & beneficio alienos: [1 & *infrà.*]

[1 *Et ſi nec ſic deſtiterint, vinculo anathematis innodetis, & uſque ad condignam ſatisfactionem teneatis, & teneri faciatis arctiùs.*]

¶ *Laici ſpoliantes Eccleſiam excommunicantur.* h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Eccleſias poſſeſſionibus ſpoliant, ut ſic viros Eccleſiaſticos faciant coram ſeculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publicè ſub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis veſtræ contemptor exriterit, eum excommunicationi ſubdatis.

CAP. XXII.

¶ *Si quæſtio juris patronatûs intra ſex menſes non terminatur tempore vacationis, liberè poteſt Epiſcopus ſine præſentatione ibidem inſtituere Rectorem.* h. d. *Sed intellige de patronis Eccleſiaſticis: nam in Laicis ſufficiunt quatuor menſes.*

Idem. *(an. 1180. Romæ.)*

EAm te *d* decet: [& *infrà.*] ¶ Illas autem Eccleſias, de quarum patronatu controverſia fuerit, ſi intra ſex menſes, poſtquam vacaverint, non fuit controverſia *e* terminata, licitum tibi ſit de perſona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

¶ *Patronus jus patronatûs propriâ auctoritate alienare non poteſt, nec ab Eccleſia aliquid temporale exigere, niſi tempore fundationis à diœceſano illud fuerit ſibi reſervatum.*

Lucius III. *(an. 1181. Romæ.)*

PRæterea *f* quoniam advocati Eccleſiarum jus, advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliiſque pro ſua voluntate contractibus, in alios transferre præſumunt, fodrum, albergarias, regium, & ſimilia tanquam propriis ruſticis ab Eccleſiis extorquentes: Præſenti decreto ſtatuimus, eos ſive Advocati, ſive patroni, vel vicedomini, ſive cuſtodes, vel guardias habentes, ſeu quocunque alio nomine cenſeantur, à gravaminibus Eccleſiarum ceſſare, nihilque in ipſis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Epiſcopis inſtitutos exigere: ut ſi aliud exegerint, excommunicationi ſubdantur *g*. Contractus quoque hujuſmodi, quos fecerunt, vel fecerint in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

a *Vox*, Epiſcopi, *deeſt in antiquis.* b *Cap. 27. eod. tit. in 1. compilat. Conc. Lat. p. 50. c. 33. vid Conc. Trident. Seſſ. 14. de reform. cap. 13.* c *beneficio.* d *Cap. 5. tit. de ætat. & qual. in 1. comp.* e *Vox*, controverſia, *deeſt.* f *C. 29. eod. tit. in 1. comp.* g *excommunicabuntur.*

CAP. XXIV.

¶ *In pluribus ſucceſſivè præſentatis à patrono laico, Epiſcopo datur gratificatio: ſed in præſentatis à perſona Eccleſiaſtica, potior eſt primò præſentatus.* h. d. ſpecialiter: & eſt unum de principalioribus capit. tituli.

Idem *Norvicen. Epiſcopo. (an. 1180. Romæ in Angliam.)*

CUm autem *a* Advocatus Clericum idoneum Epiſcopo præſentaverit, & poſtulaverit poſtmodum eo non refutato, alium æquè idoneum in eadem Eccleſia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Epiſcopi credimus relinquendum, ſi Laicus fuerit, cui jus competit præſentandi. Verùm ſi Collegium, vel Eccleſiaſtica perſona præſentationem haberet, qui prior eſt tempore, jure potior eſſe videtur.

CAP. XXV.

¶ *Ex conſtructione Eccleſiæ facta de conſenſu Epiſcopi, acquiritur jus patronatûs.* hoc primò. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Eccleſia, ſed in Capella ſic.* hoc ſecundò. *Patrono debetur proceſſionis honor, & alimentatur ab Eccleſia, ſi vergat ad inopiam.* hoc tertiò. *Et iſte textus eſt de principalioribus.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

NObis *b* fuit: [1 & *infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ tale damus *c* reſponſum, quòd ſi quis Eccleſiam cum aſſenſu diœceſani conſtruxit *d*, ex eo jus patronatûs acquirit. Cæterùm in conventuali Eccleſia non electioni Prælati faciendæ, ſed jam factæ, honeſtiùs patroni poſtulatur aſſenſus, niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat, ut partes ſuas interponere debeat electioni tractandæ. Secùs tamen eſt in Capella, in qua unus Presbyter à patrono eligitur, & pro inſtitutione habenda loci Epiſcopo præſentatur. Pro fundatione quoque *e* Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur: & ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſtè *f* ſuccurritur, ſicut in ſacris eſt canonibus inſtitutum.

[1 *Præterea quæſiviſti à nobis, ſi aliquis efficiatur ſolâ conſtructione patronus, vel ſi ad electionem Plebani ſit cum Clericis admittendus, ſeu ab ipſa repellendus omnino, tametſi de longa conſuetudine allegaverit, ſe electioni intereſſe debere.*]

CAP. XXVI.

¶ *Patronus Eccleſiæ vacantis, quanquam ſit Clericus, ad eam ſe præſentare non poteſt.*

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiſcopo. (an. 1208.)*

PEr noſtras *g* poſtulâſti literas edoceri, utrùm Clericus ad vacantem Eccleſiam, in qua jus obtinet patronatûs, ſe ipſum (ſi eſt idoneus) valeat præſentare. Cùm igitur nullus ſe ingerere debeat Eccleſiaſticæ prælationis officiis: reſpond. quòd nullus ſe poteſt ad perſonatum alicujus Eccleſiæ præſentare, quantumcunque idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudiis & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

¶ *Si quæſtio juris patronatûs inter patronos non diffinitur intra quatuor menſes, Epiſcopus ordinabit Eccleſiam ſine præjudicio eorundem.*

Idem *Conventren. Epiſcopo. (an. 1208.)*

CUm propter diſcordias Laicorum: [1 & ſ.] ¶ Fr. t. mandamus, quatenus ſi de jure patronatûs quæſtio emerſerit inter aliquos, & ab eo *h*, cui competit, intra quatuor menſes non fuerit diffinitum, extunc Eccleſiam ipſam de perſona non differas idonea ordinare: ita quòd illi ex hoc non debeat in poſterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatûs.

a *Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 15. c. 8. & Lamb. de jure patr. art. 19. q. 3. p. 2. lib. 2. & art. 13. q. 6. p. 1. l. 2.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. Conc. Trident. Seſſ. 14. de reform. c. 12. & Seſſ. 25. de ref. c. 9.* c *al. taliter reſpondemus.* d *conſtruxerit.* e *Vox*, Eccleſiæ, *deeſt in antiquis.* f *moderatè.* g *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* h *hæc duo verba*, ab eo, *deſunt.*

[1 *Non debeat Eccleſiis præjudicium generari, grave gerimus & indignum, quòd ſicut noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, occaſione diſſenſionis, quæ de jure patronatûs vertitur inter eos, & Eccleſiæ plus debito remanent viduatæ Rectoribus, quod in ipſarum grave diſpendium noſcitur redundare. Verùm quoniam ſecundùm Apoſtolum inſtantia noſtra quotidiana eſt, omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, volentes his, quæ præmiſimus, ex debito Pontificalis officii obviare.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Legatus de latere Eccleſiam, cujus alia Eccleſia eſt patrona, collationi ſuæ reſervare poteſt, licèt non vacet, & conferre cùm vacat.* hoc primò. *Ex duobus præſentatis à patrono laico, poteſt ſuperior inſtituere ſecundum.* hoc ſecundò. Et ſic quoad intellectum iſte textus habet duo dicta diverſa · licèt quoad literam ambo commiſceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altiſſiodoren.* *(an. 1209.)*

CUm *a* dilectus filius: [1 & ſ.] ¶ Cùm Hoſtienſ. Epiſcopus, tunc ſed. Apoſtol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Eccleſiam, quam in Archidiaconatu ſuo primò vacare contingeret, donationi ſuæ ſervaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. *b* Clerico diſpoſuerat providere, & Eccleſia de Berovilla ibi vacâſſet, idem Archidiaconus contra mandatum ejuſdem Legati, ad ipſam G. Subdiacon. præſentavit: cujus facto ab eodem Legato caſſato, ipſe præfato G. conceſſit Eccleſiam ſic vacantem: [& ſ.] ¶ Vacante verò quâdam Præbendâ in Eccleſia ſancti Martini Carnoten. diœceſ. Epiſcopus dictam Eccleſiam ad præſentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam verò præfato G. aſſignare curavit. Unde ipſe H. ſupplicabat eandem ſibi Eccleſiam confirmari, utpote quam ad præſentationem Archidiaconi veri patroni ſe dicebat adeptum: [2 & ſ.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd etſi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus *c* ad illam Eccleſiam præſentâſſet, quia tamen per diœceſanum Epiſcopum admiſſus non fuit, ſed dictus H. ab eodem Archidiacono præſentatus, à diœceſano Epiſcopo inſtitutus, juxta ſtatutum Alexandri Papæ, non primus, ſed ſecundus jus eſt aſſecutus in Eccleſia memorata, & ſi Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præſentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, ſuberat juriſdictioni Legati: unde poſtquam idem Legatus donationem illius Eccleſiæ ſibi decreverat reſervandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præſentare: præſentationem ipſius minùs canonicè factam decernimus *d* irritam, & eâ non obſtante conceſſionem ejuſdem Eccleſiæ factam prænominato H. pronunciavimus canonicam extitiſſe, adjudicantes eidem præfatam Eccleſiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plenè ac pacificè poſſidendam: prædicto G. ſuper hoc perpetuum ſilentium imponendo.

[1 *Magiſter VValterus de Piſcia pro ſe ipſo, & Magiſter H. de Fenomano pro Decano de Alveoli per Eccleſia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. conceſſimus auditorem, in cujus præſentia idem Magiſter propoſuit quòd*]

[2 *Econtrà procurator Decani reſpondit, quòd & ſi dictus Legatus donationi ſuæ reſervare mandaverit, primò in Archidiaconatu Carnotenſi Eccleſiam vacantem vel vacaturam: circa tamen prædictam Eccleſiam facere hoc de jure non potuit, quia talis poteſtas ſibi minime pertinebat vel competebat, cùm præſentatio Clerici ad illam Eccleſiam non tanquam Clerico, ſed quaſi Laico ratione patronatûs, non jure Archidiaconatûs eidem Archidiacono pertineret: unde cùm inhibitionem ipſius in hoc idem Archidiacon. cuſtodire minimè teneretur, alium non ad eandem Eccleſiam, de jure potuit præſentare, ac præſentatio ejus debet ex quo de perſona idonea facta eſt, firma cenſeri.*]

CAP. XXIX.

¶ *Si laicus patronus duos ſucceſſivè præſentet, valet inſtitutio de ſecundo, non obſtante appellatione priùs factâ per primum: Epiſcopus tamen qui malitioſè primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo eſt caſus ſingularis.*

Idem *Elien. Epiſcopo.* *(an. 1210.)*

PAſtoralis *a* officii: [*& infrà.*] ¶ Poſtulâſti edoceri, an Clericus ad aliquam Eccleſiam à patrono laico præſentatus, ſi diœceſanus Epiſcopus ipſum non duxerit admittendum, ex hujuſmodi præſentatione aliquid juris aſſequatur in illa. Et ſi fortè idem ad ſedem Apoſtolicam appellaverit, & poſt appellationem ab ipſo interpoſitam, idem patronus alium curaverit præſentare, ac ſecundum inſtituit *b* Epiſcopus præſentatum, idem ab ipſa Eccleſia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ veſtigiis inhærentes, qui inter præſentatos à Clerico & laico patronis diſtinguens, inter præſentatos à laico conditionem poſſidentis cenſuit meliorem: dicimus, quòd inſtitutio præſentati ſecundo loco à laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen conſtituimus, ut Epiſcopus, qui præſentatum idoneum malitioſè recuſavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipſum non eſt dubium deliquiſſe.

CAP. XXX.

¶ *Si ad præſentationem Rectoris ad titulum Eccleſiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non conſenſit, ad ipſam cùm vacabit, poterit præſentare.*

Idem *e* *Aurien. Epiſcopo.* *(an. 1210.)*

POſtulâſti per *d* ſedem Apoſtolicam edoceri, ut cùm Rectores parochialium Eccleſiarum quoſdam præſentent ad ſuarum Eccleſiarum titulos ordinando, utrùm electio talium ad ipſos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & ſi in his patronorum non eſt requirendus aſſenſus, utrùm jus illis ſalvum maneat eligendi, ut cùm ipſas Eccleſias vacare contigerit, intitulati hujuſmodi non ſint aliis præferendi? Ad quod breviter reſpond. quòd per intitulationem hujuſmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin poſſint alios ad illas Eccleſias, cùm vacaverint, præſentare, niſi de patronorum proceſſiſſet aſſenſu.

CAP. XXXI.

¶ *Patronus etiam Clericus Eccleſiam vacantem conferre non poteſt: & ſi contulit, poteſt nihilominus ad illam præſentare.*

Gregorius IX. *Archiepiſc. Eboracen.* *(an. 1232.)*

TRanſmiſſæ ad nos tuæ literæ continebant, quòd cùm Capitulum Eboracen. Eccleſiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatûs, R. Clerico *f* conceſſiſſent, ipſi poſtmodum L. Clericum tibi ad eandem Eccleſiam præſentârunt, poſt appellationem ab eodem R. ad ſedem Apoſtolicam interjectam: [*& infrà.*] ¶ Conſult. t. t. reſpond. quòd cùm ex vi juris patronatûs non conceſſio, ſed præſentatio pertineat ad patronum, præſentatum (ſi ei aliquid non obſiſtat canonicum) inſtituere in ipſa Eccleſia poteris, utpote potiorem.

---

a *C. 3. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Tridentin. Seſſ. 24. de reform. c. 19. ubi hujuſmodi reſervationes videntur prohiberi.* b *V.* c *Clericum in patrimonialibus cenſeri, ut Laicum, vid. apud Albert. de Roſa in l. fin. C. ſi contra jus vel util. publ.* d *decrevimus, & vox,* irritam, *deeſt in omnibus antiquis exemplaribus.*

a *Quære ſuperioribus titulis & libris quod hîc abſciſſum eſt. Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. vid. Archidiac. in c. decernimus 16. q. 7. Geminianum in c. per ſimoniam. 20. diſt. & Hoſtienſ. in ſum. tit. de jure patr. §. in quib.* b *inſtituerit.* c *al. Athavenſ.* d *c. 5. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Boich. & Lambert de jure patron. artic. 8. q. 5. p. 3. lib. 2. & art. 6. q. 5. lib. 3.* e *generetur.* f *Non repræſentando, quod facere potuerunt: ſed conferendo, quod facere non poſſunt.*

DE CENSIBUS a, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXXIX.

CAP. I.

¶ *Eccleſiæ fundandæ debet pro dote tribus Manſus liber à quolibet ſervitio temporali: ad Eccleſiaſticum tamen tenetur: ſed ſi aliquid confertur Eccleſiæ ultra Manſum, tenetur Eccleſia ex eo ſolvere onera conſueta.* h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio apud Guarmaciam. *(in Germania.)*

SAncitum *b* eſt, ut unicuique Eccleſiæ unus Manſus integer abſque ullo ſervitio tribuatur. Et Presbyteri in eis conſtituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis *c*, vel de hortis juxta Eccleſiam poſitis, neque de prædicto Manſo aliquod ſervitium faciant præter Eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint, inde ſenioribus debitum ſervitium impendant.

CAP. II.

¶ *Solutio tributi arguit ſubjectionem.*

Auguſtinus *ſuper epiſtolam ad Rom. (an. 420.)*

OMnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit: [*& infrà.*] ¶ Et vos ſubditi eſſe debetis. Ideò enim tributa præſtatis, quia hæc eſt probatio ſubjectionis.

CAP. III.

¶ *Non poteſt Epiſcopus novum cenſum imponere monaſterio.*

Gregorius *Stephano* d *Cantori. (an. 600. Romæ.)*

SCientes *e*: [1 *& infrà.*] ¶ Aſſeruit prædictus Abbas Presbyterum Maſſæ novas monaſterio conſuetudines velle imponere: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[1 *Magnitudinem charitatis veſtræ toto Dominum corde diligere, &c. quæ ſunt in regiſtro.*]

[2 *Quæ ex tempore conditi monaſterii per tricennale tempus penitùs non fuerunt.*]

CAP. IV.

¶ *Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.*

Idem *Conſtantino Epiſcopo. (an. 600. in Inſubriam.)*

LIcèt *f* multum: [*& infrà.*] ¶ Dixit quoque prædictus cæcus, quòd ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cætas ſua gravat, inhumanum eſt nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, ſi eſſet neceſſitas, miſereri.

CAP. V.

¶ *Petens cenſum, debet rationem exprimere.*

Paſchalis II. *Comitiſſæ Mathildæ. (an. 1110. Romæ.)*

PErvenit *g* ad nos: [1 *& infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd cenſus ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe ut omnis cenſus, ad quid, & quando perſolvi debeat, præſcitur.

[1 *Quòd Fraxinorum Abbas Carpenſem Eccleſiam fuerit dedatus, occaſione ſcilicet cujuſdam cenſûs, qui ad quid ſolvi debet ignoratur, de quo nimirum cum nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbatur, reſponderemus.*]

a *Vid. Turrecrematam in c. quæſitum. 1. quæſt. 3. & Covarruviam lib. 3. var. reſol. c. 7. & Sotum lib. 6. de juſt. & jur. q. 5. art. 1.* b *Burchard. libr. 3. decret. c. 52. Ivo part. 3. cap. 55. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* c *Aliàs, atriis, ſed omnes Vaticani habent, ut eſt impreſſum.* d *Chartulario lib. 12. epiſt. 10. Indictione 7. Contius.* e *cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *cap. 7. tit. de reſtitut. ſpoliat. in 1. comp.* g *cap. 5. eod. tit. in 1. comp. vid. Ceneri. conſil. 1. tit. de libel. oblat.*

CAP. VI.

¶ *Determinat Concilium numerum equorum, quos ſecum ducere poſſunt Prælati viſitantes: & prohibet eis tunc uti venationibus, & ſumptuoſas epulas quærere.* hoc primò uſque ad verſ. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. *a (an. 1179. Romæ.)*

CUm Apoſtolus *b* ſe ac ſuos propriis manibus decreverit exhibendos *c*, ut locum prædicandi auferret Pſeudoapoſtolis, & illis quibus prædicabat, non exiſteret oneroſus: grave nimis eſſe dignoſcitur, quòd quidam Prælatorum ita in procurationibus graves exiſtant, ut interdum Eccleſiaſtica ornamenta ſubditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora conſumat *d*. Quocirca ſtatuimus, quòd Archiepiſcopi parochias viſitantes, pro diverſitate provinciarum, & facultatibus Eccleſiarum 40 vel 50. evectionum numerum, Epiſcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam *e* excedant, Archidiaconi verò 5. vel 7. Decani conſtituti ſub Epiſcopis *f* duobus equis contenti exiſtant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiſcantur, ſed ita procedant, ut non quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, quærere videantur. Nec ſumptuoſas epulas quærant, ſed cum gratiarum actione recipiant, quod honeſtè ac competenter illis fuerit miniſtratum.

¶ *Prælati non debent gravare ſubditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex juſta cauſa petere ab eis moderatum auxilium.* h. d. uſque ad §. Sanè.

Prohibemus etiam, ne ſubditos ſuos talliis & exactionibus Epiſcopi gravare præſumant. Suſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquoties ſuperveniunt, ut ſi manifeſta ac rationabilis cauſa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare. Cùm enim dicat Apoſtolus *g*: [*Non debent filii theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis:*] multùm longè à paterna pietate videtur, ſi præpoſiti ſubditis ſuis graves exiſtant, quos in cunctis neceſſitatibus paſtoris debent more fovere. Archidiaconi verò ſive Decani, nullas exactiones ſive tallias in Presbyteros ſeu Clericos exercere præſumant.

¶ *In effectu dicitur, quòd numerus equorum ſtatutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum aliàs ſolitum.* Abbas.

Sanè quod de prædicto numero evectionis ſecundùm tolerantiam dictum eſt, in illis locis poterit obſervari, in quibus ampliores ſunt reditus & Eccleſiaſticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri menſuram, ut ex acceſſu majorum, minores meritò non doleant ſe gravari. Nec ſub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti ſolebant hactenus, plurium ſibi credant poteſtatem indultam.

CAP. VII.

¶ *Novus cenſus Eccleſiis imponi non poteſt, nec antiquus augeri.* h. d. & eſt de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. *h*

PRohibemus inſuper, ne ab Abbatibus, Epiſcopis, vel aliis Prælatis, novi cenſus imponantur Eccleſiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum ſuis uſibus appropriare præſumant: ſed libertatem, quam ſibi majores conſervare deſiderant, minoribus ſuis bonâ voluntate conſervent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

CAP. VIII.

¶ *Prælatus ſeu Rector Eccleſiæ non poteſt, præſertim poſt mortem, Eccleſiam ſuam propriâ auctoritate conſtituere cenſualem.*

a *Sub Alexand. III. cap. 4. & 6. eod. tit. in 1. compilatione.* b *1. Theſſ. 3. 2. Cor. 11. Act. 20.* c *al. alendos, ut eſt in Concilio in margine.* d *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi pupil. educ. deb.* e *nuſquam.* f *al. ipſis.* g *2. Cor. 12.* h *Concil. Lateran. ſub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus. & cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.*

Alexander III. *Vigorien. Epiſcopo.* a

(an. 1186.)

PRæterea *b* illi, qui Epiſcopo ignorante auctoritate ſuâ penſionem annuam de Eccleſiis quâdam illuſione *c* ſolverint ſive receperint, eis defunctis in receptione penſionis non ſunt aliquatenus audiendi, ſi Pontificis aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem & aſſenſum ſuper hoc non interveniſſe conſtiterit. Non enim ſimplices Sacerdotes vel Clerici poſſunt Eccleſias, quibus præſunt, auctoritate ſuâ (præſertim poſt deceſſum ſuum) efficere cenſuales.

CAP. IX.

¶ Breve eſt, vel per alia verba ſummatur ſic: Epiſcopus Eccleſiæ de manu Laici per ſe ereptæ non poteſt ob hoc cenſum imponere.

Idem *Carnoten. Epiſc.* d *(an. 1180.)*

ECcleſiis *e*, quas de novo Epiſcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Eccleſiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

CAP. X.

¶ Nova pedagia ſine conſenſu Principis imponens, communione privatur.

Idem. *f (an. 1179.)*

INnovamus: [*& infrà.*] ¶ Nec quiſquam alicui *g* novas pedagiorum exactiones ſine auctoritate & conſenſu Regum & Principum ſtatuere aliquo modo præſumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus *h* non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat Chriſtianâ.

CAP. XI.

¶ Qui per colluſionem conſtituit Eccleſiam cenſualem, illâ privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis.*

(an. 1180.)

CUm Clerici *i*: [*& infrà.*] ¶ Ad hoc quia Clerici quidam cum Religioſis colluſione factâ, citra auctoritatem diœceſ. Epiſcopi, Eccleſias, quas tenent, eis conſtituunt cenſuales, ut poſt deceſſum eorum, eædem Eccleſiæ per repræſentationem eorundem Religioſorum ad filios vel nepotes Clericorum ipſorum poſſint transferri: Præcipimus, ut ſi qui inventi fuerint facere talia, eos à præſcriptis Eccleſiis non differatis appellat. poſtpoſitâ removere.

CAP. XII.

¶ Si collectores gravant Eccleſias, privari debent officio.

Idem. *(an. eod.)*

EA *k*, quæ de avaritiâ: [*& j.*] ¶ Cùm autem propter B. Petri viſitationem denariorum collectam per Archidiaconatus veſtros feceritis, Eccleſias vel parochias non gravetis. Quòd ſi ſecùs præſumpſeritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis. *l*

CAP. XIII.

¶ Qui recipit juramentum de novo cenſu impoſito Eccleſiæ perſolvendo, compellitur jurantem abſolvere.

Lucius III. *(an. 1181.*

SIgnificavit *m* nobis T. Rector Eccleſiæ de Fulſig. *n* quod cùm à Monachis de Caſtig. *o* ad regimen ipſius Eccleſiæ fuiſſet electus *a*, de ſolvendo eis annuo cenſ[u] trium marcharum, quas prædeceſſor ejus ſolverat, præſtitit ſacramentum: poſtmodum Epiſcopus diœceſanus ne ipſum cenſum Monachis ſolveret, niſi priùs conſtaret, quòd Epiſcopali auctoritate fuiſſet impoſitus, in periculum ordinis ſui interdixit: [1 *& infrà.*] ¶ Quocirc[a] mandamus, quatenus ſi præfatum cenſum auctoritate Præſulis, & non de novo impoſitum fuiſſe conſtiteri[t,] Epiſcopo præcipias, ut prohibitionem ſine dilatione re[-] laxet. Si verò cenſus ſit de novo impoſitus, ſive auctoritate Epiſcopi hoc factum fuerit, ſive non, eoſdem Monachos, ut Clericum à juramento abſolvant, app. rem[ota] compellas.

[1 *Unde præd. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.*]

CAP. XIV.

¶ Archiepiſcopus viſitans provinciam, etiam à monaſteri[is] provinciæ procurari debet.

Idem *Raven. Archiepiſc. (an. 1181.)*

SOpitæ *b*: [*& infrà.*] ¶ Sanè cùm inter te & monaſteria Bononiæ ſuper procurationibus, quas ab eis exegeras, controverſia verteretur: [2 *& infrà.*] ¶ Abba[s] ſancti Proculi, omnium aliorum procurator, ſicut ex literis, quas portavit, apparuit, ſuper hoc diutiùs litigavit: [3 *& infrà.*] ¶ Sed tu procurationes ipſas in ali[is] monaſteriis tuæ provinciæ aſſerens tibi ſine contradictione præſtari, eas prædeceſſoribus tuis in monaſterii[s] Bonon. exhibitas, per teſtes idoneos probaviſti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & prædeceſſorum tuorum conſuetudine adjuvari. Eapropter monaſteria ſupradicta condemnavimus ad procurationem, ſecundùm facultates eorum tibi tuiſque ſucceſſoribus exhibendam.

[1 *Judicio ſed. Apoſt. quæſtiones ſcripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem proceſſu temporis valeant ſuſcitari: ut autem ſententia majorem habeat firmitatem Ap. reſcripti munimine roboratur,*]

[2 *Cauſam ven. f. n. Alban. Epiſcopo commiſimus terminandam. Poſtmodum verò dil. fil. n.*]

[3 *Unde nullum pro parte ſua privilegium Rom. Eccleſiæ v[el] Ravennatis exhibuit, nec oſtendit per longam conſuetudinem ſe munitum,*]

CAP. XV.

¶ Patroni etiam Clerici novum cenſum Eccleſiæ imponere non poſſunt, nec veterem augere: & ſi ſuper hoc juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur abſolvere.

Clemens III. *(an. 1190.)*

GRavis *c* admodum: [1 *& infrà.*] ¶ Eccleſiaſtic[æ] perſonæ, cùm Eccleſias vacare contingit, non alite[r] quenquam ad ipſarum regimen volunt vocare, niſi au[t] novum cenſum Eccleſiis illis imponant, aut veterem contra conſtitutionem Concilii Lateranen. *d* augmentent, ad ipſius ſolutionem inſtituendum Presbyterum juratoriâ, vel fidejuſſoriâ cautione cogentes: [2 *& infrà.*] ¶ Diſcr. veſtræ mandamus, quatenus quæcunque con[-] ſtiterit contra conſtitutionem prædictam ſuper Eccleſii[s] vel earum cenſu à tempore conſtitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos ſuper hi[s] juramenta illicita præſtitiſſe noveritis, congruâ ſatisfactione impoſitâ faciatis abſolvi: eos qui de cætero contra formam canonum ſuper his venire præſumpſerin[t,] canonicè punientes.

[1 *Et correptione digniſſimâ nuper querela in audientia noſtra eſt propoſita, quòd ſalvâ conſcientiâ ſub diſſimulatione tranſi[re] non poſſumus. Cum enim quadam*]

[2 *Unde ſæpè contingit, ut diœceſ. Epiſcopo exceſſus h[u]juſmodi ignorante, vel eo minimè requiſito, in Eccleſiis v[...]*]

a *Vigor. alit. Vigoren. alit. Vvigorn.* b *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part. 28. c. 9.* c *colluſione, legitur poſt Concilium, & fortè aptiùs eſt.* d *Carnoc. in uno, cæteri habent Carnoten.* e *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. part. 2. c. 8.* f *ſcilicet Alexand. III. in Conc. Lateranen. cap. 22. & cap. 2. de treuga & pace, in 1. comp. vid. Sylveſtrum in ſumma.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Cap. 17. tit. de ſimonia, in 1. compil. & poſt Conc. p. 28. c. 8.* k *Cap. 15. tit. de ſimon. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 2. c. 4.* l *Matth. 25. & Luc. 19.* m *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* n *Fulcig. al. Furtigen.* o *Clauſtig. al. Clauſtrigen.*

a *Aſſumptus.* b *Cap. 2. eod. tit in 1. compil.* c *Cap. 4. e[od.] tit. in 2. comp. & de mater. vid. Cardin in Clem. I. §. 1 de exceſſ. p[ræ]lat.* d *Later. ſub Alex. III. c. 7. §. prohibemus.*

inducant, pro ſuæ voluntatis arbitrio inſtituunt Sacerdotes. Quoniam igitur conſtitutiones præd. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuriâ violari.]

CAP. XVI.

¶ *Qui tenetur procurare fratres alicujus domûs, obligatur ad procurandum omnes, licèt illorum numerus nunc creverit: ſed ſi ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium ſibi providebitur.* h.d. ſecundum lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Bellevillæ.* a

(an. 1212.)

QUantò creatori: [1 *& infrà.*] ¶ Accepimus, quòd ab ipſo domûs veſtræ primordio de fundatoris voluntae proceſſit, ut fratribus ſancti Irenæi procurationem ınam annis ſingulis liberaliter exhiberet, cùm nihil teıeatis ab eis *b*, propter quod hujuſmodi procuratio pſis debeat exhiberi: verùm tunc propter fratrum & ſerıientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, ſed ıunc in tantum excrevit numerus eorundem, quòd ad ırocurationem vix quatuor marchæ argenti *c* ſufficeent, quæ pro una fieri conſuevit: [1 *& infrà.*] ¶ Indulemus igitur, ne ultra primam menſuram in procuratioe ipsâ ſitis ulteriùs prædictis fratribus obligati, ſed exenſis, quæ conſueverunt ſufficere, ſint contenti, niſi faıltates Eccleſiæ in tantum excreverint, quòd ſine graamine ampliato fratrum numero ad ſolvendum debiım procurationis extendi poſſit quantitas expenſaım.

[1 *Veſtro ſub religionis habitu aſtrictis eſtis devotiùs famulatantò ſolicitiùs vos convenit providere, ne per immoderationis avitatem aliquatenus poſſit in vobis monaſtici profectus ordinis ıpediri.*]

[2 *Ut igitur per Apoſt. ſolicitudinis curam veſtris poſſit in te iſta gravaminibus provideri, auct. vobis præſentium,*]

CAP. XVII.

¶ *Omnes Eccleſiæ, niſi quæ ab hoc per privilegium Apoſtolin ſint exemptæ, procurare tenentur Legatos ſed. Apoſt ſeu etiam s Nuncios: nec in hoc præſcriptione juvantur.* h. d. uſque ad ſanè.

Idem *Primicerio & Clero Mediolanenſi.*

(an. 1212.)

Um inſtantia *d* noſtra *e* quotidiana: [1 *& infrà.*] ¶ Poſtulationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd m omnes Eccleſiæ Legatis & Nunciis ſedis Apoſtol. ocurationes impendere teneantur, ab earum præſtatio: nullam habere *f* volumus excuſatam, niſi fortè per eciale privilegium ſedis Apoſtol. (quod non credimus) exempta, etiamſi longiſſimo tempore procurationis ſequium non impenderint *g*: cùm in talibus præſcrio ſibi locum nequeat vendicare: quia nos à proviſio pastoralis ſolicitudinis circa omnes Eccleſias nunım omninò ceſſamus.

1 *Si ſecundùm debitum Apoſtolicæ ſervitutis omnium Ecarum ipſarum negotiis promovendis, non poſſumus perſoter imminere, per fratres noſtros ea expedire compellimur, quos iſtro latere deſtinamus: illius exemplum in hac parte ſecuti, diſcipulis ſuis in mundum univerſum tranſmiſſis ipſe perſonali in medio terræ ſalutem operatus eſt. Hinc eſt quod nuper di. fil. v. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apoſt. ſed. pro negotiis Eccleſiæ in Lombardiam duximus deſtinandum, ı veſtram civitatem ingreſſus procurationes exigeret, quæ conrunt Apoſtol. ſed. Leg. nunciis exhiberi: vos non attendenquod dicitur ab Apoſtolo, Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, non eſt magnum ſi carnalia veſtra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, niſi à Canonicis majoris Eccleſiæ ſe faceret anteà procurari, ſed. Apoſt. appellâſtis: & ſicut idem Card. per ſuas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injurioſi fuiſtis: propter quod dilect. fil. præpoſitus S. Nazari, & A. Canonicus S. Stephani ſyndici & procuratores veſtri, cùm Abbate S. Vincentii ad ſed. Apoſt. venientes, ut ſuper his ſtatueremus ordinem & menſuram, ex parte veſtra ſuppliciter poſtulabant. Licèt autem pro eo, quòd prædicto Card. vel potiùs nobis in ipſo contumaciter reſiſtentes, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit; & qui vos ſpernit, me ſpernit, neceſſaria denegâſtis, non pro vobis, ſed contra vos potiùs meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, quâ nobis proprium eſt miſereri de Rom. ſed. clementia ſemper & parcere, offenſi etiam deponere non valeamus, de conſ. f. n.*

¶ *Tractat de modo procurationis ipſorum Legatorum & Nunciorum.* Abbas.

Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus obſervari, ut nulla Eccleſia vel Prælatus ſe indebitè prægravari rationabiliter conqueratur. Si verò de communi collecta, Legatorum & Nunciorum noſtrorum expenſas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & noſtris nullum præjudicium volumus generari, quò minùs poſſint à quocunque maluerint procurationes ſibi debitas poſtulare: ita quòd ſi exactus ultra ſuam gravatus fuerit facultatem, ſibi ab aliis reſtauretur. Nunciis tamen noſtris in neceſſariis expenſis *a* exhibendis pareat, quicunque fuerit requiſitus, ita quòd in fraudem nihil penitùs attentetur, nec per communes miniſtros procurationis obſequium, ſi noluerint recipere, compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerint reſiſtendum, diſtrictione ſunt Eccleſiaſticâ compellendi.

CAP. XVIII.

¶ *Si ad unicam menſuram ſolvi ſolet quod debetur ex voto, ad illam in poſterum ſolvi debebit: ſi verò ad diverſas, liberabitur ſolvens etiam ad minorem.*

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Epiſcopis.* *(an. 1212. Româ in Hiſpaniam.)*

EX parte *c* Compoſtellani Archiepiſcopi fuit propoſitum, quòd cùm hi, qui vota beati Jacobi continuè perſolverunt, ad communem terræ ſuæ menſuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipſa perſolverint hactenus & perſolvant: quidam quia longis *d* temporibus ab eorum ſolutione ceſsârunt; nunc quandam menſuram exhibent parviſſimam & ignotam: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm ergo non conſtet, ad quam menſuram anteceſſores eorum prædicta vota perſolverint, credimus diſtinguendum, utrùm habitatores regionis ipſius, qui ea continuè perſolverunt, ad unam & eandem menſuram hujuſmodi vota perſolverint, an ad varias & diverſas. In primo enim caſu ad eandem & illi ſolvere ſunt cogendi. In ſecundo volentes ſolvere ad minorem, non ſunt cogendi, ut ad majorem perſolvant: quoniam cùm hujuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs ſunt à viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[1 *Nec etiam communibus uſibus deputatam, & ad eandem vota prædicta perſolvere moliuntur. Unde poſtulâſtis à nobis, ut ſuper hoc vos certos reddere dignaremur, utrùm hi qui menſuram ignotam exhibent, ad ſolvenda vota prædicta, ſint ad communem terræ ſuæ menſuram, ſecundùm quod illi qui ea perſolvunt, continuè faciunt, compellendi,*]

Bellavillæ. b *Solutionem cenſûs non denotare dominium. vid. neque tales. C. de probat.* c *vox,* argenti, *deeſt in antiquis & in recentioribus magis emendatis.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. cap. vid. Abbatem conſil 94 incipit, videtur primò, in 1 vo. & lin. in c. accedentes. ſupr. de præſcript.* e *aliàs, veſtra.* f *lex.* g *impenderit.*

a *Vox,* expenſis *deeſt in antiquis, & recentioribus magis emendatis.* b *Sameren. & Salamantin. de quibus vid. Vaſæum in Annalib. Hiſp. c. 20. & 21.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi voti, vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *Aliàs, qui à longis.*

CAP. XIX.

¶ *Eccleſiæ tenentur Epiſcopo, in cujus diœceſi ſunt, reſpondere de procurationibus, quartâ decimarum & aliis Epiſcopalibus.* h.d. quoad titulum.

Idem *Cæſarauguſten. Epiſcopo. (an. 1212. in Hiſpan.)*

CUm *a* olim : [1 & ĵ.] ¶ Quia nobis fides facta fuit, quòd Eccleſiæ de Luna *b* & de Beſ. in tua ſunt diœceſi conſtitutæ, non ſolùm per alia, verùm etiam per hoc ipſum, quòd in inſtrumentis compoſitionum continetur expreſsè, ut Abbas ſancti Joannis Prilaten. *c* tam de quarta decimarum, quàm de cæteris Epiſcopalibus, tibi debeat reſpondere, Abbatem ipſum ad integram ſolutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præſtationem procurationum, & aliorum Epiſcopalium jurium in prædictis Eccleſiis condemnamus. Licèt enim ex forma ſecundæ compoſitionis deductiones eſſent aliquæ faciendæ, quia tamen compoſitionem idem Abbas nullatenùs approbavit, ſed ſtuduit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium conſequi, cui renunciâſſe tacitè videbatur. Abſonum erat prætereà, ut negaret illam Eccleſiam, in tua diœceſi conſtitutam, ſuper qua inſtrumenta prædeceſſoris tui oſtendebat in jure, monaſterio fuiſſe conceſſa, per quæ Epiſcopale jus petebat *d* expreſsè.

[1 *Ad aures noſtras tuam querimoniam deſtinâſſes, quòd te dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartis decimarum, quas in Eccleſiis de Luna & de Tauſt. debes percipere, multipliciter defraudaret.*]

CAP. XX.

¶ *Solvendi ſunt cenſus ad antiquam monetam, in qua inſtituti fuerint, niſi ſit in alterius monetæ ſolutione præſcriptum.* h. d. & eſt caſus not. & multùm allegabilis.

Idem *Spoletano Epiſc. (an. 1212. in Umbriam.)*

OLim *e* cauſam, quam adversùs Clericos plebis Rupinæ ſuper ſynodatico proponebas, Tudertin. Epiſcopo & collegis ſuis commiſimus terminandam : coram quibus ex parte tua fuit propoſitum, quòd cùm iidem Clerici prædeceſſoribus tuis, tres in feſto Nativitatis, & tres in feſto Reſurrectionis Dominicæ, pro ſynodatico ſolverint denarios Papien. nunc tantùm tres Lucenſes pro ſingulis denariis Papienſibus perſolvebant, cùm tamen unus denarius Papien. valeat *f* ſex Lucen. unde petebas eos ad Papien. ſolutionem compelli, cùm & ſi tu Lucen. primo anno receperis, ſemper tamen jus tuum poſtmodùm fueris proteſtatus: [1 & ĵ. ¶ Cùm igitur conſtet, quòd Papien. olim pro ſynodatico ſolvebantur, quod ex eo etiam ſequitur, quòd Lucen. ſoluti ſunt poſtmodùm pro eiſdem, cùm ex dictis teſtium, & confeſſione *g* Advocati alterius partis non revocatâ, poſtmodum appareat evidenter, quòd tempore L. prædeceſſoris tui pro ſynodatico Papien. fuit moneta ſoluta, & à tempore dicti L. non niſi triginta ſex annorum ad plus tempus effluxerit, & ſit legitimè comprobatum, quòd tres Lucen. qui pro uno Papien. poſt mortem ipſius L. ſolvebantur, quinque vel ſex valebant ex illis, qui hodie ſunt in uſu : intelligentes ex hoc, quòd per monetæ declinationem acciderit, ut uſque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro ſynodatico, ſicut erant in uſu : procuratorem adverſæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad ſolutionem denariorum Papien. vel æſtimationem *h* eorum pro ſynodatico per definitivam ſententiam condemnamus.

[1 *Verùm pars Clericorum propoſuit ex adverſo, quòd ſi aliquando prædeceſſ. tuis denarii Papien. pro ſynodatico fuerint perſoluti, tamen à XLV. annis & infrà tam tibi quàm aliis Lucenſ. exſolverant, ſicq; partem ſuam nitebantur præſcriptione tueri. Nos ergò Jacobo tuo & Joan. Presbytero adverſæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbyt. Cardin. conceſſimus auditorem : quibus coram eo nil volentibus aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, cùm ipſe geſta omnia in noſtra & fratrum n. præſentia retuliſſet, intelleximus per teſtes tuos fuiſſe probatum, quòd tempore Lotharii præd. tui, & etiam poſt deceſſum ejus denarii Papien. fuerant pro ſynodatico perſoluti : & exinde tres Lucenſes, quorum duo valebant V. de his qui hoc tempore ſunt in uſu, aliquandiu fuerint exhibiti, & quòd à tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum ſpatium eſt elapſum, dicta teſtium etiam adverſæ partis inſpeximus, per quos voluit comprobare, quòd à tempore Lotharii XXX. trium à XL. annis : & infr. tres Lucenſes, vel tres Medalia in ſynodatico ſolutæ fuerant pro ſingulis Papien. fuiſſent anteà perſoluti. Confeſſus quoque fuerat Advocatus ipſius partis in jure, ac ejus confeſſio in ſcriptis reducta nec correcta vel revocata per Clericos ſupradictos, quòd iidem Clerici Henrici & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro ſynodatico ſolverent bis in anno, & exinde pro ſingulis Papien. tres Lucenſes.*]

CAP. XXI.

¶ *Epiſcopus remittens Eccleſiæ ſervitia, quæ ſibi debebat, & ſtatuens, quòd aliud ſervitium non imponatur, procurationem non intelligitur remiſiſſe.*

Idem *Priori ſancti Stephani (an. 1212.)*

CUm *a* venerabilis frater noſter Faven. *b* Epiſcopus : [1 & ĵ.] ¶ Cognovimus, quòd præfatus Epiſcopus ſpallas, quas ab eadem Eccleſia, tam ipſe quàm prædeceſſores ſui recipere conſueverant, Eccleſiæ præfatæ remiſit, & ſtatuit, quòd aliud ei ſervitium non imponeret, ſibi & Eccleſiæ ſuæ annuatim trium librarum cereo penſionis nomine reſervato. Quia ergo viſitationi annexa eſt procuratio, & Epiſcopus ratione Epiſcopalis juriſdictionis, quam habet in ea, teneatur causâ correctionis Eccleſiam viſitare *c* præfatam, nec intelligatur quaſi novum imponi, quod ab ipſa fundatione de communi fuerat jure impoſitum : Decernimus, quòd idem Epiſcopus, cùm ad ipſam Eccleſiam causâ correctionis acceſſerit, moderatam ab ea procurationem recipiat *d* bis *e* in anno : ſed nihil aliud præter penſionem, & procurationes præſcriptas ab eadem Eccleſia exigere, vel extorquere præſumat.

[1 *Et ut in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, & de quæſtione quæ inter vos ſuper Eccl. S. Stephani Pariſien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S. Priſcæ & Jo. S. M. in Coſmideo Diac. Card. vobis conceſſimus auditores, coram quibus allegando proponere curaviſti, quòd cùm prædicta Eccleſia S. Stephan quorundam Monialium, quæ in ea videbantur ſub religionis habitu converſari, malitiâ faciente fuerat ferè ad deſolationem redacta illas bon. mem. Carbo Facien. Epiſcopus auct. fel. rec. Eugenii PP. p.n. ab Eccleſia memorata removit, & Canonicos in ipſa inſtitui regulares, ſtatuens ut ordo canonicus perpetuus in ea temporibus debeat obſervari, & eos ab omni exactione tam ſua quàm ſucceſſorum tuorum & Pariſ. Eccl. prorsùs abſolvit, retento ſibi & Eccleſiæ ſuæ uno cereo trium librarum ab ea annis ſingulis exolvendo. Nos autem, cùm dicti Card. ea quæ audierant nobis fideliter retuliſſent.*]

CAP. XXII.

¶ *Eccleſiæ de novo converſæ in procurationibus, & aliis, ſervabunt conſuetudinem vicinarum.*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *de Luna & de Tauſt.* c *Platen. al. Prælaten. al. Pramaten. ſed fortè legendum Pinnaten.* d *al. patebat, quod agnovit gloſſ. hic & Hoſtienſis.* e *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* f *al. valebat.* g *In antiq. ita ſunt hæc diſtincta, & confeſſione advocati alterius partis non revocatâ, poſtmodùm, &c.* h *extimationem.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. compilation.* b *Faventi. aliàs, Fav* c *vid. Conc. Trid. citatum ſuprà hoc titulo. c. Sopita.* d *accipi* e *vid. Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 3.*

Idem *Compoſtellano Archiepiſcopo.* (*an.1212.*)

SUper eo *a*, quod Fraternitas tua nos conſulere voluit, ut quia ferè tota provincia Compoſtell. de novo eſt ad juriſdictionem Eccleſiæ tuæ converſa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ viſitanti obſequi debeat & ſervire, necnon & in procurationibus providere: Tibi duximus reſpondendum, quòd illud obſervare tenetur, quod in vicinis provinciis obſervatur.

CAP. XXIII.

¶ *Prælati tunc ſunt procurandi, cùm perſonaliter viſitant: & debent tunc ſervare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni & reformationi vacare: Legati & Nuncii Apoſtolici pro his diebus tantùm, pro quibus moram trahunt, procurari debent; & contra hanc conſtitutionem exactum, reſtituitur duplicatum.*

Idem *in Concilio generali.* (*an. 1216.*)

PRocurationes *b*, quæ ratione viſitationis debentur Epiſcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apoſtolicæ ſedis Legatis aut Nunciis, abſque manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenùs exigantur, niſi quando perſonaliter *c* officium viſitationis impendunt: & tunc evectionum & perſonarum mediocritatem obſervent in Lateranen. Concilio *d* definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos & Nuncios Apoſtolicæ ſedis, ut cùm oportuerit eos apud aliquem locum moram facere neceſſariam, ne locus ille propter illos *e* nimiùm aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Eccleſiis vel perſonis, quæ nondum fuerant de ſuis procurationibus aggravatæ, ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujuſmodi moram fecerint, non excedat: & cùm aliqua non ſuffecerit *f* per ſeipſam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porrò viſitationis officium exercentes non quærant, quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU Chriſti: prædicationi, & exhortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Eccleſiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

¶ *Eccleſia etiam Civitatenſis, tenetur procurare Epiſcopum viſitantem, quanquam ipſum nunquam procuraverit.*

Honorius III. *de Tiro* g *& Joſaphat Abbatibus.*
(*an. 1224 in Galliam.*)

VEnerabili fratre noſtro Cenomanen. Epiſcopo accepimus conquerente, quòd cùm cauſa, quæ inter ipſum ex parte una, & Abbatem & Conventum de Cultura ex altera, ſuper procurationibus, quas ab eis petit idem Epiſcopus, noſcitur agitari, vobis fuerit ab Apoſt. ſede commiſſa, dicti Abbas & Conventus ex eo fruſtrari intentionem ejuſdem Epiſcopi moliuntur, quòd eorum monaſterium in Cenomanen. villa ſitum eſſe dignoſcitur, & ipſi procurationem hactenus non ſolverunt: [1 & j.] ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus niſi aliud & rationabile oſtenderint, vos eos ad exhibendum eam, ſicut jus dictaverit, compellatis.

[1 *Quanquam emptionis privilegium non oſtendant. Volentes igitur ut finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

¶ *Qui jure metropolitano, vel legationis, viſitat provinciam, in provinciales, qui ſibi procurationes denegant, poteſt ferre ſententiam.*

Gregorius IX. (*an. 1236.*)

CUm nuper *h* Archiepiſcopus Beneventanus, Beneventanam provinciam viſitaret: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus cùm eundem Archiepiſcopum, ſive auctoritate propriâ, ſive noſtrâ Beneventanam provinciam contigerit viſitare, procurationes ratione viſitationis debitas, juxta facultates Eccleſiarum veſtrarum exhibeatis eidem: Alioquin ſententiam, quam ipſe ritè tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter obſervari.

---

a *C.7. eod. tit. in 3. comp. vid. Hoſtien. hîc & de materia ſervanda vicina conſuetud. gl. in c. conſ. diſt. 1.* b *vid. Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 3.* c *præſentialiter, in Concilio.* d *in Lat. Conc. ſub Alex. III. c. 4.* e *ipſos.* f *ſufficeret.* g *Tiron. al. ita: Abbatibus de Joſaphat & Tituron. al. Turon.* h *vide breviter hîc per Henricum Boich.*

CAP. XXVI.

¶ *Ad antiquam monetam, vel ſi non eſt in uſu, ad ejus æſtimationem ſolvendæ ſunt penſiones antiquæ.*

Idem.

CUm Canonicis majoris Eccleſiæ, quandam ſummam pecuniæ pro penſione Eccleſiæ tuæ debitam, aliquot annis perſolveris *a*, & iidem ſummam illam ex integro de meliori moneta exigant ſibi ſolvi: Tibi damus noſtris literis in mandatis, ut Canonicos illos ſolutione prioris pecuniæ *b*, vel ſi non ſit in uſu, æſtimatione penſionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

¶ *Propter privatum Oratorium, procuratio ratione viſitationis non debetur.*

Idem. (*an. eod.*)

AUctoritate *c* præſentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis veſtris habetis, interdum aliqui veſtrûm celebrant, procurationes quæ ratione viſitationis debentur, à vobis exigere vel extorquere præſumat.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITULUS XL.

CAP. I.

¶ *Amoto altari vel lapide continente ſigillum, reconſecrabitur altare, non autem Eccleſia.*

Alexander III. (*an. 1170. Romæ.*)

AD hæc ſi altare *d* motum fuerit, aut lapis ille ſolummodò ſuprà poſitus *e*, qui ſigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuò conſecrari. Propter hoc verò nequaquam reiterare ſuam conſecrationem Eccleſia conſuevit, licèt id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

¶ *Diebus etiam non feſtis poſſunt Eccleſiæ conſecrari.*

Innoc. III. *Tornac. Epiſc.* (*1210. Romà in Belgium.*)

TUa *f* fraternitas: [*& infrà.*] ¶ Inquiſit. t. t. reſpond. quòd in diœceſi tua licet tibi Eccleſiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quàm privatis.

CAP. III.

¶ *Habet duo dicta, & primò idem dicit, quod cap. ſupr. eod. Secundum dictum dicit, quòd oleum non conſecratum poteſt commiſceri oleo conſecrato, & totum fit conſecratum.*

Idem *Nidroſien.* g *Epiſc.* (*an. 1210. Româ in Norvveg.*)

QUod *h* in dubiis: [& j.] ¶ Altare verò, in quo tabula, cui conſecrationis benedictio Pontificali miniſterio adhibetur, ſi mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immeritò conſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri.

CAP. IV.

¶ *Reconciliatur Eccleſia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta eſt.*

---

a *Perſolveritis.* b *Quando admittatur ſolutio diverſa moneta, cùm moneta eſt mutata. vide Bart. in l. Paulus. ff. de ſolut.* c *Pro intellectu vide diſtinctionem, quam hîc affert Henr. Boich.* d *Cap. un. eod. tit. in 2. comp. & præter Hoſt. gloſſ. & Dd. vide Turrecrematam in c. ſi motum de conſec. diſt. 1.* e *ſuppoſitus. al. tranſpoſitus. al. ſuperpoſitus.* f *cap. 3. de dedic. Eccl. vel altar. in 3. comp.* g *Indroſienſi.* h *cap. 2. tit. de dedicat. Eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. ſi motum.*

Idem *Compoſtellano Archiepiſcopo. (an. 1212.)*

PRopoſuiſti *a* quòd venientibus ad Eccleſiam ſancti *b* Jacobi ex diverſis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas altaris de nocte cuſtodiam vendicare, homicidia contingunt fieri *c* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: [1 *& infrà.*] ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpon. *d* quòd manente Eccleſiâ & altari, ipſa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[1 *Propter quæ nos humiliter poſtulâſti, ut alio modo, quàm per conſecrationis beneficium dignaremur ipſi Eccleſiæ providere. Manente igitur Eccleſiâ & altari,*]

CAP. V.

¶ *Plura altaria ſimul in eadem Eccleſia conſecrari poſſunt, & idem in pluribus Epiſcopis.*

Idem.

CUm *e* ſis: [*& infrà.*] ¶ Noveris igitur, quòd plura in Eccleſia una altaria & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare.

CAP. VI.

¶ *Corruente tecto parietibus illæſis, & menſâ altaris non enormiter fractâ, nec altare, nec Eccleſia conſecratur.*

Idem.

LIgneis *f* ædificiis Eccleſiæ veſtræ caſu conſumptis, parietibus tamen illæſis, ac menſâ principalis altaris in ſua extremitate modicam paſsâ fracturam: [1 & ſ.] ¶ Inquiſit. t. t. dux. reſpond. quòd cùm parietes in ſua integritate permanſerint, & tabula altaris mota, vel enormiter læſa non fuerit, ob cauſam prædictam nec Eccleſia, nec altare debet denuò conſecrari.

[1 *Quæſiviſti per ſed. Apoſt. edoceri, ſi propter hoc ipſius altaris, vel etiam totius Eccleſiæ debet conſecratione innovari.*]

CAP. VII.

¶ *Polluitur Eccleſia vel cœmeterium, ſi excommunicatus in ea ſepelitur.*

Idem *Senon. Epiſcopo. (an. 1212.)*

COnſuluiſti *g*: [*& infrà.*] ¶ Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit *h*, reconcilianda erunt aſperſione *i* aquæ ſolenniter benedictæ, ſicut in dedicationibus Eccleſiarum fieri conſuevit.

CAP. VIII.

¶ *Qui fecit Eccleſiam conſecrari, tenetur eam dotare.* h. d. & tene mente hunc caſum.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ (an. 1222.)*

CUm ſicut ex relatione Capituli Oradien. nobis innotuit *k*, eorum feceris Eccleſiam conſecrari: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm non ſit Eccleſia, niſi de dote proviſum ei fuerit, conſecranda, eò liberaliùs ad dotandum prædictam Eccleſiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortiùs tanquam ex debito jam teneris.

[1 *Profectò ſperamus, quòd zelus ille, qui te ad ejuſdem Eccleſiæ conſecrationem induxit, te quoque ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem,*]

CAP. IX.

¶ *Eccleſia polluta per Sacerdotem ſimplicem reconciliari non poteſt, etiamſi aqua fuerit per Epiſcopum benedicta.*

Gregorius IX. *Aſtoricen. Epiſc. (an. 1235.)*

AQuâ *l* per Epiſcopum benedictâ Eccleſiam reconciliari poſſe per alium Epiſcopum non negamus, per Sacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obſtante conſuetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda eſt potius corruptela) quia licèt Epiſcopus committere valeat, quæ juriſdictionis exiſtunt: quæ ordinis tamen Epiſcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradûs Clericis demandare. Quod autem mandantibus Epiſcopis ſuper reconciliatione factum eſt, hactenus per eoſdem, miſericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

¶ *Eccleſia etiam non conſecrata ſi polluitur, reconcilianda eſt.*

Idem *eidem. (an. 1235.)*

SI Eccleſia non conſecrata cujuſcunque ſemine fuerit, aut ſanguinis effuſione polluta, aquâ protinùs exorcizatâ lavetur, ne divinæ laudis organa ſuſpendantur. Eſt tamen, quàm citiùs fieri poterit, conſecranda.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

TITULUS XLI.

CAP. I.

¶ *Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen ſibi ex cauſa dicere eas uſque ad veſperas incluſivè.* h. d. ſecundùm unum intellectum.

Ex Concilio Agathenſi. *(in Gallia.)*

PResbyter manè *c* matutinali officio expleto penſum ſervitutis ſuæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperamque perſolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta poſſibilitatem, aut à ſe, aut à ſcholaribus publicè compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis viſitatis, ſi voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterùm neceſſitatibus peregrinorum & hoſpitum, ſive diverſorum commeantium infirmorum, atque defunctorum ſuccurrere poſſit, uſque ad ſtatutam horam, pro temporis qualitate, Prophetâ dicente *d*: [*Septies in die laudem dixi tibi:*] qui ſeptenarius numerus à nobis impletur, ſi Matutini *e*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore, noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait *f*: [*Mediâ nocte ſurgebam, &c.*] Ergo his temporibus laudes Creatori noſtro ſuper judicia ſuæ juſtitiæ referamus.

CAP. II.

¶ *Propter Miſſam ſpecialem, Miſſa de feria dimittenda non eſt.*

Ex Concilio Triburien. *g (in German.)*

QUidam Laicorum habent in conſuetudine, ut per ſingulos dies audiant Evangelium, In principio erat verbum: & Miſſas peculiares, hoc eſt *h*, de ſancta Trinitate, & de ſancto Michaële. Ideo ſancitum eſt in eodem Concilio, ut ulteriùs hoc non fiat, niſi ſuo tempore, & niſi aliquis velit propter reverentiam ſanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed ſi voluerint, ut ſibi Miſſa cantetur, de eadem die Miſſas audiant, pro ſalute vivorum & etiam defunctorum. *i*

CAP. III.

¶ *Sufficit Sacerdoti ſemel in die celebrare: & excipit duos caſus, ſcilicet neceſſitatem & feſtum Nativitatis.*

Innocentius III. *Vigoren* k *Epiſc. (an. 1212.)*

COnſuluiſti: [*& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare.

a *Cap. 3. de dedic. Eccl. in 3. comp.* b *beati.* c *dictio*, fieri, *deeſt in antiq.* d *al. breviter reſpondemus.* e *Cap. un. de uſu & auct. pallii in 4. compil.* f *Cap. un. eod. tit. in 4. compilat.* g *C. 1. tit. de celebrat. div. offic. in 4. compilat.* h *contigerit.* i *al. aſperſione ſolenniter aquæ, &c.* k *al. innotuerit, quòd eorum, &c.* l *vid. Covarr. l. 3. var. reſol. c. 20.* m *al. Eccleſiæ, & hoc agnoſcit Hoſtienſ.*

a *Ita Hoſtien. al. mediocriter.* b *vid. Conc. Trid. Seſſ. 22. in decr. de obſervandis & evitandis, &c.* c *C. 2. tit. de ſuffrag. in 3. comp.* d *Pſ. 118.* e *matutinali. al. matutino.* f *Pſal. 98.* g *Tribrien. al. Triburum: ſed in Conciliis editis habetur, in Concilio Saleguſtadienſi, c. 10. & c. 2. tit. de ſuffrag. in 2. comp.* h *aut de ſancta, &c.* i *mortuorum.* k *Vvigornien.*

CAP.

CAP. IV.

¶ *In Miſſa commemorationis, licèt dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.*

Idem *Archiepiſcopo Bracharen.* (*an. 1212.*)

Conſilium *a* noſtrum: [*&* ỹ.] ¶ Requiſiſti, utrùm in diebus profeſtis, in quibus ad honorem S. Spiritûs, B. Virginis, & ſanctæ Crucis, Miſſam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [1 *&* ỹ.] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd apud nos in diebus profeſtis, cùm Miſſarum ſolennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licèt in Miſsâ propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem & ſolennitatem differentia oſtendatur: unde, Te Deum laudamus, regulariùs dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

[2 *Præſertim cùm in partibus tuis in honorem B. Virginis in Sabbathorum diebus Miſſa ſolenniter celebretur.*]

CAP. V.

¶ *Breve eſt.*

Idem *Clericis ſancti P. Magalon.* (*an. 1212.*)

Ex parte *b* veſtra: [*& infra.*] ¶ Poſtulationi veſtræ taliter reſpondemus, quòd ſemper Sacerdos vino perfundere debet, poſtquam totum acceperit Euchariſtiæ ſacramentum, niſi cùm eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare: ne ſi fortè vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

¶ *Si qua verba ſunt in canone Miſſæ, quæ ab Evangeliſtis dicta non fuerunt, credere debemus, quòd à Chriſto Apoſtoli, & ab Apoſtolorum ſucceſſores acceperunt.* Et hoc dicit uſque ad §. quæſiſti.

Idem *I. quondam Archiepiſc. Lugdun.* (*an. 1212.*)

Cum Marthæ *c*: [1 *&* ỹ.] ¶ Quæſiviſti quis formæ verborum, quam ipſe Chriſtus expreſſit, cùm in corpus & ſanguinem ſuum, panem transſubſtantiavit & vinum, illud in canone Miſſæ, quo Eccleſia utitur generaliter, adjecerit: quod nullus Evangeliſtarum legitur expreſſiſſe. Cùm enim in Evangelio *d* ſic legatur: [*Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim ſanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum:*] in canone Miſſæ ſermo iſte, videlicet [*myſterium fidei*] verbis ipſis interpoſitus invenitur. Unde cùm non Evangeliſta Chriſtum hoc dixiſſe teſtetur *e*, miraris, quòd aliquis aſſeverare tentaverit eum aliquid plus dixiſſe, quàm aliquis Evangeliſtarum aſſeveret. Verùm ſi formam ipſius canonis inſpicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requiſivit, alia duo, videlicet, [*elevatis oculis in cœlum: & æterni Teſtamenti:*] poteris in ipſo canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sanè multa tam de verbis, quàm de factis Dominicis invenimus ab Evangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli vel ſuppleviſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apoſtolorum ſic ait: [*Meminiſſe vos oportet verbi Domini Jeſu, qui dixit: Beatiùs eſt dare, quam accipere.*] Hæc nullus quatuor Evangeliſtarum deſcripſit. Nullus etiam horum expreſſit, quod Paulus *g* de Chriſto ad Corinthios ſcribens ait: [*Viſus eſt plus quam quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Jacobo: noviſſimè autem, tanquam abortivo viſus eſt & mihi.*] Ipſi etiam Evangeliſtæ mutuo inter ſe ſuppleviſſe leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus ſunt omiſſa. Unde cùm tres *h* Evangeliſtæ poſuerunt, [*Hoc eſt corpus meum:*] ſolus Lucas addit, [*quod pro vobis tradetur.*] Et cùm Matthæus & Marcus dicant, [*Pro multis:*] Lucas dicit, [*pro vobis.*] Matthæus autem [*in remiſſionem peccatorum.*] adjunxit. ¶ Cæterum ea, quæ adduntur in canone Miſſæ, poſſunt ex altis locis Evangelii comprobari. Joannes *a* enim ſuſcitationem Lazari deſcribens, Jeſum ſurſum oculos levâſſe aſſerit, & dixiſſe, [*Pater, gratias ego tibi, quoniam audiſti me:*] [*&* ỹ.] ¶ Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cùm ad corpus exanime animam Lazari revocavit *b*: probabilius eſſe videtur, quòd tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cùm panem & vinum in corpus & ſanguinem proprium commutavit. Cæterùm, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, cùm in textu Evangelico [*novi Teſtamenti*] ponatur, hîc interponitur, [*& æterni:*] nam Vetus Teſtamentum, quod hircorum & vitulorum *c* fuit ſanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod eſt Chriſti ſanguine conſecratum, promittit æterna, & ideo teſtamentum illud fuit vetus & tranſitorium: hoc autem novum eſt & æternum: Vel, ut utamur aliâ ratione, unde novum, id eſt, ultimum eſſe deſcribitur, inde æternum, id eſt, perpetuum comprobatur *d*: noviſſimum etenim hominis teſtamentum *e* immobile perſeverat, quia teſtatoris obitu confirmatur: juxta quod Apoſtolus *f* teſtamentum in morte aſſerit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui teſtatur. Præterea non ſolùm Scriptura, ſed etiam promiſſio dicitur teſtamentum, juxta quod Apoſtolus *g* ipſe ſcribit: [*Ideò novi Teſtamenti mediator eſt, ut repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt hæreditatis æternæ.*] Sic ergo intelligi debet, quod in ipſo canone reperitur: [*Hic eſt enim ſanguis meus, novi & æterni Teſtamenti,*] id eſt, novæ ac æternæ promiſſionis, ſcilicet confirmator, ſicut Dominus repromittit: [*Qui manducat* (inquiens) *carnem meam, & ſanguinem meum bibit, habet vitam æternam.*] Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæſtionem, videlicet myſterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in ſacramento altaris non eſſe corporis Chriſti, & ſanguinis veritatem, ſed imaginem *h* tantùm & ſpeciem & figuram: pro eo, quòd Scriptura interdum commemorat, id quod in altari ſuſcipitur, eſſe ſacramentum, & myſterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec ſacramenta Dei ſuſcipiunt reverenter: ſi enim quia figura eſt ſacramentum altaris, veritas eſſe negatur: ergo nec mors, nec reſurrectio Chriſti (cùm figura ſit) veritas eſt credenda: ſiquidem mortem & reſurrectionem Chriſti ſimilitudinem & imaginem eſſe Apoſtolus *i* manifeſtat: [*Chriſtus* (inquiens) *mortuus eſt pro delictis noſtris, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.*] Apoſtolorum etiam princeps Petrus ſic in epiſtola ſuâ ſcribit *k*: [*Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.*] Sic ergo tam mors Chriſti, quàm ejus reſurrectio eſt exemplum, ut & nos peccato mortui, juſtitiæ jam vivamus. Quare ſi non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec verè mortuus fuit Chriſtus, nec verè à mortuis reſurrexit: ſed abſit à fidelium cordibus error iſte, cùm Propheta de *l* ipſo teſtetur, quod verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit. Dicitur tamen myſterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur: cernitur ſpecies panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis Chriſti, ac virtus unitatis & charitatis: [2 *&* ỹ.]

¶ Diſtinguendum eſt tamen ſubtiliter inter tria, quæ ſunt in hoc ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilem, veritatem corporis, & virtutem ſpiritualem.

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp. B. Thom. l. 4. ſent. diſt. 13. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 4.* b *c. 4. eod. tit. in 3. comp.* c *c. 5. eod. tit. in 3. comp.* d *Matth. 26.* e *teſtatur.* f *Act. 20.* g *1. Cor. 15.* h *Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14.*

a *Joan. 11.* b *revocabat.* c *Eſa. 1.* d *approbatur.* e *Hîc poſt vocem, teſtamentum, in quibuſdam eſt dictio,* morte, *quæ deeſt in omnib. antiquis: nec eſſe debet, ut indicant ſequentia.* f *Heb. 9.* g *Hebr. 12.* h *Hunc errorem noviſſimè condemnavit Concil. Trident. Seſſ. 13. de ſanctiſſ. Euchar. ſacr. c. 4. & c. 1. vid. Thom. 3. p. q. 75. art. 2.* i *Rom. 6.* k *1. Petr. 2.* l *Eſa. 53.*

Forma eſt panis & vini, veritas carnis & ſanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum eſt ſacramentum & non res. Secundum eſt Sacramentum & res. Tertium eſt res & non ſacramentum. Sed primum eſt Sacramentum geminæ rei. Secundum eſt ſacramentum unius, & alterius res exiſtit. Tertium eſt res gemini ſacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, ſicut in canone reperitur, & à Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis eorum acceperint ſucceſſores.

[1 *Circa plurima ſatagentis officio in cura regiminis paſtoralis pro majori parte renuncians in domo Domini, quaſi abjectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, ſedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non ſolùm parvulis frangere poſſis panem, ſed profectis etiam cibum ſolidum miniſtrare, ac nodos ſolvere difficilium quæſtionum. Verùm quoniam in primatu Apoſtolorum principis Apoſt. ſed. magiſterium recognoſcens, ad eam credis majores cauſas Eccleſiæ referendas: conſultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cùm civilem non contineant quæſtionem, ſed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obſcura Scripturæ, novimus te noviſſe libenter, quod nobis inſpirat Dominus.*]

[2 *Quod autem myſterium fidei dicitur in hoc loco, alibi ſecundùm Joannem ſpiritus & vita narratur: nam ſpiritus eſt in myſterium, juxta illud:* Litera occidit, ſpiritus autem vivificat, fides quæ eſt vita: *ſecundùm quod legitur:* Juſtus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipſe:* Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.]

¶ *In ſacramento altaris aqua cum vino transſubſtantiatur in ſanguinem.* h. d. uſque ad §. tertio loco. Abb. Siculus.

¶ Quæſiviſti etiam, utrùm aqua *a* cum vino in ſanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholaſticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Chriſti duo præcipua fluxerint ſacramenta, redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum & aqua, quæ commiſcentur in calice, divinâ virtute mutantur: ut in hoc ſacramento plenè ſit veritas & figura. Alii verò tenent, quòd aqua cum vino transſubſtantiatur in ſanguinem, cùm in vinum tranſeat mixta vino: licèt Phyſici contrarium aſſeverent, qui aquam à vino per artificium poſſe aſſerunt ſeparari. Prætereà poteſt dici, quòd aqua non tranſit in ſanguinem, ſed remanet prioris vini accidentibus circumfuſa, ita quòd vini ſaporem aſſumit: quod inde convincitur, quia ſi poſt calicis conſecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini commiſcetur: ſed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod ſub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfuſum; ipſa tamen accidentia vinum appoſitum videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit. Contingit igitur accidentia mutare ſubjectum, ſicut & ſubjectum contingit acccidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut abſurdum, ſi aqua in corpore Chriſti eſſe credatur, cùm legatur *b* de ipſius *c* latere proceſſiſſe: [1 & *infrà.*] ¶ Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ aſſerit aquam cum vino in ſanguinem tranſmutari: ut expreſſiùs eluceat proprietas ſacramenti. Nam cùm aquæ multæ ſint populi multi, juxta quod alibi legitur *d*: [*Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas:*] ideò vino aqua unitur, ut Chriſto populus adunetur: per hoc enim quod ſuſcepit ipſe de noſtro, & accepimus ipſi de ſuo, tam inſolubili nexu conjungimur, ut qui eſt unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiſcum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipſo communiter mediante, cum patre unum efficimur. [*Pater, a inquit, ſancte, ſerva eos, quos dediſti mihi, ut ſint unum ſicut & nos: non pro his rogo tantum, ſed pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut & ipſi in nobis unum ſint, & mundus credat, quia tu me miſiſti.*]

[1 *Illud autem eſt nefarium opinari, quod quidam dicere præſumpſerunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Chriſti non aquam, ſed humorem aquaticum mentiuntur exiſſe, non attendentes, quòd de latere Chriſti duo fluxerunt ſacramenta, & quòd non baptizantur in phlegmate, ſed in aqua, juxta quod Dominus proteſtatur; Niſi quis renatus fuerit in aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*]

¶ *Oratio, quæ dicitur in ſecreta in feſto Sancti Leonis, immutata eſt, quia ubi dicebatur:* [Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio:] *hodie dicitur,* [ut interceſſione B. Leonis hæc nobis proſit oblatio.] *& hæc mutatio contingit, quia Sancti noſtris orationibus non indigent, ſed nos ſuis.* h. d. uſque ad finem. Abbas.

¶ Tertio loco *b* fraternitas tua requiſivit, quare fuerit mutatum, quod in ſecreta B. Leonis ſecundùm antiquiores codices continetur, ſic videlicet: [*Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio:*] cùm in modernis ſacramentariis habeatur, [*Annue nobis quæſumus, Domine, ut interceſſione B. Leonis hæc nobis proſit oblatio?*] Super quo reſpondemus, quòd cùm ſacræ Scripturæ dicat auctoritas, quòd injuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem eſt ratione conſimili de *c* aliis Sanctis ſentiendum, quia orationibus noſtris non indigent, pro eo, quòd cùm ſint perfectè beati, omnia eis ad vota ſuccedunt: ſed nos *d* potiùs orationibus eorum indigemus, quos (cùm miſeri ſimus) undique mala noſtra perturbant: unde quod in pleriſque *e* orationibus continetur: Proſit vel proficiat huic ſancto vel illi *f* talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc proſit, quòd *g* magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licèt plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam uſque ad judicium augmentari, & ideò Eccleſiam interim ſanè poſſe augmentum glorificationis eorum optare. Verùm *h* utrùm in hoc articulo locum habeat illa diſtinctio, quâ docetur, quòd defunctorum alii ſunt valdè boni, alii ſunt valdè mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde ſuffragia, quæ fiunt à fidelibus in Eccleſia pro valdè bonis, actiones ſunt gratiarum, pro valdè malis, conſolationes vivorum, expiationes verò pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua diſcretio inveſtiget.

CAP. VII.

¶ *Graviùs peccat, qui ſimulat conficere, & non conficit, quàm ille, qui conficit in mortali.*

Idem *Rectoribus Romanæ fraternit.* (*an. 1212. Romæ.*)

De *i* homine: [& j.] ¶ Quæſiviſtis *k*, quid de incauto Presbytero videatur, qui cùm ſe ſciat in mortali crimine conſtitutum, Miſſarum ſolennia, quæ non poteſt propter neceſſitatem quamlibet intermittere, propter ſui facinoris conſcientiam dubitat celebrare, peractiſque cæteris circumſtantiis Miſſam celebrare ſe fingit, & ſuppreſſis verbis, quibus conficitur corpus Chriſti, panem *l* & vinum tantummodo purè ſumit, ita credens per id quod prætendit, populo ſatisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cùm ergo

a *Hunc art. explicat B.Thom. 3.p. q.74. art. 8. & Sot. 4. ſent. diſt. 9. q. 1. art. 6.* b *Joan. 21.* c *Corpore, legitur utplurimùm in antiquis.* d *Eſa. 32.*

a *Joan. 17.* b *Summa eſt, ſanctos in cœlo cum Deo regnantes, non egere precibus noſtris, ſed nos eorum interceſſionibus. vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de invocat. & reliq. ſanct. &c.* c *al. ita & de ſanctis aliis ſentiendum.* d *vid. Sotum l. 4. ſent. diſt. 45. q. 3. art. 1.* e *pluribus.* f *illis.* g *al. ita: quòd magis ac magis, &c.* h *vide Dominic. Sotum l. 4. ſent. diſt. 45. q. 2. art. 1.* i *Cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* k *in antiq. legitur, Quæſiviſti.* l *In Cod. Barb. panem & vinum purum tantummodo ſumit.*

ergo falſa ſint abjicienda remedia, quæ veris ſunt periculis graviora: licèt is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet graviter, ſi ſe ingerat irreverenter ad illud, graviùs tamen videtur offendere, qui ſic fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare: cùm ille in ſolius miſericordis Dei manum incidat, iſte verò non ſolùm Deo (cui non veretur illudere) ſed populo, quem decipit, ſe adſtringat.

CAP. VIII.

¶ *Hic improbat opinionem, quæ habet, quòd in ſacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Chriſtum fuiſſe verum Deum & verum hominem, & quòd de ipſius latere exivit vera aqua.*

Idem *Ferrarienſi Epiſcopo. (an. 1212.)*

IN quadam noſtra decretali epiſtolâ aſſeris te *a* legiſſe, illud fuiſſe nefarium opinari, quod quidam dicere præſumpſerunt, in ſacramento videlicet Euchariſtiæ aquam in phlegma converti: nam de latere Chriſti non aquam, ſed humorem aquaticum mentiuntur exiiſſe: [1 & ſ.] ¶ Nos igitur ad tuæ ſupplicationis inſtantiam eſpondemus, quòd quidam dixerunt, ſed erraverunt, Chriſtum non fuiſſe verum Deum, ſed adoptivum, ut miſeri *b* Arriani. Alii Chriſtum non fuiſſe verum hominem, ſed phantaſticum, ut impii Manichæi *c*. Sed adversùs hujuſmodi hæreſes Joannes *d* Apoſtolus in epiſtola ſua loquitur, dicens: [*Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt:*] per hoc intendens oſtendere, quòd Chriſtus ſit verus Deus. [*Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis:*] per hoc intendens oſtendere, quòd Chriſtus ſit verus homo. Nam ad eſſe hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo ſubſiſtit. ¶ Per hoc autem, quòd in articulo mortis Chriſtus inclinato *e* capite tradidit ſpiritum, de quo voce magnâ clamaverat *f*: [*Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum:*] manifeſtè probatur, quòd ſe ſpiritum habebat, non ſolùm flatum vitalem, ſed animam rationabilem, de qua prædixerat *g*: [*Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem:*] &, [*Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterùm ſumendi eam.*] ¶ Per hoc autem, quòd unus militum lanceâ latus ejus aperuit *i*, & continuò ſanguis exivit & aqua: probatur apertè, quòd Chriſtus verum corpus habebat. Nam de phantaſtico corpore, nec ſanguis, nec aqua potuiſſet exire: unde [*ille* k *qui vidit, teſtimonium perhibuit, & teſtimonium ejus eſt verum: quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis.*] ¶ Quòd videlicet Chriſtus ſit verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, probatur ex eo, quòd ſpiritum vitalem emiſit: & de vero corpore probatur, quoniam ex eo ſanguis exivit & aqua: rationalis quippe anima non poſſet vivificare, niſi corpus humanum, ex quibus verus homo conſiſtit. ¶ Cæterùm ſicut fuit verus ſpiritus, & verus ſanguis, ita proculdubio vera aqua: cùm Chriſtus ſit veritas, & à veritate omnis fallacia ſit penitùs aliena: nam ſi non fuiſſet aqua, ſed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille qui vidit, & teſtimonium veritati perhibuit, profectò non aquam, ſed phlegma dixiſſet: nec in hoc verum regenerationis ſacramentum fuiſſet oſtenſum, cùm per ſacramentum baptiſmi non regeneremur in phlegmate, ſed in aqua. Ne e per hoc poſſet vero argumento probari, quòd in ſacramento Euchariſtiæ admiſcenda ſit aqua vino, ſi de la e Chriſti non aqua, ſed phlegma cum ſanguine profluxiſſet. Sed nec vera fuiſſet figura, quæ ſuper hac re præceſſit in Veteri Teſtamento, quando Moyſes *a* virgâ percuſſit ſilicem, & ex ea non phlegma, ſed aqua *b* manavit. Reſtat igitur, ut qualiſcunque fuerit illa aqua, ſive naturalis, ſive miraculoſa, ſive de novo divinâ virtute creata, ſive de componentibus ex parte aliqua reſoluta, proculdubio vera fuit: cùm naturaliter poſſit & compoſitum in componentia, & elementatum in elementa reſolvi: quemadmodum verus extitit ſudor ipſius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram *c*. Cùm autem ad compoſitionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aër, & ignis: & ad vegetationem ejuſdem corporis quatuor humores illis conſimiles conveniant, videlicet ſanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expreſſius demonſtraret, unum ex illis, & unum ex iſtis Joannes expreſſit, illa quæ potiùs ex illis, & ex iſtis, quæ magis myſterio *d* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus ſanguinem: in quibus duobus duo maximè *e* ſacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis, elucent.

[1 *Licèt autem hos magnos & authenticos viros ſenſiſſe recenſeas, quorum opinionem dictis & ſcriptis hactenus es ſecutus, ex quo tamen nos in contrarium ſentimus, noſtra compelleris ſententia conſentire. Sed verbum Jo. Apoſtoli te multùm movere fateris, dicentis: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres unum ſunt, quamvis hoc ultimum in pleriſque codicibus minimè habeatur, ab omnibus, quod dicis ſic exponi, illos videlicet eſſe unum, de una & eadem re, ſcilicet de humanitate Chriſti teſtari: Porrò ſi non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Chriſti, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur quòd Chriſtus ſit homo non vides? gloſſa namque ſuper illum locum ſic habet: Spiritus, id eſt, humana anima quam emiſit in paſſione, aqua & ſanguis quæ fluxerunt de latere Chriſti, quod fieri non poſſet, ſi non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quàm ex gloſſâ proponis per illam aquam probari, quòd Chriſtus ſit verus homo, & ideò ſi dicatur quòd illa non extitit vera aqua, ſed aquaticus humani corporis humor, tam expoſitoris quàm Apoſtoli verba intelligibilia tibi eſſe videntur, ſed dato quòd fuerit vera aqua, ſicut nos credimus & fatemur, nec iſta, nec illa ſufficienter intelligis. Unde nos humiliter ſupplicâſti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, ſufficienter & evidenter hoc exponere dignaremur.*]

CAP. IX.

¶ *Præcipit Prælatis & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum ſtudioſè celebrent & devotè.*

Idem *in Concilio generali.* f *(an. 1216. Romæ.)*

DOlentes referimus, quòd non ſolùm quidam minores Clerici, verùm etiam aliqui Eccleſiarum Prælati, circa *g* commeſſationes ſuperfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, tranſcurrendo undique *h* continuâ ſyncopâ matutinum. Sunt & alii, qui Miſſarum ſolennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius eſt) intereſſe contemnunt: & ſi quando cùm hæc celebrantur interſint, chori ſilentium fugientes, intendunt exteriùs collocutionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitùs inhibemus, diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, ſtudioſè celebrent pariter & devotè.

---

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp. vide Sot. l. 4. ſent. diſt. 1. qu. 3. art. 5. diſt. 9. q. 1. art. 6.* b *Hos damnavit Conc. Nican. vide Nicephor. l. 8. c. 5, 6, 7, & 8.* c *Vide Epiphanium, lib. 2. contra hæreſes, hæreſi 66.* d *1. Joan. 5.* e *Joh. 19.* f *Luc. 23.* g *Matth. 26.* h *Joan. 10.* i *Joan. 19.* k *1. Joan. 5.*

a *Num. 20.* b *emanavit. al. emanatus.* c *Luc. 22.* d *miniſterio.* e *maxima.* f *ſcilicet Lateran. ſub Innoc. III. c. 17. refertur c. 2. tit. de celebr. div. offic. in 4. comp.* g *In Cod. Barb. ita: circa commeſſationes ſuperfluas & confabulationes.* h *utique, & in Concil. continuata.*

CAP. X.

¶ *Euchariſtia debet mundè ſervari, & in ejus elevatione & delatione populus debet ſe inclinare: & cùm defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: tranſgreſſores verò graviter ſunt puniendi.*

Honorius III. (*an. 1212. Romæ.*)

SAnè cùm *a* olim: [*& infrà.*] ¶ Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio graviùs exardeſcat, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus à Sacerdotibus Euchariſtia in loco ſingulari mundo & ſignato ſemper honorificè collocata, devotè ac fideliter conſervetur. Sacerdos verò quilibet frequenter doceat plebem ſuam, ut cùm in celebratione Miſſarum elevatur hoſtia ſalutaris, ſe reverenter inclinet *b*, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu ſuperpoſito mundo velamine ferat, & referat manifeſtè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore, ſemper lumine præcedente, cùm ſit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujuſmodi mandati graviter punire non differant tranſgreſſores: ſi & ipſi divinam & noſtram volunt *c* effugere ultionem.

CAP. XI.

¶ *In Eccleſiis collegiatis debent celebrari duæ Miſſæ collegialiter, una pro defunctis, alia ſecundùm exigentiam diei, ut pro feſto, ſi feſtum occurrit, vel pro feriâ, ſi feria.*

Idem *univerſis Eccleſiarum Prælatis.* (*an. 1220.*)

CUm creatura *d* non habeat, quid pro meritis reſpondeat creatori: [*& ꝫ.*] ¶ Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quò minùs & pro anniverſariis defunctorum, & pro feſto vel feria ſecundùm temporum congruentiam, Miſſarum ſolennia conventualiter celebretis.

[1 *Cùm igitur Eccleſia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna ſuper candelabrum poſita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœleſtem, ne, quod abſit, tanta negligentia tenebris obumbretur, & alias conſequenter obumbret, univerſitatem veſtram rogandam duximus & monendam, per Ap. ſed. mandantes.*]

CAP. XII.

¶ *In die Cœnæ Domini Epiſcopus tantùm in ſua Eccleſia debet Miſſam celebrare, & chriſma conficere.*

Idem. *e* (*an. 1220. Româ in Apuliam.*)

TE *f* referente: [1 *& ꝫ.* ¶ Cùm cuilibet Sacerdoti, quâcunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Miſſam ſufficiat: nam & valdè eſt felix, qui celebrat dignè unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Eccleſia Sypontina duntaxat, in qua teneris chriſma conficere, Miſſarum ſtudeas ſolennia celebrare.

[1 *Didicimus, quòd in die Cœnæ Dominicæ de antiqua teneris conſuetudine chriſma conficere in Eccleſia Sypontina, ſed cùm manè diei ejuſdem ad Garganicam Eccleſiam accedas, ut ibidem, prout moris eſt, recipias pœnitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipſius loci: clerus & populus celebrare Miſſam in eadem Eccleſia Garganica priuſquam ad Sypontinam redeas te compellunt, propter quod noſtrum & Apoſt. ſed. conſilium imploráſti. Cùm autem chriſma eodem die infra Miſſarum ſolennia conficias, &c.*]

CAP. XIII.

¶ *In ſacrificio altaris plus de vino, quàm de aqua ponendum eſt.*

Idem *Archiepiſc. Ablaſen.* g (*an. 1220. in Suediam.*)

PErnicioſus in *h* tuis partibus inolevit abuſus, videlicet quòd in majori quantitate de aqua ponitur in ſacrificio, quàm de vino: Cùm ſecundùm rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis plus in ipſo ſit de vino, quàm de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

¶ *Ab officio & beneficio deponitur Presbyter, qui ſine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vaſe ligneo ſacrificat.*

Idem *Epiſcopo Brixien.* (*an. 1220.*)

LIteras tuas recepimus continentes, quòd cùm ſuper exceſſibus Presbyteri Eccleſiæ ſanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confeſſus eſt, quòd cùm quâdam die hoſtiam & calicem non haberet, in pane fermentato, & ſcypho ligneo Miſſarum ſolennia celebrare præſumpſit: [1 *& infrà.*] ¶ Intellecto iterùm, quòd prædicta Eccleſia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquiſitionis officium iterans, ex cujus confeſſionibus inveniſti, quòd idem ſine igne ſacrificabat & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel nimia deſipientiâ peccâſſe probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuò ipſum prives.

[1 *Quare ipſum ſuppoſuiſti perpetuo interdicto, conſulens quòd in aliqua Eccleſia regulari mutaret in melius vitam ſuam. Poſtmodùm autem illo coram ven. fil. n. Hoſtien. Epiſcopo Ap. ſed. Leg. ut ſecum miſericorditer ageret ſupplicante: idem ad celebrationem divinorum Presbyterum reſtituens memoratum, ſuper ſuſpenſionem beneficii, cauſam S. Salvatoris, & S. Lucæ Brixien. Præpoſitis delegavit, quòd ad beneficium reſtituerent eundem. Deinde verò reverſus de partibus marinis.*]

DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XLII.

CAP. I.

¶ *Licèt puer ſit ter merſus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ſi non ſit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non eſt baptizatus.*

Alexander III. (*an. 1175. Romæ.*)

SI quis puerum *b* ter in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: non eſt puer baptizatus.

CAP. II.

¶ *Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, poteſt baptizari formâ hîc expreſſâ.*

Idem. (*an. eod.*)

DE quibus dubium *c* eſt, an baptizati fuerint, baptizantur *d* his verbis præmiſſis: Si baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

CAP. III.

¶ *Sacramentum baptiſmi utiliter confertur parvulis, licèt non credant nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale.* h.d. uſque ad §. verùm.

Innocent. III. *Arelaten. Archiep.* (*1250. Româ in Gall.*)

MAjores Eccleſiæ *e* cauſas, præſertim articulos fidei contingentes, ad Petri ſedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondiſſe notabat: [*Tu* f *es Chriſtus filii Dei vivi:*] & pro eo Dominum exorâſſe, ne deficiat fides ejus. Quibuſdam igitur quæſtionibus, quas contra catholicos hæretici moverant, nos poſtulas reſpondere. Aſſerunt enim parvulis inutiliter baptiſma conferri:

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 13. in decr. de ſanct. Euch. Sacr. c. 6. & 7.* b *inclinent.* c *voluerint.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 22. tit. Doctrina de ſacrificio Miſſæ c. 2. & 3. & ſeſſ. 25. decr. de purg.* e *Archiep. Sypontin.* f *Vid. Th. 3. p. q. 83. art. 2. ad 2. arg.* g *Caſalenſ. al. Valvalen. al. Ubſalenſ. Hoc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th. 3. p. q. 74. art. 8. & Sotum l. 4. ſent. diſt. 9. q. 1. art. 6.*

a *Vid. B. Thom. q. 74. art. 4. & q. 83. art. 3. ad 6. arg. & q. 74. art. 6. & 7.* b *Cap. 1. de baptiſ. puer. in 2. comp. Vid. B. Thom. 3. par. q. 66. art. 5. & Sotum l. 4. ſent. diſt. 3. q. 1. art. 5.* c *Vid. B. Thom. 3. part. q. 66. art. 9. & B. Clement. l. 6. c. 15. conſtitutionum Apoſtolicarum.* d *al. baptizentur.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *Matth. 26. & Luc. 22.*

quod

quod nituntur probare, illud primò & præcipuè inducentes, quòd cùm ſecundùm verbum Jacobi *a* Apoſtoli, dicentis in epiſtola ſua: [*Charitas operit multitudinem peccatorum:*] & juxta illud teſtimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipſius pedes laverat, perhibentis: [*Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multùm:*] non niſi per charitatem & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec ſentiunt, nec conſentiunt, & charitatem non habent, quæ ſentientibus & conſentientibus tantùm infunditur, peccatum non dimittitur in baptiſmo: [1 *& infrà.*] ¶ Ad id autem taliter reſpondemus, quòd *c* baptiſma ſucceſſerit circumciſioni. Abſit enim, ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperàm affirmabat, legem cum Evangelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſervandam: quoniam ſecundùm Apoſtolum dicentem ad Galatas *d*: [*Si circumcidimini, Chriſtus nihil vobis prodeſt.*] Cùm ergo circumciſio tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptiſmus, qui ſuccedit loco ipſius, & generalior tamen exiſtit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectûs: tam adultis, quàm parvulis eſt conferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſaica *e* lex clamabat: [*Anima cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo:*] ita nunc indiſtinctè vox intonat Evangelica *f*: [*Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei:*] ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Cautè tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis, quàm quondam Judæis circumciſio contuliſſet: dictum eſt in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g*: [*Peribit de populo ſuo:*] in Evangelica verò auctoritate ſubjunctum eſt: [*Non intrabit in regnum Dei:*] quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum *h*: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitiatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad ſalutem. Cæterùm ex vi literæ ſatis patet, prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cùm de parvulis non poſſit intelligi, qui peccato tantùm originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſolvenda: [*Qui k crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.*] cùm non poſſint credere parvuli, ſed adulti: & ob hoc tota auctoritas hìc *l* intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur: quamvis nonnulli concedant, quòd parvuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundùm communem uſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur. Illud verò *m*, quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

a *Jac.5. & 1.Pet.4.* b *Luc.7.* c *perperàm in vulgatis, quòd tùm baptiſma, &c.* d *Gal.5.* e *Gen.17.* f *Joan.3.* g *Gen.17. Levit.12.* h *id eſt, clauſum. In multis vulgatis mendoſè legitur, obſervatum.* i *1.Timot.1.* k *Matth.28.* l *hæc.* m *Vid. B.Thom.3.p.q.69. art.6.* n *alit. & dimitti.* o *pervenerint.*

[1 *Et ſic ei baptiſmus non confertur, quia non eſt talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſ. e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli ſive fuerint ſive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

¶ *Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti, ut parvulis: ſecùs de actuali: quia ſicut non committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur.* hoc dicit uſque ad §. ſed adhuc. Abbas.

Verùm quidam ex hac ſolutione inveniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentantes ex eo, quòd dicimus parvulis in baptiſmate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cùm enim neutri ſentiant tunc vel conſentiant, dicunt idem in conſimilibus judicandum. Hìc verò dicimus diſtinguendum, quòd peccatum eſt duplex, originale ſcilicet, & actuale: originale, quod abſque conſenſu contrahitur: actuale, quod committitur cum conſenſu. Originale igitur, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti: actuale verò, quod conſenſu contrahitur *a*, ſine conſenſu minimè relaxatur.

¶ *Licèt in baptiſmo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale: & idem etiam nec originale.* h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo ſicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quòd Dominus, qui totum hominem ſalvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, eſt carentia viſionis Dei: actualis verò pœna peccati, eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuò propter reatum criminis actualis: ſed hæc tanquam incompaſſibilia *c* ſeſe minimè patiuntur, imo ſibi mutuò adverſantur.

Amentes vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, aliàs ſecùs: coacti verò cauſativè ſuſcipiunt. h. d. uſque ad finem.

Item quæritur *d*, utrùm dormientibus & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, ut excitati à ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuò baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut Baptiſmus & Ordo, cæteraque ſimilia, non ſolùm dormientibus & amentibus, ſed invitis & contradicentibus, etſi non quantùm ad rem, quantùm tamen ad characterem, conferuntur: cùm non ſolùm parvuli qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuiſſent inviti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinerent: unde ad ſervandam regulam fidei Chriſtianæ forent rationabiliter compellendi. Verùm id eſt religioni Chriſtianæ *e* contrarium, ut ſemper invitus & penitùs contradicens ad recipiendam & ſervandam Chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter *f* quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non abſurdè diſtinguunt, quòd is, qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſa-

a *al. Quod cum conſenſu contrahitur, &c.* b *al. ſanum, ut plurimùm in antiquis codicibus.* c *al. incompoſſibilia.* d *Vid. B.Thom. 3.p.q.80. art.9.* e *Vid B.Thom.2. 2.q.10. art.8. & ibi Cajetan.* f *perperàm in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum & non coactum, &c.* g *al. ita: ut ne, &c.*

cramentum, talis (ſicut & is, qui fictè ad baptiſmum accedit) characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum, & ipſe tanquam conditionaliter volens, licèt abſolutè non velit, cogendus eſt ad obſervantiam *a* fidei Chriſtianæ: in quo caſu debet intelligi decretum Concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quòd qui jampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt, ſicut factum eſt temporibus *c* religioſiſſimi Principis Siſibuti: quia jam conſtat eos ſacramentis divinis aſſociatos, & baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate unctos eſſe, & corporis Domini extitiſſe participes: oportet etiam ut fidem, quam neceſſitate ſuſceperunt *d*, tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & fides quam ſuſceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nunquam conſentit, ſed penitùs contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti: quia plus eſt expreſsè contradicere, quàm minimè conſentire: ſicut nec ille notam alicujus reatûs *e* incurrit, qui contradicens penitùs & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, ſi priuſquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione perſiſterent: quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare, etſi *g* fuerint ſic immerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secùs autem, ſi priùs catechumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum baptizandi: unde tales in neceſſitatis articulo conſuevit Eccleſia baptizare. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem.

CAP. IV.

¶ *Nemo poteſt ſeipſum baptizare, etiam inſtante neceſſitatis articulo.*

Idem *Meten. Epiſcopo. (an. 1250.)*

DEbitum *h*: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè intimâſti, quòd quidam Judæus in mortis articulo conſtitutus, cùm inter Judæos tantùm exiſteret, in aquam ſeipſum immerſit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen: [2 *&* ſ.] ¶ Reſpondemus, quod cùm inter baptizantem & baptizatum debeat eſſe diſcretio *i*, ſicut ex verbis Domini colligitur, dicentis *k* Apoſtolis: [*Ite* l, *baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti:*] memoratus Judæus eſt denuò ab alio baptizandus: ut oſtendatur, quòd alius eſt, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam deſignandum ipſe Chriſtus non à ſeipſo, ſed à Joanne voluit baptizari: quamvis ſi talis continuò deceſſiſſet, ad cœleſtem patriam protinùs evolâſſet *m* propter ſacramenti fidem, etſi non *n* propter fidei ſacramentum. In baptiſmo quippe illa ſpiritualis generatio *o* celebratur, de qua veritas ait *p*: [*Oportet vos naſci denuò: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum.*] Sicut ergo *q* in carnali generatione, quâ *r* proles ex viro & fœmina naſcitur, alius eſt, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: ſic in ſacramentali generatione, quâ ſoboles ex aqua & Spiritu Sancto renaſcitur, alius debet eſſe, qui ſpiritualiter generet, & alius, qui ſpiritualiter generetur. Sanè cùm corpus exteriùs, ſive cùm cor interiùs baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

[1 *Paſtoralis officii exſolvimus, cùm ſuper dubiis juris articulis reſponſione ſed. Apoſt. poſtulas edoceri.*]

a *Obſervationem.* b *ſcil. 4. c. 56.* c *in tempore.* d *receperunt.* e *criminis.* f vel. g *al. ita: ſi fuerint ſic immerſi. al. ſi fuerint immerſi.* h *C. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Sot. l. 4. ſent. diſt. 4. q. 1. art. 3. verſ. circa ſecundum.* i *In Cod. Barb. debeat diſtinctio perſonarum, &c.* k *Matth. 28.* l *verbum,* Ite, *deeſt in aliquot exemplarib. antiquis.* m *convolâſſet.* n *In recentioribus codic. ita: & non propter, &c. ſed ex antiq. reſtituimus, ut eſt impreſſum.* o *regeneratio.* p *Joan. 3.* q *enim.* r *per quam.*

[2 *Nunc autem quæris, Utrùm idem Judæus in devotione fidei Chriſtianæ perſeverans etiam debet baptizari. Nos autem ſ. t.*]

CAP. V.

¶ *Ubi deeſt verbum, vel elementum aquæ, non eſt baptiſmi ſacramentum.*

Idem *Moroſien. Epiſcopo.* a *(an. 1250.)*

NOn ut *b* apponeres: [1 *&* ſ.] ¶ Poſtulâſti, utrùm parvuli ſint pro Chriſtianis habendi, quos in articulo mortis conſtitutos, propter aquæ penuriam, & abſentiam Sacerdotis, aliquorum ſimplicitas in caput ac pectus, ac inter ſcapulas pro baptiſmo ſalivæ conſperſione *c* linivit. Reſpondemus, quòd cùm in baptiſmo duo ſemper, videlicet verbum & elementum, neceſſariò requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *d*: [*Euntes in mundum univerſum, (prædicate Evangelium* e *omni creaturæ) & baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti:*] eademque dicat de elemento: [*Niſi* f *quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum:*] dubitare non debes, illos verum non habere baptiſmum, in quibus non ſolùm utrumque prædictorum, ſed eorum alterum eſt omiſſum.

[1 *Tibi ſcientiam, ſicut credimus, ſed ut per oraculum verbi veſtri tuorum ignorantiam ſubditorum meliùs erudires, Apoſtolicum tibi reſponſum fieri.*]

CAP. VI.

¶ *Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.*

Idem *in* Concilio generali. *g (an. 1216.)*

LIcèt Græcos *h* diebus noſtris, ad obedientiam ſedis Apoſtolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino poſſumus) ſuſtinendo, in his tamen illis deferre non *i* volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Poſtquam enim Græcorum Eccleſia, cum quibuſdam complicibus & fautoribus ſuis, ab obedientia ſed. Apoſtol. ſe ſubtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, ſi quando Sacerdotes Latini ſuper eorum celebrâſſent altaria, non priùs ipſi ſacrificabant in ipſis, quàm ea tanquam per hoc inquinata laviſſent: baptizatos etiam à Latinis ipſi Græci rebaptizare auſu temerario præſumebant: & adhuc (ſicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum ſcandalum ab Eccleſia Dei amovere, ſacro ſuadente Concilio diſtrictè præcipimus, ut talia de cætero non præſumant, conformantes ſe tanquam filii obedientiæ ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ matri ſuæ: ut ſit unum ovile, & unus paſtor. Si quis autem tale quid præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio Eccleſiaſtico deponatur. *k*

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

TITULUS XLIII.

CAP. I.

¶ *Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.*

Ex Concilio apud Compendium *l. (in Galliâ.)*

SI quis Preſbyter ordinatus, deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur.

a *Indroſien. al. Nidroſien.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. B. Thom. 3. p. q. 60. art. 5, 6, & 7. & q. 66. art. 3, 4, & 5.* c *aſperſione.* d *Matth. 28.* e *incluſa deſunt in omn. antiq. cod. Vaticanis.* f *Joan. 3.* g *ſcil. Innocen. III. in Conc. gener. Later. c. 4.* h *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* i *al. nec volumus, nec debemus.* k *al. ſuſpendatur: ſed in Concilio deponatur.* l *Cap. 15. ut ait Burch. lib. 4. decr. c. 74. & Ivo p. 1. c. 268. Refertur etiam cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. in additionibus 3. p. q. 35. art. 3.*

CAP.

CAP. II.

¶ Omiſſio baptiſmi non nocet credenti probabiliter ſe eſſe baptizatum.

Innocentius III. a *Epiſcopo Cremonen.*

(*an. 1212.*)

APoſtolicam *b* ſedem conſulere decreviſti: [*& infrà.*] ¶ Inquiſit. tuæ taliter reſpond. Presbyterum, quem ſine unda baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificâſti, quia in ſanctæ matris Eccleſiæ fide, & Chriſti nominis confeſſione perſeveraverit, ab originali peccato ſolutum *c*, & cœleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum, aſſerimus incunctanter. Lege ſuper octavo *d* lib. Auguſt. de civit. Dei, ubi inter cætera legitur: [*Baptiſmus inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus* e *neceſſitatis excludit.*] Librum etiam B. Ambroſii de obitu Valentiniani, idem aſſerentis, revolve. Sopitis igitur quæſtionibus doctorum, Patrum ſententias *f* teneas, & in Eccleſia tua juges preces, hoſtiaſque Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

¶ Non baptizatus ordinari non poteſt: & ſi de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licèt credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Epiſcopo.*

(*an. 1212.*)

VEniens *h* ad Apoſtolicam ſedem I. lator præſentium nobis expoſuit, quòd cùm ad gradum Sacerdotii aſcendiſſet, comperit tandem, quòd non fuerit *i* ſecundùm formam Evangelii baptizatus, unde nos eum ritè fecimus baptizari. Cumque ſuper ordinibus *k* fuiſſet diutius diſputatum, quidam in eam declinaverunt ſententiam, ut cùm baptiſmus ſit fundamentum omnium ſacramentorum, ante ſuſceptionem baptiſmi non ſuſcipiatur aliud ſacramentum, quoniam ubi fundamentum non eſt, ſuperædificari non poteſt. Porrò econtrà videri poſſet. Nam cùm quis non ſolùm per ſacramentum fidei, ſed per fidem etiam ſacramenti, efficiatur procul dubio membrum Chriſti: & qui Chriſtum habet per fidem, etiamſi baptiſmum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non poteſt, quod eſt Chriſtus Jeſus: ſuperædificare poſſe videtur, ſicut ſalutifera opera, ſic & quælibet Eccleſiaſtica ſacramenta, cùm illud non ſit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus ſacramentis, quod baptiſmus ſit fundamentum illorum, quoniam & ſacramentum Conjugii & Euchariſtiæ à non baptizatis recipi poteſt. Præterea ſacramentum Ordinis non ſolùm Pontificalis, ſed Sacerdotalis etiam & Levitici ex inſtitutione ſua præceſſit baptiſmum: per *l* quod forſitan videtur, quòd ante baptiſmum hujuſmodi ordines poſſent ritè conferri, maximè his, qui baptizati eſſe creduntur: Quia verò in Concilio apud Compendium legitur conſtitutum, quòd ſi quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur: nos circa latorem præſentium in hoc dubitabili caſu, quod tutius eſt ſequentes, mandamus, quatenus ipſum per ſingulos ordines, uſque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio miniſtrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum: nec malè de ſacramento ſentitur, cùm illud non religionis contemptus, ſed articulus neceſſitatis excludit. Et certè de illo, qui natus de Chriſtianis parentibus, & inter Chriſtianos eſt fideliter converſatus, tam violenter præſumitur, quòd fuerit baptizatus, ut hæc præſumptio pro certitudine ſit habenda, donec evidentiſſimis forſitan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. ait ſcribendum, Innocent. II. ſed Vaticani III. habent.* b *Cap. eod tit. in 1. compil.* c *abſolutum.* d *al. ſuper octavum. al. ſuper VIII.* e *articulus.* f *ſententiam.* g *Domino.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *fuerat.* k *In Cod. Barb. ordinib coram nobis fuiſſet aliquandiu diſputatum.* l *al. propter quod, &c. forſitan videtur.*

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ a, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

TITULUS XLIV.

CAP. I.

Euchariſtia & Chriſma debent fideliter ſub clavibus cuſtodiri, & contrà facientes ſunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali.* (*an. 1216. Romæ.*)

STatuimus, ut in cunctis Eccleſiis Chriſma & Euchariſtia, ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis conſerventur: Ne poſſit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria *b* exercenda. Si verò is, ad quem ſpectat cuſtodia, ea incautè reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur: & ſi per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori ſubjaceat ultioni.

CAP. II.

¶ Supellectilia in Eccleſiis poni non debent, niſi neceſſitas urgeat. hoc dicit primò. *Eccleſiæ debent ſua vaſa & veſtimenta mundè tenere.* hoc ſecundò.

Idem *in eodem.* d

RElinqui nolumus incorrectum, quòd quidam Clerici Eccleſiæ ſic exponunt ſupellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potiùs domus laicæ, quàm Dei baſilicæ videantur: non conſiderantes, quòd Dominus non ſinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non ſolùm Eccleſias dimittunt incultas, verùm etiam vaſa miniſterii, & veſtimenta miniſtrorum, ac pallas altaris, necnon ipſa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus ſunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domûs Dei: firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia in Eccleſiis admittantur, niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, ſic tamen, ut neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XLV.

CAP. I.

¶ Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro ſancto.

Alexander III. (*an. 1170. Romæ.*)

AUdivimus *f*, quòd quidam inter vos diabolicâ fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occiſum, quaſi ſanctum (more infidelium) venerantur: Cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Eccleſia permittat orare. Dicit enim Apoſtolus: *g* [*Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt.*] Illum ergo non præſumatis de cætero colere: cùm etiamſi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipſum pro Sancto abſque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

a *De cuſtodia Euchariſtiæ & aliorum ſacrament.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbatia ita: & ſi per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori, &c.* d *Sctl. Concil. Lateran. cap. 19. & Cap. 1. tit. de immunit Eccleſ. in 4. compil.* e *habere.* f *Cap. un. De venerat. ſanct. in 3. compil.* g *Eph. 5.*

CAP. II.

¶ *Sanctorum reliquiæ vendi non poſſunt, vel paſſim oſtendi non debent, ne circa illas populus decipi poſſit.*

Innocentius III. *in Concilio generali.* a (*an. 1216.*)

CUm ex eo *b*, quòd quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas paſſim oſtendunt, Chriſtianæ religioni detractum ſit ſæpiùs: Ne in poſterum detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus, ut antiquæ reliquiæ amodò extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari præſumat, niſi priùs auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *c*. Prælati verò non *d* permittant eos, qui ad eorum Eccleſias causâ venerationis accedunt, variis figmentis, aut falſis documentis decipi, ſicut in pleriſque locis occaſione quæſtûs fieri conſuevit.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM. *e*

TITULUS XLVI.

CAP. I.

¶ *Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda eſt vigilia B. Matthiæ.*

Innocentius III. *Clericis S. Petri Magalon.* (*an. 1213.*)

EX parte veſtra quæſitum fuit, utrùm ſi Nativitatem Domini, vel aſſumptionem B. Mariæ, vel feſtivitatem alicujus Apoſtolorum in ſecunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *f* vigilia debeat jejunari? & utrùm in vigilia B. Matthiæ Apoſtoli, ſit jejunium injungendum? Ad quod breviter reſpondemus, quòd die Sabbathi feſtivitates prælibatas *g* ſecundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apoſtoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

¶ *Non capit congruam ſummationem: & textus in ſe ſatis clarus eſt, & multa ſunt dicta, quæ patent per §.*

Idem *Bracharen. Archiepiſcopo.* (*an. 1213.*)

COnſilium *h* noſtrum: [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd omnium Apoſtolorum vigiliæ ſunt in obſervatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apoſtolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangeliſtæ: quoniam ipſorum ſolennitas intra ſolennitatem Paſchalem, iſtius autem intra Natalem Domini celebratur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum feſtivitates oportet ſecundâ feriâ celebrari, in præcedenti ſunt Sabbatho jejunandæ.

De feſtivitate verò Bartholomæi Apoſtoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quoſdam: reſpondemus, quòd in hoc conſuetudinem tuæ regionis obſerves *k*: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem quæſieris, quæ ſit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadrageſimalibus, quo tempore *l* tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere ſunt coacti? Reſpondemus, quòd in tali articulo illos non credimus *m* puniendos: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipſis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium eſt, ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes ſumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri conſuevit, cùm hoc ab aliis moleſtè feratur, & oriatur inde illis occaſio detrahendi: Reſpondemus, quòd ſuper hoc conſuetudinem tuæ regionis facias obſervari, ſic tamen, quòd debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadrageſima vel in aliis jejuniis ſolennibus infirmantur, & petunt ſibi eſum carnium indulgeri: Reſpondemus, quòd cùm non ſubjaceat legi neceſſitas, deſiderium infirmorum, cùm urgens neceſſitas exigit, ſupportare potes & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

[1 *Super quibuſdam articulis requiſiſti, utrùm in omnibus ſit Apoſtolorum vigiliis jejunandum, cùm quidam aſſerant, non eſſe jejunandum in omnibus, ſed ſex tantùm. Verùm etiam jejunandum ſit in Adventu Domini, cùm inde ſentiant diverſi diverſa, quibuſdam dicentibus, ſed paucioribus, jejunandum eſſe tunc temporis, pluribus verò ſe ad hoc aſſerentibus non teneri. Verùm inſuper ſi feſtum illorum, quorum vigilias jejunamus, ſecundâ feriâ evenire contingat, in præcedenti Sabbatho ſint vigiliæ faciendæ.*]

CAP. III.

¶ *Si Feſtum Nativitatis occurrit ſextâ feriâ, licitum eſt omnibus carnes comedere, exceptis profeſſis & voventibus.*

Honorius III. *Pragen. Epiſcopo.* (*an. 1222.*)

EXplicari *a* per ſed. Apoſt. poſtulâſti: [1 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd illi, qui nec voto, nec regulari obſervantiâ ſunt adſtricti, in ſexta feria, ſi Feſtum Nativitatis Dominicæ die ipſo venire contigerit, carnibus propter feſti excellentiam veſci poſſunt, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ generalis. Nec tamen hi *b* reprehendendi ſunt, qui ob devotionem voluerint abſtinere.

[1 *Utrùm ſit licitum illis, qui nec voto, nec regulari obſervantiâ ſunt adſtricti, carnes comedere, quando in ſexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

DE *c* PURIFICATIONE POST PARTUM.

TITULUS XLVII.

CAP. UN.

¶ *Mulier poſt partum ſtatim poteſt ingredi Eccleſiam, nec tenetur abſtinere per aliquos dies ſecundùm legem Moſaicam.*

Innocentius III. *Armachan. Archiepiſcopo.* (*an. 1212.*)

VOlens: [1 *& §.*] ¶ Licèt *d* ſecundùm legem Moſaicam certi dies determinati fuiſſent, quibus mulieres poſt partum à templi ceſſarent ingreſſu: Quia tamen lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt: Inquiſ. t. t. r. quòd poſtquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, ſi mulieres poſt prolem emiſſam acturæ gratias Eccleſiam intrare voluerint, nullâ proinde peccati mole gravantur, nec Eccleſiarum eſt eis aditus denegandus, ne pœna illis *e* converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abſtinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[1 *Fraternitas tua per reſponſ. Apoſtolicam humiliter edoceri à nobis expetiit, utrùm mulieres ſtatim poſt partum debeant Eccleſias ingredi, vel ab earum ingreſſu per dies aliquot abſtinere.*]

a *Scilicet Lateran. c. 62. & cap. 2. De imm. Eccleſ. in 4. comp.* b *Vid. Concil. Trident. ſupr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylveſtrum in ſumma, verbo reliquiæ.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatia, non permittant eos de cætero, qui, &c.* e *B. Thom. 2. 2. quæſt. 147. Vid. cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *præcedenti.* g *prælibatæ.* h *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *al. & ſanctorum vigiliæ, quorum quoque feſtivitates, &c.* k *Vid. l. ſi fundus. ff. de evict. & l. ſi ſervus. in fin. ff. de leg. 1.* l *al. tempore illo, quo tantæ, &c.* m *Ratio hujus dicti eſt in antiqua compil. quam hîc omiſit Raymundus, quæ habetur ita: quos urgens neceſſitas excuſavit.*

a *Vid. Covarruv. 4. var. reſol. c. 20. & Sylveſt. in ſumm. verb. jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *c. 1. eod. tit. in 3. comp. Cur purificatio fuerit in lege inſtituta, vid. Thom. 2. 2. q. 37. art. 4. & de Purificatione legitur Levit. 12.* e *eis.*

DE

DE ECCLESIIS *a* ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

TITULUS XLVIII.

CAP. I.

¶ *Habentes beneficium in Eccleſia, tenentur contribuere ad ipſius reparationem.*

Ex Concilio Maguntin. *b*

QUicunque Eccleſiaſticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.

CAP. II.

¶ *Leproſi permitti debent, ſine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Eccleſiam propriam & Presbyterum, nec tenentur ſolvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.*

Ex Concilio Lateran.

CUm dicat Apoſtolus: [1 *& infrà.*] ¶ Conſtituimus, ut ubicunque tot ſimul leproſi ſub communi vita fuerint congregati, quòd Eccleſiam cum cœmeterio ſibi conſtruere, & proprio gaudere valeant Presbytero, ſine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injurioſi veteribus Eccleſiis de jure parochiali nequaquam exiſtant: quod enim eis pro *c* pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium ſuorum, decimas tribuere non cogantur.

[1 *Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, econtrà quidam quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, leproſis qui cum ſanis habitare non poſſunt, vel ad Eccleſiam cum aliis convenire, Eccleſias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii juvari miniſterio Sacerdotis, quod quidam procul à Chriſtiana veritate dignoſcitur, de benignitate Apoſtolica.*]

CAP. III.

¶ *Propter nimiam diſtantiam Eccleſiæ, poteſt nova Eccleſia in ipſius parochia ædificari, & certa portio de antiqua ſibi deputari.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an. 1170.*)

AD audientiam *d* noſtram noveris perveniſſe, quòd villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Eccleſia parochiali diſtare, ut *e* tempore hyemali, cùm pluviæ inundant, non poſſint parochiani, ſine magna difficultate ipſam adire: unde non valent congruo tempore Eccleſiaſticis officiis intereſſe. Quia igitur dicta Eccleſia ita dicitur reditibus abundare, quòd præter illius villæ proventus miniſter illius convenienter *f* valeat ſuſtentationem habere: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, Eccleſiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem ſublato appellationis obſtaculo ad præſentationem Rectoris Eccleſiæ majoris, cum canonico fundatoris aſſenſu inſtituas, ad ſuſtentationem ſuam ejuſdem villæ obventiones Eccleſiaſticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Eccleſiæ *g* ſervetur: quod quidem fieri poſſe videtur, cùm ejuſdem villæ Dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad uſus Sacerdotis conferre. Si verò perſona matricis Eccleſiæ virum idoneum præſentare diſtulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis ceſſante diffugio inſtituere non omittas.

CAP. IV.

¶ *Rectores Eccleſiarum poſſunt compelli, ut de reditibus, qui ſuperſunt, teneantur conferre ad conſtructionem, ſeu reparationem Eccleſiæ.*

Idem *Lexovien.* a *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

DE his *b*, qui parochiales Eccleſias habent, duximus reſpondendum, quòd ad reparationem & inſtitutionem Eccleſiarum cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

¶ *Secularis Eccleſia ſine præjudicio Clericorum ad ſtatum regularem poteſt reparari: & collegio, quod nondum eſt, privilegium non confertur.*

Urbanus III. (*an. 1186.*)

AD audientiam *c* noſtram pervenit, quòd tu in Eccleſia, de qua in Epiſcopum vocatus fuiſti, regulares Canonicos deſideras ordinare: inde ſiquidem eſt, quòd hoc devotioni tuæ auctoritate Apoſtol. indulgemus, ſi tibi Epiſcopus diœceſanus conſenſerit in hac parte. Verùm ſi Clerici ſeculares in ea adhuc ſupereſſe noſcuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi neceſſaria provideri *d*. Licèt autem nobis inſtantiùs ſupplicares, ut Eccleſiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non poſſumus de jure deferre, cùm nulli Canonici adhuc ibidem exiſtant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

¶ *Non obſtante juramento de rebus Eccleſiæ non alienandis, poteſt Epiſcopus propter indigentiam novam Eccleſiam ædificare.*

Cœleſtinus III. *e* (*an. 1195.*)

TUa nos *f* duxit: [*& ỹ.*] ¶ Præterea quia occaſione juramenti, quod de rebus Eccleſiæ *f* non alienandis te aſſeris præſtitiſſe, in locis tui Epiſcopatûs, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Eccleſiarum, commiſſa tibi Eccleſia deſtitui videatur) Eccleſias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occaſione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti ſuper baſilicarum inſtitutione ſtudeas ſalubriter providere.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

TITULUS XLIX.

CAP. I.

¶ *In domibus Eccleſiarum non debet Judex laicus judicare, nec hoſpitium quærere.*

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus *h* Eccleſiarum, neque Miſſus, neque Comes, vel Judex publicus, vel miniſter, quaſi pro conſuetudine, placitum vel hoſpitium vendicent: ſed in publicis locis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & etiam hoſpitentur.

CAP. II.

¶ *Tempore magnæ neceſſitatis, non debet aliquis excuſari à murorum, ſeu civitatis cuſtodia.* h. d. ſecundùm intellectum Panorm.

Gregorius *Archiepiſc. Tricen.* i (*an. 600. Româ in Hiſpaniam.*)

PErvenit: [*& ỹ.*] ¶ Fraternitas tua nullum per noſtræ vel Eccleſiæ ſuæ nomen, aut alio modo excuſari à murorum vigiliis patiatur: ſed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus meliùs valeat civitatis cuſtodia procurari.

¶ *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. c. 8. & pleniùs ſeſſ. 21. de reform. cap. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. ſub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. 30. Ivo part. 3. c. 3. & Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Dictio, pro, deeſt in pluribus exemplaribus, & malè.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *quòd, &c.* f *convenientem.* g *al. ita: Eccleſiæ matrici majori ſervetur.*

a *Exon. al. Lexonen.* b *cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 29. c. 2.* c *cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. ſubſtit.* e *Alex. III. in uno aut altero vetuſto C.* f *c. 5. eod. tit. in 2. comp.* g *al. Eccleſiæ tuæ, &c.* h *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonic. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Terraconen. Epiſcopo.*

CAP. III.

¶ *Ruſticus adſtrictus ad culturam agrorum Eccleſiæ, non poteſt illam deſerere.* h. d ſummando generaliter.

Idem *Vitali defenſori Sard.* a (*an. 600. Romæ.*)

INdicatum eſt: [*& infrà.*] ¶ Dictum eſt nobis, quòd ruſtici Eccleſiæ rura ejus deſerentes, in privatorum poſſeſſionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

¶ *Laici collectas imponentes Clericis vel Eccleſiis, ſeu jurisdictionem eorum uſurpantes, ſi moniti non deſiſtunt, ſunt excommunicati cum ſuis fautoribus: poteſt tamen Epiſcopus cum Clero eis in neceſſitate præbere ſubſidia.*

Ex Concilio Lateranenſi. *b* (*an. 1179.*)

NOn *c* minùs: [*1 & infrà.*] ¶ In diverſis mundi partibus conſules civitatum & Rectores, nec non & alii, qui poteſtatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Eccleſiis, ut deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotium videatur, quàm ſub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitam non habebat. Ille quidem omnibus aliis ſervituti ſubactis *e*, Sacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & *f* eis alimoniam de publico adminiſtravit: Iſte verò onera ſua ferè univerſa imponunt Eccleſiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias *g* deplorat, competere videatur: [*Princeps provinciarum facta eſt ſub tributo:*] Sive quidem foſſata, ſive expeditiones, ſeu alia quælibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis Eccleſiarum & Clericorum & pauperum Chriſti uſibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri *h*. Juriſdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe. Quocirca ſub anathematis diſtrictione fieri de cætero talia prohibemus: niſi Epiſcopus & Clerus tantam neceſſitatem vel utilitatem aſpexerint *i*, ut abſque ulla exactione *k* ad relevandas communes utilitates vel neceſſitates, ubi Laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda. Si autem Conſules, aut alii de cætero iſta commiſerint, & commoniti deſiſtere noluerint, tam ipſi, quàm fautores eorum, excommunicationi ſe noverint ſubjacere, nec communioni reddantur, donec ſatisfactionem fecerint competentem.

[1 *Pro peccato illorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui ſuſtinent, grave nimis eſſe dignoſcitur, quod*]

CAP. V.

¶ *Cauſa ſanguinis in Eccleſia vel cœmeteriis agitari non debent.*

Lucius III. (*an. 1181.*)

CUm *l* Eccleſia Dei, ſecundùm Evangelicam veritatem domus orationis eſſe debeat, non ſpelunca latronum, aut ſanguinis forum: Seculares Judices cauſas, ubi de ſanguinis effuſione & corporali pœna agitur, in Eccleſiis vel cœmeteriis agitare, ſub interminatione anathematis proibemus: abſurdum enim eſt, & *m* crudele, ibi judicium ſanguinis exerceri, ubi eſt tutela refugii conſtituta.

CAP. VI.

¶ *Reus criminis ad Eccleſiam fugiens, non eſt violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius prætextu criminis commiſſi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem: eſt tamen aliter legitimè puniendus: fallit in duobus caſibus hîc expreſſis.* h.d. primo. *Servus fugiens ad Eccleſiam timore Domini ſui, eſt Domino de ejus impunitate juranti reſtituendus.* h. d. ſecundo.

Innocent. III. *Illuſtri Regi Scotiæ.* (*an. 1212.*)

INter *a* alia: [*1 & infra.*] ¶ Tuis quæſtionib. reſpondentes juxta ſacrorum ſtatuta annorum, & traditiones legum civilium, ita duximus diſtinguendum, quòd fugiens ad Eccleſiam, aut liber, aut ſervus exiſtit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod iniquè fecit, eſt aliàs legitimè puniendus: & hoc verum eſt, niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidiis, ab Eccleſia extrahi poteſt, impunitate non præſtitâ, ſecundùm canonicas ſanctiones. Si verò ſervus fuerit, qui confugerit ad Eccleſiam, poſtquam de impunitate ſua Dominus ejus Clericis juramentum præſtiterit, ad ſervitium Domini ſui redire compellitur etiam invitus, alioquin à Domino poterit occupari.

¶ *Quæ nobis regalis providentia ſuis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia pertractantes confugiunt ad Eccleſiam, ut pro reverentia ſacri loci debitas pœnas valeant evitare, ſolicitè requiſivit. Nos igitur*]

CAP. VII.

¶ *Clerici non debent neceſſitatibus, ſeu utilitatibus civitatum, ſeu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non ſuppetunt facultates, ſubvenire, niſi priùs Rom. Pont. conſulatur.* hoc primò. *Sententiæ & conſtitutiones editæ à Laicis collectantibus Eccleſiam, ſunt ipſo jure irritæ, nec ullo tempore convaleſcunt.* hoc ſecundò. *Rectores excommunicati ob gravamina præmiſſa, remanent excommunicati, etiam poſt depoſitum officium: nihilominus excommunicati ſunt ſucceſſores, niſi ſatisfecerint intra menſem.* hoc tertiò. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem *in Concilio generali.* b (*an. 1216.*)

ADverſus *c* Conſules & Rectores civitatum, vel alios, qui Eccleſias & Eccleſiaſticos viros talliis ſeu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Eccleſiaſticæ Lateran. Concilium *d* providere, præſumptionem hujuſmodi ſub anathematis diſtrictione prohibuit: tranſgreſſores & fautores eorum excommunicationi ſubjacere præcepit, donec ſatisfactionem impenderint competentem. Verùm ſi quando fortè Epiſcopus ſimul cum Clericis tantam neceſſitatem vel utilitatem perſpexerit *e*, ut abſque ulla coactione ad relevandas utilitates vel neceſſitates communes, ubi Laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia duxerint per Eccleſias conferenda: prædicti Laici humiliter & devotè recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex priùs conſulatur: cujus intereſt communibus utilitatibus providere. Quia verò nec ſic quorundam malitia contra Dei Eccleſiam conquievit, adjicimus, ut conſtitutiones & ſententiæ, quæ à talibus *f* vel de ipſorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis ſuſtineat anathema, quaſi *g* poſt illud non ſit ad ſatisfactionis debitum compellendus: nam & ipſum, qui ſatisfacere recuſaverit, & ſucceſſorem ipſius, niſi ſatisfecerit, intra menſem, manere decernimus Eccleſiaſticâ cenſurâ concluſum, donec ſatisfecerit competenter, cùm ſuccedat in onere, qui in honore ſubſtituitur.

CAP. VIII.

¶ *Prælati plus debito à ſubditis extorquentes prætextu procura*

a *Id eſt, Sardiniæ, ut in veteri regiſt. lib. 7. epiſt. 65. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 3 comp.* b *ſtil. ſub Alex III c. 59.* c *cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Geneſ. 47.* e *ſubjectis.* f *& de publico eis alimoniam miniſtravit.* g *Thr. 1.* h *adimpleri. in Conc. verò legitur compilari.* i *inſpexerint.* k *coactione.* l *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. & valdè crudele, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. Lat cap. 46.* c *Cap. 3 de cenſibus in 4. compil. Vid. quæ notavi ſupr. in c. non minùs. eod tit.* d *Lateranen. Concil. ſub Alex. III. c. 19.* e *proſpexerint.* f *In Concilio apertiùs legitur, ita: quæ ab excommunicatis hujuſmodi, &c.* g *malè in quibuſd. retent. legitur, quatenus*

tion

onis vel alterius ſervitii impenſi Legato vel alteri, illud reſtituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

Quia plerique *b* Prælati, ut procurationem aut ſervitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent à ſubditis, quàm ſolvant, & in eorum damnis ...ra ſectantes, quærunt prædam potiùs quàm ſubſidium ...n ſubjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quòd ſi quis ...ortè præſumpſerit, & ſic extorta reſtituat, & tantundem ...ogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit ...uerela depoſita, ſi negligens fuerit in hujuſmodi exe...utione ſtatuti, canonicæ ſubjaceat ultioni.

CAP. IX.

¶ Eccleſia non conſecrata, in qua divina officia celebrantur, ...udet immunitate.

Gregorius IX. *Aſtoricen. Epiſcopo.* c *(an. 1235.)*

...Ccleſiæ, in qua divina myſteria celebrantur, licèt adhuc non extiterit conſecrata, nullo jure privilegium ...mmunitatis *d* adimitur: quia obſequiis divinis dedi...ata *e*, nullius eſt temerariis auſibus profananda.

CAP. X.

¶ Qui ſub ſpe immunitatis in Eccleſiis vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compoſtellano Archiepiſcopis.* *(an. 1235.)*

Mmunitatem *f* Eccleſiaſticam: [& ј.] ¶ Nonnulli ...impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Ec...cleſiæ obtinere ſperantes, homicidia & mutilationes ...membrorum in ipſis Eccleſiis vel earum cœmeteriis ...mmittere non verentur: qui, niſi *g* per Eccleſiam, ad ...am fugerint, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant ...mmiſſuri: [& ј.] ¶ Cùm autem in eo, in quo delin...uit, puniri quis debeat: & fruſtrà legis auxilium invo...t, qui committit in legem: mandamus, quatenus pu...cè nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis ...ivilegio, quo faciunt ſe indignos.

...E CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITULUS L.

CAP. I.

¶ Enumerat Concilium multa ſecularia negotia, à quibus jubet ...ricos & Monachos abſtinere. Et ſunt XIV. ſi rectè numerentur.

Ex Concilio Maguntino. *(in German.)*

Multa ſunt *h* negotia ſecularia, de quibus pauca perſtringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiſcentia. Quicquid plus juſto petit homo, turpe lucrum eſt. Munera injuſta acci...re vel etiam dare. Pro aliquo ſeculari quæſtu pretio ...quem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas ...are. In placitis ſecularibus diſputare, exceptâ defen...ne orphanorum aut viduarum. Conductores ſecula...m rerum aut procuratores eſſe. Turpis verbi vel facti ...joculatorem, vel jocum ſecularem diligere. Aleas ...are. Ornamentum inconveniens propoſito ſuo quæ...e. In deliciis vivere velle. Gulam & ebrietatem ſe...ci. Pondera injuſta vel menſuras habere. Negotium injuſtum exercere. Nec tamen juſtum negotium eſt *i* contradicendum, propter neceſſitates diverſas, quia legimus ſanctos Apoſtolos negotiatos *a* fuiſſe: & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monaſterii procurentur. Canes & aves ſequi ad venandum, & omnibus quibuslibet cauſis ſuperfluis intereſſe. Ecce talia & his ſimilia miniſtris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apoſtolus *b*: [*Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*]

CAP. II.

¶ Clerici non debent eſſe miniſtri vel procuratores Laicorum: quòd ſi contrà fecerint, & deprehendantur in fraude, non ſubveniatur eis ab Eccleſia.

Eugenius Papa *Lucanen. Epiſcopo.* *(an. 655. Romà in Thuſciam.)*

Sacerdotibus *d* & Clericis tuis denuncies publicè, ne miniſtri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores exiſtant. Quòd ſi poſtmodum facere præſumpſerint, & occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude, indignum eſt eis ab Eccleſia ſubveniri, per quos conſtat in Eccleſia ſcandalum generari.

CAP. III.

¶ Religioſi profeſſi exeuntes ad audiendas leges vel Phyſicam, niſi intra duos menſes ad clauſtrum redeant, excommunicati ſunt: & in nulla cauſa patrocinari poſſunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi: & ſine diſpenſatione Papæ non promoventur.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* e *(an. 1180.)*

Non *f* magnoperè antiqui hoſtis invidia: [1 & ј.] ¶ Inde nimirum eſt, quòd in Angelum lucis ſe more ſolito transfigurans, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus, & Eccleſiaſtica negotia fideliùs pertractandi, regulares quoſdam ad legendas leges, & confectiones Phyſicales ponderandas, de clauſtris ſuis educit. Unde ne occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus involvantur: ſtatuimus, ut nulli omnino poſt votum religionis, & poſt factam in aliquo loco religioſo profeſſionem ad Phyſicam legesvé mundanas legendas permittantur exire. Si verò exierint, & ad clauſtrum ſuum intra duorum menſium ſpatium non redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium præſtare voluerint, audiantur: reverſi autem in choro, capitulo, menſa, & cæteris ultimi fratrum exiſtant, & (niſi fortè ex miſericordia ſedis Apoſtol.) totius ſpem promotionis amittant.

[1 *Infirma membra Eccleſiæ, præcipitare laborat, ſed manum mittit ad deſiderabilia ejus, & electos quoſque nititur ſupplantare, dicente Scripturâ: Eſca ejus electi: multorum ſiquidem caſum ſe reputat, ubi precioſum aliquod membrum Eccleſiæ ſuâ calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

¶ Clericus generalis Procurator vel Juſtitiarius Principis ſecularis deponendus eſt: & ſi Religioſus eſt, graviùs punietur.

Idem *in Concilio Lateranenſi.* *(an. 1179.)*

Sed nec procurationes *g* villarum, aut juriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus Principibus & ſecularibus viris, ut Juſtitiarius *h* eorum fiat, Clericorum quiſquam exercere præſumat. Si quis autem adversùs hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apoſtoli *i* dicentis: [*Nemo militans Deo, implicet ſe ſecularibus negotiis,*] ſeculariter agit, ab Eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus: pro eo, quòd (officio clericali neglecto)

---

a *Scil. Conc. Lat. c. 34.* b *Cap. 4. De cenſibus in 4. compil. vid. F...n. in c. irrefragabili. §. cæterum. ſup. de offic. ordin.* c *Aſtoricẽ Epiſcop. al. Senon. Epiſc. Contius.* d *emunitatis.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib. 2. var. reſol. c. 20. & Remigium ...ionni. tract. de imm. Eccleſiaſt.* g *al. ita: quæ niſi, &c. ſed ...in magis vetuſt. & emendatis habetur, ut eſt impreſſum.* h *C. 1. ...it. in 1. comp.* i *al. ita; eſt eis contradicendum.*

a *Negotiatores, Act. 20.* b *2. Tim. 2.* c *al. Lucenſi. al. Lucæ. al. Luen. in omnibus Vaticanis.* d *Cap. 8. eod. tit in 1. comp.* e *Eodem modo habetur in antiq. C. & poſt Conc. Later. p. 27. c. 2.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. vid. Innocent. in c. firmiter. ſup. de ſumm. Trin. & fid. cath. Archid. in c. non dicatis. 12. q. 1. Adde citata infrà eod. tit ſuper Specula.* g *procuratores.* h *In C. Barbat. & Conc. ut Juſtitiarii eorum fiant.* i *2. Tim. 2.*

fluctibus ſeculi, ut poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictiùs autem decernimus puniendum, ſi Religioſorum quiſquam aliquid prædictorum auſus fuerit attentare.

CAP. V.

¶ *Clericus judicium ſanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus eſt habens officium Præpoſiti ſecularis, ſi monitus non deſiſtat.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

CLericis in ſacris *a* ordinibus conſtitutis, ex Concilio Toletano *b* judicium ſanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per ſe truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quòd ſi quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Jubemus *c* etiam ſub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis aut Præpoſiti ſecularis. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi ſubjaceat.

CAP. VI.

¶ *Non licet Clericis vel Monachis lucri causâ negotiari.* hoc primò. *Monachi nequeunt nomine proprio conductas poſſeſſiones habere.* hoc ſecundò. *Laicis non debet Eccleſia titulo conductionis concedi.* hoc tertiò.

Idem *Londonen.* d *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

SEcundùm *e* inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causâ lucri negotientur: Et ne Monachi à Clericis vel Laicis ſuo nomine firmas habeant: Neque Laici Eccleſias ad firmam teneant.

CAP. VII.

¶ *Monachi incorrigibiles de monaſterio expellentur & reformabitur monaſterium de fratribus alterius ordinis, ſi de Monachis ejuſdem ordinis reformari non poteſt.*

Idem *eidem.*

REIatum *f* eſt, quòd Monachi de H. ſeculariter vivunt, & alios exemplo ſuo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad obſervantiam regulæ *g* appellatione remotâ compellas: vel *h* ſi tibi reſtiterint auſu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (ſi non poteſt præſcriptum monaſterium in ſuo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum juſti edant, & illi tandem rubore perfuſi *i*, ad ſui ordinis obſervantiam revertantur.

CAP. VIII.

¶ *Clerici in ſacris compellendi ſunt per beneficiorum ſubtractionem, ut deſiſtant à tabellionatûs exercitio.*

Innocent. III. *Eſculan. Epiſc.* k (*an. 1213.*)

SIcut *l* te accepimus referente: [1 & ſ.] ¶ Frat. tuæ mandamus, quatenus Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, tabellionatûs officium, per beneficiorum ſubtractionem appellatione poſtpoſitâ interdicas.

[1 *Cùm ven. f. n. t. Hoſtienſ. Epiſc. olim per tuam tranſiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, paſſim tabellionatûs, & Subdiaconatûs officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares: & eos qui ab illis publica reciperent inſtrumenta, tu licèt id feceris ex mandato prædicti Epiſcopi, diſſimulâſti: poſtmodùm de Subd. qualiter donec contra ipſos & alios in ſacris ordinibus conſtitutos deberes procedere, ſedem ducens Apoſt. conſulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

¶ *Clericus nec dictare nec proferre ſententiam ſanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam ſanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem præſtare non debet.*

Idem *in Concilio generali.* a (*an. 1216.*)

SEntentiam ſanguinis nullus Clericus dictet aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, interſit. Si quis autem hujuſmodi occaſione ſtatuti, Eccleſiis vel Eccleſiaſticis perſonis aliquod præſumpſerit inferre diſpendium, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquam Clericus literas dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas: unde in curiis Principum hæc ſolicitudo non Clericis, ſed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis *b* vel balliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut conſecrationis impendat, ſalvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis ſive duellis antè promulgatis. *c*

CAP. X.

¶ *Conſtitutio Turonenſis Concilii, puniens Religioſos, audientes leges vel Phyſicam: eſt canon latæ ſententiæ: & incidentes in illam, debent per ordinarios puniri.* hoc primò. Secundò *extendi dictam conſtitutionem ad habentes dignitates & perſonatus, & Presbyteros.*

Honorius III. (*an. 1225.*)

SUper ſpecula *d*: [1 & infrà.] ¶ Contra religioſas perſonas [de *e* clauſtris] exeuntes ad audiendum leges vel Phyſicam, Alexander prædeceſſor noſter olim ſtatuit in Concilio Turon. ut niſi intra duorum menſium ſpatium ad clauſtrum redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa (ſi patrocinium præſtare voluerint) audiantur. Reverſi autem, in choro, menſa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum exiſtant, & (niſi fortè ex miſericordia ſed. Apoſt.) totius ſpem promotionis amittant. Verùm quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diverſas excuſationis aliquid aſſumebant: nos volentes ut de cætero ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus tam à Diœceſanis & Capitulis ipſorum, quàm à cæteris Epiſcopis, in quorum diœceſibus hujuſmodi ſtudent, tales excommunicati prædictis pœnis obnoxii publicè nuncientur. Quia verò Theologiæ ſtudium cupimus ampliari, ut dilatato ſui tentorii loco, funiculos ſuos faciat longiores, ut ſit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex adverſo: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores & alios Clericos perſonatus habentes, nec non Presbyteros (niſi ab his intra ſpatium præſcriptum deſtiterint) hoc *f* extendi volumus [& mandamus *g*,] & appellatione poſtpoſitâ, firmiter obſervari.

[1 *Sanè licèt fallax ſit gratia cæterarum ſcientiarum, & vana etiam pulchritudo, cùm frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam ſit bonum ſuper omnia, & ſit pulchrum: quia tamen regulares quidam & clauſtrales ſcientiam & legem Domini animas convertentem & ſapientiam dantem parvulis, quam ſuper aurum & topazion amare debuerant, reſpuentes abeunt poſt veſtigia gregum, & illicitè ſe convertunt ad peritiſſeque amplectenndas, quæ plauſum deſiderant populorum.*]

a *C. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 27. c. 4.* b *Conc. Tolet. II. c. 6.* c *Inhibemus etiam.* d *Lundon.* e *C. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 27. c. 5.* f *cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. p. 27. c. 7.* g *regularem.* h *& ſi tibi, &c.* i *confuſi.* k *Eſtul.* l *cap. 5. eod. tit. in 1. comp.*

a *Scil. Lat. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* b *al. raptariis, al. Rotariis, ut obſervat Hoſtienſis, ſed in omnibus Vaticanis, ut & impreſſum.* c *Vid. Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 20. & Concil. Trid. ſeſſ. 25. de refor. c. 19.* d *Reliqua fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magiſtris & tit. de privil.* e *Hæc duo verba,* clauſtris, *deſunt in omnibus antiquis, & manuſcr. Vaticanis.* f *Hæc,* pro hoc, *in multis Vaticanis.* g *hæc duo verba,* & mandamus, *deſunt in omnibus antiquis codicibus.*

FINIS LIBRI TERTII.

DECR-

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII

LIBER QUARTUS.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

¶ *Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur, nec invalidatur, ſi* [c]*onſuetudo patriæ non ſervetur.*

Ex Concilio Triburicenſi. *a (in German.)*

De Francia quidam nobilem *b* mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verùm quia non eiſdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, cauſatus eſt, quòd eam non ſuâ, id eſt, Francorum lege deſponſaverat, [vel acceperat, [v]el donaverat:] dimiſsâque illâ, aliam ſuperduxit. Diffinivit ſuper hoc ſancta Synodus, ut ille transgreſſor [E]vangelicæ legis ſubjiciatur pœnitentiæ, & à ſecunda [c]onjuge ſeparetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

¶ *Sponſalia de futuro diſſolvuntur, ſi ſponſi ſe diſſolvunt, [et]iamſi fuerint jurata.*

Innocentius III. *Exonen. Epiſcopo. (an. 1212.)*

PRæterea *d* hi, qui de matrimonio contrahendo purè & ſine omni conditione fidem dederunt, commo[n]endi ſunt, & modis omnibus inducendi, ut præſtitam [fi]dem obſervent. Si autem ſe adinvicem admittere no[lu]erint: ne fortè deterius inde contingat, ut talem ſci[li]cet ducat, quam odio habet *e*: videtur, quòd ad inſtar [e]orum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, [&] poſteà eundem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia [t]olerari.

CAP. III.

¶ *Si major ſeptennio duxit in uxorem minorem ſeptennio, & [e]am traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honeſta[ti]s juſtitia.* h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. *(an. 656.)*

JUvenis *f*, qui puellam nondum ſeptennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilita[t]e forſan tentavit, quod complere non potuit. Quia [i]gitur in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, [t]enere debemus: tum propter honeſtatem Eccleſiæ, quia [i]pſa conjunx ipſius fuiſſe dicitur, tum propter prædictam [d]ubitationem: mandamus *g*, quatenus conſobrinam [i]pſius puellæ, quam poſtmodum duxit, dividas ab [e]odem.

CAP. IV.

¶ *Ex ſponſalibus contractis cum conſanguinea, oritur publicæ [ho]neſtatis juſtitia.*

Alexander III. *Papien. Epiſcopo. (an. 1172.)*

AD audientiam * noſtri Apoſtolatûs pervenit, quòd cùm H. Papienſis civis filiam ſuam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quòd ſi ille eam habere caſu aliquo interveniente non poſſet, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore ſponſalibus, quidam conſanguinitatem inter eos eſſe juramentis interpoſitis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam ſcriptum eſt, quòd ſponſam fratris frater habere non poteſt: mandamus, quatenus eum ſuum implere propoſitum non permittas, ſed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmiſsâ, Eccleſiaſticâ diſtrictione compellas.

CAP. V.

¶ *Si ſponſus de futuro ante copulam ad remota ſe transfert, ſponſa liberè cum alio contrahit: ſi tamen per eam ſtetit, quò minùs matrimonium perficeretur, ſibi pœnitentia imponitur.*

Idem *Panormitano Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

DE illis autem *a*, qui præſtito juramento promittunt, ſe aliquas mulieres ducturos, & poſteà eis incognitis dimittunt terram, ſe ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innoteſcere, quòd liberum erit mulieribus ipſis (ſi non amplius in facto eſt proceſſum) ad alia ſe vota transferre, receptâ tamen de perjurio pœnitentiâ, ſi per eas ſteterit, quò minùs fuerit matrimonium conſummatum.

CAP. VI.

¶ *Non omnis violentia impedit contractum matrimonii.* h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE muliere *b*, quæ eſt invita tradita viro & detenta: cùm inter vim & vim ſit differentia, & utrùm poſteà conſenſus interceſſerit, certum nobis nihil poſteà expreſſiſti, nihil certum inde tibi poſſumus reſpondere.

CAP. VII.

¶ *Si aliqui apti ad matrimonium, contrahunt per verba obſcura, communem verborum intellectum ſequi tenentur.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

I. EX literis *c*: [1 & 5.] ¶ De hoc autem, quod conſuluiſti, quid debeat obſervari, quando inter aliquos ſponſalia coutrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Reſpondemus, quòd inſpiciendum eſt Judici, ſi matrimonium contracturi, ad id faciendum ſint idonei ſcientiâ & ætate: quo cognito, ſi alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem verbi

a *Cap. 39. refert Burch. l. 9. Decret. 76. Ivo p. 8. c. 213.* b *C. 1. [eo]d. tit. in 1. comp.* c *Exonien.* d *c. 11. eod. tit. in 1. comp. & [po]ſt Conc. Lat. ſub Alex III. p. 6. c. 33.* e *habeat.* f *c. 18. [eo]d. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 12. c. 8.* g *Mandamus [,] abſque voce quatenus.*

* *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* a *c. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 6. c. 12.* b *c. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 6. c. 19.* c *c. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lat. p. 41. c. 8. Vide Alex. conſ. 152. in 5. volum.*

intelligentiam recurratur *a*, & cogatur uterque verba prolata in eo ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare.

[1 *Quas ſuper cauſa matrimonii cujuſdam juvenis R. nomine & M. filiæ Gileberti, de ſancto Leodigario tranſmiſiſti, tua ſolicitudo nobis innotuit, quod in ipſius negotii examine ſervâſti. Quia verò abſentibus partibus veritatem nequivimus plenariè cognoſcere, nec cauſam ipſam ad te remittere, à quo pars altera mulieris ad audientiam noſtram noſcitur appellâſſe, eam ven. fr. n. Vvint. Herford. & Baton. Epiſcopis duximus committendam. Ideoq; f. t. per a. ſ. m. q. partes adire eorum præſentiam, cùm ab eis fuerint convocatæ, & quod ipſi judicaverint, inviolabiliter obſervare, contradictione & appellatione rem. compellas.*]

CAP. VIII.

¶ *Inter ſponſam & conſanguineos ſponſi oritur impedimentum publicæ honeſtatis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

Idem *Vigilien. Epiſcopo. (an. 1170.)*

SPonſam *b* alterius (maximè ſi eſt nubili ætati proxima) nullus conſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copulare.

CAP. IX.

¶ *Si vir & mulier invicem promittunt, quòd ab eo tempore ſe pro conjugibus habebunt, contractum eſt matrimonium de præſenti.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Abbatibus ſancti Eadmundi* c. *& Demer. (an. 1170. Romæ.)*

EX parte *e* C. *f* mulieris nobis intimatum eſt, quòd Andreas juramentum præſtitit, quòd eam ab eo *g* tempore pro conjuge teneret, & ei ſicut uxori ſuæ fidem ſervaret. Ipſa quoque eidem Andreæ juravit, ſe illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio ſervaturam: quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem ſuam ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere, & tunc eam ſibi reconciliare debet, aut ipſâ vivente continere: mandamus, quatenus eundem, ut ſuperinductâ dimiſsâ ad uxorem ſuam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmiſsâ per Eccleſ. cenſ. cogatis.

CAP. X.

¶ *Qui juravit cum aliqua contrahere, ſi non ſubeſt impedimentum, per cenſuram Eccleſiaſticam contrahere compellitur.*

Idem *Pictavien Epiſcopo.* h *(an. 1180.)*

II. EX literis *i* Silvani Epiſcopi accepimus, quòd cùm duo Nobiles viri ſui Epiſcopatûs G. *k* ſcilicet de Monſtra. & B. filios & filias impubeſcentes haberent, inter ſe convenerunt, quòd eos adinvicem matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quàm filii ſub juramento ſe promisêre facturos: inter quos ſiquidem G. filiam alterius conſentiente patre, ſe [ſemel & iterùm] juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Epiſcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret: [1 *& infrà.*] ¶ Quia igitur prædicto G. periculoſum eſt contra ſuum juramentum venire: Frat. t. mandamus, quatenus ſi hoc tibi conſtiterit, eum moneas: & ſi non acquieverit monitis, Eccl. cenſ. compellas, ut ipſam (niſi rationabilis cauſa obſtiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

[1 *Ipſe ad noſtram audientiam appellavit, & alterâ parte ad nos nuncium ſuum deſtinante, ipſe non venit, nec reſponſalem aliquem pro ſe tranſmiſit.*]

CAP. XI.

¶ *Per cenſuram Eccleſiaſticam pater compellitur reſtituere filio ejus uxorem, quam injuſtè detinuit, vel detinet.*

Idem *Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Prælatis per Angliam conſtitutis. (an. 1179.)*

NOn eſt *a* vobis (ſicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum & filios ſuos eſt ſuborta *b*, uxores eorum detineat: [*& infrà.*] ¶ Nos itaque attendentes juſtum & honeſtum eſſe, ut viri ſuas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas reſtituendas ſolicitè moneatis: & ſi juxta commonitionem veſtram filiis ſuis uxores ſuas intra certum terminum non reſtituerit, extunc in quacunque parte provinciarum veſtrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptiſmum *c* parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

CAP. XII.

¶ *Dictum unius aſſerentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, non juratum*

Idem *Epiſcopo ſanctæ Agathæ. (an. 1180.)*

II. PRætereà de muliere *d*, quæ à viro impetitur, cujus conſanguineus cum ea ſe deliquiſſe proponit, ſed hoc publicè confiteri recuſat propter metum & potentiam mulieris: Taliter reſpondemus, ut matrimonium ipſum fieri (niſi juramentum interveniſſet) diſtrictè prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XIII.

¶ *Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum poſteà conſentiat, tenet matrimonium, ſi alteri poſtea nubit. Ita communiter ſummatur. Et ſecundum hunc intellectum eſſet hic caſus apertus, quòd matrimonium metu contractum eſſet ipſo jure nullum.* hoc tamen clarè non colligitur ex litera.

Idem *Procuratori & Canonicis Soran. (an. 1170.)*

VEniens *e* ad Apoſt. ſed. Mariota ſupplici inſinuatione monſtravit, quòd quendam adoleſcentem adamavit in tantum, quòd uterque *f* de matrimonio contrahendo, ſub trium perſonarum teſtimonio præſtiterit *g* juramentum: quòd parentes mulieris ipſius ignorantes, eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quòd ſe ab eo nullo modo cognoſci permiſit. Cumque publicè fateretur, quòd à priori viro cognita eſſet, atque jurata, Epiſcopus Soran. cognito, quòd proxima inter eos eſſet linea conſanguinitatis, ipſos ab invicẽ ſeparavit. Cæterùm cùm cauſa ipſa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, conſentire nollet, ipſe aliam in uxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publicè in conſpectu Eccleſiæ nupſit. Tandem cùm *h* de illo filium genuiſſet, pater ipſius T. ei oppoſuit, quòd filium ſuum non potuit in virum habere, eò quòd alii *i*, qui defunctus eſt, priùs deſponſata fuiſſet: [1 *& infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus ſi inveneritis, quòd prædicta mulier à priori viro judicio Eccleſiæ fuerit ſeparata, & ab eodem T. ſine contradictione Eccleſiæ in uxorem traducta, & ille, cui à parentibus fuit *k* copulata, de præſenti vita deceſſit, prædictum T. monitione præmiſsâ compellatis, ut præfatum Mariotam recipiat, & ſtudeat maritali affectione tractare; alioquin eum, & ſuperinductam, & patrem ejus *l* (ſi huic rei *m* reſtiterint) excommunicationi ſubdatis.

[1 *Quòd cùm aſſertioni ejus fidem, ſicut non debuimus, non adhibuimus, nec potuimus ſub ſilentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apoſt. ſed. mandantes.*]

CAP. XIV.

¶ *Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet Judex ſibi providere locum tutum & honeſtum, donec cauſa terminetur.* h. d. Et eſt textus multùm allegabilis.

a *Concordat l. Labeo. & ibi Bart. ff. de ſupel. leg.* b *C. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cadmundi & de Meſcia.* d *al. Rameſia.* e *C. 8. eod. tit. in 1. compil.* f *E.* g *In C. Barb. ita; ab eo tempore in antea.* h *Pictavienſ.* i *C. 9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 1. c. 20.* k *VV.*

a *C. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *al. eſt exorta.* c *baptiſma.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 50.* e *C. 17. eod. tit. in 1. comp.* f *quod ut, &c.* g *præſtitit.* h *Sanè cùm de illo, &c.* i *ab alio.* k *fuerat.* l *ipſius.* m *reſtiterit.*

Idem

Idem *Papienſi Epiſcopo.* (*an. 1170.*)

CUm locum *a* non habeat conſenſus, ubi metus vel coactio intervenit, neceſſe eſt, ut ubi aſſenſus cujuſque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur: & ubi de ipſo quæritur, plenâ debet ſecuritate ille gaudere, cujus eſt animus indagandus, ne per timorem dicat ſibi placere, quod odit, & ſequatur exitus, qui de invitis ſolet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæſtio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honeſtè teneri, donec prædicta cauſa terminata fuerit, & *b* ſententia ſine contradictione cujuſquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

¶ *Sponſalia de futuro, ſi ſecuta eſt copula, non ſolvuntur per ſponſalia de præſenti: alias tenent ſponſalia de præſenti, niſi per metum, qui potuiſſet cadere in conſtantem virum, contracta ſint.*

Idem.

VEniens *c* ad nos Gu. ſuâ nobis relatione monſtravit, quòd in domo ſua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præſtitit, quòd eam duceret in uxorem: Interim autem cùm apud domum vicini ſui pernoctaverit, ejus filia nocte illâ ſecum concubuit: quos pater puellæ ſimul in uno lecto inveniens, ipſum eam per verba de præſenti deſponſare coëgit. Ideoque mandamus, quatenus ſi inveneris, quòd primam poſt fidem præſtitam cognoverit, ipſum cum ea facias remanere: alioquin ſecundæ (niſi metu coactus, qui poſſet *d* in virum conſtantem cadere, eam deſponſaverit) adhærere facias, ut uxori.

CAP. XVI.

¶ *Qui juravit cum aliqua contrahere, ſi vult religionem ingredi, debet primò contrahere, ut juramentum ſervetur, & ante copulam carnalem monaſterium ingredi poterit.*

Idem *Exonienſi Epiſcopo.* (*an. 1172.*)

COmmiſſum *e*: [*& infrà.*] ¶ Significavit nobis Fratern. tua, quòd quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & ſe cum ea intra biennium per verba de præſenti contracturum, præſtito juramento firmavit: nunc autem privatâ lege ductus ad fructum melioris vitæ tranſire ſuſpirat: [1 & ℣.] ¶ Frat. tuæ reſpond. quòd tutiùs eſt ei (religione juramenti ſervatâ) priùs contrahere, & poſteà, ſi elegerit, ad religionem migrare: ſi tamen poſt deſponſationem copula non dignoſcitur intervenisse carnalis.

CAP. XVII.

¶ *Qui juravit cum aliqua contrahere, moneri potiùs debet, quàm compelli, ut contrahat.* h. d. inhærendo literæ.

Lucius III. *Rapalen.* f *Epiſcopo.* (*an. 1181.*)

REquiſivit *g* à nobis tua Fratern. quâ cenſurâ mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglectâ nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito juramento firmavit: [1 & *infrà.*] ¶ Ad quod b. r. quòd cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potiùs, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.

[1 *Quæſiviſti etiam, utrùm ea, cujus vir matris thorum polluit, ad alia vota, cùm mater fieri deſideret, viro poſſit vivente tranſire.*]

CAP. XVIII.

¶ *Litis pendentia ſuper matrimonio non impedit ſecundum matrimonium contrahi, ſi primum erat nullum.*

Urbanus III. (*an. 1186.*)

CUm in *a* Apoſtolica: [1 & ℣.] ¶ Intelleximus, quòd cùm inter villicum de Arveia & uxorem ejus, matrimonii quæſtio tractaretur *b*, ante publicationem teſtium villicus reverſus ad propria, publicè inter ſe & uxorem ſuam propoſuit ſententiam divortii, judicio Eccleſiæ promulgatam: & ſic falſitate ſuggeſtâ, quandam aliam facti neſciam *c* ſibi copulare præſumpſit. Poſtmodum verò ſuper prioris matrimonii quæſtione literis impetratis, delegati Judices ſententiam divortii protulerunt. Verùm quia villicum & mulierem, quam ſuperinduxit, pendente lite prioris uxoris, invicem aſſeris conſenſiſſe: Conſult. t. t. r. quòd impoſitâ viro pœnitentiâ competenti, & intra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, poſtmodum in maritali copula poterunt remanere.

[1 *Cui licèt immeriti præſidemus, magiſterium reſideat totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ, dignum eſt & conſonum rationi, ut quoties circa negotia Eccleſiaſtica aliquid dubietatis emergit, ad ipſius deliberationis arbitrium recurratur.*]

CAP. XIX.

¶ *Uxor non certificata de morte viri, contrahere non poteſt, quamvis ignoret, quid ſit de marito, qui longo tempore abfuit.*

Clemens III. *Cæſarauguſtenſi Epiſcopo.* d (*an. 1188.*)

IN præſentia *e* noſtra quæſiviſti, quid agendum ſit de mulieribus, quæ viros ſuos causâ captivitatis, vel peregrinationis abſentes, ultra ſeptennium præſtolatæ fuerint *f*: nec certificari poſſunt de vita vel de morte ipſorum, licèt ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, ſeu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſult. ergo t. t. reſpond. quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis, non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare: nec auctoritate Eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

CAP. XX.

¶ *Contractus matrimonii cum peccatrice volente ſe corrigere, proficit ad remiſſionem peccatorum.*

Idem.

INter opera *g* charitatis non minimum eſt, errantem ab erroris ſui ſemita revocare: [1 & ℣.] ¶ Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in uxores, quod agunt, in remiſſionem proficiat peccatorum.

[1 *Ac præſertim mulieres voluptuosè viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caſtè vivant, ad legitimum thori conſortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctoritate Apoſtolicâ*]

CAP. XXI.

¶ *Matrimonium per vim contractum, cohabitatione ſpontaneâ convaleſcit.* h. d. & quotidiè allegatur.

Idem.

AD id *h*, quod per tuas literas intimâſti de quadam parochiana tua, quam ſuus vitricus cuidam Teuthonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quòd quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuiſſet ei tradita & renitens: tamen quia poſtmodum per annum & dimidium ſibi cohabitans, conſenſiſſe videtur, ad ipſum eſt cogenda redire: nec de cætero recipiendi ſunt teſtes, ſi quos memorata mulier ad probandum, quòd non conſenſerit in eundem, nominaverit pro-

a *C. 19. eod. tit. in 1. comp.* b *al. ita: ut ſententia.* c *C. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. citatos cap præcedenti.* d *poſſit.* e *C. 4. eod. tit. in 2. comp. Magiſter ſent. 4. diſt. 27. §. hoc autem conjugale & ibi Sot. q. 1. art. 4.* f *Rapulenſ. al. Rabulen. al. Abulenſ.* g *C. 1. eod. tit. in 1. comp.*

a *C. 29. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 6. c. 21.* b *verteretur.* c *inſciam.* d *Cæſarauguſtano.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* f *fuerunt.* g *C. 5. eod. tit. in 2. comp. Ant. Gomez 3. var. reſol. c. 13. Jul. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 98. & Covarr. in ep. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 11.* h *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. vid. Oldrad. conſil. 36.*

ducendos, cùm mora tanti temporis hujuſmodi probationem excludit *a*: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quò minùs utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, niſi forte vellent ad religionem pariter convolare, pœnitentiâ eis injunctâ pro eo, quod ad alienos & illicitos concubitus uterque tranſivit.

CAP. XXII.

¶ *Sponſalia de futuro, etiam jurata, ſolvuntur per ſecunda ſponſalia de præſenti, non autem per ſecunda de futuro.*

Innocentius III. *Fernatin.* b *Epiſcopo.*

(an. 1210.)

SIcut *c* ex literis tuæ Frater accepimus, cùm Lau. parochianus tuus P. mulierem ſe ducturum in conjugem, in manus patris ejuſdem P. jurantis, quòd eam ſibi traderet in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum ſteterit, ſed per mulierem potiùs, quò minùs inter eos matrimonialis ſolennitas ſit ſecuta, quatuor poſtmodum, vel quinque annis elapſis, idem L. E. mulierem per verba de præſenti (ut ejus conſanguinei aſſerunt) deſponſavit: [1 *& infrà.*] ¶ Poſtulationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi tibi conſtiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro, E. verò deſponſaverit per verba de præſenti: impoſitâ ei pœnitentiâ competenti, quia primam fidem irritam fecit (niſi forſan in juramento ſuo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixit, nec per eum ſtetit, quin ad ſtatutum terminum matrimonium conſummaverit) matrimonium ſecundo loco contractum legitimum judices, & ad illud ſervandum compellas eundem. Quòd ſi forte per verba de futuro ſponſalia cum utraque contraxit, juramentum primum, ſicut licitè factum eſt, ipſum ſervare compellas, de ſecundo ei pœnitentiam injuncturus. Quòd ſi de his non conſtat ad plenum, tamdiu adhuc cognoſcas de cauſa, donec ſuper his ſufficienter *d* inſtruaris.

[1 *Propter quod frater prædicta P. ſuam depoſuit in præſentia tua quæſtionem. Quia verò quid ſuper his agendum ſit, noſtro poſtulas reſponſo edoceri.*]

CAP. XXIII.

¶ *Mutus & ſurdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere poſſunt.*

Idem *Arelatenſi Epiſcopo.* (*an. 1210.*)

CUm apud ſedem *e* Apoſtolicam: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè conſuluiſti nos, utrùm mutus & ſurdus alicui poſſint matrimonialiter copulari. Ad quod taliter reſpondemus, quòd cùm prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per conſequentiam admittatur, & ſufficiat ad matrimonium ſolus conſenſus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: Videtur, quòd ſi talis velit contrahere, ſibi non poſſit, vel debeat denegari: Cùm quod verbis non poteſt, ſignis valeat declarare.

[1 *Cui licèt immeriti præſidemus, totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ reſideat magiſtratus, dignum & conſonum eſt rationi, ut quoties circa negotia varia & diverſa quodcunque dubitationis emerſerit, ad ipſius judicium recurratur. Quæ diſponente Domino, inter omnes Eccleſias obtinere meruit principatum.*]

CAP. XXIV.

¶ *Furioſus matrimonium contrahere non poteſt.*

Idem *Vercel. Epiſcopo.* (*an. 1212.*)

DIlectus *f* filius R. propoſuit *g*, quòd filiam ſuam cuidam matrimonialiter copulavit: [1 *& ĩ.*] ¶ Cùm autem eadem mulier cum ipſo viro, qui continuo furore laborat, morari non poſſit, & propter *a* alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire conſenſus: mandamus, quatenus ſi rem noveris ita eſſe, præfatas perſonas cures ab invicem ſeparare.

[1 *Ignorans quòd ipſe eſſet furioſus. Unde humiliter ſupplicavit à nobis, ut tam eidem, quàm ipſius filiæ conſulere dignaremur.*]

CAP. XXV.

¶ *Solo conſenſu legitimo contrahitur matrimonium, ſed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia ſigna æquipollentia.* h. d. ſecundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Brixien. Epiſcopo.* (*an. 1212.*)

TUæ *b* fraternitati: [*& ĩ.*] ¶ Poſtulâſti, utrùm ex ſolis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris conſenſum: ſed neceſſaria ſunt, quantùm ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia de præſenti. Nam ſurdi *c* & muti poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba ſola non contrahunt, cùm intelligantur minimè conſentire.

CAP. XXVI.

¶ *Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam poſtmodùm cognoſcit carnaliter, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: ſecus in pœnitentiali.* h. d. ſecundùm verum & communem intellectum.

Idem. (*an. 1213. Romæ.*)

TUa *d* nos duxit Fraternitas conſulendos: [*& infrà.*] ¶ Conſequenter quæſiviſti, cùm quandam mulierem quidam aliter inducere nequiviſſet, ut ſibi committeretur carnaliter, niſi deſponsâſſet eandem: nullâ ſolennitate adhibitâ, vel alicujus præſentiâ, dixit illi, Te Joannes deſponſat: cùm ipſe Joannes non vocaretur, ſed finxit ſe vocari Joannem: non credens eſſe conjugium, eò quòd ipſe non vocaretur hoc nomine, nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copulam tantùm exequendi carnalem: utrùm inter prædictos ſit matrimonium celebratum, cùm mulier conſenſerit in eundem, & ille diſſenſerit *n* & diſſentiat, nec aliud quicquam *f* egerit, quam ſuperiùs eſt expreſſum, niſi quòd cognovit eandem? Super quo tibi reſpondemus, quòd cùm præfatus vir prædictam deſponſaverit mulierem in propria perſona, & ſub nomine alieno, quo tunc ſe vocari finxit, & inter eos ſit carnalis copula ſubſecuta: videtur fortè pro conjugio præſumendum, niſi tu nobis expreſsè ſcripſiſſes, quòd ille nec propoſuit, nec conſenſit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi conſtiterit, non videmus. Nos autem, quid juris ſit reſcribentes, dicimus, quòd ſi res ita ſe habet, videlicet, quòd ille eam non propoſuit ducere in uxorem, nec unquam conſenſit in prædictam perſonam, non debet ex illo facto conjugium judicari, cùm in eo nec ſubſtantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus ſolummodo affuit, & defuit omnino conſenſus ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

¶ *Ad denunciationem unius honeſti viri, qui defert conſanguinitatem, & de fama vel ſcandalo docet, impeditur matrimonium contrahendum.*

Idem *Epiſcopo Beluacen.* (*an. 1213.*)

CUm in *g* tua diœceſi: [*& ĩ.*] ¶ Sanè quia contingit interdum, quòd aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Eccleſi

---

a *Excludat.* b *Fernatinati. al. Ferrarienſi.* c *c. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *ſufficientiùs.* e *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & de materia, videlicet quòd matrimonium contrahitur per nutus & ſigna internos conſenſus exprimentia: Vid. Thom. 4. ſent. diſt. 27. & ibi Sotum q. 1. art. 3.* f *c. 4. eod. tit. in 3. compil.* g *propoſuit coram nobis.*

a *Fortè legendum, & propter alienationem mentis: ſed nulli ex antiquis Codicibus adſtipulatur.* b *c. 5. eod. tit. in 3. compi* c *dictio,* ſurdi, *deeſt in omnibus Codicibus.* d *c. 1. eod. tit. in 4 compilat.* e *In C. Bar. & ille diſſenſerit in eandem.* f *Al. aliquid.* g *c. 2. eod. tit. in 4. comp.*

clesi

liis editis, ac nullo contradictore publicè comparen- licèt fama privatum impedimentum deferat parente- cùm ex parte contrahentium juramenta majorum ſua propinquitate (ut ſuſpicionis tollatur materia) eruntur *a*: quid tibi ſit faciendum in caſibus hujuſ- odi, quæſiviſti. Ad quod taliter reſpond. quòd ſi per- na gravis, cui fides ſit adhibenda, tibi denunciet, quòd , qui ſunt matrimonio copulandi, ſe propinquitate ntingant, & de fama vel ſcandalo doceat, aut etiam r teipſum poſſis certificari de plano: non ſolùm debes ramenta parentum ſpontè oblata non recipere, verùm am eos, qui ſic contrahere nituntur, ſi moniti induci quiverint, compellere, ut à tali contractu deſiſtant, l contra famam hujuſmodi ſecundùm tuæ diſcretio- ; arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. ioquin ſi perſona denuncians non extiterit talis, ut ximus, & de fama *b*, vel de ſcandalo non poterit edo- re: ad deſiſtendum monere poteris, non compellere, ntrahentes.

CAP. XXVIII.

¶ *Mulieri, quæ negat ſe in matrimonium conſenſiſſe, non cre- ur, marito probante contrarium: ſecùs ſi probat ſe conſenſiſſe metum, qui poteſt cadere in conſtantem virum.*

Honorius III. *Epiſcopo Berguen.* c (*an. 1225.*)

Onſultationi *d* tuæ breviter reſpondemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valvas Eccleſiæ benedi- ndæ cum ſponſis, & ibi reclamantes affirmant ſe nun- am in eorum matrimonium conſenſiſſe, audiri (ſpon- legitimè probantibus contrarium) non oportet: cùm itimis & idoneis teſtibus non debeat illarum ſimplex ertio prævalére. Sanè illis, quæ benedictione acceptâ ox à ſponſis aufugiunt, ante carnis copulam ſubſecu- tn, aſſerentes ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſ- ſed metu illato compulſas, verba protuliſſe conſen- s, licèt animo diſſentirent: non ſtatim eſt audientia neganda, ſed de illato metu eſt cum diligentia inqui- ndum: & ſi talis metus inveniatur illatus, qui potuit dere in conſtantem *e* virum, erunt non immeritò au- ndæ.

CAP. XXIX.

¶ *In matrimoniis & ſponſalibus debet eſſe libertas, unde in eis miſſio pœna non obligat.*

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

Emma *f* mulier nobis expoſuit, quòd cùm T. filia ejus cum C. contraxit *g* matrimonium, B. de Alferio occaſione, quòd inter P. filium ſuum, & prædictam ellam intra ſeptennium conſtitutos, ſponſalia contra- a fuerunt, pœnam ſolvendam à parte, quæ contrave- ret, in ſtipulatione appoſitam, ab ipſa nititur extor- ere. Cùm itaque libera matrimonia eſſe debeant, & eo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit eritò improbanda: mandamus, quatenus ſi eſt ita, eun- m B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccle- ſticâ cenſurâ compellas.

CAP. XXX.

¶ *Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium per carna- li copulam ſubſecutam, ſed non per niſum carnalis copulæ tan-* n. h. d. cum c. fin. infrà eodem.

Idem *Epiſcopo Cenomanen.* (*an. 1236.*)

h, qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copulâ ſubſecutâ, etſi in facie Eccleſiæ ducat aliam & cognoſcat, ad primam redire te- netur: quia licèt præſumptum primum matrimonium videatur, contra præſumptionem tamen hujuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quòd nec verum, nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

CAP. XXXI.

¶ *Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſequens matrimo- nium, etiam carnali copulâ conſummatum. Sed ſponſalia de futu- ro etiam jurata ſolvuntur per ſequentia de præſenti.*

Idem. (*an. 1236.*)

SI inter *a* virum & mulierem legitimus conſenſus in- terveniat de præſenti, ita quòd unus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, utroque di- cente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in me- um: vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti, ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet alteri ad alia vota tranſire: quod ſi fecerit, ſecundum matrimonium de facto contractum (etiamſi ſit carnalis copula ſubſecuta) ſeparari debet, & primum in ſua firmi- tate manere. Verùm ſi inter ipſos acceſſit *b* tantum- modo promiſſio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, ſive verba ſi- milia: ſi alius mulierem illam per verba de præſenti de- ſponſaverit, etiamſi inter ipſam & primum juramentum intervenerit (ſicut diximus) de futuro, hujuſmodi de- ſponſationis intuitu ſecundùm matrimonium non po- tuit ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CAP. XXXII.

¶ *Niſus ad copulam non facit ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium.*

Idem. (*an. 1236.*)

ADoleſcens *c*, qui deſponſatam ſibi per verba de fu- turo, licèt ſæpè niſus fuerit, carnaliter non cogno- ſcens, cùm alia poſtmodum per verba de præſenti con- traxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimo- nium ex forma contractus: nec præſumptum, cùm cona- tus non habuiſſet effectum: ſed ſecundam debet habere uxorem.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Pater pro filio impubere ſponſalia contrahit, pro pubere verò non, niſi conſentiat.*

Hormiſda *Euſebio Epiſcopo.* (*an. 520. Romæ.*)

TUa nos *d* requiſivit Fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, ſi ſi- ne voluntate adulti filii facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem filium nondum adultum (voluntas cujus diſcerni non poteſt) pater cui vult matrimonio tradere. Et poſtquam filius pervenerit ad perfectam æta- tem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II.

¶ *Impuberes ambo vel alter, niſi pro bono pacis, conjungi non debent.*

Nicolaus Papa. (*an. 862. Romæ.*)

UBi non eſt conſenſus: [& j] ¶ Diſtrictiùs inhi- bemus, ne aliqui, quorum uterq; vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit,

a *Offerantur.* b *aut de fama, &c.* c *Beſguenenſ. alit. Beſ- enſ. al. Belguecenſ. al. Beſgueon. al. Bononienſ.* d *Vid. Jul. Cla- n in Pract. crim. §. fin. q. 6. unde intelliges, quæ ad hunc locum ſtant.* e *Quis dicatur talis metus, vid. l. qui in aliena. §. fin. de acquir. hæred.* f *Vid. Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. matr. . & Covarr. in Epit. 4. Decr. p. 2. c. 3. §. 1.* g *contraxerit. Præter Henr. Boich. & Præpoſitum, vid. Covarr. in Epit. 4. De- cr. p. 1. cap. 4. §. 1.*

a *Vide Sot. 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 5. Sylveſtrum in ſumma, verbo ſponſalia, q. 10. & Covarr. in epit. 4. Decr. part. 1.* b *acceſ- ſerit.* c *Præter Doctores vide Geminianum & Francum in c. 1. §. idem. de deſp. imp. l. 6. Sylveſt. in ſumma, verbo matrimonium, 2. quæſt. 16. & Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſ. 38.* d *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *C. 4. eod. tit. in 1. comp.*

conjungantur: Niſi fortè aliquâ urgentiſſimâ neceſſitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

CAP. III.

¶ Puberes ſunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare poſſunt.

Iſidorus. (*an. 630. in Boetica.*)

PUberes à pube ſunt vocati, id eſt, à pudentia *a* corporis nuncupati: quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æſtimant: id eſt, eum eſſe puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardiſſimè pubeſcat. Certum autem eſt, eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare jam poteſt. Et puerperæ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

CAP. IV.

¶ Ex ſponſalibus contractis cum minore ſeptennio, non oritur impedimentum publicæ honeſtatis: ſecùs ſi cum majore vel minore conſentiente poſt ſeptennium: & affinitas ſequens diſſolvit ſponſalia præcedentia de futuro.

Alexander III. *Herford. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

LIteras *b* tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm quidam eſſet perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis deſponſavit: procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [1 & j.] ¶ Conſult. t. t. r. quòd ſi præfatus vir matrem puellæ, antequam ſeptimum annum complêſſet, in uxorem accepit, matrimonium non diſſolvas: cùm deſponſationes hujuſmodi nullæ ſint, quæ in cunabulis fiunt *c*. Verùm ſi poſtquam puella ſeptimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cùm ſponſalia extunc placere conſueverint, inter eos ſententiam divortii non differas promulgare, nec ipſum filiam, ſeu matrem habere permittas.

[1 *Unde quia dubitas, an hujuſmodi matrimonium ſtare debeat, à nobis exinde conſilium poſtulâſti. Super quo*]

CAP. V.

¶ Sponſalia nulla, ex defectu conſensûs, non creant publicæ honeſtatis juſtitiam: ſponſalia verò aliqua ſic, licèt legitime modo fuerint diſſoluta.

Idem *Eboracen. Archiepiſc.* (*an. eod.*)

ACceſſit *d* ad præſentiam noſtram: [1 & j.] ¶ Frat. t. mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd puella non eſſet ſeptennis, quando G. *e* deſponſata fuit, & poſteà in eum non conſenſerit, & quòd idem G. ab hujuſmodi deſponſatione per te fuerit abſolutus *f*, matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter obſervari, & eorum prolem denuncies eſſe legitimam: quia deſponſationes & matrimonia ante ſeptem annos fieri non poſſunt, ſi conſenſus poſteà non accedit. Sanè ſi præfata puella ante deſponſationem ſeptimum annum compleverat, licèt prædictus vir a deſponſatione ipſius puellæ ipſo jure fuerit abſolutus, cùm ea in eum conſentire noluerit: inhoneſtum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit *g* ſibi deſponſata.

[1 *Nobilis vir VV. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm filiam cujuſdam nobilis viri, cùm eſſet minoris ætatis, deſponsâſſet, & poſtmodùm ipſa aſſenſum in hac parte præbente, antequam ad nubiles annos perveniſſet, celebratum eſt inter eos divortium. Procedente verò tempore, defuncto patre*

a *C.7. eod. tit. in 1. comp. præ cæteris Hoſtienſem.* b *c. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 12. c. 2. & de impedimento juſtitiæ publicæ honeſtatis, vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 3. vid. ſuprà citatos tit. præc. c. ad audientiam. & Covarr. in epit. l. 4. decr. p. 1. c. 2.* c *Vide leg. quantum. ff. de ſponſ.* d *c. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 6. c. 7.* e *al. V. al. ita: quando ab G. deſponſata: al. ab V. deſponſata.* f *vide citatos c. præcedenti.* g *fuerat,*

puellæ matrem ejuſdem VV. in matrimonio copulavit. Quod quidem factum ſuſtinere cùm nollet, eum ſolicitè monuiſti, ut ipſam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquieſcere ipſum excommunicationis vinculo innodâſti. Tandem acceptâ ab eo cautione, quòd noſtram adiret præſentiam, & ſuper hoc ſtatutum noſtrum firmiter obſervaret, eundem mandato noſtro abſolutum denunciâſti, & cum literis tuis ad præſentiam noſtram miſiſti unde præfatus VV. in noſtra præſentia conſtitutus, ſuam nobis aſſertionem propoſuit, quòd puellam ipſam, dum eſſet infra ſeptimum annum, deſponſavit, poſteà antequam ad annos nubiles perveniſſet noluit aliquatenus conſentire, ut præfatum VV. in virum acciperet & ita cum patre ſuo, in cujus poteſtate remanſerat, & cum præfato VV. ad tuam præſentiam acceſſiſſet, & cùm ab ore puellæ audiſſes, & per eam cognoviſſes, & per patrem ejus, quòd præfatum VV. in virum volebat, ſtatim illum in plena Synodo ab hujuſmodi deſponſatione publicè abſolutum denunciâſti. Elapſis verò pluribus annis mortuo patre puellæ chariſſimus in Chriſto filius noſter H. Anglorum Rex ſupradictæ puellæ matrem memorato VV. tradidit in uxorem, quam idem VV. ut diſcordia orta inter conſanguineos ſuos & conſanguineos mulieris ſopiretur, accepit ſolenniter & deſponſavit, & ſine contradictione Eccleſiæ duxit, & ex ea filios procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verùm licèt contineatur in literis ipſis, quòd puella ipſa erat minoris ætatis, quando ipſius deſponſatio facta fuit, tamen reſtat, utrùm puella eſſet proxima ætati apta matrimonio, an infra ſeptem annos. Ideò]

CAP. VI.

¶ Si impubes deſponſata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, ſi vir jurat ſe eam cognoviſſe: nec auditur, ſi nondum pubes, ſed proxima pubertati probetur cognita Et ex ſponſalibus contractis cum impubere majore ſeptennio, oritur publica honeſtas.

Idem *Norvicen. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

COntinebatur *a* in literis tuis, quòd cùm quædam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipſo traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam poſtulavit, aſſerens ſe in eundem nullatenus conſenſiſſe: [1 & j.] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm in decretis habeatur expreſſum, quòd ſi vir dixerit, quòd uxorem ſuam cognoverit *b*, & mulier negaverit, viri ſtandum eſt veritati: præfato viro, qui dicit ſe mulierem ipſam cognoviſſe, fides eſt adhibenda, ſi id firmaverit juramento. Si autem fuerit ætati proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum ſuo aſſenſu deſponſata, & cognita ab eodem viro, ſeparari non debet, præſertim cùm parentes ejus ipſam fuiſſe ætatis legitimæ faterentur. Si verò *c* puella intra nubiles annos alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de conſanguinitate ipſius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas eſt eidem ſponſo de conſanguinitate ſponſæ ſibi aliquam copulare.

[1 *Prædictus verò vir proponit, quòd licèt eadem puella annum fortè nondum XII. attigiſſet, cùm ei tradita fuit in uxorem, uſque adeò tamen ætati proxima, quòd ipſam carnali commixtione cognovit. Inde eſt quòd cùm ipſa eidem viro dicit ſe incognitam, & tu nos conſuluiſti, utrùm alii poſſit nubere.*]

CAP. VII.

¶ Si majores ſeptennio contrahunt ſponſalia, neuter ante pubertatem reſilire poteſt. hoc primò. *Et ille, qui primò fit pubes, alterum expectabit.* hoc ſecundò. *Quòd ſi tempore contractûs alter erat pubes, non ille, ſed alter factus pubes reſilire poteſt.* hoc tertiò.

Idem *Bathonien. Epiſcopo.* d (*an. 1180.*)

a *C. 8. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 6. c. 10.* b *cognovit.* c *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 3.* d *Baton. al. Barthonienſ. ſed ut plurimùm, Bathonienſ.*

I. De

DE *a* illis qui intra annos aptos matrimoniis ſponſalia contrahunt, ſive uterque, ſive alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, & poſtulent ſeparari, non ſunt ullatenùs audiendi. Si verò alteruter iſtorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eoſdem annos altero exiſtente cùm ſponſalia contrahuntur: ſi is, qui minoris ætatis eſt, cùm ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit conſentire, judicio Eccleſiæ poterunt ab invicem ſeparari. Mulier autem, quæ poſtquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupſit, cùm in eum ſemel conſenſerit, ampliùs non poterit diſſentire, niſi ipſe cui nupſit, poſtquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam ſuum negaverit præſtare conſenſum. *b*

CAP. VIII.

¶ *Impuberes ſponſalia contrahentes ante pubertatem ſeparari non debent, ſed poſt pubertatem poſſunt, ſi contradicunt ſponſalibus, niſi copula carnalis intervenerit.*

Idem Alex. III. *eidem.* (*an. 1170.*)

A Nobis *c* tua diſcretio requiſivit, utrùm iis, qui intra annos nubiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat à matrimonio tali diſcedere. Ad quod reſpondemus, quòd pro eo, quòd ante nubiles annos conjugalem conſenſum non habent, uſque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, (ſi ſimul eſſe noluerint) ſeparentur, niſi carnalis *d* commixtio antè intervenerit, cùm interdum illa tempus anticipare ſoleat pubertatis.

CAP. IX.

¶ *Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, niſi violentia intercedat.*

Idem *Genuen.* e *Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

I. DE illis *f* qui in minori ætate deſponſantur: [1 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd ſi ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali conjungi, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent *g*, ſi unus in alium viſus fuerit conſenſiſſe, cùm in eis ætatem ſuppleviſſe malitia videatur: ſed cujuſcunque ſint ætatis, ſe poſſunt per illatam violentiam excuſare, niſi poſt violentiam conſenſus accedat.

[1 *Traduntur & conjunguntur, & proceſſu temporis divortium poſtulant, minorem allegantes ætatem, aut vim ſibi à parentibus factam, hoc inq. t. r.*]

CAP. X.

¶ *Contractus ante pubertatem, etiam cum niſu carnalis copulæ, non facit matrimonium.*

Urbanus III. *Cenoman. Epiſcopo.* (*an. 1186.*)

ATteſtationes *h* ſuper cauſa matrimonii, quæ inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipſis inſpectis nobis innotuit, quòd prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cùm præfatam G. accepit uxorem: & licèt niſus fuiſſet (ſicut uterque confeſſus eſt) ipſam corrumpere, mulier tamen credit ſe virginem evaſiſſe: verùm ipſe antequam ad annum XIV. perveniſſet, à memorata muliere receſſit, quem cùm XVII. annos habeat, eadem pro viro ſibi vendicare contendit: [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi mulier per idoneos teſtes probare nequiverit, quòd poſt XIV. annum ætatis ſuæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis conſenſiſſet in eam, ab ipſo juramento recepto, quòd poſtquam ad legitimam ætatem pervenit, ipſam habere non conſenſit in uxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debeas abſolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam tranſeundi.

[1 *Sed cùm vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec nos ſuper ipſa conſuleres, non duxiſti in prolatione ſententiæ procedere.*]

CAP. XI.

¶ *Si major invita contraxit ſponſalia cum minore, non tenetur ipſum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.*

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* (*an. 1170.*)

EX literis *d* tuæ Frat. accepimus, quòd puella quædam anno *b* XII. jurata fuit & deſponſata cuidam puero IX. vel X. annorum: & tempore procedente, de voluntate parentum potiùs, quàm de ſua (ſicut aſſerit) ad domum patris pueri adducta *c*, ubi nolens & invita, minis parentum impulſa, moram fecit per annum & ampliùs, & tandem inde recedens, ad domum propriam eſt regreſſa: [1 *&* j.] ¶ Cùm autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter acceſſum habuit, diſcret. tuæ taliter reſpond. quòd ſi puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: ei ſecundùm ea, quæ propoſita ſunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem. *d*

[1 *Commonita verò à matre ſua, & à te, poſtmodùm ad eum redire penitùs contradixit, aſſerens, quòd nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, ſed nubendi alii poſtulat facultatem. Unde quia quid ſuper hoc agendum ſit, à nobis tua Frat. requiſivit.*]

CAP. XII.

¶ *Sponſalia contracta cum minore ſeptennio, per cohabitationem mutuam poſt ſeptennium convaleſcunt, & inducunt publicæ honeſtatis juſtitiam: ſolvuntur tamen per matrimonium de præſenti.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

DUo pueri *e* Guilielmus & Guilielma matrimonialiter ſunt conjuncti, puero VI. puellâ verò VII. annum agente: qui ſimul per tres annos manſerunt: tunc pater puellæ ſubtrahens eam ſponſo, ipſam alteri M. nomine copulavit, cum quo per VII. annos quietè permanſit: ipſe verò tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum ſcilicet *f*, cui priùs fuerat deſponſata. Prior autem ſponſus ad annos diſcretionis perveniens, à prædeceſſore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quandam nomine S. conſobrinam prioris in uxorem accepit: & cum ea per aliquod tempus exiſtens, eam (ut ipſe fatetur) carnaliter non cognovit, licèt illa *g* ſe ab eo cognitam aſſeveret. Cùm autem pater memoratæ Guiliel. eam vidiſſet à ſecundo viro relictam, prænominatum Guilielmum, cui priùs eam deſponſaverat, compulit, ut S. neptem ſuam omnino dimitteret, & ad Guilielmam ſuam deſponſatam rediret: qui poſtmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum ſit, poſtulas edoceri: Breviter reſpondemus, quòd impediente puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licèt idem poſtquam illa nupſit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit conſobrinam mulieris ejuſdem, ſive eam cognoverit ſive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honeſtatis juſtitiam remanere, nec ad primam habere regreſſum, quia alteri fuit legitimè copulata: [*&* j.] ¶ Cùm verò vir caput ſit mulieris, & Guilielmus dicat ſe non cognoviſſe priùs S. ſupradictam: aliam, ſi voluerit,

a *C. 9. eod. tit. in 3. comp. & poſt Conc. Later. p. 26. c. 29. & vide Covarr. in epit. 4. Decr. c. 5. §. 1.* b *Vide l. nuptias. cum ſimi lib. ff. de reg. jur.* c *C. 10. eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. citatum ſup. c. de illis.* d *carnis.* e *Januenſi.* f *C. 12. eod. tit. in 1. comp. Et poſt Conc. Later. p. 50. c. 41. §. de illis verò.* g *Vide l. pen. ff. quando di. leg. ce. & l. continuus. §. cùm ita. ff. de verb. obl.* h *C. 13. eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. in epit. 4. Decr. l. 1. c. 4. §. 1. num. fin.*

a *C. 14. eod. tit. in 1. comp.* b *annorum.* c *ducta. al. abducta.* d *Vide l. ſi pater. & ibi Bart. C. de ſponſal.* e *Cap. un. eod. tit. in 2. comp. vide Sylveſt. in ſumma, verbo ſponſalia & Sot. 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 2. & ſeq.* f *Aliàs ita: Guilielmum ſcilicet, &c* g *ea.*

poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo copulari: poſt ſeparationem verò, pro vitando populi ſcandalo, utrique ad tempus eſt pœnitentia injungenda. Si verò legitimè conſtaret ipſam S. ab eo ſive pòſt, ſive anteà cognitam extitiſſe, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. impoſitâ ipſi M. ad tempus pœnitentiâ competenti, qui pro ſua opinione ſola Guilielmam (judicio Eccleſiæ non requiſito) dimiſit.

CAP. XIII.

¶ *Accuſari non poteſt matrimonium, quod non eſt, ut ſi cum minori ſeptennio ſit contractum: denunciari tamen poteſt impedimentum, ne contrahatur in poſterum.*

Innocentius III. *C. & P. quondam filiis Malebrancæ.* a *(an. 1210.)*

AD diſſolvendum *b*, quod factum fuerat inter I. & S. [*1 & ſ.*] ¶ Accuſatione pro puella ſuper conſanguinitate propoſitâ, præfatus I. multas exceptiones propoſuit: per quas nitebatur vos ab accuſatione multipliciter removere: [*2 & ſ.*] ¶ Interloquendo pronunciamus, inter juvenem & puellam nec matrimonium nec ſponſalia fuiſſe contracta: cùm conſtet puellam nondum ad ſeptennium perveniſſe. Quocirca nec accuſatio locum habebat, cùm non eſſet, quòd poſſet legitimè accuſari. Denunciari tamen poterat conſanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitimè probandam, terminum aſſignamus, ſalvis exceptionibus non ſolùm propoſitis, ſed etiam proponendis. Ne verò quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apoſt. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulteriùs, donec vel à denunciatione ceſſetur, vel eâ probatâ ordine judiciario procedatur. Quòd ſi contra interdictum noſtrum in præjudicium ipſius aliquid fuerit attentatum, id *c* irritum eſſe decernimus, & viribus omnino carere.

[1 *Filiam quondam M. ſuper matrimonio contrahendo, in noſtra & fratrum noſtrorum præſentiâ fuit propoſitum, quòd cùm dicta puella nondum ad ſeptennium perveniſſet, de ipſa nec matrimonium contrahi nec ſponſalia potuerunt: defuit etiam conſanguineorum aſſenſus, qui præcipuè ſunt in talibus requirendi: quòd & ſi ætas ſufficiens extitiſſet, & conſanguineorum interveniſſet aſſenſus, perſonæ tamen non ſunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, lineâ conſanguinitatis obſtante.*]

[2 *Cumq; ſuper exceptionibus ipſius fuiſſet diutiùs diſceptatum, auditis & intellectis quæcunque fuerunt hincinde propoſita, de conſilio f. n.*]

CAP. XIV.

¶ *Si quis per verba de præſenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non ſupplet, intelligitur non matrimonium, ſed ſponſalia contraxiſſe, etiamſi ſubarratio interceſſerit.*

Idem *Epiſcopo Abbaten.* d *(an. 1210.)*

TUæ nobis *e* exhibitæ literæ continebant, quòd quidam filiam ſuam circiter XII. annos habentem, cuidam nobili deſponſavit, qui ſubarravit eandem, conſenſu mutuo accedente: [*1 & ſ.*] ¶ Quia verò nobis conſtare non potuit, cujus ætatis eſſet puella, cùm eidem viro extitit deſponſata, cùm dicatur, quòd circiter XII. annos habebat, utrúmne prudentia tunc in illa ſuppleret ætatem: reſpondemus, quòd ſi puella nobilis non erat ætatis, cùm ſæpefatus *f* vir deſponſavit eandem, & ætatem in eâ prudentia non ſupplebat, proculdubio inter eos non conjugium, ſed ſponſalia contracta fuerunt, quamvis ab ipſo viro eadem fuerit ſubarrata.

[1 *Super nuptiis aliquantulùm prorogatis, pater puellæ viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, eo autem rebus humanis exempto puellæ avunculus ſupradictæ ipſam alteri matrimonio copulavit & ille qui priùs deſponſaverat eandem, cum ipſius matre contraxit. Tuus autem prædeceſſor attendens, quòd cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitimè deſponſaverat, inter eos divortii ſententiam promulgavit. Poſtmodùm autem mortuo viro ſecundo, qui ſupradictam puellam duxerat in uxorem, ipſa ſe tertiò copulavit, illo vivente, qui priùs eam deſponsârat. Cæterùm, tam ipſa quàm vir idem te duxerunt humiliter conſulendum, utrùm licitè valeant commorari: tu verò deliberatione habitâ, reſpondiſti, quòd primo ſponſo vivente alter non potuit legitimè copulari. Sed quia tua Eccleſia poſtulavit, ut ſuper hoc ſed. Apoſtol. conſuleres, procedere diſtuliſti, nobis humiliter ſupplicans, ut ſuper hoc tibi reſcribere dignaremur.*]

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE. a

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Pro clandeſtino matrimonio non præſumitur, ſed illud alleganti incumbit onus probandi.*

Ex Concilio Arelaten.

SI quis clàm deſponſaverit aliquam, & mulier vel vir negat hujuſmodi deſponſationem: viro incumbit probatio.

CAP. II.

¶ *Qui matrimonium clandeſtinè contraxerunt, altero negante vel utroque, non apparente legitimâ exinde probatione, ſimul cohabitare ab Eccleſia non compelluntur: & ſi illud publicaverint, tanquam in conſpectu Eccleſiæ factum comprobabitur: niſi rationabilis cauſa ſubſit, quæ impediat.* h. d. literæ inhærendo.

Alexander III. *Beluacen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

QUod *b* nobis: [*1 & infrà.*] ¶ Si enim matrimonia ita occultè contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non appareat: ii, qui ea contrahunt, ab Eccleſia non ſunt aliquatenus compellendi. Verùm ſi perſonæ contrahentium hoc voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat, ab Eccleſia recipienda ſunt & comprobanda, tanquam à principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.

[1 *Ex tua parte ſignificatum eſt, ut de clandeſtinis matrimoniis diſpenſare deberemus, non videmus quæ diſpenſatio ſuper his ſit.*]

CAP. III.

¶ *Cùm matrimonia ſunt contrahenda, debent per Presbyteros in Eccleſia edicta proponi, aſſignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & ſi probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc cognoſcatur.* hoc primò uſque ad §. Si quis.

Innoc. III. *in Concilio generali.* c *(an. 1216.)*

CUm inhibitio copulæ *d* conjugalis ſit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus diſtrictè ſervari. Unde prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærendo, clandeſtina conjugia penitùs inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando, ſtatuimus, ut cùm matrimonia fuerint contrahenda, in Eccleſiis per Presbyteros publicè proponantur *e*, competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipſi Presbyteri nihilominus inveſtigent, utrùm aliquod impe-

---

a *Al. Malabrancæ.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sotum cap. ſuperiori citatum.* c *illud.* d *Abertaden. al. Albertaden. al. Albeten. al. Abbataden.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Covarr. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2.* f *ſæpè præfatus. al. ſæpè dictus.*

a *Clandeſtinas deſponſationes & conjugia noviſſimè irrita fecit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 1. unde ceſſant hæc de re veterum altercationes interpretum.* b *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 17.* c *Scilicet Later. c. 51.* d *C. un. de clandeſt. matr. in 4. comp.* e *proponatur.*

dimentum

[...]imentum obſiſtat. Cùm autem apparuerit probabilis [c]onjectura contra copulam contrahendam ; contractus [i]nterdicatur expreſsè, donec quid fieri debeat ſuper eo, [m]anifeſtis conſtiterit documentis.

¶ *Si in gradu prohibito matrimonium clandeſtinè vel contra interdictum, de quo ſuprà, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio ſunt illegitimi. Idem eſt, ſi ambo parentes ſciunt impedimentum matrimonii, licèt in conſpectu Eccleſiæ contrahant.* h. d. uſque ad §. Sanè. Abbas.

§. 1. Si quis verò hujuſmodi *a* clandeſtina vel interdicta conjugia inire præſumpſerit, in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, prorsùs illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium : cùm illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conſpectu Eccleſiæ contrahere præſumpſerunt.

¶ *Sacerdos, qui contempſerit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio ſuſpenduntur, & ſi culpa exegerit, etiam graviùs puniuntur : ipſi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam aliàs licitè, puniendi ſunt, & idem in calumnioſè denunciantibus.* h. d. uſque ad finem. Abbas.

§. 2. Sanè ſi parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, graviùs puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed his, qui taliter præſumpſerint etiam in gradu conceſſo copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitioſè *b* impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

DE SPONSA DUORUM.
TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Contrahens ſucceſſivè per verba de præſenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primò contraxit per verba de futuro, ſecundò per verba de præſenti, adhærebit ſecundæ.*

Auguſtinus *de fide pactionis & conſenſûs.*

DUobus *c* modis dicitur fides, pactionis, & conſenſûs. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam *d* ducere : ſi aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita : maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim reſcindi tantum debet ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſûs, non licet ei aliam ducere : ſi autem duxerit, dimittet ipſam, & adhærebit priori. Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quòd eam ducet, ſi permiſerit eum rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu. Fides autem conſenſûs eſt, quando etſi non ſtringit manum, corde tamen & ore conſentit ducere, & mutuò ſe concedunt unus alii, & mutuò ſe ſuſcipiunt.

CAP. II.

¶ *Ponit pœnitentiam illius, qui alterius ſponſam de præſenti ſibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere poteſt.* h. d. juxta literam.

Ex Brochardo lib. 30. *e*

ACcepiſti illam in *f* uxorem tibi, quam alter ſibi deſponſatam habuerat : dimitte illam, quia nunquam poteſt tibi fieri legitima : & 40. dies in pane & aqua (quod *a* carinam vocant) cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas.

CAP. III.

¶ *Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copulâ conſummatum.*

Alexander III. *Salernitano Archiepiſcopo.*

(an. 1170.)

LIcèt *b* præter ſolitum : [1 *& infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi inter virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quidem, quòd unus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſsè *c* recipiat, utroque dicente : Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum : ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet mulieri alii nubere. Et ſi nupſerit, etiamſi carnalis copula ſit ſecuta, ab eo ſeparari debet, & ut ad primum redeat, Eccleſiaſticâ diſtrictione compelli : Quamvis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando judicatum.

[1 *Et ampliùs ſolito multis ſimus & magnis negotiis præditi, & ita quòd non ſit nobis facile, aliquorum conſultationibus reſpondere : illâ tamen ſpeciali gratiâ, quam ad perſonam tuam habemus, & fraternâ cogimur charitate, quid ſentiamus de his, ſuper quibus non conſulit dilect. tua, præſentibus literis volumus aperire. Conſuluiſti nos ſiquidem, utrùm ſi inter virum & mulierem, præſtito vel non præſtito juramento, legitimus conſenſus intervenerit, & præſenti copulâ carnali non ſubſecutâ, liceat mulieri alii nubere, vel ſi nupſerit alii, & carnalis fuerit copula ſubſecuta, an ab ipſo debeat ſeparari.*]

CAP. IV.

¶ *Ei qui appellat in cauſa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente : & ſi contraxerit, debet ſeparari.*

Idem *Genuen.* d *Archiepiſcopo.*

(an. 1170.)

TUa *e* Fraternitas nos conſuluit : [1 *& infrà.*] ¶ De his verò, quia coram te ſuper deſponſatione facta per conſenſum mutuum de præſenti, controverſiam movent, & appellatione pendente, quam ante ſententiam vel cognitionem cauſæ ad ſedem Apoſtolicam interponunt, accipiunt alias in uxores ? Hoc arbitramur agendum, ut ſi amodò in tali caſu duxerint appellandum, eis in Eccleſia publicè interdicas, ne ante deciſionem cauſæ aliud contrahant matrimonium. Et ſi contra *f* interdictum Eccleſiæ publicè factum venire præſumpſerint, matrimonium tam præſumptuoſè contractum poteris irritare.

[1 *Quid de his agere debeamus, qui deſponſant aliquas mulieres, & proceſſu temporis, antequam eas ducant vel cognoſcant, alias accipiant in uxores. Super quo utique conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi vir & mulier ſeſe recipiunt expreſſè conſenſu de præſenti mutuo, neuter eorum altero ſuperſtite poterit ad alia vota tranſire, & ſi poſſit ad monaſterium tranſmigrare. Verùm ſi inter ipſos non acceſſit conſenſus de præſenti, ſed promiſſio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri : Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem deſponſavit & traduxit : etiam ſi inter primos juramentum fuit, ſicut diximus de futuro hujus deſponſationis intuitu, ſecundum non poterit matrimonium ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.*]

CAP. V.

¶ *Qui duas per verba de præſenti deſponſat, primam deſponſatam habebit in uxorem, etiamſi priùs ſecundam cognoverit : nec valet contraria conſuetudo.* & hoc ultimum additur ad cap. Licèt. ſuprà eodem.

---

a *Triden. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 5. & Clem. un. de conſang. & affinit.* b *malitioſum.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Joan. majoris. l. 4. ſent. diſt. 27. q. 5. & Sot. q. 2. art 4. verſ. 3. dubium eſt.* d *al. ita : aliam ducere uxorem.* e *Ita in antiquis ut eſt impreſſum, ſed reſtituendum ita : ex Burchardo l. 19. c. 5.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp.*

a *Carenam. al. Carentenam. Contius in marg.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* c *expreſſo.* d *Januen. ſed idem eſt.* e *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* f *al. ita : Et ſi contra interdictum Eccleſiæ ita publicè factum, &c.*

Innocentius III. *Mutinen. Epiſc.* (*an. 1170.*)

TUas *a* dudum: [*1 & infrà.*] ¶ De conſuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut ſi quis juraret ſe aliquam ducturum, & citra carnis copulam deſponsâſſet, ſi conſequenter deſponsâſſet aliam, & etiam cognoviſſet, primò cognita adjudicaretur viro, non quæ priùs extitit deſponſata: [*& infrà.*] ¶ Ne verò turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit univerſo, & Eccleſia Mutinen. tenere debeat humiliter, & ſervare *b*, quod beati Petri ſedem & ſuam metropolim ſequi viderit & docere: in matrimoniis de cætero contrahendis, illud te volumus obſervare, ut poſtquam inter legitimas perſonas conſenſus legitimus intervenerit de præſenti, qui ſufficit in talibus juxta canonicas ſanctiones: & ſi ſolus defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur, ſi perſonæ junctæ legitimè cum aliis poſteà de facto contrahant *c*, quod priùs de jure factum fuerat, non poterit irritari.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ *Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appoſita, non vitiat matrimonium, ſed vitiatur.*

Ex Concilio Africano. *d*

QUicunque *e* ſub conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus quòd frangatur conditio, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

CAP. II.

¶ *Servus manumiſſus eâ conditione, ut fiat Monachus, & monaſterio ſerviat, aliàs in ſervitutem redeat: ſi hoc acceptato Monachus factus ſit, manumittentis voluntatem cogitur obſervare.*

Gregorius *Epiſcopo Spoletano.* (*an. 600.*)

CUm *f* ſit proprium: [*& j.*] ¶ H. Presbyter conqueſtus eſt Diaconum quendam manumiſiſſe duo mancipia ſub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monaſterio, ubi ipſe fuerat, permanerent, adjiciens, ut ſi quis contrà faceret, ſervituti iterùm ſubderetur: atque unum ex his (hâc conditione deſpectâ) monaſterium deſeruiſſe, & ſe inter Clericos ſociâſſe. Tu ergo ſi ita eſſe repereris, ſic te exhibe, ut nec illi monaſterium deſerendi ſit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

CAP. III.

¶ *Qui juravit aliquam in uxorem accipere, ſi centum ſibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, niſi poſteà purè conſenſerit, vel eam cognoverit.*

Alexander III. *Panorm. Archiepiſc.* (*an. 1180.*)

DE illis *g*: [*& infrà.*] ¶ Si verò aliquis ſub hujuſmodi verbis juramentum alicui mulieri præſtiterit, Ego te in uxorem accipiam, ſi tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, ſi eam nolentem ſibi ſolvere, quod ſibi dari petiit, non acceperit in uxorem, niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio ſubſecuta.

CAP. IV.

¶ *Res donata Eccleſiæ ſub modo, ſtatim eſt Eccleſiæ, nec revocatur modo non ſervato, niſi hoc in contractu ſit expreſſum.* h. d

ſecundùm veriorem intellectum. Et eſt textus multu[m] notabilis, & valdè allegabilis. Abbas.

Idem.

VErùm *a* cùm alicui Eccleſiæ poſſeſſio quælibet interpoſitâ conditione donatur, à donatore donum poſteà revocari non poteſt: Niſi fortè tali ſit conditione collatum, quòd eâ ceſſante debeat revocari.

CAP. V.

¶ *Contrahens matrimonium ſub conditione non improbata, non compellitur matrimonium conſummare ante conditionis eventum.*

Urbanus III. (*an. 1186.*)

SUper eo *b* verò, quod poſtulâſti, utrùm ille, qui in quandam mulierem conſenſit, ſi pater ejus ſuum præſtaret aſſenſum, ſit ad conſummandum matrimonium compellendus: reſpondemus, quòd cùm conſenſus liber dici non poſſit, qui in alieno arbitrio reſervatur, ac conditionem ipſam canonica non improbent inſtituta, niſi voluntas patris poſtmodum intercedat, nequaquam cogendus eſt ad matrimonium contrahendum. Nam licèt Alexander Papa reſponderit, quòd ſponſalia interpoſitâ conditione contracta, ipſa non impleta, ſi conſenſus de præſenti intercedat, vel carnalis copula ſubſequatur, diſſolvi non debent, ſed firmiter obſervari: nequaquam eſt noſtræ diffinitioni adverſum, cùm hujuſmodi conſenſus non ſit de præſenti habendus, licèt per verba de præſenti evidentiùs exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, ſed habendo conſiſtit.

CAP. VI.

¶ *Qui ſub honeſta conditione ſponſalia contrahit, & ante conditionis eventum deſponſatam cognoſcit, à conditione recedit.*

Innocentius III. *Maſican.* c *Epiſc.* (*an. 1212.*)

PEr tuas *d* literas intimâſti, quòd cùm quædam mulier P. nomine, N. poſtularet in virum, aſſerens inter ſe mutuum de præſenti conſenſum interveniſſe, & carnalem copulam acceſſiſſe: vir ipſe quamvis contracta ſponſalia & carnalem copulam non negaret, aſſerebat tamen ſe illam in uxorem ducere non teneri: quia ſponſalia inter ipſos ſub hac fuerunt conditione contracta, ſi pater ejus & patruus ſponſalibus conſentirent: ſed ipſi quàm citò noverunt, & ſponſo contradixerunt & ſponſæ. Verùm mulier replicabat, quòd licèt fides præſtita fuerit ab utroque ſub conditione præſcripta, non tamen ſibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & ante tempus contradictionis expreſſum à teſtibus & poſt, dicebat inter ſe carnalem copulam acceſſiſſe: [*1 & infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm liquidò conſtet, quòd poſt contracta ſponſalia, carnalis eſt inter eos copula ſubſecuta, pro matrimonio eſt præſumendum *e*, quia videtur à conditione appoſita receſſiſſe. Nam & ſi probatum ſit, quòd poſtquam pater & patruus viri contradixêre ſponſalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione *f* cognoverit: non eſt tamen aliquo modo probatum, quòd antequam ipſe cognoviſſet eandem, pater ejus & patruus contradicere curaviſſent.

[1 *Addebat prætereà, quòd licèt à principio conditionaliter contraxiſſent, temporis tamen proceſſu ſine conditionis adjectione purè in matrimonium conſenſerint, & hoc aſſerebat ſe teſtibus probaturam: receptis itaque teſtibus utriuſque partis, cum atteſtationibus mulieris, coram te præſentibus duobus examinatoribus faceres publicari: teſtes ipſi dixerunt, quòd dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum lege dicebantur, & quæ depoſuerant ſcripta*

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *obſervare.* c *contrahunt.* d *In Conc. Africano hoc nondum inventum eſt, ut refert G at. ſive Palea 27. q. 2. c. quicunque. & habetur poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. part. 6. c. 5.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 4. tit. de ſponſal. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 6. c. 12.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. p. 29. c. 1. & cap. 2. eod. tit. De conſuet. in 1. compil.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 6. c. 21.* c *Marſican. al. Marſiano. al. Marſitan.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *Vid. l. & ſi contra, in ver. depoſitum. C. de nupt.* f *al. commixtione.*

non

erant, ſed ab uno examinatorum tunc contra eos fuit fortiter viatum, & ob hoc mulier poſtulabat, ut iidem teſtes vel alii ſuper ſdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hâc novitate mmotus ſequentem diem partibus præfixiſti, quibus in tua præntia conſtitutis, omnes examinatores convocari juſſiſti, ſub interninatione anathematis illos obteſtans, ut dicerent ſi eſſent illæ veræ atteſtationes, quibus obviaverant teſtes, qui continuò alias atteſtationes in medium produxerunt: quibus cùm per advocatum viri fuiſſet objectum, ſicut prioribus fuerat obviatum: poſt allegationes multiplices ſecundæ atteſtationes à partibus admiſſæ fuerunt, & cum atteſtationibus uni poſteà publicatæ. Porrò cùm mulier illi præcipuè articulo inſiſtebat, quòd ante renunciationem ſponſalium & poſt, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur oſtendere juramento. Quia verò ſuper his non ſolùm opiniones varias, ſed contrarias accepiſti, & ad magiſterium ſed. Apoſt. recurrens, humiliter poſtulâſti, quid ſentiendum ſit in talibus edoceri.]

CAP. VII.

¶ *Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis vel impoſſibilis, habetur pro non adjecta, niſi ſit contra ſubſtantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum.* h. d. hoc capitulum notabile, & multùm allegabile

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

SI conditiones *a* contra ſubſtantiam conjugii inſerantur, putà ſi alter dicat alteri: Contraho tecum, ſi generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas: matrimoniis contractus quantumcunque ſit favorabilis, caret effectu. Licèt aliæ *b* conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Diaconus vel Subdiaconus matrimonium contrahere non poſſunt, & ſi contraxerint, etiamſi ſint facti irregulares, debent ſeparari.*

Alexander III. *Rhemen. Archiepiſc.* (*an. 1180.*)

DE Diacono *c*, qui in Sabbatho ſancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ reſpond. quòd ſi contrito & humiliato corde ad Eccleſiam redire voluerit, dimiſsâ illâ, quam accepit in uxorem, & abſolutione obtentâ, injunctâ *d* ſibi pœnitentiâ de utroque exceſſu, poſt eam peractam diſpenſativè poteris ei Diaconatûs officium reddere, & ſi perfectæ vitæ & converſationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, ſive hominem interfecerit, ſive non, matrimonium non poſſe contrahere, ſacrorum canonum cenſura demonſtrat.

CAP. II.

¶ *Subdiaconus matrimonium contrahere poteſt.*

Idem *Cenoman. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

EX literarum *e* tuarum tenore accepimus, quòd lator præſentium in Subdiaconatûs officio conſtitutus, quandam ſibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare feciſti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus ſi ad monaſticum *a* ordinem tranſire voluerit, & tibi poſt laudabilem converſationem ipſius viſum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quòd *b* ſi ad religionem ſe transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu miniſtrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit miniſtrare.

CAP. III.

¶ *Votum ſolenne impedit & dirimit matrimonium pòſt contractum: votum ſimplex tantùm impedit contrahendum, ſed non dirimit pòſt contractum.*

Idem *Vigorien.* c *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

MEminimus *d*: [& ſ] ¶ Reſpondemus, quòd ſi quiſquam, qui ſe religioni devovit, & habitu ſuſcepto profeſſionem fecit, poſtmodum ſibi aliquam copulaverit, eſt cogendus ab ea recedere, & ad Eccleſiam, cui ſe contulit, ſine contradictione tranſire. Verùm ſi nec habitum ſuſcepit, nec profeſſionem, ſed votum ſolummodo fecit, & ſe ad religionem tranſiturum promiſit: licèt poſteà matrimonium contraxerit, non eſt cogendus ad religionem tranſire, & matrimoniale votum reſcindere.

[1 *Nos ex parte tua quæſtionem hujuſmodi audiſſe, ſ. utrùm illi qui ſe ad religionem coram Epiſcopo devoverunt tranſituros, & habitum religionis ſuſcepiunt, ſi poſtmodùm uxores duxerint, cogendi ſunt eas dimittere; & ad Eccleſiam, cui ſe contulerant, redire.*]

CAP. IV.

¶ *Suſceptio habitûs Profeſſorum extra religionem à non habente poteſtatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum.* h. d. ſecundùm intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

COnſuluit *e* nos tua Fraternitas, quid faciendum ſit de nobili muliere, quæ veſtibus pretioſis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen aſſumpſit, ſed non renunciavit propriis, nec intravit clauſtrum, nec in manu alicujus Epiſcopi, Abbatis vel Abbatiſſæ, aut ſuper altare profeſſus eſt, vel obedientiam promiſit: poſtmodum verò elapſo anno (abjecto religionis habitu) cuidam nobili nupſit. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſicut ſimplex votum *f* matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus ſine profeſſione ſuſceptus, ne contrahatur, impedit, ſed contractum nequaquam diſſolvit.

CAP. V.

¶ *Votum caſtitatis de præſenti impedit matrimonium contrahendum: Eccleſia tamen ex cauſa matrimonium contrahi quandoque permittit.* h. d. inhærendo literæ.

Idem.

VEniens *g* ad præſentiam noſtram M. Eremita propoſuit, quòd I. mulier cuidam viro abſenti fide datâ ſe nupturam promiſit, ſed poſtmodum audiens plura de ſeveritate ipſius, ei noluit copulari. Cùm itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus ſuis continentiæ votum promiſit, non tamen locum aut veſtem mutavit, quo audito vir aliam ſibi copulavit. Nos itaque attendentes tutiùs eſſe, ut præfata mulier poſt fidem & votum ſimpliciter oblatum matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus ſi plus non proceſſit, ſibi de fide mentita & voto violato congruam ſatisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non poſtponas.

a *Illuſtris eſt hac decret. de cujus intellectu præter D. Sotum lib. 4. diſt. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum ſuper 4. q. 7. de matr. & Covarruviam citatum ſuper gloſſ. c. præcedentis.* b *Licèt aliàs.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 26. c. 21.* d *al. ita: injunctâ quoque ſibi, &c.* e *c. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. part. 50. c. 59.*

a *Vox*, monaſticum, *deeſt in omnib. manuſcr.* b *al. qui ſi ad religionem ſe conferre.* c *VVigorienſi. al. VVigorn.* d *C. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. p. 6. c. 9.* e *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 45. c. 4.* f *Vid. omnino citatos paulò antè in c. meminimus. eod. tit.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. part. 4. c. 10.*

CAP. VI.

¶ Votum ſimplex impedit ſponſalia de futuro, non autem dirimit matrimonium ſequens: ſecùs in voto ſolenni.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

RUrsùs *a* quidam votum caſtitatis emittens, juravit ſe quandam ducturum poſteà in uxorem. Unde à fraternitate tua requiſiti arbitramur, quòd cùm ſimplex votum apud Deum non minùs obliget, quàm ſolenne: pro eo quòd juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, ſtudeat obſervare. Quòd ſi poſtquam hujuſmodi præſtitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolâſſet: cùm votum ſimplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæſtio tua continere videtur.

CAP. VII.

¶ Votum ſolenne impedit & dirimit matrimonium pòſt contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien. Epiſcopis.*
(an. 1212. in Hiſpaniam.)

INſinuante *b* I. nobili muliere, noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, quòd à quibuſdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipſius copula ſupplicatum: quòd cùm ad conſanguineorum ejus notitiam perveniſſet, ut maritum acciperet, ei ſub obteſtatione Regia ſuggeſſerunt: ipſa verò, quòd tunc nollet nubere proteſtans, conſilium accepit ab eis, quòd votum emitteret caſtitatis, quod in manibus cujuſdam de fratribus ſancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni ſubſtantia ſua remaneret. Sanè in ejuſdem ordinis habitu biennio pòſt permanſit, licèt id ſe invitam feciſſe aſſerat & coactam, non tam metu Regio quàm parentum: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem attendens, quòd invita votum emiſerit, eo dimiſſo de parentum conſilio, P. Michaëli *c* publicè fuit matrimonialiter copulata: de quo *d* quatuor ſuſtulit filios tempore procedente: [2 *& ſ.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd in emiſſione voti, quod præceſſit, nulla vel modica coactio affuiſſet, quam patientia & perſeverantia ſequentis temporis penitùs profugavit, & quòd ſequens conjunctio potiùs iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, præfatam mulierem ad malè dimiſſum religionis habitum reaſſumendum, & ſervandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (ſi opus fuerit) per cenſuram Eccleſiaſticam coërcere.

[1 *Poſt hac eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans vetuit, ne quis eâ nolente domum intraret ipſius, vel exinde aliquid exportaret. Interim verò tempore modico elabente P. Curialis regias literas ſecum portans, & F. Ferrandi dicta mulieris domum intrantes, ut ipſe P. vi ſaltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipſa quòd ſi eam idem P. duceret ipſius manibus interire. Poſteà verò dimiſſis domo & omnibus qua habebat, in domo cujuſdam Judai per tres, in Eccleſia verò S. M. de Neiga per ſex latuit ſeptimanas, ita quòd exinde propter neceſſitates humanas etiam egredi non auderet, tandem ſe coactam videns & omnibus deſtitutam, &c.*]

[2 *Verùm quia ſalutem anima deſiderat omnibus anteferre, ac metuens quòd hujuſmodi conjunctio licita non exiſtat, quid ſuper his tenere debeat, edoceri reſponſo noſtro ſuppliciter poſtulavit.*]

DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ Si quis vivente uxore contrahit cum ſecunda, hoc ignorante primâ mortuâ, ad ſui petitionem non ſeparabitur à ſecunda.

Alexander III. *Abbati ſancti Albani.*
(an. 1180.)

PRopoſitum *a* eſt nobis, quòd vir quidam uxorem habens ſibi aliam hujuſmodi rei inſciam copulavit: ſed primâ mortuâ nititur diſcedere à ſecunda: [1 *& ſ.*] ¶ Licèt autem in canonibus habeatur *b*, ut nullus copulet matrimonio, quam priùs polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat uxore ſuâ vivente, vel quæ machinata eſt in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inſcia, quòd ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet: Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenus ſeparandi.

[1 *Aſſerens quòd uxore vivente eam non licuit ſibi copulare.*]

CAP. II.

¶ Si vivente primâ uxore & non cognitâ, quis contraxit cum ſecunda ſcienter, & eam cognovit, etiam mortuâ primâ, ſecundam habere non poteſt: ſecùs ſi prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Fontibus.* *(an. 1180.)*

SIgnificavit *c* nobis O. Andegavenſis: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus quatenus ſi conſtiterit, quòd eidem O. tanta vis illata fuerit, quòd non ſpontè in primam conſenſerit, nec poſt præſtitum juramentum ipſam carnaliter cognoverit, propter hoc nòn dimittas, quin ad aliam, quam poſteà in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin ſibi ne ad ſecundam revertatur ſub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

[1 *Parochianus Eboracen. Eccleſia per VV de Raman. qui eſt ex hac luce ſubtractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis & carcere tenuit, donec ipſum jurare coëgit, quòd A. mulierem duceret in uxorem. Cùm autem vincula & carcerem evaſiſſet, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Poſteà verò idem O. à prafata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiſcopo Apoſtol. ſed. Leg. tractus eſt in cauſam, coactus eſt juramento ſervare, quòd ad illam quam ſpontè in uxorem acceperat, non accederet, donec lis eſſet judicio Eccleſiaſtico terminata. Caterùm quia priuſquam de cauſa cognoſcitur legitimè, pranominata A. diem clauſis extremum, pradictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reverti non audet, inde eſt quòd d. v. p. A. ſ.*]

CAP. III.

¶ Non poteſt quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, ſi machinata fuit in mortem uxoris.

Idem Baranen. d *Epiſcopo.* *(an. 1180.)*

SUper hoc *e* quod quæſiviſti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore ſuâ vivente ſibi de facto matrimonio copulavit: Taliter reſpondemus, quòd ſi adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dedit, ſive non, quòd eâ defunctâ hanc eſſet ducturus, ſecundùm canones ab ejus conſortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò eſt ſervanda.

CAP. IV.

¶ Qui vivente uxore, etiam ab eo ſeparata quoad torum, ſecundam conſciam duxit uxorem, primâ mortuâ ſeparabitur à ſecunda, ſed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. *(an. 1190. Romæ.)*

EX literarum *f* tuarum inſinuatione accepimus,

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *c. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sotum 4. ſent. diſt. 38. quaſt. 2. & citatos in pracedent. capitulis.* c *aliàs Michaelis P. filio Michaëlis.* d *In antiqua comp. de qua, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. part. 6. c. 1. vid. Magiſtr. 4. ſent. diſtinct. 35. §. ſolet etiam quari.* b *al. habeatur expreſſum.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part 6. c. 13.* d *Bavaren. al. Banaten. ſed Beluacen. Bajonen. Batonien. & Baren. agnoſcenda, catera rejicienda ſunt.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 6. c. 16.* f *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.*

quòd

uòd T. uxorem ſuam in adulterio deprehenſam, de tui nteceſſoris aſſenſu abjecit: quæ poſtmodum accepit *a* abitum monachalem: ſed dictus T. antequam illa dederet aliam ſuperinduxit *b*: & plures ſuſcepit filios x eadem: [1 & ſ.] ¶ Frat. t. igitur reſp. quòd illos de- es ab invicem ſeparare. Idem verò vir, indictâ ei de adulterio pœnitentiâ, aliam ducere poterit in uxorem.

[1 *Cæterùm quia ſupradicta mulier deceſſit, quid ſuper ſecunda copula fieri debeat, ſedem duxiſti Ap. conſulendam.*]

CAP. V.

¶ *Qui vivente uxore legitimâ cum ſecundâ contrahit adultera, etiam primâ mortuâ ſeparabitur à ſecunda, etiamſi longo tempore ei cohabitavit, & filios ex eâ ſuſcepit.*

Idem. *c* (*an. 1190. Romæ.*)

CUm *d* haberet uxorem legitimam A. nomine, I. lator præſentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque ſuper hoc fuiſſet in jus vocatus, abjuravit adulteram, & poſtmodum juramento contempto, vivente legitimâ, cum ea matrimonium contrahere, & ipſi diu cohabitare præſumpſit: demum prædictâ A. de præſenti luce ſubtractâ, memoratus I. cum adultera per decennium eſt moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus conſult. t. reſponſum, ut ſeparentur *e* omnino: & eis injunctâ pœnitentiâ, perpetua continentia indicatur: præſertim cùm in dies ſuos ambo proceſſerint, & tamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa ſcientia perdurantes, Eccleſiam in gravi ſcandalo perturbaverint. Nôſti enim, quòd Leo Papa ſtatuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quòd hîc plus proceſſum fuit, quàm ſi fides præſtita duntaxat fuiſſet adulteræ, ut defunctâ legitimâ eam duceret in uxorem; cùm eadem, etiam primâ *f* vivente, quaſi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præſumpſit, & ſacramentum ſuum temerè violare: quod utique connubium (ubi etiam nulla interceſſit *g* religio juramenti) tam *h* Gregor. Papa, quàm Triburien. Synodus *i* deteſtatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ *k* pœnitentiæ ſubjici, ac perpetuò ſine ulla ſpe conjugii permanere. Nec aliquod eiſdem I. & M. adminiculum afferunt, ut ſimul maneant, quòd decennio cohabitaverant *l* ad invicem, ac decem filios ſuſceperunt *m*: cùm multiplicitas prolis ita ſuſceptæ, magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut utterque liberis ſuis, ſecundùm quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret.

CAP. VI.

¶ *Si quis mortuâ uxore contrahit cum ea, quam vivente uxore ſine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodò in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.*

Innocentius III. *Epiſcopo Spoletano.*
(*an. 1212.*)

SIgnificâſti *n* nobis, quòd cùm P. civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxiſſet legitimè in uxorem, à relictâ, cuidam meretrici adhæſit: [1 & ſ.] ¶ Verùm cùm uxor ipſius eſſet viam univerſæ carnis ingreſſa, meretricem, cui adhæſerat, deſponſavit. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus quòd niſi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel eâ vivente ſibi fidem dederit *o* de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium ſupradictum, excommunicato munus abſolutionis (ſi petierit) juxta formam Eccleſiæ impenſurus.

[1 *Et cùm ab ejus contubernio ad torum non poſſit legitimum revocare, vos in eum excommunicationis ſententiam protuliſtis.*]

CAP. VII.

¶ *Si quis vivente primâ ſecundam hujus rei inſciam duxerit uxorem: mortuâ primâ, licitè remanet cum ſecunda, novo conſenſu interveniente.*

Idem *Meſſanen. Capitulo.* (*an. 1212.*)

VEniens *a* ad præſentiam noſtram G. laicus humili inſinuatione monſtravit, quòd cùm in civitate Lemovicen. quandam ſibi matrimonialiter copulâſſet, ab ea recedens Meſſanam advenit, ubi M. mulierem inſciam, quòd aliam haberet uxorem, ſibi ſolenniter copulavit: verùm cùm eidem pœnitentia fuiſſet injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipſe propter hoc in ſuam patriam rediiſſet; uxorem ſuam inveniens carnis debita perſolviſſe, ad Meſſanam rediit civitatem, & ſupradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt autem vivente uxore legitimâ prædictam M. ſibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defunctâ, utpote à lege ipſius ſolutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter conſentire, dummodo non præſtiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus ſi eſt ita, eidem G. ut ſupradictæ M. affectu adhæreat conjugali, licentiam concedatis.

[1 *Nunc autem impoſitam ſibi pro priori exceſſu pœnitentiam agens humiliter, & devotè, cohabitandi eidem M. à nobis licentiam poſtulavit.*]

CAP. VIII.

¶ *Contrahens cum ſecunda, vivente primâ, quam tamen non cognovit, nec ante contractum, nec poſt, mortuâ primâ poteſt contrahere cum ſecunda.*

Gregorius IX. *fratri R.* (*an. 1236.*)

SI quis uxore vivente fide datâ promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec antè, nec pòſt (legitimâ ejus ſuperſtite) cognovit eandem; quamvis utrique ipſorum pro eo, quòd in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda: non eſt tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, poſt uxoris obitum dirimendum. Cæterùm tolerari non debet, ſi priùs, vel poſteà dum vixerit *b* uxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.

DE CONJUGIO *c* LEPROSORUM.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Lepra ſuperveniens non diſſolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideò adinvicem maritali affectione conjuncti ſe tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

PErvenit *d* ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de conſuetudine generali, à communione hominum ſeparentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter ægrotantes ſequuntur. Quoniam igitur cùm vir & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero eſſe diutiùs: mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, ſequantur, & eis conjugali affectione miniſtrent, ſolicitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si verò ad hoc induci non poterunt, eis arctiùs injungas, ut uterque altero vivente continentiam ſervet. Quòd ſi mandatum tuum ſervare contempſerint, vinculo excommunicationis adſtringas.

a *Suſcepit.* b *ſuperduxit.* c *In veteri comp. hoc caput Cœleſtin. III. præcedens verò Clemen. III tribuitur.* d *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.* f *Vox,* prima, *deeſt in antiq. nec debet eſſe, ut conſtat ex verb. ead.* g *interceſſiſſet.* h *Vid. Hoſt. hic inducentem verba Greg. auctor.* i *C. 40. & 51.* k *publicè.* l *cohabitaverint.* m *ſuſceperint.* n *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* o *dederint.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *vixit.* c *Vid. B. Thom. 4. ſent. diſt. 32 q. 1. art. 1.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 37. c. 2.*

CAP. II.

¶ *Conjuges propter lepram ſeparandi non ſunt à conjugio, & contrahere poſſunt matrimonium: & invicem ſibi reddere debitum tenentur.*

Idem *Bajonen.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

QUoniam *b* nemini licet (exceptâ causâ fornicationis) uxorem dimittere: conſtat, quòd ſive mulier leprâ percuſſa fuerit, ſeu aliâ *c* gravi infirmitate detenta, non eſt à viro propterea ſeparanda, vel etiam dimittenda. Leproſi autem ſi continere nolunt, & aliquam quæ ſibi nubere velit, intervenerint, liberum eſt eis ad matrimonium convolare. Quòd ſi virum ſive uxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſolvendum: cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio invenitur.

CAP. III.

¶ *Sponſalia de futuro præcisè non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproſo, leprâ poſt ſponſalia ſuperveniente.*

Urbanus III. *Epiſcopo Florentino.* (*an.* 1186.)

LIteras *d*: [1 & ʃ.] ¶ Quia poſtulâſti, utrùm ſi poſt ſponſalia de futuro inter legitimas perſonas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad conſummandam copulam maritalem compelli debeat? Reſpondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet, cùm nondum inter eos matrimonium fuerit conſummatum.

[1 *Tua Frater. debitâ benignitate ſuſcepimus, quibus certiores de ſinceritate fidei tuæ, & devotionis affectu, ad honorem & commodum tuum abundantiùs provocamur. Verùm*]

DE CONJUGIO SERVORUM. *e*

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Servus contradicente Domino matrimonium contrahere poteſt, ſed propter hoc non liberatur à ſervitiis Domino debitis.*

Adrianus *Sanctæburgen.* f *Archiepiſc.* (*an.* 790.)

DIgnum eſt *g*: [1 & *infrà.*] ¶ Sanè juxta verbum Apoſtoli *h*, ſicut in Chriſto Jeſu, neque liber, neque ſervus eſt à ſacramentis Eccleſiæ removendus, ita nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi: & ſi contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione ſunt propter hoc diſſolvenda. Debita tamen & conſueta ſervitia non minùs debent propriis Dominis exhiberi.

[1 *Et à rationis tramite non diſcordat, quòd ea, quæ dubietatis in ſe videntur ſcrupulum continere, ad Apoſt. ſed. judicium referantur, ut inde Chriſti fideles in dubiis certitudinem ſe gaudeant invenire, unde noſcuntur magiſterium fidei ſuſcepiſſe. Tua verò F. de ſervorum conjugiis, quæ invitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat Apoſtolatui noſtro, ſicut benè meminimus, requiſivit, ſuper quo tibi duximus reſpondendum.*]

CAP. II.

¶ *Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, niſi poſteà hoc ſciens illam cognovit.*

Alexander III. *Præpoſito & Priori Mortarienſi.* (*an.* 1170.)

PRopoſuit *i* nobis M. mulier, quòd cùm vir ejus cum ea diutiùs permanſiſſet, notam ei ſervilis *k* conditionis objecit, aſſerens eam eſſe ancillam, quam liberam eſſe credebat, cùm eam duxit in uxorem: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, poſtquam illam audivit eſſe ancillam, carnaliter cognovit, ipſum monitione præmiſſâ compellatis *a*, ut eam ſicut uxorem maritali affectione pertractet. Si verò aliter fuerit, & ſententiam divortii proferri contingat *b*, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote conceſſit, reſtitui faciatis.

[1 *Cùm autem in præſentia ven. f. n. Aſtienſis Epiſcopi tractaretur negotium, mulier quia ibi gravari timebat, ad noſtram audientiam appellavit. Quia igitur tam ea quàm viro ſuo vivente poſt aliquantulam moram præfatus vir inconcuſſâ lite receſſit, d. v. per a. ſ.*]

CAP. III.

¶ *Si conſuetudo eſt in loco, quòd partus conditionem patris ſequatur, natus ex libero & ancilla liber eſt, & ut liber matrimonium contrahit.*

Urbanus III. *Ariminen. Epiſcopo.* (*an.* 1187.)

LIcèt *c*: [1 & *infrà.*] ¶ Sanè ſuper eo, quod fuit propoſitum, an mulier poſſit divortium poſtulare, pro eo quòd vir, cum quo ſuæ conditionis ignara contraxit, ſervus monaſterii proponatur, cùm è contra idem vir patrem ſuum, cujus conditionem ſecundùm leges *d* provinciæ ſequeretur, tempore mortis pro libero ſe geſſiſſe, & jam elapſo decennio, nec patris, nec ſuo nomine ſe ſtatus controverſiam paſſum conſtanter affirmet: Videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri ſecuriùs judicandum.

[1 *Ad ea ſuper quibus nos Frat. tua conſulere voluit, te ſufficere arbitremur: quia tamen ad majorem certitudinem judicium noſtrum paſtorali ſolicitudine requiris, nos ad inquiſitiones veſtras officii noſtri ſine debito reſpondemus.*]

CAP. IV.

¶ *Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſcivit, non conſenſit, ſeparatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.*

Innocentius III. *H. Epiſcopo.* e (*an.* 1212.)

AD noſtram noveris *f* audientiam perveniſſe, quòd G. Presbyter Cardin. Apoſt. ſed. Leg. R. militem à muliere quadam propter conditionis ſeparavit errorem. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd miles ignoranter contraxit *g* cum ancilla, ita quòd poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit conſortio ſeparatus, contrahendi cum alia liberam ipſi concedas auctoritate Apoſtolicâ facultatem.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

TITULUS X.

CAP. UN.

¶ *Natus ex libera vel liberta, liber eſt.*

Gregorius *h* (*an.* 600. *Romæ.*)

INdecens eſſe credimus, ut progeniti ex liberta, ſive libera filii ad ſervitium retrahantur. Propterea tibi præcipimus, ut ſi documenta nulla ſint ab Eccleſiæ parte, quæ documentis hujuſmodi debeant obviare, ab ejus moleſtia ſine aliqua retractatione compeſcas eandem: durum eſt enim, ut ſi alii pro mercede libertates tribuunt, ab Eccleſia, à qua tueri debent, revocentur.

a *Baronen.* b *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 37. *c.* 3. c *aliquâ.* d *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. p.* 50. *c.* 63. e *Vid. Magiſt & ibi Doctores* 4. *ſent. diſt.* 36. f *Salzeburgen. al. Saliburgen. al. Salesburgen.* g *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p.* 45. *c.* 7. h *ad Gal.* 3. i *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *Vox,* ſervilis, *deeſt in omnibus antiquis codicibus.*

a *Cogatis.* b *contigerit.* c *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. B. Thom.* 4. *ſent. d.* 36. *q.* 1. *art.* 4. *& omninò textum, & ibi gloſſ. Aret. & Doct. in §.* 1. *Inſtit. de ingenuis.* d *legem.* e *In antiq. libris, ut plurimùm ita: N. Epiſcopo.* f *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Sot.* 4. *ſent. diſt.* 35. *q.* 1 *art.* 2. g *contraxerit.* h *In aliquot vet. Cod. additur nonus: ſed mendosè, cùm ſit Greg. I. lib.* 1. *ep.* 53. *regiſtr. Ivo p.* 16. *c.* 73. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

DE COGNATIONE *a* SPIRITUALI.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compaternitatem, licitè contrahunt, niſi conſuetudo repugnet: ſeparantur autem, ſi per eorum alterum vel utrumque compaternitas eſt contracta. h. d. cum cap. ſuper eo infr. eod.

Alexander III. *Saler. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

UTrum autem *b* filii aut filiæ ante vel poſt compaternitatem geniti, poſſint ad invicem copulari, canones ſecundùm diverſorum locorum conſuetudines contrarii inveniuntur. Et licèt primus canon exinde editus, natos poſt compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon poſteriùs editus, primum videtur corrigere: per quem ſtatuitur, ut ſive ante, ſive poſt compaternitatem geniti ſunt, ſimul poſſint conjungi, exceptâ illâ perſonâ duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut ſecundùm poſteriorem canonem debeat obſervari: Niſi conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.

CAP. II.

¶ Compaternitas ſcienter vel ignoranter ſuperveniens inter conjuges, conjugium non diſſolvit.

Idem *eidem.*

SI vir vel mulier ſcienter *c*, vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Conſult. t.t. reſpondemus, quòd quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari; quidam tamen humaniùs ſentientes, aliter ſtatuerunt. Ideoque nobis videtur, quòd ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci: quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari vel dolus.

CAP. III.

¶ Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compaternitatem, licitè invicem contrahunt matrimonium: ſi tamen ſubeſt conſuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, ſervanda eſt loci conſuetudo h. d. ſecundùm intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem *Vigilien. Epiſc. (an. 1180. Romà in Apuliam.)*

SUper eo *d*, quòd à nobis tua Fraternitas requiſivit de duorum compatrum filiis: Reſpondemus, quòd ſi tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nullâ ratione ſuſtineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas ſeparare. Cæterùm ſi per neutrum earum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudinem tuæ Metropolitanæ Eccleſiæ, vel aliarum circumpoſitarum inquirere, & diligentiùs imitari, ita quòd ſi ejuſdem Eccleſiæ conſuetudo habeat inter eos non ſuſtinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa conjugium hujuſmodi fieri non permittas: & ſi quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Eccleſiarum conſuetudinem ipſos ſeparare *e* ab invicem non *f* omittas. Verùm ſi de conſuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Eccleſia tua diſſimulare poteris, ita quòd nec contradicere, nec tuum videaris præſtare aſſenſum: quia ſicut grave eſt antiquam conſuetudinem circumjacentium Eccleſiarum ſuper his contemnere: ſic quoque gravius videtur, ſi propter eam hujuſmodi conjugiis tuum indulges aſſenſum, cùm poſſet ſic in exemplum aſſumi.

CAP. IV.

¶ Inter patrem baptizati & uxorem levantis priùs ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. *(an. 1190.)*

MArtinus *a* Bertham duxit uxorem, Tebergam ſibi copulavit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de ſacro fonte ſuſcepit. L. verò & B. ſublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem conſult. t.t. duximus reſpondendum, quòd cùm ſecundùm verbum Domini vir & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum eſt Tebergam non poſſe matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noſcitur extitiſſe.

CAP. V.

¶ Compaternitas per catechiſmum contracta impedit matrimonium contrahendum, ſed contractum non dirimit.

Idem.

COntracto *b* matrimonio inter P. & A. uxorem ſuam, quidam conſanguinei ejuſdem A. contra matrimonium objecerunt, quòd eadem in primo ſacrati ſalis pabulo, filium quondam *c* concubinæ ipſius P. tenuit: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm, ſi conſtaret vera eſſe, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium ſolvetur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate noſtrâ injungas, ut memoratam A. ſicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & perſolvat, ſive ipſam ante matrimonium contractum cum P. ſive poſteà conſtiterit hoc egiſſe: dum tamen, ſi in fraudem hoc fecerit causâ matrimonii ſeparandi, pœnitentiam pro præſumptione accipiat, matrimonio in ſua firmitate durante.

[1 *Cùm fuit primum in Eccleſia Dei inductus, & propter hoc tuam præſentiam adeuntes, dicebant ipſum debere à viro per tuum judicium ſeparari. Tua verò F. ſicut accepimus, causâ non cognitâ iis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipſi P. ne debitum ab uxore requireret.*]

CAP. VI.

¶ Inter patrem baptizati, & levantem ſeu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio ſpiritualis valida ad impediendum & dirimendum matrimonium poſt contractum.

Innocentius III. *Epiſcopo & Archidiacono Linconien. (an. 1212.)*

VEniens *d* ad Apoſtolicam ſedem C. *e* Anglicus: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ſi conſtiterit H. mulierem prædicti viri filium de ſacro fonte levâſſe, antequam eam deſponsâſſet uxorem, vos inter eos divortium appellat. poſtpoſitâ celebretis.

[1 *Natione, nobis expoſuit, quòd cùm olim in adoleſcentiâ conſtitutus mulieri cuidam adhæſiſſet, quam tamen quidam alius antè cognoverat, de conſilio matris ſuæ factum eſt, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia ſoluta ipſe ſuſceperat, de ſacro fonte levaret, ad ſuſpicionem & infamiam utriuſque delendam. Deinde verò cùm in ejus amore vehementiùs exarderet, abſque conſilio amicorum eam clanculò deſponſavit. Cumq; prolem ex ea procreare non poſſet, & increpationes à patre ſuo graviſſimas ſuſtineret, quòd eam deſponſando deliquerat revolvens in animo, ipsâ dimiſſâ, causâ orationis Hieroſolymam eſt profectus. Verùm cùm idem rediens de partibus transmarinis prolem eam ſuſcepiſſe ab alio inveniſſet, et noluit adhærere: ſed propter adulterium quod commiſiſſe taliter videbatur, eâ omninò dimiſſâ, ad longinquam*

a *De mat. hujus tit. præt. Doct. vid. Theol. & præ aliis B. Thom. & Sot. 4. ſent. diſt. 42.* b *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 32. c. 1.* c *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* d *cap. 3. eod. tit. in 1. compil. Vid. Trid. Conc. initio tit. citatum.* e *ſeparari.* f *dimittas.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *Cap. 2. eod tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. proximo præcedenti.* c *al. quendam.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. concordat. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 2. adde citatos in ſuperiorib.* e *E.*

ſe tranſtulit religionem : & ab Ebugten. tandem veniens civitatem quandam ibidem cum terra & dote decenti ſibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem ſe confeſſus eſt ſuſcepiſſe. Eapropter f. v. per Apoſt. ſed.

CAP. VII.

¶ *Si filii duorum compatrum, per quorum alterum deventum eſt ad compaternitatem, matrimonium contrahant, ſeparantur : & tempore contractus ſcientes impedimentum, illud denunciare tenentur.*

Idem *Magiſtro S. Canonico Herforden. (an. 1212.)*

TUa *a* nos duxit diſcretio conſulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris ſui, vel commatris ſibi poſſit matrimonialiter copulare ? & ſi contraxit *b*, an debeant ſeparari ? & an conſcii talis matrimonii teneantur illud in publico accuſare ? Super quo reſpondemus, quòd hujuſmodi perſonæ non poſſunt matrimonium contrahere : & ſi contraxerint, poſſunt ab invicem ſeparari : & qui contractum ſciverint, debent Eccleſiæ illud nunciare.

CAP. VIII.

¶ *Inter baptizatum & filium baptizantis, oritur cognatio ſpiritualis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.* h. d.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

EX literis *c* veſtris accepimus, quòd cùm Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & ſe affidatam ab eo ac carnaliter cognitam per teſtes idoneos probaviſſet : dictorum tandem teſtium depoſitionibus publicatis, idem A. excipiendo propoſuit, quòd eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quòd ipſum pater mulieris ejuſdem, qui ſacerdos extitit *d*, baptizavit. Sed cùm idem Officialis exceptione hujuſmodi non admiſsâ definitivam tulerit ſententiam contra ipſum, & idem ad ſedem Apoſt. appellaverit : Mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem A. ſuper hoc ab impetitione mulieris abſolvatis ipſius, eidem mulieri perpetuum ſilentium imponentes.

DE COGNATIONE *e* LEGALI.

TITULUS XII.

CAP. UN.

¶ *Inter adoptatum & filium adoptantis non poteſt durante adoptione conſiſtere matrimonium.*

Nicolaus *ad Conſulta Bulgarorum. (an. 862. Romà in Daciam.)*

SI qua *f* per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me & ipſam nuptiæ conſiſtere non poſſunt.

DE EO *g*, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Affinitas superveniens poſt matrimonium contractum non ſolvit matrimonium, ſed exactionem debiti impedit, & crimen inceſtûs inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.*

Ex Concilio apud Metiam *h*.

SI quis *i* cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere poteſt uxorem : nec filiaſtra, nec ille ullo unqua
tempore alii *a* ſe poterunt matrimonio copulare.

CAP. II.

¶ *Affinitas ſuperveniens etiam per illicitum coitum, diſſol
ſponſalia de futuro, ſed non matrimonium : & inceſtuoſus contr
here non poteſt.*

Alexander III. *Pictavien. Epiſcopo. (an. 1180.)*

VEniens *b* ad nos præſentium lator : [1 *& infrà.*
¶ Inquiſit. t. t. reſp. quòd ſi matrem ſponſæ ſuæ c
gnovit, & *c* ſponſæ nunquam carnaliter adhæſit, imp
nenda eſt ei pœnitentia paulò major, quàm pro adult
rio : quâ peractâ, vel parte ipſius, poterit ex diſpenſati
ne cum alia matrimonium contrahere. Cæterùm ſi ſpo
ſam cognovit, antequam matrem vel pòſt, nunquam
eam, vel aliam poteſt accipere in uxorem.

[1 *Nobis tuæ f. literas præſentavit, ex quarum tenore perpe
dimus, quòd quandam in uxorem duxerat, quam quidam ſua
runt per menſem, quo eam duxerat, non cognoſcere. Contingit a
tem, ſicut dicit, quòd pater ſponſæ duxit uxorem ſuam, quæ ſpon
mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo ſuadente cognovi
Tranſacto verò menſe tam pater quam alii propinqui coegerunt,
cum ea matrimonium conſummaret, quod facere noluit, donec t
cum ſuper hoc loqueretur.*]

CAP. III.

¶ *Non ſeparatur matrimonium ad dictum unius, aſſerentis a
finitatem inter conjuges præceſſiſſe.*

Idem.

DE illo *d*, qui uxorem fratris, antequam ei matrimo
nio jungeretur, ſe propoſuit cognoviſſe : Reſpond
mus, quòd niſi hoc publicum & notorium fuerit, a
idoneis teſtibus comprobatum, prædictum matrimoni
um occaſione illâ ipſum impetere non permittas.

CAP. IV.

¶ *Inceſtuoſus matrimonium contrahere non debet : ſed ſi contra
hit, tenet : & tunc tenetur reddere, ſed non poteſt debitum exig
re : & non minùs tenetur uxori neceſſaria adminiſtrare.*

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

TRanſmiſſæ *e* nobis tuæ literæ demonſtrârunt, quò
C. uxore ſuâ defunctâ, filiam ejus, privignam vide
licet propriam, copulâ carnali cognovit : poſtmodùm
aliam accipiens in uxorem, cum privignâ publicè tan
quam canis ad vomitum rediens, illicitam rem commit
tere non expavit. Quia verò ſuper his conſilium requi
ſiſti, præſenti paginâ reſpondemus, quòd legitimæ uxo
ri cohabitans, & neceſſaria ſubminiſtrans, non cognoſcat
eam, quamdiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus, &
tunc ad ipſam non ſine gravi cordis dolore accedat : qu
etiam pro inceſtu & adulterio, donec cum ea permanſe
rit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens
poſtmodum ſi ſupervixerit, perpetuò ſine ſpe conjugi
permanebit.

CAP. V.

¶ *Non ſeparatur matrimonium ad confeſſionem conjugum, qu
dicunt affinitatem proceſſiſſe, etiamſi rumor viciniæ conſentiat.* E
eſt caſus multùm allegabilis & notabilis.

Idem.

SUper *f* eo, quod poſtulas edoceri, utrùm conjugatus
qui ante contractum matrimonium uxoris ſuæ con
ſanguineam carnali commixtione cognovit, cùm i
fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclama
re dicatur, ſit ab uxore ſua judicio Eccleſiæ ſeparandus
Tuæ Frater. reſpondemus *g*, quòd propter eorum con
feſſionem tantùm, vel rumorem viciniæ, ſeparari no
debent : cùm & quandoque nonnulli inter ſe contr
matrimonium velint colludere, & ad confeſſionem

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sot. 4. ſent. diſt. 42. q. 1. art. 3.* b *contraxerint.* c *Cap. 1. De cogn. ſpirit. l. 6. B. Thom. 4. ſent. diſt. 42. q. 1. art. 2. & Durandum eâd. diſt. q. 1.* d *extiterat.* e *vid. Magiſtr. 4. ſent. diſt. 42. & ibi 13. Thom. q. 2. art. 1, 2, & 3. & Durandum q. 1.* f *C. 1. eod tit. in 1. compil.* g *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24, de refor. c. 4.* h *Med. al. Mentian.* i *C. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Burch. l. 19. decr. c. 5. tit. de Fornicatione, &c.*

a *Al. aliis.* b *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Late
p. 12. cap. 4.* c *al. ſi ſponſa.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compila
e Cap. 3. eod. tit. in 2. comp. Præ aliis vid. Sot. 4. ſent. diſt. 37. q. 1
art. 3.* f *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* g *reſcribimus.*

inceſtû

ceſtûs facilè proſilirent, ſi ſuo judicio crederent, per judicium Eccleſiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ on adeò eſt judicandus validus, quòd niſi rationabiles *a* & fide dignæ probationes accedant, poſſit benè contractum matrimonium irritari. *b*

CAP. VI.

¶ *Affinitas ſuperveniens non diſſolvit ſponſalia de præſenti.*

Innocentius III. *Præpoſito Magdeburgenſi.* (*an. 1212.*)

DIſcretionem *c* tuam: [1 & ĵ.] ¶ Sanè ex parte tua fuit propoſitum, quòd quidam cum muliere quâdam legitimè per verba de præſenti contraxit, quam poſtmodum à ſe cognitam, cuidam conſanguineo ſuo tradidit, in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipſa, licèt invita, matrimonii ſolennia celebravit: ſed mulier quàm citò fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & ſe priori viro reſtitui poſtulavit. Nos igitur inquiſit. t. t. reſpond. quòd & viro pro tam turpi facinore gravis eſt pœnitentia injungenda, & mulier propter publicam *d* honeſtatem eſt monenda ſolicitè, ut nec primum repetat, cujus conſanguineus eam licèt invitam cognovit: nec redeat ad ſecundum, cui non poteſt propter *e* reatum adulterii commiſceri: ſed in continentia maneat, donec prior fuerit viam univerſæ carnis ingreſſus. Quòd ſi forſitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipſam, & maritali eam affectione tractare: cùm adulterium ei non poſſit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præſertim invitam. Nam & ſi ſecundùm * Evangelicam veritatem nunquam niſi propter fornicationis *f* cauſam, aut vir uxorem, aut uxor poſſit dimittere virum: non tamen ſemper propter cauſam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere poteſt uxorem, cùm poſſit exceptione, vel replicatione legitimâ impediri. Sed nec affinitas, quæ poſt contractum legitimè *g* matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, quæ hujuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit *h*, cùm ſuo jure non debeat ſine ſua culpa privari: quanquam à quodam prædeceſſore noſtro dicatur in ſimili caſu fuiſſe diſtinctum, utrùm inceſtus vel adulterium manifeſtum fuerit, an occultum: aliis aſſerentibus inter gradum proximum & remotum eſſe potiùs diſtinguendum.

[1 *In Domino commendamus, quòd in his quæ dubia reputas vel obſcura, ſedem conſulis Ap. ut in eis de cætero ipſius auct. procedas.*]

CAP. VII.

¶ *Copula carnalis habita cum puella ſeptem annorum, dirimit matrimonium poſteà contractum cum conſanguinea.* h. d. ſecundùm unum intellectum.

Idem *Biſuntinen. Archiepiſcopo.* (*an. 1212.*)

FRaternitati *i* tuæ: [1 & ĵ.] ¶ Divortii ſententiam approbamus, quam in eum canonicè promulgâſti, qui illam ſibi poſteà copulare præſumpſit, cujus anteà ſororem adhuc ſeptennem contractis ſponſalibus extraordinariâ libidine noſcitur polluiſſe.

[1 *Super tribus capitulis ſed. Apoſt. conſulenti, ad cujus conſilium eſt in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, ſcriptis præſentibus reſpondemus. In primo*]

CAP. VIII.

¶ *Affinitas cauſata ex copula illicita, rumpit ſponſalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.*

Idem *Epiſcopo Gerunden.* a (*an. 1212. Româ in Hiſpan.*)

EX literis *b* fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos deſponſaverat in uxorem, carnaliter ſæpè cognovit, & poſt carnali commixtione puellam tractavit adultam: [1 & *infrà.*] ¶ Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus pro peccato, conſult. t. reſpondentes, quòd eis ab invicem ſeparatis, mulier alteri viro non nubat, ſi poſtquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commiſceri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, ſed ſemper continentiam ſervare tenentur, & enorme deflere delictum, quod pro tam *c* nefanda libidine contraxerunt, præſertim ſi circa perſonas hujuſmodi de lapſu carnis minimè timeatur.

[1 *Unde ipſius viri animæ provideri humiliter poſtulâſti, & utrùm mulieri ad ſecundas nuptias eo vivente liceat convolare, cùm hoc factum publicum & notorium habeatur.*]

CAP. IX.

¶ *Idem quoad titulum dicit, quod decretalis ſupr. proxima.*

Idem *Archiepiſcopo Magdeburgen.* (*an. 1212.*)

VEniens *d* ad Apoſtolicam ſedem E. Laicus nobis propoſuit, quòd cùm tempore infantiæ ſuæ quandam puellam ſe ducturum juraverit in uxorem, quàm citò ad legitimam perveniſſet ætatem, pater puellæ confœderatione hujuſmodi fidejuſſorum obligatione hincinde firmatâ, eum in propria domo recepit, & nutrivit inſimul cum puella: deinde ex converſatione diutina, ſorori puellæ carnaliter ſe conjunxit: tandem amicorum ſuorum devictus inſtantiâ, quam juraverat, in uxorem accepit: & nuptiis celebratis, quando ſe illi opportunitas ingerebat, cognoſcebat utramque. Verùm licèt in præſentia tuâ ſuper hoc fuerit accuſatus, convinci tamen non potuit, nec ſuum voluit confiteri delictum: nunc autem reverſus ad cor, pœnitens de commiſſis, ſalutis ſuæ conſilium requirit impendi. Cùm igitur non tantùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali præcipiat Apoſtolus *e* abſtinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujuſmodi enormitatis exceſſu, injunctâ pœnitentiâ competenti, conſulas ei, monens illum ſalubriter, & inducens, ut de cætero abſtineat ab utraque.

CAP. X.

¶ *Affinitas ſuperveniens non diſſolvit matrimonium.*

Idem *Archiepiſcopo Strigonien.* (*an. 1212.*)

TUæ fraternitatis *f* devotio poſtulavit, utrùm is, qui cum ſorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore poſſit poſtmodum commorari, & exigere debitum, ac ſolvere requiſitus. Nos igitur reſpondemus, quòd uxor ut à commixtione viri abſtineat propter publicam honeſtatem, & in continentia maneat, donec vir viam univerſæ carnis ingreſſus fuerit, diligentiùs eſt monenda. Quòd ſi fortè commonitioni parere recuſans talis fuerit, ut de lapſu timeatur ipſius, vir ejus poterit & debebit cum Dei timore debitum ei ſolvere conjugale: cùm affinitas poſt matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.

CAP. XI.

¶ *Summatum eſt ſupr. capitulo proximo.*

Gregorius IX. *Epiſcopo Pictavien.* g (*an. 1236.*)

JOrdanæ *h* mulieris petitio continebit, quòd I. Laicus cum ipſa, quæ nondum decimum ætatis ſuæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & eâ

---

a *Probabiles, in aliquot Cod.* b *Bald. in l. 1. C. de prob. & l. ea quidem. C. de accuſ.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 3.* e *præter.* * *Matth. 6. 19. Marc. 10. Luc. 16.* f *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de ſacr. matr. in princ. & can. 7.* g *legitimum.* h *exiſtat.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. Sot. 4. ſent. diſt. 41. quæſt. un. art. 2. verſic. quòd ſi objicias.*

a *Gerundinen. al. Fertindinen. al. Graden.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. vide Tabienſem in ſumma, verbo ſponſalia. §. 9. in quarto modo.* c *Dictio,* tam, *deeſt in aliquot antiquis, ac etiam recentiorib. codicib. magis emendatis.* d *C. 4. eod. tit. in 3. comp. vide Covarr. 4. decr. par. 1. c. 5. non longè à principio.* e *1. Theſſ. 5.* f *C. 3. de conſang. & affin. in 3. compil.* g *Pictavienſi.* h *Vide quos citavi in cap. à nobis, & c. fin. ſupr. de deſponſ. impub.*

intra ejuſdem anni ſpatium carnaliter cognitâ, matrem ipſius ſibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit: [& ſ.] ¶ Quare præfata I. ſupplicavit, ut cùm carnis ſtimulis reſiſtere nequeat, ſibi (ne jure ſuo ſine ſua propria culpa fraudetur) providere ſalubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (ſi res ita ſe habet) utrunque ipſorum ad vovendam perpetuam continentiam attentè moneas & inducas: & ſi ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injunctâ ei primitùs pro commiſſo inceſtu pœnitentiâ competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas.

DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradûs.*

Alexander III. *Caſtien.* a *Abbati.* (*an. 1172.*)

EX literis b tuis accepimus, quòd cùm quidam ſecretò quandam viduam ſubarraſſet, & carnaliter cognoviſſet: [1 & ſ.] ¶ Tandem cùm vir paratus eſſet eam in conſpectu Eccleſiæ ſubarrare, ſurrexerunt duo proponentes, quòd iſte, qui eam ſubarrare volebat, priorem virum quarto gradu conſanguinitatis attingit, unus autem ita ſe audiviſſe juravit, alius noluit id juramento firmare: [2 & ſ.] ¶ Nunc quæſtio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero Plumbarolæ c, quòd primus vir fuit ſuperſtiti quinto conſanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præſentiam convoces, & facias teſtes coram te jurare: [3 & ſ.] ¶ Inquiſitâ verò diligentiùs veritate, ſi per teſtes circumſpectos omni exceptione majores inveneris, quòd primus vir ſuperſtitem quarto gradu conſanguinitatis attingit d, non differas divortii ſententiam promulgare: æquè enim (ut canones dicunt) abſtinendum eſt à conſanguineis e uxoris, ut propriis. Cæterùm tuam prudentiam volumus non latere, quòd non ſunt cauſæ matrimonii tractandæ per quoslibet, ſed per judices diſcretos, qui poteſtatem habeant judicandi, & ſtatuta canonum non ignorent.

[1 *Et cohabitaſſet cum ea per annum, Medualdum virum mulieris traxit in cauſam, proponens quòd illam in poteſtate ſua poſitam quaſi fornicariam cognoviſſet: tunc vir & mulier quaſi juramento firmaverunt, quòd ab anno alter & plùs in alterius copulam conſenſerat maritalem, & de cætero ſicut vir & mulier habitarent inſimul. Cùm autem nec juramentum, nec fidem procurator habuit, exigit eam publicè ſubarrari. quòd*]

[2 *Et ob hoc licet ille præfatam mulierem ſubarrare diſtulerit, minimè tamen ab ejus cohabitatione diſceſſit. Proceſſu verò temporis ad inſtantiam Medualdi præfatus vir publicè matrimonium celebravit, & poſtmodùm ferè per annum cum uxore permanſit.*]

[3 *Ad hæc inquirat, à quibus & in quibus, & quando didicerint, quod teſtantur. Si verò poſt motam quæſtionem didicerint, non eſt ad eorum dicta jam dictum matrimonium diſſolvendum, ſimiliter nec ſi ab accuſatoribus matrimonii didicerint.*]

CAP. II.

¶ *Affinitas ſuperveniens, de qua ſaltem conſtat per famam, ſolvit ſponſalia de futuro.*

Urbanus III. *Burdegalen. Archiepiſc.* (*an. 1186.*)

SUper eo a, quòd juvenem aſſeris puellam quandam nondum nubilem fide interpoſitâ deſponſâſſe, qui jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, ſe non debere eam ducere, pro eo quòd poſtquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipſius cognovit: Inquiſ. t. t. reſpond. quòd ſi manifeſtum eſt juvenem cognoviſſe propinquam prædictæ puellæ, vel ſi non eſt manifeſtum, fama tamen loci hoc habet, cùm eſſet ſponſa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet abſolvi.

CAP. III.

¶ *Si diſpenſatur cum aliquo, ut poſſit contrahere in certo gradu, aliàs prohibito, requiritur, quòd uterque contrahentium toto gradu diſtet à ſtipite, præſertim ſi hoc habet conſuetudo.*

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

QUod b dilectio: [& ſ.] ¶ Quæſiviſti, utrùm is qui à ſtipite per deſcendentem lineam, ſexto vel ſeptimo gradu diſtat, poſſit ei, quæ ex altera parte per lineam deſcendentem ab eodem ſtipite, ſecundo vel tertio gradu diſtat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apoſtolicæ ſedis Legati, quâ permiſſum eſt hominibus terræ illius in ſexto gradu conjungi? Quod videtur poſſe fieri ſecundùm regulam, quâ dicitur: Quoto gradu quis diſtat à ſtipite, & à quolibet, per aliam lineam deſcendentium ab eodem: cùm tamen de conſuetudine terræ, ſi quando talis caſus emerſerit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos ſeparent, & impediant copulari volentes. Nos itaque reſpondemus, quòd indulgentia illa ſic eſt intelligenda, quòd uterque conjungendorum diſtet à ſtipite ſexto gradu. Si verò alter ſexto vel ſeptimo gradu diſtat à ſtipite, alter autem ſecundo vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte conſultiùs duximus multitudini & obſervatæ conſuetudini deferendum, quàm aliud in diſſenſionem & ſcandalum populi ſtatuendum, quâdam adhibitâ novitate.

CAP. IV.

¶ *Infideles conjuncti in gradu prohibito à lege canonica, poſt baptiſmum non ſeparantur.*

Innocentius III. *Archiepiſcopo & Capitulo Tiren.* c (*an. 1210.*)

DE d infidelibus ad fidem converſis, utrùm ſi ante converſionem ſuam ſecundùm legis veteris inſtituta, circa gradus conſanguinitatis à canone denotatos conjuncti fuerint, ſeparari debeant poſt baptiſmum: Conſul. t. duximus reſpondendum, quòd matrimonium ſic contractum, non eſt poſt baptiſmi lavacrum ſeparandum, cùm à Judæis Dominus requiſitus, ſi liceret uxorem ex quacunque cauſa dimittere, ipſis reſpondit: [*Quos Deus* e *conjunxit, homo non ſeparet:*] per hoc innuens eſſe matrimonium inter eos.

CAP. V.

¶ *Conſanguinei mariti cum conſanguineis uxoris licitè contrahunt.* hoc primò. *In gradibus prohibitis non poſſunt matrimonia contrahi, etiamſi hoc habeat conſuetudo.* hoc ſecundò.

Idem *Roſan.* f *Archiepiſc.* (*an. 1210. Româ in Iſſaum.*)

QUòd g ſuper his: [1 & ſ.] ¶ Super eo igitur, quòd pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus & nepos cum duabus ſororibus contrahunt matrimonia h, taliter tibi duximus reſpondendum, quòd licèt omnes conſangui-

---

a *Caſtinenſ. al. Calſin.* b *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p. 6. c. 32.* c *Plombadæ.* d *contingit.* e *In 7. Codicibus manuſc. ita: à conſanguineis uxoris & propriis.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *Ca. 2. eod tit. in 2. comp. Hodiè tenendum eſt, quod decrevit Conc. Later. ſub Innoc. III. quod refertur ſ. hoc tit. cap. non debet. Adde quæ diximus in tractatu cognationis.* c *Tiron. al. Tirenſ. al. Turonenſi.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Magiſt. ſent. 4. diſt. 39. & ibi D. Thom. q. 1. art. 2.* e *Geneſ. 2. Matth. 19. Marc. 10.* f *Roſſanen al. Roſamen. al. Piſan.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *al. matrimonialiter, taliter tibi, &c.*

neis

ıei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxoris int viri affines: inter conſanguineos tamen uxoris & vi-i, ex eorundem, ſcilicet viri & uxoris conjugio, nulla rorſus affinitas eſt contracta, propter quam inter eos natrimonium debeat impediri. Ne autem *a* inter gra-lus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publi-è inhibere, & præſumptores Eccleſiaſticâ diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt po-tiùs corruptela.

[1 *Articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, noſtrum ducis conſilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium expoſtulant paſtorale Ap. ſed. procuras auxilium invocare, ſolicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & poſtulationibus tuis grato animo reſpondemus. Significâſti ſiquidem nobis, quòd in diœc. tua pater & filius, & matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas ſorores ducunt in conjuges, & maritus & uxor ſimul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diœc. infra tertium & ſeptimum gradum conſanguinitatis ſe contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc ſibi licere de antiqua conſuetudine aſſerentes.*]

CAP. VI.

¶ *Non valeat diſpenſatio obtenta à Papa ſuper matrimonio inter conſanguineos contracto, ſi ibi cauſa falſa ſit expreſſa, niſi poſteà eam Papa confirmaret.* h. d. ſecundùm verum & communem ıntellectum.

Idem. (*an. 1210. Roma.*)

QUia *b* circa: [*& infrà.*] ¶ Porrò de nobili viro N. pro cujus diſpenſatione, indulgentiâ ſcilicet remanendi cum ea, quæ ipſum quinto conſanguinitatis gradu contingit, à ſed. Apoſt. obtinendâ, falſa nobis cauſa fuerat allegata, proles videlicet: Cùm tamen ante diſpenſationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit univerſæ carnis ingreſſa, prout tua conſultatio continebat: diſſimulare poteris, ut remaneant in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione (ſicut aſſeris) grave videas ſcandalum imminere.

CAP. VII.

¶ *Teſtes, qui de conſanguinitate deponunt, computationem debent à ſtipite vel germine incipere.*

Idem.

TUa nos *c* duxit Fraternitas conſulendos, utrùm illorum ſufficiat teſtimonium ad matrimonium dirimendum, qui conſanguinitatis gradus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel ſororis inceperint computare? Nos igitur inquiſ. t. t. r. quòd cùm conjugium multum favoris obtineat, teſtes, qui ad divortium celebrandum producti conſanguinitatis gradus computant, à ſtipite debent incipere, id eſt, à parentibus vel germanis, & ſic per ordinem diſtinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis deſignando perſonas, præſertim cùm ſæpiùs teſtimonium perhibeant de auditu: quod quia minùs eſt validum, non eſt in articulo hujuſmodi nimiùm laxanda facultas: quùm quâ ratione computationem inciperent à ſecundo, eâdem ab ulterioribus inchoarent.

CAP. VIII.

¶ *In ſecundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non extendi*tur. h. d. iſte textus, qui quotidiè allegatur, & eſt ſingularis in materia ſua.

Idem *in Concilio generali.* (*an. 1216. Romæ.*)

NOn *a* debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundùm varietatem temporum, ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cùm urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his, quæ in Veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in Novo. Cùm ergo prohibitiones de conjugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cùm ceſſante prohibitione, ceſſet effectus: conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione Concilii revocantes, præſenti conſtitutione decernimus *b*, ut ſic contrahentes de cætero liberè copulentur. Prohibitio *c* quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari. Quaternarius verò numerus benè congruit prohibitionis conjugii corporalis, de quo dicit Apoſtolus: *d* [*Quòd vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier: neque mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir:*] quia quatuor ſunt humores in corpore, qui conſtant ex quatuor *e* elementis. Cùm ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtricta: eam ita volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis: ut ſi quis contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuit peccatum, ſed auget: tantoque ſunt graviora crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam.

CAP. IX.

¶ *Diſtans à ſtipite quarto gradu vel citeriori, cum diſtante quinto, vel ulteriori contrahere poteſt.* h. d. cum gloſſa.

Gregorius IX. (*an. 1232. Romæ.*)

VIr, qui à ſtipite *f* quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, ſecundùm regulam approbatam, quâ dicitur: Quoto gradu remotior differt *g* à ſtipite, & à quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem: licitè poſſunt matrimonialiter copulari.

DE FRIGIDIS *h* ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ *Si marito provocante ad divortium, & ſe impotentem aſſerente, mulier hoc idem fatetur, ſervatâ ſolennitate canonicâ matrimonium indiſtinctè dirimitur: ſed ſi decipiatur Eccleſia, primum matrimonium reparatur: ſi verò muliere agente vir aſſerat ſe potentem, niſi per aſpectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: ſed ſi vir hoc idem confitetur vel convincitur, matrimonium ſeparatur, & mulieri contrahendi licentia datur.* h. d. ſecundùm Hoſtienſem.

Ex Brocardico lib. 18.

ACcepiſti *i* mulierem, & per aliquod tempus habuiſti, per menſem, aut per tres, aut per an-

---

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform matr. can. 6.* b *Quantum ad contrahendum vel non intra gradus prohibitos attinet, tene deciſ. c. non debet. ¶. eod.* c *C. 2. eod. tit. in 4. comp. & quatenus agitur de teſtimonio de auditu, vide Cravettam de antiquit. temp. part. 1. circa finem, verſ. viſo de fama, num. 304. cum multis ſeq. adde text. in c. licèt ex quadam. Sup. de teſtib.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* b *decrevimus.* c *Vide B. Thom. 4. ſent. d. 40. q. 1. art. 4.* d *1. Cor. 7.* e *In Concilio & aliquot vetuſtis, quod conſtat ex quatuor elementis.* f *Vide citatos in cap. præcedenti.* g *diſtat.* h *De materia hujus tit. vide Magiſt. l. 4. ſent. diſt. 34. ubi doct. & B. Th. q. 1.* i *c. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Durandum 4. ſent. diſt. 34. q. 2. & plenius ibi Sotum q. 1. art. 2. it. Burchard. L. IX. Decret. c. 40.*

num: & nunc primùm dixiſti te eſſe frigidæ naturæ, ita ut non potuiſſes coire cum illa, nec cum aliqua alia: ſi illa, quæ uxor tua eſſe debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & probari poteſt per verum judicium, ita eſſe ut dicitis, ſeparari poteſtis, eâ tamen ratione, ut ſi tu poſt aliam acceperis, reus perjurii dijudiceris *a*: & iterùm poſt peractam pœnitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem *b* ſi prior poſt annum, aut dimidium, ad Epiſcopum, aut ejus Miſſum proclamaverit, dicens, quòd non cognoviſſes eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum eſt, eò quòd caput es mulieris: quia ſi proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Citò enim & in parvo tempore ſcire potuit, ſi ſecum coire potuiſſes. Si autem ſtatim in ipſa novitate poſt menſem, aut duos, ad Epiſcopum, aut ejus Miſſum proclamaverit, dicens, Volo eſſe mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: ſed vir, quem accepi, frigidæ naturæ eſt, & non poteſt illa facere, propter quæ illum accepi: ſi probari poteſt per rectum judicium, ſeparari poteſtis: & illa ſi vult, nubat in Domino.

CAP. II.

¶ *Impotens ad copulam, eſt impotens ad contrahendum matrimonium, ſive ſit impedimentum ætatis, ſive naturæ.*

Alexander III. *Ambianen.* c *Epiſcopo.*
(an. 1180.)

QUod *d* ſedem: [1. *& infrà.*] ¶ Sicut puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus conjugio: ſic qui impotentes ſunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[1 *Apoſtolicam conſuluiſti ſuper his, quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum & tua exinde f. non parùm commendanda videtur. Ex tua ſiquidem parte nobis eſt intimatum, quòd quadam mulier tui Epiſcopatûs cuidam viro nupſerit, aſſerens quòd ob utriuſque inguinis rupturam genitalia ejus abſciſſa fuiſſent, nec dum ab eo cognita fuiſſet, qui utique factus leproſus ſe pariter & ſua domui reddidit infirmorum. Mulier verò ad domum patris reverſa ſicut aſſeris juvenis, alii viro nubere deſiderat, & conjugali affectu conjungi. Unde licèt Roman. Eccleſia non conſueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitimè conjunctos dividere, ſi tamen conſuetudo generalis Gallicanæ Eccleſiæ habet, ut hujuſmodi matrimonium diſſolvatur: nos patienter tolerabimus, ſi ſecundùm eandem conſuetudinem eidem mulieri, cui volueris nubendi in Domino conceſſeris facultatem.*]

CAP. III.

¶ *Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.*

Idem. *(an. 1180.)*

EX literis *e* tuis accepimus, quòd quidam ſedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cùm debitum reddere non poſſet, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro ſit facta inutilis, & inſtrumentum ejus impeditum, ita quòd vir ei commiſceri non poteſt. Reſpondemus igitur, quòd ſi vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

CAP. IV.

¶ *Contrahens ſcienter cum impotenti ad copulam, ab ea non ſeparatur.*

Lucius III. *(an. 1181.)*

COnſultationi *f* tuæ, quâ nos conſuluiſti, utrùm fœminæ clauſæ, impotentes commiſceri maribus, matrimonium poſſint contrahere? & ſi contraxerint, debeat *a* reſcindi? Taliter reſpondemus, quòd licèt credibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrah matrimonium: Romana tamen Eccleſia conſuevit conſimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habe non poſſunt, habeant ut ſorores.

CAP. V.

¶ *Si de impotentia coëundi conſtet, ſtatim matrimonium ſep ratur: aliàs cohabitabunt conjuges per triennium: & ſi cum ſep ma manu propinquorum jurant, quòd dederunt operam carn copulæ, & non potuerunt conjungi, ſtatim ſeparantur. Ita comm niter ſummatur.*

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

LAudabilem *b*: [*& infrà.*] ¶ Requiſiſti, quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad exp rientiam copulæ nuptialis: [1 *& ſ.*] ¶ Nos verò in pra ſenti conſultatione ſentimus, ut à tempore celebrati co jugii, ſi frigiditas priùs probari non poſſet, cohabite per triennium: quo elapſo, ſi nec tunc cohabitare volu rint, & juxta decretum Gregorii *c* mulier per juſtum ju dicium de viro probare potuerit, quòd cum ea coire no poſſit, accipiat alium: ſi autem ille aliam acceperit, ſepa rentur. Quòd ſi ambo conſentiant ſimul eſſe, vir eam etſi non ut uxorem, ſaltem habeat ut ſororem. Si autem quòd nunquam ſe invicem cognoverint, ambo fatentur cum ſeptima manu propinquorum, vel vicinorum bon famæ (ſi propinqui defuerint) tactis ſacroſanctis Evan geliis, uterque jurejurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam una caro effecti fuiſſent & tunc videtur quòd mulier valeat ad ſecundas nuptias convolare. Ve rùm ſi ille aliam duxerit, tunc hi qui juraverant, rei per jurii teneantur, & peractâ pœnitentiâ cogantur ad con nubia priora redire.

[1 *In qua ſi defecerint ſeparentur.*]

CAP. VI.

¶ *Propter arctationem mulieris, ſi apparet, quòd præter divi num miraculum abſque periculo corporali habilis reddi non poteſt. ſeparatur matrimonium: redintegratur tamen, ſi poſteà apparea Eccleſiam fuiſſe deceptam.*

Innocentius III. *Altiſſiodoren. Epiſcopo.*
(an. 1212.)

FRaternitatis tuæ literas *d* recepimus, continentes quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupſit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipſo cognoſci. Licèt autem per Archipresbyterum tuum ſuper hoc fuiſſes edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quaſdam matronas ſuæ parochiæ providas & honeſtas, ad tuam præſentiam evocâſti, diſtrictè illis injungens, ſub periculo animarum, ut mulierem ipſam prudenter inſpicerent, & perquirerent diligenter, utrùm idonea eſſet ad viriles amplexus: quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruêre conſtanter, quòd eadem nunquam poterat eſſe mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat inſtrumentum: unde inter ipſam & virum divortium celebrâſti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam ſe transferret, perpetuam continentiam ſervatura: & viro licentiam tribuiſti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem poſteà, quòd mulier invenit, qui ſeras hujuſmodi reſeravit, & abjiciens continentiam, quam promiſit, G. latori præſentium ſupernupſit. Quamvis igitur ſemiplenè nobis expreſſeris, quomodo dicta mulier ſe promiſerit continentiam ſervaturam, utrùm videlicet ſimplici verbo, an voto ſolenni:

a *Judiceris.* b *In aliquot manuſcr. poſt annum & dimidium, quam lectionem videtur agnoſcere gloſſ. in verbo, tacuit.* c *Ambien.* d *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & p. 57 Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 28. vide Sylveſtrum in ſumma, verbo, matrimonium. q. 16.* e *C. 1. eod. tit. in 2. comp. vide Thom. 4. ſent. diſt. 34. q. 1. art. 2.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.*

a *Debeant.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Gregorii ad Joan. Ravennatem Epiſcopum, ut referunt Burch. l. 9. decr. c. 40. & Ivo p. 8. c. 178. & Pannorm. lib. 6. c. 4. ſive c. 115.* d *C. un. eod. tit. de impot. coëundi. in 3. comp. vid. B. Thom. 4. ſent. diſt. 34. q. 1. art. 2. vide Hoſtien. in ſumm. tit. de frigid. & malefic. §. qualiter & quando.*

utrúmve

…umve ad religionem tranſierit, ut promiſit, an contra …omiſſionem ſuam *a* in domo remanſerit, & qualiter …as illas fecerit reſerari, utrùm videlicet artificio Me…ci, an concubitu viri, ſeu alio quolibet modo? Nos ta…en perſpicaciter attendentes, quòd impedimentum il…d non erat perpetuum, quod præter divinum miracu…m per opus humanum abſque corporali periculo po…it removeri: ſententiam divortii per errorem licèt …robabilem novimus eſſe prolatam, cùm pateat ex poſt…cto, quòd ipſa cognoſcibilis erat illi, cujus ſimili com…iſcetur: & ideo inter ipſam & primum virum dicimus …atrimonium extitiſſe: quare inter eam & præfatam …uil. matrimonium non eſſe cenſemus, eosque præcipi…us abinvicem ſeparari. Et ſi prædicta mulier ad reli…onem tranſivit [ſicut aſſerit *b* promiſiſſe] primus vir, …i non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua …oſtmodum Eccleſiæ auctoritate contraxit: alioquin eâ …imiſsâ debet ad illam redire, cùm qua primò contraxit, …iſi ſe voto mulier illa conſtrinxerit ad continentiam …bſervandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Guil. …ornicata fuiſſe: vel niſi ſe fornicario modo alii viro mi…uerit, ut primus vir prætextu fornicationis, ejus velit …onſortium declinare: nam ſi tantùm ſimplici verbo ſe …romiſit continentiam ſervaturam, & poſteà in conſpe…u Eccleſiæ nupſit memorato Guil. quamdiu articulus …e dubitabilis erat, præſumi non debet, quòd fornicare…ır cum illo, ſed amodò non debet cum illo aliquatenus …manere. Per hæc *c* autem quæſtionem illam noveris …ſe ſolutam, quâ quæritur, utrùm ea, quæ adeò arcta …, ut nulli poſſit carnaliter commiſceri, niſi per inciſio…em, aut alio ſibi modo *d* violentia inferatur, non ſo…mmodo levis, ſed fortè tam gravis, ut ex ea mortis pe…culum timeatur, ad matrimonium contrahendum de…eat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nu…erat, adeò arcta eſt, ut nunquam ab eo valeat deflorari: …ab eo ſit per judicium Eccleſiæ ſeparata, & nubat alteri, …i arcta non ſit, & per frequentem uſum ſecundi, red…tur etiam apta primo: utrùm ad eum redire debeat, …m quo priùs fœdus inierat conjugale. De talibus au…m non eſt facile judicandum: cùm finale judicium …ndeat ex futuro.

CAP. VII.

¶ Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non …abere potentiam coëundi; eis hoc jurantibus cum ſeptima manu …ropinquorum, matrimonium ſeparatur. h. d. inhærendo ver…is literæ.

Honorius III. *e (an. 1220)*

Literæ veſtræ nobis tranſmiſſæ continebant, quòd cùm cauſa matrimonii, quæ inter M. mulierem & A. …jus virum vertitur, vobis fuiſſet ab I. Papa prædeceſſo…e noſtro commiſſa, dicta M. propoſuit, quòd cùm octo …nnis elapſis dicto A. fuiſſet matrimonialiter copulata, … diu cohabitâſſet eidem, adhuc integra permanebat, …ò quòd prædictus vir ejus non habebat potentiam co…undi: quare petebat divortium celebrari: prædictus …erò A. fatebatur, quòd illam nunquam cognoverat, …amen ſe habere potentiam cognoſcendi alias aſſere…at. Vos verò, ne id confiterentur in fraudem, à matro…is bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nu…tiali, dictam feciſtis inſpici mulierem: quæ perhibue…unt teſtimonium, ipſam adhuc virginem permanere: …oſtmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, feciſtis inquiri, utrùm ipſe aliquam cognoviſſet: nec per inquiſitionem ipſam vobis conſtare potuit, aliquam eſſe carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quòd mater eſſe volebat, & filios procreare: proponente verò viro, quòd paratus erat ſtare conſilio Eccleſiæ, injunxiſtis eiſdem, ut agerent pœnitentiam de commiſſis, & ſic fortè placeret Deo *a*, qui matrimonii fuit inſtitutor & auctor, ut opus matrimonii conſummarent: qui poſt plures terminos ad veſtram reverſi præſentiam, conſonâ voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commiſceri. Quocirca mandamus, quatenus ſi ita eſt, & conſtiterit vobis, præfatum virum & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium inſimul habitâſſe: ipſis cùm ſeptima propinquorum manu firmantibus juramento, ſe commiſceri carnaliter nequiviſſe, proferatis divortii ſententiam inter eos.

---

a *Dictio*, ſuam, *deeſt in antiq. exemplaribus.* b *Hæc verba*, …icut aſſerit promiſiſſe, *deſunt in omnibus Vaticanis, habentur …amen in aliis paulò recentioribus & antiqua compilat.* c *al. per …c autem.* d *al. aut alio ſimili modo, &c.* e *Si hanc decreta…m intelligas juxta communem ſenſum, ut loquatur de eo qui per …aleficia factus erat impotens ad congrediendum cum uxore, vide …t. 4. ſent. diſt. 34. q. 1. art. 3.*

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIÆ.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ Matrimonium contra interdictum Eccleſiæ, vel judicio factum ſeu contractum, propter hoc ſolum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia ſic contrahentibus, & ſeparantur, donec cognoſcatur de cauſa interdicti. h. d. in effectu totus iſte titulus.

Alexander III. *Paduan. Epiſcopo. (an 1170.)*

Literæ *b*, quas tua nobis Fraternitas deſtinavit, expreſsè declarant, quòd cùm quidam ſororem ſuam jam nubilem cuidam ſe daturum in uxorem eâ præſente & conſentiente præſtito juramento firmâſſet: & illa non poſt multos dies dona & munera viri ſecundùm morem terræ ſpontè ſuſcipiens, ipſum tanquam proprium virum ſæpè amplexata fuiſſet: tandem mortuo fratre, à proprio viri ſui fratre ſe deſponſari permiſit, & quòd ab illo *c* cognita fuiſſet, mendaciter aſſeverat. Cumque prohibuiſſes publicè, ne cui illorum, vel alicui *d* ſe copularet, ipſa ſpretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demùm cùm mulieri præcepiſſes, ut ad domum matris rediret, ipſa noſtram audientiam appellavit: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi eſt ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & impoſitâ ſibi de tanto exceſſu pœnitentiâ condignâ, poſtquam in domo materna per menſem ſteterit, ad tertium reverti permittas.

[1 *Verùm quoniam ſolicitudini noſtræ incumbit exceſſus & enormitates aliorum corrigere, & ad modum & formam rectitudinis revocare: ſ. t. p. a. ſ.*]

CAP. II.

¶ Sponſalia de futuro cum una etiam contra interdictum Eccleſiæ contracta, non habent dirimere matrimonium poſteà contractum cum alia.

Idem *Vigorien. & Baron. Epiſcopis.* e *(an. 1170.)*

Ex literis *f* Cantuarien. Archiepiſcopi ad nos pervenit, quòd cùm G. de ſancto Leodegario M. filiam ſuam abſentem, cuidam R. nomine deſponsâſſet: [1 & ſ.] ¶ Poſteà ortâ ſuſpicione, quòd præfatus R. ad alia deſideraret vota tranſire, ad examen fuit dicti Archiepiſcopi cauſa perlata, qui ſub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præſcripto negotio plenè conſtaret, vir

---

a *In uno Vaticano: ſi fortè placerent Deo, qui matrimonii fuit inſtitutor & auctor, opus matrimonii conſummarent, &c.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *ab eo.* d *alii: ſed in antiquis, alicui.* e *Vuigoren. & Baton. al. Vigornien. & B. Sed ferè in om. manuſcr. Vuigor. & Baton.* f *C. 3. eod. tit. in 3. comp.*

ad ſecunda vota tranſire: ſed ipſe præſcriptâ prohibitione contemptâ, filiam G. in facie Eccleſiæ ſibi ſolenniter copulavit uxorem: [2 & ſ.] ¶ Cùm Archiepiſcopus vellet de matrimonio primo cognoſcere, dicta M. appellationis vocem emiſit: cujus appellationi Archiepiſcopus deferens, eidem ſub excommunicationis interminatione diſtrictiùs interdixit, ne cui nuberet, donec cauſa ipſa finem debitum ſortiretur: ipſa tamen de remedio appellationis confiſa, cuidam alii Gu. nomine nupſit: [3 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi nihil conſtiterit, quod impediat, præter conſenſum de futuro, qui inter præfatos *a* R. & M. aſſeritur præceſſiſſe, ſecunda matrimonia inviolabiliter obſervanda ſublato appell. obſtaculo judicetis. Licèt enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non eſt tamen conveniens, ut ob id ſolum ſacramentum conjugii diſſolvatur: alia *b* tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Eccleſiæ hoc fecerunt.

[1 *Poſt modicum tempus quibuſdam ipſius mulieris conſanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præſente verbis præſentis temporis contraxit, ſicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præſtitâ, quòd vir mulierem ſicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipſa reverenter ei ſine contradictione, ſicut viro legitimo obediret, nihilq́ defuit, niſi ſolennitas in facie Eccleſiæ celebranda, quæ propter tempus Quadrageſimæ tunc non potuit effectui mancipari.*]

[2 *Poſtmodum verò duabus mulieribus & viro coram Archiepiſcopo conſtitutis, prædictus R. publicè confeſſus eſt, ſecum M. ſicut ſuperiùs dictum eſt, matrimonium contraxiſſe, & aliam ſ. Matildam pravâ quorundam ſuggeſtione ſeductum poſtmodum accepiſſe. Maria verò conſtanter aſſeruit, quòd pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens quod inter ipſam & præfatum R. receptâ ſolâ fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio interceſſerat: quam quia ipſe non ſervaverat, ſervare minimè tenebatur: & ideò quam ſecundò acceperat, relinquebat. Cùm autem alia præfat. R. tanquam proprium virum ſibi reſtitui poſtularet.*]

[3 *Et ſuper hoc citata coram Archiepiſcopo noluit, propter appellationem quam objecerat, apparere. Cùm igitur abſentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipſum experientiæ veſtræ, de qua multùm confidimus, committentes*]

CAP. III.

¶ *Si hi, qui dicebantur conſanguinei, contraxerunt contra præceptum Judicis, debent ſeparari, donec de cauſa cognoſcatur.*

Idem *Paduan. Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE muliere *c*: [& *infrà*.] ¶ Illos autem, qui pro conſanguinitate prohibentur conjungi, & pòſt contra interdictum Eccleſiæ ſe receperint, excommunicationi debes ſubjicere, donec tamdiu ſeparentur, quouſque legitimè cognoſcatur, utrùm eorum matrimonium poſſit & debeat jure ſtare.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Naturalis ex ſoluto genitus & ſoluta, legitimatur per ſubſequens parentum conjugium, etiam quoad hæreditatem.*

Alexander III. *(an. 1180.)*

COnqueſtus *d* eſt nobis H. quòd cùm quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipſam exhæredare conatur, eò quòd ante deſponſationem matris ſuæ nata fuerit, licèt poſteà pater mulieris præfatæ matrem ipſius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, eam legitimam judicetis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri hâc occaſione ſuper hæreditate paterna moleſtiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præſumpſerit, eum *a* ſeveritate Eccleſiaſticâ percellatis.

CAP. II.

¶ *Separato matrimonio in facie Eccleſiæ contracto, filii geniti vel concepti ante ſententiam ſunt legitimi.*

Idem. *(an. eod.)*

CUm *b* inter I. virum, & T. mulierem divortii ſententia canonicè ſit prolata, filii eorum non debent exinde ſuſtinere jacturam, cùm parentes eorum publicè ſine contradictione Eccleſiæ inter ſe contradixiſſe noſcantur. Ideoque ſancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui *c* concepti fuerant ante latam ſententiam, non minùs habeantur legitimi, & quòd in bona paterna hæreditario jure ſuccedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

CAP. III.

¶ *Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, niſi indiciis & teſtibus probetur contrarium.*

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

TRanſmiſſæ *d* nobis tuæ literæ continebant, quòd cùm N. uſque ad juventutem quendam puerum nutriviſſet, uxore ſuâ M. tunc non deſponſatâ ſibi cohabitante, poſtmodum ipſam legitimè deſponſavit, & filios ſuſtulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit *e*, gerens ſe filium & hæredem, quamvis à vicinia, quæ ipſum filium eorum eſſe credebat, ſpurius diceretur: prædicti verò N. & uxor ejus præfatum juvenem ſpurium ſuum, aut legitimum filium eſſe negabant, ſed dicebant, quòd eum pietatis intuitu nutriviſſent. Cùm autem quæſtio coram te mota eſſet, & prædictus juvenis, pro eo quòd juri ſtare nolebat, vinculo ſit excommunicationis adſtrictus: Conſul. t. t. reſpond. quòd in tali caſu ſtandum eſt verbo viri & mulieris: niſi certis indiciis & teſtibus tibi conſtiterit, eſſe *f* filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

¶ *Illegitima proles eſt, quam viro vivente uxor ex adulterio concepit, ſive cum adultero, ſive cum viro moretur.*

Idem *Exonien.* g & *Vintonien. Epiſcopis, & Abbati Herforden.*

I. CAuſam *h* quæ: [1 & ſ.] ¶ Si conſtiterit, quòd Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri ſui, ipſa cum eo tanquam cum viro ſuo morante, vel R. patre dictæ Agathæ ipſam A. adhuc habente virum, publicè tenente nata fuit, eam fuiſſe legitimam ejuſdem R. filiam judicetis: quia non potuit eſſe uxor, quæ viri ſui torum maculans, alii, dum ille viveret, copulari præſumpſit.

[1 *Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agathæ de nativitate ipſius vertitur, vobis f. ep. & ven. f. n. Lundon. Ep. ſub certa forma commiſimus terminandam: Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. Lundon. Epiſcopum omninò habebat pro eo, quod dominus eſt prædicti R. amovendum, & te filii Abbas loco illius duximus ſubrogandum: per Apoſt. itaque ſcripta vobis mandamus, quatenus*]

a *Præfatum.* b *aliqua, in recentioribus. nam in omnib. veteribus, alia, legitur.* c *C. 5. tit. de ſponſ. §. illos. in 1. comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 6. c. 19.* d *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 38. c. 3.*

a *In vulgatis recentioribus ita: contra eum ſeveritate Eccleſiaſticâ procedatis. ſed in omnibus antiquis, ut eſt impreſſum.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 38. c. 5.* c *& qui conceptus fuerat, &c.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 8. c. 11.* e *contradixit.* f *in aliquot exemplaribus, filium eſſe illorum, &c. ſed in antiquis, ut eſt impreſſum.* g *Exon. al. & Vincontien. ſed rectiùs ut eſt impreſſum.* h *C. 4. eod. tit. in 1. comp. vide c. cauſam quæ. ſupr. de dolo. & cap. cauſam quæ. ſupr. de offic. deleg.*

CAP.

CAP. V.

¶ *Quæſtio nativitatis oppoſita petenti hæreditatem coram Judice ſeculari, eſt ad Eccleſiaſticum Judicem tranſmittenda.* h. d. eſt textus multùm notabilis & allegabilis.

Idem *Exonien. Epiſcopo, & Abbati Herforden.*

(an. 1272.)

Ator *a* præſentium R. [1 & ſ.] ¶ Cùm autem idem R. H. coram ſeculari judice ſuper hæreditate avi ejuſdem R. patris dicti H. traxiſſet in cauſam, ille ſibi præcipit objicere, quòd pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideò de hæreditate avi ſui nihil poſſet jure ſucceſſorio vendicare : tandem cùm ſuper quæſtione nativitatis coram Norvicen. Epiſcopo tractatum fuiſſet, ad noſtram extitit audientiam appellatum : [2 & ſ.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus cauſam ſuper quæſtione nativitatis patris ejuſdem R. intra duos menſes ſublato appellationis obſtaculo terminetis. Si verò intra duos menſes præfatus H. non poterit probare legitimè quod objecit, extunc ſeculari domino, ſub cujus judicio de hæreditate cauſa vertitur, intimetis : ut pro quæſtione nativitatis non dimittat, quin cauſam ſuper hæreditate audiat & decidat.

[1 *Non ſine multo diſcrimine ſui corporis ad noſtram accedens præſentiam, ſuâ nobis conqueſtione propoſuit : quòd cùm avus ſuus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater proceſſit, de altera Hug. patruum ſuum ſuſtuliſſet : idem Ha. XL. acras terræ, quæ ipſum & patrem ejuſdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec eidem R. qui ſuccedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.*]

[2 *Sed eo veniente, altera pars vel per ſe vel per alium ſuam nobis exhibere præſentiam contempſit. Nolentes itaque cauſam ipſam diutiùs protrahi, eam experientiæ veſtræ committentes.*]

CAP. VI.

¶ *Naturales legitimantur per ſubſequens parentum conjugium, ſpurii verò non.* h. d. inhærendo verbis literæ. Et eſt capitulum famoſum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem *Exon. Epiſcop. (an. 1172.)*

TAnta eſt *b* vis matrimonii, ut qui anteà ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore ſuâ aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit, licèt poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius *c*, & ab hæreditate repellendus, præſertim ſi in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

¶ *De cauſa civili inter Laicos non cognoſcit Eccleſia : cognoſcit tamen An quis ſit de legitimo matrimonio natus.*

Idem *London. & Vigorien. Epiſcopis. (an. 1180.)*

CAuſam *d* quæ inter R. & F. ſuper eo, quòd mater dicti R. dicitur non fuiſſe de legitimo matrimonio nata, agitari dignoſcitur, vobis commiſimus terminandam. Verùm quia literis noſtris inſeri fecimus, ut præfato R. poſſeſſionem omnium, quorum poſſeſſor extitit, quando avus ſuus proficiſcendi Hieroſolymam iter arripuit, ante principalis cauſæ ingreſſum faceretis reſtitui, ſi eâdem poſſeſſione fuiſſet per violentiam ſpoliatus : nos attendentes, quòd ad Regem pertinet, non ad Eccleſiam de talibus poſſeſſionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipſarum judicium ad ſe aſſerit pertinere : Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus Regi poſſeſſionem Judicum relinquentes, de cauſa principali, videlicet, utrùm mater prædicti R. de legitimo ſit matrimonio nata, pleniùs cognoſcatis, & cauſam hujuſmodi terminetis : licèt incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod eâ vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

CAP. VIII.

¶ *Si mulier per judicium Eccleſiæ ſeparata à primo, vivente illo contrahit cum ſecundo, legitima erit proles, quam ex illo ſuſcepit.*

Idem *Epiſcopo & Archidiacono Vincentino. (an. 1180 Româ in Dalmatiam.)*

PErlatum *a* eſt ad audientiam noſtram, quòd cùm H. ad partes Conſtantinop. tranſiſſet, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. uxorem ſuam non rediens *b*, ipſa apud bonæ mem. Vincentinum Epiſcopum adversùs eum querelam depoſuit, & quòd eum non poſſet diutius expectare, nihilominus allegavit. Epiſcopus verò ſicut vir providus & diſcretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipſum ad propria revocarent : cumque elapſo longi temporis ſpatio *c* vir non remearet ad propria, Epiſcopus in conſpectu Eccleſiæ, auditis rationibus mulieris, inter eos ſententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulſit. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quòd Epiſcopus inter eos ſententiam divortii tulerit, filios, quos ſuſtulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Epiſcopi migravit, legitimos judicetis, eos hâc occaſione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

¶ *Filii nati ex matrimonio clandeſtino per Eccleſiam approbato, ſunt legitimi.* h. d. inhærendo literæ.

Idem *Beluacen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

QUod *d* nobis : [& ſ.] ¶ Si qui autem de clandeſtino matrimonio, poſtmodum ab Eccleſia comprobato, generati fuerint, eos legitimos judices filios & hæredes.

CAP. X.

¶ *Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honeſtatis juſtitiam, illegitimi ſunt, & ab hæreditate parentum excludendi : & tene menti hunc caſum, quia ſæpè per ignorantiam accidit.*

Cœleſtinus III. *Eboracen. Archiepiſcopo.*

(an. 1272.)

REferente *e* nobis : [& ſ.] ¶ Frat. t. reſpond. quòd publicæ honeſtatis juſtitiâ prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit ſeparari : ac per hoc cùm filii, nec per Eccleſiæ permiſſionem, nec per paternam ignorantiam excuſentur, ad ſucceſſionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

¶ *Ad docendum prolem illegitimam, non ſufficit probare impedimentum matrimonii, ſi fuit in facie Eccleſiæ contractum.*

Idem. *(an. 1273.)*

PErvenit *f* ſanè ad nos ex inſinuatione L. viduæ, quòd cùm inter G. patrem ſuum, & A. matrem illius, matrimonium fuiſſet legitimè celebratum, & quandiu vixerunt, quietè permanſerunt *g* : poſt illorum deceſſum quidam aſſerentes eam de non legitimo matrimonio fuiſſe ſuſceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur : Mandamus

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. Et quatenus ex hoc c. colligitur, quòd quæſtio ſpiritualis remittenda eſt ad judicem Eccleſiaſticum, ſi incidat coram Judice ſeculari. vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. ſolut. matrim.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *vidè l. bonorum. per Bart. ff. rem. rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. ſolut. matrim.* d *C. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 33. c. 4.*

a *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 23.* b *rediret.* c *Adde, quòd dicatur eſſe longum temporis ſpatium, Inſt. de uſucap. §. 1. & l. fin. C. de præſcr. long. temp.* d *cap. 3. tit. de clandeſt. deſponſ. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 17. vide citata in c. cùm inhibitio. ſupr. de clandeſt. deſponſ.* e *cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* f *c. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *permanſerint.*

itaque, quatenus ſi eſt ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

CAP. XII.

¶ *Statur dicto teſtium, qui probant aliquem legitimum, licèt fama viciniæ & tractatus parentum habeat contrarium.*

Innocentius III. *(an. 1213.)*

PEr tuas *a* literas intimâſti, quòd R. ex muliere, quam ſecundùm opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole ſuſceptâ, quandam pòſt, & aliam eâ defunctâ, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem ſuſceperat, virum ſibi alium copulavit: proceſſu verò temporis idem R. in præſentia multorum firmavit proprio juramento, quòd eam quam habere viſus fuerat concubinam, priùs affidaverit in uxorem, quam ex ea filium genuiſſet: & poſteà cùm *b* ageret in extremis, eum quem ex ea ſuſceperat, in teſtamento hæredem inſtituens, legitimum filium appellavit *c*. Cùm autem tuæ inquiſitioni fuiſſet commiſſum, an filius ſic ſuſceptus, legitimus eſſet hæres ipſius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quòd ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædeceſſ. noſt. ſtandum eſſe ſuper hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis teſtibus à filio ejuſdem R. productis, quibus legitimè comprobavit prædictum R. matrem ſuam in capella ſancti Sergii affidâſſe, eum ipſius R. hæredem eſſe legitimum judicâſti. Nos autem attendentes, quòd plus eſt, quod in veritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, licèt dictus R. cùm eâ dimiſsâ, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota tranſiverit *d*, videatur ipſo facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegâſſe: quia tamen deſponſatio per teſtes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuiſſe conjunctos oſtendit, ſive deſponſatio ipſa fuerit de præſenti, ut per conſenſum legitimum per verba de præſenti expreſſum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata, ſive per verba de futuro carnali copulâ ſubſecutâ, non tam decretali dicti prædeceſſ. noſt. quæ in caſu diſſimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te proceſſiſſe legitimè reſpondemus, ſententiam tuam auctoritate Apoſtolicâ confirmantes.

CAP. XIII.

¶ *In terris Eccleſiæ Papa poteſt liberè illegitimos legitimare, in terris verò alienis non, niſi ex cauſis multùm arduis, vel niſi in ſpiritualibus: tunc tamen indirectè & per quandam conſequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non eſt ſine ſcrupulo.* h. d. ſecundùm intellectum, qui placet Panorm. & eſt cap. difficile, & multùm famoſum.

Idem *nobili viro Gu. Montis Peſſulani. (an. 1213.)*

PEr *e* venerabilem fratrem noſtrum Arelaten. Archiepiſcopum tua nobis humilitas ſupplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quò minùs tibi ſuccederent, natalium objectio non noceret. Quòd autem ſuper hoc Apoſtolica ſedes plenam habeat poteſtatem, ex illo videtur, quòd diverſis cauſis inſpectis, cum quibuſdam minùs legitimè genitis, non naturalibus *f* tantùm, ſed adulterinis etiam diſpenſavit, ſic ad actus ſpirituales illos legitimans, ut poſſint in Epiſcopos promoveri: ex quo veriſimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat ſeculares, præſertim ſi præter Romanos Pontifices inter homines ſuperiorem alium non cognoſcant, qui legitimandi habeat poteſtatem: quia cùm major in ſpiritualibus tam providentia, quàm auctoritas & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum eſſe videtur & *a* in minori. Per ſimile quoque id videtur poſſe probari, cùm eo ipſo, quòd aliquis ad apicem Epiſcopalis dignitatis attollitur, eximitur à patria poteſtate. Præterea etiamſi ſimplex Epiſcopus ſcienter ſervum alterius in Presbyterum ordinaret, licèt ordinator ſatisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet ſervitutis. Videretur *b* ſiquidem monſtroſum, ut qui legitimus ad ſpirituales fieret actiones, circa ſeculares actus illegitimus remaneret. Unde cùm in ſpiritualibus diſpenſetur *c*, conſequenter intelligitur in temporalibus diſpenſatum. Id autem in patrimonio beati Petri liberè poteſt Apoſt. ſed. efficere, in quo & ſummi Pontificis auctoritatem exercet, & ſummi Principis exequitur poteſtatem. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam poſtulandi, quòd cùm Rex Francorum I. Reginam dimiſerit, & ex alia poſtmodum ſuperducta puerum ſuſcepit & puellam, & tu ſimiliter, excluſâ legitimâ, ſuperduxeris aliam, ex qua filios ſuſcepiſti: ſicut cum filiis Regis ejuſdem, ſic cum tuis credebatur de benignitate Apoſtol. ſed. diſpenſandum. Verum ſi veritas diligenter inſpicitur, non res ſimilis, ſed valdè diſſimilis invenitur: nam Rex ipſe à Regina per Remen. Archiepiſcopum Apoſtolicæ ſedis Legatum, fuit per ſententiam ſeparatus, tu verò uxorem tuam à te temeritate propriâ ſeparâſti. Ipſe quoque priuſquam ad eam prohibitio de non contrahendo cum altera perveniſſet, aliam ſuperduxit, ex qua prolem geminam noſcitur ſuſcepiſſe: ſed tu in contemptum Eccleſiæ, aliam ſuperinducere attentâſti. Præterea Rex ipſe contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit & coram præfato Archiepiſcopo teſtes induxit: cujus ſententia, quia caſſata fuit ſolummodo propter judiciarium ordinem non ſervatum, nos poſt reſtitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu verò uxori tuæ nihil quod divortium induceret objeciſti: cùm etſi fides tori ſit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipſius violatio conjugale vinculum violâſſet. De filiis ergo ejuſdem Regis, utrùm legitimi vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæſtio affinitatis objectæ, poteſt non immeritò dubitari. Nam ſi affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non eſſe Regis conjugem apparebit: & per conſequens alia videbitur ſibi legitimè copulata, & filios ei legitimos peperiſſe. Inſuper cùm Rex ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcat, ſine juris alterius læſione in eo ſe juriſdictioni noſtræ ſubjicere potuit, in quo videretur aliquibus, quòd per ſeipſum (non tanquam Pater cum filiis, ſed tanquam Princeps cum ſubditis *d*) potuit diſpenſare: tu autem noſceris aliis ſubjacere: [1 & 2.] ¶ Rationibus igitur his inducti, Regi gratiam fecimus requiſiti, cauſam tam ex Veteri, quàm ex Novo Teſtamento trahentes, quòd non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio (ſuper quo plenam in temporalibus gerimus poteſtatem) verùm etiam in aliis regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem juriſdictionem caſualiter exercemus, non quòd alieno juri præjudicare velimus, ſed quia ſicut in Deuteronomio *e* continetur: [*Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, & judicium inter portas videris variari, veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem*

a *C.1. eod.tit. in 3.comp.* b *dum.* c *vide Panorm. cap. fin. de mut. petit. & Jaſ. in l. neque profeſſio. C. de teſtamentis* d *tranſivit.* e *C.2.eod.tit. in 3.comp. vide Covarr. ep.4. Decr. p.2.c.8. §.8.* f *Qui dicantur filii naturales, adulterini, ſpurii & alii illegitimè nati, quovis nomine appellentur, vide Card. Paleotum l. de nothis & ſpur. filiis.*

a *al. etiam in minori.* b *Videtur.* c *diſpenſatur.* d *ſubjectis.* e *Deuteron. 17. Hac Deut. auctoritas protenditur uſque ad illa verba: Sanè cum Deuteronomium, in ea imprimenda ſe uti ſumus antiqua & magis emendata Greg. exemplaria: quantum ad verba tantiſper differt à vulgata editione, ſed eadem eſt ſententia.*

qui

qui fuerit illo tempore: qui indicabunt tibi judicii veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, ſequerisque eorum ſententiam: qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, decreto Judicis morietur.] Sanè cùm Deuteronomium lex ſecunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Teſtamento debeat obſervari: locus enim quem elegit Dominus, Apoſtolica ſedes eſſe cognoſcitur: cùm enim Petrus urbem fugiens exiviſſet, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quò vadis? reſpondit: Venio Romam iterùm crucifigi: quod intelligens pro ſe dictum, ad locum ipſum protinus eſt reverſus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres noſtri, qui nobis jure Levitico in executione Sacerdotalis officii coadjutores exiſtunt. Is verò ſuper eos Sacerdos ſive Judex exiſtit, cui Dominus inquit, in Petro *a*: [*Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis.*] Ejus vicarius, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundùm * ordinem Melchiſedech, conſtitutus à Deo judex vivorum & mortuorum. Tria quippe diſtinguit judicia. Primum inter ſanguinem & ſanguinem, per quod Criminale intelligitur & Civile. Ultimum inter lepram & lepram, per quod Eccleſiaſticum & Criminale notatur. Medium inter cauſam & cauſam, quod ad utrumque refertur, tam Eccleſiaſticum, quàm Civile: in quibus cùm aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad judicium eſt ſedis Apoſtolicæ recurrendum: cujus ſententiam, qui ſuperbiens contempſerit obſervare, mori præcipitur, id eſt, per excommunicationis ſententiam velut mortuus à communione fidelium ſeparari. Paulus enim, ut plenitudinem poteſtatis exponeret, ad Corinth. *b* ſcribens ait: [*Neſcitis, quoniam Angelos judicabitis? quantò magis ſecularia?*] Licèt igitur cum filiis ſæpedicti *c* Regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus diſpenſandum: quia tamen tam lex Moſaica, quàm canonica ſobolem ſuſceptam ex adulterio deteſtatur *d*, teſtante Domino, quòd manzeres *e* & ſpurii uſque ad decimam generationem in Eccleſiam non intrabunt: canone verò vetante tales ad ſacros ordines promoveri: ſecularibus quoque legibus non ſolùm repellentibus eos à ſucceſſione paterna, ſed negantibus ipſis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus annuendum.

[1 *Unde ſine ipſorum forſan injuria, niſi præſtarent nobis aſſenſus, in hoc ſubdere te non poſſes, nec ejus auctoritatis exiſtis, ut diſpenſandi ſuper his liberam habeas facultatem.*]

CAP. XIV.

¶ *Si conjugatus vivente primâ in facie Eccleſiæ contrahit cum ſecunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.*

Idem *H. & R. Canonicis Beneventanis.*

(*an. 1213.*)

Ex tenore *f* literarum veſtrarum nobis innotuit, quòd cùm G. vidua hæreditatem quondam R. mariti ſui ſibi & pupillo filio ſuo reſtitui poſtularet, pars adverſa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quòd R. maritum ipſius viduæ de adulterio genitum aſſerebat: [*1 & infrà.*] ¶ Intelligentes, quòd præter prædicti R. matrem ipſius in faciem Eccleſiæ ignaram, quôd ipſe aliam ſibi matrimonialiter copulâſſet, duxerit in uxorem, & dum ipſa conjunx ipſius legitima putaretur, dictum R. ſuſcepit ex eadem: in favorem prolis potiùs declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

[1 *Et ponens: quòd dicti R. pater vivente uxore legitimam quandam aliam Maritiam nomine ſuperduxit, ex qua præfatum R. maritum ipſius viduæ generavit. Econtrà verò pars viduæ reſpondebat, quòd cùm Maritia præfata neſciens, quòd dicti R. pater aliam haberet uxorem, cùm eo in facie Eccleſiæ contraxiſſet, ejus filius, quem ſuſcepit ab eo, legitimus debebat haberi: cùm non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conſcientia non naſcuntur. Cumque ſuper hoc diutiùs fuiſſet in veſtra præſentia litigatum, & nonnullorum prudentum ſententiæ, quorum conſilium requiſiſtis, in hoc invicem diſcordaret, ſed. duxiſtis Ap. conſulendum. Nos igitur*]

a *Matth. 16.* * *Pſalm. 109. Act. 10.* b *1. Cor. 6.* c *præfati.* d *Deut. 23.* e *Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias lib. 4. decr. part. 2. c. 18, §. 1.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Bald. in l. qui contra. Cod. de inceſt. nuptiis.*

CAP. XV.

¶ *Proles infidelium, qui poſteà convertuntur, legitima eſt, etiamſi parentes ſunt in gradu prohibito lege canonicâ.*

Idem *Epiſcopo Tibur.* a (*an. 1214.*)

Gaudemus *b* [*& j.*] ¶ Cæterùm prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui ſecundo, tertio, vel ulteriore gradu, ſecundum opinionem illorum *c* matrimoniali contraxerunt affectu, poſt fidem receptam (utilitate publicâ ſuadente) legitimam volumus reputari.

QUI MATRIMONIUM *d* ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARI.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Cùm agitur de fœdere matrimonii, reo abſente contumaciter poſſunt ſuper impedimento matrimonii recipi teſtes, dummodò ſint legitimi: & ad dicta eorum fertur ſententia.*

Alexander III. *Pariſienſi* e *Epiſcopo.*

(*an. 1172.*)

Relatum *f* eſt, quòd cùm pater cujuſdam puellæ eam cuidam civi Pariſienſi *g* nuptui tradidiſſet, maritus poſt aliquot annos, quibus cum uxore permanſit, propter homicidium, quod commiſit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur poſſe probari, quòd pater puellæ eum de ſacro fonte *h* levavit: ſed literis tuis quæſitus nondum potuit inveniri, licèt quinquennium ſit tranſactum: [*& j.*] ¶ Cæterùm conſultationi tuæ taliter reſpond. [*quòd ſi juvenis & puella aliquot annis ſine quæſtione fuerunt ſimul, qui præſcriptum matrimonium nunc accuſant, non videntur ſuſpicione carere:*] quòd ſi manifeſtum eſt, quod aſſeritur, aut legitimi accuſatores & teſtes appareant: poſtquam juvenis fuerit cum omni diligentia requiſitus, etiamſi nequiverit inveniri, teſtes recipere poteris, & fine canonico judicium terminare.

CAP. II.

¶ *Accuſatio & teſtimonium in cauſa matrimoniali perſonaliter & non per literas fieri debent.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

A Nobis *i* eſt quæſitum, utrùm aliqui ſuper accuſatione matrimonii nihil voce propriâ depromentes *k*, debeant per ſolam chartulæ conſcriptionem admitti? Ad hoc reſpondemus, quòd in talibus, niſi quantùm ad præſumptionem, nullius momenti eſt conſcriptio, quoad ſententiam proferendam, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur.

CAP. III.

¶ *In cauſa matrimoniali ſuper conſanguinitate & contractu teſtificari poſſunt conſanguinei & parentes.*

a *Tyb. al. Tubu. al. Tybertur.* b *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* c *eorum.* d *al. ita: de his qui matrimonium, &c. aliàs deſunt illa verba, vel contra illud teſtificari.* e *Parmenſ. al. Patrinenſ.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Parmenſi.* h *vid. Concil. Tridentin. Seſſ. 24. de reformat. matr. c. 2.* i *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* k *deponentes.*

Clemens *a* III. *Papa Florentino Epiſcopo.*

(an. 1190.)

VIdetur *b* nobis: [1 & ȷ.] ¶ Quòd parentes, fratres, & cognati utriuſque ſexûs, in teſtificatione ſuorum ad matrimonium conjungendum vel dimittendum admittantur, tam antiquâ conſuetudine, quàm legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & ſi defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam cùm teſtibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum ſcire laborat: qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs ſciunt, & quorum eſt intereſſe: ita ut ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundùm leges nullum fiat matrimonium? Quòd verò legitur *c*, pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis & contractibus verum eſt. In matrimonio verò conjungendo & disjungendo, ex ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congruè admittuntur.

[1 *Quòd ſecunda, quam contra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit uxor, etiamſi primam non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi tanquam inordinatum, tam divinæ quàm humanæ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinatè ſuperduxit prohibitione renitente, uxor non eſt, cogendus eſt eam recipere, quam juravit & deſponſavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem conſervetur promiſſa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occaſionem pejerandi, & alias decipiendi, aſſumere non valeant.*]

CAP. IV.

¶ *Invita deſponſata, poſteà ſpontè cognita, contra matrimonium non auditur.*

Idem. *(an. eod.)*

INſuper *d* adjeciſti, quòd aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamavit, aſſerens, ſe ſemper ab initio diſſenſiſſe, quod per teſtes probat famâ & converſatione præclaros. In hoc itaque caſu ſentimus, quòd adversùs matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem ſui legitimum annum attingens, cùm potuit, minimè reclamavit: ſicut enim ante legitimum conſenſum (qui in duodecimo anno ſpectatur) potuit diſſentire, ſic poſtquam legitimo tempore accedente ſemel etiam copulæ carnali conſenſit, ex ratihabitione ſibi ſuper hoc ſilentium non ambigitur indixiſſe. *e*

CAP. V.

¶ *Repellitur accuſans matrimonium propter quæſtum.*

Innocentius III. *Archiepiſcopo, Præpoſito & Priori ſanctæ Mariæ de Alban. Genuen.* f

(an. 1214.)

SIgnificante *g* M. de Canula *h* noſtro eſt Apoſtolatui declaratum, quòd cùm N. duxiſſet legitimè in uxorem, S. mater ipſius niſa eſt matrimonium accuſare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licèt intellectui ſuo prava non poſſint opera reſpondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accuſatione deſiſtat.

Cùm igitur non ſit malitiis hominum indulgendum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, ipſum ab accuſatione matrimonii repellentes, eidem ſuper hoc ſilentium imponatis.

a *al. Clemens Papa Florentino Epiſcopo. al. Cœleſtinus Papa Florentino Epiſc. al. Cœleſtinus III. &c.* b *Cap. 1. tit. de matr. contra interd. Eccleſ. celebr. in 1. comp. refert Grat. ſive Palea 35. q. 6. c. 2.* c *Vid. Lanfranc. de Oriano in cap. quoniam contra. ſup. de probat. & Specul. tit. de teſte. §. 1.* d *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* e *induxiſſe.* f *de Alban. Januen.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *Canulla. al. Camilla. al. Caſula.*

CAP. IV.

¶ *Repellitur ab accuſatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, niſi denunciationem probabiliter ignoravit, vel juret de novo didiciſſe, & quòd non objicit illam malitiosè.*

Idem.

CUm *a* in dua diœceſi: [& infrà.] ¶ Si verò poſt contractum matrimonium aliquis appareat accuſator, cùm non prodierit in publicum, quando banna ſecundùm conſuetudinem in Eccleſiis edebantur, utrùm vox ſuæ debeat accuſationis admitti, meritò quæri poteſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quòd ſi tempore denunciationis præmiſſæ, is, qui jam conjunctos impetit, extra diœceſim exiſtebat, vel aliàs denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, utputà ſi nimiæ infirmitatis fervore laborans, ſanæ mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris conſtitutus, quòd ad comprehenſionem talium ejus ætas ſufficere non valebat, ſeu aliâ causâ legitimâ fuerit impeditus, ejus accuſatio debet audiri. Alioquin cùm rationabiliter præſumatur, quòd denunciationem publicè factam idem exiſtens in ipſa diœceſi minimè ignoravit, tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus: Niſi proprio firmaverit juramento, quòd poſteà didicerit ea, quæ objecerit, & *b* ad hoc ex malitia non *c* procedat: quia tunc etiamſi didiciſſet ab illis, qui denunciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet eidem aditus accuſandi: quoniam etſi ab impetitione hujuſmodi culpa de ſilentio tali contracta illos excluderet, iſte tamen amoveri nequiret, cùm culpabilis non exiſtat.

DE DIVORTIIS. *d*

TITULUS XIX.

CAP. I.

¶ *Homicidium neceſſarium non privat ſpe conjugii, ſed machinatio in mortem conjugis ſic.*

Ex Concilio apud Wormaciam. *e*

SI qua mulier *f* in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata eſt, & ipſe aliquem illorum ſe defendendo occiderit, poteſt ipſe poſt mortem uxoris, ſi voluerit, aliam ducere: ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ abſque ſpe conjugii ſtet ſubjecta.

CAP. II.

¶ *Conjuges propter alterius crimen non ſeparantur, niſi ſpiritualiter fornicentur: & tunc durat conjugium eis etiam ſeparatis.*

Alexander III. *(an. 1180. Romæ.)*

QUæſivit *g* à nobis: [1 & ȷ.] ¶ Nos itaque taliter reſpondemus, quòd mulier pro furto vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari non debet. Verùm ſi conjugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit ſeparari, ita quòd ei nubere alii non licebit: quia licèt ſeparentur, ſemper tamen conjuges erunt. In viris quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur.

[1 *Utrùm mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine à viro ſuo debeat ſeparari & alii nubere, & de viro ſimili modo propoſuiſti, & utrùm pro quolibet flagitio poſſit à conjuge dividi, & aliam ſibi legitimè matrimonio copulare.*]

CAP. III.

¶ *Vir non poteſt dimittere uxorem ſine judicio Eccleſiæ, etiam pro-*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. alia pars hujus decr. ſupr. de ſponſal. c. cùm in tua.* b *al. ita: & quod ad hoc.* c *procedit.* d *De materia hujus tit. vid. Theologos lib. 4. Sent. diſt. 35. & per Sylveſtrum in ſumma, verbo, divortium.* e *VVarmaciam. al Vermecias.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 2 eod. tit. in 1. compilat. & poſt Conc. Later. ſub Alex. p. 50. c. 22. §. quod autem. vid. Sotum 4. Sent. diſt. 37. q. 1.*

pter

iter impedimentum parentelæ notorium. Si fama refert impedimentum conjugii, etiam nomine opponente, Epiſcopus ex officio ſuo poteſt de eo inquirere. Si verò impedimentum eſt notorium, poteſt Epiſcopus ex officio ſuo matrimonium ſeparare. hoc ſecundò.

Idem *Ambianen.* a *Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

PObrò *b* de Comite Pontini, qui B.uxorem ſuam abſque judicio Eccleſiæ dimiſit, quia eam cognatam fuiſſe uxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoſcat, quòd ſi etiam parentela eſſet publica & notoria, abſque judicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit: quare ipſum ad eam recipiendam, quæ petit reſtitutionem ipſius, diſtrictè compellas: quam ſi recipere noluerit, eum & ſuperinductam vinculo excommunicationis adſtringas. Præterea de H. qui cognatam ſuam duxit uxorem, reſpondemus, quòd non apparentibus accuſatoribus, & parentelâ manifeſtâ ſeu publicâ exiſtente (quod credibile non eſt, niſi eſſent in primo gradu vel ſecundo) tui officii intereſt, matrimonia illa adhibitâ gravitate diſſolvere, quæ illicitè contracta noſcuntur.

CAP. IV.

¶ *Repellitur uxor petens reſtitutionem mariti, ſi notoriè fornicata eſt, & maritus continuit.*

Idem.

SIgnificâſti *c*, quòd quidam uxore ſuâ ſine judicio Eccleſiæ dimiſsâ, pro eo, quod ſuggeſtum ſibi fuerat, ipſam inceſtum cum quodam conſanguineo ſuo commiſiſſe, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adſtrictus: verùm mulier non continuit, ſed ſobolem de alio viro ſuſcepit: nec minùs poſtulat viro reſtitui, aſſerens ſe ab iſto injuſtè dimiſſam, & eundem ſibi materiam adulterandi dediſſe. Conſult. t. t. reſpond. quòd ſi notorium eſt, mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, niſi conſtaret ipſum cum alia adulterium commiſiſſe.

CAP. V.

¶ *Matrimonium ſeparatur propter adulterium mulieris: & ſi vir poſteà fornicetur, redintegratur.* Et eſt bonus caſus, & multùm allegabilis.

Idem (*an. 1175. Romæ.*)

EX literis *d* tuis accepimus, quòd V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuêre concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam ſibi illatam metu etiam mediante duxiſſet: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem vir uxorem ſuam ſuper crimine fornicationis in jure convenit, quæ neſcitur, quo ducta ſpiritu cœpit publicè confiteri: quòd cùm vir negaret ei in neceſſariis providere, crimen compulſa eſt incurrere memoratum: cumque diligentiùs à te fuiſſet admonita, ne ad ſuggeſtionem alicujus illud tam turpe contra ſe proponeret, ipſa id manifeſtiùs aſſerebat. Sanè tu convocato Capitulo tuo, cùm ex eorundem *e* conſilio utique privatim continentiam injunxeris obſervandam, ita quòd caſtè viverent ab invicem ſegregati: memoratus V. furtim cum aliâ ſponſalia & nuptias temerè celebravit: verùm cùm factum inquirere laborares, ſupradictus V. ſeriem rei explicans & exponens ad audientiam noſtram dicitur appellâſſe. Unde Frat. t. mandamus, quatenus, ſi res ita proceſſit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

[1 *Tu verò unà cum Capitulo tuo cùm tam minis quàm admonitionibus inter eos ſæpè pacem confirmare ſtuderes, eos temerè ſegregatos pariter reconciliari coëgiſſes.*]

CAP. VI.

¶ *Si uxor à viro lapſo in hæreſim propriâ auctoritate divertit, ad eum reverſum redire compellitur: ſecus ſi per judicium Eccleſiæ ab eo fuiſſet ſeparata.*

Urbanus III. *Florentino Epiſcopo.* (*an. 1186.*)

DE illa *a*, quæ viro ſuo labente in hæreſim, ipſius conſortium ſine judicio Eccleſiæ declinavit, videtur nobis, quòd mulier (maximè ſi eâ intentione receſſit, ut lapſus in hæreſim tædio pariter & confuſione affectus, ſe ab errore ſuo converteret) ei cùm reverſus fuerit, eſt reddenda: quæ etiamſi reverti noluerit, compellatur. Si verò judicio Eccleſiæ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

¶ *Vinculum conjugale non diſſolvitur altero conjugum fidelium in hæreſim lapſo. Sed ſi unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter noluit ſibi cohabitare, vel non ſine blaſphemia, vel ſine peccato mortali, ſolvitur conjugium, & converſus contrahere poterit.*

Innocentius III. *Ferrarien. Epiſcopo.*

(*an. 1212.*)

QUantò te *b* novimus in canonico jure peritum: [1 *& j.*] ¶ Sanè tua Fr. intimavit, quòd altero conjugum ad hæreſim tranſeunte, qui relinquitur, ad ſecunda vota deſiderat convolare: quod utrùm poſſit fieri, per tuas nos duxiſti literas conſulendos. Nos igitur conſult. t. reſpondentes diſtinguimus, licèt quidam prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæreſim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit: & in hoc caſu intelligimus, quod ait Apoſtolus: [*Si infidelis diſcedit, diſcedat: frater enim vel ſoror non eſt ſervituti ſubjectus in hujuſmodi.*] Et canonem etiam in quo dicitur *c*: [*Contumelia creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.*] Si verò alter fidelium conjugum vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non *d* credimus, quod in hoc caſu is qui relinquitur, vivente altero poſſit ad ſecundas nuptias convolare, licèt in hoc caſu major appareat contumelia creatoris. Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem *e* verum & ratum exiſtit: quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus illo durante perduret. Nec obſtat, quod à quibuſdam forſan objicitur, quòd fidelis relictus non debeat jure ſuo ſine culpa privari: cùm in multis caſibus hoc contingat, ut ſi alter conjugum incidatur. Per hanc reſponſionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel quando ſibi invicem diſplicerent, ſi eas poſſent in tali caſu dimittere, ſimularent hæreſim, ut ab ipſa (nubentibus conjugibus) reſilirent. Per hanc ipſam reſponſionem illa ſolvitur quæſtio, quâ quæritur, utrùm ad eum, qui ab hæreſi vel infidelitate revertitur, is qui permanſit in fide, redire cogatur.

[1 *Tantò F. t. ampliùs in Domino commendamus, quòd in dubiis quæſtionum articulis ad ſed. Apoſtol. recurris: quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & Magiſtra, ut opinio quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per ſed. Apoſt. vel probetur.*]

CAP. VIII.

¶ *Pagani juncti in gradu prohibito lege canonicâ tantùm, converſi ad fidem non ſeparantur.* h. primò. *Si paganus priùs plures uxores habebat, poſt fidem ſuſceptam adhærebit primæ.* h. ſecundò. *Et ſi repudiatâ uxore cum ſecunda contraxerit, etiam poſt baptiſmum*

a *al. Ambien.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. par. 50. c. 29.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. par. 6. cap. 14.* d *Cap. 3. de claud. deſponſ. in 2. comp.* e *eorum.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Hoc dicit B. Ambroſius epiſt. 1. ad Corinth. c. 7.* d *Vid. Conc. Trid. Seſſ. 24. de ſacr. matr. can. 5.* e *In uno aut altero C. ratum & firmum exiſtit.*

dimittet ſecundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiamſi repudiata cum alio contraxiſſet: ſecùs ſi fornicata fuiſſet. hoc tertiò.

Idem *Tiberiadenſi* a *Epiſcopo. (an. 1212.)*

GAudemus *b* in Domino: [1 *& infrà.*] ¶ Utrùm pagani uxores accipientes in ſecundo, vel tertio, vel ulteriore gradu ſibi conjunctas, ſic conjuncti debeant poſt converſionem ſuam inſimul remanere, vel ab invicem ſeparari, edoceri per ſcriptum Apoſtolicum poſtulâſti. Super quo taliter reſpondemus, quòd cùm ſacramentum conjugii apud fideles & infideles exiſtat, quemadmodum oſtendit Apoſtolus *c* dicens: [*Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc conſentit habitare cum eo, non illam dimittat:*] & in præmiſſis gradibus à paganis quoad eos matrimonium licitè ſit contractum, qui conſtitutionibus canonicis non arctantur: [*Quid enim, ad nos* (ſecundùm Apoſtolum *d* eundem) *de his quæ foris ſunt, judicare?*] in favorem præſertim Chriſtianæ religionis & fidei, a cujus perceptione per uxores ſe deſeri timentes viri poſſunt facilè revocari: fideles hujuſmodi matrimonialiter copulati liberè poſſunt & licitè remanere conjuncti, cùm per ſacramentum baptiſmi non ſolvantur conjugia, ſed crimina dimittantur. Quia verò pagani circa plures inſimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrùm poſt converſionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur: [2 *& infrà.*] ¶ Verùm abſonum hoc videtur, & inimicum fidei Chriſtianæ, cùm ab initio una coſta in unam fœminam ſit converſa *e*: & Scriptura divina *f* teſtetur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, ſed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, ſed uxori: [3 *& infrà.*] ¶ Nec ulli unquam licuit inſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divinâ revelatione conceſſum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas cenſetur, per quam ſicut Jacob *g* à mendacio, Iſraëlitæ à furto, & Samſon ab homicidio, ſic & Patriarchæ & alii viri juſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe uxores, ab adulterio excuſantur. Sanè veridica hæc ſententia probatur etiam de teſtimonio veritatis teſtantis in Evangelio *h*: [*Quicunque dimiſerit uxorem ſuam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*] Si ergo uxore dimiſsâ, duci alia de jure non poteſt, fortiùs & ipsâ retentâ: per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque ſexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandum. Qui autem ſecundùm ritum ſuum legitimam repudiavit uxorem, cùm tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam eâ vivente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Chriſti converſus, habere, niſi poſt converſionem ipſius illa renuat cohabitare cum ipſo, aut etiamſi conſentiat, non tamen abſque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo caſu reſtitutionem petenti, quamvis de injuſta ſpoliatione conſtaret, reſtitutio negaretur: quia ſecundùm Apoſtolum *i* frater aut ſoror non eſt hujuſmodi ſubjectus ſervituti. Quòd ſi converſum ad fidem, & illa converſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque ſecundùm Evangelicam veritatem, qui duxerit dimiſſam, mœchatur: non tamen dimiſſor poterit objicere fornicationem dimiſſæ, pro eo, quòd nupſit alii poſt repudium, niſi aliàs fuerii fornicata.

[1 *Et in potentia virtutis ipſius, & patri luminum, à quo eſt omne datum optimum & omne donum perfectum, uberes gratiarum exſolvimus actiones: quòd ſicut nobis tuis literis intimâſti diebus iſtis noviſſimis, ille qui non vult mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur & vivat, ut ad Chriſtianam venirent fidem, multorum cordibus inſpiravit, & quoniam uxores acceperant in ſecundo vel tertio, vel ulteriori gradu ſibi conjunctas.*]

[2 *Quia verò tam Patriarchæ, quàm alii juſti viri ante legem pariter & poſt legem multas uxores inſimul habuiſſe leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio vel lege præceptum: neque pagani ſubjiciuntur canonicis inſtitutis pòſt inventis, quemadmodum eſt præmiſſum: videtur quòd nunc etiam juxta ritum ſuum licitè contrahant cum diverſis, quorum conjunctiones legitimas unda ſacri baptiſmatis non diſſolvit, & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Chriſti converſi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.*]

[3 *Unde Lamech qui plures uxores inſimul legitur habuiſſe, reprehenditur in Scripturis, eò quòd ipſe primus reprobandam bigamiæ ſpeciem introduxit. Licèt autem de hujuſmodi non quæſieris, volentes tamen tam te quàm alios ſuper his etiam reddere certiores, & quòd veritas prævaleat falſitati, ſine dubitatione quàlibet proteſtamur, quòd*]

a *Tibaden.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* c *1. Cor. 7.* d *1. Corinth. 5.* e *Geneſ. 2. & 3.* f *Matth. 19. Marc. 10. Epheſ. 5.* g *Geneſ. 27. Exod. 12. Judic. 16.* h *Matth. 19. & Luc. 10.* i *1. Corinth. 7.*

CAP. IX.

¶ *Non licet relictam fratris in uxorem accipere: & de facto ducta ſeparanda eſt, niſi aliter Eccleſia diſpenſet.*

Idem *Livonien. Epiſcopo, & eis qui cum ipſo ſunt fratribus. (an. 1212.)*

DEus, *a* qui Eccleſiam ſuam *b*: [*& infrà.*] ¶ Quia diſpar *c* eſt ritus in Livonien. Eccleſia de novo ad fidem catholicam converſorum à noſtro, propter infirmitatem gentis ejuſdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur, ſi tamen fratribus decedentibus ſine prole, ut ſemen defuncti juxta legem Moſaicam ſuſcitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales ſibi de cætero, poſtquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Separato licitè matrimonio, dos reſtituenda eſt.*

Ex Concilio habito apud Wormaciam.

MUlieres cùm *d* pro aliqua licita cauſa à propriis viris fuerint ſeparatæ, totam dotem præcipimus ſibi reddi.

CAP. II.

¶ *Soluto matrimonio cogitur vir dotem reſtituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenerunt.*

Urbanus III. *Decano, Cantori & Capitulo Lexon. (an. 1186.)*

SIgnificavit P. mulier *e*, quòd H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos ſolenniter celebrato, dotem ſuam illicitè detinet, & reddere contradicit: poſſeſſiones etiam, quæ ipſis, dum ſimul viverent, cujuſcunque contractûs titulo communiter obvenerunt, eâ prorſus excluſâ ſibi nititur vendicare. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, & non eſt aliud quod obſiſtat, ipſum ad reſtitutionem detis, & diverſionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, diſtrict. Eccleſ. compellatis.

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *infr. de pœnit. & remiſſ. 1. c.* c *aliàs ita: Quia diſpar eſt ritus in Livon. Eccleſia de novo, &c. ſed in vetuſtioribus exemplarib. legitur, ut eſt impreſſum.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. par. 50. c. 46.* e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

CAP.

CAP. III.

¶ Delegatus ad cauſam matrimonii, ſi ferat ſententiam di-rtii, pronunciare debet dotem reſtitui. Et eſt caſus multùm legabilis.

Clemens III. *(an. 1190.)*

DE prudentia *a* veſtra miramur, quòd cùm vobis cauſam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. ommiſiſſemus terminandam, & vos conſanguinitatem nter eos invenientes, ſententiam divortii tuliſſetis; de lote, quam à viro mulier repetebat, quicquam ſtatuere liſtuliſtis. Quia igitur vos, qui de matrimonio princi-aliter cognoviſtis, & de dote (quæ eſt cauſa incidens) cceſſoriè cognoſcere valuiſtis, & ſententialiter diffinire: nandamus, quatenus prædictum H. monitione præmiſ-ì cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (ſicut canoni-um fuerit) reſtituere non moretur.

CAP. IV.

¶ Mulier propter adulterium à viro ſeparata, perdit dotem.

Clemens III. *b*

PLerunque *c*: [1 *& infrà.*] ¶ Si mulier ob cauſam fornicationis judicio Eccleſiæ, aut propriâ voluntate viro receſſerit, nec reconciliata poſteà ſit eidem, dotem el dotalitium repetere non valebit.

[1 *Accidit, ut proponis, quòd in parochia tua mulieres à viris is causâ fornicationis recedunt, & ſic uſque ad mortem ipſorum ermanere noſcuntur: ipſis verò defunctis, cùm à conſanguineis, ad uos hæreditates eorum perveniunt, dotem ſuam cum dotalitio re-tunt: ob hanc cauſam, quia eo ipſo ſe indignas feciſſe noſcuntur, uòd à viris ſuis causâ fornicationis duxerunt recedendum. In hoc aquedicimus, quòd*]

CAP. V.

¶ Cogitur mulier ex officio Judicis, donata ſibi à viro propter ptias pro conſervatione illiciti matrimonii relaxare, ſi talis do-atio præſtet impedimentum diſſolutioni talis matrimonii. h.d. ſe-undùm intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. *Compoſtel. Archiepiſcopo, & univer-ſis Epiſcopis in regno Legionen. conſtitutis.*

(an. 1213.)

ET ſi neceſſe ſit *d*: [*& infrà.*] ¶ Quia verò caſtra quæ-dam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Caſtellæ in dotem adidiſſe proponitur, ita ut ſi eam aliquâ occaſione re-nqueret, ipſa cederent in jus ejus, impedimentum præ-tare videntur hujuſmodi copulæ diſſolvendæ: Cùm ca-tra ipſa non tam ob turpem, quàm ob nullam cauſam int data, utpote cùm inter eos matrimonium non exi-tat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: Ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri: caſtra ipſa reſtitui volumus, & ad id puel-am per excommunicationis ſententiam coarctari.

CAP. VI.

¶ Uſufructuarius donans ſine conſenſu Domini rem ipſam uxo-i propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quàm ipſe habe-it: idem de eo, qui ſub conditione adimente habet rem in hæredi-atem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia.*

(an. 1213.)

NUper à nobis *e* tua diſcretio requiſivit, ſi aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel eudum, ſed tantùm quoad vixerit poſſidenda: & ipſe oſtmodum tertiam partem uxori ſuæ in dotem conceſ-erit: utrùm eo defuncto præfatam dotem uxor (dum ixerit) habere debeat & tenere, cùm Eccleſia dotes rotegere teneatur viduarum? Poſtulâſti præterea, ſi ua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipſe uxori ſuæ quâdam parte ipſius in dotem conceſsâ, deceſ-ſerit poſtmodum ſine prole, an mulier dotem eandem de jure poſſet *a* habere?

Nos autem Conſultat. tuæ taliter reſpondemus, quòd cùm regulariter nullus in alium plus juris transferre poſſit, quàm eum conſtet habere: vir, cui *b* terra præ-dicto modo conceditur, non poteſt uxori relinquere, quod ei non licuit, niſi quoad vixerit poſſidere: nec licet uxori ſuæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri conceſſione tenere, niſi donationi ille, ad quem ſpectat dominium illius terræ, voluerit conſenti-re. Quod autem de prima conſultatione dicimus, hoc reſpondemus etiam de ſecunda: nam licet Eccleſia in cauſis viduarum ſe favorabilem debeat exhibere, contra juſtitiam tamen non eſt eis favor Eccleſiaſticus conce-dendus. Illud verò te nolumus ignorare, quòd uxor da-re dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem fa-cere propter nuptias, ſecundùm legitimas ſanctiones.

a Cap. 1. tit. de dote poſt divort. reſtituend in 2. comp. b Cœ-ſtinus tertius. c Cap. 2. tit. de dote poſt divort. reſtituenda. in compil. d Cap. 1. tit. de dote amitt. in 3. compil. e Cap. 2. t. de dote amit. vel poſt divort. reſtituenda, in 3. compil.

CAP. VII.

¶ Vir agens pro dote, non omninò excluditur ex eo, quòd vergat ad inopiam, nec præcisè cogitur ſatisdare ultra facultatem propriam: ſed dos ſibi aſſignatur ſub cautione, quam præſtare poteſt. Et ſi per illam cautionem non eſſet ſufficienter proviſum conſumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem: ut de honeſto lucro vir ſuſtineat onera matrimonii. h. d. ſecundùm intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis literæ. Et eſt caſus notabilis & quotidianus.

Idem *Archiepiſc. & Archidiac. Genuen.* c *(an. 1213.)*

PEr veſtras *d* literas intimâſtis, quòd cùm magiſtrum R. ſuper quadam ſumma pecuniæ pro H. paupere, auctoritate noſtrâ curaveritis convenire, quam idem H. pro dote uxoris ſuæ requirebat ab eo, dictus R. exceptio-nem oppoſuit contra ipſum, quòd uxorem ſuam à ſe re-pulerat, & tacitâ veritate ſuper hoc literas impetrave-rat *e*: quia cùm ſuper eadem dote aliâ vice coram veſtræ civitatis Conſulibus quæſtio mota eſſet, ipſi pronuncia-verunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere vide-batur, dos illa non aſſignaretur eidem, niſi cautionem idoneam de ipſa non petitura præſtaret: unde vos ei, ut de ſalvanda dote caveret, & uxorem ſuam reciperet, præ-cepiſtis: [1 *& ſ.*]

Cùm ergo ſatis poſſit ei modicum credi dotis, cui cre-ditum eſt corpus uxoris: mandamus, quatenus dotem aſſignari faciatis eidem ſub ea, quam poteſt, cautione præſtare: vel ſaltem alicui mercatori committi, ut de par-te honeſti lucri dictus vir onera poſſit matrimonii ſu-ſtentare: ne occaſione dotis detentæ, uxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit uxorem, adulterii reatum incurrat.

[1 *Et donec illud poſſet facere, dos illa reponeretur, ſi vellet, in ſecretario Eccleſiæ Januen. quod cùm implere non poſſet, ad inſtan-tiam ejus nobis hoc reſcribere curaviſtis.*]

CAP. VIII.

¶ Hæc decretalis ſatis ſeipſam ſummat.

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

DOnatio *f*, quæ conſtante matrimonio inter conju-ges dicitur eſſe facta (ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, niſi do-nationis obitu confirmetur: quæ tamen penitùs evane-ſcit, ſi revocetur ab eo tacitè vel expreſsè, vel qui dona-tum accepit, priùs debitum naturæ perſolvat. Sanè ſolu-to matrimonio, ſicut dos ad mulierem, ſic & donatio propter nuptias redit ad virum: niſi de conſuetudine ſe-cùs obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatio-ne propter nuptias, quod æquale ſit tamen, hincinde contrarium inducatur.

a Poſſit. b al. vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur. c Januenſi. d Cap. 3. tit. de dote amitt. in 3. compil. e im-petravit. f Vid. Palac. Rub. in repet. hujus Rubric. §. 20. cum multis ſequentibus.

DE SECUNDIS NUPTIIS. a

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ *Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus eſt.*

Alexander III. *(an. 1175.)*

CApellanum *b* (quem benedictionem cum ſecunda conſtiterit celebrâſſe) ab officio, beneficioque ſuſpenſum, cum literarum tuarum teſtimonio, ad ſed. Apoſt. deſtinare poſtponas.

CAP. II.

¶ *Dubitans de morte conjugis, niſi priùs certificetur, contrahere non debet: & ſi contraxit, reddat, ſed non exigat debitum: & ſi poſtmodùm ſciat primam vivere, dimittat ſecundam.* Abbas Siculus.

Lucius III. *univerſis Chriſtianis in captivitate Sarracenorum poſitis. (an. 1181.)*

DOminus *c*, ac redemptor noſter: [*& infrà.*] ¶ Sanè ſuper matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt: id vobis reſpondemus, ut nullus amodò ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quòd ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si verò aliquis vel aliqua id hactenus non ſervavit, & de morte prioris conjugis adhuc ſibi exiſtimat dubitandum, ei quæ ſibi nupſit, debitum non deneget poſtulanti: quod à ſe tamen noverit nullatenus exigendum. Quòd ſi poſt hoc de prioris conjugis vita conſtiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

a *Vide Magiſtrum, & Theologos l. 4 ſent. diſt. 42.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Cap. 2 eod. tit. in 1. comp. hûc ſpectant tradita ſupr. de ſponſalib. cap. in præſentia.*

CAP. III.

¶ *Si unus ex conjugibus fuit altàs benedictus, non debent co[…] juges de novo benedici.*

Urbanus III. *Vigilien. Epiſcopo.* a *(an. 1186.)*

VIr autem *b* vel mulier ad bigamiam tranſiens, no[n] debet à Presbytero benedici: quia cùm aliâ vice b[e]nedicti ſint, eorum benedictio iterari non debet.

CAP. IV.

¶ *Mulier nubens intra annum lugubrem, infamiam non i[n]currit.* h. d. cum ſequenti. Abbas Siculus.

Idem *Exonen. Epiſcopo. (an. 1186.)*

SUper illa quæſtione *c*, quâ quæſitum eſt, an mulie[r] poſſit ſine infamia nubere intra tempus luctûs, ſecun[]dùm leges definitum: Reſpondemus, quòd cùm Apo[]ſtolus *d* dicat: [*Mulier viro ſuo mortuo, ſoluta eſt à lege vi[ri] ſui: in Domino nubat, cui voluerit:*] per licentiam & aucto[]ritatem Apoſtoli, ejus infamia aboletur.

CAP. V.

¶ *Summatur ut præcedens.*

Innocentius III. *P. Nobili mulieri. (an. 1214.)*

CUm *e* ſecundùm Apoſtolum) mulier mortuo vir[o] ſuo, ab ejus ſit lege ſoluta, & nubendi, cui vult, tan[]tùm in Domino, liberam habeat facultatem: non debe[t] legalis infamiæ ſuſtinere jacturam, quæ licèt poſt viri o[]bitum intra tempus luctûs (ſcilicet unius anni ſpatium) nubat, conceſsâ ſibi tamen ab Apoſtolo utitur poteſtate, cùm in his præſertim ſeculares leges non dedignentur ſacros canones imitari.

a *al. Vigor. al. Vig.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 9. c. 1.* c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 9. c. 2.* d *1. Cor. 7.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Rom. c. 7. & 1. Cor. c. 7.*

FINIT LIBER QUARTUS.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUINTUS.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.

TITULUS I.

CAP. I.

¶ *De perſona accuſatoris priùs quærendum eſt in judicio.*

Felix Papa. *a (an. 272. Romæ.)*

SI legitimus *b* non fuerit accuſator, non fatigetur accuſatus.

a *Primus epiſt. 1. & 2. an eo. 270. id eſt, Claudio & Paterno, Coſſ.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Bald. in l. damni. §. ſi alieno. ff. de damn. infecto.*

CAP. II.

¶ *A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.*

Idem *Epiſcopis per Galliam conſtitutis. (an. 272.)*

SI quis Epiſcopus *a* ab illis accuſatoribus, qui reci[]piendi ſunt, accuſatus fuerit, poſtquam ab eis charita[]tivè conventus fuerit, ut cauſam emendet, & eam cor[]rigere noluerit: non olim, ſed tunc ad Primates cauſ[æ] ejus canonicè deferantur.

CAP. III.

¶ *Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum intereſt.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.*

Grego

Gregorius *Duci Campaniæ.* (*an. 600.*)

…la *a* Præpoſitorum : [1 *&* ſ.] ¶ Si verò aliquis eſt …le monaſterio prædicti Abbatis, qui poſſit dicere, quo… culpam reatumque ejus pertineat : nos cum eis, quo…m intereſt, cauſam diſtrictè volumus perſcrutari, ut … condemnetur, vel abſolvatur.

[1 *Sollicitudo utilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua to…n ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat, &c. quæ ſunt prolixa ex regiſtro impreſſo repetenda.*]

CAP. IV.

¶ *Qui de aliquo crimine accuſatur vel denunciatur, interim moveri non poteſt.*

Idem *b* *Conſtantiæ Auguſtæ.* (*an. 600.*)

…Mnipotens *c* Deus : [*&* ſ.] ¶ Valdè grave eſt, ut vir, de quo tanta & talia nunciantur (cùm antè re…iri & diſcuti debeant) honoretur.

CAP. V.

¶ *Epiſcopus per exceptionem criminis illum ab accuſatione ſua …ellere non poteſt, quem antè à ſua familiaritate neglexerit ſe…rare.*

Paſchalis Papa. (*820.*)

NUlli *d* Epiſcoporum ab accuſatione ſua repellere liceat, quos, antequam ſe ab eis impetendum coſceret, à ſua communi familiaritate neglexerit ſeparere.

CAP. VI.

¶ *Abſolutus de certo crimine, de eodem iterùm accuſari non …eſt.*

Ex Concilio Maguntino.

…E his criminibus, de quibus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt accuſatio replicari.

CAP. VII.

¶ *Cohabitantes inimici accuſati, ab accuſatione repelluntur.*

Stephanus Papa. (*an. 256.*)

…Epellantur ab accuſatione cohabitantes inimicis : Quia infeſtationes blaſphemiæ, affectio ſolet amici… incitare.

CAP. VIII.

¶ *Ponit pœnitentiam accuſatoris calumnioſi, cùm ſequitur in…mors, vel membri debilitatio.*

Ex Brocardico *lib. XLIII.* e

…Ccuſâſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt : niſi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane & …ua (quod carena vocatur) cum ſeptem ſequentibus …nis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilita…s eſt, per tres debes Quadrageſimas pœnitere.

CAP. IX.

¶ *Super notorio procedit judex, nemine accuſante.*

Auguſt. *ſuper. Gen. de morte Abel.*

…Videntia patrati ſceleris non indiget clamore ac…cuſatoris.

CAP. X.

¶ *Laici vel inimici, Clericos accuſare non poſſunt.*

Alexand. III. *Gait. electo.* f (*an. 1180.*)

…Um P. Manconella *g* Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti Laicus frater …is ex altera, in noſtra eſſent præſentia conſtituti : eun…m I. quia Laicus erat, in dicti P. accuſationem non …ximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem …ſuper crimine ſimoniæ conſtantiùs accuſaret, nos eum …ia in teſtimonium illius cauſæ adductus fuerat : & quia prædictus I. frater ejus, ipſum P. coram te priùs accuſaverat, ab accuſatione repulimus : præſertim cùm *a* frater P. memoratum B. anteà de cauſa conſimili accuſâſſet : unde quoniam unus poſt alterum prædictum P. inſtanti viciſſitudine accuſabant : neutrum ad ejus accuſationem admiſimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat ſe purgare. *b*

CAP. XI.

¶ *Monachus accuſare poteſt Abbatem, & de bonis monaſterii expenſas litis neceſſarias habebit.*

Idem *Vigorien. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

EX *c* parte tua : [1 *& infrà.*] ¶ Prudentiæ tuæ t. reſpondemus, quòd Monachi (niſi alia rationabilis cauſa impediat) eò quòd de obedientia & ſubjectione Abbatis eſſe noſcuntur, ab ejus accuſatione ſunt nullatenus repellendi : licèt alios accuſare non poſſint. Quibus (ſiquidem cùm proprium non habeant) de rebus monaſterii expenſæ debent neceſſariæ, donec cauſa debitum finem accipiat, miniſtrari.

[1 *Hujuſmodi quæſtio nobis propoſita eſt, utrùm Mnoachi in accuſatione Abbatum ſint aliquatenùs audiendi. Super quo utique*]

CAP. XII.

¶ *Presbyter ebrioſus Miſſam celebrans, non præmiſſâ digeſtione, Eccleſiâ privari debet.* h. d. ut conveniat omnibus lecturis.

Idem. (*an. 1185.*)

SI conſtiterit *d*, quòd D. Eccleſia non perpetuò conceſſa, ſed ad tempus fuerit commendata, & de vinolentia *e*, & quòd in taberna pernoctaverit, ita quòd alterâ die nullâ præmiſsâ dormitione *f* Miſſam cantâſſet : [*&* ſ.] ¶ Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Epiſcopum ſuum : ſive accuſatus, vel ad rationem poſitus, ſine coactione fuerit confeſſus : ei ſuper eadem Eccleſia perpetuum ſilentium imponatis, ipſum ab impetione B. *g* deſiſtere compellentes. Cæterùm ſi eidem fuit Eccleſia canonicè conceſſa & tradita, & poſteà de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat *h* ſpoliari, vel poſt appellationem (ſicut aliquando allegavit) Eccleſiâ illâ fuerit ſpoliatus, ipſum ei faciatis reſtitui, & in pace dimitti.

CAP. XIII.

¶ *Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur.*

Idem. (*an. 1175.*)

MEminimus tibi mandâſſe, ut C. Abbatiſſæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia F. pro altera parte à te ad noſtram audientiam appellavit, proponens quòd de ſimonia accuſaret eandem : mandatum noſtrum diſtuliſti effectui mancipare. Quia verò te non decet in hac parte appellationi ejuſdem H. deferre, cùm idem illius manifeſtus fuerit inimicus, & contra eam teſtimonium tulerit : mandamus, quatenus (cùm inde fueris requiſitus) præfatæ Abbatiſſæ munus benedictionis non differas impartiri. *i*

CAP. XIV.

¶ *Dicens ſe aliquem accuſaturum coram Judice, ante inſcriptionem poteſt ſine pœna deſiſtere, & non accuſare : ſed ei deſiſtenti ſilentium imponitur in perpetuum.* Et ſecundùm hoc ſummarium iſte textus eſt notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Biſuntino.* (*an. 1211.*)

LIcèt in beato *k* Petro : [1 *&* ſ.] ¶ Sanè cùm ex literis B. Decani ſancti Stephani, & I. & O. Canonicorum

---

a *C.5. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. 2. 2. quæſt. 33. art. 3.* …*Idem ſcil. Greg. lib. 4. ep. 34. cap. 78. ind. 13. regiſtr.* c *C. 6. …tit. in 1. compil. vid. Anchar. in cap. meminimus infrà. eod. …Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Refert Gratianus ſive Palea 3. qu. 5. …ulli Epiſcoporum.* e *al. ita : ex Burchardo l. 19.* f *Gajetano. …Cap. 12. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. ſub Alex. III. …0. c. 14.*

a *Frater ejuſdem P, &c.* b *purgari.* c *Cap. 13. eod tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 12.* d *Scil. Alex. III. ſed in 2. compilat. c. 1. eod. tit. Cæleſtino III. al. Clementi tribuitur.* e *violentia.* f *dormitatione.* g *G.* h *debuit.* i *impertiri.* k *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

Eccleſiæ Biſuntinæ ad Apoſtolicæ ſedis audientiam perveniſſet, te varia crimina commiſiſſe, ac ab eis fuiſſes per eaſdem literas ſuper perjurio, crimine ſimoniæ & inceſtûs *a* delatus: Clemens Papa prædeceſſor noſter (ſervatâ judiciariâ gravitate) tibi certum terminum aſſignavit, quo reſponſurus objectis Apoſtolico te conſpectui præſentares. Cùm autem juxta tenorem citationis ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſes, nec ullus *b* appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in noſtra præſentia conſtitutis quæſivimus diligenter, ſi quid ſuper præmiſſis adverſus te pro ſe vel aliis proponere vellent, & quod ſcripſerant, legitimè demonſtrarent: ipſi autem, quòd non propoſito accuſandi hæc ſcripſerant: reſponderunt. Sed quia ſuper quibuſdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apoſtol. ſedi duxerant intimanda: ſed nuntius, qui pro literis acceſſerat impetrandis, mandati formam exceſſit.

Nos igitur dictis Canonicis ſuper prædictis ſilentium duximus imponendum, ne te de cætero eis ſuper his accuſare liceat, vel etiam infamare. Quia verò prædicti Canonici citra vinculum inſcriptionis deſiſtere voluerunt, eis de juris permiſſione id non duximus imputandum. Ne autem in abſolutione tua minùs canonicè procedere videamur, quamvis potiùs in odore bonæ opinionis Coëpiſcoporum noſtrorum, quam eorum infamiâ delectemur, Cabilonenſi Epiſcopo & Abbati de Firmitate, inquiſitionem famæ tuæ duximus committendam.

[1 *Apoſtolorum Principe ligandi atque ſolvendi nobis à Domino ſit attributa poteſtas vel facultas, quam in ſubditis juxta ſuorum exigentiam meritorum exercere liberè debeamus: exemplo tamen illius, qui omnes ſanat, & neminem vult perire, libentiùs intendimus ad ſolvendum, quàm ad condemnandum vel ligandum, etſi ſint nonnulla culpæ, in quibus eſt culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

¶ *Ad proſequendam accuſationem criminalem, non admittitur procurator, licèt poſſet allegare cauſam abſentiæ, ſeu alias exceptiones non tangentes crimen propoſitum: & qui juravit ſtare mandato alicujus, non admittitur ad accuſandum illum, ſi virtute juramenti ſibi fuit injunctum, ut non accuſaret.* h. d. & ad hoc ſolet allegari, & in hoc eſt valdè vulgatum.

Idem *Salzburgen.* c *Archiepiſcopo.*

(an. 1212.)

VEniens *d* ad ſedem Apoſtolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Epiſcopum inter alia propoſuit coram nobis, quòd cùm eſſet filius Sacerdotis, in Eccleſiam fuerat Pragen. intruſus: & contra ejuſdem Eccleſiæ privilegium, homagium Duci Bohemiæ præſtitiſſet, ſic ſubjiciens Pragen. Eccleſiam ſervituti: [& ſ.] ¶ Unde prædictum Epiſcopum ad Feſtum Reſurrectionis Dominicæ peremptoriè nos meminimus citaviſſe. Idem verò ad ſuam excuſationem viarum diſcrimina, conſecrationem chriſmatis imminentem, & quòd filius Bohemiæ Principis eſſet per ipſum baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licèt autem excuſationes hujuſmodi (ſicut erant) frivolas æſtimantes *e*, ipſum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in cauſa poſſemus recipere criminali: eis tamen conceſſimus auditores, ut ſi poſſent, illum aliquatenus excuſarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiiſſet objecta, fuit ex adverſo reſponſum, quòd cùm olim ſuper hoc ad Magdeburgen. Archiepiſcopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum ſe videns probatione deficere ad pedes ejus ſe humiliter proſternens, veniam poſtulavit: & quòd adverſus eum calumnioſè proceſſerat, eſt confeſſus. Cæterùm cùm ſuper hoc mandato ſtare ejuſdem Archiepiſcopi juraviſſet: ipſe præcepit eidem, ſub debito præſtiti juramenti, ut contra eundem Epiſcopum de cætero proponere talia non auderet. Cùm igitur nobis ex ipſius A. confeſſione conſtaret, ipſum juramentum hujuſmodi præſtitiſſe, ac tale recepiſſe mandatum: ſuper impetitione dicti Epiſcopi ſilentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen eidem Epiſcopo *a* citationem & purgationem propter infamiam indicentes.

CAP. XVI.

¶ *Denunciator criminis non ſe inſcribit, quia ad correctionem tendit: accuſator autem inſcribit, quia tendit ad pœnam: excipiens verò inſcribit ad pœnam extraordinariam, ſi per exceptionem dejicitur ab obtento, aliàs ſecùs.* hoc primo. Secundò *dicitur quòd dum diſcutitur de crimine per modum exceptionis, poteſt intervenire procurator.*

Idem *Priori ſancti Fridiani, & Magiſtro B. Canonico Piſano. (an. 1212.)*

SUper his *b*, de quibus nos conſulere voluiſtis, inquiſit. veſtræ breviter reſpondemus, quòd tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accuſando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, non eſt inſcriptio neceſſaria, ſed cùm in modum accuſationis, oportet inſcribi: quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad correctionem eſt denunciatio facienda. Cùm autem excipiendo fuerit crimen objectum, diſtinguendum eſt, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accuſatione vel teſtificatione aliquis repellatur, non eſt inſcribi neceſſe: ſed cùm opponitur, ut quis à promotione officii, vel beneficii excludatur, ſi ante confirmationem objicitur, non cogitur quiſquam inſcribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit promovendum, ſed non dejecit jam promotum. Poſt confirmationem verò, cùm ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam ſecundùm arbitrium Judicis diſcreti citra vinculum inſcriptionis eſt excipiens adſtringendus, ſi defecerit in probando: pro eo, quòd crimine ſic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquiſitum: ſed ob hoc priùs habita non amittit. Licèt enim agatur de crimine, non eſt tamen hujuſmodi quæſtio criminalis: unde per procuratorem poteſt ritè tractari.

CAP. XVII.

¶ *Generales inquiſitores, ſi non ſervaverunt debitum inquiſitionis ordinem, prudenter & cautè ſe corrigere debent.* hoc primò. Secundò *ponit formam juramenti, quam inquiſitores exigunt ab inquiſitis.*

Idem *Verſel.* c *Epiſcopo & Abbati de Tileto.* d

(an. 1212.)

I. QUaliter *e* & quando: [1 & ſ.] ¶ Si circa Novarien. Epiſcopum debitum inquiſitionis ordinem obſervâſtis, diſcretionem veſtram in Domino commendamus. Si verò quâlibet occaſione prætermiſiſtis eundem adhuc *f* ipſum tempore opportuno volumus obſervari: ne inde naſcantur injuriæ, unde jura naſcuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conſcientiæ veſtræ judicium recurrentes, ſi contra præſcriptum ordinem tanquam homines exceſſiſtis: non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, ut inveniatis occaſionem aliquam congruentem, per quam (ne veſtra vileſcat auctoritas) quant-

a *Inceſtu.* b *alit. nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis.* c *Salzeburgen.* d *Cap. 2. eod. tit in 3. compilation* e *extimantes.*

a *Secuti vetera exemplaria hunc locum reſtituimus, ut eſt impreſſum, cùm in vulgatis perperàm legeretur ita, purgationem canonicam propter, &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* c *al. Vercell.* d *De Citito.* e *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* f *alit. iſta hunc ipſum.*

cantii

utiùs & prudentiùs poteritis, ſuperſedeatis ad præ-
ns: quoniam ex his, quæ inordinatè ſunt acta, non
oteſt ordinabiliter agi. Si verò præſcriptum ordinem
ſtodiſtis, omnia gratiâ & timore poſtpoſitis, Deum
lùm habentes præ oculis, viâ regiâ incedentes, ſine per-
narum acceptione *a* in negotio procedatis. Formam
erò juramenti, quam à Clericis Novarien. ſuper inqui-
tione facienda in hoc negotio recepiſtis, in ſimilibus
olumus obſervari: ut videlicet jurent Clerici, quòd ſu-
er his, quæ ſciunt vel credunt eſſe in ſua Eccleſia refor-
anda, tam in capite, quàm in membris (exceptis occul-
is criminibus) meram & plenam dicant inquiſitoribus
eritatem.

[1 *Debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus Novi & Veteris Teſtamenti colligitur evidenter, ex quibus ſuper hoc proceſſerunt poſteà canonicæ ſanctiones. Legitur enim in Evangelio, quòd villicus, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipâſſet bona ipſius, audivit ab illo: Quid eſt hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Geneſi Dominus ait: Deſcendam & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeſtè comprobatur, quòd non ſolùm cùm ſubditus, verùm etiam cùm Prælatus excedit, ſi per clamorem & famam exceſſus ejus ad aures ſuperioris pervenit, non quidem quod à malevolis & maledicis, ſed à providis & honeſtis, nec ſemel tantùm, ſed ſæpè quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentiùs perſcrutari, ut ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam ſit idem actor & judex, ſed quaſi deferente famâ, vel clamore nunciante, officii ſui debitum exequatur. Licèt autem hoc ſit diligenter obſervandum in ſubditis, diligentiùs tamen eſt obſervandum in Prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam: & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur non ſolùm arguere, ſed etiam increpare; quinetiam interdum ſuſpendere nonnunquam verò excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt & inſidias patiuntur, & ideò ſancti Patres providè ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concuſſis columnis, corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolùm falſæ, ſed etiam maligna criminationis janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuſtè, ut tamen caverent, ne delinquerent inſolenter, contra utrunque morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accuſatio criminalis, quæ ad deminutionem capitis & ad degradationem intenditur, niſi legitima procedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor aſcenderit, quòd diutiùs ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, nec ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum & puniendum ejus exceſſus non ex odii fomite, ſed ex charitatis procedatur affectu: quatenus ſi gravis fuerit exceſſus, & ſi non degradetur, ab ordine & adminiſtratione tamen amoveatur omninò: quod eſt ſecundùm Evangelicam ſententiam à villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Hunc ſequitur ordinem.*]

CAP. XVIII.

¶ *Si is, contra quem inquiritur, juravit reſpondere tantùm ad interrogata, poſt confeſſionem auditur volens probare excuſationes, quæ confeſſionem non perimunt, ſed exponunt: ſecus ſi juraverit, plenam & meram veritatem dicere.*

Idem *Archiepiſcopo Arelaten. & Vallis magnæ Abbati. (an. 1213.)*

CUm *b* dilecti filii Ciſter. Abbas, & P. & R. Monachi Fontis frigidi, Apoſt. ſed. Leg. ad Eccleſiam Agathen. acceſſiſſent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Epiſcopo per frequentem clamorem multa ſibi fuerant inſinuata ſiniſtra: voluerunt deſcendere ac videre, ſi clamorem opere compleviſſet: [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò nobis non conſtitit, ſub qua forma Epiſcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis præſtiterit *a* juramentum, utrùm videlicet ita juraverit, ut ſuper ſtatu Eccleſiæ plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquiſita veraciter reſponderet: Mandamus, quatenus eiſdem Legatis ex parte noſtra mandetis, ut ſub qua forma juramentum præſtiterit, ſtudeant fideliter intimare. Et ſi ſecundùm reſponſionem eorum ſub ſecunda forma juraverit, aut ipſe ſufficienter probaverit, ſe ſub illa forma juràſſe, aut per depoſitiones teſtium, quos produxit, aut etiam aliorum: cùm depoſitiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni teſtium renuntiare curaveris: quoniam ſecundùm eandem non teneretur ex debito juramenti niſi ad quæſita ſolummodo reſpondere: vos excuſationes ſuas audire curetis: & ſi eas probaverit, cùm excuſationes hujuſmodi confeſſiones non perimant, ſed exponant, quæ tales ſunt, ut ad *b* bonum & malum valeant retorqueri *c*, & ideo judicari debent ex cauſa, eum ſublato appellationis obſtaculo abſolvatis: cùm etſi repertus ſit culpabilis in quibuſdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc cauſam incurrit, hujuſmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quòd ſi excuſationes illas ſuper dilapidatione, naufragio, & ſimonia probare nequiverit, aut ſub prima forma juraverit, cùm ſecundùm eandem nec veritatem tacere, nec admiſcere debuerit falſitatem: vos (non obſtantibus excuſationibus, quas de novo propoſuit, cùm in confeſſionibus ſuis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter aſſeruerit, quòd plures ex illis Legatis prædictis expoſuit, cùm hoc per ſe probare non poſſet, tanquam qui ſolus examinabatur ab illis) eum ab adminiſtratione Agathen. Eccleſiæ removere curetis.

[1 *Ideoq; tam Epiſcopum quàm Canonicos juramenti vinculo adſtrinxerunt, ut ſuper ſtatu Eccleſiæ ſibi dicerent veritatem.*]

CAP. XIX.

¶ *De veritate criminum non inquiritur, niſi priùs conſtet de infamia: & tunc non inimici vel perjuri, ſed idonei viri ad proſequendum inquiſitionem & ad teſtimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.*

Idem *Archiepiſcopo Terraconen. & Abbati ſanctæ Mariæ de Populeto, & Archidiac. Barchinon. (an. 1213.)*

CUm oporteat *d* Epiſcopum: [*& ſ.*] ¶ Sanè venientibus ad Apoſtol. ſed. G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Epiſcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus ſub diſſimulatione tranſire *e*: vobis inquiſitionem illorum duximus committendam. Verùm dictus Epiſcopus, antequam ad ipſum *f* veſtra citatio perveniſſet, ad præſentiam noſtram accedens propoſuit, quòd illi, qui enormia de ipſo ſuggeſſerant *g*, typo malitiæ potiùs quàm juſtitiæ zelo ducti, nobis hujuſmodi intimârunt: cùm ipſi ejus ſint inimici manifeſti, & cum ejus hoſtibus converſentur, conſanguineoſque ſuos, ac complices intendant ad teſtificandum producere contra ipſum,

a *Exceptione.* b *C. 5. eod. tit. in 3. comp.*

a *Præſtitit.* b *Al. ad bonum vel malum.* c *Et cùm dubia ad bonum & malum poſſunt retorqueri, in meliorem ſunt interpretanda. B. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4.* d *C. 6. eod. tit. in 3. comp. vide Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6.* e *præterire.* f *eum.* g *ſubjecerant.*

qui ad denunciandum, ſeu teſtificandum admitti non debent: utpote juramenti præſtiti tranſgreſſores, & aliis criminibus irretiri: [1 & j.] ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quòd *a* niſi ſuper prædictis famam ipſius *b* læſam eſſe noveritis: vos ad inquiſitionem illorum non ſubitò procedatis. Quòd ſi ad inquiſitionem fuerit procedendum: prædictos, vel alios, quos ipſius eſſe conſtiterit inimicos, nec ad proſequendam inquiſitionem, nec ad perhibendum teſtimonium contra ipſum Epiſcopum admittatis: ſed per viros idoneos ſuper his, quæ geſta ſunt, inquiratis diligentius veritatem. Et ſi nihil grave probatum fuerit contra ipſum: vos purgationem canonicam indicatis eidem.

[1 *Ne verò per leve compendium ad grave diſpendium veniatur.*]

CAP. XX.

¶ A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus & conſpirator, & is qui non præmonuit.

Idem. *(an. 1213.)*

CUm dilectus *c* filius: [*& infrà.*] ¶ Si vobis conſtiterit prædictos, quorum nomine ſunt exceſſus hujuſmodi de Epiſcopo nunciati, publicè concubinarios tunc fuiſſe, propter quod in eos fuit excommunicationis ſententia promulgata, vel præfatum Epiſcopum de jam dictis exceſſibus non fuiſſe præmonitum ab eiſdem, vel ipſos conſpiràſſe in eum, à denunciatione repellatis eoſdem: alioquin audiatis, quæ fuerunt *d* hincinde propoſita. Eidem Epiſcopo auctoritate noſtrâ nihilominus prohibentes, ne ſuper his, ſuper quibus ad audientiam noſtram fuerit legitimè appellatum, præfatos Clericos indebitè gravare præſumat: donec cauſa ſupradicta juxta formam mandati noſtri fuerit terminata.

CAP. XXI.

¶ Crimen probatum per modum inquiſitionis, regulariter pœnâ ordinariâ non punitur: ſed ſi impedit ordinis executionem, fit depoſitio, ſicut in accuſatione: & ſi impedit tantùm beneficii retentionem, fit privatio à beneficio, nec poterit Judex hanc pœnam moderari. h. d. uſque ad §. Tertiæ. ſecundùm verum intellectum non benè declaratum per ſcribentes.

Idem *Epiſcopo Gebenenſi.* e *& N. Valentin.*

(an. 1213.)

INquiſitionis *f* negotium, quam de Epiſcopo & Canonicis Valentinen. vobis commiſimus terminandam *g*: [1 & j.] ¶ Secundò quæſiviſtis, quid vobis ſit ſtatuendum, ſi contra quempiam per inquiſitionem probatum fuerit, tale crimen, quod deponeret accuſatum criminaliter & convictum. In quo quidem duximus diſtinguendum, utrùm ſit tale crimen, quod ordinis executionem ſuſcepti, aut retentionem beneficii etiam poſt peractam pœnitentiam impediret, putà ſi homicidium commiſiſſet, vel adeptus eſſet ordinem aut beneficium vitio ſimoniæ: quo caſu erit ſicut in accuſationis judicio procedendum: alioquin ſecundùm perſonæ merita, & qualitatem exceſſus pœnam poterit judicantis diſcretio moderari.

[1 *Sine conſcientiæ ſcrupulo exequi cupientes, & Apoſtolico petiſti oraculo edoceri, utrùm eorum publicanda ſint dicta & nomina, quos interrogari contigerit, prout teſtibus in publicis cauſis fieri conſuevit, an ſola dicta eorum publicari ſufficiat nominibus tacitis, cùm idem Epiſcopus & Canonici manifeſtè ſciant, quòd fuerint inquiſiti, & utrùm contra dicta eadem debeant exceptiones ſeu replicationes admitti, cùm contra perſonas dicentium admittuntur. Ad quod breviter reſpondemus, non ſolùm dicta, ſed etiam ipſa nomina, ut quid à quo ſit dictum appareat, publicanda, & exceptiones ſeu replicationes legitimas admittendas, ne per ſuppreſſionem nominum infamandi, & per exceptionum excluſionem falſi deponendi audacia præbeatur.*]

¶ Contra non infamatum, ſuper veritate criminum inquiri non debet, etiamſi libellus famoſus contra eum oblatus fuerit in ſecreto: nec ſuper principali creditur teſti, qui juratus dicit ſe illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem ſi hoc dicit ante juramentum: niſi præſumatur hoc dixiſſe in fraudem. h. d. uſque ad §. Quæſiviſti.

Tertiæ dubitationis articulus continebat, Utrùm cùm duo vel plures jurati affirmant aliquem crimen aliquod eiſdem videntibus commiſiſſe, de quo aliqua infamia non laborat, aliquam illi pœnam infligere debeatis? Et Utrùm ad petitionem quorundam quaſdam ſchedulas *a* vobis occultè tradentium, infamationem Epiſcopi continentes, ſit ad inquiſitionem eorum, quæ in ipſis *b* continentur ſchedulis procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui poſt juramentum interrogati ſecretò, utrùm ſint eorum, de quibus inquiritur, inimici: Reſpondent, quòd non diligunt illos, vel directè inimicos ſe aſſerunt eorundem, aut etiam ante juramentum id publicè confitentur: nullas tamen *c* inimicitiarum cauſas probabiles oſtendentes. Ad *d* hæc reſpondemus, nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, ſeu clamoſa inſinuatio non proceſſerit, propter dicta hujuſmodi puniendum: quinimò ſuper hoc depoſitiones contra eum recipi non debere, cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodò ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum eſt ad inquiſitionem ſuper contentis ibidem criminibus faciendam. Aut *e* etiam adversùs eos, contra quos fit inquiſitio, fides adhibenda eſt dictis eorum, qui poſt juramentum vel ante, tacitè vel expreſsè, inimicos *f* ſe aſſerunt eorundem, niſi forſan ante juramentum in fraudem id facere præſumantur.

¶ Non punitur quis de crimine, de quo non conſtat, niſi per famam, & teſtium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Judicem infamatus reputari. h. d. uſque ad finem.

Quæſiviſti etiam, quid ſtatui debeat, ſi nihil per certam ſcientiam, ſed tantùm per famam, & eorum, qui fuerint inquiſiti, credulitatem juratam contigerit inveniri. Et Utrùm aliquis ſuper eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipſum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum: licèt de ipſo nihil ſiniſtri in publico audiatur. Ad quod eſt noſtra reſponſio, quòd propter famam & deponentium credulitatem duntaxat, non erit ad depoſitionis ſententiam producendum: ſed infamato canonica poterit indici purgatio, ſecundùm arbitrium judicantis: Qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos & graves læſa opinio non exiſtit.

CAP. XXII.

¶ Si is, de cujus crimine in judicio conſtat, petit reſtitutionem propter judiciarium ordinem non ſervatum: non eſt audiendus, ſed eum tanquam notorium criminoſum debet ſuperior de novo privare. h. d. & eſt caſus valdè notabilis, ſecundùm hunc intellectum.

Idem *Epiſcopo & Decano Sylvanecten.* g

(an. 1213.)

AD petitionem *h* Galteri quondam Corbien, Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. à nobis dudum correctione commiſsâ: [1 & j.] ¶ Verùm dilectus filius G. ſanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apoſtolicæ

a *Quatenus.* b *ejus.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilation.* d *fuerint.* e *Vid. Notas in hunc locum.* f *C. 20. eod. tit. in 4. comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crimin. quæſt. 6.* g *faciendam.*

a *In veteribus libris, cedulas.* b *his.* c *Dictio*, tamen, *deeſt in pluribus antiq.* d *Al. ad hac autem, &c.* e *Al. Nec etiam. &c.* f *Vide notata per Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falſis.* g *Al. Salvaten. al. Silvatenen. al. Silvanen.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. vide Archid. c. ſi quis Abbas 18. q. 1.*

olicæ ſedis Legatus, dicto G. præſente, nec reclamante, per ſtatu monaſterii cœpit inquirere diligenter, & cùm nquiſitione finita eum Pariſios evocâſſet, propoſiturum ontra inquiſitionem eandem, ſi quid rationabiliter duceret proponendum: idem præſentiam ejus adiens, allegavit, quòd in monaſterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus priùs fuerat auctoritate noſtrâ commiſſa: & Cardinalem ipſum ex juſtis cauſis ſe aſſerens habere ſuſpectum, vocem ad nos appellationis emiſit: quem Cardinalis (inſpectis, quæ probata fuerant contra eum) amovit à regimine Abbatiæ, dando fratribus ejuſdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem: [1 & ſ.] ¶ Cùm igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat merito amovendus, etſi reſtituendus foret propter judiciarium ordinem non ſervatum, ipſum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: ſupradictum Priorem (quem pro eo quod præfato G. propter juris ordinem non ſervatum inordinatè remoto, intelleximus ob eandem cauſam per conſequentiam minùs legitimè ſubſtitutum) per ſententiam amoventes: quem quia non propter perſonæ vitium, vel ſcientiæ *a* defectum, ſed propter juris ſolennitatem prætermiſſam amovimus, ipſum poſtmodum reſtituimus in Abbatem.

[1 *Ipſi his ad monaſterium idem accedentes, quibus correctis ibidem nonnullis quæ ſtatuenda fuerant, ſtatuerunt inquiſitionis inſtantiam quorundam impedienti malitiâ retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam, ſeculare brachium intendebant invocare.*]

[2 *His igitur & aliis quæ utraque pars propoſuit intellectis.*]

CAP. XXIII.

¶ *Agenti poſſeſſorio adipiſcendæ in beneficialibus non obſtat exceptio criminis, niſi de eo ſit infamatus: & infamato, accuſatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua ſi defecerit, punitur ut convictus.*

Idem. *(an. 1213. Romæ.)*

Accedens ad *b* præſentiam noſtram G. nepos quondam H. Subdiaconi noſtri, ſuâ nobis conqueſtione monſtravit, quòd cùm idem H. apud ſedem Apoſtolicam jam univerſæ carnis ingreſſus fuiſſet, Præbendam, quam decedens habuerat in Eccleſia Cremonen. ei duximus conferendam: [& ſ.] ¶ Mandamus, quatenus niſi præfatus G. ſuper objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio & homicidio, publicè fuerit infamatus, conceſſionem noſtram ſibi factam executioni mandetis.

Deinde ſi legitimus accuſator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde propoſita: & ſi prædicta crimina vel eorum aliquod legitimè probatum fuerit contra eum, ipſi ſuper eadem Præbenda ſilentium imponatis. Si verò contra *c* eum legitimus non apparuerit accuſator, & ipſe ſuper prædictis criminibus dignoſcitur reſperſus infamiâ, purgationem ei canonicam indicatis: in qua ſi defecerit, imponatis ei ſilentium. Si autem purgationem præſtiterit, contradictores ab ejus moleſtia compeſcentes, eos, qui eum niſi ſunt impedire, in expenſis legitimis condemnetis.

CAP. XXIV.

¶ *Superior contra ſubditum, maximè Prælatum, de his tantùm inquiret, ſuper quibus præceſſit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet ſibi capitula & nomina, & teſtium dicta publicabit, & ipſius legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine, eum ab adminiſtratione removebit. In regularibus verò Prælatis ad unguem ſervandus non eſt hic ordo. Et quanquam in hac ſummatione modica videatur agi differentia inter Prælatos & ſubditos, contra quos inquiritur: tamen facienda eſt, ut patet in litera.*

a *Deeſt vox, ſcientiæ, in quibuſdam exemplaribus, in quibuſdam erat expoſitio ſuper verbo, defectum, inde irrepſit in textum.*
C. 3. de conceſſ. præb. in 4. comp. vide Innoc. in cap. ſciant ſup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Anton. Butri.
Quatenus hic agitur de purgatione indicenda, diffamato, vide Marian. in repet. c. qualiter.

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1216. Romæ.)*

II. Qualiter & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Teſtamenti colligitur evidenter, ex quibus poſteà proceſſerunt canonicæ ſanctiones: ſicut olim apertè diſtinximus, & nunc ſacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio *b*, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipâſſet bona ipſius *c*, audivit ab illo: [*Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris ampliùs* d *villicare.*] Et in Geneſi *e* Dominus ait: [*Deſcendam & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.*] Ex quibus auctoritatibus manifeſtè probatur, quòd non ſolùm cùm ſubditus, verùm etiam cùm Prælatus excedit, ſi per clamorem & famam ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem à malevolis & maledicis *f*, ſed à providis & honeſtis, nec *g* ſemel tantùm, ſed ſæpè, quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentiùs perſcrutari, ut (ſi rei popoſcerit qualitas) canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem ſit accuſator & judex, ſed quaſi denunciante famâ, vel deferente clamore, officii ſui debitum exequatur. Licèt autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentiùs tamen eſt obſervandum in Prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam. Et quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio ſuo teneantur non ſolùm arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdùm ſuſpendere, nonnunquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Ei ideò ſancti Patres *h* providè ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium: niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolùm falſæ, ſed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verùm ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuſtè, ut tamen caverent, ne delinquerent inſolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis, id eſt, degradationem intenditur: niſi legitima præcedat inſcriptio *i*, nullatenus admittatur. Sed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ut jam clamor aſcendat, qui diutiùs ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed charitatis procedatur affectu: quatenus ſi fuerit gravis exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omnino: quod eſt ſecundùm ſententiam Evangelicam à villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Debet igitur eſſe præſens is, contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentaverit: & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi ſe ipſum: & non ſolùm dicta, ſed

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 8. & c. 4. eod. tit. in 4. comp. Initium hujus Decret. uſque ad §. debet igitur. habetur etiam in 3. comp. eod. tit. c. 4.* b *Luc. 16.* c *illius.* d *Dictio,* amplius, *deeſt in antiq. Cod.* e *Gen. 18.* f *maledictis.* g *non ſemel.* h *Vide epiſt. 2. Stephani Papæ I. de accuſationibus Epiſcoporum. ubi habetur pleniſſimè in 1. tomo Conc. Surianæ editionis.* i *Vide quos citavi ſup. eod. cap. ſuper his. verbo, oportet inſcribi.*

etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (ut quid & à quo ſit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum verò excluſionem deponendi falſum, audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus, tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere, quantò damnabiliùs eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, etſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum: ut tamen *a* in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leve compendium ad grave diſpendium veniatur: ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio; ſic & denunciationem charitativa monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio prævenire: illo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa *b* regulares perſones non credimus uſquequaque ſervandum *c*, quæ (cùm cauſa requirit) faciliùs & liberiùs à ſuis poſſint adminiſtrationibus amoveri.

CAP. XXV.

¶ Metropolitani ad correctionem exceſſuum, & reformationem morum, ſingulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo ſtatuere debent perſonas idoneas per ſingulas diœceſes, quæ ſolicitè inveſtigent, & in ſequenti Concilio referant corrigenda: & Epiſcopi debent facere Synodos Epiſcopales ſingulis annis; & publicare agitata in provinciali Concilio: & hæc negligentes, ab executione officii ſuſpenduntur. h. d.

Idem d *in eodem. (an. 1216.)*

SIcut *e* olim à ſanctis Patribus noſcitur inſtitutum, Metropolitani ſingulis annis cum ſuis Suffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare: in quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, maximè quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant obſervari, debitam pœnam tranſgreſſoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficaciùs adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant perſonas idoneas, providas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano abſque ulla juriſdictione ſolicitè inveſtigent, quæ correctione vel reformatione ſunt *f* digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum & Suffraganeos & alios in Concilio ſubſequenti, ut ſuper his & aliis (prout utilitati & honeſtati congruerit) providâ deliberatione procedant: & quæ *g* ſtatuerint, faciant obſervari: publicaturi ea in Epiſcopalibus Synodis, annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, à ſui executione officii ſuſpendatur.

CAP. XXVI.

¶ Sententiæ excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdicti, latæ poſt denunciationem per Abbatem denunciatum, vel alium pro ipſo in Monachos denunciantes, vel adhærentes eiſdem, relaxantur: ſpoliati reſtituuntur, & juramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta teſtium denunciato traduntur, & expenſæ de bonis monaſterii Monachis denunciantibus miniſtrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, ſine tamen litis præjudicio.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo & Priori ſanctæ Mariæ Rothomagen. (an. 1236.)*

OLim I. V. & P. ordinis Tyronenſis *a*: [*& j.*] ¶ igitur reformatio monaſterii valeat retardari, ma[n]damus, quatenus relaxatis excommunicationum ſeu [ſu]ſpenſionum ſententiis, ſi quas idem Abbas protulerit vel per quoſcunque judices promulgari fecit, poſt in[ce]ptum negotium in eos, & adhærentes eiſdem, ac eis reſt[i]tutis, quos idem Abbas negotio ipſo pendente contra j[u]ſtitiam ſpoliavit: in negotio de plano & abſque judici[o]rum ſtrepitu procedentes (cum talibus maximè in h[oc] caſu non deceat Dei ſervos involvi) inquiratis, quæ c[ir]ca *c* perſonas & obſervantias regulares videritis inqu[i]renda, corrigentes & reformantes tam in capite, qua[m] in membris, quæ correctionis & reformationis offic[io] noveritis indigere: juramentis ſi qua de tacenda verita[te] Abbas extorſerat, relaxatis: proviſo ut *d* negotio ip[ſo] pendente præfati Monachi eidem Abbati obediant & i[n]tendant, ita tamen, quòd per hoc proſecutio negotii n[on] valeat impediri. Si verò teſtes contra eundem Abbate[m] producti fuerint, dictorum ipſorum ei copiam faciati[s]. Prædictis autem Monachis expenſas factas propter ho[c] & tribus vel quatuor ex iſtis, vel aliis, quos idoneos a[d] dictum negotium proſequendum duxeritis aſſumendo[s] faciatis de bonis ejuſdem monaſterii, & faciendas expen[ſas] ad proſecutionem ipſius negotii neceſſarias, comp[u]tâtis, ſi qua propter hoc receperunt, de bonis monaſteri[i] cùm proprium non habeant, miniſtrari. Contradicto[]res, &c.

CAP. XXVII.

¶ Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione fit commi[ſ]ſio ſuper veritate inquirenda, & pendente negotio debet ſibi inte[r]dici poteſtas alienandi.

Idem *Epiſcopo Ciſter. e de Alde. & de Salen. Abbatibus. (an. 1236. Româ in Germaniam.)*

PRælatorum exceſſus: [*& infrà.*] ¶ Sanè dilecti fil[ii] C. & quatuor alii Canonici Friſigien. *f* denuncian[]do monſtrârunt, quòd Friſigien. Epiſcopus bona ſui Ep[i]ſcopatûs, quem (ut dicunt) fuit minùs canonicè aſſecu[]tus, adeò graviter dilapidat & conſumit, quòd niſi celeri[]ter adhibeatur remedium, Epiſcopatus idem per eum a[d] irreparabile *g* diſſolutionis opprobrium deducetur: ne[c] ſolummodo rerum, verùm etiam famæ ſuæ prodigus & ſalutis, vitam ducit enormiter diſſolutam: [*& infrà.*] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus perſonaliter accedentes ad locum, inquiratis ſolicitè veritatem: & eam fideliter conſcribentes, ſub ſigillis veſtris *h* nobis tranſmit[]tatis incluſam. Eidem Epiſcopo terminum aſſignantes quo noſtro ſe conſpectui repræſentet, pro meritis rece[]pturus: Poteſtate vendendi, dandi, infeudandi, ſeu quomodolibet alienandi bona ipſius Eccleſiæ, interim eidem penitùs interdictâ.

DE CALUMNIATORIBUS.
TITULUS II.
CAP. I.

¶ Subdiaconus calumnioſè accuſans Diaconum Subdiaconat[u] privatur, & publicè verberibus caſtigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Anthemio Subdiacono. (an. 600. Romæ.)*

CUm fortiùs punienda ſint crimina, quæ inſon[]tibus & maximè ſacratis hominibus) inferuntu[r] quàm ſitis culpabiles, qui in cauſa Joan. Diac[] reſediſtis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipſiu[s]

a *Al. ita, tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. abſque voce, in: ſed in Concilio & vetuſtioribus legitur ut eſt impreſſum: in uno non adhibeatur, ſed adimpleatur legitur.* b *contra.* c *obſervandum.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. cap. 6.* e *C. 5. eod. tit. in 4. compil.* f *ſint.* g *Quod ſtatuerunt, faciant obſervari.*

a *Ciſter. aliter Turonenſ. al. Cironenſ.* b *protulit.* c *contra.* d *proviſo etiam, &c.* e *Ciſtertien. & de Alio. & Salien. Al bat. al. Ciſtrenſ.* f *Friſigenſ. al. Frigiſen.* g *Al. ad irreparabilis diſſolutionis, &c.* h *Aliàs, ſub ſigillis veſtris veritatem n[o]bis, &c.* i *Al. ſeu quolibet modo, &c.*

nul

…illa ex definitione veſtra pœna conveniens caſtigaret: [… & infrà.] ¶ Quia ergo tantæ nequitiæ malum ſine di…à non debet ultione tranſire, jubemus eundem H. priùs …bdiaconatûs (quò indignus fungitur) privari officio, … verberibus publicè caſtigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

¶ *Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio ſuſpenditur, donec innocentiam ſuam purget.*

Innocentius *a* III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Epiſcopis. (an. 1212. Romæ in Hiſpan.)*

[C]Um *b* dilectus filius Magiſter ſcholarum Palæſti…nus ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſet, & de ſuo Epi…opo exceſſus varios nunciâſſet, examinationem com…iſimus exceſſuum objectorum: [& ĩ.] ¶ Cùm autem …roceſſum negotii examinaverimus diligenter, nec in…lligere potuerimus probatum eſſe ſufficienter aliquid …e prædictis, eundem Epiſcopum abſolvendum decerni…us ab objectis: vobis mandantes, quatenus memora…um Magiſtrum ſcholarum, donec canonicè ſuam pur…averit innocentiam, ſcilicet quòd non calumniandi ani…no ad hujuſmodi crimina proponenda proceſſit, ab offi…io & beneficio ſuſpendatis: ut cæteri ſimili pœnâ per…erriti, ad infamiam ſuorum facilè non proſiliant Præla…orum.

[D]E SIMONIA *c*, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Epiſcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Miniſtri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.*

Gregorius *generali Synodo præſidens. (an. 604. Romæ.)*

[I]N *d* ordinando: [1 & infrà.] ¶ Sicut non debet Epiſcopus manum, quam imponit: ita nec Miniſter vel Notarius in ordinatione ejus vocem vel calamum …ndere. Pro ordinatione igitur vel uſu pallii, ſeu char…s atque paſtellis, eum qui ordinatur, omnino aliquid …re prohibemus.

[1 *Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectio…m Miniſter legit, confirmationis autem ejus epiſtolam Notarius …ibit.*]

CAP. II.

¶ *Deponendus eſt, qui per pecuniam aliquem ejecit de Eccleſia ſua, ſe poſteà intrudendo.*

Ex Concilio Maguntinen. *e*

[Q]Ui alium in Eccleſia ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque ſibi taliter vendicaverit: omnimo…o deponatur.

CAP. III.

¶ *Quilibet Catholicus admittitur ad accuſandum de crimine …moniæ.*

Deodatus *f* Papa. *(an. 616. Romæ.)*

[S]I dominus *g* & Magiſter omnium, qui ſine peccato fuit, accuſandi licentiam uni dedit: [1 & ĩ.] ¶ Non …itur quilibet Catholicus eſt reſpuendus, ſed ut verita…m afferat ad propalandam *h* ſimoniacam rabiem, ma…nis eſt precibus exhortandus. *i*

[1 *Quantò magis unius aſſertione corrigendus eſt, qui ſimo…æ labe noſcitur eſſe pollutus?*]

CAP. IV.

¶ *Simoniacus pendente accuſatione ab adminiſtratione divi…rum prohibetur.*

Idem. *(an. eod.)*

[A]Ccuſatum *a* ſimoniacum neceſſe habuimus prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebraret, donec quid eſſet, veriùs conſtitiſſet.

CAP. V.

¶ *Idem dicit quod præcedens, niſi quòd illud cap. loquitur in accuſatione, iſtud in inquiſitione: & illud loquitur de ſimoniaco in genere, iſtud declarat de ordine.*

Idem.

[Q]Uotiens *b*: [& infrà.] ¶ Pervenit ad nos, quòd per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus: propterea neceſſe habuimus te prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſes, donec quid ſit, veriùs diſcerneremus.

[1 *Contra Eccleſiaſticam diſciplinam quod ſuggeſtum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex diſſimulatione redarguat, irrequiſiſti, hoc relinquere non audemus.*]

CAP. VI.

¶ *Simoniacus eſt deponendus.*

Lucius Papa. *(an. 254. Romæ.)*

[S]Icut ſimoniaca *c* peſtis ſui magnitudine alios morbos vincit: ita ſine dilatione mox, ut ejus ſigna per aliquam perſonam claruerint, de Eccleſia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

¶ *Simoniacum accuſare poteſt ſervus, meretrix, & crimìnoſi.*

Deodatus. *d (an. 616. Romæ.)*

[T]Anta *e* eſt labes hujus criminis, quòd etiam ſervi adverſùs dominos *f*, & quilibet criminoſi admittuntur ad accuſationem. Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt, præter ſimoniacum, quem quilibet (ut ab ordine malè accepto removeatur) accuſare poteſt: vel etiam meretrix.

CAP. VIII.

¶ *Simoniacum eſt, pretium recipere pro ingreſſu religionis, pro Prioratibus vel Capellis concedendis, & pro Prælatis inſtituendis, pro concedenda ſepultura, pro chriſmate, pro oleo ſancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis ſacramentis: nec valet conſuetudo in contrarium.* h. d. cum ſequenti.

Alexander III. *in Concilio Turonen. (an. 1163.)*

[N]On ſatis: [1 & infrà.] ¶ Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem tranſire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus *g* vel Capellaniæ quælibet Monachorum aut Clericorum annuâ diſtractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipſarum committitur, pro *h* earum commiſſione ullum pretium exigatur. Unde quiſquis contra hoc decretum attentare præſumpſerit: tam ille qui dederit, quàm ille *i* qui receperit vel conſenſerit, partem ſe cum Simone non dubitet habiturum. Pro ſepultura quoque, & chriſmatis, & olei receptione, nulla cujuſquam pretii exactio attentetur, nec ſub obtentu cujuſquam conſuetudinis reatum ſuum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, ſed auget.

[1 *Inutiliter ab Apoſtolo avaritia redarguitur, ſi ab his qui in Clero videntur conſtituti, & præcipuè qui nomen Religioſorum profitentur, regula modeſtiæ omnibus non ſervatur.*]

CAP. IX.

¶ *Summatum eſt ſuprà in cap. præcedenti.*

Ex Concilio Lateran. *k (an. 1179.)*

a *Honorius III.* b *C. 7. de accuſ. in 3. comp.* c *De materia …jus multa tradit B. Th. & Cajet. 2. 2 q. 100.* d *Cap. 1. eod. tit. … 1. comp.* e *Adde ſub Rabano Archiepiſcopo cap. 12. refert …r. 3. decr. c. 110. Ivo p. 3. c. 86. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* f *Adeodatus.* g *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* h *pellendam. al. …pellendam.* i *exorandus.*

a *C. 4. eod. tit. in 1. comp. refert Grat. ſive Palea 2 q. 4 c. accuſatum.* b *C. 5. eod. tit. in 2. comp. vide Bernar. Diaz in pract. crim. Can. c. 23.* c *C. 7 eod. tit. in 1. compil.* d *Adeodatus al. Deusdedit.* e *Cap. 16. eod tit. in 1. comp.* f *Hoc eſt ſpeciale: quia regulariter non.* g *Aliàs, neque Capellaniæ.* h *pro illa commiſſione.* i *quàm qui receperit & conſenſerit, &c.* k *Scilicet Later. ſub Alex. III. c. 7. & 8. eod. tit. in 1. comp.*

CUm in Eccleſiæ corpore: [1 & *infrà.*] ¶ Horribile nimis eſt, quod in quibuſdam Eccleſiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Epiſcopis vel Abbatibus ſeu quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ponendis in ſedem *a*, ſive introducendis Presbyteris in Eccleſiam *b*, necnon & pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, ſeu aliis ſacramentis aliquid requiratur *c*. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur, non attendentes, quòd tantò graviora ſunt crimina, quantò diutiùs infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro perſonis Eccleſiaſticis delucendis in ſedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu benedicendis nubentibus, ſeu aliis ſacramentis conferendis ſeu collatis aliquid exigatur, diſtrictiùs prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum *d* Giezi ſe noverit habiturum.

[1 *Omnia debeant ex charitate tractari, & quod eſt gratis receptum, gratis debeat impendi.*]

CAP. X.

¶ *Breve eſt.*

Idem *Vigilien. Epiſcopo.* (*an. 1180.*)

CUm *e* ſit Romana: [1 & ĩ.] ¶ Conſult. t. t. reſpond. quòd nihil pro Eccleſiarum conſecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

[1 *Eccleſia, cui licèt immeriti præſidemus, caput omnium Eccleſiarum, mater & magiſtra: cogimur tamen ex debito ſuſcepti regiminis, prout nobis Dominus dederit, reſpondere conſultationibus ſingulorum, ut dubiæ quæſtiones Ap. ſed. providentiâ penitùs enodentur. Quæſiviſti autem, frater Epiſcope, Fratern. tuæ reſcribi, utrùm pro Eccleſiarum conſecratione quicquam procurationem debeas exigere, & nos.*]

CAP. XI.

¶ *Convictus de ſimonia, deponendus eſt: idem in infamato, qui ſe purgare non poteſt.*

Idem *Toletano Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

DE hoc autem *f*, quòd Epiſcopus Exonien. Archid. beneficia, & cuidam Clerico ante electionem ſuam Prioratum dicitur promiſiſſe, ut uterque conſentiret eidem: tuæ prudentiæ reſpondemus, quòd ſi manifeſtum eſt eundem Archid. & Clericum ob cauſam illam promiſſa recepiſſe, aut exinde confeſſi fuerunt *g* in jure, vel legitimè convicti, ab altaris miniſterio ſunt perpetuò deponendi *h*. Si verò id manifeſtum eſt, nec tamen inde convicti vel confeſſi fuerint, ſed tantùm publicâ laborant infamiâ, eis canonica purgatio debet indici: in qua ſi defecerint, tanquam auctores tanti ſunt ſceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut ſi qua receperint *i* à præfato Epiſcopo, ut ejus electioni præſtarent aſſenſum: Eccleſiæ Exonien. ſine diminutione reſtituant, cùm ea ſine gravi ſuæ ſalutis periculo retinere non poſſint.

CAP. XII.

¶ *Simoniacum eſt pro temporali obſequio, beneficium Eccleſiaſticum promittere.*

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

CUm eſſent *k* in noſtræ præſentia conſtituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutiùs facere non poterat, pro ſe in cauſa illa ſufficientem conſtituit reſponſalem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles *l* promiſerat ei dare Eccleſiam, ſi quoddam negotium ejuſdem in noſtra poſſet præſentia pro movere: ac per hoc promiſſionem ipſam continere ſimoniacam pravitatem, eidem R. ſuper eadem Eccleſia ſilentium duximus imponendum.

CAP. XIII.

¶ *Notorius ſimoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem infamato qui ſe purgare non poteſt.*

Idem *Ciſtren. Epiſcopo.* (*an. 1180. Romà in Angliam.*)

INſinuatum *a* eſt, quod in Eccleſiis tui Epiſcopat plurimi Clerici per ſimoniam habere dicuntur ingr ſum, & infamiâ inde reſpergi. Unde mandatum, qua nus ſi qui fuerint, quos in prædictis Eccleſiis publicu & notorium eſt ſimoniacè intrâſſe: eos amoveas ab E cleſiis taliter acquiſitis. Illis autem, quorum crim non eſt publicum & notorium, ſi publicâ laborant inf miâ, cum quinta vel ſexta manu ſui ordinis purgati nem indicas: in qua ſi defecerint, beneficiis hujuſmo Eccleſiarum perpetuò prives eoſdem.

CAP. XIV.

¶ *Simoniacum eſt pretio vel favore celare peccatorem, vel conciliare non pœnitentem, vel dignè pœnitentem à reconciliatio removere.*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

NEmo *b* Presbyterorum xenium, vel emolumentu quodlibet temporale, imò ſpirituale detrimentum à quocunque publicè peccante accipiat, ut Epiſcopo v miniſtris ejus peccatum illius celet: nec pro reſpectu ci juſque perſonæ conſanguinitatis aut familiaritatis ali nis communicans peccatis, hoc Epiſcopo innoteſcere detrectet. Nec quenquam pœnitentem vel minùs dign pœnitentem, gratiâ vel favore ad reconciliationem a ducat, & teſtimonium reconciliationis ferat eidem, v quocunque livore dignè pœnitentem à reconciliation removeat: quia ſimoniacum eſt utrumque.

CAP. XV.

¶ *Eccleſia emi vel redimi non poteſt.* h. d. quoad literam

Idem *Vigor. Epiſcopo & Priori de Acra.* (*an. 1180. Romà in Angliam.*)

QUerelam *c* Monachorum de Acra recepimus, quò cùm ipſi quoddam manerium cum pertinentiis ſuis & Eccleſiam de Genen. à Monachis de Cardonio *d* ſul annuo cenſu, quindecim librarum fuiſſent adepti, & inde chartam ab ipſis Monachis habuiſſent: Prior eorum Capitulo inconſulto præſcriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio acceptâ pecuniâ reſignavit. Unde quia præfati Monachi de Acra ſe conqueruntur injuſtè gravatos: mandamus, quatenus partibus convocatis præſcriptam cauſam concordiâ vel judicio terminetis, ſcituri, quòd ſicut emi non potuit, ita nec redimi Eccleſia memorata. Si verò Monachi de Cardonio legitimè citati, ad veſtram præſentiam accedere & judicio veſtro ſtare contempſerint: vos ipſos Monachos de Acra in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde abſque ordine judiciario moleſtari.

CAP. XVI.

¶ *Pro chriſmate ab Eccleſiis pecunia exigi non debet, etiamſi hoc habeat conſuetudo.*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

ET quæ *e* de avaritia: [1 & ĩ.] ¶ Audivimus, quòd nummos pro chriſmate ab Eccleſiis extorquetis: quo nunc cathedraticum, aliquando Paſchalem præſtationem, interdum Epiſcopalem conſuetudinem appellatis *f*

a *Sede.* b *Eccleſias.* c *exigatur in Concilio.* d *4. Reg. c. 5.* e *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* f *C. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. p. 2. c. 13.* g *fuerint.* h *removendi.* i *receperunt.* k *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p. 2. c. 14.* l *nobilis.*

a *C. 12. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 2. c. 15. & Caſſiodorum Decr. 3. tit. de ſeq. poſſ. & fructuum.* b *C. 13. eod. tit. in 1. comp. vide B. Th. 2. 2. q. 100. art. 3.* c *C. 14. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p. 2. c. 12.* d *Cadomo. al. Cardomo. eadem eſt varietas paulò poſt.* e *C. 15. eod. tit. in 1. comp* f *Facit. gl. in l. ſi quis in fundi. §. vocabulo. ff. de leg. 1. & l. unic. C. de mutat. nom.*

Qui

ſia verò hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur: mandamus, atenus prætextu alicujus conſuetudinis vel prælatio- prædictos denarios nullatenus exigatis: Pro certo ſ. uri, quod ſi hoc præſumpſeritis, periculum ordinis dignitatis poteritis non immeritò formidare.

1 *Ex cupiditatis radice proveniunt, & in ſpeciem Simoniæ pravitatis erumpunt, ſunt penitùs extirpanda, & quæ de ſpinis tribulis procedunt, falce Apoſtolici moderaminis ſunt reſe- nda.*]

CAP. XVII.

¶ *Pro habendis ſpiritualibus homagium facere, ſimoniacum*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

X diligenti *a* tua relatione innotuit, quòd H. Cant. Archidiaconus te induxit, ut ei homagium faceres, fidelitatem præſtares, ita quòd ipſe tibi beneficium Eccleſiaſticum annis ſingulis exhiberet. Unde *b* quo- m hujuſmodi obligatio illicita, & contra tuæ ſalutis, nec non & ſuæ profectum exiſtit, abſolvi à nobis inſtan- s poſtulaſti: adjiciens, quòd ab eo deinceps nihil nino de beneficio acciperes conſtituta. Quocirca nos m petitionem honeſtam & favorabilem attendentes: a præfati Archidiaconi homagio & fidelitate (præſer- m cum hæc taliter præſtita, divinis & humanis legibus ntraire noſcantur) abſolvimus, ita quòd ab Epiſcopo Sacerdote diſcreto, pœnitentiam inde condignam re- cias. Verùm ne reliquâ propter hoc notâ vel infamiâ llis reſpergi, abſolutionis noſtræ literas tibi duximus ulgendas: quibus contra latrantium morſus tutus & munitus exiſtas, & quas in teſtimonium indulgen- noſtræ valeas demonſtrare.

CAP. XVIII.

¶ *Ordinatio vel conſecratio non cenſetur ſimoniaca, licèt ordi- nari aliquid donatum fuerit non ex pacto.*

Idem *Strigonen. Archiepiſcopo.* (*an. 1180.*)

ETſi quæſtiones *c* tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi eſt in h ultrà, quàm oporteat, dubitandum, cùm leges huma- dicant, quòd quidam tenui religione ſacramenta e- m neceſſaria & legitima exhibere contemnunt: tenu- religionem vocantes, quæ in talibus *d* hæſitat, ubi eſt aliquatenus hæſitandum. In hoc itaque quòd P. ſbyter Cardinalis Apoſtolicæ ſedis Legatus, pro ele- one tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas ac- ſit, & frater tuus ejus præſciens neceſſitatem, ei e- um unum te ignorante tranſmiſit, quoniam per ma- veniens, nullas aut paucas ſecum equitaturas addu- , te nullo modo timere oportet. Cùm in accipien- *e* vel dandis muneribus tria ſunt maximè atten- da, perſonæ ſcilicet dantis & accipientis qualitas, antitas muneris, & donationis tempus: qualitas per- arum, ut à quo, & cui, videlicet an à paupere diviti, converſo, ſive à divite locupleti datum fuerit: æ- natio muneris & donationis tempus, ſi magni vel odici pretii res data exiſtat, & an inſtante neceſſita- t ſeu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum rdinalis & fratris tui perſonam & qualitatem penſa- s, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali um unum tranſmitti, quem etiam joculatori *f* non enti vir tantus & tam abundans fortè donaret: ve- n ſi temporis neceſſitatem perpendimus, non aliâ in- tione hoc conſtat factum fuiſſe, quàm ut Cardinali veniretur in articulo prænotato: [1 & ȷ.] ¶ Quod autem ſcriptum eſt *a*: [*Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere:*] de illis donis dictum eſt, quæ accipientis animum allicere vel pervertere ſolent: quoniam *b* ſi ipſa etiam perſona electi offerat ordinatori vel conſecratori ſuo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujuſmodi, quæ modici pretii fuerint *c*, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Eccleſia Romana interpretari conſuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

[1 *Quare propter hoc in conſcientia tua nullus unquam debet ſcrupulus dubitationis emergere, cùm res data modici pretii, quantùm ad perſonam dantis vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi poſſit vel debeat quantamlibet vel etiam in modico læſionem afferre: & ſi ante electionis examinationem & pallii receptionem, & te nolente & penitùs ignorante ſit factum, & equus in neceſſitate tranſmiſſus fuerit & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multùm movere debeat, ut ab honeſtatis propoſito aliud declinare: quia*]

CAP. XIX.

¶ *Abbas & majores de Conventu, ſi pro receptione Monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio ſuſpenduntur: & taliter recepta pecunia reſtituitur, & in aliud monaſterium ita receptus transfertur.*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

VEniens *d* ad nos F. Presbyter propoſuit, quòd Abbas & fratres ſancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quouſque triginta ſolidos dare convenerit: conventione autem factâ, ſequenti die eum monaſticum *e* habitum induerunt: & iidem Monachi triginta ſolidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro paſtu (aſſerentes hoc eſſe de conſuetudine monaſterii) poſtulârunt. Quoniam ergo factum hujuſmodi pernicioſum videtur, mandamus, quatenus ſi ita eſſe inveneris, Abbatem & Monachos ad reſtituendam *f* pecuniam præfato F. tam indignè acceptam compellas, & Abbatem & majores perſonas monaſterii pro tantæ pravitatis exceſſu ab officii executione ſuſpendens, præcipias dicto F. ut in alio monaſterio in habitu monaſtico Domino ſtudeat deſervire.

CAP. XX.

¶ *Si ordinandus præſentatori ſuo aliquid dedit ex pacto, ſimoniacum eſt: non tamen deponitur, ſi eſt occultum.*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

EX tuæ *g* Fraternitatis literis, & ex confeſſione Sacerdotis præſentium latoris accepimus, quòd cùm ad Sacerdotii ordinem non aliter voluiſſet eum ejus Archidiaconus præſentare, ſex ſolidos ſolvit eidem, & ſic ordinem ipſum per eum præſentatus accepit.

Unde tibi ſic duximus reſpondendum, ut ſi hoc non eſt publicum, ſed ſecretum, eundem Sacerdotem ſecretò convenias, monens ſine ulla coactione propenſiùs, & inducens *h*, ut ordinem alicujus religionis aſſumat, & perpetuò ab officio abſtineat, quod illicitè acquiſivit. Alioquin non erit tutum (cùm ſit ſecretus exceſſus) ipſum invitum ab eodem officio coërcere, cui tamen ſecretam pœnitentiam, ſecundùm quod tibi viſum fuerit, injungere non poſtponas.

CAP. XXI.

¶ *Breve eſt, nec poteſt breviùs ſummari.*

Idem. (*an. 1180. Româ in Angliam.*)

a *C. 19. eod. tit. in 1. comp.* b *Hæc periodus in Codic. Barb.* *le quoniam hujuſmodi obligatio illicita eſt, & contra ſalutem na tua, nec non & ſuæ profectum exiſtit, &c.* c *C. 20. eod. tit. 1. comp.* d *In tribus Vatican. qui in talibus hæſitant.* e *Et dis.* f *Vide Cajetanum apud B. Thom. 2. 2. q. 115. art. 2.*

a *Eſa. 33.* b *In uno manuſc. Vaticano: quoniam etiam ſi ipſa, &c.* c *Al. fuerunt, ex quo voluntatem, &c. ſed nos vetuſtiora & emendatiora ſecuti ſumus exemplaria.* d *C. 1. eod tit. in 2. comp.* e *Monachalem.* f *De pœna ſimoniacorum vide Turrecrem. loco præcitato. adde B. Thom. 2. 2. quæſt. 100. artic. 6.* g *C. 2. eod. tit. in 2 comp.* h *Vide Federi. de Senis, conſ. 140. & Geminianum in c. ſi pauper. de præbendis, lib. 6.*

AD *a* noſtram: [*& infrà.*] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, ſive pro Vicariis aſſignandis, ſeu pro chriſmate nullatenus pecuniam exigatis.

CAP. XXII.

¶ *Cùm ſimoniacè ordinato, qui ſimoniacus non eſt, diſpenſari poteſt.*

Lucius III. (*an. 1181.*)

DE ſimoniacè *b* ordinatis certum tibi non poſſumus dare reſponſum, niſi pleniùs cognoſcamus, qualiter fuerint ordinati: cùm quidam, licèt ſecundùm quandam ſpeciem ſimoniæ, utpote ipſis ignorantibus, ſimoniacè ordinentur: poſſunt (quia ſimoniaci non ſunt) in ſuis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.

¶ *Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione ceſſat, electus poſteà confirmatus, eſt ſimoniacus, & beneficio renunciare tenetur.*

Idem. (*an. 1181. Romà in Iſtriam.*)

MAtthæus Cardinalis ſecretâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm fuiſſes ad Eccleſiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conſcientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magiſter diſcordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exolvit, & ſic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quòd non ſis à labe ſimoniæ prorſus immunis, donec in adminiſtratione volueris remanere. Quia igitur conſilium requiſiſti, quid tibi ſit faciendum: reſpondemus, quòd multùm tibi conſulis, ſi adminiſtrationem celeriter ac ſponte dimittas, illius verbi memor exiſtens *c*: [*Nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.*]

CAP. XXIV.

¶ *Pro abſolvendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.*

Idem. (*an. 1181. Romæ.*)

AD *d* aures noſtras perveniſſe noveris, quòd cùm C. de Senevilla propter pecuniam quam debebat, vinculo fuiſſet excommunicationis adſtrictus, creditoribus ſatisfecit, ſed ab excommunicatoribus decem libras pro abſolutione quærentibus, non valuit abſolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum eſt, & Eccleſiaſticæ rationi contrarium, ut abſolutionis beneficium redimatur: diſcr. v. mandamus, quatenus ſi præfatus C. debitum ſolvit, ipſum gratis faciatis abſolvi, ſi excommunicatores id non fecerint requiſiti.

CAP. XXV.

¶ *Monachi per ſimoniam recepti, ſi ſunt ſimoniaci, ad arctiora monaſteria transferuntur, aliàs poſt renunciationem in eiſdem vel in aliis monaſteriis ejuſdem ordinis poterunt collocari.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

DE *e* regularibus Canonicis ſeu Monachis nos conſulere voluiſti, qui per ſimoniam ingreſſum ipſis ſcientibus habuerunt. Unde cùm ſuper hoc auctoritates multæ reperiantur expreſſæ, non aliud, quàm ſtatutum eſt, reſpondemus: ut locum, quem taliter adepti ſunt, omnino dimittant, & ſolitudines ſeu alia monaſteria diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum ſine intermiſſione deplorent. Si autem ignorantibus ipſis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & poſtmodum in ipſum reducere *f*, ſi ibi abſque ſcandalo potuerint remanere, vel in alio, qui ſit de ordine ipſo, ad ſerviendum Deo poteris collocare.

a *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* b *C. 18. eod tit in 1. compil.* c *Matth. 16. Luc. 9.* d *C. 4. eod. tit. in 2. comp. vide Thom. 2. 2. q. 100. art. 2.* e *Cap. 7. eod tit. in 2. comp. vide Turrecrematam in cap. ſtatuimus decretum. 1. q. 1. & alios quos citavi in cap. veniens. ſup. eod.* f *redire, in pleriſque vulgatis.*

CAP. XXVI.

¶ *Si quis Canonicatui renuncians, ad quem per ſimoniam ig[noranter] aſſumptus fuerat, poſteà de novo aſſumatur ad illum: [non] poteſt ex prima receptione ſibi aliquid vendicare.*

Idem.

EX inſinuatione *a* tua nobis innotuit, quòd pa[ter] tuus interveniente pecuniâ, olim tibi Præbendæ b[e]neficium acquiſivit. Cumque ad annos diſcretionis p[er]veniens, accepiſſes Dominicæ Crucis ſignum: dictam Præbendam in manu Præpoſiti & fratrum liberè reſign[a]ſti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in ſuum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quòd per electi[o]nem iſtam poſtremum locum in choro, & in aliis ob[ti]neres: [1 & ſ.] ¶ Reſpond. ut indulgentiâ, quam fratr[es] tui miſericorditer tibi feciſſe noſcuntur, contentus ex[i]ſtens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipſa E[c]cleſia vendicare.

[*1 Cæterùm quia à nobis humiliter requiſiſti, utrùm jux[ta] priorem receptionem tuum locum recuperare debeas vel vale[as] tibi.*]

CAP. XXVII.

¶ *Electio ſimoniaca eſt caſſanda, ſi propter hoc electoribus pr[o]miſſa fuit pecunia, quamvis electus ignoret: niſi hoc factum fuer[it] in fraudem electi.* h. d. primò. *Cum electo reprobato per vitiu[m] ſimoniæ, non diſpenſat Epiſcopus.* h. d. ſecundò. Abbas.

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

NObis fuit ex parte *b* tua intimatum, quòd cùm qua[t]tuor eſſent à capitulo conſtituti, qui debebant quen[]dam eligere in Plebanum: amici ejus, de cujus electione ſpes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiſeru[nt] ſe pecuniam ſoluturos, eo tamen ignorante, qui huju[s]modi promiſſione interveniente poſtmodum eſt electus [& ſ.] ¶ Quia igitur ſuper hoc conſulere nos voluiſti conſultationi tuæ breviter *c* reſpondemus, quòd ni[ſi] conſtaret illos, qui promiſſum tale fecerunt, per frauder[m] in diſpendium illius, qui eligendus erat, id malitioſè fe[]ciſſe: quamvis ipſe promiſſionis conſcius non fueri[t] ejus tamen electio, tanquam ſimoniacâ pravitate præ[]ſumpta, eſt penitùs reprobanda: [& ſ.]

¶ Ad ultimum, quod in fine conſultationis tuæ inve[]nimus, hoc duximus reſpondendum, quòd aliquis in Eccleſiæ *d* cujuslibet Prælatum electus, & ut dictum eſt, per pravitatem ſimoniacam reprobatus, ab Epiſcopo ſuo diſpenſationem aliquam obtinere de jure non poteſt.

CAP. XXVIII.

¶ *Qui dat Prælato pecuniam, ne ipſum in jure ſuo de facto moleſtet, illam repetit, ſi Prælatus promiſſa non ſervat.* h. d. inhærendo literæ.

Idem *Linconien. e Epiſcopo, & Priori de Ponte fracto.* (*an. 1195. Romà in Angliam.*)

I. DIlectus *f* filius R. Præpoſitus nobis expoſuit, quòd cum Eboracen. Archidiaconus eum multis gravaminibus afficere non ceſſaret, promiſit ei certam quantitatem pecuniæ ſe daturum, ut ab ipſius deſiſteret læſione: verùm dictus Archidiaconus poſt receptionem pecuniæ ſuper dignitatibus & beneficiis ejus, ab ejus moleſtia non quievit. Ideoque diſcr. v. mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, Archid. reſtituere quod accepit (ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe conſtiterit) compellatis.

CAP. XXIX.

¶ *Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.*

a *C. 2. de renunciat. in 2. comp. vide B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad argum. 3. & Turrecrematam in c. ſtatuimus decretum. 1. q. 1.* b *c. 9. eod. tit. in 2 compil.* c *taliter.* d *al. in Eccleſia qualibet Prælatus electus, &c.* e *Livonien.* f *Cap. 10. eod. tit. in 2. compil. vid. B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. arg.*

Inno-

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Silla.*
(*an. 1212. Romà in Galliam.*)

SUam *a* nobis parochiani de Villa Franca querimoniam deſtinârunt, quòd Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minùs licitè pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [1 & *infrà.*] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut à tanta præſumptione deſiſtat, & etiam pro exceſſu ſatisfaciat competenter, moneatis: ſibi (ſi obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

[1 *Quòd ſi fortè cupiditati ejus non fuerit ſatisfactum, ne poſſint mortuorum corpora ſepeliri, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit, quia igitur exactiones hujuſmodi ſacrorum canonum obviant inſtitutis.*

CAP. XXX.

¶ *Si per accuſationem conſtat Monachum ſimoniacè fuiſſe receptum, receptus & recipiens deponuntur. Si verò per inquiſitionem, receptus in arctius monaſterium detruditur: recipienti verò & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum ſacrorum ſuſpenduntur.*

Idem *Cantuarienſ. Archiepiſcopo.*
(*an. 1212.*)

II. DIlectus filius *b* A. nuncius tuus pro parte tua propoſuit, quòd cùm Cantuarien. diœceſim viſitans, in monaſteriis & religioſis locis pullulâſſe repereris ſimoniacam pravitatem, ita quòd in eis multi pretio ſunt recepti, qui potiùs gratìs recipi debuiſſent, imò etiam ad religionis obſervantiam invitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in cauſa, ſeveritati ſit aliquid detrahendum? Nos inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi adversùs eos, qui labe fuerint hujuſmodi maculati, accuſatio coram te fuerit canonicè inſtituta, poſtquam *c* crimen ordine fuerit judiciario comprobatum *d*, tam in dantes, quàm in recipientes canonicæ ſeveritatis exerceas ultionem. Quòd ſi de hoc tibi per ſolam inquiſitionem conſtiterit, eos qui per ſimoniacam pravitatem in locis talibus ſunt recepti, ab illis amotos, ad agendam pœnitentiam ad monaſteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatiſſis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos à ſacrorum ordinum executione ſuſpendas: Injungens Epiſcopis tuis, ut hanc formam per ſuas diœceſes ſtudeant obſervare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione gratìs oblatum.

CAP. XXXI.

¶ *Abbas contra teſtes, qui depoſuerunt contra eum de Simonia in judicio inquiſitionis, excipere poteſt, quòd ſunt inimici & conſpiratores: alias verò exceptiones criminum opponere non poteſt.*

Idem *Priori ſancti Victoris, Magiſtris I. Bonon. & L. Modicen. Canonicis.* (*an. 1213.*)

LIcèt *e* Heli ſummus Sacerdos in ſe bonus exiſteret, quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pariter, & in ipſis animadverſionis divinæ vindictam excepit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipſe de ſella corruens, fractis cervicibus expiravit *f.* Ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis exceſſibus taceatur) etſi tribus modis procedi poſſit, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ſicut accuſationem legitimam præcedere debet inſcriptio, ſic & denunciationem charitativa correctio, & inquiſitionem clamoſa debet inſinuatio prævenire *a.* [*Deſcendam* (inquit Dominus) *& videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.*] Tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut inſinuationem frequentem ſubditorum ſibi referuntur exceſſus: & tunc debet deſcendere & videre, id eſt, mittere & inquirere, utrùm *b* clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxta canonicas ſanctiones, ſi quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quod eum juſtè poſſit offendere, non facilè credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, ſed coram Eccleſiæ ſenioribus diligenter eſt veritas perſcrutanda: ut ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam ſit idem accuſator & Judex, ſed quaſi famâ deferente, vel denunciante clamore, ſui officii debitum exequatur: eo ſemper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, ſententiæ quoque forma dictetur. Cùm igitur de Abbate Pompoſiano ea nobis frequenter inſinuata fuiſſent, quæ ab honeſtate regulari nimiùm diſſonabant, Monachis ad præſentiam noſtram accedentibus, quidam ex ipſis nobis ipſum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac inſufficientia detulerunt. Contra quos cùm idem Abbas exciperet, quòd denunciationem hujuſmodi fraterna *c* correctio ſecundùm regulam Evangelicam non præceſſerat, & iidem conſtanter aſſererent, quòd correctionem hujuſmodi præmiſſent: Licèt ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuiſſent exhibita, quia tamen ſuper hoc ipſi nondum contendere deſiſtebant: nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio noſtro voluimus inquirere de præmiſſis, omnes Monachos, qui vel cum ipſo, vel contra ipſum acceſſerant, juramenti vinculo adſtringentes, ut de propoſitis plenam, quam ſcirent, exponerent veritatem: quorum depoſitiones cùm in ſcripturis redactæ publicatæ fuiſſent, ſuper illis cœperunt multipliciter diſputare: quia verò tum ex aſſertione Monachorum, tum ex ipſius Abbatis confeſſione cognovimus, quòd idem non modicam ſummam pecuniæ relictam à prædeceſſore ſuo expenderat, & in alia ſumma majori monaſterium obligârat: nos eum quaſi de dilapidatione ſuſpectum *d*, ab adminiſtratione Abbatiæ duximus ſuſpendendum: & quia Simonia multis modis contra ipſum Abbatem videbatur eſſe probata, ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, ſuper quibus fuit multipliciter diſputatum, aliis aſſerentibus in crimine Simoniæ, ſicut in crimine læſæ majeſtatis omnes indifferenter, tam infames, quàm crimenoſos, non ſolum ad accuſandum, ſed etiam ad teſtificandum admittendos: cùm ad inſtar publici criminis & læſæ majeſtatis procedat accuſatio Simoniæ: aliis econtrariò reſpondentibus, quòd licèt hæc duo crimina quantùm ad accuſationem, quaſi paria judicentur, differunt tamen in multis: cùm alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter perſonas accuſatorum & teſtium ſit utique diſtinguendum: cùm non per accuſatores, ſed per teſtes crimina comprobentur. Nec verò vel innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita: nos æquitate penſatâ illas duntaxat

---

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. citatos ſup. eod. in cap. cùm in Eccleſia, & in cap. veniens.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Hoſtienſ. in ſumma tit. de Simonia. §. quâ pœnâ feriatur: & de variis pœnis Simoniacorum. add. Bernard. Diaz. in pract. crim. cauſ. cap. 85.* c *Crimen eorum, &c.* d *patefactum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* f *1. Reg. c. 4.*

a *Geneſ. c. 18. Jonæ 1.* b *In antiq. Codic. & in ipſo regiſtro Innoc. Utrùm clamorem veritas comitetur. nam illa duo verba, qui venit, non habentur.* c *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. Adde Navar. in Manuali confeſſar. c. 24. tit. de corr. frater.* d *Quaſi dilapidatio dicitur conſumptio rerum mobilium, dilapidatio verò propriè conſiſtit circa immobilia.*

exceptiones oppoſitas probandas admiſimus, quæ probatæ non de zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite *a* procedere viderentur.

CAP. XXXII.

¶ *Hoc Capitulum eſt gloſſa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an & quando teſtes criminoſi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.*

Idem Innocent. III. (*an.1213. Romæ.*)

I. PEr *b* tuas literas nobis intimâſti, te dubitare ſuper quadam Epiſtola decretali, quam nos aſſeris edidiſſe de teſtibus admittendis contra ſimoniacam pravitatem. Noveris igitur, quòd nos illam Epiſtolam, quæ ſic incipit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam *c* edidimus, ſed aliam, quæ ſic incipit, *Licèt Heli*, nos edidiſſe fatemur: ad cujus intelligentiam credimus diſtinguendum, utrùm is, contra quem agitur de ſimoniaca pravitate, denuncietur ſimpliciter *d*, aut *e* criminaliter accuſetur: & utrùm agatur ſecundùm juris rigorem, aut ſecundùm temperantiam æquitatis. Item utrùm ipſe ſit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an ſecularis, qui adhuc in mundo exiſtit, & an inferioris gradûs, an excellentioris ſit dignitatis. Ad hæc, utrùm antè fuiſſet claræ opinionis, & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valdè ſuſpectus: & utrùm de facili poſſit puniri, an ſine ſcandalo nequeat condemnari. Præterea utrùm teſtes ſint honeſti, an criminoſi: & an ſint emendati de crimine, an adhuc in crimine perſeverent. Rursùs ſi crimina ſint eadem vel minora, an paria vel majora: utrúmve teſtes ex zelo juſtitiæ, an ex malignitatis fomite depoſuiſſe credantur. Denique utrùm ad pravitatem ſimoniacam detegendam ſola dicta teſtium inducantur, an alia etiam adminicula ſuffragentur. Hæc omnia ſunt ad intelligentiam illius Epiſtolæ diſtinguenda. Ille quidem Pompoſianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione ac inſufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere teſtimonium veritati, Simonia multis modis videretur eſſe probata: ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, conſpirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulterium, ut eos à teſtimonio removeret. Nos verò (ne innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admiſimus, quibus fortè probatis teſtes non zelo juſtitiæ, ſed malignitatis fomite proceſſiſſe conſtaret, ut conſpirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immanitatem hæreſis ſimoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo *f* reputantur) duximus repellendas: quoniam etſi probatæ fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis ſuffragantibus: præſertim cùm teſtes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non ſecundùm rigorem juris, ſed ſecundùm temperantiam æquitatis, cùm ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: ſed civiliter, ut ab adminiſtratione amoveretur, tanquam immeritus & damnoſus. ¶ Et utique tales Prælati ex levioribus cauſis poſſunt ab adminiſtrationibus amoveri, ſicut quorundam religioſorum approbata conſuetudo depoſcit. Unde prædictus Abbas non expectatâ ſententiâ, quaſi malè conſcius ſibi, ceſſit.

a *Fontè.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* c *id eſt, veriſſimum, nam illa Decretalis, quamvis ad abolendam Clementis III. eſt quam Raymundus non poſuit in hac compilat.* d *In antiq. compilat. civiliter, lego, ſed exemplaria Gregoriana habent ſimpliciter, quod agnoſcunt gl. & Hoſtienſ.* e *an criminaliter attentetur.* f *De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæreſim, & alia crimina, vide Turrecrem. in cap. eos, 1. qu. 1. & B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 1. argumentum.*

CAP. XXXIII.

¶ *Non imputatur electo confirmato, ſi eo prohibente pro ipſius confirmatione pecunia data fuit.*

Idem *Abbati Jemblacen.* a (*an. 1213. Romæ in Germaniam.*)

SIcut *b* tuis literis intimâſti, cùm in Jemblacen. Eccleſia fueris Monachus, fuiſti tandem promotus ad regimen. Eccleſiæ Floren. *c* verùm Abbate Jemblacen. pòſt ſublato de medio: ipſa quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia paſtore carebat Leodien. Eccleſia cathedralis, ad Colonien. Eccleſiam (quæ tua eſt metropolis) proficiſcens, ipſius auctoritate in Jemblacen. Eccleſia interim miniſtrâſti. Cæterùm poſtquam in Leodien. Eccleſia fuit Epiſcopus inſtitutus, is à te requiſitus electionem de te factam noluit confirmare. Verùm cùm hæc fieri pro extorquenda pecunia comperiſſes: ſub interminatione anathematis vetuiſti, ne pro factó hujuſmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconſulto & ignorante contra excommunicationis à te factæ ſententiam venientes, promiſerunt pecuniam, & etiam exolverunt: & ſic ab Epiſcopo invitatus, inſtitutionem ab eo accepiſti liberè quemadmodum poſtulabas: [1 & ỹ.] ¶ Quamvis autem ſecundùm ſacrorum canonum inſtituta, etiam parvuli, qui cupiditate parentum Eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longè diverſum eſt non præbere conſenſum, & expreſsè aliquid prohibere: taliter duximus reſpondendum, quoniam ex eo, quòd contra prohibitionem & voluntatem tuam (à qua poſtmodùm minimè receſſiſti) aliquis te penitùs ignorante promiſit pecuniam, & exolvit, præſertim cùm is nullâ ſit tibi conſanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad pœnam vel culpam (ſicut credimus) imputari, niſi poſteà conſenſeris, pecuniam ſolvendo promiſſam, aut reddendo ſolutam: alioquin contingeret, quòd alicujus factum inſidias inimico parantis ei damnoſum exiſteret, cui penitùs diſpliceret: & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret. Illos autem *d* qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantum conſtat eſſe culpabiles, quòd ſi exceſſus eorum eſſet Eccleſiæ manifeſtus, (quæ non judicat de occultis) pœnâ eſſent canonicâ feriendi.

[1 *Super his ergo nos duxit tua diſcretio conſulendos, ſi propter promiſſionem incognitam & prohibitam, quemadmodum eſt præmiſſum, tibi peccati macula infligatur, vel de promiſſione tibi cognita, tunc fratribus qui eam fecerunt, debeas pœnitere, cùm inhærere nolueris ſimoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini ſubire laborem, vel quamvis conſcientia tua te non accuſet, à ſuſcepto regimine ſic decrevimus abſtinere.*]

CAP. XXXIV.

¶ *Si Clericus cum pacto confert Eccleſiæ bona ſua, ut in ipſa recipiatur in Canonicum, ut illa ſibi retineat pro Præbenda Simonia committitur: ſecus, ſi hoc fiat ſine pacto.*

Idem *Decano Beluacen.* (*an. 1213.*)

TUa *e* nos duxit diſcretio conſulendos: [1 & *infrà.*] ¶ Devotioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, ut illa poſtmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: hujuſmodi oblatio vel receptio fieri non poterit ſine vitio Simoniæ:

a *Jamblacen. al. Temblacen. al. Grarablacen.* b *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Henricum Botch. & extravagantem Pauli 2. cùm deteſtabile. & Caſſador. deciſione 1. titul. de Simonia.* c *Florinenſ.* d *Hodie qualis ſit quorumlibet ſimoniacorum pœna, vide extravagantem, cùm deteſtabile.* e *Cap 6. eod. tit. in 1. compil.*

cùm

eum in talibus omnis pactio aut conventio ceſſare debeat, juxta canonicas ſanctiones. Si verò purè ac ſine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter *a*, ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ purè conſentiant: hujuſmodi receptio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis. Licèt autem taliter duximus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodò judicare: ſi tamen is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci, & Clerici qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri: ſine dubio tam ille, quàm iſti apud diſtrictum Judicem (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles judicantur.

[1 *Si quis Clericus alicui Eccleſiæ de bonis ſuis quiddam obtulerit, petens, ut in vita ſua ſibi liceret eadem bona in ipſa Eccleſia pro Præbenda tenere, an bona recipi debeant ſic oblata, & idem Clericus aſſumi debeat, vel valeat in Canonicum ejuſdem Eccleſiæ abſque vitio Simoniæ. Nos igitur*]

CAP. XXXV.

¶ *Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit ſimoniacum: ſed miniſtrare poteſt in illis, quos priùs ab iſto recepit.*

Idem *Priori Cantuarien.* b *(an. 1213.)*

II. PEr tuas *c* literas intimâſti, quòd cùm B. in quadam domo Cartuſien. Ordinis ſuſcepiſſet habitum monachalem, à diœceſ. Epiſcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: ſed poſtmodùm didicit ex relatione quorundam, quòd Epiſcopus multoties commiſerat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in ſuſcepto formidat ordine miniſtrare, nolens ab eodem Epiſcopo ad ſuperiores ordines promoveri: [1 *& infrà.*] ¶ Nos igitur *d* reſpondemus, ut idem in ordine ſic ſuſcepto ſecurè miniſtret: ſed contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendat, ne fortè ædificet ad gehennam: licèt ex eo, quòd conſcientiam nimis habuerit ſcrupuloſam, in difficultatem hujuſmodi ſit collapſus, quam utique non evadet, niſi deponat errorem.

[1 *Unde cùm eidem heremum exire non liceat, nec præfatus Epiſcopus ipſum vel quemlibet alium ſuæ diœceſis ab alio Epiſcopo permittit ordinari, poſtulâſti per ſedem Apoſtolicam edoceri, quid de præfato Monacho in ordine jam ſuſcepto & ſuſcipiendis ſuperioribus ſit agendum.*]

CAP. XXXVI.

¶ *Pro Chriſmate vel inveſtitura Eccleſiarum nihil exigi debet: nec excuſat conſuetudo, vel nominis variatio.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.*

(an. 1213.)

IN tantum *e* peccatis exigentibus corda quorundam ſimoniaca pravitas depravavit: [& ỹ.] ¶ Sanè pervenit ad audientiam noſtram, quòd cùm olim quidam Suffraganei tui pro chriſmate certam conſueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuens pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ ſolutionis anticipant, recipientes in media Quadrageſima, quod recipere conſuevêre poſt Paſcha: & ut cauſam recipiendi diſſimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos priùs chriſmales, ſecundò Paſchales dicebant, conſuetudinem *f* mediæ Quadrageſimæ nuncupantes: [& ỹ.] ¶ Cùm verò expreſſiùs exprimat venditionis ſpeciem, qui priùs recipit pretium, quàm rem conferat pretioſam, & gratis ſit gratia conferenda: mandamus, quatenus taliter exceſſus corrigas ſupradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum à tam illicita exactione compeſcens, quòd aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam conſuetudinem de tua provincia ſtudeas abolere, per quam pro Eccleſiarum inveſtitura Archidiaconi marcham argenti, minores verò Decani vaccam albam ſibi dari poſtulant, vel certam ſolvi pecuniæ quantitatem.

a *Humiles ergo preces à digno emiſſæ pro conſequendo beneficio, non inducunt Simoniam.* b *Carviſien. al. Cartuſien. al. Carthuſien.* c *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.* d *al. nos itaque reſpondemus.* e *Cap. 1. tit. de exceſſ. Præl. in 3. comp.* f *ſed nominum variatio non excuſat, ut ait Lactantius l. 1. c. 5.*

CAP. XXXVII.

¶ *Ordinatus in Subdiaconum, qui priùs præſentatori ſuo promiſit, quòd nil ab eo peteret, in ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperiores ordines aſcendere ſine diſpenſatione non poteſt, etiamſi peccare non crediderit.*

Idem.

III. PEr tuas *a* nobis literas intimâſti, quòd cùm D. lator præſentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quendam Presbyterum exoravit, ut ipſum ad Eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret: quod cùm ille facere recuſaret, ipſe illi firmiter repromiſit, quòd nunquam, ſi præſentaret eundem, in Eccleſia ſua aliquam peteret portionem, & ſic ad præſentationem ejus *b* extitit ordinatus, nec ſe in hoc illicitum egiſſe aliquid intellexit: [1 *& infrà.*] ¶ Nos inquiſit. t. t. r. quòd niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ſuperiores *c* aſcendere, nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare.

[1 *Unde cùm poſtmodùm vellet in Diaconum promoveri, Epiſcopo commonente, ne quis interveniente promiſſione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promiſſionis iſtius, à ſuſceptione ordinis Diaconatûs ceſſavit, hoc tibi humiliter confitens & per te poſtulans Clerici, utrùm ex promiſſione hujuſmodi reus eſſet, & an liceret eidem in ſuſcepto Diaconatûs ordine miniſtrare, & ad altiores aſcendere ordines.*]

CAP. XXXVIII.

¶ *Simonia eſt dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia adminiſtratione rerum ſpiritualium ſeu Eccleſiaſticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Eccleſia ſunt ejiciendi.* h. d. hoc c. per alia verba, licèt ſit breve.

Idem.

COnſulere *d*: [& ỹ.] ¶ Quicunque vicedominatum, vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone *e* percelluntur, & ab illa Eccleſia, in cujus contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt, juſtè excluduntur.

CAP. XXXIX.

¶ *Simoniacum eſt aliquid exigere pro conſecratione Epiſcoporum & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excuſat conſuetudo.*

Idem *f in Concilio generali. (an. 1216.)*

SIcut pro certo *g* didicimus, in plerìſque locis à pleriſque perſonis, quaſi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorſiones turpes, & pravas pro conſecrationibus Epiſcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: eſtque taxatum quantum ſit iſti vel illi, quantúmve alteri, vel alii *h* perſolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam. Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi (quæ magis dicenda eſt corruptela) penitùs reprobamus, firmiter ſtatuentes, ut pro his ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præſumat: alioquin

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *ipſius.* c *al. ſuperiores ordines.* d *Cap. 2. eod tit. in 4. comp.* e *cum Simone Mago percelluntur.* f *Idem ſcil. Innoc. III in Concil. gener. Lat. c. 63.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *al. ita: illi vel alii.*

& qui receperit,& qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

CAP. XL.

¶ *Religioſi pretio recepti, unà cùm recipientibus de monaſterio expelluntur, & in arctioribus monaſteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante iſtud Concilium, ponebantur ſic recepti in aliis locis ejuſdem Ordinis, niſi multitudo ſit in cauſa: ita tamen, quòd renuntient primæ receptioni, & de novo recipiantur.*

Idem *in eodem.* a *(an. eod.)*

QUoniam *b* ſimoniaca labes adeò pleraſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitùs prohibemus: ſtatuentes, ut quæcunque de cætero talem commiſerint *c* pravitatem, tam recipiens, quàm recepta, ſive ſit ſubdita, ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur *d*, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monaſteriis, quæ perperàm ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem Ordinis collocentur. Quòd ſi fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari, ne damnabiliter in ſeculo evagentur, recipiantur in eiſdem monaſteriis diſpenſativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus obſervandum. Verùm ne per ſimplicitatem vel ignorantiam ſe valeant excuſare, præcipimus, ut diœceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas diœceſes publicari.

CAP. XLI.

¶ *Epiſcopi nihil exigere debent, ut permittant in Eccleſiis ſibi ſubjectis Clericos inſtitui, Monachos profiteri, vel mortuos ſepeliri: alioquin exacta reſtituentur duplicata.*

Idem *in eodem.* e

AUdivimus *f* de quibuſdam Epiſcopis, quòd decedentibus Eccleſiarum Rectoribus, ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur alios in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur: Prætereà cùm miles aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religioſos eligit ſepulturam, etiamſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cùm igitur non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit ſecundùm Apoſtolum abſtinendum, exactiones hujuſmodi penitùs inhibemus.

Quòd ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta publicata reſtituat, in utilitatem locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

¶ *Sacramenta ſunt liberè conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos obſervare laudabiles conſuetudines.*

Idem *in eodem.* g

AD Apoſtolicam audientiam *h* frequenti relatione pervenit, quòd quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtrà verò quidam Laici laudabilem conſuetudinem erga ſanctam Eccleſiam piâ devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, ſub prætexu canonicæ pietatis. Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus ſervari: ſtatuentes, ut liberè conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci veritate cognitâ compeſcantur, qui malitiosè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

CAP. XLIII.

¶ *Prohibet Abbates Ciſtercienſes ſolenniter inſtallari: & p[illegible] formam obedientiæ, quam præſtant ſuis Epiſcopis.*

Honorius III. *univerſis Abbatibus & fratribus Ciſtercien. Ordinis. (an. 1224. Romæ.)*

NE *a* Dei Eccleſiam: [1 & ꝑ.] ¶ Inſtallationi[s] ſolennitates in electis Abbatibus Ordinis veſtri fi[eri] prohibentes: Adjicimus, ut Archiepiſcopi, & Epiſc[opi] eâ ſint formâ profeſſionis contenti, quæ ab origine v[e]ſtri Ordinis noſcitur inſtituta, quæ talis eſt: Ego fra[ter] Abbas Ciſtercienſ. Ordinis ſubjectionem & reverenti[am] & obedientiam à ſanctis Patribus conſtitutam, ſecund[ùm] regulam ſancti Benedicti, tibi Domine Epiſcope, tuiſq[ue] ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, & ſanctæ ſedi Ap[o]ſtolicæ, ſalvo Ordine meo, perpetuò me exhibiturum promitto.

[1 *Quam lavit proprio ſanguine Jeſus Chriſtus, macula fœ[di]tatis coinquinet, ruga deformet cupiditatis, quæ omnium radi[x] malorum: & ne deformitas quaſi ruga ſub prætextu conſuetu[dinis] contracta eliminanda ſunt penitùs ab eadem, ut diſpenſatio my[ſte]riorum Dei, & ipſa myſteria gratìs accepta, Giezicâ pravit[ate] prorsùs abolitâ, charitate conferantur, quæ emere vel vendere qu[àm] deteſtabile, quámve periculoſum exiſtat, liquidò poteſt perpendi[ex] eo, quod Dominus vendentes & ementes oves & boves ejecit de te[m]plo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. [In] ejectione denique vendentium & ementium, facinoris inquinan[tis] utroſque exprimitur deteſtatio, & in cathedrarum everſione m[on]ſtratur, cui pœnæ ſubjaceant hi qui præſunt, vendentes Dei dona [&] Eccleſiaſtica ſacramenta: ut hujuſmodi igitur facinus quos co[in]quinat Prælatos, & ſubditos non poſſit inficere, quoquo modo auct[o]ritate Apoſtolicâ diſtrictiùs inhibemus, ne quis Archiepiſcopu[s] Epiſcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipſorum à quoquam in A[b]batem electo pro benedictione, ſeu inſtallatione vel recipienda pr[o]feſſione ab eis ſub conſuetudinis prætextu cujuſdam paceſridum, ſe[u] aliud quicquam quocunque nomine cenſeatur exigere vel extorqu[e]re præſumat. Vobis etiam ſub prætextu hujuſmodi exacta, tali[ter] interdicimus, ne præſtetis, cùm non ſolùm à malo, ſed ab omni ſpe[ci]e mali ſit abſtinendum.*]

CAP. XLIV.

¶ *Recepto in Canonicum debetur Prabenda & reditus, conſuetudine non obſtante, quòd non ſervaverit pravam conſuetudinem de aliquo temporali dando ipſis Canonicis.*

Gregorius IX. *Priori ſancti Thomæ Eſculanen. (an. 1235.)*

JAcobus Canonicus Eſculanus *c* expoſuit, quòd cùm ipſe in Eccleſia Aprutin. ſit receptus in Canonicum & in fratrem, Canonici ejuſdem Eccleſiæ partem proventuum, ac Præbendam ſibi aſſignare recuſant, quandam conſuetudinem prætendentes, quòd prandium habere debeant à Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Canonicos, ut (tali conſuetudine non obſtante) ſibi, ſicut uni ex aliis, in proventibus & Præbenda provideant, appell. remotâ compellas.

a *Idem Innocent. III. in Conc. Later. cap. 64.* b *Cap. 4. eod. tit. in 4. comp.* c *commiſerit.* d *repellatur.* e *Idem Innocent. III. in Concil. Lateran. c 65.* f *Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Vid. citatos in cap. cùm in Eccleſia. cap. veniens, & cap. dilectus. ſuprà eod. tit.* g *Concil. Lateran. c. 66.* h *Cap. 6. eod. tit. in 4. compilat.*

a *Qualiter hoc caput ſpectet ad titulum, colliges ex caſu, & clariùs hìc ex Panormitano & aliis.* b *Inſtallatio fit, quando electus & confirmatus introducitur in ſtallum, id eſt, in ſedem ſeu locum conſtitutum in choro & Abbati deputatum ad ſedendum.* c *Vid. Doctores in cap. 1. ſuprà eod. tit. Et B. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 3.*

CAP.

CAP. XLV.

¶ *Qui ordinavit aliquem ſub promiſſione de non petendo ab ... proviſionem: Ordinator per triennium à collatione, Præſenta... verò ab executione ordinum, etiam per triennium ſuſpenſi ſunt: ...dinatus verò ab ordine perpetuò ſit ſuſpenſus: & ſolùm per ſedem ...poſtolicam cum eis diſpenſatur.*

Idem.

...I quis ordinaverit *a*, ſeu ad ordinem præſentaverit aliquem, promiſſionem vel juramentum ab illo reci...iens, quòd ſuper proviſione ſua non inquietet *b* eun...em, Ordinator à collatione, Præſentator verò ab exe...utione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine ...c ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per ſedem ...poſtolicam obtinere meruerint, noverint ſe ſuſpenſos.

CAP. XLVI.

¶ *Habet duo dicta: ſecundùm ibi,* & ad reſignationes. *Et ...opter brevitatem & varietatem lecturarum aliter non ſummatur.*

Idem.

MAndato *c* noſtro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monaſteriis ...ant adepti, ſecundùm conſtitutionem generalis Conci...i diſpenſares: [*& infrà.*] ¶ Conſ. t. breviter reſpon...entes, dicimus mandatum Apoſtolicum etiam ad Abba...s extendi, & ad reſignationes ſpiritualium & tempora...um, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente, ...rinque taliter acquiruntur, (in quo caſu delinquenti...is ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere crea...ri) eos pro Simonia hujuſmodi non teneri.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Qui dat pecuniam, ut Epiſcopalem vel ſpiritualem juriſdi...onem exerceat, officio ſuo privatur, & ſic conferens illud am...ùs conferre non poterit, & canonicè punietur.* hoc dicit, cum ...quentibus.

Alexander III. *in Concilio Lateran.* d (*an. 1179.*)

PRæterea quoniam quidam in quibuſdam partibus ſub pretio ſtatuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Epiſcopalem juriſdictio...em exercent: Præſenti decreto ſtatuimus: ut qui de cæ...ro hoc præſumpſerit, officio ſuo privetur, & Epiſco...is conferendi hoc officium poteſtatem amittat.

CAP. II.

¶ *Summatum eſt ſuprà cap. proximo.*

Idem *in Concilio Turon.* (*an. 1163.*)

QUoniam in quibuſdam partibus, Decani *e* quidam vel Archipresbyteri ad agendas vices Epiſcoporum ...a Archidiaconorum, & terminandas cauſas Eccleſia...cas ſub annuo pretio ſtatuuntur, quod ad Sacerdotum ...avamen, & ſubverſionem judiciorum non eſt dubium ...dundare: id ulteriùs fieri prohibemus. Quòd ſi quis ... cætero fecerit, removeatur à Clero. Epiſcopus au...m, qui hoc ſuſtinuerit, & *f* Eccleſiaſticam juriſdictionem ſuâ patitur diſſimulatione perverti, diſtrictione canonicâ percellatur.

CAP. III.

¶ *Regimen Eccleſiæ ſub annuo cenſu committi non debet.*

Idem.

II. QUoniam *a* enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra ſanctorum Patrum inſtitutiones invaluit, ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad Eccleſiarum regimen ſtatuantur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus: Quia dum Sacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

CAP. IV.

¶ *Fructus Eccleſiarum ſub annuo cenſu concedi poſſunt.*

Idem *Exon. Epiſcopo* (*an. eod.*).

QUerelam *b* Magiſtri Guil. recepimus, quòd cùm Eccleſiam de Chephalai *c*, à G. perſona ejuſdem ad annuum cenſum tenendam per ſeptennium ſuſcepiſſet: ipſe antequam eam per unius anni ſpatium tenuiſſet, auferre præſumpſit: quanquam præſtitâ fide firmaverit, quòd uſque ad ſtatutum terminum nullam ei exinde moleſtiam vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, eum diſtrictè compellas, ut præfatam Eccleſiam dicto Guil. reſtituat: & uſque ad terminum conſtitutum (ſecundùm quod inter ſe convenerint *d*) ipſum eandem permittat pacificè poſſidere.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ *Eccleſia cathedralis providere debet Magiſtro de beneficio, qui Clericos ejuſdem Eccleſiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.*

Ex Concilio Lateranen. (*an. 1102.*)

QUoniam Eccleſia Dei, ſicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui pauperum opibus juvari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubtrahatur, per unamquamque cathedralem Eccleſiam Magiſtro, qui Clericos ejuſdem & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [1 & ꝯ.] ¶ Pro licentia *e* verò docendi nullus pretium exigat, vel ſub obtentu alicujus conſuetudinis ab eis *f*, qui docent, aliquid quærat, nec docere quenquam (qui ſit idoneus) petitâ licentiâ interdicat. Qui autem contra hoc venire præſumpſerit, ab Eccleſiaſtico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur ut in Eccleſia fructum *g* ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

[1 *Quo docentis neceſſitas ſublevetur, & diſcentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque reſtituatur Eccleſiis, ſeu magiſteriis, ſi retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.*]

CAP. II.

¶ *Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum reſtitui, & promiſſum remitti debet: & negligente inferiore Prælato, ad magiſtrum conſtituendum, ſupplebit hoc ſuperior.*

Alexander III. *Vinton. Epiſcopo.* h (*an. 1180.*)

PRohibeas *i*, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid

a *Vid. Turrecrematam in cap. ſtatuimus. & cap. ordinationes. ...quæſt. 1. & Sylveſtrum citatum in cap. præc.* b *inquietaret. ...de materia hujus cap. vid. D. Sotum libr. 9. de juſt. & jure. ... art. 1. ad. 6. argum. Martinum Navarrum in Manuali Con...ar. c. 23. tit. de Simon.* d *Cap. 15 incipit, cùm in officiis. ...ræterea quoniam. & cap. 1. tit. de Prælatis. ne vices ſuas, &c. ...1. comp.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part. 2. ...* f *Eccleſiaſtica judicia, &c.*

a *Cap. 2. & 3. eod. tit. in 1. compil.* b *C. 4 eod. tit. in 1. comp.* c *Cephaja.* d *convenit.* e *vid. quos citabo in cap. ſequent.* f *al. ab eis, quos docent.* g *fructus.* h *Vincon.* i *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

verò poſteà ſolutum fuerit vel promiſſum, remitti promiſſum facias, & reſtitui appell. ceſſante ſolutum, ſciens quod ſcriptum eſt *a*: [*Gratis accepiſtis, gratis date.*] Sanè ſi quis diſtulerit Magiſtros in locis congruis inſtituere, tibi liceat app. poſtpoſitâ, ibi aliorum inſtructioni præficere viros providos, honeſtos & diſcretos.

CAP. III.

¶ *Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiamſi hoc habeat conſuetudo.*

Idem Alex. III. (*an. 1180. Romæ.*)

QUantò Gallicana *b* Eccleſia: [1 *& infrà.*] ¶ Dignos eſſe animadverſione cenſemus, qui nomen Magiſtri ſcholarum, & dignitatem aſſumunt, & ſine certo pretio Eccleſiaſticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc prava conſuetudo à cupiditatis radice proceſſerit, & decorem admodùm Eccleſiaſticæ honeſtatis confundat: mandamus, quatenus (conſuetudine ipsâ de veſtris Eccleſiis extirpatâ) ſub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: diſtrictè præcipientes, ut quicunque viri idonei & literati voluerint regere ſtudia literarum, ſine moleſtia & exactione qualibet ſcholas regere permittantur. Si qui verò hujuſmodi prohibitionis vel præcepti extiterint tranſgreſſores, eos officiis & dignitatibus ſpolietis.

[1 *Majorum perſonarum ſcientiâ & honeſtate præfulget, eò cautiùs nititur cavere, quæ confundere Eccleſiaſticam videantur honeſtatem, tantò vehementiori.*]

CAP. IV.

¶ *In qualibet cathedrali Eccleſia, vel alia in facultatibus ſufficienti, debet à Prælato vel Capitulo unus Magiſter eligi, cui reditus unius Præbendæ debent aſſignari: in Metropolitana verò Eccleſia etiam eligi debet Theologus: & ſi ad Grammaticum & Theologum non ſufficit, provideat ipſi Theologo ex reditibus ſuæ Eccleſiæ, & Grammatico faciat provideri in aliqua Eccleſiarum ſuæ civitatis vel diœceſis.*

Innocentius III. *in Concilio generali.* c (*an. 1216.*)

QUia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranen. Concilio piâ fuit conſtitutione *d* proviſum, ut per unamquamque cathedralem Eccleſiam Magiſtro, qui ejuſdem Eccleſiæ Clericos aliosque Scholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Eccleſiis id minimè obſervatur: nos prædictum roborantes ſtatutum adjicimus, ut non ſolùm in qualibet cathedrali Eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur Magiſter idoneus, à Prælato cum Capitulo, ſeu majori & ſaniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Eccleſiarum ipſarum gratis in Grammatica *e* facultate, ac alios inſtruat juxta poſſe. Sanè Metropolis Eccleſia Theologum nihilominùs habeat, qui Sacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet, quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet Magiſtrorum à capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem, non quòd propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tamdiu reditus ipſos percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quòd ſi fortè de duobus *f* Eccleſia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipſa provideat, Grammatico verò in alia Eccleſia ſuæ civitatis, ſive diœceſis, quæ ſufficere valeat, faciat provideri.

CAP. V.

¶ *Prælati & Capitula ad ſtudia Theologiæ Scholares dociles tranſmittere tenentur, qui in abſentia reditus Præbendarum ſuarum & beneficiorum per quinquennium integra percipient & ſi proprii reditus ad ſuſtentationem ſtudii eis non ſufficiunt, debet Pr... tus cum Capitulo eis providere: Magiſtri verò donec docuerint, ...tegrè percipiunt fructus beneficiorum ſuorum.*

Honorius III. (*an. 1220.*)

SUper ſpecula *a*, &c. [1 *& infrà.*] ¶ Volumus mandamus, ut ſtatutum in Concilio generali de M... giſtris Theologis per ſingulas Metropoles ſtatuendis, i... violabiliter obſervetur: Statuentes, ut quia ſuper h... propter raritatem Magiſtrorum ſe poſſent forſitan alic... excuſare, ab Eccleſiarum Prælatis & Capitulis ad The... logicæ *b* profeſſionis ſtudium aliqui docibiles deſtine... tur: qui cùm docti fuerint, in Dei Eccleſia velut ſple... dor fulgeant firmamenti *c*, ex quibus poſtmodùm c... pia poſſit haberi Doctorum, qui velut ſtellæ in perpetu... æternitates manſuri ad juſtitiam valeant plurimos er... dire: quibus ſi proprii proventus Eccleſiaſtici non ſuf... ciunt, prædicti neceſſaria ſubminiſtrent. Docentes ve... in Theologica facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſt... dentes in ipſa, integrè per annos quinque percipiant c... licentia ſedis Apoſt. proventus Præbendarum & benef... ciorum ſuorum, non obſtante aliquâ aliâ conſuetudin... vel ſtatuto, cùm denario fraudari non debeant in vine... Domini operantes.

[1 *Cùm itaque de ſingulis provinciis puellæ ſpecioſæ, ac virgines pro Rege Aſſuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem & mœnia civitatis per manum Agemundum muliebrem accipere neceſſariorum videlicet fulcimenta.*]

DE JUDÆIS, SARRACENIS, ET EORUM SERVIS.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Si ſervus à Judæo emptus causâ mercimonii factus eſt vel fieri deſiderat Chriſtianus, pro XII. ſolidis redimitur.*

Ex Concilio Maten. *d*

PRæſenti Concilio ſancimus, ut nullum Chriſtianum mancipium Judæo ſerviat, ſed datis XII. ſolidis pro quolibet bono mancipio ipſum quicunque Chriſtianorum, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium, licentiam habeat redimendi: & ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, idem fiat: Quia nefas eſt, quem Chriſtus redemit, blaſphemum Chriſti in ſervitutis vinculis detinere.

CAP. II.

¶ *Judæus Chriſtianum in ſervum habere non poteſt, in adſcriptitium verò poteſt.*

Gregorius *Epiſc.* e *Lucen.* (*an. 600. Romæ in Tuſciam.*)

MUltorum ad *f* nos: [1 & ſ.] ¶ Nulli Judæo liceat Chriſtianum mancipium in ſuo dominio retinere: ſed ſi qui apud eos inveniuntur, libertas eis ſervetur. Hi verò, qui in poſſeſſionibus eorum ſunt, licèt legum diſtrictione ſint liberi: tamen quia colendis terris eorum diutiùs adhæſerunt, utpote conditione *g* loci debentes, ad colenda rura remaneant, conſuetas penſiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originariis jura præcipiunt, peragant, & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quòd *h* ſi quiſquam Judæorum aliquem de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obſequium retinere voluerit, ipſe ſibi imputet, qui jus colonarium, & jus dominii ſibi juris ſeveritate damnavit.

[1 *Relatione pervenit, à Judæis in Lucenſi civitate degentibus*

a *Matth. 10.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *Scil. Later. c. 11. & Cap. 1. eod tit. in 4. comp.* d *inſtitutione.* e *Grammatica.* f *al. de duobus Magiſtris.*

a *Pars hujus capitis ſup. tit. ne Cler. vel Monach.* b *Theologiæ.* c *Vid. auth. habita. C. ne filius pro patre.* d *Maticon.* e *Lib. 3. indict. 12. epiſt. 21.* f *C. 3. eod tit. in 1. comp.* g *conditionem. al. conditioni.* h *al. Verùm ſi quiſquam.*

...s ad ſervitium Chriſtiana detineri mancipia, quæ res tantò no- ...ſa eſt aſperior, quantò à Fraternitatis tuæ patientia operoſior. ...tebat quippe te reſpectu loci tui, atque Chriſtianæ religionis in- ...u, nullam relinquere occaſionem ſuperſtitioni Judaicæ, ne ſim- ...s anima non tam ſuaſionibus quàm poteſtatis jure quodammo- ...d deſervirent. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam, ut ...ndùm piiſſimarum legum tramitem.]

CAP. III.

¶ *Judæi antiquas Synagogas retinere poſſunt, novas erigere non ...unt.*

Idem *Genuenſi Epiſcopo.* a (*an. 600. Roma.*)

JUdæi *b* de civitate: [*& j.*] ¶ Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos ...e inquietudine veteres habere permittit.

CAP. IV.

¶ *In die Veneris ſanctâ non licet Judæis tenere oſtia, vel fene- ...o apertas.*

Alexander III. (*an. 1180.*)

QUia *c* ſuper his: [*1 & j.*] ¶ Generaliter interdicas, ut Judæis oſtia vel feneſtras in die Paraſceves aper- ...non habeant, ſed clauſas teneant totâ die.

CAP. V.

¶ *Excommunicari debent Chriſtiani, qui in domo ſerviunt ...æis, vel Sarracenis, ſive Paganis. Et Principes ſeculares ex- ...municari debent, qui Judæos baptizatos ſuis bonis ſpoliare præ- ...unt.*

Idem *ex Concilio Lateran.* d (*an. 1179.*)

JUdæi ſive Sarraceni, neque ſub alendorum puerorum ſuorum obtentu, nec pro ſervitio, vel alia qua- ...t causâ Chriſtiana mancipia in domibus ſuis permit- ...tur habere: excommunicentur autem, qui cum eis ...ſumpſerint habitare: [*& j.*] ¶ Si quis prætereà *e* ...o inſpirante ad fidem ſe converterint Chriſtianam, à ...ſeſſionibus ſuis nullatenus excludantur, cùm melio- ...conditionis ad fidem converſos eſſe oporteat, quàm, ...equam fidem ſuſceperint, habebantur. Si autem ſe- ... fuerit factum, Principibus ſeu poteſtatibus eorun- ...n locorum injungimus, ſub pœna excommunicatio- ..., ut portionem hæreditatis ſuæ & bonorum ſuorum ...ntegro eis faciant exhiberi.

CAP. VI.

¶ *Chriſtiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ...rum navibus navigantes, excommunicandi ſunt, & rebus eo- ...privandi, & efficiuntur capientium ſervi.*

Idem *in eodem.* (*an. 1179. Roma.*)

...Ta quorundam animos occupavit ſæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Chriſtiano, Sarracenis arma, ...rum & ligamina *f* deferant galearum, & pares aut ...am ſuperiores in malitia fiant illis, dum ad impu- ...ndos Chriſtianos arma eis, & neceſſaria ſubmini- ...ant. Sunt etiam, qui pro cupiditate ſua in galeis & pi- ...icis Sarracenorum navibus, regimen & curam guber- ...ionis exerceant. Tales igitur ab Eccleſiaſtica com- ...nione præciſos, & excommunicationi ſubjectos, re- ...n ſuarum per Principes catholicos & conſules civita- ...n privatione mulctari *g*, & capientium fieri ſervos ...emus. Præcipimus etiam, ut per Eccleſias maritima- ...n urbium crebra & ſolennis in eos excommunicatio ...feratur.

CAP. VII.

¶ *Judæi veteres Synagogas in priorem ſtatum reformare poſ- ...t: de novo erigere non poſſunt.*

Idem. (*an. 1180. Roma.*)

COnſuluit *a*: [*& infrà.*] ¶ Judæos de novo conſtruere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verùm ſi antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, poteſt æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretioſiores faciant, quàm anteà fuiſſe noſcuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quòd in veteribus Synagogis, & ſuis obſervantiis tolerantur.

CAP. VIII.

¶ *In familiari ſervitio Judæorum, Chriſtiani eſſe non debent.*

Idem.

AD hæc *b* omnibus Chriſtianis, qui ſunt in juriſdictione veſtra, penitùs interdicatis, & ſi neceſſe fuerit, diſtrictione Eccleſiaſticâ compellatis eoſdem *c*, ne Judæorum ſervitio ſe aſſiduè pro aliqua mercede exponant: quod etiam obſtetricibus & nutricibus eorum prohibere curetis: ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præſumant. Quoniam Judæorum mores, & noſtri in nullo concordant, & ipſi de facili ob continuam converſationem, & aſſiduam familiaritatem ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

¶ *Judæi inviti non ſunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec ſine judicio puniendi, aut rebus ſuis ſpoliandi, vel in ſuis feſtivitatibus moleſtandi, nec ipſorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

SIcut *d* Judæi: [*1 & j.*] ¶ Statuimus, ut nullus invitos, vel nolentes Judæos ad baptiſmum venire compellat. Si quis autem ad Chriſtianos causâ fidei confugerit: poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, Chriſtianus abſque calumnia efficiatur: quippe Chriſti fidem habere non creditur, qui ad Chriſtianorum baptiſmum *e* non ſpontaneus, ſed invitus cogitur *f* pervenire.

Nullus etiam Chriſtianus eorum quemlibet ſine judicio terrenæ poteſtatis vel occidere, vel vulnerare, vel ſuas pecunias auferre præſumat, aut bonas, quas hactenus habuerint conſuetudines, immutare: præſertim in feſtivitatum ſuarum celebratione quiſquam fuſtibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta ſervitia exigat, niſi quæ ipſi tempore præterito facere conſueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare aut invadere audeat, ſive obtentu pecuniæ corpora humata effodere. Si quis autem hujuſmodi decreti tenore cognito (quod abſit) contraire præſumpſerit, honoris & officii ſui periculum patiatur, aut excommunicationis ſententiâ plectatur *g*, niſi præſumptionem ſuam dignâ ſatisfactione correxerit.

[1 *Non debent in Synagogis ultrà quàm in lege permiſſum eſt, præſumere: ita in his quæ eis conceſſa ſunt, nullum debent præjudicium ſuſtinere.*]

CAP. X.

¶ *Ponit duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.*

Idem.

QUàm *h* ſit laudabile: [*& infrà.*] ¶ Tuis, frater Epiſcope, petitionibus annuentes, tibi tuiſque ſociis, cùm ad prædicandam Chriſti fidem Paganis *i* exhibitis, Apoſt. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modeſtia & gratiarum actione, ſervatâ temporum qualitate juxta

a *al. Gen. al. Jan.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 7. ...tit. in 1. compil.* d *Cap. 26. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil. Vid. extravagantem Pauli III. quæ incipit, Cupientes Judæos, ... multa Judæis converſis privilegia conceduntur.* f *lignamina.* g *Jure civili puniuntur. cap. cum confiſc. bonorum. l. 2. C. ... res export. non debeant.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *dictio*, eoſdem, *deeſt in antiquis.* d *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* e *baptiſma.* f *cognoſcitur.* g *plectetur.* h *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* i *Scriptores Chriſtiani Paganos vocant omnes Idolorum cultores, qui nunquam fidem Catholicam agnoverunt.*

canonicas ſanctiones, uti liceat, qui vobis ab ipſis infidelibus apponuntur.

Inſuper indulgemus, ut quicunque Religioſi, ſeu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelium veritatem, requiſitâ & habitâ Prælatorum ſuorum licentiâ, tibi voluerint adhærere, id abſque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apoſtol. facultatem.

CAP. XI.

¶ Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quòd nihil deferent auxilii, ſeu ſubſidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam poſt treugas merces prohibitas, excommunicatus eſt: & pacis appellatione non veniunt treugæ.

Idem.

Significavit *a* nobis tua Fraternitas, quomodo aliqui civium tuorum in Alexandriam valeant proficiſci pro recuperandis concivibus ſuis, qui illic in captivitate teneantur. Hoc arbitramur licitè poſſe fieri, dummodo nihil in mercibus ſuis, vel alio modo ſecum illuc deferant, unde poſſit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut ſubſidium provenire: quod etiam coram te priùs juramento firmabunt. Illi quoque, qui poſt treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, ſi detulerint merces prohibitas causâ lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt *b*: ſicut nec illi, qui in perſonis propriis non euntes, merces eis per nuncios deſtinârunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt ſe ampliùs in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, niſi pax eſſet inter Chriſtianos & ipſos, & poſt treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non abſolvit.

CAP. XII.

¶ Excommunicati ſunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præſtant ſubſidium.

Idem.

Quod olim *c* præceptum fuit: [*& infrà.*] ¶ Sanè licèt hoc fuerit in Concilio *d* Later. diſtrictè inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi ſupponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerint, vel per ſe, vel per alios navibus, ſeu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum ſubſidia, ſeu conſilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Veſtræ igitur diſcretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per veſtras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, conſilia, vel alia ſubſidia tranſmittatis: ne ſi aliqui in ſua malitia indurati, ſecùs agere præſumpſerint, non ſolùm ipſo jure incidant in excommunicationem illam, verùm etiam iram Dei viventis incurrant.

CAP. XIII.

¶ Judæi nutrices, vel ſervientes Chriſtianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Chriſtianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Senon. & Epiſcopo Pariſienſi. (an. 1212.)*

Etſi *e* Judæos (quos propria culpa ſubmiſit perpetuæ ſervituti) pietas Chriſtiana receptet, & ſuſtineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis eſſe non debent, ut reddant Chriſtianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam miſericorditer in noſtram familiaritatem admiſſi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Accepimus autem, quòd Judæi faciunt Chriſtianas filiorum ſuorum nutrices *a*, & (quod non tantùm dicere, etiam nefandum eſt cogitare) cùm in die Reſurrectio Dominicæ illas recipere corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti contingit per triduum antequam eos lactent, lac fundere faciunt in latrinam. Alia inſuper contra fidem catholicam deteſtabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus eſt verendum, ne divinam indignationem incurrant: cùm eos perpetrare patiuntur indignè, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt: [1 & ¶ Inhibemus ergo diſtrictè, ne de cætero nutrices, vel ſervientes habeant Chriſtianos, ne filii liberæ filiis ſimulentur ancillæ, ſed tanquam ſervi à Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurârunt, ſe ſaltem per effectum operis recognoſcant ſervos illorum, quos Chriſti mors liberos, & illos ſervos effecit: [1 & infrà ¶ Si verò nutrices & ſervientes non dimiſerint Chriſtianos, ſub excommunicationis pœna inhibeatis *c* diſtrictè omnibus Chriſtianis, ne cum eis commercium aliquod exercere.

[1 *Rogamus igitur chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Regem Francorum Illuſtrem: mandamus etiam Nobili viro M. Duci Burgundiæ, & Comitiſſæ Trecen. ut taliter reprimant Judæorum exceſſus, ne cervicem perpetuæ ſervitutis jugo ſubmiſſam, præſumant erigere contra reverentiam fidei Chriſtianæ.*]

[2 *Qui cùm jam cœperint rodere more muris, & pungere ſicut ſerpentes, verendum eſt, ne ignis receptatus in ſinu corroſa conſumat. Quocirca F. t. per A. ſ. m. q. prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte noſtra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere procuretis, quòd Judæi perfidi de cætero nullatenus inſoleſcant, ſed ſub timore ſervili prætendant ſemper verecundiam culpæ ſuæ, ac revertantur honorem fidei Chriſtianæ.*]

CAP. XIV.

¶ Judæus, qui percuſſerit Clericum, temporaliter punitur: et ſi de facto puniri non poteſt, interdicitur ſibi Chriſtianorum commercium, donec ſatisfecerit injuriam paſſo.

Idem.

Poſtulâſti *d*, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breviter reſpondemus, quòd ſi dictus Judæus tuæ juriſdictionis exiſtit, ipſum pœnâ pecuniariâ punias, vel aliâ (ſecundùm quod convenit) temporali faciens læſo ſatisfactionem congruam exhiberi: alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut paſſo injuriam, & Eccleſiæ, ab eo ſatisfieri faciat competenter: quòd ſi Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Chriſtianis omnibus *e* per cenſ. Eccleſ. interdicas, ne cum ipſo Judæo antequam ſatisfaciat, præſumant commercia exercere.

CAP. XV.

¶ Judæi & Sarraceni utriuſque ſexûs debent in terris Chriſtianorum uti habitu, per quem à Chriſtianis diſcernantur, & in die paſſionis Domini, non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris proſilire.

Idem *in Concilio generali. f (an. 1216.)*

In nonnullis provinciis à Chriſtianis Judæos, ſeu Sarracenos habitûs diſtinguit diverſitas: ſed in quibuſdam ſic quædam inolevit confuſio, ut nullâ differentiâ diſcernantur *g*. Unde contingit interdum, quòd per errorem Chriſtiani, Judæorum, ſeu Sarracenorum, & Judæi ſeu Sarraceni Chriſtianorum mulieribus commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus

a *Capit. 5. eodem titul. in ſecunda compilatione.* b *evadant.* c *Cap. 6. eod. tit. in 2. compilat.* d *ſub Alexand. III. cap. 24.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. vide notas cap. 3. & 5. hoc eodem tit.*

a *Vid. Marquardum tractat. de Judæis part. 1. cap. 5. num. 15.* b *In Codic. Barbatiæ, recognoſcant ſe eſſe ſervos, &c.* c *Vid. B. Thom 2. 2. quæſt. 10. art. 9.* d *Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio Inquiſitorum 2. q. 46. num. 8. & 9.* e *Dictio*, omnibus, *deeſt in antiquioribus Codic.* f *Idem ſcil. Innoc. III in Concil. Later. c. 68. & cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* g *diſcernatur.*

ſus

ſs per velamen *a* erroris hujuſmodi, ulterioris *b* excuſationis poſſint habere diffugium: ſtatuimus, ut tales utriuſque ſexûs in omni Chriſtianorum provinciâ, & omni tempore, qualitate habitûs publicè ab aliis populis diſtinguantur. In diebus autem lamentationis & dominicæ paſſionis in publicum minimè prodeant, eò quòd nonnulli ex ipſis talibus diebus (ſicut accepimus) & ornatiùs non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant. Illud autem diſtrictiſſimè inhibemus, ne in contumeliam creatoris *c* proſilire præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probata noſtra delevit: præcipimus præſumptores hujuſmodi per Principes ſeculares condignæ animadverſionis adjectione compeſci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blaſphemare præſumant.

CAP. XVI.

¶ Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præpoſito denegatur Chriſtianorum commercium, donec depoſuerit officium, & in uſus Chriſtianorum pauperum reſtituet inde quæſita, ſecundùm Epiſcopi providentiam.

Idem *in eodem.* d

CUm ſit nimis abſurdum, ut blaſphemus Chriſti in Chriſtianos vim poteſtatis exerceat: quòd ſuper hoc Toletanum Concilium providè ſtatuit, nos propter transgreſſorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur: quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimùm ſunt infeſti. Si quis autem eis officium tale commiſerit: per provinciale Concilium, quod ſingulis annis præcipimus celebrari, monitione præmiſsâ, diſtrictione, quâ convenit, compeſcatur. Officiali verò hujuſmodi, tamdiu Chriſtianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in uſus pauperum Chriſtianorum, ſecundùm providentiam diœceſ. Epiſcopi convertatur, quicquid fuerit à Chriſtianis adeptus occaſione officii ſic ſuſcepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

CAP. XVII.

¶ Concilium generale repetit Concilium Lateranenſe ſuprà eod. ..a, & addit pœnam ſatisfactionis tempore abſolutionis impendendam.

Idem *in eodem.*

AD liberandam *e* terram ſanctam: [*&* ĩ.] ¶ Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Sarracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt conſilium, vel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ: ipſoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia publicè innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Eccleſiæ, niſi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmiſerint, ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quòd ſi fortè ſolvendo non fuerint, ſic aliàs reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

CAP. XVIII.

¶ Judæi vel Pagani publicis officiis præficiendi non ſunt: & ſi eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda præficiendus eſt Chriſtianus non ſuſpectus.

Gregorius IX. *Aſtoricen.* a *& Lucen. Epiſcopis.*
(*an. 1236. Româ in Hiſpaniam.*)

EX ſpeciali *b*, quem erga illuſtrem Regem Portugaliæ gerimus, charitatis affectu: [*& infra.*] ¶ Mandamus, quatenus Regem ipſum ſolicitè inducatis, ne in officiis publicis Judæos Chriſtianis præficiat, ſicut in generali *c* Concilio continetur: & ſi fortè reditus ſuos Judæis vendiderit vel Paganis, Chriſtianum tunc deputet de gravaminibus inferendis Clericis & Eccleſiis non ſuſpectum, per quem Judæi ſive Sarraceni, ſine Chriſtianorum injuria, jura regalia conſequantur.

CAP. XIX.

¶ Se ipſum ſummat.

Idem.

NUlli Judæo *d* baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in ſuo ſervitio retinere. Quòd ſi quem nondum ad fidem converſum causâ mercimonii emerit, & poſtmodum factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus: datis pro eo XII. ſolidis ab illius ſervitio protinùs ſubtrahatur. Si autem intra tres menſes ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſerviendum emerit eundem, nec ipſe vendere, nec alius audeat comparere: ſed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

DE HÆRETICIS. e
TITULUS VII.

CAP. I.

¶ Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non eſt credendum in præjudicium alterius.

Stephanus *Papa omnibus Epiſcopis.*
(*an. 256. Roma.*)

DUBIUS in fide, infidelis eſt. Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

¶ Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cùm poteſt, ab errore non revocat.

Leo Papa. (*an. 420. Roma.*)

QUi alios *f*, cùm poteſt, ab errore non revocat, ſe ipſum errare demonſtrat.

CAP. III.

¶ Hæreticus perſeverans, æternaliter damnatur: cui nec prodeſt baptiſmus, nec eleemoſyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, ut conſequatur vitam æternam.

Auguſtinus *de fide Catholica.*

FIrmiſſimè *g* tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel ſchiſmaticum cum Diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum *h*, niſi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Eccleſiæ: [*& poſt pauca.*] ¶ Omni homini, qui Eccleſiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem.

CAP. IV.

¶ Damnato auctore damnantur ejus ſcripturæ, & libri & opera.

Gregorius *Anaſtaſio Antiocheno.* (*an. 600. Româ in Syriam.*)

FRaternitatis tuæ: [*&* ĩ.] ¶ Cùm Cœleſtinus, atque Pelagius in Epheſina Synodo ſint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

---

a *Velamentum.* b *ulteriùs.* c *al. redemptoris, ut in Conc. ..r vet. compil.* d *Later. c. 69. & cap. 2. eod. tit. in 4. compilat. vide Martinum Navarrum ſupr. citatum.*

a *Epiſcopatus ſunt Hiſpaniæ, de quibus Vaſæus in annalibus Hiſpaniæ, cap. 20.* b *vid. Marquardum tract. de Judæis p. 2. c. 6. & 7.* c *Lat. ſub Innocent. III. c. 69.* d *vide notas hujus decr. & not. c. 1. eod tit.* e *De materia tituli in genere vid. B. Thom. 2. 2. q. 11.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. compilatione.* h *mancipandum.*

CAP. V.

¶ *Epiſcopus inſtituens hæredem hæreticum conſanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam poſt mortem excommunicatus nuntiatur.* h. d. ſecundùm communem & veriorem intellectum: & ut faciat ad tit. Poteſt intelligi, quòd ex hoc præſumatur hæreticus.

Ex Concilio Africano. *a (an. 402.)*

SI quis Epiſcopus hæredes inſtituerit extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos aut Paganos pertulerit *b*, ſaltem poſt mortem ei *b* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

¶ *Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Epiſcopo ad Presbyteros & alios Clericos.*

Ex eodem.

IN eos, qui Catholici non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, Epiſcopi vel Presbyteri nihil conferant: denique hoc quod de Epiſcopis & Presbyteris dictum eſt, debet de reliquis Clericis exaudiri.

CAP. VII.

¶ *Chriſtus fuit verus Deus & verus homo: ſentiens oppoſitum, hæreticus eſt, & excommunicatus.*

Honorius (*al.* Alex. III.) III. *Remen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

CUm Chriſtus *d* perfectus Deus, & perfectus ſit homo: mandamus, quatenus ſub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Chriſtum non eſſe aliquid ſecundùm quod homo: quia ſicut Chriſtus verus eſt Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.

CAP. VIII.

¶ *Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati ſunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri non debent, nec pro eis orari.*

Ex Concilio Lateran. *e (an. 1179.)*

SIcut ait B. Leo: [1 & ſ.] ¶ Quia in partibus Tholoſanis *& aliis locis* hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perverſitas: eos, & defenſores & receptatores eorum anathemati decernimus ſubjacere: & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua tenere vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerit, neque ſub privilegiorum noſtrorum quibuſcunque indultorum obtentu, neque ſub alia quacunque occaſione oblatio pro eo fiat, aut inter Chriſtianos accipiat ſepulturam. *f*

[1 *Licèt Eccleſiaſtica diſciplina ſacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen Principum conſtitutionibus adjuvatur, ut ſæpè quærant homines ſalutare remedium, dum corporale ſuper ſe metuunt ſupplicium evenire. Eapropter quia in Vaſconia, Albegeſio, &c.*]

CAP. IX.

¶ *Hæreticus malè ſentiens, vel malè docens de ſacramentis Eccleſiæ, excommunicatus eſt, & convictus, niſi ſe correxerit, & errorem abjuraverit, ſi Clericus eſt, degradetur, & curiæ ſeculari tradatur: per quam etiam Laicus punietur. Eadem etiam eſt pœna ſuſpectis de hæreſi, ſi ſe non correxerint, & relapſis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui jurare nolunt de Eccleſia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terræ eorum ſupponuntur interdicto: civitates verò ipſorum reſiſtentes, aliarum commercio, & Epiſcopali dignitate privantur: exempti verò ſubſunt ordinariis ſuper his, quæ contra hæreticos inſtituuntur.*

Lucius III. *(an. 1181.)*

AD abolendam *a*: [1 & ſ.] ¶ Univerſos, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire, aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Rom. Eccleſ. prædicat & obſervat: & generaliter quoſcunque eadem Rom. Eccleſ. vel ſinguli Epiſcopi per diœceſes ſuas cum conſilio Clericorum, vel Clerici ipſi, ſede vacante, cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorum Epiſcoporum, hæreticos judicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: [2 & ſ.] ¶ Præſenti *b* nihilominus ordinatione ſancimus, ut quicunque manifeſtè fuerint *c* in hæreſi deprehenſi, ſi Clericus eſt, vel cujuslibet religionis obumbratione fuſcatus, totius Eccleſiaſtici ordinis prærogativâ nudetur, & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus Eccleſiaſtico, ſecularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animadverſione debitâ puniendus: niſi continuò poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem ſpontè recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicè conſenſerit abjurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abjuratâ hæreſi, & ſatisfactione exhibitâ, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſecularis Judicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: [*& infra.*]

¶ Qui vero inventi fuerint *d* ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium Epiſcopi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congruâ purgatione monſtraverint, ſimili ſententia ſubjacebunt. Illos quoque, qui poſt abjurationem erroris, vel poſtquam ſe (ut diximus) proprii antiſtitis examinatione purgaverint, deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari judicio ſine ulla penitùs audientiâ decernimus relinquendos: [3 & ſ.] ¶ Statuimus inſuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Conſules civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter juramento promittant, quòd fideliter & efficaciter, cùm ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt bonâ fide juxta officium & poſſe ſuum. Si verò id obſervare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur, & ad alios nullatenus aſſumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto Eccleſiæ ſupponendis. Civitas autem, quæ his inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes: aliarum careat commercio civitatum, & Epiſcopali ſe noverit dignitate privandam: [4 & ſ.] ¶ Si qui verò fuerint *e*, qui à lege diœceſanæ juriſdictionis exempti, ſoli ſubjaceant ſedis Apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in his, quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant judicium, & eis in hac parte tanquam à ſede Apoſt. delegatis (non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis) obſequantur.

[1 *Diverſarum hæreſum pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet Eccleſiaſticus excitari, cùm nimirum Imperialis fortitudinis ſuffragante potentiâ, & hæreticorum protervitas in pravis falſitatibus*

a *C. 48. in Conciliis Latinis, & in Synodo Carth. c. 84. apud Theodorum Balſam. & c. 8. eod. tit. in 1. comp.* b *prætulerit.* c *ejus.* d *C. 5. eod tit in 1. comp. Et poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 49. c. 20.* e *Later ſub Alex. III. c. 27. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *Vide notata l. 1. C. de ſumm. trin. & in authen. Credentes. & in l. Arrian. C. eod.*

a *C. 11. eod. tit. in 1. comp.* b *vide Eymer. in Director. Inquiſ. 3. part. q 91.* c *In vulgatis ita: fuerit in hæreſi deprehenſus, ſed in antiq. C. ut eſt impreſſum.* d *Hic §. utplurimum deſideratur in manuſcr. Codic. uſque ad illa verba: Illos quoque.* e *vide Eymer. in Direct. Inquiſ. p. 3. q. 26. & ſeq.*

ſivi

e conatibus elidatur, & catholicæ ſimplicitatis veritas Eccleſia ... rlla reſplendens, eam utique demonſtret ab omni exactione falſo ... m dogmatum expiatam. Ideoq́; nos filii noſtri chariſſimi F. illu... is Romanorum Imp. ſemper Auguſt. præſentiâ pariter & vigore ... fulti, de communi F. n. conſilio, necnon & aliorum Patriarcha... m & Archiepiſcoporum, multorumq́; Principum, qui de diverſis ... indi partibus conveniunt. contra ipſos hæreticos, quibus diverſa ... cabula diverſarum indidit profeſſio falſitatum, præſentis decreti ... nctione conſurgimus, & omnem hæreſim, generali quocunque no... ine cenſeatur, per hujuſmodi conſtitutionis ſeriem auct. Apoſt. ... ndemnamus. In primis ergo Catharos & Patarinos, & eos qui ... humiliatos vel Pauperes de Lugdun. falſo nomine mentiuntur, ... iſiginos, Meoſpinos, Arnaldiſtas perpetuò decernimus anathe... ati ſubjacere. Et quoniam nonnulli ſub ſpecie pietatis virtutem ... us, juxta quod ait Apoſtolus, denegantes auctoritatem ſibi ven... cant prædicandi. Cùm idem Apoſtolus dicat: Quomodo prædi... ibunt, niſi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel non miſſi, ... ater auct. ab Apoſt. ſed. vel Epiſcopo loci ſuſceptam, publice vel ... ivatim prædicare præſumpſerunt, &c.]

[2 Receptores & defenſores eorum, cunctoſq́; pariter, qui præ... ictis hæreticis ad fovendam in eis hæreſis pravitatem patrocinium ... aſtiterint aliquod vel favorem ſeu conſolati, vel credentes ſeu ... rfecti, ſive quibuſcunque ſuperſtitioſis nominibus nuncupentur, ſi... ili decernimus ſententiæ ſubjacere. Quia igitur peccatis exigen... bus quandoque contingit, ut ſeveritas Eccleſiaſticæ diſciplinæ ab ... s, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur.]

[3 Bonis damnatorum Clericorum Eccleſiis quibus deſervie... nt ſecundùm ſanctiones legitimas applicandis. Sanè prædictam ... communicationis ſententiam, cui omnes hæreticos præcipimus ... bjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepſc. Epiſc. in præcipuis ... ivitatibus & quoties ſolennitates habuerint, & occaſionem aut ... riam Dei reprehenſione hæreticæ pravitatis decernimus nomina... auct. Apoſt. ſtatuentes, ut ſi quis de ordine Epiſcoporum in his ... gligens fuerit, vel deſidioſus inventus, per trieennale ſpatium ab ... iſcopali habeatur dignitate & adminiſtratione ſuſpenſus. Ad ... de Epiſcopali conſilio & ſuggeſtione culminis Imperialis, & ... incipum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiſcopus vel Epiſco... s, per ſe vel per Archidiaconum ſuum, aut per alias idoneas perſo... s & honeſtas, bis vel ſemel in anno propriam parochiam, in qua ... ma fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres vel plures ... ni teſtimonii viros, vel etiam totam viciniam ſi expedire vide... tur jurare compellat: quòd ſi quis hæreticos ibidem ſcierit, vel ... iquos occulta conventicula celebrantes, ſeu à communi converſa... one fidelium vitâ & moribus diſſidentes, eos Epiſcopo vel Archi... iacono ſtudeat indicare: Epiſcopus autem vel Archidiaconus ad ... ræſentiam ſuam convocet accuſatos, qui niſi ſe ad eorum arbitri... m juxta patriæ conſuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel ... poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfi... iam, Epiſcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex eis jura... onem ſuperſtitione damnabili reſpuentes, jurare fortè noluerint, ... hoc ipſo hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominata ſunt, ... rcellantur.]

[4 Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetuâ ... famiâ condemnantes, ab advocatione & teſtimonio & aliis pu... icis officiis, decernimus repellendos.]

CAP. X.

¶ Bona hæreticorum confiſcantur, & in terris Eccleſiæ appli... ntur fiſco Eccleſiæ: in terris imperii, Judicis ſecularis fiſco, & ... ocedat etiamſi catholicos habent filios.

Innocentius III. (an. 1212.)

VErgentis a in ſenium ſeculi corruptelam: [1 & 5.] ¶ In terris verò temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis bona hæreticorum ſtatuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri per Poteſtates & Principes ſeculares, quos ad id exequendum (ſi fortè negligentes extiterint) per cenſ. Eccleſ. appell. rem. compelli volumus & mandamus: nec ad eos bona eorum ulteriùs revertantur, niſi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium, miſereri aliquis voluerit, ut temporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Cùm enim ſecundùm legitimas ſanctiones reis læſæ majeſtatis punitis capite, bona confiſcentur eorum, filiis ſuis vitâ ſolummodò ex miſericordia conſervatâ: quantò magis, qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Jeſum Chriſtum offendunt, à capite noſtro, quod eſt Chriſtus, Eccleſiaſticâ debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari: cùm longè ſit graviùs æternam, quàm temporalem lædere majeſtatem.

Nec hujuſmodi ſeveritatis cenſuram orthodoxorum a exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu debet ullatenùs impedire, cùm in multis caſibus (etiam ſecundùm divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas ſanctiones quandoque feratur ultio non ſolùm in auctores b ſcelerum, ſed etiam in progeniem damnatorum.

[1 Non ſolùm ſapiunt elementa corrupta, ſed & digniſſima creaturarum ad imaginem, & ſimilitudinem condita creatoris prælata privilegio dignitatis volucribus cœli & beſtiis univerſæ terræ teſtatur: nec eo tantum quaſi jam deficiente defecit, ſed inficit & inficitur ſcabra rubigine vetuſtatis: peccat enim ad extremum homo miſerrimus, & qui non potuit in ſui & mundi creatione paradiſo perſiſtere, circa ſui & orbis diſſolutionem degenerat, & pretii ſuæ redemptionis, circa fines ſeculorum oblitus, dum variis quæſtionum ſe nexibus ingerit, ſeipſum laqueis ſuæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam fecit. Ecce etenim inimico homine meſſi dominicæ ſuperſeminante ſemen iniquum, ſegetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum areſcit, & evaneſcit in paleas, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliuntur. Nova ſiquidem ſub Novo Teſtamento, Achor progenies, de ſpoliis Jericho regulam auream: palliolum quod fuerat Abyron, Dathan, & Chore, ſoboleſq́; deteſtata, novis thuribulis fermentatum thymiama, novis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat ſcientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreſes pullulant: & quoniam divinæ reddit hæreditatis expertem, ſuæ conſtituit hæreticus hæreſis & damnationis hæredem. Hi ſunt caupones, qui aquam vino commiſcent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (ſecundùm Apoſtolum) ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus penitùs abnegantes. Licèt autem contra vulpes hujuſmodi parvulas, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum, diverſa prædeceſſorum noſtrorum temporibus emanaverunt inſtituta: nondum tamen adeò peſtis potuit mortificari mortifera, quin ſicut cancer ampliùs ſerperet in occulto, & jam in aperto ſua virus iniquitatis effundat: dum palliatâ ſpecie religionis, & multos decipit ſimplices, & quoſdam ſeducit aſtutos, factus magiſter erroris, qui non fuerat diſcipulus veritatis. Ne autem nos, qui licèt circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabaoth ſumus, à patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio paſtorali ſunt oves CHriſti commiſſæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur. Et ob hoc meritò vocari poſſimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur. Contra defenſores, receptatores, fautores, & credltores hæreticorum, aliquid ſeveriùs duximus ſtatuendum:

a Habetur integra l. 2. regiſtri Innoc. III. epiſt. 1. & c. 2. & 3. l. tit. in 5. comp.

a Vide Paul. Grillandum tractat. de hæred. quæſt. 4. Jul. Clarum lib. 5. ſentent. recept. §. hæreſis. verſic. & ſcias quod. b actores.

ut qui per ſe ad viam rectitudinis revocari non poſſunt, in ſuis ſaltem defenſoribus, receptatoribus & fautoribus, ac etiam credentibus confundantur: & cùm ſe viderint ab hominibus evitari, reconciliari deſiderent omnium unitati. De communi ergo f. n. c. aſſenſu quoque Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, apud ſedem Apoſt. exiſtentium diſtrictiùs inhibemus, ne quis hæreticos receptare vel defenſare quolibet modo audeat, aut ipſis favere aut credere quoquo modo præſumat: præſenti decreto firmiter ſtatuentes, ut ſi quis aliquid eorum facere fortè præſumpſerit, niſi primò, ſecundòve commonitus à ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia vel concilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittantur. Sint etiam inteſtabiles, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedant. Nullus prætereà ipſis teneatur in quocunque negotio reſpondere: quòd ſi forſan Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenùs admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius ſint penitùs momenti, ſed cum actore damnato damnentur. In ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si ergo Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati vel ſeparati, contempſerit evitare, anathematis ſe noverit ſententiam incurriſſe.]

CAP. XI.

¶ Advocati vel Notarii hæreticis vel eorum defenſoribus faventes, aut ſub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis inſtrumenta ſcribentes, infames ſunt, & ab illo officio ſuſpenſi.

Idem. *(an. 1212. Romæ.)*

SI adverſùs *a* nos terra conſurgeret: [1 *& infrà.*] ¶ Quia plùs timeri ſolet, quod ſpecialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis Advocatis & Scriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defenſoribus eorundem in aliquo præſtetis auxilium, conſilium vel favorem: nec eis in cauſis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus ſub eorum examine veſtrum patrocinium præbeatis, & pro ipſis publica inſtrumenta vel ſcripta facere nullatenus attentetis.

Quòd ſi contrà præſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos perpetuæ vos decernimus infamiæ ſubjacere.

[1 *Licèt autem à nobis & prædeceſſoribus noſtris, contra hæreticos multa ſint edita & ſtatuta, ne habeatis aliquam excuſationem in peccatis, quaſi antiquorum fueritis obliti mandatorum, &c.*]

CAP. XII.

¶ Laici non prædicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem *univerſis Chriſti fidelibus, tam in urbe Meten. quàm in ejus diœceſi conſtitutis. (an. 1212. Romæ.)*

CUm ex *b* injuncto: [1 *& ſ.* ¶ Licèt autem deſiderium intelligendi divinas Scripturas, & ſecundùm eas ſtudium adhortandi, reprehendendum non ſit, ſed potiùs commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici meritò arguendi, quòd occulta conventicula celebrant, officium prædicationis Chriſti ſibi uſurpant, Sacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorum conſortium aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera *c*, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apoſtolos ſuos in mundum univerſum prædicaturos Evangelium omni creaturæ miſſurus, eis præceperit apertè dicens *a*: [*Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine* b: *& quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.*] [2 *& infrà.*] ¶ Sicut enim multa ſunt membra corporis, omnia verò non eundem actum habent *c*: ita multi ſunt ordines in Eccleſia, ſed non omnes idem habent officium *d*: quia ſecundùm Apoſtol. [*alios Dominus dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c.*] Cùm igitur Doctorum ordo ſit quaſi præcipuus in Eccleſia, non debet ſibi quiſquam indifferenter prædicationis officium uſurpare. Nam ſecundùm Apoſtolum *e*: [*Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?*] Et veritas ipſa præcepit Apoſtolis *f*: [*Rogate Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.*] Quòd ſi fortè quis argutè reſpondeat, quia tales inviſibiliter mittuntur a Deo, etſi non viſibiliter mittantur ab homine, cùm inviſibilis miſſio multò ſit dignior, quàm viſibilis, & divina longe melior, quàm humana: poteſt rationabiliter reſponderi, quòd cùm interior illa miſſio ſit occulta, non ſufficit cuiquam nudè tantùm aſſerere, quòd ipſe ſit miſſus à Deo, cùm hoc quilibet hæreticus aſſeveret: ſed oportet quòd aſtruat illam inviſibilem miſſionem per operationem miraculi, vel ſcripturæ teſtimonium ſpeciale. Unde *g* cùm Dominus vellet mittere Moyſen in Ægyptum ad filios Iſraël, ut crederent ei, quòd mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterùm reformaret. Joannes quoque *h* Baptiſta ſpeciale ſuæ miſſionis teſtimonium protulit de ſcriptura, dicens: [*Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domino,*] ſicut ait Eſaias *i* Propheta: [3 *& infrà.*] ¶ Licèt autem ſcientia ſit valdè neceſſaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum *k*: [*Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus:*] non eſt tamen ſimplicibus Sacerdotibus etiam Scholaſticis detrahendum, cùm in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit *l*: [*Diis non detrahes:*] Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: [4 *& infrà.*]

Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd aſina *m* legitur reprehendiſſe Prophetam: vel quòd Dominus *n* ait: [*Quis ex vobis arguet me de peccato?*] Cùm aliud ſit fratrem in ſe peccantem occultè corripere, (quòd quiſque tenetur efficere *o* ſecundùm regulam Evangelicam, in quo ſanè poteſt intelligi, quod Balaam fuit correptus ab aſina:) & aliud eſt Patrem *p* ſuum delinquentem reprehendere manifeſtè: quod utique nulli licet, ſecundùm Evangelicam veritatem *q*: [*nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis.*] Rurſùs aliud eſt, quòd Prælatus ſponte de ſua confiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit, (in quo caſu præmiſſum Domini verbum debet intelligi) & aliud eſt, quòd ſubditus non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in Prælatum, cùm ei potiùs incumbat neceſſitas obſequendi. Quòd ſi fortè neceſſitas poſtularet *r*, ut Sacerdos tanquam inutilis & indignus à curâ gregis debeat removeri, agendum eſt ordinatè ad Epiſcopum, ad cujus officium tam inſtitutio, quàm deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere.

a *Cap. 2 eod. tit. in 3. comp.* b *Extat integra lib. 2 regiſtri Innoc. III. c. 3. eod. tit. in 3. comp.* c *Joan. 1.*

a *Matth 10.* b *in luce, al. in lucem.* c *2. Corinth. 12.* d *Epheſ. 3.* e *Roman. 10.* f *Matth. 9. Luc. 10.* g *Exod. 7.* h *Joan. 1.* i *Eſa. 40. Matth. 3.* k *Malach. 2.* l *Exod. 22. Joan. 10.* m *Num. 22.* n *Joan. 8.* o *vide B. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. & ſeq.* p *al. fratrem, in pleriſque Gregorianis exemplaribus. In aliis & regiſtro legitur patrem.* q *Matth 5.* r *poſtularit.*

[1 *Nobis*

[1 *Nobis Apoſtolatûs officio, ſumus ſecundum Apoſtolum ſapientibus & inſipientibus debitores: pro univerſorum ſalute nos oportet eſſe ſolicitos, ut & malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus eſt diſcretione majori, cùm vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrant, & angelus Satanæ ſe in angelum lucis ſimulat & transformat. Sanè ſignificavit nobis venerabilis frater noſter Epiſcopus Meten. per literas ſuas, quòd tam in urbe Metenſ. quàm in diœceſ. Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo deſiderio Scripturarum, Evangelia, epiſtolas Pauli, Pſalterium, moralia Job, & plures alios libros ſibi fecit in Gallico ſermone converti: translationi hujuſmodi adeò libenter, utinam autem & tam prudenter intendens, ut ſecretis conventionibus talia inter ſe Laici & mulieres eructare præſumant, & ſibi invicem prædicare: qui etiam eorum aſpernantur conſortium, qui ſe talibus non immiſcent, & à ſe reputant alienos, qui aures & animos talibus non opponunt. Quos cùm aliqui parochialium Sacerdotum ſuper his corripere voluiſſent, ipſi eis in faciem reſtiterunt, conantes rationes inducere de ſcripturis, quòd non ab his debent penitùs inhiberi. Quidam etiam ex eis ſimplicitatem Sacerdotum ſuorum faſtidiunt, & cùm ipſis per eos verbum ſalutis proponitur, ſe melius habere in libris ſuis, & prudentiùs ſe poſſe id eloqui ſubmurmurant in occulto.*]

[2 *Per hoc manifeſtè denuncians, quòd Evangelica prædicatio, non in occultis conventiculis, ſicut hæretici faciunt, ſed in Eccleſiis juxta morem catholicum eſt publicè proponenda. Nam juxta teſtimonium veritatis, omnis qui malè agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta. Propter quod cùm Pontifex interrogâſſet Jeſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ejus reſpondit: Ego palàm locutus ſum mundo, ego ſemper docebam in ſynagoga & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Porrò ſi quis objiciat, quòd ſecundum præceptum Dominicum, non ſit ſanctum dandum canibus, neque margaritæ mittendæ ſunt ante porcos: cùm & ipſe Chriſtus non omnibus quidem, ſed ſolis Apoſtolis dixerit: Vobis datum eſt noſcere myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: intelligat canes & porcos non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, ſed illos qui ſanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales ſunt qui Evangelica verba, & Eccleſiaſtica ſacramenta, non ut Catholici venerantur, ſed abominantur potiùs, ut hæretici oblatrantes ſemper & blaſphemantes, quos Paulus Apoſtolus poſt primam & ſecundam admonitionem docet eſſe vitandos. Arcana verò fidei ſacramenta, non ſunt paſſim omnibus exponenda, cùm non paſſim ab omnibus poſſint intelligi: ſed eis tantùm, qui ea fideliter poſſint concipere intellectu: propter quod ſimplicioribus inquit Apoſtolus, quaſi parvulis in Chriſto, lac potum dedi vobis, non eſcam. Majorum enim eſt ſolidus cibus, ſicut aliis ipſe dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me ſcire, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Tanta eſt enim divinæ Scripturæ profunditas, ut non ſolùm ſimplices & illiterati, ſed etiam prudentes & docti non plenè ſufficiant ad ejus intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Unde rectè fuit olim in lege divina ſtatutum, ut beſtia quæ montem tetigerit, lapidetur: ut videlicet ſimplex aliquis & indoctus præſumat ad ſubtilitatem ſacræ Scripturæ pertingere. Scriptum eſt enim: Altiora te ne quæſieris, propter quod dicit Apoſtolus: Non plùs ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*]

3 *Non eſt ergò credendum ei, qui dicit ſe miſſum à Deo, cùm non miſſus ab homine, niſi de ſe ſpeciale proferat teſtimonium de Scripturis, & ejuſdem miraculum operetur. Nam de his qui miſſi leguntur à Deo, Evangeliſta teſtatur, quòd ipſi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*]

4 *Juxta quod alibi dicit de ſervo nolente apud dominum manere, ut dominus offerat cum diis: cùm enim juxta verbum Apoſtoli, ſervus ſuo domino ſtet aut cadat, profectò Sacerdos ab Epiſcopo, cujus correctioni eſt ſubjectus, debet in manſuetudinis ſpiritu caſtigari, non autem à populo, cujus eſt correctioni præpoſitus, in ſpiritu ſuperbiæ reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debent maledici, ſed potiùs honorari, quod de ſpirituali patre multò fortiùs debet intelligi, quàm carnali.*]

CAP. XIII.

¶ *Excommunicati ſunt omnes hæretici, quibuſcunque nominibus nominentur.* h. d. uſque ad §. Damnati.

Idem *a in Concilio generali. (an. 1216. Romæ.)*

I. EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæreſim, extollentem ſe adversùs hanc ſanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam ſuperiùs expoſuimus, condemnantes hæreticos univerſos, quibuſcunque nominibus *b* cenſeantur, facies quidem diverſas habentes, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum.

¶ *Damnati de hæreſi, per ſecularem Judicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiſcantur, & Clericorum bona applicantur Eccleſiis, ubi beneficiati erant.* h. d. uſque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati *c* verò, præſentibus ſecularibus Poteſtatibus, aut eorum Ballivis relinquantur animadverſione debitâ puniendi, Clericis priùs à ſuis ordinibus degradatis, ita quòd bona hujuſmodi damnatorum, ſi Laici fuerint, confiſcentur: ſi verò Clerici, applicentur Eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt. *d*

¶ *Si ſuſpectus de hæreſi ſe non purgat, ad arbitrium ſuperioris excommunicatur: & exiſtens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur.* h. d. uſque ad §. Moneantur. Abbas Siculus.

§. 2. Qui autem inventi fuerint ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocenriam congruâ purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

¶ *Poteſtates ſeculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur univerſos hæreticos ab Eccleſia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram ſuam hæreticis, excommunicatur: & ſi perſtiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus à juramento abſolvet, & ejus terram fidelibus exponet, ſalvo jure principalis domini, niſi & ipſe ſit in culpa.* h. d. uſque ad §. Catholici. Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſ. Eccleſiaſt. compellantur ſeculares *e* Poteſtates, quibuſcunque fungantur officiis, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè juramentum, quòd de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bonâ fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quòd amodò quandocunque quis fuerit in Poteſtatem, ſive *f* perpetuam ſive temporalem aſſumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare. Si verò dominus temporalis requiſitus & monitus ab Eccleſia, ſuam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprovinciales Epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur: & ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum ſignificetur hoc ſummo Pontifici, ut extunc ipſe vaſallos ab ejus fidelitate denunciet abſolutos, &

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 4. comp.* b *Quæ ſit eorum pœna, vide in l. 1. C. de ſum. trinit. & in auth. credentes. & in l. Arriani. C. de hæret.* c *Eymericus in Directorio Inquiſitorum 3. p. q. 101. & q. 112.* d *perceperunt.* e *ſeculi.* f *In Concil. ita: ſive ſpiritualem, ſive temporalem, &c. quaſi non ſolùm principes ſeculares, ſed etiam Eccleſiaſtici, quos per poteſtatem ſpiritualem poſſumus intelligere, hoc teneantur præſtare juramentum.*

terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent, ſalvo jure domini *a* principalis, dummodò ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eâdem nihilominus lege ſervatâ circa eos, qui non habent dominos principales.

¶ *Cruce ſignati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio conceſſo cruce ſignatis in ſubſidium terræ ſanctæ.* h. d. uſque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici verò, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illâ gaudeant indulgentiâ, illoque ſancto privilegio ſint muniti, quæ accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur.

¶ *Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum & defendentium hæreticos: primò Laicorum: ſecundò Clericorum:* uſque ad §. Quia. Abbas.

§. 5. Credentes *b* præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus ſubjacere, firmiter ſtatuentes, ut poſtquam quis *c* talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit intra annum, extunc ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus prætereà ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi fortè Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: ſi Tabellio, inſtrumenta *d* confecta per ipſum nullius ſint momenti, ſed cum auctore *e* damnato damnentur. Et in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si verò Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint, excommunicationis ſententiâ uſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sanè Clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus Eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali: ſimiliter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœceſi non ſerventur, in qua tales exceſſus præſumpſerint perpetrare.

¶ *Nullus debet ſibi officium prædicandi aſſumere, niſi ſuper hoc ſibi à jure vel à ſede Apoſt. vel à diœceſano Epiſcopo licentia concedatur: aliàs excommunicatur: & niſi reſipuerit, alia pœna imponitur.* h. d. uſque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia *f* verò nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apoſtolus ait) abnegantes, auctoritatem ſibi vendicant prædicandi, cùm idem *g* Apoſtolus dicat: [*Quomodo prædicabunt niſi mittantur?*] omnes qui prohibiti vel non miſſi, præter auctoritatem ab Apoſtol. ſede, vel Catholico Epiſcopo loci ſuſceptam, publicè vel privatim prædicationis officium uſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur: & niſi quàm citiùs *h* reſipuerint, aliâ competenti pœnâ plectentur. *i*

a *Dominis.* b *Eymericus in Directorio Inquiſ. p. 2. q. 50, 51, 52, & 53. Archidiaconus in c. quicunque. de hær. l. 6.* c *quilibet.* d *al. ejus inſtrumenta confecta, &c.* e *al. actore.* f *Vide Trid. Conc. ſeſſ. 5. de reform. c. 2. & ſeſſ. 24. de reform. c. 4. adde citatos in c. ſeq.* g *2. Timoth. 3. Roman. 10.* h *quantocius.* i *plectantur.*

¶ *Archiepiſcopi & Epiſcopi inferiorum ſuorum provincias & diœceſes ſuſpectas habentes de hæreſi, ſaltem ſemel in anno per ſe vel per alios idoneos viſitent: qui etiam debent, ſi hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes: quos revelatos, relapſos canonicè punient: & renitentes jurare, ut hæretici condemnentur.* h. d. uſque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus inſuper, ut quilibet Archiepiſcopus vel Epiſcopus, per ſe aut per Archidiaconum ſuum, aut alias honeſtas idoneaſque perſonas, bis aut ſaltem ſemel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni teſtimonii viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quòd *a* ſi quos ibidem hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu à communi converſatione fidelium vitâ & moribus diſſidentes, eos Epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem Epiſcopus ad præſentiam ſuam convocet accuſatos, qui niſi ſe ab objecto reatu purgaverint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis juramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici reputentur.

¶ *Epiſcopus negligens in hæreſi perſequenda, à dignitate Epiſcopali eſt removendus, & alius idoneus eſt ſurrogandus.* h. d. uſque ad finem. Abbas Siculus.

§. 8. Volumus *b* igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtrictè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter invigilent, ſi canonicam velint *c* effugere ultionem. Si quis enim Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remiſſus, cùm id certis indiciis apparuerit, ab Epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui velit & poſſit hæreticam confundere pravitatem.

CAP. XIV.

¶ *Laici cujuſcunque profeſſionis ſint, prædicare non debent.*

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Mediolanen.*

(*an. 1235.*)

SIcut in uno *d* corpore: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur nonnulli Laici prædicare præſumant, & verendum nimis exiſtat, ne vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrent: nos attendentes, quòd Doctorum ordo eſt in Eccleſia Dei quaſi præcipuus: mandamus, quatenus, cùm alios Dominus Apoſtolos dederit, alios Prophetas, alios verò Doctores, interdicas Laicis univerſis, cujuſcunque ordinis cenſeantur, uſurpare officium prædicandi.

CAP. XV.

¶ *Hoc cap. uſque ad §. Si qui autem. habetur in c. excommunicamus. ſupr. eod. tit. in princ. unde ſumma & declara prout ibi fuit dictum.*

Idem.

II. EXcommunicamus *e* & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcunque nominibus cenſeantur: facies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati verò per Eccleſiam, ſeculari judicio relinquantur, animadverſione debitâ puniendi: Clericis priùs à ſuis ordinibus degradatis.

¶ *Si in hæreſi deprehenſi, nolunt redire ad fidem, detrudendi ſunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici ſunt.* h. d.

a *In Concilio & in vetuſtiorib. Gregorii codic. quòd ſi quis ibidem hæreticos.* b *Vide Conradum Brunum, l. 6. de hær. c. 2.* c *volunt, al. voluerint.* d *Vide Simancam cath. Inſt. tit. de prædicatorib. adde quæ dixit l. 2. comm. in Direct. ſchol. 8.* e *Vide Petrum Godefr. in auth. Gazaros. C. de hæret.*

Si qui

Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus.

CAP. XVI.

¶ Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adſtricti.

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

ABſolutus à ſe noverint à debito fidelitatis hominii, & totius obſequii, quicunque lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto, quâcunque firmitate vallato, tenebantur aſtricti.

DE SCHISMATICIS [ET *b* ORDINATIS AB EIS.]

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ Irritæ ſunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Eccleſiaſticarum rerum alienationes per Schiſmaticos factæ, & à dignitate & ordine ſuſpenduntur, qui ſchiſma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranenſi. *(an. 1102.)*

QUod à prædeceſſore *c* noſtro: [1 & ſ.] ¶ Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæreſiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas eſſe cenſemus: adjicientes, ut qui dignitates Eccleſiaſticas ſeu beneficia per dictos Schiſmaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque quæ per eoſdem Schiſmaticos, ſeu per Laicos factæ ſunt de rebus Eccleſiaſticis, omni careant firmitate, & ad Eccleſias ſine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præſumpſerit, excommunicationi ſe noverit ſubjacere. Illos verò qui ſponte juramentum de tenendo ſchiſmate præſtiterint, à ſacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere ſuſpenſos.

[*1 Fel. mem. pp. Innocentio eſt innovantes.*]

CAP. II.

¶ Ordinatus à Schiſmatico, ab officio eſt repellendus, niſi probet ſecum diſpenſatum per habentem poteſtatem.

Innocentius III. *Biſuntin. Archiepiſcopo. (an. 1213.)*

FRaternitati *d* tuæ: [& ſ.] ¶ Priorem, quem à Schiſmatico aſſeris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, niſi legitimè probaverit ſecum fuiſſe miſericorditer diſpenſatum, & ab ea perſona, quæ ſuper hoc poteſtatem habuerit diſpenſandi.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ Clericus, qui dimiſſo habitu & tonſurâ immiſcet ſe enormitatibus, perdit privilegium canonis, ſi quis ſuadente: unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, ſcilicet excommunicationem.

Alexander III. *(an. 1180.)*

PRæstereà *e* Clerici, qui relicto ordine Clericali & habitu ſuo, in apoſtaſia tanquam Laici converſantur, ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſ. Eccl. non præcipimus liberari.

CAP. II.

¶ Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit miniſterium, eſt occultum, promoveri poteſt: ſi publicum, non, niſi cum eo religionem intrante diſpenſetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ. (an. 1180. Romæ.)*

EX literarum *a* tuarum tenore perpendimus, quòd quidam ægritudine longâ confectus, inſano ſortilegarum mulierum credens conſilio, ut ſanaretur, per iterationem fecit injuriam baptiſmatis ſacramento: [1 & ſ.] ¶ Quia ergo tua nos duxit prudentia conſulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas & intentio fraternæ ſalutis excuſare videtur *b*: Diſcret. tuæ præſentibus literis reſpond. quòd ad ſuperiores ordines promoveri (ſi publicum eſt, quòd proponitur) non valebit, niſi ad religionem tranſire voluerit, ut favore religionis ipſius circa eum valeat diſpenſari. Si verò occultum eſt, promoveri poterit, & exceſſum ſuum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

[*1 Aſtitit huic autem ſacrilegio adoleſcens quidam bonæ ut videtur indolis, Acolythus, frater carnalis illius, in quo baptiſmus aſſeritur iteratus, qui miniſterium in reſpondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ.*]

CAP. III.

¶ Infamatus de apoſtaſia, compellitur ſe purgare.

Innocentius III. *(an. 1210.)*

TUæ *c* Fraternitati: [& ſ.] ¶ Super ſecundo articulo inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quòd Clerici, qui ſunt de apoſtaſiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non ſunt in ſeculari habitu tolerandi, ſed per diſtrictionem Eccleſiaſticam coërcendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

CAP. IV.

¶ Baptizati, alterius ſectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem *d in Concilio generali. (an. 1216.)*

QUidam (ſicut accepimus) qui ad ſacri undam baptiſmatis voluntarii *e* acceſſerunt, veterem hominem omninò non exuunt, ut novo perfectiùs induantur: cùm prioris ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus ſit homo, qui terram *f* duabus viis ingreditur, & indui veſte non debeat lino *g* lanâque contextâ: Statuimus, ut per Prælatos Eccleſiarum talis obſervantia veteris ritûs omnimodè compeſcatur, ut quos Chriſtianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in ejus obſervatione conſervet: cùm minus malum exiſtat viam Domini *h* non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire.

CAP. V.

¶ Apoſtatæ incarcerari & affligi poſſunt, ut habitum reaſſumant.

Honorius III. *Archiepiſcopo Turonen.*
(an. 1224.)

A Nobis *i* expetiit tua Fratern. edoceri, quid de Apoſtatis ſit agendum, cùm *k* in cuſtodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus poſſunt induci, ut abjectum habitum reaſſumant.

Ad quod tibi breviter reſpond. quòd tales (ſi volueris) poteris *l* ſub gravi cuſtodia carcerare, ita quòd ſolummodò vita ſibi miſera reſervetur, donec à ſuæ præſumptionis nequitia reſipiſcant.

CAP VI.

¶ Monachus in apoſtaſia ordinatus, non poteſt ſine diſpenſatione Papæ in ſuſcepto ordine miniſtrare.

Idem *Archiepiſcopo Lugdun.* m *(an. 1224.)*

---

a *Vid. B.Thom. 2. 2. q. 12. art. 2. & Alphonſum Caſtr. l. 2. de juſta hær. pun. c. 7. & Simancam Cath. Inſt. tit. 46. de pœnis.* b *Hæc verba,* & ordinatis ab eis, *deſunt in omnib. manuſcr.* c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *C. un. eod. tit. in 3. comp. vid. Bernard. Diaz in pract. crim. can. c. 24. & ſeq.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 26. c. 16.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. part. 26. c. 2.* b *videntur.* c *C. un. eod. tit. in 3. comp.* d *Idem ſcilicet Innoc. III. in Concilio gen. c. 70.* e *voluntariè.* f *Eccleſ. c. 3.* g *Exod. c. 22.* h *2. Pet. 2.* i *vide Hoſt. in ſumma tit. de apoſtatis. §. qualiter puniantur. & Bernard. Diaz in pract. crim. can. c. 104.* k *qui.* l *potes.* m *al. Lunden.*

CONſultationi *a* tuæ breviter reſpondemus, quòd Monachus aliquem ſacrum ordinem in apoſtaſia recipiens, quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, abſque diſpenſatione Rom. Pontificis miniſtrare non poterit in ordine ſic ſuſcepto.

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Mulier occidens ſpontè filium, debet perpetuò in monaſterio pœnitere, ſi tamen timetur de innocentia, datur, vel ſaltem non denegatur ſibi licentia nubendi.*

Alexander III. *Tornacen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

VEniens *b* ad nos M. mulier lachrymabili nobis confeſſione monſtravit, quòd cùm de quodam filium genuiſſet, & ille ſibi ſæpè turgido vultu improperâſſet, quòd filius ejus non eſſet, ipſa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monaſterium tranſeat, in quo peccata ſua perpetuâ pœnitentiâ deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni ſoli, quàm inhoneſtè multos admittat.

[1 *Quo comperto Comes Flandrenſis, eam totam terram uſque ad ſeptennium abjurare coëgit, niſi de noſtra licentia remaneret. Cumq; ſe noſtro aſpectui præſentâſſet, & quòd cùm crucem accepiſſet Hieroſolymam profectura nobis aſſertione ſuâ propoſuit, & nos eam, quia in partibus illis præſentia ſua non poſſet eſſe utilis, ſed damnoſa, à Hieroſolymitano itinere revocantes, ipſam f. t. duximus remittendam: præſentium tibi auct.*]

CAP. II.

¶ *Mulier occidens filium, propter hoc à viro ſeparari non debet, ſed alia pœnitentia ſibi imponitur.*

Lucius III. *Pariſien. Epiſcopo. (an. 1181.)*

INtelleximus *c*, quòd M. mulier filiam parvam furore accenſa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terræ maritum ejus & ipſam compulit abjurare. Quia verò illam alios habere filios intimâſti: mandamus, quatenus ita ſuper hoc provideas, quòd ſui ſceleris pœnam luat, & ſaluti ejus ac filiorum per tuam providentiam conſulatur: & non obſtante juramento, quod à viro dictus dominus proponitur extorſiſſe, eam (ſicut expedire videris) eidem viro reſtituas, ita quòd filios ſuos liberè poſſit pacificè gubernare.

CAP. III.

¶ *Se ſummat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppreſſi.*

Idem.

DE infantibus *d* autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrùm à patre, vel à matre oppreſſi ſint ipſi, vel ſuffocati, vel propriâ morte defuncti, non debent inde ſecuri eſſe parentes, nec etiam ſine pœna: ſed tamen conſideratio debet eſſe pietatis, ubi non voluntas, ſed eventus, mortis cauſa fuerit: ſi autem eos *e* non latet, ipſos interfectores eſſe, ſcire debent ſe graviter deliquiſſe. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant eſſe debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

a *Vide præ aliis Henricum Boich. & Hoſtien. præcedenti c. citatum.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c 12. vide Hoſt. hic in ſumma.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. p. 50. c. 25.* d *C. un. eod. tit. in 2. comp.* e *Vox, eos, deeſt in quibuſdam exemplaribus.*

DE INFANTIBUS *a*, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

TITULUS XI.

CAP. UN.

¶ *Infans expoſitus à patre vel alio eo conſentiente, vel ratum habente, hoc ipſo à patria poteſtate liberatur. Idem in ſervo & liberto, qui ob prædictam cauſam liberantur à dominica poteſtate. Et idem juris eſt in prædictis languidis cujuſcunque ætatis ſic expoſitis, vel ſi eis alimenta denegantur: hi tamen, qui prædictis alimenta præſtiterint, nullum jus in eis acquirunt.*

Gregorius IX. *(an. 1136.)*

SI à patre, ſive ab alio ſciente ipſo aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expoſitus extitit: hoc ipſo à poteſtate fuit patria liberatus. Nam *b* & hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſervus in libertatem eripitur, quòd & de prædictis cujuſcunque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum alimenta impiè denegari contigerit, eſt dicendum. Sanè qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorum perſonis jus aliquod vendicare.

DE HOMICIDIO *c* VOLUNTARIO VEL CASUALI.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ *Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ ſeculari, ut moriatur.*

In Exodo. *d*

SI quis per induſtriam *e* occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

¶ *Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cùm ſe poterat aliter liberare: ſi verò aliter liberare ſe non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, niſi ad cautelam.*

Ex pœnitentiali Romano.

INterfeciſti furem aut latronem, ubi comprehendi poterat abſque occiſione: quia ad imaginem Dei creatus eſt, per 40. dies non intres Eccleſiam, & laneâ veſte indutus, ab eſcis & potibus qui interdicti ſunt, & à thoro, gladio & equitatu, per illos ſupradictos dies abſtineas. In tertia autem & quinta feria & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis piſciculis, cum mediocri cerviſia utere temperatè. Si autem ſine odii meditatione, te tuaque liberando, hujuſmodi diaboli membra interfeciſti (ſecundùm indulgentiam dico, propter imaginem Dei) ſi aliquid jejunare volueris, bonum eſt tibi: & eleemoſynam fac largiter. Si Presbyter eadem *f* fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit *g*, pœnitentiam agat.

CAP. III.

¶ *Non occiditur fur diurnus ſine culpa, ſed nocturnus ſic.*

Auguſtinus *ſuper Exodo.*

SI perfodiens *h* inventus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol ſuper eum, reus erit. Intelligitur ergò non pertinere ad eum homicidium, ſi fur nocturnus occidatur: ſi autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc eſt enim quod ait: ſi oriatur Sol ſuper eum, &c. quia poterat diſcernere, quòd ad furandum, non ad occidendum veniſſet: & ideò non debet occidi.

a *In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expoſitis.* b *In Cod. Barb. Nam etiam in hoc caſu, &c.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 7.* d *Exod. c. 21.* e *c. 1. eod. tit. in 2. comp. præter Ant. Butr. & alios vide Guid. Pap. deciſ. 121. incipit in Camera.* f *vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 88.* g *vivat.* h *C. 5. eod. tit. in 1. comp.*

Hoc

Hoc etiam in antiquis legibus ſecularibus (quibus iſta eſt antiquior) invenitur, impunè ſcilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, ſi ſe telo defenderit: jam enim plus eſt quàm fur.

CAP. IV.

¶ *Sub generali pollicitatione, ſeu promiſſione, etiam juratâ, non venit illicitum.*

Hieronymus. *a (an. 390. in Judæa.)*

CUm juramento *b* pollicitus eſt Herodes ſaltatrici dare, quodcunque poſtulâſſet ab eo: ſi ob jusjurandum feciſſe ſe dicat, ſi patris matriſve interitum poſtulâſſet, facturus eſſet, an non? quod ergo in ſuis repudiaturus fuit, contèmnere debuit in Propheta.

CAP. V.

¶ *Homicida eſt, qui facit vel dat ſortilegia, vel venena ſterilitatis.*

Ex Concilio Guarmacien. *c*

SI aliquis causâ explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non poſſit generare, aut concipere, vel naſci ſoboles, ut homicida teneatur. *d*

CAP. VI.

¶ *In pœnitentia imponenda Judex debet attendere circumſtantias, ex quibus augetur vel minuitur delictum.* hoc dicit, uſque ad §. Illi autem.

Alexander III. *Exonien.* e *Epiſcopo.*

(an. 1180.)

SIcut *f* dignum: [*1 & infra.*] ¶ Sanè cùm vir diſcretus exiſtas, pleniùs nôſti, quòd in exceſſibus ſingulorum, non ſolùm quantitas & qualitas delicti, ſed ætas, ſcientia, ſexus, atque conditio delinquentis ſunt attendenda: & non ſolùm ſecundùm prædicta, ſed ſecundùm locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici: cùm idem exceſſus magis ſit in uno, quàm in alio puniendus.

[*1 Eſt & omni rationi conſentaneum, ſolere graves & difficiles quæſtiones, ad examen Apoſtolicæ ſedis deferri: ita etiam ex miniſterio nobis ſolicitudinis imminet eaſdem quæſtiones ut nobis Deus dederit ſolvere, & ſingulis à nobis conſilium poſtulantibus reſpondere: ut providentia Rom. Eccleſiæ, quæ ubique terrarum Domino diſponente obtinet principatum, quæſtiones ſolvantur, & removeatur ambiguitas de cordibus ſingulorum. Licèt autem ſuper quæſtionibus, quas nobis tua diſcretio ſolvendas direxit, te non dubitemus providum, & circumſpectum exiſtere: cogimur tamen ex ſuſceptæ ſervitutis miniſterio juxta diſcretionem, & providentiam noſtram tibi exinde reſpondere.*]

¶ *Socians homicidam animo occidendi, licèt non apponat manum, ſi tamen ex ſua cauſa mors ſecuta eſt, tenetur ferè pari pœnâ cum homicida.* h. d. uſque ad §. Illi etiam. Abbas Siculus.

§. 1. Illi autem *g*, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum ſanctum & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. citra manuum injectionem ſe fatentur veniſſe, ſi de illa captione mors ejus ſecuta fuiſſet, pari pœnitentiâ, vel ferè pari exiſterent puniendi.

¶ *Qui ſociat homicidam tantùm animo prohibendi ne impediatur, tenetur paulò minori pœnâ.* h.d. uſque ad §. Qui verò.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, ſed ut percuſſoribus opem ferrent, ſi fortè per aliorum violentiam impedirentur, paulò minori debent pœnâ mulctari: quia cùm ſcriptum ſit: [*Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit:*] conſtat ab homicidii reatu immunes non eſſe, qui occiſoribus opem contra alios præſtare venerunt: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori *a* deſinit obviare.

¶ *Incitans alium ad homicidium, mitiùs punitur quàm homicida: ſecùs autem, ſi incitavit ad certum homicidium: nam eo ſecuto, tenetur ut homicida.* h. d. uſque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui verò ſe aſſerunt animum Regis inflammâſſe ad odium, unde homicidium fuit ſecutum, durè & aſperè, ſed non ita ſeverè ſunt puniendi, niſi fortè Regem ipſum ad illud homicidium ſuis ſuggeſtionibus provocâſſent.

¶ *Cuſtodientes ſarcinas occidentium, ſcientes eos eſſe ſicarios, non ſunt immunes à pœna homicidii.* hoc dicit uſque ad §. Eos inſuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non ſunt *b* à culpa liberi, nec à pœna debent eſſe immunes, qui licèt fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos ſicarios eſſe ſciebant, in ſarcinis cuſtodiendis miniſterium præbuerunt.

¶ *Occupans bona occiſi, non per hoc tenetur de homicidio: & non ſufficit occupanti, quòd eroget illa pauperibus, cùm poterit reſtituere eis, quorum conſtat fuiſſe.* hoc dicit uſque ad §. Illis prætereà. Abbas.

§. 5. Eos inſuper, qui dicuntur illius ſancti viri & ſuorum poſt mortem ejus ſpolia occupâſſe, ſi nihil aliud in tanto facinore commiſerunt, à pœna mortis ejus arbitramur eſſe immunes: ſed quæ occupârant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum reſtituere, ſi habent in facultatibus unde poſſint ea reddere: & ipſis ex hoc moderata eſt pœnitentia injungenda: quia licèt quædam ex his, quæ occupaverunt, fateantur ſe pauperibus erogâſſe, non tamen aliena (cùm ipſa potuiſſent eis, quorum fuerint *c*, reſtituere, debuerunt pauperibus erogare.

¶ *Participantes interfectoribus in excommunicatione, diverſimodè puniuntur, juxta modum participationis.* hoc dicit uſque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis prætereà, qui ſolâ excommunicatorum participatione ſe reos eſſe cognoſcunt, conſideratâ temporis morâ, quo in eadem nequitiâ perdurârunt, & inquiſito, ſi eis timore vel affectione communicaverint ſcienter vel ignoranter, eſt pœnitentia indicenda.

¶ *In iſto §. uſque ad fin. ponitur pœnitentia Clericorum præſtantium prædicta morti auxilium, conſilium, vel favorem.* hoc dicit. Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem *d*, quos conſtat armatos interfuiſſe tanto facinori, & illos qui conſilium dederunt, ut ſanctus *e* vir caperetur, perpetuò non ſolùm ab altaris miniſterio deponendos eſſe cenſemus, ſed etiam quòd in Eccleſiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel reſponſoria in choro ſeparatim cantent: ſed in Pſalmis apud Deum de commiſſo ſatagant veniam impetrare: inſuper in diſtricto clauſtro Monachorum vel Canonicorum regularium (ſi fieri poteſt) ſunt recludendi, ita quòd uſque ad ſeptennium vel quinquennium debeant ab Eccleſiarum introitu coërceri.

CAP. VII.

¶ *Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit.*

Idem. *(an. 1180. Romæ.)*

PResbyterum *f*, qui quendam puerum intuitu diſciplinæ percuſſit in capite, cùm poſt paucos dies expirâſſet, tam ab omni altaris miniſterio debes perpetuò removere, quàm ab officio Sacerdotali deponere, ſi ex ipſa percuſſione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expirâſſe.

a *Super Matthæum, cap. 14. refert Burch. lib. 12. decret. cap. 16. Ivo p. 12. c. 73.* b *C. 6. eod. tit. in 1. compil.* c *Guarnacien. ſed Burch. lib. 17. decr. c. 55. tribuit Concil. VVorm. c. 30. habetur cap. 13. eod. tit. in 1. compilat.* d *tenetur.* e *Exonen.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. ſub Alex. III. p. 35. cap. 1.* g *Ut ſequentia apertiùs intelligantur, obſervandum eſt Thomam Cantuarien. Archiepiſc. circa annum 1171. ſub Alexand. III. crudeliter occiſum.*

a *Hic in pleriſque Codic. adeſt dictio*, non: *quam abeſſe oportere & ſententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.* b *fuerunt.* c *fuerunt.* d *Vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 88.* e *dictus.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part. 26. cap. 7.*

CAP. VIII.

¶ *Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, ſecundùm alium intellectum, ſi non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.*

Idem *Cuſentinen. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

CONtinebatur *a* in literis tuis, quòd cùm Diaconus præſentium lator, & quidam alii Clerici à vineis Eccleſiæ opere conſummato redirent, levandi laboris gratiâ, quendam ludum imitati viatorum, baculos ſuos ſtudebant jacere in directum, & alter alterius fuſtem ferire: cujus ludi ſolet eſſe conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quaſi victor pro equo alio uteretur: ſed præfati Clerici equitandi licentiâ non utentes, ſolâ erant jactione *b* contenti. Quidam autem Laicus, cùm baculum ejuſdem Diaconi percuſſiſſet, incautus in eum equitaturus inſiliit: & ſic à falce illius Diaconi, quâ erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo poſt dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum *c* ſine licentia Romani Pontificis ad ſuperiorem gradum non aſcendere, vel in Diaconatûs officio nullo unquam tempore miniſtrare permittas, ſed eum diſpenſativè miniſtrare in Subdiaconatûs officio patiaris.

CAP. IX.

¶ *Homicidium caſuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.*

Idem *Exonien. Epiſcopo. (an. 1180.)*

LAtor *d* præſentium P. Clericus nobis propoſuit, quòd cùm quâdam die caſu cum quodam Clerico luderet, contigit, quòd ille projecit iſtum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus ſuum habebat, in alterum incidit, & fortuito caſu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita res ſe habuit, & alia juſta cauſa non impedit, prædictum P. liberè permittas ad ſacros ordines promoveri.

CAP. X.

¶ *Is, ex cujus opera illicita ſequitur homicidium, irregularis efficitur.*

Idem *Abbati S. Benedicti de Verbia.* *e* *(an. 1180.)*

SUſcepimus *f* literas tuas, per quas cognovimus, quòd cùm lator præſentium in cuſtodia cujuſdam domûs cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipſos in perſonis affligere, & denudare veſtimentis propriis præſumpſerunt: in quos iſti reſumptis viribus inſurgentes, ligaverunt illos, & detinere uſque ad notitiam capituli voluerunt. Cùm autem iſte rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris ſui cuſtodia dimiſiſſet, & fures ſe ſolvere niterentur, frater illos (ne ipſe ab eis interimeretur) occidit. Verùm *g* quoniam expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus rebus & tranſitoriis tam acriter in alios exardeſcere, abſtineat iſte humiliter ab altaris miniſterio, & uterque peccatum ſuum ad arbitrium tuum ſtudeat expiare: conſtat enim eos contra manſuetudinem Eccleſiaſticam ex utriuſque ope interemptos.

CAP. XI.

¶ *Dans cauſam homicidio, irregularis eſt.*

Idem *Lucen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE cætero *h* noveris, quòd Diaconus, qui homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

a *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part. 26. c. 12.* b *jactatione.* c *Diaconem, in antiq.* d *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp.* e *Vebeia. al. Nebeia.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. p. 50. c. 27.* g *Ex hoc §. colligitur apertè, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conſervandis. vide Jaſ. in l. ut vim. ff. de juſt. & jur.* h *Cap. 12. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. XII.

¶ *Homicidium caſuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

AD audientiam *a* Apoſtolatûs noſtri pervenit, quòd cùm quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia ſua, cingulo, quo cingi ſolebat, ipſum verberare tentâſſet: contigit, quòd cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapſus, eum in dorſo aliquantulùm vulneravit: poſtmodùm verò cùm ille vulneratus aliquandiu vixiſſet, & convaluiſſet à vulnere, aliâ *b* graviori (ut dicitur) infirmitate percuſſus, viam eſt univerſæ carnis ingreſſus. Quia verò utrùm occaſione vulneris deceſſiſſet, dubium habetur: tuæ diſcretioni duximus reſpondendum, quòd cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in ſacris ordinibus non miniſtret, & eidem injunctâ pœnitentiâ congruenti, ſibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus ſit contentus. Si verò ille ex alia infirmitate obierit, poterit (ſicut erat ſolitus) divina officia miniſtrare.

CAP. XIII.

¶ *Homicidium caſuale, non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.*

Innocentius III. *Epiſcopo* *c* *Lingon.*

(an. 1213.)

DIlectus filius A. *d* Capellanus propoſuit, quòd cùm quâdam corporis moleſtiâ gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulùm excitaret, equum, quem nutriebat, aſcendit: qui cùm benè non pareret habenis, ſed præter ſeſſoris arbitrium ſaltibus laſciviret, ipſe (ut ejus refrenaret impetum) freno vim intulit, equumque calcaribus ſtimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret feſtinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviavit: in quam equus irruens (procul abjecto ſeſſore) puerum prædictum oppreſſit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cùm idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perperavit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quò minùs divina poſſit officia celebrare.

CAP. XIV.

¶ *Summatur ut ſupr. cap. prox.*

Idem *Meten.* *e* *Epiſcopo. (an. 1213.)*

I. EX literis *f* tuæ Fraternitatis accepimus, quòd cùm H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam ſuperiùs alligatam projecit in terram: & cum fœno inſiſteret deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit ſemivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil inveniri potuit læſionis. Nos autem ab eodem quæſivimus Sacerdote, ſi priuſquam jaceret perticam, circumſpexiſſet ſolicitè, an aliquis eſſet circa currum: qui quòd diligenter circumſpexit *g*, aſſeruit: ſed, quòd vidiſſet aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, niſi contra eundem grave ſcandalum ſit exortum, vel tantâ laboret infamiâ, quòd deficiente accuſatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipſum liberè permittas exequi officium Sacerdotis.

CAP. XV.

¶ *Summatur etiam ut ſup. eod. cap. dilectus.*

Idem *Biſuntinen. Achiepiſcopo. (an. 1213.)*

II. EX literis *h* tuæ Fraternitatis accepimus, quòd quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam ſubſerviens, quia quoddam lignum corruit

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *Dictio, aliâ, deeſt in antiquioribus exemplarib. & in vet. comp.* c *Lugonenſ. al. Lugdunen.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Meten. al. Aneten.* f *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* g *circumſpexiſſet.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.*

ipſo

pſo movente, quendam puerum oppreſſit & occidit. Quocirca mandamus, quatenus ſi Monachus ipſe rem neceſſariam agebat & utilem, & in loco, per quem aliquem tranſire non crederet, vel ibidem exiſtere, vel etiam illuc de conſuetudine venire, quando lignum moviſſe dignoſcitur, ſatis poterit, præſertim in monaſterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

¶ Summatur ut ſup. eod. cap. dilectus.

Idem *Epiſcopo Paduano. (an. 1213.)*

I. Significâſti nobis *a*, quòd cùm F. Clericus equitaret, equus cui inſidebat, tam ſe, quàm ipſum projecit in aquam: unde Clericus ipſum graviter calcaribus ſtimulavit: equus verò cùm exiſteret buccâ durus, præter voluntatem ſeſſoris raptus in curſum, quandam *b* mulierem, quam obviam habuit, ex improviſo pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem Clerico feciſſemus inquiri, utrùm equi vitium priùs ſciviſſet, illud aſſeruit ſe ignorâſſe. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita eſt, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem: quâ peractâ non impedias, quò minùs in ſuſceptis miniſtret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

¶ Non cenſetur homicida is, quo prohibente, & cauſam non dante, à conſanguineis homicidium committitur.

Idem.

PEtrus Diaconus *c* & Monachus ſancti Joannis de Puna, ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm ipſum quondam in ſeculari habitu in Eccleſia de Rigeo *d* beneficium obtinentem, Abbas illius Eccleſiæ eodem beneficio ſpoliâſſet: cognati & amici ejus irati plurimùm & commoti, nocte quâdam in domo Diaconi convenerunt, & cœnâ factâ dicebant, quòd vindictam vellent ſumere de Abbate: inhibiti autem expreſsè ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid ſibi facerent, unde ordinis ſui diſcrimen incurreret, & animæ detrimentum: nihilominùs irruerunt in eum, & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto: qui poſt dies aliquot *e* expiravit: [1 & ʒ.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi præmiſſa noveris veritate ſubnixa, ſæpedicto Diacono, non ſolùm in Diaconatûs officio miniſtrare, ſed etiam ad ordinem Presbyteratûs aſcendere (ſi aliud canonicum non obſtiterit) liberam concedas auctoritate Apoſtolicâ facultatem, præſertim ſi ſuper hoc non fuerit reſperſus infamiâ: cùm ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expreſſam, eo cauſam vel occaſionem non dante, auſu ſacrilego fuit ab ipſius conſanguineis attentatum.

[1 *Ab illo autem tempore uſque hodie prædictus Diaconus, de hoc quod contigerat, triſtis effectus, ab adminiſtratione ceſſavit & mundum expleto biennio, habitum induit Monachalem. Unde à nobis ſuppliciter petit edoceri, utrùm poſſet in officio Diaconi miniſtrare, & ſi hoc ei liceat, an poſſet promoveri ad majorem ordinem: licet autem præmiſſis veritas ſuffragatur, præfatus Diaconus ſuper Abbatis intuitu, non videretur eſſe culpabilis, quia tamen bonarum mentium eſt, ibi culpas agnoſcere, ubi culpa non eſt, ab adminiſtratione officii, propriâ voluntate ſe ſuſpendit, vel habitum induit regularem, ſibi non ad peccatum aſſcribimus, ſed ad meritum reputamus.*]

CAP. XVIII.

¶ Irregularis cenſetur, qui alium lethaliter percuſſit, licèt ab aliis fuerit extinctus: idem ſi apparet, an lethaliter, ſi etiam percuſſus ab aliis obiit, & non apparet ex cujus vulnere deceſſerit: idem eſt, ſi percuſſerit non lethaliter, ſi animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percuſſus expiravit. h.d. notabiliter. Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Meldemberg.* f *(an. 1214.)*

II. Significâſti *a* nobis, quòd cùm quidam maleficus ingreſſus Eccleſiam, Euchariſtiam cum altarium ornamentis & libris Eccleſiaſticis extra Eccleſiam aſportâſſet: L. Presbyter Eccleſiæ Canonicus regularis præfatum iniquitatis filium foſſorio arrepto percuſſit: ſed ſi ad mortem fuit ictus hujuſmodi, tu & ipſe penitùs ignoratis: quem parochiani Eccleſiæ videntes ornamenta Eccleſiæ aſportantem, arreptis gladiis & fuſtibus in eodem loco protinùs occiderunt: [1 & ʒ.] ¶ Nos in præmiſſo caſu credimus diſtinguendum, utrùm conſtare poſſit, quòd præfatus Sacerdos non inflixit *b* percuſſionem lethalem, de qua, ſi aliorum non fuiſſent vulnera ſubſecuta, percuſſus minimè interiiſſet, & ſi percuſſor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipſius ſtudio, conſilio vel mandato proceſſerint alii contra illum. Et quidem ſi hoc ita ſe habet (quod forſan ex eo poſſet oſtendi, ſi certa apparuiſſet percuſſio, ab eodem inflicta tam modica & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percuti non ſolet ad mortem, ut peritorum judicio Medicorum talis percuſſio aſſereretur non fuiſſe lethalis) cùm de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur vel denunciatur ab aliquo, ſed per ſeipſum conſilium appetit ſalutare, poſt pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio miniſtrare, maximè religionis accedente favore, cùm ſit Canonicus regularis, & ſine omni ſcandalo poſſit Sacerdotale officium celebrare. Quòd ſi diſcerni non poſſit, ex cujus ictu *c* percuſſus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & ſi fortè homicida non ſit, à Sacerdotali officio abſtinere debet: cùm in hoc caſu ceſſare ſit tutiùs, quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur: [2 & ʒ.] ¶ Si verò (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iſte priùs ab illo percuſſus ſacrilego, mox eum cum ligone in capite repercuſſit: quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam: non videtur idem Sacerdos à pœna homicidii penitùs excuſari: tum ratione inſtrumenti, cum quo ipſe *d* percuſſit, quod cùm grave ſit, non ſolet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percuſſus, in qua de modico ictu quis lethaliter ſolet lædi.

[1 *Præfatus verò L. de ſua ſalute præcogitans, evoluto anno ſub titulo confeſſionis tibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter ſupplicâſti, ut cum eo miſericorditer agere dignaremur. Licèt autem contineatur in cautione, quòd ſi quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam impoſuerit, homicida ſecundùm inſtituta canonum judicetur: quòd tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percuſſit, & ipſe cadens ex equo cervice fractâ interiit: quòd ſi non ad mortem percuſſus eſt incautè agente Presbytero, competens pœnitentia eſt indicenda, ita quòd aliquanto tempore à Miſſarum ſolenniis denuò ad Sacerdotale officium revertatur. Quòd ſi veraciter qualicunque percuſſione Presbyteri mortuus eſt Diaconus, nullâ ratione more Sacerdotis permittendus eſt miniſtrare, & ſi voluntatem non habuerit occidendi.*]

[2 *Utrùm autem de his ſimile ſit ſentiendum, quorum unus, ſed quis, omninò neſcitur, homicidium perpetravit, ſi forſan ad ſacros ordines recipiendos præſentetur, utrùm omnes ſint pariter reprehendendi, cùm diſcerni non poſſit, qui debeant culpabiles judi-*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp. vide citatos in c. dilectus. ſup. eod. tit.* b *al. mulierem quandam obviam habuit, quam ex improviſo, &c.* *d lectio, quam retinuimus, planior eſt.* c *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* d *Rigulo.* e *aliquos.* f *Mald. al. Maldeon. al. Malebroan.*

a *C. 2. eod. tit. in 4. comp. Covarruv. in Clem. ſi furioſus. de homicid. in 2. p. relect. §. 2. verſ. ſed primò hâc eâdem ratione. & Ant. Gomezius tom. 3. var. reſolut. de homicid. num. 36. Conc. Trid. ſeſſ. 14. de refor. c. 7.* b *influxerit.* c *Vid. Jul. Clarum 5. ſent. §. homicidium. verſ. alia etiam eſt defenſio.* d *ipſum.*

cari, diligens inveſtigator avertat, quamvis hic caſus ſit ab illo valdè diverſus.]

CAP. XIX.

¶ *Religioſus chirurgiam exercens, ſi ex ea mors ſequitur, irregularis eſt, etiamſi ſit peritus & diligens, & hoc fecerit causâ pietatis: ſed cum eo poſt ſatisfactionem miſericorditer diſpenſari poteſt.* h. d. uſque ad §. Ad ultimum.

Idem. *a (an. 1214.)*

TUa nos *b* duxit Fraternitas conſulendos: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti, quid ſit de quodam Monacho ſentiendum, qui credens ſe quandam mulierem à gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, ut cùm tumor aliquantulùm reſediſſet, ipſe mulieri præcepit, ne ſe vento exponeret ullo modo, ne fortè ventus ſubintrans gutturis apertionem, ſibi cauſam mortis inferret: ſed mulier (ejus mandato contempto) dum meſſes colligeret, vento ſe expoſuit incautè, & ſic per apertionem gutturis ſanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum ſic finivit: utrùm videlicet cùm prædictus Monachus ſit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fraternitati tuæ reſpond. quòd licèt ipſe Monachus multùm *c* deliquerit officium alienum uſurpando, quod ſibi minimè congruebat: ſi tamen causâ pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque ſtuduit, quam debuit, diligentiam adhibere, non eſt ex eo, quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeò reprobandus, quod non poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agi poſſit, ut divina valeat celebrare: alioquin *d* interdicenda eſt ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

¶ *Qui Judici ſeculari dedit interſignia furis, à quo fuit vulneratus, irregularis non eſt, licèt ille poſtmodùm occidatur.* Abbas Siculus.

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propoſitum, quòd quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hoſpitio ſuo eſſent, de ſtrato conſurgens, reperit ibi furem: qui non ſolùm ipſum Scholarem proſtravit ad terram, ſed penè ad mortem vulneravit eundem: [1 *& j.*] ¶ Manè itaque Scholares latronem quæſiverunt eundem, quem vulneratum inventum poteſtati Vincentiæ *e* tradiderunt: coram quo conſtanter negavit, quòd præmiſſa minimè perpetravit. Unde præfatus Poteſtas ad eundem Scholarem nuncios deſtinavit, ut exponeret, ſi qua ſciret de fure prædicto, vel traderet interſignia *f*: qui cultrum, quem ipſi latroni abſtulerat, & ſotulares ab eodem in ipſius domo dimiſſos, quos abſtraxerat, ne pedum ſtrepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, ſuper eodem facto ſe nihil ampliùs intromittens. Poteſtas igitur receptis talibus interſigniis, latronem ipſum apparitoribus ſuis tradidit puniendum: qui ſibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt, latro verò irâ & dolore commotus, nec potum ſumpſit, nec cibum: & ſic de medio eſt ſublatus. Unde per noſtrum oraculum poſtulas edoceri, utrùm præfatus Scholaris ad ſacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquiſ. t. t. r. quòd ſi præfatus Scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præſcriptum eventum à ſuſceptione ſacrorum ordinum nullatenùs eſt arcendus.

[1 *Scholaris verò provocatus ab illo, vim ut in continenti repellens, extracto latronis gladio eundem ſervato juris moderamine repercuſſit, qui perterritus fugam quantocyùs potuit arripere, maturavit.*]

CAP. XX.

¶ *Qui dat cauſam abortioni, homicida eſt, ſi conceptum erat vivificatum animal rationale: aliàs ſecùs.*

Idem *Priori & fratribus Carthuſien.* a *(an. 1214.)*

SIcut *b* ex literarum veſtrarum tenore accepimus, cùm quidam Presbyter veſtri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat conſuetudinem inhoneſtam, & quæ aſſerebat ſe concepiſſe ex *c* eo, per zonam arripuerit quaſi ludens, ipſa per hoc ſic ſe aſſeruit eſſe læſam, quòd occaſione hujuſmodi *d* abortivit: propter quod idem Presbyter proborum virorum uſus conſilio, ſeipſum duxit ab altaris miniſterio ſequeſtrandum: [1 *& infrà.*] ¶ Nos verò devotioni veſtræ inſinuatione præſentium reſpondemus, quòd ſi nondum erat vivificatus conceptus, miniſtrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abſtinere.

[1 *Quare nobis humiliter ſupplicâſtis, ut cum eo agere miſericorditer dignaremur.*]

CAP. XXI.

¶ *Non imputatur Clerico civiliter juſtitiam petenti de Laico, ſi Judex in Laicum exercet vindictam ſanguinis.*

Idem *S. Epiſcopo. (an. 1214.)*

POſtulâſti: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti prætereà, utrùm contra quoſdam contemptâ excommunicationis ſententiâ debitas Eccleſiis decimas ſubtrahentes, tibi regiam implorare liceat poteſtatem, cùm ad ſolutionem ipſarum vix abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari? Ad quod *e* reſpond. quòd ſi te hujuſmodi querimoniam ſimpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam verò malorum, gladius eſt commiſſus) in eoſdem rebelles traditam ſibi exercuerit poteſtatem, eorum erit duritiæ [aut *f* malitiæ] imputandum.

CAP. XXII.

¶ *Homicidium caſuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamſi ad cautelam veniam poſtulaverit.*

Honorius III. *Epiſcopo Eboracenſ.* g *(an. 1214.)*

EXhibita *h* nobis I. Clerici confeſſio patefecit, quòd cùm in puerili eſſet conſtitutus ætate, cum quibuſdam coætaneis ſuis ludens, & inſequens unum ex illis, lapidem poſt eum non animo lædendi, ſed timorem incutiendi projecit: qui licèt ex projecto *i* lapide percuſſus non fuerit, neque tractus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & ſudoribus ipſum expoſuit, expiravit. Quia verò dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti, veniam ſuper hoc poſtulavit ab ipſo, tu eum à ſacrorum ordinum ſuſceptione repellis: quanquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & Presbytero, cui ſuam aperuit conſcientiam, confeſſus fuerit, & præſtito firmaverit juramento, nihil ipſum in morte filii ſui (prout ſibi conſtiterat) commiſiſſe. Quare idem Clericus poſtulavit à nobis, ut cùm de illius obitu læſam non habeat conſcientiam, dignaremur agere miſericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, ipſum propter hoc à receptione ſacrorum ordinum non repellas.

CAP. XXIII.

¶ *Homicidium caſuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.*

Idem *Epiſcopo & Capitulo Veneten. (an. 1214.)*

JOannes Sacerdos *k* humili nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm pulſaret campanas, ut ſigno dato conve-

a *In Cod. Barbatia: Idem Epiſcopo Placen.* b *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* c *Dictio,* multùm, *deeſt in manuſcr. exemplarib.* d *Alioquin interdicta eſt ei, &c.* e *Vincentia.* f *Interſigna, ut infr. interſignis.*

a *Carthuſiæ. al. Carthuſien. ordinis, in Cod. Barbat.* b *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* c *al. ab eo.* d *hujus.* e *al. ita: ad quod breviter reſpondemus. Rom. c. 13.* f *Hæc duo verba,* aut malitiæ, *deſunt in antiq. exempl.* g *Ebriacen. al. Ebroicen.* h *Vid. Tabienſem, verbo irregularitas. 3. §. 4. Sylveſtrum, verbo homicidium. 2. q. 20.* i *eo projecto, in recentioribus contra veterum fidem.* k *Vid. Joannem de Anania & citatos, ſupr. eod. tit. cap. ex literis. lib. 2.*

conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percuſſit quendam puerum coram eo, qui (cùm vulnus eſſet mortale) deceſſit. Nos igitur attendentes, quòd dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, ſi caſus omnes fortuitos non prævidit: diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, dictum Sacerdotem Sacerdotale officium exequi permittatis.

CAP. XXIV.

¶ Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, ſi quenquam percuſſit, & de interfectione ipſum remordet conſcientia, à miniſterio altaris abſtinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero.* a (*an. 1214.*)

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici Dominicæ Crucis ac blaſphemi nominis Chriſtiani, caſtrum quoddam, in quo morabaris, graviter invaſiſſent: exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis quàm Laicis, contra eos, ac *b* invicem confligentibus, hincinde occiſi quamplurimi extiterunt. Unde cùm pro eo, quòd aliquos percuſſiſti, irregularitatem metuas incurriſſe: Mandamus, quatenus ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter: cùm ſit conſultius in hujuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare.

CAP. XXV.

¶ Idem dicit quod cap. Joannes. ſup. eod. & tantùm ponit diverſitatem in facto.

Gregorius IX. (*an. 1236.*)

QUidam *c* (ut aſſeris) ad ædificationem Eccleſiæ in adjutorium à Presbytero evocatus, ruens cum laqueri, quod idem Presbyter ſolvere nitebatur, hâc occaſione rebus eſt humanis exemptus: [& ſ.] ¶ Attendentes igitur, quòd Sacerdos ipſe dabat operam licitæ rei, ſtuduit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumſtantibus (quibus periculum imminebat) ita tempeſtivè & altâ voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt: Inquiſit. tuæ taliter reſpondemus, quòd ob hanc cauſam, vel quia omnes caſus fortuitos (qui prævideri non poſſunt) forſitan non prævidit, non debet quoad officium vel beneficium impediri.

DE TORNEAMENTIS.
TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: ſed ſi moritur, denegatur ei ſepultura Eccleſiaſtica, ſi acceſſit animo pugnandi: ſecùs ſi acceſſit alia cauſa, ut putà ut debita ſibi exigeret. hoc dicit, cum cap. ſeq.

Ex Concilio Lateranen. *d* (*an. 1179.*)

FElicis *e* memoriæ Innocentii & Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ temerè congredi, unde mortes hominum & animarum pericula ſæpè proveniunt, fieri prohibemus. Quòd ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pœnitentia non negetur, Eccleſiaſticâ tamen careat ſepulturâ.

CAP. II.

¶ Idem dicit quod in ſuperiori cap.

Alexander III. *Anaten. Epiſcopo.* (*an. 1170. Romæ.*)

AD audientiam noſtram *a* noveris perveniſſe, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis causâ requirendi debita acceſſiſſet: [1 & *infrà.*] ¶ Nos attendentes, quod his tantùm Eccleſiaſtica ſepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantùm accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, ſed percipiendi credita perveniſſet, licèt ibi fortuito caſu obierit, corpus ejus diſpenſatione *b* Eccleſiaſticæ tradi facias ſepulturæ, maximè ſi Dominicum corpus ſuſceperit, & ſacri olei fuerit unctione perunctus.

[1 *Accidit, ut violenter & inconſideratè ab equo, in quo inſidebat, ſuper eum cadente compreſſus mortuus eſt, ſed priùs Dominicum corpus ſuſcepit, & ſacri olei perunctione unctus eſt. Verùm pro eo quòd in torneamentis mortem accepit, à ſepultura fidelium prohibetur.*]

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.
TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ Clericus iniens duellum, ſive obtulerit, ſive ſuſceperit, deponendus eſt: poterit tamen Epiſcopus cum eo diſpenſare, ſi mors vel mutilatio membri non ſit inde ſecuta.

Alexander III. (*an. 1172. Româ in Campaniam.*)

POrrò *c* ſi Clericus alicui ſponte duellum obtulerit, vel oblatum ſuſceperit, ſive victor, ſive victus fuerit, de rigore juris eſt meritò deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis ſit & enormis exceſſus, evadere poteſt depoſitionis ſententiam, ſi cum ipſo ſuus Epiſcopus duxerit miſericorditer diſpenſandum, dummodò ex ipſo duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit ſubſecuta.

CAP. II.

¶ Irregularis eſt Clericus, non ſolùm ſi ipſe interficit per ſe, ſed etiam ſi pugil ab eo datus adverſarium occidat, nec excuſat conſuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum diſpenſari.

Cœleſtinus III. *d* (*an. 1195.*)

HEnricus *e* Presbyter nobis humiliter intimavit, quòd cùm Laicum quendam ſuper furto in ſeculari placito conveniſſet, quia teſtes ſui defecerunt, pugilem ſecundùm pravam terræ conſuetudinem introduxit, qui reum uſque adeò ictibus vulneravit, quòd coactus eſt expirare. Quia igitur ſuper hoc nos conſulere voluiſti, ambiguitatem tuam reſponſione hujuſmodi removemus, quòd tales pugiles homicidæ veri *f* exiſtunt: nec prædictus Sacerdos, licèt non ipſe, ſed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in ſacris ordinibus miniſtrare, ſicut tradunt ſacrorum canonum inſtituta. Homicidium autem, tam facto quàm præcepto, ſive conſilio, aut defenſione, non eſt dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer diſpenſari.

DE SAGITTARIIS. *g*
TITULUS XV.

CAP. UN.

¶ Excommunicandus eſt ſagittarius & balliſtarius contra Chriſtianos. hoc dicit.

a *al. P. Presbytero.* b *al. & ita invicem.* c *Præter Doctores vide hîc citatos in c. ex literis. lib. 2. ſup. eod. tit.* d *Concil. Later. ſub Alex. III. cap. 20. refertur in Panorm. lib. 1. tit. 11. ſec. 148.* e *C. 1. eod. tit in 3. compil. vid. Conc. Trid. ſeſſ. 25. de refor. c. 19. conſule B. Thom. 2. 2. q. 92. art. 8. ad 3. argumentum.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citatos in c. præcedenti & c. 1. ſup. de corpore vitiatis.* b *al. diſpenſativè. al. ita: diſpenſatione Eccleſiæ. tradi facias. Hanc lectionem agnoſcit Hoſtienſis, quam etiam vetuſtiores aliquot codices præfixerunt.* c *Cap. 1. eod. tit in 1. comp.* d *al. Clemens tertius.* e *C. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. Concil. Trid. ſeſſ. 25. de refor. cap. 19.* f *al. verè, ſed in recentiorib.* g *Sagittariis & Balliſtariis in Cod. Barbar.*

Innocentius III. (*an. 1210.*)

ARtem illam *a* mortiferam & odibilem balliſtariorum & ſagittariorum adverſus Chriſtianos & Catholicos exerceri de cætero ſub anathemate prohibemus.

DE ADULTERIIS ET STUPRO.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & ſi non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter caſtigabitur.* h. d. cum cap. ſequenti.

In Exodo. *b*

SI ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

CAP. II.

¶ *Summatum eſt ſuprà capitulo proximo.*

Gregorius *Sipon. Epiſcopo.* (*an. 600. Romà in Apuliam.*)

PErvenit ad nos, quòd Felix quandam virginem ſtupro decepit: quod ſi verum eſt, quamvis eſſet de lege pœnâ plectendus, non aliquatenùs legis duritiem mollientes, hoc modo diſponimus, ut aut, quam ſtupravit, uxorem habeat: aut ſi renuendum putaverit, corporaliter caſtigatus, excommunicatusque, in monaſterio *c*, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla ſit egrediendi ſine præceptione *d* licentia.

CAP. III.

¶ *Maritus retinens adulteram conjugem non peractâ pœnitentiâ, particeps eſt delicti: ſecùs ſi egit pœnitentiam: non tamen debet eam ſæpè recipere.*

Ex Concilio Arelaten.

SI vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quòd ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reverti, debet, ſed non ſæpè, recipere peccatricem.

CAP. IV.

¶ *Maritus propter ſuſpicionem poteſt accuſare uxorem de adulterio, & in accuſando præfertur cæteris.*

Ex Concilio Pariſienſi. *e*

MAritis etiam ex ſuſpicione uxores accuſare permiſſum eſt, & ipſi plùs cæteris de adulterio & accuſare poſſunt & defendere.

CAP. V.

¶ *Ad ſolam mulieris confeſſionem, aſſerentis ſe commiſiſſe adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, ſed ſibi infamato poteſt indici purgatio, quam ſi præſtiterit, abſolvitur, deficiens verò ſuſpenditur ab officio.*

Alexander III. (*an. 1180.*)

SIgnificâſti nobis *f* quendam Preſbyterum cum alterius conjuge intra Eccleſiam dormiviſſe, quæ ſe & illum cuidam Sacerdoti hujuſmodi delictum confeſſos fuiſſe, publicè tibi detexit, & hoc ipſum idem Sacerdos nomen adulteri celans in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confeſſione perſiſtat, conſilium requiſiſti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne (contra Apoſtolum) infirmorum corda malâ famâ ipſius percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, neque ſecuriores Preſbyteri exiſtentes in peccatum licentiùs prolabantur, cum vicinis quinque Preſbyteris, quos ſe nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quem, ſi purgare ſe poterit, in officio ſuo miniſtrare permittas: alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpendere non poſtponas.

CAP. VI.

¶ *Conjunx conjugem de adulterio impetere non poteſt, ſi & ipſe adulterium commiſiſſe convincatur.*

Innocentius III. *Turon.* a *Archiepiſc.* (*an. 1212.*)

INtelleximus *b*, quòd cùm S. Laicus H. uxorem ſuam à maritali conſortio depuliſſet, diœceſanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adſtrinxit: quæ tandem adulterum abjurans, abſolutione receptâ, coram Epiſcopo memorato prædictum virum ſibi reſtitui poſtulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quòd ab ipſo non expulſa, ſed ſpontanea receſſiſſet, reſtitutionem ſui propoſuit minimè faciendam: quod mulier inficians replicavit in ipſum, quòd fuerat fornicatus: [1 &].] ¶ Quocirca mandamus, quatenus (niſi tibi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quòd adulterata ſponte fuiſſet) adulterii etiam quod vir dicitur commiſiſſe, probatione ceſſante, ipſum recipere compellas eandem. Quòd ſi prædicto modo de mulieris fornicatione conſtiterit (niſi teſtes, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati, cùm matrimonii jus in utroque læſum *c* conſiſtat, & paria delicta mutuâ compenſatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri ſilentium imponere non poſtponas.

[1 *Et de fornicatione ſobolem procrearat: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipſam. Cumque autem utrique parti probandi hoc facultate conceſſâ, præfata mulier per quoſdam teſtes ejuſdem viri adulterium probaviſſet, quos vir ipſe dicebat tanquam minùs idoneos reprobandos: tandem ab eo ad noſtram præſentiam fuit appellatum.*]

CAP. VII.

¶ *Non debet ſeparari matrimonium, quoad torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.*

Idem *Epiſcopo Ambian.* d (*an. 1213.*)

TUa Fraternitas *e* requiſivit, utrùm aliquò denegante uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum conjugale, ſi poſtmodùm ipſe cum alia perpetret adulterium manifeſtè, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: [*& infrà.*] ¶ Super quo taliter reſpond. quòd cùm paria crimina compenſatione mutuâ deleantur, vir hujuſmodi fornicationis obtentu, ſuæ uxoris nequit conſortium declinare.

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Ratione rapinæ ſortitur quis forum non ſui Judicis, & ab eo poterit puniri, proprio Judice ſuffragante.*

Ex Concilio Melden. *f* (*in Galliâ.*)

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas & deprædationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec antè ex parochia illa exeant, quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent: quorum excommunicatio

a *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Exod. 22. & cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *monaſterium.* d *al. præcepto.* e *Burch. l. 16. decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Pariſienſi c. 3.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 21.* g *1. Cor. 8. & 2. cap. 6.*

a *Tullen. Epiſcopo.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* c *Dictio,* læſum, *deeſt in 8. Vaticani & aliis Codic.* d *Ambien.* e *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *Concil. Meldenſe c. 2. ut refert Burch. lib. 11. decr. c. 45. & Ivo p. 14. c. 109. habetur c. 1. eod. tit. in 1. comp.*

proprio

proprio Epiſcopo ſignificanda eſt, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint *a*, & omnia plenè emendent.

CAP. II.

¶ Manifeſtus raptor, vel Eccleſiæ violator ſi reſtituit, vel de reſtituendo cavet, in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad ſepulturam admittitur: ſi verò noluit cavere cùm poſſet, & in morte non poteſt, Clerici ejus ſepulturæ intereſſe non debent: & Clerici intereſſentes vel injungentes pœnitentiam contra hanc diſpoſitionem, deponuntur ab officio & beneficio.

Eugenius III. *(an. 1150. Romæ.)*

SUper eo *b* verò: [1 & ſ.] ¶ Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter ſurrexerint in rapinam, ſive Eccleſiarum violationes, manifeſtè fuerit deprehenſus, niſi priùs ablata reſtituat, ſi poterit, vel emendandi firmam & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitùs denegetur. Si verò uſque ad obitum in contumacia ſua duraverit, & in extremis poſitus, remedium pœnitentiæ humiliter poſtulaverit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ei pœnitentia & ſepultura Eccleſiaſtica concedantur. Qui autem in ſanitate obſtinatâ mente non pœnituerit vel emendaverit, & in morte ſecuritatem præſtare nequiverit, ſolennitas pœnitentiæ parùm prodeſſe videtur, ſicut credimus: ſed de *c* peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus Clericorum ſepulturæ illius interſit, nec ejus eleemoſynam præſumat accipere. Quòd ſi qui Presbyterorum vel Clericorum contra hoc in vita vel in morte pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere attentaverint, ſeu hujuſmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Eccleſiaſtico beneficio careant.

[1 *Quod de raptoribus & Eccleſiarum violatoribus atque Presbyteris, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra ſtatutum noſtrum ſuſcipere attentaverint, à nobis communi deliberatione ſtatutum eſt in Concilio cum fratr. noſt.*]

CAP. III.

¶ Excommunicari debent, qui capiunt vel ſpoliant fideles ex juſta cauſa navigantes. h.d. primò. *Excommunicati ſunt ſpoliantes naufragium patientes, niſi ablata reſtituant.* hoc ſecundò.

Ex Concilio Lateranen. *d (an. 1179.)*

EXcommunicationi ſubdantur, qui Romanos, aut alios Chriſtianos, pro negotiatione, vel aliis honeſtis cauſis navigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt. Illi etiam, qui Chriſtianos naufragium patientes (quibus ſecundùm regulam fidei auxilio eſſe tenentur) damnatâ *e* cupiditate ſpoliant rebus ſuis, niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

CAP. IV.

¶ Ex Principis delegatione poſſunt Prælati de raptu, & aliis criminibus judicare, pœnam tamen ſanguinis infligere non poſſunt.

Alexand. III. *Panorm. Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

IN Archiepiſcopatu *f* tuo quandoque Sarraceni, mulieres Chriſtianas & pueros rapiunt, & eis abuti præſumunt, & quoſdam etiam interdum occidere non verentur: cùm autem exceſſus hujuſmodi Rex Siciliæ tibi & aliis Epiſcopis commiſerit puniendos: Conſul. t. t. r. quòd tales in juriſdictione tua exiſtentes, pecuniariâ poteris pœnâ mulctare, & etiam flagellis afficere, eâ moderatione adhibitâ, quòd flagella in vindictam ſanguinis tranſire minimè videantur. Si verò ita fuerit gravis exceſſus, quòd mortem vel detruncationem membrorum debeant ſuſtinere, vindictam reſerves regiæ poteſtati.

a *Fecerunt.* b *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* c *In recentioribus, ſed de peccato contrito corde viaticum, &c.* d *ſub Alex. III. 24. §. excommunicationis quoque. & C. 2. eod. tit. in 1. compil. Damnanda, in Concilio.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. & poſt Conc. Later. part. 50. cap. 48.*

CAP. V.

¶ Incendiarius Eccleſiæ in morte pœnitens & abſolutus, in cœmeterio ſepelitur: & hæredes compelluntur ad ſatisfaciendum, juxta facultates defuncti. hoc dicit.

Idem a *Claremonten. Epiſcopo. (an. 1180.)*

IN literis tuis continebatur *b*, quòd cùm H. multis fuiſſet criminibus irretitus, qui Eccleſiarum incendium Diabolo inſtigante commiſerat, tandem in ægritudine conſtitutus, acceptâ pœnitentiâ de commiſſis, per manum Capellani ſui fuit à ſententia anathematis abſolutus, ſed moriens Eccleſiaſticam ſepulturam habere nequivit. Quapropter, ſi ita res ſe habet, mandamus, ut corpus ejuſdem appellatione ceſſante facias in cœmeterio ſepeliri, & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra juſtitiam irrogaverat, juxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant, ut ſic à peccato valeat liberari.

CAP. VI.

¶ Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere poteſt: & poſt conſummationem matrimonii alter ſine conſenſu alterius religionem ingredi non poteſt. h.d. cum cap. ſequenti.

Lucius III. *Burgen. Epiſcopo. (an. 1180. Romæ.)*

CUm cauſam *c*, quæ inter E. militem & uxorem ejus vertitur: [1 & *infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur admitti *d*, ubi nil antè de nuptiis agitur: iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſaverit, quàm cognoverit, licèt parentes reclamarent *e*, à quibus eam dicitur rapuiſſe. Præterea cùm poſt matrimonium carnis commixtione perfectum (teſte Apoſtolo *f*) uxor ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed maritus, & è converſo: ſi præceſſiſſe matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confeſſione claruerit, poſt matrimonium *g* ſine aſſenſu viri non potuit ipſa monaſterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quòd poſt matrimonium conſummatum rapta per vim in monaſterio fuerit, viri poterit conſortium declinare, maximè ſi probari nequeat virum, ut mulier profiteretur continentiam, aſſenſiſſe. *h*

[1 *Tuæ commiſiſſemus experientiæ terminandam: E. miles repetens mulierem legitimè ſibi nupſiſſe per probationes canonicas conſtanter ſe aſſeruit probaturum. Fœmina quoque propoſuit, quòd dominorum & parentum ſuorum ſuggeſtione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui à parentibus priùs rapuit eam, illâ tamen nolente, ut dicitur, ut poſtmodùm, & priuſquam eam cognoſceret, deſponſavit, deinde incluſa eſt in monaſterium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam ſuper his pruden. t. duxit ſed. Apoſtol. conſulendam: ſignificatione præſentium tibi*]

CAP. VII.

¶ Rapta poteſt matrimonium contrahere cum raptore, ubi datur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Epiſcopo Saronen.* i *(an. 1212.)*

ACcedens *k* ad Apoſt. ſedem: [1 & ſ.] ¶ Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſio tranſeat poſtmodùm in conſenſum: & quod ante diſplicuit, tandem incipiat complacere, dummodò ad contrahendum legitimæ ſint perſonæ.

[1 *Dil. fil. b. frater hoſpitalis Hieroſolymitani à nobis ex parte tua quæſivit, utrùm Clericus abſens gratiâ ſtudiorum Eccleſiaſtico poſſit beneficio inveſtiri: & utrùm ſi rapta puella & in aliena diœceſ. delata in Eccleſiæ facie conſenſit in raptorem, matrimonium hujuſmodi legitimum ſit habendum. Nos igitur inquiſitioni tuæ t. r. quòd & Clericus abſens per alium, vel alius magis pro eo poteſt de beneficio Eccleſiaſtico inveſtiri, &c.*]

a *Claromonten.* b *C. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 50. c. 24.* d *committi.* e *reclamaverint.* f *1. Cor. 7.* g *al. poſtmodùm ſine, &c.* h *conſenſiſſe.* i *Latonien Glaconien. fortè Graconienſi, ſed ut plurimùm legitur, Latonien.* k *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

DE FURTIS.
TITULUS XVIII.
CAP. I.

¶ *Breve eſt, & non ſummatur.*

In Exodo. *a*

QUi furatur hominem, & vendiderit *eum*, convictus *noxæ*, morte moriatur.

CAP. II.

¶ *Furibus & latronibus in peccato obeuntibus ſacramenta Eccleſiaſtica deneganda ſunt, ſecus ſi in morte eos pœnituit.*

Ex Concilio Triburien.

FUres & latrones, ſi in furando vel deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

¶ *Committens furtum ex neceſſitate non multùm urgente, peccat, ſed non graviter: unde imponenda eſt eis levis pœnitentia.* h. d. ſecundùm communem intellectum.

Ex pœnitentiali Theodori.

SI quis *b* propter neceſſitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & ſi reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

¶ *Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo conſequitur, reus peccati eſt.*

Hieronymus *ſuper Parabolas.* c

QUi cum fure partitur, occidit animam ſuam. Non fur ſolùm *d*, ſed ille reus tenetur, qui furti conſcius quærente poſſeſſore non indicat.

CAP. V.

¶ *Fur occultus poteſt poſt reſtitutionem & pœnitentiam ad ſacros ordines promoveri.*

Alexand. III. *Cremonen. Epiſcopo. (an. 1170.)*

EX literis *e* tuis innotuit, quod B. calicem quendam in Eccleſia minùs cautè dimiſſum rapiens, longo tempore detinere præſumpſit: [*&* ĵ.] ¶ Mandamus, quatenus ſi ſponte confeſſus fuerit, & exinde Eccleſiæ, cujus calix fuerat, ſatisfecerit, nec eſt ſuper hoc notâ vel infamiâ manifeſtâ reſperſus: poſt peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodò aliàs idoneum ipſum eſſe cognoſcas) ad ſacros ordines non dubites promovere.

DE USURIS. *f*
TITULUS XIX.
CAP. I.

¶ *Uſura eſt lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in caſu hic excepto.*

Alexander III. *in Concilio Turonen. (an. 1180.)*

PLures *g* Clericorum: [1 *&* ĵ.] ¶ Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus conſtitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus uſuræ exercere præſumat. Et ſi quis alicujus poſſeſſionem datâ pecuniâ ſub hac ſpecie, [vel *h* conditione] in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam (deductis expenſis) de fructibus jam percepit, abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, poſſeſſio liberè ad dominum revertatur. Quòd ſi poſt hujuſmodi conſtitutum in Clero quiſquam extiterit, qui deteſtandis uſurarum lucris inſiſtat, Eccleſiaſtici officii periculum patiatur: Niſi fortè Eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

[1 *Et quod mærentes dicimus, eorum quoque qui præſens ſeculum profeſſione vocis & habitu reliquerunt, dum communes uſuras quaſi manifeſtiùs damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egentibus, poſſeſſiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra ſortem: idcircò*]

CAP. II.

¶ *Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. ſed addit tacitè idem eſſe in Laicis: nam in præcedenti cap. tantùm fuit facta mentio de Clericis.*

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.*

(an. 1180.)

QUoniam *a* non ſolùm viris Eccleſiaſticis, ſed etiam quibuslibet aliis periculoſum eſt uſurarum lucris intendere: auctoritate præſentium duximus injungendum, ut eos, qui de poſſeſſionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noſcuntur, ſortem (deductis expenſis) receperunt, ad eadem pignora reſtituenda ſine uſurarum exactione Eccleſiaſticâ diſtrictione compellas. *b*

CAP. III.

¶ *Manifeſti uſurarii ad communionem altaris & Eccleſiaſticam ſepulturam, & oblationem offerendam admitti non poſſunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.*

Idem c *in Concilio Lateranen. (an. 1179.)*

QUia in omnibus ferè locis ita crimen uſurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermiſſis) quaſi licitè uſuras exerceant, & qualiter utriuſque Teſtamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque conſtituimus, quòd uſurarii manifeſti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Chriſtianam (ſi in hoc peccato deceſſerint) accipiant ſepulturam, ſed nec oblationes eorum quiſquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ: & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab officii ſui maneat executione ſuſpenſus.

CAP. IV.

¶ *Poteſt intelligi dupliciter. Primò in mutuante. Secundò, in recipiente uſuras: & ſecundùm primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet uſuras recipere, quando per receptionem datur cauſa uſuræ committendæ.* hoc dicit. Vel ſic & clariùs. Non licet inducere quem ad exercendum uſuras etiam pro pio opere, & iſta lectura colligitur ex deciſ.

Idem *Panormitano Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

SUper eo *d* verò: [1 *& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd cùm uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus: quia cùm Scriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multò magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, uſurarum crimine involvatur.

[1 *Quòd à nobis tua diſcretio poſtulavit, utrùm poſſit in recipienda pecunia ad uſuram diſpenſatio fieri, ut pauperes qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem poſſint pecuniam liberari, præſentibus literis tibi*]

CAP. V.

¶ *Uſurarii, qui ſunt ſolvendo, coguntur per pœnas Lateranen. Concilii uſuras reſtituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent poſſeſſiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere ſatisfieri.*

Idem *Salernitano Archiepiſcopo. (an. 1213.)*

CUm tu manifeſtos *e* uſurarios juxta decretum noſtrum, quod nuper in Concilio promulgatum eſt, communione altaris, & Eccleſiaſticâ præceperis ſepulturâ privandos, donec reddant, quod tam pravè receperant: quidam eorum (ad excuſandas *f* excuſationes

a *Exod. 21. & Cap. 1 eod. tit. in 1. comp. vid. Joan. de Anania.* b *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *Proverb. 29. & Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* d *al. tantummodò.* e *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* f *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 78.* g *C. 1. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Conc. Lateran. p. 16. c. 9.* h *incluſa deſunt in omnib. antiquis Cod. Gregor.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* b *compellatis.* c *Idem ſcil. Alexand. III. in Conc. Lateranen. c. 25. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. part. 16. c. 1.* e *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* f *Sumuntur hæc ex Pſalmo 140.*

in pec-

in peccatis) impudenter affirmant illas duntaxat uſuras reſtituendas, quæ ſunt poſt interdictum noſtrum receptæ: [1 & j.] ¶ Super his Frat. t. t. r. quod ſive ante, ſive poſt interdictum noſtrum uſuras extorſerint, cogendi ſunt per pœnam, quam ſtatuimus in Concilio, eas his, à quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere, vel (his non ſuperſtitibus) pauperibus erogare, dummodò in facultatibus habeant, unde ipſis *a* poſſint eas reſtituere: cùm juxta verbum B. Auguſtini *b*: [*Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*] Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde uſuras valeant reſtituere, non debent ullâ *c* pœnâ mulctari, cùm eos nota paupertatis evidenter excuſet. Poſſeſſiones verò, quæ de uſuris comparatæ ſunt, debent vendi, & ipſarum pretia his, à quibus uſuræ ſunt extortæ, reſtitui: ut ſic non ſolùm à pœna, ſed etiam à peccato poſſint (quod per uſurarum extorſionem incurrerant) liberari.

[1 *Nec aliquos ad ſolvendas uſuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.*]

CAP. VI.

¶ *Vendens rem plùs quàm valeat, quia ſolutionem differt, peccat: niſi dubium ſit an tempore ſolutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit.* h. d. ſecundùm communem intellectum.

Idem *Genuen.* d *Archiepiſcopo. (an. 1213.)*

IN civitate tua *e* dicis ſæpè contingere, quòd cùm quidam piper, ſeu cinnamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent & promittunt ſe illis, à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos. Licèt autem contractus hujuſmodi ex tali forma non poſſit cenſeri nomine uſurarum, nihilominùs tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus minúſve ſolutionis tempore valituras: & ideò cives tui ſaluti ſuæ benè conſulerent, ſi à tali contractu ceſſarent, cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.

¶ *Uſurarius monitus non deſiſtens, ſi Clericus eſt, ab officio & beneficio ſuſpenditur: ſi Laicus, excommunicatur.*

Idem. (*an. 1213.*)

PRæterea *f* parochianis tuis uſuras recipere interdicas, qui ſi parére contempſerint, ſi Clerici ſint, eos ab officio beneficioque ſuſpendas: Si Laici, uſque ad dignam ſatisfactionem ipſos vinculo excommunicationis adſtringas.

CAP. VIII.

¶ *Fructus rei pignoratæ computari debent in ſortem, & excipit unum caſum.*

Idem *Abbati & fratribus S. Laurentii. (an. 1213.)*

COnqueſtus eſt *g* nobis C. Clericus: [1 & j.] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detineris, & de fructibus ejus ſortem recepiſtis, prædictam terram Clerico memorato reddatis: Niſi terra ipſa de feudo ſit monaſterii veſtri.

[1 *Præſentium lator, quòd licèt de quadam terra, quam pater ſuus nobis obligavit ſortem veſtram deductis expenſis, receperitis, tamen ipſam non ſine derogatione veſtræ ſalutis, & honeſtatis, & famæ, nihilominùs detinetis, inde eſt quod*]

CAP. IX.

¶ *Hæres uſurarii filius, vel extraneus uſuras extortas per defunctum reſtituere compellitur.*

Idem *Epiſcopo Placentino. (an. 1213.)*

QUa nos *h* duxit Frat. conſulendos, quid ſit de uſurariorum filiis obſervandum, qui eis in crimine uſurarum defunctis ſuccedunt, aut de extraneis, ad quos bona uſurariorum aſſeris devoluta? Tuæ igitur quæſtioni literis præſentibus reſpondemus, quòd filii ad reſtituendas uſuras eâ ſunt diſtrictione cogendi, quâ parentes ſui, ſi viverent, cogerentur. Id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

¶ *Mutuans eâ mente, ut ultra ſortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum, ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt. Idem in non dante parabolam juramenti, niſi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plùs, quàm valeat, quia differt ſolutionem.*

Urbanus III. (*an. 1186.*)

COnſuluit *a* nos tua devotio, an ille in judicio animarum quaſi uſurarius debeat judicari, qui non aliàs mutuò traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut licèt omni conventione ceſſante, plùs tamen ſorte recipiat. Et utrùm eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgò dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis ſine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negociator *b* pœnâ conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longè majori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris *c* temporis dilatio prorogetur, quàm ſi ei incontinenti pretium perſolvatur. Verùm quia, quid in his caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur *d*: [*Date mutuum, nihil inde ſperantes:*] hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis *e* uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in lege) judicandi ſunt malè agere, & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

¶ *Manifeſtus uſurarius appellans ad ſubterfugiendum reſtitutionem, audiendus non eſt.*

Innocentius III. *Prælatis in regno Franciæ conſtitutis.* (*an. 1213.*)

QUàm *f* pernicioſum: [1 & infrà.] ¶ Mandamus, quatenus manifeſtos uſurarios (maximè quos uſuris publicè renunciâſſe conſtiterit) cùm aliquis eos convenerit de uſuris, nullius permittatis appellationis ſubterfugio ſe tueri.

[1 *Eſt vitium uſurarum, diſcretionem veſtram non credimus ignorare, cùm præter conſtitutiones canonicas, quæ in earum odium emanârunt, per Prophetam datur intelligi, eos qui ſuam dant pecuniam ad uſuram à tabernaculo Domini repellendos; & tam in Novo quàm in Veteri Teſtamento prohibitæ ſint uſuræ, ut ipſa veritas præcipit, mutuum date nihil inde ſperantes, & per Prophetam dicatur, uſuram & omnem ſuperabundantiam non accipies. Inde eſt quod univerſitati veſtræ per Apoſt. ſed.*]

CAP. XII.

¶ *Per ſubtractionem communionis Chriſtianorum, & per principes ſeculares cogendi ſunt Judæi, ad uſuras reſtituendas.*

Idem *Narbonen. Archiepiſcopo. (an. 1213.)*

POſt *g* miſerabilem: [& j.] ¶ Judæos ad remittendas Chriſtianis uſuras, per Principes & poteſtates compelli præcipimus ſeculares. Et donec eis remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus tam in mercimoniis, quàm in aliis per excommunicationis ſententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

¶ *Non obſtante juramento de non repetendis uſuris, per debitorem præſtito, poteſt Judex ex officio ſuo uſurarium ad reſtituendas uſuras compellere.*

Idem *Mutinenſi Epiſc. (an. 1213.)*

TUas *h* dudum recepimus quæſtiones, quòd quidam uſurarii eos, quibus dant pecuniam ad uſuram,

a *Al. ita: unde poſſint reſtituere.* b *Epiſt. 54. ad Macedonium.* c *al. non ſolùm à pœna illa.* d *Januenſi.* e *C. 8. eod. tit. in 1. comp.* f *C. 9. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 10. eod. tit. in 1. comp.* h *C. 11. eod. tit. in 1. comp. Vide Covarr. 3. var. reſ. c. 3.*

a *C. 12. eod. tit. in 3. comp.* b *Vide Sotum l. 6. de juſt. & jur. q. 4. art. 1. & Sylveſt. verbo, uſura 2. q. 1.* c *prolixi, in antiq. Cod.* d *Luc. 6.* e *verba Ezechielis ſunt c. 18.* f *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *C. 3. eod. tit. in 3. comp.*

præſtare faciunt juramentum, quòd uſuras non repetant, & ſuper his, quas ſolverint, nullam moveant quæſtionem. Nos igitur reſpondemus, ut uſurarios ipſos monitione præmiſsâ per cenſ. Eccl. appell. remotâ compellas, ante uſurarum ſolutionem ab earum exactione deſiſtere, vel reſtituere ipſas, poſtquam fuerint perſolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

¶ *Non auditur uſurarius repetens uſuras, niſi priùs reſtituat extortas.*

Idem. *(an. 1213.)*

QUia *a* fruſtrà legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut ſi quis uſurarius à nobis literas impetraverit ſuper reſtituendis uſuris, vel fructibus computandis in ſortem: niſi priùs ipſe reſtituerit uſuras, quas ab aliis noſcitur recepiſſe, auctoritate literarum ipſarum nullatenùs audiatur.

CAP. XV.

¶ *Convictus de uſuraria pravitate per famam & alia argumenta, poteſt manifeſtari uſurarius, & tanquam manifeſtus uſurarius compeſci, ſecundùm diſpoſitionem Lateranenſis Concilii.*

Idem *Altiſſiodoren. Epiſcopo.* *(an. 1213.)*

CUm in *b* diœceſi tua ſint quamplurimi uſurarii, de quibus minimè dubitatur, quin ſint uſurarii manifeſti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eoſdem, nullus accuſator apparet, nec iidem ſunt per ſententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quòd licet contra eos non appareat accuſator: ſi tamen aliis argumentis illos conſtiterit eſſe uſurarios manifeſtos, in eos pœnam in Later. Concilio *c* contra uſurarios editam, liberè poteris exercere.

CAP. XVI.

¶ *Maritus recipiens pignus pro dote promiſſa, non tenetur fructus in ſortem computare:* h. d. & eſt caſus ſingularis, & alibi non probatur.

Idem. *(an. 1213. Romæ.)*

SAlubriter *d*: [*& infrà.*] ¶ Sanè generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in ſortem, non credimus compellendum: Cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda.

CAP. XVII.

¶ *Repetens uſuras non auditur, niſi reſtituat extortas per ſe, vel per alium, à quocunque cauſam habeat.*

Idem *Epiſcopo Bonon.* *(an. 1213. Româ in Angliam.)*

MIchaël Laicus *e* ſuam nobis querimoniam deſtinavit, quòd M. & quidam alii Bonon. cives multa extorſerunt ab eo, & à patre ſuo, cujus hæres extitit, nomine uſurarum: [*& infrà.*] ¶ Attentiùs proviſurus, ne auctoritate noſtrâ in negotio procedas eodem, niſi dictus conquerens reſtituerit, vel adhuc reſtituat, ſi quas aliquando ipſe, vel pater ejus extorſit uſuras.

CAP. XVIII.

¶ *Etiam Judæi compellendi ſunt ad reſtituendas uſuras extortas à Chriſtianis, & ad ſolvendas decimas vel oblationes de eorum poſſeſſionibus.*

Idem *in Concilio generali.* *(an. 1216.)*

QUantò ampliùs Chriſtiana religio ab exactione compeſcitur uſurarum, tantò graviùs ſuper his Judæorum perfidia inſoleſcit *f*, ita quòd brevi tempore Chriſtianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne à Judæis immaniter aggraventur, ſynodali decreto ſtatuimus, ut ſi de cætero quocunque prætextu Judæi à Chriſtianis graves immoderatáſve uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter, unde Chriſtiani (ſi opus fuerit) per cenſ. Eccl. app. poſtpoſitâ, compellantur ab eorum commerciis abſtinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc nòn ſint Chriſtianis infeſti, ſed potiùs à tanto gravamine ſtudeant cohibere Judæos. Hâc eâdem pœnâ Judæos decernimus compellendos, ad ſatisfaciendum Eccleſiis pro decimis & oblationibus debitis, quas à Chriſtianis de domibus & poſſeſſionibus aliis percipere conſueverant, tanquam ad Judæos quocunque titulo deveniſſent: ut ſic Eccleſiæ conſerventur indemnes.

CAP. XIX.

¶ *Uſurarius eſt, qui à debitore recipit aliquid ultra ſortem, etiamſi ſuſcipiat in ſe periculum.* h. d. primò. *Non eſt uſurarius emptor rei minus juſto pretio, ſi tunc veriſimiliter dubitetur, an tempore ſolutionis plùs vel minus ſit res valitura.* h. d. ſecundò. *Propter dubium excuſatur is, qui ex eo, quòd differt ſolutionem pretii, vendit rem plus, quàm valeat, ſi non erat eam alias venditurus.* hoc dicit tertiò.

Gregorius IX. *fratri R.* *(an. 1236. Romæ.)*

NAviganti *b* vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, eò quòd ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus. Ille quoque qui dat X. ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini vel olei menſuræ reddantur: quæ licèt tunc plùs valeant, utrùm plùs vel minùs ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur: non debet ex hoc uſurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excuſatur, qui pannos, granum, vinum, oleum vel alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea tempore contractûs non fuerat venditurus.

DE CRIMINE *c* FALSI.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Teſtis falſidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falſus eſt non ſolùm qui mendacium dicit, ſed etiam qui veritatem occultat.*

Auguſtinus.

FAlſidicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius: primùm Deo, cujus præſentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Uterque *d* reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

CAP. II.

¶ *Sententia lata per falſas literas, non debet executioni mandari.*

Lucius III. *Vigorien.* e *Epiſcopo.* *(an. 1181.)*

SUper eo, *f* quòd ſententiam auctoritate literarum falſarum latam noluiſti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua ſcripta, ſub nomine noſtro deſtinata, redarguenda videris falſitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipſas mandatum fuerit, non obſerves: ſed eum, qui præſentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

¶ *Clericus falſans ſigillum Principis, deponitur. Item ei charácter imprimitur, & in exilium mittitur.*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *C. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Aretinum in §. ex maleficiis. Inſt. de actionib.* c *Lat. Concil. ſub Alex. III. c. 25. quod refertur in c. quia in omnibus ſup. eod. tit.* d *C. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Covarr. 3. var. reſ. c. 2. num. 3.* e *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *inoleſcit. in Cod. Barb. id eſt, creſcit.*

a *Hodie Judæi non poſſunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum ſup. de Judæis.* b *Vid. citatos in cap. in civitate ſup. eod. tit. & Sotum de juſt. & jure l. 6. q. 4. art. 2.* c *In quodam veteri manuſc. De falſariis & crimine falſi.* d *11. q. 3. c. 80.* e *VVigorn.* f *Cap. 4. tit. de re jud. in 2. comp. quod etiam hîc admonet Joan. And.*

Urbanus

Urbanus III. (*an. 1186.*)

AD audientiam *a* noſtram te ſignificante pervenit, quòd cùm quoſdam Clericos, qui falſaverunt ſigillum Philippi Regis Francorum, carcerali cuſtodiæ mancipaveris: [1 & ſ.] ¶ Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis poſſint incurrere, ſed eis à ſuis ordinibus degradatis, in ſignum maleficii characterem alicuem imprimi facias, quo inter alios cognoſcantur: & provinciam ipſam eos abjurare compellens, abire permittas.

[1 *Quid faciendum ſit tibi de ipſis ad ſed. Apoſt. duxiſti inquirendum. Unde nos*]

CAP. IV.

¶ *Exiſtens in curia literas Apoſtolicas non recipiat, niſi de manibus Papæ, vel officialium ab ipſo deputatorum, perſonæ tamen ſolemnes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contrà faciens ſi Laicus eſt, excommunicationi ſubjacet: ſi Clericus, ab officio & beneficio deponitur.* hoc dicit uſque ad §. adjicientes.

Innocentius III. (*an. 1212.*)

DUra ſæpè *b* mandata: [1 & *infrà.*] ¶ Statuimus & ſub excommunicationis pœna, & ſuſpenſionis ordinis & beneficii diſtrictiùs inhibemus, ne quis apud ſedem Apoſt. literas noſtras niſi à nobis, vel de manibus illorum *c* recipiat, qui de mandato noſtro ad illud ſunt officium deputati. Si verò perſona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipſam deceat per nuntium literas noſtras recipere: nuntium ad Cancellariam noſtram, vel ad nos ipſos mittat idoneum, per quem literas Apoſtol. juxta formam præſcriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati noſtri tranſgreſſor extiterit, ſi Laicus fuerit, excommunicationi ſubjaceat: ſi Clericus, officii & beneficii ſuſpenſione damnetur: [& *infrà.*]

1 *Accidit nuper in urbe, quòd quidam falſitatis aſtutiam perniciosiùs exercentes fuerint in iniquitatibus ſuis deprehenſi, ita quòd bullas tam ſub nomine noſtro quàm bonæ mem. ce. pp. p. n. quas falsò confinxerant, & quamplures literas bullis ſignatas invenerimus apud eos. Nos autem ſemper honori Rom. Eccleſ. & utilitati omnium paternâ volentes ſolicitudine providere, de frat. n. conſilio*]

Per excommunicationis pœnam providet, contra non reſignantes, nec deſtruentes literas falſas intra XX. dies: & abſolutio ſibi reſervatur, & contra factum non tenet. h. d. Abbas.

Adjicientes ſtatuimus, ut generalem excommunicationis ſententiam promulgetis, quam per ſingulas parochias faciatis frequentiùs innovari, quòd ſi quis falſas literas ſe habere cognoſcit, intra viginti dies literas illas aut deſtruat, aut reſignet, ſi pœnam excommunicationis voluerit evadere: quam (niſi forſan in mortis articulo) ſine ſpeciali mandato noſtro, à quoquam nolumus relaxari: nec etiam ſi præſumpta fuerit contra hoc abſolutio, quicquam habeat firmitatis.

CAP. V.

Ponit novem modos fallandi literas Papales.

Idem *Archiepiſcopo & Canonicis Mediolan.*

(*an. 1212.*)

LIcet *d* ad regimen: [1 & ſ.] ¶ Ut autem varietates falſitatis circa noſtras literas deprehendere valeatis, eas vobis præſentibus literis duximus exprimendas. Prima ſpecies falſitatis hæc eſt, ut falſa bulla falſis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera *e* bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immiſſum falſis literis inſeratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, inciſum, cum vera bulla falſis literis immittatur, ſub eadem plicatura cum filo ſimilis canabis reſuratum. Quarta, cùm a ſuperiori parte bullæ altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum literis falſis inſerta reducitur intra plumbum. Quinta, cùm literis bullatis & redditis, in eis aliquid per raſuram tenuem immutatur. Sexta, cùm ſcriptura literarum, quibus fuerat appoſita vera bulla, cum aqua vel vino univerſaliter abolita ſeu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta conſuetum artificium dealbata de novo reſcribitur. Septima, cùm chartæ cui fuerat appoſita vera bulla, totaliter abolitæ vel abraſæ, alia ſubtiliſſima charta ejuſdem quantitatis ſcripta cum tenaciſſimo glutino conjungitur. Eos etiam à crimine falſitatis non reputamus immunes, qui contra conſtitutionem noſtram ſcienter literas non de noſtra vel bullatoris noſtri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falſas literas cautè projiciunt, ut de vera bulla cum aliis ſigillentur. Sed hæ duæ ſpecies falſitatis non poſſunt facilè comprehendi, niſi vel in modo dictaminis, vel in forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ falſitas cognoſcatur. In cæteris autem diligens indagator falſitatem poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtuſione, præſertim ſi bulla non ſit æqualis, ſed alicubi magis tumida, & alicubi magis depreſſa.

[1 *Apoſt. ſed. quæ dante Domino omnium Eccleſiarum mater & magiſtra, inſufficientes nos vitâ & ſententiâ reputemus: quantùm tamen nobis Dominus inſpiraverit, & ſuâ miſeratione conceſſerit, ab his propoſuimus abſtinere, per quæ nobis poſſit meritò derogari, quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non ſic formam perfectioni ſemper & in omnibus imitari poſſumus, quin aliquid aliquando in noſtris ſubrepat operibus, quod minùs circumſpectæ providentiæ valeat imputari, quod tamen non ex induſtria vel conſcientia certa, ſed interdum ex ignorantia vel nimiâ occupatione contingit. Cæterùm cùm eaſdem literas, ſicut viri providi & diſcreti ad noſtram remiſiſſetis præſentiam, ut earum inſpectione pleniùs noſceremus, utrùm ex conſcientia noſtra proceſſiſſet, plùs in eis invenimus, quàm noſtra fuiſſet diſcretio ſuſpicata. Nam licèt in ſtylo dictaminis, & forma ſcripturæ aliquantum cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primùm nos in vehementem admirationem induxit, tùm literas ipſas ſciremus de noſtra conſcientia nullatenùs emanâſſe. Bullam igitur hincinde diligentiùs intuentes in ſuperiori parte, quâ filo adhæret, eam aliquantulùm tumentem invenimus, & cùm filum ex parte tumenti ſine violentia qualibet aliquantulùm attrahi feciſſemus, bullâ in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipſa ſine difficultate aliquatenùs avulſum, in cujus ſummitate adhuc etiam inciſionis indicium apparebat: per quod liquidò deprehendimus, bullam ipſam ex aliis literis extractam fuiſſe ac illis per vitium falſitatis inſertam, ſicut ex literis ipſius pleniùs cognoſcetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.*]

CAP. VI.

¶ *Falſæ ſunt literæ Papales, in quibus Epiſcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni ſcribitur in plurali.*

Idem *Attinacen.* a *Epiſcopo.* (*an. 1212.*)

QUàm gravi *b* pœnæ ſubjaceat: [1 & ſ.] ¶ Nos verò literas, quæ tibi ſub noſtro nomine præſentatæ fuerunt, diligentiùs intuentes, in eis tam in continentia, quàm in dictamine deprehendimus falſitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas à nobis credideras emanâſſe. Cùm ſcire debeas Apoſt. ſedem conſuetudinem in ſuis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos, fratres: cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuſcunque ordinis, filios in noſtris literis appellemus. Et cùm uni tantùm perſonæ noſtræ literæ diriguntur, nunquã ei loquimur in plurali, ut vos, ſive veſter, & his ſimilia in ipſis literis apponamus.

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *C. 1. tit. de falſariis in 3. compil.* c *illorum.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Archidiaconum & Turrecrem. in cap. in memoriam. 19. diſt.* e *ex vera bulla.*

a *Antinacen. al. Antibaten.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil. Et quatenus hîc Doctores tractant de ſtylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c. 2. ſup. de reſcr. & Rom. conſ. 376. incipiente. Quæſtio eſt.*

In falſis autem literis tibi præſentatis in ſalutatione dilectus in *a* Chriſto filius vocabaris: cùm in literis, quas aliquando tibi tranſmiſimus, te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod ſic literas Apoſt. ſtudeas intueri, tam in bulla, filo & charta, quàm in ſtylo, quòd veras pro falſis, vel falſas pro veris literis *b* modo aliquo non admittas.

[1 *Ad audientiam ſiquidem noſtram ex literis chariſſ. in Chriſto f. n. vv. Cardulæ Regis illuſtris, nec in tenore literarum tuarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Durachium direxiſti, noveris perveniſſe, quòd cùm Dominicus quondam Suaten. Epiſcopus, qui coram eodem Capellano noſtro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium fuerat, de homicidio accuſatus, & in Concilio apud Zammarum pontificalem reſignaverat dignitatem, ad noſtram olim præſentiam acceſſiſſet, à nobis rediens quaſdam tibi literas præſentavit, quibus aſſerebat ſibi à nobis pontificale officium reſtitutum. Tu verò literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. Epiſcopum electum diceris canonicè conſecrâſſe, ab eadem Eccleſia removiſti: præfato Dominico occaſione literarum ſuarum in ipſa Eccleſia reſtituto. Præfatus autem Rex, ſicut ſuis nobis literis intimavit, non credens ſuas literas de noſtra conſcientia emanâſſe, tam ipſum Dominicum, quàm præfatum Epiſcopum noſtro præcepit conſpectui præſentari, humiliter petens reſcripto Apoſtolico edoceri, quid de ipſo duceremus negotio faciendum.*]

CAP. VII.

¶ *Qui per ſe, vel per alios literas Papæ falſant, excommunicati ſunt cum ſuis fautoribus, & Clericis officiis & beneficiis privati ſunt, & degradandi & tradendi curiæ ſeculari, per quam Laicus legitimè punitur. Qui verò falſis literis utitur, ſi Clericus eſt, officio & beneficio privatur: ſi Laicus, excommunicatus eſt.* h. d.

Idem Innoc. III. *(an. 1212. Romæ.)*

AD falſariorum *b* confundendam malitiam: [1 & ĵ.] ¶ De communi fratrum noſtrorum conſilio duximus ſtatuendum, ut qui literis noſtris uti voluerint, eas primò diligenter examinent: quoniam ſi falſis literis ſe uſos dixerint ignoranter, eorum ſera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferiùs annotatas *c*. Nos enim omnes falſarios literarum noſtrarum, qui per ſe, vel alios vitium falſitatis exercent, cum fautoribus & defenſoribus ſuis anathematis vinculo decernimus innodatos: ſtatuentes, ut Clerici, qui falſarii fuerint deprehenſi, omnibus officiis & beneficiis Eccleſiaſticis perpetuò ſint privati: ita quòd qui per ſe falſitatis vitium exercuerint, poſtquam per Eccleſiaſticum Judicem fuerint degradati, ſeculari poteſtati tradantur, ſecundùm conſtitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falſitate convicti, legitimè puniantur. Qui verò ſub nomine noſtro literis falſis utuntur, ſi Clerici fuerint, officiis & beneficiis Eccleſiaſticis ſpolientur: ſi Laici, tamdiu maneant excomunicationi ſubjecti, donec ſatisfaciant competenter: ita tamen, ut in iſtis & in illis malitia graviùs, quàm negligentia puniatur: quod & de his, qui falſas literas impetrant, ſtatuimus obſervandum.

[1 *Jam aliâ vice recolimus literas Ap. deſtinâſſe, in quibus falſitatis modos ne quis ſe poſſet per ignorantiam excuſare, meminimus pleniùs diſtinxiſſe. Quoniam verò nonnunquam evenit, ut falſas literas exhibentes, poſtquam ſuper his fuerunt redarguti, ad excuſationem ſuam dicant ſe literas hujuſmodi per alios impetrâſſe.*]

CAP. VIII.

¶ *Non præſumitur quis falſare literas de ſimplici juſtitia: nec punitur, ſi hoc comperto deſtiterit illis uti.*

Idem.

ACcedens *a*: [& infrà.] ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi literæ Apoſtolicæ, in quibus falſitas fuerit deprehenſa, de ſimplici juſtitia formam habeant (cùm præſumi non debeat, quòd pro talibus literis, quæ poſſunt facilè obtineri, fraudem quis commiſerit falſitatis) nec literis uſus eſt, poſtquam eas falſas eſſe cognovit, tu ei officium, beneficiumque reſtituens, ipſum ſuper hoc ulteriùs non moleſtes.

CAP. IX.

¶ *Propter paucarum literarum raſuram in loco non ſuſpecto reſcriptum non probatur falſum.*

Idem.

EX conſcientia *b*: [& ĵ.] ¶ Verùm literas ipſas, quæ redargutæ fuerant falſitatis, diligentiùs intuentes nullum in eis falſitatis ſignum, vel ſuſpicionis invenimus, niſi paucarum literarum raſuras, quæ nequaquam ſapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde ſi vobis conſtiterit prædictum R. obligâſſe ſe ſub periculo cauſæ, quòd literas illas falſas eſſe probaret (cùm quilibet ad renunciandum juri ſuo liberam habeat facultatem) ipſi R. ſuper dicta Eccleſia ſilentium imponatis.

DE SORTILEGIIS. *c*

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ *Sortilegia pro furtis inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.*

Ex pœnitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis fortè furta non ſunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis obſervare præſumat. Qui autem contrà fecerit, quadraginta dies pœniteat.

CAP. II.

¶ *Presbyter, qui per inſpectionem aſtrolabii furta requirit, ad tempus ſuſpenditur ab altaris miniſterio. Ita communiter ſummatur, ſed in veritate hæc ſummatio non eſt indiſtinctè vera, quia acriùs poteſt puniri.*

Alexander III. *Granden.* d *Patriarchæ. (an. 1180.)*

EX tuarum *e* tenore literarum accepimus, quòd V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum acceſſit, non eâ intentione, ut vocaret dæmonium, ſed ut inſpectione aſtrolabii furtum cujuſdam Eccleſiæ poſſet recuperari. Verùm licèt hoc ex bono zelo & ſimplicitate ſe feciſſe proponat, id tamen graviſſimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: [1 & infrà.] ¶ Mandamus, quatenus talem ei prò expiatione illius delicti pœnitentiam imponas *f*, quòd per annum & ampliùs, ſi tibi viſum fuerit, eum ab altaris miniſterio præcipias abſtinere, & extunc liberum ſit ei exercere officium Sacerdotis.

[1 *Sed quoniam tutiùs eſt in dexteram quàm in ſiniſtram, & in miſericordiam quàm in ſeveritatem declinare. ipſum f. t. duximus remittendum, mandantes.*]

CAP. III.

¶ *Non ſolum electio per ſortes fieri non debet, ſed etiam electiones compromiſſariorum per ſortes aſſumi non debent.*

Honorius III. *Capitulo Lucan.* g *(an. 1212.)*

ECcleſiâ *h* veſtrâ Epiſcopo deſtitutâ, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis,

a *In multis exemplaribus ita: dilecto in Chriſto filio, vocabaris: Hæc clauſula inſolita præſumptionem falſitatis facit. Alexand. conſ. 46. in 3. Volum. Felin. in c. cauſam 2. De teſt. ſup.* b *dilectio,* literis, *deeſt in antiquis codicibus.* c *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* d *Vide l. 2. cum gloſſ. in ver. & diſcrim. & Cy. in q. 1. C. de fi. inſtr.*

a *C. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* c *Al. Sortilegis, & non malè: vid. tractatum Pauli Grillandi. Adde Alphonſum Caſtrum l. 1. c. 13. de juſta hær. punit.* d *Al. Gradenſ.* e *Cap. 3. eod tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 50. c. 6.* f *pœnam, habent vetuſtiores Cod. & plerique manuſcripti.* g *Lucenſ.* h *Vide Felin. in c. capitulum, ſup. de reſcr. & B. Th. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur ſortes repellantur in electionibus ſpiritualibus.*

tificis, unum elegiſtis ex vobis per ſortem, qui tres auctoritate veſtrâ elegit, per quos vice omnium Lucan. videretur Eccleſiæ de paſtore: quorum duo tertium Magiſtrum R. ſcilicet elegerunt: quod expreſsè licebat eiſdem, ſecundùm traditam à vobis omnibus poteſtatem. Procuratoribus igitur veſtris ſuper his, in noſtra præſentia conſtitutis, nos tali examinato proceſſu, licèt notâ non careat, quinimò multâ reprehenſione ſit dignum, quòd ſors in talibus intervenit: [1 & ỹ.] ¶ Electionem celebratam de ipſo ad gratiam confirmationis admittimus, ſortis uſum in electionibus perpetuâ prohibitione damnantes.

[1 *Propter prærogativam, cùm nos & literatura magiſtri R. Canonici, in quem vota veſtra Eccleſiæ veſtræ præficiendum Epiſcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Eccleſiam.*]

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Accuſatore deſiſtente ab accuſatione, poteſt Judex ex officio ſuo inquirere ſuper crimine illato.*

Gregorius *a univerſis Epiſcopis de Corin. (an. 600. Roma.)*

SCripta Fraternitatis veſtræ relegentes, agnovimus, quòd hi, qui contra Hadrianum Epiſcopum aliqua dixerant, modò cum eodem in amicitiam conveniſſent: [1 & infrà.] ¶ Quia verò nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, diſſimulare nullatenus debeamus, præſertim cùm accuſatores & accuſatum inter ſe feciſſe gratiam indicaveritis: hoc neceſſe eſt ſubtiliùs perſcrutari, ne fortè non ex charitate, ſed ex præmio eorum ſit concordia comparata.

[1 *Et magna nobis ad præſens facta eſt de eorum unitate lætitia: ſed quoniam ea quæ dicta ſunt, indiſcuſſa manere non patimur, in noſtra Diaconum ad ea inveſtiganda dirigimus.*]

CAP. II.

¶ *Deſiſtente accuſatore & accuſato Judex proſequitur.*

Idem.

CRimina *b* ſemel audita Gregorius indiſcuſſa nullo modo præteribat, etiamſi accuſatus cum accuſatore gratiam rediiſſet.

CAP. III.

¶ *Colludens in cauſa beneficiali, privari debet beneficio.*

Alexand. III. *Norvicen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

AUdivimus *c* uſque adeò Clericorum malitiam excreviſſe, ut interdum inter ſe colluſione factâ ſuper beneficiis, quæ poſſident, ſe ſuſtineant ab aliis moleſtari, poſteà, ut quæſtioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quietè poſſideant, quaſi nomine tranſactionis ſolvunt illis de ipſis beneficiis annuam penſionem, ut poſt mortem eorum in beneficiis illis, ſuper quibus eſt colluſio facta, jus ſibi valeant vendicare. Unde tibi mandamus, quatenus ſi quos Clericos tuæ juriſdictionis per colluſionem hujuſmodi fraudem legitimè tibi conſtiterit commiſiſſe, eos beneficiis, ſuper quibus colluſum fuerit, non differas perpetuò ſpoliare: quia ſatis eſſet indignum, ſi fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum & jacturam.

CAP. IV.

¶ *Abſolutio de criminibus illatis per colluſionem facta, non impedit facultatem iterùm accuſandi & inquirendi de illis criminibus.*

Gregorius IX. *Baren.* a *Archiepiſcopo, & fratri Joſeph Monacho Floren. (an. 1236.)*

IN tantum clamor, qui aſcendit contra Acherontinum *b* Archiepiſcopum, invaleſcit, quòd diſſimulare ipſum ulteriùs ſine ſcandalo non valemus, nec ſine periculo tolerare: [& infrà.] ¶ Licèt autem ſedes Apoſt. frequentibus clamoribus excitata, inquiſitionem quorundam exceſſuum ſuorum duxerit committendam, propter tergiverſationes tamen ipſius (ut dicitur) eodem cum inquiſitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis teſtibus & inquiſitoribus, ac examinatoribus ſupradictis, non ſolùm prædicti exceſſus remanſerunt hactenus incorrecti, verùm etiam pejora prioribus committere non expavit: [& ỹ.] ¶ Diſcr. veſtræ mandamus, quatenus ſi de hujuſmodi colluſione ac corruptione conſtiterit, ex integro ſuper præmiſſis & aliis, alioquin ſuper novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

DE DELICTIS PUERORUM.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Impuberes præter vitium carnis delinquere poſſunt, puniuntur tamen mitiùs, quàm adulti.*

Gregorius. *c. (an. 600.)*

PUeris grandiuſculis peccatum nolunt attribuere quidam, niſi ab annis 14. cùm pubeſcere cœperint. Quod meritò crederemus, ſi nulla eſſent peccata, niſi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria, non eſſe peccata? At his plena eſt puerilis ætas: quamvis in eis non ita ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

¶ *Puer non debet ita ſeverè puniri ſicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.*

Alexand. III. *Hermon. Epiſcopo. (an 1170.)*

REferente nobis *d* H. intelleximus, quòd cùm N. filius ejus decennis cum aliis pueris ſagittaret, quidam nepos ejuſdem H. ſagittâ percuſſus, interiit: quod idem filius ejus, cùm inter alios luderet, fortuito caſu dicitur peregiſſe: propter quod Abbas ſancti Remigii à præfato H. ſecundùm conſuetudinem illius terræ, centum ſolidos inſtantiùs requirebat: [1 & infrà.] ¶ Unde quoniam *e* in pueris relinqui ſolet inultum, quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt ſeveriùs corrigendum: mandamus, quatenus ſi conſtiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis ſuæ annum eundem exceſſum commiſiſſe, memoratum Abbatem moneas & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum ſolidos propter illam *f* conſuetudinem non exigat, nec ab ipſo pro temporali pœna requirat.

DE CLERICO VENATORE. *g*

TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Clerico prohibetur venatio, & contrà facienti pœna imponitur.* h.d. cum ſequenti.

a Greg. l. 2. Regiſtri. Ind. 11. epiſt. 38. c. 77. apud Jo. Diac. l. 4. c. 2. de vita Greg. refertur Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 48. c. 2. & c. eod tit in 1. comp. b C. 2. eod. tit. in 1. comp. c C. 3. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 28. c. 12.

a Bararen. b Achorontin. al. Acherontium. c In plerisque vulgatis, Greg. nonus, in manuſcr. ut plurimùm, ut eſt impreſſum in veteri comp. c. 1. eod. tit. Auguſtino tribuitur: verùm unde ſit ſcriptum, nondum eſt inventum. d C. 2 eod. tit. in 1. comp. e al. Verùm quoniam. f ullam. g Vide Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 12. § veſtitu inſuper. & Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 26.

Ex Concilio Aurelianen.

EPiſcopum *a*, Presbyterum aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujuſmodi ad venandum habere non licet. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpiùs detentus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione: ſi Presbyter, duobus: ſi Diaconus, ab omni officio ſuſpendatur.

CAP. II.

¶ *Summatum eſt ſuprà capitulo proximo.*

Ex eodem.

OMnibus ſervis Dei, venationes & ſylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

DE CLERICO PERCUSSORE.

TITULUS XXV.

CAP. I.

¶ *Clericus ſæpè alium percutiens, & monitus non deſiſtens, deponendus eſt.*

Ex Concilio Agathen. *b*

SI quis in aliquo gradu ſacro percuſſor extiterit, corripiatur à crimine: & ſi non emendaverit, deponatur.

CAP. II.

¶ *Duobus menſibus à Miſſarum adminiſtratione ſuſpenditur Epiſcopus, qui crudeliter aliquem fuſtigari facit.*

Gregorius *Tarentin. Epiſcopo. (an. 600.)*

PRæterea, quoniam mulierem propter delictum ſuum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fuſtibus deputâſti: Quam licèt exinde (cùm poſt octo menſes deceſſerit) minimè arbitramur fuiſſe defunctam: Tamen quia ad ordinem tuum noluiſti habere reſpectum, duobus te menſibus ab adminiſtratione Miſſarum ſtatuimus abſtinere.

CAP. III.

¶ *Non punitur Clericus ut homicida, ſi fuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium, licèt ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides projecit, ex quo nullum ipſe percuſſit.*

Alexander III. *Lucen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

PRæſentium *c* lator in quodam conflictu aſſerit ſe fuiſſe, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant: in quo lapides ipſe projecit, ſed aliquem non percuſſit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occiſi) à celebratione Miſſarum per biennium præcipimus abſtinere. Mandamus itaque, ut ſi alia non impedierint, decurſo hujuſmodi temporis ſpatio, ad ſui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

¶ *Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occiſi, ſine ejus facto vel conſilio, de jure communi promoveri poteſt.* h. d. ſecundùm intellectum, qui plùs placet Panorm.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

COntinentia *d* literarum: [1 & ȷ.] ¶ Cùm P. Acolythus cum quibuſdam ad reſiſtendum prædonibus arma ſumpſiſſet, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quòd illa homicidia neque facto ejus, neque conſilio perpetrata fuerunt: [*& infrà.*] ¶ Conſult. t. t. r. quòd cùm prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ tranſiviſſe dicatis, poterit ipſe ad Subdiaconatûs ordinem promoveri, & altaris miniſterium exercere.

[1 *Veſtrarum inſpecta, quâ ſignificâſti nobis, quòd*]

a *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *addi poteſt cap. 3. ut refert Burch. l. 2. Decr. c. 190. & Ivo p. 6. c. 235. ſed in eo Concilio nondum repertum eſt.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp & poſt Conc. Lat. p. 26. c. 11.* d *C. 1. de Cler. percuſſ. in 2. comp.*

DE MALEDICIS. *a*

TITULUS XXVI.

CAP. I.

¶ *Maledicens Papæ puniendus eſt, ut alii deinceps deterreantur, & ipſe arceatur.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

INnotuit *b* nobis: [*& infrà.*] ¶ Quia nobis per literas retuliſti, quòd cùm I. Clericus multis coram adſtantibus verba quædam in depreſſionem officii & beneficii noſtri protulit, ipſum à temeritate ſua compeſcas: Ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

¶ *Hic ponitur pœna blaſphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maximè Virginem glorioſiſſimam.*

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

STatuimus *c*, ut ſi quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum, & maximè beatam Virginem, linguam in blaſphemiam publicè relaxare præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum pœnæ ſubdatur inferiùs annotatæ: videlicet, quòd in ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto (dum aguntur Miſſarum ſolennia) blaſphemus exiſtens ultimo illorum die Dominico pallium & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, ſeptemque *d* præcedentibus ſextis feriis in pane & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, ſi poterit, alioquin duos reficiat pauperes, ſive unum. Et ſi nec ad hoc ejus ſuppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur: cui etiam, ſi renuerit recipere ac peragere pœnitentiam ſupradictam, Eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu Eccleſiaſticâ careat ſepulturâ. Per temporalem prætereà poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) Epiſcopi diœc. adhibitâ contra eum, blaſphemus, ſi dives fuerit, quadraginta ſolidorum, alioquin triginta, ſive viginti: & ſi ad id non ſufficiat, quinque ſolidorum uſualis monetæ pœnâ mulctetur: nullam in hoc miſericordiam habiturus: quòd etiam inter alia communicatum ſtatuta ponatur.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO *e*, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Clericus depoſitus celebrans, excommunicatur.*

Ex canone Apoſtolorum. *(an. 261.)*

SI quis Epiſcopus, Presbyter vel Diaconus depoſitus juſtè pro certis criminibus auſus fuerit attrectare miniſterium ſibi dudum commiſſum, hic ab Eccleſia abſcindatur.

CAP. II.

¶ *Degradatus vel ſuſpenſus celebrans, & monitus non deſiſtens excommunicatur: & ſi nec ſic deſiſtat, per ſecularem Poteſtatem ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnatur.*

Ex Concilio Antiochen. *(in Syria.)*

SI quis *f* Presbyter aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum & ſuperbiam aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſteà ab Epiſcopo ſuo correptus, in incepta præſumptione per-

a *In Cod. Barb. & altero manuſcr. Vaticano ita: De Clerico maledicto.* b *Cap. un. eod. tit. de Cleric. maled. in 2. comp.* c *Vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 103. Alber. de agn. aſſert. q. 27.* d *Al. ſeptem præcedentib. ſex feriis vel ſubſequentib. in pane, &c.* e *Dictio,* depoſito, *deeſt in aliquot antiq.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

ne perduraverit, modis omnibus excommunicetur *a*: & quicunque cum eo communicaverit, ſimiliter ſe ſciat eſſe excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, vel fœminis excommunicatis obſervandum eſt. Quòd ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus minimè emendare potuerit, Regis judicio ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnetur.

CAP. III.

¶ *Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non deſiſtens, deponitur.*

Alexander III. *Londonen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

CLerici *b* autem, ſi qui à ſuis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Epiſcopis interdicti vel excommunicati ante abſolutionem divina officia celebraverint, niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam, pro auſu tantæ temeritatis incurrant.

CAP. IV.

¶ *Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, niſi propter multitudinem mitigetur pœna.*

Idem *Toletano Archiepiſcopo. (an. 1180.)*

LAtores *c* præſentium nobis intimârunt, quòd tam ipſi, quàm multi alii, poſtquam interdicti vel excommunicati fuerint, divina præſumpſerint officia celebrare: [1 & ſ.] ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi XL. ſolummodò vel pauciores in his deliquiſſe conſtiterit, omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas. Si verò multitudinem magnam in hoc peccâſſe cognoveris, eos, quos magis cauſam delicti eſſe conſtiterit, perpetuâ depoſitione condemnes, & alios, qui non tantùm deliquerint, ab officio ad tempus ſuſpendas, & omnibus pœnitentiam ſecundùm diſcretionem tibi à Deo datam injungas.

[1 *Quoniam verò magnam cum eis multitudinem in hoc peccâſſe dicebant, nec nobis quis eorum magis vel minus deliquerit, innoteſcere potuerit, negotium tuæ diſcretionis arbitrio duximus remittendum.*]

CAP. V.

¶ *Si habens notitiam excommunicationis, per ſolam famam celebrat, debet de rigore deponi, licèt cum eo poſſit miſericorditer diſpenſari.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.* *(an. 1212.)*

ILlud *d* Dominus in beato Petro: [& ſ.] ¶ Venerabilis frater noſter quondam Hildeſemen. Epiſcopus licentiâ non ſolùm non obtentâ, ſed nec etiam poſtulatâ (Eccleſiâ Hildeſemenſi relictâ) Herbipolenſem Eccleſiam occupavit: [& *infrà.*] ¶ Unde Magdeburgen. Epiſcopo *e* dedimus in mandatis, ut (cùm factum ipſum non poſſet in partibus illis non eſſe notorium) niſi dictus Epiſcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excommunicatum publicè nunciaret: quod idem Magdeburgen. ſtuduit adimplere: [& *infrà.*] ¶ Ipſe verò Epiſcopus, in noſtra poſtmodùm præſentia conſtitutus, etſi ſuum recognoſceret & confiteretur exceſſum, & non judicium, ſed miſericordiam poſtularet: hoc tamen inter alia in ſua excuſatione propoſuit, quòd cùm dictus Magdeburgenſis non eſſet ordinarius Judex ejus, non crediderat, quòd monitione non præmiſsâ auctoritate delegatâ poſſet procedere contra ipſum, aut ſententiam in eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante factum monitorias, nec poſt literas ab eo aliquas accepiſſet, peccare non credidit, ſi divina officia quantumcunque ſolenniter celebravit, præſertim cùm ei non niſi per famam de ſententia contra eum prolata conſtaret: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitiſſe: quia tamen in dubiis via eſt eligenda tutior, etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potiùs ſe abſtinere, quàm ſacramenta Eccleſiaſtica pertractare. Illud autem, quod ſub ſpe veniæ divina ſibi fecit (poſtquam ſe à nobis excommunicatum noverat) celebrari, & communioni fidelium ſe ingeſſit, potiùs contra eum facere credimus, quàm pro eo, cùm ſub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquiſſe, & excommunicato non vitare, multò magis, quàm non *a* vitari periculoſum exiſtat: non vitare ſiquidem, cùm in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cùm ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitari: [& ſ.] ¶ Cum eo miſericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur *b* his, qui poſt excommunicationem divina præſumpſerint officia celebrare, vel ſe celebrationi ingeſſerint divinorum, ei non duximus infligendam.

[1 *Quòd autem poſtquam ſe novit excommunicatum, à nobis omnia divina ſibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingeſſit ſe frequenter, id non in contemptum ſed. Apoſt. vel etiam tanti ſacramenti, ſed ſub ſpe veniæ aſſerit ſe feciſſe, ne videlicet indureſceret amplius, & in divinis ejus animus diutiùs proterviret, vel proſterneretur, ſi nunquam divinis officiis intereſſet: licèt in diebus ſolennibus ſe nunquam celebrationi divinorum ingeſſerit, & cum paucis in angulo alicujus Eccleſiæ occultè non feſtivis diebus divina ſibi fecerit interdum officia celebrari.*]

CAP. VI.

¶ *Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur.*

Idem *Biſuntin. Archiepiſcopo. (an. 1213.)*

FRaternitati *c* tuæ: [& *infrà.*] ¶ Presbyteros autem & alios Clericos, qui pro ſuis exceſſibus, à te nexibus anathematis canonicè innodati præſumpſerunt, vel præſumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare.

CAP. VII.

¶ *Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, & ſcienter talibus conferens, à beneficiorum collatione ſuſpenditur.*

Idem *Decano & Priori Colonien. (an. 1213.)*

POſtulâſtis *d* per ſedem Apoſtol. edoceri: [& *infrà.*] ¶ Conſult. veſtræ reſpond. quòd cùm excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis, Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec illi valent ea retinere licitè, niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, cùm ea non fuerint canonicè conſecuti. Illi verò, qui ſcienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt.

¶ *Celebrans in loco interdicto, ſi eſt Clericus ſecularis, beneficiis privatur: ſi Monachus, in arctius Monaſterium detruditur.* h. d.

Quæſiviſtis *e* prætereà, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi vel Moniales Eccleſiarum conventualium, qui poſt latam interdicti ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati? Ad hoc breviter reſpondemus, quòd Clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt Eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi: Monachi verò vel Moniales in arctioribus monaſteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

---

a *Vid. l. 1. C. de ſuperex. l. 10. & l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſt.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. III. ſub Alex. III. p. 26. c. 10.* c *C. 4. eod. tit. in 3. compil. & poſt Conc. Later. p. 59. c. 51. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c. 28.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Alia pars hujus decr. eſt in c. illud Dominus. ſup. de major. & obed.* e *In vet. comp. legitur Archiepiſcopo: ſed in Gregorianis legitur, Epiſcopo.*

a *Vid. Navarrum in Manuali de horis Canon. c. 2. verſ 14. inter ambos.* b *al. infligit.* c *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Bernard. in pract. crim. can. c. 28.* d *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* e *Vide quæ ſunt ſancita. c. is qui. §. is verò. & cap. ult. de ſent. excom. in 6.*

CAP. VIII.

¶ *Valet collatio beneficii ei facta, qui priùs fuit excommunicatus, ſed abſolutus tempore collationis.*

Idem *Decano & Subdiacono* a *Pictavien. & Magiſtro P. Canonico Petragoricen.*

(*an. 1213.*)

PRopoſuit *b* coram nobis Magiſter P. Clericus Epiſcopi Tuſculan. quòd G. ſanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardin. in partibus illis Apoſt. ſed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio ei humiliter ſupplicârunt, ut eorum Eccleſiam, quæ debito fraudabatur Clericorum ſervitio, ordinaret: : pro ſe ac Magiſtro eodem preces ſpecialiter porrigentes. Ipſe vero Lemovicen. civitatem ingreſſus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in ſocios & in fratres: maximè cùm Præbendæ V. vel IV. ab ultima ipſius Eccleſiæ ordinatione vacâſſent: quibus poſt petitas & conceſſas deliberationis inducias non cu antibus reſpondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eoſdem Clericos inveſtivit: [1 & ſ.] ¶ Cùm autem dictus Magiſter & Lemovicen. Pœnitentiarius in noſtra fuiſſent præſentia conſtituti & acta judicii inſpici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii teſtes intelleximus, quòd Lemovicen. Epiſcopus pluribus annis, antequam idem Magiſter inveſtitus fuerit, Clericos & Burgen. caſtri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant conſiliarium & fautorem) vinculo excommunicationis aſtrinxit. Per teſtes verò Magiſtri P. probatur, quòd etſi dictus Epiſcopus in Burgen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis ſententiam protuliſſet, eos tamen per tres annos abſolvit, antequam dictus Magiſter fuerit inveſtitus: [2 & *infrà.*] ¶ Et quia idem Epiſcopus dicto Magiſtro communicavit poſtea in Eccleſia & in menſa: [3 & *infrà.*] ¶ Quia vero ſæpè dictum Magiſtrum inveſtituræ ſuæ tempore, à præfato Epiſcopo extitiſſe excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (ſicut obtulerat) non probavit, cùm ex adverſo de abſolutione & communione dicti Epiſcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de memorato Magiſtro factum eſt, per diffinitivam ſententiam duximus approbandum.

[1 *Si verò probaret ipſum excommunicatum tunc temporis extitiſſe, non poſtponerent, quod de ipſo factum fuerat, revocare, qui mandatum Ap. ſed. exſequentes, utriuſque partis confeſſionibus & allegationibus intellectu, eandem cauſam ſufficienter inſtructam, ad noſtrum remiſerunt examen.*]

[2 *Quibuſdam Presbyteris uſque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra ſententiam interdicti præſumpſerant celebrare.*]

[3 *His igitur, quæ utraque pars propoſuit, intellectis.*]

CAP. IX.

¶ *Suſpenſus vel excommunicatus ignoranter celebrando, nullâ indiget diſpenſatione reſpectu irregularitatis, alias ſecus.*

Gregorius IX. *I. & I. Canonicis Pragenſibus.* c

(*an. 1232.*)

APoſtolicæ ſedis: [& *infrà*] ¶ Verùm quia tempore ſuſpenſionis ignari celebrâſtis divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos. Cæterùm ſi fortè ignorantia craſſa & ſupina aut erronea fuerit, propter quod diſpenſationis gratiâ egeatis, eam vobis de benignitate Apoſtol. indulgemus.

CAP. X.

¶ *Excommunicatus minori celebrans, non eſt irregularis, ſed peccat, & poteſt eligere, & ea, quæ ſunt juriſdictionis exercere, licet non eligi: & ſi confert ſacramenta, licèt peccet, tamen collatio tenet, & ſuum habet effectum.*

Idem. (*an. 1237.*)

SI celebrat *a* minori excommunicatione ligatus, licèt graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione juriſdictionis ſibi competunt, exercere. Si tamen ſcienter talis electus fuerit, ejus electio eſt irritanda, pro eo quòd ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à ſanctis Patribus eſt privatus. Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica ſacramenta: ſed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cùm non videatur à collatione, ſed participatione ſacramentorum (quæ in ſola conſiſtit perceptione) remotus: Dummodò non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem ſuperioris, communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingeſſerit: in quo caſu eſt anathemate feriendus.

DE CLERICO *b* NON ORDINATO MINISTRANTE.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Clericus miniſtrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus eſt, & ampliùs non ordinandus.*

Hormiſda *c* Papa. (*an. 520.*)

SI quis *d* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Eccleſia, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

¶ *Diaconus Miſſam celebrans ad Sacerdotium non promovetur: & à Diaconatu ſuſpenditur ad tempus: ſed in beneficio poterit ad tempus diſpenſari.*

Urbanus III. *Legion.* e *Epiſcopo.* (*an. 1186.*)

EX literis tuæ *f* Fraternitatis innotuit nobis, quòd I. Diaconus, cùm non impoſuiſſes ei manum, Miſſarum celebrationem uſurpare præſumpſit: [1 & *infrà.*] ¶ Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: à Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat proviſione ſuſpenſus. De beneficio autem miſericorditer agatur cum eo: ne ſuſtentatione privatus, ad ſeculi negotia revertatur. Ut autem ſecuriùs ei poſſis hanc miſericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem *g* circa eum curam non deſinas exhibere: ſalubriùs autem ſibi abſque dubio providebit, ſi ad regularem vitam ſe duxerit transferendum.

[1 *Poſtmodùm verò Domino aſpirante, rediit ad ſeipſum: & proprium cognoſcens exceſſum, in tanto ſibi periculo conſuli humiliter poſtulavit: quia igitur ſuper hoc tua nos duxit F. conſulendos, literis præſentibus.*]

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

TITULUS XXIX.

CAP. UN.

¶ *Qui ignoranter per ſaltum de Subdiacono fit Presbyter, poſt pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & poſteà poteſt ſecum in Sacerdotio diſpenſari.*

a *Al. Subdecano.* b *C. un. eod. tit. in 4. compil.* c *Hic titul. ex plurimis manuſcr. reſtitutus eſt: vulgati diſſentiunt. al. ita: Gregor. IX. I. & A. Canon. Pragen.*

a *Vide Covarr. in c. alma mater. de ſent. excom. l. 6. & 8. Theologos 4. ſent. diſt. 81. & ſeq. & Summiſtas, verbo, excommunicatio.* b *In 7. manuſcr. de non ordinato miniſtrante.* c *al. Honorius.* d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Bern. Diaz in pract. crim. can. c. 12.* e *Legien. al. Lingen.* f *C. 2. eod. tit. in 1. compilat. & poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. par. 50. c. 62.* g *diligenter.*

Innocentius III. *Bonon. Epiſcopo.*. (*an.* 1213. *Romà in Angliam.*)

TUæ literæ *a* continebant, quòd (ſicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatûs ordine prætermiſſo, ſe fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipſe tibi quoque ſecretò confeſſus eſt, ſe pro certo neſcire, ſi res taliter ſe haberet, ſed ex quo boni viri hoc aſſerebant, inter quos fuerat converſatus, credebat aſſertioni eorum, eo quòd tempore, quo ordines inferiores ſuſceperat, intra annos diſcretionis fuerat conſtitutus: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro hujuſmodi negligentia injungas eidem: quâ peractâ (quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur) ipſum in Diaconum ordinare procures, & ſic de miſericordia eundem miniſtrare permittas in ordine Sacerdotis.

[1 *Tu igitur ipſum in Apoſtol. ſed. tranſmittens, nobis ſupplicâſti humiliter, ut cum eo miſericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miſeria condolentes, f. t. per Apoſt. ſed.*]

DE EO QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT. *b*

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ *Qui furtivè recipit ordinem, ſi contra hoc facientes lata erat excommunicatio, ſine diſpenſatione Papæ in ſic ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperiorem aſcendere non poteſt: ſed ſi excommunicatio lata non erat, Epiſcopus & Abbas poterunt diſpenſare.* h. d. cum duobus ſequentibus.

Alexander III. *Lingonen. Epiſcopo.* c (*an.* 1180.)

VEniens ad nos P. nobis *d* expoſuit, ſe furtivè Diaconatûs ordinem ſuſcepiſſe. Unde F.t. reſp. quòd ſi non fuit à te, vel ab aliquo Archidiaconorum vel Prælatorum tuorum ſub anathematis interminatione prohibitus, tu ipſe in promotione ipſius ad Sacerdotale officium condignâ ſatisfactione impoſitâ (niſi alia impediant) pro arbitrio tuo diſpenſes. Si verò interminatio anathematis ſuper hoc facta eſt, moneas eum, ut in aliquo monaſterio ſeu canoniâ habitum ſuſcipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter converſatus, poteris miſericorditer providere: alioquin nullâ ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

¶ *Summatum eſt ſuprà capitulo proximo.*

Cœleſtinus III. *e* (*an.* 1195.)

CUm H. lator *f* præſentium, ſicut nobis ſuâ quæſtione monſtravit, ad tuam (ordinationis causâ) præſentiam acceſſiſſet, juxta conſuetudinem patriæ ſibi quatuor minores ordines contuliſti: quibus non contentus, Subdiaconum temerario auſu recepit. Quia verò idem Clericus in hoc facto multùm exceſſit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si verò domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (ſi voluerit) in aliis poterit ordinibus diſpenſare.

CAP. III.

¶ *Summatum eſt ſuprà cap. 1.*

Idem.

INnotuit nobis *g*, quòd G. Clericus & alii duo de diœceſi tua ad G. quondam Seguntin. Epiſcopum, ut ordines ab eo reciperent, acceſſerunt. Cumque ab eodem Epiſcopo ſub excommunicationis ſententia fuiſſet inhibitum, ne quis ſe ad duos ordines ſuſcipiendos ingereret, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatûs & Diaconatûs ordinem clandeſtinè ſuſceperunt: [1 & ſ.] ¶ Conſul. tuæ taliter reſpond. quòd ordinati in ſuſceptis ordinibus de juris rigore miniſtrare non debeant. Verùm, tametſi ad religionem aliquam voluerint ſe transferre, & peractâ pœnitentiâ pro arbitrio tuo eis injunctâ, ibidem laudabiliter fuerint converſati, proceſſu temporis *a* cum eis poteris de noſtra licentia diſpenſare, ut poſtmodùm ſuſceptorum ordinum executione lætentur.

[1 *Quia igitur quid tibi agendum ſit pro his nos duxit tua F. conſulendos.*]

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM ET SUBDITORUM.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

¶ *Monet Prælatos abſtinere à gravaminibus ſubditorum, & aliqua enumerat, & geminatam pœnam imponit contrà facientibus.*

Alexander III. (*an.* 1170. *Roma.*)

PErvenit *b* ad audientiam noſtram: [1 & infrà.] ¶ Cùm autem Presbyteros, quaſi filios & fratres benignâ ac fraternâ debeatis charitate fovere. Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præſumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhoneſtè tractetis eoſdem, aut ſine judicio Capituli ſuſpendere, vel eorum Eccleſias interdicto ſubjicere attentetis, neque duas Eccleſias, quarum unam ſufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare ſine ordine judiciario præſumatis. Sciturі pro certo, quòd ſi hujuſmodi rumores de vobis iterùm ad aures noſtras pervenerint, pro tantis exceſſibus vos taliter puniemus, quòd timore pœnæ veſtræ cæteri à ſimilibus abſtinebunt.

[1 *Unde ſi verum eſt, miramur plurimùm: & adverſùs vos de jure movemur, quòd in Presbyteros, qui ſunt in veſtra juriſdictione conſtituti, ſingulis annis, quaſi in ſervos mercenarios, talliam facitis, quibus niſi ad voluntatem veſtram pecuniam ſolverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneſtè interim tractatis, quòd ipſos Laicis deſpicabiles redditis. Ideò ſi hæc vera ſunt, gravi debetis ultione feriri.*]

CAP. II.

¶ *Non poteſt Epiſcopus ſine cauſa Eccleſiam alteri ſubjectam ab illius ſubjectione & obſequio liberare.*

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

AD hæc *d*, quoniam Epiſcopus plures Eccleſias à conſuetudine & obſequio Archidiaconorum liberas conſtituit & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Epiſcopi ſuper hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quòd præfatis Archidiaconis conſuetudines, quas Presbyteri in Eccleſiis ſuorum Archidiaconatuum debent, plenariè conſerventur, & illis debitam reverentiam exhibeant & honorem.

CAP. III.

¶ *Habens ſubjectionem ſeu collationem beneficii, illud pro ſuo uſu retinere non poteſt, ſeu ſibi conferre.*

Idem *Exonien. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

AD aures *e* noſtras pervenit, quòd quidam Archidiaconi tui ſe in Eccleſias, quæ in ſuis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propriâ intrudere non ve-

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Quid ſit ordinem furtivè ſuſcipere, præter Panormitanum & alios hîc tradit Hoſtienſis in ſumma eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 21.* c *Lincenen. al. Livonien.* d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 26. c. 9.* e *Clemens III.* f *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. allegata in præced. 1. hoc eod. tit. & Conc. Trid. ſeſſ. 23. de refor. c. 12, 13, & 14.*

a *Temporum.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Vid. l. 2. in princ. C. ad l. Jul. repet. & inſtitut. de excom. §. hodie autem. in fin.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 24. cap. 4.* e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part. 24. c. 3.*

rentur: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Eccleſias occupant, vel occupatas detinent, ad eaſdem dimittendas cenſurâ Eccleſiaſticâ compellas, & eaſdem Eccleſias de perſonis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præſumptione debitâ cures animadverſione punire.

[1 *Et ſic ipſas Eccleſias detinere non erubeſcunt. Attendentes itaque abſonum & omni rationi contrarium tantæ præſumptionis exceſſum, nec volentes incorrectum relinquere, F.t. per Ap. ſed.*]

CAP. IV.

¶ *Contra naturam incontinentes, ſi ſunt Clerici, deponuntur, & in monaſterio detruduntur: ſi Laici, excommunicantur.*

Idem *in Concilio Lateranen.* a *(an. 1179.)*

CLerici: [& ſ.] ¶ Quicunque illâ incontinentiâ, quæ contra naturam eſt (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne conſumpſit) deprehenſi fuerint laborare, ſi Clerici fuerint, dejiciantur à Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monaſteriis detrudantur: Si Laici, excommunicationi ſubdantur, & à cœtu fidelium fiant penitùs alieni.

CAP. V.

¶ *Subditus non tenetur parere ſuperiori, aliquid exigenti vel præcipienti contra tenorem ſui privilegii.*

Idem. *(an. 1172.)*

SAnè ſi Epiſcopi *b* aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis à præd. n. & à nobis indultam exigunt, liberum ſit Abbatibus auctoritate Apoſt. quod petitur denegare.

CAP. VI.

¶ *Vicarius Eccleſiæ uſurpans ſibi ipſius Eccleſiæ perſonatum contra præſtitum juramentum, ad officii ſui executionem admitti non debet.*

Idem *Norvicen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

ILlud *c* etiam de Vicariis, qui perſonis fide & ſacramento obligati ſunt, duximus ſtatuendum, quòd ſi perſonatum ſibi falsò aſſumentes, contra perſonas ſe erexerint, & ſuper hoc in jure confeſſi fuerint vel convicti, de cætero in eodem Epiſcopatu ad officii ſui executionem nullatenùs admittantur.

CAP. VII.

¶ *Excommunicatio lata contra ſubditum, quia non paret contra privilegium ſibi à ſuperiori conceſſum, non tenet.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm *d* ad quorundam: [1 & ſ.] ¶ Ideoque diſcr. v. Apoſtol. auctoritate concedimus, ut ſi Eccleſiarum Prælati numerum evectionis & perſonarum in Lateranen Concilio conſtitutum, cùm Eccleſias viſitant, excedere fortè præſumpſerint, & pro illis procurationem exegerint, liberum ſit vobis auctoritate Apoſtolicâ denegare: & ſi propter hoc Eccleſias veſtras vel Clericos aliquam ſententiam promulgaverint, ipſam decernimus non tenere.

[1 *Malitiam coërcendam in Concilio fuerit Lateranen. multâ deliberatione ſtatutum, ut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionis numerum, & perſonarum in Eccleſiarum viſitationibus non excedant: quia ſicut audivimus, quidam ex prædictis perſonis id in Eccleſiis veſtris nequaquam obſervant, ſuper hoc commoditati veſtræ attentiùs duximus ſalubriter providendum.*]

CAP. VIII.

¶ *Prælatus inferior citra Epiſcopum, non poteſt ſuam Eccleſiam, vel ſibi ſubjectam alteri unire ſine Epiſcopi conſenſu, etiam Metropolitani auctoritate interveniente.* hoc dicit, & eſt caſus multùm allegabilis.

Cœleſtinus III. *Fauſtino Epiſcopo.* e *(an. 1196.)*

SIcut unire Epiſcopatus, atque poteſtati ſubjicere alienæ, ad ſummum Pontificem pertinere dignoſcitur: ita Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ diœceſis unio, & ſubjectio earundem. Cùm itaque Prior Graden. monaſterium ſuum, quod eſt in tua diœceſi, & de tuo debet ordinari conſenſu, monaſterio de Accato *a* (tuo aſſenſu minimè requiſito) ſubjecerit ſive unierit: quod fecit te inconſulto, tibi liceat auctoritate noſtrâ (ſicut juſtum fuerit) infirmare: Non obſtante aſſenſu vel confirmatione, quam Metropolitanus interpoſuiſſe proponitur, cùm in diœceſi ſui Suffraganei abſque ipſius aſſenſu non debeat aliquid contra conſtitutiones canonicas attentare: nos quoque id decernimus irritandum.

CAP. IX.

¶ *Suſpendi debet Clericus, qui de ſuo crimine publicè gloriatur.*

Innocentius III. *Archipresbytero ſancti Andreæ de Pal.* b *(an. 1214.)*

QUàm ſit *c* grave crimen in Clericis, cùm malefecerint gloriari, nullus ſanæ mentis ignorat. Accepimus ſanè, quòd cùm R. Deſerien. P. filiam ſuam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publicè confiteri *d*, ſe mulierem prædictam carnaliter cognoviſſe: unde factum eſt, quòd vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, appellat. ceſſante præfatum Clericum ab officio & beneficio ſuſpendere non poſtponas, compellens virum, ut uxorem ſuam recipiat, eique (ſicut juſtum eſt) officium exhibeat maritale.

CAP. X.

¶ *Clericus auctoritatem vel conſilium directè vel indirectè homicidio præſtans, irregularis efficitur.*

Idem *Epiſcopo Hipponen.* e *& Abbati de Toleto, Viſitatoribus Lombardiæ. (an. 1214.)*

EX literis veſtris *f* accepimus, quòd cùm ad Albiganenſem Eccleſiam unà cum Piſano Archiepiſcopo, tunc Epiſcopo Vercellen. acceſſiſſetis, viſitationis officium impleturi: Albiganenſis Epiſcopus inter cætera, quæ propoſita fuerant contra ipſum, ore proprio eſt confeſſus, quòd cùm quidam in villa quadam ad ejus *g* juriſdictionem ſpectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quòd candentis ferri judicio ſe purgaret, & ut ſuſpendio puniretur, ſi deficeret in eodem: dictus Epiſcopus requiſivit à Judice, quid ſuper hoc videretur eidem: & cùm Judex reſpondiſſet, ut fieret, ſicut fur ipſe dixerat, ferrum candens in ipſius præſentia Epiſcopi eſt allatum: quod cùm accepiſſet fur ille, combuſtus eſt: unde Judex pavefactus, quid ſibi ſuper hoc videretur, conſuluit Epiſcopum memoratum. Qui reſpondit, quòd ſi fur ſic evaderet, malum eſſet: quanquam affirmet ſe verbis talibus uſum fuiſſe: Auditis quantus eſt clamor populi, omnes dicunt, malum eſt ſi ſic evaſerit impunitus: & ſic Epiſcopus & Judex villam ipſam cum multitudine ſunt ingreſſi, in quorum præſentia prædictus fur eſt ſuſpenſus: propter quod ipſum cum literis veſtris ad ſedem Apoſtolicam deſtinâſtis: ſed idem nihil ſuper his propoſuit coram nobis, nec literas veſtras vidimus, licèt idem ſe nobis illas aſſerat præſentâſſe: quinimò *h* cùm dictus Archiepiſcopus ad ſedem Apoſtolicam acceſſit, qui nobis hujuſmodi rei ſeriem plenariè indicavit, idem Epiſcopus à noſtra diſceſſit præſentiâ, & perquiſitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Epiſcopus non ſolùm in judicio *i* candentis ferri, verùm etiam in furis ſu-

a *Idem ſcil. Alex. III. in Conc. Lat. c. 11. & 12. tit. de cohab. Cler. & mul. in 1. comp.* b *C. 1 eod. tit. in 1. comp.* c *C. 1. tit. de jurejur. in 2. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 39. c. 2.* d *C. 3. eod. tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. cùm ex officii. ſup. de præſcr.* e *Faventin. habet vetus compilatio.*

a *Acrerato. al. Aterato.* b *Pallis. al. Pollian.* c *C. 2. eod. tit. in 3. compilat.* d *profiteri.* e *Ypor. & Abbati de Tileto.* f *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* g *illius.* h *al. ita: quinimò ſtatim cum, &c.* i *Cur judicium ferri candentis ſit illicitum, tradit luculenter B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg.*

ſpendio

ſpendio graviter noſcitur deliquiſſe, cùm his non tantùm auctoritatem præſtiterit, verùm etiam præſentiam exhibuerit corporalem, ipſum indignum altaris miniſterio reputamus. Cùm igitur Pontificale officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus ut Epiſcopatui cedat, moneatis eundem, alioquin ipſum ab Albiganen. Eccleſia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de perſona idonea provideri.

CAP. XI.

¶ *Collatio beneficii facta indigne occulta caſſari debet, & conferens ſecundo ante caſſationem primæ collationis, privari debet eâ vice poteſtate conferendi.*

Idem *Archiepiſcopo, & majoris monaſterii & ſancti Juliani Abbatibus Turonen. (an. 1214.)*

INter dilectos filios B. & P. *a* Canonicos Pictaven. ſuper Succentoria Pictaven. Eccleſiæ quæſtione ſubortâ, utroque aſſerente Succentoriam ipſam ſe per Pictaven. Cantorem (ad quem ejus donatio pertinebat) canonicè aſſecutum: [*& j.*] ¶ Nos igitur atteſtationibus utriuſque partis inſpectis, invenimus eſſe probatum, eundem P. publicum aleatorem eſſe, ac uſurarium manifeſtum *b*, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo: unde licèt ad palliandum tantæ præſumptionis exceſſum propoſuerit, quòd hoc fecerat juxta conſuetudinem Gallicorum Clericorum, quâ ferè univerſi Clerici mutuant ſic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officii noſtri debito peſtes hujuſmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuoſos (occaſione quorum ſub quadam curialitatis imagine ad diſſolutionis materiam devenitur) penitùs improbamus, excuſationem prædictam, quæ per pravam conſuetudinem (quæ corruptela dicenda eſt) palliatur, frivolam reputantes, cùm in illis magis plectibilis ſit offenſa, per quos ad excuſandas excuſationes in culpis delinquendi auctoritas uſurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum eſſe dignoſcitur, propter indignitatem & vilitatem ipſius duximus irritandum, cum perſonis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant, juxta legitimas ſanctiones. Præstereà contra præfatum B. fuit manifeſtè [per *c* teſtes] probatum, quod de conſcientia Judicum ultima clauſula inſerta non fuerat in literis eorundem, ſicut in ipſorum depoſitionibus exprimitur evidenter: [*& j.*] ¶ Unde pars altera proponebat, quòd cùm prædictus B. ſcienter uſus fuerit literis ſic falſatis, debebat tanquam falſarius omnino repelli. Verùm nos attendentes, quòd etſi conſtaret, quòd dicta clauſula literis illis fuiſſet appoſita, præter conſcientiam Judicum prædictorum *d*, quia tamen fides facta nobis non fuit, quòd dictus B. illam clauſulam appoſuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam, quòd ſcienter uſus fuerit literis ſic falſatis, ab hujuſmodi falſitatis objectu eundem duximus abſolvendum: maximè cùm poſtquam ſibi hoc objectum fuit, prætermiſerit uti eis: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur per depoſitiones duorum teſtium nobis conſtiterit *e*, quòd conceſſio P. facta præceſſerit, quanquam propter indignitatem ejuſdem meruit reprobari, conceſſionem poſtmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia verò Cantor adeò inconſtanter ſe habuit in hoc facto, ut primâ donatione non reprobatâ, ſecundam facere attentaverit, & dignum ſit, ut in eo quis punietur, in quo viſus eſt deliquiſſe: in hoc ejus duximus varietatis inconſtantiam puniendam, ut concedendi Succentoriam ipſam hâc vice nullam habeat facultatem: præſentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate noſtrâ ſuffulti, perſonæ idoneæ aſſignetis.

a *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Vid. c. quoniam in omnibus. ſup. de uſur. & Bernard. c. 82.* c *Hæ duæ voces*, per teſtes, *deſunt in antiquis exemplaribus: abſunt etiam à veteri comp. & omnibus Vaticanis.* d *vox*, prædictorum, *deeſt in antiquiori-bus Codicib.* e *Vid. l. numerus. C. de teſt.*

CAP. XII.

¶ *Cognoſcere de cauſa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere ſpectat ad dignitatem Epiſcopalem: Unde inferior Prælatus de his ſe intromittere non debet, niſi ei competat de jure ſpeciali.*

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1216.)*

ACcedentibus ad nos de diverſis mundi partibus Epiſcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorundam Abbatum exceſſus, qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis, extendunt, de cauſis matrimonialibus cognoſcendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & ſimilia præſumendo: unde contingit interdum, quòd vileſcit Epiſcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Epiſcoporum dignitati, & Abbatum providere ſaluti, præſenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare, niſi forſan quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, vel aliâ legitimâ cauſâ ſuper hujuſmodi valeat ſe tueri.

CAP. XIII.

¶ *Ad revelandum peccatorem, ſive peccatum in pœnitentia confeſſum, Sacerdos compelli non poteſt.*

Honorius III. *P. tit. ſanctæ Prudentianæ* b *Presbytero Cardinali. (an. 1229)*

DIlectus filius Joannes Presbyter expoſuit *c* conquerendo, quòd Rectores Fraternitatis urbis ipſum ad revelandum fures, & quod ſuper quodam furto ſibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad ſatisfaciendum exinde damnum paſſo, arctare nitentes, in eum (niſi alterum præmiſſorum efficeret) tulerunt ſententiam interdicti. Quia igitur pernicioſum eſſet, prædictum Presbyterum ſibi taliter credita revelare, ac cogi ad id, quod non rapuit, exolvendum: Diſcr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens, injungas eiſdem, ut à memorati Presbyteri gravamine penitùs conquieſcant.

CAP. XIV.

¶ *Privati homines regulariter nequeunt conſtituere collegium, & habere ſigna collegii, niſi eis aliter concedatur.*

Idem *Præpoſito R. & I. Archidiacono Sueſſionen. (an. 1225.)*

DIlecta in Chriſto filia Abbatiſſa Jotrenen. nobis inſinuare curavit, quòd cùm Presbyteri & Clerici Jotrenen. Eccleſiæ Meldenſis diœceſis, non conſueverint proprium habere ſigillum, nec ſint unum corpus, ita quòd Capitulum appellaretur *d*, nihilominus contra voluntatem ipſius (quæ ipſorum caput eſt & patrona) ſigillum habere contendunt: [1 *& infrà.*] ¶ Diſ. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ita eſſe, dictis Presbyteris & Clericis auctoritate noſtrâ inhibeatis expreſsè, ne præſumant vel de novo fabricare ſigillum, vel uti eo, ſi fortè noviter fuerit fabricatum.

[1 *In ipſius præjudicium & gravamen, quare id eis à nobis petiit inhiberi. Quia verò nobis non conſtitit de præmiſſis.*]

CAP. XV.

¶ *Qui contra juramentum negat Prælatum dominum ſuum, vel coram Judice ſeculari de ipſo conqueritur, vel ipſum invadit, deponi debet.*

a *Idem ſcil. Innocent. III. in Concil. gener. cap. 60. & cap. 1. eod. tit. in 4 compil.* b *Pro Prudentianæ, repoſitum eſt Pudentianæ, ut ſup. c. 35. de electione.* c *Vid. cap. omnis. infr. de pœn. & remiſſ.* d *appellentur.*

Idem a *S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona, & Præpoſito Cameracen. (an. 1226.)*

GRavem & dolore non vacuam: [1 & j.] ¶ Diſcr. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Archidiaconum ſemel & ſecundò, contra fidem homagii præſtiti, ac debitam reverentiam, Epiſcopum ſuum eſſe dominum negâſſe *b*, vel in foro ſeculari depoſuiſſe contra eum ſuper rebus ſpiritualibus quæſtionem, aut tam invaſori Epiſcopi & ſociorum ejus, quàm fratri ejus, vel *c* complicibus ſuis cauſam vel conſilium præbuiſſe: ipſum tanquam membrum putridum ab Ambianen. Eccleſia perpetuò abſcindatis, beneficia ſua facientes perſonis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet, aſſignari.

[1 *Ac toti Clero contumeliarum aculeis circumſertam recepimus quaſtionem: quòd cùm ven. f. n. Ambianen. Epiſcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur, cuidam idoneo, prout ad ſe ſpectare credebat, abſente Archidiacono Ambian. contuliſſet: Idem Archidiaconus ſtipatus catervâ fratris ſui, & quorundam aliorum, accedens ad Epiſcopum memoratum, & proponens quòd ei injuriatus fuerat ſuper hoc, inſtitit apud eum, ut ſine cauſæ cognitione à beneficio ipſo prorſus amoveretur ab eo inſtitutus.*]

CAP. XVI.

¶ *Ponit XV. gravamina illata Religioſis, à quibus præcipit Prælatos abſtinere.*

Gregorius IX. *univerſis Eccleſiarum Prælatis. (an. 1235.)*

I. NImis iniqua: [& j.] ¶ Cùm religioſi viri abnegantes ſalubriter ſemetipſos, elegerint in paupertate Chriſto pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes: non deſunt pleriq; tam Eccleſiarum Prælati, quàm alii, qui cæcâ cupiditate ſeducti, propriæ aviditati ſubtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipſorum multipliciter inquietant *d*. Volunt namque contra regulam à ſede Apoſtolica approbatam, & ſui ordinis inſtituta, ipſis invitis eorum confeſſiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Euchariſtiam exhibere: nec volunt, ut corpus Chriſti in eorum Oratoriis reſervetur: & fratres ipſorum defunctos apud Eccleſias ſuas compellunt ſepeliri, & eorum exequias celebrari: & ſi quis decedentium fratrum alibi, quàm in ſuis Eccleſiis eligat *e* ſepulturam, funus primò ad Eccleſias ſuas deferri cogunt, ut oblatio ſuis uſibus cedat. Nec ſuſtinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantùm temporibus permittunt ipſos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum *f* certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadarum, & ornamentorum, pro voluntate ſua taxare, ac reſiduum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eiſdem. Nec permittunt, quòd *g* novi Sacerdotes eorum alibi, quàm in Eccleſiis ſuis celebrent primas Miſſas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reſervent: quicquid etiam eis, dum celebrant Miſſarum ſolennia, intra domorum ſuarum ambitum piâ fidelium devotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quàm in libris Eccleſiaſticis abſolutè confertur, vendicant perperam juri ſuo. Quocirca mandamus, quatenus univerſi & ſinguli à prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctiùs compeſcendo.

CAP. XVII.

¶ *Ponit XII. gravamina Prædicatorum & Minorum, à quibus præcipit Prælatos abſtinere.*

Idem *univerſis Eccleſiarum Prælatis. (an. 1236.)*

II. NImis *a* prava: [& j.] ¶ Cùm quidam viri religioſi, ut putà fratres Prædicatores & Minores (quorum ordinem & regulam ſedes Apoſtol. noſcitur approbâſſe) in arctiſſima *b* paupertate Chriſto pauperi famulentur, plerique Prælati & alii eos ad Synodos ſuas cogunt accedere, ac ſuis conſtitutionibus ſubjacere: nec his contenti, Capitula & ſcrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos ſe comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum miniſtris & cuſtodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quàm intra cum eis proceſſionaliter veniant, ex levi cauſa mandantes, excommunicationis ſententiam fulminant in benefactores ipſorum: & idipſum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, ſatagunt amovere, niſi eis obediant in omnibus ſupradictis. Ad hoc *c* ne fratres ad honorabiliores *d* civitates & villas, ubi religioſè ac honeſtè valeant commorari, à populis devotè vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quàm in receptatores *e* eorum præſumunt excommunicationis ſententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum (ſicut de Judæorum domibus) contendunt reditus extorquere: aſſerendo, quòd niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui ſolverentur: & ut ipſos ſuæ ſubdant totaliter ditioni, eiſdem miniſtros & cuſtodes volunt præficere pro ſuæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus univerſi & ſinguli à prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctiùs compeſcendo.

CAP. XVIII.

¶ *Non ſervans interdictum, ſuſpenſus eſt ab officio & beneficio, & omni juriſdictione.* h. d. ſecundùm verum intellectum.

Idem *Archiepiſcopo Bracharen.* f *(an. 1236.)*

TAnta eſt clavis Petri: [& *infrà.*] ¶ Ad confuſionem P. Epiſcopi quondam Colubrien. non poteſt in memoriam non venire, quantùm in nos & Eccleſiam Romanam deliquerit, deſpexerit Petri claves, & Eccleſiaſticam læſerit poteſtatem: cùm non ſolùm interdicti ſententiam (quam ſervaverat ab initio) temerè violavit, verùm etiam induxit alios, imò compulit, non ſervare: & quos inducere monitis, & flectere minis ac terroribus ad violandam interdicti ſententiam nullâ potuit ratione, poſt atroces injurias, amiſſionem bonorum, ſpoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis ſpolians, coëgit miſerabiliter exulare, ea ſuis in hac parte fautoribus non abſque præſumptione temeraria conferendo, quæ omnia idem Epiſcopus in noſtra & *g* fratrum noſtrorum præſentia publicè recognovit. Licèt autem memoratus Epiſcopus in manibus noſtris ſpontaneâ ceſſerit voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujuſmodi ſententiam interdicti non ſunt veriti temeritate propriâ violare, ac recipere dignitates, Præbendas, ac beneficia aliorum, qui abſque culpa & ſine cauſa rationabili eis fuerant ſpoliati, ſeveritatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collationem Præbendarum, beneficiorum ac dignitatum præſumptas per eundem Epiſcopum, & excommunicationis ſeu interdicti ſententias, in quoſcunque hâc occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas & inanes. Quia verò ubi magis exceditur, ibi

a *alit. Idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Annona, &c.* b *denegâſſe.* c *al. cum complicibus, &c.* d *inquietent.* e *eligit.* f *eorundem.* g *ut.*

a *De cogendis Synodis & qui ſint vocandi, vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 2.* b *altiſſima.* c *Ad hæc.* d *honorabiles.* e *receptores.* f *Bracarenſis & Colubrienſis ſeu Colibrienſis, Epiſcopatus ſunt vetuſtiſſimi in Portugallia.* g *al. ita: & in fratrum, &c.*

eſt

eſt ſeveriùs vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Epiſcopus in ſupradicta beneficia, Præbendas & dignitates intruſit, non ſolùm à beneficiis ipſis, Præbendis & dignitatibus, verùm etiam ab aliis beneficiis (ſi qua obtinent) & Eccleſiis prorsùs amotis, tam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violârunt *a*, ſuſpendas [auctoritate *b* Apoſt.] ab officio & beneficio. Illos quoque quos in perſonas & res prædictorum Canonicorum, Prælatorum & Clericorum manus temerarias conſtiterit extendiſſe, ad noſtram venire compellas præſentiam, pro meritis ſententiam *c* recepturos, invocato ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſecularis.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

¶ *Etiam Eccleſia ædificata poſt nunciationem novi operis, deſtruenda eſt expenſis conſtruentis.* h. d. cum ſequenti.

Lucius III. *Paduano Epiſcopo. (an. 1181.)*

INtelleximus *d* ex literis tuis, quòd cùm cauſa, quæ vertitur inter Priorem ſancti Cypriani, & Clericos de Rodigio ſuper Capella, quæ in præjudicium baptiſmalis Eccleſiæ de Coſta, ac eiſdem Clericis eſt conſtructa, t. delegata fuiſſet: [1 & ĩ.] ¶ Quia verò *e* ſicut leges non dedignantur ſacros canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta canonum, Principum conſtitutionibus adjuvantur: F. t. mandamus, quatenus diligenter conſiderans, quòd poſt denunciationem novi operis, ſive jure, ſive injuriâ aliquid conſtruatur, legalibus debet conſtitutionibus demoliri: & quia nulla Eccleſia in præjudicium eſt alterius conſtruenda *f*, negotium ipſum ſecundùm legum & canonum ſtatuta non differas terminare.

[1 *Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam præſentiam convocatis per teſtes ſufficienter tibi innotuit, quòd præfata eccleſia de Radico eandem Capellam poſt app. ad nos factam, & nunciationem novi operis ædificare inceperat, & ob hoc præfatus Prior in judicio poſtulabat, quicquid in ſæpedicta Capella poſt appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitùs demoliri. Super quod diſ. t. dubium videbatur, utrùm ad hæc procedi poſſet canonico judicio, cùm nihil de nunciatione novi operis ſit in canonibus definitum, duxiſti ſed. Apoſtolicam conſulendam.*]

CAP. II.

¶ *Summatur ut ſupr. cap. proximo.*

Innocent. III. *Cantuarien. Archiepiſc. (an. 1210.)*

CUm *g* ex injuncto: [1 & ĩ.] ¶ F. t. mandamus, quatenus quicquid ædificatum eſt in Eccleſia de Lamech, poſt novi operis nunciationem, expenſis tuis facias penitùs demoliri, eo non obſtante, ſi etiam abſens extiteris, cùm cautum ſit legitimâ ſanctione, ut ſi is, cui opus novum fuerat *h* nunciatum, ante remiſſionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus ſibi eſſe ita ædificatum habere, ſibi debeat actio denegari, reducens prorſus in irritum, quicquid de inſtituendis ibi Canonicis & aliis, ad ipſam Eccleſiam pertinentibus, à te vel prædeceſſore tuo cognoſcitur ordinatum, eorum conditibus ad ſtatum priſtinum revocatis, quos ab obligatione præſtiti juramenti, pro eo quòd ibidem inſtituti fuerunt, auctoritate noſtrâ per te denunciari præcipimus abſolutos: cùm enim amodò non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id ſecutum eſt, ſub præmiſſa diſtrictione decernimus irritandum: [2 & ĩ.] ¶ Super eo quoque non ſufficimus admirari, quòd cùm viri religioſi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiſerunt pro Chriſto, tot laboribus & periculis perſonas & res non dubitaverunt *a* frequenter exponere (quod non feciſſent, niſi cognoſcerent præmiſſa reſpicere in grave Cantuarien. Eccleſiæ detrimentum) tu ſaltem pro vitando tam gravi ſcandalo proximorum, ab hujuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſsâſti: cùm ſacræ Scripturæ teſtimonio debueras *b* didiciſſe, quòd licèt opera illa, quæ ſine mortali peccato omitti non poſſunt, non ſunt *c* pro vitando ſcandalo *d* dimittenda, nec ea debeant pro ſcandalo vitando committi, quæ ſine mortali peccato committi non poſſunt: ab his tamen, quæ ſine mortali peccato committi poſſunt pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiam pro vitando ſcandalo inſiſtendum: unde Apoſtolus: [*Si ſcandalizatur* e *frater, non comedam carnes in æternum.*] Et Dominus *f* in Evangelio contra eos, qui ſcandali præſtant materiam: [*Væ*, inquit, *homini illi, per quem ſcandalum venit, &c.*] Et licèt majorum ſcandalum ſit vitandum, vitandum eſt etiam ſcandalum puſillorum, juxta teſtimonium veritatis: [*Qui* g *ſcandalizaverit* (inquit) *unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, &c.*] Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio per virtutem ſequentis obedientiæ valeat expiari.

[1 *Diſtrictâ ibi juſſione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech, juxta formam in literis Ap. comprehenſam ab oppreſſione Monachorum Cantuarien. omninò ceſſares. Cùm autem quæ præmiſimus, & ſimilia in noſtra fratrumq́; noſtrorum præſentia prudenter eſſent à nunciis allegata: nos qui tempus accepimus juſtitiam judicandi, volentes illius veſtigiis inhærere, apud quem non eſt acceptio perſonarum, cùm locum licèt indigni teneamus in terris, & ita viâ regiâ prudenter debeamus incedere, ut non declinemus ad dextram, vel ad ſiniſtram, prædeceſſores quoque noſtros Urban. & Clem. & etiam Cœleſtinum credentes amplius imitandos in illis, maximè quæ deliberatione præviâ ſtatuerunt, de communi f. n. c.*]

[2 *Sicut ſancitum eſt in traditione canonica & civili.*]

CAP. III.

¶ *In optione eſt nunciantis novum opus, an intra tres menſes de præjudicio ſuo debeat oſtendere, & interim ceſſetur ab opere: an verò receptâ cautione de opere demoliendo, ſtatim ædificari permittat.* h. d. cum ſeq.

Honorius III. *h (an. 1220.)*

SIgnificantibus *i* Canonicis ſanctæ Oportunæ Pariſien. innotuit nobis, quòd cùm ſuper eo, quòd N. civis Pariſien. in quadam platea Eccleſiæ ſuæ, eis prohibentibus in ſuum ædificabat præjudicium & gravamen, depoſuerunt coram Officiali Pariſien. Archidiaconi quæſtionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad ſuam Eccleſiam pertinere, ac petentibus, ut non obſtante, quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decrevit probationes eorum admittendas eſſe, ac ab opere interim quieſcendum, idem N. ad Senonen. Eccleſiam *k* provocavit. Sed cùm Senonen. Officialis eâdem interlocutoriâ revocatâ decreverit, ad opus ſub cautione de demoliendo ipſo *l* non admiſſis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici noſtram audientiam appellârunt: [1 & *infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in

a *Violârant.* b *Hæc duo verba*, auctoritate Apoſtolicâ, *ſunt in aliquot manuſcr. & in impreſſis paulò vetuſtiorib.* c *Vox*, ſententiam, *deeſt in antiquiorib.* d *Cap. 3. tit. de Eccleſ. ædi. in 2. compil.* e *al. quia verè ſacræ leges, &c.* f *conſtituenda. Cap. 1. de novi oper. nunc. in 3. compil. conſule Hoſt. in c. præced. fuerit.*

a *Dubitaverint.* b *debeas.* c *ſint.* d *Vid. B. Thom. 2. 2. quæſt. 43. per totam quæſtionem.* e *1. Cor. 8.* f *Matth. 18.* g *Ibid.* h *Decano & Præpoſito majoris Eccleſiæ Ambianen. Cont.* i *Vid. Doct. in l. 1. D. de novi op. nunc.* k *al. curiam, idq; in recentioribus: nam vetuſtiores Cod. Eccleſiam habent.* l *opere.*

irritum, quicquid poſt appellationem hujuſmodi inveneritis attentatum, &c.

[1 *Unde petebant, ut ipſorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*]

CAP. IV.

¶ *Summatum eſt ſupr. cap. proximo.*

Gregorius IX. (*an. 1230.*)

IS cui opus novum te nunciâſſe *a* proponis, non obſtante cautione, quæ offertur ab ipſo de opere deſtruendo, ſi non jure ædificatum exiſtat, tenetur te per trium menſium ſpatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

¶ *Epiſcopalis dignitas non debet tribui, niſi locis inſignibus, & populoſis.*

Leo Papa. (*an. 459. Romæ.*)

EPiſcopalia gubernacula non niſi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præſidere oportet, ne honor, cui debent excellentiora committi, ſui numeroſitate vileſcat.

CAP. II.

¶ *Non obſtante privilegio fori, poteſt Laicus Eccleſiæ malefactor per Eccleſiam puniri.*

Gregorius *P. Subdiacono.* (*an. 600.*)

SIcut *c* in judiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderatâ volumus auctoritate reſiſtere. Violentos itaque Laicos coërcere, non contra legem eſt agere, ſed legi facere *c* ſubſidium.

CAP. III.

¶ *Religioſi etiam exempti Eccleſias & decimas non debent à Laicis recipere, ſine conſenſu diœceſanorum.* hoc dicit, uſque ad §. Excommunicatos.

Alexander III. *in Concilio Lateran.* d (*an. 1179.*)

CUm & plantare ſacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nuſquam *e* hoc meliùs exequimur, quam ſi nutrire ea, quæ recta ſunt, & corrigere quæ profectum virtutis *f* impediunt, commiſsâ nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & Coëpiſcoporum noſtrorum conqueſtione comperimus, quòd fratres Templi & Hoſpitalis, & alii Religioſi, indulta ſibi ab Apoſtol. ſede privilegia excedentes, contra Epiſcopalem auctoritatem multa præſumunt, quæ & ſcandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum *i* [1 *& infrà.*] ¶ Eccleſias igitur & decimas de manu Laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum tam illos, quàm etiam quoſcunque alios Religioſos recipere prohibemus, dimiſſis quaſcunque contra tenorem iſtum aliquo tempore receperunt.

[1 *Propoſuerunt enim, quòd Eccleſias recipiunt de manu Laicorum, excommunicatos & interdictos ad Eccleſiaſtica recipiunt ſacramenta, & ad ſepulturam admittunt in cunctis Eccleſiis ſuis præter eorum conſcientiam, & inſtituunt, & amovent Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemoſynas quærendas euntibus, eſt indultum eis, ut in adventu eorum jucundo ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una ſive de diverſis domibus ad interdictum locum ſæpius accedentes, indulgentiâ privilegiorum noſtrorum in celebrandis officiis, & ſepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Eccleſias ſepelire præſumunt. Occaſione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur & auct. Epiſcopalem enervant, dum contra eorum ſententiam ſub aliquorum privilegiorum obtentu munere cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint ſe conferre. In his autem, quia non tam de majorum conſcientia, quàm de minorum diſcretione exceditur, & removenda ea in quibus excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda.*]

¶ *Excommunicati & interdicti omninò non debent admitti ad divina, etiam per Religioſos exemptos.* h. d. uſque ad §. In Eccleſiis. Abbas Siculus.

§. 1. Excommunicatos *a* quoque & nominatim interdictos tam ab illis, quàm ab aliis omnibus juxta Epiſcoporum ſententiam ſtatuimus evitandos.

¶ *Religioſi etiam exempti in Eccleſiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non inſtituunt, nec deſtituunt inconſultis Epiſcopis, ſed rationem exigunt in temporalibus ab inſtitutis,* hoc dicit, uſque ad §. Quod ſi.

§. 2. In Eccleſiis verò ſuis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, inſtituendos Presbyteros Epiſcopis repræſentent: ut eis de plebis cura reſpondeant. Ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Inſtitutos etiam inconſultis Epiſcopis non audeant removere.

¶ *Hoſpitalarii & Templarii ſemel in anno celebrant in Eccleſia poſita in loco interdicto, ibi tamen non ſepeliuntur corpora mortuorum.* h. d. uſque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quòd ſi Templarii vel Hoſpitalarii ad Eccleſiam venerint interdictam, non niſi ſemel in anno ad Eccleſiaſticum officium admittantur, nec tunc ibi ſepeliantur corpora defunctorum.

¶ *Confratres exemptorum, ſeu ipſorum oblati, qui in totum non ſe tranſtulerunt, judicari poſſunt ab ordinariis locorum.* h. d. uſque ad fin. Abbas Siculus.

§. 4. De *b* confratribus hoc conſtituimus, ut ſi non ſe prædictis fratribus omnino reddiderint, ſed in proprietatibus ſuis omnimodò duxerint remanendum, propter hoc ab Epiſcoporum ſuorum ſententia nullatenùs eximantur, ſed poteſtatem ſuam in eos, ſicut in alios parochianos ſuos exerceant, cùm pro ſuis fuerint exceſſibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum eſt, ab aliis, quoque Religioſis, qui præſumptione ſuâ Epiſcoporum percipiunt jura, & contra canonicas eorum ſententias, & tenorem privilegiorum noſtrorum venire præſumunt, præcipimus obſervari. Si enim contra inſtitutum hoc venerint, & Eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, ſubjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

CAP. IV.

¶ *Suis privilegiis privandus eſt, qui alienis derogat.*

Idem *Archiepiſcopis* [*&* c *Epiſcopis*] *ad quos literæ iſta pervenerint.* (*an. 1179.*)

DIlecti filii *d* fratres Hoſpitalis Hieroſolymitani tranſmiſsâ nobis conqueſtione monſtrârunt, quòd vos eis de malefactoribus ſuis juſtitiam facere non vultis, privilegia ipſorum recipere contemnentes: [1 *& j.*] ¶ Pro certo ſciatis, quod nos conceſſa vobis privilegia decurtabimus, cùm Eccl. Rom. ſcriptis authenticis obviare minimè timeatis.

[1 *Nec ipſos eleemoſynas quærere in veſtris parochiis, aut confratres eorum ſepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis ſunt libertatibus & privilegiis à Romanis Pontificibus præmuniti, quæ ut noſtris temporibus infringantur noluimus ſuſtinere: F. v. p. a. ſ. m. q. jam dictis fratribus in his quæ ſibi à Rom. Eccl. noſcuntur indulta fuiſſe, nullam prorſus moleſtiam faciatis, nec ea ſibi contradicere, vel denegare aliquatenùs attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*]

---

a *Denunciâſſe.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Ferre, legendum eſt, ex regiſtro.* d *In Conc. Later. ſub Alex. III. c 9. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *nunquam.* f *veritatis. in Concilio.*

a *Vide Calixtum Pap. I. epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ. Referunt Burch. lib. 11. decr. c. 38. & Ivo p. 14. c. 102.* b *Præter Panorm. & alios vid. hîc Marianum Socin. & alios in c. 2. ſup. de foro comp. & gloſſ & Geminianum in c. quiſquis. 7. q. 4.* c *Hæ duæ voces,* & Epiſcopis, *deſunt in aliquot & vetuſtis & recentiorib.* d *C. 4. eod. tit. in 1. compilat.*

CAP.

CAP. V.

¶ Etiam privilegiati non poſſunt admittere excommunicatos d ſepulturam: & ſi admiſerint, debent inde eos ejicere: & ſi on fecerint, Epiſcopus ſupplebit.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo. (an. 1179.)*

AD hæc *a*: [*& ſ.*] ¶ Mandamus, quatenus Hoſpitalariis præcipias, ut ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Eccleſiarum ſepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: Quod ſi facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos eſſe conſtiterit, exequaris.

[1 *In beatorum Apoſtolorum Principis cathedrâ Domino diſponente quanquam immeriti ſumus conſtituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum ſpectant decorem, & evellere & eradicare teremus, quæ obvia ſunt rationi & profectum impediunt ſalutis. Intelleximus ſane, quod Hoſpitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem Epiſcoporum Eccleſiaſticæ præſumunt tradere ſepulturæ, non cogitantes, quoniam grave ſit eis in morte communicare, quos, dum viverent, Eccleſia à ſuo ſinu pro ſuis exceſſibus ſegregavit. Unde quoniam hujuſmodi præſumptionem & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare; F.v. pi a. ſ.*]

CAP. VI.

¶ Contra privilegium Eccleſiæ præſcribitur ſpatio XXX. annorum, hodie verò XL. ut infrà. eod. accedentibus.

Idem *Abbati & Monachis S. Andreæ Ciſtercien. Ordinis. (an. 1179.)*

SI de *b* terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Plautio, per XXX. annos eis decimas perſolviſtis, eas ſibi de cætero integrè perſolvatis. Licèt enim privilegiorum Rom. Eccleſ. beneficio fratribus Ciſtercienſ. Ordinis *c* indultum fuerit, quòd de laboribus ſuis nullas decimas perſolvere debeant: de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrahere voluiſtis, cùm liberum ſit unicuique ſuo juri renunciare, eoque modo non poteſtis vos in hac parte tueri.

CAP. VII.

¶ De privilegiis non eſt judicandum, niſi eorum tenore inſpecto, & ſecundùm continentiam eorum ab omnibus ſubditis ſunt ſervanda.

Idem *Ambian.* d *Epiſcopo. (an. 1179.)*

POrrò *e* quamvis Templarii & Hoſpitalarii multa ſint libertatis prærogativâ donati *f*, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus anteaquam perveniſſent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex inſpectione privilegiorum pleniùs advertere poſſis, & ſecundùm quod inveneris, ita obſerves. Sic enim nos volumus privilegiorum ſuorum ſervare *g* tenorem, quòd eorum metas tranſgredi minimè videantur.

CAP. VIII.

¶ Per ſolutionem cenſûs, quæ fit Rom. Eccl. non probatur exemptio à juriſdictione Epiſcoporum.

Idem *I. Apoſt. ſedis Legato. (an. 1179.)*

REcepimus *b* literas, quas de Eccleſiis cenſualibus direxiſti. Cæterùm diligentiam tuam volumus non latere, quòd ſicut non omnes, qui ſpecialiter beati Petri juris exiſtunt, annuatim Apoſtolicæ ſedi cenſum exolvunt, ita non omnes cenſuales ab Epiſcoporum ſubjectione habentur immunes. Inſpicienda ſunt ergo Eccleſiarum privilegia, & ipſorum tenor eſt diligentiùs attendendus, ut ſi fuerit deprehenſum, quòd Eccleſia, quæ cenſum ſolvit, ſpecialiter B. Petri juris exiſtat, & in judicium *i* perceptæ libertatis cenſus annuus conſtatur, non immeritò poterit ſpeciali prærogativâ gaudere. Si verò ad indicium perceptæ protectionis cenſus perſolvitur, non ex hoc juri diœceſ. Epiſcopi aliquid videtur eſſe ſubtractum.

a *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.* c *Dictio, ordinis, deeſt in antiquis Cod.* d *Albien. al. Albian.* e *C. 10. eod. tit. in 1. comp.* f *dotati.* g *conſervare.* h *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* i *al. indicium, in aliquot antiq. ut paulò poſt.*

CAP. IX.

¶ Privilegium uni conceſſum non poteſt ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & ſolet quotidiè allegari.

Idem.

SAnè: [*& ſ.*] ¶ Temerarium eſt, & indignum, aliquem ſibi ſuâ auctoritate præſumere, quod Romana Eccleſia alicui, certâ ratione inſpectâ, ſingularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

¶ In Oratoriis privatis campanæ publicè teneri non poſſunt etiam per Religioſos. h. d. & tene menti hunc textum, quia quotidiè alligatur, & eſt in uſu.

Cœleſtinus III. *Abulen. Epiſcopo. (an. 1195.)*

PAtentibus *a* literis certificari deſideras, utrùm Templariis, Hoſpitalariis, & aliis Oratoria in domibus ſuis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publicèque pulſare. Reſpondemus autem conſult. t. quòd non licet eis hoc agere: quin *b* potiùs per te per cenſuram Eccl. appell. rem. coërcendi ſint, ut ita ſint ſuo jure contenti, quòd juſtitiam non impediant aliorum.

CAP. XI.

¶ In totâ provincia exhortationis officio privantur Hoſpitalarii, qui mittunt pro eleemoſynis cruce falsò ſignatos; & ſi miſſi ſunt Laici, excommunicantur: ſi ſunt Clerici, ab officio & beneficio ſuſpenduntur: & eâdem ſuſpenſione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Eccleſia celebrant: & ſuſpenſi per Epiſcopos exemptos abſolvi non poſſunt: & fratres privilegiatorum, qui ad eos ſe omninò transferunt, privilegiati non ſunt.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Lugdunen. (an. 1212.)*

TUarum *c* nos tenor edocuit literarum, quòd fratres hoſpitalis ſancti Joannis, Laicos & illiteratos mittunt pro eleemoſynis colligendis: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm *enim* in quadam Eccleſia baptiſmali, eis à prædeceſſore tuo collata, quidem eorum percutiens Vicarium Sacerdotem, ipſam Eccleſiam ſanguinis effuſione fœdâſſet, uſque ad reconciliationem divina ibidem interdixiſti officia celebrari: ſed nihilominùs *d* ipſi in ea divina officia celebrârunt. Alios verò Presbyteros ab officio ſuſpenſos per Epiſcopos ſuos iidem, cùm ſint Laici, ad divina *e* officia reſtituunt exequenda. Quoſdam prætereà, qui cum uxoribus ſuis in domibus propriis commorantur, eo quòd eis de ſuis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus ſecundùm legem terræ de ſibi objectis reſpondere minimè teneantur. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate *f*: Fratern. tuæ mandamus, quatenus ſi quos Clericos aut Laicos à dictis fratribus pro colligendis eleemoſynis cruce falsò ſignatos inveneris, his à quibus ipſos miſſos eſſe conſtiterit, per totam provinciam tuam *g* exhortationis officium interdicas: miſſos, ſi Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: ſi Clerici, ab officio beneficioque ſuſpendas, nullo prorſus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos verò, quos in prædicta Eccleſia lege tibi diœceſanâ ſubjectâ, poſt interdictum tuum divina celebrare *h* cognoveris, eâdem pœnâ ſuſpenſionis involvens, in eâ (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam ſuſpenſos ab Epiſcopis ſuis, & per prædictos *i* fratres ad officia ſua temerè reſtitutos, in

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *alit. quinimò potiùs per te, &c.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *al. ipſi ibi in ea, &c.* e *Dictio*, divina, *deeſt in antiquioribus exemplaribus.* f *Vid. l. Judæus. C. de Juda. l. qui ſine. ff. de negot. geſt. & l. liberam ff. de pecul.* g *Suam, legitur in vulgatis libris, ex antiq. tuam, repoſitum eſt.* h *celebrâſſe.* i *al. ita: & prædictos fratres, &c. cæterùm ex veteribus exemplaribus lectio impreſſa repoſita eſt, & reſcripti ſeries oſtendit ita legi oportere.*

eandem ſententiam ſuſpenſionis reducas. Illos verò, quos ad reſpondendum aliis ſecundùm legem terræ pro præmiſſa cauſa aſſerunt non teneri, nolumus excuſari, quin eos ad reſpondendum (ſublato appellationis impedimento) compellas.

[1 *Quas populus ex devotione pro ſuſtentatione pauperum præfato loco mittere conſuevit. Quidam verò qui non ſufficiunt per ſe loca omnia circumire, ſibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes nec religioſos in nequitiis excitatos aſſumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes, ſicq́ gulæ & ebrietati deſerviant, ſe valdè inhoneſtos in aliis oſtendentes, Clerum & populum graviter ſcandalizant, cùm ipſi ſint Laici, Priorum tamen funguntur officiis, & tam Clericis quàm Sacerdotibus præponantur: & non ſolùm Epiſcopis inobedientes exiſtunt, verùm etiam quaſdam immunitates, tanquam ab Apoſtolica ſede ſibi indultas præſumunt ſibi temerè vendicare.*]

CAP. XII.

¶ *Contenta in inſtrumento perdito probari poſſunt per teſtes, qui illud perlegerunt, ſi deponunt de tenore, & quòd erat ſine vitio.* h. d. Et non eſt alibi caſus ita clarus.

Idem *Abbati & Conventui S. Petri Eugubin.*

(*an. 1212. Romæ in Marcam.*)

I. CUm olim *a* eſſemus apud Peruſium conſtituti, & tu, fili Abbas, privilegium Lucii Papæ nobis præſentans poſtulaveris innovari, propter contradictionem Eugubini Epiſcopi aſſerentis hoc in ſuum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: [*&* j.] ¶ Te igitur & præfati Epiſcopi procuratoribus, in noſtra præſentia conſtitutis, B. *b* baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut ſuper amiſſione ac tenore privilegiorum *c* teſtes reciperet, quos duceres producendos, qui fideliter redegit in ſcriptis depoſitiones X. teſtium juratorum: quorum depoſitionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos teſtes, per quos inductos à parte adverſa repellerent, inducias poſtulârunt: quas ſub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud ſed. Apoſt. probarent, quæ vellent, ubi onus probationis pars altera ſubiiſſet: [*1 & infrà.*]

Nos verò tam per depoſitiones teſtium, quàm aſſertiones quorundam fratrum noſtrorum liquidò cognoſcentes, talem dicti privilegii fuiſſe tenorem, quòd videlicet cœnobium veſtrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quòd non liceret alicui Epiſcopo eidem monaſterio & ejus Eccleſiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino ſervientes, ab omni poteſtate liberi, Rom. Eccleſ. libertatis gratiâ potirentur, & quòd nulla in eis mentio diœceſani Epiſcopi habebatur: illud etiam attendentes, quòd cùm tu, fili Abbas, tempore Cœleſtini prædeceſſoris noſtri ad ipſius præſentiam acceſſiſſes, ipſe inſpectis Eccleſiæ tuæ privilegiis, te (licèt excommunicatus ab Eugubin. Epiſcopo dicereris) tanquam non ligatum admiſit ad oſculum (quod præſumitur non feciſſe, niſi monaſterium veſtrum cognoviſſet ad Rom. Eccl. ſpecialiter pertinere) decernimus privilegium illud Lucii Papæ, quod ſine reprehenſione bullæ, chartæ vel literæ apparebat, quando fuit nobis oſtenſum, illius fuiſſe tenoris, cujus per depoſitiones teſtium & aſſertiones fratrum noſtrorum noſcitur extitiſſe.

[1 *Cæterùm quoniam infrà tempus datum terminum & receptum qui producendis teſtib. datus fuerat, defecerunt.*]

CAP. XIII.

¶ *Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, ſed antiquum conſervat.* h. d. quoad titulum.

Idem *Cathalan.* d *electo & Abbati trium Fontium.* (*1213.*)

EX parte *e* Abbatiſſæ ac ſororum Jotren. Eccleſiæ extitit intimatum, quòd Melden. Epiſcopus commiſſionis occaſione cujuſdam [per *a* literas] ad Judices delegatos obtentæ (in qua nulla mentio habebatur de ipſarum privilegiis, quæ illas & earum Eccleſias, Clerum & populum Jotren. ad Apoſtolicam ſedem nullo mediante ſpectare declarant, quorum ipſe non erat ignarus) eos incepit graviter moleſtare, obedientiam ab ipſis, ac à Clero & populo Jotren. ſubjectionem omnimodam requirendo: [*&* j.] ¶ Verùm cùm Judices ipſas valdè gravarent, ad appellationis beneficium convolârunt: [*&* j.] ¶ Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati ſexûs compatientes earum, in Abbatiſſam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jotren. interdicti ſententias protulerunt. Sanè cùm jam nuncii Jotren. Eccleſiæ prædicta & alia in noſtra præſentia retuliſſent, privilegium nobis Apoſtolicum oſtenderunt, per quod Eccleſiam Jotren. conſtabat ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertinere. Nos autem eoſdem nuncios propter appellationem prædictam diutiùs detinentes, quia tandem nullus apparuit idoneus reſponſalis, qui partem defenſaret *b* adverſam, privilegium Ap. ſed. Eccleſiæ Jotren. conceſſum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipſius eidem Eccleſiæ non plus juris accreſcat, quàm per privilegia prædeceſſorum noſtrorum obtinuit: cùm per hoc non novum ei concedere, ſed antiquum jus conſervare velimus.

CAP. XIV.

¶ *Eccleſia utens duplici privilegio exemptionis, licèt ſuccumbat ex uno, poteſt nihilominùs ex alio ſe juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœceſano: vigore tamen exemptionis non poteſt ſine licentia diœceſani Eccleſiam conſtruere in loco non exempto: & ſi exemptus de facto in loco non exempto conſtruit Eccleſiam, cedit juri Epiſcopi.*

Idem *Colubrien.* c *Epiſcopo.* (*an. 1213. Romæ.*)

II. CUm olim *d* propter quæſtiones, quas adverſus Priorem & Canonicos monaſterii ſanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam noſtram fuerat appellatum, moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit reſponſalis, eiſdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent vel mitterent ſuper privilegiis omnibus & libertatibus, quæ à Romanis Pontificib. vel ab M. quondam Colubrien. Epiſcopo ſe habere dicebant, & ſuper aliis quæſtionibus adverſus eos à Colubrien. Eccleſia intentatis, definitivam ſententiam recepturi: [*& infrà.*] ¶ Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Serra *e* Abbatibus, & F. Monacho Alcobatiæ, quibus cauſa priùs fuerat delegata, proponere ac probare, ſi quid aliud proponendum duceret *f* ac probandum: [*& infrà.*] ¶ Judices autem ſufficienter actum eſſe de cauſa credentes, monaſterium ſanctæ Crucis in expenſis, quas per quadriennium occaſione hujuſmodi negotii juraveras te feciſſe, damnârunt, infirmitates ſuâ ſententiâ libertatem, quam dictus M. Colubrien. Epiſcopus contulerat monaſterio S. Crucis, Canonicorum aſſenſu per portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædeceſſor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Marabatinorum *g*, quæ acquiſierat, in Epiſcopum jam promotus monaſterio dederat memorato, ipſum ad reſtitutionem eorum Judices condemnârunt. Inſuper Eccleſias omnes, quas monaſterium præter Epiſcopi Colubrien. aſſenſum propriâ auctoritate fundârat (quia pars S. Crucis nec præſcriptione, nec defenſione aliâ, probationibus contra ſe factis obſtiterat) judicârunt in jus Colubrienſis Eccleſiæ, cum fructibus medii temporis revocari: [*&* j.] ¶ Tandem procurato-

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Bald. in l. fin. C. de eden. Bart. tract. de teſte. Specul. tit. de legato. §. ſupereſt. num. 17. Doctor. in l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll.* b *P.* c *al. privilegii.* d *Cathalon.* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.*

a *Hæ duæ voces,* per literas, *deſunt in antiquior. C. & omnibus Vaticanis.* b *defenderet.* c *al. Columbrien.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *Sarra. alit. Serta.* f *al. ita proponendum ducerent ad probandum.* g *al. Morabatinorum.*

mona

monaſterii propoſuit ſententiam non valere nec tenere. Quòd ſi aliàs etiam ſententia memorata teneret, quia tamen monaſterium fuit indefenſum, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ redundaret) debebat ad exhibitionem privilegiorum ſuorum admitti, quod ſibi concedi de ſolita benignitate ſedis Apoſt. poſtulavit. Nos igitur attendentes, quòd eadem privilegia non ſolummodò pro libertate monaſterii faciebant, ſed etiam exprimebant jus noſtrum, & Eccleſ. Rom. juſtitiam tuebantur: ne in nos monaſterii læſio redundaret, ad privilegia exhibenda, partem ejus de gratia duximus admittendam: [& j.] ¶ Diſtinguentes itaque inter libertatem per prædictum Epiſcopum Eccleſiæ ipſi conceſſam, & libertatem, quam ei longè ante tempus ipſius Epiſcopi Apoſt. ſedes indulſit, quia nobis conſtitit extortum fuiſſe in Epiſcopi conceſſione Canonicorum aſſenſum, & conceſſionis paginam in aliquot lineis habuiſſe raſuras, & ſubſcriptiones ſingulas fuiſſe ſingulis ſubſcribentium manibus adnotatas: ſcriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec raſuram prætendere, nec eſſe variis ſubſcriptionum manibus variatum, ſed à primo ad ultimum eâdem manu conſcriptum, libertatem ab ipſo Epiſcopo conceſſam [per *a* extorſionem] irritam decernimus & inanem: ſuper hoc ſententiam delegatorum Judicum confirmantes. Quia verò evidenter agnovimus ex privilegiis, antedictos *b* prædeceſſores noſtros Eccleſiæ ſanctæ Crucis libertatis privilegium indulſiſſe, & quòd in ea poſſeſſione tamdiu fuerat libertatis, quòd aliis etiam ceſſantibus præſcripſiſſet: libertatem ei à prædeceſſoribus noſtris indultam, auctoritate Apoſt. confirmamus, tibi ſuper hoc ſilentium imponentes. Super *c* hoc autem in nullo ſententiæ delegatorum Judicum derogamus, cùm ipſi de hac non cognoverint libertate: [*& infrà.*]

Cumque libertatem à prædeceſſoribus noſtris indultam monaſterio confirmemus, ad jus profeſſionis (quod et contrarium libertati) monaſterium decernimus non teneri, non derogantes Judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præſentata: in cæteris autem tam, à prædictis Judicibus ſententiam pro Colubrien. Eccleſia confirmamus.

CAP. XV.

¶ *Contra privilegia Eccleſiæ minori ſpatio quadraginta annorum non præſcribitur.* h. d. ſecundùm verum intellectum.

Idem *Epiſcopo & Magiſtro G. Lemovicen.* (*an. 1213.*)

Accedentibus *d* ad præſentiam noſtram Abbatis & Conventûs Naviacen. ex una parte, & Templariorum de Tocen. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum propoſuit, quòd cùm decimas terrarum cum Sarle diu quietè poſſederint, antequam ad Templariorum dominium perveniſſent: & poſtquam Templarii terras acquiſcere prædictas, decimas earundem per XL. annos & ampliùs pacificè poſſediſſent, nunc eis ipſas ſubtrahere non verentur: [1 & j.] ¶ Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi Abbas & Monachi ſufficienter oſtenderint, quòd à Templariis decimas de terris prædictis per XL annos continuè perceperint ſine lite, vos ad præſtationem earum Templarios compellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas ſolverint, eis renunciaſſe tacitè præſumuntur. Quòd ſi in probatione defecerint, ab ipſorum impetitione Templarios abſolvatis, ipſis ſuper hoc ſilentium perpetuum *e* imponentes.

[1 *His igitur & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuere propoſita, pleniùs intellectis, quia de ipſis non potuit exhiberi plena fides.*]

CAP. XVI.

¶ *Exemptus ratione certæ rei vel certi loci, non cenſetur exemptus reſpectu alterius rei vel loci.* h. d. & eſt textus notabilis, & multùm allegabilis.

Idem *Epiſcopo Lingonenſi.* (*an. 1213.*)

Cum capella *a* Ducis Burgundiæ *b* gaudere dicatur hujuſmodi privilegio, quod nullus Archiepiſcopus vel Epiſcopus in perſonas Canonicorum ejuſdem capellæ ſuſpenſionis vel excommunicationis aut interdicti ſententias audeat promulgare: quidam capellæ ſupradictæ Canonici, qui parochiales Eccleſias à te tenent, occaſione privilegii prælibati, in his etiam, quarum juriſdictio ad te pertinet, ita ſe dicunt exemptos, ut quantumcunque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recuſant & ſententiæ ſubjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti ſunt ejuſdem ratione capellæ, Apoſtolicis privilegiis deferas reverenter: ſed in quantum ratione parochialium Eccleſiarum, vel aliàs juriſdictionem tuam reſpicere dignoſcuntur, officii tui debitum in eoſdem liberè proſequaris.

CAP. XVII.

¶ *Per exemptionem conceſſam monaſterio, capellæ ſibi ſubjectæ non cenſentur exemptæ.*

Idem *Abbati & fratribus Evaſen.* *c* *cœnobii* (*1213. Romæ.*)

Ex ore *d* ſedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectiſſima debet exire ſententia, quæ contra juſtitiam nulli parcat, ſed reddat unicuiq; quod ſuum eſt. Cùm igitur inter vos & Vigor. *e* Epiſcopum, ſuper monaſterii veſtri ſubjectione, ac libertate controverſia verteretur, monaſterii veſtri propoſuit procurator, quòd idem monaſterium ab ipſa ſui fundatione liberum extitit & exemptum: ad hoc probandum privilegia prædeceſſorum noſtrorum inducens, unum Conſtantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis & Cœleſtini, quorum uſum continuum à longis retrò temporibus per depoſitiones teſtium oſtendere nitebatur: [& j.] ¶ Porrò in privilegio Conſtantini quiddam contineri perſpicitur, per quod idem cœnobium videtur ad juriſdictionem Epiſcopi pertinere: videlicet, quòd Abbas ejuſdem primum locum poſt Vigorien. Præſulem ſemper obtineat. Unde cùm locum ipſe obtinere non poſſit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam abſonum eſſet, ut Abbas primus poſt illum ſuper alios Epiſcopos reſideret: relinquitur ergo, quòd locum illum in Epiſcopali Synodo intelligatur habere: quare tenetur ad Synodum Epiſcopalem accedere, ac per hoc ipſius ſtatuta recipere ac ſervare. In privilegio verò Alexandri Papæ quiddam *f* aliud continetur, per quod diœceſanus Epiſcopus in eodem cœnobio juriſdictionem ſuam (etſi non in omnibus, in quibuſdam tamen) retinuiſſe videtur: cùm in illo dicatur, quod Vigor. Epiſcopi ab ejuſdem loci fratribus aliquid injuſtè non exigant, ſed his tantùm contenti permaneant, quæ prædeceſſores eorum anteceſſoribus ſuis conſtat rationabiliter impendiſſe: unde conſtat, quòd Abbates Epiſcopis aliqua de ſuis exhibere tenentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cùm à neutra parte ſit probata præſcriptio, ſententialiter definimus, quòd Evaſen. *g* cœnobium liberum eſt in capite, tanquam ab Epiſcopali juriſdictione prorſus exemptum, & ſoli Rom. Eccl. ſubjectum, tutelâ tamen ipſius Cantuar. Archiepiſc. reſervatâ: in membris autem, quæ non probantur exempta, diœc. Epiſcopo ipſum ſubjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum *h* ejus debet acce-

a *Hæc duo verba,* per extorſionem, *deſunt in omnib. vetuſtis Cod.* b *al. ita: ex privilegiis antedictis, prædeceſſores, &c.* c *Al. Per hoc autem.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* e *Di*... perpetuum, *deeſt in antiq. Cod.*

a *Cap. 6 eod. tit. in 3. compil.* b *al. Divionen. at in veteri comp. ita, Bohemiæ: ſed Vaticana & alia exemplaria conſtanter habent Burgundiæ.* c *Evaſin. al. Evaſien.* d *C. 7. eod. tit. in 3. comp. Initium ſumitur ex Apoc. c. 1. & 19.* e *VVigornien. al. VVigoren* f *quoddam, in antiq.* g *Evaſin.* h *Vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 2.*

dere, primumque locum poſt Vigor. Epiſcopum obtinere: pro ipſis quoque membris non exemptis, idem Abbas tenetur Vigor. Epiſcopo exhibere reverentiam, obſequium & honorem: quibus Vigorien. Epiſcopus ſibi competenter exhibitis debet manere contentus.

CAP. XVIII.

¶ *Receptus ſub protectione Papæ, per hoc non cenſetur exemptus.* hoc dicit.

Idem *Auſonen. Epiſcopo. (an. 1214.)*

EX parte *a* tua fuit quæſitum, utrùm Clerici & Laici, qui literas protectionis oſtendunt, in quibus perſonæ ſuæ expreſſo nomine cum omnibus rebus ſuis ſub Apoſtolica protectione conſiſtere declarantur, à jurisdictione Epiſcopi diœceſani ſint exempti. Nos autem tibi *b* reſpondemus, quòd per literas hujuſmodi ab Epiſcoporum ſuorum poteſtate minimè ſubtrahuntur.

CAP. XIX.

¶ *Religioſi, quibus à Papa conceſſum eſt, ut Eccleſias ei ſubjectas poſſint in proprios uſus convertere, non auctoritate propriâ, ſed à diœceſano loci poſſeſſionem illarum Eccleſiarum recipere debent: niſi in privilegio aliud exprimatur.*

Idem *Eliden. Epiſcopo.* c *(an. 1214.)*

PAſtoralis *d* officii: [*& infrà.*] ¶ Interrogâſti utrùm viris religioſis, quibus à ſede Apoſt. eſt indultum, ut Eccleſias ſuas in proprios uſus poſſint convertere, decedentibus perſonis earum, liceat auctoritate propriâ poſſeſſionem earundem intrare, vel per diœc. Epiſcopum *e* in ipſa *f* ſint potiùs inducendi. Ad quod reſpond. quòd niſi fortè indulgentiâ ſummi Pontificis id contineatur expreſſum, ſuo Epiſcopo inconſulto, in poſſeſſionem ipſarum eis non eſt licitum introire: quia per indulgentiam hujuſmodi Epiſcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

¶ *Si is, propter cujus delictum poſitum eſt interdictum, illud non ſervat, alii nihilominùs ſervare tenentur: ſecùs ſi ille non ſervat, in cujus favorem latum fuit.*

Idem *Epiſcopo & Capitulo Tripol.* g *(an. 1214.)*

PEtiſtis per ſed. Apoſt. *h* edoceri, utrùm cùm propter Hoſpitalarios vel Templarios civitas veſtra generali ſupponitur interdicto, eiſdem non ſervantibus, vos illud teneamini obſervare? Ad quod duximus reſpondendum, quòd illorum exceſſus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed ſi præfati Hoſpitalarii vel Templarii privilegiorum ſuorum fines exceſſerint, violando temerè interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præſumptionis eorum, quamdiu ipſi violaverint interdictum, de noſtra licentia celebretis.

CAP. XXI.

¶ *Privilegium conceſſum monaſterio, ut ejus Monachi excommunicari non poſſint, intelligitur de Monachis exiſtentibus in monaſterio, vel in Eccleſiis ſibi ſubjectis utroque jure.* hoc dicit. Et eſt caſus quotidianus.

Idem. *(an. 1214.)*

QUoniam *i* per confeſſionem conſtat partis adverſæ, quòd Nepeſinus Epiſcopus, jus Epiſcopale percipit in Eccleſia ſancti Blaſii *k* de Flagen. credimus, quòd non obſtante illo capitulo privilegii, quod monaſterio eſt indultum, ut nullus Epiſcopus Eccleſias utroque jure illi ſubjectas interdicto ſupponere, vel Monachum ſeu Clericum ejuſdem monaſterii ſynodare vel excommunicare præſumat, præfatus Epiſcopus poſſit interdicere dictam Eccleſiam, & excommunicare Monachum ſeu Clericum veſtrum ad ejus regimen deputatum, cùm alterutrum de jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum eſſe intelligendum videtur de Monachis aut Clericis in ipſo monaſterio permanentibus vel ad Eccleſias deſtinatis, utroque jure ſibi ſubjectas.

CAP. XXII.

¶ *Epiſcopus remittens alicui Eccleſiæ decimas Epiſcopales indefinitè, remiſiſſe videtur non ſolùm præteritas, ſed & futuras.* Eſt caſus notabilis.

Idem *Londonen.* a *Archiepiſcopo Apoſt. ſed. Legato. (an. 1214.)*

QUia circa *b*: [*& infrà.*] ¶ Quæſiviſti, utrùm Monachi omnium ſanctorum privilegium prædeceſſoris tui, ſuper Epiſcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad poſſeſſiones acquiſitas, & poſtmodùm acquirendas?

Super quo tale damus reſponſum, quòd ſi decimarum illarum remiſſio facta extitit ſecundùm canonicas ſanctiones, prædeceſſor tuus indefinitè decimas *c* Epiſcopales monaſterio remittendo (cùm nihil exceperit, & potuerit excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat una eademque ſubſtantia diverſo jure cenſeri) intellexiſſe videtur, non ſolùm de decimis poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri.

CAP. XXIII.

¶ *Ponit Concilium ordinem quatuor Patriarchalium ſedium, uſque ibi, Servata: ubi ponit tria privilegia ipſum.* Primum, *quia dant pallium.* Secundum *ibi, Dominicæ, quia ante ſe Crucem deferri faciunt, præterquam in caſibus hìc exceptis.* Tertium *ibi, In omnibus, quia ad ipſos appellatur, & in hoc proteſtatur ibi, Salvis.*

Idem *in Concilio generali. (an. 1216.)*

ANtiqua Patriarchalium *d* ſedium privilegia renovantes ſanctâ univerſali Synodo approbante, ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam (quæ diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra) Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineat: Servatâ cuilibet propriâ dignitate: ita quòd poſtquam Antiſtites earum à Romano Pontifice receperint pallium (quod eſt plenitudinis officii Pontificalis inſigne) præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipſi ſuis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem. Dominicæ *e* verò Crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in urbe Romana, & ubicunque ſummus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſigniis Apoſtolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorundem juriſdictioni ſubjectis, ad eos (cùm neceſſe fuerit) provocetur: Salvis appellationibus ad ſedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

CAP. XXIV.

¶ *Privilegium Religioſis conceſſum ut poſſint ſepelire confratres ſuos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licèt maneant in ſeculo, obtulerunt ſe tamen Ordini mutato habitu ſeculari, vel de illis, qui bona ſua eis dederunt uſufructu retento.* Hoc primò. *Privilegium Religioſis conceſſum, quo eis venientibus ad locum interdictum, ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quòd una tantùm ſola Eccleſia aperiatur in loco.* hoc ſecundò.

Idem *f* *in eodem. (an. 1216. Romæ.)*

a *C. 8. eod. tit. in 3. comp.* b *al. taliter.* c *Helten. al. Belien.* d *C. 9. eod. tit. in 2. comp.* e *Dictio,* Epiſcopum, *deeſt in pleriſque exemplar.* f *al. Ipſas: ſed ut plurimùm habetur, ut eſt impreſſum.* g *Tripolitan.* h *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* k *al. Baſilii de Flagen. al. Flajan.*

a *Londin.* b *C. 5. eod. tit. in 4. compil.* c *De indefinita locutione, an & quando æquipolleat univerſali, vide Cov. l. 1. var. reſ. c. 13.* d *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & numero Claſſ. in Cat. glor. mundi p. 4. conſid. 9. Nic. Boer. de auctor. magni Concilii. n. 30. & ſeq. v. ſecundum locum.* e *Vide Clem. ult. tit. de privileg.* *Scilicet Innoc. III. in Conc. Lateran. c. 57 & c. 7. eod. tit. in 4. comp.*

UT privilegia, quæ quibuſdam Religioſis Romana conceſſit Eccleſia, permaneant inconcuſſa, quædam in eiſdem duximus declaranda, ne minùs ſanè intellecta pertrahantur ad abuſum, propter quem poſſint meritò revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate. Sanè quibuſdam Regularibus Apoſtolica ſedes indulſit, ut his qui fraternitatem eorum aſſumpſerint, ſi forſitan Eccleſiæ, ad quas pertinent, à divinis officiis fuerint interdictæ, ipſoſque mori contigerit, ſepultura Eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Eccleſiarum Prælati apud Eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad Eccleſias ſuas deferant tumulandos: hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in ſeculo eorum Ordini ſunt oblati, mutato habitu ſeculari: vel eis, qui bona ſua dederant inter vivos, retento ſibi (quandiu in hoc ſeculo vixerint) uſufructu: qui tamen ſepeliantur apud ipſorum Regularium vel aliorum non interdictas Eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuslibet ipſorum Fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter & vileſcat Eccleſiaſtica diſciplina: certam tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab Apoſtolica ſibi ſede conceſſam. Illud etiam, quod hujuſmodi Regularibus eſt indultum, ut ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas Fraternitates ſive collectas, in quamlibet civitatem, caſtellum, vel vicum advenerint, ſi forte locus ille à divinis officiis ſit interdictus, in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis, divina ibidem officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quòd in eadem civitate, aut caſtro, aut villâ una tantùm Eccleſia ejuſdem Ordinis fratribus ſemel (ut dictum eſt) aperiatur in anno: quia licèt pluraliter dictum ſit, quòd in eorum jucundo adventu Eccleſiæ aperiantur, non tamen de Eccleſias ejuſdem loci diviſim, ſed prædictorum locorum conjunctim ſano referendum eſt intellectu: ne ſi hoc modo ſingulas ejuſdem loci viſitarent Eccleſias, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quicquam ſibi uſurpare præſumpſerint, gravi ſubjaceant ultioni.

CAP. XXV.

¶ Tempore generalis interdicti, Epiſcopi non prohibiti, qui non dederunt culpabiles interdicti, clàm celebrare poſſunt. & hodie iſtud non eſt privilegium Epiſcoporum, ſed jus commune: ut in c. fin. de ſent. excom. in 6. & ibi plenè habetur, an & quando, & qualiter poſſit celebrari tempore interdicti.

Idem *a in eodem. (an. 1216.)*

QUod nonnullis eſt Religioſis indultum, in favorem Pontificalis officii ad Epiſcopos extendentes concedimus, ut cùm commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoque januis clauſis ſuppreſsâ voce, & non pulſatis campanis divina celebrare officia: Niſi & hoc ipſum eis expreſsè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quicquam doli *b* vel] fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

¶ Privilegia non ſunt violanda etiam indirectè. h. d. generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Epiſcopis, in quorum diœc. monaſteria & Prioratus Cluniacen. monaſterio ſubjecta conſiſtunt. (an. 1216.)*

QUantò ampliùs: [*&* ĵ.] ¶ Sanè dilecti filii Abbas & Conventus Cluniacen. *a* gravem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam veſtrûm & veſtrorum Officiales, cùm in eos & ſui ordinis Monachis non poſſint excommunicationis & interdicti proferre ſententias, eò quòd ſuper hoc Apoſtolicæ ſedis privilegiis ſunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo ſeu emendo, aut aliàs eis communicant, ſententias proferunt memoratas: & ſic Apoſtolicorum privilegiorum, non vim & poteſtatem, ſed ſola verba ſervantes, dicti ordinis Monachos quodammodò excommunicant, dum eis alios communicare non ſinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipſi Monachi quantùm ad hoc judicentur judicio Judæorum, & qui eis communicant in prædictis, majorum excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incurſuri. Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus jam perlata, ulteriùs ſub diſſimulatione tranſire, vobis univerſis & ſingulis mandamus, quatenus hujuſmodi ſententias in fraudem privilegiorum noſtrorum de cætero non feratis: quia ſi ſuper hoc ad nos denuò clamor aſcenderit, non poterimus conniventibus oculis pertranſire, quin promulgatores talium ſententiarum ſeveritate debitâ caſtigemus.

CAP. XXVII.

¶ Qui in habitu, & tonſura, & cæteris ut Laici converſantur, deprehenſi in maleficiis, ſe pro Clericis non defendunt: ita communiter ſummatur.

Idem *V. quondam Anglorum Reginæ illuſtri.*

(an. 1226.)

EX parte *b* tua fuit propoſitum, quòd nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonſura Clericos profitentur, in terra tuæ juriſdictioni ſubjectâ degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut juriſdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, aſſumunt ſeu etiam reſumunt tonſuram abjectam, ſeu habitum Clericalem, licèt antè pro Laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonſurâ, vel habitu ſic reſumpto, malitia foveatur, ſi tuam juriſdictionem exerceas in hujuſmodi delinquentes, qui ſine tonſura & habitu in delicto fuerint deprehenſi, æquanimiter duximus tolerandum: cùm malitiis hominum indulgeri non debeat, ſed potiùs obviari.

CAP. XXVIII.

¶ Pariſiis & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem. *c (an. 1220.)*

SUper ſpecula: [*&* ĵ.] ¶ Sanè licèt ſancta Eccleſia legum ſecularium non reſpuat famulatum, quæ æquitatis & juſtitiæ veſtigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis Provinciis, Laici Romanorum Imperatorum legibus non *d* utuntur, & occurrunt raró Eccleſiaſticæ cauſæ tales, quæ non poſſint ſtatutis canonicis expediri: ut pleniùs ſacræ paginæ inſiſtatur: [1 *& infrà.*] Firmiter interdicimus, & diſtrictiùs inhibemus, ne Pariſiis, vel in civitatibus, ſeu aliis locis vicinis quiſquam docere vel audire jus civile præſumat. Et qui contrà fecerit, non ſolùm à cauſarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii ſic diligentiùs præſcripta ſervetis, & faciatis ſtudioſiùs ab aliis obſervari, quòd veri amici ſponſi poſſitis meritò comprobari, dum paranymphos ſuos erudiendos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatûs noſt. an. quar.*

---

a *Innoc. III. in Conc. Lat. c. 58 & c. 8. eod. tit. in 4. compil.*
b *Hæc duo verba,* doli vel, *deſunt in antiquiorib. Cod.*

a *De ordin. Cluniacenſ. origine & antiquitate Caſſ. in Catalog. glor mundi, p 4.* b *Vid. Covar. pract. q. c. 32.* c *C. Pariſ. & c. Eccl. Prælat. Pariſ. conſtitutis quære ſupr. de magiſtris, &c.* d *Quatenus gloſſ. & Dd. hic quærunt, an omnes ſubſint Imperatori, vide Caſſ. in Catal. glor. mundi, p. 5. conſ. 28.*

[1 *Et diſcipuli Heliſei liberius juxta fluenta pleniſſima reſideant, ut columba dum in januis ſcalas non invenerint, ad quas divaricari valeant pedes ſuos.*]

CAP. XXIX.

¶ *Innovatio privilegii jus novum non inducit, ſed vetus conſervat.*

Idem *Epiſcopo Bajocen.* a (*an. 1222.*)

QUia *b* intentionis noſtræ: [1 & ſ.] ¶ Cùm innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo ſtatu eſſe volumus, in quo tempore impetratæ innovationis dignoſceris extitiſſe. Cæterùm nullum per hoc intendimus juri aliàs eidem monaſterio competenti præjudicium generari.

[1 *Non extitit, ut per innovationem quam fecimus cujuſdam ſcripti monaſterii S. S. Caldonen. quod in regiſtro bon. mem. Alex. pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur Eccleſiæ Bajocen.*]

CAP. XXX.

¶ *Privilegiati ut ubique poſſint cum altari viatico celebrare, hoc poſſunt ſine licentia Prælatorum.*

Idem. (*an. 1223. Romæ.*)

IN his *c*, quæ ad cultum divinum facere dignoſcuntur, non maligna, ſed benigna eſſet potiùs interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cùm fratribus Prædicatoribus & Minoribus duximus indulgendum, ut ubicunque fuerint, ſine parochialis juris præjudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis ſtrictè interpretando indulgentiam noſtram, nituntur aſſerere, quòd per eam prædicti fratres præter Prælatorum aſſenſum facere hoc non poſſunt: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apoſtolicam non permittunt. Cùm autem eis nihil conferret memorata indulgentia, ſine qua id Prælatis annuentibus liceret eiſdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujuſmodi reprobatâ, dum tamen ab aliis, quæ jure parochiali proveniunt, prorſus abſtineant, datam eis ſic licentiam celebrandi auctoritate noſtrâ non differas publicare, ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia noſtra videantur in hoc gratiam conſecuti.

CAP. XXXI.

¶ *Privilegium de decimis novalium non ſolvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati poſſeſſas ab aliis, niſi de poſſeſſione alterius in privilegio fiat mentio.*

Gregorius IX. *majoris Eccleſiæ & Chriſtianitatis Decano & Archidiac. Lincon.*

(*an. 1230.*)

DUdum inter Priorem & Conventum de Butele *d* ex parte una, & Prioriſſam & Moniales de Campeſſe ex alia, ſuper decimis lite motâ: [& ſ.] ¶ De conſilio fratrum noſtrorum decernimus, juri prædictorum Prioris & Conventûs ſuper decimis novalium, in quarum erant poſſeſſione tempore illo, quo indulgentiæ Apoſtolicæ impetratæ fuerunt, à parte altera de decimis novalium non ſolvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

CAP. XXXII.

¶ *Confratres privilegiatorum, niſi ſe ad eos in totum tranſtulerint, ad Epiſcopalia jura tenentur.*

Idem. (*an. 1231.*)

QUidam (ſicut aſſeris) in privilegiatorum Fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Epiſcopalibus reſpondere: Verùm quamdiu hujuſmodi fratres moram in domibus ſuis fecerint *e*, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integrè perſolvenda.

a *Bajon.* b *Doctores in c. fin ſup. de fid. inſt. & in c. Albericus. & c. ſignificavit. De teſtibus.* c *Gloſſ. & Dd. in cap. quoniam. De privileg. l. 7. & Sylveſtrum in Summa, verbo altare. q. 6.* d *al. de Buten.* e *Vide l. fin. quam Bald. dicit eſſe ſingul. C. de jure fiſc.*

CAP. XXXIII.

¶ *Quoad privilegium retentionis decimæ, ſemel novale ſem[per] eſt novale.*

Idem *Arelaten. Capitulo.* (*an. 1231.*)

COnſultationi veſtræ b. r. quòd terra, de qua non [ex]tat memoria, quòd aliquando culta fuiſſet, reda[cta] per Religioſos viros noviter ad culturam, perpetuò [de]bet quoad immunitatem de non ſolvendis decimis n[o]valium jure cenſeri: Cùm aliàs nonnunquam conting[e]ret indulgentiam de novalibus plus eis diſpendii, qua[m] utilitatis afferre.

DE PURGATIONE CANONICA.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

¶ *Infamatus fide dignus per juramentum ſe purgat, aliàs ...cùs: & cenſetur non idoneus enormiter peccans.*

Ex Concilio Triburien. (*in Germania.*)

NObilis *a* homo vel ingenuus, ſi in Synodo a[c]cuſatus crimen negaverit, ſi fidelem eum eſſe ſciverit, cum duodecim ingenuis ſe expurge[t]. Si autem anteà deprehenſus fuerit in furto, aut perjuri[o] aut falſo teſtimonio, non admittatur ad jusjurandum ſed ei (ſicut qui ingenuus non eſt) purgatio indicatur.

CAP. II.

¶ *Infamatus tertiò monitus ſe non corrigens, uſque ad pur[ga]tionem ab officio ſuſpenditur.*

Ex Concilio Agathen. (*in Gallia.*)

SI quis Presbyter negligens vitæ ſuæ, pravis exempli[s] mala de ſe ſuſpicari permiſerit, & populus ab Epiſco[]po juramento ſeu banno Chriſtianitatis adſtrictus inf[a]miam ejus patefecerit, certique accuſatores criminis ej[us] defuerint, admoneatur *b* primò ſeorſum ab Epiſcop[o] deinde ſub duobus vel tribus teſtibus: & ſi non emend[a]verit, Epiſcopus eum publicâ increpatione admoneat. [Si] verò nec ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur uſqu[e] ad condignam ſatisfactionem, ne populus fidelium in e[o] ſcandalum patiatur.

CAP. III.

¶ *Etiam Regulares purgant ſe de delicto ſecundùm regulam canonicam.*

Ex Concilio Melden. *c*

MOniales ſi libidinibus inſervire accuſentur, & manifeſtè detegi non valuerint, erga regulam ſuæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur.

CAP. IV.

¶ *Si delictum eſt probabile, non indicitur purgatio, aliàs ſecùs* h. d. quoad titulum.

Ex eodem.

SI quis de gradu Eccleſiaſtico raptoribus alienarum ſponſarum ſe conſenſorem vel interventorem manifeſtè prodiderit, à proprio gradu repellatur. Et ſi veri ſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, canonicè ſe expurget.

CAP. V.

¶ *Infamatus, contra quem crimen probari non poteſt, debet purgare juramento de veritate: compurgatores verò de credulitate.*

Innocentius Papa d *Aquilegien. Patriarchæ & Mantuan. Epiſcopo.* (*an. 1213.*)

QUotiens *e* Tridentinus Epiſcopus de ſimonia im[]petitus ſit, vos latere non credimus: ſed accuſa[]

a *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. ſive Palea 2. q. 4. c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. comp.* b *Obſerv. ordinem fraternæ correctionis, de quo plenè B. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 5. & ſeq.* c *C. 70. in Conc impreſſo, non c. 2. ut ajunt Burc. l. 8. decr. c. 57.* d *al. Innoc. Pap. III.* e *cap. 4. eod tit. in ... compil. Refert Grat. ſive palea 2. q. 4. c. quotiens.*

tore

tores ſcriptum afferentes, teſtes ſecundùm formam canonicam producere nequiverunt, ſcilicet quòd Eccleſiam ſancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: [1 & ſ.] ¶ Communi fratrum noſtr. conſilio judicamus, ut tertiâ manu ſui ordinis, & quartâ Abbatum & Religioſorum Sacerdotum, de ſupradicta ſimonia debeat ſe purgare. Porrò purgationis tenor erit hujuſmodi: Epiſcopus jurabit primùm ſuper ſancta Dei Evangelia, quòd pro Eccleſia ſancti Petri Presbytero P. danda, nec ipſe per ſe, nec per ſubmiſſam perſonam, nec aliquis pro eo ſe ſciente pretium recepit: deinde compurgatores ſuper ſancta Dei Evangelia jurabunt, quòd ipſi credunt eum verum juraſſe.

[1 *Quos ab ejuſdem Eccleſiæ Laicis accepit. Verùm quoniam nec accuſatores nec teſtes ſecundùm formam canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta in cauſa ipſa procedere potuerunt.*]

CAP. VI.

¶ *Epiſcopus parochianum ſuum infamatum compellit ad ſe purgandum, niſi ab eo legitimè appellavit.*

Alexander III. (*Genuenſi Epiſcopo. an. 1172.*)

NOs inter *a* alios: [& ſ.] ¶ Quia nos t. F. conſulere voluit, utrùm Epiſcopus parochianum ſuum ad purgationem cogere poſſit: Conſult. t. t. r. quòd ſi de aliquo crimine publicâ laborat infamiâ, accuſatore & teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt per ipſum Epiſcopum compellendus: niſi fortè ſuper ipſo ad ſuperiorem Judicem duxerit appellandum. Sanè ſi appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen cauſam voluerit per appellationem transferre.

CAP. VII.

¶ *Compurgatores debent eſſe honeſti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent à Judice vel alio impediri: & deficiens in purgatione, punitur ut convictus.*

Idem *Gajetanen. electo.* (*an. 1172.*)

CUm P. Manconella *b* Presbyter: [& ſ.] ¶ Purgatores illius honeſtatis & opinionis eſſe volumus, quòd veriſimile ſit eos nolle amore vel odio, ſeu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, neceſſe eſt ut ejus, quem purgare debent, vitam & converſationem agnoſcant. Deficientem verò in purgatione, omni officio & beneficio Eccleſiaſtico privare procures: Præcavens, quòd ſi qui purgando in ſua voluerint purgatione aſſiſtere, nullam eis malevolentiam vel indignationem oſtendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantùm in te eſt, impediri permittas.

CAP. VIII.

¶ *Abſolutio facta, ſecundùm purgationem vulgarem non tenet, & eâ non obſtante, poteſt indici de novo purgatio: & admittitur accuſatio.*

Lucius III. (*an. 1181.*)

EX tuarum *c* intelleximus continentia literarum, quòd cùm H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) à Sacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam purgaviſſe, & Epiſcopum ſuis eum literis abſolviſſe. Quia verò peregrina judicia ſunt inhibita, purgationem quam præſtitit, ſufficere non putantes: mandamus, quatenus ſi accuſatores idonei non apparuerint, ut cùm ſeptimâ aut quintâ manu ſui ordinis (ſicut expedire cognoveris) per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat, ſibi injungas: quam cùm præſtiterit, ſuſpenſionem ſine difficultate relaxes, & eum teſtimonii boni virum annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obſtante, abſolvas.

a *Cap. 4. tit. de offic. & pot. præl. & jud. ord. in 1. comp. & c. 7. eod. tit. de purgat. can. in 1. comp.* b *C. 12. eod. tit. de accuſ. in 1. comp.* c *C. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 51. c. 51.*

CAP. IX.

¶ *Sufficit, quòd compurgator ſit toleratus ab Eccleſia, bona fama, nec de crimine ſuſpectus condemnatus.*

Idem *VVintonien. Epiſcopo.* (*an. 1181.*)

COnſtitutus *a* in præſentia noſtra P. Diaconus: [& *infrà.*]

Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quòd purgationem oblatam recipere noluiſti, niſi priùs commendâſſes nomina ſingulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus & cæteris circumſtantiis priùs inquireres diligenter, tanquam eſſes ordinationes facturus: utinam ſic diſcuteres ordinandos. Sanè in purgationibus faciendis, cùm ſatis ſit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, ſecundùm propriam conſcientiam & opinionem jurare, quòd purgandus à crimine ſit immunis, vel quòd bonum exhibuit juramentum, ſi purgatores ab Eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubiò ſunt abſque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

¶ *Propter magnitudinem criminis infamatus ſuſpendi poteſt, nedum ab officio, ſed etiam à beneficio, donec ſe purgaverit.* hoc primò. *Et augetur propter hoc numerus compurgatorum.* hoc ſecundò. *Ex cauſa interdum poſt purgationem præſtitam ſuſpenditur quis ad tempus,* hoc tertiò. *Et deficiens in purgatione, punitur ut convictus.* hoc quartò.

Innocentius III. *Senon. Archiepiſcopo.* (*an. 1214.*)

INter ſolicitudines *b* noſtras illa debet eſſe præcipua, ut capiamus vulpeculas: [1 & ſ.] ¶ Licèt ergo Eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantùm uſque ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare: Nec illud etiam improbamus, quòd licèt contra eum nullus accuſator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (famâ publicâ deferente) voluiſti pleniùs inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cùm propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio indicenda, & ſervantes juſtitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei quartæ decimæ manus ſui ordinis duximus indicendam. Ipſum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noſcitur infamatus: mandamus, quatenus accitis *c* tecum Nivern. & Pariſien. Epiſcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, & vitâ probati, qui converſationem & vitam ipſius non tam moderno tempore noverint, quàm tranſacto. Purgatione verò receptâ, beneficium ei reſtituere non poſtponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen ut publicè familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias inſuper ei diſtrictè, ut in prædicta & aliis villis circumpoſitis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur hæreticam pravitatem: ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam *d* famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quòd ſi forſan in purgatione defecerit, eum Eccleſiaſticæ diſciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depoſitum, ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudere non omittas.

a *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. part. 8. c. 21.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* c *aſcitis. al. accerſitis. ſed in regiſtro & antiquis, ut eſt impreſſum.* d *Dictio,* bonam, *deeſt in regiſtro & pleriſque antiq. exemplarib.*

[1 *Quæ moliuntur vineam Domini demoliri, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quadam de vanitate conveniunt in ipſum. Hi ſunt namque caupones, qui aquam vino commiſcent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amaram intendunt, ut ſagittent in occultis innoxios: quorum error ſerpit ut cancer, ita quòd niſi botrus in flore lædatur, fructum non ſolùm amarum, ſed etiam peſtiferum germinant. Hos Apoſtolus egregius prædicator in epiſtola ſua prophetico ſermone deſcribit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arcâ fœderis præcedente & muri corruant Hiericho, quæ jam fuerat perpetuo anathemate condemnata: ita quòd ſi quis ex ea regulam auream furare præſumpſerit, cum Achor filio Charim lapidibus obruatur. Nos igitur ſcientiam literarum & honeſtatem morum pariter attendentes.*]

CAP. XI.

¶ *Breve eſt, nec poteſt aliter ſummari.*

Idem *Abbati ſancti Dionyſii, & Presbytero S. Martini. (an. 1214. Româ in Galliam.)*

CUm dilectus *a* [*&* ỹ.] ¶ Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittantur perſonæ, quæ vicinæ ſint & honeſtæ.

CAP. XII.

¶ *Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non eſt de neceſſitate indicenda purgatio, poteſt tamen indici ad inſtantiam purgandi.*

Idem. (*an. 1214. Româ in Hungariam.*)

CUm *b* in juventute ſua: [*&* ỹ.] ¶ Quia verò pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinqueecleſ. Epiſcopo per literas noſtras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate ceſſando taliter ſe haberet, quòd ſiniſtra de ipſo ſuſpicio non poſſit haberi: ſed inimicus homo reſcriptum literarum ſurripiens, apud Regem & Regni magnates ipſum nequiter publicavit, ut ſic deberet ampliùs infamari. Unde non tantam æmulorum nequitiam attendentes, licèt pulſati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversùs ipſum potuimus commoveri, ſcientes quòd dictum unius facilè ſequitur multitudo: ubi verò idem Epiſcopus ad Strigon. metropolim extitit poſtulatus, quidam, qui ſuper ipſa poſtulatione adverſabantur eidem, ut promotionem ipſius faciliùs impedirent, illius criminationis carbones reaccendere ſunt moliti: unde quidam procurator ipſius de conſilio amicorum ſuorum, qui ſuper hoc bonum zelum habebant, ſed non ſecundùm ſcientiam, cœpit cum inſtantia poſtulare, quatenus eidem Epiſcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut ſuam innocentiam demonſtraret. Nos autem poſtulationem hujuſmodi minùs providam reputantes: procuratorem ipſum ab ea ſæpè *c* voluimus revocare: [1 *&* ỹ.] ¶ Cæterùm quia procurator inſtabat, compulſi fuimus (non juris neceſſitate, ſed importunitate petentis) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus) indici: quamvis fuerimus proteſtati, quòd ex alia cauſa talis petitio minùs providè tunc fiebat, quia Strigon. Eccleſiæ Suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, qui in facto poſtulationis contradicebant eidem: & Suffraganei Colocen. Eccleſiæ ipſum minimè tunc purgarent: quia inter eum & Colocen. Archiepiſcopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cùm non ſint alii Pontifices in Hungaria, meritò videbatur, quòd per Epiſcopos regni ſui non poſſet, in illo articulo ſe purgare.

a *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *cap. 3. eod. tit. in 3. compil. pars hujus decret. eſt in cap. cùm in juventute. ſup. de præſumpt. ut optimè hîc admonet gloſſa.* c *al. ſemper. ſed in antiq. ut eſt impreſſum.*

[1 *Tum quia ſæpefatus non videbatur apud bonos & graviter infamatus de illo crimine, cùm Epiſcopi ſuper hoc ex mandato Apoſt. requiſiti, laudabile teſtimonium de ipſo nobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamatio videbatur ab inimicis & æmulis proceſſiſſe, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum. Unde cùm anteacta vita ejus laudabilis appareret, & hujuſmodi facinus incredibile videtur, non credebamus ei purgationem aliquam amodò indicendam.*]

CAP. XIII.

¶ *Compurgator jurat de credulitate.*

Idem Turon. a *Archiepiſcopo. (an. 1214.)*

DE *b* teſtibus: [*& infrà.*] ¶ Illi verò, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id ſolùm tenentur juramento firmare, quòd veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

CAP. XIV.

¶ *Infamatus ſuper defectu natalium non debet promoveri, niſi priùs ſe purget.*

Idem *Floren. Epiſcopo. (an. 1214.)*

ACcedens *c* ad præſentiam noſtram T. Diaconus humili nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm à ſuis æmulis diceretur, quod eſſet filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluiſti, nec permiſiſti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus ſi publicè fuerit notâ reſperſus, & de ipſa tibi legitimè conſtare non poterit, purgatione ab ipſo receptâ, ipſum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promovere: quia etſi non ſit nota delicti, eſt tamen nota defectûs impedientis ad ſacros ordines promovendum.

CAP. XV.

¶ *Super notorio crimine non eſt indicenda purgatio, & pendente causâ ſuper criminibus coram Papa delegato, purgatio ab ordinario ſuper eis recepta non tenet.*

Idem *Abbati Eugen. & Scholaſtico Mutin. (an. 1215.)*

CUm *d* dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum noſtrum conceſſerimus auditorem, idem procurator propoſuit, quòd cùm dictus Presbyter ſuper inceſtûs crimine fuiſſet publicè infamatus, Conſtantien. Epiſcopus ordinarius Judex ei purgationem indixit: qui cùm ſe purgare nequiviſſet, ab ipſo fuit ſuis Eccleſiis ſententialiter deſtitutus: quas ipſe nihilominùs detinuit per violentiam occupatas. Cùmque idem Presbyter cujuſdam conſanguinei ſui uxorem publicè detineret, ad petitionem plebani de Heniſo *e*, & quorundam aliorum Clericorum Conſtantien. diœceſis, Judicibus dicimur literas deſtinâſſe, ut ſi dictus Presbyter ſuper crimine adulterii & inceſtûs coram ipſis ſe purgare non poſſet, ipſum pœnâ debitâ caſtigarent: qui cùm conſtitiſſet eiſdem, quòd idem Presbyter pro eo, quòd in purgatione defecerat, ab Epiſcopo memorato fuerat condemnatus, ipſum utpote contumacem prædictis Eccleſiis per ſententiam privaverunt, maximè cùm de inceſtu & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eiſdem, Abbati ſancti Galli (ad quem illarum Eccleſiarum donatio pertinebat) poteſtatem liberam concedentes, Eccleſias illas perſonis aliis conferendi: qui eas poſteà ſupradicto O. Clerico aſſignavit: [*&* ỹ.] ¶ Dictus verò Presbyter inter cætera reſpondit, quòd proceſſus Judicum prædictorum debebat meritò retractari, cùm lite non conteſtatâ procedere præſumpſerint *f* contra eum: adjiciens, quòd purgationem indictam ab electo Conſtantien. curaverit exhibere: [1 *&* ỹ.] ¶ His igitur, & aliis pleniùs intellectis, licèt literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipſarum tranſcriptum o-

a *Tirenen. al. Trien. al. Tyren.* b *cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* c *cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* d *c. 6. eod. tit. in 3. comp.* e *al. de Henneo. al. de Ponte. ſed in vetuſtiorib. ut eſt impreſſum.* f *præſumpſerunt, in vulgatis. at in antiq. præſumpſerint.*

ſtenſum

ſtenſum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipſorum *a*, quam dictus procurator exhibuit, ac ſi literæ ipſæ oſtenſæ fuiſſent, nobis conſtitit evidenter, Judices ipſos prætermiſſo juris ordine proceſſiſſe: tam proceſſum eorum, quàm conceſſionem Eccleſiarum à prædicto Abbate de mandato ipſorum factam, auct. Apoſt. retractamus, præſertim cùm relationis ipſius ſeries repugnantia contineat & adverſa. Dicitur enim, quòd crimen ejuſdem Presbyteri, uſque adeò publicum *b* fuerat & notorium, quòd nullus inficiationi locus penitùs exiſtebat, utpote cujus univerſæ viciniæ populus teſtis erat: & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (ſi poſſet) ſuper infamia prædictorum criminum canonicè ſe purgaret: cùm nimirum ſi crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicenda purgatio, ſed in eum condemnationis ſententia promulganda: [*& infrà.*] ¶ Si verò nullus apparuerit legitimus accuſator, & ipſum inveneritis apud bonos & graves ſuper prædictis criminibus, vel ipſorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obſtante, quòd coram prædicto electo dicitur ſe purgâſſe: cùm judicio pendente coram Judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

[1 *Nos inducit, ut fratrum noſtrorum debeamus conſultationibus reſpondere, & ab eis, quantùm humana permittit fragilitas, dubitationis ſcrupulum amputare. Inde eſt quòd*]

CAP. XVI.

¶ *Non ſufficit Prælato de criminibus infamato jurare, cùm ſe purgat, quòd ſit immunis ab illis criminibus: ſed jurare debet, quòd poſt ſuam promotionem illa crimina non commiſit.*

Idem. (*an. 1215. Romæ.*)

ACcepimus *c* literas, quibus nobis intimare curâſtis, quòd Apoſtolico mandato ſuper indicendâ purgatione Archiepiſcopo Biſuntinen. recepto, ipſum citâſtis, ut decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis *d*, juramentum purgationis offerens ſub hac forma: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, ſuper quibus ſe purgare debebat: [*& ſ.*] ¶ Ipſe vero ad præſentiam noſtram accedens, humiliter ſupplicavit, ut ſaltem ſuper purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet aſſerere, quòd à nativitate ſua nunquam paſſus fuerit lapſum carnis. Porrò cùm ab eo non credatur exactum fuiſſe hujuſmodi juramentum, potiùs fortè præſumimus, quòd alia de cauſa volebat ſub præſcripta forma jurare: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimiſſis per pœnitentiam jam eſſet immunis ab illis: ſed hoc jurare, non parvæ temeritatis exiſteret: cùm beatus Job dicat *e*: [*Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorat anima mea*:] [*& ſ.*] ¶ Ideoque præſcriptam purgationis formam, ſecundùm quam idem Archiepiſcopus obtulit ſe purgare, reprobamus, utpote indiſcretam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut ſi voluerit & potuerit ſecundùm hanc formam ſe purgare, ſecundùm ſanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet quòd illa crimina graviora, id eſt, ſimoniam, venditionem juſtitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus extitit *f*, juret ſe minimè commiſiſſe, poſtquam ad Archiepiſcopalem promotus eſt dignitatem: & compurgatores ſic jurent, quòd credunt eum verum jurâſſe: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin, &c.

a *Ipſarum.* b *publicatum.* c *vid. Bart. in l. 1. §. accuſationem. ff. ad SC. Turpil. ubi citat hunc textum in pulchro caſu.* d *nobis, legitur in pleriſque Cod. ſeries tamen indicat legendum, coram vobis.* e *Job. 9.* f *al. exiſtit.*

DE PURGATIONE *a* VULGARI.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

¶ *Duella, & aliæ purgationes vulgares prohibitæ ſunt, quia per eas multoties condemnatur abſolvendus, & Deus tentari videtur.* h. d. totus titulus.

Cœleſtinus III. (*an. 1195.*)

CUra ſuſcepti *b* regiminis: [1 *& ſ.*] ¶ Cùm t. F. duxerit ſed. Apoſt. conſulendam, utrùm ſuper Eccleſiarum poſſeſſionibus duella debeant ſuſtineri? Tuæ duximus ſolicitudini reſpondendum, quòd in eo caſu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenùs tolerare. *c*

[1 *Sæpedicta tamen mul. eum non deſinunt infamare: unde nobis humiliter ſupplicavit, ut ab illarum impetitionibus ſolutum faceremus ipſum prædictarum Eccleſiarum pacificâ poſſeſſione gaudere.*]

CAP. II.

¶ *Summatum eſt ſupr. cap. proxim.*

Innoc. III. *Priori S. Sergii Spoletan.* (*an. 1212.*)

SIgnificantibus *d* V. Laico, & fratribus ejus ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm quidam eos ſuper furti crimine accuſaret, cum eo coacti ſunt inire duellum, in quo aliis peccatis ſuis præpedientibus ceciderunt: propter quod per conſules Spoletanos bonis fuerunt propriis ſpoliati: nunc verò furtum apud alios eſt inventum, & quòd ipſi fuerint innocentes, eſt (faciente *e* Domino) revelatum. Unde conſulibus ipſis dedimus in mandatis, ut ablata reſtituant univerſa.

CAP. III.

¶ *Summatum eſt ſuprà cap. 1.*

Honorius III. (*an. 1225.*)

DIlecti *f* filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam deſtinârunt, quòd fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eis poteſtatem exercent, ſi quando de aliquo alio *g* crimine infamantur, eos ferri candentis judicium ſubire compellunt, quibus ſi qua exinde ſequatur aduſtio, civilem pœnam infligunt. Cùm igitur hujuſmodi judicium ſit penitùs interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur: mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab hujuſmodi converſorum gravamine omnino deſiſtant, per cenſ. Eccleſ. appell. remotâ compellas.

DE INJURIIS ET DAMNO DATO.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

¶ *Propter ejus brevitatem non ſummatur.*

In Exodo. *h*

SI rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno *i*, & ille mortuus non fuerit, ſi *k* jacuerit in lecto, qui percuſſerit operas ejus & impenſas in Medicos reſtituat.

CAP. II.

¶ *Breve eſt, & ideò non ſummatur.*

In eodem.

SI *l* quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritq; bos vel aſinus in eam, dominus

a *Vide B. Thom. 2. 2. q. 95. art 8. ad 3. arg.* b *Cap. un. eod. tit. in 2. comp.* c *Adde quod not. Bald. in l. 1. C. de Lat. lib. tol. ubi vide.* d *Cap. un. eod. tit. in 1. comp. vid. Conc. Trid. ſeſſ 25. de refor. c. 19.* e *favente, in recent.* f *Ivo p. 10. c. 15.* g *Dictio,* alio, *deeſt ferè in omnib. manuſcr.* h *Exod. 21.* i *vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de ſicariis.* k *al. ita: ſed jacuerit.* l *C. 3. tit. de damno dato. in 1. comp. Refert Ivo par. 16. c. 349. Exod. 21.*

ciſternæ reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum eſt, ipſius erit.

CAP. III.

¶ *Breve eſt, & ideò non ſummatur.*

Idem.

SI *a* bos alienus cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & non cuſtodivit eum dominus ſuus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

¶ *Breve eſt, & non ſummatur.*

Idem.

SI *b* læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum, ut depaſcat aliena, pro damno æſtimationem reſtituet.

CAP. V.

¶ *Breve eſt, & non ſummatur.*

Idem.

SI *c* egreſſus ignis comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum, qui ignem ſuccenderit.

CAP. VI.

¶ *Breve eſt, & quaſi idem cum præcedenti.*

Ex pœnitentiali Romano. *d*

SI quis domum vel aream cujuſquam incenderit voluntariè, ſublata & incenſa omnia reſtituat, & tres annos pœniteat.

CAP. VII.

¶ *Secularis poteſtas, quæ Clericum bannivit, condemnari debet per Judicem Eccleſiaſticum, ſecundùm æſtimationem injuriæ in expenſis & damnis. Et hodie adde pœnam in Clem. 1. de pœnis.*

Honorius III. *Epiſcopo Bononien. (an. 1224.)*

OLim *e* ſcribentibus nobis Epiſcopo Mutinen. ut poteſtatem, conſiliarios & populum civitatis Florentin. ad ſatisfaciendum de damnis & injuriis irrogatis Epiſcopo, & Eccleſiis Feſulan. cenſ. Eccleſ. coarctaret, idem teſtes lite non conteſtatâ recepit. Quare nos ejus proceſſu penitùs revocato, commune Florentin. quia banniverat Epiſcopum Feſulanum contra Deum & Eccleſiaſticam libertatem, propter injuriam banni, & expenſas, & damna tali occaſione ſecuta, taxatione juramento præmiſsâ, in mille libris uſualis monetæ, prædicto Epiſcopo ſententialiter duximus condemnandum.

CAP. VIII.

¶ *Qui jurat ſtatutum ſuper non repetendis damnis, hoc non obſtante expenſas repetere poterit.* h. d. *vel ſic: Statutum ſuper damnis non repetendis, ad expenſas non extenditur.*

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

IN noſtra *f* & fratrum noſtrorum præſentia propoſuiſtis, quòd olim cives Brixien. pro *g* reſtaurationibus damnorum illatorum adinvicem, quæ propter multas civiles diſcordias incurrerant, plurimùm aggravati, ſtatutum editum de non petendo vel recipiendo in poſterum reſtaurationes hujuſmodi à communi generaliter approbârunt, & firmârunt etiam juramento: [*& infrà*] ¶ Cùm igitur aliud ſit damnorum reſtauratio, quàm ſatisfactio expenſarum: & ideò in juramento exhibito ſuper damnorum articulo intelligi non debeat, quòd factum expenſarum fuerit comprehenſum: mandamus, quatenus (juramento non obſtante prædicto) auctoritate noſtrâ provideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ ad expenſarum ſatisfactionem aliquid *h* contribuat, juxta tuæ diſcretionis arbitrium, à te, ſicut expedierit, moderandum.

a *Exod. 21.* b *Exod. 22.* c *Ibid.* d *Similis ſententia reperitur apud Burch. l. 19. decr. c. 5.* e *Vide Clem. 1. de pœnis. c: Gravis. ſupr. de reſtit. ſpol.* f *vide gl. in c. ſi canonici. verbo, damnis & injur. de offic. ord. in 6.* g *dictio,* pro, *deeſt in vetuſtioribus Codicibus.* h *Dictio,* aliquid, *deeſt in antiq. exemplaribus.*

CAP. IX.

¶ *Habet plura dicta, & ſe ſummat.*

Idem. *(an. 1236.)*

SI culpâ tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt: jure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam. Quòd ſi animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominus ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum, velis liberare teipſum: quod tamen ad liberationem non proficit, ſi fera animalia, vel quæ conſueverunt nocere, fuiſſent, & quam debueras non curâſti diligentiam adhibere. Sanè licèt, qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecùs eſt tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omiſit.

DE POENIS.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

¶ *Totiens puniendus eſt criminoſus, quotiens delictum iterat.*

Ex Concilio Toletano.

EA quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti ſententiâ condemnentur.

CAP. II.

¶ *Interficiens Presbyterum puniendus eſt: & pœna pars Eccleſiæ, cui præfuit, alia pars pro ejus anima diſtribuitur.*

Ex Concilio T[illegible]ſi. *a*

PResbyteri interfecti compoſitio, Epiſcopo ad cujus parochiam pertinet, ſolvatur: ita ut medietatem utilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat, alteram in ejus eleemoſynam juſtè diſpertiat: Quia nullus ejus hæres proximior videtur, quàm qui ipſum Domino ſociavit.

CAP. III.

¶ *Non debent Prælati pro criminoſis ſuſtinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causâ ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiſcopo.*

(an. 1180.)

LIcèt *b* juxta Apoſtolum: [1 & ſ.] ¶ Accepimus, quòd Archidiaconi Conventren. Epiſcopatûs pro corrigendis exceſſibus, & criminibus puniendis, à Clericis & Laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ perſonas quandoque ſuſpendunt, Eccleſias interdicunt, à vicariis denarios, ut eos in Eccleſiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant inſtitutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur: [& ſ.] ¶ Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Epiſcopatûs hoc diſtrictiùs interdicas: ſi autem contravenire præſumpſerint, eos appel. ceſſante Eccl. cenſurâ compellas.

[1 *Arguere, obſecrare & increpare ſtudeamus: ſicut tamen debemus exceſſus corrigere ſingulorum, ut probemur non quæ noſtra ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti ſunt; quærere, ut in correctione facienda videamur modeſtiam, & maturitatem ſervare.*]

CAP. IV.

¶ *Victus condemnatur victori præſenti in expenſis, etiam in cauſis pecuniariis, & unum caſum excipit.*

Idem *in Concilio Turonen. (an. eod.)*

CAlumniam *c* & audaciam temerè litigantium con-

a *Eſt in Concil. Triburienſi ſub Arnulpho Imperatore I. c. 4. ſed aliis verbis referunt Burch. l. 6. decr c. 11. Ivo p. 10. c. 140. & Gratian. ſive Palea 17. q. 4. c. omnes Presbyteri.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 2. c. 3.* c *C. 5. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 3. c. 2.*

demnando

demnando in expenſis, & alio multiplici remedio ſanctio imperialis compeſcit. Quoniam igitur ſacris inſtitutis conſonare dignoſcitur, præcipimus, ut de cætero in cauſis pecuniariis victus, victori in expenſis condemnetur: niſi ſententia pro abſente feratur.

CAP. V.

¶ *Clericus cauſam ſeu operam præbens bello, deponendus eſt.*

Innocentius III. *Midroſienſi Archiepiſcopo.*

(an. 1212. Româ in Norvvegiam.)

QUòd in *a* dubiis: [& ỹ.] ¶ Quia verò tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

CAP. VI.

¶ *Clericus pro magno ſcelere ab eo commiſſo, deponi debet, & in monaſterio detrudi ad agendam pœnitentiam.*

Idem *London. Epiſcopo. (an. 1212. Româ in Angliam.)*

TUæ diſcretionis *b* prudentiam: [& ỹ.] ¶ Ad illud, quod à nobis tertiò requiſiſti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi, puniri debeant: Reſpondemus, quòd à ſuis ordinibus degradati, detrudi debeant in arctis monaſteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

¶ *Si uterque contrahentium venit contra contractum, uterque poteſt exigere pœnam ad invicem promiſſam ex conventione.*

Idem *Abbati & fratrib. Crypta ferrata.*

(an. 1212. Roma.)

COnſtitutus *c* in præſentia noſtra: [1 & ỹ.] ¶ Licèt autem in inſtrumento Epiſcopi Lavitani expreſſum fuerit certa pœna, quam pars contractum non ſervans ſolveret obſervanti: cùm tamen utraque pars veniſſe contra illum, ex confeſſione propria convincatur, cùm pars veſtra ſubtraxerit Epiſcopo penſionem, & Epiſcopus procurationem exegerit ab eadem Eccleſia, ſicut Oeconomus propoſuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus abſolutam.

CAP. VIII.

¶ *Si teſtis propter vacillationem incarceratur, infamiam non currit.*

Idem *Priori S. Fridiani & Magiſtro B. Canonico Piſano. (an. 1213.)*

SUper *d* his, de quibus non conſulere voluiſtis: [& ỹ.] ¶ Clericus autem, qui pro eo quòd variaverat & vacillaverat coram vobis *e*, de mandato noſtro *f* captus eſt & detentus, infamiam non incurrit.

CAP. IX.

¶ *Obligatus ad certam quantitatem, certâ die ſub pœna ſolvendam, ſi partem intra terminum ſolvit, ad pœnam integram non tenetur.*

Idem *Spoletano Epiſcopo. (aan. 1213.*

QUam *g* ad nos Rectores Clericorum ſancti Fortunati querimoniam tranſmiſerunt, quòd cùm tibi eſſent in L. libris per quoddam arbitrium condemnati, eſſetque pœna XXX. librarum appoſita, niſi eas ſolverent in termino conſtituto, tandem XXXIII. libris in termino perſolutis, occaſione ſeptem Reſiduarum, per quaſdam noſtras *h* literas veritate tacitâ impetratas, obtinuiſti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modeſtiæ oblviſci, ut inhoneſtis quæſtibus anhelando deſideres cum aliena jactura ditari: mandamus, quatenus ſeptem librarum ſolutione contentus, ſuper pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non moleſtes.

CAP. X.

¶ *Occidentes Prælatum, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab Eccleſia, cui præerat Prælatus ille, nec eis vel hæredibus reſtituentur, nec alia de novo concedi debent. Et hodie in Occidente, capiente, vel banniente Epiſcopum, aucta ſunt ſimiles pœnæ: de quibus in Clem. Si quis ſuadente. eod. tit.*

Idem. *(an. 1213.)*

AD aures *a* noſtri Apoſtolatûs pervenit, quòd cùm quidam parochiani tui auſu diabolico [bonæ *b* memoriæ] I. Vincentinum Epiſcopum, prædeceſſorem tuum nequiter peremiſſent, feuda & beneficia, quæ illi à Vincentina Eccleſia obtinebant, ipſis per ſententiam fuerant cum multa deliberatione ſublata. Quia igitur majori ſunt animadverſione plectendi, nos tam tibi, quàm ſucceſſoribus tuis, auctoritate Apoſt. prohibemus, ne ipſis aut hæredibus eorum beneficia prædicta reſtituantur, ſeu de novo eis alia quælibet conferantur.

CAP. XI.

¶ *Prorumpens contra Judicem, arbitrio ſuperioris punitur.*

Idem.

DIlectus *c* filius electus ſancti P. ad montes: [& ỹ.] Ne judicialis evaneſcat auctoritas, cùm de litigatoris improbitate conſtiterit, adversùs aſſertionem Judicis temerè prorumpentis, juxta ſuperioris arbitrium dignâ poterit animadverſione puniri.

CAP. XII.

¶ *Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes ſibi in Eccleſiis plùs quàm jura permittant, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcuntur: & ſi occidunt Prælatum vel Clericum Eccleſiæ per ſe, vel per alios, perdunt quod habent ab Eccleſia, & eorum poſteri uſque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.*

Idem *d in Concilio generali. (an. 1216.)*

IN quibuſdam provinciis Eccleſiarum Patroni & Advocati, ſeu Vicedomini ſe in tantam inſolentiam erexerunt, quòd non ſolùm cum vacantibus debet Eccleſiis de paſtoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt & malitias, verùm etiam de poſſeſſionibus, aliiſque bonis Eccleſiaſticis, pro ſua voluntate ordinare præſumunt: & (quod horrendum eſt dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur, quod ad defenſionis ſubſidium eſt inventum, ad depreſſionis diſpendium non debeat retorqueri: prohibemus expreſsè, ne Patroni vel Advocati, ſeu Vicedomini ſuper præmiſſis de cætero plùs uſurpent, quàm reperiatur in jure permiſſum: & ſi contrà præſumpſerint, per ſeveritatem canonicam diſtrictiſſimè compeſcantur. Sacri nihilominùs Concilii approbatione ſtatuimus, quatenus ſi Patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, ſeu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Eccleſiæ, Rectorem vel Clericum alium ipſius Eccleſiæ, per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſu nefando præſumpſerint, Patroni jus patronatûs, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatum, & Beneficiati beneficium prorsùs amittant. Et ne minùs vindictæ quàm exceſsûs memoria prorogetur, non ſolùm de præmiſſis nihil perveniat ad hæredes, ſed etiam uſque ad quartam generationem poſteritates talium in Clericorum collegium nullatenùs admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis aſſequantur honorem, niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum.

---

a *C. 1. eod. tit. in 3. comp. an Clerico pugnare liceat, explicat B. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. & ibi Cajet.* b *C. 3. tit. de vita & hon. cler. in 3. comp. vid. Bern. Diaz in pract. crim. can. c. 84.* c *Pars conſtitutus. ſup. de relig. dom. ubi invenies varietates de voce, Lavitani.* d *Cap. 3. tit. de accuſat. in 3. comp.* e *alit. nobis. al. veſtro.* g *C. 2. ne Cler. vel Monach. in 3. comp.* h *Dictio,* noſtras, *deeſt in pleriſque antiquis.*

a *Cap. 1. eod tit. in 1. compil.* b *Hæc duo verba,* bonæ memoriæ, *deſunt in omnibus Vatic.* c *C. 1. tit. de probat. in 4. comp.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c. 45. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.*

CAP. XIII.

¶ *Domino excommunicato manente, ſubditi fidelitatem non debent: & ſi longo tempore in ea perſtiterit, & monitus non paruerit Eccleſiæ, ab ejus debito abſolvuntur.*

Honorius III. *Præpoſito Archidiac. & H. Canonico Sueſſion. (an. 1222.)*

GRavem Capituli Lund. *a* recepimus quæſtionem, quòd cùm Comes Regiſtren. *b* pro multis injuriis, quas irrogaret eiſdem *c*, per Judices à ſede Apoſtol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & ampliùs in excommunicatione perſiſtens, juri parere pertinaciter renuit claves Eccleſiæ contemnendo. Licèt igitur hujuſmodi pertinacia non careat ſcrupulo hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis ſupradicti: Diſcr. v. mandamus, quatenus ſi Comes ſupradictus poſt commonitionem veſtram non paruerit plenè juri, vos Eccleſias, in quibus aliquod jus habere dignoſcitur, ab ejus debito abſolventes, fideles ipſius (quamdiu in excommunicatione perſtiterit) ab ejus fidelitatis juramento denuncietis penitùs abſolutos.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

¶ *Pro manifeſto peccato pœnitentia publica imponi debet.*

Alexander Papa. *d*

MAnifeſta peccata non ſunt occultâ correctione purganda.

CAP. II.

¶ *Ponit pœnitentiam occidentis Presbyterum.*

Ex Concilio Maguntinen.

QUi Presbyterum occiderit, XII. annorum pœnitentia ei ſecundùm canones imponatur: [& j.] ¶ Convictus, uſque ad ultimum tempus vitæ ſuæ militiæ cingulo careat, & abſque ſpe conjugii maneat.

CAP. III.

¶ *Conſideratis circumſtantiis arbitraria pœnitentia indicenda eſt ei, qui modum exceſſit ſe defendendo.*

Alexander III. *Mediolan. Archiepiſc.* [& e *Suffraganeis.*] *(an. 1272.)*

SIgnificavit *f* nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori, cùm olim rediret ab urbe, caſtrum Vernicæ negavit: [& j.] ¶ Unde contigit, quòd IV. caſtris deſtructis pluſquam duo millia domorum deſtructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commiſſa, quæ longum eſſet per ſingula enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari deſiderat: mandamus, quatenus ipſi pœnitentiam (ſecundùm quod viſum fuerit) miſericorditer imponatis *g*, attendentes *h*, quòd pro libertate ſua & Eccleſiæ devotione hoc fecit. Quare in his debetis *i* talem diſcretionem habere, ut alii, & ipſe idem pro auſteritate pœnitentiæ à ſervitio Eccleſiæ nullatenùs retardentur, nec aliquod ſalutis periculum debeant formidare.

CAP. IV.

¶ *Indulgentiæ, quæ conceduntur per Prælatos non ſubditis, non proſunt, niſi proprii Judices hoc concedant.*

Idem *Archiepiſcopo Cantuarienſi.*

QUòd autem *k* conſuluiſti, utrùm remiſſiones, quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint quàm his, qui remittentibus ſubſunt: Hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quòd cùm à non ſuo Judice ligari nullus valeat vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodò arbitramur, quibus ut proſint, proprii Judices ſpecialiter indulſerunt.

CAP. V.

¶ *Non eſt verè pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur ejus confeſſio.*

Idem *Beluacen. Epiſcopo. (an. 1272.)*

QUòd *a* quidam ad confeſſionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, ſe tamen aſſerunt abſtinere non poſſe: Conſ. t. t. r. quòd eorum confeſſionem recipere debes, & eis de criminibus conſilium exhibere: quia licèt non ſit vera hujuſmodi pœnitentia, admittenda tamen eſt eorum confeſſio, & crebris & ſalubribus monitis pœnitentia indicenda.

CAP. VI.

¶ *Qui ex pœnitentia debet certâ die in pane & aqua jejunare, poteſt deficiente pane aliis cibariis uti.*

Idem *Triburien. Archiepiſc. (an. 1173.)*

LIcèt tam *b* Veteris, quàm Novi Teſtamenti pagina: [& j.] ¶ Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex injuncta ſibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo veſcantur, non habent, leguminibus, aut piſcibus, aut aliis cibariis reficiantur, ſi neceſſitas id expoſcat *c*: Diſcretione tamen adhibitâ, quòd his non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem utantur.

CAP. VII.

¶ *Sacerdoti Græco procuranti, vel ſtudioſè negligenti oppreſſionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, ſed debet abſtinere ab altaris officio, & aliter in ſecreto agere pœnitentiam: ſed ſi delictum eſt publicum, debet publicè agere pœnitentiam.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

QUæſitum *d* eſt, utrùm Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, pœnitentia publica ſit imponenda, ſi eam ſibi poſtulent pro filiis oppreſſis injungi? Huic igitur conſult. t. t. reſp. quòd ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſè negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuò abſtinere, & eis gravior quàm Laicis, non tamen publica (niſi in publicum id veniat) pœnitentia debet imponi. Verùm ſi ex incuria ipſorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitrio Pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum *e* ad tempus abſtineant à celebratione Miſſarum.

CAP. VIII.

¶ *Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet ſecundùm quantitatem exceſſûs, pœnitentis contritionem, & alias circumſtantias.* h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Epiſcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt, fratribus. (an. 1214.)*

DEus qui *f* Eccleſiam ſuam: [& j.] ¶ Cæterùm cùm pœnitentia non tam ſecundùm quantitatem exceſsûs, quàm pœnitentis contritionem, per diſcreti Sacerdotis arbitrium ſit moderanda, penſatâ qualitate perſonæ, ſuper fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio *g*, & aliis criminibus, conſideratis circumſtantiis omnibus, & præſertim novitate Livonien. Eccleſiæ, competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout ſaluti eorum videritis expedire. Apoſtoli autem veſtigiis inhærentes, dicentis *h*: [*Lac vobis potum dedi, non eſcam*:] paulatim eos inſtruatis in fide, confeſſio-

a *Laudunen.* b *Regiſteren.* c *alit. eidem: ſed in antiq. legitur, eiſdem.* d *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis: ſed hæc reperiuntur apud Greg. lib. 12. epiſt. 31. regiſt. ad Felicem Siciliæ Epiſcopum.* e *Hæ duæ voces,* & Suffraganeis, *deſunt in omnibus Vatic.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *imponas.* h *attendens.* i *debes.* k *C. 3. eod. tit. in 1. comp.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *c. 3. tit. de feriis, in 2. comp. Pars alia ſup. de feriis. c. licèt.* c *expoſcit.* d *c. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *Vid. l. aut facta. §. fin. ff. de pæn. & l. eum qui. ff. de injur.* f *cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* g *Vox,* perjurio, *deeſt in antiq. Codic.* h *1. Cor. 3.*

is formam, orationem Dominicam, & Symbolum illos olicitè edocentes *a*. Interim tamen corporis & ſangui-is Domini ſacramentum renatis fonte baptiſmatis, con-aetis feſtivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

CAP. IX.

¶ *Auditur mulieris confeſsio, quæ ſibi partum alienum ſuppo-uit, vel proprium ex adulterio ſuſcepit, nec illud marito vult de-egere.*

.dem Innoc. III. *ſancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apoſt. ſed. Legato. (an. 1214.)*

OFficii : [*& infrà.*] ¶ Significâſti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuiſſe confeſſam, quòd timens, ne iri poſſeſſio devolveretur ad alios, quarundam herba-um ſuccum potavit, & ſic venter ejus intumuit, & inde ravidam ſe oſtendens, ſibi partum ſuppoſuit alienum : imenſque maritum, non vult facinus ipſi *b* detege-e : qui prolem credit ſine dubitatione qualibet eſſe uam. Quoniam igitur poſtulas edoceri, utrùm ei hâc raude durante ſit pœnitentia injungenda : reſponde-nus, quod ſicut mulieri, quæ ignorante marito de adul-erio prolem ſuſcepit, quamvis id viro ſuo timeat confi-eri, non eſt pœnitentia deneganda : ita nec illi debet œnitentia denegari, maximè ſi per alios intelligas alie-ios, ad quos timeat poſſeſſionem viri devolvi : ſed com-etens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem ei debet njungi.

CAP. X.

¶ *Abbatiſſa Moniales benedicere, confeſsiones audire, & pu-licè prædicare non poteſt.*

Idem *Valent.* c *& Burgen. Epiſcopis, & Abbati de N. Ciſtercien. Ordinis. (an. 1214.)*

NOva *d* quædam noſtris ſunt auribus intimata, quòd Abbatiſſæ Moniales proprias benedicunt, ipſarum uoque confeſſiones in criminibus audiunt, & legentes vangelium præſumunt publicè prædicare. Cùm igitur abſonum ſit, pariter & abſurdum : mandamus, quate-ìs ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere. Quia cèt beatiſſima virgo Maria dignior & excellentior fue-t Apoſtolis univerſis, non tamen illi, ſed iſtis Dominus aves regni cœlorum commiſit.

CAP. XI.

¶ *Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viati-m morientibus.* hoc primò. *Clerici, qui ſervârunt interdictum, ſſunt cum ſilentio in cœmeterio ſepeliri.* hoc ſecundò. *In con-entualibus Eccleſiis Clerici bini vel trini poſſunt horas ſubmiſsâ oce dicere.* hoc tertiò. *Cruce ſignatis & peregrinis tempore in-erdicti pœnitentia concedi poteſt.* hoc quarto.

Idem. *(an. 1214. Roma.)*

QUòd *e* in te : [*1 & infrà.*] ¶. In illo *enim* verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, iaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, in-elligi volumus, ut nec ipſum decedentibus denegetur. icèt autem per generale interdictum denegetur omni-us, tam unctio, quàm Eccleſiaſtica ſepultura, conce-imus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui ta-ien ſervaverint interdictum, in cœmeterio Eccleſiæ, ſi-e campanarum pulſatione, ceſſantibus ſolennitatibus mnibus, cum ſilentio tumulentur. Et in conventuali-us Eccleſiis bini & bini, vel ſimul tres, horas canonicas aleant *f* legere, non cantare, januis clauſis, interdictis t excommunicatis excluſis, & voce ita demiſsâ, quòd xteriùs audiri non poſſint : cùm & regularibus ſecundùm privilegium ſed. Apoſtol. ſit indultum, ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, non pulſatis campanis, ſuppreſsâ voce celebrare divina. Recipientibus autem ſignum crucis non negamus, quò minùs eis ob *a* reverentiam Crucifixi pœnitentia, cùm poſtulaverint, injungatur : quod & aliis peregrinis poteſt miſericorditer indulgeri.

[1 *Verùm quoniam à quibuſdam intelleximus dubitari, utrùm Clericis vel Laicis dandum ſit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis ſacramentis indulgenda ſit decedentibus ſepultura. Utrùm in conventualibus demiſſâ voce, januis clauſis, interdictis excluſis, divina poſſint officia celebrari. Similiter an ſuſcipientibus ſignum crucis, & ſanctorum limina viſitantibus ſit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujuſmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*]

CAP. XII.

¶ *Famoſum eſt & multùm allegabile.* & hoc dicit. *Quilibet doli capax tenetur ſaltem ſemel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel de ejus licentia alteri, & Euchariſtiæ ſacramentum ad minus in Paſcha recipere. Et Sacerdos revelans confeſsionem deponendus eſt, & in monaſterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

Idem *b in Concilio generali. (an. 1216.)*

OMnis *c* utriuſque ſexûs fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum : niſi fortè de proprii Sacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujuſmodi *d* perceptione duxerit abſtinendum : alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtianâ careat ſepulturâ. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in Eccleſiis publicetur, ne quiſquam ignorantiæ *e* cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ipſe illum non poſſit abſolvere *f* vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus *g*, & cautus, ut more periti Medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati : quibus *h* prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſalvandum *i* ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem *k* : ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ cautè requirat : quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

CAP. XIII.

¶ *Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confeſsionem, nec quicquam perſuadere pro ſalute corporis tendens in animarum periculum.*

Idem *in eodem.*

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem ſana-

a *Quæ debent ſcire Chriſtiani ad ſalutem ſuam, vid. Bald. ſu-er rub. C. de ſum. Trin.* b *illi.* c *In antiq. cod. Palentin. & urg. Epiſcopis, & Abbati Aumide.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. ompil.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp. vide c. ult. de ſentent. ex omm. l. 6.* f *In omnib. Vatic. valeant legere potiùs, quàm antare.*

a *Al. reverentiam.* b *Idem ſcilicet Innoc. III. in Conc. gen. c. 21. & c. 4. eod. tit. in 4. compil.* c *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. de confeſſ. & can 8. de ſanctiſſimo pœn. ſacram.* d *al. ita, ab ejus.* e *In aliis, ne quiſquam ex ignorantiæ cæcitate.* f *alit ſ lvere.* g *Qualis debeat eſſe confeſſor, tradit Magiſter Sentent. l. 4. diſt. 9. § qualem.* h *al. ex quibus. in concilio ita : per quas.* i *ſanandum.* k *B. Thom. in quæſtionibus additis ad 3. part. q. 11. art. 1. & Theologos 4. Sent.*

verat *a: Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*]

Præſenti decreto ſtatuimus, & directè præcipimus Medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum: ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubriùs procedatur, cùm causâ ceſſante, ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cùm eis à Medicis ſuadetur, ut de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, unde faciliùs mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus noſtræ conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tamdiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec pro tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerit competenter. Cæterùm cùm anima ſit multò pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

¶ *Eleemoſynarum quæſtores ſine Apoſtolicis vel diœceſanorum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipſis literis continetur.* hoc primò, *Et debent eſſe modeſti: & à locis & expenſis incongruis abſtinere.* hoc ſecundò. *In dedicatione Baſilica ultra annum, & in anniverſario dedicationis, & in literis indulgentiarum conceſſis ab alio, quàm à Papa, ultra XL. dies remiſſio excedere non debet.* h. d. uſque ad fin.

Idem *b in eodem.*

Cum ex eo: [& j.] ¶ Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum quidam ſe alios mentiendo, abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti (niſi Apoſtolicas vel diœceſani Epiſcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipſis continebitur literis nihil populo proponere permittantur. Formam verò, quam communiter talibus Apoſtol. ſedes indulget, duximus exprimendam, ut ſecundùm eam diœceſani Epiſcopi ſuas literas moderentur. Ea ſiquidem talis eſt: quoniam (ut ait Apoſtolus *c*) omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus, ſive bonum fuerit, ſive malum: oportet nos diem meſſionis extremæ miſericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu ſeminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam ſpem *d*, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parcè *e* ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur ad ſuſtentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hoſpitale, propriæ non ſuppetant facultates, univerſitatem veſtram monemus & exhortamur in Domino, atque in remiſſionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis à Deo collatis pias eleemoſynas, & grata eis charitatis ſubſidia erogetis: ut per ſubventionem veſtram ipſorum inopiæ conſulatur, & vos per hæc *f* bona & alia, quæ Domino inſpirante feceritis, ad æterna poſſitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint & diſcreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hoſpitentur, nec inutiles faciant aut ſumptuoſas expenſas, caventes omnino, ne falſæ religionis habitum geſtent. Ad hæc, quia per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias, quas quidam Eccleſiarum Prælati facere non verentur, & claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur: decernimus, ut cùm dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive à pluribus Epiſcopis dedicetur: ac deinde in anniverſario dedicationis tempore XL. dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat: [& j.] ¶ Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet caſibus aliquoties conceduntur: cùm Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare.

CAP. XV.

¶ *Archiepiſcopus intra provinciam ſuam poteſt concedere indulgentias, ſecundùm formam Concilii generalis.* h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. *(an. 1220.)*

Noſtro poſtulâſti *c* certificari reſponſo, utrùm per tuam provinciam poſſis concedere remiſſionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter reſpond. quòd per provinciam tuam liberè potes hujuſmodi concedere literas, ita tamen, quòd ſtatutum generalis Concilii non excedas.

CAP. XVI.

¶ *Epiſcopus & alii, de quibus in litera, poſſunt ſine licentia ſuperiorum ſibi eligere providum Confeſſorem.*

Gregorius IX. *(an. 1232. Romæ.)*

Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Epiſcopis & aliis ſuperioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter ſui ſuperioris licentiam, providum & diſcretum ſibi poſſunt eligere Confeſſorem.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. *d*

TITULUS XXXIX.

CAP. I.

¶ *Impubes, qui Clericum percuſſit, ab Epiſcopo abſolvi poteſt: & qui joco vel causâ diſciplinæ percutit Clericum, etiamſi ſit major, excommunicatus non eſt: qui verò ex odio, ſic, & per Papam abſolvitur.*

Alexander III. *Senon. Archiepiſcopo. (an. 1172.)*

Super eo verò *e*, quòd conſilium poſtulâſti: [1 & *infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd ſi Clerici infra puberes annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerit, non ſunt ad Apoſtolicam ſedem mittendi, quia eos ætas excuſat.

Nec Clerici, ſi ſunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidiâ, vel indignatione, ſed levitate jocosâ ſe ad invicem percutere contingat, neque Magiſter, ſi ſcholarem Clericum intuitu diſciplinæ vel correctionis percuſſerit: quia non poteſt ipſis injectio manuum violenta notari. Cæterùm ſi ex odio iidem ſcholares vel ſeculares Clerici ſeſe percuſſerint, pro ſua abſolutione debent ad Apoſtolicam ſedem venire.

[1 *Utrùm ſcholares ſi ſe invicem in plena vel minore ætate Clerici vel religioſi viri in clauſtro, ſecundùm canonem illum, quo ſtatutum eſt, ut illi qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Ap. ſed. pro ſua abſolutione debeant venire. Inquiſiſti.*]

CAP. II.

¶ *Monachos ſe ad invicem percutientes, abſolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: & Abbatis diſcretione deficiente, recurritur ad Epiſcopum.*

Idem *eidem. (an. 1172.)*

Monachi *f* verò & Canonici regulares, quocunque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Apoſt. ſedem

---

a *Joh. 5.* b *Scilicet Innoc. III. in eod. Conc. gen. Lat. c. 62. & c. 5. eod. tit. in 4. comp.* c *2. Cor. c. 5.* d *In C. Barb. & in Concilio: firmam ſpem fiduciamque tenentes, &c.* e *2. Corinth. 9.* f *al. per hæc & alia bona.*

a *Quid lateat ſub hoc, infrà, non apparet.* b *al. & in talibus.* c *Vid. Specul. tit. de pœn. & remiſſ. B. Thom. in quæſt. additis ad 3. part. q. 26.* d *In duobus manuſcript. ita: & abſolutionis.* e *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *C. 3. eod. tit. in 1. comp.*

edem mittendi, ſed ſecundùm providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: & ſi diſcretio Abbatis non ſufficit, *a* ad eorum correctionem, eſt providentia diœceſani Epiſcopi adhibenda.

CAP. III.

¶ *Oſtiarius, qui Clericum percuſſit non graviter, ab Epiſcopo abſolvi poteſt.* hoc primò. *Officialis deliberatè injiciens manum in Clericum, per Papam abſolvitur.* hoc ſecundò. *Qui repellendo vim vi Clericum percutit, excommunicatus non eſt.* hoc tertiò. *Qui percutit Clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non eſt, ſecùs cum remota: & dicitur propinqua, ut in litera.*

Idem: (*an. 1180. Romæ.*)

SI verò alicujus *b* poteſtatis Oſtiarius ſub prætextu ſui officii malignatus Clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo poteſt abſolvi, niſi fortè eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis verò pro injectione manuum in Clericum non poteſt ſine mandato Rom. Pont. abſolutionis beneficium promereri: quia nulli Laico ſuper Clericum tanta datur auctoritas: niſi fortè turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, ſed fortuito caſu Clericum lædat. Si verò Clericum vim ſibi inferentem, ſi quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad ſedem Apoſt. tranſmitti; ſi in continenti vim vi repellat: cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant. Nec ille compellendus eſt ad ſedem Apoſt. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, ſorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas. Cæterùm, ſi in ſtupro vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipſum ita proximâ conſanguinitatis lineâ non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit a ſententia illius excommunicationis immunis.

CAP. IV.

¶ *Qui percutit Clericum ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non eſt, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & ſi hoc præſtare recuſat, pro excommunicato haberi debet.*

Idem. (*an. 1173. Romæ in Angliam.*)

SI verò *c* aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet *d* Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam excommunicatione notari *e*, dummodo ipſum eſſe Clericum ignoraverit. Vel ſi hoc dubium fuerit, propriâ manu duntaxat præſtiterit juramentum, quòd eum eſſe Clericum ignoràſſet. Ab illo autem (ſi præſtare noluerit juramentum) quia violentas manus conſtat eum in Clericum injeciſſe, ſicut ab excommunicato, donec de mandato ſummi Pontificis abſolvatur, convenit abſtineri.

CAP. V.

¶ *Percutiens Clericum vel Religioſum, excommunicatus eſt, nec ab alio, quàm à Papa abſolvitur, præterquam in mortis articulo.*

Idem. (*an. 1173. Romæ in Galliam.*)

NOn dubium *f* eſt, quòd hi, qui violentas manus in Clericos vel Canonicos, aut cujuslibet religionis converſos injiciunt, ex conſtitutione Concilii ſententiam excommunicationis incurrunt, nec niſi in articulo mortis ſine Rom. Pontifice abſolutionis poſſunt beneficium impetrare.

CAP. VI.

¶ *Mulieres, quæ inciderunt in canonem, Si quis ſuadente, abſolvuntur ab Epiſcopo. Idem in perſonis, quæ non ſunt ſui juris, vel ſunt delicatæ, de quibus dubitatur, quòd non poſſent commodè accedere ad curiam.* & h. d. uſque ad §. Illi.

Idem: (*an. 1180. Romæ in Angliam.*)

MUlieres *a* vel aliæ perſonæ, quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo diœc. abſolvi poſſunt, ſi manus in Clericum injecerint violentas. De his verò, qui magnæ ſunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem veniendi ad ſedem Apoſtolicam nequeunt ſuſtinere: reſpondemus, quòd ſtatus perſonæ priùs, & veritas negotii eſt intimanda Rom. Pont. & ſecundùm conſilium ejus tales erunt de commiſſo ſcelere corrigendi.

¶ *Mandans Clericum percuti, excommunicatus eſt, ſicut percutiens.* h. d.

Illi verò, qui non per ſeipſos, ſed eorum auctoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad ſedem Apoſtolicam ſunt mittendi: cùm is committat verè, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

CAP. VII.

¶ *Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licèt occultus, abſolvitur per ſolum Papam.*

Idem. (*an. 1181. Romæ in Angliam.*)

POrrò ſi aliqui violentas manus *b* in fratres ſuos injiciunt, & ducti pœnitentiâ non convicti, ſed privatim à te veniam poſtulant: eos monere debes & inducere, ut his, quos læſerunt, congruè ſatisfaciant, & Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent, cùm à te vel alio ſine ſpeciali mandato Romani Pontificis abſolvi non poſſint.

CAP. VIII.

¶ *Etiam privilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati ſunt.*

Idem.

NUlli ſe poſſunt *c* privilegio Apoſtol. ſedis tueri, quò minùs excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, ſicut excommunicati vitari.

CAP. IX.

¶ *Percutiens Monachum, vel Converſum religioſum, debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam abſolutus.*

Idem *Epiſcopis & aliis Prælatis per Galliam conſtitutis.* (*an. 1180.*)

PArochianos *d* veſtros, ſi qui in Monachos vel Converſos præfati ordinis violentas manus injecerint, ſublato appellationis remedio, ſecundùm tenorem generalis decreti excommunicatos publicè nuncietis, ipſoſque faciatis, ſicut excommunicatos arctiùs evitari, donec læſis congruè ſatisfaciant, & cum literis veſtris Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

CAP. X.

¶ *Ponitur forma præcepti, quod ſub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in Clericum excommunicatus abſolvitur.*

Idem *Genuen. Archiepiſcopo.* (*an. 1174.*)

EX tenore *e* literarum tuarum nobis innotuit, quòd B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: [*& ĩ.*] ¶ Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quòd tuo debeat mandato parére, ipſum vice noſtrâ à ſententia quâ tenetur abſolvas: ſibique in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Converſum, manus injiciat violentas, niſi de defendendo, aut de mandato ſuorum fecerit Prælatorum, vel niſi ſuper eum prælationis miniſterium aut magiſterium habeat, aut cum ipſo in eadem Eccleſia ſocius eſſe noſcatur.

---

a *Sufficiat.* b *c.4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. p.14. c.9.* c *c.5. eod. tit. in 1. comp.* d *al. non debet Apoſtolico repræſentare, &c.* e *nodari, in recentioribus libris.* f *c.6. eod. tit. in 1. comp. nem qui dicantur converſi, tradunt citati in c. privilegia. ſup. de privilegiis: & Panorm. hîc.*

a *Cap.7. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p.14. c.2. vid. Decium conſil. 604. vol. 2.* b *c.9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p.14 c.3.* c *c.10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. p.14. c.4.* d *cap.14. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Later. p.14. c.11.* e *c.13. eod. tit. in 1. compil. vid. Sylveſt. verbo Abſolutio.*

CAP. XI.

¶ *Excommunicatum pro percuſſione Clerici abſolvit Epiſcopus, ſi ſine periculo Papam adire nequit: debet tamen ſibi mandare, quòd adeat Papam impedimento ceſſante.*

Idem *Cenomanen. Epiſcopo. (an. 1180.)*

DE cætero *a* noveris, quòd ſi quis pro violentâ manuum injectione in Clericum, eſt vinculo excommunicationis adſtrictus, ſi habens capitales inimicitias, vel alias juſtas excuſationes, quibus ab itinere rationabiliter excuſetur, ita quòd ſine periculo, Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare: licet diœceſano Epiſcopo, recepto juramento ſecundùm morem Eccleſiæ ſibi abſolutionis gratiam impertiri. Sed eſt illi ſub juramenti debito injungendum, ut quàm citiùs opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apoſtolicum ſuſcepturus.

CAP. XII.

¶ *Cùm Papa abſolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Eccleſiæ.*

Urbanus III. *Senonen. Archiepiſcopo. (an. 1172.)*

AD hæc *b* cùm inter parochianos tuos: [1 *& infrà.*] ¶ Romana Eccleſia abſolutionem ſententiæ delegatorum Judicum nequaquam conſuevit aliis delegare: niſi in literis commiſſionis contineatur expreſsè de ſufficienti cautione præſtanda ab his, qui abſolvi debent, quòd judicio Eccleſiæ debeant obedire.

[1 *Vel inter eos & alios controverſia coram delegatis Judicibus agitetur, ſæpiùs à Judicibus ipſis, ut aſſeris, auctorit. Apoſtol. injungitur, ut alteram partium, fortè parere judicio contemnentem, vel ob aliam cauſam rationabilem, Eccleſiaſticâ diſtrictione percellas. Illi verò qui ſubjacere excommunicationi mandantur, ad alios Judices literas ab Apoſtol. ſede impetrant, à quibus nihilominus auctorit. Apoſtol. tibi mandatur, ut eos qui de priorum Judicum mandato excommunicati fuerant, habeas abſolutos: ſuper quo tua Diſcretio dubitat, quid tibi in diverſitate hujuſmodi ſit agendum: ad quod pariter reſpondemus, quòd ſi literæ ad ſecundos Judices impetratæ tacitâ veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum abſolutos habere debes, præcipuè cùm*]

CAP. XIII.

¶ *Excommunicatus per canonem, Si quis ſuadente. ſit dives vel pauper, per Papam abſolvendus eſt, vel ejus Legatum: fallit in muliere, ſene, infirmo, vel mutilato, qui per Epiſcopum abſolvi poſſunt.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

EA noſcitur *c*: [1 *& ſ.*] ¶ Conſultationi t. t. duximus reſpondendum, quòd mulieres, ſenes, & valetudinarii, ſeu membrorum deſtitutionibus impediti, licèt ad Apoſtol. ſed. non veniant, ab Epiſcopis valeant fidelium communioni reſtitui, ſatisfacto juxta facultates his, quibus per eos conſtiterit injurias irrogatas. Alios autem ſive pauperes ſive divites ſedi Apoſtol. vel Legato ejus, ut beneficium abſolutionis obtineant, neceſſe eſt præſentari. Si verò infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit abſolutionis indultum, juramento præſtito injungatur eiſdem, ut poſtquam ſanitati fuerint reſtituti, ad Rom. Eccl. vel ejus Legatum accedant, mandatum *d* Apoſtol. ſuper talibus recepturi.

[1 *Quod utique F. t. diligenter attendens, certificari humiliter poſtulavit de his qui violentas manus in Clericos aliquâ temeritate mittunt, nec eis ſuppetunt facultates, ut ad ſed. Apoſt. valeant laborare, quomodo his poſſit ſalubriter provideri*]

CAP. XIV.

¶ *Ante denunciationem vitandus eſt excommunicatus pro violentâ manuum injectione in Clericos, niſi ſit occultus.* hoc primò. *Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu ſe enormitatibus immiſcuit, excommunicatus non eſt.* hoc ſecundò.

Idem. *(an. 1190.)*

CUm non *a* ab homine: [1 *& ſ.*] ¶ Conſul. t. t. reſpondemus, quòd à communione illius, qui pro ſacrilega manuum injectione in Clericum, in edictum excommunicationis incidit, licèt denunciatus non ſit, debes abſtinere: niſi fortè id tibi ſoli pateret: in quo caſu ipſum privatim tantummodò evitabis, quamdiu ab Eccleſia toleratur: ut ſaltem verecundiæ rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur. In articulo verò ſecundæ quæſtionis reſpondemus, quòd occiſores Clericorum aut Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi & enormitati ſe inverecundè immiſcent, in odium Clericalis exceſsûs, & terrorem atque correctionem ſimilium, canone latæ ſententiæ minimè coërcentur: injungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulùm aſperior, quàm ſi in Laicos talia commiſiſſent.

[1 *Ab nobis itaque fuit ex parte tua quæſitum, an tenearis abſtinere à communione illius, qui pro temerariâ manuum injectione in Clericum, in ſententiam incidit, antequam excommunicatus publicè nuncietur: & utrùm inciderint in canonem latæ ſententiæ interfectores Clericorum & Presbyterorum illorum, qui abjecto ſuſcepti ordinis miniſterio, in publicu belliʒ, vel etiam præter bella ſe homicidiis polluere non verentur, cùm in comeſſationibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æquè ſunt ut Laici, vel deteriùs debacchantes*]

CAP. XV.

¶ *Ante abſolutionem communicandum non eſt excommunicato, licèt juraverit parere mandatis Eccleſiæ, vel compoſuerit cum offenſo.* hoc dicit primò. *Infamato de excommunicatione communicandum non eſt, niſi ſe purget, vel ad cautelam abſolvatur.* h. d. ſecundò.

Idem. *(an. 1190.)*

CUm *b* deſideres: [1 *& infrà.*] ¶ Fuit autem primæ quæſtionis tenor hujuſmodi: utrùm alicui excommunicato, qui mandato Eccleſiæ ſtare juravit, & ante abſolutionem Epiſcopus ei communionem reddidit, ſit excommunicandum ab aliis? & an Epiſcopus id facere debeat? Cui quæſtioni t. reſpond. quòd cùm cautio juratoria, quam hodie qui excommunicati ſunt præſtant, potiùs ad cautelam ex *c* conſuetudine Eccleſiæ, quàm rigore canonum ſit inducta, neque momenti tam validi reputetur, quòd niſi abſolutionis beneficium ſubſequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum reſtitui, præſertim cùm ex eo juramento abſolutionem conſecutus non ſit, & conſtet eum excommunicatum fuiſſe, & verum ſit abſolutum non eſſe: nec Epiſcopus, nec alii debent communicare eidem, niſi fuerit ſecundùm formam Eccleſiæ, poſt juramentum præſtitum abſolutus: quia qui cum excommunicato ſcienter communicaverit, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Secundæ quæſtioni hunc finem duximus imponendum, quòd ſi publica fama eſt *d* aliquem verberâſſe Clericum, nec Epiſcopus, nec alius communicare ſibi debet, niſi ad arbitrium Epiſcopi de hoc ſe purgaverit, vel ad cautelam abſolutionis beneficium conſequatur. Tertio loco tua Diſcretio requiſivit: ſi Clericus verberatus, Epiſcopo mediante, cum ſuo verberatore compoſuerit, & ille reconciliatus ſibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo tibi breviter reſpondemus, quòd licèt ille, qui violentas manus injecit, ei, quem læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur, Eccleſiæ tamen, quam offendit, ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur: & niſi forma Eccleſiæ, quæ pro abſolutione talium introducta eſt, obſervetur, non eſt communicandum eidem.

a *Cap. 16. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part. 14. cap. 13.* b *Cap. 8. tit. de reſcript. in 1. compil.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* d *Dictio,* Apoſtolicum, *deeſt in vetuſtiorib. Codicib.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* b *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* c *de conſuetudine.* d *vid. Dominic. in c. pro humani. §. ult. De homicid. in 6.*

[1 *Quo*

[1 *Quoque quid tua F. obſervare debeat ſuper his quæ dubie- tem continent, Apoſtol. ſed. ſcripto plenius edoceri, nos qui licèt meriti ex ſuſcepto adminiſtrationis officio conſultationibus re- ſpondere cogimur ſingulorum.*]

CAP. XVI.

¶ *Sacerdos ejiciens regularem de Eccleſia officia divina tur- bantem, excommunicatus non eſt.*

Idem Clem. III. (*an. 1190.*)

VEniens *a* ad ſedem Apoſtolicam I. lator præſentium, ſuâ nobis aſſertione monſtravit, quod cùm matutina officia celebraret, quædam Monialis Eccleſiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum præſtabat, quò minùs Deo divinum poſſet obſequium exhibere: unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius poſſet circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appoſitis, ut extra Eccleſiam poneret, cùm nollet exire, in trahendo *b* ipſam, coëgit eandem extra *c* Eccleſiam reſidere: ſed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitâſti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eum de cætero non evites: cùm ex hoc ipſum excommunicatum nullatenùs videamus.

CAP. XVII.

¶ *Excommunicati pro levi manuum injectione in Clericum, ſunt per Epiſcopum abſolvi.* h. d. ſecundùm communem lecturam, & eſt textus ſingularis.

Idem. (*an. eod.*)

PErvenit ad *d* nos: [1 & ȷ.] ¶ De his abſolvendis, qui Clericis non enormem, ſed modicam & levem injuriam irrogârunt, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[1 *Illos autem qui valetudine præpediti, pro abſolutionis beneficio ad ſedem Apoſtolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, ſicut juris eſt, juramento potes abſolvere, ita quòd ſanitati priſtinæ reſtituti, Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. Sexui verò fœmineo, pueris ac ſenibus ſuper hoc ſatis te credimus poſſe liberè diſpenſare.*]

CAP. XVIII.

¶ *Clericus, qui ſcienter & ſpontè participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus eſt excommunicatione majori, & tùm abſolvendus per Papam.* h. d. ſecundùm Panorm.

Idem.

SIgnificavit *e* nobis: [& ȷ.] ¶ Verùm Clericos, qui ſcienter & ſpontè participaverunt excommunicatis à nobis, & ipſos in officiis receperunt, eâdem excommunicationis ſententiâ cum ipſis non dubitamus involvi: quos etiam pro beneficio abſolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum inſinuatione remitti.

CAP. XIX.

¶ *Excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, vel incendiarius poſt publicationem à ſolo Papa abſolvitur.*

Idem.

QUa nos *f* duxit Fraternitas conſulendos: [1 & ȷ.] ¶ Fraternitati tuæ taliter reſpond. quòd non ſolùm *g* qui in Clericos temerarias manus injiciunt, ſed etiam incendiarii, ex quo ſunt per Eccleſiæ ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad Apoſtolicam ſedem ſunt mittendi.

[1 *An hi ſoli ſunt ad ſedem Apoſtolicam deſtinandi, qui in canonem latæ ſententiæ incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, & utrùm poſſint ab eadem ſententia, niſi per Rom. Pont. liberari.*]

CAP. XX.

¶ *Legati de latere abſolvere poſſunt excommunicatos pro injectione manuum in Clericos.*

Idem.

AD eminentiam ſedis *a* Apoſtolicæ: [1 & *infrà*.] ¶ Sicut ex parte tua noſtris eſt auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrùm abſolutionis beneficium aſſequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religioſas perſonas, excommunicationem incurrerunt, & à legatis Cardinalibus, qui à latere Rom. Pont. deſtinantur, pro tempore abſolvuntur, cùm iidem legati mandatum ſuper hoc non oſtendant expreſſum. Super quo id à te volumus obſervari, ut eos habeas abſque omni hæſitationis ſcrupulo abſolutos, quos conſtiterit à talibus beneficium abſolutionis adeptos.

[1 *Eſt revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tantò quis promptiori conſcientiâ recipiat & obſervet, quod ſuper re dubia ſibi fuit à ſede Apoſtol. reſponſum, quantò prærogativa dignitatis ipſius certiori noſcitur veritatis ſententiâ vel ſcientiâ roborata, quæ in B. Petro Apoſtolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*]

CAP. XXI.

¶ *Generalis excommunicatio non ligat, niſi ſubditos proferentis.*

Idem.

A Nobis *b* fuit ex parte tua quæſitum, utrùm ſi quis ita pronuntiaverit: Quiſquis furtum fecerit, excommunicatus ſit: hæc generalis clauſula ad ipſius excommunicatoris ſubditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non ſunt de juriſdictione illius? Ad quod dicimus, quòd hâc ſententiâ non niſi ſubditi obligantur, niſi fortè plùs contulerit major & largior auctoritas delegantis.

CAP. XXII.

¶ *Qui cum effractione ſpoliant Eccleſias, excommunicati ſunt, & per Papam tantùm poſt denunciationem abſolvuntur.*

Idem.

COnqueſti *c* ſunt nobis Regin. Canonici, quòd I. de Malafrena, & ejus ſequaces quaſdam Eccleſias Regin. Epiſcopatûs violenter confregerunt, eaſque ſpoliari minimè dubitârunt. Quoniam igitur gravia ſunt, nec clauſis debent oculis prætериri: mandamus, quatenus ſi eſt ita, memoratos ſacrilegos excommunicatos nuncietis. & faciatis ſicut excommunicatos arctiùs evitari, donec paſſis injuriam congruè ſatisfaciant, & damna [pro *d* eis] data reſarciant, & cum literis veſtris rei veritatem continentibus Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

CAP. XXIII.

¶ *Percutiens vel etiam interficiens Clericum, ſe, dimiſſo Clericali habitu, ſævis enormitatibus immiſcentem, non tenetur ire pro abſolutione ad ſed. Apoſt.* Ita generaliter ſummari poteſt.

Idem.

PErpendimus *e* ex literis tuis, quòd quidam Sacerdos pro eo, quòd ſe filium Regis falsò nominare præſumpſit, & armis acceptis ſeditionem fecit & guerram, à B. Comite juſſus eſt fuſtigari: qui poſteà ejus mandato traditus patibulo expiravit: [1 & *infrà*.] ¶ Fr. tuæ duximus reſpondendum, quòd ſi memoratus Sacerdos tali modo exceſſit, & non propulſando, ſed inferendo injuriam fuit occiſus: non videtur nobis, quòd interfectores ejus propter hoc ad obtinendam abſolutionem Ap. ſedem adire cogantur: tu verò, qui merita perſonarum benè noſti, pœnitentiam eis competentem injungas.

[1 *Quia igitur tam ipſum Comitem, quàm alios hujus facti participes velle ſuper hoc ſatisfacere, intimâſti præſenti pag.*]

CAP. XXIV.

¶ *Judex Eccleſiaſticus faciens percuti Clericum per Laicum, etiam causâ diſciplinæ, excommunicatus eſt, & ipſe, & verberans pro abſolutione tenentur ire ad Papam.*

---

a *C. 5. eod. tit. in 1. comp.* b *al. extrahendo. al. vi trahendo.* c *al. ita: intra Eccleſiam reſidere.* d *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* e *cap. 7. eod. tit. in 2. comp.* f *c. 8. eod. tit. in 2. comp.* g *al. ita: quòd non ſolùm hi, qui, &c.*

a *Cap. 9. eod. tit. in 2. comp.* b *C. 10. eod. tit. in 2. compilat.* c *C. 11. eod. tit. in 2. comp.* d *hæc duo verba,* pro eis, *deſunt in vetuſt. & omnibus Vatic.* e *C. 12. eod. tit. in 2. comp.*

Idem.

UNiverſitatis veſtræ conſultationem *a* accepimus, quâ nos requiſiſtis, utrùm Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad juſſionem Abbatis *b*, in cujus ſervitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Converſum, temerarcas manus præſumit injicere, maximè ubi cauſa non ſubeſt, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quòd niſi causâ regularis diſciplinæ hoc faciat, Abbas in propria perſona, vel (ſi neceſſitas urget) per Clericum vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quàm illi qui verberant (etiamſi cauſa ſubeſſet) excommunicationis ſententiam, donec ad Apoſtolicam ſedem veniant, nequaquam evadunt.

CAP. XXV.

¶ *Clericus ut Laicus incedens, tertiò monitus non reſipiſcens, perdit privilegium Clericale.*

Idem.

IN audientia noſtra *c* talis fuit ex parte tua propoſita conſultatio, utrùm Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) geſtare nullatenùs erubeſcunt: ſi eis fuerat injuria corporalis illata, vel ſe à captione redemerint: illâ Clericorum debeant immunitate gaudere, quâ pro temeraria manuum injectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipſo jure notatur? Ad hæc tibi breviter reſpondemus, quòd cùm fruſtrà Eccleſiæ imploret auxilium, qui committit in ipſam, & lex ſecularium Principum huic reſponſo ſatis efficax afferat argumentum, quâ manifeſtè cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non poſſe injuriarum agere, ſi in veſte meretricali fuerit deprehenſa: hujuſmodi Clerici, ſi à Prælatis ſuis tertiò commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum ſubſidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

¶ *Excommunicatus propter injectionem manuum in Clericum, impeditus ire ad curiam, poteſt ab inferiore abſolvi: ſed impedimento ceſſante, tenetur curiam viſitare, ſuſcepturus mandatum Apoſtolicum.*

Idem.

QUod *d* de his: [1 & j.] ¶ Fratern. t. taliter duximus reſpondendum, quòd is, qui aſſerit ſe in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non aliter quàm per ſedem Apoſtolicam vel ejus Legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi fortè in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel ſenectute tantâ gravaretur, quod Eccleſ. Rom. laborem ſubire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterùm ab his in forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſsâ, Rom. Eccleſiam in propria perſona debeant viſitare.

[1 *Etiam in quibus non dubitas, & quid de his obſervari debeat, plurimùm agnoviſti ſed. Apoſtol. reſponſa requiri: tantò F. t. magis in Domino commendamus, quantò in his quæ ſacrorum canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, auct. n. procedere deſideras & diſponas. Sanè requiſivit à nobis Fr. t. utrùm qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad ſed. Ap. veniat, abſolvendus ab ipſo vel à ſimplici Presbytero, abſolutionis debeat vel poſſit beneficium promoveri, & utrùm Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis, Miſſarum ſolennia liceat celebrare. Verùm licèt quid de his obſervare debeat, ſatis in canonibus ſit definitum, hoc tamen*]

a *Cap. 13. eod. tit. in 2. compilat. Vid. Henric. Boich.* b *Ergò in illicitis non eſt dominis obtemperandum. facit quod notat Bald. in l. ſervos. C. ad l. Juliam, de vi publ.* c *Cap. 14. eod. tit. in 2. compil. vid. Sylveſtrum ſuperiori c. citatum.* d *Cap. 15. eod. tit. in 2. compilat.*

CAP. XXVII.

¶ *Ligatus pluribus excommunicationibus, licèt ex eodem facto, obtinens abſolutionem, expreſſâ unâ causâ; ſeu unâ excommunicatione, non habetur pro abſoluto, quoad aliam.*

Innoc. III. *Archiepiſcopo, Decano, & Præcentori Lugdun. (an. 1212.)*

CUm *a* pro cauſa, quæ inter G. & F. Cabilonenſ. Eccleſiæ Archidiac. vertebatur, eis conceſſerimus auditorem, procurator G. allegavit, quòd cùm F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injeciſſet temerè violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum, tu frater Archiepiſcope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ, feciſti excommunicatum publicè nunciari: [1 & infrà.] ¶ Diſcr. veſtræ mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantùm alteram in literis, quas ſuper abſolutione ſua impetravit: ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ pro altera monitione præmiſsâ cogatis.

[1 *Ipſe verò ad Apoſt. ſed. accedens confeſſus eſt, quòd in Clericum manus injecerat violentas, ſupprimens autem quòd immunitatem violâſſet Eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua literas impetravit. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcunque contritus deceſſerit, non eſt communicandum ante abſolutionem, nec pro eo orandum, licèt ſit quoad Deum abſolutus: ſed ſi conſtat Eccleſiæ de contritione præcedenti, abſolvetur etiam poſt mortem ab eo, à quo vivus fuerat abſolvendus: & hæredes ejus compelluntur per Eccleſiam ad ſatisfaciendum pro eo.*

Idem *Abbati S. Andreæ. (an. 1212.)*

A Nobis eſt ſæpè quæſitum *b*, utrùm ſi aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifeſta, nec per eum ſteterit, quò minùs reconciliaretur Eccleſiaſticæ unitati, non ſuſcepto beneficio abſolutionis deceſſerit, pro abſoluto ab Eccleſia ſit habendus? & utrùm pro tali recipienda ſit eleemoſyna, & à fidelibus ſit orandum? [1 & infrà.] ¶ Nos igitur conſul. t. b. reſpond. quòd judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, ſemper innititur: judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpè contingit, & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud Deum, Eccleſiaſticâ ſit ſententiâ innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus eſt apud Deum, in culpæ remiſſione diſſolvitur: illud autem, quo ligatus eſt apud Eccleſiam, cùm ſententia remittitur, relaxatur: quod in ſuſcitatione *c* Lazari ſermo Evangelicus manifeſtat, quem priùs Dominus ſuſcitavit, & Apoſtolis præcepit poſtmodùm ſolvere ſuſcitatum. Unde quantumcunque ſe quis juramento præſtito, quòd Eccleſiæ mandato pareret, humiliare curaverit: quantacunque *d* pœnitentiæ ſigna præceſſerint, ſi tamen morte præventus abſolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus. Poteſt tamen & debet ei Eccleſiæ beneficio ſubveniri, ut ſi de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur. Nec obſtat, quòd Eccleſiæ legitur attributa poteſtas ligandi atque ſolvendi homines ſuper terram, tanquam non poſſit ſolvere & ligare ſub terra ſepultos: & quod legitur, Non

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. citatos ſuper gloſſa.* b *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Joan. 11.* d *al. qualiacunque pœnitentiæ ſigna præceſſerint.*

commu-

ommunicetur mortuo, cui non eſt communicatum & ivo: cùm etſi communicatum non fuerit, communi-andum tamen illi fuiſſet, quem non contemptus reli-ionis, ſed neceſſitatis articulus impedivit, & in certis aſibus à canonibus denotatis ligâſſe legatur Eccleſia nortuos, & ſolviſſe. Ut autem in uno pariter & eodem iegotio, & ſervemus rigorem, & manſuetudinem oſten-lamus, ſtatuimus, ut illius mortui abſolutio à ſede Apoſt. requiratur, qui cùm viveret, ab ea fuerat abſol-vendus: aliorum autem abſolutionem ex præmiſſa cauſâ æteris indulgemus, à quibus dum viverent, fuerant ab-olvendi. Abſolutionis autem forma ſervetur *a*, ut fiat um pœnitentiali Pſalmo, & tam oratione Dominicâ, quàm aliâ conſuetâ. Hæredes quoque ipſius ad ſatisfa-iendum pro ipſo, ſi monitione præmiſsâ noluerint, per iſtrict. Eccleſiaſt. compellantur.

[1 *Ut autem quod intendimus per ſuppoſitionem exempli a-ertiùs exprimamus, quidam Presbyter & Canonicus regularis, ſic-t per tuas nobis literas intimâſti, cùm publicâ laboraret infamiâ, uòd ad quandam conjugatam accederet, maritus ejuſdem mulie-is & conſanguinei ejus in eum manus injecerunt temerè violentas: ropter quod per Epiſcopum denunciati ſunt excommunicationis ntentiæ ſubjacere. Verum ipſi poſtmodùm ad eundem Epiſcopum cedentes præſtito in manibus ejus, quòd parerent judicio Eccleſiæ, rporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipſo, quòd propter c Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent. Cùmq; unus illorum ſe ad r accingeret ad ſed. Ap. veniendi, à quibuſdam ſuis æmulis eſt remptus & extra cœmeterium Eccleſiæ tumulatus: & licèt con-ı interfectores amici & conſanguinei interfecti graviter ſint com-oti, promiſerunt eis tamen, quòd omnem rancorem remitterent, & enſam, dummodò interfecti cadaver traderetur Eccleſiaſticæ ſe-lturæ. Videretur igitur forſan in hoc caſu quibuſdam, quòd cùm ramentum non neceſſitatis articulus, ſed contemptus religionis dudat, & judicium Eccleſiæ debeat imitari, cùm interfecto præ-lo manifeſta pœnitentiæ ſigna præceſſerint, & propter hoc abſo-us etiam ab Eccleſia ſit habendus: ſed econtrariò cùm ex ſola pa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Eccleſiam, ex i culpa verò ſententia ligetur quoad hominem apud Eccleſiam itantem, quandoque vinculum culpæ remittitur apud Deum, apud homines non abſolvitur, niſi fortè quando vinculum ſen-tiæ relaxatur. Alioqui Eccleſiæ abſolutio nullatenùs neceſſaria eretur, ſi in ſola cordis contritione præter Sacerdotale officium ır relaxaretur Eccleſiaſticæ diſciplinæ.*]

CAP. XXIX.

¶ *Detinens Clericum in cuſtodia vel vinculis ſine læſione, ex-mmunicatus eſt.* h. d. primò. *Communicans excommunicato iter in crimine excommunicatus eſt: & niſi difficultas impe-t, abſolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Commu-ans verò extra crimen reconciliari poteſt per ſimplicem Sacer-tem ſine juramento.* h. d. uſque ad finem.

Idem *VVratislavien.* b *Epiſcopo. (an. 1212.)*

NUper à nobis tua *c* diſcretio requiſivit, quid de illis Laicis ſit faciendum, qui Clericos (ſine læſio-tamen) in cuſtodia detinent publica vel privata, vel eam detrudunt in vincula? Et utrùm, qui nominatim ommunicatis ſcienter communicant, abſolvi ab ex-nmunicatione poſſint per confeſſionem à ſimplici Serdote, vel Epiſcopi ſeu Archiepiſcopi ſit ab eis ab-atio expetenda? Nos igitur inquiſitioni tuæ ex or-e reſpond. quòd in primo conſultationis articulo non dimus Laicos pœnam excommunicationis evadere, qmvis per *d* eorum factum corporalis læſio non fue ſubſecuta, citra quam violentia ſæpiùs circa Clericos nequiter perpetratur. In ſecunda *a* verò quæſtione credimus diſtinguendum, an is, qui nominatim excom-municato communicat, ſcienter in crimine communicet criminoſo, ei conſilium impendendo, auxilium vel fa-vorem: aut aliàs in oratione vel oſculo, aut orando ſe-cum, aut etiam comedendo. In primo quidem articu-lo, cùm talis communicet crimini, & participet crimino-ſo, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo vel ejus ſuperiore me-ritò delicti tunc erit abſolutio requirenda: cùm facien-tem & conſentientem par pœna conſtringat. In ſecun-dò verò caſu à ſuo Epiſcopo, vel à proprio Sacerdote po-terit abſolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non Judicis, ſed juris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communi-cat, cum juramento debet abſolvi: qui verò juxta ſecun-dum modum, reconciliari poterit ſine juratoria cautio-ne. Verùm ſi difficile ſit ex aliqua juſta cauſa, quòd ad ipſum excommunicatorem abſolvendus accedat, conce-dimus indulgendo, ut (præſtitâ juxta formam Eccleſiæ cautione, quòd excommunicatoris mandato parebit) à ſuo abſolvatur Epiſcopo, vel proprio Sacerdote.

CAP. XXX.

¶ *Juramentum excommunicati de ſtando mandatis Eccleſiæ, non habet vim abſolutionis.* h. d. primò. *Excommunicato nullus communicare tenetur præter perſonas exceptas: aliàs communicans excommunicato incurrit minorem, & eſt excommunicandus ma-jori, niſi ille eſſet excommunicatus cum participibus ſuis, quia tunc eſſet excommunicatus majori.*

Idem *Strigonen. Archiepiſcopo. (an. 1212.)*

QUod *b* in dubiis: [*& infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd excommunicato, licèt, quòd ſtet mandato Eccleſiæ, juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Eccleſiam fuerit abſolutus, alioquin poſt juramen-tum non eſſet abſolutio neceſſaria. Nullus autem ſcien-ter nominatim excommunicato communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorii Papæ capi-tulum, Quoniam multos. ſpecialiter excuſantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis præſumptuosè participant, præter perſonas dicto à canone annotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtite-rint, excommunicationis vinculo ſunt innodandi: ſecùs autem ſi ſcienter ei communicant, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis ſententialiter inno-datus: tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt.

CAP. XXXI.

¶ *Excommunicato communicare tenentur, qui priùs erant ei obligati ad obſequium familiare: alii verò non tenentur de neceſſi-tate, licèt interdum poſſint neceſſitate urgente.*

Idem *Doctoribus decretorum Bonon.*

(an. 1213.)

INter alia *c*, quæ Strigon. Archiepiſcopus proponi fe-cit, nos recolimus reſpondiſſe, quòd nullus nomina-tim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Greg. Papæ c. Quo-niam multos. ſpecialiter excuſantur. Verùm ex hac re-ſponſione orta eſt occaſio diſputandi, aliis concedenti-bus, quòd excommunicato communicare tenentur per-ſonæ in prædicto c. nominatæ, præſertim quæ priùs ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis aſ-

Vid. Burch. l. 9. decr. c. 8. b *VVitrislamen. al. VViratisla-m.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* d *Dictio,* per, *deeſt in anti-qr. exempl.*

a *Vid. B. Thom. in quæſtionibus additis ad 3. p. q. 23. art. 2.*
b *C. 9. eod. tit. in 3. compil. Pars ſupr. de pœnis. c. quod in dubiis.*
c *C. 4. eod. tit. in 3 comp. Vide Hoſtienſem in ſumma de ſent. ex-comm. §. & quæ ſit pœna.*

ferentibus eos communicare licitè poſſe, ſi velint: non tamen ad hoc ex neceſſitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujuſmodi taliter duximus abſolvendam, quòd cùm quædam perſonæ in præmiſſo capitulo denotatæ, illis, in quos lata fuerit excommunicationis ſententia, ante prolationem ipſius obſequio tenerentur familiariter adhærere, neque poſtmodùm ad contrarium teneantur (cùm adhuc debitum duret) beneficio canonis id agente, à priore non ſunt obnoxietate ſolutæ, ſed ad familiare tenentur obſequium, & ita per conſequens ad communionem tenentur, ſine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes perſonas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujuſmodi ſint ſubjectæ, cùm viatores, peregrini & mercatores à communione talium perſonarum (niſi articulus neceſſitatis immineat) debeant abſtinere, ut in fine colligitur manifeſtè, ſed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate conſtrictæ: quibus tamen in his, pro quibus ſunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, ſed ab eis penitùs abſtinere.

CAP. XXXII.

¶ *Si excommunicatus pro manuum injectione, ſcienter recipit ordines, ſi eſt Clericus ſecularis, deponendus eſt: ſi regularis, ab executione ordinis eſt ſuſpenſus. Qui ignorans jus vel factum ſic excommunicatus recipit ordines, ſi eſt Clericus ſecularis, diſpenſat cum eo ſolus Papa: ſi regularis, diſpenſat Abbas, ſi ignorantia eſt probabilis, & factum non eſt grave.*

Idem. *(an. 1213.)*

CUm illorum *a* abſolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibuſdam caſibus à prædeceſſore noſtro exceptis) ſedi duntaxat Apoſt. reſervetur, nonnulli Eccleſiaſticam ſententiam negligentes, in excommunicatione poſiti, Eccleſiaſticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apoſtolicum ſæpiùs oraculum imploratur. Circa quos credimus diſtinguendum, quòd tales vel ſciunt excommunicationis ſe vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ ſententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem ſcientes, juris ignari, neſciunt exinde ſe teneri. Primos *b*, ſi fuerint ſeculares Clerici *c*, à ſuſceptis ordinibus cenſemus in perpetuum deponendos: in reliquis caſibus tam Archiepiſcopi, quàm Epiſcopi abſque mandato ſedis Apoſt. ſpeciali, diſpenſandi facultatem ſe noverint non habere, quibus etiam eſt abſolutio talium interdicta: cùm majora intelligantur *d* illis prohibita, quibus vetita ſunt minora. Poterunt tamen hujuſmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo ſecundùm rigorem vel æquitatem reſponſum prodeat, prout diſcretio ſua viderit faciendum. Qui ſi clauſtrales hujuſmodi fuerint, licèt ab Alexandro Papa fuerit conſtitutum, quòd Monachi & Canonici regulares quocunque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Apoſt. ſed. mittendi, ſed ſecundùm providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: & ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficit, providentia eſt diœc. Epiſcopi adhibenda: & alibi dicatur, quòd de ſeculo fugientes, qui religionis habitum in monaſterio receperunt, & inter cætera poſtmodùm confitentur ſe tale commiſiſſe delictum, per *e* quod ipſo actu excommunicationis ſententiam incurrerunt, ſine licentia Rom. Pont. Abbas non poteſt nec debet eos abſolvere, quamvis præſumptionem delinquentium debitâ poſſit animadverſione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia ſubtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælatis, quo etiam talibus abſolutionis beneficium impertiri valeant indulgemus: niſi exceſſus ipſorum extiterit difficilis & enormis, utpote ſi ad mutilationem membri vel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in Epiſcopum, aut Abbatem violenta manus injecta, cùm exceſſus tales & ſimiles nequeant ſine ſcandalo præteriri. Si verò clauſtralis aliquis in religioſam perſonam alterius clauſtri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui paſſus eſt injuriam, abſolvatur. Quòd ſi Clericum percuſſerit ſecularem, non niſi per Apoſt. ſed. (ut ſcandalum evitetur) abſolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat juxta præmiſſam diſtinctionem, qui ſcienter in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe fecerint ordinari, ab executione ſuſcepti ordinis & officii decernimus, manere ſuſpenſos. Circa reliquos verò facti memoriam, vel juris peritiam non habentes, monaſteriorum utilitate penſatâ, poſt injunctam regularem pœnitentiam & peractam, Abbates ipſorum poterunt diſpenſare, niſi grave fuerit & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & diſcretus, ut violenter contra oblivionem vel ignorantiam præſumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam iſtam diligenter obſervent, ne privilegium mereatur amittere, qui ſibi permiſsâ abutitur poteſtate.

CAP. XXXIII.

¶ *Monialis percutiens Monialem ſeu Converſum, vel Clericum ſecularem, incidit in excommunicationem, & ab Epiſcopo loci abſolvi poteſt.*

Idem *Piſtorienſi Epiſcopo. (an. 1213.)*

DE Monialibus *a* tua à nobis Fraternitas requiſivit, per quem eis ſit beneficium abſolutionis impendendum, ſi vel in ſe invicem, vel Converſos, vel Converſas ſuas, aut Clericos etiam, manus injecerint temerè violentas? Super hoc igitur tuæ conſult. taliter reſpond. ut per Epiſcopum, in cujus diœceſi monaſteria fuerint, abſolvantur.

CAP. XXXIV.

¶ *Contractus etiam, qui ſine communione explicari non poteſt, non diſſolvitur, ſeu impeditur per excommunicationem ſupervenientem in eum, qui tenetur aliquid præſtare non excommunicato.*

Idem *univerſis Cruce ſignatis. (an. 1198.)*

SI *b* verè: [1 & 7.] ¶ Quòd ſi Veneti fortè nec ſatisfacere voluerint, nec abſolvi, vobis permittimus, ut cum ipſis uſque in terram Sarracenorum vel provinciam (juxta quod inter vos convenit & ipſos, vel honeſtè convenerit) navigio tranſeatis, quantò minùs poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & ſub ſpe veniæ communicantes eiſdem. Cùm enim jam à vobis majorem nauli *c* receperint quantitatem, nec ad eam poſſint reſtituendam induci, aut etiam coarctari: ſi aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitentia, ipſi verò præmium ex contumacia reportare *d*: cùm ad hoc debitum exolvendum ipſi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi poſſit & recipi, quod debetur. Eſt autem cautum in jure, quòd ſi quiſquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum tranſierit, neceſſaria emere ac recipere poterit ab eiſdem. Prætereà ſi paterfamiliâs domûs excommunicationis ſententiâ fuerit innodatus, à participatione illius familia excuſatur. Licèt ergo dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamiliâs domûs in excommunicatione perſiſtat, vos tamen tanquam ipſius familiam, dum in navibus ejus fueritis, ipſius

a *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *in recentioribus, Primò: ſed in antiquioribus, primos.* c *Dictio,* Clerici, *deeſt in vetuſtis Cod.* d *Al. cum & majora.* e *propter.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *C. 7. eod. tit. in 3. compilat.* c *Naulum eſt pretium, quod ſolvitur nautis pro vectura.* d *Vid. l. ſancimus. C. de pœn. l. ſi quis. §. legis. C. de inoff. teſt.*

excom-

communicatio non continget: & excuſabiles eritis ud Deum, ſi in excommunicatorum navibus exiſten-, cum dolore cordis ſub ſpe pœnitentiæ communica-ritis ipſis, in quibus eorum communicationem non tueritis *a* evitare.

[1 *Vos pœnitet de commiſſo; & plenè propontis ſatisfacere de cato, Deum vobis credimus, imò novimus, jam placatum. Si o Veneti ad ſatisfactionem inducti & abſolutionis beneficium ruerunt obtinere, ſecurè cum eis navigare poteritis. & in prælio mini præliari.*]

CAP. XXXV.

¶ *Prælatus poteſt, & debet Clericum ſubjectum incorrigibilem arcerare, & Laici citra metum excommunicationis de Prælato-m licentia capere poſſunt Clericos, & ad judicium ducere.*

Idem *Londonen. Epiſcopo.* (*an.* 1213.)

IT *b* famæ tuæ: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè conſuluiſti nos, utrùm Clerici graviter excedentes, qui tutè non poſ-nt monaſteriis ad agendum pœnitentiam deputari, oniam cùm non pœniteant de commiſſis, opportuni-te fugiendi captatâ carcerem fugerent clauſtri, & prio-ous ſe ſceleribus ſceleſtiùs immiſcerent, à te vel aliis ælatis ſuis arctæ poſſint cuſtodiæ mancipari? [2 *& ſ.*] ¶ Reſpondemus, quòd cùm Prælati exceſſus corrigere beant ſubditorum, & publicæ utilitatis interſit, ne cri-na remaneant impunita, & per impunitatis audaciam nt, qui nequam fuerant, nequiores: non ſolùm poſ-ſit, ſed debent etiam Clericos, poſtquam fuerint de cri-ne canonicè condemnati, ſub arcta cuſtodia detinere: i cùm ſint incorrigibiles, nec in monaſteriis valeant ſtodiri, ad ſimilia vel pejora facilè laberentur. Laici ò citra excommunicationis ſententiam capere Cleri-c, & ad judicium trahere poſſunt *c*, ſi oporteat etiam lenter, dum tamen id de mandato faciant Prælato-m, quorum illi ſunt juriſdictioni ſubjecti, & quorum corrigere criminoſos: cùm hoc non ipſi, ſed illi, quo-m auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen n amplius eorum violentia ſe extendat, quàm defen-ſi vel rebellio exigit Clericorum.

1 *Conſulas ſaluti, & ſic malorum audaciam comprimas, & b eis bonorum innocentiam tuearis, ſuper his nos humiliter con-ſu, quæ officium paſtorale contingunt, ut de noſtra reſponſione ſe-s, injunctæ tibi ſolicitudinis debitum laudabiliùs exequaris.*]

2 *Et utrùm Laici, ſi Clericos in magnis ſceleribus deprehen-t, in canonem incidant latæ ſententiæ: cùm verò comprehende-nec ad Judices trahere ipſos poſſunt, niſi in eos manus injecerint entas, ad primum*]

CAP. XXXVI.

¶ *Excommunicatus eſt, qui in Clericum etiam volentem ma-n injecerit violentas, etiamſi hoc faciat in ſatisfactionem præce-dis injuriæ.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Bracharen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

COntingit *d* interdum, quòd Clerici, ſi quem offen-dant, & ſatisfacere velint offenſo, ſecundùm mo-rem patriæ, quem inter ſe Laici obſervant, corpora ſua ſpontè ſupponunt, XXX. ſeu pluribus aut paucioribus percuſſionibus fuſtium: [1 *& infrà.*] ¶ Nos autem Fra-tern. tuæ ſuper hoc reſpond. quòd hujuſmodi manûs in-jectio, etſi non violenta, tamen injurioſa videtur, cùm il canon non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus: ideò & v umus, & mandamus, ut id de cætero prohibeas atten-. Si quis autem Clericus poſt prohibitionem hujuſ-di ſpontè ſe ſubjecerit, excommunicetur: proviſo, ut Clericus injuriam paſſo ſine injuria Clericali ſatisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

[1 *Quas frequenter non coacti ſuſcipiunt, ſed volentes, non ſolùm de aliorum Clericorum manibus, ſed etiam Laicorum. Unde nos humiliter conſulebas, utrùm hujuſmodi percuſſores in canonem incidant ſententiæ promulgatæ.*]

CAP. XXXVII.

¶ *Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, tenetur pro abſolutione ire ad ſed. Apoſt. ſed ſi ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel ſervus hoc faciat in ejus fraudem, abſolvi poteſt ab Epiſcopo, ſi læſio non fuit enormis.*

Idem *Lugdunen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

RElatum *a* eſt nobis, quòd cùm aliqui ſervi propter injectionem manuum in Clericum violentam, in canonem incidunt ſententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quòd carere mancipiis ſuis nolunt, venire ad ſed. Apoſt. abſolvendi non curant, per occaſionem hujuſmodi eludentes Eccleſiaſticam diſciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad ſed. Apoſt abſolvendos: cùm plùs ſit Deo, quàm homini deferendum: niſi fecerint hoc in fraudem, ut ſubtrahant ſe obſequio dominorum, aut ipſi domini propter hoc ſine culpa ſua grave damnum incurrant: tunc enim *b* in utrolibet caſu poteris eos ex indulgentia noſtræ proviſionis abſolvere, cùm nimis ſint ab Apoſt. ſede remoti: ſed in recompenſationem laboris, quem in itinere ſuſtinerent, alia eis ſatisfactio injungatur: dummodò non ſis tam gravis & enormis exceſſus, ut propter vitandum ſcandalum & tollendum exemplum, hujuſmodi ſervi ad ſervum ſervorum Dei venire debeant abſolvendi.

CAP. XXXVIII.

¶ *Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licèt eum poſteà impugnet, ex hoc ſolo pro abſoluto non eſt habendus.*

Idem *Strigonen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

SAcris eſt *c* canonibus inſtitutum: [*& ſ.*] ¶ Licèt is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus & participibus ſuis excommunicationis ſententiâ ſunt adſtricti, ad cor rediens, de mandato Eccleſiæ excommunicatos, quos priùs foverat *d*, expugnaverit: non tamen priuſquam abſolutionis gratiam perceperit, habendus eſt abſolutus: nec ſi occumbat in hujuſmodi bello, ſunt abſolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ, niſi cùm de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, & juxta cujuſdam conſtitutionis noſtræ tenorem, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

¶ *Semel excommunicatus, debet vitari ſemper ut excommunicatus: niſi legitimè probet ſe fuiſſe abſolutum.*

Idem *Aſſuntinen. Epiſcopo.* e (*an.* 1214.)

SIcut *f* nobis: [1 *& infrà.*] ¶ Fratern. tuæ reſpond. quòd niſi excommunicati à te ſuper abſolutione ſua literas noſtras, vel illius, cui vices noſtras in hac parte commiſimus, reportaverint, aut alio modo legitimè de illorum abſolutione tibi conſtiterit, tu ipſos pro excommunicatis, ut priùs, habeas & facias evitari.

[1 *Tuis literis intimâſti, cùm aliquos tuæ diœceſis Clericos vel Laicos culpis ſuis exigentibus excommunicationi ſupponis, ipſi poſtmodùm ad te nullâ ſatisfactione præmiſſâ ſine teſtimonialibus literis redeuntes, dicunt ſe abſolutionis beneficium accepiſſe, quibus ſi credi dubitas, in hac parte per nos inſtrui, ſuppliciter poſtulâſti, cùm propter cauſam hujuſmodi, ſicut*

a *Poteritis.* b *cap. 8. eod. tit. in 3. comp. vid. Bernar. Diaz. in pract. crim. can. c. 119 & c. 131.* c *Quid de capiente Clericum ſuum debitorem, ſuſpectum de fuga, vid Bart. in l. ſi quis in ſervit. ff. de furt.* d *c. 10. eod. tit. in 3. comp.*

a *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* b *Dictio,* enim, *non eſt in vetuſtioribus Codicib.* c *c. 12. eod. tit. in 3. comp.* d *expugnaret.* e *al. ita: Aſſiſinati Epiſc.* f *c. 12. eod. tit. in 3. comp.*

dicis tua ſententia à ſubditis condemnantur. Nolentes itaque malitiis hominum indulgere.

CAP. XL.

¶ *Si excommunicatus ab Epiſcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo abſolvi poteſt: Metropolitanus tamen volens ſuo Suffraganeo deferre, poteſt illum ſibi remittere abſolvendum, & tenetur etiam remittere quando propter manifeſtum exceſſum fuit excommunicatus: & ante abſolutionem non auditur volens probare ſe injuſtè excommunicatum: ſecùs ſi probare vult ſententiam eſſe nullam.*

Idem *Senonen. Archiepiſcopo.* (*an. 1214.*)

PEr tuas *a* literas: [*& infrà.*] ¶ Videtur *enim* aliquibus, quòd cùm ad Metropolitanum per appellationem quæſtio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus, ſive appellaverit, ſine non, Metropolitanus ei non debet abſolutionis beneficium exhibere. Verùm ex verbis cujuſdam epiſtolæ, quam Scholaſtici ab Alexandro Papa emanâſſe proponunt, habetur, quòd ſi ante appellationem in aliquem excommunicationis ſententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingreſſum ab eo juramento recepto ſecundùm Eccleſiæ conſuetudinem, debet ipſum abſolvere, niſi voluerit Epiſcopo diœceſano deferre, ipſumque ad eum remittere abſolvendum: ubi etiam conſequenter infertur, quòd nec excommunicati ſunt audiendi, priuſquam fuerint abſoluti, nec ſunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. In Sardicen. autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Epiſcopo eſt abjectus, finitimos Epiſcopos interpellet, & cauſa ejus audiatur, & diligentiùs pertractetur: Epiſcopus autem, qui juſtè vel injuſtè abjecit eundem, patienter accipiat ut diſcutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus à pluribus ſententia, vel etiam emendetur: priùs tamen quàm omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante cauſæ cognitionem communioni eum ſociare præſumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus diſtinguendum, utrùm quis proponat, ſe poſt appellationem legitimam interpoſitam excommunicatione fuiſſe notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: in quibus caſibus approbationem eorum, etiamſi abſolutionem non petat, debet admitti: ſed donec de ipſis conſtiterit, in aliis evitari debet *b*, quanquam Apoſtol. ſedes etiam tales *c* conſueverit abſolvere ad cautelam. Verùm in aliis, niſi gratiam abſolutionis imploret, non debet audiri, ne ſententiam Eccleſiaſticam contemnere videatur, & per hoc ampliùs ex ſuo contemptu ligetur. Quòd ſi abſolutionis beneficium humiliter poſtulaverit, Metropolitanus eum debet abſolvere, niſi ſuo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen ſi Suffraganeus abſolutionis beneficium juxta formam Eccleſiæ noluerit exhibere, ipſe nihilominus illum abſolvat, cautione receptâ, quòd ſuo debeat parére mandato, ac deinde cauſam audiat, & quod canonicum fuerit (juſtitiâ mediante) decernat. Quòd ſi forſan Epiſcopus ſubditum ſuum, propter manifeſtum excommunicâſſet exceſſum, Metropolitanus non debet ipſum abſolvere, niſi Suffraganeus requiſitus malitiosè ſibi abſolutionis beneficium denegaret.

[1 *Nobis intimâſti, quòd ven. F. n. Altiſsiodoren. Epiſcopus in dil. fil. Altiſsiodoren. Archipresbyterum excommunicationis ſententiam promulgâſſet, Archipresbyter tuo ſe conſpectui præſentavit, & quòd ſtaret mandato Eccleſiæ, ſufficienter obtulit cautionem: petens humiliter, ut abſolutionis ei beneficium exhiberes: tu verò deferre volens Epiſcopo memorato, ipſum ſæpè monuiſti, ut abſolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum abſolvere curaviſti, quem Epiſcopus pro abſoluto non habet, utpote qui proponit, quòd ad te illius abſolutio non ſpectabat. Unde quæris, quid in ſimilibus de cætero ſit agendum.*]

a *Cap. 14. eod. tit. in 3. comp.* b *Al. deeſt verbum*, Debet. c *Al. talem.*

CAP. XLI.

¶ *Si Papa ſuis literis excommunicatum ſalutat, non propter hoc eum abſolvit.*

Idem. (*an. 1214.*)

SI aliquando *a* fortè contigerit, quòd eis, qui auctoritate Apoſtolicâ ſunt excommunicationi ſubjecti, noſtræ literæ cum ſalutationis alloquio deſtinentur, non propter hoc excommunicationis credatur ſententia relaxata: Cùm per ignorantiam vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam ſurreptionem contingat hujuſmodi literas impetrari.

CAP. XLII.

¶ *Excommunicatus à pluribus Prælatis ob plures cauſas, non eſt communioni reſtituendus, licèt de una cauſa velit ſatisfacere: & ſi impetratur abſolutio tacitis aliis cauſis, non valet abſolutio.*

Idem *C. Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali Apoſtolicæ ſedis Legato.* (*an. 1213.*)

OFficii *b*: [*& ỹ.*] ¶ Poſtremò quæſiviſti, utrùm is, qui propter plures exceſſus à pluribus Prælatis jus in ipſum habentibus, excommunicationis eſt vinculo innodatus, & uni Prælatorum de uno tantùm ſatisfacere vult exceſſu, ab eo ſit abſolvendus, de quo ſatisfacere vult eidem: & cùm de alio non ſatisfecerit, alii abſolutus valeat nunciari: [*& ỹ.*] ¶ Super hoc articulo reſpondemus, quòd ſupprimenti veritatem abſolutio ſurrepta non prodeſt: & veritatem intelligens, abſolutionem hujuſmodi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

¶ *Excommunicatis & interdictis prædicari poteſt licitè verbum Dei.* hoc primò. *Et tempore generalis interdicti concedi poteſt baptiſmus, & chriſmatio in fronte, & pœnitentia morientium.* h. d. ſecundò.

Idem *Ferrarien. Epiſcopo.* (*an. eod.*)

REſponſo *c* noſtro poſtulas edoceri, an cùm Ferrarien. cives excommunicationis & interdicti ſententiis ſint ligati, liceat tibi viros & mulieres ſemel in hebdomada, vel in menſe apud aliquam Eccleſiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eoſdem ad correctionem inducas. Super quo reſpondemus, quòd ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere poteris, cùm videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæſiviſti, cùm Ferrarien. civitas ſit interdicto ſuppoſita, & ideò ſint ibidem (præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium) univerſa ſacramenta Eccleſiaſtica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus conſignare. Super quo reſpondemus, quòd ſicut baptizari poſſunt pueri, ſic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te poſſunt ſacro chriſmate deliniri.

CAP. XLIV.

¶ *Si conjunx ſcit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, ſed potiùs excommunicationem pati: ſi autem hoc credat ex cauſa probabili & diſcreta, poteſt reddere debitum, non autem exigere: ſed ſi ex levi & temeraria cauſa, depoſitâ conſcientiâ, poteſt reddere & exigere.*

Idem. (*an. 1214.*)

INquiſitioni tuæ reſpondentes *d*, credimus diſtinguendum, utrùm alter conjugum pro certo ſciat impedimentum conjugii, propter quod ſine mortali pec-

a *Cap. 2. tit. de reſcript. in 3. comp. vide Clement. ſi ſummus. de ſent. excom.* b *C. 15. eod. tit. in 3. comp. Pars hujus in cap. officii. ſuprà de pœnit. & remiſſion.* c *C. 16 eod. tit. in 3. compil. vide Joan. Calder. tract. de inter. memb 6. q 4.* d *C. 17. eod. tit. in 3. comp. vide Doct. Theolog. l. 4. ſent. Diſt. 32.*

cato

[...] non valet carnale commercium exercere, quamvis [...] apud Eccleſiam probare non poſſit, an non ſciat pro [...], ſed credat. In primo caſu debet potiùs excommu[...]tionis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per car[...] commercium peccatum operari mortale. In ſecun[...]diſtinguimus, utrùm habeat conſcientiam hujuſmo[...] credulitate levi & temeraria, an probabili & di[...]ſcreta: & quidem ad ſui paſtoris conſilium (conſcientiâ [...] & temerariæ credulitatis explosâ) licitè poteſt non [...]reddere, ſed exigere debitum conjugale. Verùm [...] conſcientia pulſat animum, ex credulitate proba[...] & diſcreta, quamvis non evidenti & manifeſta, de[...] quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet: [...] alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra ju[...]dium conſcientiæ committat offenſam.

CAP. XLV.

Per dimiſſionem habitûs & tonſuræ, non perdit Clericus ante [...] monitionem privilegium Clericale.

Idem. *(an. 1214.)*

Contingit interdum *a*: [*&* ſ.] ¶ Sanè ſicut accepimus inſinuante Comite Flandren. in diœceſi tua qui[...] exiſtunt, qui nec in modo tonſuræ, nec in veſtimen[...] forma, nec in qualitate negotiorum, de Clerico *b* [...]quam oſtendunt, ad pœnæ ſubterfugium ſe Clericos [...]bentes: cùm enim *c* ſuper exceſſibus, quos ſeculari [...] committunt, ad publica judicia pertrahuntur, cir[...]ciſis crinibus, ut poſſint circumvenire vindictam, ſe [...] Clericis repræſentant, Clericalis fori privilegium la[...] allegantes, qui factis paulò antè negaverant Cleri[...]: [*&* ſ.] ¶ Verùm quia privilegium meretur [...]ttere, qui permiſsâ ſibi abutitur poteſtate, ac fruſtrà [...] auxilium invocat, qui committit in legem: volu[...] & mandamus, ut tales, ſi tertiò à te commoniti ſe[...] contempſerint emendare, illius efficiantur *d* im[...]tatis extorres *e*, quæ pro Clericorum tutela, & [...]orum violentia coërcenda dignoſcitur inſtituta.

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præ[...]it, & ei communicavit.

Idem. *(an. 1214.)*

In præſentia *f* dilecti filii: [*&* ſ.] ¶ Nec Canonici [...]o Decano excommunicationem poſſunt objicere, [...] ſuper hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: ne[...] ipſi propter hoc eum duxerint evitandum, ſed Epi[...]us in menſa, & Canonici communicaverint ei etiam [...]ivinis.

CAP. XLVII.

Excommunicatus eſt dolosè permittens Clericum percuti, ex [...] poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. *(an. 1214.)*

Quantæ præſumptionis *g* & temeritatis exiſtat in Rectores Eccleſiæ manus injicere violentas: [1 *&* ſ.] ¶ [...]e autem ſolos violentiæ hujuſmodi auctores aliquo [...] præſumptio exiſtimet puniendos, facientes & con[...]ſentientes pari pœnâ plectendos, catholica condemnat [...]toritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui [...] poſſint, manifeſto facinori deſinunt obviare.

1 *In Evangelio Dominus proteſtatur, qui ſe in miniſtris ſuis [...] flagellari, & Apoſtolorum principi alibi perhibuit ſe iterùm [...]figi: hoc etiam qualitas pœnæ manifeſtè declarat, cùm ex [...]municationis ſententia in ipſo actu feriat delinquentes, ſi non [...] in fratres noſtros & Coëpiſcopos, ſed etiam minoris ord. Cleri[...] violentiam præſumpſerint operari.*

CAP. XLVIII.

¶ *Prælatus excommunicare non debet ſubditum, niſi competente monitione præmiſsâ, & ex cauſa manifeſta & rationabili: & contrafacienti imponitur pœna hîc expreſſa. Item punitur ſubditus, qui falsò conqueritur ſe excommunicatum injuſtè: & ſubjicit quid juris, ſi Prælatus dicens ſe erràſſe, vult excommunicatum abſolvere, & adverſarius appellat, ne abſolvatur.*

Idem *in Concilio generali. (an. 1216.)*

Sacro approbante Concilio *a* prohibemus, ne quis in aliquam excommunicationis ſententiam, niſi competenti admonitione præmiſsâ, & perſonis præſentibus idoneis, per quas (ſi neceſſe fuerit) poſſit probari monitio promulgare præſumat: quòd ſi contra præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit excommunicationis ſententia, ingreſſum Eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum, aliâ nihilominùs pœnâ mulctandus, ſi viſum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujuſquam abſque manifeſta, & rationabili cauſa procedat: ad quam ſi taliter fortè proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum hujuſmodi non curaverit abſque gravamine revocare, gravatus apud ſuperiorem deponat de injuſta excommunicatione querelam: qui (ſi abſque periculo moræ poteſt) ad excommunicatorem illum cum ſuo mandato remittat, intra competentem terminum abſolvendum: alioquin ipſe per ſe vel per alium (prout viderit expedire) ſufficienti cautione receptâ, munus ei abſolutionis impendat. Cumque adverſùs excommunicatorem de injuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato, aliàs nihilominùs (ſi culpæ qualitas poſtulaverit) ſuperioris arbitrio puniendus: cùm non levis ſit culpa, tantam infligere pœnam inſonti: niſi forſitan erraverit, ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat.

Verùm ſi contra excommunicationis ſententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, idem *b* & ſuper injuſta excommunicationis moleſtia, per pœnam ad intereſſe, vel aliàs ſecundùm ſuperioris arbitrium condemnetur: niſi forſan & ipſum probabilis error excuſet: & ſuper eo, pro quo fuerit juſtâ excommunicatione ligatus, per cautionem receptam ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam, uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervandam. Si verò Judex ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit talem revocare ſententiam, & is, pro quo lata fuerat, ne abſque ſatisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, niſi talis ſit error, de quo meritò debeat dubitari: & tunc ſufficienti cautione receptâ, quòd coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipſo, juri parebit, excommunicatum abſolvat: ſicque pœnæ præſcriptæ minimè ſubjacebit: cavens omninò, ne voluntate perverſâ in alterius præjudicium mentiatur errorem, ſi diſtrictionis canonicæ vult effugere ultionem.

CAP. XLIX.

¶ *Excommunicat hæreticos & quoſcunque violatores Eccleſiaſticæ libertatis.*

Honorius III. *Epiſcopo Bononien.*

(an. 1224.)

Noverit *c* Fraternitas tua: [1 *&* infrà.] ¶ Excommunicamus omnes hæreticos utriuſque ſexûs, quocunque nomine cenſeantur, & fautores & receptatores & defenſores eorum: Necnon & qui de cætero ſer-

---

[...] *Vid. Clem. 1. & 2. De vita & honeſt. Cler. & Bern. Diaz. in [...] crim. can. c. 69. & 70.* b *Al. de Clericatu.* c *Dictio, [...], non eſt in pleriſque antiq. cod.* d *Al. fiant.* e *al. exor[...] ſed legendum extorres.* f *C. 2. eod. tit. in 4. comp. vide quod [...] Joan. Calder. tract. de interd. Eccl. memb. 6. q. 4.* g *C. 3. [...] tit. in 4. comp. vide Navarrum in Manuali confeſſ. c. 24. [...] 20. & ſeq.*

a *Quàm cautè ſit faciend. excommunicationis ſentent. cavit Trid. Conc. ſeſſ. 25. de refor. c. 5.* b *In Conc. libro & aliis recentioribus ita: idem ſuper juſta excommunicationis moleſtia, &c. ſed in Concilio, & Vaticanis conſtanter legitur ita: idem & ſuper injuſta.* c *Vide Zanchium tract. de hær. c. 17. & 18. & Alphonſum Caſtrum l. 2. c. 18. de juſta punitione hæret.*

vari fecerint ſtatuta edita & conſuetudines introductas, contra Eccleſiæ libertatem, niſi ea de capitularibus ſuis intra duos menſes poſt hujuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon Poteſtates, Conſules, Rectores & Conſiliarios locorum, ubi de cętero hujuſmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint vel ſervatæ: necnon & illos, qui ſecundùm ea præſumpſerint judicare, vel in publicam formam ſcribere judicata.

[1 *Quòd nos in baſilicâ Principis Apoſtolorum præſente chariſſimo in Chriſto fil. n. Federico illuſtri Romanorum Imperatore & ſemper Auguſto, in celebratione Miſſarum, poſtquam capiti ejus impoſuimus diadema, de conſ. frat. n. accenſis candelis excommunicavimus.*]

CAP. L.

¶ *Fratres hoſpitalis Hieroſolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum ſeu confratrem, abſolvi poſſunt per eorum Priorem: niſi exceſſus fuerit difficilis & enormis.*

Idem *Magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.* (*an. 1224.*)

CAnonicâ *a* conſtitutione cavetur, quòd Monachi & Canonici regulares, quocunque modo ſe percuſſerint, non ſunt ad Apoſtolicam ſedem mittendi, ſed ſecundùm diſcretionem & providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: quòd ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficiat, providentia eſt diœceſani Epiſcopi adhibenda: niſi exceſſus difficilis fuerit & enormis, propter quem meritò ad Eccleſ. Rom. ſit recurſus habendus. Nos ergò ad vos ſtatutum hujuſmodi duximus extendendum, auctoritate prædictâ ſtatuentes, ut in tali caſu (niſi majoris ſit providentia requirenda) per Priorem veſtrum, qui (ſicut audivimus) Presbyter eſſe debet, fratribus veſtris abſolutionis beneficium impendatur.

CAP. LI.

¶ *Excommunicatus vel ſuſpenſus abſolvi non debet, niſi priùs juramento præſtito: ſi tamen ſine ſcandalo juramentum haberi non poteſt, poterit fieri abſolutio per manualem promiſſionem.*

Idem *titulo ſanctæ Praxedis Presbytero Cardin. Apoſt. ſed. Leg.* (*an. 1224.*)

SUper eo quòd *b* Monachi Græci & Eremitæ propter inobedientiam ſententiâ ſuſpenſionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Eccleſiæ niſi per manualem promiſſionem redire: Hoc tibi duximus reſpondendum, quòd ſi nullatenùs poſſunt induci ad præſtandum juxta formam Eccleſiæ juramentum, ipſos hâc vice cum promiſſione poteris recipere manuali: cùm interdum (conſideratis locorum & temporum qualitatibus) ſeveritati ſit aliquid detrahendum.

CAP. LII.

¶ *Cùm de viribus ſententiæ dubitatur, poteſt quis abſolvi ad cautelam juramento præſtito.*

Idem *Bituricen. & Carnoten. Decan. & Subdiac. Arelaten.* c (*an. 1225.*)

VEnerabili fratre noſtro Cenomanen. Epiſcopo & procuratore Turonen. Archiepiſcopi, in noſtra præſentia conſtitutis, pro quadam ſuſpenſionis ſententia in præfatum Epiſcopum ab eodem Archiepiſcopo promulgata: nos ſententiam ipſam relaxavimus ad cautelam, ipſo Epiſcopo in præſentia dicti procuratoris præſtante corporaliter juramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem Archiepiſcopus ſibi propter hoc fecerit, ſi conſtiterit ipſum in eo, pro quo fuit lata prædicta ſententia, culpabilem extitiſſe.

CAP. LIII.

¶ *Excommunicantur Officiales locorum, in quibus ſunt ſtatuta contra Eccleſiaſticam libertatem, niſi ea deleri fecerint: & ſtatutarii feudis Eccleſiæ ſunt privati.*

Idem *Epiſcopo Senen.* (*an. 1225.*)

GRavem venerabilis f. n. *a* Piſani Archiepiſcopi recepimus quæſtionem, quòd quidam cives Piſani, deputati à poteſtate ac populo ad ſtatuta civitatis edenda in derogationem Apoſtolicæ ſedis, & ſubverſionem Eccleſiaſticæ libertatis edere præſumpſerunt, quòd ſi quis Clericus vel Laicus contra quemcunque Laicum Piſani diſtrictûs, ad Judicem Eccleſiaſticum literas Apoſtolicas impetraverit, in mille ſolidis (niſi renunciaverit literis) condemnetur: nec reditus poſſeſſionum ſuarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, ſed banno potiùs ſubjaceant *b* poteſtatis: [1 & ſ.] ¶ Statuerunt illi præterea, ut Clerici ſuis ſumptibus caſtrum Ripæ fractæ faciant cuſtodiri: quòd ſi renuerint, contra eos poteſtas procedere teneatur: [2 & ſ.] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Conſiliarios & Officiales civitates ipſius, niſi ſtatuta ipſa de capitularibus ſuis deleri fecerint, & idoneè, ſicut exigit res, caveri, quòd ſimilia de cætero non debeant attentare, excommunicationis ſententiam promulgare procures. Cæterùm *c* cùm iidem ſtatutarii multa de bonis Eccleſiaſticis tenere dicantur in feudum, ipſos fore nihilominùs privatos feudis hujuſmodi nunciare procures.

[1 *Qui nullum ad regimen civitatis ſuſcipiet, niſi hoc ſe juraverit ſervaturum: & hoc etiam qualibet aliæ poteſtates, quæ pro tempore fuerint, ſucceſſores ſuos jurare facient ſupradicta.*]

[2 *Juxta quod dictavit conſilium civitatis, quæ omnia Poteſtas quæ nunc præeſt civitati, pro monaſterio ſe firmiter jurejurando firmavit. Cùm autem tota civitas Piſana, quæ aliàs Dei timorem tamdiu abjecit, quæ infecta jam errore, vel infectioni proxima præſumatur, & tam ſtatutarios, quàm Poteſtatem eandem non ſit dubium propter hoc excommunicationis ſententiam præter notam infamiæ incurriſſe.*]

CAP. LIV.

¶ *Alloquens excommunicatum in tendentibus ad ſalutem animæ, etiamſi alia verba interponat, excommunicatus non eſt.*

Gregorius IX. (*an. 1236.*)

CUm voluntate *d* ac propoſito maleficia diſtinguantur, excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat, licèt etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

¶ *Prædicatores præſertim, qui aliàs ſuſtentari non poſſunt, ab excommunicatis & detinentibus bona aliena eleemoſynam recipere poſſunt.* h. d.

§. 1. Prædicatores quoque, qui penès excommunicatos vel alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus & confeſſionibus, quaſi gerunt cauſam [vel *e* curam] eorum, ad quos res ipſæ ſpectare noſcuntur, eleemoſynas licitè poſſunt ab illis recipere, præſertim ſi aliàs non valeant in illo loco ſuſtentationem habere.

¶ *Ponit quoſdam caſus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non eſt.*

§. 2. Si qui verò ratione officii, quod in Eccleſia obtinent, aut etiam alii Clerici ſeniores zelo devotionis pueros vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obtentu prælationis vel magiſterii ſubditos & ſcholares correctionis causâ leviter fortè percuſſerint, excommunicationis ſenten-

a *Vide Henric. Boich. in c. à nobis. 21. & in c. cum illorum. ſup. eod. tit.* b *Vide Panorm. in c. cùm deſideres. ſuprà eod. tit. & ibi Henric. Boich. diſt. 3.* c *Aurelian.*

a *Præter Doctores hìc & in c. noverit. ſup. eod. tit. vide legiſtas in Conſtit. Caſſa. C. de ſacr. Eccleſ.* b *ſubjaceat.* c *in Codice Barb. Cæterùm cùm iidem ſtatutarii & poteſtas multa, &c.* d *Vide B. Thom. in quæſt. additis ad 3. p. q. 23. art. 1. & citatos in c. à nobis. ſup. de except.* e *Hæc duo verba, vel curam, deſunt in antiq. codic. & in Vaticanis.*

ſententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum eſt, qui aliquos de familia ſua vel propinquos inferiorum ordinum ſimili modo, ut cohibeantur à ſuis inſolentiis, & ſcientiâ bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos.

CAP. LV.

¶ Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Aſtoricen. Epiſcopo. (an. 1236.)*

SI concubinæ *a* publicæ Clericorum Eccleſiaſticæ cenſuræ diſtrictione notentur, eoſdem concubinarios non eſt dubium ſententiâ majoris excommunicationis involvi, qui poſt latam ſententiam communicant in eodem crimine criminoſis.

CAP. LVI.

¶ Excommunicatus minori poteſt ab excommunicatione alium abſolvere.

Idem. *(an. 1236.)*

DUobus *b* collata poteſtas, ut à minori excommunicatione, ſi in ipſam inciderint, invicem ſe abſolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujuſmodi, non expirat.

CAP. LVII.

¶ Permittitur miniſtris Eccleſiarum, ſemel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem. *(an. 1236.)*

PErmittimus *c* Eccleſiarum miniſtris, ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſâ, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, Miſſarum ſolennia celebrare, causâ conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

CAP. LVIII.

¶ Satisfaciens Clerico quem verberavit, non poteſt propter hoc ab Epiſcopo abſolvi, niſi in certis caſibus hic expreſſis.

Idem. *(an. 1231.)*

QUamvis incidens in canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quàm per ſedem Apoſtolicam vel ejus legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ aut inopia, puerili vel ſenili ætate, fragilitate ſexûs, ſeu aliâ corporis impotentiâ, ſive quolibet impedimento canonico retrahatur, quò minùs Romanum Pontificem poſſit adire: vel niſi juris beneficio à labore hujuſmodi excuſetur. Cæterùm quibuſdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod ſecundùm Eccleſiæ formam præſtare tenentur) conſuevit injungi, ut impedimento ceſſante, ad Apoſtolicam ſedem accedant, mandatum ejus humiliter ſuſcepturi.

CAP. LIX.

¶ Excommunicatio ſimpliciter lata, intelligitur de majori. d. Et eſt textus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem. *(an. 1237.)*

SI quem ſub hac forma verborum: Illum excommunico, vel ſimili, à Judice ſuo *d* excommunicari contingit, dicendum eſt, eum non tantùm minori, quæ à perceptione ſacramentorum, ſed etiam majori excommunicatione (quæ à comunione fidelium ſeparat) eſſe ligatum.

CAP. LX.

¶ Beneficium indultum ratione minoris ætatis, poſtquam cœpit habere locum, non extinguitur, licèt minor pervenerit ad majorem ætatem.

Idem. *(an. 1237. Romæ.)*

PUeris, qui in canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri: Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XL.

CAP. I.

¶ Novale, eſt terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *ſuper Oſee.* a *(an. 390. in Judæâ.)*

INnovate novale. Novale *b* eſt ager nunc primùm præciſus.

CAP. II.

¶ Appellatione patris, veniunt in lata ſignificatione omnes aſcendentes.

Idem *ſuper Danielem.* c

NAm & Rex Nabuchodonoſor pater tuus: id eſt, proavus, more Scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

CAP. III.

¶ Non dicitur Natus, qui ſtatim deceſſit.

Idem *in Parabolis.* d

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum ſe nominat, quem fratrem uterinum præceſſiſſe Scriptura teſtatur? niſi quia ille mox Natus ſine nomine, quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit.

CAP. IV.

¶ Dictio, Antequam, non ſemper implicat.

Idem *ſuper Matthæum.* e

QUod dicitur, Antequam convenirent, non ſequitur ut poſteà convenirent: ſed Scriptura, quod factum non ſit, oſtendit.

CAP. V.

¶ Primogenitus dicitur, qui primò naſcitur, etiamſi nullus ſequatur eum.

Idem *in eodem.*

JOſeph non cognovit Mariam, donec *f* peperit filium ſuum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perverſiſſimè ſuſpicantur, & alios filios Mariam habuiſſe: cùm mos divinarum Scripturarum ſit, ut primogenitum non vocent, quem fratres ſequuntur, ſed eum, qui primò natus fuit.

CAP. VI.

¶ Verba ſunt intelligenda non ſecundùm quod ſonant, ſed ſecundùm mentem proferentis.

Hilarius *g (an. 355. in Gallia.)*

INtelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus.

CAP. VII.

¶ Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in ſubſtantia concluditur.

Auguſtinus *ſuper Matthæum.* h

NIhil obſtat narrandi diverſitas ubi eadem dicuntur, maximè cùm quiſque Evangeliſtarum eo ordine credat ſe dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

¶ Senſum, non verba conſiderare debemus.

Gregorius. *i (an. 600. Romæ.)*

PRopterea, ſi prolixam epiſtolam meâ ad interpretandum accipere te fortaſſe contigerit, rogo non verbum

---

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de refor. c. 14. vide Covarr. in c. alma mater. de ſent. excom. l. 6. p. 1. §. 3.* b *Vide Henric. Boich. in c. verè. ſup. eod. Diſt. ult.* c *Vide Bonif. 8. in c. ult. de ſent. excom. l. 6. §. adjicimus. & §. ſeq.* d *Dictio, ſuo, deeſt in pleriſque recentioribus: ea ex antiq. Cod. & Vatic. eſt reſtituta: quam etiam cognovit gl. hic, & Hoſtienſis.*

a *Oſee. c. 10. ſunt verba gloſſæ interlinearis.* b *Qui per novale. ff. eod. & l. ſylva. §. novale.* c *Dan. 5. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Prov. 4. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *Matth. 1. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.* f *Ibid. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* g *Lib. 4. de trinit. Refertur c. 5. eod. tit. in 1. comp.* h *Fortè hæc dicit Aug. in l. de conſenſu Evang. vide ibi l. 2. c. 12. 21. & 28.* i *Lib. 1. epiſt. 28. Regiſt. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.*

ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur.

CAP. IX.

¶ *Dicit, quis propriè ſit Præpoſitus.*

Iſidorus *a* (*an. 630. in Hiſpania.*)

QUamvis omnes, qui præſunt, Præpoſiti ritè vocentur, uſus tamen obtinuit eos vocari Præpoſitos, qui quandam Prioratûs curam ſuper alio gerunt.

CAP. X.

¶ *Non recipit congruam ſummationem.*

Idem *in libro Etymologiarum.* b

(*an. 630.*)

FOrus eſt exercendarum litium locus, à fando dictus, ſive à Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Conſtat autem Forus causâ, lege & judicio. Causâ, à caſu quo venit, dicitur: eſt enim materia & origo negotii, necdum diſcuſſionis examine patefacta: quæ dum proponitur, cauſa eſt: dum diſcutitur, judicium: dum finitur, juſtitia. Vocatur autem judicium, quaſi juriſdictio, & juſtitia, quaſi juris ſtatus. Judicium autem priùs inquiſitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpoſitos, quæſtores, vel quæſitores vocamus. Negotium multa ſignificat: modò actum alicujus rei, cujus contrarium eſt otium: modò actionem cauſæ, quod eſt jurgium litis *c*, & dictum eſt negotium, id eſt, ſine otio. Negotium autem in cauſis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dicitur quaſi juris garrium: eò quòd hi, qui cauſam dicunt, jure diſceptant. Lis autem à contentione limitis priùs nomen ſumpſit, de qua Vergilius *d*,

[*Limes erat poſitus, litem ut diſcerneret agris.*]

Cauſa, aut argumento, aut probatione conſtat. Argumentum nunquam teſtibus, nunquam tabulis dat probationem, ſed ſolâ inveſtigatione invenit veritatem: unde dictum eſt argumentum, quaſi argutè inventum. Probatio autem teſtibus, & fide tabularum conſtat. In omni quoque negotio hæ perſonæ quæruntur: Judex, accuſator, reus, & tres teſtes. Judex dictus, quaſi jus dicens populo, ſive quòd jure diſceptet. Jure autem diſceptare, eſt juſtè judicare. Non eſt ergò Judex, ſi non eſt in eo juſtitia. Accuſator vocatus eſt quaſi cauſator, qui ad cauſam vocat eum, quem appellat. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conſcius ſceleris non ſit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Teſtes antiquitùs ſuperſtites dicebantur, eò quòd ſuper cauſæ ſtatu proferebantur: nunc parte ablatâ nominis, teſtes vocantur. Teſtes autem conſiderantur conditione, naturâ, & vitâ. Conditione, ſi liber, non ſervus: nam ſæpè ſervus metu dominantis teſtimonium ſupprimit veritatis. Naturâ, ſi vir, non fœmina: nam varium & mutabile teſtimonium *e* ſemper fœmina producit. Vitâ, ſi innocens & integer actu: nam ſi vita bona defuerit, fide carebit: non enim poteſt juſtitia cum ſcelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

¶ *Dicit quid ſit Pactum, & unde dicatur.*

Idem.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens ſcripturâ, legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quaſi ex pace factum.

CAP. XII.

¶ *Hic Iſidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout eſt generale nomen.*

Idem *in eodem.*

JUs dictum eſt à jure poſſidendo: hoc enim jure poſſidetur, quod juſtè: hoc juſtè, quod benè: quod autem malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui vel ſuis malè utitur, vel aliena præſumit.

CAP. XIII.

¶ *Quicquid fidelis offert Eccleſiæ, oblationis nomine continetur, & a ſecularibus poſſideri non debet.*

Paſchalis *Canonicis ſancti Martini.* (*an. 828. Româ in Flaminiam.*)

CAuſa *a* Carpenſis plebis: [*& ꝑ.*] ¶ Cæterùm primitiæ, decimæ & oblationes, in ſolis Eccleſiarum bonis præcipuè numerantur. Oblationes verò dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus Eccleſiæ à fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per poteſtatem ſecularem obtinet, proculdubiò contra Deum, & ſanctorum Patrum nititur ſanctiones: quinimò & qui accipit, & qui tradit, raptor & ſacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

¶ *Solus Sacerdos poteſt ſacramentum extremæ unctionis infirmo conferre.* h. d.

Alexander III. (*an. 1175. Romæ.*)

QUæſivit Frat. t. *b*: [*& ꝑ.*] ¶ Nos itaque tibi t. duximus reſpondendum, quòd Sacerdos uno præſente Clerico, & etiam ſolus poteſt infirmum ungere.

¶ *In anno biſſextili ſervari debet loci conſuetudo, circa diem S. Matthiæ feſtandum, dum tamen vigilia continuetur feſto.* hoc dicit.

§. 1. Feſtum verò beati Matthiæ juxta conſuetudinem Eccleſiaſticam, vigilia eatenùs præcedat, ut nec pro biſſexto, nec pro quolibet alio modo inter ſe & ſolennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia (niſi venerit in Dominica) jejunium celebretur: ipſum autem feſtum ſive fiat in præcedenti die, ſive in ſequenti (qui duo quaſi pro uno reputantur) nullus error, ſed conſuetudo Eccleſiæ teneatur.

CAP. XV.

¶ *Per verbum Statuo & Præcipio, definitiva ſententia ferri poteſt.*

Cœleſtinus III. (*an. 1196.*)

IN his *c* quæ ambiguitatem continent: [*1 & ꝑ.*] ¶ Innotuit Apoſtolatui noſtro, quòd cùm inter magiſtrum M. & Converſos hoſpitalis ſancti Simpliciani ſuper eodem hoſpitali in præſentia Mediolanen. Archiepiſcopi quæſtio verteretur, ipſe Archiepiſcopus poſt cognitionem cauſæ in prolatione ſententiæ his verbis non fuit uſus, Talem partem condemno, vel talem abſolvo: ſed pronunciavit ita, Statuo & Præcipio: [*2 & ꝑ.*] ¶ Attendentes igitur, quòd hoc verbum Statuo, rem perfectam ſignificat, & cum effectu, non verbotenùs accipitur. Item *quia* ſecundùm Gregorium, quod præcipitur, impetratur, & quod imperatur, neceſſe eſt fieri, & aliquando ſi non fiat, pœnam habet: Conſiderantes nihilominùs, quòd non debet aliquis conſiderare verba, ſed voluntatem: cùm non intentio verbis, ſed verba intentioni debeant deſervire: interpretamur procuratoribus utriuſque partis præſentibus, & diffinimus, quòd præfati Archiepiſcopi verba tali formâ prolata, perpetuò valituræ ſententiæ obtineant firmitatem.

[1 *Ad ſed. Apoſt. meritò recurſus debet haberi, ad quam vera, tanquam matrem omnium Eccleſiarum majores & difficiliores quæſtiones, ut ab antiquis Patribus conſtitutum, & moribus utentium rectè approbatur, conferri debent.*]

[2 *Ne de cætero, & cætera, quæ infrà expreſsè continentur in regiſtro: quoniam igitur, ſicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Joannis, S. Priſcæ Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc conceſſimus auditores, ſuper hoc fuit in prolatione ſententiæ dubitatum.*]

a *Lib. 10. Etymol. & c. 8. eod. tit. in 1. comp.* b *Lib. 18. Etymol. c. 15. & c. 10. eod. tit. in 1. comp.* c *Vide l. cum Clerici. C. de Epiſc. & Clericis.* d *Verg. in 12.* e *Dictio*, teſtimonium, *in omnibus Vaticanis deeſt.*

a *C. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *C. 9. eod. tit. in 1. compilat.* c *C. un. eod. tit. in 2. comp.*

CAP.

CAP. XVI.

¶ *Beneficium Principis latiſſimè interpretari debet.*

Innocentius III. *Patriarchæ Granden. (an. 1213. Romà in Iſtriam.)*

Olim *a* tibi ſcripſiſſe recolimus, ut ſi Canonici Paduani, magiſtro G. Canonico Paduano, Præbendam, æ tantùm reſidentibus de communi confertur, ſicut ui ex aliis de communibus proventibus, & manualia eneficia non conferrent, tu eos ad id appell. ceſſante ompellere procurares. Quia verò quidam mandatum oſtrum interpretari aliter, quàm deceat, moliuntur ùm beneficia Principum ſint interpretanda largiſſimè) oſtrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, iòd Præbendam, quæ tantùm reſidentibus in victu & ſtitu de communi confertur, ipſi magiſtro G. plenè ſi- t uni ex aliis reſidentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

¶ *Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in provinam, ſed in villam vel caſtrum.*

Idem *Colubrien.* b *& aliis Epiſcopis in regno Portugalliæ conſtitutis. (an. 1213.)*

Cum in partibus *c* veſtris ſæpè contingat, diverſa loca interdicto ſupponi, quando generale, vel partilare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in ibium revocari: cùm illi, qui ab Eccleſia Romana derari privilegio meruerunt, videlicet, ut cùm generale terdictum terræ fuerit, liceat eis januis clauſis, non lſatis campanis, excluſis excommunicatis & interdis, ſuppreſsâ voce divina officia celebrare, interdicto rticulari ſe aſſerant non arctari, dicentes interdictum neralе duntaxat, cùm regnum vel ſaltem provincia to- ſubjicitur interdicto: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm autem in vilegiis de regno vel provincia nil expreſsè dicatur, mine terræ, non ſolùm regnum vel provinciam intel- i volumus, verùm etiam villam & caſtrum, ut & in his um habeat, quòd de generali dicitur interdicto.

[1 *Propter quod & juſtitia ſæpiùs deperit, & Prælatorum ſentia contemnuntur, cùm in aliis interdictis ipſi promptiùs divina ebrent, & ſuſpenſis organis aliorum, ipſi pulſatis campanis & rtis januis quoslibet paſſim recipiant ad divina. Ne autem diſa interpretatio diſcordiæ cauſam inter vos ulteriùs, & odii fo- em valeat miniſtrare, vel quòd interdictum diu dici debeat erale amodò in dubium revocetur, ſignificatione vobis præſen- m intimamus, quòd.*]

CAP. XVIII.

¶ *Privilegium contra conſuetudinem juri communi obviantem ,è eſt interpretandum.* h. d. ſecundùm intellectum Abbaantiqui. Et eſt caſus not. ſecundùm hunc intellectum.

Idem *Altiſſiodoren. Epiſcopo. (an. 1214. Romà in Galliam.)*

Cum tibi *d* de benignitate ſedis Apoſt. ſit indultum, quòd ordinatio rerum Clericorum ab inteſtato dedentium, in tua diſpoſitione permaneat: nos conſulere luiſti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Ca- nicos, quàm ad non Canonicos extendatur: [1 & ſ.] Conſult. t. t. r. quòd appellatio Clericorum non ſo- m alios, ſed etiam Canonicos comprehendit.

[1 *Secundò, an illi qui in diſpenſatione & voluntate alterius im committunt ultimam voluntatem, nil per ſe penitùs ordinan- , nec determinantes, cui loco vel perſonæ conferri debeat, dican- decedere inteſtati. Prima igitur.*]

CAP. XIX.

¶ *Jurans obedire Prælato & Eccleſiæ, non Clero diœceſano, ſed itulo Eccleſiæ Cathedralis obedire tenetur.*

Idem *Præpoſito & Capitulo Placentino. (an. 1214. Romà in Liguriam.)*

Cum Clerici *a* Placentini juramentum præſtant ſub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo Placentino: nos conſulere voluiſtis, utrùm intelligi debeat *b* Clerus totius diœceſis, an Capitulum tantùm Eccleſiæ Cathedralis? Nos igitur taliter reſpondemus, quòd per Eccleſiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præſcripti non debeat intelligi totius diœceſis Clerus: etſi Capitulum intelligatur Eccleſiæ cathedralis: is tamen, qui præſtat hujuſmodi juramentum, Epiſcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

CAP. XX.

¶ *Appellatione Eccleſiaſtica cenſuræ comprehenditur excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum.*

Idem *Priori S. Fridiani Lucan. (an. 1214. Romà in Tuſciam.)*

Quærenti, quid *c* per cenſuram Eccl. debeat intelligi, cùm hujuſmodi clauſulam in noſtris literis apponimus: reſpond. quòd per eam non ſolùm interdicti, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valet intelligi, niſi Judex diſcretus, rerum & perſonarum circumſtantiis indagatis, ferat, quam magis viderit expedire.

CAP. XXI.

¶ *In privilegiis, de decimis Novalium non ſolvendis, illud appellatur Novale, de cujus cultura non eſt memoria, & quod prius modicum vel nullum fructum afferebat.*

Idem *Cæſaraug. Epiſcopo. (an. 1215. Romà in Hiſpaniam.)*

Quid per *d* Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requiſivit. Licèt autem quidam dixerint, quòd Novale ſit terra præciſa, quæ anno ceſſat, aliis aſſerentibus, quòd ex ſylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur *e* inquiſit. t. r. quòd eam credimus prædeceſſorum noſtrorum intentionem fuiſſe, cùm piis locis indulgentiam de Novalibus conceſſerunt, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuiſſet. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore conceſſam, niſi de illo duntaxat, cujus decimam religioſus poteſt Conventus abſque gravi detrimento parochialis Eccleſiæ detinere, cùm talis ſit ſæpè locus incultus, de quo parochialis Eccleſia magnos percipit decimarũ ratione proventus.

CAP. XXII.

¶ *Si Eccleſia ſubjecta Epiſcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur ſalvo jure Matricis Eccleſiæ, per Matricem Eccleſiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.*

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ. (an. 1215. Romà.)*

Venerabili F. n. Colubrien. *f* Epiſcopo didicimus conquerente, quòd cùm fratres ſanctæ Crucis monaſterium de Argariis *g*, ſub protectione ſua nuper receperint, quòd ſuis prædeceſſoribus Epiſcopalia jura conſueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis ſuis ſine ſuo conſenſu ibi facto Priore, occaſione cujuſdam privilegii à C. Papa veritate tacitâ impetrati, eidem Epiſcopo obedientiam denegat exhibere: inde ſumptâ occaſione, quòd per Matricem Eccleſiam non Cathedralem intelligit, ſed Romanam: [1 & ſ.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ſi aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœceſ. Epiſcopo reſpondere: vos eum ad eam præſtandam eidem, ſicut prædeceſſores ſui prædeceſſoribus Epiſcopi præſtiterunt, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis, non obſtante privilegio in præjudicium Colubrien. Eccleſiæ per ſurreptionem obtento: nos enim per Matri-

a *Cap. 6. eod. tit. de reſcript. in 1. comp.* b *Vid. Joan. Vaſæm in Annal. Hiſpan. c. 20.* c *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.*

a *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *debet.* c *cap. 4. eod. t. in 3. comp.* d *c. 5. eod. tit. in 3. comp.* e *in aliis pleriſque: Nos tamen inquiſitioni, &c. al. Nos autem, &c.* f *c. 6. eod. t. in 3. comp.* g *Argavil.*

cem Eccleſiam Cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[1 *Quia verò non eſt noſtræ intentionis, ut jura fratrum noſtrorum temporibus noſtris minuantur, cauſam ipſam vobis duximus committendam.*]

CAP. XXIII.

¶ *Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offenſa dubiâ, abſolvitur cautione præſtitâ de ſtando juri. Si verò fuit excommunicatus vel interdictus pro manifeſta offenſa, tunc priùs debet ſatisfacere, antequam abſolvatur. Et dicitur manifeſta, de qua conſtat per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam.* h. d. cum cap. ſeq.

Idem *Abbati ſanctæ Genovefæ, Decano & Cancellario Pariſien. (an. 1215. Româ in Galliam.)*

I. EX parte in Chriſto *a* dilectæ filiæ Comitiſſæ Bleſen. [1 & ſ.] ¶ Propoſuerunt nuncii Comitiſſæ, quòd cùm ipſius Præpoſitus quendam latronem ceperit, & juſtitia fuerit inde facta, latro fuit per Capitulum Carnoten. poſt factam juſtitiam requiſitus, quia eum in terra ſua captum fuiſſe dicebant: [2 & *infrà.*] ¶ Verùm cùm ſuper hoc de parendo juri Comitiſſa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominùs terram ejus fecerunt interdicto ſupponi: quod relaxare noluerunt, niſi priùs ſolveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Eccleſiæ privilegiis *b* contineri, quòd nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere: [3 & ſ.] ¶ Ad intelligendam autem clauſulam privilegii memorati, credimus diſtinguendum, utrùm in aliquem interdicti vel excommunicationis ſententia ſit prolata pro contumacia tantùm, quia ſcilicet citatus ſtare noluit juri: vel etiam pro offenſa, quia videlicet juſſus noluit maleficium emendare. In primo caſu credimus congruè ſatisfieri, ut ſententia relaxetur, ſi priùs ſufficiens ſtandi juri cautio tribuatur: in ſecundo verò, ſi offenſa eſt manifeſta, non credimus ſatisfieri congruè, ut relaxetur ſententia, niſi priùs ſufficiens præſtetur emenda. Si verò dubia eſt offenſa, ſufficere credimus ad relaxandam eandem, ſi parendi mandato Eccleſiæ *c* competens ſatisfactio præbeatur.

[1 *Nuncii ad noſtram præſentiam deſtinati ſibi poſtulârunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & ſuis infert Eccleſia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beto Canonico Carnoten. qui pro ipſa ſtabant Eccleſia, dil. fil. R. tit. S. Anaſtaſii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus præſentia.*]

[2 *Aſſerentibus Ballivis ècontrà ipſum fuiſſe captum in terra, in qua jus capiendi latrones & alios malefactores habet eadem Comitiſſa: quoniam vir ejuſdem, antequam ſignaculum crucis aſſumeret, erat in poſſeſſione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipſo Capitulo dicebatur, hujuſmodi juriſdictionem haberet: quod erant probare parati.*]

[3 *Videntes autem nuncii Comitiſſæ, quòd datâ cautione abſolvi non poterant, ut deberent, tam ſuper hoc quàm aliis cauſis, inter Comitiſſam & Capitulum agitatis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipſam Comitiſſam, quàm terram & Ballivos ipſius ſub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cùm partes eſſent in die præfixa præſentes, privilegio inſpecto, teſtibus hincinde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterùm aſſignato procurator Comitiſſæ cum inſtantia poſtulabat publicari atteſtationes receptas, ex abundanti de juri parendo ſufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli contrariò allegabat, quòd jam dicti privilegii ratione, ab ipſa ſententia non poterat nec debebat abſolvi, niſi priùs Capitulo facta fuiſſet emenda, interpretando verbum illud quod in privilegio continetur, videlicet ſatisfactione congruâ, pro emenda. Litigato igitur diutiùs ſuper hujuſmodi clauſula, interlocutus eſt Metropolitanus jam dictus, ſe velle hujuſmodi expoſitionem Apoſtolico examini reſervare, & ſuper hoc diem partibus aſſignavit.*]

CAP. XXIV.

¶ *Summatum eſt ſupr. cap. proxim. vel dic: Manifeſtum dicitur, quod per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel evidentiam rei conſtat.*

Idem *Comitiſſæ Bleſen. (an. 1215. Româ in Galliam.)*

CUm olim *a* pro Canonicis Carnoten. quoddam capitulum contra te fuit allegatum, quod dicebant in Eccleſiæ ſuæ privilegiis contineri: ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere: [& *infrà.*] ¶ Quia verò dum anſam ſolvimus, nodum dicimur ligaviſſe, propter hoc, quòd eiſdem Canonicis (velut aſſeris) proponentibus, illam offenſam eſſe manifeſtam, non quæ Judici, nec quæ alii, ſed quæ ſibi tantummodò manifeſta videtur: offenſam illam nos reſcribimus intelligere manifeſtam, quæ vel per confeſſionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut evidentiâ rei, quæ nullâ poſſit tergiverſatione celari.

CAP. XXV.

¶ *Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid afferant, & non remaneat ambiguitas: & ideò verba, Secundùm & Juxta, videntur appoſita cauſativè, non conditionaliter.* h. d. Panorm.

Idem *Epiſcopo & Cantori Atrebaten. (an. 1215. Româ in Belgium.)*

ABbate S. *b* Silvani Alciaten. vitam univerſæ carnis ingreſſo, cùm ejuſdem loci Monachi elegiſſent quendam de ipſius Eccleſiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis à Morinenſi Epiſcopo nequiviſſent aliquatenùs obtinere, eam à ſede Apoſtolica petierunt. Cæterùm procurator monaſterii ſancti Bertini propoſuit ex adverſo, quòd cùm ſecundùm approbatam conſuetudinem & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monaſterio ſancti Bertini ſemper aſſumi: hujuſmodi electio erat non immeritò reprobanda, utpote contra conſuetudinem diuturnam, & contra privilegium ſed. Apoſtol. attentata, & Alciaten. Monachi *c* debeant de jure compelli, ut de monaſterio ſancti Bertini perſonam idoneam ſibi eligerent in Abbatem: [& *infrà.*] ¶ Nos igitur depoſitionibus teſtium diligenter inſpectis, invenimus eſſe probatum, quòd à XL. annis & infrà, Monachi Alciaten. Abbatem ſibi de S. Bertini monaſterio elegerunt: [& *infrà.*] ¶ Et cùm quâdam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegiſſent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monaſterium S. Bertini profeſſione factâ, poſt aliquantum *d* temporis, quando ſcilicet ejuſdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem aſſumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de ſancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paſchalis Papæ hujuſmodi capitulum apparet inſertum: ſurrogationem Abbatis penès monaſterium ſancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta præteriti temporis morem, in veſtra ſemper concedimus diſpoſitione perſiſtere. In privilegio etiam Calixti hujuſmodi capitulum invenitur. Porrò juxta Paſchalis Papæ decretum, Abbatis ſurrogationem penès Alciaten. non aliunde, quàm de veſtro monaſterio fieri Apoſtol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adverſa reſpondit, quod ſi etiam probaretur, quòd infra prædicti temporis

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* b *fortè, privilegio.* c *Dicto,* Eccleſiæ, *deeſt in vetuſtiorib. Cod. & in omnib. Vatic.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. Hujus Decr. intellectus pendet ex ſuperiori.* b *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* c *al. debeant jure compelli.* d *aliquantulum.*

...ſpatium de monaſterio ſancti Bertini ſemper fue... Abbas Alciaten. aſſumptus : ex hoc dici non poterat, ...òd conſuetudo aliqua, quaſi contradicto *a* judicio ...erit introducta, cùm in memorati Guarini electione, ...o bono pacis extra judicium proceſſum taliter digno... ...itur: [*& infrà.*] ¶ Præterea cùm Paſchalis Papa ſurrogationem Abbatis ſancti Silvani monaſterio S. Bertini ...xta morem præteriti temporis duxerit concedendam, ...c *b* more præteriti temporis fiat fides, per ejus privi...gium & ſimilia, nullum ſuper hoc Alciaten. mona...erio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit ...t adverſo reſponſum, quòd hæc determinatio, ſecun...um præteriti temporis morem, & cauſalis, & conditio...alis poteſt intelligi, & tam ad perſonale, quàm ad im...erſonale verbum referri. Si enim impersonale ver...um determinet, conditionalis *c* intelligitur, & eſt ſen...s, Concedimus ſurrogationem Abbatis ſancti Silvani ...ud Alciaten. monaſterium in veſtra ſemper diſpoſitio...e conſiſtere, ſecundùm præteriti temporis morem : id ...t, ſi mos præteriti temporis talis fuerit *d*. Si verò ver...um determinet perſonale, cauſaliter debet intelligi, ut ...t ſenſus, Concedimus ſecundùm præteriti temporis ...orem : id eſt, quia mos præteriti temporis ſic obtinuit, ...rrogationem, &c. Hic autem ſenſus rectior eſſe vide...r, quia cùm privilegium ſit lex privata, & lex *e* non ...beat eſſe obſcura, vel captioſa, ſed certa & manifeſta, ...c eſſet privata, niſi aliquid ſpecialiter indulgeret : pro...ctò ſic intelligenda ſunt illa verba, ut res, de qua agi...r, valere poſſit potiùs quàm perire: maximè cum ſu...dictus C. Papa, qui eidem Paſchali è vicino ſucceſſit, ...rbis æquioribus uſus, determinationem illam prorſus ...noverit, ut ambiguitas tolleretur : & quod dicebatur ...i conceſſione Paſchalis, ut videlicet ſurrogatio Abbatis ...ncti Silvani apud Alciaten. in diſpoſitione Abbatis, & ...ſtrum ſancti Bertini ſemper exiſteret, ipſe mutaverit, ...cernens ſurrogationem ipſius Abbatis non aliunde, ...cam de monaſterio ſancti Bertini faciendam. His igi...t: diligenter auditis, monaſterio ſancti Bertini adjudi...cimus hujuſmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. ...onaſterio Abbatis electio imminet facienda, Alciaten. ...onachi de cœnobio S. Bertini perſonam idoneam ſibi ...igant in Abbatem : ita videlicet, ut tamdiu monaſte...rium ipſum hâc honoris debeat prærogativâ gaudere, do...c ibidem viguerit obſervantia regularis, ut idoneæ per...æ inveniantur in illo, qui *f* poſſint in Abbatem aſ...ni.

CAP. XXVI.

¶ *Dicit, qui dicuntur hæretici manifeſti. Secundò quæ ſint Pe...gia, Guidagia & Salinaria interdicta. Tertiò dicitur, quomo... intelligitur præceptum factum Laico, quòd de ſe conquerentibus ...Eccleſiaſtico foro reſpondeat.* h. d.

Idem *Comiti Toloſan. (an. 1215.)*

...Uper *g* quibuſdam mandatorum articulis : [1 *& in...frà.*] ¶ Tua devotio poſtulavit à nobis, qui ſint di...ndi hæretici manifeſti ? Super quo tibi duximus re...ſpondendum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreti...s, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut ...ofitentur, ſeu defendunt eorum errorem, vel qui coram ...ælatis ſuis convicti ſunt, vel confeſſi, vel ab eis ſen...tialiter condemnati ſuper hæretica pravitate : quo...m bona propria confiſcantur, & ipſi juxta ſanctiones ...itimas puniuntur. Præterea cùm Pedagia, Guida...ia, Salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, au...oritate Apoſtolicâ duximus declarandum illa eſſe pe...gia, ſalinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. *a* Concilii largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine à tempore, cujus non extat memoria, introducta : [*& ſ.*] ¶ Cùm autem à Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, ſecundùm ſuum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, juſtitiam exhiberes : hoc taliter intelligendum eſſe cenſemus, ut in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum, ad Eccleſiaſticum forum pertinet, ac ſuper univerſis capitulis, quæ pro pace ſervanda ſunt per dictum Legatum ſtatuta, vel auctoritate Apoſtolicâ ſtatuenda, item viduis, pupillis, orphanis : & perſonis miſerabilibus tenearis in judicio Eccleſiaſtico reſpondere.

[1 *Tibi à bon. mem. Milone notario noſtro tunc temporis Apoſtol. ſed. Leg. factorum apud quoſdam dubitatione ſubortâ.*]

CAP. XXVII.

¶ *Clericus traditur curiæ ſeculari, quia degradatur, ſeculari poteſtate præſente, cui denunciatur, ut in ſuum forum illum recipiat.* h. d. uſque ad §. pro illo.

Idem *Epiſcopo Pariſien.*

NOvimus expedire *b*, ut verbum illud quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Eccleſiaſticum Judicem degradatus, ſeculari tradatur curiæ puniendus, apertiùs exponamus.

Cùm enim quidam anteceſſorum noſtrorum ſuper hoc conſulti diverſa reſponderint, & quorundam ſit opinio à pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non ſolùm damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, ſeculari foro per conſequentiam applicetur : cùm ab Eccleſiaſtico foro fuerit projectus, ejus eſt degradatio celebranda ſeculari poteſtate præſente, ac pronunciandum eidem, cùm fuerit celebrata, ut in ſuum forum recipiat degradatum : & ſic intelligitur tradi curiæ ſeculari : pro quo tamen debet Eccleſia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur.

¶ *Iſte §. non facit ad titulum, ſed ponit gratiam, ſecundùm quoſdam.*

Pro illo verò falſario ſcelerato, quem ad mandatum noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus conſulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipſum includas, pane doloris, & aquâ anguſtiæ ſuſtentandum, ut commiſſa defleat, & flenda ulteriùs non committat.

CAP. XXVIII.

¶ *Si Papa indulget reo, qui propter abſentiam actoris poſſeſſionem recuperare non poteſt, quòd ei lapſus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia ſecundùm jus commune.*

Honorius III. *Archiepiſcopo Turonen.*

DIlecto filio Jacobo Barba : [1 *& infrà.*] ¶ Quia te pro cauſa neceſſaria tunc abſente, poſſeſſio tibi tradita cauſâ cuſtodiæ, reſtitui parti adverſæ non potuit : eidem indulſimus, ut ſibi lapſus temporis non obſiſteret, quò minùs poſſeſſionem ipſam recuperare valeret. Quoniam verò tantum temporis ante conceſſionem ipſius indulgentiæ dicitur effluxiſſe, quòd tibi ſufficere poſſet ad veræ poſſeſſionis effectum, ſecundùm ſtatuta *c* Concilii generalis : [*& ſ.*] ¶ Auctor. præſ. declaramus, quòd noſtræ intentionis non fuit per ipſam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit *d* ex poſſeſſione præterita, vel poſt reditum tuum competierit ex futura : ſibi enim imputare poterit pars adverſa, ſi negligens fuerit in ſua juſtitia proſequenda, cùm abſentiæ

a *Al. contradictorio judicio.* b *al. nec de more, vel conſue...tline.* c *conditionaliter.* d *fuit.* e *Bart. in l. ſi finita. ...ex hoc edicto. ff. de dam. infecto.* f *al. qui poſſint, &c.* ...*ap. 10. eod. tit. in 4. comp. vide Albertinum tract. de agnoſc. ...ert. Cathol. & haret. q. 29.*

a *Lateranen. Concil. ſub Alex. III. c. 22.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Degradatio qualiter ſit facienda, vide Concil. Trident. ſeſſ. 13. de reform. matr. cap. 4.* c *Sub Innocent. III. cap. 40.* d *competebat.*

tuæ impedimento ceſſante, veniendi te habuit facultatem.

[1 *Procuratore Eccleſiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter ſupplicante, ut cùm paratus eſſet tibi juſtitiæ plenitudinem exhibere ſuper Eccleſia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter te & Venetos, ac Vicarium Venetorum quæſtio mota fuit, poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ, atque rerum, quæ per fel. mem. I. PP. p. n. tibi fuit cauſâ cuſtodiæ aſſignata, ſibi reſtitui faceremus: eumq.*]

CAP. XXIX.

¶ *Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Eccleſiæ, quocunque modo in Miſſa vel extra, & in Eccleſia vel extra.*

Idem *Priori & Clericis ſanctorum Joannis & Pauli Tudertin. (an. 1221. Româ in Marcam.)*

CUm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem ſancti P. de monte Spolet. diœc. ex altera, ſuper tertia parte oblationum capellæ ſancti Hilarii, quæſtio verteretur, & à vobis probatum fuerit per XL. annos, & ampliùs tertiam partem oblationum ejuſdem capellæ veſtram Eccleſiam recepiſſe, à Clericis inſtitutis, per Abbatem de Monte, tuiſque, fili Prior, eandem tertiam te commiſiſſe aliquando colligendam: bonæ memoriæ I. Papa, præd. noſter ipſam tertiam Eccleſiæ veſtræ adjudicans ſtatuit, ut tibi Prior liceret per eoſdem Clericos (ſicut fuerat conſuetum) partem colligere memoratam. Verùm quia poſtmodùm Sacerdos prædictæ capellæ aſſerens oblationum nomine minimè contineri ea, quæ ipſi capellæ in feſtivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, ſeu ad domum Sacerdotis ejuſdem, intuitu defunctorum: nec non, quæ in cimiterii ponuntur, quod de altari ſuſcipit, & facit per Eccleſiam deportari, & quæ ante crucem, & in Miſſa Trinitatis, & ea quæ pro deſponſatis dantur *a*, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam deſtinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis perſolvendis pro rata veſtram Eccleſiam contingentis retinere nitebatur ad expenſas capellæ ipſius neceſſarias faciendas: dictus prædeceſſor de omnibus ſupradictis abſque ſubtractione aliqua integrè perſolvi voluit & mandavit tertiam portionem. At *b* Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Miſſis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro ſeptimis, & triceſimis, & anniverſariis, panes *c*, & alia, quæ intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia, oblationum nomine minimè contineri: de his omnibus tertiam partem ſolvere vobis nolunt: [1 & ſ.] ¶ Volumus igitur & mandamus, ut per veſtrum Clericum à vobis in eadem Eccleſia inſtitutum, de omnibus ſupradictis & aliis oblationibus quocunque titulo ad Eccleſiam pervenerint, ſine diminutione aliqua integrè tertia vobis portio perſolvatur.

[1 *Ut igitur hujuſmodi ſcandalorum materia radicitùs pullulantium evellatur.*]

CAP. XXX.

¶ *Lis dicitur mota, cùm fuerit conteſtata.*

Idem *Epiſcopo F. & P. Bertrandi* d. *(an. 1222. Româ in Hiſpaniam.)*

III. EX parte veſtra fuit propoſitum, quòd Præpoſitus & Canonici Aretinen. ſententiam, quam I. Papa præd. noſter ſuper Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæſtionis ſcrupulum reducere molientes, aſſerunt capitulum illud ejuſdem ſententiæ, quo dicitur, ne canonica ipſa impediat, quò minùs monaſterium veſtrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eo ſtatu, in quo fuiſſe dignoſcitur tempore motæ litis eſſe referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis econtrariò aſſerentibus, illud eſſe intelligendum de tempore, quo lis ſuper hoc inter vos & præfatam canonicam extitit conteſtata. Nos igitur conſideratâ eâdem ſententiâ, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur eſſe referendum ad tempus, quò litis conteſtatio facta fuit.

CAP. XXXI.

¶ *Conſtitutio Legati de ſolvenda tertia mortuariorum Epiſcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.*

Idem *Prælatis univerſitatis Francigenarum Conſtantinop. (an. 1222. Romæ.)*

III. EX parte veſtra fuit propoſitum, quòd Patriarcha veſter, occaſione conſtitutionis cujuſdam, quam Albinen. *a* Epiſcopus tunc Legatus in partibus Romaniæ ſuper legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. ſanctæ Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibuſdam, quæ vobis & Eccleſiis veſtris legantur à decedentibus, tertiam à vobis exigit portionem. Cùm igitur ipſi (ſicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis Eccleſiaſticis, vel ad fabricam Eccleſiæ reparatione indigentis, aut ad Eccleſiæ luminaria, nec non de his, quæ pro anniverſario, ſeptimo, triceſimo ac viceſimo faciendis, vel de his, quæ perſonis ſpecialiter, niſi forſan id fiat Eccleſiæ ratione, à quocunque legantur, aliqua deberet ſolvi portio Eccleſiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, ſecundùm ipſam conſtitutionem præfatam præcipimus obſervari firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium Cathedralis Eccleſiæ procuretur.

CAP. XXXII.

¶ *In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, appellatio beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium eſt conceſſum Epiſcopo pro honeſta & favorabili cauſa.* h. d. cum ſuppletione Panormitani.

Idem *Epiſcopo Tolenen.* b *(an. 1223.)*

TUa nobis Fraternitas *c* intimavit, quòd cùm tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ interim in diœceſi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apoſtolicæ gratiæ privilegium ſiniſtrâ interpretatione reſtringere molientes, aſſerunt Præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [1 & ſ.] ¶ Nos igitur auctoritate præſentium declaramus, quòd in hoc caſu Præbendæ ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

[1 *Super quâ interpretationem Apoſtolicam poſtulâſti.*]

CAP. XXXIII.

¶ *Verbum moderationis, diminutionem continet, non augmentum.*

Gregorius IX. *Decano & Sacriſtæ Engo* d. *(an. 1236. Romæ.)*

TRanſmiſſæ *e* nobis literæ continebant, quòd ſignificantibus Epiſcopo & Capitulo Xanton. quòd quadragenarius Canonicorum numerus inſtitutus in eorum Eccleſia, non poterat obſervari, pro eo, quia non ſufficiebant Eccleſiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum & Præbendarum numerum juxta facultates Eccleſiæ moderantes, ſtatueretis eundem firmiter obſervari. Vos verò inveniſtis prædictæ Eccleſiæ facultates, à tempore ſtatuti numeri adeò excreviſſe, quòd abſque mutilatione præbendarum major haberi poſſet numerus in eadem: quare quæſiſtis, an per, moderationis, verbum literis noſtris appoſitum, eundem

a *Canitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Miſſa quæ pro deſponſatis canitur.* b *al. Ac.* c *pannos.* d *al. ita: Idem Epiſcopo F. P. P.*

a *Alban.* b *Tullen. al. Tollenen. al. Tulonen.* c *Vid. Archidiac. in cap. fraternoſter. 16. q. 1.* d *Engoli. al. Engoliſmen.* e *Vid. gl. & D. in cap. cupientes. de elect. in 6. & Cardinalem in Clement. II. de magiſtris.*

numerum

numerum augmentare & minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus ſi veteres non ſunt minutæ præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipſarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem ſtatu, in quo hactenus dignoſcitur extitiſſe, in utilitatem ejuſdem Eccleſiæ convertentes augmentum ſuorum redituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

DE REGULIS JURIS.

TITULUS XLI.

CAP. I.

¶ *Non poteſt breviùs ſummari.*

Joannes Chryſoſtomus. *(an. 393. in Thraciâ.)*

OMnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.

CAP. II.

¶ *Dubia in meliorem partem interpretari debent.*

Beda *in Homiliis.* a *(an. 731. in Angliâ.)*

EStote miſericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo *b*, niſi ut ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt *c*, [*Ex fructibus eorum cognoſcetis eos:*] de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ut Stuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

¶ *Propter ſcandalum evitandum veritas non eſt omittenda.*

Idem.

QUi ſcandalizaverit, &c. Utiliùs ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur.

CAP. IV.

¶ *Propter neceſſitatem illicitum efficitur licitum.*

Idem *ſuper Marc.*

QUod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & Sabbathum cuſtodiri præceptum eſt: Maccabæi enim ſine culpa ſua in Sabbatho pugnabant: ſic & hodie, ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

CAP. V.

¶ *Illicitè factum, obligationem inducit.*

Gregorius VII. *(an. 1080. Romæ.)*

QUod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum eſt, nullâ debet ſtabilitate ſubſiſtere.

a *In Lucam lib. 2. cap. 14. vide B. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 4.* b *aſtimo.* c *Matth. 7.*

CAP. VI.

¶ *Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non ſunt.*

Idem *Varien. Epiſcopo. (an 1081. Româ in Hungariam.)*

CUm in contemplatione: [*& infrà.*] ¶ In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

CAP. VII.

¶ *Sacrilegus eſt, offendens rem vel perſonam Eccleſiaſticam.*

Stephanus Papa. a *(an. 257. Romæ.)*

QUæ multoties: [1 *& infrà.*] ¶ Quicquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur; quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent.

[1 *Uſurpantur, neceſſe eſt ut multoties prohibeantur. Nam.*]

CAP. VIII.

¶ *Qui facit aliter quàm debet, facere non dicitur.*

Auguſtinus. *(an. 420. in Africâ,)*

QUi ex timore *b* facit præceptum, aliter quàm debet facit, & ideò jam non facit.

CAP. IX.

¶ *Committens unum peccatum, reus eſt omnium, quoad vitam æternam.*

Idem *in libro de pœnitentia.*

DEfleat peccator, quia offendens in uno, factus eſt omnium reus.

CAP. X.

¶ *Ignorantia non excuſat Prælatum in peccatis ſubditorum.* h. d. *quoad myſticum & moralem intellectum.*

Gregorius *in Regiſtro. (an. 600. Romæ.)*

QUamvis cauſæ: [1 *& infrà.*] ¶ Non *enim* poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit.

[1 *Quid eſſe deterius poteſt, quàm ut agantur talia contra ſervos Dei, ut ipſe neſciat qui præeſt.*]

CAP. XI.

¶ *Pro ſpiritualibus homagium non præſtatur.*

Lucius III. c *(an. 1181. Romæ.)*

INdignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.

a *Stephanus Papa I. epiſt. 2. cujus initium: Plurimùm gaudemus, extat in 1. tom. Conc.* b *C. 10. eod. tit. in 1. compil. vide B. Thom. 2. 2. quæſt. 19.* c *Cap. 13. eod. tit. in 1. compilat. vide cap. 1. de exceſſ. Prælat. in 2. compil. ubi extat integra clauſula.*

FINIS.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM D. BONIFACII PAPÆ VIII.

SUÆ INTEGRITATI UNA CUM

CLEMENTINIS

ET

EXTRAVAGANTIBUS

RESTITUTUS.

CUM PRIVILEGIO GREGORII XIII.
Pontif. Max. & aliorum Principum.

COLONIÆ MUNATIANÆ,

M. DC. XCV.

BONIFACIUS PAPA VIII. natione Henricus, patr. Anagninus, è familia Cajetana anno 1294. Pontifex M. ximus creatus. Is Decretales Epiſtolas prædeceſſorui ſuorum per Guilielmum Archiepiſcopum Ebrudunen & Berengarium Epiſcopum Biterenſ. ac Magiſtrum R chardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligent fecit recenſeri: & quibuſdam Decretis novis à ſe additis in unum librui ſub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. anneđ Sextumque nuncupari juſſit. Ad quem Joannes Andr. Bononien continuas gloſſas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inſerta, & ho ſigno [ ] notata, conſcripſit.

INDE

NOTÆ AD TITULUM LIBRI SEXTI ET CLEMENTINARUM.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM.] Ex Conſtitutionibus Gregorii IX. Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clementis IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Chriſti M CC. XCVIII. operâ Ricardi Malambri Senenſis Cardinalis, Guillelmi Bergonienſis & Dini Roſſoni. Vide Joan. Villani Lib. 8. cap. 64. Extat in Conſtitutiones à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi editas & ab eodem Bonifacio compilatas publicataſque Guillelmi Durandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit & pleraſque ex Conſtitutionibus procuravit, Commentarius editus à Simone Majolo An. 1569. in 4to. cui & de Advocatis caput inſertum eſt ſub titulo de poſtulando, incipit *Properandum*. Quod unum ferè in hac collectione prætermiſſum eſt. Innocentii verò IV. Novellæ, quæ & Authenticæ poſteà dictæ, in hanc collationem relatæ ſunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini M. CC. XCVIII. in fine anni, ſcilicet quinto nonas Martii, Pontificatus ſui Anno 4. Idem Bonifacius fecit publicari Sextum Librum Decretalium quem per tres magnos & ſolemnes viros fecerat compilari: plura nova conſtituens in eodem.

Unà cum Clementinis.] Idem Bernardus Guidonis ſub Joanne XXII. Anno Domini M. CCC. XVII. menſe Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari & ſub Bulla ſua ad generalia

ſtudia

ſtudia deſtinari Conſtitutiones quas Dominus Clemens Papa prædeceſſor ejus fecerat tam in Viennenſi Concilio, quàm ante & poſt, quæ nondum fuerant ad generalia ſtudia deſtinatæ, ſed uſque tunc ſteterant in ſuſpenſo. Idem in Lib. de Concil. ſub fin. Anno Domini M. CCC. XI. in Kal. Octobr. Clemens Papa V. Pontificatûs ſui An. VIII. convocavit Concilium apud Viennam: in quo quidem Concilio idem Papa nonnullas Conſtitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit: ex quibus decrevit fieri Librum unum, quem, ſicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, ſicut fecerat Sextum Librum Papa Bonifacius anteceſſor. Verùm quia Conſtitutiones illæ nondum erant formatæ ad plenum, nec excoctæ & limitatæ ad purum, ſuſpenſæ ſunt donec ex more ad ſtudia generalia mitterentur: fuitque dicti Libri publicatio per eundem Clementem Papam quaſi biennio protelata, ut medio tempore ſingula limarentur. Poſtmodum verò in Feſto B. Benedicti 12. Kal. Aprilis Anno Domini M. CCC. XIV. in caſtro de Montibus propè Carpentoradum ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum Librum coram ſe in Conſiſtorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde pòſt obiit 31. die, ſcilicet communiter ad habendum, ſed remanſit Liber tribus annis & octo menſibus tantum in ſuſpenſo. Anno verè Domini M. CCC. XVII. menſe Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediatè ſucceſsit, fecit publicari & ſub Bulla ſua ad generalia ſtudia more ſolito deſtinari prædictas Conſtitutiones, quæ hucuſque tunc ſteterant in ſuſpenſo.

INDEX TITULORUM ET CAPITULORUM LIBRI SEXTI DECRETALIUM.

TABULA TITULORUM v. librorum Sexti Decretalium ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

Accuſationibus, inquiſitionibus & denunciationibus. lib. 5. tit. 1.
Ætate & qualitate, & ordine præficiendorum, lib. 1. tit. 10.
Appellationibus. lib. 2. tit. 15.
Arbitris. lib. 1. tit. 22.

B.

Bigamis. lib. 1. tit. 12.

C.

Capellis Monachorum. lib 3. tit. 18.
Cenſibus, exactionibus & procurationibus. lib. 3. tit. 20.
Clericis conjugatis. lib. 3. tit. 2.
Clericis non reſidentibus. lib. 3. tit. 3.
Clerico ægrotante vel debilitato. lib. 3. tit. 5.
Cognatione ſpirituali. lib. 4. tit. 3.
Conceſſione præbendæ & Eccleſiæ non vacantis. lib. 3. tit. 8.
Confeſſis. lib. 2. tit. 9.
Conſecratione Eccleſiæ vel altaris. lib. 3. tit. 21.
Conſuetudine. lib. 1. tit. 4.
Conſtitutionibus. lib. 1. tit. 2.

D.

Decimis, primitiis, & oblationibus. lib. 3. tit. 13.
De deſponſatione impuberum, lib. 4. tit. 2.
Digamis. lib. 1. tit. 12.
Dolo & contumacia. lib. 2. tit. 6.

E.

Electione & electi poteſtate. lib. 1. tit. 6.
Eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſâ rei ſervandæ. lib. 2. tit. 7.
Exceptionibus. lib. 2. tit. 12.
Exceſſibus Prælatorum & ſubditorum. l. 5. tit. 6.

F.

Filiis Presbyterorum & aliis illegitimè natis. lib. 1. tit. 11.
Foro competenti. lib. 2. tit. 2.

H.

Hæreticis. lib. 5. tit. 2.
Homicidio. lib. 5. tit. 4.

I.

Iis quæ vi metusvè causâ fiunt. lib. 1. tit. 20.
Immunitate Eccleſiarum, cœmeteriorum & aliorum locorum religioſorum. lib. 3. tit. 23.
In integrum reſtitutione. lib. 1. tit. 21.
Injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 8.
Inſtitutionibus. lib. 3. tit. 6.
Iudiciis. lib. 2. tit. 1.
Iuramento calumniæ. lib. 2. tit. 4.
Iureiurando. lib. 2. tit. 11.
Iure patronatûs, lib. 3. tit. 19.

L.

Litis conteſtatione. lib. 2. tit. 3.

M.

Majoritate & obedientiâ. lib. 1. tit. 17.

N.

Ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. lib. 3. tit. 24.
Ne ſede vacante aliquid innovetur. lib. 2. tit. 8.

O.

Officio vicarii. lib. 1. tit. 13.
Officio & poteſtate Iudicis delegati. lib. 1. tit. 14.
Officio legati. lib. 1. tit. 15.
Officio ordinarii. lib. 1. tit. 16.

P.

Pactis. lib. 1. tit. 18.
Pœnis. lib. 5. tit. 9.
Pœnitentiis & remiſſionib. lib. 5. tit. 10.
Poſtulatione Prælatorum. lib. 1. tit. 5.
Præbendis & dignit. lib. 3. tit. 4.
Præſcriptionibus. lib. 2. tit. 13.
Privilegiis. lib. 5. tit. 7.
Procuratoribus. lib. 1. tit. 19.

R.

Rebus Eccleſiæ non alienandis. l. 3. tit. 9.
Regularibus tranſeuntibus ad religionem. lib. 3. tit. 14.
Regulis juris. lib. 5.
Religioſis domibus, lib. 3. tit. 17.
Reliquiis & veneratione ſanctorum lib. 3. tit. 22.
Renunciatione. lib. 1. tit. 7.
Rerum permutatione. lib. 3. tit. 10.
Reſcriptis. lib. 1. tit. 3.
Reſtitutione ſpoliatorum. lib. 2. tit. 5.
Reſtitutione in integrum. lib. 1. tit. 21.

S.

Schiſmaticis. lib. 5. tit. 3.
Sententia & re judicata. lib. 2. t. 14.
Sententia excommunicationis. l. 5. tit. 11.
Sepulturis. lib. 3. tit. 12.
Sponſalibus & matrimoniis. l. 4. tit. 1.
Statu regularium. lib. 3. tit. 16.
Summa trinitate & fide catholica. lib. 1. tit. 1.
Supplenda negligentia Prælat. l. 1. t. 8.

T.

Temporib. ordinationum. lib. 1 tit. 9.
Teſtamentis & ultimis voluntatibus. lib. 3. tit. 11.
Teſtib. & atteſt. lib. 2. tit. 10.

V.

Verborum ſignif. lib. 5. tit. 12.
Vita & honeſt. Cleric. l. 2. tit. 1.
Voto & voti redemptione. lib. 2. tit. 15.
Vſuris. lib. 5. tit. 5.
Vt lite pendente nihil innovetur. lib. 2. tit. 8.

FINIS TABULÆ TITULORUM.

TABULA OMNIUM CAPITULORUM Sexti Decretalium ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

Ab arbitris. de offic. & poteſt. Iud. deleg.
Abbate. de ſent. & re jud.
Abbates de privileg.
Ab eo qui appellat. de appell.
Ab eo qui contra. de elect.
Abſolutionis. de his quæ vi.
Accuſatus. de hæret.
A collatione. de appell.
Actor qui. de dol. & contum.
Ad Apoſtolic. de ſent. & re jud.

Ad decimas. de reſtit. ſpoliat.
Ad ſuccidendos. de ſchiſmat.
Alma mater. de ſentent. excomm.
Altercationis. de bigamis.
Animarum. de ſepult.
Appellatio. de appell.
Avaritiæ. de elect.
Auctoritate Martini. de conceſſione præbend.
Auctoritate ſedis. de priv.

B.

Beneficium. de regularib.

C.

Clericis. de immun. Eccl.
Clerici. de vita & honeſtate Clericorum.
Clerici. de Cleric. conjugat.
Collatio. de officio legati.
Commiſſa. de elect.
Concertationi. de appellation.
Conſtitutionem. de ſentent. excomm.
Conſtitutionem. de verborum ſignificatione.
Conſtitutionem. de regularib.
Conſtitutio. de electione.
Conſuetudinem. de conſuetud.
Conſuetudinem. de Cleric. non reſidentib.
Contingit. de jurejuran.
Contra Chriſtianos. de hæret.
Cordi nobis. de appellation.
Cui de non. de præbend.
Cùm ſingula. de præbend.
Cùm in Eccleſiis. de præbend.
Cùm de diverſis. de privil.
Cùm perſonæ. de privil.
Cùm in multis. de reſcript.
Cùm aliquibus. de reſcript.
Cùm æterni. de ſentent. & re judicat.
Cùm ab uno. de ſentent. & re judicat.
Cùm quis. de ſepulturis.
Cùm quis. de ſententia excommunicationis.
Cùm medicinalis. de ſententia excommunicationis.
Cùm nullus. de temp. ord.
Cùm appellationibus. de appellat.
Cùm in tua. de conſuetud.
Cùm non deceat. de electione.
Cùm ex eo. de electione.
Cùm expediat. de electione.
Cùm quidam. de exceptionib.
Cùm ex eo. de exceſſib. Prælator.
Cùm C. Laicus. de foro competenti.
Cùm contumacia. de hæret.
Cùm ſecundùm leges. de hæret.
Cùm in poſitionibus. de jurejurando.
Cùm in generali. de offic. vic.
Cùm plures. de officio & poteſtate Iudic.
Cùm de beneficio. de præbend.
Cùm in illis. de præbend.
Cùm in Eccleſia. de præbend.
Cùm Epiſcopus. de offic. ord.
Cupientes. de elect.

D.

Decet domum. de immunitate Eccleſiarum.
Decernimus. de ſententia excommunicationis.
Decrevit. de hæret.
Degradatio. de pœnis.
Deliberatione. de offic. legat.
Deteſtanda. de conceſſ. præbend.
Dilecto. de ſententia excommunicationis.
Diſcretioni. de decimis.
Diſpendia. de reſcript.
Diſpendiis. ut lit. pend.
Dudum. de præb.
Dudum. de rebus Eccleſiæ non alienandis.
Duobus. de reſcript.

E.

Eccleſ. de ſuppl. neglig. Prælatorum.
Eccleſia. de in integr. reſtitut.
Ei cui. de præbend.
Eos qui. de ſententia excommunicationis.
Eos qui. de temp. ordin.
Eos qui. de immunit. Eccleſ.
Epiſcopali. de major. & obed.
Epiſcopus. ne Cler. vel Monach.
Epiſcopum. ne præſcript.
Epiſcoporum. de privileg.
Et ſi capitulum. de inſtitut.
Et ſi pignorationes. de injur.
Et ſi ſententia. de ſent. & re judic.
Eum cui. de præbend.
Eum qui. de eo qui mittitur in poſſeſſionem.
Eum qui. de dolo & contumac.
Eum qui. de præbend.
Exceptionis. de lit. conteſtat.
Ex eo quòd. de elect.
Executor. de conceſſ. præbend.
Exigit. de cenſib.
Exiit. de verbor. ſignificat.
Ex ſponſalibus. de ſponſ.

F.

Felicis. de pœnis.
Felicis. de cenſib.
Fideli. de ſumm. trinit.
Filii. de hæret.
Frequens. de reſtit. ſpoliat.
Fundamenta. de electione.

G.

Generali. de elect.
Glorioſus. de reliq. & venerat.
Grandi. de ſup. neglig. Prælat.
Gratia. de reſcript.

H.

Hac conſtitutione. de offic. & pote Iud. delegat.
Hi qui, de præbend.
Hoc conſultiſſimo. de rebus Eccleſ. nc alienand.

I.

In appellationis. de jur. calumn.
Indemnitatibus. de elect.
Indulgentiæ. de pœnit.
In electionibus. de elect.
In fidei. de hæret.
Inquiſitores. de hæret.
Ipſo jure. de reſcript,
Is cui procuratio. de elect.
Is cui ab Apoſtolica. de officio & poteſtate Iudicis delegati.
Is cui eſt. de ſententia excommunicationis.
Is cui conceditur. de præb.
Is qui mandat. de homicid.
Is qui contra. de elect.
Is qui. de fil. Presbyt.
Is qui à procuratore. de procuratoribus.
Is qui habet. de ſepult.
Is qui in Eccleſia. de ſententia excommunicationis.
Is qui monaſterium. de Reg.
Iudex. de officio & poteſtate Iudicis delegati.
Iuris. de Iudic.

L.

Legatos. de officio legati.
Legitima. de appellationibus.
Licèt Eccleſiarum. de præbend.
Licèt Epiſcopus. de præbend.
Licèt ab interlocutoria. de appellationibus.
Licèt in officialem. de offic. vic.
Licèt is. de procur.
Licèt Romanus. de conſt.
Licèt canon. de electione.
Licèt pater. de ſepult.
Licèt. de ſentent. excommunicat.
Licèt vobis. de privil.
Licèt in tua. de rerum permutat.
Licèt mulieres. de jurejur.

M.

Mandatum. de præbend.
Mandato. de præbend.
Mediatores. de teſtibus & atteſtationibus.
Mulieres. de Iudic.

N.

Ne aliquis. de hæret.
Ne aliqui. de privileg.
Ne captandæ. de conceſſ. præbend.
Nedum. de cognat. ſpirit.
Nemo deinceps. de elect.
Non eſt. de conſuetud.
Non indiſcretè. de procur.

Non

Non poteſt. de præb.
Non putamus. de conſuet.
Non ſolùm. de appell.
Non ſolùm. de regular.
Nulli licere. de elect.
Nullam. de jur. cal.
Nullus Epiſcopus. de temp. ord.
Nullus religioſus. de elect.

O.

Officii. de off. legati.
Ordinarii. de off. ord.

P.

Pactum. de pact.
Paſtoralis. de Cler. ægr.
Per Catechiſmum. de cog. ſpir.
Per exemptionem. de priv.
Per hoc. de hæret.
Permittimus. de ætat. & qualit.
Perpetuò. de cenſib.
Perpetuò. de poſtul. Prælat.
Perpetuò. de elect.
Periculoſo. de ſtatu reg.
Pia. de except.
Poſtquam. de accuſat.
Prælatis. de homicid.
Præſenti. de off. leg.
Præſenti. de off. ord.
Præſenti. de præbend.
Præſenti. de ſentent. excommun.
Præſentium. de teſtibus & atteſtationibus.
Presbyteri. de capel. Mon.
Præſidentes. de hæret.
Privilegium. de verborum ſignificatione.
Procurator. de procur.
Procurator. de elect.
Pro humani. de homicid.
Provida. de elect.

Q.

Quàm ſit Eccleſiis. de elect.
Quanquam uſurarii. de uſur.
Quanquam in caſu. de elect.
Quanquam pedagiorum. de cenſ.
Quamvis non plures. de cognat. ſpirit.
Quamvis aliqui. de offic. & poteſtate.
Quamvis ſuper ceſſationibus. de offic. ordin.
Quamvis pleniſſima. de præb.
Quamvis tibi. de præb.
Quamvis ad reorum. de pœnis.
Quamvis. de reſcr.
Quamvis conſtitutio. de elect.
Quamvis procurator. de proc.
Quamvis pactum. de pact.
Qui ad agendum. de proc.
Qui contra certam de elect.
Qui generaliter. de proc.
Qui poſt votum. de reg.
Qui Pontificali. de offic. & poteſtate judic.
Quia plerique. de off. ord.
Quia ſæpè dubitatur. de præb.
Quia nonnulli. de immun. Eccl.
Quia per ambitioſam. de reſcr.
Quia ſæpe contingit. de elect.
Quia periculoſum. de ſentent. excommunicationis.
Quia ex eo. de pact.
Quia cunctis. de conceſſ. præb.
Quicunque de ſent. excom.
Quicunque hæreticos. de hæret.
Quod votum. de voto & vot. redempt.
Quodam. de præb.
Quoniam Epiſcoporum. de hær.
Quoniam ut intelleximus. de immun. Eccleſ.
Quoniam Epiſcopi. de privil.
Quoniam aliqui. de renunt.
Quoniam electione. de elect.
Quoniam ex conſtitutione. de conceſſ. præbend.
Quoniam in baptiſmo. de ſentent. excommun.
Quorundam. de elect.

R.

Religioſus. de teſtam.
Religioſo. de ſent. excomm.
Religioſi. de ſepult.
Religionum. de relig. dom.
Romana. de ſuppl. negl. Præl.
Romana. de ſentent. excommunicationis.
Romana. de teſtib. & atteſtationib.
Romana. de cenſib.
Romana. de foro comp.
Romana. de offic. vic.
Romana. de offic. ord.
Romana. de pœnis.
Romana. de pœnitent.
Romana. de appell.

S.

Sciant cuncti. de elect.
Seculares. de foro comp.
Sæpè contingit. de temp. ord.
Si à judice. de appell.
Si à ſubdelegato. de off. & pot.
Si Apoſtolicæ. de præb.
Si à ſede. de præb.
Si Apoſtolicæ. de præb.
Si Abbatem. de elect.
Si ad ſolum. de regul.
Si adverſus. de in integ. reſt.
Si annum. de judic.
Si ad Epiſcopum. ne ſede vac.
Si beneficia. de præb.
Si Clericos. de ſent. excom.
Si civitas. de ſententia excommunicationis.
Si capitulo. de conceſſ. præb.
Si compromiſſarius. de elect.
Si confirmationem. de elect.
Si contra unum. de officio & poteſtate.
Si Canonici. de offic. ord.
Si Clericus. de præb.
Si cui. de elect.
Si cui. de præbend.
Sicut nobis. de verborum ſignificatione.
Sicut cum. de elect.
Si duo procuratores. de procuratoribus.
Si duo ex tribus. de officio & poteſtate.
Si de calumnia. de jur. calumn.
Si delegatus. de offic. & pot.
Si Eccleſiam. de conſecr. Eccl.
Si Epiſcopus. de ſuppl. negl. Prælatorum.
Si Epiſcopus. de præb.
Si Epiſcopus. de pœnitent.
Si Epiſcopus. de offic. ord.
Si eo tempore. de reſcript.
Si eo tempore. de elect.
Si electio. de elect.
Si ex tribus. de arbitr.
Si eum. de præb.
Si forte. de elect.
Si gratioſe. de reſcript.
Si hi contra. ut lite pend.
Si judex. de ſentent. excomm.
Si infantes. de deſponſat. imp.
Si is cum quo. de fil. Presbyt.
Si is cui. de præbend.
Si is cui. de accuſat.
Si is ad quem. de inſtitut.
Si is cui. de offic. & poteſt. jud.
Si Laicus. de jure patr.
Si motu. de præb.
Si oblato. de lit. conteſt.
Si Papa. de priv.
Si pater. de teſtam.
Si poſt præſtitum. de confeſſ.
Si propter. de reſcript.
Si pro te. de reſcr.
Si poſtquam. de elect.
Si pro Clericis. de præbend.
Si poſtquam. de præb.
Si pluribus. de præb.
Si pauper. de præb.
Si quando. de elect.
Si quem. de procur.
Si qui. de præſcript.
Si quis juſto. de elect.
Si religioſus. de elect.
Si ſententia. de ſententia excommunicationis.
Si ſoli. de conceſſ. præb.
Si ſuper. de off. & pot. jud.

Si te. de renunciat.
Si tibi abſenti. de præb.
Si tibi conceſſo. de præb.
Solet. de ſent. excomm.
Statuimus. de ſent. excommunicationis.
Statuimus. de elect.
Statuimus. de confeſſis.
Statuimus j. de offic. & poteſt. judic. deleg.
Statuimus ij. de offic. & pot.
Statutum. de reſcr.
Statutum. de elect.
Statutum. de ſent. excomm.
Statutum. ne Cler. vel Monach.
Statutum. de præb.
Statutum j. de hæret.
Statutum ij. de hæret.
Statuta. de hæret.
Statuto perpetuo. de decim.
Super eo. de hæret.
Super eo. de præb.
Suſceptum. de reſcr.
Suſcepti. de præb. & dign.

T.

T*Ibi qui. de reſcr.*

V.

U*Bi periculum. de elect.*
Vbicunque. de pœnis.
Veniens. de verbor. ſignif.
Venerabilibus. de ſentent. excom.
Volentes. de privil.
Vſurarum. de uſur.
Vt Apoſtolicæ. de priv.
Vt animarum. de conſtitutionibus.
Vt circa. de elect.
Vt commiſſi. de hæret.
Vt inquiſitionis. de hæret.
Vt litigantes. de officio ordinarii.
Vt officium. de hæret.
Vt periculoſa. ne Cleric. vel Monach.
Vt quæſtionibus. de arb.
Vt quis. de elect.
Vt ſuper. de appell.

F I N I S.

CLEMENS PAPA V. natione Gallus, provinciâ Vaſconiâ, diœceſis Burdegalenſis, anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modò in Concilio Viennenſi, ſed etiam ante & poſt ipſum Concilium plurimas conſtitutiones edidit: quas, cùm & aſſiduâ occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & ſub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuiſſet, Joannes XXII. ejus ſucceſſor publicavit. Eas Joann. Andr. Bononien. gloſſis illuſtravit.

TABULA

TABULA TITULORUM ET CAPITULORUM CLEMENTINARUM.

TABULA TITULORUM Clementinarum, ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

ÆTate & qualitate, & ordine præficiendorum. lib. 1. tit. 6.
Appellationibus. l. 2. tit. 12.

B.

BAptiſmo & ejus effectu. lib. 3. tit. 15.

C.

CAuſa poſſeſſionis & proprietatis. lib. 2. t. 3.
elebratione Miſſarum. lib. 3. tit. 14.
enſib. exactionib. & procurationib. l. 3. t. 13.
onceſſione præbendæ. l. 3. t. 3.
nſanguinitate & affin. l. 4. t. 1.

D.

DEcimis, primitiis, & oblationib. l. 3. t. 8.
olo & contumacia. l. 3. t. 4.

E.

Lectione & electi poteſtate. l. 1. tit. 3.
Exceptionib. lib. 2. tit. 10.
xceſſib. Prælat. l. 5. t. 6.

F.

Oro competenti. lib. 2. tit. 2.

H.

HÆreticis. lib. 5. t. 3.
Homicidio voluntario, vel caſuali. l. 5. t. 4.

I.

Mmunitate Eccleſiarum. l. 3. t. 17.
Iudæis & Sarracenis. l. 5. t. 2.
udiciis. lib. 2. tit. 1.
ure patronatûs. lib. 3. t. 12.
ureiurando. lib. 2. tit. 9.

M.

MAgiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. lib. 5. tit. 1.

O.

OFficio Vicarii. lib. 1. tit. 7.
Officio & poteſtate judicis deleg. lib 1. t. 8.
fficio judicis ordinarii. l. 1. t. 9.

P.

POenitentiis & remiſſ. l. 5. t. 9.
Pœnis. lib. 5. tit. 8.
Præbendis & dignitat. lib. 3. tit. 2.
Privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum. lib. 5. tit. 7.
Probationibus. lib. 2. tit. 7.
Procuratorib. lib. 1. tit. 10.

R.

REbus Eccleſiæ non alienandis. l. 3. tit. 4.
Regularibus, & tranſeuntibus ad religionem. l. 3. t. 9.
Religioſis domibus. lib. 3. t. 11.
Reliquiis & veneratione ſanctorum. lib. 3. t. 16.
Renunciatione. lib. 1. t. 4.
Rerum permutatione. l. 3. t. 4.
Reſcriptis. lib. 1 tit. 2.
Reſtitutione in integrum. l. 1. t. 11.

S.

SEntentia & re judicata. lib. 2. t. 11.
Sententia excommunicationis. lib. 5. tit. 10.
Sepulturis. lib. 3. t. 7.
Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum. l. 2. t. 6.
Statu Monachorum. l. 3. t. 10.
Summa Trinitate & fide catholica. lib. 1. tit. 1.
Supplenda negligentia Prælatorum. lib. 1. t. 5.

T.

TEſtamentis & ultimis voluntatibus. l. 3. t. 5.
Teſtibus. lib. 2. tit. 8.

V.

VErborum ſignific. l. 5. t. 11.
Vita & honeſtate Clericorum. l. 3. tit. 1.
Vſuris. lib. 5. tit. 5.
Vt lite pendente nihil innovetur. lib. 2. tit. 5.

TABULA CAPITULORUM Clementinarum, ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

ABbates. de reſcript.
Ab Eccleſia. de reſtit. in int.
Abuſionibus. de pœnit. & remiſſion.
Ad compeſcendas. de ſeq. poſſ. & fruct.
Ad noſtrum. de cenſ.
Ad noſtrum. de hæret.
Appellanti. de appell.
Archiepiſcopo. de privileg.
Attendentes. de ſtat. Monach.
Auditor. de reſcript.

C.

CAuſa beneficiali. de cauſ. poſſ. & propr.
Cauſam electionis. de elect.
Cedit quidem. de Iudæis.
Conſtitutionem. de elect.
Cùm à repulſione. de appell.
Cùm conceſſa. de elect.
Cùm de quibuſdam. de rel. dom.
Cùm Eccleſiæ. de ætat. & qualit.
Cùm ei quem. de conc. præb.
Cùm ex eo. de ſent. excom.
Cùm illuſio. de renunt.
Cùm Iudæi. de teſtib.
Cùm lite. ut lit. pendent.
Cùm rationi. de elect.
Cùm ſecundùm ſtatutæ. de pœn. & rem.
Cùm ſit nimis. de magiſtr.
Cùm ſit naturæ. de cenſ.
Cupientes. de pœnis.

D.

DIgnum prorſus. de celebr. Miſſar.
Diœceſanis. de vit. & hon. Cler.
Diſpendioſam. de judic.
Dudum. de judic.
Dudum. de ſepult.

E.

EOs, qui. de ſepult.
Eos, qui. de regular.
Eos, qui. de conſang. & affin.
Et ſi. de reſcr.
Et ſi. de offic. ordin.
Ex frequentib. de ſent. excom.
Ex gravi. de uſur.
Excommunicationis. de except.
Exivi de Paradiſo. de verb. ſign.

F.

FIdei catholicæ. de ſumm. Trin.
Frequens. de exceſſ. Præl.

G.

GEneralem. de ætat. & qualit.
Gratiæ. de reſcript.
Gravi. de celebrat. Miſſar.
Gravis. de ſent. excom.

I.

IN pleriſque. de elect.
Inſtrumento. de procur.

Inter ſolicitudines. de magiſt.
Iudices. de offic. deleg.

L.

LIteris noſtris. de probat.
Literas. de reſcript.

M.

MOnaſteriorum. de reb. Eccl. non alien.
Multorum. de hæret.
Multorum. de pœnit.

N.

NE conceſſione. de rer. perm.
Ne in agro. de ſtat. Mon.
Ne Romani. de elect.
Nolente. de hæret.
Non poteſt. de procur.

P.

PAſtoralis. de re jud.
Per literas. de præbend.
Plures ab uno. de jur. patr.
Præſenti conſtitutione. de cenſib.
Præſenti de bapt. & ejus effect.
Procuratorem. de procur.

Q.

QVamdiu. de appell.
Quamvis ſacris. de for. comp.
Quamvis rigor. de appell.
Quæ de Eccleſiis. de offic. vicar.
Quia contingit. de relig. dom.
Quia regulares. de ſuppl. negl. Prал.
Quod circa. de elect.
Quoniam qui. de vit. & hon. Cler.
Quoniam ex conſtitutione. de immun. Eccleſ.

R.

REligioſi. de privil.
Religioſi. de decim.
Religioſus. de procur.
Religioſis. de teſtam.
Romani. de jurejur.

S.

SÆpè contingit. de verborum ſignificatione.
Si antè. de dol. & contum.
Si à judicibus. de appell.
Si appellationem. de appell.
Si beneficiorum. de decim.
Sicut appellationem. de appell.
Si de beneficio. de præb.
Si dignitatem. de præb.
Si dominum. de reliq. & ven. ſan.
Si duobus. ut lit. penden.
Si furioſus. de homicid.
Si juxta. de præbend.
Si plures. de præbend.
Si quis ſuadente. de pœnit.
Si Romanus. de præbend.
Sic ſummus. de ſentent. excommunicationis.
Si una. de reb. Eccl. non alien.
Statutum. de elect.

T.

TEſtibus. de teſt.

V.

UT calumniis. de re judic.
Ut Clericorum. de offic. jud. ord.
Ut conſtitutio. de jur. patr.
Ut profeſſores. de regular.
Ut ii qui. de ætat. & qual.

F I N I S.

JOANNES PAPA XXII. natione Gallus, patriâ Caturcenſis, ex provinciâ Aquitania, anno 1316. Romanus Pontifex creatus eſt. I præter conſtitutiones Clementis V. prædeceſſoris, multas quoque ſuas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Caſſanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes compoſuit commentarios.

TABULA

TABULA EXTRAVAGANTIUM VIGINTI JOANNIS XXII.
TUM ETIAM TITULORUM ET CAPITULORUM EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM,
PER ALPHABETI ORDINEM ſeorſim diſtincta.

NDEX TITULORUM xtravagantium XX. Joannis XXII. juxta ſeriem Alphabeticam.

C.

Conceſſione præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis. tit.4.
Crimine falſi. t.10.

E.

ectione & electi poteſtate. tit. 1.

I.

dæis & Sarracenis. t. 8.

M.

ajoritate & obedientia. t. 2.

N.

ſede vacante aliquid innovetur. t.5.

P.

nit. t. 12.
ebendis & dignitatibus. t.3.
vilegiis. tit. 11.

R.

igioſis domibus. t.7.

S.

tentia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti. tit. 13.

T.

neamentis. tit.9.

V.

borum ſignificatione. tit. 14.
o, & voti redemptione. tit. 6.

ABULA CAPITUM ravagantium XX. Joannis XXII. ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

oſtolatus. t. 4. de conceſſ. præb. & Eccl. non vac.
noſtri Apoſtolatus. tit. 11. de privileg.
conditorem. tit. 14. de verbor. ſignificat.
onus. t.1. de elect. & elect. poteſt.
tiquæ. tit. 6. de vot. & voti redempt.

C.

ioſus in miſericordia. tit. 8. de Iud. & Sarracen.
Cùm ad ſacroſanctæ. tit. 13. de ſent. excommun. ſuſpenſ. & interd.
Cùm inter nonnullos. tit. 14. de verbor. ſignificat.

D.

Dierum creſcente malitiâ. tit. 12. de pœn.

E.

Eccleſiæ Romanæ. tit. 12. de major. & obed.
Execrabilis. t. 3. de præbend. & dign.

P.

Prodiens quaſi. tit. 10. de crim. falſ.

Q.

Quia in futurorum. tit. 9. de torneam.
Quia nonnunquam. t. 14. de verb. ſignificat.
Quia quorundam. t. 14. de verb. ſignificat.
Quorundam exigit. tit. 14. de verb. ſignificat.

S.

Sancta Romana. tit. 7. de rel. domib.
Sedes Apoſtolica. tit. 4. de conceſſ. præbend. & Eccleſ. non vac.
Si fratrum. tit. 5. ne ſed. vac. aliquid innov.
Suſcepti regiminis. t. 1. de elect. & el. poteſt.

TABULA TITULORUM quinque librorum Extravagantium communium, ſecundùm ordinem Alphabeti.

A.

Auctoritate & uſu pallii. lib. 1.

C.

Celebratione Miſſarum. l. 3.
Cenſibus, exactionibus, & procurationib. l. 3.
Conſuetudine. l. 1.
Crimine falſi. l. 5.

D.

Decimis. l. 3.
Dilationibus. l. 2.
Dolo & contumacia. l. 2.

E.

Electione. l. 1.
Emptione & venditione. l. 8.

F.

Furtis. l. 5.

H.

Hæreticis. l. 5.

I.

Immunitate Eccleſiarum. l. 3.
Iudiciis. l. 2.
Iudæis. l. 5.

M.

Majoritate & obedientia. l. 1.

N.

Ne ſede vacante aliquid innovetur. l. 3.

O.

Officio cuſtodis. l. 1.
Officio delegati. l. 1.
Officio Iudicis ordinarii. l. 1.

P.

Pœnitentiis & remiſſionibus. lib. 5.
Pœnis. l. 5.
Poſtulatione Prælatorum. l. 1.
Præbendis & dignitatibus. l. 3.
Privilegiis. l. 5.

R.

Rebus Eccleſiæ non alienand. l. 3.
Regularibus & tranſeuntibus ad religionem. l. 3.
Religioſis domibus. l. 3.
Reliquiis & veneratione Sanctorum. lib. 3.

S.

Schiſmaticis. l. 5.
Sententia excommunicationis. l. 5.
Sepulturis. l. 3.
Simonia. l. 5.

T.

Treuga & pace. l. 1.

V.

Vita & honeſtate Cler. l. 3.

TABULA OMNIUM CAPITULORUM Extravagantium communium, per Alphabeti ordinem.

A.

Ad certitudinem. de ſent. excomm.
Ad cujuſlibet. de præb. & dign.
Ad noſtrum. de reg. & tranſ. ad relig

Ad regimen. de præb. & dign.
Ad Romani. de præb. & dign.
Ad univerſalis. de treug. & pace.
Ambitioſæ. de reb. Eccl. non alien.
Antiquorum. de pœn. & remiſſ.

C.

Cùm deteſtabile. de ſimon.
Cùm Matthæus. de hær.
Cùm nonnullæ j. de præb. & dignit.
Cùm nonnullæ ij. de præb. & dignit.
Cùm præexcelſa. de rel. & ven. ſanct.

D.

Debent ſuperioribus. de offic. jud. ordin.
Declarationes. de decim.
Deteſtandæ. de ſepult.
Dignum arbitrantes. de Iudæis.
Diſpendiis. de poſtul. Præl.
Diſcipulorum. de celeb. Miſſ.
Divina. de privil.
Divinis. de pœnis.
Docta ſanctorum. de vita & honeſt. Clericor.
Dudum. de ſchiſmaticis.

E.

Et ſi Dominici j. de pœn. & remiſſ.
Et ſi Dominici ij. de pœn. & remiſſ.
Et ſi deceat. de major. & obed.
Et ſi in temporalium. de præb. & dign.
Excommunicamus. de ſentent. excommunicationis.
Ex debito. de elect.
Execrabilis. de præb. & dign.
Ex eo. de hær.
Exhibita. de privileg.
Ex ſupernæ. de præb. & dign.

F.

Frequentes. de jud.

G.

Grave nimis. de relig. & ven. ſanct.

I.

In delictorum. de dilat.
Infidelis. de furtis.
Injunctæ. de elect.
Inter cunctas. de privil.

M.

Malitiis. de auct. & uſu pall.
Meruit. de privil.
Multa mentis. de Iudæis.

N.

Nuper j. de præb. & dign.
Nuper ij. de præb. & dign.
Nuper iij. de præb. & dign.

P.

Paſtoralis. de immun. Eccl.
Piæ ſolicitudinis. de præb. & dign.
Poſtulâſti. de præb. & dign.
Provide. de ſent. excomm.

Q.

Quemadmodum. de pœn. & rem.
Quia cunctos. de offic. cuſt.
Quia nonnulli. de ſent. excomm.
Quod olim. de immun. Eccl.

R.

Ratio recta. de relig. dom.
Regimini j. de empt. & vend.
Regimini ij. de empt. & vend.
Rem non novam. de dolo & cont.

S.

Salvator. de præb. & dign.
Sancta Romana. de elect.
Sanè in vinea. de ſimon.
Sedes Apoſtolica. de offic. deleg.
Si religioſus. de elect.
Spondent. de crim. falſi.
Super cathedram. de ſepult.
Super gentes. de conſuet.
Suſcepti. ne ſed. vacante.

V.

Vas electionis. de cenſib. &c.
Vas electionis. de hæret.
Viam ambitioſæ. de reg. & tranſ. relig.
Vices illius. de treug. & pace.
Vnam ſanctam. de major. & obed.
Vnigenitus. de pœn. & rem.
Vt Prælatorum. de maj. & obed.
Vt quos. de offic. jud. ord.

F I N I S.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM DOMINI BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIUS Epiſcopus, ſervus ſervorum DEI, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus univerſis Bononiæ [a] commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

SAcroſanctæ Romanæ Eccleſiæ (quam imperſcrutabilis divinæ providentiæ altitudo, univerſis diſpoſitione incommutabili prætulit Eccleſiis, & totius orbis præcipuum obtinere voluit magiſtratum) regimini præſidentes, curis ſolicitamur continuis, & aſſiduâ meditatione urgemur: ut juxta creditæ nobis diſpenſationis officium, ſubditorum commodis (in quorum proſperitate aique proſperamur) jugi, quantùm nobis ex alto conceſſum fuerit, ſolicitudinis ſtudio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipſorum b *quiete labores, & noctes quandoque tranſigimus inſomnes, ut ſcandala removeamus ab iſis, & quas humana natura (novas ſemper deproperans edere formas) lites idiè invenire conatur, nunc antiquorum* c *declaratione, nunc verò novom editione jurium, prout nobis eſt poſſibile, reprimamus.*

Sanè, cùm poſt volumen Decretalium à felicis recordationis Gregorio Pa IX. prædeceſſore noſtro tam providè, quàm utiliter compilatum, nonnullæ ab & ab aliis Romanis Pontificibus ſucceſſivè ſuper diverſis dicerentur articulis itæ Decretales: de quarum aliquibus, an Decretales exiſterent, earumque auoribus dubitabatur ſolicitè in judiciis & in ſcholis: nos ad apicem ſummi Pontificatûs supernâ diſpoſitione vocati, ſuper hoc cum inſtantiâ requiſiti à mult d, *ambiguitatem & incertitudinem hujuſmodi, diſpendium pluribus afferentem* e, *omninò tollere, ac elucidare, quæ de Decretalibus ipſis teneri, quævé berent in poſterum refutari, gratiâ ſuffragante divina, pro utilitate publica*

---

a In uno manuſcripto ita, Paduæ commorantibus: in áltero Vaticano ita, Bononiæ, Pariſiis, Aurelianisque commorantibus. b eorum. c Optimus tex. ſecundùm Doct. quòd declarans non novat. ſimilis tex. in l. hæres palàm. §. ſed & ſi notam. ff. de teſtamentis. Font. d In dubio juris, ſi Princeps eſt præſens, conſulendus eſt aliter non valet actus. vide l. cum de novo. C. de legibus. e Aliàs, afferentes.

deſiderabiliter affectantes: per venerabiles fratres noſtros Guilielmum Archi piſcopum Ebrudunenſ. a *& Berengarium Epiſcopum Biterenſ. ac dilectum lium magiſtrum* b *Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancell rium, Juris utriuſque Doctorem, Decretales hujuſmodi diligentiùs fecimus* c *cenſeri: & tandem pluribus ex ipſis (cùm vel temporales, aut ſibiipſis, vel ali juribus contrariæ, ſeu omninò ſuperfluæ viderentur) penitùs reſecatis: reliqua quibuſdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multis correctionibus, detractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) fact in ipſis, in unum librum, cum nonnullis noſtris conſtitutionibus (in quibus a correctionem morum, ſubditorumq;* d *quietem multa ſtatuuntur ſalubria, fr ctus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in judiciis & e tra, frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & ſub debitis titul collocari.*

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annecten dum, Sextum cenſuimus nuncupari: ut idem volumen ſenarium e *(qui num rus eſt perfectus) librorum, illo adjuncto numerum comprehendens, perfectu in* f *rebus agendis formam tribuat, & in moribus diſciplinam.*

Nec ſine cauſa morem prædeceſſorum noſtrorum (qui cùm conſtitutiones al quas promulgabant noviter, eas mandabant ſub antiquarum ſerie ſituari) om ſimus in hac parte ſervare: hæc g *enim fecimus, ne infinitos libros deſtrui, alios non ſine maximis diſpendiis, laboribus, & expenſis de novo fieri oporteret.*

Univerſitati h *veſtræ igitur per Apoſtolica ſcripta mandamus, quaten librum hujuſmodi cum multa maturitate digeſtum, quem ſub bulla noſtra vob tranſmittimus, prompto ſuſcipientes affectu, eo utamini de cætero in judiciis in ſcholis: nullas alias, præter* i *illas, quæ inſeruntur, aut ſpecialiter reſervan tur in eo, Decretales aut Conſtitutiones, à quibuſcunque noſtris prædeceſſoribu Romanis Pontificibus poſt editionem dicti voluminis promulgatas, recepturi u teriùs, aut pro Decretalibus habituri.*

a Ebredunenſ. *b* Doct. not. quòd Doct. vocari poſſunt magiſtri. gl. 3. in Clem. cùm ſit. de magiſt. e addo text. in l. quibus præcipua. ff. de verb. ſign. Font. *c* Nota, quòd poteſtas condendi legem, eſt delegabil Doct. Font. *d* Aliàs ita: Utrorumque ſubditorum quietem. *e* Conſule Euclidem & alios Mathematicos, quibus intelliges, cur numerus ſenarius dicatur perfectus, adde Macrobium lib. 1. cap. 6. in ſomnium Scipion *f* Al. ita: In Eccleſiaſticis rebus agendis. *g* Hoc. *h* Nota text. hic junctâ ſuperſcriptione, quod Scholares Doct. ſimul faciunt univerſitatem. Dom. Philip. Font. *i* Nota quòd dictio, Præter, ſequens negativam incl dit. Dom. hîc Rom. conſil. 328. Font.

DE SUM

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

¶ *Spiritus-Sanctus æternaliter à Patre & Filio, tanquam ab uno principio & unica ſpiratione, procedit.* Joan. Andr.

Gregorius IX. *in generali Concilio Lugdunenſi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

Fideli ac devotâ profeſſione fatemur *a*, quòd Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex uno principio: non duabus ſpirationibus, ſed unicâ ſpiratione procedit: hoc profeſſa eſt actenus, prædicavit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium, & magiſtra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum, pariter Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmiſſæ veritatis ignorantiam in errores varios ſunt prolapſi: Nos hujuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc ſacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus omnes, qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum Sanctum *b* Patre & Filio procedere: ſive etiam temerario auſu aſſerere, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

DE CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Nova conſtitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales conſuetudines, & ſtatuta rationabilia non tollit, niſi id exprimat.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1301. Romæ.*)

Licèt Romanus Pontifex (qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere) conſtitutionem *c* condendo poſteriorem, priorem, quamvis ipſa mentionem non faciat, revocare noſcatur: Quia tamen locorum ſpecialium & perſonarum ſingularium conſuetudines & ſtatuta, (cùm ſint facti, & in facto conſiſtant) poteſt probabiliter ignorare: ipſis, dum tamen ſint rationabilia, per conſtitutionem à ſe noviter editam (niſi expreſsè caveatur in ipſa) non intelligitur in aliquo derogare.

CAP. II.

¶ *Duo ſunt dicta. Primum, quòd ſtatuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quòd ſtatutum Epiſcopi extra ſuam diœceſim ſubditum non ligat.* Joan. And.

Idem.

Ut animarum *a* periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina. Statuto Epiſcopi, quo in omnes, qui furtum commiſerint, excommunicationis ſententia promulgatur: ſubditi ejus furtum extra ipſius diœceſim committentes, minimè ligari noſcuntur: cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.

DE RESCRIPTIS.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Reſcriptum impetratum ab excommunicato, eſt ipſo jure nullum, & quicquid inde ſecutum eſt: niſi in cauſa excommunicationis vel appellationis.*

Gregorius IX. (*an. 1230. Romæ.*)

Ipſo jure reſcriptum, vel proceſſus per ipſum habitus non valeat, ſi ab excommunicato, ſuper alio quàm excommunicationis vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

CAP. II.

¶ *Per clauſulam, Quidam alii poſſunt ſoli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi ſit locus.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunen.* (*an. 1245. in Gallia.*)

Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur, providè duximus ſtatuendum, ut per illam generalem clauſulam, Quidam alii, quæ frequenter in literis noſtris inſeritur, ultra tres vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forſitan relinquatur, ſi circa ea poſſit liberè variare.

CAP. III.

¶ *Si actor contra reum ſuper pluribus perſonalibus literas impetrat ad diverſos, non valent literæ, nec proceſſus earum: & reus condemnabitur in expenſis. Et idem in reo conveniente vel reconveniente actorem, eodem durante judicio.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

Diſpendia litium æquitatis compendio volentes quâ poſſumus induſtriâ coarctare, ſtatutum felicis recordationis Gregorii Papæ noni prædeceſſoris noſtri, ſuper hoc editum ampliantes: Decernimus, ut ſi quis contra alium plures perſonales movere voluerit quæſtiones, non ad diverſos Judices, ſed ad eoſdem ſuper omnibus hujuſmodi quæſtionibus literas ſtudeat

a *Papa cogitur confiteri. Doc. & infidelis deponitur. XL. diſtinct. Papa. per gloſſ. vide Magiſtrum & ibi Doct. Theologos lib. 1. ſent. d. 11. & 12. Thom. p. 1. q. 36. art. 2. & 4.* b *aliàs, à Patre.* c *Quæ dicitur, quaſi commune ſtatutum, & verbum ſtatuti refficit jus ſcriptum. 1. diſt. 9. cùm itaque. ſecundùm Archid.*

a *Doct. hic not. quòd Laici ligantur ſtatuto Epiſcopi in favorem animæ facto. c. novit. de Jud. c. nos inter. de purg. can. Font.*

impetrare. Qui verò contrarium fecerit, omni commodo *a* careat literarum: nec proceſſus habitus valeat per eaſdem, reo, ſi eum per ipſas citaverit vel fatigaverit, in expenſis legitimis condemnandus. Reus quoque ſi eodem durante judicio actorem ſibi obnoxium dixerit, reconventionis beneficio vel conventionis (ſi contra eum literas impetrare maluerit) de jure ſuo debet apud eoſdem Judices experiri: niſi eos ut ſuſpectos poterit recuſare: ſimili pœnâ, ſi contra hoc fecerit, puniendus.

CAP. IV.

¶ *Receptus per literas facultatis, ſi ad recipientes ſpectabat receptio, ipſorum, & non Papæ auctoritate intelligitur eſſe receptus: niſi in literis aliud eſſet expreſſum. Si autem receptio non ſpectabat ad eos, tunc Apoſtolicâ auctoritate dicitur receptus.* Joan. And.

Bonifacius VIII. *(an. 1300.)*

CUm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum alicujus Eccleſiæ, non obſtantibus ejuſdem Eccleſiæ privilegiis, conſuetudinibus, vel ſtatutis, juramento, confirmatione Apoſtolicâ, vel quâcunque firmitate aliâ roboratis, per noſtras literas concedimus facultatem: ſi Canonicorum receptio aliàs in ipſa Eccleſia non ſpectat ad eos, quibus hujuſmodi literæ diriguntur, ſex ex earum viribus recipiunt poteſtatem, is qui recipitur, auctoritate Apoſtolicâ dignoſcitur eſſe receptus. Si verò Canonicorum receptio aliàs pertineat ad eoſdem, non Apoſtolicâ, ſed recipientium cenſetur auctoritate receptus: niſi, quòd eum auctoritate noſtrâ reciperent, in noſtris literis cavetur expreſſè.

CAP. V.

¶ *Reſcriptum Papale, quod concedit promoto retentionem primorum beneficiorum uſque ad beneplacitum Papæ, extinguitur mortuo Papâ: ſecùs, ſi ibi dicatur, Uſque ad beneplacitum Apoſtolicæ ſedis. Nec intelligitur tale reſcriptum de beneficiis priùs non canonicè detentis.* h. d. Joan. And.

Idem *(an. 1302.)*

SI gratioſè tibi à Romano Pontifice concedatur, ut beneficia *b*, quæ tempore tuæ promotionis obtinebas *c*, poſſes uſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum retinere: hujuſmodi gratia per ejus obitum, per quem ipſius beneplacitum omninò extinguitur, eo ipſo expirat. Secùs autem, ſi uſque ad Apoſtolicæ ſedis beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim, quia ſedes *d* ipſa non moritur, durabit perpetuò, niſi à ſucceſſore fuerit revocata. Prætextu verò talis conceſſionis, quæ debet (cùm ſit ambitioſa) reſtringi, ea ſolùm beneficia, quæ canonicè obtines, potes licitè retinere.

CAP. VI.

¶ *Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem ſunt diverſa: & ideo in literis ad beneficia impetratis, uno expreſſo non venit reliquum.* Joan. And.

Idem. *(an. 1302.)*

SUſceptum ab Apoſtolica ſede mandatum, ut ab aliquo beneficii (quod obtinet) reſignatione receptâ, ipſum alteri conferas & aſſignes: adimplere non potes, ſi ille antequam reſignet, rebus eximatur humanis: cùm non per reſignationem vacaverit, ſed per mortem: niſi de intentione mandantis aliud appareret expreſſè. Si duo ſuper eodem beneficio literas impetrent, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, ſecundo verò per ceſſionem ejuſdem ipſum proponente vacare: ſecundus, cùm beneficium ipſum ceſſione non morte vacaverit, debet primo in ipſius aſſecutione præferri.

CAP. VII.

¶ *Licèt ignorans beneficium ſibi collatum, in impetratio[ne] alterius illius mentionem non fecerit, valent literæ: alterum t[amen] eliget, ſi de jure ſimul teneri non poſſint.* Joan. And.

Idem. *(an. 1302.)*

GRatia, quam ſuper beneficio à ſede Apoſtolica impetrâſſe proponis, vitioſa reputari non de[bet], quamvis de alio beneficio ab Epiſcopo tuo anteà tibi [ab]ſenti & ignoranti collato, nullam (cùm tempore in[pe]trationis neſcires) feceris mentionem. Utrumque [ta]men (ſi talia ſint beneficia, quæ ſimul nequeant de [jure] teneri) habere non potes: ſed eligas, quod ex eis ma[lue]ris retinere.

CAP. VIII.

¶ *Si reſtituatur quis ad gratiam revocatam, ſine alterius [præ]judicio intelligitur reſtitutus: unde alteri ante reſtitutionem i[mpe]tranti, præferri non debet.* Joan. And.

Idem.

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabat[ur] in certa Eccleſia provideri ſibi de beneficio prox[imè] vacaturo) per nos fuerat revocata, reſtituatur à nobis [de]nuò ad eandem: non tamen ei, cui poſt revocationem [et] ante reſtitutionem prædictas, ſimilis in eadem Eccl[eſia] gratia facta fuit (niſi de hoc *b* expreſsè dixerimus) [præ]teferri debebit. Cùm talis reſtitutio, ubi aliud non ex[pri]mitur, intelligitur fieri ſine juris præjudicio alieni.

CAP. IX.

¶ *In literis ad beneficia impetratis inſpicitur tempus datæ. [Un]de per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licèt n[unc] ſit major, illo tempore minor erat.* Joan. And.

Idem.

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel ſ[ine] cura mandavimus provideri, ad obtinendum curat[um] beneficium, idoneam *c* non habebas ætatem: tibi, li[cèt] nunc legitimæ effectus ſis ætatis, auctoritate literar[um] hujuſmodi (cùm tempore datæ ipſarum adhuc non eſ[ſes] idoneus) de beneficio curam animarum habente neq[ua]quam provideri. Beneficium autem ſine cura (cùm ipſum ſufficientem tunc ætatem haberes) per eas lici[tè] poteris obtinere.

CAP. X.

¶ *Gratia generalis non præjudicat ſpeciali, & debet fac[ere] mentionem de præcedenti privilegio, conſuetudine vel ſtatuto.* h. [d.] Zenze.

Idem.

SI propter tua debita perſolvenda, fructus benefici[o]rum primi anni, quæ in tua vacabunt diœceſi, ti[bi] (non obſtantibus quibuslibet conſuetudinibus, privil[e]giis, vel ſtatutis, per quæ noſtra impediri poſſet conce[ſ]ſio) uſque ad quinquennium de ſpeciali gratia conced[i]mus: intentionis noſtræ nequaquam exiſtit, ſi fruct[us] hujuſmodi, Eccleſiæ tuæ fabricæ vel alteri uſui, ſeu cu[i]cunque ſingulari perſonæ, de ſpeciali conſuetudine, pr[i]vilegio, vel ſtatuto forſitan debeantur: quòd eis per co[n]ceſſionem ipſam (niſi hoc expreſſè caveatur in *d* e[is]) præjudicium aliquod generetur.

CAP. XI.

¶ *Cauſæ ab Apoſtolica ſede vel ejus Legato committi debe[nt] dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Eccleſiæ Cathedra[lis]. Nec tractari debent, niſi in civitatibus, vel locis inſignibus.* h. [d.] uſque ad §. Cùm verò.

---

a *Hoc eſt, ſi virtute primi reſcripti adverſarius erat in mora, vel in mala fide, vel erat interrupta præſcriptio propter ſecundum reſcriptum ad alium, omnes iſti effectus pereunt. Phil. Et vide c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus à Papa. Anch. Phil. Do. Font.* b *Quid nomine beneficii intelligatur, vide Doct. in c. cùm olim. de præbend. & dig. Plura beneficia ſine diſpenſatione tenere licet.*]. *eod. tit. gratia Dom.* c *obtines, poſſis, &c.* d *In Codic. Barbat. ſedes Apoſtolica.*

a *Hodie hujuſmodi mandata de providendo omninò ſunt ſu[b]lata per Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 19.* b *niſi hoc, &* c *Quæ ſit idonea ætas in quolibet ordinato, tradit Panorm. c. ſi[cut] inordinata. de præb.* d *Papa in beneficialibus præjudicare pote[ſt] alterius juri. nam in beneficialibus omnia poteſt. c. 2. infr. [de] præb.*

Iden

Idem Bonif. VIII. *(an. 1302.)*

Tatutum *a* quod circa Judices à ſede Apoſtolica deputandos nuper edidimus, cùm quædam contenta eo, quæ pro communi utilitate credebantur inducta cut experientia docuit) tendere dignoſcantur ad nom: ſanctione præſenti (quam irrefragabiliter obſervamandamus) ſuadente utilitate, in melius duximus remandum. Sancimus igitur, ut nullis, niſi dignitate editis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu Eccleſiarum thedralium Canonicis, cauſæ auctoritate literarum lis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejuſdem de cætero comittantur, nec audiantur alibi, quàm in civitatibus, vel cis inſignibus, ubi poſſit commodè copia peritorum *b* beri.

¶ *Actore & reo ejuſdem diœceſis exiſtentibus, cauſa committi debet extra illam, niſi in ſex caſibus, in quibus tamen non thetur ultra unam diætam. Et niſi in duobus ultimis caſibus imrans per juramentum fidem fecerit de illis, repelletur à Judice: in expenſis condemnabitur.* hoc dicit uſque ad §. Cùm autn. Dominicus.

§. 1. Cùm verò ejuſdem civitatis ſeu diœceſis fuerint tor & reus, extra ipſas cauſa non committatur, nec conniatur aliquis eorundem, niſi ab Epiſcopo contra aliem de ſua diœceſi, vel ab aliquo contra eum, aut conejus Capitulum, ſeu contra univerſitatem civitatis, iæ, aut caſtri fuerit actio dirigenda: vel niſi actor eann civitatem ſeu diœceſim intrare non audens, aut ſui erſarii potentiam meritò perhorreſcens, eum intra ias nequeat convenire ſecurè: in his quippe caſibus ra dictas civitatem & diœceſim poſſit contra prædictos ſa committi: nullus tamen eorum ultra unam diæta à fine ſuæ diœceſis valeat conveniri. Sed & in duob ultimis caſibus, niſi impetrans de prædicto timore, m in literis commiſſionis exprimere teneatur, primò m Judici faciat, ſaltem per proprium juramentum; ex ipſe nullatenùs in cauſa procedat, ſed partes à ſua ſdictione dimittens, impetrantem eundem in expenegitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diverſæ diœceſis debet impetrare Delem, vel in diœceſi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam am diſtante. Dominicus.

2. Cùm autem actor & reus civitatum & diœceſi fuerint diverſarum, ſi actor in civitate vel diœceſi udicem habere recuſet, ipſum non in ſua, ſed in alia tate, vel diœceſi liberè impetrare valeat, reumque here ad eandem: dummodò locus, ad quem eum trat, ultra unam diætam (ſicut in caſu alio præmittitur) imè ſit remotus.

¶ *Delegatus extra locum commiſſionis, nec partes citare, nec am cognoſcere poteſt ſine expreſſo partium conſenſu, nec ſubdee locis vel perſonis aliis, quàm hic expreſſis.* Joan. And.

3. In nullo quoque caſuum prædictorum Judex ex civitatem ſeu diœceſim, in quibus deputatus fuerit, t partes, nec de cauſa ſibi commiſſa cognoſcat: niſi d expreſſus acceſſerit earundem *c* aſſenſus: neque i, quàm intra illas, & perſonis duntaxat deſignatis eriùs, committat *d* quomodolibet vices ſuas.

¶ *Delegatus nihil debet à partibus recipere, niſi eſculentum & lentum liberè oblatum, quod paucis poſſit conſumi diebus: moderatas expenſas, ſi non ſunt pauperes, quando pro neceſſitavel utilitate, non malitioſè, extra domicilium pergeret.* Donicus.

4. Inſuper ut gratis, & cum omni puritate judim coram ipſo procedat, nullum munus vel quicquam id (niſi forſan eſculentum vel poculentum merà liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus, vel niſi, cùm ipſum propter cauſam ſibi commiſſam contigerit extra ſuum domicilium proficiſci, moderatas expenſas) recipere ab eiſdem partibus qualitercunque præſumat. Proviſuruſ attentè, quòd in ipſis expenſis modum nequaquam excedat: nec plùs ab una parte, quàm ab alia exigat, cùm commune gerat negotium utriuſque: quodque (ubi cauſæ ſibi commiſſæ utilitas vel neceſſitas, non exegerit) occaſionem propter habendas expenſas proficiſcendi extra domicilium non aſſumat: ſed & ubi notabiliter fuerint pauperes *a* litigantes, etiam pro expenſis nil prorſus exigat ab eiſdem.

¶ *Delegatus, niſi indigeat, non aſſumat Aſſeſſorem: aliàs de ſuo illi provideat. Si eget, non ſuſpectum partibus aſſumet, cum moderato ſalario à partibus ſolvendo.*

§. 5. Aſſeſſorem autem (ut quandoque *b* faciunt aliqui fraudulenter) niſi eo indigeat, quod conſcientiæ relinquatur ejuſdem, ſibi nequaquam adjungat: alioquin de ſuo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipſum neutri parti ſuſpectum aſſumens, ei de competenti ſalario, providè moderando ab eo, faciat à partibus communiter provideri.

¶ *Delegatus taxare debet ſalarium Notariorum, nec participare debet cum ipſis vel Aſſeſſoribus in ſalario.* Dom.

§. 6. Notarium verò vel Notarios, in cauſa ſibi commiſſa ſcribentes, qui utplurimùm in exigendo ſalario metas rationis excedunt, ut ad ipſius ſpectat officium, prudenter refrenet: nec cum ipſis, aut cum Aſſeſſore præfato lucrum participet ullo modo.

¶ *Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur reſtituere, non obſtante dantis remiſſione.* Joan. Andr.

§. 7. Si quid *c* autem contra conſtitutionem præſentem receperit, ad ipſius reſtitutionem integram teneatur: nullâ eorum, quibus reſtitutio facienda fuerit, remiſſione ullatenùs profuturâ eidem.

¶ *Delegatus non debet vocare teſtes, niſi ſtatu cauſæ requirente; & producens, illis adminiſtrare debet expenſas in veniendo, ſtando & redeundo.* Dominicus.

§. 8. Pro ferendo quoque teſtimonio (prætextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum à Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expenſis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eiſdem) nullum ullatenùs convocet *d*: niſi quando conditio & ſtatus cauſæ requirent. Sed nec tunc, niſi à producente, competentes (vocato pro teſtimonio veniendo, ſtando, & redeundo) faciat miniſtrari expenſas.

¶ *Geſta contra hanc Decretalem ſunt ipſo jure nulla.* h. d. *Et non dividitur.*

§. 9. Quicquid autem contra præmiſſa, vel eorum aliquod contigerit attentari, ſit ipſo jure irritum & inane.

CAP. XII.

¶ *Sola præventa præſentatio & receptio in Canonicum ſecundi impetrantis in eadem Eccleſia, non excludit primum impetrantem à Præbenda vacante tempore ſuæ receptionis, vel poſt à vacante ante ſuam receptionem vel præſentationem: & hoc ſi per proceſſum executoris, vel interpoſitionem decreti pro primo impetrante affecta extiterat: niſi dolo vel negligentiâ excluderetur ab eadem.* h. d. Dominicus.

Idem. *(an. 1302.)*

Tibi, qui gratiam in Bituren. *e* Eccleſia impetrâſti à nobis certo executore conceſſo, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Præbenda tibi (ſi qua in eadem Eccleſia tunc vacabat, alioquin de vacatura *f* proximè)

a Nota, appellatione ſtatuti comprehendi jus commune. Font. *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 10.* b *nomine peritorum, intelligantur, vide Archidiac. in c. ut commiſſ. ſ. de hær.* *eorundem.* d *vid. Bart. in l. mulcta. ff. de cond. & demonſt.* *Bald. in l. fin. C. de hær. inſt. Font.*

a *Paupertas excuſat ab onere expenſarum. Dom.* b *Jura diſponunt ſuper eo quod non fit ſæpè, ſed quandoque. Dom.* c *Vid. l. ſi rem. §. omnis. ff. de pig. act.* d *convocent.* e *Briten ſi. al. Betarenſi.* f *Hodiè mandata de providendo, & gratias expectativas omninò ſuſtulit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 19.*

provideret: alius ſimilem gratiam, poſt tuam impetrationem obtinens in eadem, licèt priùs quàm tu ſuas literas præſentaverit, & in Canonicum ſit receptus, in Præbenda tempore tuæ receptionis, vel etiam pòſt vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit, anteferri non debet. Idem quoque, ſi ante receptionem tuam in Canonicum vacaviſſet Præbenda per proceſſum tui executoris, qui ei, ad quem Præbendæ collatio pertinebat, notificaverat, quòd eam volebat per hujuſmodi poteſtatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, ſeu illam ſuæ reſervaverat collationi, præſertim cum interpoſitione decreti affecta: tunc enim tibi & non alteri debet Præbenda hujuſmodi aſſignari. Quinimò ſi ante receptionem & præſentationem etiam tuam Præbenda vacavit, idem erit cenſendum, ſi in hujuſmodi gratia tibi factâ decretum à nobis fuerat irritum & inane, quod contra ipſam contingeret attentari. In prædictis itaque *a* caſibus debes tu Præbendam vacantem potiùs, quàm impetrator ultimus, obtinere: dum tamen dolus tibi non poſſit, vel notabilis negligentia imputari.

CAP. XIII.

¶ Si primo ſub conditione provideri mandatur, & ſecundus purè impetrans, priuſquam veniat conditio, à Papa vel executore ſuo Canonicatum obtineat, in aſſecutione Præbendæ primo præfertur. Joan. Andr.

Idem. *(an. 1302. Romæ.)*

SI pro te alicui directa fuerint ſcripta noſtra, ut tibi de Canonicatu, & Præbenda Eccleſiæ Bituren. *b* ſi ad id accederet Epiſcopi & Capituli Eccleſiæ prælibatæ aſſenſus, auctoritate Apoſtolicâ provideret: alter poſtmodùm impetrans, qui ex collatione Apoſtolicæ ſedis, vel executoris ſuper hoc deputati proviſione, priuſquam Epiſcopi & Capituli prædictorum aſſenſus ad proviſionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licèt tu interveniente poſteà prædictorum aſſenſu, dicti prioris mandati auctoritate, in Canonicum ipſius Eccleſiæ ſis receptus, in Præbenda vacante tibi meritò antefertur.

CAP. XIV.

¶ Hæc eſt ſolennis Decretalis, & per Joan. And. ſubtiliter gloſſata, & poteſt ſic ſecundùm eum ſummari. Si inter duos impetrantes non apparet prioritas, &c. hæc Decretalis duo membra diſtinguit, & in ſecundo ſubdiſtinguit. Et partes patent ſecundùm Joan. Andr. licèt gloſſa prima latiùs ſummet.

Idem.

DUobus *c* ſuper proviſione ſimili ſibi facienda in eadem Eccleſia, literas à nobis obtinentibus unâ die, certis eis executoribus deputatis, ſi non appareat, quis primò impetraverit, ex eiſdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, eſt in Præbenda præferendus alteri, qui à nobis Canonicatum non extitit aſſecutus: licèt priuſquam alius eis, ad quos ſpectat Canonicorum receptio, & collatio Præbendarum, ſuas præſentaverit literas, & ab eis in Canonicum ſit receptus. Si verò neutri eorum vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia ſunt æquales) is, qui primò præſentaverit, erit potior in Præbenda. Quòd ſi forſan ambo ſimul in præſentando concurrant, hi ad quos (ut præmittitur) ſpectat Canonicorum receptio & collatio Præbendarum, vel eorum major pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quo electo, alius omninò careat impetratis: niſi ex tenore literarum ipſius expreſsè appareat, quòd utrique ipſorum voluerimus providere.

CAP. XV.

¶ Omnes indulgentiæ conceſſæ à Bonifacio, vel ſuis prædeceſſoribus, Clericis, de percipiendis perpetuò fructibus ſuorum beneficiorum in abſentia, ſunt revocatæ. Et profitetur Papa, ſe illas in poſterum non daturum. Joan. And.

Idem.

QUia per ambitioſam importunitatem petentium tam nos, quàm nonnulli prædeceſſores noſtri Romani Pontifices, indulgentias perpetuas multis conceſſimus de percipiendis fructibus beneficiorum ſuorum, diſtributionibus *a* quotidianis duntaxat exceptis, ſive in ſcholis eſſent, ſive in Eccleſiarum ſuarum altera reſiderent, aut in Romana curia moram traherent, ſeu alio certo loco, vel etiam ubicunque: ex quo inſolentiæ oriuntur vagandi, & diſſolutionis præparatur materia, minuitur cultus divinus, quem deſideramus augeri: & officium plerunque, propter quod beneficium Eccleſiaſticum datur, omittitur: Nos volentes emendare præterita, & quantùm poſſumus, adversùs futura cavere, omnes hujuſmodi & ſimiles indulgentias, perſonis, non Eccleſiis vel dignitatibus datas, penitùs revocamus: & earum conceſſionem noſtris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, noſtris ſucceſſoribus indicamus.

DE CONSUETUDINE.
TITULUS IV.

CAP. I.

¶ Prætextu conſuetudinis etiam juratæ, vel quantocunque tempore obſervatæ, non poteſt quis niſi unicum perſonatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, ſimul cum Canonia, & Præbenda in aliqua Eccleſia abſque diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ obtinere, vel jam obtenta tenere: & contrà præſumptum, irritum eſt omninò. Joan. And.

Bonifacius VIII. *(an. 1296. Romæ.)*

COnſuetudinem *b*, quam in veſtra Eccleſia ſervatam aſſeritis tanto tempore, quòd in contrarium memoria non exiſtit: videlicet, quòd ipſius Eccleſiæ Canonici duos perſonatus, aut duas dignitates, vel præpoſituras, ſeu adminiſtrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo inſimul & Præbendam poſſint in ea licitè abſque diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ obtinere: corruptelam (cùm ſacris ſit inimica canonibus, & de ambitionis radice proceſſerit) meritò reputantes, eam auctoritate Apoſtolicâ reprobamus, voſque ad ipſius obſervantiam, etiamſi juramento firmata extiterit (cùm juramentum iniquitatis vinculum non exiſtat) decernimus non teneri: Statuentes, ut cùm unum officium vix dignè valeat aliquis adimplere, nulli liceat de cætero, niſi unicum perſonatum, vel dignitatem, aut præpoſituram, ſive adminiſtrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine cenſeantur *c*, cum Præbenda inſimul abſque diſpenſatione dictæ ſedis in eadem Eccleſia obtinere, vel jam obtenta *d* tenere. Quòd ſi à quoquam ſecùs præſumptum fuerit, irritum ſit omninò.

CAP. II.

¶ Non valet conſuetudo, quòd ab Officiali Epiſcopi ad Epiſcopum appelletur. Joan. And.

Idem.

NOn putamus illam conſuetudinem, quantocunque tempore de facto ſervatam, conſonam rationi, quòd ab Officiali Epiſcopi ad eundem Epiſcopum valeat appellari: ne ab eodem ad ſeipſum (cùm ſit idem auditorium utriuſque) appellatio interpoſita videatur.

a *Quoque.* b *Biterenſis.* c *Meminiſſe ſemper oportet eorum, quæ ſancivit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 19.*

a *Appellatione fructuum veniunt manualia ut annotant Doct.* Do. Font. b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. de refor. c. 2. & 4. & ſeſſ. 24. de reform. c. 17.* c *al. cenſeatur.* d *Conſtitutio antiqui juris declaratoria extenditur ad præterita, etiamſi contra ſe habeat conſuetudinem, dummodò declaret illam non valere. Dom. Ph. Font.*

CAP.

CAP. III.

¶ *Valet conſuetudo præſcripta, quod Epiſcopus in inquirendo, niendo, & corrigendo ſubditorum exceſſus, ſui Capituli conſilium quirere non teneantur.* Joan. Andr.

Idem *(an. 1297.)*

NOn *a* eſt (dum tamen aliàs ſit præſcripta canonicè *b*) conſuetudo, quam allegat Epiſcopus, reproında: quòd in inquirendis *c*, puniendis, & corrigenis ſubditorum exceſſibus, conſilium ſui Capituli requiıre minimè teneatur.

CAP. IV.

¶ *Per reſcriptum Apoſtolicum, quo de Prabenda primò vacaıra mandabatur alicui provideri, laudabilis illius Eccleſiæ conıetudo non tollitur: hinc eſt, quòd ſi ibi eſt conſuetudo, quòd antiquiore Canonici vacantes Prabendas poſſint optare gradatim: illo on obſtante mandato, poterit antiquior vacantem optare Prabenıam: & expectatis per XX. dies optare volentibus, executor de non ptata providebit eidem. Si autem prabendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit.* Jo. Andr.

Idem.

CUm in tua *d* Eccleſia (in qua conſuetudo habetur, quòd antiquiores Canonici gradatim meliores, ſi voluerint, poſſint, cùm vacant, per ſe, vel per alios optare Præbendas) provideri mandamus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximò inibi vacatura: hujuſmodi non obſtante mandato, poterunt ipſi antiquiores uxta conſuetudinem eandem optare, cùm Præbenda vacabit: & illa quæ optata non fuerit (ſi nulli ſit debita) erit illi, pro quo ſcripſimus, conferenda. In Præbendis verò ſed. Apoſtol. vacantibus, cùm de ipſis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ conſuetudini non exiſtit. Ne autem prætextu ejuſdem conſuetudinis, proviſiones auctoritate Apoſtolicâ faciendæ, ultra debitum differantur: ſtatuimus, ut executores ſuper ipſis proviſionibus deputati, optare volentes, per viginti dies duntaxat *e* expectent: quibus elapſis, liberè in non optatis ad exequenda ſibi mandata procedant, præfatâ conſuetudine non obſtante.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Si quis eligat poſtulando, vel poſtulandum, vel in poſtulandum: vel poſtulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio vel poſtulatio eſt irrita ipſo jure. Si autem dicat, Eligo & poſtulo, prout melius de jure valere poteſt, idem: niſi probabiliter dubitaretur, an eſſet eligendus vel poſtulandus: & tunc conſenſûs tempore eligat alteram viam, electionis ſcilicet vel poſtulationis: quâ electâ, ad alteram redire non poterit.* h.d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1297.)*

PErpetuo prohibemus edicto, ne ſub aliqua ex iis formis, quas pernicioſa curioſitas adinvenit, Eligo poſtulando, & *f* Poſtulo eligendo: aut, Eligo poſtulandum, ſeu Poſtulo eligendum: cùm nec vera electio, nec vera poſtulatio reſultet ex ipſis, quin ſibi potiùs in vicem adverſentur: aut ſub illis verbis *g*, Eligo in poſtulandum, vel poſtulo in eligendum: cùm rem imperfectam ſignificare noſcantur: ad faciendas electiones vel poſtulationes de cætero procedatur: ſi ſecùs actum fuerit, eo ipſo irritum decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo & poſtulo, prout poteſt meliùs de jure valere (cùm incertitudinem contineat) quenquam poſtulari vel eligi prohibemus: ſtatuentes, quod contrà factum fuerit, viribus omninò carere, niſi quando probabiliter dubitatur, utrùm quis ſit eligendus, vel potiùs poſtulandus: quo caſu is, qui ſic poſtulatus fuerit aut *a* electus, conſenſûs tempore viam electionis vel poſtulationis (ne in incerto vagetur) eligere neceſſariò teneatur redeundi ad aliam *b*, (poſtquam unam elegerit) ſibi licentiâ penitùs interdictâ.

a *Vid. de conſuet. c. fin. Dom.* b *al. legitimè.* c *al. requirendis.* d *Vid. cap. 2. de don. & nota quòd Eccleſia dicitur eſſe prælati, quod intellige quoad adminiſtrationem, quia prælatus non eſt dominus.* e *de dictione,* duntaxat, *vide Archid. in c. ſtatutum. §. in nullo. ſup. de reſc. & Bart. & Alex. in l. 1. ff. ſi quis jus dic. non obt.* f *al. ſeu poſtulo. al. vel.* g *dictio,* verbis, *deeſt in manuſcr. Cod.*

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Si aliquid opponatur contra proviſionem, electionem, vel poſtulationem factam ad perſonatum, dignitatem, vel canoniam, in perſonam vel formam: & ob hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans & defendens, & quorum intereſt, à die objectionis, intra menſem arripiant iter eundi ad Papam.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdun.*

(an. 1245. in Gallia.)

STatuimus, ut ſi quis electionem, poſtulationem vel proviſionem factam impugnat, in formam *c* objiciens aliquid, vel perſonam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is qui opponit, quàm qui defendit, & generaliter omnes, quorum intereſt, & quos cauſa contingit: per ſe, vel per procuratores ad cauſam inſtructos, ad ſedem Apoſtolicam à die objectionis, iter arripiant intra menſem.

¶ *Si pars altera expectata per XX. dies poſt adventum alterius non venerit, in negotio procedatur.* Joan. Andr.

§. 1. Sed ſi pars alia *d* non venerit, per viginti dies poſt adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obſtante cujuſquam abſentiâ, ſicut de jure fuerit, procedatur. Hæc autem in dignitatibus, perſonatibus, & canoniis obſervari volumus & mandamus.

¶ *Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expenſis: non probans quod objicit in perſonam, eſt à beneficiis triennio ſuſpenſus, & perpetuò privatus, ſi ſe interim ad illa miſcuerit. Hæ pœnæ locum non habent, ſi legitimè pateat eum calumnioſum non fuiſſe.* Joan. Andr.

§. 2. Adjicientes, ut qui plenè non probaverit, quod in formam opponit, ad expenſas, quas propter hoc pars altera *e* ſe feciſſe docuerit, condemnetur. Qui verò in probatione defecerit, quod objicit in perſonam, à beneficiis Eccleſiaſticis triennio noverit ſe ſuſpenſum: ad quæ ſi intra illud tempus propriâ temeritate ſe ingeſſerit, eis ipſo jure perpetuò ſit privatus, nullam ſuper hoc de miſericordia ſpem aut fiduciam habiturus: niſi manifeſtiſſimis conſtiterit documentis, quòd ipſum à calumniæ vitio cauſa probabilis & ſufficiens excuſaret.

CAP. II.

¶ *Vota conditionalia & alternativa & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adjectu, & recidunt in purè conſentientes.* Joan. Andr.

Idem.

IN electionibus & poſtulationibus, ac ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa vel *f* incerta penitùs reprobamus: Statuentes, ut hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris

a *Alit. & electus, quam lectionem gloſſa agnoſcit, in verbo, ſic.* b *Vid. c. ut quis duas. infr. tit. prox. l. eum qui duob. ff de acquir. her. Font.* c *Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actûs, vel contra perſonam, in cujus commodum dirigitur executio actûs. Vid. gl. in c. perſonas. ſup. de app.* d *alia vel altera.* e *adverſa.* f *& incerta.*

conſenſibus celebretur electio: voce illorum, qui non purè conſenſerint, eâ vice *a* in alios reſidente.

CAP. III.

¶ *Ponitur cauſa conſtitutionis, & juris veteris conſervatio.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi.*
(an. 1273. in Gallia.)

UBi periculum *b* majus intenditur, ibi proculdubiò eſt plenius conſulendum. Quàm gravibus autem ſit onuſta diſpendiis, quot & quantis ſit plena periculis Eccleſiæ Romanæ prolixa vacatio, exacti conſideratio temporis edocet, & conſiderata prudenter illius temporis diſcrimina manifeſtant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus noſtra ſollertet vacat intentio, ea quæ perículoſiora ſunt, nequaquam abſque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia quæ pro vitanda diſcordia in electione Rom. Pontificis, à noſtris ſunt prædeceſſoribus, & præcipuè à felicis recordationis *c* Alexandro Papa III. ſalubriter inſtituta, omninò immota in ſua firmitate manere cenſentes: nihil enim detrahere illis intendimus, ſed quod experientia deeſſe probavit, præſenti conſtitutione ſupplere.

¶ *Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum ſua Curia reſidebat.*

§. 1. Hoc ſacro Concilio approbante ſtatuimus, ut ſi eundem Pontificem in civitate, in qua cum ſua Curia reſidebat, diem claudere contingat extremum: Cardinales qui fuerint in civitate ipſa præſentes, abſentes expectare decem diebus tantummodo teneantur, quibus elapſis, ſive abſentes venerint, ſive non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti ſinguli ſingulis tantummodò ſervientibus Clericis vel Laicis, prout duxerit eligendum. Illis tamen, quibus patens neceſſitas id ſuggerit indulgeri, duos habere permittimus, eiſdem *d* electionis arbitrio reſervato.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, ſeu alio velamine, *e* omnes inhabitent in communi: quod (reſervato libero ad ſecretam Cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud *f* intrare valeat vel exire. Nulli ad eoſdem Cardinales aditus pateat, vel facultas ſecretè loquendi cum eis: nec ipſi aliquos ad ſe venientes admittant, niſi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præſentium, pro iis tantùm, quæ ad electionis inſtantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas ſit ipſis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel ſcripturam: Qui verò contrà fecerit, ſcripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipſorum ſecretè loquendo, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua feneſtra competens dimittatur, per quam eiſdem Cardinalibus ad victum commodè neceſſaria miniſtrentur: ſed per eam nulli ad ipſos patere poſſit ingreſſus. Verùm ſi (quod abſit) intra tres dies, poſtquam (ut prædicitur) conclave præfatum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipſi Eccleſiæ de paſtore proviſum: per ſpatium quinque dierum immediatè ſequentium, ſingulis diebus, tam in prandio, quàm in cœna uno ſolo ferculo *g* ſint contenti: quibus (proviſione non factâ) decurſis, extunc tantummodò panis, vinum & aquam miniſtrentur eiſdem, donec eadem proviſio ſubſequatur. Proviſionis quoque hujuſmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de Camera Papæ recipiant: nec de aliis eidem Eccleſiæ tempore vacationis obvenientibus undecunque: ſed ea omnia ipsâ vacatione durante, ſub ejus cujus fidei & diligentiæ Camera eadem eſt commiſſa, cuſtodia maneant, per eum diſpoſitioni futuri Pontifici reſervanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc à receptione quorumlibet redituum ad eos ſpectantium abſtinere, donec de receptis taliter plenariam ſatisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandæ proviſioni ſic vacent attentiùs, quòd ſe nequaquam de alio negotio intromittant: niſi forſan neceſſitas adeò urgens incideret, quòd eos oporteret de terra ipſius Eccleſiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere: vel niſi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quòd omnibus & ſingulis Cardinalibus præſentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sanè ſi aliquis ex prædictis Cardinalibus conclave prædictum (ut ſuprà exprimitur) non intraverit, aut intrans abſque manifeſta cauſa infirmitatis exierit: ipſo minimè requiſito, nec in ejuſdem electionis negotio ulteriùs admittendo, per alios ad *b* eligendum ſummum Pontificem liberè procedatur. Si verò infirmitate ſuperveniente, idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsâ etiam infirmitate durante, poterit, ejus ſuffragio non requiſito, ad *c* electionem procedi: ſed ſi ad alios poſt ſanitatem ſibi redditam, ſeu ante, redire voluerit: vel etiamſi alii abſentes, quos per decem dies diximus expectandos, ſupervenerint: re integrâ, videlicet antequam eidem Eccleſiæ ſit de Paſtore proviſum, in eodem negotio, in illo ſtatu, in quo ipſum invenerint, admittantur, præmiſſa tam de clauſura, quàm de ſervientibus, cibo ac potu, & reliquis cum aliis ſervaturi.

¶ *Quid juris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.*

§. 2. Porrò ſi quando Romanum Pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum ſua Curia reſidens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, ſeu diſtrictu idem Pontifex obiit, convenire, niſi ſit forſitan interdicta, vel contra Eccleſiam Romanam in aperta rebellione perſiſtat: quo caſu, in alia viciniori conveniant, quæ ſimiliter nec interdicto ſubjaceat, nec ſit (ut prædicitur) apertè rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem abſentium, quàm quoad habitationem communem, clauſuram, & cætera omnia in domo Epiſcopali, vel alia qualibet eiſdem Cardinalibus deputandâ, eadem obſerventur, quæ ſuperiùs obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum ſua Curia reſidebat, ſunt expreſſa.

¶ *Dat executores huic juri cum pœnis.* Joan. Andr.

§. 3. Præterea (quia parùm eſt jura condere, niſi ſit, qui eadem tueatur) adjiciendo ſancimus: ut Domini *d*, aliique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate noſtrâ, & ejuſdem approbatione Concilii poteſtate ſibi traditâ, præmiſſa omnia & ſingula plenè ac inviolabiliter ſine fraude ac dolo aliquo faciant obſervari: nec Cardinales ultrà quàm præmittitur, arctare præſumant. Super his autem taliter obſervandis, ſtatim audito ſummi Pontificis obitu, coram Clero & populo univerſo civitatis ipſius ad hoc ſpecialiter convocandis, præſtent corporaliter juramentum. Quòd ſi præmiſſa diligenter non obſervaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiſerint, cujuſcunque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatûs, omni ceſſante privilegio, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, & perpetuò ſint infames: nec unquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittan-

a *Deponens vota hîc expreſſa, non privatur poteſtate eligendi, ſed vox ſua non computatur. Dom. Font.* b *Vid. Conc. Later. ſub Alex. III. cap. 1. & Clem. ne Romani. de elect.* c *In Conc. Lat. 6. c. 1. & refertur c. licèt de vitanda. extrà de elect.* d *al. ejuſdem.* e *Vid. l. ſi non ſpeciali. C. de teſt. & Dom. in c. cauſam. de teſt. & Bald. in d. l. ſi non ſpeciali.* f *In antiq. exemplar. illuc.* g *Vid. gl. in c. ne tales. de conſ. diſt. 1. Font.*

a *Ipſos.* b *In antiq. Codicibus ita: ad eligendum ſubſtituendum Pontificem liberè, &c.* c *Hæ duæ voces,* ad electionem, *deſunt in antiq. Codicibus.* d *In antiq. dominus.*

tur.

ir. Ipſos inſuper feudis, & bonis cæteris, quæ ab eam Romana Eccleſia, vel quibuslibet aliis Eccleſiis otinent, ipſo facto decernimus eſſe privatos: ita quòd l Eccleſias ipſas plenè ac liberè revertantur, adminiratorum earundem Eccleſiarum arbitrio ſine contraictione aliqua diſponenda. Civitas verò prædicta non olùm ſit interdicto ſuppoſita, ſed & *a* Pontificali dinitate privata.

¶ *Obteſtatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis demant omnem privatum affectum: & caſſat omnia pacta, obgationes, & juramenta, quæ data vel facta eſſent de aliquo ligende.*

§. 4. Cæterùm (quia cùm arbitrium, vel inordinatus aptivat affectus, vel ad certum *b* aliquem obligationis ujuſque neceſſitatis adigit, ceſſat electio, dum libertas dimitur eligendi) Cardinales eoſdem obſecrantes per iſcera miſericordiæ Dei noſtri, per aſperſionem ſui preioſi ſanguinis obteſtamur, ut penſantes attentiùs, quid is imminet, cùm agitur de creatione *c* Vicarii Jeſu Chriſti, ſucceſſoris Petri, Rectoris univerſalis Eccleſiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione depoſitâ, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis neceſſitate, nec non condicti & inendimenti contemplatione ceſſantibus, non in ſe reciprocent conſiderationis intuitum, vel in ſuos: non quæ ua ſunt, quærant: non commodis privatis intendant, ſed ullo arctante ipſorum in eligendo judicium, niſi Deo, uris & liberis mentibus, nudâ electionis conſcientiâ, utilitatem publicam liberè proſequantur: omni conatu & ſolicitudine, prout poſſibilitas patitur, id acturi tanummodo, ut eorum miniſterio acceleretur utilis & perneceſſaria totius mundi proviſio, idoneo celeriter eidem Eccleſiæ ſponſo dato. Qui autem ſecùs egerint, divinæ ubjaceant ultioni, eorum culpa (niſi gravi propter hoc peractâ pœnitentiâ) nullatenùs abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condicta & impedimenta omnia, ſive juramenti, ſive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, caſſamus, irritamus, & viribus decernimus omninò carere: ita quòd nullus ad illa obſervanda quomodolibet ſit adſtrictus: nec quiſquam ex eorum tranſgreſſione notam ereatur fidei non ſervatæ, ſed non indignæ laudis titulùm potiùs mereatur: cùm lex etiam humana teſtetur, Deo magis tranſgreſſiones hujuſmodi, quàm jurisjurandi obſervationes acceptas.

¶ *Monet omnes fideles, ut ſtatim auditâ ſummi Pontificis morte, ejus celebrent exequias, & quotidiè orent pro vigili, concordi, & utili proviſione Rom. Eccleſiæ. Prælati autem in ſuis prædicationibus ipſos ſubditos ad hoc hortentur, & eis frequentiam orationum, & obſervantiam jejuniorum indicant.* Joan. Andr.

§. 5. Quia verò fidelibus non eſt tam de ſolicita quantumcunque inventione fidendum, quàm de inſtantia orationis humilis & devotæ ſperandum: huic adjicimus ſanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæterisque locis inſignibus, ubi primùm de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, à Clero & populo, ſolennibus pro eo exequiis celebratis, ſingulis diebus, donec de ipſius Eccleſiæ proviſione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum: apud eum *d* devotis orationibus inſiſtatur, ut ipſe, qui concordiam facit in ſublimibus ſuis, ſic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quòd proviſio celer, concors, & utilis (prout animarum ſalus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipſorum unanimitate ſequatur. Et ne tam ſalubre præſentis ſanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, diſtrictè præcipimus, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi & alii Eccleſiarum Prælati, cæterique, quibus conceſſum eſt proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc ſpecialiter frequentiùs congregandos, in ſuis ſermonibus ad ſupplicium precum ſuffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequentanda ſolerter hortentur: & ipſis eâdem auctoritate, non ſolùm orationum frequentiam, ſed *a* obſervantiam (prout circumſtantiæ penſandæ ſuaſerint) jejuniorum indicant.

a In aliquot manuſcript. ſed etiam Pontificalii b In antiquioribus Codicibus, vel ad certum aliquid obligationis. c Vide Turrecrematam in ſumma de Eccleſia, lib. 2. cap. 36. d aliàs, & apud eum.

CAP. IV.

¶ *Appellantes contra electiones, poſtulationes, vel proviſiones, omnia quæ objicere intendunt contra perſonam vel formam, tenentur exprimere: & jurare, quòd illa credunt vera eſſe, & ea ſe poſſe probare. Super non expreſſis, ipſi, vel adhærentes eis, non audientur: niſi de novo emergant, vel perveniant, vel ſuperveniat probandi facultas: ſuper quo jurare debebunt. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ objiciuntur in perſonam vel formam, in ſuo robore conſervatur.* Joan. Andr.

Idem *in eodem. (an. 1273.)*

UT circa electiones, poſtulationes, & proviſiones Eccleſiaſticas viam malitiis, prout eſt poſſibile, præcludamus, ne diutiùs periculosè *b* vacent Eccleſiæ: vel perſonatuum, dignitatum, & aliorum Eccleſiaſticorum beneficiorum proviſio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (ſi quando aliqui electionibus, poſtulationibus, vel proviſionibus ſe opponunt, proponendo aliqua contra electionis, poſtulationis, ſeu proviſionis formam, aut perſonas eligentium, vel electi, ſive illius, cui erat proviſio facienda ſive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in inſtrumento publico, ſeu literis ſuper appellatione confectis, omnia & ſingula exprimant, quæ in formam intendunt objicere vel perſonas: Coram perſonis authenticis, aut perſona, quæ ſuper hoc teſtimonium perhibeant veritati, corporali præſtito juramento, quòd credunt ea, quæ ſic exprimunt, eſſe vera, & ſe poſſe probare: Alioquin tam opponentes, quàm (tempore appellationis interpoſitæ, vel poſtmodùm) adhærentes eiſdem, objicienda aliqua (quæ non fuerint in hujuſmodi literis vel inſtrumentis expreſſa) poteſtatem ſibi noverint interdictam: niſi aliquid poſteà forſan emerſerit, vel ſuper antiquis ſupervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis tempore emiſſæ veriſimiliter ignorare pôterint, & etiam ignorârint. Super hujuſmodi autem ignorantia, & ſuperveniente facultate probandi, fidem per proprium præſtandum corporaliter faciunt juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quòd ad ea probanda credunt ſe ſufficientes probationes habere. Illa ſanè, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus contra non plenè probantes ea, quæ in formam vel perſonam objecerant, ſtatuit, in ſuo volumus robore permanere.

CAP. V.

¶ *Electus ante confirmationem adminiſtrare non debet per ſe, vel per alium, in totum, vel in partem, ſub quocunque colore: qui contrà fecerint, ipſo jure privati ſunt jure ex electione quæſito.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

AVaritiæ *c* cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam *d* temeritatem impellunt, ut quæ ſibi à jure interdicta

a *al. Sed & obſervantiam.* b *Vid. Conc. Lat. ſub Innoc. III. c. 23. & refertur ext. de elect. can. ne pro defectu.* c *Vide Lambertinum de jure patron. l. 2. p. 2. quæſt. 5. art. 1.* d *Qui dicantur agere actum temerariè, vid. text. qui fil. ſint legit. per venerabilem. ver. videbatur. & per Joan. Andr. in Clem. 1. de ſepult.*

noverint, exquiſitis fraudibus uſurpare conentur. Nonnulli ſiquidem ad regimen Eccleſiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet ſe ante confirmationem electionis celebratæ de ipſis, adminiſtrationi Eccleſiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipſam ſibi tanquam procuratoribus, ſeu œconomis committi procurant. Cùm itaque non ſit malitiis hominum indulgendum, nos latiùs providere volentes, hâc generali conſtitutione ſancimus, ut nullus de cætero adminiſtrationem dignitatis, ad quam electus eſt, priuſquam celebrata de ipſo electio confirmetur, ſub œconomatûs, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæſito colore, in ſpiritualibus vel temporalibus, per ſe vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis ſe immiſcere præſumat. Omnes illos, qui ſecùs fecerint, jure, ſi quod eis per electionem quæſitum fuerit, decernentes eo ipſo privatos.

CAP. VI.

¶ *Eligentes, quàm citò commodè poſſunt, electionem electo præſentent. Electus intra menſem conſentiat: aliàs privatus eſt jure quæſito, niſi conditio perſonæ ipſum excuſet. Poſt conſenſum confirmationem petat intra tres menſes, alias electio viribus vacuetur.* Joan. Andr.

Idem Gregor. X. *in eodem Concil. Lugdun.*

QUàm ſit Eccleſiis ipſarum diſpendioſa vacatio, quàm periculoſa etiam eſſe ſoleat animabus, non ſolùm jura teſtantur, ſed etiam magiſtra rerum efficax experientia manifeſtat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto ſtatuimus: ut ſi quando fuerit electio in aliqua Eccleſiâ celebrata, electores electionem ipſam, quàm citiùs commodè poterunt, electo præſentare, ac petere conſenſum ipſius procurent *a*. Electus verò illum adhibere intra menſem à tempore præſentationis hujuſmodi teneatur. Quem ſi electus ipſe ultrà præſtare diſtulerit, jure, ſi quod ei ex ſua electione fuerit acquiſitum, extunc ſe noverit eo ipſo privatum: niſi forſan ea ſit electæ perſonæ conditio, ut electioni de ſe celebratæ abſque ſuperioris ſui licentia, ex prohibitione, ſeu quâvis proviſione ſedis Apoſtolicæ, conſentire non poſſit: quo caſu idem electus, ſeu electores ipſius, conſentiendi licentiam ab ejus ſuperiore, cum ea celeritate, quam ſuperioris ipſius præſentia vel abſentiâ permiſerit, petere ſtudeant & habere. Alioquin, ſi lapſo tempore pro ejuſdem ſuperioris præſentia vel abſentia (ut præmittitur) moderando, hujuſmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterùm quivis electus intra tres menſes poſt conſenſum electioni de ſe celebratæ præſtitum, confirmationem electionis ipſius petere non omittat. Quod ſi, juſto impedimento ceſſante, intra hujuſmodi trimeſtre tempus omiſerit, electio eadem ipſo viribus vacuetur.

CAP. VII.

¶ *Si non ſequatur electio, non eſt quis ex conſenſu in ſcrutinio ſcienter habito in indignum, eligendi poteſtate privatus.* hoc dicit, Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

PErpetuo *b* ſanctionis oraculo declaramus, quòd ſcienter in electionibus nominantes indignum, propter ſuffragium in ſcrutinio præſtitum (niſi adeò in eo perſtiterint, quòd ex votis eorum communis electio ſubſequatur) nequaquam eligendi poteſtate priventur: Licèt pro eo, quòd indignum nominando, ſcienter contra conſcientias ſuas agunt *c*, & divinam vindictam, & Apoſtolicæ ultionis metum *d*, quem qualitas facti ſuaſerit, poſſint non immeritò formidare.

a *al. feſtineut.* b *al. perpetuæ ſanctionis, &c.* c *al. agant.* d *In omnibus antiq. exemplarib. metum.*

CAP. VIII.

¶ *Eligens, vel electioni conſentiens, contra electum (niſi ex nova cauſa, vel noviter ei pandita) ſe nequit opponere, vel renunciare.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

NUlli licere decernimus (poſtquam in ſcrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit ſubſecuta: vel poſtquam præſtiterit electioni de ipſo ab aliis celebratæ conſenſum) illum ſuper electione ipſa (niſi ex cauſis poſteà emergentibus) impugnare: vel niſi ei morum ipſius anteà celata, de novo pandatur improbitas: ſeu alicujus alterius latentis vitii, vel defectûs, quæ veriſimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur. De hujuſmodi autem ignorantia fidem faciat proprio *a* juramento.

CAP. IX.

¶ *Contra electum à duplo majori parte, vel electores ipſius, nil à reliqua parte poteſt opponi, quod votum extenuet: ſed id benè opponitur, quod votum annullet.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI quando contigerit (duabus electionibus celebratis) partem alteram eligentium duplo majorem *b* numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam ſic excedunt, ad examinationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipſorum, reliquis, vel electo ab eis, aliquid opponendi omnem præſenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipſo jure, id eis non intelligimus interdictum.

CAP. X.

¶ *Appellatio judicialis vel extra, devolvit cauſas electionum Epiſcoporum & ſuperiorum ad Papam: ſi in ſcriptis, & ex cauſa probabili fuerit interjecta: aliàs non. Et ab ea poſſunt partes ſine pravitate recedere, priuſquam Papæ præſentata fuerit. Et an in receſſu intervenerit pravitas, inferiores Judices ante omnia debent inquirere: quam ſi repererint, de cauſa non cognoſcent, ſed ſtatuent partibus terminum, in quo cum actu & munimentis ſe Apoſtolico conſpectui repræſentent.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUamvis conſtitutio felicis recordationis Alexandri Papæ quarti, prædeceſſoris noſtri, cauſas electionum Epiſcopalium, ſeu ſuper electionibus Epiſcoporum exortas, non immeritò majoribus cauſis annumerans, cognitiones ipſarum per appellationes quaslibet devolvi afferat ad Apoſtolicæ ſedis examen: Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hâc generali conſtitutione duximus providendum: ut ſi extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus in Epiſcopatu majoribus celebratis, expreſſa cauſa manifeſtè frivola *c* contigerit appellari, per appellationem hujuſmodi nequaquam ad ſedem eandem negotium devolvatur. Sed cùm in electionum earundem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur in ſcriptis, ex cauſa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad ſedem ipſam hujuſmodi negotia deferantur. Cæterùm in præmiſſis omnibus caſibus liceat partibus ab hujuſmodi appellationibus, nullâ tamen interveniente pravitate, recedere, antequam præfatæ ſedi fuerint præſentatæ. Inferiores autem Judices, quorum erat ipſarum cauſarum cognitio appellatione ceſſante, an in hoc pravitas interceſſerit, ante omnia diligenter inquirant: & ſi eam interceſſiſſe repererint, ſe de cauſis ipſis nullatenùs intromittant, ſed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum

a *Vid. Panorm. in cap. 2. De conſtit. & Bal. conſ. 229. par. 2.*
b *Vid. gloſſ. in clem. ad compeſcendas. de ſequeſt. poſſ. & fru.* De.
c *Frivolæ cauſæ appellandi quæ dicantur, vide in cap. cum appellationib. infrà de appell. hoc lib.*

omnibus

mnibus actis & munimentis ſuis Apoſtolico ſe conſpe-tui repræſentent.

CAP. XI.

¶ *Si inter reliqua, quæ objiciuntur promovendo ad dignitatem, objicitur evidens defectus ſcientiæ vel perſonæ, illud ante mnia examinari debebit. Et ſi reperietur falſum opponens à proſecutione negotii repellitur, & punitur perinde ac ſi defeciſſet in robatione omnium objectorum.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI fortè inter cætera, quæ objiciuntur electo aut poſtulato, ſeu aliàs promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem ſcientiæ, vel alium perſonæ defectum opponi contingat: in diſcuſſione objectorum illum ſtatuimus ordinem incommutabiliter obſervandum, ut promovendus ſuper defectu ipſo ante omnia ſubjiciatur examini; cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium, aut negabit. Cæterùm ſi præmiſſi examinis exitus hujuſmodi oppoſitiones docuerit veritate deſtitui, opponentes omninò à proſecutione cauſæ, in qua talia objecerunt, excludimus: & perinde puniri decernimus, ac ſi penitùs in probatione omnium, quæ objecerant, defeciſſent.

CAP. XII.

¶ *Qui gravaverit aliquam perſonam Eccleſiaſticam, vel ejus conſanguineos, vel Eccleſias ſeu bona, pro eo, quod eum pro quo rogabatur, eligere noluit, ipſo facto excommunicatus eſt.* Joan. And.

Idem *in eodem.*

SCiant cuncti, qui Clericos vel quaslibet alias perſonas Eccleſiaſticas (ad quos, in aliquibus Eccleſiis, monaſteriis, aut aliis piis locis ſpectat electio) pro eo, quòd rogati, ſeu aliàs inducti, eum, pro quo rogabantur ſive inducebantur, eligere noluerint, vel conſanguineos eorum, aut ipſas Eccleſias, monaſteria, ſeu loca cætera, beneficiis ſive aliis bonis ſuis, per ſe vel per alios ſpoliando, ſeu aliàs injuſtè perſequendo *a*, gravare præſumpſerint: ſe ipſo facto excommunicationis ſententiâ innodatos.

CAP. XIII.

¶ Primò *punit uſurpantes de novo cuſtodiam vacantium Eccleſiarum.* Secundò *punit Clericos & Monachos hoc fieri procurantes.* Tertiò *punit Clericos ſe talibus non opponentes.* Quartò *onit, qualiter debeant ſe habere habentes talem cuſtodiam ab antiquo.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

GEnerali conſtitutione ſancimus, univerſos & ſingulos, qui regalia, cuſtodiam, ſive guardiam, advocationis ſeu defenſionis titulum in Eccleſiis, monaſteriis, ſeu quibuslibet aliis piis locis, de novo uſurpare conantes, bona Eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcunque dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Eccleſiarum, Monachos monaſteriorum, & perſonas cæteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere. Illos verò qui ſe (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Eccleſiarum, ſeu locorum ipſorum, pro tempore, quo præmiſſa ſine debitâ contradictione permiſerint, aliquid percipere diſtrictiùs inhibemus. Qui autem ab ipſarum Eccleſiarum cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua conſuetudine jura ſibi hujuſmodi vendicant, ab illorum abuſu ſic prudenter abſtineant, & ſuos miniſtros in eis ſolicitè faciant abſtinere, quòd ea, quæ non pertinent ad fructus ſive reditus provenientes vacationis tempore, non uſurpent: nec bona cætera, quorum ſe aſſerunt habere cuſtodiam, dilabi permittant, ſed in bono ſtatu conſervent.

CAP. XIV.

¶ *Parochialis Eccleſia nemini conferatur, qui non ſit idoneus ſcientiâ, moribus, & ætate: & ſi conferatur non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Eccleſia collata fuerit, tenetur perſonaliter reſidere, & intra annum Sacerdos fieri: ſi autem promotus non fuerit, elapſo anno privatus eſt ipſo jure. Super reſidentiâ autem Prælatus ejus ad tempus poterit diſpenſare.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

LIcèt canon à felicis recordationis Alexand. Papa III. præd. noſtro editus, intra cætera ſtatuerit, ut nullus regimen Eccleſiæ parochialis ſuſcipiat, niſi XXV. annum ætatis attigerit, ac ſcientiâ & moribus commendandus exiſtat: quodque talis ad regimen aſſumptus hujuſmodi, ſi monitus non fuerit præfixo à canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, à regiminis ejuſdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in obſervatione canonis memorati ſe multi exhibent negligentes: nos periculoſam illorum negligentiam volentes juris executione ſuppleri, præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus ad regimen parochialis Eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus moribus *a*, ſcientiâ & ætate: Decernentes collationes de parochialibus Eccleſiis, iis qui non attigerint XXV. annum, de cætero faciendas, viribus omninò carere. Is etiam, qui ad hujuſmodi regimen aſſumetur, ut gregis ſibi crediti diligentiùs curam gerere poſſit, in parochiali Eccleſia, cujus Rector extiterit, reſidere *b* perſonaliter teneatur: Et intra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad Sacerdotium promoveri. Quòd ſi intra idem tempus promotus non fuerit, Eccleſia ſibi commiſſa, nullâ etiam præmiſsâ monitione, ſit præſentis conſtitutionis auctoritate privatus. Super reſidentia verò (ut præmittitur) facienda, poſſit Ordinarius gratiam diſpenſationis ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcit.

CAP. XV.

¶ *Parochialis Eccleſia non commendetur, niſi conſtitutio in ætate legitimâ & Sacerdotio: & tali, non niſi una: & illa tunc demùm, cùm neceſſitas vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra ſex menſes non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, eſt irritum ipſo jure.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

NEmo deinceps parochialem Eccleſiam, alicui non conſtituto in ætate legitima & Sacerdotio, commendare præſumat: nec tali etiam niſi unam, & evidenti neceſſitate, vel utilitate ipſius Eccleſiæ ſuadente. Hujuſmodi autem commendam (ut præmittitur) ritè factam, declaramus ultra ſemeſtris temporis ſpatium non durare: ſtatuentes, quicquid ſecùs de commendis Eccleſiarum parochialium actum fuerit, eſſe irritum ipſo jure.

CAP. XVI.

¶ *Hæc decret. fuit multùm utilis ſuo tempore, antequam Papa reſervaret ſibi proviſiones Epiſcopatuum. Gloſſ. prima ponit ſummarium: & ſecunda diviſionem.* Dominicus.

Nicolaus III. *(an. 1278. Romæ.)*

CUpientes Eccleſiarum vacationibus *c* periculoſis occurrere, ac malignantium ſubterfugiis obviare: jam proviſis remediis, alia (quæ patenter ipſa rerum experientia ad earum expeditionem indicavit utilia) remedia experta ſubjungimus: & quod felicis recordationis Gregorius Papa X. prædeceſſor noſter, de electionibus præſentandis electis, & ipſorum electorum petendo ac adhibendo conſenſu, ſalubriter ſtatuit, in ſuo robore, cùm infrà ſcripti temporis moderatione, in præſentandis electionibus permanere volentes: ſed quod de trimeſtri tempore poſt conſenſum ad petendas

a *Vid. cap. felicis. infr. de pœnis, cùm ibi not.*

a *Idem cavetur in Concil. Lat. ſub Innoc. III. cap. 30. & in Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 3. & ſeſſ. 24. de refor. c. 12.*
b *Idem cavetur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. de reform. c. 2.* c *Vacatio ſimpliciter dicta continet omnem modum vacandi. vide c. ſuſceptum. de reſcript. ſup. eod. Phil. Font.*

confirmationes, inſtituit, quoad illas, quæ petuntur vel peti debent à ſede Apoſtolica, temperantes: (cùm interdum aliquorum locorum vicinitas minùs exigat, aliquorum *a* diſtantia prolixius tempus expoſcat:) hâc generali & in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Eccleſiarum (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipſius ſedis examen deducit immediata ſubjectio, vel appellatio interjecta devolvit) intra unum menſem poſt conſenſum, vel poſt obtentam de ipſorum electione notitiam, ſi eam debito tempore non contigerit præſentari, ad ſedem ipſam iter arripiant, & extunc ſive intra præſcriptum tempus iter arripuerint, ſive non, abſque fraude, quàm citò poterunt commodè, locorum conſideratâ diſtantiâ, petituri ſuarum electionum confirmationes, vel proſecuturi electiones ſuas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, juribus, & munimentis ſuis, & proceſſus ſuos contingentibus, coram nobis perſonaliter teneantur. Quòd ſi per viginti dies poſt lapſum ex qualitate locorum moderandi temporis expectati, ſive eligentes, ſive opponentes venerint, ſive non: perſonaliter comparere, & ſuarum electionum confirmationem, vel proſecutionem, ſeu executionem petere, nullâ juſtâ causâ interveniente, contempſerint: de qua intra prædictos viginti dies propoſita, intra quindecim dies poſt tempus hujuſmodi, coram nobis, vel alio, ſeu aliis deputando, vel deputandis à nobis, ſi admittenda videbitur, teneantur apud ſedem ipſam facere plenam fidem. Niſi vel intra eoſdem viginti dies, ſeu prædictos quindecim, eo caſu tantùm, cùm ad prædictam cauſam propoſitam, ut prædicitur, & admiſſam probandam conceſſi fuerint, talia & tam veriſimilia proponi contingeret, quæ *b* judicio præſidentis electos ipſos ab infraſcripta pœna meritò excuſarent: & propter quæ forſitan videretur eidem ad prædictam comparitionem tempus prolixius indulgendum. Inſuper etiam eo caſu, quoad perſonalem electorum comparitionem excuſandam, aliquam juſtam cauſam proponi contigerit, vel admitti: niſi tunc intra idem tempus juſto impedimento ceſſante, per procuratorem ad præmiſſa omnia ſufficienter inſtructum, & nihilominùs ipsâ causâ ceſſante, ut præmittitur, ſe perſonaliter præſentaverint: electiones de ipſis factas, eo ipſo viribus vacuantes, ipſos omni jure, ſi quod eis per electionem hujuſmodi quæſitum eſſet, decernimus eſſe privatos. Electos verò, qui ſe ſine actis, juribus & munimentis ſuis, & proceſſus ſuos contingentibus perſonaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, præſentaverint: eâ volumus ex contemptu conſtitutionis hujuſmodi, eo caſu pœnâ percelli, ut pro exhibendis illis alibi, quàm apud ſedem ipſam, niſi ex juſta cauſa, non poſſint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquiſitio ſuper electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmiſſis contingentibus, plena informatio poſſit haberi (quam informationem per procuratores, qui utplurimùm conſtituuntur abſentes, & proceſsûs ignari, curſus cauſarum non ſentit de facili provenire) de ipſis electoribus duæ perſonæ ad minus, ſuper negotio ipſo, ut de electis præmittitur, ſufficienter inſtructæ, quando electionem concordem eſſe contigerit, intra idem tempus, per *c* Capitulum expenſis bonorum ad Prælatum ipſius Eccleſiæ, de cujus electione agitur, pertinentium, ſi ſint diſcreta, alioquin communium, vel per ipſum Capitulum aliunde proviſorum, ſi de ipſis diſcretis, vel communibus tunc adhiberi non poſſint, ad omnia inſtructa (inquam plenariè) tranſmittantur. Si verò in diſcordiâ electio, vel electiones ipſæ proceſſerint: tunc duæ perſonæ ad minus de parte qualibet (cùm ſint plures) vel de parte electi (cùm electio una proceſſerit) neceſſariis & moderatis expenſis electorum. Quas ſi electi exhibere contempſerint (niſi forſan ipſos facultatum impotentia pro qualitate negotii excuſaret) omni jure ipſis ex tali electione quæſito priventur. Et quando *b* unicus eſt electus, cui aliquis vel aliqui ſe opponunt, eo caſu tam opponens, quàm opponentes hujuſmodi, ſi duo tantùm, vel ſi plures, duo ad minus ex ipſis opponentibus, expenſis ipſorum opponentium propriis plenè (ut dictum eſt) cum actis & munimentis inſtructi *a* compareant: ut per præmiſſas perſonas, vel negotium plenariè inſtrui, vel ſedes eadem valeat informari, an Eccleſiarum utilitate penſatâ, & aliis inſpectis circumſtantiis, ſuper habendis aliquibus probationibus, ſeu quibuſcunque aliis ſit alibi facienda commiſſio, vel (æquitate ſuadente) partes potiùs apud ſedem ipſam in probationibus & aliis ſint arctandæ. Cæterùm ſi eligentes electiones ipſas concorditer, vel in diſcordia celebratas, intra octo dies, poſtquam commodè poterunt, electis præſentare diſtulerint: ipſos, qui culpabiles in hoc extiterint (quo ad ſe) à proceſsûs proſecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis ſuis, quæ in ipſa Eccleſia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipſo fore ſuſpenſos: ad quæ ſi intra illud tempus ſe propriâ temeritate, vel alio quæſito colore ingeſſerint, illis ipſo jure perpetuò ſint privati. Vel ſi perſonas inſtructas, ut præmittitur, (etiamſi opponentes vel electi mittere vel venire, ſeu expenſas miniſtrare contemnant) deſtinare neglexerint (niſi eos Capituli, vel contradicentium paucitas, ſeu alia juſta & probabilis cauſa evidenter excuſet: in quo caſu procuratorem ſufficienter inſtructum mittere, & nihilominùs ceſſante causâ dictas perſonas dirigere teneantur:) & à totali (quoad ſe) proſecutione proceſſus, & à proventuum beneficiorum, quæ in Eccleſia ipſa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis vel opponentium (cùm unicus eſt electus) contumacia ſimili pœnâ plectenda: nihilominùs tamen in præmiſſis caſibus, quibus eligentes vel opponentes, quoad ſe proceſſus proſecutione privantur, electis ſuper hoc in proſecutione ſui juris nullum præjudicium generetur. Denique cùm ad poſtulationem concordem vel diſcordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectum, vel his ſimiles poſtulentur, non qui aliis Eccleſiis alligati, liberum non habent ſine noſtra permiſſione volatum: (circa quos taliter alligatos, nihil de veteris juris obſervantia immutamus) poſtulatos hujuſmodi, & poſtulantes eoſdem, eâ moderatâ diſtrictione perſtringimus, ut eo ſalvo, quòd poſtulari hujuſmodi, nec ſuis poſtulationibus præſtare conſenſum, nec (ut de electis dictum eſt) exhibere expenſas aliquibus teneantur: ſed poſtulantes ipſi concorditer vel diſcorditer expenſas ipſas perſonis talibus ſubminiſtrent: poſtulatos in veniendo (ſi non diſſenſerint) & poſtulantes in mittendo perſonas inſtructas (ut in concordi vel diſcordi electione) per omnia (ut ſuprà præmittitur) moderatio præmiſſa conſtringat: & negligentes ſtatu-

a *Al. ita: & aliquorum, &c.* b *Al. ita: quæ in judicio, &c.* c *Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum in expenſis, de bonis ad Prælatum ipſius Eccleſiæ, de cujus electione agitur, pertinentibus, ſi ſint diſcreta: alioquin de communibus vel per ipſum Capitulum abundè proviſis, &c.*

a *Aliter, inſtructa.* b *Hæc periodus utplurimùm in antiq. exemplaribus ita legitur: Et quando unicus eſt electus, cui aliquis vel aliqui ſe opponunt in expenſis ipſorum propriis, eo caſu tam opponens, quàm opponentes hujuſmodi, ſi duo tantùm, vel ſi plures, duo ad minus ex ipſis opponentibus in expenſis ipſorum opponentium, plenè, &c.*

ta ibi

a ibidem, ſimilis pœna percellat: nec per hoc, quòd de poſtulatis prò celeri Eccleſiarum expeditione ſtatuitur, poſtulationes ipſæ minùs pendére intelligantur à gratia, quàm anteà dependebant. Porrò in ſingulis caſibus ſupradictis, in recuperandis, vel reddendis expenſis eligentium, electorum, poſtulantium, & etiam poſtulati, illud ſervari decernimus, quod juſtum fuerit, ſeu æquitas canonum judicabit.

CAP. XVII.

¶ *Gloſſa prima dividit, & ſummat totum textum. vide eam.* Dominicus.

Idem.

FUndamenta militantis Eccleſiæ, in montibus ſanctis Propheta *a* rememorans, per montes Apoſtolos & prædicatores patenter inſinuat, quibus tota hujuſmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmæ *b* baſes Eccleſiæ ſuper fundamento, præter quod nemo aliud ponere poteſt, quod eſt Chriſtus Jeſus, veluti ſummo angulari lapide ſolidantur: ut veritas, quæ anteà legis & Prophetarum præconio vehebatur, per Apoſtolicam tubam in ſalutem univerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt: *In omnem terram exivit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.*] Hujus autem muneris ſacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apoſtolorum omnium ſummo, principaliter collocaret: ut ab ipſo quaſi quodam capite, dona ſua velut in corpus omne diffunderet: hunc enim in conſortium individuæ unitatis aſſumptum, id, quod ipſe erat, Dominus voluit nominari, dicendo *d*, [*Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:*] ut æterni templi ſtructura Deo ædificante conſtructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri conſiſteret firmitate: cui ſalvatoris noſtri miranda proviſio beatum Paulum in Apoſtolatu gentium per dexteras ſocietatis *e* adjunxit. Iſti ſunt, per quos Evangelium Romæ reſplenduit. Iſti ſunt ejus Patres, verique paſtores. Iſti ſunt, qui unâ die pro merito, uno loco pro gloria ſub uno perſecutore pro parili virtute compaſſi, urbem ipſam glorioſo cruore martyrii Chriſto Domino conſecrârunt. Iſti ſunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut ſit gens ſancta, populus electus, civitas ſacerdotalis & regia: et ſacram beati Petri ſedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipſa mater Eccleſia in congregatione & paſtura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potiùs ipſis adjuta, ſpiritualibus ſemper proficeret incrementis: non abſque miraculo factum eſſe concipitur, ut occaſionaliter Conſtantini Monarchæ à Deo proviſa, ad curata baptiſmalibus fomentis infirmitas, quandam quaſi adjiceret ipſi Eccleſiæ firmitatem, qui quarto die ſui baptiſmatis, unà cum omnibus ſatrapis, & univerſo ſenatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in perſona beati Sylveſtri, ſibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & ſucceſſoribus ejus, per pragmaticum conſtitutum diſponendam eſſe, (decernens in ipſa urbe utriuſque poteſtatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non juſtum arbitrans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Chriſtianæ religionis caput Imperator cœleſtis inſtituit, illic Imperator terrenus habeat poteſtatem: quin magis ipſa Petri ſedes in Romano jam proprio ſolio collocata, libertate plenâ in ſuis agendis per omnia potiretur: nec ulli ſubeſſet homini, quæ ore divino cunctis dignoſcitur eſſe prælata. Decet namque ipſi Romano Pontifici, per fratres ſuos ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales (qui ſibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores aſſiſtunt) libera provenire conſilia: decet ipſius nullo modo vacillare judicia: ut fratres ipſos nullus ſecularis poteſtatis metus exterreat, nullus temporalis favor abſorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos à veri conſilii ſoliditate removeat: quin, cùm per ipſum Romanum Pontificem in quibuſcunque negotiis contingeret eorum peti conſilia in conſulendo, per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, liberè conſulant & aſſiſtant, ipſaque Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ ſuis temporibus occurrerit electio, & eorundem *a* Cardinalium (cùm expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Dignè itaque ad urbem ipſam ejuſque regimen aciem noſtræ conſiderationis extendimus, ut felici ducta regimine, præſervetur à noxiis, & optatis ſemper proficiat incrementis. Nunquam obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis nota diſpendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Nunquid non hæc deſtructio mœnium, deformatio proveniens ex ruinis, luce clariùs manifeſtant? Nunquid non hæc fidelium contrectata *d* depoſita? Nunquid non hæc ipſa veneranda Dei templa præſidentis manu ſacrilegâ diebus noſtris nefariè violata proclamant? Quid plura? Nónne ipſius urbis retroactis temporibus incorrupta conſtantia, ſub regentis *c* eo tempore nefando ſubverſa eſt regimine? ipſamque urbem ſpeculum fidei tanta reſperſit infamia, ut à matre ſua Romana Eccleſia filia prædilecta deviare compulſa, quondam Conradinum, qui de venenoſa radice Frederici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuoſi, juſto ipſius Eccleſiæ judicio reprobati, prodiiſſe videbatur in Regulum: quique ad exterminium Romanæ matris Eccleſiæ manifeſtis indiciis unà cum ſuis fautoribus aſpirabat, & in contemptum Dei & ſuæ matris, ac ipſius urbis opprobrium patenter reciperet *d*, recepto faveret, conſtituens ſe per hæc *e* tam patentis hoſtis ſuæ matris Eccleſiæ filiam adjutricem. Hoc ipſi Romæ præſtiterunt Senatores incogniti, hoc Præſides improviſi, ut gratioſa civitas redderetur ingloria, ſua ſtabilitas vocaretur inſtabilis, ſuæque conſtantiæ antiquata ſoliditas, linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii noſtri debitum circa hujuſmodi tam periculoſos eventus ad libram moderaminis erigentes, tantæ ſubverſionis occaſiones ita ſalubris remedii appoſitione præcidimus, ne illorum (qui ipſam Rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt) videamur gloriam ſugillare vel merita, quæ illis apud infallibilem, & ſcientem omnia retributorem, de jam perlatis quæſita laboribus ſalva perſiſtunt. Ut ergò circa regimen ipſum talis adhibeatur in omnibus cum diſcretione ſolertia, per quam ipſi Romanæ Eccleſiæ plena libertas (quæ in omnibus & per omnia ſibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus *f* populus ab opprimentium protectus incurſibus ſedeat, ſedendo quieſcat in pulchritudinem *g* pacis, in tabernaculis fiduciæ, & temporalium requie opulenta, de fratrum noſtrorum conſilio, hâc irrefragabili & in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus: ut quandocunque & quotieſcunque Senatoris electio vel alterius quocunque nomine cenſeatur, qui quocunque modo vel quocunque titulo ipſius urbis debeat præeſſe regimini, in poſterum iminebit: nullus Imperator ſeu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes aut Baro, vel quicunque alterius notabilis

a *Pſalm. 86.* b *2. Corinth. 3.* c *Pſalm. 18. Rom. cap. 10.* d *Matth. 16.* e *al. ſocietates.*

a *Quales Cardinales eligi debeant, habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 1. circa finem.* b *aliter, contracta.* c *Hæc periodus ita legitur: Sub regentis eo tempore ſubverſa regimine: ipſam urbem ſpeculum fidei, &c.* d *Aliàs, exciperet.* e *al. per hoc al. per hanc.* f *al. ita: & Romanorum populus.* g *al. pulchritudine.*

præeminentiæ, potentiæ ſeu poteſtatis, excellentiæ vel dignitatis exiſtat, frater, filius vel nepos *a* eorum ad tempus, vel in perpetuum, ſeu quivis alius, ultra annale ſpatium quovis modo, colore vel causâ, per ſe vel aliam perſonam quomodolibet ſubmittendam, in Senatorem, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejuſdem urbis regimen ſeu officium nominetur, eligatur, ſeu aliàs etiam aſſumatur, abſque licentia ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius ſedis literas conceſſionem licentiæ hujuſmodi ſpecialiter exprimentes. Quòd ſi ſecùs factum fuerit, nominationem, electionem & aſſumptionem hujuſmodi decernimus eſſe nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non ſolùm nominatores, electores, & aſſumptores, verùm etiam nominati, electi & aſſumpti, ſi hujuſmodi nominationi, electioni, ſeu aſſumptioni conſenſerint, aut de ſe ipſis quolibet modo intromiſerint, intendentes & obedientes eiſdem, & in hoc omnes dantes ipſis nominatoribus, electoribus, aſſumptoribus, aut nominatis, electis, vel aſſumptis, auxilium, conſilium vel favorem, publicè vel occultè, cujuſcunque dignitatis vel præeminentiæ, conditionis aut ſtatûs extiterint, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominùs ipſos nominatos, electos ſeu aſſumptos, ſi contra conſtitutionem præſentem prædictis nominationi, electioni vel aſſumptioni conſenſerint, aut ſe quoquo modo illis ingeſſerint *b*, & eorum poſteros in perpetuum omnibus feudis, vel privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis & honoribus, quæ à prædicta ſeu aliis tenent Eccleſiis, cenſemus eſſe privatos: ita quòd illi, ad quos eorum collatio, conceſſio ſeu diſpoſitio pertinet, reſumendi ea, aut retinendi, concedendi ſeu conferendi aliis, ſeu de ipſis etiam diſponendi (prout ad eos pertinet) liberam habeant poteſtatem: & ne taliter nominati, electi vel aſſumpti de ſua pertinacia vel contemptu valeant gloriari, nos quælibet mandata, præcepta, ordinationes & ſtatuta, quæ fecerint, omneſque ſententias, quas tulerint, & quicquid penitùs in contractibus & obligationibus ſeu quibuſcunque aliis, urbis nomine, vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii aut Rectores, vel Officiales ipſius egerint, irrita prorſus exnunc & vacua nunciamus. Judices verò & Tabelliones, qui ſuper his aut eorum aliquibus contra præſentis conſtitutionis edictum patrocinari vel inſtrumenta conficere fortè præſumpſerint, judicatûs & tabellionatûs officiis ſe noverint eſſe privatos. Contemptores quoque, ſeu violatores præmiſſorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum, ab hujuſmodi excommunicationis ſententia (præterquam in mortis articulo) abſolvi non poſſint, niſi per Romanum Pontificem, vel de ipſius petita & obtenta licentia ſpeciali: non obſtantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, conceſſionibus, conſtitutionibus, conſuetudinibus & ſtatutis quâcunque firmitate vallatis, quæ in præmiſſis omnibus nolumus aliquibus vel alicui ſuffragari: ſed omnia, quoad illa decernimus non tenere. Ut *d* autem cives Romanorum, qui ex ipſa urbe naturalem duxiſſe noſcuntur originem, aut quivis alii, qui in ipſa ejuſvé territorio, non advenæ, ſed continui habitatores extiterant *e*, quoad honores ipſius urbis, aut regimen, gratioſis functionibus potiantur: non intendimus, quòd præſens conſtitutio tales excludat, quin ad unum annum

a *Vid. l. 1. §. 2. ff. de gr. & Bart. in l. omnes populi. gloſſ. in c. nonnulli. de reſcript.* b *Dicit Pet. de Anch. niſi hoc fuiſſet expreſſum pœnâ privationis feudi, non tranſiviſſet in filium, quod tamen ipſe latiùs diſtinguit Font.* c *Quia tunc nulla eſt caſuum reſervatio, & ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. de caſuum reſerv.* d *alit. ut autem cives Romani.* e *aliàs, extiterint.*

duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipſius regimen, & officium eligi valeant, ac aſſumi: etiamſi prædictorum Principum & aliorum fratres, filii vel nepotes exiſtant: aut etiam ſi extra urbem & ipſius territorium ſub nomine comitatûs, baroniæ, ſeu cujuſcunque alterius tituli in hominibus *a* vel locis aliquibus juriſdictionem ſeu poteſtatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodò prædicta juriſdictio vel poteſtas extra urbem & territorium præfata conſiſtens, non tantæ præeminentiæ vel notabilis potentatûs exiſtat, quòd eam *b* obtinentes ejus occaſione vel causâ cum aliis excluſis à dicto urbis regimine (ut præmittitur) præſentis conſtitutionis oraculo rationabiliter includantur.

CAP. XVIII.

¶ *Canonicis cathedralis Eccleſiæ ipſo jure vel per ſententiam (præterquam in caſu negligentiæ) eligendi poteſtate privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi: in inferioribus Eccleſiis ſemper ad proximum ſuperiorem devolvitur.* h. d.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

QUanquam in caſu *c* negligentiæ ſit ſtatutum à jure, ut Eccleſiâ cathedrali vacante, ſi per eos, ad quos ſpectat, non fuerit electio de Prælato intra tempus debitum celebrata, eligendi poteſtas ad ſuperiorem proximum devolvatur: hoc tamen non eſt ad caſum alium extendendum. Igitur ſi electores in hujuſmodi Eccleſia, vel ipſo jure, cùm eligunt ſcienter indignum, vel per ſententiam, cùm formam traditam in generali *d* Concilio non obſervant, eligendi poteſtate priventur: non ad dictum ſuperiorem, ſed ad Romanum Pontificem poteſtas eadem devolvetur. Secùs autem in inferioribus Eccleſiis eſt cenſendum.

CAP. XIX.

¶ *Conſtitutione, Ut circa. non ſatisfecit appellans, qui disjunctivè juravit ſe credere oppoſita eſſe vera, vel quæ ſufficere deberent ex eis.* Joan. Andr.

Idem.

IS, qui contra electionis formam vel electi perſonam aliqua objiciens, ad ſedem Apoſtolicam appellavit, corporali à ſe præſtito juramento, quòd illa, quæ in appellatione ſua expreſſerat, vel ea, quæ de ipſis deberent ſufficere, vera eſſe credebat, & ſe poſſe probare: non eſt ſuper objectis vel expreſſis hujuſmodi audiendus. Cùm non ſimpliciter, ſicuti tenebatur juxta conſtitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædeceſſoris noſtri, editam in Concilio generali Lugdunenſi, juraverit expreſſa eadem ſeu objecta ſe credere vera eſſe, & ſe poſſe probare: ſed indeterminatè illa, vel ea, quæ deberent ſufficere de eiſdem.

CAP. XX.

¶ *Qui contra certam perſonam, ne eligatur, appellat, conſtitutionem, Ut circa. ſervare tenetur.* Joan. And.

Idem.

QUi contra certam & nominatam *e* perſonam, ne ab aliis eligatur, ad ſedem Apoſtolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando ſervare formam conſtitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædeceſſ. noſtri (ut *f* circa

a *alit. in nominibus.* b *Dictio,* eam, *deeſt in manuſcript. Codicibus.* c *Pœna impoſita per jus in caſu negligentiæ, non includit caſum delicti, & ſic non parificantur negligentia & delictum. In Concilio Lateranenſi generali ſub Innocent. III. cap. 23.* d *In generali Concilio Lateran. ſub Alexand. III. cap. 4.* e *Poteſt dici perſona certa, licèt ſuo nomine non nominetur. tit. de teſtibus. cap. licèt ex quadam.* f *Nota argumentum, quòd allegantì aliud ſtatutum ſufficit, quòd alleget principium ipſius, abſque eo quòd totum extenſum producat. ſup. c. proximo. Dom.*

edit

litæ in Concilio Lugdunenſi, ac ſi electione jam factâ ım contingeret appellare. Alioquin non obſervans, pœ- æ conſtitutionis ejuſdem ſe noverit ſubjacere.

CAP. XXI.

Si compromiſſum eſt in plures ut eligant, per unum facien- a eſt electionis pronunciatio, ſicut quando proceditur per formam rutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. And.

Idem.

SIcut *a* cùm per formam ſcrutinii ad electionem pro- ceditur, eſt per unum pronuncianda & facienda com- munis electio, ſecundùm canonica inſtituta: ſic & per num debet fieri, cùm per formam proceditur compro- niſſi. Quamvis in arbitris compromiſſariis lex *b* hu- nana innuat, quòd ab eis omnibus ſit pronunciatio fa- cienda: alioquin à pluribus compromiſſariis facta ſi- nul electio, eo ipſo viribus non ſubſiſtat. *c*

CAP. XXII.

Decret. ſuprà eodem, licèt canon. in collegiatis parochiali- bus Eccleſiis, & aſſumptis ad ipſarum regimen, locum non habet. Joan. And.

Idem.

STatutum *d* felicis recordationis Gregorii X. Papæ prædeceſſoris noſtri de iis, qui ad parochialium Eccle- iarum regimen aſſumuntur *e*, promovendis ad Sacer- otium intra annum, alioquin eiſdem Eccleſiis ſint pri- ati: quòd (cùm ſit pœnale) *f* reſtringi potiùs conve- it, quàm laxari: declaramus ad collegiatas Eccleſias, tiam ſi alias parochiales extiterint, & ad aſſumptos ad arum regimen non extendi, ſed antiqua jura ſervari de- ere potiùs in eiſdem.

CAP. XXIII.

Si Compromiſſarius ſecundùm traditam ſibi metam (ſcru- tinis & in ſcriptis redactis voluntatibus ſingulorum) illum eligat, quem non major pars Capituli, ſed plures aliorum comparatio- conſenſerant: non tenet electio, cùm præter formas Concilii fue- t celebrata. Joan. And.

Idem.

SI cui eligendi poteſtas data fuerit ſub hac forma, ut ipſe ſecretò & ſigillatim votis ſingulorum de Capi- ulo exquiſitis, & in ſcriptis redactis illum eligat, in uem plures de Capitulo partium *g* comparatione mi- orum conſenſerint, licèt conſentientes majorem par- em totius Capituli non attingant: ipſeque facto hujuſ- nodi ſcrutinio & in ſcriptis redacto, juxta traditam ſibi ormam eum, in quem non major pars, ſed plures de di- to Capitulo, quàm in quenquam alium direxerant vota ua, duxerit eligendum: Talis electio (cùm præter for- nas, quas generale Concilium ſervari ſtatuit in electio- ibus celebrandis, decernens eas ſi aliter fierent, non va- ere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione quocunque modo facta in diſcordia de Religioſo mendicante ad prælaturam extra adminiſtrationem ſui ordinis, non acquiritur illi jus: nec conſentire poterit etiam de Prælati li- entia. Idem de vocatione facta à minori parte numero ad quam- ibet prælationem de religioſo non mendicante: & ſecùs factum ir- itum decernit. Et ponit iſtud cap. unum ſpeciale in mendicanti- bus. Joan. And.

Idem.

QUorundam *a* oculos ſic vitium ambitionis excæcat, quòd quaſi ſuæ profeſſionis immemores, quâ con- temptis honoribus, abjectis divitiis, ſpretiſque deliciis, arbitrium proprium ſubjugârunt alterius ditioni, retrò reſpiciunt ad aratrum manu miſsâ, dum præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, & *b* cauſarum ſtrepitibus ſe involvunt, & extra adminiſtrationes proprii ordinis ſolium prælaturæ conſcendere moliuntur, electionibus, poſtulationibus ſeu proviſionibus de ſe in diſcordia cele- bratis, improvidè præſtando conſenſum, præbendi aſſen- ſum à ſuo ſuperiore nonnunquam extorta licentia po- tiùs, quàm obtenta: ex quo animarum & Eccleſiarum diſpendia noſcimus proveniſſe, & proventura majora in anteà veriſimiliter formidamus. Volentes igitur huic peſti ſalubri remedio obviare, præſenti conſtitutione ſancimus, ut nulli Religioſo Prædicatorum, Minorum, Eremitarum ſancti Auguſtini, aut quorumlibet mendi- cantium ordinum ex electione, poſtulatione, proviſione, ſeu vocatione ad aliquam extra adminiſtrationem ſui ordinis prælaturam in diſcordia de ſe facta jus de cætero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, poſtulatio- ni, proviſioni, aut vocationi quoquo modo valeat con- ſentire: etiamſi magiſtri, aut miniſtri, vel prioris gene- ralium eorundem ad id acceſſerit licentia vel conſenſus. Circa *c* Religioſos quoque alios cujuſcunque conditio- nis vel ſtatûs exiſtant, volumus hoc ſervari: ut nec ipſi electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, aut voca- tionibus, à minori parte numero ad prælationes quasli- bet de ſe factis (quæ hoc ipſo, quòd à minori parte pro- ceſſerint, nullum prorsùs tribuant jus eiſdem) ſuum au- deant præſtare conſenſum: etiamſi ſuper hoc aſſenſus vel licentia ſuorum intervenerit Prælatorum. Nos enim quicquid contra præmiſſa vel eorum aliquod à quo- quam contigerit attentari, omninò decernimus irritum & inane.

CAP. XXV.

Non poteſt electus duas electiones proſequi, petendo confirma- tionem ex illis: etiam proteſtetur ſe contentum alterâ, per quam conſequi poſſit ſuæ intentionis effectum: neceſſe ergò habet alteram eligere; quâ electâ, ad alteram redire non poterit. Joan. And.

Idem.

UT quis duas *d* electiones de ſe in aliqua Eccleſia ce- lebratas proſequatur inſimul, & confirmationem pe- tat ex eis (cùm non niſi ex una ipſarum valeat jus habe- re) rationi conſonum non putamus: Etiamſi ſe conten- tum eſſe velle alterâ, per quam ſuæ intentionis conſequi poſſit effectum, in initio proteſtetur. Oportet ergò eum (ne cùm ipſius Eccleſiæ, vel ſui adverſarii, ſi quem habet, diſcrimine in incerto vagetur) eligere, quam proſequi velit ex illis: & confirmationem petere tantummodò ex eadem: Regreſſum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, ſibique jus ex ea non competere profiteri vi- detur, nullatenùs habiturum.

CAP. XXVI.

Si electus non conſentit, vel poſt conſenſum renunciat, vel moritur, vel propter occultum ſui vitium electio caſſatur: eligen- tes ad eligendum extunc integrum tempus habebunt: niſi circa id egerint fraudulenter. Joan. And.

---

a *Vid. Conc. Lat. ſub Innoc. III. c. 24. ubi traduntur variæ ele- ctionum formæ.* b *Leges civiles poſſunt allegari in foro canonico: de quo ſuprà de nov. oper. nunt. c. 1. & 2. Dom.* c *al. ſubſiſtit.* d *Vid. Card. conſ. 30.* e *Cap. licèt Canon. locum habet quali- tercunque ſit proviſum de parochiali Eccleſia: cùm dicat textus, aſſumuntur, quod congruit cuilibet modo proviſionis.* f *Nota. ju- ra pœnalia ſtrictè eſſe interpretanda. c. in pœnis. de reg. juris.* g *Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliarum minorum.*

a *Declarat hunc text. prout in Clem. quòd circa. de elect.* b *dictio, &, deeſt in manuſcr. Luc. 9.* c *Vide Oldrad. conſ. 103. & Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de reg. c. 6.* d *Nota ex hoc c. poſſe quem obtinere duplicem electionem in eadem Eccleſia, tamen con- firmationem quærere non poſſe, niſi ex una. Item non poſſe aliquem cauſare titulum ſuper eadem re, niſi ex una cauſa. vide text. in c. inter dilectos. de fide inſtrum.*

Idem.

SI electio ex eo non ſortiatur effectum, quia electus conſentire recuſat, vel poſt conſenſum renunciat juri ſuo, aut forte diem claudit extremum, ſeu propter occultum ejus vitium irritatur; electores (quia jam fecerant quod ſpectabat ad ipſos, intra juris terminum eligendo) habebunt à diſſenſu, renunciatione, morte, vel irritatione prædictis, ac ſi vacatio nova eſſet, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: Dummodò nil fraudulenter egerint in præmiſſis.

CAP. XXVII.

¶ Si Religioſus non obtentâ licentiâ conſentit electioni de ſe factæ extra ſuum monaſterium, non valet conſenſus, & irrita eſt electio.

Idem.

SI Religioſus *a* (cujus arbitrium *b* non ex ſua, cùm velle vel nolle non habeat, ſed ex illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cujus imperio ſe ſubjecit, voluntate dependet) electioni de ſe ad prælationem aliquam extra ſuum monaſterium, vel ſuam Eccleſiam celebratæ, ſui ſuperioris, qui dare ipſam valeat, non petitâ licentiâ, & obtentâ præſumpſerit conſentire, conſenſus ſic præſtitus non teneat, & in pœnam præſumptionis illius electio eadem ipſo facto viribus vacuetur omninò.

¶ Solus Superior ſine Conventu dare poteſt ſuo Religioſo conſentiendi & tranſeundi licentiam. h. d.

Quia vero utrùm Religioſis conſentiendi electionibus de ſe factis, & ad prælationes, ad quas electi fuerint, tranſeundi à ſuis Superioribus, ſine fratrum *c* conſilio, licentia dari poſſit (cùm jura ſuper hoc ſint varia) dubitatur interdum: Nos ad hujuſmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Eccleſiarum ac monaſteriorum, in quibus tales electi extiterint, celeriùs & faciliùs valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (ſuis irrequiſitis Conventibus) electis hujuſmodi conſentiendi & tranſeundi, liberam dare valeant facultatem.

CAP. XXVIII.

¶ Monachus in Abbatem eligi non poteſt, niſi ſit expreſſè profeſſus. Ad dignitatem autem Epiſcopalem & in ſeculari, & in regulari Eccleſia, talis eligi poterit.

Idem.

NUllus Religioſus *d* ad Abbatiam ſeu prælaturam ſuæ vel alterius religionis de cætero eligatur, niſi anteà fuerit ordinem regularem expreſsè profeſſus. Quod ſi ſecùs actum *e* fuerit, eo ipſo irritum habeatur.

Ad dignitatem vero Epiſcopalem (ad *f* quam novitii eliguntur interdum) talem in ſecularibus vel regularibus Eccleſiis eligi minimè prohibemus.

CAP. XXIX.

¶ Forma electionis tradita per decr. ſuprà eod. Cùm dilecti, non eſt ſublata per ſequens Concilium: Quia propter. h. d. Jo. And.

Idem.

CUm expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (ſi ſuſtineri valeant) evitari: Decretalem felicis recordationis Innoc. Papæ III. prædeceſſoris noſtri, quæ innuit ſub ea forma poſſe in electionibus licitè *g* compromitti, ut compromiſſarii ſecretò & ſigillatim voluntatibus omnium inquiſitis, illum, in quem major & ſanior pars Capituli conſenſerit, eligere teneantur: declaramus abrogatam non eſſe per ſubſecutum Concilium generale: imò poteſt in ipſis electionibus in priùs procedi licitè per eandem.

a *Vid. Clem. cùm conceſſa. de elect. & extrav. Benedicti. quæ incipit. Si religioſus. de elect.* b *vid. text. iv. c. vij. judic. Dom.* c *Nota quòd Monachi dicuntur fratres. c. cauſam. ſup. de jud. Dom. allegat. ibi c. pen. infr. eod. de privil. Font.* d *vid. Clem. cùm rationi. de elect.* e *al. ita: factum fuerit.* f *al. ita: ad etiam novitiis, &c.* g *dictio,* licitè, *deeſt hîc in antiq. Cod.*

CAP. XXX.

¶ Accedens ad ſedem Apoſtolicam pro inſtruendo negotio electionis per Decr. Cupientes. eundo hac de cauſa, ſtando, & redeundo integrè (præter quotidianas diſtributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere poſſet in ipſa Eccleſia reſidendo. Joan. Andr.

Idem.

CUm non deceat alicui ſuum officium eſſe damnoſum: Statuimus, ut ii, qui juxta conſtitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædeceſſoris noſtri ſuper hoc editam, ad Apoſtolicam ſedem venerint, eam circa imminentium electionum negotia inſtructuri: (cùm tales Eccleſiarum ſuarum *a* proſequentes utilitatem, cenſeri debeant reſidentes) fructus beneficiorum ſuorum, quæ obtinent in illis Eccleſiis, quarum negotia proſequuntur, & etiam aliorum, quos reciperent vel poſſent recipere in ipſis *b* Eccleſiis reſidendo, integrè (quotidianis diſtributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad ſedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de cauſa morando, & ad ipſas Eccleſias redeundo, ac ſi perſonaliter in eiſdem Eccleſiis reſiderent: Non *c* obſtantibus quibuslibet conſuetudinibus vel ſtatutis Eccleſiarum ipſarum contrariis, ſeu privilegiis quibuſcunque per quæ præmiſſorum effectus poſſet quomodolibet impediri.

CAP. XXXI.

¶ Is, qui opponit evidentem defectum ſcientiæ vel perſonæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, pœnitere non poteſt, cauſam reddit. Joan. Andr.

Idem.

AB eo, qui contra electum vel poſtulatum ſeu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem *d*, notorium ſeu manifeſtum ſcientiæ, vel alium perſonæ defectum opponit: ipſius defectûs oppoſitio, vel ejus qualitas nequeunt poſteà revocari. Cùm enim opponens (ſi quod de defectu oppoſuit hujuſmodi, deſtitui veritate contingat) à proſecutione cauſæ debeat omninò excludi, & puniri perinde ac ſi in probatione omnium, quæ objecerat, defeciſſet: juſtum eſt, ut (poſtquam ad oppoſitionem eandem procedit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem oppoſuit, ulteriùs pœnitere.

CAP. XXXII.

¶ Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem.

EX eo quòd ad electionem Epiſcopi, quæ te in pupillari conſtituto ætate, in tua Eccleſia extitit celebrata, cum cæteris ejuſdem Eccleſiæ Canonicis non fuiſti admiſſus, de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes: Cùm tam juris, quàm rationis exiſtat, ut tales (cùm diſcretione careant) ad præſtandum in electione ſuffragium nullatenùs admittantur.

¶ Non profeſſi cum profeſſis, vel converſi Laici cum Clericis, electioni intereſſe non debent. h. d.

In Eccleſiis quoque regularibus, vel monaſteriis, hi qui non ſunt tacitè vel expreſsè profeſſi, non debent cum profeſſis, vel converſi Laici cum Clericis, electionibus intereſſe.

CAP. XXXIII.

¶ Si ab electione cathedralis vel regularis Eccleſiæ, in ſcriptis ex cauſa probabili appelletur ad Papam, eâ pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Cupientes, non ſolùm quòd electus veniat, ſed quòd uſque ad finem negotium proſequatur:

a *Suum poteſt dici id, quod eſt ſuum in parte, & non in toto: nam Eccleſia non eſt tota Canonici: vide gloſſ. infr. de præb. cùm in illis.* b *al. ita: in dictis Eccleſiis.* c *al. ita: non obſtantibus quibuslibet aliis conſuetudinibus.* d *Vide text. infr. de verbor. ſignific. cap. 2.* e *Vid. c. inquiſitionis. ſuprà de accuſ. Dominic.*

& ha-

& habet locum etiam, cùm appellatur à confirmatione vel proviſione. Joan. Andr.

Idem.

SI poſtquam ab electione in cathedrali vel regulari Eccleſia celebrata, fuerit in ſcriptis ex cauſa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad ſedem Apoſt. appellatum, electionem ipſam per ordinarium confirmari contingat: hujuſmodi confirmatio, niſi priùs fuerit canonicè ab appellatione ipſa receſſum (cùm ſit ab eo, qui non potuit *a* de facto præſumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si verò electus, qui juxta conſtitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædeceſſoris noſtri, ad dictam ſedem venerat pro electionis ſuæ negotio proſequendo, de Romana curia ſine licentia receſſerit, antequam hujuſmodi negotium ſit finitum, ejus electio auctoritate conſtitutionis ipſius (quæ non ſolum ut quis veniat, ſed etiam ex ſui mente exigit, quod uſque ad finem negotium proſequatur) eo ipſo viribus evacuatur *b* omninò. Cùm autem ab electionis confirmatione vel facta proviſione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi poteſtas, ad ſedem appellatur eandem: conſtitutionem prædictam in veniendo & mittendo; & aliis quæ perſtringuntur, in ea convenit obſervari.

CAP. XXXIV.

¶ Diſpenſare poſſunt Epiſcopi & ſuperiores cum habentibus parochiales Eccleſias ſibi ſubjectas, quòd uſque ad ſeptennium ſtudendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: aliàs ſunt privati. Et illo durante ſeptennio debet in illis Eccleſiis idoneus poni Vicarius, de fructibus Eccleſiæ ſuſtinendus. Elapſo ſeptennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem.

CUm ex eo, quod felicis recordationis *c* Gregorius Papa X. prædeceſſor noſter, ſtatuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Eccleſiarum aſſumpti, ſe ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore connumerandum *d*, & perſonaliter reſideant in eiſdem: Alioquin ſi intra idem tempus promoti non fuerint, hujuſmodi Eccleſiis abſque monitione alia ſint privati: Nonnullis extunc parochiales Eccleſias recuſantibus acceptare, legendi & proficiendi (cùm eis facultates non ſuppetant, nec ab Eccleſiarum Prælatis de aliis beneficiis in pleriſque mundi partibus interdum provideatur eiſdem) opportunitas ſit ſublata, in grande univerſalis Eccleſiæ (quæ ad ſui regimen viris literatis permaximè noſcitur indigere) diſpendium & jacturam: Nos ſuper hoc multorum inſtantiâ excitati frequenter, volentes cupientibus in ſcientia proficere, ut fructum in Dei Eccleſia ſuo tempore afferre valeant opportunum, utiliter providere: præſenti conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi, eorumque ſuperiores cum iis, qui hujuſmodi ſubjectas ſibi Eccleſias obtinent vel obtinuerint, in futurum diſpenſare poſſint liberè, quòd uſque ad ſeptennium literarum ſtudio inſiſtentes promoveri minimè teneantur, niſi ad ordinem Subdiaconatûs duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (ne ſicut à multis de Chriſti patrimonio ſublimatis olim factum eſſe dignoſcitur, à ſtatu retrocedere valeant Clericali) omnino adſtringi volumus: & niſi receperint, pœnâ contentâ in dicto Concilio eo ipſo percelli. Porro ſeptennio prædicto durante, iidem Epiſcopi & ſuperiores ſolicitè providere procurent, ut per bonos & ſufficientes Vicarios, ab eis in hujuſmodi Eccleſiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deſerviatur laudabiliter in divinis: quibus de ipſarum Eccleſiarum proventibus neceſſaria congruè miniſtrentur. Elapſo verò dicto ſeptennio *a*, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) diſpenſatum, ad Diaconatûs & Presbyteratûs ordines inter annum ſe faciant promoveri: alioquin extunc dictam pœnam (niſi juſtâ de causâ id omiſerint) ipſo jure ſe noverint incurſuros.

a *Geſta à Judice incompetenti ſunt nulla. ad hoc ſuprà de jud. ſi Clerici. cùm ſi Dom.* b *aliàs, vacuatur.* c *Aliàs ita: Dominus Gregorius Papa prædeceſſor noſter.* d *numerandum.*

CAP. XXXV.

¶ Quatuor dicit. Primò, *quòd ad pœnam privationis Rectoris parochialis Eccleſiæ non promoti requiritur, quòd annus integer ſit completus.* Secundò, *quòd annus ille non currit juſte impedito.* Tertiò, *quòd poſt privationem, Eccleſia eidem conferri non poteſt.* Quartò, *quòd non promotus, ſi eo animo receperat Eccleſiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad reſtitutionem ipſorum. Et qui eâ mente contulit, Eccleſiam ſervare debet indemnem.* Jo. Andr.

Idem.

COmmiſſa tibi parochialis Eccleſia, quanquam tantùm de anno tranſiverit, quòd intra ipſum nequeas juxta ſtatutum generalis Concilii Lugdunenſis ad Sacerdotium promoveri: non eſt niſi tunc demùm, cùm ex toto *b* fuerit ipſe annus elapſus, cenſenda vacare, nec poteſt alteri anteà te nolente conferri. Annus autem hujuſmodi, qui à tempore illo incepit, quo ipſius Eccleſiæ regimen commiſſum tibi extitit, & poſſeſſionem ejus pacificam habuiſti, vel per te ſtetit, quò minùs haberes eandem, tibi non currit, ſi promoveri juſto impedimento detentus intra tempus hujuſmodi nequiviſti. Porrò ſi intra dictum tempus non fueris rationabili cauſâ ceſſante promotus, tibi Eccleſia ipſa, quâ dicti ſtatuti auctoritate jam privatus exiſtis (ne ſtatutum ipſum fiat ludibrio, debitoque fruſtretur effectu, & non rebus, ſed verbis, cùm ſit potiùs contrarium faciendum, lex impoſita videatur) nullatenùs eâ vice poterit iteratò conferri. Cæterùm ſi promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Eccleſiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipſam poſtmodùm dimiſſurus (niſi voluntate mutatâ promotus fueris) teneberis ad reſtitutionem fructuum eorundem: cùm eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cùm te non crederet ad hujuſmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offenſam) ad ſervandam indemnem eandem Eccleſiam decernimus obligari.

CAP. XXXVI.

¶ Abbas exemptus eligitur in Epiſcopum: ſed tranſire non poteſt ſine licentia Papæ vel Legati de latere.

Idem.

SI Abbatem Eccleſiæ Romanæ immediatè ſubjectum in veſtrum Epiſcopum elegiſtis, reprehendi exinde nullâ ratione poteſtis: ei tamen ab alio, quàm à nobis vel Apoſtolicæ ſedis Legato, ſi ſit in provincia, de latere *c* noſtro miſſus, dari non poteſt licentia ſuum deſerendi monaſterium, & ad veſtram Eccleſiam tranſeundi.

¶ Legatus de latere poteſt confirmare electiones Epiſcoporum exemptorum: reliqui non ſine ſpeciali mandato. Joan. And.

Hujuſmodi verò Legatus, qui majus omnibus poſt Rom. Pontificem in provinciâ ſibi decretâ imperium cenſetur habere, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & exemptorum electiones poteſt ex officio confirmare. Alii autem Legati hoc nequeunt: niſi id eis à ſede ipſa ſpecialiter ſit commiſſum.

a *Diſpenſare non poteſt Epiſcopus ultra ſeptennium cum curato ſuper non promotione ad Sacerdotium.* b *Ubi ſtatutum præcipit certam pœnam ſolvendam intra annum, illa pœna peti non poteſt, donec annus totaliter ſit elapſus.* c *De triplici genere legatorum, vide gloſſ. in c. 1. de off. leg. & Dom. meum Brunellum in lib. de poteſt. legati Font.*

CAP. XXXVII.

¶ Si Compromiſſarius non eligit intra tempus juris, ad proximum ſuperiorem devolvitur poteſtas providendi. Si eligit, ſed indignum, indiſtinctè redit ad compromittentes: niſi id ſcienter ratum habuerint. Idem ſi electus idoneus non conſentit. Si Compromiſſarius ſcienter eligit indignum, ipſe ſolus ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio eſt ſuſpenſus, niſi id compromittentes ſcienter ratum habuerint. Et pœna prædicta ſuſpenſionis non habet locum in Epiſcopo compromiſſario, nec in electione inferiorum Epiſcoporum. Et reſtringitur illa pœna ad beneficia, quæ obtinet in Eccleſia offenſa. Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione ejus, quod objicit in perſonam. Joan. And.

Idem.

SI Compromiſſarius, in quem defuncto *a* Epiſcopo transfertur eligendi poteſtas, negligenter intra tempus à jure ſtatutum eligere prætermittat, ad ſuperiorem proximum poteſtas devolvitur providendi, ſibique compromittentes imputent, qui in talem poteſtatem hujuſmodi tranſtulerunt.

Si verò eligat, ſed indignum, tunc ſive ſcienter id fecerit (cùm dolus ipſius eis, qui non ſunt in culpa, non debeat imputari *b*) ſive etiam ignoranter (cùm ſuo ſit functus officio) eligendi poteſtas (niſi & ipſi ſcienter electionem talem ratam habuerint) liberè revertitur ad eoſdem. Idem fit, cùm eligit idoneum, ſed electus renuit conſentire.

Porrò eo caſu, dum ſcilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes (quos illius odio non convenit prægravari) nequaquam (niſi ſicut præmittitur ratum habuerint) puniuntur: ſed ipſe (ut pœna ſuum auctorem teneat) à beneficiis Eccleſiaſticis triennio, juxta Lateranenſe Concilium, ſuſpenditur ipſo jure. Hujuſmodi quoque pœna, nec in Epiſcopo, ſi ad eligendum fiat compromiſſarius ſic peccante (cùm de jure nullam ſententiam ſuſpenſionis recurrat, niſi de ipſo expreſſa mentio habeatur) nec in aliorum, quàm Epiſcoporum & ſuperiorum ipſorum electionibus, cùm peccatur in ipſis, vendicat ſibi locum. Reſtringitur etiam dicta pœna ſolùm ad ea beneficia, quæ ſic peccans, in illa obtinet Eccleſia, quam taliter eligendo ſpecialiter noſcitur offendiſſe. Et idem in illius beneficiis eſt cenſendum, qui alicujus electionem, poſtulationem, aut proviſionem impugnans, in probatione deficit ejus, quod objicit in perſonam.

CAP. XXXVIII.

¶ Procurator ad appellandum ſecundùm formam c. Ut circa. non eſt idoneus, niſi omnia objecta, & forma juramenti in procuratorio exprimantur. h. d. ſecundùm Panorm.

Idem.

PRocurator ad appellandum contra electionem, poſtulationem aut proviſionem alicujus *c*, non aliter idoneus de cætero reputetur, quàm ſi omnia, quæ in formam objicere vel perſonas, & propter quæ appellare intendit, ſingulariter & clarè in ejus procuratorio ſint expreſſa: Habeatque ſpeciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator exiſtit, quod ipſi credunt expreſſa hujuſmodi vera eſſe, & ſe poſſe probare.

CAP. XXXIX.

¶ Caſſatâ confirmatione, vel caſſâ nunciatâ propter defectum juriſdictionis, vel ſolennitatem omiſſam: non propter hoc electio caſſata dicitur. Joan. And.

Idem.

SI confirmationem electionis *a* propter debitam juris ſolennitatem in confirmatione ipſa omiſſam, vel ex eo, quia ipſe qui confirmavit, confirmandi non habuit poteſtatem, caſſari, ſeu caſſam & irritam nunciari contingat: non propter hoc præcedens electio (ſi alias ſit canonica) intelligitur infirmari.

CAP. XL.

¶ Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiatâ Eccleſiâ, ſingulares perſonæ Capituli vel Conventûs occupant bona à Prælato dimiſſa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plenè reſtituant, ab officio & quibuſcunque beneficiis ſunt ſuſpenſi: non obſtantibus privilegiis, ſtatutis, & conſuetudinibus quâcunque firmitate vallatis. Joan. And.

Idem.

QUia ſæpè *b* contingit, quòd cathedralibus & regularibus ac collegiatis Eccleſiis vacantibus, Capitula, conventus, collegia *c*, & ſingulares earundem perſonæ bona à Prælatis ipſarum dimiſſa, vel vacationis tempore obvenientia, quæ in utilitatem dictarum Eccleſiarum expendi, vel futuris deberent ſucceſſoribus fideliter reſervari, occupant, inter ſe dividunt, ſurripiunt, dilapidant, diſſipant, & conſumunt in earum grave diſpendium & jacturam: Nos ipſorum auſus reprimere, ac Eccleſiarum indemnitatibus præcavere volentes: decernimus ut ii, qui præmiſſa de cætero præſumpſerint, eo ipſo ſint, & tamdiu maneant ab officio & beneficiis quibuſcunque ſuſpenſi, donec plenè reſtituerint, quicquid de bonis perceperint ſupradictis: Non obſtantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis conſuetudinibus, conſtitutionibus, vel ſtatutis, juramento, confirmatione ſedis Apoſtolicæ, aut aliâ quâcunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apoſtolicâ revocamus, caſſamus, & irritamus, ac nullius deinceps volumus eſſe firmitatis.

CAP. XLI.

¶ Decretalis, Ut circa. ſolùm in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua jura ſervanda ſunt. h. d. Joan. And.

Idem.

COnſtitutio felicis recordationis Greg. Papæ præd. noſt. edita in Concilio Lugdun. formam exprimens, ſecundùm quam ab iis, qui in *d* electionibus, poſtulationibus, aut proviſionibus ſe opponunt, debeat appellari: locum ſibi non vendicat, niſi ſolùm cùm in eis extra judicium appellatur.

Quando verò in judiciis *e* in hujuſmodi negotiis appellari contingit, anteriora jura (cùm per eam immutata non fuerint) obſervari oportet.

CAP. XLII.

¶ Habens plenam adminiſtrationem cathedralis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus, juriſdictionalia exercere poteſt: ſacramentalia non, niſi Epiſcopus fuerit. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui procuratio ſeu adminiſtratio cathedralis Eccleſiæ plena & libera in ſpiritualibus & temporalibus à ſede Apoſtolica (cui ſoli hoc competit) eſt commiſſa: poteſt (alienatione bonorum immobilium duntaxat exceptâ) omnia, quæ juriſdictionis Epiſcopalis exiſtunt, & quæ poteſt electus exequi confirmatus, liberè exercere.

Illa quippe, quæ miniſterium conſecrationis expoſcunt (niſi fuerit Epiſcopus) per alios faciat Epiſcopos expediri.

---

a *Electio poteſt fieri antequam Epiſcopus tradatur ſepulturæ. de quo vide c. Bonæ. ſuprà eodem.* b *Vide l. fin. C. de acq. poſ. ubi ejus delictum concernit proceſſum & pœnam. de Anch. Font.* c *dictio,* alicujus, *deeſt in manuſcript. Codicib.*

a *Secundùm Doctor. iſte text. habet locum etiam in aliis confirmationibus. vide Felinum in c. conſtitutus. de reſcript. Font.* b *Jura debent adaptari iis, quæ ſæpè contingunt. vide gloſſ. de deſponſ. impub. literas.* c *Quomodo puniantur colleg. vid. Bart. in l. aut facta. ff. de pœn. c. ſi civitas. de ſent. excom. de Anchar. Font.* d *dictio,* in, *deeſt in manuſcr.* e *al. in judicio.*

CAP

CAP. XLIII.

¶ Monialis non eligit, niſi peregerit duodecimum annum, & ſit tacitè vel expreſſè profeſſa: nec eligitur niſi peregerit triceſimum annum, & fuerit expreſſè profeſſa. hoc dicit prima pars uſque ibi, Sanè. Joan. Andr.

Idem.

INdemnitatibus *a* monaſteriorum Monialium, quæ frequenter propter electiones in diſcordia celebratas, in ipſis grandia in ſpiritualibus & temporalibus diſpendia patiuntur, occurrere deſiderabiliter affectantes: ſtatuimus, ut cùm in eis fuerit electio facienda, nulla Monialis (niſi duodecimum annum peregerit, & profeſſa fuerit tacitè vel expreſsè) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in Abbatiſſam, aut Prioriſſam (ubi per Prioriſſam monaſterium gubernatur) de cætero eligatur aliqua, niſi triceſimum annum compleverit, & expreſsè profeſſa fuerit ordinem regularem.

¶ Non obſtante contradictione, vel appellatione quâcunque, electa à duabus partibus numero, cùm per ſcrutinium proceditur, examinatione præmiſſâ per officium præſidentis confirmatur & benedicitur. Item publicato ſcrutinio, antequam ad actus extraneos ſe divertant, eligentes poſſunt accedere ad illam, quæ majorem partem Conventus numero habet, & ſi per acceſſum ad duas partes pervenerint (ſicut in primo caſu) confirmabitur & benedicetur) non tamen adimetur contradicentibus poteſtas denunciandi vel accuſandi, cùm Abbatiſſa fuerit benedicta, & poſſeſſionem adepta. Item de objectis contra electam à majori parte Conventûs, quæ tamen duas partes nec à principio, nec per acceſſum habet, ante confirmationem ſine ſtrepitu & figura judicii inquiretur. Ipſa tamen (alienatione bonorum, & Monialium receptione ſibi interdictis) interim miniſtrabit. Item à minori parte electæ nullum jus acquiritur, nec aliæ poſſunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, niſi numeri ad numerum. h. d.

Sanè *b* ſi ad electionem per formam ſcrutinii procedatur, & (votis in diverſa diviſis) electiones *c* per plures in diſcordia celebrari contingat: ea, quæ à duabus partibus numero fuerit celebrata (exceptione ſeu contradictione aut appellatione quâcunque partis alterius non obſtante) per ſuperiorem (priùs tamen ex officio, prout ſpectat ad ipſum, diligenti examinatione præmiſsâ) ſi alias inventa fuerit canonica, confirmetur: & confirmatæ electæ, ſi Abbatiſſa extiterit, benedictio impendatur. Si autem nulla earundem electionum à partibus fuerit celebrata duabus: tunc non obſtante, quòd ſit publicatum ſcrutinium, & ad electionem proceſſum, poſſint Moniales, quæ in aliam vel in alias dixerant vota ſua, licitè per conſenſum, antequam ad actus divertant extraneos, omni pravitate ceſſante, ad illam accedere, quæ ab aliis majorem partem Conventûs numero facientibus eſt electa. Et ſi per acceſſum hujuſmodi ad duas partes perveniri poterit, illis, quæ anteà in eam conſenſerant computatis, confirmetur *d* & benedicatur, ac ſi duas partes ab initio habuiſſet, ut in caſu proximo eſt præmiſſum *e*. Verùm ſi quæ fuerint Moniales, quæ poſtquam in præmiſſis caſibus talis confirmata & benedicta extiterit ac poſſeſſionem ſuæ adminiſtrationis fuerit aſſecuta, voluerint in modum denunciationis vel accuſationis, ut à dignitate dejiciatur adepta, proponere aliquid contra ipſam, eis per prædicta proponendi minimè ſit ſublata facultas. Si verò ad illam, quæ à majori parte (ut præmittitur) eſt electa, noluerint aliæ accedere Moniales: vel ſi acceſſerint, non tot tamen, quòd cum aliis priùs in eam conſentientibus faciant duas partes: tunc ſuper *a* objectibus partis alterius, ſi quæ fuerint, & ſuper aliis, quæ in tali negotio ſunt ex officio inquirenda, plenè ſine ſtrepitu judicii & figura per ſuperiorem inquiratur primitùs, antequam confirmetur eadem lectio, vel etiam infirmetur: ſed interim præſentis conſtitutionis auctoritate in ſpiritualibus & temporalibus liberè adminiſtret: ſic tamen, quòd de rebus monaſterii nil penitùs alienet, nec aliquam in Monialem recipiat quoquo modo. Si qua verò à minori parte Conventûs numero nominata fuerit vel electa, ex nominatione vel electione hujuſmodi (quas eo ipſo, quòd pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere) niſi jus aliquod quomodolibet non quæritur: nec ad eam ab aliis per conſenſum in hoc caſu valeat acceſſus haberi. Ut autem cùm per prædictam formam proceditur, faciliùs in hujuſmodi Monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, ſed ſolùm numeri ad numerum fiat collatio in eiſdem.

¶ Electæ per compromiſſum benedictio impendetur, non obſtante minoris partis contradictione: ſed ſi major ſe ei opponat, liberè adminiſtrabit, nec confirmabitur. Si autem ei ſe opponat pars in duplo major, non adminiſtrabit, nec confirmabitur, ſed expectabit litis eventum. h. d.

Cæterùm ſi per formam compromiſſi fuerit in electione proceſſum, & electæ pars aliqua ſe opponat: ſi minor, ipſius (ut in forma ſcrutinii ſtatuitur) confirmetur electio, & eidem benedictio impendatur, partis ejuſdem contradictione, vel exceptione, aut appellatione quâlibet non obſtante: ſed per hoc denunciandi vel accuſandi eam poſtmodùm ſibi via minimè ſit præcluſa. Si major, ejus (donec de objectis *b* & aliis, ut in eadem forma ſcrutinii præmittitur, fuerit inquiſitum) confirmatio vel infirmatio differatur: ſed interim (ut prædicitur) liberè adminiſtret, niſi forſan pars opponentium extiterit duplo major: tunc enim adminiſtrare ipſam nolumus, ſed litis eventum potiùs expectare.

¶ Si ab opponentibus in caſibus præmiſſis appellatur conſtitutio. Ut circa ſervabitur: ſed Moniales ad ſedem Apoſtolicam perſonaliter non venient, ſed procuratores ſecundùm conſtitutionem cupientes mittent. h. d. Joan. And.

Porrò ſi in hujuſmodi electionum negotiis contigerit (in illis duntaxat caſibus, in quibus oppoſitiones juxta præmiſſa fuerint admittendæ) ad ſedem Apoſtolicam appellari: appellantes formam conſtitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, editæ in Concilio Lugdunenſi diligentiùs ſervare teneantur. Sed cùm eas propter ſexûs verecundiam *c*, ſuæque conditionis ſtatum non deceat, nec ipſis expediat publico cœtui demonſtrari, aut extra ſua monaſteria evagari, nolumus quòd electæ, vel etiam eligentes aut appellantes, ſeu hæ, contra quas appellatum fuerit, ad eandem ſedem perſonaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores ſufficienter inſtructos, juxta conſtitutionem piæ memoriæ Nicolai Papæ tertii, prædeceſſoris noſtri, ad ſedem ipſam tranſmittant: per eos electionum ac appellationum & poſtulationum ſuarum proſecuturæ negotia, prout juſtitia ſuadebit: pœnam in dicta conſtitutione contentam ipſo jure, ſi hoc non fecerint, incurſuræ.

¶ Ponentes vel nutrientes diſcordiam in electione Monialium, ipſo jure ſunt excommunicati. h. d. Joan. And.

Poſtremò hi, quos ad dirigendas in hujuſmodi electionibus Moniales eaſdem deinceps contigerit evocari, ab his prorſus abſtineant, per quæ inter eas ſuper

---

a *De materia hujus §. vide quod noviſſimè diffinivit Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de regular. & monial. c. 7. vide Conc. Agathenſ. c. 19.* b *de articulo hujus §. & ſeq. vide quod noviſſimè ſancivit Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de regularib. & monialib. c. 6.* c *in antiq. Codic. ita: electiones plures in diſcordia, abſque dictione, Per.* d *al. ita: & confirmatur, & benedicitur.* e *al. expreſſum.*

a *Al. ita: ſuper objectis partis alterius, ſi quæ, &c.* b *al. objectionibus.* c *Vide hic effectum verecundiæ per Anchar. & l. filius. ff. de cond. inſtit. l. Font.*

faciendis ipſis electionibus oriri *a* poſſit diſcordia, vel exorta nutriri: aliàs eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere.

¶ *Hæc conſtitutio locum habet in Monialibus regulariter viventibus, & in Canonicis ſecularibus: hoc excepto, quòd non debeant, niſi profeſſa eligere vel eligi: quod non poteſt ſibi vendicare locum in Canonicis ſecularibus: per hoc tamen Papa non approbat ſtatum dictarum Canonicarum ſecularium.* h. d. Joan. Andr.

Supradicta ſiquidem nedum in monaſteriis, in quibus ſunt Moniales viventes ſub aliqua de religionibus approbatis: ſed *b* etiam in illis, ubi ſunt juxta quarundam provinciarum conſuetudinem mulieres, quæ nec propriis renunciant, nec profeſſionem faciunt regularem, ſed vivunt ut in ſecularibus Eccleſiis Canonici ſeculares, volumus per omnia obſervari: eo (quod ſuprà dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non profeſſæ, cùm in ipſis hoc locum ſibi nequeat vendicare: per hoc tamen earum ſtatum, ordinem ſeu regulam nolumus nec intendimus approbare.

¶ *Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non ſunt mutata.* h. d.

Ad hæc licèt præmiſſa, quæ in multis à jure communi diſcrepare noſcuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monaſteriis faciendis ex *c* certis cauſis rationabilibus ſpecialiter duxerimus ſtatuenda, intentionis tamen noſtræ nequaquam extitit *d*, ut per illa, quoad electiones in aliis virorum monaſteriis, vel quibuſvis Eccleſiis celebrandis aliquid immutetur: ſed jura præcedentia in ſuâ omninò remaneant *e* firmitate.

CAP. XLIV.

¶ *Si ordinarius poſt receſſum appellationis interjectæ ad curiam, in cauſis electionum Epiſcopatuum, non inquiſito an pravitas intervenerit, procedit, confirmat, vel conſecrat, prædicta non tenent: & ipſe ab Epiſcoporum confirmatione & conſecratione ſuſpenſus eſt per annum.* h. d. Dominicus de ſancto Geminiano.

Idem.

PRovidâ conſideratione generale Concilium Lugdun. conceſſit, ut ab appellationibus in judicio, vel extra judicium ad ſedem Apoſtolicam in electionum Epiſcoporum, & eorum ſuperiorum negotiis interjectis, per quas ad ſedem ipſam eadem negotia deferuntur, partes (nullâ interveniente pravitate) recedere valeant, antequam ipſi ſedi Apoſtolicæ appellationes eædem fuerint præſentatæ: ſed inferiores Judices, quorum eſt (appellatione ceſſante) negotiorum cognitio eorundem, ſi in hoc pravitas interceſſerit, ante omnia diligenter inquirant, & ſi eam inceſſiſſe repererint, ſe non intromittant ullatenùs de eiſdem: ſed præfigant ipſis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis & munimentis ſuis Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. Verùm cùm nonnulli conceſſione hujuſmodi abutentes *f*, ſuam (inquiſitione præfatâ omiſsâ) cognitionem in eiſdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & conſecrandos electos temerè procedendo: Nos ſuper hoc expreſſiùs providere volentes, confirmationes & conſecrationes hujuſmodi, & quoſcunque proceſſus alios, quos (inquiſitione præmiſsâ non habitâ) contigerit de cætero in talibus negotiis attentari, decernimus, nullius penitùs exiſtere firmitatis: & confirmantes & conſecrantes eoſdem (ut in eo, in quo peccaverint, puniantur *g*) ab Epiſcoporum confirmatione ac conſecratione per annum continuum ipſo jure fore ſuſpenſos.

CAP. XLV.

¶ *Si Papa ſibi proviſionem Eccleſiæ cathedralis reſervavit, inhibuit & decrevit, non eſt vitiata electio, quæ præceſſerat: omnia tamen, quæ reſervationem ſequuntur, carent effectu.* Joan. Andr.

Idem.

SI eo tempore, quo proviſionem alicujus Eccleſiæ cathedralis ex quavis cauſa diſpoſitioni ſeu ordinationi ſedis Apoſtolicæ reſervamus, inhibentes, ne ad electionem vel proviſionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes, ſi ſecùs ſuper hoc à quoquam ſcienter vel ignoranter attentatum extiterit, irritum & inane, jam ad electionem forſitan ſit proceſſum in ipſa: Præſenti conſtitutione ſancimus, quòd licèt reſervatio, inhibitio, & decretum hujuſmodi non afficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt, afficiunt tamen, ut effectu careant ea, quæ poſtmodùm ſubſequuntur.

CAP. XLVI.

¶ *Abſens plures procuratores ad actum electionis dare poteſt in ſolidum, & non aliter: & in altero admittendo ponit tres gradus.* h. d. uſque ad §. Porrò. Dominicus.

Idem.

SI quis juſto impedimento detentus in electionis negotio nequeat commodè intereſſe, poteſt nedum uni (prout dicitur in Concilio *a* generali) ſed & pluribus committere vices ſuas, dum tamen eorum cuilibet det in ſolidum poteſtatem: & erit tunc melior conditio occupantis. Verùm ſi ambo concurrant inſimul, & poſtulent ſe admitti, audiri eos non expedit: quia poſſent vota ſua dirigere in diverſos, ſicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc caſu fieret, non valeret: ſed is admittatur duntaxat, quem Capitulum vel pars major elegerit: vel ſi concordare nequeant, is, qui primò *b* in inſtrumento vel literis procurationis extiterit nominatus.

Si autem nullus ipſorum in ſolidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipſorum aliquis non debebit admitti: ſibique imputet, qui ſic eos conſtituit indiſcretè.

¶ *Procurator ad eligendum conſtitutus, unum nomine ſuo, & unum nomine domini ſui eligere non poteſt: niſi à domino de certa perſona ſpeciale mandatum habeat.* h. d.

Porrò cùm unus eſt Procurator ſimpliciter conſtitutus, ſi is unum ſuo, & alium domini ſui nomine in ſcrutinio nominandum duxerit, nihil agit: niſi de certa eligenda perſona ſibi dominus dederit ſpeciale mandatum, tunc enim in illam ejus, & in aliam ſuo nomine licitè poterit conſentire.

¶ *Canonicus abſens (licèt nullus de Capitulo ejus Procurator eſſe velit, & ipſe Procuratorem, qui non ſit de Capitulo, nolente Capitulo deputare non poſſit) votum per literas exprimere non poteſt: cùm cujuſlibet votum ſit ſecretè & ſigillatim in ſcrutinio exprimendum.* h. d.

Abſens quoque (licèt nullus de collegio velit eſſe procurator ejuſdem, nec ipſe, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenùs per literas exprimere votum ſuum: quod non eſt ante ſcrutinium, ſed in ipſo ſcrutinio ſecretè & ſigillatim tantummodò exprimendum.

CAP. XLVII.

¶ *Si apparet coëlectus, vel ſe opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatim: aliàs fiet in Eccleſia crida generalis, quòd ſe confirmationi volentes opponere, veniant peremptorio aſſignato: aliter confirmatio facta non tenet.* Joan. Andr.

Idem.

QUoniam electione non in concordia celebratâ, ſuperior, ad quem electionis ipſius confirmatio pertinet,

a *Doct. not. quòd pœna ſtatuta procurantibus ortum diſcordiæ, non ligat jam ortam nutrientes. Font.* b *Aliàs ita: ſed & in illis etiam, ubi, &c.* c *In manuſcriptis ita: ex certis cauſis & rationabilibus, &c.* d *aliàs, exiſtit.* e *aliàs, maneant.* f *Vid. gloſſ. in Clem. 1. de jure patr.* g *Vid. gloſſ. l. 1. ff. de divort. in princip. & Bart. in l. prætor ait. §. hoc. interdictum. ff. de nov. oper. nunciat.*

a *In Concil. generali Later. ſub Innoc. III c. 25.* b *Vid. diſt. 2. in Chriſto pater. & l. ſi ſervus communis. de ſtip. ſer. c. quoniam Abbas. de offic. deleg. Font.*

pertinet, conſuevit interdum ſuæ confirmationis celeritate, præferens cupiditatem propriam juri, & inordinatum affectum etiam æquitati, competitorem aliquando, ubi alius, vel eos, qui ſe volunt opponere, quando electus eſt unicus, ſupplantare: dum nullis vocatis, & non diſcuſſo negotio per repentinam confirmationem citò (contra doctrinam Apoſtoli *a*) imponit manus electo: Nos volentes huic morbo & fraudibus obviare, præſenti conſtitutione ſancimus, confirmationes tales viribus omninò carere, ipſaſque decernimus irritas & inanes. Vocationem autem hujuſmodi nominatim ubi eſt coëlectus, vel apparet oppoſitor *b*, aliàs generaliter in Eccleſia, in qua electio facta eſt, ut ſi qui ſint, qui ſe velint opponere, compareant aſſignato peremptorio termino competenti, faciendam eſſe cenſemus. Quæ etiamſi electio in concordia celebrata fuerit, volumus obſervari.

DE RENUNCIATIONE.

TITULUS VII.

CAP. I.

Romanus Pontifex poteſt liberè Papatui renunciare. h. d. ſecundùm Zen.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

QUoniam *c* aliqui curioſi diſceptantes de iis, quæ non multùm expediunt, & plura ſapere, quàm oporteat (contra doctrinam Apoſtoli) temerè appetentes, in dubitationem ſolicitam, an Romanus Pontifex (maximè cùm ſe inſufficientem agnoſcit ad regendam univerſalem Eccleſiam, & ſummi Pontificatûs onera ſupportanda) renunciare valeat Papatui, ejuſque oneri & honori deducere minùs providè videbantur: Cœleſtinus Papa quintus Prædeceſſor noſter (dum ejuſdem Eccleſiæ regimini præſidebat) volens ſuper hoc hæſitationis cujuslibet materiam amputare, deliberatione habitâ cum ſuis fratribus Eccleſiæ Romanæ Cardinalibus (de quorum numero tunc eramus) *d* de noſtro & ipſorum omnium concordi conſilio & aſſenſu auctoritate Apoſtolicâ ſtatuit & decrevit, Romanum Pontificem poſſe liberè reſignare. Nos igitur, ne ſtatutum hujuſmodi per temporis curſum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam diſceptationem ulteriùs deduci contingat, ipſum inter conſtitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum noſtrorum conſilio duximus redigendum.

CAP. II.

¶ *Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cùm in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat: non tenetur expectans illam recipere, imò illâ dimiſſâ expectabit aliam ſine fraude vacantem. Et ſi illi renuncianti illa pinguis poſteà conferatur, hoc ipſo probata ſit fraus, & carebit utrâque.*

Idem.

SI te præbendam *e* vel dignitatem, in aliqua Eccleſia proximò vacaturam auctoritate Apoſtolicâ expectante, aliquis præbendam ſeu dignitatem tenuem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illâ primò ſic vacante præcludatur tibi via per conſequens ad obtinendum præbendam vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus vel aliàs in ipſa Eccleſia creditur veriſimiliter in proximo vacatura: per renunciationem hujuſmodi (dummodò de præmiſſa fraude appareat, ſaltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dictæ renunciationis tempore is, qui præbendam vel dignitatem pinguiorem habebat, infirmitate gravi detinebatur: vel aliquid aliud imminebat, propter quod illius præbenda ſeu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obſtaculum interponi, quò minùs (præbendâ vel dignitate prædictâ ſic fraudulenter renunciatâ omiſſâ) poſſis dictam pinguiorem, cùm eam vel aliam, ſi priùs ipſam vacare contigerit, auctoritate præfatâ liberè petere, veluti tibi debitam, & habere.

Cæterùm ſi prædicto renuncianti hujuſmodi præbenda vel dignitas pinguior forſitan conferatur: eo ipſo dicta fraus intelligatur eſſe probata, & idem renuncians habitâ omninò careat & ambitâ.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Juriſdictio Suffraganei excommunicati, ad Metropolitanum non devolvitur.* Joan. Andr.

Innocent. IV. *(an. 1250. Româ in Galliam.)*

ROmana *a* Eccleſia: [& ſ.] ¶ Edictum verò per Rhemenſem provinciam publicatum, ut à ſubditis Epiſcoporum ipſius provinciæ pro audiendis & terminandis eorum cauſis liberè ad Rhemenſem curiam accedatur, penitùs revocamus: Quia etiamſi tenerentur iidem Epiſcopi pro ſuis culpis vinculo excommunicationis adſtricti, non tamen ex culpis ipſis (cùm id non inveniatur à jure conceſſum) ad Rhemenſem Archiepiſcopum juriſdictio devolveretur eorum. Sed alia fortè pro illis pœna ipſis canonica poſſet infligi.

CAP. II.

¶ *Si ille, qui præeſt, eſt negligens & remiſſus, debet ſuperior illi dare idoneum coadjutorem.* h. d. Joan. Andr.

Idem *Baronibus & Comitibus regni Portugalliæ.*

GRandi non immeritò: [& ſ.] ¶ Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem virum Comitem Bolon. præfati Regis Portugalliæ fratrem, de devotione, probitate ac circumſpectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (ſi abſque legitimo decederet filio) jure regni ſuccederet: quique examinatæ delectionis affectu, quo vos & prædictum regnum proſequitur, (magnanimitate ac potentiâ ſibi plurimùm ſuffragantibus) regnum ipſum maturiùs reformaturus firmâ credulitate ſperatur: præſertim cùm ad curam & adminiſtrationem generalem, & liberam regni ejuſdem, tam *b* pro ſæpedicti Regis, quàm ipſius regni utilitate ſi providè attendatur, ac ad defenſionem Eccleſiarum, monaſteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & perſonarum Eccleſiaſticarum, tam religioſarum, quàm ſecularium, nec non viduarum, orphanorum, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem ſalubriter (ut in Domino confidimus) ſit aſſumptus, cùm ad vos acceſſerit (fidelitate, homagio, juramento, ſeu pacto, ſi aliquibus fortè præfato Regi, vel cuicunque alii perſonæ tenemini, aut etiam ipſius Regis prohibitione: dummodò perſonam ejus, & vitam, ac legitimi ſui filii, ſi aliquem ipſum habere contigerit, fideliter conſervetis, debitum eis exhibentes honorem, nequaquam obſtantibus) in civitatibus,

---

a *1.Tim. 5.* b *Vid. Innoc. c. inter quatuor. de major. & obed. dect. l. fin. C. de jur. delib.* c *Vid Ludovicum Gomeſium in regula cancellariæ, de infirmis reſignantibus. Paul. ad Roman. c. 12.* d *Vide l. jus ſenatorum. C. de dig. l. 12.* e *Hodiè gratiæ quæ dicuntur expectativæ, ſive ad vacaturam, omninò ſublatæ ſunt per Concilium Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 10.*

a *Hûc ſpectant tradita per Joan. And. in c. novit. & per Felin. in cap. paſtoralis. extrà de offic. legat.* b *al. ita: non minùs pro ſæpedicti Regis, quàm, &c. al. ita: tam pro ſpe dicti Regis, quàm, &c.*

caſtris, villis, & munitionibus regni prædicti, cum omnibus ſuis recipere, ac ejus diſpoſitioni, ordinationi, & mandatis univerſaliter ſinguli, & ſingulariter universi per omnia, & in omnibus intendere abſque difficultate qualibet procuretis: impendentes ſibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos conſilium, auxilium & favorem: de reditibus, proventibus, omnibusque præfati regni juribus ſine diminutione aliqua plenariè reſpondendo: ut de illis dicto Regi, ſecundùm quod ſuam decet excellentiam, ſibi ac ſuis & præfati regni neceſſitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus noſtris Bracharenſi *a* Archiepiſcopo, & Epiſcopo Colimbrenſi damus noſtris literis in præceptis *b*, ut vos ad id monitione præmiſsâ per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remotâ compellant.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipſius legitimo filio (ſi quem habuerit) prædictum regnum adimere: ſed potiùs ſibi & eidem regno deſtructioni expoſito, ac vobis ipſis in vita ipſius *c* Regis per ſolicitudinem & providentiam Comitis conſulere ſupradicti.

CAP. III.

¶ *Epiſcopo à Paganis, vel à Schiſmaticis capto, non Archiepiſcopus, ſed Capitulum adminiſtrat: niſi Papa quàm citò hoc fieri poterit, ſuper hoc per Capitulum conſulendus aliter ordinaret.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

SI Epiſcopus à Paganis *d* aut Schiſmaticis capiatur, non Archiepiſcopus, ſed Capitulum, ac ſi ſedes per mortem vacaret illius, in ſpiritualibus & temporalibus miniſtrare debebit: donec eum libertati reſtitui, vel per ſedem Apoſtolicam (cujus intereſt Eccleſiarum providere neceſſitatibus) ſuper hoc per ipſum Capitulum quàm citò commodè poterit conſulendam, aliud contigerit ordinari.

CAP. IV.

¶ *Eccleſiâ cathedrali vacante, ſolus Papa viſitatorem deputat, niſi Archiepiſcopus propter negligentiam, vel doloſam Capituli adminiſtrationem cum cauſæ cognitione deputaret.* hoc dicit Dominicus.

Idem.

ECcleſiæ *e* cathedrali vacanti viſitator ab alio, quàm à Rom. *f* Pontifice deputari non poteſt: Niſi fortè Capitulum in ſpiritualibus & temporalibus negligenter, aut perperàm adminiſtret. Tunc enim Archiepiſcopus ob negligentiam vel malitiam Capituli (eo vocato, cauſæq; ſuper hoc cognitione præmiſsâ) viſitatorem, ſeu adminiſtratorem eidem Eccleſiæ licitè poterit deputare.

¶ *Viſitator Eccleſiæ vacantis ab inferiore à Papa deputatus, temporalia & ſpiritualia adminiſtrat: exceptâ beneficiorum collatione ad Epiſcopum pertinente.* h. d. Dominicus.

Hujuſmodi quoque viſitator, quanquam ſpiritualium & temporalium adminiſtrationem legitimam cenſeatur habere, beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent Epiſcopi, conferre non poteſt, ſi ab alio, quàm à Romano Pontifice fuerit deputatus.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Epiſcopus Italiæ ultramontanum non ordinet, niſi de ſpeciali licentia Papæ, vel per patentes literas Epiſcopi ſui, continentes juſtam cauſam, quare nolit vel non poſſit illum ordinare: ſi ſecùs factum fuerit, ordinans punietur pœnâ condignâ, & ordinatus manebit ſuſpenſus: ita quòd etiam à pœnitentiariis Papæ, ſine ipſius ſpeciali licentia abſolvi non poterit.* Joan. Andr.

Clemens IV. *(an. 1190. Romæ.)*

SÆpè contingit, quòd nonnulli Clerici vinculo excommunicationis adſtricti, aut apoſtatæ, ſeu irregulares, vel aliàs ordinum ſacrorum ſuſceptione indigni, ſuam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, ſe in remotis partibus faciunt ad hujuſmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipſorum periculis obviare, ſtatuimus, ut nullus Epiſcoporum Italiæ de cætero aliquem ultramontanum Clericum ordinare præſumat, niſi à nobis ſpecialem licentiam habeat, vel ab Epiſcopo, de cujus diœceſi traxit originem ordinandus, vel in cujus diœceſi beneficiatus exiſtit *a*, per ejus patentes literas cauſam rationabilem continentes, quare ipſum nolit, aut nequeat ordinare. Eos verò, quos contra præmiſſa contigerit ordinari, manere volumus abſque ſpe diſpenſationis, ſuper hoc à ſede Apoſtolica obtinendæ, ſuſpenſos, ac ordinantes pœnitentiâ condignâ puniri. Omnibus noſtris pœnitentiariis inhibentes diſtrictè, ne abſque licentia noſtra ſpeciali cum taliter ordinatis diſpenſent, vel ſuas eis tradant literas, per quas cum ipſis debeat diſpenſari.

CAP. II.

¶ *Qui ſcienter ordinaverint Clericum alienum, per annum à collatione ordinum ſunt ſuſpenſi: & poſtquam ſuſpenſio fuerit manifeſta, poterunt ſubditi ſine ipſorum licentia à vicinis Epiſcopis ordinari.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi.* *(an. 1273. in Gallia.)*

EOs, qui *b* Clericos parochiæ alienæ abſque ſuperioris ordinandorum licentia ſcienter, ſeu affectatâ ignorantiâ, vel quocunque alio figmento quæſito præſumpſerint ordinare, per annum à collatione ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos: His quæ jura ſtatuunt contra taliter ordinatos, in ſuo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter ſuſpenſorum, poſtquam eorum ſuſpenſio fuerit manifeſta, abſque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Epiſcopis, aliàs tamen canonicè, liberam concedimus facultatem. *c*

CAP. III.

¶ *Epiſcopus originis, domicilii, vel Eccleſiaſtici beneficii commendatitias ad ordines dare poteſt, inferiores Prælati non, niſi ex privilegio: nec Officiales Epiſcoporum, ſed ii, qui habent adminiſtrationem ſpiritualium, illas benè concedunt.*

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

CUm nullus *d* Clericum parochiæ alienæ, præter ſuperioris ipſius licentiam debeat ordinare: ſuperior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus, de cujus diœceſi eſt is, qui ad ordines promoveri deſiderat, oriundus, ſeu in cujus diœceſi beneficium obtinet Eccleſiaſticum, ſeu habet (licèt alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Inferiores quoque Prælati, Religioſi vel alii, niſi eis quòd ſuos Clericos aut ſubditos poſſint, à quo voluerint Epiſcopo, facere ordinari, à ſede Apoſt. ſpecialiter ſit indultum, vel Officialis Epiſcopi (cùm ad hoc ſe ipſius officium non extendat) hujuſmodi nequeunt licentiam impertiri. Epiſcopo autem in remotis agente, ipſius in ſpiritualibus Vicarius generalis, vel ſede vacante Capitulum, ſeu is, ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere, dare poſſunt licentiam ordinandi.

---

a *De his Epiſcopatibus vid. Jo. Vaſæum in Annalibus Hiſpaniæ c. 20.* b *al. ita: in mandatis.* c *al. ejuſdem.* d *Sacrarum rerum ſcriptores Paganos vocant omnes idolorum cultores.* e *Vid. Marianum Socinum tract. de viſitatione.* f *Vid. ſuprà de offic. leg. quòd translationem. Dominicus.*

a *al. extitit.* b *Vide Concil. Trid. ſeſſ. 23. de reform. cap. 8.* c *al. poteſtatem.* d *Vide Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 10. & ſeſſ. 23. de reform. c. 10.*

¶ *Poſſunt*

¶ *Poſſunt Epiſcopi ordinare Priores Prioratuum non exemptorum, & ipſorum ſocios, quamdiu morantur in illis: licèt inde non fuerint oriundi.* Joan. Andr.

Religioſi verò à ſuis ſuperioribus in non exemptis Prioratibus deputati, Priores & eorum ſocii, poſſunt à locorum diœceſanis quamdiu morantur in ipſis Prioratibus ordinari licitè, licèt non ſint de eorum *a* diœceſibus oriundi.

CAP. IV.

¶ *Epiſcopus, ſeu alius inferior, primam tonſuram infanti non confert, niſi religionem intret: nec homini illiterato, nec homini alterius diœceſis, abſque ſui Prælati licentia: nec etiam jugato, niſi religionem intret, aut ad ſacros promoveatur legitimè, aliàs contrà faciens punitur, ut hic.* h.d. Zen.

Idem.

NUllus *b* Epiſcopus, vel quivis alius, infanti (niſi fortè religionem intraret) ſeu illiterato, ſed nec abſque ſui ſuperioris licentia homini diœceſis alienæ, Clericalem præſumat conferre tonſuram: nec etiam conjugato, niſi volenti religionem intrare, aut ad ſacros ordines promoveri: prout eſt ſacris canonibus definitum. Qui verò contrà fecerit (ut in eo, in quo peccaverit puniatur) per unum annum à collatione Clericalis tonſuræ duntaxat noverit ſe ſuſpenſum.

DE ÆTATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS X.

CAP. UN.

¶ *Epiſcopus diſpenſat cum majore XX. annis in dignitatibus & perſonatibus non curatis, ſi aliud non obſtet.* h.d. Dominicus.

Bonifacius VIII. *(an. 1299.)*

PErmittimus, ut Epiſcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quòd dignitates vel perſonatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, poſſint (ſi *c* aliud non obſtat canonicum) liberè diſpenſare.

DE FILIIS PRESBYTERORUM, ET ALIIS ILLEGITIMÈ NATIS.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Cùm illegitimè natis diſpenſant Epiſcopi in minoribus ordinibus, & beneficio ſine cura: dummodò ſit tale, in quo aliàs diſpenſare poſſint: in aliis diſpenſatio Papæ requiritur.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

IS, qui defectum patitur *d* natalium, ex diſpenſatione Epiſcopi licitè poteſt (ſi ei aliud canonicum non obſiſtat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodò ſit tale, ſuper quo per ipſum Epiſcopum valeat diſpenſari. Ad ordines quoque majores, vel *e* beneficia curam animarum habentia, ſuper quibus nequit Epiſcopus diſpenſare, ſine diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ promoveri non poteſt.

¶ *Si diſpenſatum fuerit cum aliquo, quòd non obſtante ullo defectu poſſit ad curatum beneficium promoveri: prætextu illius diſpenſationis non poterit duo beneficia inſimul obtinere.* Joan. And.

Ille verò, cum quo per ſedem diſpenſatur eandem, ut (præmiſſo non obſtante defectu) valeat ad beneficium, etiamſi curam animarum habeat, promoveri: nequit prætextu diſpenſationis hujuſmodi (quam exorbitantem à jure oportet veluti odioſam reſtringi) niſi unicum beneficium obtinere.

CAP. II.

¶ *Si ille, cum quo ſuper defectu originis in curato beneficio fuerit diſpenſatum, eo tacito ſuper pluralitate diſpenſationem obtineat, non valet diſpenſatio.* Joan. Andr.

Idem.

SI is, cum quo fuit per ſedem Apoſtolicam diſpenſatum, ut, non obſtante defectu natalium quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamſi curam habeat animarum, diſpenſationem aliam (tacito de prædicto defectu) poſtmodùm obtineat à ſede præfata, ut duo aut plura beneficia ſimilem curam habentia poſſit recipere, ſi ei aliàs canonicè conferantur, & ea ſimul licitè retinere: talis diſpenſatio (cùm non ſit veriſimile ſedem ipſam cum illo prædictum patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, eidem in pluralitate beneficiorum hujuſmodi diſpenſare) veluti per ſurreptionem obtenta, nullius penitùs eſt momenti.

DE BIGAMIS.

TITULUS XII.

CAP. UN.

¶ *Bigamus nudatus eſt omni privilegio Clericali, & adſtrictus ſeculari foro: nec valet conſuetudo in contrarium: & prohibetur ei ſub anathemate, ne tonſuram deferat.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.*

ALtercationis antiquæ *a* dubium præſentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus eſſe nudatos: & coërcitioni fori ſecularis addictos: conſuetudine contrariâ non obſtante. Ipſis quoque ſub anathemate prohibemus deferre tonſuram, vel habitum Clericalem.

DE OFFICIO VICARII.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Succeſſor Officialis excommunicati, excommunicatus non eſt, niſi in crimine damnato communicet: illa autem, quæ exercet, illo excommunicato manente, non valent, ſi juriſdictione ſolùm ab eo receptâ hoc facit.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *(an. 1250.)*

ROmana Eccleſia: [& ſ.] ¶ Cùm Rhemen. Archiepiſcopus in Officialem alicujus Suffraganei ſui excommunicationis ſententiam ex aliqua rationabili *b* cauſa profert: illos, qui vices ipſius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adſtringit. Cùm non communicent ob id Officiali eidem in crimine, qui Eccleſiaſticæ cenſuræ diſtrictione, pro eo quòd ſuum exercent officium, non arctantur. Ea tamen, quæ ipſi gerendo hujuſmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (ſi juriſdictionem tantùm recipiunt ab eodem) non poſſunt obtinere vigorem.

CAP. II.

¶ *Ex generali commiſſione non poteſt Officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire ſubditorum exceſſus.* Joan. Andr.

---

a *al. Ipſorum.* b *Vid. Concilium Trident. ſeſſ. 23. de reform. cap. 4.* c *In manuſc. ita: ſi aliud canonicum non obſiſtat.* d *al. ita: patitur in natalibus.* e *In aliquot antiquis Codicib. ita: vel beneficia ſuper quibus nequit, &c. abſque illis verbis, curam animarum habentia.*

a *Vid. Ancharan. conſil. 124. & de multiplici pœna bigamorum agit Joan. Montaigne tractat. de bigamia. q. 5.* b *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 3.*

Bonifacius VIII.

LIcèt *a* in officialem Epiſcopi per commiſſionem officii generaliter ſibi factam, cauſarum cognitio transferatur, poteſtatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficiis, officiis *b*, vel adminiſtrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem : Niſi ſibi ſpecialiter hæc committantur.

CAP. III.

¶ *Ex generali commiſſione Officialis beneficia conferre non poteſt.* Joan. Andr.

Idem.

CUm in generali conceſſione nequaquam illa veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus : nec regulariter donare valeat is, cui bonorum adminiſtratio etiam libera eſt conceſſa : Officialis, aut Vicarius generalis Epiſcopi, beneficia conferre non poſſunt : Niſi beneficiorum collatio ipſis ſpecialiter ſit commiſſa.

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Conſervator à manifeſtis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exercet.*

Innocentius IV. *(an. 1250.)*

STatuimus *c*, ut conſervatores, quos plerunque concedimus, à manifeſtis injuriis & violentiis defendere poſſint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam poſſint extendere poteſtatem.

CAP. II.

¶ *In coactionibus & pœnis Pontificali dignitati defertur.*

Alexander IV. *(an. 1258.)*

QUia Pontificali dignitate præditis ob reverentiam ſacri officii, quod exercent, plurimùm deferri convenit, & eos plùs aliis honorari decet : ut cùm à Judicibus, vel conſervatoribus à ſede Apoſtolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, ſive pœnas fuerit procedendum, gradus & modeſtia in hujuſmodi proceſſu ſervetur : Ita quòd (eis quâdam condignâ reverentiâ ſupportatis) ingreſſus primò ipſis Eccleſiæ, vel Sacerdotale interdicatur miniſterium : ac deinde ab officio ſuſpendantur, & ſubſequenter aggravetur cenſura Eccleſiaſtica contra eos. Niſi fortè aliter fieri ſuaſerit nimia contumaciæ protervitas ſive culpa.

CAP. III.

¶ *Delegato procedente cum duobus ſubdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos appellari debet.* h. d. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299.)*

SI duo ex tribus à ſede Apoſt. delegatis, duobus aliis non in totum ſubdelegaverint vices ſuas, ipſique *d* ſubdelegati cum delegato tertio in cauſa proceſſerint delegata, ſi appellatur ab ipſis, non ad condelegatos, ſed ad primum delegantem tantummodò appellari debebit.

CAP. IV.

¶ *Tres caſus ponit, in quibus ſuſpicionis cauſa coram arbitris non tractatur. Primus, cùm recuſatur unus ex delegatis datis cum clauſula, quòd ſi non omnes. Secundus, cùm recuſatur delegatus Epiſcopi. Tertius, cùm recuſatur Officialis.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI contra unum ex duobus Judicibus cum illa clauſula, quòd ſi ambo intereſſe non poſſunt, alter eorum in cauſa procedat, à ſede Apoſtolica delegatis, ſuſpicionis cauſa legitima proponatur : cauſa ipſa ſuſpicionis coram non recuſato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clauſulæ debet ipſius cauſæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debebit. Ubi verò non eſt dicta clauſula in reſcripto, debet ſuper hoc ad arbitros recurſus haberi. Cùm autem ipſe *a* delegatus Epiſcopi recuſatur, recuſationis cauſa coram Epiſcopo eſt probanda. Idem eſt, ſi Officialis recuſetur ejuſdem, licèt ad ipſum ab eodem Officiali nequeat appellari.

CAP. V.

¶ *Diſtinguit tria tempora ad ſciendum, an Judex ſuſpectus committere poſſit : quia aut non eſt propoſita recuſatio : & tunc in totum per eum facta commiſſio tenet. Aut eſt propoſita, ſed nondum pronunciatum ſuper ea : & tunc volente recuſatore committere poteſt : aliàs non. Aut jam pronunciatum eſt illum eſſe ſuſpectum : & tunc etiam volente recuſatore nequit.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

JUdex ab Apoſtolica ſede datus, quamvis legitimè recuſari valeat ut ſuſpectus, poteſt licitè vices ſuas committere, antequam recuſatio contra ipſum proponatur. Et ſi in totum commiſerit, recuſari ulteriùs, aut facta per eum commiſſio impugnari nequibit : quod poſſet, ſi ſibi de juriſdictione aliquid reſervâſſet. Poſt recuſationem quoque propoſitam committere (niſi de recuſatoris procedat aſſenſu) non poteſt : ſed eo volente hoc poteſt, etiamſi jam recuſatio eadem ſit probata : dummodò pronunciatum non fuerit ſuper ea. Extunc enim (cùm omninò Judex eſſe deſierit) nulla etiam cum illius aſſenſu poteſt fieri commiſſio per eundem.

CAP. VI.

¶ *Delegatus ſubdelegans, etiam in totum, re integrâ cauſam reaſſumere poterit.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis alicui vices tuas in cauſa tibi à ſede Apoſtolica delegata in totum commiſiſſe noſcaris : ſi tamen, antequam ille juriſdictione uſus fuerit, commiſſio hujuſmodi per te revocetur ab ipſo, vel eum rebus eximi contingat humanis : cauſam ipſam reſumere poteris. Cùm juriſdictio (ex quo ipſa uſus non extitit) non cenſeatur in eum efficaciter tranſiviſſe.

CAP. VII.

¶ *Si delegatus ſubdelegavit, quoties abeſſet, vel donec revocaret, & mortuus ſit, re non integrâ, ſubdelegatus procedit. Et ſemper de ſubdelegato ad delegatum, qui ſibi aliquid juriſdictionis reſervavit, appellari debet, etiam poſt ſententiam.* h. d. Jo. Andr.

Idem.

SI delegatus, quoties eum abeſſe contigerit, tibi commiſerit vices ſuas, poteris eo rebus humanis exempto (cùm & tunc cenſeatur abeſſe) commiſſum tibi negotium (dum tamen illo vivente juriſdictione uti cœperis) liberè definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam ſub ea forma commiſit, donec eas duceret revocandas. Nam talis commiſſio, per quam cenſetur etiam ſententiæ prolatio (niſi anteà fuerit revocata) committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non exiſtit. Ad eum quoque, qui vices ſuas committit, donec revocet, vel qui executionem ſententiæ *b* tantùm, aut quicquid aliud de juriſdictione ſibi reſervat, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamſi poſt ſententiam fuerit appellandum.

a *Nota quòd genus non includit quamlibet ſpeciem comprehenſam ſub illo, quando eſt dare aliquam rationem, quare non includatur ad hoc, quod not. gloſſ. inf. de except. pia.* b *Dictio*, officiis, *deeſt in antiquis codicib.* c *Vid. Petr. de Anchar. conſil. 87. incip. omiſſo primo dubio. & conſil. 132. incip. in primo dubio. & Jaſ. conſil. 163. incip. circa duo. vol. 4.* d *Vid. l. præcipimus. ad fin. C. de app. & c. fin. ſupr. de re jud. l. fin. C. de Can. larg. lib. 11. Anch. Font.*

a *Dictio*, ipſe, *deeſt in antiquis codicibus.* b *Executio eſt juriſdictionis : ideò non facienda die feriatâ. de fer. ſi videtur. Domin. Font.*

CAP.

CAP. VIII.

¶ Plurium delegatorum in ſolidum quilibet cognoſcit. Et uno cognoſcente, alii (niſi ex cauſa) ſe non intromittunt. Et perpetuatio unius, perpetuat quoad omnes. h. d. Zen.

Idem.

CUm plures ſub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apoſtolicum exequantur, aut aliâ conſimili, Judices vel executores à ſede Apoſtolica deputari contingit: ipſorum quilibet injunctum poteſt liberè adimplere mandatum. Porrò uno eorum negotium inchoante commiſſum, alii nequibunt ſe ulteriùs intromittere de eodem, niſi vel infirmitate, vel aliâ juſtâ causâ illum contingeret impediri: aut ſi nollet, vel malitiosè in eo procedere recuſaret. Juriſdictione verò perpetuatâ mandatore vivente per unum (eo caſu quo poteſt) ex Judicibus delegatis, perpetuata intelligitur quoad omnes.

CAP. IX.

¶ Executor ſuper gratia facta datus à Papa, mortuo Papâ etiam re integrâ gratiam exequitur. Joan. Andr.

Idem.

SI ſuper gratia cuiquam ab Apoſtolica ſede facta executores fuerint deputati, æquum eſſe cenſemus, ut ſicut ipſa gratia (licèt nondum ſit in ejus executione proceſſum) morte non perimitur concedentis, ſic nec etiam re integrâ perimatur executoribus data poteſtas, quam veluti gratiæ prædictæ acceſſoriam, naturam ſequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omninò inutilem, vel ipſius effectum in tempus longius (cum illius *a* diſpendio, cui facta extitit) differri contingat.

CAP. X.

¶ Duos caſus ponit, quibus de ſubdelegato non in totum, appellatur ad primum delegantem: ſcilicet cùm delegatus excommunicatus, vel mortuus eſt. Alios caſus ponit infra eodem, Si à ſubdelegato. Joan. Andr.

Idem.

SI is, cui cauſa (licèt proprio nomine non expreſſo) à ſede fuerat Apoſtolica delegata, ſubdelegaverit non in totum vices ſuas alicui: à ſubdelegato hujuſmodi, ſi delegatum ipſum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad ſedem ipſam (ne abſolutionem, vel ſucceſſorem expectando illius, præjudicari litigantibus, vel cauſa plùs debito prorogari valeat) volumus appellari.

CAP. XI.

¶ Ab arbitris juris appellatur ad Papam. Joan. Andr.

Idem.

AB arbitris, qui ſecundùm formam juris, ut de propoſita contra Judicem ſuſpicionis cauſa cognoſcant, vel qui cùm de revocatione ambigitur literarum, Judicibus nequeuntibus in unam ſententiam concordare, ad contertationem hujuſmodi ſopiendam à partibus eliguntur: eſt (ſi gravaverint) ad ſed. Apoſt. appellandum.

CAP. XII.

¶ Executor datus à Papa, ut provideat perſonæ, ſubdelegat: ſi detur, ut provideat Eccleſiæ non expreſſâ perſonâ, non ſubdelegat: niſi habeat ſpeciale mandatum: & cauſam reddit. Joan. Andr.

Idem.

IS, cui ab Apoſtolica ſede committitur certæ perſonæ proviſio de beneficio in certa Eccleſia, diœceſi vel provincia facienda, poteſt alii committere licitè vices ſuas.

Sed ſi (non expreſsâ certâ perſonâ) committatur eidem, ut alicui perſonæ idoneæ de certa Eccleſia vel beneficio debeat providere: (Quia circa eligendam perſonam ejus induſtriâ *b* tunc videtur electa) proviſionem ſibi commiſſam alteri demandare non poteſt: Niſi forma commiſſionis habeat, ut per ſe, vel per alium id valeat expedire.

CAP. XIII.

¶ Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex juſta cauſa illud expedire poterit extra locum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

STatuimus, ut is, per quem ab Apoſtolica ſede certo loco inquiſitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: ſi propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, ſive procedi, ſeu fautorum *a* ejuſdem non poſſit hoc exequi eo loco ſecurè (ne ipſe commodum ex dolo, vel fraude reportet) ad id exequendum locum alium eligat idoneum & ſecurum. Idem faciat, ſi alia rationabilis cauſa ſubſit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commodè, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apoſtolicum, vel differri.

CAP. XIV.

¶ Quando à ſubdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere juriſdictionem, ad primum delegantem appellabitur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI à ſubdelegato, cui delegatus non in totum commiſerat vices ſuas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram ſe propoſitam, quòd antequam per eum, vel per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuiſſet, delegans viam fuerat univerſæ carnis ingreſſus, admittere recuſavit: non ad delegatum (cùm juriſdictionem negetur habere) ſed ad delegantem potiùs appellari debebit. Idem fiet in aliis caſibus, in quibus delegatus juriſdictionem habere negatur. Aliàs ſi appellari deberet ad ipſum, eſſet appellans (qui ſic fateri videretur eundem juriſdictionem habere, quod antè negaverat *b*) contrarius ſibiipſi.

CAP. XV.

¶ Ponit hìc, qui poſſint eſſe conſervatores, & ubi cognoſcere, & an & quibus poſſint delegare, & quantùm duret eorum poteſtas, & de expenſis talium. h. d. Zen.

Idem.

HAc conſtitutione perpetuò valiturâ ſancimus, ut conſervatores, qui aliquibus (ut à manifeſtis injuriis, & violentiis tueantur eoſdem) plerumque à ſede Apoſtolica conceduntur, de cætero deputari non poſſint, niſi Epiſcopi vel eorum ſuperiores, aut Abbates, ſeu dignitates vel perſonatus in cathedralibus vel collegiatis Eccleſiis obtinentes: nulluſque deputati ſibi conſervatoris eſſe valeat conſervator. Nec aliquis (Regibus & *c* Reginis *d*, qui ſicut dignitatis altitudine præeminent, ſic prærogativâ gratiæ ipſos convenit anteferri, duntaxat exceptis) deinceps conſervatorem habeat eum, qui ſub ipſius juriſdictione, dominio, vel diſtrictu Eccleſiaſtico, vel temporali conſiſtat. Conſervatores autem hujuſmodi extra civitates ſeu diœceſes, in quibus fuerint deputati, contra quoſcunque procedere, aut aliquos ultra unam diætam à fine diœceſum eorundem trahere non præſumant. Vices quoque ſuas (citationibus, ſententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere) nulli committere poſſint, niſi hoc eis competierit ex beneficio literarum: ſed nec tunc, niſi intra civitates, ſeu diœceſes, in quibus deputati fuerint, & perſonis tantùm, quæ ſuperiùs ſunt expreſſæ.

---

a *al. Ipſius.* b *Vid. Bart. in l. inter artifices. ff. de ſol. & Joan. Anch. Font.*

a *Vid. de teſt. conſtitutus. & de homi. Petrus & 1. quaſt. 4. quia Præſulatus. Dominic.* b *alit. negavit. aliàs, denegârat.* c *al. ita: vel Reginis.* d *Not. Pet. de Anch. quòd dicitur hìc etiam de conſervatoribus Laicorum, ponderando iſtam exceptionem, quia exceptio de regula eſt. l. fin. § cui dulcia. ff. de vi. trit. & oleo legat. Font.*

Ut autem conſervatores limites ſibi traditæ poteſtatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter obſervent, decernimus, ut ſi de aliis, quàm de manifeſtis injuriis & violentiis, ſcienter ſe intromiſerint, ſeu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint poteſtatem, eo ipſo per unum annum ab officio ſint ſuſpenſi. Pars verò, quæ hoc fieri procurabit, ſententiam excommunicationis incurrat: à qua non poſſit abſolvi, niſi ei, quem ſic fatigavit *a* indebitè, primò ſatisfaciat integraliter de expenſis. Officium autem quorumcunque conſervatorum, ipſo jure, quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Circa munera verò & expenſas, aſſeſſores, ac notarios & perſonas teſtimonii cauſâ vocandas, illa præcipimus in hujuſmodi conſervatoribus per omnia obſervari, quæ in delegatis Judicibus conſtitutio à nobis ſuper his edita obſervanda decrevit *b*. Quicquid autem contra præmiſſa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omninò decernimus irritum & inane.

DE OFFICIO LEGATI.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ *Legati non Cardinales, ſine ſpeciali mandato jure legationis beneficia conferre non poſſunt: ſed legati Cardinales hoc benè poſſunt.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *(an. 1245. in Galliâ.)*

OFficii noſtri debitum remediis invigilat ſubditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum ſcandala removemus, nos in eorum quiete quieſcimus, & fovemur in pace. Proinde præſenti decreto ſtatuimus, ut Eccleſiæ Romanæ Legati quantumcunque plenam legationem obtineant, ſive a nobis miſſi fuerint, ſive ſuarum prætextu Eccleſiarum legationis ſibi vendicent dignitatem: ex ipſius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant poteſtatem, niſi hoc alicui ſpecialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus noſtris legatione fungentibus nolumus obſervari: quia *c* ſicut honoris prærogativâ lætantur, ſic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

CAP. II.

¶ *Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papæ non exſpirat ejus officium.* h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. *S. tit. ſanctæ Cæciliæ Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ ſedis Legato.*

LEgatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant & diſſipent, ædificent atque plantent: provinciarum ſibi commiſſarum, ad inſtar Proconſulum, cæterorumque Præſidum, quibus certæ ſunt decretæ provinciæ moderandæ ordinarios reputantes: Præſenti declaramus edicto commiſſum tibi à prædeceſſore noſtro legationis officium nequaquam per ipſius obitum *d* expiràſſe.

CAP. III.

Finitâ legatione expirant reſervationes Legatorum, & omnis proceſſus habitus ſuper illis: niſi tunc illa beneficia jam vacantia ſint collata. Demùm dicitur, quòd pendente unâ ſuâ reſervatione in Eccleſia collegiata, vel de beneficio ſpectante ad collationem alicujus, Legatus in eadem Eccleſia, vel beneficio ſpectante ad collationem ejuſdem, aliam facere non poteſt: & quod fit contra prædicta, irritum decernit. Joan. Andr.

a *al. fatigaverit.* b *al. ita: decernit.* c *In manuſcriptis ita: qui ſicut, &c.* d *Intellige ſcilicet re non integrâ: re verò integrâ, an per mortem Papæ expiret legatio diſtinguit hîc Petr. de Anchar. Font.*

Bonifacius VIII. *(an. 1299.)*

PRæſenti declaramus edicto, reſervationem *a* quorumcunque beneficiorum ab Apoſtolicæ ſedis Legato ſuæ legationis auctoritate factas, & decreta interpoſita ſuper ipſis: necnon denunciationes, inhibitiones, & proceſſus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipſas (dummodò ad collationem eorundem beneficiorum jam vacantium minimè ſit proceſſum) eo ipſo, quod ipſius finitur legatio, viribus penitùs vacuari: nec executores eosdem poſſe ulteriùs beneficia taliter reſervata conferre *b*. Cæterùm reſervationes hujuſmodi (per quas interdum Prælati, & Eccleſiæ nimiùm onerantur) reſtringere cupientes, prohibemus, ne poſtquam Legatus in aliqua cathedrali vel collegiata Eccleſia, reſervationem aliquam duxerit faciendam, aliam, illâ pendente, faciat aliquatenùs in eadem. Nec etiam poſtquam alibi reſervaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens cujuſcunque, aliud quod ad illius collationem pertineat (quamdiu reſervatio pendet alterius) ſibi quoquo modo reſervet. Quicquid autem contra præmiſſa contigerit attentari, eo ipſo viribus non ſubſiſtat.

CAP. IV.

¶ *Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas Eccleſias, Legati reſervare, vel conferre non poſſunt. Idem in dignitatibus Eccleſiarum cathedralium, quæ ſunt majores poſt Epiſcopos, ſi ipſarum Prælati per electionem debent aſſumi: & contrà hoc factum, eſt irritum.*

Idem.

DEliberatione providâ duximus inhibendum, ne aliquis Apoſtolicæ ſedis Legatus, quantumcunque legationem obtinere plenariam dignoſcatur, cathedrales, vel regulares, aut collegiatas Eccleſias, ſeu ipſarum Eccleſiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui præficiuntur eiſdem, majores in earum Capitulis poſt Epiſcopos exiſtentes, habent per viam electionis aſſumi, ſuæ ordinationi, collationi, proviſioni, electioni, aut diſpoſitioni quomodocunque reſervet: ne de ipſis ordinandis, conferendis, vel diſponendis, ſe aliquatenùs intromittat: neque aliquod quò minùs hi, ad quos pertinuerit eligere aut poſtulare, liberè valeant, cùm vacabunt, obſtaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eo ipſo irritum & inane.

¶ *Delegatus non poteſt alicui committere, quòd recipiat reſignationem beneficii, & poſteà illud conferat: & contrà factum, vel faciendum decernit irritum.* h. d. Joan Andr.

Prohibemus inſuper, ne Legatus ipſe in genere aut in ſpecie cuicunque concedat, ut ab iis, qui beneficia intra legationem ejuſdem habentes, ea in illius manibus voluerint liberè reſignare, ipſorum reſignatione receptâ, illa valeat idoneis conferre perſonis: Cùm per hoc aperiri poſſet via contra Lateranen. *c* Concilium ad beneficia vacatura. Nos enim conceſſionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam ſecutum extiterit, nullam prorſus habere ſtatuimus roboris firmitatem. Volentes non ſolùm ad futura, ſed etiam ad præterita, & adhuc pendentia negotia hoc extendi.

CAP. V.

¶ *Collatio Legati per taciturnitatem prioris beneficii vitiatur.* hoc dicit, Zen.

a *Vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 19. ubi reſervationes qualibet ad vacatura beneficia tolluntur.* b *Fallit ſi legatus contulerit canonicatum, & prabendam vacaturam reſervaverit, dato executore: Nam talis finitâ legatione conferre poterit. Petr. de Anchar. Font.* c *Hoc eſt Concilium Lateranen. ſub Alexand. III. cap. 8.*

Idem.

Idem.

Collatio beneficii per Legatum ſedis Apoſtolicæ tibi facta, nullius momenti exiſtit, ſi in ea non fuerit *a* habita mentio de alio beneficio, quod primitùs obtinebas.

DE OFFICIO ORDINARII. TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *Archiepiſcopus non poteſt ſibi conſtituere Officiales in diœceſ. Suffraganeorum ſuorum, etiam pro futuris cauſis per appellationem devolvendis ad ipſum, niſi de conſuetudine hoc habeat : & tunc etiam tales Officiales inhibere non poſſunt, priuſquam fuerit appellatum.*

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi.*
(an. 1216. in Gallia.)

Romana Eccleſia : [& j.] ¶ Prohibemus quoque, ne Rhemenſis Archiepiſcopus in diœceſibus Suffraganeorum ſuorum foraneos Officiales conſtituat : quia, cùm Metropolitanis, ne ſuorum Suffraganeorum ingrediantur diœceſes, ut in eis auctoritate propriâ judicent, diſponant, aliquidvé aliud agant, canonica prohibeant inſtituta, nequaquam hoc poſſunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quòd cauſas per appellationem delatas ad ipſos, poſſunt in Suffraganeorum ſuorum diœceſibus delegare, ſimiliter licet eis tales Officiales inſtituere in eiſdem, qui eorum vice (cùm appellatur ad ipſos) citationes, vel inhibitiones faciant, ſeu compeſcant in hac parte rebelles : Quia in cauſis per appellationem devolutis ad ipſos, jam juriſdictionem obtinere noſcuntur, propter quod licitè poſſunt ſuper illis committere vices ſuas. Non ſic autem in aliis *b*, in quibus nondum extitit appellatum, & idcircò non debent aliquos conſtituere pro citationibus in futuris cauſis appeslationum,& inhibitionibus faciendis : niſi aliud Rhemenſis Eccleſia circa talium Officialium inſtitutionem de conſuetudine obtineat ſpeciali. A quibus etiamſi de conſuetudine hujuſmodi poſſint in Rhemenſi provincia conſtitui : inhibitiones tamen, ne procedatur in cauſis, priuſquam ad Rhemenſem curiam appelletur, fieri penitùs inhibemus.

¶ *Donec Archiepiſcopus de facili poteſt haberi, Officialis ejus Suffraganeum excommunicare, ſuſpendere, aut interdicere non poteſt, propter ordinis (meliùs dixiſſet officii) Epiſcopalis reverentiam.* h. d. in ſumma. Joan. Andr.

Officiales autem Rhemenſis Archiepiſcopi (quamdiu in ſua provincia vel circa illam extiterit) in Suffraganeos interdicti, ſuſpenſionis, vel excommunicationis proferre ſententias non attentent. Et hoc idem ab Officialibus aliorum Metropolitanorum,circa ipſorum Suffraganeos, (quibus ob reverentiam Pontificalis officii deferri volumus in hac parte) præcipimus obſervari.

CAP. II.

¶ *Canonici, qui à divinis ceſſare poſſunt conſuetudine vel alio jure, ſi ceſſare volunt, cauſam ſuæ ceſſationis exprimant in inſtrumento publico, vel patentibus literis ſuo vel alio authentico ſigillo munitis : & exhibeant illud vel illas illi, contra quem ceſſant. Hoc prætermiſſo, vel expreſſâ causâ non inventâ legitimâ, quicquid medio tempore perceperint ab Eccleſia, reſtituant : & quæ percipere debent, non percipiant, & ſatiſfaciant de injuriis illis, contra quem ceſſant. Causâ legitimâ inventâ, tenetur ille ad intereſſe Canonicis. & ad certam quantitatem Eccleſiæ, ſuperioris taxandam arbitrio. Ultimò reprobatur conſuetudo, quâ imagines Sanctorum, in dicta ceſſatione ſpinis & urticis ſupponebantur. Et ſtatuitur contrarium facientes graviter puniendos.* Joan. Andr.

a *Aliàs, fuit.* b *Vid. cap. fin. de reſcript. in antiq. & l. non quemadmodum. ff. de judic. Font.*

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi.*
(an. 1273. in Gallia.)

Si *a* Canonici à divinis ceſſare voluerint, prout in Eccleſiis aliquibus ſibi ex conſuetudine, vel aliàs vendicant : antequam ad ceſſationem hujuſmodi quoquomodo procedant, in inſtrumento publico, vel patentibus literis ſigillorum *b* ſuorum, aut alterius authentici munimine roboratis, ceſſationis ipſius cauſam exprimant : & illud vel illas ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent. Scituri, quòd ſi hoc prætermiſſo ceſſaverint, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inventa canonica : omnia de quibuſcunque proventibus illius Eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperint, reſtituent. Illa verò, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem, nullo modo percipient, ſed ipſi Eccleſiæ cedere, ac nihilominùs ei contra quem ceſſaverant, de damnis & injuriis ſatisfacere tenebuntur. Si autem cauſa eadem canonica fuerit judicata, is, qui occaſionem ceſſationi dederat, ad omne intereſſe dictis Canonicis,& Eccleſiæ, cui debitum officium ejus eſt culpâ ſubtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultûs augmentum convertendam, ſuperioris arbitrio condemnetur. Cæterùm deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis illorum, qui Crucis, beatæ Mariæ virginis, aliorumque Sanctorum imagines ſeu ſtatuas irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, & urticis ſpiniſque ſupponunt, penitùs reprobantes, aliquid tale fieri de cætero diſtrictiùs prohibemus : ſtatuentes ut in eos, qui contrà fecerint, ultrix procedat dura ſententia: quæ delinquentes ſic puniat graviter, quòd alios à ſimilium præſumptione compeſcat.

CAP. III.

¶ *Statuit Papa, quòd habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur oſtendere, intra tempus competens ſuperioris arbitrio ſtatuendum, diſpenſationes : quas ſi non oſtenderint, perinde procedatur, ac ſi nullas haberent. Et ſi oſtenderint, & ſufficientes, non ampliùs moleſtentur : proviſo, ne in prædictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de diſpenſatione, ad ſedem Apoſtolicam recurratur. Talibus plura ſimilia beneficia obtinentibus aliud non conferatur beneficium, niſi oſtensâ diſpenſatione ſufficienti : & tunc ita demùm conferatur, ſi per diſpenſationem poſſunt illud cum aliis retinere, vel ſi prioribus renunciaverint : aliter collatio facta non teneat.* Joan. Andr.

Idem.

Ordinarii *c* locorum ſubditos ſuos plures dignitates, vel Eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes : ſeu perſonatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt annexa, diſtrictè compellant diſpenſationes auctoritate, quarum hujuſmodi Eccleſias, perſonatus, ſeu dignitates canonicè tenere ſe aſſerunt, intra tempus pro facti qualitate ipſorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quòd ſi fortè juſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem intra idem tempus contigerit exhiberi : Eccleſiæ beneficia, perſonatus ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua eoipſo illicitè detineri conſtabit, per eos ad quos eorum collatio pertinet, liberè perſonis idoneis conferantur.

Cæterùm ſi diſpenſatio exhibita ſufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis hujuſmodi, quæ canonicè obtinet, moleſtetur. Provideat *d* tamen ordinarius, qualiter ne animarum cura in eiſ-

a *De materia hujus c. vide citatos in cap. quamvis. infr. eod. tit. & libr.* b *Vid. l. ad teſtium. ff. de teſt. & l. fin. ff. de alb. ſcrib. ac c. ſignificantibus. infr. de appell. Font.* c *Hoc decretum expreſſè innovat & confirmat ſacrum Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. de reform. cap. 5.* d *alit. ita : provideat tamen ordinarius taliter, ne animarum cura, &c.*

dem Eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipſa debitis obſequiis defraudentur. Si verò de diſpenſationis exhibitæ ſufficientia dubitetur, ſuper hoc erit ad ſedem Apoſtolicam recurrendum: cujus eſt æſtimare, quem modum ſui beneficii eſſe velit. In conferendis inſuper perſonatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam obſervent, ut perſonatum, dignitatem, vel aliud *a* beneficium ſimilem curam habens animarum *b*, alicui plura ſimilia obtinenti non antè conferre præſumant, quàm eis ſuper obtentis diſpenſatio evidenter ſufficiens oſtendatur. Quâ etiam oſtensâ, ita demùm ad collationem procedi volumus, ſi appareat per eandem, quòd is, cui eſt collatio facienda, hujuſmodi perſonatum, dignitatem, vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis, vel ſi ea, quæ ſic obtinet, liberè ac ſponte reſignet.

Aliter autem de perſonatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio, nullius penitùs ſit momenti.

CAP. IV.

¶ *Præcipit Papa, ne Prælati ſubditis interdicant, ne ſtatum Eccleſiarum & perſonarum ſuperioribus inquirentibus manifeſtent: nec eos ad id celandum juramentis, promiſſionibus, obligationibus aut aliis pœnis adſtringant: decernit autem, quod contra factum fuerit, irritum & inane: & ſententias, juramenta, promiſſiones, vel pœnas non ligare: & præſumptores præcipit pœnâ condignâ à ſuperioribus eiſdem puniri.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1299. Romæ.*)

QUia plerique Prælati non *c* ſine multa temeritatis audacia ſuis ſubditis aliquando interdicunt, ne ipſorum ſuperioribus aut Apoſtolicæ ſedis Legatis, vel Inquiſitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum, in eorum Eccleſiis, monaſteriis, ſive locis à ſede deputatis eadem, vel aliis quibuſcunque perſonis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, ſtatum Eccleſiarum, monaſteriorum ſeu locorum ſuorum, perſonarum & rerum ipſorum inſinuent vel exponant: in ipſos (ſi ſecùs egerint) excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententias proferentes: eoſque ad hoc celandum juramentis, promiſſionibus & *d* obligationibus, aliiſque pœnis nihilominùs adſtringentes. Nos huic malitiæ (ne tali prætextu in Eccleſiis, monaſteriis, & locis eiſdem inquiſitio, correctio ſeu reformatio, cùm faciendæ fuerint, valeant impediri) occurrere cupientes, prædicta & eorum quodlibet attentari de cætero diſtrictiùs inhibemus.

Decernentes auctoritate Apoſtolicâ, quicquid contra præſentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitùs exiſtere firmitatis: nec quenquam ſententiis, juramentis promiſſionibus, obligationibus, vel pœnis hujuſmodi obligari quomodolibet vel adſtringi. Præſumptores autem eoſdem (ne ipſorum temeritas quoquo modo tranſeat impunita) à ſuperioribus, vel Legatis, ſeu Inquiſitoribus memoratis, animadverſione condignâ præcipimus caſtigari.

CAP. V.

¶ *Juriſdictio Archiepiſcopo attributa in una diœceſi, ſibi in aliis non prodeſt.* h. d. Zen.

Idem.

UT *e* litigantes releventur à laboribus & expenſis: Statuimus, ne Archiepiſcopus cauſas, quæ per appellationem, vel aliàs jure Metropolitico deferuntur ad ipſum, alibi quàm in ſua propria civitate vel diœceſi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel cauſæ ipſæ conſiſtere dignoſcuntur, audiat, vel etiam audiendas committat; Niſi ſibi aliud de conſuetudine competat in hac parte.

a *Al. aliquod.* b *Dictio,* animarum, *deeſt in manuſcriptis aliquot.* c *In antiquis codicibus ita: non ſine multa temeritatis, &c.* d *In antiquis exemplarib. ita: & obligationibus aliis atque pœnis nihilominus, &c.* e *Vide noviſſimè ſancita in Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 20.*

CAP. VI.

¶ *Si Epiſcopus, cùm poteſt, ſuam diœceſim viſitat per alium, habet illi in neceſſariis providere: viſitati autem in victualibus providebunt ipſi Vicario viſitanti, & non Epiſcopo.* hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

SI *a* Epiſcopus ſuam diœceſim (ubi ei à jure permittitur) faciat per alium viſitari, licèt ipſe illi habeat in aliis neceſſariis providere, ii tamen, qui viſitantur, miniſtrare tenentur expenſas victualium viſitanti: Cùm ſecundùm Apoſtolum *b* non ſit magnum, ſi ab eo metantur temporalia, per quem ſpiritualia ſeminantur. Idem tamen Epiſcopus cùm perſonaliter non viſitat *c*, nil prorsùs ab iis, qui per illum quem deputat, fuerint viſitati, exigere poterit aut debebit.

CAP. VII.

¶ *In quolibet loco diœceſis non exempto, per ſe & per alium poteſt Epiſcopus pro tribunali ſedere, & liberè exequi, quæ ad ipſius ſpectant officium.* Joan. Andr.

Idem.

CUm *d* Epiſcopus in ſua tota diœceſi juriſdictionem ordinariam noſcatur habere, dubium non exiſtit, quin in quolibet loco ipſius diœceſis non exempto, per ſe vel per alium poſſit pro tribunali ſedere: cauſas ad Eccleſiaſticum forum ſpectantes audire: perſonas Eccleſiaſticas (cùm earum exceſſus exegerint) capere, ac carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipſius ſpectant officium, liberè exercere.

CAP. VIII.

¶ *Canonici, qui à divinis ceſſare poſſunt, cùm ceſſare voluerint, vocabunt abſentes, ſicut ſi immineret electio facienda, cum quibus de ceſſatione deliberabunt: & ſi deliberant ceſſare, requirent prius eum, contra quem ceſſant, ut irrogatam offenſam emendet: quòd ſi fecerit, non ceſſabunt: alioquin ceſſare poterunt, ita quòd à ceſſatione intra menſem utraque pars, & ceſſans, ut contra quem ceſſatur, iter arripiat eundi ad Papam, vel per ſe, vel per procuratores ſufficienter inſtructos: niſi interim intervenerit concordia inter ipſos. Et continuatis diætis quàm citò poterunt ſe coram Papa præſentent, ut utràque parte præſente, vel alterâ contumaciter abſente, Papa definiat negotium, & culpabiles puniat: & ſi pars ceſſans prædicta non ſervet, ceſſatio non ſervetur.* Joan. And.

Idem.

QUamvis ſuper ceſſationibus à divinis, quæ à Capitulis, Conventibus, ſive Collegiis ſecularium vel regularium Eccleſiarum multoties ſine cauſa rationabili attentantur, manifeſta ſatis à felicis recordationis Innocentio *e* tertio, & Gregorio decimo, prædeceſſoribus noſtris, manaverint inſtituta: Quia tamen poſt illa eſt plerunque compertum, ceſſationes eaſdem irrationabiliter eſſe factas: nos ad tam perniciosum evitandum abuſum, eadem ſtatuta cum infraſcripta moderatione in ſuo volentes robore perdurare, de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictiùs inhibemus, ne à ſeculari, vel regulari Capitulo, Collegio ſeu Conventu Eccleſiæ cujuſcunque, ceſſationes ipſæ, niſi vocatis omnibus (prout ſunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habitâ diligenti, ac Epiſcopo, aliove quocunque Clerico ſive Laico (cujuſcunque dignitatis, præeminentiæ, conditionis aut ſtatûs exiſtat) propter cujus injuriam vel offenſam eadem videtur ceſſatio facienda, poſt prædictas vocationem & deliberationem de ceſſando habitam requiſito, quòd irrogatam inju-

a *De materia viſitationis, prout ad hunc locum ſpectat, vide Conc. Tolet. IV. cap. 35. & noviſſimum Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 3.* b *1. Cor. 9.* c *al. viſitet.* d *Vid. limitationem ad hoc c. traditam per Decium in c. cum te. de offic. deleg.* e *Id cavit Innoc. III. in Concil. generali Later. c. 7.*

riam,

iam, vel offenſam emendet, aliquatenùs attententur. Neque tunc etiam, ſi emendam inde habuerint, vel per eos ſteterit, quò minùs habeant competentem. Si au em præmiſſis ſervatis, Capitulum, Collegium, vel Conventus alicujus Eccleſiæ ad ceſſationem eandem duxeint procedendum: extunc intra unius menſis ſpatium pars utraque, videlicet ii qui ceſſant, & illi etiam, propter quorum factum à divinis ceſſatur (niſi ſuperveniente concordiâ inter eos ceſſatio illa ceſſet) iter arripiant a per ſe, vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negotium ipſum ſpectantibus, ad ſedem Apoſtolicam veniendi: & continuatis diætis, quàm citò commodè poterint, ſe Apoſtolico conſpectui epræſentent: ut partibus præſentibus, aut unâ præſente, alterâ non veniente vel mittente, examinato negotio apud ſedem eandem, pars quæ culpabilis inventa fuerit n præmiſſis, præter alias pœnas à dictis canonibus inſtiutas, ſi Romano Pontifici videbitur expedire, pœnâ docente cognoſcat, quantùm exceſſerit, quæ ceſſationi factæ rationabiliter cauſam dedit: vel quæ ſine rationabili & manifeſta cauſa ceſſavit. Parte inſuper à divinis ceſſante, ſupraſcripta b tam in ceſſando, quàm in veniendo ſive mittendo ad ſedem Apoſtolicam non ſervante, non ſervetur ceſſatio: ſed eâ non obſtante (ut priùs) n ipſa Eccleſia celebretur.

CAP. IX.

¶ Primò *ponit conſtitutionem de bonis dignitatum vel Eccleſiaum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio, vel cuſtoia pertinet: niſi de ſpeciali jure id eis competat: & contrà faientibus pœnam imponit.* Secundò *oſtendit, de quibus bonis intelgatur, cùm de ſpeciali jure id alicui competit.* Tertiò *decret. ua ſapè. ſupr. eod. libro, de elect. dicit non eſſe correctam.* Joan. ndr.

Idem.

PRæſenti prohibemus edicto, ne Epiſcopi, vel eorum ſuperiores aut Abbates, ſeu quivis alii regulares vel culares Prælati, aut Eccleſiaſticæ quæcunque perſonæ, cantibus dignitatibus, perſonatibus, prioratibus, vel ccleſiis quibuſcunque ſibi ſubjectis, ſeu ad collationem, rdinationem, præſentationem, vel cuſtodiam pertinentibus, eorundem bona (morientibus eorum Rectoribus, l Miniſtris) in ipſis inventa, ſive vacationis ipſorum mpore obvenientia, quæ in utilitatem eorundem exendi, vel futuris debent ſucceſſoribus fideliter reſerva, occupare, aut in uſus ſuos convertere quoquomodo æſumant: Niſi de ſpeciali privilegio vel conſuetudine m præſcriptâ legitimè, ſeu aliâ cauſâ rationabili, hoc dem competere dignoſcatur.

Alioquin Epiſcopi & eorum ſuperiores ab ingreſſu ccleſiæ, cæteri verò ab officio & beneficio tamdiu eoſo noverint ſe ſuſpenſos, quouſque reſtitutionem ferint de prædictis. Porrò ubi ex privilegio vel conſueidine, ſeu alia de cauſa rationabili, ſibi aliquis prædiorum aſſerit bona competere ſupradicta: hoc de illis onis ſolùm debet intelligi, quæ ſolutis debitis, ſi qua nt, & iis, quæ fuerint neceſſaria pro ſervitoribus & mi iſtris ac incumbentibus oneribus uſque ad novos reitus ſupportandis congruè reſervatis, ex ipſis reperta erint ſupereſſe. Sanè conſtitutioni, quam ſuperiùs ecialiter edidimus, contra Capitula, Collegia, Conventus, ſeu ſingulares perſonas, bona cathedralium, vel reularium, aut collegiatarum Eccleſiarum vacantium ccupantes, per conſtitutionem præſentem (quam in dignitatibus, perſonatibus, prioratibus, & Eccleſiis aliis locum habere cenſemus) nolumus in aliquo derogari.

a *al. Arripiat.* b *al. ſupradicta.*

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

TITULUS XVII.

CAP. UN.

¶ *Capitulum, vel is, ad quem adminiſtratio pertinet vacante ſede, eos abſolvet, quos abſolvere poſſet Epiſcopus ſi viveret, niſi à ſede Apoſtolica id fuerit interdictum.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Roma.)*

EPiſcopali ſede vacante, poteſt Capitulum, ſeu is ad quem Epiſcopalis juriſdictio tunc temporis noſcitur pertinere, iis, quibus poſſet Epiſcopus, ſi viveret, ab excommunicationis ſententia, ſive juris, ſive hominis fuerit abſolutionis beneficium impertiri: Niſi ei fuerit à ſede Apoſt. ſpecialiter interdicta poteſtas.

DE PACTIS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Monachi habentes liberam à ſede Apoſtolica ſepulturam, ſi paciſcuntur de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis Eccleſiæ alicujus, ſervare compelluntur pactum: nec illos ſepelire poterunt, licet apud eos elegerint ſepeliri, cùm per pactum privilegio renunciaverint.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Roma.)*

PActum a cum Rectore parochialis Eccleſiæ factum à vobis, ne aliquos vel certos ipſius Eccleſiæ parochianos recipiatis ad Eccleſiaſticam ſepulturam, omnino ſervare debetis. Quanquam ſepultura libera ſit monaſterio veſtro ab Apoſtolica ſede indulta: & illi apud vos elegerint ſepeliri. Cùm per dictum pactum indulto hujuſmodi derogetur.

CAP. II.

¶ *Pactum factum patri à filia, dum trahebatur nuptui, quòd dote contenta nullum habebit ad bona paterna regreſſum, ſi juravorit id ipſa filia, omninò ſervare tenebitur.* Joan. Andr.

Idem.

QUamvis b pactum patri factum à filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regreſſum haberet, improbet lex civilis: ſi tamen juramento, non vi, nec dolo præſtito, firmatum fuerit ab eadem, omninò ſervari debebit: Cùm non vergat in æternæ ſalutis diſpendium, ne redundet in alterius detrimentum.

CAP. III.

¶ *Pacta inita per fratres Prædicatores, vel Minores, vel alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium Eccleſiarum ſuper parochialibus juribus, ſi facta ſunt per Priores vel Guardianos de Conventuum ipſorum locorum conſenſu (licèt auctoritas ſedis Apoſtolicæ non intervenerit, vel licentia Prioris vel miniſtri generalis, aut magiſtri vel provincialis miniſtri, vel Capituli provincialis) ſervanda ſunt: dummodò aliàs ſint licita & honeſta.* h. d. Jo. Andr.

Idem.

QUia ex eo, quòd fratres Prædicatores, & Minores, & alii Mendicantes, compoſitiones & pacta cum Prælatis, Capitulis, Rectoribus & perſonis Eccleſiarum, civitatum, caſtrorum, villarum & locorum, in quibus domus ſeu habitationes eorum exiſtunt, ſuper juribus parochialibus, vel aliis quibuſcunque articulis, ab eis vel eorum anteceſſoribus inita ſive facta, ſervare recuſant: & ea eo prætextu infringere moliuntur, quia magiſtri aut miniſtri, vel prioris generalium ſeu provin-

a *Vid. Antonium de Butrio. cap. ſtatuimus de translat. Prælat. & Felinum in c. cùm ſit generale. de foro compet.* b *Vid. Mart. de Afflictu deciſ. 322. Purpuratum conſil. 100. Hyppolitum Marſilium ſingulari 673. incip. nonnulla de præſentia. Alexand. conſ. 29. lib. 3. & conſil. 42. lib. 1. & Jaſon. conſ. 133. vol. 4.*

cialium eorundem non affuit aſſenſus in ipſis, nec approbata per ipſorum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt: multa in diverſis mundi partibus inſurgunt ſcandala *a*, & ipſorum fratrum (quos decet puritatem omnimodam in ſuis obſervare actionibus *b*, & ab his abſtinere propenſiùs, per quæ poſſit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimùm & honori. Nos his occurrere paternæ ſolicitudinis ſtudio intendentes, præſenti decreto ſancimus: compoſitiones & pacta hujuſmodi cum Prælatis, Capitulis, & *c* rectoribus, & perſonis prædictis ab ipſorum fratrum Conventualibus, Prioribus, ſeu Guardianis facta vel approbata, de ſuorum Conventuum conſilio & aſſenſu (dum tamen aliàs ſint licita & honeſta) debere ab ipſis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuò *d* inviolabiliter obſervari: non obſtante, quòd magiſtri vel miniſtri aut Prioris generalium ſeu provincialium prædictorum non intervenerit in eiſdem aſſenſus, nec ab ipſorum generalibus vel provincialibus Capitulis extiterint approbata: ſeu quòd ſedes Apoſtolica in iis, quæ per prædictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem ſuam non præſtiterit vel aſſenſum.

DE PROCURATORIBUS.
TITULUS XIX.

CAP. I.

Laicus poteſt eſſe Procurator ad agendum & defendendum in cauſis ſpiritualibus.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

NOn indiſcretè Judex cenſetur egiſſe, Procuratorem Laicum ad agendum vel defendendum in cauſis ſpiritualibus admittendo: Cùm regulariter qui non prohibetur expreſsè ad exercendum procurationis officium, idoneus debeat reputari.

Procurator poſt litem conteſtatam poteſt dare alium Procuratorem: antè non, niſi datus fuerit in rem ſuam, vel à Domino habuerit mandatum de ſubſtituendo etiam non certam perſonam.

§. 1. Licèt autem à Procuratore poſt litem conteſtatam ab eo poſſit (cùm Dominus ſit litis effectus) dari alius Procurator: anteà tamen non poteſt, niſi in rem ſuam ſit datus, vel à Domino ſubſtituendi alium (etiam certâ non expreſsâ perſonâ) ſibi fuerit conceſſa poteſtas.

Procurator ad negotia poteſt dare alium Procuratorem liberè, & etiam quandocunque. h. d.

§. 2. Procurator verò datus ad negotia, poteſt liberè quandocunque alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante litem conteſtatam etiam ſine cauſa revocari poteſt, poſt litem conteſtatam non ſine rationabili cauſa: Dominus tamen benè poteſt adeſſe cauſæ cum ipſo Procuratore, maximè ſi de colluſione timeat.

Idem.

QUamvis *e* Procurator poſſit ante litem conteſtatam etiam ſine cauſa liberè à Domino revocari, poſteà tamen ipſo nolente nequibit: niſi eum cum Domino inimicum fieri, vel ſuſpectum, aut adverſario affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, ſeu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine aut vinculis detineri contingat, ſeu alia rationabilis cauſa ſubſit, propter quam ſit meritò revocandus. Verùm, quanquam (niſi ut præmittitur) revocari non poſſit, Dominus tamen ſuæ cauſæ unà cum eodem Procuratore (maximè ſi de colluſione timeat) minimè prohibetur adeſſe.

CAP. III.

Procurator habens mandatum ſubſtituendi, ſubſtitutum à ſe poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi eo non ſit uſus, revocare non poteſt, niſi & poteſtatem habuit revocandi. Si autem erat Procurator ad plures cauſas, & in altera ſubſtituit, in aliis remanet Procurator. Joan. Andr.

Idem.

IS, qui à *a* Procuratore ſuper hoc à Domino poteſtatem habente Procurator extitit ſubſtitutus, non poteſt poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi eo uſus non fuerit, (licèt in delegato ſedis Apoſtolicæ vices ſuas alteri committente aliud cenſeatur) ulteriùs revocari ab illo: Niſi revocandi poteſtas conceſſa fuiſſet eidem. Verùm ſi cùm ad plures vel ad omnes cauſas generaliter conſtitutus fuiſſet, in una tantùm ſubſtituerit earundem, in aliis nequaquam prohibetur procurationis officium exercere.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentiâ ſpeciale mandatum: niſi cum aliqua illorum ſpecificatione, vel liberâ poteſtate. hoc dicit, Zen.

Idem.

QUi ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiamſi mandatum exigant ſpeciale) conſtituitur Procurator, ex vi generalitatis hujuſmodi ad aliquem articulum, in quo ſpeciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed ſi aliquis vel aliqui de articulis ſpeciale mandatum exigentibus ſpecificati *b* fuiſſent, adjectâ clauſulâ generali, tunc ad non expreſſos etiam admittetur. Procurator quoque abſque ſpeciali mandato juramentum deferre, tranſigere, vel paciſci non poteſt: niſi ei bonorum vel cauſæ adminiſtratio liberè *c* ſit conceſſa.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia etiam ad judicia ſe extendit.

Idem.

QUi generaliter conſtituitur ad negotia Procurator, agere ac experiri poteſt *d*, exceptis his caſibus, qui mandatum exigunt ſpeciale.

Poteſt filiusfamiliàs eſſe Procurator, etiam abſque patris conſenſu. Zen.

§. 1. Nedum verò ad negotia, ſed etiam ad judicia poteſt filiusfamiliàs abſque patris aſſenſu fieri Procurator.

Major annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia deputari poteſt Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licèt autem quis poſt XVII. annum Procurator ad negotia licitè deputetur: ad judicia tamen, niſi major XXV. annis fuerit, deputari nequibit.

CAP. VI.

Ex duobus Procuratoribus ſimul ſimpliciter conſtitutis, alter ſolus admitti non debet. Si verò in ſolidum, qui primò conteſtatur litem, admittitur altero totaliter excluſo: niſi adjectum fuerit, quòd non ſit melior conditio occupantis: quo caſu altero non proſequente, nec alium ſubſtituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem.

SI duo *e* Procuratores ſimul (non adjecto in ſolidum) deputentur, unus ſine altero non debebit admitti. Secùs ſi ſint in ſolidum conſtituti: ſed tunc illius melior

a *Vid. B. Thom. 2. 2. quæſt. 43. per totam quæſtionem.* b *In antiquis codicibus conſtanter legitur, actibus.* c *Dictio, &c, deeſt in manuſcriptis.* d *Hic text. habet locum in pactis factis cum Laico.* e *Pro hoc c. vide, quæ tradit Jaſon conſil. 138. incip. revocatur in dubium. vol. 4. & Felinus in cap. ex parte Decani. extrà de reſcript.*

a *De materia revocationis procuratoris vide Cynum & alios in l. mandato. C. mandati, & Joannem Ananiam conſil. 25. incip. utrùm præſentatio. & Paulum de Caſtro conſil. 361. incip. venerabilis vir.* b *Vid. l. legata inutiliter. de legat. 1. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Font.* c *aliàs ita: libera.* d *Vid. l. 1. §. ſi mutuam. ff ſi quid in fraud. patr. de Anch. Font.* e *Ad hunc textum vide quæ dicit Felinus in c. 2. extr. de teſt. adde Sorinum conſil. 11. incip. circa præſentem. lib. 1.*

melior erit conditio, qui per litis conteſtationem nego um primitùs occupabit. Poſt occupationem autem ejuſmodi, alter ſe intromittere nequibit ulteriùs, cùm e litis dominus ſit effectus: niſi dictum in conſtitutio- fuiſſet, quòd non fieret melior conditio occupantis: nc enim ſi eum, qui occupavit, infirmari, mori, abſen- ti, vel aliàs impediri contingat, aut ſi proſequi fortè lit, poterit alter ſuſcipere ac perficere negotium ab o inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius ſub- tutus: nam ſi ſit, is præferri debebit eidem.

¶ Procurator datus in ſolidum, qui occupaverat negotium, ex pedimento excluſus, non reaſſumit, niſi altero impedito. h. d. ominicus.

Cæterùm ubi nullo ſubſtituto, alter ſuſcipit negotium oſequendum, is, qui occupavit primitùs, ipſum reſu ere poſteà impedimento ceſſante nequibit: niſi forſan lum contingeret *a* impediri.

¶ In cauſis ſpiritualibus ex duobus Procuratoribus ſimul ſim- iciter datis, judex eligit magis idoneum, qui ſolus proſequi pote- t: nec alius admittitur, niſi primò legitimè excluſo. h. d. Do- inicus.

Sanè in electionum, poſtulationum, proviſionum, & iorum ſpiritualium negotiorum cauſis (cùm talia Cle- corum expeditionem exigere dignoſcantur) volumus ecialiter obſervari, ut ſi plures Procuratores ſimul in s fuerint non in ſolidum deputati, Judex (ne propter rum concurſum negotia eadem intricari contingat) oneiorem ex ipſis eligere valeat: & ille ſolummodò oſequatur, habeatque, quicquid cum illo ſic electo tum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad pro- quendum alius admittatur poſtmodùm, niſi prout m, qui non occupat negotium, cenſuimus poſt occu- tionem factam ab alio ſuperiùs admittendum.

CAP. VII.

¶ Procurator, qui renuit acceptare mandatum, pœnitere po- it, quamdiu conſtituens in eadem perſeveraverit voluntate.

Idem.

Icèt *b* is, qui Procurator conſtituitur ab abſente, dixerit præſentatum ſibi ſuſcipere nolle mandatum: c tamen nequaquam obſtante, quamdiu conſtituens eadem perſtiterit voluntate, ipſum acceptare poterit *c*, andocunque placebit.

CAP. VIII.

¶ Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abeſſe, ipſam tractando, Procuratorem non intelligitur revocare: ſecùs ſi mpliciter, niſi expreſſè proteſtetur, quod ipſum revocare non in- dit: vel aliàs hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Joan. ndr.

Idem.

I quem ſub ea forma, Quoties te abeſſe contigerit: conſtitueris Procuratorem ad cauſam, non ideò (licèt ctes eum poſtmodùm per teipſum) Procuratorem um dignoſceris revocare, quinimò Procurator idem ocuratoris aſſumet officium, quandocunque te conti- rit abſentare. Secùs ſi ſimpliciter à te fuerit conſti- tus: tunc enim ſive ante litem conteſtatam, ſive poſt, cauſam ipſam venias, non ut ipſi Procuratori aſſiſtas, d ut cauſam tractes eandem, tractando ipſam eum revo- re cenſeris: niſi dicas expreſsè, quòd ipſum vis in offi- o procurationis (hoc non obſtante) manere, vel niſi od non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus ap- reat conjecturis *d*, ut ſi forſan aliquis immineat arti- lus, in quo tu meliùs noſti veritatem, aut ſi ſit Procu- tor ipſe infirmus, vel forſitan ſe abſentet, ſeu quicquid iud accidat, propter quod ipſi cauſæ tua ſit præſentia portuna.

a *Aliàs, contigerit.* b *ad hunc text. vid. quæ dicit Alex. nſil. 81. incip. revocatur in dubium. l. 5.* c *Vid. l. conſenſu. ff. act. & oblig. Font.* d *Una præſumptio tollit aliam. de præ- mpt. literas. de in integr. reſtit. l. divus, Font.*

CAP. IV.

¶ Tria dicit: Primò, quòd Procurator ad contrahendum ma- trimonium debet habere ſpeciale mandatum. Secundò, quòd talis Procurator non ſubſtituit, niſi ad hoc mandatum habeat. Tertiò, quòd ſi talis Procurator revocatus etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem.

PRocurator *a* non aliter cenſetur idoneus ad matri- monium contrahendum, quàm ſi ad hoc mandatum habuerit ſpeciale. Et quamvis aliàs is, qui conſtituitur ad negotia Procurator, alium dare poſſit: in hoc tamen caſu (propter magnum quod ex facto tam arduo *b* poſ- ſet periculum imminere) non poterit deputare alium, niſi hoc eidem ſpecialiter ſit commiſſum. Sanè ſi Procu- rator antequam contraxerit, à domino fuerit revocatus, contractum poſtmodùm matrimonium ab eodem (licèt tam ipſe, quàm ea, cum qua contraxit, revocationem hujuſmodi penitùs ignorarent) nullius momenti exiſtit, cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem ha- bere nequivit.

DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

TITULUS XX.

CAP. UN.

¶ Excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti abſolutio, vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excom- municatus eſt ipſo jure. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun. (an. 1237. in Gallia)*

ABſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcunq; revocationem ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præſentis conſtitutionis auctoritate omninò viribus vacuamus. Ne autem ſine vindicta vio- lentiæ creſcat audacia, eos, qui abſolutionem ſeu revo- cationem hujuſmodi vi vel metu extorſerint, excom- municationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

DE RESTITUTIONE IN IN- TEGRUM.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ Eccleſia poſt quadriennium non admittitur ad petendum re- ſtitutionem contra ſententiam, vel contractum, niſi rationabilis aliqua cauſa hoc ſuadeat. Joan. Andr.

Gregorius IX. *(an. 1236. Romæ.)*

ECcleſia, quæ ad retractandam ſententiam, vel con- tractum, per beneficium reſtitutionis in integrum, poſtulat ſe admitti, ſi quadriennii ſpatium pòſt ſit lapſum, & negligenter omiſerit, non eſt ad beneficium hujuſmodi admittenda: *c* Niſi prævaricationis, vel frau- dis manifeſtæ probetur ſuper hoc interveniſſe commen- tum: aut alia rationabilis cauſa ſubſit, quæ ſuperiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

CAP. II.

¶ Eccleſia contra confeſſionem, quâ læſa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium reſtitutionis in integrum: poſteà non, niſi per viam juris communis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

a *Vid. Ancharanum conſil. 228. incip. A. duas filias habebat & duobus conſil. ſeq. Antonium Butrium conſil. 64. incip. A. duas filias habuit. & conſil. ſequent. & Alexand. conſil. 146. incip. in cauſa & lite. & conſil. 149. incip. viſo proceſſu. lib. 5.* b *Et ideò non deciditur juramento per judicem delato. Bald. in l. admonen- di. Font.* c *Iſte verſiculus habet etiam locum in aliis perſonis, quibus iſta reſtitutio competit. Phil. Font.*

SI adverſus confeſſionem in judicio à ſe factam, læſa Eccleſia beneficium reſtitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipſius confeſſionis tempore computandum, petere negligenter omittat: non eſt (niſi aliquid rationabile appareat, quod aliud ſuaſerit faciendum) ad hoc petendum ulterius admittenda. Ubi verò per viam communem revocationis erroris, quem in facto prætendit, vult adverſus ſuam confeſſionem Eccleſia ſe juvare; hoc quandocunque poterit, donec negotium ſit finitum.

DE ARBITRIS.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Si ex tribus arbitris duo concordant in ſumma, tenet illorum ſententia: ſi omnes diſcordant, tenet ſententia de ſumma minori.*

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI ex tribus arbitris, te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet ſententia prævalere duorum: Licèt cùm unus in XV. alius in X. tertius verò in quinque pronunciant, illius, qui dixit de ſumma minori (cùm in illa omnes concordes exiſtant) ſententia efficax cenſeatur.

CAP. II.

¶ *Si ex tribus arbitris unus nolit examinando vel definien negotio intereſſe, duo procedere poterunt, ac ſi ille præſens eſſ Circa Judices autem antiqua jura ſerventur.* Joan. Andr.

Idem.

UT quæſtionibus (quæ plerunque propter arbitro rum voluntariam ſeu malitioſam abſentiam rema nent indeciſæ) finis celeriùs imponatur: Statuimus, u ſi ex tribus arbitris à partibus electis, eorum aliquis a aliis legitimè requiſitus ad examinandum vel definien dum unà cum eis negotium, ſuper quo in ipſos extiti compromiſſum, non curaverit (ceſſante impediment legitimo) convenire: duo præſentes, penès quos (licè lex civilis aliud innuere videatur) totalem eo caſu rema nere decernimus poteſtatem, poſſint (malitioſâ ſeu vo luntariâ illius abſentiâ non obſtante) dictum examinar negotium, & liberè definire, ſicut poſſent illo præſente nec volente cum eis in unam ſententiam concordare *a* ut ſic ipſius abſentia præſentiâ repleta divinâ, eum repu tari faciat pro præſente. Circa Judices verò antiqua jur nolumus immutari.

a *Vid. Bart. in l. item ſi unus. §. item ſi plures. ff. eod. tit.*

FINIS LIBRI PRIMI.

SEXTI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE JUDICIIS.

CAP. I.

¶ *Judex delegatus non habens ad hoc ſpeciale mandatum à Papa, non poteſt compellere partem, ut perſonaliter coram eo compareat, niſi ex rationabili cauſa.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdunenſi.* *(an. 1245. in Gallia.)*

JURIS eſſe ambiguum non videtur, Judicem delegatum (qui à ſede Apoſtolica mandatum ad hoc non receperit ſpeciale,) jubere non poſſe alterutram partium coram ſe perſonaliter in judicio comparere: Niſi cauſa fuerit criminalis *a*, vel niſi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ faciendo, vel aliàs juris neceſſitas partes coram eo exegerit, perſonaliter præſentari.

CAP. II.

¶ *Mulieres perſonaliter ad judicium (quâcunque cauſâ in jure non expreſſâ) invitæ trahendæ non ſunt: ſed ſi neceſſarium ſit ipſarum teſtimonium in cauſa, Judex expenſis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter vadens, excommunicatus eſt. Mulieres religioſæ, etiam volentes, extra monaſterium ſuum ex aliqua cauſa perſonaliter ad judicium trahi non poſſunt: quod contra prædicta fit, eſt irritum.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

MUlieres * (quas vagari non convenit; nec viro rum cœtibus immiſceri) auctoritate literarum ſe dis Apoſtolicæ, vel Legatorum ipſius, aut aliâ quâcunqu ad judicium perſonaliter evocari, vel trahi invitas, cauſ ferendi teſtimonium, aut aliâ quâlibet (quæ in jure no exprimitur) prohibemus. Sed cùm neceſſarium fueri teſtimonium earundem, Judex (in expenſis partis produ centis eaſdem) tabellionem, aut aliam perſonam idonean ad eas tranſmittat: vel ſi fortè talis caſus occurrerit, quo jure prohibente, receptio teſtium alteri committi no poſſit: Judex *a* tunc propter hoc perſonaliter ad illas ac cedat: aut (ſi talis ſit perſonæ judicantis conditio, quòd id per ipſum non deceat fieri, vel non poſſit) mittat a eas: proviſo quòd caſus hujuſmodi (videlicet ut Jude vadat perſonaliter) non fingatur: nec fraus intervenia in hac parte. Alioquin fictor hujuſmodi, vel fraudator ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

§. 1. Cæterùm fœminæ religioſæ, præſertim quæ de bent ſub clauſura morari *b*, extra ſuum monaſterium ve clauſuram non vocentur ad judicium, vel trahantur e quavis cauſa perſonaliter: etiamſi ad hoc voluntas acce deret earundem. Decernimus quoque, ut ipſo jure ſi irritum & inane, ſi quid contra præmiſſam contigeri attentari.

a *Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. Font.*

* *Vide l. fœmina. de proc. l. ſervus. C. de jud. & l. fœmina. de reg. jur.* a *Al. ita præfatus judex propter hoc, &c.* b *cau ſâ religionis hoc licet V. l. 1. ff. de in jus voc. l. ſervos ad cuſtodian ff. de alim. & cibat. legat.*

CAP. III.

¶ Major XIV. annis per ſe & per Procuratorem poteſt agere, & ...endere cauſam ſpiritualem: minor XIV. per ſe non agit, ſed per ...ocuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ec... ſiaſtici Judicis, & etiam delegati ad cauſas illas. Filiusfamilias ...e patris aſſenſu agit cauſam ſpiritualem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

...I annum quartumdecimum tuæ peregiſti ætatis, in beneficialibus & aliis cauſis ſpiritualibus, necnon & ...pendentibus ab eiſdem, ac ſi major XXV. annis exiſte...s, ad agendum, & defendendum, per te, vel per Procu...torem *a*, (quem ad hoc conſtituendum decreveris) ...mitti debebis. Si verò intra XIV. annum exiſtas, per ...agere, aut defendere non poteris ſuper ipſis: ſed vel ...r tuum Epiſcopum, vel per Officialem ejuſdem, tibi cu...tor dabitur ad lites hujuſmodi exercendas: aut tu ipſe ...i major infante fueris) cum auctoritate alterius eorun...tm, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus ...iam Apoſtolicæ ſedis, & ſubdelegatus ab eo, tibi (ſi ...on habeas) curatorem dare valeant, vel auctoritatem ...onſtituendi procuratorem præſtare, ad illas cauſas, ...el lites duntaxat, quæ coram ipſis fuerint ventilandæ. In ...ujuſmodi quoque litibus ſive cauſis, quanquam in po...ſtate patris exiſtas *b*, nec aliàs abſq; ipſius aſſenſu in ...dicio regulariter eſſe poſſis (cùm de iis ſe intromittere ...on habeat) nequaquam requiri debebit aſſenſus.

DE FORO COMPETENTI.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ Archiepiſcopus omiſſo appellationis articulo, vel per viam ...rela, de cauſa ſubditorum, Suffraganeis etiam ipſis conſentien...tis, non cognoſcit. h. d. uſque ad §. Neque.

Innocentius IV. *c* *(an. 1252.)*

ROmana Eccleſia: [*& ſ.*] ¶ Nec appellationis articulo prætermiſſo, nec aliàs etiam (cùm minimè appellatum extiterit) Rhemen. Archiepiſco...p. vel ejus Officialis *d*, de cauſis Clericorum tanquam ...lices (licèt in ipſos iidem Clerici de facto conſentiant) ...que diœceſanorum ſuorum voluntate cognoſcant.

¶ Archiepiſcopus ſubditos Suffraganei non poteſt compellere ...ſas delegatas ab eo ſuſcipere, ſuas ſententias & præcepta exequi, ...teſtimonia in cauſis ad eos devolutis ferre: niſi conſuetudo aliud ...bonat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemenſis Eccleſiæ ſub...tos ipſorum delegationem ſuſcipere, vel ſententias & ...cepta exequi, aut in cauſis per appellationem devo...is ad eos, teſtimonium (niſi aliud in his tribus de con...tudine obtineant) perhibere compellant.

¶ Archiepiſcopus contra Officiales, vel Prælatos Suffraganeo...rum (conſuetudine aliud non diſponente) & contra ſubditos ipſo...rum, pro ſalariis Advocatorum & Procuratorum cauſarum fori ...chiepiſcopi, Judex competens non eſt. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipſorum Officiales, aut ...chidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Præ...los, Suffraganeis eiſdem ſubjectos (dummodò aliud eis ...traria conſuetudo non tribuat) nec ſubditos Suffra...neorum ipſorum, ſuper ſalariis Advocatorum & Pro...atorum in cauſis (quæ in Rhemenſi ventilantur cu...) cogant querelantibus in ſua præſentia reſpondere.

¶ Archiepiſcopus non compellet invitos contrahentes aliarum ...ceſum in ſua propria coram ſe reſpondere, niſi ibi inveniantur. ... ſi citati nolunt comparere, vel malitiosè ſe occultant, ne ci...tentur, in bonis ipſorum ſua diœceſis poteſt miſſionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

§. 3. Contrahentes verò aliarum diœceſum, ſuper contractibus initis in Rhemenſi diœceſi ab eiſdem (niſi inveniantur ibidem) trahere coram ſe non debent invitos: licèt in poſſeſſionem bonorum, quæ ibi habent, etiam cùm alibi copiam ſui faciunt, ſi eorum auctoritate citati *a* comparere contemnant, poſſint miſionem facere contra eos: vel (ſi fortè malitiosè ſeipſos occultent, ne citatio perveniat ad eoſdem) decernere faciendam in poſſeſſionem bonorum, quæ in alia etiam diœceſi obtinere noſcuntur: ſed tunc loci diœceſanus ad denunciationem ipſorum faciet hujuſmodi miſſionem.

¶ Non poteſt Archiepiſcopus ſuos Clericos mittere in diœceſim Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti approbentur. Nec ſi facti vel approbati fuerint coram illis, poſſunt Suffraganeorum ſubditos coram ſe compellere litigare ſuper illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel ſubditos, ſi nolunt litigare coram ipſo. h. d. ad finem. ſecundùm Dominicum.

§. 4. Nec Clericos ſuos mittant ad Suffraganeorum ipſorum *b* diœceſes pro ineundis vel recognoſcendis contractibus coram ipſis. Nec eorundem Suffraganeorum ſubditos compellant coram ſe occaſione hujuſmodi juri ſtare. Neque poteſt Archiepiſcopus ipſe in ſuorum Suffraganeorum Officiales & ſubditos (pro eo quòd vocati ab ipſo nolunt querelantibus in ſua præſentia reſpondere) Eccleſiaſticam exercere cenſuram.

CAP. II.

¶ Judex ſecularis, qui vult Clericum compellere ad debita (etiam liquida) ſolvenda, per Eccleſiaſticum Judicem deſiſtere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

SEculares *c* Judices, qui (licèt ipſis nulla competat juriſdictio in hac parte) perſonas Eccleſiaſticas ad ſolvendum debita (ſuper quibus coram eis contra ipſas earum exhibentur literæ, vel probationes aliæ inducuntur) damnabili præſumptione compellunt *d*, à temeritate hujuſmodi per locorum ordinarios, cenſurâ Eccleſiaſticâ decernimus compeſcendos.

CAP. III.

¶ Ratione juramenti Laicus (ut illud ſervet) coram Judice Eccleſiaſtico convenitur.

Idem.

CUm C. Laicus (pro quo ſolviſti certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fidejuſſorio nomine obligaveras) te ſervare recuſet indemnem, contra juramentum à ſe præſtitum temerè veniendo: Ipſum coram Eccleſiaſtico Judice (ad cujus forum ratione juramenti cauſæ hujuſmodi cognitio noſcitur pertinere) de jure poteris convenire: Ut ipſum monitione præmiſsâ, per cenſuram Eccleſiaſticam *e*, quòd te ſuper prædictis (ut tenetur) ſervet indemnem, præviâ ratione compellat.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ Peremptoria litis conteſtationem non impedit: niſi ſit de re ſemel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun. (an. 1245.)*

EXceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cujuſlibet principalis cognitionem negotii contin...

a *Nota, ubicunque minor legitimè poteſt intereſſe judiciis, ibi poteſt conſtituere procuratorem. Vid. l. 1. C. ſi de moment. poſſeſ. ...t.* b *Vid. c. indecorum. de ætat. & qualit.* c *In quodam ...uſcr. tribuitur Innoc. III.* d *aliàs, Officiales.*

a *Vid. l. ſed interpellatus. §. 1. ff. de arbitr.* b *al. ſuorum.* c *Vid. quæ latè tradit Alex. conſil. 8. l. 1.* d *dicit Petr. de Anch. quòd iſti Laici factis hujuſmodi probationibus ſine ſententia compellabant Clericos per ſua ſtatuta unde not. quòd ſicut ſententia non arctat non ſubditum, ita etiam ſtatuta. c. fin. ſupr. de conſtit. eod. lib. Font.* e *Non ergò poteſt capere perſonas aut res earum, Dom. Pet. de Anch. Phil. Font.*

gentis, ante litem conteſtatam objectus, niſi de re judicata, tranſacta, ſeu finita excipiat litigator, litis conteſtationem non impediat, nec retardet: licèt dicat objector, quòd reſcriptum non fuiſſet obtentum, ſi, quæ ſunt impetranti oppoſita, fuiſſent expoſita deleganti.

CAP. II.

¶ Per exceptionem peremptoriam non fit litis conteſtatio. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis conteſtatio intelligitur eſſe facta: Imò eâ non obſtante (niſi ſit de illis exceptionibus, quæ litis conteſtationem impediunt) fieri oportebit eandem.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ Non eſt de ſubſtantia, quòd ſtatim poſt litem conteſtatam juretur de calumnia. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI de calumnia, ſeu de veritate dicenda, in primo litis exordio non juretur (ut debet) poterit poſtmodùm in qualibet parte litis jurari: cùm hujuſmodi juramenta præſtari ab initio, de ſubſtantia ordinis judiciarii non exiſtat.

¶ Non annullatur proceſſus, licèt tacitè omittatur calumniæ juramentum. h. d.

§. 1. Propter omiſſum quoque tacitè in tota cauſa calumniæ juramentum, judicialis proceſſus, aliàs factus legitimè, non eſt nullus, nec etiam annullandus.

¶ Præcipit quòd in ſpiritualibus ſimul de calumnia, & de veritate juretur. Joan. Andr.

§. 2. Quamvis *a* in cauſis ſpiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumniæ juramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipſis) utile reputamus, quòd ſimul, (ſicut plerique obſervant) tam de veritate dicenda, quàm de calumnia (ut via præcludatur calumniis) jurari debeat in eiſdem.

CAP. II.

¶ In cauſa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

IN appellationis cauſa (quanquam in principali juratum fuerit) præſtari jubemus calumniæ juramentum. Et idem in juramento de veritate dicenda volumus obſervari.

¶ Procurator deputatus poſt juramentum calumniæ, jurabit de calumnia. h. d.

Procuratores quoque (qui poſt juramentum calumniæ deputantur) teneri volumus (ut calumnia vitetur ab ipſis) ad ſubeundum hujuſmodi juramentum: etiamſi à ſuis dominis, quid ponere, aut reſpondere, ſeu agere debeant, ſint inſtructi.

¶ Judex quoties ſibi videtur, exigit juramentum malitiæ: etiamſi de calumnia, vel veritate juratum ſit. Joan. And.

In omnibus autem cauſis, nedum antè, ſed etiam poſtquam lis fuerit conteſtata, ſive de veritate, ſive de calumnia ſit juratum in ipſis, poteſt Judex à partibus exigere juramentum malitiæ, quoties viderit expedire.

a *Circa iſtum §. nota, quòd juramentum de calumnia differt à juramento de veritate. l. 1. §. quod obſervari. C. eod. Nam juramentum de calumnia eſt de credulitate: unde ſi aliud ſit, non eſt perjurus, quemadmodum dicitur de juramento partis reſpondentis articulo per credit, vel non credit, neque reſpondens confitetur, ſed ſolùm relevat adverſarium ab onere probandi. Pet. de Anch. Font.*

CAP. III.

¶ Procurator habens ſpeciale mandatum, jurat de calumni[a]. Joan. Andr.

Idem.

NUllam *a* tibi Judex injuriam feciſſe cenſetur, qu[i] procuratorem tui adverſarii conſtitutum ad cauſam habentem ſuper hoc ſpeciale mandatum, admiſit ad præſtandum in ea calumniæ juramentum.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ In civilibus non admittitur ſpoliationis exceptio, facta à alio quàm ab actore. In criminalibus admittitur facta à terti[o] dummodò ſit de tota ſubſtantia vel majori parte. Exceptio proba[ri] debet intra quindecim dies: aliàs fit condemnatio expenſarum. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun. (an. 1245. in Gallia.)*

FRequens *b* & aſſidua nos querela circumſtrepit, quòd ſpoliationis exceptio nonnunquam in judiciis calumnioſè propoſita, cauſas Eccleſiaſticas impedit & perturbat *c*: dum enim exceptioni inſiſtitur appellationes interponi contingit, & ſic intermittitur, & plerunque perimitur cauſæ cognitio principalis: & proptereà nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, ſpoliationis objectu (quæ ab alio, quàm ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non poſtponat. Sed ſi in civilibus ab actore, in criminalibus autem ſe ſpoliatum reus aſſerat à quocunque, intra quindecim dierum ſpatium (poſt diem, in quo proponitur) quod aſſerit comprobabit: alioquin in expenſis quas interim actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione præhabitâ) condemnetur: aliàs (ſi Judici æquum viſum fuerit) puniendus. Illum autem ſpoliatum intelligi volumus in hoc caſu (cùm criminaliter accuſatur) qui toti ſuâ ſubſtantiâ, vel majori parte ipſius, ſe per violentiam deſtitutum affirmat: & ſecundùm hoc loqui canones, ſano credendum eſt intellectu: quia nec nudi contendere nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim ſpoliatus privilegium, ut non poſſit exui jam nudatus.

¶ Excipiens de ſpoliatione facta à tertio, intra certum tempus à judice ſtatuendum debet inſtitutionem petere, aliàs accuſabitur exceptione non obſtante. Joan. Andr.

§. 1. Solet *d* autem inter Scholaſticos dubitari, ſi ſpoliatus à tertio, de ſpoliatione contra ſuum accuſatorem excipiat, an ei tempus à judice debeat indulgeri, intra quod reſtitutionem imploret: ne fortè ſic velit exiſtere ut omnem accuſationem eludat, quod ſatis æquitati & juri conſonum æſtimamus *e*. Quod ſi intra tempus indultum reſtitutionem non petierit, & cauſam, cùm potuerit, non ducat ad finem: non obſtante ſpoliationis exceptione deinceps poterit accuſari.

¶ Agenti ſuper rebus Eccleſiaſticis, non obſtat exceptio ſpoliationis privatarum rerum, vel è converſo. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc ſancimus, ut rerum privatarum ſpoliatio, agenti ſuper Eccleſiaſticis, vel è contrario, nullatenùs opponatur.

CAP. II.

¶ Eccleſia, quæ petit reſtitutionem decimarum (quas ſe dicit inte[r]

a *De intellectu vide Matthæum ſing. 149. incip. nota, quòd dominus. adde Innoc. & Alexand. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de damn. infect.* b *vide Matthæum de Afflictu deciſ. 19.* c *conturbat.* d *in antiq. Codic. ita, ſolet enim.* e *extimamus.*

parochia

rochiam alterius poſſediſſe) non auditur, niſi probet poſſeſſionem [le]*gitimam.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

AD decimas *a*, quas Canonici *b* ſancti Nicolai ſe aſſerunt intra parochiam Eccleſiæ *b* Clerici poſſediſſe [a]liquandiu, & eis per eundem Clericum ſpoliatos fuiſſe, [n]equaquam debent reſtitui, niſi evidenter docuerint, [q]uod earum poſſeſſionem legitimè aſſecuti fuiſſent. [Q]uia eas occupâſſe injuſtè veriſimiliter præſumuntur, [c]ùm proveniant ex prædiis intra alienam parochiam [c]onſtitutis. Sitque manifeſtum (niſi aliud oſtendatur) [e]as de jure communi ad eandem Eccleſiam pertinere.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Actor contumax condemnatur in expenſis: nec citatur ulteriùs ad ſuam petitionem reus, niſi caveat de veniendo & comparendo.*

Innocentius IV. *c* (*an. 1244.*)

ACtor qui ad terminum venire, ad quem citari adverſarium fecerat, non curavit, venienti reo in expenſis *d*, propter hoc factis legitimè) [c]ondemnetur. Ad citationem aliam minimè admit[t]endus, niſi ſufficienter caverit, quòd in termino fideli[t]er debeat comparere.

CAP. II.

¶ *Judex appellantem & recedentem citare ulteriùs non tene[t]ur, ſi vult in cauſa procedere: niſi forſitan appellationi renunciet.* [J]oan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1298.*)

EUm, qui à tua interlocutoria vel gravamine, quod per te ſibi proponit illatum, à tua præſentia recedit [a]ppellans: cùm proteſtari videatur hoc ipſo, ſe nolle co[r]am te de cætero litigare) citare ad alia, quæ poſtea in [j]udicio facienda incumbunt, vel etiam ad ſententiam [a]udiendam (niſi ſpontè appellationi ſuæ renunciet) non [t]eneris. Nec ideò minùs (quòd in ejus abſentia proceſ[ſ]eris) tuus proceſſus validus reputari debebit.

[D]E EO QUI MITTITUR IN POSSESSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

TITULUS VII.

CAP. UN.

¶ *Quando agitur de beneficio Eccleſiaſtico, ob contumaciam [n]on fit miſſio in poſſeſſionem, ſed ad ſententiam lite non conte[ſt]atâ proceditur.*

Innocentius IV. *e*

EUm *f*, qui ſuper dignitate, perſonatu, vel beneficio Eccleſiaſtico obtinendis, cum aliquo litigat poſſeſſore, ob partis adverſæ contumaciam, causâ rei ſervandæ in ipſorum poſſeſſionem ſtatuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingreſſus patere valeat vitioſus. Sed liceat in hoc caſu (contumacis abſentiam divinâ replente præſentiâ) etiam lite non conteſtatâ *g*, diligenter examinato negotio, ipſum fine debito terminare.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renunciet, vel à proſecutione cauſæ excludatur, ſi lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.*

Bonifacius VIII. (*an. 1298.*)

DIſpendiis, quæ propter electiones diverſas Eccleſiæ patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut ſi (aliquibus apud ſedem Apoſtolicam, vel alibi litigantibus, ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis) aliquem ipſorum mori, vel ſuo juri renunciare, aut à proſecutione ipſius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam (lite ſuper electione ſuperſtitis electi pendente) nullatenùs procedatur. Aliàs attentata contra hoc electio, ipſo jure viribus non ſubſiſtat.

CAP. II.

¶ *Si beneficiatus (contra quem ſuper beneficio litigatur) cedit, vel decedit, ſi alius lite pendente cum ſuperſtite fuerit electus, non valet electio. Si verò aliqui (quorum intereſt) ad defenſionem litis velint admitti, in eo ſtatu, in quo erat cauſa, admittentur.* Joan. Andr.

Idem.

SI ii, contra quos ſuper dignitatibus, perſonatibus, vel aliis Eccleſiaſticis beneficiis, quæ poſſident *a*, litigatur, lite pendente cedant, vel fortè decedant: ne propter novos adverſarios (qui malitioſè interdum petitoribus ſurrogantur) litigia in Eccleſiarum diſpendium prorogari contingat: ſtatuimus, ut dignitates, perſonatus vel beneficia hujuſmodi (donec contra ſuperſtites lis finita fuerit) aliis nullatenùs conferantur, nec ad ea eligatur quiſpiam, vel etiam præſentetur. Quòd ſi ſecùs actum fuerit, eo ipſo irritum habeatur. Sanè ſi ad defenſionem ipſius litis, aliqui, quorum intererit, petierint ſe admitti, eos in illo ſtatu, in quo ipſam invenerint, decernimus admittendos.

DE CONFESSIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Super facto negativo per partem improbabili (ſi Judici videbitur) eſt admittenda poſitio.* Dominicus.

Innocentius IV. *in Concil. Lugdunenſi.* (*an. 1245.*)

STatuimus *b*, ut poſitiones negativas (quæ probari non poſſunt niſi per confeſſionem adverſarii) Judices admittere poſſint, ſi æquitate ſuadente viderint expedire.

CAP. II.

¶ *Si reus juſſus poſitionibus reſpondere recuſat, vel ſi contumaciter recedit, habebuntur pro confeſſatis: ſecùs ſi priùs, quàm ſic juſſus eſſet, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquam contumacem.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1298.*)

SI poſt præſtitum veritatis aut calumniæ juramentum, reus vel Procurator ipſius, poſitionibus ab adverſario ſibi factis, interrogatus, juſſusque à Judi-

a *Vid. Matth. de Afflict. deciſ. 326.* b *vide Bald. gl. 2. c. fin. [ſ]upr. de procur. Font.* c *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* d *vid. Bald. in l. ſancimus. C. de jud. & c. finem litibus. de dol. & contum. Font.* e *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* f *Amplia iſtud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum ſequeſtratio, niſi in Clem. II. de ſeq poſ. Phil. Font.* g *Ubi contra [c]ontumacem non mittitur in poſſeſſionem, & mora eſt periculoſa, [p]roceditur ad definitivam.*

a *Notat Phil. & Pet. de Anch. quòd in beneficialibus eſt vera poſſeſſio, & illa eſt cauſa, quare in talibus fiunt poſſeſſoria, ſicut in profanis: & limitant iſtum textum Anch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente: neque obſtat Clem. 1. §. ſi verò. ꝟ. eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pendet mortuo petitore: item limitatur text. quando lis eſt inter proviſum à Papa, & eum ad quem ſpectat providere. Phil. hîc Font.* b *vide Paul. de Caſt. conſ. 167. incip. ad primum. vol. 2. & Cyn. l. 2. §. ſed quia. C. de jur. cal.*

ce *a* reſpondere, abſque rationabili cauſa recuſet, aut nolit, ſeu contumaciter ſe abſentet, haberi debet ſuper iis, de quibus in eiſdem poſitionibus interrogatus extitit, pro confeſſo. Verùm ſi antequam reſpondere ſic juſſus fuerit, eum contumaciter abſentari contingat, tunc pro confeſſo non debet haberi: ſed eſt aliàs contra eum, tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Socius in crimine ſimoniæ admittitur in teſtem, ſi ſit ſocius criminis tantùm, & agatur civiliter: aliàs non.* Joan. Andr.

Gregorius IX. *in Concilio generali Lugdunenſi. (an. 1232.)*

MEdiatores, per quos ſcelus ſimoniæ plerunque committitur, ad teſtimonium contra ſceleris ejuſdem auctores (in deteſtationem criminis) admittuntur, ſi non agatur criminaliter, ſed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint aſſecuti.

CAP. II.

¶ *Ponit modum remiſſionis curiæ, & dat modum jurandi ſuper poſitionibus, & dicit, per quem jurari debeat: dat modum reſpondendi, & modum teſtes probatorio reprobandi, & reprobatorios iterùm reprobandi.* h. d. Joan. Andr.

Idem. *(an. 1238. Romæ.)*

PRæſentium auctoritate mandamus, quatenus in cauſa, quæ inter Abbatem & Conventum S. Nicolai Andegavenſis ex una parte, & Priorem & Conventum de Paldigen. Lyconen. diœceſis ex altera (ſuper eo quòd iidem Abbas & Conventus, ſe ab ipſis Priore & Conventu de Paldigen. poſſeſſione ſubjectionis ejuſdem Prioratûs aſſerunt ſpoliatos, & ſuper irritanda quadam compoſitione olim inita inter partes, & rebus aliis) vetitur, ab eiſdem Abbate & Priore, nomine ſuo, & in animas Conventuum eorundem, vel majoris & ſanioris partis ipſorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati & Priori, ut tam ponendo, quàm reſpondendo dicant veritatem, quam (ſuper poſitionibus tibi ſub bulla noſtra transmiſſis) ipſi ſciunt, & per illos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Præterea ſigillatim ſuper quolibet articulo in qualibet poſitione contento facias à partibus ſufficienter ad invicem reſponderi: nullâ prorſus ab eis ſuper ipſis poſitionibus contradictione receptâ. Sine juramento autem à ſyndico utriuſque partis, quid ſciat de hujuſmodi poſitionibus, vel credat, inquiras. Teſtes etiam, quos ſuper articulis ſub eadem bulla tranſmiſſis, pars dictorum Prioris & Conventûs duxerit producendos, ad reprobandos teſtes partis alterius in cauſa principali productos (quorum nomina in eiſdem articulis continentur) uſque ad Kal. Novemb. proximò futuri, examines (ſecundùm partis adverſæ interrogatoria, quæ tibi ſub eadem bulla tranſmittimus) diligenter: primò tamen in perſonam cujuslibet teſtis à prædictis Abbate & Conventu producti, factâ ſigillatim ſpecificatione criminum, & aliorum objectorum ſibi in eiſdem articulis contentorum. Si verò dicti Abbas & Conventus aliquos teſtes coram te produxerint, contra teſtes *b* ab eiſdem Priore & Conventu producendos, juxta articulos (quos ipſi Abbas & Conventus tibi ſuper reprobatione teſtium productorum Prioris & Conventûs in eadem cauſa *a* produxerint) recipere, ac eos uſque ad Kalendas Februarii proximò futuri diligenter examinare procures: ſimili ſpecificatione criminum, & aliorum (quæ contra teſtes eorundem Prioris & Conventûs objecta fuerint) obſervatâ: priùs tamen præſtito juramento à Procuratore dictorum Abbatis & Conventûs, quòd ad hoc ex malitia non procedant.

CAP. III.

¶ *Advocatus vel Procurator principalis cauſæ, in cauſa appellationis teſtificari non poteſt. Juramentum autem (præſumptione faciente pro appellante) ſibi deferri non debet, niſi Judici videatur.* Dominicus.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdun. (an. 1245.)*

ROmana Eccleſia: [*& infrà.*] ¶ In appellationis cauſa, is qui appellantis Procurator vel Advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in teſtem. Neque indiſtinctè ipſi appellanti (præſumptione faciente pro eo) deferatur etiam juramentum: ſed tunc cum inſpectis perſonarum & ipſius cauſæ circumſtantiis, id fuerit faciendum.

DE JUREJURANDO.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Prælati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurant ſtatuta, & conſuetudines loci vel Eccleſiæ ſervare, prætextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impoſſibilia vel obviantia Eccleſiaſticæ libertati: nec ad ea debet intentio ſua referri.* Joan. Andr.

Nicolaus III. *(an. 1298. Romæ.)*

COntingit *b* in nonnullis Eccleſiis de earum conſuetudine obſervari, quòd nec ipſarum Prælati (cùm primò ad Eccleſias ipſas accedunt) admittuntur, nec Canonici (cùm de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipſis, niſi jurent ſtatuta & conſuetudines ipſarum Eccleſiarum, ſcripta & non ſcripta, inviolabiliter obſervare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, caſtris & terris, in ſuis Poteſtatibus, Rectoribus vel Officialibus aſſumendis, conſuetudinis morbus irrepſit: quòd Poteſtates, Rectores, & Officiales hujuſmodi, ad poteſtarias, rectorias & officia eadem (niſi priùs ſervaturos ſe ſtatuta ipſorum locorum clauſa *c* juraverint) nullatenùs admittantur. Quia verò in ſtatutis, conſuetudinibuſque ſupradictis interdum aliqua reperiuntur illicita ſeu impoſſibilia, vel obviantia Eccleſiaſticæ libertati (ne ſub tali generalitate jurandi, ſic jurantibus peccandi occaſio præbeatur, cùm juramentum non fuerit, ut eſſet iniquitatis vinculum, inſtitutum:) hâc generali conſtitutione animarum periculis obſiſtere cupientes, præcipimus à quibuſcunque ſcientibus contineri in prædictis conſuetudinibus & ſtatutis, illicita, impoſſibilia vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia, juramenta hujuſmodi aliquatenùs non præſtari. Et talia juramenta eâ intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita vel impoſſibilia, ſeu Eccleſiaſticæ libertati obviantia obſerventur (cùm etiam ſub tali intentione præſtari non poſſint abſque divinæ majeſtatis offenſâ) decernimus in hujuſmodi illicitis, impoſſibilibus, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obviantibus, non ſervanda: quin potiùs pro animarum ſalute, ſi ſub forma prædicta vel ſimili aliquos ignorantes prædicta illicita ſeu

a *Vide ſupr. c. prox. & ff. de interrog. act. l. ſi ſine. ſupr. de dolo. ſicut ibi de hoc Joan. Andr.* b *Not. quòd Judex poteſt præfigere terminum ad reprobandas perſonas teſtium ante publicationem atteſtationum. Nam atteſtationes publicatæ non erant, quia Judex eas cauſas tenebatur remittere. Petr. de Anch. Font.*

a *Dictio, cauſa, deeſt in antiq. codic.* b *De intellectu, vide Decium in rub. de conſt. 1. lect.* c *an ſit differentia jurare ſimpliciter, obſervare ſtatuta, vel contenta in ſtatutis, vel prout in ſtatutis, vide Fel. in c. cùm acceſſiſſent. de conſtit.*

impoſſibi-

npoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia jurare ontigerit, ad obſervanda duntaxat licita, poſſibilia & on obviantia libertati Eccleſiaſticæ, jurantium referri ebet intentio. Declaramus quoque juramenta ſub hu- uſmodi generalitate qualitercunq; & ſub qualicunque *a* erborum forma præſtita vel præſtanda, ad licita, poſſi- ilia, & libertati Eccleſiaſticæ non obviantia *b*, tantùm xtendi: ipſoſque jurantes ad alia per præſtationem ju- amenti hujuſmodi non teneri.

CAP. II.

¶ Per Eccleſiaſticum Judicem ordinarium loci, compellitur udex ſecularis Eccleſiaſticâ cenſurâ, jus canonicum, quod ad pro- iſionem animarum ſtatutum eſt, ſervare.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

Licèt mulieres, quæ alienationibus dotium & dona- tionum propter nuptias conſentiunt non contrave- iire, proprio juramento firmantes, ſervare juramentum iujuſmodi non vi nec dolo præſtitum, de jure canonico eneantur: quia tamen quidam Judices ſeculares eas contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis con- ſtet legitimè de hujuſmodi juramento *c*: Nos anima- um periculis obviare volentes, eoſdem Judices ad ſer- vandum hoc jus canonicum, per locorum ordinarios cen- urâ Eccleſiaſticâ decernimus compellendos.

CAP. III.

¶ Electus poſt ſacramentum, ponens vel reſpondens contraria irectè (niſi rationabiliter excuſetur) velut perjurus à confirmatio- e repellitur. Idem ſi hoc fecerit Procurator, ipſo mandante, vel atum habente, vel non revocante. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Cum in poſitionibus ſuper electionis tuæ negotio (poſt juramentum in cauſa præſtitum) à te datis, ſeu ſponſionibus, quas ad poſitiones tui adverſarii feciſſe gnoſceris, reperiatur contrarietas manifeſta: tibi tan- iam perjurio (niſi juſta cauſa & rationabilis te excu- et) ſuper ipſa electione perpetuum ſilentium imponi bebit.

Idem fiet, ſi (te expreſsè mandante, vel etiam ex poſt- cto ſciente, ac ratum habente, ſeu non revocante) poſi- ones, aut reſponſiones hujuſmodi contrarias tuo nomi- tuus fecerit Procurator.

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ Sex ſunt dicta hujus decretalis. Primò *ponit arengam, & s antiquum, & conſtitutionis cauſam.* Secundò *dicit, quòd us, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipſum pellat ab agendo, debet ipſius excommunicationis ſpeciem, & no- en excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: iàs Judex procedet in cauſa, & illum in expenſis condemnabit.* ertiò *ſtatuit, quòd ſi iterùm objiciatur, & probetur eadem vel ia excommunicatio, actor repellitur: ſed quæ acta ſunt, vale- nt.* Quarto, *quòd ultra duas vices hæc exceptio non opponatur, ſi ex cauſa.* Quintò, *quòd ſi opponitur poſt rem judicatam, im- ditur executio, ſententia nihilominùs valet.* Sextò *dicitur, quòd udex publicè excommunicatum, reo non opponente, ex ſuo officio bet ab agendo repellere.* Joan. Andr.

Innocent. IV. *in Concilio Lugdun.*
(an. 1245.)

Piâ *a* conſideratione ſtatuit mater Eccleſia, quòd majoris excommunicationis exceptio, in quacun- que parte judiciorum oppoſita, lites differat, & re- pellat agentes: ut ex hoc magis cenſura Eccleſiaſtica ti- meatur, communionis *b* periculum evitetur, contuma- ciæ vitium reprimatur, & excommunicati (dum à com- munibus actibus excluduntur) rubore ſuffuſi, ad humi- litatis gratiam, & reconciliationis affectum faciliùs in- clinentur: ſed hominum ſuccreſcente malitiâ, quod pro- viſum eſt ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in cauſis Eccleſiaſticis frequentiùs hæc exceptio per ma- litiam opponitur, contingit interdum differri negotia, & partes fatigari laboribus & expenſis: proinde (quia mor- bus iſte quaſi communis irrepſit) dignum duximus com- munem adhibere medelam. Si quis igitur excommu- nicationem opponit, ſpeciem illius, & nomen excom- municationis exprimat, ſciturus eam rem ſe deferre de- bere in publicam notionem, quam intra octo dierum ſpa- tium *c* (die in quo proponitur minimè computato) probare valeat apertiſſimis documentis. Quòd ſi non probaverit, Judex in cauſa procedere non omittat: reum in expenſis, quas actor ob hoc diebus illis ſe feciſſe do- cuerit, præhabitâ taxatione condemnans. Si verò poſt- modùm inſtantiâ durante judicii, & probationis copiâ ſuccedente, de eadem excommunicatione, vel alia exci- piatur iterùm, & probetur, actor in ſequentibus exclu- datur, donec meruerit abſolutionis gratiam obtinere: iis quæ præceſſerunt, nihilominùs in ſuo robore dura- turis. Proviſo, quòd ultra duas vices hæc non oppona- tur exceptio, præterquam ſi excommunicatio nova emer- ſerit, vel evidens, & prompta probatio ſupervenerit de antiqua. Sed ſi poſt rem judicatam talis exceptio propo- natur, executionem impediet: ſed ſententia, quæ præceſ- ſit, non minùs robur debitum obtinebit: eo tamen ſal- vo, ut ſi actor excommunicatus ſit publicè, & hoc Judex noverit *d*, quandocunque (etſi de hoc reus non exci- piat) Judex ex officio *e* ſuo actorem repellere non poſt- ponat.

CAP. II.

¶ Exceptio rei judicatæ per Eccleſiaſticum Judicem admitti debet in foro ſeculari, & è converſo. Joan. Andr.

Bonifacius VIII, *(an. 1298. Romæ.)*

Cum quidam ſeculares Judices (dum coram eis exci- pitur de re per Eccleſiaſticum Judicem judicata, in caſu, quoad eum pertinet cognitio de conſuetudine, vel de jure) recuſent excipientes audire, in derogationem juriſdictionis Eccleſiaſticæ & contemptum: Decernimus, ut per cenſuram Eccleſiaſticam ab iniquitate coërceantur hujuſmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi aliàs de jure debet admitti) à locorum ordinariis compellantur.

Similiter Eccleſiaſtici Judices (ſi coram ipſis excipia- tur de re per ſecularem Judicem judicata) exceptionem ipſam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt: per ſuperiores ſuos (niſi fecerint) animadver- ſione debitâ caſtigandi.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ In præſcriptionibus ſufficit bona fides, ubi jus commune,

---

a *Al. quacunque.* b *hîc generalis principis confirmatio tra- tur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. conſil. 59. vol. 1. Dec. conſil. 172.* c *vide not. per Rom. ſing. 498. in cap. ubi ramentum. & 499. incip. tu ſcis. & per Joan. Andr. in cap. m laicus. de foro compet. adde Fel. in c. 1. ext. de jurejur.*

a *De intellectu vide Covarruv. in cap. quamvis. de pact. l. 6. in 3. par. relictio. §. 3. & Lud. Gom. in reg. cancellariæ, de annale poſſeſſore, quæſt. 44.* b *al. & communionis.* c *ſed ſi ultimus dies eſſet feriatus, an talis inter octo eſſet computandus, docet Fel. in cap. fin. de except.* d *Not. quòd non ſequitur, iſte eſt publicè ex- communicatus, ergò Judex ſcit. Vide §. notandum. 2. q. 1. Anch. Fent.* e *vide Dec. in c. parati. de appell.*

vel præſumptio non eſt contra præſcribentem, aliàs debet allegari titulus, & probari: niſi ſit præſcriptio, cujus contrarii non extat memoria. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

EPiſcopum, qui Eccleſias, & decimas, quas ab eo repetis, proponit (licèt in tua ſint conſtitutæ diœceſi) ſe legitimè præſcripſiſſe, allegare oportet (cùm jus commune contra ipſum faciat) hujuſmodi præſcriptionis titulum *a*, & probare. Nam licèt ei, qui rem præſcribit Eccleſiaſticam, ſi ſibi non eſt contrarium jus commune, vel contra eum præſumptio non habeatur, ſufficiat bona fides: ubi tamen eſt jus commune contrarium, vel habetur præſumptio contra ipſum, bona fides non ſufficit, ſed eſt neceſſarius titulus, qui poſſeſſori cauſam tribuat præſcribendi: Niſi tanti temporis allegetur præſcriptio, cujus contrarii memoria non exiſtat.

CAP. II.

¶ *Privatus ipſo jure, vel per ſententiam, bonis, quæ tenet à Romana vel aliis Eccleſiis, illa minori ſpatio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præſcribit. Filii autem hæreticorum, qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam & alias Eccleſias præſcribunt ſpatio quadraginta annorum: & idem in extraneis.* Joan. Andr.

Idem.

SI qui *b* (exigentibus culpis, vel exceſſibus ab eiſdem commiſſis) bonis quæ à Romana, vel ab aliis tenent Eccleſiis, ſint per ſententiam, vel ipſo jure privati: ſtatuimus, ut in apprehendendis, vel occupandis poſteà quandocunque bonis eiſdem, nullus (licèt leges humanæ ſuper hoc alia tempora ſtatuere videantur) ipſis Eccleſiis temporis lapſus obſiſtat, niſi contra ipſam Rom. Eccleſiam centenaria, vel contra Eccleſias alias quadragenaria præſcriptio legitimè ſit completa. Si poſt mortem hæreticorum (qui dum viverent, catholici putabantur) bona ipſorum à catholicis eorum filiis, vel nepotibus, aut extraneis quibuſcunqne, ſpatio XL. annorum fuerint bonâ fide poſſeſſa: ſancimus eos ſuper bonis hujuſmodi (etiamſi ad Romanam pervenire deberent Eccleſiam) in hoc caſu non eſſe ulteriùs moleſtandos: quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur hæretici extitiſſe.

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.
TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Judex, qui contra juſtitiam, & contra conſcientiam aliquid in judicio fecerit in gravamen partis, per gratiam, vel per ſordes, condemnandus eſt parti læſæ in æſtimationem litis, & per annum eſt ſuſpenſus & perpetuò, ſi medio tempore ingerat ſe divinis, niſi Papa cum ipſo diſpenſet.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concil. Lugdunenſi,*
(an. 1245. in Gallia.)

CUm æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injuſtè Judex condemnat, teſtante Prophetâ *c*: [*Nec damnabit eum, cùm judicabitur ille:*] Caveant Eccleſiaſtici Judices, & prudenter attendant, ut in cauſarum proceſſibus nil vendicet odium, vel favor uſurpet, timor exulet, præmium aut expectatio præmii juſtitiam non evertat, ſed ſtateram geſtent in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus quæ in cauſis agenda fuerint, præſertim in concipiendis ſententiis & ferendis, præ oculis habeant ſolum Deum: illius imitantes exemplum *d*, qui querelas populi tabernaculum ingreſſus ad Dominum referebat ut ſecundùm ejus imperium judicaret. Si quis autem Judex Eccleſiaſticus, ordinarius, aut etiam delegatus, famæ ſuæ prodigus, & proprii perſecutor honoris, contra conſcientiam & contra juſtitiam, in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, vel per ſordes, ab executione officii per annum noverit ſe ſuſpenſum, ad æſtimationem litis parti, quam læſerit, nihilominùs condemnandus. Sciturus, quòd ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe divinis, irregularitatis *a* laqueo ſe involvet, ſecundùm canonicas ſanctiones: à qua non niſi per ſummum Pontificem poterit liberari, ſalvis aliis conſtitutionibus, quæ Judicibus malè judicantibus pœnas ingerunt & infligunt. Dignum eſt enim, ut qui in tot præſumit offendere, pœnâ multiplici caſtigetur.

CAP. II.

¶ *Papa Imperatorem deponere poteſt ex cauſis legitimis.* h. d. ſecundùm Paulum.

Idem *ſacro præſente Concilio, ad memoriam ſempiternam.*
(an. 1245. in Galliâ.)

AD Apoſtolicæ dignitatis: [*& infrà.*] ¶ Sanè cùm dura guerrarum commotio nonnullas profeſſionis Chriſtianæ provincias diutiùs afflixiſſet, nos ad Fridericum præcipuum Principem ſecularem, hujuſmodi diſſenſionis & tribulationis auctorem, à felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædeceſſore noſtro, pro ſuis exceſſibus anathematis vinculo innodatum, ſpeciales nuncios, & magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alban. & Hug. *b* Sabin. Epiſcopos, ac dilectum filium Gulielmum Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbyterum Cardinalem, qui ſalutem zelabantur ipſius, duximus deſtinandos: facientes ſibi proponi per ipſos, quòd nos & fratres noſtri (quantùm in nobis erat) pacem *c* per omnia ſecum habere, nec non cum omnibus hominibus optabamus, parati ſibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam univerſo. Et quia Prælatorum, Clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captivos, & omnium tam Clericorum, quàm Laicorum, quos ceperat in galeis, reſtitutio poterat eſſe pacis plurimùm inductiva: eum, ut illos reſtitueret (cùm hoc idem, tam ipſe, quàm ſui nuncii, antequam ad Apoſtolatûs vocati eſſemus officium, promiſiſſent) rogari & peti ab ipſo fecimus per eoſdem: ac proponi inſuper, quòd iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem, ac etiam audire ſatisfactionem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excommunicationis adſtrictus: & offerre prætereà, quòd ſi Eccleſia eum in aliquo contra *d* debitum læſerat (quòd non credebat) parata erat corrigere, ac in ſtatum debitum reformare. Et ſi diceret ipſe, quòd in nullo contra juſtitiam læſerat Eccleſiam, vel quòd nos eum contra juſtitiam læſiſſemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam Eccleſiaſticos, quàm ſeculares ad aliquem tutum locum, ubi per ſe, vel per ſolennes nuncios convenirent *e*: eratque parata Eccleſia de conſilio Concilii ſibi ſatisfacere, ſi eum læſiſſet in aliquo, ac revocare ſententiam, ſi quam contra ipſum injuſtè tuliſſet, & cum omni manſuetudine & miſericordia (quantùm cum Deo & honore ſuo fieri poterat) recipere de injuriis & offenſis ipſi Eccleſiæ, ſuiſque per eum irrogatis, ſatisfactionem ab *f* eo volebat, & omnes amicos ſuos ſibique adhærentes *g* in pace ponere plenâque ſecuritate gaudere, ut nunquam hâc occa-

a *An ſufficiat titulus putativus, docent Abb. & Fel. in c. de quarta. & in c. auditis. de præſcr.* b *De intellectu. Joan. Fab. inſtit. de uſur. §. res fiſci.* c *Pſal. 36.* d *Exod. 32.*

a *Vid. Doct. in c. fin. de Cler. excom. miniſt. & quid irregularitas, & unde ſumpſerit originem. Dom.* b *G.* c *vid. Spec. tit. de comp. vid. ad 6. v. & Fel. in c. cùm ſit. de for. comp.* d *In quodam manuſcr. deſunt hæc duo verba, contra debitum.* e *conveniret.* f *ab ab ipſo.* g *vid. c. mutare. 6. q. 1. tamen. & l. j avo. §. fin. ff. de arb. & Bart. in l. ſi ſit. ff. de verb. obl. Font.*

ſione

ſione poſſent aliquod ſubire diſcrimen. Sed licèt ſic apud eum pro pace paternis monitis, & precum curaremus inſiſtere lenitate: Idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans *a* more aſpidis aures ſuas, preces hujuſmodi & monita, elatâ obſtinatione, ac obſtinatâ elatione deſpexit: propter quod non valentes abſque gravi offenſa Chriſti ejus iniquitates ampliùs tolerare, cogimur (urgente nos conſcientiâ) juſtè animadvertere in eundem. Et ut ad præſens de cæteris ejus ſceleribus taceamus, quatuor graviſſima (quæ nullâ poſſunt tergiverſatione celari) commiſit. Dejeravit enim multoties, pacem quondam inter Eccleſiam & imperium reformatam temerè violando: [*& ſ.*] ¶ Perpetravit ſacrilegium, capi faciens Cardinales ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac aliarum Eccleſiarum Prælatos, & Clericos religioſos, & ſeculares venientes ad Concilium, quod idem prædeceſſor noſter duxerat convocandum: [*& ſ.*] ¶ De hæreſi quoque non dubiis & levibus, ſed difficilibus & evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: [*& ſ.*] ¶ Præter hæc regnum Siciliæ (quod eſt ſpeciale patrimonium B. Petri *b*, & idem Princeps ab Apoſtolica ſede tenebat in feudum) jam ad tantam in Clericis & Laicis exinanitionem, ſervitutemq; redegit, quòd eis penè penitùs nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probis ejectis, illos, qui remanſerunt ibidem, ſub ſervili quaſi conditione vivere, ac Romanam Eccleſiam (cujus ſunt homines principaliter & vaſalli,) offendere multipliciter, & hoſtiliter impugnare compellit. Poſſet etiam meritò reprehendi, quòd mille quidem fartorum annuam penſionem (in qua pro eodem regno ipſi Eccleſiæ Romanæ tenetur) per novem annos & ampliùs ſolvere prætermiſit.

Nos itaque ſuper præmiſſis, & quampluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris, & ſancto Concilio deliberatione præhabitâ diligenti (cùm Jeſu Chriſti vices licèt immeriti teneamus in terris, nobiſque in B. Petri perſona ſit dictum *c*: [*Quodcunque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in cælis*:] memoratum Principem, qui ſe imperio & regnis *d*, omniq́ue honore & dignitate reddidit tam indignum, quiq́ue propter ſuas iniquitates à Deo ne regnet, vel imperet, eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis, & abjectum, omniq́ue honore ac dignitate privatum à Domino oſtendimus, denunciamus, & nihilominùs ſententiando privamus: omnes qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, à juramento hujuſmodi perpetuò abſolventes: auctoritate Apoſtol. firmiter inhibendo, ne quiſquam de cætero ſibi tanquam Imperatori vel Regi pareat & intendat. Decernendo *e* quoſlibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi conſilium vel auxilium præſtiterint, ſeu favorem, ipſo facto *f* excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant liberè ſucceſſorem.

De præfato Siciliæ regno providere curabimus, cum eorundem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire.

CAP. III.

¶ *Qui petit rem certam causâ expreſſâ, ſi illam cauſam non probat, ſuccumbit: licèt aliam probet, maximè poſtmodùm emergentem.* Joan. Andr.

Idem *Præceptori hoſpitalis S. Joannis Hieroſol. in Hiſpania, & Commendatori, ac fratribus domûs de Curvariâ, hoſpitalis ejuſdem.* (*an.* 1250. *Romà in Hiſpaniam.*)

Abbate ſanè: [*& ſ.*] Abbas de Bonefac. pro ſe & Conventu ſuo proponens, locum de Roſellis eſſe prædicti monaſterii jure dominii, vel quaſi, & cum ſuis finibus ex largitione Regis Arragoniæ ad ipſum monaſterium pertinere: petiit adjudicari eidem monaſterio locum ipſum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte veſtra, quòd facta vobis donatio de prædictis valida exiſtebat, quamvis illa ſub Sarracenorum tunc exiſterent poteſtate: quia non ſimpliciter, ſed ſub conditione fuêre donata, videlicet ſi ad manus fidelium devenirent. In quo caſu conceſſio poterat, & debebat habere vigorem: quia ipſi donationi rerum donatarum natura vel qualitas non obſtabat, & ſalubre ac laudabile quidem erat ſpectare ac præſtolari tempus, quo illa Chriſtianorum dominio ſubderentur: quare mox cùm pervenerunt ad ipſos, fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multùm quoque diſtabat, an ipſi monaſterio de Bonefac. vel prædicto monaſterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuiſſet: quia etſi liquebat prædicta monaſteria Populeti ab ipſo Rege, ac ab illo Abbati & Conventui de Bonefac. fuiſſe collata: non tamen ob hoc conſtabat dictum Regem ipſi monaſterio de Bonefac. illa donâſſe, vel mandâſſe donari. Nec pro eo quòd voluit & ſtatuit, ut ædificaretur ibi monaſterium, poterat & debebat intelligi cum prædicta, vel eorum aliqua conſtruendo monaſterio donaviſſe: cùm illa potiùs ſua videretur intentio, ut (quia præfatum monaſterium Populeti, tot & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas & Conventus ipſius pro ſua ſuorumque ſalute monaſterium conſtruere tenerentur, præſertim quia monaſterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmiſſa verò conceſſio facta monaſterio de Bonefac. ab Abbate & Conventu monaſterii Populeti, nullum prorsùs ei videbatur afferre ſuffragium, pro eo potiſſimè *b*, quòd poſt litem conteſtatam, & proceſſum judicii facta fuerat, ſicut clarè patebat ex inſtrumento præfato. Unde cùm jus (ſi quod in prædictis ipſi monaſterio de Bonefac. ex conceſſione hujuſmodi competebat) in judicio minimè deduxiſſet: (quia videri non poteſt illud veniſſe, quod poſtmodùm accidit) pronunciari utique ſuper petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera dicebatur, quòd cùm Rex ipſe ſuâ probitate ac ſtudio, ab infidelibus loca conquiſiverit ſupradicta, donatio avi, vel patris ipſius priùs facta de illis, cùm ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc ſic per eum poſtmodùm acquiſita, obligare non potuit: cùm ſua propria facta eſſent, & viderentur ab aliis bonis hæreditariis ſeparata.

Porrò præfata conceſſio facta monaſterio de Bonefac. à monaſterio Populeti, licèt poſt acceptum judicium cauſæque proceſſum intervenerit, prodeſſe tamen & valere debebat, cùm pro actore (quòd de jure ſuo ex cauſa idonea, quamvis ſupervenienti *c* appareat) ſatis ſufficere videatur, ſatiſque eſſe, ſic (prout ſervatur in reo) interſit ipſius tempore ſententiæ proferendæ. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quòd cùm tam ſupradicti avi donatio, quàm locorum acquiſitio præmiſſorum, fuerint nomine regni factæ: memoratus Rex donationem ſervare hujuſmodi tenebatur *d*. Cæterùm prædicta monaſterii Populeti conceſſio, monaſterio de Bonefac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cùm quis egit ex aliqua certa & ſpeciali cauſa, & poſteà, ſive alia, ſive ſimilis ei, quam expoſuit, accidit, videri non poteſt illa in judicio veniſſe: cùm Judex tunc proſpicere ac at-

a *Aliàs, obturantis. Exod.* 7. b *Adde cap. mandata. & ibi Dd. de præſcript. & cap.* 1. 94. *diſt. & in cap.* 1. *Romani. de jur* c *Matth.* 16. d *Nota quòd dignitates ſeculares de jure plures ſimul teneri poſſunt abſque diſpenſatione: licèt ſecùs ſit in Eccleſiaſticis. de quo in c.* 1. *de conſuet. & cap. de multa. de præbendis.* e *al. & decernendo.* f *Id eſt, abſque monitione. Ita Decr. in cap. reprehenſibilis. de appell. & conſil.* 138.

a *De intellectu, vid. Joan. Fab. inſt. de act. §. ſic itaque diſcretis.* b *Vid. Bart. & Alex. in l. habebat de inſtit. & Alex. in l. divus. de re judic. & Felin. in cap. licèt. de probat.* c *Vid. deciſ. Rot.* 176. *in novis.* d *Vid. de hoc Bart. in l. prohiberet. §. planè. ff. quod vi aut clàm. & Ruin. conſil.* 25. *lib.* 21.

tendere debeat diligenter, an *a* ex ea omninò eadem, quæ priùs expreſſa extitit, utpote, quæ tunc etiam competeret, actoris intentio ſit fundata. Secùs autem cùm egit vel petiit in genere, nullius certæ, vel ſpecialis cauſæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter fortè propoſuit aliquem obnoxium eſſe ſibi, vel ad ſe jure domini, vel quaſi, rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipuè eſt inſpiciendum Judici, an ſufficienter vel minimè de jure vel intentione conſtet actoris: Unde ſi de hoc ex cauſa etiam poſtmodùm accidenti liqueat, poteſt & debet Judex (etiamſi appareat minùs juſtè à principio fore actum) ſuum exinde animum informare. Quoniam etſi petitum fuerit indebitè, non ob hoc tamen minùs valuit & tenuit judicium ſubſecutum: nec illius acta vel geſta propterea minùs valida extiterunt: nec etiam Judex ipſe cognitâ taliter veritate, pronunciare in contrarium poſſet cum libera conſcientia & ſecura. Non prodeſſet etiam multùm reo, ſi tunc fortè in ipſum hujuſmodi ſupervenienti causâ, condemnatio non ferretur: cùm mox alio inſtituto judicio foret ex illo meritò condemnandus. Unde etſi actori ſuam ex ſupervenienti cauſa intentionem ſufficiat fundaviſſe, cùm egit aliquâ causâ ſpecialiter non expreſsâ: ſecùs tamen eſt, ſi certam & ſpecialem in ſua petitione ſubjunxerit, niſi poſtmodùm intentionem ſuam ex eadem prorsùs (quàm priùs expreſſit) tunc *b* etiam competenti causâ fundârit. Quare cùm memoratus Abbas monaſterii de Bonefac. propoſuerit ſæpefatum locum de Roſel. cum ſuis terminis ad ipſum monaſterium ex prædicti Regis largitione ſpectare, nec de aliqua facta ipſi monaſterio ſuper hoc ab eodem Rege conceſſione docuerit, oſtenderit autem donationem quondam factam illi de his ab Abbate & Conventu monaſterii Populeti, quæ nec in ſua petitione fuerat expreſſa, nec etiam antè facta: nullum profectò commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmiſſis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt propoſita, diligenter auditis ac utriuſque partis meritis æquâ juſtitiæ lance diſcuſſis, prudenter attendit, id quod prædicti Abbas & Conventus de Bonefac. propoſuerunt, intentionem videlicet actoris, ex iis quæ poſt litis conteſtationem accidunt, poſſe fundari, eaque debere in judicium devenire, tunc locum habere (ſicut congruè allegatum eſt ſuprà) videlicet quando ex certa & expreſſa *c* cauſa ſpecialiter non eſt actum. Ex iis enim, quæ poſt inchoatum judicium eveniunt, quando cauſa fuit expoſita ſpecialis, nec debet, nec poteſt Judicis animus ad proferendam ſententiam informari: quia cùm certæ cauſæ facta eſt mentio, utpote donationis, vel venditionis aut alterius ſpecialis, oportet incœpti judicii tempus attendi, ut liquidò cognoſcatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ ſpecialem comitantur cauſam, & neceſſariò adeſſe debent, veluti locus & tempus, & hujuſmodi, quæ ſunt ſolicitè attendenda, & ſine quibus cauſa vacua & invalida cenſeretur. Sed cùm eſt in genere abſque alicujus cauſæ declaratione petitum, non ſic oportet accepti judicii tempus inſpici: quia non requiruntur, nec ſunt opportuna, nec attendi poſſunt hujuſmodi comitantia in hoc caſu *d*. Et licèt aliquibus curioſis (qui de iis, quæ non multùm expediunt, ſæpè diſceptant) aliter forſan appareat, quando actum eſt causâ aliquâ non expreſsâ *e*: utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quàm per quandam exactam ſubtilitatem longo diſpendio prorogari: præſertim cùm nonnulla pro utilitate communi contra juris aſperitatem ex æquitatis manſuetudine tolerari noſcantur. Unde idem Cardinalis conſiderans, quòd ipſi Abbas & Conventus de Bonefac. non probaverunt largitionem ſuper his Regiam legitimè ſibi factam, ex qua ſpecialiter vos impetere videbantur, ab hujuſmodi eorundem Abbatis & Conventûs impetitione, de mandato noſtro præhabito fratrum noſtrorum conſilio, vos duxit ſententialiter abſolvendos. Nos igitur Cardinalis ejuſdem ſententiam ratam habentes, eam auctoritate Apoſtolicâ confirmamus.

a *In quodam manuſcripto legitur ſic, an & omninò eadem, &c.*
b *al. & tunc etiam.* c *Vid ad hoc Bart. in l. 1. ff. de edend. & l. habebat, ff. de juſt. & jur. & Fel. in c. ex parte. 1. de reſcript.*
d *Vid. Bart. in l. & an eadem. §. actionis. ff. de except. rei jud.* *Font.* e *Vid. l. ſi rem. §. fin. ff. de pign. act. l. non poteſt videri. ff. de jud.*

CAP. IV.

¶ *Si ex pluribus Judicibus vel arbitris, unus (aliis præſentibus & mandantibus) per verba pluralis numeri ferat ſententiam, tenet ſententia. Electio autem pronuncianda eſt per verba ſingularia.* h. d. Joan. And.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

CUm *a* ab uno arbitrorum vel Judicum (aliis præſentibus & mandantibus) ſcripta ſententia recitatur, habetur perinde ac ſi ſimul eſſet ab omnibus recitata *b*. Oportet tamen, ut is qui recitat, non utatur verbis ſingularis numeri, ſed pluralis: ut dicat, Nos tales Judices vel arbitri pronunciamus, ſeu ſtatuimus in hunc modum. Licèt ſecùs in electione ſervetur, in qua (ut cenſeatur evidentiùs unica, & communis) eſt ab uno vice omnium (ſive per compromiſſum, ſive per ſcrutinium procedatur) electionis pronunciatio per verba ſingularis numeri facienda.

CAP. V.

¶ *Ponit tres caſus nullitatis ſententiæ: & à primo unum caſum excipit.* h. d. Joan. And.

Idem.

ETſi ſententia definitiva (poſtquam ſcripta fuerit) debeat à Judice, non ab alio, de ſcripti recitatione proferri (aliàs nec nomen ſententiæ mereatur habere, nec ab ea ſit appellare neceſſe) Epiſcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam, ampliori convenit honore fulgere) ſententiam ab eo ferendam licebit (ad inſtar illuſtrium perſonarum) per alium recitare. Sententia, quam ſcriptam edi à Judice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipſo ſtando, non ſedendo proferri contingit, nullius penitùs eſt momenti.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ *Appellans ad Papam in judicio vel extra, appellare debet in ſcriptis, & cauſam exprimere, & Apoſtolos petere. Si vult & petit appellatus, principales perſonæ per ſe, vel per Procuratores inſtructos ſuper principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus à ſententia definitiva interpoſitis nil mutatur. Demùm utrique contrafacienti imponitur pœna.* Joan. And.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun. (an. 1245.)*

COrdi nobis eſt lites minuere, & à laboribus relevare ſubjectos. Sancimus igitur, ut ſi quis in judicio vel extra, ſuper interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, cauſam appellationis in ſcriptis aſſignare deproperet *c*, petat Apoſtolos, quos ei præcipimus exhiberi: In quibus appellationis cauſam exprimat, & cur appellatio non ſit admiſſa, vel ſi appellationi forſan ex ſuperioris reverentia ſit delatum. Poſt hoc appellatori ſecundùm

a *Ad intelligentiam vid. not. per Dd. ac præſertim Arc. in con. in c. ſicut cum per formam. de elect.* b *Vid. §. fin. autem in auth. ut jud. non exp.* c *Vid. Bart. in l. ejus. ff. de appell. & gl. in l. 1. ad fin. ff. eodem Anch. Ar. in d. l. 1. Font.*

locorum

locorum diſtantiam, perſonarum & negotii qualitatem tempore proſecutionis indulto, ſi voluerit appellatus, & petierit, principales perſonæ per ſe, vel per Procuratores inſtructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus & munimentis ad cauſam ſpectantibus, accedant ad ſedem Apoſtolicam ſic parati, ut (ſi nobis viſum fuerit expedire) finito appellationis articulo, vel de partium voluntate omiſſo, procedatur in negotio principali, quantùm de jure poterit & debebit : Iis quæ in appellationibus à definitivis ſententiis interpoſitis antiquitas ſtatuit, non mutatis. Quòd ſi appellator, quæ præmiſſa ſunt, non obſervet : reputabitur non appellans, & ad prioris Judicis redibit examen, in expenſis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempſerit hoc ſtatutum, in eum tanquam in contumacem tam in expenſis, quàm in cauſa (quantùm à jure permittitur) procedatur. Juſtum eſt equidem, ut in eum jura inſurgant, qui jus, & Judicem & partem illudit.

CAP. II.

¶ Judex qui recuſatur, ſtatuit competens tempus arbitris ad finiendam cauſam : quo elapſo ſi finita non fuerit, in principali procedit Joan. Andr.

Idem.

Legitima ſuſpicionis cauſa contra Judicem aſſignata, & arbitris à partibus (ſecundùm formam juris) electis, qui de ipſa cognoſcant, ſæpè contingit, quòd ipſis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad deciſionem ipſius negotii ut tenentur, Judex proferat excommunicationis ſententiam contra ipſos : quam ipſi tum propter odium, tum propter favorem partium diutiùs vilipendunt : quare causâ ipsâ plùs debito prorogatâ, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujuſmodi neceſſariam adhibere medelam, ſtatuimus, ut ipſis arbitris per Judicem competens terminus præfigatur *a*, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter eorum, ejuſdem ſuſpicionis negotium terminare procurent. Alioquin Judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

CAP. III.

¶ De Officiali Epiſcopi non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopum appellatur.

Idem.

Romana Eccleſia : [& j.] ¶ Cùm Suffraganeorum Rhemenſis Eccleſiæ, ſuorumque Officialium (qui generaliter de cauſis ad ipſorum forum pertinentibus, eorum vices ſupplendo cognoſcunt) unum & idem conſiſtorium ſive adjutorium ſit cenſendum : ab ipſis Officialibus non ad dictos Suffraganeos *b* (ne ab eiſdem ad ſeipſos interponi appellatio videatur) ſed de jure ad Rhemenſem eſt curiam *c* appellandum.

¶ De ſubdito Epiſcopi ad ipſum, non ad Archiepiſcopum appellatur : niſi aliud eſſet de conſuetudine. h. d.

§. 1. Ab Archidiaconis verò, aliiſque inferioribus Prælatis, Suffraganeis ſubjectis eiſdem, & eorum Officialibus, ad Suffraganeos ipſos debet, (& non ad eandem curiam Comiſſis dictis Suffraganeis) appellari : niſi aliud Rhemenſi Eccleſiæ de conſuetudine competat in hac parte.

¶ Archiepiſcopus cauſam appellationis ab Epiſcopo interpoſitæ non debet committere, vel partes citare, niſi in appellatione probabilis cauſa ſit expreſſa.

§. 2. Cùm autem *d* ad præfatam curiam ab eorundem Suffraganeorum vel ſuorum Officialium audientia fuerit appellatum, Rhemenſis Archiepiſcopus (qui pro tempore fuerit) vel Officialis ipſius nullatenùs in appellationis cauſa interpoſitæ, ante definitivam ſententiam citent partes : nec etiam aliis illam committant, appellationis ejuſdem causâ probabili ſeu legitimâ non expreſsâ.

¶ Si negetur per appellationem negotium devolutum, non inhibebit Archiepiſcopus Judicem principalis cauſæ procedere, niſi priùs de devolutione conſtiterit. h. d.

§. 3. Si verò vocatis partibus, vel nullatenùs, aut non intra decem dies poſt interlocutoriam, vel definitivam ſententiam appellatum fuiſſe, ſeu aliquid aliud ſimile, ſicque non eſſe per appellationem ad eundem Archiepiſcopum vel ejus Officialem devolutum negotium proponatur : iidem (niſi priùs ipſis conſtiterit cauſam ipſam ad eos totaliter fuiſſe delatam) prohibere, ne in cauſa illa, vel ne ad executionem procedatur ſententiæ, non præſumant.

¶ Si dicitur ex injuſta cauſa appellatum, Archiepiſcopus inhibere non poteſt : niſi priùs receptâ appellatione, ut probabili, incipiat cognoſcere de cauſæ veritate. h. d.

§. 4. Quòd *a* ſi objiciatur ex injuſta cauſa ſeu minùs legitima, ante ſententiam appellationem interpoſitam extitiſſe, & ex eo non eſſe appellationem hujuſmodi admittendam : nequeunt prædicti Archiepiſcopus, vel ejus Officialis prohibere, ne procedatur in cauſa, niſi priùs appellatione receptâ velut emiſsâ ex cauſa probabili, cognoſcere incipiant de cauſa hujuſmodi, an ſit vera.

¶ Licèt dicatur appellatum à definitiva in caſu prohibito à jure, ex quo de hoc Archiepiſcopus cognoſcere cœperit, poteſt inhibere, ne ſententia executioni mandetur. h. d.

§. 5. Si autem poſt ſententiam, in caſibus à jure prohibitis (utpote à ſententia ſuper manifeſto & notorio *b* crimine, vel de quo quis in jure confeſſus extitit, promulgata) vel conſimilibus appellatum fuiſſe dicatur : poſſunt, ne ſententia executioni mandetur (poſtquam cognoſcere cœperint, utrùm ſit recipienda, vel non appellatio ab eo interpoſita) inhibere.

¶ Archiepiſcopus in tertiam perſonam (poſt inhibitionem ſuam in cauſa per appellationem delata ad ipſum) aliquid innovantem, juriſdictionem exercere non poteſt. h. d.

§. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem & appellatum controverſia vertitur, aliquid poſt eorum inhibitionem attentat, non valet occaſione hujuſmodi juriſdictionem aliquam vendicare.

¶ Archiepiſcopus appellantem in aliis cauſis, à juriſdictione Epiſcopi non poteſt eximere.

§. 7. Cùm verò is, qui ad Rhemenſem curiam ſuper aliqua cauſa vocem appellationis emittit, nihilominùs in cauſis aliis Ordinarii ſui juriſdictioni ſubjiciatur : Rhemenſis Archiepiſcopus, vel Officialis ipſius, nequaquam juriſdictionem ipſam in aliis impediant, ut ab ejuſdem Ordinarii poteſtate totaliter eximant taliter appellantem.

¶ Ab Epiſcopis in cauſis, quibus juriſdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiſcopum appellari : niſi ſpeciale jus aliud inducat. h. d.

---

a *Vide l. quoties. ff. de action. & obligat. & l. 1. §. dixerit aliquis. ff. de publ. de Anch. Font.* b *Sed an ſupplicari poſſit, vide not. in cap. ex literis. de in integrum reſtit. Font.* c *vid. cap. ſi quis Clericus. 11. q. 1. 1.* d *de intellectu, vide Fel. in cap. paſtoralis. §. quoniam. de reſcript.*

a *Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus. 2. de reſcr. Dec. Rot. 11. & 412. eod. tit. in novis.* b *Quid ſit notorium, & quotuplex, & quod eorum plus operetur, vid. conſil. 45. lib. primo. Felin. in cap. exceptionem. de except. Gramma decis. 105.*

§. 8. Debet autem ad eos Epiſcopis præfatæ provinciæ, ſuper cauſis in quibus temporalem juriſdictionem exercent (niſi fortè de conſuetudine *a*, aut privilegio, ſive jure alio ſpeciali ſit appellandum ad alium) appellari.

¶ *Cenſuram Eccleſiaſticam, in appellantem prolatam per Epiſcopum, Archiepiſcopus revocare non poteſt: niſi partibus vocatis, & de cauſa legitimè cognito.* h. d.

§. 9. Sententias quoque interdicti, vel ſuſpenſionis, ſeu excommunicationis, in appellantem, ab eo, à quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus *b* niſi vocatis partibus, & de appellatione legitimè cognito, revocent aut denuncient eſſe nullas.

¶ *Ex quo Archiepiſcopus pronunciaverit malè appellatum ante ſententiam, ſtatim debet cauſam ad Suffraganeum remittere.* hoc dicit.

§. 10. Cùm autem ad Rhemenſem Archiepiſcopum, ab audientia Suffraganei ſui, ſuper aliqua cauſa fuerit ante ſententiam appellatum: idem Archiepiſcopus (poſtquam de appellatione cognito conſtiterit, eam minùs rationabilem extitiſſe) cauſam ad eundem Suffraganeum remittere non poſtponat.

CAP. IV.

¶ *Si Judex requiſitus non tradit Apoſtolos, & poſteà procedit in cauſa, non valet proceſſus: niſi renunciatum fuiſſet appellationi.* Joannes Andr.

Idem.

UT ſuper appellatione ac ejus cauſa inſtructio facilior valeat in proceſſu haberi, diſtrictè præcipimus, quòd ille, à quo appellatur, Apoſtolos appellanti (juxta tenorem conſtitutionis noſtræ ſuper hoc editæ) tribuat requiſitus. Si verò non exhibuerit, extunc ſi fortè in cauſa procedat (niſi appellationi renunciatum fuerit *c*) ejus invalidus & irritus ſit proceſſus.

CAP. V.

¶ *Judex appellationis iniquè appellantem ante ſententiam remittere debet ad Judicem principalem, & in expenſis condemnare, & hoc ſi principalis Judex non detulerat appellationi: ſed ſi detulit, non fiet remiſſio de neceſſitate. In appellationibus interpoſitis à definitiva, antiqua jura ſerventur.* Joan. Andr.

Clemens IV. (*an. 1267.*)

CUm appellationibus frivolis nec juſtitia deferat, nec ſit à Judice deferendum, ſi Judex inferior appellationem minùs legitimam non admittat, eam appellatore nihilominùs proſequente, ſuperior de ipſa cognoſcens, cauſam ad priorem Judicem (juxta ſanctiones canonicas) ſine difficultate remittat, eâdem die condemnationem faciens expenſarum. Si verò Judex admittat eandem, licèt tam appellatio, quàm ipſius Judicis delatio à ſuperiore valeant refutari *d*, quia tamen Judex ipſe, quantùm in ſe fuit, à ſe juriſdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minùs juſtè, totius cauſæ deciſio in ſuperioris eſt poteſtate transfuſa, nec eſt illi cauſa de neceſſitate ulteriùs remittenda: Salvis iis, quæ ſuper appellationibus poſt ſententiam interpoſitis ſunt ſtatuta.

CAP. VI.

¶ *Si appellans intra XXX. dies inſtanter non petit Apoſtolos, appellationi renunciat. Si Judex modo debito requiſitus illos non tradit, ſed poſteà procedit, non valet ejus proceſſus.* Joan. Andr.

a *Vid. gloſſ. in c. fin. de conſtit. lib. 6. & Ruin. conſil. 119. lib. 4.* b *Dicto,* nullatenùs, *quid importet, vid. per gloſſ. in clem. infr. de ſeq. poſ. & per Grammat. conſil. 3.* c *Ante proceſſum Judicis: quia ſi poſt renunciaret, illa non validaret. Joan. Andr. Petr. de Anchar. Font.* d *Et ratio, quia culpa alicujus non debet alium plùs gravare quàm velit. vid. l. ſi quis plurium. §. ſi quis. ff. de leg. 1. Anch. ſicut perjurus non præſtat juramentum honoris, ſed oneris, ne culpâ ſuâ alios graves. Font.*

Bonifacius VIII. (*an. 1298. Romæ.*)

AB eo, qui appellat, intra triginta dies inſtanter Apoſtoli peti debent, & eidem intra dictum tempus è Judice exhiberi: aliàs præſumitur appellationi ſuæ renunciare appellans, ſi eos intra idem tempus petere prætermittat, etiamſi vadat aut mittat ad appellationem hujuſmodi proſequendam.

Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædeceſſor noſter ſtatuendum decrevit, ut ſi is, à quo appellatur, Apoſtolos appellanti non tribuat requiſitus, extunc ſi fortè in cauſa procedat (niſi appellationi renunciatum fuerit) ejus invalidus ſit proceſſus: tunc demùm obtinet, cùm Judex ſuper hoc cum debita inſtantia, loco & tempore congruo requiſitus, eos expreſsè denegat, vel intra præmiſſum tempus malitiosè, aut negligenter illi tradere prætermittit.

CAP. VII.

¶ *Innovata per Judicem poſt definitivam ſententiam, à qua appellatum extitit, revocantur ſtatim per Judicem appellationis, etiamſi ante appellationem fuerint innovata. Attentata verò poſt appellationem ante definitivam, non revocantur niſi primò de veritate conſtiterit, niſi poſt inhibitionem debito modo factam attentata fuiſſent.* Joan. Andr.

Idem.

NOn *a* ſolùm innovata poſt appellationem à definitiva ſententia interjecta, debent ſemper (exceptis caſibus, in quibus jura poſt ſententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis Judicem penitùs revocari: ſed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter ſententiam & appellationem (quæ poſtmodùm intra decendium interponitur ab eadem) contingit *b* innovari, ac ſi poſt appellationem eandem innovata fuiſſent. Illa verò, quæ poſt appellationem interpoſitam ante definitivam ſententiam innovantur, donec appellationis cauſam veram eſſe conſtiterit, revocari non debent: niſi Judex appellationis (poſtquam ſibi conſtiterit per appellationem emiſſam, ex probabili cauſa fore ad ſe negotium devolutum) inhibeat canonicè Judici, à quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim, quicquid poſt inhibitionem hujuſmodi fuerit innovatum, eſt (licèt cauſa eadem non ſit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in ſtatum priſtinum reducendum.

CAP. VIII.

¶ *Qui appellat extra judicium, intra decem dies (ex quo ſcivit gravamen) appellare debet: poſteà per remedium juris communis audietur, ſed non per appellationis remedium.* Joan. Andr.

Idem.

COncertationi *c* antiquæ finem imponere præſenti conſtitutione volentes: Statuimus, ut ab electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus poteſt appellatio interponi) quiſquis ex eis gravatum ſe reputans, per appellationis beneficium gravamen illatum deſideraverit revocari, intra decem dies (poſtquam ſciverit) ſi velit, appellet: poſt decendium verò eidem aditus non pateat appellandi. Sed ſi per contradictionem debitam, vel alia juris remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodò medio tempore his non conſenſerit) lapſus decendii non obſiſtat.

CAP. IX.

¶ *Valet appellatio in ſcriptis porrecta, licèt coram Judice non legatur.* hoc dicit Zenze.

Idem.

a *De intellectu, vide Alex. conſil. 89. vol. 1. & Imol. in clem. 1. de cauſa poſſ. & pro. verſ. nota bonum dictum.* b *al. contigerit.* c *Vid. Dec. in cap. cùm ſit Romana. & Peruſ. in cap. conſuluit. extr. de appell.*

Appel-

APpellatio *a*, quam in ſcriptis Judici (à quo appellare volebas) te porrexiſſe proponis, non poteſt ex eo, quòd coram ipſo lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

CAP. X.

¶ *Judex à quo, compellere non poteſt appellantem à gravamine, ipſius veritatem probare, licèt citare poteſt ad ipſius revocationem audiendam: quâ factâ in cauſa procedere poterit, ejus contumaciâ non obſtante, acſi nunquam appellâſſet.* h. d. Zen.

Idem.

SI *b* à Judice, à quo (propter gravamen quod tibi proponis illatum) appellas, ad docendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem ejuſdem gravaminis (ſi de ipſo docueris) tibi terminus præfigatur. Nec coram eo (cùm ipſe per ſe id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquam coram Judice (cùm per appellationem ſit ſuſpenſa ipſius juriſdictio) comparere teneris: Niſi ad hoc ſolùm, ut revocationem ipſam audias, ſi eam duxerit faciendam: aliàs ſi non comparueris, & ipſe in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc liberè in cauſa procedere, ac ſi appellatio interpoſita non fuiſſet.

CAP. XI.

¶ *A collatione Capituli ad Epiſcopum appellatur, ſi ut Canonicus interfuit: ſecùs ſi ut Prælatus.* h. d. Dominicus.

a *De intimatione appellat. vid. Lapum. all. 391. in c. an valeat. & all. 119. in cap. quantum.* b *Vid. Rot. dec. 7. & 74. in novis.*

Idem.

A Collatione beneficii, quam communiter per Epiſcopum & Capitulum in tuum præjudicium factam eſſe proponis: Non *a* ad ipſum Epiſcopum (ſi in ea, ut Prælatus interfuerit) ſed ad ſuperiorem te oportuit appellare. Aliàs, ſi ut Canonicus interfuiſſet in ea, potuiſti appellare licitè ad eundem.

CAP. XII.

¶ *Per appellationem interpoſitam à definitiva, revocari poteſt interlocutoria principali negotio præjudicans: aliàs non.* Joan. Andr.

Idem.

LIcèt ab interlocutoria (per quam pacti vel præſcriptionis, aut alia principali negotio præjudicans, vel judicium nullum reddens, exceptio eſt repulſa) non fuerit appellatum, ſi tamen à definitiva (quæ poſtmodùm etiam ultra decendium promulgatur) appellari contingat, poteſt in appellationis cauſa ipſum gravamen per interlocutoriam in eandem illatum licitè per appellationis Judicem emendari. Ubi verò interlocutoria ſuper eo profertur, quòd non parat præjudicium negotio principali, vel judicium nullum reddit, niſi fuerit appellatum ab ipſa, per appellationem à definitiva poſteà interjectam, gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

a *Vid. Bart. in l. verò. ff. ſol. matr. l. ſocium qui. §. fin. ff. pro ſoc.* Font.

F I N I S.

SEXTI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

¶ *Clericus joculatoriam artem per annum exercens, ſi tertiò monitus non deſiſtat, ipſo jure perdit privilegium Clericale.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298. Romæ.)*

CLerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, ſeu joculatores ſeu goliardos faciunt aut bufones, ſi per annum artem illam ignominioſam exercuerint, ipſo jure *a*: Si autem tempore breviori, & tertiò moniti non reſipuerint, careant omni privilegio Clericali.

a *Vid. authent. de ſanctiſſ. Epiſc. interdicimus.*

DE CLERICIS CONJUGATIS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Si Clericus conjugatus ferat habitum & tonſuram, Clericali privilegio gaudet, aliàs non.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

CLerici *a* qui cum unicis & virginibus contraxerunt, ſi tonſuram & veſtes deferant Clericales, privilegium retineant *b* canonis *c* ab Innocent. Papa II. prædeceſſore noſtro editi in favorem totius Ordinis Clericalis. Et cùm (juxta Pariſienſe Concilium) nullus Clericus diſtringi, aut condemnari debeat à Judice ſeculari: præſenti declaramus edicto, hujuſmodi Clericos conjugatos pro commiſſis ab eis exceſſibus vel delictis, trahi non poſſe criminaliter aut civiliter ad judicium ſeculare: nec ab ipſis ſecularibus Judicibus eos debere perſonaliter, vel etiam pecuniariter (ne per unam viam concedatur eiſdem Judicibus, quod

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reform. c. 6.* b *Al. retinent.* c *Vid. Alex. conſ. 8. vol. 1. & Rot. deciſ. 202. in novis.*

autem, vel niſi (ut præmittitur) tonſuram, vel *a* veſtes deferant Clericales, etiam in præmiſſis eos gaudere nolumus privilegio Clericali.

DE CLERICIS *b* NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

TITULUS III.

CAP. UN.

¶ *Diſtributiones quotidianæ ſolùm præſentibus, qui interſunt divinis, dari debent, conſuetudine non obſtante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas ſuas: & idem de diſtributionibus, quæ dantur pro anniverſariis defunctorum.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

Conſuetudinem, quæ in quibuſdam partibus inolevit, quâ Canonici, & alii beneficiati, ſeu Clerici cathedralium & aliarum collegiatarum Eccleſiarum, diſtributiones *c* quotidianas (quæ aliàs manualia beneficia ſeu victualia nuncupantur, & tantùm reſidentibus tribuuntur) qualitercunque in civitatibus, ſeu aliis locis (in quibus ipſæ conſiſtunt Eccleſiæ) ſint præſentes, licèt divinis officiis non interſint, ex integro percipiunt *d*, ac ſi continuè ipſis Eccleſiis in eiſdem officiis deſervirent, penitùs improbantes: Statuimus, ut diſtributiones ipſæ quotidianæ, in quibuſcunque rebus conſiſtant, Canonicis ac aliis beneficiatis, & Clericis Eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem officiis, in ipſis Eccleſiis adfuerint, tribuantur juxta Eccleſiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, ſeu etiam faciendam. Qui verò aliter de diſtributionibus ipſis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, ſeu juſta & rationabilis corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſabit) rerum ſic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas. imò ad omnium reſtitutionem, quæ contra hujuſmodi noſtram conſtitutionem receperit, teneatur.

De diſtributionibus etiam pro defunctorum anniverſariis largiendis, idem decernimus obſervandum.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Ad præſentationem Religioſorum, etiam exemptorum, non debent in Eccleſiis ipſorum Rectores inſtitui, niſi primò tantùm eiſdem aſſignetur, unde incumbentia onera ſubire poſſint, & congruè ſuſtentari: nec valet contraria conſuetudo.* Joan. Andr.

Clemens III. *aliàs quartus* e. *(an. 1190. Romæ.)*

Suſcepti regiminis nos cura ſolicitat, ut utilitatibus ſubjectorum in iis præcipuè, per quas *f* animarum ſaluti conſulitur, nunc novorum editione jurium, nunc antiquorum innovatione ſolicitè providere curemus. Sanè fuit olim per ſedem Apoſtolicam providè conſtitutum, ut diœceſani locorum, ad præſentationem Religioſorum nullum ad aliquam Eccleſiam recipiant, niſi tantùm ei de proventibus ipſius Eccleſiæ coram eis fuerit aſſignatum, unde jura Epiſcopalia poſſint ſolvere, & congruam ſuſtentationem habere. Verùm (ſicut nobis querela multorum frequens inſinuat) Religioſi exempti de proventibus parochialium Eccleſiarum, in quibus jus obtinent patronatûs, ſeu Rectorum præſentatio pertinet ad eoſdem, tantum percipiunt annuatim, quòd Rectores Eccleſiarum ipſarum non poſſunt de reſiduo commodè ſuſtentari, & Epiſcopalia jura perſolvere, ac alia incumbentia eis onera ſupportare: propter quod ſæpè contingit, quòd non inveniantur perſonæ idoneæ, quæ hujuſmodi Eccleſias velint recipere, ſicque frequenter minùs idoneis conferantur, ex quo pericula imminent animarum. Nos itaque volentes ſuper hoc ſalubre remedium adhibere, præſenti decreto ſtatuimus, & mandamus, conſtitutionem hujuſmodi quoad omnes patronos *a* Eccleſiarum, Religioſos tam exemptos, quàm non exemptos, & alios inviolabiliter obſervari, conſuetudine contrariâ non obſtante.

CAP. II.

¶ *Beneficia vacantia in curia, alius quàm Papa conferre non poteſt: quod ſi fecerit, irrita eſt collatio.* Joan. Andr.

Idem.

Licèt Eccleſiarum, perſonatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere, ita quòd non ſolùm ipſa cùm vacant poteſt de jure conferre, verùm etiam *b* jus in ipſis tribuere vacaturis: collationem tamen Eccleſiarum, perſonatuum, dignitatum, & beneficiorum apud ſedem Apoſtolicam vacantium, ſpecialiùs cæteris antiqua conſuetudo *c* Romanis Pontificibus reſervavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujuſmodi conſuetudinem, & eam auctoritate Apoſtolicâ approbantes, ac nihilominùs volentes ipſam inviolabiliter obſervari: eâdem auctoritate ſtatuimus, ut Eccleſias, dignitates, perſonatus & beneficia, quæ apud ſedem ipſam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quâcunque ſuper hoc ſit auctoritate munitus, ſive jure ordinariæ poteſtatis ipſorum electio, proviſio, ſeu collatio ad eum pertineat, ſive literas ſuper aliquorum proviſione generales vel etiam ſpeciales ſub quacunque forma *d* verborum receperit (niſi ei ſit ſuper conferendis eiſdem in curia Romana vacantibus ſpecialis & expreſſa ab ipſo Pontifice ſummo auctoritas attributa) conferre alicui ſeu aliquibus non præſumat. Nos enim ſi ſecùs actum ſeu attentatum fuerit, decernimus irritum & inane.

CAP. III.

¶ *Si Papa beneficia vacantia in curia non conferat intra menſem à die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi.* *(an. 1273.)*

Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædeceſſoris noſtri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quàm per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum: Ut ii, ad quos eorundem beneficiorum & dignitatum ſpectat collatio *e* (ſtatuto non obſtante prædicto) demùm poſt menſem à die, quo dignitates ſeu beneficia ipſa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant. Tantummodò per ſeipſos vel (ipſis agentibus in remotis) per ſuos Vicarios generales, in eorum diœceſibus exiſtentes, quibus id canonicè ſit commiſſum.

CAP. IV.

¶ *In beneficiis, vel in impetrationibus ad beneficia per proviſionem uſque ad certam ſummam penſio non debetur. Per Eccleſias civitatis vel diœceſis non comprehenditur cathedralis: Sed per Eccle-*

a *Aliàs, &.* b *Vid. Concil. Trident. ſeſſ. 6. de reform. cap. 1. & ſeſſ. 21. cap. 3. & ſeſſ. 24. cap. 12.* c *Vid. Decium, conſil. 280. ubi latè de his quotidianis diſtributionibus.* d *aliter, participant.* e *In vetuſtioribus codicibus conſtanter legitur, Clemens IV.* f *alit. per quæ.*

a *Alios caſus. quib. exempti ſubſunt ordinariis, vide infr. eod cap. 2. de pœn. & rem. per gl. ibi. Phil. Font.* b *al. ita: verùm etiam jus ad ea tribuere vacatura.* c *Vid. l. jus civile. ff. de juſtit. & jure.* d *Procedit, etiamſi habeatur clauſula, non obſtant. quòd oportet expreſſam mentionem de verbo ad verbum fieri in literis Apoſtolicis. Petr. Anch. Dom. & Phil. Font.* e *Vid. §. fin in authent. de fil. ante do. inſtrum. Font.*

ſi-

ſias provinciæ metropolitana & cathedrales reliquæ includuntur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

QUamvis *a* pleniſſima ſit aliàs in beneficiis interpretatio facienda, literæ tamen ſuper obtinendis beneficiis impetratæ, debent (cùm ſint ambitioſæ) reſtringi. Et ideo ſi alicui uſque ad certam ſummam provideri mandamus, ei non impenſione, ſed in beneficiis Eccleſiaſticis tantùm volumus provideri: niſi de penſione in noſtris literis mentio habeatur expreſſa. Quanquam ſub nomine Eccleſiarum civitatis comprehendatur alias Eccleſia cathedralis: cùm tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua Eccleſiarum civitatis vel diœceſis provideri, ad cathedralem Eccleſiam (quam propter ipſius honorem ſub hac generalitate nolumus hoc caſu includi) ſe mandatum hujuſmodi non extendit. Secùs *b* autem cùm mandamus in aliqua Eccleſiarum provinciæ provideri: tunc enim & metropolitana & cæteræ cathedrales Eccleſiæ includuntur ſub tali mandato, cùm uberiorem hoc caſu, quàm alio, impetrandi gratiam facere videamur.

CAP. V.

¶ *Impetranti beneficium ſeculare, providetur de beneficio per ſeculares Clericos uſque ad præſcriptionem legitimam poſſeſſo.* hoc primò. *Clerico ſeculari prioratum impetranti ſimpliciter, non providetur de conſueto per religioſos gubernari.* h. d. ſecundò. Domin.

Idem.

CUm *c* de beneficio Eccleſiaſtico conſueto Clericis ſecularibus aſſignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno vel pluribus ſecularibus Clericis, inſtitutis in eo Rectoribus, extitit continuè ac pacificè gubernatum, ut præſcriptio legitima ſit completa, etiamſi antè vel pòſt *d* Religioſi quandoque miniſtraverint in eodem. Quando verò ſcribitur, ut provideatur de aliquo Prioratu alicui Clerico ſeculari, provideri non poteſt de Prioratu, qui per religioſos (juxta modum præmiſſum) eſt ſolitus gubernari: Niſi hoc in literis caveatur expreſſè.

CAP. VI.

¶ *Habere perſonatum cum cura, & Præbendam, cui annexa eſt parochialis Eccleſia, non eſt contra Concilium generale.* Joan. Andr.

Idem.

SUper eo, quòd Præbendas, quibus parochiales Eccleſiæ ſunt annexæ *e*, in quibus ſpiritalem juriſdictionem ſecundùm Eccleſiæ veſtræ conſuetudinem approbatam, & ſic ſecundùm aliquorum interpretationem curam animarum habetis, ſimul cum perſonatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum) in eadem Eccleſia obtinetis, vobis (cùm hoc generali concilio non obviet) diſpenſatio neceſſaria non exiſtit.

CAP. VII.

¶ *In impetratione beneficiorum inſpicitur data, non præſentatio vel receptio.* Joan. Andr.

Idem.

EUm qui Canonicatus alicujus Eccleſiæ à ſede Apoſtolica eſt collatus, licèt nondum ſit in ea receptus, decernimus in aſſecutione Præbendæ (juxta ſuæ proviſionis ordinem) omnibus præferendum *f*, quibus poſtmodùm in ipſa Eccleſia ſimilis gratia eſt conceſſa: Licèt iſti primò ſuas literas præſentaverint, & primò recepti fuerint in eadem.

a *Vid. Oldrad. conſil. 168.* b *In antiq. codic. ita: Secùs eſt cùm mandamus.* c *Vid. Clemen. 1. tit. de ſup. negl. præl. verſ. Prioratus. & latè Felin. in cap. in noſtra. ext. de reſcriptis.* d *Vid. cap. fin. de deciſ.* e *De iſta unione not. cle. ſi una. de reb. Eccl. non alieni & c. ſi unire. de exceſſ. prælat. de Anch. Font.* f *Vid. c. Felin. in c. eam te. de reſcript. Font.*

CAP. VIII.

¶ *Per literas Apoſtolicas non facientes de defectu ordinis mentionem poteſt impetranti de curato beneficio provideri: ad ordines tamen ſe faciet proximis temporibus promoveri.* Joan. And.

Idem.

SI pro Clericis pauperibus vel aliis noſtras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamſi animarum cura ſit annexa eiſdem, recipere te contingat: ipſis (licèt nec in ſacris ſint conſtituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eiſdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licitè providere, nec prætextu dicti defectûs tua poterit proviſio impugnari. Oportebit tamen, ut ipſi ad ordines, quos requirunt *a* collata eis beneficia, ſe faciant in proximis ſtatutis à jure temporibus promoveri.

¶ *Mandato alterius ſuper proviſione facienda per Papam impleto proviſio auctoritate Papæ intelligitur eſſe facta.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI eum, ſuper cujus proviſione Apoſtolicæ ſedis Legatus in certa Eccleſia ſuas literas, quibus obtemperatum non fuerat, deſtinârat: mandamus auctoritate noſtrâ in ipſa Eccleſia in Canonicum recipi & in fratrem, ſibique provideri de Præbenda juxta ipſius Legati continentiam literarum: talis receptus hujuſmodi noſtri auctoritate mandati, non Legati, ſed noſtrâ *b* intelligitur auctoritate receptus. Et ideo eſt in aſſecutione Præbendæ omnibus poſt eum eâdem auctoritate receptis, in dicta Eccleſia præferendus.

CAP. X.

¶ *Mandatum alternativè plures collatores includens, verificatur in primo vacante. Inſimul verò vacantibus ordo ſcripturæ ſervatur.* hoc dicit ſecundùm Dominicum.

Idem.

MAndato noſtro ſub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente: De beneficio, quod primò vacabit (ſive ad tuam, ſive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo ſcribitur, providere debebis. Si verò plura beneficia ad tuam & illius collationem forſan ſpectantia ſimul vacent, tunc ſcripturæ ordinem ſervare habebis, ut illi ſolùm provideas de illo beneficio, quod ad te noſcitur pertinere.

CAP. XI.

¶ *Si Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primò vacante, negligit petere Præbendam ſibi debitam, extincta eſt gratia. Si autem ſibi collatus fuerit Canonicatus, tunc habebit Præbendam, cùm nullus eſt ibi expectans auctoritate Apoſtolicâ.* Joan. And.

Idem.

SI Clericus, pro quo à ſede Apoſtolica recepiſti mandatum, ut ei de Præbenda *c* proximo vacatura in certa Eccleſia provideres, eumque poſteà in Canonicum ipſius Eccleſiæ recipi faceres & in fratrem, Præbendam ſibi debitam, quando vacat, petere negligenter omittat: aliam poſtmodùm in ipſa Eccleſia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu de ipſa ſibi poteris providere, cùm facta ei gratia per ipſius negligentiam ſit extincta. Verùm ſi præfatus Clericus fuiſſet auctoritate Apoſtolicâ effectus ab initio Canonicus in Eccleſia prælibata: tunc (cùm remanſerit in ea Canonicus) dictâ negligentiâ non obſtante, ac per conſequens ratione Canonicatûs ſit in alia Præbenda nulli alii de jure debita cæteris præferendus, petere

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 22. de refor. c. 4.* b *Vid. l. ſi ſervus. ff. de hær. inſt. & l. unum ex familia. ff. de leg. 2.* c *Vid. c. cum in Eccleſia. infr. eod. & l. petens. C. de pact. infr. de conſec. Eccleſ. c. 1.*

poterit Præbendam aliam proximò vacaturam: dummodò non ſint aliqui eâdem auctoritate Præbendas in ipſa Eccleſia expectantes. Et eidem de ipſa non per te (cùm mandatum non ſuſceperis ſuper illa) ſed per eum, ad quem ſpectat in eadem Eccleſia Præbendarum collatio, provideri debebit: Aliàs facta de Præbenda hujuſmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipſo viribus non ſubſiſtat.

CAP. XX.

¶ *Receptus auctoritate Papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus eſt alius in Præbenda.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

HI,qui auctoritate Apoſtolicâ in aliqua Eccleſia inCanonicos ſunt recepti,debent in Præbendarum aſſecutione cæteris anteferri, Legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis anteà in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum Legati vel alterius auctoritate Apoſtolicâ ſibi ſpecialiter in hac parte conceſsâ fungentis recipitur, auctoritate Apoſtolicâ receptum eſſe dubium non exiſtit.

CAP. XIII.

¶ *Si poſt gratiam mihi factam à Papa de Canonicatu & Præbenda, Bononienſes Canonici hoc ignorantes & ignoranti Præbendam conferunt poſt vacantem, non tenet collatio.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI poſtquam Canonicatum in aliqua Eccleſia tibi contulimus, & de Præbenda nulli alii de jure debita inibi proximè vacatura mandavimus provideri, hi ad quos in ea ſpectat collatio Præbendarum, Præbendam,quæ vacabit *a* ibi poſtmodùm,motu proprio,ignorantes tibi gratiam factam,alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum præjudicium attentata,nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipſo,quòd Canonicus auctoritate Apoſtolicâ fuiſti effectus, jus ad obtinendum Præbendam proximò vacaturam ibidem, tibi acquiſitum extitit: eandemque, quàm citò vacavit (ex quo nulli alii debebatur) juſtè petere potuiſti: & ideò à prædictis (licèt ignorantibus) alteri conferri nequivit.

CAP. XIV.

¶ *Si Papa det licentiam Legato ſuo, recipiendi auctoritate Apoſtolicâ reſignationes beneficiorum legationis ſuæ liberè in manibus ſuis factas, & illa beneficia conferendi: ſecundò Papa, de prædicta poteſtate non habitâ mentione, Canonicatum & Præbendam ſi vacat,vel quàm primò vacaverit in aliqua Eccleſia legationis mihi conferat: tertiò Canonicus ipſius Eccleſiæ renunciet, & Legatus etiam, ignorans collationem mihi factam, confert tibi Præbendam prædictam: non tenet collatio Legati, ſed mihi illa Præbenda debetur.* hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

DUdum venerabili fratri noſtro S. Epiſcopo Præneſtino *b*, quem ad partes deſtinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate noſtrâ reſignationem ab obtinentibus beneficia Eccleſiaſtica in eiſdem partibus, qui ea vellent liberè in ejus manibus reſignare, ac beneficia ipſa perſonis idoneis conferendi per noſtras literas poteſtate conceſsâ: Nos poſtmodùm (de conceſſione hujuſmodi non habitâ mentione) Nicolao de Bonefac. Camerario dilecti filii noſtri N. tituli ſancti Laurentii in Damaſo Presbyteri Cardinalis, Canonicatum Lexon. Eccleſiæ, quæ in partibus illis exiſtit *c*, & Præbendam nulli alii de jure debitam (ſi qua tunc vacabat in dicta Eccleſia) contulimus, & ſibi providimus de eiſdem. Si verò nulla talis Præbenda vacabat ibidem, nos Præbendam proximò inibi vacaturam (conferendam dicto Camerario, cùm vacaret, donationi Apoſtolicæ duximus reſervandam: decernentes extunc irritum & inane, ſi ſecùs ſuper hoc à quoquam contingeret attentari, certis *a* ſibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque poſtmodùm Nicolaus vaſalli Clericus Canonicatum & Præbendam, quos in dicta Lexon. Eccleſia obtinebat in dicti Epiſcopi manibus reſignâſſet, & dictæ poteſtatis prætextu eos idem Epiſcopus (collationis, proviſionis, reſervationis, & decreti prædictorum forſan ignarus) Guilielmo vaſalli Presbytero contuliſſet: dicti executores (collatione non obſtante prædictâ) literarum noſtrarum auctoritate, Præbendam eandem dicto Camerario velut ſibi debitam contulerunt, quem dictus Presbyter (prætextu *b* collationis per dictum Epiſcopum ſibi factæ) quòd Præbendam ipſam pacificè poſſidere valeat, non permittit: propter quod idem Camerarius nobis ſupplicavit humiliter, ut providere ſibi ſuper hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quòd etſi memorato Epiſcopo prædictam conceſſimus poteſtatem, penès nos tamen nihilominùs remanſit major, licèt eadem poteſtas,etiam in prædictis, propter quod noſtra, qui eandem præoccupavimus poteſtatem, potior debet eſſe conditio: eo præſertim, quòd ſecundùm canonicas & legitimas ſanctiones per ſpeciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante ſpecie mentio nulla fiat. Conſiderantes quoque, quòd nos expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominùs literas gratioſas daremus in dictis partibus, non habitâ mentione de ipſa *c*: quia foret abſurdum, ſi tam lata *d* noſtra impediretur poteſtas: & ſi in omnibus proviſionum noſtrarum literis, quas concederemus in partibus ſupradictis, oporteret nos de ſæpedicta poteſtate ſpecialem facere mentionem: Et quòd decretum noſtrum prædictum (maximè hìc, ubi jam dictus Camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexonien. effectus Canonicus) ſtatim ignorantes ligaverat, cùm ſuper incerto non eſſet editum: nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cujuſvis, qui acceptandi poteſtatem haberet: & idcircò per illud etiam expreſſiſſe videmur, ne alius poſſet conferre, & poteſtatem prædictam quantùm ad præſentem ſpeciem revocâſſe, quæ in hoc caſu, ubi de lucro dicti G. tantùm agitur, & non de præjudicio Epiſcopi memorati, ab ignorante potuit revocari: nec poſt revocationem hujuſmodi jus, per eum in alium etiam ignorantem, in re revocata transferri. Ad inſtar etiam ſervi calendario præpoſiti, qui poſt mortem Domini præponentis mutuatas pecunias accipientis non facit, licèt inter contrahentes mors Domini præpoſitum revocans fuerit ignorata: Et Domini, qui peculium quod proprio ſervo conceſſerat, ſtatim perimit, cùm in eo ſuam mutaverit voluntatem. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmiſsâ per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis, ut collatione de Canonicatu & Præbendâ prædictis per dictum Epiſcopum ſibi factâ (quæ nulla extitit) non obſtante,dicto Camerario Præbendam ipſam omninò dimittat, & eum ſuper ea deinceps nullatenùs inquietet.

CAP. XV.

¶ *Secundus, qui impetravit dignitatem & Præbendam, præfertur priori, qui ſolùm Præbendam impetraverat, ſi Præbendæ dignitati eſt annexa, aliàs non.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUia ſæpè dubitatur à multis, ſi Canonicatus alicujus Eccleſiæ ſit collatus à ſede Apoſtolica ſucceſſivè duobus, fueritque mandatum primo de Præbenda, ſecundo verò de Præbenda & dignitate, perſonatu, vel officio

a *In antiquiorib. libris conſtanter legitur, vacavit.* b *al. Paleſtrino.* c *al. extitit.*

a *Aliàs ita: certis ſibi ſuper hoc, &c.* b *aliàs, occaſione.* c *Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de for. competen. & in Spec. de lib. conceptione. §. ad hujus tit. conſummationem. verſic. cum ſit actor. de Anchar. Font.* d *al. latè.*

officio, cùm ſe facultas obtulerit provideri: quis ipſorum in Præbenda, quæ cum dignitate, perſonatu, vel officio vacat ibi, poſtmodùm debeat de jure præferri. Nos dubitationem hujuſmodi ſopire volentes, præſenti declaramus edicto, primum (cùm ſit tempore anterior) cui per mandatum ſecundum præjudicari, aut jus ipſius abſorberi non debet, ex quo de intentione mandantis contraria non apparet, præferendum eſſe in dicta Præbenda: Niſi vacanti dignitati, perſonatui, vel officio ſit annexa: nam ſi eſſet annexa, ſecundus, cui debetur dignitas, perſonatus, vel officium, præferretur in ipſa.

CAP. XVI.

¶ *Mandatum provideri de dignitatibus vel beneficiis aliis Eccleſiaſticis, curata non includit, non expreſſâ curâ.* h. d. uſque ad §. Illis.

Idem.

Cum *a* in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, major, quàm in iis, qui ad alia promoventur, idoneitas requiratur: intentionis noſtræ nequaquam exiſtit, ut cùm aliquibus de Eccleſiis, perſonatibus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuſcunque (de animarum cura mentione non habitâ) provideri mandamus, ipſis de iis, quibus hujuſmodi cura imminet, poſſit aut debeat provideri.

¶ *In beneficii proviſione modus electivus non includitur, ſi alii modi providendi exprimantur.* h. d.

Illis verò, pro quibus ſcribimus, ut provideatur eiſdem de perſonatibus vel dignitatibus, etiamſi curam habeant animarum, ad collationem, proviſionem, præſentationem, vel diſpoſitionem ſpectantibus quorumcunque *b*, provideri nequibit de prælaturis, perſonatibus, vel dignitatibus, ad quos, ſeu quas per electionem ii, qui eis habent præfici, aſſumuntur.

¶ *Beneficiales literæ unum modum exprimentes, alios non includunt.* h. d.

Cùm autem inter collationem, præſentationem, & inſtitutionem differentia magna eſſe noſcatur: ſi cui de beneficio ad alicujus collationem ſpectante provideri mandetur, de illo quod ad ejus præſentationem vel inſtitutionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam è converſo: expreſſo enim uno caſuum prædictorum, mandatum ſuper hoc factum (quod debet de ſui natura reſtringi) ad alios extendi non debet.

¶ *Mandatum ſimpliciter duos includens, alterum ſolum non adſtringit, & è converſo directum uni, duos non afficit.* h. d. Dom.

Si verò de beneficio ad aliquorùm collationem vel præſentationem ſpectante (non adjecto communiter vel diviſim) proviſio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem vel præſentationem alterius ipſorum tantùm pertinet, adimpleri non poteſt. Sicuti ſi de beneficio ſpectante ad collationem unius proviſio injuncta fuiſſet, impleri non poſſet in beneficio, cujus collatio ad eum ſimul cum alio pertineret.

CAP. XVII.

¶ *Beneficium mihi collatum ante diſſenſum meum alteri conferri non poteſt, niſi terminus mihi datus ad conſentiendum eſſet lapſus, & tunc etiam poſt terminum, antequam alteri conferatur, potero conſentire.* Joan. Andr.

Idem.

Si tibi abſenti, per tuum Epiſcopum conferatur *c* beneficium, licèt per collationem hujuſmodi (donec eam ratam habueris) jus in ipſo beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras, ipſe tamen Epiſcopus vel quicunque alius de ipſo beneficio (niſi conſentire recuſes) in perſonam alterius ordinare nequibit. Quòd ſi fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non ſubſiſtet. Sed ſi Epiſcopus (notificatâ tibi collatione) ad conſentiendum terminum competentem aſſignet, niſi conſenſeris, poterit eo lapſo beneficium liberè (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipſum contulerit, tuum poteris (non obſtante, quòd lapſus ſit terminus) præſtare conſenſum, & extunc de ipſo non poterit aliter ordinari.

CAP. XVIII.

¶ *Qui vi, vel injuſtè occupat ſecundum beneficium curatum, privatus eſt primo. Qui autem vi beneficium curatum aliquod occupat, eſt ipſo jure privatus jure, quod in illo vel ad illud habebat.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

Eum *a*, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, ſeu ſe ſcienter injuſtè intrudit in eo: decernimus ipſo jure fore privatum beneficio, quod cum cura ſimili primitùs obtinebat. Non enim decet, ut ſtultus melioris quàm peritus conditionis exiſtat, vel quòd invaſor eo, qui juſtè ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Inſuper ut violenti, qui auctoritate (vel veriùs temeritate) propriâ occupare dignitates, perſonatus, aut alia quæcunque Eccleſiaſtica beneficia non verentur, etſi non virtutis amore, pœnæ ſaltem formidine à ſuæ temeritatis audacia refrenuntur: eo ipſo jus, ſi quod in dignitatibus, perſonatibus & beneficiis occupatis taliter vel ad ea ipſis forſitan competebat, amittant.

CAP. XIX.

¶ *Habens poteſtatem Apoſtolicam perſonæ idoneæ de beneficio providendi, aliàs beneficiato ſufficienter providere non poterit, niſi in literis hoc exprimatur, & tunc unicum ſimplex obtinenti providebit. Si verò conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantùm refertur: & contrà factum eſt nullum.* h. d. Dominicus.

Idem.

Is, cui conceditur, ut auctoritate Apoſtolicâ poſſit uni perſonæ idoneæ *b*, in ſua vel alia Eccleſia providere, alicui aliud beneficium ſufficiens obtinenti providere non poteſt. Niſi primò ille beneficium, quod obtinet, omninò dimittat. Vel niſi in conceſſione hujuſmodi ſit expreſſum, quòd aliàs beneficiatæ valeat providere perſonæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat beneficium obtinenti: dum tamen illi cura non immineat animarum. Si verò conceſſum fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noſcitur obtinere, hujuſmodi pluralitas debet ſolùm ad duo beneficia ſine cura reſtringi. Proviſio quoque facta contra præmiſſa eo ipſo viribus non ſubſiſtat.

CAP. XX.

¶ *Si quis ignorans recipiat beneficium priùs reſervatum vel alteri collatum per Papam, ſi ex quo ſcivit, illud ſine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimiſſa, aliàs non.* Joan. Andr.

Idem.

Si *c* beneficia, quæ per ſedem Apoſtolicam conferuntur, aut decreto interpoſito reſervantur, interdum contingat ab iis, ad quos aliàs pertinet collatio eorundem, aliquibus hujuſmodi collationem ſeu reſervationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi tenebant anteà, & *d* poſt prædictorum adeptionem

a *Vide Concil. Trid. ſeſſ. 7. de refor. c. 3. & B. Thom. 2. 2. qu. 2. art. 7.* b *Vide l. 1. §. ſin autem. & l. omnibus. ff. ad Trebell. Pont.* c *Vide l. conſenſu. ff. de action. & obligat.*

a *Vide extravag. Joan. 22. incip. execrabilis. eod. tit. & Concil. Trid. ſeſſ. 1. de refor. c. 2. & ſeq. & ſeſſ. 2. de refor. c. 17.* b *Hæc dictio, determinat hoc providere; ergò ſi nunc nil habet, quamvis aliàs habuerit, videbitur etiam de curatis, cùm hic ſit gratia providenti, ideò eſt in ſuum favorem amplianda Pet. de Anch. Pont.* c *Vide Dom. conſil. 78. incip. formatur, & Lapum. allegat. 122.* d *Dictio, &, deeſt in antiq. cod.*

dimiſſa per eos aliis aſſignari. Nec talis ignorantia eis (cùm ſint ſine culpa) præjudicialis exiſtat: ſtatuimus, ut ſi ipſi de collatione ſeu reſervatione prædicta poſteà certiores effecti, ſublatâ difficultate quâcunque omninò dimiſerint beneficia ſic ſibi de facto collata, ad beneficia ſua priora (collatione quibuſcunque perſonis factâ de ipſis nequaquam obſtante) liberè revertantur. Alioquin redeundi ad ea (ſi difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) ſit ipſis penitùs interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimiſſa, quoad omnes alios, qui forſan occaſione prædictâ ſua dimiſerint beneficia, & dimiſſa per alios fuerint aſſecuti, per omnia decernimus obſervandum.

CAP. XXI.

¶ *Taciturnitas beneficii etiam modici vitiat diſpenſationem ſuper pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitimè ſuper duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item proviſio alicui facta de beneficio non obſtante, quòd aliud habeat, diſpenſationem ſuper utroque retinendo non inducit.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem *Gregor. X. (an. 1298. Romæ.)*

NOn *a* poteſt diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum conceſſa impetranti prodeſſe, qui aliquod quantumcunque modicum beneficium ſubticuit in eadem. Illud autem Apoſt. ſedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia *b*, ſi aliàs canonicè conferantur eidem, poſſit recipere ac ſimul licitè retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura poſt dictum indultum obtinere contingit eundem. Cùm verò tibi (non obſtante, quòd aliud beneficium obtinere noſcaris) à ſede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut primum beneficium cum ſecundo retinere valeas) non intelligitur diſpenſatum. Hoc enim ſolùm prædicta operatur expreſſio, quòd facta tibi gratia nequeat ſurreptitia judicari.

CAP. XXII.

¶ *Mandatum Legati ſuper facienda proviſione per Papam confirmatum, Papalis gratia eſt cenſenda.* Zenze.

Idem.

SI Apoſtolicæ ſedis Legatus volens tibi ſuæ legationis auctoritate in certa Eccleſia providere, Canonicatum & Præbendam, nulli alii de jure debitos, proximo in ipſa Eccleſia vacaturos, collationi ſuæ reſervet, & decernat irritum & inane, ſi ſecùs ſuper hoc contigerit attentari, certis qui eos tibi conferant (cùm vacabunt) executoribus per ſuas literas deputatis: noſque poſtmodùm plenâ de his factâ narratione, quod ab ipſo Legato factum extitit, ratum & gratum habentes, id auctoritate Apoſtolicâ confirmamus, & eiſdem executoribus vel aliis noſtris damus literis mandatis, ut in hujuſmodi proviſionis negotio auctoritate noſtrâ procedant, juxta ipſius Legati continentiam literarum. Certum eſt, quòd (cùm ipſa proviſio ipſius Legati *c* poſt impertitam à nobis auctoritatem noſtra cenſeatur effecta) omnibus, quibus poſteà mandavimus in eadem Eccleſia provideri (etiamſi Canonicatum ipſius Eccleſiæ duxerimus conferendum eiſdem) de jure præferri debebis, in Præbenda poſtmodùm inibi vacatura.

CAP. XXIII.

¶ *Obſtat taciturnitas obtenti beneficii licèt modici, niſi conſtet proviſionem factam proprio motu Papæ: qui demùm intelligitur, ſi hoc in litera exprimatur.* h. d. Zen.

Idem.

SI motu *a* proprio alicui aliquod beneficium obtinenti conferamus aliud, de illo non habitâ mentione: non ob hoc gratiam hujuſmodi, quæ de noſtra mera liberalitate proceſſit, invalidam volumus reputari. Secùs ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam, gratiam hujuſmodi faciamus: tunc enim (quantumcunque modicum beneficium taceatur in ea) ipſam veluti ſurreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc ſolùm gratia fieri cenſeatur, cùm hoc expreſsè cautum fuerit in eadem.

CAP. XXIV.

¶ *Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem Eccleſia vacantibus ſimul intelligitur facta de pinguiori: ſed ſi beneficia ſunt æqualia, ad eum ſpectat electio, cui gratia eſt conceſſa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium reſtringitur: ſi ſint æqualia, eligit, qui aliàs conferebat: quo negligente, alius eligit: & etiam econtrà.* hoc dicit ſecundùm Zen.

Idem.

SI pluribus ſimul in aliqua Eccleſia vacantibus dignitatibus vel Præbendis, nos de hac vacatione incerti, dignitatem vel Præbendam (ſi qua nulli alii de jure debita in ipſa vacat Eccleſia) cuiquam in genere conferamus: Gratiam hujuſmodi (ſi motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio pleniſſima in eadem) referri volumus ad dignitatem vel Præbendam, quæ inter illas majoris cenſetur eſſe valoris: ſeu (ſi ſint forſan æquales) ad eam, quam is, cui conferimus, intra decendium poſt habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si verò ad petitionem alterius ipſa gratia fuerit per nos facta, eam (ut hoc caſu, prout juri congruit, reſtringatur) ad illam, quæ minoris valoris exiſtit, ſeu, ſi ſit æqualitas in eiſdem, ad eam, quam is, ad quem ipſarum ſpectat collatio, intra dictum tempus elegerit, poſtquam ſibi hujuſmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipſorum (prout ad eum pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio liberè devolvatur.

CAP. XXV.

¶ *Non debetur expectanti Præbenda, quæ per Epiſcopi Præbendarii mortem vacat.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

CUm in Eccleſia tua, quæ XII. Canonicorum & XIII. Præbendarum habet numerum, conſuetudinem eſſe proponas, ut Epiſcopus, qui eſt pro tempore, vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus, licèt Canonicus non exiſtat, & unam de dictis Præbendis ſicut unus Canonicus obtineat in eadem: certum eſt eum, cui auctoritate Apoſtol. provideri mandatur *b*, de Præbenda nulli alii de jure debita proximò in ipſa Eccleſia vacatura, Præbendam, quam per mortem Epiſcopi vacare contingit (ne contra dictam conſuetudinem, cui per præfatum mandatum non intelligitur derogari, futurus Epiſcopus Præbendâ careat, & dictus Canonicorum numerus amplietur) habere non poſſe: ſed expectare debere quouſque vacet alia, oportebit eundem.

CAP. XXVI.

¶ *Per adoptionem ſecundi beneficii curati, cujus fructus alter ex cauſa percipit, non vacat primum.* Joan. Andr.

Idem.

SI tibi conceſſo à nobis, ut fructus beneficiorum *c*, quæ uſque ad certum tempus in tua vacabunt dioe-

---

a *Vide Fel. in c. noſtra. extrà de reſcr. & Panorm. in cap. ad aures. in 2. not. de reſcr.* b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. de refor. c. 2. & ſeq. & ſeſſ. 2. de refor. c. 14.* c *Hæc duo verba,* ipſius Legati, *deſunt in manuſcr. codic.*

a *De clauſula, motu proprio, vide Fel. in c. ad aures. & in c. ſi quando. extrà de reſcript. & in c. cauſam, quæ. clem. 2. de teſtim. & in c. cùm inter procuratorem. de except.* b *Hæc mandata de providendo ſublata ſunt per Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 19.* c *Et appellatione beneficiorum an comprehendantur præbenda, penſiones & præſtimonia, vide Fel. in c. poſtulâſti. ext. de reſcr.*

ceſi

ceſi percipere valeas pro ſolvendis debitis, quibus eſt tua Eccleſia onerata, beneficium vacans poſtmodùm, curam habens animarum annexam, alicui ſimile beneficium obtinenti te conferre contingat: Æquum eſt, ut quamdiu fructus ipſius perceperis, primum non debeat reputari vacare.

CAP. XXVII.

¶ Cùm mandatur alicui non Sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri Præbenda: Sacerdotalis dimidia vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

Idem.

CUi de non Sacerdotali Præbenda provideri mandatur, ſibi etiam volenti Sacerdotalis auctoritate mandati hujuſmodi conferri nequibit. Similiter, ſi in Eccleſia, in qua integræ ac dimidiæ Præbendæ habentur, mandetur *a* integra conferri Præbenda, quanquam ille, pro quo ſcriptum extitit, dimidiâ velit eſſe contentus, ei de ipſa non poterit provideri. Idem cùm injungitur provideri alicui de Præbendâ certi valoris, ut in Præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non poſſit adimpleri. Non enim hujuſmodi mandata (quorum fines diligenter ſervari oportet) debent ad caſus alios, quàm expreſſos extendi.

CAP. XXVIII.

¶ Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum conſimile (ejus poſſeſſore irrequiſito) conferri poteſt: non autem ejus poſſeſſio dari, ſecundùm Zen.

Idem.

LIcèt *b* Epiſcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas (poſtquam aliud recepiſti conſimile, ac ipſius poſſeſſionem pacificam habuiſti, vel per te ſtetit, quò minùs haberes eandem) poſſit alteri de jure conferre: Illum tamen cui contulerit, non debebit te non vocato (cùm tibi forſan jus poſſit competere retinendi) in poſſeſſionem ipſius inducere corporalem.

CAP. XXIX.

¶ Sacerdotalis Præbenda per ſimplex mandatum de providendo, non niſi apto ad Sacerdotium eſt conferenda. h. d. ſecundùm Zen. *Et iſtud ſummarium poteſt adaptari utrique lecturæ poſita in tertia gloſſa.* Dominicus.

Idem.

EI, cui provideri mandatur *c* ſimpliciter de Præbenda proximò vacatura, Sacerdotalis Præbenda conferri non poteſt, ſi nondum in ætate tali exiſtat, quòd poſſit ad Sacerdotium promoveri: Sed aliam expectare debebit.

CAP. XXX.

¶ Ex mandato ſedis Apoſtolicæ expectans ex certa cauſa, eâ deficiente, beneficium petere impeditur. h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI pauper *d* Clericus, cui cùm beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio (juxta ſuæ probitatis merita) per Epiſcopum provideri, aliud antequam ſit proviſum eidem, beneficium fuerit aſſecutus: providere ſibi Epiſcopus (cùm ceſſet cauſa mandati) de cætero non tenetur.

CAP. XXXI.

¶ Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non conſtat, primò poſſeſſio, deinde major prærogativa præfertur. h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI à ſede Apoſtolica, vel Legato ipſius, uni, & ab Ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio fuerit primò facta, erit potior conditio poſſidentis *a*. Si verò neuter poſſideat, is, cui ſedes ipſa contulit vel Legatus (propter conferentis ampliorem prærogativam) erit alteri præferendus.

CAP. XXXII.

¶ Religioſus habens Prioratum vel Eccleſiam curatam, ſi recipit ſecundum ſine licentia Papæ, ipſo jure vacat primum. Quòd ſi ſtatim non dimiſerit, efficitur ineligibilis, & privatur utroque. Eadem eſt pœna in iis, qui habebant ante hanc conſtitutionem, niſi intra menſem alterum elegerint & alterum dimiſerint. h. d. uſque ad §. prohibemus. Joan. Andr.

Idem.

CUm *b* ſingula officia ſint ſingulis committenda perſonis, & diſſolutionis ac evagationis materia ſit Religioſis præ cæteris auferenda: præſenti prohibemus edicto, ne aliqui Monachi vel Religioſi alii *c* pluribus Prioratibus, vel Eccleſiis curam habentibus animarum, etiamſi eadem cura non per ipſos, ſed per Presbyteros ad eorum præſentationem per Epiſcopos inſtitutos habeat exerceri, abſque ſedis Apoſtolicæ auctoritate præeſſe præſumant: niſi fortè unus ex eis ab alio dependeat, vel adinvicem ſint annexi. Statuentes, ut quicunque ipſorum Prioratum vel Eccleſiam talem obtinens alium receperit, primum, quo ſit ipſo jure privatus, ſtatim omninò dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, liberè alteri conferendum. Quod niſi fecerit, extunc eo ipſo efficiatur ineligibilis *d*, & tanquam ambitioſus ab utroque penitùs repellatur. Circa eos autem, qui plures Prioratus vel Eccleſias hujuſmodi nunc detinent, providemus, ut intra menſem, poſtquam præſens conſtitutio pervenerit ad eoſdem, unum ex ipſis, quem retinere voluerint (reliquis dimiſſis) eligere teneantur: alioquin extunc pœnis ſubjaceant ſupradictis.

¶ Prioratus Eccleſiæ vel adminiſtrationes unius monaſterii ſolita per ipſius Monachos gubernari, abſque ſedis Apoſtolicæ licentia alterius monaſterii Monachis non committantur, nec commiſſa dimittantur. Qui contrà fecerint, ſint privati poteſtate ordinandi prædictâ eâ vice: & defertur ad Diœceſanum in non exemptis, & ad Papam in exemptis. Recipientes vel detinentes (aliàs eligentes) ſunt ineligibiles ipſo jure. h. d.

§. 1. Prohibemus inſuper, ne Prioratus vel Eccleſiæ, aut adminiſtrationes, ſeu officia unius monaſterii conſueta per ejuſdem Monachos gubernari, committantur deinceps abſque auctoritate ſedis ejuſdem alterius monaſterii Monachis gubernanda, nec hactenus commiſſa dimittantur eiſdem: ſed per eos, ad quos pertinent, liberè ordinentur. Cùm illis non liceat habere locum in diverſis monaſteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monaſteriorum (niſi canonicè transferantur ad ipſa) Prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præſentem prædicta de cætero alienis Monachis commiſerint, vel dimiſerint jam commiſſa: eâ vice ordinandi de ipſis ſint poteſtate privati, & de eis per Diœceſanos (ſi exempta non fuerint) alioquin per ſedem Apoſtolicam ordinentur *e*. Ii autem, qui ea ſuſcipere vel ſuſcepta præſumpſerint detinere *f*, reddantur ineligibiles ipſo jure.

CAP. XXXIII.

¶ Contemptum poſſunt proſequi, ſi ad receptionem vel collationem abſentes Monachi vel Canonici non vocentur: niſi conſuetudo habeat eos non vocari. h. d. ſecundùm Zen.

a *Aliàs, mandatur.* b *Vide Fel. in c. fin. ext. de præſumpt. & pol. ſingul. 195. incip. nemo privandus eſt.* c *Mandata de providendo ſuſtulit Conc. Trid. ſeſſ. 26. de ref. c. 19.* d *Multu dis quis dicitur pauper. vide Alex. conſil. 37. incip. conſultus 1. l. 7. adde Bart. in l. ſi conſtante. ff. ſol. matr.*

a *Vide l. vis ejus. C. de probat. c. licèt cauſam. de prob. & l. in bona fidei. C. de rebus cred. Font.* b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. de refor. c. 2. & ſeſſ. 24. de refor. c. 17.* c *Aliàs, aliis.* d *Vide gloſſ. 16. qu. 1. in ſum. & clem. 1. de elect. Phil. Font.* e *al. ordinetur.* f *Aliàs, retinere.*

Idem.

CUm in Eccleſiis Canonicorum receptio, aut Præbendarum vel beneficiorum collatio imminet facienda, abſentes Canonici (ſi commodè fieri valeat) ſunt vocandi: Niſi conſuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquid quod in eorum abſentia fieri contigerit, eis inſtantibus irritari debebit.

CAP. XXXIV.

¶ *Beneficia morientium etiam in loco vicino curiæ Romanæ per duas diætas legales, vel ſede ipsâ vacante, ibi cauſam, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, ſed curialium, & ibi cauſa Romanæ curiæ morantium, vel translatâ curiâ eam ſequentium, & in itinere decedentium, vel in loco, unde receſſit curia, in quo remanſerant infirmi: conferri nequeunt per alium quàm per Papam.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

PRæſenti declaramus edicto, ſtatutum felicis recordationis Clementis Papæ prædeceſſoris noſtri, de beneficiis apud ſedem Apoſtolicam vacantibus, per alium, quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, locum habere in beneficiis, quæ Legati aut Nuncii ſedis ejuſdem, vel quivis alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipſa obtinere noſcuntur, ſi eos in locis vicinis *a* ipſi curiæ mori contingat: quemadmodum ſi in loco, ubi eadem curia reſidet, morerentur.

Idem eſt ſi aliquis curialis (etiam Eccleſiâ Romanâ vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, ſeu aliâ quâvis causâ ad locum curiæ vicinum ſecedens, in hujuſmodi loco vicino decedat: dummodò ibi (etiamſi erat ad ipſam curiam reverſurus) ejus domicilium ſeu domus propria non exiſtat.

Loca verò intelligantur vicina eidem curiæ in præmiſſis, quæ remota ultra duas diætas legales (quas hoc caſu ſic ſpecialiter volumus computari) à loco, ubi moratur ipſa curia, non exiſtunt.

Sanè ſi quis in loco ubi *b* degit curia, ſuæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea: ipſius beneficia ſub prædicto non aliter includantur *c* ſtatuto, quàm ſi curialis eſſet, antea & ibidem occaſione curiæ moraretur. Porrò cùm curiam de loco ad locum transferri contingit, ſi curiales in itinere (dùm curiam ſequuntur eandem) vel in loco, unde recedit ipſa curia, forſitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmiſſum ſtatutum (quantumcunque locus ubi decedunt, ab ipſa curia ſit remotus) ad illorum beneficia ſe extendit.

CAP. XXXV.

¶ *Mors Papæ tollit, ne parochiales Eccleſiæ in curia vacare dicantur.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI Apoſtolicâ ſede vacante aliquas parochiales Eccleſias vacare de cætero contigerit apud ipſam, ſtatuimus ut de eis (ne ipſarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos, ad quos pertinet *d*, poſſit liberè ordinari: conſtitutione felicis recordationis Clementis Papæ, prædeceſſoris noſtri, de beneficiis apud ſedem ipſam vacantibus, per alium, quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, vel aliâ quâvis contrariâ ſuper hoc editâ non obſtante. Idem volumus & de illis, quæ ibidem ipſo Romano Pontifice vivente vacabunt, ſi de ipſis per eum ante ipſius obitum non fuerit ordinatum.

a *Nota ex loci vicinitate contrahi communionem quandam etiam quoad præmium, pœnam, mores. de pœnit. diſt. 1. §. ſed continuo. l. non tantùm. §. Ilienſibus. ff. de excuſ. tut. & qui dicantur vicini, vide l. ſi tertius de aqua pluv. arc. l. 4. §. ſi tam vicinum. ff. de damn. infect. de Anch. Font.* b *Al. ita: ubi degit ipſa curia, &c.* c *Al. includuntur.* d *Vide Dec. in c. bona. in princ. ext. de appell.*

CAP. XXXVI.

¶ *Gratia alicui conceſſa, ut providere poſſit perſonis idoneis in certa Eccleſia, perſonis non expreſſis, non expirat re integrâ obitu concedentis: ſecùs ſi perſonæ eſſent expreſſæ.* Joan. Andr.

Idem.

SI cui (nullâ perſonarum factâ expreſſione) ſit gratiosè conceſſa facultas, ut auctoritate Apoſtolicâ poſſit aliquibus perſonis idoneis in certa Eccleſia providere, vel beneficia (quorum collatio eſt ad ſedem Apoſtolicam legitimè devoluta) conferre, contradictores *a* eâdem auctoritate per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo: hujuſmodi conceſſio (quam, cùm ſpecialem gratiam contineat, decet eſſe manſuram) non expirat etiam re integrâ per obitum concedentis. Secùs ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas eidem, non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel favorem: illa quidem expirat omninò, ſi concedens re integrâ moriatur.

CAP. XXXVII.

¶ *Qui ex licentia circa incertos conceſſa abſque titulo ad ſacros ordines Clericos promovet, eis tenetur providere. Dans licentiam promoventi, vel etiam promovendis, eis promotis ad ſacros ſine titulo providere tenebitur.* h. d. Zen.

Idem.

SI *b* Epiſcopus, cui nullis perſonis expreſſis in genere commiſiſti, ut vice tuâ ordines in tua diœceſi celebraret, ad ſacros ordines promoverit quempiam titulum non habentem: ei (cùm in culpa fuerit taliter ordinando eundem) tenebitur vitæ neceſſaria miniſtrare, donec ſibi per eum vel alium de competenti beneficio ſit proviſum. Si verò certas commiſiſti *c* eidem ordinare perſonas, tu (qui prævidere hoc caſu, an haberent titulum, debuiſti) taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus exiſtis. Eis autem, quibus à diœceſanis datur licentia, ut poſſint à quo voluerint Epiſcopo, ad omnes ſacros ordines promovari, non qui ordinant, ſed qui tribuunt licentiam (cùm eam dare non debeant titulum non habenti) ad præmiſſa, ſi titulum non habeant, obligantur.

CAP. XXXVIII.

¶ *Si primo loco Papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta: ſecundo aliquod de his conferat ſpecialitèr, vel conferri mandet, ſpecies generi derogat: ita quòd ſecundo beneficium debetur.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis *d* tibi nuper in genere poteſtatem dederimus, beneficia ſex Clericorum tuorum cedentium, vel decedentium auctoritate noſtrâ perſonis idoneis conferendi, Canonicatum tamen & Præbendam, quos in tua Eccleſia (in qua poſt prædictam gratiam tibi factam mandavimus cuidam ſpecialiter provideri) obtinebat quidam ex iiſdem tuis Clericis, nunc defunctus, conferre non potes: cùm illi, pro quo ſcripſimus, debeantur. Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat poſterior ſpecialis, licèt de illa non fecerit mentionem. Simili ratione ſi poſt facultatem tibi conceſſam à nobis, conferendi beneficia tuæ diœceſis (quorum collatio eſt ad ſedem Apoſtolicam devoluta) nos eorum aliquod (antequam tu conferas) conferamus ſpecialiter alicui, vel conferri mandemus, de conceſſione tibi facta non habitâ mentione, facta per nos collatio canonica eſt cenſenda.

a *De hac clauſula vide Zabarellam in Clem. 2. §. contradictores. de religioſ. dom. & Felin. in c. ſuper eo. ext. de offic. deleg.* b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 21. de refor. cap. 2.* c *Al. commiſiſſes.* d *Vid. Dec. in c. 1. de reſcript. ſuper 1. gl. & eund. conſ. 147.*

CAP.

CAP. XXXIX.

¶ Revocatio gratiæ non tollit jus quæſitum, ſed quærendum, niſi jus annexionis aliud inducat: nec tamen tollit jus quærendum annexum juri digniori jam quæſito. h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI is, cui de Cononicatu, Præbenda, & dignitate, perſonatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai Papæ vel Celeſtini prædeceſſorum noſtrorum literas, gratia in aliqua Eccleſia facta erat, conſtitutioni noſtræ revocatoriæ tempore Canonicatum & Præbendam, dignitati, perſonatui vel officio alicui non annexam erat adeptus, licèt dignitatem, perſonatum, ſeu officium inibi expectaret, propter expectationem hujuſmodi privatus non intelligitur jure, quod in Canonicatu & Præbenda fuerat canonicè aſſecutus: jus tamen quod ad dignitatem, perſonatum, vel officium competebat eidem, juxta verba dictæ revocationis intelligitur revocatum. Non ſic autem ſi Canonicatum cum dignitate, perſonatu aut officio conferri tantùm Canonico conſuetis *a*, fuerat aſſecutus ſub expectatione Præbendæ: cùm jus magis dignum, quod iſte in dignitate, perſonatu, ſeu officio hujuſmodi jam habebat, jus minùs dignum Canonicatûs retineat, cujus Canonicatûs ratione jus eidem ſalvum remanet, ad Præbendam nulli alii debitam, Apoſtolicâ ante ipſum auctoritate recepto. Sed & ſi ex Epiſcopi vel alterius cujuſcunque collatione vel proviſione adeptus fuerat in eadem Eccleſia dignitatem, perſonatum, ſive officium conferri tantùm Canonico conſueta, præfatus, qui Canonicatum auctoritate Apoſtolicâ jam habebat, idem erit cenſendum.

CAP. XL.

¶ Obeſt revocatio gratiæ Præbendam expectanti, & decreti interpoſitio, etiam ignoranti. h. d. Zen.

Idem.

QUodam per literas felicis recordationis Nicolai Papæ prædeceſſoris noſtri, Canonicatum ſub expectatione *b* vacaturæ Præbendæ in certa Eccleſia obtinente, ſucceſſor ejus Celeſtinus cuidam alteri ſimilem in eadem Eccleſia gratiam fecit, quem omnibus etiam ante ipſum auctoritate Apoſtolicâ, vel quâvis aliâ in Eccleſia ipſa receptis voluit anteferri *c*, cum interpoſitione decreti: priuſquam tamen ad primum & ejus executores ſecundæ gratiæ notitia perveniſſet, vacans Præbenda eidem primo per ſuos fuit executores collata: poſt hujuſmodi autem & ante factam ſecundo collationem ipſius Præbendæ, noſtra conſtitutio revocatoria emanavit: & quoniam quis eorum jus habeat in Præbenda hujuſmodi, dubitatur, nos neutrum illorum habere jus decernimus in eadem. Prima enim collatio poſt & contra decretum à dicto Celeſtino interpoſitum facta (licèt ab ignorantibus & etiam ignoranti) non obtinet firmitatem. Jus verò, quod ſecundo ad Præbendam, non in Præbenda hujuſmodi competebat (cùm noſtram revocationem ejus collatio non præceſſerit) per eam penitùs eſt ſublatum.

CAP. XLI.

¶ Mandatum de providendo de beneficio ad collationem Capituli pertinente, non tangit jus ſingularis Canonici. hoc dicit ſecundùm Zen.

Idem.

MAndatum Apoſtolicum tibi directum, ut T. Clerico de beneficio ſpectante ad collationem Narbonen. Capituli provideres, beneficia ejuſdem Capituli, ſive dentur in communi per ipſum, ſive per Canonicos ejuſdem Eccleſiæ ſingulares, vice ac auctoritate Capituli, aut ex jure ipſius de conſuetudine vel ſtatuto, meritò comprehendit *a*. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, perſonatuum, vel officiorum, quæ nonnulli ex eiſdem Canonicis obtinent in ipſa Eccleſia, ad eorundem collationem ſpectantia, mandatum hujuſmodi minimè ſe extendit. Idem eſſe cenſemus, ſi ratione Præbendarum ſuarum ad ipſos Canonicos collatio dictorum beneficiorum ſingulariter pertinere noſcatur: Niſi contineatur forſitan in mandato, quòd eidem Clerico provideas de beneficio ad collationem Narbon. Capituli pertinente communiter vel diviſim: tunc enim de beneficiis, quæ ad ipſorum collationem pertinent, ratione hujuſmodi Præbendarum poteris providere.

a *Dicunt Petr. de Anch. & Archid. quòd reſcriptum impetrantis à Papa dignitatem, non factâ mentione conſuetudinis, de qua non obtineret. per l. honores. §. 2. ff. de decur. eſt ſurreptitium Font.* b *Expectativas ad vacatura omninò ſuſtulit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 19.* c. *De clauſula anteferri, vide latè per Felin. in cap. capitulum. extr. de reſcr.*

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ Datio coadjutorum Epiſcoporum & ſuorum ſuperiorum eſt de majoribus cauſis, & ſpectat ad ſolum Papam: poteſt tamen Epiſcopus ſenio vel infirmitate perpetuâ impeditus de conſenſu Capituli ſui vel majoris partis ſibi auctoritate Apoſtolicâ unum vel duos coadjutores aſſumere: & ſi demens fuerit, Capitulum aut duæ partes ipſius hoc faciunt. Sed ſi Epiſcopus contradicit, tunc nil innovabit Capitulum, ſed Epiſcopi & Eccleſiæ conditionem, quàm citò poterit, intimabit Papæ. Et coadjutores illi ſumptus moderatos habebunt de proventibus Prælatorum ipſorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1298. Romæ.*)

PAſtoralis officii debitum exequentes, declaramus atque ſtatuimus, coadjutorum *b* Epiſcoporum & ſuperiorum Prælatorum dationem intelligendam eſſe de cauſis majoribus, & referendam ad ſedem Apoſtolicam, ac ab ea (conſuetudine non obſtante contrariâ) tantummodò poſtulandam.

Verùm ne hoc prætextu Eccleſiæ (exiſtentes præcipuè in remotis) diſpendia patiantur: nos earum in hac parte indemnitatibus præcavere volentes, hâc generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopus ſenio aut valetudine corporali gravatus, vel etiam aliàs adeò impeditus perpetuò, ut officium ſuum nequeat exercere, poſſit de ſui conſilio & aſſenſu Capituli, vel majoris partis ipſius, unum, vel duos auctoritate Apoſtolicâ coadjutores aſſumere, ad dictum officium exequendum. Si verò Epiſcopus demens fuerit, & quid velit aut nolit exprimere neſciat, vel non poſſit: tunc ejus Capitulum vel duæ ipſius partes eâdem auctoritate unum aut duos coadjutores aſſumat idoneos, qui ejus officium exequantur. Si autem Epiſcopus ſenio aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad ſui executionem officii reddatur inutilis: & coadjutorem aſſumere vel habere noluerit, licèt à Capitulo requiſitus proprio, ſe illius non indigere ſuffragio forſitan aſſerendo: tunc nil per Capitulum innovetur, ſed hoc caſu & etiam proximo, idem Capitulum Epiſcopi & Eccleſiæ ſuæ conditionem & ſtatum, ac facti circumſtantias univerſas, quàm citò poterit, fideliter & explicitè referat ad notitiam dictæ ſedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod ſuper hoc per ſedem ipſam contigerit ordinari. Præſenti quoque adjicimus ſanctio-

a *Petrus de Anch. not. mandatum etiam adſtringere gerentem vices ejus, cui mandatur; ſimiliter mandatum factum vicem gerenti: quia ſi deficit principalis, debet poſteà per principalem commoda recipientem impleri: l. ſecundùm naturam ff. de reg. jur. neque poterit per vicem gerentem impleri: in his enim mandatis intelligitur, reſtante in eodem ſtatu. l. 1. ff. ſi ex nox. cauſ. ag. Font.*
b *Quam auctoritatem habeant coadjutores dati Epiſcopis ſenibus vel infirmis, latè docet Oldradus conſil. 44.*

ni, ut coadjutores hujuſmodi de proventibus Prælatorum in quorum aſſumentur auxilium, ſumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis Eccleſiaſticis Prælatorum ipſorum vel Eccleſiarum ſuarum quomodolibet facienda penitùs abſtinentes: rationem non ſolùm in diſtricto examine, ſed & Prælatis eiſdem (ſi ſanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, ſeu etiam ipſorum Prælatorum ſucceſſoribus (ſi hoc anteà non fecerint) plenariam reddituri. Cæterùm quod de Epiſcopis præmittitur, ad ſuperiores etiam Prælatos eſſe volumus & intelligimus referendum.

DE INSTITUTIONIBUS.
TITULUS VI.
CAP. I.

¶ *Capitulum ſede vacante licèt beneficia ad Epiſcopi collationem ſpectantia conferre non poſſit, tamen ad illa præſentatos inſtituere poteſt.* h. d. Zen.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

Etſi Capitulum *a* ſede vacante beneficia, quæ ad collationem Epiſcopi pertinent, conferre non poſſit, præſentatos tamen à patronis poteſt admittere, ſi ſint idonei, & eos inſtituere in beneficiis, ad quæ fuerint præſentati: Licèt ad Epiſcopum (ſi ſupereſſet) admiſſio & inſtitutio hujuſmodi pertineret.

CAP. II.

¶ *Non repellit præſentatum defectus ſacrorum ordinum.* h. d. Zen.

Idem *in eodem.*

Si is ad quem Rectoris præſentatio in aliqua parochiali Eccleſia noſcitur pertinere, quempiam non conſtitutum in ſacris præſentet ad eam: ipſum *b* (dummodò aliàs ſit idoneus, & intra tempus à jure ſtatutum ad ordines, quos ipſius Eccleſiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.
TITULUS VII.
CAP. I.

¶ *Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius confert, tenet ipſius collatio: etiamſi executor impetrantis ante acceptationem fecerit reſervationem, inhibitionem, & proceſſus ſuper prima vacante.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *dilecto filio Andreæ Capellano noſtro.* *(an. 1250.)*

Quia cunctis: [& j.] ¶ Proponebatur itaque pro parte tua, quòd cùm prædicta præpoſitura, dum vacabat, tibi per eum, qui conferre potuit ipſam, collata fuiſſet, collatio hujuſmodi canonica exiſtebat: maximè cùm nulla per Priorem ipſum, quæ illam impedire poſſet, inhibitio præceſſiſſet. Dicebat autem pars altera, quòd cùm præmiſſæ literæ ſede Carnoten. vacante fuiſſent in Capitulo publicatæ, ac præfatus Epiſcopus tunc de Capitulo ipſo eſſet, ibique præſens exiſteret, ignorare non potuit mandatum Apoſtolicum (ſuper conferenda memorato D. Præbenda vel dignitate ſine cura, quam ipſe duceret acceptandam, cùm primò in Eccleſia ipſa prædicta vacaret) a[d] fuiſſe directum, & ſic per conſequens facultatem ſibi eſſe ſublatam, conferendi hujuſmodi dignitatem: propter quod videbatur, quòd nec per ſe, nec per alium præfatam præpoſituram, curam non habentem animarum annexam (quæ primò poſt mandatum ipſum in Eccleſia prædicta vacavit) poterit alicui perſonæ conferre: Præſertim cùm jam dictus Prior eodem publicato mandato mox præfato D. Præbendam vel dignitatem, curam hujuſmodi non habentem, quam primò in eadem Eccleſia vacare contingeret, contuliſſet: nec aliàs etiam (prout allegabatur) prodeſſe poterat ipſius Epiſcopi ignorantia in hac parte. Nam ſi alicui à ſede Apoſt. concedatur, quòd excommunicari non poſſit, licèt id forſan ſuus ignoret Epiſcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur ſententia, ſi quam proferat in eundem. Similiter ſi alicui conferendi præbendam aliquam tribuatur à ſede Apoſt. poteſtas, ex hoc ipſo videtur, quòd ſit Epiſcopo conferendi tunc eam penitùs interdicta facultas. Nec obſtaret, ſi fortè objiceretur, quòd lex, ſeu conſtitutio & mandatum nullos adſtringunt, niſi poſtquàm ad notitiam *a* pervenerint eorundem, aut niſi poſt tempus, intra quod ignorare minimè debuiſſent: quia in privilegiis & indulgentiis, ſeu conceſſionibus ſpecialibus ſecùs exiſtit, in quibus ſufficit, quòd ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniant: ut patet cùm indulgetur alicui, quòd excommunicari non poſſit, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum. Et quidem cùm tribuitur alicui poteſtas conferendi Præbendam, videtur proculdubiò ei concedi aliquid ſpeciale. Adjiciebatur inſuper, quòd cùm ſententia ſtatim arctet etiam ignorantem: quoniam ſi contra Prælatum aliquem abſentem depoſitionis ſententia proferatur, contractus, quos iniit ignoranter poſteà ut Prælatus, nullum robur obtinent firmitatis: & in ſupradictis literis irritum decernimus & inane, quicquid ſuper hujuſmodi Præbenda vel dignitate, contra noſtrum contigerit attentari mandatum: collatio, quam idem Epiſcopus poſt tale mandatum decretum (ſive illud ignoraverit, ſive non) de præfata præpoſitura per ſe vel per alium fecerat, non valebat. Ex parte verò tua extitit replicatum, quòd hæc de illis privilegiis & indulgentiis (æquitate ſuadente) debent intelligi, quæ vim ſuam habent mox cùm ad illos, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore liquidò noſci poteſt, quòd talis circa ea fuerit intentio concedentis: utpote cùm alicui conceditur, quòd excommunicari non poſſit: ex hoc enim evidenter apparet aliis ipſum excommunicandi ademptam eſſe penitùs facultatem: non ſic autem ſi alicui conferendi Præbendam, ſive certam, ſive incertam, tribuatur poteſtas, non enim tunc eſſe videtur tribuentis intentio, ut per hoc ei (ad cujus donationem Præbenda ipſa pertinet) conferendi poſſibilitas adimatur: niſi priùs ille ſibi notificet, quòd eam velit per hujuſmodi poteſtatem conferre, aut ei collationem interdicat illius, vel poſtquam illi notificaverit talem poteſtatem fore ſibi conceſſam, vacuum decernat & irritum, ſi ſecùs de ipſa præſumat; Quia cùm illi non amplior detur poteſtas, quàm ipſe Romanus Pontifex habeat in hac parte, ſicut per eam, quam obtinet ipſe Romanus Pontifex, facultas conferendi beneficium vel Præbendam (niſi ſuam inſinuet voluntatem) alicui non aufertur: ſimiliter & per eam, quæ taliter illi ab ipſo conceditur, ei, ad quem ipſius Præbendæ ſpectat collatio, priuſquam inſinuet ille ſibi, quòd eam velit concedere, vel etiam conferat (ſi fortè vacet) poteſtas non tollitur conferendi, niſi forſan quòd ipſam conferre non poſſit, exprimatur in conceſſione hujuſmodi poteſtatis: tunc enim, licèt talem conceſſionem fortaſſis ignoret, ſua tamen collatio, ſi poſtmodùm Præbendam ipſam conferat, nihil valet: cùm ſatis ſuper hoc concedentis intentio agnoſcatur: ſicut cùm indulgetur alicui, quòd excommunicari non valeat, ut in ſuperioribus eſt præmiſſum. Subjunctum etiam extitit, quòd cùm memorato Priori per præfatas literas mandaſſemus, ut memorato D. Præbendam, vel dignitatem

a *Varias ſignificationes hujus vocis, capitulum, ponit Joan. Andr. in c. capitulum. ſupr. de reſcr.* b *Not. idoneitatem & tempus hic per copulam poni: unde non ſat eſt quòd intra tempus juris poſſit promoveri, ſed debent etiam alia idoneitates concurrere. Dom. & Pet. de Anch. Font.*

a *Vide Decium & Doct. in c. cognoſcentes. ext. de conſt. & Turrecrematam in c. in iſtis. §. leges. diſt. 4.*

ſine

ſine cura, quam acceptandam duceret, ſi vacaret tunc, vel quàm primò vacare contingeret in Eccleſia prædicta, conferret: idem Prior providendi ei de Præbenda, vel dignitate ipſa (niſi poſt acceptationem ipſius *a*) non habebat aliquam poteſtatem. Unde cùm ſæpedicta præpoſitura fuerit tibi (antequam illam idem D. acceptaret) præfati Epiſcopi auctoritate collata, hujuſmodi collatio talis mandati noſtri prætextu (etiamſi priùs illud Epiſcopus ipſe ſciviſſet) non poterat vacuari. Noſtrum autem in hac parte decretum ad Præbendam ſeu dignitatem, quam prædictus D. acceptaret, referri debebat: alioquin ſuper incerto fuiſſet editum, nec aliquem adſtrinxiſſet. Sed extitit ex adverſo reſponſum, quod etſi præfatus Prior jam dicto D. Præbendam vel dignitatem hujuſmodi, cùm vacaret, ante hujuſmodi acceptationem conferre nequiret: idem tamen D. Præbendam vel dignitatem talem licitè poſſet & liberè acceptare: quare prædictus Epiſcopus præfatam præpoſituram (cùm non priùs eum requiſierit, an acceptare vellet eandem) cuiquam conferre non potuit: quinimò ipſius collatio (cùm idem D. præpoſituram ipſam poſtmodùm acceptaverit) irritari debebat, & conceſſio per jam dictum Archipresbyterum ſibi facta, debet ſtabilis permanere: ſicut cùm legatur alicui unus ex ſervis, quem elegerit, vel optaverit, & hæres ante optionem vel electionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: profectò manumiſſio vel alienatio irritatur, ceditque ille legato, ſi legatarius eum duxerit eligendum. Econtrà verò pro parte tua propoſitum extitit, quòd id in ultimis voluntatibus tenet, nec præmiſſa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habent locum: quia nec etiam ad optandum, ſeu eligendum ex illis, ſicut ex iſtis poteſt terminus aſſignari. Et gravis ineſſet conditio, quoddamque incongruum videretur, ſi quando mandaretur alicui de beneficio, quod duceret acceptandum in aliqua provincia, quàm primò illud vacare contingeret, provideri: oporteret ipſum *b* in ſingulis beneficiis poſtmodùm inibi vacantibus (prorogatâ non abſque periculo forſitan ipſorum collatione) *c* requiri: unde cùm ſæpe præfato Priori fuiſſet injunctum, ut dicto D. Præbendam vel dignitatem, quam acceptandam duceret, ſi vacaret in Eccleſia memorata, vel quàm citò contingeret eam vacare, ſibi auctoritate Apoſtolicâ conferret: & ita eidem D. circa futuras, ſive vacaturas Præbendas vel dignitates tales ipſius Eccleſiæ optio data eſſet: non poterat per hoc memorati Epiſcopi in illis, quando vacarent, collatio impediri: niſi forſan cùm aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipſe D. (priuſquam eam conferret Epiſcopus) acceptaret: vel etiam niſi ante vacationem alicujus ipſarum vacaturarum ex his primam, vel eâ omiſsâ, ex aliqua cauſa ulteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatam conferre poſtmodùm Epiſcopus non valeret. Nos itaque tam tuis, quàm præfati D. rationibus pleniùs intellectis, quia ſæpè dictam præpoſituram ad te novimus pertinere, ipſam tibi (habito fratrum noſtrorum conſilio) adjudicarè curavimus: ipſi *d* D. ſuper ea perpetuum ſilentium imponentes.

CAP. II.

¶ *Omnis promiſſio, per quam datur via ad beneficia vacatura, eſt reprobata.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

Deteſtanda *a* iniquorum perverſitas abſtinere neſciens à vetitis, nec gaudere debito modo conceſſis, dignè plerunque officium excitat præſidentis, ad ea, quæ juſtâ fuerant conſideratione conceſſa (cùm in abuſum ea vergere circumſpicit) diſiretione prævià revocanda. Sanè licèt olim fuerit canonicâ conſtitutione decretum, quòd ii *b* qui promittunt aliquibus de beneficiis Eccleſiaſticis, cùm poterunt, vel cùm facultas ſe obtulerit providere, promiſſiones ſuas (facultate ſe offerente) debeant adimplere: quia tamen, ſicut experientia docuit, per promiſſiones hujuſmodi, quæ per importunitatem nimiam (per quàm non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbam ut plurimùm extorquentur, aperitur via ſub tali palliatione verborum, ad promittenda damnabiliter *c* contra Lateranenſe Concilium beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur, & Eccleſiis, ac Prælatis, & perſonis Eccleſiaſticis gravamina plurima inferuntur. Nos malis hujuſmodi, & animarum periculis occurrere cupientns, promiſſiones eaſdem, & alias quaſcunque ſub quovis modo, aut formâ verborum de cætero faciendas, per quas directè vel indirectè aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate Apoſtolicâ penitùs reprobamus, & omninò viribus vacuamus, decernentes per eas, vel ipſarum aliquam, ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

CAP. III.

¶ *Habens literas Apoſtolicæ ſedis ſuper primo beneficio, dignitate, vel Præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non poteſt: ſed primum quod vacabit, vel ex cauſa ſecundum, vel ulterius poterit acceptare. Reſervationes, proceſſus, & decreta contra hoc facta non valent.* Joan. Andr.

Idem.

Ne captandæ alienæ mortis occaſio ex benignitate gratiarum ſedis Apoſtolicæ tribuatur: Declarandum duximus, quòd is cui ab eadem ſede, ut ei provideatur de Præbenda, dignitate, vel perſonatu, aut alio beneficio in aliqua provincia, diœceſi, vel Eccleſia, quem *d*, ſeu quod duxerit acceptandum, certis ſibi ſuper hoc executoribus deputatis gratia noſcitur eſſe facta: Licèt in genere primum perſonatum, dignitatem, Præbendam, ſeu beneficium in eadem provincia, diœceſi, vel Eccleſia vacaturum, aut ſecundum, ſeu ulteriùs (ſi rationabilis cauſa ſubſit) valeat acceptare: Certum tamen & expreſſum priuſquam vacet, acceptare non poteſt. Quòd ſi fecerit, etiamſi per executores ejus ſecundùm acceptationem hujuſmodi facta fuerit reſervatio, inhibitio, variique proceſſus, ac ſententiæ promulgatæ, tam acceptatio *e* ipſa, quàm proceſſus viribus careant, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imò niſi acceptator ille dignitatem, Præbendam, perſonatum, ſeu beneficium taliter acceptatum & reſervatum, per collationem, vel inſtitutionem poſtmodùm factam de vacanti jam adeptus, vel ei jus in ipſo fuerit acquiſitum: per eum, ad quem ejuſdem perſonatûs, dignitatis, Præbendæ, aut beneficii collatio ſeu proviſio pertinet (dictis acceptatione, ac executorum proceſſibus inde ſecutis nequaquam obſtantibus) de illo vacanti liberè poterit alii provideri.

CAP. IV.

¶ *Sine ſpeciali mandato non inhibet executor generaliter*

a *Doct. not. hîc, quòd executoris ad conferendum beneficium, quod impetrans duxerit acceptandum, inhibitio, intimatio, collatio ante tempus vacationis non ligat ordinarium, quia poteſtas in eventum conditionis non exercetur ante purificatam conditionem, facit c. ſi per te. ſup. C. de præſcript. Font.* b *Al. ita: oportet eum.* c *Vide Clé. 1. §. ſecùs. infr. eod.* d *Al. ita, memorato D. ſuper ea, &c.*

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 16. de refor. c. 19.* b *alit. ut hi.* c *Not. quòd contraveniens juri peccat. gl. de pæn. diſt. 1. in ſumm. Imô incurrit notam infamiæ. c. illud. de majorit. & obedientia. vid. Bart. in l. ſi quis pro eo ff. de fidejuſſ. & gl. in c. 1. de ſcrut. in ord. fac. vid. quæ dixi in c. perpetuæ. ſup. de elect. Font.* d *alit. ita, quam ſeu quod duxerit, &c. quam varietatem etiam agnovit gl. hîc.* e *Vid. l. per fundum. ff. de ſervit. ruſtic. præd.*

collationem beneficiorum provinciæ: ſpecialiter verò reſervat primum, & inhibet ulteriorem non ſine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta. h. d. Dominicus.

Idem.

Executor *a* ſuper proviſione alicujus à ſede Apoſtolica, per generales literas in aliqua Provincia deputatus, Prælatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia ſpectat collatio, ne ad proviſionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo ſcribitur, ſit proviſum, non poteſt generaliter inhibere.

Niſi expreſsè in ipſis literis facultas hujuſmodi inhibitionis concedatur. Poteſt tamen reſervationem, & eiſdem inhibitionem facere ſpecialem de primo: vel (ſi hoc illi ex beneficio competat literarum) de ſecundo vel ulteriori beneficio inibi vacaturo eidem Clerico conferendo. Quod autem contra talem reſervationem & inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reſervati collatio pertinebat, fuerit attentatum, non tenet.

CAP. V.

¶ *Si mandetur Capitulo, ut me recipiant in Canonicum, & Prabendam conferant, cùm id pertineret ad eos, dato executore ad providendum, per ſolam præſentationem factam Capitulo affecta eſt Prabenda: & executor (negligente Capitulo intra terminum per eum ſtatutum me recipere, & Prabendam conferre) non vocato Capitulo id exequi poterit.* Joan. Andr.

Idem.

SI Capitulo alicujus Eccleſiæ, cùm ad ipſum Canonicorum receptio, ac Præbendarum collatio pertinebat, ut te in Canonicum reciperet, & tibi de Præbenda (ſi tunc vacaret) inibi provideret, vel cùm ſe facultas offerret, ac executori, qui eodem Capitulo negligente mandatum Apoſtolicum exequatur, directa fuerint ſcripta noſtra: Per ſolam illorum præſentationem Capitulo ipſi factam, abſque alia etiam executoris inſinuatione, inhibitione, ſeu reſervatione, beneficium, pro quo tibi conferendo ſcriptum extiterat, adeò eſt affectum, quòd de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem: Imò ſi Capitulum intra terminum competentem ſibi ab executione præfixum, mandatum Apoſtolicum ei pro te directum, in quantum poterit non duxerit adimplendum, extunc in ipſum executorem poteſtas proviſionis hujuſmodi transferatur, & executor ipſe Canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac Præbendam (etiam ſine alia Capituli vocatione vel monitione) ſi vacat, vel cùm obtulerit ſe facultas.

CAP. VI.

¶ *Si ſoli ordinario, vel ſoli executori ad compellendum, vel ordinario, & tali executori ſit ſcriptum: per præſentationem talis mandati non afficitur Prabenda, niſi in literis eſſet decretum, aut executor ille inſinuaſſet & interdixiſſet, maximè cùm decreto, vel ratione mandati jam eſſet facta receptio ad Canonicatum. In his caſibus, vel ipſorum altero, affecta eſt Prabenda, ita quòd collatio alteri facta non tenet.* Joan. Andr.

Idem.

SI ſoli ordinario *b* pro te beneficiando, executore non dato, vel ordinario & executori (ut eum ad faciendum quod mandatur compellat) aut ſoli executori (ut tibi faciat de Canonicatu & Præbenda, vel alio beneficio in certa Eccleſia, diœceſi, ſeu provincia provideri) mandatum Apoſtolicum ſit directum: per talis præſentationem mandati ordinario ipſi factam, licèt ſi contrà faciat, puniendus exiſtat, ei tamen poteſtas ſic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: Niſi nos in gratia tibi facta decreviſſemus irritum & inane, quod fieret contra ipſam: Aut executor hujuſmodi ordinario ſuam inſinuans poteſtatem, ne alteri conferret beneficium (de quo tibi eſt ſecundùm tenorem hujuſmodi mandati Apoſtolici providendum) interdixiſſet eidem: præſertim cùm interpoſitione decreti. Vel niſi tu juxta dictum *a* mandatum eſſes in Canonicum jam receptus: tunc enim Præbendæ collatio facta, firmitatem aliquam non haberet.

a *Nota quòd executor datus ad providendum ſeu conferendum, non poteſt reſervare; vel inhibere in genere, ſed in ſpecie. ſic, & rationem ponit hîc Joan. And. & Innoc. in cap. cùm dilectus. ſup. de jur. patron. Francus.* b *Nota primò, quòd quandoque Papa ſcribit ordinario ut conferat, ſine alia executoris datione. ad hoc de reſcr. eam te. not. ſecundò argum. quòd in impetratione debet fieri mentio de canonicatu & prabenda, & ſic videtur quòd non ſufficeret expreſſio tantùm alterius. Dom.*

CAP. VII.

¶ *Si tres expectantes ſunt in una Eccleſia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejuſdem auctoritate cum prarogativa, ut praferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii: Prabendas hi conſequentur hoc ordine quia primam habebit ſecundus, ſecundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali.* Joan. Andr.

Idem.

AUctoritate Martini Papæ prædeceſſoris noſtri, quodam ad Præbendam primò in Parmenſi Eccleſia vacaturam nulli alii de jure debitam in ejuſdem Eccleſiæ Canonicum recepto, & alio à nobis in eadem Eccleſia ſimilem *b* gratiam adepto ſecundo, tertius deinde auctoritate noſtrâ in ipſa Parmenſi Eccleſia in Canonicum, & in fratrem recipitur cum prærogativa gratiæ, quòd omnibus prædeceſſorum noſtrorum auctoritate, non autem noſtrâ receptis, in aſſecutione Præbendæ debeat anteferri: poſt hæc autem quædam vacavit Præbenda in Eccleſia memorata, quæritur, quis eorum alteri præferatur, & ſecundùm quem ordinem Præbendas aſſequi debeant tres prædicti? Cùm igitur ex tenore *c* gratiæ tertio à nobis conceſſæ appareat evidenter nos voluiſſe primo tertium, & ſecundum tertio anteferri: decernimus, quòd primam ſecundus, ſecundam tertius, & tertiam primus debet obtinere Præbendam: aliàs forma mandati minimè ſervaretur. Licèt enim ex perſona ſua, ſecundus primam obtinere non poſſet, ex perſona tamen tertii, qui primum ſuperat, illam habet. Sicut contingit in ſucceſſione illius, qui ab inteſtato relictis patre (in adoptiva familia conſtituto) matre atque fratre decedit, in qua ſucceſſione pater ex ſe matrem excludit: ſed quoniam talem patrem agnatus, materque vincit agnatum, mater patri non ex ſemetipſa, ſed agnati perſona, in ſucceſſione hujuſmodi antefertur.

CAP. VIII.

¶ *Revocatoria gratiarum includit receptos in Canonicos Prabendam diſtinctam expectantes: etiamſi percipiebant diſtributiones quotidianas, ſecùs ſi Prabendam diſtinctam non expectant, ſed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacaturam, ſi nondum eſt deventum ad collationem.* h. d. ſecundùm Domin.

Idem.

QUoniam ex conſtitutione noſtra, per quam paulò poſt promotionem noſtram ad ſummi Pontificatûs apicem omnes collationes, proviſiones, reſervationes, & conceſſiones, ſuper canonicatibus, dignitatibus, perſonatibus, præbendis, officiis, portionibus, præſtimoniis, Eccleſiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis vacaturis, quocunque nomine cenſerentur, ac etiam ſuper canonicatibus ſub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcunque beneficiorum (in quibus jus non eſſet

a *Al. prædictum.* b *Al. ſimilitèr.* c *Mens & tenor gratiæ eſt obſervandus. ad hoc de præb. cui de non. ſuprà eod. lib.*

quæſitum

quæſitum in re, licèt ad rem) à felicis recordationis Nicolao Papa IV. & Celeſt. V. prædeceſſoribus noſtris factas, ſive conceſſas, auctoritate Apoſtolicâ in fratrum noſtrorum præſentia omninò caſſavimus, irritavimus, & vacuavimus, caſſas, irritas & vacuas nuntiavimus, & nullius fore decrevimus firmitatis: multæ dubitationes inſurgunt, ut unde præfatæ conſtitutionis revocatoriæ proceſſit editio, interpretatio ejus quoque procedat: Præſenti declarandum duximus ſanctione, quòd in illis (qui editionis tempore ſupradictæ ultra ſtatutum numerum erant per eoſdem prædeceſſores Canonici ſub expectatione Præbendarum, vel etiam portionum) eadem conſtitutio locum habet. Si autem hujuſmodi recepti ultra numerum diſtributiones, & alia, ut Canonici de numero exiſtentes, ſic tempore dictæ revocationis habebant, quòd per ceſſionem vel deceſſum illorum, qui erant intra numerum, ex vigore prioris gratiæ nil ampliùs aſſequi expectabant, niſi diſtributionem, ſeu partium ſuarum augmentum (cùm forſan eſſet Eccleſia, in qua Canonicorum, non autem portionum numerus, vel Præbendarum diſtinctio habebatur) quantoque inter pauciores cujuſvis Eccleſiæ dividuntur proventus, tantò majores fieri poſſunt ſingulorum percipientium portiones: ad iſtos vel eos, qui per literas facultatis *a* dictorum prædeceſſorum noſtrorum in aliquarum Eccleſiarum Canonicos erant recepti (licèt Præbendas vel alia beneficia expectarent) conſtitutionem certum eſt non extendi præfatam. In illis verò, qui ultra numerum auctoritate præfatâ in aliquarum Eccleſiarum Canonicos jam recepti, quantum ad Capitulum, & ad chorum, ac diſtributionum perceptionem quotidianarum plenitudinem juris Canonici tunc habebant, ſed in eis dignitates, perſonatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tantùm exiſtentibus de numero, expectabant: conſtitutionem præfatam locum habere (ratione hujuſmodi expectationis) dubium non exiſtit. Sanè in iis, qui ſuper canonicatibus, præbendis & dignitatibus, parochialibus vel aliis Eccleſiis ſeu beneficiis quibuſcunq; à dictis prædeceſſoribus noſtris literas impetraverunt, etiamſi per executores illorum factæ fuerint reſervationes, decreti interpoſitiones, variiq; proceſſus, & etiamſi eadem beneficia tunc vacabant, & per impetrantes petitum fuerat ab executoribus, quòd eis illa conferrent: non tamen ipſorum beneficiorum vacantium collationes tunc temporis erant factæ: locum habet conſtitutio ſupradicta, ut omnes hujuſmodi gratiæ (quarum ratione tunc non erat ad collationem proceſſum, & ſic per conſequens jus in re non fuerat ipſis impetrantibus acquiſitum) intelligantur penitùs revocatæ.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

¶ *Collatione communiter ad Epiſcopum & Capitulum pertinente, uno ipſorum effecto inhabili, alter confert.* h. d. uſque ad §. Cùm verò. ſecundùm Dominicum.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI *b* ad Epiſcopum & Capitulum communiter pertineat *c* collatio Præbendarum, mortuò Epiſcopo, vel à beneficiorum collatione ſuſpenſo, poterit Capitulum vacantes conferre Præbendas: Etiamſi Epiſcopus intereſſe habeat in collatione hujuſmodi, ut Prælatus. Idem poterit Epiſcopus, ſi Capitulum ab ipſa collatione ſuſpenſi contingat, vel ſingulariter omnes de Capitulo majoris excommunicationis vinculo innodari.

¶ *Collatione ſpectante ad Epiſcopum de conſilio, vel aſſenſu Capituli, illo exiſtente inhabili (niſi ſit in mora) non confert Capitulum.* hoc dicit,

§. 1. Cùm *a* verò ad ſolum Epiſcopum præbendarum ſpectat collatio, cum conſilio ſui Capituli vel aſſenſu, defuncto Epiſcopo vel ſuſpenſo (niſi Epiſcopus in petenda relaxatione ſuſpenſionis hujuſmodi ſit in mora) Capitulum ſe non poteſt intromittere de eiſdem.

¶ *Habens conferre cum conſilio Epiſcopi, ſine illo conferet, morte & remotâ abſentiâ interveniente.* h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi verò de ſpeciali alicujus Eccleſiæ conſuetudine vel ſtatuto, beneficiorum collatio ad aliquem cum conſilio Epiſcopi noſcitur pertinere: ſublato Epiſcopo de medio (cùm conſilium nequeat tunc peti ab eo) non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda: nec etiam ſi egerit in remotis, ita quòd non poſſit ipſius præſentia in brevi haberi: Quia in petendo vel expectando ejus conſilio, poſſet vacanti beneficio periculum imminere.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Perpetua alienatio facta de rebus Eccleſiæ vacantis non præcedente tractatu, & ſine juſta cauſa, non valet.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *(an. 1252.)*

DUdum: [*& infrà.*] ¶ Dictus verò Archidiaconus ex adverſo reſpondit, illas decimas illi Eccleſiæ reſtitui non debere: proferens in medium ordinationem quandam Epiſcopi Dulmen. de conſenſu Capituli ſui factam, inter alia continentem, quòd idem Epiſcopus attendens proventus Archidiaconatûs Dulmen. adeò fore tenues & exiles, quòd non ſufficiebant ad ejus onera *b* ſupportanda, præfatas decimas Archidiaconatui memorato conceſſit: [*& infrà.*] ¶ Quia verò in conceſſione hujuſmodi prædicta Eccleſia (cùm vacaret) legitimo caruit defenſore, qui ſibi priùs ab eodem Epiſcopo debuerat deputari: Quia etiam tractatus ſolennis & diligens, qui in talibus conceſſionibus perpetuis, & alienationibus rerum Eccleſiaſticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem & conceſſionem ipſam (præſertim cùm evidens neceſſitas quare fieri deberet, vel utilitas *c* non ſubeſſet) de fratrum noſtrorum conſilio decernimus non valere, dictas decimas ipſi Eccleſiæ, tanquam pertinentes ad eam, ſententialiter adjudicare curantes.

CAP. II.

¶ *Primò prohibet ſubmiſſionem Eccleſiarum, ſuorum immobilium bonorum vel jurium fieri Laicis abſque conſenſu Capituli & licentia Papæ. Secundò caſſat contractus quâcunque firmitate vallatos, contra hoc de cætero faciendos. Tertiò ponit Prælatos contrafacientes, & Clericos non contradicentes, & Laicos, qui ipſos Prælatos ad hoc compulerunt vel compellent. Quartò præcipit Laicos per tales contractus, eo caſu, quo valent, ultra debitum non uſurpare, & pœnam apponit.* h. d. Joan. Andr.

a *Vid. Panorm. & Felin. in c. conſtitutus. extr. de reſcr.* b *Ad intellectum hujus cap. vid. Panorm. in c. ex parte. extr. de conſtit.* c *Illud dicitur communiter pertinere, quando æquale jus qualibet pars habet in actu.*

a *Ad hunc textum vide Felin. in cap. eam te. extr. de reſcript.* b *Vid. cap. ad audientiam. de Eccleſ. ædcf. x. q. iij. unio. aliàs regularis ſoli principi licet. ix. q. iij. nemo. ff. de evic. Lucius vid. Oldrad. in conſil. 160. cum 2. ſeq. hoc eod. tit.* c *Vid. Hoſtien. in ſumm. hoc eod. tit. ubi aſſignat quinque cauſas alienationis rerum Eccleſiaſticarum.*

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.*

HOc conſultiſſimo prohibemus edicto, univerſos & ſingulos Prælatos Eccleſias ſibi commiſſas, bona immobilia, ſeu jura *a* ipſarum Laicis ſubmittere, ſubjicere, ſeu ſupponere, abſque Capituli ſui conſenſu & Apoſtolicæ ſedis licentiâ ſpeciali. Non concedendo bona ipſa vel jura in emphyteuſim, ſeu aliàs alienando in forma, & caſibus à jure permiſſis: ſed conſtituendo, vel recognoſcendo, ſeu profitendo ab illis ea tanquam à ſuperioribus ſe tenere: ſeu ab ipſis eadem advocando, prout in quibuſdam partibus vulgariter dicitur, avoher, vel ipſos Patronos, vel advocatos Eccleſiarum, ſeu bonorum ipſarum perpetuò, aut ad tempus non modicum ſtatuendo. Contractus autem omnes etiam juramenti, pœnæ, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos (quos de talibus alienationibus ſine hujuſmodi licantia & conſenſu contigerit celebrari) & quicquid ex eis ſecutum fuerit, decernimus adeò viribus omninò carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præſcribendi etiam cauſam parent. Et nihilominùs Prælatos, qui ſecùs fecerint, ipſo facto ab officio & adminiſtratione: Clericos etiam qui ſcientes contra inhibitionem prædictam aliquid eſſe præſumptum id ſuperiori denunciare neglexerint, à perceptione beneficiorum, quæ in Eccleſia obtinent ſic gravata, triennio ſtatuimus eſſe ſuſpenſos. Laici verò, qui Prælatos vel Capitula Eccleſiarum, ſeu alias perſonas Eccleſiaſticas ad ſubmiſſiones hujuſmodi faciendas hactenus compulerunt, niſi poſt competentem monitionem (remiſsâ ſubmiſſione, quam per vim vel metum exegerant) Eccleſias, & bona Eccleſiaſtica eis ſubmiſſa taliter in ſua libertate dimittant: Illi verò, qui de cætero Prælatos, vel perſonas eaſdem ad talia facienda compulerint (cujuſcunque ſint conditionis, aut ſtatûs) excommunicationis ſint ſententiâ innodati. Ex contractibus præterea ſuper præmiſſis (hujuſmodi licentiâ & conſenſu intervenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, ſeu occaſione illorum, Laici ultra id, quod ex natura contractuum ipſorum, vel adhibitâ in illis lege permittitur, aliquid non uſurpent. Qui verò ſecùs egerint (niſi legitimè moniti ab hujuſmodi uſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam ea *b*, quæ taliter uſurpârunt) eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad ſupponendum terram ipſorum (ſi opus fuerit) Eccleſiaſtico interdicto, liberè procedatur.

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS X.

CAP. UN.

¶ *Non obſtantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri poteſt.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Biteren. Epiſcopo. (an. 1296. Remâ in Apuliam.)*

LIcèt *c* in tua diœceſi aliqui auctoritate Apoſtolicâ beneficia proximò vacatura expectent: illos tamen qui ſecundùm formam juris ſua beneficia in eadem diœceſi ad tuam collationem ſpectantia permutare volentes, liberè ac ſine fraude in manibus tuis ipſa reſignant: Nolumus occaſione præmiſsâ (æquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum hujuſmodi (quæ aliàs minimè reſignaſſent) ullatenùs impediri.

a *Vid. Bart. l. 2. in 2. col. C. ubi in rem actio. per l. ſi alienæ. ff. de uſucap. Font.* b *Dictio*, ea, *deeſt in antiquior. codic.* c *Vid. Clem. 1. tit. de rer. permut. & de materia Bellamerum tract. de permutatione beneficiorum, & Dec. conſil. 141. l. 1. incip. ad plura dubia. & conſil. 210. cap. incip. viſo puncto. lib. 2.*

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *In fidei commiſſariis ſubſtitutionibus locum habet quartarum deductio: indirectis non. Et ſubſtitutiones interpretari debemus directas, dummodò conveniant verbis & perſonis inſtitutis.* Joannes Andreas.

Bonifacius VIII.

SI pater *a* filium & filiam habens impuberes, & uxorem, filiam in re certa, filium verò in cæteris bonis ſuis univerſalem hæredem inſtituit, & uxori aliqua in ſuo teſtamento legavit, adjiciens, ut ſi decederet filia ſine liberis, eidem filio, & ſi ipſe abſque liberis obiret filius, præfatæ filiæ moreretur, Chriſti pauperes inſtituendo hæredes, ſi utrunque ſine liberis mori contingeret filiorum. Teſtatore mortuo, ac deinde filio ſubſequenter, & filiâ (ſuperſtite matre) defunctis ante tempora pubertatis: Abſque deductione Trebellianicæ, ſive partis jure naturæ debitæ facienda, ipſis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmiſſæ namque ſubſtitutiones factæ de filio ad filiam, & econtrà, & de illis ad pauperes, directæ debent intelligi pupillares. Cùm in ſubſtitutionibus ſemper ſit interpretatio facienda (dummodò, ſicut in caſu propoſito, earum verbis & perſonis conveniat inſtitutis) ut ſubſtitutio directa intelligatur potiùs quàm obliqua: quanquam directa interdum ad fideicommiſſum ex cauſa trahatur. Licèt autem filius teſtamento ſuo matrem portione jure naturæ debitâ privare non poſſit, pater tamen in teſtamento, quod filio impuberi facit, poteſt: nam teſtamentum hujuſmodi pupillare, paternum, vel paterni pars potiùs eſt cenſendum.

CAP. II.

¶ *Superior habet conſentire Religioſis deputatis executoribus.* hoc dicit, ſecundùm Zen.

Idem.

REligioſus executor ab aliquo in ſua voluntate ultima deputatus, non poteſt (cùm velle vel nolle non habeat) hujuſmodi officium ſuſcipere, vel exequi: niſi à ſuperiore ſuo petitâ ſuper hoc licentiâ & obtentâ.

¶ *Pluribus executoribus datis, uno mortuo, vel in remotis exiſtente, vel exequi nolente, unus officium executionis exercebit, ne impediatur teſtatoris voluntas: niſi aliud per teſtatorem diſponeretur.* h. d. ſecundùm Zen.

§. 1. Sanè pluribus à teſtatore ſimpliciter executoribus deputatis, uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi fortè nolente: ne voluntatem teſtatoris impediri, vel nimiùm differri contingat: poterit alius (niſi teſtator aliud expreſſerit) officium executionis injunctæ liberè adimplere.

DE SEPULTURIS.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ *Hic prohibetur pactum de ſepultura eligenda. Non obſtante pacto de ſepultura eligenda, vel electa non mutanda, ſepeliendus eſt quis, ubi aliàs erat de jure ſepeliendus, & aliàs ſepultus cum omnibus ſepulturæ obventibus reſtituendus eſt, aliàs pœnâ incurritur hic contentâ.* h. d. ſecundùm Zen.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

ANimarum periculis & ſcandalis, quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, univerſis Religioſis & ſecularibus Clericis cu-

a *De materia hujus cap. præter doctores hic vide Interpretes in cap. Rainutius. ext. de teſt. & in l. precibus. c. de impub. & aliis ſubſt. & alibi.*

juſcun-

juſcunque ſtatûs vel conditionis exiſtant *a*, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub interminatione maledictionis æternæ, diſtrictiſſimè prohibemus: ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſitâ, ſeu aliàs promittendum inducant, ut apud eorum Eccleſias ſepulturam eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent. Nos enim (ſi ſecùs actum fuerit) electionem talem decernimus nullius penitùs exiſtere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui ſic elegerint, nec apud ſic electas Eccleſias ullatenùs ſepeliri, nec alibi, (ne contra votum, juramentum aut promiſſum hujuſmodi à ſe factum materiam habeant veniendi) poſſint eligere ſepulturam: ſed contradictione quâcunque ceſſante, ſepeliantur omninò apud illas Eccleſias, apud quas ſepeliendi de jure fuiſſent, ſi aliàs ſepulturâ non electâ forſitan deceſſiſſent. Si verò iidem Religioſi vel Clerici prædictos in ſuis Eccleſiis vel cœmeteriis præſumpſerint ſepelire, ad reſtitutionem tam ſepultorum corporum (ſi petantur) quàm etiam omnium, quæ occaſione ſepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eoſdem, intra decendium integraliter faciendam ipſos obligatos eſſe cenſemus. Quam niſi fecerint, Eccleſiæ ipſæ, apud quas ſepulti fuerint, necnon & cœmeteria earundem, extunc eo ipſo ſint, & tamdiu maneant Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit reſtitutio plenaria omnium prædictorum.

CAP. II.

¶ *Eccleſia dimiſſa non debetur canonica portio, ſed parochiali: & pluribus ſi ſunt plures.*

Idem.

Cum *b* quis, cujus majores ſunt ſoliti ab antiquo in aliqua Eccleſia ſepeliri, eâ dimiſsâ eligit alibi ſepulturam, canonica portio dimiſſæ non debetur Eccleſiæ, ſed illi duntaxat, in qua ille officia conſuevit audire divina, & Eccleſiaſtica recipere ſacramenta. Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, ſe collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur ſepultura, domiciliorum Eccleſiæ habebunt inter ſe *c* dividere canonicam portionem.

¶ *In loco etiam minùs religioſo poteſt nova eligi ſepultura.* h. d. ſecundùm Zen.

Si quis antiquâ dimiſsâ novam etiam in loco minùs religioſo elegerit ſepulturam, electionem hujuſmodi (licet jura ſuper hoc videantur eſſe diverſa) nequaquam volumus impugnari.

CAP. III.

¶ *Tranſlatio perſonæ ad certum locum facta ad tempus, Eccleſiæ jus ſepulturæ non aufert.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

Is *d*, qui habet domicilium in civitate vel caſtro, ſi quandoque ad villam ruralem ſe transfert recreationis cauſâ, vel ut ruralia exerceat in eadem, ſi non electâ ſepulturâ decedat ibidem, non in Eccleſia dictæ villæ, ſed in ſua parochiali, vel in eâ potiùs, in qua Majorum ipſius ab antiquo ſepultura extitit, ſepeliri debebit: Dummodò abſque periculo ad ipſam valeat deportari.

¶ *Mulier mortua, quæ pluribus nupſit, cum viro ultimo ſepelitur.* hoc dicit.

Mulier autem, quæ plures viros habuit ſucceſſivè, ſi ſepulturam non eligat, eſt cum viro ultimo, cujus domicilium retinet & honorem *e*, tumulanda.

CAP. IV.

¶ *Ex conſuetudine poteſt pater impuberi eligere ſepulturam: pubes autem eligit per ſeipſum.* & hoc dicit ſecundùm Zen. *quoad titulum, ſed non quoad textum: unde poſſet addi: Et pro anima non legat, ſine aſſenſu patris bona non caſtrenſia.* Domin.

Idem *in eodem.* a

Licèt *b* pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere ſepulturam, poſſit (ſi conſuetudo terræ id habeat) quò voluerit ſepelire: hoc tamen non poteſt, ubi conſuetudo hujuſmodi non habetur, ſed ſunt cum ſuis Majoribus, vel in parochiali Eccleſia tumulandi. Quamvis autem filiusfamiliàs abſque patris aſſenſu ſibi poſſit liberè eligere ſepulturam, pro anima tamen ſua *c* præter ipſius aſſenſum (niſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe habeat) aliquid judicare non poteſt.

CAP. V.

¶ *Religioſi, niſi multùm remoti à monaſterio, nequeunt alibi eligere ſepulturam.* h. d. ſecundùm intellectum Zen.

Idem *in eodem.*

Religioſi, niſi à propriis monaſteriis adeò forſitan ſint remoti, quòd ad ea cùm moriuntur commodè portari non poſſint, nequeunt (cùm velle vel nolle non habeant) ſibi eligere ſepulturam: ſed ſunt apud ſua monaſteria tumulandi.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ *Populus, ut Eccleſiis jura debita perſolvat, eſt in prædicationibus & aliis exhortandus.* h. d. ſecundùm Zen.

Gregorius IX. *Fratribus Prædicatoribus & Minoribus.* *(an. 1236. Romæ.)*

Diſcretioni *d* veſtræ mandamus, diſtrictiùs inhibentes, ne talia, quæ audientes à decimarum, ſeu aliarum rerum Eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, vel aliàs animas corrumpant audientium, in ſermonibus veſtris, vel alibi proponere de cætero præſumatis. Imò verbo & opere informetis eoſdem, ut ad ſolutionem prædictorum promptæ voluntatis animo ſint intenti.

CAP. II.

¶ *Privilegium decimas novalium concedens, non includit decimas novalium per alios poſſeſſas tempore impetrationis: & loca tantùm includit, ubi percipiebantur antiquæ, & ad portionem antiquam.* h. d. uſque ad §. Statuimus. ſecundùm Domin.

Alexander IV. *(an. 1258. Romæ.)*

Statuto perpetuo declaramus, quòd indultum illud Apoſtolicum (quod pleriſque conceditur) ut novalium decimas pro ea portione percipere valeant, quâ veteres eos contingunt, ad illas novalium decimas (quas tempore illo, quo impetratum vel obtentum extitit hoc indultum, alii *e* poſſidebant, cùm de hoc in ipſo mentio nulla fiat) nullatenùs ſe extendit: nec ad alias etiam, niſi in his tantùm locis, ubi veteres tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipſi impetratores habebant, & pro ea ſolummodò portione, quâ ipſi tempore impetrationis hujuſmodi percipiebant antiquas.

¶ *Privilegium decimarum novalium limitatum ad menſuram antiquarum, non poteſt ultra dimidiam includere: fallit in Ciſtercienſibus & Carthuſienſibus.* h. d.

a *Vid. cap. de maj. & obed.* 8. q. 4. *ſciendum. & Bal. in l. 1. de ſacroſanct. Eccleſ.* b *Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 13. & Cardin. conſil. 90. incip. Epiſc. Feltren.* c *Vid. Bart. in l. hoc. artic. ff. de hær. inſt. Angel. de ag. ſucceſſ. §. proxim.* d *Vid. Conradum Brunum lib. 4. de ceremon. c. 4. circa fin.* e *Vid. Abbatem in cap. ſuper eo. ext. de teſtib.*

a *Hæc duo verba,* in eodem, *deſunt in antiq. codicib.* b *Vid. Antonium de Butrio in cap. de uxore. extr. de ſepulturis.* c *Vid. Bart. in l. qui in poteſtate. ff. de teſtam. Font.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 12. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1.* e *Vid. l. impuberi. ff. de admit. tut.*

§. 1. Statuimus præterea, quòd idem indultum obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, ultra medietatem decimarum novalium nullatenùs extendatur: quia non eſt veriſimile, ſi tunc de plena & integra perceptione veterum fuiſſet expreſſum, quòd Apoſtolica ſedes pariter & ſimiliter novalium decimas, in tam grave parochialium Eccleſiarum diſpendium indulſiſſet, quodque ratione talis indulti ſive impetrati jam, ſive impetrandi deinceps, non poſſit in novalibus (quæ amodò fient) vendicari & acquiri vel percipi, plus quàm medietas decimarum ipſorum novalium: etiamſi ampliùs in veteribus habebatur, cùm non ſit dicendum aſperum, ſed pium potiùs & benignum, ſi ſuper decimis futurorum novalium contra parochialium Eccleſiarum gravamen (quod ex diſtinctione *a* indulti hujuſmodi poſſit accidere) taliter obviatur. Religioſos tamen Ciſtercien. & Carthuſienſ. ordinum ſtatuto & declaratione hujuſmodi (quantùm ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novalium) comprehendi nolumus, vel conſtringi.

¶ *Privilegiati ſuper decimis recipiendis, Eccleſiis parochialibus gratis aſſignare debent portionem pro debitis oneribus ſupportandis.* h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi autem per hujuſmodi conceſſiones decimarum parochiales Eccleſias adeò gravari contingit, quòd earum Rectores de ipſarum reditibus congruè ſuſtentari, & commodè jura Epiſcopalia exhibere non poſſunt: provideatur per locorum ordinarios, & ordinetur taliter, quòd eiſdem Rectoribus tantùm de illarum relinquatur proventibus, quòd exinde competentem ſuſtentationem habere *b*, & Epiſcopalia jura ſolvere valeant, aliaque onera debita ſupportare.

¶ *Decimæ per Laicos ante Lateranenſe Concilium in feudum receptæ à Religioſis, per eos recognitæ in feudum, non poſſunt ipſis Religioſis concedi, ſine diœceſanorum conſenſu.* hoc dicit, Dominicus.

§. 3. Sanè quamvis fortè à Religioſis exemptis & aliis fiant infeudationes de decimis detentis à Laicis, & iidem Laici, quòd illas ab ipſis Religioſis in feudum teneant, recognoſcant: non tamen licet Religioſis eiſdem poſt talem infeudationem, vel recognitionem ſic de facto præſumptam, hujuſmodi decimas de manibus Laicorum ipſorum acquirere, vel recipere abſque diœceſanorum Epiſcoporum aſſenſu. Illas autem decimas intelligimus poſſe taliter à Religioſis de manibus Laicorum recipi vel acquiri quæ ante Lateran. *c* Concilium ipſis Laicis in feudum perpetuò fuêre conceſſæ.

¶ *Diœceſani compellunt Religioſos exemptos ſolvere decimas parochialibus Eccleſiis, ſi non agatur de rebus exemptis.* hoc dicit, Dominicus.

§. 4. Diœceſani verò parochialium Eccleſiarum, ad requiſitionem Rectorum earundem, de ipſis Religioſis ſuper decimis, quas habent, vel eos habere continget, quæ quidem aliàs ad ipſas ſpectaverunt Eccleſias (niſi de rebus exemptis agatur) exhibeant juſtitiæ complementum.

¶ *Religioſi etiam exempti de poſſeſſionibus acquiſitis, & acquirendis Eccleſiis parochialibus ſolvere debent decimas, ſi privilegiati non ſunt.* h. d. Dominicus.

§. 5. Cæterùm iidem Religioſi, tam exempti, quàm non exempti de terris & poſſeſſionibus acquiſitis hactenus & amodò acquirendis, decimas integrè ſolvant illis Eccleſiis, quibus eædem poſſeſſiones & terræ priùs fuerant decimales, niſi ſuper hoc ſpeciali jure vel privilegio ſint muniti.

¶ *Ex donatione Laicorum habentes decimas antiquas, novales ſupervenientes in eodem loco non percipiunt.* h. d. Dom.

§. 6. Nec pro eo, quòd forte in aliquibus parochiis omnes majores decimas, ſeu partem illarum acquirunt de manibus Laicorum, poſſunt pro eadem vel ſimili portione (ſi de novo poſtmodùm fiant novalia) in eiſdem petere, vel percipere novalium decimas eorundem: niſi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant, cauſa ſubſit.

DE REGULARIBUS *a* ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Si minor XIV. annis ingreditur religionem, in XV. anno liber exit: niſi in ipſo XV. anno profeſſionem fecerit, vel habitum Profeſſorum receperit, vel expreſſè ratam habuerit profeſſionem priùs à ſe factam. Si autem per totum XV. annum portavit habitum, ubi non eſt diſtinctus, intelligitur Profeſſus: niſi tanta ſit indiſtinctio, quòd viventes cum eis ſimili habitu induantur. Si major XIV. annis ingreditur, ſi portat habitum per annum, quantumcunque ſit indiſtinctus, intelligitur Profeſſus.* Joan. Andr.

Innocentius IV. *(an. 1252.)*

IS *b*, qui monaſterium ante XIV. annum, ut Monachus efficiatur, ingreditur, niſi eo completo profeſſionem faciat in ſequenti, vel habitum religionis ſuſcipiat, qui dari profitentibus conſuevit, ſeu poſſeſſionem à ſe priùs factam ratam expreſsè habeat, liberè poteſt intrà *c* ſequentem annum ad ſeculum remeare. Quòd ſi per totum ſequentem annum in monaſterio permanſerit, ubi Profeſſorum & Novitiorum ſunt habitus indiſtincti, profeſſionem per hoc feciſſe, vel ſi quam priùs fecerat, ratam habuiſſe videtur: niſi tanta indiſtinctio ibi habitûs habeatur, quòd & Profeſſi & Novitii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes, ſimili penitùs habitu induantur. Qui verò poſt quartum decimum annum habitum religionis aſſumpſerit, ſi per annum illum geſtaverit, extunc religionem aſſumptam præſumitur veraciter eſſe profeſſus, ubi profeſſi à Novitiis diſſimilitudine habitûs minimè diſtinguuntur, etiamſi alii degentes cum eis, ſimilibus veſtibus coütantur: quoniam cùm jam hic ad diſcretionis annos pervenerit, quid agat agnoſcit: & ideò ſuſceptum diſcretionis tempore ordinem (poſtquam hunc anni probaverit ſpatio) intelligitur firmiter approbâſſe. Secùs autem in illo, qui ante diſcretionis annos habitum induit regularem: cùm eorum, quæ tunc agit, plenum non habeat intellectum.

¶ *Hic declarat, qui ſunt habitus diſtincti.* h. d.

Diſtinctos *d* quoque ſeu diſſimiles, intelligimus eſſe habitus, ſive Noviciis, ſive Profeſſis diſſimiles veſtes dentur: ſive benedicantur, cùm profitentibus conceduntur: ſive etiam aliquid aliud fiat, per quod Novitiorum à Profeſſorum habitu diſcernatur.

CAP. II.

¶ *Prædicatores & Minores intra annum probationis quenquam ad ſui ordinis profeſſionem recipere non poſſunt: quòd ſi fecerint, receptus alligatus non eſt eorum ordini, & ipſi à receptione profeſſionis aliorum ſunt ſuſpenſi, & puniendi pœnâ, quæ pro gravioribus culpis eis conſuevit infligi.* Joan. Andr.

---

a *alit. Diſtrictione.* b *Ad hæc vide l. in condemnatione. l. inter eos. ff. de regul. jur. Font.* c *Hoc eſt Concilium Lateranen. ſub Alex. III. cap. 9.*

a *De materia hujus tituli vide quæ noviſſimè ſancivit Concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de Regul. & Monialibus.* b *Vid. Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. tit. de Regul. & Monialib. cap. 15. ubi de tempore profeſſionis aliud quàm hîc ſtatuitur.* c *In antiq. codic. conſtanter legitur ita, infra ipſum ſequentem annum, &c.* d *De materia hujus §. vide Clem. eos qui. tit. de regul. & ibi latè Zabarellam, Imolam & alios.*

Alexan-

Alexander IV. *Fratribus Prædicatoribus & Minoribus.* *(an. 1260.)*

NOn ſolùm *a* : [*&* ǯ.] ¶ Licèt zelum animarum habentes eas lucrari Domino ſolicitè cupiatis, quia tamen decet & expedit, ut conſcientiæ puritati non deſit judicium rationis, ne unde ſpiritualis profectus quæritur, ſalutis diſpendium ſubſequatur : vobis de fratrum noſtrorum conſilio in virtute obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus, ne ante annum probationis elapſum (qui eſt maximè in ſubſidium fragilitatis humanæ regulariter inſtitutus) quenquam ad profeſſionem veſtri ordinis ſeu renunciationem in ſeculo faciendam recipere, nec conſtitutum intra hujuſmodi annum aliquatenùs impedire, quò minùs intra ipſum ad aliam religionem, quam maluerit, tranſeat : vel (niſi major tamen quatuordecim annis exiſtens, profeſſus ſit tacitè, vel expreſsè, aut evidenter conſtet illum vitam voluiſſe mutare : quod tamen non præſumitur, niſi clarâ probatione, vel competentibus indiciis oſtendatur) omninò ad ſeculum redeat, ſicut de ſua voluntate proceſſerit, præſumatis. Quòd ſi fortè contra hanc noſtram prohibitionem quenquam recipere præſumpſeritis, decernimus eùm (qui taliter receptus fuerit) nullatenùs veſtro eſſe ordini alligatum, vosque à receptione quorumlibet ad profeſſionem ejuſdem ordinis fore ipſo facto ſuſpenſos, & inſuper pœnæ ſubjiciendos, quæ fratribus ipſius ordinis pro culpis infligi gravioribus conſuevit.

CAP. III.

¶ *Decretalis, Non ſolùm extenditur ad omnes Mendicantes : in aliis verò profeſſio expreſſa, religioni cui fit : tacita autem generaliter obligat intra annum.* h. d. ſecundùm Zen.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

COnſtitutionem *b* Innocentianam, quæ prohibet Converſorum profeſſionem recipi ante annum probationis elapſum, piæ memoriæ Alexander Papa IV. prædeceſſor noſter ad fratrum Prædicatorum & Minorum ordines duntaxat declaravit extendi : Unde nos pari ſimilitudine rationis inducti, declarationem eandem ad aliorum mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionibus profeſſo expreſsè vel tacitè fieri poteſt licitè intra annum. Sed expreſsè emiſſa (etiam ſeculari habitu non mutato) illi religioni *c* præciſè obligat, quam profitens eſt profeſſus. Tacitè verò facta intra probationis annum per ſuſceptionem habitûs (qui profitentibus tantùm datur) non illi ſpecialiter, cujus habitus eſt ſuſceptus, ſed generaliter religioni alicui recipientem obligat, ſi ætatis aptæ ſit, ſi ſciens & voluntarius, ac triduo perſeveret.

CAP. IV.

¶ *Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis caſibus hic expreſſis) non eſt alteri conferendum : interim tamen debebit per alium beneficio deſerviri, aſſignatâ eidem ſubſtituto congruâ portione, unde vivere poſſit.* h. d. Joan. de Fan.

Idem *Pariſienſi Capitulo.*

BEneficium *d* illius, qui religionem ingreditur, non eſt intra probationis annum alicui proferendum : Niſi ad ipſius accedat aſſenſus *e*, aut conſtet, quòd vitam voluerit abſolutè mutare, vel profeſſionem expreſſam fecerit, ſeu ſcienter habitum receperit profeſſorum. Sed interim eidem beneficio per alium deſerviri debebit, aſſignatâ ſibi congruâ de ipſius proventibus portione.

a *Vid. omninò, quod ſancivit noviſſimè Concil. Trident. circa profeſſionem remittendam, ſeſſ. 25. tit. de regul. & Monialibus. c. 15.* b *Hîc quoque tenendum, quod ſancivit Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regul. & Monialibus, cap. 15.* c *Vid. l. precibus. Cod. de impub. & aliis ſubſtit.* d *Vid. Concil. Trident. ſeſſ. 23. de reform. cap. 1.* e *al. conſenſus.*

CAP. V.

¶ *Secundum votum ſolenne religionis, derogat priori ſimplici.* h. d. Joan. de Fan.

Idem.

QUi *a* poſt votum à ſede de certa religione intranda emiſſum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur & profitetur in ipſa poteſt (voto non obſtante priori, cui tanquam ſimplici per ſecundum ſolenne noſcitur derogatum) manere licitè in eadem. Pro voto tamen non completo, erit eidem pœnitentia imponenda.

CAP. VI.

¶ *Vacante monaſterio Conventus novum recipit Monachum, ſi communiter ad Abbatem, & eos ſpectat : ſi ad Abbatem ſolùm, ſecùs.* h. d. Dominicus.

Idem.

SI ad ſolum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto nequibit novus Monachus à Conventu creari : Aliàs poterit, ſi eorum creatio ſpectat inſimul ad utrinque.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS XV.

CAP. UN.

¶ *Votum ſolennizatum per ſuſceptionem ſacri ordinis, vel per profeſſionem factam alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis, dirimit matrimonium poſt contractum : aliàs ſolùm impedit, & non dirimit.* h. d. ſecundùm Zen.

Bonifac. VIII. *Biteren. Epiſcopo. (an. 1298. Romæ.)*

QUod *b* votum debeat dici ſolenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos conſulere voluiſti : Nos igitur attendentes, quòd voti ſolennitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inventa : matrimonii verò vinculum ab ipſo Eccleſiæ capite rerum omnium conditore, ipſum in paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtituente unionem & indiſſolubilitatem acceperit : Præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum votum debere dici ſolenne, quantùm ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolennizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis : Aut per profeſſionem expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota, etſi quandoque matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifeſtiùs ſunt emiſſa, tantò propter plurium ſcandalum, & exemplum durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur : non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta.

DE STATU REGULARIUM.

TITULUS XVI.

CAP. UN.

¶ *Moniales tacitè vel expreſsè profeſſæ, clauſuras monaſterii exire non poſſunt, nec alii ad illas intrare : niſi cauſa legitima & ſuperioris licentia interveniat.* h. d.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

PEriculoſo & *c* deteſtabili quarundam Monialium ſtatui (quæ honeſtatis laxatis habenis, & monachali modeſtiâ ſexûsque verecundiâ impudenter abjectis, extra ſua monaſteria, nonnunquam

a *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 4. & 8.* b *Vid. B. Thom. & ibidem Cajetanum 2. 2. q. 88. art. 7.* c *Innuit, quòd Moniales corrumpuntur : & an talibus actu, qui publicè volunt, ſit dandum corpus Chriſti? gl. 1. de filia. 27. q. 1. vid. Doct. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſc. & Cler. Font.*

per habitacula ſecularium perſonarum diſcurrunt, & frequenter intra eadem monaſteria perſonas ſuſpectas admittunt, in illius, cui ſuam integritatem voluntate ſpontaneâ devoverunt, gravem *a* offenſam, religionis opprobrium, & ſcandalum plurimorum) providere ſalubriter cupientes: præſenti conſtitutione perpetuò irrefragabiliter valiturâ ſancimus, univerſas & ſingulas Moniales, præſentes atque futuras, cujuſcunque religionis ſint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus exiſtentes, ſub perpetuâ in ſuis monaſteriis debere de cætero permanere clauſurâ: ita, quòd nulli earum religionem tacitè vel expreſsè profeſſæ, ſit vel eſſe valeat quâcunque ratione vel causâ (niſi fortè tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare conſtaret, quòd non poſſet cum aliis abſque gravi periculo ſeu ſcandalo commorari) monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus inhoneſtæ perſonæ, nec etiam honeſtæ (niſi rationabilis & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius, ad quem pertinuerit, ſpeciali licentia) ingreſſus, vel acceſſus pateat ad eaſdem: ut ſic à publicis & mundanis conſpectibus ſeparatæ, omninò ſervire Deo valeant liberiùs, & laſciviendi opportunitate ſublatâ, eidem corda ſua & corpora in omni ſanctimonia diligentiùs cuſtodire.

¶ *In monaſterio non Mendicantium tot ſorores debent recipi, quot poterunt ſine penuria ſuſtentari, & ultrà non valet receptio.* hoc dicit, Dominicus.

§. 1. Sanè, ut hoc ſalutare ſtatutum commodiùs valeat obſervari, diſtrictiùs inhibemus, ne in monaſteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in ſorores, niſi quot poterunt, de ipſorum monaſteriorum bonis, ſive proventibus abſque penuria ſuſtentari: ſi ſecùs actum fuerit, irritum decernentes.

¶ *Abbatiſſa Principibus ſecularibus, ad fidelitatis ſacramentum præſtandum adſtricta, ſi non poſſunt per procuratorem jurare, perſonaliter exeundo monaſterium jurabunt, abſque dilatione ad monaſterium reditura.* Domin.

§. 2. Verùm quando Abbatiſſa vel Prioriſſa cujuſvis monaſterii pro feudo, quod monaſterium ipſum tenet ab aliquo Principe, ſeu domino temporali, ſibi debebit homagium, vel fidelitatis ſacramentum præſtare (niſi quòd per procuratorem illud præſtet, poſſit efficere apud eum) de monaſterio cum honeſta & decenti ſocietate exire poterit eo caſu licenter, homagio facto, quàm primùm commodè poterit, ſeu fidelitatis præſtito ſacramento ad ipſum monaſterium è veſtigio reverſura: ſic quòd in fraudem reſidentiæ, ſive moræ clauſtralis, nihil fiat omninò.

¶ *Compelluntur domini temporales per cenſuram Eccleſiaſticam, ut in ſuis curiis admittant Abbatiſſas per procuratores litigare: Eccleſiaſtici verò in temporalibus & ſpiritualibus earum procuratores admittere debent.* Domin.

§ 3. Porrò, ne Moniales cauſam, ſeu occaſionem habeant evagandi, Principes ſeculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus & obſecramus *b* per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti, eiſdem in remiſſionem peccaminum nihilominùs ſuadentes, quòd Abbatiſſas ipſas, & Prioriſſas, ac Moniales quaſcunque, monaſteriorum ſuorum curam, adminiſtrationem, negotiave gerentes, quibuſcunque nominibus cenſeantur, per procuratores in ſuis tribunalibus ſeu curiis litigare permittant: ne pro conſtituendis procuratoribus (qui adornati in aliquibus partibus nuncupantur) ſeu aliis hujuſmodi, eaſdem oporteat evagari. Si qui verò contra præſumpſerint, exhortationi hujuſmodi rationabili, atque ſanctæ obtemperare nolentes, cùm ſit juri contrarium, quòd mulieres (præſertim religioſæ) per ſeipſas litigare cogantur, & à via deviet honeſtatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per ſuos ordinarios Eccleſiaſticos *a* cenſurâ Eccleſiaſticâ compellantur. Epiſcopis autem, & aliis Prælatis ſuperioribus & inferioribus quibuſcunque injungimus, quòd & ipſi cauſas ſeu negotia, quæ præfatæ Moniales habebunt agere coram ipſis, aut in curiis eorundem, ſive ſint homagia, fidelitatis ſacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipſa per procuratores earum fieri faciant & tractari.

¶ *Ordinarii locorum, in ſubjectis monaſteriis propria, in exemptis Apoſtolicâ auctoritate clauſuram procurare debent: nec eſt propter hoc in aliis caſibus juriſdictio in exemptos eis attributa.* h. d. Dominicus.

§. 4. Et quoniam parùm eſſet condere jura, niſi eſſent qui ea executioni debitæ demandarent, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac diœceſi propria, in monaſteriis Monialium ſibi ordinario jure ſubjectis, ſua, in iis verò, quæ ad Romanam immediatè ſpectant Eccleſiam, ſedis Apoſtolicæ auctoritate: Abbates verò & alii, tam exempti, quàm non exempti Prælati Eccleſiarum, monaſteriorum & ordinum quorumcunque, in monaſteriis hujuſmodi ſibi ſubjectis, de clauſura convenienti, ubi non eſt, ipſorum monaſteriorum expenſis & fidelium eleemoſynis, quas ad hoc procurent, diligentiùs facienda, & de ipſis Monialibus includendis, quàm primùm commodè poterunt, providere procurent, ſi divinæ, ac noſtræ indignationis voluerint acrimoniam evitare: contradictores atque rebelles per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo: invocato ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſecularis. Per hoc autem in monaſteriis exemptis ordinarii locorum, quoad alia nullam ſibi credant juriſdictionem vel poteſtatem aliquatenùs attributam.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS XVII.

CAP. UN.

¶ *Non licet novum ordinem vel religionem, aut habitum novæ religionis creare & aſſumere. Et revocati ſunt ordines mendicantium per Papam non approbati, creati poſt Concilium.* Dominicus.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi.* (*an.* 1273.)

RELigionum diverſitatem nimiam (ne confuſionem induceret) generale Concilium *b* conſultâ prohibitione vetavit *c*. Sed quia non ſolùm importuna petentium inhiatio illarum poſtmodùm multiplicationem extorſit, verùm etiam aliquorum præſumptuoſa temeritas diverſorum ordinum, præcipuè Mendicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrenatam quaſi multitudinem adinveniat, vel habitum novæ religionis aſſumat. Cunctas *d* affatim religiones & ordines mendicantes poſt dictum concilium adinventos, qui nullam confirmationem ſedis Apoſtolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni ſubjicimus, & quatenus proceſſerant *e*, revocamus.

a *Aliter autem hîc legitur gravamen, offenſam & religionis.* b *Not. Dom. & Phil. quòd verba rogativa in materia præcepti ſtant præceptivè. gloſſ. 11. quæſt. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de tranſ act. de quo vide Tiraquell. tract. de pœnis temperandis aut remittend. cauſa 24.*

a *Vid. gloſſ. 11. q. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de tranſ.* b *Conc. Later. ſub Innocent. III. cap. 13.* c *al. vetavit.* d *In antiq. cod. ut plurimùm legitur ita: cunctos affatim religiones & ordines, &c. quidam manuſcriptus habet ita: cunctos affatim religioſos & ordines mendicantium.* e *al. proceſſerunt.*

¶ Religioſi

¶ *Religioſi Mendicantes, per Papam poſt Concilium approbati & inſtituti, non poſſunt aliquem ad profeſſionem recipere, domum vel locum de novo acquirere, nec acquiſita ſine licentia alienare, nec extraneis prædicare, confeſſiones eorum audire, vel ad ſepulturam admittere. Et contrà factum non tenet, & contrafaciens, excommunicatus eſt.* h. d. Dominic.

§. 1. Confirmatos autem per ſedem eandem, poſt idem tamen Concilium inſtitutos, quibus ad congruam ſuſtentationem reditus aut poſſeſſiones habere profeſſio ſive regula quælibet interdicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere victum ſolet incerta mendicitas: modo decernimus ſubſiſtere infrà ſcripto, ut videlicet profeſſoribus eorundem ordinum ita liceat in illis remanere, ſi velint, quod nullum deinceps ad eorum profeſſionem admittant, nec de novo domum vel aliquem locum acquirant, nec domus ſeu loca, quæ habent, alienare valeant ſine ſedis ejuſdem licentia ſpeciali. Nos enim ea diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ reſervamus in terræ ſanctæ ſubſidium, vel pauperum, vel alios pios uſus per locorum ordinarios, vel eos, quibus ſedes ipſa commiſerit, convertenda. Si verò ſecùs præſumptum fuerit, nec perſonarum receptio, nec domorum vel locorum acquiſitio, aut ipſorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat, & nihilominùs contrarium facientes ſententiam excommunicationis incurrant. Perſonis quoque ipſorum ordinum omninò interdicimus, quoad extraneos, prædicationis & audiendæ confeſſionis officium, aut *a* etiam ſepulturam.

¶ *Revocatio Ordinum Mendicantium, Prædicatores, Minores, Eremitanos, & Carmelitas non comprehendit.* hoc dicit, Dominicus.

§. 2. Sanè ad Prædicatorum & Minorum ordines (quos evidens ex eis utilitas Eccleſiæ univerſali proveniens perhibet approbatos) præſentem non patimur conſtitutionem extendi. Cæterùm Eremitarum ſancti Auguſtini, & Carmelitarum ordines, quorum inſtitutio dictum Concilium generale præceſſit, in ſolido ſtatu volumus permanere.

¶ *Exiſtens de ordinibus revocatis, non collegialiter, ſed ſingulariter ad alios ordines tranſire poteſt.* h. d. Dominic.

§. 3. Ad hæc perſonis ordinum, ad quos conſtitutio præſens extenditur, tranſeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quòd nullus ordo ad alium, vel Conventus ad Conventum ſe ac loca ſua totaliter transferat *b*, ſed ejuſdem ſuper hoc permiſſione ſpecialiter non obtentâ.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

TITULUS XVIII.

CAP. UN.

¶ *Inſtituti in Eccleſiis Monachorum ad curam populi per Epiſcopum ad ipſorum præſentationem, per eundem (ſi cauſa ſubſit) ſunt deſtituendi.* h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

Presbyteri, qui ad curam populi per Monachos in eorum Eccleſiis præſentantur Epiſcopis, & inſtituuntur ab ipſis: (cùm debeant eſſe perpetui *c*) conſuetudine vel ſtatuto quovis contrario non obſtante, ab eiſdem nequeunt Eccleſiis (niſi per Epiſcopos, & ex cauſa rationabili) amoveri.

a *In manuſcript. ita: ac etiam ſepulturam.* b *alit. transferat.* c *Dictio, perpetuus, quid ſignificet, vid. Fulgoſ. conſ. 157. incip. in cauſa Benedicti, & Alex. conſil. 60. incip. omiſſo multiplici. in 1. volum.*

DE JURE PATRONATUS *a*.

TITULUS XIX.

CAP. UN.

¶ *Donatio juris patronatûs Laici facta loco Eccleſiaſtico, etiam ſine conſenſu Epiſcopi, tenet: non tamen præjudicat juri Epiſcopi.* h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

Si Laicus jus patronatûs Eccleſiæ ſibi competens, eidem vel alteri Eccleſiæ ſeu loco religioſo duxerit conferendum, hujuſmodi collatio (quamvis abſque aſſenſu Epiſcopi facta fuerit) efficax eſt cenſenda *b*. Per præfatam tamen collationem juri Epiſcopi, qui eidem aſſenſum non præbuit, nolumus in aliquo derogari.

¶ *Laicus quadrimeſtre tempus habet ad præſentandum: Eccleſia verò ſemeſtre, licèt à Laico acquiſiverit jus patronatûs.* hoc dicit, Dominicus.

§. 1. Verùm licèt patronus Laicus ad præſentandum tempus habeat quadrimeſtre duntaxat: Eccleſia tamen, vel monaſterium, cui facta eſt à Laico juris patronatûs collatio, tempus habet ſemeſtre. Et omninò quantùm ad præſentationem pertinet, non ut patronus Laicus, ſed ut patronus debet Eccleſiaſticus reputari.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Archiepiſcopus volens provinciam viſitare, priùs debet viſitare Eccleſiam, civitatem, & diœceſim propriam, Clericos & Laicos earundem.* h. d. Dominicus.

Innocentius IV. *(an. 1252.)*

Romana *c* Eccleſia: [*& infra*] ¶ Statuimus, ut quilibet Archiepiſcopus ſuam volens viſitare provinciam, priùs Eccleſiæ ſuæ Capitulum ac civitatem & diœceſim propriam plenè viſitare procuret: nec ſit ſolùm erga majorum, ſed etiam minorum Eccleſiarum, nec circa Clericorum tantùm, ſed etiam populorum viſitationem intentus. Et ſi commodè vel abſque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum Clericos & Laicos ſtudeat convocare, ne in illis viſitatio poſtponatur.

¶ *Viſitatâ ſuâ diœceſi, Archiepiſcopus in parte vel in totum viſitat omnia loca Eccleſiaſtica, Clerum & populum provinciæ, procurationem à viſitatis recipiendo.* h. d. Domin.

§. 1. Deinde liceat ei per totam provinciam vel ejus partem viſitationis officium exercere, civitates & diœceſes, Suffraganeos ſuos & eorum ſubditos, cathedralium & aliarum Eccleſiarum Capitula & monaſteria, Eccleſias & alia religioſa & pia loca, Clericos & populos liberè viſitando, ac procurationes à locis tantùm recipere viſitatis.

¶ *Archiepiſcopus poſt inceptam viſitationem in una diœceſi tranſiens ad aliam, ad primam redire non poteſt: niſi de novo reiteret in tota provincia.* Dominic.

§. 2. Ex quo tamen aliquam de ipſis diœceſibus viſitare cœperit, nunquam poſteà, ſive totam, ſive partem ejus viſitaverit, revertatur cauſa viſitationis ad illam, priuſquam omnes reliquæ ipſius provinciæ diœceſis in toto vel in parte (quas ſecurè viſitare poterit) & ſua denuò fuerint viſitatæ. Quòd ſi fortè eadem diœceſis vel aliqua ibi Eccleſia plùs aliis indiguerit viſitari: tunc aliarum

a *De materia hujus tit. vide quod noviſſimè decrevit Concil. Trid. ſeſſ. 25. de refor. c. 9.* b *Vid. l. cùm à matre. C. de rei vend. & l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2.* c *De materia hujus decret. præter ſtatuta in Conc. Later. ſub Alexand. III. c. 4. & in Concil. Later ſub Innocent. III. c. 23. vide omnino quæ noviſſimè ſancivit Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 3.*

viſitatione intermiſsâ redeat ad eandem, ſi à loci diœceſano requiſitus extiterit, vel de omnium aut majoris partis Epiſcoporum ejuſdem provinciæ proceſſerit conſilio & aſſenſu : ad quod iidem ſe pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenùs negligatur. Si verò malitiosè in his difficultatem adhibuerint, Archiepiſcopus licentiam ſuper hoc à ſede Apoſtolica poſtulet confidenter.

¶ *Expeditâ viſitatione non reiterat illam Archiepiſcopus ſine conſilio Suffraganeorum, & definitione in ſcriptis priùs factâ : debet tamen reincipere ab illis, qui in prima non fuerant viſitati.* h. d. Dominicus.

§. 3. Poſtquam autem ſemel omnes provinciæ ſuæ diœceſis viſitaverit, licitum ſit ei poſteà (priùs tamen Suffraganeorum ſuorum requiſito conſilio, & ipſius definitione ſuper hoc habita coram eis, quæ in ſcriptis redigi volumus, ut poſſint *a* aliis eſſe nota) viſitationem per eandem reiterare provinciam, juxta modum ſuperiùs annotatum : etiamſi non interveniat in hoc Suffraganeorum ipſorum aſſenſus : illam ſemper providentiam adhibendo, ut in poſterioribus viſitationibus illas Eccleſias, eoſque Cleros & populos priùs viſitet, qui non fuerant ab eo in prioribus viſitati : niſi magis ſit aliis viſitationis officium opportunum.

¶ *Archiepiſcopus viſitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita miniſtrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, abſque juramento : infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat.* h. d. Dominic.

§. 4. Sanè hujuſmodi impenſurus officium, propoſito verbo Dei quærat de vita & converſatione miniſtrantium in Eccleſiis & locis aliis divino cultui deputatis, ac cæteris quæ ad officium ipſum ſpectant, abſque coactione & exactione qualibet juramenti, ad ipſorum emendationem per ſalubria monita *b*, nunc levia, nunc aſpera, juxta datam ſibi à Deo prudentiam diligenter intendens. Quòd ſi de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinariis ipſorum (ut ſuper his ſolenniter inquirant) denunciet, ſi viderit expedire. Notoria verò crimina, quæ examinatione non egeant (cùm ſuper his meritò notari poſſit ordinariorum negligentia eorundem) liberè corrigat, pœnam pro illis debitam infligendo.

¶ *Viſitator non in pecunia, ſed victualibus recipiet procurationem moderatam : nec familia ſua aliquid recipere poteſt etiam prætextu officii, nec ipſe, nec ſui aliquod munus etiam ablatum recipient.* h. d. Dominicus.

§. 5. Procurationes autem recipiat, ſecundùm quod eſt in canonibus *c* conſtitutum : nullam tamen pecuniam ipſe vel aliquis de ſua familia, occaſione alicujus officii aut conſuetudinis, ſeu quolibet alio modo earum nomine, ſed in victualibus expenſas tantùm recipiat moderatas. Caveat inſuper, ne ipſe, vel quiſquam ſuorum aliquod munus, quodcunque ſit, & qualitercunque offeratur, præſumat recipere : ut non quæ ſua ſunt videatur quærere, ſed quæ Jeſu *d* Chriſti. Quòd ſi fuerit contrà præſumptum, recipiens maledictionem incurrat, à qua nunquam (niſi duplum reſtituat) liberetur : volumus enim in his fraudem quamlibet penitùs evitari.

¶ *Forma viſitationis præmiſſa ſervari debet in Epiſcopis & aliis Prælatis inferioribus : Regularium conſuetudinibus exceptis.* hoc dicit, Dominicus.

§. 6. Hanc autem viſitandi formam ab univerſis etiam Epiſcopis aliiſque Prælatis ordinario jure ſuos ſubjectos *e* viſitantibus, plenè obſervari præcipimus : ſalvis ſuper hoc rationabilibus & approbatis Religioſorum conſuetudinibus & regularibus inſtitutis.

a *al. Poſſet.* b *Vid. omninò Conc. Trid. ſeſſ. 1. de reform. cap. 1.* c *Hos canones habes in Conc. Later. initio cap. citati.* d *al. deeſt dictio* Jeſu. e *al. ſubditos.*

CAP. II.

¶ *Quia decret. Innocent. IV. ſuprà proximum non benè ſervabatur in illo capitulo, quo præceperat procurationes in victualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in victualibus à locis non viſitatis : illam confirmat, pœnas adjiciens.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.* (*an. 1273.*)

Exigit perverſorum *a* audacia, ut non ſimus ſolâ delictorum prohibitione contenti, ſed etiam pœnam delinquentibus imponamus. Conſtitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædeceſſoris noſtri editam, ſuper non recipiendis in pecunia procurationibus, ac ſuper receptione munerum, viſitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter obſervari : eam decernimus pœnæ adjectione juvandam. Statuentes, ut univerſi & ſinguli, qui ob procurationem ſibi ratione viſitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, vel aliàs conſtitutionem ipſam recipiendo munera, ſive viſitationis officio non impenſo procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occaſione violare præſumpſerint, duplum ejus quod receperint, Eccleſiæ à qua id receptum fuerit, intra menſem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, duplum ipſum ultra prædictum tempus reſtituere differentes, ingreſſum ſibi Eccleſiæ ſentiant *b* interdictum. Inferiores verò ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos, quouſque de duplo hujuſmodi gravatis Eccleſiis plenariam ſatisfactionem impendant : nullâ eis in hoc dantium remiſſione, liberalitate ſeu gratiâ valiturâ.

CAP. III.

¶ *Viſitator recipere poteſt procurationem in pecunia volentibus viſitatis. Sed unâ die ultra unam procurationem non recipiet, licèt plura viſitaverit loca.* h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an. 1298.*)

Felicis *c* recordationis Gregorius Papa X. prædeceſſor noſter prohibuit in Concilio Lugdunenſi, ne aliqui ob procurationem ſibi ratione viſitationis debitam exigere pecuniam præſumerent, vel etiam recipere à volente. Verùm quoniam rerum experientia nos inſtruxit, ex hoc tam perſonis viſitantibus, quàm locis & Eccleſiis viſitatis multa incommodorum diſpendia provenire, concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alii, quibus ex officio competit viſitare, à volentibus Eccleſiarum & locorum viſitatorum Rectoribus ſeu perſonis pecuniam licitè recipere valeant, pro ſumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus quibus viſitationis officium perſonaliter exercebunt : Adjicientes, quòd non liceat viſitanti niſi unam procurationem recipere unâ die, ſive unum locum ſolum viſitaverit, ſive plura, etiamſi locus quilibet viſitatus ab illo ſufficeret ad procurationem integram perſolvendam, cùm eidem ſufficere debeat, ut temporalia metat à locis perſonaliter viſitatis, pro diebus, quibus eis ſpiritualia ſubminiſtrat : Cætera verò in ejuſdem prædeceſſoris conſtitutione contenta in ſuo volumus robore perdurare.

CAP. IV.

¶ *Si univerſitas vel ſingularis perſona Eccleſias vel Eccleſiaſticas perſonas compulerit ſolvere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus ſuis, quas causâ negotiationis non deferunt, vel pro perſonis: ſingulares ſunt excommunicati, & univerſitas interdicta : nec prodeſt contraria conſuetudo. Cle. hoc addit, quòd diœceſani, quibus conſtat aliquos has ſententias incidiſſe, illos publicare debent, & ipſas ſententias facere obſervari. eod. tit. præſenti.* Joan. And.

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 3. quòd ſi quiſquam.* b *In veteri exemplari deeſt,* ſentiant. c *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. cap. 3. §. ſi tamen in optione eorum.*

Idem

Idem.

Quanquam *a* pedagiorum exactiones, tam jure canonico, quàm civili regulariter meritò ſint damnatæ *b*: tantò tamen diſtrictiùs ne ab Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis talia exigantur, prohiberi oportet, quantò ſi id fiat, major inde tranſgreſſionis reatus incurritur, & offenſa evidentior comprobatur. Cùm igitur Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ ac res *c* ipſarum non ſolùm jure humano, quinimò & divino, à ſecularium perſonarum exactionibus ſint immunes: conſtitutionem felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædeceſſoris noſtri (qui ſtatuit Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ad pedagia & guidagia penitùs non teneri, nec ad exhibendum vel ſolvendum talia pro rebus ſuis propriis, quas non causâ negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, ſeu tranſmittunt:) Volentes propter multorum inſolentiam & abuſum pœnæ adminiculo adjuvare, adjicimus diſtrictiùs inhibendo (contrariâ conſuetudine quorumcunque, quæ dicenda eſt corruptela veriùs, non obſtante) ut nec collegium, nec univerſitas, nec aliqua etiam ſingularis perſona, cujuſcunque ſit dignitatis, conditionis aut ſtatûs, à præfatis Eccleſiis, aut perſonis, pro perſonis ipſis aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, per ſe vel per alium, ſuo nomine vel etiam alieno, aut eas ad hujuſmodi perſolvenda compellat. Qui verò contrà fecerint, ſi perſonæ fuerint ſingulares, excommunicationis: ſi autem collegium vel univerſitas civitatis, caſtri, ſeu loci alterius cujuſcunque, ipſa civitas, caſtrum vel locus interdicti ſententias ipſo facto incurrant: nec ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenariè reſtituerint, & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter.

CAP. V.

¶ *Archiepiſcopus viſitare poteſt provinciam ac etiam iterare, licet Suffraganei non ſint negligentes: & tunc confeſſiones omnium audire, abſolvere, & pœnitentias abſolvere.* h. d. Domin.

Idem.

Perpetuò *d* declaramus edicto, Archiepiſcopum poſſe ſecundùm tenorem conſtitutionis felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædeceſſoris noſtri, ſuper hoc editæ, ſuam provinciam viſitare liberè, licèt non ſint ejus ſuffraganei negligentes, & iterare viſitationem eandem, & procurationes à locis recipere viſitatis. Conſuetudine (ſi qua forſan ab ipſis Suffraganeis vel ab aliis allegetur) præmiſſis contrariâ, non obſtante. Poteſt etiam idem Archiepiſcopus dum viſitat, confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorum audire, ac abſolvere confitentes, & ipſis pœnitentias injungere ſalutares.

DE CONSECRATIONE ÆCCLESIÆ VEL ALTARIS.

TITULUS XXI.

CAP. UN.

¶ *Pollutâ Eccleſiâ pollutum eſt cœmeterium illi contiguum, ſed non remotum. Pollutio cœmeterii Eccleſiam non polluit, licèt contigua exiſtat. Polluto uno cœmeterio, aliud illi contiguum pollutum non eſt, licèt per portam de uno in aliud detur ingreſſus.* Hoc dicit, Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an. 1298.*)

Si *a* Eccleſiam pollui ſanguinis aut ſeminis effuſione contingat, ipſius cœmeterium, ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis ſepeliri. Secùs ſi remotum fuerit ab eadem. Non ſic quoque in caſu converſo ſentimus, ut videlicet polluto cœmeterio, quamvis Eccleſiæ contiguo, debeat Eccleſia reputari polluta: ne minùs dignum, majus, aut acceſſorium, principale ad ſe trahere videatur. Non unum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licèt de uno ad aliud per portam intermediam habeatur acceſſus) non propter hoc reputabitur violatum.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XXII.

CAP. UN.

¶ *Feſta duodecim Apoſtolorum, quatuor Evangeliſtarum, & quatuor Doctorum, & Confeſſorum Eccleſiæ, ſcilicet Gregorii, Auguſtini, Ambroſii, & Hieronymi, ſub officio duplici debent ſolenniter celebrari.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1298. Romæ.*)

Glorioſus *b* Deus in ſanctis ſuis, & in majeſtate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis incluſa limitibus, nullis terminis comprehenſa, recti cenſurâ judicii cœleſtia pariter & terrena diſponit, etſi cunctos ejus miniſtros magnificet, altis decoret honoribus, & cœleſtis efficiat beatitudinis poſſeſſores: illos tamen (ut dignis digna rependat) potioribus attollit inſigniis dignitatum, & præmiorum uberiori retributione proſequitur, quos *c* digniores agnoſcit, & commendat ingenior excellentia meritorum. Sic & alma mater Eccleſia ejus ſacra veſtigia proſequens, & exemplo ducta laudabili, licèt univerſos in regnis cœleſtibus conſtitutos ſtudiis honorare ſolicitis & ſonoris efferre præconiis non deſiſtat: glorioſiſſimos tamen Chriſtianæ fidei principes, athletas Dei electos juſtos ſeculi Judices, lumina vera mundi, videlicet Chriſti redemptoris Apoſtolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne prædictam Eccleſiam ſuo precioſo ſanguine plantaverunt, ipſam exigendo ſublimiter, & diſciplinis ſanctiſſimis dirigendo: Reverendiſſimos etiam patres viroſque clariſſimos quatuor Evangeliſtas Domini, per quorum diligentiſſima & fideliſſima ſtudia eidem Eccleſiæ ſacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipſius Doctores Eccleſiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus ſedis Apoſtolicæ curam geſſit, Auguſtinum & Ambroſium venerandos *d* antiſtites, ac Hieronymum Sacerdotii præditum titulo, eximios Confeſſores ſummis attollere vocibus, laudibus perſonare præcipuis, & ſpecialibus diſponit honoribus venerari. Horum quippe Doctorum perlucida & ſalutaria documenta prædictam illuſtrârunt Eccleſiam, decorârunt virtutibus, & moribus informârunt: per ipſos prætereà quaſi luminoſas ardenteſque lucernas ſuper candelabrum in domo Domini poſitas (errorum tenebris profugatis) totius corpus Eccleſiæ tanquam ſydus irradiat matutinum: eorum etiam fœcunda facundia cœleſtis irrigui gratiâ influente Scripturarum ænigmata reſerat, ſolvit nodos, obſcura dilucidat, du-

a *Vide Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 22. & Conc. Trid. ſeſſ. 25. ref. c. 20.* b *Ergò eas faciens probabit hoc ſibi licere. infrà c. 2. immun. Eccl. lib. 6. C. vecti. not. Dom. & Phil.* c *vide l. ſi publicanus. §. de rebus. ff. de publ. Font.* d *Vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. de refor. c. 3. §. à metropolitanis verò, unde intelliges quatenus hodie procedat diſpoſitio hujus capitis.*

a *De materia hujus decretalis, vide plenè Turrecrematam & alios in cap. Eccleſiis. de conſecrat. diſtinct. 1.* b *Vide Chaſſaneum in Catalogo gloriæ mundi, part. 3. conſiderat. 20. & multis ſequentibus.* c *Vide text. 89. diſt. cap. ad hoc Font.* d *alias, reverendos.*

biaque declarat: profundis quoque ac decoris illorum ſermonibus ampla ipſius Eccleſiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantiâ ſingulari glorioſiùs ſublimata coruſcat. Ideoque circumſpectâ prudentiâ dictæ ſedis (quæ actibus intenta ſalubribus, & operibus expoſita pietatis, libenter & ſolerter exequitur, quæ ſunt Dei) præmiſſa ſolicitè digneque conſiderans, & debitâ meditatione perluſtrans, ad divini nominis honorem & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, ſalutemque fidelium, meritò cenſuit, riteque providit, Apoſtolos, Evangeliſtas, & Confeſſores eoſdem in univerſali Eccleſia honorificentiæ potioris impendiis attollendos: ut ab ea tantò propenſiùs honorari ſe ſentiant, quantò ipſam præ cæteris excellentiùs illuſtrârunt. Nos itaque piis ducti conſiliis, dignisq; ſtudiis excitati, nonnullos *a* prædeceſſores noſtros Romanorum Pontificum (qui ſpecialis devotionis proſequentes affectum, aliquorum feſta Sanctorum ſub duplici ordinaverunt officio celebranda) imitari ſolicitè intendentes, eorundem Apoſtolorum, Evangeliſtarum & Confeſſorum feſtivitates præcipuas (de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu) ſub officio duplici per univerſas orbis Eccleſias volumus, ſtatuimus, & præcipimus annis ſingulis perpetuis futuris temporibus ſolenniter celebrari.

DE IMMUNITATE *b* ECCLESIARUM, COEMETERIORUM, ET ALIORUM LOCORUM RELIGIOSORUM.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Seculares poteſtates ab Eccleſiis vel Eccleſiaſticis perſonis tallias vel exactiones pro rebus vel poſſeſſionibus acquiſitis vel acquirendis exigere non præſumant: nec eas compellere ad ipſas diſtrahendum, vel extra manum ſuam ponendum.* hoc dicit, Joan. Andr.

Alexander IV. *(an. 1260.)*

Quia *c* nonnulli habentes temporale dominium, vel poteſtatis gerentes officium ſecularis, libertatem & immunitatem Eccleſiaſticam lædere ac minuere tanquam honoris & privilegii Eccleſiarum invidi moliuntur: expedit, quòd per diligentiam & auctoritatem ſed. Apoſt. (quæ curam habet Eccleſiarum omnium & tutelam) contra talium auſus & conamina opportunum remedium apponatur *d*, ut Eccleſiæ ipſæ in plenitudine juris ſui & libertatis integritate lætentur *e*, ac deteſtabilis malignorum audacia, & inſolentium nefaria temeritas propulſetur. Sanè intelleximus, quòd in regno Franciæ, Communiæ, Scabini, ſeu Conſules & alii domini temporales, & ii, qui juriſdictionem in ipſis communiis, civitatibus, caſtris & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commiſſa eſt executio juſtitiæ ſecularis, moleſti ſunt nimiùm Eccleſiis ſuper pluribus, & infeſti: & inter cætera nituntur & ſtudent ut illis collectas *f* & allias & alia hujuſmodi eædem Eccleſiæ præ-

a *Al. ita: nonnullos prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, &c.* b *vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de refor. c. 26. ubi privilegia & immunitates Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum innovantur & confirmantur.* c *vide Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 15. & Conc. Lat. ſub Leone X. ſeſſ. 9. tit. de reform. curiæ. §. etiam à jure.* d *al. apponatur.* e *aliàs, locentur.* f *Vide Anch. conſil. 96. incip. ſuper dicto dubio. Dec. conſil. 496. incip. in cauſa domini. & Jaſ. conſil. 83. incip. dicta prædia. volum. 3.*

textu bonorum quæ acquiſiverunt, tribuant & perſol vant, vel extra manum ſuam ponant hujuſmodi acquiſi ta. Volentes itaque ſuper his omnibus (prout expedit) ſolicitè providere, totque temerariis auſibus congrui præſidiis obviare, auctoritate Apoſtolicâ, præhabitâ cum fratribus noſtris diligenti deliberatione, decernimus non licere præfatis Communiis, Scabinis, & iis, qui in eis juriſdictionem temporalem obtinent, vel juſtitiam temporalem *a* exercent, tallias, vel collectas ſeu exactiones quaſcunque Eccleſiis vel perſonis Eccleſiaſticis imponere, vel exigere ab eiſdem pro domibus, prædiis vel quibuſcunque poſſeſſionibus ab eiſdem Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis legitimè hactenus acquiſitis, vel in poſterum acquirendis, etiamſi ipſæ Eccleſiæ vel perſonæ, vel res hujuſmodi ſint intra illorum diſtrictum vel territorium conſtitutæ. Nec etiam liceat illis ipſas Eccleſias vel perſonas ad diſtrahendum vel alienandum, aut extra manum ſuam ponendum, acquiſita jam vel quæ deinceps acquirent, aliquatenùs coarctare.

CAP. II.

¶ *In Eccleſiis dato humili ingreſſu debet orationibus inſiſti: excluſis clamoribus & ſeditionibus, conſiliis univerſitatis Laicorum & eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus, & nundinis ac judiciis ſecularibus, & maximè criminalibus.* h. d. uſque ad §. ordinarii. Dominicus.

Gregorius X. *in generali Conc. Lugdun. (an. 1273.)*

Decet domum Domini *b* ſanctitudo, decet ut cujus in pace factus eſt locus, ejus cultus ſit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad Eccleſias humilis & devotus ingreſſus, ſit in eis quieta converſatio, Deo grata, inſpicientibus placita *c*, quæ conſiderantes non ſolùm inſtruat, ſed & reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod eſt ſuper omne nomen (à quo aliud ſub cœlo non eſt datum hominibus, in quo ſalvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet JESU *d* Chriſti, qui ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum) exhibitione reverentiæ ſpecialis attollant, & quod generaliter ſcribitur *e*, ut in nomine JESU omne genu flectatur, ſinguli ſingulariter in ſeipſis implentes (præcipuè dum aguntur Miſſarum ſacra myſteria *f*) glorioſum illud nomen quandocunque recolitur, flectant genua cordis ſui, quod vel capitis inclinatione teſtentur; attendantur in locis eiſdem intentis præcordiis ſacra ſolennia, devotis orationibus inſiſtatur, nullus in locis eiſdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, ſeditionem excitet, conclamationem moveat, impetumvè committat. Ceſſent in locis illis univerſitatum & ſocietatum quarumlibet concilia *g*, conciones & publica parlamenta. Ceſſent vana, & multò fortiùs fœda & prophana colloquia. Ceſſent confabulationes quælibet. Sint poſtremò quæcunque alia, quæ divinum poſſunt turbare officium, aut oculos divinæ majeſtatis offendere, ab ipſis prorſus extranea: ne ubi peccatorum eſt venia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi. Ceſſent in Eccleſiis earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarum ac fori cujuſcunque tumultus, omnis in eis ſecularium judiciorum ſtrepitus conquieſcat, nulla inibi cauſa per Laicos criminalis maximè, agitetur, ſint loca eadem à Laicorum cognitionibus aliena.

¶ *Locorum ordinarii exequi debent hîc contenta: & ſententiæ in Eccleſiis habitæ ſunt nullæ: & contrà facientes puniri debent* h. d. Dominicus.

Ordinarii locorum hoc faciant obſervari: ſuadendo

a *Secularem legitur conſtanter in vetuſt. codic.* b *Pſal. 92 & 75.* c *Aliàs, placida.* d *vide beatum Chryſoſtomum ſuper c. 1. Epiſt. Pauli ad Galatas. Act. 4.* e *Philipp. 2.* f *aliàs miniſteria.* g *al. conſilia.*

ſuadeant

ıadeat, interdicta hujus canonis auctoritate compe- ȥant, ad hoc alios etiam in Eccleſiis ipſis magis aſſiduos, ẋ ad præmiſſa idoneos deputando. Et nihilominùs pro- eſſus Judicum ſecularium,ac ſpecialiter prolatæ ſenten- .æ in eiſdem locis omni careant robore firmitatis. Qui erò præmiſſas inhibitiones animo petulanti contem- ſerint, præter proceſſum ordinariorum & deputando- ım ab ipſis, divinæ ultionis & noſtræ poterunt acrimo- iam formidare, donec ſuum confeſſi reatum à ſimilibus ırmato propoſito deliberaverint abſtinere.

CAP. III.

¶ Ponit exceſſus Laicorum, qui Clericis collectas, tallias & onera nponebant: & exceſſus Clericorum, qui talibus conſentiebant.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

CLericis *a* Laicos infeſtos oppidò tradit antiquitas, quod & præſentium experimenta temporum mani- eſtè declarant, dum ſuis finibus non contenti nituntur n vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter at- endunt, quàm ſit eis in Clericos, Eccleſiaſticasvé per- ɔnas & bona interdicta poteſtas, Eccleſiarum Prælatis, cclefiis, Eccleſiaſticiſque Perſonis regularibus & ſecu- ıribus imponunt onera gravia, ipſoſque talliant, & eis ɔllectas imponunt, ab ipſis ſuorum proventuum vel ɔnorum dimidiam, decimam ſeu viceſimam, vel quam- ıs aliam portionem aut quotam exigunt & extorquent, ɪſque moliuntur multifariè ſubjicere ſervituti, ſuæque bmittere ditioni: & (quod dolenter *b* referimus) non- ılli Eccleſiarum Prælati, Eccleſiaſticæque perſonæ, tre- dantes ubi trepidandum non eſt; tranſitoriam pacem ıærentes, plùs timentes majeſtatem temporalem offen- re, quàm æternam, alium abuſibus non tam temera- , quàm improvidè acquieſcunt, ſedis Apoſtolicæ au- ɔritate ſeu licentiâ non obtentâ.

¶ Præcipit perſonas Eccleſiaſticas pro rebus ſuis vel Eccleſia- n nil Laicis ſolvere debere abſque licentia Apoſtolicæ ſedis, ſub cunque colore mutui, ſubventionis, doni, vel alio quolibet: ut m ipſi Laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quo- que modo depoſita Eccleſiarum vel perſonarum Eccleſiaſtica- : ſingulares contrà facientes excommunicat, univerſitates in- licit: quæ pœnæ locum habeant in promiſſionibus factis etiam e hanc conſtitutionem, ſi poſtmodùm ſolvantur vel recipiantur, ab his ſententiis ſolus Papa abſolvit, præterquam in mortis arti- o. hoc dicit.

§. 1. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare vo- tes, de fratrum noſtrorum conſilio Apoſtolicâ aucto- ıte ſtatuimus, quòd quicunque Prælati, Eccleſiaſticæ- e perſonæ, religioſæ vel ſeculares quorumcunque or- ıum, conditionis ſeu ſtatûs, collectas vel tallias, deci- m, viceſimam, ſeu centeſimam ſuorum & Eccleſia- n proventuum vel bonorum Laicis ſolverint vel pro ſerint, vel ſe ſoluturos conſenſerint, aut quamvis ım quantitatem, portionem, aut quotam ipſorum pro- ıtuum vel bonorum æſtimationis, vel valoris ipſo- n, ſub adjutorii, mutui, ſubventionis, ſubſidii vel ıi nomine, ſeu quovis alio titulo, modo, vel quæſito ore abſque auctoritate ſedis ejuſdem: nec non Impe- ɔres, Reges, ſeu Principes, Duces, Comites, vel Baro- , Poteſtates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores, ɔcunque nomine cenſentur, civitatum, caſtrorum, ſeu quorumcunque locorum conſtitutorum ubilibet, & qui- vis alii cujuſcunque præeminentiæ, conditionis, & ſta- tûs, qui talia impoſuerint, exegerint vel receperint, aut apud ædes ſacras depoſita Eccleſiarum vel Eccleſiaſtica- rum perſonarum ubilibet arreſtaverint, ſaiſiverint, ſeu occupare præſumpſerint, vel arreſtari, ſaiſira *a* aut oc- cupari mandaverint, aut occupata, ſaiſiri *b* ſeu arreſtata receperint: nec non omnes, qui ſcienter dederint in præ- dictis auxilium, conſilium, vel favorem publicè vel oc- cultè, eoipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Univerſitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Ec- cleſiaſtico ſupponimus interdicto. Prælatis & perſonis Eccleſiaſticis ſupradictis in virtute obedientiæ, & ſub de- poſitionis pœnâ diſtrictè mandantes, ut talibus abſque expreſſa licentia dictæ ſedis nullatenùs acquieſcant: quodque prætextu cujuſcunque obligationis, promiſſio- nis, & confeſſionis *c* factarum hactenus vel facienda- rum in antea, priùſquam hujuſmodi conſtitutio, prohi- bitio, ſeu præceptum ad notitiam ipſorum pervenerint *d*, nihil ſolvant, nec ſupradicti ſeculares quoquo modo re- cipiant. Et ſi ſolverint, vel prædicti receperint, in ex- communicationis ſententiam incidant ipſo facto. A ſu- pradictis autem excommunicationum & interdicti ſen- tentiis nullus abſolvi valeat, præterquam in mortis ar- ticulo abſque ſedis Apoſtolicæ auctoritate & licentia ſpe- ciali: Cùm noſtræ intentionis exiſtat tam horrendum ſecularium poteſtatum abuſum nullatenùs ſub diſſimu- latione tranſire.

¶ Omnia privilegia derogantia huic conſtitutioni caſſat & ir- ritat.

§. 2. Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis ſub quibuſcunque tenoribus, formis, ſeu modis, aut verbo- rum conceptione conceſſis Imperatoribus, Regibus & aliis ſupradictis, quæ contra præmiſſa in nullo volumus alicui vel aliquibus ſuffragari.

CAP. IV.

¶ Excommunicati ſunt, qui impediunt ſuper cauſis, quæ ad forum Eccleſiaſticum de jure vel de conſuetudine pertinent, literas à ſede Apoſtolica impetrari, vel ſuper ipſis coram ordinariis vel de- legatis Eccleſiaſticis litigari. Joan. Andr.

Idem.

QUoniam (ut intelleximus) quorundam juſtitiario- rum, ballivorum, Judicumvé ſecularium ac tem- poralium dominorum in quibuſdam partibus præſum- ptuoſa temeritas ſic excrevit, ut in terris eorum ſive di- ſtrictibus literas Apoſtolicas impetrantes, vel ad Judi- ces ordinarios Eccleſiaſticos recurrentes, ſuper cauſis, negotiis, ſeu quæſtionibus, quæ ratione perſonarum aut rerum de jure aut antiqua conſuetudine ad forum *e* Ec- cleſiaſticum pertinent, obtinere non poſſunt in eis per eoſdem ordinarios Judices vel Apoſtolicas literas juſti- tiæ complementum, quin potiùs ſuper illis recurrere ad judicium ſeculare, vel à lite, cauſa ſeu quæſtione deſi- ſtere compelluntur: Nos juſtitiam noſtram & Eccleſiæ ſponſæ noſtræ nolentes negligere, qui alios in ſua juſti- tia confovemus: ſtatuimus diſtrictiùs inhibendo, ne quis impetratores literarum noſtrarum, vel alios in foro Ec- cleſiaſtico delegato ſeu ordinario litigantes, ſeu litiga- re volentes, ſive ambæ partes hoc voluerint, ſive una, ſu- per cauſis Eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum Eccleſiaſticum ratione perſonarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel de antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur, per ſe vel per alium ad deſiſtendum, vel in foro ſeculari de quæ- ſtionibus hujuſmodi litigandum per eorundem Judicum Eccleſiaſticorum vel impetrantium, aut litigantium, ſeu

---

a Quærebat Joan. Mont. in iſto cap. Quid ſi fiat impoſitio ta- n Eccleſiaſticis perſonis, ſed eorum hominibus, nunquid eſſet lo- pœna hujus cap.? Et dicebat quòd ſic, quia ſit fraus legi, de infrà de regulis jur. cap. fin. & ſuprà de privileg. quanto. facit eod. cap eos. ſecundùm Lapum, Abb. Dom. Philip. dicit, nullo caſu habebit locum hæc conſtitutio, quia penitùs revo- cum ſuis declarationibus, nec ullus Doctorum eam legit. Font. b ius, dolentes.

a *Al. ſiſari.* b *al. ſiſata.* c *In manuſcr. legitur conſtanter ita: & conceſſionis.* d *al. pervenerit.* e *Quæ ſint illa cauſa, vide in c. licèt, de foro compet. in antiq. Bart. in extravag. ad re- prim. in verb. denunciatione.*

volentium litigare, aut propinquorum ipſorum ſeu rerum illorum, aut Eccleſiarum ſuarum etiam captionem, modisvé aliis quibuſcunque compellat, ſeu compelli faciat vel procuret: nec per ſe aliosvé impediat, quò minùs coram Judicibus Eccleſiaſticis, delegatis ſeu ordinariis querelantes de cauſis, quæ (ut præmiſſum eſt) ad cognitionem pertinent eorundem, poſſint liberè juſtitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, conſilium, vel favorem. Si quis verò contra præſumpſerit, excommunicationi ſe ipſo facto noverit ſubjacere: à qua (niſi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel juriſdictio uſurpata, quàm parti, quæ turbata in proſecutione fuerit ſui juris, de injuria, damnis, expenſis, & intereſſe priùs per eundem integrè fuerit ſatisfactum) nullatenùs abſolvatur.

CAP. V.

¶ *Domini temporales prohibentes ſubditis, ne cum perſonis Eccleſiaſticis contrahant, vel communia obſequia exhibeant, ipſo facto excommunicationem incurrunt.* h. d. Dom.

Idem.

EOs *a*, qui temporale dominium obtinentes, ſuis ſubditis, ne Prælatis aut Clericis, ſeu perſonis Eccleſiaſticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eiſdem, neque ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibere præſumant, aliquando interdicunt (cùm talia in derogationem libertatis Eccleſiaſticæ præſumantur) eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Capitulum, ſuper ſpecula, prohibens audientiam Legum vel Phyſicæ, non includit parochiales Eccleſias habentes, niſi ſint plebaniæ habentes ſub ſe capellas, in quibus Clerici perpetuò inſtituantur.* h. d. Domin.

Bonifacius VIII.

STatutum *b* felicis recordationis Honorii Papæ tertii prædeceſſoris noſtri, quòd Decanis, Archidiaconis, Præpoſitis, Plebanis, Cantoribus, & aliis Clericis habentibus perſonatus, audire Leges vel Phyſicam interdicit: ad eos, qui parochiales Eccleſias obtinere noſcuntur, piæ memoriæ Clementis Papæ quarti prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, declaramus præſentis conſtitutionis oraculo ratione Eccleſiarum hujuſmodi non extendi: Niſi eædem Eccleſiæ fuerint plebaniæ ſub ſe capellas habentes, in quibus inſtituantur Clerici perpetui, nequeuntes ab ipſis abſque cauſa rationabili amoveri.

CAP. II.

¶ *Excommunicatus eſt ipſo facto Religioſus profeſſus, habitum temerariè dimittens, vel ad quacunque ſtudia accedens, non obtentâ licentiâ Prælati & Conventûs. Doctores ſcienter docentes, vel in ſcholis retinentes ad Leges vel Phyſicam tales Religioſos, ſimiliter excommunicationem occurrunt.* h. d. Dominicus.

Idem.

UT *a* periculoſa Religioſis evagandi materia ſubtrahatur, diſtrictiùs inhibemus, ne de cætero aliquis quamcunque religionem tacitè vel expreſsè profeſſus, in ſcholis vel alibi temerè habitum religionis ſuæ dimittat: nec accedat ad quævis ſtudia literarum, niſi à ſuo Prælato cum conſilio ſui Conventûs vel majoris partis ejuſdem, ſibi eundi ad ſtudium, licentia primitùs ſit conceſſa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto. Doctores quoque ſive Magiſtri, qui Religioſos habitu ſuo dimiſſo Leges vel Phyſicam audientes ſcienter docere, aut in ſcholis ſuis præſumpſerint retinere, ſimili eo ipſo ſint ſententiâ innodari.

CAP. III.

¶ *Clericus in loco temporalis juriſdictionis ſuæ ſuper delicto ibi commiſſo delegans, ut veritate inquiſitâ juſtitiam exequatur, irregularis non efficitur, licèt pœna ſanguinis inferatur.* hoc dicit, Dominicus.

Idem.

EPiſcopus *b* ſeu quicunque alius Prælatus, vel Clericus juriſdictionem obtinens temporalem, ſi homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in juriſdictione ſua commiſſo, ballivo ſuo aut alii quicunque injungat, ut ſuper hoc veritatem inquirens, juſtitiæ debitum exequatur, irregularis cenſeri non debet: quamvis ipſe ballivus vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit, juſtitiâ mediante. Nam licèt Clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat, eas tamen (cùm juriſdictionem obtinent temporalem) debent & poſſunt metu irregularitatis ceſſante aliis delegare.

a *Vide Anch. conſil. 11. incip. factum ſuper quo petitur conſilium, & Lapum allegat. 92. incip. inſpeximus.* b *Vide Doct. & inprimis Panorm. in cap. non magnoperè. & in cap. fin. extr. ne Clerici vel Monachi. & Innoc. in cap. firmiter. extrà, de ſumm. Trinitat. & fide Catholica.*

a *Multa hùc ſpectantia vide per Calderinum conſil. 2. tit. de magiſtris. & per Abbatem conſ. 84. lib. 1.* b *Præter Doctor. hìc, vide notata in cap. ex literis. extrà, de exceſſ. prælat. & in cap. in Archiepiſcopatu. de raptoribus.*

F I N I S.

SEXT

SEXTI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

¶ *Sponſalia pura & certa, ex conſenſu valida, licèt aliàs nulla, inducunt publicam honeſtatem: quæ habet dirimere ſequentia ſponſalia, ſed non præcedentia.*

Bonifacius VIII. *(an. 1298. Romæ.)*

EX Sponſalibus *a* puris & certis, etiamſi conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut aliâ quâvis ratione ſint nulla, dummodò non ſint nulla ex defectu conſensûs, oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis *b*. Quare ille, qui ſponſalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & poſtmodùm cum ſecunda prioris conſanguinea idem fecit, ex priorum ſponſaliorum vigore (quibus per publicæ honeſtatis juſtitiam ex ſecundis ſponſalibus ſubſecutam minimè derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

¶ *Publicam honeſtatem non inducunt ſponſalia conditionalia ante conditionis eventum.* h. d. Joan. Andr.

§. 1. Ille verò, qui ſponſalia cum aliqua muliere *c* ſub conditione contraxit, ſi poſtmodùm ante conditionis eventum cum alia prioris conſanguineâ per verba contraxerit de præſenti, cum ſecundâ remanere debebit: Cùm ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionem extantem, ſicuti conſenſum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honeſtatis juſtitia oriatur.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

TITULUS II.

CAP. UN.

¶ *Sponſalia amborum infantium vel alterius tantùm per ſupervenientiam majoris ætatis non validantur, nec publicam honeſtatem inducunt: niſi fuerint ratificata tacitè vel expreſſè.* h. d. uſque ad §. Idem quoque. Dom.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI infantes * ad invicem, vel unus major ſeptennio, & alter minor, ſponſalia contraxerint ipſi, vel parentes pro eis, niſi per cohabitationem eorum mutuam, ſeu aliàs verbo vel facto ipſorum liquidò appareat, eoſdem in eadem voluntate factos majores ſeptennio perdurare, ſponſalia hujuſmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapſum dicti temporis minimè convaleſcunt: & ideò cùm ſint nulla ratione defectus conſenſus, publicæ honeſtatis juſtitiam non inducunt.

¶ *Sponſalia per verba de præſenti contracta inter impuberem & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent ut ſponſalia de futuro: nec in matrimonium tranſeunt ex ſola perſeverantia ætatis, niſi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honeſtatem.* h. d. Dom.

§. 1. Idem quoque ſi pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non ſupplebat, per verba contraxerint de præſenti: ſponſalia enim illa, quæ juris interpretatione tantùm fuerunt ſponſalia de futuro (licèt verba conſenſum exprimentia de præſenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non tranſeunt de præſenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapſum dicti temporis convaleſcit: niſi per carnis copulam ſubſecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eoſdem cum ejuſdem perſeverantia voluntatis ad pubertatis tempora perveniſſe conſtiterit evidenter: per dictum tamen contractum, qui valuit ut potuit, non ſicuti agebatur, publicæ honeſtatis juſtitia eſt inducta.

¶ *Sponſalia pro abſentibus filiis non tenent: niſi ipſis præſentibus, vel niſi approbaverint tacitè vel expreſſè ex poſtfacto.* hoc dicit, Dominicus.

§. 2. Porrò ex ſponſalibus, quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerunque contrahunt, ipſi filii, ſi expreſsè conſenſerint vel tacitè, ut ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur juſtitia publicæ honeſtatis. Et eſt idem, ſi filii tempore ſponſaliorum abſentes, & etiam ignorantes eadem ſponſalia poſt ſcientes ratificaverunt tacitè *a* vel expreſsè: aliàs ex ſponſalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipſi filii obligantur, nec publicæ honeſtatis juſtitia inde ſurgit.

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 3. confert enim multùm pro textu & gl.* b *de impedimento juſtitiæ publicæ honeſtatis, quid ſit, & unde proveniat, vide B. Thom. in quæſtionibus additis ad tertiam partem. q. 55. art. 4. & Doct. ſcholaſticos l. 4. ſent. diſt. 41.* c *Not. Doct. hîc illam dici mulierem quæ nondum matrimonio copulata.*

* *Vide B. Thom. in quæſtionibus additis ad 3. part. q. 43. art. 1. & 2. & Doct. l. 4. ſent. diſt. 27. & Dominic. conſil. 24. incip. quia diffuſè.* a *Vide Bart. in l. quo enim. ff. rem. rat. hab. Font.*

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Inter baptizatum & levantem, filios & uxorem levantis antè carnaliter cognitam, & ſuſcipientem & patrem & matrem ſuſcepti, & ſimiliter de baptizante, ſpiritalis contrahitur cognatio.* h. d. uſque ad §. Ex confirmatione. Dominicus.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

NEdum *a* inter baptizatum & illum *b* qui eum ſuſcepit de baptiſmo, ac inter eundem baptizatum & ſuſcipientis filios & uxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam ab eodem: imò etiam inter ſuſcipientem, partemque baptizati & matrem, cognationem ſpiritalem in baptiſmo contrahi jure conſtat: quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit pôſt contractum. Et eadem quæ de ſuſcipiente ſunt dicta, ſunt etiam de baptizante cenſenda.

¶ *Confirmatio frontis inducit ſpiritalem cognationem ſicut baptiſma.* h. d. Dominicus.

§. I. Ex confirmatione quoque ſeu frontis chriſmatione, ſpiritalis cognatio eiſdem modis contrahitur: matrimonia ſimiliter impediens contrahenda, & dirimens pôſt contracta.

CAP. II.

¶ *Compaternitas per catechiſmum contracta, impedit matrimonium, ſed non dirimit.* Joan. Andr.

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 2. & B. Thom. in qu. additis. ad 3. part. q. 66. per totum. & Theol. lib. 4. ſent. diſt. 42.* b *Procedit ſi ille eſt Chriſtianus. 30. q. 2. c. 1. de conſ. diſt. 4. in baptiſmate. Joan. Andr. in reg. ex eo. ſ. de reg. jur.*

Idem.

PEr *a* catechiſmum, qui præcedit baptiſmum, ſacramentorum fundamentum & januam reliquorum, cognatio ſpiritalis contrahitur: per quam contrahendum matrimonium impeditur. Ut ex prædeceſſoris noſtri Clementis Papæ tertii decretali colligitur evidenter: dicendo enim, quòd talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, velle videtur quòd afferat, nam quod vix fit, fieri tamen dubium non exiſtit. Per illam tamen cognationem matrimonium poſt eam contractum minimè ſeparatur.

CAP. III.

¶ *Unus tantùm intervenire debet in levatione infantis de ſacro fonte, vel chriſmatione frontis: tamen ſi plures interveniunt, cognationem contrahunt ſpiritalem. Et ex aliis ſacramentis cognatio non contrahitur.* h. d. Dominicus.

Idem.

QUamvis *b* non plures *c*, quàm unus vir, vel una mulier accedere debeant ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem, juxta ſacrorum canonum inſtituta: ſi tamen plures acceſſerint, ſpiritalis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam pôſt contracta diſſolvens. De confirmatione inſuper, quantùm ad hoc, idem judicium eſt habendum. Ex datione verò aliorum ſacramentorum cognatio ſpiritalis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel diſſolvat.

a *Vide Theolog. ſcholaſticos l. 4. ſent. diſt. 42. & beatum Thom. in quæſt. additis ad 3. part. q. 55. art. 2.* b *Vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 2.* c *Vide l. ad teſtium. §. fin. ff. de teſtam.*

FINIS.

SEXTI DECRETALIUM LIBER QUINTUS.

DE ACCUSATIONIBUS *a*, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

¶ *Ex confeſſione coram delegato inquirente ſuper certis criminibus deputato facta, punitur confitens, licèt dicat ſe priùs diffamatum non fuiſſe, vel inquiſitionis capitula non habuiſſe.* hoc dicit, Dominicus.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

POſtquam coram eo, qui contra te ſuper certis criminibus inquiſitor fuerat deputatus, eadem crimina fuiſti confeſſus, fruſtrà confeſſionem tuam (quæ minùs puniaris ex ea, prout juſtitia ſuadebit) eo prætextu impugnare contendis, quòd ſuper eiſdem criminibus non fuerat anteà diffamatus: Vel quòd per eundem inquiſitorem capitula, ſuper quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt. *b*

a *De materia hujus tit. vide plenè per Hoſtien. in ſumma, eod. tit.*

CAP. II.

¶ *Valet inquiſitio facta ſuper veritate criminum, omiſſa inquiſitione infamiæ, ſi reus præſens tacuit.* h. d. ſecundùm Joan. Andr.

Idem.

SI is, cui contra te commiſſa fuerat ſimpliciter inquiſitio ſuper certis criminibus facienda, proceſſe-

b *Vide Peruſinum in c. dilecto. de appellat. & Alex. conſ. 12. lib. 3. & Fel. in c. 1. de except.*

rit te

rit te præſente, nec reclamante, aut quicquam ſuper hoc excipiente (infamiæ inquiſitione omiſsâ) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: proceſſum hujuſmodi ex eo, quòd non fuit de infamia *a* primitùs inquiſitum, ulteriùs impugnare nequibis.

DE HÆRETICIS.
TITULUS II.
CAP. I.

Propter crimen hæreſis Clericum in quibuſcunque ſacris ordinibus conſtitutum, ſolus ejus Epiſcopus degradare poterit. h. d. Dominicus.

Gregorius IX. *Rhemen. Archiepiſcopo, & ſuis Suffraganeis.* *(an. 1298. Româ in Galliam.)*

QUoniam Epiſcoporum numerus ad degradationem Clericorum à canonibus conſtitutus, non poteſt de facili *b* convenire: Concedimus, ut Sacerdotem vel alium Clericum in ſacris ordinibus conſtitutum (cùm pro hæreſi fuerit curiæ ſeculari relinquendus, aut perpetuò immutandus) convocatis Abbatibus, aliiſque Prælatis & religioſis perſonis, ac literatis ſuæ diœceſis, de quibus expedire videbitur, ſuus ſolus poſſit Epiſcopus degradare.

CAP. II.

Excommunicationem incurrit ſepeliens ſcienter hæreticos, vel eorum receptatores, defenſores, vel fautores, nec abſolvitur niſi exhumet eorum corpora, locus verò privatur ſepultura. hoc dicit uſque ad §. Inhibemus. Dom.

Alexander IV. *(an. 1258.)*

QUicunque *c* hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum ſcienter præſumpſerint *d* Eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, uſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe noverint *e* ſubjacere. Nec abſolutionis beneficium mereantur *f*, niſi propriis manibus publicè extumulent *g*, & projiciant *h* hujuſmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetuâ *i* careat ſepulturâ.

Excommunicari debent Laici publicè, vel occultè diſputantes de fide. h. d. Dominicus.

§. 1. Inhibemus quoq;, ne cuiquam Laicæ perſonæ liceat publicè, vel privatim de fide catholica diſputare. Qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum eorum, nec filiorum ſuorum uſque ad ſecundam generationem ad beneficia Eccleſiaſtica, vel officia publica. h. d. Dominic.

§. 2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii *k* uſque ad ſecundam generationem, ad nullum Eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Privati ſunt habentes beneficia Eccleſiaſtica ad preces hæreticorum, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, ſi ſcienter talia receperunt. h. d. Dom.

§. 3. Ad hæc quoſcunque viros Eccleſiaſticos, qui ad preces hujuſmodi peſtilentium perſonarum, dignitates, perſonatus, & quæcunque alia Eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, ex nunc privamus taliter acquiſitis: volentes, quòd tales & habitis careant perpetuò, & ſi receperunt *l* illa ſcienter, ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur.

Nulla eſt emancipatio filiorum vel ſubditorum per hæreticos facta, etiamſi poſteà vitium detegatur. h. d. Dominicus.

§. 4. Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes poſt emancipationem etiam hujuſmodi apparuerit ante ipſam à via veritatis ad hæreticæ ſuperſtitionis invium declinâſſe, nullius volumus eſſe momenti, velut factam de hominibus ſui juris: cùm dignum ſit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii eſſe in parentum hæreticorum deſierint poteſtate.

CAP. III.

Filii vel hæredes petentium in infirmitate ſua hæreticorum conſolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non ſanâ mente, vel perditâ loquelâ ſuſceperint, ſi conſtat, quòd erant ſanæ mentis, vel ſi priùs ſuſpecti, vel diffamati erant de hæreſi: aliàs admittuntur, ſcilicet per teſtes fide dignos, non ſuſpectos. hoc dicit, Dominicus.

Idem *inquiſitoribus hæreticæ pravitatis. (an. 1258.)*

FIlii, vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos conſolatores, ut ab eis per manûs impoſitionem conſolationem reciperent ſecundùm peſſimam conſuetudinem eorundem, ſicque viam fuerint univerſæ carnis ingreſſi: ad probandum, quòd ipſi defuncti conſolationem illam, imò veriùs deſolationem non *a* ſanæ mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam jam loquelam, cùm tamen moris ſit (ut dicitur) apud eos, quòd nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam, admitti non debent: ſi dum vivebant, diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti, aut legitimè conſtiterit, quòd ſanæ mentis exiſtentes hujuſmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filii, vel hæredes ad probandum præmiſſa. Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos, ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

CAP. IV.

Relapſi in hæreſim ſunt tradendi curiæ ſeculari, licèt pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ. h. d. Dom.

Idem *eiſdem.*

SUper eo *b*, quod ſcriptum legitur, Eccleſia nulli claudit gremium redeunti: quodque hi, qui poſt abjurationem erroris, vel poſtquam ſe proprii antiſtitis examinatione purgaverint, ſi deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari decernuntur judicio ſine ulla penitùs audientia relinquendi: cùm ſcripturæ hujuſmodi videantur ſibi invicem adverſari, quid tenendum ſit per ſedem edoceri Apoſtolicam poſtulâſtis. Nos itaque inquiſitioni veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quòd taliter deprehenſis, etiamſi (ut dictum eſt) ſine ulla penitùs audientia relinquendi ſint judicio ſeculari: ſi tamen poſtmodùm pœniteant, & pœnitentiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquam ſunt humiliter petita ſacramenta pœnitentiæ ac Euchariſtiæ deneganda.

CAP. V.

Excommunicati participes, & ſocii criminis, admittuntur in teſtes contra hæreticos, ſi ſciunt veriſimiliter veritatem deponere. h. d. Dom.

Idem *eiſdem.*

IN fidei favorem concedimus, ut in negotio inquiſitionis hæreticæ pravitatis excommunicati, & participes, vel ſocii criminis ad teſtimonium admittantur: Præſertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defenſores eorum, ſi ex veriſimilibus conjecturis, & ex numero teſtium, aut perſonarum (tam deponen-

a *Et qualiter probari debeat infamia alicujus, vide Romanum conſ. 267. & Cardinalem conſ. 3. de teſt.* b *Nota hic quòd propter difficultatem relaxatur juris ſolennitas, ut habes c. ſupr. eod. & l. 1. §. fin. ff. de vent. in poſſ. mit. Font.* c *Vide Turrecrematam in ſum. de Eccleſia l. 4. part. 2. cap. 21.* d *al. præſumpſerit.* e *al. noverit.* f *al. mereatur.* g *al. extumulet.* h *al. projiciat.* i *al. perpetuò.* k *vide Gondiſſalvum tract. de hær. q. 22. & repertorium Inquiſ. verbo filii.* l *al. receperint.*

a *Quod ex verbis & actibus probatur: ut not. in l. ſi cùm dotem. §. ſin autem. ff. ſol. mat. c. hoc habet. 46. diſt. & c. legimus. 93. diſt.* b *Vide Zanch. tract. de hær. c. 16.*

tium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumſtantiis ſic teſtificantes falſa non dicere præſumantur.

CAP. VI.

¶ *Ordinarii, vel eorum delegati, & inquiſitores ſine pœna excommunicationis facere habent executionem juſtitiæ contra hæreticos, per habentes juriſdictionem ſecularem in loco: licèt excommunicati ſint, vel de facto tantùm illam juriſdictionem poſſideant.* h. d. Dominic.

Idem *in eiſdem.*

PRæſidentes *a* regimini alicujus regni, provinciæ, ſive loci, licèt excommunicati, vel de facto tantùm, & non de jure juriſdictionem habentes, ac eorum officiales ad requiſitionem ordinariorum, vel delegatorum ipſorum, aut inquiſitorum hæreticæ pravitatis, non valentium ſine moræ diſpendio vel negotii periculo recurſum habere ad ſuperiores, qui legitimè in locis ipſis poſſint juſtitiam exequi, poſſunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum juſtitiam, & ſuum officium exercere. Nec requirentes hujuſmodi excommunicatos, propter hoc ſententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præſidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem propterea in aliis caſibus intelligatur conceſſum aliquid vel permiſſum.

CAP. VII.

¶ *Excommunicatus propter contumaciam non reſpondendi ſuper hæreſi, de qua erat ſuſpectus, poſt annum damnatur ut hæreticus.* h. d. Dominicus.

Idem *in eiſdem.*

CUm *b* contumacia (in cauſa præſertim fidei) ſuſpicioni præſcriptionem adjiciat vehementem: ſi ſuſpectus de hæreſi vocatus à vobis, ut de fide reſpondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quòd parére ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat) per vos fuerit innodatus, quam ſi *c* per annum animo ſuſtineat pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. VIII.

¶ *Abjurans in judicio hæreſim propter vehementem præſumptionem, ſi iteratò labitur (licèt non fuiſſet probatum plenè) relapſus dicitur: ſecùs ſi levis erat præſumptio.* h. d. uſque ad § Eum verò. Dominicus.

Idem *in eiſdem.*

ACcuſatus de hæreſi vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens ſuſpicio orta erat, ſi hæreſim in judicio abjuravit, & poſteà committit in ipſa, cenſeri debet quâdam juris fictione relapſus: licèt ante abjurationem ſuam hæreſis crimen plenè probatum non fuerit contra ipſum.

Si autem levis & modica ſuſpicio illa fuerit *d*, quanquam ex hoc ſit graviùs puniendus, non tamen debet in hæreſim relapſorum pœnâ puniri.

¶ *Culpabilis in uno articulo hæreſis, generaliter poſteà abjurando, relapſus dicitur, ſi committit etiam in alium articulum ſeparatum.* h. d. Dom.

§. 1. Eum verò, qui in una hæreſis ſpecie vel ſectâ commiſit, aut in uno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ ſacramento erravit, & poſtmodùm hæreſim ſimpliciter vel generaliter abjuravit, ſi extunc in aliam etiam hæreſis ſpeciem ſive ſectam, aut alio articulo ſeu ſacramento committat, volumus ut relapſum in hæreſim judicari.

¶ *Qui poſt abjurationem hæreſis, de qua convictus fuerat, vel poſteà convincitur, facto vel verbo hæreticis communicat in rebus his prohibitis, relapſus dicitur.* h. d. Dom.

§. 2. Ille quoque, de cujus lapſu in hæreſim ante abjurationem conſtiterat, vel nunc conſtat, ſi poſt illam hæreticus acceptet *a*, deducat, viſitet, ſive aſſociet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, ſeu favorem eis impendat, qui excuſari non poſſit etiam ſine adoratione: (ut verbis veſtris utamur) meritò debet judicari relapſus, cùm illum ex approbata *b* à ſe priùs erroris conſequentia non ſit dubium id feciſſe.

¶ *Teſtis in cauſa hæreſis falſum deponens, licèt perjurus ſit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex iudiciis conſtet dictum non corruptionem, ſed veritatem continere.* h. d.

§. 3. Licèt verò perjuri à teſtimonio, etiam poſt pœnitentiam, repellantur, ſi tamen ii, qui coram inquiſitoribus jurantes, tam de ſe, quàm de aliis ſuper facto hæreſis dicere veritatem, eam celando dejerent, & poſtmodùm velint corrigere dictum ſuum, contra ſe ac alios ſuos complices deponendo: cùm crimen hujuſmodi ſit exceptum, ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthoxæ dictum ſuum velle corrigere, ac modò (quæ priùs tacuerant) revelare, in favorem fidei, niſi aliud obſiſtat, ſtari debet, tam contra ſe, quàm contra reliquos atteſtationibus eorundem.

¶ *Inquiſitores ſuper hæreſi deputati, non ſe intromittant de divinationibus vel ſortilegiis non ſapientibus hæreſim manifeſtam.* h. d. Dominic.

Sanè cùm *c* negotium fidei (quod ſummè privilegiatum exiſtit) per occupationes alias non debeat impediri: peſtis inquiſitores hæreticæ à ſede Apoſtolica deputati, de divinationibus, aut ſortilegiis (niſi hæreſim ſaperent manifeſtè) intromittere ſe non debent, nec punire talia exercentes, ſed eos relinquere ſuis Judicibus puniendos.

¶ *Inquiſitores hæreſis de quæſtionibus uſurarum ſe intromittere non poſſunt.* h. d.

§. 5. De quæſtionibus præterea uſurarum motis etiam contra illos, quibus reſtitutionem uſurarum in pœnitentia pro hæreſis crimine injunxerunt, ac illi ſe & ſua ad hoc faciendum in judicio Eccleſiæ obligârunt, intromittere ſe non poſſunt: ne per cauſas hujuſmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

¶ *Inquiſitores poſſunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendum pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: ſecùs ſi mortui ſint, antequam fuerit pœnitentia injuncta.* h. d. Dom.

§. 6. Si verò *d* pro iis, quæ in hæreſi, receptando vel defendendo hæreticos, ſeu eis favendo, non tamen exiſtens hæreticus, qui commiſerit, ſub obligatione bonorum ſuorum inquiſitoribus ſe adſtrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam & complendam, & ea licèt injuncta, non tamen peracta deceſſit: ſi per hujuſmodi pœnitentiam onus impoſitum fuerit proficiens ad ſalutem, in bonis ejus temporalibus exequendum, ad complementum ipſius per inquiſitores cogi debent hæredes, vel alii ad quos cum ſuo onere bona hujuſmodi devenerunt. Porrò ſi propter hujuſmodi hæreticorum receptationem, defenſionem, ſeu favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquiſitores ipſi injungere vellent, bona ſua obligaverit eiſdem, & antequam ei pœnitentia injungeretur, deceſſerit: ejus hæredibus non eſt ſatisfactio pro extincto jam crimine injungenda.

¶ *Poſt mortem hæretici declarari poteſt eum hæreticum fuiſſe, ad finem confiſcandi.* Dom.

§. 7. In eo verò caſu, quo hæredes ad ſucceſſionem non debent ob hæreſim ſui auctoris admitti, non obſtante, quod auctore ipſo vivente hoc non fuerit (interveniente ipſius morte) per ſententiam declaratum, ad *e* confiſca-

a *Vide gl. fin. in c. 1. de offic. vicarii hoc eod. lib. & Gondiſſalvum tract. de hær. q. 19.* b *de intellectu vide Albertinum tract. de agnoſc. aſſert. q. 30. n. 73.* c *Dictio, ſi, deeſt in antiquioribus codicibus etiam impreſſis, & ſeries orationis indicat abeſſe oportere.* d *al. fuit.*

a *Al. receptet.* b *al. approbati.* c *Vide Zanchinum tract. de hæret. c. 22.* d *In vetuſtiorib. cod. ita: ſi verò in his, &c.* e *al. ad occupationem.*

confiſcationem bonorum poſt mortem ejuſdem nihilominùs procedatur.

¶ *Clerici inſtruentes teſtes, ne inquiſitores veritatem inveſtigent, puniri poſſunt per eos: & Religioſi gravius puniuntur.* hoc dicit, Dominicus.

§. 8. Sacerdotes inſuper, & alii Clerici, qui negotium inquiſitionis inſtruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falſitate, ſeu eos indebitè liberando inventi fuerint impedire (cùm non ſit dubium eos *a* ipſa facere in favorem hæreticæ pravitatis) per inquiſitores à talibus compeſci poſſunt, & pœnâ debitâ caſtigari, tam per captionem perſonarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religioſi etiam ſunt immurationis pœnâ, vel aliâ graviùs puniendi quàm ſeculares, ſi inventi fuerint in hæreſi, vel conſimilibus deliquiſſe.

CAP. IX.

¶ *Non valent ſtatuta, per quæ inquiſitoris hæreſis officium impeditur, vel retardatur.*

Urbanus IV. *(an. 1263.)*

STatutum *b* civitatis, caſtri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquiſitionis hæreticæ pravitatis, directè vel indirectè, ne in eo liberè procedi valeat, contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius exiſtere firmitatis: ipſiusque civitatis vel loci Dominum, Poteſtatem, Capitaneum, Conſules, vel Rectores, per quem vel quos eadem civitas, ſeu locus regitur, quocunque nomine cenſeantur, ad ſtatutum hujuſmodi loci Diœceſano, vel ejus Vicario, aut inquiſitori, ſeu inquiſitoribus labis præfatæ, ſine moræ diſpendio exhibendum: & ſi tale inventum fuerit, revocandum omninò, vel ſaltem eatenùs moderandum, quòd per illud inquiſitionis proceſſus non impediantur, vel aliquatenùs retardentur, per cenſuram Eccleſiaſticam decernimus compellendos.

CAP. X.

¶ *Officium inquiſitoris hæreſis morte concedentis non expirat: etiam quoad negotia priùs non cœpta vel exorta.* h. d.

Clemens IV. *Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis.*
(an. 1267.)

NE *c* aliqui dubitationem ſolicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquiſitionis hæreticæ pravitatis ſolicitudini veſtræ intra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit: Præſenti declaramus edicto, ipſum officium non ſolùm quoad negotia vivente mandatore incœpta, imò etiam quoad integra & non cœpta, & quod plùs eſt, quantùm ad ea quæ tunc nequaquam emerſerant, in favorem fidei poſt committentis obitum perdurare.

CAP. XI.

¶ *Informat inquiſitores ad Deum, ut ejus timorem hominum metui anteponant, in procedendo ſimul vel ſeparatim contra hæreticos & ſuos fautores: & etiam in eos abſolvendo cùm verè redierint.*

Idem *eiſdem.*

UT *d* officium inquiſitionis contra hæreticos in provincia, in qua vobis idem officium eſt commiſſum auctoritate Apoſtolicâ poſitis efficaciùs adimplere, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ubique in præfata provincia ſimul vel ſeparatim aut ſingulariter (prout negotii utilitas ſuadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defenſores eorum, necnon contra infamatos de hæreſi vel ſuſpectos, juxta ſanctiones canonicas (hominum metu divino *a* timori poſtpoſito) procedatis. Si verò aliquis ex prædictis hæreticâ labe primitùs abjuratâ, redire voluerit ad Eccleſiæ unitatem: ei juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis, & injungatis eidem quod injungi talibus conſuevit: proviſo ſolerter, ne ſimulatâ converſione redeant fraudulenter, & vos (imò ſeipſos) fallentes, ſub agni ſpecie lupum gerant.

¶ *Inſtruit inquiſitores in modo examinationis teſtium, & in perſonis, quæ teſtificata ſcribere debeant.* h. d.

§. 1. Verùm, quia in tam gravi crimine cum multâ oportet cautelâ procedi (ut in reos ſine ullo proferatur errore duræ ac dignæ ſeveritas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas: in quarum præſentia per publicam (ſi commodè poteſtis habere) perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas *b* quoque hujuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio ad ſcriniarii, ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtrictè præcipimus, cùm per vos fuerint requiſiti, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres, qui dum eſſent in ſeculo, tabellionatûs officium habuiſſe aut exercuiſſe noſcuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatûs officium ratione præfati negotii fidei fuit Apoſtolicâ ſede commiſſum, & in poſterum committetur: concedentes hujuſmodi fratribus, necnon & aliis Religioſis quibuslibet, qui ſimiliter dum eſſent in ſeculo, tabellionatûs officium habuerunt *c* & exercuerunt, quibuſvis etiam Clericis ſecularibus officium ipſum habentibus (etiamſi iidem fratres Religioſi & Clerici ſint in ſacris ordinibus conſtituti) exercendi liberè officium ipſum quoad præmiſſa, non obſtante ſtatuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, poteſtatem.

¶ *Inſtruit inquiſitores circa perſonas, per quas impediri poſſet, vel differri inquiſitionis negotium.* h. d.

§. 2. Compeſcendi prætereà monitione præmiſsâ per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ, prædicatores quæſtuarios *d* (ubi contigerit pro inquiſitionis ſeu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipſos nullatenùs pertinet (quorum intereſt tantùm charitativa ſubſidia ſuppliciter petere, ac indulgentiam ſi fortè habent exponere) liberam vobis & ſingulis veſtrum concedimùs, auctoritate præſentium, facultatem. Denique, ut circa præmiſſa plenè vobis & ſingulis veſtrum coërcitionis expedita & inviolabilis adſit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (ſi opus fuerit) invocato auxilio brachii ſecularis, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo. Non obſtantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis quibuſcunque perſonis cujuſvis conditionis, dignitatis vel gradûs, religionis vel ordinis, comitatibus *e*, vel univerſitatibus civitatum & locorum ſpecialiter, vel generaliter ſub quacunque

a *Alit. ita: ipſos ea facere, &c.* b *Concordat reſcriptum Innocent. IV. incip. ad extirpanda. §. cæterùm teneatur. & aliud reſcriptum Alex. IV. incip. implacida relatio. quæ habentur impreſſa in bullario literarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſſimæ inquiſit.* c *Vid. Dec. in cap. cauſam matrimonii. extr. de offic. deleg. & Arelatanum tract. de hæret. notabili 4.* d *Concordat reſcriptum Urbani IV. incip. ex omnib. unde hoc capitulum accipiet lucem. habetur impreſſum in bullario literarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſſimæ inquiſitionis.*

a *In pleriſque codic. mendoſè legitur ita, divinoq; timore poſtpoſito.* b *Vid reſcr. Alexand. IV. incip. ne commiſſæ. & reſcriptum Pii IV. incip. paſtoralis officii cura. habentur impreſſa inter literas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ inquiſitionis.* c *aliàs, ita: habuerint & exercuerint.* d *Prædicatores quæſtuarios omninò ſuſtulit Concil. Trident. ſeſſ. 5. de reform. cap. 2. §. ult. & ſeſſ. 21. de reform. c. 9.* e *In manuſcr. legitur, communitatibus.*

verborum expreſſione vel forma à memorata ſede conceſſis, vel in poſterum concedendis, cùm ex hujuſmodi, vel aliis privilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obſtaculum interponi: & conſtitutione de duabus diætis edita in concilio generali. Statuimus inſuper, ut Poteſtas, Capitaneus, ſeu Rector, vel Conſules, ſeu quivis alii, qui civitati præſunt, vel loco alteri ad præſens, aut præerunt *a* in futurum, ad requiſitionem Diœceſanorum, vel Vicariorum ſuorum, ſeu inquiſitorum hæreticæ pravitatis, jurent præciſe attendere inviolabiliter & *b* obſervare, ac facere à ſuis ſubditis obſervari toto tempore ſui regiminis, in terris ſuæ juriſdictioni regimini vé ſubjectis, conſtitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorumque filios & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui jurare noluerit, & ſervare, ut infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide ſuſpectus, officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec ulteriùs Poteſtas, Capitaneus, Conſul, vel Rector habeatur in aliquo, aut de cætero in *c* aliquam dignitatem vel officium publicum ulteriùs aſſumatur: & quæ ut Poteſtas, Ballivus, Conſul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

CAP. XII.

¶ *Comprehendit iſta decret. plura utilia pro expediendo officio inquiſitorum: dat enim eis poteſtatem committendi citationes, & ſententiarum denunciationes: dat poteſtatem vocandi peritos, Clerum & populum, ut eis aſſiſtant: dat poteſtatem procedendi contra illos, qui de ſua in aliam provinciam ſe tranſtulerunt: dat poteſtatem repetendi libros & proceſſus, commutandi & mitigandi pœnas, privandi & privatos nuntiandi officiis & honoribus hæreticos, fautores, & defenſores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de Diœceſanorum vel in eorum abſentia Vicariorum ſuorum conſilio: niſi iidem ſcienter talibus beneficia contuliſſent.* h. d. Joannes Andreas.

Bonifacius VIII. *Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis.*

(an. 1298.)

UT *d* commiſſi vobis officii debitum utiliùs & uberiùs exequamini, ſanctæ memoriæ Innocentii, Alexandri, & Clementis prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, vobis & veſtrûm ſingulis committendi citationes & denunciationes ſententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum tuleritis: Advocandi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis aſſiſtant, & in hujuſmodi ferendis ſententiis præbeant conſilium opportunum, ac eis, quòd ſuper his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ injungendi: Convocandi etiam Clerum & populum civitatum, caſtrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis inquiſitionis officium eſt commiſſum, hæreſis crimen conſtiterit commiſiſſe (licèt ad alias partes ſe transferendos duxerint) procedendi: Necnon faciendi à quibuslibet aſſignari vobis libros, ſeu quaternos, & alia ſcripta, in quibus inquiſitiones factæ, ac proceſſus per quoſcunque auctoritate ſedis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejus habiti contra hæreticos continentur: & illorum, qui veſtris mandatis obedientes humiliter ſtant propter hæreſim in carcere vel muro recluſi, pœnam unà cum Prælatis, quorum juriſdictioni ſubſunt, mitigandi, vel mutandi, cùm videritis expedire: Privandi præterea, vel privatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis Eccleſiaſticis de Diœceſanorum, vel eis abſentibus Vicariorum ſuorum conſilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, credentes, receptatores, & defenſores ipſorum, eorumque filios & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Diœceſani in privando tales, vel nuntiando privatos beneficiis hujuſmodi requirendi: Niſi fortè conſtaret legitimè, quod iidem ſcienter hujuſmodi perſonis eadem beneficia contuliſſent: tunc enim eos in his requirendos non eſſe cenſemus, ſed potiùs à ſuo Judice puniendos.

CAP. XIII.

¶ *Chriſtiani ad Judaiſmum tranſeuntes & redeuntes, hæretici reputantur.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

CОntra Chriſtianos, qui ad ritum tranſierint vel redierint Judæorum, etiamſi hujuſmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen abſolutè, aut præciſè coacti, baptizati fuerunt, erit *a* tanquam contra hæreticos, ſi fuerint de hoc confeſſi, aut per Chriſtianos, ſeu Judæos convicti. Et ſicut contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum, ſic contra fautores, receptatores, & defenſores talium eſt *b* procedendum.

CAP. XIV.

¶ *Non confiſcantur dotes uxorum innocentium propter hæreſim maritorum.* h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

DEcrevit *c* felicis recordationis Innocent. Papa IV. quòd propter hæreſim maritorum, uxorum catholicarum dotes non debeant confiſcari. Quod intelligendum fore cenſemus, niſi fortè mulieres ipſæ cum viris matrimonia contraxiſſent, quos hæreticos tunc ſciebant.

CAP. XV.

¶ *Filii hæreticorum uſque ad ſecundam lineam paternam, ad primam verò maternam, ſunt inhabiles ad beneficium Eccleſiaſticum, vel officium ſeculare, ſi patres ante mortem Eccleſiæ reincorporati non fuerint.* h. d. ſecundùm Dom.

Idem.

STatutum felicis recordationis Innocentii & Alexandri præd. noſt. ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii uſque ad ſecundam generationem ad aliquod beneficium Eccleſiaſticum, ſeu publicum officium admittantur, quòd ſi ſecùs actum fuerit, ſit irritum & inane. Primum & ſecundum gradùm per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam verò ad primam duntaxat volumus hoc extendi. Hoc ſanè de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum hujuſmodi, qui tales eſſe, vel tales etiam deceſſiſſe probantur, intelligendum eſſe videtur: non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ unitati, & pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel jam perfecerunt, vel humiliter proſecutioni ejus inſiſtunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

CAP. XVI.

¶ *Inquiſitor Papæ ſuper hæreſi, ſine ſpeciali mandato non inquirit contra Epiſcopum, ſed ſi eum culpabilem ſciverit, nuntiabit Papæ.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

INquiſitores *d* hæreticæ pravitatis ab Apoſtol. ſede ſeu alio vel aliis quibuslibet deputati, de hujuſmodi crimine inquirere contra Epiſcopos nequeunt, aut ejus prætextu procedere contra eos: Niſi in literis commiſſionis Apoſtolicæ, quòd hoc poſſint, contineatur expreſsè. Si tamen inquiſitores ipſi Epiſcopos, vel alios ſuperiores Prælatos ſciverint vel invenerint circa crimen

---

a *al. præfuerint.* b *al. ita: & ſervare.* c *al. ad aliquam.* d *Vid. reſcriptum Urban. IV. incip. licèt ex omnibus. §. ut ergò. extat impreſſum inter literas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis.*

a *al. eſt.* b *Verbum, eſt, deeſt in manuſcr.* c *Vid. Zanchinum tract. de hæret. cap. 25.* d *Vid. Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 5. & repertorium Inquiſitorum, verbo Epiſcopus.*

hære-

hæreſeos commiſiſſe, aut eos de hoc diffamatos exiſtere, vel ſuſpectos; id tenebuntur ſedi Apoſtolicæ nuntiare.

CAP. XVII.

Non derogatur ordinariis ſuper proceſſu hæreticorum, licèt Papa generaliter alteri deleget. Et ſuper eodem facto Epiſcopus & inquiſitor poſſunt procedere communiter vel diviſim, vel proferre ſententiam, in qua ſi diſcordant, debent Papæ referre. Et Epiſcopi qualitercunque procedant, debent ſervare modum inquiſitoribus impoſitum. h. d. Dominic.

Idem.

PEr *a* hoc, quòd negotium hæreticæ pravitatis alicui vel aliquibus ab Apoſtolicâ ſede generaliter in aliqua provincia, civitate, vel diœceſi delegatur, diœceſanis Epiſcopis, quin & ipſi auctoritate ordinariâ, vel delegatâ (ſi habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verùm, ut dictum inquiſitionis negotium efficaciùs, meliùs, utiliuſque procedat, concedimus, quòd per Epiſcopos ipſos, & per inquiſitores de facto eodem inquiri valeat communiter vel diviſim: & ſi diviſim proceſſerint, teneantur ſibi invicem communicare proceſſus, ut per hoc poſſit meliùs veritas inveniri: & niſi hoc caſu inquiſitores in ſententiæ prolatione Diœceſanis vel è contra duxerint deferendum, per utroſque ſimul ſententia proferatur: in qua ferenda, ſi non convenerint, per utroſque negotium ſufficienter inſtructum ad ſedem Apoſt. remittatur *b*. Sive autem ordinariâ, ſive delegatâ Epiſcopi poteſtate procedant, illum in procedendo modum obſervent, quem inquiſitores poſſunt & debent per jura communia, vel per ſpeciales conceſſiones, ſeu ordinationes ſedis Apoſtolicæ obſervare.

CAP. XVIII.

Epiſcopis & inquiſitoribus hæreſis non reſiſtant, ſed omninò pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoſcant: aliàs, prout dicitur hîc, puniuntur. h. d. ſecundùm Zenz.

Idem.

UT inquiſitionis negotium contra hæreticam pravitatem, ad Dei gloriam & augmentum fidei noſtris temporibus proſperetur, leges *c* quaſdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ perſiſtentem Eccleſiæ, promulgatas, quatenus Dei, & Eccleſiæ ſanctæ ſuæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium proſequuntur, & ſtatutis canonicis non obſiſtunt, approbantes & obſervari volentes: univerſos ſeculi poteſtates & dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuſcunque dignitatibus vel officiis, aut nominibus cenſeantur, requirimus & monemus, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei diœceſanis Epiſcopis & inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, à ſede Apoſtolica deputatis, aut in poſterum deputandis, pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum ipſorum inveſtigatione, captione, ac cuſtodia diligenti, cùm ab eis fuerint requiſiti: & ut præfatas perſonas peſtiferas in poteſtatem, ſeu carcerem Epiſcoporum, aut inquiſitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipſi vel aliqui ex eis mandaverint, intra eorundem dominorum poteſtatem, vel Rectorum diſtrictum ducant, vel duci faciant ſine mora: ubi per viros catholicos à præfatis Epiſcopis, ſeu inquiſitoribus, vel eorum aliquo deputatos ſub arcta & diligenti cuſtodia teneantur, donec eorum negotium per Eccleſiæ judicium terminetur. Utque de hæreſi à diœceſano Epiſcopo vel inquiſitore, ſeu inquiſitoribus condemnatos, præfati poteſtates, domini temporales, ſive rectores, vel eorum officiales, ſeu nuntii ſibi relictos ſtatim recipiant indilatè animadverſione debitâ puniendos: non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cùm tam ſecundùm ordinationem prædeceſſorum noſtrorum, quàm ſecundam legem Imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expreſsè ſit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus & defenſoribus interdictum. Prohibemus quoque diſtrictiùs poteſtatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cùm merè ſit Eccleſiaſticum) quoquo modo cognoſcant vel judicent, ſive captos pro eodem crimine abſque dictorum Epiſcoporum ſive inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionem ſibi pro hujuſmodi crimine à diœceſano vel inquiſitoribus, ſeu inquiſitore injunctam, promptè (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectent: vel aliàs diœceſanorum, aut inquiſitorum judicium, ſententiam, ſeu proceſſum, directè, vel indirectè impedire præſumant. Si quis verò de prædictis poteſtatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, ſeu Ballivis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſæpefatis diœceſano Epiſcopo vel inquiſitoribus incumbenti ſe opponere fortè præſumpſerit, vel ipſum aliquatenùs impedire, necnon & qui ſcienter in prædictis dederit auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. XIX.

Bona hæreticorum ipſo jure ſunt confiſcata: quòd probatur triplici argumento legali. Sed apprehenſio bonorum fieri non debet per dominum ſecularem, niſi priùs pronunciatum fuerit ſuper crimine per Judicem Eccleſiaſticum, qui hoc poſſit. Joan. Andr.

Idem.

CUm ſecundùm leges civiles, nefarias, naturæ contrarias, inceſtas nuptias contrahentes, eoipſo ſuarum dominium rerum perdant: & mulier humanam legem tranſgrediens, & (præſertim parentibus ſuis non conſentientibus) raptoris *a* nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem ſibi obvenerant à raptore, ac aliis conſortibus raptus, ipſo jure amittat, certoque caſu deferantur in fiſcum: Ac etiam illicitas ſpecies tranſvehens, aut rerum vectarum profeſſionem *b* omittens, earundem ſpecierum & rerum proprietate hoc ipſo privetur, & fiſco, rerum & ſpecierum dictarum proprietas acquiratur: Bona hæreticorum (qui graviùs, horribiliùs, ac deteſtabiliùs, quàm prædicti delinquunt) ipſo jure de fratrum noſtrorum conſilio decernimus confiſcata. Confiſcationis tamen hujuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (juxta Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri declarationem) antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.

CAP. XX.

In cauſa hæreſis proceditur ſimpliciter & de plano, & dicta teſtium & accuſatorum non publicantur, ſi periculum timeatur. h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

STatuta quædam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementis prædeceſſorum noſtrorum, quibuſdam declaratis & additis, recenſentes: concedimus, quòd in inquiſitionis hæreticæ pravitatis nego-

a *Declaratur hoc cap. per extravag Benedicti, incip. ex eod. habetur. tit. de hær.* b *Vid. Zanchin tract. de hær. c. 15. & repertorium Inquiſ. verbò Epiſcopus. §. quando Epiſcopus.* c *Vid. Bart. in l. Aurelius. §. idem quæſiit. ff. de li. leg. in cauſ. ff. de procur. Innoc. c. cùm venerabilis. de except. Font.*

a *Vide Concil. Trident. ſeſſ. 14. de refor. matrim. c. 6.* b *aliàs profectionem.*

tio procedi poſſit ſimpliciter & de plano *a*, & abſque advocatorum ac judiciorum ſtrepitu & figura. Jubemus tamen, quòd ſi accuſatoribus vel teſtibus in cauſa hæreſis intervenientibus ſeu deponentibus (propter potentiam perſonarum, contra quas inquiritur) videant Epiſcopus vel inquiſitores grave periculum imminere *b*, ſi contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipſorum nomina non publicè, ſed ſecretò coram diœceſano Epiſcopo, vel eo abſente ipſius Vicario, quando inquiſitores procedunt: quando verò procedit Epiſcopus, coram inquiſitoribus, ſi haberi commodè poſſit copia eorundem: ac nihilominùs ſive Epiſcopus, ſive inquiſitores proceſſerint, aliquibus aliis perſonis providis & honeſtis, juriſque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per *c* totum proceſſum, ſuper quo deliberandum eſt, ſeriosè manifeſtari, ac integraliter explicari, & de ipſorum conſilio ad ſententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: ſicque (non obſtante, quòd illis, contra quos hujuſmodi depoſuerunt, nomina ipſorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem Judicis inſtruendam plena fides depoſitionibus teſtium eorundem. Et ut eorundem accuſatorum & teſtium periculis efficaciùs occurratur, & cautiùs in inquiſitionis negotio procedatur: præſentis conſtitutionis auctoritate permittimus, quòd Epiſcopus vel inquiſitores ſecretum poſſint indicere illis, quibus (ut præmiſſum eſt) proceſſum hujuſmodi explicabunt: & in eos ſi arcana conſilii ſeu proceſsûs ſibi ſub ſecreto ab eiſdem Epiſcopo vel inquiſitoribus patefacta, præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis ſententiam, quam ex ſecreti violatione ipſo facto incurrant (ſi eis expedire videbitur) promulgare: ſic tamen, quòd inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſcopus inquiſitores non excommunicent hac de cauſa, ſed Epiſcopi ex injuncto ex nunc à nobis ſub virtute ſanctæ obedientiæ diſtricto præcepto ad ſecretum hujuſmodi teneantur. Ceſſante verò periculo ſupradicto, accuſatorum & teſtium nomina (prout in aliis fit judiciis) publicentur. Cæterùm in his omnibus præcipimus, tam Epiſcopos quàm inquiſitores puram & providam intentionem habere, ne ad accuſatorum vel teſtium nomina ſupprimenda, ubi eſt ſecuritas, periculum eſſe dicant: nec in eorum diſcrimen ſecuritatem aſſerant, ubi tale periculum immineret, ſuper hoc eorundem conſcientias onerantes. Conſtitutiones verò, ordinationes, & mandata alia prædeceſſorum noſtrorum in negotio hæreticæ pravitatis facta, conceſſa, ſeu etiam ad conſulta reſponſa, quæ conſtitutionibus ſupraſcriptis *d* ſuper eadem editis pravitate non obvient, in ſuo volumus robore permanere.

DE SCHISMATICIS.
TITULUS III.
CAP. I.

In prima parte *ponit arengam uſque ad verſ. Jacobum videlicet, in qua dicit, quòd Columnenſes Jacobus & Petrus olim Cardinales, & filii Joannis, fratres ſcilicet dicti Petri, diutiùs expectati noluerunt ad cor redire, ſed in profundum malorum deſcendentes ſua aggravabant dicta: quare varias pœnas tulit in eos, quas ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum hîc inſerit.* Secundò *ponit pœnas, quas protulit in ipſos Jacobum & Petrum, uſque ad verſ. Contra natos. Ibi* tertiò *ponit pœnas, quas tulit contra filios & poſteros dicti Joannis, uſque ad verſ. Omnem. Ibi* quartò *imponit pœnas iis, qui de cætero deliberatè dictos Jacobum & Petrum pro Cardinalibus habuerint, vel eis vel prædictis natis Joannis favorem præbuerint, uſque ad verſ. Hæc & alia. Ibi* quintò & ultimò *ratificat, innovat, & confirmat prædicta, & ea præcipit inviolabiliter obſervari: & jubet ſimiles exceſſus puniri ſimilibus pœnis in poſterum.* h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298. Romæ.)*

AD ſuccidendos infructuoſos palmites, peſtiferos & nocivos, quos (quaſi ficus fatua) domos *a* de Columna produxit, neſcientes in ſemitis juſtitiæ dirigere greſſus ſuos, ad cor reverti, & pœnitentiæ dignos fructus, licèt diutiùs expectatos (Jacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipſius, olim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & filios quondam Joannis de Columna, fratris dicti Jacobi, & patris Petri præfati poſteros, & fautores & ſequaces eorum) in virtute altiſſimi exurgentes, ſpiritualiter & temporaliter contra eos duximus procedendum. Conſequenter dictis Jacobo & Petro, deſcendentibus in profundum malorum, & molientibus inconſutilem tunicam Domini, ſanctæ videlicet Eccleſiæ ſcindere unitatem, & ut gladium acuentibus linguas ſuas, & prorumpentibus, non tam in verba *b* blaſphemiæ & ſchiſmatica, quàm inſana, quæ in ſcriptis redacta ſub ſigillis, quibus antequam eſſent depoſiti utebantur, per urbem & diverſa mundi climata deſtinaverunt, æſtimantes loquacitatem facundiam & maledicere conſcientiæ bonæ ſignum, & conficta materiâ diſputandi, quia veritate non poterant, nos ſaltem lacerare novitiis præſumpſerunt: quorum dicta licèt poſſemus ſuperiori aſſertione convincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus non dare reſponſum, ut contrita eorum rabies, auctoritate ſonorâ præſidentis in ſupremo judicii ſolio frangeretur, & patens veritas per ſeipſam veniret in publicam notionem, noſtrumque ſilentium in ſupplicium eis foret: proceſſus tamen contra ipſos & alios fecimus ſucceſſivè varios, diverſiſque temporibus, ſpirituales & temporales pœnas & ſententias continentes & mulctas: quorum (quia totum tenorem conſtitutionis in præſenti inſerere longum eſſet) ex eis quædam compendiosè collata huic noſtræ conſtitutioni duximus inſerenda, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum: videlicet, quòd ex cauſis, quæ rationabiliter nos moverunt, de fratrum noſtrorum conſilio depoſuimus dictos Jacobum & *c* Petrum à Cardinalatibus ejuſdem Eccleſiæ, & ab omni Cardinalatûs commodo & honore, ipſoſque judicavimus ſchiſmaticos & blaſphemos, & tanquam hæreticos puniendos, expoſitis perſonis eorum à fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò privantes eoſdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, juribus & juriſdictionibus publicatis. Contra nos inſuper & poſteros dicti Joannis ſpiritualiter & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis & juribus publicatis, & confiſcatis, ipſiſque poſteris dicti Joannis per maſculinam & fœmininam lineam deſcendentibus, indignis perpetuò redditis ad Cardinalatûs honorem, & quælibet officia, beneficia, & miniſteria in Eccleſia memorata vel ejus curia: alibi verò uſque ad quartam generationem. Omnem perſonam præſentem & futuram, cujuſcunque fuerit præeminentiæ, conditionis

a *De iſta clauſula vide Lanfrancum Clem. ſapè. in n. 1, 2, 3. & ibi alios Doct.* Bart. *in extravag. ad reprimendam. in verbo Summariè.* b *Hodie ſemper præſumitur imminere tale periculum, & ideò indiſtinctè ſolet obſervari, ut in crimine hæreſis, nunquam publicentur nomina accuſatorum vel teſtium. vide extravag. Innoc. Papæ, quam affert Repertorium inquiſitorum, verbo, nomina.* c *Dictio,* per, *deeſt in manuſcriptis codicibus.* d *In antiquioribus legitur conſtanter, ſupradictis.*

a *Hujus appellatione non veniunt baſtardi. de Anch. Phil. dixit ſup. tit. prox. c. ſtatutum. adde gl. in Clem. 1. de bapt. Nic. de Ubal. in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. Font.* b *al. ita: in verba blaſphema & ſchiſmatica.* c *Vid. l. ſi ſervus. §. plurium. ff. ſi quis cauſ. & l. demonſtratio. ff. de condit. & demonſt. Font.*

ditionis, dignitatis, aut ſtatûs Eccleſiaſtici vel mundani (etiamſi foret ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis) quæ ipſos Jacobum & Petrum, vel eorum alterum ſcienter & deliberatè pro Cardinalibus habuerit & tenuerit, aut ad Cardinalatum admiſerit, ſeu votum eorum vel alicujus ipſorum ſuffragium in electione Romani Pontificis admiſerit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nominaverit, aſſumpſerit, vel receperit, ſeu dederit in his vel ad hoc auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis ſententiâ duximus innodandum, à qua (abſque expreſſa licentia Romani Pontificis) non poſſit abſolvi, nec etiam per collegium Apoſtolicæ ſedis, eâdem ſede vacante, eamque prælatione, dignitate, ſtatu & honore Eccleſiaſticis omninò privamus: nihilominùs omnes, qui dictis Jacobo & Petro aliàs, & natis dicti Joannis favorem præbuerint, vel auxilium in rebellione & ſchiſmate perſiſtentibus, excommunicationis ſententiâ innodantes. Hæc & alia per nos facta in prædictis noſtris proceſſibus, & in literis noſtris bullatis ſuper eis confectis contenta, hâc conſtitutione perpetuò valiturâ ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, eandemque *a* de novo facimus de fratrum noſtrorum conſilio prædictorum. Et ut dictorum malitia non inveniat ſucceſſorem, & punitæ tranſgreſſionis exemplar retrahat alios ab offenſa, ac in oblivionem veritas veniens, non vagetur incerta: ſtatuimus atque decrevimus *b*, ut & ipſa inviolabiliter obſerventur, & quòd ſimiles exceſſus & culpæ pœnis ſimilibus in poſterum puniantur.

DE HOMICIDIO.

TITULUS IV.

CAP. I.

Per aſſaſſinos faciens, vel tantùm mandans aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatus, abſque alicujus prolatione ſententias incurrit excommunicationis & depoſitionis ab officio & beneficio. h. d. ſecundùm Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi.* *(an. 1245.)*

PRo humani redemptione generis, de ſummis cœlorum ad ima mundi deſcendens, & mortem tandem ſubiens temporalem Dei filius Jeſus Chriſtus, ne gregem ſui pretio ſanguinis glorioſi redemptum, aſcenſurus poſt reſurrectionem ad patrem, abſque paſtore deſereret, ipſius curam B. Petro Apoſtolo (ut ſuæ ſtabilitate fidei cæteros in Chriſtiana religione firmaret, eorumque mentes ad ſalutis opera ſuæ accenderet devotionis ardore) commiſit: unde nos ejuſdem Apoſtoli effecti (diſponente Domino, licèt immeriti) ſucceſſores *c*, & ipſius redemptoris locum in terris, quanquam indignè tenentes, circa gregis ejuſdem cuſtodiam ſolicitis excitati vigiliis, & animarum ſaluti jugis attentione cogitationis intendere, ſummovendo noxia, & agendo profutura debemus, ut excuſſo à nobis negligentiæ ſomno, noſtrique cordis oculis diligentiâ ſedulâ vigilantibus, animas Deo lucrifacere ſuâ nobis cooperante gratiâ valeamus.

§. 1. Cùm igitur illi, qui ſic horrendâ inhumanitate, deteſtandâque ſævitiâ mortem ſitiunt aliorum, ut ipſos faciant per aſſaſſinos occidi, non ſolùm corporum, ſed mortem procurent etiam animarum: (niſi eos exuberans gratia divina prævenerit, ut ſint armis ſpiritualibus præmaniti) ac omnis poteſtas tribuatur à Domino ad juſtitiam, rectumque judicium exercendum: Nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam *d* nefarias præſumptiones Eccleſiaſticæ animadverſionis mucrone ferire: ut metus pœnæ, meta hujuſmodi præſumptionis exiſtat: præſertim cùm nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſſaſſinorum domino impetrare, ſicque ab eo non abſque Chriſtianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodò vitam ſuam.

§. 2. Sacri approbatione Concilii ſtatuimus, ut quicunque Princeps, Prælatus, ſeu quævis alia Eccleſiaſtica ſecularisvé perſona, quempiam Chriſtianorum per dictos aſſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quanquam mors ex hoc forſitan non ſequatur) aut eos receptaverit, vel defenderit ſeu occultaverit, excommunicationis & depoſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat ſententias ipſo facto: & illa liberè aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur: ſit etiam cum ſuis bonis mundanis omnibus, tanquam Chriſtianæ religionis æmulus, à toto Chriſtiano populo perpetuò diffidatus: & poſtquam probabilibus conſtiterit argumentis *a*, aliquem ſcelus tam execrabile commiſiſſe, nullatenùs alia excommunicationis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis adversùs eum ſententia requiratur.

CAP. II.

Sine pœna irregularitatis poſſunt Clerici de ſuis malefactoribus conqueri coram Judice ſeculari, etiam de criminibus, ex quibus debetur pœna ſanguinis, expreſsè proteſtando, quòd ad pœnam ſanguinis non intendunt. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

PRælatis *b* vel Clericis quibuſcunque, qui de Laicis ſuis malefactoribus querelam penès ſecularem Judicem deponentes, petunt emendam ſibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præſumantur, proteſtando expreſsè quòd ad vindictam *c* ſeu pœnam ſanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis aliàs in tali caſu de jure debeat pœna ſanguinis irrogari, ſi Judex mortem illis inferat juſtitiâ exigente.

Alioquin ſi Prælati aut Clerici propter metum hujuſmodi, quia Judex ad pœnam ſanguinis poſſet *d* procedere, de ſuis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur pleriſque materia trucidandi eoſdem, & ipſorum bona liberè deprædandi.

CAP. III.

Mandanti aliquem verberari, ſecuta mors imputatur. h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

IS, qui mandat aliquem verberari, licèt expreſsè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat: Cùm mandando in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.

DE USURIS.

TITULUS V.

CAP. I.

Primò innovat & obſervari præcipit Lateranenſe Concilium contra uſurarios editum uſque ad verſ. Et quia. Ubi præcipit omnibus dominis & univerſitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris ſuis conducere domos, ad exercendum fœnus, vel conductas habere, & quòd aliquis eis ad hoc domos non locet, uſque ad verſ. Qui verò. Ubi imponit pœnam Clericis contrafacientibus. uſque ad verſic. Cæterùm. Ubi imponit pœnam Laicis, & hoc facit uſque in finem. Joan. Andr.

a *In antiq. libris ita: eademque de novo, &c.* b *al. decernimus.* c *Vid. Turrecrematam in ſumma de Eccleſ. lib. 2. c. 35. 36.* d *al. ita: & tam nefarios præſumptores.*

a *Vid. l. non omnes. § à barbaris. ff. de re milit.* b *Vid. Decium conſ. 189. & Felin in cap. afferte. extr. de præſumpt.* c *Præter doctores hîc vide Felinum in cap. querelam. ext. de jurejurando.* d *alit. poſſit.*

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi.* *(an. 1273.)*

USurarum voraginem (quæ animas devorat, & facultates exhaurit) compeſcere cupientes, conſtitutionem Lateranenſis *a* Concilii contra uſurarios editam, ſub divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter obſervari. Et quia, quò minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eò magis adimetur fœnus exercendi libertas: hâc generali conſtitutione ſancimus, ut nec collegium, nec alia univerſitas, vel ſingularis perſona cujuſcunque ſit dignitatis, conditionis aut ſtatûs, alienigenas & alios non oriundos de terris ipſorum, publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut aliàs habitare permittant: ſed hujuſmodi uſurarios manifeſtos omnes intra tres menſes de terris ſuis expellant, nunquam aliquos *b* tales de cætero admiſſuri: nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel ſub alio titulo quocunque concedat. Qui verò contrà fecerint, ſi perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionis: minores verò perſonæ ſingulares, excommunicationis: ſi autem collegium, ſeu alia univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe noverint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum (quamdiu in eis iidem uſurarii commorantur) extunc Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Cæterùm ſi Laici fuerint, per ſuos ordinarios ab hujuſmodi exceſſu (omni ceſſante privilegio) per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcantur.

CAP. II.

¶ *Manifeſtis uſurariis, licèt mandaverint uſuras reſtitui, Eccleſiaſtica ſepultura negabitur, niſi primò ſatisfiat, vel ſecundùm formam hujus decreti idoneè caveatur. Sepelientes eos contra hanc conſtitutionem Lateranen. Concilii pœnam incurrunt. Teſtamenta ipſorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis intereſſe, vel eos abſolvere, vel ad confeſſionem admittere.* h. d. Joan. Andr.

Idem. *c*

QUanquam uſurarii manifeſti de uſuris, quas receperant *d*, ſatisfieri expreſsâ quantitate vel indiſtinctè in ultima voluntate mandaverint: nihilominùs tamen eis Eccleſiaſtica ſepultura denegetur, donec de uſuris ipſis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenariè ſatisfactum: vel illis, quibus facienda eſt reſtitutio, ſi præſtò ſint ipſi, aut aliis, qui eis poſſint acquirere, vel eis abſentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, ſive Rectori parochiæ, in qua teſtator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipſa parochia (quibus quidem ordinario, vicario, & Rectori prædicto modo, cautionem hujuſmodi eorum nomine liceat præſentis conſtitutionis auctoritate recipere: ita quòd illis perinde actio acquiratur) aut ſervo publico de ipſius ordinarii mandato idoneè de reſtitutione facienda ſit cautum. Cæterùm ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujuſmodi arbitrio moderandam: ipſe tamen ſcienter non minorem, quàm veriſimiliter creditur, moderetur: & ſi ſecùs fecerit, ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos & alios, qui manifeſtos uſurarios, contra præſentis ſanctionis formam ad Eccleſiaſticam auſi fuerint admittere ſepulturam, pœnæ Lateranenſis Concilii contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubjacere. Nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem admittat, ſive ipſos abſolvat: niſi de uſuris ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo *a* pro ſuarum viribus facultatum præſtent (ut præmittitur) idoneam cautionem.

Teſtamenta quoque manifeſtorum uſurariorum aliter facta non valeant, ſed ſint irrita ipſo jure.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET *b* SUBDITORUM.

TITULUS VI.

CAP. UN.

¶ *Mendicantes non poſſunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare vel mutare, abſque ſpeciali licentia Papæ, qua de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro Eremitica vita ducenda, ceſſat prohibitio.* h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

CUm ex eo, quòd Prædicatores, Minores, & religioſi alii Mendicantes, in civitatibus, caſtris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos vel loca de novo ſuſcipiunt, ſeu olim ſuſcepta dimittunt, ſe ibidem ad alia transferentes, diverſa ſcandala quandoque proveniant, & frequentes clamores ad ſedem Apoſtolicam perferantur: Nos ſuper hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis vel aliqui de prædictis quibuſcunque ſuper hoc privilegiis muniti exiſtant (quæ ipſis contra tenorem conſtitutionis præſentis nullatenùs volumus ſuffragari) in aliqua civitate, caſtro, villa, ſeu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de novo recipere, ſeu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cujuſvis alienationis titulo quocunque in alios transferre præſumant, abſque ſedis Apoſtolicæ licentia *c* ſpeciali, plenam & expreſſam faciente de prohibitione hujuſmodi mentionem: ſi ſecùs egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint Eremiticam ſeu ſolitariam eligendam, de majorum ſuorum licentia, quin cellas, manſiones ſeu habitacula in eremo, ſive locis ubi non ſit hominum habitatio de propinquo, poſſint acquirere ac mutare, non intelligimus interdictum.

DE PRIVILEGIIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Exempti vel privilegiati, ut non teneantur, niſi ſub certo Judice reſpondere, ratione delicti, contractûs aut rei, ſi hæc ſint inita vel ſita in loco non exempto, conveniuntur coram ordinario: ſed ratione domicilii non.*

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdunenſi.* *(an. 1245.)*

VOlentes *d* libertatem, quam nonnullis Apoſtolica ſedes privilegio exemptionis indulſit, ſic integram obſervari, ut & illam alii non infringant, & ipſi ejus limites non excedant *e*: declaratione irrefragabili definimus, quòd quantumcunque *f* ſic exempti gaudeant libertate, nihilominùs tamen ratione delicti ſive contractûs, aut rei, de qua contra ipſos

a *Lateranenſe Concil. ſub Alexand. III. c. 25.* b *alit. alios.* c *al. ita: Idem in eodem.* d *Supple cum effectu, ideò ſit cautus, dicunt Joan. Andr. Domin. advocatus, ne in iſto caſu ſimpliciter formet articulum, quòd mutuavit ad uſuras, quia in mutuantibus tantùm, niſi probentur recepiſſe, textus non loquitur. faciunt nota. in ſimili ſupr. tit. prox cap. 1. & promiſſio de dando non concludit dationem. 1. q. 1. eos. Font.*

a *al. ſatisfactione.* b *Hæc duo verba,& ſubditorum, deſunt in antiq. codicib. & in recentioribus magis emendatis.* c *Per iſtud excluditur hic legatus de latere. Phil. Font.* d *Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 14. ubi hæc decretalis innovatur.* e *Privilegiatus non debet excedere metas privilegiorum. ſup. eod. ſane & c. porrò.* f *alit. ita: quod quantacunque, &c.*

ſos agitur, ritè poſſunt coram locorum ordinariis con eniri, & illi *a*, quoad hoc, ſuam in ipſos juriſdictio- em (prout jus exigit) exercere. Nunquid ergò carent mninò in his commodo libertatis? non utique: quia ec coram ordinariis ipſis, dummodò ſit in loco exem- to commiſſum delictum, vel contractus initus, aut res tigioſa, nec ubi domicilium habent, ſi alibi delinquant el contrahant, aut res ipſa conſiſtat, conveniri poſſunt liquatenùs ſuper iſtis: nec domiciliorum prætextu lo- orum diœceſani (ſi ubi deliquerunt, vel contraxerunt, ut res ipſa conſiſtit, illi conveniantur) remittendi eos luc, vel ipſis ut illic reſpondeant, injungendi habeant liquam poteſtatem: ſalvis nihilominùs caſibus aliis, in uibus eos Epiſcoporum juriſdictioni ſubeſſe canònica ræcipiunt inſtituta. Et idipſum decernimus circa il- os, quibus ut non niſi ſub uno certo Judice teneantur e ſe conquerentibus reſpondere, Apoſtolico privilegio ſt conceſſum.

¶ *Monaſterio privilegiato ut ejus Monachi à quocunque in- rdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, ceſſat in illis ordi ariorum juriſdictio quoad illa: niſi illi Monachi mitterentur ad rioratus ſubjectos ordinariis: quia tunc etiam licèt utrobique nt Monachi, ordinarii etiam quoad prædicta illos judicant, quam- u ibi manent.* hoc dicit.

§. 1. In eos *b* autem, quibus ne interdici, ſuſpendi el excommunicari à quoquam valeant, à ſede Apoſto- ca eſt indultum: ſicut ſunt religioſi quamplures, in uorum privilegiis continetur, ne quiſquam Epiſcopus el Archiepiſcopus monaſteriorum ſuorum Monachos ro ulla cauſa, ullové loco interdicere, ſuſpendere, vel communicare præſumat, iidem ordinarii juriſdictio- em ſuam quantùm ad iſta, ubicunque illi fuerint, pe itùs exercere non poſſunt: Niſi forſan ipſi Monachi l monaſteriorum ſuorum Prioratus ordinariis eiſdem bjectos (ut vel gerant eorum *c* regimen, vel in eis nqnam proprii locorum ipſorum Monachi reſideant) erint deſtinati: tunc enim etſi liberè poſſint ad ea- m monaſteria revocari, ac tam illorum, quàm ipſo- m Prioratuum Monachi reputentur (cùm non ſit in- nveniens aliquem *d* utrobique locum habere mona- icum *e*) unum alteri ſubeſſe monaſterio, vel ab ipſo oſcitur dependere, ratione tamen eorundem Priora- um dicti ordinarii ſuâ juriſdictione ipſis etiam quoad æmiſſa, quamdiu morantur in illis, licitè uti poſſunt.

CAP. II.

¶ *Curia Romana habet ſtudium generale, & ejus privilegia.* d. Joan. Andr.

Idem.

Um de diverſis mundi partibus multi confluant ad ſedem Apoſtolicam quaſi matrem: nos ad commu- m tam ipſorum, quàm aliorum omnium commodum profectum paternâ ſolicitudine intendentes, ut ſit eis ora hujuſmodi fructuoſa, providimus, quod ibidem cætero regatur, & vigeat ſtudium juris divini & hu- ani, canonici videlicet & civilis. Unde volumus & tuimus, ut ſtudentes in ſcholis ipſis penès ſedem ean- m, talibus privilegiis omninò, libertatibus & immu- tatibus gaudeant, quibus gaudent ſtudentes in ſcholis, i generale regitur ſtudium, ac recipiant integrè pro- ntus *f* ſuos Eccleſiaſticos ſicut illi.

CAP. III.

¶ *Dicit, quomodo intelligatur privilegium quod habent qui- n Abbates de populo benedicendo, & quibus poſſint Abbates ferre tonſuram.* Joan. Andr.

Alexander IV. *a* (*an. 1260. Romæ.*)

ABbates, quos Apoſtolica ſedes in exhibitione bene- dictionis ſuper populum ſpeciali privilegio inſigni- vit, in Eccleſiis, quæ ad eos pertinent pleno jure, quan- do in eis divina officia celebrant, poſſunt poſt Miſſarum ſolennia, & veſpertinas ac matutinas laudes, benedictio- nem ſolennem ſuper populum elargiri. Alibi autem publicè aut per vias, civitates, caſtra & villas, populis, & plebibus benedictionem facere vel impertiri non va- leant: Niſi hoc eis expreſſo *b* Apoſtolico privilegio ſit conceſſum. Nec eis *c* licitum ſit aliis, quam mo- naſteriorum ſuorum Converſis, & qui ad illa convola- verint, & in quos Eccleſiaſticam & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonſuram: Niſi eis id competat ex pleno præfatæ ſedis indulto.

CAP. IV.

¶ *Exempti in locis non exemptis Oratoria vel Capellas ſine Diœceſanorum licentia conſtruere non poſſunt, nec in exemptis ſine licentia Papæ. Nec poſſunt exempti aſſumere cauſas proprias ſuo- rum liberorum hominum in ſe: etiamſi illi ſint ſui cenſuales.* Joannes Andreas.

Idem.

AUctoritate ſedis Apoſtolicæ de fratrum noſtrorum conſilio ſtatuimus, quòd Oratoria vel Capellas, in locis non exemptis ſine Diœceſanorum locorum ipſo- rum licentiâ exempti conſtruere non præſumant: ne- que in ſic conſtructis, nec tempore interdicti (caſibus expreſſis in jure duntaxat exceptis) celebrent vel faciant celebrari divina. Quòd ſi talia præſumpſerint, ab his per locorum ipſorum Ordinarios compeſcantur: Et ſi quas propter hoc exemptorum ipſorum conſervatores in eas ſententias protulerint, illas penitùs revocamus. Inhibemus inſuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipſi exempti facere audeant, niſi ſuper his licentiam vel pri- vilegium habeant ſedis Apoſtolicæ ſpeciale. Cauſas quoque ſive lites proprias ſuorum hominum libero- rum, quæ videlicet tantùm ad ipſos homines pertinent, iidem exempti ſuo nomine, ſive ut actores, ſive ut de- fenſores, aliquatenùs non aſſumant. Etiamſi ſint ipſis dicti homines cenſuales: cùm id nequaquam licitum ſit eiſdem.

CAP. V.

¶ *Privilegium Papæ, quòd quis excommunicari, ſuſpendi, vel interdici non poſſit, non extenditur ad ſententias ordinariorum: niſi tale privilegium ſit conceſſum Regibus, Reginis, vel ipſorum filiis, vel religioſo loco, vel ordini.* h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. (*an. 1267.*)

NE aliqui de indultis Apoſtolicis confidentes, alios confidentiùs in ſuo jure moleſtent, & Ordinario- rum juriſdictionem contemnant pariter & eludant: Omnes indulgentias & privilegia quibuſcunque ſingu- laribus perſonis Eccleſiaſticis vel ſecularibus, cujuſ- cunque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis aut ſtatûs, quòd interdici à quocunque, vel excommunicari non poſſint, nec terræ vel Eccleſiæ ipſorum Eccleſiaſti- co interdicto ſupponi, ſub quacunque forma verborum conceſſa (illis per quæ Regibus & Reginis eorumque fi- liis, necnon & Religioſis quibuſcunque, non perſonarum tantùm, ſed ordinum privilegiatorum vel locorum ra- tione, in hoc immunitas hujuſmodi conceditur, dunta- xat exceptis) de fratrum noſtrorum conſilio ad Ordina- riorum ſententias & proceſſus edicto perpetuo prohibe- mus extendi.

CAP. VI.

¶ *Inferiores Prælati, quibus per privilegium conceditur uſus mi- træ, ſi ſunt exempti in provincialibus & Epiſcopalibus Conciliis, uti poſſunt mitris aurificatis, non habentibus laminas aut gemmas.*

---

a *al. ita: & illi quoad hæc.* b *De intellectu vide Decium in tuarum num. 49. ext. de privileg.* c *al. illorum.* d *al. aliquem ſic utrobique, &c.* e *alit. Monachum.* f *Vid. cil. Trident. ſeſſ. 3. de refor. c. 1. in fin.*

a *In manuſcriptis ita: Alex. III.* b *al. expreſſè.* c *Vid. Concil. Trident, ſeſſ. 23. de refor. c. 10.*

Et ſi non ſunt exempti, albis & planis utantur: in aliis locis utantur, & indulta permittunt.

Idem.

UT Apoſtolicæ ſedis benignitas, quæ nonnullis Abbatibus *a*, aliiſque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, conceſſit in Eccleſiarum ſuarum gloriam & honorem, quòd mitra *b* & aliis Pontificalibus uti poſſint, provideat, ne inde ſcandala oriantur, ſic tamen, quòd ipſi privilegiati ſuorum privilegiorum non fruſtrentur effectu, & ex majoritate ac decore majori ornatuum, majoritas appareat dignitatum: De fratrum noſtrorum conſilio præſenti decreto ſtatuimus, ut Abbates & alii, quibus mitræ uſus eſt ab eadem ſede conceſſus, exempti quidem in provincialibus conciliis, & Epiſcopalibus ſynodis (quibus nonnulli eorum intereſſe tenentur) mitris tantummodò aurifriſiatis (non tamen aureas vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti poſſint: Non exempti verò ſimplicibus, & albis ac planis utantur. In aliis verò locis exemptis, & non exemptis, mitris liceat illis uti, prout conceſſa eis ab eadem ſede indulta permittunt.

CAP. VII.

¶ *In prima parte demonſtrat, quid juris, cùm quis ſolo privilegio ſe dicit exemptum. In ſecunda, ibi, Si autem, quid juris, cùm ſuper hoc præſcriptionem allegat. In tertia, ibi, Quòd ſi tales, quid juris, cùm allegat utrumque.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298. Romæ.)*

CUm *c* perſonæ Eccleſiaſticæ tam religioſæ, quàm ſeculares plura præſumant, quæ ipſis infamiam pariunt, & aliis inferunt læſionem, prætextu exemptionis vel libertatis, quam aſſerunt ſe habere, Ordinariorum correctiones & ordinationes ſubterfugientes, ac eorum forum ſive judicium declinantes: Nos volentes ſuper hoc de ſalubri remedio providere, ſtatuimus, ut hi, qui ſe aſſerunt per privilegia ſeu indulgentias Apoſtolicæ ſedis exemptos, à locorum Ordinariis *d* requiſiti, hujuſmodi privilegia vel indulgentias (quibus ſe dicunt fore munitos) ipſis Ordinariis in loco congruo & ſecuro, aut aliquibus prudentibus viris omni ſuſpicione carentibus, ad hoc per dictos Ordinarios deputatis, intra terminum competentem, pro facti qualitate, ipſorum Ordinariorum, vel delegatorum ſuorum arbitrio moderandum, juſto impedimento ceſſante oſtendere, ac ad legendum integraliter *e*, exhibere: necnon de articulis, de quibus controverſia fuerit, tranſcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem ſuam ſuper hujuſmodi libertate ſolummodò præſcriptionem canonicam duxerint opponendum: eiſdem Ordinariis vel delegatis ab eis viris prudentibus non ſuſpectis, de præſcriptione hujuſmodi facere debent fidem. Quòd ſi tales privilegio & præſcriptione aſſerant ſe munitos: privilegium quidem ipſum exhibeant, ut in primo hujuſmodi conſtitutionis articulo ſuperiùs eſt expreſſum. Et ſi privilegium exhibitum non ad plenum per ſe ſufficiat ad exemptionem ſeu libertatem hujuſmodi comprobandam, ſed tale eſt, quòd ſaltem cauſam præbeat præſcribendi, coram perſonis prædictis annorum XL. præſcriptionem teneantur probare, præſcriptioniſque probatione pendente, licèt Ordinariorum intentio de jure communi fundetur, tamen quia de privilegio (quod ſaltem cauſam præſcribendi præbent) faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis poſſeſſione, non violenta, non clandeſtina, nec conceſſa precariò, de qua fidem coram eiſdem fecerint, non turbentur. Si verò privilegium per ſe ſufficiens, quando ſolo privilegio ſe defendunt, vel ſaltem tale, quòd præſcriptioni canonicæ cauſam præſtet, cùm præſcriptionem allegant, non exhibuerint, ut eſt dictum: cùm de jure communi Ordinariorum intentio ſit fundata, ſuâ juriſdictione uti poſſint in eoſdem liberè: donec de præſcriptione canonica (ut præmiſſum eſt) fecerint plenam fidem.

CAP. VIII.

¶ *Interdictus eſt ingreſſus Eccleſiæ regularibus vel ſecularibus (quamvis exemptis) qui ſcienter celebrant vel celebrari faciunt divina in civitatibus vel locis interdictis: niſi ſecundùm permiſſionem juris: vel qui excommunicatos vel interdictos publicè ad divina officia, ſacramenta vel ſepulturam admittunt.* hoc dicit, Joannes Andreas.

Idem.

EPiſcoporum *a* & aliorum Prælatorum querelis frequentibus & querulofis clamoribus excitati, præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne aliqui ſeculares aut regulares, quantumcunque exemptionis ſeu libertatis ſedis Apoſtolicæ privilegiis communiti, cujuſcunque ordinis, religionis, ſtatûs vel conditionis exiſtant, ſcienter celebrent vel faciant celebrari divina in civitatibus *b*, caſtris, villis (niſi quatenus eis à jure conceditur) ſeu locis aliis interdictis ab Ordinariis ſive delegatis Judicibus, vel à jure: aut excommunicatos publicè vel interdictos ad divina officia ſeu Eccleſiaſtica ſacramenta, vel Eccleſiaſticam ſepulturam admittant. Qui verò contrà præſumpſerint (præter alias pœnas à jure ſtatutas) ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum, donec de tranſgreſſione hujuſmodi ad arbitrium ejus, cujus ſententiam contempſerunt *c*, ſatisfecerint competenter.

CAP. IX.

¶ Primò *ponit, quando eximitur Eccleſia, quid importet.* Secundò, *quando ipſius Canonici.* Tertiò, *quando Clerici. Et iſta ordinatè declarat, in qualibet partium affirmativè & negativè loquendo*, ſecundum Joan. Andr.

Idem.

PEr *d* exemptionem Eccleſiæ conceſſam, ipſa Eccleſia & ipſius Monachi vel Canonici, Clerici etiam & Converſi, perpetuoque oblati (non autem Eccleſiæ ejuſdem Presbyter, qui parochianorum curam habet, quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipſi parochiani etiam) intelliguntur exempti. Verùm ſi Canonici alicujus Eccleſiæ eximantur, ipſi ſoli Canonici, non autem Eccleſia vel alii ejus Clerici ſunt exempti. Si autem Clerici cujuſvis Eccleſiæ eximantur, tunc tam Canonici, quàm alii Clerici eximuntur, non tamen Eccleſia: niſi aliud in exemptionis privilegio exprimatur.

CAP. X.

¶ *Formas privilegiorum ponit hæc decretalis: quarum quædam exemptionem conferunt, quædam non.* Joan. Andr.

Idem.

SI Papa in aliquo privilegio vel ſcriptura non facta principaliter ſuper donatione *e* vel ſententia exemptionis ſeu libertatis, aliquam Eccleſiam ad jus & proprietatem Romanæ Eccleſiæ pertinere, vel conſimilia verba narret: non propterea illius Eccleſiæ exemptio eſt probata, niſi de libertate aliter doceatur. Si autem Eccleſiæ vel monaſterio exemptionis privilegium concedendo, vel ſuper ipſius exemptione ſententiando (cùm de ipſius exemptionis negotio ageretur) aſſerat ipſam

a *Abbates an dicantur eſſe prælati, vide Geminianum in cap. præſenti. de offic. ord. lib. 6.* b *Vid. Barbat. in cap. volentes. extr. de off. deleg.* c *Vid. Antonium Capycium deciſione Neapolit. 206.* d *Supplent Dom. & Phil. ſeu alii, quorum juriſdictio fundata eſt jure communi, aut ſtatuto privilegio notoriis: quia notorium facti, ut latè Anchar. operatur idem quod notorium juris. Font.* e *Vide Bart. in rubr. ff. de novi oper. nunt. & l. prætor. ff. de eden. Font.*

a *Vid. Clement. ex frequentibus. de ſentent. excommun. Calderium conſil. 4 tit. de ſentent. excommun. & latè Felinum in cap. à nobis. extr. de except.* b *Civitatis appellatione quid veniat, vide per Felinum in cap. Rodolphus. extr. de reſcript.* c *alit. contempſerint.* d *Præter doctores hic vide Decium conſil. 15.* e *al. datione.*

Eccleſiam

Eccleſiam fore exemptam: aut etiam juris beati Petri exiſtere: ſive ad jus & proprietatem Romanæ Eccleſiæ, vel ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter, aut ſine medio, vel etiam ſimpliciter pertinere: per hoc plenè debet exempta hujuſmodi Eccleſia judicari. Cùm enim jure communi omnes Eccleſiæ per orbem diffuſæ ad Romanam Eccleſiam pertineant, ſi id alicui concedatur Eccleſiæ, vel de ea per ſententiam judicetur, ex hoc ipſius comprobatur exemptio: ut privilegii nihil aliàs allatura conceſſio ei, cui conceditur, & ſententia nullum aliter datura ſubſidium Eccleſiæ (pro qua fertur) prærogativam (cùm verba aliquid operari debeant) conferat gratiæ ſpecialis. Et eſt idem, ſi privilegium contineat, vel ipſe Papa per modum exprimat ſupraſcriptum, quòd Eccleſia ſit libera: ſeu quòd potiatur Romanæ Eccleſiæ libertate: vel quòd in hoc prærogativâ gaudeat ſpeciali: aut ſi dicat indefinitè, quòd Eccleſiæ Romanæ annuum cenſum ſolvat, ad perceptæ indicium libertatis: ſive quòd ipſam Eccleſiam eximit ab ordinarii *a* poteſtate: vel quòd non audeat illic Epiſcopus cathedram collocare, aut imperandi (ſeu ordinationem quamvis leviſſimam faciendi) exercere aliquam poteſtatem. Similiter ſi aliqui recipiantur in proprios & ſpeciales ſubjectos, cenſentur exempti. Non ſic ſi in proprios & ſpeciales filios Romanæ Eccleſiæ ſint ſuſcepti: tales quippe exempti propterea non exiſtunt. Si verò dicatur, ſimpliciter quòd aliqua Eccleſia Romanæ Eccleſiæ annuum cenſum ſolvat, non propter hoc exempta Eccleſia dici debet. Idem dicimus, ſi circa aliqua per privilegium concedatur libertas, & clauſula de cenſu annuo perſolvendo ſequatur: ut ſi aliquibus quòd ab alio, quàm à Papa ſeu ejus Legato excommunicari, ſuſpendi aut interdici non poſſint, vel aliquid aliud ſpecialiter à ſede Apoſtolica ſit indultum: vel etiam dicatur, quòd in ſpeciales Romanæ Eccleſiæ filios ſint aſſumpti, & ſequatur in privilegio, quòd Eccleſiæ Romanæ ad indicium *b* libertatis perceptæ annuum cenſum ſolvant. His enim & conſimilibus caſibus ſic *c* in certis privilegiati articulis, Ordinariorum juriſdictioni quantùm ad alia ſunt ſubjecti. Licèt autem ſic diverſos privilegiorum, quibus Eccleſiæ ac monaſteria eximuntur, tenores ad litium materiam amputandam duxerimus deſignandos: per hoc tamen aliis exemptionum (ſi reperiantur) ſeu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenùs derogari.

CAP. XI.

¶ *Privilegiati ut tempore interdicti celebrare poſſint divina clauſis Eccleſiis, alios etiam extraneos admittere non poſſunt. Et ſi fuerit ſingularis perſona ſuper hoc privilegiata, familiares ſuos admittit: ſecùs in familia Conventûs taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cujus culpâ ponitur interdictum.* h. d. Dominicus.

Idem.

LIcèt *d* vobis conceſſum exiſtat, ut interdicti tempore januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, voce ſubmiſsâ divina celebrare poſſitis: ad ea tamen aliquos, etiamſi aliunde venerint (niſi ſuper hoc privilegiati exiſtant) recipere nullâ ratione debetis. Cùm conceditur ſingulari perſonæ, ut modo præmiſſo tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: eius familiares domeſtici ad audiendum cum ea, & celebrandum ſibi divinum officium, licitè admittuntur. Non ſic autem in familiaribus alicujus Conventûs, ſeu collegii eſt cenſendum: illi enim niſi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujuſmodi quoque conceſſione gaudere non poteſt is, cujus causâ ſeu culpâ, dolo vel fraude, fuit *a* ſententia interdicti prolata, ſeu qui ad perpetrandum delictum, cujus occaſione lata extitit, præbuit conſilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

¶ *Epiſcopi cum altari viatico celebrare poſſunt, & ſibi facere celebrari: ita tamen, quòd non violent interdictum.* hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

QUoniam Epiſcopi *b* eorumque ſuperiores ſe habent diverſis ex cauſis à ſuis Eccleſiis & diœceſibus abſentare frequenter, nec ſemper poſſunt commodè ad Eccleſias accedere pro Miſſa celebranda vel audienda in ipſis, ſine qua eos tranſire non decet abſque cauſa rationabili ullam *c* diem: præſenti conſtitutione indulgemus eiſdem, ut altare poſſint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari, ubicunq; abſque interdicti tranſgreſſione illis permittitur celebrare vel audire divina.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

¶ *Repreſaliæ contra perſonas Eccleſiaſticas concedi, vel conceſſæ extendi non debent: contra facientes (niſi revocent intra menſem) ſingulares ſunt excommunicati, univerſitates interdictæ.* Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi.*

(an. 1273.)

ETſi pignorationes, quas vulgaris elocutio *d* repreſalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili ſint conſtitutione prohibitæ: Ut tamen earum prohibitio in perſonis Eccleſiaſticis tantò ampliùs timeatur, quantò in illis ſpecialiùs inhibentur, eas concedi contra perſonas prædictas, ſeu bona ipſorum *e*, aut quantumcunque generaliter prætextu cujuſvis conſuetudinis (quam potiùs reputamus abuſum fore) conceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictiùs inhibemus. Illi autem, qui contrà fecerint, adverſus perſonas eaſdem pignorationes, ſeu repreſalias concedendo, vel extendendo ad eas, niſi præſumptionem hujuſmodi revocaverint, à conceſſionis vel extenſionis tempore intra menſem, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant: ſi verò univerſitas, Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

DE POENIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *De veteri jure poterit Archiepiſcopus, cùm in provincia ſua juriſdictionem ſuam exequitur, punire notorios injurantes, ſibi, nunciis, & familia ſua, ſi per id ſua juriſdictio impeditur: aliàs non, niſi conſuetudo ampliùs tribuat: ſed hodie tales injurias tunc punit, etiamſi juriſdictionem non impediant.* h. d.

Innocentius IV. *(an. 1252.)*

ROmana *f* Eccleſia: [*&* §.] ¶ Licèt autem Rhemenſ. Archiepiſcopo ſuam Provinciam viſitanti, eos, qui tunc ſibi, vel ſuæ familiæ, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam

a *Al. ordinaria.* b *Aliàs, judicium.* c *Al. ita: ſic ſcriptis privilegiati articulis. al. ita: ſic inſertis privilegiati articulis, &c.* d *de materia vide latiſſimè in c. alma mater. infrà de ſent. excom.*

a *Al. fuerit.* b *Et an appellatione Epiſcopi veniat electus, vide Felin. in cap. eam te. de reſcript. verſ. tertiò reſtringitur.* c *al. ita: nullâ die.* d *Vide l. librorum. §. quod tamen Caſſius. ff. de leg. 4. Bart. in Labeo. ff. de ſup. leg.* e *al. ipſarum.* f *Vid. Alex. conſ. 135. l. 1. incip. circa primum dubium: unde intelliges quando quis poſſit eſſe Judex in propria cauſa.*

quando concilium convocas, eos, qui nunciis ſuis, quos pro illo vel aliàs per Provinciam ipſam ſuâ debitâ juriſdictione utendo transmittit, injuriari præſumunt: ſi hâc occaſione ſua in his impediatur juriſdictio, pro injuria hujuſmodi (dummodò exiſtat notoria) propriâ auctoritate punire, niſi ampliùs ei de Rhemenſis Eccleſiæ conſuetudine competere dignoſcatur. Sibi etiam & metropolitanis aliis in ſuis provinciis, dum ſic in illis juriſdictionem exercent, puniendi manifeſtas & notorias offenſas, tunc eiſdem illatas, vel ſuis (etiamſi exinde impediri juriſdictionem hujuſmodi non contingat) libera ſit de noſtra ſpeciali conceſſione facultas.

CAP. II.

¶ *Docet hac Decretalis, quibus aſſiſtentibus fieri debeat degradatio, de quibus veſtibus, ornamentis, libris & inſtrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis utatur ipſe degradans.* Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Bitteren. Epiſcopo. (an. 1298. Româ in Apuliam.)*

DEgradatio *a* qualiter fieri debeat, à nobis tua fraternitas requiſivit. Super quo tibi taliter reſpondemus, quòd verbalis degradatio ſeu depoſitio ab ordinibus vel gradibus Eccleſiaſticis eſt à proprio Epiſcopo ſibi aſſiſtente, in degradatione Clericorum in ſacris conſtitutorum ordinibus, certo Epiſcoporum numero, definito canonibus, facienda: quanquam proprii Epiſcopi ſententia ſine aliorum Epiſcoporum præſentia ſufficiat in degradatione eorum, qui minores duntaxat ordines receperunt. Actualis verò ſive ſolennis cœleſtis militiæ militis, id eſt, Clerici degradatio (cùm ad eam fuerit procedendum) fiet, ut exauctorizatio ejus, qui militiæ deſervit armatæ, cui militaria detrahuntur inſignia, ſicque à militia remotus caſtris rejicitur, privatus conſortio & privilegio militari. Clericus igitur degradandus veſtibus ſacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud inſtrumentum ſeu ornamentum ad ordinem ſuum ſpectans, ac ſi deberet in officio ſuo ſolenniter miniſtrare, ad Epiſcopi præſentiam adducatur: cui Epiſcopus publicè ſingula, ſive ſint veſtes, calix, liber, ſeu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum in ſua ordinatione ab Epiſcopo fuerint *b* tradita, ſeu collata, ſingulariter auferat, ab illo veſtimento ſeu ornamento, quod datum vel traditum fuerat ultimò, inchoando, & deſcendendo gradatim degradationem continuet uſque ad primam veſtem, quæ datur *c* in collatione tonſuræ, tuncque radatur caput illius ſeu tondeatur, ne tonſuræ ſeu Clericatûs veſtigium remeat in eodem. Poterit autem Epiſcopus in degradatione hujuſmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppoſitis, quæ in collatione ordinum ſunt prolata, dicendo Presbytero hæc vel ſimilia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali privamus: ſicque in remotione reliquorum inſignium ſimilibus verbis utens, in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infraſcripto, vel alio ſimili modo pronunciet ſive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritûs Sancti, ac noſtrâ, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & privilegio clericali.

CAP. III.

¶ *Quamvis inventio carceris fuit ad cuſtodiam: tamen poteſt quis puniri pœnâ carceris perpetuò, & ad tempus.* Joan. Andr.

Idem.

QUamvis *d* ad reorum cuſtodiam, non ad pœnam carcer ſpecialiter deputatus eſſe noſcatur: Nos tamen non improbamus, ſi ſubjectos tibi Clericos confeſſos de criminibus ſeu convictos (eorum exceſſibus & perſonis, cæteriſque circumſtantiis providâ deliberatione penſatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.

CAP. IV.

¶ *Pœna alicui impoſita, & ejus poſteris, non extenditur ad poſteros linea fœminea: niſi aliud in jure, vel ſententiâ ſit expreſſum.* h. d. Zen.

Idem.

UBicunque *a* alicui & ejus filiis ſeu poſteris uſque in certam generationem pœna imponitur ab homine vel à jure, pœna ipſa eos tantùm afficit, qui per maſculinam, non per fœmininam lineam deſcendere dignoſcuntur: Niſi aliud in jure vel ſententiâ ſit expreſſum.

CAP. V.

¶ Primò *punit inſequentes, percutientes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis ſocios.* Secundò, *eorum filios & nepotes.* Tertiò, *ipſis inſectatoribus pœnam addit.* Quartò, *quam ſatisfactionem cum abſolventur, facere debeant: & quid per abſolutionem conſequantur.* Quintò, *de nudis conſiliariis, vel ſimpliciter faventibus huic crimini.* Sextò, *ad collaterales permittit pœnas extendi.* Septimò, *ponit de inſequentibus Clericos vel Religioſos familiares Papæ vel Cardinalium.* Octavò, *ponit de occidentibus Cardinales.* Nonò, *dicit poteſtates ſeculares nihilominùs pœnis legalibus contra tales uti debere, & hanc conſtitutionem etiam facere obſervari; & contrafacientibus pœnam imponit.* Joan. Andr.

Idem.

FElicis recordationis Honorii Papæ tertii, prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, quibuſdam additis & detractis de communi fratrum noſtrorum conſilio, hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut ſi quis deinceps in hoc ſacrilegii genus irrepſerit, quòd ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuerit hoſtiliter inſecutus, vel percuſſerit, aut ceperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut conſilium *b* dederit vel favorem, aut poſteà receptaverit vel defenſaverit ſcienter eundem: ſicut reus criminis læſæ majeſtatis perpetuò ſit infamis, diffidatus *c* nihilominùs & bannitus, ſit inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex teſtamento vel ab inteſtato vocetur: quatenus ab omni ſucceſſione repulſus, publicâque repulsâ confuſus, minus inveniat ſuæ malitiæ ſucceſſorem: [*fiant* d *habitationes ejus deſerta, & ut non ſit, qui eas inhabitet,*] dentur cuncta ipſius ædificia in ruinam, & ut perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina teſtetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita reddere, nullus reſpondere in judicio teneatur: quicquid etiam in bonis invenitur ipſius, fiſci, vel reipublicæ dominio applicetur, ut ex illis nil tranſmittat ad poſteros, ſed potiùs cum ipſo quodammodò damnentur & ſua. Si qua verò feuda, locationes, officium vel beneficium ſpiritale vel temporale ab aliquibus Eccleſiis obtinet, ſit eis ipſo jure privatus, quæ ſic liberè ad Eccleſias revertantur, quòd Eccleſiarum Rectores de ipſis pro ſua voluntate diſponant. Quòd ſi quis prædictorum filium vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam deſcendentes, beneficium ſeu beneficiatos quovis beneficio, etiamſi pontificalem adeptus vel adepti fuerint dignitatem, ſint eis ipſo jure privati: ſpe promotionis omninò ſublatâ. Nulli præ-

a *Qualiter hodie fieri poſſit degradatio, vide Conc. Trid. ſeſſ. 13 de reform. c. 4. adde citatos in c. 1. ſup. de hæret. eod. lib.* b *al: fuerunt.* c *al: traditur.* d *Vide Joan. Ananiam in c. à nobis. de apoſtat. & Fel. in c. cùm ſit. de for. compet.*

a *Præter Doctores hic vide aliqua per Decium in c. novit. de Judic.* b *Vide Decium in c. 1. de off. delegati.* c *Diffidare & bannire quid ſignificet, docent Angelus de Peruſio conſil. 13. Geminianus in c. 1. de homic. l. 6. & Petrus Godefredus in Auth. gaſaros. ext. de hær.* d *Pſalm. 68.*

tereà

tereà talium filiorum atque nepotum ex virili ſexu deſcendentium ab eiſdem, alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris Eccleſiaſtici vel mundani, ſeu ad alicujus loci regimen ſit aſcenſus: ſit eis poſtulandi negata facultas, ſit notoriæ *a* judicatus, & quodlibet aliud officium ſeu miniſterium publicum interdictum: in judiciis eorum aſſertio contra quenquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad teſtimonium prorſus reddantur indigni: ſit eis ad ordines aſcenſus inhibitus, ſit ad beneficium vel officium Eccleſiaſticum denegatus acceſſus *b*, & (ut magis famoſa ſit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eiſdem ſuper aliquo præmiſſorum, omni *c* ſpe diſpenſationis ademptâ. Præſenti nihilominus adjicimus ſanctioni, ut ex inſecutione prædicta, ſicut ex injectione manuum violenta, ipſo facto excommunicationis ſententiam quis incurrat, & tam inſecutor, quàm alii ſuprà dicti tanti mali participes, quamdiu in ſua contumacia perdurârint, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis, per omnes illius loci Eccleſias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon civitatum & diœceſum vicinarum *d* excommunicati publicè denuntientur *e*: nec ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſint abſolutionis beneficium obtinere, niſi duntaxat in mortis *f* articulo conſtituti.

Cùm autem fuerint abſolvendi: primò ſufficienter & idoneè caveant, quòd inferendæ pœnæ parebunt, & auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam: deinde per omnes illius loci Eccleſias principales, vicinorumque locorum, diebus Dominicis & ſolennibus incedant nudi coram populo, femoralia tantùm habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per eaſdem Eccleſias publicè fuſtigentur: ituri poſtmodùm ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde poſtmodùm reverſuri abſque ſedis Apoſtolicæ licentiâ ſpeciali. Verùm cùm talis gratiam reconciliationis meruerit, beneficio abſolutionis obtento, indulgeatur ei licentia, ut ſuam & ſuorum injuriam proſequatur: & debitorum illorum, quæ contracta fuerint *g*, de poſtmodùm acquiſitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quòd ſi quis fuerit in præmiſſis nudo conſilio aut ſimplici favore culpabilis, Judex in talem pœnam metiatur ex culpa: ut ſecundùm quod exceſſus exegerit, vindicta procedat. Cæterùm, quia dignum eſt, ut nefandi ratione flagitii ultionis ſeveritas ampliùs extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarum modus exuberet, nec pœnis ſolitis contentetur: ſtatuimus, ut ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium poſſit extendere pœnas in hujuſmodi noſtra conſtitutione contentas, circumſpectio Romani Pontificis, prout circumſtantiæ rationabiles ſuadebunt.

Præmiſſis etiam dignum cenſuimus annectendum: ut ſi quiſquam aliquo prædictorum exceſſuum, quenquam de Clericis vel Religioſis noſtræ familiæ, vel Cardinalium afficere fortè præſumpſerit, proportionetur pœna delicto: ita quod vindicta ex æquo exceſſui reſpondente ab officio noſtrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quas Dei vel noſtra ſeu fratrum noſtrorum reverentia non coërcet. Si quis verò per ſe vel per alium occiderit Cardinalem (quod abſit) vel dederit cauſam mortis: ultra quàm præmiſſa contineant, ſic in eum poteſtas juriſdictionis inſurgat, ſic rigor ultionis inſiliat, quòd contra vitæ ſubſidium mortis ſolatium invocet, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ ſpeculum non offenſæ. Per hoc quoque ſecularibus poteſtatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adverſus ſacrilegos catholici Principes ediderunt: Quis enim locus regiminis poterit eſſe tutus, quis Rector ſecuritate gaudebit, ſi Romana Eccleſia (quæ omnium Eccleſiarum diſponente Domino caput eſt & magiſtra) caſibus iſtis ſubjicitur? ſi ejus filii ſpeciales hujuſmodi periculis exponuntur? Quem Eccleſiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confuſio tam aſpera non moveret? Porrò ſi filius eſt, dolebit: ſi fidelis, matre fidei læsâ lædetur. Quapropter ſi Princeps, ſenator, conſul, poteſtas, vel alius dominus ſive rector contra præſumptores prædictos, præſentis conſtitutionis tenorem non fecerit obſervari: tam ipſe, quàm officiales ipſius intra menſem, poſtquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Civitas verò quævis alia, præter urbem, quæ talia facienti vel facientibus ſeu præſumentibus, in his conſilium vel auxilium dederit aut favorem, vel intra menſem ſaltem taliter delinquentes, (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali & ſuprà ſit eoipſo dignitate privata, & nihilominùs remaneat interdicta.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Quæſtores non citant aliquos, licèt eos monere poſſint. Et in concedendis indulgentiis non excedant Archiepiſcopi ſtatutum Concilii generalis.* h. d. Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſ.* (*An. 1245.*)

Romana Eccleſia: [*& infrà.*] ¶ Quæſtoribus *a* autem fabricæ Rhemen. Eccleſiæ, Rhemen. Archiepiſcopus, ſive ejus officiales citandi Suffraganeorum ipſius Eccleſiæ ſubditos (quos iidem quæſtores ſibi reſiſtere, aut nolle parére dixerint) ut ſuper hoc compareant coram ipſis, nequaquam tribuant poteſtatem. Super benigna verò ipſorum receptione ac ſubventione ipſi fabricæ facienda, poſſunt eoſdem Suffraganeos & alios Chriſti fideles Rhemen. Provinciæ charitatvè monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Rhemen. Archiepiſcopus ſtatutum Concilii generalis.

CAP. II.

¶ *Conceſſio generalis confeſſoris non tangit Epiſcopo ſpecialiter reſervata, nec obtentu conſuetudinis poteſt quis ſibi eligere confeſſorem.* h. d. Zen.

Bonifacius VIII.

Si Epiſcopus ſuo ſubdito conceſſerit, ut ſibi poſſit idoneum eligere confeſſorem, ille quem is elegerit, in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialiter reſervantur *b*, nullam habet penitùs poteſtatem: Cùm in generali conceſſione illa non veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. Nullâ quoque poteſt conſuetudine introduci, quòd aliquis præter ſui ſuperioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſſit ſolvere vel ligare.

CAP. III.

¶ *Decretalis, cùm ex eo. in pluribus Epiſcopis indulgentibus locum habet.* h. d. Zen.

---

a *Al. notariè.* b *Al. aſcenſus.* c *Al. omninò.* d *Loca vicina quæ dicantur, vide per Alex. conſil. 57. l. 3.* e *Al. nuntiantur.* f *Quoniam in mortis articulo nulla eſt reſervatio atque ideò omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt: ita Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. tit. de caſuum reſervatione.* g *al. fuerunt.*

a *Prædicatores quæſtuarios omninò ſuſtulit Conc. Trid. ſeſſ. 5. de refor. c. 2. in fine. & ſeſſ. 21. de refor. c. 5.* b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. de ſanctiſſimo pœnitentiæ ſacramento. c. 11.*

Idem.

INdulgentiæ *a*, quæ ab uno vel pluribus Epiſcopis in Eccleſiarum dedicationibus, vel aliis quibuſcunque caſibus conceduntur, vires non obtinent *b*, ſi ſtatutum exceſſerint concilii generalis.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Judex qui excommunicat, ſuſpendit, vel interdicit, in ſcriptis hoc faciat, & cauſam conſcribat, & requiſitus exemplum ſententiæ tradat intra menſem. Qui contrà fecerit, per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ & divinis eſt ſuſpenſus: & relaxabitur illa ſententia per ſuperiorem abſque difficultate, & condemnabitur lator in expenſis, & aliàs pœnâ condignâ. Si ſic ſuſpenſi celebrant ut priùs, ſunt irregulares: nec abſolvuntur ab alio quàm à Papa.* h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.*

(an. 1245.)

CUm *c* medicinalis ſit excommunicatio, non mortalis, diſciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat: cautè provideat Judex Eccleſiaſticus, ut in ea ferenda oſtendat ſe proſequi, quod corrigentis fuerit *d*. & medentis. Quiſquis igitur excommunicat, excommunicationem in ſcriptis proferat, & cauſam excommunicationis expreſsè conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò hujuſmodi ſcripturæ teneatur excommunicato tradere intra menſem, ſi fuerit requiſitus, ſuper qua requiſitione fieri volumus publicum inſtrumentum, vel literas teſtimoniales confici ſigillo authentico conſignatas. Si quis autem Judicum hujuſmodi conſtitutionis temerarius extiterit violator, per menſem unum ab ingreſſu Eccleſiæ *e*, & divinis officiis noverit ſe ſuſpenſum. Superior verò, ad quem recurritur, ſententiam ipſam ſine difficultate relaxans *f*, latorem excommunicato ad expenſas, & omne intereſſe condemnet, & aliàs puniat animadverſione condignâ, ut pœnâ docente diſcant Judices, quàm grave ſit excommunicationum ſententias ſine maturitate debita fulminare. Et hæc eadem in ſuſpenſionis & interdicti ſententiis volumus obſervari. Caveant autem Eccleſiarum Prælati & Judices univerſi, ne prædictam pœnam ſuſpenſionis incurrant: quoniam ſi contingeret eos ſic ſuſpenſos divina officia exequi ſicut priùs, irregularitatem non effugient juxta canonicas ſanctiones: ſuper qua non niſi per ſummum Pontificem poterit diſpenſari.

CAP. II.

¶ *Qui petit abſolvi ad cautelam, dicens excommunicationis ſententiam in ſe latam eſſe nullam, abſolvetur cujuſcunque contradictione non obſtante: niſi dicatur & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifeſta offenſa. Qui probat ſe excommunicatum poſt appellationem, probatione pendente in judiciis evitabitur, extra judicium verò non.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SOlet *a* à nonnullis in dubium revocari, an cùm aliquis per ſuperiorem abſolvi poſtulat ad cautelam, dum in ſe latam excommunicationis ſententiam aſſerit eſſe nullam, ſine contradictionis obſtaculo munus ei debeat abſolutionis impendi? Et an ante abſolutionem hujuſmodi is, qui ſe offert in judicio probaturum ſe poſt appellationem legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem in ſenttntia fuiſſe patenter expreſſum, ſit in cæteris (excepto probationis illius articulo) evitandus? In prima igitur dubitatione ſic ſtatuimus obſervandum, ut petenti abſolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator vel adverſarius ſe opponat: niſi eum excommunicatum pro manifeſta dicat offenſa. In quo caſu terminus octo dierum indulgebitur ſic dicenti: ut ſi probaverit quod opponit, non relaxetur ſententia, niſi priùs ſufficiens præſtetur emenda: vel competens cautio de parendo juri, ſi offenſa dubia proponatur. In ſecunda verò quæſtione ſtatuimus, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cæteris, qui ut actor *b* in judiciis attentaverit, interim evitetur. Extra judicium verò in officiis, poſtulationibus, & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominùs admittatur.

CAP. III.

¶ *Excommunicatio lata in participantes excommunicatis in locutione & ſimilibus (canonicâ monitione non præmiſſâ) non tenet.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

STatuimus *c*, ut nullus Judicum participantes cum excommunicatis ab eo, in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majori excommunicatione præſumat: ſalvis conſtitutionibus contra illos legitimè promulgatis, qui in crimine præſumunt participare damnato. Quòd ſi ex locutione & aliis quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortiùs indureſcat, poterit Judex poſt monitionem canonicam hujuſmodi participantes conſimili damnare cenſurâ. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat: & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

CAP. IV.

¶ *Epiſcopi nullam interdicti vel ſuſpenſionis incurrunt ſententiam, niſi in ſententia ſint expreſſi.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUia periculoſum eſt Epiſcopis & eorum ſuperioribus, propter executionem pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo caſu interdicti vel ſuſpenſionis incurrant ſententiam ipſo facto: Nos deliberatione providâ duximus ſtatuendum, ut Epiſcopi & alii ſuperiores Prælati nullius conſtitutionis occaſione, ſententiæ ſive mandati prædictam incurrant ſententiam ullatenùs ipſo jure: Niſi in ipſis de Epiſcopis expreſſa mentio habeatur.

CAP. V.

¶ *Hujus decretalis quinque ſunt dicta.* Primum, *quòd Archiepiſcopus ſententias latas à ſubditis ſuorum Suffraganeorum, niſi hoc habeat de conſuetudine, non relaxet.* Secundum, *quòd generalis ſententia Archiepiſcopi ligat tantùm ſubditos.* Tertium, *quòd pro præteritis vel præſentibus culpis, monitione non præmiſſâ, ab eis lata ſententia eſt injuſta.* Quartum, *quòd pro futuris culpis vel jam commiſſis, ſcilicet niſi ſatisfaciant, excom-*

a *Vide B. Thom. in quæſtionibus additis ad 3. part. q. 16. art. 3.* b *Vide l. jusjurandum quod ex conventione. §. 1. ff. de jurejur. & l. falſus. ff. quod cum fal. tu. Font.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25, de reform. c. 3. & cur excommunicatio dicatur medicinalis, luculenter docet Joannes Roffenſis adverſùs Lutherum, art. 2. & Covarruvias in cap. alma mater. de ſentent. excom. l. 6. in init.* d *al. eſt.* e *Nota hîc ex mente Dominici, quòd non poterit domi in oratorio celebrare. Font.* f *Vide l. prolatam. C. de ſent. & interl. omn. jud. Font.*

a *Vide Abb. Felin. & alios in c. Apoſtolicæ. ext. de excep. ubi multa tradunt de abſolutione ad cautelam hùc ſpectantia.* b *Vide Dec. in c. intelleximus. extrà de judiciis.* c *De participantibus cum excommunicatis, vide c. ſicut Apoſtoli. 21. q. 3. & ibi latè Turrecr. & B. Thom. in quæſtionibus additis ad 3. part. q. 23. art. 1, 2, & 3.*

municare

municare non debent, niſi mora, culpa, vel offenſa, vel alia juſta cauſa ſubſit. Quintum, *quòd in univerſitatem vel collegium non feratur excommunicationis ſententia: ſed in illos, qui culpabiles extiterunt.* Joan. Andr.

Idem.

ROmana Eccleſia: [*& ỹ.*] ¶ Cæterùm interdicti, ſuſpenſionis, vel excommunicationis ſententias latas ab Officialibus Archidiaconorum, ſeu quibuslibet aliis juriſdictionem habentibus Suffraganeorum Rhemen. Eccleſiæ ſubditis, Rhemen Archiepiſcopus & ejus Officiales (miſſis ipſis excommunicatoribus) non relaxent: ſalvâ contrariâ ſuper hoc conſuetudine, ſi quam habent. Porrò excommunicationum ſententiæ à Rhemen. Archiepiſcopo, ſuiſque Officialibus generaliter promulgatæ, ſubjectos ejuſdem juriſdictioni Archiepiſcopi tantùm ligant. Sed nec in ſpecie nec in genere pro culpis & offenſis præteritis vel præſentibus, excommunicationum ſententias abſque competenti monitione præmiſſa promulgent, & ſi contrà præſumpſerint, injuſtas noverint eſſe illas. Caveant etiam, ne tales ſententias excommunicationis *b*, ſive ſpecialiter, ſive generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet ſi tale quid fecerint, vel etiam pro jam commiſſis ſub hac forma, ſi de illis intra tale tempus minimè ſatisfecerint, proferre præſumant: niſi mora in exhibendâ ſatisfactione, vel culpa ſeu offenſa præceſſerit, quibus meritò ad injungendam ſatisfactionem hujuſmodi, & taliter prohibenda ſimilia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipſis ſententiis exprimant) cauſa ſubſit. In univerſitatem vel collegium proferri excommunicationis ſententiam penitùs prohibemus: volentes animarum periculum vitare, quod exinde ſequi poſſet, cùm nonnunquam contingeret innoxios hujuſmodi ſententiâ irretiri: ſed in illos duntaxat de collegio vel univerſitate, quos culpabiles eſſe conſtiterit, promulgetur.

CAP. VI.

¶ *Prælatus contra potentiam temporalem etiam ſpirituali gladio, ſcilicet Eccleſiaſticâ cenſurâ, ſe tueri poteſt.* h. d. Joannes Andreas.

Idem *in eodem.* c

DIlecto filio Decano Aurelianenſi: [*& ỹ.*] ¶ Præterea cùm omnes leges omniaque jura vim vi repellere, cunctiſque ſeſe defenſare permittant, licuit *d* utique ipſi Decano (ſi prædictus ballivus eum bonis ſuis mundanis injurioſè ſpoliare, vel ea violenter occupare præſumpſerit, ut ſuperiùs eſt expreſſum) contra illius violentiam injuriamque ſe tueri. Et quoniam adverſus ejus nimiam potentiam ſufficiens temporalis defenſio ſibi fortè non aderat, potuit ſe etiam ſpiritaliter, gladio videlicet utendo Eccleſiaſtico, defenſare, ac recurrere propter hoc ad arma ſpiritualia, quæ ſunt Eccleſiæ propria, & pro ſuo munimine illis uti: præſertim cùm dictus ballivus poſt latas in eum ab *e* eodem Decano ex aliis cauſis excommunicationis ſententias (ſicut idem Decanus aſſeruit) ipſum tanquam exinde provocatus, ſententiis ipſis contemptis, bonis ſpoliaſſet eiſdem: & propter hoc poſtmodùm ipſe Decanus ſententiam tulerit interdicti, tanquam ſpiritali ſe mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam, ſibi ab eodem occaſione prædictarum ſententiarum, & in ipſarum contemptum illatam. Et quidem cùm liceat cuilibet ſuo vicino vel proximo pro repellenda ipſius injuria ſuum impertiri auxilium: imò ſi poteſt & negligit, videatur injuriantem fovere, ac eſſe particeps ejus culpæ: licuit profectò ipſi Decano proprio ſibimet ſubvenire ſubſidio, & ſuammet temporalem injuriam ſuâ propriâ ſpiritali defenſione tueri: ſicque utrumque quodammodò gladium & temporalem & Eccleſiaſticum, alterum videlicet altero adjuvare: maximè quia hi duo gladii conſueverunt (exigente neceſſitate) ſibi adinvicem ſuffragari, & in juvamen alterius ſubventione mutuâ frequentiùs exerceri.

CAP. VII.

¶ *Excommunicatos à ſubditis Suffraganeorum, Archiepiſcopi non poſſunt abſolvere: ſed excommunicatos à Suffraganeis vel Officialibus benè, ſi ad eos appellatum fuerit.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

VEnerabilibus: [*& ỹ.*] ¶ Cæterùm Rothomagen. Archiepiſcopo vel ejus Officiali non licet excommunicatis ab Archidiaconis vel aliis ſubditis Suffraganeorum ipſius Archiepiſcopi (cùm nec excommunicantium, nec excommunicatorum ſint Judices) abſolutionis beneficium impertiri: excommunicatos autem ab ipſis Suffraganeis, vel eorum Officialibus poſſunt abſolvere, ſi ab ipſis litigantibus ad eos *a* fuerit provocatum. Neutrâ verò partium appellante, ſi qua ipſarum per Archiepiſcopum vel ejus Officialem ab excommunicatione contra eam lata pro reliqua poſtulet ſe abſolvi, vel aliàs coram eis de parte adverſa querimoniam ſine appellationis interpoſitione deponat: non eſt in hoc ab ipſis (cùm ſui non ſint Judices) audienda. Sed ſi excommunicatus deponat apud eos de Suffraganeo, ut imponatur ei pœna, & pro ſuo intereſſe ſuper injuſta excommunicatione querelam, audire utique debent eum: ſecùs autem ſi conqueratur de ipſo, ut relaxetur hujuſmodi ſententia contra ſe ab eo pro alia promulgata: quoniam tueri hanc cauſam non ad ipſum Suffraganeum, ſed eum, pro quo eſt ſententia lata, ſpectat. Attamen ſi Suffraganeus vel extra judicium pro ſuorum defenſione *b* jurium, vel etiam in judicio ex ſuo procedens officio *c*, inquirendo videlicet, vel ſimile quid agendo, aliquem excommunicet: in hoc caſu conveniendus eſt ipſe Suffraganeus coram Archiepiſcopo vel ejus Officiali: quia ipſius intereſt defendere cauſam ſuam.

¶ *Archiepiſcopus in caſibus, & in quibus juriſdictionem habet, ante cognitionem cauſæ abſolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, niſi dicatur excommunicatus pro manifeſta offenſa vel contumacia: & contumaciæ præſumptæ & manifeſtæ ponit exempla.* h. d. Joan. Andr.

§. 1. Porrò Archiepiſcopus vel ejus Officiales excommunicatos à Suffraganeis, ſemper antequam audire cauſam incipiant, in caſibus, in quibus eis juriſdictio competit, juxta Eccleſiæ formam debent abſolvere: utpote ſi poſt diffinitivam fuerit excommunicationis ſententia promulgata, & ad eos *d* fuerit appellatum: exceptis caſibus, in quibus jura prohibent poſt ſententiam appellare. Similiter ſi Suffraganeus extra judicium excommunicet aliquem pro ejus offenſa, vel pro ſui defenſione juris, & ſuper hoc querimoniam ille proponat, eſt ille primitùs juxta formam Eccleſiæ abſolvendus: niſi Suffraganeus probaturum ſe offerat, quòd pro manifeſta offenſa excommunicationis eum vinculo innodavit. Idem eſt, etiamſi quenquam pro præſumpta contumacia (videlicet quia citatus præfixo ſibi termino non comparuit) excommunicatione conſtringat:

---

a *Al. ita: Idem in eodem. al. ita: Innocentius quartus, in Concilio Lugdunenſi.* b *Dicto,* excommunicationis, *deeſt in antiquioribus exempl. etiam impreſſis.* c *in manuſcr. deſunt hæc duo verba,* in eodem. d *Vide Dec. in c. cùm non ab homine. in primo not. de jud. & in c. ſignificâſti. de off. deleg.* e *Hæc verba,* ab eodem Decano: *deſunt in manuſcriptis.*

a *Ampl. in alio caſu not. ut per Abbatem in cap. in literis. de off. deleg. ubi vide omninò Decium.* b *Vide not. in cap. novit. de off. leg. & Inn. c. ex parte. ſuprà de verb. ſignific. Font.* c *Vide Innoc. c. humilis. de major. & obedient. Bart. l. 2. ff. de adult. Fontan.* d *Al. ipſos.*

quia ſi ſic ligatus, propoſitâ querimoniâ *a* petat ab Archiepiſcopo ſe abſolvi, ſive quando Suffraganeus ex ſuo proceſſit officio, ſive quando eſt ad ipſum Archiepiſcopum ante ſententiam diffinitivam appellatum, & ab adverſario proponatur, quòd abſolvendus non ſit, nec pandi ei debeat judicii aditus, niſi priùs expenſas reſtituat, & judicio ſiſti exhibeat cautionem: ipſeque reſpondeat, quòd rectè contumax reputari non debet, pro eo quòd in itinere captus, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparere nequivit: tunc protinùs ſibi juxta formam Eccleſiæ, beneficium debet abſolutionis impendi. Secùs autem ſi ſe contumacem confiteatur, vel aliàs de contumacia ſua conſtet, quia fortè prædixerat in judicio, quòd minimè compareret: tunc enim (cùm manifeſta ſit contumacia, & manifeſta reputetur offenſa) non eſt ei (niſi primò expenſarum ſatisfactione, ac de ſtando judicio cautione præſtitâ) abſolutio impendenda. Et hoc ipſum eſt in ſimilibus obſervandum: ſicut ſi aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipſum non eſſe ſibi tutum, & Judex poſteà in eum (quia non probavit hoc, nec comparuit) ſententiam excommunicationis promulget: nam tunc ſi excommunicatus ipſe ad ſuperiorem appellet, & ante omnia ſe ab eo petat abſolvi (cùm probare coram eo velit ipſum locum non exiſtere ſibi tutum) in hoc eſt proculdubiò audiendus, cùm præſumpta ſolummodò ejus contumacia videatur. Sed ſi Judex pronuntiâſſet locum illum eſſe idoneum & ſecurum, & ille non comparuiſſet, ac ideò excommunicâſſet eundem: ipſe poſtmodùm ſuper hoc (niſi poſt latam interlocutoriam intra decendium provocâſſet) nullatenùs audiri debet.

¶ *Excommunicatio lata poſt appellationem interpoſitam ex cauſa probabili, non ſtatim pronuntiatur nulla: ſed fieri poteſt relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat de veritate cauſæ cognoſcere. Idem ſi dicatur lata per intolerabilem errorem, & in contrarium error ille probabiliter defendatur.* Joan. Andr.

§. 2. Sed ſi ex cauſa legitima ſeu probabili quis appellet, putà quia locus non eſt tutus, & poſt appellationem hujuſmodi excommunicatione ligetur, ac deinde conſtet ſuperiori, quòd ad ipſum ex tali cauſa extitit provocatum: non tamen illicò pronunciare debet excommunicationis ſententiam fore nullam, ſed poteſt etiam ad cautelam juxta formam Eccleſiæ relaxare.

¶ *Si certum eſt excommunicationem eſſe juſtam, fit remiſſio: ſi certum eſt eam injuſtam, non fit: ſi eſt dubium, fieri poteſt relaxatio, ſed honeſtiùs eſt remittere: tenet tamen relaxatio, ubi Archiepiſcopus eſt Judex, licèt non fiat remiſſio.* h. d. Joan. Andr.

§. 3. Sanè ſi certum eſt excommunicationis ſententiam eſſe *b* juſtam, velut cùm propter manifeſtum exceſſum eſt in aliquem promulgata, ſuperior Judex (niſi periculum ſit in mora) excommunicatum ad excommunicatorem prorſus remittere debet: nec debet eum abſolvere, niſi excommunicator requiſitus malitiosè illi abſolutionis beneficium deneget exhibere. Si verò conſtet hujuſmodi ſententiam eſſe injuſtam, nequaquam remittendus eſt ad ſuum excommunicatorem excommunicatus, ſed debet ſine difficultate aliqua mox abſolvi. Quòd ſi dubitetur, utrùm juſta ſit vel injuſta, ſuperior (niſi excommunicatori deferat) relaxare juxta formam Eccleſiæ poteſt illam: quanquam honeſtiùs & convenientiùs agat, ſi ei deferat in hoc caſu. Ubi autem ſuperiori competit de excommunicatione cognoſcere, abſolutio ſeu relaxatio, quam ipſe fecerit, tenet, licèt forſitan ſit injuſta: quoniam etſi contra jus litigatoris, non tamen contra jus conſtitutionis abſolvit.

¶ *Archiepiſcopus in caſibus, in quibus excommunicare poteſt, ſi conſuetudo habet, emendas pecuniarias exigere poteſt.* h. d. Joan. Andr.

a *Per viam ſupplicationis, reſtitutionis in integrum, appellationis. Dom. Font.* b *al. fore.*

§. 4. Denique à ſubditis Suffraganei emendas pecuniarias *a* poteſt Archiepiſcopus ſecundùm conſuetudinem regionis exigere, in caſibus, in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare.

¶ *Summatur ſuprà in §. Sed ſi ex cauſa. ibi videas.*

§. 5. Poteſt quoque Archiepiſcopus beneficium abſolutionis juxta formam Eccleſiæ nonnunquam impendere ad cautelam: utpote ſi aſſeritur in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, id eſt, aliquid ſub vi præcepti vel mandati apertè in ea contineri, quod communiter vel in ſuo genere eſt peccatum: veluti ſi dicat fortè aliquis, ſe à Suffraganeo excommunicatum fuiſſe, pro eo quòd eleemoſynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in ſe bonum eſt, aut quia non operabatur id, quod ſuo actu illicitum eſt & pravum, & Suffraganeus ipſe aſſerat, quòd pro digna & rationabili cauſa, vel pro conſervanda vel exequenda juſtitia hoc illi prohibuiſſet, vel etiam injunxiſſet: nam tunc Archiepiſcopus ad cautelam abſolvere poteſt eum.

¶ *Summarium habes ſuprà in §. Sed ſi ex cauſa: ibi vide.*

§. 6. Similiter ſi aliquis proponat ſe ante diffinitivam ſententiam in judicio, vel extra, poſt appellationem ex cauſa legitima interpoſitam, vinculo excommunicationis adſtrictum: poteſt Archiepiſcopus, poſtquam ſibi de hoc conſtiterit (etiam priuſquam incipiat de veritate cauſæ appellationis cognoſcere) abſolutionis illi beneficium ad cautelam juxta formam Eccleſiæ impertiri.

CAP. VIII.

¶ *Judex Eccleſiaſticus compellit Judicem laicum repellere excommunicatos ab actibus judiciariis ſibi prohibitis.* h. d. Jo. Andr.

Alexander IV. *(an. 1258.)*

DEcernimus, ut Judices ſeculares per cenſuram Eccleſiaſticam ab Eccleſiaſticis Judicibus, canonicâ monitione præmiſsâ, repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando *b* & teſtificando in ſuis curiis & judiciis compellantur.

CAP. IX.

¶ *Non valet excommunicatio lata in participantes, niſi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, quæ habet dierum intervalla: niſi neceſſitas facti aliud ſuadeat.* hoc dicit, Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunen.*

(an. 1273.)

COnſtitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ quarti, prædeceſſoris noſtri, quæ prohibet participantes *c* excommunicatis eâ participatione, quæ ſolam minorem excommunicationem inducit, monitione canonicâ non præmiſsâ, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis ſententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis ſcrupulum declarantes, decernimus, ita demùm eſſe monitionem canonicam in hoc caſu, ſi aliis ritè ſervatis, eos qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas (ut canonicè promulgetur excommunicationis ſententia) ſtatuunt jura præmitti, Judices ſive monitionibus tribus utantur, ſive unâ pro omnibus, obſervent aliquorum dierum competentia intervalla: Niſi facti neceſſitas aliter ea ſuaſerit moderanda. *d*

CAP. X.

¶ *Relaxatio ad cautelam, in generali interdicto non habet locum.* h. d. Domin.

a *De Anch. hic remittit ad 23 q. 5. c. ſi vos. 21. q. 5. ſi quis cujuslibet. Font.* b *Quod lucratur patrocinando, debet excommunicatus reſtituere, vel erogare in pauperes: quia malè eſt quæſitum. cap. cùm ſit. de Judæ. Font.* c *Vide Franc. Aret. l. 1. ff. de ver. obl. cap. lex divina. 27. q. 2. & nutu dicimur loqui etiam, ubi lex expreſſè meminit de verbis. cap. cùm apud. de ſponſ. Font.* d *Vide Bald. l. 1. de prec. Imp. offer. Dom. Font.*

Idem.

Idem *in eodem.*

PRæſenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti ſententias in civitates, caſtra, vel quælibet alia loca, ſive terras aliquas generaliter promulgatas, locum aliquatenùs non habere.

CAP. XI.

¶ Primò *excommunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in perſonis vel rebus ſuis, vel ſuorum: exercentes contra aliquos Eccleſiaſticam cenſuram, vel exerceri facientes, vel illam ſervantes.* Secundò *ibi, Eadem. pœnam prorogat ad utentem, vel motu proprio id agentem.* Tertiò *ibi, Qui autem, pœnam aggravat.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUicunque pro eo, quòd in Reges, Principes, Barones, nobiles, ballivos, vel quoslibet miniſtros eorum, aut quoſcunque alios excommunicationis, ſuſpenſionis, ſeu interdicti ſententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, ſeu aliàs in perſonis, aut bonis ſuis, vel ſuorum *a*, gravandi eos, qui tales ſententias protulerunt, ſive quorum ſint occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſervantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes (niſi licentiam ipſam re integrâ revocaverint, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa fuerint intra octo dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa) eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Eâdem quoque ſententiâ ſint innodati omnes, qui auſi fuerint prædictâ licentiâ datâ uti, vel aliquod præmiſſorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, aliàs committere ſuo motu. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpatio, extunc ab ea non poſſint, niſi per ſedem Apoſtolicam, abſolutionis beneficium obtinere.

CAP. XII.

¶ *Si malefactor captus à Judice laico dicit ſe Clericum, hujus rei cognitio ad Judicem Eccleſiaſticum ſpectat. Et ſi notoriè, vel publicâ famâ, vel communi æſtimatione habetur pro Clerico, ſtatim fit remiſſio. Idem ſi priùs ſe gerebat pro Clerico, & modò deprehenſus fuit in habitu clericali. Si autem priùs ſe gerebat pro Laico, licèt modò in clericali habitu deprehenſus fuerit, non fiet remiſſio, donec fuerit de Clericatu probatum, ſed interim contra eum Judex in nullo procedet.* h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1298.)*

SI Judex *b* laicus malefactorem captum detineat, & is ſe Clericum dicens ad curiam Eccleſiaſticam petat remitti, vel curia ipſa eum tanquam ſuum Clericum repetat, Judice illum inficiante Clericum, ac ob hoc minimè remittendum: dubitationis hujuſmodi, an ſcilicet ſit, qui repetitur, Clericus, ad Judicem Eccleſiaſticum (quia de re Eccleſiaſtica & ſpiritali, vocato tamen Judice ſeculari, vel alio, cujus intereſt) cognitio pertinebit. Et ſi notorium fuerit, quòd idem malefactor ſit Clericus, qui hujuſmodi privilegio gaudere debeat, ſtatim abſque alia cognitione, vel famâ publicâ de hoc extiterit, aut ipſe pro Clerico communiter habebatur: in continenti etiam ante cognitionem de Clericatu, Eccleſiaſticæ curæ debet reddi. Idem eſſe cenſemus, ſi reus ipſe ante deprehenſionem pro laico publicè ſe non gerens, deprehenſus fuit in habitu clericali, tonſuram videlicet, & veſtes deferens clericales: nam talem debemus Clericum (donec conſtet de contrario) reputare. Sicut de illo, qui in poſſeſſione ingenuitatis exiſtit, ſi dicatur ab alio libertinus, legalis ſanxit auctoritas, ut probandi neceſſitate non ipſe, ſed adverſarius adſtringatur. Juſtum eſt enim, ut ipſe talis, quem geſtat, ex habitu (quouſque appareat aliud) præſumatur, qualis is eſſe, cujus fert habitum, comprobatur. Ex ſtigmate namque conſueto Fabricenſibus *a* imprimi, latitans Fabricenſis agnoſcitur. Et cuſtodes aquarum (quos hydrophylacas nominant) quæ eis infigi ſolet annotatione ſignati, manifeſti ſunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Iſque ſtatus alicujus eſſe videtur, in quo ipſe deprehenditur, donec contrarium doceatur *b*. Non ſic autem volumus obſervari, ſi ante deprehenſionem pro Laico publicè ſe gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehenſionis tempore repertus fuerit in habitu clericali: tunc enim reſtituendus non eſt, quouſque fidem de titulo fecerit clericali, cujus eidem probationis onus incumbat, propter præſumptionem, quæ adversùs ipſum orta eſt ex delatione laicalis habitûs præcedenti. Contra eum tamen interim quivis proceſſus Judicis penitùs conquieſcat.

CAP. XIII.

¶ *Non tenet ſuſpenſio vel interdictum lata in participantes, non præmiſſâ monitione canonicâ.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

STatutum Gregorii Papæ X. factum ad declarationem conſtitutionis Innocentianæ, quæ prohibet participantes excommunicatis eâ participatione, quæ ſolùm *c* minorem inducit, majore excommunicatione ligari monitione canonicâ non præmiſsâ: in ſuſpenſionis & interdicti ſententiis (quæ pro hujuſmodi participatione plerunque ab ordinariis vel delegatis *d* Judicibus promulgantur) præcipimus inviolabiliter obſervari: Decernentes eaſdem ſententias non tenere aliter promulgatas.

CAP. XIV.

¶ *Per negligentiam non proſequentis debito tempore appellationem, excommunicatio poſt eam lata non convaleſcit: ſed poterit tunc denunciari, & debebit vitari, donec de ſententiæ nullitate docuerit.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

LIcèt excommunicationis ſententia poſt appellationem legitimam promulgata, per negligentiam appellantis, appellationem ſuam minimè proſequentis, non ratificetur, nec etiam convaleſcat: excommunicatus tamen nominatim, vel ſpecialiter & expreſsè, qui poſt appellationem legitimam excommunicationis ſententiam aſſerit in ſe latam: ſi appellationem eandem intra tempus *e* ad ipſam proſequendam ab homine, vel à jure ſtatutum, non fuerit (ut debuit) proſecutus, lapſo eodem tempore excommunicatus publicè nunciari, & nedum in judicialibus, ſed etiam in extrajudicialibus evitari, ac à legitimis actibus removeri debebit, quouſque quòd poſt appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel aliàs de ipſius ſententiæ docuerit nullitate.

CAP. XV.

¶ *Prælatus capi faciens & includens, etiam per Laicos, Clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non eſt: nec etiam ipſi capientes. Secundò dicitur, ſi talis dat fidejuſſores de parendo juri, detineri non debet: niſi juſta cauſa id ſuadeat.* h. d. Joan. Andr.

a *Vide Bald. in l. his rebus. ff. ſol. matrim. Bart. in l. nam & Servius. ff. de negl. geſt. & l. quoniam multa. C. ad leg. Jul. de vi. & c. ſicut nob. de teſtib. Font.* b *Vide Alex. conſ. 8. l. 1. & conſ. 61. l. 4. Bald. in l. ſi qua per calumniam. C. de Epiſcop. & Cleric. Canoniſtas. in c. cùm non ab homine. ext. de jud. latè Covarruv. in pract. quæſt. c. 33. & Grammaticum deciſ. 81.*

a *Vide Alciatum l. 1. præter miſſorum, verbo militia.* b *Vide c. tuam. de ord. cog. l. præſens. C. ad l. Fabiam, de plag.* c *al. ſolam.* d *Nota quòd delegati poſſunt excommunicare, ſuſpendere. interdicere: quanquam hoc in literis delegationis non exprimatur, ſecundùm Doct. vide not ſupr. eod. ſtatuimus. Font.* e *Vide Abbat. in c. teſtimonium. ext. de teſtib.*

Idem.

SI *a* Clericos tuæ juriſdictioni ſubjectos propter commiſſos exceſſus, etiam per Laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœnâ debitâ poſteà caſtigandos includas: te vel capientes eoſdem (licèt nondum appareat incorrigibiles illos eſſe) nullâ credimus excommunicatione nodari: Cùm in his (niſi aliàs ex propoſito excedatur in ipſis) temeritas vel injuria nequeat deprehendi. Eoſdem quoque Clericos ſi de parendo juri tibi fidejuſſoriam dederint cautionem, detinere non debes: niſi exceſsûs enormitas, vel alia cauſa rationabilis eos ſuaſerit detinendos.

CAP. XVI.

¶ *Interdicto Clero non eſt interdictus populus, nec è converſo. Interdictâ civitate propter delictum domini, cives non interdicti extra ipſam audiunt divina. Interdicto populo, ſingulares de populo intelliguntur interdicti.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI ſententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur (niſi aliud ſit expreſſum in ea) interdictus populus, nec etiam è converſo. Unde uno interdicto ipſorum, alius licitè admittitur ad divina. Cæterùm cùm propter delictum domini, vel rectoris, eſt civitas interdicta, cives ejuſdem (qui culpabiles non exiſtunt, dummodò & ipſi propter dominum, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) poſſunt extra ipſam licitè intereſſe divinis. Cùm verò alicujus terræ populus interdicto nodatur, ſingulares ex eo perſonæ, quas interdictas eſſe conſtat (ne ſententia effectu careat, cùm divinorum auditio, & ſacramentorum perceptio populo ut univerſis non competant) non debent alicubi (caſibus expreſſis à jure duntaxat exceptis) audire divina, vel Eccleſiaſtica recipere ſacramenta.

CAP. XVII.

¶ *Interdictâ civitate, ſuburbia & continentia ædificia dicuntur interdicta. Et interdictâ Eccleſiâ, Capella contigua & cœmeterium contiguum dicitur interdictum.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI civitas *b*, caſtrum, aut villa, ſubjiciantur Eccleſiaſtico interdicto, illorum ſuburbia, & continentia ædificia eo ipſo intelligi volumus interdicta. Nam licèt prædicta videantur aliàs murorum ambitu terminari, hoc tamen caſu ne vilipendi valeat ſententia interdicti (quod fieret ſi poſſet in ipſorum ſuburbiis, vel continentibus ædificiis licitè celebrari, ut priùs) expedit interpretationem fieri latiorem. Ratione quoque ſimili ſit Eccleſia interdicto ſuppoſita *c*, vel ſubjecta, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipſius eidem Eccleſiæ contiguis poterit ſepeliri. Secùs, ſi ei contigua non exiſtant.

CAP. XVIII.

¶ *Celebrans ſcienter in Eccleſia polluta, vel præſente excommunicato majori excommunicatione, irregularitatem non contrahit.* Domin.

Idem.

IS, qui in Eccleſia ſanguinis aut ſeminis effuſione polluta, vel qui præſentibus majori excommunicatione nodatis, ſcienter celebrare præſumit, licèt in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen (cùm id non ſit expreſſum in jure) laqueum non incurrit.

¶ *Scienter celebrans in loco interdicto, ut caſibus non permiſſis, irregularis & ineligibilis eſt.* h. d. Dom.

Is verò, qui ſcienter in loco celebrat ſuppoſito interdicto (niſi ſuper hoc privilegiatus exiſtat, aut à jure ſit conceſſum eidem) irregularitatem incurrit: à qua nequit per alium, quàm per Romanum Pontificem liberari, & adeò efficitur ineligibilis, quòd nec ad eligendum cum aliis debebit admitti.

CAP. XIX.

¶ *Tempore interdicti chriſma die Cœnæ Domini confici poteſt.* hoc dicit.

Idem.

QUoniam *a* in baptiſmo & confirmatione (quæ nedum pueris, ſed & adultis, propter moræ periculum exhiberi poſſunt licitè tempore interdicti) chriſmatis utimur unctione: poſſe (licèt terra interdicta exiſtat) chriſma die Cœnæ Domini confici, dubium non exiſtit.

CAP. XX.

¶ *Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ in ea divina celebrans, eſt irregularis. Et moriens impœnitens ſuſpenſione illâ durante, caret Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Et ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ vel officio, per appellationem ſequentem non ſuſpenditur.* h. d. Dom.

Idem.

IS, cui eſt Eccleſiæ interdictus ingreſſus (cùm ſibi per conſequens cenſeatur in ipſa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, ſi contra interdictum hujuſmodi divinis in ea ſe ingerat, in ſuo agens officio ſicut priùs. Talis quoque ſi hoc interdicto durante decedat, non debet in Eccleſia vel cœmeterio Eccleſiaſtico (niſi *b* pœnituerit) ſepeliri. Sanè ſicut excommunicatio, ſic ab officio vel ab ingreſſu Eccleſiæ lata ſuſpenſio, aut ipſius effectus, per appellationem ſequentem minimè ſuſpenduntur.

CAP. XXI.

¶ *Religioſum Clericum verberantem, abſolvit Epiſcopus eo caſu, quo abſolveret Clericum.* h. d. Dom.

Idem.

REligioſo, qui manus violentas in Clericum ſecularem injecit (ne hoc prætextu habeat materiam evagandi) poterit ab Epiſcopo eo caſu abſolutionis beneficium exhiberi, quo ſeculari Clerico poſſet, ſi alium Clericum percuſſiſſet.

¶ *Verberans Novitium religionis, excommunicationem incurrit.* h. d. Dom.

Quamvis *c* autem is, qui religionem ingreditur, religioſus cenſeri cum effectu non poſſit, donec ſit tacitè vel expreſsè profeſſus: ſi quis tamen violentas manus in eum injiciat, excommunicationis latæ à canone vinculum non evadit.

CAP. XXII.

¶ *Abſolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, ab eo, à quo aliàs non poterat, ſi ceſſante impedimento ſe non præſentat, cùm commodè poteſt, ei, à quo aliàs abſolvi debebat, recidit in eandem ſententiam. Idem in abſoluto, qui ſe debet alicujus conſpectui præſentare, ſi hoc non faciat.* Joan. Andr.

Idem.

EOs, qui à ſententia canonis vel hominis (cùm ad illum, à quo aliàs de jure fuerant abſolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro abſolutionis beneficio habere recurſum) ab alio abſolvuntur: ſi ceſſante poſteà periculo, vel impedimento hujuſmodi, ſe illi, à quo his ceſſantibus abſolvi debebant, quàm citò commodè poterunt, contempſerint præſentare, mandatum ipſius ſuper illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi & ſatisfacturi, prout juſtitia ſuadebit: decernimus (ne ſic cenſuræ illudant Eccleſiaſticæ) in eandem ſententiam recidere ipſo jure. Idem ſtatuimus de his, quibus (cùm à ſede Apoſt. vel à Legatis ipſius, abſolutionis

a *Vide Alex. conſ. 8. l. 1. incip. videtur ſuper primo dubio. & conſ. 149. l. 6. incip. in cauſa inquiſitionis.* b *Et an appellatione civitatis veniant terra ſibi recommendata, vide Anchar. in Clem. ne Romani. §. ſanè. de elect. ubi aſſerit non venire, & quæ ſit ratio, vide Cur. in conſ. 204. l. 2. & quid veniat appellatione civitatis, tradit Fel. in c. Rodulphus. extr. de reſcript.* c *Hæc duo verba,* ſuppoſita vel, *deſunt in manuſcr. cod.*

a *Vide text. & ibi doct. in cap. non eſt. in fin. extr. de ſponſ.* b *In manuſcriptis codicibus ita: niſi priùs pœnituerit, &c.* c *Vide Fel. c. cùm deputati. extr. de jud. & Jaſ. leg. pen. ff. de jur. omn. jud.*

tionis beneficium à quibuſvis ſententiis conſequuntur) injungitur, ut Ordinariorum ſuorum, vel aliorum quorumlibet ſuſcepturi pœnitentiam ab eiſdem, ſe conſpectui repræſentent, & paſſis injuriam, ſeu his, quibus propter hoc obligati exiſtunt, ſatisfactionem exhibeant competentem: ſi hæc cùm primùm commodè poterunt, non curaverint adimplere.

CAP. XXIII.

¶ *Si percuſſionem in Clericum ſine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeam, excommunicatus ſum: ſecùs ſi meo nomine non ſit facta.* Joannes Andr.

Idem.

CUm quis abſque tuo mandato manus injicit *a* in Clericum tuo nomine violentas, ſi hoc ratum habueris, excommunicationem latam à canone incunctanter incurris: cùm ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari. Si verò injectio eadem tuo nomine non ſit facta, tunc licèt pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis illius *b* vinculo innodaris: Cùm quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non eſt geſtum.

CAP. XXIV.

¶ *Tempore interdicti etiam ſani ad pœnitentiam admittuntur: niſi ſint excommunicati, qui non niſi in mortis articulo admittentur: vel niſi cauſam dederint interdicto, qui non admittentur, niſi ſatisfaciant, vel caveant prout poſſunt. Item illo tempore Miſſa & alia divina officia ſub pœna diſtributionum, ſicut priùs, in Eccleſiis celebrantur januis clauſis: planè ſine excommunicatis & interdictis, & ſonitu campanarum. Et quater in anno altè cum campanis & januis apertis celebrare poſſunt, & excluſis excommunicatis interdictos admittere: ita tamen quòd hi, propter quorum exceſſum latum eſt, non appropinquent altari. In cæteris ſervandum eſt interdictum. Et revocata ſunt privilegia, ultra id quibuſcunque conceſſa.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

ALma mater Eccleſia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat & conſultè, quæ ſuadente ſubjectorum utilitate poſtmodùm conſultiùs, ac rationabiliùs revocat *c*, in meliusvé commutat. Sanè à noſtris dudum fuit prædeceſſoribus conſtitutum, ut in terris ſeu locis Eccleſiaſtico ſuppoſitis interdicto, nulla (certis caſibus & ſacramentis exceptis) divina celebrentur officia, vel miniſtrentur Eccleſiaſtica ſacramenta. Quia verò ex diſtrictione hujuſmodi ſtatutorum excreſcit indevotio populi, pullulant hæreſes, & infinita pericula animarum inſurgunt, ac Eccleſiis ſine culpa earum debita obſequia ſubtrahuntur: cum fratribus noſtris deliberatione habitâ ſuper his diligenti, concedimus, quòd tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, non tantummodò morientes, ſed *d* etiam viventes, tam ſani etiam quàm infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem hominum ad peccandum, ſummè neceſſaria eſt) licitè admittantur, dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (præterquam in mortis *e* articulo) nolumus ad eandem. Illis etiam, propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata eſt ſententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occaſione ipſum interdictum eſt latum, præbuerunt auxilium, conſilium vel favorem: niſi de ipſo delicto (ſi ſint tales, quòd id facere valeant) priùs ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut ſi ſatisfacere nequeunt, vel hujuſmodi cautionem præſtare juraverint, quòd cùm poterunt, ſatisfacient: & ad ſatisfactionem hujuſmodi per eum, vel per eos, qui facere ipſam debent & poſſunt præſtandam, dabunt conſilium & auxilinm, ac juxta poſſe ſuum fideliter laborabunt: non eſt pœnitentiæ beneficium aliquatenùs concedendum. Nec tunc etiam quoad iſtos, vel alios, qui circa hoc minimè deliquerunt (ubi civitas vel locus alius, ſeu univerſitas interdicti exiſtunt) facienda eſt relaxatio interdicti, ſed eſt eis ſolummodò injungenda pœnitentia ſalutaris. Adjicimus præterea, quòd ſingulis diebus in Eccleſiis & monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia dicantur divina officia ſicut priùs: ſubmiſsâ tamen voce & januis clauſis, excommunicatis ac interdictis excluſis, & campanis etiam non pulſatis. Et tam Canonici, quàm Clerici Eccleſiarum, in quibus diſtributiones quotidianæ illis, qui horis intereſſunt canonicis, tribuuntur, ſi ad officia non venerint ſupradicta, diſtributiones eaſdem amittant: ſicut interdicto perderent non extante, ſi divinis officiis non adeſſent. In feſtivitatibus verò Natalis Domini, Paſchæ, ac Pentecoſtes, & Aſſumptionis Virginis glorioſæ, campanæ pulſentur, & januis apertis altâ voce divina officia ſolenniter celebrentur, excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis admiſſis: quibus ob reverentiam dictarum ſolennitatum (ut ipſi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum *a* faciliùs inclinentur) præfatis diebus participationem permittimus divinorum: ſic tamen quòd illi, propter quorum exceſſum interdictum hujuſmodi eſt prolatum, altari nullatenùs appropinquent. Cæteris, quæ circa obſervationem interdictorum à noſtris ſunt prædeceſſoribus inſtituta, in ſuo robore duraturis: non obſtantibus quibuſvis privilegiis, Eccleſiis, monaſteriis, ordinibus, religionibus, ſeu perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus, vel regularibus, exemptis & non exemptis, ſub quavis forma vel expreſſione verborum ab Apoſtolica ſede conceſſis, quæ contra tenorem præſentis conſtitutionis nullis volumus ſuffragari, cùm quibuslibet tam ſecularibus, quàm regularibus ſufficere debeat, ut tempore interdicti modo præmiſſo diebus celebrent ſupradictis.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ *Declarat hìc Innocentius, quid ſignificet verbum privilegii: recepimus vos in proprios filios Eccleſiæ Romanæ: & quis locus dicatur eſſe deſertus.* hoc dicit, Joan. Andr.

Innocentius IV. *(an. 1250.)*

VEniens: [*& infrà.*] ¶ Per illa verba privilegii, in ſpeciales & proprios Eccleſiæ Romanæ filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipſos ex illo in proprios ejuſdem Eccleſiæ filios fuiſſe receptos, quòd ab alio quàm à Romano Pontifice, vel Legato ab ejus latere *b* deſtinato, interdici vel excommunicari à quoquam non valeant, declaramus. Illum locum deſertum in præmiſſis intelligimus, qui non habitatus penitùs, neque cultus fuerit, vel ultra memoriam hominum (ſecundùm indulgentiam Lucii) eſt ſub Sarracenorum poteſtate detentus: cenſentes Eccleſias in talibus deſertis locis, à fratribus ipſis constructas, ſeu etiam conſtruendas, in eo plenâ libertate gaudere, ut ſecundùm indulgentiam Lucii,

a *alit. injecerit.* b *al. illius.* c *Vid. l. 1. C. de cad. toll. ubi dicit Bald. quòd ſicut Medicus, ſecundùm tempora alterat medicinas, ita legislator leges. Font.* d *aliter, ita: ſed & viventes.* e *Nam in mortis articulo nulla eſt caſuum reſervatio: atque ideò omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. ita Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. de caſuum reſervatione.*

a *al. effectum.* b *Pet. de Anchar. negat per hunc text. probari, legatos cognoſcere poſſe de cauſis exemptorum, quia hìc eſt privilegium, non jus commune. Item æquiparantur ordinariis, qui exemptos non judicant. not. ſupr. de offic. leg. tranſlationem. Font.*

nihil ab ipſis legis diœceſanæ nomine valeat per Epiſcopos exigi: quæ (ſecundùm privilegium Alexandri) non poſſint interdicto, ſeu excommunicationi ſupponi: quas in locis hujuſmodi dicti fratres habeant poteſtatem (petitâ à ſede Apoſtolicâ licentiâ) conſtruendi, easque cum ſuis plebibus per ſuos Clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi Epiſcopis præſententur: ut ab eis curam recipiant animarum, cùm plebes Epiſcopis ſint ſubjectæ. Cæterùm dicti fratres decimas de laboribus & novalibus ſuis, quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, aut aliis bonis ſibi à Deo præſtitis, Conventibus Clericorum ordinis ſui (à quibus quarta vel tertia nullatenùs exigatur) cum integritate perſolvant: ſalvâ moderatione Concilii generalis.

In aliis eorum poſſeſſionibus jure communi, ſeu quolibet alio Eccleſiis parochialibus, & diœceſano Epiſcopo reſervato: Per declarationem autem hujuſmodi nolumus defenſionibus aliis, ſeu juribus partium derogari.

CAP. II.

¶ Declarat manifeſtum & evidens eſſe ſynonyma, & idem ſignificare, quoad caſum decret. de elect. Si fortè. Joan. Andr.

Nicolaus III. *a (an 1278.)*

CONſtitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri editam in Concilio Lugdunenſi, ut ſi fortè inter cætera, quæ objiciuntur electo, aut poſtulato, ſeu aliàs promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem ſcientiæ, vel alium perſonæ defectum opponi contingat, de illo primitùs cognoſcatur: & ſi opponentem inventum fuerit deſtitui veritate, à cauſæ illius proſecutione totaliter ſit excluſus, & aliàs puniatur, ac ſi in objectorum probatione omnium defeciſſet: in illo, qui manifeſtum defectum in viſu, auditu, & aliis corporis *b* ſenſibus, nec non & in memoria, & etiam intellectu opponit electo, locum habere, ac quoad intentionem conſtitutionis ipſius, manifeſtum & evidens, idem ſupponere declaramus.

¶ Declarat conſpiratores & conjuratores, qui juraverunt & ſtatuerunt de non recipiendo aliquem in Canonicum ad mandatum Papæ, donec poſſent reſiſtere. Joan. Andr.

Cæterùm Canonicos cujuſvis Eccleſiæ, qui ſtatutum fecerunt ſolenniter, & juramento firmârunt, quòd Eccleſiam ſuam & ſe ipſos contra omnes impetrantes Canonicatum ipſius Eccleſiæ defenderent, uſque ad jus vel ſententiam, quantùm poſſent, ad judicium domini Papæ, vel ſpecialis mandati ejuſdem: & quòd communibus expenſis, ac cum procuratorio ſigillo Capituli ſigillato eadem defenſio fieret: & quòd, quandiu aliquis de Canonicis ejuſdem Eccleſiæ defenſionem hujuſmodi, & oppoſitionem vellet prædicto modo ſubire, alii Canonici non poſſent nec deberent recipere in Canonicum, nec habere pro Canonico in Capitulo, vel extra Capitulum, impetrantem: conſpiratores & conjuratores contra ſanctam Romanam Eccleſiam, ac libertatem, obedientiam & auctoritatem ipſius decernimus, & eoſdem tanquam conſpiratores ac conjuratores ſecundùm ſanctiones canonicas puniendos.

¶ Statutum de non recipiendo aliquem ad Papæ mandatum, multis ex cauſis eſt deteſtabile & illicitum. h. d.

Statutum quoque ipſum (quod Capitulo prælibato & ſingulis ejus perſonis libertatem, obedientiam, eidem Eccleſiæ Romanæ debitam exhibendi ſaltem uſque ad ſententiam, & *c* Pontificum Romanorum judicium, ſeu ſpeciale mandatum, liquidò interdicit, promptum futurorum gravaminum & expenſarum diſcrimen ingerens contra legitimas ſanctiones, laudabile votum exercrantium lites vetat, injuſtam litem movere compellit, iniquæ controverſiæ ſeu liti cedendo, bonam fidem ſeu conſcientiam agnoſcere prohibet, & adigit ad peccandum) conſpirationem & conjurationem continere contra libertatem & auctoritatem ſedis Apoſtolicæ manifeſtè, ac aliàs deteſtabile, prorſusque illicitum reputamus.

CAP. III.

¶ Conſtitutio ampliſſima penè cunctas declarans hæſitationes, quæ circa divi Franciſci regulam contingere poſſunt: præſertim an fratres Minores (quos Cordigeros vocant) illius regulæ profeſſores, ſint ad omnia Evangelii conſilia obligati. Et utrùm aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, legataque ſibi relicta agnoſcere valeant: cum multis aliis ambiguitatibus hìc luculentiſſimè reſolutis.

Idem.

EXiit qui ſeminat *a* ſeminare ſemen ſuum. De ſinu Patris in mundum, veſte ſcilicet humanitatis indutus Dei filius Jeſus Chriſtus, verbum Evangelicum ſaturus in ſingulos probos & reprobos, inſipientes & ignaros, ſtudioſos & deſides, & juxta Prophetam colonus futurus in terra, ſemen ſuum doctrinam Evangelicam ſine delectu diſperſit in omnes, qui omnia tracturus ad ſe, omnes ſalvare venerat: qui tandem ſeipſum Deo Patri pro ſalute omnium in redemptionis humanæ pretium immolavit. Licet autem hoc ſemen in ſingulos communicativâ Dei charitate diſperſum, aliud ceciderit *b* ſecùs viam, ſuper corda ſcilicet dæmonum ſuggeſtionibus pervia: aliud ſuprà petram, corda ſcilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter ſpinas, corda ſcilicet hominum divitiarum ſolicitudinibus lacerata: Et ideò unum pravis affectibus conculcatum, aliud aridum, quia gratiæ carebat humore, reliquum verò legitur inordinatis ſolicitudinibus ſuffocatum. Aliud tamen mite cor & docile, terra bona, ſuſcepit, hoc eſt Minorum fratrum mitis & docilis in paupertate ac humilitate per almum Chriſti confeſſorem Franciſcum radicata religio: qui ex illo verò ſemine germinans, germen illud per regulam ſparſit in filios, quos ſibi & Deo per ſuum miniſterium in obſervatione Evangelii generavit. Iſti ſunt filii, qui docente Jacobo *c* verbum æternum Dei filium, inſitum humanæ naturæ in horto virginalis uteri, potens ſalvare animas, in manſuetudine ſuſceperunt. Hi ſunt illius ſanctæ regulæ profeſſores, quæ Evangelico fundatur eloquio *d*, vitæ Chriſti roboratur exemplo, fundatoris militantis Eccleſiæ, Apoſtolorum ejus ſermonibus actibusque firmatur. Hæc eſt apud Deum & Patrem munda & immaculata religio, quæ deſcendens à Patre luminum per ejus Filium exemplariter & verbaliter Apoſtolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum beato Franciſco, & eum ſequentibus inſpirata, totius in ſe quaſi continet teſtimonium Trinitatis. Hæc eſt, cui (atteſtante Paulo Apoſtolo) nemo de cætero debet eſſe moleſtus: quam Chriſtus ſtigmatibus ſuæ paſſionis confirmavit, volens inſtitutorem ipſius paſſionis ſuæ ſignis notabiliter inſigniri. Sed nec ſic contra fratres ipſos Minores & regulam, hoſtis antiqui ceſſavit aſtutia, quin potiùs contra eos nitens ſuperſeminare zizaniam, interdum æmulatores agitatos invidiâ, iracundiâ, & indiſcretâ inſcitiâ concitavit: mordentes fratres & eorum regulam, quaſi illicitam, inobſervabilem, & diſcriminoſam, caninis latratibus lacerantes, non attendentes hanc ſanctam regulam (ut prædicitur) præceptis ac monitis ſalutaribus inſtitutam, Apoſtolicis obſervationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices *e* approbatam, &

a *In pleriſque antiquis codicib. etiam impreſſis ita: Nicolaus quartus.* b *al. corporeis.* c *al. & Pontificis Romani, &c.*

a *In antiquioribus codicib. etiam impreſſis ita, Exiit qui ſeminat, & infrà: & mox ſequitur decretalis Privilegium. ex prima etiam gloſſa hìc, conſtat olim non fuiſſe ſolitam opponi integram: ſed deciſè, id eſt, initium tantùm.* b *Luc. 8.* c *Jac. 1.* d *Non tamen per omnia, ut in extrav. quia quorundam. §. adhuc. Font.* e *Honorium III. Innocentium III. Gregorium IX. Font.*

etiam

etiam per ſedem Apoſtolicam confirmatam, tot divinis teſtimoniis communitam, quæ credibilia facta ſunt nimis in tot ſanctis viris *a*, in obſervantia hujus regulæ agentibus & finientibus dies ſuos, quorum nonnullos ſanctorum Catalogo ſedes eadem ex eorum vita & miraculis fecit adſcribi. Ac noviſſimè, quaſi diebus iſtis, per piæ memoriæ Gregorium Papam nonum, prædeceſſorem noſtrum approbatam eſſe, ex evidenti utilitate, quam de ipſa conſequitur univerſalis Eccleſia, in generali Lugdunenſi Concilio declaratur. Nec nos minùs attendimus, imò profundiùs cogitamus, ſicut penſare debent ſubtiliùs cæteri catholicæ fidei profeſſores: quia ipſe Deus ordinem prædictum & ejus obſervatores inſpiciens, ſic eos ab inſurgentibus in ipſos rancoribus ſalutari ſubſidio præſervavit, quòd nec ipſos fluctus tempeſtuoſos alliſit, nec animos in ordine ipſo degentium conſtravit: quin potiùs in vigore regulari concreſcant, & amplientur in ſuorum obſervantia mandatorum. Veruntamen, ut ordo prædictus (quibuslibet præciſis anfractibus) diſtinctâ & purâ vigeat claritate, & ſicut fratres ejuſdem ordinis nuper in generali Capitulo congregati provideant, dilectis filiis generali & nonnullis aliis provincialibus ejuſdem ordinis miniſtris, qui in Capitulo ipſo convenerant, in noſtra præſentia conſtitutis, cùm ad plenam obſervationem regulæ ejuſdem in vigore ſpiritûs eorum fervere noſcatur intentio: Viſum eſt nobis (ut mordacibus hujuſmodi mordendi vias præcluderemus) aliqua, quæ in ipſa regula videri poterant dubia, declarare: nonnulla per prædeceſſores noſtros etiam declarata, pleniori claritate differere: in aliquibus etiam regulam ipſam contingentibus puritati eorundem conſcientiæ providere. Nos autem, qui à teneris annis ad ordinem ipſum affectus noſtros *b* ereximus, in illis ſuccedendo, cum aliquibus ejuſdem confeſſoris ſociis, quibus ejus vita & converſatio nota erat, ſuper ipſa regula & ſancta ipſius beati Franciſci intentione frequenti collatione tractavimus. Et tandem Cardinalis, ac poſtmodùm ejuſdem ordinis per prædictam ſedem gubernator & protector, & corrector effecti, conditiones prædicti ordinis ex imminenti nobis cura palpavimus in Apoſtolatûs officio: tam de pia intentione confeſſoris prædicti, quàm de his, quæ regulam ipſam & ejus obſervantiam contingunt: ex prædictis longâ etiam experientiâ informati, noſtros ad ordinem præfatum convertimus cogitatus. Et tam ea, quæ per eoſdem prædeceſſores approbata & declarata eſſe noſcuntur, quàm etiam ipſam regulam & eam contingentia, maturitate plenâ diſcuſſimus. Nonnulla in præſenti ſerie ſtatuimus, declaravimus, certiùs approbavimus, approbata confirmavimus, edidimus, & conceſſimus, plura etiam ordinando ſerioſiùs & clariùs, quæ infrà ſcriptis articulis pleniùs exprimuntur. In primis, quia (ſicut intelleximus) ab aliquibus hæſitatur, an fratres ejuſdem ordinis tam ad conſilia, quàm ad præcepta Evangelii teneantur: tum quia in regulæ prædictæ principio habetur, Regula & vita Minorum fratrum hæc eſt: ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate: tum ex eo, quod in eadem regula continetur ſic: Finito verò anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam iſtam ſemper & regulam obſervare: tum etiam, quia in fine ipſius regulæ continentur hæc verba: paupertatem, & humilitatem, ac ſanctum Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus.

a *Quos ponit Ant. circà finem tertiæ part. ſuæ chronic.* b *Idem dicit Joann. 22. in extravag. quorundam. verſ. nunc verò. poſt princ. Font.*

Licèt felicis recordationis Gregorius Papa nonus prædeceſſor noſter hunc articulum & nonnullos alios ejuſdem regulæ declaraverit: quia tamen ejus declaratio propter aliquorum inſurgentium in fratres & regulam inordinatos vel mordaces inſultus, & multorum poſteà emergentium caſuum conſiderandos eventus, in aliquibus obſcura, in aliquibus ſemiplena, & in multis etiam contentis in ipſa regula inſufficiens videtur: Nos obſcuritatem ac inſufficientiam hujuſmodi, præfatæ interpretationis declaratione amovere volentes, & cujuslibet ambiguitatis ſcrupulum in eiſdem de ſingulorum mentibus plenioris expoſitionis certitudine amputare.

Dicimus, quòd cùm in principio regulæ non abſolutè, ſed cum quadam modificatione, ſeu ſpecificatione ponatur: Regula & vita Minorum fratrum hæc eſt: ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate: quæ tria eadem regula multùm arctè proſequitur, & nihilominùs alia nonnulla ſubnectit, præcipiendo, prohibendo, conſulendo, monendo, hortando, & ſub aliis verbis, ad aliquem modorum reducibilibus prædictorum: de intentione regulæ liquere valeat apertiùs: ut illud, quod in profeſſione quaſi abſolutè ſubnecti videtur, promittentes vitam iſtam ſemper & regulam obſervare, & quod in fine ſubjungitur, & ſanctum Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus: totum ad ipſius regulæ modificatum, vel determinatum, ſeu ſpecificatum principium reducatur: videlicet ad obſervantiam Evangelii (ut prædicitur) per ipſam regulam in illis tribus modificatam, vel determinatam, ſeu ſpecificatam. Cùm non ſit veriſimile ipſum ſanctum verbum ab ipſo ſemel cum quadam modificatione, vel determinatione, ſeu ſpecificatione prolatum, licèt quaſi ſuccinctoriè repetitum, voluiſſe in ſui repetitione datâ ſibi per eum modificatione ſeu ſpecificatione ſine certa cauſa carere. Et utriuſque juris argumenta nos doceant *a*, ea quæ in principio ad medium & ad finem: illa verò quæ in medio, ad finem atque principium: & ea quæ in fine, ad utrunque vel eorum alterum ſæpè referri. Et dato, quòd abſolutè diceretur, omninò promitto ſanctum Evangelium obſervare: non *b* profeſſor hujuſmodi intenderet ſe ad omnem conſiliorum obſervantiam obligare: (quod vix aut nunquam poſſet ad literam obſervare: propter quod talis promiſſio illaqueare profitentis animum videretur:) Clarè videtur promiſſionem hujuſmodi ad alium intellectum abſque intentione promittentis non debere perſtringi: niſi ut obſervantia Evangelii ſic, ſicut tradita reperitur à Chriſto, videlicet quòd præcepta ut præcepta, & conſilia ut conſilia, à promittentibus obſerventur. Quem intellectum etiam in eiſdem verbis habuiſſe idem beatus Franciſcus in ſerie ſui proceſsûs in regula patenter oſtendit: cùm aliqua Evangelica conſilia indicat, ut conſilia, ſub verbis monitionis, exhortationis & conſilii, nonnulla verò ſub prohibitione ac verbo præcepti: per quod patet, quòd non fuit loquentis intentio *c*, quòd fratres ex profeſſione hujuſmodi regulæ ad omnia conſilia, ſicut ad præcepta Evangelica tenerentur: ſed ſolùm ad illa conſilia, quæ in eadem regula præceptoriè vel inhibitoriè, ſeu ſub verbis æquipollentibus ſunt expreſſa. Unde nos ad fratrum ejuſdem ordinis conſcientias plenariè ſerenandas declaramus, quòd ex profeſſione ejuſdem regulæ, fratres ipſi ad ea tantùm Evangelica obſervanda conſilia ſunt adſtricti, quæ in ipſa regula præceptoriè vel inhibitoriè, ſeu ſub verbis æquipollentibus

a *Quæ vide in gloſſ. rubr. infrà eod. de reg. jur. tit. prox. Font.* b *alit. cùm profeſſor, &c.* c *Ecce ex verbis colligitur intentio. Font.*

exprimuntur. Ad nonnulla verò alia per Evangelium data conſilia eò magis, ſecundùm exigentiam ſui ſtatûs, tenentur, pluſquàm cæteri Chriſtiani, quò per ſtatum perfectionis, quem per profeſſionem hujuſmodi aſſumpſerunt, ſe obtulerunt Domino holocauſtum medullatum, per contemptum omnium mundanorum. Ad omnia autem, quæ in ipſa regula continentur, tam præcepta quàm conſilia, quàm cætera, ex voto profeſſionis hujuſmodi non aliter tenentur, quàm eo modo, quo in regula ipſa traduntur: ut ſcilicet teneantur ad eorum *a* obſervantiam, quæ in eadem regula ipſis ſub verbis obligatoriis indicuntur. Cæterorum verò obſervantiam, quæ ſub verbis monitoriis, exhortatoriis, informatoriis, & inſtructoriis, ſeu quibuſcumque aliis continentur: eatenùs magis condecet de bono & æquo eos proſequi, quo imitatores tanti patris effecti Chriſti ſemitas elegerunt. Porrò cùm ipſa regula expreſsè contineat, quòd fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: ſitque declaratum per eundem prædeceſſorem noſtrum Gregorium nonum, & nonnullos alios, hoc ſervare debere, tam in ſpeciali, quàm etiam in communi: quam ſic arctam abdicationem venenoſis obtrectationibus aliquorum inſenſata damnaverit aſtutia, ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis ſermonibus laceretur: dicimus quòd abdicatio proprietatis hujuſmodi omnium rerum non tam in ſpeciali, quàm etiam in communi propter Deum meritoria eſt & ſancta: quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo *b* docuit & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ, prout ab ipſo fonte hauſerant, volentes perfectè vivere, per doctrinæ ac vitæ exempla in eos derivârunt. Nec his quiſquam putet obſiſtere, quòd interdum dicitur Chriſtum loculos habuiſſe: nam ſic Jeſus Chriſtus cujus perfecta ſunt opera, in ſuis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condeſcendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas ſemitas non damnaret: ſic infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis: ſic & in nonnullis aliis infirma humanæ carnis aſſumens (prout Evangelica teſtatur hiſtoria) non tantùm carne, ſed & mente condeſcendit infirmis. Sic enim humanam naturam aſſumpſit, quòd in ſuis operibus perfectus exiſtens, in noſtris factus humilis, in propriis permanſit excelſus. Sic & ſummæ charitatis dignatione ad actus quoſdam noſtræ imperfectioni conformes inducitur, quòd à ſummæ perfectionis rectitudine non curvatur. Egit namque Chriſtus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma, ſicut interdum & in fuga patet & loculis: ſed utrumque perfectè perfectus exiſtens, ut perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet, qui utroſque ſalvare venerat: qui tandem mori voluit pro utriſque. Nec quicquam ex his inſurgat erroneè, quòd taliter propter Deum proprietatem omnium abdicantes, tanquam homicidæ ſui, vel tentatores Dei, vivendi diſcrimini ſe committant: ſic enim ſeipſos committant divinæ providentiæ in vivendo, ut viam non contemnant proviſionis humanæ: quin vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquiruntur per laboricium, ſuſtententur: qui triplex vivendi modus in regula providetur expreſsè. Profectò ſi (juxta promiſſum Salvatoris) nunquam deficiet fides Eccleſiæ, per conſequens nec opera miſericordiæ ſubtrahentur: ex quo Chriſti pauperibus omnis ratio diffidentiæ cujuslibet videtur eſſe ſublata. Et quidem ubi (quod non eſt aliquatenùs præſumendum) hæc cuncta deficerent, ſicut nec cæteris, ſic nec ipſis fratribus, jure poli, in extremæ neceſſitatis articulo, ad providendum ſuſtentationi naturæ, viâ omnibus extremâ neceſſitate detentis conceſſa præcluditur: cùm ab omni lege extrema *a* neceſſitas ſit exempta: nec talem abdicationem proprietatis omnimodæ, renuntiationem uſus rerum cuiquam videatur inducere: nam cùm in rebus temporalibus ſit conſiderare præcipuum, proprietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, jus utendi, & ſimplicem facti uſum, & ultimo tanquam neceſſario egeat, licèt primis carere poſſit vita mortalium: nulla prorſus poteſt eſſe profeſſio, quæ à ſe uſum neceſſariæ ſuſtentationis excludat: verùm condecens fuit ei profeſſioni, quæ ſpontè devovit Chriſtum pauperem in tanta paupertate ſectari, omnium abdicare dominium & rerum ſibi conceſſarum neceſſario uſu fore contentam. Nec per hoc, quòd proprietatem uſus, & rei cujuſque dominium à ſe abdicâſſe videtur, ſimplici uſui omnis rei renunciâſſe convincitur: qui, inquam, uſus non juris, ſed facti tantummodò nomen habens, quod facti eſt tantùm, in utendo præbet utentibus, nihil juris: quinimò neceſſariarum rerum, tam ad vitæ ſuſtentationem, quàm ad officiorum ſui ſtatûs executionem (excepto quod de pecunia infrà ſubjungitur) moderatus uſus, ſed ſecundùm eorum regulam & veritatem omnimodam, conceſſus eſt fratribus: quibus rebus fratres licitè uti poſſent durante concedentis licentiâ, & juxta id, quod in præſenti ſerie continetur. Nec his obviare dignoſcitur, quod civilis providentia in humanis rebus humanè conſtituit: videlicet non poſſe uſum vel uſumfructum à domino perpetuò *b* ſeparari: quod, ne dominium dominis (ſemper abſcedente uſu) redderetur inutile, temporalem utilitatem tantùm in conſtituendo proſpiciens iſta decrevit. Retentio namque dominii talium rerum cum conceſſione uſûs facta pauperibus, non eſt infructuoſa domino, cùm ſit meritoria ad æterna, & profeſſioni pauperum opportuna, quæ tantò ſibi cenſetur utilior, quantò commutat temporalia pro æternis. Profectò non fuit confeſſoris Chriſti regulam inſtituentis intentio: quinimò contrarium in ipſa conſcripſit, contrarium vivendo ſervavit, cùm & ipſe temporalibus ad neceſſitatem uſus fuerit, & in pluribus locis in regula uſum talem licere fratribus manifeſtet. Dicit namque in regula, quòd Clerici faciant divinum officium, ex quo habere poterunt breviaria: ex hoc patenter inſinuans, quòd fratres ſui habituri eſſent uſum breviarii & librorum, qui ſunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque Capitulo dicitur, quòd miniſtri & cuſtodes pro neceſſitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos ſpiritales ſolicitam curam gerant, ſecundùm loca & tempora & frigidas regiones, ſicut eorum neceſſitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres, per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quòd de mercede laboris pro ſe & ſuis fratribus corporis neceſſaria recipiant. In alio quoque Capitulo continetur, quòd fratres vadant pro eleemoſynis confidenter. Habetur *c* etiam in eadem regula, quòd in prædicatione, quam fratres faciunt, ſint examinata & caſta eorum eloquia ad utilitatem & ædificationem populi: annunciando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam. Sed conſtans eſt, quòd hæc præſupponunt ſcientiam: ſcientia requirit ſtudium: exercitium verò ſtudii convenienter haberi non poteſt, ſine uſu librorum *d*.

a *Verba obligatoria ſunt: teneantur, habeant, & alia declarata in Clem. exivi. §. ut autem hæc. §. prætereà eum. Font.*
b *Extravagant. Joan. 22. quia quorundam declarat hæreticum aſſerere, quòd Chriſtus nec in ſpeciali, nec in communi proprium habuerit. Font.*

a *De conſec. diſt. 1. ſicut & infr. eod. diſt. 4. c. ſanctum. c. quod non eſt. cum gl. de reg. jur. Font.* b *Vid. l. omnium. ff. de uſufr. l. antiquas. C. eod. Font.* c *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 2.*
d *Libri ſunt ad ſcientiam neceſſarii. vide Oldrad. conſ. 84. incip. an expediat habere multos libros.*

Ex

Ex quibus omnibus ſatis claret ex regula, ad victum, veſtitum, divinum cultum & ſapientale ſtudium, neceſſarium rerum uſum fratribus eſſe conceſſum. Patet itaque ſanè intelligentibus ex prædictis, regulam quoad abdicationem hujuſmodi, non ſolùm obſervabilem, poſſibilem & licitam, ſed meritoriam & perfectam: & eò magis meritoriam, quò per ipſam profeſſores ipſius magis à temporalibus propter Deum (ſicut prædicitur) elongantur. Ad hæc cùm fratres ipſi nihil ſibi in ſpeciali acquirere, vel eorum ordini poſſint etiam in communi, & cùm aliquid propter Deum ipſis offertur, conceditur, vel donatur, ea (ſi ſecùs non exprimat) offerentis, concedentis, vel donantis, veriſimiliter credatur intentio, ut rem hujuſmodi oblatam, conceſſam, vel donatam perfectè concedat, donec auferat, à ſe abdicet, ac in alios transferre cupiat propter Deum, nec ſit perſona, in quam loco Dei congruentiùs hujuſmodi rei dominium transferat, quàm ſedes præfata vel perſona Rom. Pontificis Chriſti vicarii, qui pater eſt omnium, & fratrum Minorum nihilominùs ſpecialis. Ne talium rerum ſub incerto videatur eſſe dominium, cùm patri filius ſuo modo, ſervus domino, & monachus monaſterio res ſibi oblatas, conceſſas vel donatas acquirant, omnium utenſilium & librorum, ac eorum mobilium præſentium & futurorum, quæ & quorum uſumfructum ſcilicet ordinibus vel fratribus ipſis licet habere, proprietatem & dominium *a* (quod & fel. record. Innoc. Papa IV. prædec. noſter feciſſe dignoſcitur) in nos & Romanam Eccleſiam plenè & liberè pertinere, hâc præſenti conſtitutione in perpetuum valiturâ ſancimus. Præterea loca empta de eleemoſynis diverſis, & oblata ſeu conceſſa fratribus, ſub quacunque forma verborum (licèt fratres ſibi cavere debeant, quòd hujuſmodi verbis ſtatui ſuo incompetentibus non utantur) à diverſis ſeu pro indiviſo poſſidentibus, ſeu certas partes in ipſis locis habentibus, in quibus ipſi poſſidentes pro indiviſo, ſeu certas partes habentes, nihil ſibi in oblatione ſeu conceſſione hujuſmodi reſervârint: ſimiliter & in jus & dominium ac proprietatem noſtram & Eccleſiæ prædictæ eadem auctoritate ſuſcipimus. Loca verò ſeu domos pro habitatione fratrum à ſingulari perſona, vel collegio, vel ipſis fratribus ex integro concedenda ſeu etiam offerenda (ſi talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perſeverante tantùm voluntate concedentis inhabitent. Ac illa liberè, præter Eccleſiam & oratoria ad Eccleſiam deſtinata, & cœmeterium (quæ tam ad præſentia, quàm ad futura, in jus & proprietatem noſtram & prædictæ Romanæ Eccleſiæ ſimili modo & auctoritate recipimus) mutatâ concedentis voluntate, ac ipſis fratribus patefactâ dimittant: in quorum locorum dominio ſeu proprietate nihil nobis vel præfatæ Romanæ Eccleſiæ retinemus omninò, niſi ea ſpecialiter de noſtro ſeu ipſius Romanæ Eccleſiæ recipiantur aſſenſu: & ſi in eiſdem locis reſervaverit dominium ſibi in concedendo concedens, præter inhabitationem fratrum ſpeciale *b* dominium in jus Eccleſiæ ſæpedictæ non tranſeat, ſed potiùs plenè liberum maneat concedenti. Inſuper nec utenſilia, nec alia præter eorum uſum ad neceſſitatem & officiorum ſui ſtatûs executionem (non enim omnium rerum uſum habere debent, ut dictum eſt) ad ullam ſuperfluitatem, divitias, ſeu copiam, quæ derogeт paupertati, vel ad theſaurizationem, vel eo animo, ut ea diſtrahant ſive vendant, recipiant, nec ſub colore providentiæ in futurum, nec aliâ occaſione: quinimò in omnibus appareat in eis, quoad dominium omnimoda abdicatio, & in uſu neceſſitas. Hoc autem ſecundùm exigentiam perſonarum & locorum, miniſtri & cuſtodes ſimul & ſeparatim in ſuis adminiſtrationibus & cuſtodiis cum diſcretione diſponant: cùm de talibus interdum perſonarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circumſtantiæ plùs minùsve, ac aliter provideri requirant: iſta tamen ſic faciant, quòd ſemper in eis & eorum actibus paupertas ſancta reluceat, prout ipſis ex eorum regula invenitur indicta. Cæterùm cùm in eadem regula ſit ſuper præcepti diſtrictione prohibitum, ne fratres recipiant per ſe, vel per alios denarios vel pecuniam ullo modo: idque fratres in perpetuum ſervare cupiant, & velut injunctum neceſſe habeant adimplere: ne ipſorum puritas in hujuſmodi obſervatione præcepti maculetur in aliquo, & ne fratrum conſcientiæ aliquibus aculeis ſtimulentur: articulum iſtum propter detrahentium morſus profundiùs, quàm noſtri prædeceſſores fuerint, aſſumentes, ac ipſum clarioribus determinationibus proſequentes, dicimus in primis, quòd fratres ipſi à mutuis contrahendis abſtineant, cùm eis mutuum contrahere (ipſorum ſtatu conſiderato) non liceat *a*: poſſint tamen ipſi pro ſatisfactione facienda, pro eorum neceſſitatibus, quæ pro tempore occurrerint (ceſſantibus eleemoſynis, de quibus ſatisfieri commodè tunc non poſſet) circa cujuslibet obligationis vinculum dicere, quòd per eleemoſynas & alios amicos fratrum ad ſolutionem hujuſmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo caſu procuretur à fratribus, quòd ille, qui dabit eleemoſynam, per ſe vel per alium, non nominandum ab ipſis, ſi fieri poterit, ſed ab eo potiùs juxta ſuum beneplacitum aſſumendum, hujuſmodi ſatisfactionem faciat in totum vel in partem, prout ſibi Dominus inſpirabit. Si tamen ipſe hoc nollet facere, vel non poſſet, vel quia receſſus ejus immineat, aut quia quibus hoc velit committere, notitiam non habet fidelium perſonarum, ſeu quâcunque aliâ occaſione vel causâ: declaramus & dicimus, quòd in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipſius obſervantia maculatur, ſi fratres ipſi alicujus vel aliquorum ſibi curent dare notitiam, vel aliquos ſeu aliquem nominare, aut etiam præſentare: cui vel quibus, ſi eleemoſynam facienti placuit, committi poſſit executio prædictorum, ac ipſius habeatur aſſenſus ſuper ſubrogationibus infraſcriptis. Ita tamen, quòd penès ipſum dantem, dominio, proprietate, ac poſſeſſione ipſius pecuniæ cum libera poteſtate revocandi ſibi pecuniam ipſam ſemper uſque ad converſionem ipſius in rem deputatam, plenè, liberè, ac integrè remanentibus, in ipſa pecunia nihil omninò fratres juris habeant, nec adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem, nec contra perſonam nominatam, vel non nominatam ab eis, cujuſcunque conditionis exiſtat, in judicio, vel extra, actionem, perſecutionem, aut aliquod aliud jus intentent, qualitercunque perſona prædicta in commiſſione hujuſmodi ſe habeat: liceat tamen fratribus ſuas neceſſitates inſinuare, ac ſpecificare, vel exponere perſonæ prædictæ, ac eam rogare, quòd ſolvat *b*. Poſſint etiam perſonam eandem exhortari ac inducere, quòd fideliter in re commiſſa ſe habeat, & animæ ſuæ ſaluti in commiſſa ſibi executione provideat: Ita tamen, quòd ab omni ejuſdem pecuniæ adminiſtratione, ſeu diſpenſatione, & contra prædictam perſonam actione ſeu perſecutione (ut prædictum eſt) fratres abſtineant omnimodò. Si verò perſonam hujuſmodi nominatam, vel non nominatam à fratribus (quò minùs per ſe poſſit exequi, quod prædicitur) contigerit per abſentiam, infirmitatem, volunta-

a *De hoc dominio vide extravag. Joan. 22. incip. ad conditorem canonum. tit. de verb. ſignific. & extravag. quorundam. eod. t.* b *al. tale.*

a *Quia ibi de meo fit tuum, quod pronomen fratri Minori non convenit: & hanc proviſionem circa pecuniam approbat Clemen. exivi. ibi videas. §. porrò. uſque ad §. proinde. Font.*
b *Quid de hæredibus talis perſonæ, vide infrà eod. §. in eo verò caſu. Font.*

tem, ſeu locorum diſtantiam, ad quæ ipſe nollet accedere, in quibus eſſet ſolutio ſeu ſatisfactio facienda, vel per occaſionem aliam impediri: liceat fratribus cum conſcientiæ puritate quandam aliam perſonam ſubrogandam ad præmiſſa in nominando & aliis (ſi ad primum dantem non poſſint, vel nolint habere recurſum) cum iſta perſona facere, ſicut ſuprà proximè declaravimus eis licere cum prima: Duarum enim perſonarum miniſterium per viam ſubrogationis (ut dictum eſt) communiùs & generaliùs videtur poſſe in prædictorum executione ſufficere, cùm prædicta ſatisfactio præſumatur poſſe celeriter expediri. Si tamen (ut interdum dictum eſt) propter locorum diſtantiam, in quibus eſſet ſatisfactio facienda, & conditiones ſeu circumſtantias alias, caſus emergeret, in quo videretur plurium perſonarum ſubrogandarum miniſterium opportunum: liceat ipſis fratribus in hoc caſu juxta negotii qualitatem (ſervato modo prædicto) plures perſonas aſſumere, nominare, ſeu præſentare ad iſtud miniſterium exequendum. Et quia oportet & expedit fratrum neceſſitatibus, non ſolùm illis, pro quibus jam eſſet ſolutio ſeu ſatisfactio facienda (ut ſuperius proximè dictum eſt) ſed etiam imminentibus, ſive tales neceſſitates ingruentes immineant, quæ brevi tempore expediri valeant, ſive tales (licèt paucæ comparativè) quarum proviſio ex ſui conditione neceſſariò tractum *a* temporis habet: ut in libris ſcribendis, Eccleſiis ſeu ædificiis ad uſum habitationis ipſorum conſtruendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & aliis ſimilibus, ſi quæ occurrerint, cum moderamine ſupradicto ſalubriter provideri: Sic in iſtis neceſſitatibus clarè diſtinguimus, ſic in eis fratres poſſe tutè & ſalvâ conſcientiâ procedere declaramus: videlicet ut ingruenti vel imminenti neceſſitate, quæ brevi tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circumſtantiis non ſic brevi (ut ſuprà in proximo caſu dictum eſt) valeat expediri: tam quoad dantem eleemoſynam, quàm quoad nominatum vel ſubſtitutum, in omnibus & per omnia (ſicut in articulo ſolutionis pro neceſſitatibus præteritis faciendæ ſuprà proximè declaravimus) procedatur. In eâ verò neceſſitate quantumcunque præſentialiter ingruenti, quæ tamen ex qualitate ſui (ut prædicitur) tractum temporis habet innexum *b*, quia in eo caſu veriſimile eſt, quòd tum ratione diſtantiæ locorum, quæ expeditio neceſſitatis ipſius ex ſui conditione requireret: tum etiam circumſtantiarum ipſius neceſſitatis ratione penſatâ frequenter caſus acciderent, in quibus ad expeditionem neceſſitatis hujuſmodi oporteret, quòd per diverſas manus & perſonas tranſiret pecunia neceſſitati hujuſmodi deputata: quarum omnium perſonarum impoſſibile quaſi eſſet dominum principalem pro ipſa neceſſitate pecuniam deputantem, ſeu etiam ſubſtitutum ab eo, & tertium etiam ab ipſo ſubſtituto (ſi caſus talis accideret) poſteà ſubrogatum, habere notitiam: declaramus, & dicimus, quod in hoc articulo, præter dictos duos modos in neceſſitatibus præteritis & ingruentibus, quæ poſſint brevi tempore, vel interdum non brevi (ut ſuprà exprimitur) expediri (ut prædiximus) obſervandos, ad obſervandam ipſius regulæ ac profeſſorum ejus omnimodam puritatem. Quòd ſi præſtò ſit eleemoſynæ hujuſmodi elargitor, vel ejus nuntius, qui poſſit hoc facere & velit: expreſsè illi prædicatur à fratribus, quòd ſi placeat ut (dominio talis pecuniæ cum libera poteſtate revocandi ſibi pecuniam ipſam, penès ipſum ſemper uſque ad converſionem ipſius in rem deputatam liberè remanente, ut in aliis duobus caſibus ſuperiùs dictum eſt) per quorumcunque manus pecunia ſeu eleemoſyna ipſa tractetur, ſive perſonas ab eo vel à fratribus nominatas, totum ſuo conſenſu, voluntate ac auctoritate procedat: quo aſſenſum ſuum præbente prædictis, ſecurè fratres re emptâ vel acquiſitâ de illa pecunia, per quemcunque (juxta modum annotatum ſuperiùs) uti poſſint. Ad majorem autem prædictorum omnium claritatem hâc in perpetuum valiturâ proviſionis ſerie declaramus, quòd fratres (præfatis modis, ut prædicitur, circa pecuniam in ſupportandis eorum præteritis & ingruentibus neceſſitatibus obſervatis) non intelligantur, nec dici poſſint per ſe vel per interpoſitam perſonam pecuniam recipere, contra regulam vel profeſſionis ſui ordinis puritatem: cùm manifeſtè pateat ex præmiſſis, ipſos fratres non ſolùm à receptione, proprietate, dominio, ſive uſu ipſius pecuniæ, verùm etiam à contrectatione qualibet ipſius, & ab pecunia penitùs alienos. In eo verò caſu quando (antequam ipſa pecunia in licitum rei habendæ vel utendæ commercium ſit converſa) concedentem pecuniam mori contigerit: ſi concedens in concedendo dixerit vel expreſſerit, quòd perſona deputata pecuniam ipſam in neceſſarium uſum fratrum expenderet, quicquid de ipſo concedente vivendo vel moriendo contingeret, ſive concedens hujuſmodi hæredem reliquerit, ſive non: poſſint fratres ad perſonam deputatam (non obſtante concedentis morte, vel hæredis contradictione) pro ipſa pecunia expendenda recurrere *a*: ſicut poterant ad ipſum dominum concedentem. Quia verò puritatem ipſius ordinis intimâ cordis affectione zelamus, cùm in prædictis caſibus ad determinatam neceſſitatem (ut prædicitur) per aliquem pecuniam concedi contigerit, concedens pecuniam rogari poſſit à fratribus, quòd ſi quid de pecunia ipſa (habitâ neceſſitate determinatâ) ſupererit, conſentiat ipſe concedens, quòd reſiduum præfatæ pecuniæ in res alias pro aliis ipſorum fratrum prædictis neceſſitatibus convertatur, quo non conſentiente prædictis, ipſum reſiduum (ſi quod fuerit) reſtituatur eidem. Caveant tamen fratres, quòd ſolicitè ſe coaptent, ut non plùs ſcienter concedi conſentiant, quàm veriſimiliter æſtimari poſſit, rem neceſſariam, pro qua pecunia ipſa conceditur, valituram.

Et quia *b* prædictorum serioſâ expoſitione à dante vel recipiente de facili poſſet errari: ut clariùs utilitati dantium, puritati ordinis, ſimplicitati aliquorum ſimplicium, ſaluti animarum hincinde ſecuriùs conſulatur: intellectum illum, qui ſatis in hoc caſu à ſanè intelligente præcipitur, præſentis ac in æternum valituræ conſtitutionis ſerie lucidamus, volentes illum ad communem deduci notitiam: videlicet quòd ſemper quando pecunia fratribus ipſis mittitur vel offertur (niſi expreſsè per mittentem vel offerentem aliud exprimatur) prædictis modis prorſus oblata intelligatur & miſſa.

Non enim veriſimile eſt, aliquem eleemoſynæ ſuæ ſine expreſſione modum illum præfigere, per quem & donans meritò, vel illi *c*, quorum neceſſitatibus intendit per donum hujuſmodi provideri *d*, vel effectu doni, vel ſuæ conſcientiæ puritate fraudentur. Ad hæc quia fratribus ipſis interdum in ultimis voluntatibus ſub diverſis modis nonnulla legantur, nec expreſsè, quid de his agendum ſit, in regula vel prædeceſſorum noſtrorum declarationibus continetur: ne in ipſis dubitari contingat in poſterum, providendo legantibus, & fratrum conſcientiis præcavendo, declaramus, ordinamus, & dicimus, quòd ſi teſtator modum, ſecundùm quem fratribus (eorum conditione inſpectâ) recipere non liceret, exprimat in legando: ut ſi legaret fratribus vineam vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel ſimilia verba in ſimilibus proferret, aut modos ſimiles in relinquendo ſervaret: à tali legato & ejus receptione per omnem modum fratres abſtineant.

a *al. tractu.* b *al. annexum.*

a *Obſervatis modo & formâ. §. ita tamen. ſup. eod. Font.* b *al. ita: & quia in prædictorum, &c.* c *al. & illi.* d *al. providere.*

Si

ſi verò modum licitum fratribus in legando teſtator expreſſerit : ut ſi diceret, Lego pecuniam pro fratrum neceſſitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam & ſimilia : ad hoc, quòd per certam perſonam vel perſonas idoneas diſtrahantur, & pecunia de rebus ipſis accepta in ædificia vel alia fratrum neceſſaria convertatur : aut in legando ſimilibus modis vel verbis utatur : In hoc caſu illud in omnibus & per omnia (conſideratis eorum neceſſitatibus & moderaminibus ſupradictis) quantùm ad fratres, ſervari decernimus, quod per nos eſt ſuperiùs in conceſſis pecuniariis eleemoſynis declaratum. Ad quæ legata ſolvenda tam hæredes teſtatorum, quàm executores ſe liberales exhibeant. Et etiam Prælati & ſeculares *a*, quibus de jure vel conſuetudine proviſio iſta competeret (cùm expedierit) ſe ex officio ſuo promptos exhibeant, ad pias voluntates deficientium adimplendas.

Nam & nos etiam per modos licitos, & fratrum regulæ congruos intendimus providere, quòd hæredum cupiditas legitimis ictibus feriatur : ne pia defunctorum deſtituatur intentio, ac ipſi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur. Si verò fratribus ipſis generaliter aliquid abſque modi expreſſione legetur, in hoc legato ſic indeterminatè relicto, in omnibus & per omnia intelligi ac ſervari volumus, & in perpetuum præſenti conſtitutione jubemus, quod ſuprà in pecunia ſeu eleemoſyna fratribus indeterminatè oblata vel miſſa voluimus ac expreſſimus obſervari : videlicet ut ſub modo licito fratribus intelligatur eſſe relictum : ita quòd nec legans merito, nec fratres ipſi effectu relicti fraudentur.

Quia verò libros & alia mobilia, quibus tam ordo quàm fratres utuntur, quorum dominium (cùm non ſint dominii aliorum) ad præfatam Eccleſiam ſpecialiter ſpectare dignoſcitur, interdum contingit ſeu expedit vendi, vel etiam commutari : fratrum utilitatibus & eorum conſcientiis providere volentes, eâdem auctoritate concedimus, ut commutatio talium rerum, & ad eas res, quarum uſum fratribus licet habere, de generalium & provincialium miniſtrorum in ſuis adminiſtrationibus conjunctim vel diviſim auctoritate procedat : quibus etiam de diſpoſitione uſus talium rerum concedimus ordinare. Si verò res hujuſmodi æſtimato pretio vendi contingat, cùm fratribus ipſis per ſe vel per alium recipere pecuniam (regulâ prohibente) non liceat : ordinamus & volumus, quòd talis pecunia ſeu pretium recipiatur & expendatur in rem licitam, cujus uſum fratribus licet habere, per procuratorem à præfata ſede, vel à Cardinali gubernationem per ipſam ſedem gerenti ejuſdem ordinis deputandum, juxta modum in ſuperioribus neceſſitatibus præteritis & inſtantibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus, vel parùm valentibus, liceat ex præſenti noſtra conceſſione fratribus (pietatis ſeu devotionis intuitu, vel pro alia honeſta & rationabili cauſa) obtentâ ſuper hoc priùs ſuperiorum ſuorum licentiâ, juxta quod inter fratres in generali, vel in provincialibus Capitulis, tam de ipſis rebus vilibus ſeu parùm valentibus, & earum valore, quàm præfata licentia, ſcilicet à quibus & qualiter ſit habenda, extiterit ordinatum, intra & extra ordinem aliis elargiri *b*. Licèt autem contineatur in regula, quòd fratres habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio, & videri poſſit illa fuiſſe inſtituentis intentio, quòd neceſſitate ceſſante pluribus non utantur : declaramus, quòd poſſint fratres de licentia miniſtrorum & cuſtodum conjunctim & diviſim in adminiſtrationibus ſibi commiſſis, cùm eis videbitur (penſatis neceſſitatibus & aliis circumſtantiis, quæ ſecundùm Deum & regulam attendendæ videntur) uti pluribus, nec per hoc videantur à regula deviare : cùm etiam in ipſa dicatur expreſsè, quòd miniſtri & cuſtodes de infirmorum neceſſitatibus, & fratribus induendis ſolicitam curam gerant, ſecundùm loca & tempora, & frigidas regiones. Et quanquam prædicta regula contineat, quòd de fratribus induendis & neceſſitatibus infirmorum miniſtri tantùm & cuſtodes ſolicitam curam gerant : & dictio illa tantùm *a*, adeò miniſtros & cuſtodes in hac cura perſtringere videatur, quòd ab ea cæteros primâ facie excludat : quia tamen ſolicitè conſiderare nos convenit, & tempus regulæ inſtitutæ, quo fratres iſti ad comparationem præſentem numero pauci erant, & forſan miniſtri & cuſtodes videbantur tunc ad iſta procuranda poſſe ſufficere : ac nihilominùs multiplicationes fratrum, & moderni temporis qualitatem : nec ſit veriſimile beatum Franciſcum inſtitutorem regulæ vel ipſis miniſtris & cuſtodibus impoſſibilitatis jugum voluiſſe præfigere, vel ex ipſius impoſſibilitatis conſequentia fratres ipſos ſuis neceſſitatibus velle carere : concedimus, quòd ipſi miniſtri & cuſtodes poſſint per alios hujuſmodi curæ ſolicitudinem exercere. Debent etiam & alii fratres curam hujuſmodi, quæ præfatis miniſtris & cuſtodibus præcipuè incumbit ex hac regula, cùm ſibi ab illis commiſſa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quòd fratres, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devotè : Ita quòd (excluſo otio animæ inimico) ſanctæ orationis & devotionis ſpiritum non extinguant. Quia verò ex verbo iſto fratres ipſos de otioſitate vitæ, & de regulæ tranſgreſſione improbè notare interdum hactenus aliqui ſunt conati : nos morſus hujuſmodi nefarios reprimentes, declaramus, quòd conſideratis verbis prædictis, & formâ ſeu modo loquendi, ſub quibus fratres ad hujuſmodi exercitium inducuntur, non videtur ea fuiſſe inſtituentis intentio, quòd vacantes ſtudio vel divinis officiis & miniſteriis exequendis, manuali labori ſeu operationi ſubjiceret, vel ad hoc illos arctaret : Cùm exemplo Chriſti & multorum ſanctorum Patrum, labor iſte ſpiritalis tantò illi præponderet, quantò quæ ſunt animæ, corporalibus præferuntur. Ad alios verò, qui ſe in prædictis ſpiritalibus operibus non exercent *b*, niſi tales aliorum fratrum licitis ſervitiis occupentur (ne otiosè vivant) verba prædicta declaramus extendi : Niſi & tales tam excellentis & notabilis contemplationis & orationis exiſterent, quòd meritò propter hoc non eſſent à tanto bono pro hujuſmodi exercitio ſubtrahendi : fratres enim quicunque ſtudio vel divinis miniſteriis non vacantes, ſed aliorum fratrum ſtudio vel aliis divinis officiis & miniſteriis vacantium ſervitiis inhærentes tantùm, pro ſervitiis eiſdem cum ipſis, quibus ſerviunt, ſuſtentari merentur, quod aſtruitur illâ æquâ lege, quâ ſtrenuus pugnator ille *c* David juſtè decrevit, videlicet, quòd deſcendentium ad prælium, & remanentium ad ſarcinas, portio æquaretur. Verùm quia expreſsè continetur in regula, quòd fratres non prædicent *d* in Epiſcopatu alicujus Epiſcopi, cùm ab eo illis fuerit contradictum : nos in hoc & deferentes regulæ, & nihilominùs auctoritatem Apoſtolicæ plenitudinis conſervantes, dicimus, quòd prædictum verbum ad literam, ſicut regula ipſa protulit, obſervetur : niſi per ſedem Apoſt. circa hoc pro utilitate populi Chriſtiani ſit conceſſum, vel ordinatum aliud, vel in poſterum concedatur, ſeu etiam ordi-

a *Nota, quòd Judex ſecularis interponit ſe circa legata pia.* nt. b *Vide Clem. exivi. §. prætereà. & extravag. quorundam. in primis. Font.*

a *Nota quòd conſtitutio ex ratione ſupervenienti ampliatur.* b *hoc eſt, non concionantur ad plebem, non pſalliunt, non legunt. Font.* c *1. Lib. Reg. c. 30.* d *Vide omninò Conc. Trid. ſeſſ. 5. de reform. c. 2. & ſeſſ. 24. de reform. c. 2.*

netur *a*. Et quia in eodem capitulo regulæ immediatè ſubjungitur, quòd nullus fratrum populo penitùs audeat prædicare, niſi à miniſtro generali fuerit examinatus, & etiam approbatus, ac ab eo prædicationis officium ſibi ſit conceſſum : Nos & ſtatum præteritum ipſius ordinis in paucitate ſui, & modernum in ampliato fratrum numero, ac utilitatem animarum (ut condecet) advertentes, concedimus, nedum Generalem examinare & approbare fratres prædicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicandi, quatenus perſonæ idoneitatem & prædicationis officium licentia ipſa reſpiceret, prout in regula continetur : verùm etiam provinciales miniſtri hoc poſſint in Capitulis provincialibus cum definitoribus, quod etiam hodie obſervari dicitur, & in fratrum privilegiis contineri : quam quidem licentiam præfati miniſtri revocare & ſuſpendere valeant & arctare, ſicut & quando id eis videbitur expedire. Sed quoniam in deſideriis noſtris hoc geritur, ut ad Dei gloriam ſalus proficiat animarum : ac dicto ordini, per quem jugiter ad amorem divinum affectio Chriſtianæ religionis accenditur, meritum & numerus augeatur, concedimus & præſenti ſtatuto firmamus, licere non ſolùm Generali, ſed etiam provincialibus miniſtris perſonas fugientes à ſeculo in fratres recipere, quæ miniſtrorum provincalium licentia per ipſum Generalem (ſicut expedire viderit) poſſit arctari. Vicarii verò provincialium miniſtrorum ex officio vicariæ licentiam hanc ſibi noverint interdictam, niſi per miniſtros eoſdem (quibus hoc poſſe committere Vicariis & aliis licere decernimus) hoc ipſis Vicariis ſpecialiter committatur. Caveant tamen ipſi Provinciales, quòd hoc non indiſcretè, non paſſim, ſed ſic conſideratè committant, ut illos, quibus hoc committi contigerit, fidelibus conſiliis fulciant, quò omnia diſcretè procedant. Nec indifferentes omnes admittantur ad ordinem, ſed illi tantùm, qui ſuffragantibus eis literaturâ, idoneitate, vel aliis circumſtantiis poſſint utiles eſſe ordini, ſibique per vitæ meritum, ac aliis proficere per exemplum. Inſuper dubitantibus fratribus prædicti ordinis, an pro eo, quòd in regula dicitur, ut decedente Generali miniſtro, à provincialibus miniſtris & cuſtodibus in capitulo Pentecoſtes fiat electio ſucceſſoris, omnium cuſtodum multitudinem oporteat ad generale Capitulum convenire : aut (ut omnia cum majori tranquillitate tractentur) ſufficere poſſit, ut aliqui de ſingulis provinciis, qui vocem habeant aliorum, interſint : Taliter reſpondemus, ut ſcilicet ſingularum provinciarum cuſtodes unum ex ſe conſtituant, quem cum ſuo provinciali miniſtro pro ſeipſis ad Capitulum dirigant, voces aut vices ſuas committentes eidem. Quod etiam conſtituerint per ſeipſos, ſtatutum hujuſmodi duximus approbandum. Quod idem prædeceſſor noſter Gregorius nonus in caſu hujuſmodi dicitur reſpondiſſe. Denique *b* quia continetur in regula ſupradicta, quòd fratres non ingrediantur monaſteria Monacharum, præter illos, quibus à ſede prædicta conceſſa fuerit licentia ſpecialis : quanquam hoc de monaſteriis pauperum Monialium incluſarum fratres attentiùs intelligendum eſſe crediderint : cùm eorum ſedes præfata curam habeat ſpecialem, & intellectus hujuſmodi per conſtitutionem quandam tempore regulæ datæ, vivente adhuc B. Franciſco, per provinciales miniſtros fuiſſe credatur in generali Capitulo declaratus : iidem fratres certificari nihilominùs poſtulaverunt, an hoc de omnibus generaliter, cùm regula nullum excipiat, an de illis ſolùm monaſteriis Monialium prædictarum debeat intelligi? Nos utique generaliter id eſſe prohibitum de quarumlibet cœnobiis Monialium reſpondemus : & nomine monaſterii volumus clauſtrum, domos, & officinas interiores intelligi : pro eo, quòd ad alia loca ubi homines ſeculares conveniunt, poſſunt fratres illi causâ prædicationis vel eleemoſynæ petendæ accedere : iis, quibus id à ſuperioribus ſuis pro ſua fuerit maturitate vel idoneitate conceſſum, exceptis, ſeu pro prædictarum monaſteriis incluſarum, ad quæ nulli datur accedendi facultas ſine ſedis ejuſdem licentia ſpeciali : quod etiam ipſum idem prædeceſſor noſter Gregor. IX. in eo caſu dicitur reſpondiſſe. Cæterùm ſanctæ memoriæ confeſſor Chriſti Franciſcus mandâſſe dicitur circa ultimum vitæ ſuæ (cujus mandatum, ipſius dicitur teſtamentum) quòd verba ipſius regulæ non gloſſentur, & (ut verbis utamur eiſdem) quòd ſic, vel ſic intelligi debeat, non dicatur : adjiciens quòd fratres nullo modo literas aliquas ab Apoſtolica ſede petant : & alia quædam interſerens, quæ non poſſent ſine multa difficultate ſervari, propter quod fratres hæſitantes, an tenerentur ad obſervantiam teſtamenti prædicti, dubitationem hujuſmodi per eundem prædeceſſorem noſtrum Gregor. IV. petierunt de ipſorum conſcientiis amoveri : qui (ſicut aſſeritur) attendens periculum animarum, & difficultates, quas propter hoc poſſent incurrere, dubietatem de ipſorum conſcientiis amovendo, dixit, fratres ipſos ad ipſius mandati obſervantiam non teneri, quod ſine conſenſu fratrum, & maximè miniſtrorum, quos univerſos tangebat, obligare nequivit, nec ſucceſſorem ſuum quomodolibet obligavit : cùm non habeat imperium par in parem. Nos autem circa præſentem articulum nihil duximus innovandum *a*. Ad hoc à nonnullis prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus circa declarationem ipſius regulæ, & ipſam regulam contingentia, diverſas literas intelleximus emanâſſe. Sed nec per hoc mordacium prædictorum contra regulam ipſam & fratres quievit inſultus : nec per ipſas literas ſtatui fratrum providere *b* in multis, in quibus de novo vel aliter neceſſariò providendum eſſe multorum poſteà caſuum contingentium experientia indicavit. Nos itaque ne literarum hujuſmodi & præſentis conſtitutionis diverſitas vel intellectûs adverſitas in prædictorum obſervatione fratrum animos perturbaret : & ut pleniùs, clariùs & certiùs eorum ſtatui & obſervantiæ prædictæ regulæ conſulatur in omnibus & ſingulis illis articulis, quos conſtitutio ipſa continet, quanquam ipſi vel eorum aliqui contineantur in aliis literis Apoſtolicis ſupradictis : Hanc noſtram conſtitutionem, declarationem, ſeu ordinationem tantùm à fratribus ipſis præciſè, ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus obſervandam. Cùm igitur ex prædictis & aliis per nos cum multa maturitate diſcuſſis, regula ipſa licita, ſancta, perfecta, & obſervabilis, nec ulli parens diſcrimini evidenter appareat : illa & omnia ſupraſcripta per nos ſtatuta, ordinata, conceſſa, diſpoſita, decreta, declarata etiam & ſuppleta, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine approbamus, confirmamus, & volumus exiſtere perpetuæ firmitatis : In virtute obedientiæ diſtrictè præcipientes, quòd hæc conſtitutio ſicut cæteræ conſtitutiones, vel decretales Epiſtolæ, legatur in ſcholis. Et quia ſub colore liciti nonnulli contra fratres ipſos & regulam in legendo, exponendo, atque gloſſando poſſent dirum virus ſuæ iniquitatis effundere : ac ipſius conſtitutionis intellectum ipſum in diverſas & adverſas ſententias producentes ſuis adinventionibus depravare : & opinionum diverſitas ac diſtortio intellectûs multorum pios animos poſſet involvere

a *Nota benè, quòd Papa poteſt conſtituere expreſſè contra conſtitutionem alicujus facti : etiamſi vita & conſtitutio ſua ſit per alios Pontifices approbata. Font.* b *Vide Concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de regularibus & monialibus, capit. 5. & extravag. Pii Papæ, V. incip. & ſi mendicantium.*

a *Vid. hunc. §. & §. quia ſub colore. auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. Eccl. & Bal. l. non dubium. de leg. Font.* b *al. providetur.*

involvere

involvere, & à religionis ingreſſu multorum corda ſubtrahere: talium detrahentium vitanda perverſitas cogit nos viam ipſis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc conſtitutionem legentibus præfinire. Itaque ſub pœna excommunicationis & privationis officii ac beneficii diſtrictè præcipimus, ut præſens conſtitutio, cùm ipſam legi contigerit, ſicut prolata eſt, ſic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietates, ſeu diverſæ vel adverſæ opiniones à lectoribus ſeu expoſitoribus nullatenùs inducantur. Super ipſa conſtitutione gloſſæ non fiant (niſi forſan, per quas verbum vel verbi ſenſus, ſeu conſtructio, vel ipſa conſtructio quaſi Grammaticaliter ad literam vel intelligibiliùs exponatur.) Nec intellectus ipſius per legentem depravetur in aliquo, ſeu diſtorqueatur ad aliud, quàm litera ipſa ſonat. Et ne ſecundùm prædicta contra detractores hujuſmodi oporteat ulteriùs laborare, univerſis ac ſingulis cujuſcunque præeminentiæ, conditionis aut ſtatûs, districtè præcipimus, ne contra prædictam regulam & ſtatum fratrum prædictorum, ſeu contra præmiſſa per nos ſtatuta, ordinata, conceſſa, diſpoſita, decreta, declarata, ſuppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, ſcribant, determinent, prædicent, ſeu pravè loquantur publicè vel occultè. Sed ſi quid penès aliquem in his ambiguitatis emerſerit, ad culmen prædictæ ſedis Apoſtolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apoſtolica ſua in hoc manifeſtetur intentio: cui ſoli conceſſum eſt in his ſtatuta condere, & edita declarare. Gloſſantes verò in ſcriptis conſtitutionem ipſam aliter, quàm eo modo, quem diximus: Doctores verò inſuper & lectores, dum docent in publico, ex certa ſcientia & deliberatè intellectum conſtitutionis hujuſmodi depravantes, facientes quoque commentum, ſcripturas, ſeu libellos, ac ex certa ſcientia & deliberatè determinantes in ſcholis, ſeu prædicantes contra prædicta, vel aliqua ſeu aliquod prædictorum (non obſtantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, aut literis Apoſtolicis, quibuſcunque dignitatibus, perſonis, ordinibus, aut locis religioſis vel ſecularibus generaliter vel ſingulariter ſub quacunque forma vel expreſſione verborum conceſſis, quæ nolumus aliquibus in præmiſſis quomodolibet ſuffragari) excommunicationis ſententiæ, quam nunc in ipſos proferimus, noverint ſubjacere: à qua per neminem niſi per Romanum Pontificem poſſint abſolvi *a*. Inſuper tam iſtos, contra quos per nos excommunicationis eſt prolata ſententia, quàm alios (ſi qui fuerint) contra præmiſſa vel eorum aliquod venientes, ad ſedis memoratæ volumus deduci notitiam: ut quos proviſus modus æquitatis non arcet à vetitis, compeſcat rigor Apoſtolicæ ultionis. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, ordinationis, conceſſionis, diſpoſitionis, ſuppletionis, approbationis, confirmationis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Siriani VIII. Calendâs Septembris, Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

CAP. IV.

¶ Exemptis cellis alicujus monaſterii, quid appellatio cellæ ſignificet, hîc oſtendit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

PRivilegium monaſterio tuo conceſſum, ut Monachi ſive fratres in cellis ad monaſterium ipſum ſpectantibus habitantes, ab alio, quam à Papa, vel ejus Legato excommunicari, aut ſuſpendi, vel ipſæ cellæ interdicto ſupponi non poſſint: non fratres in Prioratibus, Eccleſiis, ſeu Capellis ejuſdem monaſterii commorantes, aut ipſos Prioratus, Eccleſias vel Capellas ab Ordinariorum juriſdictione in aliquo, ſed reſidentes tantùm in cellis, & cellas ipſas (hoc eſt loca ſecreta & ſolitaria, quæ ab hominum ſeparatâ convictu ſunt, ad contemplandum & Deo vacandum ſpecialiter deputata) defendat.

a *In iſto verſ. nota. quòd Papa poteſt ſibi rebellantes excommunicare, & ultrà adhuc aliter punire. Font.*

CAP. V.

¶ Privilegiato aliquo, ut poſſit conferre beneficia Clericorum ſuorum, quid appellatio Clericorum ſuorum deſignet, oſtendit. Joan. Andr.

Idem.

SIcut nobis ſignificare curâſti, tibi gratioſè conceſſimus, ut beneficia Clericorum ſuorum cedentium vel decedentium poſſis conferre: quodque iidem Clerici Præbendarum ſuarum fructus percipiant, ac ſi in ſuis Eccleſiis perſonaliter reſiderent. Verùm quia dubitas, qui Clericorum tuorum appellatione debeant contineri: brevi reſpondemus oraculo, quòd illos in his & ſimilibus caſibus tuos volumus intelligi Clericos, qui per te non quæſiti propterea, vel recepti, ſine fraude & fictione qualibet verè tui Clerici familiares exiſtunt, & in tuis expenſis continuè domeſtici commenſales: Etiamſi *a* quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abeſſe contingat.

DE REGULIS JURIS.

Bonifacius VIII. *b* (*an. 1298. Romæ.*)

Regula I.

BEneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri.

Idem. Regula II.

Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.

Idem. Reg. III.

Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum *c* non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur niſi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

Idem. Reg. VII.

Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

Idem. Reg. VIII.

Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum *d* quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

Idem. Reg. X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potiùs, quàm actori.

Idem. Reg. XII.

In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti non juris excuſat.

a *Aliàs ita: etiamſi ex illis aliquos aliquando, &c.* b *aliàs, ita: Idem.* c *Ex B. Auguſt. epiſt. 54. ad Macedonium refert Ivo in decreto part. 13. c. 4. & part. 15. c. 25.* d *Vide Ruin. conſ. 27. l. 4. & conſil. 129. eod. lib.*

Idem. Regula XIV.

Cùm quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.

Idem. Reg. XVI.

Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum.

Idem. Reg. XVII.

Indultum à jure beneficium, non eſt alicui auferendum.

Idem. Reg. XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.

Idem. Reg. XIX.

Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.

Idem. Reg. XX.

Nullus pluribus uti defenſoribus prohibetur.

Idem. Reg. XXI.

Quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt.

Idem. Reg. XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

Idem. Reg. XXIII.

Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

Idem. Reg. XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cùm habeat parére neceſſe.

Idem. Reg. XXV.

Mora ſua cuilibet eſt nociva.

Idem. Reg. XXVI.

Ea, quæ fiunt à Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.

Idem. Reg. XXVII.

Scienti & conſentienti non fit injuria, neque dolus.

Idem. Reg. XXVIII.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.

Idem. Reg. XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Idem. Reg. XXX.

In obſcuris minimum eſt ſequendum.

Idem. Reg. XXXI.

Eum, qui certus eſt, certiorari ulteriùs non oportet.

Idem. Reg. XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit.

Idem. Reg. XXXIII.

Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.

Idem. Reg. XXXIV.

Generi per ſpeciem derogatur.

Idem. Reg. XXXV.

Plùs ſemper in ſe continet, quod eſt minus.

Idem. Reg. XXXVI.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere.

Idem. Reg. XXXVII.

Utile non debet per inutile vitiari.

Idem. Reg. XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare.

Idem. Reg. XXXIX.

Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo.

Idem. Reg. XL.

Pluralis locutio duorum numero eſt contenta.

Idem. Reg. XLI.

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Idem. Reg. XLII.

Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.

Idem. Reg. XLIII.

Qui tacet, conſentire videtur.

Idem. Reg. XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: ſed nec utique negare videtur.

Idem. Reg. XLV.

Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veriſimilius, vel quod plerunque fieri conſuevit.

Idem. Reg. XLVI.

Is, qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

Idem. Reg. XLVII.

Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur.

Idem. Reg. XLVIII.

Locupletari non debet aliquis, cum alterius injuria vel jactura.

Idem. Reg. XLIX.

In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.

Idem. Reg. L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.

Idem. Reg. LI.

Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum.

Idem a. Reg. LII.

Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.

Idem. Reg. LIII.

Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus.

Idem. Reg. LIV.

Qui prior eſt tempore, potior eſt jure.

Idem. Reg. LV.

Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & è contra.

Idem. Reg. LVI.

In re communi potior eſt conditio prohibentis.

Idem b. Reg. LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, eſt interpretatio facienda.

Idem c. Reg. LVIII.

Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.

Idem. Reg. LIX.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem.

Idem. Reg. LX.

Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri.

Idem. Reg. LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.

Idem. Reg. LXII.

Nullus ex conſilio, dummodò fraudulentum non fuerit, obligatur.

---

a *Per hanc regulam dicunt Phil. Joan. Andr. non tolli ſponſalia per matrimonium ob conſanguinitatem reſolutum. & fallit hæc regula in iis in quibus tacita voluntas ſufficit. de leg. 1. planè. in princ. Aug. Fab. §. poſteriori. quibus modis in form.* b *Vide c. cùm dilectus. de conſuet.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7.*

Idem.

Idem. Reg. LXIII.

Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adverſarii confiteri.

Idem. Reg. LXIV.

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

Idem. Reg. LXV.

In * pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis.

Idem. Reg. LXVI.

Cùm non ſtat per eum ad quem pertinet, quò minùs conditio impleatur, haberi debet perinde, ac ſi impleta fuiſſet.

Idem. Reg. LXVII.

Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

Idem. Reg. LXVIII.

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.

Idem. Reg. LXIX.

In *a* malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

Idem. Reg. LXX.

In alternativis electoris *b* eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

Idem. Reg. LXXI.

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus.

Idem. Reg. LXXII.

Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.

Idem. Reg. LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licèt caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari.

Idem. Reg. LXXIV.

Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Idem. Reg. LXXV.

Fruſtrà ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.

Idem. Reg. LXXVI.

Delictum * perſonæ, non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.

Idem. Reg. LXXVII.

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

Idem. Reg. LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

Idem. Reg. LXXIX.

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.

Idem. Reg. LXXX.

In toto partem non eſt dubium contineri.

Idem. Reg. LXXXI.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

Idem. Reg. LXXXII.

Qui contra jus mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

Idem. Reg. LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterùm exigatur.

Idem. Reg. LXXXIV.

Cùm quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti.

Idem. Reg. LXXXV.

Contractus *a* ex conventione legem accipere dignoſcuntur.

Idem. Reg. LXXXVI.

Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis *b* imputare.

Idem. Reg. LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Idem. Reg. LXXXVIII.

Certum eſt, quòd is committit in legem, qui legis verbum complectens, contra legis nititur voluntatem.

Datæ Romæ apud ſanctum Petrum, V. Nonâs Martii, Pontificatûs noſtri anno quarto. (1298.)

* *De commodo poſſeſſionis, vide Doctor. in l. quoties. C. de rei vind.* a *Vid. B. Th. 2. 2. q. 29. art. 7. & Turrecremat. in c. ſi quid. 22. q. 4.* b *In omnibus antiq. cod. legitur, debitoris.*

* *Vide gloſſ. in c. de dilat. gloſſ. in c. placuit. 26. q. 3. Innoc. in c. cùm dilectus. de ord. cognitionum. Ant. de Butrio in c. 1. de dolo & contum. & Doctor. in l. jubemus. C. de ſacroſ. Eccl.* a *Nota quòd conventio partium legem inducit, quæ in contractibus ſervanda eſt. Philip.* b *al. alii.*

F I N I S.

CONSTITUTIONES CLEMENTIS PAPÆ V.

In Concilio Viennensi Editæ.

PRÆFATIO.

JOANNES Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, Doctoribus, & Scholaribus univerſis Bononiæ commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. *a*

Quoniam nulla juris ſanctio, quantumcunque perpenſo digeſta conſilio, ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes ejus inopinabiles ſufficit, nec ad deciſionem lucidam ſuæ nodoſæ ambiguitatis attingit: eo præſertim, quòd vix aliquid adeò certum clarumque ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus (quibus jura jam poſita mederi non poßint) in dubium revocetur: Quia etiam ab adoleſcentia viri proclivis ad malum ſenſualitas humana declinat, per quod morum ſubverſio in Clero & populo frequenter obrepit: neceſſaria eſt Superioris auctoritas, ut tam per determinationis opportunæ ſuffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obſcura ſuccidat, quàm per cultoris providi ſarculum extirpet vitia, virtutes inſerat, corrigat exceſſus, moresque reformet. Hæc ſanè felicis recordationis Clemens Papa quintus prædeceſſor noſter prudenter attendens, & providè cupiens deformatorum reformationi proſpicere, ſolvere difficilia, ac ſanctiones quæſtionibus & negotiis imminentibus conſonas promulgare: Dudum nedum in Concilio Vienenſi, quinetiam ante & poſt ipſum Concilium, conſtitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia ſtatuit atque ſalubria, & nonnulla dubia in judiciis & extra frequentata decidit. Et licèt eas collectas in unum volumen, & ſub congruis titulis collocatas mittere decreviſſet, & dare in commune ſubjectis: aßidua tamen occupatio circa magna, ac ſortis humanæ conditio, quæ ipſum de medio ſuſtulit, in cauſa fuerunt, quare ſuum in hac parte propoſitum non implevit. Nos etiam, qui ſicut eidem (licèt immeriti) in Apoſtolatûs officio, Domino permittente, ſucceßimus: ſic & in affectûs plenitudine, in his, quæ compendium univerſi concernunt, ſucceßiſſe debemus, tot grandibus agendis & arduis fuimus à noſtræ promotionis exordio circumſepti, quòd tam ex hoc, quàm ex cauſis rationabilibus aliis, quas ſub ſilentio providimus committendas, prædictas vobis communicare conſtitutiones fuimus hactenus impediti. Nunc igitur (opportunitate captatâ) illas vobis ſub bulla noſtra transmittimus. Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus eas prompto affectu ſuſcipiatis, & ſtudio alacri, eis ſic vobis manifeſtatis & cognitis uſuri decæterò in judiciis & in ſcholis. Data Avenion. VIII. [b] *Calendâs Novemb. Pontificatûs noſtri anno ſecundo.*

---

a Hanc benedictionem primò introduxit Papa Cletus, loco cujus ſcribitur ab Eccleſia præciſis, Spiritum ſanioris conſilii. Et licèt iſta benedictio omnibus proſit, qui tamen non ſtudent, non gaudent privilegio ſtudii. Zab. Van Font. *b* De his vide C. de contrah. & commit. ſtipul. l. optimam. 2. q. ult. libellorum. de probat. quoniam. de re jur. abbat. lib. 6. de quo in Spec. de inſtrum. edit. §. reſtat.

DE SUM-

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

¶ *Fatetur Concilium, unicum DEI Filium in eſſentia DEI æternaliter ſubſiſtentem, verum corpus humanum aſſumpſiſſe de Virgine, & in eo paſſum, & jam mortuum lanceâ perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangeliſta Joannes.* hoc dicit.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.* (*an. 1312. in Gallia.*)

FIDEI Catholicæ fundamento, præter quod (teſte Apoſtolo) nemo poteſt aliud ponere, firmiter inhærentes, apertè cum ſancta matre Eccleſia confitemur, unigenitum Dei Filium, in iis omnibus, in quibus Deus Pater exiſtit, unà cum Patre æternaliter ſubſiſtentem, partes noſtræ naturæ ſimul unitas (ex quibus in ſe verus Deus exiſtens, fieret verus homo) humanum videlicet corpus paſſibile, & animam intellectivam, ſeu rationalem, ipſum corpus verè per ſe & eſſentialiter informantem, aſſumpſiſſe ex tempore, in virginali thalamo, ad unitatem ſuæ hypoſtaſis & perſonæ. Et quod in hac aſſumpta natura, ipſum Dei verbum pro omnium operanda ſalute, non ſolùm affigi cruci, & in ea mori voluit, ſed etiam emiſſo *a* jam ſpiritu perforari lanceâ ſuſtinuit latus ſuum: ut exinde profluentibus undis aquæ & ſanguinis, formaretur unica & immaculata, ac virgo ſancta, mater Eccleſia, conjunx Chriſti, ſicut de latere primi *b* hominis ſoporati, Eva ſibi in conjugium eſt formata: ut ſic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui ſecundùm Apoſtolum *c* eſt forma futuri) in noſtro noviſſimo Adam, id eſt, Chriſto, veritas reſponderet. Hæc eſt, inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata teſtimonio, quam Propheta vidit *d* Ezechiel animalibus cæteris Evangelicis tranſvolantem, beati Joannis videlicet, Apoſtoli & Evangeliſtæ, qui ſacramenti hujus rem geſtam narrans & ordinem, in Evangelio ſuo dixit *e*: [*Ad Jeſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, ſed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis & aqua: & qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium ejus: ille ſcit, quia vera dicit, ut & vos credatis.*] Nos igitur ad tam præclarum teſtimonium, ac ſanctorum Patrum & Doctorum communem ſententiam, Apoſtolicæ conſiderationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciem convertentes, ſacro approbante Concilio, declaramus prædictum Apoſtolum & Evangeliſtam Joannem rectum in præmiſſis factæ rei ordinem tenuiſſe: narrando, quòd Chriſto jam mortuo, unus militum lanceâ latus ejus aperuit.

a *Vide Guidonem Carmelitam in ſumma de hæreſibus. tit. de hæreſibus Petri Joan. mod. & ejus ſequacium, cap. 3.* b *Gen. 2.* c *Rom. 5.* d *Ezech. c. 1.* e *Joan. c. 19.*

¶ *Reprobat & hæreticam judicat doctrinam, quæ habet, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectivæ, verè, & per ſe, humani corporis non ſit forma.* Joan. Andr.

§. 1. Porrò *a* doctrinam omnem, ſeu poſitionem temerè aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectivæ, verè ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio reprobamus: Definientes, ut cunctis nota ſit fidei ſinceræ veritas, ac præcludatur univerſis erroribus aditus, ne ſubintrent, quòd quiſquis deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit, quòd anima rationalis, ſeu intellectiva non ſit forma corporis humani per ſe & eſſentialiter, tanquam hæreticus ſit cenſendus.

¶ *Aſſerens confitendum unum baptiſma, ſicut unum Deum & unam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam parvulis (quoad habitum) informantem gratiam & virtutes.* Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc *b* baptiſma unicum baptizatos omnes in Chriſto regenerans eſt (ſicut unus Deus ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, credimus eſſe tam adultis, quàm parvulis, communiter perfectum remedium ad ſalutem. Verùm, quia quantùm ad effectum baptiſmi in parvulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuiſſe.

§. 3. Quibuſdam ex ipſis dicentibus, per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: Aliis ècontra aſſerentibus, quod & culpa eiſdem *c* in baptiſmo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur, quoad habitum, etſi non pro illo tempore quoad uſum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti (quæ per baptiſma applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem ſecundam (quæ dicit, tam parvulis, quàm adultis conferri in baptiſmo informantem gratiam & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem, ſacro approbante Concilio duximus eligendam.

a *Vide Conc. Later. ſub Leone X. Seſſ. 8. in decreto incip. Apoſtolici regiminis.* b *al. at hoc.* c *al. ipſis.*

DE RESCRIPTIS.
TITULUS II.
CAP. I.

¶ *Major Prælatus pro membris ſuis (etiamſi ſunt de menſa) reum convenire non poteſt per reſcriptum Apoſtolicum, niſi ubi poſſent adminiſtratores membrorum. Contrà faciens in expenſis & intereſſe punitur, & proceſſus eſt irritus.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

ABbates *a* aut alii Religioſi, quibuslibet adminiſtrationibus præſidentes, occaſione Prioratuum ſeu aliorum locorum ſubditorum eiſdem, nullum auctoritate literarum Apoſtolicæ ſedis, vel Legatorum ipſius, quomodolibet valeant convenire: Niſi ubi, & coram quibus, Prioratuum & locorum ipſorum Prioribus aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occaſione locorum ad menſas pertinentium eorundem, aliud ipſis ſuper hoc liceat, quàm ſi loca ipſa ſic præmiſſa ſpeciales ſub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquem contra hæc vexare præſumpſerit, in expenſis ſibi & intereſſe per Judicem (coram quo vexatio fiet hujuſmodi) condemnetur: omniſque proceſſus contra præmiſſa habitus ſit irritus ipſo jure.

CAP. II.

¶ *Principalis Officialis Epiſcopi & Prior conventualis, licèt obedientiarius, delegari poſſunt à Papa: Officialis verò foraneus, vel Prior clauſtralis non.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

ETſi *b* principalis Officialis Epiſcopi, aut Religioſus conventualem obtinens Prioratum (quamvis ad Prioratum eundem Prior non conſueverit per electionem aſſumi) à ſede Apoſtolica, vel Legato ejuſdem, dari valeat delegatus: In Officiali tamen foraneo aut Religioſo, monaſterii ſui Priore clauſtrali, nequaquam hoc volumus obſervari.

CAP. III.

¶ *Breviùs non poteſt ſummari.*

Idem *in eodem.*

AUditor *c* in Romana curia deputatus à nobis, de beneficio (quod pronuntiabit alicui de jure fore debitum) poterit ſibi abſque commiſſione alia *d* (ut evitetur circuitus) providere.

CAP. IV.

¶ *Expectans beneficium perdit gratiam, ſi conſequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de jure tenere non poteſt.* Joannes Andreas.

Idem.

GRatiæ, ut de dignitate, vel beneficio curato tibi provideatur, renuntiare videris *e*, ſi ante adeptionem ejuſdem aliud beneficium pacificè aſſequaris, quod ſimul de jure cum dignitate, vel beneficio virtute dictæ gratiæ tibi debito, retinere non poſſes, licèt illud reſignaveris, aut ſis reſignate paratus.

CAP. V.

¶ *Gratia ſuper vacaturo non comprehendit beneficium poſt datam in ſubſtantia creatum.* h. d. Jo. de Imol.

Idem.

LIteras noſtras ſuper conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium poſt datam ipſarum creatum, ſtatuimus non extendi.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.
TITULUS III.
CAP. I.

¶ *Religioſus eligi non poteſt ad prælaturam non Epiſcopalem alterius religionis vel habitûs: ſi contrà fiat, eſt irritum.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1312.)*

CUm rationi non congruat, ut homines diſparis profeſſionis vel habitûs, ſimul in eiſdem monaſteriis ſocientur: Prohibemus, ne religioſus aliquis in Abbatem, vel Prælatum alterius religionis, vel habitûs de cætero eligatur. Quòd ſi ſecùs actum extiterit, ſit eo ipſo irritum & inane *a*. Per hoc autem, quin Religioſus in Epiſcopum, ſecularis vel cujuslibet regularis Eccleſiæ, licitè poſſit eligi, non intendimus prohibere.

CAP. II.

¶ *Cœtus Cardinalium ſede vacante juriſdictionem Papalem non exercet, niſi in quantum permittit Concilium Lugdunenſe: nec illud, vel ejus partem alterare poteſt.* Joan. Andr.

Idem.

NE Romani electioni Pontificis, indeterminata opinionum diverſitas aliquod poſſit obſtaculum vel dilationem afferre: Nos inter cætera præcipuè attendentes, quòd lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt, opinionem aſtruere (ſicut accepimus) ſatagentem, quòd conſtitutio felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædeceſſoris noſtri, circa electionem præfatam edita in Concilio Lugdunen. per cœtum Cardinalium Romanæ Eccleſiæ (ipsâ vacante) modificari poſſit, corrigi vel immutari, aut quicquam ei detrahi, ſive addi, vel diſpenſari quomodolibet circa ipſam ſeu aliquam ejus partem, aut eidem etiam renuntiari per eum, tanquam veritati non conſonam, de fratrum noſtrorum conſilio reprobamus *b*: irritum nihilominus & inane decernentes, quicquid poteſtatis aut juriſdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (niſi quatenus in conſtitutione prædicta permittitur) cœtus ipſe duxerit (eâdem vacante Eccleſiâ) exercendum.

¶ *Officium Camerarii vel Pœnitentiariorum Papæ durat eo mortuo, qui ſi deficiant, poterit cœtus Cardinalium pro tempore vacationis alios ſurrogare.* Joan. Andr.

§. 1. Eo tamen proviſo, quòd ſi ejuſdem Eccleſiæ Camerarium, aut Majorem, vel aliquos alios, ex Pœnitentiariis (quorum officium per obitum ejuſdem Pontificis nolumus expirare) per mortem, vel aliàs deficere quovis modo contingat, valeat idem cœtus ad tempus vacationis hujuſmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantùm ad Pœnitentiarios (ſi hoc eidem cœtui concorditer expedire videbitur) alios ſurrogare.

¶ *Determinat diœceſim intelligi id, quod in Concilio dicitur de territorio & diſtrictu: ſtatuit moriente Papâ extra curiam, ipſius electionem fieri debere in loco, ubi erat cauſarum & literarum audientia, licèt ſuſpenſa: niſi priùs ordinatum eſſet de curia transferenda.* Joan. Andr.

§. 2. Sane cùm juxta conſtitutionem prædictam Papa extra civitatem, in qua cum ſua erat curia, moriente, in civitate, in cujus diſtrictu ſeu territorio moritur, ſit regulariter ſucceſſoris electio celebranda, diſtrictûs, ſeu

a *Hi habent dignitatem principaliter. cap. hâc conſtitutione. de offic. deleg. lib. 6. Bald. per illum text. in auth. habita. c. ne fil. pro pat. gl. c. à Subdiacono. diſt. 93. quæ gloſſ. limitatur à Dom. ibi per c. quis. §. quanquam de præb. l. 6. Barb. Font.* b *vide l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de ſecund. tab. c. ultima voluntas. 12. q. 2. Font. & vide Conc. Trid. ſeſſ. 10. 25. de refor. c. 10.* c *vide doct. in c. ſuper eo. de offic. deleg. & Alex. in l. more. ff. de juriſd. omn. jud.* d *vide l. ſi princ. ff. de oper. nov. nuntiat. & Bar. in l. cum fundum. §. ſi ſervum tuum imprudens. ff. ſi certum pet. Font.* e *vide c. 1. de jud. l. divi fratres. ff. de libr. cau. Bar. in l. quid tamen. §. ſi arbiter. ff. de arbit.*

a *Vide c. capitulum ſanctæ crucis. de reſcript. l. ex facto. ff. de vulg. & pupill.* b *Ad hæc vide l. enim qui. §. fin. ff. de juriſdict. omn. judic. Font.*

territorii nomine, diœceſim hoc caſu intelligendam fore cenſemus. Eo tamen adjecto, quòd ſi in certo loco cauſarum & literarum Apoſtolicarum audientiâ remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, ſed ubi prædicta fuerit audientia, memorata electio celebretur: etiamſi eadem audientia tempore mortis hujus vacare noſcatur: niſi forſan ante mortem eandem ordinatum eſſet per Papam de curia transferenda, quo caſu ſervetur proviſio conſtitutionis prædictæ.

¶ *Providet caſus, quæ contingeret Cardinales omnes exire conclave.*

§. 3. Porrò ſi Romano non electo Pontifice, Cardinales omnes ſimul vel ſucceſſivè (quod abſit) exire contingeret conclave deputatum eiſdem: hi (ad quos pertinet executio conſtitutionis prædictæ) illos ex ipſis, quibus infirmitas corporis, aut nota debilitas excuſationem non dabit, idem conclave (quàm citò poterunt) reintrare compellant *a*: Pœnas in dicta conſtitutione contentas (niſi hoc fecerint) incurſuri. Cardinales autem hujuſmodi conclave reintrantes, ad electionem jam dictam procedant: & aliàs conſtitutionem præfatam obſervent, ſecundùm ſtatum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipſum (ut præmittitur) exiverunt.

¶ *Statuit Cardinales per exceptionem excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, ab electione non repelli.* Joan. Andr.

§. 4. Cæterùm ut circa electionem prædictam, eò magis vitentur diſſenſiones, & ſchiſmata, quò minor eligentibus aderit diffidendi facultas: decernimus, ut nullus *b* Cardinalium cujuslibet excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti prætextu, à dicta valeat electione repelli: Juribus aliis circa electionem eandem hactenus editis, plenè in ſuo robore duraturis.

¶ *Electos & alios (qui mittere vel ire tenentur ad curiam) adſtringit ad id ſede vacante.* h. d. Joan. Andr.

§. 5. Verùm, quia tam ex proviſis remediis, quàm ex orationibus ad Deum ſuper hujus negotio effundendis, quòd breviter hujuſmodi celebretur electio, præſumendum eſt probabiliter, & ſperandum *c*: ſtatuimus, ut electi & alii (qui ex quacunque cauſa ad ſedem Apoſtolicam venire vel mittere ſunt adſtricti) ad ipſam, cùm vacat, ac ſi non vacaret *d*, venire vel mittere teneantur.

CAP. III.

¶ Primò *ponit formam, ſecundùm quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipſam cauſa beneficialis ad curiam devolvatur.* Secundò *providet, cùm appellatus vel ipſius ſpecialis Procurator nequit haberi.* Tertiò *providet, cùm per metum appellati, vel ſuorum, intimatio fieri non poteſt.* Quartò *vitiat intimationem aliter factam.* Quintò *prorogat hunc modum intimandi ad alios caſus.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

CAuſam electionis, poſtulationis, ſeu proviſionis, per appellationem ab ipſa vel occaſione ipſius, ad ſedem Apoſtolicam emiſſam, tunc demùm ad ſedem eandem devolvi cenſemus, cùm in appellati aut procuratoris ejuſdem in ipſa cauſa ſpecialiter conſtituti præſentia interpoſita fuerit, aut eorum alteri intra menſem ab interpoſitione ipſius, vel ſaltem poſt lapſum ejuſdem menſis (quàm citò commodè fieri poterit) legitimè intimata: porrecto videlicet ſibi ſub ſcriptura authentica, vel perlecto *e* illius tenore & copiâ modo conſimili (ſi petita fuerit) inde factâ. Quòd ſi forſan appellatum abeſſe, & procuratorem talem non inveniri contingat, in domo, quam ipſe appellatus habitare communiter conſuevit: vel (ſi domus eadem in remotis exiſtat) in Eccleſia cathedrali, in cujus civitate vel diœceſi conſiſtit beneficium: & nihilominùs utroque caſu in Eccleſia vel beneficio, de quo agitur, volumus appellationem hujuſmodi publicari, ac de ipſa, quandocunque petitum fuerit, copiam modo præmiſſo fieri appellato. Verùm, ſi propter appellati aut ſuorum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat (ut præfertur) appellationem eandem in loco aliquo publico ſic ſolenniter volumus publicari, quòd ad appellati ſeu ejus procuratoris notitiam poſſit veriſimiliter pervenire. Intimatio verò aliter facta, omni careat juris effectu: Nec cauſa per appellationem eandem ad ſedem cenſeatur devoluta prædictam, niſi ad appellatum ejus plena & certa notitia, intra tempus prædictum aliter perveniſſet. Idem quoque in aliis caſibus obſervari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

CAP. IV.

¶ *Decretalis, Ut circa. locum non habet, cùm appellans jus ſuum vel Eccleſiæ directè proſequitur: ſed cùm in formam vel perſonas opponit crimina vel defectus: quorum circumſtantias, ſi non ſpecificat, ſuper illis non auditur, etiam ſi juret illas didiciſſe de novo. Nec etiam in eadem cauſa ſuper illis auditur alius non appellans, & proſequens commune non proprium intereſſe: poteſt tamen aſſiſtere appellanti. Appellans, qui non ſervat formam, etiamſi appellationi renuntiat, per viam querelæ non proſequitur objecta, nec etiam alia: niſi in caſibus exceptis. Omiſſio formæ licèt appellantem à probatione repellat, non tamen infirmat probationem ſuper his legitimè factam adverſarii confeſſione vel aliter.* hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

COnſtitutionem, Ut circa *a*. editam in Concilio Lugdunenſi, locum decernimus non habere, quando, quæ opponuntur, directè reſpiciunt jus Eccleſiæ, vel opponentis perſonæ: ſed tantùm ubi per competitorem *b* vel oppoſitorem quemlibet appellantem in formam aut perſonas defectus vel crimina opponuntur. Cæterùm cùm circa crimina vel defectus debitam circumſtantiarum ſpecificationem prædictus omittit appellans, non eſt poſtmodùm in proſecutione negotii ſuper his audiendus, etiamſi circumſtantias hujuſmodi, vel probationes earum per juramentum aſſerat ad ſe perveniſſe de novo. Sanè ſi quis, cujus intereſt, ab electione, poſtulatione, vel proviſione duxerit appellandum, opponendo crimina vel defectus, formâ dictæ conſtitutionis omiſſâ, eodem poſtmodùm appellationem hujuſmodi proſequente, alius ſuperveniens non appellans, contra appellatum in eadem cauſa principaliter admitti non debet, pro intereſſe communi eoſdem articulos proſequendo, licèt appellanti poſſit aſſiſtere, ne colludat: non tamen ei propter hoc proſecutionem proprii intereſſe denegamus. Inſuper ſi appellans ab electione, poſtulatione vel proviſione per viam querelæ ſimplicis cauſam agat, vel eam appellato agente defendat, repellitur ab objectibus in appellatione ſua expreſſis & aliis, niſi conſtiterit ipſum formam ſervâſſe prædictam, præterquam in caſibus in conſtitutione præmiſſa exceptis: etiamſi appellationem ſuam non proſequatur, nec exhibeat, & illâ ſe aſſerat nolle uti: dum tamen de ipſa coram Judice fiat fides: quia per ipſam jus repellendi eundem adverſario eſt quæſitum. Illius verò conſtitutionis formæ omiſſio, licèt appellantem ab objectibus in

a *Vide Bart. in l. ſi fidejuſſor. §. meminiſſe. ff. de leg. 1.* b *al. ita: ut nullus ex Cardinalibus.* c *vide Bald. in l. 1. col. 4. Cod. de Latin. lib. toll. quanquam.* d *Conſule l. mortuo. ff. de jud. c. caveant. 3. q. 9. Pann. in d. c. licèt. Font.* e *Not. idem eſſe ſcripturam legere, aut legendam exhibere. Vide l. item apud Labeon. §. convitium autem. juncta l. lex Cornelia. §. ſi quis librum.*

a *Hic not. Card. quòd lex aut capitulum allegandum eſt per ſuum principium. Font.* b *Nota differentiam inter competitorem & oppoſitorem, & quis ſit competitor: dic, ut in gl. ejuſdem. Oppoſitor autem eſt, quando electus eſt unicus. ut lit. pend. c. 1. & 2. l. 6. Zabarel.*

formam electionis, vel perſonas eligentium, vel electi propoſitis vel proponendis, & eorum facienda probatione repellat *a*: probationem tamen factam ſuper his per adverſarii confeſſionem *b*, vel aliàs legitimè non infirmat.

CAP. V.

¶ *Sine ſpeciali licentia Papæ nullus providere poteſt Eccleſiæ cathedrali Clero carenti & populo Chriſtiano. Religioſus per Prælatum licentiari non debet, ut tali proviſioni conſentiat: conſentiens, etiamſi fuerit conſecratus, priori Prælato ſubjacet: nec in Epiſcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promovetur: quæ contrà fient, irrita decernit.* Joan. Andr.

Idem.

IN pleriſque Eccleſiis nedum (quod dolentes referimus) præſidio facultatum privatis, ſed & Clero carentibus & populo Chriſtiano, multos frequenter & religioſos præſertim, improvida ſuperiorum proviſio ad Pontificatûs aſſumit honorem: qui nec (ut expediret) prodeſſe, nec præeſſe (ut deceret) valentes, inſtabilitate vagationis & mendicitatis opprobrio ſerenitatem Pontificalis obnubilant dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam facientium, quàm ut frequentiùs recipientium proviſiones hujuſmodi providere: de conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, ut nullus decætero, quantacunque dignitate præpollens (niſi ſpeciali ſuper hoc auctoritate ſedis Apoſtolicæ fulciatur) de paſtore provideat cathedrali Eccleſiæ ſibi qualitercunque ſubjectæ, quæ Clero careat & ſubditis Chriſtianis: Nulluſque religioſus à ſuo unquam, quòd proviſioni tali conſentiat, licentietur Prælato. Quòd ſi licentiatus etiam hujuſmodi proviſioni conſenſerit, & in Epiſcopum ſe fecerit aut permiſerit conſecrari, in Epiſcopali nullatenùs recipiatur honore. Sed in tantæ ambitionis pœnam ſub religionis, aut monaſterii ſui Prælato ſemper ſic degat humilis, jaceatque proſtratus, quòd nullus eidem in religione ſua vel extra, ad gradum honoris vel adminiſtrationis cujuslibet ſit aſcenſus. Nos enim quicquid contra præmiſſa vel aliquod præmiſſorum contigerit attentari, irritum eſſe decernimus & inane, contrariâ quâcunque conſuetudine non obſtante. Sanè circa præfatas Eccleſias præmiſſa ſic ſpecialiter providenda decernimus, quòd circa proviſionem quarumlibet aliarum, facultatem ſuperiorum nec coarctare intendimus, nec ultra juris communis limites ampliare.

CAP. VI.

¶ *Capitulum Quorundam. quoad diſcordiam & minoritatem numeri, intelligitur quoad voces facti, non ſecundùm juris fictionem.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUod circa religioſorum electiones ſuper diſcordia & minoritate numeri Bonifacianâ conſtitutione cavetur, de diſcordia & numeri minoritate, quæ in facto, non in fictione vel juris effectu conſiſtunt, debere intelligi declaramus.

CAP. VII.

¶ *Emolumentum ex juriſdictione, ſigillo curiæ, vel aliàs pertinens ad Prælatum cathedralis Eccleſiæ vel collegiatæ, eâ vacante, non obſtante conſuetudine (deductis expenſis) reſervandum eſt ſucceſſori: niſi tunc certa dignitati competat juriſdictio cum ipſius emolumento.* Joan. Andr.

Idem.

STatutum ſuper bonis à Prælatis cathedralium regularium & collegiatarum Eccleſiarum dimiſſis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris ſucceſſoribus fideliter reſervandis editum: locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex juriſdictione, & ſigillo curiæ Eccleſiaſticæ vel ſecularis, aut aliàs undecunque, quod ad Prælatos (Eccleſiis non vacantibus) pertineret, conſuetudine quâlibet contrariâ non obſtante: ita tamen quòd in iſtis & ſimilibus rationabiles deducantur expenſæ. Cæterùm ad ſingulares perſonas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent, juriſdictio cum ejus emolumento devolvitur: ſede vacante, de conſuetudine, privilegio, vel jure alio ſpeciali, nolumus præſentem conſtitutionem extendi.

CAP. VIII.

¶ *Conceſſio licentiæ generalis Religioſo de conſentiendo electioni factæ vel fiendæ, non valet.* Joan. de Imol.

Idem.

CUm conceſſa Religioſo à ſuperiore ſuo licentia, ut electioni vel proviſioni (ſi quam de ipſo contigerit fieri) ſuum dare poſſit aſſenſum, ambitionis vitio viam paret, nullius eam exiſtere volumus firmitatis.

DE RENUNCIATIONE.
TITULUS IV.

CAP. UN.

¶ *Renunciatio dignitatis vel beneficii facta per procuratorem ad hoc conſtitutum, tenet: licèt priùs procurator fuerit revocatus: ipſo tamen & ſuperiore, cui fiebat ceſſio, ignorante: niſi per malitiam ipſorum vel aliorum revocatio ipſis fuerit occultata.* Joan. Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*
(an. 1312.)

CUm *a* illuſio & variatio in perſonis Eccleſiaſticis maximè ſint vitandæ, præſenti conſtitutione ſancimus, ut ſi quis ad cedendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati *b*, vel beneficio procuratorem ſponte ac liberè conſtituerit, & ipſum ignorantem poſtmodùm duxerit quomodolibet revocandum: teneat ceſſio facta per eum, antequam ad ipſius vel illius (in cujus manibus ceſſio fuerat facienda) notitiam revocatio hujuſmodi ſit deducta. Niſi fortè per ipſos aut alios malitioſè factum fuerit, quò minùs ad eos vel eorum alterum ante ceſſionem potuerit revocatio perveniſſe.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.
TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Si Prælati regulares non conferunt intra ſex menſes prioratus, adminiſtrationes, & Eccleſias vacantes, quæ non ſunt de menſa, ſed ſolent ſpeciales (licèt obedientiarios) rectores habere: Diœceſani auctoritate ſuâ vel Apoſtolicâ, ſi ſint exempta, conferunt illa perſonis, quibus per Prælatos fuerant conferenda. Nec permittunt illa applicari menſis Prælatorum, vel penſionibus gravari. Declarantur etiam decret. de offic. ordin. præſenti. & de præbend. cùm ſingula. in talibus prioratibus & Eccleſiis locum habere.* Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

QUia regulares Prælati prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes, aut quævis alia beneficia, ad eorum diſpoſitionem ſpectantia, cùm vacant,

a *Not. hic confeſſionem in judicio nullo factam valere. Idem dixit Innoc. c. fin. de reſtit. ſpol. Panor. Font.* b *In quacunque parte litis opponatur ſecundùm Imol. Sed Franc. dicit, hanc exceptionem dilatoriam: & ideò quia in iſtis ſpiritalibus non conteſtatur lis. Clem. ſæpe. opponenda antequam procedatur ad illa, quæ aliàs fiunt poſt litem conteſt. per gl. & quæ ibi dixi. cap. 1. ſupr. eod. tit. l. 6. Font.*

a *Vide Fel. in c. ex parte decani. ext. de reſcript.* b *Sub iſta voce dicit Cardin. per hunc text. non comprehendi Epiſcopatum. Fel. in rubr. de major. & obed. in coll. 6. Font.*

cant, interdum committere negligunt vel conferre intra tempus in Lateranen. *a* Concilio conſtitutum: diœceſani locorum in non exemptis, ſuâ, in exemptis verò Apoſtolicâ auctoritate negligentiam ſuper hoc ſuppleant eorundem. Prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes, & beneficia hujuſmodi, illa *b* videlicet, quæ conſueverunt per ſeculares Clericos gubernari, ſecularibus Clericis: alia *c* verò, quæ Religioſis duntaxat committi ſunt ſolita vel conferri, Religioſis monaſteriorum, quorum Prælati hujuſmodi negligentes fuerint, conferendo. Eâdem quoque auctoritate diœceſani ſuffulti nullo modo permittant, quòd iidem Prælati prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes, aut beneficia hujuſmodi applicent menſis ſuis, penſionesvé novas eis imponant, aut veteres augeant, ſive quòd ipſis de novo impoſitæ, ſive auctæ ſolvantur. Præmiſſa verò de prioratibus, Eccleſiis, adminiſtrationibus, & beneficiis intelligimus, quæ non ſunt de menſa Prælatorum ipſorum, ſed ſpeciales Priores, adminiſtratores ſeu rectores conſueverunt habere: licèt Priores ſeu adminiſtratores hujuſmodi liberè poſſint ad clauſtrum (cùm oportuerit) revocari. In quibus etiam conſtitutionem Bonifacii Papæ octavi prædeceſſ. noſtri, bona beneficiorum vacantium occupari à Prælatis vel aliis prohibentem, ac nihilominùs in prioratibus hujuſmodi & Eccleſiis illud Bonifacii ejuſdem ſtatutum, quod Religioſum quemcunque pluribus præeſſe prohibet prioratibus, aut Eccleſiis curam animarum habentibus (etiamſi cura ipſa non per eum, ſed per alium habeat exerceri) locum ſibi cenſuimus vendicare: licèt etiam eiſdem prioratibus cura non immineat ſupradicta.

DE ÆTATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.
TITULUS VI.
CAP. I.

Diœceſani ſervare debent, & à ſuis ſubditis ſervari facere jura, loquentia de qualitate perſonarum præficiendarum Eccleſiis. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.* (*an. 1312.*)

CUm *d* Eccleſiæ, quibus præficiuntur perſonæ minùs idoneæ ſcientiâ, moribus vel ætate, gravia propter hoc (ut docet experientia) nonnunquam perferant in ſpiritualibus & temporalibus detrimenta: Nos volentes per locorum diœceſanos, quibus ratione officii hoc competit, præcipuè ſuper hoc diligentiùs præcaveri: eis diſtrictè injungimus, ut ipſi ſtatuta canonica, quæ ſuper præficiendis perſonis in hujuſmodi Eccleſiis hactenus emanârunt, diligentiùs per ſeipſos obſervent, & faciant à ſuis ſubditis inviolabiliter obſervari, ſi divinam offenſam, & ſedis Apoſtolicæ debitam vitare voluerint ultionem.

CAP. II.

In capitulo cathedralis Eccleſiæ vel collegiatæ vocem non habet, qui non eſt Subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus eſt ordo, poſt annum, niſi priùs (impedimento ceſſante) promoveatur ad illum, in Capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, & interim perdit diſtributionem dimidiam. Joan. Andr.

Idem.

UT *e* ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis ſecularibus vel regularibus Eccleſiis ſunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in poſterum, ad ſuſcipiendos ſacros ordines propenſiùs inducantur: ſtatuimus, ut nullus decætero in hujuſmodi Eccleſiis vocem in Capitulo habeat (etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur) niſi ſaltem in Subdiaconatûs ordine fuerit conſtitutus. Illi verò, qui dignitates, perſonatus, officia, vel præbendas, quibus certi ordines ſunt annexi, pacificè nunc obtinent in eiſdem Eccleſiis, vel obtinuerint in futurum, niſi (juſto impedimento ceſſante) ad hujuſmodi ordines ſe promoveri fecerint intra annum, extunc donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant earundem. Ipſiſque diſtributionum, quæ dantur his, qui certis horis interſunt, pars dimidia ſubtrahatur, non obſtantibus quibuslibet conſuetudinibus vel ſtatutis: Pœnis aliis, quæ contra tales promoveri ad ordines recuſantes ſtatuuntur in jure, nihilominùs in ſuo robore permanſuris.

CAP. III.

In XVIII. anno ad Subdiaconatum: in XX. ad Diaconatum: in XXV. ad Presbyteratum poteſt quis liberè promoveri. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GEneralem Eccleſiæ obſervantiam volentes antiquis juribus in hac parte præferri, decernimus, ut (alio non obſtante impedimento *a* canonico) poſſit quis liberè in decimo octavo ad Subdiaconatûs, in vigeſimo ad Diaconatûs, & in vigeſimo quinto ætatis ſuæ anno, ad Presbyteratûs ordines promoveri.

DE OFFICIO VICARII.
TITULUS VII.
CAP. UN.

Jura loquentia de Eccleſiis curatis, locum habent, quoad tria, in Vicariis perpetuis Eccleſiarum parochialium. Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

QUæ de Eccleſiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum ſimilium amittendis, ac de ipſarum rectoribus promovendis ad ſacerdotium, & de eorum ætate à jure ſtatuta noſcuntur, in perpetuis *b* Eccleſiarum parochialium Vicariis & aſſumptis ad eas, volumus obſervari.

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.
TITULUS VIII.
CAP. UN.

Judex ad receptionem teſtium in civili, & executor ad providendum certæ perſonæ, cognitione præmiſſâ, à Papa deputati, licitè ſubdelegant.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

JUdices ſuper receptione teſtium in cauſa civili: Nec non executores ad providendum aliquibus, ſi per inquiſitionem ſolertem eos eſſe vitæ laudabilis & converſationis honeſtæ repererint, à ſede Apoſtolica deputati, aliis poſſint committere licitè vices ſuas.

a *Id eſt, Conc. Later. ſub Alex. III. c. 8.* b *Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 14. de refor. c. 6.* c *al. ita: illa verò, &c.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 12.* e *Vid. Conc. Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 12. & ſeſſ. 24. de refor. c. 12.*

a *Dictio,* impedimento, *deeſt in antiquioribus exemplaribus.* b *De vicariis perpetuis, vide multa per Felinum in cap. G. perpetuas. extr. de fid. inſtrum.*

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS IX.

CAP. I.

Epiſcopi ita debent corrigere Clericorum exceſſus, quòd metu pœnæ ipſi arceantur, & alii pertimeſcant. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

(an. 1312.)

UT Clericorum audacia, qui prætextu privilegii Clericalis ordinis *a* impunitatem exceſſuum obtinere ſperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quæ nimium diffamatur Eccleſia, & ſcandala gravia in populo generantur, potiſſimè cùm talia per Epiſcopos, ad quos horum ſpectat correctio, deferantur ut plurimùm incorrecta, propenſiùs compeſcatur: eiſdem Epiſcopis diſtrictè injungimus *b*, quatenus ſic circa correctionem Clericorum hujuſmodi vigilanter intendant, & diligenter ſui officii debitum exequantur, quòd & iidem Clerici metu pœnæ à ſuis arceantur inſolentiis *c*, & alii eorum exemplo perterriti proſilire ad ſimilia meritò pertimeſcant.

CAP. II.

Valet collatio beneficii facta à collatore quolibet circa Legatum Apoſtolicum, non factâ mentione de beneficio, quod priùs habebat is, cui fit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETſi ab Apoſtolicæ ſedis Legato, de beneficio facta collatio beneficium aliud obtinenti, non valeat, niſi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio ſpecialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus, hoc nolumus obſervari.

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

Qui ſciens ſine proteſtatione recipit inſtrumentum vel literas ſuæ procurationis, quibus conſtituens pro ipſo cavebat, ſuper incluſis in procuratorio dominum defendere cogitur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

INſtrumento vel literis, quibus te aliquis in cauſis ſuis procuratorem conſtituens pro te debito modo cavit, ſimpliciter (nullâ factâ proteſtatione) à te ſcienter receptis, non potes poſteà recuſare defenſionem illius: imò cogi poteris ipſum defendere in omnibus cauſis & negotiis, ad quæ prædicta inſtrumenta ſeu literæ ſe extendunt: Cùm per hæc ad omnia tuum præſtitiſſe videaris aſſenſum.

CAP. II.

Procurator habens mandatum jurandi, & omnia faciendi, quæ requirunt ſpeciale mandatum, contra electum vel proviſum opponere non poteſt crimina vel defectus. Joan. Andr.

a *Dictio*, ordinis, *deeſt in antiquiorib. exemplaribus.* b *Si negligant, peccant mortaliter. 4. diſtin. c. denique. Aufre. Fontanus.* c *Ob iſtam cauſam puniuntur rei in ipſo loco delicti. Salic. in auth. ſi verò. C. de adulter. Font.*

Idem.

NOn poteſt procurator ad agendum vel defendendum *a*, jurandumque de calumnia & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quæ ſpeciale mandatum exigunt, conſtitutus (niſi aliud ſuper hoc in mandatis habeat) opponere in perſonam electi, ſeu ejus, cui eſt proviſio facienda vel facta, crimina *b* vel defectus: Cùm ſub generalitate tali graviora non veniant, vel majora, quàm in ipſo procuratorio ſint expreſſa.

CAP. III.

Religioſus etiam pro conreligioſo, niſi pro conſorte ejuſdem litis, non poteſt procurator conſtitui ſine licentia ſuperioris, nec etiam alium conſtituere, nec ſubſtituere: licèt hoc habeat in mandatis. Joan. Andr.

Idem.

REligioſus procurator, etſi per alium religioſum ſui vel alterius monaſterii fuerit conſtitutus, ſicut non poteſt ſine ſui ſuperioris licentia procurationis *c* officium ſuſcipere, niſi pro ſuo in eadem lite conſorte: Ita non poteſt alium procuratorem conſtituere ſeu ſubſtituere, etiamſi per conſtituentem hoc ſibi expreſsè fuerit commiſſum.

CAP. IV.

Per obitum Rectoris Eccleſiæ revocatur procurator, ab eo pro Eccleſia conſtitutus, etiam quoad jam cœpta.

Idem.

PRocuratorem à Prælato, Rectore, vel alio quolibet, pro Eccleſia *d* ſua vel beneficio conſtitutum, per mortem conſtituentis revocari cenſemus: Etiam quoad negotia jam incœpta, & cauſas, in quibus per ipſum lis fuerit ante mortem hujuſmodi conteſtata.

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

TITULUS XI.

CAP. UN.

Eccleſia probans ſe læſam per lapſum temporis, ad illud tempus tantùm reſtituitur, & intra quadriennium à tempore læſionis.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

AB Eccleſia *e* adversùs lapſum temporis, in quo ſe læſam affirmat, in integrum reſtitutio peti poteſt: & cauſa reſtitutionis hujuſmodi finiri debet intra quadriennium continuum à tempore læſionis, etiamſi minus quadriennio tempus læſionis exiſtat. Sed non fiet reſtitutio, niſi ad tantum tempus, quantum ſe læſam fore probabit.

a *Idem & multò magis ſi ad alterum tantùm, cùm tunc procuratoris minor eſſet poteſtas.* b *Crimina intellige magna vel parva, dum tamen talia ſint, quæ probata repellerent electum à beneficio, de quo agatur. juxta cap. 1. de elect. lib. 6. & Clem. conſtit. ſup. de elect. Bonifacius.* c *al. procuratoris.* d *vide cap. ſi tibi abſenti. de præben. lib. 6.* e *De intellectu hujus Clementinæ Matthæus de Afflictis deciſ. 17.*

F I N I S.

CLE-

CLEMENTINARUM LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

Conſtitutio Bonifacii, quæ habet, quòd citationes etiam extra dies ſolennes publicè factæ, de mandato Papæ, in audientia literarum Apoſtolicarum, vel papali palatio, affixæ januis majoris Eccleſiæ loci, in quo Papa cum curia ſua degit, arctent citatum, ac ſi ad eum perſonaliter deveniſſent: reſtringitur ad eos, qui impediunt, ne ad eos poſſit citatio pervenire, vel quorum domicilium tutè non poteſt adiri. Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.* *(an. 1312.)*

DUdum *a* Bonifacius Papa VIII. prædeceſſor noſter conſtituit, ut citationes auctoritate Apoſtolicâ de perſonis quibuſcunque, ac etiam undecunque ad inſtar edictorum in albo prætoris propoſitorum, etiam extra dies ſolennes, in quibus Romani Pontifices proceſſus conſueverunt facere generales, ipſo Papâ ſpecialiter & ex certa ſcientia id mandante factæ, in Apoſtolicarum audientia publica literarum, vel in papali palatio, publicè poſtmodùm majoris Eccleſiæ loci, in quo Romanus Pontifex cum ſua curia reſidebit, januis affigendæ, ſic valeant atque arctent citatos poſt lapſum terminum *b*, quem (conſideratâ diſtantiâ locorum) citationibus ipſis apponi convenit competentem, ac ſi ad eos perſonaliter deveniſſent. Quia verò ſtatutum ipſum rationabiliter editum, propter malitiam temporis tunc inſtantis, nonnullis nimis rigoroſum videtur: Nos rigorem ipſum manſuetudine temperantes, idem ſtatutum, & præfatum modum citandi reſtringimus ad illos tantùm, & in illis locum volumus ſibi vendicare, qui faciunt, impediunt, vel procurant per ſe vel per alios quoquo modo, ne ad eos poſſit citatio pervenire: vel quorum domicilia ſive loca non poſſunt tutè libereve adiri. Porrò ei, quod circa citationes abſentium, tam diebus ſolennibus, quàm aliis, Eccleſia *c* Romana diverſis ex cauſis interdum facere conſuevit, per præſentem conſtitutionem ſeu moderationem in nullo volumus derogari.

CAP. II.

In cauſis etiam pendentibus beneficialibus, decimarum matrimonialibus, & uſurarum, & ipſas tangentibus, procedi poteſt ſimpliciter & de plano, abſque judiciorum ſtrepitu & figura. Joannes Andreas.

Idem.

DIſpendioſam prorogationem litium (quam interdum ex ſubtili ordinis judiciarii obſervatione cauſarum docet experientia provenire) reſtringere in ſubſcriptis caſibus cupientes: Statuimus, ut in cauſis ſuper electionibus, poſtulationibus, vel proviſionibus, aut ſuper dignitatibus, perſonatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, ſeu quibuſvis beneficiis Eccleſiaſticis, aut ſuper decimis, ad quarum etiam præſtationem poſſunt, qui tenentur ad eas, præmoniti cenſurâ Eccleſiaſticâ coërceri, necnon ſuper matrimoniis vel uſuris, & eas quoquo modo tangentibus ventilandis, procedi valeat de cætero ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu judicii & figura: Volentes non ſolùm ad futura negotia, ſed ad præſentia, & adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

DE FORO COMPETENTI.

TITULUS II.

CAP. UN.

Concedit Concilium certo caſu Epiſcopis expulſis à ſuis ſedibus, quòd in locis aliarum diœceſum ſervatâ formâ, quam limitat, poſſint procedere contra expulſores, conſiliarios, & fautores, & inter ſubditos jus dicere. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

QUamvis ſacris canonibus ſit generaliter interdictum, ne quis Epiſcopus juriſdictionem in diœceſi exerceat alienâ: non tamen Epiſcopis, qui à ſuis ſedibus protervia impiorum expulſi non audent propter metum perſequentium in ſuis civitatibus vel diœceſibus, aut earum parte aliqua reſidere, nec juriſdictionem ad ſe ſpectantem per ſe vel per alium inibi exercere: ne injuria in eorum expulſione ipſorum irrogata Eccleſiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in diœceſibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis inſignibus ſuis Eccleſiis vicinioribus, in quibus poterunt ſecurè morari, & juriſdictionem ſuam liberè exercere, poſſint contra ſuos expulſores, & eorum in hac parte conſiliarios & fautores (dummodò civitates, vel loca hujuſmodi eiſdem expulſoribus, conſiliariis, & fautoribus ſint ſecura, & ipſi perſonaliter vel ad domum, ſi hoc tutè fieri valeat, alioquin publicè in Eccleſia cathedrali loci vel domicilii eorundem citati fuerint) liberè procedere, prout juſtitia ſuadebit.

a *Modus citandi per edictum in forma hujus Clement. locum habet in ſolo Papa, ut not. hìc Zabarella. eum videto.* b *al. termini.* c *In quodam manuſcripto ita: Eccleſia Rom. diverſis ex cauſis proceſſus interdum, &c.*

Si verò dicti Epiſcopi auſi non fuerint hujuſmodi ſuos expulſores, vel eorum conſiliarios aut fautores dicto modo citare, vel ipſi malitiosè impedimentum præſtiterint, ne potuerint ſic citari: licitum ſit eiſdem Epiſcopis, ut expulſores, conſiliarios, & fautores eoſdem diebus aliquibus Dominicis vel feſtivis, cùm populus convenerit ad divina, ut ſic facta citatio ad eos pervenire veriſimiliùs a præſumatur, citent vel citari faciant publicè in Eccleſiis civitatum vel locorum inſignium prædictorum, & procedant deinde contra ipſos, ſi citati taliter ſtatuto ipſis peremptorio termino competenti coram eiſdem Epiſcopis noluerint comparere, acſi citati legitimè aliàs extitiſſent.

Eiſdem etiam Epiſcopis indulgemus, ut inter ſuos ſubditos (ne ob defectum juſtitiæ diſpendium aliquod patiantur) poſſint in diœceſibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodò per ſe vel per alium hoc in ſuis propriis diœceſibus facere non audeant, vel non poſſint) juriſdictionem ſuam omnimodam exercere: Ita tamen, quòd ſubditi, qui expulſores, vel eorum fautores, aut conſiliarii non fuerint, ultra duas diætas à fine ſuæ diœceſis non trahantur. Volumus inſuper, ut ante omnia à diœceſanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmiſſis: quam ſi obtinere nequiverint b, procedant nihilominùs, prout ſuperiùs eſt expreſſum. Sanè ſi prædicti Epiſcopi aſſeruerint, ſe non fuiſſe auſos præfatos expulſores, conſiliarios, vel fautores, perſonaliter, vel ad domum, aut publicè (ut præmittitur) in eorum Eccleſia cathedrali citare: vel ipſos malitiosè præſtitiſſe impedimentum, ne per eos potuerint ſic citari: aut quòd in ſuis diœceſibus juriſdictionem per ſe vel per alium contra ipſos exercere nequeunt, vel non audent: ſtari ſuper his volumus aſſertionibus eorundem. Ipſis diſtrictiùs injungentes, ſub interminatione divini judicii, ne circa præmiſſa contra conſcientiam quicquam mendaciter aut dolosè aſſerant vel confingant. Eorundem autem Epiſcoporum ſententias & proceſſus, quos in præmiſſis caſibus in aliis diœceſibus duxerint faciendos, denuncient, ſeu denunciari faciant per ſuas diœceſes convicini Epiſcopi, cùm ab eis fuerint requiſiti. Per præmiſſa quoque nullum ex tranſcurſu temporis quanticunque, vel aliàs quoquo modo locorum diœceſanis, vel aliis quibuſcunque juriſdictionem habentibus in locis præmiſſis, in quibus prædicti Epiſcopi ſic expulſi juriſdictionem (ut prædicitur c) exercebunt, præjudicium generetur.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

TITULUS III.

CAP. UN.

¶ *In cauſa beneficiali delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars poteſt petitorium & poſſeſſorium intentare. Et ante cauſæ concluſionem poteſt ſpoliatus ſuſpenſo petitorio ſuo, vel adverſarii, poſſeſſorium proſequi.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

CAuſâ d beneficiali per appellationem ad ſedem Apoſtolicam legitimè devolutâ, tam appellanti, quàm appellato licere decernimus, nedum petitorium, ſed & poſſeſſorium intentare. Et in ſpoliantis odium ante cauſæ concluſionem ſuſpendere petitorium a ſe, & ab adverſario intentatum, in ſolo poſſeſſorio procedendo.

a *Al. veriſimiliter.* b *al. nequibunt.* c *al. præmittitur.* d *Vide Paul. de Caſtro conſil. 277. lib. 1. & de intellectu, Covarruviam lib. 1. var. reſol. c. 16. num. 13.*

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITULUS IV.

CAP. UN.

¶ *Appellans ante definitivam, etiam à definitiva, lata eo abſente, citato vel non, appellare poteſt: niſi prima appellatio fuerit frivola manifeſtè: quo caſu non appellat, tanquam manifeſtus contumax.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

(an. 1312.)

SI ante a definitivam ſententiam à Judice quis appellando recedat, & Judex ſuæ appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato ulteriùs in cauſa procedens, contra ipſum etiam abſentem ſententiam definitivam promulget, poterit idem appellans à dicta ſententia intra tempus debitum appellare: Niſi ejus prima appellatio eſſet frivola manifeſtè.

UT LITE PENDENTE NIL INNOVETUR.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ *Si duo litigantes ſuper beneficio, moriantur: ſive uterque in curia, vel ſolus poſſidens, vel neutro poſſidente alter tantùm, altero alibi moriente: ad Papam, & in converſis caſibus ad Ordinarium ſpectat collatio, ſi ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantùm moritur, ſi ſuperſtes, vel alius, cujus interſit, litem proſequitur, ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio ſpectat.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

SI duobus in Romana curia, ſuper beneficio ſibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque, collationem hujuſmodi beneficii ad Romanum Pontificem: ſi verò extra dictam curiam, ad Ordinarium decernimus pertinere: niſi forſan alius ab eis in dicto beneficio jus haberet. Quòd ſi unum in dicta curia, alterum verò extra mori contingat, ſi moriens in curia beneficium poſſidebat, ad Romanum Pontificem: ſi verò alius, ad Ordinarium pertineat collatio ſupradicta. Neutro autem ipſorum beneficium poſſidente, erit Romanus Pontifex, propter auctoritatis prærogativam in collatione hujuſmodi præferendus. Si verò, alter tantummodò, ſive poſſeſſor, ſive petitor, decedat, ſi ſuperſtes, vel alius, cujus interſit, cauſam nihilominùs proſequatur (cùm interim beneficium de jure conferri non poſſit) ad quem collatio ejus pertineat, futurus declarabit eventus. Nam ſi ad defunctum pertinuiſſe beneficium fuerit declaratum, pertinebit ad Papam, ſi ille in curia, vel ad Ordinarium, ſi extra curiam ſit defunctus. Quòd ſi ad neutrum illud ſpectâſſe conſtiterit, ad Ordinarium collatio pertinebit. Salvâ tamen, in præmiſſis omnibus Rom. Pontificis poteſtate: ad quem Eccleſiarum, perſonatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum plena & libera diſpoſitio, ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere.

CAP. II.

¶ *Lis dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, cùm citatio legitimè pervenit ad partem, vel per eam ſtetit, quò minùs perveniret, cum tali expreſſione, quòd potuit inſtrui ſuper quo conveniatur.* Joan. Andr.

Idem.

CUm lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere cenſemus, poſtquam à Judice

a *Not. quòd appellari poteſt ante definitivam, quod eſt verum indiſtinctè de jure canonico, dum tamen appelletur ex cauſa rationabili. cap. ut debitus. ext. de appell. ſed de jure civili non appellatur, niſi in certis caſib. Zabarella.*

compe-

competenti in ea citatio emanavit, & ad partem citatam pervenit: vel per eam factum fuit, quò minùs ad ejus notitiam perveniret. Dum tamen in citatione prædicta talia ſint expreſſa, per quæ plenè poſſit inſtrui, ſuper quibus in judicio convenitur.

DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

TITULUS VI.

CAP. UN.

¶ *Si ſuper beneficio contra ipſius poſſeſſorem, qui triennio non poſſedit in petitorio vel poſſeſſorio una definitiva fertur in curia, etiamſi nulla fore dicatur, ipſius beneficii ſequeſtratio per loci Ordinarium fieri debet: quam impediens, vel ſequeſtratos fructus occupans, excommunicatus eſt: & ſi eſt de litigantibus, cadit à jure ſuo, & reſpicit pendentia.* Joan. Andr.

Idem. *a*

AD compeſcendas litigantium malitias, definimus, ut una contra poſſeſſorem definitiva ſententia ſuper beneficio apud ſedem Apoſtolicam, duntaxat in petitorio vel poſſeſſorio promulgata, beneficium ipſum, etiamſi dignitas, vel perſonatus exiſtat, & curam habeat animarum, à poſſeſſore hujuſmodi (dum *b* tamen triennio pacificè anteà ab eo poſſeſſum non fuerit) per loci Ordinarium, apud aliquam perſonam idoneam ſequeſtretur, quæ plenam de ipſo & debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipſius (debitis ejuſdem ſupportatis oneribus) ſupereſſe contigerit, illi reſtituat, qui finalem in cauſa victoriam obtinebit. Si quis autem ſequeſtrationem hujuſmodi impedire, vel fructus ſequeſtratos quoquo modo præſumpſerit occupare, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto: à qua (niſi impedimento priùs amoto, & occupatis per eum fructibus reſtitutis) nullatenùs abſolvatur. Et nihilominùs, ſi de litigantibus fuerit, à jure (ſi quod in hujuſmodi beneficio, vel ad ipſum forſitan competebat eidem) hoc ipſo ſe noverit cecidiſſe: Præmiſſis nedum circa futura, ſed etiam circa per appellationem pendentia negotia obſervandis: Non obſtante ſi contra præfatam ſententiam de nullitate forſan opponatur.

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS VII.

CAP. UN.

¶ *Verba literarum Apoſtolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plenè probant, ſi ſuper illis gratia vel intentio Papæ fundatur.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.* (*an. 1312.*)

LIteris noſtris, quibus nos dignitates quaslibet ſeu beneficia collationi noſtræ vel ſedi Apoſtolicæ reſervâſſe, aut reſignationem beneficii alicujus recepiſſe, vel recipiendi poteſtatem alii commiſiſſe, vel aliquem excommunicâſſe, ſeu ſuſpendiſſe, ſeu aliquem Capellanum noſtrum vel familiarem fuiſſe, vel alia ſimilia, ſuper quibus gratia, vel intentio noſtra fundatur, feciſſe narramus, cenſemus ſuper ſic narratis fidem plenariam adhibendam: Volentes ad præterita & pendentia (etiam per appellationem) negotia hoc extendi.

DE TESTIBUS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Per teſtes Chriſtianos convinci poſſunt Judæi & Sarraceni, non obſtantibus contrariis privilegiis Regum & Principum: quibus ſi utantur, ſubtrahitur illis Chriſtianorum commercium.* Joan. Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

CUm Judæi quidam & Sarraceni (ſicut accepimus) quòd ſuper civilibus aut criminalibus convinci per Chriſtianos non poſſint, ſe privilegiis Regum & Principum tueantur (quia id nedum juri contrarium, ſed & Chriſtianæ religioni opprobrioſum eſt quamplurimùm & adverſum) Reges eoſdem & Principes *a* in Domino exhortamur, ne concedant hujuſmodi decætero privilegia, vel ſervent aut ſervare permittant etiam jam conceſſa. Quòd ſi Judæi, aut Sarraceni privilegiis talibus uti præſumpſerint, Chriſtianorum communio eis ſubtrahatur, ſic, quòd Chriſtiani ab eorum abſtinere communione cenſurâ Eccleſiaſticâ (ſi opus fuerit) compellantur.

CAP. II.

¶ *Publicatis atteſtationibus teſtes produci non poſſunt (etiam in cauſa appellationis) ſuper eiſdem articulis vel directè contrariis.* Joan. Andr.

Idem.

TEſtibus ritè *b* receptis, & eorum atteſtationibus publicatis, ſicut non licet ſuper eiſdem vel directò contrariis articulis alios, vel eoſdem teſtes in principali cauſa producere: ſic non debet in appellationis cauſa licere: Cùm non minùs in appellationibus, quàm in principali cauſa ſubornatio ſit timenda.

DE JUREJURANDO.

TITULUS IX.

CAP. UN.

¶ *Juramenta, quæ Romanæ Eccleſiæ præſtant Romani Principes, fidelitatis exiſtunt.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

ROmani Principes *c*, orthodoxæ fidei profeſſores, ſacroſanctam Roman. Eccleſiam, cujus caput eſt Chriſtus Redemptor noſter, ac Romanum Pontificem ejuſdem Redemptoris Vicarium, fervore fidei, & claræ devotionis promptitudine venerantes, eidem Romano Pontifici, à quo approbationem perſonæ, ad Imperialis celſitudinis apicem aſſumendæ, necnon unctionem, conſecrationem, & Imperii coronam accipiunt, ſua ſubmittere capita non reputârunt indignum, ſeque illi, & eidem Eccleſiæ, quæ à Græcis Imperium tranſtulit in Germanos, & à qua ad certos eorum Principes jus & poteſtas eligendi Regem in Imperatorem poſtmodùm promovendum pervenit, adſtringere vinculo juramenti, prout tam mos obſervationis antiquæ, temporibus noviſſimis renovatæ, quàm forma juramenti hujuſmodi ſacris inſerta canonibus manifeſtant. Dudum ſanè inter quondam Henricum Imperatorem, tunc Romanorum Regem, & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Robertum Siciliæ Regem, gravi diſcordiâ ſuſcitata: Nos multis grandibusque periculis, quæ exinde proventura veriſimiliter timebantur; intendentes celeri & opportuno remedio obviare, quibuſdam ex fratribus noſtris ſanctæ Rom. Eccl. Cardinalibus, exiſtentibus tunc in urbe pro reformanda pace, & ſolidanda concordia inter Reges eoſdem, literas noſtras ſub certa forma duximus deſtinandas, inter alia inſerentes in eis, quòd cùm ipſi Reges ejuſdem Eccleſiæ ſpecialiſſimi filii, ſibi juramento fidelitatis, & aliàs multipliciter eſſent adſtricti, ipſius Eccleſiæ debeant eſſe promptiſſimi defenſores.

---

a *In uno manuſcr. ita habetur.* b *Vid. c. commiſſa de elect. c. not. Bart. & moderni in l. Celſus. ff. de uſucap. Font.*

a *Qui debent Judæos punire: vid. l. ſi quis in hoc genus. C. de Epiſc. & Cler. & gl. in cap. Judæi. 2. de Jud. Font.* b *Vid. l. 1. §. ajunt ædiles. ff. de ædil. edict. & l. apud eum. §. Imperator. ff. de manumiſſ.* c *al. Imperatores.*

Dictis autem literis in notitiam dicti Henrici ad Imperium jam promoti ſic deductis, idem Henricus ab eiſdem Cardinalibus requiſitus, ut ſuper contentis in illis ſuum propoſitum reſponderet: quaſi moleſtè tuliſſet, quòd de juramento fidelitatis hujuſmodi per eum præſtito in dictis literis mentio haberetur, non familiariter, nec ſecretè, ut tractandæ pacis qualitas exigebat, ſed multis tabellionibus accerſitis & requiſitis ab eo, quòd de reſponſionibus ſuis conficerent publica inſtrumenta, inter cætera publicè (præſente multitudine hominum copioſâ) reſpondit *a*, ſe non fore cuiquam ad juramentum fidelitatis adſtrictum, & quòd nunquam fecerit juramentum, propter quod foret ad juramentum fidelitatis alicui obligatus, & quòd ipſe neſciebat, quòd anteceſſores ſui Romani Imperatores unquam juramentum hujuſmodi præſtitiſſent, ſimulans ſe immemorem juramentorum, quæ nobis ante coronationem ſuam præſtiterat, & poſt coronationem etiam innovârat. Nos itaque attendentes, quòd hujuſmodi reſponſio, ſi ſub diſſimulatione pertranſeat, vel ſilentio pallietur, poſſet in magnum & evidens præjudicium Rom. Eccleſiæ redundare, dignum admodùm & opportunum fore perſpeximus, ut de juramentis hujuſmodi conſtitutioni præſenti aliqua breviter annectamus. Dictus namque H. quamprimùm fuit in Regem Romanorum electus, ſolennes *b* ad nos nuntios deſtinavit: dans eis per ſuas patentes literas plenum & ſpeciale mandatum, exponendi nobis pro eo devotionem ipſius & reverentiam filialem, quam ad nos & Rom. Eccleſ. ſincero gerere ſe dicebat affectu: nec non petendi & impetrandi à nobis favorem & gratiam conſuetos: offerendi quoque nobis & præſtandi pro eo, & in ipſius animam debitæ nobis & eidem Eccleſiæ fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum, ac nihilominùs petendi à nobis per noſtras ſibi manus impendi unctionem, conſecrationem, & Romani Imperii diadema. Præfatis itaque nuntiis in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, ac ſecundùm dicti tenorem mandati Avenione, ubi tunc eramus cum noſtra curia reſidentes, in publico conſiſtorio, in quo erat Prælatorum, & aliorum tam Clericorum, quàm Laicorum non modica multitudo, præmiſſis per eos coram nobis expoſitis ſupplicando petitis humiliter, & oblatis: Nos eodem mandato & decreto electionis ejuſdem H. ex parte Principum tam Eccleſiaſticorum, quàm ſecularium, qui eundem elegerant, nobis per dictos nuntios præſentatis, pœnâ cum eiſdem fratribus deliberatione diſcuſſis, factâque nobis de electione hujuſmodi concordi & legitimâ plenâ fide, examinatâ quoque perſonâ ipſius H. prout abſentia patiebatur ejuſdem, & de ipſius fide, probitate, & aliis, quæ in perſona Imperatoris ſunt meritò requirenda, cum pluribus Prælatis, & aliis magnæ auctoritatis viris, qui ejuſdem H. mores, conditionem, & ſtatum pleniùs noverant, inquiſito, ejuſque perſonâ, cujus etiam nos & fratres noſtri aliqualem priùs notitiam habebamus, propter quod faciliùs tranſivimus in examinatione hujuſmodi, idoneâ reputatâ, ipſum nominavimus, denunciavimus, & declaravimus Regem Romanorum, ipſius approbantes perſonam, eumque ſufficientem & habilem declarantes, ad ſuſcipiendam Imperialis celſitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, conſecrationem, Imperiique Romani coronam, ſibi per manus noſtras debere concedi: Et conſequenter à præfatis nuntiis, ſufficiens ad hoc ab eo (ut præmittitur) mandatum habentibus, ſecundùm formam in decretis, quæ incipit, Tibi Domino, comprehenſam, fidelitatis recepimus juramentum. Poſtque idem H. conſecrationis & coronationis ſuæ tempore aliud eiſdem Cardinalibus, quos ad impendendum ſibi hujuſmodi conſecrationis & coronationis inſignia miſeramus ad urbem, illud noſtro nomine recipientibus juramentum præſtitit corporale, quod in libro Pontificali Rom. præſtandum Pontifici per Imperatorem coronationis ſuæ tempore continetur, cujus tenor dignoſcitur eſſe talis. Ego H. Romanorum Rex annuente Domino futurus Imperator, promitto, ſpondeo & polliceor, atque juro coram Deo, & beato Petro, me de cætero protectorem, procuratorem *a* & defenſorem fore ſummi Pontificis, & hujus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in omnibus neceſſitatibus & utilitatibus ſuis, cuſtodiendo & conſervando poſſeſſiones, honores, & jura ejus, quantùm divino ſuffultus adjutorio fuero, ſecundùm ſcire & poſſe meum, rectâ & purâ fide: ſic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia. Cæterùm, quin juramenta hujuſmodi fidelitatis exiſtant, à retrò Romanis Principibus non fuit hactenus hæſitatum: imò tam quondam Albertus Rex Romanorum, immediatus prædeceſſor memorati Henrici, Bonifacio Papæ octavo prædeceſſori noſtro tempore approbationis ejuſdem Alberti, quam Rodolphus Pater ipſius, & alii prædeceſſores ejuſdem, Romanorum Reges diverſis noſtris prædeceſſoribus juramentum fidelitatis & obedientiæ præſtiterunt. Idemque Bonifacius memoratum A. juramento hujuſmodi ab eo recepto, de fratrum ſuorum conſilio (præſente Prælatorum & aliorum multitudine copioſâ) auctoritate Apoſtolicâ recepit in ſpecialem ſuum filium & Eccleſiæ memoratæ, ipſumque in Regem Romanorum aſſumpſit, in Imperatorem poſtmodùm promovendum. Verùm quia ſæpefatus H. qui in proximis diebus fuit de hac luce ſubtractus, non virtutem & mentem, ſed nedum verborum inſectans corticem, ſenſumque confundens, juramenta reſtringendo prædicta, curioſè videbatur aſſerere (ut præfertur) illa ad debitum fidelitatis hujuſmodi non extendi: novo modo curioſitatis hujus luculentæ veritatis antidotum ipſius declarationis oraculo providimus apponendum. Quia ergo capitulis juramento fidelitatis contentis ſolicitâ meditatione penſatis, ipſa capitula in præfatis Imperatoris juramentis, quantùm ad effectum, mentem, & virtutem ipſorum, non eſt dubium contineri: Nos præmiſſis & aliis rationibus, ne quis in Romanum aſſumptus Principem, vel in poſterum aſſumendus, in juramenta hujuſmodi per dictum H. Imperatorem præſtita, & per ſucceſſores ipſius in futurum præſtanda, fidelitatis exiſtant, in dubitationem deducere audeat, vel ſuper his contrarium aſtruere veritati: auctoritate Apoſtolicâ de fratrum noſtrorum conſilio declaramus, illa juramenta prædicta *b* fidelitatis exiſtere, & cenſeri debere. Porrò præter juramenta prædicta, idem Henricus ſuorum inhærens prædeceſſorum veſtigiis, priuſquam ingrederetur Italiam, vel ibidem jura aliqua exerceret, ſub teſtimonio ſuarum patentium literarum in manibus dilecti filii Joannis de Molianis *c*, ſcholaſtici Eccleſiæ Tullenſis, capellani noſtri, ad hoc ſpecialiter per nos miſſi noſtro & præfatæ Eccleſiæ nomine recipientis promiſit, & tactis ſacroſanctis Evangeliis juramento firmavit, quòd eandem Eccleſiam & fidem catholicam purâ fide totiſque viribus conſervaret reverenter, & etiam defenſaret, omnemque hæreſim, ſchiſma, & hæreticos quoslibet, fautores, receptatores, & defenſores ipſorum exterminaret pro poſſe: ac nunquam cum Sarraceno, Pagano, Schiſmatico, ſeu alio quolibet communionem *d* catholicæ fidei

a *Vid. Bart. in leg. ſciendum. ff. de verbor. oblig.* b *Vide c. ad Apoſtolica. de re judic. lib. 6. q. 1. c. eſtote. & 46. diſtinct. nobiliſſimus. Font.*

a *Dictio*, procuratorem, *deeſt in antiquiorib. cod.* b *Dictio*, prædicta, *deeſt in antiquior. codicib.* c *al. Melanis.* d *Ad hæc vid. l. non dubito. ff. de capt. & Innoc. cap. 1. de ſchiſ. de & in cap. quod ſuper his. de vo. Font.*

non

non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Eccleſiæ inimico, vel rebelli, ſeu eidem manifeſtè ſuſpecto, unionem quamlibet ſeu parentelam aut confœderationem iniret, ſed tam noſtram, quàm ſucceſſorum noſtrorum perſonas, honorem & ſtatum manuteneret, defenderet & conſervaret contra omnes homines cujuſcunque exiſterent præeminentiæ, dignitatis vel ſtatûs. Eidem etiam *a* adjiciens juramento, quòd manuteneret ſemper atque ſervaret privilegia omnia per prædeceſſores ſuos Reges ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ, & aliis quibuslibet Eccleſiis quocunque conceſſa tempore, & continentiæ cujuſcunque: Ipſaque omnia, & ſpecialiter ac præcipuè per claræ memoriæ Conſtantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fridericum ſecundum, atque Rodulphum, prædeceſſores ipſius ſuper conceſſione, recognitione, advocatione, annotatione, quittatione, & libera dimiſſione terrarum & provinciarum Romanæ Eccleſiæ ubilibet poſitarum, quarum etiam multas nominatim expreſſit, ſedi Apoſtolicæ Romaniſque Pontificibus ſuper *b* quocunque tenore conceſſa recognovit, confirmavit, & ex certa ſcientia innovavit, ac etiam de novo conceſſit: & terras ipſas atque provincias recognovit ad jus & proprietatem ipſius Eccleſiæ pleniſſimè pertinere: easque nihilominùs ex abundanti de novo Eccleſiæ ſæpefatæ donavit, ſub prædicto ſe obligans juramento, quòd ipſas, aliquamvè ipſarum partem nullo unquam tempore occuparet, ſeu (quantùm in eo eſſet) ab alio permitteret occupari. Nec in eis, aut aliquâ parte ipſarum jura aliqua, poſſeſſiones, aut tenutas haberet, ſeu quomodolibet poſſideret, nec in eis etiam poteſtariæ ſeu cujuſvis capitaniæ, aut juriſdictionem quamcunque per ſe, vel per alium exerceret, quodque (ut Princeps catholicus & ſæpe dictæ Eccleſiæ advocatus atque defenſor) ipſam juvaret, & conſiliis, & auxiliis illi aſſiſteret opportunis, contra quoſcunque inobedientes & rebelles eidem, & præcipuè contra occupantes ſeu turbantes terras prædictas ſeu provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam juramento promiſit, quòd tam ipſam Romanam Eccleſiam, quàm alias Eccleſias, libertatem Eccleſiaſticam, bona, jura, Prælatos, & miniſtros Eccleſiarum ipſarum manuteneret, conſervaret, atque defenderet ſuo poſſe. Et quòd Eccleſiæ Romanæ vaſallos contra juſtitiam nullatenùs offenſurus, devotos ac fideles Eccleſiæ etiam in Imperio conſtitutos benignè tractaret, nec eos opprimeret contra juſtitiam, aut (quantùm in eo eſſet) per alium opprimi ſuſtineret, ſed in ſuis potiùs juribus & juſtitiis conſervaret. Hoc quoque juramentum & etiam priſtinum pro eo nobis per ſuos nuntios (ut præmittitur) præſtitum, receptis ſuæ coronationis inſigniis innovavit, prout in patentibus ante coronationem ipſam, ejus regio magno ſigillo, & aliis poſt coronationem eandem, ejus Imperiali aureâ bullâ munitis, inde confectis literis (quas in archivis Rom. Eccleſiæ reponi, & diligenter conſervari fecimus) pleniùs continetur.

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. UN.

¶ *Exceptio excommunicationis opponitur dilatoria quandocunque, peremptorio non obſtante.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

EXcommunicationis exceptio dilatoriæ in qualibet parte litis opponi poteſt, termino peremptorio per Judicem aſſignato, ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias, non obſtante: Servatâ tamen conſtitutione felicis recordationis Innocentii Papæ IV. editâ circa hoc in Concilio Lugdunenſi.

a *Dicto*, etiam, *deeſt in antiquiorib. codicibus.* b *Al. ſub.*

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Qui tres ſententias contrarias in quavis cauſa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipſarum executione non factâ: & reſpicit etiam pendentia.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

UT *a* calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficiali vel aliâ quâvis cauſâ tres contra ſe in petitorio vel poſſeſſorio ſententias reportavit, ad agendum de nullitate ipſarum, vel alicujus ex eis nullatenùs admittatur, donec hujuſmodi ſententiæ plenariè fuerint executioni mandatæ. Similiter ſi ille, contra quem tres ſententiæ definitivæ latæ fuerint, ab interlocutoria vel gravamine ante prolationem ipſarum vel earum alicujus ſe appellâſſe, & cauſam appellationis hujuſmodi adhuc pendere proponat: ſententiarum prædictarum executionem tali prætextu nolumus impediri. Quæ ad cauſas qualitercunque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

CAP. II.

¶ *Sententia lata contra citatum extra citantis territorium exiſtentem, nulla eſt ipſo jure.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

PAſtoralis cura ſolicitudinis nobis divinitùs ſuper cunctas Chriſtiani populi nationes injuncta, nos invigilare remediis ſubjectorum, eorundem periculis obviare & ſcandala removere compellit. Sanè cùm jamdudum inter quondam Henricum Imperatorem Romanum, & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Robertum Siciliæ Regem, gravis fuiſſet materia turbationis exorta, aſſerente deinde Imperatore prædicto, quòd cum quibuſdam ipſius ſubditis Rex confœderationes & conſpirationes fecerat in ipſius majeſtatis offenſam: Quodque tractaverat & ordinaverat, ut civitates quædam ſub Imperii & Imperatoris ejuſdem obedientiâ conſiſtentes, contra eum, & Imperium rebellarent, genteſque ſui ipſius fultæ ſubſidio, nonnullas alias Imperii civitates & caſtra (inde violenter ejectis ipſius Imperatoris Officialibus) occupârunt, & pro ipſo Rege occupata tenebant: Ac aliàs etiam in urbe & alibi in Imperii, & Imperatoris ejuſdem contemptum, & ſuæ majeſtatis injuriam, & reipublicæ detrimentum, multa gravia fuerunt *b* per Regem eundem, ac malitiam & inſtigationem ipſius tam à ſuis ſtipendiariis, quàm à ſubditis Imperatoris commiſſa.

Præhabitis per Imperatorem eundem quibuſdam proceſſibus contra eum, abſentem tamen, quamvis legitimè (juxta Imperatoris aſſertionem) citatum, ac quòd ſupradicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarata, Imperator ipſe, Regem affirmans propter præmiſſa læſæ majeſtatis criminis reum eſſe, in eum peremptoriè (ut dixit) & ſufficienter citatum, ſed comparere contumaciter recuſantem, tanquam rebellem, proditorem & hoſtem Imperii, ac reum criminis ſupradicti, privationis omnium dignitatum, quocunq; comprehenſarum titulo, & quibus ſe intitulabat Rex ipſe, auctoritatum quoq; honorum, provinciarum, terrarum, bonorum, jurium & juriſdictionum, tam perpetuorum, quàm temporalium & ſi quando veniret in ſuam & Imperii fortiam, mutilationis

a *De intellectu vide Oldradum conſil. 106. incip. quod litera executoria.* b *Al. fuerant.* c *Vide l. rei capitalis. ff de pœnis. & leg. tranſigere. C. de tranſact. cum leg. criminali. C. de juriſd. omnium jud atque. l. 1. C. ne Chriſtia. man. & Felin. in c. ex literis. 11. col. de conſtit.*

etiam capitis ſententiam promulgavit, omnem ſupplendo defectum, ſi quis forſitan fuerat ex ſolennitate juris omiſſus in proceſſibus memoratis : præmiſſa (ut aſſeruit) faciens exigente juſtitiâ, & de imperiali etiam poteſtate. Verùm quia hujuſmodi ſententia, quæ non à diſcretione, matre virtutum, ſed à noverca juſtitiæ, voluntariâ ſcilicet judicantis præcipitatione proceſſit, partus forſan ſe deteriores haberet, ſi ipſius ſententiæ inefficacia in publicum præcone juſtitiâ non prodiret : Nos circa eam tali uti proviſione volentes, quæ (detectis ipſius defectibus) ſeminata per eam extinguat pericula, & in ratione reddenda ſit poſteris profutura, ipſam ſubjiciendam eſſe providimus limæ juſtitiæ, ac rectæ libramini rationis. Ejuſdem igitur cauſis & continentiâ, necnon conditione illorum, à quo, & in quem lata fuit, diligenti & debitâ conſideratione penſatis, patenter ex eis illius aſtruitur evidentia nullitatis, & manifeſtè arguitur temeritas promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum exiſtit, quòd grandis exercitus tempore dictorum proceſſuum & ſententiæ, continuè Imperatori aſſiſtens, Regem ipſum & ſuos perſequebatur odio capitali : Piſanaque civitas, in qua lata fuit memorata ſententia, Regem capitali habebat odio notorio & antiquo. Eſto igitur, quòd Rex ipſe aliàs ad præmiſſa fuiſſet legitimè per Imperatorem citatus : nunquid venire debuit ad Judicem exercitu feroci ac grandi, ipſique citato (ut præmittitur) odioſo ſtipatum? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodùm populoſo, multùm potenti, ac præfato in eum odio provocato? Quis enim auderet, vel quâ ratione audere aliquis teneretur conſiſtorii talis ſubire *a* judicium, & ſe in hoſtium ſinu reponere, ac ad mortem per violentam injuriam, non per juſtitiam inferendam ultroneum ſe offerre? Hæc quidem jure timentur, hæc de more vitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Deſiperet igitur, qui citationem hujuſmodi ſaperet arctâſſe citatum. Ut *b* illud tanquam notiſſimum nullatenùs omittamus, quòd Regem extra diſtrictum Imperii, in regno ſcilicet Siciliæ, notoriè ac continuè tempore ſupradicto morantem, citare non potuit Imperator, nec citatio, ſi quam forſan de ipſo intra Imperii fines fecit, citatum extra Imperium conſtitutum arctavit. Nos quoque Regis ordinarius Judex, quòd ad Imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus requiſiti : imò licèt ad nos & curiam noſtram temporibus illis rumores frequenter de curia Imperatoris venirent, & juxta eum etiam quidam ex fratribus noſtris eſſent, priùs tamen dictæ ſententiæ promulgatio, quàm aliquid de proceſſibus antecedentibus ad audientiam noſtram pervenit. Denique licèt Rex ipſe terras aliquas ab Imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, ſed in regno præfato domicilium ſuum fovebat : unde Imperator in ipſius perſonam nullam ratione terrarum hujuſmodi (niſi ex natura feudorum) debitam ſuperioritatem habebat. Quòd ſi punitio criminis intra diſtrictum imperialem commiſſi, ad Imperatorem forſan pertinuiſſe aſſeratur : Verum eſt quidem, ſi in eodem diſtrictu fuiſſet inventus delinquens, vel ad illum de more remiſſus. Dicinè ergo ſententia meruit, quæ à Judice, qui per Regem tutè adiri non potuit, & in loca notoriè (ut præfertur) non tuto, in abſentem, nec citatum legitimè ac inauditum per conſequens, & indefenſum, non maturo fuit judicio, ſed præcipitio, & de tanto præſertim crimine promulgata? Rurſùs non eſt ſilentio relinquendum, quòd ipſe Rex noſter & Eccleſiæ Romanæ ratione regni prædicti notoriè ſubditus, homoque ligius & vaſallus, ac *a* in eodem regno, non ut præmittitur, in Imperio certum, continuum & notorium ſuum habens domicilium, ac originem inde trahens, Imperatori eo modo non ſubfuit, quòd in eum crimen *b* læſæ majeſtatis commiſerit, quantumlibet in ſententia ſupradicta contenta veritatem indubiam continerent, ſitque nedum non jure, imò nec cum juris colore tulit Imperator ſententiam ſupradictam *c* in Regem, ex cauſa, quæ veritatis ſubſiſtentiam non habebat, propter quam etiam, quatenus in eo fuit, Regem eundem privando regno & regiâ dignitate, ac terris etiam aliis, & juriſdictionibus perpetuis & temporalibus, quæ ſub eo nullatenùs, vel ab eo, ſed à nobis, & ſub nobis tenebat : nec non procedendo contra Regem eundem ex illis, quæ per ipſius ſtipendiarios ac nonnullos Imperatoris ejuſdem ſubjectos per malitiam & inſtigationem Regis ipſius, contra eum fuiſſe commiſſa in urbe dicebat : cùm etſi illa fuiſſent ibidem revera commiſſa, punitio tamen eorum in Regem, veluti extra diſtrictum Imperii commiſſorum, ad Imperatorem nullatenùs pertineret : inhibendo etiam in eadem ſententia ſub magnarum appoſitione pœnarum, quarum aliquas ſibi applicari mandavit, ne quis dicto Regi præſumeret in ſuis reſpondere debitis, in ipſiusvè familiaritate vel ſervitio remanere, aut eidem contra ipſum Imperatorem quovis modo impendere conſilium, auxilium vel favorem : cùm debitores, ſervitores, & auxiliatores hujuſmodi extra Imperium, & in regno conſtituti prædicto nullatenùs Imperatori ſubeſſent, nec ex committendis in regno eodem dictis poſſent pœnis adſtringi, vel aliqualiter condemnari per ipſum : abſolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, ſervitio, promiſſione, ac pacto provincias omnes, civitates, & caſtra, & *d* loca, ipſiusque vaſallos, & feudatarios, & alios quoslibet eidem Regi quomodolibet obligatos, cùm includerentur in abſolutione hujuſmodi terræ & perſonæ nobis & Eccleſiæ Romanæ ſubjectæ, propriæ terminos poteſtatis exceſſit, in meſſem noſtram mittens perperàm ſuam falcem. Cæterùm defectûs ſuppletio circa proceſſus adhibita ſupradictos, non tantum valet ad juſtificationem ipſorum & ſententiæ ſupradictæ, quantum ad eorum ſugillationem & notam : cùm nullam ſuper præmiſſis poteſtatem haberet Imperator in Regem, ſibi aliàs, quàm ut præfertur, non ſubditum, non citatum *e* legitimè aut remiſſum, & extra diſtrictum ipſius continuè ac notoriè conſiſtentem : nec prædicta ſuppletio circa ſubditum etiam ad ea potuiſſet de ratione referri, per quæ de crimine præſertim ſic gravi delato defenſionis (quæ à jure provenit naturali *f*) facultas adimi valuiſſet : cùm illa Imperatori tollere non licuerit, quæ juris naturalis exiſtunt. Ut igitur, ſicut memorata ſententia juris caret effectu, ſic auctoritate & nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere ſententiæ mereatur : ut etiam in magnum juſtitiæ ac pacis obſequium ſcandaloſis occurratur periculis, quæ cum noſtra & Eccleſiæ, provinciarum multarum, regnorum & gentium turbatione non modicâ poſſent occaſione ipſius pro tempore ſuboriri : Nos tam ex ſuperioritate, quam ad Imperium non eſt dubium nos habere, quàm ex poteſtate, in qua (vacante Imperio) Imperatori ſuccedimus & nihilominùs ex illius plenitudine poteſtatis, quam Chriſtus Rex Regum, & Dominus dominantium nobis licèt immeritis, in perſona beati Petri conceſſit, ſenten-

a *alit. ita : ſubire judicium, ſe in hoſtium ſinu reponere, ad mortem, &c.* b *al. ut id.*

a *In quodam manuſcripto ita : ac in eodem regno, ut præmittitur, non Imperio certum, &c.* b *Vid. l. Pantomius. ff. de acq. hær.* c *al. ſæpedictam.* d *Hæc duo verba,* & loca, *deſunt in antiquior. codicibus.* e *De hac re vide Uldericum Zaſium. l. 2. §. eodem tempore. ff. de ori. ju. Bal. in l. fin. C. de legat.* f *L. ut vim. ubi latè doctores. ff. de juſtit. & jure.*

tias

tiam & proceſſus omnes prædictos,& quicquid ex eis ſecutum eſt vel occaſione ipſorum, de fratrum noſtrorum conſilio declaramus fuiſſe ac eſſe omnino irritos & inanes, nullumque debere aut debuiſſe ſortiri effectum ſeu nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attuliſſe. Ipſosque nihilominus, quatenus proceſſerunt de facto, & quicquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eos,vel in poſterum ſequi poſſet,in irritum revocamus.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ *Valet appellatio coram majore parte plurium Judicum. Sed appellato eſt appellatio, delatio, & termini præfixio intimanda.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1312.)*

SI à Judicibus *a* duobus aut pluribus fuerit appellandum, quia fortè de facili eorum præſentia ſimul haberi non poſſet, liceat coram ipſis vel majori parte ipſorum appellare, & Apoſtolos petere ſeparatim, valebitque appellatio talis, ac ſi ſimul fuiſſet in eorum præſentia ab omnibus appellatum. Eſt tamen appellato ignoranti, appellationis, necnon delationis eorum & termini præfixionis, ſi ſubſecutæ fuerint, intimatio legitimè facienda.

CAP. II.

¶ *Sufficit Apoſtolos peti uno contextu ſæpiùs & inſtanter: ad quos recipiendos, ſi Judex certum terminum ſtatuat, appellans illos non petens in termino, appellationi renunciat: Idem cùm Judex ſtatuit terminum juris incertum, intra quem appellans illos debitè non petivit, vel oblatos recipere renuit.*

Idem.

QUamvis rigor juris expoſcat eum, qui appellat, debere petere Apoſtolos congruo loco & tempore ſæpiùs et inſtanter: Nos tamen antiquam & communem obſervantiam litigantium ſequi, & æquitatem rigori præferri volentes, decernimus ſufficere, quòd per appellantem ſimul uno contextu Apoſtoli inſtanter & ſæpiùs poſtulentur. Verum ſi Judex à quo appellatur, certum terminum ad recipiendos Apoſtolos appellanti aſſignet, ſi appellans in aſſignato ſibi termino non compareat coram eo, nec petat Apoſtolos ſibi tradi, appellationi ſuæ renunciâſſe videtur. Similiter ſi Judex appellanti reſponderit, intra juris terminum Apoſtolos ſe daturum, appellationi ſuæ renunciâſſe appellans intelligitur, niſi intra dictum terminum congruo loco & tempore inſtanter, & ſæpiùs ſaltem uno contextu petat Apoſtolos ab eodem Judice ſibi dari *b*, vel ſi recipere recuſat oblatos.

¶ *Ponit tres caſus, quibus appellans non habens Apoſtolos, appellationem proſequi poteſt.* h. d. Joan. Andr.

Quòd ſi Judex in termino ad dandum Apoſtolos præfixo per eum ipſos appellanti petenti non dederit: aut dum peterentur Apoſtoli, reſponderit ſe daturum eoſdem, nullo termino certo ſibi præfixo, vel intra juris terminum ſe eos aſſeruerit velle dare, & poſteà per appellantem congruo loco & tempore ſæpiùs & inſtanter uno contextu etiam requiſitus, eos non curaverit intra eundem terminum exhibere, appellationem ſuam extunc proſequi poſſit appellans, ac ſi expreſsè fuiſſent eidem Apoſtoli denegati.

a *Nota quod indefinitè dicitur Judicibus, in omnibus igitur cujuſcunque ſpecies Judicibus vendicat ſibi locum, ut in gloſſ. Pet. de Anchar.* b *Aliàs, tradi.*

CAP. III.

¶ *Appellans proſequi & finire tenetur appellationem extrajudicialem intra annum à die interpoſita appellationis vel illati gravaminis: quo non facto (impedimento juſto ceſſante) appellatio eſt deſerta.* h. d.

Idem.

SIcut appellationem judicialem, ſic & extrajudicialem intra annum à die interpoſitionis ipſius, vel à die illati gravaminis, ubi à futuro gravamine appellatur, proſequi & finire tenetur appellans. Quod ſi juſto impedimento ceſſante non fecerit, debebit ejus appellatio deſerta cenſeri.

CAP. IV.

¶ *Tempus ad proſequendam appellationem ab homine vel à jure præfixum, non currit appellanti compromiſſo durante, vel de partium expreſſo conſenſu: niſi periculo imminente ex mora Judex aliud decernat.*

Idem.

QUamdiu *a* appellationis proſecutio per compromiſſum, vel aliàs de partium expreſſo conſenſu differtur: tempus ad proſequendum eandem ab homine vel à jure præfixum, currere nolumus appellanti: Niſi fortè Judex videns, ex dilatione periculum imminere, præciperet in illa procedi.

CAP. V.

¶ *Ante definitivam appellanti non licet proſequi cauſas, in appellatione nominatim non expreſſas: Nec proceſſus primi Judicis juſtificari vel impugnari poteſt, niſi ex actis coram eo.*

Idem.

APpellanti ab interlocutoria vel à gravamine Judicis, non licet alias cauſas proſequi, quàm in appellatione ſua nominatim duntaxat expreſſas: nec proceſſus primi Judicis ex novis, aut de novo probandis juſtificari poteſt, vel etiam impugnari: ſed tantùm ex illis, quæ acta fuerunt vel exhibita coram ipſo.

CAP. VI.

¶ *Proſecutio appellationis deſerta non impedit, quin ſententia cenſeatur in rem judicatam tranſiviſſe.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *b* appellationem per negligentiam appellantis deſertam, appellans ipſe cum appellato, aut appellatus etiam per ſe & principaliter proſequatur: non ideò minùs in rem judicatam cenſebitur tranſiviſſe ſententia, à qua fuerat appellatum.

CAP. VII.

¶ *A peremptoria repulſa ex alio, quàm propter ineptitudinem, ſecundò appellans & ſuccumbens non auditur ſuper ea in appellatione à definitiva.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm à repulſione exceptionis peremptoriæ, ſecundò appellans ſuccumbit, non eſt in cauſa appellationis poſtmodùm à definitiva emiſſæ audiendus ulteriùs ſuper ea: Niſi tunc ritè propoſita ex eo priùs repulſa fuiſſet, quia proponebatur ineptè.

a *De intellectu, vide Matheſilanum in Authen. ſi tamen. C. de temp. appell.* b *Pro limitatione hujus Clem. vide Abbatem in cap. ex parte. Clem. 2. ext. de reſc. & de materia ibidem pleniſſimè Fel.*

FINIS.

CLEMENTINARUM
LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

¶ Punit Clericos conjugatos, & alios perſonaliter & publicè carnificum & tabernariorum officium exercentes, qui per diœceſanos nominatim & tertiò moniti, illud officium non dimittunt, vel dimiſſum reaſſumunt. Excitat etiam diœceſanos contra illos Clericos, qui ſeculares actus exercent. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienneſi.* *(an. 1312.)*

Diœceſanis a locorum diſtrictè præcipimus, ut Clericos carnificum ſeu macellariorum aut tabernariorum officium publicè & perſonaliter exercentes, nominatim & tertiò moneant, ut ſic ab hujuſmodi officiis intra convenientem terminum monentium ipſorum arbitrio moderandum deſiſtant, & quòd ipſa nullo unquam tempore reaſſumant. Qui ſi taliter moniti ab his non deſtiterint, aut ipſa (ut præmiſſum eſt) exercendo reſumpſerint quandocunque, conjugati omninò, non conjugati verò in rebus, & ſi omninò incedant ut Laici, in perſonis privilegium clericale, quamdiu præmiſſis inſtiterint, eoipſo amittant. Adversùs verò alios Clericos negotiationibus vel commerciis ſecularibus, vel officiis non convenientibus Clericali propoſito publicè inſiſtentes, vel arma portantes, ſic canonica ſervare ſtudeant inſtituta, quòd & illi ab exceſſibus compeſcantur hujuſmodi, & ipſi de damnabili circa hæc negligentia nequeant reprehendi.

CAP. II.

¶ Præmiſſo exordio, punit primò *Clericos beneficiatos, utentes publicè virgatâ vel partitâ veſte.* Secundò, *Subdiaconos, & Diaconos.* Tertiò, *omnes Clericos, tonſuram publicè cum tali veſte portantes.* Quartò, *habentes dignitatem, perſonatum, beneficium curatum, & Sacerdotes & Religioſos publicè portantes talem veſtem vel infulam.* Quintò, *punit omnes prædictos, utentes tabardo notabiliter brevi, integrè foderato.* Sextò, *certas caligas Clericis interdicit.* Joan. Andr.

Idem.

Quoniam b, qui abjectis veſtibus proprio congruentibus ordini, alias ſumere, & in publico portare rationabili causâ ceſſante præſumit, profeſſorum illius ordinis prærogativâ ſe reddit indignum: præſenti conſtitutione ſancimus, quòd quicunque Clericus virgatâ vel partitâ veſte publicè utetur (niſi cauſa rationabilis ſubſit) ſi beneficiatus extiterit, per ſex menſes à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, ſit eoipſo ſuſpenſus. Si verò beneficiatus non fuerit, in ſacris tamen ordinibus circa Sacerdotium conſtitutus, per idem tempus reddatur eoipſo inhabilis ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum. Idem quoque cenſemus, de Clericis aliis veſtem talem ſimul & tonſuram publicè deferentibus clericalem. Dignitatem verò, perſonatum, ſeu beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, nec non cæteri in Sacerdotio conſtituti, ac Religioſi quilibet, quos oportet per decentiam habitûs extrinſeci, morum intrinſecam honeſtatem oſtendere, ſi (præterquam ex cauſa rationabili) publicè veſtem ferant hujuſmodi, aut infulam ſeu pileum a lineum publicè portent in capite, ſint eoipſo beneficiati videlicet à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, ſuſpenſi per annum. Cæteri verò Sacerdotes & Religioſi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium Eccleſiaſticum obtinendum. Sed & tales & cæteri quicunque Clerici utentes epithogio ſeu tabardo foderato uſque ad oram, & ita brevi, quòd veſtis inferior notabiliter videatur: epithogium ipſum ſeculares Clerici & Religioſi adminiſtrationem habentes, teneantur intra menſem dare pauperibus. Cæteri verò Religioſi adminiſtrationem non habentes, intra idem tempus illud teneantur ſuis ſuperioribus aſſignare, in pios uſus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati ſuſpenſionis, cæteri verò inhabilitatis pœnas prædictas, per idem tempus ſe noverint incurriſſe. Huic inſuper adjicimus ſanctioni, ut Clerici, præſertim beneficiati, caligis ſcacatis, rubeis, aut viridibus publicè non utantur.

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 21. de reform. c. 1. & Benardinum Diaz. in pract. crim. can. c. 63.* b *Hanc conſtitutionem innovat & ampliat Conc. Trid. ſeſſ. 14. de reform. c. 6.*

a *Al. pileum juvenum.*

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ Clauſula inſerta literis gratioſis ſuper dignitate conceſſa, per quam provideri mandatur, ne animarum cura (ſi dignitati immineat) negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis: non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem aſſumitur. h. d. Joan. Andr.

Clemens

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

SI dignitatem habenti de alia provideri mandemus *a*, diſpenſantes cum eo, ut ſimul utramque valeat retinere, de animarum cura, quæ illis vel lteri earum imminet, non habitâ mentione, gratia huuſmodi velut ſurreptitia nullius penitùs eſt momenti: uanquam confectis ſuper ea literis ſit inſertum, quòd nimarum cura (ſi dignitatibus ipſis vel alteri earum mmineat) nullatenùs negligatur. Ad hoc ſi alicui proideri mandemus, de dignitate ad cujuſcunque vel quoumcunque collationem, proviſionem, ſeu quamvis diſpoſitionem aliam in certa Eccleſia pertinente, quam ntra menſem duxerit acceptandam: inhibente illi vel llis, ad quorum collationem, proviſionem, ſeu electioem, dignitates in ipſa Eccleſia pertinere noſcuntur, ne nterim ad collationem ipſarum, ſeu proviſionem proedant, vel quenquam eligant ad eaſdem de dignitate, d quam conſuevit quis per electionem aſſumi, impeanti non poterit provideri: cùm in conceſſione gratiæ ad quam non augendam, ſed exequendam debent, quæ e inhibitione ſequuntur, referri) nullam de electione ecerimus mentionem.

CAP. II.

¶ *Litera ſuper proviſione Clericorum non includunt hoſpitalia, loca ſimilia, & habentia jura ſpiritualia: niſi id exprimatur.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

PEr literas à ſede Apoſtolica, vel Legatis ipſius ſuper proviſione quorumlibet Clericorum directas, de xeodochiis, leproſariis, eleemoſynariis, ſeu hoſpitalibus tiamſi Eccleſias vel Capellas, decimas, aut alia ſpiritai jura noſcantur habere) nulli poſſe decernimus *b* provideri: Niſi hoc in Apoſtolicis literis caveatur expreſsè.

CAP. III.

¶ *Quo caſu vacat una dignitas, per receptionem alterius, vat etiam plures.*

Idem.

SI plures *c* obtinens dignitates, aliam dignitatem aut beneficium curam animarum habens acceptet, diſpenſatione ſuper hoc legitimè non obtentâ: ejus poſſeſſione adeptâ pacificè, dignitates, quas priùs habebat, o facto vacare cenſemus.

Sicut ſi dignitatem unicam obtinenti alia ſimilis conatur, ejus pacificâ poſſeſſione habitâ, prima de jure caret.

CAP. IV.

¶ *Valet proviſio facta proprio motu Papa tacentis beneficia proi, quæcunque ſint, & quotcunque.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat, de beneficiis, quæ obtinet, non habimentione, proviſionem ſeu gratiam hujuſmodi fore lidam declaramus, qualiacunque fuerint beneficia, diitates, aut perſonatus, cum cura vel ſine cura, & in nueto quantocunque *d*, quæ is habebat, cùm ſibi proſio facta fuit.

CAP. V.

¶ *Expectans beneficium, ad collationem Epiſcopi, devolutum illius Capitulum, obtinere non poterit: devolutum tamen ad iſcopum, vel etiam ad Papam ex cujuſcunque negligentia poit obtinere.*

Idem.

SI de beneficio ad cujuſcunque Epiſcopi collationem ſpectante alicui conferendo ſcribamus, ſibi illud conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipſius Epiſcopi ad ejuſdem Capitulum devoluta exiſtit. Licèt provideri ſibi poſſit de illo etiam, cujus ad ipſum Epiſcopum ex ſui Capituli vel alterius cujuſcunque, ſive ad nos ex ipſius Epiſcopi & aliorum in hoc eidem ſuccedentium negligentia collatio fuerit devoluta.

CAP. VI.

¶ *Adeptus in Eccleſia dignitatem habentem Præbendam annexam, perdit primam Præbendam, quam habebat in illa.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI juxta noſtri formam mandati Canonicatum & Præbendam Eccleſiæ Rutinenſis adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandam, ibidem expectet, Archidiaconatum *a* inibi pòſt vacantem, non obſtante quòd certa ſit ſibi annexa Præbenda, poterit acceptare: primâque Præbendâ hoc ipſo vacabit, quòd ſecundam cum Archidiaconatu prædicto pacificè fuerit aſſecutus.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS III.

CAP. UN.

¶ *Decretum conditionale ante conditionis eventum non afficit poteſtatem ordinarii, vel alterius collatoris: ſecùs quando acceptationi beneficii tempus adjicitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab executore petit vel recipit, illud intelligitur acceptâſſe: quæ vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publicè ſcitur.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1213.)*

CUm *b* ei, quem in ſcientia reputamus idoneum, ſi per inquiſitionem executoris ſibi deputati à nobis repertus fuerit eſſe vitæ laudabilis, & converſationis honeſtæ, de beneficio certi valoris alicui provideri mandamus, adjicientes, quòd de beneficio minoris valoris poſſit eidem, ſi voluerit, provideri, ac extunc etiam inane decernentes & irritum, ſi ſecùs à quoquam quâvis auctoritate contigerit attentari: Quia decretum hujuſmodi in eventum duntaxat prædictarum conditionum ſuum ſortitur effectum: antequam extet prima conditio, beneficium prætaxati valoris, & etiam minoris, priuſquam ſuam impetrans ſuper valore hujuſmodi voluntatem declaret, conferri liberè poterit per ordinarium, aut alium executorem à nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secùs autem fore cenſemus, quum decreto appoſito alicui provideri mandamus de beneficio, quod intra menſem à vacationis ipſius notitia duxerit acceptandum: ut appoſitio menſis ejuſdem aliquid afferat impetranti. Quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo ſibi per ſuum executorem conferri, aut recipiendo ſibi præſenti collatum: ipſum ex hoc acceptare, & collationem taliter ſibi factam valere cenſemus. Cæterùm, ut tam diuturnis vacationibus, quam fraudibus & litibus occurratur, prædictæ vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipſa vacatio in loco, vel Eccleſia hujuſmodi beneficii publicè nota erit. Imputet quidem ſibi ſi hoc caſu, quo de ipſius commodo agitur, id quod per ſe, vel per alium ſcire potuerit, ignoravit.

a *De mandatis de providendo vide quod noviſſimè ſancivit cilium Tridentin. ſeſſ. 24. cap. 19.* b *Nota quòd hoc verbum it novum jus, & hoc tenet Zenz. de hoc, de jud. decernimus:* arel. c *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 4. & ſeſſ. 24. reform. c. 17.* d *Al. quotocunque.*

a *Nota, quòd Archidiaconatus eſt dignitas. vide Doct. in cap. de multa. de præb. Archidiaconum, in cap. 1. de conſuet. l. 6. & Abbatem, in cap. novit. de judic.* b *Nota, quòd promovendus ad beneficium, debet eſſe idoneus. de quo præter Doct. hîc vide Canoniſtas in cap. ſi eo tempore, de reſcript. lib. 6. & in cap. ei cui. de præbend. eod. lib. Abb. in c. dudum. de elect. & Fel. in c. ult. de præſumpt.*

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Religioſus, qui concedit alicui ad vitam vel certum tempus jura, reditus vel poſſeſſiones adminiſtrationis cui præeſt, ſuſpenſus eſt ab officio, niſi duo concurrant: nec valet conceſſio. duos caſus excipit.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *a* *in Concilio Viennenſi. (an. 1312.)*

MOnaſteriorum, & aliarum adminiſtrationum regularium diſpendiis occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto *b*, ne quis Religioſus monaſterio, prioratui, eccleſiæ, ſeu adminiſtrationis cuivis præſidens, jura, reditus, aut poſſeſſiones ejuſdem, alicui ad vitam ejus, ſeu aliud certum tempus, pecuniâ etiam inde receptâ quovis modo concedat: niſi neceſſitas aut utilitas monaſterii, prioratûs, eccleſiæ aut adminiſtrationis hujuſmodi hoc expoſcat, Conventûs ſui, aut ſi Conventum non habeat, Prælati proprii aſſenſu ad hoc nihilominùs accedente. Si quis autem contra hoc fecerit *c*, pœnam ſuſpenſionis ab officio eo ipſo incurrat, nec ex conceſſione ipſius recipienti jus aliquod acquiratur. Verùm præmiſſa ad locationes vel etiam redituum aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus ullatenùs non extendi.

CAP. II.

¶ *Epiſcopus unire poteſt Eccleſiam alteri, vel loco religioſo donare, etiam non vocato rectore, vel defenſore.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *d* una Eccleſia alteri Eccleſiæ, ſeu dignitati alicui vel præbendæ per Epiſcopum, ſuo conſentiente Capitulo uniatur, aut religioſo loco donetur, ex eo quòd rector ipſius ad hoc vocatus, vel ſi vacabat, defenſor ei ſuper hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari. Quòd ſi Epiſcopus (ſui etiam Capituli accedente conſenſu) menſæ ſuæ, vel ipſi Capitulo aliquam duxerit Eccleſiam uniendam: hoc irritum eſſe decernimus & inane; contrariâ quâvis conſuetudine non obſtante.

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Collatio de beneficiis causâ permutationis vacantibus facta aliis, quàm permutantibus, non tenet.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

NE conceſſione juris utentibus præſertim circa ſpiritualia illudatur, ſi qua *e* beneficia ex cauſa permutationis, ab aliquibus reſignata, aliis quàm ipſis permutare volentibus conferantur, nullius hoc eſſe volumus firmitatis.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS VI.

CAP. UN.

¶ *Ordinarius loci rationem exigit à Religioſis etiam exemptis de teſtamentorum executionibus, quas geſſerunt: & ſi circa id deliquerint, illos punit.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

REligioſis etiam exemptis, deputatis ad executionem cujuslibet ultimæ voluntatis, circa ipſius executionis officium (quod utique non poſſunt, niſi à ſuperiori ſuo petitâ ſuper hoc licentiâ & obtentâ, ſuſcipere) volentes præſcindere materiam delinquendi: præſentis conſtitutionis auctoritate ſtatuimus, quòd tales, etiamſi prælationis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere, ipſique ordinarii ab eiſdem abſque dolo, fraude ſeu negligentia de ſuſceptæ executionis officio teneantur exigere rationem: Illos, quos circa id deliquiſſe repererint, in aliorum exemplum pœnâ debitâ (quocunque non obſtante privilegio) puniturі.

DE SEPULTURIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Excommunicati ſunt etiam exempti, qui in caſibus non permiſſu defunctos ſepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti: vel qui ſcienter ſepeliunt excommunicatos publicè, nominatim interdictos, vel manifeſtos uſurarios.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

EOs *a*, qui propriæ temeritatis audaciâ defunctorum corpora, non ſine contemptu clavium Eccleſiæ, in cœmeteriis interdicti tempore, in caſibus non conceſſis à jure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos ſcienter ſepelire præſumunt: decernimus facto excommunicationis ſententiæ ſubjacere: à qua nullatenùs abſolvantur, niſi prius ad arbitrium diœceſani Epiſcopi eis, quibus per præmiſſa fuerit injuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem: Nullo eis circa præmiſſa exemptionis, vel quovis alio privilegio, ſub quacunque forma verborum conceſſo, aliqualiter ſuffragante.

CAP. II.

¶ *Pars, quæ titulum reſpicit, hoc intendit: Prædicatores & Minores in locis ſuis liberè ſepeliunt illos, qui hoc liberè elegerint. De funeralibus tamen, & quibuſcunque obventionibus & relictis, etiam de quibus aliàs non debetur canonica, quartam & non ultra ſolvent Eccleſiæ parochiali.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DUdum à Bonifacio Papa octavo prædeceſſore noſtro infraſcriptâ editâ decretali, Benedictus Papa undecimus prædeceſſor noſter aliam illius revocatoriam promulgavit: quæ quia (ut probavit effectus) nedum pacis ab auctore ipſius ſperatæ fructum non attulit, quinimò diſcordiæ, pro qua ſedanda proceſſerat, fomentum non modicum miniſtravit: nos eam omninò ceſſantes, aliam à præfato Bonifacio editam, ſacro inſtante & approbante Concilio innovamus, ſubjicientes tenorem illius, qui dignoſcitur eſſe talis: Bonifacius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Super cathedram præeminentis paſtoralis divinâ diſponente clementiâ conſtituti: etſi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quaſi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis diſtrahamur, circa id tamen ferventibus *b* votis intendimus, vacamus inſtantiùs, ac operoſæ ſtudium ſolicitudinis impertimur, ut ad divini nominis *c* gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præciſis radicitus diſſidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omninò ſubductis) inter Eccleſiarum antiſtites, ad curam & regimen gregis Dominici depu-

a *Al. ita: Idem.* b *Propter expreſſionem hujus verbi hæc conſtitutio ab omnibus ut lex generalis eſt ſervanda. ut l. 3. C. de legibus. Bonifacius de Vital.* c *Al. attentaverit.* d *Circa uniones vide ſtatuta in Conc. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 6. & ſeſſ. 24. de reform. cap. 13. & 15. & ſeſſ. 25. de refor. c. 9.* e *In vetuſt. cod. etiam impreſſis conſtanter legitur ita: ſi beneficia ex cauſa, &c.*

a *De intellectu vide Decium in c. ad hæc. ext. de privil*
b *Aliàs, frequentibus.* c *Al. numinis.*

tatos

tatos, cæteraſque perſonas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæſtuet, invaleſcat concordiæ unitas *a*, animorum identitas perſeveret. Scimus enim, & ex evidentia facti colligimus, quòd non niſi in pacis tempore benè colitur pacis auctor: nec ignoramus, quòd diſſenſiones & ſcandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia ſuſcitant, & illicitis moribus auſum præbent. Ab olim ſiquidem inter Prælatos & Rectores, ſeu Sacerdotes ac Clericos parochialium Eccleſiarum, per diverſas mundi provincias conſtitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo, ſatore *b* zizaniæ procurante) gravis & periculoſa diſcordia extitit ſuſcitata, ſuper prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confeſſionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eiſdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipſorum Eccleſias, ſive loca noſcuntur eligere ſepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleſtè ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ conſiderationis examen, ac intra pectoris clauſtra ſolicitè revolventes, quàm ſit plena periculis, quàm onuſta diſpendiis, quamque in divinæ majeſtatis conſpectu reddatur exoſa diſcordia ſupradicta: Et propterea intendentes paternæ ſolicitudinis ſtudio illam prorſus evellere, ac omnimodè ſubmovere, nullis unquam futuris temporibus favente *c* Domino ſuſcitandam: grandi quoque deſiderio cupientes, ut hujuſmodi negotium, quod potiſſimè inſidet cordi noſtro, finem ſalubrem & celerem per Apoſtolicæ ſolertiæ ſtudium conſequatur, diligenti cum fratribus noſtris deliberatione præhabitâ ſuper eo, ad honorem Dei & exaltationem catholicæ fidei, quietum ſtatum partium prædictarum, ac ſalutis animarum fidelium incrementum, de *d* ipſorum fratrum conſilio, auctoritate Apoſtolicâ ſtatuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Eccleſiis & locis eorum, ac in plateis communibus *e* liberè valeant clero & populo prædicare, ac proponere verbum Dei: horâ illâ duntaxat exceptâ, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram ſe facere ſolenniter prædicari, in qua prædicare ceſſabunt, præterquam ſi aliud de Prælatorum ipſorum voluntate proceſſerit, ac licentia ſpeciali. In ſtudiis autem generalibus, ubi ſermones ad clerum ex more fieri ſolent diebus illis, quibus prædicari ſolenniter conſuevit, ad funera etiam mortuorum, & in feſtis ſpecialibus, ſive peculiaribus eorundem fratrum, poſſunt iidem fratres, & liceat eis liberè prædicare: niſi fortè illâ horâ, quâ ſolet ad clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Epiſcopus vel Prælatus ſuperior clerum ad ſe generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel cauſa urgente clerum ipſum duceret congregandum. In Eccleſiis autem parochialibus fratres illi nullatenùs audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, niſi fratres prædicti à parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati, & de ipſorum beneplacito & aſſenſu, ſeu petita licentia fuerit & obtenta: niſi Epiſcopus vel Prælatus ſuperior per eoſdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam & ordinamus auctoritate prædictâ, ut in ſingulis civitatibus & diœceſibus, in quibus loca fratrum ipſorum conſiſtere dignoſcuntur, vel in civitatibus & diœceſibus locis ipſis vicinis, in quibus loca hujuſmodi non habentur, magiſtri *f* priores provinciales Prædicatorum, aut eorum vicarii & generales *g* & provinciales miniſtri & cuſtodes Minorum ordinum prædictorum, ad præſentiam Prælatorum eorundem locorum ſe conferant per ſe vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus & diœceſibus confeſſiones ſubditorum ſuorum confiteri ſibi volentium audire liberè valeant, & hujuſmodi confitentibus (prout ſecundùm Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati magiſtri, priores, provinciales & miniſtri ordinum prædictorum, eligere ſtudeant perſonas ſufficientes, idoneas, vitâ probatas, diſcretas, modeſtas atque peritas, ad tam ſalubre miniſterium & officium exequendum: quas ſic ab ipſis electas repræſentent, vel faciant præſentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœceſibus eorundem, hujuſmodi perſonæ ſic electæ, confeſſiones confiteri ſibi volentium audiant, imponant pœnitentias ſalutares, & beneficium abſolutionis in poſterum *a* impendant, prout ſuperiùs eſt expreſſum: extra civitates & diœceſes, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confeſſiones nullatenùs audituræ. Numerus autem perſonarum aſſumendarum ad hujuſmodi officium exercendum eſſe debet, prout *b* univerſitas cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et ſi iidem Prælati petitam licentiam confeſſionum hujuſmodi audiendarum conceſſerint, illam præfati magiſtri, miniſtri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque perſonæ ſic electæ commiſſum ſibi officium exequantur. Quòd ſi fortè jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præſentatis eiſdem ad hujuſmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel ſubtracto, loco ipſius ſimiliter eiſdem præſentandus Prælatis poſſit & debeat alius ſurrogari. Si verò iidem Prælati præfatis fratribus ad confeſſiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujuſmodi exhibere licentiam recusârint: nos exnunc ipſis, ut confeſſiones ſibi confiteri volentium liberè liciteque audire valeant, & eiſdem pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem beneficium abſolutionis impertiri, gratioſè concedimus de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. Per hujuſmodi autem conceſſionem nequaquam intendimus perſonis ſeu fratribus ipſis ad id taliter deputatis, poteſtatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis vel parochialibus Sacerdotibus eſt à jure conceſſa: niſi forſan eis Eccleſiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam ſpecialiter ducerent faciendam. Hujuſmodi quoque ſtatuto, & ordinationibus noſtris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Eccleſiis vel locis ſuis ubilibet conſtitutis, liberam (ut ſequitur) habeant ſepulturam: videlicet, quòd omnes ad eam recipere valeant, qui ſepeliri elegerint in locis & Eccleſiis memoratis. Verùm ne parochiales Eccleſiæ & ipſarum curati, ſive rectores, qui miniſtrare habent Eccleſiaſtica ſacramenta, quibus noſcitur de jure competere, prædicare ſeu proponere verbum Dei, & confeſſiones audire fidelium, debitis & neceſſariis beneficiis defraudentur, cùm operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apoſtolicâ conſtituimus & ordinamus eâdem, ut dictorum ordinum fratres, de obventionibus omnibus tam funeralibus, quàm quibuſcunque & quomodocunque relictis, diſtinctè vel indiſtinctè *c*, ad quoſcunque certos vel determinatos uſus, de quibus etiam quarta, ſive canonica portio dari, ſive exigi non conſuevit, vel non debet de jure: nec non de datis vel

a *Al. & animorum, &c.* b *Al. Satoreq;.* c *Aliàs ita: auctore Domino.* d *Al. ita: de fratrum noſtrorum conſilio, &c.* e *Videl. ſicut locus. §. fin. ff. quemad. ſervitus amitt.* f *Aliàs, magiſter.* g *Al. generalis miniſter.*

a *Hæ duæ dictiones, in poſterum: deſunt in antiquioribus codicibus.* b *Al. ita: prout univerſitas cleri, & populi multitudo, vel paucitas exigit eorundem.* c *Vide l. tutor petitus. §. 1. ff. de caſt. pec. l. à filio. §. fin. ff. de alim. & cibat. leg. Font.*

qualitercunque donatis in morte, ſeu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua deceſſerit, quomodocunque directè vel indirectè fratribus ipſis, vel aliis pro eiſdem, quartam partem (quam auctoritate Apoſtolicâ taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Eccleſiarum Rectoribus, ſeu curatis largiri integrè teneantur. Facturi & curaturi, quòd nec alii, nec aliis, à quibus quarta hujuſmodi minimè deberetur, ad ipſorum fratrum utilitatem vel commodum hujuſmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, ſeu quod in morte, vel ab infirmis hujuſmodi dandum vel donandum fratribus ipſis exiſteret, in eorundem dantium vel donantium ſanitate, ſibi dari vel donari procurent. In quibus per ipſos vitandis eorum intendimus conſcientias onerare: ut ſi (quod abſit) per fratres ipſos dolo vel fraude, quicquam in hac parte agi fortaſſe contigerit (præter id, quòd eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam diſtricta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujuſmodi nihil valeant parochiales rectores, curati, & Prælati exigere ſupradicti, neque illis dicti fratres ampliùs impendere ſint adſtricti, neque ad id à quoquam poſſit aliqualiter coërceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter & pacificè favente Domino procedatur) univerſa privilegia, gratias, indulgentias, verbo ſeu ſcripto, ſub quacunque forma vel expreſſione ſeu conceptione verborum, à nobis vel prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus cuicunque ordinum prædictorum conceſsâ, necnon conſuetudines, conventiones, ſtatuta & pacta, in quantum ſunt præmiſſis, vel alicui præmiſſorum contraria, ea penitùs revocamus, vacuamus, caſſamus & irritamus: quinimò caſſa, vacua & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsùs exiſtere firmitatis. Cæterùm univerſos Eccleſiarum Prælatos cujuſcunque præeminentiæ, ſtatûs, vel dignitatis exiſtant, ac Sacerdotes parochiales & curatos, ſive Rectores prædictos, præſentium tenore rogamus, & hortamur attentè, nihilominuſque *a* eis diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apoſtolicæ ſedis reverentia, prædictos ordines & profeſſores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipſis non ſe difficiles, graves, duros, aut aſperos, ſed potiùs favorabiles, propitios, ac benignos, piâque munificentiâ liberales ſe ſtudeant exhibere: ſic eos in prædicationis officio, & *b* propoſitionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis ſupradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum ſuorum participes promptâ benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant, ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum ſalutis incrementa felicia procurentur. Nec ipſos lateat, quòd ſi ſecùs ab eis fortaſſe contigerit in hac parte, Apoſtolicæ ſedis benignitas, quæ ordines & profeſſores eoſdem ubere favore proſequitur, & gerit in viſceribus charitatis, contra eos non immeritò turbaretur, nec eadem æquanimiter pati poſſet, quin ſuper hoc proviſionis opportunæ remedium adhiberet: ipſoſque nihilominùs cœleſtis indignatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obſequia fratrum ipſorum ſedulitas curioſa proſequitur, minimè præteriret.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS. *c*

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ Ponit quatuor caſus, in quibus Religioſi gravantes, vel fraudantes Eccleſias, circa decimas eis debitas, ſi requiſiti per illos, quorum intereſt, non deſiſtunt intra menſem, vel de uſurpatis vel retentis intra duos menſes non fecerint emendam, ſuſpenſi ſunt ab officiis, adminiſtrationibus, & beneficiis: & talia non habentes ſunt excommunicati. Secundus, tertius, & quartus caſus ibi, Seu qui. Joand. And.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

Religioſi *a* quicunque, qui novalium aut alias decimas Eccleſiis debitas ad eos ex aliqua cauſa legitima non ſpectantes, appropriare ſibi præſumpſerint, aut exquiſitis fraudibus, ſive coloribus uſurpare: Seu, qui de animalibus familiarium & paſtorum ſuorum, vel aliorum etiam animalia ipſa eorum gregibus immiſcentium: Seu, qui de animalibus, quæ in fraudem Eccleſiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus vel aliis ab ipſis tenenda: Seu, qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam ſolvi Eccleſiis non permiſerint, aut prohibuerint: niſi poſt requiſitionem per eos, quorum intererit, ſuper hoc eis factam à præmiſſis deſtiterint intra menſem, aut ſi de iis, quæ contra præmiſſa uſurpare vel retinere præſumpſerint, intra duos menſes damnificatis Eccleſiis emendam non fecerint competentem: ſint, & tamdiu maneant ab officiis, adminiſtrationibus & beneficiis ſuis ſuſpenſi, donec deſtiterint & ſatisfecerint, ut ſuperiùs eſt expreſſum. Quod ſi religioſi hujuſmodi adminiſtrationes, vel beneficia non habeant, eo caſu, quo alii ſupradicti ſuſpenſionis, ipſi ſententiam excommunicationis incurrant, ante ſatisfactionem condignam nullatenùs abſolvendi: privilegiis non obſtantibus quibuſcunque. Cæterùm præmiſſa extendi nolumus ad animalia, quæ per religioſorum ipſorum donatos ſeu oblatos tenentur: dum tamen illi religioſis eiſdem cum effectu donaverint aut obtulerint ſe & ſua.

CAP. II.

¶ Decima beneficiorum alicui conceſſa, ſibi debetur ſecundùm taxationem, & de moneta currente: Nec poſſunt collectores propter hoc diſtrahere, vel occupare ornamenta divinis officiis deputata. h. d. Joan. And.

Idem *in eodem.*

Si beneficiorum decima cuivis ſimpliciter concedatur ad tempus, ſecundùm taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet conceſſio, conſuetam, & ad monetam currentem *b* communiter ipſa decima levari poterit & debebit. Nec per collectores *c*, levatores, ſive exactores ipſius decimæ, Eccleſiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata, ex cauſa pignoris vel diſtractionis capi vel recipi volumus, nec diſtrahi, ſeu quomodolibet occupari.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ Profeſſi ordinum Mendicantium, etiam licitè tranſeuntes ad non Mendicantes, licèt adminiſtrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamſi alii de Capitulo id concedant: nec deinceps conſequi poſſunt adminiſtrationes, Prioratus, vel officia, etiam tanquam Vicarii: nec pro ſe vel aliis animarum curam gerere: & irritat contra factum. Ultimò ponit caſum exceptum. Joan. And.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

a *Al. ita: nihilominùs eis diſtrictè præcipiendo mandantes, &c.* b *Al. & propoſitionis.* c *In antiq. cod. etiam impreſſis deſunt hæc tria verba: primitiis & oblationibus.*

a *Vide Conc: Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 12.* b *Vide Geminianum conſil. 137. & Albertum Brunum conſil. 98.* c *De poteſtate collectorum, & ſubcollectorum, & an debeat conſtare per literas. vide Rotam deciſ. 266. in novis.*

Ut

IT profeſſores cujuſvis paupertatis ordinis eò libentiùs, in qua vocati ſunt vocatione perſiſtere, tranſeuntesque ad non Mendicantium ordinem eodem converſari quietiùs ſtudeant, quò in ipſis diordiarum & ſchiſmatum productiva ambitio reprime-r *a*: Sacro concilio approbante ſtatuimus, Mendican-s quoslibet, qui ad non Mendicantium ordines etiam ctoritate Apoſtolicâ tranſibunt in poſterum, quivé actenus tranſiverunt, quamvis nunc Prioratus, adminiſtrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen uodcunque obtineant inibi, vocem aut locum in Caitulo non habere: etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè conceatur. Ad *b* Prioratus quoque, adminiſtrationes, aut uæcunque in antea non aſſumi officia, etiam tanquam icarios ſeu miniſtros vel locorum aliorum tenentes: uodque animarum curam & regimen non pro ſe poſnt, nec pro aliis exercere. Quidquid autem in contraum attentatum fuerit, ſit irritum ipſo jure, quovis priilegio non obſtante. Ad illorum autem Mendicantium rdines, quos Apoſtolica ſedes eo modo ſubſiſtere *c* voit, ut eorum profeſſoribus ita in illis remanere licet *d*, quòd nullum extunc admitterent ad profeſſioem eorum, quibuſcunque conceſſit licentiam generam ad approbatos alios ordines tranſeundi, præſentem olumus conſtitutionem extendi.

CAP. II.

¶ Pubes per annum deferens habitum novitiorum, non pariter diſtinctum ab habitu profeſſorum, intelligitur profeſſus. oan. And.

Idem.

Os, qui deinceps in diſcretionis conſtituti ætate, novitiorum habitum in aliqua religione per annum ortaverint, hoc ipſo religionem illam decernimus eſſe ofeſſos: Niſi hujuſmodi habitus in colore, ſciſſura, vel rma ſe diſtinctum patenter exhibeat ab habitu profeſrum.

E STATU MONACHORUM VEL CAnonicorum regularium.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ Præmittit exordium breve, in quo conſtitutionis cauſam po- t, & generale interdictum Monachorum nigrorum circa exquiſi- m ornatum, vel notabilem exceſſum in veſtibus, cibis, potibus, uitaturis, & lectiſterniis.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

NE in agro Dominico, ſacrâ videlicet Monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid obrepat, aut vitioſum quicquam pernicioſè *e* n ſegetem coaleſcat, ſed ut in illa potiùs flores honoris honeſtatis fructus in ubertate ſuccreſcant: eis in veſtius inordinatum omnem ſeu exquiſitum ornatum, aut ultum, necnon in cibis & potibus, equitaturis & lectiterniis, quemvis notabilem interdicentes exceſſum.

¶ Specialiter providet circa veſtes habitui proximas, almutias, iputia, calceamenta, zonas, cultellos, calcaria, ſellas, & frænos ipſo- um: & ultimò, circa habitum ſuperiorem. Joan. And.

Statuimus, ut ſuperior veſtis ipſorum habitui proxina, nigri, bruni, aut albi coloris exiſtat, juxta morem pud eos ſervari ſolitum in regione, quâ degunt: nec in ualitate panni regularis excedatur modeſtia, nec quæratur quod pretioſius & ſubtilius, ſed quod utilius valeat inveniri. Sit etiam veſtis ipſa rotunda per circuitum & non ſciſſa, nec longitudine nimiâ, aut brevitate notanda: largas etiam manicas habeat uſque ad pugnum protenſas, non conſutitias vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro vel pellibus caputiorum loco cum caputiis habitus, quem geſtaverint, ſint contenti: juxta tamen diſpoſitionem Abbatis, ſciſſis ſuper humeros, & honeſtis caputiis uti poſſint. In veſtibus ſendatum pro foderaturis non portent. Æſtivalibus largis aut botis altis pro calceamentis utantur. Nullus zonam, cultellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum ſella clavorum ornatu decorata ſuperfluo, vel nimis aliàs ſumptuoſa, ſive cum fræno ferraturam ad ornatum habente equitare præſumat. Rursùs in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim Monachorum aut ſuprà, intra ſepta monaſterii, Abbas, Prior, aut alius præſidens portet flocum de panno, pro flocis aut cucullis in ipſo monaſterio conſueto: Monachi verò alii in monaſteriis, in quibus flocos ſoliti ſunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monaſteriis & intra domos & alios Prioratus, ubi non eſt tanta congregatio Monachorum, cucullas clauſas deferant & honeſtas. Cùm verò Abbates, Priores, aut alios Præſidentes & Monachos alios extra monaſterium proficiſci continget, flocum, cucullam, aut capam clauſam habeant, & ſubtus capam, ſi eam portaverint, cucullam deferant, aut ſi maluerint, ſcapulare. Cùm autem ad ſerviendum in divinis officiis albis vel ſacris veſtibus induentur, aut cùm occupabuntur in operibus, uti eis liceat ſcapulari. Verùm ne ex diverſa acceptione, quam in diverſis regionibus hujuſmodi vocabula, flocus videlicet & cuculla dicuntur habere, hæſitandi circa præmiſſa materia relinquatur: cucullæ nomine habitum longum & amplum, ſed manicas non habentem: nomine verò floci habitum, qui longas & amplas habet manicas, nos intelligere declaramus.

¶ Providet circa Monachorum confeſſionem, communionem, expoſitionem regulæ, & inſtructionem novitiorum. Joan. And.

Sanè *a* ſingulis menſibus tam in monaſteriis, quàm extra (ſublatâ occaſione quâcunque) ad confeſſionem ſaltem ſemel accedant omnes & ſinguli Monachi. Et in prima Dominica menſis cujuslibet in monaſteriis ſemper communicant, niſi ex cauſa fortè, quam Abbati, Priori, aut Pœnitentiariis monaſteriorum non differant intimare, eorumque judicio vel abſtineant vel accedant. Regula quoque cùm in Capitulo legitur, ab illo, qui præeſt ipſi Capitulo, vel alio, cui hoc ipſe injunxerit, propter juniores vulgariter exponatur. Novitiis etiam fidelis deputetur inſtructor, tam in divinis officiis, quàm in obſervantia regulari.

¶ Providet circa venationes & aucupationes Monachorum. Joan. And.

Porrò à venationibus & aucupationibus omnes ſemper abſtineant, nec eis intereſſe, aut canes, vel aves venaticas per ſe vel alios tenere præſumant, nec à familiaribus ſecum morantibus teneri permittant, niſi ſaltus, vivaria, vel garenas proprias, vel jus venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi vel feræ aliæ forſan eſſent, quo caſu hoc eis permittitur: dum tamen intra monaſteria ſeu domos, quas inhabitant, aut eorum clauſuras, venaticos canes non teneant, nec venationi præſentiam exhibeant perſonalem.

¶ Punit certos prædictorum transgreſſores: omnes alios puniri jubens juxta diſciplinam regulæ. Joan. And.

Si quis autem præmiſſorum temerarius extiterit vio-

a *Al. reprimatur.* b *In manuſc. vetuſto ſatis & emendato a: Ad prioratus quoslibet adminiſtrationes, aut quæcunque etiam nnua officia non aſſumi, & tanquam vicarios, ſeu miniſtros, vel ca aliorum tenentes, &c.* c *Al. ſuſtinere.* d *Al. liceat.* *Al. pernicioſam in ſegetem.*

a *Iſte §. comprehendit canonicos regulares, ne rubrica ſit ſuperflua, contra l. ſi quando. ff. de legat. 1. & c. ſolita. de majorit. & obed.*

lator, regulari ſubjaceat diſciplinæ. Et nihilominùs ſi ſotulares non corrigiatos & altos, aut caputia (ut præfertur) non fiſſa portare præſumpſerit, ſiquidem Abbas, vel Prior non habens Abbatem proprium fuerit, per annum ſe noverit à beneficiorum collatione ſuſpenſum: Si verò alius fuerit, ab adminiſtratione, ſi quam obtinet, ſit per annum ſuſpenſus. Quòd ſi nullam habeat, eo ipſo per annum reddatur inhabilis ad adminiſtrationem & Eccleſiaſticum beneficium obtinendum. Si qui verò eorum venationi aut aucupationi clamoſæ, vel aliàs cum canibus aut avibus ex propoſito interfuerint, juxta præmiſſam perſonarum diſtinctionem, dictarum ſuſpenſionis & inhabilitatis pœnas per biennium ipſo facto incurrant. Abbate autem vel Priore à collatione (ut præmittitur) beneficiorum ſuſpenſo, ad Priorem clauſtralem, cum conſilio & aſſenſu Conventûs vel majoris partis ipſius, eorundem beneficiorum collatio devolvatur.

¶ *Providet contra profeſſos euntes ad curias Principum, vel aliàs vagantes, vel intra ſepta monaſterii arma tenentes. Joan. And.*

Quia verò nonnulli Monachorum ipſorum (ſicut accepimus) ſuavi jugo obſervantiæ regularis abjecto, interdum (propriis relictis monaſteriis ſe in eis ſecurè morari non poſſe fingentes, vel alio colore quæſito) per curias Principum evagando diſcurrunt: & niſi à Prælatis eorum petita penſio vel ſubventio aſſignetur eiſdem, conſpirantes in illos, eiſque proditionem vel alia gravia imponentes, eos capi & incarcerari, ipſorumque monaſteria comburi procurant, & interdum monaſteriorum ipſorum bona in totum vel *a* in partem non modicam occupare præſumunt: Nos eorum in hac parte reprobis auſibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne Monachi aut regulares Canonici adminiſtrationem aliquam non habentes, ad curias Principum abſque ſpeciali Prælatorum ſuorum licentia ſe conferre præſumant. Quòd, ſi ut ſuis Prælatis aut monaſteriis damnum aliquod inferant *b*, ad dictas curias ſe conferre præſumpſerint, excommunicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto. Prælatis eorum diſtrictè nihilominùs injungentes, ut ipſos à prædictarum curiarum acceſſu, & aliis quibuslibet vagationibus & diſcurſu diligenter compeſcere, ac ſuper hoc non parentes eiſdem, ſeverè corrigere non omittant. Præfatæ quoque ſententiæ, Monachos intra ſepta monaſteriorum, ſine licentia Abbatum ſuorum arma tenentes, decernimus ſubjacere.

¶ *Providet circa Monachorum ſolitudines. Joan. And.*

Ad hæc prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, perpetuo prohibemus edicto, ut Monachi ſinguli in ſingulis ſibi commiſſis adminiſtrationibus vel Prioratibus habitare præſumant: Sed ſi proventus Prioratuum ſeu adminiſtrationum hujuſmodi duobus fortè non ſuppetant, iidem Prioratus ſeu adminiſtrationes, niſi per Abbates ad ſuſtentationem duorum ſufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus, ad eorum monaſteria pertinentibus, vel ipſorum monaſteriorum officiis, aut inter ſe invicem, prout erit commodius, cum conſilio & aſſenſu Abbatum, per locorum ipſorum ordinarios uniantur: Monachis locorum, quæ aliis unientur prioribus, ad clauſtrum primitùs revocandis, & Clericis ſervituris ibidem, de locorum ipſorum proventibus proviſione debita facienda.

¶ *Providet de Priorum ætate, & ipſorum ſacerdotio, profeſſione, & habitatione. Joan. And.*

Cæterùm Prioratus conventuales alicui, niſi XXV. annum attigerit: alii verò curam animarum habentes, etſi cura ipſa per ſeculares habeat Presbyteros exerceri, cuiquam niſi XX. annum peregerit, conferri nequeant aut committi. Qui autem Prioratus iſtos vel illos habuerint, intra annum computandum à tempore collationis ſeu commiſſionis ſibi factæ de eis, & poſſeſſionis eorum adeptæ, vel intra vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum, ſi ante annum ipſum non conventuales Prioratus eis commiſſi fuerint, aut collati, ſe faciant ad ſacerdotium promoveri. Quod ſi (ceſſante rationabili causâ) non fecerint, eo ipſo, nullâ etiam monitione præmiſsâ, prædictis Prioratibus ſint privati, qui ipſis iterùm eâ vice nullatenùs conferantur. Sanè Prioratus aliquis, ſive adminiſtratio committi alicui vel conferri non poſſit, niſi expreſsè profeſſus fuerit ordinem monachalem: neque Prioratus aut adminiſtrationes extra monaſteria obtinentes, permittantur in monaſteriis, ſed teneantur in ipſis Prioratibus ſeu adminiſtrationibus (quâcunque non obſtante conſuetudine) reſidere: niſi ex ſtudiorum vel alia cauſa rationabili ad tempus fortè ab hujuſmodi reſidentia excuſentur.

¶ *Providet de Monachorum ordinatione & ipſorum doctrina. Joan. And.*

Ad ampliationem autem cultûs divini, ſtatuimus, quòd Monachi quilibet ad monitionem Abbatis ſe faciant ad omnes ordines ſacros (excuſatione ceſſante legitimâ) promoveri. Rursùs ut ipſis Monachis proficiendi in ſcientia, via opportuna non deſit, in ſingulis ipſorum monaſteriis, quibus ad hoc ſuppetunt facultates, idoneus teneatur magiſter, qui eos in primitivis ſcientiis inſtruat diligenter.

¶ *Confirmat & innovat decretalem ſuprà eodem, Cùm ad monaſterium. & cap. In ſingulis. h. d. Joan. And.*

Præmiſſa igitur omnia, & ea nihilominùs, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus prædeceſſor noſter, circa ſtatum Monachorum ipſorum pro uberiori cultu obſervantiæ regularis, quoad uſum camiſiarum, abdicationem proprietatis, ſilentium, & eſum carnium, ac de eorum Capitulis de triennio in triennium celebrandis, & etiam quoad quælibet alia ſtatuit (quæ omnia innovamus & approbamus) expreſsè volumus & ſtatuimus firmiter obſervari.

CAP. II.

¶ *Moniales, quæ nulli ſubſunt niſi Papæ, & Canonici ſeculares, per ordinarios, & alia exempta per ſuos Prælatos debent annis ſingulis viſitari. Et ponit numerum perſonarum viſitationi intereſſe debentium. h. d. Joan. And.*

Idem *in eodem.*

Attendentes *a*, quòd ubi gubernaculum diſciplinæ contemnitur, reſtat, ut religio naufragetur: providendum cenſuimus eſſe præcipuè, ne per contemptum hujuſmodi in his, quæ ſe Chriſto voto celebri deſponderunt, quicquam reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honeſtatis gloria maculam, & divinam meritò poſſit offendere majeſtatem. Hoc igitur ſacro approbante concilio duximus ſtatuendum, ut ſingula Monialium monaſteria per ordinarios, exempta videlicet, quæ ita ſedi Apoſt. quòd nulli alii ſubjecta noſcuntur, Apoſtolicâ: non exempta verò, ordinariâ auctoritate, ac exempta alia per alios, quibus ſubſunt, annis ſingulis debeant viſitari. Viſitatores autem hujuſmodi ſolicitudinis ſtudium diligenter impendant, ut Moniales ipſæ (quarum nonnullas dolentes audivimus in ſubſcriptis excedere) pannis ſericis, variorum foderaturis, ſandaliciis, comatis & cornutis crinibus, ſcacatis & virgatis caputiolis non utantur: non choreas, non feſta ſecularium proſequantur: non die noctuvé per vicos & plateas incedant, aut voluptuoſam aliàs vitam ducant, easque ſolertiùs retrahant ab inſolentiis quibuslibet & mundi hujus illecebris, ac inducant eaſdem ad im-

a *Al. ita: vel in parte non modica.* b *Vide l. quiſquis. C. ad leg. Jul. majeſt. & Joan. And. in c. in pœnis. de reg. jur. lib. 6.*

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regularibus. c. 9.*

ad impendendum in monaſteriis ſuis devotum & debitum virtutum Domino famulatum. Ad quæ omnia obſervanda Moniales eaſdem (non obſtantibus exemptionibus & privilegiis quibuſcunque, quibus tamen quoad alia nolumus præjudicium generari) per illos, de quibus ſuprà dictum eſt, compelli jubemus remediis opportunis. Statuimus inſuper, ut quævis ad regimen Abbatiarum aſſumptæ, in monaſteriis, in quibus Abbatiſſæ ſunt ſolitæ benedici, intra annum à ſuæ confirmationis tempore computandum *a* munus benedictionis ſuſcipiant: alioquin à jure ſuo (niſi ſubſit cauſa rationabilis) prorſus ſe noverint cecidiſſe: per illos, ad quos id pertinet, proviſione de Abbatiſſis monaſteriis ipſis canonicè faciendâ. Illas quoque *b* mulieres, quæ vulgò dicuntur Canonicæ ſeculares, & ut ſeculares Canonici vitam ducunt, non renuntiantes proprio, nec profeſſionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, ſi exemptæ non fuerint, ſuâ: ſi verò exemptæ fuerint, Apoſtolicâ auctoritate præcipimus viſitari: Per hoc tamen non intendentes earum ſtatum, regulam, ſeu ordinem approbare. Ipſos autem viſitatores Notariis duobus, & perſonis duabus ſuæ Eccleſiæ, quatuorque viris aliis honeſtis utique & maturis præcipimus in ea, quam viſitando facient, inquiſitione fore contentos. Si qui verò viſitatores ipſos in præmiſſis impedire præſumpſerint, ſeu aliquo præmiſſorum (niſi moniti reſipiſcant) ipſo facto excommunicationis ſententiam ſe noverint incurſuros, privilegiis, ſtatutis, & conſuetudinibus quibuslibet in contrarium minimè valituris.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ Mulieres ſtatum Beguinarum ſectantes, & de novo aſſumentes, ac Religioſi in hoc dantes conſilium vel favorem, ipſo facto ſunt excommunicati: ſtatus tamen pœnitentialis per hoc non interdicitur: ſecundùm Paulum.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi. (an. 1312.)*

CUm de quibuſdam mulieribus, Beguinabus vulgariter nuncupatis (quæ cùm nulli promittant obedientiam, nec propriis renuntient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religioſæ nequaquam exiſtunt: quanquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant Religioſis aliquibus, ad quos ſpecialiter trahitur affectio earundem) nobis fide dignâ relatione inſinuatum extiterit, quòd earum aliquæ, quaſi perductæ in mentis inſaniam, de ſumma Trinitate ac divina Eſſentia diſputent & prædicent, ac circa fidei articulos & Eccleſiaſtica ſacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducant, & multos ſuper his decipientes ſimplices, eos in errores diverſos inducant, aliaque quamplura periculum animarum patientia *c* ſub quodam velamine ſanctitatis faciant & committant: Nos tam ex his, quàm ex aliis de ipſarum opinione ſiniſtra frequenter auditis, eas meritò ſuſpectas habentes, ſtatum earundem ſacro approbante Concilio perpetuò duximus prohibendum, & à Dei Eccleſia penitùs abolendum: eiſdem & aliis mulieribus quibuſcunque ſub pœna excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipſo facto, injungentes expreſsè, ne ſtatum hujuſmodi, dudum fortè ab ipſis aſſumptum, quoquo modo ſectentur ulteriùs, vel ipſum aliquatenùs de novo aſſumant. Prædictis verò Religioſis, per quos eædem mulieres in hujuſmodi Beguinagii ſtatu foveri, & ad ipſum ſuſcipiendum induci dicuntur, ſub ſimili excommunicationis pœna, quam eoipſo, quòd ſecùs egerint, ſe noverint incurſuros, diſtrictiùs inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum ſtatum (ut præmittitur) dudum aſſumptum ſectantes, aut ipſum de novo forſitan aſſumentes quomodocunque admittant: ipſis ſuper eo ſectando vel aſſumendo præbentes ullo modo conſilium, auxilium, vel favorem, nullo contra præmiſſa privilegio valituro. Sanè per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin ſi fuerint fideles aliquæ mulieres, quæ promiſsâ continentiâ, vel etiam non promiſsâ, honeſtè in ſuis converſantes hoſpitiis, pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis ſpiritu deſervire, hoc eiſdem liceat, prout *a* Dominus ipſis inſpirabit.

CAP. II.

¶ Ponens conſtitutionis cauſam, ſtatuit hoſpitalia, reformari per Collatores ipſorum, & cogi Rectores eorum ad conſervationem locorum & ſuorum jurium, & ad hoſpitalitatem tenendam: ſtatuens per locorum ordinarios ſuppleri defectum vel negligentiam Collatorum, etiam circa exempta. Joan. Andr.

Idem.

QUia contingit interdum, quòd xenodochiorum, leproſariarum, eleemoſynariarum, ſeu hoſpitalium Rectores, locorum ipſorum curâ poſtpoſitâ, bona, res & jura ipſorum interdum ab occupatorum & uſurpatorum manibus excutere negligunt: quinimò ea collabi & deperdi, domos & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quòd loca ipſa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes, infectique leprâ reciperentur inibi, & ex proventibus ſuſtentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eoſdem in uſus ſuos damnabiliter convertentes *b*: cùm tamen ea, quæ ad certum uſum largitione ſunt deſtinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (ſalvâ quidem ſedis Apoſtolicæ auctoritate) converti: Nos incuriam *c* & abuſum hujuſmodi deteſtantes, hoc ſacro Concilio approbante ſancimus, ut hi, ad quod id de jure vel ſtatuto in ipſorum fundatione locorum appoſito, aut ex conſuetudine præſcripta legitimè, vel privilegio ſedis Apoſtolicæ pertinet, loca ipſa ſtudeant in prædictis omnibus ſalubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebitè, in ſtatum reduci debitum faciant, & ad ipſarum miſerabilium perſonarum receptionem & ſuſtentationem debitam, juxta facultates & proventus locorum ipſorum Rectores prædictos compellere non omittant. In quo, ſi fortè commiſerint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum injungimus, ut etiamſi pia loca prædicta exemptionis privilegio munita conſiſtant, per ſeipſos vel alios impleant omnia præmiſſa & ſingula, & Rectores eoſdem utique non exemptos, propriâ: exemptos verò & alios privilegiatos, Apoſtolicâ ad id auctoritate compellant. Contradictores cujuſcunque ſtatûs aut conditionis exiſtant, ac præbentes eiſdem circa præmiſſa conſilium, auxilium, vel favorem, per cenſuram Eccleſiaſticam & aliis juris remediis compeſcendo: nullum tamen per hoc exemptionibus ſeu privilegiis ipſis, quoad alia, præjudicium generando.

¶ Præcipit hoſpitalia in beneficium non concedi, niſi in duobus caſibus, & reprobat contrariam conſuetudinem, ſubmittens, quales eſſe debeant, quibus adminiſtratio ipſa committitur, & de ipſorum juramento, inventario & ratione reddenda: & decretum apponit. Joan. Andr.

Ut autem præmiſſa promptiùs obſerventur, nullus ex locis ipſius ſecularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamſi de conſuetudine (quam reprobamus pe-

a *al. numerandum.* b *Vid. Archidiaconum in c. ſi quis ſuadente. 7. q. 4.* c *al. parantia.*

a *al. ita: prout ipſis Dominus miniſtrabit.* b *Ad hunc locum vid l. legatum. ff. de adminiſt. rerum ad civit. pert. c. revera. de conſ. diſt. 2. ver. not. c. quamvis. de pœn. lib. 6.* c *al. injuriam.*

nitus) hoc fuerit obſervatum, niſi in illorum fundatione secùs conſtitutum fuerit, ſeu per electionem ſit de Rectore locis hujuſmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis, & boni teſtimonii committatur, qui ſciant, velint, & valeant loca ipſa, bona eorum, ac jura utiliter regere, & eorum proventus & reditus in perſonarum uſum miſerabilium fideliter diſpenſare, & quos in uſus alios bona prædicta convertere præſumptio veriſimilis non exiſtat: in quibus ſub obteſtatione divini judicii illorum, ad quos dictorum locorum commiſſio pertinet, conſcientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio ſeu adminiſtratio committetur, ad inſtar tutorum & curatorum juramentum præſtare, ac de locorum ipſorum bonis inventaria *a* conficere, & ordinariis ſeu aliis, quibus ſubſunt loca hujuſmodi, vel deputandis ab eis, annis ſingulis de adminiſtratione ſua teneantur reddere rationem. Quòd ſi secùs à quoquam fuerit attentatum, collationem, proviſionem, ſeu ordinationem ipſam carere decernimus omni robore firmitatis.

¶ *Declarat conſtitutionem non extendi ad hoſpitalia Religioſorum & militarium ordinum.* h. d.

Præmiſſa verò ad hoſpitalia militarium ordinum, aut religioſorum etiam aliorum extendi minimè volumus: quorum tamen hoſpitalium Rectoribus in ſanæ obedientiæ virtute mandamus, ut in illis ſecundùm ſuorum ordinum inſtituta & antiquas obſervantias providere pauperibus, & hoſpitalitatem debitam in illis tenere procurent: ad quod per ſuperiores eorum arctâ *b* diſtrictione cogantur: ſtatutis aut conſuetudinibus quibuslibet non obſtantibus in præmiſſis.

¶ *Conſervat antiquas conſuetudines talium locorum, circa divina officia & ſacramenta.* Joan. Andr.

Cæterùm noſtræ intentionis exiſtit, quòd ſi qua ſint hoſpitalia, altare, vel altaria, & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & ſacramenta Eccleſiaſtica pauperibus miniſtrantes, ſeu ſi parochiales Rectores conſueverint in illis *c* exercere præmiſſa, antiqua conſuetudo ſervetur, quoad exercenda & miniſtranda ſpiritalia ſupradicta.

DE JURE PATRONATUS.
TITULUS XII.
CAP. I.

¶ *Si præſentatis ad Eccleſias per patronos Eccleſiaſticos, in quibus ipſi non conſueverunt omnia onera ſupportare, non aſſignetur intra terminum competentem congrua portio, diœceſanus eam aſſignare debebit. Quod locum non habet, quando onera ſunt per patronos ſupportanda.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

UT conſtitutio, quæ ad Eccleſiam aliquam quemvis etiam ad exemptorum præſentationem admitti, conſuetudine non obſtante contrariâ, prohibet, niſi præſentato de proventibus ejuſdem Eccleſiæ, talis coram diœceſano portio fuerit aſſignata, unde jura poſſit Epiſcopalia ſolvere, & ſuſtentationem habere congruam, ſicut expedit, obſervetur, ipſam declarare, ac *d* quædam adjicere conſulta hujuſmodi ſacri Concilii approbatione providimus: Diœceſanis ſub obteſtatione divini judicii diſtrictiùs inhibentes, ne præſentatum aliquem per quamcunque perſonam Eccleſiaſticam jus præſentandi ad Eccleſiam aliquam habentem admittant, niſi intra certum terminum competentem per diœceſanos *e* ipſos præſentantibus præfigendum, ipſi præſentato fuerit coram eis (ut præſcribitur *f*) congrua de proventibus Eccleſiæ portio aſſignata. Quam ſi forſan iidem præſentantes intra terminum ipſum aſſignare neglexerint, ne factum eorum noceat præſentato, ſtatuimus, ut extunc diœceſani debeant præſentatum (niſi aliud canonicum obſiſtat) admittere, & in pœnam præſentantium ad diœceſanos ipſos poteſtas aſſignationis hujuſmodi devolvatur. Præcipimus autem diœceſanis eiſdem, ſub ipſius obteſtatione divini judicii, ipſorumque conſcientias oneramus, quòd moderationem portionis *a* ipſius debitè faciant, nec odio vel favore, vel aliàs in pluri vel minori circa illam ſcienter excedant. Sanè in prioratuum vel aliorum, tam regularium, quàm ſecularium locorum Eccleſiis, in quibus Religioſi vel alii, ad quos eorum reditus pertinere noſcuntur, prædicta conſueverunt onera ſupportare, præmiſſa nullatenùs obſerventur: ſed onera omnia, quæ Eccleſiarum ipſarum perpetuis Presbyteris, aut Vicariis incumberent, ſi dicta eis aſſignatio facta eſſet, Religioſi & alii ſupradicti plenè ſubire, ac Presbyteros, ſeu Vicarios ipſos decenter tractare, necnon ſuſtentationem eis præſtare ſufficientem & congruam teneantur. Ad quæ omnia integraliter adimplenda, & nihilominùs ad obſervationem debitam aſſignationis per diœceſanum in caſu alio (ut præmittitur) faciendæ, Religioſos prædictos, & alios quoslibet à diœceſanis eiſdem Eccleſiaſticâ volumus cenſurâ compelli: Non obſtantibus exemptionibus aut aliis quibuslibet privilegiis, conſuetudinibus, vel ſtatutis, quæ circa præmiſſa, vel eorum aliquod Religioſis ipſis aut aliis, in nullo volumus ſuffragari.

CAP. II.

¶ *In plures hæredes unius ex pluribus patronis tranſit jus patronatus per ſtirpes.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

PLures *b* ab uno ex patronis Eccleſiæ relicti hæredes, vocem duntaxat unius habebunt in præſentatione Rectoris. Et (ut faciliùs provideatur Eccleſiis) non inconveniens reputamus, patronos ipſos inter ſe poſſe liberè convenire, de Rectore ab eis alternis vicibus præſentando: Quibus etiam ex eadem cauſa permittimus, ut plures ad vacantem Eccleſiam poſſint eo modo præſentare perſonas quòd una ex eis eligi per Epiſcopum valeat & admitti.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.
TITULUS XIII.
CAP. I.

¶ *Religioſi ſubire tenentur onera, quæ incumbebant Eccleſiis per eos ante hoc Concilium acquiſitis: niſi privilegio, exemptione vel aliâ juſtâ causâ juventur: quæ privilegia vel exemptiones non juvant in Eccleſiis poſt Concilium acquirendis.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

CUm ſit naturæ conſonum, illos non recuſare onera, qui rerum commoda complectuntur, hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut Religioſi quicunque pro monaſteriis & Eccleſiis, quæ ad eos quocunque ſint titulo devoluta, procurationes Legatorum ſedis Apoſtolicæ, ac jura Epiſcopalia, & alia præſtari pro ipſis, antequam ad eos perveniſſent, ſolita, promptè ſolvere ſtudeant: niſi forſan ſedis Apoſtolicæ privilegio, exemptione, vel aliâ causâ legitimâ, ab his ſe valeant excuſare. Privilegia verò, ſeu exemptiones hujuſmodi ad monaſteria, ſeu Eccleſias, quæ ad eos obvenire continget, in poſterum volumus non extendi.

a *al. Inventarium.* b *al. Eccleſiaſticâ.* c *al. ita: in illis partibus, &c.* d *In antiquiorib. codicibus conſtanter legitur ita: de ei quædam, &c.* e *al. Epiſcopos.* f *al. præmittitur.*

a *al. penſionis.* b *De intellectu vide Lambertin. de jure patron. art. 12. q. 1. part. 1. num. 5.*

CAP.

CAP. II.

¶ *Ponit quaedam gravamina, quae Praelati inferebant exemptis, praecipue Ciſtercienſibus, & illa fieri prohibet: ſtatuens, quòd Epiſcopi, qui in monaſteriis Ciſtercienſis ordinis charitativè procurantur, ſint contenti cibariis, quae per illos ſibi miniſtrantur. Si verò procurantur ex debito, ipſis volentibus carnes miniſtrari debent extra ſepta monaſterii, vel ſaltem extra portam, quae dicitur Regularis. Ipſorum etiam Eleemoſynarii fragmenta menſarum poſſunt pauperibus erogare.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

AD *a* noſtrum (quod dolentes referimus) pervenit auditum, quòd Eccleſiarum Praelati ad monaſteria Ciſtercienſis ordinis accedentes, licèt ab eis charitativè recipiantur, & eis curialiter neceſſaria miniſtrentur, cibis tamen regularibus non contenti, contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, & ſi eis non miniſtrentur, auferunt violenter. Et licèt in locis eiſdem fiant eleemoſynae competenter, ipſi tamen Praelati ipſis Religioſis invitis alias eleemoſynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procurationes non habent, de conſuetudine vel de jure. Pro equitaturis quoque ferrandis, licèt ferris non egeant, & coci eorum ſui officii ratione pecuniam exigunt & extorquent: Nec compoſitiones ſuper procurationibus inter Praelatos ipſos & eos initas eis ſervant. Ipſis etiam in recipiendis procurationibus ita graves exiſtunt, quòd ipſis in eorum monaſteriis & Eccleſiis procurationes recipientibus, longi temporis victum brevis hora conſumit: & dum procurationes recipiunt, canes venaticos, falcones & accipitres ſecum habent. Et niſi voluntati ſatisfiat eorum, valvae monaſteriorum ſeu Eccleſiarum per violentiam ſaepè franguntur, & ornamenta Eccleſiae exportantur, pluresque procurationes recipiunt unâ die ſedis Apoſtolicae privilegio non ſuffulti, interdum in pecunia numerata, viſitationis etiam officio non impenſo, & occaſione dictarum procurationum iidem Praelati ab ipſis frequenter exigunt, quae illis ſolvere non tenentur, intolerabilia eiſdem gravamina cumulantes. Sunt *b* & nonnulli, qui procurationes nunciorum Apoſtolicae ſedis, aliaque extraordinaria onera exemptis & aliis Religioſis pro majori parte imponunt, ut ſe ac Presbyteros liberent ſeculares, Religioſos ad ordinandum hujuſmodi onerum diſtributionem minimè aſſumentes: In multis etiam aliis praefati Praelati, exempta monaſteria, & ipſorum Eccleſias utroque illis jure ſubjectas, gravant in procurationibus recipiendis, & oneribus inſolitis imponendis. Nos igitur ſuper his volentes de opportuno remedio providere, ſacri approbatione Concilii duximus ſtatuendum, ut ſi Epiſcopi non causâ viſitationis, ſed charitativae hoſpitalitatis, ad monaſteria venerint ſupradicta, victualia gratioſè recipiant, quae charitatis gratiâ eis fuerint miniſtrata. Ipſis autem Epiſcopis, ad monaſteria venientibus ſupradicta, & procurationes ibidem recipientibus ſibi debitas de jure communi, conſuetudine, privilegio, vel jure alio ſpeciali, in domibus ipſorum monaſteriorum, extra tamen ſepta ipſorum exiſtentibus, ſi quae fuerint ad hoc aptae, alioquin intra ſepta ipſa, non tamen intra portam, quam regularem appellant, carnium pro congruentia temporis ſi voluerint (privilegio non obſtante quocunq;) cibaria miniſtrentur. Nec inconveniens reputamus, ſi fragmenta, quae de menſis ipſorum Epiſcoporum & ſuorum familiarium colliguntur, per ipſorum Epiſcoporum Eleemoſynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus expreſſis ſuperiùs, Praelati diligenter * abſtineant, ſi Dei & Apoſtolicae ſedis indignationem voluerint evitare.

a *Vid. c. cum Apoſtolus. extra de cenſib. & cap. 1, 2, & 3. eod. tit. lib. 6. & vid. Concil. Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 3. ubi plenè de materia viſitationis.* b *al. ſunt etiam, &c.*

CAP. III.

¶ *Dioeceſani, quibus hoc conſtat, illos qui exigendo à Clericis pedagia, vel guidagia excommunicati ſunt vel interdicti, publicare debent.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

PRaeſenti *a* conſtitutione jubemus, ut locorum dioeceſani contra eos, qui ab Eccleſiis vel perſonis Eccleſiaſticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causâ deferunt, aut deferri faciunt, vel tranſmittunt, pedagia vel guidagia ſuo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum ſuarum periculum, & eorum à quibus ea exigunt, praejudicium & gravamen, excommunicationis & interdicti ſententias à jure prolatas, poſtquam de *b* his ipſis conſtiterit, omninò publicent, vel à ſuis ſubditis tamdiu faciant publicari, donec illi ſic exacta *c* reſtituerint, & de tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerint competenter.

DE CELEBRATIONE *d* MISSARUM, ET ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Praelati, ad quos ſpectat correctio, & illis negligentibus ſuperiores ipſorum debent eſſe ſoliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus, & collegiatis Eccleſiis Horae Canonicae devotè pſallantur: & quòd in Eccleſiis aliis celebretur convenienter & debitè diurnum officium & nocturnum, principaliter hoc intendit.* Joan. Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

GRavi *e* nimirum turbatione movemur, quòd ex nonnullorum Rectorum negligentia, quae dum ſpem impunitatis permittit, multam nutrire peſtilentiam conſuevit in ſubditis, plerique Eccleſiarum miniſtri modeſtiâ ordinis Clericalis abjectâ, dum offerre Deo ſacrificium laudis, fructum labiorum ſuorum in puritate conſcientiae & animi devotione deberent, Horas Canonicas dicere, ſeu pſallere, tranſcurrendo, ſyncopando, extranea quidem & plerunque vana, profana, & inhoneſta intermiſcendo colloquia, tardè ad chorum conveniendo, ſeu Eccleſiam ipſam abſque rationabili cauſa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, ſeu faciendo portari, canesque ſecum ducendo venaticos, ac quaſi nihil praetendentes de clericali militia, in corona, veſtibus, & tonſura, divina etiam celebrare, aut eis intereſſe nimis indevotè praeſumunt. Nonnulli etiam tam Clerici, quàm Laici, praeſertim in feſtorum certorum vigiliis, dum in Eccleſiis deberent orationi inſiſtere, non verentur in ipſis, earumque coemeteriis choreas facere diſſolutas, & *f* interdum canere cantilenas, ac multas inſolentias perpetrare, ex quibus Eccleſiarum & coemeteriorum violationes, inhoneſta, variaque delicta quandoque ſequuntur, & Eccleſiaſticum plerunque perturbatur *g* officium, in divinae majeſtatis offenſam, & aſtantium ſcandalum populorum. In multis inſuper Eccleſiis cum vaſis, veſtimentis, & caeteris ornamentis ad divinum cultum neceſſariis, indecentibus utique (penſatis earum facultatibus) deſervitur. Ne igitur tranſgreſſiones invaleſcant hujuſmodi, aliisque veniant in exemplum, ſacri Concilii approbatione hoc

* *al. ita: diligenter prorſus abſtineant.* a *Nota quòd res Clericorum gaudent eodem privilegio, quo res Eccleſiarum. cap. ultim. de vit. & honeſt. Cler. c. Eccleſiarum ſervos. 12. q. 2. Anch* b *al. de ipſis eis conſtiterit, &c.* c *al. extorta.* d *al. ita: de celebratione Miſſarum, & aliorum officiorum.* e *De materia hujus Clement. praeter Doct. hîc, vide Canoniſtas in cap. 1. & c. dolentes. ext. de celeb. Miſſar.* f *al. ita: etiam interdum, &c.* g *perturbant.*

fieri prohibentes, ſancimus: ut illi, ad quos id pertinet, & in eorum, ſi utique exempti non ſint, negligentiam vel defectum, locorum ordinarii: ſi verò exempti fuerint, aut aliàs circa hoc privilegiati, ſuperiores ipſorum (omni negligentiâ vel incuriâ penitùs relegatâ) circa reformanda præmiſſa, & eorum ſingula corrigenda, necnon ut in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Eccleſiis horis debitis devotè pſallatur: In aliis verò convenienter & debitè celebretur divinum *a* diurnum & nocturnum officium, ſi Dei & Apoſtolicæ ſedis indignationem evitare voluerint, ſolicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam (dummodò ad eos illam exercere pertineat) aliiſque opportunis remediis compeſcendo, facientes prout ad eos ſpectat in his & aliis, quæ ad divinum cultum, & morum reformationem pertinent, ac Eccleſiarum & cœmeteriorum reſpiciunt honeſtatem, ſacrorum ſtatuta Canonum, ad quæ ſcienda diligens curent adhibere ſtudium, irrefragabiliter obſervari.

CAP. II.

¶ *Clerici etiam Religioſi, domeſtici commenſales Cardinalium vel Epiſcoporum, ſe poſſunt illis in divinis officiis coaptare.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DIgnum prorſus & congruum arbitrantes, quòd Clerici tam Religioſi, quàm alii Cardinalium ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac quorumcunque Pontificum, gratiam & communionem Apoſtolicæ ſedis habentium, commenſales domeſtici ſe poſſint ipſis in divinis officiis coaptare, ut illud, quod iidem Cardinales, ſeu Pontifices dicent officium, licitè dicere valeant: Nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, ſacri approbatione Concilii indulgemus.

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XV.

CAP. UN.

¶ *In fontibus Eccleſiarum, non in privatis domibus, debet baptiſma concedi: duos caſus excipit, & transgreſſores puniri præcipit.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1312.)*

PRæſenti *b* prohibemus edicto, ne quis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, ſed duntaxat in Eccleſiis, in quibus ſunt ad hoc fontes ſpecialiter deputati, aliquos (niſi Regum vel Principum, quibus valeat in hoc caſu deferri, liberi extiterint, aut talis neceſſitas emerſerit, propter quam nequeat ad Eccleſiam abſque periculo propter hoc acceſſus haberi) audeat baptizare. Qui autem ſecus præſumpſerit, aut ſuam in hoc præſentiam exhibuerit, taliter per Epiſcopum ſuum caſtigetur, quòd alii attentare ſimilia non præſumant.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XVI.

CAP. UN.

¶ *Feſtum corporis Chriſti celebrari debet feriâ quintâ, poſt octavam Pentecoſtes, & certa indulgentia conceduntur iis, qui in feſto, vel intra octavam officio vel horis intererunt.* h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

SI Dominum in ſanctis ejus laudare jubemur, dignum profectò, juſtum & ſalutare nobis exiſtit, ut ſibi in ſui, quo nos quotidiè ſpiritualiter reficit, memoriam corporis, laudes feſtivæ venerationis, & gratias referamus. Hâc igitur conſideratione inducti, conſtitutionem à bonæ memoriæ Urbano Papa quarto prædeceſſore noſtro ſuper hoc editam, de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictè præcipimus obſervari, cujus tenor ſequitur in hæc verba: Urbanus Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis & aliis Eccleſiarum Prælatis, &c. Tranſiturus de hoc *a* mundo ad Patrem Salvator noſter Dominus Jeſus Chriſtus, cùm tempus ſuæ paſſionis inſtaret, ſumptâ cœnâ, in memoriam mortis ſuæ inſtituit ſummum & magnificum ſui corporis & ſanguinis ſacramentum, corpus in cibum, & ſanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In inſtitutione quidem hujus ſacramenti dixit ipſe Apoſtolis: [*Hoc facite in meam commemorationem:*] ut præcipuum & inſigne memoriale ſui amoris eximii, quo nos dilexit, eſſet nobis hoc præcelſum & venerabile ſacramentum: memoriale, inquam, mirabile ac ſtupendum, delectabile, ſuave, tutiſſimum, ac ſuper omnia pretioſum, in quo innovata ſunt ſigna & mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitas, ipſaque dulcedo Domini deguſtatur, in quo utique vitæ ſuffragium conſequimur & ſalutis. Hoc eſt memoriale dulciſſimum, memoriale ſacratiſſimum, & memoriale ſalvificum, in quo gratam redemptionis noſtræ recenſemus memoriam, in quo à malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profectò proficimus ipſius corporali præſentiâ Salvatoris. Alia namque quorum memoriam agimus, ſpiritu menteque complectimur: ſed non propter hoc realem eorum præſentiam obtinemus: In hac verò ſacramentali Chriſti commemoratione Jeſus Chriſtus præſens ſub alia quidem forma, in propria verò ſubſtantia eſt nobiſcum. Aſcenſurus enim in cœlum dixit Apoſtolis & eorum ſequacibus *b*: [*Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi:*] benignâ ipſos promiſſione confortans, quòd remaneret & eſſet cum eis, etiam præſentiâ corporali *c*. O digna & nunquam intermittenda memoria! in qua mortem noſtram recolimus mortuam, noſtrumque interitum interiiſſe, ac lignum vivificum ligno crucis affixum, fructum nobis attuliſſe ſalutis. Hæc eſt commemoratio glorioſa, quæ fidelium animos replet gaudio ſalutari, & cum infuſione lætitiæ devotionis lachrymas ſubminiſtrat. Exultamus nimirum noſtram memorando liberationem, & recolendo paſſionem Dominicam, per quam liberati ſumus, vix lachrymas continemus. In hac itaq; ſacratiſſima commemoratione adſunt nobis ſuavitatis gaudium ſimul & lachrymæ: quia & in ea congaudemus lachrymantes, & lachrymamur devotè gaudentes, lætas habendo lachrymas, & lætitiam lachrymantem: nam & cor ingenti perfuſum gaudio, dulces per oculos ſtillat guttas. O divini amoris immenſitas, divinæ pietatis ſuperabundantia, divinæ affluentia largitatis! dedit enim nobis Dominus omnia, quæ ſubjecit ſub pedibus noſtris, & ſuper univerſas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex miniſtris etiam ſpirituum ſuperiorum *d* nobilitat & ſublimat hominis dignitatem. Adminiſtratorii namque ſunt omnes in miniſterium, propter eos qui hæreditatem ſalutis capiunt, deſtinati. Et cùm tam copioſa fuerit erga nos ejus magnificentia, volens adhuc ipſe in nobis ſuam exuberantem charitatem præcipuâ liberalitate monſtrare, ſemetipſum nobis exhibuit, & tranſcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit ſe in cibum. O ſingularis & admiranda liberalitas, ubi donator

a *Al. ita: diurnum officium pariter & nocturnum.* b *Conſentiunt tradita per B. Thom. par. 3. q. 83. art. 3.*

a *In antiquioribus codicibus deeſt dictio,* hoc. b *Matth. ult.* c *Vide gl. in l. 1. ff. quod met. cau. & gloſſ. in l. 2. C. in quibus cau. colo. l. 11.* d *Al. ſupernorum.*

venit

venit in donum, & datum eſt idem penitus cum datore! Quàm larga & prodiga largitas, cùm tribuit quis ſeipſum. Dedit igitur nobis ſe in pabulum, aut quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipſe relevaretur ad vitam: cecidit homo per cibum ligni mortiferum *a*, relevatus eſt homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit eſca mortis, in iſto pependit vitæ alimentum. Illius eſus meruit læſionem, iſtius guſtus intulit ſanitatem: guſtus ſauciavit, & guſtus ſanavit. Vide quia unde vulnus eſt ortum, prodiit & medela: & unde mors ſubiit, exinde vita evenit. De illo ſiquidem guſtu dicitur *b*: [*Quâcunque die comederis, morte morieris.*] De iſto verò legitur *c*: [*Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum.*] Hic eſt cibus, qui plenè reficit, verè nutrit, ſummeque impinguat: non corpus, ſed cor, non carnem, ſed animam, non ventrem, ſed mentem. Homini ergò, qui ſpirituali alimoniâ indigebat, Salvator ipſe miſericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento pro animæ refectione piâ diſpoſitione providit. Decens quoque liberalitas extitit, & *d* conveniens operatio pietatis, ut verbum Dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus eſt & refectio, factum caro, ſe rationabili creaturæ carni & corpori, homini videlicet, in edulium largiretur *e*: panem enim Angelorum manducavit homo, & ideò Salvator ait *f*, [*Caro mea verè eſt cibus.*] Hic panis ſumitur, ſed verè non conſumitur: manducatur, ſed non transmutatur: quia in edentem minimè transformatur, ſed ſi dignè recipitur, ſibi recipiens conformatur. O excellentiſſimum Sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum ſtudiis, devotis proſequendum obſequiis & ſinceris mentibus retinendum! O memoriale nobiliſſimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reſervandum in cordis utero & meditatione, ac celebratione ſedulâ recenſendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cujus ipſum fore memoriale cognoſcimus, ſemper memores exiſtamus: quia cujus donum vel munus frequentiùs aſpicitur, hujus memoria ſtrictiùs retinetur. Licèt igitur hoc memoriale ſacramentum in quotidianis Miſſarum ſolenniis frequentetur, conveniens *g* tamen arbitramur & dignum, ut de ipſo ſemel ſaltem in anno, ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam & inſaniam, memoria ſolennior & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipſe Chriſtus hoc inſtituit ſacramentum, univerſalis Eccleſia pro pœnitentium reconciliatione, ſacri confectione chriſmatis, adimpletione mandati, circa lotionem pedum & aliis quamplurimùm occupata, plenè vacare non poteſt celebrationi hujus maximi ſacramenti. Hoc enim circa Sanctos, quos per anni circulum veneramur, ipſa obſervat Eccleſia, ut (quamvis in Letaniis & Miſſis, ac aliis etiam ipſorum memoriam ſæpiùs renovemus) nihilominùs tamen ipſorum natalitia certis diebus per annum ſolenniùs recolat, feſta propter hoc eiſdem diebus ſpecialia celebrando. Et quia in his feſtis circa ſolennitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut aliàs, ex humana fragilitate omittitur: ſtatuit ipſa mater Eccleſia certam diem, in qua generaliter omnium Sanctorum commemoratio fieret, ut in hâc ipſorum celebratione communi, quicquid in propriis ipſorum feſtivitatibus omiſſum exiſteret *h*, ſolveretur. Potiſſimè igitur exequendum eſt erga hoc vivificum ſacramentum corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, qui eſt Sanctorum omnium *a* gloria & corona, ut feſtivitate ac celebritate præfulgeat ſpeciali, quatenus in eo, quod in aliis Miſſarum officiis circa ſolennitatem eſt forſitan prætermiſſum, devotâ diligentiâ ſuppleatur, & fideles (feſtivitate ipsâ inſtante) intra ſe præterita memorantes, id quod in ipſis Miſſarum ſolenniis, ſecularibus forſan agendis impliciti, aut aliàs ex negligentia vel fragilitate humana minùs plenè geſſerunt, tunc attentè in humilitate ſpiritûs & animi puritate reſtaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori eſſemus officio conſtituti, quòd fuerat quibuſdam catholicis divinitùs revelatum, feſtum hujuſmodi generaliter in Eccleſia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem & exaltationem catholicæ fidei, dignè ac rationabiliter duximus ſtatuendum, ut de tanto ſacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipſo facit Eccleſia, & ſolennior & ſpecialior annuatim memoria celebretur: certum ad hoc deſignantes & deſcribentes diem, videlicet feriam quintam proximam, poſt Octavam Pentecoſtes: ut in ipſa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad Eccleſias affectuosè concurrant, & tam Clerici quàm populi gaudentes, in cantica laudum ſurgant: tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos perſolvant lætitiæ ſalutaris: tunc pſallat fides, ſpes tripudiet, exultet charitas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur: tunc ſinguli alacri animo pronâque voluntate conveniant, ſua ſtudia laudabiliter exequendo, tanti feſti ſolennia celebrantes: & utinam ad Chriſti ſervitium ſic ejus fideles ardor inflammet, ut per hæc & alia proficientibus ipſis meritorum cumulis apud eum, qui ſeſe dedit pro eis in pretium, tribuitque ſe ipſis in pabulum, tandem poſt hujus vitæ decurſum eis ſe in præmium largiatur. Ideoque univerſitatem veſtram monemus & hortamur in domino, & per Apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, in remiſſionem peccaminum injungentes, quatenus tam excelſum, & tam glorioſum feſtum prædictâ quintâ feriâ ſingulis annnis devotè ac ſolenniter celebretis, & faciatis ſtudiosè per univerſas Eccleſias civitatum veſtrarum & diœceſum celebrari: ſubditos veſtros in Dominicæ, dictam quintam feriam proximè præcedente, ſalutaribus monitis ſolicitè per vos & per alios exhortantus, ut per veram & puram confeſſionem, eleemoſynarum largitionem, attentas & ſedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter ſe ſtudeant præparare, quòd hujus pretioſiſſimi ſacramenti mereantur fieri participes illâ die, poſſintque ipſum ſuſcipere reverenter, ac ejus virtute augmentum conſequi gratiarum. Nos enim Chriſti fideles ad colendum tantum feſtum & celebrandum donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui Matutinali officio feſti ejuſdem in Eccleſia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum: Qui verò Miſſæ, totidem: Qui autem in primis ipſius feſti veſperis interfuerint, ſimiliter centum: Qui verò in ſecundis totidem: Illis verò, qui Primæ, Tertiæ, & Sextæ, Nonæ ac Completorii officialis interfuerint, pro qualibet Horarum ipſarum, quadraginta: Illis autem, qui per octavas *b* illius feſti Matutinalibus, Veſpertinis, Miſſæ, ac prædictarum Horarum officiis interfuerint, centum dies ſingulis octavarum ipſarum diebus, de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Apoſtolorum ejus Petri & Pauli auctoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus.

a *Aliàs, mortiferi.* b *Geneſ. 2.* c *Joan. 6.* d *Alias, ita: & non inconveniens, &c.* e *Pſalm. 77.* f *Joann. 6.* g *Vid. Concilium Tridentinum ſeſſion. 13. de ſanctiſſimo Eucharistia ſacramento, c. 5. & 6.* h *Alias, extitit.*

a *Philipp. 4.* b *al. octavam.*

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

TITULUS XVII.

CAP. UN.

¶ *Revocat & pro infectis vult haberi decretalem, Clericis. eod. tit. l. 6. cum ſuis declarationibus.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

QUoniam ex conſtitutione Bonifacii Papæ octavi prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Clericis Laicos. & ex declaratione, ſeu declarationibus ex illa poſtmodùm ſubſecutis, nonnulla ſcandala, magna pericula, & incommoda gravia ſunt ſecuta, & ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccurratur) præſumitur *a* veriſimiliter in futurum: Nos de conſilio fratrum noſtrorum conſtitutionem, & declarationem, ſeu declarationes prædictas, & *a* quicquid eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitùs revocamus, & eas haberi volumus pro infectis: Volentes & firmiter ſtatuentes, illud (contra quoſcunque Laicos, exigentes ſeu extorquentes ab Eccleſiis, Eccleſiaſticiſque perſonis tallias ſeu collectas aut exactiones quaſcunque, & contra dantes ad id faciendum conſilium, auxilium vel favorem, necnon & circa præſtandas ſubventiones Laicis ab Eccleſiarum Prælatis, & aliis viris Eccleſiaſticis) inviolabiliter obſervari, quod ſuper his à prædeceſſoribus noſtris in Lateranen. & generali Conciliis; quæ nos ſub obteſtatione divini judicii præcipimus obſervari diſtrictè, ſalubriter eſt proviſum.

a *al. præſumuntur.*

a *In vetuſto codice manuſcripto ita: ac omnia & ſingula contenta in eis penitùs, &c.*

F I N I S.

CLEMENTINARUM
LIBER QUARTUS.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

TITULUS UNICUS.

CAP. UN.

¶ *Scienter contrahens matrimonium in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito, vel cum Moniali, excommunicatus eſt ipſo jure: & publicari debet & vitari. Idem in profeſſo & profeſſa, vel conſtituto in ſacris.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1312. in Galliâ.)*

EOs, qui divino timore poſtpoſito, in ſuarum periculum animarum ſcienter in gradibus conſanguinitatis & affinitatis conſtitutione canonicâ interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: Necnon Religioſos & Moniales ac Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes, refrænare metu pœnæ ab hujuſmodi eorum temeritatis audaciâ cupientes: Ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubjacere: Præcipientes Eccleſiarum Prælatis, ut illos, quos eis conſtiterit taliter contraxiſſe, excommunicatos publicè tamdiu nuncient, ſeu à ſuis ſubditis faciant nunciari, donec ſuum humiliter recognoſcentes errorem ſeparentur abinvicem, & abſolutionis obtinere beneficium mereantur. Per prædicta quoque juribus, quæ ſic contrahentibus alias pœnas imponunt, in nullo volumus derogari. *a*

a *Vid. Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 5. & de intellectu, beatum Antoninum tractat. de excommunicatione, capit. 34. adde Covarruviam lib. 4. decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 8.*

F I N I S.

CLE-

CLEMENTINARUM LIBER QUINTUS.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

¶ In ſtudiis Romanæ curiæ, Pariſien. Oxonien. Bononien. & Salamantino, debent eſſe magiſtri catholici, ſcholas regentes in lingua Hebraica, Arabica, & Chaldæa, duo ſcilicet pro qualibet lingua. Et ſtatuitur per quos eis debeat de ſtipendiis & ſumptibus provideri.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.* *(an. 1312. in Galliâ.)*

INter *a* ſolicitudines noſtris humeris incumbentes, perpetrcurâ revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipſoſque lucrifacere Deo, ſuâ nobis cooperante gratiâ, valeamus: hoc eſt, quòd profectò deſideranter exquirimus, ad id noſtræ mentis ſedulò deſtinamus affectum, ac circa illud diligenti ſtudio & ſtudioſâ diligentiâ vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad hujuſmodi noſtrum deſiderium aſſequendum *b*, divinorum eloquiorum ſit expoſitio congrua, ipſorumque fidelis prædicatio admodùm opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noſcantur inaniter, vacuaque redire, ſi auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoque illius, cujus vicem in terris (licèt immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per univerſum mundum ad evangelizandum Apoſtolos, in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles præcipuè, abundare ſanctam affectamus Eccleſiam, qui infideles ipſos ſciant & valeant ſacris inſtitutis inſtruere, Chriſticolarumque collegio per doctrinam Chriſtianæ fidei ac ſuſceptionem ſacri baptiſmatis aggregare.

Ut igitur peritia linguarum hujuſmodi poſſit habiliter per inſtructionis efficaciam obtineri: Hoc ſacro approbante Concilio ſcholas in ſubſcriptarum linguarum generibus ubicunque Romanam curiam reſidere contigerit *c*, necnon in Pariſien. & Oxonien. Bononien. & Salamantino ſtudiis providimus erigendas: Statuentes, ut *d* in quolibet locorum ipſorum teneantur viri catholici ſufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldææ linguarum notitiam: duo videlicet uniuſcujuſque linguæ periti, qui ſcholas regant inibi, & libros de linguis ipſis in Latinum fideliter transferentes, alios linguas ipſas ſolicitè doceant, earumque peritiam ſtudioſâ in illos inſtructione transfundant: ut inſtructi & edocti ſufficienter in linguis hujuſmodi, fructum ſperatum poſſint (Deo auctore) producere, fidem propagaturi ſalubriter in ipſos populos infideles. Quibus equidem in Romana curia legentibus *, per ſedem Apoſtolicam: in ſtudiis verò Pariſienſi, per Regem Franciæ: in Oxonien. Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, ac Vualiæ: in Bononienſi per Italiæ: in Salamantino, per Hiſpaniæ Prælatos, Monaſteria, Capitula, Conventus, collegia exempta & non exempta, & Eccleſiarum Rectores in ſtipendiis competentibus & ſumptibus volumus provideri: contributionis onere ſingulis juxta facultatem exigentiam imponendo: Privilegiis & exemptionibus quibuſcunque contrariis nequaquam obſtantibus, quibus tamen nolumus quoad alia præjudicium generari.

CAP. II.

¶ Is, ad quem ſpectat magiſterium vel doctoratum tribuere, priùs à doctorando recipiat juramentum, quòd in ſolennitate ſua non expendet ultra ſummam trium millium Turon. argenteorum. Quod ſi non fecerit, etiamſi ſit Epiſcopus, per ſex menſes à collatione magiſterii eſt ſuſpenſus. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm ſit nimis abſurdum, ut quis cum vanitate & imperitia ad honorem aſcendat peritiæ literarum, non ſine turbatione miramur illum apud Scholaſticos invaluiſſe abuſum, quòd plerique eorum, qui in quavis ſcientia ad doctoratûs vel magiſterii aſſumuntur honorem, cùm ſua ſolenniter principia faciunt, aut ſui recipiunt inſignia doctoratûs, circa cibos, veſtes, & alia ſic in expenſis excedunt, quòd & ipſi tranſeunte expenſarum hujuſmodi vanitate, vacui plerunque remaneant & gravati: Et cæteri qui vel nolunt vel nequeunt ſimiles expenſas ſubire, hâc occaſione frequenter à receptione honoris hujuſmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno ſuper his remedio providere, illis ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, diſtrictè præcipimus, ut quoſcunque ab eis decætero dictum recipientes honorem, juramento priùs adſtringant, ne ultra tria millia Turonen. argenteorum *a* in ſolennitate, circa hujuſmodi doctoratum aut magiſterium quomodolibet adhibenda, expendant: Ipſoſque nihilominùs (niſi forſan nobilis *b* conditionis extiterint) ut intra ſummam prædictam hujuſmodi moderentur expenſæ, efficaciter exhortantes, ac ſi hoc illorum congruere ſtatui viderint, juramentum exigentes ab eis, quòd certos, intra ſummam præfatam taxandos ab ipſis expenſarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam *c* dignitate præfulgens, non recepto priùs juramento præfato, honorem cuique tribuerit ſupradictum, à collatione magiſterii ſeu doctoratûs cujuslibet, per ſex menſes ſequentes eo ipſo noverit ſe ſuſpenſum.

a *Vid. Ludovicum Gomezium in regula Cancellariæ de idiomate, ubi plenè de materia linguarum.* b *aliter, exequendum.* c *al. continget.* d *alit. ita: ut in locorum ipſorum ſtudiis, &c.*

* *al. regentibus.* a *al. Argenti.* b *al. notabilis.* c *Dictio,* etiam, *deeſt in antiquiorib. exemplarib. & impreſſis.*

DE JUDÆIS ET SARRACENIS.

TITULUS II.

CAP. UN.

¶ *Principes Chriſtiani compeſcere debent Sarracenos ſibi ſubjectos, ab invocatione publica nominis Machometi, & à peregrinatione, quam facere ſolent ad ſepulchrum ipſius.* hoc dicit, Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

CEdit quidem in offenſam divini nominis & opprobrium fidei Chriſtianæ, quod in quibuſdam mundi partibus Principibus Chriſtianis ſubjectis, in quibus interdum ſeorſum, interdum verò permiſtim cum Chriſtianis habitant Sarraceni, Sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis ſeu Meſquitis ſuis, ad quæ iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus ſingulis, certis horis in loco aliquo eminenti ejuſdem Machometi nomen, Chriſtianis & Sarracenis audientibus, altâ voce invocant & extollunt, ac ibidem verba quædam in illius honorem publicè profitentur: Ad locum inſuper ubi olim quidam ſepultus extitit Sarracenus, quem ut ſanctum Sarraceni alii venerantur & colunt, magna Sarracenorum earundem partium & etiam aliarum confluit publicè multitudo, ex quibus noſtræ fidei non modicum detrahitur, & grave in cordibus fidelium ſcandalum generatur. Cùm autem hæc in *a* divinæ majeſtatis diſplicentia non ſint ullatenùs toleranda, ſacro approbante Concilio, ipſa in terris Chriſtianorum diſtrictiùs fieri deinceps inhibemus: univerſis & ſingulis Principibus Catholicis, ſub quorum dominio dicti Sarraceni morantur, & ſiunt prædicta, ſub obteſtatione divini judicii obnoxiùs *b*, injungentes, quatenus ipſi tanquam veri Catholici & Chriſtianæ fidei ſeduli zelatores, opprobrium quod tam ipſis, quàm cæteris Chriſticolis per præmiſſa ingeritur, debitâ conſideratione penſantes, ipſum (ut proinde æternæ beatitudinis præmium aſſequantur) de terris ſuis omnino auferant, & à ſuis ſubditis auferri procurent: inhibendo expreſsè, ne præfata invocatio ſeu profeſſio nominis ipſius ſacrilegi Machometi publicè, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in eorum exiſtente dominio audeat attentari de cætero, vel quomodolibet ſuſtineri. Hi verò, qui ſecùs præſumpſerint, taliter ob divinam reverentiam caſtigentur ab ipſis, quòd alii eorum exemplo perterriti à præſumptione ſimili arceantur.

DE HÆRETICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Præmittit conſtitutionis cauſam.* Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

MUltorum *c* querela ſedis Apoſtolicæ pulſavit auditum, quòd nonnulli inquiſitores per ſedem eandem contra pravitatem hæreticam deputati, metas ſibi traditas excedentes, ſic interdum extendunt *d* ſuæ poteſtatis officium, ut quod in augmentum fidei per circumſpectam ejuſdem ſedis vigilantiam ſalubriter eſt proviſum (dum ſub pietatis ſpecie gravantur innoxii) cedat in fidelium detrimentum.

¶ *Ponit conſtitutionem de officio inquiſitionis exercendo per diœceſanos & inquiſitores, primò ponens quinque, quæ poteſt alter ſine altero. Secundò tria, quæ non poteſt: & decretum apponit, ſubmittens, quomodo impeditus vel intereſſe nolens committit alii, vel conſentit.* Joan. Andr.

§. 1. Propter quod ad Dei gloriam & augmentum ejuſdem fidei, ut negotium inquiſitionis hujuſmodi eò proſperetur feliciùs, quòd deinceps ejuſdem labis indago ſolenniùs, diligentiùs, & cautiùs peragetur: ipſum tam per diœceſanos Epiſcopos, quàm per inquiſitores à ſede Apoſtolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione ſemotis) decernimus exerceri. Sic quòd quilibet de prædictis ſine alio citare poſſit, & arreſtare ſive capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit faciendum: ſuper quo ipſius conſcientiam oneramus: nec non inquirere contra illos, de quibus pro hujuſmodi negotio, ſecundùm Deum & juſtitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, ſive arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine inquiſitore, aut inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, aut ejus Officiali, vel Epiſcopali ſede vacante, Capituli ſuper hoc delegato, ſi ſui ad invicem copiam habere valeant, intra octo dierum ſpatium, poſtquam ſe invicem requiſierint, non valebit. Et ſi ſecùs præſumptum fuerit, nullum ſit & irritum ipſo jure. Verùm ſi Epiſcopus vel ejus Capituli ſede vacante delegatus cum inquiſitore, aut inquiſitor cum altero eorundem, propter præmiſſa nequeat aut nolit perſonaliter convenire: poſſit Epiſcopus, vel ejus ſeu Capituli, ſede vacante, delegatus inquiſitori, & inquiſitor Epiſcopo vel ejus delegato, ſeu ſede vacante illi, qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus, ſuper illis committere vices ſuas, vel ſuum ſignificare per literas conſilium & conſenſum.

¶ *Providet circa muros vel carceres hæreticorum, ipſorum claves, cuſtodes, & cuſtodum miniſtros.* Joan. Andr.

§. 2. Sanè quia circa cuſtodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibuſdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos *a* volentes ſuper hoc providere, ſtatuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero Epiſcopo & inquiſitori prædictis volumus fore communem, duos cuſtodes habeat principales, diſcretos, induſtrios & fideles: unum, quem volet Epiſcopus, & providebit eidem: alium, de quo voluerit inquiſitor, cui etiam providebit: & quilibet prædictorum cuſtodum ſub ſe alium bonum & fidum poterit habere miniſtrum. In quolibet etiam conclavi ejuſdem carceris ſive muri, erunt duæ claves diverſæ, quarum unam unus, aliam alius tenebit prædictorum cuſtodum, & eam cum officio miniſtrandi, quæ incarceratis fuerint miniſtranda, ſuo poterit committere vel ſubdelegare miniſtro.

¶ *Ponit juramentum cuſtodum, miniſtrorum ſuorum, & notariorum, & aliorum officialium.* Joan. Andr.

§. 3. Porrò coram Epiſcopo vel Capitulo, ſede vacante, & inquiſitore prædictis vel ſubſtitutis ab eis, cuſtodes ſupradicti, antequam ſuum officium exequantur, jurabunt ad ſancta Dei Evangelia corporaliter à ſe tacta, quòd in cuſtodia immuratorum & aliorum pro crimine ſupradicto in ſua cuſtodia poſitorum & ponendorum, omnem diligentiam & ſolicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quòd alicui incarcerato nihil unus in ſecreto *b* loquetur, quin hoc audiat alter cuſtos. Et quòd proviſionem, quam incarcerati recipiunt ex ordinatione communi, & illud quod à parentibus & amicis, vel aliis perſonis fidelibus offeretur eiſdem (niſi

---

a *Dictio, in, deeſt in antiquiorib. Cod. etiam impreſſis.* b *In antiquis etiam impreſſis conſtanter legitur, obnoxiùs.* c *De materia & intellectu vide Dd. in c. ut commiſſi. & c. per hoc. de hær. lib. 6.* d *al. excedunt.*

a *De materia iſtius §. vide Zanch. tract. de hæret. cap. 8 & 10. Gondiſſalvum tract. de hær. q. 11. Sylveſt. in verb. hæreſ. 2.* b *Vid. Archidiac. in cap. Clericus. 81. diſt. & in c. ſi peccaverit. 2. q. 1. Joan. Andr. in c. ult. de hæret.*

Epiſcopi

Epiſcopi & inquiſitoris vel ſuorum commiſſariorum ordinatio refragetur) ipſis fideliter & abſque diminutione aliqua miniſtrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem juramentum & coram eiſdem perſonis miniſtri cuſtodum, priuſquam ſuum exerceant officium, exhibebunt. Et quia ſæpè contingit Epiſcopos proprios habere carceres, ſibi & dictis inquiſitoribus non communes: volumus & diſtrictè præcipimus, ut cuſtodes ad incarceratorum pro dicto crimine cuſtodiam per Epiſcopos, vel ſede vacante per Capitulum deputandi, & eorum miniſtri coram dictis inquiſitoribus vel ſubſtitutis ab eis præſtent ſimile juramentum. Notarii *a* quoque inquiſitionis coram Epiſcopo & inquiſitore vel ſubſtitutis ab eis, jurabunt ſuum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis perſonis neceſſariis ad prædictum officium exequendum.

¶ *Punit Epiſcopos, inquiſitores, & eorum ſubſtitutos, qui faciendo vel omittendo delinquunt in officio, h. d.*

Verùm quia nimis eſt grave, ad exterminationem pravitatis prædictæ non agere, quod ipſius contagioſa enormitas agendum requirit: grave eſt quoque & damnatione digniſſimum malitioſè inſontibus eandem imponere pravitatem: Epiſcopo & inquiſitori prædictis ac aliis ad dicti executionem officii ſubſtituendis ab eis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, ut ſic diſcretè & promptè contra ſuſpectos vel diffamatos de hujuſmodi pravitate procedant, quòd malitioſè aut fraudulenter tantam labem, ſeu quòd ipſos in executione officii inquiſitionis impediat, falsò alicui non imponant. Quòd ſi odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra juſtitiam & conſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum ſuper hujuſmodi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipſam vel impedimentum officii ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquo modo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eiſdem) Epiſcopus aut ſuperior ſuſpenſionis ab officio per triennium, alii verò excommunicationis ſententias eo ipſo incurrant. A qua quidem excommunicationis ſententia, qui eandem incurrerint, niſi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo *b*, & tunc ſatisfactione præmiſsâ, abſolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte privilegio ſuffragante.

¶ *Confirmat antiqua jura huic conſtitutioni non obvia. Joan. Andr.*

Alia ſanè, quæ circa præmiſſum inquiſitionis officium à noſtris ſunt prædeceſſoribus inſtituta (quatenus præſenti decreto non obviant) ſacri approbatione Concilii roborata, in ſua volumus firmitate manere.

CAP. II.

Primò, ponens conſtitutionis cauſam, determinat ætatem inquiſitorum. Secundò, punit inquiſitores, qui prætextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum Clericorum, Eccleſiarum bona confiſcant. Tertiò, præcipit Notariis, Officialibus & ſociis, ut hoc facientes reprehendant, & ſuperioribus denuncient, ſi probare poſſunt. Quartò, prohibet inquiſitoribus abuſum armorum, & circa quantitatem vel qualitatem Officialium. h.d. Joan. And.

Idem *in eodem.*

NOlentes ſplendorem ſolitum negotii fidei per actus indiſcretos & improbos quorumvis inquiſitorum hæreticæ pravitatis, quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari: hoc ſacro Concilio approbante ſtatuimus, nullis exnunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, officium inquiſitionis prædictæ committi inquiſitoribus: Et tam ipſorum, quam Epiſcoporum ſeu Capitulorum, ſede vacante, ſuper hoc deputatis commiſſariis quibuſcunque diſtrictiùs injungentes, ne prætextu officii inquiſitionis quibuſvis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec ſcienter attentent Eccleſiarum bona ob Clericorum delictum *a* prædicti occaſione officii fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Quòd ſi ſecùs in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis ſententiæ eos ſubjacere decernimus ipſo facto. A qua non poſſint abſolvi, præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint de pecunia ſic extorta: Nullis privilegiis, pactis, aut remiſſionibus ſuper hoc valituris. Notarii verò & Officiales dicti officii, necnon fratres & ſocii inquiſitorum & commiſſariorum ipſorum, qui dictos inquiſitores aut commiſſarios ſecretè noverint talia commiſiſſe (ſi indignationem Dei & Apoſtolicæ ſedis vitare voluerint, & offenſam) ipſos graviter arguere & corrigere ſtudeant in ſecreto. Quòd ſi taliter ea ſciverint, ut ea probare valeant, ſi ſit opus, hæc Prælatis inquiſitorum & commiſſariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nunciare ſolicitè debeant. Qui equidem Prælati inquiſitores & commiſſarios prædictos reos inde repertos ab officiis amovere, & amotos aliàs punire debitè ſeu corrigere teneantur. Prælatis autem inquiſitorum id negligentibus agere, præmiſſa omnia nunciari per prædictos locorum Ordinarios volumus: quibus, ut ea in Apoſtolicæ ſedis notitiam perferant, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipimus & mandamus. Porrò inquiſitoribus ipſis diſtrictiùs inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet conceſſione portationis armorum, nec officiales niſi ſibi neceſſarios habeant, tales qui ſe conferant ad ſua cum inquiſitoribus ipſis officia exequenda.

CAP. III.

¶ *Damnat ſectam Beguardorum & Beguinarum Alemaniæ, & octo ipſius errores, excitans diœceſanorum & inquiſitorum officium contra illos. h.d. Joan. And.*

Idem *in eodem.*

AD noſtrum (qui deſideranter in votis gerimus, ut fides catholica noſtris proſperetur temporibus, & pravitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non ſine diſplicentia grandi pervenit auditum, quòd ſecta quædam abominabilis, quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur, in regno Alemaniæ (procurante ſatore malorum operum) damnabiliter inſurrexit: tenens & aſſerens doctrinâ ſuâ ſacrilegâ & perversâ inferiùs deſignatos errores. Primò videlicet, quòd homo in vita præſenti tantum & talem perfectionis gradum poteſt acquirere, quòd reddetur penitùs impeccabilis, & ampliùs in gratia proficere non valebit: nam, (ut dicunt) ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inveniri. Secundò, quòd jejunare non oportet hominem, nec orare, poſtquam gradum perfectionis hujuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfectè ſpiritui & rationi ſubjecta, quòd homo poteſt liberè corpori concedere quicquid placet. Tertiò, quòd illi, qui ſunt in prædicto gradu perfectionis & ſpiritu libertatis, non ſunt humanæ ſubjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Eccleſiæ obligantur: quia (ut aſſerunt) ubi ſpiritus Domini, ibi libertas. Quartò, quòd homo poteſt ita finalem beatitudinem, ſecundùm omnem gradum perfectionis in præſenti aſ-

a *De juramento notariorum Hoſtienſ. & Doct. in cap. ut officium. § ad conſcribendas. de hær. l. 6. & in c. ſicut. ne clerici vel monachi.* b *In mortis articulo nulla eſt caſuum reſervatio, atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt: ita Concil. Trident. Seſſ. 14. cap. 7. de caſuum reſervatione.*

a *Delictum prælati quando noceat Eccleſiis, vide Fel. in c. ad audientiam. de reſcr. & Alex. conſ. 23. l. 1.*

ſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata. Quintò, quòd quælibet intellectualis natura in ſeipſa naturaliter eſt beata; quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipſam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum. Sextò, quòd ſe in actibus exercere virtutum, eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à ſe virtutes. Septimò, quòd mulieris oſculum (cùm ad hoc natura non inclinet) eſt mortale peccatum: Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt, maximè cùm tentatur exercens. Octavò, quòd in elevatione corporis JESU CHriſti non debent aſſurgere, nec eidem reverentiam exhibere: aſſerentes, quòd eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate & altitudine ſuæ contemplationis tantum deſcenderent, quòd circa miniſterium ſeu ſacramentum Euchariſtiæ, aut circa paſſionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia ſub ſimulatâ quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt & committunt, quæ oculos divinæ majeſtatis offendunt, & grave in ſe continent periculum animarum.

Cùm autem ex debito commiſſi nobis officii, hujuſmodi ſectam deteſtabilem & præmiſſos ipſius execrandos errores (ne propagentur ulteriùs, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare ab Eccleſia catholica neceſſariò habeamus: Nos ſacro approbante Concilio, ſectam ipſam cum præmiſſis erroribus damnamus & reprobamus omnino; inhibentes diſtrictiùs, ne quis ipſos decætero teneat, approbet vel defendat. Eos autem qui ſecùs egerint, animadverſione canonicâ decernimus puniendos. Porrò diœceſani & illarum partium inquiſitores hæreticæ pravitatis, in quibus Beguardi & Beguinæ hujuſmodi commorantur, ſuum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita & converſatione ipſorum, qualiterve ſentiant de articulis fidei & Eccleſiæ ſacramentis. In illos verò, quos culpabiles repererint (niſi abjuratis ſpontè prædictis erroribus pœnituerint, & ſatisfactionem exhibuerint competentem) debitam exerceant ultionem.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, vel caſuali.

TITULUS IV.

CAP. UNIC.

¶ *Furioſus, infans, vel dormiens, hominem mutilans, vel occidens, non efficitur irregularis: nec etiam ille, qui aliter mortem vitare nequiens, ſuum invaſorem occidit, vel mutilat. h. d.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

SI *a* furioſus, aut infans, ſeu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit vel mutilat invaſorem.

DE USURIS.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Officiales communitatum facientes, dictantes, vel ſcribentes ſtatuta ſuper uſuris ſolvendis, non repetendis, vel non reſtituendis, vel judicantes ſecundùm illa, vel non delentes illa (ſi poſſunt) intra tres menſes de libris communitatum, vel illa ſervantes, excommunicati ſunt. Joan. And.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

EX *b* gravi ad nos inſinuatione pervenit, quòd quorundam communitates locorum in offenſam Dei & proximi, ac contra jura divina pariter & humana, uſurariam approbantes quodammodò pravitatem, per ſtatuta ſua juramento quandoque firmata, uſuras exigi & ſolvi nedum concedunt, ſed *a* ad ſolvendas eas debitores ſcienter compellunt, ac *b* juxta ipſorum continentiam ſtatutorum gravia imponendo plerunque uſuras repetentibus onera, aliiſque utendo ſuper his diverſis coloribus, & fraudibus exquiſitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur pernicioſis his auſibus obviare volentes, ſacro approbante Concilio ſtatuimus, ut quicunque communitatum ipſarum Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Judices, Conſiliarii, aut alii quivis Officiales, ſtatuta hujuſmodi decætero facere, ſcribere, vel dictare, aut quòd ſolvantur uſuræ, vel quod ſolutæ, cùm repetuntur, non reſtituantur plenè ac liberè, ſcienter judicare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam ſententiam incurſuri, niſi ſtatuta hujuſmodi hactenus edita, de libris communitatum ipſarum (ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleverint, aut ſi ipſa ſtatuta ſive conſuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præſumpſerint obſervare.

¶ *Fœneratores in cauſis uſurarum edere coguntur libros rationum ſuarum. Joan. And.*

Cæterum, quia fœneratores ſic utplurimùm contractus uſurarios occultè ineunt & doloſè, quòd vix convinci poſſunt de uſuraria pravitate, ad exhibendum cùm de uſuris agetur ſuarum codices rationum, cenſurâ ipſos decernimus Eccleſiaſticâ compellendos.

¶ *Pertinaciter aſſerens exercere uſuras non eſſe peccatum, hæreticus eſt. Joan. And.*

Sanè ſi quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras non eſſe peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus Ordinariis & hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus diſtrictiùs injungentes, ut contra eos, quos de errore hujuſmodi diffamatos invenerint, aut ſuſpectos, tanquam contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi, procedere non omittant.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM.

TITULUS VI.

CAP. UNIC.

¶ *Providerat Greg. contra XXVII. gravamina, quæ Prælati Religioſis inferebant. eod. tit. Nimis. 1. & 2. hoc verò Concilium providet contra XXX. à quibus Prælatos ceſſare præcipit, & per ſuos ſubditos ceſſare facere, jubens ipſorum privilegia & jura ſervari. h. d. Joan. And.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

FRequens & aſſidua nos quorundam Religioſorum querela circumſtrepit, quòd plerique Epiſcopi, & eorum ſuperiores, ac cæteri Eccleſiarum Prælati, ipſorum Religioſorum quietem injuſtè in ſubſequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt, & incarcerant in caſibus non conceſſis à jure. Quidam per gravium interminationem pœnarum impediunt, ne debentes exemptis decimas ſeu reditus, illos ſolvant eiſdem: Nevè aliqui Miſſas eorum audiant: Molentes in molendinis, & coquentes in furnis eorum: Servientes quoque & vaſallos, & domeſticos eorundem, vel alios qualitercunque contrahentes, & participantes cum ipſis, ſuſpendunt, interdicunt, & excommunicant abſque cauſa rationabili pro libito voluntatis: bona illorum interdum nihilominùs illicitè occupantes. Et appellationibus, quas prædicti exempti ob prædicta, vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minimè deferentes, appellantes occaſione appellationum hujuſmodi interdum capiunt, aut capi faciunt, & carceri

a *Hanc Clementinam latiſſimè repetivit Didacus Covarruvias: eum videto.* b *Pro materia intellectu vide B. Thom. 2. 2. q. 78. per totam quæſtionem.*

a *Al. ſed & ad ſolvendum eaſdem, &c.* b *Al. aut,*

carceri mancipari. Quidam prætereà capellanos in Eccleſiis pleno jure ſpectantibus ad eoſdem (licèt nulla cauſa ſubſit legitima) celebrare non ſinunt, nec adminiſtrare parochianis Eccleſiaſtica ſacramenta. Nonnulli *a* etiam indebitè Abbates, Monachos & Converſos exemptos, necnon & Clericos ipſis pleno jure ſubjectos, ſi eis non pareant in his etiam, in quibus non tenentur eiſdem, inconſultâ facilitate ſuſpendunt, excommunicant, capiunt, & incarcerant, ac loca & Eccleſias interdicunt ipſorum. In exigendo inſuper ab ipſis exemptis, ipſorumque ſubditis ſubſidia charitatis, excedunt nimium contra eos. Et inſolitas ac indebitas ipſis contra jura exactiones imponunt: Novos cenſus & indebita onera parochialibus imponunt Eccleſiis, in quibus exempti jus obtinent patronatûs: Proceſſus juſtè factos, ſeu ſententias juſtè latas à delegatis ſedis Apoſtolicæ, vel à conſervatoribus pro exemptis, publicari ſeu executioni mandari à ſuis ſubditis non permittunt. Tabellionibus publicis inhibent, ne inſtrumenta conficiant: Et judicibus, ne juſtitiam faciant, ac Juriſperitis, ne conſilium vel auxilium præbeant in cauſis, ſeu negotiis eorundem: Præſentatos per exemptos ad ordines vel beneficia, quorum præſentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, niſi præſentantes ponant obedientiam in ſalutatione literarum, quas pro hujuſmodi præſentatione transmittunt: Eccleſiis quoque vacantibus, in quibus monaſteria jus obtinent patronatûs (repulſis perſonis idoneis præſentatis ad eas) perſonas inſtituunt inhabiles & dignas. Quidam etiam Eccleſias curam animarum habentes ad menſam Abbatum ſpectantes, quarum fructus quandoque Clericis ſecularibus tradunt, ſeu concedunt ad firmam, Clericis ipſis decedentibus, ſuis conferunt Clericis, quanquam ipſæ propter hoc Eccleſiæ in veritate non vacent. Nonnulli quoque in Eccleſiis Monachorum jura ipſorum injuſtè ſibi appropriant, & de ipſorum reditibus, ut volunt, ordinant, ita quòd rectoribus earum *b* non remanet, unde valeant ſuſtentari. Quidam cum armis & erecto vexillo, molendina, & alia bona contra juſtitiam deſtruunt exemptorum, quæ etiam tanto tempore poſſederunt, quòd de contrario memoria non exiſtit: Mittuntque frequenter ad monaſteria ſuarum civitatum & diœceſum ſuos conſanguineos & nepotes, & interdum animalia ſua cum cuſtodibus, ut eis de bonis monaſteriorum debeat provideri: Abbates inſuper, & Priores monaſteriorum frequenter compellunt, ut ſuis conſanguineis & nepotibus monaſteriorum ſuorum, ſeu Prioratuum poſſeſſiones *c* concedant in perpetuum, vel ad tempus: quas quidem conceſſiones, vel *d* penſiones, nos nullas eſſe volumus ipſo jure: Eoſdem quoque Abbates & Priores quandoque compellunt ad præſentandum ſibi ad Eccleſias vacantes, in quibus jus obtinent patronatûs, & ad monachandum interdum ſuos familiares, conſanguineos, vel nepotes. Frequenter etiam permittunt, & tacitè conſentiunt, quòd in ſuo dominio temporali per milites, vaſallos, & ipſorum temporales Officiales monaſteriorum bona mobilia & immobilia per violentiam occupentur, in caſibus non permiſſis à jure: & aliæ variæ injuriæ perſonis Eccleſiaſticis & monaſteriorum hominibus irrogentur. Prætereà interdum injuſtè Abbates, Priores, ac alios beneficiatos beneficiis ſuis privant, ut ſic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegii, quod aſſerunt ſe habere, quòd uſque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium poſſint percipere primi anni: Quibus non contenti, equos, boves, theſaurum, & alia bona monaſteriorum & beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ eſſent futuris ſucceſſoribus reſervanda. Quidam militibus, & aliis potentibus dignitatum ſuarum reditus & proventus vendunt ad tempus, ut per ipſos exempti vicini fortiùs opprimantur: Nonnulli etiam indebitè monaſteria dirimunt: Alii domos & hoſpitalia, & bona monaſteriorum mobilia & immobilia frequenter occupant, & detinent occupata. Pluries quoque ſine cauſa juſta impediunt, ne exempti loca ſua valeant reparare. Quidam ſtatuta faciunt, per quæ derogatur privilegiis exemptorum. Et generaliter, quamplures Prælati, Religioſis, præſertim exemptis & privilegiatis, in perſonis & rebus ſuis ac juribus ſpiritualibus & temporalibus, graves inferunt contra juſtitiam & eorum privilegia injurias & jacturas. Verùm quia una eſt regularium & ſecularium Prælatorum, & ſubditorum exemptorum & non exemptorum univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur, quorum omnium unus eſt Dominus, una fides, & unum baptiſma: decet ut omnes, qui ejuſdem ſunt corporis, unius etiam ſint voluntatis, & ſicut fratres ad invicem vinculo charitatis ſint adſtricti. Decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quàm non exempti ſuis juribus ſint contenti, & alter in alterius injuriam non proſiliat ſeu jacturam. Univerſis itaque Prælatis Eccleſiarum præſentis ſanctionis edicto diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ipſi à prædictis gravaminibus omnino ceſſantes, & ceſſare ſuos ſubditos facientes, viros religioſos, exemptos, privilegiatos, & non exemptos, mendicantes & non mendicantes, charitativè tractent & foveant, & ſua jura & privilegia inviolabiliter eis ſervent. Et quoniam plùs ſolet timeri, quod ſpecialiter, quàm quod generaliter inhibetur, eiſdem Prælatis diſtrictiſſimè inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios religioſos, ne ad ſua generalia, vel provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non præſumant.

a *In vetuſto quodam manuſcr. ita: Nonnulli etiam Abbates indebitè monachos & converſos etiam exemptos.* b *aliàs, eorum.* c *aliàs, penſiones.* d *Hæc duo verba, vel penſiones, non habentur in antiq. cod. etiam impreſſis.*

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS privilegiatorum.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Ponit ſex caſus, in quibus Religioſos excommunicat, & abſolutionem Papæ reſervat: & privilegiis & exemptionibus non obſtantibus eos per Ordinarios locorum denunciari præcipit. Joan. And.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

Religioſi, qui Clericis aut Laicis ſacramentum Unctionis extremæ, vel Euchariſtiæ miniſtrare, matrimoniavé ſolennizare, non habitâ ſuper his parochialis Presbyteri licentiâ ſpeciali, aut qui excommunicatos à canone, præterquam in caſibus à jure expreſſis, vel per privilegia ſedis Apoſt. conceſſis eiſdem, vel à ſententiis per ſtatuta provincialia aut ſynodalia promulgatis, ſeu (ut verbis eorum utamur) à pœna & culpa abſolvere quenquam præſumpſerint: excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto, per ſedem Apoſtolicam duntaxat abſolvendi, quos etiam locorum Ordinarii (poſtquam de hoc eis conſtiterit) excommunicatos faciant publicè nunciari, donec de abſolutione ipſorum eis fuerit facta fides, nullo Religioſis eiſdem ſuper hoc exemptionis, vel alio privilegio ſuffragante.

¶ *Ponit ſeptem culpas Religioſorum, à quibus eos præcipit abſtinere ſub certis pœnis, quas eis imponi jubet: & quas Prælatis ipſorum imponit, ſi non ſatisfecerint. Joan. And.*

Quibus etiam in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub

interminatione maledictionis æternæ diſtrictius inhibemus, ne in ſermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant *a*: Aut etiam retrahant Laicos ab Eccleſiarum ſuarum frequentia vel acceſſu, vel indulgentias pronuncient indiſcretas: Nevé cùm confectionibus *b* teſtamentorum intererunt, à reſtitutionibus debitis, aut legatis matricibus Eccleſiis faciendis retrahant teſtatores: Nec legata, vel debita, aut malè ablata incerta ſibi aut aliis ſingularibus ſui ordinis fratribus vel Conventibus in aliorum præjudicium fieri ſeu erogari procurent: Nec etiam in caſibus ſedi Apoſtolicæ, aut locorum Ordinariis reſervatis quenquam abſolvere: Aut perſonas Eccleſiaſticas, præſertim coram Judicibus delegatis à nobis, ſuam contra eos juſtitiam proſequentes, vexare indebitè, aut ad loca plura, & præſertim multùm remota convenire præſumant. Si qui verò præmiſſa, vel aliquod de præmiſſis attentare præſumpſerint, per duos menſes ſubjaceant pœnis illis, quæ ſecundùm eorum regulam, vel ſtatuta, pro gravibus criminibus ſeu culpis eis conſueverunt imponi: Super quibus abſque manifeſta neceſſitate cum eis non valeat diſpenſari. Cæterùm Prælati eorum, niſi de his, quæ occaſione præmiſſorum *c* exceſſuum ad eos quoquo modo pervenerint, Eccleſiis aut perſonis Eccleſiaſticis damnificatis, vel læſis ſatisfactionem plenariam exhibuerint intra menſem, poſtquam ſuper hoc fuerint requiſiti, ſuſpenſionis ſententiam uſque ad ſatisfactionem debitam eo ipſo incurrant, non obſtantibus *d* præmiſſis ſtatutis, aut quibuslibet privilegiis, cujuſcunque tenoris exiſtant.

¶ *Ponit moderationem circa duos primos caſus. hoc dicit Joan. Andr.*

Sanè Religioſis illis, quibus eſt ab Apoſtolica ſede conceſſum, ut familiaribus ſuis domeſticis, aut pauperibus in hoſpitalibus ſuis degentibus, ſacramenta poſſint Eccleſiaſtica miniſtrare, nullum ex præmiſſis volumus quoad hoc præjudicium generari.

C. II.

¶ *Archiepiſcopi per loca exempta provinciæ ſuæ faciunt crucem ante ſe deferri: ipſi etiam & diœceſani ibi benedicunt, audiunt divina, & illa celebrant, & faciunt celebrari: per hoc tamen exemptis vel privilegiatis in aliis nullum fit præjudicium. Joan. Andr.*

Idem *in eodem.*

ARchiepiſcopo *e* per quævis loca exempta ſuæ provinciæ facienti tranſitum, aut ad ea forſan declinanti, ut crucem ante ſe liberè portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in pontificalibus celebret, & faciat in ſua præſentia ſine pontificalibus celebrari (quovis privilegio contrario non obſtante) ſacro approbante Concilio præſentis conſtitutionis ſerie duximus concedendum. Simili modo concedimus Epiſcopo, ut in locis eiſdem ſuæ diœceſis poſſit populo benedicere, audire divina officia, & ea etiam celebrare, & in ſua præſentia facere celebrari. Sic tamen, quòd prætextu conceſſionis hujuſmodi, in locis ipſis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiſcopus vel Epiſcopus exerceat *f*, nec perſonis exemptis vel privilegiatis moleſtiam inferat *g*, vel gravamen, nullumque *h* exemptioni vel privilegiis eorundem aliud præjudicium generetur, nec ipſis Archiepiſcopo vel Epiſcopo jus aliud quomodolibet acquiratur.

a *Vide omnino Conc. Lat. ſub Leon. X. Seſſ. 11 in decreto incip. Superna majeſtatis præſidio.* b *al. factionibus.* c *al. prædictorum.* d *In antiq. etiam impreſſis conſtanter legitur ita: non obſtantibus in præmiſſis ſtatutis, &c.* e *vide notata per Doct. in c. 1. ut lite pend. & in cap. antiqua. de privil.* f *altàs exerceant.* g *al. inferant.* h *al. ita: nullumq; exemptioni eorum vel privilegiis aliàs præjudicium generetur.*

DE POENIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Percutiens Epiſcopum, capiens, & banniens, vel hoc mandans, vel ratificans, ſocius, conſiliarius, fautor, & defenſator, cum ſuis poſteris, civitas in hoc delinquens, & ejus Officiales, pœnis variis per Concilium puniuntur. Joan. Andr.*

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

SI quis *a* ſuadente diabolo in hoc ſacrilegii genus proruperit, quòd quemvis Pontificem injurioſè vel temerè percuſſerit, aut ceperit, ſeu banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel ſocius in his fuerit facientis, aut conſilium in his dederit, aut favorem, ſeu ſcienter defenſaverit eundem: in illis caſibus de prædictis, in quibus excommunicationem per jam editos canones non ſubiret, ſit hujus noſtræ conſtitutionis auctoritate (non obſtante quâcunque conſuetudine, quam reputamus approbante ſacro Concilio potiùs corruptelam) anathematis mucrone percuſſus, à quo nequeat, niſi per ſummum Pontificem (præterquam in articulo mortis) abſolvi. A feudis inſuper, locationibus, officiis, & beneficiis ſpiritalibus ſive temporalibus, quæ ab Eccleſia, cui ſic offenſus præeſt Epiſcopus, obtinet, cadat hoc ipſo, ac ad eandem Eccleſiam liberè revertantur. Ipſius filii per maſculinam deſcendentes lineam uſque ad generationem ſecundam (omni ſpe diſpenſationis ademptâ) reddantur ipſo facto inhabiles ad Eccleſiaſtica beneficia, in civitate & diœceſi, in quibus idem Epiſcopus præſidet, obtinenda. Terra quoque ipſius (dum tamen ultra unam diœceſim non contineat) uſque ad condignam ſatisfactionem ejuſdem: Necnon *b* locus aut loca, in quibus captus Epiſcopus detinebitur, quamdiu detentio ipſa in eiſdem duraverit, Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Quòd ſi terra ejuſdem duas diœceſes, vel ultrà contineat, diœceſis domicilii principalis ipſius *c*, & illa etiam, in qua fuerit delictum commiſſum, ſi ſua ſit, & duæ aliæ, quæ ſub ipſo ſint eidem loco magis vicinæ, interdicto ſubjaceant ſupradicto. Et quia eò major erit ipſius confuſio, quò ſua fuerit culpa patentior, quouſque dignam *d* ſatisfactionem præſtiterit, per omnes illius loci, in quo commiſſum eſt facinus, necnon civitatum, & diœceſum vicinarum Eccleſias, quibuslibet diebus Dominicis & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis excommunicatus publicè nuncietur. Et cùm abſolvendus fuerit, ſufficienter & idoneè caveat, quòd inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget injungendam. Civitas autem, quæ præmiſſa, vel eorum aliquod in Epiſcopum ſuum commiſerit, interdicto (donec ſatisfecerit) ſubjaceat memorato. Poteſtas verò, Conſiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Conſules, Rectores & Officiales ipſius, quocunque nomine cenſeantur, in præmiſſis culpabiles exiſtentes, ſimiliter excommunicationis ſententiæ, à qua (niſi ut præmittitur) non valeant abſolutionis obtinere beneficium, ſint ſubjecti. Quæ *e* omnia tantò magis in Epiſcoporum interfectoribus ſunt ſervanda, quantò in eos ſeverior, quàm in præfatos pœna debet exurgere, & gravioris indignationis aculeus deſævire.

¶ *Excuſat rigorem, dicens, quòd graviores pœnæ deberent imponi. Joan. Andr.*

Nec ſuper hæc quiſquam miretur, quòd præmiſſa perpetrantibus pœnas non inferimus graviores: licèt enim (quod dicere pudet) hæc, proh dolor! frequēter occurrant,

a *De intellectu hujus Clement. vide Joannem Lupum in tract. de libert. Eccleſ. part. 2. quæſt. 1.* b *al. ita: necnon locus aut loca alia, in quibus, &c.* c *al. ita: & illa etiam terra in qua, &c.* d *al. condignam.* e *al. ita: quæ etiam tantò magis, &c.*

multisque

multiſque graſſantibus opus eſſet exemplo, & ex dignitate offenſi pœnam metiri deceat offendentis : Epiſcopi enim dicuntur ſanctiſſimi, Chriſti Legati exiſtunt, ſpiritales ſunt patres, noſtrique fratres & Coëpiſcopi, columnæ comprobantur Eccleſiæ : quare gravem oporteret eſſe pœnam culpæ violantis dignitatem tantæ præeminentiæ adæquandam. Volumus tamen ad præſens in pœnarum exaggeratione temperare rigorem : ad pœnas alias proceſſuri, ſi protervitatem delinquentium hoc ex poſcere videamus.

¶ *Repetit jus antiquum de abſolutis in mortis articulo, qui ſanati reincidunt, ſi non ſatisfaciant.* Joan. Andr.

§. 4. Sanè ſi quis in aliquo caſuum prædictorum fuerit ab excommunicationis ſententia in mortis articulo abſolutus, niſi poſtquam priſtinæ reſtitutus fuerit ſanitati, quam citò commodè poterit, conſpectui Romani Pontificis ſe præſentare curaverit, ejus mandatum *a* humiliter recepturus, prout juſtitia ſuadebit : in eandem excommunicationis ſententiam reincidat ipſo facto. Quamvis enim ſuper hoc ſatis plenè in jure alibi ſit proviſum, ne tamen aliquis in hoc ex ignorantia juris ſe ſatagat excuſare, hoc expreſsè præmiſſis duximus annectendum.

CAP. II.

¶ *Procurantes capi viros Eccleſiaſticos, ut renuncient beneficiis, vel ut citati non vadant ad curiam, præter pœnam excommunicationis, quam per canones antiquos incurrunt, ſi ſint Prælati, à perceptione fructuum per triennium ſunt ſuſpenſi, inferiores verò beneficiis ſunt privati. Eandem pœnam incurrunt ipſi citati, qui ſe capi procurant. Reſignatio etiam ſic facta non tenet, etiamſi per Prælatos recepta fuerit, vel ratificata.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

MUltorum ad nos gravis querela deduxit, quòd nonnulli obtinentes temporale dominium viros ſæpè eccleſiaſticos capere, captoſque donec ſua reſignent beneficia, aut ne citati ad Apoſtolicam ſedem ab homine, vel à jure, venire ad ipſam valeant, auſu detinere ſacrilego non verentur, citatos eoſdem in exitu eorum diſtrictuum *b* ut plurimum capientes. Conſiderantes igitur, quantum ex his tam noſtro, & Apoſtolicæ ſedis honori, quàm perſonarum Eccleſiaſticarum quieto & proſpero ſtatui non ſine damnandâ exempli pernicie derogetur : ſacrò approbante Concilio ſtatuimus, ut præter ſententiam canonis, quam facientes, & fieri procurantes præmiſſas incurrere dignoſcuntur, procurantes ipſi perſonæ Eccleſiaſticæ exiſtentes, à perceptione fructuum Eccleſiarum ſuarum, ſi fuerint Prælati, triennio ſint ſuſpenſi. Quòd ſi inferiores extiterint, eoipſo obtentis beneficiis ſint privati : Illis pœnam incurſuris eandem, qui ne citati (ut præmittitur) ad ſedem Apoſtolicam veniant, ſed ut ſe ſub obtentu hujuſmodi à veniendo excuſent, à poteſtate ſeculari ſe capi (ut interdum contigiſſe audivimus) procurârint. Sanè reſignationes beneficiorum modo ſupradicto extortas (licet à reſignantium ipſorum Prælatis receptæ, aut ratæ habitæ fuerint) nullius omnino decernimus *c* eſſe firmitatis : Locorum Ordinariis injungentes, ut poſtquam eis conſtiterit aliquos ſibi ſubjectos pœnam & ſententiam incurriſſe præmiſſas, ipſas publicare non differant, executionique debitæ (prout ad eos pertinuerit) demandare.

CAP. III.

¶ *Excommunicat Religioſos mendicantes, tranſgreſſores conſtitutionis Bonifacii de exceſſ. prælat. cap. unic. lib. 6. Item omnes Religioſos, qui in ſermonibus, vel alibi proferunt aliqua, ut retrahant à ſolutione decimarum, quarum ſolutionem certis diebus & in confeſſionibus ſuadere tenentur ſub certis pœnis, quas incurrunt : Niſi ſint tales, quorum monaſteriis, vel Eccleſiis competat percipere decimas.* Joan. Andr.

Idem.

CUpientes eos, quos ad obſervantiam jurium, virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quàm adjiciendarum de novo formidine, à temerariis auſibus refrænare, tranſgreſſores conſtitutionis, quæ Religioſis mendicantibus domos ad habitandum, vel loca quæcunque de novo recipere, recepta hucuſque mutare, vel ea transferre in alios cujuſvis alienationis titulo interdicit. Illos *a* etiam Religioſos, qui aliqua, ut audientes à decimarum Eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, in ſermonibus ſuis, vel alibi proferre præſumunt, excommunicationis ſubjacere ſententiæ decernimus ipſo facto.

Et quia niſi fiat quod bonum eſt, à malo abſtinere non ſufficit, Religioſis omnibus injungimus ſub obteſtatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties populo prædicabunt in prima Dominica, quarta & ultima Quadrageſimæ, & in feſtis Aſcenſionis Dominicæ, Pentecoſtes, Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ, Aſſumptionis & Nativitatis beatiſſimæ virginis Mariæ matris Dei, audientes expreſsè ſtudeant informare, ſi ab Eccleſiarum rectoribus, vel vicariis, aut loca tenentibus eorundem requiſiti fuerint : Necnon & his, quorum confeſſiones audient, conſcientiam facere, quòd decimas ſolvere non omittant. Quòd ſi fortè in prædicationibus hoc ipſum ſupradictis diebus ſuadere ſcienter omiſerint, per ſuperiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam ſuperioribus in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipimus, ut contra taliter omittentes ſtatuta pœnalia faciant, ſecundùm quæ ſic acriter puniant tranſgreſſores, quòd pœna eorum ſit cæteris in exemplum : Conſtitutione bonæ memoriæ Gregorii Papæ decimi *b* prædeceſſoris noſtri circa hæc editâ in ſuo nihilominùs robore duraturâ. Qui verò ſcienter poſtpoſuerint confitentibus conſcientiam facere de ſolvendis hujuſmodi decimis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipſo facto ſuſpenſi, donec confitentibus ipſis (ſi hoc ipſum ſibi dicendi commodè facultatem habuerint) conſcientiam fecerint : Exinde excommunicationis incurſuri ſententiam ipſo facto, ſi prædicare præſumpſerint, prædictâ negligentiâ (ut præmittitur) non purgatâ. Ad *c* Religioſos tamen monaſteriorum, vel Rectores Eccleſiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi.

¶ *Excommunicat violatores Decret. 1. de ſepult. lib. 6. & abſolutiones Papæ reſervat.* h. d. Joan. Andr.

Sanè temerarios violatores conſtitutionis illius, quæ Religioſis & Clericis ſecularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſitâ, ſeu aliàs promittendum inducant, ut ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent, ſimilem ſententiam (pœna in dicta conſtitutione contentâ in ſuo perdurante robore) incurrere volumus ipſo facto, ab alio, quàm à ſede Apoſtolica (præterquam in mortis articulo) nullatenùs abſolvendos : nullis privilegiis aut ſtatutis, cujuſcunque tenoris exiſtant, ſuper his valituris.

a *Al. mandata.* b *Al. ita : ſuorum diſtrictuum, &c. Vide c. Abbas. quod met. cauſ. & l. qui in carcerem. ff. quod metus cauſ. Fent.*

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 12.* b *In manuſcr. codice, legitur noni.* c *In antiquioribus codic. etiam impreſſis conſtanter legitur ita : ad religioſos tamen monaſteriorum vel Eccleſiarum decimas percipientium, &c.*

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ Damnatis ad mortem hoc petentibus, pœnitentia concedi debet: nec valet contraria conſuetudo. Secundò, locorum Ordinarios ad hoc exequendum excitat: ibi, Locorum. h.d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi. (an. 1312.)*

CUm *a* ſecundùm ſtatuta canonica ultimo deputandis ſupplicio, negari (ſi petant) non debeat pœnitentiæ ſacramentum, abuſum damnabilem in quibuſdam partibus contra hoc introductum aboleri omninò volentes, juſtitiarios omnes & dominos temporales, ut ab hujuſmodi deſiſtant abuſu, hortamur in Domino, & obſecramus per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti: Locorum Ordinariis nihilominùs injungentes, ut eos ad hoc cùm primùm commodè poterunt, diligenter monere, & (ſi neceſſe fuerit) Eccleſiaſticâ cenſurâ compellere non omittant.

CAP. II.

¶ Repetit Concilium generale, de quæſtoribus non admittendis, ſine literis Apoſtolicis vel diœceſanorum. Et addit per diœceſanos literas Apoſtolicas priùs examinari. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ABuſionibus *b*, quas nonnulli eleemoſynarum quæſtores in ſuis proponunt prædicationibus, ut ſimplices decipiant, & aurum ſubtili vel fallaci potiùs ingenio extorqueant ab eiſdem, cùm in animarum cedat *c* periculum, & ſcandalum plurimorum, viam (prout eſt nobis poſſibile) præcludere cupientes, juxta ſtatuta *d* Concilii generalis duximus prohibendum diſtrictè, ne Quæſtores aliqui (niſi Apoſtolicas vel diœceſani Epiſcopi literas exhibuerint) quòmodolibet admittantur, nec permittantur (cùm ſolùm ipſis competat indulgentias ſibi conceſſas inſinuare populo, & charitativa poſtulare ſubſidia ſuppliciter ab eodem) ullatenùs ipſi populo prædicare, nec aliud exponere, quàm quod in literis continebitur ſupradictis. Literas quoque Apoſtolicas diœceſani Epiſcopi (ne quid fraudis committi valeat per eaſdem) antequam admittant, Quæſtores ipſos examinent diligenter.

¶ Ponit octo reprehenſibiles actus Quæſtorum, quos fieri prohibet: & contraria privilegia revocat. Joan. Andr.

Ad hæc cùm aliqui ex hujuſmodi Quæſtoribus, ſicut ad noſtram audientiam eſt perlatum, non ſine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo motu ſuo proprio de facto concedant, ſuper votis diſpenſent, à perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis ſibi confitentes abſolvant, malè ablata incerta (datâ ſibi aliquâ pecuniæ quantitate) remittant, tertiam *e*, aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemoſynas eis conferunt, de purgatorio (ut aſſerunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradiſi perducant, benefactoribus locorum, quorum Quæſtores exiſtunt, remiſſionem plenariam peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipſis eos à pœna, & à culpa (ut eorum verbis utamur) abſolvant.

Nos abuſus hujuſmodi, per quos cenſura vileſcit Eccleſiaſtica, & clavium Eccleſiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimodè aboleri volentes, ea per quoſcunque Quæſtores fieri vel attentari decætero diſtrictiùs inhibemus: Omnia & ſingula privilegia, ſi quæ ſuper præmiſſis, vel eorum aliquo, ſint aliquibus locis, ordinibus vel perſonis Quæſtorum hujuſmodi quomodocunque *a* conceſſa (ne ipſorum prætextu ſit eis materia talia ulteriùs præſumendi) auctoritate Apoſtolicâ, quantùm ad præmiſſa, penitùs revocantes.

¶ Delinquentes Quæſtores per Epiſcopos puniri præcipit, non obſtantibus privilegiis. h. d. Joan. Andr.

Quæſtores autem, qui deinceps in præmiſſa vel aliquo præmiſſorum deliquerint, vel aliàs etiam quibuſcunque ſuis privilegiis abuſi fuerint, ſic per locorum Epiſcopos puniri volumus (nullo prorſus eiſdem Quæſtoribus in hac parte privilegio ſuffragante) quòd à ſuis temerariis auſibus, qui ubique (ut communis habet aſſertio) nimium excreverunt, pœnæ formidine propenſiùs compeſcantur.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ Religioſi etiam exempti violantes interdictum poſitum per ſedem Apoſtolicam vel Ordinarium loci, vel generalem ceſſationem divinorum, factam per provinciale Concilium, vel eum, qui hoc poſſit, ſervatam per cathedralem, vel matricem Eccleſiam loci, excommunicati ſunt ipſo facto: Non obſtantibus privilegiis, conventionibus, conſuetudinibus & ſtatutis: & reſpicit pendentia h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

EX *b* frequentibus Prælatorum querelis accepimus, & nos ipſi experientiâ certâ probavimus, in minoribus conſtituti, quòd plerunque Religioſi nunc patenter excuſationibus fucatis & frivolis innitentes, nunc latenter Eccleſiarum ſuarum januis perforatis, aut in eis factis feneſtris, ſeu modis aliis exquiſitis, non abſque damno cathedralium, & parochialium Eccleſiarum & ſcandalo plurimorum, dirumpendo nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum generalia interdicta præſumptione damnabili violare præſumunt. Nos igitur in ſancta Dei Eccleſia, , cui (diſponente Domino) præſidemus: quæ quidem unica eſt, & unum Deum prædicat atque colit, unam fidem firmiter & ſimpliciter confitetur, uniformitatem (quantùm commodè poſſumus) conſervare volentes: circa interdictorum obſervantiam prædictorum auctoritate ſedis Apoſtolicæ, vel à locorum Ordinariis poſitorum, de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus Religioſi quicunque, tam exempti quàm non exempti, cujuſcunque ordinis & conditionis exiſtant, cùm cathedralem vel matricem, ſeu parochialem *c* loci Eccleſiam illa viderint, aut ſciverint obſervare (non obſtantibus quibuſcunque appellationibus, anteà etiam ad eandem ſedem, vel alium, ſeu alios interjectis, & aliis objectibus quibuſcunque) abſque dolo & fraude, cum moderatione tamen decretalis Alma, inviolabiliter *d* conſervent. Alioquin non ſervantes, excommunicationis ſententiæ hoc ipſo volumus ſubjacere. Quod etiam in interdictis, & in ceſſationibus à divinis indictis per provincialium Conciliorum ſtatuta, vel ipſorum auctoritate, cùm majus ſit provinciale Concilium, quàm ſingularis Prælati Provinciæ, ac judicium integrum, quod plurimorum ſententiis comprobatur, volumus obſervari. In ceſſationibus vero generalibus à divinis, civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex conſuetudine, vel alias Capitula, Collegia,

a *Vide notata per Doct. in c.2. ext. de furtis.* b *Quæſtorum nomen & uſum omninò abolevit Conc. Trident. ſeſſ. 21. de refor. c. 9.* c *al. cedunt.* d *al. ſtatutum.* e *al. ita: tertiam aut quartam partem aliis de pœnitentiis, &c.*

a *Al. quoquomodo.* b *Not. ex verbo frequentibus, quòd jura adaptantur ad ea, quæ frequenter emergunt de hoc, de deſponſ. impub. literas. Zabarel.* c *Hæc duo verba,* ſeu parochialem, *deſunt in antiquioribus exempl. etiam impreſſis.* d *Al. ita: inviolabiliter ea ſervent.*

vel

el Conventus ſecularium, aut regularium Eccleſiarum, bi vendicant (quia ipſos unico lumine ad repellenas injurias eis factas privare nolumus, nec debemus) dem intelligimus obſervandum. Ipſi verò ſint diligenter attenti, ut ſtatuta Romanorum Pontificum prædeeſſorum noſtrorum ſuper his edita, diligenter obſerent. Porrò hanc *a* ſanctionem ad pendentia trahimus: non obſtantibus privilegiis, conventionibus, ſtatutis, & onſuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmiſſa, ſeu liquod præmiſſorum Religioſis ipſis in nullo volumus uffragari.

CAP. II.

¶ Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per præcones faciunt tunc ad illa audienda opulum evocari, vel prohibent, ne publicè excommunicati vel nterdicti, ſuper hoc per illos, qui Miſſas celebrant, moniti, Eccleias exeant, & ipſi nominatim moniti, qui non exeunt, excommunicati ſunt, & per Papam abſolvendi. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GRavis ad nos Prælatorum querela perduxit, quòd nobiles *b* quidam, & Domini temporales (terris orum Eccleſiaſtico ſuppoſitis interdicto) nedum in locorum ſuorum capellis, ſed & in collegiatis & aliis inſinium locorum Eccleſiis, Miſſas & alia divina officia ublicè & ſolenniter faciunt celebrari: ad officia eadem elebranda, nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum quod eſt deterius) compellentes: hisque non contenti xceſſibus, per campanarum non ſolùm pulſationem, ſed voce præconiâ populos etiam interdictos, ut (interdi non obſtante ſententiâ) ad audiendas Miſſas hujuſnodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipſo m ſuis plerunque ſubjectis, ne (licèt excommunicaonis vel interdicti ſententiâ publicè ſint innodati) de cclesiis, dum in ipſis Miſſarum celebrantur ſolennia, ſtantibus etiam celebrantibus exeant, præcipere non erentur: Ex quo frequenter contingit, quòd non ſine ei offenſa, clerique ac populi ſcandalo ipſa Miſſarum lennia remanent inexpleta. Ne igitur exceſſus ſic grass excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemum, præſumptores præfatos, qui in locis interdicto ppoſitis, quenquam de cætero divina celebrare officia, uomodolibet cogere: aut qui modo prædicto, ad officia dem audienda aliquos, excommunicationis præſertim l interdicti ligatos ſententiâ, evocare: ſeu, qui ne exmmunicati publicè, aut interdicti, de Eccleſiis, dum ipſis Miſſarum aguntur ſolennia, à celebrantibus, moti ut exeant, prohibere *c*: Necnon excommunicatos iblicè & interdictos, qui in ipſis Eccleſiis nominatim celebrantibus, ut exeant moniti, remanere præſumpſent, excommunicationis ſententiâ (à qua per ſedem ntaxat Apoſtolicam poſſint abſolvi) ſacro approbante oncilio innodamus.

CAP. III.

¶ Fratres Minores ſi tempore interdicti recipiunt in ſuis Eccleis ad divina fratres & ſorores tertii Ordinis, excommunicati ſunt, ec privilegia juvant. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm ex eo, quòd Religioſi viri fratres Minores in ſuis recipiunt Eccleſiis ad audienda divina officia mpore interdicti, fratres & ſorores de ordine tertio quam B. Franciſcus inſtituit) exiſtentes, qui Continen s, ſeu de pœnitentia nuncupantur, ſcandalum alio m, qui ab his excluduntur, mentibus generetur, cen ra vileſcat Eccleſiaſtica & minoris auctoritatis inter. cti ſententia reputetur: Eiſdem fratribus Minoribus diſtrictiùs inhibemus, ne decætero aliquem, vel aliquos prædictorum (etiamſi ſuper hoc, hi vel illi privilegiis quibuſcunque muniti extiterint, quæ ipſis in nullo prorſus quoad hoc volumus ſuffragari) ad divina in ſuis Eccleſiis tempore interdicti quoquomodo admittant. Quod ſi fecerint, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere, à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem, vel ſatisfactione præmiſsâ, per locorum Epiſcopos (quos auctoritate Apoſtolicâ fungi volumus in hac parte) abſolutionis beneficium nequeant obtinere.

CAP. IV.

¶ Si Papa etiam ſcienter excommunicato participat, illum per hoc non abſolvit, niſi exprimat hoc ſe velle. Et ſi ſcienter ſub titulo dignitatis aliquem nominet vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Joan. Andr.

Idem.

SI ſummus Pontifex ſcienter etiam excommunicato participet literis, verbo, vel oſculo, ſeu alio quovis modo, ipſum per hoc abſolvere nullâ ratione cenſetur, niſi ſe velle forſitan exprimat illum ex hoc pro abſoluto haberi. Similiter quoque, ſi quem ſub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam ſcientia, verbo, conſtitutione, vel literis nominet *a*, honoret, ſeu quovis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipſum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi juris.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ Declaratur in aliquibus cap. Exiit. eod. tit. lib. 6. præſertim an fratres Minores teneantur ad obſervationem eorum omnium, quæ in regula ſub verbis imperativi modi ponuntur: deinde multa inferuntur, ad quæ fratres ipſi obligantur. Et conſequenter eorum novem exceſſibus prolixè diſcuſſis, de electione miniſtri ipſorum luculentiſſimè tractatur.

Clemens V. *in Concilio Viennenſi.*

EXivi *b* de paradiſo, dixi, rigabo hortum plantationum: ait ille cœleſtis agricola, qui verè fons ſapientiæ, verbum Dei à Patre, in Patre manens, genitum ab æterno noviſſimè diebus iſtis (fabricante Sancto Spiritu) in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum: exemplar *c* ſe dando cœleſtis vitæ, præbens hominibus ſemetipſum. Verùm quia plerunque mortalis vitæ ſolicitudinibus preſſus homo, mentis aſpectum ab exemplaris hujuſmodi intuitu *d* divertebat, verus noſter Salomon in ſolio militantis Eccleſiæ hortum voluptatis inter cæteros quendam fecit, à procelloſis mundi fluctibus elongatum, in quo quietiùs ac ſecuriùs vacaretur contemplandis, ſervandisque hujuſmodi operibus exemplaris, in hunc mundum introivit ipſe, ut rigaret ipſum fœcundis aquis ſpiritualis gratiæ & doctrinæ. Hic hortus ſiquidem eſt fratrum Minorum ſancta religio, quæ muris regularis obſervantiæ firmiter undique circumcluſa, intra ſe ſolo contenta Deo, adornatur abundè novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ ſuavitate mirâ univerſis odorem attrahentis ſanctimoniæ circunfundunt. Hæc eſt illa cœleſtis vitæ forma & regula, quam deſcripſit ille confeſſor Chriſti eximius ſanctus Franciſcus, ac ſervandam à ſuis filiis verbo docuit, pariter & exemplo. Quia verò dictæ ſanctæ regulæ profeſſores ac æmulatores devoti,

a *Al. ita: porrò hanc etiam ſanctionem, &c.* b *Nobiles i dicantur & cur ita vocentur, latè docet Tiraquell. tract. de bilitate, c. 2.* c *In manuſcript. ita: prohibere, vel etiam imdire, necnon, &c.*

a *Vide Felin. in rubr. proœmii Gregoriani, & in c. cùm vigeſimum. de offic. delegat.* b *Eccleſiaſt. 24.* c *al. ita: exemplar ſequendo cœleſtis, &c.* d *al. contuitu.*

ut alumni & veri filii tanti patris affectabant, ſicut & ferventer affectant, ad purum, & ad plenum præmiſſam regulam firmiter obſervare: attendentes quædam, quæ dubium poterant afferre ſenſum, in ipſius regulæ ſerie contineri, pro ipſorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem Apoſtolicæ dignitatis *a*, ut certificati per ipſam, cujus pedibus etiam per ipſam regulam ſunt ſubjecti, poſſent Domino (pulſis cunctis dubiis) cum plena charitate conſcientiæ deſervire. Horum autem piis ac juſtis ſupplicationibus, plures prædeceſſores noſtri Romani Pontif. ſucceſſivè (ſicut dignum erat) applicantes aures & animum, declaraverunt ea, quæ dubia videbantur: ediderunt nonnulla, & aliqua conceſſerunt, ſicut expedire videbant fratrum conſcientiis, ac puræ obſervantiæ ſtatûs. Verùm, quia plerunque ubi culpa non eſt, eam timere ſolent conſcientiæ timoratæ, quæ in via Dei quodcunque devium expaveſcunt, non ſunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conſcientiæ quietatæ, quin circa aliqua ad regulam, ipſorumque ſtatum pertinentia, dubitationum in ipſis fluctus aliqui generentur & oriantur, ſicut ad aures noſtras pluries, & de quàm pluribus in publicis & privatis conſiſtoriis eſt perlatum. Quapropter per ipſos fratres nobis extitit humiliter ſupplicatum, quatenus prædictis dubiis, quæ occurrerunt, & quæ poſſunt occurrere in futurum, adhibere opportuna declarationis remedia de benignitate ſedis Apoſtolicæ curaremus.

Nos igitur (cujus animus ab ætate terrena piâ devotione efferbuit ad hujuſmodi profeſſores regulæ, & ad ordinem ipſum totum: nunc autem ex communi cura paſtoralis regiminis, quam immeriti ſuſtinemus, ad ipſos fovendos, dulciùs & attentiùs gratioſis favoribus proſequendos, tantò provocamur ardentiùs, quantò frequentiùs intentâ mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita, & ſalutari doctrina, toti univerſali Eccleſiæ continuè cernimus provenire) tam piâ ſupplicantium intentione commoti, ad peragendum diligenter quod petitur, ſtudia noſtra duximus convertenda: ipſaque dubia, per plures Archiepiſcopos & Epiſcopos, & in Theologia magiſtros, & alios literatos, providos, & diſcretos examinari fecimus diligenter. Cùm igitur *b* in primis ex eo, quòd in dictæ regulæ principio habetur: Regula & vita fratrum Minorum hæc eſt, ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, in obedientia vivendo ſine proprio & in caſtitate. [*Item infrà.*] ¶ Finito verò anno probationis *c* recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam iſtam ſemper & regulam obſervare. [*Item circa finem regulæ.*] ¶ Paupertatem, & humilitatem, & ſanctum Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus: Fuit hæſitatum, an fratres ejuſdem ordinis ad omnia, tam præcepta quàm conſilia Evangelii, ex profeſſione ſuæ regulæ teneantur. Quibuſdam dicentibus, quòd ad omnia, aliis autem aſſerentibus, quòd ad ſola illa tria conſilia, videlicet vivere in obedientia, in caſtitate, & ſine proprio, & ad ea quæ ſub verbis obligatoriis ponuntur in regulâ obligantur. Nos circa hunc articulum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, ipſumque articulum, quoad aliquid clariùs proſequentes, dictæ hæſitationi duximus reſpondendum, quòd cùm votum determinatum *d* cujuslibet habeat cadere ſub certo, vovens regulam non poteſt dici teneri ex vi voti hujuſmodi ad ea conſilia Evangelica, quæ in regula non ponuntur Et quidem B. Franciſci conditoris regulæ, hæc probatur fuiſſe intentio, ex hoc quod quædam Evangelica conſilia in regula poſuit, aliis prætermiſſis. Si enim per iſtud verbum, Regula & vita fratrum Minorum hæc eſt, &c. intendiſſet eos ad omnia conſilia Evangelica obligare, ſuperfluè & nugatoriè quædam eorum (ſuppreſſis cæteris) in regula expreſſiſſet. Cùm autem natura termini reſtrictivi hoc habeat, quòd ſic excludit ab ipſo extranea, quòd cuncta ad ipſum pertinentia concludit: Declaramus & dicimus, quòd dicti fratres non ſolùm ad illa tria vota nudè & abſolutè accepta, ex profeſſione ſuæ regulæ obligantur, ſed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quæ ſunt pertinentia ad hæc tria prædicta, quæ regula ipſa ponit. Nam ſi ad hæc tria prædicta tantùm præciſè & nudè promittentes ſe ſervare regulam vivendo in obedientia, caſtitate, & ſine proprio, & non etiam ad omnia contenta in regula, quæ hæc tria modificant, arctarentur, pro nihilo & vanè proferrentur hæc verba: Promitto ſemper hanc regulam obſervare: ex quo ex his verbis nulla obligatio naſceretur. Nec tamen putandum eſt, quòd B. Franciſcus Profeſſores hujus regulæ, quantùm ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, ſeu ad alia in ipſa expreſſa, intenderit æqualiter eſſe obligatos: quin potiùs apertè diſcrevit, quòd quoad quædam ipſorum ex vi verbi tranſgreſſio eſt mortalis, & quoad quædam alia non: Cùm ad quædam ipſorum verbum apponat præcepti, vel æquipollentis eidem, & quoad aliqua verbis aliis ſit contentus. Idem qui præter ea, quæ expreſsè verbo præcepti, ac exhortationis, ſeu monitionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negativè vel affirmativè appoſito inſeruntur, hactenus extitit dubitatum, an tenerentur ad iſta, ut ad habentia vim præcepti. Et quia (ut intelleximus) non minuitur hoc dubium, ſed augetur ex eo, quod felicis recordationis Nicolaus Papa tertius *a* prædeceſſor noſter noſcitur declaraſſe, quòd fratres ipſi ex profeſſione ſuæ regulæ ſunt adſtricti ad ea conſilia Evangelica, quæ in ipſa regula præceptoriè vel inhibitoriè, ſeu ſub verbis æquipollentibus exprimuntur: & nihilominùs ad eorum omnium obſervantiam, quæ ipſis in eadem regula ſub verbis obligatoriis indicuntur: ſupplicaverunt prædicti fratres, ut ad ipſorum conſcientias ſervandas *b* declarare, quæ horum cenſeri debeant præceptis æquipollentia ac obligatoria, dignaremur. Nos itaque, qui in ſinceris horum conſcientiis delectamur, attendentes, quòd in his, quæ animæ ſalutem reſpiciunt, ad vitandos graves remorſus conſcientiæ, pars ſecurior eſt tenenda *c*: dicimus, quòd licèt fratres non ad omnium, quæ ſub verbis imperativi modi ponuntur in regula, ſicut ad præceptorum, ſeu præceptis æquipollentium obſervantiam teneantur: Expedit tamen ipſis fratribus ad obſervandam puritatem regulæ & rigorem, quòd ad ea ſicut ad æquipollentia præceptis ſe noverint obligatos, quæ hic inferiùs annotantur. Ut autem hæc, quæ videri poſſunt æquipollentia præceptis ex vi verbi, vel ſaltem ratione materiæ, de qua agitur, ſeu ex utroque ſub compendio habeantur: declaramus, quòd illud, quod ponitur in regula, de non habendo plures tunicas, quàm unam cum caputio, & aliam ſine caputio: Item, de non portandis calceamentis, & de non equitando extra caſum neceſſitatis: Item, quòd fratres vilibus induantur: Item, quòd jejunare à feſto

a *Cap. exiit. §. penult. eod. tit. lib. 6. Font.* b *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 1.* c *Vide Conc. Trid ſeſſ. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 15.* d *Vide B. Thom 2. 2. q. 88. art. 1. 2. & 3.*

a *In antiquis Codicib. etiam impreſſis conſtanter legitur, ita: Nicolaus Papa IV. & decretalis extit. de qua loquitur iſte text. quæ habetur eod. tit. lib. 6. etiam tribuitur Nicolaus IV. in antiquioribus & emendatiorib. exemplaribus, ſicut in hac editione obſervatum eſt.* b *al. ſerenandas, id eſt, clarificandas, ſive ad ſerenitatem & tranquillitatem deducendas.* c *ad hæc vide c. conſilium. & gl. de obſerv. jejun. c. juvenis. de ſponſal. c. in lectum. 34. q. 2.*

omnium

omnium Sanctorum uſque ad Natale Domini, & in ſextis feriis teneantur : Item, quòd Clerici faciant divinum officium, ſecundùm ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ : Item, quòd miniſtri & cuſtodes pro neceſſitatibus infirmorum, & fratribus induendis ſolicitam curam gerant : Item, quòd ſi quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei ſervire : Item, quòd fratres non prædicent in Epiſcopatu alicujus Epiſcopi, cùm ab eo illis fuerit contradictum : Item, quòd nullus audeat penitùs populo prædicare, niſi à generali miniſtro, vel aliis, quibus ſecundùm declarationem prædictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, & ad hoc inſtitutus : Item, quòd fratres qui cognoſcerent ſe non poſſe præmiſſam regulam ſpecialiter obſervare, debeant & poſſint ad ſuos miniſtros recurrere : Item, quòd omnia quæ ponuntur in regula ad formam habitûs, tam novitiorum, quàm etiam profeſſorum, necnon ad receptionis modum ac profeſſionem ſpectantia, niſi recipientibus, quoad habitum novitiorum (ſicut dicit regula) ſecundùm Deum aliter videatur. Hæc, inquam, omnia ſunt à fratribus tanquam obligatoria obſervanda. Item ordo communiter ſenſit, tenet & tenuit ab antiquo, quòd ubicunque ponitur in regula hoc vocabulum, *teneantur*: obtinet vim præcepti, & obſervari debet à fratribus ſicut tale. Cæterùm quia Chriſti confeſſor prædictus, agendorum ac ſervandorum circa recipiendos ad ordinem, miniſtris & fratribus modum præbens, dixit in regula, quòd caveant fratres & eorum miniſtri, ne ſint ſolliciti de rebus ſuis temporalibus, ut liberè faciant de eis, quicquid ipſis à Domino fuerit inſpiratum : licentiam tamen habeant ipſi miniſtri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, ſi conſilium requiratur, quorum conſilio ſua bona pauperibus erogentur. Dubitaverunt & dubitant multi fratrum, *an liceat ipſis* de bonis ingredientium quicquam recipere ſi donetur, & ſi ad dandum perſonis & Conventibus poſſint eos inducere ſine culpa : ſi etiam ad diſponendum de diſtributione rerum talium debeant ipſi miniſtri ſeu fratres dare conſilium, ubi ad conſulendum alii, quàm ex ipſis, ad quos ingreſſuri mittantur, poſſint idonei inveniri. Nos autem conſiderantes attentè intendiſſe ſanctum Franciſcum ſuæ regulæ profeſſores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab affectu temporalium rerum ipſorum ingredientium per dicta verba ſpecialiter & totaliter elongare, ut quantum eſt ex parte fratrum ipſorum, receptio ad ordinem ſancta & puriſſima appareret, & ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, ſed ad ipſos tantùm divino ſervitio mancipandos : dicimus [a] de cætero debere tam miniſtros, quàm fratres cæteros à dictis inductionibus ad ſibi dandum, & ſuaſionibus, necnon & dandis circa diſtributionem conſiliis abſtinere : cùm per hoc ad timentes Deum ſtatus alterius mitti debeant, non ad fratres, ut verè cunctis pateant eſſe tam ſalubris inſtituti paterni ſtudioſi, zelatores ſeduli & perfecti. Cùm verò facere de rebus ſuis, quod Dominus inſpirabit, ipſamet regula ingredientibus liberum velit eſſe : non videtur, quin liceat eis recipere, conſideratis ſcilicet eorum neceſſitatibus, & moderaminibus declarationis jam dictæ, ſi quid de bonis ſuis intrans, ſicut & cæteris pauperibus per modum eleemoſynæ liberè velit dare. Cavere tamen in acceptione oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorum quantitate notabili præſumi poſſit ſiniſter oculus contra ipſos. Præterea cùm dicatur in regula, quòd illi, qui jam promiſerunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio, qui habere voluerint : Item, quòd fratres omnes veſtimentis vilibus induantur : Noſque prædicta verba declaravimus æquipollere præceptis, volentes hæc determinari pleniùs, dicimus, quantùm ad numerum tunicarum, quòd pluribus uti non licet : niſi in neceſſitatibus, quæ haberi poſſunt ex regula, ſecundùm quod hunc paſſum memoratus prædeceſſor noſter pleniùs declaravit : Vilitatem autem veſtium, tam habitûs, quàm interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quæ ſecundùm conſuetudinem, vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni, & pretium vilitas meritè reputari : non enim quoad regiones omnes poteſt determinatus unus modus in talibus aſſignari. Hujuſmodi etiam vilitatis judicium miniſtris & cuſtodibus, ſeu guardianis duximus committendum, eorum ſuper hoc conſcientias onerantes : ita tamen, quòd ſervent in veſtibus vilitatem. Quorum etiam miniſtrorum, cuſtodum, & Guardianorum judicio eodem modo relinquimus, pro qua neceſſitate poſſint ipſi fratres calceamenta portare. Deinde, cùm duobus temporibus annotatis in regula, ſcilicet à feſto omnium Sanctorum, uſque ad Nativitatem Domini, & maximè Quadrageſimæ, in quibus jejunare teneantur, inſeratur in eadem regula : Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſextâ feriâ jejunare : & ex hoc voluerunt aliqui dicere, quòd dicti ordinis fratres non tenentur, niſi ex concedentia, ad alia jejunia, quàm ad iſta : declaramus debere intelligi, eos non teneri ad jejunium aliis temporibus, præterquam in jejuniis ab Eccleſia conſtitutis : non eſt enim veriſimile, quòd vel inſtitutor regulæ, vel etiam confirmator, abſolvere ipſos intenderit à ſervandis illis jejuniis, ad quæ de communi ſtatuto Eccleſiæ obligantur cæteri Chriſtiani. Porrò cùm dictus ſanctus, volens fratres ſuos ſuper omnia à denariis, ſeu pecuniâ eſſe totaliter alienos, præcepit firmiter fratribus univerſis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant, per ſe vel per interpoſitam perſonam : iſtumque articulum declarans idem prædeceſſor noſter, caſus & modos poſuerit, quibus ſervatis à fratribus non poſſint dici, nec debent per ſe vel per alium pecuniæ receptatores contra regulam, vel ſui ordinis puritatem : dicimus fratres teneri cavere ſummoperè, quòd pro aliis cauſis, & ſub modis aliis, quàm ponat dicti prædeceſſoris noſtri declaratio, ad dantes pecunias ſive deputatos nuncios non recurrant : ne (ſi ſecùs ab ipſis attentatum fuerit) tranſgreſſores præcepti & regulæ meritò poſſint dici. Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expreſsè non conceditur, intelligitur denegatum. Quocirca quæſtus omnis pecuniæ, ac oblationum pecuniarum receptio in Eccleſia, vel alibi, cippi vel trunci ordinati ad offerentium ſeu donantium pecunias reponendas, necnon & quicunque recurſus alius ad pecunias, ſeu habentes ipſas, qui per declarationem prædictam non conceditur, hæc, inquam, omnia ſunt eis ſimpliciter interdicta. Cùm etiam recurſus ad amicos ſpeciales expreſsè tantùm in duobus caſibus, ſecundùm regulam concedatur, videlicet, pro neceſſitatibus infirmorum, & fratribus induendis : idque piè & rationabiliter, conſideratâ neceſſitate vitæ, ad alias neceſſitates fratrum pro tempore occurrentes, ceſſantibus eleemoſynis, ſeu etiam ingruentes, ſæpedictus prædeceſſor noſter duxerit extendendum : Attendant fratres præfati, quòd pro nullis cauſis aliis, quàm prædictis vel ſimilibus in via vel alibi recurrere licet eis ad amicos hujuſmodi : ſive ſint dantes pecunias, ſeu deputati per ipſos, ſive nuntii, vel depoſitarii, ſeu alio quovis nomine appellentur, etiamſi conceſſi per eandem declarationem modi circa pecuniam integrè ſervarentur. Denique cùm idem confeſſor ſummè affectaverit ſuæ regulæ profeſſores totaliter eſſe abſtractos ab affectu & deſiderio terrenorum, & ſpecialiter à pecunia & ejus uſûs totaliter expertes, ſicut probat prohibitio de recipienda pecunia, in regula ſæpiùs repetita : curare fratres vigilanter neceſſe eſt, quòd cùm

[a] *Aliàs ita ; dicimus omninò debere tam miniſtros, &c.*

ex cauſis prædictis & modis ad habentes pecunias deputatas pro ipſorum neceſſitatibus recurrere oportebit ad tenentes ipſas, quicunque hi fuerint, principales vel nuntii, in omnibus ſic ſe gerant, quòd ſe cunctis oſtendant in dictis pecuniis (ſicut nec habent) penitùs nil habere. Quapropter præcipere, quòd & qualiter pecunia expendatur, computumque exigere de expenſa, eam quomodocunque repetere ſive deponere, aut deponi facere, capſulam pecuniæ, vel ejus clavem deferre: hos actus & conſimiles ſibi fratres illicitos eſſe ſciant. Prædicta enim facere ad ſolos dominos pertinet, qui dederunt, & eos, quos ipſi deputaverunt ad hoc ipſum. Proinde cùm vir ſanctus, paupertatis præmiſſæ in regula modum exprimens, dixerit in eadem: Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: ſed tanquam peregrini & advenæ in hoc ſeculo in paupertate & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemoſyna confidenter: Sicque declaratum extitit per nonnullos prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in ſpeciali, quàm etiam in communi, propter quod & rerum omnium conceſſarum, oblatarum, & donatarum fratribus (quas & quarum uſum, facti ſcilicet, ordini vel a ipſis fratribus licet habere) proprietatem & dominium in ſe & Romanam Eccleſiam receperunt, dimiſſo ipſis fratribus in eis tantummodò uſu facti ſimplicis: Ad noſtrum fuerunt deducta examen, quæ in ordine fieri dicebantur, & videbantur prædicto voto & puritati ordinis repugnare: videlicet, ut ea proſequamur ex ipſis, quæ remedio credimus indigere, quòd ſe inſtitui hæredes non ſolùm ſuſtinent, ſed procurant. Item, quòd reditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quòd Conventus habentes totaliter inde vivunt. Item, quòd cùm ipſorum negotia, etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, aſſiſtunt advocatis & procuratoribus, & ad inſtigandum eoſdem ſe ibidem perſonaliter repræſentant. Item, quòd executiones ultimarum ſuſcipiunt voluntatum, & gerunt, ſeq; intromittunt quandoq; de uſurarum vel malè ablatorum diſpoſitionibus ſeu reſtitutionibus faciendis. Item, quòd alicubi non ſolùm exceſſivos hortos, ſed etiam vineas magnas habent: de quibus tam de oleribus, quàm de vino multum colligitur ad vendendum. Item, quòd temporibus meſſium vel vindemiarum ſic copioſè granum & vinum, mendicando, vel aliunde emendo, colliguntur à fratribus, & in cellariis & granariis reconduntur, quòd per anni reſiduum abſque eorum mendicatione poſſunt tranſigere vitam ſuam. Item, quòd Eccleſias vel alia ædificia faciunt, vel procurant fieri in quantitate & curioſitate figuræ & formæ, ac ſumptuoſitate notabiliter exceſſiva, ſic quòd non videntur habitacula pauperum, ſed magnatum. Paramenta etiam Eccleſiaſtica in pleriſque locis tam multa habent, & tam notabiliter pretioſa, quòd excedunt in his magnas Eccleſias cathedrales. Equos inſuper, & arma eis oblata in funeralibus recipiunt indiſtinctè. Tamen communitas fratrum, & ſpecialiter Rectores ipſius ordinis aſſerebant, quòd prædicta, ſeu plura ex ipſis in ordine non fiebant, quòd & ſi qui reperiuntur rei in talibus, rigidè puniuntur, necnon contra talia, ne fiant, ſunt facta pluries ab antiquo ſtatuta in ordine multùm ſtricta. Cupientes igitur nos ipſorum fratrum providere conſcientiis, & cuncta dubia (quantùm poſſibile nobis eſt) de ipſorum pectoribus removere, ad prædicta modo qui ſequitur reſpondemus. Cùm enim ad veritatem vitæ pertineat, ut id, quod exteriùs agitur, interiorem mentis diſpoſitionem & habitum repræſentet: neceſſe habent fratres, qui ſe expropriatione tantâ à temporalibus abſtraxerunt, ab omni eo, quod dictæ expropriationi eſſet, vel poſſet videri

a *Al. ita: vel ipſis.*

contracium, abſtinere. Quia igitur in ſucceſſionibus tranſit non ſolùm uſus rei, ſed & dominium ſuo tempore in hæredes: Fratres autem præfati nihil ſibi in ſpeciali acquirere, vel eorum ordini poſſunt, etiam in communi: Declarando dicimus, quòd ſucceſſionum hujuſmodi, quæ etiam ex ſui natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia & immobilia ſe extendunt (conſideratâ ſui puritate voti) nullatenùs ſunt capaces. Nec licet eis valorem hæreditatum talium, vel tantam earum partem, quòd præſumi poſſet hoc in fraudem fieri, quaſi ſub modo & forma legati ſibi dimitti facere, vel ſic dimiſſa recipere, quin potiùs iſta ſic fieri ab ipſis ſimpliciter prohibemus. Cumque annui reditus inter immobilia cenſeantur à jure, ac hujuſmodi reditus obtinere paupertati & mendicitati repugnet: nulla dubitatio eſt, quòd prædictis fratribus reditus quoſcunque, ſicut & poſſeſſiones, vel eorum a etiam uſum (cùm eis non reperiatur conceſſus) recipere vel habere (conditione conſideratâ ipſorum) non licet. Ampliùs cùm non ſolùm quod malum eſſe dignoſcitur, ſed & omne, quod ſpeciem habet mali, ſit à viris perfectis ſpecialiter evitandum: Ex talibus autem aſſiſtentiis in curiis & inſtigationibus, cùm de rebus agitur in ipſorum commoda convertendis, creduntur veriſimiliter ex his, quæ foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipſis rebus fratres b aſſiſtentes aliquid quærere tanquam ſuum: nullo modo debent hujuſmodi voti & regulæ profeſſores ſe talibus curiis & litigioſis actibus immiſcere, ut & teſtimonium habeant ab his, qui foris ſunt, & puritati ſatisfaciant voti ſui, ac evitetur per hoc ſcandalum proximorum. Verùm etiam cùm dicti ordinis fratres, non ſolùm à receptione, proprietate, dominio, ſive uſu ipſius pecuniæ, verùm etiam à contrectatione qualibet ipſius, & ab ea ſint penitùs alieni, quemadmodum ſæpedictus prædeceſſor noſter in declaratione hujuſmodi regulæ planè dixit: Cumque dicti ordinis profeſſores pro nulla re temporali poſſint in judicio experiri, prædictis fratribus non licet, nec competit, quin potiùs (conſideratâ ſui puritate ſtatûs) debent ſibi ſcire interdictum, quòd hujuſmodi executionibus & diſpoſitionibus ſe exponant: cùm hæc ſæpiùs abſque litigio & contrectatione vel adminiſtratione pecuniæ nequeant expediri. Veruntamen in his exequendis dari conſilium, ipſorum ſtatui non obſiſtit, cùm ex hoc ipſis circa bona temporalia nulla juriſdictio, ſive actio in judicio, ſive diſpenſatio tribuatur. Licèt verò non ſolùm ſit licitum, ſed & multùm conveniens rationi, quòd fratres, qui in laboribus ſpiritualibus orationis & ſtudii ſedulò occupantur, hortos & areas habeant competentes ad recollectionem & recreationem ſui, & interdum ad ſeipſos poſt labores hujuſmodi corporaliter deducendos, necnon ad habenda neceſſaria hortalitia pro ſeipſis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalitia pretio diſtrahantur, necnon & vineas, repugnat ſuæ regulæ & ordinis puritati, ſecundùm quod dictus prædeceſſor declaravit, ac etiam ordinavit: quòd ſi talia ad uſus proximè dictos, ut putà agrum vel vineam ad colendum, & conſimilia, fratribus legarentur, per omnem modum fratres à receptione talium abſtinerent: cùm etiam præmiſſa habere, ut pretium fructuum ſuis temporibus habeatur c, ad naturam & formam proventuum appropinquet. Rurſùs cùm prædictus ſanctus tam in exemplis vitæ, quàm verbis regulæ oſtenderit ſe velle, quòd fratres ſui & filii, divinæ providentiæ innitentes, ſuos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres cœli paſcit, quæ non congregant in horrea, nec ſeminant, nec metunt: non eſt veriſimile voluiſſe ipſum eos habere gra-

a *Al. earum.* b *al. ita: fratres & aſſiſtentes, &c.* c *alias, habeant.*

naria,

naria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent ſperare poſſe tranſigere vitam ſuam. Et idcircò non ex timore levi relaxare *a* ſe debent ad congregationes & conſervationes *b* hujuſmodi faciendas, ſed tunc tantùm, cùm eſſet multùm credibile ex jam expertis, quòd non poſſent vitæ neceſſaria aliter invenire. Hoc autem miniſtrorum & cuſtodum ſimul & ſeparatim in ſuis adminiſtrationibus & Cuſtodiis (cum Guardiani,& duorum de conventu loci diſcretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum conſilio & aſſenſu) duximus judicio relinquendum, eorum ſuper hoc ſpecialiter conſcientias onerantes. Hinc eſt etiam,quòd cùm vir ſanctus fratres ſuos in paupertate ſumma ac humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter & effectum, ſicut ferè regula tota clamat, convenit ipſis, quòd nullo modo deinceps fieri faciant, vel fieri ſuſtineant Eccleſias, vel alia quæcunque ædificia, quæ (conſiderato fratrum inhabitantium numero) exceſſiva in multitudine & magnitudine debeant reputari: Ideoque volumus, quòd ubique in ſuo ordine deinceps temperatis & humilibus ædificiis ſint contenti, ne huic tantæ paupertati promiſſæ, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta & vaſa Eccleſiaſtica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipſe Deus: tamen qui abſconditorum eſt cognitor, ad animum ſibi miniſtrantium reſpicit principaliter, non ad manum: nec per illas ſibi vult ſerviri, quæ ſuorum ſervitorum conditioni & ſtatui diſſonarent: propter quod ſufficere debent eis vaſa & paramenta Eccleſiaſtica decentia, in numero & in magnitudine ſufficientia competenter. Superfluitas autem, aut nimia pretioſitas, vel quæcunque curioſitas in his,ſeu aliis quibuſcunque non poteſt ipſorum profeſſioni, vel ſtatui convenire: cùm enim hæc ſapiant theſaurizationem, ſeu copiam, paupertati tantæ, quoad humanum judicium, derogant manifeſtè.Quapropter præmiſſa ſervari à fratribus volumus, & mandamus. Circa equorum verò & armorum oblationes illud decernimus in omnibus & per omnia obſervandum *c*, quod per declarationem prædictam in pecuniariis noſcitur eleemoſynis definitum. Ex præmiſſis autem ſuccrevit non parum ſcrupuloſa quæſtio inter fratres: videlicet Utrùm ex ſuæ profeſſione regulæ obligentur ad arctum & tenuem, ſive pauperem uſum rerum? Quibuſdam ex ipſis credentibus & dicentibus, quòd ſicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctiſſimam, ita ipſis quoad uſum arctitudo maxima & exilitas eſt indicta. Aliis in contrarium aſſerentibus, quòd ex profeſſione ſua ad nullum uſum pauperem,qui non exprimatur in regula, obligantur: licèt teneantur ad uſum moderatum temperantiæ,ſicut & magis ex condecenti,quàm cæteri Chriſtiani. Volentes itaque conſcientiarum prædictorum fratrum providere quieti, & his altercationibus finem dare: declarando dicimus, quòd fratres Minores ex profeſſione ſuæ regulæ ſpecialiter obligantur ad arctos uſus, ſeu pauperes, qui in ipſorum regula continentur, & eo obligationis modo, ſub quo continet ſeu ponit regula dictos uſus. Dicere autem, ſicut aliqui aſſerere perhibentur, quòd hæreticum ſit,tenere uſum pauperem includi vel non includi ſub voto Evangelicæ paupertatis, præſumptuoſum & temerarium judicamus, Demùm, quia ex eo, quòd dicta regula,per quos & ubi fieri debeat Miniſtri Generalis electio, tradens, nullam fecit de miniſtrorum Provincialium electione vel inſtitutione penitùs mentionem, oriri ſuper hoc poterat dubitatio inter fratres: Nos volentes poſſe ipſos clarè ac ſecurè procedere in omnibus factis ſuis, declaramus, ſtatuimus etiam & ordinamus in hac conſtitutione in perpetuum valiturâ, ut cùm alicui Provinciæ de miniſtro fuerit providendum, ipſius miniſtri electio *a* penès Capitulum provinciale reſideat, quam idem Capitulum die ſequenti, quâ fuerit congregatum, facere teneatur. Ipſius autem electionis confirmatio ad Miniſtrum pertineat Generalem. Et ſi quidem ad electionem hujuſmodi per formam ſcrutinii procedatur, & (votis in diverſa diviſis) electiones plures in diſcordia celebrari contingat: illa, quæ à majori parte Capituli numero (nullâ zeli vel meriti collatione aut conſideratione habitâ) fuerit celebrata, exceptione ſeu contradictione quâcunque alterius partis non obſtante, per dictumGeneralem Miniſtrum de conſilio diſcretorum de ordine (priùs tamen ex officio, prout ſpectat ad ipſum, diligenti examinatione præmiſsâ) confirmetur,vel etiam infirmetur,prout eis ſecundùm Deum viſum fuerit expedire. Et ſi fuerit infirmata, ad Capitulum provinciale electio hujuſmodi revertatur. Cæterùm ſi Capitulum memoratum die prædictâ miniſtrum eligere prætermittat, extunc miniſtri Provincialis proviſio ad Generalem miniſtrum liberè devolvatur. Verùm ſi Miniſtro prædicto & Capitulo generalibus ex certa, manifeſta, ac rationabili cauſa videretur aliquando in Provinciis ultramarinis Hyberniæ, ſeu Græciæ, ſeu Romæ,in quibus hactenus aliis providendi modus dicitur ex cauſa certa & rationabili fuiſſe ſervatus, expedire, miniſtrum Provincialem per miniſtrumGeneralem,cum proborum ordinis conſilio potiùs, quàm per Capituli prædicti electionem præfici in provinciis Hyberniæ, etiam ultramarinis irrefragabiliter: In Romana verò vel Græciâ,quando Miniſter dictæ Provinciæ moreretur, vel abſolveretur citra mare: illâ vice ſervetur abſque dolo, partialitate & fraude (ſuper quo eorum conſcientias oneramus) quod ſuper hoc dictus miniſter cum dictorum proborum conſilio duxerit ordinandum. In deſtitutione verò dictorum miniſtrorum Provincialium ſervari volumus, quod ſuper hoc hactenus de ipſo ordine extiterit obſervatum. Cæterùm ſi contingeret eoſdem miniſtro Generali carere, per vicarium ordinis fiat ſuper hoc, quod faciendum fuerit per eundem miniſtrum,uſquequo proviſum fuerit de Generali Miniſtro. Porrò, ſi quid de hujuſmodi miniſtro Provinciali ſecùs attentari fortè contigerit, illud ipſo facto ſit irritum & inane. Nulli igitur omninò hominum liceat hanc paginam noſtrarum declarationum, dictorum, commiſſionis, reſponſionis,prohibitionis, ordinationis, mandati,conſtitutionum, judicationum, & voluntatum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem, &c.

CAP. II.

¶ *Determinat & declarat,quid ſignificent hæc verba inſerta in judicialibus commiſſionibus, quæ fiunt à Principe vel à jure: ſcilicet,quòd procedatur ſimpliciter & de plano, & ſine ſtrepitu & figura judicii.* Joan. Andr.

Idem *Clemens* b *V.*

SÆpè contingit, quòd cauſas committimus, & in earum aliquibus ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii procedi mandamus: de quorum ſignificatione verborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem hujuſmodi (quantùm nobis eſt poſſibile) decidere cupientes, hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut Judex, cui taliter cauſam committimus, neceſſariò libellum non exigat, litis conteſtationem non poſtulet, in tempore etiam feriarum ob neceſſitates hominum indultarum à jure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quantò poterit faciat breviorem, exceptiones, appellationes dilatorias, &

a *Al. laxare.* b *Al. obſervationes.* c *Al. ſervandum.*

a *De modo electionis faciendæ vide noviſſimè ſancita in Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regularib. & monialibus, c. 6.* b *Hæc duo verba,* Clemens V. *abſunt à vetuſt. codic.*

fruſtratorias repellendo,partium, Advocatorum, & Procuratorum contentiones & jurgia, teſtiumque ſuperfluam multitudinem refrænando. Non ſic tamen Judex litem abbreviet, quin probationes neceſſariæ, & defenſiones legitimæ admittantur. Citationem verò, ac præſtationem juramenti de calumnia vel malitia, ſive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commiſſionem hujuſmodi intelligimus non excludi. Verùm quia juxta petitionis formam pronunciatio ſequi debet, pro parte agentis, & etiam rei, ſi quid petere voluerit, eſt in ipſo litis exordio petitio facienda, ſive ſcriptis, ſive verbo: actis tamen continuò (ut ſuper quibus poſitiones & articuli formari debeant, poſſit haberi plenior certitudo, & ut fiat definitio clarior) inferenda. Et quia poſitiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium confeſſiones, & articulos ad clariorem probationem uſus longævus in cauſis admiſit: Nos uſum hujuſmodi obſervari volentes, ſtatuimus, ut Judex ſic deputatus à nobis (niſi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum ſimul utroſque terminum dare poſſit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti volunt in cauſa poſt dationem articulorum diem certum, quandocunque ſibi videbitur, valet aſſignare: eo ſalvo, quòd ubi remiſſionem fieri contingeret, pro teſtibus producendis poſſint etiam inſtrumenta produci, aſſignatione hujuſmodi non obſtante. Interrogabit etiam partes, ſive ad earum inſtantiam, ſive ex officio, ubicunque hoc æquitas ſuadebit. Sententiam verò definitivam (citatis ad id licèt non peremptoriè partibus) in ſcriptis, & (prout magis ſibi placuerit) ſtans vel ſedens proferat: etiam (ſi ei videbitur) concluſione non factâ, prout a ex petitione & probatione, & aliis actitatis in cauſa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis caſibus, in quibus per aliam conſtitutionem noſtram, vel aliàs procedi poteſt ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii, volumus obſervari. Si tamen in præmiſſis caſibus ſolennis ordo judiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partibus obſervetur, non erit proceſſus propter hoc irritus, nec etiam irritandus. Data Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontificatûs noſtri Anno 2.

a *In antiquioribus etiam impreſſis conſtanter legitur ita, prout ex petitione & probatis & aliis,&c.*

Clementinæ Conſtitutiones accuratè caſtigatæ, cum ſummariis admodùm familiaribus finiuntur.

EXTRAVAGANTES
SEU
CONSTITUTIONES VIGINTI,
Â
JOANNE PAPA XXII.
EDITÆ.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.
TITULUS PRIMUS.
CAP. I.
(Anno 1316. in Galliâ.)

¶ *Electi, qui pro ſuarum electionum negotio ad curiam venire tenentur, etiam ſede vacante, non tenentur de neceſſitate in ipſa curia moram trahere: & licèt alibi morentur, nullum eis præjudicium generatur.* facit Clement. Ne Romani. §. fin. eod. tit.

AD onus Apoſtolicæ ſervitutis ſupernâ diſpoſitione vocati, ambiguitates, ex quibus poſſent Eccleſiis damnoſa provenire diſpendia, tollere cupientes, de poteſtatis plenitudine, ac fratrum noſtrorum conſilio ordinamus, quòd quibuſcunque electis, qui ad ſedem Apoſtolicam venire vel mittere tenebantur, ac ipſorum electionum inſtructoribus, qui in veniendo ad ſedem ipſam, & ſe præſentando ipsâ ſede vacante vel non vacante ſervaverunt tempora à canonibus inſtituta (dummodò præſentialiter adſint in civitate Lugdun. vel fuerint Avenione in Calendis Octobris) ubicunque ſede vacante moram traxerint, nullum ipſis, ſeu eorum juri præjudicium ex morâ interim facta ubilibet generetur: ſed eorum jura circa electiones hujuſmodi hoc non obſtante petinde ſerventur illæſa, ac ſi apud ſedem Apoſtolicam moram traxiſſent. Non obſtantibus prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus quibuſcunque: quibus tamen quoad alia nullum volumus præjudicium generari. Nulli ergo,&c. noſtræ ordinationis infringere,&c. Datum Lugduni VIII. Idûs Septemb. Anno 1.

CAP. II.
(An. 1317. in Gallia.)

¶ *Beneficio vacante, cujus fructus ad certum tempus debentur alicui annalia habenti, vel alii, qualiter debeant fructus ipſi dividi inter ipſum annalia habentem, & beneficiatum: & diviſione factâ, cujus ſit electio, hæc declarat conſtitutio. Et potuiſſet poni ſub tit. de reſcript. vel Ne ſed. vacant. vel ut Eccl. benefic. vel de verborum ſignific.*

SUſcepti regiminis nos cura ſolicitat, ut quæ in Eccleſiis non abſque diſpendio miniſtrorum, & cultûs detrimento

detrimento divini ſervari viderimus, per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cùm itaque in nonnullis Eccleſiis obſervetur, & à longis retrò temporibus fuerit obſervatum, quòd fructus primi vel ſecundi, aut alterius cujuſcunque ſequentis anni beneficiorum vacantium in eiſdem defuncto, vel fabricæ, aut Eccleſiis, vel perſonis habentibus annalia, de conſuetudine, privilegio vel ſtatuto applicantur in totum: ita quòd illi, qui hujuſmodi beneficia canonicè obtinent, & ad quos aliàs de jure fructus ipſi ſpectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens ſequitur, quòd commodè nequeunt ad impendendum ſervitium debitum reſidere in Eccleſiis, in quibus beneficiati exiſtunt. Nos *a* de illo ſuper his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum prædictorum perceptione participent, & Eccleſiæ debitis ſervitiis non fraudentur: præſenti decreto ſtatuimus de fratrum noſtrorum conſilio, quòd illi, qui fructus prædictos ſibi *b* hactenus integrè vendicabant, ex privilegio, conſuetudine vel ſtatuto, nihil exinde ultra ſummam, pro qua unumquodque beneficiorum ipſorum conſuevit in ſolutione decimæ taxari, prætextu cujuſvis privilegii, conſuetudinis, vel ſtatuti quovis modo percipiant, ſed ipſius ſummæ perceptione duntaxat ſint omninò contenti: totali reſiduo prædicta obtinentibus beneficia remanſuro: niſi forſan illi, qui fructus eoſdem ſoliti fuerant (ut præfertur) cum integritate percipere, pro ſe mallent ipſum habere reſiduum, & obtinentibus ipſa beneficia ſummam dimittere memoratam: quo caſu percipiendi, quod maluerint, illis relinquimus optionem: ſic, quòd intra decem dies, poſtquam ſciverint beneficia ipſa vacare, iis quibus annalia *c* ipſa debentur ex privilegio, conſuetudine, vel ſtatuto, vel ipſorum annalium *d* collectores, quam partem habere voluerint, an ſcilicet decimæ taxationem, vel illâ dimiſsâ reſiduum, nullâ ſubhaſtatione præmiſsâ eligere teneantur. Quam electionem, ſi intra dictos decem dies non fecerint (ut dictum eſt) extunc ad eum, cujus eſt beneficium, hujus optio vel electio tranſeat ipſo jure. Et hoc in Eccleſiis & partibus illis, in quibus beneficia majora, & alia quæ ad ſolutionem decimæ ſunt taxata, volumus obſervari. In illis verò Eccleſiis & partibus, in quibus decimarum taxatio non eſt facta, ſervetur quòd fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quod *e* decimam ſolvere conſuevit, per medium dividantur: quorum medietatem habeat is, cui annalium *f* per alterum de prædictis modis perceptio eſt conceſſa. Reliquam verò medietatem percipiat ille, cui beneficium eſt conceſſum, pro ſuſtentatione ſua, & aliis Eccleſiæ oneribus ſupportandis. Quòd ſi alter de prædictis præfatâ medietate noluerit eſſe contentus, altero contentari volente, pars nolentis tranſeat ad volentem *g*: & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet univerſos, eidem beneficio congruè faciens deſerviri, ac ejus ſupportans onera conſueta. Et ſi quicquam aliquis prædictorum ultra præmiſſa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra menſem non reſtituerit cum effectu: eoipſo ſi Epiſcopus vel ſuperior Prælatus fuerit, à pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ ſit ſuſpenſus. Si autem capitulum, univerſitas, vel collegium, interdicto ſe noverint (donec prædicta eum integritate reſtituerint) ſubjacere. Si verò aliqua ſingularis perſona Eccleſiaſtica vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto, à qua ſine reſtitutione præmiſſâ, præterquam in mortis articulo, minimè abſolvatur: Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis conſuetudinibus & ſtatutis, juramento *a*, confirmatione ſedis Apoſtolicæ, aut aliâ quâcunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apoſtolicâ revocamus, & nullius deinceps eſſe volumus firmitatis. Nulli ergò, &c. noſtræ conſtitutionis revocationis, caſſationis, irritationis & voluntatis, &c.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

TITULUS II.

CAP. UN.

(Anno 1317. Avenioni.)

¶ *Quia multi aſſumebant dominium, & ſe creari faciebant poteſtates & Capitaneos in comitatu Sabinæ, & aliis locis hic nominatis, qui ſunt de patrimonio Eccleſiæ Romanæ: inhibetur, ne tales decætero aſſumantur, neque illis tanquam talibus obediatur: & quòd nullus hujuſmodi praeminentiam ſibi audeat adſcribere ſine ſpeciali licentia ſedis Apoſtolicæ. Et ſi ſint aliquæ civitates, quæ habeant jus eligendi tales Capitaneos per ſedem Apoſtolicam confirmandos, vetat Papa, quòd ante confirmationem debitam nulla eis tanquam talibus præſtetur obedientia.*

Eccleſiæ Romanæ ſuorumque fidelium diſpendia diſſimulare non poſſumus, quin poſtquam nobis cognita fuerint, adversùs ea opportunis remediis occurramus. Attendentes igitur gravia nocumenta, quæ nonnullis civitatibus, terris, caſtris, intra patrimonium beati Petri in Tuſcia, comitatum Sabinæ, & terram Arnolphorum conſtitutis, eidem Eccleſiæ Romanæ ſubjectis, & perſonis ſingularibus eorundem, & diverſorum tam nobilium, quàm etiam aliorum uſurpato regimine provenerunt, & volentes ſuper hoc in poſterum eorum diſpendiis præcavere: Omnibus & ſingulis comitatibus, ſeu univerſitatibus, & ſingulis perſonis civitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum intra patrimonium, comitatum & terram prædictos conſtitutis, in quibus videlicet nobis, ſeu quibuſvis officialibus noſtris, jus *b* competit deputandi vel inſtituendi aut eligendi ſeu ponendi Poteſtates, Capitaneos, Dominos vel Rectores aut Officiales quoslibet alios, ne ipſæ Poteſtatem, Capitaneum, Dominum, Rectorem vel defenſorem, ſeu quemcunque alium officialem, quocunque nomine cenſeatur, in civitatibus, caſtris, terris & locis prædictis, aut eorum aliquo eligere, aſſumere, vocare vel recipere, retinere aut jam electo vel aſſumpto, vocato ſeu recepto, tanquam Poteſtati ſeu Capitaneo, Rectori ſeu defenſori vel officiali obedire quoquo modo præſumant: néve taliter electus, aſſumptus, receptus ſeu vocatus, hujuſmodi poteſtariæ, capitaneatûs, dominii, vel rectoriæ, ſeu defenſoriæ, aut quodcunque aliud cujuſvis nominis officium recipere, acceptare, aſſumere, vel gerere (niſi de noſtra & Apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali) quomodolibet audeat, ſed aſſumptum omninò dimittat. Ubi verò ad communitates ſeu univerſitates, & ſingulares perſonas civitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum prædictorum, vel eorum aliquem jus competit eligendi poteſtatem, Capitaneum, Dominum, vel Rectorem, ſeu Officialem quemlibet alium, qui per nos ſeu quoſvis Officiales noſtros debeat aut conſueverit confirmari, ne ante debitam confirmationem obtentam ipſæ, vel earum aliquæ ſic electo, tanquam Poteſtati ſeu Capitaneo, Rectori, vel defenſori ſeu officiali in quibuſvis obediant, néve taliter electus quouſque confirmationem habuerit (ut præfertur) hujuſmodi poteſtariæ, capitaneatûs, dominii vel rectoriæ, ſeu defenſoriæ, aut

a *Vide l. fundos. C. de omni agro deſer. lib. 11.* b *al. ibi.* c *al, annualia.* d *al. annualium.* e *al. quos.* f *al. annualium.* g *Vide l. ſi totam. ff. de acquir. har. l. hac ſcriptura. §. fin. ff. de cond. & demon. Font.*

a *Vide c. cùm non deceat. de elect. lib. 6. & in verbo, pacta. Clem. dudum. de ſepul.* b *Vide c. Conſtantinus. 26. diſt. & 23. q. 8. conventor. de Cleric. conjug. c. ex parte. in authen. quomodo oper. Epiſc. col. 1. in princ.*

cujuſvis alterius nominis officio ſe immiſcere, vel illud gerere aut exercere quovis modo præſumat, auctoritate Apoſtolicâ diſtrictiùs inhibemus. Decernentes extunc irritum & inane, quicquid contra hujuſmodi inhibitionis tenorem contigerit attentari. Nulli, ergò, &c. noſtræ inhibitionis & conſtitutionis infringere. Datum Aven. 4. Nonâs Auguſti, Anno 2.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS III.

CAP. UN.

(Anno 1317. Avenioni.)

¶ Tempore hujus cap. obtinentes plures dignitates, perſonatus, vel beneficia curam animarum habentia ex diſpenſatione, virtute illius non poterunt retinere, niſi unum: & reliqua tenebuntur reſignare verbaliter & realiter coram Ordinario ſub teſtimonio publico intra menſem à tempore notitiæ hujus cap. niſi fuiſſent Cardinales, aut Regum filii. Illi autem, qui plura talia ſine diſpenſatione obtinebant, poterunt ultimum retinere, reliquis formâ præſcriptâ & ſub eodem tempore reſignatis. Qui verò deinceps tale habuerit beneficium, ſi cum illo ſecundùm ſimile receperit, quamprimùm illius poſſeſſionem habuerit, vel per eum ſteterit quò minus habeat, primum quo eſt ipſo jure privatus, modo prædicto reſignare tenetur: aliàs utrumque perdit, & inhabilis fit ad ſacros ordines ſuſcipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum. Tandem, qui dicantur Ordinarii, quantum ad præmiſſa, & quæ ſint beneficia curam animarum habentia, hîc manifeſtatur. h. d. hæc extravagans, quæ eſt notabilis, & multùm practicabilis, & graviùs obligat, quàm cap. de multa, eod. tit. in antiq. ut patet ad oculum.

EXecrabilis quorundam tam religioſorum, quàm ſecularium ambitio, quæ ſemper plùs ambiens eò magis fit inſatiabilis, quò ſibi ampliùs indulgetur, & improbitas importuna petentium à nobis & prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, non tam obtinuiſſe, quàm extorſiſſe plerunque noſcuntur, quòd unus interdum etiam ad unum beneficium Eccleſiaſticum minùs idoneus, in diverſis Eccleſiis, nedum vicinis, ſed etiã ab invicem longè diſtantibus, imò nonnunquam in diverſorum regnorum partibus ſituatis, duas aut tres, aut plures dignitates, perſonatus, officia ſeu prioratus, aut diverſa Eccleſiaſtica beneficia curam animarum habentia poſſit diſpenſativè (cùm aliàs non liceret de jure communi) recipere, & ſimul licitè retinere. Unde inter cætera inconvenientia, ſubſcripta ſequuntur, quòd videlicet interdum unus, qui unicum, quamvis modicum vix officium implere ſufficeret, plurimorum ſibi vendicet ſtipendia, quæ multis literatis viris vitæ puritate ac teſtimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, poſſent abundè ſufficere, æquâ diſtributione collata, habentibus ipſa paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hoſpitalitas in ipſis beneficiis debita nõ ſervatur. Et dum non ſunt ſui in unaquaque regione rectores, Eccleſiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defenſorum auxilio in juribus ſuis, & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat deceſſorum: & (quod amariùs eſt dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum ſentibus fomentum periculosè præbetur. Nos itaque tot malis tantiſq; diſcriminibus occurrere cupientes, omnes & ſingulas diſpenſationes ſuper receptione aut retentione plurium dignitatum, perſonatuum, officiorum, prioratuum aut beneficiorum, quibus cura animarum ſit annexa, ſub quacunque forma, vel expreſſione verborum à nobis, vel prædictis prædeceſſoribus cuicunque perſonæ conceſſas (Cardinalibus tamen ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui circa nos univerſali Eccleſiæ ſerviendo, ſingularum Eccleſiarum commoditatibus ſe impendunt, ac Regum filiis, qui propter ſublimitatem eorum ac generis claritatem ſunt potioris prærogativâ gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione ſuper hoc cum fratribus noſtris habitâ diligenti, de ipſorum conſilio, & ex certa ſcientia noſtra, in forma ſubſcripta duximus taliter moderandas, quòd per moderamen noſtrum effrenatam circa eaſdem perſonas talium beneficiorum multitudinem refrenemus: ipſique impetrantes fructu diſpenſationum hujuſmodi totaliter non fruſtrentur *a*. Statuimus itaque & de fratrum ipſorum conſilio ordinamus, quòd obtinentes nunc ex diſpenſatione legitima pluralitatem hujuſmodi dignitatum, perſonatuum, officiorum aut prioratuum ſeu beneficiorum, quæ aliàs abſque diſpenſatione obtinere nequibant, unum tantùm ex dignitatibus, perſonatibus, officiis, prioratibus, Eccleſiis vel beneficiis hujuſmodi, quibus cura imminet animarum, cum dignitate, perſonatu vel officio, prioratu, Eccleſia, vel beneficio ſine cura, quod habere maluerit, prætextu diſpenſationis ſufficientis circa id eiſdem indultæ, poſſint licitè retinere. Quæ tamen teneantur eligere intra menſem numerandum à tempore notitiæ conſtitutionis iſtius: cæteris beneficiis cum cura vel ſine cura, quæ ipſius diſpenſationis prætextu tenebant, & quæ aliter non poterant de jure abſque diſpenſatione licitè retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram Ordinario ſub teſtimonio publico intra idem tempus verbaliter & realiter cum effectu dimiſſis: abſque eo quòd ad illa nunquam ſine nova collatione ab eo qui facere poterit facienda redire, aut eorum adminiſtrationi ſe immiſcere præſumant. Alioquin tam his, quàm aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujuſmodi noſtri moderaminis retinere poterant (ut præfertur) ſint ipſo jure privati, & prorsùs inhabiles ad ſimilia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, perſonatus, officia, vel alia beneficia, curam animarum habentia ex diſpenſatione, quæ jus *b* tribuat, juxta noſtram moderationem præſcriptam obtinent, & alia ſimilia beneficia noſtrarum, vel aliàs eorundem prædeceſſorum auctoritate literarum expectant, cum quibus eſt, ut illa, cùm vacaverint, recipere, & unà cum obtentis retinere licitè valeant, diſpenſatum, nolumus derogari, quin ea cùm vacabunt intra dicti temporis ſpatium poſſunt eligere, & dimiſſis aliis recipere in forma præſcripta, ac licitè retinere: pœnas ſimiles incurſuri, ſi huic noſtræ contraire præſumpſerint ſanctioni. Porrò, quia quorundam oculos ſic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quòd plurima talia beneficia ſimul abſque diſpenſatione canonica retinere præſumunt: Nos de illis præſenti decreto ſtatuimus, ut omnia & ſingula beneficia ſic detenta, illo tantùm retento, quod ultimò receperunt, dummodò in eo ex collatione canonica competat jus eiſdem, intra tempus (ut præſcribitur) limitatum, verbo & facto ac ſine fraude coram Ordinario ſub teſtimonio ſimiliter publico dimittere teneantur. Quod ſi non fecerint, etiam illo ſint ipſo jure privati, in quo jus eis aliàs competebat, & inhabiles penitùs ad quæcunq; obtinenda Eccleſiaſtica beneficia cenſeantur. Qui verò deinceps receperint dignitatem, vel perſonatum, ſeu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, ſi anteà ſimile beneficium obtinebant, illud (quo ipſo jure, poſtquam ſecundi poſſeſſionem habuerint, vel per eos omni dolo & fraude ceſſantibus, quò minùs habeant, ſteterit, privati noſcuntur) abſque moræ diſpendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: Alioquin extunc ſint ipſo jure ſecundo privati, & nedum ad ſacros ſuſcipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcun-

a *Al. fraudentur.* b *Not. tex. pro ſtatuto faciente mentionem de beneficiis, quæ jure obtinentur: nam in tali veniunt beneficia diſpenſativè retenta, per text. hic. Fent.*

quodcunque beneficium Eccleſiaſticum inhabiles reputentur. Quæ omnia & ſingula beneficia vacatura (ut præmittitur) vel dimiſſa, noſtræ & ſedis Apoſtolicæ diſpoſitioni de ipſorum fratrum conſilio reſervamus : Inhibentes, ne quis præter Romanum Pontificem, quâcunque ſit ſuper hoc auctoritate munitus, de hujuſmodi beneficiis diſponere, vel circa illa per viam permutationis, vel aliàs innovare quoquo modo præſumat. Nos enim, ſi ſecùs actum ſeu attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterùm ordinarios intelligimus in caſibus ſupraſcriptis Epiſcopos, in quorum civitatibus vel diœceſibus conſiſtunt beneficia, ſeu aliquod eorum, quæ debent ſecundùm præmiſſa dimitti, aut ipſi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Eccleſiis cathedralibus vacantibus, Capitula earundem : & hi de beneficiis tam dimiſſis, quàm (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apoſtolicam ſedem certificare ſtudeant, quamprimùm commodè poterunt indilatè, ut de illis ſalubriter diſponere valeamus. Quantùm autem ad modificationem attinet antè factam, illa duntaxat, & non alia beneficia Eccleſiaſtica, quocunque nomine nuncupentur, curam animarum habere cenſemus, quæ parochias habent, in quibus eſt animarum cura, non per vicarios perpetuos, ſed per Rectores aut miniſtros beneficiorum ipſorum, vel illorum temporales vicarios exercenda : necnon & illa, quorum miniſtris ratione beneficiorum hujuſmodi competit viſitare, inquirere, procurationes recipere, ſuſpendere, excommunicare, ſeu ab excommunicationis & ſuſpenſionis ſententiis abſolvere de conſuetudine vel de jure : juribus aliis de animarum cura loquentibus in ſuo robore, quoad cætera, permanſuris. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtrarum moderationis, ſtatutorum, conſtitutionum, reſervationis, inhibitionis, & voluntatum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenione 3. Cal. Decembr. Anno 2.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ Executores gratiarum, & Judices cauſarum à ſede Apoſtolica deputati in diœceſibus jam diviſis procedere poſſunt, ſicut ante diviſionem poterant. Et congruè ponitur ſub hoc titulo, cùm loquatur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in tit. de conceſſ. præbend. lib. 6. patet in cap. Executor. cap. Si Capitulo. & cap. Si ſoli. Et potuiſſet ſituari ſub tit. de reſcript. vel de off. deleg. vel de Parech.

SEdes a Apoſtolica in ſuis actibus veritatem proſequens, lucem amans, libenter evitat nodoſæ ambiguitatis involucrum, illamque ſibi ſemper in ſuis ordinationibus reſervare cautelam intendit, ut de illis ita proveniat commodum, quòd aliis non immineat detrimentum.

Sanè pridem ad divini cultûs augmentum, & ad ſalutem populi, quem in nonnullis civitatibus ac diœceſibus ſic multiplicavit Altiſſimus, quòd in earum ſingulis ſingulorum vulnus nequibat (ut eum decet) unicus paſtor inſpicere, aut alias partes boni paſtoris implere, ſalubriter intendentes, in ipſis diœceſibus (quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceſes duximus dividendas) certas civitates & Eccleſias ereximus cathedrales, quarum ſingulis proprias, diſtinctas, & limitatas diœceſes juſſimus aſſignari. Verùm quia plures ante ordinationem ſeu diviſionem noſtram hujuſmodi tam à nobis, quàm à prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, Apoſtolicas obtinuerunt literas ſuper beneficiis Eccleſiaſticis in ipſis tunc integris diœceſibus vacaturis, quarum nonnullæ reſtant adhuc executioni mandandæ. Nos amovere volentes cujuſvis dubitationis ſcrupulum, qui circa executionem gratiarum ſuper hujuſmodi beneficiis conceſſarum poſſet forſan incidere, & providè conſiderantes attentiùs, quòd per ordinationem ſeu diviſionem noſtram prædictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia anteà competens ex ratione mutari non debet, quin adeò efficax in diviſis diœceſibus maneat, ſicut priùs erat : auctoritate præſentium declaramus, quòd omnes & ſingulæ gratiæ ſuper beneficiis vacaturis ante diviſionem hujuſmodi in ipſis quondam integris diœceſibus à nobis, vel prædictis prædeceſſoribus perſonis quibuſcunque conceſſæ, tam in ipſis nunc diviſis, quàm in aliis diœceſibus deciſis ab illis, eiſdem modo & formâ poſſint ſuo ordine a per executores inde datos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante diviſiones ſæpefatas poterant & debebant. Idem etiam declaramus, quoad literas Apoſtolicas juſtitiam continentes : ut videlicet Judices dati per illas in cauſis quarumlibet perſonarum, quæ nunc de hujuſmodi diœceſibus diviſis exiſtunt, poſſint juxta earum tenorem providè procedere, ac ſi dictæ diœceſes, de quibus mentio in literis eiſdem habetur, integræ remanſiſſent. Nulli, &c.

CAP. II.

¶ Nullus impediat Capitula, Archidiaconos, & alias perſonas in juribus, quæ ſibi competebant in Eccleſiis integris, quin illa jura percipiant poſt diviſionem ipſarum, ſicut antè ſoliti erant percipere : quoniam in beneficiis diviſis habet quis eadem jura, quæ habebat in integris : Et hoc cap. ſub hoc tit. fuit poſitum, quoniam declarat præcedens, ut clarè patet. Concor. cap. quia monaſterium. de relig. dom. in antiquis.

AD Apoſtolatûs noſtri pervenit auditum, quòd aliquarum Eccleſiarum per nos ab aliis Eccleſiis ex certis cauſis, quæ ad hoc noſtrum animum induxerunt, auctoritate Apoſtolicâ diviſarum, Prælati & ſubditi Capitulis, Archidiaconis, & aliis perſonis Eccleſiarum, à quibus ſupradictæ Eccleſiæ ſunt diviſæ, multipliciter injuriari præſumunt, non permittentes eos uti juriſdictionibus & juribus ſuis, ſicut ante diviſionē hujuſmodi utebantur. Quia igitur intentionis noſtræ nòn extitit, nec exiſtit, per diviſionem Epiſcopatuum Eccleſiarum, à quibus diviſiones factæ ſunt, Capitulis, Archidiaconis, vel aliis perſonis velle aliquatenùs derogare, niſi quatenus in diviſionum hujuſmodi literis Apoſtolicis continetur expreſsè : Nos præſentis auctoritate ſtatuti univerſis Prælatis, Capitulis, & aliis quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis Eccleſiarum deciſarum, & in cathedrales Eccleſias per nos auctoritate Apoſtolicâ erectarum, præcipimus & mandamus, ne Capitula, Archidiaconos, & alios perſonatus, vel dignitates, officia ſeu beneficia in prædictis primariis Eccleſiis obtinentes, quò minùs viſitationes exerceant, procurationes recipiant, juriſdictiones, & jura Archidiaconalia, & alia bona obtineant in prædictis deciſis diœceſibus, ſicut ante diviſionem hujuſmodi obtinebant, niſi quantùm in diviſionem hujuſmodi literis Apoſtolicis caveatur expreſsè, impediant quoquo modo, quouſque per ſedem Apoſtolicam aliud fuerit ordinatum. Si enim aliqui contra præſens præceptum agere vel facere præſumpſerint, nos præſumptores tales dignâ curabimus animadverſione punire. Nulli, &c. noſtrorum

a *Hæc extravagans habetur inter communes ſub tit. de officio deleg. cum gloſſ. Guilielmi de Monte Lauduno.*

a *Ad hæc vide gloſſ. in tit. de defen. civit. §. quæ igitur c. 3. Vide Claud. Cautuunculam in loco ab ordine. Imol. Nicol. Ever.*

præcepti, & mandati infringere, &c. Datum Avenione 5. Cal. Octobris, Anno quinto.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS V.

CAP. UN.

(Anno 1317. Avenioni.)

¶ *Vacante ſede imperiali, cùm juriſdictio ad Papam devolvatur, ſub pœna excommunicationis hîc prohibetur, quòd nullus tunc nomen Vicarii, Imperatoris, vel alterius cujuſcunque officii retineat, aſſumat, vel reſumat, nulluſq; ei obediat, vel auxilium præbeat: aliàs excommunicatio in perſonas, & interdictum in terras (niſi intra duos menſes reſipuerint) profertur. Tandem modus hujus proceſſus publicandi exprimitur.* h. d.

SI fratrum & Coëpiſcoporum noſtrorum, & aliorum quorumlibet jura illibata ſervari, & ab omni fore diſpendio diminutionis extraneâ cupimus, & ad illud libenter noſtræ ſolicitudinis ſtudium adhibemus: multò fortiùs equidem pro noſtris & Romanæ Eccleſiæ ſponſæ noſtræ juribus & honoribus conſervandis ex injuncto nobis officii debito Apoſtolicæ proviſionis partes tenemur impendere, ne temporibus noſtris uſurpationis injuriam ſubeant, aut detrimentum cujuſvis derogationis incurrant. Sanè in noſtram & fratrum noſtrorum deductum eſt (famâ divulgante) notitiam, quòd licèt de jure ſit liquidum, & ab olim fuerit inconcuſsè ſervatum, quòd vacante Imperio, ſicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacâſſe dignoſcitur, cùm in illo ad ſecularem Judicem nequeat haberi recurſus, ad ſummum Pontificem, cui in perſona beati Petri terreni ſimul & cœleſtis Imperii jura Deus ipſe commiſit, Imperii prædicti juriſdictio, regimen & diſpoſitio devolvuntur, & ea ipſe (durante ipſius vacatione Imperii) per ſe, vel alium, ſeu alios exercuiſſe noſcitur in Imperio memorata: nonnulli tamen in Italiæ partibus poteſtatis & dignitatis faſtigium illicitè ambientes, in noſtrum & Romanæ ſanctæ matris Eccleſiæ (quantùm in eis eſt) præjudicium evidens, ac diminutionem honoris & juris, vicariatûs ſeu alterius cujuſcunq; nomen officii, quod ipſo Imperatore vivente ex ipſius commiſſione gerebant in certis terris, territoriis ſive locis, poſt deceſſum ipſius, abſq; noſtrâ vel Apoſtolicæ ſedis petita vel obtenta licentiâ, retinere ſibi, & nonnulli etiam de novo aſſumere, quod non geſſerant, aut geſtum anteà, poſteaq; dimiſſum reſumere temerariis auſibus præſumpſerunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti, & ſub ejus vel eorum colore multa facere & feciſſe noſcuntur, quæ in noſtram, & Eccleſiæ prædictæ injuriam apertè redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ majeſtatis formidantes offenſam. Quia igitur error, cui non reſiſtitur, approbari videtur, & latum pandit delinquentibus ſinum, qui eorum perverſis conatibus non reſiſtit: Nos volentes noſtris & Eccleſiæ ſponſæ noſtræ juribus & honoribus in hac parte proſpicere, & malis ac ſcandalis, quæ ex retentione, aſſumptione, ſeu reſumptione hujuſmodi orta ſunt hactenus, & quæ periculosè poſſent in antea ſuboriri, celeriter obviare, necnon periculis animarum hujuſmodi retinentium, aſſumentium ſeu reſumentium nomina, & eis abutentium (ut præfertur) ſalubriter occurrere cupientes, præſentium auctoritate monemus, ſub excommunicationis pœna, omnes & ſingulos cujuſcunque ſtatûs, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis exiſtant, etiamſi Patriarchali, vel quâvis aliâ ſuperiori ſive Epiſcopali, vel Regiâ, ſeu aliâ quâcunque præfulgeant dignitate, qui poſt vacationem Imperii abſque noſtra, vel ſedis prædictæ licentiâ hujuſmodi Vicarii ſeu cujuſvis alterius officii nomen ubilibet retinuerunt, aſſumpſerunt, ſeu reſumpſerunt & retinent: & qui aſſument, vel reſument fortaſſis in poſterum, & ſub talis donationis pallio abuſi ſunt, & abutuntur, vel etiam abutentur poteſtate, vel juriſdictione quâcunque, ſeu ejus exercitio publicè vel occultè, quatenus decætero etiam à denominatione hujuſmodi, ſeu cujuſcunque aſſumptione, reſumptione ac retentione prædictis, necnon uſu, poteſtate, & exercitio ſupradictis prorſus abſtineant, & omninò deſiſtant. Inhibentes inſuper ſub pœna prædicta omnibus & ſingulis Patriarchis, Prælatis, & etiam aliis ſuperioribus ac Regibus, civitatibus, comitatibus, univerſitatibus, Capitaneis, Poteſtatibus, Rectoribus, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, & aliis omnibus cujuſcunque ſint dignitatis, conditionis aut ſtatûs, ne prædictum hujuſmodi nomen, ſeu aliud quodlibet in eodem Imperio retinentes (ut præfertur) aut aſſumentes, vel eorum aliqui ſub denominatione, vel titulo hujuſmodi nominum, ſeu procuratores, commiſſarios, judices, aut vices eorum gerentes, quocunque colore quæſito, recipiant vel admittant, nec ut vicariis ſeu vicario aut officialibus Imperii pareant vel intendant, aut parere vel intendi faciant, vel permittant, nec in his eis vel ei quomodolibet præſtent auxilium, conſilium, vel favorem. Alioquin in omnes & ſingulos Patriarchas, Prælatos, & ſuperiores & inferiores, Reges & cæteros, denominationem prædictam (ut præmiſſum eſt) retinentes, aſſumentes, ſeu reſumentes, ac illius prætextu exercentes quæcunque officia, poteſtates ſeu juriſdictiones, & recipientes eos, ut vicarios, vel officiales Imperii, aut commiſſarios eorum, ut talium, & in parentes ſeu obedientes eis, ut talibus, ut præſtantes in hoc ſibi conſilium, auxilium, vel favorem, niſi intra duorum menſium ſpatium, a die datæ præſentium numerandum, penitùs reſipuerint, vel ſe licentiâ ſedis Apoſtolicæ ſuper hoc oſtenderint communitos, excommunicationis in ſingulares perſonas, & in terras & loca ipſorum, & quaslibet communitates, univerſitates, civitates, aut villas, interdicti ſententias de fratrum noſtrorum conſilio publicè promulgamus. Contra eos nihilominùs ſpiritaliter & temporaliter graviùs proceſſuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti ſuaſerit, & viderimus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occaſio, omnes & ſingulos, qui hujuſmodi vicariatûs nomen retinentibus, aſſumentibus ſeu reſumentibus, juramento fidelitatis tenentur adſtricti, à juramento hujuſmodi, quantùm ad hoc, de poteſtatis plenitudine abſolventes, auctoritate Apoſtolicâ firmiter inhibemus eiſdem, ne talibus, ut vicariis vel officialibus Imperii, aliquatenùs pareant vel intendant. Et inſuper omnes pactiones, obligationes, confœderationes, & colligationes à quibuſcunque ſuper hoc quomodolibet initas, juramento vel quacunque firmitate vallatas, omninò diſſolvimus, viribus vacuamus, irritamus, & quatenus de facto proceſſerint, revocamus: Ac hujuſmodi, & quælibet alia juramenta quibuslibet ſuper his præſtita, per quæ poſſet in prædictis noſtris, & Eccleſiæ noſtræ prædictæ juribus derogari, præſertim cùm juramentum vinculum iniquitatis eſſe non debeat, relaxamus. Cæterùm ut hujuſmodi proceſſus veriùs ad communem omnium notitiam deducatur, chartas ſeu membranas proceſſum continentes eundem, in Eccleſia Avenionenſi appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patenti judicio publicabunt: Ita quòd omnes & ſinguli, quos proceſſus ipſe contingit, & contingere poteſt, nullam poſteà poſſint excuſationem prætendere, quòd ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quòd ignoraverint eundem: cùm non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenione in domo Epiſcopali, pridie Calend. April. Anno primo.

DE

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.
TITULUS VI.

¶ *Votum per ſuſceptionem ſacri ordinis ſolennizatum, licèt impediat matrimonium ſequens, non tamen præcedens : etiam ſi nondum eſſet per carnis copulam conſummatum. Et durante matrimonio, etiam nondum conſummato, nullus præſumat accipere aliquem de ſacris ordinibus : quod ſi fecerit, diſſoluto etiam matrimonio, nec in illo miniſtrare, nec ad ſuperiores aſcendere poterit, niſi aliquam de religionibus approbatis ingrediatur, & ejus regulam expreſſe, vel tacitè profiteatur. Eſt autem talis conjugatus ſic ordinatus per diœceſanum monendus, ut religionem ingrediatur, ſi matrimonium nondum eſt conſummatum : quòd ſi renuerit, & uxor inſtiterit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii conſummationem.* hoc dicit. Et eſt caſus notabilis, & qui qui ſatis efferri non poſſet.

CAP. UN.

ANtiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus ſalubriter providere, de fratrum noſtrorum conſilio præſenti declaramus edi[illegible], quod licet votum ſolennizatum per ſacri ſuſceptionem ordini[illegible] ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, ſi pòſt contractum fuerit, ſecundùm ſtatuta canonum ſit efficax reputandum : ad diſſolvendum tamen priùs contractum, etiamſi per carnis copulam non fuerit conſummatum, cùm nec jure divino, nec per ſacros reperiamus canones hoc ſtatutum, invalidum eſt cenſendum : auctoritate Apoſtolicâ diſtrictiùs inhibentes, ne quiſquam durante matrimonio, nondum etiam conſummato, aliquem de ſacris ordinibus [illegible] ſuſcipere, niſi prout ſacris canonibus noverit convenire. Quòd ſi ſecus à quoquam forſitan attentatum fuerit, [illegible]dinamus, quòd nec matrimonio ſoluto in ſic ſuſcepto ordine miniſtrare, nec ad ſuperiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium vel officium Eccleſiaſticum valeat promoveri : Niſi aliquam de religionibus approbatis (quarum profeſſio ad caſtitatis cuſtodiam, & abdicationem temporalium, & ſui ſuperioris obedientiam ſuos profeſſores adſtringat) ipſum canonicè contigerit ingredi, ac ejus regulam expreſsè vel tacitè profiteri : quo caſu diœceſanus ſuper præmiſſis & ſingulis præmiſſorum cum eo diſpenſare valeat, niſi ſit aliud canonicum, quod obſiſtat. Ad ingreſſum hujuſmodi ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus, & induci : quod ſi forſan renuerit adimplere, ipſum, ſi ſponſa ejus inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus contractum matrimonium conſummare. Nulli, &c. noſtrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, præcepti, & conſtitutionis infringere. Datum Avenione Calend. Decemb. Anno ſeptimo.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.
TITULUS VII.

¶ *Secta & religio Fratricellorum, ſive Beguinorum, qui ſe dicebant de tertio ordine beati Franciſci, caſſatur, quorum inter cæteros errores Eccleſiaſtica ſacramenta deſpiciebant : Et ſub pœna excommunicationis omnibus injungitur, ut nulli decætero talem ritum aſſumant, & ne Epiſcopi ipſum concedere præſumant. Vide cap. fin. eod. tit. in antiq. §. 1. eod. tit. l. 6.*

CAP. UN.

SAncta *a* Romana atque univerſalis Eccleſia, cui auctore Domino, licèt immeriti, præſidemus, ſicut religioſa & pia vota benigno favore proſequitur, ſic ſuperſtitioſos conatus inſolentium hominum *a* deteſtatur, videlicet ne ſub ovinâ pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis invadat, ſub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepat, & ſub prætextu converſationis angelicæ incautis mentibus ſpiritus malignus illudat : cujus rei gratiâ ſacris canonibus eſt interdictum, ne aliquis novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis aſſumat : ſed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli, ſeu fratres de paupere vita, Bizochi ſive Beguini, vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in inſula Siciliensi, Comitatu Provinciæ Narbon. & Tholoſanen. civitatibus, & diœceſibus, & Provinciis, aliiſque diverſis ciſmarinis & ultramarinis partibus, contra dictos canones habitum novæ religionis aſſumere, congregationes & conventicula facere, & ſuperiores ſibiipſis eligere, quos miniſtros, ſeu cuſtodes, vel gardianos, aut nominibus aliis appellant : plurimos ad eorum ſectam recipere, & loca de novo conſtruere, ſeu conſtructa recipere, in quibus habitant in communi, publicè mendicare (quaſi eorum ſecta foret una de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis) temeritate damnabili præſumpſerunt, & præſumunt etiam inceſſanter. Et ut [illegible]orum error, veritas, & impietas religio reputet[illegible], plurimi eorum regulam ſeu ordinem fratrum Minorum, quem ſanctus Franciſcus inſtituit, ſe profiteri ad literam conſervare confingunt : quanquam in obedientia Generalis, vel Provincialium miniſtrorum ipſius ordinis non morentur : prætendentes ſe à ſanctæ memoriæ Cœleſtino Papa quinto prædeceſſore [illegible] hujus ſtatûs ſeu vitæ privilegium habuiſſe : quod [illegible] oſtenderent, non valeret, cùm bonæ memoriæ Bonifacius Papa octavus prædeceſſor noſter, ex certis cauſis rationabilibus omnia ab ipſo Cœleſtino prædeceſſore noſtro conceſſa, quæ per ipſum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitùs vacuaverit, dictumque vitæ privilegium non inveniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & vivendi ritum à quibuſdam Epiſcopis ſeu eorum ſuperioribus, vel aliis Eccleſiarum Prælatis habuiſſe profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipſis aſſerentes ſe eſſe de tertio ordine beati Franciſci, Pœnitentium vocato, prædictum ſtatum & ritum eorum ſub velamine talis nominis ſatagunt palliare : cùm tamen in regula ipſius tertii ordinis talis vivendi ritus nullatenus ſit conceſſus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipſorum quàm plurimi (ſicut fide dignâ relatione percepimus) à veritate catholicæ fidei deviantes Eccleſiaſtica ſacramenta deſpiciunt, ac errores alios ſtudent multipliciter ſeminare. Cùm itaque talium damnanda temeritas in ejuſdem fidei detrimentum, fidelium ſcandalum, præfati Minorum & aliorum ordinum opprobrium, & etiam ſuarum & aliarum animarum perniciem redundare noſcatur : ſectam, ritum, & ſtatum hujuſmodi, non obſtantibus præmiſſis eorum excuſationibus, quas frivolas reputamus, & quicquid per eos communiter vel diviſim ſub religionis, Conventûs, collegii ſeu congregationis nomine vel colore attentatum extitit, vel exiſtit, de fratrum ipſorum conſilio auctoritate Apoſtolicâ nullius fuiſſe & eſſe decernimus firmitatis : & quatenus de facto proceſſerunt, de conſilio, & auctoritate præmiſſis revocamus omninò, ac perpetuæ prohibitioni ſubjicimus, & ab Eccleſia Dei penitùs abolemus. Eiſdem perſonis & aliis quibuſcunque

a *De Beguinorum ſecta & erroribus, vide Guidonem Carmelitam in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Beguinorum, & Nicolaum Eymericum in directorio inquiſitorum part. 2. q. 15.*

a *Vide l. qui ſub conditione. ff. de cond. inſtit. l. non erit. § divus. ff. de jurejur.*

ſub pœna excommunicationis, quam eas (ſi ſecùs fecerint) incurrere volumus ipſo facto, injungentes expresſè, ne ſtatum ſive ſectam & ritum hujuſmodi ab ipſis aſſumptum ſectentur ulterius, vel ipſum de novo aſſumere quoquo modo præſumant. Epiſcopos quoque & eorum ſuperiores & etiam alios Prælatos quoſcunque, qui prædictis perſonis vel aliis ritum vivendi & habitum ſupradictos, præter ſpecialem Apoſtolicæ ſedis auctoritatem deinceps conceſſerint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipſo jure decernimus ſubjacere: dignum eſt enim, ut adulterinas plantationes, quas non Pater cœleſtis, ſed humanæ temeritatis audacia plantat, Apoſtolici culminis cenſura divellat: nec patiatur in agro Dominico perverſæ congregationis vepres excreſcere, cui proprium eſt (divinâ opitulante gratiâ) virtutes ſerere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo, &c. Datum Avenion. 3. Cal. Januar. Anno ſecundo.

DE JUDÆIS ET SARRACENIS.
TITULUS VIII.
CAP. UN.

(an. 1316. Avenioni.)

¶ Ut Petrus filius Regis Caſtellæ pio ductus propoſito faciliùs Agarenos infideles à regno Granatæ expelleret, lata fuit excommunicationis ſententia in omnes prohibita portantes ipſis infidelibus & Sarracenis præfati regni Granatæ. Concor. c. Ita quorundam. & c. Ad liberandam. eod. tit. in antiq.

COpioſus in miſericordia Dominus, qui de ſua abundantia pietatis corda fidelium ad ſuæ majeſtatis obſequia devotionis ardore ſuccendit, præcordiis dilecti filii nobilis viri Petri Infantis nati claræ memoriæ Sanctii Regis Caſtellæ, adeo copioſè gratiam cœleſtis inſpirationis infudit, quòd ſibi delectabile reputat propriam exponere in ipſorū proſecutione perſonam. Pio quidem nobilis ipſe ductus propoſito, tanquam ſtrenuus athleta Domini, negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, à quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tutorio nomine, chariſſimi in Chriſto filii noſtri Alphonſi Caſtellæ Regis illuſtris, qui ſub teneritudine puerilis ætatis adhuc dignoſcitur conſtitutus, aſſumpſit ſub ſpe cœleſtis auxilii ferventer & viriliter proſequendum. Cùm igitur omnia cupiamus obſtacula removere, per quæ dicti negotii proſecutio poſſet quomodolibet impediri, univerſis & ſingulis cujuſcunque conditionis, præeminentiæ vel ſtatûs exiſtant, diſtrictius inhibemus, ne arma, equos, ferrum, ligamina, victualia & alia quæcunque prohibita per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros ad terras Ægypti deferri, & Sarracenos dicti regni Granatæ intra triennium incipiendum à Cal. Aprilis proximè ſecuturi, quomodolibet deferre præſumant. Nos enim omnes & ſingulos, qui ad dictum regnum arma, equos, ferrum, ligamina & victualia ſupradicta & quæcunque prohibita, contra tenorem hujus noſtræ prohibitionis deferre præſumpſerint, illis pœnis & ſententiis, quas deferentes hujuſmodi prohibita in Alexandriam vel ad Ægypti partes incurrunt, decernimus ſubjacere. Et nihilominùs omnes & ſingulos, qui Sarracenis Granatæ præſtabunt (dicti negotii proſecutione durante) auxilium, conſilium vel favorem, aut proſecutionem dicti negotii directè vel indirectè, ſecretè vel publicè impedire vel turbare fortè præſumpſerint, excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto. Nulli ergo noſtræ inhibitionis, conſtitutionis & voluntatis, &c. Dat. Avenione 5. Kal. Mart. Anno primo.

DE TORNEAMENTIS.
TITULUS IX.
CAP. UN.

¶ Conſtitutio Clementis in quibuſdam regnis torneamenta inhibens ſub pœnis excommunicationis & interdicti, hîc revocatur: & illi, qui hujus occaſione ſententias incurrerant, abſolvuntur.

QUia in futurorum eventibus ſic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjecturâ probabili exnunc interdum attenta conſideratio utile pollicetur, reperiri damnoſum quandocunque contingat: nonnunquam quod conſultè ſtatuitur, ex ſanioris inſpectione judicii conſultiùs revocatur. Sanè felicis recordationis Clemens Papa quintus prædeceſſor noſter, attentè conſiderans, generale paſſagium in Concilio Viennenſi pro terræ ſanctæ ſubſidio ſalubriter ordinatum, per torneamenta, & haſtiludia, ſive juxtas non leviter impediri: tum quia frequenter ſic ipſum paſſagii negotium proſecuturos exinaniunt, quòd ad ejus executionem efficiuntur impotentes, tum quia interdum quamplures à crucis aſſumptione retrahunt, dum ab illis abſtinere (aliis ea exercentibus) erubeſcunt: torneamenta ipſa & haſtiludia, ſive juxtas in regnis Franciæ, Angliæ, & Alemaniæ, & aliis nonnullis Provinciis, in quibus ea conſuevêre frequentiùs a exerceri, ſpecialiter interdixit: in facientium ea, vel ad id eis præſtantium opem, conſilium, vel conſenſum, & illorum etiam in quorum locis vel diſtrictibus fierent, non prohibentium hoc, cùm poſſent, & illorum procedentes ad illa in domibus ſuis recipientium, vel commercium quomodolibet exercentium cum eiſdem, in perſonas excommunicationis, & in terras interdicti ſententias promulgando, abſolutione ab excommunicatione hujuſmodi, præterquam in mortis articulo, ſedi Apoſtolicæ reſervatâ. Verùm quoniam (ut intelleximus) per ſententiam hujuſmodi periculum animabus ingeritur, & pro eo maximè negotio dicti paſſagii derogatur: quia nonnulli militari cingulo abſtinent, & quia vacare militiæ metu præſertim ipſius ſententiæ non præſumunt, propter quod idoneos & voluntarios ad terræ prædictæ ſubſidium in regnis eiſdem contingit pauciores ſolito reperiri. Nos ad dilectum filium nobis viri Philippi claræ memoriæ regentis Franciæ, & Navarræ Regis, & aliorum de domo regiâ, necnon quamplurium magnatum & nobilium, tam in regno Franciæ, quàm aliunde, conſiderantium præmiſſa diſcrimina, repetitæ ſupplicationis inſtantiam, ſententias excommunicationis & interdicti præfatas, præmiſſorum ſupplicationibus inclinati, & ducti conſiderationibus antedictis, & ex cauſis etiam rationabilibus aliis, in favorem ſæpefati negotii, de fratrum noſtrorum conſilio revocamus: eos, qui propter exercitium torneamentorum ſeu haſtiludiorum ipſorum hujuſmodi ſententias incurrerunt, abſolventes ab illis, & cum eis qui ſic ligati, vel in locis propterea interdictis divina celebrârunt officia, ſuper irregularitate inde contracta auctoritate Apoſtolicâ diſpenſantes. Datum Lugdun. 16. Cal. Octobr. Anno 1.

DE CRIMINE FALSI.
TITULUS X.
CAP. UN.

¶ Falſificantes monetam Regis Franciæ, & aliorum locorum circum vicinorum, aliquo de quatuor modis hîc prolixè declaratis, ipſo facto excommunicationem incurrunt: à qua abſolvi non poſſunt, niſi à Papa, præterquam in mortis articulo. De falſificantibus ſigillum ipſius Regis Franciæ, habes cap. Ad audientiam. eod. tit. in antiquis.

PRodiens quaſi ex adipe inquiratis multorum ſceleratorum funeſta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum ſequi miſerabilem ejus ingluviem, ſatietatis neſcientem moderamina, non ve-

a Vide gl. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. l. ſcire oportet. §. fin. ff. de exc. tut. gl. in verbo præſidentes. reputata ſingul. Clem. 1. de reſcr. & l. 1. C. de rapter. virg. & Bald. in c. 1. §. ſi quis ruſticus. de paten. Font.

rentur

rentur: ipſi etenim turpium lucrorum ſe fæcibus immergentes, ambitioſis nexibus involvuntur: Dei timorem damnabili cœcitate poſtponunt, & quaſi ambulantes in tenebris non vitant excidia perſonarum. Nuper ſiquidem ad noſtri Apoſtolatûs auditum multorum relatio fide digna perduxit, quòd nonnulli nullam habentes auctoritatem juris, vel conſuetudinem, ſeu privilegium faciendi, monetam falſam oſtendunt & fabricant in regno Franciæ, & locis circumvicinis.

Alii verò monetam falſam ſub vero ſigno chariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli Regis Francorum & Navarræ illuſtris ſtudioſè depravant,& ex hoc cadit à ſuo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure, aut conſuetudine, ſeu privilegio jus competit fabricandi monetam, ſignum proprium monetæ regiæ monetæ ſuæ, quam fabricant, imprimere ſeu inſculpere moliuntur, ejuſdem quantitatis & jucunditatis, literarum figuræ, quam habet moneta regia, monetæ ſuæ, quam fabricant, quantùm poſſunt ſimilius, ſpeciem, & formam inſculpunt,conſtituunt,& imponunt: & quamvis moneta prædicta eorum ad uſurpatam ſimilitudinem perducta deficiat à juſto pondere argenti, & ſolito in regia moneta, & more, & conſuetudine obſervato: ſimplices tamen & populares perſonæ, non habentes inter monetas tantæ ſimilitudinis peritiam diſcernendi, falluntur quotidie eâ occaſione in uſu monetarum, recipientes monetas falsò aſſimilatas pro veris. Sunt & alii, qui ſcienter falſas monetas extra regnum prædictum emunt, & poſt intra regnum ipſum eas portant, vendunt & expendunt. Nos igitur attendentes, quòd iidem falſarii & fabricatores monetarum talium & emptores prædicti per hoc ſe dignos maledictione conſtituunt, eos, qui (ut præmittitur) præmiſſa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum ſcienter præſumpſerint, felicis record. Clementis Papæ quinti prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, excommunicationis ſententiâ innodamus: abſolutione prædictorum nobis & ſucceſſoribus noſtris, præterquam in mortis a articulo reſervatâ: Nulli, &c. noſtræ innovationis infringere,&c. Datum Avenion. 5. Nonâs Jul. An. 6.

DE PRIVILEGIIS.
TITULUS XI.
CAP. UN.

Privilegia, ſi qua ſint, quibus aliqui nobiles Campaniæ & Maritimæ dicebant ſe munitos circa bannitorum receptationem, hac conſtitutio propter cauſas hic inſertas revocat & annullat.

AD noſtri Apoſtolatûs pervenit auditum, quòd nonnulli nobiles & communitates intra noſtras Campaniæ, Maritimæque provincias conſtituti, aſſerentes per privilegia ſedis Apoſtolicæ ſibi fore conceſſum, quòd de Provinciis ipſis per Rectorem eorum qui eſt pro tempore, vel Officiales curiæ Rectoris ejuſdem banniti, in terris, civitatibus, caſtris,& locis eorum morari liberè poſſint, nec in illis idem Rector bannitos ipſos capere valeat: eoſdem bannitos in dictis terris, civitatibus, caſtris,& locis, non abſque derogatione ſedis Apoſtolicæ manifeſta recipiunt & receptant. Nos igitur, qui benevoli more patris in provinciarum ipſarum tranquillitatis & pacis commodis delectamur, ſuper hoc (prout ad noſtrum ſpectat officium) pro communi bono provinciarum ipſarum de congruo volentes remedio providere, privilegia ſupradicta, cujuſcunque tenoris exiſtant, maximè cum ipſorum prætextu maleficia remaneant in eiſdem Provinciis impunita, pandatur auſus exceſſibus, cultus lædatur juſtitiæ, dictique Rectoris multipliciter impediatur officium, ac provinciarum ipſarum ſtatus, pacis fœdere violato, non abſque grandi reipublicæ detrimento ſubverti poſſet ſcandalis, ſciſſuris, extunc auctoritate Apoſtolicâ ex certa ſcientia revocamus,annullamus, & etiam irritamus,ac nullam habere decernimus roboris firmitatem. Nulli, &c. noſtræ revocationis & annullationis, caſſationis, irritationis, & conſtitutionis infringere. Data Aven. 7. Idûs Aug. Anno 6.

DE POENIS.
TITULUS XII.
CAP. UN.

Narratis facinoribus hominum Marchiæ, qui ſuos Rectores & Officiales occidere ſoliti erant, poſt enumerationem 17. modorum offenſa, totidem pœnas exprimit, quas incurrent, qui de cætero talia præſument: & propter patrum iniquitatem filios à quibuſcunque honoribus & beneficiis tanquam indignos repellit. Concor. cap. ad aures. & cap. in quibuſdam. eod. tit. in antiq. & cap. felicis. eod. tit. lib. 6. junctâ Clem. ſi quis ſuadente diabolo. etiam in eod. tit.

DIerum a creſcente malitiâ videmus mundum in deteriora jugiter prolabi, ſic hominum mentes aſſuetâ depravante nequitiâ, malis paſſim cumulum ſuperaddi, ut & boni qui aliàs odirent virtutis amore delinquere, interdum cum perverſis admiſti, concurrere cum illis in illicitis habeant, & in apertam malitiam proſilire. Eſt enim compeſcenda malorum audacia, ut ſaltem pœnæ formidine retrahantur à noxiis, ſicque boni ſectando virtutem meliores effecti, non cogantur cum illis perire. Sanè vulgaris famæ notorium publicat, & longè lateque ipſa injurioſa tranſgreſſus evidentia manifeſtat, quòd nonnulli de Marchia Anchonitana, Provincia nobis & Romanæ Eccleſiæ ſubjecta, nedum olim temporibus diverſorum prædeceſſorum noſtrorum Romanorū Pontificum greſſus fidelitatis egreſſi, declinaverunt ad infidelitatis reprobæ devium: ſed in diebus non longè præteritis contra nos,& Eccleſiam eandem, & dilectum filium Amelium præpoſitum Bellimontis Capellanum noſtrum, Provinciæ memoratæ Rectorem cervicem rebellionis erigere præſumpſerunt,& in quoſdam officiales & familiares ſuos crudeliter ſævientes, poſt graves illatas injurias, & reproboſas contumelias irrogatas eiſdem, & poſt bona ipſorum violentâ prædatione ſubtracta, eos cruentæ mortis ſuppliciis in ore gladii tradiderunt: inter quos pars dicitur fuiſſe non modica, cui mens ſanior inerat, & tantæ temeritatis exceſſus non leviter diſplicebat, ſed habuerunt, vel inviti furori confuſæ multitudinis cedere, dum illius nequiverunt conatibus obviare. Nos igitur, ut mali pœnarum impoſitionibus gravium territi vereantur in antea in conſimilis erroris invium relabi, ac boni perſiſtentes in ſua fidelitate conſtanter, non habeant propter illorum claudicare perfidiam, remediis quibus poſſumus præcavere volentes,& animarum ſuarum ſaluti,dictæque Provinciæ pacifico ſtatui paternis affectibus proſpicere cupientes: de fratrum noſtrorum conſilio hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut quicunque de Provincia ipſa, vel aliunde in ea Provincia moram trahens, Clericus vel Laicus famæ ſuæ prodigus (ipſius Eccleſiæ calcatâ reverentiâ) in hoc ſceleris genus irrepſerit, quòd Rectorem ſeu Rectores, qui pro tempore regimini dictæ

a *In mortis articulo nulla eſt caſuum reſervatio, atque ideo omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Ita Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervatione.*

a *Hîc potes videre tractatum D. Boerii, de ſeditioſis civibus. Et ego addo, quòd iſti hîc expreſſi, quia rebellaverunt contra iſtum Vicerectorem poſitum à Papa, contra quem committitur crimen læſæ majeſtatis. c. in primis. in fin. 2. q. 1. inciderunt in illud crimen. Bart. in l. hoſtes. ff. de capt. & poſt rev. Cynus in l. non convitii. q. 4. C. de injur. neque iſti quia facta fuerunt omnia in contemptum Papæ, poſſunt injuriam remittere. arg. not. ibi per Cynum. Font.*

Provinciæ in ſpiritualibus & temporalibus auctoritate Apoſtolicâ præfuerint, vel ipſorum aliquem, aut eorum, vel alicujus ipſorum vicarium, aut Judicem, vel Judices, vel ipſius Provinciæ theſaurarium, aut locum tenentem ejuſdem (quod abſit) occiderit, aut ad offendendum illum vel illos inſecutus extiterit, ceperit, captivaverit, detinuerit, percuſſerit, aut etiam vulneraverit, aut ipſorum aliquid, vel aliàs in locum, ubi moram traxerint, inſultum fecerit, aut ipſum, vel ipſos obſederit, ſive de ſuo regimine vel officio forſan expulerit, vel fugaverit, vel ſocius fuerit facientis, aut illum vel illos bonis aliquibus ſpoliaverit, vel Provinciæ ſupradictæ alicujus civitatis, caſtri vel loci de Provincia ipſa populum, communitatem vel univerſitatem, aut aliquos ex eis, vel quoſvis alios de Provincia ipſa directe vel indirectè, contra nos & præfatam Eccleſiam, ſeu Rectores, Officiales & locum tenentes prædictos, vel ipſorum aliquem ad ſeditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionem ſeu conſpirationem per ſe, vel per alium, ſeu alios facere, vel procurare præſumpſerit, vel ad ea, ſive ipſorum aliquod dederit auxilium, conſilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, cujuſcunque conditionis, ordinis, dignitatis aut ſtatûs Eccleſiaſtici vel mundani fuerit, etiam ſi Patriarchali vel Archiepiſcopali, ſeu Epiſcopali, vel ſuperiori præfulgeat dignitate, perpetuò ſit infamis: ut nec ad teſtimonium vel alios actus legitimos admittatur. Sit inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat factionem, vel ad alicujus bona ex teſtamento, vel ab inteſtato vocetur. Nullus ei ſuper quocunque negotio reſpondere, ſed ipſe aliis reſpondere teneatur. Nec quævis cauſæ ad audientiam perferantur illius. Nec valeant ejus ſententiæ vel proceſſus. Nullus ei in quacunque cauſa vel negotio patrocinium præſtare præſumat. Nec ipſe ad patrocinandum aliis admittatur. Inſtrumenta confecta per eum, ſi fortè officium tabellionatûs exerceat, nullam habeant firmitatem, ſed potiùs cum auctore damnato damnentur. Dignitatibus, officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis, vel mundanis, quæ obtinet, quæcunque ſint, & quocunque nomine cenſeantur, ſit eo ipſo privatus, ac inhabilis, & indignus ad ea, & quælibet alia in poſterum obtinenda. Filii ejus ad nullos honores Eccleſiaſticos, vel mundanos, ad nullas dignitates, vel beneficia Eccleſiaſtica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus & etiam immunitatibus realibus & perſonalibus, privilegiis & indulgentiis quibuſcunque ſub quacunque forma verborum ab Apoſtolica ſede conceſſis, extunc penitùs careant. Vaſalli & homines à juramento fidelitatis, & alia quavis obligatione, quibus tenentur eidem, ſint penitùs abſoluti. Feuda quoque, jura, honores, ac officia, & alia quæcunque immobilia, quæ in dicta Provincia Marchiæ, & alibi ubicunque à prædicta Romana obtinent Eccleſia, ſint eoipſo penitùs confiſcata. Aliis verò feudis, juribus, honoribus, officiis, & bonis immobilibus, quæ à quibuſcunque aliis tenent Eccleſiis, ſint eo ipſo privati: quæ ſic ad eaſdem Eccleſias liberè revertantur, quòd de illis earum Rectores pro ſua voluntate diſponant: mobilia verò bona ipſius concedimus fidelibus occupanda. Illud nihilominùs adjicientes noſtræ hujúſmodi ſanctioni, ut ſic delinquens excommunicationis ſententiæ: Univerſitas verò, ſeu communitas, quæ deliquerit in prædictis, ejuſque territorium & diſtrictus, interdicto Eccleſiaſtico ſubjaceant ipſo facto: A qua quidem excommunicationis ſententia nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſit abſolutionis beneficium obtinere, niſi duntaxat in mortis articulo a conſtitutus. Per hoc autem non adimimus ſecularibus poteſtatibus facultatem utendi legibus contra talem, quas adversùs ſic delinquentem catholici Principes ediderunt. Dignum etenim eſt, ut quos timor Dei à malo non revocat, pœnarum moles in eos exaggerata compeſcat. Nulli, &c. noſtræ functionis, & ſanctionis inſuper, &c. Datum Avenion. 8. Cal. Septemb. Anno 3.

a *Quia in mortis articulo nulla eſt caſuum reſervatio. vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervatione.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

TITULUS XIII.

¶ Taxatio gratiarum ſedis Apoſtolicæ impetratarum, tam cum clauſulis conſuetis, quàm non conſuetis, hîc continetur. Et quot literas quotq; dictiones linea complecti debeat, declaratur: ad paupertatem reſpectus habetur. Contra tranſgreſſores pœna ſuſpenſionis ab officio uſque ad ſex menſes, & quandoque privationis imponitur: & ultra illam abbreviatoribus ſententiam excommunicationis Papa comminatur.

CAP. UNIC.

Cum ad ſacroſanctæ Rom. Eccl. ſinum, velut ad matris ubera referta dulcedine, ac ad Romani Pont. Chriſti Vicarii ſucceſſoriſque Petri clementiam, tanquam ad patris plenam providentia pietatem, orbis terrarum, & qui habitant in eo, gratiarum ſpe a aſſiduè confluant univerſi: indignum credimus noſtris fore temporibus, ut quibus nos & Eccleſia ipſa exuberamus in gratiis, deficiamus in donis: ne murmurandi inde præſtetur occaſio, unde gratitudine neceſſitas aderat collaudandi: nevé ſcriptura reddat onuſtum, quod liberalitas fecerat gratioſum. Qua de re circa literarum noſtrarum ſcripturas, regiſtri quoq; noſtri, nec non abbreviatorum Rom. curiæ notas, illam in taxando volumus moderationem apponi, quâ perſonæ, quibus gratiæ hujuſmodi conceduntur, ſe gratias ipſas ab Apoſtolica ſede liberaliter ſentiant conſecutas: ac literarum ipſarum ſcriptoribus, regiſtri etiam noſtri, notarumque abbreviatoribus antedictis, qui interdum in eis etiam multo labore deſudant, de ſuo labore congruè ſatisfiat. Ad tollendos igitur exceſſus, difficultates, circuitus & anfractus, qui poſſent ex variis literarum Apoſtolicarum taxationibus provenire, ſancimus ut modus ſubſcriptus in hujuſmodi taxationibus obſervetur: videlicet quòd litera gratiæ cum clauſulis conſuetis ſuper canonicatu, & præbenda, & alio beneficio Eccleſiaſtico, cum cura vel ſine cura, vacante vel vacaturo, etiamſi dignitas, officium, vel perſonatus exiſtat, decem Turonen. groſſis & non ultrà taxetur: executio verò ejuſdem 12. Turonenſibus & non ultrà taxetur: & idem in ſimilibus literis beneficialibus gratioſis, putà ſuper Prioratu aliquo, adminiſtratione & hujuſmodi, ac executoriis earundem ſervari debebit. Si verò eiſdem literis gratiæ, & executoriis earundem (ut ſuprà) aliquæ clauſulæ non communes, vel inſolitæ apponantur circa taxationem clauſularum hujuſmodi congruè poterit ſic diſtingui: videlicet quòd non habeatur conſideratio in eiſdem majoris vel minoris gratiæ ejus, quod conceditur, nec quòd ipſius ſint majores vel pauciores fructus, reditus & proventus, & ex hoc plùs minúſve taxetur, ſed habeatur in taxando illa conſideratio ad laborem, ut ſcilicet longior ſcriptura magis, & minùs brevior æſtimetur: hoc tamen circa hujuſmodi clauſulas apponendas addito moderamine in taxando, ut ſi ſcriptura clauſulæ appoſitæ non faciat lineam, ne ipſa clauſula literæ taxationem augmentet. Si vero per ſe, vel ſaltem aliis addita clauſulis faciat lineam, in quarta parte Turonen. groſſis taxetur: & ſic pro qualibet linea hujuſmodi ad-

a *Vide Innoc. VIII. in regul. 66. ubi dicit, quòd camera Apoſt. eſt mater pecuniarum. Vide eundem in regul. 46.*

dite

ditæ clauſulæ in taxando quarta pars groſſ. Turon. addatur, & ſi quid ſuperfuerit, & minus lineâ, illud ſuperfluum nec taxationem immutet. Lineam autem, quæ centum & quinquaginta literas, ſeu XXV. continet dictiones, intelligi volumus in hoc caſu: & ut taxatio hujuſmodi (dum exempla ponuntur) quodammodò procedat, insertâ illâ clauſulâ: Verùm ne ſub eo prætextu, &c. quæ quatuor continet lineas, uno Turon. groſſo taxetur. Illa etiam clauſula: Præbendam verò ac dignitatem, quæ cum acceptatione reſervat, quæ quatuor & paulò plus continet lineas, uno Turon. groſſo taxetur: & in ſimilibus clauſulis additis, ſecundùm linearum numerum idem fiat. Eandem taxationem cum moderamine antedicto, quoad præfatas literas in regiſtro noſtro ſervari volumus, cùm fuerint regiſtrandæ. Eandem etiam taxationem quoad præfatarum literarum notas, ſcilicet gratiæ cum antedicto numero Abbreviatores ob ſervent. De executoriis verò hujuſmodi gratiarum Abbreviatores ipſi, etiamſi clauſulæ non communes vel inſolitæ apponantur eiſdem, duos tantùm recipiant Turonen. Hoc licèt ſic in taxatione prædictarum literarum obſervari velimus, in forma tamen pauperum deferri volumus paupertati, & noſtram taxationem in illa, videlicet octo Turon. groſſ. inviolabiliter obſervari: nam beatum fore virum, qui ſuper pauperem & egenum intelligit, verbis propheticis a edocemur. Circa taxationem autem literarum, quæ per audientiam tranſeunt, nihil ad præſens aliud duximus ordinandum, ſed rationabilis modus obſervetur in illis, qui ſolitus eſt hactenus obſervari: maximè ſecundùm taxationem literarum ipſarum, quæ in libro provinciali invenitur eſſe conſcripta. In quarum taxationibus literarum ex cauſis rationabilibus ſuſtinemus, ut Turonenſ. groſſ. quamdiu ſcilicet Romana curia exstiterit citra montes, Romanino ſuccedat. Cæterùm ubicunque de Turon. groſſ. in taxationibus prælibatis fit mentio, intelligi volumus, quamdiu curia fuerit citra montes. Si verò ultra montes, Romæ ſcilicet, vel in aliis locis, vel Italiæ partibus curia ipſa conſtiterit, in taxationibus antedictis Romaninus pro Turonen. ponatur. Ad hæc prædictæ noſtræ adjicimus ſanctioni, ut ſi forſan (quod quandoque contingit) eveniat, videlicet quòd non culpâ, negligentiâ, vel defectu ſcriptoris, vel ex ignorantiæ cæcitate, aut torpore deſidiæ, vel ex occupatione, diſtractione, aut aliâ quâvis occaſione Abbreviatoris, qui notam, ex qua litera groſſa procedit, ineptè formaverat, eadem groſſa literis gratis fuerit reſcribenda: hoc ipſi ſcriptori, vel illi, cujus litera hujuſmodi fuerit reſcribenda, non noceat, ſed Abbreviatori debeat imputari, in tantum, ut eidem ſcriptori Abbreviator ipſe ſatisfaciat integrè, juxta taxationem ejuſdem groſſæ literæ reſcribendæ. Cæterùm ut prædicta, quæ à nobis pro utilitate publica ſunt inſtituta ſalubriter, eò diligentiores ſui obſervatores inveniant, quò tranſgreſſores ipſorum majori noverint ſe pœnâ percelli: ſtatuimus, ut præfati omnes & ſinguli, tam literarum noſtrarum, quàm regiſtri noſtri ſcriptores, quàm Abbreviatores notarum ipſarum (quibus etiam Abbreviatoribus ſpecialiter ultra infrà ſcriptas pœnas, quatenus prædictas taxationes obſervent, ſub excomunicationis pœna mandamus) qui contra præmiſſa fecerint, plus ſcilicet præfatas noſtras beneficiales literas, vel notas ipſarum, vel earundem in dicto regiſtro ſcripturas taxando, exigendo vel recipiendo pro ipſis, quàm ſuperiùs ſit taxatum: uſque ad ſemeſtre tempus officio, in quo ſic deliquerint, ſint eo ipſo ſuſpenſi. Et ſi ſecundò deliquerint in eodem, ipſo facto eodem officio (quod, quantùm in ipſis fuerat, maculare conati ſunt) perpetuò ſe privatos agnoſcant. Nulli ergò liceat, &c. Datum Aven. 4. Idûs Decembr. Pontificatûs noſtri Anno primo.

a *Pſalm. 41.*

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XIV.

CAP. I.

(Anno 1321. Avenioni.)

¶ *Cùm fratres Minores indumentis vilibus ſecundùm eorum regulam debeant indui, de qua vilitate ſit intelligendum, hoc relinquit judicio ſuperiorum, præcipiens ſub pœna excommunicationis illis obediri, & reprehendens fratres, qui pro arbitrio ſuo habitus curtos, ſtrictos, & novitatu plenos portabant, qui tranſgreſſores regulæ non dicentur, ſi in hoc ſuperioribus obſequuntur. Superiores etiam arbitrari poterunt, an habenda ſint granaria & cellaria pro neceſſariis ad victum colligendis. Tandem fratres ipſos hortatur ad obedientiam, quam dicit paupertati & caſtitati eſſe præferendam.* h. d. & eſt valdè notabilis. Concor. c. Exiit qui ſeminat. eod. tit. lib. 6. & Clem. Exivi de paradiſo. eod. tit.

QUorundam exigit cœcæ ſcrupuloſitatis ambiguum, ac ipſum quodammodò indocta ſcientia (ne dixerimus, quòd irreligioſa horum ſit vana, & in hoc ſuperſtitioſa religio) ut dum ſuis mavult temerè ſub conſcientiæ velamento conceptibus, quàm prælatorum ordinis ſui cum obedientiæ merito providè inhærere ſententiis, nos poſt prædeceſſorum noſtrorum, & præſertim felicis recordationis Nicolai quarti, ac piæ memoriæ Clem. V. Romanorum Pontificum ſuper intellectu & obſervantiâ regulæ ordinis fratrum Minorum, declarationes ſalubriter editas, ſolidas quidem & claras, & lucidas multaque maturitate digeſtas, noſtras Domino favente indubias ipſorum prædeceſſorum declarationibus declarationes adjungamus: ſicque dies a diei eructet verbum, & nox nocti ſcientiam manifeſtet, ne perperàm paucorum dicti ordinis fratrum (quod abſit) inſcitia, recta ipſarum declarationum verba convertens in devium, illaque ſuis eis profectò contraria accommodans ſenſibus, ingrata Deo, ſuperioribus contumax, præfato ordini detrahens, odioſa confratribus, unionem ſcindens, ſi valeat, reddatur, ac grave in populo ſcandalum allatura, quin potiùs (ut noſtra vehementer flagitat intentio) antedictis profugatis incomodis, hæc ſancta Minorum fratrum religio, ad quam jamdudum (cùm minor nos gradus haberet) dilectionis & devotionis fervor incanduit, nunc verò poſt ſuſceptum à nobis Apoſtolicæ ſervitutis jugum, ad illius religionis gubernationem, protectionem, defenſionemque interiùs exteriusque propitiam paſtoralis curæ ſolicitudo nos angit, paternæ cogit providentiæ debitum, ac internæ charitatis zelus accendit, quietâ pace gaudeat, ſancto proficiat otio, in numero ac merito, quàm & plurimùm augeatur, blandeque in redeuntium filiorum ſuæ ſcilicet profeſſionis ruat oſcula, mactet vitulum, eorumque liberis, & ſedula corruat in amplexus: profectò cùm ipſius religionis odor trahat, charitas attrahat, ſcientia lucidet, oratio mereatur, quæ in convalle lachrymarum, hujus ſcilicet mundi miſeria, vel cordis contritione & humiliatione puriſſima aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ut non ſolùm in virtutem de virtute proficiat, ſed in eiſdem virtutibus permanens, quaſi quibuſdam harum ad profectionem tendentibus gradibus, de die in diem facta ſe melior aſcendat in altius, terrena deſpiciat, ac cœleſtia complectatur: ſicque tandem divino nomine collocata in patria, tantò Deum ſecundùm hujus ſanctæ aſcenſionis gradus cognoſcat apertiùs, quantò nunc in hujus peregrinationis anguſtiis illos conſcenderit altiores. Nam ſecundùm David Prophetam eximium, dum ſanctam Eccleſiam Deus ſuſcipiet, in eis gradibus

a *Pſalm. 18.*

dignoſcetur. Quapropter tantis incommodis tantiſque ejuſdem ordinis excitati periculis, ac ad illa ſalubribus & opportunis per ejuſdem ſedis providentiam circumſpectam adhibendis ſummovenda remediis, noſtræ ſolicitudinis ſtudium convertentes ad Dei laudem, beati Franciſci præconium, ejuſque præfati ordinis pacem, conſolationemque fidelium, necnon minùs cautis, minuſque habentibus inobediendi vel evagandi occaſionis ſubducendam materiam, ad trepidandum ubi timor non aderat, ſcrupuloſam caliginem detergendam, eoſque ſuaviter deducendos, ut filios ad ipſius religionis gremium velut matris. Diligenti ſuper his perſcrutatione & maturâ deliberatione præhabitis, de fratrum noſtrorum conſilio, infraſcriptas declarationes, commiſſiones, ordinationes, & præcepta, quæ inferiùs inſeruntur, duximus adjungenda. Inprimis cùm dicatur in regula, quòd illi, qui promiſerunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio, qui habere voluerint. Item quòd fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & ſuper prædictorum verborum ſenſu à præfatis prædeceſſoribus noſtris Nicolao & Clemente declarationes (ut præmittitur) limpidæ emanârunt: dictuſque Clemens hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis ordinis prædicti duxerit committendum, eorum ſuper hoc conſcientias onerando: nec ob hoc in quibuſdam ex fratribus antedicti ordinis, volentibus plus ſapere quàm oportet ſapere, novarum adinventiones ambiguitatum ceſſavêre quamplurimæ, vel non omninò non vetuſtarum explicatio quæſtionum, tam videlicet ſuper longitudine & latitudine, quàm groſſitie & ſubtilitate, forma & figura veſtimentorum ipſorum: quinimò adeò hujuſmodi adinventiones & quæſtiones propriâ excrevêre licentiâ, ut ex eiſdem fratribus aliqui habitus propterea curtos, ſtrictos, inuſitatos & ſqualidos, novitate plenos, ac diſſidii non ignaros, cùm à communitate ordinis diſcreparent, aſſumerent, nec eos ad miniſtrorum, cuſtodum, Gardianorum eorundem mandatum requiſiti deponerent, nec alios prout ejuſdem ordinis communitas deferebat habitus, juxta eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & Gardianorum arbitrium ducerent reſumendos, dicentes in hoc eorundem Prælatorum ſuorum non parendum fore arbitrio: cùm & ſuum ſic deſpectum regularem & cruciformem aſſererent, cæterorum verò ſuperfluum habitum irregularemque cenſerent: Nec huic eorum opinioni præfati Clementis declarationem ſæpiùs repetitam obeſſe. Nam licèt miniſtris, cuſtodibus & gardianis præfatis veſtium vilitatis detur in illa judicium, tamen inibi conſequenter adjungitur: ita tamen, quòd vilitatem in veſtibus ſervent: præſertim cùm & in declaratione prædicti Nicolai dicatur, quod ſemper in eiſdem fratribus & eorum actibus paupertas ſancta reluceat, prout ipſis ex eorum regula invenitur indicta: ac conſtitutionibus ejuſdem ordinis generalibus caveatur (ut aſſerunt) quòd in omnibus, quæ ad habitum fratrum ſpectant, reluceat ſemper aſperitas, vilitas, & paupertas: unde cùm nec paupertatis, vel vilitatis oblatæ per miniſtros, cuſtodes, & gardianos veſtes exiſterent, nec ipſorum ſuperiorum ordinis ſui in deponendo veſtes, quas gererent, nec in reaſſumendo, quas darent, ſequi judicium ullatenùs tenebantur a, generali miniſtro & cæteris fratribus, qui pro communitate ejuſdem ordinis aderant ſuis rationibus (quas brevitatis causâ omittimus) contrarium aſſerentibus ex adverſo: prout hæc & alia hincinde coram nobis & eiſdem fratribus noſtris ſcripto lecta, verboque fuêre propoſita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus noſtris prædictis ſuper hoc deputatis à nobis, præſertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in prædictis communitatibus adverſabantur eiſdem, fuerunt pluries repetita. Quocirca nos ſerioſiùs rationibus prædictis auditis & aliis, illiſque pleniùs intellectis, volentes perpetuum præfato finem dare negotio, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio declaramus & dicimus, quòd cùm (ſicut prætangitur) dicatur in regula, quòd fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & cùm vilitatem hujuſmodi veſtium, tam habitûs, quàm interiorum tunicarum, illam præfatus Clemens intelligi debere decreverit, quæ ſecundùm conſuetudinem vel conditionem patriæ debeat, quantùm ad colorem panni & pretium, vilitas meritò reputari, atque conſequenter hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis prædictis (ipſorum ſuper hoc conſcientias onerando a) duxerit committendum, prout in ejuſdem Clementis literis ſuper hoc confectis pleniùs continetur: in eorundem miniſtrorum, cuſtodum, ſeu gardianorum eodem modo judicio eſt relictum. Noſque nihilominùs præfatorum miniſtrorum, cuſtodum & Gardianorum judicio præſentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque præcipere, cujus longitudinis & latitudinis, groſſitiei & ſubtilitatis, formæ ſive figuræ, atque ſimilium accidentium eſſe debeant tam habitus, ipſorumque caputia, quàm interiores tunicæ, quibus fratres omnes Minores dicti ordinis induuntur, ac inſuper cujus quantæque vilitatis indui eos ipſis veſtimentis oporteat, an in veſtimentis hujuſmodi ſecundùm regulam & declarationes eorundem prædeceſſorum noſtrorum, & præfatas ordinis conſtitutiones, reluceat aſperitas, vilitas & paupertas: utrumné quantum ad colorem, vilitatem, paupertatem quoque, ac cætera b accidentia ſupradicta fratres veſtimentis induantur, ut debent: ſuper quibus eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum conſcientias oneramus: Statuentes & diſtrictè præcipiendo mandantes, quòd in prædictis & his ſimilibus eorum arbitrium, determinationem ſive judicium, generalis quidem in totius ordinis, provincialium verò in provinciarum miniſtrorum ac cuſtodum, & gardianorum adminiſtrationibus, cuſtodiis ac gardianiis, ſive conſimilibus ordinis memorati commiſſis eiſdem fratres omnes & ſinguli ſequi omnimode, illiſque parêre per omnia teneantur. Ac inſuper quod illorum ſequendo arbitrium, determinationem ſive judicium, illiſque parendo, nec ſint, nec dici poſſint vel debeant, nec ipſi ſeipſos autument ſuæ regulæ vel conſtitutionum ſui ordinis tranſgreſſores, maximè cùm nec expreſsè vel determinatè in prædicta fratrum Minorum dicatur regula vel declarationibus antedictis, quantæ longitudinis, quantæ latitudinis, quantæ groſſitiei vel ſubtilitatis, qualis formæ, qualisvé figuræ hujuſmodi debeant eſſe veſtes, ſicut nec qualis quantæque vilitatis eas eſſe oporteat, exprimitur in eadem: ſicque quodammodò eâdem urgente neceſſitate, æquitate non impari, vero ſenſu, veroque id regulæ ſuadentibus intellectu, ejuſdem Clementis inhærentes veſtigiis, præfatorum miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum in prædictis, horumque ſimilibus fore judicium, declarare compellimur, illaque eis (ut prædicitur) committere invitamur. Non enim particularium omnium certa poteſt dari ſcientia, neque eorum (cùm infinita ſint) contingit fieri diſciplinam, non ars, non regula circumſtantias ſingulas, accidentiaque cuncta complectitur: ha-

a *Vide l. ſi verò. §. de viro. in 7. fallentia. ff. ſol. mat. & l. 2. C. de noxal. act. Bart. in l. omnes. 6. q. principali. ff. de juſt. & jur. Panor. c. ſolita 1. Coll. de majoritate & obed. Font.*

a *Vide hîc quæ ego notavi in c. ſtatutum. in §. aſſeſſorem. ſuper gl. relinquat. de reſcr. l. 9. Font.* b *Nota hîc expreſſum, quòd cui competit cognoſcere de principali, competit etiam cognoſcere de iis, quæ conſequenter accedunt. vide gloſſ. fin. infr. eod. in extravag. ad conditorem. Font.*

bent

bent in illis minores majoribus obſequi, illiſque intendere, non in certis ſolùm, verùm etiam in dubiis: & in certis præſunt artibus, quibus obediant, præſunt regulis ſingulis, quibus obtemperent diſciplinis, ut illarum finis egregius debitis obſequentium miniſteriis ſubſequatur. Sic judicans cuncta rimatur & diſcutit, leges caſibus applicat, canonum decreta ſecernit: ſic morbis aggravatus Medicum, ſic virtus conſtans in medio, ſapientem prudentemque depoſcit: ne ſi quiſque regatur, ut appetit, confeſtim corruat, ut non quærit, neque taliter conviventibus non ordo, ſed horror inhabitet: adſit (quod abſit) diſcordia: religans religio relegetur: ſententiæ namque variantur, ut capita, & creſcit in ſtolidis opinionibus phantaſia. Eodem modo, eiſdemque quodammodò rationibus invitati, cùm præfatorum miniſtrorum, vel cuſtodum ſub certa forma, ſimul ſcilicet & ſeparatim in ſuis adminiſtrationibus & cuſtodiis, cum *a* gardiani & duorum de Conventu loci diſcretorum Sacerdotum & antiquorum in ordine fratrum conſilio & aſſenſu, præfatus Clemens judicio duxerit relinquendum, an ſit multùm credibile ex jam expertis, quòd fratres ipſi abſque granariis & cellariis non poſſint vitæ neceſſaria invenire: quo caſu granaria & cellaria, congregationes & conſervationes hujuſmodi eis ipſe conceſſit, prout in prædictis ejuſdem Clementis literis pleniùs continetur. Nos de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio eorundem miniſtrorum & cuſtodum ſub eadem forma judicio præſentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque præcipere eo caſu qualiter, ubi, & quando, & quoties granum, panem & vinum pro vitæ fratrum neceſſariis, fratres ipſi quærere debeant, conſervare ſive reponere, etiamſi reponenda ſint in prædictis granariis & cellariis conſervanda: Statuentes & diſtrictè præcipiendo mandantes, quòd in prædictis & his ſimilibus eorundem arbitrium, determinationem ſive judicium generalis quidem in totius, provincialium verò in provinciarum, miniſtrorum ac cuſtodum ſimul & ſeparatim adminiſtrationibus & cuſtodiis ordinis memorati commiſſis eiſdem, cum Gardiani tamen (ut ſuprà prædicitur) & duorum de Conventu loci diſcretorum Sacerdotum & antiquorum in ordine fratrum conſilio & aſſenſu, fratres omnes & ſinguli obſequi omnimodè, illiſque parére per omnia teneantur: Ac inſuper quòd illorum ſequendo arbitrium, determinationem ſive judicium, illiſque parendo, nec dici poſſint vel debeant, neque ipſi ſeipſos autument ſuæ regulæ vel conſtitutionum ſui ordinis tranſgreſſores. Ideoque omnes & ſingulos fratres antedicti ordinis Minorum, qui ſtrictos, curtos & difformes habitus ab ipſius generalis miniſtri, & aliorum de dicta communitate habitu coram nobis & fratribus noſtris, & aliis in Romana curia detulerunt, vel deferunt, monemus & hortamur in Domino, eis nihilominùs in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub excommunicationis pœna per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus ad mandatum ipſius generalis deponant, quos deferunt habitus, & aliis juxta ejuſdem generalis arbitrium, determinationem ſive judicium (ut ſuprà prædicitur) induantur: Ipſique generali in omnibus iſtis & aliis, & per omnia ſecundùm beati Franciſci regulam & prædictas prædeceſſorum noſtrorum declarationes, conceſſiones, & commiſſiones, in ipſis declarationibus comprehenſas, & noſtras contentas in præſentibus, humiliter obediant, pareant & intendant: non obſtantibus quibuſcunque privilegiis, indulgentiis, literis, libertatibus, immunitatibus, vel exemtionibus, eis, vel alicui ipſorum à præfato Clemente conceſſis, vel appellationibus ab eis vel ipſorum aliquo

a *Vide Bart. in l. 1. §. ſi plures. ff. de inſtit. Joan. And. & poſt eum Alber. in re. nullus ex conſil. de reg. jur. lib. 6. de materia hujus text. eſt gl. poſita in Clem. exivi. §. rurſus.*

ad ſedem Apoſt. interjectis, quæ (in quantum poſſet derogare præſentibus) viribus vacuamus. Religio namque perimitur, ſi à meritoria ſubditi obedientia ſubtrahantur: magna quidem paupertas, ſed major integritas, bonum eſt obedientia maximum, ſi cuſtodiatur illæſa: nam prima rebus, ſecunda carni, tertia verò menti dominatur & animo, quos velut effrænes & liberos ditioni alterius, humilis jugo propriæ voluntatis adſtringit. Ad hanc itaque fratres prædicti non inviti, ſed ſpontè redeant, hanc velint & appetant, hanc magnis deſideriis concupiſcant, illudque votis Canticorum *a* ingeminent. Oſculetur me oſculo oris ſui, charitatis utique & dilectionis, religionis hujus obedientia ſancta purificans: nam meliora ſunt ubera tua, præceptorum ſiquidem & conſiliorum quædam nutrientia pocula, vino, unguentis optimis, ſcilicet bonæ famæ fragrantia ſuavitatis odorem. Nec formident hi ad obedientiam ordinis Deo auctore, dùm redeunt: nam Prælatos ſuos (ut firmiter ſperamus, eisque injungimus) ſibi benignos & mites invenient, cæteros dulces atque palpabiles, cùm ſint & eſſe debeant omnes & ſinguli fratres in Chriſto, & clamitent: Quis mihi det te fratrem meum, communi ſcilicet patre beato Franciſco congenitum, ſugentem ubera matris meæ, religionis utique & profeſſionis ejus velut matris contemplationis & electionis ſuavia & dulcia pocula, ut inveniam te foris ab eiſdem obſervantiis quodammodò diſparem, & deoſculer blandè, videlicet intra charitatis viſcera te complexus: & jam me, imò & te, nemo deſpiciat, profectò quos foris poſitos multi, ac ſi diviſos & deſides fortaſsè deſpexerant, intus, putà intra dilectionis internæ præcordia & conformis obſervantiæ clauſtra repoſitos, jam nemo deſpiciat, ſed ſuſcipientes eoſdem dulcedine quiſque dignè laudibus efferet, & ſuſceptos. Nulli ergò, &c.

CAP. II.

¶ *Præmiſſo qualiter gloſſantes decretalem, Exiit qui ſeminat. eod. tit. lib. 6. excommunicationem ipſo facto non obſtantibus quibuſcunque privilegiis incurrunt, illam excommunicationem uſque ad ſedis Apoſtol. beneplacitum ſuſpendit: & per iſtam ſuſpenſionem contra fratres Minores obloquendi non intendit tribuere occaſionem.*

QUia nonnunquam, quod conjectura profuturum credidit, ſubſequens experientia nocivum oſtendit, non debet reprehenſibile judicari, ſi canonum conditor, canones à ſe vel ſuis prædeceſſoribus editos, vel aliqua in eiſdem contenta canonibus revocare, modificare vel ſuſpendere ſtudeat *b*, ſi ea obeſſe potiùs viderit, quàm prodeſſe. Sanè dudum felicis record. Nicolaus Papa quartus prædeceſſor noſter, quandam conſtitutionem declarativam, quæ incipit: Exiit ſuper regula dilectorum filiorum fratrum ordinis Minorum, quam beatus Franciſcus almus confeſſor inſtituit: promulgavit, ſub certis pœnis arctiùs interdicens, ne concordantiæ, contrarietates, ſeu adverſæ vel diverſæ opiniones ab ipſius conſtitutionis lectoribus ſeu expoſitoribus aliquatenùs inducantur, nec ſuper conſtitutione gloſſæ fiant ab aliquibus, niſi forſan, per quas verbum, vel ſenſus ipſius, vel ipſa conſtitutio quaſi grammaticaliter & ad literam exponatur, nec intellectus ipſius per legentem diſtorqueatur ad aliud, quàm conſtitutionis ejuſdem litera ipſa ſonat: gloſſantes autem in ſcriptis conſtitutionem eandem aliter, quàm ſuperiùs eſt expreſſum, facientes quoque commenta, ſcripturas ſeu libros, & ex certa ſcientia & deliberatione determinantes in ſcholis, ſeu prædicantes contra contenta in conſtitutione prædicta, vel aliqua ſeu aliquod prædictorum (non obſtantibus aliquibus privilegiis ſeu

a *Cant. 1.* b *Vide quæ notavi in cap. alma mater. de ſent. excommun. l. 6. Font.*

indulgentiis aut literis Apoſtolicis, quibuſcunque perſonis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religioſis vel ſecularibus generaliter vel ſingulariter ſub quacunque forma vel expreſſione verborum conceſſis: quæ noluit aliquibus in prædictis quomodolibet ſuffragari) ipſo facto excommunicationis ſententiæ voluit ſubjacere. Nos autem attendentes, quòd argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur *a*, quodque ſub eadem litera ſæpè latet multiplex intellectus, nec non eſſe difficile, volentibus conſtitutionem prædictam perfectè legere ac intelligere pœnas adjectas in conſtitutione hujuſmodi devitare: viam veritatis aperire volentes, & periculis, quæ ex prædictis poſſent literatæ perſonæ præcipuè ſcholaſticæ incurrere, ſalubriter obviare, præſertim cùm de novo ſuborta ſint aliqua dubia, circa quæ poſſet periclitari veritas, & erroribus via pandi, niſi liceret conferre ſuper contentis in conſtitutione hujuſmodi & diſputare: prohibitiones & pœnas prædictas tam latas, quàm comminatas, & earum effectus, in fratrum noſtrorum ac multorum Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum, necnon multorum profeſſorum utriuſque juris, & multorum ſacræ Theologiæ magiſtrorum præſentiâ, dum conſiſtorium teneremus, auctoritate Apoſtolica duximus uſque ad ſedis Apoſtolicæ beneplacitum ſuſpendendas. Per ſuſpenſionem autem hujuſmodi nequaquam licentiam cuiquam intendimus impertiri, quòd contra fratrum regulam prædictorum dogmatizare, ſcribere ſeu determinare, prædicare ſeu pravè loqui liceat publicè vel occultè: quinimò hæc omnibus & ſingulis auctoritate prædictâ diſtrictiùs inhibemus. Ne autem in poſterum præmiſſarum prohibitionum & pœnarum ſuſpenſio in dubium revocari valeat, aut alicui propter defectum probationis impingi, quòd velut tranſgreſſor prohibitionum ipſarum in pœnam ſeu pœnas inciderit antedictas: Nos volentes ſuper hoc de opportuno remedio providere, chartas ſeu membranas ſuſpenſionem continentes eandem, appendi ſeu affigi in majoris Eccleſiæ Avenion. oſtiis, ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ ſuſpenſionem prædictam ſuo quaſi ſonoro præconio & patenti indicio publicabunt. Dat. Aven. 7. Cal. April. Anno 6.

CAP. III.

¶ Dominium rerum, quæ perveniebant ad fratres Minores, retentum ab Eccleſia Romana, ſimplici uſu facti fratribus ipſis reſervato in ca. exiit qui ſeminat. eod. tit. lib. 6. ſummus Pontifex refutat: multiplici ratione probans eos non poſſe habere in re aliqua ſimplicem uſum facti: & ſtatuit quòd de cætero nullum jus nullumq́ dominium habeat Eccleſia Romana in hujuſmodi rebus, quæ in poſterum conferentur vel offerentur ipſis fratribus. Hæc extravagans eſt multùm juridica, & ſubtilis in pleriſque locis, præſertim ubi probat uſum ſimplicem non poſſe conſtitui in rebus uſu conſumptibilibus.

AD conditorem canonum non eſt dubium pertinere, cùm ſtatuta à ſe vel prædeceſſoribus ſuis edita obeſſe percipit potiùs, quàm prodeſſe, ne ulteriùs obeſſe valeant, providere. Dudum ſiquidem felicis record. Nicolaus quartus prædeceſſor noſter, attentè proſpiciens in almi confeſſoris beati videlicet Franciſci regula contineri, quòd nihil ſibi approprient, neque domum, neque locum, neque rem aliquam aliam ſui ordinis profeſſores, ac conſiderans diligenter, quòd per piæ recordationis Gregorii Papæ IX. & nonnullos alios prædeceſſores ejuſdem fuerat declaratum, hoc debere ſervari, tam in ſpeciali, quàm in communi: necnon & conſideranter attendens, nonnullos fratribus ipſis detrahere, impingentes eiſdem, quòd regulam & declarationes hujuſmodi non obſervabant, pieque conſiderans ora contra præmiſſos fratres oblatrantium claudere, ac profeſſorum ipſorum conſcientiis providere, inter alia ordinavit & ſanxit, omnium utenſilium & librorum, rerumque mobilium, & præſentium, & etiam futurorum, Eccleſiarum quoque & oratoriorum ac cœmeteriorum tam præſentium, quàm etiam futurorum, necnon & aliarum emptarum, & eleemoſynis divinis oblatarum ſeu conceſſarum dictis fratribus (in quibus tamen offerentes ſeu concedentes ipſa nihil in ipſis ſibi ducerent reſervandum) proprietatem & dominium plenè ac liberè ad ſe & Romanam Eccleſiam pertinere, ipſa in ſe recipiens ac antedictam Eccleſiam, ſimplici uſu facti duntaxat in rebus & bonis hujuſmodi reſervato fratribus antedictis. Et quia nonnunquam libros, & alia mobilia ſupradicta vendi expedit, ſeu etiam commutari, fratribus ipſis in eadem ordinatione conceſſit, ut res ipſas cum rebus aliis, quarum uſum habere licet ipſis fratribus (dummodò generalis, & provincialium miniſtrorum conjunctim vel diviſim auctoritas intercederet) poſſent liberè commutare. Sed & quia fratribus ipſis pecuniam per ſe vel per alium recipere ipſorum regula diſtrictiùs interdicit, voluit & conceſſit, quòd ſi vendi contingeret res mobiles antedictas pretio æſtimato, quòd hujuſmodi pretium per procuratorem deberet recipi, à præfata ſede, vel Cardinali gubernatore ejuſdem ordinis deputandum, per procuratorem eundem in rem licitam, cujus uſus eſſet permiſſus ejuſdem ordinis fratribus, expendendum: hoc adjecto, quòd poſſent de vilibus rebus mobilibus, vel parùm valentibus fratres ipſi pietatis ſeu devotionis intuitu, vel pro alia honeſta cauſa, & rationabili (obtentâ tamen ſuper hoc ſuperiorum ſuorum licentiâ) intra vel extra dictum ordinem ordinare. Quanquam autem piâ conſideratione motus prædeceſſor noſter ordinavit, ſupradicta illa dicto ordini exiſtimans profutura: ipſa tamen attento modo utendi fratrum ipſorum ac dictæ Eccleſiæ ſubſecutâ patientiâ circa ipſum non profuiſſe, ſed potiùs tam ipſis fratribus quàm multis aliis obfuiſſe, ſubſequens magiſtra rerum experientia noſcitur declaráſſe. Ipſis quidem fratribus quantum ad ſtatum perfectionis nequaquam profuit reſervatio dominii ſupradicta: cùm enim perfectio vitæ Chriſtianæ principaliter, & eſſentialiter in charitate conſiſtat, quæ ab Apoſtolo perfectionis vinculum dicitur, & quæ unit ſeu jungit aliqualiter in via hominem ſuo fini: ad quam per contemptum bonorum temporalium, & ipſorum expropriationem via diſponitur, per hoc præcipuè, quod ſolicitudo, quam temporalia in acquirendo, conſervando, & diſpenſando exigunt, quæ plerunque ab actu charitatis retrahit, amputetur: reſtat quòd ſi ſolicitudo eadem poſt expropriationem hujuſmodi quæ ante ipſam inerat, perſeveret, ad perfectionem hujuſmodi talis expropriatio valeat nihil conferre: conſtat autem, quòd poſt ordinationem prædictam non fuerunt in acquirendis ac conſervandis bonis prædictis in judicio & extra minùs ſoliciti, quàm ante illam fuerant fratres ipſi, quanquam ſint religioſi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Adhuc nec utique profuit dictis fratribus ordinatio ſupradicta, quantum ad hoc, quòd propter carentiam talis proprii ſe pauperiores dicere valeant, quàm ſi res ipſas cum illo (quo carere ſe dicunt) dominio obtinerent. Licèt etiam prædeceſſor noſter prædictus dominium earum rerum, quæ ipſis fratribus offerri ſeu conferri, aut aliàs obvenire contigerit, quarum tamen uſum facti duntaxat habere licet ordini, vel fratribus antedictis (uſu facti ſimplici prædictis fratribus reſervato) in ſe Romanamque Eccleſiam recipiendum duxerit, ac liberè pertinere decreverit, ut ſuperiùs eſt expreſſum: attento tamen ipſorum fratrum utendi modo, & ejus effectu, ac patien-

a *De utilitate diſputationis omninò vide Sylvam nuptialem Joannis de Nevizan in princ. Font.*

tientiâ circa modum ipſum Romanæ Eccleſiæ ſubſecutâ, non ipſe uſus fratrum dici debet, ſed potiùs Romanæ Eccleſiæ dominium eſſe ſimplex. Quis enim ſimplicem uſuarium dicere poterit, cui rem uſuariam licet permutare, vendere ac donare? proculdubio hæc naturæ repugnagnare noſcuntur, nec ad uſuarium pertinere, quæ tamen de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipſi. Quòd autem dominium Romanæ Eccleſiæ reſervatum ſimplex cenſeri debeat, ex hoc patet, quòd ex illo nullum eidem Eccleſiæ temporale obvenit hactenus commodum, nec ſperatur, quòd obvenire debeat in futurum, cùm nec intentio reſervantis, nec fratrum ipſorum fuerit, quòd ad quemcunque alium, quàm ad fratres dictarum rerum perveniret compendium: quod proculdubio modus utendi fratrum ipſorum, & Romanæ Eccleſiæ ſubſecuta patientia evidenter declaravit. Et quòd talis intentio fuerit ordinantis, & ex hoc patet, quòd illarum rerum ſibi, & Eccleſiæ Romanæ dominium duntaxat retinuit, quarum uſum facti liceret habere ordini, vel fratribus antedictis: talis autem dominii carentia re in præſenti, ac ſpe in futurum omnimodo denudati, quoad paupertatem temporalem, quam altiorem (præ mendicantibus aliis in comuni habentibus) ſibi vendicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non habentem. Quòd autem [a] quoad res, quæ uſu conſumuntur, non ſint cenſendi uſuarii fratres ipſi, ex ſequentibus liquet ſatis: dicere ſiquidem, quòd in talibus rebus uſus juris vel facti ſeparatus à proprietate rei ſeu dominio poſſit conſtitui, repugnat juri, & obviat rationi, nec prædeceſſoris noſtri prædicta fuiſſe videtur intentio, Romanæ Eccleſiæ talium bonorum dominium reſervare. Quis enim ſanæ mentis credere poterit, quòd intentio fuit tanti patris, unius ovi, ſeu caſei, aut fruſti panis, & aliorum uſu conſumptibilium, quæ ſæpè fratribus ipſis ad conſumendum e veſtigio conferuntur, dominium Romanæ Eccleſiæ, & uſum fratribus retinere? profectò probabile non videtur, præſertim cùm illorum bonorum duntaxat dominium præfatæ Eccleſiæ reſervaverit, quorum ſimplex uſus facti pertinere poteſt ad fratres dicti ordinis, quod nequaquam poteſt in rebus uſu conſumptibilibus reperiri, in quibus nec jus utendi, nec uſus facti, ſeparata à rei proprietate ſeu dominio poſſunt conſtitui vel haberi. Et quòd de talibus rebus non intellexerit, evidenter oſtendit, dum reſpondet legi, dicenti, non poſſe uſumfructum à dominio perpetuò ſeparari, ne dominium dominis, ſemper abſcedente uſu, inutile redderetur: quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penès unum uſus rei, & penès alium dominium poſſit (licèt inutile) remanere, quod nequaquam in rebus uſu conſumptibilibus poteſt eſſe, cùm in illis per uſum vel abuſum uſuarii ſubſtantia talis rei eſſe deſinat, & per conſequens proprietas etiam inutilis non ſubſiſtat. Cùm enim uſusfructus, prout eſt in re conſtitutus, qui ſervitus dicitur perſonalis, & pro quo reales competunt actiones, nihil ſit aliud, quàm jus utendi, nec uſus, qui etiam perſonalis eſt ſervitus, ſit aliud, quàm jus tantùm utendi rebus alienis ſalvâ rei ſubſtantiâ, id eſt, jus percipiendi fructus & utilitatem aliam in totum, vel pro parte ſuo nomine, qui poſſunt ex re, in qua uſusfructus ſeu uſus conſtituitur provenire, propter quod proprietas reputatur inutilis, à qua perpetuò abſcedit uſusfructus, ſeu uſus conſtitutus rebus, ex quibus ipſis ſtantibus uſufructuario ſeu uſuario nulla poſſit utilitas provenire: patet quòd ad hoc, quòd talis uſusfructus, vel uſus in re aliqua conſtitui valeat, requiritur, quòd ex re illa poſſit fructus, vel utilitas (ſalvâ ipſius rei ſubſtantiâ) ad fructuarium vel uſuarium pervenire. Quòd ſi nulla ad ipſos poſſet ex re ipſa utilitas (ſalvâ rei ſubſtantiâ) pervenire, quales res conſtat eſſe uſu conſumptibiles, nequaquam poſſet in rebus ipſis cuiquam uſusfructus vel uſus conſtitui, vel à quoquam haberi. Adhuc nec jus utendi, quod nec eſt jus in re, nec ſervitus perſonalis, ſed merè jus perſonale, pro quo reales actiones non competunt, in rebus talibus, vel rebus ipſis utendi poteſt conſtitui vel haberi, cùm & jus tale exigat, quòd ex re ipſa, quæ ad utendum conceditur, tali modo ad uſuarium pervenire poſſet utilitas aliqua, ac cum uſu permanere uſuarii, ſubſtantiâ ſalvâ rei, quod nequaquam poteſt (ſicut ad ſenſum poteſt percipi) in rebus uſu conſumptibilibus reperiri. Rursùs nec ſimplex uſus, qui nec eſt ſervitus, nec pro illo competit jus utendi, in talibus rebus poteſt conſtitui vel haberi: cùm enim uti re aliquâ, nihil ſit aliud propriè, quàm fructus rei ſive utilitatem aliam in ſolidum vel pro parte recipere, qui ex ea poſſunt (ſalvâ rei ſubſtantiâ) provenire; reſtat quòd re illâ uti quis nequeat, ex qua (ejus ſalvâ ſubſtantiâ) nulla ſibi provenire poteſt utilitas, quales res uſu conſumptibiles eſſe conſtat. Ex quibus patet, quòd nec uſus, qui eſt ſervitus perſonalis, nec jus utendi, quod non eſt ſervitus, ſed merè jus perſonale, nec actus ipſe utendi ſine jure aliquo poſſunt in rebus uſu conſumptibilibus conſtitui, vel haberi, cùm quodlibet præmiſſorum exigat, quòd ex re ipſa (ſalvâ rei ſubſtantiâ) poſſit habenti jus utendi, ſeu utenti ex re ipſa utilitas aliqua provenire, quod utique in rebus nequit uſu conſumptibilibus reperiri. Nec obviat ſupradictis, quòd idem prædeceſſ. noſt. in ordinatione prædicta etiam illorum, quæ ad vitæ ſuſtentationem pertinent, ſibi & Romanæ Eccleſiæ dominium reſervârit: hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, quæ uſu non ſunt conſumptibiles, ſine quibus humana vita non eſt ſuſtentabilis, quæ utique non ſunt pauca. Licèt autem in rebus uſu conſumptibilibus, nec jus utendi, nec ipſum uti poſſit conſtitui vel haberi, ipſis tamen poterit jus abuti. Abuti autem (dum tractatur de rebus uſu conſumptibilibus) pro rei conſumptione ſumitur, quod ei opponitur, quod eſt uti. Uti quidem præſupponit, quòd cum uſu, ſalvâ rei ſubſtantiâ, maneat, ſed abuti exigit, quòd cum actu hujuſmodi rei ſubſtantia conſumatur: cùm abuti nihil aliud, quàm contra naturam uſus uti in hac materia propriè poſſit dici. Licèt autem quis re uſibili abſque jure utendi aliquo uti poſſit, ipſum tamen uti etiam in re tali abſque jure utendi, ſeparato à dominio vel conjuncto, nec ab aliquo poteſt conſtitui, nec à quoquam haberi. Et quòd talis uſus conſtitui nequeat, ex hoc patet, quòd dare vel conſtituere quod ſuum non eſt, nec ad ſe pertinet, nemo poteſt: licèt interdum illud dare poſſit aliter, quàm ſit ſuum. Actus autem ipſe utendi ad utentem pertinet, in quantum quis ſuorum actuum per liberum arbitrium & voluntatem Dominus dicitur, cùm per hoc illos non exercere valeat, vel etiam exercere: non autem actus ipſe utendi ad eum pertinet, qui concedit alii, quod in re ſua actum illum valeat exercere: quod utique nihil eſt aliud, quàm quòd actum ſuum ad rem concedentis ad actum ſuum utens valeat applicare. Sicut qui equum ſuum alicui commodat, non actum equitandi concedit commodatario, ſed quòd actum illum in equo ſuo valeat exercere: quod non eſt utique actum utendi ſimplicem concedere ſine jure, cùm hæc concedere nihil ſit aliud, quàm concedere jus utendi: quod quidem jus utendi ſeparatum à proprietate ſeu dominio in rebus, quæ uſu conſumuntur, nequit conſtitui: ut patet manifeſtiùs ex prædictis. Præterea quòd ſimplex uſus, id eſt, ſine jure utendi à proprietate ſeu dominio ſeparatus, etiam in re uſibili haberi nequeat, ſic probatur: Si enim poſſit haberi uſus talis, aut ante actum ipſum, aut in ipſo actu, aut poſt completum actum hujuſmodi haberetur. Quòd autem hoc nequeat fieri, ex hoc patet: quòd

[a] *Vide gloſſ. poſitam in Clem. exivi. §. proinde. ver. ſolutio. videtur dicendum.*

non eſt, nequaquam haberi poteſt, patet autem, quòd actus ipſe, antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut poſtquam perfectus eſt, in rerum natura non eſt, ex quo ſequitur, quòd haberi minimè poteſt: licèt enim & ante actum ipſum quis facultatem illam habeat exercendi, per hoc tamen actus ipſe in rerum natura, niſi in potentia, non exiſtit: cùm autem actus eſt in fieri, nec adhuc quòd ipſe actus in rerum natura ſit, poteſt dici, licèt pro eo quòd ſit in fieri, dici poſſit: quod enim de actu, qui eſt in fieri, præteriit, vel futurum eſt, jam non eſt in rerum natura, ſed in memoria vel apprehenſione tantùm eſt: quare, niſi prout in memoria vel apprehenſione tantùm eſt, haberi nequaquam poteſt. Quod autem in præſenti ſit, momentaneum vel inſtantaneum eſt, quod utique magis intellectu quàm ſenſu percipi poteſt: unde nec poteſt haberi pro tunc, niſi pro momento illo ſeu inſtanti, in quo cùm ſit, poteſt dici actum poſt actum completum: licèt ſi ex facto ipſo producta res aliqua fuerit, res ipſa aliqua facta haberi valeat, factum tamen ipſum, quod jam tranſit, niſi in memoria (prout ſuprà dictum eſt) non habetur. Præterea ſi ſimplex uſus abſque jure utendi haberi poſſit ab aliquo, conſtat, quòd non juſtus eſſet actus utendi hujuſmodi reputandus: cùm ille uſus fuerit, cui jus non competebat utendi: talis autem uſus non juſtus ad perfectionis ſtatum nequaquam petinet, nec perfectioni aliquid adjicit, ſed ſibi repugnare potiùs ac detrahere noſcitur manifeſtè. Quòd autem uſum non juſtum conditor canonis fratribus ipſis intellexerit reſervare, nequaquam debet aliquis ſapiens æſtimare: imò quod de juſto intellexerit, ex eo poteſt evidentiùs apparere, quòd in eadem ordinatione curavit adjicere, quòd illarum rerum duntaxat in ſe & Eccleſiam Romanam recipiebat dominium, quarum uſum facti liceret habere fratribus ſeu ordini antedictis, ſubjungens nihilominùs, quòd non rerum omnium uſum habere debeant fratres ipſi: quantùm autem ad uſum facti ſimplicem abſque omni jure utendi attinet, nulla rerum quoad fratres differentia eſt cenſenda: ſic enim uti de facto poſſunt prohibitis, ut permiſſis: quare præmiſſa rerum diſtinctio ad illum uſum facti potiùs eſt referenda, pro quo ipſis competit fratribus jus utendi: quarundam enim rerum uſus fratribus ipſis prohibitus noſcitur, & quarundam permiſſus: ex quo ſequitur, quòd uſus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui juſtus ſit, id eſt, pro quo competat jus utendi: & hoc conditor ipſe canonis exprimit evidenter, cùm in eadem ordinatione adjecerit, quòd moderatus uſus in expreſſis priùs rebus ipſis fratribus eſt conceſſus. Præterea ſi in rebus conſumptibilibus poſſit uſus conſtitui vel haberi, nequaqum ſimplex, nec à rei ſubſtantia, proprietate, ſeu dominio ſeparatus uſus hujuſmodi poſſet dici, cùm per talem uſum, id eſt, utendi actum, & in ipſo actu, & cum ipſo actu res conſumatur hujuſmodi, ac in ipſius rei exerceatur ſubſtantia, nec ſine rei ipſius conſumptione eſſe valeat uſus talis: ex quo patet, quòd uſus talis nec ſimplex, nec ſeparatus à dominio poteſt dici. Rurſus *a* nedum fratribus ipſis ordinatio prædicta non profuit, ſed etiam occaſionaliter honori ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ non leviter detrahit & detraxit. Nunquid non præfatæ Eccleſiæ derogatur honori, ſi ipſam oporteat nunc in foro Eccleſiaſtico, nunc in ſeculari, interdum quoque coram pedaneis Judicibus, & plerunque pro rebus parvis & vilibus continuè litigare? Hoc autem notum eſt fieri, cùm occaſione retentionis dicti dominii omnes cauſæ occurrentes agendo vel defendendo pro nobis hujuſmodi nomine Romanæ Eccleſiæ, virtute cujuſdam privilegii à fel. record. Martino Papa quarto prædeceſſore noſtro conceſſi, ſuper hoc agitentur, & (quod graviùs eſt cenſendum) procuratores cauſarum hujuſmodi multos vexare dicuntur indebitè, licèt poteſtas attributa procuratoribus talibus per privilegium antedictum, quoad adminiſtrationem bonorum præmiſſorum dudum ſervata non fuerit, nec ſervetur, quæ omnia in notam & injuriam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non eſt dubium redundare. Adhuc ordinatio antedicta Eccleſiarum Prælatis & Rectoribus gravis exiſtere nimiùm & moleſta monſtratur. Nunquid non grave præmiſſis poteſt exiſtere, quod ipſos oporteat ſe opponere ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quæ ipſorum caput noſcitur & magiſtra, ac cum ea agendo vel defendendo litigare aſſiduè, vel cedere juri ſuo? hoc tamen oportet illos facere, cùm in multis dicti fratres prædictis exiſtere dicantur injurii, ſicut multorum Prælatorum & Rectorum diverſarum provinciarum adhuc in curiâ exiſtentium habet inſinuatio, qui quidem fratres facta ſua per procuratores nituntur defendere antedictos. Nos itaque, qui veritatem tenemur colere, velut ille, qui illius, qui veritas noſcitur, licèt immeriti, vicem teneamus in terris, illa volentes in ſancta Dei Eccleſia, quæ non verbo obtinent tantùm, ſed quæ re potiùs, obſervari: præmiſſis in ſcrutinio rectæ conſiderationis adductis, ac deliberatione cum fratribus noſtris & multis aliis præhabitâ diligenti, dignum arbitrantes & congruum, profeſſores dicti ordinis non verbis tantùm, non ſimulatis actibus, ſed operibus claris, veritate ſuffultis, perfectioris ſtatûs, ac altioris paupertatis ſibi prærogativam præ aliis mendicantibus vendicare, ac nihilominùs honori ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ (cujus obnubilari poſſet gloria, ſi tam perverſæ ſimulationi, quæ profectò & ipſis ſimulantibus officii, & aliis ſcandali materiam ſubminiſtrat, diſſimulando illi occurrere conſentiret) ac inſuper volentes indemnitati Prælatorum & Rectorum ſalubriter ſuper hoc providere, nolentes in poſterum ſub prætextu ſeu pallio talis dominii temporalis, verbalis, nudi ac ænigmatici, tanta bona, quanta dicti fratres faciunt, infici, ac fomentum tantis malis, quanta procedunt ex ſimulatione hujuſmodi, miniſtrare: De fratrum noſtrorum conſilio hoc edicto in perpetuum valituro ſancimus, quòd in bonis, quæ in poſterum conferentur vel offerentur, aut aliàs quomodolibet obvenire continget fratribus ſeu ordini ſupradictis (exceptis Eccleſiis, oratoriis, officinis & habitationibus, ac vaſis, libris & veſtimentis divinis officiis dedicatis vel dedicandis, quæ ad ipſos obvenient in futurum, ad quæ ſe non extendunt adeò inconvenientia ſupradicta, propter quod conſtitutionem iſtam ad illa extendi nolumus) nullum jus ſeu dominium aliquod occaſione ordinationis prædictæ ſeu cujuſvis alterius à quocunque prædeceſſorum noſtrorum ſuper hoc ſpecialiter editæ, Romanæ Eccleſiæ acquiratur, ſed quoad hoc habeantur prorsùs ordinationes hujuſmodi pro non factis. Per hoc autem in his, quæ abſque dictis ordinationibus in bonis prædictis ad dictam Eccleſiam provenire vel pertinere quomodolibet poterant vel debebant, nullum eidem parari præjudicium volumus, ſed illa ſibi expreſſiùs intacta & inviolata ſervamus. Et quia præfatum Martini Papæ prædeceſſoris noſtri privilegium dudum ſervatum quoad adminiſtrationem bonorum præmiſſorum non extitit, nec ſervatur: ac ipſorum procuratorum officium, qui nominantur à Miniſtris & Cuſtodibus dicti ordinis, Eccleſiæ Romanæ injurioſum, ac multis aliis moleſtum noſcitur, & etiam oneroſum: diſtrictiùs inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, extorquendis, defendendis ſeu adminiſtrandis bonis, quæ in poſterum fratribus vel ordini prædictis offerri vel conferri, ſeu aliàs obvenire contingent,

a *Vide Bart. lib. 2. minori c. 8. diſt. decentem conſtitutionem Martini non prorſus correctam. adde Baldum relatum per Pet. de Anchara, in Clem. Exivi.*

ontinget, quiſquam nominetur à quoquam, ſeu conſti-
atur amodò nomine ſanctæ Romanæ Eccleſiæ procura-
r: nec occaſione cujuſvis privilegii, quicunque admi-
ſtrationem quorumcunque bonorum, quæ obvenire
atribus ipſis, vel ordini continget in poſterum, in judi-
o vel extra, agendo vel defendendo, ſupplicando, vel
ias quomodolibet aſſumere vel exercere dictæ Eccleſiæ
omine audeat, niſi de ſedis Apoſtolicæ licentia ſpecia-
: decernentes irritum & inane, ſi ſecùs à quoquam in
oſterum contigerit attentari: Non obſtantibus quibuſ-
unque privilegiis, à Martino Papa prædicto, vel aliis
rædeceſſoribus noſtris ipſis fratribus vel ordini, ſub
uacunque forma vel expreſſione verborum conceſſis.
er hoc autem dicti ordinis regulæ in aliquo non inten-
imus derogare, nec privilegiis fratribus ipſis ſeu eorum
rdini ab Apoſtolica ſede conceſſis (niſi duntaxat quoad
ræmiſſa & iſta tangentia) præjudicium aliquod genera-
e. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ ſan-
tionis, inhibitionis, conſtitutionis & intentionis infrin-
gere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc
ttentare præſumpſerit, &c. Datum Avenion. 6. Idûs
Decemb. Pontificatûs noſtri Anno 7.

CAP. IV.

*¶ Opinio, quæ aſſerit Chriſtum, & ejus diſcipulos nihil habuiſ-
, & in his quæ habuerunt, nullum jus eis fuiſſe, erronea eſt & hæ-
tica. Hæc extravagans eſt valdè notabilis, & gloſſas habet pro-
ndas, quæ ſunt ex ſacra Scripturæ fontibus hauſta. Si diligenter
xtravagantem præcedentem & ſequentem inſpexeris, locum huic
tum fuiſſe aſſignatum, meâ opinione dixeris.*

Cum [a] inter nonnullos viros ſcholaſticos ſæpè con-
tingat in dubium revocari, utrùm pertinaciter affir-
are Redemptorem noſtrum, ac Dominum Jeſum Chri-
um, ejuſque Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua,
ec in communi etiam, hæreticum ſit cenſendum, diverſa
 adverſa etiam ſentientibus circa illud: Nos huic con-
ertationi finem imponere cupientes, aſſertionem hujuſ-
odi pertinacem, cùm Scripturæ ſacræ, quæ in pleriſque
cis ipſos nonnulla habuiſſe aſſerit, contradicat expreſ-
, ipſamque Scripturam ſacram, per quam utique fidei
rthodoxæ probantur articuli, quoad præmiſſa fermen-
um apertè ſupponat continere mendacii, ac per conſe-
uens quantùm in ea eſt, ejus in totum fidem evacuans,
dem catholicam reddat, ejus probationem adimens du-
iam & incertam, deinceps erroneam fore cenſendam &
æreticam, de fratrum noſtrorum conſilio hoc perpetuo
eclaramus edicto. Rurſus in poſterum pertinaciter af-
irmare, quòd Redemptori noſtro prædicto, ejuſq; Apo-
olis iis, quæ ipſos habuiſſe Scriptura ſacra teſtatur, ne-
uaquam jus ipſis utendi competierit, nec illa vendendi
eu donandi jus habuerint, aut ex ipſis alia acquirendi,
uæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe Scriptura ſacra teſta-
ur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſupponit expreſsè: cùm talis
aſſertio ipſorum uſum & geſta evidenter includat, in
præmiſſis non juſta, quod utique de uſu, geſtis, ſeu fa-
ctis Redemptoris noſtri Dei filii ſentire nefas eſt, ſacræ
Scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum:
aſſertionem ipſam pertinacem de fratrum noſtrorum
conſilio deinceps erroneam fore cenſendam meritò ac
hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam noſtrarum declarationum infringe-
re, vel auſu ei temerario contraire. Si quis autem, &c.
Datum Avenion. 2. Idûs Novemb. Anno 7.

CAP. V.

*¶ Reprobatur opinio illorum detractorum, qui præſumunt im-
pugnare conſtitutiones Joan. XXII. Ad conditorem canonum, &
Cùm inter nonnullos: ſuprà immediatè præcedentes. Et præmiſſis
reſponſionibus ad omnes eorum objectiones, tandem declarantur
tanquam hæretici & Romanæ Eccleſiæ rebelles, ab omnibus evitan-
di, ſi deinceps ſcienter verbo vel ſcripto aliquid defendere vel ap-
probare contra illas præſumpſerint. Hîc habetur ſub parte ſecunda
& tertia, de clavium materia, prolixa & utilis diſputatio.*

Quia quorundam mentes ſic pater mendacii dicitur
excœcâſſe, quòd noſtris conſtitutionibus, quarum
una incipit, Ad conditorem canonum: alia verò,
Cùm inter nonnullos: utique tam cum fratribus noſtris
ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, quàm cum
multis Archiepiſcopis & Epiſcopis, aliiſque Eccleſia-
rum Prælatis, necnon & compluribus ſanctæ Theolo-
giæ magiſtris, ac utriuſque juris Profeſſoribus delibe-
ratione præhabitâ diligenti digeſtis, ac de præmiſſo-
rum fratrum noſtrorum conſilio promulgatis, non abſ-
que multa temeritate plectibili niſi ſunt detrahere,
& nituntur veritatem, quam continent, per falſas in-
ſanias obfuſcare: Nos tam pernicioſis auſibus, ne eorum
doctrina peſtifera ſimplicium animos labefacere, ac in
ſui erroris devium deducere valeat, de eorundem fra-
trum conſilio decernimus ſuper hoc ſalubriter (ut ſe-
quitur) providere. Ad impugnandas autem conſtitu-
tiones prædictas ſupraſcriptâ ratione, tam verbo, quàm
ſcripto uſi ſunt publicè, ſicut fertur: illud, inquiunt,
quod per clavem ſcientiæ, in fide ac moribus ſemel de-
finierunt Romani Pontifices, adeò immutabile perſe-
verat, quòd illud ſucceſſori revocare non licet in du-
bium, nec contrarium affirmare: licèt de iis, quæ
per clavem poteſtatis ordinaverint, aſſerant ſecùs eſſe.
In confirmatione autem regulæ ordinis fratrum Mino-
rum, Honorii tertii, Gregorii noni, Innocentii quar-
ti, Alexandri quarti, Nicolai quarti, prædeceſſorum
noſtrorum ſummorum Pontificum hæc verba aſſerunt
contineri: Hæc eſt regula Evangelica Chriſti, & Apo-
ſtolorum imitatrix, quæ nihil in hoc mundo habet pro-
prium vel commune, ſed in rebus, quibus utuntur, ha-
bent ſimplicem uſum facti: his addere præſumentes,
præfatos ſummos Pontifices, & multa Concilia genera-
lia per clavem ſcientiæ definiſſe paupertatem Chriſti &
Apoſtolorum conſtitiſſe perfectè in expropriatione cu-
juslibet temporalis dominii civilis & mundani, & ſu-
ſtentationem eorum in ſolo & nudo uſu facti etiam
conſtitiſſe: ex quibus nituntur concludere, non licuiſ-
ſe, nec licere ipſorum ſucceſſoribus contra præmiſſa ali-
quid immutare. Ideoque cùm conſtitutio noſtra in
ratione prædicta, contra definitiones prædictorum præ-
deceſſorum noſtrorum (ſicut aſſerunt) definierit, Chri-
ſtum & Apoſtolos in iis quæ habuerunt, habuiſſe non
tantùm ſimplicem uſum facti, ſed jus faciendi de ipſis,
eoſque ipſos feciſſe Scriptura ſacra teſtatur: pertinacem
aſſertionem dicentium ipſos jus hujuſmodi minimè ha-
buiſſe, cùm actus illorum fuiſſe concludant non juſtos,
quod de Chriſto nefas eſſe dicere, hæreticam decla-
rando: concludere ſatagunt, licèt falsò, nobis non li-
cuiſſe declarare vel ſtatuere ſupradicta. Item quia
conſtitutio, Ad conditorem canonum: contra defini-
tiones prædictas fratres Minores aſſerit non poſſe ha-
bere in re aliqua ſimplicem uſum facti, nituntur ſimi-
liter concludere contra ipſam. Quòd autem quod in
ratione prædicta præmittitur, videlicet, quòd illa, quæ
per clavem ſcientiæ in fide ac moribus à ſummis Pon-
tificibus ſemel ſunt definita, eorum ſucceſſoribus re-
vocare non licet in dubium, nec contrarium affirma-
re, licet ſecus ſit (ſicut dicunt) in iis quæ per clavem
poteſtatis per ſummos Pontifices ordinantur, prorsùs
ſit contrarium veritati, patet ex ſequentibus eviden-
ter: primò quidem ſecundùm illos, qui tenent clavem

a *Vide B. Ant. p. 4. tit. 12. c. 4. §. 23. & Turrecrem. in ſumma de Eccl. l. 2. c. 152. ad 10. argum.*

ſpiritualem nequaquam eſſe ſcientiam, ſed ligandi atque ſolvendi poteſtatem, patet aſſertores prædictos, ponendo eſſe ſcientiam, erraviſſe: pro quibus facit clavis definitio, quæ à Doctoribus datur: Clavis eſt ſpecialis poteſtas ligandi atque ſolvendi, quâ Judex Eccleſiaſticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno. Item quia claves, de quibus agimus, in collatione Sacerdotalis ordinis conferuntur: conſtat autem, quòd ordinato in Sacerdotem ſcientia communiter non confertur: quare ſecundùm illos videtur, quòd ſcientia non eſt clavis, ſed potentia tantùm ligandi atque ſolvendi debeat dici clavis. Adhuc ſecundum illos, qui ponunt unam clavem ſpiritualem eſſe ſcientiam, & ſecundùm illos, qui auctoritatem diſcernendi inter lepram & lepram eſſe aſſerunt clavem, & aliam poteſtatem ligandi atque ſolvendi, noſcuntur evidenter erràſſe. Supponunt enim per claves hujuſmodi circa ea, quæ fidei ſunt, & alia, poſſe per conſtitutionem aliquam definiri: claves autem, quæ in Sacerdotali conferuntur ordine, ad talia minimè ſe extendunt: aliàs ſequeretur quòd circa præmiſſa poſſent conſtitutiones Sacerdotes ſimplices facere, quod falſum eſt evidenter. Si autem intendant claves iſtas extendere ad generalem poteſtatem attributam beato Petro, ſuiſque ſucceſſoribus in perſona ejuſdem in commiſſione officii paſtoralis, per quam utique videtur evidenter ipſis omnia conceſſiſſe, ſine quibus paſtoris univerſalis convenienter cura nequit ſeu officium expediri: adhuc claret ipſos etiam erràſſe: dicunt enim alium affectum habere illa, quæ per clavem ſcientiæ, & alium illa, quæ per clavem potentiæ ſtatuuntur, ſupponentes alia per clavem ſcientiæ, & alia per clavem potentiæ ſtatui, ſeu etiam definiri, quod evidenter eſt falſum: per clavem enim ſcientiæ, ſive per auctoritatem diſcernendi, ſeu cognoſcendi inter lepram & lepram (ſi ipſam dixerimus eſſe clavem) nil aliud per ipſum illi, cui datur, tribuitur, niſi auctoritas cognoſcendi. Ei autem, cui datur auctoritas de re aliqua cognoſcendi, de illa definiendi non intelligitur eſſe data. Quare reſtat, quòd ad convenienter ſtatuendum, ſeu aliquid definiendum, utraque clavis, ſcilicet cognoſcendi & definiendi neceſſario requiratur: vel quòd ſoli clavi potentiæ ſtatuere competat, & etiam definire: ſed ſicut lumen materiale clavigerum in uſum clavis materialis dirigit, & quaſi quantùm ad hoc obtineat ſcientia vicem lucis. Et hoc Salvator noſter in promiſſione clavium facta beato Petro ſenſiſſe videtur expreſsè, cùm poſt illam immediatè ſubjunxerit: Et quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, nullâ de ſcientia habitâ mentione. Quod autem ſubſequenter proponitur in ratione prædicta: videlicet, quòd in confirmatione & declaratione regulæ fratrum Minorum, nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum, videlicet Honorii tertii, Gregorii noni, Innocentii quarti, Alexandri quarti, Nicolai quarti, verba hujuſmodi continentur: Hæc eſt regula Evangelica, &c. ſuprà poſita, uſque ibi, in nudo uſu facti etiam conſtitiſſe patet, prorſus obviat veritati. Honorius quidem præfatam regulam abſque declaratione aliqua confirmavit, in cujus confirmatione de verbis prædictis mentio aliqua non habetur, ut liquere poteſt cuilibet confirmationem hujuſmodi intuenti, niſi quatenus de vita Evangelica habetur mentio in ipſa regula confirmata: ibi, cùm dicit: Hæc eſt regula fratrum Minorum, videlicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate. Ex quibus verbis concludi non poteſt, quòd per ipſum prædeceſſorem noſtrum ea, quæ ipſi in verbis prædictis aſſerunt, fuerint definita: imò poteſt concludi potiùs, quòd vita Evangelica, quam Chriſtus & Apoſtoli tenuerunt, habere in communi aliqua non excludat, cùm ſine proprio vivere non exigat, quod ſic viventes nihil habeant in communi. In declarationibus quoque Gregorii, Innocentii & Alexandri prædictorum, qui eandem regulam abſque confirmatione aliâ declarant, ſimiliter nulla prorſus fit mentio de prædictis: imò per eas evidenter oſtenditur eorum, quæ habere licet ipſis fratribus, uſum juris ad ipſum ordinem pertinere. Gregorius quidem in ſua declaratione, quantùm ad hoc, interſeruit, quæ ſequuntur: Dicimus, quòd nec in ſpeciali, nec in communi debent habere proprietatem: ſed utenſilium, librorum, & rerum mobilium, quas licet habere, ordo uſum habeat, & fratres, ſecundùm quod Generalis miniſter & provinciales ordinandum duxerint, his utantur. Innocentius autem & Alexander præfati in ſuis declarationibus ſic dixerunt: Dicimus inſuper, quòd cùm in ipſa regula contineatur expreſsè, quòd fratres nihil ſibi approprient, neque domum, neque locum, neque aliquam rem, quòd nec in communi, nec in ſpeciali debent proprietatem habere: ſed locorum, & domorum, & utenſilium, & librorum, & eorum, quæ licet habere, ordo uſum habeat, & fratres ſecundùm quod generalis & provinciales miniſtri ordinandum duxerint, his utantur. Cùm enim dicatur in declarationibus ſupradictis, quòd ordo uſum rerum habeat præmiſſarum, ad uſum juris neceſſe eſt hoc referri: facta quidem, quæ ſingulorum ſunt, perſonam veram exigunt, & requirunt: ordo autem vera perſona non eſt, ſed repræſentata & imaginaria potiùs eſt cenſenda: quare, quæ ſunt facti, ſibi verè convenire nequeunt, licèt ei poſſint congruere quæ ſunt juris. Adhuc licèt declaratio Nicolai quarti prædicti contineat, quæ ſequuntur: Hi ſunt illi ſanctæ regulæ profeſſores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Chriſti roborantur exemplo, fundatorumque militantis Eccleſiæ Apoſtolorum ejus ſermonibus & actibus firmantur. Et pòſt in eadem declaratione ſubjunxit, dicens, quòd abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in ſpeciali, quàm in communi propter Deum meritoria eſt & ſancta, quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ, prout ab ipſo fonte hauſerant, in volentes perfectè vivere, per doctrinæ ac vitæ ipſorum alveos direxerunt. Ex verbis tamen prædictis nequaquam poteſt colligi, quòd præfati prædeceſſoris noſtri Nicolai intentio fuerit, dicere, quòd dicta regula, quoad omnia, quæ continentur in ea, Evangelico fundetur eloquio, ac vitæ Chriſti roboretur exemplo: nec quòd Apoſtolorum vita & actibus ſit firmata. Conſtat enim multa contineri in dicta regula, quæ nec Chriſtus verbo docuit, nec exemplo firmavit, utpote, quòd præcepit conditor regulæ fratribus univerſis, ut nullo modo denarium vel pecuniam recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam, necnon & de multis aliis contentis in dicta regula: quæ utique nec Chriſtus, nec Apoſtoli verbo docuerunt, nec firmaverunt exemplo. Nec obſtat, quòd Chriſtus portare pecuniam Apoſtolis & diſcipulis, dum ipſos ad prædicandum mitteret, interdixit: quod tamen antequam eos mitteret, ipſis fuiſſe legimus interdictum. Quodque poſt reditum pecuniam portaverunt, in pleriſque locis Evangelica veritas, & Apoſtolica dicta teſtantur. Præterea Auguſtinus dicit expreſsè, quòd illud non fuit præceptum, ſed poteſtas recipiendi neceſſaria ab iis, quibus prædicabant Evangelium, quam ſervare Apoſtolis licuit, vel etiam non ſervare. Sed hoc Romanus Pontifex prædeceſſor noſter Nicolaus, quoad principalia tria vota, ſcilicet in obedientia vivere, & ſine proprio, & in caſtitate, ac alia, ſi qua Evangelio reperiantur expreſſa, in dicta regula videtur intellexiſſe dicere in declaratione prædicta: quod utique declarationibus noſtris in nullo

ullo obviat ſupradictis : adhuc non apparet ipſum dixiſſe ſuſtentationem Chriſti, & Apoſtolicam ejus in ſo-) & nudo ſimplici conſiſtere uſu facti : cùm quoad hriſtum & Apoſtolos nullam præfatus prædeceſſor oſter Nicolaus in ſua declaratione fecerit mentio- iem: imò ſenſiſſe ſatis videtur expreſsè, quòd jus aliud proprietate habuiſſe potuerunt : cùm de ſola abdica- ione proprietatis, non juris alterius, in præfata declaatione, quantùm ad ipſos attinet, mentio habetur. Aduc idem Nicolaus prædeceſſor noſter videtur ſenſiſſe, uòd Chriſtus & Apoſtoli etiam quoad proprietatem abuerunt aliquid in communi : cùm enim in ſua de- laratione prædicta verba de abdicatione proprietatis ixiſſet, reſpondens objectioni tacitæ, quæ ſibi de locu- is, quos Chriſtus habuiſſe in Evangelio legitur, poteat fieri, ſtatim quæ ſequuntur, ſubjunxit : Nec his quiſuam putet obſiſtere, quòd interdum dicitur Chriſtum oculos habuiſſe : nam ſic ipſe Chriſtus, cujus perfecta unt opera in ſuis actibus, viam perfectionis exercuit, uòd interdum infirmorum imperfectioni condeſcenlens & viam perfectionis extolleret, & imperfectoum infirmas ſemitas non damnaret : ſic & infirmorum erſonam Chriſtum aſſerit in loculis ſuſcepiſſe. Alias mpertinens de loculis fuiſſet objectio, niſi intellexiſet Chriſtum etiam quoad proprietatem loculos hauiſſe. Præterea ſi diceretur Chriſtum in loculis habuiſſe tantummodò ſimplicem uſum facti, fruſtra diceetur, quòd in perſona infirmorum ipſos Chriſtus abuit loculos : cùm ſecundùm eum perfectis etiam onveniat habere ſimplicem uſum facti. Et ſi quæraur, propter quos infirmos iſtos loculos habuerit? Auuſtinus, cujus dictum inſertum eſt in decretis, reſponet, dicens : Habebat Dominus loculos à fidelibus obla- conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indientibus tribuebat : unde conſtat ipſum de ſuis diſciulis hoc ſenſiſſe. Nec hoc ſcilicet in communi & quo- l proprietatem aliqua habere derogat, juxta dictum reg. IX. prædicti, altiſſimæ paupertati, qui in quadam ia decretali dicit expreſsè, fratres Prædicatores & Miores in altiſſima paupertate Chriſto pauperi famula- : & tamen conſtat ipſos Prædicatores habere in comuni etiam quoad proprietatem aliqua, quod eorum gulæ & ſtatui non repugnat. Hoc etiam Alexander rædeceſſor noſter præfatus in condemnatione libelli, ontra ſtatum Prædicatorum & Minorum editi, videtur nſiſſe, in qua aliquando de dictis fratribus, quæ ſeuuntur ſubjunxit, cùm inſuper reſpondet, quòd iidem ratres omnia propter Deum dereliquerint, exilia vitæ bſidia mendicantes, Chriſtumque imitentur paupeem, perfectionem Evangelicam amplexando : propter uod evidenter apparet eos non ſolùm in ſtatu ſalvanorum exiſtere, ſed etiam perfectorum, & per ſuæ reliionis obſervantiam, quæ quidem ipſius perfectionis vangelicæ tenet formam, in æternæ retributionis prænio præcellentem gloriam promereri, ubi quidem exreſsè dicit, Prædicatores Chriſtum pauperem imitari, pſoſque perfectionem Evangelicam amplexari, & in tatu exiſtere perfectorum, quodque ipſorum religio- is obſervantia perfectionis Evangelicæ tenet formam, tamen conſtat ipſos habere poſſe etiam quoad prorietatem aliqua juxta eorum regulam in communi. Nec bſtat, quòd dicunt Innoc. (aliàs Cœleſtinum) V. præeceſſorem noſtrum dixiſſe, altam paupertatem eſſe, abere pauca propria propter Deum : altiorem, quæ nul- habet propria, tamen habet in communi : altiſſimam, uæ nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in ommuni : dicimus quidem quòd hoc dixerit, non ut apa, ſed ut frater Petrus de Tarantaſia in quadam Poilla ſua, quare dicta præmiſſorum ſummorum Ponticum ſunt ei meritò præferenda. Dicunt etiam, quòd poſtolus de tali altiſſima loquitur paupertate, dicens : [*Et altiſſima paupertas eorum abundavit in divitias ſimplicitatis eorum :*] quod evidenter eſt falſum : quia ibi loquitur de paupertate Macedonum, qui etiam in ſpeciali bona temporalia obtinebant : de quibus Apoſtolus aſſerit, quòd ſupra vires ſuas miſerant eleemoſynas ſanctis. Quod autem dicitur in declaratione Nicolai prædeceſſoris noſtri contineri, quòd fratres Minores in rebus, quæ eis obveniunt, habent tantùm ſimplicem uſum facti : dicimus, quod ſi ipſe intellexerit ſimplicem uſum facti denudatum omni jure, ita quòd fratres ipſi ſeu ordo nullum jus habeant utendi, hoc eſt expreſsè contra declarationem Greg. Innoc. Alex. ſummorum Pontif. prædictorum, quibus expreſsè quod talium bonorum ordo uſum habeat, continetur : quod de uſu juris eſt intelligendum neceſſariò, ut ſuperiùs eſt probatum. Adhuc dicimus, quod eſt cum hoc impoſſibile, ſcilicet uſum facti ſimplicem abſq; jure aliquo (quod nihil aliud, quàm ipſum uti propriè poteſt dici) poſſe in re aliqua etiam uſu non conſumptibili ab aliquo obtineri, prout in decret. Ad conditorem canonum, eſt probatum : & *a* Aug. in lib. XI. de actu, tenet expreſsè. Præterea ſi ſimpliciter uſus denudatus ab omni jure haberi poſſet ab aliquo, conſtat quòd actus utendi hujuſmodi eſſet reputandus non juſtus, cùm ille uſus fuerit, cui jus non competebat utendi : uſus autem non juſtus ad perfectionis ſtatum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, ſed ſibi repugnare potiùs noſcitur manifeſtè. Quòd autem uſum talem non juſtum conditor canonis fratribus ipſis intellexerit reſervare, probabile non videtur : imò quòd de juſto intellexerit, ex eo poteſt evidentiùs apparere, quòd in eadem ordinatione adjicit, quòd illarum rerum duntaxat in ſe & etiam Rom. Eccl. recipiebat dominium, quarum uſum facti liceret habere fratribus ſeu Ordini antedictis : ſubjungens, quòd non rerum omnium uſum habere debeant fratres ipſi. Quantùm autem ad uſum facti ſimplicem abſque omni jure utendi attinet, nulla rerum poteſt cenſeri differentia quoad fratres : ſic enim uti de facto poſſunt prohibitis, ut permiſſis. Ex quo ſequitur, quòd uſus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui juſtus ſit, & pro quo competat jus utendi, & ipſe videtur conditor canonis ex eo etiam ſenſiſſe, quòd in eadem ordinatione ſubjunxerit, quòd moderatus uſus in expenſis priùs rebus ipſis fratribus eſt conceſſus. Rursùs impugnatores conſtitutionum hujuſmodi aſſerere publicè perhibentur, quòd libellum & dicta magiſtrorum aſſerentium dictam paupertatem & vitam dictorum fratrum non eſſe Evangelicam & Apoſtolicam, ſummi Pontifices damnaverunt, diſtrictiùs per Apoſtolicas literas inhibentes, ne quiſquam præmiſſa vel aliquod præmiſſorum contumaciter aſtruere, ſeu quomodolibet præſumeret defenſare : ſtatuentes, quòd præſumens contrarium tanquam contumax, Eccleſ. Rom. rebellis, ac ut hæreticus haberetur. Ad quod dicimus aſſertionem hujuſmodi falſam eſſe : non enim continetur in ſententia ſupradicta, quòd contra faciens, ut hæreticus haberetur, quæ quidem quoad hoc continet, quæ ſequuntur : Nos enim nihilominùs auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus, ne quiſquam præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum pertinaciter aſſerere, vel quomodolibet defenſare præſumat : quicunque verò hoc præſumpſerit, tanquam contumax, & Eccleſiæ Roman. rebellis ab omnibus fidelibus habeatur : non fuit adjectum, quòd ut hæreticus *b* haberetur, ut patet in ſerie ſententiæ condemnationis prædictæ. Rursùs aſſeruiſſe dicuntur publicè hujuſmodi aſſertores,

a *Al. ita : & Auguſtin. de doctrina Chriſtiana tenet; &c.*
b *Nota textum benè: & quis dicatur hæreticus, vide gloſſ. Clement. 1. de uſu. c. hæreticus. 24. quæſt. 3. & Joan. de Turrecrem. lib. 4. part. 1. c. 2. Font.*

quod addicatio juris in cujuſcunque rei proprietate & in uſu ejus eſt ſancta & meritoria propter Deum,& à Chriſto in ſeipſo ſervata, Apoſtolis impoſita, & ab ipſis ſub voto aſſumpta: nec propter hoc uſus facti ad ſuſtentationem naturæ in Chriſto & Apoſtolis convincitur eſſe non juſtus: ſed tantò juſtior atque perfectior, & Deo acceptior, & mundo exemplarior, quantò pleniùs renunciatum fuerit omni juri, per quod poteſt ſic utens pro uſu hujuſmodi quomodolibet contendere vel in judicio litigare. Quæ quidem aſſertio continet multa falſa: cùm neque Chriſtum expropriationem prædictam omnis juris in cujuſcunque rei proprietate,& in ejus uſu in ſe ſervâſſe, nec eam impoſuiſſe Apoſtolis, neque ſub voto ab ipſis fuiſſe receptam, Evangelica ſeu Apoſtolica doceat hiſtoria, ſed contrarium evidentiùs manifeſtat. Quòd autem in prædictâ aſſertione adjicitur, quòd per abdicationem juris prædicti,videlicet proprietatis, is uſus facti ad ſuſtentationem naturæ in Chriſto & Apoſtolis non convincitur eſſe non juſtus,ſed tantò juſtior,&c.impoſſibilitatem includit & errorem dictum hujuſmodi evidenter. Impoſſibile enim eſt actum humanum extrinſecum eſſe juſtum, ſi exercens actum ipſum nullum jus habeat illum exercendi: imò non juſtus ſeu injuſtus, neceſſariò convincitur talis uſus. Item eſt abſurdum & erroneum, quòd actus alicujus non habentis jus actum hujuſmodi faciendi, ſit juſtior & Deo acceptior, quàm habentis, cùm concludat actum injuſtum juſtiorem & Deo acceptiorem exiſtere, quàm ſit juſtus. Ex præmiſſis autem inferre nituntur (ut fertur) quòd prædictorum ſummorum Pontificum definitio, quam definierunt de paupertate Chriſti & Apoſtolorum,ac fratrum Minorum prædictorum regula (prout ſuperiùs expreſſerunt) per nos non potuit mutari, proculdubio falſa aſſerunt, dicendo prædeceſſ. noſtros definiviſſe talia, ut ſuperiùs eſt probatum, & adhuc ſic loquentes, dum per talia conſtitutiones noſtras impugnare ſatagunt, conſtitutiones illas, quibus ſe adjuvant, oſtendunt (ſi eorum falſæ aſſertiones veræ exiſterent) fore invalidas, erroneas & infirmas. Si enim nobis non licuit contra conſtitutionem Nicol. IV. prædeceſſ. noſtri, in qua ſe fundant præcipuè, aliquid ſtatuere commune, nec ſibi licuit contra ſtatuta Gregor. Innoc. & Alexand. prædictorum ſtatuere, aut aliquid declarare, quod tamen ipſum feciſſe (ſecundùm eorum aſſertionem) noſcitur evidenter: cùm enim illi declaraverint, quòd ordo Minorum habet uſum earum rerum, quas licet eis habere, quod ad uſum juris eſt referendum neceſſariò, ut ſuperiùs eſt probatum: ipſe verò ſecundùm ipſos ſtatuit, quòd nec ordo, nec fratres jus utendi habeant, ſed tantummodò ſimplicem uſum facti: & inſuper ordinavit, decrevit & ſtatuit hujuſmodi conſtitutionem, ordinationem & declarationem ſuam duntaxat à fratribus ipſis præcisè & inviolabiliter perpetuis temporibus obſervandam: conſtat non ſolùm, quòd contra declarationes prædeceſſ. prædictorum ordinaverit, ſed ipſum illas, quantùm ad ea, quæ ſua declaratio continet, etiam revocâſſe. Ipſe quoque prædeceſſor noſter in ſua declaratione ſubjunxit, ad ſedis Apoſtolicæ declarationem & ordinationem eorum, & circa ea, quæ ipſe declaraverat pertinere, ſic dicens: Si quid in prædictis ambiguitatis emerſerit, hoc ad culmen ſedis Apoſtolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apoſtolicâ ſua in hoc manifeſtetur intentio, cui ſolùm conceſſum eſt in his ſtatuta condere, & condita declarare: cujus tamen contrarium aſſerunt hujuſmodi aſſertores. Adhuc patet, quod aſſerunt, eſſe falſum: licèt enim Innoc. III. prædictus in generali Concilio interdixiſſet novas religiones inſtitui, tamen ſucceſſores ipſius (non obſtante interdicto hujuſmodi) plures leguntur ordines confirmâſſe, qui etiam (aliquibus exceptis) fuerunt poſteà per Gregor. IX. prædeceſſorem noſtrum diſſoluti certo modo in Concilio generali. Si igitur poſt interdictum generalis Concilii, licuit ſummis Pontificibus non confirmatos ordines confirmare, & eorum ſucceſſoribus ſic confirmatos in totum diſſolvere, non eſt mirum, ſi quod declarat circa regulas ordinum ſolus ſummus Pontifex, vel ordinat, liceat ejus ſucceſſoribus declarare, ſeu aliàs immutare. Patet autem, quòd neque Honorii confirmatio, neque Gregorii, neque Alexand. neque Nicolai prædictorum facta fuerit in Concilio generali, cùm per nullum ipſorum fuerit generale Concilium celebratum, licèt Innoc. IV. celebravit Concilium generale,tamen in illo, nec auctoritate alicujus Concilii facta fuit ipſius declaratio ſupradicta. Nicolaus autem IV. nec celebravit generale Concilium, nec aliquid circa dictam regulam declaravit. Gregorius autem IX. prædictus, nec confirmavit, nec declaravit dictam regulam: ſed in generali Concilio, ubi caſſati fuerunt nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum Minorum,& Prædicatorum ordines non caſſavit,ſed aſſeruit approbatos,ſic dicens: Ad eos,quos evidens ex eis utilitas Eccleſiæ univerſali proveniens perhibet approbatos, præſentem non patimur conſtitutionem extendi. Præterea dicant nobis, ubi legunt aſſertiones hujuſmodi, quòd ad fidem vel mores pertineat,Chriſtum & Apoſtolos non habuiſſe in his, quæ habuerunt, niſi ſimplicem uſum facti? profectò directè hoc ad fidem non pertinet, cùm de hoc articulus non ſit aliquis, nec ſub quo valeat comprehendi,ut patet in ſymbolis, in quibus articuli fidei continentur: nec etiam reductè, ne quaſi hoc ſacra Scriptura contineat, quo negato tota Scriptura ſacra redditur dubia: & per conſequens articuli fidei, qui habent per Scripturam ſacram probari, redduntur dubii & incerti: hoc enim in Scriptura ſacra non poterit, ſed contrarium reperiri. De fratribus autem Minoribus prædictis conſtat, quòd de ipſorum paupertate & ſimplici uſu facti, ſeu de dominio eorum, quæ ipſis offeruntur, quòd ſummus Pontifex illud ſibi & Romanæ Eccleſiæ reſervaverit vel potuerit reſervare, quòd illud reſervatum ſucceſſori abjicere non liceat, ſi hoc expedire viderit, ſeu quòd procuratores conſtitutos auctoritate ſummi Pontificis pro negotiis ordinis prædicti ſucceſſor revocare non valeat,in prædictis ſymbolis Evangelio,neque actibus Apoſtolorum & epiſtolis mentio aliqua non habetur. Unde non poſſunt ex prædictis concludere, niſi falsò, quin contra ordinata per ſummos Pontifices circa talia valeat ſucceſſor aliud ordinare: quòd Nicolaus præfatus expreſsè in ſua declaratione inſeruit, ut ſuperiùs pleniùs continetur. Nos itaque, ne fabricatores mendaciorum hujuſmodi ac etiam aſſertores de tam peſtifera, erronea & damnata doctrina, confutatione ac confuſione utique omni dignâ, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum auſu arreptando, ac petulantiâ improbâ auſi defendere publicè fuerint damnatam per conſtitutionem prædictam hæreſim, ac etiam probare, videlicet quòd Chriſtus & ejus Apoſtoli in iis, quæ habuiſſe leguntur, tantùm habuerint abſque jure aliquo ſimplicem uſum facti,ex quo (ſi verum eſſet) ſequeretur uſum Chriſti fuiſſe non juſtum, quod profectò blaſphemiam continet, & eſt catholicæ fidei inimicum, cùm hoc de pertinaci animoſitate ac erronea non ſit dubium proceſſiſſe: omnes & ſingulos, qui verbo ac ſcripto per ſe vel alium ſeu alios talia publicè præſumpſerunt, ipſos quoque qui eos docuerunt in talibus, & ut præmiſſa facerent, in damnatam incidiſſe hæreſim, ac ut hæreticos evitandos fore, de fratrum noſtrorum conſilio declaramus. Si quis autem damnatas per conſtitutionem, Cùm inter prædictam, hæreſes, vel ipſarum alteram, deinceps ſcienter verbo vel ſcripto defendere vel approbare præſumpſerit, de fratrum eorundem conſilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus evidenter habeatur. Adhuc quòd conſtitutionem noſtram, Ad conditorem canonum, ſupradictam inſano auſu

auſu impugnare niſi ſunt (ſicut fertur) diſtrictiùs de rundem fratrum conſilio inhibemus, ne quiſquam ntra definita, ordinata ſeu facta per ipſam, verbo vel ripto ſcienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis verò contrà præſumpſerit, tanquam contumax, & rebellis Romanæ Eccleſiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergò, &c. Data Avenion. IV. Idûs Novembris, Pontificatûs noſtri Anno nono.

CONSTITUTIONUM VIGINTI JOANNIS XXII. FINIS.

EXTRAVAGANTES COMMUNES, A DIVERSIS ROMANIS PONTIFICIBUS POST SEXTUM EDITÆ, CUM SUIS (UT VOCANT) SUMMULIS.

DE CONSUETUDINE.

TITULUS I.

CAP. UN.

¶ Conſuetudo impediens, ne Legati ſedis Apoſtolicæ recipian- , non valet: & ,illâ non obſtante, Legati ipſi ſunt ab omnibus re- iendi, & eos impedientes ipſo facto excommunicationem incur- t, & eorum terra Eccleſiaſtico ſubjiciuntur interdicto.

Joannes XXII. (*an. 1318. Avenioni.*)

SUper gentes & regna Romanus Pontifex à Domino conſtitutus, cùm perſonaliter ſingulas regiones circuire non poſſit, nec circa gregem ſibi creditum curam paſtoralis ſolicitudinis exercere: neceſſe habet interdum ex debito imſitæ ſervitutis, ſuos ad diverſas mundi partes (prout ceſſitates emerſerint) deſtinare Legatos, qui vices ſuas ſupplendo, errata corrigant, aſpera in plana conrtant, & commiſſis ſibi populis ſalutis incrementa miſtrent. Veruntamen aliqui hujuſmodi officium & oteſtatem ipſius Romani Pontificis, quam non ab hoine, ſed à Deo recepit, ſub ſuo arbitrio redigere montes, Legatos ipſos, niſi ab eis petiti fuerint, vel de neplacito eorum tranſmiſſi, ſibi terras ſubjectas (dintes hoc eis de conſuetudine competere) ingredi non mittunt. Nos hujuſmodi conſuetudinem, non tam tationabilem, quàm nonnunquam animarum ſaluti ntrariam, detrahentemque Apoſtolicæ poteſtati, auoritate Apoſt. penitùs reprobantes, Legatos ipſos ab nnibus, cujuſcunque præeminentiæ, conditionis, aut tûs fuerint, debere admitti decernimus: nec eos præxtu cujuſvis conſuetudinis impediri poſſe à quoquam riſtiano nomine gloriante, quò minùs regna, provins & terras quaslibet, ad quæ ipſos deſtinari contigerit, grediantur liberè, ac commiſſæ ſibi legationis officium exerceant in eiſdem. Qui verò decætero ſuper prædictis dictos Legatos, aut etiam Nuntios, quos ad quaſcunque partes pro cauſis quibuslibet ſedes ipſa tranſmiſerit, præſumpſerint impedire, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Regna, terræ & loca quælibet ſubjecta eiſdem, tamdiu ſint eo ipſo Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, quamdiu in hujuſmodi contumacia duxerint perſiſtendum. Non obſtantibus quibuslibet indulgentiis, aut privilegiis, Imperatoribus ac Regibus, ſeu quibuſcunque aliis ſub quibuſcunque modis, tenoribus & formis à ſede ipſa conceſſis, quæ contra præmiſſa nullis volumus ſuffragari.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS II.

CAP. UN.

¶ Minores XXVII. annis ſeculares, & mendicantes religioſi, ad certas Eccleſias prohibentur poſtulari: & puniuntur tam poſtulantes, quàm poſtulati.

Joannes XXII.

DIſpendiis & periculis variis, quæ ex ſubſcriptis poſtulationibus poſſent Eccleſiis evenire, & vacationum diuturnitatibus, quæ conſueverunt nonnunquam ex poſtulationibus irrationabilibus provenire, ac diſpendiis, quæ inde frequenter Eccleſiæ incurrunt, ad futuram rei memoriam obſiſtere cupientes: illum, qui vigeſimum ſeptimum non attigerit annum, ad cathedralem, necnon profeſſorem cujuſvis mendicantium ordinis ad inferiores cathedralibus Eccleſias, ad monaſteria extra ſuos ordines poſtulari edicto perpetuo prohibemus. Quòd ſi ſecùs poſtulatum fuerit & attentatum, irritum ac nullius penitùs ſit momenti. Et qui ſcienter proceſſerint ad eandem, eâ vice poſtulandi

ac eligendi poteſtate privatos, ac beneficiis, quæ in ipſa obtinebunt Eccleſia, ad quam poſtulationem hujuſmodi fecerint, per triennium noverint ſe ſuſpenſos. Poſtulatos verò, qui poſtulationis de ſe factæ negotium fuerint per ſe, vel per alium in Romana curia proſecuti, illud ibi proponi in publico vel privato Conſiſtorio facientes, etiam ſe duntaxat diſpoſitioni ſedis Apoſt. committendo, ſi ſe annum XXVII. non attigiſſe ſciverint (ut præfertur) uſque ad XXXV. annum. Cæteros verò ſeculares & religioſos extra ſuorum adminiſtrationes ordinum perpetuò ineligibiles ac impoſtulabiles eſſe decernimus, ac prorſus inhabiles ad quaſcunque dignitates Eccleſiaſticas, & beneficia quælibet obtinenda.

DE ELECTIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ Multis probat argumentis, promotos in curia non debere ad propria redire ſine literis ſuæ promotionis. Qui ſi ſecus fecerint, pro Prælatis non ſunt habendi, pœnasq́ incurrunt hic expreſſas. Et de iſta extravaganti facit mentionem Panor. in cap. qualiter. de elect. dicens: quòd nullus, antequam habeat literas Apoſtolicas ſuper ſua promotione, debet adminiſtrare, nec debet recipi ab Eccleſia tanquam Prælatus: aliàs recipientes & receptus incurrunt pœnam, de quâ hic.

Bonifacius VIII. *(an. 1300. Roma.)*

INjunctæ nobis debitum ſervitutis expoſcit, ut qui ad reformandos in Cleros mores & actus (prout nobis ex alto permittitur) ſolertiùs intendimus, ibi præcipuè reformationis accommodæ remedium apponamus, ubi majus reſpicimus periculum imminere. Sanè quàm periculoſum exiſtat, quòd aliquis in officio, dignitate vel gradu fore ſe aſſerat, & pro tali etiam habeatur, niſi priùs ipſe, quod aſſerit, legitimis oſtenderit documentis, tam ex civilibus, quàm ex canonicis inſtitutis colligitur evidenter. Aſſerenti namque cum mandatis Principis ſe veniſſe, credendum non eſt, niſi hoc ſcriptis probaverit. Nec ſimiliter creditur ſe aſſerenti Legatum. Nunquam enim Apoſt. ſedis moris fuit, abſque ſignatis apicibus undecunque legationem ſuſcipere. Sed nec dicenti ſe delegatum ſedis ejuſdem creditur vel intenditur, niſi de mandato Apoſtolico fide doceat oculatâ. Similiter Clerici ad alienam diœceſim ſine ſuorum ordinariorum literis venientes, nec in ſuis recipiantur ordinibus, nec ad ſuperiores aſcendant. Clerici quoque & Monachi, qui de ſuis civitatibus ad alienam urbem proficiſcuntur (niſi muniti veniant ſuorum literis Prælatorum) non ſunt Clerici vel Monachi reputandi. Si quis prætereà in Clerum electum ſe dicat, ſi Sacerdotem ſeſe nominet, hoc ſcrutandum eſt: quia non ſine periculo eſt in talibus communicatio indiſcuſſa. Quòd autem in illis, qui ſe Epiſcopos, vel ſuperiores Prælatos, aut etiam Abbates, Priores, ſeu alios monaſteriorum Rectores, quocunque nomine cenſeantur, appellant, ſit diſcuſſio celebris & diligens facienda, luculenter apparet: ſi ſcandala & pericula gravia (quæ ipſorum parere poſſet communicatio indiſcuſſa) diligentiùs attendantur. Hinc nos evidens evocat ratio, ut cùm præmiſſis aliis caſibus, qui minoris exiſtunt periculi, ſit ex conſtitutionibus editis jam proviſum, hunc ultimum, qui pericula graviora minatur, nequaquam ſine proviſionis opportunæ remedio relinquamus. Præſenti itaque perpetuò valiturâ conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi & alii Prælati ſuperiores, necnon Abbates, Priores & cæteri monaſteriorum regimina exercentes, quocunque nomine cenſeantur, qui apud dictam ſedem promoventur, aut confirmationis, conſecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commiſſas eis Eccleſias & monaſteria abſque dictæ ſedis literis hujuſmodi, eorum promotionem, confirmationem, conſecrationem, ſeu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtrationem accipere non præſumant: nullique eos abſque dictarum literarum oſtenſione recipiant, aut eis pareant vel intendant. Quòd ſi forſan contrà præſumptum fuerit, quòd per Epiſcopos, Prælatos, Abbates, Priores, & alios monaſteriorum regimina exercentes prædictos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur: nec quicquam interim iidem Epiſcopi vel Prælati, Abbates, Priores, vel regimina exercentes, de Eccleſiarum vel monaſteriorum proventibus percipiant eorundem. Capitula verò & Conventus Eccleſiarum & monaſteriorum ipſorum, & alii quicunque, ipſos abſque hujuſmodi dictæ ſedis literis recipientes, vel obedientes eiſdem, tamdiu ſint à beneficiorum ſuorum perceptione ſuſpenſi, donec ſuper ejuſdem ſedis gratiam meruerint obtinere. Similiter quoque Epiſcopi, Prælati, Abbates, Priores, & alii monaſteriorum regimina exercentes prædicti, ſolito fidelitatis & obedientiæ juramento non præſtito. Illi etiam Pontifices, quos apud prædictam ſedem pallium continget recipere, abſque literis traditionis ipſius pallii nequaquam ab eadem diſcedant: diſcedentes verò (quouſque hujuſmodi juramentum præſtiterint, & literas obtinuerint) nihil de ipſarum Eccleſiarum & monaſteriorum proventibus percipiant: & quicquid interim per eos (ut de aliis prædicitur) actum fuerit, viribus non ſubſiſtat.

CAP. II.

¶ Si religioſus electus non petierit ipſe vel ejus electores licentiam conſentiendi, intra tempus moderandum pro præſentia vel abſentia ſuperioris, eſt eo ipſo privatus jure ſibi ex electione quaſito, & poſſunt electores alium eligere. h. d. addit. ad c. quàm ſit. de elect. in 6.

Benedictus XI. *(an. 1304. Roma.)*

SI Religioſus, qui abſque ſui ſuperioris licentia electioni de ſe factæ conſentire non poteſt, illam poſt electionem ſibi præſentatam, vel ejus electores, intra tempus pro ejuſdem ſuperioris præſentia vel abſentia moderandum, nequaquam obtineat, dat generale Concilium Lugdunenſe electoribus extunc ad electionem aliam procedendi liberam facultatem. Verùm quia frequenter dubitatum eſt, an etiam ſit eo ipſo jure (ſi quod ei competebat ex hujuſmodi electione) privatus: ſtatuimus illo eum hoc ipſo fore privatum.

CAP. III.

¶ Quatuor Patriarchalibus Eccleſiis vacantibus, ſtatuitur illis non poſſe provideri Romano Pontifice inconſulto: quòd ſi ſecùs factum fuerit, irritum decernitur.

Idem.

SAncta [a] Romana Eccleſia, quæ diſponente Domino ſuper omnes aliàs ordinariæ poteſtatis obtinet principatum à Deo, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium, & magiſtra, quatuor Patriarchales ſedes inſtituit, inter quas poſt ipſam Romanam Eccleſiam, Conſtantinopolitanam primum, Alexandrinam ſecundum, Antiochenam tertium, & Hieroſolymitanam quartum locum voluit obtinere, ipſaſque multis prærogativis & honoribus ac privilegiis decoravit: de quarum proviſionibus cùm eas vacare contingit, tanto eſt accuratiùs cogitandum, & attentiùs providendum, quantò majoris eminent altitudine dignitatis, & periculosè erraretur in proviſionibus earundem. Super hoc igitur cum fratrib. noſtris habitâ deliberatione maturâ, inter alia noſtræ conſiderationi occurrit, quòd omnes (proh dolor!) prædictarum ſedium Patriarchalium civitates, aut ſunt deſtructæ, aut occupatæ ab infidelibus, vel à Schiſmaticis detinentur, ipſarum Capitulis, ſeu Conventibus, & Canonicis diſperſis undique extra civitates ipſas, per alias regiones, ſeu loca à civitatibus ipſis remota.

a *Vide notata per Doct. in c. antiqua. extra de privil.*

Ex

t quo contingit (ſicut experientia nuper nos docuit) iòd vacante Conſtantinopolitanâ Eccleſiâ, per mortem onæ memoriæ Petri Patriarchæ, ſolùm per unum dunxat ejus Canonicum fuit de novo paſtore electio celeata, aliis Canonicis ſuis agentibus in remotis: dictus men electus juri, ſi quod ſibi ex electione hujuſmodi ompetebat, in noſtris manibus ſpontè ac liberè reſignat. Ideoque de eorundem fratrum conſilio & Apoſtocæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, ut quandiu civitas ipſæ Schiſmaticorum, aut infidelium ſubſunt, aut ſubunt ditioni, aut detinebuntur per eos, Canonici dictam patriarchalium ſedium, cùm vas vel ipſarum aliam, ſeu aliquas vacare contigerit, ad electionem, poulationem, ſeu quamvis proviſionem de præficiendo ſi Patriarchâ vel paſtore nullo modo procedant, quouſue ad Apoſt. ſedis notitiam deducatur. Nos enim à ita præſentium decernimus irritum & inane, ſi ſecus er prædicta Capitula, Conventus vel Canonicos, aut uemvis alium vel alios ſcienter vel ignoranter fuerit tentatum: non obſtantibus quibuſcunque ipſarum Ecleſiarum, vel alicujus earum conſuetudinibus vel ſtatus, juramento, confirmatione dictæ ſedis, vel quâcunue firmitate vallatis, ſeu conſtitutionibus, privilegiis, l indulgentiis ſedis ejuſdem, per quæ effectus præſenum impediri poſſet quomodolibet, vel differri, & de ibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum noſtris literis habenda eſſet mentio ſpecialis. Nulli gò, &c. Data Laterani X. Calend. Januar. Pontificatûs oſtri Anno 7.

CAP. IV.

¶ *Cùm beneficia apud ſed. Apoſt. vacantia ſint ſoli Papæ reſervata, oſtendit, quæ & quorum apud ſedem vacare dicantur eanm. Et primò loquitur de reſervationibus, ſecundò de penſionibus.*

Joannes XXII. (*an. 1316. Avenioni.*)

X debito paſtoralis officii, nobis quanquam immeritis ſupernâ diſpoſitione commiſſi, periculis aniarum & Eccleſiarum ac monaſteriorum diſpendiis, uæ ob ipſorum vacationes diutinas ipſis ſolent frequentiùs provenire, congruis remediis (quantùm nois ex alto conceditur) ſalubriter occurrere intendens, ut celeriùs & utiliùs provideatur Eccleſiis ac moſteriis antedictis, & ut Rom. Eccl. quæ ſuper ipſas Ecleſias ac monaſteria ex divina proviſione obtinere dioſcitur principatum, honor debitus impendatur: præceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, prætim fel. record. Bonif. VIII. qui dignitates, perſonas, Eccleſias & alia Eccleſiaſtica beneficia, & Cl. V. qui m hujuſmodi dignitates, perſonatus, Eccleſias, beneia, quàm cathedrales Eccleſias quaſlibet, monaſtea, prioratus, adminiſtrationes & officia quæcunque, æ apud ſedem Apoſt. vacarent, proviſioni Apoſtoli ſub certis tenoribus reſervaverunt, veſtigiis inhærens: Nos ex cauſis rationabilibus, quæ ad id noſtrum imum induxerunt, de fratrum noſtrorum conſilio onnulla detrahendo, aliqua declarando, & quædam ldendo de novo, Epiſcopales, & earum ſuperiores ſedes, onaſteria, & regulares Eccleſias, ad quæ hi qui eis pro mpore præficiendi ſunt, etiam per electionem canocam aſſumuntur, Prioratus, officia vel adminiſtrations eorundem, dignitates, perſonatus, præbendas, iaque Eccleſiaſtica beneficia, cum cura vel ſine cura, iocunque nomine cenſeantur, quæ apud prædictam dem vacant ad præſens, & exnunc in antea (donec iriſti dignatio nos dignabitur univerſalis Eccleſiæ onſæ ſuæ regimini præſidere) vacare contigerit apud m, proviſioni noſtræ de fratrum noſtrorum conſilio ctoritate Apoſtolicâ reſervamus. Hujuſmodi autem les, monaſteria, Eccleſias & alia præfata beneficia Ecſiaſtica, per mortem vel depoſitionem, ac privatiom eorum, qui ea obtinerent, per electionum caſſationem, poſtulationum repulſionem, renunciationem quorumlibet, proviſionem, tranſlationem, ſive per ſucceſſionem muneris conſecrationis, aut benedictionis dudum à dicto Clemente prædeceſſ. noſt. promotis impenſi: niſi de ipſis diſpoſuerit prædeceſſor, & à nobis, ſive auctoritate noſtrâ promovendis impendendi apud ſedem ipſam, vel etiam ubicunque aut quovis alio modo canonicè vacare, apud ſedem intelligimus prælibatam. Epiſcopales inſuper vel alias dignitates, Eccleſias, Monaſteria, & alia prædicta fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium apud dictam ſedem per eorum obitum vacare cenſemus, ſive inibi, ſive alibi ubicunque ipſos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus & beneficiis quibuslibet (ut de aliis præmittitur) officialium noſtrorum, videlicet Vicecancellarii, ejuſdem Eccleſiæ Camerarii, Notariorum, auditoris contradictarum, correctorum, ſcriptorum literarum, ac pœnitentiariorum noſtrorum, necnon abbreviatorum curiæ Romanæ locum ſibi volumus vendicare. Rurſus hujus noſtræ reſervationis edictum ad dignitates, & alia jam dicta Capellanorum noſtrorum commenſalium, & quorumlibet aliorum ratione officii, vel ex cauſa legitima in dicta curia morantium, quando à nobis pro noſtris, & ejuſdem ſedis negotiis proſequendis, & ipſa curia quocunque modo præmiſſi, vel aliqui eorum tranſmiſſi, aut legati vel nuncii fuerint, & eos ubilibet ante ipſorum ad præfatam curiam reditum (durante legatione, ſeu proſecutione ipſorum negotiorum) rebus eximi contigerit ab humanis, duximus extendendum. Et idipſum etiam eſſe volumus in hujuſmodi Capellanis commenſalibus, etiamſi (ut præmittitur) nunc tranſmiſſi fuerint ubicunque, & ipſos rebus eximi contigerit ab humanis. Cæterùm edictum ipſum trahimus ad ſedes, monaſteria, & alia ſupradicta, quæ vivente adhuc dicto Clem. prædeceſſore noſtro uſque ad ejus obitum, niſi de ipſis per eum fuerit ordinatum, & deinde uſque ad datam præſentium apud ſedem vacaverint eandem, illaque vacare decernimus apud ipſam, dummodò in eis jus in re, licèt ad rem non ſit aliquibus acquiſitum: Decernentes extunc irritum & inane, ſi ſecùs in prædictis & ſingulis eorum ſcienter vel ignoranter, per quæcunque ſeu quoſcunque Apoſtolicâ vel aliâ quâvis auctoritate attentatum fuerit, vel contigerit in poſterum attentari: Non obſtantibus piæ memoriæ Gregorii decimi, ac Bonifacii octavi, & aliorum Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus ſuper hoc editis: quatenus edicto eſſent & ſunt contrariæ memorato. Cæteris in ipſis conſtitutionibus contentis, in ſuo robore duraturis. Penſiones inſuper annuas ab Epiſcopis & eorum ſuperioribus aliiſque Prælatis inferioribus, necnon quibuſcunque Capellanis, Conventibus, collegiis, vel ſecularibus perſonis factas & faciendas perſonaliter, aliquibus ex eiſdem Cardinalibus, ſeu quibuſvis aliis ex prænominatis perſonis, & penſiones prætereà ſeu aſſignationes quantitatum quarumlibet ſuper certis Provinciis, diœceſibus, Eccleſiis, Monaſteriis, vel aliis Eccleſiaſticis locis aut ordinibus, etiam à quibuſvis prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus factas præmiſſis perſonis, ſive alicui earundem, vel monaſteria, Prioratus, adminiſtrationes quaſlibet, beneficia regularia, vel alia quælibet quocunque nomine cenſeantur, non conſueta ab olim Clericis ſecularibus aſſignari, hujuſmodi perſonis vel alicui earundem collata, ſive conceſſa in commendam, vel alio quovis titulo ab eiſdem prædeceſſoribus ſeu aliis Epiſcopis, vel ſuperioribus Prælatis, Capitulis, aut Conventibus, vel collegiis ſub edicto prædicto nolumus aliquatenus comprehendi: quò minùs eis cedentibus vel decedentibus, ſive illa quovis alio modo dimittentibus, monaſteria ipſa, Prioratus, adminiſtrationes, beneficia, ac loca hujuſ-

modi, ad Eccleſias & monaſteria, ſive alia loca religioſa, vel alia Eccleſiaſtica, eorumque Prælatos, ſive perſonas, ad quas anteà eorum diſpoſitio pertinebat, ſeu quibus immediatè ſubeſſe noſcuntur, liberè revertantur: niſi eis quid canonicum obſtiterit, vel de ipſis aliter duxerimus diſponendum.

DE AUCTORITATE ET USU PALLII.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Pallii traditio per objectum criminis vel defectûs retardari non debet, niſi objiciens præmiſſo juramento de objectis promptam fidem faciat. Et quid ſit promptam fidem facere, declarat.

Joannes XXII. *(an. 1318. Avenion.)*

MAlitiis hominum, quæ ſæpè circa impediendam pallii dationem committuntur, volentes ſalubriter obviare, hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſancimus, ut deinceps per objectum cujuſvis criminis ſeu defectûs traditio pallii, facienda his, qui ad Metropolitanarum Eccleſiarum, ſeu aliarum regimen aſſumuntur, non impediatur in aliquo nec retardetur, niſi objicientes firment corporali præſtito juramento, ſe id malitioſè non agere, ſed objecta vera eſſe ſe credere, ac de objectis offerant facere promptam fidem: & nihilominùs ad pœnam talionis, ſeu extraordinariam ſe obligent arbitrio præſidentis. Promptam verò fidem intelligimus in hoc caſu, ſi intra bimeſtris temporis ſpatium numerandum à die collationis in antea, probaverint legitimè, quod opponunt. Quod ſi non fecerint, eorum objectibus nequaquam obſtantibus, ad ipſius traditionem pallii procedatur. Per traditionem autem hujuſmodi, viæ accuſationis, denunciationis, vel inquiſitionis, nullum volumus præjudicium generari.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS V.

CAP. UN.

In religioſorum mendicantium conventibus plures campanæ eſſe non poſſunt ſine ſpeciali Papæ licentia: plures autem campanulas in refectoriis, capitulis & alibi, licitè poſſunt ipſi religioſi mendicantes habere. h. d. Et eſt extravagans notabilis: & quia pulſare campanas eſt cuſtodis officium, ut patet eod. tit. c. 1. in ant. ideò hìc non abs re collocata eſt.

Joannes XXII. *(an. 1323. Avenioni.)*

QUia cunctos orthodoxæ fidei profeſſores, & viros præſertim Eccleſiaſticos ſic hortamur adinvicem, & quoad alios etiam converſari, quòd ex ipſorum geſtis nullius offendatur juſtitia, nec cuiquam ſcandali materia præparetur: Advertentes quòd eo, quòd nonnulli mendicantium ordinum profeſſores in nonnullis ſuis conventibus plures campanas obtinent, & in poſterum ſatagunt obtinere, cathedrales ac Eccleſiæ aliæ ſuæ queruntur propterea juſtitiæ detrahi, & exinde civitatibus locorum interdum afferri divinis officiis impedimentum, videturque inter ipſos litigiis & ſcandalis via aperiri. Nos præmiſſis obviare cupientes periculis, pacemque deſiderantes inter ipſos (ſine qua benè pacis auctor non colitur) obſervari: de fratrum noſtrorum conſilio hoc edicto perpetuo ordinamus, quòd religioſi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu ſuo, ſeu loco, plures campanas habeant, ſine ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali. ſed unâ tantummodò pro loco quolibet ſint contenti. Quòd ſi forſan communitas ſeu univerſitas aliqua Eccleſiaſtica vel mundana, ſeu iidem religioſi pro illis, in aliquo ipſorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, ſed aliam ſolam eorum ſpecialiter uſibus deputatam pulſare valeant horis diurnis & nocturnis, Miſſis & aliis conſuetis. Cæterùm religioſis eiſdem permittimus, quòd ubi hactenus plures campanas ſine lite & contradictione quâlibet in uſu duntaxat proprios habuerint, & nunc habent, illis etiam deinceps liberè uti poſſint. Aliis quibuſcunque per eos habitis intra trium menſium ſpatium de ſuis locis ſeu campanilibus deponendis, & nullatenùs iterùm reponendis. Verùm campanulas, quæ in Refectoriis, Sacriſtiis, Capitulis, & aliis forſan officinis religioſorum ipſorum conſueverunt haberi, ſub iſta noſtra ordinatione nolumus comprehendi. Nulli ergò, &c. Datum 2. Novembris, Pontificatûs noſtri Anno 8.

DE OFFICIO DELEGATI.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Literæ Apoſtolicæ impetratæ ad gratias ſeu ad lites in aliquibus civitatibus ſeu diœceſibus, dum erant integræ, non obſtante diviſione factâ de ipſis in duas ſeu plures civitates ſeu diœceſes quæ diviſio facta propter divini cultûs augmentum, & populi incrementum, & etiam executores ſeu Judices earundem, habeant ſub eiſdem modo & forma illum vigorem in ſic diviſis, quem habebant in illis, dum integræ remanebant. a

Joannes XXII. *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.*

(an. 1318.)

SEdes Apoſtolica in ſuis actibus veritatem proſequens, lucem amans, libenter evitat nodoſæ ambiguitatis involucrum: Illamque ſibi ſemper in ſuis ordinationibus reſervare cautelam intendit, ut de illis ita proveniant commoda, quòd aliis non immineat detrimentum. Sanè pridem ad divini cultûs augmentum, & ad ſalutem populi, quem in nonnullis civitatibus & diœceſibus ſic multiplicârat altiſſimus, quòd in earum ſingulis ſingulorum vultus nequibat, ut deceret, unicus paſtor inſpicere, aut alias partes boni paſtoris implere: ſalubriter intendentes, in ipſis diœceſibus, quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceſes duximus dividendas, certas earum civitates ac Eccleſias ereximus cathedrales, quarum ſingulis proprias diſtinctas & limitatas juſſimus aſſignari. Verùm quoniam plures ante ordinationem ſeu diviſionem noſtram hujuſmodi tam à nobis, quàm à prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus Apoſtolicas obtinuerunt literas, ſuper beneficiis Eccleſiaſticis in ipſis tunc integris diœceſibus vacaturis, quarum nonnullæ reſtant adhuc executioni mandandæ: Nos amovere volentes cujuſvis dubitationis ſcrupulum, qui circa executionem gratiarum ſuper hujuſmodi beneficiis conceſſarum poſſet forſan incidere, conſiderantes attentiùs, quòd per ordinationem ſeu diviſionem noſtram prædictam, jus ad rem expectantibus dicta beneficia antè competens ex ratione immutari non debet, quin adeò efficax in diviſis diœceſibus maneat, ſicut in ipſis quondam integris: auctoritate præſentium declaramus, quòd omnes & ſingulæ gratiæ, ſuper beneficiis vacaturis ante diviſionem hujuſmodi in ipſis quondam integris diœceſibus à nobis vel prædictis prædeceſſoribus noſtris perſonis quibuſcunque conceſſæ, tam in ipſis nunc diviſis, quàm in aliis diœceſibus deciſis ab illis, eiſdem modo & formâ poſſint ſuo ordine per executores demandatos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante diviſiones ſæpefatas poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apoſtolicas juſtitiam continentes, ut videlicet Judices dati per illas in cauſis quarumlibet perſonarum, quæ nunc de eiſdem diœceſibus diviſis exiſtunt,

a *Hæc extravagans habetur inter XX. Joan. XXII. ſub tit. de conceſſ. præb. cum gl. domini Zenzelini.*

poſſint

oſſint juxta earum tenorem perinde procedere, ac ſi di- æ diœceſes, de quibus mentio in eiſdem literis habe- ır, integræ remanſiſſent. Nulli ergò omninò homi- ım liceat hanc paginam noſtræ declarationis infringe- , vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc tentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis ei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe- overit incurſurum. Datum Avenion. 3. Cal. Novemb. ontificatûs noſtri Anno 2.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.
TITULUS VII.
CAP. I.

¶ Epiſcopus monaſterium viſitans non tenetur accipere Mona- os illius monaſterii pro tabellionibus, etiamſi hoc haberet conſue- ıdo: nec in actu viſitationis debet eſſe ſolus, ſed duos vel tres Cle- cos cum Notario, qui ſimiliter ſit Clericus, ſecum aſſumat. h. d.

Bonifacius VIII. *an. 1301. in Latio.*

DEbent ſuperioribus ſuis reverentiam ſubditi: & dum ſalubriter ab eis pro culpis correctionem velut curantium medicamenta recipiunt, obe- ientiam exhibere tenentur. Rurſùs oportet Præpoſitos ım charitate a corrigere: decet eos inferre humiliter, ıod docent, & paternâ ſubjectos dilectione fovere- . e debitor delicatus effugitur, ſic oneroſus creditor mi- imè reperitur. Sanè dudum venerabili fratre noſtro A. piſcopo Dulmen. ad viſitandum Capitulum ſuæ Eccle- æ Dulmen. quæ regularis ordinis ſancti Benedicti fore oſcitur, deſcendente, Prior & Capitulum ipſius Eccleſiæ ıcipientes, quòd de conſuetudine erat Eccleſiæ ſupradi- æ, à tempore, cujus non erat memoria, inconcuſsè ſerva- , quòd Epiſcopi Dulmen. qui fuerunt pro tempore, r ſe ſolos abſque aliis religioſis ſibi adjunctis, vel Cle- cis, vel Laicis ſecularibus quibuſcunque, aſſumptis ſibi co Notarii Monacho, ſeu Monachis Capituli memora- viſitationem ſuam hactenus præfato impenderunt Ca- pıtulo: ſupplicârunt eidem Epiſcopo, ut omnes tam Cle- cos, quàm Laicos, religioſos & ſeculares (antequam ſitationem actualiter exerceret) à Capitulo præciperet moveri: quibus amotis, parati erant ipſum admittere viſitationem hujuſmodi peragendam. Et quia dictus piſcopus eos ſuper hoc non audivit, quanquam prote- ıretur ſe velle omnes Clericos ſuos, & alios (præter es, vel quatuor, & Notarium) removere, & ſic ſuam ſitationem incipere & complere, idem Prior & Capi- lum ad ſedem Apoſtolicam appellârunt. Propoſito ita- ıe hujuſmodi negotio coram nobis, & auditis, & intel- ctis, quæ partes dicere voluerunt: nos conſiderantes, ıòd conſuetudo prædicta contra communem utilita- m, facultatem probationum (quæ non eſt anguſtanda) ſtringit, propter quod etiam, ut ſalva ſcilicet ſit rerum obatio, quia publicè intereſt, ne veritas occultetur, cau- ım eſt jure, ut curent magiſtratus teſtari, id eſt, teſtifi- ıri volentibus, ſeipſos, & alios teſtes, vel ſignatores ıbere. Et ſtatuit generale Concilium, ut à Judicibus lhibeatur perſona publica, vel duo viri idonei, qui acta nſcribant. Quos quidem Monachos ad prædicta, tum opter eorum profeſſionem, quæ illorum vocem facit neſtam, & ipſos arcet à judiciis, & publicis ſive civi- pus actibus, nec patitur (prout conſtitutio novella de- ırat) niſi in inquiſitionis hæreticæ pravitatis cauſa, bellionis (cujus vicem in hac parte duo viri per ſupra- ctum Concilium obtinent) officium exercere: tum ıia ſuſpecti nec contra Priorem, aut Capitulum, qui ıs ſubſunt, quæ corrigenda invenirentur, fideliter & ctè conſcriberent, conſtat non eſſe idoneos. Attenden- tes quoque, quòd id Epiſcopali non modicum detrahit dignitati, ſi ab Epiſcopo, qui dignitatem propriam ſuo ingenio augere debet, comites honoris ſui causâ adhibi- ti, abducantur, ſeque ſolum ſuſpectis quandoque, forſi- tan quos viſitat, committere compellatur: Dictam con- ſuetudinem, per quam prælibati Prior & Capitulum vi- dentur nimiùm delicati, tanquam non rationabilem re- probamus. Sed ne ſit Epiſcopus oneroſus, decernimus, noſtrorum prædeceſſorum veſtigiis inhærentes, ut cùm ad viſitationem decætero faciendam in Eccleſia memora- ta deſcenderit, in viſitationis actu duas vel tres honeſtas perſonas Clericali charactere inſignitas, quarum una ad minus ſit religioſa ordinis ſupradicti, & unum Nota- rium Clericum ſecum habeat, & non plures: Conſuetu- dine aliquâ obtentâ, & compoſitione quâlibet inter par- tes ipſas ſuper hoc in contrarium factâ hactenus, non ob- ſtante. Nulli ergò liceat hanc pag. noſtrarum reproba- tionis, conſtitutionis, &c. Datum Anag. X. Calend. Au- guſt. Pontificatûs noſtri Anno 8.

a Vide Conc. Trid. ſeſſ. 13. de refor. c. 1.

CAP. II.

¶ Beneficia plura incompatibilia obtinens ſine diſpenſatione, debet illa præter ultimum in manu ordinarii intra duos menſes dimittere: aliàs pœnas incurrit hic poſitas. Et debet Ordinarius tales plura beneficia obtinentes compellere ad oſtendendam diſpen- ſationem: quod ſi non fecerit, ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenditur. vide cap. Ordinarii. eod. tit. lib. 6. quod ſi diligenter notetur, hæc ex- travagans ſub hoc tit. rectè collocata dicetur.

Joannes XXII. *(an. 1318. Avenioni.)*

UT a quos virtutis amor à vitio ambitionis execran- dæ, & avaritiæ cæcitate non retrahit, ſaltem rigor coërceat diſciplinæ: Statuimus, ut quicunque plures di- gnitates, vel perſonatus, aut parochiales Eccleſias, aut di- gnitatem, vel perſonatum cum alio beneficio curam ani- marum habente, ſimul ſine diſpenſatione canonica de- tinens, illa omnia & ſingula (illa duntaxat excepto, quod ultimò receperit, quod poſſit, ſi tamen in eo ex collatio- ne canonica jus ſibi competat, retinere) intra duos men- ſes à die notitiæ hujuſmodi noſtræ conſtitutionis conti- nuè numerandos, efficaciter verbo & facto, abſque frau- de aliqua in manu Ordinarii dimittere teneatur, per eum, vel per eos, ad quem, vel ad quos eorum diſpoſitio ſpectabit, ea vice liberè diſponenda. Quod ſi non fece- rit, etiam illo ſit ipſo jure privatus, in quo jus compete- bat eidem: & inhabilis ad quæcunq; beneficia obtinen- da penitùs cenſeatur. Qui verò deinceps receperit digni- tatem, vel perſonatum, aut beneficium curam habens a- nimarum annexam, ſi priùs ſimile beneficium obtinebat, primum, quo poſtquam ſecundi poſſeſſionem habuerit, vel per eum (omni dolo & fraude ceſſantibus) quo minùs habeat, ſteterit, privatus noſcitur ipſo jure, abſque moræ diſpendio in manu Ordinarii omninò ſimiliter dimittere teneatur, per eum vel eos, ad quem ſeu quos collatio ſeu ordinatio ſpectaverit, diſponendum: quod niſi fece- rit, extunc ſecundo ſit ipſo jure privatus, & inhabilis ad ſacros ordines, & ad quodcunque beneficium Eccleſiaſti- cum obtinendum. Ut autem præmiſſorum fructus faci- liùs ſubſequatur, omnibus & ſingulis Ordinariis in vir- tute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab ingreſſu Eccleſiæ, quam eos (ſi in exequendis ſubſequen- tibus negligentes fuerint) incurrere volumus ipſo fa- cto, diſtrictè præcipimus & mandamus, ut ſub certa & formidabili pœnâ eorum arbitrio infligendâ, ſubditis ſuis plures dignitates & perſonatus aut Eccleſias, qui- bus cura imminet animarum, aut dignitatem vel perſo- natum cum alio beneficio, cui cura ſimilis ſit annexa, obtinentibus, injungere debeant, quòd diſpenſationes,

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 1. de reform. cap. 2. & 4. & ſeſſ. 24. de reform. c. 17.*

auctoritate quarum hujuſmodi Eccleſias, perſonatus, vel dignitates obtinent, ſi quas habent, necnon & titulos Eccleſiarum, dignitatum vel perſonatuum eorundem, intra tempus pro facti qualitate ipſorum ordinariorum moderandum arbitrio, ordinariis ipſis, vel iis, quem vel quos ad hoc duxerint deputandos, exhibere procurent: De proceſſibus habendis ſuper his exhibitis, propoſitis & productis, redditurí abſque moræ diſpendio per ſcripta publica conficienda ſuper his ſedem Apoſtolicam certiorem.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ Omnes Chriſti fideles de neceſſitate ſalutis ſubſunt Romano Pontifici, qui utrumque gladium habet, & omnes judicat, à nemine autem judicatur. Hæc tamen extravagans Regem Franciæ & regnicolas non amplius ſubjicit Eccleſiæ Romanæ, quàm priùs erant: ut patet J. de privil. meruit.

Bonifacius VIII. (*an. 1302. Romæ.*)

UNam ſanctam Eccleſiam catholicam & ipſam Apoſtolicam urgente fide credere cogimur & tenere. Noſque hanc firmiter credimus & ſimpliciter confitemur: extra quam nec ſalus eſt, nec remiſſio peccatorum, Sponſo in Canticis *a* proclamante: [*Una eſt columba mea, perfecta mea. Una eſt matri ſuæ, electa genetrici ſuæ:*] quæ unum corpus myſticum repræſentat, cujus caput Chriſtus: Chriſti verò Deus. In qua unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma. Una nempe fuit diluvii tempore arca Noë, unam Eccleſiam præfigurans, quæ in uno cubito conſummata, unum (Noë videlicet) gubernatorem habuit & Rectorem, extra quam omnia ſubſiſtentia ſuper terram legimus fuiſſe deleta. Hanc autem veneramur & unicam: dicente Domino in *b* Propheta: [*Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam:*] Pro anima enim, id eſt, pro ſe ipſo, capite ſimul oravit & corpore: quod corpus unicam ſcilicet Eccleſiam nominavit, propter ſponſi, fidei, ſacramentorum & charitatis Eccleſiæ unitatem. Hæc eſt tunica *c* illa Domini inconſutilis, quæ ſciſſa non fuit, ſed ſorte provenit. Igitur Eccleſiæ unius & unicæ, unum corpus, unum caput, non duo capita, quaſi monſtrum, Chriſtus videlicet & Chriſti vicarius Petrus, Petrique ſucceſſor, dicente Domino ipſo Petro, [*Paſce* d *oves meas,*] meas, inquit, & generaliter, non ſingulariter has vel illas, per quod commiſiſſe ſibi intelligitur univerſas. Sive ergò Græci ſive alii ſe dicant Petro ejuſque ſucceſſoribus non eſſe commiſſos, fateantur neceſſe ſe de ovibus Chriſti non eſſe: dicente Domino in Joanne: Unum *e* ovile & unicum eſſe paſtorem. In hac ejuſque poteſtate duos eſſe gladios, ſpiritalem videlicet & temporalem, Evangelicis dictis inſtruimur. Nam dicentibus Apoſtolis, [*Ecce gladii duo hic:*] in Eccleſia ſcilicet, cùm Apoſtoli loquerentur, non reſpondit Dominus nimis eſſe, ſed ſatis. Certè qui in poteſtate Petri temporalem gladium eſſe negat, malè verbum attendit Domini proferentis, [*Converte gladium tuum* f *in vaginam.*] Uterque ergò eſt in poteſtate Eccleſiæ, ſpiritalis ſcilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro Eccleſia, ille verò ab Eccleſia exercendus. Ille Sacerdotis, is manu Regum & militum, ſed ad nutum & patientiam Sacerdotis. Oportet autem gladium eſſe ſub gladio, & temporalem auctoritatem ſpiritali ſubjici poteſtati. Nam cùm dicat Apoſtolus: [*Non* g *eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt:*] Non autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in ſuprema. Nam ſecundùm B. Dionyſium, Lex divinitatis eſt, infima per media in ſuprema reduci. Non ergò ſecundùm ordinem univerſi omnia æquè ac immediatè, ſed infima per media & inferiora per ſuperiora ad ordinem reducuntur. Spiritalem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere poteſtatem, oportet tantò clariùs nos fateri, quantò ſpiritalia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & ſanctificatione, ex ipſius poteſtatis acceptione, ex ipſarum rerum gubernatione claris oculis intuemur. Nam veritate teſtante, ſpiritalis poteſtas terrenam poteſtatem inſtituere habet, & judicare, ſi bona non fuerit: ſic de Eccleſia & Eccleſiaſtica poteſtate verificatur vaticinium Hieremiæ: [*Ecce* a *conſtitui te hodie ſuper gentes & regna:*] & cætera, quæ ſequuntur. Ergò ſi deviat terrena poteſtas, judicabitur à poteſtate ſpiritali: ſed ſi deviat ſpiritalis minor, à ſuo ſuperiori: Si verò ſuprema à ſolo Deo, non ab homine poterit judicari: teſtante Apoſtolo, [*Spiritalis* b *homo judicat omnia, ipſe autem à nemine judicatur.*] Eſt autem hæc auctoritas (& ſi data ſit homini, & exerceatur per hominem) non humana, ſed potiùs divina, ore divino Petro data, ſibique ſuiſque ſucceſſoribus in ipſo quem confeſſus fuit petra firmata dicente Domino ipſi Petro: [*Quodcunque ligaveris* c, *&c.*] Quicunque igitur huic poteſtati à Deo ſic ordinatæ reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, niſi duo (ſicut Manichæus) fingat eſſe principia, quod falſum & hæreticum judicamus: quia teſtante *d* Moyſe, non in principiis, ſed in principio cœlum Deus creavit & terram. Porrò ſubeſſe Romano Pontifici omni *e* humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus omninò eſſe de neceſſitate ſalutis. Dat. Laterani, Pontificatûs noſtri Anno 8.

a *Cantic. 6.* b *Pſalm. 21.* c *Joan. 19.* d *Joan. 21.* e *Joan. 10.* f *Matth. 26.* g *Rom. 13.*

CAP. II.

¶ Prælati non diſcurrant, præſertim habitu transformato: qui ſi ad curiam venerint, inde recedere non debent, ſine Papæ licentia: aliàs ipſi & receptantes illos excommunicati ſunt.

Joannes XXII. (*an. 1318. Avenioni.*)

UT Prælatorum inepta diſcurſibus gravitas & ſimplicitas ſimulationibus obvia, & ipſorum ad Chriſti vicarium indevotio, religioſitati quippe contraria, non immeritò arguenda, cùm reverentiam illorum ſanctitas, lucem puritas, firmoſque maturitas poſcat greſſus, ut ſint vitâ mundi, famâ clari, proficuique reddantur exemplo. Verùm quia ipſorum quorundam (ut fide dignorum habet aſſertio) eò vana prorupit interdum, ne dixerimus pernicioſa temeritas, quòd (veſtibus ſpiritalis ſanctitatis abjectis, diſſimulato habitu) ad remotas à ſuis ſedibus partes ſe transferunt. Quinimò ad ſedem Apoſtolicam clanculo, nobis non viſis, nec inſinuato *f* quòd venerint, veniſſe, latitâſſe, diſceſſiſſeque dicantur: nos ne tacentibus nobis non præciſus hujuſmodi morbus invaleat, dum providum creditur, quod incautum, licitum, quod impune: Omnibus Epiſcopis, ſuperioribusque Prælatis ſub obteſtatione divini judicii inhibemus, ne abſque rationabili cauſa, timoris fortè vel alia, extra ſuarum civitatis & diœceſis ac Provinciarum (mutatis habitibus) limites indiſcretè diſcurrant. Inhibemus etiam, ne qui Epiſcoporum & ſuperiorum ipſorum latenter (præſertim habitu transformato) venientes ad curiam, de ipſa (Romani Pontificis non præſentati conſpectibus, vel ſaltem ab eo recedendi licentiâ non obtentâ) recedant. Si qui verò Epiſcoporum & ſuperiorum hujuſmodi noſtræ inhibitionis contradictores extiterint, & abſque ipſius Romani Pontificis recedendi licentia conceſſa, eoque non viſo, receſſerint ab eadem, necnon ſi qui ſcienter receptaverint antedictos,

a *Hierem. 1.* b *1. Cor. 2.* c *Matth. 16.* d *Gen. 1.* e *Aliàs, ita: omnem humanam creaturam.* f *Aliàs intimato.*

niſi

niſi id confeſtim eidem Romano Pontifici, vel alicui, per quem hoc ipſum ad ejus crediderint deduci notitiam, manifeſtare curaverint (etiamſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali vel quâvis aliâ dignitate præfulgeant) eos excommunicationis ſententiâ innodamus.

CAP. III.

¶ Prælati ad curiam non debent more noctuæ latenter venire, nec inde ſine papali licentia recedere: aliàs infideles judicantur, & ſententiâ excommunicationis ligantur.

Joannes XXII.

ETſi deceat quoslibet ſubditorum curam exercere ſollicitè, & per omnia velut lucis filios ambulare: hoc tamen præcipuè ab ipſis exigitur, qui conſtituti per altitudinem dignitatis, ut in ſpeculâ, circa commiſſas ſibi plebes paſtorum ſimul & cuſtodum partes implere tenentur, & coram ipſis laudabilium operum exemplo lucere. Ad noſtrum ſanè pervenit auditum, quòd nonnulli pontificali præditi dignitate, gregum ſuorum cuſtodiam negligentes, & abhorrentes lucem, tanquam filii tenebrarum, non verentur ſe ab ovium ſuarum cura, mercenarii more, tempore longo ſubducere, & pontificali dignitate rejectâ non erubeſcunt vagari per devia ſub habitibus transformatis, ac contempto de exhibendo paribus & ſuperioribus honore præcepto, ſic abjecti & indecori interdum ad ſedem Apoſtolicam clanculò declinare præſumunt, ubi more noctuæ, cujus intuitum nox illuminat, lux excœcat, de die latentes, horis tenebrarum, quos ſuis arbitrantur conformari deſideriis, viſitant, ſuos eis evomentes conceptus iniquos, & conſpirationes forſan illicitas adversùs nos & alios pertractantes, & demùm ab inde (non abſque notabili ſedis prædictæ contemptu) reverentiâ tam conſuetâ, quàm debitâ, non exhibitâ Romano Pontifici, & nec ab ipſo petitâ licentiâ nec obtentâ, recedunt. Nos igitur & ipſius ſedis honori in hac parte proſpicere, ac talium inſolentiis finem imponere cupientes, de fratrum noſtrorum conſilio, generali prohibemus edicto, ne decætero Præſul aliquis ſine ſui ſuperioris licentia, niſi pro negotiis Eccleſiæ ſibi commiſſæ, extra ſuam diœceſim audeat pernoctare: firmiter ſtatuentes, ut quicunque Pontifex ad Romanam curiam veniens, Papale palatium primitùs viſitet, ad Papam (ſi hoc patiatur temporis opportunitas) intraturus, ac reverentiam conſuetam & debitam exhibiturus eidem: nullatenùs receſſurus à curia, niſi ab ipſo ſuper hoc petitâ licentiâ & obtentâ. Quòd ſi ſecùs à quoquam ſuper his fuerit attentatum, nos quoſcunque Prælatos, quamvis etiam Patriarchali dignitate fulgentes, ſic ad ſedem accedentes, & ab illa (ut prædicitur) recedentes, necnon quoslibet alios, qui tales apud ſedem ipſam receptare præſumpſerint, niſi ante receptionem hujuſmodi eidem Romano Pontifici ſignificaverint adventum illorum, decernimus eo ipſo notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Nulli ergo, &c.

DE TREUGA ET PACE.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ Sixtus Papa volens diſcordiam ex pragmatica ſanctione ſubortam ſedare, ordinariis regni Franciæ ad conferenda beneficia ſex menſes concedit. Facultatem concedendi ſex gratias ſibi retinet. Beneficia Cardinalium & eorum qui Cardinalib. ſunt familiares, in regno Franciæ exiſtentia, ſuæ diſpoſitioni uſque ad certum tempus reſervat. De beneficiis promovendorum quid fieri debeat, oſtendit. Cauſas beneficiales in prima inſtantia vult in partibus terminari, in quibus ante definitivam ſententiam (niſi in uno caſu) vetat appellari. Quid de cauſis in curia pendentibus faciendum ſit, narrat. Si autem eadem cauſa in diverſis curiis, diverſis reſpectibus tractatur, quonam pacto terminanda ſit, hîc recitatur. Taxas beneficiorum editas à Joanne XXII. ſervandas cenſet. Tandem tempus ponit, intra quod vult iſta acceptari & ſervari. Scias autem quòd hujuſmodi concordata, tanquam juri communi & decretis Conſtant. & Baſilienſ. contraria, non ſunt effectum ſortita.

Sixtus IV. *(an. 1471. Roma.)*

AD univerſalis Eccleſiæ regimen divinâ diſponente clementiâ vocatis, inter alia pro commiſſorum populorum votiva dilectione nil occurrit præſtantius, quàm exorta inter perſonas Eccleſiaſticas (principis tenebrarum aſtutiâ) diſcordiarum fomenta per noſtræ ſolicitudinis occurſum protinùs extinguere; ut cujuſvis altercationis ſalubriter evulſis ſeminibus, pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos (divinâ nobis aſſiſtente gratiâ) imponere & conſervare valeamus. Cupientes itaque ut ſuſcitatâ retroactis temporibus diſcordiâ (proh dolor) in regno Franciæ, Delphinatu, aliiſque terris & dominiis chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ludovici Francorum Regis illuſtris, inter nonnullas ex eiſdem perſonas, occaſione cujuſdam conſtitutionis, quæ in eodem regno diutiùs inolevit, quam perſonæ prædictæ pragmaticam ſanctionem vocant, ne ſi (quod abſit) majora fomenta ſumeret, damna pariter & graviora ſcandala, periculaque ſubſequerentur, fine debito claudatur, & totaliter ſecludatur: Auctoritate Apoſtolicâ ex certa ſcientia de fratrum noſtrorum conſilio omnibus & ſingulis Prælatis & aliis perſonis Eccleſiaſticis regni, Delphinatûs, terrarum & dominiorum eorundem, ad quos dignitatum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum, terrarum & dominiorum eorundem collatio, proviſio, præſentatio, electio, ſeu quævis alia diſpoſitio pertinet: de quibuſvis dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, necnon aliis beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus & regularibus, ad eorum collationem, proviſionem, præſentationem, electionem, ſeu quamvis aliam diſpoſitionem pertinentibus, quæ deinceps in Februarii, Aprilis, Junii, Auguſti, Octobris & Decembris menſibus futuris perpetuis temporibus vacare contigerit (dummodò diſpoſitioni Apoſtolicæ ex aliqua generali reſervatione in corpore juris clauſa, aut per alteram ex conſtitutionibus felicium recordationum Benedicti XIII. quæ incipit, Ad regimen. aut Joannis XXII. Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, quæ incipit, Execrabilis, ſeu conſtitutiones & regulas Cancellariæ Apoſtolicæ per nos ſuper hoc editas reſervata generaliter non exiſtant) perinde ac ſi aliquæ à ſede Apoſtolica, vel ejus Legatis expectativæ literæ non emanâſſent, liberè diſponendi facultatem concedimus per præſentes. Et quia iſti ſummi Pontifices prædeceſſores noſtri conſueverunt ſe in conceſſionibus gratiarum expectativarum a perſonis benemeritis exhibere liberales, noſtræ intentionis exiſtit concedere in regno Delphinatu, terris & dominiis regni hujuſmodi, ultra gratias expectativas per nos in eiſdem regno, Delphinatu, terris & dominiis conceſſas (quibus in aliquo præjudicare non intendimus per præſentes, quaſque in ſuo robore permanere volumus) ſex perſonis idoneis regnicolis, ſex alias gratias expectativas ad quamlibet collationem, proviſionem, præſentationem, ſeu quamvis aliam diſpoſitionem ſingulorum ex Prælatis & aliis perſonis prædictis. Ex quibus quidem ſex gratiis, duæ gratiæ expectativæ concedentur duobus Clericis regnicolis idoneis, pro quibus Rex ipſe, & chariſſima in Chriſto filia noſtra Regina, ac dilectus filius nobilis vir Delphinus Viennenſis, nec non Magiſtri & Præſidentes, ac alii officiarii, in aliquo ex parlamentis Regis ejuſdem regni nobis ſuper hoc unanimiter ſupplicabunt: qui duo nominati per Regem

a *Gratias expectativas, & mandata de providendo nemini ampliùs concedi decrevit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 19.*

& Reginam, Delphinum, magiſtros, præſidentes, & officiarios præfatos, gaudeant prærogativis ad inſtar familiarium noſtrorum continuorum commenſalium. Ipſiſque ſex gratiis conſumptis, aliàs ſex gratias ſimiles, aliis ſex gratiis perſonis idoneis modo & formâ præmiſſis concedere intendimus. Volumus autem, ac ejuſdem auctoritate & tenore præſentium decernimus & declaramus beneficia, quæ venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Rom. Eccl. Cardinalium familiares continui commenſales eorum familiaritate durante in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis obtinent, & in poſterum obtinebunt, diſpoſitioni Apoſtolicæ in poſterum cenſeri reſervata, quandiu duntaxat Cardinales præfati vitam duxerint in humanis, ac poſt obitum eorundem Cardinalium per ſex annos continuè ſequentes. Quibus quidem ſex annis elapſis, alii ad quos eorundem beneficiorum collatio, proviſio, præſentatio, electio, ſeu quævis alia diſpoſitio aliàs pertinet, de beneficiis familiarium hujuſmodi in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis conſiſtentibus, in prædictis menſibus diſponere valeant, hujuſmodi reſervatione non obſtante. Concedimus etiam, quòd beneficiorum, quæ promovendi per nos ad dignitates, ſeu beneficia conſiſtorialia ipſarum proviſionum per nos de eorum perſonis faciendarum obtinebunt, ac in quibus, & ad quæ jus eis quomodolibet competit, ac competere poterit, per promotiones ad dignitates, & alia beneficia conſiſtorialia prædicta, ac munus conſecrationis eiſdem promovendis impendendum, ſeu lapſum temporis de conſecrandis Epiſcopis à ſacris canonibus definiti vacaturorum, ſi promotiones ipſæ in aliquo ex ſupradictis menſibus fiant, niſi beneficia ipſa eſſent aliàs diſpoſitioni Apoſtolicæ (ut præfertur) reſervata, ad prælatos & perſonas ſupradictas. Si verò in aliis menſibus promotiones eiſdem fieri contingat, ad nos & Romanos Pontifices ſucceſſores noſtros collatio, proviſio, & omnimoda diſpoſitio pertineat. Et quoniam ſedis Apoſt. Notariorum magnus reperitur numerus, eorundem Notariorum, qui habitum per ejuſdem ſedis Notarios geſtari ſolitum publicè & continuè geſtant, & in poſterum geſtabunt, beneficia in eiſdem regno, Delphinatu, & terris conſiſtentia, duntaxat cenſeantur reſervata: quodque *a* omnes & ſingulæ cauſæ beneficiales in partibus coram Judicibus competentibus uſque ad definitivam incluſivè, in prima duntaxat inſtantia, in qua nulli ante definitivam liceat appellare, nec appellatio (ſi fuerit emiſſa) debeat admitti, niſi ab interlocutoria, vel à gravamine negotium principale minimè concernente, quòd non poſſit per appellationem à definitiva ſententia reparari. In aliis verò inſtantiis in Romana curia tractentur, cognoſcantur & fine debito terminentur. Cauſæ verò beneficiales pendentes in dicta curia inter noſtros, aut dictorum Cardinalium familiares continuos commenſales, ipſis Cardinalibus in eadem curia præſentibus, ſeu in aliqua legatione, aut recreationis cauſa ſecedentibus, necnon præfatæ ſedis officiales, officia actu exercentes, aut alios à præmiſſis, qui per ſex menſes curiam prædictam ſecuti ſunt, & ſequuntur de præſenti, curiales, & quoſcunque alios eorum adverſarios, ſuper quibuſvis beneficiis eiſdem adverſariis auctoritate ordinariâ collatis, per illos, quibus commiſſæ reperiuntur, ſeu alios per nos ad id deputatos, ſeu etiam deputandos Judices audiantur, cognoſcantur, decidantur fineque debito terminentur, ac executioni debitæ demandentur. Cæteræ verò ſimiles cauſæ beneficiales inter quoſcunque alios pendentes, & quæ quibuſvis Judicibus, ſeu auditoribus commiſſæ reperiantur, aliquibus Judicibus competentibus in regno Franciæ auctoritate Apoſtolicâ committantur audiendæ, & cognoſcendæ, decidendæ, & fine debito terminandæ, cum neceſſaria earundem cauſarum advocatione. Præterea, quia aliquæ ex ſupradictis cauſis in eadem Romana curia ſuper petitorio, & diverſis curiis ipſius regni ſuper poſſeſſorio tractantur: volumus, quod in eiſdem cauſis in diverſis curiis ſuper petitorio & poſſeſſorio unico, & eodem contextu pendentibus (ſuſpenſo petitorio, & cenſuris ſuper hoc latis) in poſſeſſorio in curiis eorundem Judicum, coram quibus cauſæ poſſeſſorii pendeant de præſenti, procedant, cauſæque ipſæ ſuper hujuſmodi poſſeſſorio, intra biennium terminentur, & finiantur. Alioquin biennio elapſo liceat partibus ipſis procedere ſuper petitorio, & ulteriùs dictis cauſis expeditis ſuper poſſeſſorio aut hujuſmodi biennio elapſo altera partium litigantium coram Judice competenti, auctoritate Apoſtolicâ deputato, poterit jus ſuum proſequi, ipſeque Apoſtolicus Judex intra aliud biennium cauſam in petitorio terminare teneatur. Quod ſi non fecerit, cauſa ipſa ab eo avocata, & lis penitùs extincta cenſeatur. Et ſi forſan aliquis eorundem Judicum cujuſvis ſibi commiſſæ cauſæ expeditionem malitioſè prorogare aut differre præſumpſerit, excommunicationis & omnium beneficiorum ſuorum privationis pœnas ipſo facto incurrat, à qua quidem excommunicationis pœna abſolvi nequeat, niſi à nobis & ſucceſſoribus noſtris Rom. Pontificibus, præterquam in mortis articulo *a*: quodque decætero in literis expediendis in regno Franciæ, Delphinatu, & terris, aliiſque dominiis prædictis ſerventur taxæ ſuper hoc editæ per Joan. XXII. Papam præfatum, & exceſſus, ſi qui fuerint, corrigantur. Et quia propter aſſiduas guerras & novitates, quæ continuè vigent in dicto regno: prætenditur Eccleſias, dum vacant gravatas, in taxa etiam reformata in Concilio Conſtant. quæ reducta eſt ad medietatem antiquæ taxæ, quòd gravatus in eadem taxa Prælatus promovendus ſolvat communia, & minuta ſervitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant: tantùm pro vera æſtimatione fructuum Eccleſiæ & monaſterii, ad quæ ſit promotus, eaque in dicta Cancellaria, & camera Apoſtolica inviolabiliter obſervari mandamus. Et quia in ſupradictis conceſſionibus regnum ac Regem maximâ ſumus charitate complexi, credendum eſt non immeritò, ut ſe devotos & obedientes erga ſanctam Romanam Eccleſ. exhibeant. Quare volumus, & eiſdem auctoritate & tenore ſtatuimus, quòd præfatus Rex intra quatuor menſes præmiſſa acceptare & obſervare, ac in regno, Delphinatu & dominiis hujuſmodi obſervari facere, nec non intra alios duos præfatos quatuor immediatè ſequentes menſes ſuper acceptatione & obſervatione, aliiſque præmiſſis omnibus & ſingulis per ſuas patentes literas nos & ſedem præfatam certificare teneatur. Alioquin præſentes literæ, & inde ſecuta quæcunque ſint caſſa & irrita, nulliuſque roboris vel momenti. Nos enim extunc irritum decernimus & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquam quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrarum conceſſionis, intentionis, voluntatis, conſtitutionis, declarationis, indulti, mandati, & ſtatuti infringere, & ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1472. ſeptimo Idûs Auguſti, Pont. noſt. Anno 1.

CAP. II.

Diſcordia inter religioſos mendicantes, & Eccleſiarum parochialium Rectores in partibus Germaniæ quatuor delegatis commiſſa, per eos ſub certis formis & modis in pacem & con-

a *Vide Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 20.*

a *In mortis articulo nulla eſt caſuum reſervatio: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Conc. Trid. Seſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervatione.*

cordiam

rdiam converſa fuit: quam Romanus Pont. confirmat, præcipiens ab pœna excommunicationis illam à Prælatis obſervari.

Sixtus IV. *(an. 1478. Romæ.)*

VIces illius *a*, qui ſupra petram ædificavit Eccleſiam ſuam (meritis licèt inſufficientibus) gerentes in terris, & per ejus immaculata veſtigia (quantùm nobis ex alto conceditur) incedere ſatagentes, inter Chriſti fideles quoslibet, & præſertim ſub uno atque eodem Sacerdotii vexillo nobiſcum Deo militantes, pacem & charitatem inducere, & inductam confovere, vigilanti ſolicitudine meditamur aſſiduè, & quæ iis contraria ſunt, falce vigilantiæ paſtoralis ad radicem poſitâ ſubmovere, prout rerum & temporum circumſtantiæ id non immeritò expoſcere dignoſcuntur. Nuper ſiquidem pro parte tam venerabilium fratrum noſtrorum Maguntinen. & Treveren. Archiepiſcoporum, ac Herbipol. & Wormacien. & Spiren. Epiſcoporum, quàm dilecti filii nobilis viri Philippi Comitis Palatini Rheni, & Ducis Bavariæ, qui unus ex Electoribus Romani Imperii exiſtit, ad noſtrum pervenit auditum, quòd inter dilectos filios Prædicatorum, Minorum, & Carmelitarum ordinum Profeſſores, & nonnullos parochialium Rectores, & alios etiam Eccleſiarum Prælatos, inſtigante illo, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, in partibus Germaniæ, & præſertim in oppido Eslingen. Conſtan. diœceſ. ſuſcitata ſunt nonnulla diſſenſionum & ſcandalorum fomenta, ex certis cauſis tunc nobis expreſſis, quæ niſi per vigilantiam paſtoralis officii celeriter reſcidantur, poſſent ad ſcandalum non modicum Chriſti fidelium illarum partium faciliter pervenire. Nos igitur attendentes, quòd ſacroſancta Rom. Eccleſia, ab ejus fundatione primæva in ordine ſacerdotali, quem Petrus Apoſtolus, & ejus ſucceſſores obſervârunt, inſtituta, & per viros providos & Sacerdotes virtuoſos adaucta, & longiſſimis temporibus feliciter conſervata extitit: Rurſusque animadvertentes, quòd hodiernis temporibus hominum creſcente malitiâ, niſi ager Dominicus cultoribus idoneis, buccinatoribus Spiritûs Sancti, & præconibus verbi Dei (qui præter cæteros in ordinibus fratrum mendicantium gratiâ aſſiſtente divinâ in copioſo numero reperiuntur) aſſiduè coleretur, vepribus malorum, & ſentibus vitiorum omnium celeriter obrueretur: non potuimus non ab intimis cordis noſtri dolore, quòd inter tales viros, qui ſe mutuâ charitate diligere, & alter alterius (juxta Apoſtolum *b*) onera portare deberent, diſcordiæ ſeminarium excitaretur. Unde cùm vellemus ſuper his, ea quâ decet maturitate conſulere, venerabilibus fratribus noſtris Gulielmo Hoſtien., & Angelo Præneſtinen. Epiſcopis, & dilectis filiis noſtris Juliano tituli S. Petri ad Vincula, ac Petro tituli S. Sixti Presbyteris Cardinalibus, vivæ vocis oraculo commiſimus & mandavimus, ut à ſingulis partibus prædictis, vel eorum procuratoribus legitimis, auditis hincinde propoſitis, inter eas concordiam tractarent. Qui quidem Epiſcopi & Cardinales ſtatutis loco & tempore convocatis, auditis & intellectis partibus prædictis (ut præfertur) & in præmiſſis graviter & conſultè procedentes, partes ipſas de communi earundem conſenſu ad concordiam infraſcriptam perduxerunt: Videlicet, quòd ipſi parochiani Sacerdotes decætero non dicant à mendicantibus hæreſes proceſſiſſe, cùm in veritate fides noſtra ſit illuminata, & Eccleſia exaltata per eoſdem, & præſertim per ordines Prædicatorum & Minorum, ut jura teſtantur. Quodque fratres mendicantes non prædicent, populos parochianos non teneri audire Miſſam in eorum parochiis diebus feſtivis & Dominicis, cùm jure ſit cautum illis diebus parochianos teneri audire Miſſam in eorum parochiali Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent: quodque etiam nec fratres, nec curati inducant aliquo modo Laicos ad eligendum ſepulturam apud eos, & benè caveant propter pœnas, quas imponunt canones, cùm ſit libera. Quòd etiam ipſi mendicantes deſiſtant prædicare, quòd parochiani non ſint obligati, ſaltem in paſchate proprio confiteri Sacerdoti: quia de jure *a* tenetur parochianus ſaltem in paſchate proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipſi fratres mendicantes non cenſeantur excluſi, quò minus ſecundùm juris communis & privilegiorum eiſdem conceſſorum diſpoſitionem, confeſſiones audire, & pœnitentias injungere valeant. Quòd etiam decætero inter ipſos fratres mendicantes & curatos, quoad effectum prædicandi, horas cantandi, & campanas pulſandi, ſervetur conſuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis ſervata fuit in ipſo oppido Eslingenſi. Et caſu, quo veniat aliqua occaſio ſive neceſſitas, non fiat commutatio temporis, vel horæ, in ipſis prædicationibus fiendis, niſi de conſenſu partium. Quodque etiam ipſi fratres in ſermonibus eorum non detrahant Prælatis, & Rectoribus parochialium Eccleſiarum: Nec etiam populos à ſuarum Eccleſiarum parochialium frequentia & acceſſu abſtrahant, ſive retrahant quoquo modo. Et viceverſa ipſi Rectores & Prælati aliquo modo non detrahant mendicantibus, ſed illum favorem, quem poſſunt, eis impendant, & in omnibus & per omnia præſtent, ita ut vera unitas & perfecta charitas inter eos oſtendatur. Nos itaque illius vices gerentes in terris, qui Apoſtolis ſuis dixit *b*: [*Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis:*] cupientes ſuper his opportunè provideri, motu proprio, non ad alicujus ſuper hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra certa ſcientia & mera voluntate, concordiam prædictam, ac omnia & ſingula per præfatos Epiſcopos & Cardinales ordinata, ad hoc, ut perpetuò inconcuſſa perſiſtant, auctoritate Apoſtolicâ, & ex certa noſtra ſcientia approbamus, & confirmamus, ac viribus perpetuò ſubſiſtere debere decernimus. Supplentes omnes & ſingulos defectus, tam juris, quàm facti, ſi qui forſan intervenerunt in eiſdem. Injungentes nihilominùs Archiepiſcopis, Epiſcopis, Plebanis, Rectoribus, Curatis, necnon Prioribus, Gardianis, & ſingulis fratribus ordinum mendicantium, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, quàm contrà facientes & quemlibet eorum contrà facientes incurrere volumus eo ipſo: à qua abſolvi nequeant, niſi de expreſſo conſenſu partis læſæ, & debitâ ſatisfactione præviâ, inviolabiliter obſervent, & quantùm in eis eſt, ab aliis obſervari faciant. Et inſuper quaſcunque lites & cauſas, coram quibuſcunque cauſarum palatii Apoſtolici auditoribus, ſeu alibi, occaſione præmiſſorum, inter dilectos filios Decanum & Capitulum Eccleſiæ Spiren. & curatum dicti oppidi, ac fratres prædictos indeciſas pendentes, illarum ſtatus, tenores, & formas, & in eis geſta & actitata, præſentibus pro expreſſis habentes, ad nos harum ſerie, motu, ſcientiâ & auctoritate prædictis advocamus, & litem ſeu lites ipſas penitùs extinguimus: Et ambabus partibus prædictis lites hujuſmodi conſortibus, ſeu illis adhærentibus, perpetuum ſilentium imponimus: Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac privilegiis eiſdem fratribus in genere vel in ſpecie conceſſis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergò, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1478. XV. Cal. Julii, Pontif noſtr. Anno 7.

a *Matth. 16.* b *Gal. 6.*

a *Cap. omnis utriuſque ſexûs. de pœn. & remiſſ.*
b *Joan. 14.*

FINIS LIBRI PRIMI.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM, LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS I.

CAP. UN.

Decretalem, Super cathedram. quæ eſt in Clem. in cap. dudum. innovatam, jubet obſervari: neque propter illam debent religioſi mendicantes eſſe moleſti & graves Prælatis, neque Prælati ipſis religioſis. Et ſi ſint aliquæ injuriæ, vel moleſtationes hinc inde factæ, Papa vult juſtitiæ complementum breviter exhiberi, ſummariè, ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, vel aliter, prout qualitas exceſſuum exigit: Non obſtantibus quibuſcunque obſtaculis, quæ poſſent his obviare.

Joannes XXII. *(anno 1327. Avenions.)*

FRequentes imò innumeroſæ quodammodò de diverſis mundi partibus venerabilium fratrum noſtrorum Epiſcoporum, aliorumque ſuperiorum Prælatorum, nec non dilectorum filiorum, Rectorum, curatorum, & parochialium Sacerdotum querelæ, contra dilectos filios fratres Prædicatorum & Minorum ordinum noſtrum & ſedis Apoſtolicæ excitârunt auditum, & clamoroſis inſinuationibus excitare & fatigare non ceſſant, quòd iidem fratres decretalem, Dudum. editam à felicis recordationis Bonif. Papa VIII. præd. noſt. quæ incipit, Super cathedram. ac per piæ memor. Clem. Papa V. prædec. noſt. in Viennenſi Conc. innovatam temerè obſervare non curant: ſed ipſam tranſgredi non timentes, in ejuſdem ſedis contemptum, animarum ſuarum periculum, & eorundem & Eccleſiarum parochialium præjudicium & gravamen. Intelleximus quoque, quòd plerunque præfatis dictorum Prædicatorum & Minorum, nec non Eremitarum ſancti Aug. & Carmelitarum ordinum fratribus, in cujus ordinis dictorum Eremitarum perſonis idem prædeceſſor Bonif. conſtitutionem prædictam, in qua tantùm de ipſis Prædicatorum & Minorum cavebatur ordinibus, per omnia voluit poſtmodùm integraliter & inconcuſsè ſervari. Et ad quem prædictorum Carmelitarum fratrum ordinem, nos ſubſequenter conſtitutionem eandem, quoad omnia in ea contenta, duximus extendendam: à prædictis Epiſcopis, Prælatis, Rectoribus, Curatis, & Sacerdotibus contra tenorem conſtitutionis prædictæ graves injuriæ atque moleſtiæ in diverſis partibus inferuntur. Nuper pro parte Vien. fratris noſtri Archiepiſcopi Burdegal. & dilectorum filiorum Capitulorum majoris Burdegal. & aliarum Eccleſiarum, Prioratuum, Conventuum, Rectorum, Curatorum, Sacerdotum, & Vicariorum parochialium, ac Clericorum, tam regularium, quàm ſecularium civitatis & diœceſis prædictarum, nobis extitit intimatum, quòd prædicti eorundem Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum ordinum fratres, contra tenorem decretalis ejuſdem, multa eiſdem & eorum ſingulis gravamina & injurias inferunt & jacturas. Quia igitur parùm eſſet jura condere, niſi qui ea tueatur, exiſtat: Nos volentes de fratrum noſtrorum conſilio decretalem prædictam, Super cathedram. irrefragabiliter obſervari: Diſcret. V. per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus veſtrûm, per vos, ſeu alium, vel alios, etiamſi ſint extra loca, in quibus eſtis conſervatores, ſeu Judices deputati, tam eiſdem Archiepiſcopo, Capitulis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero civitatis, & diœceſis prædictarum, & eorum cuilibet adversùs prædictos, quàm econversò eiſdem fratribus adversùs Archiepiſcopum, Capitula, Prælatos, Priores, Conventus, Rectores, Sacerdotes, Vicarios ac Clerum, præfatos, & ſingulos eorundem efficacibus defenſionibus præſidio aſſiſtentes, ac facientes decretalem prædictam, quoad omnia ejus capitula, prout jacent, firmiter obſervari, non permittatis contra tenorem ipſius per memoratos fratres dictorum ordinum eiſdem Archiepiſcopis, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis ac Clero, vel alicui ſeu aliquibus eorundem, nec etiam prædictos Archiepiſcopum, Capitula, Prælatos, Conventus, Rectores, Curatos, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum, ſeu aliquem, vel aliquos ipſorum eiſdem fratribus gravamina, ac injurias irrogari: Facturi ipſis hincinde, de quibuſcunque injuriis, moleſtationibus, gravaminibus, & damnis viciſſim illatis hactenus, & etiam in poſterum inferendis eiſdem contra tenorem conſtitutionis ejuſdem, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, ſummariè, ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu judicii & figura, in aliis verò prout qualitas ipſorum exigit, juſtitiæ complementum: Moleſtatores minores & majores hujuſmodi, necnon contradictores quoslibet & rebelles, quandocunque & quotieſcunque expedierit, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo. Non obſtantibus quibuſcunque exemptionibus, ſpecialibus vel generalibus, tam fratribus & ordinibus prædictis, vel alicui, ſeu aliquibus fratrum & ordinum eorundem, quam præfatis Archiepiſcopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, ſeu ipſo-

ipſorum alicui vel aliquibus, communiter vel diviſim, ſub quacunque forma vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis, ac ejuſdem Bonifacii, quo cavetur, ne aliquis extra ſuam civitatem vel diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra diætam unam à fine ſuæ diœceſis ad judicium evocetur. Seu ne Judices, & conſervatores à ſede deputati prædicta, extra civitatem & diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcunque procedere, ſive alii vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam diætam à fine diœceſis ejuſdem trahere præſumant: dummodò ultra duas diætas aliquis extra ſuam civitatem auctoritate præſentium non trahatur. Seu, quòd de manifeſtis injuriis, moleſtiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt (pœnis in eos ſi ſecùs egerint, & etiam id procurantes, adjectis) conſervatores ſe nullatenùs intromittant, quàm aliis quibuſcunque conſtitutionibus à Romano Pontifice, tam de Judicibus delegatis & conſervatoribus, quàm perſonis ultra certum numerum per literas Apoſtolicas ad Judicem non vocandis, aut aliis edictis, quæ noſtræ poſſent juriſdictioni, aut poteſtati, ejuſque exercitio liberè quomodolibet obviare. Seu ſi tam eiſdem fratribus, vel eorum ordinibus, aut alicui, ſeu aliquibus fratrum & ordinum prædictorum, quàm Archiepiſcopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero prædictis, vel aliquibus ipſorum, ſeu quibuſvis aliis communiter vel diviſim à præfata ſede ſit indultum quòd excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſeu extra vel ultra, circa vel alio quocunque modo ad judicium vocari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi & de eorum perſonis, locis, hominibus, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Et quibuslibet aliis indulgentiis, ſeu privilegiis dictæ ſedis generalibus vel ſpecialibus, quorumcunque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, noſtræ juriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri. Et de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum ſpecialem oporteat in noſtris literis fieri mentionem. Cæterùm Judicibus, ſeu Conſervatoribus quibuſcunque per literas Apoſtolicas ſub quacunque alia, quàm præſenti verborum forma vel expreſſione confectas, eiſdem prædictorum Prædictorum, Minorum, Eremitarum, ac Carmelitarum ordinum fratribus, ſeu ipſis ordinibus communiter vel diviſim ſuper damnis & injuriis, & aliis quibuſcunque rebus, ſeu negotiis aliàs deputatis, & ſubdelegatis eorum præſentibus & futuris, auctoritate præſentium diſtrictiùs inhibemus: ne aliquem, ſeu aliquos auctoritate literarum papalium, prætextu ſeu occaſione quorumcunque damnatorum vel injuriarum, ſive gravaminum, contra tenorem prædictæ conſtitutionis, Super cathedram. ipſis fratribus, ſeu eorum ordinibus antedictis communiter vel diviſim à quibuſcunque perſonis illatorum hactenus, & etiam inferendorum in poſterum, coram ſe alicui deinceps ad judicium vel aliàs quoquo modo vocare, ſeu in cauſam aliquatenùs trahere præſumant. Inhibitionem hujuſmodi non ſolùm ad futura, ſed etiam ad quovis modo adhuc pendentia & incœpta negotia volentes extendi: ac decernentes præfatas literas & proceſſus eorum auctoritate quâcunque habitos & habendos ad damna, gravamina, & injurias hujuſmodi contra tenorem dictæ conſtitutionis illata & inferenda (ut dictum eſt) deinceps aliquatenùs non extendi: ac etiam irritum & inane. ſi ſecùs ſuper præmiſſis per quoſcunque ſcienter vel ignoranter contigerit attentari: Vobis nihilominùs injungentes, ut inhibitionem noſtram hujuſmodi ad dictorum Judicum, ſeu conſervatorum & ſubdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuretis. Inſuper volumus & auctoritate Apoſtolicâ decernimus, quòd quilibet veſtrûm proſequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento præpeditus canonico: quodque à data præſentium ſit vobis & unicuique veſtrûm in præmiſſis omnibus & eorum ſingulis cœptis & non cœptis, præſentibus & futuris & præteritis, licitum procedere, ac ſi prædicta omnia & ſingula eorum vobis cœpta fuiſſent, & juriſdictio veſtra, & cujuslibet veſtrûm in prædictis omnibus & ſingulis per citationem vel modum alium legitimum perpetuata extitiſſet: conſtitutione prædictâ ſuper conſervatoribus & aliis quomodolibet in contrarium editâ non obſtante. Datum Avenion. X. Cal. Februarii, Pontificatûs noſtri Anno II.

DE DILATIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. UN.

Præmiſſo eleganti exordio, oſtenſiſq́ periculis, quæ proveniunt ex falſorum florenorum fabricatione, citantur peremptoriè fabricantes, datâ ſibi dilatione trium menſium, intra quos coram Papa compareant: aliàs contra ipſos, coram abſentiâ non obſtante, procedetur prout juſtitia ſuadebit.

Joannes XXII. *(an. 1325. Avenioni.)*

IN delictorum diverſorum nexibus ac tenebris involutos, plerunque trahit in majorum ſcelerum præcipitium moles præponderans peccatorum: nam etſi diverſos diverſa delicta coinquinent, ſunt tamen nonnulli, qui propriæ ſalutis immemores, delictis communibus & vulgaribus non contenti, ad profana & vetita prorumpentes, ſic damnatâ cupiditate lucrorum, ac inexhauſtâ eorum voragine devolvuntur, quòd dummodò ſuas ingluvies, ad quas inhiant, expleant, ſe lucris illicitis, imò jacturis ſpiritalibus temerè immergentes, honori Dei, & animarum ſaluti, ac ſacrorum canonum, & imperialibus edictis, & juribus communibus, capturas nefarias, & lucra illicita anteponunt. Sanè jamdudum ad noſtri Apoſtolatûs auditum multorum fide digna relatio ſæpiùs etiam repetita perduxit, & fama jam publica per facti evidentiam divulgata effecit notorium, nonnullos eſſe in Lombardiæ ſuperioris, & Marchiæ Januenſis partibus, qui licentiæ temerariæ laxatis habenis, licere ſibi præſumentes illicita, cudunt & fabricant, ſeu cudi & fabricari faciunt florenos auri, ſecundùm formam, & ſignum, & coinum ac circumferentias literarum, qui in civitate Florentiæ (à tempore cujus non extat memoria) cudi & fabricari ſunt ſoliti, & cuduntur & fabricantur etiam in præſenti. Et quamvis dicti floreni ad veram florenorum de Florentia ſimilitudinem fabricati, in vero & ſolito florenorum ejuſdem civitatis pondere communiter & bonitate auri, & vero florenorum valore deficiant, ipſi tamen (ſimulatâ eorum effigie) perſonas utplurimùm ſimplices, & quandoque etiam in hujuſmodi rebus expertas decipiunt, ipſaſque damnis rerum, & periculis perſonarum exponunt, dum pro veris florenis ipſos recipiunt: Cùm etiam prætereà in talibus plurimi non habeant inter florenos & florenos tantæ ſimilitudinis peritiam diſcernendi. Nos itaque tantis & præcipuè animarum periculis affectu paterno occurrere cupientes, monemus omnes & ſingulos talium præſumptores, ipſis nihilominùs diſtrictiùs inhibentes, quatenus deinceps à cuſione & fabricatione florenorum hujuſmodi ceſſent, realiter & effectualiter reſipiſcant: Nihilominùs præſentis edicti peremptorii auctoritate citantes eoſdem, ac eorum ſingulos, ſub pœna privatio-

nis juris, ſi quod eis ſuper cudendis florenis competit, (quam ipſos ceſſante juſto impedimento, ſi in exequendis mandatis noſtris hujuſmodi remiſſi ſeu negligentes fuerint, incurrere volumus ipſo facto) ut intra trium menſium ſpatium à data præſentium numerandum, per ſe vel per procuratorem idoneum Apoſtolico conſpectui ſe præſentent, propoſituri, quo jure ipſis florenos competat jus cudendi, ac exhibituri privilegium, ſi quod ſuper hoc habeant, vel jus aliud, ſi quod ſibi credant competere, oſtenſuri. Et nihilominùs ſuper prædictis facturi, & recepturi, quod juſtitia ſuadebit: Intimantes eiſdem, quòd ſi non venerint, nos contra ipſos ſuper præmiſſis, & ea tangentibus procedemus, prout expedire viderimus, & ſuadebit juſtitia, ipſorum abſentiâ non obſtante. Ut autem hujuſmodi noſtra nuntiatio atque citatio ad communem omnium notitiam deducatur, chartam ſive membranam, citationem atque monitionem hujuſmodi continentes, in majoris Eccleſiæ Avenionenſis affigi oſtiis faciemus: Quæ proceſſum hujuſmodi ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt, ut prædicti moniti, & citati, & alii quicunque, qui ſua crediderint intereſſe, vel quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſſint excuſationem prætendere, quòd ad eos proceſſus hujuſmodi non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, cùm non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum *a*, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicabatur. Datum Avenion. 6. Cal. Decemb. Pontificatûs noſtri Anno 9.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITULUS III.

CAP. UN.

¶ Citationes etiam extra dies ſolennes publicè factæ de mandato Papæ, in audientia literarum Apoſtolicarum, vel Papali palatio affixæ januis majoris Eccleſiæ loci, in quo Papa cum curia ſua degit, arctant citatum, ac ſi ad eum perſonaliter deveniſſent. Reſtringitur tamen hæc extravagans ad illos, qui impediunt, ne ad eos poſſit citatio pervenire, vel quorum domicilium tutè adiri non poteſt, ut c. 1. de jud. in Clem.

Bonifacius VIII. *(an. 1301. Romæ.)*

REM non novam aggredimur, neque viam inſolitam ambulamus, ſed anterioris juris calcatam veſtigiis, præſentis conſtitutionis indubitato roboramus ſuffragio, & inconcuſſo munimine ſtabilimus. Eſt ſiquidem jam ſancitum, quòd propoſitum publicæ citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit etiam ſe celando, ne ad eum poſſit pervenire citatio, appareatque contumax, qui ſic agit. Quodque in albo prætoris hujuſmodi edicta propoſita ſuæ jurisdictioni ſubjectos arceant *a*, & adſtringant magis quàm ſi voce præconiâ (quæ innoteſcit paucis) vel literis citarentur. Jus enim, quod talem modum citationibus poſuit, violenter præſumpſiſſe credendum eſt, ut quæ in eodem albo tot ipſius alibi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda, ad citati notitiam devenirent. Unde ad præbendam omnibus eorum, quæ ſanciuntur plenam lectionem & notionem, mandatur legem tabulis aut lapidibus ſculptam, ſanctiſſimæ Eccleſiæ deſcribi porticibus & affigi. Præmiſſis igitur in debitam conſiderationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appenſis: nos qui univerſis (diſponente Domino) præeſſe dignoſcimur, volentes per hanc novellam conſtitutionem aliquid circa prædicta ſtatuta expreſſius inveniri, declaramus de fratrum noſtrorum conſilio, & nihilominùs hoc edicto perpetuò valituro firmamus, & ſtatuimus, ut citationes auctoritate Apoſtolicâ de quibuſcunque perſonis undecunque & ubicunque ſint, cujuſcunque ſtatûs, dignitatis vel præeminentiæ, Eccleſiaſticæ vel mundanæ, etiamſi imperiali vel regali fulgeant dignitate, præſertim ſi impediant, vel faciant per ſe vel per alios quoquo modo, ne citationes ipſæ ad eos perveniant, ex quacunque cauſa faciendo, ut citandorum domicilia ſive loca tutè vel liberè adiri non poſſint: cùm (prout ſcriptum eſt) exiſtimare debeamus, an eò ire liceat, ubi eſt citatio facienda, perinde ad inſtar edictorum præfatorum propoſitorum in albo prætoris, etiam extra ſolennes dies, in quibus Romani Pontifices ſuos facere conſueverunt generales proceſſus, publicè id nobis ſpecialiter, & ex certa ſcientia jubentibus, factæ in audientia literarum noſtrarum, aut in aula noſtri palatii, poſtmodùm affigendæ januis majoris Eccleſiæ loci, in quo Romana communis omnium Chriſtiani populi nationum reſidebit curia, ut cunctis poſſint patere, & ita deferri citatis, ſic valeant ac arctent citatos poſt terminum lapſum, quem (conſideratâ locorum diſtantiâ) volumus citationibus ipſis competentem apponi, ſicut ſi eos perſonaliter apprehendiſſent: Non obſtantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis, generalibus aut ſpecialibus, quibuſcunque perſonis Pontificali, imperiali, regali, vel aliâ Eccleſiaſticâ, ſeu mundanâ dignitate prædictis: aliiſque inferioribus Eccleſiis, monaſteriis, locis, collegiis, & univerſitatibus in quacunque forma verborum conceſſis: per quæ talium citationum effectus poſſit quomodolibet impediri, etiamſi de ipſis, & eorum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de propriis nominibus perſonarum, monaſteriorum, Eccleſiarum, locorum illorum, quibus conceduntur, vel eorum ordinibus, aut dignitatibus oporteat in noſtris literis fieri mentionem.

a *Occultum non præſumitur, quod omnibus publicatur.*

a *Fortaſſis legendum, arctent.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM, LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS I.

CAP. UN.

¶ *Præmiſſâ Muſicæ artis plurimâ laude, cantorum laſciva melodia reprobatur, qui contra honeſtatem Clericalem, quod ore cantabant, geſtibus ſimulabant. Et cantores ipſi tam exempti, quàm non exempti per octo dies ab officio ſuſpenduntur.* Poſſet etiam hæc extravagans aptè locari ſub tit. de Celeb. Miſſ.

Joannes XXII. *(an. 1322. Avenion.)*.

Docta ſanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ ſervitutis obſequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, ſermo non ceſpitet, & modeſta pſallentium gravitas placidâ modulatione decantet. Nam in ore *a* eorum dulcis ſenonabat ſonus. Dulcis quippe omninò ſonus in ore pſallentium reſonat, cùm Deum corde ſuſcipiunt, dum loquuntur verbis, in ipſum quoque cantibus devotionem accendunt. inde etenim in Eccleſiis Dei pſalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum diurnumque officium. & Miſſarum celebritates aſſiduè Clero ac populo ſub maturo tenore, diſtinctâque gradatione cantantur, ut eâdem diſtinctione collibeant, & maturitate delectent. Sed nonnulli novellæ ſcholæ diſcipuli, dum temporibus menſurandis invigilant, novis notis intendunt fingere ſuas, quàm antiquas cantare malunt, in ſemibreves, & minimas Eccleſiaſtica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis interſecant, diſcantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nonnunquam inculcant, adeò ut interdum antiphonarii & gradualis fundamenta deſpiciant, ignorent ſuper quo ædificant, tonos neſciant, quos non diſcernunt, imò confundunt: cùm ex earum multitudine notarum aſcenſiones pudicæ, deſcenſioneſque temperatæ, plani cantus, quibus toni ipſi ſecernuntur ad invicem obfuſcentur: currunt enim, & non quieſcunt: aures inebriant, & non medentur: geſtibus ſimulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda laſcivia propalatur. Non enim inquit fruſtrà ipſe Boëtius, laſcivus animus vel laſcivioribus delectatur modis, vel eoſdem ſæpè audiens emollitur & frangitur. Hoc ideò dudum nos & fratres noſtri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imò prorsùs abjicere, & ab eadem Eccleſia Dei profligare efficaciùs properamus. Quocirca de ipſorum fratrum conſilio diſtrictè præcipimus, ut nullus deinceps talia, vel his ſimilia in dictis officiis, præſertim horis canonicis, vel cùm Miſſarum ſolennia celebrantur, attentare præſumat. Si quis verò contrà fecerit, per ordinarios locorum, ubi iſta commiſſa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis verò per Præpoſitos ſeu Prælatos ſuos, ad quos aliàs correctio & punitio culparum & exceſſuum hujuſmodi, vel ſimilium pertinere dignoſcitur, vel deputandos ab eiſdem, per ſuſpenſionem ab officio per octo dies auctoritate hujus canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus feſtis præcipuè, ſive ſolennibus in miſſis, & præfatis divinis officiis aliquæ conſonantiæ, quæ melodiam ſapiunt, putà octavæ, quintæ, quartæ, & hujuſmodi ſupra cantum Eccleſiaſticum ſimplicem proferantur: ſic tamen, ut ipſius cantûs integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata muſica immutetur: maximè cùm hujuſmodi conſonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & pſallentium Deo animos torpere non ſinant. Actum & datum, &c.

a *Eccleſ. 47.*

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Cùm beneficia in curia vacantia idoneis debeant conferri perſonis, illorum collationem Papa ſibi reſervat.* Vide cap. 2. & 3. & cap. præſenti. eod. tit. lib. 6.

Bonifacius VIII. *(an. 1295. Romæ.)*

Piæ ſolicitudinis ſtudio ducimur, ut dignitates, perſonatus, præbendæ, aliaque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura vel ſine cura, quæ apud ſedem Apoſtolicam vacare noſcuntur, perſonis conferantur idoneis *a*, per quas in eis debita impendantur obſequia, & divinorum cultus exerceatur ſolicitè in eiſdem. Inde fit, quòd nos hujuſmodi dignitates, perſonatus, præbendas, Eccleſias, & alia Eccleſiaſtica beneficia, quæ apud ſedem eandem intra unum menſem à data præſentium hactenus in curia vacaverint, computandum, & quæ exnunc apud eam vacaverint in futurum, proviſioni ſedis ejuſdem auctoritate Apoſtolicâ reſervamus: Decernentes exnunc irritum & inane, ſi ſecùs in hac parte ſcienter vel ignoranter, per quemcunque ſeu quoſcunque Apoſtolicâ, vel aliâ quâvis auctoritate contigerit attentari. Nulli ergò, &c. Datum Later. 3 Nonâs Maji, Anno 1.

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 12.*

CAP. II.

Proviſiones ſub titulo commendæ factas de Eccleſiis Patriarchalibus, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, & monaſteriis ad petitionem Regum vel quorumcunque Magnatum, revocat.

Clemens V. *(an. 1306. in Tuſciâ.)*

EX ſupernæ providentia majeſtatis, cujus univerſa diſpoſitione reguntur, ad Apoſtolicæ præeminentiam dignitatis (licèt inſufficientibus meritis) evocati, gregem Dominicum noſtræ vigilantiæ creditum undique contemplamur: illumque ſalubri ſtudemus paſtoris more, vigili (quantùm nobis ex alto permittitur) obſervantiâ cuſtodire, ut de illo poſſimus ad ipſius laudem, cujus exercemus vices in terris, dignam in extremo judicio reddere rationem, Ideoque nos diligens cura ſolicitat, continua pulſat inſtantia, & curioſa ſolicitudo perurget, ut circa fidelium ſtatum ſalubriter dirigendum, ſic efficacibus ſtudiis & promptis operibus intendamus, quòd per noſtræ cooperationis miniſterium erga ſanctam matrem Eccleſiam devotio filiorum concreſcat, ipſorum ceſſent gravamina, & tranquillitatis ei proveniat incrementum: quod tunc rectè agere credimus, cùm moleſtis eventibus viam præcludimus, indirecta dirigimus, ſubtrahimus noxia, & ſalubria procuramus. Sanè pridem nos, licèt inſufficientibus meritis, ad ſummum Apoſtolatûs apicem (ſicut Domino placuit) evocari, ab ipſo noſtræ promotionis exordio, antiquæ notitiæ Regum, Prælatorum, Magnatum, & aliorum nobilium perſonarum Eccleſiaſticarum & ſecularium memores exiſtentes, ac ipſorum aliquibus, tum quia in terris morantes eorum, gradum hujuſmodi promotionis habuimus, tum quia ſolitæ ad eos amicitiæ ſpecialibus affectibus ducebamur: Aliquibus verò ex aſſueta Romanorum Pontificum liberalitate, quam in ſuis exercere ſunt ſoliti novitatibus, volentes honoris & liberalitatis affluentiâ complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum inſtantias, nonnullis Clericis, & perſonis Eccleſiaſticis, religioſis & ſecularibus, diverſorum ordinum, dignitatis, conditionum & ſtatuum, Patriarchales, & Archiepiſcopales & Epiſcopales Eccleſias, ac monaſteria diſtincta paſtoribus, ſub commendæ vel cuſtodiæ, ſeu curæ vel guardiæ, aut adminiſtrationis titulo, nominevè notabili, duximus perpetuò ad vitam ſeu ad certi temporis ſpatium committenda: ſuper his, an tales videlicet tantasque gratias per nos fieri decuiſſet, variorum arduorum negotiorum multiplicitate diſtracti, uſque ad tempus, quo infirmitate ſatis periculosâ nos his diebus viſitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenariè. Verùm in debilitate ipſius ægritudinis conſtituti, à negotiorum utcunque diſcuſſione ſemoti, ad hoc ſub diligenti examine direximus aciem noſtræ mentis, demumque proſpeximus evidenter, quòd Eccleſiarum & monaſteriorum eorundem cura negligitur, bona & jura diſſipantur ipſorum, ac ſubjectis eis perſonis & populis ſpiritaliter plurimùm & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac nedum ipſis, ſed etiam Romanæ matri Eccleſiæ, (quæ diſponente Domino ipſorum caput fore dignoſcitur & magiſtra) graviora inde futura timentur pericula. Nolentes igitur his tot & tantis diſpendiis ulteriùs cauſam relinquere, ſed volentes potiùs opportunum & debitum in hac parte remedium adhibere, omnes & ſingulas promiſſiones hujuſmodi per nos (ut præmittitur) factas, quibuſcunque cujuſcunque ordinis, dignitatis, aut ſtatûs, ſed etiam ſanctæ Rom. Eccleſiæ Cardinalibus quocunque modo vel tempore factæ noſcantur, auctoritate Apoſtolica exnunc ex certa ſcientia revocamus, caſſamus, & annullamus, & decernimus de cætero non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergò, &c. Datum apud Piſatum Burdegalenſ. diœceſ. X. Cal. Martii, Anno 2.

CAP. III.

Beneficia majora & minora vacantia & vacatura, præſertim in provincia Burdegalen. Clemens V. certis ex cauſis ſuæ diſpoſitioni reſervavit, cum appoſitione decreti.

Clemens V. *(an. 1306. in Galliâ.)*

ETſi in temporalium diſpoſitione bonorum habenda ſit diſcretionis cautela, præcipuè ut ea dignè & laudabiliter diſponantur: in Eccleſiaſticis tamen rebus multò fortiùs invigilare noſtra debet intentio, ut juxta perſonarum conditiones & ſtatus, ad Divini nominis laudem, & ipſarum utilitatem provideatur ex merito Eccleſiaſticis perſonis: cùm juxta canonicas ſanctiones a nihil ſit, quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni aſſumantur ad regimen animarum. Hâc igitur conſideratione moti ſpecialiter Burdegalen. Eccleſiam, de qua (licèt immeriti) ſumus noviter ad hunc ſtatum ſummi Apoſtolatûs aſſumpti, & monaſterium ſanctæ crucis Burdegalen. ordinis ſancti Benedicti etiam vacans per obitum quondam fratris Gulielmi de Bombio Abbatis ejuſdem: Et generaliter Patriarchales, Archiepiſcopales, Epiſcopales Eccleſias, monaſteria, prioratus, & quoslibet perſonatus, dignitates vel officia, cujuſcunque ordinis & conditionis exiſtant, necnon Canonicatus, præbendas, Eccleſias cum cura vel ſine cura, & alia quælibet beneficia Eccleſiaſtica quocunque nomine appellentur, quæ apud ſedem Apoſt. vacare noſcuntur ad præſens, & quæ toto noſtri Pontificatûs tempore vacare contigerit in futurum: proviſioni, collationi & diſpoſitioni noſtræ & ſedis ejuſdem hâc vice auctoritate Apoſtolicâ reſervamus. Decernentes exnunc irritum & inane, ſi quid contra hoc per quoſcunque quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter attentatum eſt hactenus, vel in poſterum contigerit attentari: Conſtitutione Clementis IV. & Bonifac. VIII. Rom. Pont. prædeceſſ. noſt. & aliâ quâlibet in contrarium editâ non obſtante. Et quia plùs timeri ſolet, quod ſpecialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur hâc reſervatione noſtrâ & decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullam noſtram non habemus ad præſens, ad cautelam præſentium & memoriam futurorum, hujuſmodi reſervationem cum præmiſſi interpoſitione decreti ſcribi & in publicam formam redigi juſſimus per Bernardum Caprarii publicum Notarium infraſcriptum: quam etiam ſigilli (quo utebamur olim Burdeg. Eccleſiæ præſidentes) fecimus appenſione muniri. Datum Burdeg. 2. Cal. Aug. Pontif. noſt. Anno 1.

CAP. IV.

Papa hìc primò ambitionem & importunitatem quorundam Religioſorum & ſecularium ſuper obtinendis pluribus beneficiis, diſpenſativè, qui inſufficientes quandoque erant pro uno, in diverſis locis, regnis & aliis locis diſtantibus recitans, apponit plures ex hoc contingentes inconvenientias: & tandem ſtatuit, quòd omnes (exceptis Cardinalibus ac Regum filiis) qui ſuper pluralitate beneficiorum, quæ aliàs de jure non poterant obtineri, diſpenſationem obtinent, unum cum cura, aliud ſine cura, poſſint à tempore notitiæ eligere intra menſem, & alia cum effectu dimittere teneantur: aliàs omnibus ſic diſpenſatis ſint ipſo jure privati. Et idem de beneficiis, in quibus jus eſt ad rem dum vacabunt: de pluribus etiam talibus, injuſtè tamen & ſine diſpenſatione detentis, ordinat, quòd ultimum retineant, & omnia alia dimittant intra menſem, alioquin omnibus ſint privati. Item vult quòd qui amodò talia receperint, dimiſſionem de primo faciant coram Ordinario cum effectu, alioquin ſint omnibus ipſo jure privati: quæ omnia ſic vacantia diſpoſitioni Apoſt. ſedis reſervat, interpretans Ordinarios in hoc caſu ſolos diœceſanos beneficiorum ſic dimiſſorum. Item hoc vult de ſolis beneficiis intelligi, in quibus quis per ſe vel vicarium ſuum temporalem curam animarum vel ſpiritualem juriſdictionem exercet de conſuetudine vel de jure. h. d. de Laud.

a *In Conc. Lateran. ſub Innoc. IV. c. 26. refertur in c. nihil eſt extr. de elect.*

Joannes

Joan. XXII. *Epiſc. ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. (an. 1317. Avenioni.)*

Execrabilis [a] quorundam tam religioſorum quàm ſecularium ambitio, quæ ſemper plùs ambiens, eò nagis inſatiabilis creditur, quò ſibi ampliùs indulgetur, c improbitas importuna petentium à nobis & prædeceſ- oribus noſtris Romanis Pontificibus non tam obtinuiſ- e, quàm extorſiſſe plerunque noſcuntur, ut unus inter- um etiam ad unum beneficium Eccleſiaſticum minùs doneus, in diverſis Eccl. nedum vicinis, ſed ab invicem ongè diſtantibus, imò nonnunquam in diverſorum re- norum partibus ſituatis, plures quàm duas vel tres, aut lures etiam dignitates. vel perſonatus, officia ſeu prio- itus, aut diverſa Eccleſiaſtica beneficia curam anima- im habentia poſſit diſpenſativè, cùm aliàs non liceret e jure communi, recipere, & ſimul licitè retinere. Un- e inter cætera inconvenientia infraſcripta naſcuntur, uòd videlicet interdum unus, qui unum quamvis mo- icum vix officium implere ſufficeret, plurimorum ſibi endicat ſtipendia, quæ multis literatis viris vitæ purita- e ac teſtimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, oſſent abundè ſufficere, æquâ diſtributione collatâ. Ha- entibus ipſa paratur vagandi materia, divini cultus mi- uuntur, hoſpitalitas in ipſis beneficiis debita non ſerva- ir: & dum non ſunt ſui in unaquaque regione Recto- s Eccleſiarum detrahitur commodis & honori, quæ ca- ntes defenſorum auxilio in juribus ſuis & libertatibus ultipliciter collabuntur: ruinis patent ædificia nobilia, ıæ magnificentia extruxerat deceſſorum: Et (quòd a- ariùs eſt dolendum) animarum cura negligitur, & vi- orum ſentibus fomentum periculosè præbetur. Nos aque tot malis tantiſque diſcriminibus occurrere cu- entes, omnes & ſingulas diſpenſationes ſuper receptio- : ac retentione plurium dignitatum, perſonatuum, offi- orum, prioratuum, aut beneficiorum, quibus cura ſit imarum annexa, ſub quacunque forma vel expreſſione rborum à nobis vel dictis prædeceſſoribus noſtris, cui- nque perſonæ conceſſas (Cardinalibus tamen ſanctæ om. Eccleſ. qui circa nos univerſali Eccleſiæ ſerviendo, ıgularum Eccleſiarum commoditatibus ſe impendunt, Regum filiis, qui propter ſublimitatem eorum ac ge- ris claritatem ſunt potioris prærogativâ gratiæ at- llendi, duntaxat exceptis) deliberatione ſuper hoc m fratribus noſtris habitâ diligenti, de ipſorum con- io & ex certa noſtra ſcientia, in forma ſubſcripta du- mus taliter moderandas, quòd per moderamen no- um effrenatam circa eaſdem perſonas talium benefi- orum multitudinem refrenemus, ipſique impetran- ; fructu diſpenſationum hujuſmodi totaliter non fru- entur. Statuimus itaque & de fratrum noſtrorum nſilio ordinamus, quòd obtinentes nunc ex diſpenſa- one legitima pluralitatem hujuſmodi dignitatum, per- natuum, officiorum, aut Prioratuum ſeu beneficiorum, ıæ aliàs abſque alia diſpenſatione legitima obtinere quibant, unum tantùm ex dignitatibus, perſonatibus, ficiis, prioratibus, Eccleſiis vel beneficiis hujuſmodi, ibus cura immineat animarum, cum dignitate, per- natu, vel officio, prioratu, Eccleſia vel beneficio ſine ra, quæ habere maluerint, prætextu diſpenſationis fficientis circa id eiſdem indultæ, poſſint licitè reti- re: quæ tamen teneantur eligere intra menſem, nu- erandum à tempore notitiæ conſtitutionis iſtius. eteris beneficiis cum cura vel ſine cura, quæ ipſius penſationis prætextu tenebant, & quæ aliter antè n poterat de jure abſque diſpenſatione aliqua licitè inere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram dinariis ſub teſtimonio publico intra idem tempus verbaliter vel realiter cum effectu dimiſſis: abſque eo, quòd ad illa nunquam ſine nova collatione, ab eo qui facere poterit facienda, redire, aut eorum adminiſtrationi ſe immiſcere præſumant. Alioquin tam his, quàm aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujuſmodi noſtri moderaminis retinere poterant, ut præfertur, ſint ipſo jure privati, & prorsùs inhabiles ad ſimilia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, perſonatus, officia, prioratus, vel alia beneficia curam animarum habentia ex diſpenſatione, quæ jus tribuat, juxta noſtram moderationem præſcriptam obtinent, & alia ſimilia beneficia noſtrarum vel eorundem prædeceſſorum auctoritate literarum expectant, cum quibus eſt, ut illa cùm vacaverint recipere, & unà cum obtentis retinere licitè valeant, diſpenſatum, nolumus derogari, quin ea cùm vacaverint, intra dicti temporis ſpatium poſſint eligere, & dimiſſis aliis recipere in forma præſcripta, ac licitè retinere: pœnas ſimiles incurſuri, ſi hujuſmodi noſtræ contraire præſumpſerint ſanctioni. Porrò quia quorundam oculos ſic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quòd plura talia beneficia ſimul abſque diſpenſatione canonica retinere præſumunt: nos de illis præſenti decreto ſtatuimus, ut omnia & ſingula beneficia ſic detenta (illo tamen retento, quod ultimò receperunt, dummodò in eo ex collatione canonica competat jus eiſdem) intra tempus, ut præſcribitur, limitatum, verbo & facto ac ſine fraude, coram ordinariis ſub teſtimonio ſimiliter publico dimittere teneantur. Quod ſi non fecerint, & illo ſint ipſo jure privati, in quo jus eis aliàs competebat, & inhabiles penitùs ad quæcunque obtinenda Eccleſiaſtica beneficia cenſeantur. Qui vero deinceps receperint dignitatem vel perſonatum, ſeu officium, aut aliud beneficium, curam animarum habens annexam, ſi anteà ſimile beneficium obtinebant, illud pro ipſo jure (poſtquam ſecundi poſſeſſionem habuerint, vel per eos, omni dolo & fraude ceſſantibus, quò minùs habeant, ſteterit) privati noſcuntur, abſque moræ diſpendio in ordinariorum manibus dimittere debeant, pari modo: Alioquin extunc ſint ipſo jure ſecundo privati, & nedum ad ſacros ſuſcipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud Eccleſiaſticum beneficium inhabiles reputentur. Quæ omnia & ſingula beneficia vacatura, ut præmittitur, vel dimiſſa, noſtræ & ſedis Apoſtolicæ diſpoſitioni, de ipſorum fratrum conſilio reſervamus: Inhibentes, ne quis præter Rom. Pont. quâcunque ſit ſuper hoc auctoritate munitus, de hujuſmodi beneficiis diſponere, vel circa illa per medium permutationis, vel aliàs innovare hoc quoquo modo præſumat. Nos enim ſi ſecùs actum ſeu attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterùm ordinarios intelligimus in caſibus ſupraſcriptis Epiſcopos, in quorum civitatibus vel diœceſibus conſiſtunt beneficia, ſeu aliquod eorum, quæ debent ſecundùm præmiſſa dimitti, aut ipſi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Eccleſiis cathedralibus vacantibus Capitulis earundem. Et hi de beneficiis tam dimiſſis, quàm (ut præmittitur) perditis, nos vel Apoſt. ſedem certificare ſtudeant, quamprimùm commodè poterunt, indilatè, ut de illis ſalubriter diſponere valeamus. Quantùm autem ad modificationem perſonatuum attinet antefatam, illa duntaxat, & non alia beneficia Eccleſiaſtica, quocunque nomine nuncupentur, curam habere cenſemus, quæ parochias habent, in quibus eſt animarum cura annexa, non per vicarios perpetuos, ſed per Rectores, aut miniſtros beneficiorum ipſorum, vel illorum temporales vicarios exercenda. Necnon etiam illa quorum miniſtris ratione beneficiorum hujuſmodi competit viſitare, inquirere, procurationes recipere, ſuſpendere, excommunicare, ſeu ab excommunicationis & ſuſpenſionis ſententiis abſolvere de conſuetudine, vel de jure, juribus aliis de animarum cura loquentibus in ſuo robore quoad cætera permanſuris. Nulli ergo omninò

[a] *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 2. & 4. ſeſſ. 24. de* [...]*rm. cap. 17.*

hominum liceat hanc paginam noſtrorum moderationis, ſtatutorum, conſtitutionum, reſervationis, inhibitionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontif. noſt. Anno 2.

CAP. V.

¶ *Epiſcopatus Tholoſanus, in reditibus plurimùm abundans, in novam metropolim, propter multiplices cauſas hic expreſſas erigitur, cui pro ſuffraganeis Eccleſiis ſunt deputatæ quatuor villæ in novas civitates erectæ, adjectâ cum illis Eccleſiâ Apamiarum. Et quibus Epiſcopis & Archiepiſcopis priùs ſuberant, quidq; earum cuilibet pro reditibus ſit aſſignatum, hic exprimitur: & tandem cenſuræ Eccleſiaſticæ in rebelles proferuntur.* Advertè, quòd Eccleſia de Vauro, & Eccleſia de Mirapice, ſunt ſub Eccleſia Tholoſana tanquam ſuffraganeæ: licèt de illis hîc mentio nulla fiat. Utilitas ex hoc capitulo habetur, quoniam cognoſcimus cauſas erigendi, & dividendi Eccleſias, alias aliis ſubjiciendi, & alias ab aliis eximendi, & ad ſolum Papam hæc omnia ſpectare: cui in ſingulari privilegio majores cauſæ majoraque negotia reſervantur, patet in cap. 1. de tranſlat. Epiſc. cum ſuis concordantiis.

Joannes XXII. *(an. 1316. Avenioni.)*

SAlvator noſter, cujus nutui cuncta ſerviunt *a*, in agro mundi hujus meſſem multam aſpiciens, & operariorum raritatem attendens, Dominum meſſis rogandum eſſe, ut in illam operarios mitteret, cenſuit: & ipſe idem etiam exiens manè, veluti paterfamiliâs diligens, horis diei variis operarios in vineam ſuam miſit. Romanus itaque Pontifex, ſicut eodem Domino diſponente Vicarius ejus in terris eſſe dignoſcitur, ſic & ipſius actibus (in quantum ſinit humana fragilitas) ſe conformare tenetur. Ubi ergo ſuperexcreſcere meſſem, populi videlicet multitudinem, viderit, operarios debet opportunos adjicere, & juxta Propheticum verbum augere cuſtodiam: cuſtodes & cultores idoneos in Dominicam vineam deſtinare. Sanè conſiderantes attentiùs, & intra pectoris clauſtra meditatione ſolicitâ revolventes, quòd in tanta multitudine populi, quanta fœcundavit altiſſimus civitatem & diœceſim Tholoſanam, ſingulorum vultus nequibat (ut condecet) unicus paſtor inſpicere, aut alias partes boni paſtoris implere: quodque durum erat atque difficile, per talem latam & diffuſam diœceſim ad unum tantùm à perſonis Eccleſiaſticis & mundanis recurſum haberi. Attendentes etiam, quòd licèt Tholoſanus Epiſcopatus reditibus abundaret immenſis, non tamen ſupererat hucuſque memoria, quòd ex ſuorum opulentia copioſa redituum aliquid in Eccleſia vel diœceſi Tholoſana proveniſſet in divini cultûs augmentum: imò ſic ex adipe prodierat & prodibat iniquitas, ut multo jam tempore luxus circa carnis deſideria, evectionum pompa, immenſitas clientelæ, immoderata diffluxio in parentes, ſumptus enormes, aut uſus extraordinarii ſibi vendicâſſent ibidem quaſi totum patrimonium crucifixi: & verendum erat ne præſul unicus Tholoſanus incraſſatus *b* & dilatatus, & exceſſivis hujuſmodi opibus aliàs ſuperbus periculosè recalcitrans, Deum factorem derelinqueret, & à ſuo ſalutari recedens, pernitioſum exemplum in ſubditos derivaret. Penſantes quoque, quòd ſanctæ memoriæ Clemens Papa quintus, prædeceſſor noſter, eodem etiam tempore, quo civitas & diœceſis antefatæ longè minùs in populo, ac reditibus affluebant, tamen extunc benedicente Domino incredibiliter creverint in utroque, & jugiter creſcere dignoſcantur, ſpiritu beatæ conſiderationis inductus, ad diviſionem Epiſcopatûs ejuſdem firmiter, dum viveret, intendebat: licèt morte præventus ſuum in hac parte nequiverit implere conceptum. Nos pium prædeceſſoris noſtri propoſitum in effectum volentes adducere, & tam diſſipare malum, quod prædictorum redituum copia exceſſiva produxit, quàm etiam cultum augere divinum, & ſpiritalem animarum profectum, quos (ſi juxta facultatis exigentiam & diffuſam latitudinem dictæ diœceſis ſufficiens numerus in eadem utilitate Præſulum deputetur) indubiò provenire ſperamus, promovere ſalubriter intendentes. Præmiſſis & aliis ſuadentibus juſtis cauſis, ex certa noſtra ſcientia, de fratrum noſtrorum conſilio concordi, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, ad laudem Dei, exaltationem Eccleſiæ, fideliumque ſalutem, Epiſcopatum ipſum dictamque diœceſim Tholoſanam Apoſtolicâ auctoritate dividimus in quinque diœceſes, quas per certos diſtingui limites faciemus: Volentes ac decernentes, quòd præter civitatem Tholoſanum, quæ ſuam propriam & diſtinctam habebit diœceſ. certis finibus limitandam, ſubſcriptæ quatuor villæ, quarum quamlibet, eiſdem conſilio & auctoritate in civitatem erigimus, & civitatis vocabulo inſignimus: ſcil. de monte Albano, pridem de Caturcen. diœceſ. cui adjicietur certa pars dictæ quondam diœceſis Tholoſanæ: ac ſancti Papuli de Rivis, & de Lumberiis, & de ipſa quondam Tholoſana diœceſi exiſtentes, IV. ſeparatas diœceſes habeant certis limitibus diſtinguendas. Quodque beati Martini de monte Albano, ubi corpus ſancti Theodori confeſſoris dicitur eſſe reconditum, prædictæ civitatis montis Albani, & beati Pauli dictæ civitatis ſancti Papuli, Mariæ de Lumberiaco, civitatis præfatæ Lumberiaci, necnon beatæ Mariæ de Rivis Eccleſiæ ipſius civitatis Rivenenſis, ſint decætero & habeantur perpetuò Eccleſiæ cathedrales. Et quia Eccleſia Tholoſana, ſicut ſolenniori ſtatu, & conditione potiori refulget, ſic & grandioris honoris titulis efferenda eſt, ipſam hucuſque ſuffraganeam Eccleſiæ Narbonenſ. ac totam quondam diœceſ. Tholoſanam de fratrum noſtrorum conſilio, & ex certa noſtra ſcientia, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, ab omni juriſdictione, poteſtate, ac ſubjectione Archiepiſcopi, Capituli & ejuſdem Eccleſiæ Narbonenſis penitùs eximentes, eam ad laudem divini nominis, & honorem Eccleſiæ ſanctæ ſuæ, in Archiepiſcopalem, ſeu Metropolitanam erigimus, eamque honoribus & inſigniis ſedis Metropolitanæ decoramus: auctoritate Apoſtolicâ decernendo, ut exnunc pro metropolitana Eccleſia in perpetuum habeatur. Et quia etiam dignum eſt, ut ex quo de filia facta mater, metropoliticæ dignitatis ſuſcepit inſignia, & ſuffraganearum congruum numerum filiarum, ac decentem provinciam habeat, ut ad judicium Archiepiſcopi Tholoſani, qui pro tempore fuerit, omnes cauſæ ſuffraganeorum Epiſcoporum & perſonarum Eccleſiaſticarum, ac civitatum ejuſdem provinciæ juxta ſacrorum ſtatuta canonum referantur. Nos præfatas IV. civitates & Eccleſias cathedrales cum earum diœceſibus (ut præmittitur) diſtinguendas, necnon civitatem & Eccleſiam Apamiarum cum ſua diœceſi, exnunc ipſius Eccleſiæ Tholoſanæ ſuffraganeas, ac de provincia Tholoſana in perpetuum fore decernimus, & jure metrop. ſubjicimus, & ſubjectas eſſe volumus eas illi. Prænominatas montis Albani, quæ de diœceſi Caturcen. & Bituricen. provincia, & Apamiarum civitates & Eccleſias, quæ de provincia Narbon. hactenus fuiſſe noſcuntur, necnon reliquas tres civitates & Eccleſias ſancti Papuli, Rivenen. & Lumberiacen. quæ ab olim de diœceſi Tholoſana fuerunt, cum earum diœceſ. conventibus, collegiis, ſive capitulis à juriſdictione, poteſtate, ac ſubjectione quacunque Bituricenſis & Narbonenſis Archiepiſcoporum, ac Caturcenſis, & quondam Tholoſani, Epiſcoporum, Capitulorum, & Abbatum atque Conventuum, & ordinariorum quorumlibet aliorum Eccle-

a *Matth. 9. Matth. 20.* b *Deut. 8.*

eccleſiaſticorum, quibus quomodolibet fuerant hucuſ-
ue ſubjectæ, auctoritate præſentium perpetuò eximen-
s, de prædictorum conſilio, & plenitudine poteſtatis.
e bonis autem, reditibus, proventibus & juribus dicti
uondam Epiſcopatus Tholoſ. ipſi Tholoſ. decem mil-
a, & ſingulis aliis prædictis Eccleſiis (Apamiarum ex-
eptâ, cui de ipſis bonis, reditibus & proventibus, juri-
us, ultra illa, quæ habere dignoſcitur, certam aſſignabi-
ius portionem noſtris aliis literis diſtinguendam) ſin-
ula quinque millia librarum Turonen. annui reditus, &
erpetui proventus, quæ quidem unicuique illarum,
iisque Pontificibus (dignitate ac onere, & circumſtan-
is aliis attentè penſatis) debere ſufficere vidimus, præ-
er reditus, proventus, & jura, quæ ad prædictas Eccle-
as, & conventus earum anteà pertinebant, de quibus
l honorem Dei, & ipſarum Eccleſiarum commodum in-
endimus ordinare: exnunc auctoritate prædictâ de con-
lio ac plenitudine memoratis concedimus, donamus,
: etiam deputamus percipienda integraliter per ipſa-
im Eccleſiarum præſules, qui pro tempore fuerint, in
ebus & locis cuilibet magis adjacentibus & vicinis, jux-
a diſtinctionem, ſeu limitationem diœceſium ſingula-
im, per alias noſtras literas faciendam. Interim ta-
ien diſtinctione, ſeu limitatione prædictâ pendente, vo-
imus quòd eorum quilibet ſummam eum contingen-
m pro rata accipiat annuatim de bonis, reditibus, pro-
entibus & juribus antedictis, per manus eorum, quos
l hoc provideremus deputandos. Reſiduum verò re-
tuum, proventuum, & jurium ipſorum, quod factâ de
is (ut præmiſſum eſt) aſſignatione ſupererit, necnon
riſdictionem ſpiritalem & temporalem, quæ ad dictum
iondam Epiſcopatum Tholoſan. uſque ad tempus di-
ſionis hujuſmodi pertinebat, & quæ diſtinctione, ſeu
nitatione pòſt tacta pendente faciemus per idoneas ex-
ceri perſonas. Ac beneficia, etiamſi dignitates, perſo-
tus ac officia exiſtant (exceptis his, ad quæ quis per
ectionem aſſumitur, & in quibus, vel ad quæ auctori-
te literarum Apoſtolicarum alicui, ſeu aliquibus jus
aliquod acquiſitum, quibus per id nullum volumus
æjudicium generari) nunc & in antea uſque ad diſtin-
onem diœceſ. vacatura diſpoſitioni noſtræ ac ſedis
oſtolicæ de fratrum ipſorum conſilio reſervamus.
ec igitur per dictæ ſedis prudentiam circumſpectam ſic
ituta ſalubriter & utiliter ordinata, perpetuis eſſe vali-
ra temporibus, & robur incommutabilis firmitatis
otinere volentes: auctoritate prædictâ diſtrictiùs in-
bemus, ne aliquis cujuſcunque præeminentiæ, ordi-
s, conditionis, aut ſtatûs, etiamſi Archiepiſcopali, vel
piſcopali, ſeu Regiâ præfulgeat dignitate, hujuſmodi
dinationem, Apoſtol. reſervationem, & alia ſupradi-
a quovis modo turbare, ſeu quomodolibet impedire
æſumat. Nos enim exnunc irritum decernimus & ina-
e, ſi ſecus ſuper his à quoquam quâvis auctoritate con-
gerit attentari. Et nihilominùs in eos, qui ex certa
ientia contrarium præſumpſerint, niſi intra octo die-
um ſpatium poſt publicationem præſentium reſipue-
nt cum effectu, excommunicationis in perſonas & in-
rdicti in univerſitates, ac ſuſpenſionis in Conventus,
apitula ſive collegia, de conſilio & auctoritate prædi-
is ſententias promulgamus: à quibus non, niſi per
omanum Pontificem abſolutionis beneficium (præter-
uam in mortis *a* articulo) valeant obtinere. Nulli er-
o hominum liceat hanc paginam noſtrarum diviſionis,
oluntatis, conſtitutionum, erectionum, inſignitionum,
emptionum, decorationis, ſubjectionis, conceſſionis,
donationis, deputationis, reſervationis, inhibitionis,
promulgationis, infringere, vel ei auſu, &c. Datum Ayen.
VII. Calend. Julii, Pont. noſt. Anno I.

a *In articulo mortis nulla eſt caſuum reſervatio: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt. Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervat.*

CAP. VI.

¶ *Impedientes Epiſcopatus Tholoſani erectionem in Eccleſiam cathedralem, & ejus diviſionem in V. diœc. ultra pœnas in conſtitutione ſuperiori declaratas, perdunt feuda, & quæcunque beneficia ſpiritualia & temporalia. Et ſi ſint perſona Eccleſiaſtica, efficiuntur inhabiles ad quæcunque beneficia Eccleſiaſtica.*

Idem. (*an. 1316. Avenioni.*)

I. NUper certis ex cauſis, quæ noſtrum & fratrum noſtrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, quondam Epiſcopatum Tholoſanum in Archiepiſcopalem, ſeu Metropolitanam ereximus Eccleſiam: quatuor villas, quarum quamlibet inſignivimus vocabulo civitatis, quatuor cathedrales Eccleſias creavimus: unam videlicet in villa montis Albani, quondam Caturcen. diœc. adjicienda ſibi certâ parte quondam diœc. Tholoſan. alteram in villa Lumberiaci, aliam in villa ſancti Papuli, & aliam in villa de Rivis & de Robeſtria quondam Tholoſ. diœc. Quas quidem Eccleſias unà cum Apamiarum Eccleſia, tanquam ſuffraganeas ſubjecimus ipſi Metropolitanæ Tholoſanæ Eccleſiæ. De bonis quoque & reditibus dicti quondam Epiſcopatus Tholoſan. tam ipſi Tholoſan. quàm prædictis Eccleſiis ſuffraganeis certam portionem, quam unicuique illarum debere ſufficere vidimus, providimus aſſignandam: totali bonorum & redituum ipſorum reſiduo, diſpoſitioni noſtræ & ſedis Apoſtolicæ reſervato. Alia etiam circa præmiſſa fecimus, decrevimus, & ordinavimus ex certa noſtra ſcientia, de ipſorum fratrum concordi conſilio, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, diſtrictiùs inhibentes, ne quis cujuſcunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut ſtatûs, etiamſi Archiepiſcopali dignitate fulgeret, ipſam ordinationem noſtram impedire præſumeret vel turbare: ac decernentes exnunc irritum & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquam quâvis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominùs in eos, qui ex certa ſcientia contrarium facerent, niſi reſipuerint cum effectu, intra octo dierum ſpatium poſt publicationem ordinationis ipſius excommunicationis in perſonas, interdicti in univerſitates, ac ſuſpenſionis ſententias in Capitula, Conventus, ſive Collegia duximus promulgandas, prout hæc & alia in Apoſtolicis literis inde confectis plenius continentur. Verùm quia ipſa noſtra ordinatio eò efficaciùs & inviolabiliùs ſperatur ſervari, quò plurium & graviorum vallata fuerit adjectione pœnarum: Nos ad obſervationem inconcuſſam ipſius eò ampliùs anhelantes, quò evidentiùs in divini cultûs augmentum, & ſalutem fidelium animarum noſcitur redundare, præfatis adjiciendo ſententiis, omnes & ſingulos ſcienter turbantes aut impedientes ordinationem eandem, aut aliqua in illa contenta: ſeu turbantibus vel impedientibus dantes conſilium, auxilium vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, cujuſcunque ſint conditionis, dignitatis, ordinis, aut ſtatûs, Eccleſiaſtici vel mundani, etiamſi Archiepiſcopali vel Epiſcopali, aut majori vel ſuperiori præfulgeant dignitate: niſi intra octo dierum ſpatium poſt publicationem præſentium ab hujuſmodi impedimento ſeu turbatione, ac impenſione conſilii, auxilii, vel favoris reſipuerint cum effectu, feudis, locationibus, officiis & beneficiis quibuſcunque ſpiritualibus & temporalibus, etiamſi dignitates vel Prælaturæ quævis fuerint, quæ ab Eccleſiis ſeu in Eccleſiis quibuſcunq; obtinebunt, ſeu obtinent, ex certa noſtra ſcientia, & de ipſorum fratrum conſilio, & Apoſt. plenitudine poteſtatis, privatos eſſe decernimus ipſo facto. Et ſic liberè ipſa feuda, locationes vel officia aut beneficia ſpiritalia & temporalia, dignitates,

& Prælaturæ ad ipſas, ad quas ſpectant, revertantur Eccleſias, & devolvantur ad Rectores, Capitula ſeu Collegia eorundem, quòd de illis pro ſua voluntate diſponant, & ad dignitates & Prælaturas per electionem aut alium modum licitum idoneas perſonas aſſumant: Perſonasque Eccleſiaſticas, quæ culpabiles fuerint in præmiſſis, inhabilitamus ad quæcunque Eccleſiaſtica beneficia obtinenda. Nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Avenion. IV. Non. Aug. Pontif. noſt. Anno 1.

CAP. VII.

¶ *Executores quatuor dantur, ad pœnas ſuperiores ſolenniter publicandas.*

Idem *Bartholomæo electo Narbon. diœceſ. Aguelmo de Blavia Engolimen. Eduen. Archid. & magiſtro Berengario de Lagiis Lemovicen. & Narbon. Eccleſiarum Canonico. (an. 1323. Avenion.)*

II. NUper ex certis cauſis, quæ noſtrum & fratrum noſtrorum animos, ad id rationabiliter induxerunt, &c. *(ut ſuprà proximè uſque ad beneficia Eccleſiaſtica obtinenda.)* Quocirca Diſcretioni veſtræ, per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus privationem & inhabilitationem noſtram hujuſmodi vos omnes, ſeu tres, vel duo, ſive unus ex vobis, per vos vel alium, ſeu alios, in Eccleſiis & ſolennibus locis & aliis, de quibus & quoties expedire videritis, ſolenniter publicetis: ne quiſquam valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Avenion. II. Idûs Nov. Pont. noſt. Anno 8.

CAP. VIII.

¶ *Diſpenſat cum quodam Abbate, ut Epiſcopus poſſit eſſe, licet defectum patiatur in ordinibus & ætate. Ex hac & ſequenti cognoſcimus cauſas & formas diſpenſandi. Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. ad Rom. 15.*

Idem *Arnoldo electo Lumbanen. (an. 1319. Avenion.)*

III. NUper ex certis rationabilibus & manifeſtis cauſis, quæ ad hoc noſtrum animum induxerunt, civitatem Lumbanen. olim villam de Lumbanis, tunc intra Tholoſanæ diœceſ. limites conſtitutam, qui locus inſignis, ac multiplici commoditate dotatus exiſtit, de fratrum noſtrorum conſilio, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, per literas noſtras ſub certa forma in civitatem ereximus, civitatiſque vocabulo duximus decorandam: ſtatuentes, ac etiam decernentes, ut Eccleſia Abbatiæ illius loci de Lumban. ordinis ſancti Auguſtini extunc haberetur & exiſteret cathedralis: ac deinde volentes eidem Eccleſiæ de Paſtore idoneo ſalubriter providere, in te Abbatem ejuſdem Eccleſiæ, virum utique literatum & literarum ſcientiâ præditum, vitæ ac morum honeſtate decorum, diſcretionis & conſilii maturitate conſpicuum, direximus oculos noſtræ mentis, teque (non obſtante defectu ætatis & ordinum, quem pateris, cùm tonſuratus modo in Clericum, & in XXVII. ætatis tuæ anno, vel circà conſtitutus eſſe dicaris, ſuper quo tecum gratioſè duximus diſpenſandum) de fratrum noſtrorum conſilio ipſi Eccleſiæ præfecimus in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ipſius Eccleſiæ tibi in ſpiritualibus & temporalibus committendo. Unde licèt nondum ſit tibi munus conſecrationis impenſum, nec Apoſtolicas literas promotionem tuam hujuſmodi continentes (cùm illas non habeas) poſſis oſtendere: Nos tibi, ut conſtitutione felicis record. Greg. Papa VIII. præd. noſt. & quâlibet aliâ ſuper hoc in contrarium editâ, nequaquam obſtante) poſſis ejuſdem Eccleſiæ Lumban. & quorumcunque bonorum ipſius adminiſtrationem accipere, ipſamque adminiſtrationem liberè exercere, auctoritate præſentium indulgemus, Contradictis, &c. Datum Anno 4. ut ſuprà.

CAP. IX.

¶ *Hortatur quendam in multis commendatum, ut curam paſtoralem adminiſtret in Eccleſia, quæ de novo fuerat in cathedralem erecta.* hîc autem invenies multa notatu digniſſima, quæ debeant lectores ad devotionem accendere.

Idem *venerabili fratri Bertrando Epiſcopo montis Albani, ad univerſalis Eccleſiæ regimen exercendum divinâ diſpenſatione vocato.*

AD cujuslibet ſtatus Eccleſiæ aciem ſolicitæ conſiderationis extendimus; paſtorales partes officio vigilanti adhibentes, ut earum ſingulæ paſtoribus gubernentur idoneis, & providis Rectoribus diſponantur, quorum diſpenſatione providâ, & providentiâ circumſpectâ (illius cooperante clementiâ, qui verè Paſtor & Rector agnoſcitur) ſpiritualium & temporalium proficiant incrementis. Nuper ſiquidem ex certis & rationabilibus cauſis, quæ ad hoc noſtrum animum induxerunt, civitatem, olim villam montis Albani, tunc intra limites Caturcen. diœceſ. conſtitutam, qui locus inſignis exiſtit, ac ubertate multiplici hominum & rerum exuberat, de fratrum noſt. conſ. & Apoſt. plenitudine poteſtatis, civitatis vocabulo duximus decorandam: ſtatuentes ac etiam decernentes, ut Eccleſia monaſterii illius loci montis Albani monaſterii caſa Dei ad Rom. Eccl. nullo medio pertinentis, ordinis ſancti Benedicti Claremonten. dioec. tunc immediatè ſubjecta, extunc haberetur & exiſteret Eccleſia cathedralis: poſtmodùm verò de celebri ac ſalubri proviſione ipſius Eccleſiæ montis Albani, ut ſponſi ſolatio lætaretur, ſolicitè cogitantes, ac volentes illum eidem præficere in paſtorem, de quo certam haberemus notitiam, quòd eum clara morum inſignia redimerent, nec eſſet dubia ejus charitas, circa plebem ſuo regimini committendam, & in cujus fiducia conſiſteret ſalubriter ſecuritas ſubditorum. Ad te nunc monaſterii prædicti Abbatem, quem literarum ſcientiâ præditum, vitæ & morum honeſtate decorum, diſcretionis & conſilii maturitate conſpicuum, in temporalibus providum, in ſpiritualibus circumſpectum, nobis & fratribus noſtris placida tua converſatio continuata, diu apud ſed. Apoſt. approbavit, direximus oculos mentis noſtræ: quibus omnibus debitâ meditatione penſatis, de perſona tua, nobis & eiſdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de ipſorum fratrum conſilio & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, eidem Eccleſiæ montis Albani providimus, præficientes eidem ſanctæ Eccleſiæ teipſum in paſtorem, tibi curam & adminiſtrationem illius in ſpiritualibus & temporalibus committendo, ac tibi poſtmodùm faciendo, per venerabilem frat. noſt Berengarium Epiſcopum Tuſculan. munus conſecrationis impendi: Firmâ ſpe, fiduciâque tenentes, quòd eadem Eccleſia monaſterii Albani (dominicâ aſſiſtente clementiâ) per tuæ circumſpectionis & induſtriæ ſtudium fructuoſum ſervabitur à noxiis & adverſis, & ſpiritualibus & temporalibus proficiet incrementis. Tolle igitur Dei jugum, tam leve collis humilium, quàm ſuave, ac dilectione paſcendum ſuſcipe gregem ejus, ſuper quem noctis vigilias dilectus ſolicitusque cuſtodi, ut liber non pateat aditus invaſori, & dominus inſuſpicabili horâ venturus, ſi te invenerit ſic agentem, curſu conſummato, qui tuo labori proponitur, & horum fide ſervatâ, quæ tuæ ſolicitudini committuntur, te repertum fidelem in modico, ſupra multa conſtituat, ac in dilecta gaudiorum ſuorum tabernacula introducat. Datum, &c. Anno 4.

CAP. X.

¶ *Declaratur, an collector fructuum primi anni omnium beneficiorum Eccleſiaſticorum vacantium & vacaturorum, uſque ad certi temporis ſpatium deputatorum, pro camera Apoſt. oneribus faciliùs ſupportandis poſſit cum obtinentibus beneficia convenire, & an altaria dotata cadant ſub tali reſervatione, &c.*

Idem *Hugoni de Mirabello Canonico Ebredun. collectori fructuum primi anni, &c.*

Poſtulâſti

POſtulâſti per Apoſtolicæ declarationis evidentiam edoceri, quid tibi ſuper dubiis infrà ſcriptis circa ommiſſam tuæ induſtriæ recollectionem fructuum prædictorum (aliàs præbendarum, aut beneficiorum) imminentibus ſit agendum. Tuæ itaque conſultationi breviter reſpondentes, te ſcire volumus beneplaciti noſtri eſſe ſuper fructibus beneficiorum, quæ ita reperies in ſolutione decimæ juxta verum taxata valorem, quòd illum nequaquam excedunt, cum obtinentibus hujuſmodi beneficia, prout meliùs & utiliùs diœceſanis locorum (in quibus hujuſmodi beneficia fuerint, quorum conſilia in hac parte requiras) & tibi videbitur, valeas convenire. Nos enim ipſorum diœceſanorum, & tuam conſcientiam ſuper his oneramus. Licèt autem quotidianæ diſtributiones per nos fuerint à perceptione fructuum prædictorum excluſæ, hoc tamen volumus de diſtributionibus pſis intelligi, quæ dantur eis, qui horis interſunt: ſic quòd illæ, quæ ſolvuntur his, qui ſunt in civitate vel loco præſentes, quamvis horis non interſint eiſdem, non ſint ab onere dictæ recollectionis immunes. Porrò declarationem illam factam per nos in deputatione ſeu reſervatione fructuum prædictorum, ut videlicet non extendatur ad vicarias ſeu capellanias, ut plurimùm à decedentibus inſtitutas ad Miſſas pro ipſis decedentibus celebrandas, certis conſtitutis reditibus Presbytero inibi celebranti, locum habere volumus in altaribus dotatis certis feudis uſuaticis ſeu cenſibus, ut Capellanus inibi celebrare debeat pro dotantium animabus certis vicibus, ſingulis ſeptimanis, & in Eccleſia cathedrali horis intereſſe divinis, dummodò valor annuus ipſorum altarium ſummam XX. librarum Turon. non excedat. Alioquin includantur in deputatione ſeu reſervatione prædictis. Ubi verò præbenda fuerit in decima pro tanto taxata, quòd parùm poſſet Canonico hebdomadario (cui certum pro illa ſervitium imminet in Eccleſia faciendum) poſt perceptionem taxationis hujuſmodi remanere: volumus quòd de taxatione ipſa pro hujuſmodi ſervitii onere portionem aliquam congruam prædicto hebdomadario dimittas, pro jam dicta camera noſtra reſiduum percepturus. Cæterùm præbendas illorum, qui taxationem decimæ ſolvere recuſantes abeſſe velle ſe ſimulant, ut taxationem ipſam diminuere compellantur: ne per illorum abſentiam hujus perceptione taxationis frauderis, quaſi nil de præbenda percipere valeas, de qua non percipiunt aliquid, niſi ſaltem in loco vel in civitate præſentes, cùm tamen Eccleſiæ fabrica tales præbendas ex integro percipere dignoſcatur: declaramus ſub deputatione ſeu reſervatione comprehendi præfata, ut videlicet eas juxta deputationis noſtræ modum percipere valeas, Canonicorum ipſorum abſentiâ non obſtante. Ridiculum enim eſſet, ut eadem fabrica potiori quàm nos privilegio in talibus uteretur. De illis denique, qui licèt per multos menſes tenuerint Eccleſias vel præbendas, nihil tamen ſe percepiſſe aſſerunt ex eiſdem, cùm juxta conſuetudinem patriæ prædeceſſores eorum teſtati fuerunt de bonis illarum, propter quod ipſi obtinentes tales Eccleſias tibi ſatisfacere nequeunt de fructibus antedictis: nihilominùs offerentes, quòd tandiu fructus Eccleſiarum ipſarum percipias, donec tibi fuerit inde plenariè ſatisfactum: placet nobis & volumus, ut ſi eſt ita, oblationi hujuſmodi condeſcendas: per hoc tamen non intendimus conſuetudinem approbare prædictam. Datum Avenion. V. Idûs Octobr. Pontificatûs noſtri Anno 2.

CAP. XI.

¶ *Cùm Romanus Pontifex pro Eccleſia Romana neceſſitatibus fructus beneficiorum vacantium uſque ad certum tempus reſervâſſet, circa illam reſervationem plurima ambiguitates orta ſunt, quas hic ſolvit.*

Idem. (*an. 1319. Avenioni.*)

I. CUm nonnullæ Eccleſiaſticæ perſonæ in cathedralib. Eccleſiis Canonicatus, præbendas, dignitates, perſonatus, & officia, ac alia beneficia Eccleſiaſtica obtinentes, revocare conentur in dubium, an fructus, reditus, & proventus primi anni beneficiorum Eccleſiaſticorum etiam vacantium, & quæ in diverſis orbis partibus uſque ad triennium vacare contingeret, quos pro Eccleſ. Rom. neceſſitatibus per noſtras ſub certa forma literas duximus reſervandos, juxta tenorem literarum ipſarum cameræ noſtræ ſolvere teneantur: præſertim cùm Archiepiſcopales & Epiſcopales Eccleſiæ, ac regulares Abbatiæ ab hujuſmodi ſolutione fructuum (ut dicunt) in dictis literis eximantur: Nos dubitationem hujuſmodi amputare volentes, auctoritate Apoſt. declaramus, quòd cùm ſub appellatione Archiepiſcopalis vel Epiſcopalis Eccleſiæ, aut regularis Abbatiæ, hujuſmodi præbendæ, dignitates, perſonatus, & officia nequaquam intelligantur, nec etiam includantur, prædictos, necnon & præbendarum, & officiorum Monachorum, monaſteriorum regularium, ac reditus Abbatiarum ſeu Abbatum earundem, quæ in beneficiis Eccleſiaſticis aſſignantur, diſtinctos fructus, reditus & proventus includi in deputatione prædicta, & dictæ cameræ juxta prædictarum literarum tenorem debere perſolvi: ac id idem ſuper ſolutione omnium fructuum, redituum, & proventuum commendatariarum, curtuum ſeu grangiarum, monaſteriorum, domorum, & locorum conventualium, quæ pro beneficiis Eccleſiaſticis (ut prædicitur) conceduntur (niſi duntaxat in fructibus illorum, quæ ſunt forſan excepta) declaramus & præcipimus obſervari. Prætereà cùm in aliquibus Eccleſiis tam cathedralibus, quàm aliis, panis & potus pro quotidianis diſtributionibus ipſarum Eccleſiarum Canonicis & perſonis de præbendarum ipſarum corporibus pro die quolibet deputetur: & etiam interdum certa quantitas bladi, & quandoque certa pecuniæ ſumma, & aliquando alterum pro altero pro ſingulis menſibus vel hebdomadis etiam Canonicis ſtudiorum causâ, aut aliàs pro eorum negotiis, de licentia Capitulorum Eccleſiarum ipſarum, ab Eccleſiis eiſdem abſentibus exhibeantur, & etiam perſolvantur: declaramus auctoritate prædictâ, illam bladi quantitatem, & pecuniæ ſummam, quæ pro quolibet menſe vel hebdomada dictis Canonicis (ut prædicitur) miniſtrantur, non debere pro quotidianis diſtributionibus computari, ſed illa tantùm, quæ præfatis Canonicis quotidiè pro diurnis & nocturnis horis diſtribuuntur ſine fraude. Adjicimus inſuper declarationi prædictæ, quòd ſi obtinenti curatum beneficium, aliud ſibi conſimile collatum fuerit, vel etiam in poſterum conferatur, poſt ſecundi beneficii pacificam poſſeſſionem adeptam, & fructuum perceptionem ipſius, nihil de fructibus ejuſdem primi beneficii (niſi forſan ſuper diſpenſatione canonicâ ſit munitus) percipere poſſit: ſed pro dicta camera noſtra juxta formam dictarum literarum recipiantur, & etiam exigantur. Ubi verò fructuum, redituum & proventuum beneficiorum Eccleſiaſticorum non reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate prædictâ, quòd fructus, reditus & proventus beneficiorum hujuſmodi, cùm vacare contigerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro camera prædicta, reliquam verò medietatem ille pro ſua ſuſtentatione percipiat, qui beneficium hujuſmodi dignoſcitur obtinere. Grangias autem, & alia loca Ciſtercien. ordinis, & aliorum locorum regularium, in quibus gubernatores ſeu cuſtodes, vel adminiſtratores ponuntur ad tempus, & removentur ad voluntatem ſuperiorum ſuorum, eorumque fructus, reditus & proventus auctoritate declaramus eâdem in deputatione prædicta, ac literis noſtris ſuper illa confectis aliquatenùs non includi. Nulli ergo omninò, &c. Datum Avenion. Nonis Januar. Pontif. noſt. Anno 4.

CAP. XII.

¶ Fructus amborum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, cameræ Apoſtolicæ deputantur.

Idem.

II. CUm nonnullæ Eccleſ. perſonæ revocare conentur in dubium, an ſi obtinenti dignitatem, vel aliud beneficium Eccleſiaſticum, cui cura imminet animarum, aliud beneficium conferatur, eo caſu, quo ambo beneficia ipſa ſucceſſivè vacare contingit, eorundem amborum fructus primo anno, quo vacant, ratione deputationis fructuum, redituum & proventuum Eccleſiaſticorum tunc vacantium, & quæ uſque ad certum tempus vacare contingeret, quos pro Eccleſiæ Romanæ neceſſitatibus relevandis per noſtras literas duximus deputandos, noſtræ cameræ debeantur: Nos ambiguitatem hujuſmodi removere volentes, auctoritate Apoſtolicâ declaramus, amborum eorundem beneficiorum fructus, reditus & proventus (cùm utrumque ipſorum vacet) pro eadem camera debere percipi & haberi. Nulli ergo, &c.

CAP. XIII.

¶ Diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervantur beneficia curialium, & aliorum ad curiam accedentium, vel ab ea recedentium, ſi moriantur in locis ultra duas diætas legales ab ipſa curia non diſtantibus.

Benedictus XII. *(anno 1335. Avenioni.)*

AD regimen Eccleſiæ generalis, quanquam immeriti, ſupernâ diſpoſitione vocati, gerimus in noſtris deſideriis, ut debemus, quod per noſtræ diligentiæ ſtudium ad quarumlibet Eccleſiarum & monaſteriorum regimina, & alia beneficia Eccleſiaſtica juxta divinum beneplacitum, & noſtræ intentionis affectum, viri aſſumantur idonei, qui præſint & proſint committendis eis Eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis prælibatis. Præmiſſorum itaque conſideratione inducti, & ſuadentibus nobis aliis rationabilibus cauſis, nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiſcopales & Epiſcopales Eccleſias, & etiam monaſteria, prioratus, dignitates, perſonatus & officia, necnon canonicatus, & præbendas, & Eccleſias, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica cum cura vel ſine cura, ſecularia & regularia, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiamſi ad illa perſonæ conſueverint ſeu debuerint per electionem, ſeu quemvis alium modum aſſumi, nunc apud ſedem Apoſtolicam quocunque modo vacantia, & in poſterum vacatura, necnon per depoſitionem, vel privationem, ſeu translationem, aut muneris conſecrationis ſuſpenſionem, per felicis recordationis Joan. Papam XXII. præd. noſt. ſeu ejus auctoritate factas, & per nos ſeu auctoritate noſtrâ in antea faciendas ubilibet. Necnon ſi forſan tempore jam dicti prædeceſſoris aliqui in concordiâ vel diſcordia electi, vel poſtulati fuerint, quorum electio caſſata ſeu poſtulatio repulſa, vel per eos facta renuntiatio, & admiſſa per ipſum prædeceſſorem, vel auctoritate ipſius extiterint, ſeu quorum electorum, vel poſtulatorum, & in antea eligendorum ſeu poſtulandorum ac renuntiantium electionem caſſari, vel poſtulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos, vel auctoritate noſtrâ contingeret apud ſedem prædictam, vel alibi ubicunque. Ac etiam per obitum Cardinalium ejuſdem Eccl. Rom. ac officialium dictæ ſedis, videlicet Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, auditorum literarum contradictarum, & Apoſtolici palatii cauſarum auditorum, correctorum, & ſcriptorum literarum Apoſtolicarum, ac pœnitentiarii præfatæ ſedis, ac abbreviatorum, nec non commenſalium, & aliorum quorumlibet Capellanorum ſedis ejuſdem, & etiam quorumcunque Legatorum ſive nuntiorum, ac in terris Eccleſiæ Romanæ Rectorum, & theſaurariorum, per dictum Joan. prædeceſſorem, vel nos ſpecialiter deputatorum ſeu miſſorum hactenus, vel à nobis deputandorum, aut mittendorum in poſterum: nunc vacantia & in antea vacatura, ubicunque dictos Legatos, vel Nuntios, ſeu Rectores aut theſaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint ſeu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis. Necnon quorumlibet pro quibuſcunque negotiis ad Romanam curiam venientium, ſeu etiam recedentium ab eadem, ſi in locis à dicta curia ultra duas diætas legales non diſtantibus jam forſan obierint, vel eos in antea tranſire contigerit de hac luce. Ac etiam ſimili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, ſeu aliâ quâcunque causâ ad quævis loca ſecedentium, ſi eos, antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas diætas ab eadem curia (ut præmittitur) non remotis, dummodò eorum proprium domicilium non exiſtat ibidem, jam forſitan deceſſerint, vel in poſterum eos contigerit de medio ſubmoveri: nunc per obitum hujuſmodi vacantia, & in poſterum vacatura. Rursùs monaſteria, prioratus, decanatus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, canonicatus, præbendas, & Eccleſias, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica, ſecularia & regularia, cum cura vel ſine cura, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiamſi ad illa perſonæ conſueverint & debuerint per electionem aut quemvis alium modum aſſumi, quæ promoti per dictum prædeceſſorem, vel ejus auctoritate ad Patriarchalium, Archiepiſcopalium, & Epiſcopalium Eccleſiarum, necnon monaſteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipſis factarum nunc vacantia. Et qui per nos ſeu auctoritate noſtrâ in poſterum ad eadem regimina promovendi tempore promotionis hujuſmodi obtinebunt. Necnon etiam, quæ per aſſecutionem pacificam quorumcunque Prioratuum, dignitatum, perſonatuum, officiorum, canonicatuum & præbendarum Eccleſiarum, & beneficiorum aliorum per nos, vel eundem Joan. prædeceſſorem, ſeu auctoritate literarum noſtrarum, vel ipſius Joan. prædeceſſoris collatorum, & conferendorum in poſterum, nunc vacantia, & in antea vacatura (plenâ ſuper præmiſſis omnibus & ſingulis cum fratribus noſtris collatione præhabitâ, & maturâ deliberatione ſecutâ) ordinationi, diſpoſitioni, & proviſioni noſtræ (donec miſerationis divinæ clementia non univerſalis Eccleſiæ regimini præſidere conceſſerit) de ipſorum fratrum conſilio auctoritate Apoſtolicâ reſervamus, decernentes exnunc irritum & inane, ſi ſecùs ſuper præmiſſis, & quolibet eorum per quoſcunque quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus à prædeceſſoribus noſtris Rom. Pontif editis, quatenus obſiſtere poſſent ſuper enarratis articulis vel alicui, ſive aliquibus eorundem. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ reſervationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenion. 3. Idûs Januarii, Pontificatûs noſtri Anno 1. M. CCCXXXV.

CAP. XIV.

¶ Beneficia quæcunque ſint diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervata, per talem reſervationem ſunt affecta: ita quòd illorum collatio non tenet, ſi per alium à Romano Pontif. fuerit facta.

Paulus Venetus *Papa II. (1467. Romæ.)*

AD Romani Pontificis providentiam, & circumſpectionem providam ſpectare dignoſcitur, dubia juris (ex quibus lites graves oriuntur indies) ſuæ declarationis oraculo terminare, prout negotiorum qualitate, & temporum conditione inſpectis, conſpexerit in Domino ſalubriter expedire. Cùm itaque nonnulli Romani Pontifices, prædeceſſores noſtri, per diverſas eorum conſtitutiones, quæ ſuo tempore duntaxat durare vo-

voluerunt, quæcunque beneficia Eccleſiaſtica, quæ ſui, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ viventium & tunc exiſtenum Cardinalium familiares continui commenſales obnebant, & in poſterum obtinerent, eorum familiaritate urante, etiamſi ab ipſa familiaritate per obitum Carinalium eorundem vel aliàs receſſiſſent: nec non illa, uæ etiam fructuum & proventuum cameræ Apoſtoliæ debitorum collectores, & qui ipſorum prædeceſſoum temporibus ſua officia exercerent, uniti ſuccolletores durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quiuſcunque locis vacaverint, cum irritantis appoſitione ecreti, & deinde prædeceſſoribus ipſis ſublatis de meio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, iter utriuſque juris interpretes, etiam officiales Romaæ curiæ ſæpenumerò hæſitatum extiterit, an beneficia ujuſmodi propter reſervationem & decretum prædicta eſervata vel affecta remanſerint: ita quod nullus præter omanum Pontif. de illis diſponere potuerit ſive poſſit, eſervatione & decreto obſiſtentibus ſupradictis. Ac ùm propter ambiguitatem hujuſmodi, varias quoque uriſperitorum opiniones & diſcrepationes ipſas advereremus, plerunque pro reſervatione & affectione præiiſſis, interdum verò econtrà pronuntiatum & definium fore. Nos qui vigilis more paſtoris ſuper his maıro providendum eſſe conſilio non indignè cenſuimus, t propterea in ſingulis cauſis ſuper quibuſvis beneficiis ccleſiaſticis eandem ambiguitatem quomodolibet conernentibus, uſque ad noſtrum beneplacitum ſuperſedee mandavimus: cupientes (quemadmodum noſtro cumbit officio) dubiis hujuſmodi finem imponere, ubditorum obviare diſpendiis; & (ne lites fiant penitùs nmortales) de opportuno remedio providere: Felicis ecordationis Urbani V. Gregor. IX. Bonif. VIII. Romaorum Pontificum, etiam prædeceſſorum noſtrorum, ui ad ſubmovenda altercationum fomenta & ambiguites hujuſmodi lucidandas, declarationes ſimiles per uas literas ediderunt, veſtigiis inhærendo, ac providè onſiderantes effectum: per reſervationem, manûſque ppoſitionem eorundem prædeceſſorum in dictis benefiis in eſſe productum, per obitum ipſorum nequaquam enſeri debere revocatum. Romani quoque Pontificis anûs appoſitionem prædictam tantæ efficaciæ, tantæue virtutis exiſtere, ut etſi literæ Apoſtolicæ ſuper roviſionibus beneficiorum, aut de providendo mandas, in quibus decretum & reſervatio hujuſmodi appountur, ex aliqua cauſa ſuum debitum non ſortiantur efectum: facultatem tamen providendi de beneficiis talier reſervatis quibuſcunque aliis fuiſſe ademptam hujus erpetuæ & irrefragabilis conſtitutionis edicto de veneabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſ. Cardinalium conſilio omnia & ſingula beneficia Eccleiaſtica, ſecularia, & cujuſvis ordinis regularia, etiamſi ræpoſitatus, canonicatus, præpoſituræ & præbendæ, dinitates, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia fueint: etiamſi ad illa conſueverint, qui illis præficiunur, per electionem aſſumi, eiſque cura immineat aninarum (ut præmittitur) reſervata, & per Romanos Ponifices ſucceſſores noſtros canonicè intrantes in poſteum reſervanda, ac etiam quovis modo vacantia & in ntea vacatura, per hujuſmodi reſervationem & decreum remanſiſſe & remanere ſemper affecta, nullumque le illis (cùm primùm vacare contigerit) præter eundem Romanum Pontificem eâ vice quovis modo diſponere otuiſſe ſive poſſe, harum ſerie decernimus, & pariter leclaramus. Quòd tam in pendentibus etiam per appelationem, quàm in futurum ſuper eiſdem beneficiis (ut præmittitur) reſervatis, committendis cauſis, per diletos filios magiſtros Capellanos noſtros, cauſarum palaii Apoſtolici auditores, atque alios quoſcunque delegaos & Judices ubilibet inviolabiliter obſervari, & ſecundùm præmiſſa, nec aliter ſententiari & definiri volumus atque mandamus eis & eorum cuilibet, quâvis aliâ ſuper præmiſſis interpretandi facultate ſublatâ: Decernentes exnunc irritum & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquam quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, declarationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ M. CCCCLXVII. Cal. Septemb. Pontif. noſt. Anno 3.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS III.

CAP. UN.

¶ Papa volens providere divino cultui & miniſtris ejuſdem, & occurrere diſpendiis, quæ ipſis quotidiè imminent propter occupationes vacantium Eccleſiarum primi anni, quæ competunt ex diverſis titulis aliquibus Eccleſiis ſeu perſonis: ſtatuit quod quando talis occupatio imminebit in beneficiis, quæ conſueverunt in decimæ ſolutione taxati, collectores ipſorum annalium ſint contenti ipſâ ſummâ, pro qua conſuevit dari decima, ſi ipſam eligendam duxerint, totali reſiduo penès eum, cui collatum eſt beneficium, remanente: vel dimiſsâ eidem ſummâ prædictâ, poſſint dictum reſiduum ſibi aſſumere, dum tamen alterum intra X. dies dicti eligant collectores: aliàs poſt X. dies ipſorum optio in beneficiatum tranſeat ipſo jure. In non taxatis autem fructus decimales illius anni dividantur per medium, & utrique eorum medietas tribuatur: ita quòd ſi alter dimidiâ noluerit contentari, ipſa in volentem tranſeat ipſo jure: Et ſi quicquam aliquis contra dictam ordinationem receperit, pœnas hic contentas incurrat.

Joannes XXII. *Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. (an. 1318. Avenioni.)*

SUSCEPTI regiminis nos cura ſolicitat, ut quæ in Eccleſiis non abſque diſpendio miniſtrorum & cultûs detrimento divini ſervari videamus, per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cùm itaque in nonnullis Eccleſiis obſervetur, & à longis retroactis temporibus fuerit obſervatum, quòd fructus a primi vel ſecundi, aut alterius cujuſque ſequentis anni beneficiorum vacantium in eiſdem, defuncto vel fabricæ, aut Eccleſiis vel perſonis habentibus annalia de conſuetudine, privilegio, vel ſtatuto applicetur in totum: ita quòd illi, qui hujuſmodi beneficia canonicè obtinent, & ad quos aliàs de jure fructus ipſi ſpectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens ſequitur, quòd commodè nequeunt ad impendendum ſervitium debitum reſidere in Eccleſiis, in quibus beneficiati exiſtunt. Nos de illo ſuper his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum perceptione prædictorum participent, & Eccleſiæ debitis ſervitiis non fraudentur: præſenti decreto ſtatuimus de fratrum noſtrorum conſilio, quòd illi, qui fructus prædictos ſibi hactenus integrè vendicabunt ex privilegio, de conſuetudine vel ſtatuto, nihil exinde ultra ſummam, pro qua unumquodque beneficiorum ipſorum conſuevit in decimæ ſolutione taxari, prætextu cujuſvis privilegii, conſuetudinis vel ſtatuti quovis modo percipiant, ſed ipſius ſummæ perceptione duntaxat ſint omninò contenti, totali reſiduo prædicta

a *Vide extravagantem Pii V. Pontificis Maximi, incip. Durum nimis.*

obtinentibus beneficia remanſuro: niſi forſan illi, qui fructus eoſdem ſoliti fuerint (ut præfertur) cum integritate percipere, pro ſe mallent ipſum habere reſiduum, & obtinentibus ipſa beneficia ſummam dimittere memoratam, quo caſu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem: ſic quòd intra X. dies, poſtquam ſciverint beneficia ipſa vacare, ii, quibus annalia ipſa debentur ex privilegio, conſuetudine vel ſtatuto, aut ipſorum annalium collectores, quam partem habere voluerint, an ſcilicet decimæ taxationem, vel illâ dimiſsâ reſiduum (nullâ ſubhaſtatione præmiſsâ) eligere teneantur. Quam electionem ſi intra dictos X. dies non fecerint, ut eſt dictum, extunc ad eum, cujus eſt beneficium, hujuſmodi optio vel electio tranſeat ipſo jure. Et hoc in Eccleſiis & partibus illis, in quibus beneficia majora & alia quantùm ad ſolutionem decimæ ſunt taxata, volumus obſervari. In illis verò partibus & Eccleſiis, in quibus decimarum taxatio non eſt facta, ſervetur, quòd fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quos in decima ſolvere conſuevit, per medium dividantur, quorum medietatem habeat is, cui annalium per alterum de prædictis modis perceptio eſt conceſſa: reliquam verò medietatem percipiat ille, cui beneficium eſt conceſſum pro ſuſtentatione ſua, & aliis Eccleſiæ oneribus ſupportandis. Quòd ſi alter de prædictis prædictâ medietate voluerit eſſe contentus, altero contentari nolente, pars volentis ipſo jure tranſeat ad nolentem, & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet univerſos, eidem beneficio congruè faciens deſerviri, ac ejus ſupportans onera conſueta. Et ſi quicquam aliquis prædictorum ultra præmiſſa perceperit, illudq; his, ad quos pertinebit, intra menſem non reſtituerit cum effectu, eo ipſo ſi Epiſcopus vel ſuperior Prælatus fuerit, à Pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ noverit ſe ſuſpenſum: Si autem capitulum, univerſitas vel collegium, Eccleſiaſtico interdicto ſe noverit (donec prædicta cum integritate reſtituerit) ſubjacere. Si verò aliqua ſingularis perſona Eccleſiaſtica vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto, à qua, niſi reſtitutione præmiſsâ (præterquam in mortis articulo) minimè abſolvatur: non obſtantibus quibuſcunque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis conſuetudinibus, aut contrariis ſtatutis, juramento, confirmatione ſedis Apoſtol. aut aliâ quacunque firmitate vallatis. Quæ omnia quoad hæc auctoritate Apoſtolicâ revocamus, caſſamus, & irritamus, & nullius deinceps eſſe volumus firmitatis. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, revocationis, caſſationis, & voluntatis infringere, vel ei, &c. Si quis, &c. Datum Avenion. Calend. Novemb. Pont. noſtri Anno 2.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Bonorum Eccleſiaſticorum alienatio non tenet, & alienantes & recipientes ſunt excommunicati, Prælatiſq; diverſis diverſa pœna imponuntur.

Paulus Venetus *Papa II. (an. 1468. Romæ.)*

AMBITIOSÆ a cupiditati, illorum præcipuè, qui divinis & humanis affectati, damnatione poſtpoſitâ, immobilia & pretioſa mobilia Deo dicata, ex quibus Eccleſiæ, monaſteria & pia loca reguntur, illuſtranturque, & eorum miniſtri ſibi alimoniam vendicant, profanis uſibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultûs detrimento exquiſitis mediis uſurpare præſumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum Eccleſiaſticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, conceſſionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem vel contractum emphyteuticum, præterquam in caſibus à jure permiſſis, ac de rebus & bonis in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis, & tunc Eccleſiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ ſervando ſervari non poſſunt, pro inſtantis temporis exigentiâ, hâc perpetuò valiturâ conſtitutione præſenti fieri prohibemus: prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis ſuper hoc editis, quæ tenore præſentium innovamus, in ſuo nihilominùs robore permanſuris. Si quis autem contra hujus noſtræ prohibitionis ſeriem de bonis & rebus ejuſdem quicquam alienare præſumpſerit, alienatio, hypotheca, conceſſio, locatio, conductio & infeudatio hujuſmodi, nullius omnino ſint roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quàm is qui alienata res & bona prædicta receperit, ſententiam excommunicationis incurrat. Alienanti verò bona Eccleſiarum, monaſteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconſulto Rom. Pont. aut contra præſentis conſtitutionis tenorem, ſi Pontificali ſeu Abbatiali præfulgeat dignitate, ingreſſus Eccleſiæ ſit penitùs interdictus. Et ſi per ſex menſes immediatè ſequentes, ſub interdicto hujuſmodi animo (quod abſit) perſeveraverit indurato, lapſis menſibus in eiſdem è regimine & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ vel monaſterii, cui præſidet in ſpiritalibus & temporalibus, ſit eo ipſo ſuſpenſus. Inferiores verò Prælati, Commendatarii, & aliarum Eccleſiarum Rectores, beneficia vel adminiſtrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præpoſituris, præpoſitatibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliiſque Eccleſiaſticis cum cura & ſine cura ſecularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienârunt duntaxat, ipſo facto privati exiſtant, illaque abſque declaratione aliqua vacare cenſeantur, poſſintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, perſonis idoneis (illis exceptis quæ propterea privatæ fuerint) liberè de jure conferri, niſi aliàs diſpoſitioni Apoſt. ſed. ſint ſpecialiter aut generaliter reſervata: nihilominùs alienatæ res & bona hujuſmodi ad Eccleſias, monaſteria & loca pia, ad quæ ante alienationem hujuſmodi pertinebant, liberè revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ prohibitionis & innovationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Marcum, Anno Dom. incarn. M. CCCC. LXVIII. Cal. Mart. Pont. noſt. An. 4.

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 11.*

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

TITULUS V.

CAP. I.

Contractus emptionis & venditionis annui cenſus, cum conditione revenditionis declaratur hic non eſſe uſurarius. Et in fine mandatur, quòd hujuſmodi bulla publicetur.

Martinus V. *venerabilibus Fratribus Treveren. & Lubicenen. ac Almcen. Epiſc. (an. 1420. Româ in Germaniam.)*

REgimini a univerſalis Eccleſiæ, quanquam immeriti, diſponente Domino præſidentes, curis angimur aſſiduis, ut juxta creditæ nobis diſpenſationis officium, ſubditorum quorumlibet paci & quieti (quantùm nobis ex alto conceditur) intendamus,

a *De materia hujus extravagantis vide gloſſ. & doctores in c. conqueſtus. de uſur. Butrium & Imolam in cap. ad noſtram. de empt. & vend. Anch. conſil. 30. incip. Dubitari ſolet. Felinum in c. ſi cautio. de fide inſtr. & Sot. l. 6. de juſt. & jur. q. 5. art. 3.*

ius, & dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore, ne tis anfractum, ſeu ſcandalorum parturiant fomentum, oſtro moderamine declarentur. Sanè petitio dilecto- ım filiorum univerſorum cleri, nobilium, incolarum, ; habitatorum civitatis & diœceſ. Vratislavien. nobis xhibita continebat, quòd à centum annis citra, & ſu- ra, & à tanto tempore, & per tantum tempus, cujus ontrarii memoria hominum non exiſtit: in eiſdem ci- ·itate & diœc. ac partibus aliis vicinis, quædam conſue- udo rationabilis obſervata, præſcripta, ac moribus u- ·entium approbata, ad communem hominum utilita- em introducta fuiſſet. Pro quibus Princeps, Baro, mi- es, civis, ſive oppidanus partium earundem, cùm hoc ·xpedire videbatur, meliùs pro tunc non valentes ſibi onſulere, perſonæ Eccleſiaſticæ, aut ſeculari collegio, ut univerſitati, oppido vel civitati, ſuper bonis ſuis, lominiis, oppidis, terris, agris, prædiis, domibus, & hæ- editatibus vendere conſuevit, & vendidit annuos cen- ùs unius vel plurium marcarum, aut groſſorum Pra- ;enſium nummi Polomæi, & pagamenti conſueti: ad ·ationem, & pro qualibet marca annui cenſus X. XI. XIII. XIV. marcæ, aut plùs vel minùs, ſecundùm tempo- ·is qualitatem, prout ipſi contrahentes tunc inter ſe con- venerant. Ipſi venditori tunc integraliter in pecunia ıumerata ſolvi conſueverant, bonis in ipſo contractu unc expreſſis, pro ipſius censûs annui exolutione in erpetuum obligatis. Et ſemper in ipſis contractibus ·xpreſsè ipſis venditoribus data fuit facultas atque gra- ia, quòd ipſum annuum cenſum in toto vel in parte pro eadem ſumma denariorum, quam ab ipſis emptori- ous receperunt, quandocunque vellent, liberè abſque licujus requiſitione, contradictione, vel aſſenſu poſ- ent extinguere & redimere, ac ſe ab ipſius censûs ſo- utione extunc penitùs liberare. Sed ad hoc hujuſmo- li censûs venditores inviti nequaquam per emptores rctari vel adſtringi valerent, etiam ipſis poſſeſſioni- bus & bonis obligatis penitùs interemptis ſeu deſtru- ctis. Fuitque, & eſt talis contractus emptionis & ven- litionis per Epiſcopos Vratislavien. pro tempore exi- ſtentes, & eorum officiales, necnon per diverſos domi- nos temporales locorum & terrarum, in quibus cenſus hujuſmodi conſtituti exiſtunt, tanquam licitus & com- muni utilitati deſerviens, ſæpiùs confirmatus pariter & approbatus. Quodque etiam ſuper hujuſmodi cen- ſibus plurima beneficia Eccleſiaſtica, collegia, canoni- catus, & præbendæ, dignitates, perſonatus & officia, vi- cariæ, altaria numero pluſquàm duo millia, de expreſ- ſo conſenſu & voluntate dominorum temporalium, ſub quorum territoriis dicta bona obligata conſiſtunt, erecta, dotata, & fundata, authenticis eorundem domi- norum temporalium literis, ſigillis ſigillatis & robora- tis fore noſcuntur. Quodque etiam venditores eorun- dem cenſuum ſe nonnunquam ad ipſorum cenſuum ſo- lutionem, pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis ordinariorum locorum ſpontè & liberè ſubmiſerunt: ſicuti etiam ali- qui eorum tractu temporis compulſi fuerunt, & com- pelli conſueverunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipſis in arcum pravum converſi, cupientes cum alterius pecunia locupletari, hujuſmodi cenſus hucuſque per eos anteà liberè, & abſque ulla contradictione ſolu- tos, eiſdem emptoribus, tam Eccleſiaſticis, quàm ſecu- laribus ſolvere contradicunt & recuſant, confingentes hujuſmodi emptionis & venditionis contractus fore & eſſe uſurarios & illicitos, ipſos emptores Eccleſiaſti- cos & ſeculares, necnon collegia, canonicatus, & præ bendas, & dignitates, perſonatus & officia, vicarias & altaria, ac beneficia hujuſmodi ipſorum annuorum cen- ſuum ſpoliant perceptione, & detinent ſpoliatos, in animarum ſuarum periculum, eorumq; emptorum præ- judicium, damnum & gravamen. Et propterea, an con- tractus emptionis & venditionis hujuſmodi liciti exi- ſtant, à nonnullis hæſitatur. Quare pro parte eorun- dem cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis & diœc. Vratislavien. nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut an contractus hujuſmodi liciti vel illiciti cenſeri de- beant, declarare, & aliàs eis in præmiſſis opportunè pro- videre de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igi- tur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, quia etiam ex relatione dilecti filii noſtri Gulielmi tituli ſancti Marci Presbyteri Cardinalis, cui negotium hujuſmodi cum pe- ritorum conſilio commiſimus examinandum, comperi- mus contractus hujuſmodi juridicos, & juxta determina- tionem dictorum licitos fore. Ad hujuſmodi ergò am- biguitatis tollendum dubium in præmiſſis, præfatos con- tractus, licitos, & juri communi conformes, ac ipſorum cenſuum venditoros, ad illorum ſolutiones (remoto contradictionis obſtaculo) obligari, auctor. Apoſt. tenore præſentium ex certa ſcientia declaramus: Non obſtanti- bus præmiſſis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nul- li ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis infringere, vel ei auſu temerario contrai- re. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indigna- tionem omnipotentis: ei ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Volentes, quòd prædictæ literæ noſtræ debitum ſortiantur effe- ctum, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta manda- mus, quatenus vos, vel duo aut unus veſtrûm, per vos, vel alium ſeu alios, præfatis emptoribus in præmiſſis oppor- tuni favoris præſidium efficaciter impendentes, dictaſ- que literas, ubi, quando & quoties expedire videritis, auctoritate noſtrâ ſolenniter publicantes, faciatis eâdem auctoritate eiſdem emptoribus, vel ipſorum procurato- ribus eorum nominibus, per venditores, ſeu debitores cenſuum hujuſmodi de præfatis cenſibus juxta contra- ctuum & conventionum inter ipſos habitorum formam & tenorem, plenam & debitam ſatisfactionem impen- di. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appel- latione poſtpoſitâ compeſcendo. Non obſtante ſi aliqui- bus communiter vel diviſim à ſede Apoſt. ſit indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſ- ſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi men- tionem. Datum Romæ, apud ſanctos Apoſt. 6. Nonâs Jul. Pontific. noſt. Anno 8.

CAP. II.

¶ *Contractum quendam emptionis & venditionis præcedenti ſimilem declarat eſſe juri conſonum, & ab uſuris alienum. Et tandem jubet præſentem bullam cunctis manifeſtari.*

Calixtus III. *Epiſcop. Magdeburgen. Nurembergen. & Halberſtaden. Eccleſiarum Decanis.* (*an. 1455. Româ in Germaniam.*)

II. Regimini *a* univerſalis Eccleſiæ quanquam imme- riti diſponente Domino præſidentes, curis angi- mur aſſiduis, ut juxta nobis crediti diſpenſationem offi- cii, ſubditorum quorumlibet paci & quieti (quantùm nobis ex alto conceditur) intendamus: Et dubia, quæ eos oriuntur pro tempore (ne litium anfractus exinde, ſeu ſcandala proveniant) debito (prout juſtitia perſua- rit) declarationis noſtræ miniſterio ſopiantur. Sanè pro parte venerabilis fratris noſtri Joannis Epiſcopi Merſ- burgen. & dilectorum filiorum univerſi Cleri civita- tis & diœceſis Merſburgen. nobis nuper exhibita petitio continebat: quòd licèt à tanto tempore, cujus contra- rii memoria non exiſtit, in diverſis Alemaniæ partibus, pro communi hominum utilitate, inter habitatores & incolas partium earundem talis inoleverit, hactenuſ- que obſervata fuerit legitimè præſcripta, ac moribus utentium & ordinariorum permiſſione, & plerunque expreſsâ ratificatione approbata conſuetudo: quod ipſi habitatores & incolæ, ſive illi ex eis, quibus id pro

a *Vide Doct. in proxima præcedenti extravaganti citatos.*

ſuis ſtatu & indemnitatibus expedire, viſum fuerit, ſuper eorum bonis, domibus, agris, prædiis, poſſeſſionibus, & hæreditatibus annuos marcarum, florenorum, ſeu groſſorum monetæ in partibus illis currentis, reditus ſeu cenſus vendentes pro ſingulis & marcis, florenis ſive groſſis hujuſmodi ab eis, qui illas, vel illos, ſive reditus ſive cenſus ipſos emerint, certum competens prettum, in numerata pecunia ſecundùm temporis qualitatem, prout ipſi videntes & ementes in contractibus ſuper his inter ſe firmaverint, & recipere ſoliti fuêre, illa ex domibus, terris, agris, prædiis, poſſeſſionibus, & hæreditatibus prædictis, qui in hujuſmodi contractibus expreſſi fuerunt, prædictorum ſolutione redituum & cenſuum efficaciter obligantes, in illorum vendentium favorem: Hoc adjecto, quòd ipſi pro ratâ, quâ hujuſmodi per eos receptam dictis ementibus reſtituerent in toto vel in parte pecuniam, à ſolutione redituum ſeu cenſuum huhujuſmodi reſtitutam pecuniam contingentium, liberi forent penitùs & immunes. Sed iidem ementes, etiamſi bona, domus, terræ, agri, poſſeſſiones, & hæreditates hujuſmodi proceſſu temporis ad omnimodæ deſtructionis ſive deſolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipſam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquot tamen hæſitationis verſatur ſcrupulus, an hujuſmodi contractus liciti ſint cenſendi. Unde nonnulli illos uſurarios fore prætendentes, occaſionem quærunt reditus & cenſus hujuſmodi ab eis debitos non ſolvendi. Quare pro parte Epiſcopi & Cleri prædictorum, aſſerentium, quòd in talibus hîc emptis cenſibus & reditibus, fructus, reditus & proventus plurium Eccleſiarum, monaſteriorum, hoſpitalium, & Eccleſiaſticorum beneficiorum, civitatis & diœceſis, ac partium prædictarum, necnon ferè omnes quotidianæ diſtributiones, quæ in pleriſque ex Eccleſiis ipſis divinis intereſſentibus miniſtrari ſolent, conſiſtere noſcuntur: nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ſuper his Apoſtolicæ ſedis declarationis oraculum impertiri & adjicere paternâ dilectione curaremus. Nos igitur hujuſmodi in hac parte ſupplicationibus inclinati, & factas ex commiſſione felicis recordationis Martini Papæ quinti, prædeceſſoris noſtri, deſuper examinationem, & ejuſdem prædeceſſoris noſtri declarationem attentiùs perſtringentes, ſuiſque veſtigiis inhærentes, ad omne ſuper his ambiguitatis tollendum dubium, præfatos contractus licitos, jurique conformes, & vendentes eoſdem ad ipſorum ſolutionem cenſuum & redituum, juxta dictorum contractuum tenores (remoto contradictionis obſtaculo) efficaciter teneri, auctoritate Apoſtolicâ præſentium ſerie declaramus. Nulli ergò hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationit infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, M. CCCC. LV. pridie Nonâs Maji, Pontificatûs noſtri Anno primo. Volentes itaque, quòd prædictæ literæ debitum ſortiantur effectum, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrûm, per vos vel alium, ſeu alios, dictis Præpoſito, Decano, Capitulo, ac aliis beneficiatis, opportunæ defenſionis præſidio aſſiſtentes, dictaſque literas (ubi & quando, ac quoties expedire videritis) auctoritate noſtrâ ſolenniter publicantes, faciatis, & eâdem auctoritate per venditores ſeu debitores redituum & cenſuum hujuſmodi dictis emptoribus, ſeu illis, quibus ipſorum redituum & cenſuum ſolutio præſtanda fuerit, de eiſdem cenſibus & reditibus juxta contractuum & conventionum ſuper his habitorum formam & tenorem, plenam & debitam ſatisfactionem impendi, contradictores verò per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſitâ compeſcendo: non obſtante ſi aliquibus communiter vel diviſim à ſede Apoſt. indultum exiſta[t] quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non po[ſ]ſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam & e[x]preſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujuſmo[di] mentionem. Datum ut ſuprà.

DE SEPULTURIS.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ Corpora defunctorum exenterantes, & ea immaniter deco[quentes], ut oſſa à carnibus ſeparata ferant ſepelienda in terra[m] ſuam, ipſo facto ſunt excommunicati.

Bonifacius VIII. (*an. 1300. Roma.*)

DEteſtandæ feritatis abuſum, quem ex quodam more *a* horribili nonnulli fideles improvid[e] proſequuntur, nos piæ intentionis ducti propo[ſ]ſito, ne abuſûs prædicti ſævitia ulteriùs corpora human[a] dilaceret, mentesque fidelium horrore commoveat, & perturbet auditum, dignè decrevimus abolendum. Præ[fa]fati namque fideles hujus ſuæ improbandæ utique con[ſ]ſuetudinis vitio intendentes, ſi quiſquam ex eis gener[e] nobilis, vel dignitatis titulo inſignitus, præſertim extr[a] ſuarum partium limites debitum *b* naturæ perſolvat, i[n] ſuis vel alienis remotis partibus ſepulturâ electâ, defun[c]cti corpus ex quodam impiæ pietatis affectu truculente[r] exenterant, ac illud membratim, vel in fruſta immaniter concidentes, ea ſubſequenter aquis immerſa exponunt ignibus decoquenda. Et tandem (ab oſſibus tegumento carnis excuſſo) eadem ad partes prædictas mittunt ſe[u] deferunt tumulanda. Quod non ſolùm divinæ Majeſtatis conſpectui abominabile plurimùm redditur, ſed etiam humanæ conſiderationis obtutibus occurrit vehementiùs abhorrendum. Volentes igitur (prout offici[i] noſtri debitum exigit) illud in hac parte remedium adhibere, per quod tantæ abominationis, tantæque immanitatis & impietatis abuſus penitùs deleatur, nec extendatur ad alios: Apoſt. auctoritate ſtatuimus & ordinamus, ut cùm quis cujuſcunque ſtatûs aut generis ſeu dignitatis extiterit, in civitatibus, terris, ſeu locis, in quibus Catholicæ fidei cultus viget, diem decætero clauſerit extremum, circa corpora defunctorum hujuſmodi abuſus vel ſimilis nullatenùs obſervetur, nec fidelium manus tantâ immanitate fœdentur. Sed ut defunctorum corpora ſic impiè ac crudeliter non tractentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint ſepeliri, aut in civitate, caſtro, vel loco, ubi deceſſerint, vel loco vicino, Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradantur ad tempus, ita quòd demùm incineratis corporibus, aut aliàs ad loca, ubi ſepulturam elegerint, deportentur & ſepeliantur in eis. Nos enim ſi prædicti defuncti executor vel executores, aut familiares ejus, ſeu quivis alii cujuſcunque ordinis, conditionis, ſtatûs, aut gradûs fuerint, etiam ſi pontificali dignitate præfulgeant, aliquid contra hujuſmodi noſtri ſtatuti & ordinationis tenorem præſumpſerint attentare, defunctorum corpora ſic inhumaniter & crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari, excommunicationis ſententiam (quam exnunc in ipſos proferimus) ipſo facto ſe noverint incurſuros: à qua non niſi per Apoſtolicam ſedem (præterquam in mortis articulo) *c* poſſit abſolutionis beneficium obtinere. Et nihilominùs ille, cujus corpus ſic inhumanè tractatum fuerit, Eccleſiaſticâ careat ſepulturâ. Nulli ergò, &c. Datum Lateran. XII. Cal. Martii, Pont. noſt. Anno 6.

CAP. II.

¶ Super prædicationibus, confeſſionibus & ſepulturis, providet hoc cap. ut tollat contentiones, quæ olim erant inter curatos ex una parte,

a *Al. modo.* b *Mori, eſt naturæ debitum ſolvere.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervat.*

parte, & Jacobitas, & Chordigeros ex altera. Hoc cap. licèt fuiſſet ſublatum per extravagantem, Inter cunctas. quæ eſt infrà de privil. eſt tamen hodiè innovatum per Clem. Dudum. de ſepult.

Bonifacius VIII.

SUper cathedram præeminentiæ paſtoralis divinâ diſponente clementiâ conſtituti, etſi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quaſi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis diſtrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacamus inſtantiùs, ac operoſæ ſtudium ſolicitudinis impertimur, ut ad divini nominis gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præciſis radicitùs diſſidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omninò ſubductis) inter Eccleſiarum antiſtites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos, cæteraſque perſonas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæſtuet, invaleſcat concordiæ unitas, animorum identitas perſeveret. Scimus enim & ex evidentia facti colligimus, quòd non niſi in pacis tempore benè colitur pacis auctor: nec ignoramus, quod diſſenſiones & ſcandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia ſuſcitant, & illicitis moribus auſum præbent. Ab olim ſiquidem inter Prælatos & Rectores, ſeu Sacerdotes, ac Clericos parochialium Eccleſiarum per diverſas mundi provincias conſtitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo ſatore zizaniæ procurante) gravis & periculoſa diſcordia extitit ſuſcitata, ſuper prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confeſſionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eiſdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipſorum Eccleſias ſive loca noſcuntur eligere ſepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleſtè ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ conſiderationis examen, ac intra pectoris clauſtra ſolicitè revolventes, quàm ſit plena periculis, quàm onuſta diſpendiis, quamque in divinæ majeſtatis conſpectu reddatur exoſa diſcordia ſupradicta: Et propterea intendentes paternæ ſolicitudinis ſtudio illam prorsùs evellere, ac omnimodè ſubmovere, nullis unquam futuris temporibus favente Domino ſuſcitandam: grandi quoque deſiderio cupientes, ut hujuſmodi negotium, quod potiſſimè inſidet cordi noſtro, finem ſalubrem & celerem per Apoſtolicæ ſolertiæ ſtudium conſequatur: diligenti cum fratribus noſtris deliberatione præhabitâ ſuper eo, ad honorem Dei, & exaltationem catholicæ fidei, quietum ſtatum partium prædictarum, ac ſalutis animarum fidelium incrementum, de ipſorum fratrum conſilio, auctoritate Apoſtolicâ ſtatuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Eccleſiis & locis eorum, ac in plateis communibus liberè valeant Clero & populo prædicare ac proponere verbum Dei, horâ illâ duntaxat exceptâ, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram ſe facere ſolenniter prædicari, in qua prædicare ceſſabunt, præterquam ſi aliud de Prælatorum ipſorum voluntate proceſſerit, ac licentiâ ſpeciali In ſtudiis autem generalibus, ubi ſermones ad Clerum ex more fieri ſolent, diebus illis, quibus prædicari ſolenniter conſuevit, ad funera etiam mortuorum, & in feſtis ſpecialibus ſive peculiaribus eorundem fratrum, poſſint iidem fratres, & liceat eis liberè prædicare: niſi fortè illâ horâ, quâ ſolet ad Clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Epiſcopus vel Prælatus ſuperior Clerum ad ſe generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione vel cauſa urgente Clerum ipſum duceret congregandum. In Eccleſiis autem parochialibus fratres illi nullatenùs audeant vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, niſi fratres prædicti à parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati: & de ipſorum beneplacito & aſſenſu, ſeu petita licentia fuerit & obtenta, niſi Epiſcopus vel Prælatus ſuperior, per eoſdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam & ordinamus auctoritate prædictâ, ut in ſingulis civitatibus & diœceſibus, in quibus loca fratrum ipſorum conſiſtere dignoſcuntur, vel in civitatibus & diœceſibus locis ipſis vicinis, in quibus loca hujuſmodi non habentur, Magiſtri, Priores, Provinciales prædicatorum, aut eorum Vicarii & generales & Provinciales Miniſtri, & Cuſtodes minorum ordinum prædictorum, ad præſentiam Prælatorum eorundem locorum ſe conferant, per ſe vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus & diœceſibus confeſſiones ſubditorum ſuorum confiteri ſibi volentium audire liberè valeant, & hujuſmodi confitentibus (prout ſecundùm Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati Magiſtri, Priores, Provinciales, & Magiſtri ordinum prædictorum, eligere ſtudeant perſonas ſufficientes, idoneas, vitâ probatas, diſcretas, modeſtas, atque peritas, ad tam ſalubre miniſterium & officium exequendum: quas ſic ab ipſis electas repræſentent, vel faciant præſentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœceſibus eorundem hujuſmodi perſonæ ſic electæ confeſſiones confiteri ſibi volentium audiant, imponant pœnitentias ſalutares, & beneficium abſolutionis impendant, prout ſuperiùs eſt expreſſum: extra civitates & diœceſes, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confeſſiones nullatenùs audituræ. Numerus autem perſonarum aſſumendarum ad hujuſmodi officium exercendum eſſe debet, prout univerſitas Cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et ſi iidem Prælati petitam licentiam confeſſionum hujuſmodi audiendarum conceſſerint, illam præfati Magiſtri, Miniſtri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque perſonæ ſic electæ commiſſum ſibi officium exequantur. Quòd ſi fortè jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præſentatis eiſdem ad hujuſmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum, eo amoto vel ſubtracto, loco ipſius ſimiliter eiſdem præſentandus Prælatis poſſit & debeat alius ſurrogari. Si verò iidem Prælati præfatis fratribus ad confeſſiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujuſmodi exhibere licentiam recusârint, nos exnunc ipſis, ut confeſſiones ſibi confiteri volentium liberè liciteque audire valeant, & eiſdem pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem beneficium abſolutionis impertiri, gratioſè concedimus, de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. Per hujuſmodi autem conceſſionem nequaquam intendimus perſonis ſeu fratribus ipſis, ad id taliter deputatis, poteſtatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis vel parochialibus Sacerdotibus eſt à jure conceſſa, niſi forſan eis Eccleſiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam ſpecialiter ducerent faciendam. Hujuſmodi quoque ſtatuto, & ordinationibus noſtris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Eccleſiis vel locis ſuis, ubilibet conſtitutis, liberam (ut ſequitur) habeant ſepulturam: videlicet, quòd omnes ad eam recipere valeant, qui ſepeliri elegerint in locis & Eccleſiis memoratis. Verùm, ne parochiales Eccleſiæ, & ipſarum curati ſive Rectores, qui miniſtrare habent Eccleſiaſtica ſacramenta, quibus noſcitur de jure competere, prædicare, ſeu proponere verbum Dei, confeſſiones audire fidelium, debitis & neceſſariis beneficiis defraudentur, cùm operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apoſtolicâ conſtituimus & ordinamus eâdem, ut dictorum ordinum fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus,

quàm quibuſcunque & quomodocunque relictis, diſtinctè vel indiſtinctè, ad quoſcunque certos vel determinatos uſus, de quibus etiam quarta ſive canonica portio dari, ſive exigi non conſuevit, vel non debet de jure, nec non de datis vel qualitercunque donatis in morte, ſeu mortis articulo in infirmitate donatis vel dantis, de qua deceſſerit, quomodocunque, directè vel indirectè, fratribus ipſis, vel aliis pro eiſdem, quartam partem (quam auctoritate Apoſtolicâ taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus & Eccleſiarum Rectoribus ſeu curatis largiri integrè teneantur, facturi & curaturi, quod nec alii, nec aliis, à quibus quarta hujuſmodi minimè deberetur, ad ipſorum fratrum utilitatem vel commodum hujuſmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, ſeu quòd in morte, vel ab infirmis hujuſmodi dandum vel donandum fratribus ipſis exiſteret, in eorundem dantium vel donantium ſanitate, ſibi dari vel donari procurent: In quibus per ipſos vitandis eorum intendimus conſcientias onerare, ut ſi (quod abſit) per fratres ipſos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortaſsè contigerit (præter id quòd eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam diſtricta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujuſmodi nihil valeant parochiales Rectores, curati & Prælati exigere ſupradicti, neque illis dicti fratres ampliùs impendere ſint adſtricti, neque ad id à quoquam poſſint aliqualiter coërceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter & pacificè favente Domino procedatur) univerſa privilegia, gratias, indulgentias, verbo ſeu ſcripto ſub quacunque forma, vel expreſſione, ſeu conceptione verborum, à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, cuicunque ordinum prædictorum conceſſa, necnon conſuetudines, conventiones, ſtatuta & pacta, in quantum ſunt præmiſſis, vel alicui præmiſſorum contraria, ea penitùs revocamus, vacuamus, caſſamus, & irritamus, quinimò caſſa, vel vacua, & irrita nuntiamus, & decernimus nullius prorsùs exiſtere firmitatis. Cæterùm univerſos Eccleſiarum Prælatos, cujuſcunque præeminentiæ, ſtatûs, vel dignitatis exiſtant, ac Sacerdotes parochiales, & curatos, ſive Rectores prædictos præſentium tenore rogamus, & hortamur attentè, nihilominuſque eis diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apoſtolicæ ſedis reverentia prædictos ordines & Profeſſores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipſis non ſe difficiles, graves, duros, aut aſperos, ſed potiùs favorabiles, propitios, ac benignos, piâque munificentiâ liberales ſe ſtudeant exhibere: ſic eos in prædicationis officio, & propoſitionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis ſupradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum ſuorum participes promptâ benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant: ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum ſalutis incrementa felicia procurentur. Nec ipſos lateat, quòd ſi ſecùs ab eis agi fortaſsè contigerit in hac parte, Apoſtolicæ ſedis benignitas, quæ ordines & profeſſores eoſdem ubere favore proſequitur, & gerit in viſceribus charitatis, contra eos non immeritò turbaretur, nec eadem æquanimiter pati poſſet, quin ſuper hoc proviſionis opportunæ remedium adhiberet, ipſoſque nihilominùs cœleſtis indignatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obſequia fratrum ipſorum ſedulitas curioſa proſequitur, minimè præteriret. Nulli ergò omninò, &c.

DE DECIMIS.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

¶ Cùm Bonifacius decimam certis ex cauſis hic in principio expreſſis, ab Eccleſiis & Eccleſiaſticis perſonis exigi ſtatuiſſet, multa dubia circa illam ſuborta ſunt, quæ hic clarè & prolixè manifeſtantur, vide textum cum gl. in Clem. 2. eod. tit. ubi hac extravagans in multis declaratur.

Bonifacius VIII. *collectori decimæ. (an. 1300. in Latio.)*

DEclarationes, quas in negotio decimæ per nos nuper impoſitæ pro proſecutione guerræ ac negotii regni Siciliæ contra hoſtes, de Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis per totam Italiam & cætera loca conſtitutis, volumus obſervari (cujus quidem decimæ in illis partibus te ſuperintendentem ſeu collectorem duximus deputandum) tales ſunt: De reditibus & proventibus leproſariarum, domorum Dei, & hoſpitalium pauperum, qui in uſus leproſorum, infirmorum, & pauperum convertuntur, decima non ſolvetur. Moniales etiam aliæque regulares perſonæ, quarum reditus & proventus Eccleſiaſtici adeò ſunt tenues & exiles, quòd de illis ſuſtentari non poſſunt, ſed pro habendo vitæ ſuæ ſuſtentationem neceſſe habent publicè mendicare, & eleemoſynas publicè petere, dictam decimam non perſolvent. Seculares quoque Clerici, quorum Eccleſiaſtici reditus, & proventus annui ſummam ſeptem florenorum auri non excedunt, eandem decimam non præſtabunt. Si verò una perſona plura habeat beneficia, quorum nullum per ſe acceptum dictam ſummam ſeptem florenorum auri annuatim attingat, ſimul tamen collecta in minimis proventibus ſummam memoratam excedant, quotquot, vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & ſingulis decima perſolvetur, ſed non ſolvetur de pitantiis Monachorum. Similiter de his, quæ à Chriſti fidelibus relinquuntur Eccleſiis, ut ex eis perpetui emantur reditus. Item de xeniis Prælatis & aliis perſonis Eccleſiaſticis liberaliter factis, decima non ſolvetur. Solventium decimam electioni ſeu arbitrio committitur, utrùm ipſam velint ſolvere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata proventuum, quos ſingulis annis dicti temporis ipſos percipere contigerit, an per ipſum tempus pro rata communis æſtimationis proventuum eorundem. Sed unâ viâ electâ non licebit alicui variare ad aliam recurrendo. Et fiat & redigatur per collectores in ſcriptis electio hujuſmodi expreſsè in prima ſolutione decimæ ſupradictæ: alioquin juxta æſtimationem communem per totum tempus ſolvere tenebuntur. Declaramus autem, quòd hi, qui elegerint ſolvere decimam pro rata eorum, quæ perceperint annuatim, vendant proventus beneficiorum ſuorum, quæ perſonalem reſidentiam non requirunt, & ſolvant decimam pro ſolo pretio, quod receperint de eiſdem: dum tamen contra hoc in fraudem decimæ nihil omninò agatur. Sed Eccleſiaſtica perſona, quæ in Eccleſia ſua, vel beneficio (quod reſidentiam perſonalem requirit) non reſidet, ſed facit in eodem per Firmarium vel Vicarium deſerviri, deputando ipſi Vicario vel Firmario certam ſuorum proventuum portionem: non de vicariatûs ſeu firmarii portione, ſed de univerſis ipſius Eccleſiæ vel beneficii proventibus decimam exhibebit. Declaramus etiam, quòd de ſylvis ſeu nemoribus, quæ non conſueverunt vendi, nil ſolvetur, niſi fortè aliquid de illis venditum fuerit durante decimâ: & tunc æſtimabitur, quantùm valere debent annui reditus partis venditæ ſecundùm aſſiſiam, quæ conſuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus ſituatum fuerit, & de ſola æſtimatione decima perſolvetur, & non de eo quod perciperetur de dictis ſylvis ſeu nemoribus, quæ vendi non conſueverunt, niſi fortè vendantur durante decimâ: qui tunc ſolvetur ex venditione paſcuagii ſeu herbagii, aut alterius conſimilis proventûs eorundem nemorum & ſylvarum. Et ſi non vendantur hujuſmodi paſcuagia & ſimilia, non ſolvetur decima de his

de his: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc attentetur. Idemque de paſcuis, herbagiis, & conſimilibus obventionibus ſylvarum volumus obſervari. De ſtagnis & piſcariis decima ſic ſolvetur, videlicet quod fiet relatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerunt, ad quantitatem pretii ex ipſa venditione ultima recepti: ut pretio diviſo in partes ſecundùm annorum terminum, durante decimâ, ſolvatur decima ipſa de tot partibus pretii ex ipſa venditione recepti, quot fuerunt anni prædicti: ut ſi fortè ſunt quinque anni elapſi, ex quo fuerat ſtagnum venditum, & tunc vendatur pro centum florenis, fiant de pretio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, ſolvetur ipſa decima de tribus partibus pretii tantùm, videlicet LX. florenorum, & multiplicabuntur, & minuentur partes pretii, prout plures & pauciores fuerint dicti anni. De piſcariis autem fluminum & lacuum, & venationibus ſi vendantur, & ſylvis cæduis, idem quod de ſtagnis fiet. De piſcibus ſtagnorum, vel beluis garenarum, quos pro uſu vel eſu ſuo conſumi, vel ſine fraude donari contigerit, decima non ſolvetur. Et quia nonnulli obtinent à monaſteriis & Eccleſiis prioratus, grangias, domos, reditus, penſiones & cenſus, in ſolvenda de his decimâ credimus diſtinguendum: videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, ſive hoc ſit conceſſum per ſedem Apoſtolicam, ſive per ipſorum monaſteriorum vel Eccleſiarum perſonas, de illorum proventibus ſolvetur decima. Cùm autem obtinentur talia ex contractu, putà ad penſionem, vel firmam annuam, in qua non eſt facta gratia obtinenti, ſed in hoc uterque contrahentium ſtuduit conditionem ſuam facere meliorem: perceptores penſionis vel firmæ de ipſa penſione vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante vel poſt conceſſionem hujus decimæ ad vitam propriam emit proventus Prioratuum, vel aliorum prædictorum pro aliqua pecunia, ita quòd in hoc ei ſcienter gratia non eſt facta, conſiderabitur quantùm æſtimatione comuni valeant annui proventus, prioratus, grangiæ, domus terrarum ſeu redituum hujuſmodi: & ſecundum hoc ab illis, quorum eſt horum proprietas, qui inde pretium pro futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur. Si autem in his gratia facta ſit obtinentibus, quia ſcienter pro minori pretio, quàm valeant, ſunt talia vendita, vel locata, ipſi obtinentes, & non monaſterium vel Eccleſia de illo, in quo gratia facta eſt ipſis, & de reliquo illi, quorum eſt proprietas, decimam exhibebunt. Si autem perſonis, aliquibus pro juſta mercede ſeu remuneratione laboris vel obſequii præſtiti vel præſtandi talia ſunt conceſſa, ii, quorum eſt illorum proprietas in decimatione proventuum ſuorum, etiam horum proventus meritò numerabunt, & de illis (ſicut de aliis, quos pro certis ſuis utilitatibus expendunt) decimam exhibebunt. Qdòu ſi hæc per illos, qui ea obtinebant, in alios ſunt translata (quia res tranſit cum onere ſuo) etiam circa illos, quæ prædiximus, ſervabuntur. Nec deducentur expenſæ quæ pro Monachis (qui in talibus prioratibus, grangiis, ſeu domibus, in beneficium ſeu ex mera gratia conceſſis, ex pacto teneri debent) fieri dignoſcuntur. Expenſæ autem illorum Monachorum vel perſonarum, quæ teneri debent ex pacto in Prioratibus, grangiis ſeu domibus ad juſtam firmam ſeu penſionem conceſſis, ſive determinatè, ſive non, æſtimabuntur æſtimatione communi, & talem æſtimationem monaſterium vel Eccleſia, cujus illorum eſt proprietas, cum ſuis proventibus decimabit. Prælati de procurationibus, quas in victualibus percipiunt, decimam non perſolvent: ſed qui eis præſtant hujuſmodi victualia, in decimatione ſuorum proventuum & redituum numerabunt, & ſolvent decimam de eiſdem. De illis autem procurationibus, quas Prælati in pecunia numerata ritè percipiunt ab antiquo, & quas perciperent, etiamſi non viſitarent, decimam præſtare tenentur. Prælatus autem, qui procurationem (quam ſine viſitatione potuit de jure percipere in pecunia numerata) remittit: quia remittit quod ſibi debetur, & de quo ſolviſſet decimam, ſi recepiſſet illud, tenetur ex tali procuratione decimam exhibere. Si verò procurationem, quam tantùm in victualibus licet percipi, fortaſſe remittit, perſona Eccleſiaſtica, cui remiſſio facta eſt, hujuſmodi victualia cum aliis proventibus ſuis, cùm ſolvet, decimam æſtimabit: cùm etiamſi non eſſet remiſſa, hoc facere teneretur. In ſolvendo decimam ſupradictam ſolæ expenſæ neceſſariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo, & colligendo fructus, ſine quibus non poſſunt inde fructus percipi, deducentur. Expenſæ autem, quæ fiunt in caſtrorum cuſtodibus, cùm fiunt extra rem, vel etiam in ædificiis conſtruendis vel conſervandis, nullatenùs deducentur: ſic ut nec illæ, quæ in villis tuendis fierent in guerris ſeu etiam cavalcatis. De iis quoque, quæ conſiſtunt in juriſdictione, mero imperio, regalibus atque ſimilibus, ſolvetur decima deductis ſalariis moderatis, quæ ante conceſſionem decimæ conſueverunt ſolvi Judicibus & Officialibus, ſimilibuſque perſonis, ſine quibus juriſdictio, & cætera ſimilia nequeunt expediri: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc penitus attentetur. Sed expenſæ Officialium, Judicum & conſimilium perſonarum, factæ in veſtibus ſive victualibus, minimè deducentur, ſicut nec aliæ expenſæ ſimiles factæ circa familiam Prælatorum. Ratione autem æris alieni, quo perſona ſolvens decimam obligata conſiſtit, nihil de decima minuetur, etiamſi certæ res Eccleſiaſticæ propter hoc à quoquam fuerint obligatæ. Item de furnis, & de molendinis decima præſtabitur. Solvetur autem de oblationibus, ſive fiant pro benedictione nubentium, ſive pro exequiis mortuorum, necnon de proventibus ſingulorum Prælatorum, & de emendis, quæ ab excommunicatis recipiuntur. De Legatis quoque ſibi & aliis perſonis Eccleſiaſticis non perſonarum, ſed Eccleſiarum, vel officiorum ratione relictis, decima perſolvetur. Pro decima ſupradicta non exhibebitur pecunia, niſi illa communiter curreret de mandato Domini terræ, & quæ eſt moneta in locis, in quibus conſiſtent fructus & reditus unde decima perſolvetur, nec aliqui pecuniam cambire cogentur eandem. Sed ſi ex probabilibus ſeu veriſimilibus præſumptionibus apparuerit, quiſquam penſatis ejus proventibus minùs debito notabiliter de decima perſolviſſe, ita quòd ſuper hoc meritò ſuſpectus debeat reputari: ex officio noſtro per viros idoneos deputandos à nobis faciemus inquiri ab illis, qui ſuper hoc ſcire valeant veritatem, videlicet de conſilio diœceſani Epiſcopi, vel alicujus deputandi ab ipſo, ſi ſit ejus ſubditus, & non aliter, ſi Epiſcopus ipſe vel deputatus ab eo commodè poſſit haberi: & tunc demùm, & non priùs, ille, cujus proventus fuerint taliter æſtimati, pro eo quòd minùs ſolverit, etiam nominatim excommunicabitur: ſi ejus contumacia exegerit, & viſum fuerit expedire. Epiſcopi autem & Abbates cæteræque perſonæ Eccleſiaſticæ, honorabiles non ſuſpectæ, propriæ conſcientiæ relinquantur: ita quòd ſufficiat quoad tales excommunicationis ſententia, quæ in nullo modo ſolventes, vel ſcienter adhibentes fraudem vel malitiam circa ipſius decimæ ſolutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet compulſio per cenſuram Eccleſiaſticam, prout nobis & illi, cui hoc committendum duxerimus, viſum fuerit expedire. Proferatur autem (ſi expediens viſum fuerit) excommunicatio generaliter vel ſpecialiter in eos, qui contra ſolutionem decimæ, vel ſuorum æſtimationem proventuum, cùm fuerit facienda, fraudem vel malitiam ſcienter duxerit adhibendam.

§. 1. Fiet autem ſolutio decimæ non ex ipſis rebus, quæ percipiuntur de proventibus, ſed in pecunia numerata.

§. 2. Solvetur autem decima illis, quos ad hæc contigerit deputari.

Rector parochialis, qui urgente neceſſitate Eccleſiæ, putà quia ipſe reſidendo perſonaliter in eadem per ſe non ſufficeret ipſi curæ propter multitudinem parochianorum vel diviſionem parochiæ ſuæ, ſed neceſſe habet unum, vel duos, vel plures Capellanos conducere, & eis propter victum ſalarium conſtituere, ſalarium hujuſmodi poterit in decimæ ſolutione deducere: ſed ratione victûs Capellanorum ipſorum aliquid non deducet.

§. 3. Quod ſi in diverſis civitatibus & diœceſib. diverſa beneficia obtineantur, de unoquoque beneficio in civitate vel diœceſi, in qua illud fuerit, decima perſolvetur.

§. 4. De eleemoſynis verò ſeu oblationibus datis ad opus fabricæ, maximè de his oblationibus, quæ in civitatibus & aliquibus caſtris & locis dictarum provinciarum in certis feſtivitatibus in candelis & aliis conſueverunt dari & offerri ad opus fabricæ deputatis, decima non ſolvetur.

§. 5. Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per Laicos, qui conſortiales dicuntur: interdum per Clericos, quæ ad opus conſortii reducuntur, & quæ offeruntur ut luminaria in Eccleſia, cruces & calices fiant & reparentur, & etiam ex illis pauperibus ſubveniatur, & ſepeliantur corpora pauperum defunctorum. Prælati autem & Clerici exules, cujuſcunque conditionis aut dignitatis exiſtant, de ſuis proventibus Eccleſiaſticis decimam perſolvent. Illæ quoque expenſæ, quæ fiunt pro foſſatis & aliàs pro terris ædificandis, ut uberiores fructus producant, & illæ quæ fiunt in conſervandis & reparandis ædificiis molendinorum, domorum, ſeu apothecarum & ſimilium, & ex quibus fructus & penſiones recipiuntur, & niſi repararentur, fructus ex eis percipi non valerent: de decima hujuſmodi minimè deducentur. Nec etiam illæ, quæ fiunt pro cuſtodia caſtrorum, quamvis fiant majores ſolito.

§. 6. Inſuper de oblationibus minutiſſimis, quas percipiunt Eccleſiaſticæ perſonæ ratione Eccleſiarum ſuarum, pro ſepulturis & dandis pœnitentiis, decima perſolvetur. Et quia non occurrit nobis, quin quotidianæ diſtributiones proventus Eccleſiaſtici ſint, de diſtributionibus quæ dantur in horis canonicis præſentibus, debere ſolvi decimam declaramus.

§. 7. Illi quoque qui deputati fuerint ad collectionem decimæ, cùm eis qui debent ſolvere decimam, de aliqua certa ſumma ſolvenda pro decima, nequeunt convenire.

§. 8. De fructibus arborum & hortorum ſolvetur decima.

§. 9. De his autem, quæ conſumuntur uſu vel eſu animalium, ſi ſint Eccleſiarum, ſolvetur decima, deductis expenſis neceſſariis, quæ fiunt pro cuſtodia: ſi verò ſunt perſonarum, decima non ſolvetur.

§. 10. Tu ergò in his ſolum Deum & juſtitiam pro præmiſſis præ oculis habens, ex prædictis declarationibus in decidendis hujuſmodi dubitationibus, quæ pro parte leviter decidi poterunt, confirmationem accipias: ſuper majoribus verò deciſionem Apoſtolici oraculi expectes.

§. 11. Volumus quoque & præſentium tibi auctoritate mandamus, ut in unumquamque perſonam Eccleſiaſticam deputatarum tibi partium, cujuſcunque ordinis, conditionis, vel dignitatis exiſtat, quæ decimam ipſam nullo modo vel non integrè ſcienter, aut non ſecundùm verum valorem fructuum ſuorum perceptorum, ſive non in terminis conſtitutis exhibuerit, ſeu in illorum exhibitione malitiam commiſerit ſive fraudem: excommunicationis ſententiam auctoritate noſtrâ promulges: Et etiam in ſingulos, qui ſcienter impedimentum præſtiterint, directè vel indirectè, publicè vel occultè quò minùs decimæ prædictæ ſolvantur. Et omnes & ſingulos, qui hujuſmodi ſententias laaas incurrerint: per te & alios, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, pulſatis campanis, & candelis accenſis, uſque ad ſatisfactionem condignam excommunicatos publicè nunties, & facias ab omnibus publicè evitari: Aggravaturus aliàs manus tuas contra ipſos prout proterviam & contumaciam exigere videris eorundem: quòd ſi ſatisfacere decreverint, poſt plenam & integram ſatisfactionem ab hujuſmodi excommunicationibus juxta Eccleſiæ formam abſolvas eosdem, & diſpenſes cum eis ſuper irregularitate, ſi taliter ligati non abſtinuerint à divinis: Proviſo hactenus, quòd contra decimam hujuſmodi non ſolventes nullatenùs ſine ſpeciali mandato Apoſtolicæ ſedis invocetur brachium ſeculare. Quodque ad vaſa ſacra, paramenta, calices, cruces, & libros, aliaque bona mobilia ad cultum deputata divinum, vel ad privilegia Eccleſiarum & monaſteriorum, aliorumque locorum Eccleſiaſticorum, ipſius occaſione decimæ manus nullatenùs extendatur. Data Anagn. Cal. Octobr. Pont. noſt. Anno 7.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNtibus ad religionem.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Religioſi mendicantes ſub excommunicationis pœna prohibentur convolare ad religionem non mendicantium, quocunq; quæſito colore, quam ipſo facto incurrunt tam recepti, quam recipientes, quâcunq; licentiâ non obſtante. Quid juris ſit de jam receptu, ſubdit.*

Martinus IV. *(1281. an.)*

Viam ambitioſæ cupiditatis religioſis, potiſſimè mendicantibus præcludere cupientes, ad alios ordines, præſertim monaſticos (fucatis tamen coloribus aſſerentibus ob frugem melioris vitæ, aut arctioris obſervantiæ) tam ſancti Benedicti, quàm Ciſtercienſis, Camaldulenſis, Vallis umbroſæ, Canonicorum regularium ſancti Auguſtini, vel aliorum monaſticorum ordinum convolare nitentibus, licentiam à ſede Apoſtolica ſeu Legatis aut Nuntiis ejuſdem ſedis ad transferendum ſe de mendicantium ordinibus ad alios ordines, præſertim eâ ratione (ut veriſimile eſt, prout facti evidentia docet) ut liberius degant, dignitatesque & beneficia monaſtica conſequi valeant, & ex certis aliis cauſis honeſtati non conſonis obtinentibus. Ac volentes etiam conſervationi ordinum mendicantium providere: auctoritate Apoſtolicâ ex certa ſcientiâ tenore præſentium declaramus & etiam decernimus, ſtatuentes, quòd decætero nullus religioſus ordinum mendicantium quorumcunque, cujuſcunque gradûs, ſtatûs, conditionis, vel religionis exiſtat, quantumcunque & qualitercunque poſſit & debeat virtute cujuſcunque licentiæ, etiam indulti Apoſtolici ſeu Pœnitentiarii noſtri curam gerentis, vel aliâ quâvis auctoritate hactenus, etiam per literas Apoſtolicas facultatum quarumvis tam Legatorum vel Nuntiorum ſedis Apoſtol. quàm aliâ auctoritate, mximè de transferendis fratribus, aut aliquibus præſertim ordinum mendicantium profeſſoribus in genere vel in ſpecie ab ordinibus hujuſmodi mendicantium, ſub quacunque verborum forma appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam ſuperioris ordinis, ſeu monaſterii, aut loci monaſtici, ſeu aliàs in Monachum vel in fratrem alicujus ex ordinibus monaſticis ſupradictis vel aliis expreſſis (ordine Carthuſienſium duntaxat excepto) ſub pœna excommunicationis, quam tam recipientes, quàm recepti ipſo facto incurrunt. Et quam exnunc prout extunc contra quemlibet tranſgreſſorem quomodolibet in præmiſſis, ſcientiâ & auctoritate antefatis proferimus in his ſcriptis. Et à nemine, niſi duntaxat à Rom. Pontif. (præterquam in mortis

in mortis articulo *a*) excommunicati hujuſmodi poſſint abſolutionis beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilominùs ſecùs facta non teneant, & nullius exiſtant efficaciæ vel momenti. Decernentes etiam & volentes, quòd ſi quis haćtenus virtute cujuſvis licentiæ ſeu mandati hujuſmodi fuiſſet receptus ad aliquem monaſticum ordinem, & habitum conſuetum geſtari per Monachos talis ordinis ſuſcepiſſet, ſive profeſſionem emiſerit, ſive non, ſub dicta pœna teneatur in monaſterio, in quo receptus fuerit (etiamſi beneficia Eccleſiaſtica ſeu rectorias Eccleſiarum quarumvis obtineat) ſtare in ejus totali ordinatione, & in hujuſmodi ordine monaſtico altiſſimo deſervire. Si quis autem prætextu hujuſmodi licentiæ vel ſine habitu vel cum habitu vagando incederet, monitione prævia teneatur & debeat intra terminum XV. dierum à die monitionis hujuſmodi computandorum, ad ejus religionem vel ordinem, unde cum licentia vel ſine licentia receſſerat, remeare. Quod ſi efficere neglexerit, poſt ipſum terminum tanquam notorius apoſtata excommunicatus in omnibus & per omnia debeat per quemlibet reputari, & ab omnibus retractari: etiam per invocationem auxilii brachii ſecularis, quoties fuerit opportunum. In futuris autem nullus ex profeſſoribus alicujus ex ordinibus mendicantium hujuſmodi in aliquem monaſticum ordinem (Carthuſienſium duntaxat excepto) poſſit aut debeat per quemcunque recipi vel admitti, virtute alicujus licentiæ vel indulti, abſque ſedis hujuſmodi licentia ſpeciali ſub dictis pœnis, & nihilominùs ſecùs facta non teneant ipſo jure. Hujuſmodi licentiis & indultis, necnon conſtitutionibus Apoſtolicis, & mendicantium ordinum prædictorum, etiamſi de illis ſpecialis & expreſſa, ac de verbo ad verbum in noſtris literis mentio habita foret, & aliis contrariis non obſtantibus quibuſcunque. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, decreti, ſtatuti, prohibitionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Sebennis 4. Cal. Aug. Pont. noſt. Anno 1.

CAP. II.

¶ *Religioſi ſine ſui ſuperioris licentia ultra mare euntes ſunt ipſo facto excommunicati, nec ibi ſunt ad prædicationem vel divinorum celebrationem admittendi.*

Joannes XXII. (*an. 1324. Avenioni.*)

AD noſtrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quòd nonnulli religionis geſtantes habitum, ſed à veritate religionis omninò vacui, & à modeſtia penitùs alieni, ad partes quandoque transmarinas ſe transferant, in quibus pauci fideles reſpectu infidelium commorantur. Et ut illi decipere faciliùs ſimplicium animos, ac ipſos & alios in errores præcipitare ſeu retinere valeant, ſub ovilla veſte, ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas ſuas reprobas & errores, fidelium mentes, quantùm in eis eſt, corrumpere ſatagunt: In ipſis partibus periculum nimiùm ſpargere non omittunt, necnon & os ſuum ponentes in cœlum, linguâ eorum falſidicâ tranſeunte ſuper terram, S. Rom. Eccleſ. detrahere conſtitutionibus, & alia multa à fide devia in ſuis ſermonibus & ſecretis collocutionibus evomere inſanis auſibus non verentur: ex quibus Deus offenditur, periculoſa ſuſcitantur ſcandala, paratur ſimplicibus laqueus, ipſique talium præſumptores de hæreſi vehementer arguunt ſe ſuſpectos. Nos itaque tantis obviare periculis paternæ diligentiæ ſtudiis cupientes, univerſis & ſingulis religioſis cujuſcunque conditionis, religionis ordinis vel ſtatûs exiſtant: de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictiùs auctoritate præſentium inhibemus, ne ipſorum aliquis abſque ſuperioris ordinis ſui licentia, ſibi per ipſius literas patentes conceſſa, decætero ad partes ſe transferat antedictas. Superioribus ipſis nihilominùs injungentes, ne quibuſvis ſui ordinis fratribus (niſi duntaxat viris literatis, providis & expertis) hujuſmodi licentiam impertiri præſumant. Nos enim quoſcunque præſumentes contrarium quovis modo, excommunicationis ſubjacere ſententiæ volumus ipſo facto. A qua nullus ab alio, quàm à Rom. Pont. poſſit (niſi duntaxat in mortis articulo) abſolutionis beneficium obtinere. Cæterùm univerſis Eccleſiæ Prælatis in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo, præſentium tenore mandamus, quatenus nullos religioſos ad partes ſe transferentes prædictas: niſi per patentes ſuperioris ſui ordinis literas, de licentia ſpeciali ſe illuc transferendi ſibi conceſſa, Prælatis eiſdem fecerint, plenam fidem, in civitatibus ſuis & diœceſibus ac locis & terris aliis ad prædicationis officium, vel divinorum celebrationem admittant: ſed ipſos potiùs velut apoſtatas capiant, ſeu capi faciant, eos carcerali cuſtodiæ (donec de dicta licentia ſpeciali modo prædicto ſibi conſtiterit) detinendo. Et nihilominùs ſi quos religioſos approbare, quæ ſedes Apoſt. reprobavit, vel quæ aliàs ſunt fidei obvia, in ſuis prædicationibus ſeu ſecretis collocutionibus dogmatizare perſenſerint: ut tales (quibuſcunque ceſſantibus privilegiis) poſſint licitè capere, & carcerali cuſtodiæ, ſicut ſuos poſſent ſubditos, mancipare licentiam impertimur. Et inſuper tenore præſentium mandamus eiſdem, ut de præmiſſis ſummariè, ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu judicii & figura, per ſe vel alium ſeu alios ſe ſolerter & fideliter ſtudeant informare: quoſque de prædictis, ſeu eorum aliquo receperint reos eſſe, juxta ſtatuta canonum in aliorum exemplum caſtigare pœnis debitis non poſtponant: Non obſtantibus exemptionibus, & aliis quibuſcunque privilegiis, & literis Apoſtolicis eiſdem Religioſis, vel eorum ordinibus ab eadem ſede conceſſis, vel in poſterum concedendis: etiamſi de illis plena & expreſſa mentio, ac de verbo ad verbum in præſentibus ſit habenda. Quæ quantùm ad prædicta vel aliquod eorundem eiſdem in nullo volumus ſuffragari. Nulli ergò, &c. Datum Avenion. VI. Idûs Maji, Pont. noſt. Anno 9.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS IX.

CAP. UN.

¶ *Licèt Beguinarum ſtatus ſit propter multas rationes per Clementem V. reprobatus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec ſunt culpabiles, nec ſuſpecta, ſub habitu Beguinarum vivere: nec ſunt tales per ordinarios moleſtandæ.* Vide cap. 1. eod. tit. in Clement.

Joannes XXII. (*an. 1325. Avenioni.*)

RATIO recta non patitur, ut innocentes ad paria cum nocentibus judicentur. Sanè felic. rec. Clemens Papa V. prædeceſſ. noſt. cùm de mulieribus, quæ Beguinæ vulgariter nuncupantur, nonnulla ei fuiſſent præcipuè de Alemaniæ partibus inſinuata ſiniſtra, & præſertim quòd earum quædam de ſumma Trinitate & divina eſſentia diſputarent, & prædicarent, ac circa articulos fidei contrarias introducerent, & multorum ſimplicium animas in diverſos errores inducerent: ex his & aliis frequenter de illis auditis habens eas non indignâ ratione ſuſpectas, in illas, quæ ſtatum hujuſmodi noviter aſſumptum ſectarentur ulterius, aut quæ illum de novo aſſumerent, excommunicationis ſententiam promulgavit. Verùm quia in multis

a *Vide Conc. Trid. Seſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervatione.*

mundi partibus plurimæ ſunt mulieres, quæ ſimiliter vulgò Beguinæ vocatæ, ſegregatæ quandoque in parentum, aut ſuis, interdum verò in aliis, aut conductis ſibi communibus domibus inſimul habitantes, vitas deducunt honeſtas, Eccleſias de nocte frequentant, diœceſanis locorum, & parochialium Eccleſarum Rectoribus reverenter obediunt, curioſitatem diſputandi, aut auctoritatem, ſeu temeritatem potiùs prædicandi, nullo modo ſibi uſurpant, nec ſe vel alias ſeu alios quoslibet præmiſſis opinionibus, erroribuſque involvunt: nec ulla ſuper his eſt aut fuit hactenus nota ſeu ſuſpicio contra eas, quæ ipſas diſſimiles à luce ſua conſtringeret, ut nullis earum, quæ perpetuam fortè Domino continentiam devoverunt, occaſio præbeatur ad lapſum: & ne periculis, damnis, & ſcandalis plurimis, quæ proinde veriſimiliter ſequerentur, pro proviſione Eccleſiæ moderna occupentur: Beguinas hujuſmodi inculpabiles (ut præmittitur) nec ſuſpectas ſub prohibitione & abolitione præmiſſis (quia de ipſis prædeceſſor noſter præfatus nullatenùs ſenſiſſe dignoſcitur) de fratrum noſtrorum conſilio declaramus & volumus non includi. Locorum ordinariis nihilominùs injungentes, ut eas ſub prætextu hujuſmodi nullatenus moleſtari permittant. Et ſi quid forſan ex hoc in bonis aut juribus à quibuſcunque contra eas attentatum eſt hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos ordinarios auct. noſt. in ſtatum reduci debitum volumus: Invocato (ſi opus fuerit) auxilio brachii *a* ſecularis. Cæterùm ſtatum Beguinarum hujuſmodi, quas eſſe permittimus (niſi per his per ſedem Apoſtolicam aliter ordinatum extiterit) nullatenùs ex præmiſſis intendimus approbare. Locorum autem ordinarios, & alios, ad quos prædicta ſpectabunt, curam pervigilem & ſolicitudinem debitam præcipimus adhibere, ne præmiſſarum ſequentes invia, & ipſarum actus temerarios imitando, præmiſſis erroribus, & diſputationum & prædicationum temeritatibus ſe involvant: eas, quæ contra prædicta præſumpſerint, per cenſuram Eccleſiaſticam (appellatione poſtpoſitâ) compeſcendo. Porrò mulieres, quodcunque nomen habentes, quæ de illis, ex quibus prohibitio præceſſerit, culpabiles ſe reddiderint, aut meritò notabiles vel ſuſpectas eſſe, ſi ſtatum vel habitum quoquo modo mutaverint, verè ſub prædicta decernimus remanere cenſura: & taliter contra eas, per illos, ad quos pertinuerit, procedi volumus & mandamus, quòd ab errore demore revocatæ, non ultrà inficiant ſanas oves.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET Procurationibus.

TITULUS X.

CAP. UN.

¶ *Taxat procurationes, pabula charitatis, & ſubſidium charitativum. Salvat privilegia, conventiones, conſuetudines, & præſcriptiones, & indemnitatem pauperum: inhibet contravenire: punit transgreſſores, & eorum familiares, &c.* Et locari debet ſub rubricâ, de cenſibus, & procurationibus.

Benedictus XII. *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. (an. 1336. Aven.)*

VAs electionis Paulus Apoſtolus egregius prædicator, ſe & eos qui ſecum erant, propriis manibus exhibebat *b*, ut pſeudo & ſubdolis operariis ſub prædicationis ſpecie lucra ſectantibus locum præcluderet, & his, quos ipſe paſcebat pabulo verbi Dei, non exiſteret oneroſus. Sanè licet circa modeſtiam in exigendis procurationibus obſervandam a prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus ſalubria emanaverint inſtituta, quia tamen (ſicut experientia docet) nonnulli Prælatorum, necnon diœceſis Nuntiorum, vel Legatorum Apoſtolicæ ſedis, de quibus nullam faciunt mentionem expreſsè, ſic ſe reddiderunt & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos, ut oppreſſi ſubditi hujuſmodi onera nequeant ſupportare, & victum longi temporis brevis hora conſumat. Nos attendentes, quòd parentes debent theſaurizare filiis, non delitiis faſtidioſis eorum ſubſtantiam abſorbere: ac cupientes pro diverſitate conditionum viſitantium Prælatorum & Provinciarum, ac Eccleſiaſticarum etiam facultatum, certum modum ſufficientem viſitantibus, & ſupportabilem viſitatis in præmiſſis fore decætero obſervandum: de fratrum noſtrorum conſilio præſentis conſtitutionis edicto ſtatuimus, quòd cùm in Franciæ, Navarræ, Majoricarum regnis, ac terris, provinciis, & partibus adjacentibus, & in vicinis eiſdem, necnon in Delphinatu, Burgundiæ, Sabaudiæ, Provinciæ, & Forcalquerii Comitatibus, Archiepiſcopi & Epiſcopi, ac alii Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ, quibus id de jure vel conſuetudine competit, ſuos ſubditos perſonaliter viſitabunt: Iidem Archiepiſcopi à ſuis, vel Suffraganeorum ſuorum cathedralibus Eccleſiis pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive à volentibus in pecunia, ultra trecentorum: à monaſteriis verò & aliis Eccleſiis, vel prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim vel plurium perſonarum, ultra ducentorum ac quinquaginta. Ab habentibus verò paucarum perſonarum collegium ſeu conventum, & quibuſvis aliis Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Epiſcopi verò ab Eccleſiis cathedralibus ultra ducentorum. A monaſteriis verò & Eccleſiis aliis, ac Prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim vel plurium perſonarum, ultra ducentorum quinquaginta. Ab habentibus verò paucarum perſonarum collegium ſeu conventum, & quibuſvis aliis Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Epiſcopi verò ab Eccleſiis cathedralibus, ultra ducentorum. A monaſteriis verò & Eccleſiis aliis ac prioratibus ſecularibus vel regularibus, collegium habentibus duodecim vel plurium perſonarum, ultra centum & quadraginta. Ab habentibus verò perſonarum collegium pauciorum, & quibuslibet aliis Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra centum & quadraginta. Abbates quoque à monaſteriis vel Prioratibus habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra centum. Ab aliis quoq; habentibus minus collegium, ac Eccleſiis, prioratibus & locis quibuſcunq; ultra lxxx. Archidiaconi quoq;, ultra xxxv. Archipresbyteri quoq;, ultra VIII. Turonen. argenti valorem recipere non præſumant. Si verò præfati Archiepiſcopi, Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ ex privilegio Apoſtolico per alios viſitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: Iidem Archiepiſcopi à ſuis & aliis cathedralibus Eccleſiis, ultra centum xx. à monaſteriis verò & Eccleſiis aliis, ac prioratibus ſecularibus & regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium perſonarum, ultra centum. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra lxxx. Epiſcopi etiam ab eiſdem Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, atque locis, ultra lxxx. Abbates, ultra lx. Archidiaconi, ultra xxx. Turonen. argenti valorem, non recipiant quoquo modo. In Alemaniæ quoque, Angliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Norvegiæ, Daciæ, Scotiæ, & Sueciæ regnis, terris, ac provinciis, & partibus eiſdem adjacentibus Archiepiſcopi & Epiſcopi, alii quoque Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ, cùm (ut præmittitur) perſonaliter viſitabunt, iidem Archiepiſcopi & Epiſcopi etiamſi primates

---

a *Brachium ſeculare poteſt quandoque ab Eccleſia invocari. c. 1. de off. ord. in antiq.* b *Act. c. 3.*

mates exiſtant, a ſuis, vel Suffraganeorum ſuorum Eccleſiis cathedralibus, & perſonis earum pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive à volentibus in pecunia, ultra trecentum & viginti. A monaſteriis verò & aliis Eccleſiis, Prioratibus, ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra CC. & LX. ab aliis verò monaſteriis, Eccleſis, ſeu Prioratibus minus collegium habentibus, aliis quoque Eccleſiis, Prioratibus & locis, ultra ducentorum & viginti. Epiſcopi etiam à cathedralibus Eccleſiis, ultra ducentorum & viginti. A monaſteriis verò & aliis Eccleſiis & Prioratibus, ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra C. & LXXX. Ab habentibus verò collegium minus, & quibuslibet aliis Eccleſiis & prioratibus atque locis, ultra centum & quinquaginta. Abbates inſuper à monaſteriis, prioratibus, ſeu Eccleſiis habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra centum. Ab habentibus verò minus collegium, ac Eccleſiis, Prioratibus, & aliis locis quibuslibet, ultra LXXX. Archidiaconi verò, ultra quinquaginta. Archipresbyteri etiam, ultra decem Turonen. argenti valorem recipere non præſumant. Si verò iidem Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prælati, ac perſonæ Eccleſiaſticæ ex privilegio Apoſtolico per alios viſitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata, dicti Archiepiſcopi, etiamſi primates exiſtant, ab hujuſmodi Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, atque locis, ultra centum. Epiſcopi, ultra octoginta. Abbates ultra LX. Archidiaconi, ultra XXX. Turon. argenti valorem pro procuratione qualibet unius diei recipere non præſumant. In Caſtellæ quoque, Legationis, Aragoniæ, & Portugalliæ regnis & dominiis, terris & provinciis Regum Caſtellæ, Aragoniæ, & Portugalliæ, & partibus adjacentibus etiam vicinis eiſdem, excepto Sardiniæ & Corſicæ regno, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prælati, ac perſonæ Eccleſiaſticæ, cùm (ut præmittitur) perſonaliter viſitabunt, iidem Archiepiſcopi à ſuis & Suffraganeorum ſuorum Eccleſiis cathedralibus, pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive à volentibus in pecunia, ultra centum & quadraginta: à monaſteriis verò & Eccleſiis aliis, ac prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra centum & viginti. Ab habentibus verò minus collegium, aliiſque Eccleſiis, prioratibus atque locis, ultra centum. Epiſcopi etiam à cathedralibus Eccleſiis, ultra centum: à monaſteriis verò & prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra LXXX. Ab habentibus vero minus collegium, aliiſque Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra LX. Abbates etiam à monaſteriis vel prioratibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus minus collegium, & quibuslibet aliis Eccleſiis, prioratibus & locis, ultra XL. Archidiaconi verò, ultra vigintiquinque. Archipresbyteri verò, ultra quinque Turonen. argenti valorem recipere non attentent. Si verò proximè nominati Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prælati, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, ex privilegio Apoſtolico, per alios viſitare & procurationes recipere poſſint, in pecunia numerata: Iidem Archiepiſcopi, ab eiſdem ſuis & Suffraganeorum ſuorum Eccleſiis, ultra LXXX. A monaſteriis verò & Eccleſiis aliis, ac prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra LX. Ab habentibus verò minus collegium, & quibusli bet aliis Eccleſiis, prioratibus ſive locis, ultra quinquaginta. Epiſcopi etiam ab eiſdem Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus ſive locis, ultra XL. Abbates verò, ab eorum monaſteriis, prioratibus, Eccleſiis ſive locis, ultra XXX. Archidiaconi verò, ultra XX. Turon. argenti valorem recipere non attentent. In Apuliæ verò, Calabriæ, terræ Laboris, Siciliæ, Lombardiæ, Tuſciæ, Sardiniæ, Corſicæ, & cæteris aliis Italiæ partibus, necnon Sclavoniæ, Achajæ, Cypri, & cæteris regnis, inſuliſque & aliis provinciis & partibus omnibus ultramarinis, & etiam transmarinis, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ac Prælati alii & perſonæ Eccleſiaſticæ conſiſtentes, cùm (ut præmittitur) perſonaliter viſitabunt: Iidem Patriarchæ & Archiepiſcopi à ſuis vel Suffraganeorum ſuorum Eccleſiis cathedralibus pro procuratione unius diei, ſive victualibus, ſive à volentibus in pecunia, ultra LX. A monaſteriis verò & Eccleſiis aliis, ac prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Eccleſiis, prioratibus atque locis, ultra quadraginta. Epiſcopi etiam à cathedralibus Eccleſiis, ultra quinquaginta: à monaſteriis verò, aliiſque Eccleſiis, & prioratibus ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra quadraginta. Ab habentibus verò minus collegium, & Eccleſiis aliis, ſeu prioraribus vel locis quibuslibet, ultra triginta. Abbates verò à ſuis monaſteriis vel prioratibus, ſimile collegium vel majus habentibus, ultra viginti. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Eccleſiis, prioratibus atque locis, ultra ſedecim: Archidiaconi ultra decem Turonen. argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si verò Prælati, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & perſonæ Eccleſiaſticæ proximè nominati, ex privilegio Apoſtolico per alios viſitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti Patriarchæ ſeu Archiepiſcopi ab eiſdem ſuis vel Suffraganeorum ſuorum Eccleſiis cathedralibus, ultra quadraginta. A monaſteriis quoque & Eccleſiis aliis, ac prioratibus, ſecularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium perſonarum, ultra triginta. Ab habentibus verò minus collegium, & Eccleſiis aliis, prioratibus, ſive locis, & ſubditis quibuſcunque, ultra viginti octo. Epiſcopi quoque à ſuis cathedralibus, & quibuslibet aliis Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus atque locis, ultra viginti. Abbates etiam ultra decem, necnon Archidiaconi ultra quinque Turonen. argenti valorem recipere non præſumant. Ita, quòd expenſæ ſeu ſumptus univerſi, ſeu taxatio pecuniaria hujuſmodi procurationis totius diei, videlicet in pecunia, vel victualibus & neceſſariis aliis, prædictam ſummam vel valorem aliquatenùs non excedat: nec ultra dictas ſummas vel taxationes ſeu valores earum prætextu cujuſvis conſuetudinis, vel aliàs, vel ab ipſis Prælatis vel familiaribus earundem quicquam exigere vel recipere liceat etiem à volentibus, quando ex conventione vel conſuetudine minus ſolvere conſueverint, quòd propter prædicta non plùs ſolvent. Illud quoque quod de Archidiaconis ſuperiùs diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in Decanis, Præpoſitis, aliiſque perſonis Eccleſiaſticis ſuperiùs non expreſſis, quibus viſitationis officium & procurationis receptio ex privilegio ſedis Apoſtolicæ, vel de jure ſeu conſuetudine competere dignoſcuntur: Decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus Archipresbyteri nominantur, circa quos in receptione hujuſmodi procurationis, id quod ſuprà ſtatutum eſt de aliis Archipresbyteris, volumus obſervari. Noſtræ tamen intentionis exiſtit, quòd ſi ex conventione, vel conſuetudine, tam Eccleſiæ cathedrales, quàm collegiatæ, & aliæ quælibet ſeculares, ac etiam monaſteria, prioratus conventuales, & loca alia quævis Eccleſiaſtica, earumque Capitula, collegia ſeu conventus, Rectores etiam & perſonæ, Prælatis quibuſvis ſuis viſitantibus (ut præfertur) minùs debeant, vel conſueverint, quàm per nos ſuperiùs eſt ſtatutum, ad ſolvendum ultra conventionem vel conſuetudinem hujuſmodi nullatenùs adſtringantur, ſed ſuper his circa eos conſuetudo & conventio hujuſmodi obſerventur. Hujuſmodi

etiam moderationes & taxationes ad Prælatos quoslibet, qui prætextu cujuſvis conſuetudinis in monaſteriis, ſive locis aliis Eccleſiaſticis gratis recipiantur ad pabulum charitatis, extendimus & etiam prorogamus: proviſo nihilominùs, quòd in locis quibuslibet, ſecundùm quod major vel minor rerum copia fuerit in eiſdem, necnon juxta majorem vel minorem perſonarum & evectionum numerum hujuſmodi viſitantium, expenſarum majorum vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quòd majores expenſæ non excédant ſummam ſuperiùs limitatam. Inſuper prædictis omnibus Archiepiſcopis, Primatibus, Epiſcopis, & aliis ſuperiùs nominatis viſitantibus, ne ultra conventionem vel conſuetudinem hujuſmodi circa perſonas, & loca ubi fuerint, nec ultra moderationes & taxationes prædictas, quicquam præſumant recipere, diſtrictiùs nihilominùs inhibemus. Volentes etiam conſtitutionem præſentem pœnæ adjectione juvari, ſtatuimus, quòd ſi dicti viſitantes per ſe, vel (ſi ex privilegio eis competat) per alios viſitationis officium exercuerint, & procurationes receperint (ut præfertur) ipſi, vel familiares eorum ultra taxationes prædictas, aliquid ſcienter exegerint, vel receperint etiam à volente, duplum ejus, quod ipſi iidem Prælati, vel eis ſcientibus aut ratum habentibus eorum familia taliter exegerint vel receperint, intra duos menſes poſt receptionem ſeu ſcientiam hujuſmodi Eccleſiis, monaſteriis, & aliis locis, à quibus illa receperint, reſtituere teneantur. Si verò dictis Prælatis per alios viſitantibus, hi, qui pro eis viſitationis officium exercebunt, per ſe vel alios ultra moderationes ſeu taxationes prædictas quicquam exegerint, ſeu receperint etiam à volentibus, duplum ejus, quod ultra receperint, Eccleſiis & monaſteriis vel locis aliis, à quibus id receptum fuerit, intra præfatum terminum reſtituere teneantur. Alioquin extunc dicti Prælati, qui ultra moderationes & taxationes prædictas, ſeu conventionem vel conſuetudinem hujuſmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipſum eiſdem Eccleſiis, monaſteriis, ſive locis ultra dictum tempus reſtituere differentes, ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum. Hi verò pro dictis Prælatis viſitationem hujuſmodi (ut præmittitur) exercentes, ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos, quouſque gravatis Eccleſiis, monaſteriis, ſive locis de hujuſmodi duplo plenariam ſatisfactionem impendant. Adjicientes conſtitutioni præſenti, quòd ſi quis de familia Prælati perſonaliter viſitantis, aliquid ultra moderationes & taxationes præfatas per ſe vel alios, Prælato ignorante, nec ratum habente, receperit ab Eccleſiis, monaſteriis & locis aliis viſitatis, duplum ejus, quod ultrà receperit, de ſuo proprio intra duos menſes poſt receptionem hujuſmodi Eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis, à quibus illa receperit, reddere teneatur: Alioquin extunc recipiens, ſi Clericus fuerit, tamdiu ab officio & beneficio ſit eo ipſo ſuſpenſus: Si verò Laicus, tamdiu ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverit interdictum, & à communione Euchariſtiæ ipſo facto noverit ſe ſuſpenſum, donec de duplo hujuſmodi gravatis Eccleſiis, monaſteriis, ſive locis ſatisfecerit cum effectu: Nullâ eiſdem ultra moderationes & taxationes prædictas recipientibus in his donantium remiſſionem, liberalitate, vel gratiâ valiturâ. Cæterùm moderationes & taxationes hujuſmodi in illis locis volumus obſervari, in quibus id fieri poterit ſecundùm Eccleſiæ, monaſterii, vel loci alterius facultates. In aliis autem tantam præcipimus modeſtiam adhiberi, quòd per hæc, quæ ad exonerationem locorum Eccleſiarum ſtatuendam providimus, non debeant ſe gravari, nec per hoc dicti Prælati exigendi ampliùs quàm ipſi ſubditi pati poſſint, indultam ſibi exiſtiment poteſtatem. Præmiſſis quoque adjiciendo ſtatuimus, quòd ſi dicti Prælati, vel aliquis eorundem ex Apoſtolica indulgentia, vel conſuetudine, ſeu de jure, petant ſibi ab Eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis, eorumque Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus, ſeu perſonis moderativum, ſeu charitativum ſubſidium exhiberi, non poſſint à ſingulis Eccleſiis, monaſteriis, ſive locis pro ſubſidio hujuſmodi ultrà petere, vel recipere (etiam à volentibus) niſi quantùm aſcenderent ſingulæ procurationes in pactum per nos ſuperiùs moderatum, quas iidem Prælati poſſent recipere, quando ex privilegio per alium viſitarent. Porrò Turonenſes prædictos tales fore intelligimus, quòd XII. ipſorum valeant unum florenum auri boni, puri, & legalis ponderis, ac cunii Florentini. Per conſtitutionem autem hujuſmodi nolumus, quòd prædicti Prælati, vel alii, quibus viſitationis officium, & procurationum receptio ex privilegio ſedis Apoſtolicæ, vel aliàs de conſuetudine vel de jure competere dignoſcuntur, jus viſitandi, ſeu procurationes recipiendi, ſibi valeant vendicare. Nec per conſtitutionem eandem aliis conſtitutionibus ſuper præmiſſis, per prædeceſſores noſtros dudum editis, quoad alia contenta in eis, aliquatenùs derogetur. Inſuper Abbates Ciſtercien. ordinis ſua monaſteria viſitantes, ſub præfata conſtitutione noſtrâ nolumus comprehendi, cùm ſuper his per aliam conſtitutionem noſtram duxerimus ſpecialiter providendum. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtrarum conſtitutionis, intentionis, inhibitionis, adjectionis, & præcepti ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenion. XV. Cal. Januarii, Pontificatûs verò noſtri Anno 2.

DE CELEBRATIONE MISSARUM.

TITULUS XI.

CAP. UN.

¶ *Narratis perturbationibus plurimis, quæ Eccleſiæ præſertim per hæreticos inferuntur, ordinat Romanus Pontifex, quòd dum Miſſæ celebrantur, in quibus devotiùs oratur, certæ preces hic expreſſæ ad Deum effundantur. Et ut Chriſtiani ad id ſint promptiores, viginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur.* Advertè, quòd ſub hoc tit. aptè potuiſſet locari extravagans, *Docta.* quæ eſt ſuprà de vita & honeſt. Cler. ut ibi tractatum eſt.

Joannes XXII. *(an. 1327. Avenioni.)*

DISCIPULORUM Chriſti *a* geſta nos inſtruunt, ut in pelago hujus mundi procellâ ſurgente, ad divinum confugium recurrere debeamus. Illi quidem commotione maris adeò grandi factâ, ut fluctus in quam naviculam JESUM ſequentes intraverant, operirent, Chriſtum dormientem vocibus excitârunt, ſupplicibus, & adverſùs ingruentes tempeſtatis impetus ab eo ſalutis præſidium poſtulârunt. Cùm itaque catholicam Eccleſiam, quæ congregationem *b* fidelium comprehendit, videamus (quod dolentes referimus) pacis æmuli, zizaniorumque ſatoris malitiâ procurante, diſcordiarum flatibus concitatam, earumque fluctus adeò elevatos, quòd quaſi operiant ipſam totam: hæreticos inſuper Eccleſiam ipſam cernamus, & ſchiſmaticos impugnare ferociter, ac ut inconſutilem Domini tunicam ſcindant, multipliciter laborare: Cùm fratribus noſtris deliberatione præhabitâ diligenti, expediens, (imò neceſſarium potiùs) æſtimamus, ut ad illum, qui ad dexteram Patris reſidet in excelſis, qui caput eſt congregationis ejuſdem, cuique poteſtas omnis, tam in cœlo, quàm in terra noſcitur tradita, eique venti & maria obſecundant *c*, levemus cum manibus corda no-

a *Luc. 8.* b *Vide Turrecrem. in ſumma de Eccleſ. 1. cap. 1.* c *Luc. 8.*

ſtra,

noſtra, ipſumque devotis pulſantes precibus, apud eum edulis orationibus inſiſtamus, ut inſurgentes præmiſſæ remitus tempeſtatis, quæ quaſi univerſorum Chriſtiaorum regna concutit, ſubditos contra dominos violato œdere erigit, hæreticis & Schiſmaticis ac rebellibus Eccleſiæ Dei, inſurgendi contra ipſam, ejuſque jura uſurpandi, inſaniâ damnabili auſum pandit: ſtatus ceſſare, luctusque prædictos quieſcere ſuâ faciat omnipotenti virtute: Cordaque hæreticorum, Schiſmaticorum, aliorumque rebellium ad Dei Eccleſiæ unitatem ac devotionem inclinet & habilitet, vel forſan, cum præmiſſis pertinaciter intendant perſiſtere, ipſorum elidat ſuperbiam, eorumq; obſtinatam malitiam ſuæ virtute dexteræ conterat & proſternat. Corda quoque ſubditorum ad eorum ſuperiores & eorum ſuperiorum convertat ad ſubditos, ipſosque diſſidentes in concordiæ unitate conciliet & confirmet: ſicque det ipſis ſuperioribus præſidere, quòd ſic regnent, ut dirigantur, eorumque regimen cedat ſubditis ad ſalutem perpetuam, quietem & pacem: nobisque ipſe, cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, modos & vias aperiat, per quos hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promovere poſſimus. Et quia in Miſſarum ſolenniis ad Deum conſueverunt preces effundi devotiùs, de eorundem frat. con. ordinamus, quòd in ſingulis Miſſarum celebrationibus poſt dictum à celebrante Pater noſter, reſponſioneque ſecutâ, antequam in Miſſa ulterius procedatur, illud Canticum, Lætatus *a* ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, totum, cum Gloria Patri, Religioſis, Clericis & aliis literatis præſentib. cum devotione dicentur *b*. Et primò dicantur Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et pòſt iſti verſiculi ſubſequantur, Domine ſalvos fac Reges. Et exaudi nos in die, quâ invocaverimus te. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ. Et rege eos, & extolle illos uſque in æternum. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum, Et cum ſpiritu tuo.

Collecta.

Eccleſiæ tuæ, quæſumus Domine, preces placatus admitte, ut deſtructis adverſitatibus & erroribus univerſis, ſecurâ tibi ſerviat libertate. Per Dominum noſtrum.

Hoſtium noſtrorum quæſumus Domine elide ſuperbiam: eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Benedicat celebrans conſequenter.

Nos autem Chriſti fideles ad exequendum ſupradicta promptiùs donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus verè pœnitentibus, & confeſſis, tam his celebrantibus, quàm ipſis aſſiſtentibus obſervantibus ſupradicta, quàm aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro præmiſſis diebus, & Miſſis ſingulis, quibus hæc fecerint, XX. dies de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus. Nulli ergò, &c. Datum XII. Cal. Julii, Anno 12.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE Sanctorum.

TITULUS XII.

CAP. I.

Qui conceptionem immaculatæ virginis devotè celebrabunt, in eodem feſto, & ejus octavis officio intererunt, tales tribuuntur indulgentiæ, quales conſequuntur Chriſti fideles in corporis Chriſti ſolennitate.

Sixtus IV. *(an. 1477. Roma.)*

Cum præexcelſa meritorum inſignia, quibus Regina cœlorum virgo Dei genitrix glorioſa ſedib. prælata æthereis, ſideribus quaſi ſtella matutina prærutilans, devotæ conſiderationis indagine perſcrutamur, & intra pectoris arcana revolvimus, quòd ipſa utpote via miſericordiæ, mater gratiæ & pietatis, amica humani generis conſolatrix, pro ſalute fidelium, qui delictorum onere gravantur, ſedula oratrix, & pervigil ad Regem, quem genuit, intercedit: Dignum (quin potiùs debitum) reputamus univerſos Chriſti fideles, ut omnipotenti Deo, (cujus providentia ejuſdem virginis humilitatem ab æterno reſpiciens, pro reconcilianda ſuo auctori humana natura, lapſu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam ſui unigeniti habitaculum Sancti Spiritûs præparatione conſtituit: ex qua carnem noſtræ mortalitatis pro redemptione populi ſui aſſumeret, & immaculata virgo nihilominùs poſt partum remaneret) de ipſius immaculatæ virginis mira conceptione gratias & laudes referant, & inſtituta propterea in Dei Eccleſia Miſſas, & alia divina officia dicant, & illis interſint: indulgentiis & peccatorum remiſſionibus invitare, ut exinde fiant ejuſdem virginis meritis, & interceſſione divinæ gratiæ aptiores. Hâc igitur conſideratione inducti, ejuſdem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, auctoritate Apoſtolicâ hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſtatuimus & ordinamus, quòd omnes & ſinguli Chriſti fideles utriuſque ſexûs, qui Miſſam & officium conceptionis ejuſdem virginis glorioſæ, juxta piam, devotam, & laudabilem ordinationem dilecti filii magiſtri Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis Notarii noſtri, & quæ deſuper à nobis emanavit Miſſæ & officii hujuſmodi inſtitutionem, in die feſtivitatis conceptionis ejuſdem virginis Mariæ, & per octavas ejus devotè celebraverint, & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorsùs indulgentiam, & peccatorum remiſſionem conſequantur, quam juxta felicis recordationis Urbani *a* IV. in Concilio Viennenſi approbatæ *b*, ac Martini V. & aliorum Roman. Pontificum, prædeceſſorum noſtr. conſtitutiones, conſequuntur illi, qui Miſſam & horas canonicas in feſto corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti à primis veſperis, & per illius octavas juxta Romanæ Eccleſiæ conſtitutionem celebrant, dicunt, aut Miſſæ officio & horis hujuſmodi interſunt: præſentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, M. CCCC. LXXVI. 3. Cal. Martii, Pont. noſt. Anno 6.

CAP. II.

Excommunicationem ipſo facto incurrunt prædicatores, aſſerentes divam virginem in peccato mortali fuiſſe conceptam: qui etiam dicunt, quòd feſtum Conceptionis ejus celebrantes graviter peccant. Et vult præſentem conſtitutionem in locis populoſis publicari.

Idem *in eadem materia. (anno. 1483. Romæ.)*

Grave *c* nimis gerimus, & moleſtum, cùm ſiniſtra nobis de quibuſdam Eccleſiaſticis perſonis referuntur. Sed in eorum qui ad evangelizandum verbum Dei ſunt deputati, exceſſibus prædicando commiſſis, eo graviùs provocamur, quo illi periculoſiùs remanent incorrecti: Cùm facilè deleri nequeant, qui multorum cordibus ſic publicè prædicando diffuſiùs & damnabiliùs imprimuntur errores. Sanè cùm S. Rom. Eccl. de intemeratæ ſemperque virginis Mariæ conceptione publicè feſtum ſolenniter celebret, & ſpeciale ac proprium ſuper hoc

a *Pſal. 121.* b *In aliis legitur, dicant.*

a *Hanc conſtitutionem Urbani habes inſertam in Clem. 1. de reliquiis & veneratione ſanctorum.* b *Fortè approbatam.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 5. in decreto de peccato orig. §. ult. & extravagantem Pii V. Pont. max. in ip. ſuper ſpeculam Domini. ubi ſtatutum confirmatur & approbatur.*

officium ordinaverit: nonnulli (ut accepimus) diverſorum ordinum prædicatores in ſuis ſermonibus ad populum publicè per diverſas civitates & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non ceſſant, omnes illos, qui tenent aut aſſerunt eandem glorioſam & immaculatam Dei genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe conceptam, mortaliter peccare, vel eſſe hæreticos: ejuſdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque ſermones illorum, qui eam ſine hujuſmodi macula conceptam eſſe affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos ſuper his ſuis aſſertionibus libros in publicum ediderunt: ex quorum aſſertionibus & prædicationibus non levia ſcandala in mentibus fidelium exorta ſunt, & majora meritò exoriri formidantur indies. Nos igitur hujuſmodi temerariis auſibus, ac perverſis aſſertionibus ac ſcandalis, quæ exinde in Dei Eccleſia exoriri poſſunt (quantùm nobis ex alto conceditur) obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione, & certa ſcientia, hujuſmodi aſſertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præſumerent, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genetricem ab originalis peccati macula in ſua conceptione præſervatam fuiſſe, propterea alicujus hæreſis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut hujuſmodi officium conceptionis celebrantes, ſeu hujuſmodi ſermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere, utpote falſas & erroneas, & à veritate penitùs alienas, editosque deſuper libros prædictos id continentes, quoad hoc auctoritate Apoſtolicâ tenore præſentium reprobamus & damnamus. Ac motu, ſcientiâ, & auctoritate prædictis ſtatuimus, & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alii, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, aut ordinis ac conditionis fuerint, qui decætero auſu temerario præſumpſerint in eorum ſermonibus ad populum, ſeu aliàs quomodolibet affirmare, hujuſmodi ſic per nos improbatas & damnatas aſſertiones veras eſſe, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, poſtquam de præſentibus ſcientiam habuerint, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant: à qua ab alio, quàm à Rom. Pontifice (niſi in mortis articulo) nequeant abſolutionis beneficium obtinere. Item motu, ſcientiâ, & auctoritate ſimilibus, ſimili pœnæ ac cenſuræ ſubjicientes eos, qui auſi fuerint aſſerere, contrariam opinionem tenentes, videlicet glorioſam virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam, hæreſis crimen vel peccatum incurrere mortale: cùm nondum ſit à Rom. Eccleſ. & Apoſtolica ſede deciſum. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis contrariis quibuſcunque, quibus communiter vel diviſim à ſede Apoſtolica indultum exiſtat, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas, non facientes plenam ac expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Et ne de præmiſſis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quòd locorum ordinarii requiſiti præſentes literas in Eccleſiis conſiſtentibus in eorum civitatibus, & ſuarum diœceſum, & locis inſignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, ſermonibus ad populum mandent, & faciant publicari. Præterea, quia difficile foret præſentes literas ad ſingula loca, in quibus expediens fuerit, deferre, etiam volumus, & dictâ auctoritate decernimus, quòd earundem literarum tranſſumpto *a*, manu publici Notarii confecto, & authentico alicujus Prælati Eccleſiaſtici ſigillo munito, ubique ſtetur, prout ſtaretur eiſdem originalibus literis, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ reprobationis, damnationis, ſtatuti, ordinationis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Rom. apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1483. prid. Non. Sept. Pont. noſt. Anno 13.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

TITULUS XIII.

CAP. UN.

¶ *Decretalis*, Clericis Laicos. *eod. tit. lib. 6. habet locum tantum quoad Laicos tallias à Clericis exigentes, & dantes illis auxilium, & non quoad ſolventes: præcipit deinde Lateran. & generale Concilia diligenter obſervari.*

Benedictus XI. *(an. 1304.)*

QUod *b* olim per felic. record. Bonifacium Papam VIII. præd. noſt. contra Laicos, exigentes ſive recipientes à Clericis & Eccleſiaſticis perſonis tallias, decimam vel aliam quotam ſeu quantitatem aliquam de proventibus bonorum ſuorum, aut Eccleſiarum: necnon adversùs ſolventes, aut promittentes, vel conſentientes ſe ſoluturós, pœnis adjectis ſtatutum eſt, quantùm ad pœnas ipſas ex cauſa de conſilio fratrum noſtrorum reſtringimus ad exigentes tantummodò, & ad exigendum dantes auxilium, conſilium vel favorem: non autem quoad eaſdem pœnas in ſolventibus aut recipientibus à ſponte dantibus deinceps vendicet ſibi locum. Cæterùm attendant ſolicitè Eccleſiarum Prælati, & alii Clerici Lateran. Concilium, quod in hujuſmodi ſubventionibus ſolum caſum neceſſitatis, aut communis utilitatis, ubi Laicorum ad id non ſuppetant facultates, deliberatione providâ noſcitur excepiſſe: & deinde generale ſtatuiſſe Concilium, propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc caſu Rom. Pont. (cujus intereſt communibus providere utilitatibus) primitùs conſulendum. Attentè igitur caveant, ne prædictorum Conciliorum tranſgreſſores exiſtant, aliquid in caſu prædicto, & multò magis ſi caſus ipſe non ſubſit, quoquo modo vel titulo inconſulto Rom. Pont. occaſione ſubventionum dictarum concedendo Laicis, vel etiam promittendo: Alioquin tanquam canonum, & tam ſolennium Conciliorum temerarii tranſgreſſores, quas proculdubiò (Deo propitio) idem infliget Pontifex, graviſſimas pœnas poterunt meritò formidare. Nulli ergò omninò hominum, &c.

PAſtoralis cura ſolicitudinis ſuper cunctas populi Chriſtiani nationes, invigilare remediis ſubjectorum, eorundem periculis obviare, ac ſcandala removere compellit. Sanè quoniam ex conſtitutione felicis recordationis Bonifacii, &c. ut in Clem. 1. eod. tit.

a *Inſtrumentum ex originali tranſſumptum quandoque facit plenam fidem.* b *vide c. 1. eod. tit. in Clem. cum notatis ibid. per Dd.*

FINIS LIBRI TERTII.

QUARTUS LIBER VACAT.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM, LIBER QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

¶ Paſtus vel jocalia exigentes, & etiam dantes pro religionis ingreſſu, ſi ſint ſingulares perſonæ, excommunicationis: ſi Conventus vel Capitulum, ſuſpenſionis ſententias ipſo facto incurrunt: ejus utriuſque vinculi abſolutio ſoli Papæ reſervatur: aliis pœnis in ſuo robore duraturis, niſi ingredientes aliquid ſponte, & ſine pactione obtulerint. Quid de perſonis jam tali labe fœdatis, & bonis ſic receptis faciendum ſit, tandem patefacit.

Urbanus IV. *(an. 1262. Romæ.)*[a]

SAnè a, ne in vinea Domini noſtri (licèt inſufficientibus meritis) commiſſæ cuſtodiæ, naſcentes vepres & ſpinæ adeò convaleſcant, quòd ſperatam fructificationem ipſius valeant impedire, diligentiæ noſtræ incumbit officio, ut illas extirpare radicitùs ſolerti ſtudio procuremus. Sanè multorum fide dignorum relatione didicimus, quòd in nonnullis Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, & aliis locis religioſis, tam virorum, quàm mulierum, ordinum, regionum & partium diverſarum detestabilis, & à canonibus reprobata ſervatur abuſio, quòd cum perſonæ aliquæ recipiuntur ab eis ad obſervantiam regularem, ipſæ temeritate præſumptuoſâ paſtus ſeu prandia Capitulis & Conventibus ipſarum Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut jocalia, ſeu res alias ipſis Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, & locis, ſeu præſidentibus eis, ex ſtatuto ſeu conſuetudine, quæ corruptela eſt potiùs dicenda, tribuere compelluntur: Ex quibus decori Eccleſiaſticæ & immaculatæ religionis detrahitur. Quamplures etiam, tam execratione hujuſmodi criminis, quàm expenſarum onere à ſacræ religionis propoſito retrahuntur: Ipſæque Eccleſiæ, monaſteria, & loca famulantium Deo conſuetis numeris remanent deſtituta, & in multorum mentibus fidelium ſcandalum generatur. Nos igitur huic morbo peſtifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præſumentes inflictis à jure in ſuo robore duraturis, pœnam adjicere graviorem: univerſis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpoſitis & Magiſtris, necnon Abbatiſſis & Prioriſſis, aliiſque Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcunque etiam Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, domorum & locorum quorumlibet, religionum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quàm non exemptorum, quocunque nomine cenſeantur, ac Capitulis & Conventibus & ſingularibus perſonis eorum, tenore præſentium auctoritate Apoſtolicâ (quamvis ſit eis à jure inhibitum) diſtrictiùs inhibemus, ne tam à maribus quàm à mulieribus, volentibus ingredi eorum religionem, Eccleſias, monaſteria, prioratus, domus ſeu loca, in earundem perſonarum receptione, aut ante vel poſt illam, quoſcunque paſtus, prandia ſeu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad uſum Eccleſiaſticum, ſeu quemvis pium uſum alium deputata, vel deputanda, directè vel indirectè petere vel exigere quoquo modo præſumant. Sed eas potiùs cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & veſtitu ſicut alias perſonas ſuarum Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, domorum, & locorum ſincerâ charitate pertractent. Illa duntaxat quæ perſonæ ipſæ ingredientes purè & ſpontè, & plenâ liberalitate omnique pactione ceſſante dare vel offerre Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, domibus, & locis hujuſmodi voluerint, cum gratiarum actione licitè recepturi. Nos enim, qui ſecùs egerint, ſi ſint ſingulares perſonæ tam dantes, quàm accipientes, hujuſmodi excommunicationis: ſi Capitulum vel Conventus fuerit, ſuſpenſionis ſententiis eoipſo decernimus ſubjacere: A quibus (præterquam in mortis articulo) abſolvi nequeant abſque ſedis Apoſtol. licentia ſpeciali. Cæterùm perſonis illis utriuſque ſexûs, quæ jam labe hujuſmodi ſunt fœdatæ, earum providentes ſaluti, de benignitatis gratia eas liberantes, concedimus, quòd per ſuos locorum Diœceſanos hac vice duntaxat à crimine hujuſmodi & notâ infamiæ inde contractâ, auctoritate Apoſtolicâ abſolvantur: canonicâ proinde ipſis pœnitentiâ ſalutari impoſitâ, de qua ipſorum diſcretioni videbitur expedire, & demùm cum ipſis, ut in earum Eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, dignitatibus & locis licitè valeant remanere, miſericorditer diſpenſetur. Inſuper erga perſonas illas, quæ in præmiſſis recipiendo aliqua contra canonicas ſanctiones peccâſſe noſcuntur, volentes nos reddere gratioſos: omnia recepta hujuſmodi ſi ad communem uſum monaſteriorum ſeu locorum eorum ſunt applicata, ea ad dictum uſum licitè concedimus retineri. Si verò ad ſpecialem uſum Abbatis ſeu Abbatiſſæ, Prioris aut Prioriſſæ, aut alterius ſingularis perſonæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergò hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, conſtitutionis, conceſſionis, & præcepti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum 2. Nonâs menſis Aprilis, Pontificatûs noſtri Anno 1.

---

a *Vide cap. non ſatis. cap. cùm in Eccleſiæ corpore. & c. Venus cum ibi notatis, extr. de ſimon. adde B. Thom. 2. 2. q. 100. a. 3. ad quartum argumentum.*

CAP. II.

¶ Omnes ſimoniaci cujuſcunque dignitatis aut ſtatûs, ſunt ipſo facto excommunicati: nec habent ſimoniacè ordinati ordinis executionem. Et objectiones aut aliæ proviſiones per ſimoniam facta non valent, nec jus percipiendi fructus tribuunt. Mediatores etiam ſimoniæ eâdem cenſurâ ligantur, qui à ſolo Papa abſolventur. Et omnes prædicti ſunt Romano Pontifici revelandi.

Paulus Venetus *Papa II. (an. 1464. Romæ.)*

CUm *a* deteſtabile ſcelus ſimoniacæ pravitatis tam divinorum quàm ſacrorum canonum auctoritas abhorreat atque damnet: Nos conſiderantes quòd plures pœnarum gravitas, quàm Dei timor arcere ſolet à voluntate peccandi, ac ſummis deſideriis affectantes, ut horum peſtiferum vitium non ex uſu ſolùm, ſed etiam ex mentibus hominum ſaltem propter pœnarum metum penitùs evellatur: prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, ac etiam omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, privationis, & interdicti ſententias, cenſuras & pœnas dudum à Romanis Pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra ſimoniacos quomodolibet latas, & illos, qui cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiamſi Cardinalatûs, Patriarchali, Epiſcopali, Regali, Reginali, vel aliâ quâvis Eccleſiaſticâ ſeu mundanâ dignitatibus præfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifeſtum, quàm occultum, quas ipſo facto eos incurrere volumus, confirmantes & innovantes Apoſtolicâ auctoritate, declaramus quòd omnes illi, qui ſimoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi *b*. Per electiones verò, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quaſvis alias diſpoſitiones, quas ſimoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant in Eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, perſonatibus, officiis Eccleſiaſticis, & quibuſvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenùs acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium quæ percepit reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit adſtrictus. Statuentes prætereà, quòd univerſi & ſinguli etiam præmiſſis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando vel recipiendo ſimoniam commiſerint, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procuraverint, ſententiam excommunicationis incurrant: à qua niſi à Romano Pontifice pro tempore exiſtente non poſſint abſolvi, præterquam in mortis articulo conſtituti. Et ut hujuſmodi labis contagio frequentiùs reprimatur, omnibus & ſingulis Eccleſiaſticis ſecularibuſque perſonis cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis fuerint, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictiùs injungimus, ut eos omnes, quos ſimoniam hujuſmodi commiſiſſe vel procurâſſe, aut in ea mediatores eſſe ſciverint, Pontifici prædicto, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per ſe vel alios revelare quantociùs non omittant. Pro revelatione hujuſmodi, etiamſi complices *c* fuerint, non ſolùm veniam à nobis, ſed etiam gratiam conſecuturi, ſi eorum indicio participes tanti criminis valeant coërceri. Quod ſi non fecerint, abſolvi non valeant, donec prædicta revelent, & complices hujuſmodi detecti arctiùs punientur.

Nulli ergò, &c. noſtræ confirmationis, innovationis, declarationis, & voluntatis infringere, &c. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ M. CCCC. LXIV. 9. Cal. Decemb. Pontificatûs noſtri Anno 1. Publicata die 24. Novemb. Anno prædicto.

a *Vide extravagantem Pii V. incip. Cùm primùm. §. & ut ſimoniaca pravitatis, per quam hac conſtitutio inviolabiliter obſervari mandatur, & de intellectu deciſionem Caſſiodori 5. tit. de conſtit.* b *Vide c. de ſimoniac. & ibi plenè per Canoniſtas. extrà, de ſimonia. adde omninò beatum Thomam 2. 2. q. 100. art. 2. ad quartum argumentum.* c *Complices criminis quandoque præmiantur. Cod. ad leg. Juliam majeſtatis. l. quiſquis. in fine.*

DE JUDÆIS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ Chriſtiani arma portantes ad infideles Chriſtianos impugnantes, ipſo facto ſunt excommunicati, capientium ſervi, infames, & inteſtabiles tam activè, quàm paſſivè, & eorum bona confiſcata. vide cap. ita quorundam. & cap. ad liberandam. extrà eod. tit.

Clemens V. *(an. 1310. Romæ.)*

MULTA *a* mentis amaritudine concitamur, graviſque doloris aculeus perfodit mentem noſtram, intelligentes, quòd renati fonte baptiſmatis in devium aberrantes, qui deberent opprobrium illarum Domino in terram hæreditatis ſuæ totis viribus vindicare, potiùs injuriatoribus ſuis favent, Sarracenorum videlicet horribili & perfidæ nationi; & degenerantes miſerabiliter à ſtatu fidelium, famæ propriæ immemores, & ſalutis obliti, inimicis crucis Chriſti, contra ipſius negotium, ferrum, equos, arma, & alia vetita, necnon victualia, & mercimonia in Alexandriam, & ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre præſumunt. Ex quo manifeſtè apparet, quòd Chriſtianos, qui ad defenſionem hæreditatis Domini ibidem pro fide remanſerunt, talibus adjuti ſubſidiis irreverenter impugnant: propter quod fidei negotium ibidem quodammodò noſcitur deperire. Nos igitur qui ad liberandam terram ipſam operam dare intendimus (cum Dei adjutorio) efficacem, tam graves tranſgreſſus ulteriùs ſuſtinere nolentes, felicis recordationis Nicol. Papæ IV. prædeceſſ. noſtri veſtigiis inhærentes, præſentium tenore ſtatuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, ſeu de portubus eorum, ut eiſdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut eis aliàs auxilium vel favorem præſtare quoquo modo præſumat. Nos verò illos, qui contra hujuſmodi conſtitutionem noſtram auſu temerario venire præſumpſerint, eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere: à qua abſolvi nequeant, niſi tantum de bonis propriis in dictæ terræ ſubſidium convertendum exolverint, quantum ad partes prædictas detulerint vel miſerint, aut deferri, vel de ipſorum portubus extrahi permiſerint deferendum: nec tunc etiam ab eadem (præterquam in mortis articulo) abſolvantur ſententia, abſque mandato ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Et nihilominùs, ſi perſonas eorum capi contingat, in ſervitutem & capturam illorum eſſe volumus, in quorum ceciderint captionem. Auctoritate inſuper Apoſtolicâ ſtatuentes, ut illi, qui contra hujuſmodi ſtatutum noſtrum quomodolibet venire præſumpſerint, præter pœnas prædictas, quas ipſo facto incurrant, perpetuò ſint infames, & inteſtabiles habeantur:

a *Præter cap. ita quorundam. & cap. ad liberandam. extrà, de Judæis, vide Clem. 1. eod. tit. & proceſſum Bullæ in cœna Domini §. 7.*

ur: ita quod nec teſtari, nec legata eis ſeu relicta percipere valeant, & inſuper ad ſucceſſiones, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato ſint prorſùs & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, ſint que illis omnes actus legitimi penitùs interdicti, & tanquam excommunicati, hosteſque catholicæ fidei (poſtquam de ipſorum hujuſmodi temeritate conſtiterit) diebus Dominicis & feſtivis publicè nuntientur, & in fiſcum bona eorum omnia devolvantur.

CAP. II.

¶ Judæi ad fidem converſi non ſunt in bonis moleſtandi, ne ſint deterioris conditionis poſt baptiſmum, quàm eſſent ante.

Joannes XXII. *(an. 1319. Avenion.)*

DIgnum *a* arbitrantes, & juri conſonum, fonte renatos baptiſmatis Judaicâ cæcitate dimiſsâ amplioribus favoribus aut gratiis, quàm anteà abundare: indecens & abſurdum, ut qui in perfidia abundarent, cogantur mendicare fideles: univerſis & ſingulis Rectoribus, & aliis Officialibus comitatûs Veneſini, aliorumque Comitatuum, & terrarum pertinentium ad Apoſtolicam ſedem, diſtrictè præcipimus & mandamus, quatenus converſis hujuſmodi & qui in poſterum convertentur, in poſſeſſionibus & bonis aliis, quocunque nomine cenſeantur, quæ in Comitatibus & terris prædictis converſionis tempore obtinebant, ſeu etiam obtinebunt, occaſione prædictâ nullam moleſtiam inferant, nec ab aliis inferri permittant: ſed ipſis in his & aliis ſe favorabiles exhibentes, ipſos ab injuriis & moleſtiis protegant & defendant: ut ſic de ſervitute ad libertatem ſe tranſiſſe percipiant, nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimiſſam perfidiam compellantur. Nulli ergò, &c. noſtrorum præceptionis & mandati infringere. Datum Avenion. 10. Cal. Auguſt. Anno 4.

DE HÆRETICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ Decretalem, Per hoc. *eod. tit. lib. 6. declarat, bona hæreticorum per diœceſanos uſurpari vetans.*

Benedictus XI. *Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis.* *(an. 1304.)*

EX eo *b*, quòd quædam novella conſtitutio ſuper negotio hæreticæ pravitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa octavo, prædeceſſore noſtro, edita continet, quòd in ipſo negotio per diœceſanos Epiſcopos, & inquiſitores ſuper eodem facto inquiri valeat communiter vel diviſim: & ſi diviſim proceſſerint, teneantur ſibi invicem communicare proceſſus: Nos conſulere voluiſtis, quando & quoties ſit iſta proceſſuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum noſtrorum conſilio intelligendo diœceſanos & inquiſitores tunc demùm diviſim procedere, cùm hi & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tantùm, vel inquiſitores tantùm procedunt: conſultationi veſtræ breviter reſpondemus, quòd quando utrique procedunt ſejunctim, ſibi debent in fine tantùm, dum nihil reſtat agendum, niſi quòd ſolum ſententia promulgetur communicare proceſſus. Licèt enim quibuſdam potuiſſet videri per legem civilem, quòd ſicut quando aliquis ex actitatis coram alio debet ferre ſententiam, ut putà, quando administrator delegat cauſam, ſibi ſententiâ reſervatâ: ſaltem in principio, id eſt; conteſtatione, rurſùs in medio, & ſemel in fine, quæ ſunt examinata, audire debet: ita & in caſu præſenti, ubi ex actis coram alio habitis alter profert ſententiam, ſic ter hujuſmodi acta recenſeat: quod fieri non poteſt, ſi eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admiſit. Unum ſanè caſum excipimus, ſi alter commodè non poſſit procedere, niſi alterius actis viſis. Ex hac enim cauſa ſemel tantùm (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verùm quia *a* nonnulli diœceſani partem partis proventuum de hæreticorum bonis inquiſitionis officio deputatæ propter expenſas, quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur, hoc tanquam juri abſonum (cùm ordinarii ſint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere ſtipendiis) fieri penitùs prohibemus. Rationem autem iidem diœceſani proventuum, obventionum ex inquiſitionis officio à vobis, non obſtante aliqua conſtitutione, conſuetudine, vel mandato contrariis, non expoſcant: ſed eam cameræ noſtræ, vel alii, cui nos vel ſucceſſores noſtri Romani Pontifices mandaverimus reddendam, reddatis, quæ generaliter obſervari jubemus.

a *Vide omninò extravagantem Pauli Papæ III. incip. cupientes Judæos. ubi de hac materia pleniùs cavetur.* b *Præter notata, cap. per hoc. de hæret lib. 6. vide Nicolaum Eymericum in directorio Inquiſitorum part. 3. quæſt. 50. 51. & 52. Repertorium inquiſitorum verbo communicare. §. ſed quomodo. & Zanchinum tract. de hær. c. 15.*

CAP. II.

¶ Tres errores magiſtri Joannis de Poliaco, doctoris Pariſienſis, hîc damnantur.

Joannes XXII. *(an. 1320. Avenioni.)*

VAs *b* electionis doctor eximius, & egregius prædicator, cujus prædicatio mundum docuit univerſum, præſumptuoſam illorum audaciam refrænare ſolicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes, in errores proprios prolabuntur, non plùs ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ad ſobrietatem ſapere ſalubri doctrinâ ſuggeſſit: & juxta Sapientis *c* eloquium: [*Quiſque ſuæ prudentiæ modum ponat.*] Sanè dudum cùm dilectum filium magiſtrum Joannem de Poliaco, ſacræ Theologiæ Doctorem, certis ex cauſis de fratrum noſtrorum conſilio ad noſtram præſentiam vocaviſſemus: fide digna relatio ad noſtrum perduxit auditum, quòd ipſe in quibuſdam articulis tangentibus pœnitentiæ ſacramentum, non ſobriè, ſed perperàm ſapiebat, infraſcriptos articulos, periculos continentes errores, docens publicè in ſuis prædicationibus & in ſcholis. Primò ſiquidem aſtruens, quòd confeſſi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confeſſiones, tenentur eadem peccata, quæ confeſſi fuerant, iterùm confiteri proprio Sacerdoti. Secundò, quòd ſtante, Omnis utriuſque ſexûs edicto in Concilio generali *d*, Rom. Pontif. non poteſt facere, quòd parochiani non teneantur omnia peccata ſua ſemel in anno proprio Sacerdoti confiteri, quem dicit eſſe parochialem curatum. Imò nec Deus poſſet hoc facere: quia (ut dicebat) implicat contradictionem. Tertiò, quòd Papa non poteſt dare poteſtatem generalem audiendi confeſſionem: imò nec Deus, quin confeſſus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti: quem dicit eſſe (ut præmittitur) proprium curatum. Nos igitur ſcire volentes, ſi ſuggeſta nobis veritatem haberent, articulorum præmiſſorum copiam eidem magiſtro Joanni fecimus aſſignari, & ad ſui defenſionem plenam audientiam ſibi præbuimus, tam in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia in conſiſtorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipſis fratribus per nos ad hujuſmodi officium deputatis. Verùm licèt præfatus magiſter dictos articulos, & contenta in ipſis defendere niteretur, aſſerebat tamen ſe paratum credere & tenere in præmiſſis & aliis, quæ tenenda & credenda eſſe ſedes Apoſtolica definiret. Nos igitur attendentes,

a *Vide Eymericum in directorio Inquiſitorum. p. 3. q. 104. 105. & ſeq.* b *Rom. 12.* c *Proverb. 6. & 23.* d *Scilicet Lateran. ſub Innoc. III. c. 21.*

quòd prædictorum articulorum aſſertio, prædicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipſos per Prælatos magiſtros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipſi etiam cum dictis fratribus noſtris collationem ſolertem & examinationem habuimus ſuper his. Per quas quidem collationem & examinationem ſuper his habitas, comperimus præmiſſos articulos doctrinam non ſanam, ſed periculoſam multùm & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & ſingulos idem magiſter Joannes, veris ſibi rationibus opinioni dudum ſuæ habitæ contrariis demonſtratis, in conſiſtorio revocavit: aſſerens ſe credere eos non veros, ſed ipſorum contrarium verum eſſe, & dicens ſe neſcire rationibus ſibi factis in contrarium reſpondere. Ideoque ne per aſſertionem, prædicationem, & doctrinam hujuſmodi in errorem (quod abſit) animæ ſimplicium prolabantur, omnes articulos & quemlibet eorum tanquam falſos & erroneos, & à doctrina ſacra devios auctoritate Apoſtolicâ condemnamus & reprobamus, de fratrum noſtrorum conſilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium eſſe catholicum aſſerentes: ſcilicet, quòd illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterùm, quàm ſi ea aliàs confeſſi fuiſſent eorum proprio Sacerdoti juxta concilium generale *a*. Optantesque veritatis vias notas eſſe fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne ſubintrent errores, felicis recordationis Alexandri quarti, & Clementis quarti Romanorum Pontificum, prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis innitendo, univerſis & ſingulis diſtrictiùs inhibemus, ne quiſquam præmiſſos articulos per nos (ut præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis, vel aliquo ipſorum, utpote à catholicis mentibus reſpuenda, tenere audeat, ſeu defenſare quomodolibet, vel docere. Quocirca univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus univerſis & ſingulis veſtrûm in civitatibus & diœceſ. veſtris convocato clero & populo communiter omnia præmiſſa & ſingula per vos, ſeu alios ſolenniter publicetis. Nos etiam eidem magiſtro Joanni mandamus, quòd in ſcholis & ſermone Pariſius prædictos articulos, & contenta in eis tanquam veritati contraria propriæ vocis oraculo, aſſeveratione conſtanti publicè debeat revocare. Quod ſe facturum dictus magiſter Joannes efficaciter repromiſit. Datum Aven. 8. Cal. Aug Pont. noſt. Anno 5.

CAP. III.

Inquiſitores hæreticæ pravitatis cenſuras Eccleſiaſticas fulminare non poſſunt in Officiales & Nuntios ſedis Apoſtolicæ ſine ipſius licentia ſpeciali: ſed de eorum exceſſibus informationem facere poſſunt, & deinde Romano Pontifici ſignificare.

Idem.

CUm *b* Matthæus de Pontinian. ordinis Prædicatorum, inquiſitor hæreticæ pravitatis in regno Siciliæ auctoritate Apoſtolicâ deputatus, frivolâ occaſione quæſitâ, ac noſtrâ & Apoſtolicæ ſedis reverentiâ & honore poſtpoſitis, in dilectum filium G. de Baleto, Archidiaconum Forolivien. Capellanum noſtrum, Campaniæ, Maritimæque Rectorem excommunicationis ſententiam inconſultis motibus, non ſine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes decætero talium præſumptoribus obviare, univerſis & ſingulis, tam ordinariis, quàm delegatis Judicibus, & inquiſitoribus pravitatis ejuſdem, & aliis univerſis & ſingulis, quâcunque auctoritate fungantur, auctoritate Apoſtolicâ diſtrictiùs inhibemus, & mandamus expreſsè, ne contra noſtros & Apoſtolicæ ſedis officiales vel nuntios, aut ipſorum aliquem, quâvis occaſione vel causâ, abſque noſtra & Apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali, eis per ſedis ipſius literas concedenda, plenam faciente de tenore præſentium mentionem, procedere quoquomodo præſumant, aut in eos, vel ipſorum aliquem excommunicationis vel ſuſpenſionis, ſeu quaſvis alias ſententias promulgare. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, quicquid contra inhibitionem & mandatum hujuſmodi contigerit attentari. Volumus tamen, quòd diœceſani & inquiſitores prædicti, ſuper iis, quæ negotium tangunt fidei, alii verò ſuper iis, quæ rem tangunt vel publicam vel privatam, ſive ordinarii, ſive delegati, quâcunque auctoritate fuerint, prout poſſet ad eorum officium pertinere, ſi quid per officiales & nuntios ipſos indebitè forſan attentatum extiterit, ſe pleniùs informare, idque nobis ſignificare ſtudeant, ut providere ſuper hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergò, &c. Datum Avenion. XII. Cal. Jan. Pont. noſt. Anno II.

a *Id eſt, Conc. gener. Later. ſub Innoc. III. c. 21. & refertur in cap. omnis. de pœnit. & remiſſ.* b *Super hac conſtitutione, vide omninò Conſilium Laps. imp. factum ſuper quo. id conſilium nunc circumfertur poſt Conſilia Oldradi, adde Eymericum in directorio inquiſit. part. 3. quæſt. 26.*

DE SCHISMATICIS.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Proceſſus & ſententias latas per Bonifacium octavum, contra Jacobum & Petrum de Columna, tanquam Schiſmaticos, & eorum poſteros, revocat hic Benedictus XI. exceptis confiſcationibus, in quibus nihil immutat. Et ſic (ut clarè patet) hæc extravagans corrigit, & prorsùs revocat cap. unic. eod. tit. lib. 6.

Benedictus XI. *(an. 1304.)*

DUdum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædeceſſor noſter, contra Jacobum, Petrum & Joannem de ſancto Vito, Ottonem quondam Agapitum, Stephanum & Jacobum Scyarram, nepotes memorati Jacobi, & filios olim Joan. de Columna, & poſteritatem eorum, necnon contra Richardum, Petrum & Joan. de monte Nigro, ac adjutores, fautores, & receptatores eorum, cujuſcunque ſtatûs, etiamſi Imperiali, vel Regali dignitate fulgerent, contra ipſam inſuper Præneſte, dum vixit, varios fecit proceſſus, ſententias graves pœnas habentes & multas, prout in eiſdem proceſſibus continetur, ex quibus ſic paucas ex multis, & prolixis breves exprimimus, quòd intelligi volumus ſpecialiter ſingulas numeratas, & nominatim expreſſas. Inter cætera ſiquidem depoſuit dictos Jacobum atque Petrum à Cardinalatibus ſanctæ Rom. Eccl. reddens eos & filios dicti Jacobi, & poſteritatem eorum inhabiles ad Apoſtolicæ dignitatis apicem & Cardinalatûs honorem: ipſos, eoſdemque Jac. & Ottonem & Richardum beneficiis Eccleſiaſticis, & Eccleſiis cunctis privavit, eoſque & Agapitum, Stephanum & Scyarram prædictos bannivit ab urbe, & ita Eccleſiæ ſupradictæ ipſorum confiſcavit bona & jura, plurium excommunicationum ſententiis innodavit, addixit infamiæ, capiendos expoſuit, judicavit Schiſmaticos, & tanquam hæreticos puniendos ab adminiſtrationibus & officiis, juriſdictionibus, exercitio & dignitatibus in urbe & circa in Rom. Eccleſ. & curia, ac ipſorum poſteros perpetuò, & in terris Rom. Eccleſ. uſque in quartam generationem, per maſculinum & fœmininum ſexum coërcuit, eis incolatum, civilitatem & habitationem urbis, circumpoſitæ regionis, & terrarum ſubjectarum Eccleſiæ interdixit, & inteſtabiles fecit. Nos itaque, qui ejus vices in terris gerimus cujus eſt proprium miſereri & parcere, eorum miſeriis & ærumnis compatimur, ad clementiam pro eis commovemur, ipſis pietatis noſtræ aperimus viſcera, manſu

nſuetudinem non negamus, miſericordes ab eis non ...rtimus oculos, illiſque pium animum exhibemus. ...oque omnes prædictas, depoſitionis à Cardinalati...s, privationis à beneficiis & Eccleſiis, inhabilitatis ad ...atum Romanum, & bonorum, & jurium, quæ certis ...bilibus Romanis civibus & aliis conceſſa ſunt (con...ationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad ...æſens, ſententias, pœnas & mulctas, & aliàs, quæ in ...oceſſibus memoratis ſive alibi continentur: verbo et...m in vita ipſius, vel in morte in eos latas & inflictas, ...u confirmatas & innovatas per prædeceſſorem eundem, ...ut ſi (ut prædicitur) eſſent per nos ſpecialiter numera..., & nominatim expreſſæ, tam ad prædictos Jacobum & ... dicti Joannis de Col. maſculinam & fœmininam pro...n, eorundem Joannis & filiorum per utrumque ſexum ...ſteritatem deſcendentem ab eis, Pet. & Richardo, & ...ann. de monte nigro præfatos, quàm ad coadjutores, ...tores, receptatores, ſuſceptores, & ſequaces eorum ...oslibet alios, penitùs tollimus & viribus vacuamus: ...i, quòd nec etiam pro præterito tempore poſſit ſuper ...s aliquæ perſonæ impeti, quæ incurriſſent eas, aut con...ipſas aliquem effectum habere. Eisque quod quævis ...a quàm præfatarum, depoſitionis à Cardinalatibus, ...ivationis beneficiornm & Eccleſiarum, confiſcationis ...norum & jurium, quæ (ut præmittitur) dictis civibus ... aliis ſunt conceſſa, & inhabilitatis ad Papatum, ſen...tia ſive pœna abſtulit, reddimus. Et irregularitatem, ...uam quoquo modo contraxerint, removemus, & no...n abolemus ipſius: Inhibentes ne jam dicta Præneſte ...m monte ſuo reædificetur, vel muniatur, aut civitatis ...men, ſive Epiſcopatum recuperet abſque noſtra licen... ſpeciali. Non obſtantibus quibuſcunque conſtitutio...ous, proceſſibus, inhibitionibus, decretis, privilegiis, ...dulgentiis, & literis Apoſtolicis, per quæ præſentibus ...n expreſſa, vel totaliter non inſerta, earum effectus ...ſſit quomodolibet impediri: & de quibus, quorum...e totis tenoribus, de verbo ad verbum debeat in no...is literis fieri mentio ſpecialis.

DE FURTIS.
TITULUS V.
CAP. UN.

Publicatio excommunicationis lata in eos, qui furati ſunt ...ſaurum Eccleſiæ, quem jubente Clemente Papâ de Peruſio in Lu...nam civitatem tres viri hîc nominati deportaverant. Et hîc ha...tur optima practica monendi malefactores, ut intra certum ter...num ſatisfaciant, aliàs excommunicationem incurrant: & mo...m ipſius excommunicationis publicandæ hæc extravagans clarè ...nifeſtat.

Joannes XXII. (*an. 1316. Avenioni.*)

INFIDELIS & ſtolidæ prædicationis alumni ſe per culpæ vitium indignos efficiunt, ut matris Eccleſiæ filii nuncupentur, dum ad ipſius matris injuriam ſe ...nvertunt (quod gravi nos commotione perturbat) ...atris ejuſdem pietatem offendunt: & his in perniciem ...iſerabili cæcitate delapſis, reſpergunt infamiæ macu...s loca propriæ nationis. Dudum ſiquidem nonnulli ...egeneres filii, qui ad quæque nefaria currere ſunt auſi, ...erverſis auſibus in matris ejuſdem proſilientes inju...am & offenſam, illam theſauri ſui maximam partem, ...uæ de Peruſio ad civitatem Lucanam de mandato fe...cis record. Domini Clementis Papæ V. prædec. noſt. ...um adhuc viveret, per dilectos filios Vitalem de Chabe...ate, Clericum Burdegalen. diœceſ. & Guliel. de Luna, ...rvientem prædeceſſoris ejuſdem, unà cum dilecto filio ...acobo de Caſalibus Decano Eccleſiæ S. Severini Burde...al. diœc. Capellano noſtro, extiterat deportata: & quæ ...i ſacriſtia monaſterii S. Fedriani Lucanen. tunc tempo...s ſervabatur: deinde ad cameram prædeceſſoris ejuſ...em fideliter deferendam tempore invaſionis civitatis Lucanen. diripuerunt in prædam, & de præfata ſacriſtia per violentiam aſportârunt. Nos igitur ad recuperationem theſauri prædicti ſolicitis ſtudiis prætendentes, omnes & ſingulos aſportantes theſaurum prædictum, & alios, penès quos aliqua de theſauro fuerunt, vel adhuc exiſtunt, auctoritate Apoſtolicâ coram hac fidelium multitudine copioſa monemus, ut ea nobis, aut ei, quem ad id duximus deputandum, intra quatuor menſium ſpatium à die datæ publicationis præſentium numerandum, cum integritate reſtituant & aſſignent: ac omnes & ſingulos ſcientes, ubi vel penès quos aliqua de dicto theſauro extiterint, vel exiſtant, ut intra terminum ſupradictum, nobis aut ipſi deputato noſtro indicare ſtudeant: alioquin in omnes & ſingulos monitionis hujuſmodi contemptores, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, vel conditionis extiterint, etiamſi Patriarchali vel ſuperiori, aut aliâ quâcunque præemineant dignitate, exnunc auctoritate prædictâ excommunicationis ſententiam promulgamus: Mandantes illos per diœceſanos locorum & rectores parochialium Eccleſiarum, civitatum & diœceſum earundem ſingulis diebus Dominicis & feſtivis pulſatis campanis & candelis extinctis excommunicatos publicè nunciari: proceſſuri ad graviora nihilominùs contra eos, necnon & contra civitates, communitates, univerſitates, & ſingulares perſonas quaſcunque, quæ fuiſſent in præmiſſis culpabiles, ſicut protervia ipſorum exegerit, & viderimus expedire. Non obſtante, ſi eis, aut eorum aliquibus, vel alicui ſub quacunque forma vel conceptione verborum, à ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd excommunicari non poſſint, per literas ſedis ejuſdem non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem, & quâlibet aliâ dictæ ſedis indulgentiâ generali vel ſpeciali, cujuſcunque tenoris exiſtat, per quam effectus præſentium impediri poſſit, vel quomodolibet retardari. Ut autem hujuſmodi noſtra monitio veriùs ad communem omnium notitiam deducatur, chartas ſive membranas monitionem continentes eandem, in Eccleſia Avenion. appendi vel affigi oſtiis, ſeu ſuperliminaribus ejuſdem Eccleſiæ faciemus, quæ monitionem ipſam ſuo quaſi ſonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita quòd omnes & ſinguli, quos monitio ipſa contingit vel contingere poteſt, nullam poſteà poſſint excuſationem prætendere, quòd ad eos talis monitio non pervenerit, vel quòd ignoraverint eandem: Cùm non ſit veriſimile, remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenion. 2. Calend. April. Pontif. noſtri Anno 1.

DE CRIMINE FALSI.
TITULUS VI.
CAP. UN.

Alchimia hîc prohibentur, & puniuntur facientes & fieri procurantes: quoniam tantum de vero auro & argento debent inferre in publicum, ut pauperibus erogetur, quantum de falſo & adulterino poſuerunt. Et ſi eorum facultates non ſufficiant, pœna per Iudicis diſcretionem in aliam commutabitur, & infames fiunt. Et ſi ſint Clerici, beneficiis habitis privantur, & ad habenda inhabiles efficiuntur. Unde extravagantem ejuſdem Joan. quæ incipit, Providens, & eſt ſub eod. tit. collocata.

Joannes XXII. [*an. 1317. Avenioni.*)

SPONDENT a, quas non exhibent divitias, pauperes Alchimiſtæ: pariter, qui ſe ſapientes exiſtimant, in foveam incidunt, quam fecerunt. Nam

a *Vide B. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1. arg. & ibi Cajetanum Oldrad. conſil. 74. incip. An Alchimiſta peccet. & late Caſſaneum in catalogo gloriæ mundi, part. 11. conſil. 40.*

haud dubiè hujus artis Alchimiæ alterutrum ſe profeſſores ludificant, cùm ſuæ ignorantiæ conſcii eos, qui ſupra ipſos aliquid hujuſmodi dixerint, admittentur: quibus cùm veritas quæſita non ſuppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt: iidemque verbis diſſimulant falſitatem, ut tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum vel argentum ſophiſticâ transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, ut fidis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non aliàs Alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc itaque perpetuis volentes exulare temporibus, hâc edictali conſtitutione ſancimus, ut quicunque hujuſmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri ſecuto facto mandaverint, vel ad hoc ſcienter (dum id fieret) facientibus miniſtraverint, aut ſcienter vel auro vel argento uſi fuerint, vendendo vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogantibus, quanti Alchimicum exiſtat: circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe: facientibus nihilominùs aurum vel argentum Alchimicum, aut ipſo (ut præmittitur) ſcienter utentibus, perpetuæ infamiæ notâ reſperſis. Quod ſi ad præfatam pœnam pecuniariam exolvendam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit diſcreti moderatio Judicis pœnam hanc in aliam (putà carceris, vel alteram juxta qualitatem negotii perſonarum differentiam, aliaſque attendendo circumſtantias) commutare. Illos verò, qui in tantæ ignorantiam infelicitatis proruperint, ut nedum nummos vendant, ſed naturalia juris præcepta contemnant, artis excedant metas, legumque violent interdicta, ſcienter videlicet adulterinam ex auro & argento Alchimico cudendo ſeu fundendo, cudi ſeu fundi faciendo monetam, hâc animadverſione percelli jubemus, ut ipſorum bona deferantur carceri, ipſique perpetuò ſint infames. Et ſi Clerici fuerint delinquentes, ipſi ultra prædictas pœnas priventur beneficiis habitis, & prorſùs reddantur inhabiles ad habenda.

DE PRIVILEGIIS.
TITULUS VII.
CAP. I.

¶ *Hac extravagans dat Prædicatoribus, & Minoribus privilegia plurima circa tria: videlicet circa prædicationes, confeſſionum auditiones, & ſepulturas.* De ſecundo *in §. Sed quia multoties.* De tertio *in §. Porrò.* Et licèt ſit revocata per Clem. II. de ſepul. multa tamen notatu digna in ea reperiuntur, quæ non ſunt retractata. Et potuiſſet non ineptè poni ſub tit. de ſepult. Sed non eſt inconveniens idem cap. diverſis reſpectibus, ſub variis collocari titulis: ut patet in cap. ſignificantibus. extrà, de libel. oblat. & de appell.

Benedictus XI.

INTER cunctas *a* ſolicitudines noſtras, quibus nos paſtorale premit officium, & debitum Apoſtolicæ ſervitutis adſtringit, illa debet eſſe præcipua, ut gregi Dominico nobis ſupernâ diſpoſitione commiſſo, animarum cura non deſit, ne illum lupus rapax antiquus ſerpens humani generis inimicus invadat, ejuſque ſanguis de noſtris (quod abſit) clamante Prophetâ, manibus requiratur. Debemus inſuper, quantùm ex alto permittitur, pacem inſerere, removere ſcandala, jurgiorum amputare materiam, & intelligere ſuper egenum & pauperem: quia non in finem oblivio erit pauperis, & patentia pauperum non peribit in finem. Sanè dudum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædeceſſor noſter, quandam ſpecialem inter Prælatos, Rectores, ſeu Sacerdotes & Clericos parochialium Eccleſiarum ex parte una, & Prædicatorum ac Minorum Ordinum fratres ex altera, ſuper faciendarum prædicationum, audiendarum confeſſionum per eoſdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis conſtitutionem edidit, certum his modum imponens, prout in eadem conſtitutione pleniùs continetur. Sed pro ea quam intendebat quiete, turbatio nata eſt, pro concordia ſunt ſuborta diſſidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate noſcuntur: ſicque dum anſam ſolviſſe ſe credidit, nodum ligâſſe videtur, & ſeptem uno Hydræ amputato capite ſuſcitâſſe. Nec mirum, quia plerunque pariunt novitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt, per novam conſtitutionem receditur: nec quare recedatur, utilitas evidens vel alia cauſa ſubeſt. Ideoque cupientes, ut ipſi gregi cura noſtra eò plenior impendatur, quò amplior in agro Domini operariorum numerus operetur, ſuper *a* egenum intendentes & pauperem, ac novitatem removentes per eandem conſtitutionem inductam: ſtatuimus de fratrum noſtrorum conſilio, ut priorum Ordinum Fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in Eccleſiis ac locis ipſorum, quæ impræſentiarum habent, & in poſterum obtinebunt, ac in plateis communibus ſeu publicis, liberè abſque diœceſanorum & aliorum Prælatorum petita licentia valeant Clero & populo prædicare, eique proponere verbum Dei. Caveant tamen omninò, ne hora, in qua diœceſani prædicti prædicarent, vel coram ſe facerent prædicari, prædicent iidem Fratres: putamus etenim dignum, ut majori minor, & ſuperiori inferior deferat in hac parte: niſi forſan aliud circa hoc facerent de voluntate diœceſanorum ipſorum, aut in ſtudiis generalibus prædicarent diebus illis duntaxat, quibus ſermones ad Clerum fieri ſolent, & ſolenniter prædicari, ſeu mortuorum funeribus, vel eorundem Fratrum feſtis ſpecialibus ſeu peculiaribus: quia in his caſibus cum diœceſanis in prædicatione concurrere poterunt. Ubi verò iidem diœceſani vocarent generaliter ad ſe Clerum aliquâ ratione, vel urgente causâ illum ducerent congregandum, eâ horâ in ſtudiis memoratis diebus, ſæpedicti fratres ab hujuſmodi prædicatione ceſſabunt. In Eccleſiis autem parochialibus Fratres ipſi invitis eorum Rectoribus ſeu Sacerdotibus (niſi juſſi à ſuperioribus eorundem) non audeant prædicare. ¶ Sed *b* quia multoties propoſitum verbum Dei audientem à peccato non retrahit: idcircò poſt prædicationem neceſſarium eſt pœnitentiæ ſacramentum, circa quod (niſi articulus neceſſitatis occurrat) Sacerdoti facienda oris confeſſio (prout ſcriptum eſt *c*: *Corde ad juſtitiam creditur, ore autem fit confeſſio ad ſalutem*) exigitur: aliàs fruſtrà eſſet in ſacramento eodem Sacerdotis (qui inter lepram, & lepram debet diſcernere) miniſterium inſtitutum. Electi igitur ab eiſdem Fratribus ad audiendas confeſſiones & pœnitentias injungendas, liberè auctoritate Apoſtolicâ abſque licentia diœceſanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum, exemptorum & non exemptorum, quibus ſubſunt, qui ad confitendum accedunt, audiant eis peccata ſua confiteri volentes. Non Religioſos, qui ſecundùm ſtatuta ſuorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, abſolvant: ipſiſque pœnitentias ſalutares injungant, intra ſibi deſignatos terminos ad hujuſmodi exercendum officium conſtitutos. Excommunicationis verò, vel alias ſententias per Prælatos latas contra hoc, vel in ejus fraudem, denunciamus irritas & inanes: nec confeſſi ipſis Fratribus peccata illa, de quibus confeſſi ſunt eis, & abſoluti pœnitentes, de illis Sacerdotibus propriis teneantur (ſicut etiam non te-

a *Vide extravagantem Sixti IV. incip. vices illius. tit. de treug. & pace, inter communes.*

a *Pſalm. 40.* b *Prædicatio non ſemper retrahit audientem à peccato.* c *Rom. 10.*

neantur

entur) iterùm confiteri : non obſtante conſtitutione eneralis Concilii, quæ ſano intellectu (ne ſequatur abrdum, quòd per pœnitentiam dimiſſa peccata quis conteri debeat, & quòd liberatus debitor adhuc ad ſolvenum remaneat obligatus) intelligenda eſt (ut ex ea paet) de illis, qui peccata ſua confiteri aliis neglexerunt. ed Sacerdotes ipſis taliter confeſſis & abſolutis adſtriti ſint miniſtrare Euchariſtiæ, & extremæ unctionis tiam ſacramentum. Super confeſſione autem facta ratribus memoratis, cùm de confitentis ſolius præjudiio (ſi falſum dicat) agatur in judicio animæ ſeu pœnientiæ foro, ſtabitur ſimplici verbo illius, qui ſacramena petit prædicta, & dicit Fratribus ſe confeſſum. Duos amen caſus excipimus, ſcilicet ſi Sacerdos aſſerat eum xcommunicatum, aut notoriè peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolum, vel in fraulem: quia ſi hoc egerit, à delicto tali, niſi plenè ſatisfeerit (præterquam in morte) abſolvi nequeat, nec de llo ad pœnitentiam aliter admittatur. Ut autem liœceſanis honor debitus reſervetur, præcipimus, ut Provinciales Priores Prædicatorum, & Miniſtri Minoum Ordinum præfatorum, per ſe vel alios, verbo vel ſcripto, eis ſignificent, ſe Fratres ad hujuſmodi confeſſionum audiendarum, & pœnitentiarum injungendaum officium elegiſſe: & non nominando, aut coram pſis ſiſtendo eos, nec illorum numerum exprimendo, etant humiliter à diœceſanis eiſdem, quòd iidem electi Fratres de ipſorum beneplacito & licentia dictum oſſint in eorum civitatibus & diœceſibus intra eis determinatos fines officium exercere. Quòd ſi denegent, el intra triduum non concedant, extunc iidem Fratres nihilominùs auctoritate eâdem hujuſmodi officium xequantur. Datam verò licentiam per diœceſanorum nortem nolumus terminari. Per hoc autem non intenlimus, quòd ſæpedicti Fratres, qui ad hoc eligentur officium exercendum, plùs habeant in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, quàm parochiales acerdotes noſcuntur habere. Sicque de caſibus Epiſcopis & ſuperioribus, quos inferiùs annotamus, ac ſeli Apoſt. reſervatis, ſe nullatenùs intromittant. Obſervent ergò ſolicitè dicti Fratres, ne ad confeſſiones recipiant criminoſos criminibus, pro quibus ſolennis eſt œnitentia indicenda: Modo eodem excommunicatos eſpuant, & Clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconveniens enim exiſtimamus, ut à peccato abſolvat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam, peccati ſequelam, vel excommunicationem, quæ infligitur maximè à jure quandoque pro crimine, quæve quem ab Eccleſia, & per conſequens à participatione Eccleſiaſticorum ſacramentorum excludit, removere non poteſt. Incendiarios, eoſque qui tam enormibus ſunt irretiti peccatis, quòd ea rationabilis conſuetudo præſcripta canonicè in Epiſcopatibus aliquibus reſervavit Epiſcopis, ſimiliter non admittant: quam conſuetudinem (ex cauſa, quæ juſtè ad id animum noſtrum movit) ſolummodo circa voluntarios homicidas, falſarios, Eccleſiarum immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ violatores, & ſortilegos approbamus. Quòd ſi forſan antequam ab eo, qui poteſtatem habet, abſolvi poſſint, mors talium confiteri volentium veriſimiliter timeatur: etiam in prædictis caſibus ſæpefati Fratres eos confiteri volentes audiant, ipſiſque beneficium abſolutionis impendant, ſed ſubeant juramentum, quòd liberati ſe ſuis Epiſcopis & excommunicatoribus præſentabunt: excommunicantium ſuper his, pro quibus ab eis excommunicati erant, & Epiſcoporum pro peccato hujuſmodi pariturі mandatis. Verùm, quia poſt baptiſmum inter cætera magis ad ſalutem neceſſaria *a* eſt propoſitio verbi Dei, quo audientes illud, quod eſt victoria noſtra, inſtruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & ſectanda ſectari, à quo per peccatum lapſi reſurgunt, pœnitentiæ ſacramentum perficiunt: Grandis nobis ſolicitudo incumbit, ut tales ad hæc promoveantur Fratres, qui oleo dulcedinis verbi ejuſdem noſtros foveant ſubditos, à peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorum ſuorum mordeant vulnera, eoſque ad illa pœnitentiæ acrimoniâ purgandum & tergendum provocent & inducant. Ad id verò exequendum ſententia *a* divinæ legis expoſcitur, deſideratur ordo, & vitæ integritas etiam poſtulatur. Scriptum eſt enim *b*: [*Tu ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi: quia labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus:*] aliàs prout ad eum pertinet, inter peccatum & peccatum non poſſet diſcernere, nec peccator exiſtens Dei *c* deberet enarrare juſtitias, & teſtamentum illius aſſumere per os ſuum. Nam cujus vita deſpicitur, conſequens eſt, ut ejus prædicatio contemnatur. Quare decernimus, ut Priores, & Miniſtri Generales, & Provinciales Prædicatorum, & Minorum Ordinum præfatorum, vel eorum Vicarii, de diſcretorum conſilio ad tam ſalubre officium Fratres divinâ ſcientiâ doctos, diſcretione vigentes, vitâ probatos, & expertos moribus (alioquin diſtrictam reddent in futuro examine rationem) eligant & aſſumant: ſic enim, quod prædicabunt, facient: quæ arguent, operari ceſſabunt: & in eis ædificabitur populus verbo pariter & exemplo. Cæterùm licet (ſicut prædicitur) de neceſſitate non ſit, iterùm eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubeſcentiam, quæ magna eſt pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confeſſio, reputamus ſalubre: diſtrictè injungimus, ut Fratres ipſi confitentes attentè moneant, & in ſuis prædicationibus exhortentur, quòd ſuis Sacerdotibus ſaltem ſemel confiteantur in anno: aſſerendo id ad animarum profectum proculdubiò pertinere. ¶ Porrò, ut circa Sepulturam apud loca eorundem Fratrum eligentium ſepeliri, & portionem canonicam de relictis eiſdem Fratribus minimè detrahendam, nequeat in poſterum dubitari: jubemus, ut corpora defunctorum, qui apud eorundem Fratrum loca elegerint dum viverent ſepulturam, proceſſionaliter cum cruce, thuribulo, & aqua benedicta, cantando ſeu legendo officium mortuorum, vel pſalmos, & alienas ingredientes parochias, poſſint aſſumere, & ad ſuas deferre Eccleſias tumulanda. De quibuſcunque verò relictis præfatis Fratribus in communi, vel ſingulis ultimis decedentium voluntatibus, ſive apud eos ſepeliendi ſint, ſive alibi, nulla per parochiales Sacerdotes morientium (à qua Fratres ipſos liberos eſſe volumus) canonica portio, vel multò minùs per Epiſcopos Epiſcopalis quarta omninò, cum eis tanquam exempti non ſubſint, nec etiam debita jura parochiæ, ſi forſan cathedralis defunctorum eſſet parochialis Eccleſia, detrahetur. De funeralib. autem medietatem, ſi commodè diviſionem recipiant: aliàs ejuſdem medietatis æſtimationem ſolvant parochiali Eccleſiæ, & Sacerdotibus antedictis. Funeralia verò intelliguntur hoc caſu, quæ cum funere deferuntur. De candelis verò, quas Fratres portant, portio non petatur. Moneant autem iidem Fratres, & pro poſſe inducant confitentes ſibi, ut de propriis bonis ſuis parochialibus Eccleſiis, earumque Sacerdotibus competenter relinquant, & quæ eis debent parochialia jura reddant. Ad hoc non murmuret, quæſumus, ſecularis Clerus, non gerant moleſtè Prælati, quòd circa præmiſſa ſic duximus providendum. Attendant, quanta ex iis, quæ in primis duobus articulis ſtatuta ſunt, ſalus animarum proveniat. Advertant, quanta tollantur jurgia, & patenter conſiderent, quòd eorum onera cum aliis noſtro beneficio ſalubriter, & quaſi neceſſariò patiuntur.

a *Verbi Dei propoſitio eſt ad ſalutem valdè neceſſaria.*

a *Forte ſcientia.* b *Oſea 4. Malach. 2.* c *Pſal. 51.*

¶ Circa tertium verò articulum diligenter intelligant, quòd Fratres ipſi hoc per privilegia Romanorum Pontificum eis benignè conceſſa, ante conſtitutionem eandem hactenus habuerunt. Quodque ſunt pauperes, nil habentes ſinguli, in communi ruſtica prædia, imò nec urbana, vel mobilia, eorum alteri vel etiam univerſi, mendicant victum, quærunt veſtitum, & eatenùs ſuſtinere poſſunt, quatenus vel vivorum pietas, aut morientium charitas eis neceſſaria ſubminiſtrat. Quis ergò non miſereatur eorum, qui omnia, voluntatem habendi etiam, reliquerunt? Quis non compatiatur eiſdem operantibus tam utiliter in agro prædicto? Certè nullus, niſi qui triturantis bovis os impiè alligare velit, aut eos ſubtractis alimentis necare. Inopes patrimonii onera ipſa non habendi neceſſitate non ſuſtinent, & à curialibus res Eccleſiis vel piis locis donatas, à quartæ præſtatione, ſeu lucrativorum inſcriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur Falcidiam. Et legata ad fabricam, vel pro ornamentis Eccleſiæ, aut ad divinum cultum perpetuum ſolutioni non ſubjacent canonicæ portionis. Pauperes autem (ut dictum eſt) ſunt Fratres, & quod eis relinquitur, aut in ſua alimenta erogant, aut in fabricam, ſive in cultum divinum, & Eccleſiæ ornamenta convertunt. Propter *a* quod nos, qui debemus intelligere ſuper egenum & pauperem, & non oblivíſci eorum, cùm humanitatis ſit etiam ſecularis Principis proſpicere egenis, & dare operam, ut pauperibus alimenta non deſint: non tam piè, quàm quodammodò juſtè in eodem articulo egimus, egenos eoſdem (ut præmittitur) reddendo ab onere canonicæ portionis exemptos. Hæc autem (dictâ conſtitutione, quæ incipit, Super cathedram: quam penitùs revocamus, aliiſque quibuſcunque conſtitutionibus ſpecialibus & generalibus, ſtatutis, privilegiis, indulgentiis, ſub quacunque forma verborum conceſſis, etiamſi de ipſis de verbo ad verbum, vel aliquorum nominibus in noſtris literis oporteret fieri mentionem, conventionibus contrariis, nequaquam obſtantibus) inviolabiliter obſervari ſancimus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, denunciationis, exemptionis, præceptorum, approbationis, juſſionis, voluntatis, revocationis, & ſanctionis infringere. Si quis autem, &c.

CAP. II.

¶ *Rex Franciæ & regnicolæ, per Extravagantem, Unam ſanctam, ſupr. de major. & obed. non ampliùs ſubjiciuntur Eccleſ. Rom. quam priùs erant.*

Clemens V. *(an. 1306. Lugduni.)*

MEruit chariſſimi filii noſtri Philippi Regis Francorum illuſtris, ſinceræ affectionis ad nos & Eccleſiam Romanam integritas, & progenitorum ſuorum præclara merita meruerunt. Meruit inſuper regnicolarum puritas, ac devotionis ſinceritas, ut tam Regem, quàm regnum favore benevolo proſequamur. Hinc eſt, quòd nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſ. noſt. quæ incipit, Unam ſanctam: nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. Nec quòd per illam Rex, regnum, & regnicoli prælibati ampliùs Eccleſiæ ſint ſubjecti Romanæ, quàm anteà exiſtebant: Sed omnia intelligantur in eodem eſſe ſtatu, quo erant ante definitionem præfatam: tam quantùm ad Eccleſiam, quàm etiam ad Regem, regnum & regnicolas ſuperiùs nominatos.

CAP. III.

¶ *Ordinarii non poſſunt ferre cenſuras in ſuos ſubditos pro ſuis negotiis Romam euntes, ibi manentes, aut ab ea recedentes: nec illos privare beneficiis: quòd ſi fecerint, irritum eſt. Et ſi beneficia illorum aliis ſint collata, tam dantes, quàm recipientes ipſo facto ſunt excommunicati: & à ſolo Papa abſolvendi.*

Eugenius IV. *(an. 1432. Romæ.)*

DIvinâ *a* in eminenti ſedis Apoſtolicæ ſpecula diſponente clementiâ conſtituti, ad ea libenter intendimus, per quæ Officiales prædictæ ſedis obſequiis ejus (ad quam veluti fidelium omnium matrem, pro animarum ſalute quærenda, & juſtitia proſequenda, de diverſis mundi partibus confluit multitudo) tutiùs & quietiùs ſe promptiores valeant exhibere. Hinc eſt, quòd nos ex certis rationabilibus cauſis moti, etiam nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, diſtrictiùs inhibemus locorum Ordinariis, necnon Commiſſariis & Delegatis eorum, cæteriſque univerſis & ſingulis quâcunque poteſtate & auctoritate præfulgeant, cujuſcunque dignitatis, gradûs vel præeminentiæ fuerint, ne contra Officiales præfatos, quocunque nomine nuncupentur, in noſtris & dictæ ſedis obſequiis nunc & pro tempore exiſtentes, necnon quoſcunque alios pro ſuis & eorum cauſis vel negotiis proſequendis ad ſedem prædictam venientes, ac in ea (durante negotiorum & cauſarum hujuſmodi proſecutione) moram trahentes, & recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti, aut privationis officiorum, aut beneficiorum, ſeu quamvis aliam ſententiam promulgare præſumant. Nos enim omnes & ſingulos proceſſus & ſententias contra tenorem & mentem noſtræ inhibitionis hujuſmodi latas & habitas, & in poſterum habendas, ac etiam promulgandas, & quæcunque inde ſecuta, declaramus nulla, irrita & inania, nulliuſque extitiſſe vel exiſtere roboris vel momenti. Necnon quicquid in contrarium à quoquam, quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter attentatum forſan eſt hactenus, vel in poſterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum & inane. Et nihilominùs in omnes & ſingulos Ordinarios & Officiales, Commiſſarios & Delegatos eorum, qui ſe de dignitatibus ac beneficiis Eccleſiaſticis quibuſcunque Officialium, aut negotia hujuſmodi apud dictam ſedem proſequentium prædictorum: eos illis forſan privando, atque privatos decernendo ſeu declarando, vel cujuſcunque privationis prætextu illa perſonis aliis conferendo, ſeu de illis in eos quomodolibet ſe intromittendo, tam in dantes, quàm in recipientes excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti latas ſententias promulgamus: quas volumus eos ipſo facto incurrere. A qua quidem excommunicationis ſententia abſolvi nequeant, niſi à nobis vel per nos deputandis, præterquam in mortis articulo conſtituti. Præmiſſa autem à die affixionis præſentium ad valvas baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe, ex certa ſcientia quoſcunque ligare volumus & arctare: Non obſtantibus Apoſtolicis & quibuſcunque generalibus, aut provincialibus, aut ſynodalibus conciliis, edictis, conſtitutionibus, ordinationibus, & Apoſtolicis privilegiis: per quæ effectus præſentium impediri poſſet quomodolibet vel differri, etiamſi de illis, eorumque totis tenoribus habenda eſſet in præſentibus mentio ſpecialis, & quæ præſentibus volumus haberi pro ſufficienter expreſſis, cæteriſque contrariis quibuſcunque.

Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, declarationis, conſtitutionis & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ

a Pſalm. 40.

a *Vide Conc. Trid. Seſſ. 23. de reform. c. 1. circa finem. & Seſſ. 24. de reform. c. 11. §. qua vero privilegia.*

M. CCCC.

ſ. CCCC. XXXII. 8. Idus Martii, Pontificat. noſt. ınno 2.

CAP. IV.

Præmiſſo tenore duarum conſtitutionum; dicit, quòd Hoſpi- alarii ſancti Ioannis ex ſtatuto, conſuetudine, vel privilegio ha- entes annalia beneficiorum vacantium, percipere debent portio- em, quam haberent beneficia obtinentes, ſi in illis eſſent reſidentes.

Joannes XXII. *Magiſtro & Fratribus hoſpitalis ſancti Ioannis Hieroſolymitani.*

EXhibita nobis ex parte veſtra petitio continebat, quòd dudum poſt conſtitutionem per nos editam, uâ ſpecialiter & expreſsè cavetur, quòd habentes annaia in Eccleſiis de conſuetudine, privilegio, vel ſtatuto, ui ratione dictorum annalium fructus primi, vel ſecuni, vel alterius cujuſcunque ſequentis anni beneficiorum acantium ſibi hactenus in totum vendicaverant, nihil xinde ultra ſummam, pro qua unumquodque beneficioum ipſorum conſuevit in decimæ ſolutione taxari, prætextu cujuſvis privilegii, conſuetudinis, vel ſtatuti, quois modo perciperent, ſed ipſius ſummæ perceptione untaxat deberent eſſe contenti, totali reſiduo prædicta btinentibus beneficia remanſuro : niſi forſan illi, qui uctus illos ſoliti eſſent cum integritate percipere, malnt ipſum habere reſiduum, & obtinentibus beneficia imittere ſummam memoratam : quo caſu percipiendi uod mallent, erat eis optio derelicta. Quandam aliam eclaratoriam conſtitutionem fecimus, in qua ſpeciali-r cavebatur, quòd ſi hujuſmodi beneficium obtinentes Eccleſia, in qua ſpecialiter illud beneficium exiſteret, inimè reſiderent, ad debitum ſervitium impendendum apitulo ejuſdem Eccleſiæ nihil deberet accreſcere : cùm ſſante causâ *a* ceſſare debeat pariter, quod vigebat. uodque ex verbis declarationis hujus ſatis innui videıtur, quòd fructus beneficiorum non reſidentium acſcere debeant habentibus annalia memorata. Verùm eo, quòd in declaratione dicta non continetur expreſsè perceptione annalium beneficiorum vacantium vois debitorum de prædictis conſuetudine, privilegio, vel atuto quoad fructus non reſidentium in eiſdem, qui obis accreſcere debent, nullum adhuc commodum aſſeui potuiſtis : licèt (ut præmittitur) dicti fructus Capilo non accreſcant. Quare nobis humiliter ſupplicâſtis, quod in hujuſmodi declaratione noſtra tacitè innuit, declarare expreſſiùs dignaremur. Nos itaque petionem veſtram juri conſonam æſtimantes, ac propteà in hac parte quieti & indemnitati veſtræ providere olentes, præſenti oraculo declaramus, quòd fructus præictæ Eccleſiæ vel beneficii vacantis, cujus annalia, in uibus conſiſtunt, debentur vobis ex privilegio, conſueıdine, vel ſtatuto, etiam pro ea parte, quæ obtinentius Præbendam vel beneficium hujuſmodi (in Eccleſia, bi illa conſiſtunt, perſonalem reſidentiam facerent) deeretur, ſi non reſideant ibidem verè vel interpretativè, tpote per ſpeciale privilegium Apoſtolicum, vel aliàs x cauſa rationabili ab hujuſmodi reſidentia legitimè exıſentur : cùm dicta pars (ut præmittitur) Capitulo non creſcat, vobis accreſcere debet, ſecundùm intentionem mentem declaratoriæ memoratæ. Nulli ergò omninò ominum, &c. ut ſuprà. Si quis autem hoc attentare æſumpſerit, &c. ut ſuprà. Datum Avenion. Calend. lartii, Pontificat. noſtri Anno 5.

---

a *L. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. cap. cum ceſſante. appellat.*

DE POENIS.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

Epiſcopus Caturcen. propter varios exceſſus per ipſum perpetratos, præſertim quia ſedi Apoſt. ſuis ſubditis & ſibi ipſi injurioſus fuerat, varias pœnas incurrit : quoniam perpetuæ depoſitionis ſententiam meruit, privatuſq; fuit Pontificali, Sacerdotali & alio quolibet officio, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Doctrina utilis hîc nobis tribuitur : ut ſcilicet cognoſcamus crimina & exceſſus, pro quibus Prælatus deponi poſſit. Facit ad hoc c. veritatis. extrà, de dolò & contum. & c. ex literis. & c. tanta eſt clavis Petri. de exceſſ. Prælat. Et niſi antiqui libri hoc c. ſub tit. de pœnis annotaviſſent, ſub tit. de exceſſ. Prælat. poſitum fuiſſet.

Joannes XXII.

DIVINIS exemplis, quæ noſtrorum debent eſſe actuum regula, patenter inſtruimur, aures noſtras ſubditorum à ſuis præpoſitis oppreſſorum indebitè, & aggravatorum injuſtè, non obturare clamoribus, ſed ipſis ipſas potiùs compaſſivis affectibus inclinare : ut ſi per ſolertis inquiſitionis indaginem clamores hujuſmodi opere *a* completos eſſe viderimus, liberationis opportunæ remedium ſolicitis ſtudiis apponamus: pœnâ nihilominùs debitâ puniturí in hanc patratorum qualitatem exceſſuum illicitos oppreſſores. Omnipotens etenim Dominus audito *b* clamore populi ſui, propter duritiam eorum, qui operibus præerant, dolentis, ad liberandum eum deſcendit : & ſummi templi præpoſito, qui juxta nominis interpretationem in vias pravas iniquè diverterat, comminando ſic ait *c*: [*Expellam te de ſtatione tua, & de tuo miniſterio te deponam.*] Dudum ſiquidem famâ gravi, clamore frequenti, & querelâ flebili ſubditorum deferentibus nobis Hugonem Geraldi olim Caturcen. Epiſcopum, de multiplicatis exceſſibus, oppreſſionibus gravibus, enormibuſque criminibus eſſe reum : Nos mala hujuſmodi nolentes antè credere, quàm probare, ſuper illis inquiſitionem per nos & per alios fieri fecimus diligentem. Et demùm inquiſitionis ipſius viſo & examinato proceſſu, luculenter invenimus, quòd ejus fuerat vitioſus ingreſſus, cùm per ambitionem nimiam & per abrupta ſimoniacæ pravitatis ad Pontificalem aſcendiſſet honorem. Progreſſus autem ejus (ut execrando conveniret initio) injurioſus extiterat quoad tria. Primò videlicet quoad Apoſtolicam ſedem, cui (licèt ipſum honoràſſet in multis, & tandem ad Epiſcopalis dignitatis apicem promoviſſet) terga vertens, non faciem, contemptum pro gratia, maleficium pro beneficio, & vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum ad ſedem ipſam ab eo vel Officialibus ejus per ſubditos oppreſſos emiſſis, nedum deferre contemptibiliter renuens, ſed eas verbo vilipendens & facto, ſuis præcipiendo miniſtris, quòd de appellationibus hujuſmodi non curarent, ac nihilominùs appellantes (quibus contra oppreſſiones debuerat eſſe appellatio ipſa remedium) nunc per captionis injuriam, nunc per ſpoliationem beneficiorum, & aliàs indebitè affligendo multipliciter, non abſque vitio ingratitudinis violans juramentum fidelitatis ab ipſo præſtitum dictæ ſedi : nec veritus matris Eccleſiæ tranſgreſſionem apertam, nonnullis quandoque per ſuas patentes literas de vacaturis mandavit beneficiis provideri, vias ad vacationem eorum aperiens nimis illicitas & ſuſpectas : pernicioſus etiam fuit, & frequens literarum Apoſtolicarum abuſor. Secundò verò, quantùm ad ſubditos, erga quos non pii Prælati vel paſtoris peregit officium, quinimò tanquam fur improbus, crudeliſque tyrannus, ſub pallio charita-

---

a *Gen. 18.* b *Exod. 3.* c *Eſa. 22.*

tivi ſubſidii incuſſis terroribus, violentiis & injuriis illatis, doloſis inductionibus, & fraudibus exquiſitis, veluti recurſor iniquus, extorſionibus eos intolerabilibus prægravando, nunc binas in anno, nunc plures in die, nunc alias nimiùm exceſſivas, & Eccleſiis importabiles, utpote multiplicato evectionum numero canonibus definito, interdum per ſe, interdum per alios procurationes exigendo, pro libito viſitationis officio quandoque nullatenùs, & regulariter non ad fructum correctionis, ſed ad ſaturandæ cupiditatis affectum impenſo, ad alios quæſtus illicitos & damnatos, ſuum exacuit frequenter ingenium, nec de modo, nec de cauſa curavit. Et cùm invenit ſubditos ſuis in hoc reprobandis affectibus non parentes, nec aliàs ab eis exigere potuit concupita, calumnioſas delationes fieri, contra eos lites moveri, & diverſa eis gravamina ſubdolè procuravit pluries inferri. Prætereà non citatos legitimè, nec convictos etiam, aut confeſſos, ſuis privavit beneficiis, occaſionem pro cauſa confingens, non rationem in his, ſed tyrannidem potiùs proſequens perſonalem. Multa falſa ſcienter inſtrumenta dictavit, per ſuos illa faciens Notarios publicari, & ut illis, qualem ipſe habuerat, ad Eccleſias præberet ingreſſum, inſtituere ei præſentatos, ſeu inſtitutionis ſuæ eis concedere literas ſæpiùs renuit, niſi primitùs certâ ſibi & magna pecuniâ propter hoc exolutâ. Multa Eccleſiaſtica beneficia, nunc permutationis prætextu, nunc verò ſimpliciter in ſuis manibus reſignata, modò jure (ut prætendebat) ordinario, modò ſuper hoc (ut dicebat) Apoſtolico munimine indulto, de facto ſcienter contulit: intervenientibus fraude, pacto, & ſimoniacâ pravitate ſubjectas ſibi Eccleſias occupans, earum reditus uſurpavit: & ſic in ſuis fuit corruptus judiciis, proceſſum eorum, & finem in pecuniarium commodum ordinando, quandoq; juſtificans impium, innoxium injuſtè condemnans: ſic & alios corrumpere Judices pro obtinenda ſuper oppreſſionibus inchoatis injuſta victoria niſus fuit. Tertiò, quantùm ad ſe, ut qui ſibi nequam exiſteret, nulli alii bonus eſſet, ſuæ namque famæ prodigus, ſe perjuriis patenter involvit, irregularitatiſque laqueis irretivit, & (quod referre pudet) in corpus ſuum fornicando peccans per continuatum incontinentiæ vitium, quo ſe dudum fœdaverat, Pontificali poſteà decoratus honore, in ſua ponere gloria maculam, & fœmora ſua non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem ejus ſic reprehendendi ingreſſus, ſic ſcandaloſus, pernicioſus exemplo progreſſus, ut vitio hujuſmodi, ſive culpis neſcius finem imponere, & pericolōſus egreſſus, cùm adeò foret in ipſo habituata malitia, quòd (remanente ſibi adſolitâ facultate) in iniquitatis opere voluntas ſibi deficere minimè ſperaretur. Propter quod, ne prioribus pejus committeret, illud ſolum æſtimamus ſalubre remedium, ut quod velle non poteramus auferre, eriperemus vel poſſe. Nos itaque ſuper præmiſſis & pluribus aliis ejus nefandis exceſſibus cum fratribus noſtris ex ſano conſilio deliberatione cohabitâ diligenti, in præfatum Hugonem Geraldi, qui ſe omni honore ac dignitate reddidit tam indignum, quiq; ob ſuas iniquitates, ne præſit, eſt abjectus à Deo, ſuis ligatum peccatis, omnique honore ac dignitate Pontificali jam privatum à Domino, de conſilio omnium & ſingulorum fratrum ipſorum, perpetuæ depoſitionis ſententiam duximus promulgandam: Pontificali eum, & Sacerdotali, & alio quolibet officio privantes, & ad perpetuum carcerem condemnantes: ut ibi committendis ceſſantibus agat pœnitentiam de commiſſis: Nulli ergò hominum liceat hanc paginam noſtræ promulgationis & condemnationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avenion. XV. Calend. Junii, Pontif. noſt. Anno 2.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Centeſimo quoque anno viſitantibus baſilicas Petri & Pauli Apoſtolorum, pleniſſima peccatorum venia conceditur.*

Bonifacius VIII.

ANtiquorum *a* habet fida relatio, quòd accedentibus ad honorabilem baſilicam Principis Apoſtolorum de urbe, conceſſæ ſunt magnæ remiſſiones & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur, qui juxta officii noſtri debitum ſalutem appetimus & procuramus libentiùs ſingulorum, hujuſmodi remiſſiones & indulgentias omnes & ſingulas ratas & gratas habentes, ipſas auctoritate Apoſtolicâ confirmamus & approbamus, & etiam innovamus; & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Ut autem beatiſſimi Petrus & Paulus Apoſtoli eò ampliùs honorentur, quò ipſorum baſilicæ de urbe devotiùs fuerint à fidelibus frequentatæ, & fideles ipſi ſpiritualium largitione munerum ex hujuſmodi frequentatione magis ſenſerint ſe refertos: Nos de omnipotentis Dei miſericordia, & eorundem Apoſtolorum ejus meritis, & auctoritate confiſi, de fratrum noſtrorum conſilio, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, omnibus in præſenti anno milleſimo trecenteſimo, à feſto Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centeſimo ſecuturo, ad baſilicas ipſas accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confeſſis, vel qui verè pœnitebunt, & confitebuntur in hujuſmodi præſenti, & quolibet centeſimo ſecuturo annis, non ſolùm plenam & largiorem, imò pleniſſimam omnium ſuorum concedemus & concedimus veniam peccatorum: Statuentes, ut qui voluerint hujuſmodi indulgentiæ à nobis conceſſæ fieri participes, ſi fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, ſeu interpolatis, & ſaltem ſemel in die: Si verò peregrini fuerint, aut forenſes, ſimili modo diebus XV. ad baſilicas eaſdem accedant. Unuſquiſque tamen plùs merebitur, & indulgentiam efficaciùs conſequetur, qui baſilicas ipſas ampliùs & devotiùs frequentabit. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis, approbationis, innovationis, conceſſionis, & conſtitutionis infringere, &c. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, VIII. Cal. Mart. Pontif. noſt. Anno 6.

CAP. II.

¶ *Annus Iubilæus; ſive plenaria remiſſio, quæ olim dabatur quolibet centeſimo anno omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, viſitantibus baſilicas beatorum Petri & Pauli, per iſtam extravagantem ad annum quinquageſimum reducitur.*

Clemens VI. *Archiepiſcopo Tarracon. ejuſq; Suffraganeis.*

UNigenitus Dei filius de ſinu Patris in uterum dignatus eſt deſcendere matris, in qua & ex qua noſtræ mortalitatis ſubſtantiam divinitati ſuæ, in ſuppoſiti unitate, ineffabili unione conjunxit, id quod fuit, permanens, & quod non erat, aſſumens: ut haberet, unde hominem lapſum redimeret, & pro eo ſatisfaceret Deo Patri. Ubi enim venit plenitudo temporis *b* miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, natum ex muliere, ut eos

a *Vide Doct. ſcholaſticos l. 4. ſent. diſt. 19, 20, & 21. inde enim fient aperta, quæ traduntur in textu & gloſſa. adde Roffenſem, contra Luth. art. 17. & aliquot ſequentibus.* b *ad Gal. 4.*

qui

qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum. Ipſe namque factus *a* nobis à Deo ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, & redemptio, non per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium *b* ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æternâ redemptione inventâ. Non enim *c* corruptibilibus auro & argento, ſed ſui ipſius agni incontaminati & immaculati pretioſo ſanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam ſanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis ſuffeciſſet, ſed copioſè velut quoddam profluvium noſcitur effudiſſe, ita ut à planta *d* pedis, uſque ad verticem capitis nulla ſanitas inveniretur in ipſo. Quantum ergò exinde, ut nec ſupervacua, inanis, aut ſuperflua tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſivit, volens ſuis theſaurizare filiis pius pater, ut ſic ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti. Quem quidem theſaurum non in ſudario *e* repoſitum, non in agro *f* abſconditum, ſed per beatum Petrum cœli clavigerum, ejuſque ſucceſſores, ſuos in terris Vicarios, commiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandum: & propriis, & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm ſpecialiter (prout cum Deo expedire cognoſcerent) verè pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum. Ad cujus quidem theſauri cumulum beatæ Dei genetricis, omniumque electorum à primo juſto uſque ad ultimum merita, adminiculum præſtare noſcuntur: de cujus conſumptione, ſeu minutione non eſt aliquatenus formidandum, tam propter infinita Chriſti (ut prædictum eſt) merita, quàm pro eo, quòd quantò plures ex ejus applicatione trahuntur ad juſtitiam, tantò magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum. Quòd fel. rec. Bonifacius Papa VIII. prædeceſſor noſter piè (ſicut indubiè credimus) conſiderans, & attentà meditatione revolvens, quantum apud homines glorioſi Principes terræ Petrus & Paulus (per quos Evangelium Chriſti Romæ reſplenduit, & per quos Eccleſia religionis ſumpſit exordium, qui facti Chriſtiani populi per Evangelium genitores, gregis Dominici paſtores, fidei lucernæ, Eccleſiarum columnæ, præ cæteris Apoſtolis peculiari quâdam prærogativâ in ipſo Salvatore fidei virtute præcellunt: Quorum uni, ſcilicet Apoſtolorum Principi, ſicut bono diſpenſatori, claves regni cœlorum commiſit: Alteri, tanquam idoneo doctori, magiſterium Eccleſiaſticæ eruditionis injunxit) in ſpeciali veneratione haberi debeant, & debitâ honorificentiâ venerari, pro ipſorum memoria recolenda crebriùs, & reverentia à cunctis Chriſti fidelibus eis devotiùs adhibenda, ipſorumque patrocinio favorabiliùs aſſequendo, inconſumptibilem theſaurum hujuſmodi pro excitanda & remuneranda devotione fidelium voluit aperire: decernens de fratrum ſuorum conſilio, ut omnes, qui in anno à Nativitate Domini M. CCC. & quolibet anno centeſimo extunc ſecuturo, ad dictorum Apoſtolorum baſilicas de urbe accederent reverenter, ipſaſque ſi Romani ad minus XXX. ſi verò peregrini aut forenſes fuerint, quindecim diebus continuis vel interpolatis, ſaltem ſemel in die, dum tamen verè pœnitentes & confeſſi exiſterent, perſonaliter viſitarent, ſuorum omnium obtinerent pleniſſimam veniam peccatorum. ¶ Nos autem attendentes, quòd annus *g* quinquageſimus in lege Moſaica (quam non venit Dominus ſolvere, ſed ſpiritualiter adimplere) Jubilæus remiſſionis & gaudii, ſacerque dierum numerus, quo lege fit remiſſio, cenſebatur: quodque ipſe quinquagenarius numerus in Teſtamentis, Veteri quidem ex legis datione, Novo ex viſibili Spiritûs Sancti in diſcipulos miſſione, per quem datur peccatorum remiſſio, ſingulariter honoratur. Quodque huic plura & grandia divinarum adaptantur myſteria ſcripturarum: & clamorem peculiaris populi noſtri Romani, videlicet hoc humiliter ſupplicantis, ac nos ad inſtar Moyſi & Aaron, per proprios & ſolennes nuntios ad hoc deſtinatos ſpecialiter orantis pro toto Chriſtiano populo, & dicentis: Domine, aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ vivæ, deſiderantes benigniùs exaudire, non quidem ut ſicut illius Iſraëlitici populi indurati eſſet murmuratio, ſed ut iſtius prædilecti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides ſplendeat, ſpes vigeat, charitas vehementiùs incaleſcat: Volentes quamplurimos hujuſmodi indulgentiæ fore participes, cùm pauci multorum reſpectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centeſimum pervenire, de fratrum noſt. conſilio prædictam conceſſionem indulgentiæ ex ſupraſcriptis & aliis juſtis cauſis ad annum quinquageſimum duximus reducendam. Statuentes de fratrum conſilio prædictorum, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, ut univerſi fideles, qui verè pœnitentes & confeſſi in anno à Nativitate ejuſdem M. CCC. quinquageſimo proximè futuro, & deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis prædictas eorundem Petri & Pauli Apoſtolorum baſilicas & Lateran. Eccleſiam, (quam inclytæ recordationis Conſtantinus, poſtquam per beatum Silveſtrum, ſicut per eoſdem Apoſtolos Deo revelante cognovit, renatus fonte baptiſmatis fuerat, & à contagio lepræ mundatus, in honorem Salvatoris conſtruxiſſe, quamq; idem beatus Silveſter novo ſanctificationis & chriſmationis genere dedicâſſe legitur, & in cujus Eccleſiæ parietib. præfati Salvatoris imago depicta primùm toti populo Romano viſibiliter apparuit, devotiùs veneranda, quàm ex his & aliis certis & rationabilibus cauſis, ut ipſa Eccleſia pariter indulgentiæ prædictæ privilegio decoretur, & devotus ab eodem Salvatore, qui in præfatis Apoſtolis mirabilis prædicatur, eorum meritis & precibus indulgentiæ mereatur percipere largitatem, in hoc cenſuimus venerandam) cauſâ devotionis modo prædicto viſitaverint, pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam conſequantur, ita videlicet, ut quicunque voluerint indulgentiam hujuſmodi aſſequi, ſi Romani, ad minus XXX. ſi verò peregrini aut forenſes, modo ſimili XV. diebus ad prædictas baſilicas & Eccleſiam accedere teneantur: Adjicientes, ut ii etiam, qui pro conſequenda ad eaſdem baſilicas & Eccleſiam accedent, poſt iter arreptum impediti legitimè, quò minùs ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel dierum prætaxato numero non completo in dicta urbe deceſſerint, verè pœnitentes (ut præmittitur) & confeſſi, eandem indulgentiam conſequantur. Omnes nihilominùs & ſingulas indulgentias, per nos vel prædeceſſores noſtros Rom. Pontifices tam prænominatis, quàm aliis baſilicis & Eccleſiis de dicta urbe conceſſas, ratas & gratas habentes, ipſas auctoritate innovamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ reductionis, conſtitutionis, &c. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & dictorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſeſe noverit incurſurum. Datum Avenion. VI. Calend. Februar. Pontif. noſt. An. I. ¶ Quocirca fraternit. veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus ſinguli veſtrûm, in ſingulis veſtris civitatibus & diœceſibus prædictas noſtras literas ſubditis vobis clero & populo publicetis, & intelligibiliter exponatis, ut annuente Domino ad promerendam hujuſmodi indulgentiam ſe diſponant. Cæterùm, quia præſentes literæ nequirent forſitan propter viarum diſcrimina, vel alia legitima impedimenta ſingulis

a *1. Cor. 1.* b *Ad Hebr. 9.* c *1. Pet. 1.* d *Eſaj. c. 1.* e *Luc. 19.* f *Matth. 13.* g *Levit. 25. c. ubi pleniſſimè de anno quinquageſimo, ſive Iubilæo.*

veſtrûm commodè præſentari, volumus quòd per te frater Archiepiſcope, dictarum literarum transſumptum manu publicâ ſcriptum, tuoque munitum ſigillo vobis, fratres ſuffraganei, transmittatur: cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum, &c.

CAP. III.

¶ Conſtitutio caſus Papæ reſervatos comprehendens, certis ex cauſis hic ponitur, à quibus nullus poteſt abſolvere ſine ſpeciali licentia ſedis Apoſtolicæ.

Paulus Venetus Papa II.

ETſi Dominici gregis ſaluti ſemper intenti, ſingulis cum humilitate poſcentibus ea benignè concedere ſtudeamus, per quæ (peccatorum mole depoſitâ) ſalus ipſa ſuccedat, & ab hoſtis humani generis ſervitute ereptas animas lucrifaciamus Altiſſimo, qui nobis eas ſuâ bonitate commiſit: id tamen propenſiori ſtudio præcavendum eſſe cenſemus, ne (cujuſvis indulgentiæ, remiſſionis vel facultatis obtentu) Chriſti fideles procliviores ad illicita in poſterum committenda reddantur, aut veniæ facilitas a eis peccandi tribuat incentivum. Hâc itaque conſideratione habitâ, olim emanavit à nobis conſtitutio tenoris ſubſequentis, videlicet: Sanctiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus noſter, Dominus Paulus divinâ providentiâ Papa ſecundus, qui pridem ſuper plenariis remiſſionibus, quæ ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo conceduntur, formam & normam inſtituit, ne paſſim ſine exceptione quorumcunque criminum procliviores redderentur homines ad peccandum, per regulam in cancellaria Apoſtolica publicatam ſtatuit & ordinavit, quòd in quibuſcunque conceſſionibus & facultatibus abſolvendi, caſus infraſcripti tanquam ſpeciales ſedi Apoſtolicæ reſervati, ſemper intelligerentur excepti: Videlicet offenſæ Eccleſiaſticæ libertatis, Violationis interdicti ab eadem ſede impoſiti, Criminum hæreſis, Conſpirationis in perſonam aut ſtatum Romani Pontificis, ſeu cujuſvis offenſæ, inobedientiæ, ſeu rebellionis ejuſdem Pontificis, vel ſedis Apoſtolicæ, Presbytericidii, Offenſæ perſonalis in Epiſcopum, ſeu alium Prælatum, Invaſionis, Deprædationis, Occupationis, aut devaſtationis terrarum Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectarum: ac etiam invaſionis Romipetarum, ſeu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: Prohibitionis devolutionis cauſarum ad dictam curiam, Delationis armorum, & aliorum prohibitorum, ad partes infidelium, Impoſitionis novorum onerum realium vel perſonalium, Eccleſiis vel Eccleſiaſticis perſonis, Simoniæ ſuper ordinibus vel beneficiis aſſequendis, in eadem curia vel extra contractæ: Et generaliter in caſibus contentis in bulla, quæ conſuevit in die Cœnæ Domini, per prædeceſſores ſuos Romanos Pontifices publicari: Conſiderans, quòd plerunque contingit ſuam ſanctitatem hujuſmodi facultates, & confeſſionalia, tam præſentibus, quàm abſentibus, etiam oraculo vivæ vocis concedere: (ne prætextu conceſſionis hujuſmodi, vel pœnitentes vel confeſſores in ſupraſcriptis caſibus fallantur, & fallant) ſtatuit & decrevit, ſuæ intentionis fuiſſe, & eſſe, per quaſcunque conceſſiones & facultates, per ſuam ſanctitatem, tam ſcripto, quàm verbo factas, & in poſterum faciendas, nemini licere irretitos dictis caſibus abſolvere ſine ſpeciali ſuæ ſanctitatis licentia: quinimò conceſſiones & indulta prædicta, quoad caſus exceptos hujuſmodi, nulli penitùs ſuffragari. ¶ Ut autem ipſa conſtitutio (quæ dudum, ſcilicet quinto Calendas April. anni ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, milleſimi quadringenteſimi ſexageſimi ſexti, Pontificatûs noſtri Anno ſecundo, publicata fuit) eiſdem Chriſti fidelibus pleniùs innoteſcat, nullusque illius ignorantiam prætendere valeat in futurum: præſentibus inſeri fecimus, ut ad majorem omnium perveniat notionem. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, ordinationis, & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ M. CCCC. LXVIII. quinto Nonas Mart. Pontificatûs noſtri Anno 5.

a *Veniæ facilitas incentivum tribuit delinquendi. c. ut Clericorum. extr. de vita & honeſt. Clericorum.*

CAP. IV.

¶ Bulla confirmationis anni Iubilæi, publicata apud ſanctum Petrum in die Nativitatis Domini, in qua continetur, quòd annus Iubilæus eſt ad brevius tempus reductus, quàm olim eſſet: quoniam vigeſimo quinto quoque anno cunctis fidelibus baſilicas urbis Romanæ hic expreſſas viſitantibus, illius indulgentiæ conceduntur. Et illo durante, aliæ indulgentiæ ubique ceſſant.

Sixtus IV.

QUemadmodum a operoſi, vigilisque paſtoris ſolertia oves ſuæ cuſtodiæ deputatas, curat à ferarum præſervare incurſibus, & ad ſtatum proſperum fœtu multiplicato perducere: ita quoque & nos (quibus diſpoſitione ſupernâ univerſi gregis Dominici ſolicitudo commiſſa eſt) & ſupremis deſideramus affectibus, & ſtudiis nitimur indefeſſis, cunctos Chriſti fideles, quos à juſtitiæ ſemita hoſtis humani generis diabolicâ fraude avertit, depoſitâ peccatorum ſarcinâ, ſuo reconciliare auctori: ut æternæ felicitatis præmiis noſtri redemptoris inæſtimabili charitate media potiantur, fiatque noſtræ operationis miniſterio, utilitate publicâ ſuadente, etiam per gratiarum ſuſceptionem, quod eorum ſaluti conveniat, atque noſtra & prædeceſſorum noſtrorum ordinationes ſalubres debitis effectibus mancipentur. Olim ſiquidem felicis recordationis Paulus Papa ſecundus, prædeceſſor noſter, rationabilibus cauſis tunc expreſſis inductus, de venerabilium Fratrum noſtrorum, tunc ſuorum (de quorum numero tunc eramus) conſilio, annum Jubilæum ad brevius tempus providâ moderatione reducens, illum ad annum vigeſimum quintum Apoſtolicâ auctoritate reſtrinxit, ac voluit, ſtatuit, & decrevit ex cauſis prædictis, quòd ſingulis viginti quinque annis Jubilæus annus prædictus celebrari deberet: quodque anno Domini M. CCCC. LXXIV. proximè futuro, videlicet à vigilia Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, idem annus Jubilæus inciperet, & ut ſequitur, finiretur: ac univerſi & ſinguli utriuſq; ſexûs fideles, qui beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli baſilicas, Lateranenſem quoq; & ſanctæ Mariæ majoris almæ urbis Eccleſias ſtatutis diebus devotè viſitarent, omnes & ſingulas indulgentias, & peccatorum remiſſiones conſequerentur, quas idem Pontifex ſuique prædeceſſores anno Jubilæo hujuſmodi baſilicas & Eccleſias prædictas viſitantibus devotè conceſſerant, per quaſdam primò, & deinde nos, qui (dicto prædeceſſore, ſicut Domino placuit, ſublato de medio) fuimus divinâ diſponente clementiâ ad apicem ſummi Apoſtolatûs aſſumpti, & per alias noſtras literas, ejuſdem Pauli prædeceſſoris ordinationem, voluntatem, & ſtatutum, ac omnia & ſingula in eiſdem ſuis literis contenta, de fratrum eorundem conſilio approbantes: Similiter ſtatuimus & ordinamus, quòd annus Jubilæus prædictus, cum eiſdem indulgentiis, & remiſſionibus plenariis peccatorum, anno proximè futuro

a *Vide extravagantem Gregorii XIII. incip. Dominus ac redemptor, quâ indicitur ſanctus Iubilæus pro anno 1575.*

à vigilia

vigilia Nativitatis ejuſdem incipere, & ut ſequitur, ontinuari deberet : prout in ſingulis literis prædictis quarum tenores præſentibus haberi volumus pro exreſſis) pleniùs continetur. ¶ Verùm, quia poſtmoùm tam nos, quàm idem Paulus Prædeceſſor noſter, lum in humanis ageret, animarum ſaluti fidelium inenti, multorum Principum & aliorum Chriſti fidelium, ıc devotarum perſonarum pulſati precibus, diverſas inlulgentias & peccatorum remiſſiones plenarias nonnulis Eccleſiis, monaſteriis & piis locis duximus concelendas: propter quas populorum forſan concurſus ad aſilicas & Eccleſias antedictas retardari, aut ipſius anni ubilæi celebritas minui, vel intermitti poſſet, cum aninarum non modico detrimento : Nos qui univerſorum redentium profectibus & ſaluti proſpicere ex debito miiſterii paſtoralis adſtringimur (ne propter aliarum in ulgentiarum hactenus à nobis, ſeu eodem Paulo, vel liis prædeceſſoribus noſtris conceſſarum, hujuſmodi ffuſionem, hoc ſanctum opus, ac remiſſionis & gratiæ nnus Jubilæus intermittatur, aut fideles ipſi à tanto muere reddantur expertes) remediis opportunis providere olentes, omnes & ſingulas plenarias, etiam ad inſtar ubilæi, ac etiam commutandi vota, aut ſuper eis & alè ablatis incertis, aut per uſurariam pravitatem, vel ium illicitum modum extortis, diſpenſandi & compoendi, aut illa ſub certis modo & forma remittendi, & :putandi confeſſores, cum poteſtate abſolvendi, etiam caſibus ſedi Apoſtolicæ reſervatis, facultates, conceſones, & indulta à nobis & eadem ſede, vel illius auctotate quibuſcunque Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, piis locis, univerſitatibus, fraternitatibus quibuslibet, m in perpetuum, quàm ad certum tempus, in vita, ſeu mortis articulo, quovis modo, aut quâvis causâ, quoodolibet conceſſas & conceſſa, & in poſterum forſitan ncedendas, vel concedenda, auctoritate Apoſtolicâ nore præſentium de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, que ad noſtrum & ejuſdem ſedis beneplacitum ſuſpenmus, illasque durante beneplacito noſtro & ſedis prætæ ſuſpenſas eſſe volumus, nec interim alicui ſuffrari : indulgentiis tamen baſilicarum & Eccleſiarum di e urbis in ſuo plenario robore durantibns. Diſtrictiùs hibentes, alias indulgentias (præter iſtas duntaxat) in cis publicis vel privatis prædicari aut nuntiari, earnmıe prætextu à quæſtoribus [1] aliquid exigi quoquo odo. Quinimò quæſtores & prædicatores quoſcunque r locorum ordinarios à prædicationibus & quæſtis huſmodi faciendis, volumus & mandamus præſentium ctoritate arceri, ſub cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, quibus viſum fuerit opportunum. Nulli ergò omnihominum licnat hanc paginam noſtrorum ſuſpenſio, inhibitionis, mandati & voluntatis infringere, vel auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare æſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac bearum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurrum. Datum Tybure anno incarnationis Domini, M. CCCC. LXXIII. 4. Calend. Septemb. Pont. noſt. nno 3.

CAP. V.

¶ Sixtus tempore ſuo multis multas conceſſerat indulgentias : as certis ex cauſis hìc revocat.

Idem Sixtus. *(an. 1478.)*

Tii Dominici gregis ſaluti ſemper intenti, ſingulis cum humilitate poſcentibus ea benignè concedere deamus, per quæ (peccatorum mole depoſitâ) ſalus a ſuccedat, & hoſtis humani generis ſervitute ereptas imas lucrifaciamus Altiſſimo, qui nobis eas ſuâ boni e commiſit : id tamen propenſiori ſtudio præcavendum eſſe cenſemus, ne cujuſvis indulgentiæ, remiſſionis, vel facultatis obtentu, Chriſti fideles procliviores ad illicita in poſterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum. Cùm itaque (ſicut multorum fide dignorum teſtimonio accepimus) ob multitudinem facultatum per nos, vel auctoritate noſtrâ conceſſarum, tam verbo, quàm in ſcriptis, confectis exinde literis vel non, Prælatis & perſonis Eccleſiaſticis, etiam religioſis & ſecularibus utriuſque ſexûs, Capitulis, Collegiis, Conventibus, hoſpitalibus, confratriis, & univerſitatibus, tam in genere, quàm in ſpecie, ſub electione, vel deputatione confeſſorum, qui eligentes eoſdem, vel pro indulgentiis per nos conceſſis conſequendis, ad Eccleſias & alia pia loca confluentes, ſeu ad aliqua pia opera manus porrigentes adjutrices, earundemque confratriarum confratres & ſorores, ac in hoſpitalibus prædictis decedentes, ſeu deſervientes, aut eis piè aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum miniſteria exhibentes, & in ordinibus profitentes, eorum confeſſione diligenter auditâ, in ſingulis etiam ſedi Apoſtolicæ reſervatis caſibus ſemel in vita, & in aliis toties quoties, ac in morte plenariè, vel aliàs etiam ad effectum conſequendi quaſcunque indulgentias plenarias, vel non plenarias, abſolvere, & pœnitentiam ſalutarem eis injungere, emiſſa quoque vota per illos quæcunque in alia pietatis opera commutare liberè & licitè valeant : fideles præfati ad peccandum, & ad alia illicita committendum, nonnunquam procliviores exiſtant, in non parvum periculum ſalutis animarum ſuarum : Nos qui Deo propitio ejuſdem gregis Dominici (meritis licèt inſufficientibus) cauſam gerimus, & illum ſpiritalis theſauri elargitione cupimus ipſi Deo reddere acceptabilem : ne exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, ipſique ad peccandum procliviores (ut diximus) liberiùs prolabantur : Ex præmiſſis & aliis rationabilibus cauſis animum noſtrum moventibus, motu proprio (non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera voluntate & deliberatione) auctoritate Apoſtolicâ tenore præſentium ſtatuimus & ordinamus, quòd de cætero prætextu facultatum hujuſmodi conceſſarum à nobis, vel auctoritate noſtrâ, & quas concedi quomodolibet continget in poſterum, verbo, literis, aut quâvis aliâ ſcripturâ, etiam cum clauſula, quòd ſola ſignatura ſufficiat, etiam in favorem fidei & cruciatæ, nullus confeſſorum eorundem quempiam, cujuſvis ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis exiſtat, & quâcunque Eccleſiaſticâ, etiam Epiſcopali, vel majori, aut mundanâ, etiam regali, & majori dignitate præfulgeat, qui offenſæ Ecſiaſticæ libertatis, violationis interdicti ab eadem ſede impoſiti, ſeu hæreſis, poſtquam fuerint de ea ſententialiter condemnati, delati, ſeu publicè diffamati : conſpirationis in perſonam aut ſtatum Rom. Pont. ſeu cujuſvis offenſæ, inobedientiæ, aut rebellionis ejuſdem Pont. vel dictæ ſedis, mutilationis membrorum, vel occaſionis cujuſcunque in ſacris ordinibus conſtituti : offenſæ perſonalis in Epiſcopum ſeu alium Prælatum : invaſionis, deprædationis, occupationis, aut devaſtationis terrarum Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectarum : ac etiam invaſionis Romipetarum, ſeu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium : prohibitionis devolutionum cauſarum ad dictam curiam : delationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium : impoſitionis novorum onerum, realium vel perſonalium, Eccleſiis vel Eccleſiaſticis perſonis : ſimoniæ ſuper ordinibus vel beneficiis conſequendis in dicta curia vel extra eam contractæ, criminum quomodolibet reus foret : Et generaliter in caſibus contentis in literis, quæ conſueverunt in die Cœnæ Domini publicari, prætextu hujuſmodi facultatum abſolvere, & per eos emiſſa peregrinationis ultramarinæ, & viſi-

[1] *Prædicatores quæſtuarios omninò abolevit Conc. Trid. Seſſ. 5 ... eform. c. 2. §. ult. & ſeſſ. 21. de reform. c. 9.*

tationis liminum Apoſtolorum Petri & Pauli : in Compoſtella, & caſtitatis ac religionis vota : Niſi ex ſpeciali licentia, & certa ſcientiâ noſtra, de qua demùm conſtare cenſeatur, cùm in ſignatura noſtra deſuper manu noſtrâ ſcriptum, aut in literis noſtris expreſſum fuerit, nos ex certa ſcientia & de ſpeciali gratia id concedere cum derogatione præſentis conſtitutionis, illius de verbo ad verbum inſerto tenore : non autem per clauſulas id importantes : vel in articulo mortis conſtitutum, & tunc in caſibus (in quibus ſatisfactio fuerit impendenda) factâ ſatisfactione, vel idoneâ præſtitâ cautione, commutare præſumant. Et ſi aliqui confeſſorum prædictorum contra præſentem conſtitutionem quenquam abſolvere, aut excepta vota prædicta commutare attentaverint, abſolutio & commutatio hujuſmodi nullius ſit roboris vel momenti. Et contrafacientes eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant, à qua (niſi in mortis articulo *a* conſtituti) ab alio, quàm à Romano Pontifice abſolvi non poſſint : Non obſtantibus literis & conſtitutionibus hujuſmodi, ac conſtitutionibus, & ordinarionibus, &c. Et ne aliquis de præſentibus ignorantiam valeat allegare, mandamus eas in Cancellaria Apoſtolica, & audientia literarum contradictarum legi & publicari, ac inter extravagantes alias Apoſtolicas conſtitutiones in quaterno dictæ cancellariæ deſcribi, &c. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtrarum ſuſpenſionis, inhibitionis, mandati & voluntatis, &c. Datum Spiræ, An. Domini M. CCCC. LXXVIII.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ Excommunicati ſunt, qui pactis aut promiſſionibus juſtitiam vel gratiam à ſede Apoſtolica obtinent, & qui tales non revelant : nec illis abſolutio facile conceditur.

Bonifacius VIII. (*an. 1300. Romæ.*)

EXcommunicamus & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtrâ, omnes Clericos, Religioſos, & Laicos utriuſque ſexûs, ſive ſint familiares curiæ, ſive alii undecunque, qui aliquod pactum fecerint, ſeu aliquod parvum vel magnum promiſerint, vel promiſſionem receperint, aut ex pacto ſive promiſſione occulta vel manifeſta, facta ſub generalibus & plenariè non expreſſis, ſive ſit ſub ſpecialibus & expreſſis apertè verbis, quicquam dederint aut receperint, magnum vel parvum, vel promiſſionem de quacunque re aut utilitate propter hoc conſequenda fecerint, vel receperint, pro aliqua juſtitia ſive gratia pro ſe aut pro alio in cauſis, vel judiciis, ſeu alias per literas Apoſtolicas, & quibuſcunque modis apud ſedem Apoſtolicam obtinenda. Et hanc ſententiam ad promittentes & acceptantes, dantes & recipientes duximus extendendam. Illos quoque, qui aliquem ſciverint culpabilem in prædictis, & nobis intra dierum trium ſpatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, ſimili decernimus ſententiæ ſubjacere. Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis ſententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum (abſque ſpeciali mandato) noſtræ abſolutionis beneficium valeat obtinere : niſi forſan ad nos habere acceſſum non poſſet, in mortis articulo *b* conſtitutus. Nec etiam ad abſolutionis gratiam admittatur, niſi priùs quantum dedit vel recepit, integraliter pauperibus largiatur. Juſtitiam verò ſive gratiam ſic obtentam nullius prorsùs eſſe momenti volumus, omnique ſtatuimus carere effectu, & robore firmitatis. Sed & ſcienter utentes ipſis, ſimili ſententiâ excommunicationis adſtringimus : & reſervantes nobis abſolutionem eorum cum præmiſſis in omnibus ad pœnas ſimiles obligamus.

a *Vide Conc. Trid. Seſſ. 14. de caſuum reſervatione, c. 7.* b *Vide Conc. Trid. Seſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervatione.*

CAP. II.

¶ Præmiſſis damnis ex interdicto provenientibus ſtatuit quòd propter dominum debita non ſolventem ejus terra vel civitas ſine ſpeciali Papæ licentia non interdicatur.

Idem. (*an. 1300.*)

PRovidè attendentes, quod ut frequentiùs, quamvis non ſine cauſa, ſine culpa tamen multorum, interdicti ſententiæ proferuntur, quodque ſunt nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas eaſdem, etiam in negotiis ſive cauſis quæ interdum plùs ex cupiditatis, quàm charitatis radice perſpicuis indiciis procedere arguuntur: quodque interdicti tempore divina organa ſuſpenduntur & laudes, nec Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrantur, ut ſolent : tolluntur mortuis ſeu minuuntur ſuffragia, præſertim per oblationem frequentem hoſtiæ ſalutaris : adoleſcentes & parvuli participantes rariùs ſacramenta, minùs inflammantur & ſolidantur in fide : fidelium tepeſcit devotio, hæreſes pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Præſentis conſtitutionis providemus edicto, ut nulla Provincia, civitas, caſtrum, villa, locus, territorium, vel diſtrictus auctoritate ordinariâ vel delegato ſupponatur Eccleſiaſtico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujuſvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quâcunque occaſione vel causâ, ſeu quovis quæſito colore : pro eo maximè, quòd ipſorum domini, rectores ſeu officiales, quocunque nomine cenſeantur, aut incolæ ſeu habitatores, aut ſingulares perſonæ ipſorum ſtatutis vel ſtatuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujuſmodi debitum ſeu quantitatem non ſolverunt hactenus, aut in antea non perſolvent. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, ſi ſecùs hactenus extitit attentatum, vel contigerit attentari, illudque revocamus omninò : Non obſtantibus quibuſcunque contractibus obligationibus, pactis, conventionibus, compoſitionibus, ſubmiſſionibus, fidejuſſionibus, conſenſibus, proceſſibus & ſententiis ſuper hoc habitis, vel habendis juramentorum, pœnarum ſpiritalium & temporalium, ſeu multarum appoſitione, vel quâcunque aliâ firmitate vallatis. Niſi talis ſuppoſitio interdicti hactenus foret facta vel in antea fieret de Apoſtolicæ ſedis ſpeciali licentia, & expreſſa per ipſius ſedis patentes literas apparente.

CAP. III.

¶ Andronicum Palæologum, ſe Imperatorem Græcorum nominantem, & hæreſis ipſorum fautorem, excommunicatum denunciat : omneſque cum eo ſic manente ſocietatem contrahentes, ipſo facto dicit excommunicatos, & eorum terras Eccleſiaſtico ſupponendas interdicto. Suntque privandi bonis, quæ ab Eccleſia tenent : & talis ſocietas ſeu confœderatio nulla eſt. Facit cap. ad Apoſtolicæ. de ſentent. & re jud. lib. 6.

Clemens V. (*an. 1307. in Galliâ.*)

AD certitudinem præſentium, & memoriam futurorum Andronicum Palæologum, qui Græcorum Imperatorem ſe nominat, tanquam eorundem Græcorum antiquorum *a*, Schiſmaticorum, & in antiquato ſchiſmate conſtitutorum, & per hoc hæreticorum, & hæreſis ipſorum ac ſchiſmatis antiqui fautorem, de fratrum noſtrorum conſilio denunciamus excommunicationis ſententiam latam à canone incurriſſe, ac ipſius fore ſententiæ vinculo innodatum. Cæterùm univerſis & ſingulis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus Comitibus, Baronibus, & cæteris omnibus cujuſcunque

a *Al. antiquatorum.*

præmi

æminentiæ, conditionis, ſtatûs, necnon univerſitatis vitatum, caſtrorum, & aliorum locorum diſtrictiùs inbemus, ne cum eodem Andronico Palæologo in hujuſodi excommunicatione manente, ſocietatem vel conderationem aliquam contrahere ſub quovis ingenio, l machinatione præſumant: vel ei aliàs in his, quibus communicatus eſt denunciatus à nobis, præſtare conſium, auxilium, vel favorem publicum, vel occultum. Et ſecùs præſumptum fuerit, omnes ſingulares perſonas ontrarium præſumentes (non obſtante quâlibet indul entiâ ſub quacunque forma verborum, vel expreſſione iis ab Apoſtolica ſede conceſsâ, vel in poſterum concendâ, quam quoad hoc viribus volumus omnino care) ſententiam excommunicationis, quam exnunc in ſos ferimus, incurrere volumus ipſo facto: Terras ſorum & univerſitates prædictas, quæ ſecùs attentare æſumpſerint, prout expedire videbimus, Eccleſiaſtico rabimus ſubjicere interdicto. Ad privationem omnin bonorum, quæ à quibuslibet tenent Eccleſiis, & ad ænas alias ſpiritales & temporales, prout utile putabius, proceſſuri. Et nihilominùs ſocietatem & confœrationem ipſas (etiamſi pœnarum & juramenti addione vel quâcunque fuerint aliâ firmitate vallatæ) decrnimus irritas & inanes. Datum Pictavis III. Nonas unii, Anno 2.

CAP. IV.

¶ Excommunicati ſunt, qui literas à Papa ante ſuam coronationem conceſſas impugnant.

Idem. *a (an. 1307. in Galliâ.)*

QUia *b* nonnulli (prout accepimus) contra doctrinam Apoſtoli ſuæ prudentiæ, quin potiùs imprudentiæ, innitentes, ac diſceptare ſuper his, de quibus eis non expedit, ſatagentes, aſſerere non verentur, quòd ſummus Pontifex ante ſuæ coronationis inſignia ſe non debet intromittere de proviſionibus, reſervationibus, diſpenſationibus, & aliis gratiis faciendis, nec ſe in literis Epiſcopum ſimpliciter, ſed electum Epiſcopum ſcribere: Nec etiam uti bullâ, in quâ nomen exprimatur ipſius. Nos talium temeritates compeſcere cupientes, ſingulos, qui occaſione hujuſmodi aliquas literas noſtras ſuper negotiis quibuſcunque confectas *c*, quæ à nobis ante donationis noſtræ inſignia emanârunt, auſi fuerint impugnare, excommunicationis ſententiâ innodamus: Datum apud Peſecum Burdegalenſis diœceſis, Anno 2.

a *Joannes de Sylva in tract. de benef. part. 1. q. 2. dum meminit hujus extravagantis, eam tribuit Clem. 6.* b *Prov. cap. 3. c. ne innitaris. extr. de conſt.* c *Al. conceſſas.*

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM FINIS.

INSTITUTIONES JURIS CANONICI,

QUIBUS JUS PONTIFICIUM SINGULARI METHODO LIBRIS IV. COMPREHENDITUR.

A JOAN. PAULO LANCELOTTO PERUSINO
conſcriptæ: & in Aula Romana, mandato Pont. Max.
ab illuſtribus Viris olim recognitæ,

NUNC PRIMÙM REJECTIS AD FINEM CUJUSQUE
columnæ locis, unde ſumpti ſunt,
editæ.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS.

COLONIÆ MUNATIANÆ,

M. DC. XCV.

PIO PONTIF. MAXIM.

JO. PAULUS LANCELOTTUS

JURECONSULTUS PERUSINUS, S.

Pontificii Juris Inſtitutiones proximis annis ſuperiorum Pontificum juſſu & nos conſcripſimus, & ſummi viri caſtigârunt, quæ quidem optandum ſanè erat, ut iis in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & ſcriptæ & recognitæ fuiſſent, vel eâ ſaltem ratione quòd Auctores ipſi munera nobis gratiora ac pretioſiora facere conſueverint, & ſæpè non tam quid, quàm à quibus accipiant, homines ſoleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quæcunque cauſa fieri non ſinet, illud certè nullâ ratione committi debet, ut Juris ſcilicet Pontificii Inſtitutiones ſub alterius, quàm ipſius Pontificis nomine appareant, à quo Pontificia omnia jura emanant: velut enim ab Oceano deducta flumina in ipſum tandem refluunt, ita hoc, quicquid eſt operis, quod totum de Romanorum Pontificum Conſtitutionibus derivatum eſt, ad ipſum Romanum Pontificem, quaſi ad fontem proprium, redibit. Ad Te autem eò juſtiùs, quòd magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum parâſti, exactiſſimam adjunxiſti Juris hujus cognitionem. Unde perbellè nunc accidit, ut quæ facultas optimum te meliorem reddit, & ad moderandam difficillimis temporibus Chriſtianam Rempubl. inſtructiorem, eam nunc Tu contrà, cùm Canonum conditor evaſeris, beneficium reponens meliorem ſis redditurus: cujus rei non dubia jam apparent indicia, cùm ad reſtituendos antiquos Chriſtianorum mores, atque hæreſes extirpandas, ſanctiſſimas quotidiè Conſtitutiones edere non deſiſtas, quæ dubio procul Chriſtiano gregi non minùs futuræ ſunt ſalubres iis ipſis quæ Juris Pontificii, quod nunc tenemus, libros implent, ad illas autem Inſtitutiones hæ noſtræ gradum fortè rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo: nam ſi ita contingere ſenſerimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. Te nobis diu incolumem, felicemq; ſervet.

INDEX TITULORUM,

ET PRIMUM PRIMI LIBRI.

I. De Jure Canonico.
II. De Jure Divino, Conſuetudine, & Conſtitutionibus.
III. De Eccleſiaſticis Conſtitutionibus.
IV. De Jure Perſonarum.
V. De Epiſcopis, & ſummo Pontifice.
VI. De Electione.
VII. Qui eligere, eligíve poſſunt.
VIII. De Poſtulatione.
IX. De Confirmatione Electionis.
X. De Conſecratione.
XI. De receptione, & auctoritate Pallii.
XII. De vita & honeſtate Prælatorum.
XIII. De officio Archidiaconi.
XIV. De officio Archipresbyteri.
XV. De officio Vicarii.
XVI. De Coadjutore.
XVII. De Chorepiſcoporum uſu ſublato.
XVIII. De Translatione.
XIX. De Renunciatione.
XX. De Depoſitione, ſeu Degradatione.
XXI. De Sacerdotibus in inferiori gradu conſtitutis.
XXII. De iis, qui in ſacris ſunt conſtituti.
XXIII. De iis, qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.
XXIV. Communia tam majorum, quàm minorum ordinum.
XXV. Qui promoveri non poſſunt.
XXVI. De Præbendis & aliis beneficiis.
XXVII. De Collationibus.
XXVIII. De Inſtitutionibus, & Jure Patronatûs.
XXIX. De Clericis non reſidentibus.
XXX. De Regularibus, ac Monachis.

SECUNDI LIBRI.

I. De Rerum diviſione, atque illarum adminiſtratione.
II. De Sacramentis.
III. De Baptiſmo, & ejus effectu.
IV. De Sacramento Chriſmatis.
V. De Pœnitentiis & Remiſſionibus.
VI. De Euchariſtia.
VII. De Extrema Unctione.
VIII. De Sacramento Ordinis.
IX. De Sacramento Matrimonii.
X. De Sponſalibus.
XI. De Nuptiis.
XII. Quæ Matrimonium impedire poſſunt.
XIII. De Triplici cognatione.
XIV. De Clandeſtina deſponſatione.
XV. Qui matrimonium accuſare poſſunt vel contra illud teſtificari.
XVI. De Divortiis.
XVII. De Rebus ſacris, ſanctis, & religioſis.
XVIII. De conſtruendis, conſecrandis, & reparandis Eccleſiis, & Altaribus.
XIX. De Unionibus Eccleſiarum.
XX. De immunitate Eccleſiarum & ſubjectione.
XXI. De Cenſibus, Exactionibus & Procurationibus.
XXII. De Capellis Monachorum.
XXIII. De Religioſis domibus.
XXIV. De Sepulturis.
XXV. De Canonica portione.
XXVI. De Decimis.
XXVII. De Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.
XXVIII. De Peculio Clericorum, Relictis, & Succeſſionibus eorum.

LIBRI TERTII.

I. De Judiciis, & illorum diviſione.
II. De Procuratoribus.
III. De Pactis & Tranſactionibus.
IV. De Arbitris.
V. De in jus vocando.
VI. De Dolo & Contumacia, & in Poſſeſſionem miſſione.
VII. De Libelli conceptione, & oblatione.
VIII. De Exceptionibus & Replicationibus.
IX. De Mutuis petitionibus.
X. De Reſtitutione ſpoliatorum.
XI. De Litis conteſtatione.
XII. De Juramento calumniæ.
XIII. Ut lite pendente nihil innovetur.
XIV. De Probationibus.
XV. De Sententiis, & Re judicata.
XVI. De Executione Rei judicatæ.
XVII. De Appellationibus.
XVIII. De Reſtitutione in integrum.

LIBRI QUARTI.

I. De Accuſationibus, Denunciationibus & Inquiſitionibus.
II. De Duplici purgatione.
III. De Simonia.
IV. De Hæreticis, & Schiſmaticis, & Apoſtatis.
V. De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis.
VI. De Furtis.
VII. De Uſuris.
VIII. De Adulteriis, & aliis conjunctionibus illicitis.
IX. De Crimine falſi.
X. De Homicidio.
XI. De Injuriis, & damno dato.
XII. De Eccleſiaſticis Cenſuris.
XIII. De ſententia Excommunicationis.
XIV. De Eccleſiaſtico Interdicto.
XV. De Suſpenſione.

FINIS.

INSTI-

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER PRIMUS INCIPIT.

Jo. Paulus Lancelottus J. C. Peruſinus, Juris Pontificii Candidatis, S.

PROOEMIUM.

LIbros Juris Pontificii diligenter intuentibus facilè apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in Jure Civili extant, fuiſſe conſcriptos, atque digeſtos. Nam ut illi Romani Imperatoris, ſic hi Romani Pontificis authoritate potiſſimùm nituntur: ac velut illi Romanorum Imperatorum conſtitutionibus, Senatûs, aliorumque Magiſtratuum placitis, & JConſultorum reſponſis conſtant, ſic in hoc Pontificum itidem Romanorum ſanctiones, ſacrorum Conciliorum decreta, & ſanctiſſimorum virorum haud diſſimili ordine congeſtæ ſententiæ conſpiciuntur: quæ omnia tam pari poſtmodùm ſtudio poſteritas amplexa eſt, & tam eodem ſtylo interpretata, ut inter bonas artes nullæ prorsùs ſint, quæ tantâ ſimilitudine ſeſe invicem contingant. Non parva hinc nos interdum cepit admiratio, quânam ratione contigerit, ut veluti Imperatorio nomine Cæſarei Juris in certos libros redacta ſunt elementa, non ita etiam ad uſum ſtudioſæ Juventutis ad Jus Canonicum ab ipſis Pontificibus compoſitæ Inſtitutiones reperiantur, cùm id, ſi, ut qui-

dem nunc eſt, contemplemur, ædificii cujuſdam referat ſpeciem, januis atque omni propemodùm aditu carentis, & unâ hâc tantùm diſſimilitudine à Jure Civili ſejungatur. Accedit, quòd, cùm nemo ſit mortalium, qui gloriæ cupidine non tangatur, hoc non ſine magna ſuâ laude facturi videbantur. Sed Veteribus quidem facilè id cognoſci poterit, in jaciendis & ſtruendis hujus Juris fundamentis videlicet occupatis, & quaſi materiæ defectu impeditis: at Recentioribus, ejus facultatis tractatibus ad juſtum corpus excreſcentibus, Inſtitutiones inde elicere, & quaſi de rudi marmore ſtatuæ cujuſdam effigiem ducere non difficile fuiſſet: & quæ noſtrorum eſt felicitas temporum, non modò in ea re Illuſtrium Virorum operâ uti, verùm etiam per ſe id præſtare nonnulli potuiſſent. Sed & horum quidem vitæ brevitate, quidam multiplicium hæreſium, bellorumque tam civilium, quàm externorum procellis facilè excuſari poſſunt. Quis enim in ſacri Apoſtolatûs faſtigio univerſæ Eccleſiæ præſidens, atque orbem ipſum Principum diſcordiis fluctuantem, bellorumque incendiis æſtuantem circumſpiciens, ad ocium literarium variè agitatum animum facilè poſſit appellere? Sed hoc nos parùm aliquando perpendiſſe videri poſſumus: nam cùm in aula Romanâ difficillimis temporibus degeremus, de Inſtitutionibus Juris Canonici Pontificio nomine conſcribendi, Juſtiniani Imperatoris exemplo, ipſi Romano Pontifici ſuggeſſimus: & quamvis minùs fortè opportunè, de his tamen conſcribendis ab eodem mandatum accepimus, & quantùm in nobis fuit, etiam explevimus: ſiquidem intermiſſo ſuperioribus annis prælegendi ac patrocinandi munere, impensè operam dedimus, ut per nos hujuſmodi Inſtitutiones

ſtitutiones componerentur, quæ, ut Pontificio nomine exirent, non indignæ judicarentur: quod quidem ex ſententia nobis cenſiſſe, ita locupletiſſimum ſummorum Virorum probavit teſtimonium, ut illæ jam jam de manu Pontificis in manus veſtras venturæ crederentur. Sed uſque adeò poſtmodùm, cùm Romæ ob eam unam rem diu fuiſſemus, ſupremæ manûs impoſitio differebatur, ut qui graviſſimis, ac multiplicibus undique ad ſedem Apoſtolicam confluentibus negotiis admodum ſummum Pontificem, & natura ipſa (ut ajebant) valdè cunctatorem, diſtentum fuiſſe ignoraverit, magnam illo tempore in curiâ rerum harum incuriam fuiſſe facilè ſuſpicari potuerit. Itaque diutiùs ſuſtinere non valentes in patriam conceſſimus, Pontifex paulò mox in fata. Sed hæc commentariolo ſufficiat nos aliquando fuiſſe complexos. Ergò ſi cui fortè audentiores viſi fuimus, qui tantam rem aggredi tam imbecilli auſi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeò mandato ipſo Pontificio hanc temeritatis culpam redimere poſſumus: vel certè id non impunè tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impenſas, atque invidorum obtrectationes, neſcio an dicam, fruſtrà ſubierimus, utinam non ampliùs ſubituri. Sed hæc omnia æquiſſimo feremus animo, ſi quod vehementer ſemper optavimus, noſtra hæc ejuſmodi ſit ſcriptio, quæ ſtudiis veſtris commoda videri poſſit: quod ſanè his temporibus futurum non deſperamus, quibus ut nonnullos fortè ſacroſancti Pontificii Juris ignoratione in errores aliquos, atque hæreſes faciliùs prolabi potuiſſe, ita nunc expeditiore quadam ejus tractatione non tam facilè juvenum hoc Jure imbutos animos aberraturos veriſimiliter exiſtimare debemus. Unde

quamvis non iiſdem, quibus inchoatus fuit auſpiciis, liber hic noſter in lucem prodeat, in communi ſaltem periculo non fuiſſe nos ocioſos, ſed quoquo modo tuliſſe opem, juvabit. Accipite igitur privati quidem hominis, Pontificio tamen mandato ad Jus Canonicum & ſcriptas, & caſtigatas Inſtitutiones: Cumque eis nihil ſit comprehenſum, quod (nî fallimur) ſacris Canonibus penitùs non conſentiat, ita exiſtimate, ſi de Pontificis manu eas accepiſſetis, fuiſſe id perinde futurum, ac ſi vobis vaſis aureis, ac longè ſplendidiſſimis menſis fuiſſent fercula ſubminiſtrata: nunc cùm de manu noſtra, ac ſi fictilibus illa quidem atque exoticis, in ſapore tamen nullam fore differentiam.

DE JURE CANONICO,

TITULUS PRIMUS.

¶ Dividitur in tres partes. In prima ponit, unde dicatur Jus Canonicum. In ſecunda, quid ſit. In tertia, ex quibus conſtet. Partes patent. h. d.

JURI Canonico daturum operam nôſſe oportet, unde talis denominatio deſcendat. Et quidem Jus, generale eſt nomen: Canonicum verò, dicitur à verbo Græco Κανὼν, *a* quod Latinè idem ſignificat quod regula: unde Jus Canonicum, Jus regulare non malè dixeris: quam denominationem ex eo accepit, quod ex regulis priſcorum Patrum ad rectam vivendi normam inſtitutis deductum fuerit. Eſt igitur Jus Canonicum, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit. Conſtat verò inprimis id Jus divinæ legis Præceptis, Conſuetudine, & Conſtitutionibus: quæ ſingula qualia ſint, diligentiùs diſpiciamus.

DE JURE DIVINO, CONSUETUDINE ET CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

¶ Jus divinum eſt, quod continetur in Lege & Evangelio, & eſt immutabile. h. d.

JUs divinum eſt, quod in Lege continetur, & Evangelio *b*, atque immutabile ſemper permanet. Sunt *c* enim Legis & Evangelii præcepta, aut moralia, aut myſtica. Moralia præcepta nullam omninò mutabilitatem recipere poſſunt: Myſtica verò, etſi quantum ad ſuperficiem mutata videantur, ſecundùm moralem tamen intelligentiam nullam mutationem recepiſſe comperiuntur.

¶ Quid ſit Conſuetudo, & unde duxerit originem, & quam vim habeat. h. d.

JUs *d* conſuetudinis, poſt naturalem legem ſumpſit exordium, ex quo homines in unum convenientes cœperunt ſimul habitare: quod ex eo tempore factum creditur, quo Cain civitatem ædificâſſe legitur. Eſt autem Conſuetudo *e*, Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur: in iis enim rebus, in quibus nihil certi divina ſtatuit Scriptura *f*, mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege tenenda ſunt: & ſicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum ſunt coërcendi.

¶ Prava conſuetudo non ligat.

HÆc tamen de ea conſuetudine intelligere nos oportet, quæ neque divino Juri, neque Canonicis contradicit inſtitutis: ſi quid autem contra fidem Catholicam uſurpare dignoſcitur, non tam conſuetudo, quàm vetuſtas erroris eſt appellanda.

¶ Quid ſit Conſtitutio, & quotuplex: & civiles conſtitutiones, quæ non ſunt contra Evangelium & Canones, ſunt honoranda, licèt ipſis Eccleſia non ligetur.

COnſtitutio *a* eſt lex ſcripta. Conſtitutionum autem *b* aliæ Civiles, aliæ Eccleſiaſticæ. Civiles ſunt, quas Princeps, aut Magiſtratus, aut populi ſibimetipſis ſanciunt: quæ quidem, ſi Evangelicis, atque Canonicis decretis non ſint contrariæ *c*, ſunt omni reverentiâ dignæ, atque eis Eccleſia ſæpè contra *d* hæreticos, contra Tyrannos, & quoſcunque pravos utitur: alioquin nullius ſunt momenti, quod uſque adeò obtinet, ut etiamſi quid in eis ſtatutum fuerit, quod Eccleſiarum reſpiciat commodum, nullius firmitatis exiſtat, niſi ab Eccleſia fuerit comprobatum.

Sed nos ad Eccleſiaſticas conſtitutiones ſtylum vertamus, earum originem, ſpecies, & auctoritatem breviter referentes.

DE ECCLESIASTICIS CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS III.

¶ Canones quibus conſtent, & quotuplicia ſint Concilia, & quæ Concilia univerſalia.

CAnonum *e* quidem alii ſunt ſtatuta Conciliorum, alii decreta Pontificum, aut dicta Sanctorum. Conciliorum verò alia ſunt univerſalia, alia provincialia, alia verò Epiſcopalia. Univerſalia ſunt, quæ ſancti Patres ex univerſo orbe *f* in unum convenientes, juxta fidem Evangelicam & Apoſtolicam condiderunt.

¶ Initium univerſalium Conciliorum celebrandorum poſt Apoſtolos cœpit temporibus Conſtantini: & ipſorum celebrandorum eſt apud ſedem Apoſtolicam auctoritas.

QUoniam *g* celebrandorum initium poſt ſanctiſſimos Apoſtolos à temporibus Conſtantini Magni cœpit: ipſe enim primus, cùm fervente perſequutione docendarum plebium commoditas minimè daretur, Chriſtianis, ut liberè congregarentur, facultatem præſtitit. Legitima *h* verò Conciliorum univerſalium aggregandorum poteſtas & auctoritas eſt penès ſedem Apoſtolicam: quæ *i*, ſi Romanus Pontifex intereſſe impediatur, unum vel plures ſpeciales ad hoc Legatos conſtituere ſolet.

¶ Quatuor ſunt principalia Concilia: Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe.

INter *k* cætera autem Concilia quatuor ſunt, quæ totam principaliter Chriſtianam fidem complectuntur, quaſi quatuor Evangelia: Nicænum ſcilicet, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonenſe: in quibus velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit.

¶ Inter diſcordantia Concilia præponitur ſententia ejus, quod eſt majoris auctoritatis.

---

a *Can.* 1. *diſt.* 3. b *diſt.* 1. *in ſum.* c *can. fin.* §. *his itaque. diſt.* 6. d *can. fin.* §. *jus verò conſuetudinis. diſt.* 6. e *can. conſuetudo.* 1. *diſt.* f *can. in iis rebus.* 11. *diſt.*

a *Can. conſtitutio.* 2. *diſt.* b 3. *diſt. in ſum.* c *gl. p. Can. cùm ad veram.* 96. *diſt.* d *Can.* 1. *in fin. & Can. ſeq. diſt.* 10. e *can.* 2. §. *porrò. diſt.* 3. f *can.* 1. *in prin. verſ. ſub hoc. d.* 15. g *can.* 1. *in princ. diſt.* 15. h *diſt.* 17. *in ſum. in fin. & can.* 1. *& ſeq. d. diſt.* i *quib. fortè.* k *can.* 1. §. *inter cætera. & can. ſeq. diſt.* 15.

ALia verò Concilia, quæ ductu Sancti Spiritûs congregata & celebrata fuerint, proximum ab iſtis ſibi locum vendicant. Quòd ſi quando inter ea diſcors ſententia inveniatur, illius ſententia magis eſt tenenda, cujus antiquior & major eſt auctoritas.

¶ *Provincialia Concilia quæ ſint, & quam auctorit. habeant.*

PRovincialia *a* Concilia ſunt, quæ propter Eccleſiaſticas cauſas, & altercationum ſedationes per ſingulas provincias, convocante Metropolitano Epiſcopo omnes provinciales Epiſcopos, & cathedralium Eccleſiarum Capitula, celebrari placuit. Hæc autem neque diffiniendi *b*, neque generaliter conſtituendi vim aliquam habent: ſed tantùm curandi, ut id ſervetur, quòd aliàs ſtatutum eſt, & quod generaliter ſeu ſpecialiter obſervari præceptum eſt: licèt interdum & quæ ab his rectè ſtatuta ſunt, etiam Catholica Eccleſia ſuſcipiat.

¶ *Quæ ſint Epiſcopalia Concilia, & qui ipſis ligentur.*

EPiſcopalia Concilia ſunt, quæ Epiſcopus in ſua diœceſi ſingulis annis *c* convocat, dum inter ſuos Abbates, Presbyteros & Clericos cognoſcit. In iis, ſi quid ab Epiſcopo ſtatutum fuerit, nec ſubditi extra diœceſim conſtituti, neque ignorantes (niſi ſit ignorantia ſupina) ligantur. Quamobrem paſtoralis officii cura poſtulat, ut, quæ in illis conſtituta fuerint, Epiſcopus ſuis plebibus nota facere non omittat.

¶ *Decreta Pontificum Romanorum æquipollent decretis Conciliorum.*

DEcreta *d* quoque Pontificum Romanorum Canonibus Conciliorum pari poteſtate exæquantur. Nam ſi id demùm hodiè probatur, quod ſedes Apoſtolica probavit, & quod illa repulit, rejicitur: multò magis quæ ipſa pro Catholica fide, pro ſacris dogmatibus diverſo tempore ſcripſit, debent ab omnibus reverenter recipi.

¶ *Scripta Sanctorum non inſerta Juri communi, ſecundum poſt decreta Pontificum Romanorum locum obtinent.*

ALia *e* ſanè eſt cauſa eorum, quæ ſancti viri, vel ſacræ paginæ interpretes ſcripta reliquerunt: nam quæ ſacris canonibus interſerta comperiuntur, parem cum eis obtinent firmitatem, cætera verò poſt ſcita Pontificum auctoritatem tenent: nam licèt divinarum ſcripturarum interpretes ſcientiâ Pontificibus interdum præcedant, quia tamen ſtatuendi poteſtate deſtituuntur, in ſcripturis quidem exponendis illis quandoque præponuntur: in cauſis verò diffiniendis, ſecundum poſt eum locum habere merentur. Aliud eſt *f* enim cauſis terminum imponere, aliud ſcripturas diligenter interpretari, cùm in negotiis diffiniendis non ſolùm neceſſaria ſit ſcientia, verùm etiam poteſtas.

¶ *Jus Canonicum verſatur circa Perſonas, Res, & Judicia.*

VErſatur autem Jus Canonicum circa tria: circa perſonas, res, & judicia.

Verùm quia poſteriora duo ad perſonas referuntur, videamus priùs de perſonis: parùm enim eſſet illa noſcere, ſi perſonæ ignorentur, quarum cauſâ illa ipſa conſtituta ſunt, & per quas ea omnia adminiſtrantur.

DE JURE PERSONARUM.
TITULUS IV.

¶ *Chriſtianorum quidam ſunt Laici, quidam Clerici: & Clericorum quidam ſunt in ſacerdotio conſtituti, quidam in ſacris, non in ſacerdotio, quidam nec in ſacerdotio, nec in ſacris.*

PErſonarum *g* genera duo ſunt, unum Laicorum, alterum verò Clericorum. Laici, qui & populares dici poſſunt, ſunt, quibus licet temporalia poſſidere, uxorem ducere, cauſas agere, inter virum & virum judicare. Clerici ſunt, qui divinis officiis mancipati ſunt, & quos ab omni ſtrepitu ceſſare convenit.

Videamus igitur de iis, qui divinis officiis ſunt aſſcripti: nam ſi cognoverimus, quæ iſtæ perſonæ ſunt, ſimul etiam & qui Laici ſint, intelligemus. Horum autem quidam ſunt in ſacerdotio, quidam in ſacris, quidam nec in ſacerdotio, nec in ſacris. Rurſus eorum qui in ſacerdotio conſtituti ſunt, quidam ſunt in altiore gradu vel ordine poſiti, quidam verò in inferiore. Videamus igitur primùm de his Sacerdotibus, qui in altiore gradu poſiti ſunt, proximè de his, qui in inferiore, ac ſubinde de his, qui tantùm in ſacris ordinibus conſtituti ſunt, viſuri & demùm de his, qui nec in ſacerdotio nec in ſacris reperiuntur.

DE EPISCOPIS ET SUMMO PONTIFICE.
TITULUS V.

¶ *Epiſcoporum ordo eſt tripertitus, & Patriarchæ primum poſt Papam locum tenent.*

IN altiori gradu conſtituti ſunt Epiſcopi. Eſt autem *a* Epiſcoporum ordo tripertitus: Alii enim ſunt Patriarchæ, ſive Primates: alii Archiepiſcopi: alii ſimpliciter Epiſcopi. Patriarchæ *b* ſunt, qui primum poſt Romanum Pontificem tenent locum: quales Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Hieroſolymitanus, Antiochenus. Appellantur autem Patriarchæ, quia ſummo honore funguntur, quaſi Patrum Principes: unde ob dignitatis excellentiam, & crucem *c* iis deferre, & ab Epiſcopis & Archiepiſcopis appellationes recipere jure permittitur.

¶ *Archiepiſcopi ſunt Præſules Epiſcoporum unius provinciæ.*

ARchiepiſcopi *d* ſunt unius provinciæ Epiſcoporum Principes & Præſules. Provinciæ ſiquidem *e* longo ante adventum Chriſti tempore, maxima ex parte diviſæ erant: quæ diviſio poſtmodùm ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus renovata eſt. Itaque ubi dudum Primates erant ſeculi, noſtros Patriarchas vel Primates leges Eccleſiaſticæ poni juſſerunt. In civitatibus autem Metropolitanis, quæ minores Judices habebant, illi hodiè præſunt, qui Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine deſignantur. Ad hos igitur inter ſuos Suffraganeos cognoſcere pertinet: à quibus tamen ſi diutiùs illi habiti & accepti fuerint, ad Primates, aut ſedem Apoſtolicam appellare poterunt.

¶ *Epiſcopi ſunt, qui præſunt majoribus populis, & Latinè ſpeculatores appellari poſſunt, & magna eſt ipſorum in Eccleſia auctoritas.*

SImpliciter autem Epiſcopi ſunt *f*, qui majoribus populis & frequentioribus civitatibus præſunt. Ii ſpeculatores Latinè dici poſſunt: Epiſcopus enim quaſi ſpeculator in Eccleſia præpoſitus eſt: Mores enim & vitam populorum infra ſe poſitorum ſpeculatur & perſpicit. Horum autem non modica in Eccleſia eſt auctoritas: nam præter ligandi ſolvendique poteſtatem, & viſitandi diligentiam, ſoli ſacrum chriſma conficiunt *g*, ſoli Dei altaria & Eccleſias conſecrant, & pollutas repurgant, Clericos ordinant, ſuſpendunt & deponunt: ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio, diſpenſatio, ſolennis pœnitentiæ impoſitio.

¶ *Quod inferiori conceditur, multò magis conceditur & ſuperiori.*

QUod autem diximus, prædicta ſolos Epiſcopos efficere poſſe, non eum habet intellectum, quaſi Archiepiſcopi & Primates non eandem habeant poteſtatem,

a *Diſt. 17. per totum. & can. propter. diſt. 18.* b *d. diſt. 18. c. 18. in ſum.* c *can. pen. in Palea 18. diſt. & c ſicut olim. extr. de accuſ.* d *can. 1. per totum. diſt. 19.* e *diſt. 20. per totum.* f *§. ſed aliud in ſum. d. diſtinct. 20.* g *can. duo ſunt genera. 12. quæſt. 1.*

a *Can. 1. verſ. ordo. diſt. 21.* b *d. can. 1. §. Patriarcha.* c *C. antiq. Patriarchalium. extr. de priv.* d *can. 1. diſt. 21.* e *c. 1. diſt. 99.* f *can. 1. §. Epiſcopus. diſt. 21.* g *can. 1. verſ. ad Epiſcop. diſt. 25. can. quamvis. diſt. 68. & 26. q. 6. per totum.*

tem, ſed, quòd Presbyteris & cæteris inferioribus illa non conceduntur. Ridiculum enim eſſet cogitare, Epiſcopis illa quidem permitti, Archiepiſcopis & Primatibus, qui Epiſcopis præſunt, eadem denegari.

¶ Papa eſt ordinarius omnium ordinariorum, & Eccleſiæ Romana omnes Eccleſiæ ſubſunt.

SIcut autem Petrus Apoſtolus primus fuit Apoſtolorum, ita & Eccleſia ſuo nomine conſecrata, Domino inſtituente, prima eſt & caput cæterarum: & qui illi præeſt, cæteros Epiſcopos antecellit: unde ad eam, tanquam ad matrem *a* atque apicem, omnes majores Eccleſiæ & Epiſcopi recurrunt, à qua, quaſi à quodam capite, dona velut in corpus omne diffunduntur. Ipſa autem tanquam omnium magiſtra, celſiore ſede reſidens, à quoquam judicari non poterit. Quinimò velut tempore Noë omnes extra arcam poſiti, diluvii vaſtitate conſumpti ſunt: ſic extra Petri naviculam conſtituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur.

DE ELECTIONE.
TITULUS VI.

¶ Duobus modis creantur Epiſcopi.

PRomoventur autem tam Epiſcopi, quàm Prælati cæteri, aut per electionem, aut per poſtulationem.

¶ Quid ſit Electio, & quòd ad unum jus eligendi habentes citari debent, aliàs non valet electio: & non citatus poteſt habere ratam electionem.

CÆterùm, ut priùs de electione dicamus, Electio nihil aliud eſt, quàm hominis alicujus ad dignitatem, vel fraternam ſocietatem Canonicè facta vocatio: nam cùm viduatæ providendum eſt Eccleſiæ, debent cuncti, qui eligendi jus habent, legitimè citari, ut electioni interſint. Quod ſi vel in unius perſona fuerit id omiſſum, irritam reddit electionem talis omiſſio. Sæpè etenim reſcriptum eſt, magis hac in re unius obeſſe contemptum, quàm multorum contradictionem *b*: planè ſi is, qui citatus non fuerit, ratam adveniens habere velit electionem, confirmanda erit electio, *c*

¶ Abſens poteſt uni de Capitulo votum ſuum demandare. h. d.

SEd & ſi quis caſu aliquo ad electionem accedere fuerit impeditus, votum ſuum uni vel pluribus de Capitulo demandare minimè prohibendus erit.

¶ Procurator ad eligendum non poteſt unum procuratorio, alium proprio nomine eligere, niſi habeat mandatum de eligenda certa perſona.

ET *d* ſi tantùm uni votum ſuum quis demandaverit, & is unum ſuo, alium mandantis nomine in ſcrutinio nominandum duxerit, nihil agit, niſi de certa eligenda perſona mandatum acceperit: quo caſu in illam mandantis, in aliam ſuo nomine jure conſentire poterit.

¶ Duobus procuratoribus ad eligendum datis in ſolidum, non poſſunt ambo eligere, ſed erit melior conditio occupantis: & ſi non appareat de prioritate in occupando, præponitur electus à Capitulo, vel primò nominatus in procuratorio. h. d.

QUòd ſi pluribus *e* in ſolidum vices ſuas quis commiſerit, non quidem omnes reddere votum poterunt (quia vota dirigere poſſent in diverſos, ſicque res non haberet exitum) ſed erit occupantis melior conditio: & ſi ita concurrant, ut inter eos prior non appareat, is admittetur duntaxat, quem vel Capitulum, vel pars major elegerit: vel ſi concordare nequeant, is qui primus in inſtrumento vel literis procurationis nominatus fuerit.

¶ Non poſſunt plures deputari ad eligendum non in ſolidum. h. d.

SIn autem plures non in ſolidum conſtituti fuerint, eâdem ratione nullus eorum admittendus erit, ſibique mandans imputet, qui ſiceos imprudenter conſtituerit.

¶ Non poteſt votum in electione reddi per literas.

SEd cùm abſens reclamante Capitulo extraneum conſtituere nequeat, videamus, an, ſi nullus de collegio velit eſſe procurator, ſaltem per literas votum ſuum reddere valeat? & ſanè, cùm non ante electionem, ſed in ipſa electione ſecretè & ſigillatim duntaxat ſingulorum vota ſint exprimenda, per literas reddi non poterunt.

¶ Superiùs dicta non habent locum in electione Papæ, in qua multa ſunt ſpecialia. h. d.

SEd hæc quidem in aliorum Epiſcoporum, non in Romani Pontificis electione obtinent. In hujus enim nec ulla neceſſaria eſt citatio, nec alii quis abſens votum ſuum demandare permittitur. Alia quoque in eo ſpecialiter conſtituta ſunt, quæ ex Decretalium libris decentiùs eſt quàm hîc, accipere.

¶ Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inſpirationem: & quòd Laici non per inſpirationem, ſed per conſpirationem dicuntur eligere. h. d.

CElebretur autem electio tribus modis *a*, per Inſpirationem, per Scrutinium, & per Compromiſſum: per inſpirationem, ut cùm electores nullo præcedente tractatu, quaſi divini Spiritûs impulſu, ſimul omnes in unum repentè conſentiunt, & ſimul unum nominant: quòd ſi fortè Laici prece vel precio *b* corrupti aliquem concordibus clamoribus petant, is non tam per inſpirationem, quàm per nefariam conſpirationem nominatus, omni penitùs electionis fructu meritò carere debet.

¶ Quomodo dicatur celebrari electio per ſcrutinium, & qui ſint ſcrutatores. h. d.

PEr Scrutinium fieri dicitur electio, cùm præſentibus omnibus, qui debent, volunt & poſſunt commodè intereſſe, tres de collegio fide digni aſſumuntur, qui ſecretè & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, & demum in ſcripturam redacta publicant. Quo facto collatione habitâ, is demum cenſetur electus, in quem vel omnes, vel major & ſanior pars Capituli ſtatim conſenſerint.

¶ Pars minor eligentium, ad infringendam majoris partis electionem, poteſt opponere de propria auctoritate ac zelo, & de meritis electi. h. d.

QUòd ſi eligentium vota ita ſe diviſerint, ut hinc quidem electorum pars numeroſior conſiſtat, inde minor, ſed quæ non minùs ex auctoritate eligentium, quàm ex meritis electi ſanior appareat, ad infringendam partis numeroſioris electionem facultas erit minori, & de auctoritate ipſorum eligentium, & de meritis eorum qui electi fuerint, opponere.

¶ Contra electionem factam à duabus partibus non poteſt opponi, niſi de nullitate voti alicujus earum dictarum partium. h. d.

HOc tamen tunc obtinebit, cùm non magnus in altera parte contigerit exceſſus: cæterùm ſi quando *c* duabus electionibus celebratis, pars altera eligentium, alia duplo major numero deprehendatur, contra hujuſmodi electores ad extenuationem meriti vel auctoritatis ipſorum, paucioribus, vel electo ab eis opponendi facultas non erit: quanquam, ſi quid opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum ipſo jure redderet, id eis minimè cenſetur interdictum. Vocantur autem viri tres de collegio ſumpti, Scrutatores, eò quod ſingulorum vota diligenter ſcrutentur.

¶ Quomodo per Compromiſſum celebretur electio, & quòd arbitri non ſervantes formam compromiſſi nulliter eligunt. h. d.

PEr compromiſſum celebratur electio, cùm plures idonei viri eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo facultas & poteſtas transfunditur, qui arbitri compromiſſi fines diligenter cuſtodire debent, ſcituri, ſi quid non ſecundùm demandatam formam egerint, nullum habiturum eſſe juris effectum.

---

a *C. antiqua. extr. de privil.* b *C. quod ſicut. in fin. princ. d. tit. de elect.* c *d. c. quod ſicut. in fin. princ.* d *C ſi quis juſto. § porrò. de elect. in 6.* e *C. ſi quis juſto. in princ. de elect. in 6.*

a *C. perpetuò. ubi præſumpt. 8. Helia. de elect. in 6.* b *Can ergò. 8. q. 1. & c. 2. de electiom. extrà.* c *C. ſi quando contigerit. de elect. in 6.*

¶ *Poteſtas arbitrorum non expirat re non integrâ, etiam non ſecutâ electione.* h. d.

QUòd *a* ſi intra terminos conſtiterint, quod ab eis geſtum fuerit, uſque adeò ratum habendum erit, ut etiam non ſecutâ electione, re tamen non integrâ, demandata ſibi poteſtas revocari non poſſit.

Oſtendimus quibus modis electio celebretur: conſequens nunc eſt ut videamus, & qui poſſint eligere, & in quos cadere poſſit electio.

QUI ELIGERE, ELIGIVE POSSUNT.

TITULUS VII.

¶ *Quibus jus eligendi competat.* h. d.

JUs igitur Prælatum eligendi ad Canonicos hodiè, & ad viduatæ Eccleſiæ pertinet collegium. Sed & ſi qui conſuetudine, vel præſcriptione, pacto, vel privilegio fuerint muniti, ab electione minimè ſunt excludendi.

¶ *Impuberes, & non conſtituti in ſacris non poſſunt eligere.* h. d.

SEd neque in pupillari ætate conſtituti, neque ii qui ſacris ordinibus non ſunt decorati, ſunt admittendi. Abſurdum enim eſſet, ſi ad tanti ponderis res explicandas, ii quorum nullum eſt animi judicium, & ad ſacra tractanda, ii qui nondum illa attigerunt, aſſumerentur.

¶ *Excommunicatus minore excommunicatione eligit: ſecùs majore.*

ILlud quæſitum eſt, an excommunicati ad eligendum admitti poſſint? Et ſanè, ſi minoris excommunicationis vinculo tantùm fuerint innodati, ab electione arcendi non ſunt: Anathemate autem percuſſi, ab omni penitùs eligendi facultate repelluntur.

¶ *Suſpenſus à canone eligit: ſecùs ab homine.*

IN ſuſpenſo quoq; non abſimilis obtinet diſtinctio. Si enim quis per ſolam Canonis diſpenſationem ſuſpenſus ſit, electioni intereſſe minimè prohibetur: ſi verò per Judicis ſententiam, anathematizato ſimilis habebitur.

¶ *Eligere à ſuperiore prohibiti, abſentes, hæretici, non poſſunt eligere.*

HIs quoque & illi annumerari debent, quibus à ſuperiore, ne eligant, interdictum eſt. Item abſentes: qui tamen ſi legitimis cauſis ad electionem accedere impeditos eſſe ſe docuerint, aliis de Capitulo votum ſuum demandare, ſecundùm ea, quæ proximè *b* expoſuimus, minimè ſunt prohibendi. Hæreticis autem, vel non Catholicis, indiſtinctè jus eligendi adimitur.

¶ *Ob non ſervatam formam, & ob negligentiam eligentium, electio devolvitur ad proximum ſuperiorem.* h. d.

INterdum tamen accidit, ut ii, quibus ab initio jus eligendi competit, eo jure poſtmodùm priventur: ut puta, ſi qui aliter, quàm per præſcriptas formas, eligere tentaverint: Item, qui per tempus conſtitutionibus diffinitum in eligendo negligentes fuerint: quo caſu ad proximum ſuperiorem eligendi poteſtas devolvitur.

¶ *Electio facta de indigno, jus eligendi transfert ad Romanum Pontificem.*

ALia ſanè *c* cauſa eorum eſt, qui ſcientes indignum eligunt, aut poſtulant: nam licèt & ii eligendi jure priventur, id tamen non ad Primatem, aut Archiepiſcopum, ſed immediatè ad ſummum Pontificem devolvitur.

¶ *Laici non poſſunt eligere.* h. d.

LAicis *d* quoque, etiamſi Principes ſint, nullo neque conſuetudinis, neque præſcriptionis, neque conventionis jure, ad electionem aſpirare permittitur. Patroni tamen circa jam factam electionem, non indecenter poſtulatur aſſenſus.

a *C. in cauſis. ext. eod. tit.* b *ſuprà tit. præced. §. ſed etſi quis.* c *d. c. quanquam.* d *d. c. ſacroſanct. in fin. & c. cùm terra. in fin. eod. tit. cap. nobis. ext. de jure pat.*

¶ *Qualem Epiſcopum eſſe oporteat* h. d.

OPortet autem eum, qui in Epiſcopum eligendus ſit (cùm Ars ſit artium, regimen animarum) ætate maturum eſſe, natalibus illæſum, corpore integrum, famâ candidum, literis inſtructum, religioſum, prudentem, temperatum, caſtum, hoſpitalem, manſuetum, irreprehenſibilem, ſecundùm ea quæ latiùs infrà *a* dicturi ſumus. Si enim ad ſeculares honores ſine ſuffragatione meritorum indignum eſt perveniri, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adjuvant: quàm diligens ac prudens habenda eſt diſpenſatio divinorum munerum, & Eccleſiaſticarum dignitatum?

¶ *Minor triginta annis, excommunicatus, ſuſpenſus, & non conſtitutus in ſacris, & ſchiſmaticus non reconciliatus, non poſſunt eligi.*

IGitur is, qui ad Epiſcopalem dignitatem promovendus eſt, annos natus eſſe debet non minùs triginta *b*: nam eâ ætate Dominum *c* & baptizatum eſſe, & concionatum fuiſſe legimus: alioqui ſi quis minor fuerit, eligi non poterit. Idem *d* juris eſt in iis, qui aut excommunicationis, aut ſuſpenſionis vinculo ſunt innodati. Sed nec ii *e*, qui in ſacris ordinibus non ſunt conſtituti, ſaltem ſubdiaconatu, neque ſchiſmatici eligi debent.

¶ *Eligentes indignum per triennium eligi non poſſunt.* h. d.

ILli *f* quoque qui ſcienter indignum eligunt, non ſolùm eligendi poteſtate privandi ſunt: verùm etiam per triennium, ut ab aliis eligi poſſint, ſeipſos inhabiles reddunt.

¶ *Neophytæ non poſſunt eligi.*

NEophytæ *g* quoque in Epiſcopos ordinari prohibentur: indecens eſt enim, & valdè præpoſterum, eum fieri magiſtrum, qui nondum didicit eſſe diſcipulus. Appellantur autem Neophytæ *h*, qui propoſitum ſacræ religionis noviter aſſumpſerunt.

DE POSTULATIONE.

TITULUS VIII.

¶ *Quid ſit Poſtulatio.* h. d.

POſtulatio *i* eſt ejus, qui eligi non poteſt in Prælatum, concors Capituli facta petitio.

¶ *Qui non animi vel corporis vitio, ſed aliàs non poteſt eligi, putà minor XXX. annis, vel ſpurius, poteſt poſtulari.*

SCiendum eſt enim, quoſdam eſſe qui quamvis eligi non poſſint, poſtulari tamen minimè prohibentur. Quæ res ita videtur poſſe commodè diffiniri, ut quicunque non animi vel corporis vitio, ſed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, iidem tamen poſtulari poſſint. Ex hoc apparet *k*, eum, qui trigeſimum annum nondum complevit, item in minoribus ordinibus conſtitutum, aut Laicum, item naturalibus læſum *l*, licèt eligi non poſſint, poſtulari tamen poſſe.

¶ *Epiſcopus & electus debent poſtulari, non eligi: ſecùs Abbas, & alii inferiores.* h. d.

EPiſcopus *m* quoque cùm propriæ ſit alligatus Eccleſiæ, ad aliam tranſitum facere non poteſt: ea propter non eligendus, ſed poſtulandus erit. Non idem Juris eſt *n* in Abbatibus, & cæteris Prælatis infra Epiſcopalem dignitatem conſtitutis: iſti enim, licèt propriæ Eccleſiæ videantur alligati, nihilominùs eligi poſſunt: proprium tamen non deſerunt monaſterium, niſi licentiâ legitimè impetrata.

a *Infrà, de vit. & honeſtat.* b *c. cùm in cunctis. extr. de elect.* c *can. Presbyter. diſt. 78.* d *ſup. eod. tit. §. illud. & §. ſeq.* e *can. de Syracuſana. in fin. diſt 28. c. à multis. de ætate & qualitat.* f *c. cùm in cunctis. §. fin. & c. cùm Vintonienſ. & c. per inquiſitionem, extr. de elect.* g *can. 1. diſt. 48.* h *can. 2. eâd. diſt.* i *gl. in ver. vera poſtulatio. c. 1. de poſtulation. in 6.* k *gl. in c. fin. extr. de poſtulat. & c. cupientes. § denique. de elect. in 6.* l *c. innotuit. extra, de elect.* m *d. cap. ubi gl. extrà, eod. tit.* n *c. nullus religioſus. & c. Si Abbatem. de elect. in 6.*

DE CONFIRMATIONE ELECTIONIS.
TITULUS IX.

¶ *Electus debet intra menſem conſentire electioni, alioqui alius poterit eligi.* h. d.

NUnc videndum eſt de confirmatione. Sciendum eſt itaque inprimis, Gregorianâ conſtitutione *a* in Lugdunenſi Concilio cautum fuiſſe, ut electores, quamprimùm commodè poſſint, operam dent, ut electi conſenſum habeant: quem ſi infra menſem, ſine cauſa legibus cognitâ, electus accommodare diſtulerit, jure, ſi quod ei fuerat ex tali electione quæſitum, ſtatim carere debere: Electoreſque ad aliam electionem liberè poſſe convolare.

¶ *Electus poſt conſenſum electioni præſtitum, vel notitiam habitam, debet intra menſem ad ſedem Apoſtolicam iter arripere, & quantò citiùs poterit, confirmationem obtinere.*

EAdem conſtitutione *b* cavetur, electum infra tres menſes poſt conſenſum electioni præſtitum, ſi nullum juſtum impedimentum obſiſtat, confirmationem à ſuperiore Prælato petere debere: alioqui trimeſtri ſpatio elapſo electionem eſſe penitùs irritandam. Sed cùm interdum eveniat, ut aliquorum locorum vicinitas minùs exigat, aliquorum diſtantia prolixius tempus expoſcat, conſultiſſimè Nicolaus *c* III. ſanxit: Ut electi, quorum electionum confirmationes ad ſedis Apoſtolicæ examen deducit, immediata ſubjectio, vel appellatio interjecta devolvit, infra menſem poſt conſenſum, vel habitam de ipſorum electione notitiam, ad ſedem ipſam Apoſtolicam iter arripiant, & quantò citiùs commodè poterunt, cum omnibus juribus coram ſede Apoſtolica perſonaliter comparere nitantur, ſuarum electionum confirmationes petituri: aliaque inſuper adjecit, quibus Eccleſiarum periculoſis vacationibus ac malignantium ſubterfugiis, electorumque incommodis facilè occurritur: quæ non ſolùm in electionibus, verùm etiam in poſtulationibus obtinere voluit.

¶ *Non confirmatus non poteſt res Eccleſiæ adminiſtrare.* h. d.

QUamdiu *d* autem quis confirmatus non eſt, rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrator eſſe non poteſt. Quod ſi negotiis Eccleſiæ, ad quam vocatus eſt, ſeſe temerè ingeſſerit, omni jure, quod ei per electionem quæſitum fuerit, ſtatim privandus erit: nullo neque Oeconomatûs, nec procurationis prætextu excuſandus.

¶ *Electo non eſt obediendū, niſi literis confirmationis oſtenſis.* h. d.

DEbet igitur is, qui confirmatus eſt, ab Apoſtolica ſede literas, confirmationis ſuæ tenorem continentes, illiſque oſtendet, ad quos ea res pertinet: alioqui nulli eum abſque dictarum literarum oſtenſione recipere tenentur. Quod & in promotione apud dictam ſedem factâ, & in conſecrationis, vel benedictionis munere, locum ſibi vendicat.

¶ *Confirmatio non conceditur, niſi cum cauſa cognitione.* h. d.

IS autem *e*, ad quem confirmatio pertinet, diligenter examinare debet, & electionis proceſſum, & perſonam electi: eſt enim hoc generale, ut ad eum pertineat examinatio, ad quem manus impoſitio ſpectat. Et cùm omnia ritè concurrunt, tunc munus ei confirmationis impendat. Quod ſi ſecùs factum fuerit, non ſolùm dejiciendus erit indignè promotus, verùm etiam indignè promovens puniendus. Nihil eſt enim quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quàm ſi indigni ad regimen aſſumantur animarum. Quod cùm in cunctis ſacris ordinibus ſibi locum vendicet, in Epiſcopo tamen multò fortiùs: qui ad curam aliorum poſitus, in ſe ipſo debet oſtendere, quomodo cæteros in domo Dei oporteat converſari. Quòd ſi fortè eligentium vota in duas ſe diviſerint partes, is confirmatoris judicio alteri præferendus erit, qui majoribus juvatur ſtudiis & meritis.

¶ *Si unus ſit poſtulatus, alius electus, præponitur electus æquè idoneus, niſi poſtulantium ſit duplo major numerus. Qui tamen ſi ignoranter indignum poſtulaverint, nec poſtulatio, nec electio valet: ſed ſi ſcienter, electio tenet.* h. d.

ET *a* ſi vacante Eccleſiâ, ſciſſo in duas partes Capitulo, alius quidem electus fuerit, alius verò poſtulatus, quæri poteſt, electioné confirmanda, an verò poſtulatio ſit admittenda? In qua ſpecie ſi tam poſtulatus, quàm electus ſint idonei, reſponſum eſt: Si poſtulantium numerus ſit eligentium duplo major, utique poſtulationem eſſe comittendam: ſin id minùs, electionem confirmandam. Sed ſi poſtulantes indignum neſcii poſtulaverunt, nec poſtulatio, nec electio rata habenda erit: ſi ſcientes & prudentes, erit electio confirmanda.

¶ *In confirmatione facienda citandi ſunt, quorum intereſſe poteſt. Et calumnioſè opponentes puniuntur.* h. d.

ILlud *b* etiam confirmantem obſervare oportet, ne dum nimiâ in confirmando celeritate utitur, contra doctrinam Apoſtoli proprium affectum juri & æquitati præponat. Itaque ſi coëlectus aliquis, vel contradictor apparet, ante confirmationem nominatim vocandus eſt: alioqui ſi nemo apparet in foribus Eccleſiæ, in qua electio facta eſt, generaliter edicendum erit, ut ſi qui ſint, qui confirmationi futuræ velint opponere, ad contradicendum in aſſignato peremptorio termino præſentes eſſe debeant. Quæ omnia locum habent, ſive concorditer electio fuerit celebrata, ſive non. Sciant autem ii, qui contra electionem opponendum duxerint, ſe, ſi probationibus deſtituti fuerint, ab omni pœnitentiæ præſidio excluſos, legitimis pœnis eſſe ſubjiciendos.

¶ *Poteſt diſpenſari cum electo ſchiſmatico, ſi nullum ordinem à ſchiſmaticis ſuſceperit.* h. d.

DE *c* illo dubitari contingit, an ejus, qui abjurato ſchiſmate ad unitatem Eccleſiæ rediit, confirmanda ſit electio? & reſponſum eſt: Si à ſchiſmaticis nullum ſuſceperit ordinem, & ejus electio canonicè celebrata deprehendatur, poſſe illam diſpenſativè confirmari.

¶ *Confirmatus & nondum conſecratus, exercet ſolùm quæ ſunt juriſdictionis, non quæ ſunt ordinis. Et nemo dat, quod non habet.* h. d.

IGitur confirmatione ſecutâ, inter electum & perſonas eligentium, hoc eſt, Eccleſiam, ſpirituale conjugium *d* contrahitur. Quapropter confirmatus liberam ſuper illis ſtatuendi nanciſcitur facultatem. Hoc autem ſic intelligi oportet *e*, ut eorum quidem quæ juriſdictionis ſunt, ut putà, corrigendi, excommunicandi, jus jurandum exigendi, conferendi, confirmandi, & iis ſimilium, libera confirmato permiſſa ſit tractatio: Ea verò, quæ non juriſdictionis, ſed ordinis ſunt *f*, veluti Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depoſitiones, Eccleſiarum & altarium conſecrationes, ante propriam conſecrationem peragere prohibetur. Neque enim ratio ſuadere videtur, ut quis in alios id conferre poſſit, quo eundem indigere dignoſcitur. Quod ſi conſecratus ſit, non ſolùm quæ juriſdictionis, verùm etiam quæ ordinis ſunt, exequi poterit.

DE CONSECRATIONE.
TITULUS X.

¶ *Conſecratio expediri debet intra tres menſes poſt confirmationem.* h. d.

DEbet igitur is qui canonicè electus, confirmatus & examinatus eſt, noviſſimè conſecrari. Quod *g* quidem, ne Eccleſia Paſtoris quaſi deſtituta ſolatio aliquod patiatur incommodum, intra tres menſes

---

a *C. quàm ſit. de elect. in 6.* b *d. c. quàm ſit. de elect. in 6.* c *C. cupientes. de elect. in 6.* d *Cap. avaritia. de elect. in 6.* e *C. nihil eſt. in princ. extrà, de elect.*

a *C. ſcriptum eſt, ext. de elect.* b *C. fin. de elect. in 6.* c *C. quia diligentia. ext. de elect.* d *C. 2. § ſicut autem. ext de tranſlat. Epiſ.* e *Gl fin. c. tranſmiſſa. extr. de elect.* f *C. quod ſicut. §. præterea. & d. gl. fin ext. de elect.* g *Can. 2. diſt. 75.*

poſt electionem, niſi legitimum ſubſit impedimentum, expediri debet: alioqui ſi Metropolitanus, aut ii ad quos ea res pertinet, negligentes fuerint, Eccleſiaſticis condemnationibus ſubjiciendi erunt.

¶ *Conſecrationi intereſſe debent ad minus tres Epiſcopi, alioqui non valet.* h. d.

ORdinationi autem intereſſe debent, non ſolùm Metropolitanus, verùm etiam comprovinciales Epiſcopi, qui numerum conficiant trium. Nam & beatus Jacobus, qui Juſtus appellatus eſt, à Petro, Joanne & altero Jacobo, Apoſtolis ordinatus eſt: ſucceſſoribus ſuis ſcilicet formam dantibus: ut non minùs quoque tribus Epiſcopis, cæteris quoque aſſenſum præbentibus, Epiſcopus ordinetur. Quòd ſi ab uno vel duobus Epiſcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatis, ut Epiſcopi nominentur, à ſanctis Patribus interdicitur: ergo ſi nomen non habent, officium qualiter habebunt? Evocandi ſunt igitur à Metropolitano *a* Suffraganei: qui ſi omnes concurrunt, benè eſt: ſi aliqui convenire non poſſunt, ſui præſentiam per epiſtolam facere debent.

¶ *Archiepiſcopus impeditus, conſecrationem ſui Suffraganei alteri committere poteſt.* h. d.

QUòd ſi Metropolitanus, vel infirmitate vel aliâ juſtâ causâ ita præpediatur, ut ſuorum Suffraganeorum aliquem conſecrare non valeat, alicui Coëpiſcoporum vices ſuas demandare poterit, à quo conſecrandus munus conſecrationis recipere tenebitur.

¶ *Deficientibus Epiſcopis comprovincialibus, advocandi ſunt Epiſcopi vicinæ provinciæ.*

ILlud quæſitum eſt, ſi in provincia in qua olim plures Epiſcopi fuerint, unum tantùm remanere contigerit, quid fieri debeat, cùm nec ſolus ordinare poſſit, & nullos quos convocet, habeat provinciales: De hoc in Sardicenſi Concilio *b* ſtatutum legitur, ut ſuperſtes Epiſcopus convocet Epiſcopos vicinæ provinciæ, & cum eis comprovinciales ſibimet Epiſcopos ordinet.

¶ *Quomodo ſit explicanda conſecratio.* h. d.

COngregatis *c* igitur horâ Dominicæ lucis tertiâ Epiſcopis, & ſcrutinio cum precibus celebrato, duo ſupra caput ordinandi, Evangelii codicem tenentes, manus imponant, & uno ſuper eodem benedictionem fundente, cæteri qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant, atque illud unà cum manibus ſacro chriſmate deliniant: quo demùm peracto, Eccleſiæ Romanæ, atque ejus Pontificibus fidelitas ſecundùm formam Gregoriani Reſcripti juranda erit.

DE RECEPTIONE ET AUCTORITATE PALLII.

TITULUS XI.

¶ *Pallii receptio non eſt differenda: & volens aliquid palliando objicere, debet jurare de calumnia, & intra duos menſes objecta probare: alioqui tenetur ad pœnam talionis.*

HOc *d* amplius Metropolitanum proſpicere oportet, ut pallii petitionem & receptionem non differat: cùm ſibi ſine pallio Epiſcoporum conſecrationem minimè permiſſam ſcire debeat. Eſt autem Pallium Metropolitanorum inſigne ornamentum, quod de corpore beati Petri ſumitur, Paſtoralis officii plenitudinem deſignans: cujus receptio, ut citiùs expliceтur, noviſſimè conſtitutum eſt, ne per cujuſvis criminis objectionem fortè palliando faciendam differri poſſit: niſi objicientes corporali juramento præſtito firment ſe, nec agere quicquam callidè, ac de objectis promptam fidem, hoc eſt, intra bimeſtris temporis ſpatium afferant, ad talionis, vel extraordinariam pœnam ſe Præſidis obligantes arbitrio, ſi objecta minimè probaverint. Quòd ſi contradictores iſta facere renuerint, eorum objectionibus nequaquam obſtantibus, ad ipſius traditionem pallii procedendum erit.

¶ *Metropolitanus ſolùm in ſua provincia, & certis diebus pallio utitur, & pallium perſonam ſequitur, & ideò commodari non poteſt.*

SEd eo nec ſemper, nec ubique Metropolitanus uti poterit (id enim ſoli Romano Pontifici *a*, dum Miſſarum celebrat ſolennia, permittitur) verùm in ſua tantùm provincia, ac certis duntaxat diebus. Et cùm perſonam pallium non tranſeat *b*, nec alteri commodari poterit: & cum eo quiſque ſepeliendus erit.

¶ *Pleraque dicta de creatione Epiſcoporum, habent locum etiam in aliis Prælatis.*

HÆc de creandis Epiſcopis dixiſſe ſufficiat: Nunc de illorum vita, ac qualis eorum debeat eſſe converſatio, pleraque & de cæteris Sacerdotibus intellecturi, paucis expediamus.

DE VITA ET HONESTATE PRÆLATORUM.

TITULUS XII.

¶ *Qui præcellit dignitate, debet & innocentiâ præcellere.* h. d.

DEbet *c* igitur Epiſcopus eſſe ſine crimine, & cunctum populum cui præeſt, converſatione & innocentiâ præcellere. Qualis enim erit ædificatio diſcipuli, ſi ſe magiſtro intelligat eſſe præſtantiorem? nam Epiſcopus inſtituere & admonere omnes debet: nemo autem rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui moribus ſuis aliorum errata condemnat. Quod non ſolùm de Epiſcopo, ſed etiam de omnibus qui domui Dei deſerviunt, intelligi oportet: quia vehementer Eccleſiam Dei deſtruit, meliores Laicos eſſe, quàm Clericos: quæque in aliis membris Eccleſiæ vacant à culpa, ſæpè in Sacerdotibus habentur illicita.

¶ *Epiſcopus cavere debet ab improborum commercio, & in corrigendo non minùs charitatem, quàm poteſtatem exercere debet.* hoc dicit.

AB improborum quoque commerciis abſtinebit: Malorum enim conſortia bonos corrumpunt. Habebit igitur ſecum honeſti teſtimonii Clericos, qui poſſint irreprehenſibiles inveniri: & ſi quando illos, ſive etiam Laicos inter ſe diſſidere contigerit, ad pacem magis, quàm ad judicium compellat: inque illis corrigendis plus agat benevolentia *d*, quàm ſeveritas: plus charitas, quàm poteſtas: neque dominari magis, quàm conſulere ſubditis cupiat, ne quod proviſum eſt ad concordiam, tendat ad diſſidium.

¶ *Prælatus in corrigendo debet miſcere ſeveritatem lenitati.* h. d.

CUm lenitate tamen ſeveritas miſcenda eſt: Nam miſericordiæ multùm demitur, ſi ſeveritate omninò ſit deſtituta: ideoque Rectoribus ineſſe debet juſtè conſulens miſericordia, & piè ſæviens diſciplina: ut nec in diſciplinæ rigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſus in manſuetudine diſtrictionem deſerant diſciplinæ: quodque ſeveriùs caſtigare neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis.

¶ *Prælatus non debet tolerare perverſos.* h. d.

PRæterea cavendum eſt, ne perverſè agentes connivendo toleret. Culpam enim facientis habet, qui, quod poteſt, negligit emendare: & error, cui non reſiſtitur, approbatur.

¶ *Epiſcopus orationi & prædicationi debet inſiſtere.* h. d.

INprimis autem orationi & prædicationi inſiſtat: Nam præconis officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit: hinc eſt, quòd ſuper Paſtores primos in linguarum ſpecie Spiritus Sanctus inſedit. Populum itaque prædicando doceat, ſed illa doceat, quæ à Deo ipſe didicerit,

a *Can. 1. & ſeq. diſt. 64. & can. 2. diſt. 65.* b *can. fin. d. 65.* c *can. 1. diſt. 75.* d *can. 1. diſt. 100.*

a *C. ad honorem. eod tit. extr.* b *c. 2 eod. tit.* c *can. unum orarium. verſ. oportet Epiſc. d. 25.* d *can. licèt plerunque. 4. diſt. 45.*

non

non quæ illi caro, vel humanus ſenſus ſuaſerit. Eapropter ſacris libris jugiter inſiſtere illum oportet *a*: nec enim ſufficit Prælatis bona converſatio, niſi addatur ſcientia doctrinæ.

¶ *Epiſcopus hoſpitalis eſſe debet & liberalis.* h. d.

SEd *b* nec utramque ſibi ſufficere credat: nam largam quoque manum habere debet, & neceſſitatem patientibus ſubvenire, alienam inopiam ſuam credens. Res ſuas inter hiſtriones, venatores, aut aucupes minimè diſpenſet: pauperes potiùs in hoſpitio recipiat, & faciliùs exemplo ſuo ad hoſpitalitatem ſubditos attrahat.

¶ *Prælatus debet ſobrius eſſe, prudens & peritus, non ſolùm peritiâ literarum, verùm etiam negotiorum.*

SObrius ſit, non violentus *c*: non ſit percuſſor*, & ad vindictam facilis: imò in omni genere rerum agendarum prudentiam ſecum habeat: ſi enim mancum aut debilem ſancta contingere nequaquam lex divina permittit, quantò magis doni cœleſtis diſpenſatores eſſe non convenit (id quod eſt deterius) mente debilitatos?

¶ *Epiſcopus non debet ſecularibus negotiis ſe implicare.* h. d.

SIcut autem Epiſcopum nullo errore convenit involvi, ita nullâ debet cupiditate corripi: & propterea lucri cupidus eſſe prohibetur, & alicui etiam honeſto negotio *d*, ut ſibi victum & neceſſaria quærat, operam dare. Nam & Dominus negotiatores de templo verberatos expurit: &, Apoſtolo teſte, nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.

¶ *Pudicitiæ ſtudioſus eſſe debet Epiſcopus.* h. d.

PUdicus *e* quoque debet eſſe, & moribus & verbis pudorem præ ſe ferre. Eapropter Maguntino Concilio *f* ſtatutum legitur, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, retineat: ſed neque matrem, aut amitam, aut ſororem retinebit: quia & in illis, inſtigante diabolo, ſcelus perpetratum reperitur, aut in pediſſequis earum. Itaque domeſticarum *g* quoque perſonarum immoderatam familiaritatem vitabit.

¶ *Qualis quis ſit internus, debet per exteriora demonſtrare.* hoc dicit.

OPortet *h* item Epiſcopum, cæteroſque Eccleſiaſticis officiis mancipatos, per decentiam habitûs extrinſeci, morum intrinſecam honeſtatem indicare: & ideò, ſi præterquam ex cauſa urgenti, indumentis, præter ordinis ac officii decorem, præſertim publicè, luxurientur, illorum impudentia variis modis, non minùs licentioribus, quàm antiquis Pontificum decretis coërcetur. In ſumma, cùm pro populo Epiſcopi Suffragatores ad Deum parentur, neceſſe eſt ut omni genere virtutum ejus gratiam habere nitantur: quia cùm is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.
TITULUS XIII.

¶ *Archidiaconus eſt à Jure conſtitutus Vicarius, & quaſi oculus Epiſcopi, & inter Clericos cognoſcit, viſitat, & corrigenda emendat, & ardua ad Epiſcopum defert, de cujus licentia poterit etiam excommunicare.* h. d.

QUoniam verò gravis & lata eſt Paſtoralis officii cura, rectè conſtitutum eſt, ut aliqui in Eccleſia ſint, qui unà cum Epiſcopo onus ferant, & ſui Prælati valeant ſublevare ſolicitudinem. Talis eſt Archidiaconus *i*, qui major poſt Epiſcopum, & ejus Vicarius reperitur. Cujus vigilantia & ſolertia uſque adeò in domo Dei excubare debet, ut oculus Epiſcopi non immeritò meruerit appellari. Eapropter debet is audire jurgia ſingulorum, & quæ corrigenda & emendanda viderit, corrigere & emendare. Quòd ſi qua fuerint ita ardua, quæ per eum commodè non poſſint terminari, ad Epiſcopum ſuum deferet. Diſpiciet quoque ut Primicerius, Sacriſta, & Cuſtos injuncti ſibi muneris ſolicitudinem diligenter exequantur. Sed & tertiò quoque anno, ſi Epiſcopus non poterit, univerſam Parochiam circumire debet, & cuncta, quæ ordinatione vel emendatione indigere viderit, ſecundùm Canonicas ſanctiones corriget: & ſi Epiſcopi auctoritas acceſſerit, excommunicationis etiam ſententiam feret.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.
TITULUS XIV.

¶ *Archipresbyter eſt vicarius Epiſcopi, circa divina: & Archipresbyterorum duæ ſunt ſpecies.* h. d.

NOn abſimiles Archidiaconis Archipresbyteri habentur: nam & ii Prælati ſui circa ſpiritualia curam ſublevant *a*. Horum autem duplex eſt ſpecies: alii enim urbani ſunt, alii autem exteri. Urbani ſunt, qui Præſulis ſui abſentis circa divina in urbe vicem ſuſtinent, aut præſentis curam minuunt: ut officium inchoando, celebrando, & benedicendo, & cunctis providendo, quæ Sacerdotum miniſterio perfici debent.

¶ *Quæ ſit poteſtas foraneorum Archipresbyterorum.* h. d.

EXteri ſunt *b*, qui circa ſingulas plebes conſtituti, non ſolùm vulgi ſolicitudinem gerunt, verùm etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodire debent: qui licèt ſuis præſint plebibus, ut Epiſcopus Matrici præeſt Eccleſiæ: nihil tamen contra ſui Præſulis ordinare decretum audere debent.

¶ *Obtinentes aliquam præpoſituram, debent etiam habere ejus præpoſituræ ordinem.* h. d.

ADmonendi *c* ſunt autem ii, qui præpoſituræ alicujus adminiſtrationem canonicè volunt obtinere, ut non ſolùm nomen, verùm etiam ordinem habere ſtudeant. Unde *d* niſi qui Archidiaconatum tenent, Diaconi: aut qui Archipresbyteratum, Presbyteri infra annum fiant, amittent honorem, etiamſi juſtâ causâ prohibente Presbyteri aut Diaconi eſſe non potuerint.

DE OFFICIO VICARII.
TITULUS XV.

¶ *Vicarius Epiſcopi non poteſt inquirere, punire, privare beneficiis, vel eadem conferre, niſi hæc ſpecialiter ſibi committantur.* hoc dicit.

PEr Vicarium quoque, cùm Epiſcopus per ſe ipſum deſervire & reſidere rationabili causâ prohibetur: aut præſens omnibus commodè par eſſe non poteſt, Epiſcopalis repræſentatur auctoritas. In quo tamen illud advertendum eſt, quòd licèt per generalem officii commiſſionem Vicario factam *e*, cauſarum cognitio transferatur: poteſtas tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficiis vel adminiſtrationibus amovendi, vel beneficia conferendi (niſi ſpecialiter conceſſa ſit) non transfertur.

¶ *Habens curam animarum in diverſis Eccleſiis, vel Laicus, non poteſt conſtitui Vicarius.*

DEbet autem Epiſcopus circumſpectus eſſe, ne Laicum Vicarium ſibi conſtituat. Indecorum *f* eſt enim, Laicum hominem viros Eccleſiaſticos judicare: nec in uno eodemque officio debet diſpar eſſe profeſſio. Quod etiam lege divinâ prohibetur, dicente Moyſe, *Non arabis in bove & aſino.* Inde & Honorianâ conſtitutione cavetur *g*, ut Epi-

a *Diſt. 36. & ſeq.* b *diſt. 42.* c *diſt. 44. in ſum. & per totum.* * *diſt. 45.* d *can. 2. 21. q. 3. & per totum.* e *in ſum. diſt. 43.* f *c. 1. extr. de cohabit. Cl. & mul.* g *diſt. 34. in ſum. & per totum.* h *diſt. 40. & Cl. 2. eod. tit. de vit. & honeſt.* ... i *cap. 1. & c. ad hæc nos. extr. eod. tit. & per totum. can. 1. verſ. Archidiaconus. diſt. 25. & can. Diaconi 11. diſt. 93.*

a *Can. 1. verſ. Archipr. d. 25.* b *c fin. eod tit.* c *Cl. 2. de ætat. & qual.* d *can. 1. diſt. 60.* e *c. 2. & cap. ſeq. eod. tit. in 6.* f *can. in nona actione. 16. q. 7.* g *c. fin. extr. eod. tit.*

ſcopus eum, qui perpetuam Vicariam obtinet, per ſubtractionem proventuum, vel ipſius Vicariæ ablationem compellat, ut ſe in Presbyterum promoveri faciat.

¶ *A Vicario appellatur ad Archiepiſcopum: ab Archidiacono ad Epiſcopum.* h. d.

INter Vicarium autem & Archidiaconum illud intereſt, quòd à Vicario non ad Epiſcopum, ſed ad Archiepiſcopum *a*: ab Archidiacono verò, niſi aliud Eccleſiarum inducat conſuetudo, ad ipſum, cui immediatè ſubjacet, Epiſcopum erit appellandum.

DE COADJUTORE.

TITULUS XVI.

¶ *Ex cauſa datur Epiſcopo coadjutor, cujus datio ad ſedem Apoſtolicam ſpectat.* h. d.

ACcidit *b* etiam interdum, ut paſtor ſenio aut corporis valetudine impeditus, aut ſanæ mentis conſilio deſtitutus, ſuper ſuum gregem excubias ducere non poſſit: eapropter vir providus & honeſtus, illi in coadjutorem adjungendus eſt, per quem tam Epiſcopo, quàm populo utiliter conſulatur. Cujus datio, cùm de cauſis majoribus eſſe conſtet, ad ſedem Apoſtolicam, nullâ obſtante conſuetudine, referenda eſt. Quod tamen ſic intelligi oportet, ſi non in remotis partibus explicanda ſit: cæterùm, ſi procul ab Apoſtolica ſede Epiſcopus impeditus deget, tunc ſecundùm Bonifacianæ conſtitutionis tenorem providendum erit.

¶ *Etiam inferioribus ab Epiſcopis dandus eſt coadjutor: & utriſque de facultatibus Eccleſiæ erit ſubveniendum.* h. d.

NEc *c* ſolùm Epiſcopis dandus erit coadjutor, ſed etiam, ſi res exigat, inferioribus: unde, ſi vel Eccleſiæ Rectorem, vel Archidiaconum ità morbo aliquo contigerit impediri, ut Eccleſiaſticis miniſteriis, vel nullo pacto, vel non niſi cum ſcandalo intereſſe poſſint, eis quoque coadjutor adhibendus erit: & ita res temperanda *d*, ut utrique juxta facultates Eccleſiæ vitæ neceſſaria miniſtrentur.

DE COREPISCOPORUM USU SUBLATO.

TITULUS XVII.

¶ *Corepiſcoporum uſus ſublatus eſt.* h. d.

ERant olim & Corepiſcopi, quibus circà plurima cum Epiſcopis miniſteriorum communis erat diſpenſatio: quorum tamen inſtitutio tam in Romana ſede, quàm in aliis totius orbis Eccleſiis, tanquam improba & ſupervacanea, eſt penitùs interdicta. *e*

¶ *Matrimonium ſpirituale diſſolvitur translatione, renuntiatione, & depoſitione.* h. d.

VIdimus hucuſq; de ſpiritualis fœdere conjugii, quod inter Epiſcopum & Eccleſiam contrahitur, quod electione vel poſtulatione initiari, firmatione ratificari, conſecratione intelligitur conſummari: item de moribus, & Vicariis, & adjutoribus Epiſcoporum: tractemus nunc, quibus modis Epiſcopus ab Eccleſia removetur: & ſic quomodo tale conjugium præter mortem diſſolvitur. Contingit autem id tribus modis: Translatione, Renuntiatione, & Depoſitione, ſeu degradatione: de quibus ſingulis videamus, ac primùm de Translatione.

DE TRANSLATIONE.

TITULUS XVIII.

¶ *Translatio inducta eſt ex utilitate, & ex neceſſitate: & neceſſitate ceſſante, translatio irritatur.* h. d.

TRanslationes, quæ & mutationes *a* nuncupari poſſunt, inſtitutæ ſunt utilitatis & neceſſitatis gratiâ. Utilitatis, cùm Epiſcopus ab ea civitate, cui præpoſitus eſt, in aliam transfertur, in qua magis proficere poſſe veriſimiliter exiſtimatur. Sic olim Princeps Apoſtolorum de Antiochena civitate ſe Romam transtulit, ut ſcilicet ibidem copioſiùs proficere poſſet. Neceſſitate *b* verò nonnunquam Epiſcopalium ſedium mutationes fieri ſolent, hoſtium urgente metu. Sed hoc caſu, ſi civitatem, de qua effugerit Epiſcopus, ab hoſtibus liberari *c*, & ad priorem ſtatum contigerit revocari, ad eam expulſus revertetur.

¶ *Epiſcopos transferre, ad ſolum Romanum Pontificem pertinet.* h. d.

SCiendum eſt autem Epiſcoporum translationes, non etiam inferiorum, ad ſolum Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem certiſſimâ ratione pertinere *d*: neque ſuper his matrimoniis quicquam præter ejus aſſenſum immutari debere, aut poſſe. Quod obtinet non ſolùm, ſi Epiſcopus eſt conſecratus, verùm etiam ſi tantùm canonicè fuit electus, & confirmatus: Cùm (ut ſuprà diximus) poſt electionem & confirmationem, inter perſonas eligentium & electi, conjugium ſit ſpirituale contractum.

¶ *Qui propriâ auctoritate ſe ad aliam Eccleſiam contulerit, & habitâ carebit, & ambitâ.* h. d.

EA propter *e* quicunque avaritiâ ducti, aut ambitione impulſi, Eccleſiæ ſuæ mediocritate deſpectâ, ad majorem ſeſe plebem propriâ auctoritate tranſtulerint, à cathedra repelli debent alienâ, & carere propriâ: ut nec illis præſideant, quos per ſuperbiam ſpreverunt: nec illis, quos ob avaritiam vel ambitum concupiverunt. Sicut enim vir *f* non debet adulterare uxorem ſuam: ita nec Epiſcopus temerè Eccleſiam, ad quam electus fuit, relinquere, ut alteri ſeſe conjungat, etiam ſi à populo fuerit attractus.

¶ *Quod conſtitutum eſt in Eccleſiis Epiſcopalibus, trahatur etiam ad Eccleſias inferiores.* h. d.

NOn abſimilis Juris ratio obtinet in Presbyteris *g*, & cæteris infra Epiſcopalem dignitatem conſtitutis. Nam ſi vel quâlibet causâ, propriâ quis auctoritate *h* cum altero ſuum beneficium permutare voluerit, uterque proprii beneficii jacturam faciet. Beneficiorum enim & præbendarum permutationes generaliter fieri prohibentur *i*: præſertim pactione præmiſsâ, quæ circa ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, ſemper labem ſimoniæ continet: licèt poſſit Epiſcopus de uno loco ad alium aliquos transferre, ut qui uni loco minùs ſunt utiles, alibi ſe valeant utiliùs exercere.

¶ *Si permutatio beneficiorum completa eſt ex una parte, & per alteram ſtat quò minùs impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium.* h. d.

SUbventum *k* tamen eſt ei, qui de permutatione cum alio habito tractatu, præbendam ſuam cùm reſignâſſet, ab alio qui cùm permutationis tractatum habuit, & qui poſteà ſuam reſignare recuſat, deceptus eſt: cùm enim deceptis, & non decipientibus Jura ſubveniant, licèt is qui renuntiaverit, à ſe beneficium abdicâſſe videatur, tributa tamen eſt ſimplicitati venia, conſtitutumque ut ad reſignatum beneficium reverti poſſit.

¶ *Collatio de beneficiis causâ permutationis vacantib. facta, aliis quàm permutantibus, non tenet.* h. d.

ET generaliter, ne conceſſione Juris utentibus, præſertim circa ſpiritualia, illudatur, ſi qua beneficia ex

a *C. Romana. de app. in 6.* b *C. 1. de Cl. ægrot. vel debil. in 6.* c *Per totum tit. extr. de Cl. ægrot.* d *Cap. 1. § præſenti quoque. de Cler. ægrot. in 6.* e *Can. Corepiſcopo. & ſeq. diſt. 68*

a *Can. mutationes. 7. q. 1.* b *can. ſcias frater. & ſeq. d. 7. q. 1.* c *can. paſtoralis officii. diſt. 7. q. 1.* d *can. 2. & fin. extr. eod. tit. de translat. Epiſc.* e *C. quando. extr. eod. tit.* f *Can. ſicut vir. 7. q. 1.* g *can. ſicut alterius. in fin. d. 7. q. 1.* h *Cap. cùm olim magiſter. extr. de rerum permutat.* i *Cap. quaſitum. extr. de rerum permutat.* k *Cap. cùm univerſorum. extr. de rerum permutat.*

cauſa permutationis aliquibus reſignata, aliis quàm ipſis permutare volentibus conferantur, nullius firmitatis erit ipſa collatio.

¶ *Non obſtantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri poteſt.* h. d.

QUinimò *a* ſi in diœceſi aliqua quidam fortè auctoritate Apoſtolicâ beneficia proximè vacatura expectent, illi tamen qui ſecùndùm formam Juris ſua beneficia in eadem diœceſi ad ordinarii collationem ſpectantia, liberè ac ſine fraude in manibus Epiſcopi reſignaverint, non niſi ex cauſa permutationis reſignaturi, ab hujuſmodi expectationibus circa faciendam permutationem minimè impedientur.

DE RENUNTIATIONE.
TITULUS XIX.

¶ *Quid ſit Renuntiatio, & quibus ex cauſis poſſit renuntiari.* h. d.

PEr renuntiationem quoque quis ab Eccleſia ſua removetur. Eſt autem Renuntiatio, juris proprii ſpontanea refutatio. Ea verò propter quæ Epiſcopus poteſt cedendi licentiam poſtulare, hæc fermè habent *b*, conſcientia criminis, debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, grave ſcandalum & irregularitas perſonæ.

¶ *Quale debeat eſſe crimen, ob quod renuntiari poſſit.* h. d.

PRopter *c* conſcientiam criminis, cedendi poteſt licentia poſtulari, non cujuslibet, ſed duntaxat illius, propter quod ipſius officii executio poſt peractam pœnitentiam impeditur.

¶ *Quæ debilitas corporis renuntiandi cauſam præbeat.* h. d.

NOn abſimilis *d* juris ratio in debilitate corporis obtinet: nam non quælibet, ſed ſolùm illa legitimam renuntiandi præſtat cauſam, per quam quis ad exequendum officium paſtorale redditur impotens: cùm interdum non plus hortetur ſenilis debilitas aliquem cedere, quàm maturitas, quæ in ſenibus eſſe ſolet, quem in ſuo ſuadeat officio permanere.

¶ *Magnus defectus ſcientiæ tribuit legitimam cauſam renuntiandi.* h. d.

PRopter *e* defectum quoque ſcientiæ plerunque poteſt quis petere ceſſionem: quia cùm illa circa ſpiritualem adminiſtrationem ſit potiſſimùm neceſſaria, & circa curam temporalium opportuna, Præſul, qui in utriſque commiſſam ſibi debet Eccleſiam regere ſalubriter, ei renuntiat, ſi quomodo ipſam regere debeat, ignoret. Quanquam autem deſideranda ſit eminens ſcientia in paſtore, in eo tamen mediocris tolerari poteſt: quia imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectio charitatis.

¶ *Malitia plebis juſtam tribuit renuntiandi cauſam: item vitatio ſcandali.* h. d.

PRopter malitiam *f* quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipſius regimine declinare: veluti, quando plebs tam duræ cervicis exiſtit, ut apud ipſam ampliùs proficere non poſſit. Item pro gravi ſcandalo *g* vitando, cùm aliter ſedari non poteſt, licet Epiſcopo petere ceſſionem, ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare ſalutem.

¶ *Ob irregularitatem poteſt renuntiari.* h. d.

ITem *h* ob irregularitatem: putà, ſi bigamus. Quòd ſi fortè de legitimo matrimonio non ſit natus, licèt hujuſmodi irregularitatem ſubjicere non potuerit, ſi tamen & culpa latet, & cauſa, cum eo qui ſuum laudabiliter implevit officium, injunctâ ſibi competenti pœnitentiâ, poterit non minùs utiliter quàm miſericorditer diſpenſati.

a *C. unic. de rerum permut. in 6.* b *C. niſi cùm pridem. extr. eod. tit.* c *d. c. niſi. §. propter. extr. eod. tit.* d *d. c. niſi. §. alia verò.* e *d. c. niſi. §. pro defectu.* f *C. niſi. §. propter malitiam.* g *d. c. niſi. §. pro gravi.* h *d. c. niſi. §. perſona.*

¶ *Gratia laboris fugiendi non poteſt renuntiari.* h. d.

CÆterùm *a* ob alias cauſas renuntiationem affectantes audiendi non ſunt: dum fortè aliqui laboris anguſtias declinantes, ad ocium, adversùs glorioſi Pontificis exemplum, aſpirare contendant.

¶ *Epiſcopus qui ſemel ad vitam Monachalem tranſivit, non poteſt rursùs ad Epiſcopalem dignitatem reverti.* h. d.

ACcidit autem interdum, ut Epiſcopus humilitatis & pœnitentiæ causâ, ab Eccleſia ſua removeatur: quod tunc contingit, cùm quis Apoſtolicâ conceſſione ab Epiſcopali ſede ad Monachalem deſcendit ſubjectionem. Quo caſu alius in locum ejus ſubrogari poterit: ille verò reſurgere, Conſtantinopolitano *b* Concilio vetante, nequaquam valebit.

¶ *Impeditus adminiſtrare Epiſcopatum, & propterea factus Monachus, ceſſante impedimento, poteſt reverti ad Epiſcopalem dignitatem.*

CÆterùm *c* ſpeciales quidam caſus inveniuntur, in quibus, prædicto Concilio non obſtante, is qui vitam Monachalem elegit, rurſum licitè poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quis, perſecutionis rabie ſæviente, vel præpeditus adversâ valetudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad Monaſticam vitam deſcendat: perſecutionis vel ægritudinis impedimento ceſſante, ad Epiſcopalem poterit reſurgere dignitatem. Idem Juris eſt, ſi quis propter doctrinæ defectum, locum regiminis deferens, auctoritate Apoſtolicâ ad ocium ſe contulerit Monachale: nam ſi per exercitium lectionis, ſcientiæ reperit margaritam, proculdubiò denuò vocatus ad Cathedram paſtoralem redire poterit.

¶ *Aſſecutus Epiſcopatum ſimoniacè, ſed ignoranter, ſi fiat poſteà regularis, licèt ad primum reverti non poſſit, alium tamen Epiſcopatum conſequi poteſt.*

RUrsùs *d* ſi quis inſcius cupiditate parentum fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto de licentia ſuperioris illum dimittens, obſervantiam elegerit regularem, etſi ad Eccleſiam eandem redire nequeat, ad aliam tamen promoveri poterit, Conſtantinopolitani Concilii conſtitutione non obſtante: quam tunc obtinere oportet, cùm pœnitentiæ causâ, quam Epiſcopatum retinens peragere non valebat, vitam quis elegerit Monachalem.

¶ *Ad eum fieri debet renuntiatio, ad quem ſpectat confirmatio.* h. d.

ABbas *e* quoque, qui Romanæ immediatè ſubditus eſt Eccleſiæ, niſi licentiâ à Romano Pontifice legitimè impetratâ, ſui regiminis oneri renuntiare minimè poterit: quòd ſi Epiſcopo ſubjectus ſit, cum ejuſdem permiſſione locum ſuum licito jure poterit relinquere. Et hoc generale eſt in præbendis, & cæteris minoribus beneficiis, ut apud eum fieri debeat renuntiatio, ad quem pertinere dignoſcitur confirmatio: ex quo apparere poteſt, quòd reſignatio facta Laico *f*, nullam Juris obtinet firmitatem.

¶ *Papa poteſt renuntiare Papatui.* h. d.

DE Romano *g* Pontifice quæſitum eſt, an, quia nullum habet ſuperiorem, in cujus manibus renuntiare poſſit, Pontificatui ex cauſa cedere valeat? & ſuper hoc Cœleſtinus V. hæſitationis cujuslibet volens occaſionem amputare, & ſtatuit & decrevit, Romanum Pontificem poſſe liberè reſignare.

¶ *Per procuratorem renuntiari poteſt, & quatenùs valeat renuntiatio facta à procuratore revocato.* h. d.

POteſt *h* autem quis non ſolùm per ſemetipſum reſignare, verùm etiam per procuratorem: qui, ſi ad ce-

a *D. c. niſi. §. verùm.* b *Can. hoc nequaquam. 7. q. 1.* c *C. poſt translationem. §. cæterùm. extr. eod. tit. de renunt.* d *D. c. poſt translationem. §. rursùs. eod. tit.* e *Cap. fin ubi gl. extr. eod. tit.* f *C. quid in dubiis. extr. eod. tit.* g *C. 1. de renuntiat. in 6.* h *Clem. unic. eod. tit.*

dendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati vel beneficio, ſponte ac libere conſtitutus fuerit, ſi poſtmodùm ignorans revocatus fuerit, tenebit ceſſio per eum facta, antequam ad ipſius procuratoris, vel illius in cujus manibus ceſſio fuerat facienda, notitiam revocatio hujuſmodi fuerit deducta: niſi forte per ipſos, aut alios dolo malo factum fuerit, quò minùs ad eos, vel eorum alterum, ante ceſſionem revocatio perveniret.

¶ *Qui impetravit cedendi licentiam, compellitur renunciare.* hoc dicit.

ALiud juris eſt, ſi qui cedendi licentiâ cum inſtantia poſtulata, atque eâ obtentâ, levitate fortè cedere prætermittant: eos enim ad cedendum compellendos eſſe generali Concilio *a* ſtatuitur.

DE DEPOSITIONE, SEU DEGRADATIONE.

TITULUS XX.

¶ *Spirituale conjugium diſſolvitur per degradationem.* h. d.

PEr degradationem quoque conjugium Eccleſiæ & Epiſcopi diſſolvitur. Nihil enim eſt aliud degradare, quàm de gradu dejicere: quod inſtitutum eſt ad ſimilitudinem *b* exauctorationis ejus qui militiæ deſervit armatæ: cui tam militaris ordo, quàm etiam inſignia ob delictum detrahuntur.

¶ *Duplex eſt degradatio, verbalis & actualis.* h. d.

EST autem degradatio duplex, verbalis ſcilicet & actualis. Verbalis degradatio eſt, cùm ab eo, qui auctoritatem habet, aſſiſtente certo Epiſcoporum numero, depoſitionis fertur ſententia: Actualis verò, ſive ſolennis eſt, cùm non ſolùm fertur ſententia; verùm etiam ab eo qui degradandus eſt, veſtes & ſingula inſignia ſui ordinis gradatim auferuntur. Cujus ordo ac ſeries latiſſimè Bonifacianâ conſtitutione *d* demonſtratur.

¶ *Proprius ſolùm Epiſcopus poteſt deponere conſtitutos in minoribus ordinibus: ſecùs in majoribus.* h. d.

QUòd *e* autem dictum eſt, Epiſcoporum numero aſſiſtente, ſic intelligi oportet, ſi de Epiſcopo, aut illo degragando agatur, qui ſit in majoribus ordinibus conſtitutus. Cæterùm ſi de iis agatur, qui minoribus tantùm inſigniti ſint, proprii Epiſcopi ſententia, abſque ullorum Epiſcoporum *f* interventu, ſatis erit.

¶ *In degradatione Sacerdotum ob cauſam hæreſis poteſt procedere ſolus Epiſcopus delinquentium, cum ſuis minoribus Prælatis.* hoc dicit.

QUinimò interdum etiam ſi Presbyter, vel in ſacris conſtitutus degradandus fuerit, plurium Epiſcoporum interventus neceſſarius non erit: nam tales, ſi pro hæreſi *g* ſeculari curiæ tradendi vel perpetuò immutandi ſint, quia Epiſcoporum numerus facilè convenire non poteſt, ſolus Epiſcopus, convocatis Abbatibus & aliis Prælatis, viriſque ſuæ diœceſis, pietate ac bonis artibus inſtructis, degradare poterit.

¶ *Degradatus traditur curiæ ſeculari, & pro eo debet Eccleſia intercedere, & degradatus ſe miſcens ſacris, excommunicatur.* h. d.

CLericus igitur ob grave flagitium degradatus, cùm ab Eccleſiaſtico foro fuerit projectus, ſeculari curiæ traditur puniendus. Unde celebranda *h* erit talis degradatio ſeculari præſente poteſtate, & cùm perfecta fuerit, pronunciandum, ut ſecularis Judex degradatum, tanquam clericali privilegio exutum, in forum ſuum recipiat puniendum: pro quo tamen Eccleſia debet intercedere, ut citra mortis periculum in eum ſententiam moderetur: & ſi impetraverit, & degradatus pœnæ ſuperſtes fuerit, ab adminiſtratione ſui ordinis debet abſtinere. Quòd ſi cingulo militiæ cœleſtis exauctoratus, auſu temerario ſibi dudum commiſſum audebit in poſterum attractare miniſterium, etiam ab Eccleſia ex canone Apoſtolorum erit abſcindendus.

a *C. quidam cedendi. extr. eod. tit.* b *c. 2. §. actualis. de pœnis. in 6.* c *d. cap. 2. §. verbalis. de pœnis. in 6.* d *d. cap. 2.* e *canon. ſi quis tumidus. 15. quæſt. 7.* f *canon. ſi autem. in fin. d. 15. q. 7.* g *canon. 1. de hæret. in 6.* h *canon. novimus. extr. de verbor. ſignificat.*

DE SACERDOTIBUS IN INFERIORI GRADU CONSTITUTIS.

TITULUS XXI.

¶ *Sacerdotes inferioris gradûs, ſunt Presbyteri: nec ſufficit aliquid obiter tractatum eſſe.* h. d.

NUnc deſcendamus ad Sacerdotes in inferiore gradu conſtitutos: ſubſequenter poſteà de iis dicturi, qui licet Sacerdotes non ſint, in ſacris tamen conſtituti reperiuntur: ac demùm de his, qui circa humiliora in domo Dei neceſſarium miniſterium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur conſtituti: de quibus omnibus, ſi quid ſuperiùs locuti fuimus, obiter potiùs quàm ex profeſſo locuti fuimus. Inferiores Sacerdotes ſunt Presbyteri.

¶ *Sacerdotum in duas claſſes diviſio, ſumpſit originem tam à Teſtamento Veteri, quàm Novo.* h. d.

ET *a* non ineleganter Sacerdotes in duos ordines diſtributi eſſe videntur: Hæc enim diſcretio, tam in Veteri Teſtamento à Deo per Moyſen ſumpſit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in ſummum Pontificem, filios verò ejus inunxit in minores Sacerdotes: quàm etiam in Novo ab ipſo Chriſto, qui duodecim Apoſtolos, tanquam majores Sacerdotes, ſeptuaginta duos quaſi in minores inſtituit: Petrum verò quaſi ſummum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus & pro omnibus claves regni cœlorum tribuit.

¶ *Presbyteri & Epiſcopi olim erant iidem: ſed in remedium ſchiſmatis, de Presbyteris unus electus eſt, qui Epiſcopus dicitur.* h. d.

PResbyterum *b* autem & Epiſcopum ſunt qui eundem olim extitiſſe affirment, & aliud ætatis, aliud dignitatis fuiſſe nomen. Sed cùm multi in ſingulis Eccleſiis Presbyteri conſtituti eſſent, in remedium ſchiſmatis *c* factum eſſe, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris eſſet præponendus: electum autem Epiſcopi retinuiſſe nomen, eligentes Presbyterorum: quorum erga Epiſcopos uſque adeò crevit honor, ut illis tanquam filii cœperint obedire, nec jam pro Sacerdotibus habeantur, qui ſub nullius Epiſcopi diſciplina & providentia gubernantur.

¶ *Presbyter appellatur potiùs à prudentia, quàm ab annis.* h. d.

PResbyteri *d* verò nomen, quanquam à ſenectute ſit ſumptum, magis tamen ſapientiæ indicat maturitatem, quàm corporis canitiem.

¶ *Quæ ſit Presbyterorum poteſtas, & auctoritas.* h. d.

EPiſcopi *e* igitur ac Presbyteri non penitùs eſt abſimilis circa ſacra miniſteriorum diſpenſatio: illorum enim, quæ gerere poteſt Epiſcopus, quædam Presbyter ſuo jure, quædam illius permiſſione exequitur, quædam verò nullo pacto poteſt attingere. Proprio jure Presbyter, Dominici corporis *f* ac ſanguinis conſecrationem, etiam Epiſcopo præſente celebrat, infantes baptizat *g*, ſanctificato oleo inungit, benedicit, & de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi poteſtatem habet. Epiſcopo permittente *h*, aut ultimâ cogente neceſſitate,

a *Diſt. 21. in ſumm. & per totum.* b *can. 1. §. unde & apud 21. diſtinct.* c *can. olim idem. diſtinct. 95. & can. legimus. diſt. 93.* d *canon. quiſquis. §. Presbyteros. diſtinct. 84.* e *canon. quamvis. diſtinct. 68.* f *d. canon. quamvis. & canon. 1. §. ad Presbyter. 25. diſtinction.* g *canon. conſtat baptiſma. de conſecrat. diſtinct. 4.* h *canon. 1. & ſeq. 26. quæſt. 6. & canon. Presbyteris. de conſecr. diſt. 4.*

& ba-

& baptizatos ſacro linire chriſmate, & virgines Deo dicare, Presbyteris conceditur. Eccleſia vero erigere, conſecrare, reconciliare, ſacrum chriſma conficere, Clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publicè reconciliare, ſolis Epiſcopis reſervatur. *a*

DE IIS, QUI IN SACRIS SUNT CONSTITUTI.

TITULUS XXII.

¶ *In ſacris conſtituti ſunt Diaconi & Subdiaconi: & Diaconi debent Epiſcopum cuſtodire, Sacerdotibus celebrantibus aſſiſtere, Novum Teſtamentum prædicare: Euchariſtiam verò præſente Epiſcopo vel Presbytero, populo erogare non poſſunt.* h. d.

SIcut autem Epiſcopis Presbyteri, ita etiam *b* utriſque debent obedientiam Diaconi: ad quos Epiſcopum prædicantem ab inſidiis cuſtodire pertinet, ne aut ipſe quoquo modo lædatur, aut divina verba per detractatores polluantur. Sacerdotibus quoque celebrantibus *c* in omnibus aſſiſtent. Evangelium ad populum prædicabunt. Sed nec baptizare *d* præſente Epiſcopo, aut Presbytero, nec Dominici corporis Euchariſtiam populo erogare audere debent, niſi prædictis omnibus longiùs fortaſsè conſtitutis, neceſſitas ad id extrema eos compellat.

¶ *Primitiva Eccleſia non habuit Subdiaconos, & apud antiquos Subdiaconatus non reponebatur inter ſacros ordines: ſed poſteà & is ordo inter ſacros cœptus eſt haberi: & Subdiaconus poteſt eligi in Epiſcopum.* h. d.

SUbdiaconos *e* licèt & Eccleſia primitiva legatur habuiſſe, talis tamen ordo apud antiquos inter ſacros non annumerabatur: paulatim tamen poſt aliquot temporum curricula cœptus eſt & Subdiaconatus inter ſacros ordines reponi, eiſque ad ſimilitudinem tam Presbyterorum, quàm Diaconorum continentia *f* fuit imperata. Cumque à multis, an in Epiſcopum Subdiaconus eligi valeat, hæſitaretur, noviſſimè *g* poſt Urbanum Innocentii proceſſit conſtitutio, quæ, ut is quoque in Epiſcopum liberè eligi valeat, declaravit ac ſtatuit.

¶ *Circa quæ verſetur officium Subdiaconi.* h. d.

DIaconum *h* igitur Subdiaconus ſubſequitur: ad quem calicem & patinam ad altare deferre pertinet, & Levitis tradere, eique miniſtrare. Urceolum quoque, & aquam, mantile, & manutergium tenere, Epiſcopo, Presbyteris, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere.

¶ *Subdiaconus poteſt quis ordinari in decimo octavo anno, Diaconus in vigeſimo, Presbyter in vigeſimo quinto.* h. d.

SIcut autem Subdiacono minùs creditur, quàm Diacono: & Diacono minùs, quàm Presbytero committitur: ita ad Subdiaconatum minor ætas, quàm ad Diaconatum, & ad Diaconatum minor, quàm ad Presbyteratum ſuffragatur. Poterit igitur hodie *i* quis, niſi aliud Canonicum obſiſtat impedimentum, decimo octavo natus anno ad primum ſacrum ordinem, vigeſimo ad ſecundum, ad Presbyteratum vigeſimo quinto promoveri.

¶ *Propriè Sacerdotes appellantur, qui Euchariſtiam conficiunt, impropriè etiam Diaconus & Subdiaconus.*

DIximus autem Diaconum & Subdiaconum non eſſe Sacerdotes, proprietatem ſermonis attendentes. Propriè *k* enim Sacerdos is eſt appellandus, cui ſacrificium corporis & ſanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Cæterùm & ipſi interdum Sacerdotes appellantur, ſed per abuſionem. Vidimus hactenus de iis, qui in majoribus ſunt ordinibus conſtituti: nunc videamus de iis, qui in Eccleſiâ Dei minoribus ſunt ordinibus inſigniti.

DE IIS, QUI SUNT IN MINORIBUS ORDINIBUS CONSTITUTI.

TITULUS XXIII.

¶ *Minores ordines ſunt Acolythatus, Exorciſtatus, Lectoratus, & Oſtiariatus.* h. d.

SUnt igitur in Eccleſia alii minores ordines, qui ſine ſacramentali unctione, ſolâ Epiſcopi benedictione, cum quadam vaſorum vel indumentorum diſtributione, præſtantur: ut ſunt, Acolythus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius. Acolythus *a* eſt is, ad quem præparatio luminum, & qui cereum (à quo nomen quoque ducit) deferre debet, quique ſuggeſta pro Euchariſtia Subdiaconis præparat. Exorciſta *b* is eſt, qui exorciſmos memoriter retinere debet manusque ſuper energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Lector *c* autem is appellatur, qui lectiones debet pronunciare, & ea, quæ Prophetæ vaticinati ſunt, populis prædicare. Ad Oſtiarium *d* pertinent claves Eccleſiæ, ut claudat & aperiat templum Dei, & omnia quæ ſunt intùs extraque, cuſtodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles providò judicio repellat.

¶ *Pſalmiſtatus eſt minor ordo, & poteſt conferri à ſolo Presbytero.* h. d.

ESt & Pſalmiſta, id eſt, Cantor, qui abſque ſcientia Epiſcopi *e*, Presbytero ſolùm jubente, officium ſuſcipit cantandi: qui & ipſe, licèt apud antiquos dubitatum fuerit, inter minores ordines cœptus eſt annumerari. *f*

¶ *Conſtituti in majoribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere poſſunt, ſed conſtituti in minoribus poſſunt: ſed ſi contrahant, privantur beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis.* h. d.

HOrum autem & ſacrorum valdè diſpar eſt conditio: ſiquidem illis ita eſt continentia imperata *g*, ut nunquam ad matrimonium aſpirare valeant: his autem, ſi ad ſuperiores ordines provehi noluerint, matrimonium contrahere minimè interdicitur: ſed eo caſu non ſolum ad ſacros ordines, & Eccleſiaſticas dignitates, & adminiſtrationes admittendi non ſunt: ſed etiam *h* beneficiis, quæcunque fortè habuerint, privandi erunt: nam nec ea ſine pravo exemplo poſſunt & gravi ſcandalo retinere *i*: & tales bona Eccleſiaſtica dilapidare ſolent.

Hucuſque ſingulariter tam de majoribus ordinibus, quàm de minoribus breviter tractatum fuit: exponamus nunc aliqua, quæ tam majorum ordinum, quàm minorum, ſunt communia.

COMMUNIA TAM MAJORUM, QUAM MINORUM ORDINUM.

TITULUS XXIV.

¶ *Minores debent majoribus exhibere reverentiam, majores verò minoribus amorem & charitatem.*

IN primis admonendi ſunt ii, qui minori ſub ordine conſtituti ſunt & officio, ut iis, qui aut ordine præcellunt, aut officio, reverentiam & obedientiam *k* exhibeant, nec per temeritatem alter alterius partes ſibi vindicet. Majores quoque meminerint, ſe majores eſſe, non dominos: & ob id inferioribus non tanquam ſubditis dominentur, ſed

a *d. can. quamvis. diſt. 68. & can. 1. verſ. ad Epiſcopum. 25. diſt.* b *can. Diaconi. ſeptem. § ut igitur. diſt. 93. & can. ſeq.* c *can. 1. verſ. ad Diaconum. diſt. 25.* d *can. conſtat baptiſmate conſecrat. diſtinct. 4.* e *c. à multis, extr. de ætate & qualit. can. 1. diſtinct. 28.* g *d. c. à multis extrà, de ætat. & qualit.* h *can. 1. verſ. ad Subdiac. diſt. 25.* i *Clem. fin. de ætat. & qualit.* k *can. 1. verſ. Sacerdos. diſt. 25.*

a *Can. 1. §. ad acol. diſt. 25.* b *d. can. 1. § ad exorciſtam.* c *d. can. 1. §. ad lectorem.* d *d. can 1. §. ad oſtiarium.* e *can. Pſalmiſta. d. 23.* f *gl. in verſ. Pſalmiſta. can. 1. 21. diſt. & can. 1. verſ. ad Pſalmiſt. 25. diſt.* g *diſt. 26. & 32. per totum.* h *c. 1. c. quod ad. & c. diverſis. extr. de Cl. conjug.* i *c. cùm decorem. extr. de Cleric. conjug.* k *can. à Subdiacono. diſt. 93. gl 2. c. ad aures. extr. de temp. ordin.*

quaſi Clericos honorent, & diligant: & tales ſint, qui non ſolùm præſint, verùm etiam proſint.

¶ *Ordinatores debent inſtruere ordinandos in divinis.* h. d.

ITem ſub gravis ultionis comminatione ex ordinatione generalis Concilii debent Epiſcopi promovendos in Sacerdotes per ſeipſos, vel alios idoneos viros ſuper divinis officiis, Eccleſiaſticiſque ſacramentis diligenter inſtruere, & informare. Sanctiùs *a* enim (inquit) eſt paucos bonos, quàm multos malos habere miniſtros: quia, ſi cæcus *b* cæcum ducat, ambo in foveam dilabentur.

¶ *Ordinationem præcedere debet diligens ſcrutinium.* h. d.

PRæcedet autem ordinationem diligens ſcrutinium *b*, nec niſi qui *c* tam verbo fidei, quàm rectæ converſationis exemplo, Epiſcoporum vel populari teſtimonio probantur, ad ordines admittendi erunt. Ordinaturus *d* itaque accipiat ſecum divinæ legis peritos Sacerdotes, & in Eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatos, qui ordinandorum genus, patriam, ætatem, locum ubi ordinati ſunt, ſi literas calleut, ſi inſtructi in lege Dei, & ante omnia diligenter inveſtigent, ſi fidem Catholicam diligenter teneant.

¶ *Examen debet præcedere collationem beneficiorum.* h. d.

QUod *e* & in beneficiorum collationibus obſervandum erit qui enim beneficiis Eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo priùs Archidiacono examinari debent, & per ipſum poſtmodùm Epiſcopo præſentari.

¶ *Tam ſimoniacè ordinatus, quàm ordinans, ſunt puniendi.* h. d.

IPſi *f* verò quibus talis cura committitur, cavere debent, ne aut cujuſquam gratiâ, aut cujuſcunque muneris cupiditate illecti, à vero devient, ut indignum, & minùs idoneum, aut non examinatum ad ſacros gradus ſuſcipiendos Epiſcopo præſentent. Quòd ſi aliter fecerint, & qui indignè acceſſerit, ab altari removebitur, & qui donum Sancti Spiritûs vendere conati ſunt, coram Deo jam condemnati, Eccleſiaſticâ dignitate carebunt.

¶ *Quæ tempora in ordinationibus ſervari debent.* h. d.

IGitur *g* per tres continuos dies diligenter examinentur, & demùm ſabbatho, qui probati ſunt, Epiſcopo præſententur. Qui tamen ſecundùm diverſitatem ordinum, temporis quoque ſervabit diverſitatem: non enim *h* omnes ordines quibuslibet temporibus conferri poſſunt: nam Dominicis & aliis feſtivis diebus unum, aut duos ad minores licebit promovere, ſed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor temporibus, & unâ & alterâ ſtatutâ die, nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare, nec alicujus loci contraria eſt admittenda conſuetudo. Quòd ſi *i* fortè ſecùs factum fuerit, ordinans quidem poteſtate privandus eſt ordinandi; & ordinatus cùm characterem *k* minimè dubitetur recepiſſe, pœnitentiâ tantùm præviâ in ſuſceptis ordinibus miniſtrare ſuſtinendus erit.

¶ *Nec uno, nec duobus diebus continuato jejunio duo ſacri ordines conferri poſſunt.* h. d.

SEd *l* nec uno die, nec duobus continuato jejunio ad duos quis poteſt ſacros ordines promoveri, arbitrariè ordinanti ſuſpenſionis imminente pœnâ.

¶ *Minores ordines omnes ſimul conferri poſſunt.* h. d.

DIverſum *m* ſtatuitur de minoribus, qui omnes vel unicâ die conferri poſſunt.

¶ *Cum promoto per ſaltum, poteſt, prætermiſſo ordine repetito, diſpenſari.* h. d.

PEr *a* ſaltum verò ſi promotus fuerit quis ſolenniter ordine prætermiſſo repetito, ex miſericordia miniſtrare permittendus erit.

¶ *Promotus ad ſacros ordines furtivè contra prohibitionem Prælati, non poteſt fieri Sacerdos, niſi priùs fuerit monaſterium ingreſſus: ſecùs ſi non contra prohibitionem, quia tunc poteſt Epiſcopus pro arbitrio diſpenſare, & qui non ordinatus ſe miſcuit divinis, nunquam poterit ordinari.* h. d.

QUod ſi *b* furtivè ad ſacros ordines quis irrepſerit, diſpiciendum erit, an Prælati ſub anathemate præceſſerit interminatio: tunc enim nullâ ratione ad ſacerdotalem poterit ordinem promoveri, niſi regulari habitu ſuſcepto laudabilem aliquandiu duxerit vitam: quo caſu ſecum miſericorditer diſpenſari poterit: alioquin nullâ præcedente inhibitione, condignâ ſatisfactione impoſitâ, pro ſuo arbitrio cum illo poterit Epiſcopus diſpenſare. Quòd ſi is, qui nullum adhuc penitùs attigit ordinem *c*, divinum aliquod officium exercuerit, & ab Eccleſia erit abjiciendus, & nunquam ordinandus.

¶ *Qui nondum baptizatus ordinatus eſt, debet baptizari, & rursùs ordinari.* h. d.

DE *d* eo qui non baptizatus ordines ſuſceperit, valdè dubitatum eſt: de quo poſt multam tandem diſcuſſionem obtentum & conſtitutum fuit, ut baptizetur, atque iterùm ordinetur: & meritò: cùm enim baptiſmus *e* omniũ ſacramentorum janua ſit & fundamentum, ſuperædificari non potuit, ubi fundamentum defuit.

¶ *Sacros ordines tantùm Epiſcopus confert, minores interdum & alii: & Epiſcopus qui loco, non dignitati renuntiavit, ſacros ordines conferre poteſt: ſecùs, ſi etiam dignitati, quia tunc ſolùm minores confert.* h. d.

ILlud poſtremo omittendum non eſt, quòd inter minores & ſacros ordines illa eſt differentia, quia majores ab Epiſcopis, minores verò etiam ab aliis quandoque conferuntur. Unde de eo quæſitum eſt *f*, qui Epiſcopatui renuntiâſſet, an & quales ordines conferre poſſet? in qua ſpecie obtinuit diſtinctio, ut ſi quidem loco tantùm quis renuntiâſſet, eos quos ante renuntiationem poterat, rogatus conferre poſſit. Quòd ſi non ſolùm loco, verùm etiam dignitati renuntiavit, minores tantùm quis ab eo recipere, & in illis deſervire, & ad majores, ſi reperiatur idoneus, poterit promoveri. Sanè ſi ab eodem ſacros ordines ſcienter quis receperit, quia indignum ſe fecit, officii non habebit executionem: ubi autem non ſcienter (niſi craſſa & ſupina fuerit ignorantia) diſcretus Pontifex diſpenſare poterit.

QUI PROMOVERI NON POSSUNT.
TITULUS XXV.

¶ *Ponit quatuor cauſas ſive reſpectus, ob quos prohibentur homines ordinari.* h. d.

QUoniam verò præcaveri debet, quod vel infirmari, vel vituperari poteſt: ſciendum eſt, quoſdam eſſe qui non ſunt ad Eccleſiaſticos ordines admittendi, quod fieri contigit quatuor ex cauſis: aut enim quis promoveri impeditur ratione ſubjectionis, aut ratione delicti jam patrati, aut ſuſpicione futuri lapſûs, aut ob corporis læſionem.

¶ *Servus & libertus non poſſunt ordinari, & ſervus ordinatus ſciente domino fit ex hoc liber & ingenuus.* h. d.

RAtione ſubjectionis *g* promoveri impediuntur ſervi: eos enim, niſi à dominis libertatem conſecuti fuerint, nullo debet ordine Epiſcopus inſignire: liber enim eſſe debet, qui divinæ aggregandus eſt militiæ Quapropter non ſolùm ſervi, ſed nec qui retento obſequio

a *Can. tales. diſt. 23.* b *Extr. de ſcrutinio in ord. faciend.* c *Can. 2. & can. Epiſcopi. diſt. 24.* d *Can. quando Epiſcopus. d. diſt. 24.* e *Can. ad hæc nos. verſ. & hoc idem. extr. de offic. Archid.* f *Can. quando Epiſcopus. §. ipſi autem. diſtinct. 24.* g *d. can. quando Epiſcopus. §. igitur.* h *C. 1, 2, & 3. extr. de temp. ordin.* i *C. dilectus filius. extr. de temp. ord.* k *C. pen. eod. tit.* l *C. literas. extrà, de temp. ord.* m *De eod. extr. de temp. ord.*

a *C. 1. diſt. 52. & c. unic. de Cleric. per ſalt. prom.* b *Cap. 1. & ſeq. extr. de eo qui fur. ordin. ſuſc.* c *Cap. 1. & ſeq. extr. de Cler. non ord. miniſtr.* d *Can. 1. extr. de Presbyter. non baptiz.* e *Gloſſ. 2. d. c. 1.* f *C. 1. extr. de ord. ab Epiſc.* g *C. 1. & ſeq. extr. de ſervis non ordin.*

manus

manumiſſi ſunt, cùm adhuc ſervitutem quandam ſervire videantur, ſunt ad Clericatûs ordinem promovendi: quòd ſi contrà factum fuerit, tam ordinantis, quàm ejus qui ſacro præcinctus eſt cingulo, Canonicis pœnis coërcenda eſt audacia. Si tamen ſervus ſciente domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit & ingenuus.

¶ *Manumiſſus ab Eccleſia, ut eidem ſerviat in divinis, non poteſt ſe transferre ad aliam Eccleſiam: ſecus ſi ſimpliciter fuerit manumiſſus.* h. d.

QUòd ſi *a* quis Eccleſiæ ſervili conditione obnoxius, ab eadem manumittatur, ut inſignitus ordine clericali in eâ perpetuò ſerviat in divinis, liber factus & ordinatus, ad aliam ſe transferre non poterit, ſed ſi abſolutè manumiſſus fuerit, ad aliam tranſeundi non erit licentia deneganda.

¶ *Monachi non ordinantur, niſi de licentia Abbatis.*

MOnachi *b* quoque, niſi de ſui fuerint Abbatis voluntate præpoſiti, ad Eccleſiaſtica non ſunt officia promovendi.

¶ *Licentia conceſſa à ſuperiore religioſo, ut poſſit conſentire proviſioni de ſe factæ, non valet.* h. d.

STrictiùs *c* adhuc agitur cum religioſis, non ſolùm circa ordines, ſed etiam circa electionem, vel proviſionem quamlibet: ſi cui enim à ſuperiore ſuo licentia concedatur, ut electioni, vel proviſioni, ſi quam de ipſo fieri contigerit, ſuum accommodare poſſit conſenſum, quia ambitionis vitio viam parat talis licentia, nullius firmitatis exiſtet.

¶ *Non poteſt quis ab extraneo Epiſcopo ordinari, niſi de licentia ſui ordinarii: quam concedere poterit etiam Vicarius & Capitulum, ſi ſedes vacet, vel quia adminiſtrat.* h. d.

PAri *d* ratione conſtitutum eſt, ne quis alienæ diœceſis virum præter proprii ſuperioris licentiam ordinare audeat: quam tamen Epiſcopo in remotis agente, dare poterit ipſius in ſpiritualibus Vicarius generalis, vel ſede vacante Capitulum, ſeu is ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere.

¶ *Itali Epiſcopi non debent ordinare Ultramontanum, niſi de licentia Papæ, vel ſui ordinarii.* h. d.

ET *e* hoc quidem non ſolùm obtinet Italis ordinari flagitantibus, verùm etiam exteris. Etenim illos nullus Italicus Epiſcopus ordinare debet, niſi vel à ſummo Pontifice ſpecialem habeat licentiam: vel ab Epiſcopo, in cujus diœceſi traxerit originem ordinandus, vel in cujus diœceſi beneficiatus exiſtit, per ejus patentes literas cauſam rationabilem continentes, quare ipſum nolit vel nequeat ordinare: & ii qui contravenerint, cenſuris canonicis coërcentur, prout latiùs ex Clementis IV. conſtitutione apparet.

¶ *Homicida voluntarius non poteſt promoveri, & promotus eſt deponendus: ſecùs de neceſſario.* h. d.

PAtrati delicti ratione qui ordinari prohibetur, ut cùm homicidium, aut aliud capitale crimen *f* facto, aut præcepto, aut conſilio perpetraverit: & per ſurreptionem promotus, dejiciendus erit, dicente Domino, *Si quis per induſtriam g aut per inſidias hominem occiderit, ab altari meo evelles eum.* De eo itaque homicida intelligendum eſt, qui voluntate committit homicidium. Cæterùm ſi qui neceſſitate maximâ arctati, effugere nullo pacto valentes, homicidium admiſerint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt.

¶ *Fortuitum homicidium commiſſum, dum dabatur opera rei illicitæ, impedit quem promoveri.* h. d.

QUòd ſi neque voluntarium fuerit, neque neceſſarium, ſed fortuitum, diſtinguendum eſt, num is cujus occaſione perpetratum fuerit, illicitæ rei daret operam, an licitæ. Si illicitæ rei *a* dans operam, ut putà, vetito ludo incumbens, caſu homicidium perpetraverit, vel bello etiam contra infideles ſeſe immiſcens, volens Chriſtiani nominis hoſtem interfecerit, nec *b* ad ſacros ordines promovendus eſt, & promotus non ſolùm ad ſuperiores aſcendere prohibendus eſt, verùm etiam in ſuo miniſtrare: planè *c* ex diſpenſatione in inferiore miniſtrare ſuſtinendus erit.

¶ *Si dans operam rei licitæ, ex negligentia homicidium commiſit, irregularitatem incurrit: ſecùs, ſi non ex negligentia, ſed mero caſu.* h. d.

SEd *d* & ſi licitæ rei opera dabatur, nec tamen debitam quis operi ſuo adhibuit diligentiam, ex quo homicidium ſequutum eſt, ab omni miniſterio altaris excludendus erit: quod in eo reſponſum eſt, qui puerum *e* intuitu diſciplinæ ita percuſſit, ut ex percuſſione expiraverit, vel ex ea in aliam infirmitatem incidit, ex qua compertum fuit expiràſſe. Præceptoris enim nimia ſævitia culpæ aſſignatur. Diverſum ſtatuitur, ſi nulla culpa ſubſit: ut in eo accidit, quo campanas *f* pulſante, ut ſigno dato conveniret populus ad divina, tintinabulum cadens, ita ſubjectum puerum percuſſit, ut ex vulnere deceſſerit: nam cùm is culpæ penitùs expers fuerit, nullam incurriſſe noſcitur irregularitatem, etiamſi de homicidio veniam poſtulaverit. Bonarum enim mentium eſt ibi etiam culpas agnoſcere, ubi culpa non eſt.

¶ *Infantes, furioſi, dormientes ex commiſſo homicidio non incurrunt irregularitatem.* h. d.

IDem *g* conſtitutum eſt de infantibus, furioſis, & de dormientibus, qui ſi hominem mutilent, vel occidant, nullam ex hoc irregularitatem contrahunt.

¶ *Clerici facientes querelam de ſuis malefactoribus, non fiant irregulares, etiamſi Judex mortem illis inferat.* h. d.

IDem & de Clericis *h* qui de injuriis ſibi illatis apud Judicem conqueruntur, proteſtantes quòd ad vindictam, ſeu ſanguinis pœnam non intendunt. Nam ſi Judex juſtitiâ exigente mortem delinquentibus inferat, accuſatoribus imputari non debet: alioqui ſi propter hujuſmodi metum, quia ſcilicet Judex ad pœnam ſanguinis poſſet procedere, ſic conqueri non auderent, daretur pleriſque materia trucidandi eos, & ipſorum bona paſſim invadendi.

¶ *Publicè pœnitentes non poſſunt promoveri, poſſunt tamen ex neceſſitate deputari in aliquo minorum ordinum.* h. d.

POEnitentes *i* quoque tam ad ſacros ordines, quàm etiam infimos promoveri non debent: quod utique non de omni pœnitente intelligendum eſt, ſed de eo tantùm, quem publicè ac ſolenniter pœnituit: quæ pœnitentia ſemel tantùm in Eccleſia conceditur *k*. Placuit tamen Toletano Concilio *l*, ſi neceſſitas aut uſus exegerit, inter Oſtiarios, vel Lectores hujuſmodi pœnitentes poſſe collocari.

¶ *Qui exercuerunt officia ſecularia, ſi honeſti ſunt, poſt reddita ratiocinia poſſunt ordinari: ſecùs eſt de uſurariis.* h. d.

IIs *m* illi ſimiles ſunt, qui negotiis & officiis ſecularibus ſerviunt: quorum tamen vita ſi poſt depoſita onera, & reddita ratiocinia deprehenſa fuerit inculpata, omnibus poſſunt muneribus honeſtari. Quòd ſi quis uſuras *n*, dum negotiaretur, exercuiſſe compertus fuerit, non ſolùm ordinandus non eſt, verùm etiam ordina-

a *C. eò libentiùs. extr. de ſer. non ordin.* b *canon. 1. diſt. 58. ad aures. extrà de temp. ordin.* c *Clem. fin. de elect.* d *c. 2. & ſeq. de temp. ord. in 6.* e *cap. 1. de temp. ord. in 6.* f *can. quis viduam. 50. diſt. & per totum. & extr. de homicid.* g *c. 1. extr. de homic.*

a *Continebatur. extrà, de homic.* b *can. Clericum qui. & canon. ſeq. diſt. 50.* c *d. c. continebatur. in fin.* d *c. continebatur. extrà, de homicid.* e *can. Preſbyterum, extrà, de homicid.* f *c. Joannes ſacerdos. d. tit. de homicid.* g *Clem. I. de homicid.* h *c. 2. de homicid. in 6.* i *canon. canones apud d. 50.* k *can. ſi quis poſt. §. poteſt. d. diſt. 50.* l *can. placuit. d. diſt. 50.* m *c. unic. extra, de obligation. ad ration. ordin. vel non.* n *canon, 2. diſt. 33.*

tus deponendus *a*. Mens enim avida, nec abſtinere novit vetitis, nec gaudere conceſſis. *b*

¶ *Simoniaci, ſeditioſi, & injuriarum ultores ordinari non poſſunt.* h. d.

IDem ſtatuendum eſt de eo, qui quaſi dona Dei empturus, pecuniam ad imitationem Simonis *c* obtulerit. Idem & de ſeditioſis *d*, & his qui propriarum injuriarum pertinaces fuerint ultores.

¶ *Fur occultus poteſt poſt reſtitutionem & pœnitentiam ad ſacros ordines promoveri.* h. d.

DE *e* fure, an ad ſacros ordines promoveri poſſit, quæri poteſt: & ſi quidem ſponte furtum confeſſus, damnũ paſſo ſatisfecerit, & pœnitentiam peregerit, ſi alioqui idoneus fuerit, nec ſuper furto manifeſtâ reſperſus ſit infamiâ, ad ſacros ordines proculdubiò promoveri poterit.

¶ *Baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizati nunquam ordinantur.* h. d.

SEd etſi nullum quis delictum perpetrâſſe deprehendatur, quod illum à ſacris excludere valeat miniſteriis, adhuc tamen ſi vel de fide ejus, vel continentia ſuſpicio ſit, promovendus non erit. Ut ecce, ſi quis in ægritudine *f* conſtitutus, baptizatus fuerit, quia fides ejus non ex voluntate, ſed ex neceſſitate videtur eſſe, Presbyter ordinari non debet: niſi fortè poſtea ipſius ſtudium & fides emicuerit, aut hominum raritas hoc exegerit. Scienter autem rebaptizatis *g*, ut ad Clericatûs gradum promoveantur, permittendum non erit.

¶ *Filii Presbyterorum non poſſunt ordinari, niſi fiant regulares vel Monachi, vel niſi ſint nati ex legitimo matrimonio, vel ſint valdè morati.* h. d.

PResbyterorum *h* quoque filii à ſacris miniſteriis arcendi ſunt, niſi aut Monachi fiant, vel in congregatione Canonica regulariter viventes, religioſè probati fuerint converſari. Sed hoc *i* de iis intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia hæreditariâ ſucceſſione deſcendunt: unde ſi vel ex legitimo nati ſunt matrimonio *k*, vel morum honeſtas eos commendabiles fecerit exemplis & auctoritatibus, non ſolùm Sacerdotes fieri poſſunt, ſed etiam ſummi Sacerdotes.

¶ *Bigamus, & qui uxorem duxit viduam, ejectam, vel meretricem, ordinari non poſſunt.* h. d.

ITem *l* repellendi ſunt bigamus, & qui viduam, vel ejectam, vel meretricem, vel ancillam uxorem duxerit. Vidua eſt, cujus cognitæ maritus mortuus eſt. Unde *m* is qui ab alio quidem ductam, ſed minimè cognitam duxit uxorem, propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoveri, cùm neuter carnem ſuam diviſerit in plures. Ejecta eſt, quæ vivente marito ejicitur. Meretrix, quæ multorum libidini paret, & cujus turpitudo publicè venalis eſt. Quod non de iis intelligendum eſt, qui tales adhuc uxores retinent (nam in iis alia ratio eſt, quia ſcilicet conjugati non poſſunt in ſacris eſſe conſtituti) ſed de iis, quorum uxores defunctæ ſunt.

¶ *Bigamus eſt, qui duas duxit uxores, & qui ſecundas nuptias tantùm de facto contraxit, reputatur bigamus. Item, ſi cum vidua de facto contraxit.* h. d.

EST autem bigamus *n*, qui duas habuit uxores, ſive baptizatus ambas, ſive etiam ante baptiſmum, alteram. Si *o* quis tamen Laicus primam duxerit, in ſacris conſtitutus alteram, an ſit inter bigamos reputandus, hæſitatum eſt. Ex facto autem reſponſum eſt, hunc quidem nec bigamum eſſe, nec maritum viduæ: quia tamen, quantùm in ipſo fuit, ſecundas nuptias contraxit, & viduam duxit, tanquam de bigamo fore conſtituendum.

¶ *Fornicatus cum pluribus concubinis, non incurrit irregularitatem bigamiæ.* h. d.

ALiud Juris eſt de concubinis *a*, quas ſi plures quis habuerit, irregularitatem bigamiæ non incurrit, ſed cum eo tanquam ſimpliciter fornicatus ſit, quoad executionem ſacerdotalis officii, diſpenſari poterit.

¶ *Corpore vitiatus, niſi modica ſit læſio, ordinari non poteſt.* h. d.

CAvenda ſunt autem iis, qui Eccleſiaſticis mancipandi ſunt officiis, non ſolùm animi, verùm etiam corporis vitia. Unde aliquâ parte *b* læſi ad ſacerdotium aſcendere non valent. Hoc tamen tunc obtinet, cùm evidens & notabilis eſt læſio: cæterùm, ſi modica ſit *c*, utputà, qui exiguam partem digiti, vel unguem nolentes amiſerint, ita ut ſine ſcandalo poſſint celebrare, à Sacerdotio repellendi non erunt.

¶ *Abſciſſi ex neceſſitate promoveri poſſunt, ſecùs, ſi ex voluntate.* h. d.

IDem Juris eſt *d* de eo, cui vel vi, vel in cunabulis, vel de Medicorum conſilio metu imminentis periculi virilia fuerint amputata: quòd ſi volentes, & carnali vitio repugnare fortè cupientes, ſeipſos abſciderint, quia ſui homicidæ ſunt, ad Clerum pervenire non poſſunt *e*. Corpore enim vitiati, non caſu, ſed propriâ voluntate ſunt intelligendi *f*: & ſicut in illis veniam caſus impetrat, ita vindictam in iis voluntas poſtulat.

¶ *Oculo privatus indiſtinctè promoveri non poteſt, licèt retineat ordines: ſecùs ſi poſteà talis privatio contingat.*

HÆc autem diſtinctio non in omnibus membris ſibi locum vendicat. Cui enim oculum *g* abſtulit caſus, licèt voluntas deſit, ſacerdotium tamen conſequi non poteſt. Cæterùm ſi ſacerdotali in ordine conſtituto tale quid acciderit, quod olim integer acceperit, non admittet.

¶ *Olim furioſus, vel aliter vexatus, non poteſt ordinari. Clerici qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non poſſunt ad ulteriores ordines promoveri.* h. d.

IS *h* quoque, qui in furorem aliquando verſus inſanivit, aut quolibet modo vexationis incurſibus effertur, aut quod propè furorem accidit, in ſcenâ luſerit, vel afflictione diabolicâ vexatus fuerit, ordinari non poterit. Clerici etiam *i*, qui in adoleſcentia à dæmonibus cognoſcuntur obſeſſi, ad ſuperiorem gradum aſcendere non poſſunt.

DE PRÆBENDIS, ET ALIIS BENEFICIIS.

TITULUS XXVI.

¶ *Connexa & dependentia ſunt ſimul tractanda.* h. d.

POſt hæc videamus de Præbendis, & illarum conceſſione: quæ pars Juris extra propoſitam quidem materiam fortaſsè videri poterit: loquimur enim in præſenti de Jure perſonarum. Sed cùm ſuprà de dignitatibus Eccleſiaſticis, quibus præbendæ videntur annexæ, locuti fuerimus, non ſine cauſa, ſequenti loco poteſt hæc Juris materia tractari.

¶ *Qui in altari laborat, de altari debet & vivere.* h. d.

PRæbenda nihil eſt aliud, quàm Jus percipiendi proventus Eccleſiaſticos, tanquam uni de collegio competens, & ex canonia procedens. Cùm enim, ut lex divina præcipit *k*, qui altari ſervit, de altari debeat & vivere: dignum eſt, ut qui divinis aſcribuntur obſequiis, Eccleſiæ ſubſtententur ſtipendiis. Et ideò inſtitutum olim fuerat *l*, ut ordinationes eorum, qui ſine certo titulo

a *C. ſi quis Clericorum. d. 47.* b *c. virum. in fin. d. d. 47.* c *c. 2. in fin. d. 33. & 1. q. 1. per totum.* d *C. ſeditionarios. d. 46.* e *C. ex literis. extr. de furt.* f *c. 1. & ſeq. d. 57.* g *c. confirmandum eſt in fin. d. 50.* h *c. 1. d. 56. & c. 1. extr. de fil. Presbyt.* i *d. c. 1. §. ſed hoc. d. 56.* k *c. ad hæc. extr. de filiis Presb.* l *c. pœnitentibus. & ſeq. & c. ſi quis viduam. d. 33. cap. 1. & 3. per totum tit. extr. de bigam.* m *c. debitum. extr. de bigam. in fin.* n *gl. pen. c. pen. diſt. 26.* o *c. nuper. & c. fin. extr. de bigam.*

a *C. pen. extr. de bigam.* b *diſt. 55. in ſum. & per totum.* c *c. 1. & fin. ext. de corpore vit.* d *can. ſi quis à Medicis. cum duobus ſeq. diſt. 55. c. 3. & 6. de corp. vitiat.* e *can. ſi quis abſciderit. d. diſt. 55.* f *can. pœnitentis. §. corp. d. diſt. 55.* g *can. fin. diſt. 55.* h *can. 2. & 3. diſt. 33.* i *can. Clerici. d. diſt. 33.* k *can. cùm ſecundum. extr. eod. tit.* l *can. 1. diſt. 70.*

ordinati

ordinati eſſent, in injuriam ordinantium inanes eſſent. Paulatim tamen benigniùs agi cœptum. Conſtitutum eſt enim *a*, ut, ſi Epiſcopus aliquem ſine certo titulo, unde vitæ neceſſaria percipiat, ordinaverit, tamdiu ipſe aut ejus ſucceſſor, ordinato neceſſaria ſubminiſtret, donec ei in aliqua Eccleſia convenientia clericalis militiæ ſtipendia aſſignentur.

¶ Mandatum ſuſcipiens de ordinibus conferendis certis perſonis, non tenetur eiſdem providere de beneficio, ſed mandans: ſecùs, ſi ſit mandatum generale, vel ordinandi licentiam concedens.

QUòd ſi Epiſcopus *b* mandato alterius in aliena diœceſi ordines celebret, diſtinguendum eſt, an de certis perſonis mandatum ſuſceperit, an generale & expreſſo nomine. Primo enim caſu mandans, ſecundo mandatum ſuſcipiens, inopi ordinato vitæ tenebitur neceſſaria miniſtrare. Eis autem, quibus à diœceſano datur licentia, ut à quo voluerint Epiſcopo, ad ſacros ordines promoveri poſſint, ad præmiſſa non qui ordinant, ſed qui licentiam tradant, obligantur: niſi *c* tamen ordinatus de paterna hæreditate vitæ poſſit habere ſubſidium.

¶ Præbendæ conceduntur per collationem, & per inſtitutionem, & ſingulis rebus ſingula ſunt imponenda nomina. h. d.

COnceduntur autem præbendæ vel beneficia duobus modis: per collationem, & per inſtitutionem. Collatio *d* eſt libera quædam præbendæ conceſſio. Inſtitutio eſt præbendalis juris ad præſentationem patroni facta translatio: quæ licèt & ipſa collatio poſſit appellari, commodiùs tamen eſt in præſenti ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui.

DE COLLATIONIBUS.
TITULUS XXVII.

¶ Ex tribus capitibus conferuntur præbendæ, & ordinarium collatorem facit lex vel conſuetudo. h. d.

COnferuntur autem præbendæ vel beneficia aut ab ordinario, aut ex mandato Legati ſedis Apoſtolicæ, aut Pontificio reſcripto. Ordinarius collator is eſt, quem aut conſuetudo approbavit, aut Juris deſignavit auctoritas: ut, Epiſcopus, Capitulum.

¶ Si Epiſcopus & Capitulum habeant poteſtatem conferendi conjunctim, non poteſt unus ſine altero, niſi in uno ſubſit impedimentum, conferre: & ſi Epiſcopus poſſit conferre, tamen de conſilio Capituli, etiam quòd ſit impeditus, Capitulum non poteſt ſe in collatione intromittere, niſi Epiſcopus ſit negligens in removendo impedimentum: & mortuo vel abſente eo, cujus conſilio interveniente eſt conferendum, non eſt ob id differenda collatio. h. d.

QUam conferendi poteſtatem Epiſcopus & Capitulum interdum habent comuniter, interdum disjunctim: comuniter *e*, alter ſine altero illam exercere non poterit, niſi vel mortis, vel ſuſpenſionis, vel majoris excommunicationis impedimentum in altero adeſſe contigerit. Cùm *f* verò ad ſolum Epiſcopum cum conſilio ſui Capituli, vel aſſenſu, præbendarum ſpectat collatio, eo defuncto, vel ſuſpenſo, niſi Epiſcopus in petenda relaxatione ſuſpenſionis ſit in mora, Capitulum ſe non poteſt intromittere. Ubi verò *g* collatio ad aliquem cum conſilio Epiſcopi pertinet, ſi quid illi humanitùs contigerit, non erit ob hoc vacantis beneficii collatio differenda. Idem juris eſt Epiſcopo adeò in remotis agente, ut brevi non poſſit illius haberi præſentia: quia in petendi vel expectandi mora vacanti beneficio poſſet iminere periculum.

¶ Si Eccleſia ſteterit vacans per ſex menſes, ad Capitulum beneficium devolvitur. h. d.

EAdem ratione, ubi ad ſolum Epiſcopum ſpectat collatio, ſi per ſex menſes *h* conferre diſtulerit, ad Capitulum devolvitur. Ex contrario, ſi ad ſolum Capitulum pertinuerit, & infra præſcriptum terminum hoc non fecerit, Epiſcopus cum religioſorum virorum conſilio exequetur: quòd ſi omnes fortè neglexerint, Metropolitanus abſque contradictione diſponet.

¶ Regularibus Prælatis non conferentibus intra ſex menſes, fit devolutio ad ordinarium. h. d.

IDem ſtatuitur in regularibus Prælatis: ſi enim quævis beneficia ad illorum diſpoſitionem ſpectantia intra conſtitutum tempus conferre negligant, locorum diœceſani in non exemptis propriâ, in exemptis verò Apoſtolicâ auctoritate eorum negligentiam juxta præſcriptum in Vienenſi conſilio modum ſupplebunt.

¶ Tempus devolutionis currit ſolùm non impeditis, & à die notitiæ. h. d.

TEmpus autem ſex menſium, nec currit legitimè impeditis, & à die notitiæ, non à tempore vacationis erit computandum.

¶ Devolutio non habet locum in Eccleſiâ non numerata, vel quando dignitas eſt ſuppreſſa. h. d.

HÆc *a* autem demùm obtinent, ſi in Eccleſia erat diſtinctio Præbendarum, & certus Canonicorum numerus. Cæterùm, ſi neque diſtinctæ Præbendæ, nec certus ſit Canonicorum numerus, Lateranenſi Concilio de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus locus non erit. Idem etiam obtinet, ſi per Capitulum vacans dignitas legitimè fuerit ſublata.

¶ Sede vacante Capitulum non fungitur vice Epiſcopi in conferendo: & ceſſante causâ, ceſſat & effectus. h. d.

LIcèt autem ob negligentiam Epiſcopi, conferendi poteſtas ad Capitulum devolvatur, ſede tamen vacante *b* in collationibus præbendarũ Epiſcopi vice non fungitur: cùm eo caſu nullius ſuperioris poſſit argui negligentia.

¶ Circa collationem factam poſt devolutionem, diſpenſari poteſt. h. d.

IS *c* quoque, qui nimiùm ceſſando conferendi Jus amiſerit, ſi poſt Jus collationis devolutum, nihilominus viris idoneis de beneficio providere voluerit, quanquam ob temporis lapſum collatio mero jure non teneat, ex diſpenſatione tamen & benignitate tolerari poterit.

¶ Legati miſſi, vel nati vigore ſuæ legationis, non conferunt, niſi ſibi ſpecialiter concedatur: ſecùs eſt in Legatis de latere qui conferunt, & ſine mandato ſpeciali, etiam invito patrono Eccleſiaſtico. h. d.

EX *d* legationis quoque munere conferendi competit facultas, quod tamen non indiſtinctè obtinet: nam ſive miſſi fuerint, ſive ſuarum prætextu Eccleſiarum aliqui legationis ſibi vendicant auctoritatem, ex ipſa legatione nullam habent conferendi poteſtatem, niſi hoc alicui ſpecialiter indultum fuerit. His autem quos Rom. Pontificis latus & comitatus illuſtrat, legatione fungentibꝰ ſine ſpeciali conceſſione, etiam Eccleſiaſtico patrono invito, conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prærogativâ lætantur, ſic eos auctoritate fungi congruit ampliori.

¶ Legatus de latere non confert cathedrales Eccleſias, nec regulares, nec dignitates poſt Pontificalem majores, nec poteſt eodem tempore in eadem Eccleſia plures reſervationes facere. h. d.

SEd tamen nec cathedrales *e*, nec regulares, aut collegiatas Eccleſias, nec Eccleſiarum cathedralium dignitates, ad quas per electionem promoti primum poſt Epiſcopum obtinent locum, veluti Archidiaconatum, ſuæ diſpenſationi aut proviſioni reſervare poſſunt. Nec plures beneficiorum reſervationes eodem tempore, in eadem cathedrali vel collegiata Eccleſia, vel ad ejuſdem collationem pertinentium faciet.

¶ Reſervationes legatorum expirant finitâ legatione. h. d.

ILlæ quoque, quas jure fecerint, dummodo ad beneficiorum jam vacantium collationem non ſit proceſſum,

a *C. Epiſcopus. extr. eod. tit.* b *c. ſi Epiſcopus. eod. tit. in 6. c. ſi Epiſc. in fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. de reg. jur. in 6.* e *c. 1. princ. ne ſede vacant. in 6.* f *d. c. 1. §. cum verò.* g *d. c. 1. ibi verò.* h *c. 2. in fin. extr. de conceſſ. præb.*

a *C. ex parte. extr. de conceſſ. præb.* b *C. 1. extrà, ne ſede vacante.* c *C. literas. extr. de ſupplend. negl. Præl.* d *C. 1. de off. Legat. in 6.* e *C. deliberatione. de off. leg. in 6.*

eo ipſo, quòd illorum finitur legatio, penitùs evaneſcent, nec executores dati ampliùs ea conferre poterunt.

¶ *Taciturnitas habiti beneficii invalidat proviſionem Legati non ordinarii.* h. d.

SEd *a* nec aliter beneficium obtinenti ab Apoſtolicæ ſedis Legato facta collatio valebit, quàm ſi de eo, quod tunc proviſus obtinet, mentio facta ſit ſpecialis, licèt id in aliorum ordinariorum collationibus minimè requiratur.

¶ *Licèt ante acceptionem beneficii quis nullum habeat in eo jus, tamen collator de eo alteri, primo non conſentiente, providere non poteſt: poteſt tamen primo proviſo præfigi terminus ad acceptandum, quo lapſo poterit beneficium alteri conferri, niſi primus etiam lapſo termino acceptaverit.* h. d.

ILlud autem tam in ordinario, quàm etiam in legato ſtatutum eſt, quòd ſi cui beneficium contulerint, licèt is *b*, donec collationem ratam non habuerit, nullum jus in eo acquiſiverit, in perſona tamen alterius, primo non conſentiente, de beneficio non libero ab ipſis facta proviſio non ſubſiſtet: planè notificatâ collatione, & ad conſentiendum termino competenti præſtito, ſi primus non conſenſerit, eo lapſo beneficium liberè, cui viderint expedire, conferre poterunt. Antequam tamen ipſum alii contulerint, non obſtante lapſu termini, ſuum primus collationi poterit accommodare conſenſum.

¶ *Per reſcriptum Apoſtolicum præbenda confertur purè, in diem, & ſub conditione: & pura collatio eſt, cùm alicui ſimpliciter de beneficio providetur.* h. d.

PEr reſcriptum Apoſtolicum mandatur fieri collatio, aut purè, aut adjecto die, aut ſub conditione. Purè, ut cùm mandatur ſimpliciter, ut alicui de beneficio, aut præbendâ provideatur.

¶ *Collatio Apoſtolica in diem facta, accedente decreto irritante, ligat manus ordinarii.* h. d.

DIes adjicitur collationi, ut cùm præbenda confertur, quam quis intra menſem *c*, aut alio tempore à vacationis notitia duxerit acceptandam: quo caſu, cùm temporis appoſitio favorem afferat impetranti, ſi decretum irritans fuerit appoſitum, collatio per ordinarium alteri facta, intra præfixum tempus nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appoſitio, reſervatio, executoris inhibitio, & lis mota, beneficiũ affectum reddunt.

¶ *Publicè notum, præſumitur notum etiam privatis.* h. d.

INterpretamur autem quem prædictæ vacationis habere notitiam, ex quo ipſa vacatio in loco vel Eccleſia hujuſmodi beneficii publicè nota erit. Imputet enim ſibi, ſi hoc caſu, quo de ipſius commodo agitur, id quod per ſe vel per alium ſcire potuerit, ignoraverit.

¶ *Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarii.* h. d.

SUb conditione mandatur fieri collatio, ut cùm *d* alicui, ſi per executoris inquiſitionem repertus fuerit vitæ laudabilis, vel ſi conſenſus acceſſerit capituli, vel alia adjectâ conditione, de beneficio provideri committitur: & eo caſu etiam appoſito irritante decreto, non impletis adhuc conditionibus, vacans beneficium per ordinarium, aut per executorem ad providendum de tali beneficio datum, liberè conferri poterit.

¶ *Obſtat taciturnitas obtenti beneficii, etiam modici, niſi proviſio ſit facta motu proprio.* h. d.

SEd multùm intereſt, motune proprio, an ad alterius petitionem de beneficio provideri mandetur? Si enim proprio motu, longè pinguius erit mandatum: nam etiam de beneficiis, quæ impetrans obtinet, nullâ habitâ mentione, erit hujuſmodi proviſio valida, qualiacunque fuerint beneficia, & in numero quantocunque quæ habebat impetrans, cùm ſibi proviſio facta fuerit. Quòd ſi ad petitionem gratia hujuſmodi facta ſit, quantumcunque modicum beneficium ſcienter taceatur, veluti ſurreptitia non valebit.

¶ *Collatio facta motu proprio, pluribus beneficiis in eadem Eccleſia ſimul vacantibus, intelligitur facta de pinguiori: ſi beneficia ſint æqualia, ad eum ſpectat electio, cui gratia eſt conceſſa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium reſtringitur: ſi ſint æqualia, eligit, qui alias conferebat, & motu proprio tunc cenſetur gratia fieri, cùm id exprimitur.* h. d.

ITem ſi pluribus *a* in aliqua Eccleſia vacantibus dignitatibus vel præbendis, Rom. Pontifex de hac vacatione incertus, dignitatem vel præbendam, ſi qua nulli debita in ipſa vacat Eccleſia, cuiquam motu proprio conferat, fiet interpretatio pleniſſima, & ad illam dignitatem ſeu præbendam erit habenda relatio, quæ inter illas majoris cenſeatur eſſe valoris: quòd ſi forſan æquales ſint, ad eam, quam is, cui confertur, infra decem dies poſt habitam de dicta vacatione notitiam, duxerit eligendam: ſi verò ad petitionem alterius gratia hujuſmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris valoris extitit: & ſi ſit æqualitas, ad eam, quam is, ad quem ipſarum ſpectat collatio, infra dictum tempus elegerit, poſtquam ſibi hujuſmodi gratia erit nota. Motu *b* autem proprio tunc ſolùm gratia fieri cenſetur, cùm hoc expreſsè cautum fuerit.

¶ *Solus Papa tribuit jus in beneficiis vacaturis.* h. d.

SEd ſive motu proprio, ſive ad alterius petitionem per reſcriptum Apoſtolicum fiat proviſio, cæteris longè præſtat. Nam cùm ex Lateranenſi Concilio miniſteria & beneficia Eccleſiæ tribui aut promitti non debeant, antequam vacent, Romanus Pontifex etiam in ipſis jus poteſt tribuere vacaturis.

¶ *Ponit gradus quoſdam circa poteſtatem conferendi inter ordinarium Legatum & ſummum Pontificem.* h. d.

EST ergo inter ordinarium Legatum, ac ſummum Pontificem circa collationis poteſtatem, quaſi per gradus aſcenſus quidam. Nam ad Epiſcopum *c* omnium quidem baſilicarum, quæ in ejus territorio poſita ſunt, collatio regulariter pertinet: vacaturam tamen præbendam ſuæ diſpoſitioni reſervare non poteſt, & longè minùs in eadem alicui jus tribuere. Legatus autem non modò vacantes intra ſuæ legationis terminos Eccleſias conferre, verùm etiam vacaturas (juxta ea quæ ſuprà diximus) reſervare poterit, licèt eidem in vacaturis alicujus jus tribuendi nulla ſit facultas. At Apoſtolicus & ubique vacantes donare, & vacaturas ſuæ proviſioni reſervare *d*, & in vacaturis jus tribuere poteſt, cùm in ipſo plenitudo reſideat poteſtatis.

¶ *Si Clericus, cùm mandatur provideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit poſteà aliam petere, niſi fuerit in Canonicum receptus.* h. d.

QUo *e* tamen caſu ſummus Pontifex de vacatura præbenda alicui provideri mandat, ſi is, in cujus gratiam mandatum obtentum eſt, præbendam, quando vacat, negligenter omittit, non poterit poſtmodùm prætextu dicti mandati, niſi anteà in Canonicum fuerit receptus, aliam in ipſa Eccleſia vacaturam petere.

¶ *Habens expectativam, poteſt acceptare beneficium vacaturum primum, vel ſecundum, vel alterius, certum tamen acceptare non poteſt.* h. d.

POterit *f* tamen is, cui certis ſuper hoc executoribus deputatis ab Apoſtolica ſede hujuſmodi gratia conceſſa fuerit, non ſolùm primum in genere vacaturum beneficium vel præbendam: verùm etiam, ſi rationabilis cauſa ſubſit, ſecundum & ulterius acceptare: certum tamen & expreſſum, priuſquam vacet, acceptare non poterit, ne captandæ alienæ mortis occaſio ex benignitate gratia-

---

a *Canon. fin. de off. legat. in 6.* b *C. ſi tibi. de præbend. in 6.* c *Clem. unic. §. ſecus. de conceſſ. præb.* d *d. Clem. uni. in princip. d. conceſſ. præben.*

a *C. ſi plurib. de præb. in 6.* b *C. ſi motu. in fin. eod. tit. in 6.* c *C. omnes baſilicæ. 16. q. 7.* d *C. 2. in gl. de præb. in 6.* e *C. ſi Clericus. de præb. in 6.* f *C. ne captandæ. de conceſſ. præb. in 6.*

gratiarũ ſedis Apoſtolicæ tribuatur: quòd ſi de certo acceptatio ſecuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, ut Bonifac. conſtitutionis tenore latiùs continetur.

¶ *Reſcripto Apoſtolico diſpenſatur ſuper pluralitate beneficiorum, maximè circa literatas perſonas.* h. d.

INde *a* etiam licet beneficiatæ perſonæ de alio beneficio, niſi primò illud, quod obtinet, omninò dimittat, provideri non poſſit, niſi aut Cardinales ſint, aut Regum filii: per tale tamen reſcriptum, maximè circa literatas perſonas, ſuper hac pluralitate diſpenſari poterit.

¶ *Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non conſtat, primò poſſeſſor, deinde major prærogativa præfertur.* h. d.

ITem ſi à ſede *b* Apoſtolica, aut legato, & ab ordinario eodem die idem beneficium conferatur, & quæ fuerit primò facta collatio, non appareat, nemine poſſidente, is erit cæteris præferendus, cujus conferens ampliore gaudet prærogativâ. Hâc *c* ratione & ii, qui in aliqua Eccleſia in Canonicos ſunt recepti, debent in præbendarum aſſecutione cæteris, ſive legatorum, ſive aliorum quorumcunque auctoritate anteà fuerint admiſſi, anteferri.

¶ *Qui dicatur receptus auctoritate Apoſtolicâ.* h. d.

AUctoritate *d* autem Apoſtolicâ receptus & is intelligitur, qui legati, vel alterius mandato, cui ſpecialiter in ea re auctoritas Apoſtolica conceſſa fuerit, recipitur. Sed & ſi mandatum legati ratum habeat *e* Rom. Pontifex, atque id auctoritate ſuâ muniat, ex eo receptus non Legati ſed Apoſtolicâ intelligitur auctoritate receptus? atque ideo eſt in aſſecutione præbendæ omnibus poſt eum receptis in Eccleſia dicta præferendus.

¶ *Expreſſio ejus quòd tacitè ineſt, nihil operatur, niſi per alium modum, quàm quo tacitè ineſt, fuerit facta expreſſio.* h. d.

ALiud juris eſt, ſi iis, ad quos aliàs pertinet Canonicorum receptio, facultas concedatur ab Apoſtolico, ut aliquem recipiant in Canonicum ejuſdem Eccleſiæ, ordinationibus fortè certum numerum Canonicorum præfigentibus non obſtantibus: hoc enim caſu non Apoſtolicâ, ſed recipientium cenſetur auctoritate receptus, niſi quòd cùm auctoritate Apoſtolicâ recipiant, in literis caveatur expreſsè. Quòd ſi ad eos aliàs talis receptio non pertinebat, Apoſtolicâ dicetur auctoritate receptus. Aliàs verò, ſi literæ impetratæ certi numeri Canonicorum nullam fecerint mentionem, quod illarum occaſione factum fuerit, nullam obtinebit firmitatem.

¶ *Papa nõ onerat aliquẽ plurib. proviſionib. niſi id exprimat.* h. d.

ILlud etiam omittendum non eſt, non ſolere Apoſtolicum eundem collatorem pluribus onerare proviſionibus, niſi id velle ſe ſuis literis expreſsè fuerit complexus.

¶ *Mandati Apoſtolici fines ſunt diligenter cuſtodiendi, nec extenduntur, niſi ad caſus expreſſos, etiam de conſenſu, & in præjudicium proviſi.* h. d.

SUnt *f* autẽ Apoſtolici mandati fines diligenter cuſtodiendi, ideoq; non debent ad caſus alios, quàm expreſſos, extendi. Unde cùm injungitur, ut alicui de præbenda certi valoris provideatur, in præbenda minoris valoris, etiam impetrante volente, mandatũ impleri non poterit.

¶ *Mandatum faciens mentionem de collatione, non poteſt trahi ad præſentationem, vel in inſtitutionem.* h. d.

IDem *g* obſervari oportet, ſi cui de beneficio, quod ad alicujꝰ collationẽ ſpectat, provideri mandatur: hoc enim caſu de eo quod ad ejuſdẽ præſentationẽ, vel inſtitutionẽ pertinet, provideri minimè poterit, nec etiam è converſo.

¶ *Caſus reſignationis non includitur, nec verificatur in caſu mortis.* h. d.

EOdem ſpectat *h*, ſi quis ab Apoſtolica ſede mandatũ ſuſcipiat, ut ab aliquo beneficii reſignatione receptâ, idem beneficiũ alteri conferat. Si enim is, qui reſignaturus erat, reb. eximatur humanis, mandato locus nõ erit, cùm non per reſignationem vacaverit, ſed per mortem.

¶ *Caſus futuræ vacat. non verificatur in caſu novæ creationis.* h. d.

IDem obtinet, ſi literæ Apoſtolicæ ſuper conferendo beneficio proximè vacaturo fuerint impetratæ. Nam ad illud, quod poſt illarum impetrationem fuerit creatum, non extenditur.

¶ *Appellatione beneficii non venit penſio.* h. d.

ET *a* ſi quis literas ſuper obtinendis beneficiis uſque ad certam ſummam impetraverit, eidem non in penſione, ſed in beneficiis Eccleſiaſticis erit providendum, niſi de penſione in literis mentio habeatur.

¶ *Diſpoſitio regulariter reſtringitur ad tempus præſens, & mentio potentiæ intelligitur de præſenti.* h. d.

EOdem etiam ſpectat, quòd ſi de conferendo *b* alicui beneficio ad Epiſcopi collationem ſpectante reſcribatur, illud ei conferre non poterit, cujus collatio ex negligentia ipſius Epiſcopi ad ejuſdem Capitulum devoluta fuit: quanquam ex contrario de eo cujus ad Epiſc. ex Capituli, vel alterius cujuſcunque, ſive ad ſedem Apoſt. ex ipſius Epiſc. vel aliorum in hoc eidem ſuccedentiũ negligentia collatio fuerit devoluta, hoc caſu provideri poterit.

¶ *Mandatum Apoſtolicum reſtrictionem recipit ex perſona proviſi.* h. d.

INterdum tamen, licèt mandatum generale ſit, ex perſona impetrantis recipit reſtrictionem: ut ſi cui *c* de præbenda proximè vacatura ſimpliciter provideri mandatur: nam ſi talis nondum in ea ætate exiſtat, ut ad ſacerdotium promoveri poſſit, ſacerdotalis ſibi præbenda conferri non poterit.

¶ *Ex loco ſumitur reſcripti interpretatio.* h. d.

EX loci quoq; expreſſione reſcripti ſumitur declaratio, & ideò *d*, quanquam ſub nomine Eccleſiarũ civitatis, etiam Eccl. Cathed. comprehendatur, cùm tamen alicui de beneficio mandatur in aliqua Eccleſiarum civitatis vel diœc. provideri, ad Cathedral. Eccleſiam mandatum hujuſmodi non extenditur: ſecùs eſt, ſi in aliqua Eccleſiarũ provincię provideri mandatur: tunc enim & Metropolitana & cæterę Cathedral. Eccleſię tali mandato includuntur.

¶ *Ordo ſcripturæ declarat mandatum.* h. d.

EX ordine *e* quoque ſcripturæ reſcripti interpretatio ſumitur, veluti cùm Joanni de beneficio ad collationem ſuam vel Pauli pertinente, ut alicui provideat, mandatur. Nam ſi plura ſimul beneficia vacare contigerit ad utriuſque collationem ſeparatim ſpectantia, tunc ordo ſcripturæ ſervandus eſt, & de illo beneficio providendum erit, quod ad Joannem noſcitur pertinere.

¶ *Cùm mandatur provideri de beneficio ſpectante ad proviſionem plurium, intelligitur conjunctim.* h. d.

SI verò *f* de beneficio ad aliquorum collationem, vel præſentationem ſpectante, non adjecto communiter vel diviſim, proviſio injungitur facienda, in beneficio quod ad collationem vel præſentationem alterius tantùm pertinet, adimpleri non poterit.

¶ *Ex inſertione cauſæ elicitur interpretatio reſcripti.* h. d.

ITem inſertio cauſæ declarat reſcriptum: ſicut accidit *g*, cùm Clerico nullum beneficium obtinenti, ob paupertatem per Epiſcopum de beneficio provideri mandatur. Nam ſi antequam ei proviſum ſit, beneficium fuerit aſſecutus, ceſſante causâ mandati, provideri ſibi Epiſcopus in poſterum non tenetur.

¶ *Ex ſimplici mandato de providendo, non poteſt provideri obtinenti aliud beneficium, niſi fuerit id expreſſum: quo caſu ſolùm unicum & non curatum beneficium obtinenti provideri poterit: & pluralis locutio reſtringitur ad duo.* h. d.

---

a *C. de multi. ext. de præb. extrav. Joan. uni. eod. tit. & ext. com. execrabilis.* b *c. ſi à ſede. de præbend. in 6.* c *c. hi qui. d. tit. in 6.* d *c. hi qui. de præb. in 6.* e *c. ſi eum ſuper. d. tit. in 6.* f *c. cui de non ſacerdotali. §. idem. de præb. in 6.* g *c. cùm in illis. §. cùm autem. de præb. in 6.* h *c. ſuſceptum. de reſcr. in 6.*

a *C. quamvis. de præb. in 6.* b *c. ſi de beneficio. de præb. in 6.* c *c. ei cui de præb. in 6.* d *c. quamvis. §. quanquam. d. tit. in 6. de præb.* e *c. mandato. de præb. in 6.* f *c. cùm in illis. §. fin. de præb. in 6.* g *c. ſi pauper. de præb. in 6.*

NAm *a* & is, cui conceditur ut idoneo poſſit in ſua vel aliena Eccleſia providere beneficium, aliud obtinenti providere non poteſt, niſi vel primò ille beneficium quod obtinet, omninò dimittat, vel in conceſſionem hujuſmodi ſit expreſſum, quòd etiam beneficiatæ valeat providere perſonæ: quo caſu unicum duntaxat beneficium, atque illud non curatum obtinenti, provideri poterit. Sed ſi conceſſum fuerit, ut providere illi valeat, qui & alia beneficia noſcitur obtinere, hujuſmodi pluralitas debet ſolùm ad duo beneficia non curata reſtringi.

¶ *Mandatum ſimplex de providendo, non extenditur ad beneficium curatum, vel electivum.* h. d.

EX natura quoque & beneficii qualitate Apoſtolicum reſcriptum reſtrictionem recipit: nam ſi de quibuſcunque beneficiis provideri mandatum fuerit, de animarum curâ mentione non habitâ, de iis providendum non erit, quibus hujuſmodi cura noſcitur imminere. Illis quoque, pro quibus ſcribitur, ut de perſonatibus & dignitatibus ad collationem, proviſionem, præſentationem, vel diſpoſitionem pertinentibus quorumcunque provideatur, de iis provideri non poterit, ad quos per electionem præficiendi aſſumuntur.

¶ *Gratia alicui conceſſa, ut providere poſſit perſonis idoneis in certa Eccleſia, perſonis non expreſſis, non expirat re integrâ per obitum concedentis: ſecùs, ſi perſonæ eſſent expreſſæ.* h. d.

ILlud quoque omittendum non eſt, Quòd ſi cui *b* nullâ factâ perſonarum expreſſione ſit gratioſè conceſſa facultas, ut auctoritate Apoſtolicâ aliquibus perſonis idoneis in certa Eccleſia providere poſſit, vel beneficia, quorum collatio eſt ad ſedem Apoſtolicam legitimè devoluta, conferre: hujuſmodi conceſſio etiam re integrâ, per obitum concedentis non expirat: ſecùs ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda eidem ſit data poteſtas, non ob ſuam, ſed ejus, cui providetur, gratiam vel favorem. Illa enim expirat omninò, ſi concedens re integrâ moriatur.

¶ *Mandatarius, cujus non eſt electa induſtria, poteſt alteri mandare.* h. d.

ILlud etiam intereſt. Utrùm, cui ab Apoſtolica ſede proviſio de beneficio in certa Eccleſia, diœceſi, vel provincia certæ perſonæ facienda committatur, an de certa Eccleſia incertæ tamen perſonæ? Primo enim caſu licitè quis vices ſuas alteri committere poterit: ſecundo verò, cùm in eligenda perſona mandatarii electa videatur induſtria, proviſionem ſibi commiſſam alteri demandare non poterit, niſi forma commiſſionis id habeat, ut per ſe, vel per alium hoc expedire valeat.

¶ *Beneficia Eccleſiaſtica debent ſine diminutione conferri.* h. d.

POſtremò illud ſciendum eſt, tam Turonenſi *c* Concilio cautum eſſe, ne præbendæ aliquam ſectionem patiantur: quàm ex Lateranenſi, ne quis conferens beneficium Eccleſiaſticum, partem proventuum ſuis uſibus retinere audeat, cùm ſine ulla debeat diminutione conferri.

DE INSTITUTIONIBUS, ET JURE PATRONATÛS.

TITULUS XXVIII.

¶ *Quando dicatur provideri per Inſtitutionem, quid ſit Jus Patronatûs, & quibus modis conſtituitur.* h. d.

ACcidit autem interdum, ut Prælati liberam de vacantibus beneficiis diſponendi facultatem non habeant: quod tunc evenit, cùm ea vacare contigerit, in quibus aliquis jus obtinet Patronatûs: tunc enim ſtrictè ſumpto vocabulo, non conferre, ſed inſtituere dicentur eos, quibus præſentante patrono providendum erit. Eſt igitur *d* Jus patronatûs, poteſtas præſentandi inſtituendum ad beneficium vacans. Conſtituitur autem tale jus variis modis, Eccleſiæ ædificatione, dotatione, & ſimilibus.

¶ *Ædificans ritè, vel dotans, acquirit jus patronatûs: & eum ſequi debent commoda, quem ſequuntur incommoda.* h. d.

ÆDificatione acquiritur jus patronatûs, cùm quis Eccleſiam de conſenſu diœceſani, juris ordine ſervato, conſtruxit. Dotatione acquiritur, ut cùm is, qui non fundavit, Eccleſiæ pro dote certa bona aſſignavit. Sicut enim in carnali matrimonio ad onera ſuſtinenda, dos aſſignari debet, ita etiam concedenda ſunt Eccleſiæ, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad ſtipendia cuſtodum, & ad cætera ſacræ domui neceſſaria ſufficiant. Inſtitutum eſt igitur, ut quaſi cujuſdam loco remunerationis ad præſentationem patronorum in fundatis vel dotatis Eccleſiis Sacerdotes inſtituantur, nullo profeſſionis vel ſexûs habito diſcrimine.

¶ *Eccleſiaſticus patronus habet ad præſentandum menſes ſex, Laicus quatuor. Eccleſiaſticus non poteſt variare, Laicus poteſt.* h. d.

SUnt tamen inter Eccleſiaſticos & Laicos patronos, pleræque differentiæ. Nam *a* Eccleſiaſtico ad præſentandum ſex menſium conceditur ſpatium, Laico quadrimeſtre tempus datur. Et videtur optimâ ratione inductum, ut longius præfigatur tempus Eccleſiaſticis, quippe *b* quibus ſemel factâ præſentatione, amplius variare minimè licet: quod in Laicis diverſum ſtatuitur.

¶ *Epiſcopus qui inſtituit ſecundo loco præſentatum, in pœnam tenetur providere etiam primo præſentato.* h. d.

SEd ſi Laicus, cui plures præſentandi tributa eſt facultas, primò Joannem inſtituendum offerat, ſecundo loco Paulum utrunque idoneum, Ordinarius autem ſecundo loco præſentatum inſtituat: videamus, an primus appellare valeat? & ſtatutum eſt, de ſecundo factam inſtitutionem infringi non poſſe: Epiſcopum tamen, qui primo loco præſentatum dolo recuſavit admittere, recuſato ut in competenti beneficio provideat, compellendum: ut in eo puniatur, in quo eum deliquiſſe conſtat.

¶ *Legatus de latere poteſt derogare juri patronatûs Eccleſiaſticorum, non Laicorum. Eccleſiaſtico patrono reddenda ratio proventuum patronatæ Eccleſiæ: ſecùs Laico.* h. d.

LEgatus *c* etiam beneficium in præjudicium Eccleſiaſtici patroni, ut ſuprà tetigimus, conferre poteſt: cùm in Laicis diverſùm accidat. Item Eccleſiaſtico patrono de temporalibus rebus ratio debet exhiberi, quod in Laico minimè obtinet.

¶ *Patronus Laicus poteſt deferre ad ſuperiores Clericos, qui dilapidant bona Eccleſiæ, cujus eſt patronus.* h. d.

LIcebit *d* tamen patrono Laico, ſi Sacerdotem ex collatis in Eccleſiam rebus fraudare cognoverit, aut honeſtâ illum conventione compeſcere, aut Epiſcopo vel competenti Judici corrigenda denunciare: quòd ſi talia agere tentet & Epiſcopus, Metropolitano ejus hæc inſinuabit: ſin autem & Metropolitanus talia gerat, Principis hæc auribus (ſi aliter Eccleſiæ conſuli non poſſit) intimare non differet.

¶ *Jus patronatûs tranſmittitur ad quoſcunque hæredes: & plures ſuccedentes uni, habent vocem unius, nec hæres patroni inſtitutum mutare poteſt.* h. d.

SUcceſſione quoque jus patronatûs acquiritur: quod quidem procedit, ſive ſui, ſive extranei, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato ſint hæredes. Plures tamen ab uno ex patronis Eccleſiæ relicti hæredes, vocem duntaxat unius habebunt in præſentatione Rectoris, nec jam inſtitutos mutare poterunt.

¶ *Si patroni in præſentatione non ſint concordes, attenditur major & melior pars.* h. d.

ETſi *e* fortè in plures partes patronorum ſe vota in præſentando diviſerint, ille præficiendus eſt Eccle-

a *C. is cui. de præb. in 6.* b *c. ſi cui nulla. de præb. in 6.* c *C. majoribus. extr. de præb.* d *gl. 1. can. pia mentis. 16. q. 7.*

a *C. un. §. fin. de jur. patron. in 6.* b *c. paſtoralis. extr. d. tit. & d. c. un in gl.* c *c. cum dilectus. extr. de jur. patron.* d *c. filiis vel. 16. q. 7.* e *c. quoniam in. extr. de jur. patr.*

ſiæ,

iæ, qui in majoribus juvatur meritis, & plurium approatur conſenſu.

¶ *Si Eccleſia ob patronorum diſcordiam detrimentum patiatur, poteſt Epiſcopus interdicere divinis.* h. d.

Quod ſi *a* ita ſimultates inter eos ortæ fuerint, ut Sacerdos ſuo ibi officio canonicè fungi non poſſit, ſi liter provideri non poterit, præcipere debet Epiſcopus, ut ibi Miſſarum ſolennia non celebrentur, donec patroni ad concordiam redeant: quod ſi intra quatuor menſes factum non fuerit, tunc ordinet Antiſtes Eccleſiam, ſicut meliùs eam ſecundùm Deum judicaverit ordinandam.

¶ *Epiſcopus poteſt ex cauſa Eccleſiam patronatam ſecundùm certam formam commendare.* h. d.

Quod ſi neceſſarium aut expediens eſſe duxerit, poterit etiam interim Eccleſiam alicui commendare: ita tamen, ut ſi parochialis ſit Eccleſia, nemini commendetur, qui non ſit in ſacerdotio conſtitutus: nec hujuſmodi commenda ultra ſemeſtris temporis ſpatium vires ſuas porriget: nec in unius perſona, niſi unica fieri poterit.

¶ *Epiſcopus in Eccleſia juris patronatûs Laicorum ex cauſa poteſt ponere œconomos, qui colligant fructus erogandos in utilitatem Laicorum.* h. d.

Erit *b* etiam Epiſcopo facultas in Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, ſi vel minùs idonei præſententur, vel alia de cauſa aliquos in eis inſtituere non valeat, œconomos ponere, qui fructus percipere debeant in Eccleſiarum utilitatem erogandos, aut his qui quandoque inſtituentur, fideliter reſervandos.

¶ *Patroni poſſunt convenire de præſentando alternis vicibus, & plures ſimul poſſunt præſentari, ut de ipſis Epiſcopus eligat inſtituendum.* h. d.

Sed *c* ut faciliùs provideatur Eccleſiis, non inconveniens viſum fuit, patronos ipſos inter ſe poſſe liberè convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præſentando: quibus etiam ex eadem cauſa permittitur, ut plures ad vacantem Eccleſiam præſentare valeant, ita ut unus ex eis eligi poſſit per Epiſcopum, & admitti.

¶ *Jus patronatûs donari poteſt, ſed ob donationem non præjudicatur juribus Epiſcopalibus: vendi autem non poteſt, niſi cum univerſitate.* h. d.

Donatione *d* quoque jus patronatûs acquiritur. Ut cùm jus, quod quis in Eccleſiis habet, in aliquem liberaliter confert: quæ ſi fiat Eccleſiæ, aut loco religioſo, quamvis abſque aſſenſu Epiſcopi facta fuerit, efficax eſt cenſenda, ſed per eam Epiſcopalibus Juribus in aliquo non derogatur. Sed ſi quis dato precio *e*, hujuſmodi ſibi jus comparare auſus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis, niſi tale jus cum univerſitate rerum temporalium transferretur.

¶ *Epiſcopus non poteſt ſpernere patroni præſentationem. Patronus non poteſt quem propriâ auctoritate inſtituere, ſub pœna excommunicationis.* h. d.

Quemadmodum autem ad præſentationem patroni, debet Epiſcopus Clericos inſtituere, & quod ſpretis fundatoribus de vacanti Eccleſia diſpoſuerit, erit irritum: ita etiam patronus auctoritatem Epiſcopi negligere non debet. Quòd ſi Laici *f* auſu temerario propriâ auctoritate ad inſtitutionem proceſſerint, tam ipſi anathemate feriendi, quàm etiam perperàm inſtituti Clerici communione ſunt privandi: qui ſi etiam adhuc perſtiterint, à miniſterio Eccleſiaſtico & ordine deponendi erunt.

¶ *Patroni putativi præſentatio tenet.*

Interdum *g* accidit, ut ejus qui patronus non eſt, præſentatio tamen rata ſit habenda. Ut cùm ordinarius ad ejus præſentationem Clericum inſtituit, qui & juris patronatûs erat poſſeſſor, & patronus credebatur: nam ſi poſteà jus patronatûs alius in judicio evicerit, inſtitutus non debet propter hoc ab Eccleſia removeri.

¶ *Nemo poteſt ſeipſum præſentare.* h. d.

Licèt *a* autem patronus alios præſentet, ſeipſum tamen, quanquam Clericus ſit, præſentare non poteſt, quantumvis idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudiis juvetur & meritis: cùm nullus Eccleſiaſticis ſeſe officiis ultrò immiſcere debeat.

¶ *Nemo ſibi beneficium confert, veluti nemo ſe præſentat: nec vacaturi beneficii tenet collatio, aut præſentationi promiſſio.* h. d.

Sunt autem inſtitutiones collationibus in quibuſdam ſimiles, in quibuſdam verò diſſimiles. Similes ſunt, quia quemadmodum is, qui ſeipſum præſentat, inſtituendus non eſt: ita etiam is, ad quem pertinet collatio *b*, ſeipſum non poteſt inſtituere, cùm inter dantem & accipientem diſtinctio debeat eſſe perſonalis. Item quemadmodum vacaturæ præbendæ non tenet regulariter collatio: ita etiam promiſſiones de non vacantibus beneficiis Eccleſiarum, in quibus quis jus obtinet patronatûs, nullo jure ſubſiſtunt.

¶ *Capitulum ſede vacante poteſt inſtituere præſentatos: idem poteſt Vicarius ſine ſpeciali mandato Epiſcopi.* h. d.

Diſſimiles ſunt, quia etſi Capitulum ſede vacante *c* beneficia, quæ ad collationem Epiſcopi pertinent, conferre non poſſit: præſentatos tamen à patronis poteſt, ſi idonei ſint, admittere & inſtituere. Idem obtinet in Vicario: quia licèt ſine ſpeciali conceſſione conferre *d* non poſſit, præſentatos tamen inſtituere *e* minimè prohibetur.

¶ *In Rectorem parochialis Eccleſiæ poteſt præſentari etiam non in ſacris conſtitutus, licèt ſecùs in libera collatione: in qua tamen poteſt diſpenſari cum eo, qui eſt conſtitutus in minoribus.* h. d.

Sunt etiam in eo diſſimiles, quòd in Rectorem parochialis Eccleſiæ, etiam non in ſacris conſtitutus præſentari poteſt, dummodò aliàs ſit idoneus, & infra tempus à jure conſtitutum ad ordines, quos ipſius Eccleſiæ cura requirit, promoveri valeat. Collatio autem fieri non poteſt, niſi in perſona ejus, qui ſaltem ſit in Subdiaconatu conſtitutus: cum his tamen, qui in minoribus ſunt ordinibus conſtituti, ſi tales ſint, qui infra breve tempus poſſint in Presbyteros ordinari, diſpenſari poterit.

¶ *Patronis defertur circa honorem, & vita neceſſaria ſubminiſtranda.* h. d.

Defertur autem patronis non ſolùm circa præſentationem, verùm etiam circa honorem proceſſionis, & circa neceſſarium vitæ ſubſidium. Nam ſi aut ipſi aut illorum filii ad inopiam redacti fuerint, illis erit modeſtè ab Eccleſia ſuccurrendum. *f*

¶ *Jus patronatûs tollitur ceſſione, Collegii conſtitutione, Eccleſiæ deſtructione, delicti perpetratione.* h. d.

Tollitur jus patronatûs ceſſione: ut putà, cùm quis id Eccleſiæ, in qua jus habet hujuſmodi, conferendum duxerit. Item, ſi quis Eccleſiam ſine ſui reſervatione juris collegiatam fieri patiatur. Eò ampliùs conſtat, ſi ædes ſacræ incendio conſumptæ fuerint, vel etiam terræmotu, vel vitio ſuo corruerint, extingui jus patronatûs neceſſe eſt. Sed & ſi patronus auſu nefando Rectorem vel Clericum ipſius Eccleſiæ per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſus fuerit, tam alias pœnas, quàm juris patronatûs amiſſionem ſuſtinere debet. Idem juris eſt, ſi patronus efficiatur hæreticus: cùm enim bona hæreticorum univerſa ſint confiſcanda *g*, meritò cum iſta univerſitate etiam jus patronatûs interibit.

---

a *C. 1. extr. eod. tit.* b *c. cùm vos. extr. de offic. ord.* c *verſic. & ut de jur. patr.* d *c. 1. de jur. patr. in 6.* e *c. quia Clerici. & ſeq. extr. de jur. patr.* f *c. præterea. extr. d. tit.* g *c. conſultationis. extr. d. tit.*

a *C. per noſtras. extr. d. tit.* b *c fin. extr. de inſt.* c *c 2. extr. ne ſed. vac.* d *c. fin. de off. vicar. in 6.* e *c. ex frequentibus. extr. de inſt.* f *c quicunque fidelium. 16. q. 7.* g *c. vergentis. extr. de hæret.*

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

TITULUS XXIX.

Si conferatur beneficium non idoneo ad reſidendum, & proviſus privandus eſt beneficio, & collator conferendi poteſtate. h. d.

DEbent *a* autem hi, quibus Eccleſiaſtica miniſteria ſunt committenda, tales deligi, qui & reſidere in Eccleſia, & curam demandati ſibi officii per ſeipſos valeant exercere: quod ſi aliter actum fuerit, & qui receptus fuerit, quod contra ſacros canones acceperit, amittet: & qui dederit, largiendi poteſtate privabitur.

Qui ſine cauſa non reſidet, poſt monitionem privandus erit: & quæ ſint juſtæ cauſæ non reſidendi. h. d.

SI tamen ab initio idonei ad reſidendum reputati, poſteà Eccleſias, vel præbendas ſibi conceſſas, ſine juſta & neceſſaria cauſa deſerant, ſi moniti & congruo tempore expectati non redierint, eis privari poterunt. Juſtæ non reſidendi cauſæ ſunt: veluti, ſi quis aut Romano Pontifici, aut proprio Epiſcopo obſequium exhibeat. Item, ſi jura, & negotia Eccleſiæ ſuæ fideliter proſequatur, aut ſi, ut ſtudiorum causâ abeſſe poſſit *b*, eſt alicui ſpecialiter indultum, & ſi quæ ſunt aliæ ſimiles.

Ad memoriam juvandam inducit repetitionem. h. d.

HÆc de præbendis & dignitatibus, atque illarum proviſionibus dixiſſe nos ſufficiat. Verùm, quia in hoc tractatu diffuſè immorati ſumus, ut ſequentia præcedentibus meliùs contexamus, quædam in memoriam reducemus. Perſonarum ergo quidam Laici ſunt, quidam Clerici. Rursùs Clericorum quidam ſunt in Sacerdotio conſtituti, quidam in ſacris, licèt non in Sacerdotio, quidam nec in ſacris nec in Sacerdotio. Eorum rursùs, qui in Sacerdotio conſtituti ſunt, quidam ſunt in celſiore gradu, ut Epiſcopi: quidam in inferiore, ut Presbyteri. In ſacris verò dicuntur conſtituti Diaconi & Subdiaconi. Qui verò nec in Sacerdotio, nec in ſacris reperiuntur, ii ſunt, qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti. Cæterùm, quoniam adhuc quidam in Eccleſia ſunt, qui non minùs in Laicatu, quàm in Clericatu conſtituti Domino deſerviunt, ut ſunt Regulares àc Monachi, reſtat, ut de his pauca ſubjiciamus.

DE REGULARIBUS, AC MONACHIS.

TITULUS XXX.

Regulariter valet argumentum à Regulari ad Monachum, & contrà. h. d.

QUoniam verò ſive de Regularibus agendum ſit, ſive de Monachis, eadem ferè jura ſervantur, ne verboſa fiat evagatio, dirigamus ſermonem in perſonas Monachorum, idem etiam intellecturi de Regularibus cæteris. Nam ſi quid in iis propriè ſervetur, ſeparatim oſtendemus.

Ex triplici capite quis fit Monachus, & impubes à patre traditus monaſterio, poſt annum pubertatis poteſt redire ad ſeculum, ſi velit. h. d.

MOnachi *c* fiunt, aut ex paterna devotione, aut ex propria profeſſione, aut ex voti emiſſione. Ex paterna devotione *d* Monachus quis efficitur, cùm pater filios impuberes monaſterio offert. Quo caſu, ſi impuberes ſacram tonſuram vel velamina ſuſceperint, quinto decimo ætatis anno moneri debent & inquiri, utrùm in ipſo habitu permanere cupiant: ſi permanſuros ſe profeſſi fuerint, vel profeſſionem à ſe priùs factam ratam habuerint, ulteriùs pœnitendi locum non habebunt: ſi verò ad ſecularem habitum reverti maluerint, redeundi licentia concedenda erit, quia ſatis inutile eſt, ut coacta ſervitia Domino præſtentur. Quâ etiam ratione conſtitutum eſt, ne quis invitus ordinari debeat.

a C. quia nonnulli. §. cùm igitur. extraord. b c. relatum eod. tit. c c. Monachum. 20. q. 1. d c. illud autem. 20. q. 1.

Si impubes præter parentum voluntatem monaſterium fuerit ingreſſus, poſſunt parentes intra annum reclamare: ſecùs ſi ſit pubes. h. d.

QUod ſi *a* impubes præter parentum voluntatem tonſuram accepit Monachalem, parentes id factum irritare valent: ſed ſi intra annum ad proprium Epiſcopum, vel alium competentem Judicem non reclamaverint, revocare ampliùs non poterunt. Si verò in grandiori ætate adoleſcentes ſervire Deo elegerint, non eſt poteſtas parentibus prohibendi.

Profeſſio eſt duplex, tacita & expreſſa, & poteſt fieri etiam ante annum. h. d.

PRopriâ profeſſione Monachus efficitur quis, aut expreſsè, aut tacitè. Expreſsè, ut ſi quis poſt annum probationis habitum ſuſcipiens Monachalem, regulis monaſterii obſtringi ſe velle profitetur. Si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum *b*, is qui converti deſiderat, habitum recipit, & profeſſionem emittit, Abbate per ſe vel per alium profeſſionem recipiente, regulari obſervantiâ obligatur, & verè Monachus eſt cenſendus.

Ex cauſa poſt annum poteſt profeſſio differri, ut ſi ingreſſus monaſterium ſit incognitus. Et ſervus triennio in monaſterio commoratus, per monachationem ſit liber. h. d.

QUemadmodùm autem diſcretus Abbas ex cauſa ante probationis tempus profeſſionem recipere poteſt, ita ex cauſa interdum proferre. Unde *c* ſi quis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium Monachalis habitus concedendus non erit: ne, ſi fortè poſt annum ſtatim præſtetur, poſteà ſervus, aut aliàs inhabilis ad monaſtertium deprehendatur. Quòd ſi ſervus per triennium in monaſterio commoratus poſteà Monachus effectus fuerit, ex hoc liber etiam efficietur.

Ordinatus ignorante domino, ſi fiat Monachus, ſit liber, aliàs dominus poteſt intra annum recipere ſervum. h. d.

QUinimò *d* ſi priùs ignorante domino ad ſacra miniſteria ordinatus, Monachus fieri elegerit, jugum ſervitutis evadet: aliàs intra unius anni ſpatium domino & ſervilem fortunam probare, & ſervum ſuum recipere licebit.

Prædicatores, Minores, & Mendicantes, non poſſunt profiteri ante lapſum anni, & recipientes profeſſionem puniuntur. h. d.

QUod *e* tamen de facultate recipiendi ante annum profeſſionis dicitur, non eſt perpetuum. Prædicatores enim & Minores, aliique mendicantium ordines, ante annum probationis elapſum, quenquam ad ſui ordinis profeſſionem, vel ſeculi renuntiationem faciendam, recipere non poſſunt. Quòd ſi fortè contrà fecerint, & is qui ſic receptus fuerit, eorundem ordini minimè alligabitur, & receptores à receptione ad profeſſionem quorumlibet ſuſpenſi, tam excommunicationi, quàm aliis pœnis, quæ hujuſmodi regularibus pro culpis infligi ſolent gravioribus ſubjiciendi erunt.

Delatio habitûs tacitam oſtendit profeſſionem, & unuſquiſque debet ſe conformare cum habitu quem gerit. h. d.

TAcitè profitetur quis, cùm idoneis conjecturis apparet *f*, quòd perpetuò vult Domino in religione ſervire, & vitam ducere Monachalem: ut putà, habitum poſt annum retinendo, ubi is novitiis & profeſſis communis & indiſtinctus eſt, vel profeſſorum habitum ſuſcipiendo, ubi is diſtinctus habetur. Unde & Toletano Concilio inductum eſt, ut Clerici, qui ſe fingunt habitu & nomine Monachos, & nō ſunt, corrigantur, & veri Monachi fiant.

Ponit differentiam inter expreſſam & tacitam profeſſionem. hoc dicit.

UTrùm autem quis expreſsè profeſſus fuerit, an tacitè, interdum multùm intereſt. Expreſſa enim pro-

a C. 2. extr. de regul. b c. ad Apoſtolicam. extr. eod. tit. c c. ſi ſervus. d. 54. d c. ſi ſervus. ubi gl. diſt. 54. e c. conſtitutionem. eod. tit. in 6. f c. ſtatuimus. extr. eod. tit.

feſſio,

feſſio, etiam ſeculari habitu non mutato, illi religioni præciſè obligat, quam quis profeſſus fuerit. Tacitè *a* verò facta infra probationis annum, per habitûs, qui profitentibus tantùm datur, ſuſceptionem, non illi ſpecialiter, cujus eſt ſuſceptus habitus, ſed generaliter religioni recipientem obligat, dum tamen legitimæ ſit ætatis, ac ſciens & prudens triduò in ejus habitûs delatione perſeveret.

¶ *Beneficium non vacat per religionis ingreſſum ante profeſſionem, niſi de conſenſu ingreſſi.* h. d.

Et ſi contigerit eum, qui religionem ingreditur, beneficium retinere *b*, intra probationis annum non erit alicui conferendum: ſed interim per alium aſſignatâ ſibi congruâ de proventibus portione, beneficio inſerviendum erit. Si tamen ingreſſi ad id accedat aſſenſus, aut quòd vitam mutare voluerit, liquidò appareat, aut legitimam profeſſionem emiſerit, beneficium alteri liberè conferri poterit.

¶ *Qui vitam regularem vovit, monaſterium ingredi debet, non obſtante quòd fuerit prælaturam conſecutus.* h. d.

Is quoque, qui votum de ingreſſu religionis compos mentis emiſit, ut Monachus fiat, cogendus erit. Uſque adeò enim Deo voti ligat emiſſio, ut etiam ſi quis poſt votum prælaturam fuerit conſecutus, Domino tamen promiſſa reddere ſit compellendus.

¶ *Per votum ſolenne derogatur ſimplici.* h. d.

Illud quæri poteſt: Si quis poſt votum *c* de certa religione intranda emiſſum, aliam religionem etiam laxiorem ingrediatur, & in eadem profiteatur, ibidemne poſſit, voto non obſtante priore, licitè remanere? in qua ſpecie, cùm per ſecundum ſolenne votum priori ſimplici derogari potuerit, reſponſum eſt, poſſe Monachum in ea religione, in qua profeſſus eſt, remanere: eidem tamen pro voto non completo, pœnitentiam imponendam. Eſt autem in propoſito votum ſimplex, quod non eſt aliquâ profeſſione munitum. Solenne verò eſt, quod quis per profeſſionem tacitam vel expreſſam comprobavit.

¶ *Semel factus Monachus, cogitur remanere in monaſterio.* h. d.

Is igitur, qui legitima in ætate conſtitutus, habitum ſemel induit ſponte, religioſum propoſitum ultrò ſuſceptum deſerere non poterit, ſed proprio Abbati obediens, in caſtitate in proprio deget monaſterio.

¶ *Monachus non poteſt aliquid proprium habere, nec contra hoc poteſt Papa diſpenſare.* h. d.

Sed *d* nec aliquid proprium poſſidere debet: & ſi quid habet, totum in continenti reſignabit. Nam abdicatio proprietatis adeò eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere. Et ſi proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, is eſt Chriſtianâ ſepulturâ privandus, & ſepultus exhumandus: prout etiam beatus Gregorius ſe feciſſe narrat.

¶ *Poteſt Monachus tranſire ſolùm in arctiorem religionem: & ſi dubitetur, an ſit arctior, in quam Monachus vult migrare, ſtatur judicio Abbatis.* h. d.

Sed nec temerè Monachus de monaſterio *e* in monaſterium migrare permittendus eſt, niſi monaſterium, ad quod tranſitum facere cupit, diſtrictius exiſtat. Quo *f* caſu, nullo obſtante privilegio, Præfatus Monacho ſine difficultate debet tranſeundi licentiam indulgere, ne videatur propoſitum impedire divinitùs inſpiratum. Quòd ſi fortè probabiliter dubitetur, utrùm quis velit ad ordinem arctiorem tranſire, an ad laxiorem, ex charitate, an ex temeritate, ſuperioris eſt judicium requirendum, ne fortè angelus Sathanæ in lucis Angelum ſe transformet.

¶ *Mendicantes ſolùm in ordinem Carthuſienſium migrare poſſunt.* h. d.

Mendicantibus *a* verò approbatis, qui prætextu arctioris ducendæ vitæ ad monaſterium confugiunt, etiamſi auctoritate Apoſtolicâ fuerint muniti, Clemens Quintus, ſacro approbante Concilio, interdixit ne vocem aut locum in Capitulo talis monaſterii haberent, nevé ad Prioratûs adminiſtrationes, aut quæcunq; officia aſſumi poſſent. Sed noviſſimè *b* Martinus IV. omninò vetuit, Mendicantes ad aliquem monaſticum ordinem, excepto ordine Carthuſienſium, ſine ſpeciali ſedis Apoſtolicæ conceſſione tranſire, tam recipientibus quàm receptis, ipſo facto excommunicationis pœnam incurſuris.

¶ *Abbates debent perquirere fugitivos, & Monachos non poſſunt præeſſe Eccleſiis parochialibus: licèt ſecùs ſit in regularibus.* h. d.

Fugitivos *c* verò debent Abbates ſolicitè perquirere, & ut ad monaſterium & frugem melioris vitæ revertantur, opportunis remediis providere, nec ordinarios qui eorum ſuppleant negligentiam, expectare. Singuli quoque Monachi per villas *d* & oppida non debent diſcurrere, nec per quaſcunque parochiales Eccleſias diſponi: quod in regularibus, cùm regulæ inſerviant laxiori, ſpecialiter cautum non invenitur. Ideoque *e* illis cum minori difficultate parochialibus Eccleſiis præeſſe permittitur.

¶ *Quomodo & qualis ſit eligendus in Abbatem.* h. d.

Ut autem inviolabiliter monaſtica diſciplina cuſtodiatur, de congregatione Monachorum Abbas eligendus eſt *f*, quem ordo vitæ & meritum magis popoſcerit ordinari, ut uni tantùm præſit monaſterio, qui cautus ſit in regimine, humilis, & diſcretus, & cui Monachi cum omni obedientia & devotione ſubjaceant.

¶ *Non profeſſus non poteſt eligi in Abbatem, ſed benè in Epiſcopum.* h. d.

Et præterea cùm in magiſtrum *g* aſſumi non debeat, qui formam diſcipuli non aſſumpſit, nec ſit præficiendus, qui ſubeſſe non novit: Religioſus, qui regularem ordinem antè non fuerit expreſsè profeſſus *h*, in Abbatem, vel ad aliam regularium prælaturam eligi non poterit: quanquam ad Epiſcopalem dignitatem, talis in ſecularibus vel regularibus Eccleſiis eligi minimè prohibeatur.

¶ *Viſitatores creandi, & quid agere debeant.* h. d.

Viſitatores quoque in Capitulo creandi ſunt ſecundùm formam generalis Concilii, qui viſitationis officium exequantur, & omnia, quæ Viennenſi Concilio *i* conſtituta ſunt, fideliter obſervari faciant, & de ſtatu monaſteriorum, & obſervantiis regularibus diligenter inquirant: & tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus corrigant & reforment, quæ viderint corrigenda, & omnia ſecundùm Honorianæ conſtitutionis tenorem proſequantur.

¶ *Non debet quis invenire, vel fundare novam religionem.* h. d.

Noviſſimè *k* ſciendum eſt, generali Concilio ſemel atque iterùm cautum eſſe, ne quis in poſterum novam religionem inveniat: ſed quòd, quicunque ad religionem converti voluerit, unam de probatis aſſumat. Similiter etiam de iis qui religioſam domum de novo fundare voluerint, cautum eſt, ut regulam & inſtitutionem de probatis aſſumant.

a *D. c. non ſolùm. §. facile.* b *c. beneficium. eod. tit. in 6.* c *c. penult. eod. tit. in 6.* d *c. cùm ad monaſterium. extr. de ſtatu Monachor.* e *c. Joannes. extr. eod. tit.* f *c. licèt quibuſdam. extr. eod. tit.*

a *Cl. 1. eod. tit. de reg.* b *extr. 1. communi. de reg.* c *c. fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. extr. de ſtat. Monachor.* e *c. quod Dei. de ſtatu Monach. extr.* f *c. Abbatem. cum duobus ſeq. 18. q. 2.* g *c. cùm in magiſtrum. extr. de elect.* h *can. nullus religioſus. de election. in 6.* i *Clem. 1. eod. tit. de ſtat. Monach.* k *c. fin. extr. de relig. dom.*

FINIS LIBRI PRIMI.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER SECUNDUS.

DE RERUM DIVISIONE, ATQUE ILLARUM ADMINISTRATIONE.

TITULUS PRIMUS.

¶ *Res Eccleſiaſticæ ſunt aut ſpirituales, aut temporales.* hoc dicit.

SUperiore libro de Jure PERSONARUM expoſuimus: modò videamus de REBUS Eccleſiaſticis, illarumque tractatione, & adminiſtratione. Summa rerum Eccleſiaſticarum diviſio in duos articulos deducitur: nam aut ſpirituales ſunt, aut temporales *. Spirituales ſunt, quæ ſpiritui deſerviunt, atque animæ causâ ſunt inſtitutæ: ut Sacramenta Eccleſiæ, altaria, & his ſimilia. Temporales ſunt, quæ non tam ſpiritûs, quàm corporis gratiâ pro Eccleſiaſticis miniſteriis, ſacrorumque miniſtrorum uſu ſunt comparatæ: ut ſunt, prædia, domus, & fructus decimales.

¶ *Res ſpirituales ſunt aut incorporales, aut corporales: & corporales dividuntur in Sacramenta, in res ſacras, ſanctas & religioſas.* h. d.

RUrsùs ſpiritualium quædam ſunt incorporales, quædam verò corporales. Incorporales ſunt, quæ neque tangi, neque ſenſu corporeo percipi poſſunt: quales ſunt, virtutes, & dona Dei, aut quæ in jure conſiſtunt. Corporales ſunt, quæ tangi & humanis ſenſibus percipi poſſunt. Harum autem quædam ſunt Sacramenta, quædam ſacræ ſunt, & ſanctæ, quædam religioſæ.

Videamus igitur nunc de ſpiritualibus: & quidem incorporales, cùm de his tam ſuprà opportunis locis loquuti fuerimus, quàm etiam infrà ſuo tempore dicturi ſimus, ſpecialem tractatum minimè exigunt: itaque tractemus jam de corporalibus, ac primùm de Sacramentis, de ſacris, ſanctis, & religioſis conſequenter etiam loquuturi: ac demùm de rebus Temporalibus, atque illarum adminiſtratione.

DE SACRAMENTIS.

TITULUS II.

¶ *Quid ſit Sacramentum* h. d.

SAcramentum *a*, eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma, ita quòd ejus ſimilitudinem gerens & cauſa exiſtat.

¶ *Sacramentorum quædam neceſſaria ſunt, quædam voluntaria.* h. d.

SAcramentorum ſumma diviſio hæc eſt *b*, quòd aut ſunt neceſſaria, aut voluntaria. Neceſſaria ſunt, quæ ſine interitu ſalutis æternæ prætermitti & contemni non poſſunt: ut ſunt, Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia, extrema Unctio: quæ omnia ad particularem cujuſque profectum ſunt principaliter inſtituta. Voluntaria ſunt, quæ ſine ſalutis diſpendio, pro cujuſque arbitrio recipi poſſunt, & refutari: qualia ſunt Ordo ſacer, & Matrimonium: & hæc ad totius Eccleſiæ profectum & ſubſidium principaliter pertinent.

¶ *Neceſſariorum Sacramentorum quædam deſerviunt ad ingreſſum Eccleſiæ, quædam ad progreſſum in Eccleſia, quædam ad egreſſum ab Eccleſia.* h. d.

ET rursùs neceſſariorum quædam ad ingreſſum Eccleſiæ ſunt comparata, ut Baptiſmus: quædam ad progreſſum in Eccleſia, ut Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia: quædam ad egreſſum ab Eccleſia, ut poſtrema Unctio.

¶ *Secunda diſtinctio Sacramentorum, quòd quædam characterem imprimunt, quæ iterari non poſſunt: quædam non imprimunt, quæ iterationem admittunt.* h. d.

RUrsùs Sacramentorum quædam characterem imprimunt, quædam verò non. Quæ characterem imprimunt, iterari non poſſunt: ut Baptiſmus, Confirmatio, Ordo ſacer. Cætera verò, quæ characterem nullum imprimunt, iterari minimè prohibentur: ut Euchariſtia, Unctio, Pœnitentia, Matrimonium.

¶ *Sacramenta conſtant elemento & verbo.* h. d.

COnſtant autem Sacramenta elemento & verbo. Elementum hîc accipimus, quicquid ſub viſibili natura, inviſibilem gratiam deſignat & continet. Verba ſunt, quæ formæ viſibilis efficaciam exprimunt: ergò accedente verbo ad elementum ſacramentum fiet.

¶ *Non Eccleſia, ſed Chriſtus inſtituit Sacramenta, quæ tamen dicuntur Eccleſiæ, quia illa per ea ſanctificatur, & illa miniſtrat.* hoc dicit.

ILlud quoque ſcire nos oportet, quòd non Eccleſia, ſed ipſo Domino inſtituente. Sacramentis utimur: ſed tamen ideò Eccleſiæ Sacramenta nuncupamus, tum quòd per ea ſanctificata, & cœleſti ſponſo matrimonii fœdere conjuncta ſit: tum quòd illorum diſpenſatio ejus credita ſit miniſterio.

¶ *Etiam malus miniſter, & hæreticus poteſt miniſtrare Sacramenta.* h. d.

ERgò *a* qui baptizat, qui abſolvit, & in ſingulis Sacramentis divinitùs operatur, Dominus eſt: miniſtri verò Eccleſiæ in conficiendis ſacris myſteriis, vel diſpenſandis, præter nudum miniſterium nihil ſibi vendicare valent, cùm non propriam, ſed ejus qui Sacramenta inſtituit, perſonam referant, nec ulla ex ipſis ſanctificandi virtus manet. Unde, quanquam eos inculpatos eſſe deceat, ſi tamen mali ſint, vel à catholica communione ſejuncti, nihilominus & conficere Sacramenta, &

* *Aubas & DD. in cap. conſulere. 38. ext. de Simonia. & in cap. quanto. 3. ext. ac jud.* a *Can. ſacrificium. 32. de conſ. diſt. 2.* b *can. immiſſionem. 5. ſed notandum. 1. q. 1. gl. 1. c. veniens. 8. extr. de tranſaction.*

a *Can. aliud eſt. & can. ſeq. de conſecr. diſt. 4.*

diſpenſa-

diſpenſare poterunt: veluti enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur, & ſolis radii per loca fœtidiſſima tranſeuntes, nullâ contactûs maculatione contaminantur: ſic multò magis Sacramenta nulla miniſtri fœditate commaculantur.

¶ *Spiritualis poteſtas exerceri ſine fide poteſt, ſed non ſine intentione Eccleſiæ.* h. d.

HOc tamen ſic intelligi oportet, ſi tales miniſtri intentionem Eccleſiæ concordem habeant. Cæterùm ſi aliud agere intendant, putà ſacris illudere myſteriis, vel aliud, quod Eccleſiæ non conſentiat, nihil agitur: ſine fide enim ſpiritualis poteſtas exerceri quidem poteſt, ſine Eccleſiæ intentione non poteſt. His circa Sacramenta generaliter cognitis, exordiamur nunc de ſingulis etiam ſpecialiter dicere: & quia baptiſmus fundamentum *a* eſt & janua cæterorum, meritò ab eo principatum ſumamus.

DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

TITULUS III.

¶ *Baptiſmus operatur animæ ablutionem, & in locum circumciſionis eſt inſtitutus.* h. d.

BAptiſmus *b* eſt ablutio corporis exterior, quæ, adhibitâ certâ verborum formâ, interiorem animæ ablutionem deſignat & operatur. Veluti enim circumciſio in populo *c* Dei, in fidei juſtitiæque ſignaculum inſtituta, ad ſignificationem purgationis originalis veteriſque peccati parvulis valebat: ſic & baptiſmus ad hominis innovationem valere cœpit.

¶ *Licèt in baptiſmo plena contingat peccatorum remiſſio, non tamen contingit plena novitas.* h. d.

NOn tamen ex quo quiſque baptizatus, ſtatim etiam in eo omnis vetus infirmitas abſumitur, ſed renovatio ad remiſſionem peccatorum incipit, & ad intelligentiam & operationem ſpiritualium: cætera verò ſunt in ſpe, donec re compleantur, quod erit in ſurrectionis tempore. Quamvis ergo in baptiſmate plena fiat peccatorum remiſſio, non propterea plena novitas & mutatio contingit.

¶ *Cura baptizandi ad ſolos Sacerdotes ſpectat, ſed ex cauſa neceſſitatis quilibet poteſt baptizare.* h. d.

BAptizandi *d* autem cura ad ſolos Sacerdotes pertinet, ejuſque miniſterium nec ipſis Diaconis explere permittitur, abſque Epiſcopo vel Presbytero: niſi his procul abſentibus, ultima languoris cogat neceſſitas: quo caſu & Laicis fidelibus, atque ipſis mulieribus *e* baptizare permittitur. Presbyter verò, cujus negligentiâ commiſſum eſt, ut quis ſine baptiſmate ex humanis exceſſerit, deponendus erit. *f*

¶ *Baptizati ab hæreticis, ſchiſmaticis, paganis, vel aliàs facinoroſis, non ſunt denuò rebaptizandi.* h. d.

SEd & ſi qui ab hæreticis *g*, ſive ſchiſmaticis, vel etiam paganis, aut aliàs facinoroſis baptizati fuerint, quaſi baptizati non fuerint, iterùm baptizari non debent. Antiqua *h* tamen patrum induxit inſtitutio, ut qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cùm ad ſanctam Eccleſiam redierint, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manûs, aut ſolâ profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur.

¶ *Nemo ſeipſum baptizare poteſt.* h d.

SEd *i* quanquam baptiſmus ab hæreticis, ſchiſmaticis vel paganis ſuſceptus valeat, ipſum tamen ſe baptizare nemo poterit: ſicut enim in carnali generatione, quâ proles ex viro & fœmina naſcitur, alius eſt qui carnaliter gignit, alius qui gignitur: ſic in ſacramentali generatione, quâ ſoboles ex aqua & Spiritu Sancto renaſcitur, alius debet eſſe qui ſpiritualiter generet, alius qui generetur. Unde de Judæo, qui in mortis articulo conſtitutus, in aquam ſeipſum immergendo dixerat, *Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*, reſponſum eſt, denuò ab alio illum baptizandum eſſe, ut oſtendatur, quòd alius eſt qui baptizatur, alius qui baptizat: quamvis ſi talis continuò deceſſiſſet, protinùs ad patriam evolâſſet, non propter fidei ſacramentum, ſed propter ſacramenti fidem.

¶ *Baptiſmus alius fluminis, alius flaminis, alius ſanguinis.* hoc dicit.

QUod quidem & de illo rectè creditur, qui viſibiliter non baptizatus martyrii ſubiit ſacramentum. Baptiſmus enim inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit. Unde ſcitè *a* ſcriptum à quibuſdam reperitur, baptiſmum alium eſſe fluminis, alium flaminis, alium verò ſanguinis: cùm baptiſmi virtus & efficacia, non tam ablutione *b* corporis, quàm fide cordis contineatur: & aliud ſit per miniſterium baptizare *c*, quod Sacerdos exequitur: aliud per poteſtatem, quam Dominus non uſque adeò ſacramentis adjunxit, ut ſine illis eorundem gratiam tribuere non poſſit.

¶ *Parvuli baptizantur in fide parentum, & Eccleſiæ: & non debet minor eſſe virtus baptiſmi, quàm circumciſionis.* h. d.

NOn tamen, quia fide cordis baptiſmatis virtus continetur, ideò minùs parvulos *d*, qui credere ob ætatem non poſſunt, unda ſalutaris abluit, cùm & ii, non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmate, credere non malè credentur, & in fide parentum *e* & Eccleſiæ, alio profitente, baptizati, ob fidei ſacramentum rectè fideles dici poſſunt: & cùm circumciſio *f* tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptiſmus, qui ſuccedit in locum ipſius, & generalior tamen exiſtit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectûs, tam adultis, quàm parvulis eſt conferendus.

¶ *Tam mater, quàm filius, in ipſo articulo parturiendi, poſſunt ſeparatim baptizari, nec ob id creditur baptiſmus iteratus.* h. d.

IS *g* quoque cujus mater vel prægnans, vel in ipſa hora, quâ parturit, mortis urgente periculo baptiſmatis gratiam perceperit, baptizari poterit, nec propterea bis baptizatus reputabitur: cùm utique ad maternum corpus, cùm eſſet in utero, pertineret: nec ibi regeneratio reperiri poſſit, ubi generatio non præceſſerit, nec in hoc infanti, qui naſcitur, aliquid mater participat, cùm uniuſcujuſq; propria voluntas in confeſſione ſit attendenda.

¶ *Muti, ſurdi, & ægrotantes baptizari poſſunt.* h. d.

MUti quoque *h* & ſurdi, item ægrotantes, qui pro ſe reſpondere non poſſunt, aliis pro ſe profitentibus, rectè baptizari poterunt.

¶ *Dormiens & amens, ſi ante ſomnum & amentiam habuerunt propoſitum baptizandi, baptizari poſſunt.* h. d.

DE dormientibus *i* & amentibus quæſitum eſt, & planè ſi priùs quàm dormirent, aut amentiam incurrerent, non baptizandi propoſitum haberent, quia in eis eadem perdurare voluntas intelligitur, ſi ſic immerſi fuerint, characterem ſacramenti non ſuſcipiunt: ſecus autem, ſi priùs catechumeni extitiſſent, & baptizandi propoſitum habuiſſent: tales enim in neceſſitatis articulo baptizare conſuevit Eccleſia. Tunc ergo characterem

a *Veniens. extr. de Presbyt. non baptizat.* b *gl. I. in ſum. de conſ. diſt. 4.* c *can. ex quo. 6. diſt. 4 de conſ.* d *can. conſtat. 19. de conſ. diſt. 4.* e *can. mulier. d. diſt. 4. de conſecr.* f *can. quicunque. d. diſt. 4.* g *can. ſive ab hæreticis. & can. ſeq. de conſecr. d. 4. ca.* h *c. ab antiqua. d. diſt. 4.* i *debitum. extr. de baptiſmo.*

a *Gl. I. in ſum. de conſ. diſt. 4.* b *can. verus baptiſ. d. diſt. 4.* c *can. aliud eſt. d. diſt. 4.* d *cap. majores. in fine princ. extr. e d.* e *can. illud. & can. ſeq. verſ. parvuli. de conſecr diſt. 4.* f *can. majores. §. cùm ergò extr. eod.* g *can. ſi ad matris. & can. ſeq. de conſ. diſt. 4.* h *can. parvuli. alio. & can. ſeq. d. 4. de conſecr.* i *cap. majores. in fine, extr. eod.*

ſacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem.

¶ *Invitus baptizatus characterem ſuſcipit, & cogendus eſt ad obſervantiam fidei: ſecùs ſi penitùs coactus ſit.* h. d.

SEd & ſi quis non ſponte, dum tamen non omninò coactus baptiſmatis ſuſceperit ſacramentum, Chriſtianitatis characterem ſuſcipit: ut putà, cùm quis terroribus, atque ſuppliciis ad undam ſalutarem trahitur, & ob id tanquam conditionaliter volens, licèt abſolutè non velit, eſt ad fidei Chriſtianæ cogendus obſervantiam. Ille verò, qui nunquam conſentit, ſed penitùs contradicit, nec rem, nec characterem ſacramenti ſuſcipit. Plus eſt enim expreſsè contradicere, quàm minimè conſentire.

¶ *Is de quo non eſt præſumptio quòd ſit baptizatus, debet ſine metu iterationis baptizari.* h. d.

ILlud *a* in dubium venire non debet, quoties nulla extant indicia inter propinquos & familiares, quibus aliquos baptizatos eſſe doceri poſſit, eoſdem baptizari minimè prohibendos eſſe. Quod enim factum eſſe neſcitur, nulla ratio ſinit, ut iteratum videatur: nec temeritas intervenit præſumptionis, ubi eſt diligentia pietatis. De eo tamen, qui Chriſtianis parentibus natus, inter Chriſtianos eſt fideliter converſatus, tam violenter præſumitur quòd baptizatus fuerit, ut hæc præſumptio pro veritate ſit habenda, donec evidentiſſimis argumentis contrarium probatum fuerit.

¶ *Iterùm ſcienter baptizatus debet ſeveriſſimè puniri, ignoranter verò baptizatus non poteſt ordinari, niſi ex neceſſitate.* h. d.

QUod ſi *b* quis ſciens & prudens iterùm baptizari ſuſtinuerit, arctiſſimæ pœnitentiæ ſubjiciendus erit: quòd ſi ignoranter, nulla quidem imponenda erit pœnitentia, ſed niſi magna cogat neceſſitas, ordinari non poterit.

¶ *Iterantes Baptiſmum ſunt deponendi ab officio, & beneficiis* hoc dicit.

ILli quoque, qui auſu temerario in homine jam baptizato cœleſte lavacrum iterare auſi fuerint, excommunicationis mucrone percuſſi, ab omni officio & beneficio Eccleſiaſtico deponentur.

¶ *Multa fiunt in baptiſmo, quæ non ſunt de ejus ſubſtantia.* h. d.

POſtremo ſciendum eſt, quòd licèt verbo tantùm *c* & elemento, baptiſmatis ſubſtantia contineatur & forma, multa tamen à ſanctis Patribus ad ejus decorem fuerunt ſolenniter conſtituta, ut immerſionis numerus, Exorciſmi, Clericorum exſufflationes, ſalis benedicti exhibitio, ſalivæ contactus, inunctio: quæ ſi ex neglectu prætermiſſa fuerint, omiſſio culpæ reos arguet.

¶ *Baptiſmus non debet conferri in privatis domibus, niſi ex neceſſitate, vel ob magnam nobilitatem.* h. d.

ILlud etiam noviſſimè *d* Viennenſi Concilio conſtitutum eſt, ne quis in privatis domibus, ſed duntaxat in Eccleſiis, in quibus ſunt ad hoc fontes ſpecialiter deputati, aliquos audeat baptizare: niſi Regum vel Principum liberi baptizandi fuerint, vel talis neceſſitas emerſerit, propter quam ad Eccleſiam abſque periculo acceſſus haberi nequeat.

DE SACRAMENTO CHRISMATIS.

TITULUS IV.

¶ *Fideles poſt receptum baptiſmum debent chriſmari.* h. d.

QUamvis autem continuò tranſituris regenerationis ſufficiat beneficium, victuris tamen etiam confirmationis auxilium eſt neceſſarium. Ita enim conjuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut unum ab altero, niſi morte præveniente, ſeparari non debeat.

¶ *Chriſmatis ſacramentum operatur augmentum gratiæ, & ſoli Epiſcopi chriſmant.* h. d.

IGitur omnes fideles poſt baptiſmum, paracletum *a* per manûs impoſitionem accipere debent, ut perfectè Chriſtiani inveniantur. Spiritus *b* Sanctus enim, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione robur & augmentum præſtat ad gratiam. Unde *c* cùm cæteras unctiones ſimplex Sacerdos vel Presbyter valeat exhibere, hanc non niſi ſummus Sacerdos, hoc eſt, Epiſcopus conferre debet: alioqui nullâ excuſante conſuetudine chriſmatio irrita habebitur & vacua, nec inter Eccleſiaſtica ſacramenta reputabitur, cùm manum impoſuiſſe præter Apoſtolos, quorum hodiè vicem ſuſtinent Epiſcopi, nulli alii legantur.

¶ *Jejunis à jejuno debet dari Chriſma, niſi neceſſitas aliud cogat.* h. d.

ACcedent igitur, qui legitimæ. ſunt ætatis, ad confirmationem jejuni *d*, ut à jejunis Epiſcopis ſacro chriſmate in fronte deliniti per manûs impoſitionem paracletum recipiant. Planè infirmis, & morte periclitantibus, vel quâlibet causâ impeditis, nullâ de jejunio habitâ ratione, manus imponi poterit.

¶ *In Baptiſmo, Confirmatione, & Catechiſmo debent patrini intervenire.* h. d.

ILlud *e* commune eſt tam his qui baptizandi ſunt, quàm etiam illis qui confirmationis munus recipere debent, ut aliquem in patrinum habeant, qui eoſdem in religione Chriſtiana, & fide Dominica inſtituat, & qui pro eis apud Deum quaſi fidejuſſor exiſtat: quod & in Catechiſmo obſervandum erit.

¶ *Patrini non debent eſſe plures, vel non baptizati, vel confirmandi.* h. d.

ADmonendi tamen ſumus, quòd nec plures quenquam in baptiſmo, aut in confirmatione ſuſcipere debent, ſed unus *f* tantùm, ſive vir, ſive mulier: nec quenquam quiſpiam tenere, vel levare poterit, qui ipſe baptizatus non ſit, vel confirmatus.

¶ *Parentes non poſſunt eſſe patrini propriorum filiorum, nec Abbates, vel Monachi aliorum.* h. d.

PArentes quoque proprios filios, vel Abbates *g*, vel Monachi alienos de ſacro fonte ſuſcipere, aut in confirmatione tenere non debent.

¶ *Nec Baptiſmus, nec Chriſma poſſunt iterari, & utrumque conferri poteſt tempore interdicti.* h. d.

COmmune etiam illud eſt utriſque, quòd & neutrum (ut paulò antè diximus) iterari poteſt, quippe quòd ambo characterem imprimunt, & quòd interdicti tempore ob imminens ex dilatione periculum utrumque conferri, & pro utroque chriſma confici poterit, ut infrà ſuo loco latiùs exponemus.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS V.

¶ *Quid ſit Pœnitentia, & effectus pœnitentiæ.* h. d.

POEnitentia, eſt Sacramentum, quod contritione, confeſſione, & ſatisfactione concurrentibus, peccatorum operatur remiſſionem. Multiplex enim Dei miſericordia ita lapſibus humanis ſubvenit, ut non ſolùm per baptiſmi & confirmationis gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes æternæ vitæ reparari velit. Unde qui dona regenerationis violaverint, proprio ſe judicio condemnantes, per Sacramentum pœnitentiæ ad criminum remiſſionem, quaſi ex naufragio arreptâ tabulâ ad portum pervenient.

---

a *Can. ſi nulla extant. de conſec. diſt. 4.* b *Can. qui his. de conſec. diſt. 4.* c *C. non ut extr. eod.* d *Cl. 1. eod. tit.*

a *Can. noviſſimè de conſecr. d. 5.* b *can. 1. de conſecr. diſt. 5.* c *can. un. §. per frontis. extr. de ſacr. unct. & can. manus quoque. de conſecr. diſt. 5.* d *can. ut jejuni. & can. ſeq. de conſecrat. diſt. 5.* e *c. vos ante omnia. de conſ. diſt. 4.* f *c. non plures. de conſecr. diſt. 4. & can. ſeq.* g *can. non licet. de conſ. diſt. 4.*

¶ *Tres*

¶ Tres ſunt ſpecies pœnitentiæ, & pœnitentia ſolennis iterari non poteſt, & pœnitentes ad ſacros ordines reddit inhabiles. h. d.

SUnt autem pœnitentiæ tres ſpecies: quædam enim eſt ſolennis, quædam publica, quædam privata. Solennis eſt, quam propter majora ſcelera, Epiſcopus in capite jejunii, ſervatâ certâ rerum ſerie, delinquentibus ſolet imponere: quæ quidem ne Eccleſiæ vileſcat auctoritas, iterari non debet: & tales pœnitentes ad ſacros ordines (ut ſuprà expoſuimus *a*) inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter poteſt Sacerdotibus imponi, quàm ſi priùs cœleſtis militiæ cingulo exuti fuerint.

¶ Publica delicta & publicâ pœnitentiâ lui debent. h. d.

PUblica pœnitentia eſt, quæ publicè, nullâ ſervatâ juris ſolennitate, peragenda injungitur: qualis eſt, peregrinatio, certi habitûs delatio, & his ſimilia. Cùm enim manifeſta peccata non ſint occultâ correctione purganda, rectè conſtitutum eſt, ut qui publicè peccando proximo ſuo ſcandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam à propriis ſibi Sacerdotibus impoſitam peragere debeant. Apparet itaque ex his, quòd licèt omnis ſolennis pœnitentia publica ſit, non tamen omnis publica eſt ſolennis.

¶ Unuſquiſque ſemel in anno debet confiteri, & Euchariſtiam ſumere, niſi de conſilio Sacerdotis abſtineat. h. d.

PRivata aut ſecreta pœnitentia eſt, quæ in occulto Deo fit & Sacerdoti. Statutum eſt enim generali Concilio *b*, ut omnis fidelis, quamprimùm ſapere cœperit, omnia ſua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus adimplere ſtudeat, ſuſcipiens reverenter ad minus, ſingulis annis in Paſchate Euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de Sacerdotis conſilio ex cauſa duxerit abſtinendum: alioqui & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arcebitur, & moriens Chriſtianâ carebit ſepulturâ.

¶ Pœnitentia conſtat contritione, confeſſione, & ſatisfactione. hoc dicit.

COnſtat igitur pœnitentiæ ſacramentum tribus partibus: contritione cordis, confeſſione oris, & operis ſatisfactione. Contritio nihil aliud eſt, quàm dolor pro peccatis voluntariè aſſumptus, cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi. Confeſſio, (ut Auguſtino placet) eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur: vel confeſſio eſt Canonica peccatorum coram proprio Sacerdote facta declaratio.

¶ Tribus caſibus poteſt quis confiteri non proprio Sacerdoti, ſi obtineat licentiam ab eodem, vel ab Epiſcopo, vel ſi confiteatur fratribus habentibus generalem poteſtatem audiendi confeſſiones. h. d.

QUod autem dicitur *coram proprio Sacerdote*, ita demùm obtinet, ſi nulla legitima cauſa ſubſit ejus declinandi judicium. Cæterùm ſi quis vel proprii Sacerdotis imperitiam *c* vereatur, vel aliàs vitam & mores ſuſpectos habeat, & proptereà alieno Sacerdoti *d* confiteri voluerit, licentiam priùs poſtulet & obtineat à proprio: cùm aliter illum alienus, quâcunque ſuffragante conſuetudine, non poſſit abſolvere, vel ligare. Si quis tamen regularibus generalem audiendi confeſſiones poteſtatem habentibus, & locorum ordinariis præſentatis, & ab iiſdem approbatis, confeſſus fuerit, Pariſienſis Doctoris rejectâ ſententiâ, non magis eadem peccata tenebitur iterùm confiteri, quàm ſi ea proprio Sacerdoti juxta generalis Concilii diſpoſitionem confeſſus fuiſſet.

¶ Epiſcopus poteſt ſuo ſubdito concedere licentiam eligendi confeſſorem. h. d.

EPiſcopus quoque ſubdito ſuo, ut quemvis idoneum ſibi deligat confeſſorem, facultatem concedere poterit: cùm non minoris eſſe debeat efficaciæ ab Epiſcopo obtenta licentia, quàm à Parochiali Sacerdote.

a *Tit. qui prom. non poſſ. §. pœnitentes.* b *c. omnis utriuſque. extr. eod.* c *c. fin. de pœnit. diſt. 6.* d *c. omnis utriuſque. §. ſi quis autem. extr. eod.*

¶ Neceſſitas facit affectum reputari pro effectu. h. d.

SEd & ſi pœnitendi urgeat neceſſitas, nec deſideranti locus aut tempus proprium Sacerdotem offerat, & ſi is, cui quis confitetur, ſolvendi nullam poteſtatem habeat, tanta tamen eſt vis confeſſionis, ut dignus fiat veniâ ex deſiderio Sacerdotis, qui proximo ſuo criminis turpitudinem confiteri non refugit. Votum enim pro opere reputatur, cùm operis perficiendi facultas deeſt.

¶ In perpetuum eſt monaſterium detrudendus, qui revelat confeſſionem. h. d.

SEd *a* ſive proprius Sacerdos, ſive alius pœnitentiam audiat, cavebit omninò, ne aut verbo, aut alio quovis modo confitentem prodat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum revelare auſus fuerit, non ſolùm à ſacerdotali officio deponendus erit, verùm etiam ad agendam perpetuò pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendus.

¶ Sacerdos non debet quem abſolvere de caſibus reſervatis Papæ, vel Epiſcopo. h. d.

ILlud enim animadvertere Sacerdotem oportet, ne quem ſcilicet ab his criminibus abſolvendo liberare tentet, quorum abſolutio aut Apoſtolico *b*, aut proprio ordinario eſt reſervata: ut puta, ſi pœnitens Clericum enormiter læſerit, Eccleſiam combuſſerit, vel fregerit, falſum commiſerit, Cardinalem, vel Epiſcopum inſecutus fuerit, cum Moniali rem habuerit, & in aliis caſibus.

¶ In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. h. d.

DE *c* eo tamen quæſitum eſt, ſi Epiſcopus ſubdito ſuo conceſſerit, ut ſibi poſſit idoneum eligere confeſſorem, an tunc ille, quem is elegerit, in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialiter reſervantur, abſolvendi habeat facultatem: & cùm in generali conceſſione illa minimè veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, reſponſum eſt, electum hunc hujuſmodi non habere poteſtatem.

¶ Contritio & confeſſio ſine ſatisfactione parùm proficiunt. hoc dicit.

SEd nec contritio multùm proficiet, nec confeſſio, niſi ambabus adjuncta fuerit ſatisfactio: quæ nihil aliud eſt, quàm quædam injuriæ illatæ compenſatio: nullus enim delictorum accipit veniam, niſi (ſi nullâ neceſſitate fuerit impeditus) qualemcunque, etſi longè minorem, quàm debeat, pœnam ſolverit. Nec ſufficit mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, niſi etiam de his, quæ facta ſunt, Deo ſatisfiat per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis, orationibus & jejuniis.

¶ Medici, qui ægrotos ad pœnitentiam non inducunt, ſunt ab Eccleſiæ ingreſſu arcendi. h. d.

MEdicos *d* etiam admonere oportet, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant, ut medicos vocent animarum: ut, poſtquam fuerit ægrotanti de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubriùs procedatur. Si quis autem Medicorum ſecùs fecerit, ab Eccleſiæ ingreſſu arcebitur, donec pro transgreſſione hujuſmodi ſatisfecerit.

¶ Qui habuit propoſitum confitendi, poteſt abſolvi, ſi ſævitia morbi non poſſet confiteri. h. d.

SI quis autem in infirmitate conſtitutus, pœnitentiam petierit, & dum ad eum invitatus Sacerdos properat, morbo oppreſſus obmutuerit, vel in phreneſim converſus fuerit, & pœnitentiam moriturus, & per manûs impoſitionem reconciliationem accipere poterit.

a *C. omnis utriuſque. §. caveat. extr. eod.* b *Clem. 1. §. quib. verſic. nec etiam de privileg.* c *c. 2. de pœn. in 6.* d *c. cùm infirmitas. extr. eod.*

¶ *Deputatis ultimo ſupplicio ſacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ non negatur.* h. d.

NEc infirmis ſolùm, ſed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura ſubveniunt, cùm ultimo damnatis ſupplicio *a* pœnitentiæ ſacramentum, ſi petant, non ſolùm negari non debeat, verùm etiam ſint cenſurâ Eccleſiaſticâ, ab ordinariis locorum coërcendi, quicunque adverſarentur, quò minùs id conſequantur. Quod ipſum & de Euchariſtia quoque intelligendum erit, cùm quibuſcunque pœnitentia non negetur, viaticum quoque, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligatur eſſe conceſſum.

DE EUCHARISTIA.
TITULUS VI.

¶ *Maximum eſt Euchariſtiæ ſacramentum, & ſaltem ſemel in anno debet aſſumi.* h. d.

EST autem inter cætera, Euchariſtiæ ſacramentum maximum *b*, & oblationes omnes longè antecellit. Unde, ſicut præſtantius eſt cæteris, ita etiam diligentiùs excoli debet. Et quidem circa prima fidei cunabula frequentiſſima erat apud fideles ſanctiſſimi viatici ſuſceptio: ſed cùm poſteà paulatim tepeſcente charitate rariùs homines comunicarent, conſtitutum fuit *c*, ut niſi quis majoribus fortaſsè criminibus impediretur, tribus ſaltem vicibus in anno communicare deberet: donec refrigeſcente penitùs religionis ardore, eò tandem ventum eſt, ut ſemel ſaltem ſingulis annis *d*, unuſquiſque cœleſtis menſæ debeat eſſe particeps.

¶ *Quotidie Sacerdotes hodie pro populo ſacrificare debent, ſed ſemel tantùm, non pluries, niſi ex magna cauſa, vel in nativitate Domini.* h. d.

INvaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideo etiam Chriſtus quotidie myſticè pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum eſt, ne Sacerdos, quâcunque præfulgeat dignitate *e*, amplius quàm ſemel in die celebret: niſi aut aliter faciendum Domini nativitas *f* ſuadeat, aut urgens cogat neceſſitas. Satis enim felix eſt, qui ſemel dignè celebrat.

¶ *Presbyter tantùm debet exhibere Euchariſtiam, non inferior: niſi ſubſit neceſſitas.* h. d.

SEd nec ab omnibus, nec paſſim omnibus, tantum ſacramentum exhiberi debet: nam veluti ſolus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eum exhibere poterit. Quòd ſi Presbyter aliter quàm per ſemetipſum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemenſis *g* Concilii diſpoſitione, ſui gradûs periculo ſubjacebit. Permiſit tamen Laodicenſe Concilium *h*, ſi neceſſitas urgeret, ut Diaconus præſente Presbytero Euchariſtiam juſſus erogare poſſet.

¶ *Sacerdos conſtitutus in peccato mortali, quoad ſeipſum, eſt ſuſpenſus, non quoad alios.* h. d.

IMò & Sacerdotes, ſi quâ criminali *i* maculâ ſeſe inferos eſſe ſentiant, ab hujuſmodi exhibitione abſtinere debent. Quanquam ſi peccato mortali *k* vel minori excommunicatione illigatus celebret, & ſacramenta conferat, licèt graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & ſacramenta ab eo collata, virtutis effectu non carent: cùm non à collatione, ſed à participatione, quæ in ſola perceptione conſiſtit, videatur eſſe remotus.

¶ *Scenicis & hiſtrionibus non eſt danda Euchariſtia: pro cæteris autem maximè infirmis, ſemper debet eſſe parata.* h. d.

ITem quamvis regulariter nullus, etiamſi quem Sacerdoti peccatorem & impœnitentem eſſe liqueat, ab altari ſit arcendus: Scenicis *a* tamen, atque hiſtrionibus, cæteriſque perſonis hujuſmodi, quandiu tam deteſtandas artes exercuerint, ſacra communio deneganda erit. Nec enim Evangelicæ diſciplinæ congruit, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. In cæteris proſpiciet Presbyter, ut ſi quis infirmatus fuerit, ita Euchariſtiam paratam habeat *b*, ut nemo ſine communione moriatur.

¶ *Sacramentum Euchariſtiæ conſtat viſibili formâ, veritate corporis, & ſpirituali virtute. Et in calice poni debet vinum aquâ mixtum.* h. d.

COnſtat *c* autem Euchariſtiæ ſacramentum viſibili formâ, veritate corporis, & virtute ſpirituali. Forma viſibilis eſt panis, & vini *d*: vinum verò hoc loco intelligimus aquâ permixtum: nec enim in calice Domini, aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri debet, cùm utrumque ex latere illius profluxiſſe legatur. Illud etiam rationabilis conſuetudo generalis habet Eccleſiæ, ut plus in eo vini, quàm aquæ ſit ponendum. *e*

¶ *In ſacramento altaris & panis & vinum fiunt vera caro & ſanguis Domini.* h. d.

VEritas *f* eſt carnis & ſanguinis: ſicut enim ante conſecrationem panis eſt & vinum, quod natura formavit: ita etiam poſt conſecrationem vera Chriſti eſt caro & ſanguis, quem benedictio conſecravit. *g*

¶ *Virtus Sacramenti eſt charitas & unitas.* h. d.

VIrtus eſt charitatis *h* & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vinum, ita & nos per hoc charitatis ſacramentum Chriſto incorporati, unum evadimus.

¶ *Ponit, quomodo & quando tria, quibus conſtat ſacramentum altaris, ſint ſacramenta.* h. d.

HIs igitur repetitis apparet *i*, primum quidem ſacramentum eſſe non rem, ſecundum & rem eſſe ſimul & ſacramentum, tertium verò rem eſſe, ſed non ſacramentum. Sed primum quidem ſacramentum eſt geminæ rei, ſecundum eſt ſacramentum unius & alterius rei, tertium verò res eſt gemini ſacramenti.

DE EXTREMA UNCTIONE.
TITULUS VII.

¶ *Extrema unctio ſolet exhiberi iis, de quorum morte dubitatur: & duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior deſignat.* h. d.

HActenus loquuti fuimus de his ſacramentis, quæ ad ingreſſum, & ad progreſſum in Eccleſia comparata ſunt: conſequens nunc eſt, ut de iis videamus, quæ propter egreſſum ab Eccleſia ſunt conſtituta. Sciendum eſt igitur, graviter ægrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri poteſt, certas corporis partes ſanctificato oleo à Presbyteris ex inſtitutione divina inungi debere: quæ quidem inunctio, non minùs interiùs animæ, quam exteriùs corporis ſanitatem operatur. Sunt *k* enim unctionis duæ ſpecies: Exterior, quæ materialis & viſibilis, & Interior, quæ ſpiritualis eſt & inviſibilis. Exteriore viſibiliter inungitur corpus: Interiore inviſibiliter cor inungitur. Hæc, quòd in extremitate vitæ conſtitutis exhiberi conſuevit, meritò extremæ unctionis nomen eſt ſortita.

a *Clem. 1. de pœnitent.* b *Can. nihil in ſacrificiis. de conſecr. diſt. 2.* c *Can. etſi non. de conſecrat. diſt. 2.* d *Can. omnis. de pœn.* e *C. te referente. extr. de celeb. miſſ.* f *C. conſuluiſti. extr. de celebr. miſſar.* g *Can. pervenit. de conſec. diſtinct. 2.* h *Can. præſente. diſtinct. 93.* i *Can. Sacerdotes qui. 1. q. 1. in fin.* k *Can. ſi extr. de Cler. excomm.*

a *Can. pen. de conſ. diſt. 2.* b *Can. Presbyter Euchariſtiam. de conſec. diſt. 2.* c *Gl. in ſum. de conſec. d. 2.* d *ſum d. diſt. 2.* e *C. perniciosus. extr. de celebr. miſſar.* f *Can. cum Martha. §. diſtinguendum. extr. de celeb. miſſ. ext. d. gl.* g *Can. nos autem. de conſecr. diſt. 2.* h *Vide in præced. §§.* i *C. cum Martha. §. diſtinguendum. extr. de celeb. miſſ.* k *C. 1. §. ſcire te. extr. de ſacra unctione.*

¶ *Magis dignum trahit ad ſe minus dignum.* h. d.

Sanctificatum autem oleum hoc loco accipimus, non modò quod ipſum totum conſecratum eſt, ſed etiam quod ex conſecrato admixtum *a*.

Poſtquam hucuſque de iis ſacramentis, quæ quoquo modo neceſſitatis ſunt, tractatum habuimus: reliquum eſt, ut de iis loquamur, quæ dignitatis ſunt & voluntatis.

DE SACRAMENTO ORDINIS.
TITULUS VIII.

¶ *Quid ſit Ordo.* h. d.

Voluntatis Sacramenta ſunt (ut paulò antè expoſuimus) Ordo ſacer, & Matrimonium. Eſt autem Ordo, nihil aliud, quàm ſignaculum quoddam Eccleſiæ, per quod ſpiritualis poteſtas traditur ordinato: de cujus ſpeciebus, differentiis, & gradibus ſatis videtur ſuperiore libro dictum eſſe.

Unde ſolum nunc reſtat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.
TITULUS IX.

¶ *Quid ſit Matrimonium.* h. d

Matrimonium *b* eſt viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

¶ *Matrimonium præcedit alia Sacramenta, ratione loci in quo inſtitutum eſt, temporis, amplitudinis & myſterii.* h. d.

Et meritò inter alia ſacramenta matrimonium quoque annumerari meruit, cùm cæteris loci, temporis, amplitudinis, & myſterii ratione etiam præcellat. Siquidem ab ordinis primordio in paradiſo à Deo ipſo inſtitutum eſt, ut eſſet omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minimè contingit. His illud quoque accedit *c*, quòd animorum conſenſus & corporum commixtio, quæ in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem ſignificat, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum & juſtam animam, vel Eccleſiam: alterum verò ſacroſanctum conjugium deſignat, quod inter Chriſtum & Eccleſiam per incarnationis myſterium eſt contractum.

¶ *Bona matrimonii ſunt ſacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium.* h. d.

Conſequuntur & inde præter ſacramentum, & alia bona, ut putà *d*, fides, & proles, & quòd humana infirmitas in ruinam turpitudinis prona, honeſtate excetà conjugii, minimè læditur. Initiatur autem matrimonium ſponſione, conſenſu ratificatur, & copulâ conſummatur: de quibus ſingulis diſtinctiùs diſpiciamus.

DE SPONSALIBUS.
TITULUS X.

¶ *Quid ſint Sponſalia, & unde dicantur.* h. d,

Sponſalia *e* ſunt futurarum nuptiarum mentio, & repromiſſio: & dicta ſunt à ſpondendo, quod per ea ſibi invicem ſe futuros conjuges viri & mulieres ſpondent.

¶ *Sponſalia contrahuntur re, verbis, literis, & conſenſu.* h. d.

Contrahuntur autem ſponſalia variis modis: ut putà, re, verbis, literis, & conſenſu. Re contrahuntur per quandam ſubarrhationem, vel annuli immiſſionem. Verbis, ut ſi inter virum & mulierem promiſſio ſuper futuro matrimonio interceſſerit, veluti altero alteri vice mutuâ dicente: *Ego F te accepiam in meum maritum & te in meam uxorem:* ſive in hunc ſenſum verba ſimilia protulerint. Literis, ut cùm abſentes inter ſe de futuris nuptiis per epiſtolam paciſcuntur: quod ipſum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

¶ *Procurator ad contrahendum matrimonium non poteſt ſubſtituere, niſi hoc habeat in mandatis.* h. d.

Procurator *a* tamen ad hoc ſpecialiter conſtitutus, magnum, quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere, alium ſubſtituere non poterit. niſi hoc ei ſpecialiter commiſſum fuerit.

¶ *Si duos impuberes, quorum prudentia non ſupplet ætatem, & qui pubertati non ſint proximi, vel etiam alter tantum ſit impubes, per verba de præſenti matrimonium contraxerint, talis contractus reſolvitur in ſponſalia de futuro: & ex eo inducitur juſtitia publicæ honeſtatis.* h. d.

Conſenſu *b* contrahuntur ſponſalia: ut cùm pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in quibus ætatem prudentia non ſupplet, matrimonium per verba contraxerint de præſenti. Licèt enim verba in præſens matrimonium ſonent, juris tamen interpretatione in ſponſalia de futuro reſolvuntur. Quo caſu dicta ſponſalia, licèt contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ab initio ætate impediente, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minimè convaleſcit, niſi per carnis copulam ſubſequutam, vel alium modum contrahentes cum ejuſdem perſeverantia voluntatis, ad pubertatis tempora perveniſſe evidenter conſtiterit: per dictum tamen contractum, qui valuit ut potuit, non ſicuti agebatur, publicæ honeſtatis juſtitia cenſetur inducta.

¶ *In re dominanda potiùs effectum attendimus, quàm modum.* h. d.

Et ideò hoc caſu conſenſu contracta ſponſalitia dicimus: quia, ſi verba ſpectes, non ſponſalia, ſed ipſum matrimonium contractum videri poterit. Cenſuerunt autem jura eos, qui, cùm non poſſent, conjugiū de facto contraxerunt, voluiſſe etiam in caſu quo poſſent, contrahere: ideoq; ſaltem, ut ſponſalia, valere conventionem.

¶ *Sponſalia contrahuntur ſimpliciter, purè, in diem, & ſub conditione: & qui contraxerunt ſponſalia purè, compellendi ſunt etiam matrimonium contrahere, & conſanguinei contrahentium non debent cum ipſis contrahentibus contrahere.* h. d.

Rurſus contrahuntur ſponſalia, aut purè, aut adjectâ die, aut ſub conditione. Purè *a*, ut cùm vir & mulier ſe invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc caſu nullus conſanguineorum aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio ſibi copulare poterit: imò qui contraxerunt, ut ſe invicem recipiant, & mutuâ conjugali affectione pertractent, moneri, & niſi rationabilis cauſa obſiſtet, Eccleſiaſticâ cenſurâ compelli poterunt.

¶ *Si per contrahentem ſponſalia in diem, non ſtetit quò minùs matrimonium contraheret intra terminum, cum aliâ poſtmodùm matrimonium contrahere poterit.* h. d.

Dies adjicitur ſponſalibus, cùm quis intra certum temporis ſpatium aliquam ſe ducturum in uxorem convenit: in quo ſpecie, ſi per eum non ſteterit, quò minùs intra præfixum terminum cum eadem matrimoniū contraheret, liberè ad nuptias alterius tranſire poterit.

¶ *Sponſalia contracta ſub conditione, evaneſcunt conditione deficiente, niſi ab ea receſſum fuerit.* h. d.

Sub conditione celebrantur ſponſalia, cùm quis, ſi quid fiet vel contigerit, nuptias ſe contracturum pollicetur: veluti ſi dictum fuerit, *Ego d te in uxorem accipiam, ſi centum mihi dederis: aut, ſi pater meus conſenſerit:* quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio ſubſequuta, cùm his à conditionibus receſſum videatur.

a *Gl. fin. c. quod in dubiis. extr. de conſ. Eccleſ.* b *In ſum. 7.9 2. §. ſanè.* c *illud. extr. de præſumpt.* c *c. debitum extr. de bigam.* d *c. omne. 27. q. 2.* e *c. noſtrates 30. q. 5. gloſſ. 1. licèt. extr. de tranſ. Epiſc.* f *cap. penult. extr. eod.*

a *C. fin. de procur. in 6.* b *c. 1 §. idem. de deſponſ. impub. in 6.* c *c. 2. & c. ex literis. ver. ſecund. extr. eod. tit.* d *c. de illis. & cap. per tuas. extr. de condit. app.*

¶ *Turpes conditiones adjecta ſponſalibus vel matrimonio non vitiant, ſed vitiantur: niſi ſint contra ſubſtantiam & naturam conjugii.* h. d.

HOc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet, quæ honeſtæ ſunt, & Canonicis inſtitutis non contrariæ: nam ſi turpes ſint, aut impoſſibiles, ob favorem matrimonii debent pro non adjectis cenſeri: ſi tamen non ſolùm turpes ſint, ſed etiam contra ſubſtantiam, vel naturam conjugii: putà, ſi alter dicat alteri *a: Tecum contraho ſi generationem prolis evitaveris, vel donec aliam honore vel facultatibus digniorem inveniam, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradideris:* matrimonialis contractus, quantumcunque ſit favorabilis, omni carebit effectu.

¶ *Minores ſeptennio non poſſunt ſponſalia contrahere; & contracta lapſu temporis non convaleſcunt, niſi nova voluntas acceſſerit, aut nixus copulæ intervenerit.* h. d.

NOn tamen omnibus, cujuſcunque ſint ætatis, licet ſponſalia contrahere: nam inter minores ſeptennio *b* celebrata, nullius roboris efficaciam ſortiuntur: ideoque ſi infantes, vel unus major ſeptennio *c*, alter minor, ſponſalia contraxerint ipſi, vel parentes pro eis, niſi per cohabitationem eorum mutuam, ſive alias verbo, vel facto eoſdem in eadem voluntate factos majores perdurare liquidò appareat, ſponſalia hujuſmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapſum dicti temporis minimè convaleſcunt: & ideò cùm ſint nulla, ratione defectûs conſenſûs, publicæ honeſtatis juſtitiam non inducunt. Si tamen cum ea, quam nondum ſeptennem domum quis traduxerit, copulæ nixus interceſſerit, aliud ſtatuendum erit.

¶ *Qui contraxerunt ſponſalia, debent compelli ad matrimonium, etſi aliquid triſte timeatur.* h. d.

INitiatum igitur ſponſalibus matrimonium fide conſenſûs ratificari debet. Quòd ſi qui de contrahendo matrimonio fidem ſibi dederunt *d*, ſe invicem admittere omninò noluerint: inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſteà eandem ſibi remittunt, diſſolutio tolerari poterit: cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.

¶ *Non ſunt audiendi impuberes volentes diſſolvere ſponſalia, ſed exſpectandum tempus pubertatis.* h. d.

DE *e* illis, qui infra annos aptos matrimonio ſponſalia contrahunt, quæri poterit: & ſanè, ſive uterque, ſive alter reclamet, & antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, ſeparari poſtulent, non ſunt audiendi: ſi verò alteruter iſtorum ad pubertatis annos pervenerit, infra eoſdem annos altero exiſtente, cùm ſponſalia contraherentur, ſi is, qui minoris eſt ætatis, ad pubertatis annos perveniens reclamaverit, nec in alterum conſentire voluerit, judicio Eccleſiæ ſeparari poterunt.

¶ *Mulier viripotens contrahens cum impubere, non poteſt reſilire, ſed impubes factus pubes poteſt.* h. d.

MUlier *f* quoque, quæ nubiles annos attingens, ei qui nondum matrimonio erat aptus, nupſit, cùm in eum ſemel conſenſerit, amplius diſſentire non poterit, niſi ipſe, cui nupſit, poſtquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam ſuum negaverit præſtare conſenſum.

¶ *Contrahens ſponſalia cum impubere coactè, non tenetur exſpectare impuberem.* h. d.

HÆc tamen de his dicta intelliguntur, quæ ſponte cum minoribus ſponſalia contraxerint. Si qua enim non tam ſponte ſuâ, quàm à parentibus coacta, cum impubere contraxerit, & domum traducta fuerit, licèt aliquando ibi invita permanſerit, ſi puerum uſque ad annum decimum quartum minimè expectandum duxerit, ei alium ſibi virum accipiendi libera concedenda facultas erit.

¶ *Sponſalia contracta à parentibus, non tenent, niſi filii aſſentiant & ratificent.* h. d.

NOn abſimile eſt *a*, quòd de ſponſalibus, quæ parentes pro filiis puberibus frequenter contrahunt, ſtatuitur: nam ſi quidem ipſi filii expreſsè conſenſerint, vel tacitè, ut ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: & ex eis oritur publicæ honeſtatis juſtitia. Idem etiam obtinet, ſi filii tempore ſponſaliorum abſentes, & etiam ignorantes eadem ſponſalia, poſt ſcientes & prudentes ratificaverunt, tacitè vel expreſsè: aliàs ex ſponſalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipſi obligantur, nec publicæ honeſtatis juſtitia inde exoritur.

¶ *Sponſalia diſſolvuntur ipſo jure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium.* h. d.

DIſſolvuntur ſponſalia, aut ipſo jure, aut facto hominis. Ipſo jure tunc dicuntur ſponſalia diſſolvi, ut cùm nullâ habitâ ratione voluntatis & conſenſûs partium, ex certa ſuperveniente cauſa diſtrahuntur: ut ex contractu matrimonii, ſacrorum ordinum ſuſceptione, religionis ingreſſu, cognationis interventu.

¶ *Matrimonium per verba de præſenti contractum, tollit ſponſalia præcedentia, etiam juramento firmata: ſed matrimonium contractum per verba de præſenti, non irritatur etiam ſecutâ copulâ.* h. d.

SI quis igitur eam, quæ tibi deſponſata fuerat, per verba ſibi junxerit de præſenti, etiam ſi inter te & ipſam ſponſalia juramento firmata extitiſſent, dum tamen copula non intervenerit, nihilominus per ſecundum matrimonium, etiam te invito, tolluntur: licèt fidem frangentibus, ſalutaris ſit injungenda pœnitentia: quanquam, ſi priùs per verba contraxiſſes de præſenti, ita firmum maneret matrimonium, ut per ſecundum, etiam ſecutâ copulâ, tolli non poſſit. Nec enim ut pactionis fidem interdùm frangi jura ſuſtinent, ita etiam fidem conſenſûs aboleri permittunt.

¶ *Per ſuſceptionem ſacrorum ordinum, & ingreſſum monaſterii diſſolvuntur ſponſalia.* h. d.

ITem ex contrario, ſi quis ſacris ordinibus fuerit inſignitus, aut religionem fuerit ingreſſus, pari ratione ſolvuntur ſponſalia. Conſultiùs *b* tamen egerit, qui certam mulierem ſe ducturum in uxorem fortè jurejurando firmaverit, ſi anteà contrahendo jusjurandum ſervaverit: poſteaque nullâ ſubſequente carnali copulâ religionem ingrediatur.

¶ *Affinitas ſuperveniens dirimit ſponſalia de futuro.* h. d.

ITem ſi inter ſponſum & ſponſam affinitas ſuperveniat: ut putà, ſi ſponſum *c* propinquam ſponſæ cognoviſſe, aut manifeſtum ſit, aut de hoc ſit publicè diffamatus, aut ſpiritualis inter eos cognatio interceſſerit: diſſolventur inter eos ſponſalia, nec ad matrimonium perveniri poterit.

¶ *Ponit, quomodo facto hominis ſponſalia diſſolvuntur.* h. d.

FActo hominis diſſolvuntur ſponſalia, vel contrario utriuſque contrahentis conſenſu, vel cùm legitimâ emergente causâ, diſſolutio alterius tantùm voluntati permittitur: veluti, ex fornicatione *d*, abſentiâ, membrorum amiſſione, incurabilis morbi interventu.

¶ *Sponſalia diſſolvuntur contrario conſenſu, nec pœna appoſitio ſponſalibus appoſita, aliquid operatur.* h. d.

SI contrahentes igitur, vel ſeſe invicem liberent, vel impubes contrahens adveniente pubertate, ratum nolit habere matrimonium, diſſolventur ſponſalia: nec aliquid proderit, quòd ſub certa pœna contracta fuerint:

a *C. fin. extr. de condit. appoſ.* b *c. acceſſit. extr. de deſponſ. impub.* c *c. 1. in princ. de deſponſ. impub. in 6.* d *c. 2. extr. eod.* e *c. 1. de illis. extr. de deſponſ. impub.* f *c. de illis. §. mulier. extr. de deſponſ. impub.*

a *C. 1. §. fin. c. de deſponſat. impub. in 6.* b *c. 2. extr. de converſ. conjug.* c *c. 2. extr. de conſanguinit. & affin.* d *c. 2. 31 q. 1. can. Apoſtolus. & can. omnes. 32. q. 7. c. diſcretionem. extr. de eo, qui cogn. conſang.*

cùm

cùm enim libera matrimonia *a* eſſe deceat, pœnarum inanis omnis eſt adjectio.

¶ *Ob fornicationem poſt ſponſalia etiam juramento firmata commiſſam, poteſt quis licitè reſilire: & id quod conjunctos disjungit, multò magis impedit conjungendos.* h. d.

UNius quoque tantùm diſſenſu etiam jurati ſolvuntur interdum ſponſalia: veluti *b* ſi quis aliquem ſe in uxorem ducturum juraverit, & ea poſtmodùm fornicata fuerit: nam licèt eidem fornicationem non poſſit opponere præcedentem, ob ſubſequentem tamen poterit eandem in conjugem non ducere: quia illi juramento talis ineſt conditio, ſi illa contra regulam deſponſationis non venerit: alioqui ſi poſt hujuſmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in uxorem ducere: quod eſt prorsùs abſurdum. Nam ſi poſt contractum conjugium, vir propter fornicationem licitè poteſt à ſua cohabitatione recedere, longè fortiùs ante conjugium celebratum ſponſus ſponſam poterit non admittere.

¶ *Carnalis & ſpiritualis fornicatio æquiparantur.* h. d.

IDem erit, ſi ſponſus vel ſponſa idololatrando, vel hæreſim ſequendo in ſpiritualem fornicationem inciderit.

¶ *Si ſponſi conferant ſe ad remotas regiones, ſponſæ poſſunt ſe ad aliorum nuptias conferre, receptâ, ſi pejeraverint, pœnitentiâ.* 10 c dicit.

SEd *c* & ſi qui præſtito juramento promittant aliquas ſe mulieres ducturos, poſteaque illis non cognitis, procul recedentes, ad alias partes ſe transferant, liberum erit mulieribus ad alia migrare vota: receptâ tamen de perjurio, ſi fortè juramentum præſtiterint, pœnitentiâ, ſi per eas ſteterit, quò minùs fuerit matrimonium conſummatum.

¶ *Lepra, vel ſimilis morbus ſponſalia dirimit, licèt non dirimat matrimonium.* h. d.

ITem ſi ſponſus, aut ſponſa, leproſus fiat *d*, vel leproſa: paralyticus, vel paralytica: aut naſum vel oculos mittat: aut quid ſibi turpiùs eveniat: ad conſummandam maritalem copulam compelli non debent: licèt jam contractum matrimonium ſuperveniens lepra, vel alius morbus non dirimat.

DE NUPTIIS.
TITULUS XI.

¶ *Ponit ſubordinationem præſentis Tituli ad præcedentia & ſequentia.* h. d.

EXpoſuimus hactenus, quid eſſet matrimonium, quâvé ratione inter ſacramenta reponatur, admonentes illud initiari ſponſalibus, conſenſu ratificari, & copulâ conſummari. Sed cùm proximè de ſponſalibus, tanquam de principio tractatum habuerimus: reliquum nunc eſt, ut de conſenſu & copula, quibus ſubſtantia & perfectio matrimonii continetur, diſſeramus: quid impediat nuptias contrahi, vel contractas dirimat, cum cæteris quæ tractatui adjacent, recenſentes.

¶ *Nuptiæ conſenſu partium contrahuntur, nec ſufficit conſenſus parentum.* h. d.

NUptias igitur, ſive matrimonium inter ſe contrahunt: viri puberes & mulieres viripotentes, ſimulatque in ſe invicem conſenſerunt. Ubi enim non eſt utriuſq; conſenſus, non poteſt eſſe matrimonium: ideoque ſi ex altera parte pater puellæ tantùm conſenſerit, ex altera qui ſe cupit maritum fieri, nihil agitur: quanquam honeſtè faciant filii, ſi paternæ voluntati minime reluctentur.

¶ *Pubertas æſtimatur non tam annis quàm corporis habitu & minores quatuordecim annis non poſſunt contrahere matrimonium, niſi pro bono pacis, & ex neceſſitate.* h. d.

SEd qui ſint puberes, videamus: & quidam ex annis tantùm pubertatem judicandum aſſerunt, eum eſſe puberem rati, qui quatuordecim annos impleverit: & viripotentem, quæ duodecim, quamvis tardiſſimè pubeſcant. Prævaluit tamen opinio exiſtimantium ex habitu corporis pubertatem debere cenſeri, atque eos, qui generare poſſint, etiamſi minores annis ſint, in propoſito puberes reputari. Itaque, ſi malitia ætatem ſuppleat, etiam minores eâ ætate conjungi poſſunt. Idem, ſi fortè urgentiſſima neceſſitas *a* interveniat: utpote quòd pro bono pacis talium conjunctio ſit toleranda.

¶ *Quantum ad Eccleſiam, verba ſunt neceſſaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & ſurdi ſignis nuptias poſſunt contrahere.* h. d.

LIcèt *b* autem per ſolum legitimum viri & mulieris conſenſum matrimonium contrahatur, attamen quantum ad Eccleſiam, verba præſentem conſenſum exprimentia ſunt neceſſaria, ſi contrahentes loqui poterunt. Muti verò & ſurdi, qui loqui non poſſunt & exaudire, ſi contrahere velint, & quod verbis oſtendere nequiverint, ſignis declaraverint, proculdubiò legitimas nuptias contrahent.

¶ *Ponit quaſdam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum.* h. d.

VErba autem ad hoc apta ſunt: verbi gratiâ *c*, *Ego te in meam uxorem accipio, & ego te accipio in meum maritum*: vel, *Promitto quòd te ab hoc tempore pro conjuge tenebo, & tibi ſicuti uxori meæ fidem ſervabo*: & contrà, *Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem ſervaturam*: vel ſimilia conſenſum de præſenti exprimentia.

¶ *Verba prolata in contrahendo matrimonio ſunt accipienda ſecundùm communem intelligentiam.* h. d.

INde quæritur, ſi alter conjugum ita loquutus fuerit *d*, ut quod propoſitum eſt, altera pars non intellexiſſe ſe affirmet, quid agendum ſit, ſi tali prætextu cauſæ diſſidii quærantur? in qua ſpecie, ſi matrimonium contracturi judicio & ætate ſint idonei, ſi alter, quod alter propoſuit, non intellexerit, ſtatutum eſt, ad communem verbi intelligentiam eſſe recurrendum, cogendique erunt ambo verba prolata in eum ſenſum accipere, quem ſolent rectè intelligentibus generare.

¶ *Servi poſſunt etiam invitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obſequiis.* h. d.

ILlud quoque explorati juris eſt, quòd matrimonia inter ſe contrahunt, non ſolùm liberi homines, verùm etiam ſervi *e*. Sicut enim neque liber, neque ſervus ab aliis Sacramentis Eccleſiæ removendus, ita nec inter ſervos matrimonia prohiberi debent: ideoque, quanquam contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nullâ ratione propterea ſunt diſſolvenda. Servi tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis & conſuetis obſequiis minimè fraudare debent.

¶ *Si unus conjugum comperiatur poſt contractum matrimonium ſervilis conditionis, poteſt diſſolvi matrimonium, niſi poſt talem cognitionem fuerit renovatus conſenſus, vel ſequuta copula. Et liberi ſunt ex libero ventre nati, niſi aliud inducat lex, & mos regionis.* h. d.

SI quis tamen *f*, vel ſi qua inſciens eum vel eam ſumpſerit in conjugem, quem vel quam poſteà ſervilis compertum ſit eſſe conditionis, nec poſt diem veræ cognitionis habitæ ſe invicem cognoverint, aut aliter facto invicem in ſe conſenſerint, ita ſeparari poterunt, ut utrique libera cum aliis contrahendi facultas non denegetur. Liberi autem ſunt, qui ſunt ex libero ventre

a *C. gemma. §. cùm itaque. extr. eod. tit.* b *quemadmodum. extr. de jurejurand.* c *c. de illis. extr. eod.* d *c. 1. & fin. extr. de conjugio leproſor.*

a *C. 2. in fin. extr. de deſponſ. impub.* b *c. tuæ fraternitatis. extr. de ſponſ.* c *c. ex parte. extr. de ſponſ.* d *c. ex literis. Cl. r. extr. de ſponſ.* e *c. 1. extr. de conjug. ſervor.* f *c. 1. & fin. extr. de conjug. ſerv.*

nati, niſi quis patris conditionem ſecundùm leges & conſuetudinem Provinciæ ſequatur.

¶ *Error in perſona impedit matrimonium.* h. d.

MUltò magis matrimonium invalidatur, cùm quis in perſona erraverit: ut putà, ſi exiſtimans ſe cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

¶ *Si alter contrahentium utitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam poſtmodùm carnaliter cognoſcit, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: ſecùs in pœnitentiali.* h. d.

DE eo quæſitum eſt, qui cùm non aliter mulierem, ut ſibi carnaliter commiſceretur, perducere poſſet, quàm ſi eandem deſponsâſſet, proprium mentitus nomen, illam per hæc verba deſponſavit *a*: *Te Joannes deſponſat*: an quia vir illo nomine non vocaretur, nec ullum nubendi haberet propoſitum, ſed copulam tantùm carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium ſit celebratum, cùm tamen mulier in virum conſenſerit? Et reſponſum eſt, non debere ex iſto facto conjugium judicari, cùm in eo nec ſubſtantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium inveniri valeat: quoniam ex altera parte ſolummodò dolus adfuit, conſenſus omninò defuit, ſine quo cætera fœdus conjugale perficere nequeunt. Sed donec expreſsè non appareat, quòd is, qui mulierem deſponſavit in propria perſona, ſub nomine tamen alieno, quo vocari tunc ſe finxit, diſſenſit, interim erit pro matrimonio præſumendum.

QUÆ MATRIMONIUM IMPEDIRE POSSUNT.

TITULUS XII.

¶ *Error perſonæ & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortunæ.* h. d.

ERgò non omnis error matrimonium impedit: nam ſi quis corruptam in uxorem accipit, quam virginem arbitratur; vel qui accipit meretricem, quam putat eſſe caſtam: uterque quidem errat, neutro tamen caſu ob errorem matrimonium infringitur.

¶ *Ei qui ſcienter ducit in uxorem publicam meretricem, peccata remittuntur.* h. d.

QUin potiùs qui ſcientes & prudentes, mulieres publicas de lupanari extraxerint *b*, & in uxores duxerint, quod agent, in remiſſionem proficiet peccatorum: cùm inter opera charitatis non minimum ſit, errantem ab erroris ſemita revocare.

¶ *Qualis ſit error perſonæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis.* hoc dicit.

SOlùm igitur perſonæ & conditionis error obſtat matrimonio: qualitatis verò & fortunæ non obſtat. Eſt autem error perſonæ, cùm hic, qui eſt Joannes, Paulus putatur. Conditionis, cùm is, qui ſervus eſt, liber creditur. Fortunæ, ut cùm is, qui pauper eſt, dives exiſtimatur, vel contrà. Qualitatis, cùm is reputatur bonus, qui tamen eſt malus. Sunt & alii plures modi, quibus matrimonia impediuntur: ut putà, conditio appoſita, & non impleta, ſecundùm ea, quæ ſuprà diximus de ſponſalibus.

¶ *Sacer ordo, & votum ſolenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt: votum autem ſimplex ſolùm impedit contrahendum, & pro voto ſimplici fracto imponenda eſt pœnitentia.* h. d.

ITem voti *c* ſolennis emiſſio, & ſacri ordinis ſuſceptio, tam matrimonium impedit contrahendum, quàm poſteà contractum dirimit. Secùs verò ſtatuitur in voto ſimplici: quanquam enim contrahendum impediat, non tamen contractum diſſolvit. Sic & religionis habitus ſine profeſſione ſuſceptus, ne contrahantur, impedit, ſed jam contractas nuptias nequaquam tollit. Huic tamen, qui nubendo votum ſimplex fecit irritum, quantò illud manifeſtiùs emiſerit, tantò propter pluriuṁ ſcandalum erit durior imponenda pœnitentia.

¶ *Chriſtiani non debent nubere infidelibus: & ſi nubant, ſunt excommunicandi.* h. d.

CUltûs quoque diſparitas matrimonium & contrahendum impedit, & contractum interdum dirimit ſi quis *a* enim Judææ conjugali ſocietate jungi voluerit, ſive Chriſtiana Judæo, vel aliàs infideli, ſive Judæa vel aliàs infidelis Chriſtiano carnali conſortio miſceatur, quicunque eorum id commiſiſſe deprehenditur, à Chriſtiano cœtu. & Eccleſiæ communione protinùs ſegregandus erit.

¶ *Si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit ſibi cohabitare, vel non ſine peccato mortali; ſolvitur conjugium, & converſus cum alia contrahere poterit, & proles communis converſo aſſignabitur.* h. d.

ITem *b* ſi alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, & alter, qui in infidelitate remanſit, vel nullo pacto, vel non ſine blaſphemia divini nominis, vel ut Catholicum ad mortale peccatum protrahat, ei cohabitare voluerit, converſus, quaſi priore matrimonio diſſoluto, licitè ad ſecunda vota convolare poterit, & communis proles ipſi converſo aſſignabitur.

¶ *Si alter infidelium conjugum convertitur, & antequam alii legitimè conjunctus fuerit, alius quòque convertatur, debent ſe invicem recipere.* h. d.

QUod ſi converſum *c* ad fidem & uxor converſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam maritus ducat uxorem, eam recipere compelletur: nec quicquam converſo proderit, quòd jam ſecundùm ritum ſuum eandem repudiaverit, cùm repudium ipſum veritas Evangelica repudiaverit: ſed nec fornicationem dimiſſor dimiſſæ poterit objicere, propterea quòd alii poſt repudium nupſerit, niſi aliàs fornicata fuerit.

¶ *Si paganus priùs plures uxores habeat, poſt fidem ſuſceptam adhærebit primæ.* h. d.

QUia verò *e* pagani in plures ſimul fœminas affectum conjugalem dividunt, utrum poſt converſionem omnes, vel quam ex omnibus converſus retinere valeat, non immeritò dubitari poterit. Et cùm nulli unquam licuerit, plures habere ſimul uxores, niſi cui divina fuit revelatione conceſſum, nec cuiquam uxore etiam ob fornicationem dimiſsâ, aliam liceat ſuperinducere, evidenter apparet, pluralitatem in utroque ſexu (cùm inter conjuges ſervanda ſit æqualitas) circa matrimonium reprobandam, & de pluribus primam tantùm retinendam.

¶ *Matrimonium non ſolvitur altero conjugum fidelium in hæreſim lapſo.* h. d.

ALia ſanè cauſa eſt eorum conjugum *f*, quorum alter vel in hæreſim labitur, vel ad infidelium tranſit errorem: neque enim hoc caſu, qui relinquitur, ad ſecundas nuptias deſcendere poterit. Nam etſi matrimonium verum inter fideles ſit, non tamen eſt ratum: inter fideles autem, & verum & ratum exiſtit, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus, ipſo durante, perduret.

¶ *Per dationem inſtantiæ ſolvitur argumentum.* h. d.

NEc *g* refert, quòd à quibuſdam forſan objici poſſet, quòd fidelis relictus non debeat jure ſuo ſine culpa

a *C. tua nos. extr. de ſponſ.* b *c. inter opera. extr. de ſponſal.* c *c. 1. & 2. & per totum tit. extr. qui Cler. vel vov. matrim. contrah. poſſ.*

a *Can. ſi quis Judaica. 28. q. 1.* b *c. quantò. §. ſi enim alter. extr. de divort.* c *c. gaudemus. §. quòd ſi converſum. extr. de div.* d *d. c. gaudemus. §. qui autem. de divort.* e *d. c. gaudemus. §. quia verò. extr. de divort.* f *c. quantò. §. ſi verò. de divort.* g *d. can. quantò. §. nec obſtat. extr. de divort.*

culpâ privari, cùm idem multis caſibus contingat, ut ſi alter conjugum incidatur. Ex hoc quoque quorundam malitiæ occurritur, qui odio conjugum ſimularent hæreſim, ut poſtmodum nubentibus conjugibus ab ipſa reſilirent. Quinimò, qui in fide permanſerit, ad eum qui hæreſi vel infidelitate ad Eccleſiam revertitur, vel invitus redire cogendus erit, niſi ad religionem tranſire maluerit.

¶ Conjugiorum aliud eſt legitimum & non ratum, aliud legitimum & ratum, aliud ratum & non legitimum. h. d.

EX his apparet conjugium *a* aliud eſſe legitimum & non ratum: aliud legitimum, & ratum: quoddam verò, quod ratum quidem eſt, ſed non legitimum. Legitimum, & non ratum conjugium eſt, quod legali inſtitutione, vel Provinciæ moribus contrahitur: hoc inter infideles ratum non eſt, quia diſſolvi poteſt dato libello repudii, lege fori, & non lege poli, quam non ſequuntur. Inter fideles verò ſemper ratum eſt conjugium, cùm conjugia ſemel inter eos contracta nunquam ſolvi poſſint. Horum verò quædam ſunt etiam legitima, veluti cùm ſervatis nuptialibus ritibus, uxor ſponſo traditur. Illorum verò conjugia, qui contemptis legitimis ſolennitatibus, ſolo affectu aliquam ſibi deligunt in conjugem, non legitima, ſed rata tantummodò eſſe creduntur: quanquam enim ſpretis ritibus Eccleſiæ, matrimonium contrahi non debeat, non tamen ob id ſolum ſacramentum conjugii diſſolvi debet. Quin potiùs ſi tale matrimonium fuerit ab Eccleſia poſtmodum comprobatum, filii genera[?]i, & legitimi judicandi erunt, & hæredes: aliqua tamen illis erit imponenda pœnitentia, qui contemptis Eccleſiæ præceptionibus matrimonium contraxerunt.

¶ Juſtus metus, niſi purgatus fuerit, impedit matrimonium. hoc dicit.

COactio quoque & juſtus violentiæ metus matrimonium impediunt. Cùm *b* enim ſolo conſenſu conjugium contrahatur, plenâ debet ille ſecuritate gaudere, cujus eſt animus indagandus, ne metu impulſus dicat ſibi placere quod odit. Planè *c* quæ invita probat ſe ſponſalia contraxiſſe, ſi comperiatur poſtmodum ſpontè cognita, ad matrimonii diſſolutionem proclamare, & metum cauſare non poterit.

¶ Furor impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum. h. d.

FUror quoque, quia conſenſum impedit, nuptias contrahi prohibet: contractas autem non dirimit.

¶ Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt. hoc dicit.

ITem frigiditas *d* & coëundi impotentia legitimum matrimoniis impedimentum afferunt. Sicut enim puer, qui debitum reddere non poteſt, non eſt aptus conjugio: ſic, qui ita ſunt naturâ impotentes, ut nec ope Medicorum ſine mortis periculo juvari poſſint, apti ad contrahenda matrimonia minimè putantur. Ea igitur, quæ adeò eſt arcta, ut mulier fieri & alteri carnaliter commiſceri non poſſit, niſi per inciſionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea judicari.

¶ Leproſi poſſunt matrimonium contrahere. h. d.

ALia eſt cauſa leproſorum *e*: nam ſi mulierem invenerint, quæ ſibi velit nubere, vel mulier leproſa virum, liberum erit illis conjugali vinculo colligari.

¶ Publicæ honeſtatis juſtitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

PUblicæ *f* quoque honeſtatis Juſtitia tam matrimonium contrahendum impedit, quàm contractum irritat. Eſt autem publicæ honeſtatis Juſtitia, quæ ex legitimis ſponſalibus oritur mulieris, quæ illi conjuncta eſt, cum qua nunc vir matrimonium contrahere deſiderat: ut, ecce cùm Berta ſponſalia contraxi, volo nunc cum Gemma, quæ Bertæ cognationis vinculo eſt conjuncta, matrimonium contrahere: publicâ honeſtate impedior. Inhoneſtum enim ac turpiſſimi viſum eſt exempli, ut ei quis nubere valeat, cujus conjunctam ſponſalia frangendo deceperit, ne in eandem ejus nubendo conjunctæ quaſi injuriam cumulet.

¶ Sponſalia pura & certa, ex conſenſu valida, licèt aliàs nulla, inducunt publicæ honeſtatis juſtitiam, quæ ſequentia ſponſalia dirimit, non præterita. h. d.

USque adeò autem ex puris & certis ſponſalibus *a* impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis exoritur, ut etiam ſi illa conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut aliâ quâvis ratione nulla ſint, dum tamen non ſint nulla ex defectu conſensûs, nihilominus & impedire & dirimere ſequentia ſponſalia, vel matrimonia dignoſcatur, licèt præcedentia diſſolvere non valeant. Quare, qui ſponſalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & poſtmodum cum ſecunda prioris conſanguinea idem fecit, ex priorum ſponſaliorum vigore ad matrimonium contrahendum, cum prima remanet obligatus.

¶ Filii nati ex matrimonio, cui obſiſtit publicæ honeſtatis juſtitia, non ſuccedunt patri ſcienter contrahenti. h. d.

FIlii quoque nati ex matrimonio *b*, quod publicæ honeſtatis juſtitiâ impediente contractum fuit, cùm nec Eccleſiæ permiſſionem, nec patris allegare poſſint ignorantiam, ad ſucceſſionem bonorum paternorum minimè admittentur.

DE TRIPLICI COGNATIONE.
TITULUS XIII.

¶ Cognatio eſt triplex, ſpiritualis, legalis, & naturalis: & ſpiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

MUltò magis cognatio matrimonio interdum eſt impedimento, eſt autem Cognatio triplex, ſpiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis *c* cognatio eſt, attinentia quædam proveniens ex ſacramenti collatione, vel ad ſacramentum detentione. Non ſolùm igitur *d* inter baptizantem, & illum qui eum de baptiſmo ſuſcepit, item inter baptizatum & ſuſcipientis filios, & uxorem ante ſuſceptionem à ſuſcipiente carnaliter cognitam: verùm etiam inter ſuſcipientem, parenteſque baptizati, cognatio ſpiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit poſteà contractum. Et quæ de ſuſcipiente dicta ſunt, eadem etiam de baptizante ſunt intelligenda.

¶ Excepto baptiſmate, & confirmatione, non oritur ex ſacramentis cognatio impeditiva matrimonii. h. d.

EIſdem modis confirmatione *e* ſpiritualis cognatio contrahitur, matrimonia ſimiliter impediens contrahenda, & poſteà contracta dirimens. Ex datione verò aliorum ſacramentorum cognatio ſpiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel diſſolvat.

¶ Cognatio ſpiritualis per Catechiſmum contracta, impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum. h. d.

PEr Catechiſmum *f* an ſpiritualis cognatio contrahatur, dubitatum eſt: & conſtitutum eſt, contrahi quidem illam, ſed non tantam: licèt enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, poſt eam tamen contractum minimè diſſolvetur.

¶ Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium anteà contractum. h. d.

DIximus autem hujuſmodi cognationem matrimonia contracta dirimere, non ſimpliciter, ſed poſteà

a *C. fin. §. item illud. 28. q. 1.* b *c. Cùm locum. ext. de ſponſ. C. inſuper. ext. qui matrim accuſ. poſſ.* d *ext. per totum tit. de* [*fr*]*ig. & malef.* e *c. 2. ext. de conjug. lepróſ.* f *c. referente. ext. qui filii ſint legitim. c. juvenis. & ſeq. ext. de ſponſ.*

a *C. 1. de ſponſ. in 6.* b *C. referent. ext. qui fil. ſint legitim.* c *gl. in vèr. ſpiritualis. c. 1. de cog. ſpir. in 6.* d *d c. 1 de cog ſpiritual. in 6.* e *C. 1. §. fin. de cogn. ſpirit. in 6.* f *C. 2. de cogn ſpirit.*

contracta: nam *a* ſi vir vel mulier ex ignorantia vel dolo proprium filium de ſacro fonte ſuſceperit, propter hoc ſeparari non debent, nec alter alteri debitum ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſit induci: quia ſi ex ignorantiâ id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitiâ, eis proprius dolus patrocinari non debet. Quinimò pro tali auſu, matrimonio ſuâ firmitate durante, pœnitentia imponenda erit.

¶ *Filii, per quorum neutrum ventum eſt ad compaternitatem, copulari poſſunt, niſi mos regionis aliud inducat.* h. d.

DE *b* filiis quoque, per quorum neutrum ad compaternitatem ventum eſt, an copulari poſſint, quæſitum eſt: & ſanè, niſi conſuetudo Eccleſiæ, ubi de contrahendis nuptiis agitur, vel aliarum vicinarum aliter ſe habeat, tali conjugio minimè obſiſtendum erit.

¶ *Licèt plures non debeant eſſe patrini, ſi plures tamen fuerint, cum omnibus ſpiritualis cognatio contrahitur.* h. d.

DE eo quoque admonendi ſumus, quòd *c* licèt non plures, quàm unus vir, vel una mulier ad ſuſcipiendum de ſacro fonte infantem accedere debeant: ſi tamen plures acceſſerint, ſpiritualis cognatio æquè, quoad omnes, inde contrahitur, tam matrimonia contrahenda impediens, quàm etiam poſteà contracta diſſolvens. Circa quod idem ſtatuitur & de confirmatione.

¶ *Legalis cognatio modò affert temporale impedimentum matrimoniis, modò perpetuum.* h. d.

LEgalis cognatio eſt proximitas per adoptionem proveniens. Ejus autem duæ ſunt ſpecies: una, quæ temporalem impediendi matrimonii cauſam continet: alia, quæ perpetuam. Temporalem cauſam impedimenti continet ea, quæ inter te, & eam, quæ tibi per adoptionem ſoror eſſe cœperit, intercedit. Nam per adoptionem quæſita fraternitas, euſque nuptias impedit, donec manet. Perpetuam prohibitionis cauſam continet, ut puta quæ inter adoptantem & adoptatum, item inter adoptantem uxoremque adoptati, & inter adoptatum uxoremque adoptantis, intercedit. Nam & per emancipationem, diſſolutâ adoptione, matrimonium impeditur.

¶ *Quid ſit naturalis cognatio, quid conſanguinitas, quid affinitas.* h. d.

NAturalis cognatio eſt, quæ medio conſanguinitatis, vel affinitatis contracta reperitur. Eſt autem conſanguinitas *d* attinentia perſonarum ex eo proveniens, quod una deſcendit ab altera, vel ambo ab eadem: vel conſanguinitas, eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. Et dicitur conſanguinitas, quaſi ſanguinis unitas, quia ſcilicet conſanguinei de communi ſanguine deſcendunt. Affinitas *e* quædam perſonarum proximitas ex coitu proveniens: ex eo dicta, quaſi duorum ſit ad unum finem unitas. Cùm enim duæ cognationes diverſæ per aliquorum copulam conjunguntur, alter ad alterius cognationis quaſi quoſdam fines accedere videtur.

¶ *Affinitas & conſanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu.* h. d.

NEc *f* intererit, quòd ad conſanguinitatem, vel affinitatem contrahendam, ex juſtis nuptiis aliqui, an ex damnato coitu invicem copulati fuerint.

¶ *Hodiè matrimonia uſque ad quartum gradum incluſivè ſunt prohibita, & de facto contracta temporis curſu non validantur.* hoc dicit.

COnſtitutum igitur erat olim, ut quicunque vel ſeptimo conſanguinitatis, ſive affinitatis gradu ſeſe invicem contingerent, legitimas nuptias contrahere non poſſent: quod ipſum non ſolùm in primo, verùm etiam in ſecundo & tertio affinitatis genere ſibi locum vendicabat: nec ſoboles ex ſecundo matrimonio ſuſcepta cognationi præmortui viri copulari poterat. Sed cùm hujuſmodi prohibitiones difficultatem frequenter inducerent, & aliquando periculum parerent animarum, evidenti utilitate ſuadente, hujuſmodi conſtitutiones abrogatæ fuerunt *a*, ſancitumque, ut prohibitio copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis gradum primi duntaxat generis non excedat. Vir *b* igitur, qui à ſtipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, licitè conjungi poterunt. Aliàs ſi propiore gradu ſeſe invicem contingant, temerè contractum matrimonium adeò erit irritum, quòd nullo poterit annorum numero defendi.

¶ *Infideles intra quartum gradum conjuncti, ſi convertantur, non ſunt ſeparandi, & eorum proles eſt legitima.* h. d.

SI tamen infideles *c*, qui ſecundùm veteris, vel propriæ legis inſtituta, circa gradus conſanguinitatis, vel affinitatis à Canonibus notatos, conjuncti ſunt, Domino inſpirante converſi fuerint, matrimonium anteà contractum non erit poſt baptiſmi lavacrum irritandum: cùm per ſacramentum baptiſmi non ſolvantur conjugia, ſed crimina dimittantur. Unde & proles inde nata legitima cenſebitur.

¶ *Propinquitas viri reputatur uxoris, & propinquitas uxoris reputatur viri.* h. d.

ADmonendi etiam ſumus, perinde virum à conſanguineis & propinquis uxoris abſtinere debere, & uxorem à propinquis viri, atque à propriis. Hujus autem rei manifeſta ratio illa eſt, quia, ſi ſecundùm divinam ſententiam ego & uxor mea una caro ſumus, profectò mihi & illi mea ſuaque cognatio una propinquitas efficitur. Quocirca ego & ſoror meæ uxoris in uno & primo gradu erimus, filius verò ejus in ſecundo gradu erit à me, nepos tertio, & ſic deinceps. Uxorem verò propinqui, cujuſcunque gradûs ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ſi ejuſdem gradûs fœmina propriæ propinquitatis exiſtat: quod nimirum & uxori meæ de propinquitate mea, in cunctis cognationis gradibus, convenit obſervare.

¶ *Conjuncti uxoris non impediuntur matrimonium contrahere cum conjunctis viri.* h. d.

QUanquam autem omnes conſanguinei viri, uxoris ſint affines, inter conſanguineos tamen uxoris & viri nulla intelligitur eſſe affinitas contracta, propterquam inter eos matrimonium debeat impediri. Pater igitur & filius cum matre & filia, item duo cognati cum duabus cognatis, licitè contrahere poterunt.

¶ *Qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, non poteſt debitum petere, licèt reddere teneatur, & uxori ſuperſtes, carebit ſpe conjugii.* h. d.

SI *d* quis autem contracto matrimonio conſanguineam uxoris ſuæ cognoverit: ut putà, ſi vitricus privignam, vel maritus ſororem propriæ uxoris adulteraverit, matrimonium quidem anteà contractum non dirimitur: ſed qui ſe ita contra leges alteri commiſcuit, à conjuge nunquam debitum petere poterit, nec cum aliqua legitimas unquam nuptias contrahere, licèt propriæ uxori ſupervixerit.

¶ *Uxor, cujus conſanguinea à proprio viro cognita eſt, monenda eſt, non cogenda ad continentiam.* h. d.

UXor quoque, cujus conſanguinea à proprio marito fuit cognita, diligenter eſt commonenda, ut à commixtione viri abſtineat *e*, & in continentiâ maneat, donec vir viam univerſæ carnis ingreſſus fuerit. Quòd ſi fortè monitionibus parére recuſans, talis fuerit, ut de lapſu ipſius probabiliter timeri poſſit, vir ejus & po-

a *Can. 2. extr. de cogn. ſpirit.* b *C. ſuper eo. extr. de cogn. ſpirit.* c *c. fin. de cogn. ſpirit. in 6.* d *Adi ad Arb. conſang. in 6. in declar.* e *In declar. Arb. affin.* f *In declar. Arb. affin. in 6.*

a *Ca. non debet. extr. de conſang. & affin.* b *c. fin. extr. de conſanguin. & affin.* c *c. de infidelib. extr. de conſang. & affin.* d *c. tranſmiſſa. extr. de eo qui cogn. conſang.* e *c. pen. & fin. extr. de eo qui cogn. conſ.*

terit

erit & debebit debitum ſibi ſolvere conjugale : cùm *a* affinitas poſt matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non exiſtit.

¶ *Subſequens affinitas non dirimit matrimonium, ſed præcedens legitimè probata.* h. d.

ERgò præcedens affinitas, non ſubſequens dirimit matrimonium. Sed nec id quidem indiſtinctè obtinet : nam *b* etſi utriuſque conjugum conſtet aſſertione, acclamante etiam viciniâ, quòd conjugatus ante contractum matrimonium uxoris ſuæ conſanguineam cognoverit, propterea conjuges ſeparari non debent : nec enim talis confeſſio momentum habere debet, cùm alioqui facilè fieri poſſit, ut quicunque inter ſe contra matrimonium velint colludere, ad confeſſionem inceſtûs facilè proſiliant, ſi ſuæ aſſertioni Eccleſiæ judicium acceſſurum credant. Rumor autem viciniæ non eſt adeò judicandus validus, ut, niſi fide dignæ probationes accedant, poſſit ritè contractum matrimonium irritare.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

TITULUS XIV.

¶ *Prohibentur matrimonia contrahi clandeſtinè, nec poſteà porteat illa diſſolvere.* h. d.

NE *c* tamen poſt ſecutam copulam & ſuſceptam prolem, detectis quibuſdam impedimentis, non ſine gravi ſcandalo contracta matrimonia retractari oporteat, nevé, ſi alter conjugum qui clàm contraxerint, conjugium negaverit legitimis probationibus deficientibus, Judicis ſententiâ ritè fuerit abſolutus, uterque aliis nubendo reatum incurrat adulterii, conſultiſſimè conſtitutum eſt *d*, ut nullus fidelium occultè nuptias contrahat. Sed cùm matrimonia contrahenda fuerint *e*, per Presbyterum proponantur publicè, competenti termino præfinito, intra quem qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ut ipſe quoque Presbyter per ſe inveſtiget, utrùm aliquod futuro matrimonio obſiſtat impedimentum.

¶ *Suſpenditur contractus matrimonii, donec extat præſumptio, quòd non poſſit contrahi.* h. d.

CUjus *f* ſi apparuerit probabilis conjectura, contractus expreſsè interdicetur, donec quid fieri debeat, manifeſtis conſtiterit documentis.

¶ *Nati ex clandeſtinis & interdictis matrimoniis non ſunt legitimi, licèt nati ex matrimonio contracto in faciem Eccleſiæ ante ſententiam divortii ſint legitimi, niſi uterque conjugum noverit impedimentum.* h. d.

QUicunque *g* verò hujuſmodi clandeſtina & interdicta conjugia inire auſus fuerit, etiam ignoranter, proles ex hujuſmodi conjunctione ſuſcepta, prorsùs illegitima cenſebitur, nec de parentum ignorantia ullum eſt habitura ſubſidium : cùm ſic contrahentes, vel non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur, licèt alioqui, ſi ignorantes in faciem Eccleſiæ contraxerint, ante latam ſententiam divortii nati, & legitimi habeantur, & in bona paterna hæreditario Jure ſuccedant. Idem juris erit, ſi in conſpectu quidem Eccleſiæ contraxerint, ſed impedimentum ambo noverint.

¶ *Sacerdos contemnens conſtitutiones Eccleſiæ punitur pro qualitate culpæ, & clandeſtina matrimonia, ſi publicentur, recipit Eccleſia.* h. d.

SAnè *h* ſi parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit, per triennium ab officio ſuſpendendus erit : graviter etiam puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Verùm (ut ſuprà indicavimus) ſi contrahentes clandeſtina matrimonia publicare voluerint, niſi alia cauſa impediat, ab Eccleſia recipienda ſunt, tanquam à principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.

QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARI.

TITULUS XV.

¶ *Non admittitur ad accuſandum matrimonium, qui tempore denunciationis ſiluit, niſi juret de calumnia, & quòd poſt denunciationem novit quæ objecturus eſt : & negligentia auctoris mei non intelligitur eſſe mea.* h. d.

NOn tamen quandocunq; aut indiſtinctè omnes ad matrimonium impugnandum admittendi erunt. Nam ſi quis tempore factæ à Sacerdote denunciationis *a* in ipſa diœceſi conſtitutus, nihil contra matrimonium dixerit, eidem mox conjunctos impetere minimè concedendum erit, niſi proprio firmaverit juramento, quòd ea, quæ objecturus eſt, poſteà didicerit, quodque ad accuſandum dolo non proſiliat : quo caſu etiam ſi, quod objecturus eſt, ab illis didiciſſet, qui denunciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet ei accuſandi aditus : quoniam etſi ab impetitione hujuſmodi, culpa ex tali ſilentio contracta, auctores excludat, iſte tamen, qui culpâ caret, amoveri non debet.

¶ *Ex cauſa etiam poſt denunciationem poteſt quis matrimonium accuſare.* h. d.

IDem juris erit *b*, ſi tempore denunciationis, vel extra diœceſim commorabatur, vel aliàs denunciatio ad ejus notitiam pervenire non potuit : ut putà, ſi nimiæ infirmitatis fervore laborans, mentis non erat compos, vel in annis tam teneris conſtitutus erat, ut ad talium rerum perceptionem ejus ætas ſufficere non valeret, ſive aliâ legitimâ cauſâ fuerit impeditus.

¶ *Ad accuſandum matrimonium, non ex cauſa delicti, ſoli conjuges admittuntur.* h. d.

SEd nec omnes ad accuſationem, teſtimoniumvé dicendum admitti debent : nam ſi de tali impedimento agendum ſit, quod neque conjugum in ſe delictum contineat, nec ob id matrimonium diſſolvi cujuſquam interſit, præterquam ipſorum conjugum (ut putà, ſi erratum in conditione ſtatûs fuerit, vel ſi mulier ita ſit arcta, ut cognoſci non poſſit, vel vir ita frigidus, ut coire nequeat) ſoli ipſi conjuges admittentur.

¶ *Ad accuſandum matrimonium ex cauſa delicti, omnes admittuntur, ſed potiſſimùm conjunctiores, antiquiores & honeſtiores.* h. d.

QUòd ſi delictum contineat, ut, quia aliqui in gradu vetito vel contraxiſſe, vel contrahere velle dicantur, tunc quilibet quidem ad accuſandum recipitur, ſed omnium maximè parentes *c* : & ſi ii deſint, proximiores, id eſt, ſoror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, eorumque deſcendentes. Quòd ſi progenies tota defecerit *d*, ab antiquioribus, & honeſtioribus, quibus eadem propinquitas nota veriſimiliter eſſe debeat, accuſatio, teſtimoniumvé recipi poterit. Ideò autem omnium maximè parentes, & conjunctiores admittuntur, quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus & chartis, tum verò ex recitatione majorum ſcire laborat. Nulli igitur decentiùs admitti debent, quàm qui meliùs ſciunt.

¶ *Speciale eſt in cauſa matrimonii, quòd pater admittitur in cauſa filii, & econtrà. Et teſtimonium parentum interdum non debet admitti, ubi eſt diſparitas inter conjuges.* h. d.

QUòd *e* autem legitur, pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris, in criminalibus

a *Cap. diſcretionem. in fin. & c. pen. extr. d. tit.* b *cap. ſuper eo. extr. de eo qui cogn. conſang.* c *gl. in ſum. 30. q. 5. & can. ſi quis divinis. §. his itaque. diſt. 30. q. 5.* d *c. 2. 30. q. 5.* e *c. cùm inhibitio. in princ. extr. eod. tit.* f *d. c. cùm inhibitio. §. cùm autem. extr. eod. tit.* g *d. c. cùm inhibitio. §. ſi quis. extr. eod. tit.* h *d. c. cùm inhibitio. §. fin. extr. eod. tit.*

a *C. cùm in tua. §. alioquin. extr. eod. tit.* b *c. cùm in tua. §. ſuper quo. extr. eod. tit.* c *c. videtur. extr. eod. tit.* d *c. 1. cum palea. ſeq. 35. q. 6.* e *c. videtur. §. quòd verò. extr. eod. tit.*

cauſis & contractibus ſibi locum vendicat. In matrimonio verò conjungendo & impediendo, ex ipſius conjugii prærogativâ, & quia favorabilis res eſt, congruè admittuntur. Ubi tamen *a* alter conjugum divitiis, honore, nobilitate,& potentiâ ſuperior eſſet,teſtimonium illius, qui parens eſſet inferioris, adeò ſuſpectum redditur, ut illud nullo modo ſit admittendum: cùm parentes filiorum incrementum & honorem affectare proculdubiò comperiantur.

¶ *Quales eſſe, & qualiter jurare debent teſtes ſuper conſanguinitate.* h. d.

QUoties *b* ergo aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur, duobus vel tribus ejuſdem conſanguinitatis teſtibus adhibitis, vel totidem ſenioribus & melioribus ejuſdem loci, id debet legitimè comprobari. Teſtium autem examinatio in hac cauſa duplicis interventu juramenti fieri debet: ut jurent ſcilicet, & ſe non privato odio, neque amicitiâ, nec alicujus proprii commodi intuitu, ad hoc jurandum inductos: & ſicut ipſi dicunt, rei veritatem à majoribus accepiſſe, & ſe credere ita eſſe.

¶ *Probatio matrimonialis impedimenti non poteſt reprobari.* hoc dicit.

PRæſtitis *c* autem juramentis & impedimento matrimonii legitimè probato, ſi quis contra præcedentem probationem partibus publicatam, quaſi matrimonium impediri jure non valeat, probare velit, audiendus non erit, ſed priori ſtandum erit probationi.

DE DIVORTIIS.

TITULUS XVI.

¶ *Divortium eſt diſſolutio matrimonii. Et ſeparatio tori poteſt appellari divortium.* h. d.

DIvortium *d* eſt diſſolutio matrimonii, quæ utroque vivente conjuge contingit. Sed & ſimplicem tori ſeparationem divortium non malè appellamus.

¶ *Matrimonium regulariter diſſolvi non poteſt, & niſi ſequuta ſit copula, ſolvitur per ingreſſum monaſterii, ita ut remanens in ſeculo poſſit alteri liberè nubere.* h. d.

SCiendum eſt igitur legitimè contractum matrimonium diſſolvi non poſſe,quippe à Deo conjuncti ab homine ſeparari non debent,nec valent: ſi tamen alter conjugum *e*, qui per verba contraxit de præſenti, copulâ non ſecutâ, ſeſe ad obſervantiam regularem voluerit aſtringere, poterit id altero etiam inconſulto efficere: & ei,qui in ſeculo remanere voluerit, alteri ſe jungere permittendum erit: nec cauſari poterit religionem ingreſſus,ſe falsâ ad id causâ inductum,putà quòd conjugem leprâ percuſſam crediderit, & ob id ejus abominatus complexus fuerit, cùm & ſine cauſa id ipſum facere potuerit.

¶ *Dicenti ſe velle ingredi religionem, eſt certum tempus præfigendum,intra quod vel ingrediatur,vel ad uxorem redeat.* h. d.

EI *f* autem qui ſe ad religionem tranſire velle dictitat, certum eſt præfigendum tempus,intra quod legitimè caveat, quòd aut ad religionem ſe transferet, vel redibit ad conjugem.

¶ *Reddit rationem, cur non ſecutâ copulâ per religionis ingreſſum matrimonium diſſolvitur.* h. d.

NEque mirum videri debet, quòd poſt legitimum de præſenti præſtitum conſenſum, carnis non ſecutâ commiſtione *g*, alter conjugum etiam altero invito ad vitam regularem tranſitum facere valeat: quia cùm nondum una caro effecti ſint,ſatis probabiliter, uno ad Deum tranſeunte, alter in ſeculo remanere poterit.

¶ *Per ſacri ordinis ſuſceptionem non diſſolvitur matrimonium, etiam non conſummatum.* h. d.

DIverſum ſtatuitur, ſi quis poſthabito Canonico religionis ingreſſu, poſt aliquam per verba de præſenti deſponſatam, ſacros ordines ſuſceperit: quanquam enim votum per ſacri ſuſceptionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum poſteà contractum habeatur efficax: ad diſſolvendum tamen priùs contractum etiam non conſummatum, invalidum cenſetur. Ideoque talium ordinum non obſtante ſuſceptione, ſi ad profitendam probatam religionem induci non valeat, & ſponſa ejus inſtiterit contractum matrimonium conſummare, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendus erit.

¶ *Cultûs diſparitas, & creatoris contumelia ſunt juſta cauſa dirimendi: & quod facit Papa, Deus cenſetur facere.* h. d.

SEd & ſi inter infideles matrimonio contracta ſequuta copula fuerit,ſi alter,qui in infidelitate permanſerit *a*, velit à fideli disjungi, aut non niſi cùm contumelia creatoris,cum altero commorari, licebit Chriſtiano non modò matrimonium diſſolvere, ſed etiam (ut ſuprà diximus *b*) alteri ſe matrimonio jungere. Quibus caſibus cùm auctoritate ſedis Apoſtolicæ, & Romani Pontificis matrimonium diſtrahatur, non jam humanâ, ſed potiùs divinâ poteſtate conjugium diſſolutum intelligitur.

¶ *Ob veram coëundi impotentiam, non ob putativam diſſolvitur matrimonium.* h. d.

ITem ſi quis ignarus virginem in uxorem duxerit, quæ adeò arcta ſit, ut mulier fieri non poſſit, vel ſimile vitium à natura contraxerit, ut ope Medicorum non poſſit adjuvari: aut mulier virum acceperit, qui adeò frigidæ ſit naturæ, ut eidem carnaliter commiſceri non poſſit, poterunt invicem ſeparari: & qui matrimonio aptus erit,ad ſecundas nuptias liberè tranſitum facere. Si quis tamen coëundi impotentiam cauſatus,poſt ſeparationem aliam acceperit, aut ea *c* quæ arcta putabatur, aliquem invenerit, qui ſibi ſeras reſeraret, utroque caſu poſt peractam pœnitentiam, ad priora conjugia redire compellendi erunt.

¶ *Quam quis duxit vel retinuit ſciens copulæ non idoneam, habebit ut ſororem, ſi non poteſt habere velut uxorem.* h. d.

PLanè ſi ſcienter *d* quis cum ea, quæ maribus impotens eſt commiſceri, matrimonium contraxerit, vel alterius compertâ poſtmodum impotentiâ, ſimul morari conſenſerint, his caſibus Eccleſia judicare conſuevit, ut quas viri tanquam uxores habere non poſſunt, habeant ut ſorores.

¶ *Ob fornicationem carnalem vel ſpiritualem non ſolvitur matrimonium, ſed fit ſeparatio tori.* h. d.

SÆpiùs tamen accidit, ut matrimonii remanente ſacramento, tori tantùm fiat ſeparatio, ut putà, ſi alter conjugum carnaliter vel ſpiritualiter fornicatus fuerit: quibus caſibus matrimonium minimè aboletur, ſed ſibi ſunt invicem conjuges, etiam ſeparati.

¶ *Pendente judicio ſuper adulterio, non habet locum ſeparatio tori.* h. d.

SEd & ſeparatio non inſtitutâ ſtatim de crimine accuſatione, facienda erit: ſed probata *e* & peracta. Interim enim pendente judicio, conjugum alteruter, jure, quod habet in altero, privari non poterit.

¶ *Factâ ſeparatione tori ob fornicationem carnalem, poſt emendationem non compelluntur conjuges ſe reſumere: ſecus, ſi ob ſpiritualem, niſi alter velit monaſterium ingredi.* h. d.

MUltùm autem intereſt, utrùm ob carnalem, an verò ob ſpiritualem fornicationem tori ſit facta ſeparatio. Primo enim caſu maritus adulteram uxorem

a *C. ſuper eo. extr. de teſtibus.* b *c. quoties. extr. de teſtibus.* c *c. juravit. extr. de probation.* d *c. 1. in gl. 32. q. 7. & gl. 2. in c. omnes. 27. q. 2.* e *c. ex parte. §. nos autem. extr. de converſ. conjugat.* f *c. ex publico. extr. de converſ. conjugat.* g *c. 2. extr. de non conjug.*

a *C. quantò. extr. de divort.* b *ſuprà tit. quæ matr. imp. poſſ. §. item & §. ſeq.* c *c. fraten. in fin. extr. de frig. & malef.* d *c. conſultationi. extr. de frig. & malef.* e *c. 1. extr. ut lite penden.*

etiam

iam emendatam, niſi & ipſe ſimili fornicatione *a* pol-
ıtus fuerit, recipere non compellitur, ſed fornicatrix in
auſtris cum religioſis mulieribus ad perpetuam agen-
am pœnitentiam erit collocanda *b*. Secundo vero, ſi
ɪrnicatus ſpiritualiter, ab infidelitate revertatur, coge-
ɪr, qui in fide remanſit, illum reſumere, niſi & ipſa ad
:ligionem tranſitum facere voluerit : quod etiam no-
ɪnte viro ad fidem reverſo, exequi liberè poterit.

¶ *Regulariter uxor & vir non poſſunt disjungi, ut alter ſumat ſacros ordines, aut monaſterium ingrediatur, fallit hoc in caſibus præcedentibus & ſequentibus.* h. d.

HIs exceptis caſibus alter conjugum, altero in ſeculo remanente, nec ad ſacros ordines, nec ad regularem uſcipiendus eſt obſervantiam, niſi fortè remanens ejus t ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſecu- o remanere, aut ipſam continentiam vovere voluerit. lioqui quanquam de uxoris licentia *c* monaſterium uis ingreſſus fuerit, & profeſſionem fecerit, non uxor d continentiam cogi, ſed vir ad uxoris torum evocari oterit, niſi poſt conjugis ingreſſum fornicata fuerit, aut e invicem continentiam promittendo abſolverint.

¶ *Qui invitâ uxore ingreſſus eſt monaſterium, & ab eadem uxore redire coactus, eâ mortuâ, non cogitur rursùs in monaſterium everti, ſed non poterit ampliùs uxorem ducere. Quòd ſi uxore non contradicente fuerit ingreſſus, illâ mortuâ non poterit exire, præſertim ſi fuerit profeſſus conſentiente uxore* h. d.

QUæſitum tamen eſt, ſi quis uxore invitâ *d* monaſterium intraverit, & repetitus ad eam redire coactus uerit, an eâdem mortuâ, cogendus ſit ad monaſterium everti, an verò aliam poſſit in uxorem ducere? Et in hac pecie reſponſum eſt, votum quidem non tenuiſſe & pro- ɪtereà ad monaſterium redire minimè illum teneri : ſed cùm ingrediendo monaſterium, debitum ſe non exactu- um, promiſiſſe videatur, ulteriùs uxorem ducere non oterit : cùm id vovere in ſua poſitum voluntate fuerit. Quòd ſi quis ſciente *e* uxore, nec contradicente, vitam profeſſus fuerit Monachalem, uxore poſtmodùm defunctâ, nec habitum quem ſemel aſſumpſit, abjicere, nec liquam ſibi matrimonio copulare poterit. Matrimonium quoque temerè *f* contractum dirimendum erit : quod in eo, qui conſentiente uxore profeſſus fuerit, multò magis obtinebit, quanquam monaſterium nunquam ingreſſus fuerit.

¶ *Quæ credens virum eſſe mortuum, religionem eſt ingreſſa, à viro educta, ſi vir moriatur, non cogitur reverti ad monaſterium, licèt id ſibi expediat.* h. d.

QUid ſtatuemus de ea, quæ credens maritum mortuum *g*, habitum religionis aſſumpſit, an ſi eo reverſo, de monaſterio educta fuerit, poſt obitum viri ſit ad regularem obſervantiam compellenda? Et quidem huic conſultius ad ſalutem fuerit, ſi ad monaſterium redeat : ſed ſi ad hoc perduci non poterit, cogenda non erit.

¶ *Etiam altero conjugum invito poteſt quis vovere peregrinationem.* h. d.

LIcèt autem alter conjugum altero invito religionis votum non poſſit aſſumere, viri tamen etiam præter uxorum aſſenſum peregrinationis ad terram ſanctam propoſitum vovere, & implere liberè valent.

¶ *Uxor non plenè certificata de morte viri, contrahere non poteſt, quamvis continere nequeat.* h. d.

ET *h* quamvis illi diutiſſimè in peregrinatione commorentur, vel etiam ab hoſtibus capti nuncientur, donec certum nuncium de virorum morte uxores non receperint, ad aliorum conjugium convolare non poterunt, quamvis ut certiorarentur magnam adhibuerint diligentiam, & ejus ætatis ſint & fragilitatis, ut continere nequeant.

¶ *Agenti petitorio ad conjugem, obſtat conſanguinitatis exceptio, ſecus ſi poſſeſſorio : quia antequam de exceptione cognoſcatur, plenaria reſtitutio eſt facienda, niſi conventus excipiens juret de malitia, & probationes habeat in promptu : quo caſu fiet reſtitutio quoad alia, non quoad copulam.* h. d.

ERgò niſi legitima ſubſit exceptio, conjugibus temerè disjunctis, alterum alterius repetendi ſemper integrum Jus manet. Erit autem legitima exceptio, cùm aliquis conſanguinitatis gradus objicitur *a* : quo quidem caſu, licèt ſi petitorio judicio actum ſit, antea de ipſa exceptione cognoſci debeat : ſi tamen poſſeſſorio quis experiatur, antequam de conſanguinitate diſcutiatur, plenaria erit facienda reſtitutio, niſi is qui convenitur, & de malitia juret, & ſuper exceptione promptas probationes offerat. Quo caſu exceptâ carnali commixtione, tantùm quoad reliqua, reſtitutio facienda erit.

¶ *Si mulier reſtituenda timeat ſævitiam viri, debet ab eo præſtari cautio : & ſi ea non putetur ſufficiens, dum cauſa plenè cognoſcitur, uxor eſt deponenda in loco honeſto & tuto.* h. d.

PRæſtanda tamen erit idonea cautio *b*, quòd nullam reſtitutæ violentiam vir inferet : quòd ſi tanta ſit viri ſævitia, aut odio tam capitali uxorem proſequatur, ut trepidanti mulieri ſufficiens ſecuritas provideri nequeat, uſque ad cauſæ deciſionem alicui probæ & honeſtæ mulieri ſtudioſiùs cuſtodienda committetur, in loco ubi vir, vel ejus conjuncti, mulieri nullam poſſint injuriam inferre. *c*

¶ *Ob ſolam traductionem mulieris ad domum, nullum jus oritur impeditivum ſequentis matrimonii.* h. d.

ET hæc quidem obtinent, ſecuto inter viros & mulieres matrimonio. Cæterùm *d* ſi nullis præcedentibus ſponſalibus, vel legitimo conſenſu mulier ad viri domum jam traducta, poſteà abſcedens alii fortè nubere voluerit, nulla facienda erit reſtitutio.

¶ *Qui vivente uxore etiam ab eo ſeparatâ quoad torum, ſecundam conſciam duxit uxorem, etiam primâ mortuâ ſeparabitur à ſecunda, ſed cum alia contrahere poteſt.* h. d.

FOrnicationis *e* quoque repetenti obſtat exceptio, torique ob eam cauſam ſequutâ ſeparatione, ſeparatâ vivente, aliam uſque adeò ſuperinducere quis prohibetur, ut ſi de facto duxerit, exque ea filios ſuſceperit, etiam mortuâ adulterâ eandem retinere non poſſit : quod ipſum & priore uxore minimè cognitâ ſibi locum vendicat, licèt aliam ducere minimè prohibeatur.

¶ *Si mulier matrimonium contraxerit cum eo quem ignorabat conjugatum, uxore primâ mortuâ erit in ejus poteſtate virum retinere.* h. d.

HOc *f* tamen de ea intelligi oportet, quam quis non ignaram aliam vivere, & fortè aliquid in morte alterius machinatam, in uxorem duxit : nam ſi qua præcedentis matrimonii penitùs inſcia alicui nupſerit, priore mortuâ, niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt ſeparandi. Nec enim ſuſtinendum eſt, ut vir qui ſcienter in legem commiſit, de proprio dolo commodum reportet.

¶ *Cum ea quam quis uxore vivente cognovit non ſub ſpecie matrimonii, defunctâ uxore poteſt quis contrahere, ſi neuter ipſorum machinatus eſt in mortem prædefunctæ uxoris.* h. d.

CUm ea autem, quam quis uxore vivente non prætextu matrimonii cognovit, ſi nihil in perniciem olim viventis uxoris vir, aut mulier cognita, machinati fuerint, nec fidem de contrahendo ſibi invicē dederint, contractæ poſteà nuptiæ legitimæ reputandæ erunt. Sed etſi

a *Can. pen. & fin. extr. de adult.* b *c. gaudemus. extr. de converſ. conjug.* c *c. 1. de converſ. conjug.* d *c. quidam. extr. de converſ. conjug.* e *c. conſuluit nos. extr. d. tit.* f *c. ex parte. extr. d. tit.* g *c. placet nobis. extr. de converſ. conjug.* h *c. in Provincia noſtra. extr. de ſponſ.*

a *C. literas. extr. de reſtit. ſpoliat.* b *c. literas. in fin. extr. de reſtit. ſpol.* c *c. ex tranſmiſſa. extr. d. tit.* d *c. ex parte. extr. de reſtit. ſpol.* e *c. ex literarum. extr. de eo qui dux. in mat.* f *c. 1. extr. de eo qui duxit in matrim.*

fidem quidem ſibi invicem dederint, vel etiam de facto contraxerint *a*, ſi nec antè, nec pòſt, legitimâ conjuge ſuperſtite, carnalis interceſſit copula, quamvis uterque graviter deliquerit, & propterea etiam ſit imponenda pœnitentia, matrimonium tamen contractum poſt uxoris obitum, minimè diſſolvetur.

¶ *Bonum aliquod ſubſecutum præcedens delictum & ejus pœnam non abolet.* h. d.

USque adeò *b* autem machinatio in alterius conjugum obitum adhibita, inter ſuperſtites machinatores matrimonii ſpem excludit, ut ſi infidelis cum Chriſtiana communicato conſilio ejuſdem maritum de medio ſuſtulerit, licèt poſteà per ſtudium ſuperſtitis uxoris ad fidem Chriſtianam translatus fuerit, non tamen propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere poterit. Nec enim hujuſmodi lucro, tam deteſtandum damnum Eccleſia reſarcire patitur.

¶ *Animus & propoſitum diſtinguunt maleficia.* h. d.

DIverſa *c* ratio eſt eorum, qui ad fidem converſi, illorum ſibi matrimonio junxerunt uxores, quos in belli certamine occiderunt: eorumque qui converſas duxerunt, quarum infideles maritos ſimili modo interfecerunt: nam cùm tales virorum defunctorum interitum ſpecialiter non quæſiverint, & matrimonium inter hujuſmodi perſonas licitè poteſt contrahi, & ſic conjuncti divortium poſtulare nequeunt.

¶ *Punitur affectus, licèt non ſequatur effectus.* h. d.

SEd etſi machinationem adhibitam in necem conjugis effectus conſequutus non fuerit, ſi inſidiator alteri ſupervixerit, ſpe conjugii *d* perpetuò deſtitutus, ad ſecundas nuptias nunquam aſpirare poterit: ſicut & in iis accidit, qui inceſtum admiſerunt, Sacerdotem interfecerunt, & aliis pluribus caſibus.

¶ *Secundæ nuptiæ abſque timore infamiæ intra annum luctûs poſſunt celebrari, ſed non debent benedici, quocunque tempore contrahantur.* h. d.

ILlud quoque admonendi ſumus, quibus caſibus ſecundarum nuptiarum permiſſa eſt celebratio, minimè verendum eſt nupturis, ne ſi intra annum luctûs ad ſecunda vota tranſeant, aliquâ notentur infamiâ *e*. Cùm enim ſecundùm Apoſtolum mulier viro mortuo ſit ab ejus lege ſoluta, ejuſdem ſententiâ & auctoritate omnis legalis infamia cenſetur abolita: cùm in his præſertim ſeculares leges non dedignentur ſacros Canones imitari. Vir *f* tamen & mulier ad bigamiam tranſiens, non debet à Presbytero benedici: quia cùm ſemel benedicti fuerint, hujuſmodi benedictio iterari non debet.

DE REBUS SACRIS, SANCTIS, ET RELIGIOSIS.

TITULUS XVII.

¶ *Titulus ſequens ſolùm ſubordinat ſequentia ad præcedentia.* hoc dicit.

SAcramentorum breviter explicato tractatu, illorumque ſectione ac naturâ cognitis, tranſeamus jam ad res ſacras & ſanctas, quales ſunt Eccleſiæ, Altaria, Sanctorum in his conditæ reliquiæ, vaſa, veſtes, & ſimilia ad divinum cultum principaliter comparata. Paulò mox & de religioſis dicturi, ut ſunt, religioſæ domus, xenodochia, cœmeteria, & ſepulturæ.

DE CONSTRUENDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS, ET ALTARIBUS.

TITULUS XVIII.

¶ *Non licet celebrare, niſi in templis conſecratis, niſi ex privilegio, vel ex cauſa neceſſitatis.* h. d.

ECcleſiam *a* hoc loco accipimus non tam Chriſtianorum multitudinem, fideliumque congregationem, quàm manufactum ipſum templum Dei, & orationis domum, ab eo quod continetur ejus quod continet ſumptâ denominatione. Sicut ergo non alii *b*, quàm ſacrati Deo Sacerdotes, ſacramenta miniſtrare debent: ſic non in aliis, quàm in Domino conſecratis locis, cum ſuis altaribus, vaſis, veſtibus, & reliquis ad divinum cultum explendum utenſilibus, itidem conſecratis, ſacrificia offerre licet: niſi quis ſuper hoc ſpeciali ſit privilegio munitus, vel ſumma coëgerit neceſſitas: utpote *c*, quia combuſta ſit Eccleſia, quo caſu, donec illa reſtauretur, in capellis cum ſacrata tabula celebrari poterit.

¶ *Conſtitutis in itinere, licet celebrare ſub dio, & celebrans in privatis domibus eſt deponendus.* h. d.

IN itinere *d* quoque conſtitutis, Eccleſia non reperta, ſub dio, ſive in tentoriis, ſi tabula altaris, cæteraque ſacra miniſteria adfuerint, Miſſarum ſolennia celebrari permittendum erit: alioqui ſi quis in oratoriis *e* intra privatas domos conſtitutis, ſine conſenſu Epiſcopi hoc facere auſus fuerit, deponendus erit.

¶ *Epiſcopus excreſcentibus fidelibus, novam Eccleſiam conſtruere poteſt, & unam in plures dividere.* h. d.

COnſtituuntur autem Eccleſiæ, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certæ univerſitatis intuitu, aut in paſtoralis dignitatis privilegium. Ob incrementum populi tunc nova conſtituenda eſt Eccleſia, cùm certis in regionibus adeò multitudo fidelium excrevit, ut illorum curæ unica ſit impar Eccleſia. Sicut *f* enim eâ ratione unus Epiſcopatus in duos, Antiſtitis accedente voluntate, dividi poteſt: ſic etiam Epiſcopus de baptiſmalibus & parochialibus Eccleſiis, Rectorum accedente conſenſu, facere poteſt: quod cùm factum fuerit, illa pars populi, quæ novis Eccleſiis ſupponitur, à jure prioris Eccleſiæ abſolvetur.

¶ *Plures baptiſmales Eccleſiæ non debent fieri ſub una terminatione, & terminationis controverſia dirimenda eſt judicio plebium, vel ſorte.* h. d.

PLures *g* tamen baptiſmales Eccleſias in una terminatione facere non poterit. Quòd ſi de terminatione duarum matricum Eccleſiarum contentio fuerit, plebes utrarumque diſcernent: quod ſi non convenerint, Dei judicio controverſia diſcernetur.

¶ *Non eſt perjurus Epiſcopus fabricans Eccleſiam, licèt juraverit non alienare Eccleſiaſtica.* h. d.

NEc *h* quicquam Epiſcopo obſtiterit, quod de rebus Eccleſiæ non alienandis juraverit, nam & tali non obſtante juramento, populo indigenti ſuper baſilicarum inſtitutione ſalubriter providere poterit, & debebit.

¶ *Ob commoditatem plebium nova Eccleſia ædificari poteſt, quæ tamen matrici honorem exhibere debet.* h. d.

PLebium *i* commoditas tunc novam ædificare ſuadet Eccleſiam, cùm parochianorum pars adeò diſtat à veteri, ut certis temporibus non ſine magna difficultate, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus divinis intereſſe, & ſacramenta percipere poſſint: quo quidem caſu maximè ſi miniſtro commodè pro ſuſtentatione ſua provideri poſſit, nova quidem erit Eccleſia conſtruenda, ſed à filiali matrici Eccleſiæ pro facultate loci competens honor exhibendus erit.

¶ *Univerſitatis intuitu poteſt nova Eccleſia ædificari, ut putà pro leproſis.* h. d.

UNiverſitatis intuitu nova Eccleſia ædificari permittitur: veluti cùm plures ſimul leproſi *k* ſub com-

a *C. fin. extr. de eo qui duxit in matr.* b *C. 1. ext. de converſ. infid.* c *C. 1. ext. de conv. infid.* d *C. 1. ext de divort.* e *C. pen. & fin. extr. de ſecund. nupt.* f *C. vir autem. extr. de ſecund. nupt.*

a *Can. Eccleſia. de conſ. diſt. 1.* b *C. ſicut non alii. & can. 2. ibi. ea quæ de conſ. diſt. 1.* c *C. concedimus. de conſec. diſt. 1.* d *C. concedimus. verſ. in itinere. de conſec. diſt. 1.* e *C. Clericos. de conſ. diſt. 1.* f *C. præcipimus. §. ſi cui. 16. q. 1.* g *C. plures baptiſmales. 26. q. 1.* h *C. fin. ext. de Eccl. ædif.* i *C. ad audientiam. Cl. I. ext. de Eccl. ædif.* k *C. 2. extr. de Eccl. ædif.*

muni

ıini vita congregati fuerint. Iis enim, quòd Eccleſia ım cœmeterio, & quòd proprio gaudere valeant privi-:io, permittendum erit. Cavebunt tamen hi, ut inju-ıſi veteribus Eccleſiis de jure parochiali nequaquam ıitant. Nec enim quod eis ob pietatem indulgetur, ad orum injuriam flecti convenit.

Epiſcopo conceditur pro ſepultura propria Eccleſiam ædifica- aut novum monaſterium conſtruere. h. d.

Piſcopo *a* quoque in ſua parochiâ novam Eccleſiam ædificare permittitur. Sed multum intererit, Ec-eſiam monaſticis informandam regulis conſtruat, an erò ex alia cauſa, fortè pro propriis erigere velit ſe-ılturis: cùm primo caſu eandem ex rebus Eccleſiæ, ıi præſidet, uſque ad quinquageſimam tantùm partem otare debeat: ſecundò verò non ampliùs, quàm cen-ſimam conferre licebit; eâ quoque adhibitâ cautelâ, t unam tantummodò ex his duabus remunerationem ligat.

Quæ ſervari debent in conſtruenda Eccleſia, vel conſecran-ı, & quòd Eccleſia indotata conſecrari non debet. h. d.

QUacunque tamen ex causâ nova extruenda ſit Eccle-ſia, obſervandum eſt inprimis, ut civitatis Epiſco-us *b*, ſine cujus aſſenſu id inchoari non debet, ad lo-um veniat, in quo crucem ipſe figet, & publicè atrium eſignabit, nec illam anteà patietur ædificari, aut munus npendet conſecrationis, quàm dotem baſilicæ, & obſe-uium ipſius per donationem chartulâ confirmatam ac-ipiat, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & cuſtodum ipendia, ſufficere valeat.

Conſtruenti novam Eccleſiam poteſt novum opus nunciari. ıoc dicit.

SEd *c* ſi quis, dum nova conſtruitur Eccleſia, aut proprium jus imminui, aut ſibi quoquo modo noce-i exiſtimet, novi operis nunciatione conſulere ſibi po-erit: poſtquam ſi legitima non ſit impetrata remiſſio, uicquid ædificatum fuerit, ſive illud jure, ſive injuriâ, mnino ædificantium impenſis deſtruendum erit, nego-iumque ipſum ſecundùm legum & canonum ſtatuta ter-ninabitur.

Qui præter Epiſcopi conſenſum Eccleſiam conſtruit, facit ja-luram juris patronatûs. h. d.

DIverſum ſtatuerunt in ea, quæ præter Epiſcopi con-ſenſum conſtructa fuerit: hæc enim ſi nemini no-cet, deſtruenda quidem non erit; ſed ob ſuperioris negle-ctum excluſo jure patronatûs cum dotibus ſuis Epiſco-palibus juribus applicabitur.

Eccleſia debet, quantò poteſt citiùs, conſecrari. h. d.

BAſilica igitur legitimè extructa non antè ſacris eſt de-putanda *d* myſteriis, quàm munus conſecrationis acceperit: quod ne qua divino cultui offeratur mora, quantò poterit citiùs *e*, conficiendum erit.

Eccleſia conſecranda eſt ab Epiſcopo, qui priùs baptizavit incolas regionis, ubi conſtructa eſt. h. d.

ET *f* ſi dubitetur à quo dedicanda ſit, illud exquiri oportebit, cujus civitatis Epiſcopus, antequàm fun-daretur, incolas baptizaverit, & ad cujus conſignatio-nem ſub annua devotione concurrerint: atque is etiam ad conſecrationem vocandus erit.

Eccleſia ſemel conſecrata, non debet ampliùs conſecrari: nec dicitur iteratum, quod ignoratur ſemel factum. h. d.

ECcleſiæ *g* autem, vel altari ſemel Deo conſecratis, non debet iterùm conſecratio adhiberi: quia velut infans à Sacerdote ritè baptizatus, non debet iterùm ba-ptizari, ita nec locus ſemel Deo dicatus, iterùm conſe-crari. Planè *h* ſi de Eccleſiarum, vel altarium conſe-cratione dubitetur, nec de ea aut ſcriptura appareat, aut teſtes exiſtant, ſine ulla dubitatione erunt conſecrandæ. Nec talis trepidatio iterationem facit: quia iteratum di-ci non poteſt, quod ſemel eſſe factum ignoratur.

Eccleſia polluta debet reconciliari. h. d.

SEd ſi Eccleſia, aut *a* ab igne exuſta, aut fuſione ſan-guinis, vel ſeminis, vel excommunicati humatione polluta fuerit, etiamſi ſemel anteà conſecrata appareat, nihilominus diligentiſſimè expurgata, iteratò conſecran-da, vel reconcilianda erit.

Propter detrimentum altaris, ipſum altare, non Eccleſia eſt iterùm conſecranda. h. d.

DE eo dubitari contigit, ſi altare motum fuerit *b*, aut lapis ſuperpoſitus, qui ſigillum continet, confractus, aut diminutus, an Eccleſia debeat iterùm conſecrari? Et reſponſum eſt, ob id Eccleſiæ non eſſe conſecrationem iterandam, ſed ipſum ſolùm altare denuò conſecrandum.

Quibuſcunque diebus poteſt Eccleſia conſecrari, ſed ſolùm ab Epiſcopis, qui ea quæ ſunt juriſdictionis, poſſunt demandare inferioribus: ſecùs quæ ſunt ordinis. h. d.

COnfici *c* autem poterit Eccleſiarum, Altariumque conſecratio quibuſcunque diebus, tam Dominicis, quàm privatis, ſed non à quocunque. Licèt *d* enim aqua per Epiſcopum benedicta, per alium Epiſcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit, Eccleſia reconciliari poſſit, idem tamen per Sacerdotes ſimplices fieri non po-terit: quia ea quidem quæ juriſdictionis ſunt, etiam in-ferioribus Epiſcopis demandare poteſt: ſed quæ ordinis ſunt, inferioris gradûs Clericis committere non poteſt.

Non debet conſecrari Eccleſia, ubi ſepulta ſunt corpora infi-delium, niſi ſervata formâ hujus. h. d.

ILlud etiam animadvertere conſecrantem oportebit, ne baſilicam *e*, in qua infidelium ſepulta ſunt cada-vera, ſanctificet. Sed ſi conſecrationi apta videbitur, evulſis inde corporibus, & raſis parietibus & tignis, con-ſecrari poterit.

Feſta dedicationum Eccleſiarum debent celebrari. h. d.

SOlennitates *f* quoque dedicationum ipſarum Eccle-ſiarum per ſingulos annos erunt celebrandæ, ipſô Do-mino exemplum dante, qui dum ad feſtum dedicationis templi celebrandum cum reliquis populis acceſſit, omni-bus idem faciendi formam tribuit.

Reparatio Eccleſiæ pertinet ad poſſeſſorem beneficii, & Epi-ſcopus debet de ſua tertia contribuere. h. d.

HÆc de ædificandis & conſecrandis Eccleſiis, vel alta-ribus delibâſſe ſufficiat: nam ſi repurgandæ ſunt, vel emendandæ *g*, id oneris proculdubiò ad eum, qui Eccle-ſiaſticum poſſidet beneficium, pertinebit. Sed & Epiſco-pus tertiam partem ſibi obtingentem impendere debebit.

Nunc de Eccleſiarum unionibus, paucis diſpiciamus.

DE UNIONIBUS ECCLE-SIARUM.

TITULUS XIX.

Quid ſit Unio, & quotuplex. h. d.

UNio nihil eſt, quàm duarum pluriumvé Eccleſia-rum facta connexio: dicta ab uniendo, ex eo quòd plures Eccleſiæ in unum conjungantur. Unio-num autem duæ ſunt ſpecies: aut enim perpetuæ ſunt, aut temporales. Perpetuæ ſunt, quæ fiunt, ut ſine præfi-nitione temporis perdurent. Temporales ſunt, quæ ad certum tempus, putà ad alicujus vitam inſtituuntur.

a *Can. bona rei. pen. 12. q. 2. & c. pen. extr. de donat.* b *can. nemo Eccleſiam. de conſec. diſt. 1.* c *c. 1. & ſeq. extr. de novi oper. nunciat.* d *Miniſterius fortè.* e *c. fin. extr. de conſ. Eccl.* f *c. 2. ext. de relig dom.* g *can. Eccl. ſemel. de conſ. diſt. 1.* h *can. ſolennitates. §. de Eccleſiarum. & can. Eccleſia vel de conſ. diſt. 1.*

a *Can. Eccleſiis ſemel. ver. niſi. de conſecr. diſt. 1. c. propoſuiſti. c. conſuluiſti. & c. fin. extr. de conſec. Eccleſ.* b *c. 1. extr. de conſec. Eccleſ. vel alt.* c *c. 2. extr. d. tit.* d *c. aqua. per c. 9. ext. de conſecr. Eccleſ.* e *can. Eccleſiam in qua. & can. ſeq. de conſecr. diſt. 1.* f *can. ſolennitates de conſecr. diſt. 1.* g *c. 1. & c. de his. extr. de Eccl. ædific.*

Cauſa uniendi ſunt, neceſſitas & utilitas. h. d.

VElut ergo ex cauſâ una Eccleſia, vel Epiſcopatus in plures dividi permittitur, ſic etiam rebus ſuadentibus plures Eccleſiæ in unam conjungi poſſunt. Cauſæ verò unionum ſunt, aut *a* urgens neceſſitas, aut evidens utilitas. Neceſſitas, veluti cùm duæ Eccleſiæ adeò ſunt pauperes *b*, ut impoſſibile ſit earum proventus ad victum duorum Sacerdotum ſufficere: aut, ſi altera hoſtium *c* immanitate deſolata ſit. Utilitas *d*, ut cùm locorum opportunitas id expoſcit, vel temporis qualitas: putà, quia in loco nunc Chriſtianorum dicatur imminutus numerus: aut, quia ob fructuum tenuitatem non perinde idonei Sacerdotes ad beneficium procurandum inveniantur. His igitur caſibus, ne quid detrimenti divinus cultus & animarum cura patiatur, debent plura beneficia vel Eccleſiæ in unum conjungi.

Sicut unire Epiſcopatus pertinet ad Romanum Pontificem, ſic minores Eccleſias ad Epiſcopum cui ſubſunt: inferiores verò non poſſunt unire. h. d.

NOn tamen omnibus paſſim quaſcunque Eccleſias uniendi poteſtas indiſtinctè permittitur, ſed certis duntaxat ſervatis regulis. Et quidem *e*, ſicut unire Epiſcopatus, atque poteſtati alienæ ſubjicere ad ſummum Pontificem pertinere noſcitur, ſic ad Epiſcopum ſpectat Eccleſiarum ſuæ diœceſis unio atque ſubjectio. Ab Epiſcopo itaque inferiores uniendi poteſtatem minimè ſibi vendicare poterunt. Ideoque ſi Prior, vel Abbas monaſterium monaſterio ſubjecerit, vel unierit, Epiſcopi conſenſu minimè requiſito, quod inconſulto Præſule fecerit, non ſubſiſtet, nec ſubjectionem, vel unionem Metropolitani conſenſus, vel confirmatio ſuſtinebit, cùm is in diœceſi ſui Suffraganei abſque ipſius aſſenſu non debeat aliquid contra conſtitutiones Canonicas attentare.

Epiſcopus unire poteſt Eccleſiam alteri, vel loco religioſo donare, etiam non vocato Rectore, vel defenſoribus, ſed propriæ menſæ non poteſt. h. d.

USque adeò autem Epiſcopo in propria diœceſi facultas uniendi competit, ut ſi per eundem conſentiente Capitulo, Eccleſia Eccleſiæ, dignitati, vel præbendæ uniatur, aut religioſo loco donetur, ex eo quòd Rector ipſius ad hoc vocatus, vel ſi vacabat, defenſor ei ſuper hoc datus non extitit, nequaquam impugnari valeat. Aliud tamen obtinet, ſi quam is Eccleſiam menſæ ſuæ, vel Capitulo uniendam duxerit: id enim (etſi Capituli conſenſus acceſſerit, & loci conſuetudo ſuffragetur) irritum penitùs erit: cùm unientium utilitas probabilem non rectè factæ unionis ſuſpicionem ingerat.

In unione facienda requiritur conſenſus non ſolùm Capituli, ſed etiam eorum qui lædi poſſent. h. d.

NEc ſolùm Capituli unientis Epiſcopi in unione conſenſus exigitur, ſed etiam illorum, qui ex unione lædi poſſent. Unde ſi aut collegiata, aut patronata, alicujus Suffraganei Eccleſia ſit unienda, collegii patroni, & Suffraganei aſſenſum intervenire oportebit.

Quis ſit Unionis effectus. h. d.

SEcutâ verò unione Canonicâ, ſtatim is, cujus Eccleſiæ alia per unionem eſt applicata, eandem in unitam nanciſcitur poteſtatem, & jus, quod in eam olim habebat, cui ab initio præfuit: ſtatimque unitæ Eccleſiæ eadem privilegia competunt, quæ principali Eccleſiæ competere comperiuntur.

Per unionem non præjudicatur juribus Epiſcopalibus. h. d.

SEd quæri poterit *f*, ſi per Apoſtolicum Eccleſia incerta diœceſi conſtituta, putà in Peruſina, Eccleſiæ alterius diœceſis, veluti Tiphernatis, unita fuerit, an Eccleſia per unionem alteri connexa, per hoc à juriſdictione Præſulis Peruſini cenſeatur exempta, & Tiphernati ſubjecta? Et reſponſum eſt, à juriſdictione prioris Epiſcopi unitam Eccleſiam non eximi, cùm Romanus Pontifex in hujuſmodi unionibus ſingulis Epiſcopis jura ſua inviolata ſervari velit.

Unio diſſolvitur temporis lapſu, & cauſæ ceſſatione, & ab his qui habent jus uniendi. h. d.

DIſſolvetur autem unio, ſi temporalis ſit, temporis lapſu: quòd ſi ſit perpetua, ceſſantibus eiſdem cauſis, ex quibus facta fuerit, ab iis itidem diſſolvi poterit, quorum conſenſu & auctoritate olim fuerit inſtituta: nihil eſt enim tam rationi conſonum, quàm ut is deſtruendi habeat poteſtatem, cui conſtruendi facultas conceditur.

Licèt vacans Eccleſia poſſit uniri, unio tamen Eccleſiarum vacantium diſſolvi non poteſt. h. d.

ILlud inter inſtituendam, & diſſolvendam unionem intereſt, quòd licèt etiam vacans Eccleſia alteri poſſit uniri, ſi tamen Eccleſias per unionem connexas vacare contigerit, unio interim vacantium Eccleſiarum diſſolvi minimè poterit.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM ET SUBJECTIONE.

TITULUS XX.

Immunitas in hoc titulo largè aſſumitur, & quid ſit Immunitas. hoc dicit.

IMmunitas eſt à muneribus indulta exemptio. Sed hoc loco immunitatem largè accipimus, pro quolibet Eccleſiarum favore, indulgentia, rigoris remiſſione, & privilegio.

Triplex eſt ſpecies immunitatis Eccleſiarum, localis, perſonalis & realis: & quòd immunitas localis eſt, per quam profana in Eccleſiis, & non conſecratis, vel oratoriis exerceri prohibentur. h. d.

ESt autem Eccleſiarum immunitas triplex: localis, perſonalis, & realis. Localis immunitas eſt, quæ ſacris ipſis domibus, aut aliquibus ſacrarum ædium intuitu conceditur. Cùm enim Eccleſia *a* ſecundum Evangelicam veritatem domus eſſe debeat orationis, meritò à profanis uſibus eſſe convenit alienam.

Proceſſus facti, & ſententia lata in Eccleſiis, vel cœmeteriis ſunt nulli. h. d.

SEculares *b* igitur Judices cauſas, præcipuè ubi de ſanguinis agitur effuſione, & de pœna corporali tractatur, in Eccleſiis, vel earum cœmeteriis agere ſub anathematis interminatione prohibentur. Abſurdum eſt enim ibi judicium ſanguinis exerceri, ubi eſt tutela conſtituta refugii. Proceſſus quoque *c*, quos ibi legitimâ contemptâ prohibitione, & ſpretâ ultione divinâ, faciendos duxerint, ac ſpecialiter prolatæ ſententiæ, omni firmitatis robore carebunt.

Conſilia publica, nundinæ & negotia ſecularia non debent tractari in Eccleſiis. h. d.

PUblicæ quoque *d* quarumlibet ſocietatum, & univerſitatum conciones, & conſilia, nundinarum, aliorumq; ſeculariū tractationes negotiorum, confabulationes, & profana colloquia ab his penitùs amoveri debent.

Convivia non debent fieri in Eccleſiis, niſi ex neceſſitate: & quod dicitur de Eccleſiis, intelligitur etiam de non conſecratis & oratoriis. h. d.

SEd *e* & convivia, & hoſpitia, licèt illa deſpicere non oporteat, in ſacris domibus celebrari, vel exerceri à Laicis non poterunt, nec etiam à Clericis, niſi fortè tranſeuntes ob hoſpitiorum neceſſitatem illic reficiantur: quod & in oratoriis obſervari conveniet, ut nomini opera jugiter impenſa concordet: & ne, ubi peccatorum eſt venia poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio. Idem

a Can. expoſuiſti. §. ſi evidens. ext. de præb. *b* c. eam te. ext. de ætat. & qualit. in fin. & can. unio. 10. q. 3. *c* can. poſtquam hoſtilis. 16. q. 1. *d* can. & temporis. 16. q. 1. *e* c. ſicut unire. ext. de exceſſ. prælat. *f* can. 2. ext. de relig. dom.

a C. cùm Eccleſia. ext. eod. tit. *b* c. cùm Eccleſia. § ſeculares. extr. eod. *c* c. 2. §. fin. eod. tit. in 6. *d* c. 2. §. ceſſent. eod. tit. in 6. *e* c. non oportet. & can. ſeq. 42. diſt.

ſtatuitur & de Eccleſia, in qua divina myſteria celebrantur, licèt adhuc conſecrata non fuerit, quia cùm obſequiis divinis ſit dedicata, nullius temeritatis auſibus eſt profananda.

¶ *Qui invitum abſtrahit à ſacris locis, excommunicatur, & quaſi ſacrilegus punitur.* h. d.

SAcrorum a locorum intuitu illis conceditur immunitas, qui ad ipſam Eccleſiam confugiunt: nam ſi eos qui ad ſtatuam Principis ſe proripiunt, ab omni violentia leges ſeculares vindicant, quantò magis convenit ad templum Domini confugientes, loci ſancti reverentiâ, & auctoritate defendi? Quicunque igitur inde hominem reluctantem reclamantemque violenter abſtraxerit, tam aliis pœnis pro ſacrilegio, quod admiſit, quàm Eccleſiaſticæ ſubjacebit excommunicationi.

¶ *Non poteſt quis invitus abſtrahi à domo Epiſcopi, vel ab Eccleſiæ circuitu, intra triginta paſſus.* h. d.

NEc b ab atriis tantùm Eccleſiæ quenquam invitum abſtrahere non licebit, verùm etiam nec à domo Epiſcopi, & ab Eccleſiæ circuitu intra triginta paſſus ab oſtio: quod ſpatium Eccleſiæ reverentiâ defendi ſacri Canones voluerunt.

¶ *Liber homo non debet ab Eccleſia violenter abſtrahi, niſi impetratâ vitâ, & membrorum incolumitate.* h. d.

HÆc tamen ſecuritas non omnibus æquè & indiſtinctè ſolet indulgeri, ſed ſtatûs habetur ratio & cauſarum, quibus quis fugiendum ad Eccleſiam duxerit. Si liber c igitur quis ſit, quantumvis gravia perpetraverit, non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus, nec inde ad mortem damnari debet, ſed Eccleſiarum Rectores vitam & membra debent fugientibus obtinere: aliis tamen pœnis de eo, quod iniquè egerint, puniendi erunt.

¶ *Publici latrones, & qui in ſacris locis immunitatis ſpe ducti delinquunt, privilegiis ſacrorum locorum non gaudent.* h. d.

HOc autem d de publicis latronibus, vel nocturnis agrorum populatoribus, viarumque obſeſſoribus intelligi non oportet. Hi enim ſecundùm Canonicas ſanctiones nullâ impunitate præſtitâ violenter, & egreſſionis adhibitis inſidiis, ab Eccleſia extrahi poterunt. Idem & de his ſtatuendum erit, qui impunitatem ſuorum exceſſuum obtinere ſperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, vel ipſarum cœmeteriis committere non verentur, quæ niſi per Eccleſiam crederent ſe defendi, nullo pacto commiſſuri fuerant: tales enim, cùm in eo, in quo quis deliquit, puniri debeat, & fruſtrà legis invocet auxilium, qui in ipſam legem committit, immunitatis privilegio, quo ſe fecerunt indignos, minimè gaudebunt.

¶ *Dominus præſtito juramento de impunitate, poteſt ſervum ſuum etiam invitum ab Eccleſia abducere.* h. d.

QUòd ſi ſervus ſit e, qui ad Eccleſiam confugerit, poſtquam de impunitate Dominus Clericis juramentum præſtiterit, ad ſervitium domini ſui redire compellitur: alioqui ſi redire nolit, à domino occupari poterit: famuli enim, qui dominos metuunt, ſi ad Eccleſiæ ſepta confugerint, interceſſionem debent quærere, non latebras: nec quenquam religionis reverentia proprio jure fraudari convenit.

¶ *Clerici & Monachi deſervientes Eccleſiæ, ſunt exempti à muneribus perſonalibus.* h. d.

PErſonalis f immunitas eſt, quæ perſonis Eccleſiaſticis indulgetur. Cùm enim in Clericorum miniſterio conſtituti, non niſi altari & ſacrificiis deſervire debeant, rectiſſimè conſtitutum eſt, ut Deo dicati ab omnibus perſonalibus muneribus reddantur immunes. Perſonalia autem munera ſunt, quæ cum corporis labore, & animi ſolicitudine, ac vigilantiâ principaliter ſuſtinentur. Generaliter igitur Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Monachi, immunitate omnis tutelæ & curæ ipſo jure gaudebunt.

¶ *Miſerabilium perſonarum tutelam debent Clerici ſuſcipere.* hoc dicit.

VIduarum a autem & orphanorum curam ſuſcipere non ſolùm non prohibentur Clerici, ſed etiam jubentur, cùm ipſis cupiditatis negotia, non pietatis interdicantur.

¶ *Ad murorum cuſtodiam etiam Clerici tenentur, tempore neceſſitatis.* h. d.

EXcipitur b etiam ab his muneribus murorum cuſtodia: à qua ſi magna immineat neceſſitas, neminem excuſari conſtitutum eſt, ut cunctis vigilantibus meliùs valeat civitas cuſtodiri.

¶ *Perſonæ Eccleſiaſticæ non poſſunt à ſecularibus poteſtatibus collectari.* h. d.

REalis immunitas eſt, per quam res Eccleſiaſticæ à cenſu, vel collectis poteſtatum ſecularium liberæ redduntur. Siquidem c tam profanis legibus, quàm ſacris Canonibus ſub excommunicationis & interdicti pœna conſtitutum eſt, ne quis eorum qui juriſdictionem temporalem obtinent, poſſit tributa, collectas, ſeu quaſcunque exactiones, ſub quovis titulo, vel colore, imponere Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis, pro domibus, prædiis, vel quibuſcunque poſſeſſionibus legitimè acquiſitis, etiamſi ipſæ Eccleſiæ, vel perſonæ, vel res ſint intra illorum territorium conſtitutæ.

¶ *Ob magnam neceſſitatem, vel utilitatem, conſulto Pontifice, poſſunt Clerici, ſine tamen coactione, Laicis ſubvenire.* h. d.

SI tanta d tamen ſit in Republica neceſſitas, aut utilitas, ut Epiſcopus cum Clero ſuo Laicorum non ſuppetentibus facultatibus, communes utilitates per ſubſidia Eccleſiaſtica ſublevandas ducant, Romano priùs conſulto Pontifice, omni penitùs ceſſante coactione, poterunt aliquid in commune conferre, & Laici humiliter ac devotè cum gratiarum actione ſuſcipere.

¶ *Eccleſiæ Epiſcopo omnimodam ſubjectionem debent.* hoc dicit.

QUemadmodum autem ſacroſanctis domibus ſecularium poteſtatum intuitu omnimoda debetur immunitas, tam locorum ratione, quàm perſonarum & rerum: ſic eiſdem rationibus ab illis proprio Epiſcopo omnimoda ſubjectio debetur e. Nam quantum ad ipſa loca pertinet (ut paulò antè diximus) nemo Eccleſiam in diœceſi ædificare poterit, aut conſecrare, præter ſui Præſulis conſcientiam. Quoad perſonas Eccleſiaſticas, ipſi debetur Canonica obedientia f, ſubjectio, reverentia: adeundem ſpectat inſtitutio, deſtitutio, correctio, reformatio, cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de jure ſpectantium juriſdictio, Eccleſiaſticarum cenſurarum promulgatio, Sacramentorum exhibitio. Si res Eccleſiaſticas ſpectes, ipſi cenſus debetur, ipſi cathedraticum, ſive ſynodaticum, ipſi procuratio annua, ipſi mortuariorum & decimarum quarta.

¶ *Ad Epiſcopum quædam pertinent jure ordinationis, quædam lege juriſdictionis, quædam lege diœceſanâ.* h. d.

SEd hæc omnis paſtoralis poteſtas in tria principalia membra contrahitur: quædam enim ad Epiſcopum ſpectant jure ordinis, ut Clericorum ordinatio, virginum benedictio, altarium & Eccleſiæ cnnſecratio: quædam lege juriſdictionis, ut corrigendi, conferendi, excommunicandi, & inſtituendi poteſtas: quædam lege diœceſanâ, ut jus cenſûs & cathedraticum exigendi, decimam percipiendi, jus hoſpitii indicendi, & his ſi-

a *Can. diffinivit. 17. q. 4.* b *Can. id conſtituimus. 17. q. 4.* c *c. inter alia. §. ſi libert. extr. eod.* d *c. inter alia. §. ſuper hoc. extr. eod.* e *c. inter alia. §. fin. extr. eod.* f *c. non minus. extr. eod. tit. can. Clericis. eod. tit. in 6. & §. realis.*

a *Diſt. 87. in ſum. & diſt. 88. in ſumm.* b *c. 2. extr. eod. tit.* c *cap. 1. §. volentes. eod. tit. in 6. & §. perſonalis. d. tit.* d *c. adverſus. §. verùm. extr. eod. tit.* e *c. de Xenodochiis. extr. de relig. domib.* f *c. conquerente. § nos. extr. de offic.*

milia. Sed cùm tam de locali, quàm de perſonali ſubjectione, deque his, quæ ad Epiſcopos tam jure ordinis, quàm lege juriſdictionis pertinent, ſuprà locis congruis locuti fuerimus: tranſeamus nunc ad eam ſubjectionem, quæ cognoſcitur ex ſolutione censûs, & rerum quæ lege Diœceſanâ ad ordinarium pertinent.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXI.

¶ *Cenſus generaliter ſumptus continet omnem penſionem, ſpecialiter verò tantùm cathedraticum.* h. d.

CEnsûs appellatio generalis eſt, ſumiturque pro omni penſione, quæ Prælatis de Eccleſiaſticis proventibus ſingulis annis in ſignum ſubjectionis, vel alterius juris penditur. Speciali tamen nomine cenſus, qui Epiſcopo ab Eccleſiis in argumentum ſubjectionis tribuitur, *Cathedraticum* appellitur: eo quòd ob honorem cathedræ perſolvatur.

¶ *Quibus temporibus, & quibus cauſis poteſt cenſus conſtitui in Eccleſiis.* h. d.

COnſtituitur autem cenſus, aut fundationis tempore, aut conſecrationis, aut donationis, aut tempore immunitatis indultæ. Fundationis aut conſecrationis tempore cenſus imponitur, quia veluti præter ordinarii conſenſum, nec fundari, nec dedicari poteſt Eccleſia: ita eodem tempore certum cenſum Epiſcopis in ſubjectionis ſignum conſtituere poterit. Sed nec illud inſolitum, aut novum haberi debet, ut cùm Epiſcopi Eccleſias piis locis ritè conceſſerint, aut exemptas fecerint, aliquid ſibi in eis penſionis nomine reſervent. Sedes quoque Apoſtolica cùm libertatis privilegium vel etiam quibuſdam Eccleſiis protectionis indulget præſidium, cenſum gratis oblatum ſuſcipit, & in literis Apoſtolicis, ad futurorum Pontifex memoriam quantitas censûs exprimitur. Sed *a* & patrono fundationis tempore poterit Epiſcopus moderatos ſumptus conſtituere.

¶ *Simplices Sacerdotes non poſſunt proprias Eccleſias facere cenſuales: & qui de facto id fecerit, ab Eccleſia removebitur.* h. d.

SImplices autem Sacerdotes, vel Clerici non poſſunt Eccleſias, quibus præſunt, propriâ auctoritate, præſertim poſt eorum deceſſum, cenſuales efficere. Ideoque *b* qui ab eiſdem quâdam colluſione penſionem annuam de Eccleſiis receperint, illis defunctis ſuper penſionis receptione audiendi non erunt, ſi Romani Pontificis, aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem ſuper hoc non interveniſſe conſtiterit. Quin potiùs ſi qui per colluſionem *c* talia facere comperti fuerint, ab ipſis Eccleſiis removendi erunt.

¶ *Epiſcopus non poteſt novum cenſum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum.* h. d.

SEd *d* nec Epiſcopus ipſe, aut quilibet alius Eccleſiis novos cenſus imponere, aut veterem augere, aut partem proventuum ſuis uſibus vendicare poterit: idque adeò obtinet, ut etiam ſi juramentum *e* de novo cenſu perſolvendo quis ſuſceperit, non propterea ſolvere, ſed abſolvi ab illicito jurejurando debeat. Nec quicquam profuerit, quòd Epiſcopus, vel quilibet de novo *f* illas de manibus Laicorum eripuerit: nam nec eo caſu præter cathedraticum, & quæ cæteris imponuntur, aliquid exigi poterit.

¶ *Ex cauſa & non in propriam utilitatem poteſt Epiſcopus novum cenſum conſtituere, vel augere veterem, accedente conſenſu Capituli.* hoc dicit.

a *C. præterea. in fin. extr. de jur. patron.* b *Canon. præterea. extr. eod. tit.* c *c. cùm Clerici. extr. eod. tit.* d *c. prohibemus. extr. eod. tit.* e *c. ſignificavit. d. tit.* f *canon. Eccleſiis. extravagant. eod. tit.*

QUòd autem diximus, Epiſcopum nec novum poſſe cenſum imponere, nec augere veterem, ita intelligi oportet, ſi in propriam velit utilitatem convertere. Cæterùm ſi non in ſuum, ſed in alterius ſibi ſubjectæ Eccleſiæ commodum, ex juſta cauſa, vel novum cenſum conſtituere, vel veterem augere, vel etiam minuere velit, Capituli accedente conſenſu, id ſibi minimè interdicitur.

¶ *Provinciæ & Eccleſiæ de novo converſæ in perſolvendis cenſibus ſervabunt conſuetudinem vicinarum.* h. d.

SEd quis erit modus obſequiorum Metropolitano exhibendorum, ſi qua de novo *a* converſa provincia, ad alicujus Eccleſiæ juriſdictionem acceſſerit? Et ex facto reſponſum eſt, id obſervari debere, quod in vicinis provinciis obſervatum reperitur.

¶ *Epiſcopis viſitantibus debetur procuratio.* h. d.

ULteriùs Prælatis diœceſim viſitantibus *b*, etiam procuratio debetur. Eſt autem Procuratio neceſſariorum ſumptuum exhibitio. Nam cùm Apoſtolico teſtimonio ſuffragante congruum ſit, ut à quibus ſpiritualia recipimus, eiſdem etiam temporalia noſtra communicemus: rectiſſimè conſtitutum eſt, ut cùm Prælati diœceſim peragrando divina nobis exhibent, illis etiam à nobis temporalia exhibeantur.

¶ *Epiſcopus remittens Eccleſiæ ſervitia, non cenſetur remittere procurationem, ſed illam dare detrectantes poteſt excommunicare, & procurationi non præſcribitur.* h. d.

ET adeò viſitationi annexa eſt procuratio, ut ſi Epiſcopus *c* alicui Eccleſiæ omnia ſervitia remiſerit, eidem viſitanti nihilominus moderata debeatur procuratio: quam ſi viſitati exhibere negaverint *d*, ſi quam in contumaces ritè tulerit ſententiam, erit inviolabiter obſervanda, cùm nec ullam adversùs procurationem, quæ ratione viſitationis competit, præſcriptionem currere dignoſcatur. *e*

¶ *Qui viſitare poſſint, & quòd Archiepiſcopus poteſt viſitare provinciam, etiam cùm Suffraganei non ſint negligentes.* h. d.

VIſitandi *f* verò ſolicitudo non modò incumbit Epiſcopis, verùm etiam Archiepiſcopis, Patriarchis, ſedis Apoſtolicæ Legatis, Nunciis, Archidiaconis, & Decanis: qui quidem ne non tam divina, quàm propria quæſiviſſe videri poſſint, cautè proſpicient, ut ea, quæ tam generali *g*, quàm Lateranenſi Concilio *h* continentur, & quæ Innocentianâ *i* conſtitutione, atque aliis Canonibus ſalubriter conſtituta comperiuntur, inviolabiliter obſervent. Quòd autem diximus, Archiepiſcopis viſitare licere provinciam, ac procurationes à locis recipere viſitatis, tunc etiam ſibi locum vendicat, cùm ejus Suffraganei argui negligentiæ nomine non poſſunt: nec enim propterea minus ſuam liberè viſitare provinciam poterunt.

¶ *Ob oratorium non eſt exigenda procuratio, & ob urgentem neceſſitatem poteſt Epiſcopus exigere charitativum ſubſidium.* hoc dicit.

POſtremò *k* admonendi ſumus, propter privatum oratorium, in quo quis interdum celebrat, procurationes, quæ viſitationis ratione debentur, à quoquam exigi vel extorqueri non poſſe: ſed nec aliis exactionibus ſubditos ſuos Epiſcopi gravare debent *l*, niſi quandoque eiſdem multæ ſuperveniant neceſſitates: quibus caſibus ſi manifeſta ac probabilis cauſa extiterit, cùm charitate moderatum ab eis poſtulare ſubſidium ſuſtinendi erunt.

a *C. ſuper eo. extr. eod. tit.* b *Extr. conſ. vaſ. eod. tit. & can. cùm Apoſtolus. extravag. eod. tit. & per totum titul. & in 6.* c *can. cùm venerabilis. extr. eod.* d *c. cùm nuper. eod. tit. extrà.* e *c. accedentes. ext. de præſcript.* f *can. fœlicis. eod. tit. in 6. & Clem. 1. d. tit. & can. ſopitæ. & can. cum inſtantia. extr. eod. tit.* g *can. 2. eod. tit. in 6.* h *c. cùm Apoſtolus. extr. eod.* i *c. 1. eod. tit. in 6.* k *c. fin. extr. eod. tit.* l *c. cùm Apoſtolus. §. prohibemus. extr. eod. tit.*

DE

DE CAPELLIS MONACHORUM.

TITULUS XXII.

¶ *Omnes Eccleſiæ poſitæ in diœceſi ſubſunt Epiſcopo, etiam moſteria, & Monachorum capellæ, niſi defendantur privilegio, vel aſcriptione.* h. d.

USque adeò autem omnes baſilicæ *a* per diverſa loca conſtructæ in Epiſcopi, in cujus territorio poſitæ ſunt, poteſtate conſiſtunt, ut ſi Eccleſia *b*, ubi Monachi habitant, populi curam habeat, cùm per Monachum plebs regi non debeat, Capellanus ad conſilium Monachorum ab Epiſcopo ſit inſtituendus: ita ut conſuetudine, aut quovis ſtatuto contrario non obſtante, ex ſolius Epiſcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depoſitio, & totius vitæ pendeat converſatio. Nec id mirum videri debet, cùm *c* monaſteria ipſa & Monachorum diſciplina, ſi nec privilegio, nec legitimâ præſcriptione doceantur exempta, ad eum pertineant Epiſcopum, in cujus ſunt territorio conſtituta.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS XXIII.

¶ *Xenodochia, Orphanotrophia, & loca ſimilia Epiſcopis ſubſunt, qui providere debent, ne illorum res diſſipentur.* h. d.

XEnodochia quoque, Orphanotrophia, Brephotrophia, Noſocomia, Gerontocomia, aliaque ſimilia loca, ad Epiſcoporum *d*, in quorum ſunt diœceſi, ſolicitudinem pertinent, per eoſdemque ad eas utilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinanda ac dirigenda erunt: nec poſtquam hujuſmodi loca ad hoſpitalitatis uſum *e*, & pauperum proviſionem, Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos uſus converti poterunt: cùm ea, quæ ad certum uſum largitione fidelium ſunt deſtinata, ad alium ſalvâ ſedis Apoſtolicæ auctoritate, converti non valeant.

¶ *Ordinarii loca pia & religioſa poſſunt reformare auctoritate Apoſtolicâ, ſi opus ſit reformatione.* h.d.

QUinimò *f* ſi talium locorum Rectores exempti ſint, ſi tamen illorum curâ poſtpoſitâ, bona & jura ipſorum ab uſurpatorum manibus vendicare negligant, ut quoquo modo res illorum collabi ſinant, poterunt Ordinarii auctoritate Apoſtolicâ ſibi ex Vienneſi Concilio præſtitâ, loca ipſa ſalubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, ut in ſtatum priſtinum redigantur, procurare: contradictoreſque quoſcunque per cenſuram Eccleſiaſticam & aliis juris remediis compeſcere, licèt nullum per hoc exemptionibus, ſeu privilegiis, quoad alia, præjudicium generari debeat.

¶ *Xenodochia, & loca ſimilia non poſſunt in beneficium conferri, niſi certis caſibus.* h. d.

EOdem cavetur Concilio *g*, ut nullus ex hujuſmodi locis ſecularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamſi conſuetudine id fuerit aliàs obſervatum, niſi in illorum fundatione aliter conſtitutum fuerit, ſive per electionem ſit de Rectore hujuſmodi locis providendum: ſed quòd eorum gubernatio viris providis, ac boni teſtimonii committatur, quos bona prædicta in alios uſus convertere, præſumptio veriſimilis non exiſtat.

¶ *Adminiſtratores hoſpitalium æquiparantur tutoribus.* h. d.

UT autem *h* hi demandatæ ſibi curæ diligentiùs inſiſtant, inſtar tutorum & curatorum debent juramentum præſtare, ac de bonis inventaria conficere: & ordinariis, ſeu aliis, quibus loca hujuſmodi ſubſunt, vel deputandis ab eis, ſingulis annis de adminiſtratione ſua rationem reddere: quòd ſi ſecùs à quoquam fuerit attentatum, proviſio, ſeu ordinatio minimè valebit.

¶ *Supradicta non habent locum in hoſpitalibus militarium ordinum, aut religioſorum.* h. d.

PRædicta *a* verò ad hoſpitalia militarium ordinum, vel aliorum religioſorum minimè extenduntur. Hi enim ſuorum ordinum inſtitutiones & conſuetudines obſervare cogendi erunt.

¶ *Hoſpitalibus circa ſacramentorum exhibitionem ſervanda eſt antiqua conſuetudo.* h. d.

SEd *b* & ſi qua ſint hoſpitalia, altaria & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & Sacramenta Eccleſiaſtica pauperibus miniſtrantes, quoad exercenda & miniſtranda ſpiritualia prædicta, antiquam conſuetudinem Vienneſe Concilium obſervari voluit.

DE SEPULTURIS.

TITULUS XXIV.

¶ *Cur in Eccleſiis & locis ſacris ſepulturæ conſtituantur.*

TRactemus nunc de Sepulturis, quæ quidem per fideles, nonniſi in ſacris & religioſis locis, ideò conſtituuntur, quòd minùs ibi ſpiritibus vexantur immundis, & quòd Sanctorum illorum commendantur patrociniis, quorum nomini Eccleſia, in qua corpora conquieſcunt, eſt conſecrata. Accedit *c*, quòd defunctorum proximi ad ſacra loca venientes, ſepulturamque conſpicientes, ſuorum recordantur, & pro eis pias preces fundunt. Unde *d* mortuorum ſepultura, & cœmeteria apud illas Eccleſias, & monaſteria ex antiquo diſpoſita eſſe comperiuntur, in quibus religioſorum conventus ſunt conſtituti, ubi orationes, & Miſſarum ſolennia, tam pro vivis, quàm pro defunctis, frequentiùs celebrantur.

¶ *Unuſquiſque habet liberam facultatem ſepulturam eligendi, & ſi quis non eligat, in parochiali Eccleſia, aut majorum ſepulchris eſt ſepeliendus.* h. d.

REgulariter igitur in parochiali Eccleſia, aut ubi quis ſepeliendus erit, ubi majorum *e* ſuorum ſepulchra conſtituta reperiuntur: nulli *f* tamen propterea propriam, ſi contemptus abſit, negatur eligere ſepulturam: quod uſque adeò obtinet *g*, ut antiquâ dimiſsâ, novam poſſit quis etiam in loco minùs religioſo ſibi deligere: nec propterea poterit hodie electio talis impugnari, licèt antiqua jura ſuper hoc diverſa eſſe videantur.

¶ *Uxor non tenetur ſequi ſepulturam viri, ſi velit aliam eligere.* h. d.

NEc *h* ulla ſuper hoc inter virum & mulierem facienda eſt diſtinctio, quaſi uxor capitis ſui ſequi judicium & ſepulturam ſit compellenda: ſed utrique æqualis erit eligendi facultas, cùm hujuſmodi electio ad eum ſtatum pertineat, quo mulier à lege viri ſolvitur.

¶ *Si uxor ſepulturam non eligat, tenetur ſequi ſepulturam ultimi viri, ſi plures habuerit.* h. d.

SI tamen ipſa ſibi ſepulturam non eligat, & plures fortè viros habuerit *i*, cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, tumulanda erit.

¶ *Filiusfamiliâs licèt non poſſit aliquid relinquere pro anima, ſi careat caſtrenſi peculio, vel quaſi, tamen poteſt ſibi eligere ſepulturam, niſi ſit impubes: quo caſu poterit pater ſepelire illum, ubi voluerit, niſi ſit conſuetudo in contrarium.* h. d.

DE filiofamiliâs, an ſibi ſepulturam eligere valeat, dubitari poterit, & multùm intereſt, an ejus ætas intra pubertatis annos contineatur, an verò pubertatem exceſſerit: primo enim caſu ſepulturam eligere non poterit: permittendum *k* tamen erit patri, ſi id loci con-

a *Can. omnes baſilicæ. 16.q.7.* b *c.2. extr. eod.tit. & c.1. eod.tit.in 6.* c *c. pen. extr. de relig.domib. & c.2.extr.eod.tit.* d *c. de Xenodochiis. extr. eod.tit.* e *c.2. ad hæc. extr. eodem.* f *Cl.2.in princ.eod.tit.* g *Cl.2.§.ut autem.eod.tit.* h *d.Cl.2. §.1. verſ.illi etiam. eod.tit.*

a *Clem.2. §.permiſſa. eod.tit.* b *Cl.2. §.fin. eod.tit.* c *c. cùm gravia. 13.q.2.* d *c. fraternitatem. in princ. extr.eod.tit.* e *can.1. & c. fraternitatem. extr. eod. tit.* f *c. in noſtra. extr. eod.tit.* g *c.2.§.1.eod.tit.in 6.* h *c.de uxore verò.extr.eod.tit.* i *c.is qui. §.1.eod.tit.in 6.* k *c.de uxore. §.fin. extr.eod.tit.*

ſuetudo patiatur, ubicunque voluerit, illum ſepelire : quòd ſi conſuetudo id non habeat *a*, cum majoribus, vel in parochiali Eccleſia tumulandus erit. Secundo verò caſu, cùm pubertatem attigit, liberè abſque patris aſſenſu ſibi ſepulturam eligere poterit, quanquam pro anima ſua præter patris aſſenſum aliquid judicare non poſſit, niſi *b* caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe peculiũ habuerit.

¶ *Religioſi non poſſunt ſibi ſepulturam eligere.* h. d.

IMpuberi ſimiles religioſi habentur : hi enim, cùm propriæ voluntatis libertatem *c* non habeant, eligere ſibi ſepulturam nequeunt, ſed apud propria monaſteria tumulandi ſunt : niſi adeò fortè ſint remoti, quòd ad ea, cùm moriuntur, commodè exportari nequeant.

¶ *Non poteſt quis etiam jurejurando à ſe ipſo abdicare liberam eligendæ ſepulturæ poteſtatem.* h. d.

ALiàs autem ſepulturæ uſque adeò libera eſſe debet electio, ut Bonifacianâ *d* conſtitutione cautum ſit, ne qui ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſitâ, vel aliàs promittendum aliquos inducant, ut apud eorum Eccleſias ſepulturam eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent, & ſecùs factum omninò infringit.

¶ *Mortuus ruri, qui ſepulturam non elegit, ſi ſine periculo poſſit exportari, vel in parochiali Eccleſia, vel in majorum ſepultura debet ſepeliri.* h. d.

ILlud *e* tamen in dubium venire poteſt, ſi quem, dum animi, vel agri colendi causâ ruſticatur, ruri inopinato forſitan interitu, nec electâ ſepulturâ contingat occumbere, an in Eccleſia ruri conſtituta, an potiùs in alia ſepeliri debeat? & reſponſum eſt, ſi abſque periculo defunctus inde valeat exportari, non in Eccleſia ruri poſita, ſed in ſua parochiali, vel in qua majorum ipſius ab antiquo ſepultura extitit, ſepeliendum fore.

¶ *Quibus non communicamus vivis, nec mortuis communicamus.* h. d.

NOn tamen omnes, qui fato functi fuerint, Eccleſiaſticæ tradendi ſunt ſepulturæ : quibus *f* enim non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus. Unde carebunt Eccleſiaſticâ ſepulturâ, qui priùs erant ab Eccleſiaſtica unitate præciſi. Igitur nec Paganus, nec Judæus, nec hæreticus, nec qui uſuras exercuit, nec qui ſibi mortem conſciverunt, aut qui perſonis Eccleſiaſticis violentas manus injecerunt, nec homicidæ, nec incendiarii, aut Eccleſiarum violatores, nec inceſtuoſi, nec blaſphemi, nec ullus qui pro manifeſtis condemnatus eſt exceſſibus, Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradi poterit.

¶ *Tumulati contra canones, ſunt exhumandi, ſi illorum corpora poſſunt diſcerni à corporibus fidelium.* h. d.

ETſi contigerit aliquando horum corpora in cœmeterio Eccleſiaſtico tumulari *g*, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debent, & ab Eccleſiaſtica ſepultura procul jactari. Quòd ſi diſcerni non poterunt, cum excommunicatorum oſſibus corpora fidelium extumulanda non erunt, cùm licèt non obſit juſtis ſepultura nulla, vel vilis, celebris tamen vel ſpecioſa non proſit improbis.

¶ *Qui contemptis clavibus non humandos in locis ſacris humaverit, excommunicationem incurrit, à qua non eſt abſolvendus antequam arbitrio Epiſcopi ſatisfecerit.* h. d.

SI quis autem *h* contemptis Eccleſiæ clavibus hujuſmodi perſonas, aut interdicti tempore quoslibet, in Eccleſiis vel cœmeteriis ſepelire auſus fuerit, ipſo facto, excommunicationis ſententiam incurrit : à qua, niſi priùs ad arbitrium diœceſani Epiſcopi eis, qnibus injuria irrogata fuerit, ſatisfactionem competentem exhibuerit, abſolvi non poterit, nec ullum circa præmiſſa contrà facientibus privilegium ſuffragabitur.

a *C. pen. eod. tit. in 6,* b *d. c. pen. in fin. in 6.* c *c. fin. eod. tit. in 6.* d *c. 1. in princ. eod. tit. in 6.* e *c. is qui. in princ. eod. tit. in 6.* f *c. ſacris. in princ. extr. eod. tit.* g *c. ſacris eſt. extr. eod. tit.* h *Clem. 2. eod. tit.*

¶ *Reconciliati, licèt alioqui Eccleſiaſticæ ſepulturæ non eſſent tradendi, poſt reconciliationem tradi poterunt.* h. d.

SEd hæc de illis intelligenda ſunt, qui impœnitentes deceſſerint, nec in articulo ſaltem mortis Eccleſiæ reconciliati fuerint. Nam *a* ſi, cùm forſitan in extremis agerent, legitimè abſoluti fuerint, Cœmeterium his & alia Eccleſiaſtica ſuffragia denegari non debent : hæredes tamen & propinqui, ad quos ipſorum bona pervenerint, ut pro eiſdem ſatisfaciant, ſi caſus exigat, Eccleſiaſticâ ſunt cenſurâ compellendi.

¶ *Cadavera punitorum pœnitentium ſunt tradenda ſepulturæ Eccleſiaſticæ.* h. d.

EX his apparet, eorum cadavera, qui poſt confeſſionem Deo peractam, pro ſceleribus ſuis in patibulis ſuſpenduntur *b*, ad Eccleſiam eſſe deferenda, & oblationes pro eis offerendas. Cum enim pro peccatis ſuis pœnam extremam ſolverint, & dignè pœnituerint, non judicat Deus bis idipſum.

¶ *Deprehenſi in ſcelere & vulnerati, ſi confeſſi ex vulneribus mortui fuerint, item improviſo caſu oppreſſi, non privantur Eccleſiaſticâ ſepulturâ.* h. d.

QUin etiam *c* ſi, dum in ſcelere comprehenduntur, vulnerati fuerint, & Sacerdoti poſtmodùm confeſſi, ex vulneribus acceptis deceſſerint, communio eis minimè denegabitur : quanquam ſi, dum ſeipſos defendunt, interfecti fuerint, aliud ſit ſtatuendum. Is autem, quem caſus improviſus opprimit *d*, ſi nihil aliud obſiſtat, Eccleſiaſticâ ſepulturâ non arcebitur.

¶ *Pro ſepultura non poſſunt Clerici aliquid exigere, nec conſuetudo in contrarium valet, poſſunt tamen ſponte oblatum accipere.* hoc dicit.

ILlud etiam atque etiam admonendi ſumus, ſacris Canonibus penitùs interdici *e*, ne quis terram pro ſepulchro vendere, aut pro hominibus ſepeliendis quoquo modo munera *f* exigere audeat, niſi fortè ſepeliendus Eccleſiæ in cujus atrio *g* ſepelitur, aliquid vivens tradi juſſerit, aut poſt mortem ipſius parentes, proximi, vel hæredes pro luminaribus, vel eleemoſyna aliquid ultrò dare voluerint : quo caſu ſpontè oblatum licitè recipi poterit : peti *h* verò, vel aliquid exigi, eſt omninò vetitum, ne aut venalis dicatur Eccleſia, aut Clerici hominum interitu gaudere videantur, ſi ex illorum cadaveribus ſtudeant habere compendium, nec obtentu cujuſquam conſuetudinis, niſi pia & laudabilis fuerit, reatum ſuum quis excuſare poterit.

DE CANONICA PORTIONE.

TITULUS XXV.

¶ *Quid ſit Canonica portio, & quòd eſt duplex, parochialis & Epiſcopalis, & quòd parochialis debetur curato de relictis factis Eccleſiæ, in qua quis poſthabitâ propriâ Eccleſiâ elegit ſepeliri.* h. d.

CAnonica portio eſt, quæ de relictis & proventibus Eccleſiis obvenientibus detrahitur, & prælatis debetur. Eſt autem duplex, Parochialis & Epiſcopalis. Parochialis eſt, quæ Parochiali Eccleſiæ, vel ipſius Curato, & Rectori debetur. Sciendum eſt enim, ſi quis in alia Eccleſia, quàm in ea, in qua divina audit officia, & Eccleſiaſtica ſacramenta percipit, ſepulturam ſibi elegerit (quod quibus caſibus fieri poſſit, proximè expoſuimus) ne parochialium Eccleſiarum Rectores, quibus cura incumbit animarum, debitis fraudentur ſubſidiis, conſtitutum eſſe *i*, ut Curatus de his rebus, quas defunctus pro anima ſua in ultima diſpoſitione reliquit Eccleſiæ, in qua ſepeliri elegit, quartam

a *C. fin. extr. eod. tit.* b *can. quæſitum eſt. 13. q. 1.* c *can. fures. Clem. pen. 13. q. 2.* d *c. ex parte parentum. extr. eod. tit.* e *c. pen. extr. eod.* f *can. queſta eſt. §. unde. 13. q. 2.* g *can. præcipiendum. d. 13. q. 2.* h *d. can. queſta. §. peti.* i *c. cùm ſuper. & c. ſeq. extr. de ſepult.*

partem

artem percipiat, aut aliam, quam legitima conſuetudo præfixerit.

¶ De his, quæ quis vivens & ſanus contulit alicui Eccleſiæ, urato non debetur Canonica portio: ſecùs ſi infirmus, & ex eadem ifirmitate decedens. h. d.

SEd etſi nihil quidem teſtamento quis reliquerit, ſed in ægritudine *a* conſtitutus cum bonis ſuis ad loca eligioſa ſe tranſtulerit, Eccleſiæ parochiali Canonica portio debetur, ſi modò ille de eadem ægritudine deceſſerit. Quòd ſi ſanus ad ea loca ſe tranſtulerit, de his, quæ locis ipſis contulit, cogi non poterit aliquid Eccleſiæ, à qua diſceſſit, impertiri: quia liberum eſt eis tunc bona ua non ſolùm religioſis, ſed etiam quibuslibet privatis conferre.

¶ Canonica portio ſolvitur Eccleſiæ, in qua quis divina percipit: & ſi duo quis habeat domicilia, dividetur inter Eccleſias duorum domiciliorum. h. d.

DUbitari tamen poteſt, ſi cujus *b* majores antiquitùs in aliqua Eccleſia ſepeliri conſueverant, eâ dimiſſâ alibi ſepulturam elegerit, num dimiſſæ Canonica portio debeatur, an parochiali? Et ſtatutum eſt, illi perſolvendam, in qua quis audire divina, vel ſacramenta recipere debet. Quòd ſi is, qui duo habet domicilia, ſeque in utroque collocat æqualiter, in loco tertio ſepulchrum eligat, domiciliorum Eccleſiæ inter ſe Canonicam portionem divident.

¶ Ponit, de quibus rebus parochialis non detrahatur. h. d.

SUnt *c* tamen quædam relicta, ex quibus Canonica portio detrahi non debet, ut putà ſi quid pro fabrica, pro luminariis, pro anniverſario, pro equis *d*, vel armis contra infideles exercendis, vel aliàs ad perpetuum cultum divinum, vel particulari perſonæ legatur: de quibus omnibus, niſi eâ machinatione facta fuerint, ut parochialis Eccleſia fraudetur, hujuſmodi portio detrahenda non erit.

¶ Minores, & Prædicatores indiſtinctè de omnibus obventionibus parochialem portionem ſolvere tenentur.

SEd iſtud *e* quidem ita demùm obtinet, ſi neque in Minorum, neque Prædicatorum quis Eccleſiis ſepulturam ſibi elegerit: hoc enim caſu dictorum ordinum fratres de omnibus obventionibus, tam funeralibus, quàm quibuſcunque, & quomodocunque relictis, diſtinctè vel indiſtinctè, ad quoſcunque certos, vel determinatos uſus, etiam de quibus Canonica portio dari, ſive exigi non conſuevit, vel de jure non debet, nec non de datis, vel qualitercunque donatis in morte, ſeu mortis articulo, infirmitate donantis, vel dantis, de qua deceſſerit, quomodocunque, directè vel indirectè, quartam partem parochialibus Sacerdotibus, & Eccleſiarum Rectoribus integrè largiri tenentur.

¶ Canonicus Epiſcopalis eſt, quam detrahit Epiſcopus de relictis pro anima, quam teſtator prohibere non poteſt, & ubi eadem ratio, eadem debet eſſe juris diſpoſitio. h. d.

CAnonica portio Epiſcopalis eſt, quæ de relictis alicui Eccleſiæ pro anima ab Epiſcopo deducitur. Nam veluti parochialis Eccleſia pro labore, & cura, quam geſſit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri Eccleſiæ, in qua quis ſepulturam elegerit: ſic etiam licebit ipſi Epiſcopo *f*, niſi ſibi quadragenaria *g* obſtet præſcriptio, curæ paſtoralis intuitu, quam diœceſi ſuperintendens ſuſcipit de relictis, & pro anima cujuslibet Eccleſiæ oblatis, Canonicam ſumere portionem: etiamſi teſtator expreſſerit, quòd non Epiſcopi velit eſſe relictum, ſed tantùm Eccleſiæ, cùm privata teſtatoris diſpoſitio generalem Canonis conſtitutionem immutare nequeat. *h*

¶ Eccleſiæ debetur Canonica portio de relicto Epiſcopo, quam tamen poteſt teſtator prohibere. h. d.

ITem *a* ex contrario, quemadmodum Epiſcopo ſua portio competit, ſi quid Eccleſiæ relinquatur: ita ſi quid Epiſcopo relictum fuerit, Eccleſia de illo Canonicam petere portionem poterit. Sed hoc caſu, ſi teſtator exprimat, quòd velit illud Epiſcopi tantùm eſſe, non Eccleſiæ, teſtatoris erit ſervanda diſpoſitio.

¶ Si quid ſimpliciter Epiſcopo à conjuncto fuerit relictum, in dubio non debetur Eccleſiæ Canonica portio: ſecùs ſi ab extraneo. hoc dicit.

SEd *b* in hac ſpecie multum intererit, quâ legandi formulâ teſtator uſus fuerit. Nam ſi ſimpliciter dixerit, *Rem talem relinquo*, diſtinguendum eſt, Epiſcopi propinquus leget, an extraneus. Primo enim caſu, cùm non Eccleſiæ relictum præſumatur intuitu, niſi fortè id probetur, ſed perſonæ, de relicto in vita Epiſcopi Eccleſia petere nihil poterit. Contraria obtinet præſumptio & diſpoſitio, ſi ab extraneo quid Epiſcopo relictum fuerit.

¶ Si quid conjunctim legetur Epiſcopo & Eccleſiæ, fit inter ipſos diviſio, etiamſi teſtator hoc relinquerit Epiſcopo, illud Eccleſiæ: niſi ſtare velint teſtatoris voluntati, quod ob favorem ultimæ voluntatis conceditur. h. d.

QUòd ſi *c* conjunctim dictum fuerit, *Relinquo rem Epiſcopo & Eccleſiæ*, de ea inter ipſos Canonica diviſio facienda erit. Si verò iſtud Epiſcopo, & illud Eccleſiæ relinquatur, relicta inter Epiſcopum, & cathedralem Eccleſiam ad Canonicam diviſionem ſunt redigenda: niſi ambo teſtatoris velint eſſe diſpoſitione contenti, quam propter ultimæ voluntatis favorem obſervare eſt ſatis condecens, ubi neque fraus intervenit, nec alteruter nimiùm debitâ portione fraudatur.

¶ Cum Eccleſiis inferioribus Epiſcopus non dividit ſibi relictum, ſed benè detrahit quartam de relictis dictis Eccleſiis. hoc dicit.

SEcùs *d* autem eſt, ſi quid legetur Epiſcopo, & capellis vel monaſteriis, aut aliis piis locis: nam hoc caſu, quod Epiſcopo legatur, ejus præcipuum eſt: cum Eccleſia cathedrali, & de illis quæ aliis locis legantur, portionem Canonicam nihilominùs obtinebit. Et hæc ideò tam variè, quia non tanta inter monaſteria, aut capellas eſt communio, quanta inter Eccleſiam cathedralem & Epiſcopum, qui cathedrali ſpirituali copulatus eſt conjugio: unde & quæ acquirit Epiſcopus, non illis, ſed iſti tantùm acquirit.

¶ Si teſtator aliquid Epiſcopo, aliquid Eccleſiis reliquit, & juſſit Epiſcopum eſſe contentum ſuo relicto, poſthabitâ detractione quartæ, ſervanda eſt teſtatoris voluntas, niſi ſit facta in fraudem. hoc dicit.

HOc autem tunc obtinere oportet, ſi ſimpliciter Epiſcopo legatum factum fuerit: cæterùm ſi eam adjecerit conditionem teſtator, ut Epiſcopus ſuo ſit legato contentus *e*, & ipſe legatum agnovit, quia per hoc aliis renunciâſſe videtur, de cæteris portionem exigere non poterit. Sed ſi conſtiterit, quòd eâdem adjectâ conditione in fraudem modicum conſtituit mortuarium, ut Epiſcopus portione debitâ fraudetur in cæteris, quia dolus cuiquam patrocinari non debet, poterit is etiam ex aliis relictis exigere portionem à Canone conſtitutam, ſalvis tamen indulgentiis, quæ à Romano Pontifice quibuſdam regularibus ſunt conceſſæ.

¶ Relictum ei, qui poteſt proprium poſſidere, non habenti prælationem vel adminiſtrationem, à quocunque præſumitur relictum intuitu propriæ perſonæ, non Eccleſiæ. h. d.

ILlud *f* etiam generaliter obſervandum eſt circa eum, qui proprium poſſidere poteſt, prælationem vel

a *C. de iis. extr. de ſepult.* b *C. 2. de ſepult. in 6.* c *C. fin. ext. de teſt.* d *C. in noſtra. ext. de ſepult.* e *Clem. 2. verùm. & per totum tit. de ſepult.* f *c. requiſiſti. in prin. ext. de teſt.* g *c. de quarta. ext. de præſcript.* h *d. c. requiſiſti. ver. ſecùs autem.*

a *C. requiſiſti. §. ſi ab. extrà, de teſt.* b *d. c. requiſiſti. §. ſi verò.* c *d. c. requiſiſti. § quid ſi. & ſeq. ext. de teſt.* d *d. c. requiſiſti. §. ſecùs autem. extrà de teſt.* e *c. officii. & infrà. extrà, de teſt.* f *c. requiſiſti. § illud. extrà, de teſtam.*

adminiſtrationem Eccleſiæ non habentem, quòd ſi ei aliquid relinquatur ſpecialiter, non ſolùm à propinquo, verùm etiam ab extraneo, non intuitu Eccleſiæ, ſed perſonæ eſſe relictum intelligitur, niſi probatio in contrarium appareret: & idcircò de illo, nec Epiſcopus, nec Eccleſia poteſt in vita ejus ſibi aliquid vendicare.

¶ *Epiſcopalis & parochialis pari paſſu ambulant.* h. d.

ITem de quibus relictis parochialis portio non detrahitur, nec Epiſcopalis detrahenda erit.

DE DECIMIS.
TITULUS XXVI.

¶ *Ponit ſubordinationem tituli ad præcedentia & ſequentia.* h. d.

EXplicito tractatu rerum, quæ ſpiritualitate quâdam continentur & cenſentur, ſupereſt nunc, ut de rebus Eccleſiaſticis quidem, ſed temporalibus, illarumque adminiſtratione dicamus. Sed cùm decimæ mediam quandam inter ſpirituales res & temporales naturam obtineant, quippe quòd ipſum decimandi jus ſpirituale ſit, fructus verò ipſi decimarum temporales & profani, meritò de his quaſi in confinio quodam, tractatus habendus erit, & tam præcedentibus, quàm ſubſequentibus annectendus. Quod eò etiam congruentiùs poſſe fieri videtur, quòd & proximè de iis, quæ Sacerdotibus, & Eccleſiis parochialibus debentur, & ſimilem naturam habere videntur, loquuti fuimus, & ipſarum quoque decimarum ad parochiales Eccleſias jure communi ſpectat perceptio.

¶ *Quid ſit Decima.* h. d.

DEcima eſt quota bonorum mobilium pro Deo, tam divinâ, quàm humanâ conſtitutione debita. *a*

¶ *Decimarum aliæ perſonales, aliæ prædiales.* h. d.

DEcimarum duæ ſunt ſpecies: perſonales, & prædiales. Perſonales ſunt, quæ ex iis proventibus deducuntur, qui ex propria cuique ſolertia & induſtria obveniunt, ut putà de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales ſunt, quæ ex fructibus prædiorum ſolvuntur, ut de vino, tritico, & his ſimilibus, quas in ſignum univerſalis ſibi retenti dominii reddi Deus præcipere voluit.

¶ *Perſonales prabendæ debentur Eccleſiæ, in qua quis ſacramenta percipit: prædiales verò Eccleſiæ, in cujus finibus ſunt conſtituta prædia, niſi aliud inducat conſuetudo.* h. d.

INter perſonales autem & prædiales decimas hoc intereſt, quòd perſonales illi ſolùm parochiæ debentur, in qua quis Eccleſiaſtica ſacramenta percipit, tametſi lucrum alibi contigerit: prædiales verò, ſi ex prædiis in aliena parochia conſtitutis fructus collecti fuerint, ei debentur Eccleſiæ regulariter, in cujus territorio prædia ſunt conſtituta: quanquam ſi conſuetudo aliud introduxerit, ſervanda erit. *b*

¶ *Perſonales decimæ, quæ ſolvuntur ex rebus venditis & paratis pecuniâ decimatâ, ſolvuntur deductis impendiis: ſecùs verò prædiales: & fructus non, niſi cum onere decimarum, alienari poſſunt.* h. d.

ITem ſi perſonales, quæ de rebus acquiſitis, vel factis ex pecuniâ decimatâ, ſi vendantur, ſolvendæ ſint *c*, ut putà ſi vendatur domus, ager, vinea, molendinum, grex, aut merces, quælibet expenſæ priùs, quas quis in rebus parandis fecerit, deduci debent, & de reſiduo, quaſi de lucro, decimæ præſtabuntur. Expenſæ verò etiam ſeminis, quæ fiunt pro percipiendis fructibus, ex illis de quibus fructus proveniunt, etiam ſi decimatæ fuerint, non deducentur: quoniam ſalvâ decimâ, fructus efficiuntur eorum, qui expenſas ipſas faciunt: ſed nec fructus ipſi, niſi cum onere decimarum, alienari poterunt.

¶ *Non deducuntur impenſæ factæ pro inſtaurandis rebus, de quibus ſolvendæ ſunt decimæ, tam perſonales, quàm reales.* h. d.

ILlud commune tamen eſt tam perſonalibus, quàm prædialibus, quòd expenſæ, quæ factæ fuerunt pro reſtaurando *a* detrimento rerum, ex quibus decimæ perſolvuntur, ut ſi pars aliqua moriatur armenti, vinea fiat deterior, mercis depereat portio, de proventibus decimandis minimè deduci debent. Cujus rei illa eſt ratio, quòd penès dominum res inſtauratæ remanent.

¶ *Cenſus & tributa de fructibus, de quibus decimæ ſolvendæ ſunt, non debent deduci.* h. d.

SEd *b* nec cenſus, nec tributa de fructibus, de quibus decimæ perſolvendæ fuerint, primitùs deduci poterunt. Cùm *c* enim in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam ſpeciali titulo decimas ſibi Dominus reſervaverit, conſequens eſt ut in prærogativam dicti generalis dominii decimarum ſolutio, cenſuum & tributorum præcedat exactionem: vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa pervenerint, quoniam res cum ſuo tranſit onere, decimas ſolvere per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur.

¶ *De omnibus proventibus decimæ ſolvi debent.* h. d.

EAdem *d* ratione conſtitutum eſt, ut non ſolùm de vino & grano, fructibus arborum & hortorum decimæ perſolvi debeant, ſed etiam de pecoribus, de venationibus, negotiationibus, de ipſa etiam militia, & denique de omnibus bonis, & proventibus omnibus, ita ut qui de his eas cum integritate ſolvere neglexerint, Eccleſiaſticâ diſtrictione percelli debeant.

¶ *Omnes tenentur ſolvere decimas, tam Chriſtiani quàm Judæi. Judæi tamen tantùm prædiales tenentur ſolvere, Chriſtiani & prædiales, & perſonales.* h. d.

ILlud etiam nullam recipit dubitationem, ad ſolutionem earum quemlibet teneri, niſi quis ſpeciali privilegio ab ipſarum præſtatione doceatur exemptus. Unde non ſolùm Chriſtiani, ſed etiam Judæi tenebuntur. Inter eos tamen illa differentia, quòd fideles ad perſonales & prædiales præſtandas indiſtinctè tenentur: Judæi verò *e* ad prædiales tantùm, quas ſi recuſent ſolvere, ad ipſas poſſeſſiones renunciandas compellendi erunt, ne fortè hâc occaſione Eccleſiæ ſuo jure fraudari valeant.

¶ *Monachi regulares, & Clerici communiter viventes ſolvunt prædiales decimas, & quòd novale, eſt ager de novo redactus ad culturam.* h. d.

DE Monachis & regularibus, ſeu Clericis communiter viventibus videamus, & ſanè nulla ſinit ratio, ut ab his de laboribus ac nutrimentis propriis decimæ extorqueantur: ad prædiales tamen etiam de novalibus, de quibus anteà decimæ ſolvebantur, tenebuntur. Eſt autem novale, ager nunc primùm proſciſſus, & nuper ad culturam redactus: de quo, quòd aliquando cultus fuerit, memoria non extat.

¶ *Decimas ſolvere tenentur Monachi, & alii communiter viventes, etiam de prædiis de novo acquiſitis, & propriis manibus excultis, niſi obſtet aliquod privilegium.* h. d.

SEd & ſi iiſdem poſſeſſiones piâ fidelium devotione collatæ fuerint, aut pro monaſteriis de novo fundandis comparatæ, vel quoquo modo recenter acquiſitæ, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus excolant, nihilominus decimas perſolvent Eccleſiis, quibus ratione talium prædiorum anteà ſolvebantur, niſi *f* ſuper hoc ſpeciali jure vel privilegio muniti eſſe probentur.

¶ *Privilegium tollitur re judicatâ & præſcriptione.* h. d.

SEd nec ſemper eis privilegium ſuffragabitur: nam ſi res judicata obſiſtat, vel privilegio muniti decimas per quadraginta annorum ſpacium ſolverint, cùm liberum ſit unicuique juri proprio renunciare, præſta-

a *C. parochianos. extr. eod.* b *d. c. ad Apoſtolica. in fin.* c *c. paſtoralis officii. extr. eod. tit.*

a *C. paſtoralis. §. nec pro eo. tit. extr.* b *c. cum non. ext. eod.* c *c. tua nobis. circa med. eod. tit. ext.* d *c. ex parte. & c. ſequen. extr. eod. tit.* e *c. de terris. ext. eod. tit. & c. pen. in fin. ext. de uſur.* f *c. 2. §. caterùm. eod. tit. in 6.*

tione

one tanti temporis proprio privilegio detrahere voluiſ- præſumuntur, & eapropter ad decimarum præſtatio- m compelli poterunt.

¶ *Privilegia ſunt interpretanda, ut nemini indebitè damnum erant.* h. d.

Tem ſi poſt initam inter aliquos ſuper decimis conventionem certi tenoris privilegia obtenta fuerint, niſi nventioni per ea derogetur expreſsè, illis non obſtanus, erit inviolabiliter obſervanda: ita etiam hujuſmo- privilegia ſunt accipienda, ut nemini læſionem, præpuè enormem, inferre debeant. Unde *a* ſi per huſmodi conceſſiones parochiales Eccleſias adeò gravari ntingat, ut Rectores de reditibus earum congruè ſuentari, & Epiſcopo debita perſolvere non poſſint, per eorum ordinarios ita providendum erit, ut eiſdem Reoribus tantum relinquatur, quòd & competentem ſubentationem habere, aliaque onera debita ſupportare leant.

¶ *Privilegiati ſuper decimis, tenentur illas ſolvere de prædiis nductis: & privilegiatus ſuper laboribus propriis ſolvet decimas de prædiis locatis.* h. d.

Uper decimis quoque non ſolvendis privilegiati, ſi aliena prædia conduxerint *b*, privilegio minimè obante, de conductis prædiis ſolitas decimas parochiis ſuis tegras perſolvent. Idemque erit de locatis prædiis, ſi ivilegiatus ſuper laboribus, quos propriis vel manis, vel ſumptibus excoleret, terras ſuas aliis locaverit.

¶ *Laici, & etiam Imperator non poſſunt concedere privilegium per decimis non ſolvendis.* h. d.

Eneraliter autem, niſi hujuſmodi immunitatum privilegia ab Apoſtolica poteſtate obtenta fuerint, nulm habebunt efficaciam, ideoque *c* etiam Imperialis nceſſio quantumcunque concepta generaliter, cùm ulla ſit Laicis de ſpiritualibus diſponendi facultas, à ſolitione decimarum neminem poterit eximere: imò ſailegii *d* crimen incurrit, qui de manu Laicorum rem ccleſiaſticam recipiet.

¶ *Laicus etiam de manu Clericorum non poteſt decimas recire, ſub pœna excommunicationis, & privationis ſepulturæ, & ricus concedens deponetur.* h. d.

X contrario quoque Laicus etiam à Clericali poteſtate decimas recipere, & in alium, velut hæreditario re transmittere non poterit: & ſi ſecùs actum fuerit, & ui conceſſerit, à ſtatu ſuo dejicietur *e*, & qui recepeit, & Eccleſiæ non reddiderit, & vivens excommunicaionis vinculo *f* innodabitur, & mortuus Eccleſiaſticâ epulturâ carebit. *g*

¶ *Reditus decimarum locari poſſunt, dummodo locatio non ſapiat alienationem.* h. d.

SI *h* quis tamen, cùm Eccleſiæ ſuæ conditionem meliorem facere poſſit, decimarum ſuarum proventus alicui locare velit, dummodò hujuſmodi locatio feudum, vel alienationem non videatur extendi, id facere minimè impedietur.

¶ *Epiſcopo debetur à Rectoribus quarta decimarum, quas exigunt, niſi præſcripta fuerit.* h. d.

POſtremò ſciendum eſt, quòd veluti parochialibus Eccleſiis (ſecundùm ea quæ proximè expoſuimus) decimæ debentur, ita etiam decimarum ipſarum quarta Epiſcopo à Rectoribus Eccleſiarum, niſi legitima obſtet præſcriptio *i*, perſolvenda erit.

a *C.2. §.ubi autem. eod.tit.in 6.* b *c.dilecti filii. & cap. ex parte.extr.10.& cap. ſeq.* c *c.tua. Cl.I.ext.eod.tit.* d *c.dudum. §. cum ſacrilegii. extr.eod.* e *c.quamvis ſit in fin. extr. eod.* f *c.ad hæc. eod.tit.extr.* g *c. prohibemus. extr. eod.tit.* h *c.2. extra loca.* i *c.de quarta. extrà, de præſcr.*

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS VEL NON.

TITULUS XXVII.

¶ *Regulariter Epiſcopus non poteſt aliquid agere ſine conſenſu, vel conſilio Capituli.* h. d.

TRactemus nunc de rebus temporalibus Eccleſiarum, illarumque adminiſtratione & alienatione, ſine quibus ſpiritualium dignitas haud facilè conſiſtere poteſt. Et quidem illud in primis firmare nos oportet, nihil Epiſcopum regulariter ſine conſenſu ſui capituli vel conſilio poſſe ſuper his ſtatuere: cùm velut caput ad membra, ita ſeſe Prælatus habeat ad capitulum. In eo autem totius videtur eſſe conſenſus capituli, cui & major & ſanior fratrum acceſſerit ſententia.

¶ *Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine utilitate Eccleſiæ, & Clericorum conſenſu, non valet: & quid contineat alienationis verbum.* h. d.

EX his conſequens eſt, ut rerum Eccleſiaſticarum abſque Clericorum ſubſcriptione, & Eccleſiæ utilitate, & Romano inconſulto Pontifice *a*, ab Epiſcopo facta donatio, vel alienatio, vel ſuppoſitio non teneat, niſi eam poſtmodùm ratam habeant. Prælatus enim Eccleſiaſticarum rerum procurator eſt, non dominus: & conditionem Eccleſiæ meliorem quidem facere poteſt, deteriorem verò non poteſt. Quòd ſi ſecùs factum fuerit, nec quod geſtum eſt, vires ullas ſortietur, & Canonum temeratores tam ſecularium, quàm Eccleſiaſticarum legum pœnis ſubjacebunt. Alienationis autem verbum continet hoc loco venditionem, permutationem, hypothecam, donationem, conditionem, emphyteuſim, & omnem conventionem, per quam dominium transfertur.

¶ *Eccleſiam ſuam non poteſt quis gravare pro alienis debitis, & debita neceſſaria facta à prædeceſſore luenda ſunt. Idem ſi Clericus de mandato fidejuſſerit, aut in rem ipſius Eccleſiæ mutuum verterit.* h. d.

SEd *b* nec commiſſam ſibi Eccleſiam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui, vel ſigilla concedere, quibus Eccleſia poſſit obligari, aliquis audere debet: alioqui nec Eccleſia ad talium debitorum ſolutionem tenebitur, & qui id auſus fuerit, à ſpiritualium & temporalium adminiſtratione ſuſpenſus erit. Debita *c* tamen à prædeceſſore ſuo pro Eccleſiæ neceſſitate contracta, ſolvere proculdubiò tenebitur. Idem, ſi Clericus de mandato fidejuſſerit *d*, aut ſi non de mandato, in rem tamen Eccleſiæ, mutuum verterit.

¶ *Poteſt Prælatus rem non magni valoris in aliquem benè meritum transferre, & terram gratiâ fabricandæ Eccleſiæ alicui concedere.* h. d.

EXcipiunrur tamen nonnulli caſus, in quibus donandi, permutandi, locandi, libertatem, feudum, & emphyteuſim dandi, aut aliter alienandi jure licentia conceditur. Nam *e* ſi quid Prælatus non magni valoris alicui fortè ob benè merita donaverit, præſertim ſuadente conſuetudine, jure ſuſtinebitur donatio. Multò magis idem erit ſtatuendum, ſi quid fortè ſoli ad Eccleſiæ fabricam erigendam conceſſum fuerit: quo caſu tantum donare licet, quantum Eccleſiæ parietes concludere poſſunt.

¶ *Proventus Eccleſiaſtici poſſunt vendi ad modicum tempus, & ad precariam concedi, quæ renovanda erunt de quinquennio in quinquiennium.* h. d.

IDem juris erit & de redituum fructuumque venditionibus ad tempus modicum faciendis, & de precariis, quæ quandoque de Eccleſiarum poſſeſſionibus fieri ſolent: quæ, ne temporis longinquitate juris Eccleſiaſtici pereat memoria, de quinquennio *f* in quinquennium renovandæ erunt.

a *Cap.2. in princ. eod.tit. in 6.* b *c.2.extravag.de fidejuſſ.* c *c.1. extr. de ſolut.* d *c.pen. extr. de fidejuſſ.* e *c.cæterum. extr. de donat.* f *c.1. extr.de precar.*

Precarium ſolvitur ad beneplacitum conceditur: ſecùs precaria, niſi ſit irrationabilis. h. d.

DIſtat autem precarium à precaria: quia precarium *a* tandiu conceditur, quoad is, qui conceſſit, patitur: Precariæ verò non ſunt pro voluntate concedentium revocandæ, niſi ſint irrationabiles: quo caſu poterit ſucceſſor à prædeceſſore conceſſam precariam reſcindere & revocare.

Ruinæ, prædia inculta, & ſylvæ extirpatæ poſſunt ſub annuo cenſu concedi in emphyteuſim, & ſi per biennium in ſolutione cenſûs ceſſatum fuerit, poteſt emphyteuta expelli. h. d.

RUinæ quoque, quas Eccleſia reficere non valet, & inculta prædia, ut extirpatæ ſylvæ, in emphyteuſim ſub annuo cenſu his concedi poterunt, à quibus, vel ſuo, vel parentum *b* ſuorum labore conſtiterit extirpatas, niſi fortè poſſint aliis ad majorem Eccleſiæ utilitatem cum eodem onere conferri. Qui *c* tamen ſi per biennium in ſolutione Canonis ceſſaverint, niſi celeri ſatisfactione poſtmodùm ſibi conſulere ſtuduerint, jure expelli poterunt: nec quicquam eis proderit, quòd ut Canonem ſolverent, ſibi nunciatum non fuit, cùm hoc caſu præfixus dies pro domino interpellet.

Terrulas incommodas, & minùs utiles, item ſervos fugitivos poteſt Prælatus alienare. h. d.

TErrulas *d* quoque & vineolas exiguas, & Eccleſiæ minùs utiles, aut longè poſitas, vel domos, quæ Eccleſiæ plus incommodi quàm utilitatis afferunt, ſi neceſſitas fuerit, diſtrahendi poteſtatem Epiſcopus habebit. Simili ratione fugitivos ſervos, & qui de fuga revocati, retineri non poſſunt, ſi voluerint, aut illi ex alio meruerint, Epiſcopis diſtrahendi poteſtas erit.

Feudum à vaſallo alienatum, & difficilis recuperationis, poteſt Epiſcopus alteri ſub conditione recuperandi concedere. h. d.

SEd & in feudum *e* certis caſibus, & jurejurando de non alienando minimè obſtante, res Eccleſiaſticas concedere poterit, veluti ſi feudum per vaſallum alienatum fuerit, & per Epiſcopum id facilè recuperari non valeat: poterit eum per Epiſcopum illud alicui concedi, qui & ipſum recuperet, & in feudum ab Eccleſia recognoſcat.

Feudum devolutum poteſt per Epiſcopum alteri concedi. hoc dicit.

QUinimò *f* etiamſi talis neceſſitas non immineat, nihilominus alienantis filium, vel conſanguineum, vel ejuſdem feudi conſortem poterit Epiſcopus inveſtire. Idem erit, ſi per obitum vaſalli feudum ad Eccleſiam remeaverit: nam & eo caſu inveſtire Prælatus alium liberè poterit, ſi Eccleſiæ viderit expedire.

Qui aliquid contulerunt, vel acquiſiverunt Eccleſiis, poſſunt pro modo collati, vel acquiſiti manumittere, dum tamen manumiſſus cum poſteritate & peculio remaneat in patrocinio Eccleſiæ. hoc dicit.

ILlud etiam Toletano Concilio *g* diffinitum reperitur, quòd ſi Sacerdotes aliquid Eccleſiæ ſuæ relinquunt, vel nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Eccleſiis ſuis acquirunt, liceat eiſdem aliquos juxta collatæ modum rei de familia ejuſdem Eccleſiæ manumittere, ita ut manumiſſi cum peculio & poſteritate ſua ſub Eccleſiæ remaneant patrocinio. Quòd ſi qui nihil de proprio *h* Eccleſiæ contulerunt, libertati ſervos Eccleſiæ dotare auſi fuerint, ex eodem Concilio Epiſcopus ſucceſſor ad Eccleſiæ jus vocare poterit. Impium eſt enim, ut qui lucrum de rebus ſuis Eccleſiæ non contulit, damnum inferre valeat.

Princeps poteſt rem ſuam æqualem, vel majorem cum Eccleſiaſtica permutare: & ſervi Eccleſiaſtici, ſi frugi ſint, præterquam ad libertatem, commutari non poſſunt. h. d.

SEd & Princeps, ſi cauſa probabilis id popoſcerit, cùm re Eccleſiaſtica & immobili, rem ſuam majorem, vel æqualem permutare poterit, pragmaticâ ſuper hoc præcedente formâ. Eccleſiaſtica tamen mancipia quæ frugi fuerint, præterquam ad libertatem, commutari non poterunt.

Epiſcopus poteſt permutare terras duarum Eccleſiarum ſuæ diœceſis, illarum accedente conſenſu: & de temporalibus ad ſpiritualia non poteſt fieri permutatio. h. d.

EPiſcopus quoque duarum ſuæ diœceſis Eccleſiarum terras, invicem ambarum *a* partium accedente conſenſu, permutare poterit, & ſi alterius partis prædium valore præponderet, ad æqualitatem inducendam ab altera parte pecuniam refundi jubebit *b*. De temporalibus autem ad ſpiritualia permutatio jure conſiſtere non poteſt. *c*

Res Eccleſiaſtica poteſt propter præſcriptionem legitimam ab Eccleſia abduci, & detrahi. h. d.

PRæterea & ſi quis per tempora ſacris Canonibus definita rem Eccleſiaſticam juſto titulo & bona fide ita poſſederit, ut nullo tempore rei conſcientiam habeat alienæ, completâ reſcriptione, res poſſeſſa à juribus Eccleſiæ dubio procul intelligitur eſſe avocata.

Decimæ & oblationes præſcribi non poſſunt. h. d.

PRoventus tamen primitiarum & decimationum præſcriptione tolli non poterunt, etiamſi à Romano Pontifice Laicus quilibet ſuper his reſcriptum impetraverit.

DE PECULIO CLERICORUM, RELICTIS ET SUCCESSIONIBUS EORUM.

TITULUS XXVIII.

Eccleſiaſtica reputantur etiam res illæ, quas Sacerdos acquiſivit, cùm tempore ſuæ promotionis nihil haberet: qui ſub pœnis hic contentis curabit, ut de rebus à ſe emptis ad nomen Eccleſiæ ſcripturam conficiat. h. d.

ERgò res Eccleſiaſticas ab Eccleſiæ juribus abdicare non licet: Eccleſiaſticas autem res intelligimus, non modò quas Eccleſiæ rationibus Sacerdos comperit aſcriptas, ſed etiam eas, quas is emerit, cùm tempore ſuæ promotionis nihil haberet. Cùm igitur, & hæc tanquam de bonis Eccleſiæ quæſita ejuſdem eſſe intelligantur, ne quando Jus Eccleſiaſticum imminuatur, curabit Sacerdos, ut de his, quæ ſuperemerit, & ad ipſius Eccleſiæ nomen ſcripturam *d* conficiat, & Eccleſiæ relinquat, alioqui ab ejus ordinatione diſcedet. Qui verò prætextu proprii *e*, vel alieni nominis fraudem facere voluerit, ſacrilegii crimen incurret.

Relictum Sacerdoti pro anima, & cenſetur relictum Eccleſiæ: ſecùs eſt, ſi quid ei ſit relictum ſub onere fideicommiſſi. h. d.

SEd & ſi non emerit, ſed pro anima quiſpiam intuitu Eccleſiæ Sacerdoti reliquerit, adhuc idem ſtatuendum erit. Congruit enim, ut quemadmodum Sacerdos habeat, quod Eccleſiæ dimiſſum eſt, ita & Eccleſia id habeat, quod relinquetur Sacerdoti. Si quid tamen per fideicommiſſum, aut Sacerdoti, aut Eccleſiæ relictum fuerit, alteri poſtmodum profuturum, id inter Eccleſiaſticas facultates computandum non erit.

Bona quæſita Sacerdotibus intuitu Eccleſiæ, debent remanere apud Eccleſiam, nec de his poteſt quis teſtari: & quid contineatur nomine Eccleſiæ. h. d.

GEneraliter *f* igitur bona quælibet ob Eccleſiam acquiſita Sacerdotibus, ſive mobilia, ſive immobilia, poſt illorum obitum debent apud eandem remanere, nec ſuper his ullum de jure teſtamentum fieri poterit. Nomine autem Eccleſiæ, ubi Clericorum eſt collegium, non Epiſcopus, vel morientis Clerici ſucceſſor, ſed congregatio communis intelligitur, quæ rerum illarum curam, & Ca-

a *C. fin. extr. de prec.* b *c. ad aures. extr. eod.* c *c. fin. ext. loca.* d *c. terrulas. 12. q. 2.* e *c. 2. ext. de feud.* f *c. fin. ext. de feud.* g *c. conſenſus. ext. eod.* h *c. Epiſcopi. ext. eod. tit.*

a *C. 1. extr. eod. tit.* b *c. ad quæſtiones. extr. de rer. permut.* c *c. fin. de rer. permut.* d *c. 1. ext. eod.* e *cap. penult. ext. eod.* f *c. relatum, vel ſecundo. ext. de teſt.*

[ca]nonicam debet habere diſtributionem. Ubi autem in lo[c]um defuncti unus tantùm ſubſtituendus erit, is ea bo[n]a, velut & alia, diſpenſabit.

¶ *Clerici poſſunt maximè accedente juſtâ causâ de bonis Eccleſiaſticis facere eleemoſynam* h. d.

LIcèt autem Clerici, nec de mobilibus ipſis teſtamentum conficere poſſint, conſuetudinis tamen eſt non improbatæ, ut de his pauperibus & religioſis locis, & his qui viventi ſervierint, ſive ſint conſanguinei, ſive extranei, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur, non teſtamenti ratione, ſed eleemoſynæ duntaxat intuitu. *a*

¶ *Poteſt quis tantum legare de bonis Eccleſiaſticis, quantum contulerit Eccleſiæ.* h. d.

ITem ſi tantundem de proprii Juris facultate contulerit Eccleſiæ, quantum de Eccleſiaſticis bonis legaverit, legatum ſuſtinebitur.

¶ *Clerici poſſunt teſtari de his, quæ acquiſiverunt non intuitu Eccleſiæ.* h. d.

DE his verò *b*, quæ aut paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, ſeu conſanguineorum, vel amicorum munere, reſpectu non habito ad Eccleſiam, ad Clericos pervenerint, liberè teſtari poterunt.

a *C. ad hæc. extr. de teſt.* b *c. quia nos. extr. de teſt.*

¶ *Clerico ingenuo deficientibus ſucceſſoribus ab inteſtato ſuccedit in totum Eccleſia.* h. d.

QUòd ſi deceſſerint inteſtati, nec aliqui fuerint inventi, qui jure cognationis ipſis ſuccedere valeant, ſi ingenuis gaudeant natalibus, in integrum tunc Eccleſia ſuccedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præſumere licebit.

¶ *Bona ſervi promoti ad ſacros ordines ab inteſtato decedentis dividuntur in quatuor partes, ut hîc.* h. d.

SI verò ſervus *a* ad ſacros ordines promotus, libertatem nactus fuerit, idemque poſteà acceſſerit inteſtatus, nihil olim dominus de bonis ejus vendicare poterit, ſed ejus peculium in quattuor partes dividetur, quarum una Epiſcopo, altera Eccleſiæ, tertia pauperibus aſſignabitur, quarta parentibus: & ſi non ſint capaces parentes, Epiſcopus eam recipiet, & in uſum Eccleſiæ diligenter diſtribuet.

a *Can. 2. extr. de ſucceſſ. ab inteſt.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI

LIBER TERTIUS.

DE JUDICIIS, ET ILLORUM DIVISIONE.

TITULUS PRIMUS.

¶ *Quid ſit Judicium, & quid cauſa.* hoc dicit.

RESTAT, ut videamus de Judiciis. Poteſt autem judicium ita deſcribi. JUDICIUM eſt diſcuſſio cauſæ, quæ ritè fit in foro coram Judice: CAUSA verò eſt origo negotii, & materia judicii.

¶ *Quæ ſint Judicia Secularia, & quæ Eccleſiaſtica.* h. d.

SUmma diviſio judiciorum hæc eſt, quòd aut ſunt ſecularia, aut Eccleſiaſtica. Judicia ſecularia ſunt, quæ [c]oram Judice laico inter perſonas ſeculares exercentur. [E]ccleſiaſtica verò ſunt, quæ coram Judice Eccleſiaſtico [i]nter perſonas Eccleſiaſticas agitantur. Duo enim ſunt, [q]uibus principaliter orbis regitur *a*, Auctoritas ſacra [P]ontificum, & Imperialis ac regia poteſtas. Unde ſicut [c]ivilium legum non niſi civilis eſſe debet executor: ita [e]tiam Eccleſiaſticarum Eccleſiaſticus Judex eſt admini[ſ]trator.

a *C. ſolicitè. extr. de majorit. & obed.*

¶ *Laicus à Laico coram ſeculari Judice conveniri debet, niſi cauſa ſit ſpiritualis vel ſimilis: & litera impetrata ad Judicem Eccleſiaſticum non tenent.* h. d.

LAicus *a* ergo à Laico coram Judice ſeculari, non autem Eccleſiaſtico conveniendus erit: quod uſque adeò obtinet, ut etiamſi alteruter litigantium ab Apoſtolica ſede literas ad Eccleſiaſticum Judicem impetraverit, irritæ ſint & inanes. Si tamen cauſa ſit hujuſmodi, quæ ad Eccleſiaſticum forum pertineat, qualis eſt matrimonii, uſurarum, perjurii, & ſimiles, licèt inter Laicos diſceptatio ſit, Judex Eccleſiaſticus adeundus erit. Idem juris eſt, ſi vel à ſeculari Judice juſtitia impetrari non poteſt, vel conſuetudo loci, vel miſerabilitas perſonarum Eccleſiaſticum Judicem compellandum ſuadeat.

¶ *Clerici habent privilegium, ne coram Judice laico convenire valeant, cui non poteſt ullo pacto renunciari. In Judicem tamen Eccleſiaſticum non ſuum poſſunt conſentire, accedente conſenſu diœceſani.* h. d.

PAri *b* ratione tam Milevitanenſi, quàm Carthaginenſi Concilio conſtitutum eſt, ne Clerici Clericos relicto ſuo Pontifice, ad publica judicia, ſub pœna depoſitionis & amiſſionis propriorum jurium pertrahant: cui

a *can. licèt. & c. ſeq. extr. de foro compet.* b *c. ſi diligenti. ext. de foro compet.*

beneficio, cùm non ſit perſonale, ſed collegio Eccleſiaſtico indultum, pactionibus privatorum, aut juramento illicito derogari non poteſt. In Judicem tamen non ſuum ſi is perſona ſit Eccleſiaſtica, & Epiſcopi diœceſani conſenſus acceſſerit, Clerici conſentire poterunt.

¶ *Actor ſequi debet forum rei.* h. d.

QUòd ſi inter Clericum & Laicum contentio ſit, ut cognoſcamus, utrùm Eccleſiaſticus, an ſecularis Judex cauſam dirimere debeat, diſpiciendum erit, quis rei conventi partes ſuſtinet. Nam ſi Clericus, apud Eccleſiaſticum forum: ſi Laicus, apud ſecularem erit agitanda cauſa: cùm *a* generale ſit, ut actor forum rei ſequatur. Cavendum *b* erit igitur Laico Judici, ne quoquo modo Clericum condemnet: quòd ſi fecerit ab Eccleſia, cui injuriam irrogare noſcitur, tam diu ſequeſtrandus erit, quouſque reatum ſuum cognoſcens, emendet.

¶ *Si delinquens captus prætendatur Clericus, utrùm ita ſit, debet cognoſcere Judex Clericus vocato Judice ſeculari.* h. d.

DUbitari tamen contigit, ſi Judex Laicus *c* delinquentem captum detineat, & ſi is ſe Clericum aſſerens, ad curiam Eccleſiaſticam remitti poſtulet, vel illum curia ipſa Eccleſiaſtica tanquam Clericum repetat, ſi Judex Laicus illum eſſe Clericum inficiatur, & propterea minimè remittendum contendat, quis ſit hujus dubitationis legitimus futurus Judex? Et cùm de re Eccleſiaſtica & ſpirituali ſit controverſia, ad Judicem Eccleſiaſticum hujuſmodi cognitio pertinebit. Judex tamen ſecularis, vel alius, cujus interſit, dum res hujuſmodi cognoſcitur, vocandus erit.

¶ *Delinquens captus habitus pro Clerico, ſtatim debet reſtitui Judici Eccleſiaſtico.* h. d.

SEd ſi notorium fuerit, vel fama publica extiterit, reum captum talem eſſe Clericum, qui hujuſmodi privilegio gaudere debeat, aut ipſe pro Clerico communiter habeatur, ſtatim ante ullam de Clericatu cognitionem Eccleſiaſticæ curiæ reſtituendus erit.

¶ *Talis quis præſumitur, in quali habitu reperitur aliquandiu converſatus & captus.* h. d.

IDem *d* dicendum erit, ſi ante deprehenſionem pro Clerico publicè ſe gerens, tonſuram & clericales veſtes deferens deprehenſus fuerit: donec enim contrarium non conſtiterit, talis, qualem eum demonſtrat habitus, præſumendus erit.

¶ *Ex actu momentaneo non tollitur præſumptio orta ex actu habente tractum temporis.* h. d.

ALiud *e* obſervandum, ſi antequam deprehenderetur, publicè ſe pro Laico gerebat, & quaſi Laicus communiter habeatur: nam quanquam deprehenſionis tempore in habitu clericali repertus fuerit, ob præſumptionem, quæ adverſùs captum ex præcedenti laicalis habitûs delatione orta eſt, non anteà reſtituendus erit, quàm de clericali titulo fidem fecerit: interim tamen quivis proceſſus Judicis penitùs conquieſcet.

¶ *Secunda Judiciorum diviſio, quòd quædam ſunt ordinaria, & quædam extraordinaria: & quis ſit Judex ordinarius.* h. d.

ESt & alia diviſio judiciorum: nam Eccleſiaſticorum quædam ſunt ordinaria, quædam verò extraordinaria, ſive delegata. Judicium ordinarium eſt, quod coram Judicibus ordinariis exercetur. Ordinarius Judex eſt, qui ſuo jure, vel ſuperioris beneficio, univerſalem juriſdictionem exercere poteſt, ut Epiſcopus, Archiepiſcopus, Legatus, & ſimiles. Conſtituitur autem à Lege, vel Principe, Conſuetudine, vel Univerſitate. Igitur cùm Epiſcopus in tota ſua diœceſi juriſdictionem ordinariam noſcatur habere, poterit in quolibet loco ſuæ diœceſis non exempto, per ſe, vel per alium, pro tribunali ſedere, & ea quæ ad ipſius ſpectant officium, liberè exercere, & cùm opus fuerit, auxilium publicum implorare. *a*

¶ *Quid ſit judicium extraordinarium, & quid Judex delegatus.* h. d.

EXtraordinarium ſive delegatum judicium eſt, quod coram Judice delegato exercetur. Judex delegatus eſt is, cui ab eo, qui demandare poteſt, cauſa committitur.

¶ *Non ſolùm Princeps, ſed etiam alii Ordinarii poſſunt delegare, licèt delegatus à Principe ſit magis privilegiatus.* h. d.

POſſunt autem juriſdictionem mandare, non ſolùm Princeps, verùm etiam alii ordinarii. Is tamen, cui à Principe mandatur, cæteris longè præſtat: nam & alter ex cauſa ſubdelegare, niſi illius electa fuerit induſtria *b*, renitentemque compellere, & propriam ſententiam exequi *c*, & contra ipſum ordinarium procedere poteſt, quæ in cæteris delegatis non obtinent.

¶ *Delegatus à Principe regulariter non poteſt quemquam citare, ut compareat perſonaliter.* h. d.

NOn *d* tamen in civili judicio alterutri parti, ut coram ſe perſonaliter compareat, jubere poterit: niſi vel mandatum ad hoc ſpeciale receperit, vel niſi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ exhibendo, vel alia juris neceſſitas partes coràm exigat ſpecialiter præſentari.

¶ *Delegatus à Papa non ſubdelegat, niſi perſonis hîc enumeratis.* h. d.

SEd nec omnibus promiſcuè vices ſuas demandare poterit *e*, ſed illis duntaxat, quibus auctoritate literarum ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum ejuſdem cauſæ committuntur, hoc eſt, non niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, vel Eccleſiarum cathedralium Canonicis.

¶ *Poteſt una cauſa etiam pluribus delegari, & ſi in reſcripto non fuerit adjecta clauſula. Quòd ſi omnes, non valebit proceſſus, niſi ſimul procedant: ſecùs, ſi talis clauſula fuerit adjecta: quo caſu procedere poterunt, ſi conſtet aliquos non poſſe, vel nolle intereſſe.* h. d.

ITem mandari poteſt juriſdictio, tam uni, quàm pluribus, certis tamen: ſed ſi pluribus mandata ſit, non adjecto eo, *Quòd ſi omnes intereſſe nequiverint, vel noluerint, reliqui exequantur*; niſi ſimul omnes conjunctim proceſſerint, quicquid aliqui fecerint, nullam juris habebit efficaciam. Planè ſi is, qui intereſſe non poteſt, vel Conjudici ſuo, vel alii vices ſuas commiſerit, perinde res accipienda eſt, atque ſi omnes ſimul procedant. Aliud juris eſt, ſi illud adjectum ſit. Nam nec impeditorum collegarum ſubdelegatos admittere cogendi erunt, & quod pars illorum fecerit, ratum habendum erit. Hoc tamen ita demùm obtinebit, ſi reliquis procedere volentibus, quoſdam vel intereſſe non poſſe, vel omninò nolle legitimè conſtiterit: alioqui procedentes nihil agent.

¶ *Si unus ex pluribus delegatis negotium inchoaverit, alii non poſſunt ſe intromittere, niſi ex cauſa.* h. d.

POrrò uno illorum commiſſum negotium inchoante, alii ulteriùs ſe intromittere non poterunt, niſi aut infirmitate, vel aliâ juſtâ causâ illum, qui cauſam tractare inceperit, contigerit impediri, aut idem nollet, vel dolo malo in eo procedere recuſaret.

¶ *Juriſdictio perpetuata per unum, intelligitur perpetuata quoad omnes.* h. d.

JUriſdictione *f* verò per unum vivo mandatore perpetuatâ, quoad omnes condelegatos Judices perpetuata intelligitur.

¶ *Delegatus debet diligenter ſervare fines mandati, & cùm quid committitur, cenſentur omnia commiſſa, per quæ pervenitur ad illud.* h. d.

SEd ſive uni, ſive pluribus, ſive à Principe, ſive ab alio mandata fuerit juriſdictio, mandati forma dili-

a *Can. cum ſit. extr. de foro compet.* b *c. conqueſtus. d. tit.* c *c. ſi Judex. de ſentent. excom. in 6.* d *d. c. ſi Judex. §. idem. de ſentent. excom. in 6.* e *d. c. ſi Judex. §. non ſic. de ſentent. excom. in 6.*

a *C. 1. in fin. extr de off. ord.* b *c. fin. §. pen. extr. de off. deleg.* c *c. ſignificâſti. extr. d. tit.* d *c. 1. de jud. in 6.* e *c. ſtatutum. de reſcr. in 6.* f *c. cùm plures. in fin. de offic. deleg. in 6.*

genter

genter cuſtodienda erit: nec aliquid contrà quàm ſibi mandatum fuerit, delegatus tentare audebit. Planè juriſdictionem impedientes, vel in judicium venire detrectantes, delegatus à Principe Eccleſiaſticâ diſtrictione, etiam ſi literæ commiſſionis id non contineant, coërcere poterit, vel pro delicti & cauſæ qualitate, ſecundùm arbitrium ſuum, ſi certa pœna à Canonibus non exprimatur, mulctare: quia ex eo, quòd alicui cauſa committitur ſuper omnibus *a*, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenam recipit poteſtatem.

¶ *Rationabiles exceptiones admittet delegatus, niſi verba reſcripti ſonent in contrarium.* h. d.

RAtionabiles *b* quoque & honeſtas exceptiones, & à juris æquitate non abhorrentes, licèt id expreſsè mandato non comprehendatur, admittet: niſi, quod nullæ debeant exceptiones admitti, literis expreſſum fuerit.

¶ *Delegatus habet juriſdictionem etiam in eum, in quem fuit facta alienatio poſt impetratum reſcriptum, licèt reſcriptum de eo non faciat mentionem.* h. d.

SEd *c* etſi literas adversùs Titium ab Apoſtolico impetraveris, & is, ut mandatum eludat, antequam literæ ad Judicem datum perveniant, vel etiam poſteà antequam citetur, de poſſeſſione, de qua controverſia vertitur, commutationem fecerit, eum qui in poſſeſſionem ſeſe ingeſſerit, pòterit delegatus cogere, ut coram ſe juris pareat æquitati: nec, quòd reſcriptum contra Titium impetratum fuerit, opponi poterit. Generaliter enim omnis venditio, ceſſio, & alienatio judicii mutandi cauſâ facta, utroque jure prohibetur: aliàs delegata juriſdictio ad perſonas reſcripto non comprehenſas, etiam ipſis volentibus, prorogari *d* non poteſt.

¶ *Mandatum Apoſtolicum ex cauſa poteſt executioni mandari, etiam in alio loco ab expreſſo in mandato.* h. d.

SImili ratione ſtatutum *e* eſt, ut ſi is, per quem ab Apoſtolica ſede certo loco inquiſitio, vel quid aliud expediri mandatur, ob illius potentiam, vel malitiam, contra quem inquiri, vel procedi mandatur: vel fautorum ejus eo loco ſecurè mandatum executioni mandari nequeat, ad id exequendum locum ſecurum & idoneum eligere valeat, ne quis ſcilicet ex proprio dolo, vel fraude commodum reportet. Quinimò idem faciet, ſi alia probabilis cauſa ſubſit, propter quam in loco decreto perfici commodè nequeat, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apoſtolicum, vel differri.

¶ *Delegatio ſolvitur revocatione juriſdictionis re integrâ.* h. d.

SOlvitur autem delegatio multis modis: putà revocatione, morte, impotentiâ delegati, executione ſententiæ, propriâ pronunciatione, temporis fluxu, recuſatione. Revocatione, cùm is *f*, qui mandavit juriſdictionem, antequam is, cui mandata fuerit, eâ uti cœperit, mandatum revocat: cùm eo caſu juriſdictio in eum efficaciter tranſiſſe non cenſeatur.

¶ *Morte tam delegantium, quàm delegatorum ſolvitur delegatio: & ſi unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc ſolvitur delegatio, niſi aliud expreſſum ſit in reſcripto, vel ſub nomine dignitatis facta ſit delegatio.* h. d.

MOrte extinguitur delegatio, tam ejus qui mandavit, ſi re integrâ deceſſerit, quàm etiam eorum qui delegationem ſuſceperunt: quod quidem adeò obtinet, ut ſi pluribus Judicibus datis unus rebus eximatur humanis, delegatio etiam quoad ſuperſtites expiret: niſi aliud in delegatione comprehenſum fuerit, aut ſub dignitatis nomine non proprio facta fuerit.

¶ *Mors & abſentia æquiparantur re non integrâ.* h. d.

QUæſitum eſt, ſi ab Apoſtolicâ ſede datus Judex, quoties eum abeſſe *a* contigerit, vices tibi ſuas commiſerit, an ſi is rebus eximatur humanis, commiſſum tibi negotium liberè valeas diffinire? & cùm tunc quoque cenſeatur abeſſe, reſcriptum eſt, ſi illo vivente juriſdictione uti cœperis, poſſe te non ſecùs, ac ſi is viveret, & abeſſet, in negotio procedere. Idem juris eſt, ſi tibi vices ſub eâ forma committat, donec eas revocandas duxerit.

¶ *Delegatio perimitur impedimento delegati, tam juris quàm facti.* h. d.

SEt etſi delegatus mortuus quidem non fuerit, ita tamen impediatur, ut omnino delegationis negotio intereſſe non poſſit, extinguitur delegatio. Impedimentum autem intelligitur, tam juris, quam facti. Juris, ut *b* ſi infamis factus, aut alio legitimo impedimento detentus fuerit. Facti, ut ſi inevitabili neceſſitatis articulo, putà infirmitate, præpediatur.

¶ *Juriſdictio delegati à Principe expirat per executionem ſententiæ.* h. d.

IDem juris eſt, ſi delegatus à Principe per ſe, vel per alium ſententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit. Tunc enim ejus juriſdictio ceſſat, quia ſemel eſt officio ſuo functus.

¶ *Si Judex delegatus pronunciat ſe Judicem incompetentem, expirat juriſdictio.* h. d.

ITem *c* ſi Judex delegatus interloquendo pronunciaverit ſe ſuper aliqua cauſa procedere non debere, uſque adeò juriſdictionem amittit, ut etiam ex litigatorum conſenſu illam reaſſumere non poſſit.

¶ *Si in reſcripto tempus apponatur, tranſacto termino expirat juriſdictio.* h. d.

SEd *d* & cùm cauſa intra certum terminum decidenda committitur, termino tranſacto mandatum expirat, niſi tempus communi partium conſenſu prorogatum fuerit. Terminus autem tunc incipit currere, cùm Judices literas recepiſſe contigerit.

¶ *Poteſt quis conveniri vigore literarum poſteriorum, etiam non facientium mentionem anteriorum, quas adverſarius impetravit, ſed per annum non fuit uſus.* h. d.

NOn abſimili ratione conſtitutum eſt *e*, ut ſi quis Apoſtolicas literas impetrans infra annum, poſtquam Judicum copiam habuerit, dolo, vel negligentiâ eis uti diſtulerit, auctoritate poſteriorum literarum, quas poſteà forſan ejus adverſarius impetraverit, conveniri valeat, licèt in poſterioribus nulla mentio de prioribus habeatur.

¶ *Recuſatione extinguitur delegatio, cùm Judex datus ſuſpectus poſtulatur & pronunciatur.* h. d.

REcuſatione quoque extinguitur delegatio: quod eo caſu accidit, quo Judex datus altero litigatorum petente, ob probabilem aliquam ſuſpicionis cauſam ab judicio removendus pronunciatur: ut putà *f*, ſi Judex datus dicatur dominus litigantium, aut conſanguineus, aut advocatus, aut cùm altero immodicam contraxiſſe familiaritatem, aut ab eodem in alia cauſa partem appellâſſe, aut nondum Judicem ad legitimam ætatem perveniſſe.

¶ *Qualiter cognoſcatur & expediatur cauſa ſuſpicionis.* h. d.

REcuſationis autem cauſa variè cognoſcitur *g*: nam ſi contra unum ex duobus ab Apoſtolica ſede delegatis ſuſpicionis cauſa proponatur, ſiquidem illa clauſula appoſita ſit, *Quòd ſi ambo intereſſe non poſſunt, alter in cauſa procedat:* coram non recuſato conjudice expedienda erit. Ubi verò non eſt dicta clauſula in reſcripto, debet ſuper hoc ad arbitros recurſus haberi, prout Grego-

a *Can. præterea. in fin. extr. dict. tit.* b *can. ex parte. Cl. 2. extr. de offic. deleg.* c *can. 1. & 2. extr. de alien. jud. mut.* d *c. porrò. in fin. extr. de offic. del.* e *can. ſtatuimus. de offic. del. in 6.* f *can. quamvis. de offic. del. in 6.*

a *C. ſi delegatus. de off. del. in 6.* b *c. ſciſcitatus. ext. de reſcript.* c *c. ſignificantibus. extr. de off. deleg.* d *c. de cauſis. extr. de offic. deleg.* e *can. ſi autem. & c. plerumque. extr. de reſcript.* f *c. cauſam quæ. & can. inſinuante. ext. de offic. deleg.* g *c. ſi contra. de offic. deleg. in 6.*

tianâ conſtitutione latiùs continetur. Cùm autem delegatus Epiſcopi recuſatur, recuſationis cauſa coram Epiſcopo probanda erit, licèt coram ipſo, qui recuſatur, ſit alleganda.

¶ *Judicium ſummarium eſt, in quo ſubtili ordinis judiciarii obſervatione prætermiſsâ proceditur. Ordinarium & ſolenne eſt, in quo ſeries judiciariæ telæ obſervatur.* h. d.

RUrsùs judiciorum tertia diviſio hæc eſt, quòd quædam ſunt ſummaria, quædam ordinaria & ſolennia. Summaria ſunt, in quibus ſubtili & ſolenni ordinis judiciarii obſervatione prætermiſsâ proceditur: ut ſunt *a* cauſæ electionum, proviſionum, matrimonii, uſurarum, & ſimiles, in quibus nec ſolennis libelli porrectio, nec litis conteſtatio eſt neceſſaria, ſed ſimpliciter de plano ſine ſtrepitu ac figura judiciali proceditur. Itaque de his Judex, etiam tempore feriarum ob hominum neceſſitates indultarum cognoſcet, & litem, dilationes amputando, exceptiones, & appellationes dilatorias & fruſtratorias repellendo, quantò poterit, faciet breviorem, prout hæc duabus Clementis luculentiſſimis Conſtitutionibus latiùs continentur. Judicium ordinarium & ſolenne eſt, in quo exquiſito & ſolenni juris ordine ſervato proceditur: ut putà, libellum porrigendo, litem conteſtando, & alia faciendo, de quibus infrà latiùs viſuri ſumus.

DE PROCURATORIBUS.
TITULUS II.

¶ *Judicia exercemus per noſmetipſos, & per procuratores, vel ſyndicos: & quot procuratorum ſpecies.* h. d.

EXpoſitis generibus judiciorum, conſequens nunc eſt, ut videamus, per quas Perſonas illa exerceri poſſint. Exercemus igitur judicia non ſolùm per noſmetipſos, verùm etiam per procuratores noſtros, aut ſyndicos. Procurator eſt, qui aliena negotia mandato domini, vel quaſi domini adminiſtrat. Syndicus *b* eſt univerſitatis defenſor, & procurator. Porrò procuratorum duæ ſunt ſpecies: alii enim dantur ad judicia, alii ad negotia extra judicium explicanda.

¶ *Procurator conſtitui poteſt paterfamiliâs, & filiusfamiliâs: & ad negotia poteſt procurator conſtitui, qui natus eſt annos XVII. ad judicia ſolùm natus viginti quinque.* h. d.

POteſt autem ad judicia non ſolùm paterfamiliâs, verùm etiam filiusfamiliâs *c* nullo intercedente patris conſenſu, fieri procurator, ſi legitimam ætatem compleverit. Licèt enim quis poſt XVII. annum procurator ad negotia licitè conſtituatur, ad judicia tamen, niſi major XXV. annis fuerit, conſtitui non poterit.

¶ *Natus annos XIV. poteſt eſſe in judicio ſuper cauſis ſpiritualibus per ſe, & per procuratorem, non obſtante patriâ poteſtate.* hoc dicit.

ALiud *d* tamen juris eſt in principali: nam ſi is ad quartum decimum ætatis annum pervenerit, in cauſis beneficialibus, & aliis ſpiritualibus, nec non ab iiſdem dependentibus, ad agendum, defendendumque per ſe, vel procuratorem, perinde admittendus erit, atque ſi vigeſimum quintum ætatis annum natus eſſet, nec *e* ulla patriæ poteſtatis, vel voluntatis erit habenda ratio: quanquam aliàs regulariter filiusfamiliâs ſine patris aſſenſu in judicio eſſe non poſſit.

¶ *Quomodo ſit agendum, ſi minor quatuordecim annis in cauſis ſpiritualibus in judicio eſſe velit.*

QUòd ſi *f* quartum decimum annum natus non fuerit, in hujuſmodi cauſis, nec agere, nec defendere per ſe poterit, ſed vel per Epiſcopum, vel ejuſdem officialem ad has lites curator ſibi dandus erit: vel ſi major infante fuerit, cum auctoritate alterius eorundem procuratorem conſtituere poterit.

¶ *Delegatus ſedis Apoſtolicæ in cauſis quæ agitantur coram ſe pro minori quatuordecim annorum poteſt eiſdem curatorem dare, vel auctoritatem conſtituendi procuratorem. Et omnis qui non prohibetur, poteſt eſſe procurator.* h. d.

QUinetiam *a* Apoſtolicæ ſedis delegatus, & ab eodem ſubdelegatus ad eas duntaxat cauſas, quæ coram ipſis ventilandæ fuerint, vel curatorem dare, vel procuratoris conſtituendi auctoritatem præſtare poterunt. Conſtitui autem poterit non ſolùm Clericus, verùm etiam Laicus. Reguláriter *b* enim omnis, qui non prohibetur, ad procuratoris officium idoneus habetur.

¶ *Si duo dati ſint procuratores in ſolidum, occupantis erit melior conditio, niſi in mandato ſit comprehenſum contrarium: quo caſu ſolùm altero non valente, vel nolente proſequi, poterit inchoatum negotium ſuſcipere, niſi is, qui non proſequitur, alium ſubſtituerit. Si non ſint dati in ſolidum, unus ſine alio procedere non poterit.* h. d.

ET tam unus, quàm plures poſſunt in una cauſa conſtitui procuratores. Si tamen *c* duo ſimul, non adjecto quòd in ſolidum ſint procuratores, conſtituantur, unus ſine altero non admittetur: ſecùs, ſi ſint in ſolidum conſtituti: tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis conteſtationem negotium primus occupaverit. Et dominus litis factus alterum excludet, niſi conſtituens dixerit, quòd occupantis conditio melior eſſe non deberet. Tunc enim ſi eum, qui occupavit, aut legitimè impediri contingat, aut proſequi fortè nolit, poterit alter negotium ab alio inchoatum ſuſcipere ac perficere, dum tamen ab alio non fuerit ſubſtitutus.

¶ *Procurator conſtitutus etiam ad ea, quæ ſpeciale mandatum exigunt, non poteſt explicare ea, quæ exigunt mandatum ſpeciale, niſi in procuratorio ſit facta expreſſio aliquorum articulorum ſpeciale mandatum exigentium: quo caſu etiam non expreſſos articulos poterit exequi procurator.* h. d.

SEd ſive unus ſit procurator, ſive plures, fines mandati diligenter cuſtodiendi erunt, uſque adeò ut ſi generaliter *d* quis ad omnia, etiam ſpeciale mandatum exigentia conſtitutus procurator fuerit, ex vi generalitatis hujuſmodi ad aliquem articulum, in quo mandatum ſpeciale exigitur, admitti non debeat, niſi clauſulam generalem quorundam articulorum ſpeciale mandatum exigentium ſubſequatur expreſſio, putà tranſactionis, & jusjurandum deferendi. Tunc enim & non expreſſos caſus mandatum complectetur.

¶ *Mandatum non complectitur majora, quàm ſint in procuratorio expreſſa.* h. d.

CRimina *e* tamen, vel defectus in perſonam electi, ſive ejus, cujus favore, vel facienda, vel jam facta eſt proviſio, non hujuſmodi generalitatis, vel expreſſionis obtentu, opponendi facultas competit, niſi ſuper hoc aliud in mandatis habeat. Nam hujuſmodi generale mandatum graviora, vel majora, quàm in ipſo procuratorio ſint expreſſa, non complectitur.

¶ *Procuratori ad negotia liberum eſt quandocunque ſubſtituere. Procuratori verò ad judicia ſubſtituitur ſolùm in caſibus hic expreſſis.* h. d.

SEd & illud non eſt omittendum, quòd licèt procurator ad negotia *f* liberum ſit alium quandocunque conſtituere, judiciario tamen *g* minimè id concedi, niſi aut lis fuerit conteſtata, vel in rem ſuam datus ſit, vel à domino ſubſtituendi fuerit conceſſa poteſtas: quo caſu etiam non expreſſam perſonam poterit in procuratorem eligere.

a *Clem. 2. de jud. & Clem. ſæpè de verb. ſignif.* b *ext. de ſyndic.* c *can. qui generaliter. §. 1. & ſeq. eod. tit. in 6.* d *can. fin. de judic. in 6.* e *can. fin. §. in hujuſmodi. de judic. in 6.* f *can. fin. §. ſi verò. de jud. in 6.*

a *C. fin. §. delegatus. de jud. in 6.* b *can. 1. eod. tit. in 6.* c *c. ſi duo. eod. tit. in 6.* d *c. qui ad agendum. eod. tit. in 6.* e *Clem. 2. eod. tit.* f *can. 1. §. fin. eod. tit. in 6.* g *d. can. 1. §. licèt. d. tit. in 6.*

¶ Regula-

¶ *Regulariter in cauſis criminalibus non poteſt intervenire procurator.* h. d.

NOn tamen in omni judicio procurator intervenire poteſt. In criminalibus *a* enim cauſis neque accuſator, neque accuſatus, niſi per ſe ipſos impetere, vel defendere permittuntur, niſi *b* vel ab illuſtri propulſanda ſit injuria, aut rei contumacia ſit excuſanda, vel contra accuſatorem ſit excipiendum, aut de levi crimine tractetur, aut ſi de gravi agendum ſit, civiliter agatur.

¶ *Clerici & Monachi non poſſunt eſſe procuratores niſi propriæ Eccleſiæ, urgente neceſſitate & ſuperioris juſſu.* h. d.

SEd nec omnes ad procuratoris officium temerè admitti debent. Ideoque Epiſcopus & univerſi Sacerdotes, cùm ad ſolam Dei laudem, piorumque operum actiones ſint conſtituti, ab hujuſmodi miniſterio excludendi erunt. Idem quoque obtinet in Monachis *c*: nam & illos, cùm ſolitariam vitam degere profiteantur, à forenſi ſtrepitu, ac litigiis ſummoveri convenit. Planè monaſterii exigente utilitate *d*, vel neceſſitate, & Abbatis accedente imperio, ad procurationis *e* officium accedere minimè prohibentur.

¶ *Clerici regulariter coram ſecularibus Judicibus poſtulare non poſſunt.* h. d.

POſtulandi *f* quoque officium Clericis, qui ſtipendiis ſubſtentantur Eccleſiaſticis, coram ſeculari Judice in ſecularibus negotiis interdicitur, niſi propriam cauſam, vel Eccleſiæ ſuæ proſequuti fuerint, vel *g* niſi urgente neceſſitate pro conjunctis, aut miſerabilibus perſonis poſtulare velint.

¶ *Excommunicati nec proprio nomine, nec alieno poſſunt eſſe in judicio, niſi ad defenſionem.* h. d.

HI verò, qui excommunicationis vinculo innodati ſunt *h*, non ſolùm procuratorio nomine in judicio intereſſe non poſſunt, verùm etiam nec proprio: actore tamen impugnante, excommunicato reo legitimæ defenſionis copia non eſt admittenda.

¶ *Procurator univerſitatis, in qua ſunt excommunicati, non poteſt à judicio repelli, niſi tribus caſibus.* h. d.

SEd bellè dubitari contigit, an univerſitatis *i* alicujus procurator ex eo repelli debeat: quòd majores & jurati per quos eadem univerſitas regitur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis ſententiâ innodati, quaſi & ille repelli debeat, cujus non recipiuntur auctores? Et reſponſum eſt, hujuſmodi procuratorem non repellendum, niſi vel illi ipſi excommunicati in literis procurationis eſſent expreſſi, vel aliàs eorum auctoritate procurationis inſtitutio facta fuiſſet, aut ipſa univerſitas excommunicationis conſcia ſimul cum eis eundem procuratorem conſtituiſſet.

¶ *Procurator revocari poteſt expreſſè, & tacitè, putà, ſi dominus, per ſe incipiat cauſam tractare.* h. d.

TAmdiu autem durat quis procurator, quamdiu is, qui eum conſtituit, revocet, ſive expreſsè, ſive etiam tacitè. Unde *k* ſi tu Titium ſimpliciter procuratorem conſtitueris, iſque in judicio procuratorio nomine eſſe cœperit, deinde tu, ſive ante litem conteſtatam, ſive poſt, ad cauſam ipſam venias, non ut ipſi aſſiſtas, ſed ut cauſam eandem tractes, tractando cauſam Titium procuratorem revocare cenſeris: niſi quòd non animo revocandi facias, vel expreſsè profeſſus fueris, vel ex aliquibus appareat conjecturis.

¶ *Actus præcedens ſubſequentem limitat & interpretatur.* h. d.

SEd ſi eundem Titium ſub ea forma *l* quoties te abeſſe contigerit, procuratorem conſtitueris, & poſt modùm per te ipſum cauſam tractes, non propterea tamen procuratorem revocare videris. Quinimò Titius, quandocunque abeſſe te contigerit, procuratoris aſſumet officium.

¶ *Procurator ſi ſubſtituit, non poteſt ſubſtitutum revocare, niſi & revocandi habeat poteſtatem. Et procuratore qui ſubſtituit in una cauſa, non prohibetur in aliis ſe intromittere.* h. d.

HÆc autem de revocatione domini ſunt intelligenda. Nam ſi à procuratore tuo *a* alius procurator legitimè ſubſtituatur, poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi eo ſubſtitutus uſus non fuerit, ab illo revocari, niſi etiam poteſtas revocandi fuerit eidem conceſſa, non poteſt. Sed ſi, cùm ad plures, vel ad omnes cauſas Titium generaliter procuratorem conſtituiſſes, is in una vel in altera ſubſtituerit, in reliquis procuratoris officium exercere minimè prohibetur.

¶ *Acta cum procuratore revocato, donec ignoretur revocatio, tenent.* h. d.

AD hæc etiam admonendi ſumus, quòd ſi ignorante Judice, vel adverſario *b* poſt conteſtatam litem mandatum revocatum fuerit, ratum eſſe debet judicium, in quo quis poſt ignoratam revocationem quaſi procurator verſatus fuerit.

¶ *Matrimonium contractum per procuratorem revocatum non tenet, licèt revocatio non venerit ad notitiam partium.* h. d.

NOn ſic tamen in matrimonio ſtatuitur *c*: nam ſi procurator ad contrahendum ſpecialiter conſtitutus, antequam contrahat, à domino revocatus fuerit, contractum poſtmodùm matrimonium, licèt tam procuratori quàm ea, cum qua contraxit, revocationem hujuſmodi penitùs ignoraverint, nullius momenti penitùs exiſtet: cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere non potuit.

¶ *Acta Judicis poſt revocationem procuratoris non ignoratam, non tenent.* h. d.

QUod ſi ſcientibus Judice *d* & parte mandatum revocatum fuit, & nihilominus eſt in judicio proceſſum per procuratorem revocatum, tam alia acta, quàm ipſa ſententia nullum afferet domino præjudicium: cùm falſi procuratoris exceptio *e* non ſolùm ante ſententiam, verùm etiam poſteà poſſit objici: quâ probatâ judicium prorſus nullum redditur.

¶ *Refutatio mandati non impedit refutantem acceptare, ſi mandans perduret in voluntate mandandi.* h. d.

NOn *f* idem juris ſtatuetur in eo, qui abſens procurator conſtitutus præſentatum ſibi mandatum ſuſcipere nolle dixerit. Is enim refutatione hujuſmodi nequaquam obſtante, quandiu conſtituens in eadem voluntate perſtiterit ad libitum mandatum acceptare poterit.

¶ *Receptio inſtrumenti, & cautio domini operantur, quòd procurator non poſſit renunciare mandato, ſed teneatur defendere.* hoc dicit.

AT *g* literis, vel inſtrumento, quibus te aliquis in cauſis ſuis procuratorem conſtituens, pro te debito modo cavit, ſimpliciter nullâ factâ proteſtatione, à te ſcienter receptis, non potes poſtea recuſare illius defenſionem: imò cogi poteris illum defendere in omnibus cauſis, & negotiis, ad quæ prædicta inſtrumenta, ſeu literæ ſe extendunt: cùm per hoc ad omnia tuum præſtitiſſe videaris aſſenſum.

¶ *Morte conſtituentis expirat mandatum, interdum etiam re non integrâ.* h. d.

MOrte quoque conſtituentis deſinit quis eſſe procurator, quod interdum obtinet etiam re non integrâ. Nam *h* ſi Prælatus, vel Rector te pro beneficio ſuo, vel Eccleſia procuratorem conſtituat, & tu vivente

a *C. in crimina. 5. q. 3. gl. 1. in c. veniens. ext. de accuſ.* b *c. abſens. §. vis. 5. q. 9.* c *Ext. ne Cler. vel Monach.* d *can. Monach. 16. quæſt. 1.* e *Clem. 3. eod. tit.* f *can. 1. ext. de poſtul.* g *c. fin. ext. de poſtul.* h *c. intelleximus, ext. de jud.* i *c. fin. eod. tit. ext.* k *c. ſi quem. §. ſecùs. eod. tit. in 6.* l *c. ſi quem. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. is qui. de procur. in 6.* b *c. mandato. ext. eod. tit.* c *c. fin. §. fin. de procur. in 6.* d *c. inſinuatione. & ſeq. ext. eod. tit.* e *c. in noſtra. ext. de procur. in 6.* f *c. licèt is. eod. tit. in 6.* g *Clem. 1. eod. tit.* h *Clem. fin. eod. tit.*

illo litem conteſtatus fueris, aut negotium aliter attigeris, poſt mortem tamen illius, etiam quoad cœpta, procurator eſſe deſinis.

DE PACTIS ET TRANSACTIONIBUS.

TITULUS III.

Metu judiciorum interdum devenitur ad pacta, ad transactiones, & ad compromiſſa. h. d.

Conſequens nunc eſt, ut videamus de ſerie, & actis ipſorum judiciorum. Sed quia interdum accidit, ut judiciorum metu litigaturi ad pacta & tranſactiones veniant, aut ad arbitros declinent, ideò priùs paucis de his diſpiciamus.

Pacta ſunt ſervanda, & per ea etiam indultis Apoſtolicis derogari poteſt. h. d.

Et quidem pacta inter quoſcunque, quacunque de re inita, regulariter ſuam habere debent firmitatem: neque enim quiſpiam, ut divinum monet oraculum, ea quæ de labiis ſuis procedunt, irrita facere debet. Quod quidem uſque adeò obtinet, ut Apoſtolicis etiam indultis pactum deroget. Inde *a* cùm monaſterio ab Apoſtolica ſede libera ſepultura conceſſa eſſet, pactumque eſſet cum Rectore parochialis Eccleſiæ, ne parochiani ipſius ad ſepulturam reciperentur, reſponſum eſt, in dicto monaſterio ſepeliri eligentes, obſtante conventione, voti ſui fieri non poſſe compotes.

Pactum, per quod filia dotata renunciat hæreditati paternæ, juramento vallatum, tenet. h. d.

Eodem etiam ſpectat *b*, quòd pactum à filia, dum nuptui traditur, cum patre factum, ut dote contentâ, ad bona paterna nullum habeat regreſſum, ſi juramento vallatum ſit, licèt lege civili improbetur, ſervari debet: cùm tale pactum non vergat in æternæ ſalutis diſpendium.

Pactum quod tendit ad periculum animæ, non ligat. h. d.

Quòd ſi ſervatum in animæ tendat detrimentum *c*, quia fortè ſit pactum de re turpi, veluti quòd poſt mortem Titii Clerici Sejus in beneficio ſuccedat: vel aliter de jure, vel de facto ſit impoſſibile, nullam inducict obligationem.

Tranſactiones, quæ non ſunt jure contrariæ, ſervari debent, & partium juribus derogant. h. d.

Tranſactiones *d* quoque ſimilem juris firmitatem obtinent, uſque adeò ut juribus omnibus, quæ partibus, aut obtentu præſcriptionis, aut privilegii, ſeu quocunque modo ſuffragari poterant, vires adimant. Sed & hoc de illis tranſactionibus intelligere nos oportet, quæ non ſunt juri contrariæ. Alioqui ſi aut ſuper re ſacra *e*, & litigioſa, aut in cauſa matrimonii interpoſitæ ſint, nullum robur obtinent.

DE ARBITRIS.

TITULUS IV.

Qui ſint propriè Arbitri. h. d.

Arbitri *f* dicuntur propriè, qui nullam poteſtatem habentes, conſenſu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum ſententiæ ſtetur.

Tam in Judicem ordinarium, quàm delegatum poteſt compromitti. h. d.

Sed etſi qui legitimam in partes poteſtatem habeant, ab eiſdem tamen in arbitros eligi poterunt. Quod non ſolùm de eis intelligendum eſt *g*, qui ordinariam exercent juriſdictionem, verùm etiam de his, qui delegatam tantùm obtinent.

Ponit perſonas, in quas non poteſt compromitti. h. d.

Sed neque ſervi *a*, nec, qui ſervis ſimiles ſunt, Monachi & Regulares, arbitrium in ſe recipere poſſunt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, non autem cauſarum ſpectat cognitio. Hæretici quoque, apoſtatæ, ſchiſmatici, infideles, & excommunicationis vinculo ob delictum proprium innodati, Arbitrorum in ſe officium aſſumere non poterunt.

In Laicum de re ſpirituali non poteſt compromitti, niſi ſit Clerico adjunctus, vel in eum ſit compromiſſum auctoritate Apoſtolicâ. h. d.

Sed nec in eum, cujus licèt ex delicto aliquo non ſit læſa æſtimatio, Laicus *b* tamen eſt, de re ſpirituali compromiſſum fieri poteſt. Si tamen *c* is, aut Clerico ſit adjunctus, aut Apoſtolicâ auctoritate compromiſſum ſuſceperit, Arbitri partes exequi minimè prohibebitur.

In fœminas non poteſt compromitti, niſi id permittat regionis conſuetudo, & ordinis. Qui non prohibetur, poteſt recipere compromiſſum. h. d.

Fœminæ *d* quoque, licèt illæ ſummæ opinionis exiſtant, ab omni judiciali examine uſque adeò ſunt ſeparandæ, ut ex illarum ſententiis nulla pœna adversùs illius contemptores, nullaque pacti exceptio oriatur, niſi regionis probatæ conſuetudo talium munerum participes illas redderet. Cæteri verò, quos neque ſacrorum Canonum, nec ſecularium legum ſtatuta ſpecialiter arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi erunt.

Reperiuntur quidam, qui non poſſunt compromittere. hoc dicit.

Sicuti autem ii, quos ſuprà recenſuimus, arbitria exercere prohibentur, ita etiam illorum quidam compromittere non permittuntur, qui tam ex libris Pontificii, quàm Cæſarei juris commodiùs cognoſci poterunt.

Ponit cauſas, ſuper quibus non poteſt compromitti. Et quòd ſuper matrimonio ſpirituali poteſt compromitti, ſecùs ſuper carnali. h. d.

Pleræque etiam cauſæ arbitrorum notionem effugiunt: nam *e* liberales, matrimoniorum, filiationum, monachationum, converſionum, in integrum reſtitutionum: item *f* criminales, & quæ majoras Judices exigunt, per arbitros cognoſci non poſſunt. Quòd autem diximus, de matrimoniis compromitti non poſſe, de carnalibus intelligendum eſt: nam quòd de ſpirituali matrimonio compromitti poſſit, ſecundùm ea, quæ ſuprà diximus, nulla eſt dubitatio.

Arbiter ſuper pluribus, ſi ſuper uno tantùm pronunciet, non expirat compromiſſum, niſi habuerit à partibus facultatem ita pronunciandi. h. d.

Finiuntur autem arbitraria pluribus modis: ut putà, ſententiæ prolatione, & temporis lapſu. Sententiæ prolatione finiuntur arbitraria, cùm de omnibus, de quibus compromiſſum fuerit, arbiter pronunciavit. Nam ſi de quibuſdam tantùm ſententiam tulerit, niſi talem pronunciandi poteſtatem à partibus habuerit, compromiſſum non expirat.

Termini lapſu compromiſſum expirat. h. d.

Lapſu temporis expirat arbitrium, cùm terminus compromiſſo comprehenſus re infectâ labitur.

Morte tam arbitrorum, quàm compromittentium expirat compromiſſum, niſi ſpecialiter ſit dictum de hæredibus compromittentium. h. d.

Mortis *g* quoque interventu compromiſſa irritantur, tam arbitrorũ, quàm etiam litigatorum. Compromiſſum *h* enim in compromittentis hæredes non extenditur, niſi de his quoque ſpecialiter caveatur. Sunt & alii modi, quibus compromiſſa finiuntur: quos tamen

a *C. 1. de pact. in 6.* b *cap. 2. de pact. in 6.* c *c. fin. ext. de pact.* d *c. 1. ext. de tranſ.* e *c. conſtitutus. & c. fin. ext. de tranſact.* f *c. à Judicibus. §. arbitrarii. 2. q. 6.* g *can. cùm elim. ext. eod. gl. pen. can. à Judicib. 2. q. 6.*

a *Can. 1. §. ſervi. 7. q. 7.* b *c. contingit. ext. eod.* c *c. per tuas. in fin. extr. eod.* d *c. dilecti filii. ext. eod.* e *c. pen. in fin ext. de reſt. in integ.* f *d. c. pen. in initio.* g *c. pen. ext. de offic. del. c. ex parte. in fin. ext. eod.* h *cap. fin. ext. eod.*

amen, ut ad cœptum judiciarii ordinis propoſitum feſtinemus, ex aliis juris libris cognoſcendos relinquimus.

DE IN JUS VOCANDO.
TITULUS V.

Judex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui ſcribant acta judicii. h. d.

ERgò ſi partes neque pactionibus, neque tranſactionibus, neque compromiſſis concordes reddi poterunt, ad Judicem deveniendum erit. Illud autem inprimis proſpicere Judicem oportebit, ne ſcilicet debitæ ſolennitates in judicio prætermittantur: adhibebitque *a* publicam perſonam, aut duos viros idoneos, qui univerſa acta judicii conſcribant, ut Innocentianâ conſtitutione, in generali Concilio editâ, latiùs continetur.

Initium judiciorum eſt citatio, ſine qua omnes actus regulariter ſunt nulli. h. d.

OMnium *b* autem judiciorum inſtituendorum principium, & fundamentum ſunt citationes, ſine quibus omnia, quæ adversùs abſentes in omni negotio, aut loco aguntur, viribus carent. Nam neque naturalis, neque civilis ratio quenquam indefenſum judicari permittit. Quicunque igitur cum altero judicio contendere voluerit, ante omnia curare debet, adverſarium ita moneri, ut ſeſe coram Judice exhibere teneatur.

Ex quatuor capitibus eluſoria redditur citatio: & citatus à non ſuo Judice non tenetur comparere. h. d.

SIt tamen interdum pluribus modis *c*, ut quis vocationi de ſe factæ parére non compellatur, ut putà ex perſonæ qualitate, loci conditione, temporis ratione, & forma citationis. Perſonæ qualitas inefficacem reddit citationem tam jus dicentis, quàm etiam in jus vocati. Nam ſi te is in jus vocet, quem tibi Judicem non eſſe competentem manifeſtum ſit, dubio procul ad comparendum vocatio talis te minimè coarctabit.

Qui legitimè citatus mutavit Judicem, non propterea poteſt declinare Judicem, cùm ſit præventus. h. d.

SI tamen *d* contigerit eum, qui legitimè citatus fuerit, alterius poſtmodùm fieri juriſdictionis, quaſi præventus, jus revocandi forum non habebit.

Citatus ad inſtantiam ſpoliatoris non tenetur comparere. h. d.

IDem juris eſt, ſi Judex quidem tuus ſit *e*, ex eo tamen te mandet vocari, ut in judicio cum ſpoliatore tuo ſtare compellaris: nec enim anteà comparere cogeris, quàm ad omnia Canonicè reſtitutus fueris. *f*

Ex qualitate loci citatio non arctat ad comparendum. h. d.

LOcus *g* quoque, ad quem vocatus fueris, tunc invalidam reddit citationem, cùm aut incertus eſt, aut citantis non ſubeſt juriſdictioni. Idem etiam dici poterit, ſi citandus extra Judicis territorium moram trahere comperiatur. Tunc enim jus dicenti impunè non paretur. Quemadmodum & ſi locus citationi deſignatus peſtilens ſit, aut aliàs pro citato malè tutus. *h*

Diebus feriatis in honorem Dei etiam ex conſenſu partium non poteſt procedi. Et anguſtia temporis ad comparendum dati, vitiat citationem. h. d

SEd & ſi te Judex juſſerit adeſſe, aut inter anguſta nimis tempora, aut quæ veneranda ſint divini cultûs gratiâ, nullas vires habebit talis juſſio *i*. Quamvis enim non prorogare, ſed expedire decet quæſtiones, uſque adeò tamen his diebus judiciorum ſtrepitus debet conquieſcere, ut niſi vel neceſſitas cogat, vel pietas ſuadeat, conſentientibus etiam partibus, proceſſus habitus non teneat.

a *C. quoniam contra. ext. de probat.* b *gl. pen. c. Eccleſia ſancta Maria. ext. de conſtit.* c *gl. 2. can. pen. 3. q. 2.* d *c. pen. extr. de foro compet.* e *gl. 2. can. pen. 3. q. 2.* f *c. fin. 5. q. 2.* g *gl. 2. c. pen. 3. q. 2.* h *c. ex parte tua. extr. de appellationib.* i *c. fin. extr. de feriis.*

Feriis indultis hominum cauſa rènunciari poteſt. h. d.

ALiud *a* autem obtinet, ſi ob hominum neceſſitates feriæ indultæ fuerint. Tunc enim acta cuncta tenent, ſi de partium proceſſerint voluntate.

Delegatus debet in citatione inſerere tenorem ſuæ commiſſionis, & deſignare auditorium: Secùs eſt in ordinario. h. d.

JAm verò multum intereſt, delegatusné citet, an ordinarius. Ille enim, cùm alienâ utatur juriſdictione, longè remotos, non niſi literis commiſſionis *b* ſuæ tenorem continentibus, & intra certa ſpatia quem vocare poterit. Et cùm proprium non habeat auditorium, certum hujuſmodi literis locum, ubi ſe citatus exhibere valeat, deſignare illum oportebit: cùm in ordinario nulla ſubſit hujuſmodi neceſſitas.

Ponit, quid agendum ſit delegato, ſi juriſdictio ejus expirat in peremptorio. h. d.

ITem in delegato quæri poteſt, ſi peremptoriè *c* partes is citaverit, & earum altera, die datâ, ſeſe abſentat contumaciter, an ſaltem circa ultimam diei partem ſit in negotio procedendum? & utrùm, ſi duxerit expectandum, ſit iterùm citandus contumax? Et in hac ſpecie multum intereſt, duret juriſdictio poſt peremptorium terminum, an expiret. Primo enim caſu, in diem alteram æquitate ſuadente Judex expectare poterit, nec proptereà peremptorio elapſo, pars contumax citanda erit, niſi gratiam eidem fecerit benignitas judicantis: poſteriore verò, ne fruſtrà judicialis inſtantia evaneſcat, ſi partes, cùm id noverint, ſeſe Judici non præſentaverint, horâ, quâ congruè procedi poſſit ad exequendum, propter quod eis legitimè terminum peremptorium aſſignaverit, ad executionem liberè procedere poterit. Diſcretus tamen Judex in aſſignatione peremptorii, non debet juriſdictionem ſuam, niſi neceſſitas urgeat, adeò coarctare.

Citatus poteſt ex legitimo impedimento non comparere: quo tamen ceſſante debet ſe Judici præſentare. h. d.

ADhuc, tametſi omnia ſolenniter peracta fuerint, nec vocatus accedat ad Judicem, quibuſdam caſibus excuſandus erit: ut putà ſi facto adverſarii impeditus, aut ad majus tribunal vocatus, vel vinculis, aut infirmitate detentus, aut aliis *d* ſimilibus cauſis implicatus non acceſſerit. Debet tamen ceſſante impedimento, quantò poterit citiùs, Judici ſui copiam facere. *e*

DE DOLO ET CONTUMACIA, ET IN POSSESSIONEM MISSIONE.
TITULUS VI.

Quis dicatur contumax, & quid ſit Contumacia, & quibus pœnis puniatur. h. d.

ERgò juridicè vocatus, & nullâ legitimâ causâ impeditus, ſi ſe Judici præſentare neglexerit, adverſario accuſante, contumaciæ crimen incurrit. Eſt enim Contumacia, erga Judicem vel Prælatum commiſſa inobedientia. Hæc autem variè juribus coërcetur: nunc enim litis damno, nunc mulctâ, nunc expenſarum refectione *f*, & rei ſequeſtratione, vel Eccleſiaſticæ ſententiæ *g* innodatione ob contumaciam ſuam conventus afficitur.

Actor mittitur in poſſeſſionem rerum rei contumacis, & poſt annum efficitur verus poſſeſſor, reſervatâ quæſtione ſuper proprietate. h. d.

ILlud quoque videtur ordinarium, ut contumace adverſario tuo exiſtente, in poſſeſſionem earum rerum, de quibus quæſtio vertitur, vel *h* quæ aliàs ſunt in patri-

a *C. fin. in fin. ext. de feriis.* b *C. 2. ext. de dilat. gl. 2. c. pen. 3. q. 2.* c *c. conſuluit nos. ext. de offic. deleg.* d *c. quoniam. §. ſi autem de carnal. ext. ut lite non conteſt.* e *c. cùm dilecti. ext. de dolo & contumac.* f *c. cùm dilecti. in fin. ext. eod.* g *c. tuæ fraternitatis. ext. ut lite non conteſtatâ.* h *c. fin. §. in alio ii. extr. ut lite non conteſtatâ.*

monio rei, pro modo debiti, ſi perſonalis inſtituatur actio, cuſtodiæ cauſa inducaris, ut tædio affectus reus veniat aliquando reſponſurus. Quòd ſi *a* adhuc per annum in ſua contumacia perſeveraverit, Judice decernente verus poſſeſſor efficieris, ſuper proprietate duntaxat adverſæ parti defenſione reſervatâ. Sed ſi miſſus in poſſeſſionem *b* fructus dilapidet, ſequeſtrandi erunt,& quod diſtractum eſt, in priſtinum ſtatum erit revocandum.

¶ *Si ob potentiam adverſarii contumacis non poſſit actor poſſeſſionem ingredi, vel illam amiſerit, nihilominùs efficitur verus poſſeſſor elapſo anno.* h. d.

SI tamen propter rei potentiam *c* ſive dolum contigerit, ut intra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poſſis, vel etiam acquiſitam amittas, ne contumax melioris, quàm obediens, conditionis exiſtat, de Canonica æquitate ſancitum eſt,ut hoc etiam caſu verus,elapſo anno, poſſeſſor actor conſtituatur.

¶ *Si reus contumax dederit cautionem de ſtando juri, nec mulctandus eſt, quòd adverſarium non fuerit paſſus eſſe in poſſeſſione. Et miſſionem paſſus reſtituetur.* h. d.

HOc tamen *d* tunc obtinet, cùm reus nullam cautionem præſtitit: nam ſi de ſtando juri caverit,nec mulctandus,quòd in poſſeſſione actorem eſſe paſſus non fuerit, & miſſionem paſſus illicò reſtituendus erit.

¶ *Actor anno lapſo non reputatur poſſeſſor, ſi per eum ſteterit, quo minùs intraverit poſſeſſionem.* h. d.

IDem *e* juris eſt, ſi annus lapſus eſſe proponatur, per reum tamen non ſteterit, quò minùs ante terminum & poſſeſſionem receperit, & cautionem dederit.

¶ *Excommunicatus à delegato Principis,etiam delegato mortuo non poteſt ab Ordinario abſolvi, vel alio, præterquam in mortis articulo, vel de mandato Papæ.* h. d.

QUæri *f* contigit, ſi delegatus, qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causâ rei ſervandæ in poſſeſſionem induxit, rebus eximatur humanis, an eidem juri parére volenti, & idoneam cautionem offerenti Ordinarius abſolutionis beneficium impertiri, & poſſeſſionem reſtituere valeat? Et reſponſum eſt, quòd cùm delegatus, quoad hoc, ſit Ordinario major, excommunicatus ab eo non poteſt per alium,præterquam in mortis articulo, ſine mandato ſummi Pontificis abſolutionis gratiam obtinere, vel poſſeſſionem recuperare, niſi alius ei in onere ſucceſſerit, & honore.

¶ *Paſſus miſſionem, ſi mortuo delegato præſtet infra annum cautionem de parendo juri, etiam poſt annum recuperabit poſſeſſionem.* hoc dicit.

SEd *g* ne miſſus in poſſeſſionem verus efficiatur poſt annum poſſeſſor, miſſionem paſſus coram Ordinario, vel, ſi ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honeſtis viris, ut quaſi præſcriptionem interrumpat annalem, offerre, ac præſtare poterit de parendo juri cautionem, ut ſic etiam poſt annum per Apoſtolicam ſedem poſſeſſionem recuperare mereatur.

¶ *In cauſis beneficialibus non habet locum miſſio in poſſeſſionem, ſed in locum ejus poterit procedi lite non conteſtatâ.* h. d.

SEd *h* iſta quidem tunc procedent,cùm de profanis rebus erit diſceptatio: nam qui ſuper dignitate,perſonatu, vel beneficio Eccleſiaſtico obtinendis cum aliquo litigat poſſeſſore,ob partis adverſæ contumaciā in poſſeſſionem mittendus nō erit,ne per hoc ad ea ingreſſus vitioſis pateat. Licebit tamen Judici hoc caſu etiam lite non conteſtatâ diligenter examinato negotio, ipſum fine debito terminare,contumaciā abſentis divinâ replente præſentiâ.

¶ *Contra reum contumacem, ſi de cauſa liqueat, poteſt ferri ſententia etiam in cauſa perſona, lite conteſtatâ: contra actorem verò etiam lite non conteſtatâ.* h. d.

QUod interdum etiam in profanis obtinebit,ut putà *a* ſi conteſtatâ lite reus contumax fuerit,& de cauſa liqueat, vel actor ipſe contumaciæ crimen incurrat: quo caſu etiam lite non conteſtatâ inſtante reo Judex & teſtes recipere, & ſententiam ferre debebit.

¶ *Si actor non venerit in termino,ad quem reum citari fecerit, debet reo reficere expenſas, & cavere de in poſterum comparendo: aliàs non admittitur ad aliam citationem.* h. d.

IDem *b* quoque actor, ſi ad terminum, ad quem adverſarium citari fecerit, venire contempſerit, venienti reo in expenſis propter hoc factis legitimè condemnabitur,& ad aliam citationem minimè admittendus erit,niſi de fideliter in poſterum comparendo idoneam cautionem dederit.

¶ *Judex debet eſſe contentus unâ pœnâ ex pluribus, quæ adversùs contumacem competunt: & excreſcente contumaciâ poteſt etiam ad alias procedere.* h. d.

QUòd autem diximus, juribus variè contumaciam coërceri, non eſt ita accipiendum, quaſi omnes ſimul pœnas jus dicens infligere contumaci debeat, ſed quòd variarum pœnarum ſibi datur optio: unde alterutrâ, quæ magis timeri debeat, Judex à principio contentus erit, ad aliam nihilominus proceſſurus,ſi hoc meruerit protervitas contumacis.

DE LIBELLI CONCEPTIONE, ET OBLATIONE.

TITULUS VII.

¶ *Actor reo comparente debet clarum Judici libellum offerre: & quid ſit Libellus.* h.d.

INprimis igitur reo in aſſignato termino comparente Judici libellum actor offert *c*, & illum ita clarum & planum, ut ex ejus inſpectione deliberare reus valeat, utrùm cedere velit, an contendere, atque ut, ſi contendendum ſit, deſpicere valeat Judex, quemadmodum à ſe concipienda ſit ſententia. Nihil enim aliud eſt Libellus *d*, quàm brevis ſcriptura, claram actoris intentionem continens, & contra adverſarium neceſſariò concludens.

¶ *Libellorum alii ſunt accuſatorii,alii conventionales.* h. d.

POrrò libellorum duæ ſunt ſpecies *e*: alii enim ſunt accuſatorii, alii conventionales. Accuſatorii ſunt *f*, quibus quis aliquos apud Judicem alicujus criminis reos defert: de quibus quidem in præſenti nobis non eſt inſtitutus ſermo, ſed infrà ſuo loco & ordine dicetur. Conventionales ſunt *g*, quibus in civilibus diſceptationibus utimur, dum rem noſtram, aut quam nobis deberi putamus, in judicio petimus.

¶ *Quæ debeat continere libellus: & quòd ineptus,vel obſcurus libellus non obligat ad reſpondendum: & quòd Judex illum poteſt lacerare.* h. d.

EXprimet igitur oblatus libellus,non ſolùm agentis,& conventi nomen, ſed & jus dicentis, & petitæ rei *h*, & actionis qualitatem. Et ſi perſonali *i* experiendum ſit actione, petendi quoque cauſa exprimenda erit: alioqui nec conventus reſpondere tenebitur, & Judex libellum non legitimæ conventionis formam continentem concerpere ac deſtruere poterit.

¶ *Plures dantur caſus, in quibus ſolennis libelli porrectio non eſt neceſſaria.* h. d.

SUnt tamen caſus,in quibus ſolennis hæc libelli oblatio minimè eſt neceſſaria *k*: veluti in quibus de plano ac ſine ſtrepitu & figura judicii procedendum erit, & in quibus etiam non conteſtatâ lite teſtes recipi poſſunt, & alii plures.

a *C.1.extr.de eo qui mit.in poſſ.* b *C.2.extr.de ſequeſt. poſſ.* c *c.contingit. ext.eod.tit.* d *C.1.eod.tit.* e *C.2.in fin.ext.de eo qui mit.in poſſ.* f *C. paſtoralis officii. §.prætereà.extr.de off.ord.* g *C.paſtoralis officii. §. prætereà. verſ.veruntamen. extr.de off.ord.* h *C.unic. de eo qui mit. in poſſ. in 6.*

a *C.cauſam quæ.& c.ſeq.ext.eod.* b *C.1.eod.tit.in 6.* c *C.induciæ.§.offeratur.3.q.3.* d *C.1.in gl.1.ext.de libel.obl.* e *gl.1.ext.eod.tit.* f *C.præſcripta ſit.§.libell.8.q.8.* g *d.gl.1.can.1.eod.tit.ext.* h *C.2.ext.eod.tit.* i *C.fin.ext.eod.t.* k *Cl. ſæpè.de verb.ſig.*

¶ Bene-

¶ *Benefaciet Judex ſi rem terminare quæret ſine tela judicia-*
. h. d.

N his quoque caſibus, in quibus libelli eſt neceſſaria porrectio, probè Judex fecerit, ſi principales perſonas, l in ſubſidium etiam advocatos factum ipſum propo-re juſſerit, & ſine tela judiciaria controverſiam termi-re tentaverit.

¶ *Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum, & l evitandam obſcuritatem una materia eſt uno loco tractanda.* oc dicit.

OBlato tamen ſecundùm juris ordinem libello, certæ reo convento indulgendæ ſunt induciæ *a*, quibus eliberet, cedendum ſibi ſit, an contendendum : accetandus, an recuſandus Judex : denique, ut proponat, ſi uas habet, exceptiones. Quæ propterea comparatæ ſunt, t ii, adversùs quos inſtituuntur actiones, defendantur. larum verò quædam ante litis conteſtationem opponendæ erunt, quædam verò etiam poſt conteſtatam litem. Sed ne, ſi qui inter has alieni tractatus medii fuerint interjecti, hujuſmodi ſectio obſcuritatem pariat, videamus nunc generaliter de exceptionibus.

DE EXCEPTIONIBUS, ET REPLICATIONIBUS.

TITULUS VIII.

¶ *Quid Exceptio, & quòd duplex ejus eſt ſpecies, dilatoria & peremptoria. Et quòd dilatoriarum quædam reſpiciunt Judicem, quædam actorem, quædam reum, quædam cauſam.* h. d.

EXceptio eſt *b* actionis vel intentionis excluſio. Exceptionum ſumma diviſio in duo genera deducitur *c*: aut enim ſunt dilatoriæ, aut peremptoriæ. Dilatoriæ ſunt, quæ rem & judicium differunt. Harum quædam Judicis perſonam reſpiciunt, quædam agentis, quædam rei conventi, quædam verò actionis & cauſæ qualitatem. Perſonam Judicis reſpiciunt, vel quæ illius incompetentiam arguunt, vel quæ de ipſo ſuſpicionem ingerunt, ſecundùm ea, quæ ſuprà ſuo loco latiùs expoſuimus. Et hæ declinatoriæ quoque poterunt appellari. Actoris partem illæ ſpectant, quæ illum non legitimam in judicio ſtandi perſonam habere demonſtrant: quales ſunt procuratoriæ : ut putà, ſi quis per Monachum, aut Regularem, aut Clericum agere velit. Item ſi quis ut tutor, vel curator, vel procurator, vel ſyndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel ſyndicum eſſe negetur, vel ſua non intereſſe, vel audiri non debere proteſtetur, & ſi quæ ſunt his ſimiles. Ex perſona rei deducuntur : veluti ſi quis ab eo, qui alienam litem defendit, de judicato ſolvendo cautionem poſtulet, aut ſi ab actore ſe ſpoliatum eſſe reus conventus coram Judice quæratur, & propterea reſtitutionis beneficium imploret, vel ſi actorem ex legitima cauſa domum revocet. Actionem & cauſam reſpiciunt, ut cùm proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli, aut de litis pendentia, aut cùm nondum diem ſolutionis veniſſe prætenditur.

¶ *Declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi non poterunt.* h. d.

HÆ verò regulariter omnes ante litis conteſtationem proponi debent: ſed quas declinatorias appellavimus, non modò ante litem conteſtatam, verùm etiam ante omnem dilatoriam exceptionem opponere reum oportebit: alioqui ſi aliam primò propoſuerit, cùm per hoc in juriſdictionem ejus, coram quo propoſuit, conſenſiſſe videatur, ejuſdem juriſdictionem ſerò declinare conabitur.

¶ *Dilatoriæ exceptiones, non declinatoriæ, regulariter proponuntur ante litem conteſtatam, quandoque tamen etiam poſt.* h. d.

ERgò in initio litis declinatoriæ opponi debent, & probari : cæteræ poſt oblatum libellum ante litem conteſtatam intra terminum à Judice aſſignatum, quandocunque opponi & probari poterunt. Sed & lite conteſtatâ quandoque eas opponere licebit, veluti *a* ſi qua nuper reo competens extorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit, poſtmodùm ad ſuam notitiam perveniſſe jurejurando fidem faciat, vel eſſet hujuſmodi, quæ retroactum proceſſum nullum redderet, ut eſt ea, quæ vel mandati, vel juriſdictionis defectum arguit.

¶ *Et ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus ducuntur exceptiones.* h. d.

DUcuntur autem hujuſmodi exceptiones non ſolùm ex ſuprà poſitis cauſis, ſed etiam ex loco, ex tempore, & ex aliis pluribus, ut tam Pontificii, quàm Cæſarei juris libris facilè eſt legentibus cognoſcere.

¶ *Exceptio excommunicationis licèt ſit dilatoria, tamen poteſt opponi & ante & poſt litem conteſtatam.* h. d.

HIs annumeranda eſt etiam excommunicationis *b* exceptio, quæ licèt & ipſa dilatoria ſit, à cæteris tamen diſſimilem naturam ſortita eſſe deprehenditur : nec enim poſt oblatum tantùm libellum ante conteſtatam litem velut cæteræ, ſed in qualibet parte litis opponi poterit *c*, peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias præfixo minimè obſtante. Quod eſt in hac exceptione ſpecialiter obſervandum, ne quiſquam in periculum animæ ſuæ excommunicato communicare compellatur : quòd ſi eam reus omiſerit, ut actor ſumptibus & laboribus fatigetur, in expenſis legitimis condemnandus erit.

¶ *In opponenda exceptione excommunicationis ſervanda eſt certa forma.* h. d.

SEd cùm per malitiam hæc exceptio in judiciis opponeretur frequentiùs, Innocentianâ conſtitutione conſultiſſimè cautum eſt *d*, ut certa in ea proponenda forma ſervari debeat, utì ex ipſius conſtitutionis tenore facilè apparere poteſt.

¶ *Exceptio excommunicationis poteſt actori opponi in prima tantùm inſtantia, non in ſecunda. Idem de cæteris dilatoriis.* h. d.

HÆc *e* autem in prima tantùm inſtantia ſibi locum vendicant : quòd ſi ſuccumbens actor appellaverit prætextu excommunicationis oppoſitæ, à proſequutione appellationis minimè excludendus erit : quod & in cæteris dilatoriis multò magis locum obtinet.

¶ *Reus excommunicatus licèt convenire non poſſit, admittitur tamen ad proponendas ſuas legitimas defenſiones* h. d.

REus *f* autem nullo obſtante excommunicationis vinculo, velut rectè convenitur, ita ad legitimas defenſiones ſemper admittitur. Satis enim abſurdum eſſet, ſi actore impugnante defenſionis copia reo denegaretur : quia ſic multoties condemnaretur abſolvendus. Reconventionis tamen poteſtas eidem minimè permittitur.

¶ *Superiùs dicta de excommunicatione, intelliguntur de majori.* h. d.

CÆterùm *g* quæ ſuprà de excommunicatione diximus, non de quacunque excommunicatione ſunt intelligenda, ſed de ea tantùm, quæ à perceptione ſacramentorum, & à fidelium communione ſeparat, ut etiam ipſa Innocentianæ conſtitutionis verba demonſtrant.

¶ *Peremptoriæ exceptiones ſunt, quæ jus actoris perimunt, & ſemper agentibus obſtant.* h. d.

PEremptoriæ, ſeu eliſoriæ exceptiones ſunt, quæ in totum jus agentis perimunt *h*, & ſemper agentibus obſtant : qualis eſt, doli mali, metûs, pacti conventi, ſolutionis, jurisjurandi, præſcriptionis *i*, tranſactionis, & rei judicatæ, & ſi quid contra leges factum eſſe dicatur.

---

a *Can. induciæ. §. offeratur. 3. q. 3.* b *gl. in verſ. irritari. c. dudum. Cl. 2. extr. de elect. gl. fin. c. ex parte. extr. de foro comp.* c *gl. 1. c. exceptionum. ext. eod. de except.*

a *C. paſtorali. in fin. ext. eod. tit.* b *C. exceptionem excommunicationis. ext. eod.* c *Cl. 1. eod. tit.* d *C. 1. eod. tit. in 6.* e *C. ſignificavit. ext. eod.* f *C. cùm inter. ext. eod. tit.* g *C. 1. eod. tit. in 6.* h *C. 1. de litis conteſt. in 6.* i *Can. 2. in fin. 3. q. 6.*

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ ſunt, quæ impediunt litis ingreſſum. h. d.

HArum quædam dicuntur peremptoriæ litis finitæ, quædam ſimpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ ſunt, quæ litis impediunt ingreſſum, & adversùs agentem omni tempore opponi poſſunt *a*: qualis eſt exceptio tranſactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ, quæ vel in ipſo limine judicii proponi poterunt *b*. Cùm enim ſuper negotiis, tranſactione, jurejurando, & ſententia deciſis, aliàs lis inchoata terminata fuerit, valdè abſonum viſum fuit, ſuper eiſdem novum aſſumi debere judicium, & quaſi in infinitum forenſia jurgia protrahere. Inde quoque litis finitæ exceptiones appellantur, quòd, ut aliquis eſſet finis litium, inſtitutæ fuerint. Idem juris eſt in aliis etiam peremptoriis exceptionibus, quæ vulgo manifeſtæ ſunt, & notoriæ habentur.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur poſt litem conteſtatam ante ſententiam. h. d.

CÆteræ verò litis conteſtationem minimè impediunt, atque ante ſententiam erunt regulariter proponendæ: quas quidem ſi dolo malo ſuo tempore in prima inſtantia reus proponere diſtulerit, etiam in cauſa appellationis opponendi ſibi facultas denegabitur.

Præjudiciales exceptiones ſunt, quæ alteri cauſæ præjudicium afferunt, putà exceptio conſanguinitatis, cauſæ reſtitutionis viri, exceptio natalium, petitio hæreditatis. h. d.

SUnt etiam quædam exceptiones, quæ præjudiciales appellari poſſunt, ex eo quòd alteri cognitioni præjudicium afferunt: utpote, ſi qua mulier Titium in virum petat, qui ad mulieris intentionem elidendam conſanguinitatis objiciat exceptionem *c*: quâ probatâ, cùm quæſtio principalis perimatur, de ipſa eſt cognoſcendum, antequam ad diffinitionis articulum procedatur. Idem *d* ſi petenti hæreditatem natalium objecta ſit exceptio. Cùm enim ſucceſſionis cauſa à cauſa natalium dependeat, poſteriore quoque loco cognoſcenda erit.

Spoliatus opponens de ſpolio in modum exceptionis, non cogitur reſpondere antequam ſit reſtitutus. h. d.

SEd *e* & ſi quæſtio ſpolii in modum exceptionis petentibus objecta fuerit, probationes ſuper ſpolio primitùs erunt audiendæ: eoque legitimè probato reus non cogetur reſpondere *f* poſitionibus, donec integrè reſtitutus fuerit.

Non debet Judex in cauſa ſuperſedere obtentu exceptionis ſpolii, niſi dicatur factum ab actore, & hoc in civilibus: in criminalibus verò poteſt etiam objici de ſpolio à tertio facto, ſi quis dicatur, vel totâ ſuâ ſubſtantiâ, vel majori parte ſpoliatus: nec agenti ſuper rebus Eccleſiaſticis poteſt opponi exceptio ſpolii rerum privatarum, vel contrà. h. d.

SEd quia hujuſmodi exceptionem nonnunquam in judiciis calumnioſè propoſitam cauſas Eccleſiaſticas contingebat impedire, & per interpoſitas appellationes principalis cauſæ cognitionem perimere: conſultiſſimè Innocentianâ *g* conſtitutione decretum fuit, ut in civilibus negotiis ſpoliationis objectu ab alio, quàm ab actore factæ, Judex in cauſa principali procedere non poſtponat. In criminalibus verò etiamſi à tertio ſpoliatus fuerit, dum tamen, vel totâ ſuâ ſubſtantiâ, vel majori parte ipſius ſe per violentiam privatum affirmet, objecta exceptio proceſſum differet, pœnis ſtatutis, ſi eandem intra certa tempora non probaverit objiciens: eo quoque ſalubriter adjecto *h*, ut rerum privatarum ſpoliatio, agenti ſuper Eccleſiaſticis, vel ex contrario, non opponatur.

Accuſato excipiente de ſpolio à tertio facto, debet indulgeri tempus, intra quod reſtitutionem petat, & cauſam ſi poteſt finiat: quo elapſo, non obſtante tali exceptione, accuſari poterit. h. d.

INter ſcholares *a* olim dubitari contigit, ſi ſpoliatus à tertio contra ſuum accuſatorem de ſpolio excipiat, an ei tempus indulgeri debeat, infra quod reſtitutionem imploret, ne fortè ſic exiſtens omnem accuſationem eludat: & id æquitati & juri ſatis conſonum viſum fuit. Unde ſi infra tempus indultum reſtitutionem non petierit, & cauſam, cùm poſſet, ad finem non perduxerit, non obſtante exceptione ſpolii, deinceps accuſari poterit.

Exceptiones contra teſtes, peremptoriarum naturam ſapiunt, ideò ante ſententiam proponendæ. h. d.

SUnt & aliæ exceptiones, quas propriè neque dilatorias, neque peremptorias appellaveris: cujuſmodi ſunt, quæ adversùs productos teſtes opponuntur, utputà *b*, ſi quis Mævium examinatum, infamem, excommunicatum, vel aliàs criminoſum eſſe dicat. Quæ tamen cùm ad peremptoriarum naturam accedere videantur, ipſæ quoque ante ſententiam proponendæ erunt.

Ponit differentiam, utrùm teſti objiciatur crimen, de quo nunquam aliàs fuerit convictus: vel objiciatur crimen, de quo aliàs quis confeſſus & convictus fuit. h. d.

MUltum tamen intereſt, an per exceptionem tantùm teſtibus opponantur crimina, de quibus nunquam accuſati fuerint: an verò ea, de quibus aliàs convicti, vel confeſſi fuerunt. Primo enim caſu *c* objectorum criminum probatio anteà exhibenda erit, quàm cauſa per ſententiam terminetur: & ſi convicti vel confeſſi fuerint, ordinariâ ceſſante pœnâ, ſufficiet, quòd à perhibendo teſtimonia repellantur, præſertim cùm objectum crimen minimè cauſam contingat. Poſteriore verò, cùm non ſit cuiquam contra alios credendum, niſi ſe priùs probaverit innocentem, à ferendo teſtimonio penitùs repelli poterunt.

Opponens exceptionem, quæ adversùs opponentem opponi poteſt, nihil agit, & hoc, ſi proprio nomine excipiat, ſecùs, ſi nomine ſuæ Eccleſiæ. h. d.

CAvebit autem reus, ne quam contra adverſarium ſuum exceptionem porrigat, cujus ipſe nexibus implicetur: cùm ſcire debeat, nullum hanc eſſe juris effectum habituram: veluti *d* ſi plura beneficia poſſidens de eadem pluralitate adversùs alium excipiat: vel ſi perjurium *e* aut excommunicationem is objiciat, qui pejeravit, vel Eccleſiaſticâ ſententiâ innodatus fuerit. Hoc tamen ita accipiendum eſt, cùm proprio nomine conventus excipit *f*: cæterùm ſi ſuam defendens Eccleſiam, tales exceptiones oppoſuerit, audiendus erit, nec quòd opponens eiſdem ſit obnoxius, replicari poterit.

Qui excipit, non confitetur agentis intentionem, & poteſt quis plures etiam contrarias exceptiones opponere: & ſi Judex non admittat, poteſt appellari, & Judex puniri. h. d.

POſtremò ſciendum eſt eum, qui excipit *g*, non proptereà agentis intentionem confiteri illum videri, cùm eidem non ſolùm unam, ſed etiam plures, quanquam contrarias, proponere liceat: quæ ſi legitimæ fuerint, & Judex non admiſerit, reo quidem per appellationis remedium ſuccurretur, & Judex ipſe meritis pœnis coërcendus erit.

Adversùs exceptiones dantur replicationes. h. d.

DAntur adversùs exceptiones replicationes: de quibus multis agere ſupervacuum eſſet, cùm inſtitutæ ſint ad ſimilitudinem exceptionum, quæ adversùs actiones opponuntur: de quibus ſi quis pleniùs velit intelligere, ex his, quæ ſuperiùs diffusè de exceptionibus poſuimus, mutuari poterit.

---

a *C. 1. de litis conteſt. in 6.* b *c. 2. 3. q. 6.* c *c. literas tuas. ext. de reſt. ſpol.* d *c. pen. extr. de ord. cog.* e *c. fin. ext. de ord. cog.* f *petitionibus, meliùs.* g *c. 1. de reſt. ſpol. in 6.* h *d. c. 1. §. fin.*

a *C. 1. §. ſolet autem. de reſtit. ſpol. in 6.* b *c. præſentium. ubi gl. extr. de teſt.* c *c. 1. extr. eod. tit.* d *c. cùm Eccleſia. extr. eod. tit.* e *gl. in c. præſentium. & c. teſtimonium. extr. de teſt.* f *can. dilecti filii. extr. eod. tit. de exception.* g *c. cùm venerabilis. extr. eod. c. exceptionem. de regul. jur. in 6.*

D E

DE MUTUIS PETITIONIBUS.
TITULUS IX.

¶ *Si reus conventus nolit, vel non poſſit excipere, ſi habeat unde actorem reconveniat, poterit illum reconvenire.* h. d.

IGitur oblato ab actore libello, ſi reus conventus nullâ ſit exceptione munitus, quæ vel judicium differat, vel litis ingreſſum impediat, mutuis petitionibus adverſarium ſuum fatigare poterit, & agentem coram eodem Judice, antequam litem conteſtetur, reum conſtituere. Cujus enim quis *a* in agendo obſervat arbitrium, eundem habere contra ſe Judicem in eodem negotio dedignari non debet. Propoſitâ ergo actoris intentione, & reſponſione factâ ſuper quæſtionibus rei monitione præmiſsâ, incontinenti actor reſpondere compellendus erit, ut viciſſim poſteà rationes partium Judex audiens, concordiâ, vel judicio utriuſque negotium terminet.

¶ *Etiam coram Judice delegato poteſt reus actorem reconvenire.* h. d.

NEc ſolùm coram Ordinario reconventio talis ſibi locum vendicat, verùm *b* etiam coram delegato: unde niſi reus literas impetrare maluerit, actorem ſibi obnoxium eodem durante judicio coram datis Judicibus reconvenire poterit.

¶ *Actoris & rei reconvenientis æqualis debet eſſe conditio in Judicio.* h. d.

UTriuſque autem, tam actoris, quàm rei reconvenientis æqua debet eſſe conditio: unde *c* cùm cauſa appellatione remotâ committitur, ſi reus actorem reconvenerit, uno eodemque jure circa appellationis remedium uterque cenſendus erit.

¶ *Coram arbitris non habet locum reconventio.* h. d.

DE arbitris dubitari poterit, an coram eis reconventioni locus eſſe poſſit *d*? & cùm arbitri judicare non poſſint, niſi de his tantùm, ſuper quibus in eos compromiſſum fuit, reſponſum eſt, coram eis reconventionem locum habere non poſſe.

¶ *Reus conventus coram Judice Laico, non poteſt reconvenire actorem ſuper cauſa ſpirituali.* h. d.

INterdum etiam accidit, ut nec coram ordinario, nec coram delegato Judice reo actorem reconvenire ſit poteſtas, ut putà ſi coram Judice Laico conventus, actorem ſuper cauſa juris patronatûs, decimarum, matrimonii, aut alia ſpirituali reconvenire velit.

¶ *Excommunicatus non poteſt reconvenire.* h. d.

IDem *e* juris eſt, ſi conventus excommunicationis vinculo innodatus exiſtat. Huic enim, licèt alioqui excipiendi facultas minimè ſit interdicta, actorem tamen reconvenire non conceditur, ne quod (ut ſuprà diximus) in defenſionis remedium ſuſtinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

¶ *Super cauſa criminali non admittitur reconventio: idem in cauſa depoſiti.* h. d.

ILlis quoque, qui coram Judice criminaliter conventi fuerint *f*, vel ſuper depoſito, niſi ſe priùs innocentes probaverint, & depoſitum reſtituerint, alios criminandi, vel conveniendi licentia non conceditur.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.
TITULUS X.

¶ *Intentans ſpolia non poteſt reconveniri, niſi ſuper cauſa ſpolii.* h. d.

IS quoque, qui ſe quibuſdam rebus, aut juribus ſpoliatum conqueritur, ab adverſario ſuo reconveniri non poterit: nam ſuper ſpoliatione conventus, adversùs reſtitutionem petentem non eſt, niſi ſuper quæſtione ſpolii, audiendus. *Reſtitutionis enim petitio in hoc privilegiata eſſe noſcitur, ut ipſam intentans, non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere. Unde *a* cùm quis ſe de beneficii poſſeſſione violenter ejectum apud Judicem conqueritur, ſi adverſarius eundem non Canonicè dicat inſtitutum, de violenta priùs ejectione, quàm de Canonica inſtitntione coguoſcendum erit.

¶ *Spoliatus eſt ante omnia, & quoad omnia, reſtituendus.* h. d.

SEd etſi ſpoliatus non primus coram Judice ſuper ſpolio ſibi illato conſiſtat, ſed criminali judicio ab adverſario laceſſitus ſpoliationis cauſam proponat, ita demum ſuper petitione Judex procedere poterit, ſi priùs reſtitui ſpoliatum ſuâ ſententiâ juſſerit: omnes enim leges tam Eccleſiaſticæ, quàm ſeculares ante omnia cuncta ſpoliatis, vel ejectis redintegranda *b*, & damna ſarcienda eſſe præcipiunt: fructus *c* quoque non tantùm à violento poſſeſſore perceptos, ſed etiam qui à veteri poſſeſſore percipi veriſimiliter potuiſſent, reſtituendi erunt: nec reſtitutionis ſolùm ſententia ſufficiet, niſi re ipsâ omnia Judicis officio reſtituantur, ita ut ejectus, vel ſpoliatus etiam naturalem poſſeſſionem recipiat, cunctaque, quæ ſibi oblata fuerint, eodem, unde ſurrepta fuerunt, revocentur.

¶ *Quæſtio ſpolii per modum reconventionis propoſita, non impedit proceſſum ſuper alia cauſa civiliter inſtitutum.* h. d.

QUòd ſi civiliter conventus adverſario ſpolii quæſtionem regerat, cùm mutuæ tunc intelligantur petitiones in idem judicium deductæ, viciſſimque tractatæ, unicâ ſimul erunt ſententiâ terminandæ.

¶ *Cùm ſpolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur reſtitutionis ſententia: ſed quamdiu non fuerit reus reſtitutus, non eſt cogendus actori reſpondere.* h. d.

SEd hæc quidem obtinent, cùm in modum actionis ſpolii quæſtio proponitur: ſed ſi circa litis conteſtationem de ſpolio quis excipiendum duxerit, ſuper ipſa quidem exceptione, probationes primitùs recipiendæ erunt: eâ tamen legitimè probatâ, nulla reſtitutionis erit ferenda ſententia, ſed tamdiu ſpoliatori ſuper petitionibus ſuis reſpondere cogendus non erit *d*, donec ab ipſo reſtitutus fuerit. Quemadmodum enim, ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti objicitur *e*, ut à teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, ſibi pœna non infligitur ordinaria, ſed ejus duntaxat teſtimonio non creditur: ſic ſpoliatione in modum exceptionis tantùm probatâ, reſtitutionis ſententia minimè ferenda erit.

¶ *Tribus caſibus privatus à Judice dicitur ſpoliatus, ſi non ſervavit juris ordinem, ſi nulliter pronunciavit, ſi erat Judex incompetens.* h. d.

SPoliatus autem non ſolùm is intelligitur, qui à privato quocunque homine rerum quarundam poſſeſſione indebitè privatus fuit: ſed etiam *f* ille, quem Judex ipſe juris ordine prætermiſſo, beneficio, vel aliis rebus carere coëgit, vel is, qui licèt juris quidem ordinem ſervaverit, ſpoliati tamen, & de facto damnati Judex erat incompetens: vel, ſi Judex ſit competens, circa privationem tamen nulliter pronunciavit.

¶ *Spoliâſſe & is intelligitur, qui mandavit ſpoliari, aut ſpolium ſuo nomine factum ratum habuit, vel ſpoliatori ſucceſſit in vitium.* h. d.

IS quoque ſpoliâſſe intelligitur, qui licèt ipſe non ſpoliaverit, per alium tamen ſpoliari mandaverit *g*, aut ſpolium ſuo patratum nomine ratum habuerit: unde & is reſtitutioni obligabitur, quemadmodum *h* & ille, qui rem indebitè occupatam, ſcienter recipiendo ſpolia.

a *Can. 1. §. cujus. 2. q. 8.* b *C. diſpendia. de reſcr. in 6.* c *C. fin. extr. de mut. pet.* d *C. cum dilectus. ext. de arbitr.* e *C. cùm inter. in fin. extr. de except.* f *C. 1. & 2. 3. q. 11.*

a *C. in literis tuis. extr. eod. tit.* b *C. redintegranda. 3. q. 1.* c *C. gravis. extr. eod. ti.* d *C. fin. extr. de ord. cogn.* e *C. 1. extr. de except.* f *C. conquerente. extr. eod. tit.* g *Can. notum. ubi gl. 12. q. 1. & c. cum ad ſecundum. in fin. ubi gl. extr. eod.* h. *C. ſæpè contingit. extr. eod.*

tori ſuccedit in id vitium. Licèt enim is non ſpoliaverit, cùm tamen, quoad periculum animæ, non multum interſit, utrùm quis injuſtè detineat, an alienum invaſerit, contra hujuſmodi poſſeſſorem ſpoliato per reſtitutionis beneficium, non obſtante juris civilis rigore, ſuccurritur.

¶ *Renunciatio facta poſt ſpolium non impedit ſpoliari reſtitutionem: ſecùs ſi antè fuerit renunciatum, & teſtes ſuper ſpontanea renunciatione non ſunt admittendi ante reſtitutionem.* h. d.

ILlud quæſitum *a* eſt, ſi poſt ſpolium Eccleſiæ renunciâſſe quis dicatur, an ob hujuſmodi renunciationem ſpoliato ſit deneganda reſtitutio? & cùm non ſit veriſimile, quòd ſpontè proprio juri renunciaverit, qui renunciat, ſpoliatus hujuſmodi non obſtante renunciatione, reſtituendus erit. Teſtes etiam partis alterius de juramento, & renunciatione ſpontè factâ, non antè admittendi erunt, quàm ſpoliatus plenariè fuerit reſtitutus. Quòd ſi ante *b* ſpolium Eccleſiam ſpontè abjurâſſe reperiatur, perpetuum ei ſuper negotio ſilentium imponendum erit.

¶ *Ponit aliquos caſus exceptos ab illa regula, ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus.* h. d.

SUnt & alii caſus, quibus jure denegabitur ſpoliatis reſtitutio: ut putà, cùm agenti per modum exceptionis de alia ſpoliatione opponitur, aut tam ſuper proprietate, quàm ſuper ſpolio eodem tempore diſceptari ſpoliatus ipſe conſenſerit, aut ante reſtitutionis poſtulationem petitoriâ actione judicium expertus ſuccubuerit.

¶ *Probatio ſpolii, abſentia ſpoliatoris, & lapſus temporis, non operatur reſtitutionem, ſi ſpoliator non abſit per contumaciam, vel dolum.* h. d.

IDem ſi ſpoliatore non per contumaciam, vel per dolum abſente, ab Apoſtolica ſede ad Judices ſpoliatus literas obtinuerit, ut ſi eum ſpoliatum Judicibus conſtituerit, intra certum temporis ſpatium reſtituatur, ſi reus intra præfixum terminum ſeſe Judici exhibere non poſſit, quanquam temporis lapſus immineat, & actor ſit ſuam poſſeſſionem & dejectionem probare paratus, nihilominus reſtituendus non erit.

¶ *Si contra agentem de ſpolio opponatur exceptio, per quam concludatur actorem non poſſediſſe, ſpoliatus ante omnia non reſtituitur.* h. d.

SEd & ſi talis opponatur exceptio, quæ agentem minimè poſſediſſe concludat, tamdiu ſuſtinenda erit reſtitutio, donec ſuper tali exceptione cognitum fuerit: ut ecce, nec Laici ſpiritualia poſſidere, nec Sacerdotes uxores habere poſſunt. Unde ſi vel illi ſe beneficiis ſpoliatos, vel hi ab uxoribus ſe deſtitutos coram Judice conquerantur, & ab adverſariis de ſecularitate, vel de Sacerdotio agentibus opponatur, proculdubiò differenda erit reſtitutio.

¶ *Cùm pro ſpoliatore militat juris præſumptio, ſpoliatus non eſt ante omnia reſtituendus.* h. d.

QUinimò & cùm ſola juris præſumptio pro ſpoliatore contra ſpoliatum militat, impedienda erit reſtitutio, ex quo apparet *c*, eum, qui (exempli gratiâ) reſtitui poſtulat ad decimas, quas intra alienæ parochiæ limites poſſediſſe aſſerit, nequaquam reſtituendum eſſe, niſi evidenter docuerit, quòd earũ poſſeſſionẽ legitimè aſſequutus fuerit: quia eas occupâſſe injuſtè veriſimiliter præſumitur, cùm ex præſidiis perveniant intra alienam parochiam conſtitutis, manifeſtumq; ſit, eas jure communi ad eandem Eccleſiam pertinere, niſi aliud oſtenſum fuerit.

¶ *Hæreticus non reſtituitur ante omnia: idem ſi in reſtitutione timetur de periculo animæ, vel ſcandalo, quia differtur reſtitutio.* hoc dicit.

PLures prætereà ſunt caſus, quibus ſpoliatus illicò non reſtituitur: veluti, cùm hæreſis labe pollutus deprehenditur, vel factâ reſtitutione animæ periculum immineret, vel ſcandalum timeri poſſit: & alii, qui non minùs ſecularibus, quàm Pontificiis legibus continentur.

¶ *Spoliatus poteſt, ſuſpenſo petitorio ante concluſionem in cauſa, intentare poſſeſſorium: ſecùs ſi ſit concluſum: niſi tamen aliter Judici videatur.* h. d.

POſtremò ſciendum eſt, in ſpoliantis odium conſtitutum eſſe *a*, ſi ſpoliatus proprietatis litem ingreſſus fuerit, nullam de illata ſibi violentia mentionem faciens, antequam renunciatum ſit, aut concluſum in proprietatis judicio, ut idem debeat ſuper poſſeſſorio, etiam petitorio ſuſpenſo, audiri. Quòd ſi renunciatum fuerit, vel concluſum, ut jam poſſit causâ proprietatis ſententia terminari, ne lites litibus inculcentur, & via poſſit fraudibus aperiri, causâ non decisâ, poſſeſſorio non erit utendum: niſi Judex, qui de cauſa cognoſcit, hoc ipſum ex juſta cauſa viderit expedire: putà, cùm ex perſpicuis indiciis iniquitas invaſoris facilè arguitur, & ſpoliato caſu, ſive dolo ſpoliatoris, dominium probandi facultas ſubtracta fuerit.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS XI.

¶ *Litis conteſtatio eſt fundamentum judicii, qua deficiente fruſtrà ſuperædificabitur: & quando dicatur lis conteſtata.* h. d.

HActenus ea complexi fuimus, quæ plerunque ante cauſarum diſcuſſionem vertuntur, quæ non tam judicii partes habentur, quàm judiciorum præparatoria: perveniamus nunc ad ea, quibus ipſum judicium conſtituitur. Eſt autem judiciorum quaſi fundamentum quoddam, litis conteſtatio: nam *b* ſi illa à partibus prætermiſſa fuerit, proculdubiò omnia, quæ ſequuta fuerint, corruent, ſeque ipſos litigatores inanibus laboribus & ſumptibus vexabunt: unde nec teſtes recipi, nec ad ſententiam per Judicem procedi poterit. Ea *c* verò fit per petitionem in jure propoſitam, & congruam reſponſionem ſequutam, animo conteſtandi litem factam, cùm Judex per narrationem negotii cauſam audire cœperit: unde ſi quis poſitionibus ſimpliciter reſpondeat, aut peremptoriam exceptionem proponat, nequaquam per hoc eſſe facta conteſtatio litis intelligitur.

¶ *Procurator, tutor, & ſimiles, poſſunt litem conteſtari.* h. d.

FIt autem *d* litis conteſtatio non ſolùm per principales, ſed etiam per procuratorem, tutorem, & perſonas ſimiles.

¶ *Advocati reſponſio niſi ſit ſtatim revocata, facit litis conteſtationem.* h. d.

AN advocati reſponſio litis conteſtationem faciat, dubitari poteſt, & ex facto reſponſum eſt, niſi ſtatim revocata fuerit, illius quoque reſponſione conteſtationem fieri.

¶ *Cùm officium Judicis pro actione inſtituitur, eſt neceſſaria litis conteſtatio.* h. d.

NEc ſolùm, cùm per actionem judicium inſtituitur, erit litis conteſtatio neceſſaria: ſed etiam ubicunque Judicis officium pro ipſa proponitur actione: veluti, cùm reſtitutio in integrum non incidenter, ſed principaliter poſtulatur.

¶ *Qui effectus ſequantur ex litis conteſtatione.* h. d.

IGitur ſequutâ conteſtatione reus & Judici ſubjicitur, & actori obligatur, dilatoriis exceptionibus via præcluditur, actiones perpetuantur, præſcriptio interrumpitur, alii quoque effectus emanant, ut tam civilibus, quàm Eccleſiaſticis conſtitutionibus ſuis locis traditur.

¶ *Cùm civiliter agitur, & probabiliter de morte teſtium, vel diuturna abſentia timetur, poſſunt examinari teſtes etiam lite non conteſtatâ.* h. d.

ADmonendi tamen ſumus, quod traditum eſt, lite non conteſtatâ non poſſe teſtes recipi *e*, aut ad ſententiam

a *C. 2. extr. eod. tit.* b *C. accepta. extr. eod. tit.* c *C. fin. eod. tit. in 6.*

a *C. paſtoralis. extr. de cauſa poſſeſ. & propriet.* b *C. 1. extr. eod. tit.* c *C. dudum. ſecundo. §. licèt. extr. de elect.* d *C. 1. extr. eod.* e *Ext. ut lite non conteſt. per totum. & c. 1. eod. tit. ext.*

entiam perveniri, non eſſe perpetuum. Nam ſi fortè de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna, cùm civiliter eſt agendum, ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, ſenes, & valetudinarii, & alii teſtes, de quibus ex probabili cauſa timetur, etiam lite non conteſtatâ ſunt admittendi, ſeu pars conventa ſit contumax, ſeu ſine dolo ſit abſens, ut conveniri non poſſit.

¶ *Qui teſtes examinavit ad perpetuam rei memoriã, debet intra annum vel convenire adverſarium, vel examen denunciare.* h. d.

DEbet *a* tamen actor intra annum, ex quo facultas ſibi data fuerit, adverſarium convenire, aut ſaltem hujuſmodi teſtium receptionem eidem denunciare: alioqui atteſtationes ſic receptæ non valebunt, ne fortè hoc procuretur in fraudem, ut ſcilicet proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ, locum habere non poſſint.

¶ *Nota ex iſto §. bonam regulam ad cognoſcendum, quando non eſt neceſſaria litis conteſtatio.* h. d.

SUnt *b* & alii caſus, in quibus abſque litis conteſtatione legitimè poſſunt teſtes produci, & lis ſententiæ terminari: quos tam ex his, quæ ſuprà de contumacia diximus, quàm etiam ex aliis locis cognoſcere licebit. Et generaliter, ubicunque libellus non exigitur, aut jus agendi contra certam perſonam non dirigitur, litis conteſtatio non eſt neceſſaria.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.
TITULUS XII.

¶ *Actor recuſans ſubire juramentum calumniæ, cadit ab actione, & reus habetur pro confeſſo.* h. d.

SEd ut veritate prævia judicia expediantur, inſtitutum eſt, ut litigatores in exordio litis de calumnia vitanda jurare debeant. Quod juramentum ſi quis præſtare recuſaverit *c*, actor quidem ab inſtituta cadet actione, & pro confeſſo reus habendus erit.

¶ *In cauſa ſuæ Eccleſiæ Clericus non cogitur jurare de calumnia, ſecùs in propriis: quo caſu jurat propoſitis tantùm ſcripturis, non tactis.* h. d.

IN hac tamen parte quibuſdam caſibus Clericis jura pepercerunt. Vetuerunt *d* enim, ne dum propriæ Eccleſiæ cauſa peragitur, inconſultis illorum Prælatis hujuſmodi ſubire jusjurandum cogantur, licèt in propriis cauſis hujuſmodi privilegio minimè gaudere noſcantur. Sed & quo caſu hoc juramentum ſubire vel permittuntur Prælati, vel jubentur, non tactis *e*, ſed tantùm propoſitis ſcripturis id implebitur.

¶ *Hodie etiam in cauſis ſpiritualibus juratur de calumnia.* h. d.

IN cauſis ſpiritualibus olim de calumnia minimè jurabatur: ſed quia & in illis litigatores frequenter calumniari compertum eſt, noviſſimè ſancitum eſt *f*, ut in eis id, quod in cæteris conſtitutum eſt, obſervari debeat.

¶ *Etiam procuratores jurare de calumnia tenentur, quandocunque Judici videbitur.* h. d.

ET non tantùm principales, verùm etiam procuratores *g*, & ſyndici *h*, hujuſmodi juramentum ſuſcipere compellendi erunt, etiamſi quid ponere aut reſpondere debeant, à dominis inſtructi fuerint: aut poſt hoc præſtitum juramentum deputati fuerint: nec enim illud intra certa judicii tempora coarctatum reperitur, ſed *i* poterit Judex exigere, quoties expedire viderit.

¶ *De calumnia juratur etiam in cauſa appellationis.* h. d.

PRæterea *k*, quanquam in prima inſtantia partes juraverint, non tamen propterea in cauſa appellationis hujuſmodi juramentum declinare poterunt, cùm rurſus, & de calumnia vitanda, & dicenda veritate jurare partes ſint compellendæ.

¶ *Juramenti de calumnia omiſſio non vitiat proceſſum.* h. d.

ILlud poſtremò admonendi ſumus, quòd propter omiſſum *a* tacitè in tota cauſâ calumniæ juramentum, judicialis proceſſus aliàs factus legitimè, nec eſt nullus, nec ob eam cauſam venit annullandus: cùm hujuſmodi juramenta præſtari de ſubſtantia ordinis judiciarii non exiſtat.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.
TITULUS XIII.

¶ *Lite pendente nihil innovandum: & lis tunc pendêre dicitur, cùm citatio legitima pervenit ad partem citatam, aut per eam factum eſt, quò minus perveniret.* h. d.

INſtituta ergo lite & ſolennibus præſtitis ſatisdationibus, & calumniæ juramento exhibito, ad probationes, & merita cauſæ deſcendendum erit, & interim pendente lite nihil innovari poterit. Lis *b* autem pendêre hoc reſpectu tunc dicetur, non modò cùm lis conteſtata fuerit, verùm etiam poſtquam à Judice competenti citatio emanârit, & ad partem citatam pervenerit, vel per eam factum eſt, quò minùs ad ejus notitiam perveniret, dum tamen in citatione ea ſint expreſſa, per quæ poſſit quis inſtrui, ſuper quibus in judicio convenitur.

¶ *Ob dilapidationem etiam lite pendente fit ſequeſtratio.* h. d.

PLanè *c* ab eo, qui poſtquam à ſententia provocavit, poſſeſſionis fructus diſſipat, etiam lite pendente ſequeſtrari poterunt.

¶ *Litis pendentia non invalidat matrimonium contractum.* h. d.

SIc etiam *d* ſi dum ſuper matrimonio lis pendet, ſecundum quis matrimonium ritè contraxerit, ſi primum non tenuiſſe declaratum fuerit, pendentis litis obtentu ſecundum irritari non poterit. Ei tamen qui in contemptum contraxerit, competens pœnitentia imponenda erit.

DE PROBATIONIBUS.
TITULUS XIV.

¶ *Quid ſit Probatio, & quibus modis fiat.* h. d.

PRobatio igitur eſt, idoneis argumentis & legitimis mediis facta demonſtratio. Contingit autem quid probari variis modis, ut putà, confeſſione partium, depoſitione teſtium, inſtrumentorum exhibitione, jurisjurandi religione, inſpectione Judicis, notorietate rei, ſuſpicione vehementi, famâ, atque aliis adminiculis.

¶ *Quomodo noſcatur probatio ex confeſſione, & quæ ſint poſitiones.* h. d.

PArtium confeſſione tunc conſtat probatio, cùm reus poſitionibus reſpondendo, vel aliàs in judicio de intentione confitetur actoris. Sunt autem poſitiones, breves quædam narratione, facti ſeriem continentes, ad eliciendam veritatem conceptæ, ſuper quibus quis petit ab adverſario reſponderi, quas ad faciliorem *e* expeditionem litium propter partium confeſſiones, & probationum defectum uſus longævus in cauſis admiſit, & juris probavit auctoritas.

¶ *Recuſans reſpondere poſitionibus, habetur pro confeſſo.* h. d.

SI *f* quis igitur poſitionibus ſibi factis reſpondere requiſitus recuſaverit, vel, ne reſponderet, ſe per contumaciam ſubtraxerit, pro confeſſo habendus erit. Hoc tamen ita demùm obtinet, ſi à Judice reſpondere juſſus, illum abſentem fieri contigerit: ſed ſi antequam juberetur, contumaciter abſceſſerit, tunc pro confeſſo minimè reputabitur, ſed contra eundem, tanquam contumacem, procedendum erit, prout juris ratio dictaverit.

---

a *C. fin. §. ſed ſi. ext. ut lite non conteſt.* b *d. c. fin. §. ſunt & alii. ut lit. non conteſt.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. 1. & ſeq. ext. eod.* e *c. fin. ext. eod.* f *c. 1. §. fin. eod. tit. in 6.* g *c. 2. §. procuratores. eod. tit. in 6.* h *c. pen. & fin. ext. eod. tit.* i *c. 2. in fin. eod. tit. in 6.* k *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. 1. in princ. & §. 1. eod. tit. in 6.* b *Clem. 2. eod. tit.* c *c. fin. extr. de ſequeſt. poſſ.* d *c. cùm in Apoſtolica. ext. de ſponſ.* e *Clem. fin. de verb. ſign.* f *c. 1. de confeſſ. in 6.*

¶ *Confeſſus & probationibus convictus, æquiparantur: & confeſſio erronea, ſi ſtatim revocatur, non affert præjudicium.* h. d.

REdditis igitur circa exhibitas poſitiones reſponſionibus, diligenter ab actore diſpiciendum erit, an à reo ſuper controverſia legitimam confeſſionem extorſerit: quo quidem caſu & ipſe probationum oneribus relevabitur, & Judicis in cognoſcendo partibus ceſſantibus ſtatim ſuper tali confeſſione pronunciandum erit. Planè *a* ſi per errorem facti hujuſmodi confeſſionem emanâſſe doceatur, confitenti, ſed tamen confeſſionem ſuam ſtatim revocanti, nullum præjudicium generabitur: alioqui, quod ſuâ quiſque voce dilucidè teſtatus eſt, proprio non valebit ampliùs teſtimonio infirmare.

¶ *Reus non tenetur edere actori, niſi inſtrumenta communia.* hoc dicit.

NOn tamen *b*, quia poſitionibus reus reſpondere compellitur, documenta quoque, quæ ad cauſam pertinentia penès ſe detinet, niſi ſibi cum actore ſint communia *c*, exhibere compellendus erit: nam grave nimis eſſet, illum ad eorum exhibitionem urgeri, per quę ſibi poſteà præjudicium fieret. Sed actor ipſe, inficiante reo, ſumptis congruis dilationum temporibus, intentionis ſuæ proprias probationes afferret, vel teſtes inducendo, vel inſtrumenta, & alias ſcripturas producendo.

¶ *Reus citandus eſt ad videndum jurare, & deponere teſtes: & teſti injurato non creditur, niſi fuerit remiſſum juramentum à parte.* h. d.

DEbet autem inprimis, ſi ex dictis teſtium rei ſit eruenda veritas, admoneri adverſarius, quòd auditurus juramentum veniat *d*, ne, ſi prætermiſſum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. Sed & teſtium depoſitiones non aliter recipiet Judex, quàm priùs jurisjurandi religione firmaverint, quod tantùm, quæ vera noverint, profeſſione ſuæ teſtificationis aperient: nullius enim teſtimonio, quantumcunque religioſus exiſtat, niſi juratus depoſuerit, in præjudicium cedi debet alterius, niſi fortè juramentum ab adverſa parte remittatur.

¶ *Teſtes recuſantes jurare, ſunt ſub pœna excommunicationis cogendi, & juramentum de non deponendo non tenet.* h. d.

QUod ſi teſtes à Judice moniti ſeſe, vel odio, vel gratiâ, vel timore à ferendo teſtimonio ſubtraxerint, per cenſuras Eccleſiaſticas teſtificari compellendi erunt, nec audientur, quòd ſeſe, quò minùs deponant, proprii juramenti vinculo innodatos aſſerant. *e*

¶ *Diligens debet eſſe Judex in examinando ſuper omnibus qualitatibus totius cauſæ.* h. d.

INterrogabit *f* ergo Judex teſtes in quâlibet cauſa ad minus duos (nulla enim cauſa eſt regulariter, quæ unius teſtimonio quantumvis legitimo terminetur) eoſque diligenter examinabit *g*, de ſingulis circumſtantiis diligenter inquirens, de cauſis videlicet, de perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientiâ, credulitate, famâ, & certitudine, cæteriſque, quæ ad rem facere, & negotio convenire exiſtimabit. Illud quoque ſubtiliter animadvertere non omittet, quo vultu; quâ conſtantiâ, quâve animi trepidatione teſtes deponant, cùm interdum ex his vel ipſis invitis teſtibus, magis quàm ex verborum ſerie, rerum veritas eluceſcat.

¶ *Ex cauſa delegabit Judex examen teſtium.* h. d.

SI qui tamen erunt, qui interrogandi ſunt, valetudinarii *h*, vel ſenes, vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depreſſi, ut ad præſentiam Judicis venire non poſſint, idoneum deliget Judex, quem ad ſuſcipiendas illorum atteſtationes dirigat.

a *C. fin. in gl. ext. de conf.* b *c. 1. ubi tot. ext. eod.* c *c. ſi perpetuus. extr. de fide inſtrumentorum.* d *c. 2. ext. de teſtib.* e *c. intimavit. ext. de teſt.* f *c. licèt univerſis. ext. de teſtib.* g *can. cùm cauſam. ext. de teſtib.* h *c. ſi quis teſtium. ext. de teſtibus.*

¶ *Teſtes conſiderantur conditione, naturâ, & vitâ.* h. d.

TEſtes verò non omnes recipiendi ſunt, ſed fideles duntaxat, & idonei. Cenſentur autem teſtes conditione, naturâ, & vitâ. Conditione, ſi liber teſtis ſit, non ſervus: ſervus enim ſæpè metu dominantis, veritatis teſtimonium ſupprimit. Naturâ, ſi vir ſit, non fœmina: nam varium & mutabile ſemper fœmina.

¶ *Mulieres non ſunt in forum trahendæ gratiâ teſtimonii ferendi, ſed ad eas eſt mittendus tabellio.* h. d.

CUjus tamen teſtimonium, ſi quando neceſſarium fuerit *a*, cùm mulieres honeſtas ipſa, ac naturalis pudor virorum cœtibus immiſceri prohibeat, quâcunque auctoritate teſtimonii ferendi causâ, vel aliâ, quæ jure non exprimatur, in judicium perſonaliter evocari, vel trahi non poterit: ſed ad eam mittendus tabellio, & juxta Bonifacianæ conſtitutionis tenorem, procedendum erit.

¶ *Teſtis malæ vitæ caret fide.* h. d.

VIta cenſetur teſtis, ſi innocens ſit, & integer: nam ſi vita bona defuerit, fide carebit.

¶ *Clerici poſſunt teſtificari pro Eccleſia, & ſingulares perſonæ pro univerſitate ſua, niſi tamen aliqua cauſa probabilis impediat.* hoc dicit.

IN ſumma, quicunque jure minimè prohibentur, ad teſtimonium perhibendum ſunt admittendi. Clerici *b* ergo à ferendo teſtimonio ſuper negotio propriæ Eccleſiæ, vel aliæ ſingulares perſonæ, in cauſa ſuæ univerſitatis arcendi non erunt, niſi ad agendum, reſpondendumvé fuerint inſtituti, vel ipſos alia cauſa probabilis impedierit.

¶ *Monachi de conſenſu Abbatis, poſſunt teſtimonium dicere.* hoc dicit.

MOnachi quoque, & quicunque ſub alterius obedientia conſtituti ſunt, de ſui Præſulis licentia rectè teſtimonium dicent.

¶ *Chriſtianorum teſtimonia adversùs infideles admittuntur, ſed non contrà.* h. d.

CHriſtianorum *c* quoque teſtimonia adversùs Judæos in omnibus cauſis recipienda erunt, nullis ſibi contra hoc Principum privilegiis ſuffragantibus. Sed contra Chriſtianum, nec Judæus, nec Paganus, nec hæreticus, aut aliter infidelis, neque excommunicatus, aut aliter criminoſus rectè teſtimonium dicent.

¶ *Criminoſus perſeverans in crimine non poteſt teſtificari, emendatus verò in cauſa civili poteſt, niſi fuerit reus perjurii, vel niſi ſit affectus infamia: in cauſa verò criminali, licèt emendatus, difficiliùs admittitur.* h. d.

PLanè quod de criminoſo diximus, diſtinctionem recipit: nam ſi is, cui ab adverſa parte opponitur *d*, adhuc in ipſo crimine perſeverat, tam in civili quàm in criminali cauſa ab omni prorſus teſtificandi officio excludendus erit: ſi verò ſit de crimine emendatus, nec eum comitetur infamia, non eſt in cauſa civili, vel etiam cùm de crimine civiliter agitur, præterquam pro reatu perjurii, repellendus. In criminali autem quæſtione, ſi in alio judicio contra ipſum accuſatione de crimine inſtitutâ confeſſus, vel convictus fuit, vel ſi tunc per exceptionem convincatur, aut ejus gravata ſit opinio, ex eo quòd quandoque fuit tali modo repulſus, quamvis hoc caſu non excluderetur in cauſa civili, poteſt à teſtimonio, licèt egerit pœnitentiam removeri.

¶ *Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam novâ ſuperveniente causâ.* h. d.

ILlud in dubium non venit, ejus teſtimonium, qui integer depoſuit, infringi, debilitarivé minimè poſſe, quanquam illum poſt depoſitiooem factum eſſe contigerit criminoſum. Nec enim, quod rectè ſemel factum

a *C. 2. de jud. in 6.* b *c. cùm nuncius. de teſt.* c *c. Judæi. ext. de teſtib. & Clem. 1. eod. tit.* d *c. teſtimonium. extr. de teſtibus.*

eſt,

eſt, ex hujuſmodi eventu poſteà debet infirmari, cùm culpandus non ſit, qui idoneum nunc in teſtem producit, ſi aliquando eundem futurum malum non divinaverit.

Domeſtici & ſimilē habentes cauſam, non poſſunt eſſe teſtes. h. d.

DOmeſtici quoque, & ſimilem habentes cauſam conſimili quoque morbo veriſimiliter laborare exiſtimandi ſunt, ſi certum id ſit, aut ſuper eo legitimè convinci poſſint, ſi ab alterutra partium teſtes adducti fuerint, ad teſtimonium admittendi non erunt.

Non poteſt quis eſſe teſtis in cauſa, in qua fuit advocatus, vel procurator. h. d.

IS quoque *a*, qui in prima inſtantia alicujus cauſæ advocationem & patrocinium ſuſceperit, licèt advocatus & procurator eſſe deſierit, quia tamen adhuc affectus cauſæ præſumitur, in judicio appellationis in teſtem recipiendus non erit.

Ad teſtes examinandos etiam tres dilationes dari poſſunt, & ex cauſa etiam quarta, ſub certo tamen jurejurando. h. d.

DAbunt autem Judices tam in Eccleſiaſticis, quàm in civilibus cauſis ad exhibendos teſtes, non ſolùm unam, ſed ex cauſa ſecundam etiam & tertiam dilationem: quartam *b* verò diſceptantibus non largientur, niſi præſtito ab eo, qui poſtulat, juramento, quòd non per calliditatem aliquam quartam productionem poſtulet, ſed quia illorum, quos inſtat nunc de novo producere, priùs notitiam habere nequiverit, quodque neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel didicerit: quo caſu quartam quoque dilationem accommodabit Judex, maximè ſi productioni teſtium non fuerit à partibus renunciatum. *c*

Multa conceduntur, ne probationes intereant, quæ aliàs non concederentur: quod probatur hìc tribus exemplis. h. d.

SIquidem ne probationes depereant, multa permittuntur, quæ alioqui non concederentur, ut ecce, ſi is in cauſa Judex datus fuerit, quem in teſtem produci ſit neceſſarium, removendus, & alius in ejus locum ſubſtituendus erit. Sic & aliàs citato adverſario recipiuntur, & publicantur teſtes, quos reus inducendos duxerit. Sic & Eccleſia neceſſariæ probationis omiſſione læſâ, etiam adversùs Eccleſiam reſtituenda erit.

Publicato proceſſu non poſſunt teſtes examinari ſuper eiſdem, nec in prima, nec in ſecunda inſtantia; ſecùs ſuper emergentibus de novo. h. d.

ELapſis igitur tribus dilationibus, poſtquam renunciatum eſt probationibus, & publicata dicta teſtium, regulariter producendi teſtes rurſùs non erit danda copia. Et ſicut *d* non licet ſuper eiſdem, vel directò contrariis articulis, alios, vel eoſdem teſtes in principali cauſa producere: ſic non debet in cauſa appellationis licere, cùm non minùs in ea, quàm in principali teſtium ſit timenda ſubornatio. Quòd ſi *e* nova contingat emergere capitula, ſuper quibus partes teſtes novos velint inducere, recepto ſolenni juramento teſtium, non obſtante publicatione ſuper veteribus facta, nec in primo, nec in ſecundo judicio rejiciendi erunt.

Qualiter, & quando poſſit in teſtes objici. h. d.

SEd interdum accidit, ut eos, qui jure in teſtes recipi non debuerant, admiſſos tamen eſſe ab aliqua partium prætendatur: in qua ſpecie ſtatutum eſt *f*, ut ſi quid in eos habent, ante publicationem debeant objicere, poſteà verò tunc demùm id licebit, cùm juramento partes firmaverint, quòd non dolo velint ad opponendum deſcendere. Sed & ſi oſtendere quis paratus fuerit poſt publicationem didiciſſe ſe, quod in perſonas vult objicere, tunc quoque opponendi patere debet aditus. Idem juris eſt, ſi fortè quis ante publicationem id fuerit proteſtatus. Cæterùm cùm quis proteſtatus fuerit, velle ſe poſt publicationem diſpoſitionum perſonas teſtium repellere, ſi quid in favorem proteſtantis dixerit, non de facili fides adhibebitur.

Teſtes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, ſed probatorios reprobatoriorum non licet. h. d.

ILlud *a* etiam admonendi ſumus, quòd non ſolùm teſtes ſuper principali negotio deponentes aliis teſtibus licebit repellere, ſed etiam contra ſecundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente Judice, appellationis remedium licitum erit interponere. Ulteriùs autem partibus ad reprobationem teſtium aſpirare minimè licebit, ne ſi producendi quartos contra tertios, & ſic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum protelari.

Qualiter Judex penſari debet dicta teſtium, & quòd poteſt illos repetere, & interrogare, uſque ad ſententiam. h. d.

PUblicatis igitur atteſtationibus, non ſolùm *b* ad multitudinem teſtium reſpicere Judicem oportet, ſed etiam ad qualitatem illorum: item depoſitiones rimari, & diligenter inſpicere debet, & ex his, quibus potiùs veritatis lucem aſſiſtere judicabit, animi ſui motum informabit: quòd ſi circa alicujus teſtis dictum Judicis hæſitet intellectus, eundem rurſùs ad examen revocare poterit. Et generaliter Judex uſque ad prolationem ſententiæ interrogare ſub facto poterit, ubicunque aliquid dubitationis *c* inciderit.

Teſti ſtatim ſeipſum corrigenti, non adimitur ob id fides, & poteſt Judex teſtem repetere ſuper omiſſis. h. d.

EUm quoque, qui non ſtudioſè, ſed linguæ lubrico erraverit, & ſeſe confeſtim correxerit, reprobare Judex non debet: ſecùs autem, ſi correctioni ſuæ tempus interpoſuerit. Repetere autem non ſolùm obſcure deponentem poterit, ſed etiamſi à principio ſuper certis capitulis eundem interrogare poſtulante adverſario, vel negligentiâ, vel calliditate prætermiſerint.

Probationes fiunt non ſolùm teſtibus, ſed & inſtrumentis: & inſtrumentorum appellatione non largè ſumptâ continentur ſolùm ſcripturæ, quæ in judicio exhibentur. h. d.

AT ſi partes vivæ vocis adminiculo in probando deſtitutæ fuerint, ad inſtrumentorum productiones decurrere eas oportebit: & licèt inſtrumentorum adeò latè pateat appellatio, ut hoc nomine etiam teſtes contineantur, quippe & ipſi cauſam inſtruunt, nos tamen in præſenti pro ſcripturis in judicio exhibendis magis utimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem cum depoſitione teſtium vim obtinent.

Inſtrumenta poſſunt exhiberi uſque ad concluſionem in cauſa. h. d.

EXhiberi autem *d* in jure poterunt inſtrumenta, non ſolùm ante atteſtationum publicationem, ſed & poſtea uſque ad diffinitivum ſententiæ calculum: anteà tamen, quàm in cauſa concluſum fuerit. In cauſa *e* autem concluſum eſſe tunc dicimus, cùm à partibus omnibus probationibus renunciatum fuerit.

Scriptura ſolùm publica in judicio fidem facit, & quæ ſit ſcriptura publica. h. d.

NOn tamen omnis ſcriptura in judicio producta fidem faciet, ſed ita demùm *f*, ſi per manum publicam ſcripta fuerit, ita ut appareat publica, aut authentico ſigillo muniatur, alioqui nullius roboris firmitatem obtinebit.

Exempla ſolenniter ſumpta, fidem faciunt. h. d.

IDem *g* & de exemplis dicendum erit, quæ tamen, ſi ſolenniter ſumpta fuerint, eandem cum originalibus habitura ſunt auctoritatem. Solenniter autem tunc dicentur ſumpta *h*, cùm coram Ordinario Judice, vel

a *C. 2. §. teſtes. verſ. patroni. 4. q. 3.* b *c. pen. ext. de teſtib.* c *c. conſtitutis. in fin. ext. de teſtib.* d *Clem. 2. de teſtib.* e *c. cùm cauſam. ext. de teſtib.* f *c. præſentium. ext. de teſtib.*

a *C. licet ei. 3. extrav. de teſtib.* b *c. in noſtra. & c. cùm cauſam. ext. de teſtib.* c *c. cùm clamor. ext. de teſtib.* d *c. cùm dilectus. ext. de fide inſt.* e *gl. in d. c. cùm dilectus.* f *c. 1. ext. de fid. inſt.* g *gl. 2. c. 1. extrav. de fid. inſt.* h *c. fin. ext. de fid. inſt.*

ad hoc ab ipſo ſpecialiter delegato præſentata fuerint, atque is diligenter inſpecta, dum nullâ parte ſui vitiata comperit, per publicam perſonam exempla ſumi præcipit.

¶ *Redacta in publicam formam poſt mortem tabellionis, faciunt fidem.* h. d.

EAndem etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum *a*, ad quos pertinent, permiſſu Judicis ordinarii in publicam formam redacta fuerint, ſi tabellio morte præveniens ea non perfecerit, ſed in notas tantùm redacta moriens reliquerit.

¶ *Inſtrumentis non vitiatis, & de vitio non ſuſpectis creditur, & error unius literæ, & raſio in loco non ſuſpecto, non vitiat inſtrumentum.* h. d.

EXhibebuntur *b* ergo inſtrumenta publica non cancellata, neque abolita, nec ulla parte ſui vitiata, aut aliquo pacto de falſitate ſuſpecta, quanquam ſi exceptor literam *c* imprudens omiſerit, aut documentum in loco non ſuſpecto *d* interleverit, non propterea veri fides, & inſtrumenti auctoritas vacillabit.

¶ *Ad ſupplendum probationem poteſt jusjurandum deferri.* hoc dicit.

QUòd *e* ſi nec teſtibus, nec inſtrumentis intentionem ſuam actor legitimè deduxerit, permittente Judice non plenè probationes jurisjurandi religione ſuppleri, & cauſa terminari poterit. Nec enim aliud eſt juramentum, quàm veritatis confirmatio, cùm aliquid Deo teſte aſſeritur.

¶ *Juramentum aliud voluntarium, aliud neceſſarium: & neceſſarium, niſi ex cauſa, recuſari non poteſt.* h. d.

SEd cùm ſit juramentum multiplex, duplex tantùm in propoſito conſiderari poterit *f*: aut enim eſt neceſſarium, aut voluntarium. Neceſſarium eſt, quod ad ſupplendas probationes à Judice parti defertur: quod proptereà neceſſarium nuncupatur, & quod à Judice illud omnino deferri partibus oportet, & quòd ritè delatum ab eiſdem, niſi ex juſtis cauſis recuſari non poterit.

¶ *Quæ ſint juſtæ cauſæ recuſandi juramentum.* h. d.

SUnt autem juſtæ recuſandi cauſæ, ut putà, ſi actor plenè probaverit, aut ſi ſibi non plenè cognitam rem ipſam aſſerat: & ſi quæ ſunt hujuſmodi.

¶ *Si pro reo ſunt præſumptiones, ſibi deferendum eſt juramentum, niſi aliter Judex arbitretur.* h. d.

SEd etſi *g* pro reo præſumptiones fuerint, eidem hoc ſacramentum Judex deferet ad ſuam tuendam innocentiam, niſi inſpectis perſonarum & cauſæ qualitatibus, illud actori deferendum cenſeat.

¶ *Voluntarium juramentum eſt, quod defertur à parte parti, quod deferenti poteſt referri, niſi ſimus in famoſis actionibus.* h. d.

VOluntarium *h* eſt, quod à parte parti in judicio defertur: quod quia litem terminat, deciſorium quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars non niſi volens deferet, & ab eo, cui defertur, licitè recuſari ac referri poterit. Planè *i* ſi reus famoſis actionibus conventus fuerit, hujuſmodi jusjurandum agenti referri minimè permittetur, cùm non actor, ſed ipſe, qui convenitur facti proprii conſcius eſſe debeat.

¶ *Ponit exempla plura, in quibus probationes reſpiciunt perſonam Judicis.* h. d.

JUdicis inſpectione conſiſtunt probationes: ut putà, cùm pro terminandis finalibus quæſtionibus propriis oculis loca Judex ſubjicit, aut ex aſpectu corporis ætatem colligit, aut cùm ex literis Ordinariis, vel Apoſtolicis excommunicatus, aut dignitatibus honeſtatus quis deprehenditur, vel cùm ad probandum virginitatem ab honeſtis & prudentibus matronis, vice ſuâ Judex inſpici mulierem jubet.

a *C. pen. extr. de fid. inſtr.* b *c. inter dilectos. ext. de fide inſtr.* c *Ex parte. ext. d. ti.* d *c. ex literis. d. tit. ext.* e *c. fin. de jurejur.* f *gl. 1. c. fin. ext. de jurejur.* g *c. fin. ext. de jurejur.* h *d. c. fin. in gl. 1. de jurejur.* i *c. fin. in princ. ext. de jurejur.*

¶ *Notorium probatione non indiget.* h. d.

SEd & ſi quid notorium fuerit *a*, teſtium depoſitionibus, vel inſtrumentorum exhibitione amplius declarari non debet, cùm talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant.

¶ *Judex debet advertere, ne dubium recipiat pro notorio.* h. d.

SEd cùm multa dicantur notoria *b*, quæ non ſunt, proſpicere debet Judex, ne quod dubium eſt, pro notorio recipiat.

¶ *Vehemens ſuſpicio interdum habet vim notorii.* h. d.

AD notorium propè accedit vehemens ſuſpicio: nam ſi (exempli gratiâ) de *c* carnali copula quæratur, & ſint, qui ſolum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, locis ſecretis, & ad hoc commodis, & horis electis ſe vidiſſe deponant, proculdubiò ex ſuſpicionibus tam vehementibus ſequutam copulam pronunciari poterit. Planè ſi de gravi crimine actum fuerit, propter ſolam ſuſpicionem quanquam vehementem, nemo condemnabitur.

¶ *Fama præſtat adminiculum cæteris probationibus. Et Judex ex variis debet animum ſuum inſtruere* h. d.

FAma quoque ſi de aliquo facto invulgata fuerit, cæteris præſumptionibus non leve, præſertim in quibuſdam, præſtabit adminiculum. Demùm circumſpectus Judex motum animi ſui non ex una tantùm re, ſed ex variis argumentis, & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit. Judicaturum enim oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquiſitione diſcutere, nec ſententiam priùs ferre, quàm peractis omnibus nihil habeat in quæſtione, quod non proponat.

DE SENTENTIIS ET RE JUDICATA.

TITULUS XV.

¶ *Duæ ſunt ſpecies ſententiarum, interlocutoria, & diffinitiva: & interlocutoria poteſt revocari ante diffinitivam.* h. d.

VIdeamus nunc de Sententiis, & Re judicata. Eſt autem Sententia nihil aliud, quàm controverſiæ propoſitæ à Judice ritè facta diffinitio. Sententiarum duæ ſunt ſpecies: aut enim interlocutoriæ ſunt, aut diffinitivæ. Interlocutoria eſt illa, quæ inter principium & finem cauſæ fertur ſuper his, quæ incidunt, vel emergunt: qualis eſt cùm Judex dandam, vel negandam dilationem ad examinandos teſtes, vel exhibenda inſtrumenta interloquitur, vel ſuper aliquibus exceptionibus pronunciat: quam nec in ſcriptis ferri oportet, & ante diffinitivam ſententiam quandoque Judex revocare poterit.

¶ *Diffinitiva ſententia eſt, quæ condemnando, vel abſolvendo liti finem imponit, nec requiritur de neceſſitate in ea verbum, Condemno, vel Abſolvo, ſed ſufficit æquipollens.* h. d.

DIffinitiva verò ſententia eſt diffinitio judicialis, quæ condemnando, vel abſolvendo principali controverſiæ finem imponit. Diffinitiva *d* enim, quæ nec condemnationem, nec abſolutionem continet, pro nulla habetur: hanc ſimul ac tulerit, retractandi copia Judici denegabitur. Non tamen ut ſententia valeat, condemnandi, vel abſolvendi verbum neceſſariò continere debebit: ſed ſatis erit, quòd verbum æquivalens contineat. Unde reſcriptum eſt, ejus diffinitionem, qui ita ſe ſtatuere & præcipere pronunciâſſet, legitimæ ſententiæ obtinere firmitatem.

¶ *Sententia debet ferri ſedendo, & deſcripti recitatione: aliàs non valet, & Epiſcopus facere poteſt, quòd alius pro ſe recitet.* h. d.

VOcatis igitur partibus, loco & tempore congruis, Judex ipſe ſedens *e* ſententiam de ſcripti recitatione

a *C. de manifeſta. 2. q. 1. c. tua nos ext. de coh. Cler. & mul.* c *c. conſuluit nos. ext. de appell.* c *c. literis fraternit. ext. de præſumpt.* d *c. ei qui appell. §. diffinitiva. 2. q. 6.* e *c. fin. eod. tit. in 6.*

: proferet : aliàs ſi non Judex, ſed alius legerit, vel ſcri-am litigatoribus tantùm ediderit, vel ſtando, non ſe-ndo tulerit, nullius penitùs momenti erit, ut ab ea nec ppellare ſit neceſſe. Epiſcopo tamen, quem tantæ di-iitatis apex attollit, inſtar perſonarum illuſtrium ſen-ntiam per alium recitare permittitur.

¶ *Ex pluribus Judicibus ſufficit, quòd unus recitet ſententiam ;us plurali numero : ſecùs in actu electionis.* h. d.

SEd *a* & ſi plures Judices ſint, vel arbitri, ſi cæteris præſentibus, ac mandantibus per unum tantùm ſen-entia recitetur, ſi plurali numero perlegendo uſus fuerit, erinde habebitur, ac ſi ab omnibus recitata fuerit, licet liud in electione ſervetur.

¶ *Si duo Judices ordinarii ſententias diverſas ferant, tenet ententia lata pro reo, niſi actoris cauſa ſit favorabilis : ſi verò de-gati, ſententia pendet ex voluntate delegantis : ſi verò arbitri, eutra tenet : ſi verò unus tantùm ex pluribus pronunciaverit, nulla it ſententia.* h. d.

Ex facto *b* dubitatum fuit, duobus Judicibus diver-ſas proferentibus ſententias, utra ſit habenda potior : n qua ſpecie reſponſum eſt, quòd ſi ex juriſdictione or-inaria proceſſerunt, tenet pro reo, non pro actore lata ententia, niſi agentis cauſa ſit favorabilis : ut putà, liber-atis, dotis, matrimonii. Si verò ex delegata, utraque ex elegantis pendebit arbitrio. Quòd ſi ex compromiſſo, traque firmitatis robore deſtituetur. Quòd ſi pluribus *c* udicibus datis unus tantùm ex eis pronunciâſſe propo-atur, adeò nullas ſententia vires obtinebit, ut nec pro-ocationis remedium neceſſarium ſit futurum.

¶ *Judicare ſecundùm leges & conſuetudinem debet quilibet udex, etiam ſummus Pontifex, qui tamen ex cauſa poteſt ab llu recedere.* h. d.

SEd ſive ordinarius ſit, ſive delegatus Judex, inprimis illud obſervare debet, ne contra id judicet, quod legi-us, aut Canonibus proditum ſit, alioqui ipſo jure ſen-entia non ſubſiſtet *d*. In cauſis quoque, quæ ſummi ontificis *e* judicio deciduntur, cùm in ſimilibus cauſis æteri teneantur judicare, ſimiliter juris ordo, & vigor quitatis ſubtiliter obſervandus erit, niſi cùm ille ali-uid cauſâ neceſſitatis, & utilitatis diſpenſativè duxerit atuendum.

¶ *Licèt ſententia lata contra jus conſtitutionis ſit nulla, ſecùs amen eſt in ſententia lata contra jus litigatoris. Et quando dica-ur lata contra jus conſtitutionis, vel contra jus litigatoris.* hoc licit.

SI tamen ſententia non contra jus conſtitutionis ex-preſſè à Judice lata fuerit, ſed contra jus litigatoris, ùm jure quidem teneat, legitimis mediis retractanda rit. Dicitur autem Judex contra jus conſtitutionis pro-nunciâſſe, veluti cùm defunctus, & minor quatuorde-im annis fuiſſe aſſeritur, & teſtamentum jure feciſſe pronunciatur. Contra jus verò litigatoris, veluti cùm mi-nor quatuordecim annis, annum quartum decimum im-pleviſſe, ac per hoc teſtamentum jure feciſſe aſſeritur.

¶ *Qui contra leges & conſcientiam, corruptus judicat, variè punitur.* h. d.

IS autem *f*, qui in gravamen partis alterius in judicio aliquid injuſtè fecerit per gratiam, vel per ſordes, ſive ordinarius, ſive delegatus ſit, ab executione officii per annum ſuſpendendus erit, & ad æſtimationem litis par-ti, quam læſerit, nihilominus condemnabitur, & ſi ſu-ſpenſione durante divinis ſeſe ingeſſerit, irregularitatis quoque laqueo innodabitur, à qua non, niſi per ſum-mum Pontificem, liberari poterit, aliis quoque legum animadverſionibus coërcebitur : cùm dignum ſit, ut qui in multis audet offendere, pœnæ etiam multiplici ſub datur.

¶ *Sententia lata, poſtquam per decem dies non fuit appellatum regulariter retractari non poteſt.* h. d.

LAta tamen ſententia, niſi per appellationem intra terminum lege conſtitutum ſuſpenſa fuerit, amplius revocari non poterit. Cùm *a* enim poſt decem dierum ſpatium ſententia in auctoritatem rei judicatæ tranſeat, qui ad provocationis ſubſidium intra id temporis ſpa-tium non recurrit, ideò appellandi ſibi aditum præclu-dit, quia per hoc videtur interpretatione juris velle la-tæ ſententiæ obtemperare. Excipiuntur tamen multi caſus, in quibus ſententiæ etiam poſt decem dies rei ju-dicatæ firmitatem ſibi vendicare non valent, veluti cùm de matrimonio *b* eſt quæſtio, aut ſervatâ ſententiâ ſa-lus animæ in diſcrimen adducitur, & alii plures.

¶ *Res inter alios acta aliis præjudicium regulariter non ad-fert.* h. d.

DE eo quoque admonendi ſumus, quòd etſi ſenten-tia tranſierit in rem judicatam, præter eos, inter quos dicta fuerit, regulariter neminem lædat : ſi quis ta-men *c*. cùm ſibi primùm de ea re actio, vel defenſio competeret, ſuſtinuit ſequentem agere, aut paſſus eſt eum, à quo cauſam habuit, experiri, ipſe quoque ſen-tiet ex re judicata præjudicium.

DE EXECUTIONE REI JUDICATÆ.
TITULUS XVI.

¶ *Sententia lata in reali actione mandatur executioni ſtatim, in perſonali verò poſt quatuor menſes : qui terminus poteſt bre-viari, & prorogari.* h. d.

SI igitur ſententiæ latæ legitima appellatio non oc-currerit, intra ſtatuta tempora executioni mandan-da erit. Sed multùm intererit, utrùm ſuper reali, an verò ſuper perſonali actione ſententia lata fuerit. Pri-mo enim caſu, ſtatim : ſecundo non, niſi poſt emenſa quatuor menſium ſpatia executioni mandabitur. Licèt autem quadrimeſtre tempus in perſonali actione ſit re-gulariter ſtatutum, ex cauſa tamen nonnunquam & ar-ctari, & prorogari poteſt. Sed qui ab initio terminum recipit ſponte breviorem, ſibi id imputare debebit, cùm ex voluntate propria juris beneficium contempſiſſe vi-deatur. Unde poſteà non audietur appellans, niſi fortè adverſùs eum modus executionis Canonicus excedatur, ſive ab ordinario, ſive à Judice delegato, ſive etiam ab ar-bitro res judicata fuerit.

¶ *Delegatus à Principe poteſt propriam ſententiam intra an-num exequi.* h. d.

SEd *d* ſi ordinarius ad mandatum Judicis à Principe delegati nolit, aut quibuſdam obſiſtentibus ſententi-am ab eo latam ſuo effectui mancipare nequeat, datus ipſe Judex illam executioni mandare poterit, & reſiſtentes Eccleſiaſticâ ſententiâ coërcere, & non ſolùm uſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſolvendum debitum à le-ge reo conceditur, ſed uſque ad annum integrum ad exe-quendam ſententiam, juriſdictionem exercere poterit.

¶ *Judex deputatus ſuper executione ſententiæ, admittit exce-ptionem fraudis ſeu nullitatis, non ut ſuper ea pronunciet, ſed ut ne-gotium ad ſuperiorem, qui judicavit, tranſmittat.* h. d.

QUòd *e* ſi Princeps propriam ſententiam per aliquem executioni mandari jubeat, & circa negotium fraus interveniſſe dicatur, executioni de toto negotio cogno-ſcendi facultas non erit, ſed ad ſuperiorem quæſtiones, ſi quæ inciderint, deferri oportebit.

¶ *Judex ordinarius tenetur exequi ſententiam delegati à Principe etiam injuſtam.* h. d.

CUm igitur regulariter contingat, quòd executio ſen-tentiæ ordinario demandetur, quæri poterit, an ſi ipſam injuſtam eſſe cognoverit, executioni eam mandare

a *C. pen. eod. tit. in 6.* b *C. fin. extr. eod. tit.* c *C. et qui. § ſi verò. verſ. ſi plures. 2. q. 6.* d *C. 1. extr. eod. tit.* e *C. in cauſis. extr. eod. tit.* f *C. 1. eod. tit. in 6.*

a *C. quod ad conſultat. § taliter. extr. eod. tit.* b *C. lator. ext. eod. tit.* c *C. pen. extr. eod. tit.* d *C. ſignificaſti nobis. extr. de off. deleg.* e *C. de cætero. extr. de ſent. & re jud.*

debeat, an ſit ei ſubſiſtendum potiùs? in qua ſpecie reſponſum eſt, quòd cùm ordinarius delegato teneatur obſequi, licèt ſententiam non eſſe juſtam noverit, exequi nihilominus tenebitur, cùm ſibi non cognitio, ſed executio tantùm fuerit demandata, niſi à dato Judice impetrare valeat, ut ab hoc onere ipſum liberet: nec enim debet Judicis delegati mandato violenter reſiſtere *a*, ſed & apud eundem inſtare poterit, ut executionem tamdiu differri patiatur, donec Principi rei veritas innoteſcat.

¶ *Si Papa ſcienter commiſit appellationem interpoſitam à ſuo delegato dato cum clauſula, appellatione remotâ, juriſdictio primi delegati eſt ſuſpenſa, quoad executionem.* h. d.

SEd quid ſi cùm à ſcientia lata auctoritate literarum Apoſtolicarum, in quibus inhibita fuerat appellatio, provocatum fuerit, & literæ poſt appellationem ad alios Judices emanaverint, an ad mandatum poſteriorum Judicum executio ſententiæ à prioribus delegata retardari debeat? & quidem cùm Apoſtolicus aliis Judicibus appellationis cauſam ex certa ſententia committit, & appellationem videtur recipere, & ſimul priorum Judicum revocare juriſdictionem. Uſque eò igitur ſententiæ ſuſpenditur executio, donec appellationis merita pleniùs diſcuſſa fuerint.

¶ *Poſtulatio reſtitutionis in integrum differt executionem.* h. d.

DAntur & caſus alii, in quibus licet ſententia in rem tranſierit judicatam, differenda nihilominus erit executio: ut putà, ſi non protelandi cauſæ in integrum reſtitutio *b* petita fuerit, & alii plures.

DE APPELLATIONIBUS.
TITULUS XVII.

¶ *Quid ſit Appellatio, & quare inventa.* h. d.

APpellandi uſus præcipuè judicantium iniquitatem corrigit, & imperitiam detegit. Eſt autem Appellatio juriſdictionis prioris Judicis per ſuperioris invocationem legitimè facta ſuſpenſio: vel, appellatio eſt provocatio ad majorem Judicem ratione gravaminis illati, vel inferendi.

¶ *Appellatio alia extrajudicialis, alia judicialis. Et de jure Canonico etiam extra judicium appellatur, quæ appellatio Provocatio dicitur.* h. d.

APpellationum duæ ſunt ſpecies. Aut enim extra judicium appellatur, aut in judicio. Extra judicium appellatur, cùm quis ante litis ingreſſum *c* ab aliquo gravamine appellat, ut putà *d* ab electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, & quibuſlibet extrajudicialibus actibus, ex quibus ſe gravatum putet. Licèt enim ſeculares leges *e* non, niſi in caſibus, ante ſententiam appellationem admittant: ſacri tamen Canones, etiam extra judicium paſſim appellare permittunt: nec ſolent hujuſmodi dici propriè appellationes, ſed provocationes. *f*

¶ *Appellatio judicialis dividitur in duas ſpecies.* h. d.

RUrsùs in judicio appellatur, aut ante diffinitivam ſententiam, aut poſteà. Anteà appellatur, ut cùm ab interlocutoria, vel alio gravamine provocatur. Poſteà, ut cùm ab ipſa diffinitiva ſententia appellatur.

¶ *Appellans ab interlocutoria, debet in ſcriptis appellare, & intra triginta dies Apoſtolos petere, & exhibere continentes cauſam appellationis, aliàs cauſa cenſebitur deſerta.* h. d.

MUltum autem intereſt, ab interlorutoria quis provocet, vel alio gravamine, an à diffinitiva: nam *g* primo caſu, & cauſam appellationis in ſcriptis aſſignare, & à Judice infra triginta dies inſtanter petere debet literas dimiſſorias, & eidem intra dictum temporis ſpatium debent ab eodem Judice exhiberi, continentes & appellationis cauſam, & cur appellatio non ſit admiſſa, vel ſi appellationi forſan ex ſuperioris reverentia ſit delatum. Alioqui *a* ſi eos intra idem tempus appellans petere prætermittat, appellationi ſuæ renunciâſſe putabitur, etiamſi vadat, aut mittat ad appellationem hujuſmodi proſequendam.

¶ *Ponit tres caſus, in quibus ob non petitos Apoſtolos cauſa deſeritur.* h. d.

IDem juris *b* eſt, ſi Judex, à quo appellatur, certum terminum appellanti ad recipiendos Apoſtolos aſſignaverit, & appellans in aſſignato ſibi termino non compareat, nec eos ſibi tradi petat: idem & ſi Judex appellanti reſponderit intra juris terminum ſe daturum, nec intra dictum ſpatium congruo loco & tempore inſtanter & ſæpiùs ſaltem uno contextu petierit, vel ſibi oblatos appellans recipere recuſaverit.

¶ *Taciti & expreſſi eadem eſt virtus.* h. d.

QUòd ſi Judex *c* in termino per eum præfixo ipſos petenti non dederit, aut ſi dum peterentur, vel intra juris terminum, vel nullo certo termino præfixo, ſe daturum aſſeruerit, poſteà per appellantem congruo loco & tempore, ſæpiùs & inſtanter, unico etiam contextu requiſitus eos exhibere non curaverit, perinde propriam appellationem proſequi appellans poterit, ac ſi ei expreſsè fuiſſent Apoſtoli denegati. Alia quoque agenda erunt, prout ex tenore tam Innocentianæ *d*, quàm aliarum conſtitutionum luculenter apparet.

¶ *In appellatione à diffinitiva non eſt neceſſe cauſam inſerere.* hoc dicit.

IN appellationibus autem *e* à ſententia diffinitiva interponendis nec cauſam reddere tenetur appellans, nec etiam ſupradicta diligens obſervatio per omnia ſibi locum vendicat.

¶ *In Appellatione ab interlocutoria debet talis cauſa allegari, quæ ſi eſſet vera, reputaretur legitima.* h. d.

CUm autem ex probabili cauſa ab interlocutoria quis duxerit appellandum, talem tenetur proponere quæ ſi probata fuiſſet, deberet legitima reputari, de quo poſteà ſuperior cognoſcet: nec enim ſufficit *f* appellanti probare, quòd ex cauſa hujuſmodi appellavit, ſi eam non doceat eſſe veram, niſi hoc ſe offerens probaturum non fuiſſet admiſſus.

¶ *Is qui minùs rationabiliter appellavit, condemnatus in expenſis ad inferiorem Judicem remittetur, nec poteſt quis alias cauſas proſequi, quàm expreſſas.* h. d.

QUod *g* ſi Judex minùs probabiliter appellatum eſſe compererit, appellantem ad inferiorem Judicem remittet, & in expenſis alteri parti condemnabit, alioqui ipſe procedet, nec licebit appellanti alias cauſas proſequi, quàm quas in appellatione ſua nominatim expreſſerit.

¶ *Si dicitur ex juſta cauſa appellatum, Judex ad quem, inhibere non poteſt, niſi priùs receptâ appellatione, ut probabili, incipiat cognoſcere de cauſa veritate.* h. d.

QUòd ſi objiciatur *h*, non ex legitima cauſa ante ſententiam appellationem interpoſitam, & propterea non admittendam eſſe, niſi priùs appellatione receptâ, velut emiſſa ex cauſa probabili, Judex ſuperior cognoſcere incipiat, ne procedatur, inferiori prohibere non poterit.

¶ *Ceſſante causâ ceſſat effectus.* h. d.

SEd & ſi Judex ſano uſus conſilio *i* ab ejus executione deſtiterit, quod comminando, vel interloquendo in gravamen partis protulit, non obſtante, quòd ab hujuſmodi comminatione, vel interlocutione provo-

a *C. ſi quando. extr. de off. del.* b *c. ſuſcitata. extr. de in integ. reſtit.* c *can. cùm ſit. §. ſi verò. extr. eod.* d *c. concertationi. eod. tit. in 6.* e *can. ſuper eo. Clem. ſecundò. extr. eod.* f *d. cap. cùm ſit. extr. eod.* g *c. 1. eod. tit. in 6.*

a *C. ab eo, eod. tit. in 6.* b *Cl. 2. eod. tit. in princ.* c *Cl. 2. §. fin. eod. tit.* d *c. 1. eod. tit. in 6.* e *c. 1. verſ. u qui. ubi gloſſ. eod. tit. in 6.* f *c. interpoſita in princ. extr. eod.* g *c. cùm appellation. eod. tit. in 6.* h *C. Romana. §. quòd ſi objiciatur. eod. tit. in 6.* i *c. cùm ceſſante. extr. eod. tit.*

tum fuerit, ne proceſſus negotii frivolis occaſionibus tardetur, in cauſæ cognitione liberè procedere poterit.

¶ *Judex à quo, compellere non poteſt appellantem à gravamiſ ipſius veritatem probare, licèt citare poſſit ad ipſius revocatiom audiendam, quâ factâ in cauſa procedere poterit, ejus contumaciâ non obſtante, ac ſi nunquam appellâſſet.* h. d.

Sed *a* videamus, an jus dicenti obtemperare tenearis, à quo propter gravamen, quod tibi illatum aſſeris, appellaveris, ſi tibi is ad docendum de gravamine, & ſi de ipſo liquerit, ad ejuſdem revocationem audiendam terminum præfixerit: & ſanè cùm id ipſum à Judice perpiciendum ſit, nec coram eo de gravamine docere, nec etiam tanquam coram Judice (cùm per appellationem ejus ſuſpenſa ſit juriſdictio) comparere teneberis. Quòd ſi tantùm, ut revocationem audias, te vocandum duxerit, licèt non compareas, ipſe tamen in termino gravamen revocaverit, perinde in cauſa procedere poterit, ac ſi appellatio nunquam fuiſſet interpoſita.

¶ *Poteſt appellantem ab interlocutoria pœnitere, & facere, ut prior Judex cognoſcat: ſed appellato ſunt reficiendæ expenſæ, quas is fecit ob appellationem.* h. d.

AC veluti in poteſtate Judicis gravamen revocantis poſitum eſt, non obſtante appellatione cauſam reſumere: ſic contrà, ſi is, qui vocem appellationis emiſit *b*, cujus adhuc nemini eſt demandata cognitio, petierit, ut ad Judicem, à quo provocavit, rursùs cauſa remittatur, id ei alterius partis contradictione minimè obſtante indulgendum erit. Sed hoc ita, ut in legitimis expenſis adverſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnetur.

¶ *Ponit quàm plures caſus, in quibus appellationi non eſt deferendum.* h. d.

NOn omnis ergo appellatio indiſtinctè recipienda erit: nam ſive adeò ſit vaga, & generalis, ut incertitudinem afferat, ſive quòd omiſſo medio ſit interpoſita, à parte opponatur, cauſa non devolvetur. Idem juris eſt, ſi ſuper notorio crimine, vel de quo quis in jure confeſſus fuit, provocetur: nec enim ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ eſt appellationis remedium inſtitutum.

¶ *Regulares non appellant à correctione ſui Prælati. Nec à Judice ſeculari ſedi Apoſtolicæ non ſubdito appellatur ad Papam. Et qui non defert legitimæ appellationi, punitur.* h. d.

ET ideò nec Regulares, cùm pro aliquo exceſſu corrigendi fuerint, contra Regularem Prælati ſui, vel Capituli diſciplinam appellabunt, ſed quod ſibi pro ſalute injungitur, humiliter ſuſcipient: ſed nec tunc appellationi deferendum erit *c*, cùm à ſeculari Judice, qui temporali ſedis Apoſtolicæ juriſdictioni non ſubjicitur, ad Apoſtolicum appellatum fuerit: & aliis quibuſdam caſibus. Alioqui is, qui legitimæ appellationi etiam de minima cauſa interpoſitæ non detulit, Canonicis pœnis coërcendus erit.

¶ *Appellans ab ordinario poteſt coram eodem ſuper alia cauſa conveniri.* h. d.

LIcèt autem provocatione Canonicè à partibus interjectâ, Judicis, à quo appellatum fuit, officium in illa quidem cauſa penitùs conquieſcat, ſi *d* tamen is, qui ab ordinario appellavit, ſuper alia cauſa coram eodem conveniatur, præſertim pro gravi & manifeſto crimine, appellationis obtentu, quò minùs Canonicâ cenſurâ puniatur, effugere non poteſt.

¶ *Innovata per Judicem poſt diffinitivam ſententiam, à qua appellatum fuit, revocantur ſtatim per Judicem Apoſtolicum, etiamſi ante appellationem fuerint innovata.* h. d.

INterpoſitâ ergo à diffinitiva ſententia appellatione, non ſolùm poſt eam innovata *e* debent per Judicem appellationis penitùs & ante omnia revocari: exceptis tamen caſibus, in quibus jura poſt ſententiam prohibent appellare) ſed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter ſententiam, & appellationem contigerit innovari, perinde ac ſi poſt appellationem innovata fuiſſent.

¶ *Attentata poſt appellationem diffinitivam non revocantur, niſi primò de veritate conſtiterit, vel niſi poſt inhibitionem debito modo factam attentata fuerint.* h. d.

ILla *a* verò, quæ poſt appellationem interpoſitam ante diffinitivam ſententiam innovantur, donec appellationis cauſam veram eſſe conſtiterit, revocari non debent, niſi Judex appellationis, poſtquam ſibi conſtiterit, per appellationem emiſſam ex cauſa probabili fore ad ſe negotium devolutum, inhibeat canonicè Judici, à quo appellatum fuit, ne procedat: tunc enim, quicquid poſt inhibitionem hujuſmodi fuerit innovatum, eſt per appellationis Judicem ante omnia in ſtatum priſtinum reducendum, licèt eandem cauſam non eſſe veram contingat.

¶ *Non refert, quid ex æquipollentibus fiat, & facta plus operantur, quàm verba.* h. d.

APpellâſſe autem dicetur non ſolùm is, qui vocem appellationis emiſit, ſed etiam qui aliquo indubitato facto provocandi propoſitum declaraverit. Unde reſcriptum *b* eſt, eum, in quem poſt iter ad ſedem Apoſtolicam arreptum excommunicationis ſententia ab ordinario promulgata fuerit, excommunicationis vinculo non teneri, quaſi appellatione pendente lata fuerit: cùm plus ſit facto, quàm verbo provocare. Idem & in eo reſponſum eſt *c*, qui licèt ex ſimplicitate fortè verbum appellationis non expreſſerit, ſe tamen & Eccleſiam ſuam, cùm moleſtaretur, Romani Pontificis protectioni ſubjecit.

¶ *Juſtus metus excuſat adeò, quòd non appellans habetur pro appellante, ſi fuerit proteſtatus, & cauſas appellationis expreſſerit.* hoc dicit.

IS quoque *d*, quem quò minùs appellaret, juſtus metus impedierit, ad appellationis beneficium convolâſſe reputabitur, dummodò infra tempus, quo licitè provocatur coram Judice, à quo appellâſſe vellet, vel ſi ipſius copiam habere nequiverit, coram probatis viris conteſtatione ſuper hoc propoſitâ cauſas appellationis expreſſerit.

¶ *Sufficit appellare coram majori parte Judicum. Et omnium actorum intimatio parti appellatæ eſt facienda.* h. d.

QUòd *e* ſi à pluribus Judicibus appellandum fuerit, quia non ſemper facilè eorum præſentia ſimul haberi poſſet, coram majori parte ipſorum appellare, & Apoſtolos ſeparatim petere licebit, valebitque hæc appellatio perinde, atque ſi coram omnibus interpoſita fuiſſet: omnium tamen ſubſecutorum appellato ignoranti intimatio legitimè facienda erit.

¶ *Si unus ex pluribus appellet, & obtineat in cauſa appellationis, prodeſt victoria conſortibus, ſi ſit idem negotium, & cauſa.* hoc dicit.

IDem ex contrario *f*, ſi plures ſententiâ condemnati fuerint, & unus ſolus ad appellationis beneficium convolaverit, iſtius victoria cæteris quoque ſuffragabitur, ſi communi jure juventur, idemque negotium & eadem cauſa defenſionis exiſtat.

¶ *Si per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis.* hoc dicit.

JAm dubitari poterit, ſi ex pluribus *g* articulis unis precibus comprehenſis in uno tantùm contingat appellationem vetari, utrùm appellatio teneat, ſi ſuper aliis provocatum fuerit: & cùm delegantis hæc ſit intentio,

a *C. ſi à Judice. eod. tit. in 6.* b *c. interpoſita. §. ille. ext. eod. tit.* c *c. ſi duob. §. fin. extr. eod. tit.* d *can. ad hæc. ext. eod. & c. præterea. el. primo. eod. tit.* e *c. non ſolùm. eod. tit. in 6.*

a *D. c. non ſolùm. §. illa. eod. tit. in 6.* b *c. dilecti filii. el. ſecundo. ext. eod. tit.* c *c. ad audientiam. ext. eod. tit.* d *c. fin. extr. eod.* e *Clem. 1. eod. tit.* f *cap. pen. extr. eod. tit.* g *c. ſecundo requiris. ext. eod. tit.*

ut de omnibus articulis, qui in precibus ponuntur, juſtitia ſuum conſequatur effectum, in omnibus appellatio interdicta intelligetur. Unde nihil intererit, utrùm appellatio inhibeatur in primo, an in ſecundo: in medio, an in fine. Sed hoc ita intelligi oportet, ſi capitula connexa fuerint: cæterùm *a* quoties clauſula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, ſi ſunt plura negotia ſe minimè contingentia, tantùm præmiſſa complectitur, niſi fortè & in fine literarum prædicta clauſula iteretur.

¶ *Appellari poteſt, ſi locus non tutus partibus aſſignatur, vel ſententia contineat manifeſtam iniquitatem, etiamſi ſit reſcriptum appellatione remotâ.* h. d.

INterdum etiam non obſtante prohibitione appellari poterit, ut decretum eſt in *b* eo, qui per delegatos Judices in judicium ad locum non tutum vocatus fuerit: niſi enim locum idoneum Judices aſſignent, non erit propterea appellationis remedium interclusum, quòd appellatione remotâ procedi debere mandatum fuerit. Idem etiam obtinet, cùm ſententia fertur iniqua: licèt enim cauſa appellatione remotâ commiſſa fuerit, ſententiæ tamen ſtari non debet, ſi iniquitatem contineat manifeſtam.

¶ *Lapſo anno, & ex cauſa biennio, appellatio eſt deſerta.* hoc dicit.

ILlud tam judiciali appellatione, quàm ei, qui extra judicium interponitur, commune eſt, quòd *c* hujuſmodi appellationibus annus, & ex juſta cauſa biennium à die appellationis interpoſitæ indulgetur: quo temporis ſpatio & proſequi, & finire appellationis cauſam compellendi erunt: alioqui ſi per negligentiam * appellantis hoc temporis ſpatium fluxerit, adeò cauſa deſerta cenſebitur, ut etiamſi appellans ipſe cum appellato, aut appellatus etiam per ſe, & principaliter proſequatur, non propterea minùs in rem judicatam cenſebitur tranſiſſe ſententia, à qua fuerit appellatum.

¶ *Ponit caſus, quibus tempus ad proſequendum non currit.* h. d.

QUandiu *d* tamen per compromiſſum, vel aliàs de partium expreſſo conſenſu differtur proſecutio, tempus ad proſequendam appellationem ab homine, vel à jure præfixum minimè currit appellanti, niſi fortè Judex ex dilatione periculum imminere videns, in illa procedi præciperet.

¶ *Tempus datum à jure ad proſequendam appellationem, poteſt breviari per Judicem ex cauſa.* h. d.

ET licèt anni, vel biennii ſpatium appellantibus indulgeatur, poterit tamen Judex à quo, ſecundùm locorum diſtantiam *e*, perſonarumque & negotii qualitatem brevius tempus moderari, intra quod ſi is, qui appellavit, cauſam appellationis non fuerit proſecutus, tenebit ſententia. Coget ergo Judex partes appellatione non admiſsâ *f*, ut vel appellationem interpoſitam proſequantur, vel coram eo juris pareant æquitati.

¶ *Quando periculum eſt in mora, debet Judex breviare terminum proſequendæ appellationis.* h. d.

SUperior *g* quoque Judex ſi ex dilatione viderit imminere periculum, poteſt & debet neutro appellationem proſequente, ut periculum evitetur, occurrere: putà ſi à ſententia lata ſuper confirmatione alicujus electi provocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellationis proſecutionem differre, poteſt utique, imò debet is, ad quem appellatum fuit, providè terminum moderari, ne diu gregi dominico cura paſtoris deſit.

¶ *Interdum ad proſequendam appellationem datur plùs, quàm biennium.* h. d.

ACcidit tamen aliquando, ut non per annum, vel biennium, ſed etiam ulteriùs cauſam appellationis alicui proſequi concedatur, ut putà ſi quem per impotentiam *a* proſecutionem omiſiſſe conſtiterit, vel cùm Judici ex proprio officio ſuper cauſa electionis etiam lapſo biennio cognoſcere conceditur.

¶ *Pars poteſt ſibi terminum proſequendæ appellationis breviare, non prorogare.* h. d.

PArs quoque interdum ſibi proſequendæ appellationis terminum præfigit. Sed cùm hoc gratiâ litium citiùs expediendarum indultum fuerit, juris terminus à parte præveniri, non prorogari poterit, ſicut nec in una cauſa tertiò provocari licebit.

¶ *Confirmatio in forma communi non præjudicat appellationi, nec laudum invalidum roborat, aut proceſſum impedit, ſub obtenta ſuper re ab aliquo pacificè poſſeſſa, facit ut quis non poſſit conveniri abſque mandato ſedis Apoſtolicæ.* h. d.

POſtremò ſciendum eſt, quòd ſi ſententiam appellatione ſuſpenſam, antequam ipſius appellationis cauſa commiſſa fuerit, vel laudum contra juris, vel compromiſſi formam latum Apoſtolico reſcripto in forma communi confirmari obtentum fuerit, talis confirmatio nec appellationi præjudicium afferet, nec invalidum laudum ullo firmitatis robore muniet. Nam etiamſi ante latam ſententiam litigioſæ rei confirmationem ab Apoſtolica ſede quis impetraverit, non propterea minùs de cauſa poterit Judex cognoſcere, & eam fine debito terminare. Quanquam ſi rem pacificè quis poſſediſſet, cùm inde confirmationem obtinuit, non erit licitum Judici de quæſtione poſtmodùm exortâ abſque mandato ſedis Apoſtolicæ decernere: niſi certum ſit, quòd per falſi ſuggeſtionem fuerit elicita.

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

TITULUS XVIII.

¶ *Minor & Eccleſia reſtituuntur adverſùs ſententiam, etiam à ſede Apoſtolica latam.* h. d.

ADhuc autem iis, qui appellationis remedio deſtituti ſunt, auxilio reſtitutionis in integrum ſuccurritur, ſed nec omnibus, nec ſemper, nec ab omnibus. Minor igitur & Eccleſia *b*, ſi ſe prolatione ſententiæ graviter læſos conquerantur, & appellandi tempora jam fluxerint, reſtitutionem in integrum implorare poterunt. Quod quidem adeò obtinet, ut etiamſi ab Apoſtolico *c* ſententia lata fuerit, non propterea magis in integrum reſtitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur *d*, Romanæ ſedis ſententiam in melius poſſe commutari, cùm aut ſurreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, & temporum, ſeu gravium neceſſitatum aliquid ordinavit.

¶ *Reſtituitur Eccleſia adverſùs quamlibet læſionem, etiam adverſùs aliam Eccleſiam.* h. d.

SEd ſi non ſententiâ, ſed vel contractu *e*, vel confeſſione *f*, vel probationis omiſſione, vel temporis fluxu *g*, Eccleſia læſa fuerit, reſtitutio indulgenda erit: nec ſolùm contra privatos homines, ſed etiam adverſùs aliam Eccleſiam. *h*

¶ *Beneficium reſtitutionis in integrum non indulgetur, niſi intra quatuor annos, ſi non ſubſit aliqua rationabilis cauſa, ut dictum ſpatium prorogetur.* h. d.

SEd *i* ſive ſententiâ, ſive contractu, vel aliter ſe læſam prætendat Eccleſia, & propterea ſe ad beneficium reſtitutionis in integrum admitti poſtulet, ſi quadriennii ſpatium à die læſionis lapſum fuerit, amplius reſtituenda non erit, niſi prævaricationis, vel manifeſtæ

a *C. inquiſitioni tuæ. ext. eod. tit.* b *can. ex parte tua. el primo. ext eod. tit.* c *can. cùm ſit Romana. ext. eod. tit. can. & qui. 2. quæſt. 6.* * *Clem. pen. de appellat.* d *Clem. quamdiu eod. tit.* e *can. cùm ſit Romana. ext. eod. tit.* f *c. ad hæc. el. 3. ext. eod.* g *c. oblata. §. ſuperior. ext. eod.*

a *Cap. ex ratione. ext. eod.* b *c. 1. cap. ex literis & c. ſeq. ext. eod.* c *c. tum ex lit. eod tit. ext.* d *d. c. tum ex lit. §. nos. verſ. præſertim.* e *c. 1. ext. eod.* f *c. 2 eod. tit. in 6.* g *Clem. uni. eod. tit.* h *c. auditis. extravag. eod. tit.* i *can. 1. eod. tit. in 6.*

fraudis

udis probetur ſuper hoc intervenisſe commentum, aut a cauſa ſubſit, quæ Judicem ad hoc beneficium concendum movere debeat. Et *a* ſi tempore læſa aſſeratur, n fiet reſtitutio. niſi ad tantum temporis, in quantum læſam eſſe, legitimè probaverit.

¶ *Reſtitutio in integrum ſemel negata non conceditur ampliùs, am in alio judicio, niſi duobus caſibus hîc contentis.* h. d.

QUòd ſi ſemel *b* reſtitutio in integrum in alio judicio denegata fuerit, præterquam ad appellationem miſſam, non erit eidem amplius concedenda, niſi nos defenſionibus ad hujuſmodi beneficium admittenda erit.

¶ *Ponit, qui & quando poſſunt de reſtitutione in integrum cooſcere.* h. d.

HUjuſmodi *c* verò reſtitutionem cauſæ ſolùm coram Judicibus ordinariis adminiſtrationem habenbus, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminae : ſive hoc ipſis delegatis ſpecialiter demandatum fuerit, ſive commiſſo eis negotio, hujuſmodi quæſtionem incidere contingat. Delegati verò ab Ordinariis, qui adminiſtrationem non habent, ſed tantummodò judicandi facultatem, ſive arbitri, de his cauſis cognoſcere nequeunt, niſi coram eis incidenter notæ fuerint.

a *Clem. unic. eod. tit.* b *c. fin. eod. tit. extr.* c *c. pen. tr. eod. tit.*

¶ *Per querelam & ſupplicationem retractatur ſententia. Et ſub qua forma ſupplicatio porrigatur.* h. d.

PEr ſupplicationem *a* quoque Principi porrectam, aut per querelam appellationis remedio deſtitutis ſubveniri ſolet. Erit autem ſupplicatio intra decem dies poſt ſententiam offerenda: quo ſubſecuto ſententia non aliter executioni mandabitur, quàm ſi victrix pars idoneam fidejuſſionem præbuerit, tantum reſtituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, ſi legitimâ retractatione ſententia reſolvatur. Et niſi ſub hac forma ſupplicatio porrigatur, executio ſententiæ ſine fidejuſſione procedet, retractationis jure illi ſervando, qui ſe gravatum putaverit, ut intra biennium ſupplicare valeat.

a *Gl. in verſ. ſupplicavit. c. ex literis. extrav. eod. tit.*

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER QUARTUS.

DE ACCUSATIONIBUS, DENUNCIATIONIBUS, ET INQUISITIONIBUS.

TITULUS PRIMUS.

¶ *Criminalia Judicia non habent aliquid ſimile cum Civilibus. Et inſtituuntur per Accuſationem, Denunciationem, & Inquiſitionem. Et Accuſationem inſcriptio, Denunciationem charitativa monitio præcedere debet.* hoc dicit.

CRIMINALIA Judicia nihil fermè ſimile habent cum cæteris Judiciis, de quibus proximè locuti ſumus: magnaque diverſitas eorum eſt, & in inſtituendis, & in exercendis. Inſtituuntur autem aut per Accuſationem, aut per Denunciationem, aut per Inquiſitionem. Per Accuſationem, cùm ſolenni præcedente inſcriptione *a* per Accuſatorem Rei crimen ad Judicem defertur. Per Denunciationem, ut cùm nullâ præcedente inſcriptione, ſed tantùm charitativâ monitione ad Judicis notitiam crimen deducitur. Ideò autem, cùm in modum Accuſationis crimen objicitur, eſt inſcriptio neceſſaria, non cùm in modum Denunciationis: quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad correctionem eſt denunciatio facienda.

a *Canon. qui crimen. 2. quæſt. 8. & c. ſuper his. in princ. ext. eod.*

¶ *Accuſator non probans objectum crimen, tenetur ad pœnam talionis, niſi ſuam innocentiam purgaverit: & interim dum purgat, eſt ſuſpendendus.* h. d.

ACcuſator igitur, ſi legitimis deſtitutus ſit probationibus, eam pœnam *a* debet incurrere, quam ſi probâſſet, reus ſuſtinere debebat. Denuncians verò licèt ad talionem non teneatur, ſi tamen *b* in probatione deficiat, donec ſuam purgaverit innocentiam, & ab officio & beneficio ſuſpendendus erit: ut cæteri ſimili pœnâ perterriti ad aliorum infamiam facilè non proſiliant.

a *Can. qui non probare. 2. q. 3. & can. qui crimen. 2. quæſt. 8.*
b *c. 2. extr. de calum.*

¶ *Ponit, quando procedendum ſit per inquiſitionem.* h. d.

PEr inquiſitionem criminale judicium inſtituitur, cùm præcedente diffamatione *a*, ac quaſi denunciante famâ, de crimine Judex inquirit. Conſtitutum eſt enim, ne criminum facilis nimis ſit objectio: ut ſicut ad accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, & *b* denunciationem charitativa monitio: ita & inquiſitionem clamoroſa inſinuatio *c* præcedere debeat.

¶ *Confeſſus crimina coram inquiſitore, non poterit confeſſionem ſuam ex prætextu revocare, quòd non præceſſerit fama inquiſitionem.* h. d.

SI quis *d* tam, poſtquam coram eo, qui contra ipſum ſuper certis criminibus inquiſitor deputatus fuerat, eadem crimina confeſſus fuerit, fruſtrà poſtmodùm eo prætextu confeſſionem ſuam impugnare contendet, quòd ſuper eiſdem criminibus non fuerit anteà diffamatus.

¶ *Si Judex proceſſerit non excipiente inquiſito de non diffamatione, proceſſus tenebit.* h. d.

IDem etiam erit *e*, ſi is, cui contra te commiſſa ſuper certis criminibus fuerit inquiſitio, te præſente, nec quicquam ſuper hoc excipiente, infamiæ inquiſitione omiſsâ ad veritatem eorundem criminum inquirendam proceſſerit. Nec enim proceſſum hujuſmodi, eò quòd non fuit de infamia primitùs inquiſitum, ulteriùs impugnare poterit.

¶ *Si crimen opponatur excipiendo, non eſt neceſſaria inſcriptio.* hoc dicit.

ACcidit autem interdum, ut alicui nec accuſando, nec denunciando, nec inquirendo, ſed excipiendo crimen opponatur, ut putà *f*, cùm quid objicitur, ut quis ab accuſatione, vel teſtificatione repellatur: quo caſu non erit inſcriptio neceſſaria.

¶ *Non eſt neceſſaria inſcriptio, ſi crimen objiciatur, ut quis ab officii vel beneficii aſſecutione excludatur: quo tamen caſu ſi poſt confirmationem opponatur, deficiens in probatione punitur pœnâ extraordinariâ.* h. d.

SEd *g* an, ſi proptereà crimen opponatur, ut quis à promotione officii, vel beneficii aſſecutione excludatur, neceſſaria tunc ſit inſcriptio? Et proditum eſt, ſi ante confirmationem objiciatur, non cogi quenquam inſcribere: quia crimen hoc modo probatum promovendum quidem impedit, non tamen jam promotum dejicit. Poſt confirmationem verò, cùm ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, quia & ab obtinendo repellit, & ab obtento dejicit, ad extraordinariam pœnam ſecundùm arbitrium Judicis citra vinculum inſcriptionis, ſi defecerit in probando, eſt excipiens adſtringendus.

DE DUPLICI PURGATIONE.
TITULUS II.

¶ *Quid ſit Purgatio & quotuplex. Et quòd vulgaris purgatio eſt penitùs improbata.* h. d.

COntingit etiam interdum, ut licèt adversùs criminoſum nec accuſator conſiſtat, neque teſtibus, aut propriâ ſit confeſſione convictus, ita tamen alicujus criminis, vel maculæ publicâ laborat infamiâ, quòd ſuper manifeſta ferè nota eidem purgatio ſit indicenda. Eſt autem Purgatio, demonſtratio innocentiæ ſuper objecto crimine. Purgationis duæ ſunt ſpecies *h*, Vulgaris ſcilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio eſt, quam vulgus vel invenit, vel ſequitur: ut, cùm aquæ frigidæ, vel candentis ferri, vel ſingularis certaminis quis ſubit judicium: quæ, cùm Deus in ea tentari videatur, meritò juſſa eſt ſacris Canonibus exulare: licèt enim quoſdam ſingulare certamen iniviſſe divina prodat hiſtoria, nunquam tamen ut id pro lege teneatur, divina ſanxit auctoritas.

¶ *Quæ ſit Canonica purgatio. Et quales eſſe debent compurgatores.* h. d.

CAnonica purgatio dicitur, quæ ſacris Canonibus eſt comprobata; ut cùm *a* de crimine infamatus, jurat ſe non eſſe tali crimine, vel maculâ inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem à crimine immunem, & verum credere illum juràſſe, ipſa quoque jurejurando firmat. Erunt autem compurgatores hujuſmodi honeſtatis & opinionis, ut veriſimile ſit, eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniæ non dejerare: neceſſe etiam eſt, ut ejus, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeant.

¶ *Deficiens in purgatione habetur pro convicto. Et ſuper notorio non eſt indicenda purgatio* h. d.

QUicunque *b* verò in Canonica purgatione defecerint, perinde puniendi ſunt, atque ſi de crimine, de quo diffamati fuerint, legitimè convicti, vel confeſſi fuiſſent: niſi tamen aliud judicantis æquitas ſtatuendum duxerit. Planè ſuper notorio *c* nulli erit indicenda purgatio, ſed tantùm condemnationis promulganda ſententia: cùm patrati ſceleris evidentia, neque accuſatoris clamore indigeat.

¶ *Criminum quædam ſolum Deum lædunt, quædam etiam homines.* h. d.

CRiminum autem quædam divinæ majeſtatis læſionem continent: quædam verò & hominibus damnum irrogant. Quæ Deum principaliter lædunt, hæc fermè habentur, ſimonia, hæreſis, ſchiſma, apoſtaſia, ſortilegium, maledicentia, ſacrilegium. Hominibus verò læſionem inferunt, homicidium, adulterium, ſtuprum, rapina, furtum, uſura, falſum, injuriæ: de quibus diſtinctiùs, ſed tamen breviter videamus.

DE SIMONIA.
TITULUS III.

¶ *Quid ſit Simonia, & unde dicta.* h. d.

SImonia *d* nihil aliud eſt, quàm ſtudioſa voluntas, ſive cupiditas emendi, vel vendendi ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa. Vel, ſimonia eſt rei ſpiritualis, vel ſpiritualibus annexæ, cum aliquo temporali facta commutatio. Appellata eſt autem à Simone mago, qui primus hujus deteſtandi ſceleris auctor fuit.

¶ *Simonia aut eſt ſimplex conventionalis, aut realis. Et realis ſubdividitur in realem conventionalem, & realem mentalem.* hoc dicit.

SImoniæ duplex eſt ſpecies. Nam aut eſt conventionalis, aut mentalis. Conventionalis eſt, cùm aut aliquid datum eſt, vel de dando in poſterum tractatus interceſſerit, & conventio. Mentalis eſt, cùm nullum quidem interceſſit factum *e*, ſed ſola prava dantis, aut recipientis mens & intentio concurrit: & proptereà rudi, ſed congruenti vocabulo mentalis appellatur.

¶ *Cujuſcunque muneris receptione Simonia contrahitur. Et appellatione pecuniæ continetur, quicquid homines habent in terra.* hoc dicit.

COntrahitur *f* autem Simonia, non modò cùm pecunia ipſa pro re ſacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacitè vel expreſsè conventum fuerit: verùm etiam cùm dans à lingua, vel obſequio recipientis munus exigit. Cùm enim ſpiritualia tribuens, manus ab omni munere excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cùm pro divinis rebus non ſolùm pecuniam nullam, ſed nec humanum obſequium, aut gratiam ali-

a *C. qualiter & quando. el. ext. eod.* b *cap. 2. ext. eod.* c *c. inquiſitionis. §. tertia. verſ. ad hæc. extr. eod.* d *c. 1. eod. tit. in 6.* e *c. fin. eod. tit. in 6.* f *c. ſuper his. §. cùm aut. extr. eod. tit.* g *d. c. ſuper his. §. cùm autem. extr. eod. tit.* h *gl. rub. extr. de purg. vulg.*

a *Cap. quotiens. extr. de purg. can. & can. mennam. eod. tit.* b *C. cùm lex ubi gl. & c. inter ſolicitudines. extr. de purg. Canon.* c *C. pen. ext. dict. tit.* d *gl. 1. in ſum. 1. q. 1.* e *ext. com. 2. eod. tit.* f *gl. 1. in ſum. 1. q. 1.*

iam requirit. Et ſicut pro manûs impoſitione non debet Epiſcopus *a*, ita nec miniſter, nec notarius, in ordinatione, pro voce vel calamo, pecuniam recipere. Pecuniam verò hoc loco accipiemus, quicquid homines habent: hoc enim nomine ideò omnia continentur, quia antiqui, quicquid fermè habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo ſimonia, cùm quis ſacra quodammodò in commercium deducit.

¶ *Ponit plura capita, ex quibus committitur ſimonia.*

SEd *b* & tunc quoque ſimonia committi dicitur, cùm quid pro perſonis Eccleſiaſticis deducendis, in ſedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu pro nubentium benedictionibus, accipitur. Is quoque, qui pro electione præmia largitur, quia per electionem pervenitur ad conſecrationem, perinde ſimoniacus habebitur, ac ſi pro conſecratione munera dediſſet.

¶ *Simoniacè dicitur quis electus, etiamſi quid ignorante eo datum fuerit, vel promiſſum.* h. d.

NEc diſtinguemus *c*, ſciente, an ignorante eo, qui promiſſionis, vel dationis alicujus interventu poſtmodùm electus fuit, promiſſum quid, vel datum fuerit: quamvis enim electus tempore dationis, vel promiſſionis conſcius non fuerit, non propterea minùs electio rei probanda erit.

¶ *Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum electo ſimoniacè, licet ignoranter, ſed benè ſuper aſſervatione beneficii ſimplicis, præviâ tamen reſignatione.* h. d.

SEd videamus: an poſt reprobatam electionem cum eo ſuper prælatione, ad quam quis ſic electus fuerit, poſſit Epiſcopus diſpenſare, & conſtitutum eſt, non poſſe: quamvis *d* circa eum, qui per ſimoniacam pravitatem ſimplex beneficium recipit, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio toleretur.

¶ *Datum in diſpendium eligendi, vel illo etiam reclamante, non facit electionem ſimoniacam.* h. d.

PLanè ſi conſtet eos, qui quid dederint, vel promiſerint *e*, quòd per fraudem in diſpendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electo ipſo non modò ignorante, ſed etiam reclamante, nec aliquando ratum habente, ſecuta electio minimè reprobanda erit: alioquin contingeret, quòd factum inſidias inimico parantis innocenti damnoſum exiſteret, & vir malus de fraude ſua commodum reportaret.

¶ *Simoniacè ordinans cum ſuo ordinato & Clerico mediatore eſt deponendus, Laicus verò mediator excommunicatur.* hoc dicit.

AC veluti variis modis ſimoniaca labes committitur, ſic etiam variis pœnis ſimoniacos percelli, admonendi ſumus. Nam ſi quis, ut ordinetur, pecuniam Epiſcopo obtulerit *f*, ut qui turpiſſimi lucri commodo ſancti Spiritûs gratiam vendere *g* tentaverit, amiſſionis proprii gradûs periculo ſubjacebit: & qui ordinatus eſt, à dignitate, quam pecuniis acquiſivit, erit prorſus alienus. Si quis verò *h* tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis mediator extiterit, ſiquidem Clericus, erit à proprio gradu dejiciendus: ſi verò Laicus, anathematizandus erit.

¶ *Ordinatus à ſimoniaco non ſimoniacè, & ſimoniacè non ſimoniacus ordinem conferens, non ſunt deponendi.* h. d.

HÆc tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractationis excuſat violentia, ſed ſimoniaci ſimoniacè ordinati, vel ordinatores exiſtunt. Cæterùm ſi quis à ſimoniaco quidem, non tamen ſimoniacè, ordinem ſuſceperit, aut ſimoniacè non ſimoniacus ordinem contulerit, miſericorditer in Eccleſia ſuſtinendi erunt: hos enim facit ſimoniacos, non reatus criminis, ſed ordinatio, vel ſuſceptio ſimoniaci.

¶ *Beneficium conſecutus ſimoniacè per accuſationem convictus privatur beneficio, & deponitur: per inquiſitionem verò privatur quidem beneficio, ſed poſt peractam pœnitentiam in ſuo ordine permittitur miniſtrare.* h. d.

QUod *a* ſi non ordinem quis, ſed beneficium Eccleſiaſticum datâ pecuniâ conſecutus fuerit, multùm intereſt, per accuſationem, an per inquiſitionem quis convictus fuerit. Primo enim caſu non ſolùm Eccleſiâ privandus, verùm etiam honore Sacerdotii Presbyter ſpoliandus erit: poſteriore verò, poſtquam ab Eccleſia, quam ſibi per pecuniam comparaverat, amotus fuerit, & injunctam pœnitentiam egerit, in ſuſceptis ordinibus miniſtrare permittendus erit.

¶ *Cum parvulis, qui cupiditate parentum Eccleſias ſunt conſecuti, poſt liberam reſignationem poteſt diſpenſari.* h. d.

QUinimò *b* qui parvuli parentum cupiditate Eccleſias per pecuniam ſunt conſecuti, ob paternum factum non modò à ſacris ordinibus non ſunt removendi: verùm etiam poſtquam eas omninò dimiſerint, ſi Canonicè in eiſdem vivere voluerint, pro magna miſericordia ſuſtineri poterunt.

¶ *Idem juris eſt de acceſſorio, quod de principali.* h. d.

NEc objiciat quis, non conſecrationes emiſſe ſe, ſed quæ ex conſecratione proveniant. Nam ſicut anima ſine corpore corporaliter vivere non poteſt, ſic corporalis Eccleſia, vel dignitas, & ordo Eccleſiaſticus ſine rebus corporalibus parùm proficiet. Quiſquis igitur eorum alterum vendit, ſine quo alterum haberi non contingit, neutrum invenditum reliquiſſe intelligitur.

¶ *Quilibet admittitur ad accuſandum ſimoniacum. Et ſolus ſimoniacus inter peccatores Miſſam non celebrat.* h. d.

HUjus autem criminis tanta eſt labes *c*, ut etiam ſervi adversùs dominos, & quilibet criminoſi admittantur ad accuſationem. Item omnis peccator Miſſam celebrare poteſt, præterquam ſimoniacus: quem adeò quilibet, ut ab ordine malè accepto removeatur, accuſare poteſt, ut nec meretrix excludatur.

¶ *Oblatum ſpontè, vel datum gratiâ redimendæ moleſtiæ ſuper jure quæſito indebitæ illatæ, non inducit ſimoniam.* h. d.

SCiendum tamen eſt, non datione quâlibet, aut receptione ſimoniam contrahi: nam ſi quid ſpontè, purè *d*, ſine pacto, & conventione, & taxatione quâlibet fuerit gratis oblatum, id ſine ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis recipi poterit. Idem obtinet ex contrario, ſi quid non ſpontè quis dederit, ſed ut indebitè illatam moleſtationem ſuper quæſito jure redimat, dare coactus fuerit.

¶ *Puniuntur Prælati committentes vices ſuas ſub annuo cenſu.* hoc dicit.

DEmùm ſciendum eſt tam Lateranenſi, quàm Turonenſi Concilio ſtatuente, Canonicæ diſtrictioni Prælatos eos ſubjacere, qui vices ſuas *e*, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedunt: quia dum Sacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

¶ *Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia.* h. d.

PRo docendi *f* quoque licentia concedenda nullus cujuſque conſuetudinis obtentu aliquid exigere debet, & qui ſecùs fecerit, ab Eccleſiaſtico beneficio fiet alienus: dignum enim videtur, ut in Eccleſia fructus ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

---

a *Can. 1. extr. eod. tit.* b *cap. non ſatis. & cap. ſeq. extr. eod. tit.* c *cap. nobis fuit. extr. eod. tit.* d *c. pen. extr. de elect.* e *cap. nobis fuit. extr. eod. tit.* f *can. ſi quis. 1. q. 1.* g *can. quando Epiſcopus. §. quod ſi aliter. 24. diſt.* h *can. ſi quis Epiſcopus. 1. q. 1.*

a *Can. dilectus. ubi etiam gl. in verſ. amotos. eod. tit. in extr.* b *c. ſicut tuis. §. quamvis. extr. eod.* c *c. tanta. extr. eod. tit.* d *C. tua nos. §. ſi verò. extr. eod. tit.* e *can. 1. 2. & ſeq. extr. ne Prælat. vic. ſuas.* f *can. 1. 2. & per totum tit. extr. de magiſt.*

DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

TITULUS IV.

¶ Qui ſint hæretici, & qui ſchiſmatici, & quomodo differant. hoc dicit.

HÆretici ſunt, qui vanæ gloriæ, principatusque ſui causâ falſas opiniones gignunt, vel ſequuntur. Schiſmatici ſunt, qui ſe ab unitate Eccleſiæ per inobedientiam ſeparant. Licèt autem inter hos à principio quædam videatur eſſe diverſitas, nullum tamen eſt ſchiſma, quod ſibi aliquam tandem hæreſim non confingat, ut ab Eccleſia rectè receſſiſſe videatur.

¶ Schiſmatici excommunicatione, depoſitione, bonorum confiſcatione, & à ſe geſtorum annullatione puniuntur. h. d.

UTrumque *a* verò crimen atrociſſimè Eccleſiaſtica diſciplina proſequitur: nam Schiſmaticos excommunicationis ſententiâ Canones inſectantur: & ſi nec ſic reſipuerint, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponentur, adhibito etiam, ſi neceſſe fuerit, brachii ſecularis auxilio, ad illorum inſolentiam coërcendam, cum omnium etiam bonorum confiſcatione. Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatum ſive beneficiorum conceſſiones, alienationes rerum Eccleſiaſticarum, omni penitùs firmitate carere voluerunt.

¶ Hæretici niſi hæreſim abjuraverint, omni Eccleſiaſticâ prærogativâ nudati, traduntur ſeculari curiæ puniendi. h. d.

IN hæreſi *b* autem deprehenſi, præter perpetui vinculum anathematis, ſi Clerici ſint, vel religioſi, totius ordinis Eccleſiaſtici prærogativâ ſpoliandi erunt, & omni officio, & beneficio nudati, ſecularis relinquentur arbitrio poteſtatis, animadverſione debitâ puniendi, niſi continuò poſt deprehenſionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem recurrere, & errorem ſuum publicè abjurare, & congruam ſatisfactionem exhibere conſenſerint. Laici verò, niſi (prout dictum eſt) abjuratâ hæreſi & ſatisfactione exhibitâ, ad fidem redierint orthodoxam, ſecularis Judicis arbitrio relinquentur, debitam pro qualitate facinoris ultionem recepturi.

¶ Bona hæreticorum poſt latam ſententiam confiſcantur. h. d.

BOna quoque *c* demnatorum, propter hæreſim ipſo jure, & omni ſpe potiundæ hæreditatis filiis adempta, confiſcata intelligentur: aut ſi Clerici fuerint, Eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt, applicabuntur. Confiſcationis tamen hujuſmodi executio, vel bonorum occupatio facienda non erit, antequam ſuper crimine ſententia fuerit promulgata.

¶ Ob hæreſim maritorum dotes uxorum non ſunt confiſcandæ, niſi ſcienter contraxerint matrimonium cum hæreticis. h. d.

SEd & cùm alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, propter hæreſim maritorum, uxorum Catholicarum dotes *d* confiſcari non debent, niſi fortè cum viris matrimonia contraxerint, quos hæreticos eſſe ſciebant.

¶ Etiam poſt mortem bona hæreticorum confiſcantur. h. d.

POſt mortem *e* quoque ob ſceleris immanitatem hæreticos pœna proſequitur: ideoque & ſi criminoſo vivente nihil fuerit ſuper bonorum confiſcatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipſo mortuo procedendum erit.

¶ Hæretici non poſſunt tradi Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Et tumulantes eos excommunicantur, nec antè abſolvuntur, quàm propriis manibus exhumaverint. h. d.

ECcleſiaſticâ *f* quoque ſepulturâ uſque adeò carere debent, ut ſi qui eoſdem credentes, aut fautores eorum ſcienter Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradere auſi fuerint, excommunicationis ſententiæ ſubjacere debeant, nec antè abſolutionis mereantur beneficium, quàm propriis manibus hujuſmodi corpora extumuleut, & projiciant: locus autem ille perpetuò carebit ſepulturâ.

¶ Deſcendentes ab hæretico uſque ad ſecundum gradum, ab hæretica uſque ad primum, non poſſunt habere beneficium Eccleſiaſticum, niſi pater aut mater deceſſerint emendati. h. d.

SEd *a* & eorum filii ad beneficia Eccleſiaſtica, ſeu publica officia admittendi non erunt: quod quidem per paternam lineam uſque ad ſecundum gradum, per maternam verò uſque ad primum tantùm extenditur. Cùm enim ſecundùm legitimas ſanctiones reis læſæ majeſtatis capite punitis, & bonis confiſcatis, eorum filiis vita ſolummodò ex miſericordia conſervetur, quantò magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt, muneribus, bonis, honoribus debent ſpoliari? cùm longè ſit graviùs æternam, quàm temporalem lædere majeſtatem. Hoc *b* tamen intelligendum eſt de filiis & poſteris eorum, qui tales eſſe, vel etiam deceſſiſſe probantur: non autem illorum, quos emendatos & Eccleſiæ unitati reincorporatos eſſe conſtiterit.

¶ Qui receperunt pœnitentiam Eccleſiæ, vel recipere ſunt parati, ſunt reincorporandi: poſt abjurationem verò relapſi non ſunt ampliùs reincorporandi, ſed traduntur curiæ ſeculari: eis tamen non negatur ſacramentum pœnitentiæ. h. d.

SEd videamus, qui & quando incorporari debeant: & conſtat eos, qui pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam acceptaverint, eamque vel perfecerint, vel humiliter proſecutioni ejus inſiſtant, recipiendos eſſe. Idem juris eſt, ſi pœnitentia nec peracta ſit, nec impoſita, dum tamen crimini obnoxii ad eam recipiendam parati fuerint. Quòd ſi quis poſt *c* abjurationem erroris, vel poſtquam ſe proprii Antiſtitis examinatione purgaverint, in abjuratam hæreſim reincidiſſe deprehenſi fuerint, ſeculari judicio ſine ulla penitùs audientia relinquendi erunt: licèt ſi poſtmodùm pœniteant, & pœnitentiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquam ſint relapſis humiliter petita ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ deneganda.

¶ Quando quis dicatur relapſus. h. d.

RElapſi autem intelligendi ſunt, non ſolùm ii, quorum ante abjurationem crimen plenè probatum fuerit, verùm etiam *d* ii, qui poſtquam accuſati, vel vehementer ſuſpecti ſemel hæreſim in judicio abjuraverint, & poſtmodùm in eandem iterùm reincidunt. Planè ſi ex modica & levi ſuſpicione ſemel quis abjuraverit, reincidens, quanquam ex hoc ſit graviùs puniendus, non tamen debet in hæreſim relapſorum pœnâ puniri.

¶ Qui abjuraverit in uno articulo, ſi poſt ſit hæreticus in alio, dicitur relapſus. h. d.

IS verò *e*, qui in una hæreſis ſpecie, vel ſecta commiſit, aut in uno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ ſacramento erravit, & poſtmodùm hæreſim ſimpliciter vel generaliter abjuravit, ſi deinde in aliam etiam hæreſis ſpeciem, ſive ſectam, aut alio articulo ſeu ſacramento committat, ut relapſus in hæreſim, judicandus erit.

¶ Suſpecti de hæreſi, niſi ſe purgent, ſunt excommunicandi, & excommunicati ſi in excommunicatione induruerint, condemnantur tanquam hæretici. h. d.

QUi *f* verò inventi fuerint ſolâ ſuſpicione notabiles, ob eam quantumvis vehementem de tam gravi crimine condemnandi non erunt, ſed niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congruâ purgatione monſtraverint, anathematis gladio ſeſe feriendos exponunt, & uſque ad ſatisfactionem ab omnibus evitabuntur, & ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, velut hæretici condemnabuntur.

a *C. 1. & per totum tit. de ſchiſmat. in 6.* b *c. ad abolendam. & c. excommunicamus §. 1. extr. eod. tit. de hær.* c *c. cùm ſecundùm. eod. tit. in 6.* d *c. decrevit. de hær. in 6.* e *c. accuſatus §. pen. eod. tit. in 6.* f *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. ſtatutum. eod. tit. in 6.* b *d. c. ſtatutum. §. hoc.* c *c. ſuper. eod. tit. in fin.* d *c. accuſatus, in princ. eod. tit. in 6.* e *d. c. accuſatus. §. 1. eod. tit. in 6.* f *c. cùm contumacia. eod. tit. in 6.*

¶ *Plura*

¶ Plura ſpecialiter inducta ſunt in cauſa hæreticorum, & pro- tu contra eos. h. d.

Iura *a* quoque ad hoc atrociſſimum crimen vindicandum ſpecialiter & præter ordinarias Juris regulas ducta ſunt, tam circa judicium & proceſſum inſtituendum, & teſtium depoſitiones, & carcerum cuſtodiam, & immutationis pœnam: quàm etiam contra fautores, receptatores & defenſores eorum, ut clarè ex lectione ſacrarum conſtitutionum apparere poteſt.

¶ Apoſtatæ qui ſint, & quotuplex Apoſtaſia: & quâ pœnâ mulctantur Apoſtatæ. h. d.

Et hæc eſt tertia pars principalis hujus tituli.

Apoſtatæ ſunt, qui à ſtatu fidei, obedientiæ, vel religionis, quam ſe teneri profeſſi ſunt, temerariè recedunt Apoſtaſiæ *b* triplex eſt ſpecies: alia enim eſt perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apoſtaſia perfidiæ eſt, cùm qui à fide recedunt: ut putà, cùm Chriſtiani effecti in Chriſti fide prævaricantur *c*, & ad Judaicos, vel alios deteſtabiles ritus ſe convertunt. Apoſtaſia inobedientiæ eſt *d*, cùm quis præceptum ſuperioris ſui ſponte tranſgreditur, ſive patrum regulis, vel conſtitutionibus non obtemperat. Irregularitatis Apoſtaſia eſt, cùm quis ab ordine ſuo *e*, ſive aſſumptæ religionis recedit. Apoſtatas autem ſacri Canones tam inter infames *f* deputant, quàm etiam excomunicationis & aliarum pœnarum vinculis innodandos eſſe præcipiunt.

DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

TITULUS V.

¶ Inquiſitor hæreticæ pravitatis non poteſt procedere contra ſortilegos, niſi ſortilegium expreſſè contineat hæreſim. h. d.

Sciendum eſt, hæreticæ peſtis inquiſitores de divinationibus, & ſortilegiis, niſi hæreſim ſaperent manifeſtè, ſeſe intromittere non debere, nec talia exercentes poſſe punire, ſed eos ſuis debere Judicibus puniendos relinquere, cùm negotium fidei, quod ſummè privilegiatum eſſe convenit, per occupationes alias non debeat impediri.

¶ Qui ſint ſortilegi: & quòd ab Eccleſia ſint omninò ejiciendi. hoc dicit.

Sunt autem *g* ſortilegi, qui prætextu religionis per quaſdam ſortes divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione factâ, futura promittunt. Ariolorum *h* igitur, auſpicum, incantatorum, & omnium ſortilegorum artes, cùm ſint ex quadam peſtifera ſocietate dæmonum atque hominum quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitùs ſunt ab Eccleſia eliminandæ, & ſuperſtitioſi artifices, niſi per pœnitentiam reſipiſcant, perpetuo anathemate feriendi: & ſi Clerici ſint, degradandi.

¶ Si blaſphemus injunctam ſibi pœnitentiam peragere recuſet, & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arcebitur, & mortuus Eccleſiasticâ carebit ſepulturâ. h d.

Diverſa eſt pœna maledicorum *i*: nam ſi quis in Deum, vel aliquem ſanctorum linguam in blaſphemiam publicè relaxare auſus fuerit, pœnæ, juxta Gregorianæ conſtitutionis tenorem, ſubdendus erit: quam ſi recipere, & pœnitentiam peragere recuſaverit, & Eccleſiæ eidem interdicetur ingreſſus, & in obitu Eccleſiasticâ carebit ſepulturâ.

¶ Sacrilegi variis pœnis puniuntur. h. d.

Similibus, interdumque acrioribus urgentur pœnis, qui in ſacrilegii crimen incidunt, & Eccleſias incendere & violare minimè verentur: nam pro modo ſceleris admiſſi, facinoriſque perpetrati, niſi plenè ſatisfecerint, aut de ſatisfaciendo plenam ſecuritatem exhibuerint, nunc pœnitentiæ beneficium ſacrilego penitùs denegatur, nunc anathemate vincitur, nunc perpetuâ damnatus infamiâ carceri traditur, aut exilio perpetuæ deportationis, & depoſitionis animadverſione coërcetur: aliquando etiam pecuniariâ pœnâ mulctabitur.

¶ Conſentientes ſacrilegis, & Sacerdotes ipſis pœnitentiam dantes, vel ſepulturæ eorum intervenientes, vel ab eis eleemoſynas recipientes, pari pœnâ cum eis puniuntur. h. d.

Nec ſolùm talibus pœnis illi plectendi erunt, qui ſacrilegium admiſerint, ſed etiam conſentientes eis. Presbyteri quoque, vel Clerici, qui in vita, vel morte ſacrilegis pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere auſi fuerint, ſive rapinæ participes inventi fuerint, Eccleſiaſtico beneficio privati ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patientur.

¶ Sacrilegium committitur tam intuitu rerum, quàm perſonarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

Sacrilegium autem admitti dicitur, tam ratione rerum, quàm perſonarum. Rerum *a*, ut cùm quis ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, vel non ſacrum de ſacro aufert. Sed & ſi non de ſacro aliquid ablatum fuerit, ſed intra certos paſſus, qui in circuitu Eccleſiæ ſunt, adhuc ſacrilegium committi dicitur.

¶ Ratione perſonarum committitur ſacrilegium, cùm quis Clericum percutit, vel cum Moniali rem habet. h. d.

Perſonarum ratione ſacrilegium perpetratur, cùm quis in Clericum, vel Monachum violentas & impias manus *b* injicit: vel cùm perſonæ Deo dicatæ per coitum appetuntur: de quibus infrà ſuo loco latiùs dicturi ſumus.

DE FURTIS.

TITULUS VI.

¶ Furti nomine omnis illicita uſurpatio continetur: & fures promoveri non poſſunt, imò promoti, deponuntur, & ſi ſint incorrigibiles, debent excommunicari, & ſi occiſi fuerint in furto, non eſt pro eis orandum, niſi ante mortem ſint confeſſi. h. d.

Furti quidem nomine omnis illicita uſurpatio alienæ rei concluditur: ſed nunc de iis tantùm agimus, quæ ſpeciali nomine deſtituta generali furti appellatione continentur. Fures autem non ſolùm ſeculares leges, verùm etiam Canones acriter inſectantur: nam nec ad ſacros ordines promoveri, niſi ſecundùm ea, quæ ſuprà primo libro diximus, & promoti ab iiſdem dejici, & ſi depoſiti incorrigibiles fuerint, excommunicari, & demùm poteſtati ſeculari tradi debent. Et ſi *c*, dum furtum committitur, occiſi fuerint, pro eis minimè orandum erit: quanquam ſi comprehenſi, aut vulnerati confeſſi fuerint, communio eis non ſit deneganda.

¶ Furtum committentes ob neceſſitatem mitiùs puniuntur, & pœnâ furum puniuntur partientes cum eis, & qui furtorum ſunt conſcii. h. d.

Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nullâ neceſſitate adacti, furtum commiſerunt. Cæterùm ſi quis propter neceſſitatem *d* cibaria, veſtem, vel pecus furatus fuerit, longè mitiori pœnâ puniendus erit. Nec fures ſolùm ſuprà dictis pœnis tenentur, ſed ii quoque *e*, qui aut cum furibus partiuntur, aut qui furtorum conſcii fures quærentibus poſſeſſoribus non indicant.

---

a *In 6. & Cl.* b *gl. 1. c. extr. de Apoſtat.* c *can. non poteſt. 2. q. 7.* d *c. 2. & c. illud. ext. de major. & obed.* e *can. fin. diſt. 50 & c. 1. ext. de Apoſt.* f *can. infames. 6. q. 1. gl. in c. 1. de temp. ord. in 6.* g *can. 1. 26. q. 1.* h *extr. de ſortileg. & 26. q. 1. 2. 3. 4. & 5.* i *c. 2. ext. de maled.*

a *C. quisquis. §. ſacrilegium. 17. q. 4.* b *c. ſi quis contumax. §. ſacrilegium. 17. q. 4.* c *c. 2. ext. eod.* d *c. ſi quis propter. ext. eod.* e *c. qui cum fure. eod. tit. extr.*

DE USURIS.
TITULUS VII.

¶ *Uſura quid ſit, & unde dicta: & habens poſſeſſionem in pignus, receptâ propriâ pecuniâ, ſi recuſet fructus in ſortem computare, uſuras committit.* h. d.

USura eſt, quicquid ultra ſortem mutuatam percipitur: dicta ab uſu, quia ſcilicet pro uſu pecuniæ recipitur. Unde *a* & ſi quis pignoris obtentu rei alicujus nactus fuerit poſſeſſionem, ſi ſortem ſuam deductis expenſis de fructibus jam perceperit, ſi eandem debitori reſtituere recuſet, & perceptos fructus in ſortem computare, proculdubiò uſurarum committitur crimen.

¶ *Pœnæ uſurariorum ſunt, infamia, excommunicatio, beneficiorum & officiorum & Eccleſiaſticæ ſepulturæ amiſſio.* h. d.

MUltiplicibus autem pœnis ſacri Canones uſurarios inſequuntur: nam præter inuſtam infamiam, nec ad Chriſtianam, nec ad communionem *b* admittuntur altaris, nec quiſquam de manu eorum oblationes accipiet. Et ſi Clerici fuerint *c*, tam officii, quàm beneficii Eccleſiaſtici periculum patientur. Nullus quoque ſub pœnis Gregorianâ *d* conſtitutione comprehenſis, manifeſtis uſurariis aut locabit domos, aut conductas habere permittet: ſed & ſi in hoc ſcelere deceſſerint, Eccleſiaſticâ carebunt ſepulturâ.

¶ *Licèt quis de uſuris ſatisfieri mandet per hæredem, non tamen eſt tradendus Eccleſiaſticæ ſepulturæ, donec fuerit ſatisfactum: & contrà faciens incurrit pœnas eorundem, & teſtamenta uſurariorum non valent.* h. d.

ET id adeò obtinet, ut *e* etiamſi morituri in ultima voluntate de uſuris ſatisfieri expreſſâ quantitate, vel indiſtinctè mandaverint, donec ſecundùm Gregorianæ conſtitutionis tenorem ſatisfactum fuerit, Eccleſiaſticâ ſepulturâ carere debeant. Quicunque verò manifeſtos uſurarios contra prædictæ ſanctionis formam tumulare auſi fuerint, pœnæ Lateranenſis Concilii contra uſurarios promulgatæ ſubjiciendi erunt. Teſtamenta *f* quoque ab eiſdem facta, aliter quàm ſecundùm dictæ conſtitutionis formam non valebunt, ſed ipſo jure erunt irrita.

¶ *Non debemus facere malum, ut poſteà faciamus bonum: & ſi non ſint, quibus reſtitui poſſint uſuræ, erogandæ ſunt in pauperes: & paupertas excuſat à reſtitutione.* h. d.

NEc quicquam *g* proficiet, quòd quis pro captivis redimendis, vel eleemoſynis dandis ſeſe uſuras exercuiſſe alleget: nec enim propterea magis cum uſurario diſpenſari poterit, cùm pro vita alterius nec mentiri quidem, nedum rapere liceat. Planè ſi nec ii, à quibus quis uſuras extorſerit, nec illorum ſunt hæredes ſuperſtites, non ſolùm pauperibus uſurarum nomine acceptum erogare poterit, verùm etiam compellendus erit, niſi eum nota paupertas evidenter excuſet.

¶ *Non ſolùm fœneratores, ſed etiam illorum hæredes debent uſuras reſtituere, nullâ obſtante appellatione.* h. d.

NEc is tantùm Eccleſiaſticâ diſtrictione extortas uſuras reſtituere cogendus erit, qui fœneratus eſt, verùm etiam *h* filii, & quicunque extranei hæredes, qui omnes ſuper uſuris conventi nullius appellationis remedio reſtitutionem ſubterfugere permittendi erunt.

¶ *Judex fœneratori poteſt præcipere ſub pœna excommunicationis, tam ne uſuras exigat, quàm ut exactas reſtituat, non obſtante juramento præſtito de non repetendis uſuris.* h. d.

SEd & ſi quis ſub uſuris pecuniam acceperit, & de eis nunquam repetendis fœneratori juraverit *i*, adhuc Judex uſurarios per cenſuram Eccleſiaſticam compellere poterit, tam ut ab earum deſiſtant exactione & juramentum remittant, quàm etiam, ut exactas reſtituant, ne de dolo & fraude quenquam contingat commodum reportare.

¶ *Judæi ſatisfacere debent de immoderato gravamine Chriſtianis, aliàs excommunicantur modo quo poſſunt.* h. d.

JUdæi *a* quoque, ſi à Chriſtianis quocunque prætextu graves immoderatáſve uſuras extorſerint, & per ſeculares Principes & poteſtates illas remittere ſunt compellendi: & donec de immoderato gravamine competenter ſatisfecerint, ab univerſis Chriſti fidelibus tam in mercimoniis, quàm in aliis per excommunicationis ſententiam eis omnimoda communio denegabitur.

¶ *Ponuntur plures caſus, quibus quis fructus in ſortem computare non tenetur.* h. d.

SUnt tamen caſus, in quibus aliquid ultra ſortem abſque vitio uſurarum licitè recipitur: ut putà, ſi Clericus Eccleſiaſticum beneficium aliter redimere non valens, prætextu pignoris de manu Laici illud acceperit: nec enim hic in ſortem fructus tenebitur computare. Idem, ſi terra non ſit beneficii alicujus Eccleſiaſtici, ſed ad accipientem in pignus jure dominii directi pertinere noſcatur. Idem *b*, ſi poſſeſſiones pro non numerata dote genero à ſocero pignori obligatæ fuerint: cùm enim frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda, pignoratarum poſſeſſionum fructus in ſortem computandi non erunt.

¶ *Non eſt uſurarius rem emens minùs juſto pretio, ſi tunc veriſimiliter dubitetur, an tempore ſolutionis plus vel minùs eſt res valitura, vel aliter dubius eventus uſurarum ſuſpicionem removet.* h. d.

ILle *c* quoque, qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi granis vini vel olei menſuræ reddantur; ex hoc uſurarius cenſeri non debet: quia licèt tunc plus valeant, utrùm plus vel minùs, ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur.

¶ *Uſurarius eſt, qui à debitore recipit aliquid ultra ſortem, etiamſi ſuſcipiat in ſe periculum.* h. d.

ALiud tamen juris eſt, ſi quis naviganti *d*, vel ad nundinas eunti certam pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo, quòd in ſe mutuans periculum ſuſcipit, aliquid ultra ſortem ut recipiat, convenit: nam hic uſurarius reputandus erit.

DE ADULTERIIS, ET ALIIS CONJUNCTIONIBUS ILLICITIS.
TITULUS VIII.

¶ *Adulterii appellatio eſt generalis: propriè tamen in nuptam committitur: & quæ ſit adulterii pœna.* h. d.

ADulterii generalis eſt appellatio: continet enim non modò alieni tori *e* violationem, ſed omnem propè illicitam fornicationem. Propriè tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in Laico, excommunicatio: in Clerico, depoſitio, vel in utroque, certæ pœnitentiæ impoſitio.

¶ *Arbitraria eſt pœna inceſtûs, Sodomiæ, & rei habitæ cum brutis.* h. d.

EAdem vel etiam pro Judicis arbitrio major, aut minor, eos manet pœna, qui inceſtum commiſerunt: ut putà, cùm qui contra naturam humanæ ſocietatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejuſmodi perſonis impudicè adhærent: aut ſi cum illa, quam quis de ſacro fonte ſuſceperit, aut quam ante Epiſcopum tenuerit, cùm ſacro Chriſmate inungeretur, fornicationis ſcelus perpetraverit: aut cùm relicto naturali uſu contra naturam *f* more Sodomitico fornicabitur: aut humani generis naturam transgreſſus, ſeſe brutis commiſcuerit.

a *C. 1. 2. & c. conqueſtus. extravag. eod tit.* b *c. quia in extr. eod.* c *c. præterea. eod. tit. ext.* d *c. 1. & ſeq. eod. tit. in 6.* e *c. 2. eod. tit. in 6.* f *d. c. 2. in fin.* g *c. ſuper eo. gl. ext. eod.* h *c. tua nos. ext. eod. tit.* i *c. tua dudum. ext. eod.*

a *C. poſt miſerabilem. cum ſeq. ext. eod. tit.* b *c. ſalubriter. extr. eod.* c *c. fin. §. ille. extr. eod. tit.* d *c. fin. in princ. extr. eod.* e *can. 2. §. adulterium. 36. q. 1.* f *c. Clerici. extr. de exceſſ. prælat.*

¶ Quæ

¶ Quæ pœna ſit ſtuprantis mulierem honeſtè viventem, & virginem deflorantis. h. d.

QUòd ſi quis ſtuprum admiſerit, multum intererit, utrùm cum muliere honeſtè vivente rem habuerit, an virginem defloraverit. Primo enim caſu ſtuprator pœnitentiæ ſubditus, pecuniariâ etiam pœnâ coërcendus erit: poſteriore verò *a* dotatâ virgine eandem patre conſentiente habebit uxorem: ſi verò pater virginis dare noluerit, aut ſtuprator eam uxorem habere legibus impediatur, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt. Quòd ſi conſentiente patre ſtuprator ipſe corruptam virginem in uxorem ducere renuerit, corporaliter caſtigatus excommunicatusque in monaſterium ad agendam pœnitentiam retrudatur, de quo nulla erit ei egrediendi ſine Judicis permiſſione licentia.

¶ Raptorum pœna, excommunicatio, depoſitio, & ſervitus, cum facultate tamen ſeipſum redimendi. h. d.

MAjor *b* legum ſeveritas raptores cohibet: nam præter ſecularium ſanctionem pœnas, anathemate cum ſuis adjutoribus feriri, aut ſi Clerici ſint, proprii ordinis & honoris amiſſionem ſuſtinere debent.

¶ In propria ſponſa non cadit raptus, & raptus per conſenſum purgari poteſt. h. d.

RAptus *c* autem tunc committi dicitur, cùm illa, de cujus nuptiis nihil actum fuerit anteà, abducitur. Unde qui ſibi deſponſatam, vel parentibus reclamantibus, abduxerit, in crimen raptus, & in pœnas minimè incidit. Rapta quoque puella legitimè cum raptore matrimonium contrahet, ſi prior diſſenſio in conſenſum tranſeat. Raptor enim & rapta, nomina ſunt vitiorum, non perſonarum: vitia autem cùm purgata fuerint, eorum etiam nomina abolentur.

¶ Raptus Monialis purgari non poteſt. h. d.

SEd hæc de illis intelligenda ſunt, qui mulierem Laicarum conſenſum habuerunt: nam ſi quis Deo dicatas virgines *d* vel rapuerit, vel volentes matrimonio ſibi ſociare tentaverit, tanquam ſacrilegium admittens, pro tam nefandi criminis atrocitate plectendus erit, nullâ *e* prorſus voluntatis ſacrum virginum habitâ ratione.

¶ Pœna ſimplicis fornicationis eſt arbitraria. h. d.

DEmùm ſi quis cum muliere ſoluta & impudica ſimpliciter fornicatus fuerit, tam pœnitentiæ modus, quàm etiam alia pœna in Judicis potiſſimùm reponetur arbitrio, qui ex qualitatibus variis minorem, vel majorem pœnam ſtatuet.

DE CRIMINE FALSI.
TITULUS IX.

¶ Qui per ſe, vel per alios literas Papæ falſant, excommunicati ſunt cum ſuis fautoribus: & Clerici officiis & beneficiis privantur, & degradati traduntur Curiæ ſeculari. h. d.

ADverſus eos quoque, qui falſi crimen commiſerunt, variè ſtatutum reperitur: illos tamen cæteris acriùs Canones inſectantur, qui literis Apoſtolicis falſis uſi fuerint. Talium enim literarum falſarii *f* cum fautoribus & defenſoribus ſuis anathemate feriuntur: & ſi Clerici fuerint, omnibus officiis & beneficiis Eccleſiaſticis perpetuò privabuntur, ita, ut qui per ſe falſitatis vitium exercuerint, poſtquam per Eccleſiaſticum Judicem degradati fuerint, ſeculari poteſtati tradendi ſint ſecundùm legitimas conſtitutiones puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falſitate convicti, legitimè punientur.

¶ Qui falſis literis utitur, ſi Clericus eſt, officiis & beneficiis privatur: ſi Laicus, excommunicatur. h. d.

MItiùs cum illis agitur, qui licèt his utantur, tamen ipſi non falſificaverunt: ſi enim Clerici fuerint, officiis & beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliandi erunt: ſi Laici, tamdiu excommunicationi ſubjicientur, quamdiu competenter ſatisfecerint. In utriſque tamen malitia graviùs, quàm negligentia punietur, quod & de his, qui falſas literas impetrant, obſervabitur.

DE HOMICIDIO.
TITULUS X.

¶ Aſſaſinium, ſicuti omnium homicidiorum atrociſſimum, ita etiam atrociſſime punitur. h. d.

CUm non ad opera tantùm ſit reſpiciendum, ſed tempus, cauſa, voluntas, perſonarum differentia, & omnia quæ operibus accidunt, ſint perveſtiganda, ſequitur, ut non ſit omnium homicidiorum eadem conditio. Cunctorum verò illud atrociſſimum *a* videtur, quod *Aſſaſinium* vulgò nuncupant. Unde non ſolùm aſſaſini ipſi, ſed etiam receptatores, occultatores, conſultatores & defenſores eorum, & qui per eoſdem quenquam interfici fecerit, aut mandaverit, dignitatibus, honoribus, officiis, beneficiis, omnibusque bonis nudatus excommunicationis & depoſitionis incurret ipſo jure ſententiam, & tanquam Chriſtianæ religionis hoſtis à toto Chriſtiano populo perpetuò diffidatus erit.

¶ Interficiens per induſtriam ſimilis eſt Aſſaſino. h. d.

NOn *b* abſimilis eum tenet pœna, qui licèt non per aſſaſinium, per inſidias tamen & induſtriam hominem interfecerit.

¶ Interficiens latronem non ex neceſſitate, punitur: ſecùs, ſi ex neceſſitate. h. d.

QUòd ſi *c* quis latronem & furem peremerit, videamus, an ſit puniendus: & ſi quidem furem abſque occaſione comprehendere potuit, certa adversùs eum ſtatuta pœnitentia reperitur: quòd ſi non potuit, nulla occiſori erit ex neceſſitate injungenda pœna.

¶ Non punitur homicidium fortuitum, ſi nulla culpa caſum præceſſit. h. d.

IDem etiam obtinebit, ſi caſu perpetratum fuerit homicidium, ut putà, ſi quis *d* neceſſario inſiſtens operi arborem inciderit, & aliquis ſubtùs tranſiens opprimatur: nam ſi neque voluntate, nec ullâ incidentis culpâ factum fuerit, ut pertranſiens opprimeretur, arborem incidens homicidii pœnis obnoxius non erit.

¶ Pœnitentia certorum annorum eſt injungenda parentibus opprimentibus filios. h. d.

ALia ratio eſt eorum, qui proprios filios oppreſſiſſe reperiuntur. Cùm enim hos graviter deliquiſſe non ſit dubium, certorum annorum erit illis injungenda pœnitentia.

¶ Filius à patre, vel ab alio, patre ſciente, expoſitus, liberatur à patria poteſtate: & expoſitum ſuſcipiens nullum in eo habet jus. hoc dicit.

QUòd ſi *e* filius à patre, vel ab alio, patre ſciente fuerit expoſitus, aut eidem alimenta denegata fuerint, hoc ipſo à poteſtate patria liberabitur. Nec tamen proptereà, qui expoſitos ſuſceperit, aliquod in eis jus vendicare poterit.

¶ Impediens conceptionem, vel abortum procurans, punitur ut homicida: ſecùs, ſi id caſu fieri contingat. h. d.

IS quoque, qui vel cauſâ explendæ libidinis, vel odii meditatione, viro aut mulieri aliquid fecerit, vel potandum dederit, quò minùs poſſit generare, vel concipere, vel naſci ſoboles, ut homicida puniendus erit. Quanquam aliàs, ſi conceptus nondum vivificatus fuerit, nec ut abigeretur, quiſquam dolo malo fecerit, qui abortui *f* occaſionem tradidit, puniendus non erit.

---

a *C. 1. & ſeq. extr. eod. tit.* b *c. 1. 36. q. 2.* c *c. pen. & fin. extr. de rapt.* d *can. 2. 36. q. 2. cum ſeq.* e *gl. 1. d. can. 2.* f *c. ad falſariorum. extr. eod. tit.*

a *C. 1. eod. tit. in 6.* b *c. 1. extr. eod. tit.* c *c. 2. extr. eod. tit.* d *can. ſæpe contingit 50. diſt.* e *c. unic. extr. de infan. lang. & expoſit.* f *c. ſicut ex literarum. extr. eod.*

¶ *Qui ſibi mortem inferunt, habentur ſimiles illis qui impœnitentes moriuntur.* h. d.

NOviſſimè ſciendum eſt pro his, qui quocunque prætextu voluntariè ferro, vel veneno, vel ſuſpendio, vel quolibet modo ſibi mortem inferunt, nullam in oblatione faciendam eſſe commemorationem, & Eccleſiaſticâ eos debere carere ſepulturâ, non aliter atque illos, qui pro ſuis ſceleribus impœnitentes moriuntur.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS XI.

¶ *Inferens injuriam & damnum, debet damnum paſſo ſatisfacere, nec illum excuſat ignorantia.* h.d.

MItiùs *a* cum his agitur, qui in pugna vel rixa aliquem lapide, vel pugno percuſſerint. Si enim ille mortuus non fuerit, ſed in lecto jacuerit, vel operas exercere fuerit impeditus, qui percuſſerit, & opera ejus, & impenſas *b* immodicas reſtituet. Et generaliter, ſi culpâ *c* tuâ datum eſt damnum, vel injuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem tuliſti, aut hæc imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt, jure te ſuper his ſatisfacere oportebit: nec te excuſabit ignorantia, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.

¶ *Si tuum animal damnum dabit, potes liberari illud dedendo, niſi ſit ferum animal & nocere ſolitum, & non fuerit adhibita debita diligentia.* h. d.

QUod *d* ſi animalia tua nocuiſſe proponantur, nihilominus ad ſatisfactionem teneberis, niſi ea pro noxa dando damnum paſſis, teipſum velis liberari: quod tamen ad liberationem non ſufficit, ſi fera fuiſſent animalia, & quæ nocere conſueverant, & quam debueras diligentiam non adhibuiſti. Diverſum ſtatuitur in eo, qui ut damnum non contingeret, nihil omiſit.

¶ *Injuriæ inferuntur re, verbis, literis: & pœna eſt arbitraria.* hoc dicit.

INferuntur *e* autem injuriæ tribus modis: Re, Verbis, & Literis. Re, ut cùm manus inferuntur. Verbis, ut cùm convicium dicitur. Literis, ut cùm in alterius vituperationem carmen, aut famoſus libellus conſcribitur: quibus omnibus caſibus pro qualitatibus admiſſi & atrocitate, prudens Judex pœnas irrogabit.

¶ *Conficiens famoſum libellum, & manifeſtans, pari pœnâ puniuntur.* h. d.

EO amplius ſi quis famoſum libellum invenerit, & non ſtatim corruperit, vel combuſſerit, ſed ejus tenorem doloſè manifeſtaverit, quaſi auctor, plectendus erit.

DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

TITULUS XII.

¶ *Ponit continuationem præcedentium & ſequentium.* h. d.

POſtquam tam primo lib. perſonarum, quàm ſecundo rerum Eccleſiaſticarum tractatum cum his, quæ annexa ſunt, ſummatim complexi fuimus, ſubinde ad reliquos venientes, judiciorum tam Civilium, quàm Criminalium materiam & ſeriem explanavimus, delictorum & naturam & pœnas breviter perſtringentes: cùm tam ratione contumaciæ, quàm etiam aliorum exceſſuum Eccleſiaſticis cenſuris interdum aliquos innodari variis locis admonuerimus, ſupereſt nunc, ut operi finem imponentes, de ipſis cenſuris fuſiùs & diſtinctiùs diſſeramus.

¶ *Quid veniat appellatione cenſuræ Eccleſiaſticæ, quid ſit Excommunicatio, quid Interdictum, quid Suſpenſio.* h. d.

ECcleſiaſticæ cenſuræ nuncupatio tria regulariter complectitur: ſcilicet, Excommunicationis, Interdicti, & Suſpenſionis ſententiam. Excommunicatio, eſt à communione excluſio. Interdictum Eccleſiaſticum, eſt à certis ſacramentis, & omnibus divinis officiis & ſepultura Eccleſiaſticâ facta prohibitio. Suſpenſio, eſt inhabilitas quædam ordinum, vel officiorum executionem impediens.

Sed ne de omnibus ſimul tractantes, legentibus difficultatem ingeramus, diſtinctè de ſingulis diſſeramus, ac primùm de Excommunicatione.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

TITULUS XIII.

¶ *Minor excommunicatio à perceptione ſacramentorum, Major etiam à fidelium communione ſeparat.* h. d.

EXcommunicationum duæ ſunt ſpecies, minor ſcilicet, & major. Minor eſt, per quam quis à ſacramentorum participatione conſcientiâ, vel ſententia arcetur. Major eſt, per quam quis non ſolùm à ſacramentorum excluditur perceptione, verùm etiam à communione fidelium, quæ ab omni actu legitimo ſeparat ac dividit & hæc alio nomine *a Anathema* appellatur.

¶ *Excommunicationum aliæ ſunt latæ ſententiæ, aliæ ferendæ. Et latæ ſententiæ eſt, cùm quis ſine facto Judicis à jure excommunicatur.* h. d.

RUrsùs excommunicationum alia Canonis, alia Judicis. Canonis eſt, quâ quis ab ipſo ſolùm Canone abſque Judicis miniſterio innodatur, quæ etiam alio vocabulo *latæ ſententiæ excommunicatio* nuncupatur. Sciendum eſt enim complures eſſe caſus, in quibus adeò quis delinquere exiſtimatur, ut nullâ expectatâ Judicis pronunciatione ipſo jure excommunicationis vinculis innodetur: quod quidem, quanquam innumerabilibus propè exemplis declarari poſſit, unius tamen tantùm proſecutione contenti erimus.

¶ *Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſunt abſolvi, niſi per Papam.* h. d.

SI quis igitur *b* in Clericos, Regulares, Monachos, profeſſos, vel novitios, vel converſos, violentas & impias manus injecerit, ipſo jure Canonis incurret ſententiam, à qua præterquam à Romano Pontifice, vel ejus de latere legato *c*, à quoquam abſolvi non poterit.

¶ *Complices inferentium manus violentas Clericis, pari pœnâ cum inferentibus puniuntur.* h. d.

SEd & ſi manus quis violentas non injecerit, inferenti tamen vel auctor, vel fautor, vel adjutor fuerit, aut factum ratum habuerit, pari pœnâ illum plectendum Catholica ſanxit auctoritas, eos etiam delinquentibus favere interpretata, qui cùm poſſunt, manifeſto ſceleri deſinunt obviare.

¶ *Detinens, vel ducens Clericos in vincula, incurrit excommunicationem latæ ſententiæ, niſi faciat de voluntate ſuorum Prælatorum.* h. d.

INterdum etiamſi nullam corporis læſionem Clericis quis intulerit, excommunicationis tamen pœnam non evadet: ut putà *d*, ſi Laicus in publica, vel privata cuſtodia illos detinuerit, vel in vincula conjecerit, niſi tamen id de mandato faciat Prælatorum, quorum illi ſunt juriſdictioni ſubjecti: tunc enim citra excommunicationis metum, & capere Clericos, & ad judicium violenter ducere Laici poterunt: cùm hoc non ipſi, ſed illi quorum auctoritate hoc faciunt, agere videantur, dum tamen non amplius eorum ſe extendat violentia, quàm defenſio Clericorum exigit.

---

a *C. 1. ext. eod. tit.* b *in medicos, meliùs.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. fin. §. quid ext. eod. tit.* e *gl. in ver. injuria. c. fin. ext. eod.*

a *Can. fin. 3. q. 4.* b *c. non dubium. extr. eod.* c *c. ad eminentiam. extr. eod.* d *c. nuper à nobis. extr. eod. tit.*

¶ Si

¶ *Si Abbas imperet Laico, ut Monachum etiam cauſâ diſciplinæ verberet, uterque incidit in excommunicationem: ſecùs autem, ſi imperet Clerico ex cauſa neceſſitatis.* h. d.

QUod autem diximus, non facientes, ſed eos, quorum fit auctoritate, quid facere videri, abſolutè non procedit. Nam *a* ſi Laicus, qui in Abbatis ipſius ſervitio commoratur, ejuſdem juſſu in Clericum, vel Converſum, vel Monachum etiam ſubſiſtente cauſâ manus injecerit, tam qui tales verberari præcipit, quàm qui mandato verberat alterius, excommunicationis ſententiam non evadent. Nam ſi diſciplinæ regularis gratiâ id faciendum ſit, vel Abbas id per ſeipſum faciet, vel ſi neceſſitas urgeat, per Clericum, vel Monachum id fieri jubebit.

¶ *Tam percutiens volentem Clericum, quàm Clericus conſentiens, ſunt excommunicati.* h. d.

VOlentem *b* quoque Clericum ſi quis percuſſerit, nihilominus excommunicationis cenſuram incurret: ut reſponſum eſt de eo Clerico, qui cùm Laico injuriam intuliſſet, volens ſecundùm conſuetudinem patriæ pro injuria illata offenſo ſatisfacere, ſponte ſuâ fuſtium ſe ſubjecit percuſſionibus. Quanquam enim hæc manuum injectio non ſit violenta, tamen injurioſa videtur: & Canon reſpexit non tam favorem Clerici ordinati, quàm Clericalis ordinis: unde hoc caſu tam percutiens, quàm ſeipſum percuſſionibus ſponte ſubjiciens excommunicationis ſententiâ innodabitur.

¶ *Ponit tres caſus, in quibus percutiens Clericos in Canonem latæ ſententiæ non incidit.* h. d.

EX contrario accidit interdum, ut etiam prò violenta manuum injectione excommunicationi quis non ſubjiciatur: veluti *c* ſi Clericum ſibi manus inferentem ita quis incontinenti vi repellat, ut læſionem inferat, aut in eum, quem cum uxore, matre, ſorore, vel filia turpiter ſe gerentem invenerit, manus violentas injecerit. Idem ſtatuitur, & de eo, qui illum percuſſerit, quem probabiliter ignorabat eſſe Clericum.

¶ *Interficientes Clericos, qui poſthabito habitu committunt enormitates, non ſunt excommunicati.* h. d.

QUinimò etſi occiderit quis Clericos, vel Presbyteros, qui contempto Clericali habitu ſceleribus ſeſe immiſcuerint, in odium Clericalis exceſsûs Canone latæ ſententiæ minimè coërcebitur: fruſtrà enim Eccleſiæ implorat auxilium, qui in Eccleſiam ipſam committit. *d*

¶ *Qui ratione officii vel intuitu diſciplinæ Clericos percutiunt, non ſunt excommunicati.* h. d.

ITem ſi qui ratione *e* officii, quod obtinent in Eccleſia, aut ſi Clerici ſeniores, pueros, vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos divinum turbantes officium, vel etiamſi qui magiſterii, vel prælationis obtentu ſubditos & ſcholares correctionis causâ percuſſerint, excommunicationis ſententiam non incurrent. Quod & de his intelligendum eſt, qui aliquos de familia ſua, vel propinquos inferiorum graduum ſimili modo, ut ab exceſſibus prohibeantur, & ſcientiâ, bonisque moribus informentur, corrigendos duxerint, & aliis caſibus compluribus.

¶ *Ex cauſa poteſt quis abſolvi ab alio, quàm ab Apoſtolico.* hoc dicit.

QUod *f* autem ſuprà diximus, ab hac excommunicatione, ab alio quàm ab Apoſtolico, aut ejus legato abſolvi neminem poſſe, non eſt perpetuum. Nam ſi quis excommunicationis latæ ſententiæ vinculis innodatus, in mortis articulo conſtitutus reperiatur, aut capitales habeat inimicitias, aut alias juſtas excuſationes, ita ut ſine periculo Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare, licebit diœceſano Epiſcopo, juramento ſecundùm morem Eccleſiæ recepto, ſibi abſolutionis gratiam impertiri.

¶ *Ceſſante causâ ceſſat effectus.* h. d.

PEriculo *a* tamen & impedimento ceſſantibus, quàm citò commodè poterunt, ad ſedem Apoſtolicam ſe præſentabunt, mandatum illius ſuper negotiis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & prout juſtitia ſuadebit, ſatisfacturi: alioqui ſi id facere contempſerint, ne temerè & impunè cenſuræ Eccleſiaſticæ illudatur, ipſo jure in eandem ſententiam recident: quod generaliter conſtitutum eſt, quotieſcunque legitimâ ſubſiſtente causâ, ab alio quis, quàm ab eo, à quo aliàs de jure abſolvendus fuerat, abſolutionis beneficium conſecutus fuerit: & quibuſdam caſibus ſimilibus.

¶ *Si modica ſit illata injuria Clerico, vel qui intulit non provectæ ſit ætatis, poteſt Ordinarius abſolvere eum, qui incidit in Canonem latæ ſententiæ.* h. d.

ITem *b* ſi non enormis, ſed modica & levis injuria fuerit Clericis irrogata, inferens per Epiſcopum abſolvi poterit. Unde *c* ſi in pueritia conſtitutus in Canonem inciderit ſententiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem ſeſe abſolvi poſtulet, diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri poterit.

¶ *Monachi, vel Moniales ſe invicem, vel converſos percutientes, ſunt ab Abbate, vel Epiſcopo abſolvendi.* h. d.

MOnachi quoque, & alii Regulares quomodocunque *d* in clauſtro ſeſe invicem percuſſerint, non ad Apoſtolicam ſedem remittendi, ſed ſecundùm providentiam proprii Abbatis coërcendi erunt, quòd ſi Abbas non ſufficit, Epiſcopus adhibendus erit. Simile ſtatuitur de Monialibus: nam ſi vel in ſe invicem, vel Converſos, aut Converſas ſuas, aut etiam Clericos violentas manus injecerint, ne contra muliebris ſexûs verecundiam, & regularis obſervantiæ decorem peregrinari compellantur, per Epiſcopum, in cujus diœceſi monaſteria fuerint, abſolutionem conſequentur. Sunt & alii caſus, quibus ab alio quis, quàm ab Apoſtolico ab hac excommunicatione abſolvi poterit, ut ex ipſis Decretalium libris facilè apparere poteſt.

¶ *Ex cauſa certis caſibus abſolutio poteſt delegari.* h. d.

HIs autem *e* quibus id certis caſibus ex officio competit, non ſolùm per ſeipſos abſolvere, verùm etiam aliis, cùm expedire viderint, hujuſmodi abſolutionem committere poterunt.

¶ *Excommunicatio judicialis eſt, quam infert Judex, & cui cauſa committitur, omnia quæ cauſam contingunt, cenſentur permiſſa.* h. d.

JUdicis, ſive judicialis excommunicatio eſt, quæ Judicis miniſterio infertur. Judicem autem hoc loco intelligimus, non ſolùm ordinarium, verùm etiam delegatum. Nam ſi cui per Apoſtolicum cauſa etiam ſimpliciter delegetur, nec literæ commiſſionis de excommunicatione quicquam contineant, poterit nihilominus delegatus conceſſæ ſibi auctoritatis ratione contumaces, ut ſuprà diximus, Eccleſiaſticâ ſeveritate coërcere.

¶ *Excommunicationis ſententiam debet præcedere monitio: & debet ferri in ſcriptis, ita ut cauſam contineat.* h. d.

QUoties autem cauſa ſuberit, ut Judex ſubditum ſuum Eccleſiaſticâ diſtrictione coërceat (cùm medicinalis *f*, non lethalis excommunicatio eſſe debeat) non aliter, quàm competentibus præmiſſis monitionibus *g* ad hujuſmodi ſententiam deſcendet, quam etiam

a *C. univerſitatis. ext. eod. tit.* b *c. contingit interdum. ext eod. tit.* c *c. ſi verò. el. 1. §. ſi verò. ext. eod.* d *c. in audientia. §. ad hæc. extr. eod. tit.* e *c. cùm voluntate. §. fin. extr. eod.* f *c. quamvis incidens. ext. eod. tit.*

a *Can. eos qui. eod. tit. in 6.* b *c. pervertit. ext. eod. tit.* c *c. fin. d. tit.* d *c. can. ext. eod. tit.* e *c fin. ext. de off. ord.* f *c. 1. eod. tit. in 6.* g *can. ſacro approbante. ext. eod. tit.*

de ſcripti recitatione proferet, ita ut cauſam, ob quam profertur, expreſsè contineat, aliaque obſervabit, quæ tam generali, quàm Lugdunenſi Concilio editis conſtitutionibus ſunt comprehenſa, earundem pœnis, ſi contrà fecerit, ſubjiciendus.

¶ *Judex aliquem excommunicans, in dubio cenſetur inferre majorem excommunicationem.* h. d.

SEd quæri poterit *a*, ſi Judex illâ verborum formulâ uſus fuerit, *Illum excommunico*, vel ſimili, quâ de majori vel minori excommunicatione quicquam non expreſſerit, utra magis quis excommunicatus cenſeatur? Et reſponſum eſt, non tantùm minorem, ſed etiam majorem cenſeri per Judicem illatam: quam non modò à ſacramentis, & fidelium participatione excluſio, ſed alii præterea multi conſequuntur effectus.

¶ *Communicans excommunicatis incidit in excommunicationem: & Judices jurare debent, quòd excommunicati ab actis legitimis, & commercio aliorum abſtineant.* h. d.

QUorum ille prætereundus non eſt, quòd quamdiu de excommunicatorum abſolutione legitimè non conſtat, qui cum ipſis excommunicaverint, ipſi quoque nullo obſtante privilegio, ipſo jure excommunicationem incurrunt, decretumque eſt *b* propterea, ut ab Eccleſiaſticis Judicibus ſeculares Judices Canonicâ præmiſſâ monitione Eccleſiaſticâ cenſurâ compellantur, ut excommunicatos ab agendo, patrocinando, & teſtificando in ſuis curiis & judiciis repellant.

¶ *Defectu, qui obvenit mihi ex te, non potes uti contra me ad tuum commodum.* h. d.

DUbitatum *c* tamen fuit, num is, qui excommunicato in locutione, vel oratione ſcienter communicat, excommunicatum ipſum à judicio contra ſe inſtituendo ſummovere poſſit: cùm ille communionem hujuſmodi contra eum replicet: & cùm is, qui impetitur, à ſacramentorum perceptione ſit remotus, alius verò etiam à fidelium communione, replicatione minimè ſuffragante, judicium procedere non poterit.

¶ *Excommunicato communicari non poteſt ante abſolutionem, etiamſi dederit cautionem juratoriam de parendo mandatis Eccleſiæ, & Epiſcopus ei communionem reddiderit, etiamſi morte præventus non potuerit abſolvi.* h. d.

NEc *d* ideò magis agere volenti communicari poterit, quòd ipſe ex conſuetudine de parendo mandatis Eccleſiæ juratoriam dederit cautionem, eique communionem Epiſcopus reddiderit, aut quod eos, cum quibus participavit, poſtmodùm impugnavit: nam niſi poſt juramentum præſtitum ſecundùm formam Eccleſiæ abſolutus fuerit, nec cautio, nec perperàm reſtituta communio quicquam proderit. Quod ipſum obtinet *e* etiam, ſi poſt prædicta, morte quis præventus, abſolutionis beneficium obtinere non potuerit: nec enim is, cui vivo non communicamus, defuncto communicabimus.

¶ *Excommunicatus ſi ante mortem oſtenderit ſigna pœnitentiæ, etiam mortuus poteſt abſolvi.* h. d.

PLanè *f* ſi de mortui pœnitentia per evidentia ſigna, dum viveret, conſtiterit, defuncto quoque abſolutionis beneficium à proprio Judice impendendum erit, hæredesque ejus, ut pro ipſo ſatisfaciant, ſi ſponte nolint, Eccleſiaſticâ cenſurâ compelli poterunt.

¶ *Diffamato de excommunicatione non poſſumus communicare, niſi ſe purget, vel ad cautelam ſe faciat abſolvi: & toleratus ab Eccleſia non debet vitari, niſi in occulto.* h. d.

SEd *g* etſi qui pro ſacrilega manuum injectione in edictum excommunicationis incidit, denunciatus quidem non ſit, ſed de patrato ſcelere publicâ laboret infamiâ, nemo ſibi pari ratione communicare debet, niſi vel ad arbitrium Epiſcopi de hoc ſe purgaverit, vel ad cautelam abſolutionis beneficium conſequatur: niſi fortè *a* ſoli tibi de facinore conſtet: hoc enim caſu, quandiu toleratur ab Eccleſia, privatim tantummodò à te vitandus erit, ut ſaltem verecundiæ rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur.

¶ *Participatio criminoſa cum excommunicatis implicat participantem eâdem excommunicatione.* h. d.

SEd multùm intereſt, qualiter excommunicato communicatur: nam ſi quidem crimini & criminoſo communicavit quis conſilium, putà auxilium, vel favorem impendendo, vel fortè cum Clericis ab Apoſtolico excommunicatis ſcienter *b* & ſponte participaverit, & ipſos in officiis receperit, eâdem excommunicationis ſententiâ involvetur, quâ illi ipſi ſunt obſtricti: quibus cùm ita ab eo communicatum fuit, cumque ratione damnati criminis *c* in eum, qui damnavit, delinquere videatur; meritò ab eo, vel ſi videtur, ejus Superiore, juramento præſtito, delicti tunc erit abſolutio requirenda. Et idem ſtatuetur, ſi qui cum participibus ſuis excommunicati fuerint.

¶ *Participatio cum excommunicato non criminoſa, illigat participantem minori excommunicatione, à qua per ordinarium abſolvi poteſt.* h. d.

QUòd ſi aliter, putà *d* in choro, in menſa, in oſculo, aut ſermone excommunicato communicatum fuerit, tunc minor tantùm incurritur, & nullâ interveniente juratoriâ cautione à proprio Sacerdote, vel Epiſcopo, abſolutionis beneficium obtineri poterit: quamvis enim & tunc non Judicis, ſed Juris ſententiâ excommunicato communicans ſit illigatus, quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo relaxandi facultatem aliis conceſſiſſe videtur.

¶ *Communicans excommunicato in contemptum, incidit in majorem excommunicationem.* h. d.

HOc *e* tamen tunc obtinet, cùm non in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ cum excommunicatis quis commercium habuerit: nam qui contra prohibitionem ſui Præſulis excommunicatorum communioni ſeſe ingeſſerit, anathemate feriendus erit.

¶ *Si excommunicatus minori indureſcat, in ea poterit excommunicari majori.* h. d.

QUòd ſi ex locutione & aliis ſimilibus minori excommunicatione irretitus fortiùs induréſcat, poterit Judex poſt Canonicam monitionem *f* etiam majori excommunicatione, & conſimili participantem illigare. Quod & in ſuſpenſionis, & interdicti ſententiis obſervandum erit.

¶ *Quæ ſit monitio Canonica.* h. d.

TUnc *g* autem Canonica cenſebitur eſſe monitio, ſi competentibus intervallis atque aliis ritè obſervatis, eos, qui moventur, exprimant nominatim.

¶ *Ignorantia excuſat participantem cum excommunicato.* h. d.

INterdum tamen excommunicato communicans neutrius communicationis vinculo obſtringitur, ut accidit in eo, qui cum illo converſatus fuerit, quem excommunicatum probabiliter ignorabat.

¶ *Epiſcopi debent propalare nomina excommunicatorum.* h. d.

UNde ut excuſationis cauſa omnibus auferatur, providere debent Epiſcopi *h*, ut excommunicatorum omnium nomina tam ſuis parochianis, quàm vicinis Epiſcopis pariter indicent, eaque in celebri loco poſita pro foribus Eccleſiæ cunctis convenientibus inculcent,

a *C. pen. extr. eod.* b *c. decernimus. eod. tit. in 6.* c *c. 2. extr. de except.* d *c. cùm deſideras. & c. à nobis. el. ſecundo. extr. eod. tit.* e *d. c. à nobis.* f *c. à nobis. el. ſecundo. ver. poteſt. extr. eod. tit. & in fin.* g *cùm deſideras. §. ſecundum. extr. eod. tit.*

a *C. cùm non ab homine. extr. eod. tit.* b *c. ſignificabit nobis. extr. eod. tit.* c *c. nuper à nobis. §. in primo. extr. eod.* d *c. nuper à nobis. §. in ſecundo extr. eod. tit.* e *c. fin. extr. de Cler. excomm.* f *c. conſtitutionem. eod. tit. in 6.* g *d. c. conſtitutionem. eod. tit. in 6.* h *can. cura ſit. 11. q. 1.*

ut hu-

t hujuſmodi adhibitâ diligentiâ excommunicatis Ecc-ſiaſticus aditus adimatur.

¶ *Omnes qui ante prolationem ſententiæ tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam poſt.* h. d.

UXores quoque excommunicatorum, filii, ſervi, ancillæ, ruſtici, ſervientes, & omnes qui ante ſententiæ rolationem excommunicati obſequio tenebantur familiariter adhærere, non ſolùm à communione excuſantur: verùm etiam (præterquam *a* in criminibus) communicare tenentur, cùm ſine illa debita præſtare neque int obſequia.

¶ *Neceſſitas, vel ſimplicitas excuſat à communione cum hæreticis.* h. d.

MErcatores autem, & viatores, niſi aut creditores ſint excommunicatorum, aut neceſſitatis immineat articulus, abſtinere debent: ſed ſi in terram excommunicatorum devenerint, ubi vel non poſſint ab aliis emere, vel unde emant, non habeant, ab eiſdem accipere poterunt: nec illos excommunicationis metus impediet. Prædicatores quoque, præſertim qui aliàs ſuſtentari non poſſunt, ab excommunicatis, & alienorum bonorum detentoribus eleemoſynam licitè recipere poſſunt. Idem juris eſt de iis, qui adeò ſunt rudes, ut eodem conſilio veriſimiliter ſcelera perpetrari non poſſint: aut qui cum iis communicant, qui communicant excommunicatis.

¶ *Omninò coactus excommunicatis communicans non cadit in communicationem: ſecùs, ſi quis ſolùm metu communicet.* h. d.

SEd an invitus *b* excommunicatis communicans excommunicationis labe inquinetur, videamus: & ſiquidem ſit per coactionem aſtrictus, cùm magis hoc caſu pati, quàm agere videatur, excommunicatione non tenebitur. Aliud ſtatuendum erit, ſi quis per metum ſit inductus: licèt enim metus culpam minuat, quia tamen eam non prorsùs excludit, cùm nullius metûs obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, excommunicationis pœnam non evadet.

¶ *Communicans excommunicato in convertendo, non eſt excommunicatus.* h. d.

ITem cùm voluntate *c* & propoſito maleficia diſtinguantur, excommunicationis ſententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem ejus pertinent, in locutione participat, licèt & alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.

¶ *Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam peti poteſt.* hoc dicit.

SI quis tamen *d* ex his dubitet, vel ex aliis, ne non Judicis, vel canonis ſententiâ ſit innodatus, ſeſe per competentem Judicem, juxta Innocentianarum conſtitutionum tenorem ad cautelam abſolvi poſtulare poterit: quòd & is qui minori innodatus eſt excommunicatione, exequi poterit.

¶ *Excommunicationis abſolutio non debet peti omiſſo medio, niſi in contrarium ſit conſuetudo.* h. d.

SEd hoc caſu advertendum erit, ne omiſſo medio ab eo, qui tuus Judex non ſit, abſolutionis beneficium poſtules. Pone enim, quòd Suffraganei cujuſdam ſubditus, putà, Archidiaconus, excommunicationis in te tulit ſententiam, non jam à Metropolitano, cùm nec excommunicantis Judex ſit, nec excommunicati, ſed ab ipſo Suffraganeo abſolutio petenda erit, niſi conſuetudo *e* contrarium induxerit.

¶ *Sede vacante abſolvit, qui habet Epiſcopalem juriſdictionem.* h. d.

EPiſcopali verò ſede vacante *f*, Capitulum, ſeu is, ad quem Epiſcopalis juriſdictio tunc temporis pertinere noſcitur, his, quibus poſſet Epiſcopus, ſi viveret, ab excommunicationis ſententia, ſive juris, ſive hominis fuerit, abſolutionis beneficium impertiri poterit: niſi ei fuerit ab Apoſtolica ſede ſpecialiter interdicta poteſtas.

a *C. ſi concubinæ. extr. eod. tit.* b *C. ſacris eſt canonib. ext. de iis quæ fiunt vi, metuſvé cauſ.* c *C. cum voluntate. extr eod. tit.* d *C. 2 eod. tit. in 6.* e *gl. 2. c. referente. extr. de prab.* f *C. unic. de major. & obed. in 6.*

¶ *Superior de excommunicatione cognoſcens, videns illam juſtam, debet excommunicatum ad inferiorem remittere, niſi is malitioſè differat abſolvere; ſecùs autem, ſi comperiat illam injuſtam: ſed ſi dubitetur, honeſtè faciet, ſi remittet.* h. d.

UBi verò ſuperiori competit de excommunicatione cognoſcere, ſi eam juſtam eſſe conſtiterit, veluti *a* cùm propter manifeſtum exceſſum eſt in aliquem promulgata, ſuperior Judex, niſi ſit in morâ periculum, excommunicatum ad excommunicatorem prorsùs remittere debet: nec eum abſolvet, niſi excommunicator reqòiſitus dolo illi abſolutionis beneficium exhibere deneget. Si verò hujuſmodi ſententiam juſtam eſſe conſtet, excommunicatus ad ſuum evcommunicatorem nequaquam remittendus erit, ſed ſine difficultate debet abſolvi. Quòd ſi dubitetur, utrùm juſta ſit vel injuſta, ſuperior illam tollere poterit: quanquam hoc caſu honeſtiùs & convenientiùs egerit, ſi excommunicatori deferat.

¶ *Ubi manifeſtum eſt delictum, non conceditur abſolutio, niſi præviâ cautione: aliàs ſecùs.* h. d.

MAnifeſtum *b* autem exceſſum illum eſſe intelligimus, qui vel per confeſſionem, vel probationem juridicè notus fuerit, vel ſi ſit adeò res evidens, ut nullâ poſſit tergiverſatione celari. Quo caſu *c* non antè concedenda erit abſolutio, quàm idonea pro delicto præſtetur ſatisfactio: cæterùm ſi de admiſſo dubitetur, ut ſententia relaxetur, ſufficiet, ſi de parendo mandatis Eccleſiæ legitimè cautum fuerit: quanquam ſi pro ſimplici contumacia excommunicatus, ſolam de ſtando juri cautionem exhibuerit, abſolvendus erit.

¶ *Si pars ſe dicat poſt appellationem, vel aliàs nulliter fuiſſe excommunicatam, ſunt ſuper hoc partium admittendæ probationes, ut appareat, an quis indigeat abſolutione.* h. d.

MUltum etiam intererit, utrùm abſolutionis beneficium poſtulans, ſe poſt appellationem ad Rom. Pontificem legitimè interpoſitam, vel aliàs nulliter excommunicatione innodatum conqueratur: an verò ſimpliciter injuſtè ſe proponat excommunicatum. In prima enim ſpecie, ſi Epiſcopus ſit probare paratus, ſe in illum, antequam vocem appellationis emitteret, ſententiam protuliſſe, antequam decernatur aliquid, utriuſque partis ſuper hoc probationes ſunt admittendæ: per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel potiùs non ligatus ſit denunciandus.

¶ *Si quis dicat ſe injuſtè excommunicatum, priùs eſt abſolvendus, antequam ſint admittendæ probationes ſuper juſtitia excommunicationis.* h. d.

ALiud juris erit, cùm injuſtè ſe quis excommunicatum aſſerit: tunc enim ſi Epiſcopus, ut oſtendat, quòd juſtè excommunicaverit, probationes ſuas admitti poſtulet, audiendus non erit: nam etſi conſtaret excommunicationis ſententiam juſtè promulgatam, nihilominus humiliter poſtulanti eſſet abſolutio impendenda: ideóque hoc caſu protinùs juxta formam Eccleſiæ congruentem abſolvendus erit, ut demùm probationibus utriuſque partis admiſſis, utrùm juſtè, vel injuſtè quis ligatus fuerit, decernatur.

¶ *Innodatus pluribus non poteſt ab una tantùm excommunicatione abſolvi. Et abſolutio ſubreptitia non tenet.* h. d.

QUòd ſi quis pluribus innodatus *d* excommunicationibus, etiam ex eodem facto deſcendentibus, de una tantùm cauſa velit ſatisfacere, communioni ob id reſtituendus non erit, nec per veritatis ſuppreſſionem extorta abſolutio ſibi quicquam proderit. *e*

a *C. venerabilibus. §. ſanè. eod. tit. in 6.* b *C. cùm olim. extrav. de verb. ſign.* c *C. ex parte. in fin de verb. ſign. extrav.* d *C. cùm pro cauſa. ext. eod. tit.* e *C. officii. in fin. ext. d. tit.*

Si ordinarius ſciat per ſurreptionem impetratam ab Apoſtolica ſede abſolutionem, debet remittere perperàm abſolutum ad ſedem Apoſtolicam: ſi verò hoc ſibi non conſtet, ſed ſuſpicetur, debet abſolutum cogere ad purgationem. h. d.

QUinimò ſi conſtiterit *a* excommunicatum occultatis exceſſibus, pro quibus in eum ſententia lata fuerit, excommunicationis ſuæ cauſam aliam prætendentem, ab Apoſtolica ſede abſolutionis beneficium impetrâſſe, eundem debet ordinarius Eccleſiaſticâ cenſurâ compellere, ut cum literis ſuis rei veritatem continentibus ad ſedem Apoſtolicam redeat: ſi verò illud liquidò non conſtiterit, eum tamen ordinarius, quòd veritatem confeſſus non fuerit, ſuſpectum habeat, ad purgationem præſtandam, quod verum faſſus fuerit, compellet.

Abſolutus vi, vel metu, duplici excommunicatione innodatur. h. d.

ILlud etiam admonendi ſumus, quòd licèt vi, vel metu facta regulariter mero jure teneant: ſi quis tamen ab excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententia, abſolutionis aut revocationis cujuſcunque beneficium per vim vel metum extorſerit, viribus omninò cariturum: quin potiùs ne ſine vindicta violentiæ creſcat audacia, qui abſolutionem, vel revocationem vi vel metu extorſerit, quaſi propriâ confoſſus ſagittâ, iteratò excommunicationis ſententiæ ſubjacebit.

Excommunicatus, cui Papa communicat, non propterea cenſetur abſolutus, niſi Papa id exprimat. h. d.

NOviſſimè *b* ſciendum eſt, quòd ſi Apoſtolicus etiam ſcienter excommunicato participet literis, fortè cum ſalutationis alloquio deſtinatis verbis *c*, oſculo ſeu alio quovis modo, ipſum per hoc abſolvere nullâ ratione cenſetur, niſi forſitan exprimat, velle illum ex hoc pro abſoluto haberi.

Hæc de excommunicationis ſententia delibâſſe ſufficiant: nunc de interdicto Eccleſiaſtico & ſuſpenſione paucis diſpiciamus.

DE ECCLESIASTICO INTERDICTO.

TITULUS XIV.

Interdictum aliud Juris, aliud Judicis: quæ diſtinctio exemplis declaratur. h. d.

HAbent Eccleſiaſtica interdicta cum excommunicatione multa communia: nam & illorum alia ipſo Jure inducuntur, alia Judicis ſententiâ. Juris ipſius diſpoſitione interdictum inducitur, veluti cum civitas, vel univerſitas in electione Romani Pontificis ſervanda non ſervaverit, aut in necem Cardinalis aliquid machinata fuerit, ſive ab Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis aliquid extorſerit, aut uſurariis domos commodaverit. Item cùm in Eccleſia *d* ſanguinis vel humani ſeminis effuſione polluta, aut ſimoniacè conſecrata, celebrari jure vetatur.

Celebrans in Eccleſia polluta, vel ſimoniacè conſecrata, non incurrit irregularitatem: ſecùs, ſi aliâ ratione violat interdictum. hoc dicit.

ESt *e* autem inter hæc differentia non modica: nam ſi quis in ea Eccleſia celebret, quæ vel polluta ſit, vel ſimoniacè conſecrata, licèt hoc temerariè faciat, nullum tamen ob id irregularitatis laqueum incurrit: is verò *f*, qui ſcienter celebrat in locis aliâ ratione interdicto ſuppoſitis, irregularitatem incurrit, à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem, liberari non poterit, niſi aliqui ſuper hoc privilegio, vel jure muniti fuerint.

Quid ſit judiciale Interdictum. h. d.

JUdicis ſententiâ tunc inducitur interdictum, cùm competens Judex ex aliqua cauſa terram, vel homines à divinis arcendos pronunciat ac præcipit.

Interdictorum quædam generalia, quædam ſpecialia. h. d.

RUrsùs interdictum, quod prolatione Judicis inducitur, aliud eſt generale, aliud ſpeciale. Generale interdictum eſt, non ſolùm cùm regno & provinciæ, ſed etiam cùm caſtro & villæ divinis interdicitur. Speciale eſt, cùm inter plures Eccleſias paucæ, vel una interdicitur.

Interdicto loco principali, cenſetur interdictus acceſſorius vicinus & contiguus: & diſpoſitio Judicis non debet poſſe reddi eluſoria. h. d.

ET ſi quidem civitas, caſtrum, aut villa *a* generali ſubjiciatur interdicto, non ſolùm quæ murorum continentur ambitu, cenſentur interdicto ſuppoſita, ſed etiam illorum ſuburbia & ædificia *b* continentia: alioquin ſi in illis locis poſſet licitè celebrari, Eccleſiaſtica cenſura facilè contemni poſſet. Eâdem quoque ratione ſi ſpecialiter Eccleſia ſit interdicto ſuppoſita, nec in capella ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Eccleſiæ contiguis ſepeliri poterit.

Reſpectu perſonarum interdictum Eccleſiaſticum eſt ſtrictè interpretandum: & unus non poteſt pro delicto alterius excommunicari. h. d.

AT non, ſicuti in locis, ita & in perſonis lata ſit interpretatio: ideoque *c*, ſi ſententia interdicti proferatur in populum, Clerus interdictus non intelligitur, nec econversò: unde interdicto alterutro ad divina licitè alter admittitur. Sed & ſi propter delictum domini (nam pro pecuniaria cauſa ſine ſpeciali ſedis Apoſtolicæ, & per patentes literas expreſſa licentia, interdicti ſententia ferri non poterit) vel Rectoris civitas ſit interdicta, cives, qui culpabiles non exiſtunt, alibi divinis licitè intereſſe poterunt, niſi cives quoque propter dominum, vel Rectorem puniendum interdicti fuerint. Quod quidem in excommunicationis ſententia contingere non poterit, neque enim pro peccato unius alius, putà ipſius familia, excommunicari poterit.

Interdictâ univerſitate, & ſinguli de univerſitate cenſentur interdicti, ne interdictum reddatur eluſorium. h. d.

IDem *d* cùm loci alicujus populus Eccleſiaſtico ſupponitur interdicto, ſingulares ex eo perſonæ, quas interdictas eſſe conſtat, ne ſententia effectu careat, non debent alicubi, caſibus expreſſis à jure duntaxat exceptis, audire divina, vel Eccleſiaſtica recipere ſacramenta: cùm divinorum auditio, & ſacramentorum perceptio populo, ut univerſis, non competat.

Regulariter tempore interdicti poteſt quis baptizari, chriſmari, & verbum divinum audire. h. d.

EXcepti *e* verò caſus ſunt: ſi qui ad baptiſmi chriſmatis, & pœnitentiæ ſacramentum, vel ad verbum divinum audiendum admitti velint, tam ſi infirmi ſint, quàm ſi ſint in bona valetudine conſtituti. Quod tamen in his, qui interdicto cauſam dederunt, non obtinet indiſtinctè: ſed in eis Bonifacianæ *f* conſtitutionis forma obſervanda erit. Quæ & alia quædam interdicti tempore fieri benignè indulget, ut ex ipſius conſtitutionis perpenſo tenore facilè apparere poterit.

Tempore interdicti poteſt confici ſacrum Chriſma: ſed Unctio extrema, Eccleſiaſtica ſepultura, & divinorum celebratio ſunt prohibita, niſi conceſſa quibuſdam ſint ex privilegio: & violantes interdictum incurrunt excommunicationem, non obſtantibus privilegiis. h. d.

VElut *g* igitur interdicti tempore jure Chriſmatis utimur unctione, ſic licèt regio ſit interdicto ſup-

a *C. ex parte tua. extr. de off. ord.* b *Cl. fin. eod. tit.* c *c. ſi aliquando. extr. eod. tit.* d *c. is qui. de ſent. excom. in 6.* e *d. cap. is qui. §. fin.* f *d. can. is qui. §. fin.*

a *C. ſi civitas. de ſent. excom. in 6.* b *contigua, fortè.* c *c. ſi ſent. de ſentent. excom. in 6.* d *c. ſi ſentent. §. cùm verò de ſent. excom. in 6.* e *c. reſponſo noſtro. extr. de ſent. excom.* f *c. fin. de ſent. excom. in 6.* g *c. quoniam in. de ſent. excom. in 6.*

poſita,

ſita, Chriſma die Cœnæ Domini poſſe confici dubium ſe non debet. Unctio autem extrema, & Eccleſiaſtica pultura, & divinorum officiorum celebratio tempore neralis interdicti omnibus denegatur, niſi quibuſdam, aibus id ex gratia certa ſervata forma conceditur: cæte- autem, ſive Clerici, ſive Laici, qui interdictum violan- o nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ conantur infringere, uibuſcunque privilegiis non obſtantibus, ſententiæ ex- ommunicationis ſubjicientur: à qua per ſedem dunta- at Apoſtolicam abſolvi poterunt.

¶ *Appellationis prætextus violatoribus interdicti minimè ſuf- agatur.* h. d.

NEc aliquid violatoribus proderit, quòd appellâſſe, atque ideò ſe interdicti ſententiâ minimè teneri ontendant, ſicut enim poſt appellationem excommuni- ari non poſſunt, ſic interdictum, cui ante appellationem os conſtat eſſe ſuppoſitos, declinare nequeunt.

DE SUSPENSIONE.

TITULUS XV.

¶ *Suſpenſio eſt duplex, ut excommunicatio, & interdictum.* oc dicit.

SUſpenſio quoque alia eſt Canonis, alia Judicis, ſi- cuti excommunicatio, & interdictum. Canonis eſt, veluti cùm quis ob Simoniam, vel ob notoriam for- icationem, vel aliud crimen ipſo jure à ſui executione rdinis, vel officii arcetur.

¶ *Ob mortale peccatum non notorium eſt quis ſuſpenſus, quoad ſeipſum, non quoad alios.* h. d.

AT ſi *a* crimen per ſententiam, vel per confeſſionem factam in jure, aut per rei ipſius evidentiam noto- rium non ſit: & ſi quilibet pro mortali peccato, quoad ſeipſum, ſit ſuſpenſus, quoad alios tamen pro ſuſpenſo non habetur: ideoque in officiis Eccleſiaſticis vitandus non erit.

¶ *Quæ ſit ſuſpenſio Judicis.* h. d.

JUdicis ſuſpenſio eſt, ut cùm ſententiâ quis ab eadem executione ex cauſa removetur.

¶ *Suſpenſio ſolùm ordinem & ſtatum Eccleſiaſticum reſpicit: & privatio præſupponit habitum.* h. d.

a *C. fin. extr. de cohabit. Cler. & mul.*

EST autem ſuſpenſio (velut Eccleſiaſtica cenſura con- ſiderata) reſpectu quodam aliquantò quàm excom- municatio, vel interdictum, ſtrictior: quippe quòd & ex- communicatio, & interdictum non ſolùm Clericos, ve- rùm etiam Laicos innectere poſſunt: at ſuſpenſio cùm nihil aliud ſit, quàm inhabilitas quædam ad exequen- dos ordines, & officia Eccleſiaſtica, nullos præterquam ipſos Clericos attingere poteſt. Nec enim ulli ejus ordi- nis, vel officii, cujus eſt penitùs expers, adminiſtratio vetari & interdici poteſt.

¶ *Ingerens ſe divinis, incurrit irregularitatem. Et quid ſit Irregularitas.* h. d.

CAvebunt *a* igitur Clerici, Judices, & Eccleſiarum Prælati, ne pœnam hanc ſuſpenſionis incurrant, ſci- turi, quòd ſi eâ durante ſeſe divinis ingeſſerint (ſecun- dùm Canonicarum ſanctionum tenorem & diſtinctio- nem, irregularitatis laqueo ſeſe involvent, à quo inter- dum non, niſi per ſummum Pontificem, liberari pote- runt. Eſt autem Irregularitas, nota quædam, ſeu Cano- nicum impedimentum, ex facto ſeu defectu proveniens, quo quis tam ad Eccleſiaſticos ordines promoveri, quàm promotus in iiſdem miniſtrare prohibetur: quod qua- liter accidat, tam ſuprà ex primo libro *, quàm etiam ex variis Decretalium locis facilè eſt legentibus cognoſcere.

¶ *Epiſcopi & Superiores nunquam incurrunt ſententiam inter- dicti, vel ſuſpenſionis, ipſo jure, niſi de ipſis expreſſa mentio habea- tur.* h. d.

EApropter optimâ ratione, Innocentianâ *b* conſtitu- tione cautum eſt, ne Epiſcopi eorumque ſuperiores ullius conſtitutionis, ſententiæ, ſive mandati occaſione, interdicti, vel ſuſpenſionis ſententiam (niſi in ipſis de Epiſcopis expreſſa mentio habeatur) ipſo jure incur- rant: eſſet enim hoc nimis periculoſum, ob Pontificalis officii, quod frequenter exercere compelluntur, execu- tionem.

Explicit Liber quartus & ultimus Inſtitutionum Juris Canoni- ci: in quibus, ſi quid diverſum Lector inveneris ab his, quæ in Commentario jam pridem edito delineata inveniuntur, ſcito ea Auctorem, cùm ultimam Operi limam adhiberet, meliora ſecu- tum immutâſſe.

a *C. 1. in fin. & c. is cui. de ſent. excomm. in 6.* * *ſuprà, qui promoveri non poſſunt.* b *C. quia periculoſum. 4. de ſent. excomm. in 6.*

F I N I S.

NOTARUM IN JURE CANONICO OCCURRENTIUM,

Sive

ABBREVIATIONUM USU FREQUENTIORUM EXPLICATIO.

IN GRATIAM TIRONUM adnexa.

AP.	*Apoſtolic.*
ap. Bonif.	*apud Bonifacium.* Vide in 6.
ap. Greg.	*apud Gregorium.* V. ë.
ap. Juſtin.	*apud Juſtinianum.* V. Inſt.
arg. ar.	*argumento.*
Auth.	*Authentica.* id eſt, ſumma novellæ alicujus, Codici inſerta.
Auct.	*Auctoritate.*
C. cau.	*causâ*, ſive in 2. parte Decreti Gratiani.
c. can.	*canone*, id eſt capitulo decreti ejuſdem, aut alicujus Concilii.
con ç.	*Contrà.*
cap.	*Capite, Capitulo*, Decretalium Tituli, Novellæ alicujus, aut libri alterius, extra Jus utrumque.
Clem.	*Clementinâ*, id eſt, Decretali Clementis V. ſeu capitulo tituli in Clementinis.
Cod.	*Codice* Juſtinianæo.
C. Th.	*Codice Theodoſiano.*
col.	*Columnâ.*
Coll.	*Collatione.*
D.	*Digeſtis.* Vide *ff.*
d. diſt.	*Diſtinctione*, in prima præſertim Decreti Parte, & Libr. Sententiarum Petri Lombardi.
d.	*dictæ, dicto, &c.*
de conſ.	*De Conſecratione*, quæ eſt Tertia Pars Decreti.
de pœn.	*De Pœnitentia*, in eo Tractatu Decreti, cau. 33. quæſt. 3.
ë. ext.	*extrà*, id eſt, in Decretalibus Gregorii IX. ſcil. extra Decretum Gratiani.
e. eod.	*Eodem* (ſupple, titulo.)
ead. C. & qu.	*Eâdem causâ & quæſtione.*
Extr. Jo. 22.	*Extravagante Joannis vigeſimi ſecundi.*
f.	*finali, finalis, fine.*
ff.	*Pandectis*, ſeu *Digeſtis* Juſtiniani.
Gl.	*Gloſſa*, ſeu receptæ in Jus utrumque Notæ.
h.	*hic.*
h. t.	*hoc titulo.*
j.	*infrà.*
j. Gl.	*junctâ Gloſſâ*, id eſt, additâ ad textum Notâ interpretis Gloſſæ auctoris.
in auth. Col. 1. &c.	*in authentico, Collatione 1.* ſive in Novellis Juſtiniani, Sectione 1.
in Extr. Comm.	*in Extravagantibus Communibus.*
in f.	*in fine.*
in p. d.	*in Parte deciſa*, id eſt, in ea Parte Decretalis, quæ reſecta eſt & omiſſa à Compilatore, tanquam minùs neceſſaria: quam ſæpè ex antiquis Collectionibus ſubjungunt Correctores Romani, alio charactere.
P. Pp.	*Papa.*
p. n.	*prædeceſſor noſter.*
in pr. in f.	*in principio*, Legis aut Tituli, *in fine.*
pr.	*principii.*
Inſt.	*Inſtitutionibus Juſtiniani.*
in Sum.	*in ſumma.*
in 6. in vj.	*in Sexto.* in libro Decretalium à Bonifac. VIII. collectarum poſt quinque Libros Gregorii IX.
l.	*lege.*
li. lib.	*libro.*
li. 6. lib. vj.	*libro ſexto*, ſive inter Decretales Bonifac. VIII. curâ editas.
Nov.	*Novella.*
pri.	*principium*, ſive initium Tituli, vel Legis, ante §. 1.
q. quæſt.	*quæſtione*, id eſt, ſectione Cauſæ in Decreto.
ſ. ſcil.	*ſcilicet.*
Sum.	*Summa*, id eſt, principium Diſtinctionis, aut quæſtionis, vel epitome Legis, aut Capituli.
t. tit.	*titulus, titulo.*
verſ.	*verſiculo*, id eſt, membro Paragraphi aut Canonis.
ult.	*ultimo, ultima, &c.*
§.	*Paragrapho*, id eſt, Periodo Legis, Capituli, aut etiam Diſtinctionis, & Quæſtionis in Decreto, (ubi maximè de verbis Gratiani, extra Canones intelligitur.)

LOCI COMMUNES RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM, EX UNIVERSO JURIS CANONICI CORPORE COLLECTI,

ORDINE ALPHABETICO PER GENERA CAUSARUM ELEGANTI METHODO DIGESTI: PRIORIBUS OMNIBUS ANTEHAC EDITIS LOCUPLETIORES.

LECTORI TYPOGRAPHUS S.

Quem tibi, benigne Lector, prioribus hujus operis editionibus promiſimus JURIS CANONICI *theſaurum exactiſſimum, eum hâc poſteriori exhibemus & præſtamus ampliſſimum, accuratiſſimum, ita ut quæ in prioribus hactenus deſiderata ſunt, abundè hîc labore & induſtriâ noſtrâ reſarciantur, totumque Jus Canonicum longè lateque diffuſum, exiguis chartis arctatum & contractum videre, ipſiusque brevem, perfectam & exquiſitam ſummam habere liceat. Opus, omnibus hactenus editis indicibus, repertoriis, etiam ſummariis longè locupletiſſimum, perfectiſſimum, magno futurum cùm diſcentium tùm docentium commodo. Nec enim omnium meminiſſe vel tenaciſſimæ memoriæ datum. Quantùm verò (ne ad pompam & ſpeciem à me hæc dici videantur) theſaurus hic ad uſum cognitionis Canonum proſit, ex ejus collatione cum inſerto Indice novo Capitulorum & Canonum conſtabit. Vale, fruere, & nobis de ſinceritate gratulare, ſimulque ſtudium publicè inſerviendi boni conſule.*

A.

AAron; Summum Pontificem repræſentat, *diſt.21. c.1. §.1.* Aaronis exemplum proponitur Epiſcopis & Clericis, ad ſe invicem honorandum, *95. diſt. c. Eſto.* ¶ Aaronis virga devorat virgas magorum, *26. q. 5. c. nec mirum. ante med.*

Quis Abbas ordinari vel eligi poſſit.

Abbas Alterius monaſterii Monachus non eſt ordinandus, niſi in monaſterio vacante idoneus non exiſtat, vel conſuetudo loci in contrarium extet, *de relig. domib. c. ne nimia.* ¶ Clerici in Abbates non ordinandi, *18. q. 2. c. pervenit. cum c. ſeq.* Denique qualis Abbas ordinari debet, traditur, *18. q. 2. c. Abbatem in fin.* ¶ Abbas quis eſſe poteſt in neceſſitate, licèt non poſſit eſſe Presbyter, *c. tuam de ætat. & qual.* ¶ Abbas eſſe non poteſt non profeſſus, *c. cùm in magiſterium, de elect.* In Abbatem eligi poteſt eremita, *c. cùm monaſterium, de elect.* ¶ Abbas fieri poteſt quis de apoſtaſia rediens, *c. intelleximus, de ætat. & qualit.*

A quibus eligi vel confirmari debeat.

A Conventu eſt eligendus, non ab aliis, 18. *qu. 2. c. abbas. c. abbatem. c. quàm ſit. § defuncto. verſ. quem ſibi propria. c. abbas. verſic. tamen eligant. item. 16. q. 7. c. ult.* Contradicit *d. q. 2. c. 1.* Cui objectioni reſpondet Gratianus, *d. c. abbas. § ecce.* Sed & alii quàm Monachi Abbatem eligere poſſunt, ſi Monachi ſint indomitæ cervicis, & effrænatæ ſuperbiæ, *d. §. ecce. & d. q. 2. c. nullam.* Vel religioſis fœminis Abbas ſit præficiendus, *d. q. 2 c. qui religioſis.* ¶ Abbatem poteſt capitulum confirmare, *c. cùm dilectus, de conſuetud.*

De Poteſtate, Auctoritate & officio Abbatum.

Abbas admittere non debet alienum Monachum, 18. *q. 2. c. Abbates. §. Monachi. verſ. vel qui Monachum. item 19. q. 3. c. ſtatuimus. verſ. diſcedentem verò, 20. qu. 4. ult. in princ.* ¶ Ut Abbas quolibet anno conveniant, *c. abbates, in princ. verſ. qui ſemel in anno, 18. q. 2.* ¶ Abbas diverſas cellulas, diverſavé monaſteria ne habeat, *20. q. 4. c. ult. §. abbati.* ¶ Locum ſuum deſerere poteſt cum licentia Epiſcopi, *can. 8. 18. q. 2.* ¶ Cum fratribus in conventu manere debet, atque in officio ſuo ſolicitus eſſe, *c. cùm ad. 6. §. Abbas verò. de ſtatu Monach.* ¶ Abbati à Monachis obedientia debetur, 18. *q. 2. c. Abbates. §. Monach. & c. cùm ad 6. §. Abbas verò. de ſtatu Monach.* ¶ In poteſtate Epiſcopi eſt, 18. *qu. 2. c. Abbates. in princ. c. monaſteria. c. Abbatib.* ¶ Ne Monachos vagari permittat, 18. *quæſt. 2. c. Abbates.*

§. *Monachi. verſ. aut per loca aliqua.* ¶ Abbas abſolvere poteſt Monachum ab excommunicatione in ſeculo contracta, niſi mutilatio membri, vel effuſio ſanguinis ſit ſecuta, vel in Epiſcopum aut Abbatem manus injecerit violentas, *c. cùm illorum, de ſentent. excommunic.*

¶ Cum talibus poſſunt etiam diſpenſare Abbates in ſuſceptis ordinibus in excommunicatione, ſi memoriam facti non habeant, vel peritiam juris: niſi factum ſit grave & notabile, *Ibidem.*

¶ Abbas poteſt excommunicare Monachos ſuos vel Canonicos. Idem poteſt Prior, *cap. cùm in Eccleſiis, de major. & obed.*

¶ Abbas non benedictus ab Epiſcopo, ſuper hoc à tertio requiſitus, poteſt exercere ea quæ ſunt officii ſui, Epiſcopo irrequiſito: ita tamen, quòd ſit primò confirmatus, *cap. ſtatuimus, de ſuppl. negligen. Prælat.* ¶ Abbates Ciſtercienſes obedientiam faciunt Epiſcopo ſuo, *ſecundùm formam, quæ habetur c. ne Dei Eccleſiam, de Simon.*

De Remotione Abbatis.

¶ Cauſæ, ex quibus Abbas eſt removendus, notantur 18.*q.*2.*c. ſi quis Abbas.* & ſi infamatus, vel convictus ſit appellatione remotâ, nolit ſpontè cedere, compellatur, *de Appellat. cap. quia nos.* & non à Monachis, ſed ab Epiſcopo & vicinis Abbatibus eſt loco removendus, *dict. c. ſi quis Abbas. verſ. ab Epiſcopo, in cujus territorio. & d. c. nullam.*

De Pœnis Abbatum.

¶ De puniendis ſeu corrigendis Abbatibus, *c. ult.* §. *ſi verò Abbates, eod. tit.*

Abbatiſſa Moniales Benedicere, confeſſiones audire, & publicè prædicare non poteſt, *cap. nova quædam,* 10. *de pœnitentiis.*

¶ Poteſt etiam ſuſpendere Clericos delinquentes ab officio, licèt non poſſit excommunicare, *de major. & obedient. c. dilecta.* & de electione Abbatiſſæ, *vide c. indemnitatib.* 34. *de electione in* 6.

¶ Abbatiſſa nec prædicare, nec confeſſiones audire poteſt, *cap. nova, de pœn. & remiſſ.*

de **Abigeis** accuſato cum inſcriptione & ſine ea proponi poteſt, 4.*quæſt.*4. *c. nullus,* §. *abacti, l. unic. C. de abigeis.*

Ablata violenter reſtituantur ante litem conteſtatam, *can.*3. 3.*q.*2.

Abolitio pœnam remittit, ſed infamiam non tollit, *can.* 8. 2. *q.* 3.

Abortus cauſam dans, ſi conceptum erat vivificatum & animal rationale, homicida eſt, *c.* 20. *de homic. volunt.*

Abſens Accuſare vel Accuſari per alium non poteſt, *can.* 18. 3. *qu.* 9. neque judicari, *can.* 13. & 14. 3. *quæſt.* 9. niſi contumax fuerit, *can.* 1. 3. *quæſt.* 8.

¶ Appellare poteſt ex quo ſcit, ſi indefenſus fuit, *can.* 29. §. *ſi adverſus,* 2. *q.* 6.

¶ Fructus Beneficiorum percipit, ſi ſtudiorum causâ abſit, *cap.* 22. *de præbend.*

¶ Inveſtiri poteſt per alium, *cap.* 24. *de præbend.*

¶ Abſens in ſervitio Papæ vel Epiſcopi ſui non debet privari beneficio ſuo, *cap. cùm dilectus, de Clericis non reſident.* Idem eſt, ſi cauſam ſuam vel ſuorum agat.

¶ Contra abſentes non ſervatur ſententia diffinitiva lite non conteſtatâ, & maximè ſi ſint abſentes causâ ſtudii & peregrinationis, *cap. inter quatuor, de major. & obedien. item cap. conſultationibus, de offic. jud. deleg.*

¶ Abſens ſtudii causâ in loco minùs competenti fructus beneficii non recipiat, *c. tuæ, de Cler. non reſid.*

¶ Abſens diu vocatus, ſi venire noluit, privetur beneficio ſive dignitate, *c. ex parte, de Cler. non reſid.* Et maximè ſi ſine juſta & neceſſaria cauſa, præſertim ſine licentia Epiſcopi moratus fuerit, & congruo tempore expectatus non redierit, *cap. inter quatuor, eod. tit.* Item, ſi Eccleſia patiatur defectum magnum de abſentia miniſtrorum, poſſunt abſentes revocari, *c. cùm ad hoc, eod. tit.*

¶ Abſens quis eſſe poteſt de licentiâ ſui Prælati, vel causâ ſtudii, ſive aliâ causâ honeſtâ, *c. relatum, eod. tit.*

¶ Abſente uno Judicum, ſententia alterius non valet, *cap. cauſam, de offic. deleg.*

¶ Abſens ad electionem vocari debet, ſi tamen commodè poteſt, *cap. coram, de elect.* aliàs electio caſſari poteſt, niſi poſteà conſentiat.

¶ Abſens contumax lite conteſtatâ condemnari poteſt, *c. prout, de dol. & contumac.*

Abſolutio dividitur in publicam & privatam, 26. *q.* 6. *c. miniſtrare,* §. *ſed notandum.* ¶ Abſolutio pecuniâ redimi non debet, *cap. ad aures, de Simon.*

¶ Abſolutio occultato crimine non valet, *c. cùm pro cauſa. & c. officii, de ſent. excommun.*

Quis abſolvere poßit?

¶ *Abſolvere* poteſt Capitulum, *vide infr. eod. in Epiſcopus.*

¶ Concilium abſolvere poteſt ob hæreſin excommunicatum, & hic non niſi à Concilio poteſt abſolvi, *cap. his verò,* §. *fin. cum c. ſeq. de ſententiar. excommunicat. diſt.* 50. 1. *qu.* 7. *cap. ſi quis Epiſcopus.* jure novo aliud eſt, *cap. ad abolendam,* 9. §. *præſenti, verſ. ad arbitrium Epiſcopi, de hæreticis.*

¶ Delegatus ab eo, qui jus abſolvendi habet, abſolvere poteſt, *cap. ult. de offic. ordin.*

¶ Epiſcopo non alii jus abſolvendi competit, 17. *quæſt.* 4. *c. omnes,* 26. *qu.* 6. *c.* 1. ſecùs eſt ſi privata ſit abſolutio, non publica: tunc enim alius abſolvere poteſt, *dict. quæſt.* 6. *c. miniſtrare,* §. *ecce quod. c. presbyteri.* item ſi Epiſcopus ſit abſens, & periculum ſit in mora, *dict. qu.* 6. *c. Aurelius. c. ſi aliquis,* §. *ecce quod.* quatenus hoc procedat, *vide d. cap. Aurelius, verſ. debet presbyter ubique conſulere. & d. qu.* 6. *cap. ſi quis de corpore, in fin. dict. quæſt.* 6. *c. ſi aliquis,* §. *ſed ſi neceßitate. c. pen.* §. *fin. cum c. ſeq.* item ſi Eccleſia vacet, Capitulo jus abſolvendi competit, *c. un. de major. & obed. in* 6.

¶ Qui excommunicavit vel damnavit, abſolvere poteſt, non alius, ſecundùm diſtinctionem, *capit. cùm Eccleſiarum,* 3. *in fin. cap. ad reprimendam,* 8. *in princip. &* §. *tu verò frater. cap. paſtoralis,* 11. §. *prætereà, de offic. ordin. cap. venerabilibus,* 7. *in princip. de ſentent. excommun. in* 6. 26. *quæſtion.* 6. *cap.* 1. ¶ Excommunicatus abſolvere non poteſt, *vide inf. in eod. in Hæretici.* Hæretici &

ci & Excommunicati, neque ligandi, neque ſolvendi jus habent, 24. *quæſt. 1. cap. audivimus. §. fin. cum duob. cc. ſeqq. item de pœnitent. diſt. 1. c. verbum.*

¶ Legatus de latere abſolvere poteſt eum, qui Clericum percuſſit, *c. ad eminentiam, 20. & c. quod de his, 26. in princ. dict. tit.* Plura infrà in Legatus à Latere.

¶ Papa ab alio excommunicatos vel damnatos abſolvere poteſt, *9. quæſt. 3. c. fuit ſemper. cap. cuncta. §. ſed nec illa. c. cuncta. c. fratres.* & Clericus, qui quòd excommunicato communicaverit, fuit excommunicatus, non niſi à Papa poteſt abſolvi, *cap. ſignificavit, 18. de ſentent. excommun.* neque is qui ob incendium fuerit excommunicatus, *cap. tua nos, 19. d. tit.* neque is qui ob id quod Eccleſiam effregit & expoliavit, fuit excommunicatus, niſi à Papa eſt abſolvendus, *c. conqueſti, 22. d. tit.* item qui contra interdictum vel excommunicationem fecerit, nonniſi à Papa poteſt abſolvi, *c. quicunque, 11. §. fin. & c. is qui in Eccleſia, 18. §. is verò. verſ. à quo nequit. de ſentent. excommun. in 6.* & qui ob id, quòd juſtitiam vel gratiam pecuniâ redemit, fuerit excommunicatus, non niſi à Papa poteſt abſolvi, *c. 1. §. decernimus, de ſentent. excomm. in extrav. comm.* item ſi quis Clericum percuſſerit, & proptereà excommunicatus, non niſi à Papa poteſt abſolvi, *17. q. 4. c. ſi quis ſuadente, in princ. item c. 1. §. fin. & c. non dubium, 5. in fin. c. ea noſcitur, 13. §. alios autem, de ſent. excom. 11 q. 3. c. ad menſam. §. juxta igitur hanc diſtinctionem, in fin.* Fallit, ſi ſine periculo Papam adire non poſſit, *c. de cætero, 11. & c. quamvis, 58. verſ. niſi imminente, d. tit.*

¶ Sacerdos ſimplex abſolvere poteſt Laicum, ſi ob id, quòd excommunicato communicaverit, fuerit excommunicatus: ſi modò extra crimen illi communicaverit, *cap. nuper, 29. d. tit.*

¶ Abſolvitur de injectione manûs violenta Oſtiarius à ſuo Epiſcopo, niſi ſit caſus enormis, *c. ſi verò, de ſentent. excommun.*

¶ Abſolvuntur Monachi & Canonici regulares à ſuis Abbatibus, *c. Monachi, eod. tit.*

¶ Abſolvitur à ſolo Papa Laicus literis falſis ſcienter utens, *cap. dura, de crimine falſ.*

¶ Mulieres & perſonæ quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo ſuo abſolvuntur, *c. mulieres, de ſent. excom.* Item potentes & delicati, quique modicam læſionem intulerunt, *cap. mulieres, eod. tit.* Item cùm ex juſta cauſa excommunicator quæri non poteſt, vel difficulter inveniri, tunc abſolvi poteſt ab Epiſcopo vel proprio Sacerdote, *c. nuper, de ſent. excomm.*

¶ Legatus non miſſus à latere, tantùm de provincia ſibi commiſſa abſolvere poteſt. Sed Legatus ſub prætextu ſuarum Eccleſiarum, nec de ſua, nec de alia provincia abſolvere poteſt, *cap. excommunicatis, de offic. leg.*

¶ Abſolvi poſſunt Hoſpitalarii à Prioribus ſuis, *capit. canonica, de ſentent. excommunicat.*

¶ Abſolvitur quis in neceſſitate, non obſtante contradictione, vel etiam appellatione partis adverſæ, *cap. quâ fronte, de appellat.*

¶ Abſolutus à delegato ad excommunicatorem remittitur, *cap. prudentiam, de offic. delegat.*

¶ Abſolvi poteſt quis poſt mortem. Item legatus apud Deum abſolvitur ab Eccleſia, *cap. à nobis, de ſentent. excommunicat.*

¶ Abſolvitur à ſolo Papa Laicus juſſu Abbatis Monachum vel Converſum percutiens etiam ex juſta cauſa; & ſimiliter jubens: niſi diſciplinæ causâ faciat per ſeipſum ſolum, vel Clericum & non Laicum, *cap. univerſitatis, de ſent. excommun.*

¶ Non abſolutus ſcienter ordinatus, ſi ſit ſecularis, perpetuò deponitur: ignorans factum vel ignarus juris à ſolo Papa abſolvitur. Si autem talis ſit religioſus, à ſuo Abbate abſolvitur, niſi factum ſit grave & notabile, *c. cùm illorum, eod. tit.*

¶ Abſolvitur ſervus de injectione manûs violenta ab Epiſcopo ſuo, in fraudem faciens, ut ſervitio domini ſui ſe ſubtrahat, aut dominus ſine culpa ſua grave damnum incurrat ex ejus abſentia, *cap. relatum, eod. tit.*

¶ Abſolvunt ſe mutuò à minori excommunicatione contracta aliqui, poteſtate utique collatâ, *cap. duobus, de ſentent. excommunicat.*

¶ Abſolutus non eſt quis ex ſola ſalutatione Papæ ſibi ſcripta, *cap. ſi aliquando, eod. tit.* Item, nec qui pluribus excommunicationibus innodatus, ab una tantùm eſt abſolutus, *cap. officii, eod. tit.*

¶ Abſolvere quis non poteſt alienum parochianum, niſi de licentia ſui proprii Sacerdotis, *c. omnis, de pœnis & remiſſion.*

¶ Abſolvendi namque poteſtas aliis poteſt committi in neceſſitate, *cap. ex literis, de officio delegatorum.*

Ex quibus cauſis Abſolutio concedenda.

¶ Sine cauſa Pœna remittenda non eſt, *cap. eum, ab. 3. de offic. ordinat.*

¶ Si damnatus Pœnitentiam egerit, *11. quæſt. 3. cap. plerunque. §. cauſæ ergò. cap. cùm aliquis, in pr. 27. quæſt. 1. cap. devotam. §. etſi deſinent. item diſt. 50. cap. domino. §. final.* ſi tamen pœnitens vel ſatisfaciens ab errore ſeu peccato non recedat, non erit abſolvendus, *11. quæſt. 3. cap. tunc vera, 24. quæſt. 2. cap. damnatio, in princip. cap. legatur, 27. quæſt. 1. cap. devotam, in princip.*

¶ Si ſatisfactum ſit pro crimine, *cap. 3. verſicul. uſque ad dignam ſatisfactionem, de offic. ordinat. cap. ex literis, 11. de conſtitutionibus.* ſed hoc ſi ex pluribus cauſis damnatus, pro omnibus ſatisfecerit, *cap. cùm pro cauſa, 27. & cap. officii, 42. de ſentent. excommunicat.* ſecùs ſi pro delicto nondum ſatisfecerit, nec ablata reſtituerit, *cap. peccatum, 4. de regul. juris, in 6.* & Exemplum habetur, *cap. quicunque, 2. in princip. verſ. nec abſolutionis, de hæreticis, in 6.* nam Peccati venia non datur, niſi correcto, *cap. peccati, 5. dict. tit.* Quòd ſi verò delictum, ob quod excommunicatus eſt, non fuerit manifeſtum, deque jure excommunicationis dubitetur, tunc enim cautione præſtitâ, etiam ante ſatisfactionem abſolvitur, *cap. ex parte, 23. de verbor. ſignificat. cap. quâ fronte, 25. §. final. de appellationibus. c. 1. §. ideoque mandamus. de his, quæ vi metúsve causâ. cap. venerabilibus, 7. §. porrò. & §. poteſt. de ſentent. excommunicat. in 6.* item ſi periculum mortis inſtet: tunc enim præſtitâ cautione de ſatisfaciendo, abſolvendus eſt, *d. c. quâ*

fronte, 25. & dict. cap. venerabilibus, 7. §. ſanè, ſi certum, verſ. niſi periculum. ¶ Si ſententia ſit injuſta, abſolutio danda, *c. cùm ad quorundam, 7. de exceſſib. Prælatorum.*

Forma & modus Abſolvendi.

¶ Cauſâ cognitâ abſolutio indulgenda, *c. Romana, 3. §. ſententias, de appellationib. in 6. 11. q. 3. c. plerunque contingit.* Secus ſi cauſa excommunicationis dubia, non manifeſta ſit: tunc enim excommunicatus cauſâ etiam nondum cognitâ, ad cautelam poteſt abſolvi, *cap. ex parte, 23. de verb. ſignif. c. cùm olim, 24. eod. titul. c. per tuas, 40. §. verùm ex verb. & §. quòd ſi abſolutionis. c. venerabili, 52. de ſent. excomm. c. venerabilibus, 7. §. porrò. verſ. ſimiliter ſi ſuffraganeos, eod. tit. in 6. item c. 1. §. ideóque mandamus. de iis quæ vi metúſve cauſa. cap. prudentiam, 21. §. 6. verſ. cæterùm ſi vel, & cap. cùm contingat, 36. de offic. delegati.* Secus etiam ſi poſt appellationem interpoſitam quis ſit excommunicatus: nam & hic cauſâ nondum cognitâ ad cautelam poteſt abſolvi, *d. §. porrò in pr. & dict. c. venerabilibus, 7. §. ſed ſi ex cauſa, §. fin. item d. c. per tuas, 40. §. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica. item c. cùm contingit, 36. §. ad quod taliter, de offic. delegati.* Niſi cauſa talis ſit, in qua appellare non licet, *d. §. porrò, in princ. verſ. exceptis caſibus, in quibus.* Fallit tertiò, ſi ſententia excommunicationis intolerabilem contineat errorem, *d. c. venerabilibus, 7. §. poteſt quoque. item d. §. ad quod taliter. & dict. §. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica.* ¶ Cautione interpoſitâ & de cautione eorum qui ob hæreſin excommunicati abſolvuntur, & ad Eccleſiam redeunt, *vide 1. quæſtion. 7. c. convenientibus. §. item Baſilius, c. ſi qui voluerint. c. quoties cordis. c. ſaluberrimum. cap. ſi quis Epiſcopus. item 26. quæſt. 6. c. his qui in tempore. §. fin.* & abſolvendus cavet de parendo mandato Eccleſiæ, *c. quâ fronte, 25. §. ſanè ſi quis. verſ. ab ipſo tamen, de appellationibus.* Gratiæ nihil tribuat Judex in abſolvendo, *11. q. 3. c. plerunque.* Contra interdictum Eccleſiæ generale abſolutio quando valeat, *c. præſenti, 10. de ſentent. excommun. in 6.* ¶ Impoſitione manûs ante atrium Eccleſiæ, *26. q. 6. c. ult. in fin. cap. miniſtrare. §. publica.* quod tamen fallit abſolvendo Clerico, *diſtinct. 50. c. confirmandam. & c. illud quoque, in prin. diſtinct. 82. c. Presbyter. §. finitis tribus.* item ſi in periculo mortis conſtitutus abſolvatur, *26. quæſt. 6. c. qui recedunt, in prin.* ¶ Juramento præſtito ab eo, qui abſolvitur, de parendo Eccleſiæ vel excommunicatoris mandato, & de non committendo tale quid in poſterum, *c. ex tenore, 10. ad hæc, 12. c. nuper. 29. §. fin. c. venerabili, 52. de ſentent. excommun. 11. quæſtione 3. c. cùm aliquis. verſ. & de futuris.* ſi tamen abſolvendus ob id, quòd excommunicato extra crimen communicaverit, fuerit excommunicatus, hic etiam ſine juramento abſolvitur, *dict. c. nuper, 29. §. is autem qui.* item ſi ſine ſcandalo juramentum præſtari non poſſit: tunc enim ſufficit manualis promiſſio, *c. ſuper eo, 51. d. tit.* item juramentum præſtatur ab eo qui impeditus, quò minùs à Papa ut ordinario Judice abſolutionem petat, ab alio abſolvitur: & jurare debet, ceſſante impedimento, ſe Papam acceſſurum, & mandatum Apoſtolicum ſuſcepturum, *c. de cætero, 11. §. fin. & c. ea noſcitur, 13. §. fin. de ſentent. excommun.* De reliqua forma & ſolennitate abſolutionis, *vide 11. quæſt. 3. c. cùm aliquis.* ¶ Abſolutus quis non habetur, niſi probet per literas, vel aliàs legitimè, *c. ſicut nobis de ſentent. excommun.*

¶ Abſolutio pro offenſa vel contumacia quomodo fieri debeat, *c. ex parte, de verb. ſign.*

Quando abſolvendus.

¶ Quintâ Feriâ ante Paſcha abſolutio facienda & peccata remittenda, *c. de pœnit. de conſecr. diſtinct. 3.* ¶ Non niſi peractâ pœnitentiâ eſt abſolutio indulgenda, *diſtinct. 50. c. abſit. c. ſi quis præpoſtera. c. domino. item 11. qu. 3. c. tunc vera. c. plerunque contingit. §. cauſæ ergò. item de pœnitent. diſtinct. 1. c. nonnulli.* Non niſi læſo ſatisfactum, & ablatum reſtitutum ſit, abſolutio eſt indulgenda, *c. ea noſcitur, 13. verſ. ſatisfactio juxta facultates, de ſentent. excomm.*

¶ de *Abſolutione* retractanda agitur, *c. ex part. 5. & c. ſignificavit, 6. de officio ordinarii.*

¶ Infamia per reſtitutionem vel *Abſolutionem* non aboletur. *2. q. 3. c. Euphemium. §. hinc colligitur. c. ult. §. abolitio enim. & §. unde Imperatores.*

¶ *Abſolutus* in terra, erit etiam in cœlo abſolutus, *24. q. 1. c. quodcunque.*

¶ *Abſolutus* priſtinum ſtatum recipit. Niſi ex pluribus cauſis excommunicatus, ex una tantùm non omnibus fuerit abſolutus, *c. cùm pro cauſa, 27. de ſentent. excommun.* item: Niſi per vim abſolutio ſit extorta, *cap. 1. de his quæ vi metúſve cauſâ in 6.* tertiò fallit ſi injuſta ſit abſolutio. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. venerabilibus, 7. §. ubi autem, de ſentent. excommun. in 6.* Quartò: Niſi ab alio, quàm à quo debuit, propter impedimentum aliquod abſolutus, ceſſante impedimento ei, à quo abſolvi debuit, ſe non præſentavit, *c. eos, q. 22. de ſentent. excomm. in 6. Clement. 1. §. fin. de pœnis.*

¶ qui *Abſolutus* eſt in periculo mortis pœnitentiæ tempore nondum peracto, ſi convaluerit, illud implere tenetur, *26. q. 6. c. ſi quis de corpore. c. qui recedunt. §. quòd ſi ſupervixerit. c. is qui in. §. ſi ſupervixerit. & §. fin. item. c. de his verò. §. quòd ſi deſperatus.*

De hæredibus Abſoluti.

¶ De hæredibus ejus qui poſt mortem abſolutus ad ſatisfactionem cogendis, videatur *c. à nobis, 28. §. fin. de ſentent. excomm.*

Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis, *c. acceſſorium, 42. d. tit.* adeò ut commiſſo principali & illud committatur, *de offic. delegati. c. præterea. & cap. prudentiam. junct. capit. cùm ex injuncto, de oper. nov. nunc.*

DE ACCUSATIONIBUS.

An **Accuſatio** ſit juſta, ſeu Chriſtiano homini licita, *23. q. 4.* De quo vide inf. in litera P. in Pœna. ¶ Accuſatio contra inopem

inopem & ſpoliatum & contra uſurarium pauperem eſt inanis, *c. olim. de reſtit. ſpol.*

¶ Ab accuſatione poteſt deſiſti ante inſcriptionem, *c. licèt, de accuſat.*

Accuſare qui poßint, vel non.

¶ Primùm ſine legitimo Accuſatore nemo inter reos eſt recipiendus, *cap. 1. de accuſationib. 2. quæſt. 1. cap. nihil. c. inprimis. §. ſed & de perſonis accuſantium. 3. quæſt. 9. cap. dignum, in fin. 6. quæſt. 1. cap. nos ſequentes.*

¶ Accuſatus prior à reo accuſare non poteſt, niſi prior accuſatio ſit finita, *3. quæſt. 11. in princ. cum cap. ſequen. c. non eſt, in princ. c. neganda, 4. quæſt. 1. c. ult. §. fin. 6. quæſt. 1. qui crimen.* fallit ſi accuſator de majori crimine accuſetur, *d. c. non eſt. §. hoc autem.* item ſi reus contra accuſatorem priorem inſcriptiones tantùm pendente accuſatione deponat: hoc enim facere non prohibetur, *d. c. neganda. in fin. & dict. c. neganda, in princ.*

¶ Actor inimicorum Epiſcopum accuſare non poteſt, *3. q. 4. c. detractores. item 6. q. 1. c. deteriores.*

¶ Affinis Accuſati accuſare non poteſt, ut nec cognatus, familiaris, vel domeſticus, *3. q. 5. c. ſimiliter. verſ. vel ad fines. c. accuſatores, verſ. nec familiares. item 3. q. 11. c. ult. §. ſi quis enim.*

¶ Alius pro alio accuſare non poteſt, *2. q. 6. c. ſi quando. Vide inf. in accuſator.*

¶ Anathematizatus. *Vide inf. eodem in Excommunicatus.* ¶ Apoſtata. *Vide inf. eodem Hæreticus.*

¶ qui Calumniatus anteà fuerit, vel prævaricatus, hic accuſare non poteſt, *2. q. 1. c. prohibentur. §. alii propter ſuſpicionem. item 2. quæſt. 3. c. ult. §. accuſator.*

¶ Cognatus accuſati. *Vid. ſup. eodem Affinis.*

¶ Cohabitans. *Vid. inf. eodem Domeſticus.*

¶ Conſpirator accuſare non poteſt, *dict. quæſt. 4. c. conſpiratores.*

¶ Qui Conſuluit ſortilegos & Magos, non poteſt accuſare, *2. q. 8. c. quiſquis. §. fin. item 3. q. 5. c. conſtituimus. verſ. ſeu qui ad.*

¶ Contentioſus homo accuſare non debet, *3. q. 5. c. ſuſpectos. & d. cap. ſimiliter. & d. q. 5. c. nullus. verſ. nullus frequenter litigans.*

¶ an Clericus Clericum accuſare poſſit, *3. q. 5. c. de accuſationibus. c. accuſationes. c. accuſatores, in prin. cap. nullus, in fine.* & Laicus, qui Clericus non eſt, nec eſſe poteſt, Clericum non accuſet, *2. q. 7. c. beati. §. finali. cum cap. ſequente. c. teſtes, in pr. & §. ſic & illud. cap. ſacerdotes. item 6. q. 1. c. omnes verò. verſ. indignum eſt enim. cap. infames. §. hi nimirum omnes. item 15. q. 3. in pr. verſ. generaliter enim.*

¶ item Clericus Laicum non accuſet, *2. q. 7. c. ſicut. & c. decretum.*

¶ Culpabilis ipſe, & in crimine conſtitutus accuſare non poteſt, *6. q. 1. in princ. cum c. ſequente. & c. beatus, in prin. item c. qui crimen. item 3. quæſt. 5. c. ſuſpectos. c. canonica. c. ſimiliter. c. nullus.* hujus exemplum habetur, *c. cum Eccleſiaſticæ, 3. de exceptionibus.*

¶ qui Deſtitit ſemel ab inſtituta accuſatione, iterum accuſare prohibetur, *c. licèt, 14. de accuſationib.*

¶ Detractor accuſare non poteſt, *2. q. 4. c. detractores.* ¶ Domeſticus inimici accuſati, vel ei cohabitans, non poteſt accuſare, *c. repellantur, 7. de accuſationibus. item 3. q. 5. c. accuſatoribus in princ.*

¶ item Domeſticus vel familiaris Judicis non accuſet, *3. q. 5. c. ſimiliter. in verbo Gratioſi. & 4. quæſt. 4. c. pen. §. fin. cum c. ſeq.*

¶ Eccleſiaſtica perſona non accuſat. *Vide ſuprà in Clericus.* ¶ Excommunicatus vel anathematizatus accuſare non poteſt, *4. quæſt. 1. c. 1. in prin. cap. quod autem, 2. quæſt. 7. c. in ſancta. 6. q. 1. c. illi qui. §. ſimiliter. c. omnes, 3. quæſt. 4. c. conſpiratores. c. nullus. c. omnes.* Niſi reus accuſatori excommunicato communicaverit. Sed hoc reprobatur, *c. 2. de exceptionibus.* quæ exceptio fallit in caſu, *c. 2. de exceptionibus.*

¶ Exterus & ignotus non accuſat, *5. quæſt. 5. canonica. verſ. & eos, qui non ſunt eorum gentis. item c. accuſatores. verſ. nullus alienigenæ.*

¶ Familiaris accuſati accuſare non poteſt. *Vid. ſup. eodem in Affinis.* quod fallit, ſi reus accuſatorem propter crimen, quod illi objicit, à ſua familiaritate anteà non repulerit: hoc enim caſu accuſare poterit, *c. nulli, 5. de accuſationibus, 3. q. 5. c. nulli, in princ.*

¶ Familiaris Judicis. *Vide ſuprà in Domeſticus.*

¶ Filius parentes. *Vide infrà eodem in Liberi.*

¶ Hæreticus, apoſtata, vel aliàs vilis homo accuſare non poteſt, *2. q. 7. c. quærendum. c. alieni. c. pagani. item 3. quæſt. 4. c. 1. c. beatus. c. ſi quis. item 3. qu. 5. c. ſuſpectos. canonica. c. nullus. item 4. q. 1. cap. 1. §. omnes etiam. c. quod autem.* fallit, ſi hæreticus hæreticum velit accuſare. *d. c. pagani. §. in hoc. & d. q. 7. c. ſi hæreticus in princ.* ¶ Infamis accuſare non poteſt, *d. cap. prohibentur. §. alii propter delictum, 3. quæſt. 4. in princ. cum c. ſeq. 3. quæſt. 5. c. canonica. c. accuſatores, in fin. c. conſtituimus. c. ſimiliter. c. nullus. item 4. q. 1. c. 1. §. omnes etiam, 6. q. 1. in pr. cum c. ſeq. c. beatus, 6. q. 1. c. omnes. c. illi qui. c. ſumma. §. finali. cum c. ſeq.* fallit ſi ex lege Julia de annona infamis accuſet, *2 qu. 1. c. prohibentur. §. mulierem. verſ. famoſi quoque.* item ſi de hæreſi vel ſimonia infamis accuſare velit, *6. q. 1. c. nos ſequentes. §. ſed licèt.* Contradicere videtur *d. qu. 1. c. quæro ergò.* Ubi Gratianus ſubjicit ſolutionem verſ. utrùm hoc Auguſtini. ¶ Inferior ſuperiorem, vel minor majorem accuſare non poteſt, *2. quæſt. 7. c. qualis. §. fin. cum c. ſeq. item c. majorum. c. quærendum. c. in ſancta. verſ. & ſicut major. item 6. quæſt. 1. c. beatus, in pr. verſ. & qui eis coæquales. & §. finali. c. omnes verò, in fin. item 3. q. 5. c. accuſationes, in fine.* fallit ſi major ſit hæreticus, & minor catholicus, *d. quæſt. 1. c. cùm majores.* item ſi major exemplo ſuo ad interitum trahat juniores, *2. q. 7. cap. Paulus dicit.* vel ſi major vitâ & moribus minore ſit deterior, *d. q. 7. cap. qui nos. §. finali. cum c. ſequente. c. quanquam. c. puto. c. quæritur.* ſed tamen ſi minor ſit irreprehenſibilis, accuſare poteſt, *d. q. 7. c. criminationes, in princ.* Inimicus accuſati ab accuſatione repellitur, *3. quæſt. 5. c. ſuſpectos. & c. canonica. & d. c. nullus. verſ. nullus, qui inimicitiis ſtudet. & d. c. omnes, in fine. item 3. q. 5. c. accuſatores. c. accuſatoribus. c. nulli. §. quod verò. c. ultimo. §. finali. item 23. qu. 4. c. ea vindicta. ſed huic vindictæ. & c. ultimo. item de accuſationibus. c. cum P. 10. & c. meminimus, 13. 5. q. 5. in pr. cum c. ſeq. c. non omnis. c. non oſculatur.* licèt obſtet *d. c. non oſculatur. §. fin.* ſed ei reſpondetur *d. quæſt. 5. c. ult. §. ſed alind.* ¶ Inobediens Papæ non poteſt accuſare, *3. q. 4. c. 1. & c. ſi quis.* ¶ ſi Accuſatoris nihil interſit, accuſare non poteſt, *c. illa præpoſitor. 3. de accuſationibus.* ¶ Laicus Clericum non accuſat, *2. quæſtion. 7. in princ. cum c. ſequente. c. nullus. c. laico. c. in*

ſanctæ. c. laicos. c. ſicut. c. laici. item 6. quæſt. 1. c. beatus c. ſacerdotes. c. ſunt plurimi. c. quieſcite. item 11. quæſt. 1. c. Clericum, in fin. item cum P. 10. de accuſat. & c. de cætero, 14. de teſtibus. Vid ſup. eod. in Clericus.

¶ Liberi parentes non accuſent, *2. q. 1. cap. prohibentur.* niſi in crimine læſæ majeſtatis, *3. qu. 11. cap. Epiſcopus. §. & in criminali. verſ. crimen verò.*

¶ Libertus Epiſcopum non accuſet, *5. quæſt. 5. c. accuſatores. §. finali. & c. nullus.*

¶ nec Libertus patronum accuſet, *3. qu. 11. c. ult. §. fin. 12. q. 2. c. Epiſcopus, §. hujuſmodi autem. & §. in criminali. d. §. alii per conditionem.* fallit ſi ex lege Julia majeſtatis accuſet, *d. §. in criminali. verſ. crimen verò.* item ſi civiliter, non criminaliter agatur, *2. q. 1. cap. prohibentur. §. liberi.*

¶ qui in Magiſtratu poſitus eſt, accuſare non poteſt, *2. q. 1. c. prohibentur, in pr.*

¶ in illegitimo Matrimonio conſtitutus, vel ei conſentiens, accuſare prohibetur, *3. qu. 4. c. conſanguineorum.*

¶ Miles accuſare non poteſt, *2. q. 1. cap. prohibentur.* Niſi miles ex lege Julia de annona accuſet, *d. cap. prohibentur. §. mulierem. verſ. milites quoque.* Monachus Clericum non accuſet, *2. q. 7. cap. placuit. cap. nullus, in pr. 3. qu. 4. cap. hi qui. §. fin. 3. quæſt. 5. cap. canonica. §. fin.* Contradicit *dicta quæſtio ſeptima, cap. ult. §. item Ioannes.* reſpondetur per diſtinctionem *dicti cap. nullus. §. ſed aliud. & dict. quæſt. 7. cap. negligere. cap. ſancta. item De accuſationibus. cap. ex parte 11.*

¶ Mulier ab accuſando repellitur, *2. qu. 1. cap. prohibentur, 15. quæſt. 3. in princ. & cap. de crimine.* Niſi mulier ſuam ſuorumvé injuriam perſequatur, *d. q. 3. in princ. verſic. niſi fortè ſuas. & ca. ex eo quod. §. finali. cap. certis de cauſis, in princ. & §. uxor tua.* ſi tamen mulier maritum vel adulteram adulterii velit accuſare, hanc injuriam non poteſt perſequi, *32. q. 1. cap. apud miſericordem. §. publico.* Hujus ratio eſt *32. qu. 5. cap. penult. §. ſed quæritur. cum capite ſeq.* item ut crimen læſæ majeſtatis mulier deferat, *15. quæſt. 3. cap. certis de cauſis. §. in quæſtionibus, cap. ſanè. §. unde aut.* item ex lege Julia de annona mulier accuſet, *2. qu. 1. cap. prohibentur. §. mulierem.*

¶ Par parem, vel Superior inferiorem accuſare poteſt, *2. quæſt. 7. cap. pagani.*

¶ Pauper accuſare prohibetur, *2. quæſt. 1. cap. prohibentur. §. nonnulli. & c. inprimis. §. ſed & de perſonis.*

¶ qui Pecuniam anteà ob accuſandum, vel non accuſandum acceperit, ab accuſatione repellitur, *2. quæſt. 1. c. prohibentur.*

¶ Plures reos habens, accuſare prohibetur, *2. qu. 1. cap. prohibentur.*

¶ Plures eundem de eodem crimine accuſare non poſſunt, *cap. illa, 3. de accuſationibus.* Niſi priore accuſatore deſiſtente alius eundem reum repetat, *2. qu. 1. cap. prohibentur. §. ab alio.*

¶ qui in Probatione defecit adversùs eundem, vel alium, accuſatione inſtitutâ iterùm accuſare non poteſt, *3. quæſt. 10. in princ. cum cap. ſequente. & cap. ult. item 4. quæſt. 6. cap. 1. cap. ſi accuſatorum. & cap. ult.* Niſi accuſator propriam cauſam, non tamen criminalem vel Eccleſiaſticam perſequatur, *dict. quæſt. 6. cap. ult. verſic. niſi proprias.* Prohibitus accuſare poteſt ſuam ſuorumvé injuriam perſequi : hoc enim caſu accuſatio ei non deneganda, *2. quæſt. 1. cap. prohibentur. §. tamen omnes, 4. quæſt. 6. cap. omnibus. & cap. illud verò. verſic. niſi proprias. item cap. ſi accuſatorum. verſi. niſi proprias. & cap. ultimo. verſ. niſi proprias.* item ſi hæreticus accuſetur, *4. quæſt. 7. cap. præſumunt. § huic oppoſitioni. verſic. cæterùm ſi à fide. item 6. quæſt. 1. cap. nos ſequentes. §. ſed licèt. & cap. cùm majores. cap. quæro.* quod fallit, ſi hæreticus de alio crimine, quàm de hæreſi accuſetur ab eo, qui eſt inferior in converſatione vitæ, *dict. quæſt. 7. c. ſi hæreticus. § ſed quæritur.* item accuſare prohibitus poteſt, ſi teſtis in reum produci poſſit, *dict. quæſt. 7. cap. teſtes. §. nunc demonſtrandum. verſ. at quicunque.*

¶ Pupillus accuſare non poteſt, *2. quæſt. 1. c. prohibentur, in princ.* Niſi pupillus patris vel avi injuriam perſequatur, *15. quæſt. 3. c. certis de cauſis. §. pupillis.*

¶ qui Quæſtus causâ accuſat, prohibetur, *cap. ſignificante, 5. qui matrimon. accuſare poſſunt.*

¶ Raptor accuſare non poteſt, *cap. conſanguineorum. verſic. ſimiliter, de raptoribus.*

¶ qui Renunciavit Accuſationi, anteà præſtito jurejurando, ab accuſatione repellitur, *cap. veniens, 15. de accuſationibus.*

¶ Sacrilegus non accuſat, *5. qu 4. cap. nulli.*

¶ Servus dominum accuſare non poteſt, *3. qu. 11. cap. ultimo. §. ſi quis enim. & 2. quæſt. 3. cap. ultimo. §. cauſa verò, 2. quæſt. 1. cap. in primis. §. quod autem dicitur.* item non poteſt omninò Servus accuſare, *3. quæſt. 5. cap. canonica. verſ. aut libertas. cap. accuſatores. §. finali, cap. nullus.* niſi ex lege Julia de annona velit accuſare, *2. quæſt. 1. c. prohibentur. §. mulierem.* item niſi ſervus mulierem, quæ cum propriis ſervis rem habuit, deferat, *12. quæſt. 2. c. Epiſcopus. §. in criminali. verſ. quo caſu cum ſeq.*

¶ Subditus Prælatum vel Magiſtratum ſuum accuſare prohibetur, *2. quæſt. 7. cap. 1. c. ſacerdotes. c. qualis. c. ſententia. c. oves. c. ſunt nonnulli. c. ſi hæreticus. §. item quod dicitur, 3. quæſt. 4. c. hi qui, 6. quæſt. 1. c. oves. c. deteriores, 8. quæſt. 2. c. ultim. in fin.* Contradicit *2. quæſt. 7. c. plerunque. c. teſtes. §. ecce oſtenſum, cum ſequentibus, uſque ad c. Clericos aut Laicos.* Item contradicit *d. quæſt. 7. c. criminationes. §. colligitur. & c. admonendi.* fallit ſupradicta deciſio, ſi Prælatus à fide exorbitaverit : tunc enim à ſubditis ſuis accuſare poteſt, *2. quæſt. 7. cap. Sacerdotes, in fin. c. oves. verſic. niſi à fide. & cap. præſumunt.* item ſi Prælatus nomine tantùm ſit, non vitâ, *d. q. 7. c. non omnes. c. non omnis. c. ſecuti. c. qui nec. c. plerunque. §. fin. c. Paulus. item 8. quæſt. 1. c. vereor.* Tertiò fallit, ſi Clericus ſubditus Prælatum accuſet, verùm hæc replicatio reprobatur, *2. quæſt. 7. c. Sacerdotes. c. oves. §. his auctoritatib. c. plerunque. §. item probatur. item 3. quæſt. 4. c. Clericus.* denique fallit ſi accuſator vir ſit probus, minimè criminoſus, *d. §. his auctoritatibus. cum c. ſequente. & d. qu. 8. c. accuſatio, in pr. c. ſunt nonnulli. §. fin. cum c. ſequente. item c. ſi hæreticus. §. item quod dicitur.*

¶ Superior inferiorem accuſare poteſt. *vide ſuprà eodem Pari.*

¶ Suſpectus accuſare prohibetur, *3. qu 5. c. ſuſpectos. c. canonica. c. accuſatores. § fin. c. ſimiliter. c. accuſatores. c. omnes. in fine. item 3 qu. 8. cap. 1. in pr.*

¶ Vilis perſona in dignitate conſtitutum accuſare non poteſt, *vide ſuprà eodem Hæreticus. item in Inferior.*

¶ Accuſare

¶ Accuſare me non poteſt, qui contra me teſtimonium tulit, *c. meminimus, de accuſ.*

Quos accuſare liceat, vel non.

¶ Alium quàm qui crimen commiſit, accuſare ac punire non licet, *1. quæſt. 4. in princip. cum ſequentibus, uſque ad c. quia præſulatus. c. crimen. c. Iudæi. c. jam itaque. c. non imputantur. item 24. quæſt. 3. in pr. §. unde per Ezechielem. & §. quia verò. item c. 1. c. certum. §. illicita. item c. 2. §. finali. de his, quæ fiunt à majore parte. & de conſecratione, diſt. 4. cap. quæris, in princ.*

¶ eum qui Coëgit ad crimen faciendum: nam & hic tenetur, *22. quæſt. 5. in princ. cum cap. ſeq.*

¶ Conſentientem in crimen: nam & hic propter ſuum conſenſum tenetur, *11. quæſt. 3. c. qui conſentit. 17. qu. 4. cap. omnes, 22. qu. 5. in princ 27. qu. 1. cap. viduas. §. finali item diſt. 86. cap. facientis.*

¶ cum cujus Conſilio crimen ſit commiſſum: hoc enim caſu uterque poteſt accuſari, *de pœnitentiis, diſt. 1. cap. ſi quis iratus, cum cap. ſeq.*

¶ Defendentem crimen alterius: nam & hic ob ſuam defenſionem tenetur, *dict. cap. qui conſentit. verſ. & defendit alium. item verſic. ſi quis peccantem defendit. Exemplum habetur dictâ quæſt. 3. cap. ita corporis. & 14. quæſt. 6. cap. 1. §. illud verò fidentiſſimè.*

¶ Mandantem, *diſt. 1. cap. ſi quis iratus, cum cap. ſequente.*

¶ Poſteros, ſi pœna non ſolùm crimen committenti, ſed etiam ejus Poſteris lege ſpecialiter impoſita ſit: hoc enim caſu poſteri quoq; puniuntur, exemplo criminis læſæ majeſtatis, niſi poſteri per fœminam, non maſculinam lineam deſcendant, *cap. ubicunque, 4. de pœnis, in 6.*

¶ non Propulſantem injuriam cùm poſſet: nam & hic tenetur, *diſtinct. 83. in pr. cum cc. ſequentibus. item cap. conſentire. item diſt. 86. cap. facientis. item 23. q. 3. cap. non in inferenda. cap. qui poteſt. c. ab Imperatoribus. & cap. ultimo. item 23. quæſt. 5. cap. non putes cap. non eſt. cap. qui vitiis. item 23. quæſt. 8. cap. præterea. item de ſententia excommunicationis, in 6. cap. dilecto, 6. §. & quidem.*

¶ Accuſari non debet de eodem crimine abſolutus, *cap. de his, de accuſationib.*

¶ Accuſari non poteſt inimicus vel ejuſdem amicus, *cap. repellantur, de accuſat.*

¶ Accuſari poteſt matrimonium poſt ternam denuntiationem, ſi antè non conſtabat impedimentum, *cap. cùm in tua, qui matr. accuſar. poſſ.*

¶ Accuſari quis poteſt de diverſis criminibus in eodem libello, *c. licèt, de accuſ.*

Ubi accuſare liceat.

¶ in Loco, in quo crimen commiſſum eſt, regulariter reus accuſandus ac puniendus eſt, *cap. 1. de raptoribus, 6. quæſt. 3. cap. Paulum. §. revera, 3. qu. 6. in pr. cum cap. ſequente. & cap. ultimo, 3. quæſtion. 9. cap. nec extra, 6. quæſt. 3. cap. placuit. cap. ultimo.* Niſi Papa permiſerit alibi accuſari, *dicto cap. nec extra. verſic. ſalva tamen.* vel cùm alibi de crimine conſtare poſſit, vel ſi per appellationem, vel recuſationem Judicis cauſa aliò devolvatur, *d. quæſt. 6. c. pulſatus. §. hoc autem.* item ſi Epiſcopus accuſetur, *dictâ quæſt. 6. cap. ſi quis, in princ. 3. quæſt. 5. c. accuſatores. §. nullus.* denique ſi reus alibi alibi deprehendatur, *c. 1. contrahentes. de foro competenti.*

¶ in Templis, Cœmeteriis & aliis locis Eccleſiæ, cauſæ ſanguinis agi non debent, *c. cùm Eccleſia, 5. de immunit. Eccleſ.*

Apud quem Accuſare liceat.

¶ Apud eum cujus Intereſt, accuſatio inſtitui poteſt, *cap. illa, 3. de accuſat.*

¶ apud Magiſtratum Eccleſiaſticum accuſatio publica non competit, *c. in Archiepiſcopatu, 4. de raptorib.*

¶ Apud Stationarios accuſatio non competit, *4. q. 4. c. nullus. §. ſi quis ſe, de accuſat.*

Forma, & quemadmodum Accuſatio inſtituenda.

¶ Admonitio præmittenda accuſationi Prælatorum, *2. q. 7. c. accuſatio. §. ſed ſi quis. c. ſi quis erga.*

¶ cum Cauſæ cognitione circa perſonam: nam accuſatoris, & accuſandi cauſa præmittenda, *d. q. 7. c. ſi qui ſunt. c. quærendum. c. accuſatio. c. Clericos. c. criminationes, in prin. item 3. q. 4. c. ſi quis à vero, in fin. 3. q. 9. c. habetur. & c. dignum.*

¶ per Epiſtolam accuſatio non poteſt inſtitui. *Vide inf. in accuſator.*

¶ Inſcriptione accuſantis interponenda. *Vide inf. in accuſat.*

¶ Accuſatio in Scriptis producenda eſt, ac legenda, *2. q. 8. in princ. cum c. ſeq.* Contradicit *d. quæſt. 8. cap. ult. in prin.* Cui reſpondet Gratianus *ibid. §. ſed Calixtus.*

¶ Subſcriptione accuſatoris interveniente, *2. qu. 8. c. ult. §. item ſubſcribere.*

¶ In accuſatione, denunciatione & inquiſitione qualiter ſit procedendum, *habetur in c. licèt, de ſimon.*

¶ Accuſandum non eſt per reſcriptum, ſed vivâ voce, contra matrimonium, *cap. à nobis qui matr. accuſ. poſſ.*

Accuſator

unde dicatur, *c. forum, 10. §. accuſator. de verb. ſignif.*

¶ Accuſare per alium non poteſt, neque per epiſtolam, *2. q. 6. c. ſi quando, 2. q. 7. c. criminationes, 2. q. 8. c. per ſcripta, in pr. 3. q. 9. c. abſente. c. non oportet. c. habetur. c. qui accuſare. c. dignum. c. abſens. c. ult. item 5. qu. 2. c. relatum. 5. q. 3. c. in criminalib.* fallit, ſi abſentiæ cauſe per procuratorem reddatur, *5. qu. 3. in pr. cum c. ſeq. item de accuſat. c. veniens. 15. §. idem verò ad ſuum.* item ſi accuſator in illuſtri dignitate ſit conſtitutus, *3. q. 9. c. abſens.* item ſi civiliter ex crimine agatur: putà ſi maritus uxorem de adulterio accuſet, ut ab ea ſeparetur, *cap. tuæ fraternitati, 5. de procurat.* fallit denique, ſi per modum exceptionis crimen objiciatur, *c. ſuper his, 16. §. fin. de accuſat.*

¶ Accuſator cuſtodiæ ſimilitudinem patietur, *2. quæſt. 8. cap. quiſquis.*

¶ Libelli inſcriptio ab accuſatore facienda, *2. q. 8. cap. quiſquis ille. 3. q. 9. c. qui accuſare. verſ. inſcriptione videlicet, 4. q. 4. c. nullus. §. inſcriptio ſemper. §. in aliis. & §. inſcriptio verò.* quod fallit, ſi maritus uxorem de adulterio accuſet: hic enim inſcribere in crimen non tenetur, *d. c. nullus. §. ſi maritus.* item ſi de abigeatu accuſatio inſtituatur, *d. cap. nullus. §. abact.* item ſi per officiales crimen Præſidi nuncietur, *dict. cap. nullus. §. aliquando.* vel ſi non per accuſationem, ſed per

denuntiationem crimen deferatur, *c. ſuper his, 16. in princ. de accuſation.* denique ſi per modum exceptionis crimen objiciatur : quod probatur ſimul & diſtinguitur, *d. c. ſuper his.* §. *cùm autem excipiendo.* porrò de modo & forma inſcriptionis, item iis quæ deſignanda vel inſcribenda ſunt, *vide 2. quæſt. 3. c. Paulum.* §. *omnis igitur. quæſt.* 8. *c. pen. item c. ult.* §. *quæ verò. &* §. *ſed etſi aliud.* ad formam etiam inſcriptionis pertinet ut accuſator ſubſcribat, vel alius pro eo, ſi literas neſciat, *d. c. ult.* §. *item ſubſcribere.* denique ſi in crimen inſcriptum non ſit, vel non rectè, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum poteſtas fiet, *d. c. ult.* §. *quòd ſi libelli.*

¶ Accuſatori Probandi onus incumbit, *2. quæſt. 7. c. ſi quis Epiſcop. & 3. q. 6. c. ult.* quibus autem rationibus crimen probandum ſit, *paulò inferius inter officia Judicis, regul. 4. cum ſequentibus docebitur.*

¶ Accuſatore deficiente, nihilominùs indicitur purgatio infamato, *c. accedens, de accuſat.*

¶ Accuſatore deficiente, reus abſolvitur, *c. ut noſtrum. Vt benef. Eccleſ. ſin. dim.*

¶ Accuſatoris injuſti pœna, *c. accuſáſti, de accuſat.*

de *Accuſatoribus*, Calumniatoribus, Prævaricatoribus, & Tergiverſatoribus. *Vid. inf. unumquodque verbum in ſua litera.*

Accuſatus contumax coërcetur per excommunicationem, *4. q. 5. in princ. cum c. ſequen.*

¶ Accuſatus apprehenſus Cuſtodiendus, niſi reus judicio ſiſti, vel de parendo juri ſatisdare ſit paratus, *c. ſi Clericos, 15.* §. *fin. de ſentent. excomm. in 6.*

¶ Accuſatus non Recipiendus, nec occultandus, *d. c. 6. p. 3.* niſi recipientes ſint privilegiati ad recipiendum : ſed reprobatur, *c. unico, de privileg. in extravag. Ioan. XXII.*

¶ Accuſatus Defendere ſe per alium in criminalibus non poteſt, nec per epiſtolam, *3. quæſt. 9. c. ult. 5. quæſt. 3. c. in criminalibus, in fin. & c. ult. verſ. excepto publico.* quod fallit, ſi abſens ſit damnandus ad pœnam : hoc enim caſu quilibet potiùs pro eo verba faciens admittendus eſt, quàm abſens damnandus, *d. q. 3. c. 1. ſi ægrotans.* §. *reos. Item de accuſ. c. veniens, 15.* §. *idem verò.* item ſi illuſtris perſona de injuriis accuſetur : hæc enim per procuratorem ſe defendere poteſt, *3. quæſt. 9. c. abſens.* denique abſentiæ cauſa per procuratorem reddi poteſt, *de hac re dictum ſuprà in Accuſatore.*

¶ Accuſatus ſuſpendendus eſt interim ab officio ſuo, *2. quæſt. 4. c. accuſat.*

¶ Accuſato interdicitur alienatio rerum Eccleſiaſticarum, *cap. prælatorum, de accuſation.*

¶ Accuſatus de crimine & convictus deponitur, per modum verò inquiſitionis convictus removetur, ſi eſt ſubditus, ſimpliciter: prælatus verò removetur ab adminiſtratione, *cap. dilectus, eod. tit.*

Acolythi unde dicantur, *diſt. 21. c. Cleros.* §. *acolythi.* & de officio, *diſt. 25. c. 1.* §. *ad acolythum, diſt. 33. c. 1.* §. *deſervientes.*

¶ De modo ordinandi acolythum cavetur *diſt. 23. cap. acolythus.*

¶ Acolythus rem à Presbytero conſecratam alii ne porrigat, *diſt. 24. cap. 1.*

¶ Acolythus uxoratus tonſuram portare non tenetur, *c. Ioann. de Cleric. conjug.*

¶ Acolythus uxoratus beneficium amittit Eccleſiaſticum, *c. 1. eod. tit.*

Acquiſita ab Eccleſiaſtico poſt promotionem cedunt Eccleſiæ poſt mortem, *de ſucceſſ. ab inteſt. c. ſed hoc.*

Acta Judicis non valent, niſi teſtibus juventur, *cap. cùm à nobis de teſtib.*

¶ Acta judicii temerè violans non poteſt impugnare, *c. coram, de offic. & poteſt. Iud. deleg.*

An **Actio** jure divino ſit permiſſa, *14. qu. 1. in prin. & 23. qu. 4.* ubi vindicta prohibetur : contrarium tamen concluditur, *d. qu. 1. c. 1.* §. *fin. cum duobus c. ſequent.*

¶ Actio litigioſa cedi ac emi prohibetur, *c. ult.* §. *cùm igitur, de alienat. judic. mutandi cauſa facta.*

¶ Actio Clericis & Monachis videtur deneganda, *14. q. 1. in prin. cum c. ſeq. in prin.* fallit ſi de damno vitando, non de lucro captando agant, *d. quæſt. 1. c. 1.* §. *his ita.* item ſi non ſuo, ſed alterius vel Eccleſiæ nomine agant, *d. c. 1.* §. *aliud eſt, uſque ad* §. *fin.*

Actori non debet licere, quod reo non permittitur, *c. non licet, 32. de reg. jur. in 6.* nam favorabiliores ſunt rei conventi, quàm actores, *cap. cùm ſunt, 11. & c. in pari, 65. de reg. jur. in 6.*

Actore non probante reus abſolvitur, *de cauſ. poſſeſſ. & propr. c. cùm Eccleſia.*

¶ Actor poteſt juramento probare intentionem, ſcil. in caſu, *c. ſuper eo, de iis quæ vi met. cauſ. fiunt.*

¶ Actor quando poſſit reum ſub quo vult Judice convenire, *vide in c. 8. 10. & 11. de for. competen.*

¶ Actore abſente per contumaciam, lite non conteſtatâ partis adverſæ teſtes recipiuntur, *c. cauſam, de dolo & contumacia.*

¶ Actor, niſi teſtibus & inſtrumentis deficientibus, non tenetur jurare, *c. ſicut conſuetudo, de probat.*

¶ Actor ab actione cadit, ſi juramentum calumniæ præſtare nolit, *c. ult. de juram. calumn.*

¶ Actor ab accuſatione non repellitur, quandiu oppoſita excommunicatio ſibi non probatur, *c. exceptionem, de except.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, *c. actus, 50. de reg. jur. in 6.*

Adamus natus eſt immortalis, *de conſecr. diſtinct. 4. c. placuit igitur.*

Adſcriptitius agrum, cui adſcriptus eſt, deſerere non debet, *cap. indicatum, 3. de immun. Eccleſ.*

Advena Probare debet ordinem antequam admittatur in ordinem ſuſceptione, vel ulteriùs promoveatur, *de Cler. pereg. non ord. can. inter quatuor.*

Adverſarius injuſtè fatigans condemnatur in expenſis, *c. cæterùm, de reſcript.*

¶ Adverſarii gratiæ ſe committens non cadit ob hoc à jure ſuo, *c. ſanè, de renunt.*

¶ Adverſarius per viginti dies eſt expectandus in cauſa appellationis, *c. 1. de appell. in 6.*

DE ADUL-

DE ADULTERIS ET STUPRO.

De Adulteris & Adulterinis.

¶ Adulterans vir uxorem adulteram dimittere non poteſt, *c. ſignificâſti, de divort.*

¶ Adulteræ occultæ non eſt deneganda pœnitentia, *c. officii, de pœn. & remiſſ.*

¶ Adulter cum adultera poſt mortem viri contrahere poteſt, niſi fidem dederit de contrahendo, vel actu eam duxerit, & antè vel pòſt, uxore ejus ſuperſtite, ipſam cognoverit, *c. veniens. & c. ſi quis, de eo qui dux. in matrim. quam per adult. poll.*

¶ Adultera ſeparata ſine ſpe conjugii manet, *c. literis, de præſumpt.*

¶ Adultera virum repetere non poteſt, niſi & ipſe ſit adulter, *c. conſtitutus, de converſ. conjug.*

¶ Adultera pœnitens reconcilianda eſt viro ſecundùm Concilium, *c. gaudemus, cùm ibi not. de converſ. conjug.*

¶ Cum adulterinis filiis non faciliter diſpenſatur, *c. per venerabil. qui fil. ſint legit.*

¶ Adulterini filii non ſunt, qui ex muliere ſuperducta in facie Eccleſiæ, ignoranter vivente primâ, gignuntur, *c. ex tenore, eod. tit.*

Adulterii vel ſtupri qui Accuſare poſſint.

¶ Marito adulteræ imprimis accuſatio competit, *c. maritis, 4. de adult.* Niſi maritus ipſe ſit adulter, *c intelleximus, 6. de adult.*

¶ Uxori adulteri accuſatio adulterii non competit, *32. qu. 1. c. apud miſericordem. §. hoc in mulieribus, cum ſeq. item q. 5. c. ult.*

Quos Adulterii Accuſare liceat, vel non.

¶ Qui Adulterium commiſit, *27. qu. 1. c. nubendi. §. fin. item diſt. 88. c. fornicari.* definitio & differentia fornicationis, ſtupri, & adulterii traditur, *36. q. 1. c. lex illa. §. ſed non omnis, cum ſeq.* Sanè omnis illicitus coitus definitur adulterium eſſe, *32. q. 4. c. nemo. & 32. q. 5. c. illa autem. §. cùm ergò. verſ. at enim ait.* ſi quis tamen liberorum procreandorum non libidinis causâ adulterium vel ſtuprum commiſerit, accuſari non poterat, *32. q. 4. in princ. & c. dixit. in prin. c. objiciuntur.* ſed exceptio reprobatur, *d. q. 4. c. ſicut ſatius, in pr. c. recurras. §. fin. verſ. nec illorum. c. dicat aliquis. c. ſic non ſunt.*

¶ Coitus omnis extra legitimum matrimonium punitur, *d. c. nemo. §. quicquid. & d. §. cùm ergò.*

¶ Concupiſcentia ſola quoque punitur, *de pœnit. diſt. 1. c. ſi cui etiam, 32. q. 7. c. non ſolùm.* & ſi ob Defectum vel Sterilitatem uxoris cum alia concubuerit, accuſari poteſt, *32. q. 4. c. ſicut ſatius, in princ.* ſi cum Deformi vel Paupere fornicatio ſit commiſſa, *14 quæſt. 6. cap. ult. §. quomodo.*

¶ ſi Deprehenſum in adulterio conjugem conjunx retinuerit, *c. ſi vir, 3. in prin. de adulter. 32. qu. 1. in prin. c. ſicut. c. dixit. verſ. imò cùm illa. c. ſi quis uxorem. c. apud miſericordem. §. quòd ſi in adulterio. & §. unde in nono.* ¶ qui Dimiſit uxorem ſuam ſine cauſa, accuſari de adulterio non poteſt, *27. q. 2. cap. matrimonium. c. omnis res.*

¶ qui Dimiſſum dimiſſamvé ob adulterium adulterii accuſatum Reduxerit, *34. q. 1. c. non ſatis. §. rem novam. verſ. cumque egreſſa.* quod fallit, ſi repudiatus repudiatavé pœnitentiam egerit, *c. ſi vir ſciens, 3. §. fin. de adulteriis, 32. q. 1. c. de benedicto. c. quod autem. & c. non erit.* item fallit, ſi ob aliam, quàm adulterii cauſam quis uxorem dimiſerit: hanc enim recipere non prohibetur, *27. q. 1. c. ſi quis gentilis.*

¶ Si quis Duas uxores ſimul habeat, vel una duobus nupta ſit, accuſari poteſt, niſi per errorem & ignorantiam quis eam, quæ alium habet maritum, duxerit, vel contrà: is enim eavé ignorantiæ exceptione defenditur, *34. quæſt. 1. cap. cùm per bellicam. verſ. nec tamen culpabilis. item c. ſi quis neceſſitate. §. final. cum c. ſequenti.* Alia exceptio eſt: Niſi prior conjunx propter fornicationem dimiſſus dimiſſavé ſit, *32. quæſt. 7. c. quemadmodum.*

¶ qui per Errorem putans ſuam eſſe uxorem, cum aliena rem habuerit, adulterii accuſari non poteſt, *34. q. 1. §. ſi virgo, §. fin. cum c. ſeq.*

¶ Si inceſtûs crimen ſit commiſſum, accuſare licet, *36. q. 1. c. lex illa. §. inceſtus eſt.*

¶ ſi Liberorum causâ adulterium commiſſum ſit, punitur, *ut ſup. eod. in pr. in adulterium.*

¶ Si quis contra naturam Luxurietur, vel mares cum maribus coierint, *32. q. 7. c. adulterii. c. offerebat. c. flagitia. c. uſus.*

¶ ſi cum Meretrice, aut aliàs ignominioſâ muliere ſtuprum ſit commiſſum, punitur, *d. c. 4. c. meretrices eſſe. & c. in eo.*

¶ Si quis ab alio Repudiatam uxorem duxerit, vel ſi qua repudiato nupſerit, *31. quæſt. 1. c. denique. §. prima auctoritas, 32. q. 1. c. dixit. qu. 7. c. licitè, in prin. dominus, in fine. c. omnes. §. qui dimittit. verſ. & qui dimiſſam. item 34. q. 1. c. non ſatis. §. rem novam. verſ. cumque egreſſa.*

¶ ſi cum Soluta ſit commiſſum, punitur, *32. q. 4. c. ſi non ſunt. §. final. cum c. ſeq. qu. 7. cap. fieri poteſt.*

¶ ſi cum Serva commiſſum ſit adulterium vel ſtuprum, punitur, *14. q. 6. c. ult. verſ. ancilla.*

¶ ſi per Vim aliqua ſtuprum vel adulterium ſit paſſa, accuſari non poteſt, niſi vim paſſa non exclamaverit, *34. q. 1. c. non ſatis. §. legat libros.*

¶ Amor Uxoris immodicus & libidinoſus punitur, *32. qu. 4. c. origo. c. recurrat. §. fin. c. in eo. §. fin. & c. liberorum in princ.*

Forma Accuſandi de Adulterio, & quemadmodum accuſatio fiat.

¶ Juramento accuſatoris interveniente, *35. q. 6. c. ſi duo. §. fin. cum c. ſeq.*

¶ Confeſſio alterutrius non probat contra alterum, quoad pœnam, ſed quoad purgationem indicendam ſufficit, *c. ſignificâſti, 5. de adulteriis, 2. quæſt. 5. interrogatum.*

¶ Probatio inceſtûs requiritur, *35. q. 6. c. ſi duo, in pr.*

¶ Pœna. Vide in loco de Pœnis, in litera P.

De Advocatis & Poſtulantibus.

¶ Advocati confeſſio non revocata præjudicat domino ſuo, *c. cùm cauſam, de appell. c. olim, de cenſibus.*

¶ Advocatum poteſt dare Judex requiſitus, *c. ex literis de off. jud.* ¶ & advocatus à Judice ſic datus non poteſt recuſari per partem, quia Judicis ſit domeſticus. *Poſtulare* quid, *3. q. 7. infames. §. eſt autem.*

Advocati qui eſſe poßint, & poſtulare.

¶ Advocatus adversùs eum, pro quo anteà poſtulavit, in eadem cauſa poſtulare quis prohibetur: niſi cùm anteà contra patrem pupilli poſtulâſſet, poſteà tutor filii factus ratione ſui officii pro pupillo poſtulet, *3. q. 7. c. infames. §. ſi contra.*

¶ Advocatus fiſci contra fiſcum poſtulare non prohibetur, exceptâ causâ, in qua fiſci advocatus fuit, *d. c. infames. §. quamvis illi.*

¶ Qui cum Beſtiis pugnavit, vel operas ſuas, ut cum beſtiis pugnaret, locavit, prohibetur, *d. c. infames. § ſimiliter. verſ. vel qui operas.*

¶ Clerici & Monachi poſtulare prohibentur, *5. q. 3. cap. ult. item De poſtulando. c. 1. c. ex parte 2. & c. ult.* Niſi propriam cauſam perſequantur, *d. c. 1. verſ. niſi propriam cauſam. d. c. ult. verſ. niſi pro ſe ipſo.* item niſi Eccleſiæ cauſam defendat, *d. c. 1. verſ. vel Eccleſiæ ſuæ. & dict. cap. ult. verſ. vel Eccleſia ſua.* item niſi cauſam conjuncti defendat, *d. c. ult. verſ. pro perſonis conjunctis.* item niſi miſerabilium cauſam defendat, *d. c. ult. verſ. aut miſerabilibus. item diſtinct. 87. c. 1. cum cap. ſeq.* denique niſi in judicio publico, *5. q. 3. cap. ult. verſ. excepto publico.*

¶ Cæcus advocatus eſſe nequit, *4. q. 7. c. infames. §. nam ut præmiſimus. verſ. vel propter caſum.*

¶ Exceptione poſtulans, à poſtulatione ſubmovetur, *d. §. qui adverſus ea.*

¶ Excommunicati poſtulare non poſſunt, *c. intelleximus, 7. de judiciis, c. decernimus, 8. de ſent. excom. in 6.*

¶ Fœmina poſtulare non poteſt, *d. c. infames. §. alii prohibentur. c. 2. de judiciis, in 6.* Niſi fœmina pro ſe velit poſtulare, quæ exceptio non habet locum, ſi monaſteria pro ſe velit poſtulare, *d. c. 2. §. cæterùm fœminæ. c. unic. §. porrò ne moniales, de ſtatu regularium, in 6.*

¶ Hæretici poſtulare non poſſunt, *de pœnitentiis, diſt. 1. c. nemo vel in foro.*

¶ Honoratis urbis Romæ poſtulare permittitur, *3. q. 7. c. infames. §. apud urbem.*

¶ Infamibus poſtulare prohibitum, *d. cap. infames, in princ. & alii prohibentur. verſ. vel propter notam.* Niſi infamis pro ſe non pro aliis velit poſtulare, *dict. cap. infames. §. alii enim omnes.* item niſi pro parente, patrono, liberis, fratre & aliis hujuſmodi perſonis conjunctis poſtulare velit, *dict. §. alii enim omnes. verſ. & pro perſonis. & d. cap. infames. §. permittitur.* denique niſi infamis in integrum ſit reſtitutus, *dict. §. alii enim omnes. verſic. niſi in integrum reſtitutionem.*

¶ Minoribus ſeptemdecim annorum poſtulare interdictum, *d. cap. infames. § nam ut præmiſimus.* Quod extenditur ad minores viginti quinque annis, *cap qui generaliter, 5. §. fin. de procuratoribus, in 6.* ſed fallit in cauſis beneficialibus & cæteris ſpiritualibus, in quibus majori quatuordecim annis poſtulare permittitur, *cap. ult. de judiciis, in 6.*

¶ Monachus advocatus eſſe non poteſt. *Vide ſuprà eodem, in Clerici.*

¶ Monaſteria ne pro ſe quidem poſtulare permittitur. *Vide ſuprà eodem, Fœmina.*

¶ qui Procuratorem dedit ob id poſtulare, & cauſæ ſuæ adeſſe non prohibetur, *c. 2. in fine, de procuratoribus, in 6.*

¶ Prohibitus poſtulare, advocatus eſſe poteſt pro ſe, non pro aliis, *d. c. infames. §. his perſonis.* item ſi non ſponte, ſed neceſſario fungantur officio, *d. cap. infames. §. his perſonis. verſ. niſi fortè & §. omnes.* item pro parente, patrono, aliiſque ſimilibus perſonis poſtulare poteſt, *dict. c. infames. §. permittitur. & §. nurus.* Fallit tamen, ſi ad fines, pro quibus poſtulare permittitur, eſſe deſierint, *d. c. infames. §. ad finitates.* aliàs ſi prohibitus poſtulare contrà fecerit, pœna poſtulanti ſtatuta eſt, *de pœnit. diſt. 1. c. quicunque.*

¶ Surdo poſtulare prohibitum, *d. §. nam ut præmiſimus.*

Officia Advocatorum & Jura.

¶ *Advocati* ne cui patrocinium Denegent, cavetur, *3. q. 7. d. cap. infames. §. ſi quis verò commonitus.*

¶ Honoraria exigere & accipere advocati non prohibentur: quod fallit Clericis advocatis, *15. q. 2. in princ. cum cap. ſequente.*

¶ Paciſci cum cliente non debent advocati, *d. c. infames. d. § præterea.* Ne de quota litis paciſcantur, *d. cap. infames. §. arceantur etiam.*

¶ Ut Ratione, non Probris certent, cavetur, *d. cap. infames. §. ſi quis adeò.*

¶ Ne ex induſtria litem Protrahant, cavetur, *dict. cap. infames. §. præterea non licet, in fine.*

¶ Advocati & procuratores jurabunt, quòd injuſtam cauſam non ſuſcipient, nec fovebunt, & in cauſa quacunque non plùs accipient, quàm 20. libras, *Turon. c. procurator, 20. de poſtulat. Gregor. in Novell. cap. 1.* Pœna facientis contrarium eſt hæc: Receptor punitur reſtitutione & officii privatione, advocati per triennium, procuratores puniuntur in perpetuum, *Gregor.*

Advocatus non habentibus dandus, *c. 1. de officio Iudicis, 3. quæſt. 7. c. infames. §. ſi verò in uno. & ſi quis autem.*

Æquitas Mater juſtitiæ, *25. quæſtion. 1. capit. 16.*

Ætas ſi quem ſeniorem faciat non vita, graviter increpandus eſt, *2. q. 7. c. 28.*

Affectus non ſufficit, niſi ſequatur effectus, ubi ex neceſſitate opus eſt facto, *c. 1. de eo qui mitt. in poſſ. rei ſerv.*

¶ Affectus malus culpatur, licèt non ſequatur effectus, *c. adoleſcens, de ſpon.*

Affinitas contrahitur per coitum fornicarium, *can. per tuas, de probat.*

¶ Affinitas nulla eſt inter conſanguineos viri & uxoris, *cap. quod ſuper his, de conſang. & affin.*

¶ Affinitas ſuperveniens ſponſalia futura ſolvit, *cap. ſuper eo, de conſang. & affinit.*

¶ Affinitas cauſata ex copula illicita, rumpit ſponſalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium, *cap. ex literis, de eo qui cognit. conſang. uxor.* ¶ Affinitas iniqua non nocet ignoranti, *cap. 2. & 11. eod.*

¶ Affinitas prohibet abſtinere à conſanguineis uxoris, ſicut à propriis, *cap. 1. de conſang. & affin.*

¶ Affinitatis tertium genus hodiè ſublatum eſt, *cap. non debet, eod.*

¶ Affinitate non obſtante, permittitur neophytis converſis, ut ſtent cum relictis fratrum ſuorum, ſed non permittitur poſteà de novo contrahere cum illis, *cap. Deus qui de divort.*

Afflictio

Afflictio non eſt addenda afflicto, *c. ex parte, 5. de Clerico ægrotante.* Nec flagellatis, *7. q. 1. c. 2.*

Agere non poteſt, qui exceptione vel replicatione impeditur, *c. 3. de except.*

Aleæ & taxillorum ludis non ludant, & nec interſint Clerici, *c. Clerici officia, de vit. & honeſt. Cleric.*

De Alienatione Rerum Eccleſiaſticarum.

¶ Alienationis verbum continet conceſſionem, donationem, & permutationem, *c. nulli liceat, de reb. Eccleſ. alien. vel non.*

Alienatio rerum Eccleſiaſticarum regulariter prohibetur, *cap. nulli liceat, 5. c. ſi quis, 6. de rebus Eccleſiæ alienandis. extravag. comm. unicâ. eodem tit. c. fraternitatem, 2. de donationibus. c. ut commutationes, 2. de rerum permutat. c. 1. c. cùm nos, 3. & c. tua nuper, 8. de his quæ fiunt à Prælato. cap. hoc conſultiſſimo, 2 de rebus Eccleſiæ non alienandis, in 6. 10. q. 2. in princ. cum c. ſequente, 12. qu. 2. in princ. cap. Apoſtolicos. cap. quiſquis. c. non liceat. c. indignè. c. Vulteranæ. cap ſtatuimus. c. Epiſcopus. verſ. ſi quid de Eccleſia. c. diaconi. c. quicquid. c. alienationes. c. Abbatibus. c. ſi qua de. c. precariæ. c. ſicut. §. his omnibus. c. placuit. c. ſine exceptione, in princ. & §. Epiſcopus, 16. quæſt. 1. c. quia juxta. c. poſſeſſiones, 17. q. 4. c. 1. c. ratio, 18. q. 2. c. quum ſit, in princ. 10. q. 2. c. ea enim.*

Qui res Eccleſiaſticas alienare poſſint.

¶ Laicus alienare quandoque poteſt, ut ſi Laicus decimas, quas ab una Eccleſia habet, alii Eccleſiæ donaverit, *cap. cum apoſtolica, 7. eodem titulo.* item ſi Laicus jus ſuum patronatûs, quod in Eccleſia habet, eidem vel alii Eccleſiæ contulerit, *cap. 1. in princ. de jure patronat. in 6.*

¶ Ne Papa quidem alienare poteſt, *12. quæſt. 2. non liceat Papæ.* Prælatus alienare poteſt, ſi alienans de ſuis rebus tantum det Eccleſiæ, quantum eſt in re alienata, *12. quæſt. 2. c. ſi quis qualibet. & 12. quæſt. 5. c. ſi Epiſcop.*

Alienatio Eccleſiaſticarum rerum permittitur, & quarum.

¶ Si Ædes Ruinoſæ, aut Deſtructæ alienentur. Quod probatur certo modo, *10. quæſt. 2. cap. hoc jus. §. ſi quas verò.*

¶ Feudum quoque Eccleſiaſticum concedi poteſt, de quo antea quis inveſtitus eſt, *cap. per tuas, 5. de donationibus.* item ſi feudum apertum alii rurſus in feudum concedatur, *cap. ex parte, 2. de feudis.*

¶ Inutile alienari poteſt, ut ſi res alienata Inutilis ſit, & multis Præſtationibus onerata, *d. cap. ut ſuper, 8. §. fin. 10. quæſtione 2. c. hoc jus. §. prædium. c. hujuſmodi. §. fin. 12. quæſtione 2. c. non liceat Papæ. verſic. niſi tantummodò. c. ſine exceptione. §. fin. c. terrulas. cum cap. ſeq. c. injuſtum. verſ. cum canonica.*

¶ Res ad menſam Prælati & Capituli pertinens, alienare non poteſt, *c. ut ſuper, 8. & c. poſſeſſiones, 10. in princ. de rebus Eccleſiæ alienandis.* Niſi cùm quis juramentum præſtitiſſet de non alienandis rebus ad menſam ſuam pertinentibus, nonnullas res mobiles ad menſam pertinentes, vel de quibus dubitatur, an ad menſam pertineant, alienaverit, *c. ut ſuper, 8. de rebus Eccleſiæ alienandis.*

¶ Mobilia aliquando alienari poſſunt, ſed hæc ſententia patitur multas exceptiones: nam alienari prohibentur mancipia, vel coloni adſcriptitii: certo tamen modo, *c. mancipia, 3. & cap. injuſtum, 4. de rerum permutat. 10. qu. 2. c. 1. 12. q. 2. c. injuſtum.* item vaſa ſacra, veſtes, aut alia donaria ad religionem neceſſaria, *dict. cap. 1. verſ. vel vaſa. item 12. quæſt. 2. c. Auguſtino. c. Apoſtolicos. item extravagan. comm. unicâ, in pr. verſic. & pretioſa mobilia, de rebus Eccleſiæ non alien.*

¶ Modica res alienari poteſt, *c. cæterùm, 3. de donationibus.*

¶ Monaſterium quomodo alienari poſſit, *16. q. 1. c. nemini.*

¶ Pignori obligatum alienari non poteſt, *d. extravag. unicâ, in pr. verſic. hypothecam.* Niſi ſacra vaſa, veſtes aut alia donaria ad religionem neceſſaria pignori data ſint, *c. 1. de pignoribus.* quæ exceptio vera eſt, ſi neceſſitas urſerit, *d. c. 1. verſ. niſi juſtiſſimâ neceſſitate.* aliàs ſi pro alieno debito res Eccleſiaſtica pignori ſit obligata, non poteſt alienari, *cap. ſi quorundam, 2. de ſolutionibus.*

¶ Remotam rem alienare licet, *d. c. terrulas, verſ. aut longè poſitas.*

¶ Uſusfructus tantùm rei Eccleſiaſticæ alienari poteſt. *10. q. 2. c. ſi œconomus. cum c. ſequente.* quod fallit *Clement. 1. de rebus Eccleſiæ non alienandis.*

In quos Alienatio permittatur, vel non.

¶ Si Diſpenſatoribus Eccleſiarum Liberisvé eorum, Cognatis vel Affinibus alienatio ſit facta, non valet, *cap. cùm Clerici, 11. de cenſibus, 10. q. 2. c. hujuſmodi. §. quibuſcunque, 16. quæſtion. 1. c. in canonibus. §. generaliter.*

¶ Si Peregrinis Neceſſitate exigente largitio ſit facta, valet, *16. q. 1. c. poſſeſſiones. & cap. ult. in princ.*

¶ Servo Eccleſiæ ſi quid Epiſcopus à ſe manumiſſo Donaverit, valet. Quod probatur & diſtinguitur *d. quæſt. 2. ſi quos de ſervis.*

Ob quas cauſas permittatur.

¶ Ob Æs alienum urgens res Eccleſiaſtica poteſt alienari. Quod probatur certo modo, *10. q. 2. c. hoc jus, in princ. 17. q. 4. cap. nullus res.*

¶ In Alimoniam pauperum alienatio valet, *12. q. 2. c. gloria. c. aurum.*

¶ In Fabricam Eccleſiæ donatio facta valet. Quod probatur & diſtinguitur *17. q. 4. cap. queſti ſunt.*

¶ Si Miſerationis intuitu ſervi Eccleſiæ manumittantur, valet manumiſſio, *12. q. 2. cap. cùm redemptor.*

¶ propter Redemptionem captivorum res Eccleſiæ alienari valet, *10. quæſt. 2. cap. 1. in fine. 12. quæſt. 2. cap. apoſtolicos, in princ. verſ. exceptâ causâ. cap. & ſacrorum. c. ſacrorum. c. ſicut omninò. c. aurum.* ut & propter redemptionem terræ ſanctæ, *c. ult, §. fin. de voto.*

¶ item

¶ item ſi Religionis intuitu res Eccleſiaſtica monaſterio alienetur, valet, *12. q. 2. c. ſi Epiſcopus. c. ult. & quæſt. 5. cap. quia Ioannes, 16. quæſt. 1. c. poſſeſſiones, verſ. aut monaſteriis.* quod fallit ſi id quod religionis intuitu alienatur, quinquageſimam vel centeſimam partem rerum Eccleſiæ exceſſerit, *12. q. 2. c. pen.*

¶ ſi pro Remuneratione obſequii datum ſit, valet, *d. q. 2. c. quicunque. c. Eccleſiaſticis, 16. q. 1. c. poſſeſſiones, verſ. niſi fortè.* Niſi in perpetuum pro remuneratione res immobilis data ſit, *d. c. poſſeſſiones. verſ. ſic tamen ut hæc. & d. q. 1. c. prædicator. §. illud autem.*

Quibus modis permittatur, vel non.

¶ Donatione, *vide ſuprà eod. in loco comm. in quos.*

¶ in Emphyteuſin dando res Eccleſiaſtica alienari poteſt certo modo, *10. quæſt. 2. cap. hoc jus. §. perpetua.* Contradicit, *c. nulli liceat, 5. §. alienationis. verſ. & emphyteuticum perpetuum. c. ad audientiam, 9. de reb. Eccleſiæ alienandis. c. hoc conſultiſſ. 2. §. non concedendo. eod. tit. in 6. extravag. comm. unicâ, in princ. verſ. nec non infeudationem, eod. tit.* Contradicit *item 10. quæſtion. 2. c. de precariis.* admittitur tamen in terra non fertili & de ſylvis extirpata, *c. ad aures, 7. d. tit.* Item admittitur in rebus ſolitis in emphyteuſin concedi, *verſ. nec non infeudationem.* ſi tamen emphyteuta biennio continuo non ſolverit canonem: hoc caſu emphyteuſis poteſt revocari, *d. §. perpetua. verſ. qui rem.* item ſi emphyteuta rem fecerit deteriorem: nam & tunc revocari poteſt, *d. §. perpetua. verſ. qui rem fecerit.*

¶ Locari poteſt res Eccleſiaſtica ad tempus, *c. veſtra, 2. de locato & conducto.* Quod coarctatur in triennium, *extravagant. comm. unicâ, in princ. verſ. locationem & conductionem, de rebus Eccleſiæ non alienandis.* item Eccleſiæ laicis locari non poſſunt, *cap. ſecundum, 6. in fin. ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis.*

¶ Permutatione quoque res Eccleſiaſtica alienari poteſt, *c. 1. de rebus Eccleſiæ alienandis. c. ad q. 6. de rerum permut. 10. quæſt. 2. hoc jus. §. ſibi invicem.* quod etiam verum eſt ſi Imperio vel Imperatori res Eccleſiaſtica ſit Permutata, *cap. 1. de rerum permut. 10. q. 2. c. hoc jus. §. ſed & permutare.* non tamen ſpirituale cum temporali Permutari poteſt, *cap. ult. de rerum permut.*

¶ ſi longi temporis Præſcriptione alienatio ſit firmata, non valet, *d. §. contractus autem. verſ. nec præſcribendi etiam.*

¶ Reſtitutione rei oblatæ ei, quem profeſſionis pœnituit, ſeu aliàs beneficio privatur, res alienari poteſt, *17. quæſt. 4. c. hanc ergò. §. ſed notandum. & c. quod ad te, 3. §. fin. de Clericis conjugatis.* quod etiam verum eſt, ſi oblata ei, qui poſteà filios eſt ſortitus, reſtituantur, *17. q. 4. c. ult. §. quàm laudabile.*

¶ ſi Clericis in Stipendium datum ſit, valet, *12. q. 2. c. ſæpè fit.*

¶ Per Tranſactionem res Eccleſiaſtica alienari poteſt, *c. ſtatuimus, 2. c. contingit, 3. de tranſactionibus.* Niſi ſine conſenſu Prælati vel ſuperioris facta ſit tranſactio, *d. c. 2. verſ. de aſſenſu Epiſcopi. c. veniens, 8. eod. tit.* ipſe tamen tranſigens dum vivit, nihilominùs obligetur, *d. c. 8. verſ. ne pacta inter alios. c. de cætero, 5. eod. tit.* item Clerici de beneficio inter ſe tranſigere non poſſunt, *c. conſtitutus, 4. d. tit. c. cùm pridem, 4. de pactis. c. cùm pridem, 4. de pactis. c. non ſine 2. de arbitris.* mediatori tamen tranſactio iſta nocet, *c. ex literis, 5. de tranſactionibus.* item gratis, nullo dato vel promiſſo, tranſactio de beneficio facta valet, *c. ſuper eo, 7. eod. titulo.* de jure patronatûs aliquo accepto non valet tranſactio, *c. præterea, 9. d. tit.* item non valet, ſi de ſubjectione ſpirituali ſit tranſactum, *c. præterea. 10. d. tit.*

Forma Alienationis & quemadmodum ea fieri debeat.

¶ ſi Eccleſiæ Conditio per alienationem Melior ſit facta, valet alienatio, *12. quæſt. 2. cap. ſicut Eccleſia. §. fin. c. ſine exceptione.*

¶ item ſi cum Conſenſu Capituli & ſolenni Decreto interveniente facta ſit alienatio, *cap. paſtoralis. 7. §. fin. de donationibus, 10. quæſt. 2. c. hujuſmodi. §. quòd ſi neceſſitas, 17. qu. 4. c. nullus res.* item ſi Capitulum ſciens alienationi non contradixerit, *cap. continebatur, 2. de iis quæ fiunt à Prælatis.* aliàs ſi ſine Conſenſu Capituli, & ſolenni decreto non interveniente, facta ſit alienatio, non valet, *c. hoc conſultiſſ. 2. in princ. verſic. & caſibus à jure permiſſis, 2. §. contractus autem, de rebus Eccleſ. non alien. in 6.* uti quoque ſi ſine Conſenſu Prælati alienatio ſit facta, *c. præterea, 8. & c. cùm Clerici, 11. de cenſib. 17. quæſt. 4. c. in venditionibus, in pr.* quod tamen fallit, *in c. 1. in pr. de jure patronatûs, in 6.* denique ſi ſede vacante nullo defenſore conſtituto alienatio facta ſit, non valet, *c. 1. de rebus Eccleſiæ non alienand. in 6.*

¶ ſi Epiſcopus ſolus alienationi Conſenſerit, non valet, *17. q. 4. c. in venditionib. §. etiamſi.*

¶ ſi Conſuetudo vel Statutum loci alienationem permittat, valet. Quod probatur certo modo, *d. c. 3. verſic. & illius terræ conſuetudo.* Niſi conſtitutio loci laicorum ſit, *cap. ult. de rebus Eccleſiæ alienandis.* Contradicit *c. ſine exceptione, 12. q. 2.*

¶ etiamſi alienatio Juramento ſit firmata, non valet tamen, *c. hoc conſultiſſimo, 2. §. contractus autem, de rebus Eccleſ. non alienand. in 6.*

¶ neque Juſſu quidem Imperatoris alienatio fieri poteſt, *23. q. 8. c. convenior.* Niſi res alienata ab Imperat. ad Eccleſiam fuerit profecta, *10. q. 2. hoc jus, in pr.* videtur tamen rei Eccleſiaſticæ alienatio valere, ſi Princeps aliquis ſecularis res Eccleſiæ alienaverit, *c. qui res. 2. de reb. Eccleſ. alien. 12. q. 2. c. de rebus.*

¶ ſi Papa Permiſerit & Confirmaverit alienationem, *12. q. 5. c. quia Ioannes.*

¶ ſi Capitulum alienationem poſteà Ratam habuerit, *c. cùm nos, 3. in fin. eod. tit.* Si res Eccleſiaſtica licitè *Alienata* eſt, is cui ea eſt alienata, eam ultra debitum & naturam contractûs Uſurpare non debet, *c. hoc conſultiſſimo, 2. §. ex contractib. de reb. Eccleſ. non alienan. in 6.* De *Evictione* præſtanda ei, cui res alienata fuit evicta, cavetur, *c. ad audientiam, 9. §. fin. de reb. Eccleſ. alienand. 10. q. 2. c. hoc jus. §. qui verò. verſ. ſed adverſus eum, 12. q. 2. c. Vulteranæ. §. ſit emptoribus.* De re alienata *Vindicanda* ſeu Reſtituenda, *10. quæſt. 2. c. ult. q. 2. monemus, in fin. c. quiſquis, §. fin.* Quilibet ex Clero rem repetere poteſt, *d. c. ſi quis Presbyterum, 6. §. fin.* *Alienatio* rei Eccleſiæ licèt non valeat, tamen alienans eam retractare non poteſt, *c. inter dilectos, 8. de donationibus.*

Aliis

Alius poteſt pro me, quod per me non poſſum; tamen melius per me facerem, *c. quia propter, de elect.* ¶ Inter alios res acta aliis non præjudicat, *c. inter dilectos, de fid. inſtrum.*

Altare non magnam habens fracturam, nec tabula mota, non debet reconſecrari, *cap. ligneis, de conſecr. Eccleſ.* ¶ Altare non reconſecratur, ſi aliquid addatur non conſecratum: quia ſacrum trahit ad ſe non ſacrum, *c. quod in dubiis, de conſecr. Eccleſ.* ¶ Altare, ad cujus honorem Eccleſia eſt conſecrata, ſi mota eſt menſa ſuperior, cum Eccleſia reconſecratur, *c. propoſuiſti, de conſecr. Eccleſ.* ¶ Altaris reconſecratio non cogit Eccleſiam reconſecrari, *c. quod in dubiis, eod. tit.* ¶ Altaria plura poteſt Epiſcopus ſimul unâ die conſecrare, *c. cùm ſis, eod. tit.* ¶ Altaria ſine permiſſu Epiſcopi non ſunt erigenda, *de conſecr. diſt. 1. nullus Presbyter.* Superflua ſunt deſtruenda, *d. diſt. 1. cap. Eccleſ. in fin.* Ut & ea quæ ſine Sanctorum reliquiis ſunt inſtituta, *d. diſt. 1. c. placuit.*

Amiſſis. Quibus modis acquirimus, iiſdem in contrarium actis amittimus, *c. 1. de reg. jur.*

Ancilla, ſi neſcitur, poſt contractum matrimonium repudiari poteſt, niſi ipſam cognoverit poſtquam ſcivit, *cap. propoſuit, de conjug. ſerv.*

de **Anima**, *Clement. 1. §. porrò doctrinam, de ſumma trinitate, 32. q. 2. cap. quod verò. §. hic de anima. c. Moyſes. de pœnit. diſt. 1. c. reſuſcitatus, diſt. 2. c. illa anima.*

Animus. Diverſitatem corporum diverſitas ſequitur animorum, *c. quia diverſitatem, 5. in princ. de conceſſione præbendæ.*

Annulis non utantur Clerici, niſi quibus competit ex officio, *c. Clerici, de vita & honeſt. Cleric.* ¶ Per Annulum poteſt Epiſcopus Clericum inveſtire, *cap. cùm olim, de ſentent. & re jud.* ¶ Annulus delatus ſignum eſt matrimonii contracti, *c. illud quoque, de præſumpt.*

Antequam dictio non ſemper implicat, *c. quod dicitur, 4. de verbor. ſignificationibus.*

de **Antinomia** concilianda ex cauſa, tempore & loco, *habetur diſt. 29. in pr. cum tribus cc. ſeq. diſt. 30. in pr. diſt. 31. c. ſi laicus. §. quod autem. cum c. ſeq. diſt. 31. in pr. cum c. ſequente, & c. penult. §. ſi quis igitur.* ¶ Antinomiæ canonum ita conciliantur, quòd ejus Concilii ſententia tenenda eſt, cujus antiquior & major eſt authoritas, *diſt. 50. c. domino. §. in fine autem, 33. q. 2. c. hoc ipſum. §. in fine autem.* cæteras leges videto *diſt. 19. c. in canonicis, diſt. 20. c. 1. cum c. ſequente, 11. q. 3. c. qui reſiſtit.*

Antiſtes, *diſtinction. 21. capitul. Cleros. §. antiſtes.*

de **Apoſtatis** coërcendis, *cap. à nobis. §. de apoſtatis.*

DE APPELLATIONIBUS.

Appellationis uſus, *2. quæſt. 6. in princ. cum c. ſeq. & c. cum ſpeciali, de Appellat.* ¶ Appellatio non excuſat aliquem à perjurio, *cap. brevi, de jurejurando.* ¶ Appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto, *c. quæ not. de appellat.* ¶ Appellatio admittitur in parvis, ſicut in magnis, *Ibid.* ¶ Appellatio fraudulenter facta non valet, *c. ſuggeſtum eodem titulo.* ¶ Appellatione eximitur quis à poteſtate ſui ordinarii, *c. directè, eod. titulo.* ¶ Appellatio generalis non admittitur, *c. 2. eod. titulo.* ¶ Appellatio ante litis ingreſſum dicitur provocatio, non appellatio, *c. cùm ſit Romana, & c. conſtitutus, eodem titulo.* ¶ Appellationi in dubio deferendum eſt, *c. ſacro approbante, de ſentent. excommun.* ¶ Appellationi alterius qui non defert, nec ſuæ deferendum eſt, *c. an ſit, de appellat.* ¶ Appellatione partis adverſæ non obſtante, abſolvitur quis, cautione præſtitâ de juſtitiæ obtemperando, *cap. quâ fronte, de appellation.* ¶ Appellatio unius valet omnibus, cùm plures gravantur, *c. una ſententia, de appell.* ¶ Appellatio non tenet in his, quæ dilationem non capiunt, *c. quâ fronte, eod. tit.* ¶ Appellatio in omnibus articulis commiſſionis interdicta intelligitur, ſi in uno interdicatur articulo, *c. ſecundò requiris, eod. tit.* ¶ Appellationis articulo prætermiſſo, poteſt coram Judice à quo litigari, non obſtante appellatione, *c. cùm teneamur, eod. tit.* ¶ Poſt appellationem delinquens, punitur ab ordinario, non obſtante appellatione, *c. 22. de appellat.* Neminem enim tuetur in ſua nequitia appellatio, *c. ad noſtram, eod. tit.* ¶ Appellatio licèt ſit remota de principali, appellatur tamen ſuper quæſtione incidente, *c. cùm teneamur, eod tit.*

Qui appellare poſſint?

¶ Alius quàm qui condemnatus eſt, vel qui egit, appellare non poteſt, *cap. cùm inter. 16. de elect. 2. q. 6. c. non ſolent, in princ.* Niſi alterius interſit, hic enim ratione ſui intereſſe agere vel appellare non prohibetur, *c. ult. §. fin. ut lite pendente nihil innovetur. in 6. cùm ſuper. 17. de re jud.* ¶ Abſens per contumaciam, ſi condemnatus eſt, non poteſt appellare, *2. q. 6. c. ſunt etiam, 24. qu. 3. c. de illicita. §. de conventione.* Fallit ſi ideò non adfuit, quòd ante definitivam ſententiam appellaverit. *probatur & diſtinguitur Clement. 1. de dolo & contumacia.* Item ſi ideò non adfuit, quòd dicat ſe libellum Principi dediſſe, & ejus expectare reſponſum: ſed reprobatur hoc, *2. q. 6. c. non ſolent.* ¶ Adiens de attentatis poſt appellationem interpoſitam, alium Judicem, quàm appellatum, non poteſt appellare, *cap. ſollicitudinem, 54. de appellat.* ¶ Qui admittere nolunt anteà appellationem ſui adverſarii, in eadem cauſa appellare ipſe non poteſt, *d. c. an ſis, 42. verſ. quòd cùm in eo qui. & c. conſtituit, 23 eodem titul. c. bonæ memoriæ, 23. §. deinde inquireret, de electione.* ¶ Aperiens acta cauſæ ſigilla violando appellare non poteſt, *cap. cùm olim, 33. dict. tit.* ¶ Si appellans poteſt appellationem nonnulla contra appellationem attentaverit, ad appellationem non admittitur, *c. an ſit, 42. de appell.* ¶ Ne Clericus laicum Judicem appellet, *21. q. 5. in princ. cum ſeq.* ¶ Confeſſus appellare non poteſt, vel ſi

cauſa ſit manifeſta, *cap. cum ſpecial. 61. §. porrò de appellat. cap. Romana, 3. §. ſi autem poſt. eod. tit. in 6. c. 2. q. 6. cap. quicunque.*

¶ Qui Deſeruit anteà appellationem ab alio gravamine factam, nihilominùs appellare poteſt, *c. directæ, 39. de appellat.*

¶ Qui Juravit quòd ſententiæ velit ſtare, appellare non poteſt, *capit. quæſtion. 21. de appellationib.* Niſi ſententia excedat limites juramenti & licitæ promiſſionis, *cap. ad hæc, 20.*

¶ Laicus Eccleſiaſticum Judicem appellare poteſt, *2. quæſtion. 6. c. omnis.*

¶ Niſi Officialis à ſuo Judice ob malè geſtum officium fuerit condemnatus, non poteſt appellare, *3. q. 6. c. ei qui appellat. §. nulli quoque.*

¶ Qui Renunciavit appellationi, vel litem coram Judice, à quo appellaverat, poſteà proſecutus eſt, non poteſt appellare, *c. gratum, 20. §. fin. de off. del.*

¶ Appellare quis poteſt pro parochianis, *c. ad audientiam, de appellat.*

¶ Appellare non poteſt de crimine notorio accuſatus, *c. licèt, de offic. jud. ordin.* Ut nec is cui indicitur purgatio ſuper infamia, niſi modus excedatur, *c. quod ad conſultationem, de ſent. & re jud.*

A quibus, ad quos appellare liceat, vel non.

¶ Ab Arbitris delegatorum à Papa judicum Papa appellatur, *c. ab arbitris, 11. de offic. delegat. in 6.* Niſi ex compromiſſo Arbiter ſumptus pronunciaverit. Quod probatur & diſtinguitur *2. q. 6. c. à judicibus. cum c. ſeq. c. ſi quis Epiſcop. §. arbitrarii tantùm.* Poteſt tamen à compromiſſario appellari: ſi in ordinarium vel delegatum Judicem ſit compromiſſum, *d. c. à judicib. verſic. ab his etſi ut arbitrarii.* item ſi non omnes, in quos eſt compromiſſum, judicaverint, *dict. quæſt. 6. c. ſanè ſi ex conſenſu partium.* denique ſi non ſpontè, ſed jure cogente in arbitros ſit compromiſſum, *c. ab arbitris, 11. de offic. deleg. in 6.*

¶ Ab Auditore ſeu Subdelegato an provocetur, vide *c. ſuper, 27. §. verùm cùm totam. & §. ejus ergò, de offic. deleg.*

¶ A Capitulo ad Epiſcopum appellatur, ſed diſtinguitur, *c. à collat. 11. de appell. in 6.*

¶ A Civili Judice Papa non appellatur, niſi ſit de temporali juriſdictione Eccleſiæ, *cap. ſi duob. 7. §. fin. de appellat.* ¶ A Compromiſſariis appellare licet, *vide ſuprà eod. ab Arbitris.*

¶ A Concilio Provinciali appellatur Primas, *2. q. 6. c. placuit, 6. q. 4. c. ſi inter, 11. q. 3. c. presbyteri.*

¶ Non tamen ad tranſmarina Concilia appellatur, *d. c. presbyteri. verſ. ad tranſmarina. & d. c. placuit. verſ. ad tranſmarina.* ubi additur exceptio hæc: Niſi Papa appelletur.

¶ A Delegato Judice appellatur Delegans, *c. ſuper quæſtionum, 27. §. fin. de offic. deleg.*

¶ Etiam ſi datus ſit remotâ appellatione: nimirum ſi fuerit à dante alii delegata, *c. paſtoralis, 28. §. præterea, de offic. delegati.* Vel cùm duobus cauſa Delegata eſſet, ne ab iis appelletur, unus alteri ex iis vices ſuas commiſit, *c. ſuper, 27. §. ſi verò, d. tit.*

¶ An ab Epiſcopali liceat appellare, *11. quæſt. 1. c. omnes itaque, in princ.* Et ordinariè ab Epiſcopo Archiepiſcopus appellatur, *c. Romana, 3. §. debet autem, de appellat. in ſext.* Niſi communi conſenſu comprovincialiū Epiſcoporum ſententia ſit lata, *6. q. 4. c. ſi metropolitanus, cum c. ſeq.* ¶ Ab Executore appellare non licet, niſi modum excedat, *c. novit ille, 43. de appellat. c. quod ad conſultationem, 15. §. fin. de re judic. 2. q. 6. c. ult.* ¶ Ad Hæreticum appellare non licet, vel ad eum qui non eſt Fidei catholicæ, *2. q. 6. c. catholicus.* ¶ A Judice ita dato, ne ab eo appelletur, appellare non licet, *c. paſtoralis, 53. in princ. de appellat. cap. 1. de reſcriptis.* Niſi ſpecialis aliquis caſus à jure fuerit exceptus, *d. c. 53. verſic quæ à jure non indulgetur expreſsè.* Et quamvis appellatio executionem ſententiæ hoc caſu non impediat, tamen nihilominùs gravamen appellantis per Judicem appellationis poterit emendari, *d. cap. 53. verſ. ſed ſi appellans fuerit.* Item à tali Judice appellatur, ſi appellans Privilegium habeat appellandi. Sed reprobatur *d. cap. 1. de reſcriptis.* Item ſi alius, quàm cui Judex datus eſt, ob ſuum intereſſe appelletinam poteſt, *cap. ſuper eod. 15. de officio deleg.* Item à tali Judice appellari poteſt, ſi ſententia manifeſtam contineat Iniquitatem, *cap. inter cæteras, 9. de re judicata.* Præterea ſi cùm plura eſſent negotia, quibus Judex datus eſt, alia eorum præcedant clauſulam, appellatione remotâ, alia eam ſequantur: hoc enim caſu clauſula illa ad ſequentia non videtur pertinere, *cap. inquiſitioni, 71. de appellation.* Niſi negotia ſint connexa, *d. cap. 71. verſ. ſi ſunt plura negotia ſe minimè contingentia. & cap. ſecund. 41. in princ. eod. tit.* Vel ſi clauſula hæc Appellatione remotâ, in fine literarum fuerit repetita: tunc enim à nullo appellare licet, *dict. c. 71. verſ. niſi fortè in fine.* Item adverſus Judicem datum, appellatione remotâ recuſatio poteſt objici, *cap. poſtrem. 36. dict. tit.* Ut & exceptio loci non tuti, ſi appellans ad locum non ſatis tutum in jus vocetur, *cap. ex parte, 47. eod. tit.*

¶ Legatus Papæ omiſſo medio adiri vel appellari poteſt, *cap. 1. de officio legati.* ¶ à Metropolitano ad Synodum provocatur, *6. qu. 9. ſi metropolit.*

¶ Ab Officiali generali Epiſcopi non appellatur Epiſcopus, ſed Archiepiſcopus, *cap. non putamus, de conſuetudine, in 6. c. Romana, 3. in pr. de appellat. in 6.*

¶ Ad Papam omiſſo medio appellatur, *2. qu. 6. cap. ſi quis veſtrûm. c. omnes. cap. ad Roman. c. ſi quis putaverit. c. ad Roman. cap. ideò huic. c. decreto. c. qui ſe ſcit. c. arguta. c. ſi quis putaverit. c. ideò huic. cap. quoties, 3, quæſt 6. c. accuſatus. & de Appellationibus. c. ſi duobus, 7. in princ.* Niſi conſuetudine aliter obſervetur, *c. Romana, 3. §. ab Archidiaconis. verſ. niſi aliud de appellat. in 6.*

¶ A Primate regionis non appellatur, *6. qu. 4. cap. ſi inter, §. fin.*

¶ A Pari par Judex non appellatur, *2. quæſt. 6. cap. anteriorum, §. illo videlicet.*

¶ A Subdelegato ad priorem delegatum appellatur, ſi delegatus alii non ad ſubdelegantem cauſam ſubdelegaverit, quod probatur ſub conditione, *dict. c. ſuper quæſtionum, 27. §. porrò. & §. ſi verò, in fine, de offic. deleg.* Niſi ſubdelegans aliquid ſibi de juriſdictione reſervaverit: hoc enim caſu ſubdelegans eſt appellandus, *d. §. porrò. & d. c. 27. in pr. verſ. ipſe namque reſpondit. & §. ejus ergò. & c. cum te conſulente, 18. eod. tit. item c. ſi delegatus, 7.*

gatus, 7. §. *fin. eod. tit. in 6.* item & alio caſu à ſubdelegato ad delegantem appellatur, ſi ex tribus delegatis duo vices ſuas non in totum ſubdelegaverint: hoc enim caſu tertio delegato cum duobus ſubdelegatis cognoſcente non ad ſubdelegantem, ſed ad delegantem provocatur, *c. ſi duo, 3. d. tit. de officio delegati, in 6.* Item ſi ſubdelegans excommunicatus vel mortuus ſit, *cap. ſi is cui, 10. dict. tit.* vel ſi ſubdelegans negetur habere juriſdictionem: his enim caſibus omiſſo ſubdelegante ad delegantem appellatur, *cap. ſi à ſubdelegato, 14. eod. tit.*

A quibus Actibus appellare liceat, vel non.

¶ Si Apertura teſtamenti conceſſa ſit, non appellatur à tali ſententia, *c. ult. §. ſi quis etiam auſus, de appellat.*

¶ Ab Appellatione non admiſſa provocare licet; ut ſi Metropolitanus à provinciali Epiſcopo appellatus, appellationem ſuſcipere nolit, ad Synodum provocare licet, *6. q. 4. c. ſi metropolitanus.*

¶ A Citatione ad locum non tutum licet appellare, etiam contra Judicem datum cum clauſula, appellatione remotâ, *cap. ex parte, 47. de appell.*

¶ A Correctione regulari non appellandum, niſi modus excedatur, *c. reprehenſibilis. & c. 22. de appellat.*

¶ A criminali ſententia appellatur. *Vide infrà eodem in ſententia.*

¶ A Decreto perpetuo non appellatur, *c. 29. de appellat.*

¶ Ab Exiguæ rei ſententia appellatur. *Vide in ſententia, infrà eodem.*

¶ Ab Exceptione rejecta appellare licet, ut ſi cui exceptio, ne ultra duas diætas in jus vocetur, auferatur, *c. olim, 7. de exceptionibus.* item ſi Exceptio non ſufficientis mandati vel litis pendentiæ per interlocutoriam ſit rejecta: ab hac enim interlocutoria licet appellare, *cap. ſignificavit, 48. de appellationibus.* Item ſi exceptio rei petitæ in libello non deſignatæ per interlocutoriam fuerit rejecta, *c. ſignificantibus, 49. d. tit.* variatum fuit hic à Pontificibus: nam talis exceptio reprobatur, *c. cùm ſit, 5. §. ſi verò. c. ſuper eo, 12. in pr. de appellationibus, 2. quæſt. 6. c. qui ſcit, §. fin. c. non ita. & c. ſi quis.* aliàs admittitur, ſi cauſa rationabilis coram Judice, à quo ante ſententiam appellatur, non fuerit ab appellante expreſſa, *c. ut debitus, 19. de appellationibus. c. Romana, 3. §. cùm autem, eodem titul. in 6.* Juxta hanc diſtinctionem intelligendum videtur, *c. ultim. de dolo & contumacia, in 6.*

¶ A Fiſcalis negotii ſententia non appellatur, *c. ult §. quoties etiam, de appell.*

¶ A Gravamine omni appellare non licet, ſi generalis ſit appellatio de omni gravamine, tam præſenti quàm futuro, *c. inter cætera, 2. de appellat.* Niſi generalis appellatio reſtricta ſit ad certam cauſam, *cap. conſuluit, 18. eod. tit.*

¶ A Gravamine ſublato non licet appellare, *c. cum ceſſante, 60. d. tit. & c. ſi à judice, 10. §. fin. eod. tit in 6.*

¶ Ab Interlocutoria appellare licet, *vide ſuprà in eodem in Exception.* exempli gratiâ, ut ſi Judex quæſtionem habendam interlocutus ſit: ab hac enim interlocutoria poteſt appellari, *dict. cap. non ſolent §. ante ſententiam.*

¶ A Poſſeſſione ſcripto hæredi decreta non appellatur, *cap. ult. §. ſi quis etiam auſus, de appellat.*

¶ A Poſſeſſione momentanea decreta non appellatur, *2. q. 6. c. ult. §. de poſſeſſ. c. ad hoc, 37. de appellat.*

¶ A Probatione exceptionum adverſus teſtes denegata, appellare licet, *c. ex parte, 7. de teſtibus.*

¶ A Sententia conditionali appellatur, *cap. præterea, 40. de appellationib.*

¶ A Sententia medio tempore à Papa confirmata appellatur, *c. bonæ memoriæ, 3. de confirmat. utili.*

¶ A Sententia in cauſa criminali appellare licet, *2. q. 6. c. liceat. item c. cùm ſit Romana, 5. §. fin. de appellat.*

¶ A Sententia exiguæ cauſæ permiſſa appellatur, *cap. de appellationibus, 11. de appellationibus.*

¶ A Sententia in cauſa fiſci vel tributariæ functionis non appellatur, *d. c. ult. §. quoties etiã, de appel.*

¶ A Sententia interdicti non appellatur, *cap. ad hoc, 37. de appellationibus.*

¶ Appellari non poteſt contra convenientem, qui impetrat literas appellatione remotâ, *cap. prudentiam, de mutat. pet.*

De Forma Appellationis, quoties & quemadmodum appellandum,

¶ Bis in eadem cauſa, *c. ſua nobis, 65. de appellat. 2. quæſt. 6. c. ſi autem, in princ. & §. unde in ſeptimo.*

¶ Contra id quod perpetuo Edicto decretum eſt, non appellatur, *c. conſuluit, 29. de appellationibus.*

¶ De Forma appellandi agitur, *2. q. 6. c. poſt appellationem, §. forma verò.*

¶ Fruſtratoriè appellare prohibitum: quod verum, ſi appellatio manifeſtè ſit Fruſtratoria, *c. paſtoralis, 53. in pr. verſ. quod per appellationem. de appellat. 2. q. 6. c. ideò huic. § fin. c. qui ſcit. §. patet ergò. c. quicunq;.*

¶ Gradatim appellandum eſt, non omiſſo medio, *c. dilecti, 66. de appell. c. duo ſimul, 9. de officio ordinarii. c. Romana, 3. §. ab Archidiaconis, de appellat. in 6.*

¶ Coram Majori parte judicium eſt appellandum, *Clement. 1. in princ. de appellationibus.*

¶ Contra Regularem diſciplinam, ſeu Correctionem non appellatur, *c. ad noſtram, 3. c. reprehenſibilis, 26. § nec ſubjecti. & §. fin. c. quia nos, 32. de appell.*

¶ In Scriptis regulariter eſt appellandum, *2. q. 6. c. poſt appellationem, §. fin.* niſi quis ipſo die, quo ſententia fertur, apud acta vivâ voce appellaverit, *2. quæſt. 6. c. ult. §. litigatoribus.*

¶ Tertiò in eadem cauſa non licet appellare, *cap. ſua nobis, 65. de appellat. 2. quæſt. 6. c. ſi n autem, in fin. §. unde in ſeptimo.*

¶ Vivâ voce ne quidem apud acta appellare licet, ſi vel ab interlocutoria vel extraordinario gravamine ad Papam appelletur, *c. 1. in pr. de appell. in 6.*

Quando appellandum, & quamdiu?

¶ Ante Sententiam definitivam non appellatur, *2. quæſt. 6. cap. non ſolent, §. fin.*

¶ Intra Statutum tempus appellandum eſt, *2. q. 6. capit. propter ſuperfluam.* nimirum intra biduum, *2. qu. 6 c. biduum, §. palàm eſt.* intra quinquendium, *d. quæſt. 6. c. propter ſuperfluam.* item Decendium, *d. qu. 6. c. anteriorum, in princ. & cap. quod ad conſultationem,*

tationem, 15. de re judicata. Planè quæ de tempore, quo biduum aut triduum currere incipiebat, jure antiquo ſtatuta ſunt, ad jus novum decem dierum transferri poſſunt. Biduum autem & triduum illud currere incipiebat ex die latæ ſententiæ, *2. quæſtione 6. cap. biduum, in princip.* ſi ſententia ſub conditione lata ſit, *d. cap. biduum.* §. *1. & dict.* §. *biduum. verſic. quid ergò. item c. præterea requiſiti. 40. de appellationibus.* Item fallit, ſi Judex ſententiam Imperatori tranſmiſerit confirmandam, vel ut locus pœnæ aſſignetur: hoc enim caſu etiam à reſcripto Principis tempus appellandi currit, *dict. cap. biduum.* §. *ſi quem in inſulam.* item fallit ſi extrajudicalis ſit cauſa, in qua appellatur. Sed reprobatur, *cap. concertationi. 8. de appellationibus. in 6.* item fallit ſi non per appellationem, ſed per aliud juris remedium gravamen proponatur, *dict. c. 8. verſic. ſed ſi per contradictionem.* Denique fallit ſi in ſententia præcipiatur aliquid fieri intra certum terminum: hoc enim caſu videtur non niſi termino elapſo decendium currere. Sed reprobatur, *c. quod ad conſultationem, 15. de re judicata.* ¶ Item ſi appellans intra ſtatutum tempus dimiſſorias literas non petierit vel impetraverit, aut iter ad Judicem appellationis non arripuerit, appellatio non valet, *dict. c. propter ſuperfluam, & dict. quæſtione 6. c. ab eo. item Clement. quamvis. 2. de appellationibus.* quod fallit, ſi non per appellantem, ſed per Judicem ſteterit, quò minùs ſuo tempore Apoſtoli dati ſint, *dict. quæſtione 6. c. poſt appellationem* §. *ſufficit. d. Clement. quamvis. 2.* §. *quod ſi Iudex. & c. ut ſuper. 4. in fine. cap. ab eo. 6. de appellationib. in 6.* ¶ In appellationis termino præfigendo conſideranda, *c. cum ſpeciali. de appellation.* ¶ Appellationis proſequendæ annus unus vel duo, ſecundùm diſtantiam locorum, & perſonarum & negotiorum qualitatem breviatur, *c. cùm ſit Romana, eodem titulo. & c. conſtitutus, ibid.* ¶ Appellari non debet poſt juramentum ad ſtandum Eccleſiæ mandatis, *c. ad hæc. eod. tit.* ¶ Appellatio poſt ſententiam excommunicationis latam non tenet, *cap. paſtoralis. eodem titulo.*

Ex quibus Regionibus appellare liceat, vel non.

¶ Ex Ægyptiaco tractu vel Lybia appellatur Præfectus Auguſtalis, *2. q. 6. c. anteriorum.* §. *illud etiam.* ¶ Ex tractu Orientali appellatur Comes Orientis, *d. c. anteriorum.* §. *Orientalem autem.*

De Appellante.

Appellans Acta edere & tranſmittere tenetur, *2. quæſt. 6. c. ult.* §. *judicib. c. ult. de probationibus.* ¶ Appellans Apoſtolos ſeu libellos dimiſſorios à priore Judice ad poſteriorem petere debet ac dandi ſunt, *cap. 1. in princ. verſic. petat apoſtolos. & cap. ut ſuper. 4. de appellat. in 6. 2. quæſtione 6. c. poſt appellation in princ.* Forma Apoſtolorum præſcribitur *d. c. poſt appellationem.* §. *forma.* ¶ Cauſam appellationis appellans ante ſententiam reddere Judici, à quo appellatur, tenetur, *c. ut debitus. 59.* §. *cùm autem. c. cum ſpeciali. 61.* §. *exceſſu quoque. de appellationibus. c. 1. in princip. verſic. cauſam appellationis, eodem titulo in 6.* ſed ea Judici à quo appellatum eſt, probanda non eſt, *cap. ſi à Judice. 10. de appellationibus in 6.* neque Judex à quo appellationem denegare debet, *2. quæſt. 6. c. appellantem. & c. ultim.* §. *ſimiliter. item de appellationibus, c. de priore, 31.* ¶ Coram Judice appellationis cauſa probanda eſt, quæ ſcilicet exceptio legitima non ſolùm fuerit oppoſita, ſed etiam non admiſſa: ideoque appellatio interpoſita, *c. dilecto, 63. c. interpoſita, 70. in princip. de appellationibus.* & cauſa appellationis ab initio expreſſa mutari non poteſt, aliaque in proſecutione appellationis allegari, *Clement. appellanti, 5. eo tit.* ¶ nec Appellatio à Judice appellationis recipienda, nec remittenda, *cap. interpoſita, 70.* §. *eadem, de appellationibus, 2. quæſt. 6. c. placitis, ultim.* §. *fin.* ¶ Contumacia appellantis punienda, *c. reprehenſibilis, 26.* §. *ſi autem in quocunque, de appellationibus. c. 1.* §. *quòd ſi appellationibus, c. 1.* §. *quòd ſi appellator. eodem titulo in 6.* Appellans Judicem appellatum mutare, & errorem ſuum corrigere poteſt, *2. quæſtion. 6. c. ultim.* §. *ſi verò is qui.* ¶ Appellatio appellato inſinuando, *dict. Clementin. verſic. eſt tamen appellatio. & Clement. cauſam. 3. de electione.* ¶ Iter ad Judicem appellationis intra certum tempus accipiendum, *2. quæſtione 6. c. propter. verſicul. & in his ipſis.* ¶ Proſequenda appellatio quando proſequenda, & quamdiu, item per quos & à quibus, dicetur infra. ¶ Probare quæ liceat in cauſa appellationis, *Clement. 1. de cauſa poſſeſſion. & proprietatis, Clement. appellanti, 5. de appellationibus.* ¶ Appellans videtur appellationi renuntiâſſe, cùm poſteà inducias petit, vel teſtibus nititur, *c. gratum. de offic. deleg.* ¶ Appellans intelligitur, qui iter arripit ad curiam Romanam, *c. bonæ, de appellationibus.* ¶ Appellantes cogendi ſunt à Judice, à quo appellatum eſt, ad certum diem proſequi appellationem, vel judicio ſuo parere, *c. conſuluit nos, eodem titulo.* ¶ Appellans injuſtè remittitur ad eum à quo appellavit, niſi fiat ſuper Judicis recuſatione, *c. cùm in Eccleſia, eodem titulo.* ¶ Appellans impotens proſequi, poſt biennium proſequi poterit, *c. conſtitutus, eodem titulo. & c. ex ratione, ibid.* ¶ Appellans in criminibus manifeſtis non auditur, *c. cùm ſit Romana, eodem titulo.* ¶ Appellans, appellationem ſuam non proſequens, contumax cenſetur, & condemnatur in expenſis, *c. ſæpè contingit, de appellationib. & c. reprehenſibilis, eod. titul.* ¶ Appellationem non proſequens incidit in juriſdictionem illius à quo appellavit, *c. reprehenſibilis, eod. tit.*

De Appellato.

Appellati contumacia punienda, *dict. c.* §. *fin. item cap. cum ſpeciali, 61.* §. *exceſſu quoque. verſic. nullo autem. & cap. interpoſita, 70.* §. *fin. de appellationibus.*

De A

De Appellationis Judice, ejusque officio.

Appellationis cauſa remittenda ad Judicem à quo ppellatum eſt, ſi conſtiterit malè appellatum eſſe, *ap. cùm in Eccleſia, 38. c. ut debitus, 59. §. cùm autem. erſic. etſi minus. c. cum ſpeciali. 61. §. fin. de appellaionibus. c. Romana, 3. §. fin. & c. cum appellationi, ius, 5. eodem titulo in 6.* quod ſi fallit ſi cauſa nonium cognita remittatur, *c. accepta, 35. de appellationi us.* poteſt tamen remitti, ſi partes conſentiant ut emittatur, *dict. c. accepta. verſic. niſi partes conſenſeint.* item ſi appellans cauſam remitti petat, *c. inerpoſita, 70. §. ille denique, de appellationibus.* ſecunlò fallit, ſi Judex, à quo appellatum eſt, appellatioiem injuſtam admiſit: tunc enim ad enim renittenda non eſt, *c. cum appellationibus, 5. de appellaionibus, in 6.*

Appellatione à definitiva factâ, revocari etiam poeſt interlocutoria, licèt ab ea non fuerit appellaum, ut probatur & diſtinguitur, *c. ult. de appellatioionib. in 6.*

Si conſtiterit benè *Appellatum* eſſe, Judex ad quem ppellatum eſt, reſciſsâ priore ſententiâ in cauſa rincipali procedere poteſt ac debet, *cap. ad probanlum, 24. de re judicata. c. ut debitus, 59. §. cùm autem. verſic. alioquin ipſe procedat. & c. cum ſpeciali, 61. §. exeſſu quoque. verſic. appellationis cauſæ, de appellationiius.* Niſi exceptio de ultra duas diætas non citando eo, propter quam fuit appellatum, probetur vera: hoc enim caſu quamvis benè appellatum eſſe contet, nihilominùs tamen cauſa eſt remittenda, *c. olim, 7. le exceptionibus.*

Sententia priori caſſatâ, non punitur Judex à quo, niſi inimicitiâ vel pecuniâ probetur corruptus, *2. q. 6. . hoc etiam.*

Pœna *Appellationis* non obtinentis, *2. quæſtion. 6. . omninò.* hæc non operatur, ſi appellans ante ſenentiam appellationi renuntiaverit, *d. q. 6. c. ult. §. ſi verò is qui.*

Si ad reſidendum in Eccleſia admonitus *Appellaverit.* interim alius in locum ejus ſubſtituendus eſt, *c. pervenit, 28. verſic. interim verò, de appellationibus.*

Appellatione pendente.

Appellatione pendente nihil innovandum, eſtque de eo Judici, à quo appellatum eſt, per Judicem appellationis inhibendum: & innovatum ſeu attentatum reſcindendum, *2. quæſt. 6. c. poſt appellationem. §. Ulpianus.* Ejus exemplum proponitur, *3. quæſtion. 6. cap. accuſatus. verſic. & dum iteratò.* item *de appellationibus. cap. 1. & cap. ad præſentiam, 16. & cap. dilectis, 55.* item *c. licèt, 4. de ſentent. excommun. in 6. cap. cùm olim, 32. de officio delegati. c. cùm tu fili, 16. de teſtib. cap. dilectæ, 10. de exceptionibus.* Quod verum eſt, ſi etiam antequam Appellatio interpoſita eſt, fuerit innovatum, *cap. non ſolùm, 7. in princ. de appellationibus, in 6.* item etiam ſi extrajudicialiter ſit Appellatum, *cap. bonæ, 51. de appellationibus, in 6.*

Appellatione pendente quando aliquid innovari poſſit.

¶ ut ſi Appellans quoque contra appellationem ſuam vel adverſarii ſui anteà factam aliquid novaverit, *cap. conſtitutis, 23. de appellationibus, in 6.*

¶ niſi per ſententiam excommunicatus ad cautelam Abſolvatur, *c. quâ fronte, 25. d. tit.*

¶ ſi Appellans appellationem non Proſequatur, *cap. ad hæc, 27. cap. pervenit, 28. & cap. cum ſpeciali, 61. §. exceſſu quoque. verſ. quam ſi proſequi, de appellat.*

¶ ſi Appellatio aliquo jure non ſubſiſtat, *cap. ult. de dolo & contumacia, in 6. cap. non ſolùm, 7. in princ. verſic. exceptis caſibus, de appellation. in 6.*

¶ ſi cùm ab adverſario dicatur appellationis cauſa Injuſta ſeu minùs legitima, Judex appellationis, nondum receptâ appellatione velut ex cauſa probabili facta, cœperit de cauſæ veritate cognoſcere: tunc enim inhibere non poteſt, *dict. cap. Romana. §. quòd ſi objiciatur.* quod fallit, ſi à definitiva ſententia appellatum: hoc enim caſu etiam ante receptam appellationem Judex poteſt inhibere, *dict. §. quòd ſi objiciatur. verſic. ante ſententiam. & d. cap. Romana. §. ſi autem poſt.* ¶ ſi appellans agat de præbenda ſibi antequam vacâſſet promiſſa: hoc enim caſu ea poteſt alii *Conferri* appellatione non obſtante, *cap. relatum, 3. de conceſſ. præbendæ.*

¶ ſi nondum Conſtet, cauſam per appellationem ad Judicem inhibentem eſſe devolutam: tunc ab eo inhibendum non eſt, *c. Romana, 3. §. ſi verò vocatis, de appellationibus, in 6.*

¶ Deſertâ causâ Appellationis: ut ſi in alia cauſa vel quæſtione procedatur, quàm in qua appellatio eſt interpoſita, *cap. cùm terreamur, 17. & c. prætereà, 22. de appellationibus.* quod fallit, ſi quæſtio in qua non eſt appellatum, ſine ea, in qua appellatum eſt, expediri non poſſit, *c. ſuper eo, 10. dict. tit.* item fallit, ſi propter plura crimina condemnatus, in gravioribus appellavit: hoc enim caſu in aliis minoribus executio ſuſpenditur, *2. quæſt. 6. c. poſt appellationem. §. ſi quis ex pluribus.* denique fallit, ſi alterum alterius, ob quod appellatum eſt, ſit acceſſorium, *c. dilectis, 55. de appellationibus.*

¶ ſi ab Electione à majore parte facta ſit appellatum, *c. 1. & c. ex ore, 3. de his quæ fiunt à majore parte.* item ſi duobus præſentatis, prior repulſus appellaverit: hoc enim caſu alterius Inſtitutio, quamvis pendente appellatione factâ, valet, *cap. paſtoralis, 29. de jure patronatûs.*

¶ ſi à ſententia Excommunicationis vel Suſpenſionis ſit appellatum, *c. paſtoralis, 53. §. verùm quia. dict. tit. & c. is cui, 20. §. fin. de ſent. excommun. in 6.*

¶ ſi poſſeſſore condemnato, Fructus rei Sequeſtrentur, *2. quæſt. 6. cap. quoties poſt.*

¶ ſi Judex Gravamen, ob quod appellatum eſt, revocaverit, *c. ſi à Iudice, 10. §. fin. de appellat. in 6.*

¶ ſi ab Interlocutoria ſit appellatum hoc enim caſu procedi poteſt, *d. cap. non ſolùm, 7. § illa autem.* Niſi poſteà appellationis cauſam veram eſſe conſtet, *dict. §. illa autem. verſ donec appellationis cauſam.* item, Niſi legitimâ inhibitione factâ innovatum ſit, *d. §. illa autem. verſic. niſi Iudex appellationis.*

¶ ſi Judex à quo appellatum eſt, Jusjurandùm præſtiterit de ſententia intra certum tempus exequenda. Sed hoc reprobatur, *cap. venientes, 19. de jurejurando.*

¶ ſi in integrum reſtitutione contra ſententiam petita, præſumptio ſit eam Malitioſè ad differendam executionem peti: hoc enim caſu executio fieri poteſt, cautione ab adverſario præſtitâ, *cap. ſuſcitata, 6. de in integr. reſtitut.*

¶ ſi appellationi ſit Renunciatum, *cap. ut ſuper, 4. verſic. niſi appellationi, dict. tit.*

¶ ſi Tertius aliquis pendente appellatione aliquid innovaverit: hic enim de attentatis contra inhibitionem non tenetur, *cap. Romana, 3. §. in alium, de appellationibus in 6.*

¶ ſi tres Conformes Sententiæ in eadem cauſa latæ ſint, *Clement. 1. de re judicata.*

Appellationi affinia remedia.

Accuſatio & denunciatio perperàm electi, *c. conſtitutis, 46. de appellationibus.*

¶ Exceptio, Quod quiſque juris adversùs alium ſtatuit, ut ipſe eodem jure utatur, affine remedium eſt: Niſi ſtatutum jus non habuerit effectum. *De pœnitent. diſt. 1. cap. hæc autem verba.*

¶ In integrum reſtitutio adversùs ſententiam etiam affine eſt remedium. Niſi pro libertate judicatum ſit, vel niſi Papa ſententiam dixerit. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. tum ex literis, 5. de in integr. reſtit.*

¶ Nullitas, de qua Judex qui ſententiam tulit, non executor cognoſcit, *c. de cætero, 5. de re judicata. cap. paſtoralis, 28. §. quia verò ſæpè, de officio delegati.*

Aquilia ex L. Aquilia de damno dato actio adversùs dantem competit, *cap. ult. in pr. de injuriis.* etiam ſi per ignorantiam vel imperitiam damnum dederit, *dict. cap. ult. in princ. verſ. aut hæc imperitia.* fallit ſi actor damnum evitare potuit, *cap. damnum, 86. de reg. jur. in 6.*

¶ Si Cauſam & occaſionem damni dedit, de damno dato tenetur. Niſi quis licitum faciens alteri cauſam vel occaſionem damni dedit, *23. q. 5. c. de occidendis, §. qui verò repelluntur, uſque ad §. fin.* item fallit ſi ne damnum accideret, nihil ex contingentibus omiſit, & ita culpâ caret, *c. ult. §. fin. de injuriis.*

¶ Si Domum vel ſuperficiem aliam incenderit, punitur, *cap. ſi quis domum, 6. de injuriis, 23. q. 8. c. ſi quis membrorum, cum c. ſeq.*

¶ Si quis Foveam fecerit, in quam alienum pecus ceciderit, is qui foveam fecit, de damno dato tenetur, *c. ſi quis, 2. de injuriis.*

¶ Si Fructus alienos immiſſo pecore depavit, de damno dato tenetur, *c. ſi læſerit, 4. d. tit.*

¶ Si ignem immiſit in alienam ſegetem, de damno dato tenetur, *c. ſi egreſſus, 5. dict. tit.*

¶ Si Liberum hominem vulneravit, punitur, *c. 1. de injuriis. & d. c. ſi quis membrorum, in princ.*

Arbiter is eſt, qui conſenſu Litigantium in Judicem eligitur, ut ipſius ſententiæ ſtent, *2. q. 6. c. à Iudicib. §. quod de arbitris. & c. placuit, 2.*

¶ item nullus arbiter eſſe poteſt in ea cauſa, in qua fuit Judex, *3. q. 7. cap. ante finem. §. ſi quis verò.*

¶ Arbiter ſuper ſpirituali non poteſt eſſe Laicus, niſi auctoritate ſuperioris, *cap. per tuas, de arbitr.*

¶ Fœmina arbitra eſſe poteſt ſecundùm conſtitutionem terræ, non aliter, *cap. dilecti filii, de arbitr.*

¶ Arbiter non poteſt infirmare ſententiam per jus latam, *cap. expoſita, eod. tit.*

¶ Arbiter tantùm judicat de his, de quibus eſt compromiſſum, *cap. cùm dilectus, eod. tit.*

¶ Ab arbitro non requiritur ſuper ſententiæ dubitatione interpretatio, ſed à ſuperiori, *c. cùm olim, eod. tit.*

¶ Arbiter non poteſt infirmare ſententiam per jus latam, *cap. expoſita, eod. tit.* ¶ Arbiter in cauſa reſtitutionis in integrum eſſe non poteſt, *cap. cauſa, de reſt. in integr.* ¶ Coram arbitris conventus, non poteſt convenire convenientem, *cap. cùm dilectus fil. de arbit.*

¶ Arbitri quot eligantur, *c. ſanè, eod. tit.*

Arbitrium injuſtum per ſuperiorem corrigi debet, *cap. non ſine multa, eod. tit.*

¶ Arbitrium contra jus & formam compromiſſi non tenet, *cap. pervenit, eod. tit.*

¶ Arbitrio Judicum compelluntur partes ſtare, ſi juſtè ſit arbitratum, *cap. dilecti. & cap. cùm olim, eod. tit.*

¶ Arbitrium inter privatos, in damnum Eccleſiæ non valet, *cap. pervenit, eod. tit.*

¶ In arbitrium ſub certa pœna compromitti poteſt, *cap. literas, de præſumpt.*

¶ In arbitrium licet compromittere in rebus ſpiritualibus, *cap. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt à Prælat.* Arbitrium finitur uno adverſario defuncto, *cap. ex parte, de arbit.* ¶ Arbitrium valet auctoritate ſuperioris, quod aliter non valet, *cap. cùm à nobis, eod. tit.*

¶ Arbitrium, ſi malè recognoſcatur arbitratum, non tenet, *cap. non ſine multa, eod. tit.*

Archidiaconus, ſi Epiſcopus negligens fuerit, à Clero eligi poteſt, *diſt. 89. cap. volumus. §. hinc colligi.* officia ejus enumerantur, *diſt. 25. cap. 1. §. hi ſunt ordines, uſque ad §. Archipresbyter.* item Archidiaconus vicem gerit Epiſcopi in omnibus, & major eſt poſt Epiſcopum, *cap. 1. & cap. ad hæc, 7. §. Archidiacon. verſic. ſecundum verò, de officio Archidiac.*

¶ Archidiaconus ponit Abbates & Abbatiſſas in ſede, *d. cap. 9. in fin.*

¶ Acolythos ordinare debet, *dict. cap. 2. §. fin.*

¶ Archidiaconus non dat Commendatitias ad ordines, *cap. ſignificaſti, 8. eod. tit.*

¶ Quæ corrigenda in diœceſi videt, corrigere ac emendare poteſt ac debet, *dict. §. fin. & cap. ad hæc, 7. §. item in epiſt. eod. tit.* item Omnis ſolicitudo & cura Cleri & Eccleſiarum ejus ad Archidiaconum pertinet, *cap. 1. verſ. & omnem curam. cap. ad hæc, 7. §. Archid. verſ. paroch. & verſic. omnem ſolicitudinem, de officio Archidiaconi, diſt. 25. cap. 1. §. hi ſunt ordines.*

¶ Curam animarum ſine licentia Epiſcopi nemini committere debet, *cap. cùm ſatis, dict. tit.*

¶ Cuſtodia vaſorum Eccleſiæ ad Archidiaconum pertinet, *cap. ea quæ, 3. d. tit.*

¶ Decani rurales per Epiſcopum & Archidiaconum communiter ordinandi ac removendi ſunt, *dict. cap. 7. §. fin.* Dominari Clericis, & cenſum ab eis exigere prohibetur, *dict. §. Archidiaconus, cum cap. ſeq.* circa Evangelium legendum Officium Archidiaconi, *cap. officium, 2. dict. tit. & diſt. 25. cap. 1. §. hi ſunt ordines. verſ. quis Levitarum.*

¶ Examen Clericorum ordinandorum ad Archidiaconum

iaconum pertinet, *d.* §. *in quadam. & c. ut noſtrum, 9. erſic. & illos examinare, eod. tit.*

¶ Jus Excommunicandi ſine auctoritate Epiſcopi on habet, *cap. Archidiaconis, 5. de officio Archidiaconi.*

¶ Inſtructio corporalis tam ſuper beneficiis, quàm tiam dignitatibus ad Archidiaconum pertinet, *dict. ap. 7. §. in quadam verò noſtra.*

¶ Jurgia ſingulorum audire debet, *cap. ad hæc, 7. §. Archidiaconus. verſ. & audire, dict. tit.*

¶ Jurisdictioni ejus ſubjecti ſunt Diaconi & Levitæ, *dict. cap. 7. §. Archidiaconus. diſt. 25. cap. 1. & §. hi unt ordines. verſic. Archidiaconus.* ſed in Monaſteriis uriſdictionem non habet, niſi quantum tribuit ei generalis vel ſpecialis conſuetudo, *cap. ult. de officio Archidiaconi.* ¶ Omne officium Eccleſiaſticum providendo Lectiones aut Reſponſoria in matrice Eccleſia dare debet, & auſcultare, *d. cap. officium, 2. §. omne. & dict. verſ. quis Levitarum.* Oculus Epiſcopi appellatur, *dict. cap. 7. §. item in epiſtola.*

¶ Repræſentat ordinandos Epiſcopo, *dict. cap. 9. & dict. §. in quadam.*

¶ Viſitare Quolibet triennio per diœceſin tenetur parochias, *cap. 1. §. fin. de officio Archidiaconi* & Non niſi ſemel in anno ad Eccleſias viſitandas accedere debet, ut diſtinguitur, *cap. mandamus, 6. de officio Archidiaconi.*

¶ Clericorum Vitam inquirere debet, & corrigenda Epiſcopo nunciare, *diſt. 94. cap. ſi quis. §. Archidiaconus.* ¶ Archidiaconus poteſt cognoſcere de cauſis matrimonialibus, *cap. ad hæc, de officio Archidiac.*

¶ Archidiaconus, cùm perſonaliter viſitat, poteſt procurationem petere, *cap. 1. de offic. Archidiac. & cap. cùm Apoſtolus, de cenſib.*

¶ Archidiaconus nemo ſit in duabus Eccleſiis: ſed in una poteſt habere præbendam, in alia Archidiaconatum, *c. præterea, de præbend. & cap. ex inſinuatione, de procur.* ¶ Ab Archidiaconi jurisdictione non debet Epiſcopus Eccleſias eximere, *cap. ad hæc, de exceſſ. Prælat.* ¶ Archidiaconus exercet jurisdictionem ſecundùm conſuetudinem loci, *cap. Archidiaconus, de offic. Archid.*

¶ Archidiacono detur coadjutor, ſi efficiatur paralyticus, *cap. ult. de Cler. ægrot.*

Archiepiſcopi definitio, *diſt. 21. c. 1. §. Archiepiſcopus. §. patriarcha patrum. & §. fin. item cap. nulli, in fine.*

¶ Non niſi Presbyter vel Diaconus in Archiepiſcopum eligendus, *diſt. 60. c. nullus.*

¶ ab omnibus ſuis Suffraganeis ordinandus eſt, *diſt. 66. c. 1.*

¶ Sine Suffraganeis ſuis Archiepiſcopus nihil Agere debet, *d. c. 1. in fin. d. c. per ſingulas. §. fin. & d. q. 3. c. ſalvo. c. Archiepiſcopus. c. ſi autem. c. nullus. c. Epiſcopo. item 3. quæſt. 6. c. diſcutere. in princ. Apoſt. canon. 33. §. ſed neque illa.* quod fallit ſi Papa ſine Suffraganeis ſuis agat, *dict. c. ſalvo.* item ſi Patriarcha ſeu Primas ſine Suffraganeis ſuis agat. Sed reprobatur, *d. quæſt. 3. c. conqueſtus.* tertiò fallit ſi Suffraganeus in ſuo officio negligens ſit, & ſubditis conniveat, *dict. quæſt. 3. cap. cùm ſimus. & c. ult.* item fallit ſi à Suffraganeo ad Archiepiſcopum ſit provocatum, *d. c. conqueſtus. verſ. niſi fortè pro cauſis.* fallit quoque ſi Suffraganeus deceſſerit, *d. c. conqueſtus. verſ. vel ſi Epiſc. ſuus.* item ſi Archiepiſcopus ad hoc ſpecialiter ſit privilegiatus ut ſine conſenſu Suffraganeorum agere ei liceat, *dict. cap. conqueſtus, in fin.* denique fallit ſi ad propriam ipſius Archiepiſcopi parochiam negotium pertineat, *d. q. 3. cap. ſi autem. verſic. niſi eas tantùm. cap. nullus. verſic. niſi quod ad ſuam.*

Sine *Archiepiſcopi* conſenſu & conſilio Suffraganei nihil agere debent, *cap. 3. quæſt. 6. cap. hæc quippe, in princ. 9. quæſt. 3. c. 1. cap. per ſingulas. cap. nullus. § fin. cap. Archiepiſc. verſ. nec illi.* Niſi in ſua Eccleſia aliquid agant Suffraganei, non extra, *dict. c. per ſingul. verſ. niſi hoc tantùm. & dict. cap. nullus. §. fin. item dict. cap. Archiepiſcopus. verſ. niſi quantum ad ſuas. d. cap. 33. §. illa autem.*

¶ Archiepiſcopus poteſt providere de Epiſcopo vel Abbate, ſi intra menſes non eligitur de conſilio Capituli ſui, & aliorum virorum prudentum, *cap. ne pro defectu, de elect.*

¶ Archiepiſcopus debet conſecrari, in ſua Eccleſia ab omnibus Suffraganeis, *cap. ſi Archiepiſcopus, de temp. ord.*

¶ Archiepiſcopi proviſio caſſatur, ſi non poſt ſex menſes providit, quando potuit, *cap. dilectus, de conceſſ. præbend.* ¶ Archiepiſcopus provinciam ſuam viſitans, poteſt petere procuratorem, *c. ſopitæ, de cenſib.*

¶ Archiepiſcopi legati non poſſunt abſolvere de injectione manuum in Clericos, *cap. excommunicatis, de offic. legat.* ¶ Archiepiſcopus ſubdito ſui Suffraganei non poteſt cauſam aliquam invito delegare, *cap. paſtoralis, de offic. jud. ord.*

¶ Archiepiſcopus debet excommunicatos Suffraganei vitare, & ſententiam ejus tenere, & ad abſolvendum remittere, ſi ſit appellatum ad eum, *cap. ad reprimendam, eod. tit.*

¶ Archiepiſcopus cedens ſubeſt Archiepiſcopo, in cujus provincia moratur, *capit. ad ſupplicationem, de renunciat.* ¶ Archiepiſcopus non debet ſtatuere in provincia ſui Suffraganei, vel acceptare contra jus ſine ſuo conſenſu, *cap. ſicut, de exceſſ. Prælat.*

¶ Ad Archiepiſcopum poteſt appellari à Suffraganeo in cauſa, etiamſi videatur interdicta, *cap. licèt, de offic. judic. ord.*

¶ Archiepiſcopus non habet jurisdictionem in ſubditos Suffraganeorum, niſi in caſibus expreſſis, *cap. paſtoralis, eod. tit.*

¶ Ad Archiepiſcopum non devolvitur poteſtas conferendi beneficia, ſi intra ſemeſtre tempus non conferantur, nec quando collatio ad Capitulum & ad Epiſcopum ſimul pertinet, & ipſi ſimul non conferunt: ſed tunc confert ſuperior, *cap. poſtulaſtis, de conceſſ. præbend.*

¶ In Archiepiſcopum confirmatus poteſt Epiſcopum confirmare, etiam non conſecratus, *cap. cùm ex illo, de translat. Epiſc.*

De Pallio Archiepiſcoporum quære literam P.

Archipresbyteri à multis Decani appellantur, *c. ad hæc, 7. §. Archidiaconus. verſic. Archipresbyteri, de offic. Archidiaconi.* ¶ Non niſi Presbyter aut Diaconus in Archipresbyterum, vel Decanum eſt ordinandus, *diſt. 60. c. 1. c. nullus in præpoſitum, c. innovamus, in princ.*

Archipresbyter vicem Abſentis Epiſcopi gerit in providendo,

videndo, ut Sacerdotes ſuum faciant officium, & in aliis, *cap. 1. verſic. & in Epiſcopi ſui abſentia. c. miniſterium, 2. §. ſi Epiſcopus. c. officium, 3. in princ. de offic. Archipresbyteri. & diſtinct. 25. cap. 1. §. Archipresbyter. verſ. & quando.*

¶ Providere debet, ut officium Sacerdotum cardinalium in communicatione corporis & ſanguinis Chriſti, & aliis ſimilibus ritè expediatur, *cap. miniſterium, 2. in princ. d. tit.*

¶ Archipresbyter ruralis Presbyterorum & Laicorum plebaniæ ſuæ curam gerit: contra decretum tamen Epiſcopi nihil poteſt, *cap. ult. d. tit.*

¶ Officia Archipresbyteri circa infirmos, pœnitentes, convertendos, & infantes exponuntur, *d. cap. 3. §. debet etiam.*

¶ In præcipuis feſtivitatibus aut ipſe Miſſam celebrabit, aut alii celebrandum committet, *dict. cap. 2. §. fin. & c. offic. 3. in princ. eod. tit.*

¶ Aſſiduè in Eccleſia ſtare debet, Collectam dicere, aut alii injungere, *d. c. 1. verſ. & aſſiduè in Eccleſia & dict. §. Archipresbyter. verſ. & aſſiduè.*

¶ Archipresbyter Præeſt Presbyteris & Presbyteralibus officiis, *d. cap. 1. verſic. & quod ſpecialiter. item d. §. Archipresbyter. verſ. & quod ſpecialiter.*

¶ Archipresbyter Subeſt Archidiacono, *dict. verſ. Archipresbyteri. & cap. 1. de officio Archipresbyteri, diſt. 25. cap. 1. §. Archipresbyter.*

¶ Providere debet, ut vita Sacerdotum cardinalium ſit honeſta & decens, *d. c. 2. verſ. provideat etiam.*

Argumentum, *d. cap. forum, 10. §. argumentum.*

¶ In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa, *cap. in argumentum, 78. de reg. jur. in 6.*

¶ Quæ jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda, *c. quæ à jure, 28. de reg. jur. in 6.*

¶ Argumentum dicitur, quod non per teſtes vel tabulas, ſed naturali probatione inducitur, *c. ferus, de verb. ſign.*

Ariolus, *cap. 1. §. arioli, de ſortileg.*

Arma Clericorum orationes & lachrymæ, *23. quæſt. 8. c. non pila quærant. & c. convenior. ante medium, diſt. 36. cap. ult.* ſic Chriſtus in Ægyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Judæorum cedens, docuit non arma armis, ſed fugam perſequentibus opponi, *23. q. 3. c. 1. §. 1. per totum.* ideoque etiam Petro dictum eſt: converte gladium in vaginam tuam, *23 quæſt. 8. c. cùm à Iudæis.* Quare Eccleſia non corporalia arma, ſed Chriſtum patienter exſpectet, *16. q. 3. porrò.*

Arma Laicis pro tutione Eccleſiæ & patriæ non ſunt prohibita, *23. quæſt. 3. per totum.* & quatenus Clericis & Eccleſiaſticis liceat Laicos hortari, *23. quæſt. 8. c. igitur, & ſeq.*

¶ Arma portantes Clerici excommunicentur, *cap. Clerici, de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ In armis inventi Clerici poſt trinam admonitionem Epiſcopi non defendantur, quia jus perdunt clericale, *c. in audientia, de ſentent. excommun.*

¶ Arma portantes & ſeditionem facientes Clerici, ſi occiduntur, non mittuntur ad curiam occiſores eorum, *c. perpendimus, eod.*

¶ Armis ſe defendere poſſunt Clerici ab inimicis, *ibid.*

¶ Armis Clerici aſſociati aliis, ſi aliqui & ſine eorum conſilio occiduntur ab aliis, non ſunt promovendi, *c. ult. de Cleric. percuſſ.*

Arcta non poteſt contrahere matrimonium, & contractum dirimitur, *c. fraternitatis, de frig. & maleficiat.*

¶ Arcta probanda eſt per aſpectum, qui præfertur juramento, *Ibid. & c. propoſuiſti, de prob.*

Artes liberales diligenter docendæ, *37. diſtinct. capit. 1.*

Aruſpex *1. §. haruſpices, de ſortilegiis. 26. qu. 5. c. contra idolorum. cap. nec mirum. §. haruſpicinæ.*

¶ Si aruſpicem, mathematicum vel ſimilem conſulat, vel ei credat, *26. quæſt. 2. c. intelligi. item 26. qu. 5. c. qui divinationes. c. ſi quis Epiſcopus, 26. q. 7. c. non obſervetis. item de ſortilegiis. c. ex tuarum, 2.*

Aſſeſſor eſt, qui conſenſu partium eligitur ad cauſas dirimendas, *cap. ſuper quæſtionum, de offic. Iud. deleg.*

Aſtrologus aut Mathematicus, *26. q. 5. c. non liceat, in princ. 26. q. 2. c. 1. §. ſic & aſtronomia. & §. aſtrologi. c. illos planetarios. c. ſed & illud. §. eſt & illud.*

Atteſtationes unius Judicis, alius Judex recipere poteſt, *cap. cauſam quæ, de teſtib.*

¶ Atteſtationibus publicatis contra matrimonium, alii teſtes & alia inſtrumenta admittuntur, *c. ſeries, eod. tit.*

¶ Atteſtationibus clauſis iteratò poſſunt produci teſtes, *c. cùm cauſam, eod. tit.*

¶ Atteſtationes quando non valent, *patet in tit. ut lit. non conteſt. non prov. c. ult.*

¶ Atteſtationibus publicatis, poſſunt inſtrumenta exhiberi, *c. cùm dilectus, de fid. inſtr.*

Auctoritas conſequitur pallium Archiepiſcopale, *de auct. & uſu pallii, per tot.* ¶ Auctoritas ſuperioris non excuſat delinquentem, *c. dilectus fil. de temp. ord.*

¶ Auctoritas eligentium præfertur numero eligentium, *c. dudum, de elect.*

¶ Auctoritas regalis & ſacerdotalis tenetur defendere res Eccleſiæ, *23. q. 5. c. res autem omnes.*

Auditus teſtium contra matrimonium non valet, niſi ſint graves perſonæ teſtantes factum, *c. prætereà, de teſtib.*

¶ Auditur quis veniens contra factum ſuum, *c. Lator. de ſent. & re jud.*

¶ Ab auditore dato à Judice ordinario non poteſt appellari, *c. ſuper quæſtionum. §. verùm, de offic. deleg.*

Augur vel augures conſulendi, *d. c. 1. §. augures, d. c. nec mirum. §. auguria.*

Auguſtinus *2. q. 7. c. quanquam.*

Authentica ſcriptura quæ, *cap. 1. & 2. de fid. inſtrum.*

Auxilium malefactoribus ferendum non eſt, *14. q. 5. per totum.*

Baliſtarii

B.

Baliſtarii & ſagittarii adversùs Chriſtianos artem non exerceant, *c. unico, de ſagittariis.*

Balnea Die dominico conceduntur, dummodò non fiant voluptatis causâ, ſed propter neceſſitatem, *de conſult. diſtinct. 3. cap. pervenit.* Nec viri cum mulieribus lavacra habeant communia, cavetur *diſt. 81. c. non oportet.* Hæc ſunt dicta de delictis & quaſi delictis: ad quæ alia plura connumerari poſſent. Nam quicquid fit contra præceptum legis, delictum dici poteſt, & pœnam meretur, *14. q. 2. quiſquis.*

Baptiſmus quid, *de conſecrat. diſt. 4. c. Baptiſmi. & cap. Catechumenum.*

¶ Baptiſmus verus eſt, à quocunque conferatur in forma Eccleſiæ, *c. firmiter, de ſumm. Trin.*

¶ Baptiſmi nec ſuſcipit rem, nec characterem qui publicè contradicit, nec pòſt conſentit, *cap. majores, de baptiſm.*

¶ Baptizare nemo poteſt ſeipſum, *cap. debitum, eod. tit.* ¶ Baptizari qualiter poſſunt dementes & dormientes, *ibidem.* ¶ Baptizatus habendus eſt, qui inter Chriſtianos natus, honeſtè converſatus eſt, niſi evidentibus ſignis contrarium probetur, *c. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

¶ In baptiſmo crimina remittuntur, ſed matrimonium non ſolvitur, *cap. gaudemus, de divort.*

¶ Non baptizatus baptizetur, & iterùm ordinetur, *cap. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

¶ Baptiſmus conferri debet & poteſt interdicti tempore, *cap. reſponſo, de ſent. excomm.*

¶ Baptizandi modus, & quando dubitatur baptizatus aliquis, *cap. de quibus, de baptiz.*

¶ Baptizatus à Latino non rebaptizatur à Græco, nec econversò, *cap. licèt, eod. tit.*

¶ Baptizatus bis non promoveatur ad ordines, ſi eſt publicum, nec intret religionem, *cap. ex literarum, de apoſt. & reit. baptiz.*

¶ Baptizatus non poteſt accipere filiam ejus qui eum baptizavit, *cap. ex literis, de cognat. ſpirit.*

Beatitudo Æterna ſolummodò membris Chriſti paratur, *de pœnit. diſt. 1. c. omnis qui non diligit.*

Beguardi & Beguini damnantur, *Clem. 1. de religioſis domibus. Clem. ad noſtram, 3. de hæreticis. extrav. Ioan. XXII. unicâ, de religioſis domib.* Ab hac regula excipiuntur mulieres fide dignæ, nec ſuſpectæ, ſub habitu beguinarum viventes, *extravag. comm. unic. eod. tit.*

à **Bellicis** actibus, aliquibus diebus feriandum, *c. 1. de treuga & pace.*

¶ niſi neceſſitas urgeat, *25. q. 8. c. ſi nulla.*

¶ Belli tempore quæ ſecuritate gaudeant, *cap. ult. de treuga & pace.*

Beneficia, *cap. tua nobis, 32. de verb. ſignific.* ¶ *Beneficium* Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri, *cap. 1. de reg. jur. in 6.* ¶ Beneficium Principis latiſſimè interpretandum, *cap. olim, 16. & cap. Abbate, 25. de verb. ſign. c. cùm dilecti, 6. de donat.* Hujus regulæ exceptio eſt in literis ſuper obtinendo beneficio impetratis, *cap. quamvis, 4. in princ. de præbendis, in 6.*

¶ Ad beneficia non debent aliqui promoveri, niſi caſtitate promiſſâ, *cap. ſanè, de Cleric. conjug.*

¶ Beneficium contra jus poſſeſſum juſtè poſſidetur per tolerantiam ſuperioris, *cap. literas, de ſuppl. negl. Prælat.* ¶ Beneficium vacans ex cauſa poteſt retineri ad tempus, *c. prætereà, de cenſ.*

¶ Beneficiorum tempus computatur à notitia, *c. licèt, de ſuppl. negl. Præl. & c. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend.*

¶ Beneficium vacans ultra ſex menſes, ſi Capitulum debet conferre & non fecerit, Epiſcopus conferet, & econversò, ſi Epiſcopus neglexerit, ad Archiepiſcopum, vel ad Papam, ſi ille non fecerit, collatio pertinet, *cap. intra ſex menſes, de conceſſ. præbend. & cap. licèt, de ſuppl. neglig. Prælat.*

¶ Beneficium ſibi ipſi nullus dare poteſt, *cap. cùm ad noſtram, de inſt.* ¶ Beneficium primum ipſo jure amittitur, ſi aliud recipitur, *cap. jam dudum, de præb. & dignitat.* ¶ Beneficium ſuum habeat Clericus infirmus, *c. cùm percuſſio, de Cler. ægrot.*

¶ Beneficium quis amittit propter ingratitudinem, *cap. cùm Sacerdotis, de poſtulat.*

¶ Beneficium quis non debet amittere, niſi convincatur de crimine, *c. ſi conſtiterit, de accuſ.*

¶ Beneficium habens ſufficiens, ab Eccleſia cui non ſervit, nil recipiat, *c. quia nonnulli, de Cler. non reſid.*

¶ Beneficium non vacans, nulli promittatur ſpecialiter, *cap. accepimus, de pec.*

¶ Pro beneficiato non ſcribit Papa, niſi primi fecerit mentionem, *cap. poſtuláſti, de reſcript.*

¶ Beneficium habens primò, ſi literas ſuper alio obtinendo impetret, non valent, niſi de primo mentionem faciant, *ibid.*

¶ Beneficium malè dans conferendi poteſtate privetur, *c. grave, de præbend.*

¶ Beneficium Clerici detineri poteſt à Judice pro debitis, *cap. pervenit, de fidejuſſ.*

¶ Beneficia plura non poteſt quis habere ſine diſpenſatione, *c. dudum, de elect.*

¶ Beneficia conferenda à religioſis, non poſſunt ſuis monaſteriis conferri, & ſi negligant præſentare Clericum, Epiſcopus providebit, *c. ſicut nobis, de ſuppl. negl. Prælat.* ¶ A beneficiis debent removeri Clerici incontinentes, *c. Clericos, de cohab. Cler.*

¶ Beneficium curatum habens vel prælaturam recipiens ſit 25. annorum, *c. cùm in cunctis, de elect.*

¶ Beneficium obtinens, ſi literas impetret tacitâ veritate, non valent literæ, *c. ad aures. & c. in noſtra. de reſcript.*

¶ Beneficia conferat Epiſcopus, ſi neglexerit patronus, *c. eam te, de jur. patr.* ¶ Beneficium dimittat Clericus uxorem ducens, *c. quod à te, de Cler. conjug.*

¶ Beneficium non detur, niſi reſidere volenti, *c. quia nonnulli, de Cler. non reſid.*

¶ Beneficium dans quod non potuit, tenetur alia dare, *c. inter cætera, de præbend.*

Bibere non licet id, quod reliquum eſt ex eo, quod dæmonibus eſt immolatum, *26. q. 2. c. ſed & illud. §. fin. cum cap. ſeq.*

Bigami, *27. quæſt. 1. cap. quotquot.* ¶ Bigamus ad Sacerdotium promoveri non poteſt, *c. ut bigami, de bigam.* ¶ Bigamus ex diſpenſatione ordinari non poteſt, *c. ſuper eo, eod. tit.* & ordinator privetur officio, niſi ex diſpenſatione toleretur.

¶ Bigamus ipſo jure eſt à divinorum celebratione ſuſpenſus, *cap. de bigamis, eod. tit.*

¶ Bigamus non eſt contrahens cum vidua, ſi adhuc eſt incognita, *c. debitum, eod. tit.*

¶ Bigamus non eſt plures habens concubinas, *c. quia, eod. tit.*

¶ Bigamus contrahens non debet benedici à Sacerdote, *cap. capellanum, de ſecund. nupt. & c. vir autem, ibid.* ¶ Bigamiæ pœna punitur in ſacris ordinibus conſtitutus, cum vidua contrahens de facto, *cap. quia. & c. nuper, de bigam.*

¶ Bigami Clerici ipſo jure cadunt à privilegio, tonſura, & habitu Clericali, & foro ſeculari ſunt addicti, *Greg. in novell. de bigam. lib. 6.*

Blaſphemiæ & adjurationes puniendæ, *c.2. de maledicis.*

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur, *c. bona fides, 83. de reg. jur. in 6.*

Bonarum mentium eſt, ibi etiam culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt: quia ſæpè ſine culpa agitur, quod venit ex culpa, *diſt. 5. c. ult. §. fin. cap. conſilium, 2. §. cùm autem, in fine, de obſervantia jejuniorum.*

Bonos paucos ſanctius eſt, quàm multos malos habere, *c. cùm ſit ars, 14. verſ. ſanctius enim, de ætate & qualitat. præficiendor.*

Bonorum nomine tam mobilia quàm immobilia dicuntur, *c. relatum, de teſt.*

¶ Bona mobilia per Eccleſiam acquiſita, poſſunt dari locis religioſis & pauperibus, ſive etiam ſervis, conſanguineis, vel aliis poſt mortem Clericorum: ſed alia quocunque modo acquiſita, pro voluntate morientium diſtribuantur, *c. relatum, de teſtam.*

C.

qui quoties **Cadit,** toties refugit, juſti vocabulum non amittit, *de pœnit. diſt. 3. c. quamvis. §. hac, in fin.*

Calcaribus deauratis non utantur Clerici, *cap. Clerici, de vit. & honeſt. Cleric.*

Calumniæ juramentum poſt litis conteſtationem præſtatur, *cap. cùm in cauſa, de juram. calumn.*

¶ Calumniæ juramentum præſtare recuſantis pœna, *c. fin. eod. tit.*

¶ De calumnia non juratur in cauſis ſpiritualibus, *c. literas, eod. tit.*

¶ De calumnia jurare non tenetur Clericus alicujus ordinis, *cap. inhærentes, eod. tit.*

¶ De calumnia jurari poteſt per œconomum & per ſyndicum, *c. in pertractandis, eod. tit. & c. imperatorum, eod.* ¶ Calumniæ juramentum in caſu requiri poteſt à Clerico, *c. cæterùm, de juram. calumn.*

Calumniantes ad vindictam poſcit ſimilitudo ſupplicii, *2. qu. 8. cap. quiſquis, 5. q. 6. cap. qui calumniam, cum ſeq.*

¶ Calumniari præſumitur denunciator non probans quod intendit, *cap. 2. de calumn.*

¶ Calumniatores Prælatorum puniuntur degradatione, incarceratione, ſuſpenſione, *d. c. 2. ibid.*

Campanas Religioſi mendicantes plures habere prohibentur, exceptis certis caſibus, *cap. unico, de officio cuſtodis, in extr. comm.*

¶ Campanarum pulſatione ceſſante, poſſunt Clerici, interdicti tempore, in cæmeterio ſepeliri, qui tamen ſervârunt interdictũ, *c. quod in te, de pœn & remiſſ.*

¶ Campanas non licet templariis nec hoſpitalariis habere, nec pulſare ſine conſenſu Epiſcopi diœceſeos, *c. potentib. de privileg. & exceſſ.*

Canonicus Epiſcopo ſerviens beneficium non perdit, *cap. de cætero. & cap. ad audientiam, de Cler. non reſid.*

¶ In Canonicum recepto præbenda debetur, *cap. relatum, de præbend. & c. cùm ſuper, de conceſſ. præb.*

¶ Canonici certum numerum Canonicorum in Eccleſia ſtatuere poſſunt, *cap. in Eccleſia, de inſtitut.*

¶ Canonici dignitates Eccleſiarum mutare poſſunt, *cap. cùm acceſſiſſent, de conſtit.*

¶ Canonicorum numerus non debet ex Laicis ſuppleri, *cap. Eccleſia, de inſtitut.*

¶ Canonici dignitatem vel præbendam ſupprimere propriâ auctoritate non poſſunt in ſuis Eccleſiis, *cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitut.*

¶ Canonici regulares Eccleſias parochiales regere poſſunt, & regulam ſuam ſervare debent, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ, *cap. inter quatuor, de relig. dom.*

¶ Canonicorum numerus augeri poteſt, ſi facultates augentur, etſi ſit Canonicorum numerus ſtatutus, *cap. cum M. Ferrarien. de conſtitut.*

¶ Canonici non poſſunt minuere numerum Canonicorum, *cap. ex parte, eod. tit.*

¶ Canonicus ægrotans habeat debitam portionem ſuæ præbendæ, *c. ad audientiam, de Cler. non reſid.*

¶ Canonicorum correctio in criminalibus pertinet ad Epiſcopum, *c. irrefragabili, de offic. jud. ord.*

¶ Canonicorum numero, juramento & confirmatione Papæ firmato, literæ ſuper receptione non valent, niſi de prædictis mentionem faciant, *cap. conſtitutus, de reſcript.*

Canonum origo & numerus Conciliorum exponitur, *diſt. 15. in princ. cum cap. ſequente, diſtinct. 16. cap. ſexta ſynodus, cum cc. ſequentib. uſque ad diſtinct. 17.*

¶ Canonis definitio, *diſt. 3. cap. 1. cum duob. ſeqq.*

¶ Canonum diviſio, *dict. diſtinct. 3. cap. regula. §. porrò canonum.* item de Canonibus Apoſtolorum cavetur, *diſtinct. 16. cap. ſexaginta. cap. Clementis. c. placuit. cap. Iſidorus. cap. ſextam. cap. habeo. cap. quoniam.* Contradicit *dict. diſtinct. 16. in princ. cum cap. ſequente. item dict. cap. Clementis.*

¶ Canones & decreta Pontificum vim legis obtinent, *cap. de conſtitut. diſtinct. 11. cap. hoc veſtræ. diſt. 12. cap. ridiculum. item 1. quæſt. 7. cap. ſi quis, in princ. 25. quæſt. 1. cap. nulli. cap. violatores. cap. omne quod. cap. prima ſalus. cap. generali. cap. omnia. cap. hac conſonâ. cap. à ſanctis. item 25. qu. 2. cap. amputato. cap. ſi quis dogmata.*

¶ Canon poſterior derogat priori, *c. 1. de conſtitut.*

¶ Contra Canones recipiens & dans beneficium, uterque punitur privatione, *cap. quia nonnulli, de Cleric. non reſid.*

¶ Secundùm Canones agatur in judiciis, & nemo ſuo ſenſu utatur, *c. Canonum. & cap. ne innitaris, de conſtitut.* ¶ Canones ſcire debent, qui cauſam matrimonii tractant, *arg. c. accepiſti, de frigid. & malefic.*

Canonizatio requiritur ad hoc, quòd debeat ſanctus venerari, etiam miracula faciens, *c. audivimus, de reliq. & vener. ſanctor.*

Capella in præjudicium matricis Eccleſiæ non poteſt conſtrui, *c. intelleximus, de op. nov. nunciat.*

¶ In capellis poſſunt eſſe Canonici privilegiati, *cum capella, de privileg.*

¶ In Capellis Monachorum populum habentium debet inſtitui & deſtitui Capellanus per Epiſcopum, *c. 1 de capell. Monach.*

Capite langueſcente, faciliùs membra corporis inficiuntur, *6. q. 1. c. ſunt plurimi. §. verùm, & c. ex merito.* ſequuntur enim caput membra, *2. diſt. c. non decet, 11. diſt. c. nolite, de conſecr. diſt. 3. c. celebritatem.*

Capituli major pars & ſanior obtinere debet, *c. ex parte, de his quæ fiunt à maj. part. cap.* ſed pars minor contradicere poteſt, ſi habet rationem, *cap. cùm in cunctis, eod. tit. & cap. cùm inter, 3. de elect.* ¶ Capituli aſſenſus requirendus eſt in inſtitutione vel deſtitutione perſonarum vel dignitatum ab Epiſcopo, *cap. quantò, de his quæ fiunt à Præl.*

¶ Capitulo non conſentiente, non eſt rata donatio Epiſcopi, *cap. cùm nos, eod. tit. & cap. quantò, eod. item cap. fraternitatem. & c. paſtoralis, de donat.*

¶ Item nec penſionem augere poteſt Epiſcopus ſine licentia Papæ, *cap. paſtoralis, dict. tit.* nec centeſimam dare ſine conſenſu Capituli, niſi per Papam, *cap. Apoſtolicæ, eod. tit.*

¶ Capitulo diſſentiente, non tenet donatio Abbatis, *cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Præl. ſine conſenſu cap.* ¶ Capituli conſenſus confirmat donationem Epiſcopi, *c. paſtoralis, de donat.*

¶ Capitulum, vacante ſede, poteſt excommunicare, abſolvere, judicare & confirmare, *cap. abolendam, de hæret.*

Caritas annonæ, *16. qu. 1. cap. revertimini. §. ſi quando, 16. q. 7. cap. majores.* Cardinales Papæ in executione officii ſacerdotalis coadjutores adſiſtunt, *c. fundamenta, 17. verſ. decet namque ipſi Romano, de electione, in 6.*

Carne ut licet, ſi Dies Nativitatis Domini ſit in ſexta feria, *c. explicati, de obſerv. jejun.*

¶ Carnes etiam in quadrageſima & jejuniis ſolemnibus, cùm urgens eſt neceſſitas, indulgeri poſſunt, *c. 2. eod. tit.*

Caſſa eſt ſententia à non ſuo Judice lata, *cap. F. & G. 40. de off. & poteſt. Iudic. delegat. & cap. at ſi Clerici, de judic.*

¶ Caſſatur electio, ſi ante confirmationem electus miniſtret, *cap. qualiter, de elect.*

¶ Caſſatur electio propter defectum ſcientiæ in electo, *ibidem.*

¶ Caſſari debent quæ per importunitatem fiunt *cap. tuæ, de præbend. dignit.*

Caſtitas ſeu continentia voluntaria Deo placet, non neceſſaria, *33. qu. 5. cap. tunc ſalvabitur, circ. medium.*

Caſtitatem ſervare, eſt viam arctam & difficilem ingredi, *28. diſt. c. de his, & 33. q. 5.*

Caſtrans ſeipſum ex juſta cauſa non eſt irregularis, *c. ex parte, 3. de corpor. vitiat.* Sed ſine neceſſitate faciens diſpenſatur per Epiſcopum in aliis, ſed non in altaris miniſterio, *c. ſignificavit, 4. eod. tit.*

Cauſa, *cap. forum, 10. §. cauſa à caſu. & §. cauſa aut, de verb. ſignific.*

Cauſâ ceſſante ceſſat effectus, cap. etſi Chriſtus, 26. §. quemadmodùm ergò Paulus, in fine, de jurejurando.

¶ Prohibitâ causâ, prohibitus quoque cenſetur effectus, *c. cùm quid, 39. de reg. jur. in 6. c. nam concupiſcentiam, 4. de conſtitutionib.* ut contrà prohibito effectu, omnis ejus cauſa prohibita cenſetur.

¶ Cauſa dicitur inſufficienter instructa, lite non conteſtatâ, *c. olim, de lit. conteſt.*

¶ Cauſæ committi debent ei, coram quo ſecurè poteſt comparere, *c. accedens, ut lit. non conteſt. non proced.* ¶ Cauſæ non debent remitti ad eos, à quibus appellatum eſt, niſi partes conſenſerint, *c. accepta, de appell.* tamen quandoque remittitur, *c. literæ, de matrim. contra interdictum Eccleſ.*

¶ Cauſæ majores ad ſedem Apoſtolicam mittendæ ſunt, *c. cùm ex illo, de translat. Epiſc.*

¶ Cauſæ continentia dividi non debet, *cap. 1. de ſequeſtr. poſſ. & fruct.*

¶ Cauſa principalis ſicut committi poteſt, ita & incidens, *c. cauſam, de reſcript.*

¶ In cauſa criminali intentata poteſt conſtitui procurator, *cap. tuæ fraternitati, de procur.*

¶ In cauſa ſtatûs vel liberali non debet procedi eo abſente, qui petitur in ſervitutem, *cap. inter quatuor, de major. & obedient.*

¶ In cauſis gravibus non cogitur quis invitus conſtituere procuratorem, *cap. querelam, de procur.*

¶ In cauſa pari potior eſt conditio primò occupantis, *cap. paſtoralis, de jur. patronat.*

¶ In cauſis ſpiritualibus juratur, licèt non de calumnia, tamen exceptionibus propoſitis in eis, *cap. literas, de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Cauſæ non ſunt audiendæ tempore nundinarum, *cap. ſignificaverunt, de judic.*

¶ Cauſa civiliter tractata, non deducatur ad Judicem Eccleſiaſticum, *c. ex parte, de alienat. judic. mutand.*

Cautionem ſtandi mandatis Eccleſiæ præſtet abſolvendus, *cap. ad noſtram, de jurejur.*

¶ Cautionem præſtet in poſſeſſione exiſtens, cùm de jure poſſeſſionis dubitatur, ſcilicet reſtituendi omnia tempore medio recepta, ſi cadit in cauſa, *cap. ſuſcitata, de in integr. reſtitut.*

Celebrare divina ubicunque poſſunt prædicatores & minores, *c. in his, de privileg.*

Cella, *cap. privilegium, 4. de verborum ſignificatione, in 6.*

Cenſura Eccleſiaſtica dicitur excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictio, *c. quærenti, 20. de verbor. ſignific.*

Cenſus ex quibus cauſis debeatur.

Si **Cenſus** in prædio alicujus conſtitutus ſit per Legatum, Indictionem vel ſimilem aliquem modum, debetur. Quod fallit ſi Eccleſiæ cenſus ſit impoſitus, *cap. ſcientes, 3. cap. prohibemus, 7. cap. cùm Clerici, 11. de cenſibus. cap. præterea, 23. de jure patronatûs.* item cenſus ab Eccleſia debetur, ſi in fundatione Eccleſiæ conſenſu Epiſcopi, cenſus ei ſit impoſitus, *d. cap. 23. verſ. præter antiquos. cap. ſignificavit, 13. §. quocirca, de cenſibus.* Niſi vetus cenſus

poſteà ſit auctus, *dict. cap. prohibemus, 7. verſ. nec veteres. & cap. gravis, 15. de cenſib.* item cenſus ab Eccleſia præſtatur, ſi Epiſcopus remittendo Eccleſiæ jura Epiſcopalia cenſum ei impoſuerit, *cap. conſtitutus, 6. de religioſis domib.* non tamen, ſi Epiſcopus Eccleſiam à Laicis occupatam illis eripuerit, *cap. Eccleſiis, de cenſib.* neque etiam jusjurandum de perſolvendo cenſu præſtitum ſit, *cap. ſignificavit, 13. & cap. gravis, 15. eod. tit.* item ſi Eccleſiæ auctoritate ſuperioris cenſus impoſitus eſt, debetur, *cap. præterea, 8. verſic. ſi Pontificis, dict. tit.* Niſi nulla juſta cauſa ſubſit, *dict. cap. ſignificavit, 13. §. fin.*

¶ ex Præſcriptione, ut ſi multis annis cenſus ſint perſoluti, debentur. Niſi Clericus ſine auctoritate ſuperioris ex reditibus Eccleſiæ cenſum perſolverit, *dict. cap. præterea, 8. & c. cum Cler. 11. de cenſib.*

¶ neque etiam debetur Cenſus, cujus cauſa ignoratur, *cap. pervenit, 5. eod. tit.*

¶ Cenſus à privata perſona impoſitus, perſonalis eſt, nec ejus vitam excedit, *cap. præterea illi, de cenſib.*

¶ Cenſus dicitur perſonalis, niſi exprimitur quòd ſit realis, *cap. veniens, de tranſact.*

¶ Cenſus novus Eccleſiis non imponatur, *cap. ſcientes. & c. prohibemus, de cenſib.*

De petitione Cenſuum.

Cenſum petens cauſam exprimere debet, ex qua debeatur, *cap. pervenit, de cenſibus.*

¶ Cenſus à miſerabilibus perſonis non eſt extorquendus, *c. licèt, de cenſib.*

De ſolutione Cenſuum; quid & quantum debeatur?

¶ Si cenſus annui diverſis menſuris ſoluti ſunt, in minori Menſura debentur, *cap. ex parte, 18. de cenſib.*

¶ Solvendi ſunt cenſus in antiqua Moneta, in qua ſunt inſtituti, *cap. penult. de cenſibus.* Niſi ſolutio alterius monetæ ſit præſcripta, *cap. olim, 20. dict. tit.* item niſi antiqua moneta in uſu eſſe deſierit: tunc enim æſtimatio ejus perſolvenda, *d. cap. penult. in fin.*

¶ Ne ratione cenſus vel alterius actionis Plus debito exigatur, *c. ea quæ de, 12. d. tit. & cap. quia plerique, 8. de immunitate Eccleſ.*

¶ Cenſus ignorantiæ ſolvi non debent, *cap. pervenit, de cenſib.*

¶ Cenſum non ſolvens per biennium, amittit rei detentionem, *cap. querelam, de jurejur.*

¶ Cenſûs ſolutio eſt ſubjectionis probatio, *cap. omnis, de cenſibus.*

¶ Cenſum ſolventes domino Papæ, tales Eccleſiæ ſunt exemtæ, *cap. recipimus, de privileg.*

¶ Cenſus tempore certo & certa ex cauſa debet abſolvi, *c. pervenit, de cenſib.*

Certiorari ulteriùs non oportet eum qui certus eſt, *cap. eum qui, 31. de reg. jur. in 6.*

Ceſſio Epiſcopi quando & quibus de cauſis admittitur, *c. niſi, de renunciat.*

¶ Cedere non poteſt Epiſcopus auctoritate propriâ, *cap. quantò, de translat. Epiſc.*

¶ Cedens propter honeſtam cauſam iterùm poteſt reaſſumi, *cap. poſt translationem, de renunciat.*

¶ Ceſſio ſufficientis & ſancti difficulter admittitur, *cap. literas, eod. tit.*

¶ Ceſſionem petens & impetrans compellitur, ſi nolit, *c. quidam cedendi, eod. tit.*

Charitatis Definitio ſeu potiùs Deſcriptio, *de pœnit. diſt. 2. c. charitas eſt, in pr. uſque ad §. ergò ſi charitatem.* item appellatur unctio inviſibilis, *d. diſt. 2. cap. unctio.*

¶ *Charitatis* diviſio in perfectam & imperfectam, *d. diſt. 2. c. Charitas in quibuſdam.*

¶ Dilectio proximi ſpecialiter deſcribitur, *d. cap. Charitas eſt. §. proximos, uſque ad dict. §. illi verò plùs quàm ſe. item 23. quæſt. 4. cap. debet.*

¶ de Charitate ſui ipſius ſeu philautia, quatenus conceſſa, *d. cap. charitas eſt. §. corpus noſtrum.* & ordo charitatis perverſus quis ſit, *dict. cap. charitas eſt. §. ordinem dilectionis.* ¶ Charitas non excidit, vel deſeri nequit, *de pœnit. diſt. 2. charitas quæ. cap. radicata. c. charitas eſt, in princ. verſ. corruptionis neſcia. cap. charitas nunquam. cap. unctio. cap. ficta. cap. firmum. Contradicit d. diſtinct. 2. cap. ut cognoverunt. cap. fin. cap. ult. §. charitati. uſque ad fin.* & diſtinguitur regula propoſita in charitate imperfecta, *d. diſtinct. 2. c. charitas eſt aqua. §. fin. cap. ſuper tribus.*

¶ Charitas Eccleſiæ peccata dimittit ac tenet, *dict. diſt. 4. cap. Eccleſiæ.*

¶ Sine Charitate non remittitur peccatum, *de pœnit. diſtinct. 2. cap. 1. §. fin. cap. charitas eſt aqua. §. ſine charitate. §. Amen, Amen. cap. ego ſum. ibid. diſtinct. 7. c. nullus. §. ſcriptum eſt.*

¶ Charitatem habens non peccat, *d. diſt. 2. cap. 1. §. fin. c. ficta charitas. §. fin.* & qui charitatem habet, non ſitiet in æternum, *d. diſt. 2. c. charitas eſt aqua, in princ.* ¶ Charitas liberat à mundanis cupiditatibus, *dict. diſt. 2. cap. valida. cap. charitas eſt. in princ. verſ. mors criminum. §. ergò ſi charitatem. verſ. ſeculi blandimenta.* ¶ Charitas facilè peccato reſiſtit, *d. §. ergò ſi charitatem. §. quoniam ſi ex toto corde.*

¶ Charitas omnia difficilia perficit, *dict. §. ergò ſi charitatem. verſ. & omnia.* & omnia tolerat, *de pœnit. diſt. 3. cap. ult. §. hæc propter.* Omnium bonorum radix eſt charitas, *de pœn. diſt. 2. c. quia radix.* & Charitas eſt excellentior via ad Deum, *dict. cap. charitas eſt. § hæc eſt charitas.*

¶ Bona opera ſine charitate non proſunt, declaratur *de pœn. diſt. 3. dict. cap. ult. in princ.*

¶ an Charitas ſit in reprobis, & iis qui aliquando peccaturi ſunt criminaliter, diſſeritur, *d. diſt. 2. cap. 1. §. fin. cap. ſi enim. §. fin. cap. Apoſtolus. c. mirandum. c. multi benè. §. 1.* ¶ Charitatis contrarium eſt odium, *de pœnit. diſtinct. 2. c. tolle charitatem. Hæc de Charitate.*

de **Chriſti** nomine, *cap. 1. §. quia verò. verſic. Chriſtus enim, de ſacra unctione.*

¶ Chriſtus verus Deus & verus homo eſt, *capit. in quadam, 8. de celebrat. Miſſarum. Clement. 1. in princ. de ſumma trinitate. cap. cùm Chriſtus, 7. de hæreticis.*

¶ Chriſtus Fundamentum eſt: quo deficiente, deficit id quod eſt ſuperædificatum, *1. q. 1. c. cùm Paulus.* ¶ Chriſtus Panis eſt vivus, *de conſecr. diſt. 2. c. Chriſtus.* ¶ Chriſtus quotidiè Immolatur, cùm corpus & ſanguis ejus ſumitur, *d. diſt. 2. cap. ſemel immolatus. de pœn. diſt. 1. cap. poteſt fieri, §. ſicut.*

¶ Semel Mortuus, non ampliùs morietur, *de conſecr. diſt. 2. cap. ſemel Chriſtus.*

¶ Chriſtus pingendus eſt ſpecie hominis, non agni, *de conſecr. diſt. 3. c. ſextam.*

de *Chriſti* gratia, *de conſecr. diſt. 4. cap. gratia. cap. antepenult. cum duobus ſequentibus.*

¶ Signum Deitatis in Chriſto eſt, quòd ſuper eum deſcenderit & manſerit Spiritus Sanctus, *de pœn. diſt. 2. c. quærendum.*

Circumſtantiæ decem à teſtibus inquirendæ ſunt, *c. cùm cauſam de teſtibus.* ¶ Circumſtantiis probatur crimen adulterii, *c. literis, de præſumpt.*

Citatio non valet, ſi plures quàm quatuor citantur, *cap. nonnulli, de reſcriptione.*

¶ Citatio extra provinciam ultra duas dietas non valet, *ibidem.* ¶ Citatio, ſi plures conditiones manifeſtè inconvenientes habeat, non valet, *cap. accedens. ut lit. non conteſt. non proced.*

¶ Citatio ad locum periculoſum vel inhoneſtum non valet, *cap. ex literis, de off. Iud. deleg.*

¶ Citatus legitimè per ſuum ſuperiorem, etiamſi diœceſim mutaverit, juriſdictioni tenetur reſpondere, *cap. propoſuiſti, de foro compet.*

¶ Citatus ad judicium debet comparere, & ſuum privilegium allegare, aliàs ſententia tenet, *cap. ſi duobus, de appellat.* ¶ Citatus à ſecundo non tenetur reſpondere, niſi priùs ſciat juriſdictionem prioris eſſe revocatam, *cap. ex tenore, de reſcript.*

¶ Citationi reſcriptum Papæ eſt inſerendum, *cap. prætereà, de dilat.*

¶ Citari debet procurator abſente domino, & ſi ille non ſit, denuncietur domui ejus, *cap. ſi adverſarius, de eo qui mitt. in poſſ.*

de **Civium** ornatu & fuco mulierum, *de conſecr. diſt. 5. c. fucare.*

Clandeſtinum matrimonium aſſerentes, vel etiam negantes, non ſunt ab Eccleſia compellendi, *cap. quòd nobis, de clandeſtin. deſponſ.*

¶ Clandeſtinè contrahentium in gradu prohibito, etiam ignoranter, proles illegitima cenſetur, *capit. cùm inhibitio, eod. tit.*

Clandeſtinum matrimonium carnalis copula ſequens ligat, ſive de præſenti, ſive de futuro, *cap. 1. eod. tit. & cap. is qui, de ſponſ.*

¶ Clandeſtinus contractus in facie Eccleſiæ eſt innovandus, *cap. 2. de clandeſtin. deſpon.*

¶ Clandeſtina matrimonia prohibentur, *cap. cùm inhibito, eod. tit.*

Clandeſtinum matrimonium debet probari per virum, *cap. ſi quis, eod. tit.*

¶ Clandeſtino matrimonio conſentiens Sacerdos punitur per ſuſpenſionem per triennium, *cap. final. §. final. eod. tit.*

¶ Clandeſtinum matrimonium à contrahentibus publicatum confirmat Eccleſia, *c. quod nobis, eod. tit.* niſi rationabilis cauſa impediat.

Clavis *extravag. Ioann. XXII. quia quorundam, §. clavis eſt, d. tit.*

Clericus in conflictu exiſtens promoveri poteſt, ſi neminem percuſſit, & armis poteſt reſiſtere inimicis ſuis vim ſibi inferentibus, *cap. præſentiam, de Cler. percuſſ.*

¶ Clericorum nomine Canonici intelliguntur, *cap. cùm tibi, de verbor. ſignificat.*

Clericorum officium.

¶ Clericus ſine conſenſu Epiſcopi, alterius juriſdictioni ſe non ſubjiciat, *cap. ſignificaſti, de for. compet.*

¶ Clericus comam non nutriat, eam nutriens invitus tondeatur, *cap. Clericis, de vit. & honeſt. Cler.*

¶ Clericus judicio ſeculari ſe non ſubjiciat quoad pœnam, & percutiens ſic eſt excommunicatus, *c. contingit, de ſent. excomm.* ¶ Clericus Laico in temporalibus non miniſtret, *c. Sacerdotibus. & cap. ſed nec. ne Cleric. ſe negot. ſecul. immiſc.* ¶ Clericus alterius diœceſis ad ordines non tranſeat, nec recipiatur ſine literis ſui Epiſcopi vel Papæ, *c. fraternitati, de Cler. non reſign.* ¶ Clerici canes vel aves ad venandum non habeant, *c. 2. de Cler. venat.*

¶ Clerici officia ſive commercia ſecularia non exerceant, *cap. Cler. 2. de vit. & honeſt. Cler.*

¶ Clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, non debet eſſe tabellio in cauſa criminali, *cap. ſicut te. ne Cler. ſe negot. ſecul. immiſ.* nec cauſam vel judicium ſanguinis agitet, vel literas ſcribat vel dictet, *cap. Cler. eod. tit.*

¶ Clericus prælaturam vel curam habens animarum, vel Sacerdos, Phyſicam vel leges non audiat: aliàs, ſi intra duos menſes non redierit, eſt excommunicatus, *c. ſuper ſpecula, ne Cler. vel Monach.*

Privilegia Clericorum.

¶ Clericum tenens in vinculis ſolùm, eſt excommunicatus, *cap. nuper à nobis, de ſentent. excomm.*

¶ Clericum verberans privatim, & ſi non ſit convictus, à Papa abſolvendus eſt, *cap. porrò, de ſent. excom.*

¶ Clerici ad judicium ſeculare non trahantur, *cap. qualiter, de jud.* nec à ſecularibus condemnentur, ſed coram Judice Eccleſiaſtico tractentur cauſæ eorum, *cap. nullus, de for. compet.*

¶ Clericus à Laico judicari non debet, niſi depoſitus, *cap. Cler. de judic.*

¶ Clericus de calumnia jurare non debet, niſi per alium, nec religioſus irrequiſito ſuperiore, vel Clericus inconſulto Epiſcopo, *cap. 1. de juram. calum.* niſi Clericus contra Clericum juret, tunc enim poteſt, *cap. cæterùm, de juram. calumn.*

¶ Clericum percutiens quis vel ſe expurget, vel abſolvatur, aliàs quaſi excommunicatus habetur, *cap. cùm deſideres, de ſentent. excomm.*

¶ Clericus abſens poteſt per alium de beneficio inveſtiri, *cap. accedens, de præbend. & dignit.*

¶ Clericum verberans Papam adeat, niſi ſit intra annos puberes, *cap. ſuper eo, 2. de ſentent. excommun.*

¶ Clericus moriens poteſt conferre bona ſua intuitu perſonæ cui vult, & etiam alia mobilia ſervis vel cognatis, vel piis locis, *cap. ſed hoc, de ſucceſſ. ab inteſt.*

¶ Clericorum percuſſoribus faventes, vel liberare nolentes, cùm manifeſto poſſint facinori obviare, & non faciunt, incidunt in Canonem, *cap. quanta, de ſent. excommun.* ¶ Clericus poteſt convenire Epiſcopum coram Metropolitano, *cap. ſolicitudinem, de appellat.* ¶ Clerici depoſiti non ſtatim debent tradi judicio ſeculari per Epiſcopum, *cap. at ſi Clerici, de judic.* ¶ Clerici tempore interdicti poſſunt ſepeliri in cœmeterio, ſi interdictum benè ſervârunt, *c. quod in te, de pœnit. & remiſſ.*

¶ Clerici de bonis Eccleſiæ ſubvenire non debent Judicibus ſecularibus ſine licentia Papæ, niſi in neceſſitate, *cap. non minùs. & cap. adversùs, de immunit. Eccleſiar.*

¶ Clericus furem in foro ſeculari poteſt conveniſre civiliter, ſed non criminaliter, *cap. Henricus de Cleric. pugn. in duell.*

¶ Clerici poſſunt poni in locis religioſis, ſi defuerint regulares, *cap. inter quatuor, de religioſ. domib.*

¶ Laicus Clericum capere poteſt tantùm de mandato Prælati ſui, alioquin excommunicatur, dummodò etiam non excedat, niſi quantum rebellio exigit defendentium, *cap. ut famæ, de ſent. excommunic.*

¶ Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis non debet pœnitentia publica injungi, *cap. quæſitum, de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Clericus Laico fidelitatem jurare non tenetur, niſi aliquod temporale tenebat ab eodem, *c. nimis, de jurejur.*

Clerici, quomodo privilegia ſua amittant, vel aliàs puniantur.

¶ Clericus negotia ſecularia exercens, amittit privilegium Clericale, *cap. ex literis, de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ Clericus fur auctoritate ſuperioris ligari poteſt & torqueri uſque ad reſtitutionem, *c. gravis, de depoſit.*

¶ Clericus poſt trinam admonitionem à ſuo Epiſcopo, arma portans habitu Clericali relicto, non gaudet privilegio Clericali, *cap. in audientia, de ſent. excom.*

¶ Clericus verberari poteſt per ſuperiorem diſciplinæ causâ, ſimiliter Monachus & Converſus, vel Clericus per Clericum, vel Monachus per Monachum de mandato ejus, *cap. univerſitatis, de ſentent. excomm.*

¶ Clericus habitum & tonſuram dimittens non debet defendi ab Eccleſia, *cap. præterea, de Apoſtol.*

¶ Clericum guerram & ſeditionem facientem interficiens, non eſt mittendus ad Papam, *cap. perpendimus, de ſentent. excommunic.*

¶ Clericus propter hæreſim depoſitus, tradatur Judici ſeculari, *cap. ad abolendam, de hæretic.*

¶ Clericus delinquens in habitu & tonſura ſeculari puniatur ut Laicus, *c. contingit, 2. de ſent. excommun.*

¶ Clericus duellum iniens, ſive obtulerit, ſive ſuſceperit, deponendus eſt, poterit tamen cum eo diſpenſare Epiſcopus, ſi mors, vel mutilatio membri inde non ſit ſecuta, *c. 1. de Cler. pugnantib. in duell.*

Coactio voluntati contraria excuſat peccatum, *15. quæſt. 1. capit. quod autem. §. ſed hoc. & cap. meritò.*

¶ Coactio an in cauſa religionis locum habeat? quòd non, *45. diſt. cap. de Iudæis.* quòd ſic, *23. qu. 4. c. ipſa pietas. & cap. quid faciat, cum ſimilibus.*

¶ Coactio non tenet in obligatione, ubi non ſequitur aſſenſus, ſimiliter nec in matrimonio, *c. 1. de iis quæ vi metúsve cauſ. fiunt. & c. cùm locum, de ſponſ.*

Coacta officia Deo diſplicent, *23. q. 6. c. jam verò.*

Coadjutor datur Clerico ægrotanti, *c. de Rectoribus, de Cler. ægrotant.*

Cœmeteria ubi excommunicati ſunt ſepulti, reconcilientur aquâ benedictâ ſolenniter, *cap. conſuluiſti, de conſecrat. Eccleſiar.*

Cogitationis pœna eſt ex lege divina, *49. diſt. c. hinc enim, ante fin.*

in *Cogitatione* voluptas reprimenda, ne etiam in actu dominetur, *d. c. hinc enim.*

à **Collectis** & muneribus cæcus immunis eſt, *c. licèt multùm, 4. de cenſib.*

Collegium conſtituere ſine auctoritate ſuperioris non licet, *cap. dilecta, 14. de exceſſib. Prælator.*

¶ Collegium ſive corpus debet habere ſyndicum, *cap. unic. de Syndico.*

Commiſſiones duæ ſuper eodem negotio impetratæ, niſi una de altera faciat mentionem, non valent *c. ex tenore, de reſcript.*

Committens in leges, fruſtrà leges invocat, *c. quia fruſtrà, 14. in pr. de uſuris.*

Commodum ſentire debet, qui ſentit onus & contrà, *cap. qui ſentire, 55. & cap. rationi, 77. de regul. jur. in 6.* Ex eo non debet quis fructus conſequi, quod niſus extitit impugnare, *c. ex eo, 38. de regulis juris, in 6.*

in re **Communi** potior eſt conditio prohibentis, *c. in re communi, 56. de regul. juris, in 6.*

Commutatio præbendarum vel dignitatum ſine Epiſcopo non fiat, *cap. quæſitum, de rer. permut.*

¶ Commutatio Eccleſiæ fieri poteſt, licèt non venditio. *cap. ad quæſtiones, eod. tit.*

¶ Commutatio ſpiritualis cum ſpirituali, temporalis cum temporali fieri poteſt, ſed non ſimul confusè, *d. c. eod. tit.*

Compenſationis exceptio oppoſita, condemnationē minuit, niſi depoſiti actione agatur, *c. 2. §. ſanè depoſitori, de depoſito.* vel niſi debitum quod opponitur, dubium ſit, non liquidum, *d. c. 2. §. fin.*

Compaſſionem vera juſtitia non debet habere, *43. diſt. c. vera, 23. q 4. c. eſt injuſt.*

Compromiſſum procuratoris debet dominus ratum habere: procurator tamen non debet compromittere ſine mandato domini, *cap. per tuas, de arbitr.*

¶ Compromitti poteſt in Laicum auctoritate ſuperioris, *ibidem.*

¶ Compromiſſio in Laicum de ſpiritualibus non valet, *cap. contingit, eod.*

¶ Compromiſſione factâ, quando non licet reſilere, *cap. in cauſis, de elect.*

¶ Compromiſſionis fines ſervandi ſunt, aliàs non valet, *cap. conſtit. de appell.*

¶ Compromiſſio facta de electione, ſemper intelligitur de idoneo, & ſic electus eſt recipiendus, *cap. cauſ. de elect.*

¶ Compromiſſum non extenditur ad hæredes compromittentis, ſi de ipſis non caveatur, *ibid. & ult. de arbitr.*

¶ Compromiſſio tenet in beneficiis ſpiritualibus, *cap. niſi, de præb.*

Con-

Concentor, *diſtinct. 21. capit. Cleros, §. concentor.*

Conceſſio Laici de re Eccleſiaſtica non valet, *cap. qui res, de reb. Eccleſ. non alien.*

¶ Conceſſio præſumitur realis, niſi probetur fuiſſe perſonalis, *cap. cùm veniſſent, de inſt.*

¶ Conceſſionis verbo generali omnia concedi videntur, *ibid. & cap. nulli, de rebus Eccleſ. non alien.*

¶ Conceſſio Epiſcopi Capitulo reclamante non tenet, per Capitulum facta tenet, niſi fiat contra mandatum Papæ, *c. cùm nos, de iis quæ fiunt à Præl. & cap. 2. & 3. de conceſſ. præb.*

¶ Conceſſionis auctoritas tranſit ad ſuperiorem, quando ſtatutum tempus negligitur, *capit. cum noſtris, eodem titulo.*

¶ Concedere non poteſt Epiſcopus, ut in eadem Eccleſia plura quis habeat beneficia, *cap. literas, eod. tit.*

¶ Ex conceſſione Epiſcopi poteſt haberi beneficium ſimplex habens curam animarum, *cap. de multa, de præbend.*

¶ Conceditur nobilibus & literatis plura beneficia habere, ex diſpenſatione tamen Papæ, *ibid.*

¶ Conceſſum ex gratia, nulli debet præjudicium generare, *cap. bonæ memoriæ, de poſtulat.*

¶ Conceſſio beneficiorum non vacantium prohibetur, *cap. 2. & 3. de conceſſ. præbend.*

De Conciliis.

de **Concilii** nomine & nominis ratione, *diſtinct. 15. c. 1. §. ſynodus autem uſque ad finem.*

Antequam *Concilia* habeantur, priùs de iis, quæ correctione indigent, inquirendum eſt, *cap. ſicut olim, 25. §. ut autem id valeat, de accuſat.*

¶ Abſque Apoſtolicæ ſedis auctoritate Synodum particularem vel Concilium univerſale congregare non licet, *diſt. 17. in princ. cum cc. ſequentib. uſque ad c. ult. item 3. quæſt. 6. c. dudum.* quod fallit ſi non ad generaliter aliquid definiendum, ſed ad corrigendum & indicendum id quod eſt ſtatutum, Concilia celebrentur, *diſt. 18. in princip.*

A quibus habenda Concilia?

¶ Regulares quoque Canonici, Abbates atque Priores poſſunt ac debent habere peculiare Concilium, *c. in ſingulis, 7. in princ. & §. hoc ipſum, de ſtatu Monachorum.*

Quando & quoties habenda Concilia?

¶ Singulis annis habenda Concilia provincialia, *cap. ſicut olim, 25. in princ. de accuſationib. diſt. 18. cap. quoniam quidem, in princ.*

¶ Singulis annis bis habenda Concilia provincialia, *diſt. 18 cap. de Conciliis, in princ. cap. propter Eccleſiaſticas, in princ. c. pervenit. c. quoniam, in princ. cap. propter Eccleſiaſticas, in princ.*

¶ Regulares quolibet triennio Concilia celebrabunt, *c. in ſingulis, 8. in princ. de ſtatu Monachor.*

¶ Aliquot certis Diebus continuè habendum, *dict. cap. 7. §. hujuſmodi verò.*

Qui ad Concilia convocandi?

¶ De Abbatibus ad Synodum non cogendis, *diſtinct. 18. cap. Epiſcopus. item 18. quæſt. 2. cap. ult. verſic. non enim.* fallit ſi rationabilis cauſa ſubſit, *dict. verſic. non enim. & dict. c. Epiſcopus.* item fallit ſi Abbates populum habeant, *cap. quod ſuper, 9. de majoritate & obedientia.* denique fallit ſi Concilium ſit Abbatum ac Religioſorum peculiare, *cap. in ſingulis, 7. in princ. de ſtatu Monachorum.*

¶ Capitula cathedralium Eccleſiarum ad Concilia provincialia vocanda & admittenda, *c. ult. de his quæ fiunt à Prælat.*

¶ Diaconos, Presbyteros, & omnes quotquot ſe læſos exiſtimant, præſentes eſſe oportet, *dict. c. 18. cap. propter Eccleſiaſticas. §. in ipſis autem. c. antepenult. verſic. ita ut ad Concil.*

¶ Hæretici ad Synodum non convocandi, *24. q. 2. capit. cum quibus.*

¶ Imperatores Synodis intereſſe non debent, *d. diſt. 96. cap. ubinam.*

¶ Niſi univerſalis ſit Synodus, in qua de fide agitur, *dict. cap. ubinam. verſ. niſi fortè. & d. diſt. 96. c. nos ad fidem.*

¶ Presbyteri religioſi populum non habentes, ad Synodum non cogendi, *c. nimis prava, 17. & ibi gloſſa, de exceſſ. Prælatorum.*

¶ Suffraganei Epiſcopi convocandi, *c. ſicut olim, 25. in princ. de accuſationib. item diſt. 18. c. propter Eccleſiaſt. §. admoneant autem.*

¶ Univerſi Sacerdotes convocandi, *c. cùm ſuper, 9. de majoritate & obedientia. & d. c. 7. in princ.*

Forma Conciliorum.

¶ Ne quis ex vocatis ad Synodum religioſorum plùs quàm ſex evectiones & octo perſonas ſecum adducat, *cap. in ſingulis, 7. in princ. verſic. hoc adhibito, de ſtatu Monachorum.* Præſidentes Synodi ordinandi, *cap. 7. §. advocent autem, de ſtatu Monachorum.* Juramentum ſynodale, *15. q. 6. cap. Epiſcopus.*

¶ de Meditatione & Sollicitudine Epiſcoporum congregatorum circa mandata divina, *diſt. 18. quoniam, §. dum autem.*

¶ de Inquiſitis quæ correctione indigent, in Concilio proponendis, *cap. ſicut olim, 25. §. ut autem. verſic. & ea fideliter, de accuſat.*

¶ de Inquirenda culpa præſidentium priorum cavetur, *cap. ea quæ, 8. §. ſequentes. verſic. idem etiam. dict. tit. de ſtatu Monachor.*

¶ de Corrigendis exceſſibus & majoribus reformandis, & querelis dijudicandis in Concilio, *d. c. 25. in princ. verſic. in quibus. & d. §. ut autem. verſic. ut ſuper his. item diſt. 18. c. de Conciliis, verſic. in quibus, cap. propter Eccleſiaſtic. in princ. & c. antepenult. in princ. item de ſtatu Monachorum. c. in ſingulis, 7. §. hujuſmodi verò.* ¶ de Diſſidentibus Epiſcopis reconciliandis, *diſt. 90. c. diſſidentes.*

¶ de Muneribus à ſubditis accipiendis vel offerendis, *diſt. 18. c. quoniam. §. fin. & c. de eulogiis.*

¶ de Viſitatoribus eligendis, & horum officio, *diſt. 18. c. in ſingulis, 7. §. ordinentur etiam.*

¶ de Sequentis Concilii vel Capituli loco definiendo, cavetur *diſt. 18. c. 7. §. proviſo.*

¶ de Cavendo, ne Eccleſiæ à Laicis lædantur, cavetur *diſt. 18. cap. 7. §. fin.*

¶ de Vita communiter celebranda & communibus expenſis cavetur *diſt. 18. cap. 7. §. qui convenerint.*

de *Contumacia* vocatorum non venientium, vel non habentium ſingulis annis ſynodum coërcenda, *diſt. 18. cap non oportet. cap. pervenit. cap. quoniam. §. hunc ergò. cap. Epiſcopus. cap. placuit. cap. ſi quis autem. cap. ſi Epiſcopus. cap. ſi quis Epiſcoporum.*

¶ de Die Paſchatis annunciando cavetur *de conſecr. diſtinct. 3. c. placuit ut poſtquam.*

¶ de Statutis publicandis, *diſt. 18. cap. ult.* item de ſtatutis Concilii obſervandis, *cap. in ſingulis, 7. §. & quod ſtatutum. §. ſi verò, verſic. cæteris irrefragabiliter, de ſtatu Monachor.* item *cap. ſicut olim, 25. §. ut autem. verſ. & quæ ſtatuerint, de accuſationibus.* & de Pœna transgreſſorum, *dict. cap. 25. §. fin.*

¶ denique de iis, quæ in Synodo expediri non poſſunt, ad Pontificem referendis, *dict. c. 7. §. ſi verò.* item *diſt. 18. c. de Conciliis, in fine.*

Concionatores

à ſolo Epiſcopo ordinandi, *cap. 1. de Capellis Monachor.* & qualis debeat eſſe concionator, definitur, *8. q. 1. c. oportet.*

Qui concionari poſſit, vel non.

¶ De Laicis ad *Concionandum* non admittendis, *d. diſt. 23. cap. mulier. §. Laicis.* item *de hæreticis. cap. cùm ex injuncto, 12. & cap. ſicut, 14.*

¶ de muliere ad concionandum non admittenda, *diſt. 23. c. mulier.* item *de conſecrat. diſtinct. 4. cap. mulier.* item *cap. nova quædam, 10. de pœnit.*

¶ de Monachis ad concionandum non admittendis, *cap. 1. de Capellis Monachor.* item *16. quæſt. 1. c. de Monachis. §. fin. cap. Monachus non. cap. adjicimus. cap. hinc eſt. §. item illud.* item *cap. unico. §. perſonis quoque, de religioſis domibus, in 6.* quod fallit ſi Monachus in Clericum fuerit ordinatus, *16. quæſt. 1. cap. ſunt nonnulli. §. fin. cum duobus cc. ſequentibus, uſque ad, §. non eſt humilitatis.* item fallit ſi Monachus ſit Canonicus regularis, *cap. quod Dei timorem, 5. de ſtatu Monachorum.* tertiò fallit ſi divinâ gratiâ intùs commoniti Monachi concionentur, *16. quæſt. 1. cap. placet rationabilis. §. oſtendit ergò.* denique fallit ſi Monachi conſulantur ab aliis habitum Monachalem ſuſcepturis, *d. q. 1. cap juxta Chalcedonenſis. verſic. & à populorum.*

¶ non ordinati ad concionandum non admittendi, *cap. excommunicamus, 13. §. quia verò, de hæreticis.*

Forma Concionandi.

¶ de Admonendo in concionibus populo, ut decimas & alia Eccleſiæ fideliter ſolvant, *cap. 1. de decimis, in 6. Clem. cupientes, 3. §. illos etiam, uſque ad finem, de pœnis.* item de admonendo in concionibus populo, ut operas ſibi invicem exhibeant, *11. quæſt. 1. cap. te quidem. §. fin. cum cap. ſequente ſicut.*

¶ Omnes ad audiendam concionem admittendi, *de conſ. diſt 1. cap. Epiſcopus nullum.*

¶ ut diligenter Concionibus auſcultetur, *1. quæſt. 1. cap. interrogo.*

¶ ut ſtantes Evangelium audiant, *de conſecr. diſt. 1. cap. Apoſtolica.*

¶ Ne ante finitam Concionem peractam exeant, *d. diſt. 1. c. omnes fideles, cum duob. cc. ſequentib.*

Concubina

diſtinct. 34. cap. omnibus. §. concubina.

¶ Concubina Clerici excommunicata, excommunicatione majori involvitur Clericus accedens ad eam, *cap. ſi concubinæ, de ſentent. excommun.*

¶ Concubina Clerici ſecundùm Canones puniatur, *cap. ſi quiſquam, de cohabit. Cler. & mulier.*

¶ Concubinam retinens poſt admonitionem Clericus excommunicetur vel ſuſpendatur, *ibidem.*

¶ Concubinam reſumens Clericus perpetuò ſuſpendatur, *cap. Clericos, eod. tit.*

¶ Literæ à Clerico concubinario ſuper abſolutione (tacitâ facti ſerie) obtentæ, non valent, *cap. ſupr. eod. tit.* ¶ Concubinatus primò puniatur per beneficii ſuſpenſionem: deinde perpetuam ſubtractionem, *cap. ſicut, eod. tit.*

¶ Concubinarii miſſa audiatur, & ab eo Eccleſiaſtica Sacramenta percipiantur, quandiu ab Eccleſia toleratur, niſi valdè notorium ſit talem eum eſſe, *c. veſtra, eod. tit.*

¶ Concubinam habenti Clerico purgatio indicitur, *c. tua nos, eod. tit.*

Concuſſionis

crimen, *quæſt. 1. cap. concuſſionis.*

Condemnari

non debet quis propter credulitatem aliquorum, *c. qualiter & quando, 2. de accuſat.*

Condictio

ex lege Adfine remedium interdicti unde vi eſt, ſi poſt appellationem quid ſit innovatum, *cap. bonæ memoriæ, 51. de appellat.*

Conditio

contra ſubſtantiam matrimonii diſſolvit illud, *cap. ſi conditiones, de cond. appoſit. in deſponſ.* aliàs conditio inhoneſta matrimonium non diſſolvit, dummodò non ſit contra ſubſtantiam matrimonii, *ibidem.* habentur enim in favorem matrimonii pro non adjectis, *ibid.*

¶ Conditionis error impedit matrimonium & dirimit, *cap. propoſuit, de conjug. ſervor.*

¶ Conditio ex alieno conſenſu dependens, non ligat, niſi conſentiat, *cap. ſuper eo, de condition. appoſ. in deſponſ.* ¶ Conditio hæc, Centum ſi mihi dabis, te in uxorem ducat, in matrimoniis pro honeſta habetur & valet, nec tenetur eam in uxorem recipere centum non datis, *cap. 3. de condit. appoſit. in deſponſ.*

¶ Ab omni conditione appoſita in matrimonio receditur per copulam carnalem, *cap. per tuas, eod. tit.*

¶ Conditio hæc in literis Papæ intelligitur, ſi preces veritate nitantur, *cap. ex parte, 1. de reſcript.*

¶ Sub conditione alterius conſenſus, traditio rei non valet, niſi conſentiat, *cap. olim, 1. de reſtit. ſpol.*

¶ Conditio locum benè habet in ſpiritualibus, *cap. ſignificatum, de præbend. & dignit.*

¶ Sub conditione data poſſeſſio data revocatur eâ ceſſante, *c. verùm. de condit. appoſ.*

¶ Sub conditione manumiſſus ut fiat Monachus, Monachus fieri debet, *c. 2. eod. tit.*

Si Conductor

damnum in fructibus perceptis vel percipiendis paſſus ſit, remittenda eſt ei penſio, *cap. propter, 3. in princ. de locato & conducto.* Niſi anni præcedentis vel ſequentis fructus fuerint uberiores, *dict. cap. 3. in princ. verſ. niſi cum ubertate.* vel niſi culpa conductoris damnum contigerit, *dict. cap. in princ. verſ. ſine culpa.*

Si quis hoſpitium ab alio *Conductum* ante tempus

us iſtius conductionis finitum ſine conſenſu Prioris conduxerit, punitur, *c. 1. de locato & conducto.*

Confeſſus in jure ut convictus condemnatur, *cap. cùm ſuper. & confeſſ.*

¶ Confeſſio etiam coram non ſuo Judice tenet, *& ſi Clerici, de judic.*

¶ Confeſſio ſemper eſt facienda in anno, *c. omnis, de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Confeſſio invita & coacta non præjudicat, *c. cauſam, de offic. delegat.*

¶ Confeſſio criminis extra jus facta præjudicat, *cap. ult. de confeſſ.*

¶ Confeſſio de ſeipſo in præjudicium aliorum credi non debet, *eod. tit. c. 1.*

¶ Confeſſio à non pœnitentibus recipienda eſt, & pœnitentia injungenda, *cap. quod quidam, de pœnitent. & remiſſ.* ¶ Confeſſionem poteſt quis alteri Sacerdoti facere, licentiâ non obtentâ, tamen petitâ, *cap. omnis, de pœnit. & remiſſ.*

¶ Confeſſor ſciens, excommunicatum aliquem in confeſſione ſolus tenetur eum vitare, & non in publico, *c. cùm non ab homine, de ſentent. excommun.*

¶ Confeſſio procuratoris per errorem, negotio nondum finito, non obeſt domino ſi revocat, nec fit per hoc litis conteſtatio, *c. cùm cauſam, de appellat.*

¶ Confeſſus crimen, ſuper eodem alium accuſans non auditur, *c. veniens, de teſtib.*

¶ Confeſſio, qualis eſſe debeat, & qualiter ſe habere, & cui ſit confitendum, & pœna revelantis confeſſionem, *c. fin. & c. omnis, de pœnit. & remiſſ.*

Confirmatio contra jus obtenta non valet, *c. examinata, de confirmat. util. vel. inut.* ¶ Ante confirmationem electi non debent beneficia ſua conferre alicui, *c. cùm in electis, de elect.* ¶ Ante confirmationem poſſunt adminiſtrare in concordia electi, Papæ ſubjecti immediatè, ſi ſint valdè remoti ultra Italiam, dum tamen de rebus Eccleſiæ nil alienent, *c. nihil eſt, de elect.* Confirmatio Prælatorum inferiorum pertinet ad Epiſcopum, *c. conſtitutus, de appell.*

¶ Confirmatio Papæ perſonalem tranſactionem facit realem, *c. cum apoſtolica, de iis quæ fiunt à Prælat.*

¶ Confirmatio impetrata lite pendente non valet, nec tenet ſententia contra jus lata, etiam per ſuperiorem confirmata, *c. bonæ. & c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.*

¶ Confirmatio Papæ ex certa ſcientia tenet, etſi aliàs non valeret, *c. venerabilis, eod. tit.*

¶ Confirmare non intendit Papa factum Legati contra Epiſcopum, *c. ſua nobis, eod. tit.*

¶ Confirmari poteſt factum dubium inferioris, per ſuperiorem diœceſanum, *cap. cùm monaſterium, de elect.*

¶ Confirmari poteſt ſententia lata juris ordine prætermiſſo, *cap. ad petitionem, de accuſ.*

¶ Confirmationem poteſt quis petere per interpoſitam perſonam, *c. nihil eſt, de elect.*

¶ Confirmatio per ſubreptionem obtenta non valet, *cap. de confirmationib. de confirmat. util. vel inutil.*

¶ Confirmatio ſententiæ à qua appellatur, quando valet & quando non, *cap. bonæ memoriæ, eod. tit.*

¶ Confirmatus in Archiepiſcopum non poteſt transferri in Epiſcopum, *cap. 1. de translat.*

¶ Confirmari poſſunt pueri tempore interdicti ab Epiſcopo, *cap. reſponſo, de ſentent. excommun.*

Confiſcatio non tollit jus uxori: ideoque bonis damnati publicatis, uxor dotem ſalvam habet, *c. decrevit, 14. de hæreticis, in 6.*

Congregatio dicitur, ubi duo vel tres fuerint inſimul, *cap. 1. de elect.*

Conjugatorum neuter ſine altero religionem ingredi poteſt, *c. cùm ſis, de converſ. conjug.*

¶ Conjugatorum alter, altero invito, ante carnalem copulam poteſt ordinem intrare, *capit. verùm, eodem titulo.*

¶ Conjugum religionem intrantium ſeparatio ad Epiſcopum pertinet: aliàs revocatur, ſi alter ſuſpectus habeatur, niſi alter intret ordinem, vel voveat continentiam, & non ſit ſuſpectus, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Conjugum alter ſeparatus propter fornicationem, poteſt ordinem intrare, *c. gaudemus, eod. tit.*

¶ Conjugatorum alter, ſi ab altero fraudulenter obtineat licentiam intrandi ordinem, non valet, niſi alter ipſum ſequatur ad religionem, *c. accedens, eod. tit.*

¶ Conjugatus tenetur alterum expectare, donec certus ſit de morte ejus, *c. in præſentia, de ſponſal.*

¶ Conjugatorum altero relinquente ſeculum, poteſt is qui remanſit contrahere, ſi non fuerit carnalis copula ſecuta, *c. verùm, de converſ. conjug.*

¶ Conjugatorum alter ordinem intrans invito altero, perdit jus petendi debitum, & poſt mortem alterius, ſi exierit, non compellitur redire, ſed continere, *c. quidam. & c. placet, eod. tit.*

¶ Conjugatorum altero intrante religionem, qui remanet tenetur vel intrare, ſi eſt ſuſpectus, vel ſi non eſt ſuſpectus, tenetur continentiam vovere, *c. cùm ſis, eod. tit.*

¶ Conjugatus propter infidelitatem ſeparatus, judicio Eccleſiæ peractâ pœnitentiâ, ſi ordinem intrare noluerit, compellitur fideli cohabitare relicto, *c. ult. eod. tit.*

Conjuratores & conſpiratores, *cap. conſtitutionem, 2. §. cæterùm, de verb. ſignif. in 6.*

Compaternitas non contrahitur per ea quæ præcedunt baptiſmum, *c. contracto, de cogn. ſpirit.*

¶ Compater viri non poteſt uxori ſuæ copulari poſteà, poſt ejus mortem, *cap. Martinus, eod. tit.*

¶ Ante compaternitatem natus non contrahat cum filia, mediante quâ facta eſt compaternitas: & ſi contraxerit, dirimatur, *c. tua nos, eod. tit.*

¶ Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compaternitatem, licitè contrahunt, niſi reſiſtat conſuetudo, *c. 1. & 2. ſuper eo, eod. tit.*

Conpurgatores, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id ſolùm juramento tenentur firmare, quòd credunt veritatem eum dicere qui purgatur, *cap. de teſtibus, 13. de purgat. canonic.*

Conſanguineam uxoris cognoſcens nunquam debitum petat ab uxore ſua, *c. 1. de eo qui cognov. conſang. uxor. ſu.*

¶ Con-

¶ Conſanguineo infideli non poteſt Clericus legare, *cap. ſancto, de ſucceſſ. ab inteſt.*

¶ A conſanguineis uxoris abſtinendum eſt ut à propriis, *cap. ex literis, de conſanguin. & affin.*

¶ Conſanguinei teſtes eſſe poſſunt in cauſa matrimoniali, *cap. videtur, qui matrimon. accuſ. poſſunt.*

¶ Conſanguineus teſtis præfertur in cauſa matrimonii, *cap. quoties, de teſtibus.*

¶ Conſanguineus conſanguinei ſponſam ducere non poteſt, *cap. ſponſam, de ſponſ.*

¶ Conſanguineam ſponſæ præcognoſcens, ſponſam poſteà ducere prohibetur, *c. tertio loco, 13. de præſumpt.*

Conſecratio Eccleſiæ & Chriſmatis & Epiſcoporum non debet fieri, niſi cum Miſſæ celebratione, *cap. quod ſicut, de elect.*

¶ In conſecratione Eccleſiarum priùs eſt dos aſſignanda, *cap. cùm ſicut, de conſecrat. Eccleſ.*

¶ Reconſecrari debet altare, ſi motum ſit, vel lapis fractus; nec propter hoc Eccleſia reconſecratur, *cap. ad hæc, eod. tit.*

¶ Conſecrantur benè Eccleſiæ diebus feſtis & ferialibus, *cap. tua, de conſecrat. Eccleſ. vel alt.*

¶ Conſecrari non eſt neceſſe Eccleſiam ſanguine pollutam propter homicidium, ſed & alio modo poteſt reconciliari, per aquam nempe, vinum & cinerem benedictum, *cap. propoſuiſti, 4. eod. tit.*

¶ Conſecrari etiam poſſunt multa altaria & multi Epiſcopi, *cap. cùm ſis, eod. tit.*

¶ Conſecrari debet Eccleſia polluta ſanguine vel ſemine humano, etiamſi priùs non fuerit conſecrata, *cap. ſi Eccleſia, final. eod. tit.*

¶ Reconſecrari non debet altare, in extremis tantùm fractum, *cap. ligneis, eod. tit.*

¶ Conſecrari debet Epiſcopus ad minus à tribus cæteris Epiſcopis, conſentiente Archiepiſcopo, *capit. Epiſcopus, diſt. 23.*

¶ Pro conſecratione Eccleſiæ procuratio peti poteſt, *cap. cùm ſit Romana, de ſimon.*

¶ Conſecrationem electi poteſt committere Archiepiſcopus Suffraganeis, *cap. quòd ſedem Apoſtolicam, de offic. jud. ordin.*

¶ Conſecratum non debet ad humanos uſus applicari, *cap. ad hæc, de religioſ. domib.*

¶ De conſecratione Regum habes *de ſacr. unct. cap. unic.* ¶ De forma conſecrandi Epiſcopos legitur *in cap. Epiſcopi, diſt. 23. cap. 1. diſt. 75.*

¶ De conſecrationis modo aliorum Clericorum habetur *in cap. Presbyter. & cap. ſeq. uſque ad capitulum Pſalmiſt. diſt. 23.* ¶ Forma conſecrandi Eccleſias traditur, *in auth. de Monachis. §. illud. & c. placuit, 1. q. 1. & cap. 1. diſt. 1. de conſecr.*

¶ Forma conſecrandi altaria aliaſque res ſacras explicatur, *in dict. cap. unic. §. ungitur, de ſacr. unct. cap. altaris. & cap. placuit, diſt. 1. de conſecr.*

Conſenſus partium poteſt relaxare auctoritatem juris, *c. nonnulli, de reſcription.* ¶ Propter conſenſùs defectum confirmare nequit matrimonium impuberum, ante ætatem legitimam contractum, *cap. à nobis, de deſponſ. impub.*

¶ Conſenſus non videtur eſſe, ſi metus intervenit, *cap. cùm locum, de ſponſal. & matrim.*

Conſentire omnes debent in eo quod omnes tangit, *cap. quod omnes 29. de reg. jur. in 6. c. ad hæc, 7. §. fin. de officiis Archidiaconi.* item qui tacet conſentire videtur, *cap. qui tacet, 43. de regul. jur. in 6.* licèt qui taceat, non utique fatetur, ſed nec utique negare videtur, *c. is qui tacet, 44. d. tit.*

Conſervatores de manifeſtis injuriis tueri poſſunt, quæ indaginem juris non requirunt, *c. 1. de offic. deleg. in lib. 6.*

Ex Conſilio (dummodò fraudulentum non fuerit) nullus obligatur, *c. nullus, 62. de reg. jur. in 6.*

Conſtitutionis definitio habetur *diſt. 2. c. conſtitutio.*

¶ *Conſtitutionum* diviſio in civiles & Eccleſiaſticas habetur *diſt. 3. in princ.* Sed & dividuntur conſtitutiones in generales & perſonales.

¶ Conſtitutio nullum ligat, antequam ad eum perveniat, *c. cognoſcentes, de conſtitut.*

¶ Conſtitutiones contra libertatem Eccleſiæ revocentur, *c. noverit, de ſentent. excommun.*

¶ Conſtitutio non debet fieri in præjudicium futurorum, *cap. cùm omnes, de conſtitut.*

¶ Conſtitutiones antiquæ non mutentur, niſi de conſenſu Epiſcopi, *c. cum conſuetudinis, de conſtitut.*

¶ Conſtitutionem publicam non oportet auribus ſingulorum intimari, *c. 1. de poſtulat. Prælat.*

¶ Conſtitutio ſedis Apoſtolicæ omnes adſtringit, *c. fin. de conſtitut.* ¶ Conſtitutio ad præterita non extenditur, niſi nominatim de eis caveatur, *d. c.*

¶ Conſtitutio contra libertatem Eccleſiæ non tenet, *c. ult. de reb. Eccleſ. non alien.*

¶ Conſtitutio de uſuris fertur ad præterita, *cap. cùm tu, de uſur.* ¶ Conſtitutiones Eccleſiæ pro tempore variari poſſunt, *c. non debet, de conſang. & affin.*

¶ Conſtitutio nihil debet ambiguum & obſcurum continere, *c ult. de conſtit.* ¶ Conſtituens patiatur legem quam ipſe tulerit, *c. cùm omnes, eod. tit.*

¶ Conſtitutio confirmata per ſuperiorem, non poteſt revocari per conſtituentes, *c. cùm acceſſiſſent, eod. tit.* ¶ Conſtitutio facta à Laico etiam pro libertate Eccleſiæ non tenet, niſi per Papam approbetur, *cap. Eccleſia, eod. tit.* ¶ Conſtitutio de certo numero Canonicorum non valet, niſi per Papam confirmata fuerit, *c. ex parte Epiſcopali, eod. tit.*

Conſtitutiones vim legis habent, *diſt. 8. c. quæ contra. verſic. generale quippe.*

Conſtitutionum perſonalium definitio, item privilegiorum habetur, *diſt. 3. cap. regula. §. fin. cum c. ſeq. item 25. qu. 1. c. ult. §. cùm ergò aliqua. verſ. privilegia namque.*

Conſuetudo cujus non extat memoria, pro lege eſt habenda, *cap. ſeries, de teſtib. & atteſtation.*

¶ Conſuetudines ſuſtinens contra libertatem Eccleſiæ, excommunicatus eſt, *cap. noverit, de ſent. excom.*

¶ Ex conſuetudine hactenus præſtitum peti poteſt, *cap. ad hæc, de exceſſ. Prælat.*

¶ Conſuetudo juri contraria non valet, *cap. ad audientiam. & cap. quantò, de conſuet.*

¶ Conſuetudo juri ſcripto non præjudicat, *c. Clerici, de judic.*

¶ Conſuetudo quòd Laicus teſtificetur contra

lericum in cauſa criminali, præſertim ſi ejus fuerit imicus, non valet, *cap. meminimus, 13. de accuſ.*

¶ Conſuetudo quæ abſque peccato ſervari non oteſt, non valet, *c. ult. de præſcr.*

¶ Conſuetudo in teſtamentis religioſis, factis ſi- e ſcriptis & teſtibus, valet, dummodò forma tra- endi ſecundùm conſuetudinem terræ ſervetur, *cap. ex iteris, de conſuetud.*

¶ Conſuetudo de ſepultura puerorum tenenda ſt, ſecundùm morem terræ, *c. de uxore, de ſepult.*

¶ Conſuetudo de canonica portione valet, ſe- undùm morem & conſuetudinem terræ, *cap. certi- icari, eod. tit.*

¶ Conſuetudo de contrahendo matrimonio cum nte vel poſt compaternitatem genitis valet, *cap. ſuper o, de Cognat. ſpirit.*

¶ Conſuetudo in teſtamentis, ut teſtes duo vel res ſufficiant, non obſtantibus legibus, valet, *c. cùm ſſes, de teſtam.*

¶ Conſuetudo præjudicat juri communi, in ſuo oco tantùm ubi viget, *c. cùm dilectus, de conſuetud.*

¶ Conſuetudo damnoſa Eccleſiæ abolenda eſt, *c. cùm conſuetudinis, de conſuetud.*

¶ Conſuetudo dat juriſdictionem, *c. cùm contin- at, de for. compet.*

¶ Conſuetudo de pluribus præbendis habendis in na Eccleſia non valet, *cap. literas, de conceſſ. præbend.*

¶ Conſuetudo non excuſat in delictis, *cap. quan- ò, de conſuetud.*

¶ Conſuetudo terræ in judiciis ſervanda eſt, ſi bo- a ſit, *c. ad apoſtolicæ, de decim.*

¶ Secundùm conſuetudinem loci decedens, debet elinquere Eccleſiæ matrici partem bonorum ſuo- um, *cap. certificari, de ſepult.*

¶ Conſuetudo eſt optima interpres legum, *c. cùm dilectus, de conſuetud.*

¶ Conſuetudo obſervetur in electionibus & bene- iciis conferendis, *c. cùm Eccleſia, de elect. & c. cùm Eccleſ. de cauſ. propriet.*

¶ Conſuetudines antiquæ ſunt magnæ auctori- atis, *c. cùm conſuetudinis, de conſuetud.*

Contemtus abſentis caſſat electionem, *c. quod ſicut ex literis. & cap. bonæ memoriæ, 1. de elect.*

Conteſtatio litis perpetuat juriſdictionem, *c. relatum, de offic. deleg.*

¶ Conteſtatio & ſententia diffinitiva debent fieri coram principali, *c. ſuper quæſtion. eod. tit.*

¶ Conteſtatio litis, ubi omittitur proceſſus, non valet, *c. dudum, de elect.*

¶ Conteſtatio litis quomodo fit, *ibid.*

Contractus ex conventione legem acci- pere dignoſcuntur, *cap. contractus, 85. de reg. jur. in 6.*

Contrahere non poſſum cum ſorore mea adoptiva, durante adoptione, *c. ſi qua, de cognat. legal.*

¶ Contrahere non poteſt filius carnalis cum filia ſpirituali, & econverſò, *c. ex literis, de cognat. ſpirit.*

¶ In contrahentibus conſideranda eſt ſcientia & ætas, *c. ex literis, de ſponſal.* ¶ Contrahentes clan- deſtinè non poſſunt compelli cohabitare, *c. quod nobis, de clandeſtin. deſponſ.*

¶ Contrahens uxoratus cum ignorante, primâ uxore defunctâ non poteſt petere divortium, niſi illa velit, *c. 1. & c. veniens, de eo qui dux. in matr.*

Contraria Allegans, non eſt audiendus, *c. cùm olim, 19. §. fin. de cenſibus.* item cohærere & conjungi non poſſunt, quibus ſtu- dia & vota ſunt diverſa, *16. q. 7. c. in nona. §. unde oportet.*

¶ Diſtingue tempora, & concordabit ſcriptura, *2. quæſt. 1. cap. ſi peccaverit. §. diſtingue.*

¶ Contraria proponens, vel ſibi contrarius, ſuſpe- ctus eſt, & non audiendus, *c. ſolicitudinem, de appellat.*

Contumax non eſt, qui infirmitate impe- ditur, *cap. querelam, de procur.*

¶ Contumax poteſt excuſari per nuncios, *ibid.*

¶ Contumax eſt, qui comparet, ſed reſpondere non vult, *cap. 1. de judic.* ¶ Contumax condemna- tur in expenſis, à tempore quo cœpit eſſe contumax, adverſario expectante, *c. cùm dilecti, de dol. & contum.*

¶ Contra contumacem poſt litis conteſtationem ſententia diffinitiva dari debet, ſi liquet de jure, ſi non adjudicetur præſenti poſſeſſio, *c. prout, de dolo & contum.*

¶ Contumaciter recedens à judicio compellitur ſtare juri & tempori, & Eccleſiaſticâ pœnâ puniendus eſt, *ibidem.*

Convaleſcere ex poſtfacto non poteſt, quod ab initio non valet, *c. auditis, de elect.*

Convenire vel conveniri non debet colle- gium ſine conſenſu Prælati, *c. cauſam, 2. de judic.* ¶ Conventus per literas du- plices ad Judices diverſos, primis non revocatis, tene- tur reſpondere ſecundis, *c. ex tenore, de reſcript.*

¶ Sex conventionis vitia ponuntur, *cap. fin. eod. tit.*

¶ Conveniri poteſt poſſeſſio rei pro domino, *c. quoniam frequenter. §. fin. ut lit. non conteſt.*

¶ Conveniri ſimul quis non poteſt coram diverſis Judicibus, ſuper diverſis actionibus perſonalibus, *c. quia nonnulli, de reſcript.*

Conventicula prohibentur, *de conſecrat. diſt. 3. cap. ne quis jejunet. verſ. & ad alienas.*

Conventu irrequiſito non debet Abbas vel Abbatiſſa beneficium conferre, niſi propter privatam conſuetudinem, *c. continebatur, de iis quæ fiunt à Prælat.*

de **Converſione** hominis, *32. qu. 2. c. ancillam. §. fin. de pœn. de diſt. 1. c. convertimini, in princ. de pœn. diſt. 7. c. 1. c. ult. §. quod quamvis.*

Converſo Judæo ad fidem eſt parvulus puer aſſignandus, *c. 2. de converſ. infidel.*

¶ Converſum verberans eſt excommunicatus, & à Papa abſolvendus, *c. non dubium, de ſentent. excom.*

de **Coëpiſcoporum** differentia, *diſt. 68. cap. quamvis.* Uſus Coëpiſcoporum prohibetur, *d. diſt. 68. c. Coëpiſcopi.*

de **Creatione** hominis, quare non ſimul, ſed alter ex altero ſit creatus, differitur, *33. quæſt. 5. c. ult. in princ.* Quid ſit quod ad ſimilitudinem Dei dicitur homo creatus, *de pœnitent. diſt. 1. c. ſimilem.*

Creditor ad extorquendum debitum vim adhibuit debitori, jus crediti amittit, *16. quæſt. 6. in princ. cum duob. ſeq. cc. & c. ult.* §. *fin.* Niſi non creditor, ſed alius ipſius nomine, non tamen ipſius mandato vim intulit debitori, *d. quæſt. 6. c. placuit.* §. *fin. cum c. ſequente, ſi Epiſcopum. & c. ult.* §. *ſi ergò.*

¶ Creditor ultra ſortem non poteſt petere, *c. ad noſtram, 1. de jurejur.* Sed poteſt impenſas circa pignora factas deducere, *ibid.*

Crimen occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore, de temp. ord.*

¶ Crimen eſt ibi puniendum, ubi commiſſum. *de rapt. c. 1.*

¶ Crimen tribus modis poteſt exponi, denuntiando, excipiendo, accuſando, *c. ſuper his, de accuſ.*

¶ Crimen pro quo excommunicatur Laicus, deponit Clericum, *c. monaſteria, de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ Crimen per teſtes, non per actorem probatur, *cap. licèt, de ſimon.*

¶ Pro crimine nemo puniendus eſt, contra quem non laborat infamia, *c. inquiſitionis, de accuſat.*

¶ In crimine participans eâdem ſententiâ involvitur, *cap. ſi concubina, de ſentent. excommun.*

¶ De crimine ſemel accuſatus, reaccuſari non debet, niſi iterùm crimen replicet, *c. de his criminibus, de accuſat.*

¶ Crimen publicum ordine judiciario probandum eſt, *c. dilectus, de ſimon.*

¶ Crimina audita non diſſimulanda, ſed inquirenda ſunt, *c. crimina, de colluſ. deteg. & c. licèt, de ſimon.*

¶ Crimina paria pari compenſatione tolluntur, *c. tua fraternitas, de adult.*

¶ Criminoſus teſtificari non poteſt, *cap. cùm oporteat, de accuſat.*

¶ Criminoſo, in crimine ſocios accuſanti, non eſt credendum, excepto crimine læſæ majeſtatis, *cap. 1. de confeſſ.*

¶ Criminoſus pœnitentiâ peractâ, repellitur à teſtificando in cauſa criminali, non in civili, *cap. non debet. & c. teſtimonium, de teſtib.*

¶ In criminali cauſa poteſt aliquando reſponderi per procuratorem, *cap. cùm dilecti, de dol. & commun.*

¶ In cauſa criminali non debet procurator admitti, *cap. veniens, 15. de accuſat.*

¶ Crimina quædam ſunt, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, *c. 1. de poſtulat. Prælat.*

¶ In cauſa criminali pater non recipitur pro filio, nec econtrà, *c. 3. qui matrim. accuſ. poſſ.*

¶ Pro crimine occulto nemo debet publicè puniri, *c. inquiſitionis, de accuſ.*

Cuculla *Clement. 1.* §. *ſtatuimus. verſic. fin. de ſtatu Monachor.*

Culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti, *c. non eſt, 19. de reg. jur.*

D.

Damnum quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi, non aliis debet imputare, *c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.*

¶ Damni appellatione non continentur expenſæ, *cap. in noſtra, 8. de injuriis.*

¶ Damnum dediſſe videtur, qui occaſionem damni dedit, *c. fin. de jurejur. & damn.*

¶ Damno facto per anteceſſorem non obligatur ſucceſſor, ſi eſt in damnum Eccleſiæ, *cap. 2. de precar.*

¶ In damnum Eccleſiæ alienata ſunt revocanda, *cap. ad audientiam, de reb. Eccleſ. non alien.*

¶ Damnum faciens non excuſatur ignorantiâ, ſi ſcire debuit, quin teneatur ſatisfacere, *c. fin. de injur.*

Debitor plùs obligatur, ſi alteri quàm creditori ſolvit, *cap. eam te, de jurejur.*

¶ Pro debitis ſolvendis poteſt Epiſcopus beneficium retinere, *c. pervenit, de fidejuſſ.*

¶ Pro debitis alienis Eccleſia non gravetur, *cap. fraternitatem, de donat.*

¶ Debita patris ſolvat filius, & Prælati prædeceſſorum ſuorum, *cap. 1. de ſolut.*

¶ Debitor excommunicatus debet abſolvi, ſi non poteſt ſolvere, præſtitâ cautione, quòd ſolvat cùm poteſt, *cap. Odoardus, eod. tit.*

¶ Debiti injuſti ſolutio per debitorem probari debet, *cap. is qui, eod. tit.*

¶ Debito pro majori parte ſoluto, non debet pœna exigi, ſi aliud non poteſt ſolvi, *c. ſuam, de pœnit.*

¶ Debitor tenetur liberare fidejuſſorem ab omni obligatione, *cap. conſtitut. de fidejuſſ.*

¶ Indebitè exactum, licèt ex conſuetudine, non eſt ſolvendum, *c. ſanè, de exceſſ. Prælat.*

¶ Ad debita ſolvenda quatuor menſes conceduntur, *cap. quærenti, de offic. deleg.*

¶ ſi Debitor pro ſuo debitorem alienam obligavit, ad eam redimendam ipſe ejusque hæres tenetur. *c. ex præſentium, 3. de pignoribus.*

Deceptis & non decipientibus, jura ſubveniunt, *c. cùm univerſorum, de rer. permut.*

Deceſſus alicujus non impedit quin de ſtatu ejus cognoſci poſſit, *cap. ſi quis Epiſcopus, de hæretic.*

Decimæ quo jure introductæ ſunt, cavetur, *de conſecrat. diſt. 5. c. quadrageſima,* §. *fin. 16. q. 1. c. decimas, in princ. qu. 3. c. jubemus.* §. *decimæ, quæſt. 7. c. 1.* §. *oportet autem. c. decimas.* item De definitione ſeu potiùs diſceptatione decimarum, habetur *c. tua nobis, 26.* §. *verùm ſi ad, verſic. quæ tributa, de decimis, 16. qu. 1. c. decimæ, in princ.* & De quatuor generibus decimarum juris veteris, *cavetur c. 1. in princ. d. tit.* ¶ Decimæ dandæ ſunt de lana, fœno, molendinis, piſcariis, deductis expenſis, *cap. pervenit. & cap. paſtoralis, de decimis.* ¶ Decimæ ſtatim ſolventur collectis fructibus, ante ſolutionem mercedis mercenariorum, *cap. cùm homines, eod. tit.*

¶ A decimarum ſolutione nemo abſolvi poteſt per principem, *cap. tua, eod. tit.*

¶ Decimæ dandæ ſunt de rebus omnibus licitè acquiſitis, *cap. ex tranſmiſſa, eod. tit.* ¶ Ad decimas dandas omnes tenentur, *cap. à nobis, eod. tit.*

¶ Decimas detinens Laicus careat ſepulturâ Eccleſiaſticâ, *cap. prohibemus, eod. tit.*

¶ Decimæ dentur parochiæ illi, in cujus parochia ſita ſunt prædia, *cap. fin. de paroch. & alien. paræc.*

¶ Decimæ jure hæreditatis teneri non poſſunt, *cap. ad hæc, de decim.* ¶ Decimæ debentur divinâ conſtitutione, *cap. tua. & cap. parochianos, eod. tit.*

¶ Decimæ non debent retineri propter malitiam Clericorum, *cap tua nobis, eod. tit.*

¶ Decimæ dandæ ſunt de diverſis etiam ſeminibus, unius etiam agri, *cap. ex parte, eod. tit.* ¶ Decimæ dandæ

andæ ſunt de omnibus bonis, de apibus & omni fructu terræ, *c. non eſt, eod. tit.*

¶ Decimæ pertinent ad Eccleſiam parochialem de jure communi, *c. cùm contingat, eod. tit.*

¶ Decimas non tenentur dare Ciſtercienſes, hoſpitalarii, templarii, de terris quas propriis manibus & ſumtibus colunt, *c. ex parte, eod. tit.* de terris tamen quas tradunt, aliis excolendas, tenentur ad decimas, *c. nuper. & c. licèt, eod. tit.*

¶ Decimæ tribuuntur in ſignum univerſalis dominii: item ſunt tributa egentium animarum, *c. tua nobis, eod. tit.*

¶ Ad decimas perſolvendas compellendi ſunt Laici per cenſuram Eccleſiaſticam, ſi nolint perſolvere, *ibid.*

¶ In decimis ſolvendis conſuetudo approbata ſervatur, *c. cùm ſint, eod. tit.*

¶ Decimarum ſolutio præcedit exactiones tributorum & cenſuum, *cap. cùm non ſit in homine, eod. tit.*

¶ Decimæ locari poſſunt quibuſcunque, *c. veſtra, de locat. & conduct.*

¶ In decimis locum habere poteſt compoſitio, *c. ſuggeſtum eſt, 9. de decimis.*

¶ Decimæ ſolvendæ ſunt, de terris quæ olim paſcuoſæ, nunc fructuoſæ ſunt, & de fundo ubi ſteterunt olim domus, *ibid.*

¶ Decimas non tenetur ſolvere mercator, niſi deductis expenſis ſuis, *c. paſtoralis, eod. tit.*

¶ Decimas tenentur Clerici de patrimonio ſolvere, *cap. novum, eod. tit.*

¶ In decimis non deducuntur expenſæ pro fructibus percipiendis, vel rebus reſervandis factæ, *c. cùm homines, eod. tit.*

¶ Decimas tenentur Judæi ſolvere de terris quas tenent colendas, *c. de terris, eod. tit.*

¶ Decimas non recipiat Eccleſia in alieno Epiſcopatu, *c. cùm ſint, eod. tit.*

¶ Decimæ non recipiantur de manu Laici ſine conſenſu Epiſcopi, *c. cùm & plantare, de privilegiis. & cap. dudum, de decimis.*

¶ Decimas alterius Eccleſiæ à Laico detentas alius in pignus non recipiat, *c. interdicimus, eod. tit.*

¶ Decimas de hortis ſuis fratres prædicatores & minores ſolvere non tenentur, *c. nimis iniqua, de exceſſ. prælat.* ¶ Decimæ datæ in feudum revocentur, *c. cùm Apoſtolica ſedes, de iis quæ fiunt à prælat.*

¶ Decimas Laico concedens deponatur, *capit. quamvis, de decimis.*

¶ Decimarum tranſactio fieri debet de conſenſu Epiſcopi vel Papæ: aliàs non valet, *cap. ſtatuimus. & cap. veniens, de tranſact.*

de Decretis quatuor Conciliorum, *diſt. 15. c. 1. c. ſicut. c. ſancta. item diſt. 16. c. ſancta. can. 6. c. ſeptuaginta. c. viginti.* item aliorum præter iſta quatuor Conciliorum decretis, *diſt. 15. c. ſicut. §. quintum verò. cap. ſancta. §. ſed etſi qua. item diſt. 16. c. ſancta. c. ſexta. c. prima. c. ult.*

de Delitiis, *diſt. 41. cap. delitiæ.*

De Delegati poteſtate & officio.

Delegatus poteſt exequi juriſdictionem ſuam per annum integrum, *c. quærenti, de offic. & poteſt. Jud. deleg.*

¶ Delegatus major eſt ordinario in cauſa ſibi commiſſa, *c. ſanè, eod. tit.*

¶ Delegatus vices ſuas committere poteſt ſuo conjudici, etſi ſimpliciter ſit pluribus commiſſa cauſa, *cap. quamvis, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt excommunicare contumacem, *c. quærenti, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt vices ſuas committere in rebus non arduis, *cap. ſi pro debilitate, eod. tit.*

¶ Delegatus præjudicationem crucis ſibi commiſſam, ſive diſpenſationes, abſolutiones, pœnitentiarum injunctiones, non poteſt alteri committere, *c. quoniam Apoſtolica ſedes. §. cæterùm, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt coërcere quemlibet juriſdictionem ſuam impedientem, *c. 1. eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt arbiter eſſe in cauſa ſibi commiſſa, *cap. literas, de præſumpt.*

¶ Delegatus eandem habet poteſtatem in principali & acceſſorio, *c. quoniam, de decimis.*

¶ Delegatus generalis non habet poteſtatem ſuper cauſa delegata alteri ſpecialiter, *c. 2. de offic. deleg.*

¶ Delegatus rebus ſibi non delegatis ſe intromiſcere non debet, *cap. ſuper literis, de reſcript.*

¶ Delegatus poteſt eſſe teſtis in cauſa ſibi delegata, ſi judicandi officium non aſſumat, *c. dilecto filio, de teſt.*

¶ Delegatus poteſt alteri cauſam committere prout vult, *c. ſuper quæſtionum, de offic. & poteſt. deleg.*

¶ Delegatus committens alteri vices ſuas, de cætero ſe non intromittet, ſi ex toto commiſit, *ibid.*

¶ Delegatus ſequi debet mentem delegantis, *c. ſanè, eod. tit.* ¶ Delegatus non poteſt alteri committere cauſam appellatione remotâ, *d. c. ſuper quæſtionum.*

¶ Delegatus poteſt compellere ſubdelegatum ad recipiendum vices ſuas, *ibid.* ¶ Delegatus non procedat in cauſa ſibi commiſſa, ſi literæ prioribus literis contrariæ opponuntur, de eis mentionem facientes, *c. ſanè, eod. tit.* ¶ Delegatus puniat contumaces pœnâ ſtatutâ, vel aliàs pro qualitate delicti, *c. præterea, eod. tit.* ¶ Delegatus recipiens cauſam, ſimul recipit poteſtatem omnium ad cauſam pertinentium, *ibidem. & c. ſuſpicionis, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt ſententiam ſuam executioni mandare, & debet id facere, ſi ordinarius nolit, vel aliàs non poſſit, *c. ſignificâſti, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt ordinario executionem mandare, *cap. ex literis, eod. tit.*

¶ & exequi debet, niſi Papa aliud, vel aliter committat, *c. ſi quando, eod. tit.*

¶ Delegatis commiſſa cauſa expreſſis nominibus locorum, non perſonarum, uno mortuo ſucceſſor ejus in dignitate, poteſt in cauſa cum alio ſententiam dicere, *c. quoniam Abbas, eod. tit.*

¶ Delegatus non poteſt aliquem invitis ordinariis inſtituere, *c. ſuper eo, eod. tit.*

¶ Delegatis duobus cauſa commiſſa, unius ſententia ſine altero non tenebit, *ibid.* ¶ Delegatus ſuſpectus eſt amovendus, *c. cauſam quæ, eod. tit.*

¶ Delegatus debet procedens mortuo mandatore, ſi lis ante ejus obitum conteſtata fuerit, *c. relatum, eod. tit.* ¶ Delegatus poteſt procedere in cauſa, citatione emiſsâ ante mortem mandatoris, *c. gratum, eod. tit.*

¶ Delegatus poteſt abſolvere excommunicatum ab ordinario, ſi ille malitiosè noluerit facere, *c. prudentiam, eod. tit.*

¶ Delegatis tribus, uno abſente alii non poſſunt procedere, niſi ſe legitimè impeditum probet, vel niſi duobus committatur, etiamſi tertius nequiverit intereſſe, *ibidem.*

¶ Delegatus non debet procedere in cauſa, ſi citatus miſit legationem ad Papam, *ibid.*

¶ Delegatus unus non procedat in cauſa, appellatione emiſsâ contra ſuum conjudicem, *c. cùm ſuper, eod. tit.*

¶ Delegatus uſque ad mediam noctem poteſt partes expectare, & ſententiare, *c. 24. eod. tit.*

¶ Delegatus vice ſuâ & ſui conjudicis mortui re integrâ non procedat, niſi à ſuo conjudice ſibi committatur, & ante mortem ejus ſit cœptum, *c. licèt, eod. tit.* ¶ Delegati mandatum non tenetur exequi ordinarius, niſi priùs ei conſtet de reſcripto apoſtolico, *c. cùm in jure, eod tit.*

¶ Delegatus non poteſt excedere formam mandati apoſtolici, alioquin non valet proceſſus, *c. venerabili fratri. & c. P. & G. eod.*

¶ Delegatus de conſenſu partium poteſt alteri vices ſuas demandare, licèt ei ſit mandatum, ut perſonaliter exequatur: niſi ſit cauſa ardua, *cap. fin. eod. tit.*

¶ Delegatus qualiter procedat contra injuſtè excommunicantem, *c. cùm contingat, de off. deleg.*

¶ Delegatus poteſt refutari, ſi nimiam familiaritatem poſt litis conteſtationem cum alterutra partium contraxerit, *cap. inſinuantem, eod. tit.*

De ætate delegati, & quando ipſius poteſtas expiret.

¶ Delegatus debet eſſe 20. annorum, niſi partes ſcienter conſentiant in eum, qui ſit major octodecim annis, aliàs facta delegatio ab alio quàm à Principe non teneret, *c. cùm vigeſimum, de offic. & poteſt. deleg.*

¶ Delegatus officio ſuo functus, cùm ſententiam executioni mandat, expirat auctoritas ſua, *c. ex literis, eod. tit.* Item quando terminus præfixus præteriit, *c. de cauſis, eod. tit.*

¶ Delegatus per negligentiam vel malitiam amittit juriſdictionem, *c. quoniam, eod. tit.*

¶ Delegato uno mortuo, poteſtas alterius expirat, niſi aliud ſit in delegatione expreſſum, *cap. un. eod. tit.* Idem de arbitris.

¶ Delegati juriſdictio finitur, cùm cauſa remittitur ad ſuperiorem, *c. licèt, de offic. deleg.*

¶ Delegati juriſdictio expirat per ſententiam interlocutoriam, quâ ſe juriſdictionem non habere pronunciavit, nec ipſam etiam de conſenſu partium reaſſumit, *c. ſignificantibus, 38. eod. tit.*

Delictum perſonale non redundat in Eccleſiam vel conventum, *cap. damnamus, de ſumma Trinitate.*

¶ Delictum occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore, de temp. ordin.*

¶ Delicti cognitio facta extra judicium nocet, ſicut confeſſio, *c. per inquiſitionem, de elect.*

Denuncians repellitur, qui non præmonuit, *c. de dilect. de accuſat.*

¶ A denunciatione repellantur concubinarii publici, *c. cùm dilecti, de accuſ.*

¶ A denunciatione repelluntur conſpiratores, *ibid.*

¶ Ad denunciandum non admittuntur inimici, *cap. cùm oporteat, de accuſationib.*

¶ In denunciatione deficiens ſuſpenditur ab officio & beneficio, *cap. cùm dilectus, de calumn.*

¶ Denunciari quis poteſt de pluribus in eodem judicio, *c. cùm I. & A. de ſent. & re judic.*

Depoſita res furtiva non eſt furi reddenda, *c. 1. de depoſ.*

Deponendus eſt nullus ante cauſæ cognitionem, *c. 1. de judic.* ¶ Non deponitur quis, niſi pro notabilibus peccatis, *c. cùm dilecti filii, de accuſ.*

¶ Depoſitus ſi celebrat, ab Eccleſia reſcindatur, *c. ſi quis presbyter. de Cleric. excomm.*

¶ Deponendus quis non eſt, ſi teſtes contra eum ex ſola credulitate deponunt. *c. inquiſitionis, de accuſ.*

Deſertus locus, *c. 1. §. illum locum, de verb. ſignif. in 6.*

de **Diabolo.** Hic affligens homines, ipſe plùs affligitur, *de pœnit. d. 1. c. poteſt fieri. § ægritudo. & ibi gloſſa.*

Diaconi, *diſt. 21. cap. Cleros. §. Levitæ. verſ. hi Græcè.* ¶ De origine Diaconorum legitur *diſtinct. 21. in princ. §. Levitas.*

¶ De Modo ordinandi Diaconum, *diſt. 23. c. diaconus.* ¶ In iis ordinandis manus eorum chriſmate perungi non debent, *diſt. 23. cap. præterea.*

¶ Septem ordinandi, *diſt. 93. cap. diaconi qui. & c. diaconi ſeptem.*

Diaconi officium circa albam, *d. diſt. 93. cap. diaconus, in fine.*

¶ De cœlibatu Diaconorum cavetur *diſtinct. 28. c. quando. c. præterea. cum c. ſeq. diſt. 32. cap. eos qui.* Contradicit *d. diſtinct. 28. c. presbyter. c. diaconi, in pr.* Huic objectioni reſpondet Gratianus *dict. cap. diaconi, verſ. ſed quod de electione.*

¶ Compagis Diaconus uti non debet, *diſtinct. 93. c. pervenit.*

¶ Diaconi nihil eorum quæ decreta ſunt primis ordinibus ſibi debent vendicare, ut baptiſma, euchariſtiam, &c. *diſt. 93. c. diaconus. c. pervenit. c. non oportet.* Cujus exceptio eſt in tempore neceſſitatis, *d. diſt. 93. c. præſente.*

¶ De inquirendis à Diacono iis, quæ ad cultum Eccleſiæ & diſciplinam ejus pertinent, *diſtinct. 93. c. diaconi Eccleſiæ.*

¶ De Epiſcopo à Diaconis cuſtodiendo, *diſt. 93. c. diaconi qui.*

¶ Sicut in miniſterio, ita in diſpenſatione ſine Diacono Epiſcopus vivere non debet, *d. diſt. 93. c. diaconi ſunt.*

¶ Diaconus ſiniſtrum tantùm humerum orario ambit, *diſt. 25. c. audire, in fine. cum c. ſeq.*

¶ Diaconi Miniſtrant Sacerdotibus, *d. 25. c. 1. §. ad diaconum.*

¶ Diaconi Subeſſe debent presbyteris, non ſe illis præferre, *diſt. 93. c. à Subdiacono. §. porrò. c. Diaconi ſeptem. §. ut igitur. cap. pervenit. c. non oportet. c. Diaconi, c. Diaconus. c. nonnulli. c. legimus. c. dominus.* Niſi Diaconus locum metropolitani ſui obtineat, *d. diſt. 93. c. ult.*

Die dominicâ eſt ab omni opere illicito abſtinendum, *cap. 1. de fer.*

¶ Die dominico licet Epiſcopo virgines conſecrare & ordines conferre, *c. 1. de temp. ordin.*

¶ Diebus dominicis poteſt ſolus Papa Subdiaconos ordinare, *ibid.*

Dies

Dies quandoque incipit initio noctis, & terminatur ad diem ſequentem; idque verum eſt in celebrandis ordinibus, cùm quæritur, pluréſne ordines uno die collati ſint, *cap. literas, 13. de temp. ordin.*

¶ Dies aliquando incipit à veſpera uſque ad veſperam, quoad feſta celebranda, *cap. 2. de fer.*

¶ Dies aliquando incipit à manè, & terminatur in fine diei ante tenebras, quantum ad Judicem & ſententiam diffinitivam, *cap. conſuluit, de offic. Iudic. deleg.*

¶ Dies aliquando incipit à media nocte, & terminatur in mediam noctem ſequentem, quantum ad contractus faciendos: poſſunt enim fieri quâlibet horâ, *cap. conſuluit, eod. tit.*

¶ Dies aliquando incipit poſt cœnam, & durat per noctem uſque ad diem ſequentem, quantum ad jejunium, *cap. de eſu. de conſecr. diſt. 3.*

¶ Dies etiam incipit à quarta feria poſt occaſum ſolis, uſque ad ſecundam feriam in ortu ſolis, quantum ad Treugas ſervandas, *cap. 1. de treuga, & pace.*

Dietas ultra duas extra ſuam diœceſin nemo citandus eſt, *c. olim, de exceſſ.*

Diffinitiva ſententia proferri non debet contra abſentem ex legitima cauſa, & lata non tenet, maximè in cauſa matrimoniali, *cap. tenor. & cap. cùm Berchtoldus, de ſent. & re judic.*

¶ Contra contumaciter abſentem, etiam lite non conteſtatâ, proceditur ad ſententiam diffinitivam in cauſa criminali per viam inquiſitionis mota, *cap. veritatis, 8. de dol. & contum.*

Dignitas Infamibus non patet, *cap. infamibus, 87 dict. tit.*

¶ Dignitates duas habens, unam dimittat, etiamſi illas habeat in diverſis Eccleſiis, *cap. præterea, de præbend.* ¶ Ad dignitatem majorem à minori eſt tranſcundum, *cap. licèt in tantum, de translat. Epiſcop.*

Dilapidator deponendus eſt, *cap. licèt Hely. de ſimon.*

¶ Dilapidator rerum Eccleſiaſticarum ſuſpectus removetur uſque ad diſquiſitionem facti, *cap. fin. de accuſat.*

Dilatio non niſi causâ cognitâ danda, *3. qu. 3. c. ult. §. à Iudice.*

Dilectio Dei & Proximi. *vide ſuprà in charitas.*

Diœceſis, *capitulo Rodolphus, 35. de reſcriptis.*

Diſcipuli Chriſti creduntur eſſe baptizati, *de conſecr. diſt. 4. c. quando ab. c. ſi eos.*

in **Disjunctivis,** *cap. in alternationis, 70. de reg. jur. in 6.*

Diſpenſationes ad jus commune trahi non debent, *c. in cauſis, de ſent. & re jud.*

¶ Diſpenſare poteſt Epiſcopus cum Clerico in minoribus criminibus, *cap. at ſi Clerici, de judic.*

¶ Collaterales perſonæ in ſecundo gradu matrimonium contrahentes diſpenſari poſſunt à Papa, quia hoc non eſt contra jus divinum, *cap. literas, de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Diſpenſationem inducit multitudo ſupplicantium, & conſuetudo terræ, *cap. ſanè, de temp. ordin.*

¶ Diſpenſatur cum eo in temporalibus, cum quo & in ſpiritualibus, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legit.*

¶ In diſpenſatione voti attendi debet debilitas & paupertas, *cap. quod ſuper his, de vot. & vot. redempt.*

¶ Diſpenſatio revocari non debet, *cap. ex tua nobis, de fil. presbyt.*

¶ Diſpenſationem non habenti, alia cura animarum non conferatur, ſi talis eam antè habuerit, alioqui collatio viribus careat, *cap. de multa, de præb.*

Diſputare de fide Laici non debent, *capit. quicunque. §. inhibemus, de hæreticis, in 6.*

Diſſenſus difficulter probatur, niſi contraria judicia præceſſerint, *cap. ad id, de ſponſal. & cap. inſuper, qui matrimonium accuſ. poſſ.*

¶ Diſſentiente altero deſponſatorum, poſt ſeptennium alter ſolutus eſt ipſo jure, *cap. acceſſit, de deſponſat. impub.*

Diſtinctio, vide ſuprà, in Antinomia, vel Contraria.

Divinatio, *26. quæſt. 5. in princ. 1. q. 1. c. nunquam, in princ.* cauſa 26. item quæ proponentur infrà cauſa 9. Ratio hujus cauſæ per objectionis ſolutionem habetur, *d. qu. 5. cap. ult. §. ſi autem quilibet.* Origo divinationum exponitur *26. quæſt. 3. in princip. cum cap. ſequente.* Ratio nominis exponitur, *dict. quæſt. 3. cap. 1. §. divini.* Genera divinationum enumerantur *d. c. 1. §. 1.* Singulorum generum ſpecies in ſequentibus cauſis proponentur. Divinationum autem cauſæ vel modi exponuntur, *dict. c. 1. §. fin. cum c. ſeq.*

Divortium, non celebratur, licèt ex utraque parte conjugum, conſanguinitatis impedimentum allegetur, niſi per teſtes fide dignos illud probetur: idque fit ad impediendam colluſionem, *capit. ſuper eo, de eo qui cognov. conſanguin. uxoris ſuæ.*

¶ Divortio judicio Eccleſiæ celebrato, non poteſt compelli fidelis recipere infidelem, licèt converſum ad fidem, *cap. de illa, de divort.*

¶ Poſt divortium dos eſt reddenda uxori, & poſſeſſiones dividendæ ſunt, *capit. ſignificavit, de donat. inter vir. & uxor.*

¶ Divortium non fit propter furtum, vel ſimile quid, ſed propter infidelitatem vel adulterium commiſſum, *cap. quæſivit, de divort.*

¶ Divortio propter hæreſin facto, continere debet fidelis vivente infideli, *ibid. & capit. quantò, eodem titulo.*

¶ Divortium poteſt fieri ex violentâ præſumptione, *cap. literas, de præſumpt.*

¶ Divortium ſine juriſdictione Eccleſiæ non tenet, *cap. porrò, de divort. & cap 1. de converſ. conjug.*

¶ Divortio propter adulterium facto, contrahens cum altero debet redire ad primam, *c. ex literis, de divort.*

Doctoris Juramentum, vel ejus qui ad magiſterii honorem promovetur, circa expenſas præſtando cavetur. *Clement. cùm ſit nimis, 2. de magiſtris.*

¶ De magiſtris & doctoribus artium liberalium ubique conſtituendis, *diſt. 37. cap. de quibuſdam.*

¶ Ne pro licentia docendi aliquid accipiatur, *d. c. 1. §. pro licentia. & c. prohibeas, 2. c. quantò, 3. eod. tit.*

¶ Item Ut gratis doceant magiſtri, *dict.* §. *pro licentia.*

Dolus ſcienti & conſentienti non fit, neque injuria, *c. ſcienti, 27. de reg. jur. in 6.*

Dolo facit, qui petit quod eſt reſtituendum, *c. dolo, 59. de reg. jur. in 6.*

¶ item qui contra jura mercatur, dolo agere præſumitur, *c. qui contra, 82. de reg. jur. in 6.*

¶ Dolo facere non videtur, qui juſſu Judicis facit, *c. quod quis, 24. d. tit.*

¶ Dolus alicujus facit, ut contra eum abſentem procedi poſſit, ſi de eo conſtet, *c. cùm olim, de ſent. & re jud.*

Domicilium ibi quis dicitur habere, ubi habet beneficium, *c. dilectus filius, de reſcript.*

¶ Domicilinm ubi quis habet, ibi conveniri poteſt, *c. dilecti filii, de for. compet.*

Dominium acquiritur, ſi quid capitur ex hoſtibus, niſi bellum ſit injuſtum, *c. ſicut, 29. in princ. de jurejurando.*

Donatio Epiſcopi ſine conſenſu capituli non valet, *cap. cùm nos, de his quæ fiunt à Prælat.* ¶ Donatio occulta ſuſpecta eſt, & ideò irritanda, *cap. 1. ut benefic. Eccleſ. ſine dilat. conf.*

¶ Donare poteſt, qui ſui juris eſt, & rerum ſuarum habet adminiſtrationem, *cap. cæterùm, de donat.*

¶ Donationem poteſt, & debet vir mulieri facere, ſi viro dederit uxor dotem, *c. nuper, de donat. int. vir. & uxor.* ¶ Donationes Eccleſiarum vivente Rectore non valent, niſi fiant locis religioſis, ita tamen, ut Rectores eis non priventur per vitam, *cap. conſultationibus, de donat.* ¶ Donare nemo ſibi ipſi poteſt beneficium, *cap. cùm ad noſtram, de inſtitut.*

¶ Donatio inter virum & uxorem, quæ dantem pauperiorem, accipientem locupletiorem facit, non valet, *cap. ult. de dot. poſt divort. reſtitut.*

¶ Donationes Epiſcopi in gravamen Eccleſiæ factæ ſine conſenſu capituli, revocentur per ſucceſſorem, *cap. fraternitatem, de donat.*

¶ Donatio Abbatis cum conſilio prioris vel paucorum, non tenet, aliis reclamantibus, *cap. cæterùm, eod. titulo.*

Dos ad uxorem, & donatio ad virum revertitur, ſoluto matrimonio, *cap. fin. de don. poſt divort. reſt.* ¶ In dotem non poteſt dari feudum, *cap. nuper, eod. tit.* ¶ Dos reddi debet uxori ſeparatæ ob legitimam cauſam, *cap. 1. de don. inter vir. & uxor.* ſecùs, ſi ob fornicationem matrimonium ſolutum ſit: tunc enim non redditur, *cap. plerunque, eod. tit.*

¶ Dos etiam reddenda eſt poſt divortium ancillæ, quæ matrimonii contracti tempore libera credebatur, *cap. propoſuit, de conjug. ſerv.*

¶ Dos in manu viri eſt uxore vivente, *cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor.*

¶ Dos detur uxori viro exulante vel fugiente, *capit. ex literis, de pignorib.*

¶ Pro dote uxoris, omnia viri bona tacitè ſunt hypothecata, *ibid.*

¶ Dotem uxoris, niſi æſtimatam, maritus vendere non poteſt, *cap. ex parte, de conſuet.*

¶ Dos Eccleſiæ immunis eſſe debet ab omni ſervitute, *c. 1. de cenſib. & exact.*

in **Dubio** Conſuetudo loci eſt attendenda. Quòd ſi varia ſit conſuetudo, ea potiùs attendenda, quæ magis rationabilis eſt, & aliis minùs præjudicans, *cap. cùm olim, 6. de conſuetudine.*

¶ Humaniorem ſententiam ſequi debemus, *cap. eſtote, 2. de regul. jur. cap. odia reſting. 15. cap. in pœnis, 49. eod. tit. in 6.*

¶ contra eum qui legem apertiùs dicere potuit, Interpretatio facienda, *c. contra eum, 57. de reg. jur. in 6.*

¶ quod Minimum eſt ſequimur, *cap. in obſcuris, 30. de reg. jur. in 6.*

¶ Inſpicimus quod Veriſimilius eſt, aut quod plerunque fieri ſolet, *cap. inſpicimus, 45. dict. tit.*

Duellum qui fecit, quod ex diſpenſatione in ordine priùs habito miniſtrare, *cap. 1. de corp. vitiat.*

¶ Duellum exercens poteſt promoveri, ſi non interfecerit, *cap. 1. de Cleric. pugnant. in duell.*

¶ Homine in duello interfecto, non poteſt interfector ejus in ordine ſuſcepto miniſtrare, *c. 2. eod. tit.*

Duplicia Monaſteria prohibita, *18. q. 2. cap. diffinimus.*

E.

Ebrietas ubi eſt, ibi etiam libido & furor, *35. diſt. c. venter.* item obcæcat conſcientiam, & ſepelit rationem, *15. q. 1. c. ſanè.*

de **Ebrietate** punienda, *diſt. 35. c. 1. c. luxurioſa. c. Eccleſiæ. c. venter. c. vinolentum. c. luxuriam. c. ſexta.*

Eccleſiaſtici & civilis ſtatûs Comparatio, *diſt. 96. c. cùm ad verum. c. quis dubitet. c. duo ſunt.*

Eccleſia Catholica eſt fidelium multitudo fide & charitate unita, *93. diſt. c. legimus, circ. med. 1. q. 1. c. multæ, in fin. 24. q. 1. c. loquitur.*

¶ Una eſt Eccleſia univerſalis, extra quam non eſt ſalus, *cap. 1.* §. *una verò, de ſumma trinitate, 1. qu. 1. c. teneamus, 24. qu. 1. c. loquitur. cap. quia ex ſola. cap. quoniam. c. pudenda.* §. *etenim. c. ſchiſma. item diſt. 93. cap. qui cathedram.*

¶ De Eccleſiis Defendendis contra Laicos, *diſt. 96. cap. ult. & diſt. 97. in princ.* §. *ſed ſicut, ex cap. 1. cum cap. ſeq.* & de Eccleſiis non Violandis, & violatorum pœna, *cap. relatum, 21.* §. *fin. de jure patronat. 17. q. 4. c. ad Epiſcopos. c. attendendum. c. ſi quis.* item pœna eorum qui *Eccleſiæ* pacem turbant, *24. quæſt. 1. cap. qui contra, q. 3. c. quiſquis per.* non eſt enim ſubjecta Eccleſia cum ſuis perſonis, rebus & actibus Laicorum diſpoſitioni vel judicio, *per cc. jam propoſita. & d. diſtinct. 96. in princ. cum c. ſeq. cap. nos ad fidem. cum cap. ſeq. cap. ubinam. cap. denique. cap. ſatis. cap. in ſcripturis. cap. ſi Imperator. cap. nunquam. cap. ſicut. item diſtinct. 97. in princ.*

Eccleſiæ res in nullius bonis ſunt, nec quiſquam eas tanquam proprias ſibi poteſt vendicare, *cap. ratio, 3. de præbendis, 16. quæſt. 7. cap. 1.* §. *has verò decimas. verſic. ſed ſint omnia communia, 23. quæſt. 7. cap. quod autem.* §. *ſi autem privatim.*

¶ In res Eccleſiæ non ſuccediture jure conſanguinitatis, *c. 1. de præbendis cap. conſuluit, 15. de jure patronat. 16. q. 1. c. in canonib.* §. *generaliter. verſic. ſimiliter & ij.*

¶ Eccleſiaſtica Laicus Conferre non poteſt, *c. dudum, 31.* §. *cæterùm. verſ. cum ſacrilegii, de decimis. cap. nullus, 17. de jure patronatûs.* neque quid diſponere vel ſtatuere

ſtatuere, *diſt. 96. in princ. cum ſeqq. 16. qu. 7. cap. nullus Laicorum. cap. non placuit. cap. Laicis. c. ſi quis, princ. cap. quicunque. §. ſi ergò.*

¶ Eccleſiaſtica Laicis non conferenda, nec committenda, *d. §. Laici autem. & cap. quamvis, 17. de decimis. item diſt. 89. cap. indicatum.* nam non niſi ab Epiſcopo, ejusvé conſenſu conferendæ ac poſſidendæ ſunt, *16. qu. 7. cap. congregato. cap. & hoc. §. fin.*

¶ Res Eccleſiaſticas Laicus poſſidere non poteſt, *16. quæſt. 7. in princ. §. Laici autem. cap. 1. in princ. cap. nullus Laicorum.* & licèt Res ſterilis vel onerosa, Eccleſiæ redhiberi debet, *10. quæſt. 2. cap. hoc jus. §. ſicut.* De rebus Eccleſiæ vindicandis, *16. qu. 3. cap. 1. in fin. c. inter memoratos. §. fin. item de reb. Eccleſiæ alienandis. cap. ſi quis, 6. §. fin. vide ſupr. in Alienatio.*

¶ Eccleſia non vacans poteſt concedi religioſis, *cap. cùm veniſſent, de reſiſt. ſpol.* ¶ In una Eccleſia plures ſimul non inſtituuntur, *cap. quoniam, de jure patron.*

¶ Eccleſia ultra quatuor menſes vacare non debet, *cap. cùm propter diſcordias, eod. tit.*

¶ Eccleſiam ſine diſpenſatione Papæ tenens non Presbyter privetur, *cap. præterea, de ætat. & qualit.*

¶ Eccleſiam habens non recipiat aliud beneficium, *cap. cùm non ignores, de præbend. & dignit.*

¶ Eccleſiæ donatio ſub conditione facta revocari poteſt, ſi ſic collata fuerit, quòd conditione ceſſante revocetur, *cap. verùm, de cond. appoſ.*

¶ Eccleſia non conſecrata immunitatem nihilominùs habet, *cap. Eccleſiæ, de Elcleſ.*

¶ Eccleſiæ de novo ædificari poſſunt populo creſcente, *cap. ad audientiam, de Eccleſ. ædific.*

¶ Eccleſia ſub annuo cenſu concedi poteſt ratione fructuum, *cap. querelam, ne prælat. vices ſuas.*

¶ In Eccleſia placita ſecularia fieri non debent, *cap. cum Eccleſia, de immunitat. Eccleſ.*

¶ Eccleſiæ nomine cathedralis intelligitur, *cap. cùm Clerici, de verbor. ſignific.*

¶ Per Eccleſiam matricem intelligitur cathedralis, *cap. venerabili, eod. tit.* ¶ Eccleſia tantùm judicat de manifeſtis, *c. ſicut, de ſimon.*

¶ Ad Eccleſiam fugiens, modò in ea non deliquerit, tutus eſt ab omni injuria, *cap. inter capit. & c. fin. de immunitat. Eccleſ.*

¶ Eccleſiæ ſubſunt Epiſcopo, in cujus diœceſi ſitæ ſunt, de jure communi, *cap. conſtitutus, de religioſ. dom.*

¶ Eccleſias plures habere licet, quarúm una ex alia pendeat, vel quæ proprios Sacerdotes habere non valet, *cap. eam te, de ætat. & qualit. præfic.*

¶ Eccleſiarum effractores & incendiarii, poſtquam ſunt denunciati, à ſolo Papa abſolvendi ſunt, *cap. conqueſt. de ſentent. excommunic.*

¶ Moriens, qui teſtamento Eccleſiæ aliquid legat, id congregationi legare intelligitur, *cap. relatum, de teſtam. & ult. volunt.*

¶ In Eccleſiis regularibus non ſint ſeculares Clerici, aut regulam profiteantur, aut amoveantur, *cap. cùm cauſam, de elect.*

¶ Ultimum & ſummum quod ab Eccleſia infligitur ſupplicium, eſt anathema, *cap. cùm non ab homine, de Iudic.*

¶ Eccleſiarum novarum conſtructio veteri nocere non debet, *cap. de his, de Eccleſ. ædific.*

¶ Eccleſia fornicatione polluta, aſperſione aquæ reconcilietur, *cap. ſignificaſtis, de adulter. & ſtupr.*

¶ Eccleſias reparare tenentur Rectores earum, *cap. de his, de Eccleſ. ædific.*

¶ Eccleſia ſecularis non poteſt fieri regularis ſine conſenſu diœceſani Epiſcopi, *cap. ad audientiam, eod. tit.*

¶ Ab Eccleſia ſua ſe transferens ad aliam auctoritate propriâ, utrâque privetur, & primâ & ſecundâ, *cap. quanto, de translat. prælat.*

¶ Eccleſia ſi poſſeſſiones ſuas à Laicis repetat, debet expenſas in rei melioratione factas computare & præſtare, *cap. 1. de in integr. reſtitut.*

¶ Eccleſiaſticum feudum non licet vendere ſine conſenſu Epiſcopi, *cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.*

¶ Eccleſiæ & Prælaturæ pueris non conferantur, *cap. ex ratione, de ætate, qualitate & ordin. præfic.* Sed talibus debet cura animarum committi, qui brevi ordinari poſſunt in Presbyteros, *cap. inde eorum. & cap. præterea, eod. tit.*

¶ Eccleſia debet habere chorum & Eccleſiam, *capit. 1. de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ Eccleſia parochialis non dividatur ſine Epiſcopo, *cap. avaritiæ, de præbend.*

¶ Eccleſia vivente Rectore nec dari nec recipi poteſt, *cap. qui in vivorum, de conceſſ. præbend.*

¶ Eccleſia per Epiſcopum, non per Presbyterum reconciliari poteſt, *cap. aqua per Epiſcopum, de conſecr. Eccleſ. vel alt.*

¶ Eccleſiâ vacante, confirmatio non ſpectat ad capitulum, *cap. 2. ne ſed. vacant.* ¶ Eccleſiis ſuis non ſunt ſpoliandi cæci nec leproſi, *c. licèt multùm, de cenſib.*

¶ Eccleſia regularis & cathedralis ultra tres menſes non vacet; ſi vacaverit, Archiepiſcopus provideat illi, *cap. ne pro defectu, de elect. & elect. poteſt.*

¶ Eccleſia vacans propter diſſenſum Epiſcopi & patroni, cuſtodiatur per œconomum, *cap. cùm vos, de offic. jud. ord.*

¶ Eccleſia non poteſt pœnam ſanguinis infligere, *cap. in Archiepiſcopatum, de rapt. & incend.*

¶ Eccleſias in proprios uſus conceſſas non licet regularibus intrare ſine diœceſani conſenſu, *cap. paſtoralis, de privileg.*

¶ Eccleſia debet ab omni exactione immunis eſſe, *cap. 1. de cenſib.*

¶ Eccleſia cathedralis quendam Profeſſorem in Theologia habeat, *cap. quia nonnullis, de magiſtr.*

¶ Eccleſiæ matrici debentur decimæ, *cap. ex transmiſſa, de præſcript.*

¶ Eccleſiæ ſtatuta pro tempore variari poſſunt, *cap. non debet, de conſanguin. & affin.*

¶ Statuta Laicorum ab Eccleſia confirmata valent, aliàs non, *cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitut.*

¶ Contra Eccleſiam aliquid ſtatuentes, nî revocaverint, excommunicentur, *c. noverit, de ſent. excom.*

Quæ edenda, vel non.

Edi Nomen Actionis neceſſarium non eſt: ſed factum ita exponendum, ut Judici actio conſtare poſſit, *cap. dilecti, 6. de judiciis.*

¶ Cauſa actionis edenda, *d. cap. 6. & cap. ult. de libelli oblatione.* & ſcriptis actio edenda, *cap. 1. de libelli oblatione, 5. qu. 2. cap. ult. in pr. verſ. & non prius.* & ſi actio inepta eſt edita, reus ab inſtantia abſolvitur, *cap. examinata, 15. de judiciis.* ¶ Reus actori non tenetur Inſtrumenta edere, *cap. 1. de probationibus, 4. q. 3. cap. ult. §. qui intendit.*

¶ Niſi inſtrumenta actori & reo communia ſint, *cap. G. perpetuus, 12. de fide inſtrum.*

¶ Non totum inſtrumentum edendum eſt, ſed id tantùm quod ad cauſam pertinet, *c. contingit, 5. de fide inſtrument.*

Effectu prohibito omnis ejus cauſa prohibita cenſetur, *cap. cùm quid. 48. de regul. juris, in 6.*

Ejecta, *diſtinct. 34. cap. vidua.*

Electio debitoris ſi genus debeatur, vel unum ex duob. *c. in alternativis, 76. de reg. juris, in 6.*

Quæ electio valeat, nec ne.

¶ Electio celebrata ab interdictis non valet, *cap. cùm inter R. de elect.*

¶ Electione primâ non annullatâ, non valet ſecunda electio, *cap. conſideravimus, eod. tit.*

¶ Electio ſimoniaca non valet, ſi propter hoc electoribus promiſſa fuerit pecunia, licèt electus ignoret, niſi in fraudem electi factum ſit, *c. nobis, 27. de ſimon.*

¶ Electio pendente appellatione facta non valet, *c. bonæ memoriæ de elect.*

¶ Electio Epiſcopo nondum ſepulto facta non valet, *c. bonæ memoriæ, de elect.*

¶ Electionis tempore tranſacto, facta electio non valet, *c. dilecto filio de ſuppl. neglig. prælat.*

¶ Electio ſecunda valet, cum certum eſt primam non valere, *cap. bonæ memoriæ, de electionibus.*

¶ Electio ſuſpenſi vel à ſuſpenſis celebrata non valet, *cap. cùm inter R. eod. tit.*

¶ Electio publicato ſcrutinio valet, *cap. publicato, eod. titulo.*

¶ Electio Pontificis à Laicis facta non valet, *capit. ſacroſancta, eod. tit.*

¶ Electiones clandeſtinæ reprobantur, *cap. quia propter diverſas, eod. tit.*

¶ Electio ad præbendam, per importunitatem facta von valet, *cap. tuæ fraternitatis, de præbend. & dignit.*

¶ Electio non valet, niſi abſentes vocentur, qui poſſunt & debent electioni intereſſe, *cap. quod ſicut, de elect.* ¶ Nulla electio diſſentiente capitulo facta valet, *cap. auditis, eod. tit.*

¶ Electio quæ nulla eſt, ex pôſt facta non convaleſcit, *c. auditis, eod. tit.*

¶ Electio Epiſcopi in Archiepiſcopum non valet, quia poſtulari debet Epiſcopus, *c. gratum gerimus, de poſtul.*

Qui & Quales cùm electi, tum eligentes eſſe debeant.

¶ Electio ad Epiſcopatum debet fieri de digno ſcientiâ, moribus & ætate, & habeat triceſimum annum completum, & ſit legitimo matrimonio natus, *cap. 7. de electiion. & elect. poteſt.*

¶ Electioni de ſe factæ per poteſtatem ſecularem conſentiens, non poteſt eligi ad aliquam dignitatem ſine diſpenſatione, *cap. quiſquis electioni, eod. tit.*

¶ Electus ſchiſmaticus, ſi ſchiſma non abjuraverit, ne confirmetur, *cap. quia diligentia eod. tit.*

¶ Electus non ſit procurator vel œconomus in ſpiritualibus vel temporalibus, *cap. avaritiæ, eod. tit. in 6.*

¶ In electo tandem quæ requirantur ſingula, *vide in cap. eunctis, de elect.*

Qui ad electionem vocandi, & ad quos ea ſpectat.

¶ Ad electionem vocandi ſunt, qui ſunt in provincia: quia plùs nocet contemtus unius, quàm contradictio multorum, *cap. coram dilecto, eod. tit. de elect.* in electione tamen Epiſcopi, Canonici valdè remoti non ſunt expectandi, *cap. cùm inter univerſas, eod. tit.*

¶ In electione requiritur major & ſanior pars capituli, *cap. Eccleſia. & cap. congregato, eod. tit.*

¶ Electio Abbatis ad Monachos ejuſdem monaſterii ſpectat, *cap. cùm dilectus. de conſuet.*

¶ Electio Imperatoris ſpectat ad Germaniæ Principes, ſed examinatio & coronatio ad Papam, *cap. venerabilem, de elect.*

¶ Excommunicati ad electionem non ſunt vocandi, *cap. illa quotidiana, eod. tit.*

De electionis forma & modo.

¶ Electionis formam & requiſita neceſſaria *vide in c. cùm terra. & c. quia propter, de elect.*

¶ Per aliquam de tribus his formis, Scrutinii ſcil. Compromiſſi & Inſpirationis, procedi debet ad electionem, *cap. 42. de elect.*

¶ De electione tractanda, dies eſt præfigendus, *cap. Eccleſia veſtra, eod. tit.*

¶ Electio debet fieri de proprio gremio, ſi reperiatur idoneus, *cap. cùm inter. eod. tit.*

¶ In electionibus valet conſuetudo, *cap. cùm terra, eod. tit.*

¶ In electionem poſſunt omnes in unum compromittere, *cap. cauſam, eod. tit.*

¶ Eligentium numerus multùm excedens præfertur digniori numero ſed minori, *cap. dudum, eod. tit.*

¶ Electio Papæ à duabus partibus facta valet, licèt tertia diſſentiat, *cap. licèt, de vitanda, eod. tit.*

¶ In electione Papæ abſentes Cardinales ultra decem dies non expectandi, *cap. ubi periculum, de elect. lib. 6.* ¶ Electio Papæ fit in eo loco, ubi præcedens obiit, aliàs in proxima civitate non interdicta, *ibid.*

¶ Pro ea electione etiam Cardinales arctantur & includuntur, donec quis certò ſit electus, *ibid.*

Quomodo cùm electus, tum electores ſive eligentes ſuo jure priventur.

¶ Electus, qui ante confirmationem adminiſtrare res Eccleſiæ tentaverit, caſſatur & removetur, *c. bonæ memoriæ, de elect. c. qualiter, eod.*

¶ Electus multas dignitates habens, ſi diſpenſationem à Papa non habuerit, caſſatur, *cap. dudum, eod. tit.* ¶ Qui ſcienter & ex propoſito indignum eligunt, poteſtate eligendi privantur, & à beneficio per triennium ſuſpenduntur, & ſi à majori parte facta ſit hæc electio, ad minorem deinceps devolvitur, *capit. cùm Vinionenſ. eod. tit. & cap. gratum, de poſtul.*

¶ Electus requiſitus ab electoribus, ſi intra menſem non conſenſerit electioni, à jure electionis cadit, niſi conſenſus electi pendeat à ſuperiori, qui ſi non concedat, ad aliam poterunt electi procedere electionem, *cap. quam ſit, de electiion. in lib. 6.*

¶ Electus

¶ Electus ſi intra tres menſes non petierit confirmationem poſt conſenſum datum, ab electione cadit, niſi legitimè fuerit impeditus, *eod. cap. in fine, eod. tit.* Electus non poteſt ab electoribus removeri, niſi de novo improbitas aliqua in electo emerſerit, *cap. nulli, eod. tit. in 6.*

De Eleemoſynis.

divisio Eleemoſynarum trimembris, *diſt. 45. c. & qui emendat. §. fin. cum cap. ſeq. item cap. duæ ſunt, in princ. uſque ad §. ex his.*

¶ Species Eleemoſynæ eſt, remittere debitum, *de pœn. diſt. 3. capit. de quotidianis. §. fin.* & De ratione dandarum Eleemoſynarum, *12. quæſt. 2. cap. aurum, cum c. ſeq.* item Ut libenter quiſque det eleemoſynas, non invitus, nec ob pudorem, *23. q. 6. cap. jam verò. §. unde Apoſtolus.*

A Quibus Eleemoſynæ accipiendæ, vel non.

¶ ab Excommunicato eleemoſynæ non ſunt accipiendæ, niſi qui aliàs ſuſtentari non poſſunt, hi enim ab excommunicatis eleemoſynas accipere poſſunt, *cap. cum voluntate, 54. §. 1. de ſentent. excommunicationis.* Deinde excipiuntur ii, qui non nominatim ſunt excommunicati: nam & ab his eleemoſynas accipere licet, *24. quæſt. 2. cap. ſanè.*

¶ Eleemoſyna Injuſtorum non juſtificat, *14. q. 5. cap. ſcriptum.* Pœnitenti datur eleemoſyna, & agenda priùs pœnitentia quàm dentur elemoſynæ, *de pœnitent. diſt. 3. cap. qui vult.*

¶ Eleemoſyna Raptoris & manifeſti violatoris Eccleſiarum à Clericis non accipienda, *cap ſuper eo, 2. §. qui autem. verſ. nec ejus eleemoſynam, de raptoribus.*

¶ Viduis etiam dandæ eleemoſynæ, *31. quæſt. 1. c. quomodo. §. & ideò Apoſtolus.*

Ex quibus rebus Eleemoſyna danda, vel non.

¶ Ex rebus turpiter quæſitis eleemoſynæ non ſunt dandæ, *1. quæſt. 1. c. non eſt, 14. quæſt. 5. in princ. cum ſequentibus, uſque ad c. nemo. item cap. eleemoſynæ. c. neque enim. c. denique. c. ſcriptum eſt. c. pœnale. §. fin.* Contradicit *d. quæſt. 5. c. qui habetis. & c. ult.*

¶ De eleemoſynarum effectu & uſu, *13. quæſt. 2. c. anima, in princ. & §. ubi illud etiam. c. tempus. §. cùm ſacrificia.* Eleemoſynæ quæſtorum officium, *c. cùm ex eo, 14. in princ. uſque ad §. ad hæc, de pœnitentiis. Clem. 2. eod. tit.*

Emens rapinam punitur, *14. quæſt. 5. cap. rapinam.*

Si Emphyteuta non requiſito vel nolente domino jus ſuum Alienaverit, eo cadit, *cap. ult. §. emphyteuta quoque. verſ. ſecùs præſumendo, de locato & cond.* quod fallit, ſi dominus requiſitus ipſe emere noluit, *d. cap. ult. in pr.* ſed ſi atteſtatione præmiſsâ emphyteuta domino non indicaverit, quantum precium ſibi ab alio offeratur, emphyteuſi cadit, *dict. cap. ult. in princ* quod etiam verum eſt, ſi ab atteſtatione præmiſsâ nondum duo menſes præterierint, *d. c. ult. in princ. verſ. vel à denunciationis.* item ſi perſonis petitis alienaverit, emphyteuſi cadit, *dict. cap. ult. in princ. verſic. qui ab emptione hujuſmodi.*

¶ item Si emphyteuta rem fecerit Deteriorem, jure ſuo cadit, *10. quæſt. 2. cap. hoc jus. §. qui rem.*

¶ Si emphyteuta Eccleſiæ intra biennium, vel alius intra triennium canonem non ſolverit, jure ſuo cadit, *c. ult. §. emphyteuta quoque, de locato & conducto, 10. quæſt. 2. cap. hoc jus. §. qui rem.* etiamſi dominus non ſolvat emphyteutæ meliorationes, *dict. §. qui rem. verſ. non repeuturus.* vel ſi emphyteuta non ſit interpellatus, ut ſolveret, *d. c. ult. in fin.*

¶ item ſi emphyteuta jus ſuum ex cauſis prædictis amiſit, ut ad dominium res redeat, nihilominùs præteriti temporis penſiones ſolvere, & damnum, quo res deterior facta eſt, præſtare tenetur, *d. §. qui rem. verſ. ut tamen ſolvat.*

De Epiſcopis.

Epiſcoporum origo, *diſt. 21. cap. in novo.* ¶ Etymologia, *diſt. 21. §. Epiſcopus. & 8. qu. 1. cap. qui Epiſcopatum.*

¶ Definitio, diviſio Epiſcoporum & ſpecies, *diſtinct. 21. cap. 1. §. ordo verò.*

¶ Differentia Epiſcoporum & Coëpiſcoporum, *diſt. 68. c. quamvis.*

¶ Dignitas Epiſcoporum eſt, ut ſint loco Apoſtolorum, quorum vicem in Eccleſia gerunt, *diſtinct. 21. cap. in novo. §. cæteri. verſ. ipſis quoque. diſt. 68. cap. ult.* & Prærogativa dignitatis ex ſubſcriptione & voti ordine colligitur, *diſt. 17. cap. penult. §. fin. cum cap. ſequente.* & ex tempore ordinationis, *diſt. 17. cap. ult. & diſtinct. 18. c. 1.*

¶ denique Compoſitionem de jure primatiæ unus ſolus, cujus intereſt, poteſt impedire, *cap. ult. de majoritate & obedientia.*

Epiſcopalis ſedes.

¶ Majores tantùm Civitates privilegio Epiſcopatûs ſunt honorandæ, *cap. 1. de privilegiis, diſt. 80. in princ. cum ſequentib. uſque ad cap. ult. 23. quæſt. 4. c. ſicut excellentiam. §. Concilium. verſ. ipſe verò primas. 16. quæſt. 1. cap. præcipimus, in princ. uſque ad §. ſunt. & diſt. 68. cap. Eccleſiis. §. inter Epiſcopos.*

¶ Epiſcopales ſedes non longo intervallo à ſe debent disjungi, *diſt. 80. cap. ult.*

¶ Propter hoſtium impetum, & crudelitatem ſubditorum Epiſcopos ſuos trucidantium, ſedes Epiſcopalis in aliam civitatem Transfertur, *7 quæſt. 1. cap. temporis, 25. qu. 2. cap. ult.*

¶ Quæ civitates anteà non habuerunt Epiſcopos, in iis nec poſteà conſtituendi, *16. q. 1. c. felix.*

Epiſcoporum officium.

¶ Corrigere ſubditos debet, & ad fidem provocare non ſeveritate, ſed blandimentis, *diſt. 45 cap. licèt. cap. qui ſincera. cap. de Iudæis. c. licèt cap. cùm beatus, in princ.* Contradicit tamen, *dict. c. cùm beatus. § Salomon. cum ſequentib. uſque ad cap. tria ſunt.* Cui objectioni reſpondet Gratianus, *dict. diſt. 45. c. duæ ſunt. §. ex his omnib. cum ſequentib. uſque ad c ult.* item de corrigendo populo agitur, *c. irrefragabili, 13. in pr. de officio ordinarii diſt. 86. c. 1. c. odio. c. facientis, 23 q. 4. c. duo iſta.* & ſi in corripiendo modum exceſſerit, à domino, non à ſubditis veniam petere debet, *diſt. 86. c. quando.*

¶ porrò Crimen non probatum non nominatim redarguet, ſed in genere, *c. ſi Sacerdos, 2. de officio ordinarii.* & de criminibus inquirere eaque punire poſſunt, & ſi opus fuerit, brachium ſeculare implorabunt, *cap. 1. dict. tit.* ſed ne in puniendis delictis ad quæſtum magis quàm ad leges reſpiciant, *c. irrefragabili, 13. §. fin. eod. tit.* denique ne ſermone incauto infirmorum conſcientiam vulneret, *diſt. 45. cap. ult.*

¶ de Docendo populo, regendo & amando, *7. q. 1. ſicut vir. §. Epiſcopum, diſt. 36. c. ult. & diſt. 86. in pr.* In docendo ſacram Scripturam, non Grammaticam Epiſcopus exponere debet, *dict. diſt. 86. cap. cùm multa.*

¶ Familiaritatem Domeſticorum immoderatam vitare debet, *diſt. 34. cap. 1.*

¶ Hoſpitalem Epiſcopum debet eſſe, *diſt. 40. in pr.*

¶ Impatiens non ſit, neque percuſſor, ſed manſuetus, neque aliquem propriis verberet manibus, *diſt. 45. cap. 1. cum c. ſeq. & c. Epiſcopum. c. cùm beatus. item diſt. 86. cap. non liceat, 1. quæſt. 7. cap. ſi quis omnem. §. penult. item de Clerico percuſſore, c. 1.*

¶ Ut Infirmis & pauperibus ſubveniat, *diſt. 82. in pr. cum c. ſeq. diſt. 84. in princ. cum duob. cc. ſeq. item 8. quæſt. 1. c. Clemens.*

¶ de Menſa, ſuppellectile, & victu Epiſcopi, cavetur *diſt. 41. c. Epiſcopus.*

¶ Ne ſubditos gravent Sumptibus & Exactionibus, *c. cùm Apoſtolus, 6. §. prohibemus, de cenſibus. capit. 1. de Exceſſibus Prælatorum, 10 qu. 3. c. quia cognovimus. c. cavendum. c. inter cætera. c. relatum. cap. ult. & 16. qu. 1. c. conſtitutum. c. nulli. c. prædicator. item extrav. com. unicâ §. ſecundo verò, de pœnis.* charitativum tamen ſubſidium licitum eſt.

¶ Viduis & orphanis Eccleſiæ præſidium implorantibus Epiſcopus debet ſubvenire, *diſt. 87. in pr. cum ſequentib. uſque ad c. irreligio.* Reſtringitur tamen hæc regula, *diſt. 88. cap. Epiſcopus gubernationem.*

¶ Ad Epiſcopum pertinet, de domibus religioſis diſponere, *cap. de xenodochiis, de religioſ. domibus.*

¶ Epiſcopus Sacerdos neceſſariò eſſe debet, *c. ex literis, de exceſſ. prælat.*

¶ Epiſcopus non debet Clerici beneficium ſine ejus conſenſu minuere, *c. ad hæc, eod. tit.*

¶ Epiſcopi ſemper in publico ſuper indumentis lineis uti debent, niſi religioſi ſint, *cap. Clerici officia, de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ Epiſcopus non debet ſibi vendicare res Eccleſiæ, *cap. prohibemus, de cenſib. & exact.*

¶ Epiſcopi duo ſimul in uno loco & diœceſi eſſe non poſſunt, *c. quoniam in pleriſque, eod. tit.*

¶ Epiſcopus ad aliam dignitatem ſine Papæ licentia tranſire non poteſt, *c. licèt, de translat. Epiſcop.*

¶ Epiſcopus res Eccleſiæ ſine conſenſu Capituli alienare non debet, *c. 1. de his quæ fiunt à præl. ſine conſenſ. capit.* ¶ Epiſcopus nihil juris ſibi in Monachos conſtituat, niſi diſciplinæ causâ, *cap. 1. de ſtat. Monach.*

¶ Epiſcopus poteſt alicujus dignitatis proventus detinere vel beneficia, ſi ſua Eccleſia onerata ſit, *cap. ut noſtrum. ut Eccleſ. benef. ſine dimin. confer.*

¶ Epiſcopus poteſt alteri inferiori committere quæ juriſdictionis ſunt, non quæ ſunt ordinis, *c. aqua benedicta, de conſecrat. Eccleſ.*

¶ Epiſcopus judicio ſanguinis nec conſentire, nec intereſſe debet, alioquin removetur, *cap. ex literis, de exceſſ. prælat.*

¶ Epiſcopus non poteſt augere penſiones ſine conſenſu Capituli ſui, vel Papæ, *c. paſtoralis, de his quæ fiunt à præl.* ¶ Epiſcopus nec debet nec poteſt perſonarum vel dignitatem habere in alia Eccleſia, *cap. poſt electionem, de conceſſ. præb.*

¶ Epiſcopus poteſt ex cauſa Clericum ligandum & capiendum curare, *cap. dilectis, de appellat.*

¶ Epiſcopus vices ſuas ſub annuo cenſu committere non debet, *cap. querelam, ne prælat. vices ſuas.*

¶ Ad Epiſcopum ſpectat animarum cura, *cap. ult. de verbor. ſignific. in 6.*

de **Eremitis**, *c. 1. §. fin. de exceſſ. b. Præl. in 6. 19. q. 3. c. perlatum. §. econtrà.*

Error facti nulli nocet, negotio nondum definito, *c. ex parte Abbatis, de confeſſ.*

de **Evangelio** & lege, *23. qu. 4. c. hæc autem §. ex his omnib. uſque ad fin c. cùm in lege.*

Euchariſtia in fine pœnitenti non denegatur, *c. ult. de ſepult.* nec etiam tempore ioterdicti, *c. quod inter. de pœnit. & remiſſ.*

¶ Euchariſtia ad minus ſemel in Paſcha accipiatur, niſi de conſilio Sacerdotis quis abſtineat, *c. omnis, eod. tit.*

Non ex **Eventu**, ſed ex conſilio facta æſtimanda, *diſt. 47. c. ſicut. §. fin. cum duobus, ex ſequentib.*

Evictâ re, quando nequit emtor de evictione agere, *cap. ſi venditori, de empt. & vendit.*

Evidens, *c. conſtitutionem, 2. in princ. de verb. ſignific. in 6.*

Examinatio ad eum pertinet, ad quem confirmatio, *cap. venerabilem, de elect.*

¶ Examinari debet poſtulatio, ſicut & electio, *cap. ult. de translat.* ¶ Examinatio à non ſuo Judice non valet, *cap. bonæ memoriæ, de elect.*

¶ Examinanda ſunt miracula per teſtes, & qualiter, *c. venerabili, de reſcript.*

Exceptio æquè ac actio à Judice eſt attendenda, etiamſi ſimpliciter Judici cognitio mandata ſit, certâ formâ expreſsâ: hoc enim caſu videtur, quòd exceptiones non debeat admittere, *cap. ex parte, 13. de offic. delegat.* Niſi ita cauſa ſit delegata, ne Judex ullas exceptiones admittat, *dict. cap. 13. verſic. niſi exprimatur.*

¶ Exceptio multò magis illi competit, cui competit actio, *cap. qui ad agendum, 71. de reg. jur. in 6.*

¶ Ei tamen denegatur exceptio, qui eodem crimine laborat quod objicit, *cap. cùm Eccleſiaſtica, 3. de exceptionibus. cap. conſtitutis, 23. de appellationib. cap. pro illorum, 22. de præbendis. cap. intelleximus, 6. §. quòd ſi prædicto. & cap. ult. in fine, de adulteriis, 32. quæſt. 6. cap. nihil iniquiùs. vide tamen cap. dilecti, 8. de exception.*

¶ Exceptionem objiciens non videtur de intentione actoris confiteri, *cap. exceptionem, 63. de reg. jur. in 6. & cap. cùm venerabilis, 6. de exceptionibus.*

¶ Qui Exceptione uſus eſt, eo contra quod excepit, poſteà uti pro ſe non poteſt, *cap. cùm olim, 19. verſic. licèt enim, de cenſib.*

¶ Non eſt in mora, qui Exceptione ſe poteſt tueri, *cap. non eſt, 60. de regul. juris, in 6.*

¶ Nemo

¶ Nemo pluribus Exceptionibus uti prohibetur, quamvis diverſæ ſint, *cap. nullus, 20. de reg. jur. in 6.*

Exceptione Doli ſubmovetur, qui petit quod eſt reſtituturus, *c. dolo, 59. de reg. jur. in 6.*

Exceptio Ignorantiæ datur, ſi quid errore vel ignorantiâ geſtum eſt, *exemplo cap. Apoſtolicæ, 9. in princ. de Clerico excommunic.* de differentia inter errorem & ignorantiam, *diſt. 38. c. quamvis.* ubi errare dicitur, qui putat ſe ſcire quod neſcit. Is autem qui ignorat, non putat ſe ſcire: ſed fallit ſupradicta regula, ſi juris, non facti fuerit ignorantia: illa enim non præſtat exceptionem, *cap. ignorantia, 13. de regul. juris, in 6. 1. quæſt. 4. c. turbatur. §. notandum. & §. item ignorantia.* ſi tamen non craſſa aut ſupina, ſed probabilis fuerit ignorantia juris, excuſat, *cap. ultim. in princ. de conſt. in 6.* item ſi agatur de damno vitando, *d. §. item ignorantia. verſ. juris civilis.* ſed ſi in delictis juris ignorantia prætendatur, hoc caſu ad evitandam pœnam probabilis juris ignorantia excuſationem non præſtat, *dict. §. item ignorantia. verſ. non ita ſi delictum.* item ſi fœmina vel miles jus ignoraverit, excuſatur, niſi jus naturale mulier vel miles ignorâſſe dicatur, *dict. §. item ignorantia, in princip.* item ſi quis in jus alterius ſuccedens jus ejus ignoret, exceptio ignorantiæ ei prodeſt, *cap. cùm quis, 14. de regul. jur. in 6.* item Exceptio ignorantiæ non prodeſt, ſi craſſa & ſupina fuerit facti ignorantia, hominis nimirum ſecuri, *capit. ult. verſ. dum tamen, de conſt. in 6.* Planè hoc caſu diſpenſari poteſt, *cap. Apoſtolicæ, 9 §. cæterùm, ſi fortè, de Cleric. excom.* præterea dicta exceptio non prodeſt, ſi culpa ignorantis acciderit, quò minùs ſciverit: vel ſi voluntaria ſit ignorantia, *diſtinct. 37. cap. ultim. & diſtinct. 38. in princip.* ſi tale ſit factum, quod oportuit ignorantem ſcire, *1. qu. 4. cap. turbatur. §. notandum. c. quamvis, 10. de regulis juris.* Niſi minor ſit ætate, *d. qu. 4. cap. ult. § finali.*

Exceptio Peremptoria ante litem conteſtatam fruſtrà opponitur, *cap. 1. cum cap. ſequente, de litis conteſtat. in 6.* Licet tamen eam in initio litis conteſtari, *3. quæſt. 3. cap. ult. §. fin. & quæſt. 6. cap. ſi quis Epiſcoporum, in fin.*

¶ Vis Exceptionis eſt, non ut condemnetur actor in id quod in exceptione deducitur, ſed ut actionem excludat, *capit. 2. de ordine cognitionum. capit. 1. de exceptionibus.*

¶ Exceptio falſi procuratoris & ante & poſt ſententiam admitti poteſt, *cap. in noſtra, de procur.* Similiter de literis falſis, *cap. cùm venerabilis, de exception.*

¶ Excipiens contra electum de calumnia jurare cogitur, *cap. cùm dilectus, de elect.*

¶ Exceptio excommunicationis in qualibet parte litis opponi poteſt, *cap. exceptionem excommunicationis, de except.*

¶ Exceptio excommunicationis publicæ repellit Judicem ab officio ſuo, *ibid.*

¶ Exceptio contra teſtem ante ſententiæ definitionem probanda, *c. 1. de exceptionibus.*

Excommunicationis

definitio, *11. quæſt. 3. c. ad menſam. §. vel ſententia.*

¶ Excommunicatione nulla major pœna eſt in Eccleſia, *24. q. 3. cap. corripiantur. verſ. quia pœna.*

¶ Excommunicatio debitoris exceptionem ei non præſtat, *c. ſi verè, 34. verſ. cùm ad hoc debitum, de ſent. excommun.*

¶ Medicinalis, non mortalis eſt pœna, *cap. 1. in princ. de ſentent. excommunicat. in 6. 24. quæſt. 3. capit. notandum, in fine.*

Quinam excommunicationem incurrant.

¶ Excommunicationem incurrit, qui percuſſorem Clerici defendit, vel cùm poſſit, eum à percuſſione non prohibet, *cap. quanta, de ſent. excommunic.*

¶ Excommunicationis pœnam ipſo facto incurrunt etiam moleſtantes eos, qui electionem, vel beneficiorum collationem ſecundùm eorum petitionem non fecerint, *cap. ſciant cuncti, 12. de elect. in 6.*

¶ Item Principes vel alii licentiam dantes occidendi vel malè excipiendi eos, qui proferunt & divulgant ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis ſive interdicti contra ipſos, niſi re integrâ octo dies revocaverint ſententiam, vel res ablatas propter hoc reſtituerint, excommunicationis ſententiam incurrunt, in qua ſi permanſerint per duos menſes, abſolvi niſi per Papam non poſſunt, *c. quicunque, de ſent. excomm. lib. 6.*

Excommunicationis forma.

¶ Excommunicatio debet fieri in ſcriptis, ut & ſuſpenſio interdicti: ſecùs faciens ſuſpenditur per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, *cap. 1. de ſentent. excommunicat. lib. 6.*

¶ Excommunicatio non debet fieri ſine monitione canonica, *cap. ſtatuimus. & cap. Romana, eod. tit.*

¶ Excommunicatio poſt appellationem non tenet, *cap. dilecti filii, de appellat.*

¶ Excommunicatus poteſt quis denunciari poſt mortem, *cap. ſi quis, de hæretic.*

¶ Excommunicationis ſententia debet eſſe manifeſta & publica, *cap. per tuas, de ſent. excommunicat.*

Excommunicationis vis & effectus.

¶ Ab excommunicato domino liberantur ſervi, ſi poſt trinam denunciationem & admonitionem ſatisfacere nolit, *cap. gravem, de pœnitent.*

¶ Excommunicato non debet beneficium Eccleſiaſticum conferri, nec poteſt illud ſine diſpenſatione retinere, *cap. poſtulâſtis, de Cleric. excom.*

¶ Excommunicatus quamvis agere non poſſit, conveniri tamen poteſt, ita tamen, ut per alium reſpondeat, *cap. intelleximus, 7. de judic.*

¶ Excommunicatus ſcienter ordines ſuſcipiens, deponitur in perpetuum, ſi eſt Laicus, *cap. cùm illorum, de ſentent. excommunicationis.*

¶ Excommunicatus abſolutionem contemnens, nec vetera beneficia retinere, nec nova acquirere poteſt ante abſolutionem, *cap. cùm bonæ, de ætat. & qual.*

¶ Excommunicatio minor non impedit executionem officii, *cap. ſi celebrat. de Cleric. excommunicat.*

¶ Excommunicatio ligat, etiam admonitione non præmiſsâ, *cap. ſacro, de ſentent. excommunicat.*

¶ Excommunicatus poteſt appellationem proſequi, & literas impetrare, *cap. pervenit, de appellat.*

¶ Excommunicatus in dubio ſemper vitari debet, quia ſemper pro Judice præſumitur, *cap. per tuas, de ſentent. excommunic.*

¶ Excommunicatus duobus caſibus auditur ante abſolutionem, *ibid.*

¶ Excommunicatus ad oſculum Papæ præbendum admiſſus, cenſetur abſolutus, *cap. cùm olim, de privileg.*

¶ Excommunicati teſtificari non poſſunt, *capit. veniens, de teſtibus.*

¶ Excommunicato etſi Papa ſcribat, non ideò cenſetur abſolutus, *cap. ſi aliquando, de ſent. excomm.*

¶ Excommunicato participans non admittitur ad ipſum denunciandum, *cap. in præſentia, de ſent. excomm.*

¶ Excommunicatus propter debita, ſi inops ſit, abſolvitur, cautione datâ quòd ſolvet cùm poterit. *cap. Odoardus, de ſolut.*

¶ Excommunicatis poteſt prædicari, & poſſunt ad bonum converti, & admoneri de correctione, *capit. reſponſo, de ſentent. excommun.*

¶ Excommunicatus publicus non debet ad dignitatem laicalem vel ſecularem evehi, *cap. venerabilem, de electhion.*

¶ Excommunicatus à delegato non poteſt abſolvi niſi à Papa, vel ab eo qui ſuccedit delegato in onere & honore, niſi in mortis articulo, *cap. paſtoralis, de offic. Iudic. ordinar.* ¶ Excommunicatus publicè Judex eſſe non poteſt, *cap. exceptionem, in fin. de exception. & cap. ad probandum, de ſentent. & re judicat.*

¶ Excommunicatus notorius debet ab omnibus etiam privilegiatis vitiari, *c. cùm & plantare, de privil.*

¶ Excommunicatus in cœmeterio ſepultus exhumari & ejici debet, *cap. ad hæc, de privileg. & c. ſacris, de ſepultur.*

Executio ſententiæ debet differri ad 30. dies, propter deliberationem, *11. qu. 3. cùm apud.*

de **Executoribus** teſtamenti, & quatenus unus ſine altero exequi poſſit, *cap. ult. §. fin. de teſtament. in 6.* item De ratione ab executoribus teſtamenti reddenda, *Clement. 1. eod. tit.* ¶ Executores teſtamenti debent ad ejus executionem compelli, *c. Ioannes, de teſtament.*

¶ Executio ſententiæ, ſi alicui tertio præjudicet, non mandatur, donec hic de jure ſuo docuerit, *capit. cùm ſuper, de ſentent. & re judicat.*

¶ Executori debent literæ exhiberi, *cap. cùm contingat, de reſcrpt.*

¶ Executio de beneficiis privandis fiet per Epiſcopum, in cujus diœceſi eſt beneficiatus privandus, non ubi delinquitur, *cap. poſtulâſti, de foro compet.*

Exemptæ non ſunt omnes Eccleſiæ Papæ cenſuales, niſi privilegia monſtrent à ſubjectione Epiſcoporum eſſe liberas, *cap. recepimus, de privileg.* ¶ Exemptus omnis, ratione delicti vel contractûs poteſt coram diœceſano conveniri, niſi locus ubi commiſſum eſt delictum, ſit exemptus, *cap. 1. de privileg. lib. 6.*

¶ Exemptus non poteſt exemptum ad aliam diœceſin, ubi crimen ſit commiſſum, compellere ad reſpondendum, *ibid.*

¶ Illi non ſunt exempti, quibus Papa ſolummodò dixit. Vos in filios Eccleſiæ Romanæ recipimus: ſed illi tantùm, qui nec excommunicari, nec ſuſpendi, nec interdici à nemine poſſunt, præter à Papa vel ejus delegato, *cap. 1. de verbor. ſignificat. lib. 6.*

¶ Exemptus in capite ratione membrorum ad Synodum veniat, *cap. ex ore, de privileg.*

¶ Exempti à diœceſano puniri non debent, *cap. ſicut nobis, de ſuppl. neglig. prælat.*

¶ Exemptionis causâ abſolutus poteſt conveniri alia de cauſa, *cap. in cauſa, de cauſ. propriet. & poſſeſſ.*

¶ Exemptus non eſt omnis, qui protectionis literas à Papa habet, *cap. ex parte, 2. de privileg.*

Exequiæ Pompaticæ plùs ſunt ſolatia vivorum, quàm ſubſidia mortuorum, *13. qu. 2. c. animæ.*

Exhæredatio ſuorum non debet fieri propter Eccleſiam, *17. q. ult. cap. ult.*

Exilii pœna per Judicem Eccleſiaſticum infligi poteſt, *cap. ad audientiam, de crimin. falſ.*

Expenſas honeſtas poteſt Judex à partibus petere, *cap. cùm ab omni, de vit. & honeſt. Cler.*

¶ In expenſis condemnatus, in neceſſariis condemnatur, *cap. cùm veniſſent, de eo qui mit. in poſſeſſ.*

¶ In expenſis condemnatur, qui poſſeſſionem illicitè tenuit, *cap. ad hoc, de ſequeſtr. poſſ.*

¶ In expenſis condemnatur, qui temerè aliquem ad judicium trahit, *cap. ex literis, de dol. & contum.*

¶ In expenſis condemnatur, qui appellationem non proſequitur, *cap. irreprehenſibilis, de appellat. cap. 1. de appellat. in 6.*

¶ Condemnatur in expenſis, qui formam electionis non probat, *cap. ult. de dolo & contum. lib. 6.*

¶ Qui in quarta teſtium productione deficit, condemnatur in expenſis, *cap. ultra tertiam, de teſtibus.* Item ſi falſas literas impetravit, & earum occaſione expenſas facit, *cap. caterùm, de reſcript.* Item qui injuſtè appellavit, *c. ut debitus, de appellat.*

¶ In expenſis condemnatur adverſarius contumax ad judicium non veniens, *cap. cùm dilecti, de dolo & contum.*

¶ Expenſæ factæ circa electionem ſede vacante, de bonis dignitatis reſarciuntur, non capituli, ſed prælaturæ, *cap. ut debitæ, 45. de elect. & elect. poteſt.*

de **Expoſititiis** *cap. unic. de infantibus & languidis expoſitis.*

¶ Si infans expoſitus tollatur & educetur, ſervus educantis efficitur, *diſt. 87. cap. ult.* Sed contradicit *c. unicum. §. fin. de infantibus expoſitis.*

Exorciſtæ, *diſt. 21. c. 1. §. exorciſtæ.* & De modo ordinandi exorciſtam, *diſt. 23. cap. exorciſta.* iidem de horum officio, *diſt. 25. cap. 1. §. ad exorciſtam.*

¶ Exorcizare non licet, niſi iis qui ab Epiſcopo ad id ſunt promoti, *diſt. 69. c. ult. & de conſecrat. diſt. 1. c. 1. §. ſi autem ut legitur.*

¶ Exorciſmus dæmonia ejicit, *de conſecrat. diſt. 4. cap. Sacerdotes.*

Expreſſa nocent, quæ non expreſſa non nocerent: ſic multa per patientiam tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia non tolerarentur, *c. cùm jamdudum, 18. §. fin. de præbendis.*

F.

Fabulæ Poëtarum Chriſtianis non legendæ, 37. *diſt. c. ideò.*

Facere poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum, *c. poteſt. 68. de reg. jur. in 6.* Quod quis facit per alium, hoc ipſe feciſſe videtur, *cap. qui facit, 72. de regul. jur. in 6.*

¶ Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit, *c. quod alicui, 67. d. tit.*

Factum cuique ſuum, non alteri nocere debet, *mora, 25. de regul. jur. in 6.*

¶ Per Procuratorem quis factum in judicio proponere prohibetur, *cap. paſtoralis, 14. de judiciis.*

¶ ex *Facto* alterius alius conveniri poteſt: Niſi alius factum alterius ratum habuerit, *cap. cùm quis abſque, 3. de ſentent. excommun. in 6. cap. ratihabitionem, 10. de regul. juris, in 6.* quòd ſi tamen nomine ratumhabentis non ſit geſtum, tunc ratihabitio ei non nocet, *dict. cap. 23. §. fin. & cap. ratum, 9. de regul. juris, in 6.* Item factum alterius alteri nocet, ſi jure repreſſaliarum incola pro incola conveniatur: quod limitatur perſonis & rebus Eccleſiaſticis, contra quas repreſſaliæ concedi vel extendi non poſſunt, *cap. unic. de injuriis, in 6.*

¶ Succeſſori Eccleſiaſtico non præjudicat factum prædeceſſoris, *cap. 2. de præſcriptionibus.* Niſi in rem Eccleſiæ ſit verſum. Nam ſucceſſor in beneficio Eccleſiaſtico conveniri poteſt ex contractu à prædeceſſore ſuo in rem Eccleſiæ inito, *cap. 1. de ſolutionibus.* Pro facto habetur, quoties per eum qui facere debet, non ſtat quò minùs fiat, *cap. imputari, 41. & c. cùm non ſtat, 66. de regulis juris, in 6.*

Facultatibus creſcentibus, creſcere poteſt numerus Canonicorum, *c. cùm M. Ferrarienſ. de conſtit.*

Facilitas veniæ, illecebra eſt delictorum, *cap. ut Clericorum, de vit. & honeſt. Cleric.*

qui Fallendi animum non habet, non mentitur, *22. q. 2 cap. beatus. §. illi ergò.*

Qui falſi accuſari poſſint, vel non.

Qui *Falſum* commiſit, *cap. 1. in princ. de crimine falſi*, quod conſiſtit in veritate occultanda & in mendacio dicendo, *dict. cap. 1. in fin.* Niſi ſine dolo malo, vel per errorem & ignorantiam quis falſum commiſerit, *cap. accedens, 8. de crimine falſi.* Species falſi in literis commiſſi enumerantur, *cap. licèt, 5. eod. tit.*

¶ Si quis Alchymiam exerceat, vel procuret, punitur, *cap. unic. de crimine falſi, in extrav. comm.*

¶ Si inſtrumenta quis ſuppreſſit, vel adverſariis tradidit, *12. quæſt. 2. cap. ſi quis de Clericis, 1. & cap. ſi quis de Cleric. 2.*

¶ Qui Juſtum injuſtum dixit, ſanctum non ſanctum, vel contrà, aliové modo mentitur, *11. q. 3. cap. ſi quis dixerit, c. ſi quis hominem, cap. væ qui dicitis. cap unicuique.*

¶ Qui falſas Literas non deſtruxit, vel reſignavit, *c. dura 4 §. adjicientes, de crimine falſi.*

¶ Qui literas Papæ de manibus ejus, vel officialium ejus non recepit, *cap. licèt, 5. §. eos etiam, d. tit.*

¶ Qui circa Pondera & menſuras falſum adhibuit, punitur, *cap. ut menſura, 2. de empt & venditione.*

¶ Qui Monetam falſificavit, punitur, *cap. unic. de crimine falſi, in extravag. Ioan. XXII. cap. unic. de dilationib. in extravag. commun.*

¶ Si Mulier virili veſte utatur, punitur, *diſtinct. 30. c, ſi qua mulier.*

¶ Si Pecuniam quis accepit ob accuſandum vel non accuſandum, ob dicendum vel non dicendum teſtimonium, vel ob ſententiam, *dict. c. unicuique. §. fin. cum c. ſequente. 1. quæſt. 1. c. concuſſionis.*

¶ de Ponderibus, vide infr. eod. in Menſura.

¶ Si falſum dixerit Teſtimonium, *3. quæſt. 9. c. nihilominùs, 4. quæſt. 2. c. ult. §. qui falſo.*

¶ Niſi indignum ignorans, dignum dixerit, *cap. unico, de ſcrutinio.*

¶ Si Teſtis dicta ſua utrique parti prodit, *4. qu. 2. c. ult. §. qui falſo.*

Falſariorum pœna.

¶ Falſarii cum fautoribus & defenſoribus, ipſo jure ſunt excommunicati, *cap. ad falſariorum, de crim. falſ.* ¶ Falſarii literarum Papæ, niſi ab ipſo vel de ejus mandato abſolvi non poſſunt, niſi in mortis articulo, *cap. dura ſæpè, eod. tit.*

¶ Falſificator literarum capituli, ſuſpenditur ab officio & beneficio, *cap. jam literis, de teſtibus.*

¶ Contra falſitatem qualiter procedatur, *vide in c. novimus, de verbor. ſignificat.* Item quot modis falſitas literarum Papalium dignoſcatur, *vid. c. licèt ad regimen. de crim. falſ.*

Fama pluris facienda unius teſtimonio, *cap. ſuper eo, de conſanguin. & affinit.*

¶ In probationibus etiam eſt famæ habenda ratio, *cap. cùm cauſam, de probat.*

¶ Fama tamen ſola ad condemnandum non ſufficit, cùm teſtibus ſit judicandum, *c. tua nos, de cohabitat. Cler. & mulier.*

Fames curat morbos quos gula infert, *de conſecrat. diſt. 5. c. nullus.*

Familia cum patre excommunicato communicans, excuſatur, *cap. ſi verè, de ſentent. excommun.* niſi in crimine quoque communicet, tunc enim non excuſatur, *ibid.*

Familiaritas nimia mulierum incitat antiqui hoſtis ſtimulos, *81. diſtinct. c. oportet.*

Favor vel gratia ſæpiùs pretii loco ſuccedunt, ideoque non minùs favor pretio prohibetur in beneficiis conferendis vel auferendis, *c. nemo, de ſimon. & capit. grave, de præbend.*

In *Favorem* alicujus conſtituta, adversùs eum non ſunt interpretanda, *c. quod ob gratiam, 61. de regul. juris, in 6.*

Felicitate peccantium nihil eſt infelicius. *23. q. 1. c. paratus.*

Feſtis diebus neque juramenta præſtari, nec pro pace jurari, neque placita ſeu juſſa pœnam ſanguinis inferentia, fieri debent, *cap. 1. de feriis.*

¶ Feſtis diebus neceſſitatis tantùm causâ operari licet, *c. licèt, de feriis.*

¶ Feſta ſanctorum ex terræ conſuetudine veneranda ſunt, *cap. quoniam in parte, eod. tit.*

¶ Feſtis diebus nec cauſæ audiendæ ſunt, nec ſententia ferri debet, nec proceſſus etiam partibus conſentientibus valet, *cap. conqueſtus, eod. tit.*

¶ Feuda ſecularia in Eccleſia nulla ſint, *cap. cùm decorem, de vit. & hon. Cler.*

Feudi cauſa quando per Judicem Eccleſiaſticum ſit tractanda, *cap. ex tranſmiſſa, de for. competent.* ¶ Infeudare de novo neminem licet de rebus Eccleſiæ, *cap. ex parte, de feud.*

¶ Feudum in dotem nemo dare poteſt, niſi ſicut & ipſe tenuit, *cap. nuper, de donat.*

¶ Feudatarius ſive vaſallus, quandiu fructus non percipit feudi, ſervire non tenetur, *cap. 1. de feud.*

¶ Infeudare poteſt Epiſcopus beneficium Eccleſiæ, ratione obſequii præſtiti, *c. per tuas, de donat.* Feudum Eccleſiaſticum non licet vendere Laico ſine conſenſu Epiſcopi, *cap. verùm quoniam, de for. compet.*

Fides non deficit, *diſt. 2. cap. firmum.* ¶ Fides operatur per dilectionem, *de pœnitentia, diſt. 2. cap. circum.*

¶ Sine recta fide non valent bona opera, 14. *qu.* 1. *c. odi. c. ubi ſana.*

¶ Quod ex fide non eſt, peccatum eſt, 28. *quæſt.* 1. *cap. omnes.* §. *illud verò, de pœnit. diſt.* 3. *c. quærat.* §. *etſi fides deſit.* ¶ Ad fidem quatenus quis ſit cogendus, diſſeritur, 23. *quæſt.* 5. *c. ad fidem.*

¶ Fidem præſtari fruſtrà ſibi petit, qui eam non præſtat, *c. fruſtrà,* 75. *de reg. juris, in* 6.

¶ Sine bona fide præſcriptio non valet, *c. fin. de præſcript.* ¶ De fide pactionis & conſenſûs, *vide c. tua fraternitas, de ſponſ. duor.*

¶ In fide peccans dimitti poteſt, ſed neuter eorum, altero vivente, cum alio contrahere matrimonium poteſt, *cap. de illa, de divort.*

¶ De fide dubitationes ad Papam ſunt referendæ, *cap. veniens, de presbyt. non baptiz.* Fides ſacramenti, etſi ipſum ſacramentum deſit, ad ſalutem prodeſt, *cap. debitum, de baptiſm. & ejus eff.*

¶ Fides adultero data de contrahendo matrimonio poſt mortem viri, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, *c. veniens, de eo qui dux. in matrim.*

¶ Contra fidem veniens punitur, ſicut contra juramentum aliquid faciens, *cap. pervenit, de fidejuſſ.*

Fidejuſſor contrariâ mandati actione conſequitur, ut indemnis ſervetur, *cap. pervenit,* 2. *de fidejuſſoribus,* quod fallit, ſi nondum ſolverit actor, *dict. capit.* 3. *quæſt.* 1. *except.* 1. quòd ſi debitor diu in ſolutione debiti ceſſaverit, fidejuſſor indemnitatem conſequi poteſt, *cap. ult. d. tit.* ut & ſi debitor diſſipare bona ſua incipiat, *d. c. ult. verſ. aut diſſipare.* vel ſi actor ſit condemnatus, *dict. cap. ult. verſ. ſeu ſuper hoc.* denique ſi actor à creditoribus moleſtetur, *cap. conſtitutus,* 3. *dict. tit. de fidejuſſoribus.*

¶ Fidejuſſoribus de cauſis agere poteſt contra eum pro quo fidejuſſit, *c. cùm pro quo, de fidejuſſ.*

¶ Fidejuſſoribus inſerviens Clericus deponitur, *cap.* 1. *eod. tit.*

¶ Fidejuſſorem debet debitor indemnem ſervare, *cap. pervenit, eod. tit.*

¶ Religioſus Fidejuſſor eſſe non poteſt, niſi de licentia ſuperioris, *cap. quod quibuſdam, de fidejuſſoribus.*

Filius Sacerdotis in Sacerdotio genitus non debet in patris ſui Eccleſia miniſtrare, ſi Sacerdos eſt, *cap. ad præſentiam, de fil. presbyt.*

¶ Filius immediatè non poteſt patri in beneficio ſuccedere, *cap. conquerente, eod. tit.*

¶ Filius legitimus & pater ſimul miniſtrare poſſunt uni Eccleſiæ, *cap. ad hæc, eod. tit.*

¶ Filius Presbyteri miniſtrans poteſt partem beneficii retinere, *cap. propoſuit, eod. tit.*

¶ Filius poterit ſuccedere patri, ſi ſit temporalis vicarius, *cap. conſtitutus, eod. tit.*

¶ Filius non poteſt ſuccedere patri per donationem Laici, *cap. ult. eod. tit.*

¶ Filius Epiſcopi legitimus poteſt unà cum patre beneficium obtinere in una Eccleſia, & ad ſacros ordines promoveri, *cap. ad hæc, eod. tit.*

¶ Filius non erit vicarius in Eccleſia, in qua pater anteà perſonatum habuit, *cap. ad extirpandas, eod. tit.*

¶ Filii legitimi in ſeculo exiſtentes ad ſacros ordines, curas animarum vel prælaturas, ſine diſpenſatione promoveri non poſſunt, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Filii Canonicorum cum patribus in eadem Eccleſia Canonici eſſe non poſſunt, *cap. cùm decorem, de fil. presbyt.* Filii liberæ vel libertæ ad ſervitium redigi non debent, *cap. 1. de nat. ex liber. ventr.*

¶ Filius non poteſt revocare legitimam patris donationem, *cap. cùm dilecti, de donat.*

¶ Filius ſequitur conditionem patris ſecundùm provinciæ legem, *cap. licèt, de conjug. ſervor.*

¶ Filiaſtrum cognoſcens à marito debitum maritale non poteſt exigere, *cap. tuæ fraternitatis, de eo qui conſanguin.* ¶ Filius adultus à patre cogi non poteſt ad contrahendum matrimonium, ſed ad ſponſalia contrahenda poteſt cogi non adultus, *cap. 1. de deſponſat. impub.* ¶ Filios opprimentium, pœna, *cap. de infantib. de iis qui fil. occid.*

¶ Filiofamiliâs regulariter non competit actio ſine patris conſenſu, niſi in cauſa ſpirituali, *cap. ult.* §. *fin. de judic. in* 6.

Finium regundorum actio triginta annorum præſcriptione eliditur, ſed non in finibus Epiſcopatuum & parochiarum, qui nullo tempore præſcribi poſſunt, *cap. ſuper eo,* 4. *de parochiis.*

Fiſcus capit, quod non capit Chriſtus, 16. *qu.* 7. *c. majores. & q.* 1. *c. decimæ, circa med.*

Flamen, *cap. Cleros.* §. *Sacerdotes, de verborum ſignific.*

Flocus, *Clement.* 1. §. *ſtatuimus, in fin. de ſtatu Monachorum.*

Fornicationis vitium omnium maximum ſcelus eſt, 23. *qu.* 7. *c. non ſolùm.* § *inter cætera.*

¶ De gradibus fornicationis, *dict. q.* 7. *c. quemadmodum.* §. *ſunt enim. & c. adulterii.*

Fortuitò & à cauſa facta, culpæ non ſunt imputanda, *cap. ſi verò, de ſentent. excom.*

Fortuna adverſa probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis, 7. *qu.* 1. *cap. adverſitas, in princ.*

de **Fratre** & ſorore uxoris: quo nomine appelletur, 35. *quæſt.* 5. *c. quod autem.*

¶ De viri fratre & ſorore: quo nomine appelletur, *d. cap. quod autem.* §. *mariti frater. &* §. *viri ſoror.*

¶ De duorum fratrum uxoribus: quo nomine appellentur, *dict. cap. quod autem.* §. *duorum autem.*

Frigidi-

Frigiditas dirimit matrimonium contractum, ita tamen, ut ſi cum alia contraxerit, ad primam redire cogatur, *cap. 1. de frigid. & malefic.*

¶ Frigiditas naturalis per triennium probatur, & qualiter, *cap. laudabilem, de frigid. & maleficiat.*

Fructuum poſſeſſio penès feudatarium eſt, & non penès dominum feudi, *c. 1. de feudis.*

¶ Fructus pignoris in ſortem ſunt computandi, *c. cùm contra, de pignor.*

Fugiendi honores & fugientibus offerendi, *8. q. 1. c. in ſcripturis.*

Fures auctoritate ſuperioris poſſunt incarcerari, *cap. 1. de depoſit.*

¶ Furibus pœnitentibus ante mortem, Euchariſtia & ſepultura non negatur, *cap. 2. de furt.*

¶ Furem indicare tenetur quilibet, *cap. qui cum fure, de furt.*

¶ Furti conſcius, furem ſi non indicat, eſt facti reus, *ibid.*

¶ Pro occiſis in furto non eſt orandum, *cap. fures, eod. tit.* ¶ Is qui neceſſitate cogente furatur, non eſt fur judicandus, *c. ſi quis, eod. tit.*

Futura per verba contractum matrimonium, copulâ ſequente confirmatur, *c. per tuas, qui filii ſint legitim.*

¶ Ad futurorum cautelam multa ſtatuuntur, *cap. licèt, de electíon. & elect. poteſt.*

G.

Generi & nurus, ſoceri & ſocrus appellatio ex ſponſalibus acquiritur, *27. q. 2. cap. egreſſus. §. fin. & cap. priuſquam. verſ. ſicut etiam eos.*

Generi per ſpeciem derogatur, *cap. generi, 34. de reg. jur. in 6.*

Generale interdictum, *c. cùm in partib. 17. de verb. ſignific.*

in *Generali* conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *c. in generali, 81. de reg. juris, in 6.*

Genethliacus, *26. qu. 2. c. illud quod. §. neque illi ab hoc. §. genethliaci.* Ad hanc cauſam pertinent horoſcopi, qui definiuntur, *d. c. 1. §. horoſcopi.*

Gladio ſeculari utendum eſt, cùm ſpiritualis non timetur, *c. ad abolendam, de hæretic.*

¶ Gladium materialem poteſt Eccleſia invocare, *c. poſtulaſti, de homicid.*

Graduum numerandorum ratio, *35. qu. 5. cap. ult.* & de ratione numeri graduum cognationum quare uſque ad ſextum gradum numerentur, *35. qu. 2. in princ. cum c. ſequente. & q. 5. c. ult. §. ſucceſſionis.*

Græci à Latinis non ordinentur, nec econverſò, *c. cùm ſecundùm, de temp. ord.*

H.

Habitus ſuſceptio impedit matrimonium contrahendum, ſed contractum non dirimit, *c. conſuluit, qui Cler. vel vov.*

¶ Habitum monachalem gerens vel deponat, vel Monachus fiat, *c. ut Cler. de reg. & tranſ. ad relig.*

Hæres voluntati defuncti non ſatisfaciens, privatur hæreditate, *c. licèt univerſis, de vot.*

¶ Super hæreditate litigatur coram Judice ſeculari, *cap. lator præſentium, qui filii ſint legit.*

¶ De hæreditate poteſt etiam Papa judicare, *cap. 1. eod. tit.* ¶ Hæres Sacerdotis eſt Eccleſia, *cap. presbyteri, de pœn.*

¶ Hæres conveniri poteſt, ut ſatisfaciat pro defuncti delicto, *cap. in literis, de rapt.*

¶ Sine hærede decedere non videtur, qui Eccleſiam vel monaſterium hæredem conſtituit, *c. in præſentia, de probat.* ¶ Hæres punitur pro culpa defuncti, *cap. ad aures, de pœn.*

¶ Hæredem compellere poteſt Epiſcopus, ut teſtatoris voluntatem impleat, *cap. ſi hæredes, de teſtam.*

Hæreſis quid, *c. ad abolendam, 9. in princ. de hæreticis, 24. q. 1. cap. loquitur. cum c. ſeq. c. omnib. c. advocavit. c. quoniam vetus. c. quicunque. c. didicimus, in princ. item qu. 3. c. hæreſis. c. hæreticus. cap. qui in Eccleſia. c. qui aliorum.* proprium hæreſeos eſt, *24. quæſt. 3. c. transferunt.* cauſa hæreſeos, *dict. c. transferunt. §. veteres.* effectus & uſus hæreſis, *d. q. 3. cap. ult.* ſpecies cognata hæreſis, quod eſt ſchiſma, *d. q. 3. c. illi qui. §. fin. cum c. ſeq. item 24. q. 1. c. ſchiſma, in princ.*

Hæreticus catholico ſuccedere hæreditariè non debet, *cap. ſi quis, de hæretic.*

¶ Hæreticorum damnantur ſcripturæ, *c. fraternitatis, de hæret.*

¶ Hæreticorum receptatores ſunt ipſo jure excommunicati, ut & ipſorum fautores, *cap. ſicut ait, eod. tit.*

¶ Ad extirpandas hæreſes debet invigilare Princeps, *cap. excommunicamus, eod. tit.*

¶ Hæretici niſi reſipiſcant, traduntur judicio ſeculari, *c. excommunicamus, eod. tit.* Idem fiat, ſi ad abjuratam hæreſin redierint: quia tunc ſine miſericordia ulla judicio ſeculari tradendi ſunt, *c. pen. eod. tit.*

¶ Hæreticorum bona, niſi reſipiſcant, confiſcari debent, *cap. vergentis, eod. tit.*

¶ Hæreticorum filii, licèt catholici, exhæredantur, *ibid.*

¶ Hæreticorum Clericorum bona ad Eccleſiam revertuntur, *c. excommunicamus itaque, de hæret.*

¶ Contra hæreticos proceditur ex ſola ſuſpicione, *ibid.* ¶ Hæreticos extirpare nolens excommunicetur, *ibid.*

¶ Hæreticorum fautores, ſi intra annum non ſatisfecerint, ſint infames, *ibid.*

¶ Hæreticus Clericus degradetur, & poſteà Judici ſeculari tradatur, *ibid.*

¶ Ab hæreticorum dominio abſolvuntur, qualitercunque eis obſtricti, *eod. capit. circa fin.*

¶ Hæreticus cenſetur, qui juramento ſe purgare noluit, *cap. excommunicamus, eod. tit.*

¶ Hæreticorum extirpatio ad Epiſcopum ſpectat, *cap. in cauſis, de elect.*

Heremita poteſt eligi in Abbatem, *c. cùm monaſterium, de elect. & elect. poteſt.*

Homicidium poteſt actu & voluntate committi, *cap. dilectus filius, de homicid.*

¶ In homicidio caſuali conſideratur, an dederit quis operam rei illicitæ, *ibid.*

¶ Homicidii cauſam præſtantes, pari pœnâ, ut homicidæ ipſi, ſunt feriendi, *cap. ſicut dignum, eod. tit.*

¶ Homicidium quandoque non imputatur, *cap. continebatur. cap. Petrus. & cap. fin. eod. tit.*

¶ Homicida non habetur Medicus vel chirurgus, qui nihil eorum, quæ ſui ſunt officii, omiſit, licèt ægrotus moriatur, *cap. tua nos, eod. tit.*

¶ Homicida is non eſt, qui abortui cauſam dedit, ſi conceptus nondum ſit animatus, *cap. ſicut ex literarum, eod. tit.*

¶ qui Homicidio intereſt, ſed non percutit, nihilominùs poteſt promoveri, *c. præſentium, de Cler. percuſſ.*

¶ Homicidium caſuale committens promoveri poteſt, ſi negligentia ſupina non intervenerit, *cap. lator. de homicid.*

¶ In homicidio caſuali quæ ſint conſideranda, *vide in capit. ex literis, eod. tit.*

¶ Cum homicida non poteſt Epiſcopus diſpenſare, *cap. de Cler. pugnant. in duell.*

¶ Homicida reputatur, conceptionem mulieris vel viri generationem impediens, *cap. ſi quis de homicid.*

¶ Homicidii pœnâ punitur excitans alios ad pugnandum bello injuſto, *cap. quod in dubiis, de pœn.*

¶ Homicidium quatuor modis committitur, *cap. 2. de Cler. pugn. in duell.*

¶ Suſpecto de homicidio indicitur purgatio, *cap. ex literis, de homicid.*

Honor debetur Clericis, & maximè Prælatis, *cap. ſolitæ, de major. & obed.*

¶ In honore ſuccedens, & in onere ſuccedat, *cap. ex literis, de pign.*

Hora quâ Judex ſententiam ferre debet, habetur *cap. conſuluit, de offic. deleg.*

¶ Horæ omnes poſſunt dici manè præter completorium, *cap. 1. de celebrat. Miſſ.*

Hoſpes turpiùs ejicitur, quàm non recipitur, *cap. quemadmodum, 25. §. alioquin ſi. verſ. quia turpius, de jurejurando.* Hieronymus *2. q. 7. cap. quanquam.*

Hoſpitalarii qui ſint, notatur *in cap. cùm & plantare, de privileg.*

Hypocritæ, *De pœnitent. diſtinct. 2. cap. multi benè. §. illud Gregorii, cum cap. ſeq. Citius.*

I.

Jactantia & Confidentia, *6. q. 1. c. imitare, 16. qu. 1. cap. revertimini. §. ſi quis doctus, 32. q. 5. cap. ſi Paulus.*

Januarius dictus quaſi janua anni, atque principium, *d. 76. c. jejunium. §. menſe decimo.*

de **Jejunio** plenus venter facilè diſputat, *12. q. 2. c. gloria. §. plenus.*

¶ Jejunium frangens ægrotus non peccat, *cap. quod non eſt, de regul. jur.*

¶ Jejunium ſolvit vinum manè bibitum, *c. ex parte, de celebrat. Miſſ.*

¶ Jejunandum eſt ſabbatho præcedenti, ſi in ſecundam feriam evenerint feſta ſanctorum, jejunia habentium, *cap. 1. de obſervat. jejun.*

¶ Jejunandum quando & quibus temporibus & diebus, *c. 2. de obſerv. jejun.*

Ignorantia non habet locum in iis, quæ publicè fiunt, *cap. cùm in tua, qui matrimon. accuſ. poſſ.* ¶ Ignorantia quando excuſet, & quando non, *vide in cap. presbyterum, de homicid. & c. 2. de cogn. ſpirit. & c. 2. de ord. ab Epiſcopo.*

¶ Ignoranti tempus non currit, *c. licèt, de ſupplend. neglig. prælat.* ¶ Ignorantiam allegans juramentum præſtare tenetur, *c. ſi verò, de ſentent. excomm.*

Illegitimos ſolus Papa ad Epiſcopatus legitimat, *cap. cùm Vintonienſis, de elect.* ¶ Illegitimi parentibus ſuccedere non debent, *c. referente, qui filii ſint legit.*

¶ Illegitimi reputantur in gradu vel ſtatu prohibito geniti, *cap. cùm inhibitio, de clandeſtin. deſponſ.*

de **Imaginibus** ſanctorum, *de conſec. diſt. 3. c. perlatum.*

¶ Imagines ſanctorum memoria ſunt & recordatio præteritorum, *d. diſt. 3. cap. venerabiles.*

Impedimentum juſtum excuſat, *cap. inter quatuor, de Cleric. non reſid.*

¶ Impediens aliquem in jure ſuo condemnandus eſt in expenſis, *c. acceden. de accuſat.*

de **Imperatoris** electione, *c. venerabilem, 34. de electione, & clement. 1. de jurejurando.* & de juramento quod præſtat imperator, *d. clement. 1,*

Imperator vel Rex jura Imperii vel regni, etiam præſtito jurejurando, nequit alienare, *cap. intellecto, 32. de jurejurando.* ¶ Imperatore mortuo juriſdictio Imperii vacantis ad quem pertinet, *cap. unico, ne ſede vacante aliquid innovetur.*

¶ De judicio Imperatoris diſputari non oportet, *17. qu. 4. cap. ſi quis ſuadente. §. committunt.*

¶ In Imperio non habet locum ſanguinis ſucceſſio, ſed tantùm electio, *cap. venerabilem, de elect.*

¶ Imperio vacante poteſt appellari ad Papam ab audientia vel inſtantia Judicis ſecularis, *cap. licèt, de foro compet.* ¶ Imperator major eſt Papâ in temporalibus, *capite ſolicitæ, de major. & obed.*

¶ Imperator Juſtinianus decrevit, ut ſacri canones vim legum obtinerent, *cap. 1. de jur. calumn.*

ad **Impoſſibile** nemo poteſt obligari, *c. nemo, 6. de reg. jur. in 6.*

Impuberes poſſunt mortaliter peccare, *c. 1. de delict. puer.*

Incantator, Incantatrix, *26. qu. 5. cap. Epiſcopi. §. illud etiam. cap. quicunque. §. fin. cum cap. ſeq. item c. pervenit. item q. 7. c. admoneant, 26. q. 3. §. incantatores.*

de **Incendiis** puniendis, *c. ſi quis domum, 6. de injuriis, 25. qu. 8. c. ſi quis membrorum. cap. peſſimam.*

Inceſtus matrimonium ſequens, illud non ſolvit, *de eo qui cognovit conſang. per totum tit.*

de **Inconſtantia** dictorum factorumque, *22. qu. 4. c. unusquiſque. §. fin. c. incommutabilis. c. non ſemper. c. magnæ, de pœnitent. diſt. 1. c ſi agamus. c. quamobrem.*

Indulgentia non excedat annum unum, ſive ab uno, ſive à pluribus dedicetur Eccleſia, *cap. cùm ex eo de pœnit. & remiſſ.*

¶ Indulgentiam facere poteſt Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu, *cap. pen. eod. tit.*

¶ Indul-

¶ Indulgentiarum forma in literis ponendis, *ibid*
¶ Indulgentia aliorum Epiſcoporum, quibus & quando valet, *ibid.* ¶ Indulgentiam dant Epiſcopi ...li, *c. quod in te, eod. tit.*

Infirmitas duplex, *15. qu. 1. in princ. §. porrò infirmitas. c. illud relatum. §. ita-que ut, uſque ad § furor. cap. concupiſcentia.*

¶ Infirmitas excuſat à contumacia, *cap. querelam, de procurat.* ¶ Infirmitas magna ſolvit ſponſalia, *cap. quemadmodum, de jurejur.*

¶ Infirmi carnes comedere poſſunt in Quadrageſima, *cap. 1. de obſervat. jejun.*

¶ Infirmus jejunium ſolvens non peccat, *capit. quod non eſt, de regul. jur.*

¶ Infirmo Epiſcopo datur coadjutor, ſimiliter infirmus Epiſcopus omnia recipiat, quæ ſanus reciperet, *cap. 1. & cap. ex parte, de Cler. ægrot.*

¶ Infirmo Clerico dandus eſt etiam adjutor, *cap. de rectoribus, eod. tit.*

Infamiæ cauſæ enumerantur, *3. qu. 7. c. infames. §. porrò infamia.* mulier quæ intra annum luctûs nuptias iterat non notatur, *cap. penult. & ult. de ſecundis nuptiis.*

¶ Carcer non infamat, *c. ſuper his, 8. de pœnis.*

¶ Condemnatus ex cauſa famoſa notatur: quod fallit ſi nulla vel minima fuerit injuria, propter quam quis eſt condemnatus, *c. cùm te ab, 23. de ſententia & re judicata.* Plures aliæ cauſæ infamiæ enumerantur, *6. q. 1. c. ſumma. §. fin. cum c. ſeq.*

Inimicitiæ benè loquendo extinguendæ, *11. quæſt. 3. cap. injuſtum. §. homini.*

¶ Inimicus repellitur ab accuſatione, *cap. cùm oporteat Epiſcopum, de accuſat.*

¶ Cum inimico habitans, ut & inimicus, ab accuſando & teſtificando repellitur, *c. repellantur, eod. tit.*

Injuriarum tenetur non ſolùm is qui fecit, ſed is quoque cujus dolo vel operâ injuriam fecit, *de pœnit. diſt. 1. c. ſi quis tam. §. fin.*

¶ Si matremfamiliâs, aut prætextatum prætextatamvé Aſſectatus fuerit, ſive alicujus pudicitiam attentaverit, punitur, *de pœnitent. diſt. 1. cap. ſi quis tam maſculum, in princ. & §. attentari.*

¶ Si libellum, carmen, aut tale quid ad alicujus infamiam ſcripſerit vel confinxerit, punitur, *5. qu. 1. c. cum duob. capitib. frequentibus.* item ſi libellum famoſum inventum non corruperit, punitur, *d. cap. 1. verſic. & qui eam. & d. q. 1. c. ult. §. ſi quis famoſum.*

¶ Si adversùs aliquem manus levatæ ſint, & ſæpè territus ſit quaſi vapulaturus, punitur, *d. diſt. 1. c. ſi quis pulſatus.* quod fallit ſi joco aut caſu factum ſit, non injuriæ faciendæ animo, *15. q. 1. cap. illud. §. quare ſi quis.* item ſi quis liberum hominem pro ſervo ſuo per errorem cæciderit, *15. qu. 1. c. ult. d. §. ſi quis liberum.* item injuriarum non tenetur, ſi reus errorem apertè confeſſus fuerit, ac revocaverit, *d. §. ſin autem in eadem. verſ. vel fortè ſciens.* neque tenetur ſi furioſus vel impubes injuriam fecerit, *dict. cap. illud, in princ.* ut nec ſi quis nocentem infamavit, *5. quæſt. 1. cap. quidam. §. ſin autem in eadem.* vel ſi injuria remiſſa ſit, *23. quæſt. 4. c. ſi illic, in princ.*

In *Injuriarum* actione tentanda priùs eſt reconciliatio, quàm ad ſententiam perveniatur, *23. quæſt. 4. cap. ſi illic ubi. verſ. ſin verò nihil.*

¶ Injuriarum actione damnatus fit infamis: Niſi modica fuerit injuria, *cap. cùm te, 25. de re judicata.*

Initio vitioſum, tractu temporis non convaleſcit, *c. non firmatur, 18. de reg. jur. in 6.*

¶ Vix bono peraguntur exitu, quæ malo inchoata ſunt principio, *diſt. 61. cap. miramur. §. principatus. item 1. q. 1. c. principatus.*

¶ Quod initio vitioſum non eſt, ex pòſt facto non vitiatur, *c. factum, 73. de reg. juris, in 6.*

Inopia debitoris inanem reddit actionem, *cap. olim, 16. de reſtitut. ſpoliat.* poteſt tamen Laicus debitor incarcerari: in Clerico debitore ſecùs eſt, qui præſtito jurejurando de ſolvendo, ſi quando potuerit, dimittitur, *cap. Odoardus, 3. de ſolutionib.*

Inquilinus in quibus caſibus expelli poteſt, *vide in c. propter ſterilitatem, de locat. cond.*

Inquiſitio non debet fieri, niſi de eo qui eſt malæ famæ, *c. cùm oporteat, de accuſat.* ¶ In inquiſitione litis conteſtatio non uſurpatur, *c. accedens, de accuſat.*

¶ Per inquiſitionem ſolam Prælatus non deponi, ſed adminiſtratione tantùm removeri poteſt, *ibid.*

¶ Inquiſitorum juriſdictio extendit ſe ad ea, ſine quibus inquiſitio fieri non poteſt, *cap. olim, eod. tit.*

¶ Pendente inquiſitione, non tenentur ſubditi Prælato, contra quem fit inquiſitio, obedientiam præſtare, nec poteſt Prælatus tunc quicquam in præjudicium inquiſitionis ſtatuere, *ibidem.*

¶ Inquiſitio valet & in inferiores & in ſuperiores, *cap. qualiter. & cap. ult. de accuſat.*

¶ Inquiſitio fieri debet in publicis criminibus, nec Judex actor eſt, ſed ſola fama, & ideò litis conteſtatione non eſt opus, *ibid.*

¶ Inquiſitio fit tantùm circa præſentes, *capit. illa propoſitorum, eod. tit.*

¶ Inquiſitio ſuſcipitur tantùm ex relatione gravium perſonarum, *cap. qualiter, de accuſat.*

¶ Per inquiſitionem nullus deponitur, ſicut in accuſationibus fieri ſolet: niſi in ſimonia & ſimilibus, *eod. cap.* ¶ Inquirendi quid debeant jurare & qualiter, *cap. illa præpoſitorum, eod. tit.*

¶ In inquiſitione qualiter ſit procedendum, *vide in cap. per tuas, de ſimon.*

Inſtitutio pertinet ad Epiſcopum, cujus eſt jus patronatûs, *cap. ſi verò, de jur. patron.*

¶ Inſtitutiones & deſtitutiones non debet facere Epiſcopus ſine capitulo ſuo, *cap. novit, de iis quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. cap.*

¶ In Inſtitutionibus non debet eſſe beneficiorum ſucceſſio, *cap. ad decorem, de inſtitut.*

¶ Inſtitutio per Laicum ſolùm facta non valet, *cap. ex tua, de fil. presbyt.*

¶ Inſtitutio Presbyterorum in Eccleſia baptiſmali in plebe & capella pertinet ad Epiſcopum *cap. cùm olim, de præſcript.* ¶ Inſtituendi ſunt idonei, etiam undecunque ſint, *cap. ad decorem, de inſtitut.*

Inſtrumento amiſſo contenta in eo probari poſſunt per teſtes, & quòd fuerit ſine vitio, *c. cùm olim, 12. de privilegiis.*

¶ Inſtrumento publico creditur ubicunque terrarum, *cap. ad audientiam, de præſcript.*

¶ Inſtru-

¶ Inſtrumenta inveterata vel aliàs conſumpta poſſunt per Judicem ordinarium renovari, *c. ſi inſtrumento, de fid. inſtrument.*

¶ Inſtrumenta ſubſcriptionem teſtium non habentia, vel manu propriâ conſcripta, non valent, *c. ſcripta verò, eod. tit.*

¶ Inſtrumento non poteſt derogari per teſtes, *c. illud, de præſumpt.*

¶ Inſtrumenta tranſſumpta non valent, niſi originalia diligenter examinata & perfecta fuerint, *c. 1. de fid. inſtrum.* ¶ Unius literæ defectus in inſtrumento illud non vitiat, *c. ex parte, eod. tit.*

¶ Inſtrumenta & teſtes parem in litibus poteſtatem habent, *cap. cùm Ioannes, de fid. inſtrum.*

¶ Sub inſtrumentorum nomine & teſtes continentur, *cap. pervenit, de teſt. cog.*

¶ Inſtrumento debitâ formâ carenti non creditur, *c. quod ſuper his, de fid. inſtrum.*

¶ Inſtrumentis poteſt per teſtes qui inſtrumento ſubſcripſerunt, derogari, *c. cùm Ioannes, eod. tit.*

¶ Inſtrumenta contraria proferens ſibi obeſt, *c. imputari, eod. tit.*

¶ Inſtrumentum deletum vel interlineaturam habens non valet, *cap. inter dilectos, eod. tit.*

¶ Sub inſtrumentorum novorum prætextu non debent lites reſtaurari, *cap. inter, de ſent. & re judic.*

¶ Inſtrumentorum falſorum obtentu ſententia lata ad viginti annos uſque retractari poteſt, *cùm venerabilis, de except.*

Cui edenda ſint inſtrumenta.

Inſtrumenti copia facienda eſt adverſario poſtulanti, *c. contingit, de fid. inſtrum. & c. quoniam contra, de prob.* ¶ Inſtrumentis vel privilegiis utens tenetur ea edere petenti, *c. contingit, de fid. inſtrum.*

¶ Inſtrumenta legi debent coram parte adverſa, *eod. c.*

Interdictum generale privilegiati obſervare tenentur, non obſtante privilegio, *c. petiiſtis, de privileg.*

¶ Interdictum non ſervetur, niſi à capitulo indictum, *c. quæſivit, de iis quæ fiunt à major. parte capit.*

¶ Interdicto durante, poſſunt nihilominùs Clerici in cœmeterio ſepeliri, ſi benè interdictum ſervârunt, *cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ.*

¶ Interdicto qualiter ſint horæ dicendæ, & quæ ſacramenta ſint interdicta, *ibid.*

¶ In interdicto generali conceditur Epiſcopis divina celebrare januis clauſis, non pulſatis campanis, excluſis interdictis, *c. quod nonnullis, de privileg.*

¶ In interdicto generali non eſt deneganda pœnitentia cruce ſignatis & peregrinis, *cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ.* ¶ In interdicto generali durante, interdictis & excommunicatis prædicare licet, & confirmare baptizatos, *c. permittimus, de ſent. excommun.*

¶ In quovis interdicto excipiuntur baptiſmus puerorum, & pœnitentiæ morientium, & viaticorum, *c. non eſt, de ſponſal.*

¶ Interdicto durante celebrantium pœna habetur *in c. poſtulâſtis, de Cleric. excommunicat.*

¶ In interdicto loco ab homine poteſt quis uti privilegio, ſed non in loco qui jure interdictus ſit, *cap. tuarum, de privileg.* ¶ Interdictum ferentes in privilegiatos puniendi ſunt, *cap. quantò ampliùs, eod. tit.*

¶ Interdictum non ſervantis pœna, *c. petiiſtis, de privil.*

Interfeciſſe videtur, qui liberare potuit & noluit, *c. ſicut ſignum, de homicid.*

¶ Interfectores & eorum defenſores pari ſunt afficiendi pœnâ, *ibid.*

¶ Interficiens furem quando ſit in culpa, *ibid. & cap. ſi perfodiens, eod. tit.*

ſi **Interierit** res quæ petitur, reus exceptione defenditur, ſi interpellatus exceptione ſe tueri potuit, *c. non eſt, 60. de reg. jur. in 6.* item ſi alius, non reus, in mora fuerit, *cap. mora, 33. eod. tit.*

Interpretari, ejus eſt jus Interpretandi leges, cujus eſt & jus ferendi, *25. q. 1. c. ult. §. quanquam.*

¶ Leges priores, quamvis abolitæ, in poſterioribus interpretandis adhiberi poſſunt, *c. fuerunt. §. paulatim, diſt. 7.* ¶ Interpretatio ſemper in meliorem partem facienda, *c. cùm tu, de teſtib.*

¶ Interpretatio adhibenda eſt plena in contractibus, plenior in teſtamentis, pleniſſima in beneficiis, *c. cùm dilecti filii, de donat.*

¶ Interpretari debet Papa ſtatuta ſui prædeceſſoris, *cap. ſuper quæſtionum, de offic. Iud. deleg.*

¶ Interpretatur Papa dubias verborum ſententias, *cap. in his. & c. ſeq. de verbor. ſignificat.*

¶ Interpretatio fieri debet ut proſit, non ut obſit, *c. in his, de privil.* ¶ Judex dubia inſtrumentorum interpretatur, *c. cùm dilecti filii, de donat.*

de **Ira** Dei, *de pœnit. diſtinct. 3. capit. productior. §. fin.*

Judæi novas ſynagogas non faciant, veteres tamen illis reſarcire permiſſum, *cap. Iudæi, de Iud.* ¶ Judæi claudant oſtia & feneſtras ſuas in die Paraſceves, *c. quia ſuper, eod. tit.*

¶ Chriſtianus Judæo ſerviens excommunicatur, *c. Iudæi, eod. tit.*

¶ Judæus converſus poſſeſſiones ſuas priùs habitas non amittat, *ibid.* ¶ Judæi ad fidem non ſunt cogendi, *c. ſicut Iudæi, eod. tit.*

¶ Judæorum ritus & feſtivitates non impediantur, *cap. ſicut, eod. tit.*

¶ Judæo nullus noceat ſine auctoritate ſuperioris, *ibid.* ¶ Judæi Chriſtianas nutrices non habeant, *c. etſi Iudæos, eod. tit.*

¶ Judæum percutientis pœna, *cap. poſtulâſti, eod. tit.*

¶ Judæi habitum à Chriſtianis diſtinctum gerant, *c. in nonnullis, eod. tit.*

¶ Judæi publicis officiis non præferantur, *c. cùm ſit, eod. tit.* ¶ Judæi ſervus ad fidem converſus liber fit, *c. nulli Iudæo, eod. tit.*

¶ Judæi ſolvant prædiorum decimas, *quantò ampliùs, de uſur.*

¶ Judæi compelli poſſunt ad immodicas uſuras reſtituendas, *c. poſt miſerabilem. & c. quantò ampliùs, eod. tit.* ¶ Judæus converſus filium Judæum petere poteſt, *c. ita quorundam, de Iudæis.*

¶ Judæus converſus ad Eccleſiaſticum beneficium promoveri poteſt, *c. eam te, de reſcript.*

Judex *c. 10. §. Iudex de verb. ſign.* à Judice factum quod ad officium ejus non pertinet, ratum non eſt, *c. ea quæ fiunt, 26. de regul. juris, in 6.* ¶ Si Judex litem ſuam fecerit, & malè judicaverit, punitur, *c. de ſententia & re judicata, 11. quæſtion. 3. cap. temerarium, ſi quis dixerit. c. nolite. §. fin.*

fin. cum c. ſeq. ¶ Judicis poteſtas non expirat, ſi per cavillationem cauſa ultra triennium proroge-ir, c. venerabilis, de judic.

Judicis officium.

¶ Judex qualiter ſe habere debeat ad partes, cap. um P. de Purg.

¶ Judex ſolùm de re quam cognoſcit, Judicare lebet, cap. cùm ſemper, de cauſ. propriet. & poſſ.

¶ Ex ſignis tamen evidentibus judicium ferre otest, capit. paſtoralis, eod. tit.

¶ Judex ſine ſuo conjudice procedere non debet, ap. ſciſcitatus, de reſcript.

¶ Judicis Eccleſiaſtici eſt viduas defendere, cap. ex arte, de for. compet.

¶ Judicis officium eſt, reo libellum dubium interpretari, cap. ſignificantibus, de libel. oblat.

¶ Judex in tenebris judicare non debet, c. conſuluit, de offic. deleg. ¶ Judex interlocutoriam muare poteſt, c. cum ceſſante, de appell.

¶ Judex ſuſpectus vel inimicus eſſe non debet, ecundò requiris, eod. tit.

¶ Judex debet per ſeipſum cognoſcere, c. ſuper uæſtionum, de offic. Iud. deleg.

¶ Judex poteſt & debet ſupplere partibus ea quæ uris ſunt, c. bonæ memoriæ, de poſtulat. prælat.

¶ Judicis arbitrio relinquitur numerus teſtium, ap. cùm cauſam, de teſtibus. tempus comparendi, cap. onſuluit, de offic. induciæ citatoriæ, cap. quoniam. ut it. non conteſt. tempus & pœna pœnitentiæ, cap. ſignificavit. & c. quæſitum, de pœnit. & remiſſ.

¶ Judex ad quem appellatum eſt, poteſt ſententiam priùs latam in quibuſdam infirmare, & in quibuſdam confirmare, capit. quod ad conſultationem de ſentent. & re jud.

¶ Judex quilibet debet habere tabellionem, vel duos viros idoneos, c. quoniam contra, de probat.

¶ Judex debet operam dare, ut perſona in judicio agens vel defendens ſit legitima, c. cauſam, de jud.

Judex Eccleſiaſticus in quibus cauſis etiam ſecularis Iudicis officio fungi poſſit.

¶ In cauſis peregrinorum & pauperum, capit. ex parte, 2. de for. competenti.

¶ Item ſi vacat imperium, cap. licèt, eod. tit.

¶ Item ſi Judex ſecularis negligenter juſtitiam adminiſtret, c. ex tenore, eod. tit.

¶ Item ſi ſit terra Eccleſiæ, cap. ſi duobus, de appell.

¶ Item ubi conſuetudo invaluit, ut Eccleſia judicet de maleficiis, cap. cùm ſit generale, de for. compet.

¶ Item in denunciatione criminis, cap. novit. de jud.

¶ Item ratione connexionis, ut de jure patronatûs, c. quantò, de jud. & c. de prudentia, de donat. inter vir. & uxor. & cap. per venerabilem, qui filii ſint legitim. ubi ſimul etiam docetur, quando Judex ad ſpiritualia & temporalia legitimat.

Judex ex quibus cauſis recuſari queat?

¶ Judex recuſari poteſt, ſi ſit adverſario familiaris, c. inſinuante. & cap. ſuper quæſtionum, de offic. deleg.

¶ Item ſi ab eo appellatum ſit, cap. ad hæc ſi, de appellat.

¶ Item ſi ſit adverſarii conſanguineus vel commenſalis, cap. accedens, ut lite non conteſt. & c. cauſam, de offic. Iudic. deleg. ſine juſta cauſa Judex recuſari non poteſt, cap. cum ſpeciali, de appellat.

Iudicium, c. 10. §. vocatur autem. & §. judicium in extravag. comm. de judiciis.

¶ In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda, c. in judiciis, 12. de reg. juris, in 6.

¶ Judicium eſt triplex, c. per venerabilem, qui fil. ſint legit. ¶ In judicio non debet diſtinctio perſonarum fieri, capit. novit. de jud.

¶ In judicio quæ perſonæ requirantur, c. forus, de verbor. ſignific. ¶ In judicio contraria aſſerenti non non creditur, cap. dilectus, de temporibus ordinat.

¶ In judicio uno facta fidem faciunt in alio, cap. cùm ad ſedem, de reſtitut. ſpoliat.

¶ In judicio non procedatur, niſi contra victum vel contumacem, c. inter quatuor, de majorit. & obed.

¶ Excommunicatus in judicio conveniri poteſt, & per alium reſpondere, cap. intelleximus. de re judicat.

¶ Clerici in judicio ſeculari reſpondere non tenentur, non obſtante quâvis conſuetudine, capit. Cler. de judiciis.

¶ Judicio ſeculari traditur Clericus incorrigibilis degradatus, cap. non ab homine. eod. tit.

res Iudicata vim legis non habet: Niſi Pontifex Maximus ſententiam tulit, c. in cauſis, 19. de ſententia & re judic. verſ. cùm in ſimilib. in caſib.

Juramentum non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum, c. non eſt, 58. de reg. juris, in 6.

Jurgium, cap. 10. §. jurgium, de verborum ſignific.

Juris civilis origo, diſt. 7. cap. 1. cum duob. ſequent. ¶ Juris Pontificii origo, diſt. 15. cap. 1. cum ſeq.

¶ Jus dictum eſt, quia juſtum, cap. jus generale. §. jus autem, diſtinct. 1.

¶ Jus quid, cap. jus dictum, 12. de verb. ſignificat.

¶ Differunt jus & lex, quemadmodum genus & ſpecies. Lex enim juris ſpecies dicitur, dict. cap. jus generale, in princ. ¶ Jus dividitur in naturale, gentium & civile, diſt. 1. in princ. & capit. jus autem, diſt. 11. cap. catholica.

¶ dividitur in divinum & humanum, diſtinct. 1. cap. omnes leges. diſt. 8. cap. 1.

¶ dividitur in jus perſonarum, rerum & actionum. Ad jus perſonarum pertinet jus maris & fœminæ. Mas autem dicitur ad imaginem Dei creatus, fœmina non item. Ideoque hæc velare caput jubetur, 33. q. 5. c. hæc imago. c. mulier.

¶ Jus aliud Publicum, aliud privatum dicitur, diſt. 1. cap. penult. Eadem legum diviſio, ſed alia ſententia, habetur, 19. q. 2. c. duæ ſunt.

¶ Jus dividitur in ſcriptum & non ſcriptum, ſeu leges & mores, diſt. 1. cap. jus generale.

Iuris naturalis definitio, diſt. 1. c. 1. § jus naturale, diſt. 6. c. non eſt peccatum. §. his itaque reſpondetur, d. diſt. 1. c. jus naturale. ¶ Species juris naturalis eſt rerum communio, diſt. 8. in princ. cum cap. 1. ſeq & ibidem de differentia juris naturalis & civilis. Sed & alia differentia eſt, quòd naturale jus vetuſtius ſit, diſt. 5. in §. naturale. item quòd naturale ſit dignius, d. §. naturale. & d. c. 1. §. fin.

Ius gentium, *diſt.* 1. *c. jus gentium.* item hujus ſpecies eſt jus militare, *de quo diſt.* 1. *cap. jus militare.*

Iuris civilis definitio, *diſt.* 1. *cap. jus civile.*

¶ Species juris civilis eſt, rerum proprietas, ſeu diſtinctio dominiorum, *diſt.* 8. *in princ. cum c. ſeq.*

¶ Differentia juris civilis & naturalis eſt, quòd civile jus ſit poſterius, *c. ult.* §. *naturale ergò, diſt.* 6.

Ius civile ex unaquaque civitate appellatur proprium Quiritum, *diſt.* 1. *cap. ult.*

¶ Diviſio juris civilis in ſcriptum & non ſcriptum, *diſtinct.* 1. *cap. jus generale, in fin. diſtinct.* 11. *cap. Eccleſiaſticarum.*

¶ Species juris ſcripti enumerantur, *diſt.* 2. *c.* 1.

¶ Definitio juris non ſcripti habetur, *diſt.* 1. *cap. non eſt. c. conſuetudo, in princ.* §. *vocatur autem.*

Iuris legumque ratio & uſus eſt coërcitio humanæ audaciæ & nocendi facultatis, *diſt.* 4. *c.* 1. *cum ſeq.* 23. *q.* 5. *c. non fruſtrà.*

Iure diſceptare, *c. forum,* 10. §. *jure autem, de verb. ſignific.*

Iuri ſuo quilibet renuntiare poteſt, *c. ſi diligenti, de for. compet.*

Ius commune ubi non invenitur expreſſum, proceditur ad æquitatem, *c. ex parte, de tranſact.*

Iure quod quis in alterum ſtatuit, ipſe uti debet, *c. cùm omnes, de conſtit.*

Si **Jusjurandum** eſt illicitum vel per metum extortum, ad id relaxandum actio competit, *exemplo capit.* 1. *pervenit,* 2. *cap. ſi verò aliquis,* 8. *c. verùm,* 15. *in princ. cap. ſicut,* 29. *in princ. verſ. eum à præſtito, de jurejurando.* Niſi jusjurandum ſervari poſſit ſine interitu ſalutis æternæ, *dict. cap.* 8. §. *duximus tibi.*

¶ De modo relaxandi jurisjurandi, *c. verùm in ea,* 15. §. *cæterùm, de jurejurando.*

¶ Juramento mulieris, allegantis quendam cum ipſa matrimonium contraxiſſe, non creditur, niſi per teſtes probetur, *cap. mulieri, de jurejurando.*

¶ Juramentum debet habere tres comites, *cap. etſi Chriſtus, de jurejurando.*

¶ Jusjurandum ſervandum eſt, niſi vergat in æternæ ſalutis diſpendium, vel per ſuperiorem relaxetur, *cap. ſi verò. & cap. veniens, eod. tit.*

¶ Juramentum contra poſſeſſionem emiſſum non tenet, *cap. ex literis, de jurejurando.*

¶ Juramentum illicitum non obligat, & tales abſolvendi ſunt cum pœnitentia, *cap. cùm quidam, eod. tit.*

¶ Juramentum aliquando recipit interpretationem, *cap. brevi, eod. tit.*

¶ Juramento ſubintelligitur ſemper hæc tacita conditio, quòd obſervabitur, ſi ſit obſervandum, *c. quemadmodum, eod. tit.*

¶ Juramentum Epiſcoporum in conſecratione eorum, *c. ego N. eod. tit.*

¶ Juramentum contra jus canonicum vel Eccleſiam factum non tenet, ſed potiùs eſt perjurium, *c. ſi diligenti, de for. comp. & c. ſicut, de jurejurando.*

¶ In juramento illicito conſulendus eſt ſuperior, *c. venerabilem, de elect.*

¶ Jurans mihi fidelitatem, & per conſequens meis fidejuſſoribus, non tenetur iterùm jurare, *cap. veritatis, de jurejurand.*

¶ Jurans de contrahendo matrimonio tutiùs implet, quàm aliud quærat, *cap. commiſſum, de ſponſal.* ad illud implendum compellendus non eſt, *cap. requiſivit, eod. tit.*

¶ Juramentum non exigat Epiſcopus à Clericis ſuis, niſi cùm committit eis beneficium Eccleſiaſticum, *c. nullus Epiſcopi, de jurejurando.*

¶ Jurans de uſura ſolvenda ad ejus præſtationem tenetur, ſed reſtituenda eſt, *c. debitores, eod. tit.*

¶ Ubi perjurium timetur, ad juramentum nemo cogi debet, *cap.* 2. *de cohabit. Cleric. & mulier.*

¶ Jurare poſſunt Monachi in cauſis monaſterii ſui, *cap. etſi Chriſtus, de jurejurando.*

¶ Juramenta teſtium poſſunt omitti partibus conſentientibus, *cap. tuis quæſtionibus, de teſtibus.*

¶ Juramentum ad caſum inopinatum extendi non debet, *cap. tua nos, de Eccleſ. ædific.*

¶ Jurans ſe contra me non acturum, poteſt nihilominùs pro Eccleſia contra me agere, *cap. petito, de jurejur.* ¶ Jurans ſe edita ſtatuta ſervaturum, ad futura non obligatur, *cap. penult. eod. tit.*

¶ Juramentum non exigitur, niſi cùm aliæ probationes deſunt, *cap. ſicut conſuetudo, de probat.*

¶ Juramento non obligantur minorennes, *cap. in præſentia, eod. tit.*

¶ In juramento intelligitur ſemper jus ſuperioris exceptum, *c. venientes, de jurejur.*

¶ Juramentum qualiter deferatur reo vel actori, *c. fin. eod. tit.* ¶ Juramentum non dicitur violatum, cùm in melius mutatur, *cap. pervenit,* 2. *eod. tit.*

¶ Juramenta Clerici Laicis præſtare non debent, niſi temporale quid ab eis teneant, *c. nimis, de jurejur.*

Juſtitia, *c. forum,* 10. §. *vocatur autem, de verb. ſignific.* 54. *q.* 1. *c. ubi ſana.*

Juxta, *c. Abbate,* 25. *de verb. ſignific.*

L.

Lædere alium non licet, delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare, *c. delictum,* 76. *de reg. juris, in* 6. Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum, *c. mutare,* 33. *de reg. juris, in* 6.

Laici unde dicti, 12. *quæſt.* 1. *c. duo ſunt.* §. *aliud verò.*

¶ Laici non debent aſſumi loco Canonicorum, nec de rebus Eccleſiæ diſponere, *cap. quamvis, de decim.*

¶ Aliquando tamen Laici in Clericos poteſtatem habere poſſunt, ſed id tantùm auctoritate Eccleſiæ, *c. ad falſariorum, de falſ. & c. cùm non ab homine, de judic.*

¶ Laicus juriſdictioni alienæ ſe ſubmittere poteſt, Clericus non item, *cap. ſignificâſti, de for. compet.*

¶ Laici de jure patronatûs cognoſcere non poſſunt, *caput. quantò, de judic.*

¶ Laicus poteſt Epiſcopum vel Clericum denuntiare vel accuſare, *cap. cum juventute, de præſumpt.*

¶ Laici nil Eccleſiaſticis dare poſſunt ſine conſenſu Epiſcopi, *cap. quod autem, de jure patron.* Recipientes enim crimen ſacrilegii incurrunt, *cap. cauſa, de verb. ſignific.* ¶ Laicorum ſtatuta contra libertatem Eccleſiæ ſine conſenſu Eccleſiæ non valent, *c. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.*

¶ Laici quibus caſibus reſpondere teneantur coram judicio Eccleſiaſtico, *vide in c. novimus, de verbor. ſignif.* ¶ Laicus contra Clericum ferre teſtimonium non debet, accuſare tamen poteſt, *cap. de cætero, de teſt.*

Lectio librorum ſacrorum & uſus, *diſt. 38. c. ſicut. c. juxta. c. qui ea.* *Lectores, diſtinct. 21. c. Cleros. §. lectores.* & de officio lectorum, *diſtinct. 25. c. 1. §. lectores. diſt. 25. c. 1. ad lectorem.*

¶ De modo ordinandi lectorem, *diſt. 23. c. lector.* *Lector* debet eſſe vigintiquinque annorum, *20. q. 1. placuit, in fin.*

¶ Lector Orario uti non debet, *diſt. 23. c. non oportet.*

Legatus ad plures provincias, in una degens, poteſt & de aliis judicare, *cap. novit, de offic. leg.*

¶ Legatus non à latere Papæ, abſolvere non poteſt excommunicatos in ſua vel alia provincia, niſi de licentia ſpeciali ſibi à Papa collata, *cap. excommunicatis, eod. tit.* ¶ Legati conſtitutio in ſua provincia perpetuò durat, *cap. nemini dubium, eod. tit.*

¶ Poſt legati receſſum non durat commiſſio cauſarum, niſi citatio facta ſit eo in provincia exiſtente, *ibid.* ¶ Legatus poteſt conferre Eccleſias vacantes, *cap. dilectus filius, eod. tit.*

¶ Legatus mandatum Papæ interpretari poteſt, *cap. 1. de poſtulat. prælat.*

¶ Legato ſpeciali præſente, legatus generalis ceſſat, *cap. volentes, de offic. legat.*

¶ Legatus diſpenſare poteſt in cauſa matrimoniali, *cap. quod dilectio, de conſanguinit. & affinit.*

¶ Legatus Eccleſias & præbendas dare poteſt invito patrono, *cap. dilectus filius, de offic. legat.*

¶ Legatus poteſt cognoſcere de cauſis Suffraganei per ſimplicem querelam, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Legatus generalis non poteſt ſententiam ſecundùm formam mandati à Judice delegato latam revocare, *cap. ſtuduiſti, eod. tit.*

¶ Legatus non debet ſe intromittere de cauſa ad Papam tranſmiſſa, *c. licèt, eod. tit.*

¶ Legato Papæ tenentur omnes ſubvenire, nec valet contra hoc præſcriptio, niſi habeant privilegium ſpeciale *c. accedentes, de præſcript.*

Legis definitio, *diſt. 2. cap. lex eſt. inſtit. de jure naturali. §. ſcriptum. verſ. lex eſt. diſtinct. 1. c. lex eſt.* Species aliquot legum enumerantur, *diſt. 2. c. quædam. cum duob. ſequentib.*

cùm *Lex* in præteritum quid indulget, in futurum vetat, *1. qu. 7. cap. quoties à populis. c. exigunt. c. donatum. §. fin.*

de *Legislatione.* Tranſlato Sacerdotio, legis quoque ferendæ poteſtas transfertur, *cap. translato, 3. de conſtitutionib.* ¶ Quæ in legibus ferendis attendenda, definitur, *diſt. 4. c. factæ. §. prætereà. cum c. ſequente.*

de *Legum* inſtitutione ac confirmatione, diſſeritur *diſt. 4. c. in iſtis temporalib. §. leges.*

Legis auxilium fruſtrà invocat, qui committit in eam, *c. bonæ memoriæ, de elect.*

¶ Leges civiles audientes Prælati, & curam animarum habentes, vel Sacerdotes, excommunicantur, *cap. 1. ne Cleric. vel Monach.*

¶ Idem eſt de Monachis phyſicam audientibus, *ibid.* ¶ Legibus Imperatorum Galli non utuntur, nec Pariſiis jura leguntur, ut Theologiæ ſtudium amplietur, *capit. ſuper ſpecula, de privileg.*

Legitimari non poteſt per ſubſequens matrimonium in adulterio natus, *cap. lator præſentium, qui filii ſint legit.*

¶ Illegitimi reputantur nati ex his qui in gradu prohibito & ignoranter clandeſtinè contrahunt, *cap. cùm inhibitio, de clandeſtin. deſponſ.*

¶ Plura de legitimatione & legitimitate, vide infrà eâd. in Liberi.

Lepra conjugatos non ſeparat, *c. quoniam, de conjug. lepros.*

¶ Leprâ non obſtante, ſanus debitum naturale ſolvere tenetur, *ibid.* ¶ Leproſi ſeorſum habitare debent, *cap. 2. eod. tit.*

¶ Leprâ ſuperveniente, ſponſalia contrahentes non coguntur matrimonium conſummare, *c. literas, eod. tit. & c. quemadmodum, de jurejur.*

¶ Leproſus matrimonium contrahere non prohibetur, *c. quoniam nemini, de conjug. lepros.*

¶ Leproſus miſſam non celebret, *c. tua nos, de Cleric. ægrot.* ¶ Leproſo Clerico dandus eſt coadjutor, *c. tua nos, eod. tit.*

Levitæ, *diſtinct. 21. c. Cleros. §. Levitæ.*

Libellus in cauſis omnibus offerri debet, *cap. 1. libell. oblat.*

¶ Libellus ad reſpondendum canonicè conficitur, *ibid.* ¶ In libello conventionali cauſa exprimi debet, *cap. dilecti filii, eod. tit.*

¶ In libello actor ſpecificare debet quid petit, *cap. ſignificantib. eod. tit.*

¶ Libello inepto oblato, reus ab inſtantia judicii abſolvitur, ſed non à cauſa, *cap. examinata, de judic.*

de **Liberalitate,** quis ejus ſit modus, definitur *diſtinct. 86. cap. donare, cum duob. ſequentib. c. non ſatis, cum ſequentibus, uſque ad c. qui dementiam.*

Liberi unde dicantur, *32. q. 4. c. liberi, in princ.* ¶ Liberi parentibus reverentiam & obſequium debent, *33. q. 3. c. eſt ordo.* etiam in divinis, *diſt. 30. c. 1.* ¶ Si alter conjunx ad fidem Chriſtianam redeat, altero in hæreſi manente: apud converſum filii alendi & educandi ſunt, *c. 2. de converſione infidelium.*

Liberi naturales dicuntur, qui non ex juſtis nuptiis ſunt procreati, *32. quæſt. 4. cap. ult. § naturales.* Niſi publicè in facie Eccleſiæ ſine contradictione matrimonium ſit contractum, *cap. cùm inter, 2. c. pervenit, 11. & c. ex terrore, 14. qui filii ſint legitimi.* ſi tamen uterque parens vitium matrimonii ſciverit, ſunt tantùm naturales, *cap. ult. §. ſi quis verò, de clandeſtina deſponſat.* deinde legitimi ſunt, ſi parentes infideles, qui injuſtas nuptias contraxerunt, poſteà ad fidem ſint converſi, *cap. ult. qui filii ſint legitimi.*

¶ Naturales liberi matris, non patris conditionem ſequuntur, *32. q. 4. cap. ult.* ¶ Naturalis filius per ſubſequens Matrimonium legitimatur, *cap. 1. qui filii ſint legitimi* Niſi filius ſit adulterinus, *cap. tanta eſt, 6. eod. tit.* ¶ Naturalis legitimatur per Reſcriptum Papæ, *cap. per venerabilem, 13. qui filii ſint legitimi.* Niſi filius ſit adulterinus, *dict. cap. 13. §. fin.*

¶ Naturales æquè ac legitimi honeſti eſſe poſſunt, *32. qu. 4. cap. ſicut ſatius. §. undecunque.*

¶ Actio qua quæritur, utrùm quis legitimè natus ſit, apud Eccleſiaſticum Judicem competit, non civilem, quamvis incidenter proponatur, *cap. lator, 5. & c. cauſam, 7. qui filii ſint legitimi,*

¶ De Probatione, ſi quæratur utrùm naturalis, an legitimus ſit filius, *c. per tuas, 12. d. tit.*

Libertas monaſterii præſcribi poteſt, *c. ex ore ſedentis, de privileg.*

¶ Libertate fruens per decennium, liber judicandus eſt, *c. licèt, de conjug. ſervor.*

¶ Libera ſi ſcienter cum ſervo contrahat, valet matrimonium, *cap. illud, de præſcr.*

¶ Ex liberta natus vel libera in ſervitutem redigi non poteſt, *cap. 1. de nat. ex lib. ventr.*

¶ Libertus poteſt per ingratitudinem in ſervitutem redigi, *cap. de famulis, de ſerv. non ordin.*

¶ In favorem libertatis eſt ſententia ferenda, *cap. licèt, de conjug. ſervor. & cap. ult. de ſent. & re judic.*

¶ Filius, quoad libertatem, matris ſequitur conditionem, *c. ult. de ſerv. non ord.*

qui **Libri** ſint legendi, vel non, *diſt. 15. cap. ſancta. §. jam nunc ſubjiciendum, uſque ad §. cæterùm.* & quo tempore ſinguli libri legendi, *d. cæterùm, uſque ad fin.*

¶ Veterum librorum fides ex Hebræis, novorum ex Græcis voluminibus petenda, *diſt. 9. c. ut veterum.*

¶ Si quid parum rationabile in libris Canonicis invenitur, quid de eo cenſendum ſit, *d. diſt. 9. ego ſolis, & cap. ſi ad ſcripturas.*

Lis unde dicta, *c. forum, 10. §. lis, de verb. ſignific.*

¶ Lis mota, *c. ex parte, 30. eod. tit.*

Litis conteſtatio fit non per poſitiones, & ad eas reſponſiones, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecutam, *cap. unico, de litis conteſtatione. cap. dudum, 54. §. licèt autem, de electione.* Quod autem dicitur, per reſponſionem ſecutam fieri litis conteſtationem, id intelligendum de reſponſione, quæ in negando, non in diſtinguendo conſiſtit. Nam per exceptionem, quamvis peremptoriam, quæ in diſtinguendo conſiſtit, non fit litis conteſtatio, *cap. ſi oblato, 2. de litis conteſtatione, in 6.*

¶ Omiſsâ litis conteſtatione, proceſſus eſt nullus, *dict. cap. unic. verſ. quia litis conteſtationem non invenimus eſſe factam, & c. d. §. licèt autem.* fallit ſi non jure actionis, ſed officio Judicis procedatur, *cap. Iudicis, 2. de officio Iudicis.*

¶ Viginti dierum dilationem habet reus ad litem conteſtandam, *3. q. 3. c. ult. §. offeratur.*

res *Litigioſa* prohibetur alienari, *c. Eccleſia, 3. ut lite pendente nihil innovetur, 11. q. 1. c. ult.* Niſi res æquivalens in locum rei alienatæ ſubſtituatur, *dict. cap. 3. & cap. 4. eod. tit.*

¶ De re litigioſa ſequeſtranda. Sequeſtratio regulariter prohibita eſt. Niſi poſſeſſor vel in poſſeſſionem miſſus res vel ejus fructus diſſipet atque conſumat, *cap. dilectus, 2. & c. ult. de ſequeſtrat. poſſeſſ.* vel, niſi ſententia contra poſſeſſorem lata, executio per appellationem fuerit ſuſpenſa, *dict. c. ult. item 2. qu. 6. c. quoties poſt. item Clement. unicâ, de ſequeſtratione.* cujus exceptionis replicatio eſt: Niſi triennio pacificè à reo res ſit poſſeſſa, *d. Clement. unicâ, verſ. dum tamen triennio.*

Literæ non valent, quæ per ſurreptionem & contra veritatem impetrantur, *cap. cùm dilecta, de reſcript. cap. ſuper eo, de teſt. & cap. accedens, ut lit. non conteſt.*

¶ Literas falſificans eſt ab officio ſuſpendendus, & à beneficio, *cap. tam literis, de teſt.*

¶ Literis ſuper facto quodam impetratis debet facti ſeries narrari, *cap. ſuper eo, de cohabit. Cler.*

¶ In literis Datum attendendum eſt, *cap. eam te de reſcript.*

¶ Literæ poſteriores an priores revocent, *vide in cap. audita, de reſtitut. ſpoliat. & c. ex parte, de reſcript.*

¶ Literæ ſecundæ non tenent, niſi fecerint mentionem de primis, cùm utræque ſint ſpeciales, *cap. ex parte, de offic. delegat.*

¶ Literis prioribus generalibus derogant poſteriores, *cap. paſtorales. & cap. ſi autem, de reſcript.*

¶ Juxta literarum formam Judex procedere tenetur, niſi ſint contra jus, *c. cauſam, de ſent. & re jud.*

¶ Literæ commiſſoriæ extenduntur tantùm ad ea, quæ ibi continentur, *cap. cùm olim, de offic. deleg.*

¶ Literarum impetratarum juriſdictio, ſi intra annum negligatur, vel ex malitia ſupprimatur, expirat, *cap. plerunque, de reſcr.*

¶ Literarum Papalium falſitas quomodo cognoſcatur, & quomodo examinetur, *cap. licèt, de crimine falſ.* ¶ Literis Papalibus abutentium pœnæ, *cap. nonnulli, de reſcript.*

¶ Literis contra aliquem impetratis, ipſo defuncto ante citationem emiſſam, non poteſt ejus hæres conveniri, *cap. ſignificavit, eod. tit.*

¶ Literæ à Laico impetratæ contra Clericum, mentione non factâ quòd ſit Clericus, non valent, *c. ex parte, de teſtib.*

Locator conductorem prohibere non poteſt, quò minùs re conductâ fruatur. Quòd ſi fecerit, ex conducto tenetur: quod fallit, ſi res locata uſibus domini neceſſaria ſit, *cap. propter, 3. §. verùm, de locato & conducto.* item ſi dominus ædes locatas reficere velit, *dict. §. verùm.* item ſi conductor malè in re conducta ſit verſatus, *dict. §. verùm. verſ. qui etiam inde.* denique ſi conductor non ſolverit penſionem, *dict. §. verùm. verſ. vel cùm canonem.*

¶ Locari poſſunt decimæ, & quâ formâ, *cap. veſtra nobis, de locat.*

¶ De locatione domorum in univerſitate, *cap. 1. de locat. & conduct.*

¶ Per locationem ſolam non rei probatur proprietas, *cap. inter dilectos, de fid. inſtrum.*

¶ In locatione debent computari expenſæ locantis, & qualiter, *cap. propter ſterilitatem, de locat. & cond.*

¶ Locari non debent officia ſeu dignitates ſub annuo cenſu, *cap. quoniam in quibuſdam. ne prælat. vices ſuas.*

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura, *c. locupletari, 48. de reg. juris, in 6.*

de **Lucifero,** *de pœnitent. diſt. 2. c. penult. §. hinc etiam diabolus. c. ult. in princ. uſque ad §. charitas.*

de **Luſu** prohibito, *diſt. 25. c. 1. in fin.* De luxuriis non naturalibus puniendis, *capit. Cler. 4. de exceſſib. prælator.*

M.

Magia, *26. qu. 5. cap. non oportet. c. Epiſcopi, in princ. cap. nec mirum. §. magi ſunt. & 26. q. 3. c. 1. §. primùm autem.*

Magiſter in Theologia debet in qualibet cathedrali Eccleſia ad legendum intui, *cap. ſuper ſpecula, de magiſtr.*

¶ Magiſtri & ſtudioſi Theologiæ quinque annis ructus beneficiorum ſuorum recipiant, *ibid.*

¶ Magiſterium non eſt vendendum, & vendenum pœna, *c. 1. de magiſt.*

Magiſtratus ratio habetur, *23. qu. 5. cap. non fruſtrà. c. principes. c. res utem. c. adminiſtratores, in princ.* & de hæreticis, eoumque fautoribus, receptoribus, liberis, &c. cavetur *pit. quicunque, 2. §. hæretici. & c. ſtatutum, 15. de hæticis, in 6.*

Qui & quales ordinandi.

¶ De infamibus non ordinandis, *cap. penult. de eg. jur. in 6.* ¶ De Judæis non ordinandis, *17. q. 4. ap. nemini, in fin. cum cap. ſequent.*

¶ Ne alicui patriæ ſuæ adminiſtratio committatur, *17. q. 4. ſi quis ſuadente. §. committunt, in fin.*

¶ De Potentibus externis, horumvé cognatis in Magiſtratum urbis Romæ non eligendis, *c. fundamenta, 17. de electione, in 6.*

Quemadmodum Magiſtratus ordinandus.

¶ De jurejurando ab ordinato præſtando, *1. q. 7. cap. ſancimus.* Aliud juramentum de hæreſi cavenda præſcribitur, *c. ut officium, 11. §. ſtatuimus, de hæreticis, in 6.*

¶ Ne per ſeditionem aut Ambitum magiſtratus ordinetur, *1. q. 1. c. principatus.*

Magiſtratus ſuperioris exemplum inferiores ſequuntur, *c. magnæ, 7. §. præterea, de voto.*

¶ Integritas præſidentium, ſalus eſt ſubditorum, *diſt. 61. c. miramur. §. integritas.*

¶ Totus familiæ ſtatus, & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite, *dict. cap. miramur. §. nam totius.*

Officium Magiſtratûs.

¶ De coërcendis delictis, *23. quæſt. 5. cap. inceſtuo ſi. c. regum. c. non ſolùm. c. non eſt. c. qui malos. cap. ſunt quædam. cap. res debet.*

¶ De Eccleſia per Magiſtratum defendenda, cavetur, *23. quæſt. 5. c. dicat. §. fin. cum c. ſequent. & c. res autem.* ¶ De malis ad bonum cogendis, *23. quæſt. 6. per totum.* in cujus fine ponitur objectio, nimirum *c. ult §. ſed objicitur.* item ſolutio, ibid. *§. his ita.*

¶ Minor Magiſtratus majori cedere debet, *capit. quæ contra. §. fin. diſt. 8. c. volentes, 8. de officio delegati, 11. quæſt. 3. cap. qui reſiſtit.*

¶ De Reverentia & obſequio Magiſtratui præſtando, *23. quæſt. 5. c. ſi apud. c. dicat.* quod verum eſt, ſi non injuſtum quid jubeat Magiſtratus, vel contrarium ei quod alius Magiſtratus ſuperior juſſerat: tunc enim impunè ei obſequium non præſtatur, *11. qu. 3. cap. qui reſiſtit. cum cap. ſeq. item 2. qu. 7. c. admonendi.* item ſi Magiſtratus excommunicandi poteſtatem non habeat, non debetur ei obſequium. Quæ tamen exceptio reprobatur exemplo, *cap. dilecta, 2. de major. & obedient.*

¶ Non refertur ad univerſos, quod publicè fit per majorem partem, *1. quæſt. 7. c. quoties à populis.*

Majora intelliguntur prohibita, cui minora non ſunt promiſſa, *cap. cùm illorum, de ſentent. excommunic.*

¶ Quod in majori conceditur, licitum videtur in minori, *c. per venerabilem, qui fil. ſint legit.*

¶ Major natu ſuccedere debet in Regno, *c. licèt univerſis, de vot. & vot. redemt.*

¶ Major eſt poteſtas ſpiritualis, quàm temporalis vel ſecularis, *c. ſolicitæ, de major. & obedient.*

¶ Major natu debet dividere, & minor eligere, *c. 1. de paroch.*

¶ Majores natu debent Eccleſiis præfici, *c. quoniam, de jure patron.*

Maledictio injuſta præmium eſt, *11. q. 3. c. qui juſtus, in princ.*

Malitia ſupplet ætatem, *cap. de illis, de deſponſ. impub.*

¶ De malitia ſua nemo commodum reportare debet, *c. intelleximus, de jud. & c. contingit, de dol. & contum.*

Maleficiatus creditur poteſtatem habens alias cognoſcendi, non verò ſuam, licèt per octennium cohabitaverit, *c. ult. de frigid. & malefic.*

¶ Maleficiatus per triennium uxori cohabitare tenetur, antequam ſeparentur ab invicem, *ibid.*

¶ Maleficiatus ſeparatus aliam cognoſcens, ad primam redire cogitur, *c. fraternitatis, ibid.*

¶ In maleficiis ratihabitio mandato æquiparatur, *c. ſicut tuis, de ſimon. & cap. ſicut dignum, de homicid.*

Malum minimum ex duobus malis eligendum, *22. q. 4. c. non ſolùm.*

ſi *Malè* quæſitus benè utatur, per hoc non juſtificatur, *14. q. 5. c. neque enim. c. denique.*

ex **Mandato** mandati actio naſcitur: Niſi conſilium fuerit non fraudulentum, *c. nullus. 62. de reg. juris, in 6.*

¶ Mandatum revocari poteſt, ſi fides procuratoris ſit ſuſpecta, *cap. 1. de procurator.*

¶ Mandatum ſpeciale derogat generali, *cap. ſtuduiſti, de offic. legati.*

¶ Mandatum an morte mandatoris expiret, *vide in c. relatum, de offic. deleg.*

¶ Mandatum revocari poteſt re integrâ exiſtente, aliàs non, *c. cùm dilectus filius, de elect.*

Manichæi conjugium deteſtabantur, *diſt. 30. in princ. verſ. cauſa fuit.*

¶ Manifeſta peccata publicè & non privatim corrigenda & punienda ſunt, *c. 1. de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Manifeſta offenſa quæ dicatur, *c. cùm olim, de verbor. ſign.*

Manifeſtum, *cap. conſtitutionem, 2. in princ. de verbor. ſingnific. in 6.*

¶ Manifeſta peccata publicè & non privatim corrigenda & punienda ſunt, *c. 1. de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Manifeſta offenſa quæ dicatur, *c. cùm olim, de verbor. ſign.*

Manumiſſo poteſt dominus operas ſpirituales imponere, *c. eo libentiùs, de ſerv. non ordin.*

de **Maria** ſancta, quòd in peccato mortali non ſit concepta, & de feſto conceptionis habetur, *c. gravem, 2, de Reliquiis ſanctorum, in extr. com.*

Marito in ſervitutem redacto, nihilominùs uxor manet libera, *29. quæſt. 2. c. cujus rei. §. fin. cum c. ſeq.*

¶ Maritus religionem intrans conſentiente uxore, reſtituatur uxori, ſi continere nolit, præſertim ſi ſine conſenſu Epiſcopi religionem intravit, *cap. 1. & c. ex parte, de converſ. conjug.*

de Martyrio, *de pœnitent. diſt. 1. c. poteſt fieri, in princ.*

Mater infantem ipſa nutrire, non alii nutriendum tradere debet, *diſtinct. 5. c. ad ejus. §. prava autem.*

Mathematicus, *26. quæſt. 2. cap. 1. §. ſic & aſtronomia. §. genethliaci.*

Matrix Eccleſia, *c. venerabili, 22. de verb. ſignif.*

Matrimonium quid, *vide in c. illud, de præſumt.*

¶ Matrimonium dictum, quòd in liberis procreandis & educandis potiores partes ſint matris, quàm patris, *cap. 2. §. ad quod illa, de converſione infidelium.*

¶ Prima diviſio eſt, quòd aliud ſit initiatum, aliud ratum, *27. q. 2. cap. ſtatutum. §. fin.*

¶ Secunda diviſio eſt, quòd aliud ſit Legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum: aliud denique legitimum & ratum, *28. q. 1. c. ult. §. conjugium.*

Matrimonii finis eſt, procreatio liberorum, & per eam propagatio generis humani, *31. quæſt. 1. c. Deus, 32. q. 2. in prin.* ¶ Matrimonium bonus eſt uſus concupiſcentiæ, *32. q. 1. c. non enim.*

¶ Comparatio conjugii cum virginitate habetur, *32. qu. 1. cap. nuptiæ, in princ.*

¶ De conjugio non contemnendo, *diſt. 30. c. ſi quis propter. cap. ſi quis vel c. ſi quis nuptias. item diſt. 31. c. ſi quis vituperat. cap. quicunque virginitatem.*

¶ Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur, *capit. cùm locum, de ſponſ.* ¶ In matrimonio verba requiruntur conſenſum manifeſtè exprimentia, *capit. tuæ fraternitati, eod. tit.*

¶ In matrimonio ætas & conſenſus requiritur, ſine quibus nihil agitur, *cap. ex literis, de deſponſ. impub.*

¶ Matrimonium præſumitur, ubi poſt fidem datam ſequitur carnalis copula, *cap. veniens, de ſponſ.*

¶ In matrimonio malitia ætatem ſupplet, *cap. de illis, de deſponſ. impub.*

¶ Clandeſtino matrimonio conſentiens Sacerdos eſt ſuſpendendus, *cap. cùm inhibitio, de cland. deſponſ.*

¶ Matrimonio inhabilis, uxorem tanquam ſororem habere poteſt, *cap. conſultationi, de frigid. & malefic.*

¶ In matrimonii cauſa, lata ſententia, errore probato, revocari poteſt, *c. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

¶ Quæ in matrimonium ab initio coacta conſenſit, ſi per annum & diem cum marito cohabitet, conſenſiſſe ſpontè videtur, nec teſtes in contrarium recipiuntur, *cap. ad id quod, de ſponſal.*

¶ Clandeſtinum matrimonium in pùblico ratificandum eſt, *cap. quod nobis, de clandeſtin. deſponſ.*

¶ Matrimonium cum arcta contractum, propter ſola conjugum verba dirimi non debet, niſi aliæ adſint probationes, *cap. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

¶ Matrimonium coactum copulâ ſequente confirmatur, *cap. ſignificavit, de eo qui dux. in matrimon.*

¶ Matrimonium beguinarum tenet, nec officit, habitum recipiunt de manu Sacerdotis, *cap. conſuluit qui Cler. vel vov.*

¶ Matrimonium contractum non impedit velum viduitatis, niſi certam religionem aſſumat, *capit. ex parte, de converſ. conjug.*

¶ In matrimonio non currit præſcriptio, *capit. in præſentia, de ſponſ.*

¶ Matrimonium confirmatur carnali copulâ, *capit. à nobis, de deſponſ. impub.*

Matrimonium qui contrahere poſſint, & cum quibus.

¶ Matrimonium contrahere non poſſunt, qui conſentire non poſſunt, ut pueri, *cap. acceſſit, de deſponſ. impub.*

¶ Matrimonium contrahere poſſunt ſurdus & mutus per ſigna, *cap. cùm apud ſedem, de ſponſal.*

¶ Matrimonium contrahere non poſſunt profeſſi in religione, *cap. meminimus, qui Cler. vel vov.*

¶ Matrimonium liberi cum ancilla non valet, niſi eam talem eſſe priùs ſciverit, vel poſtquam reſcivit eam cognovit, *cap. propoſuit, de conjug. ſervor.*

¶ Matrimonium contrahere non poteſt furioſus, *cap. dilectus, de ſponſ.*

¶ Matrimonium cum inhabili valet, ſi contrahentes voluerint, *cap. conſultationi, de frigid. & malefic.*

¶ Matrimonium inter filium ſpiritualem baptizantis, & carnalem filiam baptizati non valet, *cap. ex literis, de cognat. ſpirit.* ¶ Matrimonium contractum cum ea quæ alteri per verba de præſenti deſponſata eſt, non valet, *cap. accepiſti, de ſponſ. duor.*

¶ Matrimonium contractum cum ſorore ejus quam quis ante ſeptennium attentavit, non valet, *cap. juvenis, de ſponſal.*

Matrimonium quomodo dirimatur.

¶ In matrimonio dirimendo aſpectus corporis præfertur juramento, *cap. propoſuiſti, de probat.*

¶ Matrimonio juncti non ſeparantur per ſolam & privatam confeſſionem viri & uxoris, *capit. lator præſentium, de ſentent. & re judicat.*

¶ Matrimonium illud dirimitur, in quo vir per ſeptennium uxori cohabitans eam cognoſcere non poteſt, *c. literæ veſtræ, de frigid. & malefic.*

Matrona in habitu meretricali inventa injuriarum agere non poteſt, *cap. in audientia, de ſentent. excommun.*

Medici ante omnia infirmum ad confeſſionem inducere debent, ne quicquam illi ſuadere, quod ad periculum animarum tendat, *cap. cùm infirmitas, 13, de pœnitentiis.*

¶ Si execrabili modo medeatur, vel ſanari cupiat, *26. qu. 2. cap. illud quod, cap. qui ſine. quæſt. 7. c. admoneant. cap. non obſervetis. verſic. ſive qui per quoſdam.*

¶ Medicus nihil omittens de contingentibus non eſt puniendus, etſi æger moriatur, *capit. ad aurea, de ætat. & qualit. præfic.*

¶ Medicus conſulat etiam ſaluti animæ ægrotantis, neque ratione medicinæ detrimentum inferat animæ, *c. cùm infirmitas, de pœnitent & remiſſ.*

¶ Medicina aduſtionis vel inciſionis eſt Clericis prohibenda, *cap. ſententiam ſanguinis, ne Cler. vel Mon.*

de Men-

Mendicantibus, *cap. unic. de religioſis domibus, in 6. ca-unico, de exceſſ. Prælator. in 6. Clement. 1. de regularib. ement. cupientes, 3. de pœnis. extravag. comm. unicâ, de ficio cuſtodis. extravag. com. vices, 2. de treuga & pace. travag. com. 1. de regul.*

Metropolitanus, *diſt. 21. c. Cleros. §. Metropolitani. & §. Patriarcha patrum, in fin.*

¶ Metropolitanus dignitatis ſibi traditæ antiquitùs jus intemeratum obtineat, *25. quæſt. 2. c. igitur. & cap. ſervatis.* ¶ Ne in una provincia Duo Metropolitani conſtituantur, *diſt. 101. c. 1.*

¶ Metropolitanus provinciam ſuam viſitare poteſt, *cap. cùm ex officii, de præſcript.*

¶ Metropolitanus cum ſuis Epiſcopis conſecrent Epiſcopum, *c. 1. de ſacr. unct.*

Metus cadens in virum conſtantem excuſat, *cap. ad audientiam, de iis quæ vi metûs.*

¶ Metus ingreſſum religionis vitiat, niſi poſtmodùm etiam conſentiat, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Renunciatio metu Laicorum facta non valet, *c. 2. eod tit.* ¶ Metus & coactio conſenſum excludunt, *cap. cùm locum, de ſponſ.*

¶ Metus vitæ & bonorum ſervationem tantùm ſpectans, non abſolvit jurantem à juramenti præſtatione, *cap. ſi verò. §. verùm, de jurejurand.*

de **Minoribus**: hi poſſunt ubique vel ſine licentia Prælati prædicare, *cap. in iis, 30. de privilegiis. Clement. dudum, 2. de ſepulturis. extrav. com. unicâ, de judiciis. extravag. com. ſuper cathedram, 2. de ſepulturis. extrav. com. 1. de privilegiis. c. quia ex eo, 3. de pactis, in 6. c. ex iis, 3. de verb. ſignific. in 6. Clem. 1. eod. tit. extrav. Ioan. XXII. 1. de verb. ſignif. extrav. Ioann. XXII. quia nonnunquam, 2. eod. tit. extravag. Ioann. XXII. ad conditorem, 3. & ult. eod. tit.*

Minorennis quomodo intelligatur quis eſſe, *c. in præſentia, de probat.*

¶ Minoris jure fungitur Eccleſia in reſtitutionibus, *c. 1. & c. auditis, de reſtitut. in integr.*

Miracula ſunt per teſtes examinanda, & qualiter, *c. venerabili, de teſtibus.*

¶ Miracula faciens non colatur tanquam ſanctus, niſi Romanæ Eccleſiæ auctoritate, *c. 1. de reliq. & venerat. ſanct.*

¶ Per miracula probet ſe c[illegible] is à Deo miſſum, *c. cùm ex injuncto, de hæretic.*

de **Miſericordia,** *23. q. 4. c. eſt injuſta. c. ne amiſſo. cap. duo iſta. item diſt. 86. qui clementiam.*

de **Miſſæ** origine. *De conſecr. diſt. 1. c. Iacobus.* & de cauſa miſſæ & uſu, *habetur c. eum creatura, 11. de celebrat. miſſar.*

¶ Miſſa an ſit de ſubſtantia ordinum & Eccleſiarum conſecrationum, *c. quod ſicut, de elect.*

¶ Miſſarum celebrationem impedit deformitas vel debilitas perſonæ celebrare volentis, *cap. Presbyterum, de Cleric. ægrot.*

¶ Miſſas duas quando Sacerdos celebrare poſſit, & tunc poſt ſanguinem vinum non ſumat, *cap. conſuluiſti. & cap. ex parte veſtra, de celebrat. miſſ.*

¶ Miſſam nemo propter conſcientiam celebrare fingat, quia dupliciter peccat, *c. dolentes, eod. tit.*

Moderatio, *cap. tranſmiſſæ, 33. de verbor. ſignific.*

Monachus, *16. quæſt. 1. cap. 1. in princ. c. placuit, §. fin.*

¶ Monachus non fiat quis, niſi in legitima ætate, *cap. 1. de regul.* ¶ Monachus poteſt in Epiſcopum eligi, *cap. cùm olim, de dol. & contum.*

¶ Monachus qualiter poſſit proprium poſſidere, *cap. 1. de ſtatu Monach.*

¶ Monachus poteſt etiam in cauſa monaſterii teſtimonium perhibere, *cap. tertio loco, de probat.*

¶ Monachi irregulariter viventes ejiciantur, niſi ſe corrigant, *cap. relatum, ne Cler. vel Monach.*

¶ Monachi non regant Eccleſias ad eos pleno jure non ſpectantes, *cap. 1. de Capell. mon.*

¶ Monachus cum licentia Abbatis & Epiſcopi ſui prædicare poteſt, *cap. cùm ſit, de Iud. & Sarracen.*

¶ Monachum non facit habitus, ſed profeſſio, *c. porrectum, de reg.*

de **Monaſterio** fœminarum longiùs à virorum monaſterio ædificando, *18. quæſt. 2. cap. monaſteria.*

¶ Puellarum monaſteria Monachorum præſidio & miniſterio regantur, *18. quæſt. 2. cap. in decima. pluralis, 40. de regul. juris, in 6.*

¶ Ne vir monaſterium Monialium ingrediatur, *cap. monaſteria, 8. de vita & honeſtate Clericor. cap. unico, in princ. verſ. nullique aliquatenus, de ſtatu regular. in 6.*

¶ De Colloquio Monialium cum Monachis interdicendo, *18. quæſt. 2. cap. in decima. verſ. ſed neque Abbatem. & dict. quæſt. 2. cap. diffinimus. §. fin.*

¶ Ne cum viris concumbant, *27. quæſt. 1. cap. nec aliqua, cum cap. ſequente.*

¶ Ne ſimul cum Canonicis & Monachis conveniant in Clero, *18. q. 2. cap. pernicioſam. §. ſimili modo.*

¶ Ne Moniales monaſterium Egrediantur, *capit. unico, in princ. de ſtatu regular. in 6.*

¶ Niſi Abbatiſſa præſtandi juramenti fidelitatis causâ monaſterium egrediatur, *d. cap. unico. §. verùm.*

¶ Ne ſanctimoniales propria receptacula habeant, *18. quæſt. 2. pernicioſam, in princ.*

¶ de Veſtitu Monialium, *diſtinct. 23. cap. ſanctimonialis.*

¶ De conſecrandis & Velandis ſanctimonialibus, *20. q. 1. c. devotis, cum ſequentibus, uſque ad cap. ult.*

¶ De Viſitandis Monialibus, & earum officio, *Clement. ult. de ſtatu Monachorum.*

¶ denique regula eadem in Monialibus, quæ in Monachis, jura ſunt obſervanda, *cap. ult. §. fin. de ſtatu Monachor.*

¶ Monaſteriis pluribus unus Abbas præeſſe non debet, nec unus Monachus in duobus monaſteriis locum habere, *c. ult. de Xenodoch.*

Monialem percutiens incidit in canonem, *c. de Monialib. de ſent. excomm.*

¶ Monialis de inceſtu ſuſpecta ſe purgare tenetur, *c. Moniales, de purg.* ¶ Monialium monaſteria frequentantes Clerici, admoniti deponantur, Laici excommunicentur, *cap. monaſteria, de vit. & honeſt Cler.*

¶ Monialis divinum officium turbans, ſine excommunicatione ejici poteſt, *cap. veniens, de ſent excommunicationis.* idem de Clericis vel Religioſis intelligendum. Monialis in quacunque cauſa cri-

Iiii 4

Ordo clericalis per primam tonſuram confertur, *cap. cùm contingat, de ætat. & qual. ord.*

¶ Ordinis ſuſceptionem probet advena, antequam admittatur vel ulteriùs promoveatur, *cap. inter. de Cler. peregrin.*

¶ Ordinatus ab Epiſcopo, ſine titulo, ab eodem ſuſtentetur, *capit. non liceat, de præbend. & dignitat. & capit. Epiſcopus ſi aliquem, eod. tit.*

¶ Ordinatus ab Epiſcopo qui ceſſit, quando miniſtrare poſſit, *capit. 1. de ordin. ab Epiſc.*

¶ Ordinati extra ſtatutum tempus, miniſtrare poſſunt poſſunt poſt pœnitentiam peractam, *cap. conſultationi, de tempor. ordin.*

¶ Cum furtivè ordinato poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſi non ſub excommunicatione prohibitus acceſſit, aliàs non diſpenſat, niſi religionem intret, *cap. innotuit, de eo qui furtiv. ordin.*

¶ Non ordinatus miniſtrans, nunquam ordinetur, *cap. ex literis, de Cleric. non ordin.*

¶ Ordinatus à Papa non eſt ideò à Prælati ſui juriſdictione exemptus, *cap. per tuas, de majorit. & obed.*

¶ Ordinem Subdiaconatûs à Papa recipiens non poteſt ſine ejus licentia ab alio ulteriùs promoveri, *cap. cùm quidam, de tempor. ordin.*

¶ Ordinatus in apoſtaſia quando miniſtrare poſſit, *vide in cap. ex parte, eod. tit.*

Quinam ordinari debeant vel poſſint, & quomodo.

¶ Ordinari non debent ſpurii, *cap. per venerabilem, qui fil. ſint legit.*

¶ Defectus genitalium ordinandum removet, *cap. ſignificavit, de corp. vitiat.*

¶ Ordinari non debet ſervus, niſi manumiſſus, *cap. 1. de ſerv. non ordin.* Item nec infamis ante purgationem, *cap. non debet, de teſtibus.* Item nec pœnitentes public, *captt. 1. de bigam.* Item nec ad ratiocinia obligati, *cap. ad ratiocinia, de obligat.* Item nec membris mutilati, *cap. expoſuiſti, de corpor. vitiat.*

¶ Ordinari poteſt quis ad ſuum patrimonium, *cap. tuis quæſtionib. de præb. & dignit.*

¶ Ordinem Subdiaconatûs confert ſolus Papa, die Dominicâ, *cap. 1. de temp. ordin.*

¶ Ordines omnes quando conferri poſſint, *vide ibid.* ¶ Ordines minores poſſunt Epiſcopi conferre die Dominicâ & feſtis præcipuis, *ibid.*

¶ Ordinnm ſuſcipiens die non debito, eſt ad Papam mittendus, *cap. cùm quidam, de tempor. ordin.*

¶ Ordinem recipientis ſine ætate legitima, & conferentis pœna, *cap. vel non eſt compoſ. eod. tit.*

¶ Ordines ſacri duo unâ die conferri non poſſunt, & pœna conferentis habetur *in cap. dilectus, eod. tit.* ¶ De ordinis ſubſtantia non eſt tempus, impedit tamen executionem, *cap. conſultationi, de temp. ord.*

¶ Prælati & beneficiati ordines ſacros recipiant, vel amoveantur, *cap. cùm in cunctis, de elect. & capit. quæris, de ætat. & qualit. ord.*

¶ Ordines duos uno die recipiens eſt ſuſpendendus, poteſt tamen cum eo diſpenſari pœnitentiâ peractâ, *c. 3. de eo qui furt. ord. ſuſcept.*

Ordinarius non poteſt reſtituere poſſeſſionem contumaci, contra quem miſſio in poſſ. facta eſt à delegato, *cap. paſtoralis, de offic. deleg.*

¶ Ordinarius poteſt ex officio ſuo cogere partes: ut ſtent juſto arbitrio, & pareant ſententiæ arbitrorum, *cap. 2. de arbitr.*

¶ Ordinarius non tenetur obedire delegato, niſi ei de commiſſione conſtet, *capit. cùm in jure, de offic. Iudic. deleg.*

¶ Ordinario non exequente Judicis delegati ſententiam, ipſe delegatus exequi poteſt, *cap. ſignificâſti, eod. tit.* ¶ Ordinarius retractare debet iniquam ſententiam à Judice delegato in cauſa matrimoniali latam, *cap. ſignificavit, eod. tit.*

¶ Ordinarius Judicis delegati ſententiam exequi tenetur, *cap. in literis, de offic. Iud. deleg.*

¶ Ordinarius excommunicare poteſt, injuſtè à delegato abſolutos, *cap. ex parte, de offic. Iud. ordin.*

¶ Ordinario major eſt delegatus Papæ, quatenus ad cauſam ſibi commiſſam, *capit. paſtoralis, eod. tit.*

¶ Ordinario præjudicium facere non cupit Papa per mandatum ſuum, *c. licèt, eod. tit.*

Opprimentes pueros nocte qualiter puniendi, *vide in c. ult. de iis qui fil. occid.*

Oſtiarius, & de nomine & officio oſtiariorum, *diſt. 21. cap. 1. §. fin. diſt. 25. c. 1. §. ad oſtiarium.*

¶ Ne oſtiarius orario utatur, *diſt. 23. c. non oportet.*

P.

Pactum quid ſit, *cap. pactum, 11. de verb. ſignif.* ¶ Pactum legis commiſſoriæ in pignoris contractu prohibetur, *c. ſignificante, 7. de pignorib.* ¶ Pactio privatorum, legi contraria, nullius eſt efficaciæ, *c. ſi diligenti, de for. compet.*

¶ Pactum quod ab initio non valuit, per ſuperioris ratihabitionem valet, *cap. quoties, de pact.*

¶ Pactum turpe vel impoſſibile nullum ligat, *capit. ult. de pact.*

¶ Pactum generale, ne de crimine agatur, non valet, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Pædagia & vectigalia nova ſine conſenſu Principis imponere non licet, *cap. innovamus, 10. de cenſib.* vide *infr. in* Pedagia.

qui Paganis prædicant, poſſunt cibis ab ipſis appoſitis veſci, *cap. quàm ſit, 10. in princ. de Iudæis.* ¶ Ut iis qui idonei ſunt, permittatur Paganis prædicare, *dict. cap. 10. §. inſuper.*

¶ Ne Pagani ad officia publica admittantur, *capit. cùm ſit, 16. §. fin eod. tit.*

¶ Pagani conſtitutionibus Eccleſiæ non ſubjacent, *c. gaudemus, de divort.*

¶ Paganis arma vendentium & auxilium vendentium pœna, *c. quod olim, de Iud. & Sarracen.*

Pallio uti poteſt Archiepiſcopus intra quamlibet Eccleſiam ſuæ provinciæ, *cap. 1. de uſu pall.* ¶ Pallium novum habebit tranſiens ad novum Archiepiſcopatum, *cap. bonæ memoriæ, 2. de poſtul.*

¶ Pallium alteri Archiepiſcopo accommodari non debet, *cap. ad hæc, eod. tit.* ¶ Pallio non utendum extra Eccleſiam, ut in proceſſione & ſimilib. *c. 1. eod. tit.* ¶ In pallio debet Archiepiſcopus ſepeliri, *cap. 2. eodem titulo.* ¶ Pallio conſequitur quis plenitudinem officii, nec priùs Archiepiſcopus appellari debet, *c. niſi ſpecialis, de uſu pall.* ¶ Pallium quid ſignificet,

¶ ſi à Non competente Judice ſententia ſit lata, *p. at ſi Cler. 4. de judiciis, 2. quæſt. 1. c. in primis. §. de rſona Epiſc. 3 quæſt. 8. cap. 1. §. nullum, 9. quæſt. 2. c. 1. .quæſt. 1. c. in Clericorum, quæſt. 3. cap. cui eſt. Clemenna 2. de re judicata.* fallit, ſi actor à Judice condematus, exceptione propoſitâ utatur: huic enim ea non rodeſt, *3. quæſt. 8. c. 1. § cujus.* item ſi publicè ab mnibus Judex competens fuerit exiſtimatus, *3. q. 7. in fin.*

¶ ſi Judex pecuniâ corruptus ſententiam dixerit, *ctravag. comm. 1. § juſtitiam verò, de ſentent. excomm. quæſt. 6. c. ult. §. venales.*

¶ ſi Quidam, non omnes judicaverint, *2. quæſt. 6. ult. §. item ſi plures, 3. q. 6. c. diſcutere. verſ. ita ut neo ex eis deſit. De officio delegati. c. cauſam, 16. c. uno, 42. cap. ult. in princ. verſ. idem quoque.* quod fallit, ſi mnes fuerint præſentes: tunc enim, quamvis non mnes conſenſerint, ſtatur tamen ſententiæ majoris artis, *c. 1. in princ. & c. ultim. de iis quæ fiunt à majore arte.* Planè ſi utriuſque ſententiæ pares numero Julices ſint, quid ſequendum ſit, *c. ult. de re judicata.* Quod autem *dict. c. ult.* dicitur: Si ex delegata poeſtate, utraque pendet ſententia ex arbitrio delegans, verum eſt: diverſum etiam obſervatur, ſi in ſyodo provinciali diſſenſerint: hoc enim caſu ea ſenentia obtinet, cui Metropolitanus vicinæ provinciæ ccedit, *6. quæſt. 4. in princ. cum c. ſequente. c. ſi quis Epiſcopus. c. ſi inter Epiſcopos. in princ.* Porrò *dict. ap. ult. in fin.* cavetur de diſſenſu arbitrorum comromiſſariorum. fallit deinde ſi ita convenit, vel auſa delegata ſit, ut uno vel pluribus abſentibus, cæeri nihilominùs judicare poſſent, *capit. prudentiam, 21. §. adjicimus. cap. cùm ſuper, 23. verſ. quamvis ſolus, de fficio delegati. cap. cùm plures, 8. in princ. eod. tit. in 6.* ed tamen ſi conſtiterit abſentem adeſſe noluiſſe vel non potuiſſe, valet ſententia, *d. c. prudentiam, 21. in rinc. & cum cauſa, 22. eod. tit.* denique valet ſententia, ſi præſens ſubdelegatum abſentis admittere noluit. Sed reprobatur *cap. coram dilecto, 34. eod. tit.*

¶ Niſi Judex Recuſatus ſententiam tulerit, *c. cùm ſuper, 23. de offic. deleg.*

Ex perſona ejus qui judicatus eſt.

Si contra abſentem ſententia dicta ſit, nulla eſt, *cap. tenor. 10. de re judic. cap. conſultationib. 10. de officio delegati. cap. inter quatuor, 8. de majoritate & obedientia, 2. quæſt. 1. cap. in primis. §. ſed & de perſonis. verſ. ſi ſcriptis judicatum eſt, 3. quæſt. 8. cap. 1. §. fin.* Niſi per contumaciam abſens fuit, contra quem judicatum eſt, *dict. cap. conſultationibus, 10. in fin. verſ. niſi is qui poſſidet. cap. veritatis, 8. de dolo & contumacia, 2. quæſt. 1. c. nomen. §. fin. 3. quæſt. 8. cap. 1. §. fin. 24. quæſt. 3. c. de illicita. §. de conventione.* ſed tamen contra Abſentem contumacem non valet ſententia, ſi ex diſpenſatione Pontificis abeſt. Approbatur exemplo, *capit. cùm olim, 7. de dolo & contumacia.* valet tamen ſententia, ſi Judex probetur circumventus in ſententia ferenda, vel ex actis iniquitas ſententiæ conſtet. Approbatur exemplo, *capit. cùm Bartholdus, 18. de re judicata.* Niſi legitima abſentiæ cauſa probetur, *dict. cap. 18.* item non valet ferenda, ſi abſens non fuerit legitimè citatus, *5. quæſt. 2. c. 1.* ſed contra abſentem valet ſententia, ſi cùm eſſet præſens, à Judice receſſerit appellans, *capit. ultim. de dolo & contumacia, in 6.* Quod etiam verum, ſi cùm abſenti præfixus eſſet terminus ad proſequendam appellationem, eam intra terminum non fuerit proſecutus: hoc enim caſu contra appellantem abſentem, etiam non legitimè citatum, ſententia lata valet, *c. ſæpè contingit, 44. de appellationib.* item ſententia non valet, ſi ante terminum præfixum, vel in ipſo termino, partibus non expectatis ſententia ſit lata, *dict. c. 44. verſ. ſi quis autem terminum. cap. ex inſinuatione, 50. §. interim autem. & cap. ſignificante, 69. verſ. adjiciens quod cùm de conſenſu, eod. tit.* Niſi ante terminum à lege, non à Judice vel partibus præfixum, judicatum ſit, *cap. oblata, 57. dict. tit.* Niſi juriſdictio Judicis delegati in termino præfixo expiret: hiſce enim caſibus valet, *cap. conſuluit, 24. de officio delegati.* præterea ſententia contra abſentem lata non valet, ſi abſens ad Papam de cauſa litigioſa ivit, vel nuntium miſit, *cap. dilect. 52. de appellationib. c. unico, de Clericis peregrin. extravag. comm. Divina, 3. de privilegiis.* quod fallit ſi poſt citationem iter arripuit, vel nuntium miſit, *c. meminimus, 9. cap. ſuggeſtum, 15. & cap. ad hæc, 30. de appellationibus.* item ſi ante ſententiam appellans ſine rationabili cauſa, dicat ſe nuntium miſiſſe, *cap. ut debitus, 59. verſic. non obſtante ſi dicat, eod. tit.* Sententia contra abſentem valet, etiamſi procuratorem non habeat, ſi poſt concluſam cauſam mandatum fuerit revocatum, *c. auditis, 8. de procuratoribus.* item ſi ignorante Judice & adverſario mandatum ſit revocatum, *cap. mandato, 13. eod. tit.*

¶ ſi inter Alios, quàm quibus Judex datus eſt, judicatum ſit, ſententia nulla eſt, *cap. Petro, 40. de officio delegati.* Niſi alius juriſdictionem Judicis delegati impediat: in hunc enim æquè ac in eos quibus Judex datus eſt, juriſdictionem exercere poteſt, *c. 1. eod. titulo.*

Ex quibus cauſis nullitas oriatur.

¶ Si ſententia neque Abſolutionem neque condemnationem contineat, nulla eſt, *2. quæſt. 6. cap. ult. §. diffinitiva.* Niſi verbo æquipollenti Judex ſit uſus, *c. in iis quæ, 15. de verb. ſignif.*

¶ ſi de Alia re judicatum ſit, quàm de qua Judex eſt datus, nullitas eſt, *approbatur exemplo. c. cùm dilect. 22. §. dictum, de reſcriptis. c. olim, 32. de officio delegati.* Niſi id de quo pronunciatum eſt, acceſſorium ſis ejus, de quo Judex eſt datus, *c. prudentiam, 21. §. 6. in fin. de officio delegati. Cujus exemplum habetur dict. §. 6.*

¶ ſi Authoritas ſuperioris contra ſententiam imploretur, nullitas eſt, *6. quæſt. 4. cap. ult. capit. quod benè. verſ. niſi fortè ubi fuerit.* Sed hæc imploratio videtur intelligenda de appellatione, vel de in integrum reſtitutione.

¶ ſi contra Canones judicatum, vide ſuprà eod. Leges.

¶ ſi ſententia ſub Conditione lata, conditio defecerit, nullitas eſt, *35. quæſt. 9. c. Apoſtolicæ.*

¶ ſi Cauſa ſententiæ Falſa ſit, vel Contrarium ejus, quod ſententia quaſi factum pronunciatum eſt, poſſit probari: ſed hoc reprobatur *11. quæſt. 3. c. non ſolùm. §. contingit, 35. quæſtion. 9. in princ. c. loci noſtri. §. quia ergò.* Contradicit tamen *d. c. loci noſtri. §. his ita reſpondetur. & d. q. 9. c. quod quis. c. veniam. c. ſen-*

tentiam. c. grave. c. ult. *Exemplum horum proponitur, dict. quæſt. 9. cap. penult.* admittitur tamen in matrimonio ex falſa cauſa dirempto, *dict. cap. loci noſtri.* §. *aliud eſt.* ſi ex Falſis inſtrumentis ſit judicatum, nulla ſententia eſt, *cap. cùm venerabilis, 6.* §. *licet autem, de exceptionib. c. ſuper eo, 2. de crimine falſi.*

¶ item ſi ex Falſo teſtimonio teſtibus corruptis ſit judicatum, *c. ſicut nobis, 9. de teſtibus. cap. cùm I. & A. 22. de re judic.* quod fallit, ſi non probetur Judicem falſi teſtimonii fidem ſecutum in pronunciando, *dict. cap. 22. verſic. vel licet de hoc conſtaret.*

¶ ſi Fines ſuæ juriſdictionis Judex in ferenda ſententia exceſſerit, nullitas eſt, *dict. cap. prudentiam, 21. in princ. verſic. mandati ſiquidem, 2. quæſt. 6. cap. ult.* §. *item cum certa.* quod fallit, ſi ſententia nihil iniquitatis habeat, *c. cauſam, 14. de re judic.*

¶ ſi Gravatus ob vim ſibi factam appellare non potuit, ſententia nulla eſt, quod probatur ſub conditione, *cap. ult. de appellat.* item ſi gravatus iter ad Papam arripuerit, ſententia annullatur, *c. unico, de Clericis peregrinantib.*

¶ ſi Judicatum contra aliquem poſtquam protectioni ſuperioris quis ſe ſubjecit, judicatum non valet, *cap. ad audientiam, 34. de appellationib.* item ſi contra ſententiam priùs dictam judicatum ſit, *2. quæſt. 6. cap. ult.* §. *item ſi ſententia.* quod fallit ſi anteà diſpenſativè judicatum ſit, *35. quæſt. 9. cap. ſententiam.* item fallit, ſi exceptio rei judicatæ ante poſteriorem ſententiam non fuerit oppoſita, *cap. inter monaſterium, 20. de re judicata.* ſi Jure nullo ſententia nitatur, non valet, *dict. quæſt. 3. cap. cui eſt.* item *De re judicata. cap. inter cæteras, 9. Cujus exemplum habetur capit. non poteſt, 3. & cap. lator, 7. eod. tit.* Niſi per triginta annos à morte Judicis numerandos res ex injuſta ſententia ſit poſſeſſa, *16. quæſt. 3. cap. ſi Sacerdotes.*

¶ ſi contra Leges vel Canones ſententia ſit lata, nulla eſt, *cap. 1. de re judic. cap. adversùs, 7.* § *quia verò nec ſic, de immunitate Eccleſiar. 2. quæſt. 6. capit. ult.* §. *item ſi ſententia.* quod fallit primò, ſi contra jus litigatoris magis quàm contra expreſſas leges ſententia lata ſit, quaſi in hoc caſu lex locum non habeat, *dict.* §. *item ſi ſententia. verſ. ſi verò contra jus cap. cùm inter, 13. de re judicata.* item fallit, ſi ex conſuetudine contra jus commune ſcriptum ſententia lata ſit. item fallit ſi in cauſa Clericorum ex jure Pontificio contra jus civile ſententia ſit lata, *cap. quod Cleric. 9. de foro competenti.* Quartò fallit, ſi Papa diſpenſativè contra jus pronunciaverit, *cap. in cauſis, 19. in fin. de re judicata.* Poſtremò hoc loco notanda eſt diviſio injuſtæ ſententiæ trimembris, *quæ habetur, 11. quæſtion. 3. cap. Epiſcopus.* §. *ad hoc reſpondendum.*

¶ ſi regio Metu vel potentioris juſſu ſententia lata ſit, nulla eſt, *11. quæſt. 3. cap. injuſtum.*

¶ ſi Noctu ſit pronunciatum, non valet, *cap. conſuluit, 24.* §. *ne verò, de officio delegati.*

¶ ſi Nova Inſtrumenta poſt ſententiam latam in cauſa ſint inventa, ſententia non eſt nulla, *cap. inter monaſterium, 20. verſ. cùm ſub prætextu. & c. ſuborto, 21.* §. *fin. de re judicata.*

¶ ſi Ordinatoris non ſervato juris ordine ſit judicatum, non valet, *2. quæſt. 1. in princ. c. prohibentur.* §. *fin. q. 6. c. ult.* §. *item ſent. citra, 11. quæſt. 3. c. Epiſcopus. C. ad hoc reſpon. verſ. ſed non ex ordine. cap. ſervetur.* §. *fin. c. eorum. Exemplum hujus exceptionis habetur c. exhibita, 19. de judiciis. c. cum dilectis, 15.* §. *his igitur & aliis. verſ. prætermiſſo juris ordine, de purgat. canonica. Contradicit 11. quæſt. 3. cap. non ſolùm.* §. *cùm ergò.* ſed fallit ſupra dicta definitio, ſi cauſa ſit manifeſta ſeu notoria, *dict. cap. prohibentur.* §. *fin. verſ. hæc de illis intelligenda ſunt. Hujus exemplum proponitur cap. ad petitionem, 22. de accuſationib. c. quoniam, 10. de filiis Presbyterorum.* Notorium autem dicitur tribus modis, per ſententiam, per confeſſionem, & per evidentiam rei, *cap. ult. de cohabit. Cler.* ſed contra non valet ſententia, ſi Judici tantùm cauſa ſit manifeſta, non etiam aliis, *2. quæſt. 1. cap. multi. cum cap. ſequent.* vel ſi cauſa aliis nota, Judici ſit incognita, *dict. quæſtion. 1. capit. Deus.* vel ſi reus factum neget. *dict. capit. Deus.* §. *quando autem crimen.* ſecundò fallit & ſententia valet etiam juris ordine non ſervato, ſi Judex juramentum præſtiterit, quod in omni cauſa ordinem judiciarium ſit obſervaturus: quod tamen reprobatur, *cap. ad noſtram, 21. de jurejur.* item tertiò fallit & ſententia valet, ſi cauſa ſit Eccleſiaſtica beneficialis, decimarum, matrimonialis, uſurarum & ſimilis: in hujuſmodi enim cauſis de ſimplici & plano abſque judiciorum ſtrepitu procedendum. *Clement. diſpendioſam, 2. de judiciis.* Quod & ad matrimoniales cauſas attinet. *Concordat cap. 1.* §. *conſultationi veſtræ, ut lite non conteſtatâ.* Quartò ſententia valet ſi cauſa Judici ita commiſſa ſit, ut ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu ac figura judicii procederet. *Quæ replicatio approbatur ſimul & declaratur Clement. ult. de verb. ſignific.* aliàs ſi Papa judicaverit ordine non ſervato, ſententia nulla eſſet, *cap. in cauſis, 19. de re judic.* denique ſententia valet etiam juris ordine non ſervato, ſi quis in hæreſin jam damnatam incidit: hic enim ipſo facto pro excommunicato habetur, etiam ſententiâ non interveniente, *24. quæſt. 1. in princ. cum tribus cc. ſequentibus.*

¶ ſi Reſcriptum ſit à Papa contra ſententiam, nihilominùs ſententia valet, *cap. ea, quæſt. 4. de re judic.*

¶ ſi poſt Revocationem delegationis judicatum ſit non valet: nimirum ſi Judex ſuperior cauſam ad ſe revocâſſet, *cap. ut noſtram, 56. de appellationibus.*

¶ ſi ſatisfacere condemnatus ſit paratus, nihilominùs ſententia valet, *c. cum aliquib. 6. de re judic.*

ne **Nundinæ** in templis vel cœmeteriis celebrentur, *c. decet, 2.* §. *ceſſent. in Eccleſiis. de immunit. Eccleſiar. in 6.*

Nuntii malitiâ non obeſt domino, *c. ſignificante, de pig.*

Nuptiæ ab obnubendo dictæ ſunt, *30. quæſt. 5. c. nec illud, in princ.*

¶ Definitio, *27. quæſt. 2. in princ.* §. *ſunt enim, 29. quæſt. 1. in princ. Inſtit. de patria poteſtate.* §. *1.* quæ declaratur *d. q. 2. c. beata.* §. *individua.*

O.

de **Obedientia,** *8. quæſt. 1. cap. ſciendum, 11. q. 3. cap. non ſemper. c. ſi dominus. cap. quid ergò.*

¶ Obedientia ab Abbate Epiſcopo præſtita ſine Conventûs conſenſu non valet, *cap. cùm dilectus, de religioſ. domibus.*

¶ Ab obedientia ſui Epiſcopi non abſolvitur ſubditus Papæ, *cap. per tuas, de majorit. & obedient.*

¶ Obedire

¶ Obedire non tenentur inferiores à Superiore exemti, *cap. inter, eodem tit.*

¶ Obedientiæ juramentum debet à contumacius exigi, *cap. cùm in Eccleſiis, eod. tit.*

¶ Non obedientes Prælatis ſuis de Eccleſia debent jici, *ibid.*

¶ Obedire tenentur tam Laici, quàm Clerici, Abbati juriſdictionem habenti, *cap. dilecta, eod. tit.*

¶ Obedientiæ formam ab Abbate Epiſcopo præſtandæ *vide cap. ne Dei, de ſimon.*

¶ Ad obedientiam plenam quæ exigantur, *cap. his quæ, de majorit. & obed.*

Oblationes, *c. cauſa, 13. §. oblationes. & capit. cùm inter, 29. de verb. ſignific. 12. quæſt. 1. cap. videntes. verſ. ipſe enim.* & Oblationum appellatione continetur, quicquid donatur Eccleſiæ vel mobile vel immobile in Eccleſia vel etiam extra Eccleſiam, *d. cap. cùm inter nos, 29. de verb. ſign.*

Quorum Oblationes non recipiendæ.

Oblationes Diffidentium fratrum non accipiendæ, *diſt. 90. cap. oblationes. cap. neque.*

¶ Oblationes Excommunicati vel excommunicato factæ, non ſunt recipiendæ. Sed & hujus regulæ exceptio eſt: Niſi excommunicatus pœnitens, antequam abſolveretur, morte fuerit præventus, dum Sacerdotem invenire non potuit, *26. quæſt. 6. cap. ſi aliquis, in princ. & quæſt. 7. c. Sacerdos. §. pœnitentes verò.*

¶ Oblationes ejus qui Filium ſuum Exhæredaverit, non accipiendæ, *17. quæſt. 4. cap. ult. in princip.*

¶ Oblationes Injuſtorum non accipiendæ, *dict. cap. ſcriptum.* ¶ Oblationes eorum qui Pauperes opprimunt, non accipiendæ, *dict. cap. oblationes. & cap. eorum. ead. diſt. 90.*

¶ Oblationes ex rebus turpiter quæſitis non accipiendæ, *14. quæſt. 5. c. immolans.* Contradicit *dict. quæſt. 5. cap. ſcriptum. §. econtrà.* Solvitur hæc objectio, *ibid. c. ſeq.*

ſemel *Oblatum* Deo, non eſt revocandum nec retinendum, *17. q. 4. cap. ſunt qui opes, cum cap. ſeq. Sacrilegium, 13. q. 2. c. Cler.*

Obligatio ex illicito facto non naſcitur, *c. quod latenter, 5. de reg. juris.*

¶ ſed ex contractu & quaſi contractu, maleficio & quaſi maleficio regulariter oritur obligatio ſimul & actio: Niſi juſſu Magiſtratûs fecerit, *capit. quod quis, 24. de regulis juris, in 6.* item Niſi ſciente & conſentiente adverſario fecerit, *c. ſcienti, 27. dict. tit. in 6.*

¶ Obligatio turpis nec de facto, nec de jure valet, *cap. ult. de pact.*

¶ Obligatio pro Eccleſia facta ſucceſſorem obligatum habet, *cap. 3. de ſolut.*

¶ Obligans Eccleſiam pro debitis alienis, ipſo facto ab adminiſtratione temporalium & ſpiritualium eſt ſuſpenſus, nec ad ſolutionem ejus Eccleſia tenetur, *cap. 2. eodem.*

¶ Obligatus non eſt ſucceſſor pacto anteceſſoris irrationabili, qui precariò bona Eccleſiæ conceſſit, *cap. 2. de precar.*

¶ Obligatio ad eum tranſit, qui emolumentum recipit, *cap. ex literis, de pig.* quia cum onere ſuo tranſit res ad ſuum poſſeſſorem, *cap. 1. de Eccleſ. ædific.*

in Obſcuro id ſequendum, quod legibus contrarium non eſt, *cap. ult. in fin. diſtinct. 14.* vide ſuprà in Dubio.

Odio alieno alter non debet prægravari, *cap. non debet, 21. d. tit. 1. q. 4. in princ. cum cc. ſequentib. uſque ad q. 5.*

Oeconomi non ſunt conſtituendi Laici, ſed Clerici, *16. quæſt. 7. capit. in nova.*

ad Officia publica Pagani non ſunt admittendi, vide infrà in Pagani.

Officialis ex generali commiſſione non poteſt inquirere, corrigere, deponere & punire ſubditorum exceſſus, *cap. licèt, 2. de officio vicarii, in 6.* nec beneficia conferre poteſt, *c. ult. eod. tit.*

Oleum conſecratum poteſt admiſceri non conſecrato, & totum erit conſecratum: ſimile eſt de aqua benedicta, *cap. quod in dubiis, de conſecr. alt.*

de Operibus, *de pœnitent. diſt. 3. c. pium eſt. c. ſi quando. cap. cavendum. c. quid ergò. cap. ult. in princ. de conſecr. diſt. 5. capit. nihil enim. cum duob. cc. ſequentibus.*

Opus novum ſi alicui nuntiatum fuerit, per tres menſes ab onere deſiſtere debet, *c. fin. de op. nov. nuntiat.*

¶ Operis novi nuntiatio facit, ut quicquid poſt eam conſtructum fuerit, demoliri debeat, idque expenſis ipſius conſtruentis, *c. cùm ex injuncto, de oper. nov. nuntiat.*

de Opinionibus doctorum, *diſt. 2. cap. reſponſa.* Hæ hodiè probabilem tantùm obtinent auctoritatem, non neceſſariam, *diſt. 9. cap. noli meis. c. negare. cap. ego ſolis. c. noli frater. c. neque quorumlibet. item diſt. 20. in princ. cum c. ſequente.*

De Orationibus.

in Oratione præmittatur præfatio, Surſum corda, *de conſecrat. diſt. 1. capit. quando.*

¶ Genua flectenda, vel proſtrato corpore orandum, *26. quæſt. 7. cap. Sacerdos. §. diebus etiam remiſſionis.* Niſi in Dominico, & per omnes dies Paſchæ uſque ad Pentecoſtem, *diſtinct. 30. cap. ult. §. ſimiliter. diſtinct. 76. cap. ſcire debet, in princ. verſ. neque ad exorandum.* item *De conſecrat. diſt. 3. cap. quoniam ſunt.*

¶ Non verbis tantùm, ſed & corde orandum, *de conſecrat. diſtinct. 3. cap. non mediocriter. & dict. capit. quando.*

¶ Ut oratio Dominica matutinis & veſpertinis ſubjungatur, *de conſecrat. diſt. 5. cap. id ſemper.*

¶ De oratione pro ſeculari poteſtate habenda, *de conſecrat. diſt. 1. cap. de hymnis. §. componuntur.*

Oratoria campanas habere non poſſunt ſine Epiſcopi conſenſu, *c. patentibus, de privileg.*

Oratoria privata permittuntur certo modo, *de conſecrat. diſt. 1. c. unicuique.*

¶ In oratoriis privatis campanæ publicæ haberi non debent, *cap. patentibus, 10. de privilegiis.*

minali vel civili non eſt ad juramentum compellanda, *c. 1. de jur. calumn.*

Moneta qualiter fit & innovatur, *c. quantò, de Iurejur.*

in **Mora** non eſt, qui poteſt exceptione legitimâ ſe tueri, *cap. non eſt, 60. de reg. jur. in 6.*

ſi **Moriatur** quis in bello contra hæreticos ac infideles, juſtificatur, *23. q. 5. c. omnium, q. 8. c. omni timore.*

Mortuo poteſt abſolutio excommunicationis impendi, *c. à nobis, de ſent. excommun.*

Mulcta alicui indicta jure civili pertinet ad fiſcum, *l. 5. Codic. de modo mulctarum.* Secùs tamen obſervetur jure Pontificio.

Mulier, *32. quæſt. 2. cap. penult.* ¶ De orationibus & meritis mulierum Eccleſiaſticarum, cavetur *diſtinct. 81. c. ult.*

¶ Mulier ab undecimo anno dicitur nuptiis apta, *cap. continebatur, de ſponſ. impub.*

¶ Neque mulier, neque monialis prædicare, benedicere, vel confeſſionem audire poteſt, *cap. nova, de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Mulier arbiter eſſe poteſt in civili cauſa Clericorum, *cap. dilecti, de arbitr.*

¶ Mulier procuratrix eſſe poteſt, *cap. cùm dilecta, de confirmat. util.* ¶ Mulier præbendas conferre poteſt, *cap. dilecto filio, de teſtib.*

Mutilatus manu ordinari non poteſt, *cap. ex poſuiſti, de corp. vit.*

Myſterium, *1. quæſtion. 1. capit. multi. myſterium.*

N.

Natalium cauſa, ad forum Eccleſiaſticum pertinet, *c. tuam, de ordin. cognit.*

¶ Nativitas legitima priùs probanda venit, quàm de ſucceſſione agatur, *ibidem.*

¶ Nati ex libero ventre in ſervitutem non redigantur, *c. 1. de nat. ex lib. ventr.*

Natus *c. nam & ego, 3. de verb. ſignific.*

ſi ex **Naufragio** quid abſtulerit, excommunicatur, *c. excommunicationi, 3. § illi etiam, de raptoribus.*

Neceſſitas licitum facit, quod non eſt licitum in lege, *c. quod non eſt, 4. de regul. juris.*

¶ Neceſſitas legem non habet, *c. conſilium, de obſerv. jejun.* ¶ Neceſſitas juramentum excuſat, *c. ſi verò, de jurejur.*

Negativa probari non poteſt, nec debet, niſi purgando ſe de calumnia, *c. bonæ, de elect. & c. cùm dilectus filius, de calumn.*

de **Negligentia,** *diſtinct. 83. cap. ult. §. ſicut autem.*

¶ Negligentia Epiſcopi punitur, *cap. 1. de ſuppl. neglig. Prælat.*

¶ Propter negligentiam in præſentando admiſſam, jus præſentationis amittitur illâ vice, *cap. 3. eod. tit.*

¶ Propter negligentiam collationis beneficiorum intra tempus ſemeſtre, ſpectat ad Papam collatio, *cap. licèt, eod. tit.*

¶ Per negligentiam jus eligendi amittitur, *cap. ult. eod. tit.* ¶ Per negligentiam inferiorum, beneficiorum collatio ad ſuperiorem devolvitur, *cap. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend.*

¶ Per negligentiam perdit Prælatus juriſdictionem, *c. per tuas, de ſent. excommun.*

Negotium, *cap. forum, 10. §. negotium. & §. in omni. item diſt. 88. cap. quoniam. §. fin.*

¶ Si quis negotia Eccleſiæ gerendo, vel Eccleſiæ rebus damnum intulerit, ſibi lucrum captando: vel contrà in ſuis rebus damnum ſenſerit, dum utilitati Eccleſiæ ſtudet, hoc damnum hincinde præſtabitur, *12. quæſt. 4. cap. 1. §. fin. cum c. ſequente, uſque ad §. ſi verò de reb.* ¶ Si quis negotia Eccleſiæ gerendo res ejus conſumpſerit, hoc præſtandum eſt, *12. q. 5. c. obitum.* Quo nomine etiam adversùs hæredem datur actio, *d. cap. obitum.*

Negotiator, diſt. 88. cap. ejiciens. §. oſtendam ergò, de verb. ſignific.

Nobilitas vitæ & non ſanguinis attendenda eſt in beneficiorum collatione, *c. venerabilis frater, de prab. & dignitat.*

Nominatio ſola nullum jus acquirit nominato, *c. quod ſicut, de elect. & c. cùm olim, de verb. ſignific.*

Notorium quid & quot modis dicitur, *capit. veſtra, de cohabitat. Cler.*

¶ Notoria probatione non egent, *cap. tua nos, eod. tit. & c. evidentia, de accuſat.*

¶ Notoria per famam, purgatione indigent, & taliter diffamatis eſt indicenda purgatio, ſed condemnatio, *cap. cùm dilectus filius, de purgat. canonic.*

¶ In notoriis Eccleſiæ judicium requiritur, *cap. porrò, de divort.*

¶ In notoriis non requiritur ordo juris, *capit. ad noſtram, de jurejur.*

Novale, *cap. 1. capit. quid per novale, de verb. ſignif.*

Novi operis nuntiatio remittitur, ſi is cui nuntiatum eſt, cautionem præſtet de opere, ſi non jure fuerit ædificatum, demoliendo. Niſi in continenti vel intra tres menſes probari poſſit, non non jure ædificari, *cap. penult. & ult. de novi operis nuntiatione.*

¶ Si quis contemptâ novi operis nuntiatione, opus fecerit, illud deſtruere cogitur, *c. 1. cum cap. ſeq. dict. tit.* etiamſi jure opus factum ſit, *d. c. 1. cum ſeq.*

Nullitas ſententiæ quando ſit ex perſona judicantis.

¶ ſi Excommunicatus ſententiam tulerit, *24. q. 1. cap. Achatius, in fin. cum cap. ſequent. dict. quæſt. 1. capit. miramur.*

¶ Si Hæreticus ſententiam tulerit, *2. quæſt. 6. cap. catholicus.* quod fallit, ſi Judex de hæreſi nondum fuerit damnatus, ſecùs ſi ipſa hæreſis jam olim fuerit damnata, *24. quæſt. 1. in princ. cum cap. ſeq. capit. majores. cap. Achatius.* vel, ſi novam hæreſin effingens, eam ex corde prædicare cœpit, *dict. quæſt. 1. c. audivimus. §. ſin autem ex corde, cum ſequent.*

…it, *vide in cap. ad honorem, eod. tit.* ¶ Pallio ſemp… & ubique ſolus utitur Papa, *ibid.*

¶ Pallio non utatur Archiepiſcopus extra ſuam …vinciam, niſi ex privilegio ſpeciali, & de licentia …s, in cujus Eccleſia celebrat, *cap. ex tuarum, eod. tit.*

¶ Pallio utendum in feſtis præcipuis, & diebus …vilegiatis Eccleſiæ ſuæ conceſſis, *cap. ex tuarum, eod.*

¶ Pallium Archiepiſcopis dandum accipitur de …pore Sancti Petri, *cap. ſignificâſti, eod. tit.*

¶ Pallium recipiens fidelitatem jurare tenetur, *ibid.*

¶ Sine pallio non licet Archiepiſcopo confirmato …nvocare Concilium, conficere chriſma, &c. *capit. …od ſicut. & cap. prætereà, de elect.*

¶ Pallium conferre poſſunt principales Patriar…æ Suffraganeis ſuis, *capit. antiqua, de privilegiis.*

Papa, *diſt. 21. cap. 1. §. Pontifex.* ¶ Papa ſolus poteſt ſupra jus diſpen…e, *c. propoſuit, de conceſſ. præb.*

¶ Papæ ſoli reſervatur tranſlatio Epiſcoporum, & …poſitio, *cap. inter corporalia, de tranſlat.*

¶ Papa de hæreditate judicare poteſt ratione fidei, …*p. Iudæi, de Iud.* ¶ Papa poteſtatem habet à Deo, …nperator à Papa, *cap. novit, de Iud.*

¶ Papa ejuſdem eſt poteſtatis, cujus & beatus Pe…us, *cap. illud dominus, de major. & obed.*

¶ Papa Principem ſecularem deponere poteſt, *cap. …d abolendam, de hæret.*

¶ Papa poteſt legitimare illegitimos, *cap. per ve…rabilem, qui filii ſint legitimi.*

¶ Papa ſolus Epiſcopos fratres ſuos in literis nun…ipat, *cap quàm gravi, de crim. falſ.*

¶ Papæ poteſt cum ratione obviari, etſi abſolutè …beat, *c. ſi quando, de reſcript.*

¶ Contra Papæ voluntatem nemo jus in benefi…orum collatione habet, *cap. dilectus, de præb.*

¶ Papa ſolus canonizat ſanctos & ſanctorum re…quias, *ibid.* Idem ſolus Laico concedit jus eligendi …n Eccleſia collegiata, *cap. nobis, de jur. patron.*

¶ Papa ſolus cauſas committit appellatione re…notâ, *capit. ſuper quæſtionum, de offic. deleg.*

¶ Papa ſolus major eſt omni Concilio, omnivé …tatuto *cap. ſignificâſti, de elect.*

¶ Solus Papa Dei vicarius in terris eſſe videtur, …ullusque major, *cap. licèt, eod. tit. & c. quantò, de tranſlat.*

¶ Solus Papa diſpenſare poteſt, ut filii Presbytero…um Eccleſias paternas immediatè habeant, *cap. dilectus, de filiis presb.*

¶ Papa ſolus unit & dividit Epiſcopatus, *de tranſlationib. per tot. tit.*

¶ Solus Papa ſententiam diffinitivam mutare po…teſt, *cap. cùm olim, de ſentent.*

¶ Papa ſucceſſori ſuo legem imponere non po…teſt, nec poteſtatem ejus limitare, *c. innotuit, de elect.*

¶ Papa cognoſcere debet de cauſa natalium, *c. tuam, de ordin. cognit.*

Paria ſunt quid factum non eſſe, & inutiliter eſſe factum, *c. non præſtat, 52. c. quæ contra, 64. & c. in malis, 69. de reg. juris, in 6.*

¶ Paria crimina pari compenſatione tolluntur, *cap. pen. & ult. de adult.*

¶ Par in parem non habet imperium, *c. innotuit, de elect.*

De Parochi ordinatione.

Parochus non eſt ordinandus, niſi in ſacris conſtitutus, qui ad minus ſit Subdiaconus, *cap. prætereà, 5. de ætate & qualitate.*

¶ Non niſi idoneus moribus, ſcientiâ, & qui viceſimum quintum annum ingreſſus eſt, in parochum eſt ordinandus, *cap. licèt canon. 14. de electione, in 6.*

De Parochi officio.

Parochus ordinatus reſidere perſonaliter tenetur, *dict. cap. licèt tamen, 14. §. is etiam.*

¶ Parochus ordinatus intra annum Sacerdos fieri debet, ſub pœna privationis, *dict. §. is etiam. verſ. & intra annum.* Niſi in Eccleſia collegiata, *cap. ſtatutum, 22. eod. tit.* item Niſi Epiſcopus loci cum parocho ſtudiorum causâ diſpenſaverit, *cap. cùm ex eo, 34. eod. tit.* item Niſi annus nondum ſit completus, *cap. commiſſa, 35. in princ. eod. tit.* item Niſi ex juſta cauſa fuerit impeditus, quò minùs intra annum parochus ſit factus, *dict. cap. 35. §. annus autem.* item niſi anno elapſo eadem Eccleſia eidem rursùs conferatur, quod reprobatur *dict. cap. 35. porrò.* denique ſi intra annum Sacerdos factus non ſit, præter privationem, fructus quoque perceptos reſtituere tenetur, & ordinator Eccleſiam debet præſtare indemnem, *d. c. 35. §. cæterùm.*

¶ Ne parochialem Eccleſiam parochus alicui non conſtituto in legitima ætate & Sacerdotio, neque ultra ſex commendet, *cap. nemo, 15. de electione, in 6.*

Parochianum alterius nullus Epiſcopus judicet, *cap. nullus, de paroch.*

¶ Parochianum alterius non admittat Presbyter ad divina, *cap. ut dominicis, eod. tit.*

¶ Parochianum alterius non abſolvat Presbyter, ſine ejus petita licentia, *cap. omnis, de pœnit. & remiſſ.*

¶ Parochiæ non dividantur ſine conſenſu Epiſcopi, *cap. avaritiæ, de præbend.*

Parochialis Eccleſia debet habere aliquid de bonis parochiani, etiam alibi ſepult. *c. relatum, de ſepult. & c. de his, ibid.*

¶ Parochialis Eccleſia nulli debet conferri, qui perſonatum vel dignitatem habeat cum cura, alioqui non tenet ipſa collatio ipſo facto, *c. nemo, de offic. jud. ord. lib. 6.*

Pater, *cap. nam & Rex, 2. de verbor. ſignificat.* ¶ Pater filios Alere debet, *diſt. 30. cap. ſi quis reliquerit.* etiamſi ex injuſto matrimonio ſint nati, *c. cùm haberet, 5. §. fin. in fine, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.*

¶ Pater filium Caſtigare debet, quod eſt charitatis, *23. quæſt. 5. c. non putes.*

¶ Pater conveniri non poteſt pro filio, neque tenetur *cap. ult. de delictis pueror.* item *1. quæſt. 4. c. Iudæi, in fin.*

Patria poteſtas ſolvitur, ſi Alimenta pater denegavit, vel ſi pater filium languidum Expoſuit, *c. unic. de infantib. & languidis expoſitis.*

¶ Epiſcopalis dignitas filium à patris poteſtate liberat, *diſtinct. 54. capit. ſi ſervus ſciente. §. ſed & jus patriæ.*

¶ Hæretici liberos ſuos in poteſtate ſua non habent. Ideoque emancipatio ab iis facta nihil operatur, *c. quicunque, 2. §. fin. de hæreticis, in 6.*

de **Patriarchis** & de loco & origine Patriarcharum, *diſt. 99. c. 1. & diſt. 80. c. 1. cum c. ſeq.*

¶ Definitio realis, *dict. diſt. 99. cap. nulli.*

¶ De nomine & ſpeciebus Patriarcharum, *diſt. 21. cap. 1. §. Patriarcha Græca. & §. Patriarcha patrum Princeps.*

¶ Patriarcha & Primas nomine tantùm, non re differunt, *diſt. 99. in princ. §. primates. & c. 1. verſ. noſtros Patriarchas.*

Patronus efficitur quis Eccleſiam conſtruens de conſenſu diœceſani, *c. à nobis, de jure patron.* ¶ Patronus poteſt quis eſſe multarum Eccleſiarum, *cap. veniens, de jurejur.*

¶ Patronus non diſponat de rebus Clerici defuncti, *cap. 2. de ſucceſſ. ab inteſt.*

¶ Patronus Epiſcopi jus minuere in Eccleſia non debet, *cap. cùm ſeculum, eod. tit.*

¶ Patronus filium ſuum vel nepotem ſine Epiſcopi conſenſu inſtituere non debet, *cap. conſuluit, de jure patr.* ¶ Patronus poteſt ab Eccleſia reditus ſibi ab Epiſcopo conſtitutos & deſignatos exigere, *cap. præterea, eod. tit.*

¶ Univerſitate venditâ patronatûs jus etiam tranſit, niſi diſertè excipiatur, *cap. ex literis, eod. tit. & cap. cùm ſeculum, eod.*

¶ Patronus Laicus neminem ſine conſenſu Epiſcopi diœceſani inſtituat, *cap. præterea, eod. tit.*

¶ Patronatus liberè donari poteſt conſanguineo, vendi verò per ſe non poteſt, ſed cum univerſitate ſolùm, *cap. ex inſinuatione. & cap. de jure, eod. tit.*

¶ Patronus Laicus præſentato uno repulſam paſſo, poteſt alium exhibere, *cap. paſtorale, eod. tit.*

¶ Patronus Eccleſiæ vacanti intra quatuor menſes provideat, alioqui jus conferendi Epiſcopus habet, *cap. cùm propter diſcordias, eod. tit.*

¶ Patroni eſt ad Eccleſiam præſentare, non conferre, *cap. ult. eod. tit.*

¶ Patronus Clericus ſeipſum præſentare non poteſt, *cap. per noſtras, eod. tit.*

¶ Patroni conſenſus in electione Prælati requirendus eſt, *cap. à nobis, eod. tit.*

¶ Patronus honorandus eſt, & ab Eccleſia fundata ſuſtentandus ſi egeat, *ibid.*

¶ Patronatûs jus hæredibus dividi non debet, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Patroni ſi plures fuerint, ille præſentatus obtineat, qui plurimorum aſſenſu eligitur, ſi vita & ſcandalum non contradicant, *ibid.*

¶ Patronus Eccleſiam non vacantem alteri conferre non poteſt, *cap. illud prætereundum, eod. tit.*

¶ Patronus jus patronatûs ſine Epiſcopo dare poteſt, *ibid.*

¶ Patrono non ſine Epiſcopo, nec Epiſcopo ſine patrono beneficium conferat, *cap. ſuggeſtum, eod. tit.*

¶ Patroni religioſi non poſſunt Eccleſiam in proprios uſus convertere propriâ auctoritate, *cap. ſicut nobis, de ſuppl. neglig. prælat.*

¶ Patronatûs cauſa definiri debet per Judicem Eccleſiaſticum, *cap. quantò, de judic.*

¶ De patronatûs jure ortâ quæſtione, neutro conferente, debet Epiſcopus poſt ſex menſes beneficium conferre, *cap. ſi verò. & cap. ea te, de jure patronat.*

Peccati definitio, *15. qu. 1. cap. 1. §. fin.* ¶ Dividitur item peccatum in originale & actuale, *de conſecrat. diſt. 4. cap. regenerante.*

¶ Dividuntur peccata in mortalia & venalia, *diſtinct. 25. cap. unum orarium. §. unde Hieronymus, cum ſequentibus, uſque ad cap. qui in aliud.*

¶ Alia dicuntur voluntatis, alia infirmitatis, *15. q. 1. in princ. cap. illa cavenda.*

¶ De tribus generibus peccatorum. *De pœnitent. diſt. 2. c. ſicut tribus, cum ſequentib. uſque ad cap. ſuper trib.* ¶ De quatuor generibus peccatorum. *De pœnitent. diſt. 1. c. ſuper tribus.*

Pecunia *1. qu. 3. c. totum.*

Pedagia, quidagia, ſalinaria interdicta quæ, *c. ſuper quibuſdam, 26. §. præterea, de verb. ſignific.* vide ſupr. in Pædagia.

Penſionem ſolvens alicujus rei, ejus præſumitur dominus, *cap. cùm veniſſet. de reſtit. ſpoliat.* ¶ Penſio propter ſterilitatem terræ minuenda eſt, *cap. propter ſterilitatem, de locat. & conduct.* ¶ In penſionis ſolutione antiqua conſuetudo eſt ſervanda, *cap. quantò creatori, de cenſibus.*

¶ Penſiones minuere ad Clericorum detrimentum, vel augere, non licet ſine Epiſcopi conſenſu, *cap. avaritiæ, de præbend. & dignitat.*

¶ Prælatus non poteſt Eccleſiam ultra vitæ ſuæ tempus penſionariam conſtituere, *c. præterea, de cenſibus.*

Peremptoriè poteſt quis in prima citatione citari, *c. 1. de dilat.*

de **Peregrinatione** hæc regula eſt: non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis benè vixiſſe, laudandum eſt, *12. q. 2. c. gloria. §. penult.* ¶ Peregrinari non debet Clericus ſine licentia Epiſcopi ſui, nec Epiſcopus ſine licentia Papæ, *cap. magnæ devotionis, de vot. & vot. red.*

¶ Peregrinorum res nullus occupet, quia ſunt ſub Papæ protectione, *cap. 1. de Cler. peregr.*

¶ Peregrinorum privilegio gaudet, qui cauſam Papæ agit, *ibid.* ¶ Peregrinis in via conſtitutis tempore interdicti pœnitentia non eſt deneganda, *cap. quod in te, de pœnit. & remiſſion.*

¶ Peregrini Clerici non ſunt in Eccleſiis inſtituendi, *c. 1. de Cler. peregr.*

Perjurus Clericus ab officio & beneficio ſuſpendatur, vel beneficio prorſùs privetur, *cap. querelam, de jurejur.*

¶ A perjuro non debet ampliùs juramentum accipi, *c. literas, de præſumt.*

de **Perſecutione,** *23. quæſt. 4. c. qui ſecundùm. c. ille gladium. §. porrò. cap. nimium. §. item ſi ſemper, cum ſequentibus. item 23. q. 5. c. non vos, 24. q. 1. c. à recta.*

Perſonalia reſcripta vel privilegia perſonam non excedunt, *c. mandata Eccleſiaſtica, de reſcript.* ¶ Perſonale delictum in damnum Eccleſiæ redundare non debet, *c. cùm venerabilis, de except.* ¶ Perſonalis conceſſio cum perſona finitur, realis perpetua eſt, *cap. cùm veniſſent, de inſtit.*

¶ Perſonatus plures in eadem Eccleſia, vel diverſis, nullus habere debet ſine ſedis Apoſtolicæ diſpenſatione, *cap. ad hæc. & c. de multa, de præbend.*

Pietatis ſtudio, *diſt. 47. c. comes.*

Pignus recipere poteſt Prælatus à quolibet poſſeſſore, *cap. cùm contra, de pign.*

¶ In pignoris cauſa fructus in ſortem non ſunt imputandi, aliàs cenſetur uſura, *ibid.* Prælatus bona Eccleſiæ pignori dare non poteſt pro ſuis debitis, *ex præſentium, de pign.*

ex *Pignoris* contractu regulariter competit actio pignoratitia & hypothecaria ad perſequendum pignus. Niſi liber homo pignori ſit obligatus, *cap. lator, 2. de pignorib.* item Niſi extraneus poſſeſſor rem ſuceperit vel præſcripſerit, *16. quæſt. 3. c. placuit ut. præſcriptionem. verſ. non ſolùm.* ſi tamen alius quàm qui rem uſucepit vel præſcripſit, conveniatur, huic terius præſcriptio non prodeſt, *dict. cap. placuit ut. ſi verò ad alium. verſic. nec ſibi proderit.*

ſi *Pignori* obligata eſt eadem res duobus vel pluribus, is potior eſt, qui prior eſt tempore, *capit. qui prior, 54. de reg. juris, in 6.*

Quod ſemel Placuit, ampliùs diſplicere non poteſt, *cap. quod ſemel, 21. de reg. juris, in 6.*

Plagiariorum pœna eſt, ultimum ſupplicium, *cap. 1. de furtis.*

De Plebiſcito. Hujus definitio habetur, *diſt. 2. c. plebiſcita. Inſtit. de jure naturali. §. plebiſcitum.*

Plus quis petierit, punitur, *cap. unic. de plus petitionibus.* Cui licet quod eſt *Plus*, licet utique quod eſt minus, *cap. cui licet, 53. de reg. jur. in 6.*

Pluralis locutio duorum numero contenta eſt, *c. pluralis, 40. de reg. juris, in 6.*

Pœnarum inventarum ratio, eſt ementio delinquentium, *21. quæſt. 2. c. placuit. §. fin. 23. q. 4. c. eſt injuſta. §. fin.*

Quibus Pœnæ remittantur vel temperentur.

Qui ſine *Culpa*, niſi ſubſit cauſa, deliquit, non eſt puniendus, *c. ſine culpa, 23. de reg. juris, in 6.* Sanè cauſæ publicorum judiciorum generales enumerantur. *De pœnitent. diſt. 1. c. aut facta.* Animal brutum ſi commiſerit delictum, non punitur, *15. quæſt. 1. cap. firmiſſimè. §. animalia enim.* ſi Coactus commiſerit, punitur, *15. quæſt. 1. c. meritò.* ſi Corruperit reus accuſatorem, hoc caſu pro convicto habetur, *2. quæſt. 3. cap. ult. §. in omnib.*

¶ ſi Epiſcopus commiſerit, hic accuſari nequit, nec damnari, *11. qu. 3. cap. irritam, 6. quæſt. 1. cap. qui crimen. §. fin. cum cap. ſequent. 2. quæſt. 7. cap. accuſatio. §. unde liquet.* Contradicit *d. q. 7. c. præſumunt. c. ſi hæreticus. §. item quod dicitur.*

¶ ſi Furioſus commiſerit, non punitur, *3. quæſt. 9. c. indicas, 15. quæſt. 1. in princ. & cap. illud. §. furor. §. meas verò. item c. aliquos. c. illa cavenda. verſ. neque enim ſi per. c. ne is qui. §. fin.*

¶ ſi Minor ætate commiſerit, non punitur, *15. q. 1. c. illud. §. fin. c. firmiſſimè, in princ. item c. intelleximus, 2. de delictis puerorum.* niſi Minor doli ſit capax, *dict. §. fin. verſ. niſi rationis ſit capax. item c. 1. de delictis puerorum.* qui tamen mitiùs propter ætatem punitur, *dict. cap. 1. §. quamvis in eis non ita.*

Ex quibus cauſis Pœna remittatur, vel non.

ſi Abolitio criminis intervenerit, *2. qu. 3. cap. ult. §. deſtitiſſe. verſ. abolitio enim.*

¶ ſi eadem Accuſatio anteà quoque in judicium fuerit deducta, vel ejuſdem criminis nomine actum, non poteſt iterùm accuſari, *cap. de his, 6. de accuſationibus.* Niſi prior accuſator fuerit prævaricatus, vel per colluſionem reus abſolutus, *cap. ult. de colluſione deteg.* vel Niſi crimen ſit iteratum, de quo poſteà accuſatio inſtituitur, *cap. 1. de pœnis.*

¶ ſi per Cœcitatem commiſerit, non punitur. Probatur ſimul & diſtinguitur, *15. quæſtion. 1. c. illud. §. ſed objicitur.*

¶ ſi accuſator Deſtiterit, reprobatur, *cap. 1. & 2. de colluſione detegend.*

¶ ſi ſine Dolo malo factum ſit, & non injuriæ gratiâ, *15. quæſt. 1. in princ. item §. cui ſententiæ. item c. non eſt. item de pœnitent. diſt. 2. c. ſciendum.*

¶ Hujus exemplum proponitur, ſi ratione officii fecit, *23. qu. 5. c. cùm homo, in princ. & dict. cap.*

¶ ſi per Ebrietatem commiſerit, non punitur, *15. qu. 1. c. ſanè diximus. & c. inebriaverunt.*

¶ ſi per Infirmitatem vel Ignorantiam commiſerit, punitur, *15. quæſt. 1. in princ. §. 1. c. illud. §. itaque ut ex promiſſis.* Contradicit *d. quæſt. 1. c. illa cavenda. §. quin etiam ipſius.*

¶ ſi Juſſu ejus cui parére neceſſe fuit, commiſerit, punitur, *c. quod quis, 24. de regul. juris, in 6. item de conſecrat. diſt. 4. c. quæris à me, in princ.* Contradicere videtur, *dict. cap. meritò.*

¶ ſi reus mortuus ſit, pœna extinguitur, *33. qu. 2. c. admonere. §. & nunc poſt mortem. verſic. nec à te poſt.* Niſi de hæreſi quis accuſetur, *24. quæſt. 2. cap. penult. §. fin. cum c. ſequente.* ¶ ſi accuſator Mortuus ſit, vel ex alia cauſa impediatur accuſationem proſequi, *2. q. 8. cap. ult. §. fin.* ¶ ſi crimen propoſitum non fuerit Perfectum, non punitur: quod tamen reprobatur *de pœnitent. diſt. 1. c. quiſquis, in princ. & c. aut facta. §. eventus.* aliàs ſi crimen ad actum non pervenerit, non punitur. Nam cogitationis pœnam nemo patitur, *dict. diſt. 1. cap. cogitatio. & cap. cogitationis.* Hæc quoad hominem. Nam apud Deum diſtinctio jam dicta non admittitur, à quo etiam cogitatio punitur, *dict. diſt. 1. c. nunquid. item 17. quæſt. 1. c. voventibus, 32. quæſt. 5. c. ſicut enim. cap. ſi Paulus. cap. nec ſolo. c. qui vident. item 32. quæſt. 7. cap. non ſolùm.*

¶ ſi crimen commiſſum ſit Vulgare & Uſitatum, *23. quæſt. 4. c. ſi quis poteſtatem. §. fin. cum cap. ſequent.* pœna ſine culpâ (niſi ſubſit cauſa) non imponitur, *cap. ſine culpa, 23. de reg. juris, in 6.*

ſi in hac vita *Pœnam* ſuſtinuerit, juſtificatus per hoc eſt in altera vita: approbatur ſimul & diſtinguitur, *d. quæſt. 5. cap. quid ergò, de pœnitent. diſt. 3. cap. ſunt plures. §. auctoritas illa. c. ignis ſuccenſus. cap. quærat.*

Pœnitentia quid. *De pœnitent. diſt. 1. c. ecce nunc. §. penult. & ult. c. tres ſunt. §. eſt enim pœnitentia. c. quis aliquando. §. illud autem. verſ. eſt enim pœnitentia. & diſt. 3. c. 1. & c. pœnitentia. c. pœnitentiam. §. fin.*

¶ Diviſio pœnitentiæ trimembris. *De pœnitentia diſt. 1. c. tres ſunt.*

¶ & diviſio pœnitentiæ bimembris, in veram & falſam. *De pœnitent. diſt. 3. c. in tantum. §. fin. & c. ſcelератior. §. 1.*

¶ itidem diviſio pœnitentiæ bimembris in interiorem & exteriorem. *De pœnitent. diſt. 1. c. quis aliquando. §. econtrà. verſ. eſt enim pœnitentia.*

¶ Exempla pœnitentiæ. *De pœnitent. diſt. 1. c. convertimini. §. unde poſt trinam. diſt. 3. c. totam. c. Achab.*

¶ Quo jure ſit introducta pœnitentia, *33. quæſt. 2. c. audivimus. §. quia pro omnibus.*

¶ Ad quem cauſæ Pœnitentiales pertineant, *c. accedentibus, 12. de exceſſ. prælator. item 9. q. 2. c. placuit ut deinceps.*

Poetæ non legendi, *diſtinct. 37. c. ideò prohibetur, in princ.*

Pontifex, *diſt. 21. c. Cleros. §. Pontifex.*

Poſſeſſio acquiritur ex conſuetudine loci, quâ modicum terræ loco rei tradendæ datur, vel in extremitate pallii manu apprehendentis ſuſtinetur, *cap. ex literis, 2. de conſuetudine.* Per ſolutionem penſiones res, pro qua penſio ſolvatur, tradita cenſetur, *cap. cùm veniſſet, 9. de reſtitut. ſpoliator.*

¶ Si vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt, datur eo nomine actio: Niſi cùm ob latitantem debitorem creditor in poſſeſſionem bonorum ejus miſſus eſſet, debitor cautionem offerat judicio ſiſti & judicatum ſolvi, *cap. 1. de dolo & contumacia.* Vel: Niſi miſſo tale crimen objiciatur, quo probato poſſeſſione eſſet privandus: quod tamen reprobatur, *c. accedens, 23. de accuſationib.* ſine poſſeſſione præſcriptio non procedit, *c. ſine poſſeſſione, 3. de reg. juris.*

pro *poſſeſſore* habetur qui dolo deſiit poſſidere, *c. pro poſſeſſore, 36. d. tit. de regul. juris.* Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, *cap. poſſeſſor, 2. de regulis juris, in 6.*

Poſterorum appellatione in pœnis non continentur per fæminas deſcendentes, *c. ubicunque, 4. de pœnis, in 6.*

Poſtulatio fit irrita, ſi poſtulatus interdictum non ſervârit, *c. 1. de poſtulat.*

¶ Poſtulationis conceſſio fit ex gratia, *cap. bonæ memoriæ, eod. tit.* ¶ Poſtulatio, ſicut electio, eſt examinanda, *c. licèt, de translat. Epiſcop.*

¶ Majore parte indignum poſtulante, poteſtas eligendi ad minorem devolvitur, *c. gratum gerimus, de poſtul. prælat.*

¶ Poſtulatio communi conſenſu facta, & ſuperiori inſinuata, ampliùs variari non poteſt, *cap. bonæ memoriæ, eod. tit.*

¶ Poſtulatio vel electio non debet fieri per verba conditionalia vel alternativa, *cap. 2. de elect. in 6.*

¶ Poſtulari debent Prælati Eccleſiarum, non eligi, *c. ult. de poſtul. prælat.*

¶ Poſtulatio non valet, quæ abſentibus jus eligendi habentibus contemtis fit, *c. bonæ memoriæ, eod. tit.*

Præbendas duas non poteſt quis tenere ex diſpenſatione Archiepiſcopi, *c. literas, de conceſſ. præb.*

¶ Præbenda non promitti poteſt antequam vacet, *cap. 2. de conceſſ. præbendar.*

¶ Præbenda non integretur ſciſſione alterius, *cap. cùm cauſam, de præbend.*

¶ Præbendæ proventum quis habere poteſt, e[i] Canonicus non ſit, *cap. quia nonnullis, de magiſtr.*

¶ Præbendarum multitudo à promotione repe[l]lit, *cap. cùm jam dudum, eod. tit.*

¶ Præbendâ carere non debet, qui in Canonicu[m] receptus eſt, *cap. majoribus. & cap. relatum, de præb.*

¶ Præbendam vel beneficium dans, quam dar[e] non poteſt, illâ evictâ, quam poteſt dare, tenetur *c. inter cætera, eod. tit.*

¶ Præbendâ ſecundâ receptâ, prima vacat, *c. lite ras, de conceſſ. præbend.*

¶ Præbenda ultra ſex menſes vacare non debe[t] *cap. 2. eod. tit.* ¶ De præbenda poteſt abſens p[er] alium inveſtiri, *cap. accedens, eod. tit.*

¶ Præbendarum proventus recipiunt ſtudentes i[n] Theologia per quinquennium, *cap. fin. de magiſt. & cap. licèt, de præbend.* ¶ Præbenda alteri per Papam collata, præripitur Epiſcopo poteſtas conferendi illu[d] beneficium, *cap. 1. de conceſſ. præbend.*

¶ Præbendæ & beneficia vacantia in curia Romana, à die vacationis poſt menſem poſſunt conferri per eos, ad quos id oneris incumbit, vel abſentibu[s] eis, ab eorum generalibus vicariis, *cap. ſtatutum, d[e] præbend. lib. 6.* ¶ Ex præbenda una poſſunt dua[e] fieri, *cap. vacante, de præbend.*

¶ Si præbenda alicui ratione reſcripti debeatur & alteri conferatur, debet ille in Canonicum recip[i] & ſuſtentari, donec beneficium vacet, *capit. ſtatutum de præbend. lib. 6.*

¶ Præbendarum collatio ad quem pertineat, cùm Epiſcopus & Capitulum debito tempore non conferant, *c. poſtulâſti, de conceſſ. præbend.*

¶ Præbendarum collatio ad Capitulum ſede vacante non ſpectat, *c. illa devotionis. ne ſed. vac.*

Præcentor, *capit. Cleros. §. præcentor. diſtinct. 21.*

Prædeſtinatio, *23. quæſtion. 4. cap. cùm quiſque. §. eſt & alia. cap. ſicut non. c. obtineri. cap. Nabuchodonoſor. capit. vaſis. item De pœnitent. diſt. 2. cap. firmum. capit. nullus. c. talibus. c. ſi enim. §. fin. c. Apoſtolus. c. mirandum. cap. multi. cap. citiùs. cap. ult. in princ. uſque ad §. charitas. item De pœnitent. diſt. 4. cap. ſi ex bono. c. benedictus. cap. novit Deus. c. in domo. capit. hanc ſocietatem.*

Prædicans excommunicantis poteſt ab eis eleemoſynas & victum recipere, *cap. cum voluntate, de ſentent. excommunicationis.*

¶ Prædicatorum fratrum privilegium & Minorum, *c. nimis, de exceſſ. prælat.*

¶ Prædicatores veſci poſſunt his quæ eis apponuntur, *cap. quàm ſit laudabile, de Iudæ.*

¶ Prædicationem facere debet Epiſcopus vel per ſe, vel per alios, *cap. inter cætera, de offic. ordin.*

¶ Prædicare non licet Laico, cujuſcunque ſit ordinis, *cap. ſicut uno, de hæretic.*

¶ Prædicare non debent eleemoſynarum quæſtores, *c. cùm ex eo, de pœnit. & remiſſ.*

Prælatus eſſe non poteſt ſecularis, vel regulam non profeſſus, *cap. cùm cauſam, de elect.* ¶ Prælati non committant vices ſuas vel Eccleſias, ſub annuo cenſu, *capit. 1. ne præl. vices ſuas.* ¶ Prælati factum non præjudicat Eccleſiæ, *cap. cùm noſtris, de conceſſ. præbend.* ¶ Prælati non

..i non onerent ſubditos exactionibus, vel pluribus ..uorum alimentis in viſitatione, *capit. quia plerique immunit. Eccleſ. & cap. cùm Apoſtolus, de cenſibus.*

¶ Ad prælaturam ſe nemo præſentare debet, *p. per noſtras, de jure patr.*

¶ Prælatus plùs juris habet in conceſſione Eccleſiæ, quàm patronus in præſentatione, *cap. dilectus, de ..ſic. deleg.* ¶ Prælatus eſt procurator rerum Eccleſiaſticarum, non dominus, *c. fraternitatem, de donat.* .. rerum Eccleſiaſticarum conditionem meliorem ..icere poteſt, deteriorem neutiquam, *ibid.*

¶ Prælati inferiorum privilegia diminuere poſſ..int, *cap. ad petit. de accuſat.*

¶ Prælati judicium ferri candentis ſubire non de..ent, nec tali purgationi intereſſe, vel auctoritatem ..ræſtare, *cap. ex literis, de exceſſ. prælat.*

¶ Prælatus tenetur ſubdito, ad auſteriorem reli..ionem migrare volenti, licentiam dare, *cap. licèt qui..am, de regul.*

¶ Prælati non debent intereſſe corporali punitio..i alicujus, *d. cap. ex literis, de exceſſ. prælat.*

¶ Prælaturam amittat, qui ad ordines promoveri ..on poteſt, *cap. ut Abbates, de ætat. & qualitat. ordin.*

Præpoſitus, *cap. quamvis, 9. de verborum ſignific.*

In *Præpoſitum* non eſt ordinandus, niſi Presbyter vel Diaconus, *diſt. 60. c. nullus.*

Præſcriptio non valet abſque bona fide & juſto titulo, maximè rerum Eccleſiaſticarum, *capit. quoniam omne, de præſcript. & capit. vigilanti. cap. ſi diligenti, eod.*

¶ Præſcriptio quæ ſine peccato ſervari non poteſt, non valet, *cap. veniens, eod. tit.*

¶ Præſcriptionem non inducit longa uſurpatio, *capit. cauſam, eod. tit.*

¶ Præſcriptio nulla contra Eccleſiam currit, niſi quadraginta annorum, ſola autem centenaria contra Romanam Eccleſiam, *cap. illud. cap. ad audientiam. & cap. de quarta, eod. tit.*

¶ Præſcriptionem elidit interruptio, *eod. cap.*

¶ Præſcriptio non currit contra obedientiam, *capit. cùm non liceat, eod. tit.*

¶ Præſcriptio non currit contra Epiſcoporum conſtitutionem, & contra procurationem eis debitam, *cap. accedentes. & cap. cùm ex officii, eod. tit.*

¶ Præſcriptio non currit tempore ſchiſmatis, *cap. cùm nobis, eod. tit.*

¶ Super præſcriptione poſſunt teſtes produci, *cap. illud, eod. tit.* ¶ Laicus non poteſt decimas nec præſcribere, nec detinere, *cap. cauſam, eod. tit.*

¶ Præſcriptio omnem actionem excludit, *cap. ad aures, eod. tit.* ¶ Præſcribere poteſt Abbas jus Epiſcopale, *cap. auditis, eod. tit.*

¶ Præſcriptionem interrumpit Synodalis proclamatio, *cap. ſanctorum, eod. tit.*

¶ Præſcriptio non currit tempore hoſtilitatis, *c. ex tranſmiſſa, eod. tit.*

Præſumptio violenta evidentiſſimam probationem requirit, *capit. veniens, 3. in fine, de Presbytero non baptizato.*

¶ Semel malus, ſemper præſumitur malus, *cap. ſemel, 8. de reg. juris, in 6.*

¶ Ignorantia præſumitur, niſi probetur ſcientia, *c. præſumitur, 47. de reg. juris.*

¶ Qui contra jura mercatur, bonam fidem non habere præſumitur, *cap. qui contra, 82. de reg. juris.*

¶ Præſumitur quilibet bonus, niſi probetur contrarium, & quòd nemo ſit immemor ſuæ ſalutis, *cap. dudum. & cap. cùm in juventute, de præſumpt.*

¶ Præſumptio quandoque purgationem inducit, & qualis, *cap. ſi quis de gradu, de purgat. canon.*

¶ Ex præſumtione violenta poteſt quandoque ſententia ferri, pro veritate enim habetur, *cap. literis. c. nullus dubitat. c. illud quoque. c. tertio loco, de præſumt.*

Precarii differentia & precariarum, *cap. ult. de precariis.* ubi dicitur, quòd precarium mutatâ voluntate concedentis, vel ejus cui concedens alienavit, revocari poteſt: precariæ verò non item. ¶ Solvitur item precarium morte ejus qui precariò rogavit, *dict. cap. ult. verſ. ſolvitur quoque.*

¶ Solvi quoque videtur precarium morte concedentis. Sed hæc cauſa reprobatur, *d. c. ult. verſ. non etiam concedentis.*

de *Precariis* Eccleſiaſticis qualiter fieri debeant, *10. quæſt. 2. cap. precariæ à nemine.*

¶ De precariis quolibet quinquennio renovandis cavetur *d. q. 2. c. precario de quinquennio. & cap. 1. de precariis.* Niſi ita factum ſit precarium, ne unquam revocari poſſit, quod tamen reprobatur *cap. de precariis, 2. tit. & d. quæſt. 2. cap. de precariis.*

Presbyteri & Presbyteræ, *diſt. 21. c. Cleros. §. Presbyter. diſt. 32. c. ult. diſt. 84. c. ult.*

¶ Presbyter non celebret vaſe ligneo, nec de pane fermentato, nec ſine aqua & vino, & plùs apponat de vino quàm de aqua, *cap. literas. & cap. pernicioſus, de celebr. miſſ.*

¶ Presbyter in fraudem Eccleſiæ nil de bonis ejus ſuo vel alieno nomine emere poteſt, *cap. Presbyter. & cap. inquirendum, de pecul. Cler.*

¶ Presbyteris debet condecens beneficium dari, *cap. extirpandæ, de præb.*

¶ Presbyter Clericum ſecum habeat, nec ſine eo celebret, *cap. ut quiſque, de vit. & honeſt. Cleric.*

¶ Presbyteri officium eſt prædicare, *cap. quod Dei timorem, de ſtatu Monach.*

¶ Presbyter duobus digitis amiſſis non celebret, *cap. Presbyter enim, de Cler. ægrot.*

¶ Presbyter res Eccleſiæ ſine juſta cauſa non pignori det, *cap. 1. de pign.*

¶ Presbyterum interficientis pœna, *cap. 2. de pœnitent. & remiſſionib.*

¶ Presbyter qui non jejunus celebrârit, beneficio privatur, *cap. ſi conſtiterit, de accuſ.*

Primas non appellandus eſt univerſalis, *diſt. 99. c. nullus.*

¶ Primas non appellandus eſt Princeps Sacerdotum vel ſummus, *d. diſt. c. primæ.*

¶ Archiepiſcopi primatibus obedientiam debent, & ab illis ad hos provocatur, non contrà, *diſt. 99. in princ. §. ab Archiepiſcopis. & c. 1. verſic. ad quos Epiſc.*

de **Primicerii** officio circa Acolytos, Exorciſtas, Cantores atque Lectores & alia, *diſt. 25. c. 1. §. ad primicerium. c. unico, de officio primicerii.*

Primitiarum origo, *cap. 1. at verò, de decimis.*

¶ Primitiæ perinde ac decimæ Sacerdotibus ſunt ſolvendæ, *diſt. 32. cap. præter hoc. §. deinde.* Quantum autem primitiarum nomine ſolvendum, *dict. §. at verò. verſ. traditionem quoque.* Primitiæ perinde ac decimæ ſunt in diſpoſitione Epiſcopi, *dict. §. deinde. verſ. & ut ipſæ.*

¶ Primitiæ inter Diaconos & alios Clericos dividendæ, *d. c. omnium, 4. §. manifeſtum.*

Primogenitus, *capit. Ioſeph. 5. de verborum ſignific.*

Prior tempore, potior jure, *c. qui prior, 54. de reg. juris, in 6.*

de *Prioris* officio, *c. cùm ad 6. §. prior autem, de ſtatu Monachorum.*

Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona, *cap. privilegium, 7. & c. quod alicui, 74. de reg. jur. in 6.*

¶ Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum, *cap. decet, 16. cum cap. ſequente, eod. tit.*

¶ Quod ob gratiam alicui conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum, *capit. quod ob gratiam, 61. eod. tit.*

¶ Privilegia ſtricti juris ſunt, *cap. porrò, de privileg.*

¶ Privilegia extenduntur ad ea tantùm quæ in eis continentur, *cap. ex parte, eod. tit.*

¶ Privilegium monaſterio concedi non poteſt, antequam ibi canonica inſtitutio facta fuerit, *cap. ad audientiam, de Eccleſ. ædific.*

¶ Privilegiorum generalium explanatio, *capit. ut privilegia, de privileg.*

¶ Privilegia poſſunt & Laici Eccleſiis conferre, *cap. cum Laicis, de rebus Eccleſ. non alien.*

¶ Privilegio ſuo poteſt quis renuntiare, *cap. ſi de terra, de privileg.*

¶ Privilegium per ſubreptionem obtentum non valet, *cap. cùm olim, de ſentent.*

¶ Privilegium ſtatim atque ad notitiam eorum, quibus indulgetur, pervenit, vim habet, *cap. fin. de privileg. in 6.* ¶ Privilegium & conſuetudo juri communi derogant, *cap. cùm contingat, de for. compet.*

¶ Privilegium lite pendente impetratum non valet, niſi in eo litis mentio fiat, *cap cauſam, 2. de teſtibus.*

¶ Privilegium, ſine exceptione conceſſum ad præterita & futura extenditur, *cap. quia de privileg.*

¶ Privilegium, niſi urgente ratione, dari non debet, *cap. ſanè, de privileg.*

¶ Privilegium ſine alterius injuria concedendum eſt, *cap. paſtoralis, eod. tit.*

¶ Contra privilegium Papæ ſententia lata non valet, *cap. dudum, eod. tit.*

¶ Privilegio clericali non poteſt renunciari, *capit. ſuborta, de ſent. & re judic.*

¶ De privilegio à Papa conceſſo, ipſemet ſolus judicat, *cap. cùm veniſſent, de judic.*

¶ Privilegium Ciſter. de decimis non ſolvendis qualiter ſe extendat, *vide in c. ex parte 1. de decim.*

¶ Privilegio 100. annorum gaudet Eccleſia Romana in præſcriptionibus, *cap. ad audientiam, de præſcript.*

Quâ ratione privilegium amittatur.

¶ Privilegium ratione delicti amittitur, *cap. ad abolendam, de hæret.* ¶ Privilegio privatur, qui conceſſâ ſibi poteſtate abutitur, *cap. tuarum, de privileg.*

¶ Contra privilegium faciens, eo privatur, *capit. cùm acceſſiſſent, de conſtitut.*

¶ Privilegium non amittitur, etſi intra quinquaginta annos eâ non utatur, *c. ad audientiam, de præſcript.*

¶ Privilegium ſequens primo non præjudicat, niſi ejus mentionem faciat, *cap. dudum, de privileg.*

¶ Clericus per enorme crimen à privilegio cadit, *cap. cùm non ab homine, de judic.* Item temerariè Romanam Eccleſiam occupans, *capit. licèt, de electione.* Item in hæreſin cadens, *capit. ad abolendam, de hæret.* Item contrahens cum vidua vel corrupta, *cap. Ioannes, de Cleric. conjugat.* Item de furto ſuſpectus, *cap. 1. de depoſ.* Item ſi ſtatim repercutit, *cap. ſi verò alicujus, de ſentent. excommun.* Item ſi admonitus non deponat arma, *cap. in audientia, eod. tit. & cap. perpendimus, ibid.* Item turpiter agens cum perſonis quæ exprimuntur, *cap. ſi verò, eod. tit.* Item ratione diſciplinæ caſtigatus, *cap. cum voluntate, eod. tit.* Item ſi in minoribus ordinibus conſtitutus matrimonium contrahat, *cap. ex parte, de Cler. conjug.* Item degradatus, *cap. novimus, de verbor. ſignific.* Item admonitus ſecularia negotia non poſtponens, *c. ult. de vit. & hon. Cler.*

Probatio, *cap. forum, 10. §. probatio, de verb. ſignific.*

¶ Probatio conſtat ex duobus, *cap. forus, de verb. ſignific.* ¶ Probatio contra legitimam probationem non eſt admittenda, *cap. juravit, de probat.*

¶ Probatio debet eſſe certa & clara, *ibid.*

¶ Probatio non exigitur in notoriis, *cap. tua nos, de cohabit. Cler.* ¶ Quæ ad probationem ſingula non valent, multa proſunt, *cap. cùm cauſam, de probat.*

¶ Probatio virginitatis per aſpectum, prævalet juramento viri, *cap. propoſuiſti, eod. tit.*

¶ Probatio ex multis præſumptionibus & fama, ſufficiens dicitur, *cap. præterea, de teſtib.*

¶ Actore non probante, reus abſolvitur, *cap. cum Eccleſia, de cauſ. poſſeſſ.*

¶ Probationibus æqualibus exiſtentibus, liberatur reus, niſi in cauſa libertatis, *cap. ex literis, de probat.*

¶ Probationi accuſantium conſanguinitatem in matrimonio plùs deferendum, quàm defendentium, *cap. juravit, de probationibus.*

¶ In probationis defectum ſuccedit juramentum, *capit. ſicut conſuetudo, de probat.*

¶ Probatur crimen quandoque per confeſſionem: *ut cap. cùm ad ſedem, de reſtitut. ſpoliat.* quandoque per famam: *ut cap. ſicut, de probat.* quandoque per inſtrumentum: *ut cap. 2. de fid. inſtrum.*

¶ Probationis tempus quare ſit Religioſis conceſſum, *vide in c. ad Apoſtolicam ſedem, de regul.*

Proceſſus de ſimplici & plano qualis ſit, *Clement. 2. de verbor. ſignificat.*

¶ Proceſſus contra formam juris vel reſcripti non valet, *cap. ex parte, de offic. jud. deleg. & c. cum dilecta, de reſcript.*

Procuratio viſitationem perſonalem requirit, aliàs peti non poteſt, quæ tamen ſecundùm Eccleſiæ facultates, vel conſuetudinem loci ſtatuenda eſt, *cap. cùm Apoſtolus, de cenſibus.*

¶ Prælati inferiores & ſuperiores, tempore viſitationis abſentes vel præſentes, nec pecuniam, nec munera, ſed ſolam ſuſtentationem recipere debent. *Gregorius X. t. de cenſib. lib. 6.*

¶ Pro-

¶ Procuratio debetur Archiepiſcopo ab omnibus :cleſiis quas viſitat, *cap. cùm ex offic. ij. de præſcript. & p. ſopitæ, de cenſibus.*

¶ Petenda non eſt procuratio in ſacris ſeu granis Monachorum, *cap. ult. de cenſibus.*

¶ Procurationem præſtare tenetur Eccleſia Epiopo viſitanda, *cap. cùm venerabilis, eod. tit.*

¶ Et Monachi diœceſano, *cap. venerabili, eod. tit.* ıec præſcriptio contra hoc currit, *ibid.*

¶ In conſtituendis procurationibus requiritur paroni voluntas, *cap. quanto creatori, eod. tit.*

¶ Legatis & nuntiis Papæ ab omnibus debetur ırocuratio, niſi ſpecialiter ſint exempti, *c. accedentes, le præſcr. & c. cum inſtantia, de cenſib.*

¶ De procuratoribus Eccleſiarum noviter converarum nota formam, *in c. ſuper eo, de cenſib.*

Procurator in quavis cauſa, in literis mandati clauſulam de rato habere debet, *cap. cùm cauſam, de juram. calumn.*

¶ Procuratoris falſi exceptio poſt ſententiam latam non valet, *cap. in noſtra, de procur.*

¶ Procurator ab excommunicatis conſtitutus an valeat, *vide in cap. conſulti, eod. tit.*

¶ Procuratoris confeſſio obeſt domino, *cap. 1. de poſtulation.*

¶ Procuratoris negligentia non debet obeſſe domino, *cap. cùm veniſſent, de reſtitutione in integr.*

¶ Pro procuratoris abſentia non eſt dominus puniendus, *cap. 1. ut lit. non conteſt.*

¶ Procurator illud ſolum poteſt, quod ſibi committitur, *cap. innotuit, de electìon.*

¶ Procuratores duo in una cauſa conſtitui poſſunt, *cap. in noſtra præſentia, de procurat.*

¶ Procuratorem conſtituere nullus cogitur in gravibus, *c. querelam, de procurat.*

¶ Procurator non admittitur in cauſa criminali, *cap. veniens, de accuſat.*

¶ Propter procuratoris contumaciam non poteſt dominus excommunicari, *cap. 1. ut lit. non conteſt.*

¶ Procuratores Prælatorum in Conciliis ad negotiorum tractationem ſunt admittendi, *cap. final. de iis quæ fiunt à Prælat.*

¶ Procurator excommunicatus non admittitur, *cap. poſt ceſſionem, de probat.*

¶ Procuratorium mandatum revocans in diſpendium adverſarii, condemnatur in expenſis, *cap. auditis, de procur.*

¶ De procuratoribus pluribus datis prior tempore potior jure, *c. non injuſtè, eod. tit.*

¶ Procurator in prima inſtantia, appellationis cauſam, niſi velit, proſequi non tenetur, *ibid.*

¶ Procurator ſecundus non admittitur, qui primi factum non ratificaverit, *cap. 1. de procur.*

Profeſſione in omni ſemper intelligitur Papæ auctoritas excepta, *c. Deus qui de vit. & honeſt. Cler.*

¶ Ante profeſſionem exiens liberè redire poteſt ad ſtatum priſtinum, *cap. ſuper eo, de regul. & tranſeunt.*

¶ Profeſſo licet tranſire ad ſuperiorem religionis ſtatum, veniâ tamen priùs à ſuo Prælato impetratâ, *cap. ſanè, eod. tit.*

Promiſſio non infringitur, cùm in meliora commutatur, *c. pervenit, 2. de jurejuran.*

¶ Promiſſio juramento firmata non tenet, conditione appoſitâ in forma juramenti non ſervatâ, *ibid.*

¶ In promiſſione quamvis firmata juramento, ſuperioris auctoritas ſemper excipitur, *c. venientes, eod. t.*

¶ Promiſſio beneficii, nullo in Eccleſia vacante, non valet, *cap. final. de conceſſ. præbend.*

¶ Promiſſio Eccleſiæ obſequii causâ eſt ſimoniaca, *cap. cùm eſſent, de ſimon.*

Promotio impeditur propter defectum ſcientiæ, *cap. congregato, de electìon.*

¶ Promovens indignum punitur, ſicut & promotus, *cap. nihil eſt, eod. tit.*

¶ Promotionem impedit macula in oculo promovendi, *cap. cùm de tua, de corpor. vitiat.*

¶ Promotus removetur propter homicidium & ſimoniam, *cap. inquiſitionis, de accuſat.*

Proteſtatio fit, ne ab altero præjudicium juri ſuo fiat, *c. ſuborta, de ſentent.*

¶ Factum contra proteſtationem non valet, *c. cùm acceſſiſſent, de conſtitut. & cap. 1. de iis quæ vi metuſvé.*

Pſalmiſta, *diſt. 21. cap. Cleros. §. Lectores.* ¶ Pſalmiſta orario uti non debet, *diſt. 23. c. non oportet.*

Puberes unde dicantur, quando dicantur tales, & qualiter per corporis aſpectum dignoſcantur, *cap. puberes, de deſponſat. impub.* & quando poſſint mortaliter peccare, *cap. 1. de delict. pu.*

Publicato ſcrutinio, non poſſunt electores ſua vota variare, *c. publicato, de elect.*

¶ Poſt publicationem teſtium poſſunt alii teſtes induci, dum Prælatus de crimine inquirit, *capit. cùm clamor, de teſtib.*

¶ Publicatis atteſtationibus, non ſunt iteratò teſtes interrogandi, *c. per tuas, eod. tit.* niſi in favorem matrimonii, *cap. conſtitutus, 2. de teſtib.*

Pueris non committatur animarum cura, *c. ex ratione, de ætat. & qualitat. præfic.*

¶ Pueri reputantur, qui 14. annos agunt, *cap. referente, de delict. puer.*

de Purgatorio, *c. unum. §. unde Auguſtinus, uſque ad fin. c. qualis. cap. qui in aliud, diſt. 25. item cap. ult. §. non promittimus tamen, cum ſequentibus, de pœnitent. diſt. 7.*

Purgatio propter infamiam indicenda eſt, *c. cùm oporteat, de accuſat.*

¶ In purgatione deficiens pro convicto habetur, *cap. inter, de purgat. canonic.*

¶ Formam jurandi, in purgatione ſuper ſimonia, *vide in cap. quoties, de ſimon.*

¶ In notoriis non eſt indicenda purgatio, ſed condemnatio facienda, *cap. cùm dilectus, eod. tit.*

¶ Purgatio indicenda eſt Clerico ſuſpecto, *cap. ſi quis, de rapt.*

¶ Purgare nemo ſe tenetur, niſi de eo de quo infamatus eſt, *cap. ult. eod. tit.*

¶ Purgatio indicenda eſt infamato, deficientibus accuſatoribus & teſtibus, *cap. nos inter, eod. tit.*

¶ Compurgatores quales ſint, *cap. cùm P. de purgat. Canon.* & quid jurare debeant, *c. de teſtib. eod. tit.*

¶ Purgatio per ferrum candens & ſimilia interdicuntur, *cap. dilecti filii de purgat.*

¶ Purgatores ſunt ſtrictè examinandi, ſicut teſtes, *cap. conſtitutus, de purgat. Canonic.*

¶ Purgatores ſcire debent vitam & converſationem ipſius purgandi, *cap. cum P. eod. tit.*

Q.

Quadrageſima non impedit, quin in ipſa famis neceſſitate liceat carnes comedere, *c. 2. de obſervat. jejun.*

Quadrupes ſi damnum dederit, datur actio, ut vel damnum ſarciatur, vel quadrupes noxæ dedatur, *cap. ult. §. quod ſi animal, de injuriis.* ſecùs ſi fera beſtia, vel quæ conſuevit nocere, damnum dederit: hanc enim dando dominus non liberatur, *dict. §. quod ſi animal. verſic. quod tamen ad liberationem.* vel ſi culpa domini, quadrupes damnum dederit, *dict. §. quod ſi animal. verſ. & quam debueras. item cap. ſi bos, 3. & cap. ſi læſerit, 4. eod. tit.*

Quadrupes quæ nocuit, etiam ordinariâ pœna punitur, *15. q. 1. c. firmiſſimè. §. unde etiam de brutis. §. fin. cum c. ſeq. Mulier.*

R.

Raptores ſunt excommunicandi, nec ad pœnitentiam recipiendi, niſi bona ablata reſtituant: pœnitentes tamen in morte in cœmeterio ſunt ſepeliendi, *cap. 1. & 2. de raptor.*

¶ Raptores rerum quæ naufragiorum ſunt, ipſo jure ſunt excommunicati: qui verò quæ navi vehebantur rapuerunt, excommunicandi ſunt, *c. excommunicat. eod. tit.*

Raſura debet eſſe in Clerico competens, *c. 1. de vit. & honeſt. Cler.*

¶ Raſura in literarum vel inſtrumentorum locis ſuſpectis, literas vel inſtrumentum vitiat, *c. cùm olim, 2. de privil.* ¶ Raſura in inſtrumento, ipſum non vitiat, ſi per conſequens antecedens intelligi poſſit, *c. ex parte, de fid. inſtrum.*

Ratione legis ceſſante, ceſſat lex, *1. q. 7. cap. quod pro remedio.* & ubi eadem ratio, ibi idem jus conſtituendum eſt: Niſi aliquid contra jus commune ſtatutum vel introductum ſit, hoc enim ad ſimiles caſus non eſt trahendum, *cap. quæ à jure, 28. de reg. juris, in 6.* item Niſi propter neceſſitatem aliquid ſtatutum ſit: nam nec hoc ad ſimiles caſus trahendum, *cap. in argumentum, 78. de reg. juris, in 6. 1. quæſt. 7. cap. quod pro remedio, 9. quæſt. 1. capit. ordinationes. §. quamvis. c. cùm in cunctis, 7. in princip. verſ. ea propter, de elect. cap. in cauſis, 19. in fin. de ſententia & re judic.*

Rationes vim legis habere dicuntur à Gratiano, *diſt. 1. c. conſuetudo. §. porrò.*

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum, *cap. ratum, 9. de reg. juris, in 6.*

¶ Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur, *cap. ratihabitionem, 10. de regul. juris.*

¶ Ratihabitio ſubſequens confirmat contractum præcedentem, *cap. acceſſit, de ſponſat. impub.*

¶ Ratihabitio confirmat matrimonium quod ab initio non fuit, *cap. inſuper, qui matrimon. accuſar. poſſ.*

¶ Ratihabitio confirmat religionem, *capit. cùm virum, de regular.* Item ſententiam, *c. cùm ad ſedem, de reſtitut. ſpoliat.* Item confirmat procuratoris tranſactionem, ita ut eam nemo poſteà retractare poſſit *c. contingit, de tranſact.*

Recognitio delicti extra judicium nocet ſicuti confeſſio, *cap. per inquiſitionem, de elect.*

Reconcilientur cœmeteria, in quibus excommunicati ſunt ſepulti, aquâ benedictâ ſolemniter inſpersâ *cap. conſueviſti, de conſecr. Eccleſ.*

Reconventionis & exceptionis differentia, *cap. cùm dilectus, 2. de ordine cognitionum.*

Reconvenire poteſt reus actorem in eodem judicio: & conventio & reconventio paribus paſſibus ambulare debent, *dict. cap. cùm dilectus, 2. §. nos autem diſtinguendum. verſ. quanquam in idem. item cap. 1. de mutuis petitionibus.* Niſi interdicto recuperandæ poſſeſſionis agatur: huic enim reconventio non poteſt opponi, *capit. ult. de ordin. cognit. item cap. ad ultimum, 2. de cauſa poſſeſſionis.* fallit etiam ſupradicta regula, ſi excommunicatus reconventionem opponat, *cap. cùm inter, 5. §. fin. de exceptionibus.* tertiò fallit ſi apud alium quàm actionis Judicem reconventio opponatur, *cap. diſpendia, 3. §. reus quoque, de reſcriptis, in 6.* Quartò, ſi apud arbitros cauſa agatur, *capit. cùm dilectus, 6. de arbitris.*

¶ Modus procedendi per reſcriptum conventioni præſcriptus, etiam reconventioni datus intelligitur, *c. prudentiam, 2. de mutuis petitionib.*

Regula, *diſt. 3. c. regula, in princip.*

Religionem intrans, dummodò ſit ſanus, nil Eccleſiæ parochiali tenetur præſtare, *cap. de his, de ſepult.*

¶ Religionis habitum poteſt quis in domo propria ſuſcipere & tenere, *capit. ex parte tua, de converſ. conjug.*

¶ Religionum diverſitas reprobatur, maximè mendicantium, *cap. ne nimia, de religioſ. domib.*

¶ Religionem ingredi non prohibentur conjugati, ante carnalem copulam, *c. verùm, de converſ. conjug.*

¶ In religione per annum commoratus, nec ad ſeculum redire, nec uxorem ducere poteſt, *cap. conſuluit, eod. tit.*

¶ Conjugatus, poſt carnalem copulam religionem ingredi non poteſt, niſi de licentia uxoris ſuæ, *cap. ad Apoſtolicam ſedem, de converſ. conjugat.* qui verò ita ſemel ingreſſus eſt, repeti non poteſt, *cap. dudum, eod. tit.*

¶ Impubes religionem ingredi non poteſt, niſi de licentia parentum, *cap. 2. de regular.* nec invitus, vel in ætate non legitima, aliàs à parentibus extrahi poteſt, *cap. 1. eodem titulo.*

¶ Religionem intrans ante quatuordecim annum conſummatum, pœnitere poteſt, *c. ad noſtram, eod. tit.*

¶ Religio tenuis quæ dicitur, *cap. & ſi quæſtiones, de Simon.*

¶ Cum religioſis faciliùs diſpenſatur, quàm cum Laicis, quoad ordines, *cap. ex literarum, de apoſtat. & reiter. baptiſm.*

¶ De religione ad religionem magis arctam tranſiri poteſt,

poteſt, *c. licèt, de regula.* ¶ Religionis habitum aſſumens, etſi vidua, etſi in domo propria, reſilire non poteſt ampliùs, *c. vidua, de regularib.*

¶ Religioſus de religione ad religionem ex levitate non tranſeat, aliàs ad arctiorem tranſire poteſt, *cap. Ioannes, eod. tit.*

¶ Religionem intrans, renuntiare poteſt annali probationi, *c. ad Apoſtolicam, eod. tit.*

¶ Religioſus ante profeſſionem exiens, quando uxorem ducere poſſit, quando non, *vide in c. conſulti, eod. tit.* ¶ Religionem intrans non habet habitum profeſſorum, *cap. ſtatuimus, eod. tit.*

¶ Religione exiens ad reditum cogendus eſt, & per Prælatum revocandus, *c. ult. eod. tit.*

¶ Religionem ingreſſus per metum qui in conſtantem virum cadere poteſt, non obligatur ad religionem, *c. 1. de iis quæ vi metuſvè.* ¶ Religioſis interdicitur chirurgia, *cap. tua nos, de homicid.*

¶ Religioſus nec fidejubere, nec mutuum accipere poteſt, ſine conſenſu Capituli vel Abbatis, *capit. quod quibuſdam, de fidejuſſ.* aliàs conventus ſolvere non tenetur, *ibid.*

Religioſus locus, efficitur locus ad hoſpitalitatis uſum deputatus, *c. adhæc, 4. de religioſ. domib.*

¶ Locus in quem mortuus illatus eſt, Religioſus efficitur: Niſi hæreticus eò ſit illatus, *c. quicunque, 2. in princ. verſ. & locus ille, de hæret. in 6.*

Res ſacra vel **Religioſa** alienari, obligari, vel civilibus uſibus commodari non poteſt, *12. q. 2. c. nulli. cap. prædia. item de reg. juris, in 6. c. ſemel, 51.*

ante **Relationem** conſultationis exemplum litigatoribus edendum, *c. intimâſti, 68. de appellationib.*

¶ Ne relatione pendente Judex pronunciet, vel aliquid innovet, *c. licèt, 5. de officio legat. 2. q. 1. c. nomen. verſ. quod nec in negotiis.*

¶ Relatione factâ & reſponſo accepto, ſententiâque exinde latâ, appellatio denegatur, *2. qu. 6. c. biduum. §. fin.*

ad quos ſit **Recurrendum**, ſi ſacræ ſcripturæ auctoritas deſit, *diſt. 20. c. ult.*

Reliquiæ non debent exponi venales, & antiquæ extra capſam non ſunt oſtendendæ, *c. 2. de reliquiis.*

¶ Reliquiæ de novo inventæ, abſque Papæ approbatione non ſunt venerandæ, *c. 1. eod. tit.*

Remedium *c. redintegranda, 3. quæſt. 1. c. redintegranda.*

Remiſſionis literas poſſunt Epiſcopi concedere: & quantum generales remiſſiones valeant, *vide in c. noſtro. & cap. quod autem, de pœnit. & remiſſ.*

Renuntiare non videtur, qui deceptus aliud facit, *c. lectæ, de renunciat.*

¶ Renuntians Epiſcopatui quando ad illum reſumi poſſit, *cap. poſt tranſlationem, eod. tit.*

¶ Renuntians beneficio poteſt ad illud denuò admitti, *cap. veniens, eod. tit.* ¶ Non renuntiat juri ſuo, qui gratiæ ſe committit, *ibid.*

¶ Renuntians inſtrumentis, liti renuntiâſſe videtur, *cap. cùm pridem, de pact.*

¶ Renuntiare poteſt quilibet juri ſuo, *cap. ſtatuimus, de regular.*

¶ Renuntiare poteſt quis tacitè privilegiis ſuis, *cap. accedentibus, de privileg.*

¶ Renuntians beneficio in manu Laici, ipſo jure eo privatur, *cap. quod in dubiis, de renuntiat.*

¶ Renuntiatio benè regentis, non eſt facilè admittenda, *cap. niſi cùm pridem, eod. tit.* ubi ſimul notantur cauſæ renuntiationis.

¶ Renuntiatione factâ, ipſo jure irrita ſunt inſtrumenta, *cap. ſanè, eod. tit. & cap. cùm pridem, de pact.*

¶ Archiepiſcopus renuntians, in illo loco pallio uti non poteſt, *cap. ad ſupplicationem, de renunciat.*

¶ Renuntiare quis poteſt beneficio ſibi conceſſo, ſed non collegio dato, *cap. ſi diligenti, de foro compet.*

¶ Renuntiare quis non debet beneficio abſque conſenſu Epiſcopi, & quando repetere poſſit renuntiationem, *cap. admonet. & cap. ſanè, de renuntiat.*

¶ Renuntians beneficio metu vel vi, illud non perdit, *cap. ad audientiam, de iis quæ vi.*

¶ Renuntians beneficio ſuo coram Judice competenti, illud repetere poteſt, *cap. accepta, de reſiſt. ſpol.*

Repreſſaliæ dantur, quando generalis rerum retentio, auctoritate principis vel civitatis, pro damni recompenſatione indulgetur, *cap. dominus, 23. quæſt. 2.*

¶ Repreſſaliæ de jure canonico & civili prohibentur, unde in repreſſaliis ultra ſortem nihil debet accipi, *cap. unic. lib. 6. de repreſſ.*

¶ Repreſſalias concedentes contra Clericos, vel accipientes, ſi ſingulares ſunt perſonæ, excommunicationis, ſi univerſitas, interdicti ſententiam incurrunt, niſi intra menſem retractent, *ibid.*

Rei vendicatio non niſi adversùs rei poſſeſſorem competit: Niſi dolo deſierit poſſidere: hic enim pro poſſeſſore habetur, *cap. pro poſſeſſore, 36. de reg. juris.*

¶ Rei vendicatione inſtitutâ, regulariter quidem ipſa res venit in condemnationem. Niſi res ſit conſecrata: tunc enim æſtimatio ejus venit præſtanda, *14. q. 6. cap. 1. §. fin. cum cap. ſeq. Comperimus.*

¶ Rei vendicatio ibi, ubi res eſt de qua contenditur, competit, *cap. ſanè ſi, 3. de foro compet.*

¶ In rei vendicatione actor rem quam petit, tenetur ſpecificare ac deſignare, *cap. ſignificantib. 2. de libelli oblatione.*

¶ In rei vendicatione ſuccumbit actor non probans cauſam ex qua petiit, licèt poſt actionem in judicium deductam ex alia cauſa dominium ſit nactus, *c. Abbate, 3. de re judicata, in 6.*

¶ In rei vendicatione actor reo ſumptus, quos in rem bonâ fide fecit, tenetur reſtituere. A qua regula excipitur pretium, quo rem comparavit, *16. quæſt. 3. c. penult. §. univerſas.*

¶ Rei vendicatio longi temporis præſcriptione eliditur, *c. cùm olim, 18. de præſcriptionibus, 16. quæſt. 3. c. placuit ut quicunque. §. præſcriptionum.*

Reſidentiam non faciens Canonicus admonitus, nec appellationem ob hoc factam proſequens, privetur præbenda, *capit. pervenit, de appellat.*

¶ Reſidens intelligitur, qui jura Eccleſiæ ſuæ proſequitur, *cap. cùm dilectus, de Cler. non reſid.*

¶ Reſidere nolens, admonitus, beneficio privetur, *cap. ex parte, eod. tit.*

¶ Reſidens dicitur, qui in ſervitio eſt Papæ, vel juſta de cauſa abeſt ex licentia, *cap. ad audientiam. & c. relatum, eod. tit.* ¶ Ad reſidentiam compelli poſſunt Clerici per ſuos Prælatos, *c. cùm ad hoc, eod. tit.*

¶ Reſidens ſtudii cauſa, quantum recipere debeat, *vide in cap. licèt, de præb.* ¶ Reſidere debet quilibet per ſe, non per alium, *c. conquerente, eod. tit.*

¶ Non reſidens, poſt citationem, per ſex menſes eſt expectandus, *c. tuæ, eod. tit.* ¶ Non reſidens, etſi Cardinalis, Eccleſiâ privandus, *c. 2. eod. tit.*

Reſponſa Prudentum. vide ſuprà in litera O. Opiniones.

Reſtituere in integrum, ad quem ſpectat, *vide in c. cauſa, de reſt. in integr.*

¶ Reſtitutio fieri non debet, antequam citetur reus, ſi contumax eſt, *c. quoniam frequenter, ut lit. non conteſt.* ¶ Reſtituenda eſt poſſeſſio cum omnibus quæ interim percipi potuiſſent, *c. gravis, de reſtit. ſpol.*

¶ Spoliatis per ſententiam iniquam bona reſtituenda ſunt, *c. ex inſinuatione, de procurat.*

¶ Reſtitutio priùs facienda eſt in cauſa poſſeſſionis, ante litis ingreſſum, *c. 1. & 2. de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Reſtitutio in ſpiritualibus peti poteſt, *cap. cùm veniſſent, de reſtitut. in integr.*

¶ Reſtituendus eſt prædo ſecundùm juris rigorem, & de reſtitutione priùs agendum, quàm de canonica inſtitutione, *c. literis, de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Reſtitutionem poteſt petere Eccleſia, etiam contra latam ſententiam, *c. ex literis, de reſtit. in integr.*

¶ Reſtitutâ uxore, debent omnia ejus bona ſimul reſtitui, *c. accedens, 2. ut lit. non conteſtat.*

¶ Reſtitutionem petenti non poteſt adverſarius crimen opponere, *cap. item cùm quis, de reſtit. ſpoliat.*

¶ Reſtitutionem petens quid probare debeat. *cap. olim, 4. eod. tit.* ¶ Ad reſtitutionem non eſt cogendus qui non poteſt, *cap cùm tu, de uſur.*

¶ In reſtitutione matrimonii, neceſſe eſt probare jus matrimonii, & poſſeſſionem corporalem per carnalem copulam, *cap. ex parte, de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Reſtitutionem matrimonii impedit adulterium publicum, *cap. ſignificàſti, de divortiis.*

¶ Reſtitutio denegatur mulieri volenti cohabitare viro, cum contumelia creatoris, *c. gaudemus, eod. tit.*

¶ Reſtitutionem mulieris quæ impediant, *vide in cap. literas. & cap. ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliat.*

¶ Reſtitutionem petere non poteſt, poſſeſſionem de jure non habens, *cap. ex parte, de reſtit. ſpoliat.*

¶ Reſtitutio favorabilis eſt in cauſa matrimonii, *cap. ex literis, de in integr. reſtitut.*

¶ Reſtitui poteſt Eccleſia contra aliam Eccleſiam, *cap. auditis, eod. tit.* ¶ Reſtituere quis tenetur omnia quæ medio tempore percepit, ſi adverſarius ſuum jus probaverit, *c. ſuſcitata, eod. tit.*

Res cum ſuo onere tranſit, *cap. non ſit in homine, de decim.* ¶ Res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *cap. 1. de reg. juris.*

¶ Non ſermoni res, ſed rei ſermo eſt ſubjectus, *c. intelligentia, de verbor. ſignific.*

Revocatio mandati non valet, priuſquam in cauſa ſit concluſum, *cap. auditis, de procurat.* ¶ Revocationi æquivalet certa Principis ſcientia, *cap. paſtoralis, de offic. elegat.*

¶ Revocatio procuratoris non valet, niſi de eo Judici conſtet, *c. ex parte, de reſcript.*

¶ Revocari poteſt illicitum mandatum, per ſuperiorem, *c. quintavallis, de jurejur.*

Reus, *c. 10. §. reus, de verb. ſignific.* ¶ Non debet actori licere, quod reo non permittitur, *cap. non licèt, 32. d. tit. l. non debet, 41. ff. eod. tit.*

¶ Reus condemnatur in expenſis, actore ex decreto primo in poſſeſſionem miſſo, etiam lite pendente, *cap. 1. de ſeq.*

¶ Reus ſi poſt litem conteſtatam non comparuerit, ad ſententiam definitivam procedatur, *cap. prout, de dol.* ¶ Reus contumax poteſt adhuc à Judice citari ſemel, *ibid.* ¶ Reus, actore non probante, abſolvitur, *c. accedentib. de privileg.*

¶ Reus abſolvitur, ubi obſcura ſunt partium jura, *c. inter, de fid. inſtrum.*

Reſtitutio in integrum partibus præſentibus petenda ac decernenda, *c. cùm ex literis, 5. §. tandem deliberatio, de in integr. reſt.*

¶ Non totius temporis reſtitutio facienda, ſed ejus tantùm quando ſe læſum probat, *Clement. 1. in fin. de in integr. reſtit.* ¶ In integrum reſtitutus meliorationes adverſario reſtituere debet, *c. 1. in fin. de in integr. reſtitut.*

S.

Sacerdos, *diſtinct. 21. cap. Cleros. §. Sacerdos.* ¶ Sacerdos, qualiter ſe circa confeſſum habere debeat, *vide in cap. omnis, de pænit. & remiſſ.* ¶ Sacerdotis filiam carnalem ducere non poteſt baptizatus ab eo, *c. ult. de cogn. ſpirit.*

¶ Sacerdos cum virgine matrimonium contrahens, poſt pœnitentiam, diſpenſationem obtinere poteſt, *c. ſanè, de Cler. conjug.* ¶ Sacerdos advocatus eſſe non debet, *cap. cùm Sacerdotis, de poſtulat.*

¶ Contra Sacerdotem infamatum qualiter eſt procedendum, *cap. 2. de purgat. canon.*

¶ Sacerdos conſanguineam fœminam in domo non habeat, & ſuſpecti poſt trinam denunciationem excommunicentur, *cap. 1. & 2. de cohabit. Cler.*

¶ Sacerdotis confeſſionem revelantis pœna, *cap. omnis, de pœnitent. & remiſſ.*

¶ Sacerdos hominem caſu interficiens non eſt deponendus, *cap. interfeciſti, de homicid.*

¶ Sacerdos puerum diſciplinæ cauſa percutiens, ita ut ictu moriatur, deponendus eſt, *cap. Presbyterum, eod. tit.* ¶ Sacerdotii incapax eſt bigamus, *c. 1. de bigam.* ¶ Sacerdos non habeat officium interdictum, vel ſimile, *c. Sacerdotibus, ne Cleric. vel Monach.*

¶ Sacerdoti infamato purgatio indicitur, *c. ſignificàſti, de adulter.*

Sabbathis carnes comedere licet ſecundùm morem patriæ, *c. conſilium, de obſervat. jejun.*

Sacrum quod eſt vel ſemel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum, *c. ſemel, 51. de reg. jur. in 6.*

Sacramentum, *3. q. 1. c. multi. §. ſacramentum.* & de ratione nominis, *d. c. multi. §. ſunt autem ſacramenta. verſic. quæ ob id ſacramenta, uſque ad verſ. quæ ideò fructuoſa. item d. diſt. 2. cap. qui manducant. §. iſta ideò dicuntur ſacramenta.* ¶ Definitio ſacramenti, *1. q. 1. c. multi ſecularium.*

ꝛcularium. §. *ſacramentum, de conſecrat. diſt. 2. c. ſacri- ꝛtium. Declaratur. dict. diſt. 2. c. ſignum.*

¶ Diviſio ſacramentorum in ſacramenta neceſſitatis & dignitatis, *1. cap. remiſſionem. §. ſed notandum eſt. Species ſacramentorum, d. quæſt. 1. c. multi ſecularium. §. ſunt autem ſacramenta.*

¶ Sacramenta liberè ſunt conferenda, abſque ullius præmii exactione, *cap. ad Apoſtolicam. & cap. cùm in Eccleſiæ, de ſimon.*

¶ Sacramenta collata ab excommunicato, in excommunicatione vim habent, licèt talis conferens peccet, *cap. ſi celebrat, de Cler. excommunic.*

¶ Si ſacramentum eſt prætermiſſum, cautè ſupplendum eſt, *cap. 1. de ſacram. non iter.*

¶ Sacrum trahit ad ſe non ſacrum, *c. quod in dubiis, de conſecrat. Eccleſ.*

¶ Sacra non debent Laico pignori dari, niſi in neceſſitate, *c. 1. de pignor.*

Sacrarium ingredi prohibentur Subdiaconi & Miniſtri non ſacrati, *diſt. 23. c. non oportet Subdiaconos. & c. non oportet in ſacratos.*

Sacrificium, *cap. multi. §. ſacrificium, de verbor. ſignific.*

Sacrilegium quibus modis committatur.

Sacrilegium eſt quicquid in *ſacratis* Deo rebus & Epiſcopis injuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur, *cap. quæ multotiens, 7. de reg. jur. 12. qu. 2. c. nulli. c. prædia, 13. q. 2. c. qui oblationes, in fine, 17. q. 4. c. qui rapit. cap. ſi quis contumax. §. ſacrilegium ergò. c. quiſquis. §. ſacrilegium, uſque ad finem.* etiamſi eam privatam è loco ſacro quis ſurripuerit, *dict. c. ſi quis contumax. §. ſacrilegium ergò. verſ. vel non ſacrum. & d. c. quiſquis. §. ſimiliter ſacrilegium. & §. fin.* quod fallit, ſi ſacrum è loco privato ſurripuerit, *23. q. 4. c. quid ergò, §. fin.*

¶ Si res Eccleſiæ Alienat, vel alienationi conſentit: ſacrilegium committit, *17. q. 4. c. omnes Eccleſiæ.*

¶ Si Eccleſiam non permittat ordinari vel Conſecrari, ſacrilegium committit, *1. q. 1. c. nullus. §. qui autem, cum c. ſequente.* ¶ Si de judicio Imperatoris vel Papæ Dubitat, ſacrilegium committit, *dict. §. committunt etiam. verſ. aut qui de principali. §. fin. cum cap. ſeq.*

¶ Si quis Legata Eccleſiæ retineat, ſacrilegium committit, *13. q. 2. c. qui oblationes, in fin. 17. q. 4. c. ſacrilegium.* ¶ Si divinam Legem non obſervat, vel in articulis fidei errat, ſacrilegium committit, *17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. §. committunt etiam.*

¶ Si Sacerdotes inſequitur ſacrilegium committit, *d. q. 4. cap. ſicut qui. c. ſi quis contumax. § dicitur etiam. c. quiſquis. §. 1. verſ. ſeu qui injuriam. cap. ſi quis deinceps. c. ſi quis ſuadente, in princ.*

¶ Sacrilegium committitur, ſi Laicus jura Eccleſiaſtica Uſurpaverit, *cap. conqueſtus, 16. de foro compet.*

Sacriſta & de hujus officio, *cap. unico, de officio ſacriſtæ.*

de Salario & mercede Magiſtris ac Doctoribus artium liberalium decernendo, *c. 1. c. quia nonnullis, 4. & c. ult. §. fin. de magiſtr.*

Salitor, *vigeſima ſexta, quæſtione tertia, cap. 1. §. ſalitores.*

Sapientia, *de pœnitent. diſtinctione 2. capit. ſapiens.*

Satisfactum, *cap. ex parte, 23. de verbor. ſignificat.*

Scandalum non debet bonum faciendum impedire, *cap. niſi, de renuntiat.*

¶ Ob ſcandalum ea quandoque ſunt omittenda, quæ pro rigore juris ſunt ſtatuta, *c. ſuper quodam, de ſtatu Monach.*

Scholares, Canonici plenè recipiant fructus præbendarum ſuarum, *cap. ſuper ſpecula, de magiſtr.*

¶ Scholares in univerſitate poſſunt ſtatuta facere, & citare, & contumaces punire, *cap. ex literis, de conſtitut.* Item poſſunt conſtituere procuratorem in curia Papæ, *cap. quia in cauſis, de procurat.*

Secundum, *cap. Abbate, 25. de verborum ſignificat.*

Sede vacante, nil debet innovari vel mutari, *c. 1. ne ſed. vacant.*

Senatuſconſulti definitio, *diſt. 2. cap. Senatuſconſultum.*

Sententia injuſta Judicem potiùs lædit, quàm eum in quem temerè fertur, *11. q. 3. c. nolite. §. fin.* ¶ De ſententia non præcipitanda, *11. quæſt. 3. c. ſummoperè.*

¶ Sententia ab ipſo Judice ſedente recitanda, *capit. ult. §. fin. de re judicata, in 6.* fallit in Epiſcopo Judice, *d. c. ult. in princ.*

¶ De ſententia in plurali, non ſingulari numero proferenda, *cap. cùm ab uno, 4. dict. tit.*

¶ De ſententia ex ſcripto recitanda, *2. quæſt. 1. c. in primis. §. ſed & de perſonis. verſ. ſi ſcriptis judicatum. & §. fin. cum cap. ſeq. cap. legum.* Niſi Epiſcopus in cauſa Clerici ſententiam ferat, *11. q. 1. c. ſi quis cum Clerico.*

Sepultura eſt eligenda apud loca magis religioſa, *cap. 3. de ſepult.*

¶ Sepulturam debet quis eligere in loco parentum ſuorum, *cap. 1. de ſepult.* ¶ Sepulturam licet eligere propriam vel alienam, *cap. eod. tit.*

¶ Sepultura negatur torneamentariis, *ibid.*

¶ Sepulturam eligens, parochiæ rationem habere debet, *cap. 2. de ſepult.* ¶ Sepulturam eligere poteſt uxor ſicut vir, *cap. de uxore, eod. tit.*

¶ Sepulturam filio minori poteſt eligere pater, *ibid.*

¶ De ſepulturis hoſpitalariorum, *cap. in noſtra præſentia, eod. tit.*

¶ Sepelire non licet Clerico raptorem, nec in mortali peccato decedentem, *cap. 2. de raptorib.*

¶ Sepultura conceditur Clericis interdictum ſervantibus, *cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ.* Item facinoroſo pœnitenti, *cap. ult. in fin. eod.*

¶ In ſepulturis non eſt danda portio canonica, ſi ad fabricam & ad luminaria quædam data ſint, *cap. ex parte, 3. de verbor. ſignific.*

¶ Pro ſepultura nil dandum eſt, *c. abolendæ, eod. tit.*

Sequeſtratio fit rei ſervandæ cauſa, *c. 1. eod. tit.* Item ſequeſtrationem bonorum impetrare poteſt mulier, propter inopiam viri, *cap. per veſtras, de donation.* Item ſi etiam propter contumaciam abſentis ſuſpecti poſſeſſoris, *cap. ex literis, de dol. & contum.*

¶ Sequeſtratio injuſta revocatur, *cap. 1. de ſequeſtr. poſſ. & fruct.* ¶ Sequeſtrantur fructus lite pendente, *c. 2. de ſequeſtr. fruct.*

Si Servus Judæi Chriſtianus fieri deſideret, per hoc liber efficitur, *diſt. 54. cap. nulla. §. fin. cum cc. ſequent. uſque ad cap. ſi ſervus abſente.*

¶ Si Servus Epiſcopus ſit factus, per hoc liber efficitur, *diſt. 54. cap. ſi ſervus ſciente. §. Epiſcopalis.*

¶ Servus non ordinetur invito domino, aliàs deponitur & domino reſtituitur, *cap. 1. 2. & 5. de ſerv. non ordin.*

¶ Servus Eccleſiæ quomodo poteſt manumitti, *vide in cap. Epiſcopi, eod. tit.*

¶ Servi & libertæ filius, liber eſt, *cap. dilectus filius, de ſerv. non ordin.*

¶ Servus matrimonium contrahere poteſt, domino ſuo invito, *cap. propoſuit, de conjug. ſerv.*

¶ Servus fugitivus per fraudem ordinatus deponitur, *cap. de ſervorum, de ſerv. non ordin.*

¶ Servus ad miniſtrandum domino in ſacerdotali ordine conſtitutus, ſi renuntiat officio deponatur, *c. nullus, eod. tit.*

de Schiſmaticis Jacobo, Petro & Joanne de Columna, *cap. unico, de ſchiſmaticis, in 6.*

Sigillo novo non utantur niſi collegiati, *cap. dilecta, de exceſſ. prælat.*

¶ Sigillum non probat, niſi ſit authenticum, *cap. 2. de fid. inſtrum.*

¶ Sigillum capituli dicitur authenticum, *cap. 3. de probat.* Item ſigillum principis, *cap. cùm dilectus, de fid. inſtrum.* ¶ Ex ſigillis veritas privilegiorum, vel falſitas dignoſcitur, *ibid.*

¶ Sigillo authentico debet ſententia excommunicationis corroborari, *cap. cùm medicinalis, de ſentent. excommunic.* ¶ Sigilla falſa conficientium vel fingentium pœna, *cap. 3. de crimin. falſi. c. cùm olim, de offic. Iudic. deleg.*

Simonia, *1. quæſt. 7. c. ult. in princ.* ¶ ejus definitio, *1. q. 1. c. qui ſtudet.* Ex hoc canone Simonia definitur ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi ſpiritualia.

¶ Eſt autem Simonia dicta à Simone mago, *24. quæſt. 3. cap. pen. in princ.* Simoniam verò eſſe hæreſin, patet ex *d. c. ult. in princ. 1. qu. 1. c. ventum. §. fin. cum c. ſeq. c. cùm omnis. c. eos qui. c. placuit. §. ex illa.* Concordat item propoſitæ cauſæ, *1. q. 1. c. erga Simoniacos. & c. nunquam. & 1. q. 3. c. ea quæ. item extravagans, com. 2. de Simonia extravag. com. 1. de ſentent. excom.* Objicitur *1. qu. 1. c. placuit. §. item opponitur.* Species ſeu exempla hujus cauſæ exponuntur, *c. non ſatis, 8. & c. cùm in Eccleſiæ, 9. de Simonia.* qui Signa rebus alienis imponunt, coërcendi, *16. q. 6. c. 1.*

Quid ſit Simonia, & quomodo committatur.

¶ Simonia eſt pactio circa ſpiritualia vel eis annexa, *cap. quæſitum, de rerum permut.* ut promovere negotium, ſpe beneficii Eccleſiaſtici promiſſi, *cap. cùm eſſent, de ſimon.* item, docere pro mercede, cùm ſalarium ab Eccleſia conſtitutum habeat, *t. t. de magiſt.* item pro conſecratione aliquid ultra procurationem accipere, *cap. cùm ſit, de ſimoniac.* item, ubicunque ſpirituale pro temporali venditur, *capit. in tantum, eod. tit.*

¶ Simonia eſt aliquid pro ſepulturis recipere, vel pro exequiis, inthronizatione, vel quocunque ſacramento, *cap. cùm in Eccleſia, eod. tit.* Item per gratiam vel favorem publicè peccantem non corrigere, vel denuntiare, *cap. nemo, eod. tit.* Item promittere beneficium electori, *cap. de hoc, eod. tit.* Item Eccleſiam emere vel redimere, *cap. querelam, eod. tit.* Item pœnitentem indignum propter favorem aut gratiam reconciliare, vel pœnitentem ex odio repellere, *capit. nemo, eod. tit.* Item homagium petere pro beneficio, *cap. ex diligenti, eod. tit.* Item pro Eccleſiaſtico miniſterio aliquid petere, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Simonia eſt omne impenſum pro quolibet obſequio in ordinatione, *cap. 1. eod.* Item ementes & vendentes Eccleſiarum adminiſtrationem Simoniam committunt, *cap. conſulere, eod. tit.*

¶ Simonia eſt aliquem pro pretio abſolvere, *cap. ad aures, eod. tit.*

¶ Simoniâ ſolâ intentione committi poteſt, *cap. tua nos, de ſimon.*

¶ Simoniam quæ munera, & quando inducant, *vide in c. dilectus filius, eod. tit.*

¶ In ſimonia gratia, favor, vel odium loco pretii ſuccedunt, *cap. cùm eſſent, eod. tit.*

¶ In ſimoniaco contractu tantum valet remittere, quantum dare, *cap. veniens, de teſtib.*

¶ Simoniacus eſt, qui de bonis ſuis præbendam conſtituit, ut ad eam Canonicus recipiatur, *cap. tua nos, de ſimon.*

¶ Simoniacus eſt recipiens pecuniam pro eo ad quod tenetur officio, *cap. dilectus filius, de ſimoniac.*

¶ Simonia eſt temporalia dare, ſpiritualia lucrandi causâ, *cap. tua nos, eod. tit.*

¶ Simonia non eſt dare ſuæ Eccleſiæ, & poſteà petere ut recipiatur in ea, niſi corrupta ſit intentio & dantis & recipientis, *ibid.*

¶ Simoniacus non dicitur Epiſcopus, qui jura Epiſcopalia pro annua penſione alteri cedit, maximè ubi Papæ confirmatio accedit, *cap. conſtitutus, de religioſ. domib.*

¶ Simonia non eſt, ſi Clericus poſſeſſor vexationem redimit, *cap. dilectus filius, de ſimon.*

Eorum qui Simoniam committunt pœna.

¶ Simoniacus convictus perpetuò eſt deponendus, *cap. de hoc, eod. tit.* Debet purgatio indici de ſimonia ſuſpecto, in qua ſi defecerit, beneficio privetur, *cap. inſinuatum, eod. tit.*

¶ Similiter beneficio & officio privetur, munus aliquod recipiens pro chriſmate, *cap. non ſatis, eod. tit.*

¶ Simoniacè ordinatus Miſſam cantare non poteſt, *cap. 4. eod. tit.*

¶ Contra ſimoniacum admittitur teſtis ſervus & criminoſus, *cap. tanta, eod. tit.*

¶ Quæ ſit pœna intrantis & recipientis in Eccleſia quendam ſimoniacè, *vide in cap. dilectus filius, eod. tit.*

¶ Per ſimoniam aliquem beneficio privans deponatur, *c. qui alium, eod. tit.*

¶ Contra ſimoniacum poteſt agi per certa ſigna, *cap. ſicut ſimoniaca, eod. tit.*

¶ Simoniacus de ſimonia teſtificari non poteſt, *c. ſi dominus, de ſimon.*

¶ Simoniacè religionem ſcienter intrans, locum illum deſerat, & arctiorem ſuſcipiat, *c. de regular. eod. tit.*

¶ Simo-

¶ Simoniace promoti, quamvis parvuli per parentes ignoranter beneficium adepti, illud reſignare tenentur, *cap. per tuas, 2. eod. tit.*

¶ Circa ſimoniacè accuſatum quæ attendenda, *ibidem.*

¶ Simoniaca promiſſio, promittentem non obligat, *cap. hoc autem, eod. tit.*

¶ Cum ſimoniaco aliquando poteſt diſpenſari, *cap. per tuas, 2. eod. tit.*

¶ Simoniam ex ſola intentione committens, non tenetur renuntiare, vel reſtituere, *cap. mandato, eod. tit.*

Solvitur eo genere quodque, quo colligatum eſt, *c. 1. de reg. jur.*

Solutio proficit debitori ad liberationem & exceptionem. Niſi alii quàm creditori ſolutum ſit, *cap. ea te, 22. de jurejurando.* item niſi aliud pro alio ſolvatur vel præſtetur, *cap. cum aliquib. 6. de re judicata,*

¶ Solutio prætereà proficit debitori, ſi cauſa de qua judicatum eſt, & quæ per ſententiam eſt finita, rurſus deducatur in judicium: nam obſtat rei judicatæ exceptio, etiamſi cùm antea apud Eccleſiaſticum Judicem actum eſſet, nunc apud civilem Judicem agatur: vel contrà, *cap. ult. de except. in 6.* quod an ſemper verum ſit, *vide 11. quæſt. 1. capit. quicunque.* fallit ſupradicta regula, ſi ex alia cauſa nunc agatur, quàm actum eſt anteà, *capit. ult. de cauſa poſſeſſionis. cap. cùm olim, 14. de privilegiis.* Niſi in rem agatur, *cap. Abbate, 3. de re judicata, in 6. Approbatur ibidem. §. ſecùs autem.* fallit ſecundò, ſi cauſa ob quam in priore judicio reus fuit abſolutus, in poſteriore judicio ceſſet, *capit. adverſario, 13. de exceptionibus. Clement. ult. de appellationibus.*

¶ Tertiò fallit ſi contra alium in judicio priore actum eſt, quàm contra quem nunc agitur, *cap. cùm olim. 7. de cauſa poſſeſſionis.* quod ita eſt, niſi prior & poſterior conventus ſint litis conſortes, *2. quæſt. 6. cap. ei qui appellat. §. quandoque.* Quartò fallit ſi alius anteà egerit, quàm qui nunc agit, *cap. cùm ſuper, 17. de re judicata. cap. inter dilectos, 8. §. fin. in fine, de donationibus. cap. 1. §. per præfatam, de jure patronat. in 6.* proficit tamen prior ſolutio, ſi cùm poſteriori actori actio primùm competeret, is alium anteà agere paſſus ſit, *cap. quamvis, 25. de re judic.* ut etiam ſi poſterior actor ſit ſucceſſor ejus qui anteà egit, *dict. cap. 25. in fine.* Quintò fallit ſi alia res petatur nunc, quàm anteà eſt petita, *cap. dilectus, 18. de offic. ordinarii. cap. cùm olim, 7. de cauſa poſſeſſionis.* ſi pro Solutione debiti pignoribus cavere debitor ſit paratus, per hoc exceptione non defenditur, *cap. cum aliquibus, 6. de re judicata.*

¶ Solvere non tenetur Eccleſia debita pro ea non contracta, *cap. 2. de ſolut.*

¶ Ad ſolutionem debiti pro Eccleſiis ab anteceſſore contracti, tenetur ſucceſſor, *c. 1. eod. tit.*

¶ Solutionem debiti neganti incumbit probatio, *c. fin. eod. tit.*

¶ Ad ſolutionem expenſarum tenetur, qui diem non ſervat, *cap. cùm dilecti, de dolo & contum.*

Sorores duæ poſſunt duobus fratribus copulari, *capit. quod ſuper, de conſanguinit. & affin.*

Sortilegus, *26. quæſt. 2. capit. 1. §. fin. cùm c. ſequente. cap. hi qui de paganis. c. non exemplo. quæſt. 5. in princ. c. ſortes. pervenit. cap. Epiſcopi in princ. & quæſt. 7. c. non obſervetis. verſ. & ſortes. item de ſortilegiis, c. 1.* Definitio ſortilegorum, *26. qu. 1. in pr. cum c. ſeq. item qu. 3. c. 1. §. ſortilegi.*

Speciale præceptum plùs valet quàm generale, *c. ſi adverſùs nos, de hæret.*

ad **Spectacula** ne die ſolenni, prætermiſſo Eccleſiæ conventu eatur, *de conſ. diſt. 1. c. qui die ſolenni.*

Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio, *c. unico, de ſumma trinitate, in 6. de conſecrat. diſt. 5. cap. de ſpiritu. & c. ult.* An & quatenus permaneat vel recedat Spiritus ſanctus, *de pœn. diſt. 2. c. quærendum. c. poteſt diſcurſus.*

Spiritualia pro temporalibus commutari non poſſunt, *cap. exhibita, de rer. permut.*

¶ De ſpiritualibus poteſt in arbitros compromitti, *cap. niſi de præb.*

¶ In ſpiritualibus non ex legum diſtinctione, ſed ex æquitate canonum proceditur, *cap. literas, de juram. calumn.* ¶ In cauſis ſpiritualibus non recipitur juramentum calumniæ, *ibid.*

Spoliantes naufragos incidunt in canonem, *cap. excommunicationi, de rapt.*

Spoliatus conveniri non poteſt, antequam reſtituatur, *2. q. 6. c. ult. §. appellatore.*

Sponſalia, *30. quæſt. 5. c. noſtrates.* ¶ Dividuntur in ſponſalia de præſenti & de futuro, *cap. ſi inter virum, 31. de ſponſalib.*

¶ Sponſalia de futuro ſolvuntur per ſponſalia ſequentia de præſenti, *cap. 1. de ſponſ. duor.*

¶ Sponſalia dicuntur matrimonium conſummatum, ſi carnalis copula intervenerit, *c. veniens, de ſponſ.*

¶ Sponſalia de futuro ſolvit lepra, vel alia deformatio ſimilis, *cap. quemadmodum, de jurejurand.*

¶ Sponſalia quando inducant publicæ honeſtatis juſtitiam, *vide in cap. literas, de deſponſ. impub.*

¶ Sponſalia de præſenti diſſolvi non poſſunt, *capit. 1. & 2. de ſponſ. duorum.*

¶ Sponſalia ante ſeptennium ritè contrahi non poſſunt, *cap. ad diſſolvendum, de deſponſ. impub.*

¶ Sponſalia per vim contracta, etſi ſponſa fuerit in domum ſponſi deducta, non valent *c. ex literis, eod. t.*

¶ Sponſam fratris nemo, etiam fratre mortuo, habere poteſt, propter publicæ honeſtatis juſtitiam, *cap. ad audientiam, de ſponſal.*

¶ Sponſa ſponſum vagabundum ſequi non tenetur, nec eum diu expectare, *cap. de illis, eod. tit.*

¶ Sponſa de præſenti, vivente ſponſo, aliam ducere non poteſt, niſi prior religionem intret, *cap. 2. de ſponſ. duorum.* ¶ Sponſa duorum dicitur, quæ cum uno per verba de futuro contrahit, cum altero per verba de præſenti, *cap. 1. eod. tit.*

¶ Sponſa duorum, lite pendente, cum neutro contrahere poteſt, donec quæſtio decidatur, *cap. tua fraternitas, eod. tit.*

¶ Sponſalibus contractis inter puberem & impuberem, pubes per verba de præſenti conſentiens diſſentire ampliùs non poteſt, ſed impubes, cùm pubes factus erit, poterit diſſentire, *c. de illis, de deſponſ. impub.*

¶ Sponſalia ſunt, & non matrimonium, quæ ante annos legitimos fiunt, *cap. tuæ nobis, eod. tit.*

¶ Sponſalia de præſenti contrahens, ad conſummationem eſt cogendus, *cap. ex literis, eod. tit.*

¶ Sponſalia de futuro qui contraxerunt, poſſunt mutuo diſſenſu ſeparari, *cap. prætereà, de ſponſalibus.*

¶ Sponſalia ſub honeſta conditione contracta, non valent ante conditionis eventum, *cap. de illis, de condit. appoſit.*

¶ Sponſalia contrahi poſſunt inter abſentes per perſonam interpoſitam, *cap. veniens, qui Cler. vel vov.*

¶ Qui ſponſalia contraxit cum puella in cunabulis exiſtente, eâ mortuâ matrem ducere non prohibetur, *cap. literas, de deſponſ. impub.*

¶ Sponſalia quâ ætate diſſolvantur, vel conſummentur, *vid. in cap. atteſtationes, eod. tit.*

¶ Sponſaliorum probatio viro incumbit, *cap. 1. de clandeſtin. deſponſ.*

¶ Sponſalibus conditio inhoneſta appoſita, quæ contra ſubſtantiam matrimonii fit, ea rumpit & diſſolvit, *cap. ult. de condit. appoſit.*

¶ Ad ſponſalia conſummanda hortandus quis potiùs eſt quàm cogendus, *cap. requiſivit, de ſponſal.*

Sponſaliorum & Nuptiarum promiſcuus uſus: ideò *27. quæſt. 2.* Gratianus differit, an ſponſalia conjugii appellatione contineantur, ſeu an ſponſus & ſponſa conjuges rectè dicantur? cujus quæſtionis partem quidem affirmativam primùm probat argumentis & auctoritatibus, *dict. quæſtion. 2. in princ. cap. ſufficiat. §. cùm ergò. cap. beata. §. fin. cap. conjuges. cap. conjunx. cap. omne itaque. cap. qui deſponſatam, in princ. & §. 1. item cap. ſi quis deſponſaverit, §. fin.* ¶ Deinde partem negativam defendit, ſponſalia videlicet conjugii appellatione non contineri, & ſponſum ſponſamque conjuges non rectè dici, *dict. §. fin. cum ſequentibus. & dict. quæſt. 2. c. decreta. §. 1. cap. quod autem. §. unde apparet. §. item ſi ſponſa. cap. ſi quis ſponſam. §. 1. c. ſtatutum. §. apparet.* Poſtremò Gratianus hanc canonum contrarietatem conciliare conatur, diſtinctione factâ inter conjugium initiatum & ratum: initiatum appellans, cui carnalis copula non intervenerit: ratum appellans, cui copula iſta intervenerit, *dict. capit. ſtatutum. §. quomodo. & dict. quæſt. 2. c. cùm initiatur.*

Sportularum nomine Clerici judicantes nihil pro ſuis ſententiis accipere debent, *cap. cùm ab omni, 10. de vita & honeſtate Clericorum.* Taxatio expenſarum pro literis cancellariæ dandarum, *extrav. Ioan. XXII. unica, de ſententia excommun.*

Statuta Eccleſiæ variari poſſunt pro tempore, *cap. non debes, de conſanguinit. & affinit.*

¶ Statuta Laicorum ſuper rebus Eccleſiaſticis non valent, niſi ab Eccleſia confirmentur: & ſtatuentes contra Eccleſiam ſunt excommunicandi, niſi ſtatuta revocent, *cap. noverit, de ſentent. excommunic.*

Ex **Stipulatione** pœnali ſi non fiat quod ſub pœna promiſſum eſt, actio datur ad pœnam petendam. Niſi matrimonium ſub pœna ſit promiſſum, *capit. gemma, 29. de ſponſalibus.* item niſi pro parte præſtitum ſit, quod ſub pœna promiſſum eſt, hoc enim caſu pœnalis ſtipulatio non niſi pro reliqua parte, non in ſolidum committtur, *c. ſuam, 9. de pœnis.*

Subdelegatus à Principe ſolus alteri cauſam ſubdelegare poteſt, *c. cùm cauſam, de appell.*

¶ A ſubdelegato ſi fuerit appellatum, delegatus procedere poterit, ſi aliquid juriſdictionis ſibi retinuerit, *c. ſuper quæſtionum, de offic. deleg.*

Subdiaconi, *diſtinct. 21. c. Cleros. §. Hypodiaconos.*

¶ Subdiaconus non debet eſſe minor viginti annis, *diſt. 77. c. Subdiaconus.*

¶ Calicem & patenam ad altare defert, Diaconis tradit, urceolum quoque & aquam, manile & manutergium tenet, &c. *diſt. 25. cap. 1. §. ad Subdiaconum. diſt. 23. cap. 1. §. deſervientes.*

¶ Subdiaconus & Diaconus ſimili gaudent privilegio, *c. miramur, de ſerv. non ordin.*

¶ Subdiaconus à Papa ordinatus, privilegium habet, *c. cùm in diſtrib. de tempor. ordin.*

¶ Subdiaconus poteſt eligi in Epiſcopum, & cura animarum ei committi poteſt, *c. à multis. & c. prætereà, de ætat. ordin.*

Succentor, *diſtinct. 21. capit. Cleros. §. ſuccentor.*

Succeſſor præſtat factum prædeceſſoris, niſi perniciosum ſit: tunc enim mutat, *63. diſt. cap. quia ſancta. §. verum.*

¶ Nemo plus juris ad alium transfert, quàm ipſe habuit, *cap. nemo poteſt, 79. de regulis juris, in 6.*

¶ Succeſſor uti debet jure ſui actoris, *cap. is qui, 46. dict. tit.* ſecùs ſi manifeſta ſit iniquitas, *100. diſtinct. c. novit.*

¶ Succeſſor juſtam habet ignorantiæ cauſam, *cap. cùm quis, 14. de reg. jur. in 6.*

Suffraganeus, Archiepiſcopi delegationem invitus recipere non tenetur, *c. paſtoralis, de offic. ordin.*

Sui Clerici, *capit. ſicut, 5. de verborum ſignificatione, in 6.*

Superſtitio eſt, quicquid Inſtitutum eſt per homines ad facienda & colenda idola, vel ad colendam, ſicut Deum, creaturam, *26. q. 2. c. illud.*

Suſpenſus nec eligi nec eligere poteſt, *cap. cùm dilectus, de conſuet.* nec beneficium conferre, *c. ſi celebrat. de Cler. excommunic.*

¶ Si celebret, privatur officio & beneficio, *c. Cler. eod. tit.*

Suſpenſionis cauſæ.

Quicunque Eccleſiam pro alienis debitis obligat, ſuſpenditur, *cap. ſi quorundam, de ſolut.*

¶ Suſpenſus eſt quicunque in mortali peccato exiſtit, *cap. quæſitum, de cohabit. Cler.*

¶ Judex Eccleſiaſticus, qui ſine ſcriptis ſententiam excommunicationis profert, per menſem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ: idem de eo qui ſententiam ex gratia vel favore in detrimentum alterius partis profert, *c. 1. de ſent. & re judic. lib. 6.*

¶ Clericus qui clandeſtinis matrimoniis præeſt vel intereſt, per triennium ſuſpendi debet, *cap. cùm inhibitio, de clandeſt. deſponſ.*

¶ Literas

¶ Literas Capituli, qui corrupit, ab officio & beneficio ſuſpendi debet, *c. tam literis, de teſtibus.*

¶ Sacerdos concubinarius, cùm in judicio per ſententiam vel propriam confeſſionem condemnatur, ſuſpenditur, *c. 6. de cohabit. Cleric.*

¶ Suſpenſus celebrans eſt deponendus, *c. vel itatis, de dol. & contum.*

¶ Epiſcopus, Clericum alterius diœceſis ordinans ſine literis dimiſſoriis, per annum ſuſpenditur, *c. nullus, de tempor. ordin. in 6.* & Clerici Epiſcoporum ſic ſuſpenſorum, poſſunt ſine licentia eorum à vicinis Epiſcopis canonicè ordinari, *ibid.*

¶ Prælati qui Eccleſias, vel bona immobilia Eccleſiarum dominio Laicorum ſubjiciunt, eos inſtituendo vel advocatos vel patronos, per triennium ſuſpenduntur; Laici verò, qui ad hoc prælatos aliasvé perſonas per vim compulerunt, cujuſcunque conditionis ſint, excommunicationem incurrunt, & nihilominùs ipſum factum ipſo jure nullum eſt. *Gregorius in capit. hoc conſultiſſimo, de rebus Eccleſ. non alien. lib. 6.*

in **Suſpicionem** fidelis homo facilè venire non debet, *11. quæſt. 3. c. abſit.*

¶ Suſpecto non debet cauſa committi, nec committit Papa ex certa ſcientia, *cap. cauſam, de offic. deleg. & c. cùm inter priorem, de except.*

¶ Propter ſuſpicionem, etiam injuſtam, poteſt dominus mandatum revocare, *cap. ex parte, de reſcript.*

¶ Ex ſuſpicione poteſt uxor accuſari de adulterio, *cap. maritus, de adult.*

¶ Suſpicionis cauſa non coram ſuſpecto Judice, ſed coram arbitris eſt probanda, *capit. ſecundò requiris, de appell.* ¶ Suſpecti Judicis cauſa coram quo probanda ſit, *vide in c. ſuſpicionis, de offic. deleg.*

¶ Suſpicio ſola licèt vehemens non condemnat, *c. literas, de præſumt.*

de **Symbolo** prædicando, *de conſ. diſtinct. 4. c. ſymbolum.*

T.

Tabellionatus officio uti non debent Clerici in ſacris ordinibus conſtituti, *c. ſicut, ne Cleric. vel Monach.*

¶ Tabellionatus officium *vide in cap. quemadmodum contra falſam, de probat.*

Taciturnitas bona & mala, *43. diſt. c. in mandatis.*

Tempore prior eſt jure prior, *cap. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend.*

¶ Temporis curſus crimen probat, nec currit tempus, niſi à tempore notitiæ, *c. excommunicamus, 1. de hæretic.*

Tentatio multiplex: Dei, hominis & Diaboli, *de pœnit. diſtinct. 2. §. opponitur. & §. econtrariò.*

Tergiverſatio eſt deceptio, & ſine tergiverſatione notorium dicitur, quod nullâ arte celari poteſt, *c. cùm in partibus, de verbor. ſignific.*

Teſtamentum unde dictum, definitur, *13. q. 2. c. placuit. §. vel ut quidam. verſic. unde & teſtam.*

¶ Teſtamentum pupillare paterni teſtamenti pars eſt, *c. 1. §. in fine, de teſtamentis, in 6.*

¶ Teſtatoris privata diſpoſitio, generalem canonis conſtitutionem non mutare poteſt, *cap. requiſiviſti, de teſtament.*

¶ Teſtamentum multis modis dicitur, *cap. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſ.*

¶ Teſtamentum morte confirmatur, *ibid.*

¶ Relictum teſtamento Epiſcopo, præſumitur intuitu Eccleſiæ relictum, niſi à propinquo, aut ſpeciatim intuitu perſonæ datum ſit, *c. requiſiviſti, de teſtam.*

¶ In teſtamenti diſpoſitione & executione conſuetudo terrarum eſt obſervanda, *capit. Raynutius, de teſtament.* Teſtator poteſt ſolutioni legatorum pœnam imponere, *ibid.*

¶ Teſtamento legata ab hæredibus ſunt præſtanda, niſi ſit alius executor, *ibid.*

¶ Teſtamentum legitimum impediens, excommunicandus eſt, *cap. ſi hæredes, eod. tit. & c. penult. eod.*

¶ Teſtatoris vota obſervanda, ubi nec fraus, nec dolus intervenit, *cap. requiſiviſti, eod. tit.*

¶ De indiſtinctè Eccleſiæ relictis Epiſcopus canonicam portionem ſumere debet, *ibid.* quæ verò ſit ea canonica portio, *vide in cap. ex parte, 3. de verb. ſign.*

¶ Teſtamentum in fraudem Eccleſiæ non valet, *cap. de his, de teſtament.*

¶ Compellendi ſunt per Epiſcopos executores, ut voluntatem teſtatoris exequantur, & ſi noluerint, vel negligentes in executione ſint, Epiſcopus ipſe exequatur, *cap. tua nobis. & cap. Ioannes, de teſtament.*

¶ Qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus, *cap. cùm tibi, de teſtam.*

¶ Abbatiſſa teſtamentum de rebus Eccleſiæ condere non poteſt, *cap. 2. de reb. Eccleſ. non alien.*

¶ Alienatus mente teſtamentum condere non poteſt, *cap. ult. de ſucceſſ. ab inteſt.*

¶ Teſtari non poteſt Clericus de bonis mobilibus vel immobilibus Eccleſiæ, ſed eleemoſynas mediocres dare ei permittitur: de propriis verò liberè teſtatur, *cap. relatum, de teſtament.*

¶ Teſtamentum duorum vel trium teſtimonio probatur, *ibid.*

¶ In teſtamenti cauſa non ſecundùm leges, ſed ſecundùm canones eſt judicandum, *cap. relatum, de teſtam.*

Teſtamenti Veteris & Novi differentia, *31. quæſt. 1. cap. ſi quis fuerit, §. ſed in veteri.*

Teſtis, *cap. forum, 10. §. teſtes, de verbor. ſignific.* ¶ Teſtes ad teſtimonium ferendum cogi poſſunt, *t. t. de teſtibus cogend.*

¶ Ad probationem tamen criminis nemo invitus cogitur, *cap. delictorum, eod. tit.*

¶ Teſtis ex intervallo dictum mutare non poteſt, *cap. per tuas, de probat.*

¶ Poſt teſtium renuntiationem, & publicationem teſtimoniorum peremptoria exceptio probari & opponi poteſt, *cap. ſeries, de teſtibus.*

¶ Formam juramenti quod teſtes præſtare debent, *vide in cap. quoties, de teſtibus.*

¶ Teſtes poſſunt ſuper novis articulis produci, atteſtationibus licet publicatis, *cap. fraternitatis, eod. tit.*

¶ Teſtis ſemel in cauſa jurare debet, *cap. præterea, de teſtib. cog.*

¶ Teſtes

¶ Teſtes idonei iterùm recipi poſſunt, *cap. præſentata, eod. tit.* ¶ Teſti non creditur niſi juráto, *cap. nuper nobis, eod. tit.*

¶ Teſtes etiam abſente Judice ſumuntur, *cap. ſignificavit, de offic. jud. ordin,*

¶ Teſtium receptio in cauſa matrimoniali, & ante & poſt litem conteſtatam valet, *cap. accedens, 2. ut lit. non conteſtat.*

¶ Tertia teſtium productio concedenda eſt, ſed quarta non facilè admittenda, niſi cum juris ſolennitate, *cap. in cauſis, de teſtibus.*

¶ Teſtem impediens ne teſtimonium dicat, excommunicetur, *cap. conſtitutus, eod. tit.*

¶ Teſtes producuntur extra judicium quandoque ad perpetuam rei memoriam, *cap. Albericus, de teſtib.*

¶ Teſtes examinari & audiri poſſunt in alia provincia, quàm ubi litigatur, & per alios quàm per Judices ipſos, *cap. cùm olim, eod. tit.*

¶ Teſtium reprobatio mutua, tertiam iterationem non excedat, *cap. licèt, 3. eod. tit.*

¶ Teſtium productio quarta quando peti, & quando concedi poſſit, *vide in cap. penult. eod. tit.*

¶ Teſtium juramentum poteſt à partibus remitti, *cap. tuis quæſtionibus, eod. tit.*

¶ Teſtium dicta diſcordantia Judex, quatenus fieri poteſt, concordare debet, eorumque dicta in beniorem partem interpretari, *cap. cùm tu, de teſtibus.*

¶ Teſtes iteratò examinare poteſt Judex ex officio, *cap. cùm clamor, eod. tit.*

¶ Teſtes nomine inſtrumentorum continentur, *cap. cùm Ioannes, de fid. inſtrum.*

¶ Secundùm teſtium dicta judicandum eſt, *capit. tertio loco, de probat.*

¶ Teſtes partibus præſentibus producantur, niſi alterutra pars contumaciter abſit, *c. in nomine, eod. tit.*

Qui & quales ad teſtimonium dicendum admitti debeant, quidq; in iis obſervandum.

Teſtes qui dicantur idonei, *vide in cap. forus, de verbor. ſignific.*

¶ In teſtibus quæ ſint circumſtantiæ inquirendæ, *vide in cap. cùm cauſam, de teſtibus.*

¶ Teſtes ſuper poſitionibus ſunt diligenter examinandi, *cap. 1. de teſtibus, in 6.*

¶ In cauſa denuntiationis vel correctionis, principalis perſona teſtis legitimi loco habetur, *capit. in omni negotio, de teſtibus.*

¶ Teſtes debent infamiâ, ſuſpicione, & omni denique maculâ carere, *cap. 1. de except.*

¶ Conſanguinei teſtes requiruntur ad probationem conſanguinitatis, hique aliis omnibus præferuntur, *cap. quoties, de teſtib.* ¶ Teſtis non poteſt eſſe actor & procurator in eadem cauſa, *cap. inſuper, eod. tit.*

¶ Teſtium non multitudo, ſed qualitas conſideranda, & teſtium auctoritas multitudini præfertur, *ib.*

¶ Teſtium numerus, ubi non exigitur certus, duo vel tres ſufficiunt, *cap. licèt univerſis, de teſtibus.* & teſtibus ejuſdem honeſtatis exiſtentibus, prævalet numerus, *ibid.* ¶ Teſtium juratorum tantùm valet teſtimonium, *cap. præterea, de teſtib.*

¶ Teſtes qui perjurii ſuſpecti ſunt, non audiri debent, *cap. in literis, de teſtibus.* ¶ Teſtis unus ad condemnationem ſolus non ſufficit, *c. veniens, eod. tit.*

¶ Teſtes miraculorum, qualiter examinandi, *ca venerabili, eod. tit.*

¶ Teſtes jejuni deponere debent, *c. 1. de teſtib.*

¶ Teſtis poteſt eſſe Clericus in cauſa Eccleſiaſtica & religioſus in cauſa Eccleſiæ ſuæ, *cap. cùm nuncius eod. tit.* ¶ Teſtes plures quàm mater & filia requiruntur ad matrimonii probationem, *c. ſuper eo, eod. tit.*

¶ Teſtis poteſt eſſe Judex delegatus in cauſa ſib commiſſa, dummodò officium judicandi deponat *cap. dilecto filio, eod. tit.* ¶ Teſtis minùs legitimu in odioſa exceptione admittitur, *c. tam literis, eod. tit.*

¶ Teſtes admitti poſſunt in cauſa matrimonial ſuper uno articulo, teſtationibus publicatis, *cap. ex tenore, eod. tit.* ¶ Teſtis idoneus non dicitur, cui criminalis objectio fieri poteſt, *c. 1. eod. tit.*

¶ Religioſus in Eccleſiæ ſuæ cauſa teſtis eſſe poteſt, modò patronus ejus non ſit, *c. inſuper, de teſtib.*

Quibus de cauſis teſtes reprobentur.

Teſtes quibus de cauſis reprobentur, *vide in cap. ſi quis teſtium. & cap. ex parte, de teſtib.*

¶ Teſtis in uno judicio receptus, non facit fiden in alio, niſi inter eaſdem perſonas, *cap. conſtitutus, de teſtibus.* ¶ Teſtis ſibi contradicens reprobatur, *cap licèt, de probat.* ¶ Teſtes in probatione ſingulare reprobantur, *c. cùm dilectis, de elect.*

¶ Teſtes familiares ad matrimonii diruptionen non admittuntur, *c. in literis, de teſtib. & atteſt.*

¶ Teſtis in mea cauſa eſſe non poteſt is, cujus teſtimonium in alia cauſa reprobavi, *c. inſuper, de teſtib.*

¶ Teſtes quibus crimen objicitur, à teſtimonii dictione removentur, *cap. ſuper eo, de teſtib.*

¶ Teſtis cui in modum exceptionis crimen objicitur, aliquâ pœnâ affici non debet, ſed tantùm à teſtimonio repelli, *cap. 1. de except.* ¶ Teſtis varian & vacillans repellitur, *cap. cùm Eccleſia, de cauſ. poſſeſſ & propriet.* ¶ Qui contra teſtes aliquid opponit publicatis atteſtationibus, de malitia jurare debet, *cap præſentium, de teſt.* ¶ Teſtis eſſe non poteſt quis criminis, ejuſdem criminis accuſatus, *cap. veniens, eod. tit*

¶ Teſtimonium de auditu in cauſa matrimoni non valet, *cap. licèt ex quadam, eod. tit.*

¶ Judæus in cauſa Chriſtiani teſtis eſſe non poteſt, non econtrà, *cap. Iudæi, de teſtibus.*

¶ Teſtes qui teſtificanda didicerunt, reprobantur niſi in cauſa matrimoniali, *cap. conſtitutis. & c. cùm in tua, eod. tit.* ¶ Laicus in criminali cauſa contra Clericum teſtimonium perhibere non poteſt, accuſat tamen pro ſua vel ſuorum injuria, *c. de cætero, de teſtibus.*

¶ Socius criminis, in criminali cauſa non admittitur tanquam teſtis, *cap. ſicut nobis, eod. tit.*

¶ Si crimen teſtibus objiciatur, & Judex nihilominùs ſecundùm eorum dicta ſententiam ferat, revocanda ſententia, *cap. ex parte, A. eod. tit.*

¶ In cauſa teſtis is idoneus non eſt, qui conſimilem cauſam habet, *capit. perſonas, eod. tit.*

¶ Conſpiratores ad teſtimonium dicendum non admittuntur, *cap. cum I. & A. de ſentent. & capit. ſuborta. & cap. per tuas, 2. de ſimon.*

¶ Teſtimonio unius prævalet fama, *cap. ſuper eo, de conſang. & affin.* ¶ Ad teſtimonium dicendum non admittuntur inimici capitales, *c. licèt Hely, de ſim.*

de Theologiæ ſtudioſis ad ſcholas transmittendis, *c. ult. de magiſtris.*

[T]heſaurarii officium, *diſt. 25. cap. 1. §. ad theſaurarium.*

[T]imor Dei, *11. quæſt. 3. capitul. qui omnipotentem.*

[T]onſuram primam poteſt Abbas dare Monacho ſuo, *cap. cùm contin[gi]t, de ætat. & qualit.*

¶ Tonſuram geſtare non tenetur Clericus uxora[tu]s, *cap. Ioannes, de Cleric. conjug.*

¶ Tonſura non privilegiat uxoratos, *c. cùm deco[re]m, eod. tit.*

Torneamentis non exercendis, *c. 1. in princ. de torneamentis.* [M]utatur ac tollitur hoc *extrav. Ioan. XXII. unicâ, eod. t.*

Toto & pars continetur, & in eo quod plùs eſt, continetur minus, *c. plùs ſemper, 35. & c. in toto, 8. de reg. jur. in 6.*

[T]raditio Rei præſumitur ex ſolutione penſionis, *c. cùm veniſſet, 9. de Reſtitut. ſpoliat.*

[T]ranſactio non minorem auctoritatem, quàm res judicata obtinet, [o]mnemque diſputationem cauſæ principalis tollit [e]xceptionis ope, *c. 1. de tranſactionibus.* Niſi benefi[ci]o Eccleſiaſtico acceptâ pecunia ſit tranſactum, *c. cùm [ve]nidem, 4. de pactis.* item niſi de cauſa matrimoniali [si]t tranſactum, *c. ult. verſic. exceptis nimirum, de tranſ[a]ctionib.* aliàs non reſcinditur, etiamſi tranſigentem [st]atim pœnituerit, *c. quod ſemel, 21. de reg. jur. in 6.* [Q]uod ſi adverſa quoque pars fidem tranſactioni non [p]ræſtet, & altera eam ſervat, non tenetur, *cap. fruſtrà, [...] de regul. jur. in 6.*

¶ Tranſactio dicitur amicabilis compoſitio, *c. ex [lit]teris. & c. ſeq. de tranſact.*

¶ Tranſactio in matrimoniali cauſa locum non [h]abet, *c. ex parte, eod. tit.*

¶ Tranſactio ſuper ſubjectione ſpirituali non va[le]t, niſi in beneficiis Eccleſiaſticis, *c. præterea. & cap. [s]uper eo, eod. tit.*

¶ Tranſactio in ſpiritualibus, quæ fit mediante [p]ecuniâ, non valet, ſed ea per compoſitionem ami[ca]m ſecundùm jus fieri debet, *c. conſtitutus. cap. præ[te]reà. & cap. de cætero, eod. tit.*

¶ Tranſactio in decimis locum non habet, *cap. ve[n]iens, eod. tit.*

¶ Tranſactio quæ juri non eſt contraria, ab Epi[ſc]opo rata habetur, *c. de cætero, eod. tit.*

¶ Tranſactio factâ, omnia prioris inſtrumenta [c]aſſantur, & prævalet inſtrumentum tranſactionis, *[c]ap. 1. eod. tit.*

¶ Tranſactio fieri non debet ſuper Eccleſiaſtico [b]eneficio: quia ſpeciem continet ſimoniæ talis tranſ[a]ctio, *c. conſtitutus, de tranſact.*

¶ Tranſactio ſuper decimis inter perſonas Eccle[ſi]aſticas valet, ſi fiat auctoritate diœceſani, *c. ſtatui[m]us, eod. tit.* ¶ Tranſigere non poteſt Prælatus ſi[n]e literis Capituli, *c. contingit, eod. tit.*

¶ Per tranſactionem non poteſt nova penſio Ec[cl]eſiæ imponi per partium pactionem, ſine vitio ſi[m]oniæ, *c. præterea. & c. 1. de tranſact.*

[T]reugæ quando ſervandæ, & circa quas perſonas: item ipſas frangentium pœna, *[c]ap. 1. de treug.*

Tributum etiam licitè ab Eccleſia datur, ſed intuitu pacis, *23. q. 1. c. quid.*

Tutela Triplex, *16. q. 1. c. generaliter.*

¶ A tutela & cura excuſantur Clerici & Monachi, *diſt. 88. cap. ult. 16. quæſt. 1. c. generaliter, 21. q. 3. c. Cyprian.*

¶ Pubertate pupilli finitur tutela. Cui tamen contradicit *c. puberes, 3. de deſponſat. impub.*

Tutor tenetur defendere pupillum, & judicium nomine ejus ſuſcipere, *12. q. 1. c. 1.* Niſi tutor eſſe deſierit, *c. ex parte, 67. de appellat.*

V.

Vacante ſede, ſtatus ejus mutari non debet, *c. 1. ne ſede vac.*

¶ Vacante imperio, ejus vicem ſupplet Eccleſia, & ad eam appellari poteſt, *cap. licèt, de for. compet.*

¶ Vacantium Eccleſiarum cuſtodia ad Archidiaconum ſpectat, *cap. ut Archidiaconus, de offic. Archidiac.*

¶ Vacare non debet Eccleſia regularis vel cathedralis ultra tres menſes, *cap. ne pro defectu, de elect.*

¶ Non vacans præbenda nemini promitti debet, *c. relatum, de conceſſ. præbend.* ¶ Vacante ſede nulla præſcriptio currit, *cap. illa, ne ſede vacante.*

¶ Vacante ſede, atteſtationes contra ſedis ſtatum receptæ non valent, *c. fin. eod. tit.*

¶ Vacante beneficio ultra id tempus, quo conferendi poteſtas ad Epiſcopum devolvitur, Papa conferendi illud jus habet, vel legatus ejus, *capit. 2. de conceſſ. præbend.* ¶ Vacantem Epiſcopatum conferre non poteſt Archiepiſcopus, ſed quidem minora beneficia, *capit. dilectus filius, eod. tit.*

¶ Vacante ſede, poteſt Capitulum ſupplere vices Epiſcopi, in quibus Epiſcopo non præjudicatur, *c. his quæ. & c. cum olim, de majorit. & obed.*

¶ Vacante ſede Metropolitanâ, poteſt Capitulum Suffraganeum confirmare, *ibid.*

Vanitatem & ſenſus obſcuritatem deducit omnis ſcientia, quæ ad tropologiam non confertur, *37. diſt. c. nonne.*

Vaſallus vaſalli coram vaſallo conveniendus eſt, & non coram domino principali, *c. ex tranſmiſſa, de for. compet.*

¶ Vaſallus feudum ſine conſenſu domini alienare non poteſt, *c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit.*

Vates, *diſtinctione vigeſimâ primâ, capit. Cleros, §. vates.*

Vectigal novum non poteſt Epiſcopus imponere monaſterio, *c. ſcientes, 3. & c. innovamus, 10. de cenſibus.*

Velum de manu Sacerdotis dari poteſt, *cap. conſuluit, qui Cleric. vel vov. contr. poſſ.*

Venatio quæ Clericis permiſſa, *76. diſtinct. capitul. Eſau, de conſecrat. diſtinct. 5. c. nunquam.*

Vendendi carius emendique ſtudium, maximè Clericis prohibetur, *14. q. 4. c. canonum.*

Si *Venditor* deceptus ſit ultra dimidium juſti pretii, valet quidem venditio, ſed venditori datur actio, ut reſtituto pretio rem recipiat, *cap. cum dilection. 3. & cap. cum cauſa, 6. de emptione & venditione.* Niſi emptor offerat quod juſto pretio deeſt, *dict. cap. 3. & dict. cap. 6. & d. diſt. 1. repl. 1.*

¶ Venditor cogi poteſt, ne cariùs vendat merces ſuas tranſeuntibus, quàm in mercato vendere poſſit, *cap. 1. de emptione & venditione.*

¶ Venditor vitium rei in vendendo indicare tenetur: aliàs empti actione vel redhibitoria tenetur. Niſi emptor vitium ſcivit, *cap. eum qui certus, 31. de regulis juris, in 6.*

Re *Venditâ* evictâ, emptor regreſſum habet adverſùs venditorem de præſtanda evictione, quod fallit, ſi emptor conventus non denuntiavit venditori, ut defenſioni rei adeſſet, *cap. ult. in princ. de empt. & vend.* item fallit ſi emptor contumaciter abfuit tempore ſententiæ latæ, *dict. c. ult. verſ. vel contumaciter.* Tertiò ſi per injuriam Judicis emptor victus ſit, *d. c. ult. verſ. ſeu per injuriam.*

Venditio celebrata intelligitur, ſi pretium receptum ſit, vel fides de eo habita, licèt res nondum ſit tradita, *c. in tantum, de ſimon.*

¶ Tranſeuntibus nil cariùs vendendum quàm incolis, *cap. 2. de empt. & vend.*

¶ Venditare minus dimidio pretio, in optione emptoris eſt, venditionem reſcindere, vel pretium juſtum ſupplere, *c. cùm dilecti, eod. tit. & c. cum cauſa, eod. tit.*

¶ Vendita res Eccleſiaſtica revocari debet, *c. ad noſtram, de reb. Eccleſ. non alien.*

¶ Venditor tribus caſibus emptori non tenetur de evictione, *c. ſi venditori, de empt. & vendit.*

¶ Vendi vel venales exponi non debent reliquiæ ſanctorum, *c. 1. de reliquiis.*

Veniæ facilitas incentivum præſtat delinquendi, *23. quæſt. 4. cap. eſt injuſta, in fin. & cap. ſi ea, cum ſeq. 36. quæſt. 9. cap. loci, 86. diſt. c. inferiorum.*

Verba cum effectu ſunt accipienda, *c. relatum, de Cleric. non reſid.* & ex intentione proferentis ſunt intelligenda, *c. ſecundò requiris, de appell.*

Veritas non eſt omittenda propter ſcandalum evitandum, *c. qui ſcandalizaverit, 3. de reg. jur.*

à **Veritate** Dei exit, qui à fide & charitate abit, *25. q. 3. c. cùm aliquis.*

Veſtis quæ non propter neceſſitatem, ſed propter venuſtatem accipitur, elationis habet calumniam, *21. q. 4. c. 1.*

Vidua, *diſtinct. 34. cap. vidua. cap. presbyteri. §. vidua.*

de **Vi** publica & privata accuſari poteſt, ſi quis ali, cui vim fecerit: hoc judicio accuſari poteſt, quod fallit ſi magiſtratus alicui vim fecerit, *23. quæſt. 5. c. non eſt. c. qui malos. & cap. Iudex.* item ſi juſſu Magiſtratûs vim fecerit, *23. quæſt. 4. c. duo iſta. §. fin. cap. cum ſequente.*

¶ Vim faciens ab ejus loci magiſtratu puniendus eſt, in quo crimen commiſit, *c. 1. de raptoribus.*

¶ Ex vi facta in litem juratur taxatione à Judice facta, *cap. ultim. de his quæ vi metusvé.*

¶ Vim inferentis pœna Eccleſiaſtica, excommunicatio, *dict. cap. 1. & c. excommunicationi, 3. eod. tit.* item *23. q. 8. cap. ſi quis membrorum. & capit. peſſimam.* De pœna hujus criminis Lombardica & ſeculari, *22. quæſt. 2. cap. cùm devotiſſimam. cap. ſi ſeculi.*

Vicarii officium, *vide in cap. ad audientiam, e offic. vicar.*

¶ Vicarius à paſtore ſecundo removeri non p teſt, *c. ad hæc, ſi perſona, eod. tit.*

¶ Vicarius non poteſt ſibi ipſi conſtituere vic rium, *c. Clericos, eod. tit.*

¶ Vicarii reſidere debent, & Sacerdotes eſſe, *c. parte, eod. tit.*

¶ Vicarius Papæ non habet poteſtatem extra u bem, *c. tua, eod. tit.*

¶ Vicarius Papæ obediat, vel privetur benefici *c. illud, de exceſſ. Prælat.*

¶ Vicarius Epiſcopi quam poteſtatem habe *vide in cap. petitio, de procur.*

¶ Vicarius animarum curam in Eccleſia re piens, vicariatûs officio renunciâſſe videtur, *c. 1. offic. vicar.*

¶ Vicarium ſucceſſor removere non poteſt, n ejus reditus minuere, *c. ad hæc, eod. tit.*

¶ Vicarius Papæ plus juris non habet, quàm ſi committitur, *c. ſua nobis, eod. tit.*

¶ Vicarius Prælati excommunicati, non eſt p pterea excommunicatus, *cap. inter. de ſent. excommu*

¶ Vicariatus plures quis habere non poteſt, *c. p videas, de offic. vicar.*

Vitiatus enormiter ad ordinem promovi non poteſt: & qui Presbyter fi non poteſt, in Prælatum vel Epiſcopum multò m nùs eligi poteſt, *c. 1. & cap. expoſuiſti. & c. cùm de tu de corpor. vitiat.*

Viduas tenetur Eccleſia defendere, *cap. ex pa te, de for. compet.*

Viri verbo ſtandum eſt, dicentis ſe uxorem c gnoviſſe, licèt illa neget, *c. cùm continebatu de deſponſ. impub.*

Viſitare non debent Epiſcopi, Prædicatores Minores, *cap. nimis iniqua, de exce Prælat.* ¶ Viſitare poteſt Archiepiſcopus ordin rio jure provinciam ſuam, & procurationem pete *c. Romana, de cenſib. in 6.*

Unctionem ſacram ſolus Sacerdos co ferre poteſt, *c. quæſivit, verb. ſignific.* ¶ De unctione ſacra, cujus effectu ſpeciebus, *vide c. 1. de ſacr. unct.*

Uniri poteſt unum monaſterium alteri, *c. 2. religioſ. dom.*

Unitas fidei ubi eſt, ibi nihil contrarium i fert diverſitas, *7. q. 1. c. nihil.*

Univerſitati debitum, non debetur ſi gulis ex univerſitate, *c. cù Clerici, 19. de verb. ſignif.*

Voluntas *15. quæſt. 1. in princ. §. eſt ante voluntas.*

Votum non infringitur, cùm in melius mut tur, *cap. pervenit, de jurejurand.*

¶ Vovens ex timore non obligatur, *cap. venien qui Cleric. vel vov.*

¶ In voto tria attendenda, *cap. magnæ devotioni de vot.* ¶ Votum dementis non obligat, *capit. ſic tenor. de regul.* ¶ In redemptione voti peregrin tionis attendenda eſt perſona & locus, *cap. quod ſup his, eod. tit.*

¶ Epiſco

Epiſcopi votum peregrinationis exequi non ...unt, ſine licentia Papæ, *cap. magnæ, de vot.*

¶ In voto peregrinationis diſpenſare poteſt Epiſ...pus, excepto voto transſmarino, *cap. 1. & cap. non ...e de vot.*

¶ Votum caſtitatis uxor, marito invito, facere ...n poteſt, *cap. cariſſimus, de converſ. conjug.*

¶ Votum in pueritia factum non obligat, *cap. ve...tis, de vot.* ¶ Vovens temporale, abſolvitur per ...ſtationem ſpiritualis, *cap. ſcripturæ, eod. tit.*

¶ Epiſcopus ſine conſenſu Capituli, nec Capitu...n ſine conſenſu Epiſcopi votum facere poteſt, *ca... magnæ devotionis, eod. tit.*

¶ Votum religionis vovens, & tempus ſtatutum ...n obſervans, transgreſſor eſt, nec Epiſcopus fieri ...teſt, *cap. per tuas, eod. tit.*

¶ Votum ſimplex, matrimonium contrahendum ...pedit, ſed contractum non dirimit, *cap. memini... qui Cleric. vel vov.*

¶ Votum transſmarinnm poteſt vovere vir, etiam ...ore invitâ, *cap. ex multa, de vot.*

¶ Votum defuncti poteſt ſuperſtes implere, *capit. ...t, de vot. & vot. red.*

¶ Prælatus poteſt votum ultramarinum emittere, ...vigeſimam proventuum Eccleſiæ expendere, *capit. ...al. eod. tit.*

¶ Votum religionis vovens, ad illius præſtatio...m compellendus eſt, *cap. porrectum, de regular.*

¶ In voti præjudicium non ſtatur juramento, *cap. ...dua, de regular.*

¶ Votum peregrinationis poteſt quis per alium ...equi, *capit. licet, de vot. & vot. redempt.*

¶ Voti reus non habetur, qui ægrotus jejunium ...angit, *cap. quod non eſt, de regul. juris.*

¶ Votum religionis non valet, invito alterutro ...njuge, *cap. quidam intra, de converſ. conjug.*

¶ Votum conjugatorum religionem intrantium ...ram Epiſcopo fieri debet, aliàs non valet, *c. 1. eod. tit.*

Uſuræ debentur ex mora, quod fallit ſi non reus, ſed alius moram fecerit: nam reo ...lterius mora non nocet, *cap. mora, 25. de reg. jur. in 6.* ...em fallit ſi reus interpellatus exceptione ſe tueri po...it, *c. non eſt, 60. eod. tit.*

Uſurarii utriuſque teſtamenti paginâ damnantur, *...p. quia in omnibus, 3. verſ. & qualiter. cap. ſuper eo, 4. ...n prin. de uſuris.* quia omnis negociatio eſt prohi...ita, *cap. ejiciens, in pr. diſt. 88.* ¶ Objectio ponitur & ſolvitur, *dict. cap. ejiciens. §. dicit aliquis.*

¶ Uſurarius raptori æquiparatur, *14. qu. 4. cap. ſi quis uſuram. cap. quid dicam. cap. ult. verſ. ſine ferro.*

Uſurarius ex quibus cauſis quis accuſari poſſit, vel non.

Si Uſuras quis exerceat, *cap. 1. in princ. de uſuris, in 6. ...ap. 2. de vita & honeſtate Cleric.*

¶ Si quis Annonam vel Vinum emat, ut pluris vendat, *14. quæſt. 4. cap. quicunque.* Niſi cùm tempus ...traditionis rei emptæ eſſet dilatum, veriſimiliter du...bitetur, utrùm plùs vel minùs tempore traditionis res ...ſit valitura, *dict. cap. ult. §. ille quoque.* Si Fructus pi...gnoris creditor pro pecunia credita loco uſurarum percipiat, *cap. 1. de uſuris.* quod fallit ſi beneficium Eccleſiaſticum hoc modo à Laico redimatur, *d. cap. 1. verſ. niſi fortè Eccleſiæ beneficium.* item ſi Dominus à vaſallo feudum pignori acceperit, remiſſis ei ſervitiis, *cap. 1. de feudis. cap. conqueſtus, 8. in fine, de uſuris.* Tertiò ſi pro dote maritus pignus accepit, *cap. ſalubriter, 16. dict. tit.*

¶ Si quis Plus juſto pretio rem ſuam vendiderit ob dilatam pretii ſolutionem, *dict. cap. 10. verſ. & an negotiator pœna conſimili. item cap. in civitate, 6. eod. tit.* Niſi aliàs non erat rem diſtracturus, *c. ult. §. fin. de uſur.*

¶ Si Parabolam juramenti non aliter concedit, quàm emolumentum aliquod inde percipiat, *cap. 10. verſic. & utrùm eodem reatu, de uſuris.*

¶ Si quid ultra Sortem recipiatur, *cap. conſuluit, 10. de uſuris, 14. q. 3. in princ. cum ſequentib. q. 4. c. ſi quis Clericus, in fine. & c. nullus.*

Uſurarius Clericus deponitur, *cap. 1. §. quòd ſi poſt. & cap. præterea, 7. de uſuris, 14. quæſt. 4. cap. 1. cap. ſi quis oblitus. cap. quoniam.*

¶ Uſurarius Teſtamentum facere prohibetur, *cap. quanquam, 2. §. final. de uſuris, in 6.*

¶ Ut uſurarii peregrini expellantur, nec domus illis locetur, *cap. 1. §. & quia de uſuris, in 6.*

¶ De hæredibus uſurarii defuncti, *cap. tua nos, 9. de uſuris.* ¶ Uſurarii ad uſuras reſtituendas compelli debent, *cap. cùm tu, de uſuris.* etiamſi debitor creditori juraverit, ſe non petiturum, *c. ad noſtram, de jurej.*

¶ Uſurarius contractus quando æſtimetur, *vide in cap. in civitate. & cap. conqueſtus, de uſur.*

¶ Contra uſuras conſtitutio facta ad præterita trahitur, & ultra ſortem nil peti poteſt, *cap. cùm tu. & cap. navigandi, de uſuris.* ¶ Uſurariorum pœna habetur *in cap. quia in omnibus, eod. tit.*

¶ Appellanti uſurario deferendum non eſt, *capit. quàm pernicioſum, eod. tit.*

¶ In uſuræ crimine non poteſt diſpenſari, *cap. ſuper eo, eod. tit.* ¶ Contra uſurarium poteſt hæres, ſicut & dominus, agere, *c. illo vos, de pig.*

¶ Uſura non eſt, beneficium Eccleſiaſticum pecuniâ redimere, *cap. 1. de uſur.*

¶ Uſura eſt, rerum hypothecatarum fructus in ſortem non computare, *cap. quoniam, eod. tit.*

¶ Uſuras reſtituere compelluntur etiam Judæi, *cap. quantò ampliùs, eod. tit.*

¶ Contra uſurarium poteſt procedi, deficiente accuſatione, ex ſola fama, *cap. cùm in diœceſi, eod. tit.*

¶ Uſurariis publicis nemo domos locet, *cap. 1. de uſuris, in 6.*

¶ Uſurarius publicus, quomodocunque pœniteat, ſepeliri non debet, ſi quatenus poterit, præſentibus non ſtatim uſuras reſtituat, pro abſentibus verò aliqui fide digni ejus parochiæ, ordinario vel ejus vicario ſic obligentur, ut illis actio acquiratur ſuper reſtitutione facienda, *cap. quanquam, eod. tit.* nec Religioſi ejuſmodi uſurariorum teſtamentis intereſſe, vel eorum confeſſionem audiri, nec abſolvere debent, niſi ſatisfaciant quatenus poterunt pro modo facultatum, *c. ult. eod. tit.*

Uſus non debet tolli per abuſum, *14. quæſt. 5. cap. neque enim.* qui non utitur partis, aut malè utitur, alienum poſſidere videtur, *14. q. 4. c. quid dicam. §. hæc utique.*

Uſucapione quoque rerum dominia acquiruntur, *16. qu. 2. cap. placuit. §. poteſt.*

Qui

Qui Uſucapere non poſſint.

Qui ſciens rem alienam Poſſederit, rem non uſucapit, *34. q. 1. c. ſi virgo. verſ. ſicut in jure. & c. ult. de præſcr.* etiamſi triginta annorum præſcriptio objiciatur, *c. viginti 5. c. ſi diligenti, 17. §. ſi verò dicatur. & c. ult. de præſcriptionibus. c. poſſeſſor, 2. de reg. jur. in 6.*

¶ qui non ſuo, ſed alieno nomine Poſſederit, *c. ſi diligenti, 17. in princ. de præſcriptionibus.*

¶ ſi Poſſeſſor medio tempore vel poſt impletam uſucapionem privilegium contrarium uſucapioni petierit, *c. veniens. 19. de præſcr.*

¶ ſi is qui rem uſucepit, poſteà eam rem poſſidere deſierit: ſi malâ fide qui præſcripſit, poſſederit, *d. c. placuit ut. §. quòd ſi mala. verſ. ſi verò aliquo.*

Quæ Uſucapere non liceat.

¶ res Eccleſiæ uſucapi non poteſt, *16. qu. 3. c. licèt. c. placuit ut. §. poteſt etiam.* ¶ res Fiſci vel Imperatoris uſucapi nequit, *16. q. 3. c. penult. §. univerſas.* in rebus non Poſſeſſis non procedit uſucapio, *cap. cùm olim. 18. in fine. de præſcriptionib.*

Quemadmodum Uſucapio impediatur.

¶ ſi Cauſa falſa vel nulla poſſeſſionis fuerit, *c. 1. de præſcript. in 6. c. 1. de reg. jur. in 6.* Niſi jus commune, vel præſumptio ſit pro poſſidente, *d. c. 1. de præſcript. in 6.* item niſi tempus ſit triginta annorum quo poſſedit, vel immemoriale, *d. c. 1. in fin. & d. c. placuit ut. §. ſi autem nullo titulo.*

¶ ſine Poſſeſſione, *c. ſine poſſeſſione, 3. de præſcript. in 6.* veluti etiam, ſi non per legitimum tempus poſſederit, quod fallit ſi acceſſione utatur ſui auctoris, *16. quæſt. 3. c. placuit ut. §. quòd ſi ab eo.* Niſi ab eo cauſam poſſidendi non habeat poſſeſſor, vel ipſe malâ fide poſſideat, *d. c. placuit ut. § quòd ſi mala. verſic. nec ſibi proderit.* ¶ ſi Poſſeſſio fuerit interrupta, & res medio tempore non poſſeſſa, non uſucapitur, *d. c. placuit ut. §. hæc de præſcript. decennii.* Niſi à tempore poſſeſſionis recuperatæ triginta anni exceſſerint, *d. §. hæc de præſcription. verſ. quod ſi per.*

Uſusfructus in iis rebus quæ uſu conſumuntur, conſtitui non poteſt, *extravag. Ioann. XXII. ad conditorem, 3. §. quod autem quoad res, de verbor. ſignific.*

¶ De cautione ab uſufructuario præſtanda, *c. ult. de pignorib.* ¶ Uſusfructus eſt jus utendi fruendi rebus alienis ſalvâ earum ſubſtantiâ, *c. ult. de pign.*

¶ Uſufructuarius cautionem dare tenetur de rebus immobilibus, quæ uſu non conſumuntur, *c. ult. eod. tit.* eamque dare debet ad arbitrium boni viri, primò de rebus honeſtè fruendis, ſecundò etiam de eiſdem reſtituendis termino elapſo, *ibid.*

Utile non debet per inutile vitiari, *c. utile, 37. de reg. jur. in 6.*

Uxor ex quibus cauſis non ſit dimittenda, *32. q. 5. c. ſi uxorem.*

Uxoris & Viri paria Jura quoad caſtitatem, *32. q. 4. c. nemo. & c. nec.*

Uxorem cognoſcens libidinis causâ, & immoderato affectu, peccat, *32. q. 4. c. origo. & c. liberor.*

Uxorem in adulterio deprehenſam, an liceat occ[idere], *33. q. 2. c. interfectores, cum ſequente.*

Uxores duas ſimul habens de facto, bigamus eſt, [et] infamis, *c. debitum, de bigam.* ¶ Uxores plures ſem[per] fuit illicitum habere, *cap. gaudemus, de divort.*

¶ Uxor quæ credens virum mortuum religionem ingreſſa eſt, eo redeunte marito eſt reſtituenda, ne[c] eo poſtmodùm moriente, ad religionem cogend[a] eſt, *c. placet, de converſ. conjug.*

¶ Vir uxori reſtitui debet, ſi illo religionem in[gr]eſſo, illa non continet, *c. prætereà, de converſ. conju[g].*

¶ Uxor dimitti non debet ſine judicio Eccleſiæ, *cap. duo, de deſponſ. impub.* ¶ Uxor viro ante diffinitivam ſententiam non eſt reſtituenda, ſi odium capitale timeatur, *c. ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.*

¶ Uxoratus beneficio & officio privetur in minoribus ordinibus conſtitutus, *cap. quod à te, de Cler. conju[g].*

¶ Uxor non debet privari dote propter maleficium viri, *cap. ex literis, de pignor.*

¶ Uxore ſene & caſtitatem vovente, poteſt v[ir] cum ejus licentia religionem ingredi, illa in ſecul[o] remanente, *cap. cùm ſis, de converſ. conjug. & cap. ſan[è] de Cleric. conjug.* ¶ Uxor reſtituenda eſt viro rel[i]gionem egredienti, *cap. accedens, de converſ. conjug.*

¶ Uxorem fornicationis causâ dimittens, aut con[ti]neat aut ei reconcilietur, *cap. ex literis, de divort.*

¶ Uxorem infidelem repudians, ſi convertitu[r] non ducat aliam illâ vivente, *cap. gaudemus, de divort.*

¶ Uxor ante viri reditum alteri nubere non po[te]ſt, niſi de viri morte conſtet, *cap. in præſentia. & capit. dominus, de ſponſal.*

¶ Uxorem propter hæreſin relinquens eam cogitur recipere, ſi reſtitutionem petat, *c. quantò, de divor[t].*

¶ Uxor petens reſtitutionem repellitur, ſi notori[è] fornicata eſt, & maritus continuit: quòd ſi non continuit maritus, ſed cum alia adulterium commiſit, eam, quamvis fornicata ſit, recipere cogitur, *c. ſignificaſti, de divort.*

¶ Uxor Eccleſiæ judicio à viro ſeparata religionem ingredi poteſt, *c. mulier, de converſ. conjug.*

¶ Uxor vivente viro teſtari poteſt, *c. judicante, de teſtam.* ¶ Uxor in mortem viri machinata, ei poſteà nubere non poteſt, *c. ſi qua de divort.*

¶ Vir religionem ingreſſus, non eſt uxori adulteræ reſtituendus, *cap. veniens, de converſ. conjug.*

¶ Uxore habitum religionis aſſumente, poteſt vi[r] in Epiſcopum conſecrari, *c. ſanè, de converſ. conjug.*

¶ Uxoris votum non tenet, niſi vir ſimiliter voveat, *cap. ſanè, eod. tit.*

¶ Sed vir uxore conſentiente votum religionis vovens ad ejus obſervationem tenetur, *c. ex parte. & cap. chariſſimus, eod. tit.*

¶ Uxoratus privilegiis Clericorum gaudere non debet, nec beneficium Eccleſiaſticum habere, *c. Ioannes. & c. cùm decorem, de converſ. conjug.*

Z.

Zelus indiſcretus reprobatur, *24. quæſt. 2. c. non in perpetuum.*

Zonas de auro vel argento non portent Clerici, *c. Cler. de vit. & honeſt. Cler.*

F I N I S.

SEPTIMUS

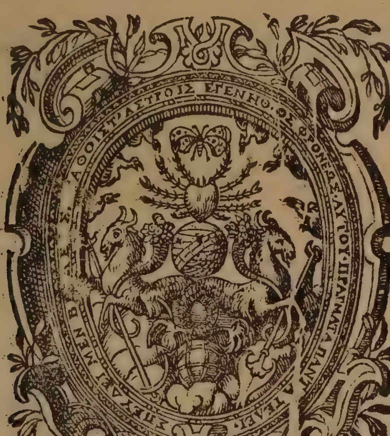
LIBER SEPTIMUS DECRETALIUM,

CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM ADJECTUS,

AD

PLENAM ET PERFECTAM JURIS APOSTOLICI COGNITIONEM.

Additus eſt INDEX & Titulorum, & Rerum & Verborum inprimis memorabilium.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS.

COLONIÆ MUNATIANÆ,

M. DC. XCV.

Benevolo Lectori S.

AMice Lector, quò magis Reipubl. literariæ & tibi, plenè conſultum foret, hunc Septimum Decretalium, Conſtitutionum Apoſtolicarum, poſt Sextum, Clementinas & Extravagantes, hactenus editarum, & à doctiſſimo Viro, D. Petro Matthæi J. C. Lugdunenſi, olim ita collectarum, & ſeparatim impreſſarum, & olim Illuſtr. D. Cardinali Cajetano, inſcriptarum, tot libris Canonicis, titulis & canonibus, accuratâ diſtinctione, reſpondentem, hîc in calce Corporis Juris Canonici univerſi, adjungere operæ pretium eſſe duximus: quò nimirum nihil reſtaret, quod plenam & perfectam cognitionem hujus Apoſtolici juris, impedire poſſet. Præſertim cùm conſtet, iſtas Conſtitutiones à DD. modernis paſſim, ab Hiſtoricis quoque allegari. Adjunximus etiam quibuſdam in locis (ubi hoc neceſſarium videbatur) notas non inutiles. Tu igitur, Vir optime, noſtro labore, & bonâ intentione contentus, illo utere, fruere. Vale.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM PRIMI

Titulus I.

DE *ſumma Trinitate, & fide Catholica.* 1

II. De reſcriptis & mandatis Apoſtolicis. 5

III. De electione, & electi poteſtate. 10

IV. De Cardinalibus. 14

V. De ætate & qualitate ordinandorum. 20

VI. De filiis Presbyterorum. ibid.

VII. De bonis Eccleſiæ alienandis vel non. 21

VIII. De officio Legati. 27

IX. De Inſulis novi orbis. 28

X. De beneficiorum collatione & impetratione. 30

XI. De reſervationibus. 44

XII. De penſionibus. 50

XIII. De unionibus beneficiorum. ibid.

XIV. De reſignationibus & permutationibus. 52

XV. De fructuum beneficii reſtitutione. 56.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM SECUNDI

Titulus I.

DE *foro competente & juriſdictionis ordinariæ poteſtate.* 57

II. De invaſoribus & occupatoribus bonorum Eccleſiæ. 66

III. De annatis. 72

IV. De jure patronatûs. 80

V. De confeſſis. 82

VI. De dolo & contumacia. 83

VII. De ſequeſtris. 85

VIII. De interdicto. 87

IX. De appellationibus. 89

X. De dilationibus & ceſſionibus bonorum. 93

XI. De cambiis. 97

XII. De forma contrahendi cenſum. 98

XIII. De teſtamentis & ultimis voluntatibus. 99

XIV. De nautis & naufragium patientibus. 104.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM TERTII

Titulus I.

DE *vita & honeſtate Clericorum.* 105

II. De Clericis non reſidentibus in Eccleſia vel præbenda. 108

III. De ſpoliis Clericorum. 115

IV. De Comitibus Palatinis. 121

V. De Magiſtris & Doctoribus. 122

VI. De Medicis. 124

VII. De Conciliis. 126

VIII. De celebratione Miſſarum, & ſacramento Euchariſtiæ, & divinis officiis. 132

IX. De reliquiis & veneratione ſanctorum. 135

X. De juramentis & jurisjurandi obligatione. 137

XI. De treuga & pace. 138

XII. De votis & votorum profeſſione. 141

XIII. De gratiis & diſpenſationib. ibid.

XIV. De indulgentiis. 143

XV. De quæſtorum tollendo abuſu. 144

XVI. De decimis. 147

XVII. De religioſis domibus, & montibus pietatis. ibid.

XVIII. De Regularibus & religioſis extra clauſtra vagantibus. 152
XIX. De monialibus 157.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM QUARTI.

Titulus I.

DE *matrimoniis & ſponſalibus.* 161
II. De conſanguinitate & affinitate. 164.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM QUINTI.

Titulus I.

DE *Judæis.* 167
II. De his qui infidelibus adverſus Chriſtianos auxiliantur. 175
III. De hæreticis & ſchiſmaticis. 176
IV. De libris prohibitis. 193
V. De libellis famoſis. 199
VI. De ſacrilegis. 201
VII. De blaſphemis & aleatoribus. 202
VIII. De homicidis & bannitis. 204
IX. De falſis & falſum exponentibus. 214
X. De ambitu. 217
XI. De ſimoniacis, & ne quid detur vel exigatur. 222
XII. De maleficis & incantatorib. 225
XIII. De teſtibus. 230
XIV. De monetarum tonſoribus. 231
XV. De lenonibus. ibid.
XVI. De concubinariis & fornicatoribus. 232
XVII. De duello & duellum permittentibus. 233
XVIII. De taurorum & aliorum animalium agitatione & pugna. 235.

SEPTI-

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

Paulus Quartus.

Trinitatem perſonarum in unitate ſubſtantiæ, Chriſti divinitatem, ejuſq; de Spiritu Sancto in utero virginis Mariæ conceptionem profitetur fides Catholica.

CAPUT I.

CUm quorundam hominum pravitas atque iniquitas eouſque noſtris temporibus proceſſerit, ut ex illis, qui à Catholica fide aberrant & deſciſcunt, plurimi quidem non ſolùm diverſas hæreſes profiteri, ſed etiam ipſius fidei fundamenta negare præſumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro noſtro paſtorali officio & charitate hujuſmodi homines, quantum cum Deo poſſumus, à tam gravi & peſtilenti errore avocare, ac cæteros, ne in talem impietatem labantur, paternâ ſeveritate admonere: omnes & ſingulos, qui hactenus aſſeruerunt, dogmatizârunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non eſſe Trinum in perſonis, & incompoſitâ omnino indiviſâque unitate ſubſtantiæ, in unum unamet ſimplici divinitatis eſſentiâ *a*. Aut Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum non eſſe verum Deum, ejuſdem ſubſtantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto, aut eundem ſecundùm carnem non eſſe conceptum in utero beatiſſimæ ſemperque virginis Mariæ de Spiritu Sancto, ſed ſicut cæteros homines ex ſemine Joſeph. Aut eundem Dominum ac Deum noſtrum Jeſum Chriſtum non ſubiiſſe acerbiſſimam crucis mortem, ut nos à peccatis & æternâ morte redimeret, & Patri ad vitam æternam reconciliaret *b*. Aut eandem beatiſſimam virginem Mariam non eſſe veram Dei matrem, nec perſtitiſſe ſemper in virginitatis integritate, ante partum ſcilicet, in partu, & perpetuò poſt partum. Ex parte omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Apoſtolicâ auctoritate requirimus & monemus quatenus infra ſpatium trium menſium à publicatione præſentium in Romana Curia, quoad reſidentes in ea, modo infrà ſcripto, extra eam verò, quoad alios in illa non reſidentes, modo & formâ per diœceſanos ſtatuendis facienda, incipiendorum, quos pro primo, ſecundo & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonicâ, eis & eorum cuilibet aſſignamus, ab eorum aſſertione, dogmatibus, & credulitate hujuſmodi, ac quibuſcunque aliis in fide prædicta erroribus, in quos hactenus lapſi ſunt, reſipuiſſe, & ad unitatem Eccleſiæ redeundo, aſſertionum dogmata, & credulitatem, ac alios errores hujuſmodi, in manibus inquiſitorum hæreticæ pravitatis civitatum, & locorum, quibus ad præſens degunt, realiter & cum effectu abjurâſſe, & infra alios tres menſes, à die abjurationis hujuſmodi inchoandos, de eadem abjuratione venerabilibus fratribus noſtris, S. R. E. Cardinalibus, dictæ hæreticæ pravitatis inquiſitoribus generalibus, plenam fidem feciſſe debeant. Et cùm hujuſmodi errores tam graves & nefandi ſint, ut illi, qui in eos decidunt, excuſationem non habeant, ſed ſubverſi potiùs atque immanes, quàm hæretici meritò dici poſſint: hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſancimus, quòd tam illi, qui hactenus in ipſos errores, vel eorum aliquem lapſi ſunt, & infra ſupradictum terminum non reſipuerint, & ea, quæ ſuprà diximus non adimpleverint. quàm omnes & ſinguli alii, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, pro ſubverſis & elapſis in hæreſim haberi, & ut relapſi Curiæ ſeculari tradi, & per ipſam Curiam debitis pœnis in relapſos ſtatutis puniri poſſint, in omnibus & per omnia perinde ac ſi verè & realiter in hæreſim relapſi eſſent, & eos relapſos eſſe conſtaret. Dat. Rom. ſept. Id. Aug. M. D. LV.

a *L. 1. l. 2. §. 1, C. eod. Vigil. adverſ. Eutych.* b *Antidicomaritas, intelligit: Epiphan. lib. 3. Chareſ. tom. 2. hæreſ. 78. l. 2. §. 2. C. eodem.*

Eugenius IV. in Concilio Florentino.

Fides & religionis Chriſtianæ aſſertio tuetur adversùs Græcorum errores, de proceſſione Spiritûs Sancti à Patre & Filio, & de reliquis doctrinæ Catholicæ capitibus.

CAP. II.

COnvenientes Latini & Græci in hac ſacroſanctâ Oecumenica Synodo, magno ſtudio invicem uſi ſunt, ut inter alia, etiam articulus ille, de divina Spiritûs Sancti proceſſione, ſumma cum diligentia & aſſidua inquiſitione diſcùteretur. Prolatis verò teſtimoniis ex divinis ſcripturis, plurimiſque auctoritatibus ſanctorum Doctorum orientalium & occidentalium: aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibuſdam verò ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum, & eandem intelligentiam aſpicientibus omnibus ſub diverſis vocabulis *a*, Græci quidem aſſeruerunt, quòd id, quod dicunt

a *Græci negantes proceſſionem Spiritûs Sancti à Patre & Filio contra Latinos & quatuor Concilia. l. 7. §. 4. C. eod. maximas turbas in Eccleſia excitârunt. Vid. Hug. Eteriarum. Athan. in ſymbol. & lib. hujus argumenti.*

Spiritum Sanctum ex Patre procedere, non hâc mente proferunt, ut excludant Filium: ſed quia eis videbatur (ut ajunt) Latinos aſſerere Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere, tanquam ex duobus principiis & duabus ſpirationibus, ideò abſtinuerunt à dicendo, quòd Spiritus Sanctus à Patre procedat & Filio. Latini verò affirmaverunt, non ſe hâc mente dicere Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin ſit fons atque principium totius Deitatis (Filii ſcilicet, ac Spiritûs Sancti) aut quòd id, quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, ſive quòd duo ponant principia, ſeu duas ſpirationes: ſed ut unum tantum aſſerant eſſe principium, unicamque ſpirationem Spiritus Sancti, prout hactenus aſſeruerunt. Et cùm ex his omnibus unus & idem eliciatur veritatis ſenſus, tandem in infrà ſcriptam ſanctam & Deo amabilem eodem ſenſu eâdemque mente unionem, unanimiter concordarunt & conſenſerunt. In nomine ejus Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, hoc ſacro univerſali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur & ſuſcipiatur, ſicque omnes profiteantur, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuam ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno principio, & unicâ ſpiratione procedit. Declarantes quòd id, quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc ſignificetur, Filium quoque eſſe ſecundùm Græcos quidem, cauſam, ſecundùm Latinos verò, principium ſubſiſtentiæ Spiritûs Sancti, ſicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris ſunt, Pater ipſe unigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem, hoc ipſum quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo etiam æternaliter genitus eſt. Diffinimus inſuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratiâ & imminente tunc neceſſitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

Idem ibidem.

Euchariſtiæ Sacramentum, pœnitentiæ & bonorum operum merita, ſuffragia Eccleſiaſtica, ſedis Romanæ primatum, & Apoſtolicam ſucceſſionem profitetur Orthodoxa religio.

CAP. III.

Diffinimus & declaramus in azymo a, ſive ſine fermento pane triticeo, corpus Chriſti veraciter confici, Sacerdotesque in altari ipſorum, Domini corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ ſive occidentalis ſive orientalis conſuetudinem. Item ſi verè pœnitentiæ fructibus de commiſſis & omiſſis ſatisfecerint, eorum animas pœnis purgatorii poſt mortem purgari, ut à pœnis hujuſmodi releventur, & prodeſſe eis fidelium vivorum ſuffragia (miſſarum ſcilicet ſacrificia, & orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia) quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri conſueverunt ſecundùm Eccleſiæ inſtituta. Illorumque animas, qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperiùs dictum eſt, ſunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & unum ſicut eſt, pro meritorum tamen diverſitate aliam aliâ perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Item diffinimus ſanctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem obtinere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiusque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro, paſcendi, regendi ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, à Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris canonibus continetur. Revocantes inſuper ordinem traditum in canonibus cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Conſtantinopolitanus ſecundus ſit poſt ſanctiſſimum Romanum Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hieroſolymitanus, ſalvis videlicet omnibus privilegiis & juribus eorum.

a *Ambroſius lib. 4. c. 4. de Sacram. Damaſcenus. lib. 4. c. 14. Orthod. fid. Theophyl. ad 10. c. Joan. Cyrill. Catecheſ. myſt. 1. 3. & 5. Cypr. ſerm. de lapſis 6. vid. l. 7. in p. C. eod.*

Pius IV. In Concilio Tridentino.

Promovendi ad beneficia & dignitates Eccleſiaſticas, cujuscunque ordinis & inſtituti fidei profeſſionem hâc præſcriptâ formâ, cum ſolenni juramento profiteri debent.

CAP. IV.

Injunctum nobis Apoſtolicæ ſervitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus omnipotens ad providam Eccleſiæ ſuæ directionem, ſanctis Patribus in nomine ſuo congregatis divinitùs inſpirare dignatus eſt, ad ejus laudem & gloriam incunctanter exequi properemus. Cùm itaque juxta a Concilii Tridentini diſpoſitionem omnes, quos deinceps Cathedralibus & ſuperioribus Eccleſiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, Canonicatibus, & aliis quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis, curam animarum habentibus, provideri continget, publicam orthodoxæ fidei profeſſionem facere, ſeque in Romanæ Eccleſiæ obedientia permanſuros ſpondere & jurare teneantur: Nos volentes etiam per quoſcunque, quibus de Monaſteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuſcunque locis regularium quorumcunque ordinum, etiam Militiarum, quocunque nomine vel titulo providebitur, idem ſervari, & ad hoc, ut unius ejuſdem fidei profeſſio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſollicitudinis partes in hoc alicui minimè deſiderari, formam ipſius præſentibus annotatam, publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius Concilii, & alios prædictos ſpectat, recipi & obſervari, ac ſub pœnis per Concilium ipſum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, profeſſionem prædictam ſolenniter fieri, auctoritate Apoſtolicâ tenore præſentium diſtrictè præcipiendo mandamus, hujuſmodi ſub tenore: Ego N. firmâ fide credo & profiteor, omnia & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo ſancta Romana Eccleſia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis. Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus, mortuus, & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertiâ die ſecundùm ſcripturas. Et aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus eſt per

a *Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. conſtitutio iſta omnib. non modò Theologis, ſed & Juriſperitis, Medicis, & Philoſophis, promotis & promovendis, in orbe Rom. ſcripta & data eſt. Habetur in can. Conc. Trident. inf. de Magiſt. & Doctor. cap. 2.*

Prophetas.

Prophetas. Et unam Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum: Et expecto reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſeculi, Amen. Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, reliquasque ejusdem Eccleſiæ obſervationes, & conſtitutiones, firmiſſimè admitto, & amplector. Item Sacram Scripturam, juxta eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarum ſcripturarum, admitto, nec eam unquam, niſi juxta unanimem conſenſum Patrum accipiam,& interpretabor. Profiteor quoque, ſeptem eſſe verè & propriè Sacramenta novæ legis, à Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licèt non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, Matrimonium: illaque gratiam conferre: & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe. Receptos quoque,& approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolenni adminiſtratione recipio, & admitto omnia & ſingula, quæ de peccato originali, & de juſtificatione in ſacroſancta Trident. Synodo definita & declarata fuerunt,amplector & recipio. Profiteor pariter in Miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium ſacrificium pro vivis & defunctis: atque in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe verè, realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, fierique converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & vini in ſanguinem: quam converſionem Catholica Eccleſia transſubſtantiationem appellat. Fateor etiam ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi. Conſtanter teneo Purgatorium eſſe, animasque ibi detentas fidelium ſuffragiis juvari. Similiter & ſanctos unà cum Chriſto regnantes, venerandos, atque invocandos eſſe, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias eſſe venerandas. Firmiter aſſero, Imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper virginis, nec non aliorum Sanctorum, habendas & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto in Eccleſiis relictam fuiſſe, illarumque uſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum matrem, & magiſtram agnoſco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori,ac Jeſu Chriſti Vicario,veram obedientiam ſpondeo, ac juro. Cætera item omnia à ſacris Canonibus,& œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à ſacroſancta Tridentina Synodo tradita, diffinita, & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, ſimulque contraria omnia, atque hæreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſalvus eſſe poteſt,quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam uſque ad extremum vitæ ſpiritum conſtantiſſimè, Deo adjuvante, tenere & confiteri, atque à meis ſubditis, ſeu illis, quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, tueri, doceri & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Romæ Idib. Novemb. 1564.

TITULUS II.
DE RESCRIPTIS, ET MANDATIS Apoſtolicis.

Innocentius VIII.

*Reſcriptorum * & mandatorum Apoſtolicorum executionem impedientes, quibus pœnis coërceantur.*

CAP. I.

Omnes perſonæ, tam ſeculares quàm regulares, contra quas in Curia Romana cauſæ de jure vel conſuetudine commiſſæ ſunt, vel in futurum tam per appellationem, ſeu devolutionem ad illam, aut aliàs quomodolibet committentur, & quæ citationes in vim commiſſionis Apoſtolicarum decretas vel decernendas, aut quævis alia mandata, ſeu reſcripta Apoſtolica *a*, juſtitiam vel gratiam continentia, quò minus juxta illorum tenorem executioni demandentur, per ſe vel per alium ſeu alios, directè vel indirectè, quovis quæſito colore impedire, aut impediri facere, ſeu clericis ut beneficia Eccleſiaſtica renuncient, aut juri in illis ſibi competenti cedant,vel ut à proſecutione cauſarum,& jurium hujuſmodi deſiſtant, mandari facere præſumpſerint, aut pro illis impediendis, & renunciandis, ad Principes ſeu Officiales ſeculares, publicè & occultè, per ſe vel alium, quovis quæſito colore recurſum habuerint, cauſam perdent, & omne jus, tam in petitorio, quàm poſſeſſorio,in re vel ad rem, de qua agitur,eis competens,eo ipſo amittant, & ad beneficia ſic renunciata obtinendum inhabiles exiſtant.

Aliæ verò perſonæ Eccleſiaſticæ, ſeu etiam ſeculares, quas cauſa hujuſmodi non tangit, executionem citationum hujuſmodi, aut aliorum quorumcunque mandatorum, ſeu reſcriptorum, & proviſionum Apoſtolicarum, ut præmittitur, impedientes, aut impedientibus hujuſmodi, auxilium, conſilium,vel favorem, publicè vel occultè, directè & indirectè præſtantes, cujuſcunque conditionis vel præeminentiæ exiſtant, ſententiam excommunicationis eo ipſo incurrant, à qua (præterquam in mortis articulo conſtituti, & ſatisfactione prævià) ab alio quàm à Romano Pontifice pro tempore exiſtente, & canonicè intrante, abſolutionis beneficium nequeant obtinere.

Notarii verò, ſive tabelliones publici prædicti, qui de executionibus citationum & mandatorum, ac proviſionum hujuſmodi faciendis, aut quò minus fiant inhibitionibus, requiſiti fuerint, inſtrumenta publica deſuper ad inſtantiam intereſſe habentium, ſeu intereſſe prætendentium (ſatisfacto tamen de congruo ſalario) conficere recuſaverint, perjurii reatum incurrant, ac executionem officii tabellionatûs amittant, fiantque infames eo ipſo, & eorum inſtrumentis ſive ſcripturis publicis poſtmodum per eos ſuper rogitibus poſtea factis, & conficiendis, donec ab hujuſmodi reatu perjurii abſolutionem, & infamiæ abſterſionem obtinuerint, nulla fides in judicio, vel extra adhibeatur. Datum Romæ 8. Cal. Febr. An. 1491.

Leo Decimus.

Statuta & ordinationes, quæ fiunt in injuriam executionis reſcriptorum & literarum Apoſtolicarum, nullius ſunt vigoris aut roboris.

CAP. II.

Licèt felic. record. Bonifacius Papa IX. prædeceſſor noſter, ad quem fide dignorum relatione pervenerat, quòd certi Prælati, quibus piæ memoriæ Urbanus Papa VI. etiam prædeceſſor noſter conceſſerat, ut in eorum civitatibus & diœceſibus executio literarum Apoſtolicarum fieri non poſſet,niſi literæ ipſæ Prælatis ipſis, aut eorum officialibus priùs exhibitæ, & per eos approbatæ forent, & eorundem prælatorum officiales in conſuetudinem deduxerant: aliqui verò prætextu ſtatutorum provincialium, ſeu ſynodalium, etiam ſervabant, quòd nullus literas Apoſtolicas hujuſmodi exequi auderet,niſi poſtquam Prælati, ſeu officiales ipſi per ſuas

a *Diviſio reſcriptorum: Juſtitia, c. paſtoralis. c. ſciſcitatus. c. ſuper literis. de reſcript. Gratia, c. gratia. de reſcript. in 6. & Clement. grat. eod.*

literas, quas Vidimus, nuncupabant, mandarent, & concederent, ut judices in ipſis literis Apoſtolicis deputati, & ſine licentia vel conſenſu quorumcunque Prælatorum, vel Superiorum, aut Officialium eorundem, literas Apoſtolicas exequi poſſent & deberent. Tamen nuper in publica ſignatura coram nobis nonnullæ ſupplicationes propoſitæ fuerunt, continentes, quòd in Toletan. & Carthaginen. Eccleſiis, ſub colore falſitatibus obviandi, editæ fuerant conſtitutiones ſynodales, quibus caveri dicebatur, ut Tabelliones & Notarii, etiam à partibus requiſiti, literas Apoſtolicas nullatenùs recipere poſſent, niſi illæ priùs per Archiepiſcopum Toletanum, & Epiſcopum Carthagin. pro tempore exiſtentes, aut eorum Officiales examinatæ forent, à nobiſque earundem Conſtitutionum confirmatio peteretur.

Nos petitionem hujuſmodi utì ratione carentem, cùm Romani Pontificis geſta, per inferiores ſibi & ſubditos, ſine ejus ſpeciali licentia, examinari non debeant: indecens & abſurdum, quinimò temerarium eſſe cenſentes, quòd aliquis quâvis occaſione literas Apoſtolicas, ſine Romani Pontificis ſpeciali commiſſione, examinare velle præſumat: propterea ſupplicationes ipſas, prout meritò rejiciendæ erant, rejicimus, & coram nobis lacerari fecimus. Ac conſtitutiones edentium temeritatem tali caſtigatione reprimere, ac ſuper his tale remedium adhibere volentes, ut aliis in poſterum committendi ſimilia aditus præcludatur, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientiâ, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, literas Bonifacii prædeceſſoris hujuſmodi tenore præſentium approbamus, & innovamus, ac perpetuæ firmitatis robur obtinere, illaſque inviolabiliter obſervari debere decernimus.

Nec non quaſcunque conſtitutiones ſynodales, tam in dictis Toletan. & Carthaginen. quàm quibusvis aliis Eccleſiis per univerſum orbem conſtitutis ſuper his factas, motu, ſcientiâ, auctoritate & poteſtate prædictis caſſamus, & annullamus, ac ſtatuimus, & ordinamus, quòd judices & executores in literis Apoſtolicis pro tempore deputati, ac Notarii ac Tabelliones ſuper his requiſiti, literas ipſas Apoſtolicas, ſine alicujus perſonæ cujuſcunque, Eccleſiaſticæ vel mundanæ dignitatis fuerit, licentiâ vel conſenſu exequi poſſint & debeant. Et inſuper univerſis Patriarchis, Archiepiſcopis, Primatibus, Epiſcopis, & aliis Prælatis, & perſonis Eccleſiaſticis, nec non dilectis filiis, Communitatibus civitatum, & univerſitatibus caſtrorum, oppidorum, terrarum, & locorum, ſub interdicti, ſingularibus verò perſonis eorum, etiam ſecularibus, ſub excommunicationis & anathematis pœnis, quas eo ipſo, ſi contrà fecerint, abſque alia declaratione incurrant, & à quibus non niſi à nobis vel ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontific. canonicè intrantibus, præterquam in mortis articulo conſtituti, & debitâ ſatisfactione præmiſsâ, abſolvi, & interdicti hujuſmodi relaxationem obtinere poſſint, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, ne Judices & executores literarum Apoſtolicarum, ac Notarios & Tabelliones ſuper his requiſitos, quò minùs literas Apoſtolicas hujuſmodi exequi poſſint, quoquo modo impedire præſumant, ac eos, qui executionem literarum hujuſmodi impedientibus auxilium, conſilium vel favorem quovis modo, directè vel indirectè, publicè vel occultè præſtare præſumpſerint, etiam ſi Patriarchali, Archiepiſcopali, Primitiali, Epiſcopali, & quâvis aliâ Eccleſiaſticâ; vel Mundanâ, etiam Imperiali, Regali, Reginali, aut Ducali, vel aliâ profulgeant dignitate, eidem excommunicationis, & anathematis ſententiæ, à qua non niſi ut præfertur abſolvi poſſint, ſubjacere: ac civitates, caſtra, oppida, & loca prædicta, & ad quæ inobedientes & contrà facientes declinare, & in quibus moram trahere contigerit, Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, tam diu firmiter obſervando, donec compuncti corde hujuſmodi interdicti relaxationem, debitâ ſatisfactione præmiſsâ, meruerint obtinere, ac ibidem permanſerint, & per triduum poſt eorum inde diſceſſum, motu, ſcientiâ, auctoritate, & poteſtatis plenitudine ſimilibus decernimus: ac ſub dictis pœnis etiam mandamus illis, in quorum libris conſtitutiones ſynodales & provinciales hujuſmodi deſcriptæ reperiuntur, ita deleri & caſſari faciant, ut amplius legi non poſſint. Dat. Romæ Calend. Mart. 1518. Concordat c. tibi qui. 12. in 6. h. t.

Clemens VII.

Perſonæ excommunicantur, loca interdicto ſupponuntur, quorum conſenſu, favore & conatu literæ & reſcripta Apoſtolica ſine executione remanent.

CAP. III.

Reſcriptorum & literarum Apoſtolicarum executionem impedientes, & illos, qui impedientibus auxilium, conſilium, vel favorem directè vel indirectè, publicè vel occultè, aut quovis quæſito colore præſtare præſumpſerint, etiam ſi Patriarchali, Archiepiſcopali, Primatiali, Epiſcopali, & quâvis aliâ eccleſiaſticâ, vel mundanâ, etiam Imperiali, Regali, Reginali, Ducali, vel aliâ dignitate præfulgeant, per alias noſtras literas in die cœnæ Domini publicè lectas *a* excommunicavimus, & anathematizavimus, prout etiam tenore præſentium eos, eidem excommunicationis & anathematis ſententiæ, à quâ non niſi ut præfertur abſolvi poſſint, ſubjacere, ac civitates, terras, caſtra, oppida, & loca, in quibus dicti inobedientes & contrà facientes manſerint, & ad quæ eos declinare contigerit, eccleſiaſtico ſuppoſita eſſe interdicto, tam diù firmiter obſervando, donec ad cor reverſi, interdicti hujuſmodi relaxationem, debitâ ſatisfactione præmiſsâ, meruerint à nobis, aut dictis ſucceſſoribus noſtris obtinere. Nec non omnes & ſingulas ſententias, cenſuras & pœnas, quas dicti ordinarii, aut eorum officiales, contra hujuſmodi judices, & executores literarum Apoſtolicarum, aut illas impetrantes, ſeu notarios, & tabelliones, propter executiones per eos factas vel faciendas, inflixerunt & promulgarunt, aut in futurum quomodolibet infligent, aut promulgabunt; irritas & inanes, ac nullius roboris, vel momenti exiſtere, eisdem motu, ſcientiâ, auctoritate, & poteſtatis plenitudine decernimus, & declaramus. Dat. Rom. 4. Cal. Jan. 1533.

Gregorius XIII.

Concilii Tridentini decretum de cognoſcendis cauſis coram ordinariis locorum, Apoſtolicis reſcriptis non obeſt.

CAP. IV.

Ad Romani Pontificis providentiam circumſpectam pertinere dignoſcitur, dubia ſuper ſacrorum Conciliorum decretis pro tempore inſurgentia, ſic ſuæ declarationis oraculo dilucidare, & interpretari, ut exinde litium diſpendia inter fideles quoslibet valeant ſubmoveri. Accepimus ſanè nuper quodlibet multoties Romanus Pontifex, ut proviſiones & gratiæ per eum de beneficiis pro tempore vacantibus, ac ſuæ & ſedis Apoſtolicæ diſpoſitioni & ordinationi reſervatis, in favorem diverſarum perſonarum ſibi gratarum & acceptarum factæ, executioni debitæ demandentur, & ne (dum literæ Apoſtolicæ ſub plumbo deſuper expediuntur) beneficia ipſa ab aliquibus indebitè occupentur, aut aliqua in ſpiritualibus & temporalibus detrimenta ſuſtineant, nonnunquam corporalem poſſeſſionem ipſorum beneficiorum, & illis annexorum, juriumque, & pertinentiarum, quomodocunque ſedis & cameræ Apoſtolicarum nominibus apprehendi, ac omnes, & quoſcunque fructus, reditus, & proventus beneficiorum, & annexorum

a *Solenni illo diplomate, quod legitur Romæ die cœnæ Domini, ſingulis annis excommunicantur, qui executionem literarum Apoſtolicarum, aut aliarum expeditionem impediunt.*

eorun-

orundem percipi, exigi, eoſque integros perſonis prædictis, poſtquam ipſas literas ſub plumbo expeditas haberent, unà cum dicta poſſeſſione conſignari, quandoque vero, dum literæ ſub plumbo hujuſmodi expeditæ exiſtunt, ut jus ſuum unicuique illorum conſervetur, & temerariorum audacia debitâ caſtigatione compeſcatur; ac ipſæ literæ Apoſtolicæ faciliùs debitæ executioni, ut par eſt, demandentur, proviſo, de beneficiis in corporalem, realem, & actualem poſſeſſionem beneficiorum, & annexorum, juriumque, & pertinentiarum prædictorum induci, & inductos in ea manuteneri, amotis quibuslibet intruſis detentoribus ab eiſdem, aliaque fieri, & exequi per diverſas ſuas in forma brevis, & ſub annulo Piſcatoris confectas literas mandet, & percipiat certis inibi modo & formâ tunc præſcriptis, dilecto filio cauſarum Curiæ Cameræ Apoſtolicæ generali Auditori, ſeu aliis executoribus deſuper deputatis, quibus omnino parendum eſſe. Nihilominùs nonnulli beneficiis prædictis inhiantes, ac gratias prædictas illudere, earumque intruſiones & detentiones improbè tueri ſatagentes, executionem literarum in forma brevis hujuſmodi, & facultatem per eas ipſis executoribus attributam, diverſis dubiis, & cavillationibus remorantur, & proceſſus per eoſdem executores deſuper habitos, & formatos, ac inde ſecuta quæcunque, nulla & invalida, nulliuſque roboris, vel momenti eſſe, neque attendi debere contendunt, ſub prætextu, quòd in decreto ſacri Concilii Tridentini, ſeſſione vigeſimâ quartâ, capitulo vigeſimo, diſpoſitum fuerit, quòd cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, etiam ſi beneficiales ſint, in prima inſtantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoſcantur, exceptis *a* his, quæ juxta Canonicas ſanctiones apud Sedem prædictam ſunt tractandæ, vel quas ex urgenti rationabilivé cauſa judicaverit ſummus Pontifex Romanus, per ſpeciale reſcriptum ſignaturæ ſuæ ejus manu propriâ ſubſcribendum committere, aut avocare. Verùm cùm decretum hujuſmodi Concilii conceſſione prædictarum literarum in forma brevis, & illarum executionem nihil efficiat, neque per illos cauſa, ſeu inſtantia introducatur, ſed merè executivè procedi mandetur, literæ quoque in forma brevis, annulo Piſcatoris munitæ, non minoris ſint efficaciæ & auctoritatis, quàm reſcripta ſignaturæ Rom. Pontif. ejus manu propriâ ſubſcripta *b*; Nos in his noſtræ debitæ declarationis cautelam adhibentes, ac proviſorum prædictorum jus, adverſus dubia & cavillationes hujuſmodi, æquitate & juſtitiâ ſuadentibus, perſeverare volentes, nec non prædictarum, & quarumcunque literarum in forma brevis, ſuper capienda poſſeſſione nomine Cameræ hujuſmodi, aut in favorem literarum ſub plumbo expeditarum, tam à prædeceſſoribus noſtris, quàm nobis, & dictâ Sede hactenus conceſſarum, tenoris ac litis, & cauſæ, ſi quæ deſuper executæ ſint, ſtatum & merita, nominaque & cognomina judicum, executorum, & collitigantium, præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes: Motu proprio, non ad ipſorum proviſorum aut aliorum nobis pro eis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia ac de mera noſtra deliberatione decernimus, & declaramus per conceſſionem literarum in forma brevis, ſub annulo Piſcatoris, ſuper capienda poſſeſſione quorumcunque beneficiorum diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervatorum ſeu affectorum, Sedis & Cameræ Apoſtolicarum nominibus apprehendenda, & ejuſdem poſſeſſionis in favorem proviſorum ab ipſa Sede de eiſdem beneficiis, poſtquam literas ſub plumbo ſuper proviſionibus hujuſmodi habuerunt expeditas relaxatione, nec non aſſiſtentiâ ipſis proviſis literas deſuper ſub plumbo expeditas habentibus præſtanda, & aliorum inibi expreſſorum executione facienda, quæ mandata executiva ſunt, & ſummariam duntaxat cauſarum, propter quas illæ emanârunt, cognitionem requirunt, decretis Concilii hujuſmodi non contraveniri, nihilque præjudicii illis inferri, vel eorum formam in aliquo violari, neque indici aut cenſeri, vel executionem literarum earundem propterea in aliquo ſuſpendi ſive remorari, aut facultatem literarum executores ipſos & ab eis deputatos, ſub executoris facultate ſibi per eaſdem literas, ut præfertur conceſſas, uti, frui, gaudere; & contra illis non parentes ad declarationem incurſus pœnarum, & cenſurarum in eiſdem literis in forma brevis contentarum, ac invocatione brachii ſecularis procedere, alia omnia & ſingula in eiſdem literis contenta (illarum tamen formâ ſervatâ) facere & exequi liberè & licitè potuiſſe & poſſe, nec non proceſſus deſuper habitos, & formatos, habendoſque, & formandos, ac inde ſecuta, & ſequenda quæcunque firma, valida, & efficacia fuiſſe, & eſſe & fore, ſuoſque integros, & plenarios effectus ſortiri debere in omnibus & per omnia: Præſentes quoque literas de ſubreptionis vel obreptionis vitio, aut intentionis noſtræ, vel quoquam alio defectu notari, impugnari, vel invalidari nullatenus poſſe.

TITULUS III.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

Julius II. In Concilio Lateranenſi.

Electio Pontificis Maximi Simoniacâ nundinatione inducta, nulla eſt, nulliuſq; poteſtatis, adeò ut ſic electus exauthoretur ab omnibus dignitatibus & officiis, cum ſuis ſequacibus, & complicibus Cardinalibus.

CAP. I.

Cum tam divino quàm humano jure, in ſpiritualibus præcipuè, deteſtabiliter ſit Simoniæ *a* labes prohibita, & longè magis in electione Romani Pontif. Vicarii Jeſu Chriſti, Domini noſtri, abominabilis ſit, & univerſali Eccleſiæ perniciosa: Nos, qui regimini ejuſdem univerſalis Eccleſiæ (meritis licèt imparibus) annuente Domino præſidemus, cupientes, quantum cum Deo poſſumus, in præmiſſis pro tantæ rei neceſſitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in poſterum ſalubriter providere, de fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio & unanimi conſenſu, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, Apoſtolicâ auctoritate & de poteſtatis noſtræ plenitudine, ſtatuimus, ordinamus, decernimus, & diffinimus, quòd ſi (quod Deus pro ſua clementia, & ineffabili bonitate avertat) contigerit, poſtquam nos, vel ſucceſſores noſtros ſucceſſivè ipſe Deus ab hujuſmodi univerſalis Eccleſiæ regimine abſolverit; humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante, ſeu impellente, electionem Romani Pontificis, ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo ſeu aliquibus de cœtu Cardinalium quomodolibet votum dantibus, per ſimoniacam hæreſim (in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujuſcunque generis, caſtra, officia, vel beneficia, ſeu promiſſiones & obligationes) commiſſam, per ſe, vel alium, ſeu alios, quomodocunque & qualitercunque (etiam in duarum partium, vel omnium Cardinalium unanimi concordia, quomodolibet, etiam per viam aſſumptionis unanimiter, nemine diſcrepante, etiam ſine ſcrutinio factæ) celebrari, vel fieri: non ſolum

a *C. nec licuit. 17. diſt. c. majores de bapt. Vigilius Papa in Epiſt. ad Entherum in fin. & Pelagius 2. in 1. Epiſt. circa fin. cum ſimilibus.* b *Notentur differentiæ literarum Apoſtolicarum, de quibus P. Greg. in Syntagm. l. 17. c. 15. num. 10. & ſeqq.*

a *Concil. Baſil. ſeſſ. 23. modum praſcribit. Vid. Redoan. de ſimon. 2. cap. 33. num. 21. & ſeqq.*

hujuſmodi electio, vel aſſumptio, eo ipſo nulla exiſtat, & nullam eidem ſic electo, vel aſſumpto, adminiſtrandi, in ſpiritualibus & temporalibus, facultatem tribuat, ſed etiam contra dictum ſic electum, vel aſſumptum, de ſimoniaca labe, à quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi, & excipi poſſit, ſicut de vera & indubitata hæreſi: ita quòd à nullo pro Romano Pontifice habeatur, quinimò ipſe ſit à priori ſuo Cardinalatu, & alio quoque honore, Eccleſiis Cathedralibus, etiam Metropolitanis, & Patriarchalibus Monaſteriis, & dignitatibus, & aliis quibuſcunque beneficiis, & penſionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut aliàs quomodocunque abſque alia declaratione privatus exiſtat, & idem electus non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus, tanquam ſimoniacus, & hæreſiarcha, & ad prædicta omnia & ſingula perpetuò inhabilis habeatur, ſit. Nec ejuſmodi ſimoniaca electio per ſubſequentem ipſius intronizationem, ſeu temporis curſum, aut omnium Cardinalium præſtitam obedientiam, ullo unquam tempore convaleſcat.

Idem ibidem.

Pontifici ſimoniacè electo nemo obedire tenetur, illiusq; auctoritati detrahere omnibus licet, & novâ electione is è Pontificio ſolio deturbandus eſt.

CAP. II.

Liceat omnibus & ſingulis Cardinalibus, (etiam illis, qui huic ſimoniacæ electioni, ſeu aſſumptioni conſenſerint, etiam poſt intronizationem, & adjurationem, ſeu obedientiam) ac etiam univerſo Clero, populo Romano, nec non ſubditis, & ſancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ Eccleſiæ arcium præfectis, Caſtellanis, Capitaneis & aliis officialibus (quocunque homagio, ſeu juramento, vel cautione præſtitis, non obſtantibus) à talis electi, etiam intronizati, obedientiâ, & devotione, impunè & quandocunque diſcedere, (ipſis, fidei Rom. Eccleſiæ, & obedientiæ futuri Rom. Pontificis canonicè intrantis nihilominùs aſtrictis permanentibus) & eum, ut Magum, Ethnicum, publicanum, & hæreſiarcham evitare. Ad cujus quoque confuſionem poſſint Cardinales, qui præfatæ electioni ſe opponere voluerint, ſi præſumpſerint, ſe regimini univerſalis Eccleſiæ, prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii ſecularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia diſcedentes, tanquam tunicæ Domini ſciſſores, aliquarum propter dictum diſceſſum pœnarum, ſeu cenſurarum ultioni ſubjaceant. Cardinales verò, qui eum ſimoniacè elegerunt, à ſuis ordinibus, etiam Cardinalatu, titulis & honore, ac quibuſcunque Patriarchalibus, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, & aliis prælaturis, ac dignitatibus, & beneficiis, quæ in titulum, vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, ſeu ad quæ jus tunc habebant, abſque alia declaratione, privati exiſtant, niſi ab illo penitus, & cum effectu diſceſſerint, & reliquis Cardinalibus, qui hujuſmodi ſimoniæ non conſenſerint, infra terminum octo dierum, poſtquam fuerint ab eis requiſiti, perſonaliter, ſi fieri poterit, aliàs per edictum publicum, ſe abſque fictione, vel fraude univerint, & conjunxerint. Et tunc, ſi præfatis aliis Cardinalibus ſe univerint, & conjunxerint; in priſtinum ſtatum, & ad priſtinos honores, & dignitates, etiam Cardinalatus, ac Eccleſias, & beneficia, quibus præerant, & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati, ac reſtituti & repoſiti, ab hujuſmodi ſimoniæ labe, & cenſuris ac pœnis eccleſiaſticis quibuſcunque abſoluti, eo ipſo exiſtant.

Idem.

Simoniacæ electionis conſcii, proxenetæ & mediatores ad inſtar reorum Majeſtatis pœnis ſubjciuntur, activis & paſſivis. Cardinalibus verò novum Pontificem eligendi æquiore tramite conceditur poteſtas.

CAP. III.

Mediatores verò & proxenetæ, trapezitæ tam clerici quàm laici, cujuſcunque dignitatis, qualitatis, & ordinis fuerint, etiam Patriarchali, Archiepiſcopali, vel aliâ ſeculari, mundanâ, ſive eccleſiaſticâ dignitate præditi, etiam quorumcunque Regum, & Principum Oratores, vel nuncii, hujus ſimoniacæ electionis participes, ſint omnibus ſuis Eccleſiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuſcunque honoribus, & bonis, eo ipſo privati, & ad ſimilia inhabiles, ac etiam activè & paſſivè inteſtabiles, & eorum bona ipſo facto, ad inſtar reorum criminum læſæ majeſtatis, fiſco Apoſtolicæ ſedis applicentur, & devolvantur, ſi prædicti delinquentes eccleſiaſtici fuerint, vel aliàs Romanæ Eccleſiæ ſubditi. Bona verò & feuda taliter delinquentium, non ſubditorum ſecularium, in partibus, fiſco ſecularis Principis, in cujus territorio bona ſita fuerint, ipſo facto ſimiliter applicentur. Ita tamen, quòd ſi infra tres menſes, à die, quo notum fuerit, illos ſimoniam commiſiſſe, vel participâſſe, Principes dicta bona fiſco ſuo actualiter non applicaverint, ex tunc illa fiſco Eccleſiæ Romanæ applicata cenſeantur, & ſint eo ipſo, abſque aliqua ſimili declaratione. Promiſſiones quoque, & obligationes, ſive ſponſiones propterea quandocunque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra perſonas Cardinalium, per quoſcunque alios, quomodocunque factæ, cum quavis inexcogitabili ſolennitate & forma, etiam juratæ, conditionales, ſive eventuales, & in forma excommiſſarum, ex quacunque cauſa, etiam depoſiti, mutui, cambii, confeſſionis de recepto, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuſcunque contractûs, etiam in ampliori forma Cameræ Apoſtolicæ factæ, ſint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel conſtringi poſſit, in judicio vel extra. Liceatque omnibus ab illis impunè, abſque aliquo metu, ſive perjurii nota, recedere. Et inſuper liceat Cardinalibus, qui electioni prædictæ ſimoniacæ interfuerint, & à præfato ſic electo diſceſſerint, adhibitis ſecum aliis Cardinalibus, etiam illis, qui hujuſmodi ſimoniacæ electioni conſenſerunt, & poſtea eiſdem Cardinalibus in dicta ſimonia non complicibus ſe univerint, ſi ſe cum eiſdem unire voluerint, alioquin ſine eis, ad alterius nihilominùs Pontificis electionem, non expectatâ aliâ ſententiâ declaratoriâ, ſimoniacæ electionis hujuſmodi (eâdem tamen præſente noſtrâ conſtitutione ſemper in ſuo robore permanente) liberè, aliàs tamen canonicè devenire, & Concilium etiam generale indicere & conſecrare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire. Non obſtantibus quibuſcunque contrariis conſtitutionibus, etiam generalibus Conciliis editis. Datum in Concil. Later. apud S. Petrum 19. Cal. Februar. An. 1505.

Leo Decimus, in Concilio Lateranenſi.

Electionum & poſtulationum quanto animi moderamine cura geri debeat, ut publicis Eccleſiæ officiis digni miniſtri inſtituantur & promoveantur, ætatis, morum, doctrina & vita candoris prævio examine.

CAP. IV.

Cum piæ memoriæ Alexander Papa III. prædeceſſor noſter, etiam in Lateranenſi Concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum ſcientia, in perſonis promovendis in Epiſcopos & Abbates, diligenter inquiratur, nihilque magis Dei Eccleſiæ officiat, quàm cùm immeriti aſſumuntur Prælati ad regimen Eccleſiarum, propterea in promotionibus Prælatorum, quarum à Romano Pontifice magna ratio haberi debet, eò præſertim, quòd de promotis per eos ad Eccleſias, ſeu Monaſteria in extremo judicio rationem Deo reddituri ſunt: Statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis futuris tempo-

...mporibus, Patriarchalibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Eccleſiis, & Monaſteriis pro tempore vacantibus, de perſonis, juxta præfati Alexandri conſtitutionem, ætate maturâ, gravitate morum, literarumque ſcientiâ præditis, non ad alicujus inſtantiam, per commendam, & adminiſtrationem, ſeu conſervationem, aut alio quovis modo provideatur, niſi ratione utilitatis Eccleſiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ, atque curialitatis antiquæ, cum competenti literatura, & in ſede Apoſtolica meritorum, aliter viſum fuerit faciendum. Idemque in electis & poſtulatis, quorum electiones & poſtulationes per ſedem Apoſtolicam admitti conſueverunt, volumus obſervari. Et ſi de minoribus ætate 30. *a* annorum Eccleſiis aut Monaſteriis hujuſmodi contigerit provideri, non diſpenſetur cum eiſdem; ut Eccleſiis citra vigeſimum ſeptimum ætatis annum, Monaſteriis verò citra vigeſimum ſecundum præeſſe valeant. Quinimò ut accuratiùs, diligentiuſque idoneæ perſonæ promoveantur, ſtatuimus, ut Cardinalis, cui electionis, poſtulationis, aut proviſionis Eccleſiæ, ſeu Monaſterii relatio committetur, antequam in ſacro conſiſtorio (ut moris eſt) referat commiſſionem examinis ac electionis hujuſmodi ſibi datam, uni cujuslibet ordinis antiquiori Cardinali in ipſo conſiſtorio, per ſe ipſum, vel ſi eâ die, quâ ſibi commiſſionis onus injunctum fuerit, conſiſtorium non fuerit, per Secretarium ſuum, aut alium quemlibet ex ſuis domeſticis familiaribus, notam illam facere debeat, qui tres priores aliis, quamprimùm ſui ordinis Cardinalibus, eam ſignificare teneantur, negotiumque electionis, adminiſtrationis, poſtulationisvé, aut promotionis, ſummariè & de plano per ſcriptum dictus relator examinet, & ſi qui contra dixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos teſtes, & ſi expediens opusvé fuerit, alios ex officio aſſumere, proceſſusque & jura ejuſmodi relationis, unà cum dictis teſtium, die faciendæ relationis ſecum ad conſiſtorium deferre debeat, neque ullo modo referat, ſi præſens in Curia promovendus majorem Cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ à referente collegâ ſint Cardinales audituri, oculatâ fide, quantum ad perſonam promovendi attinet, cognoſcere poſſint. Promotus verò, eoſdem Cardinales, qui præſentes in curia fuerint, ex antiquo more, conſuetudineque laudabili, quamprimùm viſitare teneatur. Quem quidem morem, laudabilemque conſuetudinem innovamus, ac inviolabiliter obſervari mandamus.

Pius IV.

Electus ad regularium dignitates, electionis auctoritate non gaudet, niſi per Pontificiam confirmationem.

CAP. X.

Pius Quartus tantis, qui paulatim in religioſos irrepſerunt, abuſibus & auſibus nimis licentioſis aliquando, ſicut par eſt, cupiens occurrere, ſuamque ſedi præfatæ prærogativam afferre, omnes & ſingulas electiones quarumvis perſonarum ad regimina monaſteriorum, prioratuum, & aliarum dignitatum conventualium, ipſarumque electionum confirmationes, per quoſcunque, cujuſvis ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtant. & quâvis etiam Archiepiſcopali, Patriarchali, aut majori præfulgeant dignitate, hactenus ſic præſumptas, nullas, invalidas, ac pro nullis, invalidis & prorſus infectis habendas eſſe *a*, perſonaſque ſic, ut præfertur, electas & confirmatas, monaſteria, aliaſque dignitates hujuſmodi, ſine legitimo titulo poſſediſſe & poſſidere, nec non illorum fructus, reditus & proventus indebitè percepiſſe & percipere. Ac perſonas ipſas ad abſolutionem, & habilitationem ſuper his, necnon confirmationem electionum de ſe factarum, à ſanctitate ſua, ſeu Romano Pontifice pro tempore exiſtente, aut ſede prædictâ, infra ſex menſes à data præſentium computandos impetrandum, ac literas Apoſtolicas ſuper hujuſmodi confirmatione in totum expediend. omnino teneri, declaravit. Et nihilominùs hâc ſuâ perpetuo valiturâ conſtitutione ſtatuit & ordinavit, quòd nullus de cætero, ſeu in regimine & adminiſtratione monaſterii, vel alterius dignitatis conventualis, ad quod, ſeu quam, illum eligi contigerit, in ſpiritualibus vel temporalibus, antequam ritè celebrata electio à ſanctitate ſua aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente, & ſede prædictâ confirmata, & literæ Apoſtolicæ deſuper expeditæ fuerint, per ſe vel alium, in toto vel in parte, quovis quæſito colore immiſcere, aut ad illud vel ſe recipi facere, vel aliàs pro ejus prælato gerere præſumat. Decernens omnes & ſingulos qui ſecus fecerint, jure, ſi quod illis ad monaſteria vel eorum regimina & adminiſtrationes, ac alias conventuales dignitates, per electionem hujuſmodi fuerit quæſitum, eo ipſo privatos, & deinceps ibi ineligibiles eſſe, ipſaque monaſteria & alias dignitates ab eadem ſede impetrari poſſe, qui verò ſimiles electiones confirmare præſumpſerit, eo ipſo ſuperiores ordinum videlicet ſuis dignitatibus privatos, ordinariis autem locorum, etiam ſi Archiepiſcopali & majori præcellant dignitate, ingreſſum Eccleſiæ interdictum, eoſque ab Eccleſiarum ſuarum regimine & adminiſtratione ſuſpenſos exiſtere.

TITULUS IV.

DE CARDINALIBUS.

Eugenius IV. ex Concilio Conſtant.

Cardinalis creatio non priùs rata & valida habetur, donec Cardinalatûs inſignia acceſſerint.

CAP. I.

Quùnquam ex libris Romani ordinis, aliàs ceremoniarum nuncupatis, & aliis Eccleſ. Romanæ libris ſeu antiquis Codicibus comprehendi poſſit, & ex illis reſultet, quid nominis, tituli vel honoris per ſecretam pronunciationem, de alicujus perſona, in ejuſdem Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, per Romanum Pontificem pro tempore in ſecreto conſiſtorio factam, eidem perſonæ in Cardinalem ſic pronunciatæ per promotionem hujuſmodi acquiratur. Quia tamen temporibus modernis, quibus aliquotiens nonnulli in ſecreto conſiſtorio in Cardinales aſſumpti fuerunt ſecretè, & eis ex bonis reſpectibus inſignia Cardinalatûs ſaltem omnia, minimè aſſignata fuerunt, nonnullorum aliter ſapere, quàm oportet ſapere, ſatagentium aſtutas conſiderationes & inductiones ſubtiles, juxta præmiſſa & eorum effectum nonnulla dubia prodierunt. Nos ad ſubmovendum cauſam & occaſionem quorumcunq; dubiorum, quæ quomodolibet ſuper iis inſurrexêre hactenus, & poſſunt inſurgere, præſenti irrefragabili conſtitutione decernimus, hujuſmodi pronunciationem ſic in ſecreto conſiſtorio de quibuſvis per nos hactenus factam, ſeu in po-

a *Annum 356. dierum intelligemus. l. cum hæres. § Stychus. ff. de ſtatu liber. gloſſ. in capit. ſi propter. de reſcript. in 6. & diem ultimam cœptam, pro completa. l. quia ætate. & ibi gloſſ. & Dd. ff. de teſtam. Ætas ad canonicatum in Eccleſia 23. annorum ſufficit. Beneficium curatum non obtinetur ante 25. an. ſine diſpenſatione. Epiſcopatus annorum 30. eſt. capit. cum cunctis. de præbend. capit. ſi eo temp. de reſcript. in 6. concord. Concil. Trident. ſeſſione 23.*

a *Jus non acquiritur electo ante confirmationem. gl. in ca. noſtri. & in c. qualiter. & ca. tranſmiſſam. de elect. & ibid. Innoc. Jac. And. in c. ſi electo. de in integr. reſtit. lib. 6. Et qui exercet munus in electione collatum ante confirmationem, jure ſuo privatur. DD. in c. avaritia. de electione. in 6. Felinus in cap. ne Deo timorem, de ſimonia.*

ſterum faciendam, alicui ſic in Cardinalem in præteritum pronuntiato, ſeu in poſterum pronunciando, licèt per eum ad Cardinalatûs initium diſpoſitus videatur, nullum jus ſeu titulum re aut nomine acquiſitum fuiſſe, aut acquiri potuiſſe hactenus ſeu poſſe, neque aliquem, per quempiam, per ſcripturam, vel nominationem pro Cardinali reputari vel haberi debuiſſe ſeu potuiſſe hactenus vel debere ſeu poſſe quomodolibet in futurum, donec & quouſque de ſimilibus conſilio & conſenſu ſic pronunciato, in Romana Curia præſentis Cardinalatûs inſignia, videlicet per capelli rubei traditionem, ac tituli aſſignationem, annulique, juxta morem conſuetum, in digito immiſſionem, abſenti verò ab eadem Curia, per hujuſmodi capelli miſſionem, realiter ſint impenſa, aut ſaltem in generali conſiſtorio. Quodque in Cardinalem ſic pronuntiatus, etiam poſtquam inſignia hujuſmodi omnia receperit, & etiam admiſſus fuerit, & receptus, ut præfertur, in electione Romani Pontificis pro tempore vocem activam, aut aliquo alio actu, habuiſſe vel habere debuiſſe, ſive poſſe vel debere, minimè cenſeatur, donec, & quouſque per Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, ſimiliter conſilio & conſenſu ſibi in practicandis, conſulendis & deliberandis negotiis conſiſtorii artedicti, poſtquam in conſiſtoriis aliquibus mores in talibus obſervari conſuetos expertus, interrogatus conſiliativè aut conſultivè, reſponſum dandi expreſſa licentia tribuatur, ſeu ad hunc effectum (ut verbis utamur communibus) ei fuerit os apertum. Dat. Romæ Calend. Novembr. 1431.

Leo Decimus.

In domos Cardinalium vi & impetu irrumpentes, & in eis aliquid ſuſcipientes, pœnis à Pontificio Jure decretis plectuntur.

CAP. II.

TEmerariorum quorundam, qui S. Rom. Ecc. Cardin. præcipuas Catholicæ Eccleſiæ columnas, eâ quâ convenit reverentiâ, obſervare contemnunt, & in eorum res, & bona, manus violentas a auſu ſacrilego, injicere non verentur, effrenata libido nos admonet, & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longiùs prorepat, comprimendam, ea, quæ à prædeceſſoribus noſtris, in dictorum Cardinalium dignitatis conſervationem, provida ſunt conſideratione ſtatuta, pro illorum obſervantia firmiori noſtræ innovationis munimine roboremus, extendamus, & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in Eccleſia Dei dignitati conſpicimus in Domino ſalubriter expedire. Sanè ab aliquibus citra temporibus, damnabilis quidam in urbe inolevit abuſus, & licentia delinquendi, quo dum Apoſtolicâ ſede vacante, per Cardinales in conclavi exiſtentes, de futuri Romani Pontificis electione tractatur, ſi qua de uno ex iiſdem Cardinalibus, quòd in Pontificem ſit electus, vox prodeat etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & ſuper ea diripienda, cum ipſius Cardinalis, conclave nondum egreſſi, familiaribus eam cuſtodientibus, vi contendit, & ſic etiam effractis foribus, aut pariete effoſſo, aditus pateat in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hoſtiliter corruit, niſi armatorum præſidio defendatur. Nonnulli quandoque reperiuntur ita temerarii & audaces, ut aliis etiam temporibus, prætextu rixarum, domos Cardinalium hoſtiliter cum armis aggredi non vereantur, in eaque morantes offendere & vulnerare, ex quibus Cardinalatûs honori, quibus ſacroſancta militans Eccleſia, tanquam purpureo tota decoratur amictu, non parùm detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum & aliorum ſcandalorum occaſio exhibetur.

a *Clement. ſi quis ſuadente. de pœnit. 17. q. 4. Navarrus c. 27. num. 50. ſum. Lat.*

Nos igitur hujuſmodi temerarios conatus debitâ volentes animadverſione reprimere, ſacro approbante Concilio, fel. record. Honorii III. & Bonifacii VIII, Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, contra aliquem dictæ Eccleſiæ Card. hoſtiliter inſequentes, & illis præſentiâ, conſilio, aut favore aſſiſtentes, eosvé ſcienter receptantes, aut defendentes, & eorum domos & ædes, ut ſuprà, invadentes, & eorum poſteros, bona, editas conſtitutiones auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium innovamus; decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari. Et nihilominùs conſtitutiones eaſdem, cum omnibus & ſingulis in eis contentis cenſuris & pœnis, ad omnes & ſingulas perſonas, cujuſcunque ſtatûs, conditionis & excellentiæ exiſtentes, qui alicujus dictorum Card. domum, tam tempore dicti conclavis, etiam ſi in Romanum tunc Pontificem ſit electus, quàm aliàs quandocunque, & ex quacunque cauſa, armatâ manu invadentes, & in ea violenter, hoſtiliter aliquid diripientes, aut quenquam ex inibi exiſtentibus vulnerantes, & eorum ſocios, & eos qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipſis invaſoribus conſilium in præmiſſis vel favorem præſtiterint, & defenderint, extendimus & ampliamus. Romæ in publica ſeſſ. Lateran. Syn. 1516. 17. Cal. Aprilis.

Pius V. Ex Bonifacii noni Decreto.

Hoſtiliter offendens Cardinalem per ſe vel alium, ſit reus læſæ majeſtatis, & punitur.

CAP. III.

INfelicis ſeculi pericula miſerati, dolorem comprimere non valemus, quòd nefarii homines, juſtorum ſanguinem ſitientes, ad illorum quoque perniciem infeſtiore animo incumbant, quos Spiritus Sanctus membra conſtituit præcipua Eccleſiæ Dei, quam ſuo ſibi ſanguine acquiſivit. Magnâ igitur ratione, poſt alios felicis recordationis Bonifacius Papa VIII. de fratrum ſuorum conſilio, perpetuâ conſtitutione ſancivit, ut ſi quis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuerit hoſtiliter inſecutus, aut percuſſerit, aut cœperit, aut mandaverit id fieri, ſociuſque fuerit facientis, factumvé ratum habuerit, ſeu dederit conſilium, vel favorem, aut receptaverit, aut defenderit ſcienter eundem, tanquam læſæ majeſtatis a reus, perpetuò ſit infamis; & præterea diffidatus, bannitus, & inteſtabilis. Omnia ejus ædificia ruinæ perpetuæ ſubjaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in judicio reſpondere teneatur, bonis omnibus fiſco, vel reipublicæ applicatis. Idem etiam feudis, beneficiis, & officiis ſpiritualibus, & temporalibus ſit ipſo jure privatus, ſed & ipſe inſectans, excommunicationis ſententiam incurrat, quam ſolus Roman. Pontif. excepto mortis articulo, valeat relaxare. Sed ne hæc quidem conſtitutio, propter abdita conſceleratorum conſilia, omnino ſatis eſſe noſcitur, ad hujuſmodi ſacrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicui vim inferre ſibi proponunt, id ſecretò, in occulto, ut maximè machinantur, veluti impium illud facinus indicat, in perſonam dilecti filii noſtri Caroli, tituli ſanctæ Praxedis Presbyteri Cardinalis b Borrhomæi, Eccleſiam Mediolanenſem ſanctiſſimis inſtitutis ſtudioſè informantis, proximè attentatum. Quæ res nos graviùs commovet, vehementiuſque excitat, omnia exquirere, ut nobiliſſimæ corporis noſtri partes undique protegantur. Quibus enim præſidio erimus, quibus ſuppetias afferemus, quos de-

a *Joan. Andr. in cap. ad Apoſtolicæ. § perpetravit. de ſentent. & re jud. in 6. in verſ. Cardinales. Præpoſitus in c. in primis §. de perſona numer. 20. 2. qu. 1. Anchor. in c. felicis. de pœnis. And. de Afflict. in cap. 11. colum. 8. in titul quæ ſint.* b *In hunc Anno 1569. à Monachis quibuſdam conjuratio: illa quidem ſine effectu fuit facta: illi v. comprehenſi, degradati, capite plectuntur.*

uique

iſque tutabimur, ſi templi Dei baſes, ſi clariſſima Eccleſiæ lumina, ſi ſpeciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro juſtitia, pro unitate pervigilant, inultos deſeramus? Itaque ſanctioni prædictæ de ſimili fratrum noſtrorum conſilio adjicientes, ſtatuimus, ut quiſquis, etiam à nudo conſilio, aut ſimplici favore, aut omnino à cæteris prædictis alienus, quempiam auctorum, adminiſtratorum, vel conſciorum conjurationis, ſive conſpirationis, aut commiſſi, committendivè criminis in perſonam Cardinalis, illorumvè fautorum, receptatorum, vel occultatorum; ſive ex renunciatione ſibi protinus, vel per interpoſitam perſonam, aut literas facta, cognoverit, ſive ex ſcripturis, cœtu, conatu, concurſu, inſidiis, aliiſvé ſignis & indiciis qualemcunque ſcientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quivé horum quicquam intellexerit, quantumcunque res aliàs occulta ſit, quamprimum id Rom. Pont. ſi in Curia fuerit, ſin autem, ordinario loci, vel ſi Cardinalis ipſe ordinarius extiterit, propinquiori Epiſcopo, & ſi crimen nondum commiſſum fuerit, etiam ipſi Cardinali properet revelare. Quicunque verò etiam non ſubditus, & omninò extraneus defecerit, cujuſcunque dignitatis fuerit, prædicto ſit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque majeſtatis reus, infamiam, & omnes pœnas prædictas eo ipſo incurrat. Eadem nihilominus conſtitutione, quoad reliquas ejus partes, ac cæteris omnibus ſanctionibus canonicis, & civilibus ad talium coërcitionem editis, in ſuo robore duraturis. Porrò ſi quis ad ſanitatem revertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni noxa penitùs liberetur. Cæterùm loci ordinarii ſecretò caſum ad ſe delatum, prædicto Pontifici, primo quoque tempore nuntiare, & interim rem omnem ab iſtis perquirere, & ſi neceſſitas tunc poſtulet, ſeculare quoque brachium adhibere debent. Dat. Rom. 14. Calend. Jan. 1569.

LEO DECIMUS in Concilio Lateranenſi.

Cardinales, qui ſedi Apoſtolicæ, & communi omnium Chriſti fidelium Patri aſſident, præclaris virtutibus, & integris moribus illuſtres eſſe debent.

CAP. IV.

CUm ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales cæteros omnes in ipſa Eccleſia, poſt ſummum Pontificem, honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum eſt, ut vitæ munditiâ, ac virtutum ſplendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modò hortamur eos ac monemus, verùm etiam ſtatuimus, & ordinamus, ut de cætero quilibet Cardinalium pro tempore exiſtens, juxta doctrinam Apoſtoli, ita ſobriè, caſtè, ac piè vivat, ut non ſolùm à malo, ſed ab omni etiam ſpecie mali abſtinens, coram hominibus luceat, Deumque inprimis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, miſſarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas ſuas in loco honeſto, prout facere conſueverunt. Sitque eorum domus, familia, menſa, ſupellexque, non faſtu, aut pompa, neque ſuperfluis rebus, neque aliquo modo reprehenſibilis, ne peccandi, excedendique modum licentia inde naſcatur, ſed ut æquum eſt, modeſtiæ & frugalitatis ſpeculum dici mereantur. Illis itaque ſint contenti, quæ ſacerdotalem præ ſe ferant modeſtiam, ac Prælatos & quoſcunque alios inſignes viros ad Romanam Curiam venientes, benignè, honorificeque, tam publicè quàm privatim tractent, & apud nos & ſucceſſores noſtros gratioſè, liberaliterque eorum negotia commendata ſuſcipiant. Præterea miniſterium indecorum Epiſcoporum, Prælatorumque in domibus non habeant, ne cæteris præeſſe inſtituti, & ſacro charactere inſigniti, in vilia deſcendant miniſteria, paſſimque paſtoralis officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent, vel in poſterum ſunt habituri, honorificè, ut fratres, ac juxta eorum ſtatûs condecentiam, tractent. Cumque Rom. Pontifici, communi omnium Chriſti fidelium patri aſſiſtant, perſonarum acceptatores, vel advocatos eos fieri, valdè inconveniens eſt.

Propterea ſtatuimus, ne partialitatem ſuſcipiant aliquam, neque Principum, aut communitatum, vel quorumcunque aliorum, contra quempiam, niſi quantum juſtitia & æquitas poſtulat, eorumque dignitas, & conditio requirit, promotores aut defenſores fiant, ſed à privata omni paſſione ſejuncti, ſedandis & componendis inter quoſcunque litibus, omni diligentia vacent, incumbantque, Principum, & quorumcunque aliorum, ac præſertim pauperum, & religioſorum juſta negotia pio promoveant affectu, oppreſſos & injuſtè gravatos juxta vires ſuas, & officii debitum adjuvent. Tituli ſui loca, ſi præſentes in curia fuerint perſonaliter; Si verò abſentes, per Vicarium idoneum, ſemel ſaltem ſingulis annis viſitent, clericos & populos Eccleſiarum titulo ſuo ſubjectarum, cum diligentiâ inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona dictarum Eccleſiarum, moreſque inprimis & vitam clericorum & parochianorum ſolerter explorent, eoſque omnes & ſingulos ad rectè, honeſteque vivendum paterno moneant affectu. Pro augmento autem divini cultus, & ſalute animæ ſuæ, quilibet Cardinalis, vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat ſuo titulo, quantum ſit ſatis ad Presbyterum unum commodè ibi ſuſtendandum, vel ſi Eccleſia indigeat reparatione, vel alia ſubventione, tantum illi relinquat, vel donet, quantum conſcientiæ ſuæ videbitur. Et cùm minimè deceat, affines, & conſanguineos præſertim benè meritos, & ope indigentes negligere, ſed illis providere juſtum & laudabile ſit, non propterea tamen, vel beneficiorum multitudine, vel Eccleſiaſticis reditibus, ita eos impleri convenire arbitramur, ut cæteri damnum ex hujuſmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde ſcandalum naſcatur.

Statuimus itaque, ut Eccleſiarum bona temerè non effundant, ſed ea in piis & ſanctis operibus exponant, quorum causâ magni & opimi reditus, per ſanctos Patres ſtatuti & ordinati fuerunt. Volumus etiam, ut Eccleſiis eiſdem Cardinalibus commendatis, etiam ſi Cathedrales, Abbatialesvé, aut Prioratus, vel quæcunque alia beneficia Eccleſiaſtica fuerint, abſque omni prorſus excuſatione procurent, ac omni conatu ſuo provideant debitè inſerviri: Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, ſeu ſuffraganeos, prout conſuetudo fuerit, cum dignâ & competenti mercede apponentes, reliquis autem ſibi commendatis Eccleſiis aut Monaſteriis, de juſto Clericorum, vel Capellanorum, ſeu religioſorum, aut Monachorum Deo ſufficienter & laudabiliter ſervientium munere providentes, ædificia quoque, poſſeſſiones, & jura quæcunque in ſtatu convenienti conſervent, & diruta inſtaurent, ſicut ad bonorum prælatorum & commendatariorum officium ſpectat.

Idem ibidem.

Familia Cardinalium, quò magis perſonis illuſtribus ſubſunt, eò cultu illuſtriore modeſtia eniteſcere debent.

CAP. V.

STatuimus etiam, ut Cardinales circa numerum familiarium, equorumque, ſuis impenſis alendorum, magna utantur circumſpectione, ac diligenti providentia, ne majorem numerum quàm ſua facultas, conditio, ac dignitas patiatur, habentes, luxûs ac prodigalitatis vitio notari poſſint, nevé rurſus avari, ſordidique habeantur, ſi in magnis & amplis reditibus pauciſſimis victum præbeant, cùm domus Cardinalis patens hoſpitium, portusvé ac refugium proborum & doctorum maximè virorum, & pauperum, nobilium, honeſtarumque perſonarum eſſe debeat. Sint igitur circa modum

& numerum tenendi prudentes, ac de familiarum qualitate inprimis curioſi, ne ex alienis vitiis turpem ſibi contrahant infamiæ notam, vulgoque obloquendi, calumniandique juſtas præbeant occaſiones. Et cùm maximè providendum ſit, ut non ſolùm coram Deo, cui primùm placere debemus, ſed etiam coram hominibus opera noſtra probentur, ut cæteris exemplo ad imitandum poſſimus eſſe, ordinamus, ut quilibet Cardinalis ſe domûs ac familiæ ſuæ optimum Rectorem, præfectumque oſtendat eſſe, tam circa ea, quæ extrinſeca omnibus apparent, quàm quæ intùs latent abſcondita. Habeat itaque eorum quiſque Sacerdotes, & Levitas, honeſtis veſtimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia ſua quoquo modo beneficiatus, & in ſacris ordinibus conſtitutus, veſtes portet verſicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini Eccleſiaſtico parùm conveniat. Quare in Presbyteratûs ordine conſtituti, veſtes colorum, quæ clericis à jure non prohibeantur, deferre debeant, uſque ad talos ſaltem demiſſas & habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & Cardinalium capellani Miſſas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur.

Scutiferis verò paulò ſupra talos concedantur; parafrenarii, quia in aſſiduo ſunt motu, miniſterioque funguntur laborioſiore, brevioribus, ac magis expeditis veſtibus uti poſſint, etiam ſi fuerint clerici, dummodò in Presbyteratûs ordine non ſint conſtituti. Ita tamen, ut ab honeſtate non diſcedant, ſed ita vivant, ut mores Eccleſiaſticis ſuis ordinibus non diſcrepent. Reliqui verò clerici temperatè ac modeſtè omnia faciant, & tam ipſi clerici beneficiati, quàm in ſacris ordinibus conſtituti, comam, neque barbam, non nutriant *a*, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentiſque ex velluto aut ſerico factis, habeant, ſed ejuſmodi rebus ex panno tantùm, aut corio, ſimpliciter utantur.

PAULUS IV.

Lites & cauſæ Cardinalium evocantur, & Pontificis deciſioni reſervantur.

CAP. VI.

Lites & cauſas inter quoſcunque ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſuper quibuſvis rebus & bonis, tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus, vel quorumvis ordinum regularibus, coram quibuſvis Judicibus, in quavis inſtantia, ac etiam in negotio executorio, vel reſtitutionis in integrum, quomodolibet vertentes & pendentes, ad nos in eiſdem ſtatu & terminis, in quibus reperiuntur, advocamus, cognitionemque & deciſionem illarum nobis reſervamus, deciſionique & terminationi per nos ſuper illis faciendæ, appellatione quâcunque, etiam aliàs de jure admiſſibili, rejectâ & poſtpoſitâ, ſtandum, acquieſcendum, & patienter omnino parendum & obediendum fore ſtatuimus & ordinamus, ac ſimiliter in titulis & cauſis, quæ de cætero inter eoſdem Cardinales exoriri contigerit, obſervari volumus. Romæ 1555. 9. Januarii.

LEO X. in Concilio Lateran.

Pompa funebris Cardinalium, quo ſumptu perſolvi debeat.

CAP. VII.

Expenſæ funebres Cardinalium, computatis omnibus, centum & quinquaginta florenorum ſummam excedere non debent, niſi exequutorum providentia, juſtis allegatis cauſis ac rationibus, plus exponendum eſſe duxerit. Exequiæ & caſtrum doloris, primâ & nonâ die fiant, infra octavam verò Miſſæ de more celebrentur.

a *Epiſcoporum domus (ait divus Hieronymus) omnium commune debet eſſe hoſpitium. Laicus unum, aut duos, aut paucos recipiens, implebit hoſpitalitatis officium. Epiſcopus, niſi omnes receperit, inhumanus eſt. Vide Can. 40. Apoſt. c. prohibetur. 23. diſt. & Carthag. Synod. 4. c. cleric. de vita & honeſtate clericorum.*

TITULUS V.

DE ÆTATE ET QUALITATE ORDINANDORUM.

PIUS V.

Nemo ad ſacros ordines admittatur ſine titulo beneficii, penſionis aut patrimonii.

CAP. I.

Cum non deceat divino myſterio aſſcriptos, cum ordinis dedecore, *a* mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, ſacro Tridentino Concilio inter alia decretum fuit, ne quis deinceps clericus ſecularis, quamvis aliàs moribus, ſcientiâ, & ætate eſſet idoneus, ad ſacros ordines promoveretur, niſi prius legitimè conſtaret, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficeret, pacificè poſſideret, vel aliàs ordinari non poſſet, niſi juxta decreti ab ipſo Concilio deſuper editi formam & tenorem. Cùm autem nulla in hujuſmodi decreto religioſorum Clericorum mentio facta fuerit, ac propterea nonnulli (uti moleſtè accipimus,) cæterorum ordinum religioſi, ſeu Canonici, vel Clerici, intra clauſtra monaſteriorum ſeu domorum more regalium in communi viventes, qui nonnunquam, ſeu non niſi ad certum tempus profeſſionem emittunt, & ex clauſtro exire, & dimitti, atque ad ſeculum redire, liberè & licitè poſſunt, religionis prætextu, abſque titulo ſufficientis beneficii, nec juxta dicti decreti tenorem ad ſacros ordines ſe promoveri prætendant, & à nonnullis Epiſcopis paſſim promoveantur, atque inde plerunque illud inconveniens eveniat, ut ſic promoti, & è clauſtro exeuntes, & per ſeculum vagantes, vel mendicare, vel ſordidum quæſtum exercere, non ſine ipſorum dedecore, ac ordinis vilipendio, & quàm plurimorum Chriſti fidelium ſcandalo, cogantur. Nos igitur, qui ſingulorum Dei miniſtrorum honorem, & decus (quantum in nobis eſt) ſinceris exoptamus affectibus motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, deque Apoſt. poteſt. plenitudine, hâc perpetuò valiturâ ſanctione, decretum prædictum de Clericis ſecularibus loquens, ad omnes & ſingulos etiam, cujuſcunque ordinis Clericos religioſos ſive ſeculares, more religioſorum viventes, in communi non profeſſos, harum ſerie extendimus, & ampliamus, ac religioſis, & aliis prædictis non profeſſis, ut ad ſacros ordines promoveri, necnon omnibus & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, gratiam, & communionem ſedis Apoſtolicæ habentibus, ut ordines ipſos hujuſmodi religioſis perſonis impendere, niſi obſervatâ formâ dicti decreti, nos virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ pœna interdicimus, & prohibemus, ac contra facientes per annum, à præſtatione talium ordinum ipſo jure, ſuſpendimus. Romæ Idibus Octobr. 1568.

TITULUS VI.

DE FILIIS PRESBYTERORUM.

Clemens VII.

Filii Presbyterorum beneficiis, quibus olim patres præfuêre, quâcunque diſpenſationis gratiâ intercedente, non inſtituantur.

CAP. I.

Ad canonum conditorem non eſt dubium pertinere, cùm ſtatuta à ſe, vel prædeceſſoribus ſuis, ad animarum Chriſti fidelium ſalutem edita, propter eorum abuſum, qui ſucceſſu temporum, malitiâ hominum ſuccreſcente, magis indies dignoſcitur obeſſe, quàm prodeſſe animadvertit, ne ulteriùs obeſſe va-

a *Cap. Diaconi ſunt. circa med. 93. diſt. Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. 5. q. 2. c. planum.*

leant,

nt, providere. Sanè poſtquam fel. record. Alexander pa III. prædeceſſor noſter, filios præſertim Sacerdo- m in Eccleſiis paternis ſuccedere prohibuerat *a*, eaſ- e nihilominùs, mediâ intercedente perſonâ, filios ſos habere diſpoſuerat, cùm paſſim Sacerdotes, ut Ec- ſiis ſuis eorum filii potirentur ſatagentes, in Alexan- i prædeceſſoris hujuſmodi diſpoſitione confiſi, Eccle- s ſuas, quas ad eorum pervenire filios geſtiebant, in vorem perſonarum, quæ Eccleſias ipſas, etiam illarum ſſeſſione non habitâ, in ipſorum reſignantium filios, fornicatione genitos, illicò mox reſignare, ipſique fi- Eccleſias ipſas, diſpenſatione ſuper defectu natalium, em ex dictis Sacerdotibus reſignantibus geniti patie- ntur, etiam patris nomine expreſſo, obtenta, conſequi ctenus conſueverint, profectò perniciosum ſemper, & ominabile, ac in gravem divinæ majeſtatis offenſam ndere, videlicet, quòd ipſi Presbyteri eorum crimen, uod erat occultum, non ſic turpitudine, ad inordina- m ſpuriorum filiorum amorem, detegere non erube- erent.

Judicavimus propterea, quòd ubi tempus, quod o- mia palàm facit, & præſentium ratio, quid in futurum avendum ſit, admoneret, meritò movemur, & ad tollen- um hujuſmodi abuſum, neceſſarium arbitrati ſumus, juſdem Alexandri prædeceſſoris canonem corrigere po- iùs, quàm talia, cum tanto hominum ſcandalo, tolera- e. Habitâ igitur ſuper his cum venerabilibus fratribus oſtris S. R. E. Cardinalibus maturâ deliberatione, de orum conſilio & unanimi conſenſu, auctoritate Apo- ſtolicâ, tenore præſentium ſtatuimus & ordinamus, quòd de cætero filii Presbyterorum ex fornicatione nati, Ec- leſias cathedrales, etiam metropolitanas, ac monaſte- ia, quibus eorum patres præfuerunt, ſeu illa, & illas dignitates, etiam majores & principales perſonatus, ad- miniſtrationes & officia etiam curata, & electiva, & alia uæcunque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cu- a, ſecularia, & quorumvis ordinum regularia, quæ Presbyteri & clerici ac religioſi eorum patres in titulum, vel commendam, aut adminiſtrationem, ad tempus, ſeu in perpetuum aliquando obtinuerunt, nullo unquam tempore quoquo modo obtinere poſſint, nec cum eis ſuper hoc diſpenſare intendimus. Et ſi quas diſpenſa- tiones per nos concedi contigerit, tanquam per præoccu- pationem & contra mentem noſtram, in conceſſas eis nullatenus ſuffragari, taleſque diſpenſationes noſtris volumus ſuffragare temporibus, & quod nobis licere non patimur, noſtris ſucceſſoribus indicamus. Romæ 1533. 3. Non. Junii.

TITULUS VII.
DE BONIS ECCLESIÆ ALIE- NANDIS, VEL NON.

PAULUS SECUNDUS.

Bonorum Eccleſiaſticorum alienatio, inconſulto ſummo Pontifi- ce, & neceſſitate non urgente, nulla eſt.

CAP. I.

Ambitioſæ cupiditati, illorum præcipuè, qui di- vinis & humanis affectatis, damnatione poſtpo- ſitâ, immobilia & pretioſa mobilia Deo dicata, ex quibus Eccleſiæ, Monaſteria, & pia loca geruntur, il- luſtranturque, & eorum miniſtri ſibi alimoniam vendi- cant, profanis uſibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultûs detrimento, exquiſitis mediis uſurpare præſumunt, occurrere cupientes: omnium rerum & bo- norum Eccleſiaſticorum alienationem omneque pactum, per quod ipſorum dominium, conceſſionem, hypothe- cam, locationem & conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in caſibus à jure *a* permiſſis, ac de rebus & bonis in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis, & tunc cum Eccleſiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bo- nis, quæ ſervando ſervari non poſſunt, pro inſtantis tem- poris exigentia, hâc perpetuò valiturâ conſtitutione fieri prohibemus, prædeceſſorum noſtrorum conſtitutioni- bus, prohibitionibus & decretis aliis, ſuper hoc editis, quæ tenore præſentium innovamus, in ſuo nihilominùs robore permanſuris.

Si quis contra hujus noſtræ prohibitionis ſeriem, de bonis & rebus eiſdem quicquam alienare præſumpſerit, alienatio, hypotheca, conceſſio, locatio, conductio, & in- feudatio hujuſmodi, nullius omnino ſit roboris vel mo- menti: & tam qui alienat, quàm is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, ſententiam excommunicatio- nis incurrat, alienati verò bona Eccleſiarum, monaſte- riorum, locorumque piorum quorumlibet, inconſulto Rom. Pontifice, aut contra præſentis conſtitutionis te- norem, ſi Pontificali vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingreſſus Eccleſiæ ſit penitùs interdictus: & ſi per ſex menſes immediatè ſequentes, ſub interdicto hujuſmodi, animo (quod abſit) perſeverârit indurato, lapſis men- ſibus eiſdem, à regimine & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ vel monaſterii, cui præſidet, in ſpiritualibus & tempora- libus ſit eo ipſo ſuſpenſus. Inferiores verò prælati, com- mendatarii, & alii Eccleſiarum Rectores beneficiati, vel adminiſtrationem quomodolibet obtinentes, priorati- bus, præpoſituris, præpoſitatibus, dignitatibus, perſona- tibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, præ- bendis, aliiſque Eccleſiaſticis cum cura & ſine ſeculari- bus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alie- nârunt duntaxat, ipſo facto privati exiſtant, illaque abſ- que declaratione aliqua vacare cenſeantur: poſſintque per locorum ordinarios vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, perſonis idoneis (illis exceptis, quæ propterea privatæ fuerint) liberè de jure conferri, niſi aliàs diſpo- ſitioni Apoſtolicæ ſedis ſint ſpecialiter aut generaliter reſervata: & nihilominùs alienatæ res & bona hujuſmo- di, ad Eccleſias, monaſteria, & loca pia, ad quæ ante alie- nationem hujuſmodi pertinebant, liberè revertantur. Rom. Cal. Martii 1467.

JULIUS TERTIUS, Simoni de Puteo, & Joanni Baptiſtæ, Cardinalibus.

Alienationes contra formam à Paulo II. præſcriptam factæ, re- vocantur.

CAP. II.

INdemnitati Eccleſiarum, ut ex debito noſtri paſtora- lis officii tenemur, volentes providere, circumſpectioni veſtræ, quorum eximia integritas, ſingularis prudentia, exacta diligentia, & in rebus gerendis dexteritas, ac aliæ præclaræ virtutes, veteris experientiæ documento nobis jam dudum cognitæ ſunt, per præſentes committimus, & mandamus, quatenus per vos ſeu alios, quos ad hoc cum ſimili, aut limitatâ poteſtate, duxeritis deputandos, vo- catis, prout vobis videbitur, bonorum malè alienatorum, contra formam *b* conſtitutionis per fel. recordat. Paul.

a *Concil. Tolet. in cap. 10. gravius animadvertit. Alexand. III. part. 19. cap. 3. & in Concil. Lateranen. cap. 14. arcentur à bene- ficiis ſpurii, quibus olim patres præfuêre. concord. Concil. ſeſſ. 25. cap. 15.*

a *Jure conceditur certis urgentibus caſibus neceſſitatis, & ma- joris utilitatis alienatio. Cor. in 2. volum. conſecrat. 8. Barb. in 5. volum. conſecrat. 6. in 2. colum. & ſeq. Ludovic. Roman. conſ. 36. Villagait. de rebus Eccleſiæ in al. alienat.* b *Duo copulativè requirunt, videlicet, formam, id eſt, ſolennitatem & juſtam cau- ſam alienandi. c. 1. de rebus Eccleſiæ non alienand. in 6. gl. in verb. redire. in c. 1. extr. de in integr. reſtitut.*

Pap. II. editæ, vocatis poſſeſſoribus, ſuper nullitate & invalidatione locationum & alienationum hujuſmodi, ac indebita occupatione, ſummarie & ſimpliciter, ſine ſtrepitu & figura judicii, ſola facti veritate inſpectâ auctoritate noſtra diligenter inquiratis, ac bona & jura illa beneficiorum & piorum locorum, quorum antea erant, in jus & proprietatem revocetis & reducatis, & poſſeſſores de indebite perceptis ad ſatisfaciendum cogatis & compellatis. Rom. 23. Maji. 1552.

PAULUS TERTIUS.

Pro præſidio belli ſuſcipiendi adverſus Turcæ furores, cameræ Apoſtolicæ cenſus alienandi facultas conceditur.

CAP. III.

IN ſacrâ beati Petri ſede cum plenitudine poteſtatis, meritis licet imparibus, divinâ diſpoſitione locati, ad ea (ut debemus) libenter intendimus, per quæ orthodoxæ fidei defenſioni, ac reipublicæ Chriſtianæ ſtatui, valeat ſalubriter provideri. Sanè univerſo orbi notum eſſe credimus, immaniſſimum Turcarum tyrannum, poſt innumerabiles per ejus anteceſſores Chriſtiano nomini in diverſis mundi partibus clades illatas, multaque regna & dominia ejus ditioni adjecta, noviſſimè tempore noſtri Pont. Regnum Neapolitanum, pluribus illius locis prædatis, invaſiſſe, & notabilia damna, tam in locorum devaſtatione, quàm in perſonarum aſportatione feciſſe, longè etiam plura facturus, niſi Chriſtianiſſimi in Chriſto filii, Caroli Romani Imperatoris ſemper Auguſti, & dicti Regni Regis pietas, virtus, & ſtrenuitas, qui ad hoc non ſine maximis expenſis, potentem claſſem paraverat, obſtitiſſet, præmiſſiſque non contentum, civitatem Caſtri novi, Chriſtianis illam acriter defendentibus immaniter trucidatis, expugnaſſe. Quæ etſi potiùs vindicanda, quàm cum Chriſtianitatis ignominiâ, & damni revocatione recenſenda forent, tamen non poſſumus non ea dolenter referre, propter evidens periculum, quod reipublicæ prædictæ, ex novis belli apparatibus, per tyrannum, ad penetrandum Pannoniam ad præſens tumultuantem, & fines Germaniæ, ad Italiam, ad quam idem tyrannus, putans inde facilè, quod reliquum eſt Chriſtianitatis, in ſuam poteſtatem redigere, inſatiabili ſiti anhelat, invadendum & occupandum, terra marique noviter inſtructis, cernimus imminere. Et cùm periculo hujuſmodi, quod indies majores vires habiturum dubitatur ex iis, quæ in pluribus Chriſtianitatis partibus, circa veram religionem innovata ſunt, & innovantur, occurrere omnino intendamus: conſiderantes ad præmiſſa magna eſſe opus impenſâ, & quòd de Chriſtianorum Principum ſubſidio, non quantum res ipſa expoſtulat, nobis promittere valemus, propter bella, & calamitates, quibus temporibus præteritis affecti fuerunt: quodque vires noſtræ, ex alienationibus rerum & bonorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros factis, & magnis expenſarum profluviis, quæ pro nonnullis Apoſtolicæ ſedis neceſſitatibus plures nos ſubire oportuit, tenuiſſimæ ſunt, cogitavimus pecunias modis omnibus, qui nobis poſſibiles ſint, exquirere, ut illarum auxilio truculentam rabiem dicti tyranni retundere, ac aliis Chriſtianæ fidei neceſſitatibus providere valeamus. Habita igitur cum venerabilibus fratribus noſtris, ejuſdem Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, in conſiſtorio noſtro ſecreto, diſcuſſione & deliberatione maturâ, de ipſorum fratrum conſilio, & unanimi aſſenſu, ex certa noſtra ſcientiâ, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, quàm plurimorum Romanorum Pontificum etiam prædeceſſorum noſtrorum, qui ſimilibus vel aliis tunc urgentibus neceſſitatibus, nonnulla bona Eccleſiaſtica vendiderunt, veſtigiis inhærentes, dilectis filiis Guidoni Aſcanio Sfortiæ, S. Euſtachii Diacono Cardinali Camerario, & Hieronymo Ricanati de Capite Ferreo Theſaurario noſtris, quos ad hæc commiſſarios & exequutores noſtros facimus ac deputamus: quòd per ſe, vel alium, ſeu alios de eorum mandato, quoſcunque canones, reſponſiones, & recognitiones & cenſus perpetuos, vel temporales, quibuſvis nominibus nuncupentur, & ad quaſcunque ſummas aſcendant, ſub quibuſvis caducitatis, & aliis pactis, & conventionibus, ac obligationibus, necnon modis & formis conſtitutos, quæ in extinctionibus, ac liberationibus infrà ſcriptis, ſpecificari volumus, ſuper quibuſvis caſalibus, vineis, domibus, poſſeſſionibus, prædiis, tenimentis, & aliis bonis immobilibus, cujuſcunque qualitatis, valoris, æſtimationis, etiam ſpeciali nota dignis exiſtentibus, Cameræ Apoſtolicæ, & Romanæ, ac quarumcunque Eccleſiarum, etiam cathedralium, & metropolitanarum ac Patriarchalium, ac baſilicarum, necnon monaſteriorum, congregationum, ordinum, ac aliorum religioſorum & piorum locorum, etiam quantumcunque privilegiatorum, & exemptorum, ac habentium, quòd in generali, ac etiam ſpeciali & individuâ expreſſione, niſi certis modis & formis ſervatis, non veniant, nec comprehendantur in urbe prædicta, & extra illius muros, necnon quibuſvis civitatibus, terris & locis temporali dominio dictæ Romanæ Eccleſiæ exiſtentibus conſiſtentium (monaſteriis monialium, ac hoſpitalibus hoſpitalitatem ſervantibus, & locis hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani duntaxat exceptis) feudi, emphyteuſis, livelli, cenſus, canonis, reſponſionis, locationis, & cujuſvis alterius contractûs, vel conceſſionis, Jure, cauſa, occaſione, vel aliàs quomodolibet, per quoſcunque, etiam Epiſcopali, vel alia majori Eccleſiaſtica vel Mundana dignitate & excellentia præditos ſolvendos, ſeu debitos, pro pretio ſeu pretiis, quod ſeu quæ Camerarius, & Theſaurarius noſtri præfati repererint, ſine aliqua cauſæ cognitione, ac ullis tractatibus, ulliſvè ſolennitatibus deſuper habitis & ſervatis, ac ſine requiſitione & conſenſu eorum, qui de jure vel aliàs requiri & conſentire deberent, extinguere: & caſalia, vineas, domos, poſſeſſiones, prædia, tenimenta, & alia bona prædicta, illorumque feudatarios, emphyteutas, cenſuarios, livellarios, locatarios, conductores, ac utiles dominos à cenſuum, canonum, reſponſionum, & recognitionum hujuſmodi, in pecunia numerata, vel alia ſpecie debitorum præſtatione perpetuò affrancare & liberare, illiſque de novo caſalia, & alia bona prædicta infeudare, locare & concedere (recompenſa tamen Cameræ, Eccleſiis, monaſteriis, ordinibus, congregationibus, & locis, ac aliis prædictis, quorum cenſus, canones, reſponſiones, recognitiones, & alia jura hujuſmodi extinguentur, pro concurrenti reditûs annui quantitate aſſignata) ita tamen, quòd paribus conditionibus conductores, & alii, quibus aliàs per extinctionem hujuſmodi præjudicaretur, quibuſcunque aliis præferantur: necnon quæcunque inſtrumenta & ſcripturas, ac alia deſuper neceſſaria, & opportuna facere, & exequi liberè & licitè poſſint, & valeant, plenam & liberam licentiam, facultatem, & auctoritatem concedimus. Decernentes, extinctiones, affrancationes, liberationes, inveſtituras, conceſſiones, & alia, per dictos Camerarium & Theſaurarium deſuper fienda & exequenda, perpetuæ firmitatis robur obtinere, aut feudatarios, & utiles dominos, ac alios præfatos, eorumque hæredes & ſucceſſores, ac alios, quorum intereſt, vel intereſſe poterit, modo aliquo contra tenorem præſentium deſuper moleſtari, impediri, vel inquietari non poſſe, ſed illos, & caſalia, vineas, domos, poſſeſſiones, bona, & jura hujuſmodi franca, libera, & allodialia fore, & eſſe, ac Eccleſias, monaſteria, ordines, congregationes, & loca prædicta, eorum-

orumque Præſules, & Rectores nunc pro tempore exiſtentes, ullo unquam tempore præmiſſis ſe opponere, aut ab illis reclamare, vel beneficium reſtitutionis in integrum, ſub læſionis, vel alio quocunque prætextu petere, vel impetrato uti, non poſſe neque debere. Romæ ... Calend. Jan. 1540.

PAULUS QUARTUS.

Bonorum Eccleſiaſticorum alienationes ipſis Eccleſiis & piis locis damnum & intolerabilem injuriam afferentes, annullandæ & revocandæ ſunt.

CAP. IV.

RErum & bonorum Eccleſiæ illicitas alienationes conniventibus oculis pertranſire nequeuntes, quinimò cupientes eis, quantum cum Deo poſſumus, opportunum remedium adhibere, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulas alienationes, & in emphyteuſim, ſeu cenſum perpetuum, aut tertiam, vel aliam generationem, ſeu hominis vitam, aut aliud tempus ultra triennium locationes, vel conceſſiones, ſeu permutationes, hypothecas, & obligationes, de quibusvis caſtris, terris, oppidis, civitatibus, & locis, aut aliis bonis immobilibus, ſeu rebus & juribus, tam ſpiritualibus, quàm temporalibus, ejuſdem Romanæ, & quarumcunque cathedralium, etiam Metropolitanarum & aliarum Eccleſiarum, necnon monaſteriorum, domorum, & aliorum regularium locorum, & quorumvis beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura, ſecularium & quorumvis ordinum regularium, nec non hoſpitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet, per quoſcunque, etiam Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, ſeu eorum auctoritate vel mandato Camerarios ſuos, & clericos Cameræ Apoſtolicæ præſidentes, ac quoſvis Eccleſiarum, Monaſteriorum, & domorum prælatos, & beneficiatos, necnon hoſpitalium, & aliorum regularium, & piorum locorum Rectores, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtentes, etiamſi Cardinalatûs honore pollerent; in damnum Eccleſiæ, ſeu non ſervatis ſolennitatibus à jure requiſitis, aut aliàs nulliter hactenus factas, & contractus ſuperinde ſub quibuſvis formis, & verborum expreſſionibus habitos & celebratos, etiam ſi juramento variati exiſtant, & quantumvis longâ temporis præſcriptione robur ſumpſiſſe dici poſſint, ac ipſius Romanæ Eccleſiæ favorem aut commodum concernant, eorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur præſentibus, pro expreſſis habentes, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium reſcindimus, irritamus, caſſamus, & annullamus, ac viribus omninò evacuamus, ac pro reſciſſis, irritis, caſſis, & nullis, ac penitùs infectis haberi volumus. Ipſoſque detentores ad caſtra, terras, oppida, civitates & loca occupata, ac bona, res, & jura prædicta, Rom. & cathedralibus, etiam Metropolitan. ac aliis Eccleſiis, nec non monaſteriis, domibus, hoſpitalibus, & beneficiis, ac regularibus, & piis locis relaxandum, & de fructibus, tam hactenus perceptis, quàm in poſterum percipiendis, realiter ſatisfaciendum teneri, & ad id cogi & compelli poſſe omnibus juris remediis. Romæ Prid. Idus Jul. 1555.

PIUS IV.

Romanæ Eccleſiæ & Cameræ Apoſtolicæ bona alienata, in illius damnum aut ſine paris valoris recompenſa, vel neceſſitate, ſeu evidenti utilitate, pro non alienatis habeantur, & reſtituantur.

CAP. V.

VEnditiones, ceſſiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, conceſſiones, & alias omnimodas alienationes & contractus, quæcunque, quotcunque, & qualeſcunque, ac in quorumvis Principum ac Cardinalium, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum favorem, vel eorum contemplatione, per prædeceſſores noſtros, ac nos, & ſedem præfatam, neceſſitate, vel evidenti utilitate ſedis hujuſmodi id non exigente, ſeu ſine aliqua, vel ſaltem minimè correſpectiva, neque competenti recompenſa factos, & conceſſos, ac confirmatos, & approbatos, etiam ſi quantumvis longiſſimâ temporis præſcriptione robur ſumpſiſſe dici poſſint, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium perpetuò revocamus, reſcindimus, caſſamus, irritamus, annullamus, ac viribus omninò vacuamus. Declarantes venditiones, ceſſiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, conceſſiones, & cæteras alienationes præmiſſas nequaquam tenuiſſe, nec tenere, nullumque emptoribus, ceſſionariis, feudatariis, locatariis, donatariis, aliiſque rerum ipſarum detentoribus, nec aliquem poſſidendi titulum per eas quæſitum eſſe, nec eiſdem Eccleſiæ, ſedi & Cameræ præjudicium afferre potuiſſe. Ac civitatum, terrarum, & aliorum locorum eorundem habitatores, vaſallos, & ſubditos, dictis illorum detentoribus, nullum vaſallagii, fidelitatis, vel ſubjectionis, aut aliud jus vel obedientiam, alienationum hujuſmodi, vel etiam juramenti per eos illis præſtiti, quod etiam eis harum ſerie relaxamus, prætextu debere, aut illis aſtrictos eſſe. Quinimò detentores ipſos ad eadem, civitates, terras, caſtra, oppida, & loca ſedi & Cameræ præfatis realiter, & cum effectu reſtituenda, & relaxanda, ac eorum detentores ad fructuum inde poſt obitum concedentis hactenus perceptorum, & in poſterum percipiendorum, reſtitutionem in utroque foro omninò teneri, & ad id etiam ſententiis, cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, ac etiam pecuniariis, necnon privationis quorumcunque aliorum feudorum Eccleſiaſticorum, per eos etiam legitimè obtentorum, & inhabilitatis ad illa aliaque deinceps obtinenda, ac illis juris & facti remediis cogi & compelli poſſe. Ac decernentes, præſentes vim perpetuæ legis habere, neque de nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, vel alio quovis defectu, notari ſeu impugnari poſſe, ſed illas omni exceptione remotâ, validas & efficaces fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & inviolabiliter obſervari. Rom. 15. Cal. Decemb. 1565.

PIUS V.

Infeudationum & alienationum bonorum Eccleſiæ perſuaſores & mediatores excommunicantur.

CAP. VI.

TRactantes, conſulentes, aut aliàs verba facientes de infeudationibus aut alienationibus *a*, de civitatibus & locis immediatè ad nos & ſedem Apoſtolicam ſpectantibus & pertinentibus, etiam devolutis, etiam in feudum communiter & pluries dari ſolitis, ſive ex cauſa permutationis, aut aliàs quomodolibet, etiam contemplatione meritorum erga ſedem præfatam, aut ſub prætextu neceſſitatis, vel evidentis utilitatis faciendis, ſeu de poſtulandis à nobis & ſede præfatâ quibuſvis perſonis cujuſvis dignitatis, in Duces, Vicarios, Gubernatores ſeu quemvis alium titulum, ad vitam, vel in perpetuum, vel longum tempus, civitatum, oppidorum, artium & locorum prædictorum, ac propterea de eligendis oratoribus ad nos & ſucceſſores noſtros ſuper præmiſſis, vel eorum occaſione mittendis proponentes, tam ipſi, quàm oratores, munus hujuſmodi recipientes, aut alii quicunque alienationes per ſe vel alium ſeu alios inſinuantes vel ſuadentes, eo ipſo ſententiam incurrant excommunicationis, & ſedis Apoſtolicæ rebelles, etiam in primo capite læſæ Majeſtatis, & proditores civitatum & lo-

a *Spec. in titul. de emphyteuſ.* § *nunc verò aliqua. verſ. 113. prope fin. Bald. in l. cùm virum. C. de fidei com. Barto. in l. ex diverſo.* §. *etiam in gloſſ. ubi ea, quæ ſol. mac. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. 12. q. 2.*

eorum præfatorum, ac loca eorum fiſco ipſo jure devoluta, & incorporata ſint, & eſſe cenſeantur, omnibus dignitatibus, & quomodolibet obtentis beneficiis, privati exiſtant, neque ad civitates & loca præfata ullo unquam tempore remitti poſſint, & ſi aliquando eos reintegrari contigerit, nihilominùs infames remaneant, illisque bonorum & dignitatum portæ perpetuò claudantur. Rom. 4. Cal. April. 1566.

SIXTUS V.

Bonorum immobilium Gallicanæ Eccleſiæ alienatio permittitur in ſubſidium belli ad extirpandas hæreſes.

CAP. VII.

Cum chariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus, Francorum Rex Chriſtianiſſimus, ſuis literis & nuntiis nobis ſignificaverit, ſe jam omnes propemodùm modos tentaſſe reducendi hæreticos, qui jam aliquam partem regni ſui infecerant, in viam veram & Catholicam, ac tot retroactis ſeculis in illo regno uſitatam, magna cum pietatis laude & ipſius regni tranquillitate, nec tamen quicquam proficere potuiſſe, volens ſatisfacere debito ſuo erga Deum omnipotentem, per quem Reges regnant, paci etiam & quieti Regni ſui conſulere cupiens: ſcriptum eſt enim: *Omne Regnum in ſe diviſum, deſolabitur*: conſcientiæ etiam ſecuritati, & animæ ſuæ ſaluti, quâ nulla res eſt pretioſior, proſpicere intendens, quando aliâ viâ non licuit, ad arma ſuccurrendum duxit, quò hanc peſtem ex ſuo regno ejiceret & eliminaret: eodem etiam tempore non ſolùm conſervationi Eccleſiarum, ac perſonarum & bonorum Eccleſiaſticorum, ſed etiam recuperationi eorum, quæ ab his hæreticis detinentur, & impiè tractantur, diligenter intenderet: cùm alioqui de his omnibus rationem Deo redditurus, divini judicii ultionem meritò reformidare cogatur, ſi remiſsè ac negligenter negotium Dei ac religionis, Eccleſiarum etiam & bonorum occupatorum tractaret. Quare cùm jam arma ſumpſerit, hoc ſancto propoſito conſtantiſſimè obfirmatus, juſtum eſſe duxit, ut Clerus etiam Galliæ partem oneris ſuſtineat, quòd etiam ipſe idem Franciæ Clerus legitimè congregatus, neceſſarium judicavit, iſtis bellorum tempeſtatibus Regi ſuccurrendum eſſe, etiam per alienationem bonorum immobilium; Nobis itaque ſupplicari fecit, ut dicto Clero facultatem vendendi bona mobilia vel immobilia, uſque ad valorem centum millium ſcutorum in reditibus annuis concederemus: Nos conſiderantes, quòd ſi bellum hoc, cùm exitum habuerit, quem & optamus, & aſpirante regiis conatibus divinâ clementiâ firmiter ſperamus, Eccleſiaſticus ordo non ſolùm conſervabit, quæ nunc poſſidet, ſed recuperabit jam ab hæreticis occupata, quorum non parva ſumma eſt, poſtulatis regiis libenter annuimus; ita tamen ut hic ordo ſervetur, in præſens quinquaginta tantùm millia alienentur: quæ ſumma, ut quàm minimo Eccleſiarum detrimento efficiatur, & fideliter atque utiliter in uſum deſignatum erogetur, &c.

TITULUS VIII.
DE OFFICIO LEGATI.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Legati reſidere tenentur in locis, ad quæ deputantur.

CAP. I.

Nullis Cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentes, eas per locum tenentes aut officiales quoſcunq; adminiſtrare liceat, ſed perſonaliter ipſi pro majori parte temporis adeſſe, atque eas omni vigilantiâ regere & gubernare teneantur: & qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, ſi in Italia intra tres menſes, ſi extra Italiam quinque, à die præſentis publicationis, ad ſuas provincias ire, ad majorem temporis partem ibi reſidere teneantur: niſi de noſtro & ſucceſſorum noſtrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana Curia retineantur, vel ad alia loca, prout neceſſitas poſtulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores, locumtenentes, cæteroſque conſuetos officiales cum debitis proviſionibus ac ſalariis habeant. Qui præmiſſa omnia & ſingula non ſervaverit, emolumentis quibuſcunque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitùs ordinata & inſtituta fuerunt; ut opportuna legatorum præſentia populis eſſet ſalutaris, non ut ipſi laborum & curarum penitùs expertes, lucro tantùm, ſuæque legationis titulo inhiarent. Rom. 3. Non. Maji. 1515.

TITULUS IX.
DE INSULIS NOVI ORBIS.

ALEXANDER VI.

Ad propagandam fidem Chriſtianam, novi orbis Inſulæ conceduntur juri & dominio Regis Catholici, Ferdinandi Arragon.

CAP. I.

Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Ferdinando Regi, & Iſabellæ Reginæ Caſtellæ, Legionis, Arrag num, Siciliæ, & Granatæ, illuſtribus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem a. Inter cætera divinæ majeſtati beneplacita opera, & cordis noſtri deſiderabilia, illud profectò potiſſimum exiſtit, ut fides Catholica & Chriſtiana religio, noſtris præſertim temporibus exaltetur, ac ubilibet amplietur & dilatetur, animarumque ſalus procuretur, ac barbaricæ nationes deprimantur, & ad fidem ipſam reducantur. Unde cùm ad hanc ſacram Petri ſedem divinâ favente clementiâ (meritis licèt imparibus) evecti fuerimus, cognoſcentes, vos, tanquam veros Catholicos Reges & Principes, quales ſemper fuiſſe novimus, & à vobis præclarè geſta toti penè jam orbi notiſſima demonſtrant, ne dum id exoptare, ſed omni conatu, ſtudio & diligentiâ, nullis laboribus, nullis impenſis, nulliſque parcendo periculis, etiam proprium ſanguinem effundendo efficere, ac omnem animum veſtrum, omneſque conatus ad hoc jamdudum dedicâſſe, quemadmodum recuperatio regni Granatæ à tyrannide Saracenorum hodiernis temporibus per vos, cum tanta Divini nominis gloria, facta teſtatur, dignè ducimur non immeritò, & debemus illas vobis etiam ſponte & favorabiliter concedere, per quæ hujuſmodi ſanctum & laudabile ab immortali Deo cœptum propoſitum, indies ferventiori animo, ad ipſius Dei honorem & imperii Chriſtiani propagationem proſequi valeatis. Sanè accepimus, quòd vos dudum animum propoſueratis, aliquas inſulas & terras firmas, remotas & incognitas, ac per alios hactenus non repertas, quærere & invenire, ut illarum incolas & habitatores ad colendum Redemptorem noſtrum, & fidem Catholicam profitendum reduceretis hactenus in expugnatione & recuperatione ipſius regni Granatæ, plurimùm occupati, hujuſmodi ſanctum & laudabile propoſitum veſtrum ad optatum finem perducere nequiviſtis: ſed tandem ſicut Domino placuit, regno prædicto recuperato, volentes deſiderium adimplere veſtrum, dilectum filium Chriſtophorum

a *Conſtitutio ab Hiſtoricis celebrata: illa eſt, qua Regis Portugaliæ & Caſtellæ inter Indias dividebat, ne ad arma deveniretur: Eſt autem Ferdinandus hic V. Arragoniæ Rex, Joannis filius, Alphonſi Neapolitani frater, Caroli V. & Ferdinandi Impp. avus. Qui in uxorem ductâ Iſabellâ Caſtellæ Reginâ, maxima regna conjunxit, & Johannam unic. poſt Philippo Auſtr. nuptam, procreavit.*

horum Columbum, virum utique dignum & plurimùm commendandum, ac tanto negotio aptum, cum navigiis & hominibus ad ſimilia inſtructis, non ſine maximis laboribus & periculis ac expenſis deſtinaſtis, ut terras firmas & inſulas remotas & incognitas hujuſmodi, per mare, ubi hactenus navigatum non fuerat, diligenter inquireret: qui tandem (divino auxilio) factâ extremâ diligentiâ in mare Oceano navigantes, certas inſulas remotiſſimas, & etiam terras firmas, quæ per alios hactenus repertæ non fuerant, invenerunt, in quibus quam plurimæ gentes pacificè viventes, & ut aſſeritur, nudi incedentes, nec carnibus veſcentes, inhabitant, & ut præfati nuncii veſtri poſſunt opinari, gentes ipſæ in inſulis & terris prædictis habitantes, credunt unum Deum creatorem in cœlis eſſe, ac ad fidem catholicam amplexandum, & bonis moribus imbuendum ſatis apti videntur, ſpesq; habetur, quòd ſi erudirentur, nomen Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, in terris & inſulis prædictis faterentur, ac præfatus Chriſtophorus in una ex principalibus inſulis prædictis, jam unam turrim ſatis munitam, in qua certos Chriſtianos, qui ſecum iverant, in cuſtodiam, & ut alias inſulas ac terras firmas, remotas & incognitas inquirerent, poſuit, conſtrui & ædificari fecit: in quibus quidem inſulis & terris jam repertis, aurum, aromata, & aliæ quamplurimæ res pretioſæ diverſi generis & diverſæ qualitatis reperiuntur, unde omnibus diligenter, & præſertim fidei Catholicæ exaltatione & dilatatione (prout decet Catholicos Reges & Principes) conſideratis, more progenitorum veſtrorum claræ memoriæ Regum, terras firmas & inſulas prædictas, illarumque incolas & habitatores vobis, divinâ favente clementiâ, ſubjicere, & fidem catholicam reducere propoſuiſtis. Nos igitur hujuſmodi veſtrum ſanctum & laudabile propoſitum plurimùm in Domino commendantes, ac cupientes, ut illud ad debitum finem perducatur, & ipſum nomen Salvatoris noſtri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimùm in Domino, & per ſacri lavacri ſuſceptionem, quâ mandatis Apoſtolicis obligati eſtis, & viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti attentè requirimus, ut cum expeditionem hujuſmodi omninò proſequi & abſumere probâ mente orthodoxæ fidei zelo intendatis, populos in hujuſmodi inſulis & terris degentes, ad Chriſtianam religionem ſuſcipiendum inducere velitis & debeatis, nec pericula, nec labores ullo unquam tempore vos deterreant, firmâ ſpe fiduciâque conceptis, quòd Deus omnipotens conatus veſtros feliciter proſequetur. Et ut tanti negotii provinciam, Apoſtolicæ gratiæ largitate donati, liberiùs & audaciùs aſſumatis, motu proprio, non ad veſtram, vel alterius pro vobis, ſuper hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes inſulas & terras firmas inventas & inveniendas, detectas & detegendas, verſus occidentem & meridiem, fabricando & conſtruendo unam lineam à Polo Arctico ſcilicet Septentrione, ad Polum Antarcti cum ſcilicet meridiem, ſeu terræ firmæ, & inſulæ inventæ & inveniendæ ſint verſus Indiam, aut verſus aliam quamcunque partem, quæ linea diſtet à qualibet Inſularum, quæ vulgariter nuncupatur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis verſus occidentem & meridiem, ita quod omnes inſulæ, & terræ firmæ repertæ & reperiendæ, detectæ & detegendæ, à præfata linea verſus occidentem & meridiem, per alium Regem aut Principem Chriſtianum non fuerint actualiter poſſeſſæ, uſque ad diem nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti proximi præteritum, à quo incipit annus præſens milleſimus quadringenteſimus nonageſimus tertius, quando fuerunt per nuncios & Capitaneos veſtros inventæ aliquæ prædictarum inſularum, auctoritate omnipotentis Dei, nobis in beato Petro conceſsâ, ac Vicariatûs Jeſu Chriſti, quâ fungimur in terris, cum omnibus illarum dominiis, civitatibus, caſtris, locis & villis, juribusque & juriſdictionibus ac pertinentiis univerſis, vobis, hæredibusque & ſucceſſoribus veſtris (Caſtellæ & Legionis Regibus) in perpetuum, tenore præſentium, donamus, concedimus, & aſſignamus, voſque & hæredes ac ſucceſſores præfatos illarum dominos, cum plena, libera & omnimoda poteſtate, auctoritate & juriſdictione, facimus, conſtituimus & deputamus: decernentes nihilominùs per hujuſmodi donationem, conceſſionem & aſſignationem noſtram, nulli Chriſtiano Principi, qui actualiter præfatas inſulas & terras firmas poſſederit, uſque ad dictum diem Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, jus quæſitum, ſublatum intelligi poſſe aut auferri debere. Et inſuper mandamus vobis in virtute ſanctæ obedientiæ, ut (ſicut pollicemini, & non dubitamus, pro veſtra maxima devotione & regia magnanimitate, vos eſſe facturos) ad terras firmas & inſulas prædictas, viros probos & Deum timentes, doctos, peritos & expertos, ad inſtruendum incolas & habitatores præfatos in fide catholica, & bonis moribus imbuendum, deſtinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmiſſis adhibentes, ac quibuſcunque perſonis, cujuſcunque dignitatis, etiam imperialis & regalis ſtatûs, gradûs, ordinis vel conditionis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, quam eo ipſo, ſi contrà fecerint, incurrant, diſtrictius inhibemus, ne ad inſulas & terras firmas, inventas & inveniendas, detectas & detegendas, verſus occidentem & meridiem, fabricando & conſtruendo lineam à Polo Arctico ad Polum Antarcticum, ſive terræ firmæ & inſulæ inventæ & inveniendæ ſint verſus Indiam, aut verſus aliam quamcunque partem, quæ linea diſtet à qualibet inſularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis verſus occidentem & meridiem, ut præfertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de cauſa accedere præſumant, abſque veſtra ac hæredum & ſucceſſorum veſtrorum prædictorum licentia ſpeciali. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. In illo, à quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt confidentes, quòd dirigente Domino actus veſtros, ſi hujuſmodi ſanctum & laudabile propoſitum proſequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Chriſtiani, veſtri labores & conatus exitum feliciſſimum conſequentur. Romæ 4. Nonâs Maji. 1493.

TITULUS X.
DE BENEFICIORUM COLLATIONE ET IMPETRATIONE.

JULIUS II. in Concilio Lateranenſi.

Beneficiorum aut dignitatum tam regularium quàm ſecularium adminiſtrationem, neglectâ expeditione literarum Apoſtolicarum, aut illis non expeditis ſuſcipere, fraudis eſt reſtitutioni fructuum obnoxia.

CAP. I.

Romani Pontificis circumſpecta providentia ad ea libenter intendit, per quæ animarum periculis, Eccleſiarum & Monaſteriorum diſpendiis obvietur, Cameræque Apoſtolicæ (cui diverſa impenſarum onera, pro Eccleſiæ Romanæ ſtatu conſervando, quotidiè incumbunt) indemnitati debitè provideatur. Cupientes igitur, ne proviſiones, conceſſiones, & gratiæ Apoſtolicæ ſedis, & præcipuè, quæ à nobis emanârunt, & pro tempore emanabunt, diu maneant in ſuſpenſo, ſed perfectè ad actum, juxta Apoſtolicas conſtitutiones, deducantur [a]. Et ne Eccleſiarum, Monaſteriorum, & Eccle-

a *Simili, in repertorio in verb. Gratia, debita forma gratiarum literis non expeditis, ſub pœna excommunicat. & privationis Eccleſiarum & beneficiorum, nemo ſe immiſcere debet adminiſtrationi eorundem.*

ſiaſticarum dignitatum Prælati quicunque, ſeu commendatarii & adminiſtratores, abſque titulo & literis Apoſtolicis, in animarum ſuarum periculum, regimini, & adminiſtrationi eorundem ſe ingerere, aut aliàs illis ſe immiſcere præſumant, præſenti conſtitutione perpetuò valiturâ declaramus, quòd conſtitutiones Bonifacii, Alexandri, Pii, & Innocentii, prædeceſſorum noſtrorum, juxta illarum tenores perpetuis temporibus inviolabiliter obſerventur, quoad pœnas & cenſuras etiam privationis in eis expreſſas. Dat. Rom. 5. Cal. Aug. Pontif. noſtri an. 2. Dom. 1505.

PIUS V. in Concilio Tridentino.

Parochialium Eccleſiarum collationes citra formam à Concilio Tridentino præſcriptam factæ, nullius ſunt effectus aut juris.

CAP. II.

STatuit Synodus Tridentina *a*, ut occurrente vacatione parochialis Eccleſiæ, etiam generaliter vel ſpecialiter, etiam vigore indulti in favorem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Cardinalium, aut aliàs quomodolibet reſervatæ vel affectæ, debeat Epiſcopus habitâ notitiâ vacationis Eccleſiæ, ſi opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congruâ, ejus arbitrio, fructuum portionis aſſignatione conſtituere, qui onera ipſius Eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de Rectore provideatur, & deinde Epiſcopus, & qui jus patronatûs habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquos clericos ad regendum Eccleſiam idoneos, examinatoribus juxta formam ejuſdem Synodi deputatis, nominet, & non niſi ab eiſdem examinatoribus per curſum aliorum examinatorum, etiam tanquam magis idoneo, ab Epiſcopo judicato & electo, de Eccleſia provideatur: aliàs proviſiones, ſeu inſtitutiones omnes, præter formam prædictam factæ, ſurreptitiæ cenſeantur. Sed quoniam res humanæ ſemper in deterius prolabuntur, niſi ſit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum ſit, ne propter conſtitutionum hujuſmodi tranſgreſſionem maximi abuſus oriantur: nos, ad quorum notitiam non ſine gravi noſtra moleſtia pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus noſtris, Archiepiſcopis & Epiſcopis, occurrente vacatione parochialium Eccleſiarum, eas nullo aut minùs ritè ſervato examine, præſertim illo, quod per concurſum fieri debet, ex Concilio Tridentino, vel etiam ritè ſervato, perſonis minùs dignis, carnalitatis aut alium humanæ paſſionis affectum, non rationis judicium ſequentes, contuliſſe & de eis providiſſe, volentes (quantum cum Deo poſſumus) hujuſmodi ac etiam futuris periculis occurrere, eorundem prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones præfatas etiam innovando, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, omnes & ſingulas collationes, proviſiones, inſtitutiones, & quasvis diſpoſitiones parochialium Eccleſiarum, ab eiſdem Epiſcopis & Archiepiſcopis ac quibusvis aliis collatoribus, tam ordinariis quàm delegatis S. R. E. Cardinalibus, ac ſedis Apoſtolicæ Legatis, vel nuntiis, præter & contra formam, ab eodem Concilio Tridentino, præſertim in examine per concurſum faciendo præſcriptam, factas aut in futurum faciendas, nullas irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & eſſe, nullumque proviſis jus, aut titulum etiam coloratum poſſidendi præbere, & parochiales Eccleſias hujuſmodi, ut prius ante collationes hujuſmodi vacabant, ex nunc vacare ſtatuimus, decernimus, & declaramus, easque omnes pro tempore ſic vacantes, noſtræ, & ſedis Apoſtolicæ, ſeu eorum quibus jus conferendi eas, præterquam Epiſcopis, & Archiepiſcopis, qui curam dicti examinis juxta decretum Concilii habere debent, competet, diſpoſitioni reſervamus. Inſuper, ne parochiales Eccleſiæ diu in ſuſpenſo maneant, in maximum animarum periculum, quarumcunque parochialium Eccleſiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & Patriarchas, & quosvis alios ordinarios collatores, in menſibus ordinariis collatoribus, etiam per noſtras regulas aſſignatis, proviſio & collatio ſpectat & pertinet, de quibus idem Epiſcopi & ordinarii prædicti intra ſex menſium ſpatium à die vacationis earundem, perfecto examine juxta formam Concilii Tridentini præfati non providerint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ ſedi generaliter vel ſpecialiter, & ex quavis cauſa reſervatæ ſeu affectæ exiſtunt, aut aliàs ex indulto ſedis Apoſtolicæ competunt, ad quas, occurrente illarum vacatione Epiſcopi & Archiepiſcopi præfati perſonas, per examen, concurſu multo habito, juxta dicti Concilii Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electas nobis, vel ſucceſſoribus noſtris, aut iis, ad quos collatio ſpectabit, pro collatione obtinenda, intra quatuor menſium ſpatium à die illius vacationis, non ſignificaverint, nec non parochialium Eccleſiarum ſimilium, qui juris patronatus Eccleſiaſtici, vel aliorum ſeu clericorum & laicorum ſimul fuerint, ſi præſentatus intra tempus eiſdem patronis à jure præfixum, prævio examine juxta formam dicti Concilii approbatus petatur, inſtitutioque ipſa per duos menſes à die præſentationis dilata fuerit, collationem, proviſionem, inſtitutionem, ac omnimodam diſpoſitionem nobis & ipſi ſedi, ac perſonis indulta hujuſmodi conferendi, providendi, ſeu inſtituendi obtinentibus, reſpectivè reſervamus, datâ tamen in parochialibus juris patronatus optione ipſis patronis, ut ſi inſtitutio ad ordinarios ſpectabit, ipſis ordinariis illam facere negligentibus, & ultra dictos duos menſes differentibus, poſſint, pro hujuſmodi inſtitutione obtinenda, habere recurſum ad Metropolitanum, vel viciniorem ordinarium, aut ad ſedem Apoſtolicam. Prohibentes etiam eiſdem ordinariis, ne tempus decem dierum eiſdem ordinariis & patronis ab eodem Concilio Tridentino ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus præfixum, ultra alios decem dies prorogare audeant, vel præſumant. Diſtrictiùs inhibentes, ne quis præter Romanos Pontifices, aut alios indulta hujuſmodi obtinentes, ut præfertur, quæcunque ſit ſuper hoc auctoritate munitus, de hujuſmodi beneficiis ſic reſervatis (ut præfertur) diſponere, vel circa illa, etiam per viam permutationis, vel aliàs renovare quoquo modo præſumat.

IDEM IBIDEM.

Reclamare poſſunt electioni minùs digni digniores in Eccleſiis parochialibus licitâ appellatione.

CAP. III.

UT non ſolùm dignis, ſed magis idoneis repertis, juxta Concilii decretum, parochiales Eccleſiæ conferantur, volumus & decernimus, quòd ſi Epiſcopus minùs habilem, poſthabitis magis idoneis, elegerit, poſſint ii, qui rejecti fuerint à mala electione hujuſmodi ad Metropolitanum, vel ſi ipſe eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinarium, uti noſtrum & ſedis hujuſmodi delegatum, aut aliàs ad ipſam ſedem Apoſtolicam appellare, ac prælectum ad novum examen coram ipſo appellationis Judice, & ejus examinatoribus provocare, & conſtito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, parochialis magis idoneo per eundem Judicem appellationis auctoritate noſtrâ (quatenus collatio ad Epiſcopum, à quo appellatum fuit, ſpectaret) conferatur, aliàs eidem magis idoneo per Judicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, proviſio, vel inſtitutio ſpectabit. Hæc tamen appellatio interpoſita interim non impediat, aut ſuſpendat, quò minùs electio per ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, &

a *Concil. Trident. ſeſſ. 23. capit. 1. c. dudum. ext. de elect. c. licet canon. in 6. eod.*

i, & proviſus ab eadem Eccleſia, cauſâ appellationis hu- iuſmodi dependente, non amoveatur. Et, ſi qui à ſententia per Judicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad ſedem ipſam Apoſtolicam appellabit. Si ſecus in præmiſſis omnibus & ſingulis actum aut attentatum fuerit, irritum decernimus & inane.

PAULUS IV.

Beneficii cujuſcunque impetratio, quæ ſuppoſitam dolo malo in examine prodit perſonam, & conditione quâpiam paciſcitur quaſi aut privati lucri gratiâ, eſt falſa & irrita.

CAP. IV.

FRaudibus & dolis, ac hæreſi ſimoniacæ, quantum cum Deo poſſumus, efficaciter occurrere volentes, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium ſtatuimus, & ordinamus, atque decernimus, quòd de cætero omnes & ſinguli, qui occaſione beneficiorum obtinendorum ſe alios eſſe ſimulaverint, & tanquam tales ſe in examine ſuppoſuerint, aut beneficia pro perſonis id ignorantibus, ſeu pro ſe, vel pro aliis, cum *a* oblatione alicujus penſionis annuæ; aut pro aliis, cum ſpe penſionem annuam, aut aliud quantumvis modicum temporale commodum ab eis conſequendi, vel pro ſe ipſis principaliter, animo & intentione, ea poſtmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum, cum ſimili penſione, aut commodo, aut etiam ſine eo reſignandi, obtinere procuraverint, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis & conditionis exiſtant, etiam ſi Epiſcopali, aut aliâ majori dignitate Eccleſiaſticâ, vel Cardinalatûs honore, ſeu mundanâ, etiam Regiâ, Ducali, aut Marchionali præeminentiâ præfulgeant, excommunicationis & anathematis, ac maledictionis æternæ ſententiam, à qua niſi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant, necnon privationis omnium & ſingulorum beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura, ſecularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut aliàs quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia inpoſterum obtinenda, pœnam eo ipſo, abſque alia deſuper facienda declaratione, incurrant, ita ut conſtito ſolùm ſummariè & extrajudicialiter, quòd ipſi contra tenores præſentium, aliquid fecerint, per curiæ cauſarum Cameræ Apoſtolicæ generalem adjutorem, ſeu viceadjutorem, vel ejus locumtenentem, pro talibus, & ut tales publicari poſſint. Et nihilominus, ſicut præfertur, obtentæ proviſiones, & commendæ, aliæque diſpoſitiones nullæ ſint, irritæ & inanes, nullumque jus alicui in ipſis beneficiis vel ad illa tribuant, & ab aliis liberè impetrentur. Volumuſque præſens decretum, etiam quoad Monaſteria monialium, & alia beneficia per moniales aut alias mulieres obtineri ſolita, locum habere.

JULIUS III.

Qui retinent aut poſſident beneficia Eccleſiaſtica, priuſquam Apoſtolicis literis poſſeſſionis probetur, beneficiis illis privantur, & ad alia obtinenda perpetuò fiunt inhabiles.

CAP. V.

JUlius Papa tertius, cui nuper innotuit, quòd licèt aliàs fel. recor. Greg. X. *b* ſanciverit, quòd nullus ex tunc de cætero adminiſtrationem dignitatis, ad quam electus eſſet, priuſquam celebrata de ipſo electio confirmaretur, ſub Oeconomatûs vel procurationis nomine aut alio de novo quæſito colore, in ſpiritualibus vel temporalibus, per ſe vel per alium, pro parte vel in totum gerere, vel recipere, aut illis ſe immiſcere præſumeret, omnes illos, qui ſecus feciſſent, jure, ſi quod illis per electionem quæſitum foret, decernens eo ipſo privatos. Sanctiones ipſas ad inferiora beneficia Eccleſiaſtica quæcunque & quomodocunque qualificata amplians & extendens, hâc ſuâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſtatuit & ordinavit, quòd omnes & ſingulæ perſonæ Eccleſiaſticæ, tam ſeculares, quàm quorumvis ordinum regulares, cujuſvis ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, etiam ſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, aut Patriarchali, vel aliâ majori dignitate præfulgeant, quòd de cætero literis, ſuper diſpenſation. retinendi beneficia per eos, antequam promoveantur, aut eorum electiones confirmentur, obtenta, eis per ſedem eandem pro tempore conceſſis minimè confectis, beneficia ipſa retinere, aut poſſeſſionem alicujus, ſeu aliquorum beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura vel ſine cura, ſecularium vel quorumvis ordinum regularium, quæcunque & qualitercunque qualificatorum, eis dictâ auctoritate Apoſtolicâ conferri, ſeu commendari, aut in eorum favorem & commodum uniri, ſeu aliàs diſponi conceſſion. literis Apoſtolicis ſuper collatione, ſeu commenda, aut unione, ſeu alia diſpoſitione hujuſmodi non expeditis per ſe, vel per alium, ſeu alios ejus nomine, etiam ſupplicationum ſeu ſumptorum vel tranſumptorum hujuſmodi, aut collationum, eis poſtmodum de ipſis beneficiis, tanquam etiam nunc certo modo in ſupplication. expreſſo vacantibus, ordinariâ vel aliâ quâvis auctoritate factarum prætextu, apprehendere præſumpſerint, aut per alios apprehenſam, ratam & gratam habuerint, ipſorum beneficiorum non poſſeſſores, ſed meri & nudi detentores ac violenti, & ſine aliquo titulo in eis intruſi cenſeantur, & pro talibus habeantur & reputentur, nec fructus ſuos faciant, ſed ad illorum reſtitutionem, ut præfertur, teneantur, & obligati exiſtant, conſtitutiones ſeu dictæ cancellariæ regulæ, de annali & triennali poſſeſſore, in illis locum non habeant, nec eiſdem detentoribus & intruſis in aliquo ſuffragentur, quinimò beneficia per eos tempore promotionis ſuæ, aut eorum electionis, confirmationis, obtenta, literis ſuper diſpenſatione ea retinendi ſibi conceſſa non expeditis retinentes, aut poſſeſſionem beneficiorum literis Appſtolicis ſuper illis non confectis apprehendentes, ſeu per alios apprehenſam ratam & gratam habentes, beneficia ſic retenta, aut apprehenſa, & omne jus, quod in illis, vel ad illa pro tempore quomodolibet habuerint, eo ipſo amittant, illiſque & illo privari, ac ad illa de cætero obtinenda perpetuò inhabiles, nec illa ulterius, & prætextu novi tituli, aut novæ commendæ, vel unionis, ſeu alterius diſpoſitionis etiam Apoſtolicâ auctoritate factâ, aſſequi valeant, ſeu beneficia ipſa, tanquam de jure & facto vacantia, aliis conferri, ſeu commendari, & per quoſvis, tam ab eorum ordinariis collatoribus, quàm à ſede prædicta, liberè impetrari poſſint, & ſi beneficia ipſa litigioſa fuerint, collitigantes in omni jure, & ad omne jus, quod beneficia retinentibus, aut poſſeſſionem apprehendentibus hujuſmodi in eiſdem beneficiis, vel ad illa quomodolibet competebat, aut competere poterat, eo ipſo, abſque aliquo juris aut hominis miniſterio, ſurrogentur & ſurrogati eſſe cenſeantur, ac in eorum favorem cauſa deſuper pendens advocata, & lis extincta fuiſſe, & ſimiliter eſſe cenſeatur. Quodque de cætero ſupplicationes, etiam manu noſtrâ, & motu proprio ſignatæ, niſi habuerint clauſulam, quòd eorum ſola ſignatura ſufficiat, nullam aliam, quàm per literarum ſuper illis conficiendarum fidem aut probationem faciant, ſeu præſtent, nec ulla eis in aliquo alio caſu fides adhibeatur, aut adhiberi poſſit.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Pluralitatis beneficiorum exercitatiſſimus abuſus extinguitur.

a *Beneficiorum impetrationes liberæ eſſe debent, & ab omni contentione alienæ. Cravet. conſil. 122. Naſta conſil. 293. num. 2. lib. 2. Rebuffus in praxi benef. titul. quot modis beneficia acquir. num. 4.* b *c. avaritia 5. de Elect. & elect. poteſt. in 6.*

CAP. VI.

DIſpenſationes ad plura incompaſſibilia, ultra duo, niſi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, niſi ex magna & urgenti *a* cauſa. Et perſonis,cujuſcunque dignitatis,parochiales Eccleſias,& earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis, vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinend. ex nunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantùm ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujuſmodi reſignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur perſonis per eos nominandis, quâcunque reſervatione, etiam generali, etiam ex qualitatibus reſignantium perſonarum reſultante, non obſtante, quo elapſo termino, niſi dimiſerint omnia, vacare cenſeantur, ac poſſint liberè, ut vacantia, impetrari, taleſque præterea retinentes, pœnas extravagantis, Execrabilis, recolendæ memoriæ Joannis Papæ XXII. etiam prædeceſſoris noſtri, incurrant.

PIUS IV.

Ad beneficia quibus cura animarum jungitur, vita & morum, tum doctrinæ ſplendore inſignes, provehi debent, examine prævio, ac diœceſanorum teſtium fide & depoſitione mediante.

CAP. VII.

INter multiplices curas decernimus & declaramus, parochiales Eccleſias, & alia beneficia Eccleſiaſtica curata, perſonis ſic examine prævio, & per diœceſanorum ac teſtium fidem, & depoſitionem eorundem,idoneis repertis, ac præſtito per eos juramento & obligatione, de apud illa certo tunc expreſſo tempore reſidendo, per nos collata,quæ poſtmodum per eaſdem perſonas, juramento & obligatione hujuſmodi neglectis, etiam in eiſdem manibus noſtris, etiam ex hujuſmodi permutationis cauſa reſignata, ſeu quovis modo, etiam per juris ceſſionem, literis non expeditis dimiſſa fuerint, ac ea, in quibus, ut præfertur, prout tenebantur, debito tempore non reſederint, tam de jure quam de facto, ut prius videlicet adhuc eo, quo dum de illis per nos eis, ut præfertur,proviſum, ſeu provideri conceſſum exiſtit modo,eo ipſo vacare, & ſic, ac ceu per infraſcriptam privationem vacantia impetrari, & de illis, tanquam ſedis præfatæ, etiam propter præmiſſa reſervatis, per nos, & Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, & non alios collatores,diſponi poſſe,ac collationes, & proviſiones de hujuſmodi beneficiis tam idoneis repertis, quam aliis ex earum reſignatione ſeu ceſſione jus habentibus perſonis, cujuſcunque qualitatis, conditionis, & pœnitentiæ exiſtant, etiam ſi Pontificali dignitate præfulgeant, nullius roboris vel momenti exiſtere, & viribus enervatas, eoſque hujuſmodi beneficiis privatos eſſe & cenſeri debere: Ita tamen, quòd propter vacationem & privationes prædictas, eorundem beneficiorum poſſeſſores, ſeu in illis intruſi, vel ſuper illis collitigantes, aliquod jus non acquirant, nec acquiſitum ſit, ſeu eſſe cenſeatur, nec ipſi de annali,ſeu triennali, vel aliarum regalium noſtrarum beneficio gaudeant, neque illo, aut alio juris adminiculo ſe juvare poſſint. Et ne ipſi ulteriùs in ſua malitia glorientur,ſed,ſi non Domini timore, ſaltem formidine pœnæ, à ſimilibus abſtineant, omnes & ſingulos, ut præfertur, vel aliàs quomodolibet gratificatos, qui de cætero, de parochialibus Eccleſiis, perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis curatis, per obitum vacantibus, examine prævio, ac diœceſanorum & teſtium fide, & depoſitione hujuſmodi mediante, ac ultra ea, quæ ſacri Canones ſanciunt, præſtito juramento & obligatione, de eiſdem beneficiis intra certum tempus perſonaliter deſerviendis, à nobis ſibi provideri obtinuerint, beneficia ipſa, non adimpletis promiſſis, & obligationi hujuſmodi minimè ſatisfacto, in aliorum, etiam intruſorum vel poſſeſſorum favorem ſimpliciter, vel ex causâ permutationis hujuſmodi reſignaverint, ſeu ceſſerint, aut illa quovis modo, etiam occaſione litis & moleſtiæ dimiſerint, nec non eos, in quorum favorem beneficia ipſa ſic reſignaverint, ceſſerint, & dimiſerint, illoſque, qui ad id auxilium, conſilium, vel favorem, directè vel indirectè, ſcienter præſtiterint, inferiores ab Epiſcopis videlicet, ſententiâ majoris excommunicationis eo ipſo per contravenientes incurrendâ, à quâ non niſi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi queant, auctoritate Apoſtolicâ, & tenore præmiſſis innodamus, eoſdem excommunicatos, & ad prædicta, & alia per eos obtenta, ſive ſecularia, ſive regularia, quomodolibet qualificata beneficia Eccleſiaſtica, inhabiles & incapaces eo ipſo eſſe, ut præfertur, cenſeri, beneficiaque ipſa, ipſo jure & de facto, vacare, & à nobis, tanquam apud ſedem præfatam vacantia, & propterea diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervata, & non aliis, per quoſcunque, dummodò ipſis privatis & incapacibus conſangninei vel affines, aut alias confidentes non ſint, quos etiam ad hoc incapaces eſſe volumus,impetrari poſſe: ſicque per quoſcunque, quâvis auctoritate fungentes, Judices & perſonas, etiam Curiæ Cameræ Apoſtolicæ generalem auditorem, ac palatii Apoſtol. auditores ſeu locumtenentes, ſublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi, diffiniendi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere; irritum quoque, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter attentari, eiſdem auctoritate & tenore ſimiliter decernimus & declaramus.

PAULUS IV.

Regreſſuum & acceſſuum aſſentatoria facultas, quæ bona Chriſti teſtantis non Eccleſiæ facit, revocatur.

CAP. VIII.

AD Romani Pontificis auctoritatem pertinet, ut quæ per eum conſultò fiunt,ſuum plenarium conſequantur effectum, nec prætextu ignorantiæ, aut aliàs quomodolibet cavillentur. Nuper ſiquidem in conſiſtorio noſtro ſecreto, venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus aſtantibus & audientibus, decretum fecimus tenoris ſubſequentis. Sanctiſſimus Dominus noſter, attendens nonnullos ex S. R. E. Cardinalibus, qui ex decreto fel. recor. Pauli Papæ III. ſanctitatis ſuæ prædeceſſoris, ultra Eccleſiam tituli ſeu denominationis ſuæ, uni tantùm Eccleſiæ cathedrali præeſſe, aut eam in adminiſtrationem obtinere permittuntur, ad plures cathedrales *a*, etiam Metropolitanas, & Patriarchales Eccleſias, regreſſum ſeu acceſſum in diverſas, ſibi Apoſtolicâ auctoritate concedi obtinuiſſe, & indies obtinere, ad hoc, ut regreſſu ſeu acceſſu hujuſmodi effectum ſortiente, regimini & adminiſtratione ipſarum Eccleſiarum, ſeu earum regiminis & adminiſtrationis poſſeſſione, ſeu quaſi, non habitâ, juri & facultati regrediendi ſeu accedendi hujuſmodi, in favorem perſonarum eis gratarum & acceptarum, ad eorum libitum cedere poſſint, in ordinis Eccleſiaſtici confuſionem, & dicti decreti enervationem, atque Eccleſiarum, quæ interdum perſonam magis utilem & idoneam requirunt, læſionem, ac Chriſti fidelium ſcandalum non modicum. Et propterea volens, quantum cum Deo poteſt, præmiſſis ſalubriter occurrere, ſtatuit, decrevit, & ordinavit, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, alicui Cardinali non niſi

a *Pluralitas beneficiorum tum Divino tum Cæſareo jure damnatur. Pontificio quidem c. ſanctorum. 70. diſt. c. clericus. 21. q. 1. & c. 1. 89. diſt. Imperator maximè improbat quempiam habere duas militias. l. hi quidem. C. qui militare non poſſunt. l. 12. & duo quidem collegia. l. 1. ff. de coll. illicit.*

a *Conc. Trident. ſeſſ. 25. cap. 7.*

unus

ius regreſſus ſeu acceſſus, ad Patriarchalem, ſeu Metropolitanam, vel aliam cathedralem Eccleſiam concedi poſſit. Et qui ex eiſdem Cardinalibus ad præſens regreſſum ſeu acceſſum ad plures cathedrales Eccleſias habent, ſi præſentes in curia exiſtunt, infra quindecim dies, ſi verò extra eam in Italia degunt, infra unum, reliqui verò in Gallia, Germania, aut Hiſpania commorantes, infra duos menſes proximè futuros, unam Eccleſiam cathedralem, ad quam vigore regreſſus ſeu acceſſus ſibi ad illam conceſſi, in illius eventum regredi ſeu accedere malint eligere & nominare, electionemque, & nominationem hujuſmodi manu propriâ ſubſcriptam, & ſuo munitam Seneſcallo, ſeu cuſtodi Cancellariæ Apoſtolicæ, per eum in quinterno ipſius Cancellariæ de verbo ad verbum deſcribendam tranſmittere, ac poſtquam regreſſui ſeu acceſſui prædicto locus fuerit, infra unum menſem ex tunc computandum, ſi alteri Eccleſiæ cathedrali præfuerint, aut aliam Eccleſiam cathedralem in adminiſtrationem obtinuerint, eam vel aliam, ad quam regreſſum ſeu acceſſum habuerint, in manibus Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, abſque ulteriori ſibi deſuper concedendo regreſſu vel acceſſu, ne hæreditariam poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ uſurpare velle videantur, realiter & cum effectu dimittere omnino debeant: quòd ſi non dimiſerint, ambæ Eccleſiæ eo ipſo vacent, & utrique earum de præſule idoneo per ipſum Romanorum Pontificem provideri poſſit. Revocans, caſſans, & annulans exnunc omnes & ſingulos regreſſus & acceſſus, ipſis Cardinalibus ad quamcunque, præterquam per eos, ut præfertur, eligendam & nominandam cathedralem Eccleſiam, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis efficaciſſimis, etiam motûs proprii, & certæ ſcientiæ, ac plenitudinis poteſtatis clauſulis, irritantibuſque, & aliis decretis quomodolibet conceſſis, ac decernens, ex nunc irritum & inane, quicquid illorum prætextu contra præmiſſa, ſcienter vel ignoranter, contigerit attentari. Et licèt decretum ipſum per infraſcriptum Secretarium noſtrum, eiſdem Cardinalibus, altâ & intelligibili voce indicto conſiſtorio, lectum & publicatum fuerit, quia tamen poſtmodum recognovimus, per illud inconvenientibus, quæ occaſione regreſſuum & acceſſuum hujuſmodi contingunt, præſertim in eo, quòd facultatem tribuunt, poſſeſſionem, ſeu quaſi, regiminis & adminiſtrationis Eccleſiarum ſub ipſis regreſſibus comprehenſarum, propriâ auctoritate apprehendendi, plenè proviſum non eſſe, cùm ſæpius poſſeſſionem hujuſmodi, etiam inſcio Romano Pontifice, ad quem Eccleſiarum omnium univerſalis pertinet cura, apprehendant. Nos inconvenientibus prædictis occurrere, & decretum noſtrum, quo ad hoc, ampliare volentes, ſtatuimus, decernimus, & ordinamus, quòd nullus Cardinalis de cætero, vigore cujuſvis regreſſus ſeu acceſſus ei ad quamcunque cathedralem ſeu Metropolitanam, vel patriarchalem Eccleſiam quomodolibet conceſſi, etiamſi id ſibi ex tenore ipſius regreſſus ſeu acceſſus liberè permittatur, poſſeſſionem, ſeu quaſi, regiminis & adminiſtrationis ejuſdem Eccleſiæ, abſque expreſſa noſtrâ, ſeu pro tempore exiſtentis Romani Pontificis, licentiâ in ſcriptis obtentâ, apprehendere præſumat.

PIUS IV.

Beneficia in confidentiam, hoc eſt, certâ ſimoniacæ pravitatis ſpecie collata quibuſdam, aut ipſo jure incapacibus, vel nondum adhuc natis, vacant, eorumq; diſpoſitio ſedi Apoſtolicæ reſervatur.

CAP. IX.

OMnes & ſingulas Eccleſias, etiam Metropolitanas, & alias cathedrales, ac monaſteria, etiam conſiſtorialia, prioratus, præpoſituras, præpoſitatus, dignitates etiam majores, & principales, etiam conventuales, perſonatus, adminiſtrationes, & officia, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia & quorumvis ordinum regularia, etiam de jure patronatûs, etiam laicorum, etiam nobilium & illuſtrium, etiam ex fundatione & donatione exiſtentia, per ejuſdem Romanæ Eccleſiæ etiam Epiſcopos, Cardinales, & quoſcunque alios, etiam Patriarchas, Archiepiſcopos, & alios Epiſcopos, ac etiam ejuſdem Cameræ clericos, in titulum, commendam, vel adminiſtrationem, aut aliàs, confidentiam jure prohibitam, cujuſvis perſonæ, ut præfertur, contemplatione vel intuitu, quovis modo recepta, illorum liberam collationem & diſpoſitionem nobis & ſedi Apoſtolicæ harum ſerie reſervantes, ipſo jure à die receptionis eorundem vacaviſſe, & vacare, ac fructuum & penſionum reſervationes, ac facultates transferendi, & collationis beneficiorum conceſſiones, eis ut præmittitur factas, ac regreſſus, ſive acceſſus, & ingreſſus conceſſos hujuſmodi ceſſaſſe, & ceſſare, ac extinctos eſſe. Et eoſdem Cardinales, ſeu quoſvis alios, à primâ die receptionis beneficiorum hujuſmodi, citra fructus, reditus, & proventus earundem Eccleſiarum, monaſteriorum, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ac penſiones prædictas, indebitè percipere, ſuoſque facere non potuiſſe, neque debuiſſe, ſed illos omnes & ſingulos ad Cameram eandem devolutos fuiſſe, & eſſe, illique deberi, ac ipſos Cardinales, & alios, ad quorum manus quomodolibet pervenerunt, & eorum hæredes, ad integram illorum reſtitutionem in utroque foro teneri, & ad id opportunis juris remediis compelli debere, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium decernimus & declaramus. Et inſuper univerſis & ſingulis, tam ejuſdem Rom. Eccleſiæ Cardinalibus, etiam Epiſcopis, quàm Prælatis, & clericis, & aliis prædictis, præſentibus & futuris, ne deinceps ullo unquam tempore aliquas Eccleſias, monaſteria, dignitates, vel alia beneficia, etiam de dicto jure patronatûs, uti præfertur, exiſtentia, aut fructus vel penſiones, aut regreſſus ſeu exceſſus in confidentiam prædictam, aut ad effectum reſervationum hujuſmodi, ſibi poſtmodum cedentibus procurandum, recipere præſumant: Cardinalibus videlicet & aliis Prælatis hujuſmodi, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interdicti ingreſſus Eccleſiæ, reliquis verò ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ pœnâ, per contrafacientes eo ipſo incurrenda, à qua niſi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant, diſtrictiùs inhibemus.

PIUS V.

Cauſæ beneficiorum in confidentiam collatorum, ſedi Apoſtolicæ diſcutiendæ reſervantur.

CAP. X.

AD aures noſtras non ſine animi noſtri diſplicentia pervenit, ut nonnulli ſacros canones parvipendentes, non vereantur in animarum ſuarum perniciem, Eccleſias etiam cathedrales, & Metropolitanas, monaſteria, prioratus, & alia beneficia ſecularia & regularia, in confidentiam, quam ſimoniacam pravitatem ſapere non ignorant, acceptare, & retinere, ſeu illa in vim regreſſuum ſive acceſſuum & ingreſſuum ſic eis conceſſorum, & effectum, ut ajunt, fortiorem conſequi & habere velle. Nos, qui poſt noſtram ad ſummi Apoſtolatûs apicem divinâ favente clementiâ aſſumptionem, inter alias nobis imminentes curas, hoc præcipuè & maximè cordi habuimus, prout habemus, hujuſmodi confidentias de medio tollere, & in ſuâ pertinaciâ circa hujuſmodi Eccleſiarum, monaſteriorum, & beneficiorum detentionem, ſeu aſſecutionem, perſiſtentes, niſi reſipiſcant, debitis nobis viſis pœnis plectere, ac unicuiq; prout eſt noſtro univerſali & paſtorali officio tenemur, in

his juſtitiam miniſtrare, & ne abuſus vel potiùs delictum hujuſmodi ulterius fidelium animas illaqueatas tenendo progrediatur, omni debito, & celeri remedio providere volentes: Motu ſimili, &c. ac ex noſtra certa ſcientia, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, præmiſſorum omnium cognitionem, & literarum prædictarum executionem, nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus canonicè intrantibus reſervantes. Prout harum ſerie reſervamus: omnes & ſingulas confidentiarum hujuſmodi, contra quoſcunque etiam ejuſdem S. R. E. Cardinales, Archiepiſcopos, Epiſcopos & alios quoſcunque, coram quibuſcunque Judicibus, etiam ad hoc ſpecialiter delegatis, etiam ſacri Palatii Apoſtolici cauſarum auditoribus, ac S. R. E. Cardinalibus motas, & pendentes, in eiſdem ſtatu, & terminis, in quibus reperiuntur, ac etiam alias quaſcunque ſimilium confidentiarum cauſas, contra ſupradictos, & alios quoſcunque de cætero movendas, ſeu ad nos quomodolibet deferendas, per nos ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, ſolâ facti veritate inſpectâ, etiam per viam inquiſitionis, ſeu ex noſtro officio, aut aliàs nobis expedire videbitur, procedendo, audiendas, cognoſcendas, decidendas, fineque debito terminandas, & totaliter exequendas, ad nos avocamus, deciſionique & terminationi per nos ſuper illis faciendæ appellatione quâcunque, etiam aliàs de jure admiſſibili rejectâ, & poſtpoſitâ, ſtandum, ac acquieſcendum, & omninò parendum, & obediendum fore ſtatuimus, & ordinamus, ſicque mentis, & voluntatis noſtræ incommutabilis eſſe dicimus, decernimus, & declaramus. Certificantes, prout certificamus, & atteſtamur omnibus, & ſingulis ſupradictis, in ipſis cauſis, eos in eorum prætenſis juribus, & aliis, quæ coram nobis dicere & allegare, ſeu prætendere voluerint, audiendo, juſtitiam, ut par eſt, nos miniſtrare paratos exiſtere.

IDEM.

Retinentium beneficia in confidentiam detegitur abuſus, & extinguitur pœna ſancita metu.

CAP. XI.

FRequentiùs plurium querelis pridem concitati, quòd Judices in cauſis confidentiarum expediendis remiſſiores eſſent, omnes & ſingulas cauſas ipſas, ubicunque, & inter quoſcunque motas, ad nos advocaviſſemus, ac omnimodam hujuſmodi cauſarum præſentium & futurarum, rerumque omnium ex ipſis reſultantium cognitionem, nobis & ſucceſſoribus noſtris reſervaviſſemus, & ſuper quibuſdam coram nobis proceſſum fuiſſet, variis inde, nec levibus conjecturis intelleximus, vitium quidem confidentiæ occultè irrepſiſſe, ſed pleriſque cauſis præſumptiones & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minimè ſufficere, ejuſque rei cauſâ plurimos, qui ante literarum prædictarum editionem hujuſmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obſtructam veritatem, propter difficultates probandi in judiciis confidentias ipſas, contemptâ conſtitutione prædictâ, Eccleſias, monaſteria, & beneficia ſic recepta, ut priùs retinere, alios fructus, penſiones, & alias res accipere, alios eorum exemplo ad ſimilia & graviora fidentius commoveri. Multi enim ipſa beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad ſacros ordines, ad reſidentiam, ad incedendum habitu clericali, ut ad bellum proficiſcantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut purgato delicto, vel abſolutione conſecutâ, illa repetant, eadem in alios deponant, & in pleriſque fructus ipſorum aut eis miniſtrantur, aut quibus ipſi ſtatuunt, ſæpe laicis, & inhabilibus, plerique vel ſenes, vel infirmi, ut beneficia in domibus ſuis perpetuent, illa renunciârunt & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Eccleſiaſticis fructibus Eccleſiaſticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut naſcituris aſſervent, facto interdum circuitu retroceſſionis, cum reſervatione fructuum, aut aliarum rerum, aut acceſſu, præſertim ab illis, qui præſtandorum jurium cameræ Apoſt. ſunt immunes, alii aut incapaces, aut aliis beneficiis Eccleſiaſticis onuſti, aut Eccleſiaſtico ordini ſeſe mancipare refugientes, aut merè laici, beneficia Eccleſiaſtica aliis conferenda procurant, ut de illis poſtmodum ad libitum ſuum diſponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique ordinarii, & alii collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, ut fructus, ſeu penſiones capiant eorundem, aliiſve faciant miniſtrari. Alia item permulta ejuſcemodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas impiè violatur, diſciplinæ Eccleſiaſticæ nervus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarum. Quare nos volentes periculoſam talium audaciam novi juris ſubſidio cohibere, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut ſi quis, quâcunq; auctoritate Eccleſiam, vel monaſterium, aut aliud beneficium Eccleſiaſticum qualecunq; ex reſignatione, vel ceſſione cujuſcunque perſonæ ſimpliciter, aut cum circuitu retroceſſionis, cum regreſſu, vel acceſſu, etiam ſolâ mittentis intentione receperit, ut illa vel illud, etiam in eventum regreſſus, vel acceſſus, eidem dimittenti, vel alteri, poſtea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars, alii vel aliis concedantur, vel penſiones ſolvantur ex eiſdem, hæc confidentia cenſeatur. Itidem ſi ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium Eccleſiaſticum quovis modo vacans, eâ conditione tacitâ, vel expreſsâ, ut poſtea in alterum, pro arbitrio collatoris, ſeu alterius cujuſcunq;, contra juris communis ordinationem diſponatur, ſive ut de eo proviſus, fructus illius, vel partem, ad utilitatem vel libitum conferentis vel decedentis, aut alterius relinquat, & remittat, ſeu penſionem illi vel illis, quem vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, per ſe vel alium, ſcripto aut verbo, juſſerit ſeu ſignificaverit, perſolvat, & pariter, ſi à patrono etiam laico, vel alteri præſentatori, ſeu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad hæc, ſi clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius à ſolutione jurium ipſius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apoſtolicæ exemptus, poſt reſignationem vel ceſſionem alicujus extranei, de Eccleſia, monaſterio, vel alio beneficio Eccleſiaſtico in ſe, Apoſtolicâ vel aliâ auctoritate factam & admiſſam, illam vel illud, etiam confectis literis Apoſtolicis, & poſſeſſione apprehensâ, in eundem reſignantem vel cedentem, modico ſpatio interjecto, veluti duorum aut trium menſium, retroceſſerit, aut retrocedat in futurum, & ex illa retroceſſione fructus Eccleſiæ, ſeu monaſterii, aut beneficii, vel eorum pars, ſeu penſio, ſeu quid aliud ſuper illis reſervatum, aut regreſſus, ſeu acceſſus, & ingreſſus ad illam vel illud, ipſi clerico, vel Cardinali, aut alii exempto ſit, fueritve conceſſus. Poſtremò, ſi quis crimine aliquo abſolutus, aut cum quo ſuper irregularitate diſpenſatum eſt, denuò receperit quâcunque auctoritate Eccleſiam, monaſterium, vel aliud beneficium Eccleſiaſticum, quod ante vel poſt commiſſum delictum, aut contractam irregularitatem dimiſerit, in quibus horum caſuum confidentiæ pravitas ſit contracta, caſuſque hujuſmodi literis prædictis comprehendantur, ac ſi illis ſpeciatim expreſſi fuiſſent, licèt ipſum confidentiæ crimen alterius tantùm partis conſcientia ſit admiſſum.

IDEM.

Confidentiarum caſus, conjectura, & præſumptiones legitimæ, ad in talium abuſuum reos pronunciandam ſententiam.

CAP. XII.

AD probandum planè confidentiarum abuſum, inter alias, etiam hæ præſumptiones & conjecturæ habeantur legitimæ, videlicet, Si quis poſt ceſſam ab ſe Eccleſiam,

iam, vel monaſterium, aut beneficium, & publicam reſignationem, ſeu ceſſionem, captamque à ſucceſſore poſſeſſionem, ſeſe in illa, vel illo, ſeu rebus illius, per ſe vel alium, ſeu alios de facto ingreſſerit, aut fructus perceperit, aut quicunque ſucceſſor illi, vel ejus propinquis ipſos, aut partem aliquam remiſerit eorundem, ſi recipiens beneficium conſtituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel ſolâ procuratoris depoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis, expeditio, quæ perſonam recipientis concernit, proſecuta ſit, ſimulque expenſæ pro ea neceſſariæ ab illo factæ fuerint. Denique, ſi quis pro conceſſione alicui facta, quâcunque auctoritate, de beneficio Eccleſiaſtico per ſe, vel alium, ſeu alios interceſſerit, vel aliàs in negotio conceſſionis ſeſe immiſcuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis beneficii de facto, etiam per manus profeſſoris, ac etiam ſimplicis donationis titulo perceperit, ſeu de illo poſtmodum ad voluntatem interceſſoris fuerit diſpoſitum quandocunque. Teſtes autem de quaque re ſingulares ſingulas probare a valeant præſumptiones, & conjecturas, pluresque hujuſmodi præſumptiones & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Cæterùm criminoſi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in caſibus ſimoniæ teſtimonium recipi poſſunt, ad prædicta omnia admittantur.

IDEM.

Confidentiæ criminis rei, arceantur ab omni dignitatis & beneficii Eccleſiaſtici jure, & excommunicationis ſententiâ vinciuntur.

CAP. XIII.

NE quis vanâ fiduciâ fretus non intendendi contra ſe judicii, in crimine confidentiæ beneficiorum perſeveret, utq; hoc malum gravioris cenſuræ ſtimulo uſquequaque prohibeatur, omnes & ſingulos, qui huc uſque Eccleſies, monaſteria, beneficia, fructus, penſiones, aliasvé res, intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, niſi ſtatim ad ſe reverſi, & reſipiſcentes, celeri dimiſſione ſibi proſpexerint, & quicquid tale admiſerint in futurum, etiam omnibus & ſingulis aliis Eccleſiis, Monaſteriis, dignitatibus, adminiſtrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quæ pariter ſub dicta reſervatione comprehendi volumus, necnon fructibus, penſionibus, & aliis rebus Eccleſiaſticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis officiis temporalibus præſentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris ſubſidium, excommunicationis ſententiâ innodamus, à qua nullus niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio quàm à Romano Pontifice, abſolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione cauſarum hujuſmodi, & reſervatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium, nobis, & prædictis ſucceſſoribus, ut prædictum eſt, factâ, cauſis illis duntaxat exceptis, quæ jam coram nobis pendere noſcuntur, ac etiam iis, quas ratione Eccleſiarum, & monaſteriorum, quorum diſpoſitio in conſiſtorio fieri conſuevit, aut debet, itemque contra ordinarios, collatores, Epiſcopos, & alios ſuperiores prælatos, etiam Cardinales, haberi contigerit, utì jam aliis noſtris literis ſtatutum eſt, audiendis, decidendis, & terminandis, harum ſerie prorſus relaxatâ, decernimus: ita deinceps quoſcunque Judices ordinarios & delegatos, etiam cauſarum palatii Apoſtolici auditores, ac prædictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſublatâ eis, & ipſorum cuicunque quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, interpretari & diffiniri debere, necnon irritum & inane, quicquid ſecus in prædictis per quoſcunque, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter, contigerit attentari. Quocirca omnibus locorum ordinariis diſtrictiùs injungimus, ut in ſuis quiſque Eccleſiis, civitatibus, diœceſibus, & locis etiam exemptis, ad prædicta ſtudioſè attendant, & quatenus illis relaxavimus, in delinquentes ſeverè animadvertant, ſi divinæ majeſtatis judicium, dictæque ſedis cenſuram voluerint evitare. In cæteris verò cauſis & negotiis (nobis & prædictis ſucceſſoribus exceptis) eoſdem locorum ordinarios præſentium auctoritate delegamus, ut gratiâ & favore poſtpoſitis, pro ſe quiſque, cùm venerit uſus, contra prædictos omnes ſub ipſa exceptione comprehenſos, diligenter inquirant, ſuoque inquiſitiones omnes ſigillo obſignatas, ad prædictam ſedem quamprimùm transferant, ut nos & prædicti ſucceſſores in cauſis hujuſmodi procedentes, quod juſtum fuerit, decernamus.

a *Singulare teſtimonium, quod hoc loco Pont. approb. regulariter aliàs non probat. c. nihilominus. & ibi gl. 3. q. 9. & in c. tam literis. de teſt. Anchar. in conſil. 266. Hyppolyt. in practic. in §. diligenter. Felin. in c. licet. de teſt. Corn. in conſ. 286 vol. 3. Alexan. conſ. 3. vol. 1. Jaſ. in repet. l. admonendi. ff. de jurejur.*

IDEM.

Coadjutoria tolluntur, prohibeturq; ne his expeditiones Cameræ Apoſtolicæ ſuffragentur.

CAP. XIV.

ROmani Pontificis providentia circumſpecta nonnunquam geſta per prædeceſſores ſuos, rationabilibus & honeſtis ſuadentibus cauſis moderatur & revocat, prout id Eccleſiarum indemnitati conſpicit in Domino expedire. Hinc eſt, quòd nos volentes omnem hæreditariam a beneficiorum Eccleſiaſticorum ſucceſſionem de Eccleſia Dei tollere, ac libertati beneficiorum hujuſmodi providere, & ut de perſona magis utili & idonea, prout requiritur, faciliùs providere valeat, omnes & ſingulos regreſſus, acceſſus, etiam eventuales, aut pœnales, ac coadjutorias etiam de conſenſu, aut aliàs quomodolibet, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis efficaciſſimis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, clauſulis irritantibus, & aliis decretis quomodolibet per quoſvis Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ad beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia, & quorumvis ordinum regularia, etiam ſi ſecularia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis aut collegiatis Eccleſiis, & dignitates ipſæ in cathedralibus etiam Metropolitanis, poſt Pontificales majores, ſeu collegiatis Eccleſiis hujuſmodi principales, regularia verò beneficia hujuſmodi, monaſteria etiam conſiſtorialia, Prioratus, Præpoſituræ, dignitates etiam conventuales, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia etiam clauſtralia, ac hoſpitalia, præceptorias etiam hoſpitalis ſancti Joannis Hieroſolymitani, etiam quarumvis aliarum militiarum, quibuſvis perſonis cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtentibus, etiam Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali dignitate, aut Cardinalatûs honore pollentibus conceſſos, ſuper quibus literæ Apoſtolicæ integraliter hactenus expeditæ non fuerunt, etiamſi in plumbaria noſtra aut penès Summatorem noſtrum reperiantur: motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium revocamus, caſſamus, abolemus. Mandantes dilectis filiis noſtris Vicecancellario, & dicto Summatori, cæteriſque officialibus tam Cancellariæ Apoſtolicæ, quàm Cameræ noſtræ, ad quos ſpectat, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ pœna, ne in futurum ſuper dictis gratiis, acceſſus, regreſſus, & ingreſſus, necnon coadjutoriarum literas expediant aut relaxent. Romæ prid. Id. Septembr. 1571.

a *Concil. Trident. præd. ſeſſ. 25. cap. 7.*

PAULUS III.

Beneficiorum impetrationes vacantium verâ rei totius narratione expediri debent, ne invalida ac irrita habeantur.

CAP. XV.

ATtendentes malitiis hominum non eſſe indulgendum, ſed potiùs obviandum, volumus, quod de cætero impetrantes beneficia a Eccleſiaſtica cujuſcunque qualitatis, per privationem & amotionem, vel aliàs propter commiſſa, exceſſus, & crimina, vacantia vel vacatura, in ſupplicatione deſuper porrecta exceſſus & crimina ipſa ac eorum qualitates, nec non modos & cauſas tales, ex quibus de jure privatio incurſa aut facienda cenſeatur, & ſimiliter impetrantes, etiam per modum devolutionis beneficia, tanquam certo modo vacantia, & ab aliis etiam non ſenio confectis, nec infirmitate aut impedimento detentis, tanquam nullo ſeu minùs canonico titulo poſſeſſa, modum vacationis illorum in ſupplicatione deſuper porrecta ſpecificè & determinatè ac diſpoſitivè exprimere teneantur, & antequam decretum citationis à Judice, cui cauſa commiſſa fuerit, per ſe vel procuratorem eorum petant, coram eo juramentum, quòd credunt ea, quæ ſic expreſſerunt, vera eſſe, & poſſe ea probare, corporaliter præſtare, & deinde exceſſus & crimina, aut modum vacationis hujuſmodi proponere, & deducere, & intra octo dies obſervationem termini ad articulandum, per eum vel per procuratorem ſuum, ſuo ordine & loco, ita quòd ſi ipſe terminus ſic non ſervetur, dicti octo dies, poſt obſervationem termini, ſecundo loco ſervati, quicunque is fuerit, cucurriſſe cenſeatur, factam immediatè ſequentes probare, necnon extunc infra annum, ſimiliter à die impetrationis eorum computandum, cauſam contra eoſdem poſſeſſores, uſque ad diffinitivæ ſententiæ prolationem incluſivè, proſequi debeant, & teneantur.

Quodque impetrationes de beneficio, tanquam per privationem, & amotionem, vel aliàs propter commiſſa, exceſſus, & crimina vacantibus, vel vacaturis, abſque cauſæ ſeu cauſarum privationis & amotionis, aut exceſſuum & criminum vacationem hujuſmodi cauſantium, necnon tanquam de certo modo vacantibus, etiam per modum devolutionis, abſque modi vacationis ſpecifica expreſſione, etiam prætextu quarumcunque clauſularum quomodolibet implicitarum, & quantumcunque prægnantium, etiam quòd cauſæ, & exceſſus, ac crimina, necnon modi vacationum hujuſmodi, in literis pro expreſſis habeantur, vel etiam diſpoſitivè exprimi poſſint, diſponentium in ſupplicationibus inſertarum eiſdem impetrantibus nullatenus ſuffragentur, & quæcunq; ſurrogationes per ipſos impetrantes de beneficiis, quæ etiam cum hujuſmodi expreſſione impetraverint, tanquam litigioſis, in jure, vel ad jus eorum, quos hujuſmodi exceſſus & crimina perpetraſſe, aut quorum beneficia per devolutionem, aut aliàs, certo modo vacaſſe narraverint, à ſede Apoſtolica, vel legatis ejus, quomodolibet impetrandæ, ſeu etiam motu proprio concedendæ, niſi quòd impetrantes exceſſus, & crimina, aut modum vacationis hujuſmodi, intra dictos dies reſervationem dicti termini ad articulandum factam, quoad excludendos, poſt dictos dies, ipſos impetrantes, approbatione exceſſuum, ſeu criminum, aut modi vacationis prædictorum nihil operari volumus contra poſſeſſores beneficiorum, quæ impetraverint, probaverint, etiam ſi alia exceſſus & crimina, privatione aut privationis declaratione digna, etiam ante lapſum dictorum octo dierum probaverint, nullius ſint roboris vel momenti.

Quodque ſurrogationes hujuſmodi, ſi ii, contra quos hujuſmodi impetrationes fient, in itinere propter id ſuſcepto, quod poſt executionem citationis, etiam per edictum factæ, etiamſi de dictorum citatorum notitia aliter non apparuerit, propterea attentatum præſumatur, defuncti fuerunt, etiamſi ſenes, aut valetudinarii, ſeu impediti, ut præfertur, non extiterint, aut etiam ii, contra quos hujuſmodi impetrationes fient, morte violentâ deceſſerint, licèt nullum penitùs argumentum, aut nulla conjectura habita fuerit, quòd colligans id fecerit, aut de tali morte culpabilis, ſeu conſcius fuerit, locum non habeant. Et ſi poſt lapſum dicti anni, vel etiam eo durante, & iſtis octo diebus, poſt dicti termini ad articulandum, abſque probatione prædictorum exceſſuum ſeu criminum, aut modi vacationis per ipſos impetrantes, vel eorum procuratores, obſervationem, ipſos contingat poſſeſſores dictorum beneficiorum, ſeu aliquos ex eis decedere, aut eorum beneficia ſimpliciter, vel ex cauſa permutationis, aut aliàs quomodolibet, in Romana Curia, vel extra eam, vacare non cenſeantur, propterea beneficia ipſa litigioſa, de hujuſmodi beneficiis ſic vacantibus provideri, & aliàs liberè diſponi poſſit, in omnibus & per omnia, ac ſi contra dictos poſſeſſores aliqualis modo præmiſſo mora non fuiſſet. Et nihilominùs impetrantes prædicti, ad ambita beneficia hujuſmodi obtinenda, cenſeantur perpetuò inhabiles, nec non vexatæ parti omnia damna, intereſſe, & expenſas perſolvere teneantur, ac omnibus & ſingulis beneficiis Eccleſiaſticis, per eoſdem impetrantes obtentis, ſe triennio ſuſpenſos invenerint. Quibus, ſi ſe in eis propriâ temeritate injecerint, ipſo jure privati ſint, ac calumnioſè de perjurio, juxta canonicas ſanctiones, puniantur. Decernens novas proviſiones ſuper impetrationibus prædictis pro tempore, etiam antequam dicti octo dies elapſi fuerint, iis, in quorum favorem emanaverint, in fraudem hujuſmodi conſtitutionis non ſuffragari. Et ſi iis, qui impetrationes modo prædicto fecerint, beneficia ſic impetrata reſignaverint, quandocunque id fecerint illis, quibus de beneficiis hujuſmodi per reſignationem de eis factam & admiſſam proviſum fuerit, præſenti conſtitutioni ſubjacere, & in eodem ſtatu, in quo dictus reſignans tempore hujuſmodi reſignationis erat, quoad hoc cenſeri & eſſe.

a *Beneficii impetratio canonica, & quæ ab omni obreptione & ſurreptione aliena eſt, exprimit qualitatem vacationis, ut ſi vacat per obitum vel per reſignationem. gloſſ. in Clement. 1. in verbo, quamvis, de præben. Joan. And. & Gemin. in c. ſuſceptum. de reſcript. in 6. lapſu. alleg. 6. col. 2. Felin. in cap. in noſtra. num. 37. de reſcript. Rot. deciſ. 24. de reſcript. in novis. Joan. de Selva tract. de benefic. parte 3. q. 11. 20.*

TITULUS XI.
DE RESERVATIONIBUS.

PAULUS II.

Beneficia ſedi Apoſtolicæ reſervata quovis modo vacantia & vacatura, ſemper manent affecta, & ſummi Pontificis diſpoſitioni ſubdita.

CAP. I.

CUm nonnulli Romani a Pontifices per diverſas eorum conſtitutiones, quas ſuo tempore duntaxat durare voluerunt, quæcunque beneficia Eccleſiaſtica, quæ ſui & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ viventium & nunc exiſtentium Cardinalium familiares, continui commenſales obtinebant, & in poſterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiam ſi ab ipſa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem vel aliàs receſſiſſent, necnon quæ etiam fructuum & proventuum Cameræ Apoſtolicæ debitorum collectores, & qui ipſorum prædeceſſorum temporibus ſua officia exercerent, uniti ſubcollectores, durantibus eorum officiis, obtinebant, ac in

a *Hæc conſtitutio eadem eſt, quæ habetur in extravagant. 4. de Roma. de conceſſ. præben.*

quibus

quibus vacaverint, cum irritantis appoſitione decreti: & deinde prædeceſſoribus ipſis ſublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriuſque juris interpretes, etiam officiales Romanæ Curiæ, ſæpenumerò hæſitatum extiterit, an beneficia hujuſmodi, propter reſervationem & decretum, prædicta, reſervata vel affecta remanſerint, ita quòd nullus præter Roman. Pontif. de illis diſponere potuerit, ſive poſſit: reſervatione & decreto obſiſtentibus ſupradictis. Ac propter ambiguitatem hujuſmodi, varias quoque juriſperitorum opiniones & diſceptationes ipſas, advertemus plerunque pro reſervatione & effectione præmiſſis, interdum verò è contra pronunciatum & diffinitum fore. Nos, qui vigilis more paſtoris, ſemper his maturo providendum eſſe conſilio non indignè cenſuimus: & propterea in ſingulis cauſis, ſuper quibuſvis beneficiis Eccleſiaſticis, eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, uſque ad noſtrum beneplacitum ſuperſedere mandavimus: cupientes, quemadmodum noſtro incumbit officio, dubiis hujuſmodi finem imponere ſubditorum diſpendiis, & ne lites fiant penitùs immortales, de opportuno remedio providere. Felicis recordationis Urbani quinti, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum etiam prædeceſſorum noſtrorum, qui ad ſubmovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujuſmodi lucidandas, declarationes ſimiles per ſuas literas ediderunt, veſtigiis inhærendo, ac providè conſiderantes effectum, per reſervationem manûsque appoſitionem eorundem prædeceſſorum in dictis beneficiis in eſſe productum, per obitum nequaquam cenſeri debere revocatum, Romani quoque Pontificis manûs appoſitionem prædictam, tantæ efficaciæ, tantæque virtutis exiſtere, ut ſi & literæ Apoſtolicæ ſuper proviſionibus beneficiorum aut de providendo mandatis, in quibus decretum & reſervatio hujuſmodi opponuntur, ex aliqua cauſa ſuum debitum non ſortiantur effectum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reſervatis, quibuſcunque aliis fuiſſe ademptam, hujus perpetuæ & irrefragabilis conſtitutionis edicto, de venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, omnia & ſingula beneficia Eccleſiaſtica ſecularia & cujuſvis ordinis regularia, etiamſi præpoſitatus, canonicatus, præpoſituræ & præbendæ, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia fuerint, & ad illa conſueverint, qui per electionem aſſumi, eiſque cura immineat animarum, ut præmittitur reſervata, & per Romanos Pontifices ſucceſſores noſtros canonicè intrantes in poſterum reſervanda, actu quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujuſmodi reſervationem & decretum remanſiſſe & remanere ſemper affecta, nullumque de illis, cùm primùm hâc re contigerit, præter eundem Romanum Pontificem eâ vice quovis modo diſponere potuiſſe, ſive poſſe, harum ſerie decernimus pariter & declaramus, quòd tam in pendentibus, etiam per appellationem, quàm in futurum ſuper eiſdem beneficiis, ut præmittitur, reſervatis committendis cauſis, per dilectos filios, magiſtros Capellanos noſtros, & cauſarum palatii Apoſtolici auditores, atque alios quoſcunque delegatos & Judices ubilibet inviolabiliter obſervari, & ſecundùm præmiſſa, nec aliter ſententiari & diffiniri volumus, atque mandamus eis & eorum cuilibet, quâvis aliâ ſuper præmiſſis interpretandi facultate ſublatâ.

PIUS IV. *

Fructus beneficiorum reſervatorum ſeu affectorum, à die vacationis, uſque ad diem proviſionis, Apoſtolicæ Cameræ adſcribuntur.

CAP. II.

Cupientes malitiis nonnullorum, qui in poſſeſſione monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervatorum pro tempore vacantium, ſine juſto titulo, ac ſine literis Apoſtolicis, ut illorum fructus durante vacatione hujuſmodi uſurpent, ſe intrudere non verentur, occurrere, & Cameræ noſtræ Apoſtolicæ graviſſimis oneribus in aliqua parte ſublevandis, quantum cum Deo poſſumus, conſulere, motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulos fructus, reditus, & proventus, ac jura, obventiones, & emolumenta quæcunque, quomolibet & qualitercunque nuncupata, omnium & ſingulorum monaſteriorum, etiam conſiſtorialium, & beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura, ſecularium, & quorumvis ordinum regularium, nobis & ſedi Apoſtol. tam per conſtitutiones Apoſtolicas, quàm Cancellariæ Apoſtolicæ regulas editas & edendas, ſeu aliàs quomodolibet, & ex quavis cauſa generaliter, vel ſpecialiter reſervatorum, ſeu affectorum, in partibus Italiæ, in quibus collectores & ſubcollectores ſpoliorum, & jurium Cameræ Apoſtolicæ prædictæ eſſe conſueverunt, ac earum civitatibus, & diœc. conſiſtentium, per obitum, & aliàs quovis modo, præterquam per deceſſum illa obtinentium, pro tempore vacantium à die ipſorum monaſteriorum & beneficiorum vacationis, pro rata temporis, uſque ad diem proviſionis ſeu commendæ, de eiſdem beneficiis & monaſteriis per nos faciendæ, de qua per literas noſtras ſub plumbo, & non aliter, conſtare debere volumus, eidem Cameræ auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium reſervamus, applicamus, incorporamus, & appropriamus, illaque ei reſervata, applicata, incorporata, appropriata eſſe ſtatuimus.

GREGORIUS XIII.

Menſes Apoſtolicæ ſedi reſervati, Epiſcoporum alternativa reſidentium non obſunt.

CAP. III.

Sanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus Gregorius (divinâ providentiâ) Papa XIII. cupiens pauperibus clericis, & aliis benemeritis perſonis providere, omnia beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia, & quorumvis ordinum regularia, qualitercunque qualificata, & ubicunque exiſtentia, in menſibus Julii, Auguſti, Octobris, Novembris, Januarii, Februarii, Aprilis & Maji, uſque ad quinquennium à die publicationis præſentis conſtitutionis computandum extra Romanam Curiam, aliàs quàm per reſignationem quocunque modo vacatura, ad collationem, proviſionem, præſentationem, electionem, & quamvis aliam diſpoſitionem quorumcunque collatorum & collatricum ſecularium, & quorumvis ordinum regularium, (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut illorum ſub concordatis, inter ſedem Apoſtolicam, & quoſcunque alios initis, & per eos, qui illa acceptare & obſervare debuerunt, acceptatis & obſervatis, quæ lædere non intendit comprehenſorum quomodolibet pertinentia) diſpoſitioni ſuæ generaliter reſervavit. Volens in ſupplicationibus, ſeu conceſſionibus gratiarum, quæ in dictis beneficiis tunc vacantibus, etiam motu proprio fient, de menſe, in quo vacaverint, diſpoſitivè mentionem fieri, alioquin gratias nullas eſſe, ac privilegia & indulta Apoſtolica diſponendi de hujuſmodi reſervationibus nunquam comprehendantur, etiam cum quibuſvis derogatoriarum derogatoriis, ac fortioribus, efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, quibuſvis perſonis & collegiis, cujuſcunque dignitatis, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtentibus, quomodolibet conceſſa, adverſus reſervationem hujuſmodi interim ſuffragari.

Inſuper Sanctitas ſua ad gratificandum Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis intenta, ipſis, quam diù apud Eccleſias aut diœceſes ſuas perſonaliter reſederint

duntaxat, de omnibus,& quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus, & regularibus, & ad liberam ipſorum duntaxat, non autem aliorum cum eis diſpoſitionem, ſeu præſentationem, vel electionem pertinentibus, quæ in anteà dictis menſibus Junii, Auguſti, Octobris, Decembris, Febhruarii, & Aprilis, extra Curiam ipſam vacare contigerit (dummodò aliàs diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervata, vel affecta non fuerint) liberè diſponendi facultatem conceſſit. Ac etiam voluit, quòd ſi ipſi in collatione, aut alia diſpoſitione beneficiorum, in aliis ſex menſibus, videlicet Julii, Septembris, Novembris, Januarii, Martii, & Maji vacaturorum (quæ etiam diſpoſitioni ſuæ, ut præfertur, reſervavit) ſeu etiam aliorum diſpoſitioni ſuæ, & dictæ ſedis aliæ quomodolibet reſervatorum, vel affectorum, ſeſe intromiſerint, aut quò minùs proviſiones & gratiæ ſanctitatis ſuæ de illis debitum effectum conſequantur, impedimentum quoquo modo præſtiterint, uſu, & beneficio prædictæ facultatis eo ipſo privati exiſtant, ac collationes, & aliæ diſpoſitiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius ſint roboris, vel momenti. Illi verò, qui gratiam alternativæ prædictæ acceptare voluerint, acceptationem hujuſmodi per patentes literas ſuo ſigillo munitas declarare, & literas ipſas huc ad datarium ſanctitatis ſuæ tranſmittere teneantur. Quibus ab eo receptis & recognitis, tunc demum, & non antea uti incipiant gratiâ ſupradictâ.

PIUS QUINTUS.

Reſervantur ſedi Apoſtolicæ beneficia omnia, propter crimen hæreſis vacantia.

CAP. IV.

CUm ex Apoſtolatûs officio nobis (meritis licèt imparibus) credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, more vigilis paſtoris, vigilare, & attentius providere, ut Eccleſiis, monaſteriis, & quibuſvis aliis beneficiis Eccleſiaſticis, nunc & pro tempore, propter crimen hæreſis vacantibus & vacaturis, tales viri eis præficiantur idonei, qui deteſtandas ac nefarias hæreſes, diabolo diſſeminante, contra veræ & orthodoxæ fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & populos ſibi commiſſos ad catholicæ Eccleſiæ veritatem reducere, doctrinâ, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmiſſorum itaque conſideratione inducti, & aliis ad id ſuadentibus rationabilibus cauſis, nonnullis etiam prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis, inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de mera noſtra voluntate, & deliberatione, omnia & ſingula beneficia Eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura, ſecularia, & quorumvis ordinum, etiam ſancti Joannis Hieroſolymitani & aliarum quarumvis militiarum regularia, quæcunque & qualiacunque ſint, etiamſi ſecularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipſæ in cathedralibus etiam Metropolitanis, poſt pontificiales majores ſeu collegiatis Eccleſiis hujuſmodi principales. Regularia verò beneficia hujuſmodi, monaſteria etiam conſiſtorialia, prioratus, præpoſituræ, præpoſitatus, dignitates etiam conventuales, perſonatus, adminiſtrationes, vel officia etiam clauſtralia, ac hoſpitalia & præceptoriæ, & aliàs quomodocunque qualificata fuerint, ordinationi & diſpenſationi noſtræ, & ſedis Apoſtolicæ, hâc perpetuò conſtitutione valiturâ auctoritate Apoſtol. tenore præſentium reſervamus. Declarantes omnes & quaſcunque impetrationes de beneficiis, ut præfertur, quomodocunque qualificatis, certo modo in futurum faciendas, & obtinendas, beneficia hujuſmodi, propter hæreſim vacantia, & in futurum vacatura, non comprehendere, niſi ſpecialiter, & diſpoſitivè vacationis modus propter crimen hæreſis expreſſus fuerit, & illum nullo modo ſub quibuſvis clauſulis & decretis comprehendi, quantumcunque generalibus, in quibuſvis gratiis & conceſſionibus per nos & Roman. Pontific. ſucceſſores noſtros faciendis, etiam per Fiat ſignatis & conceſſis, ac decernentes omnes & quaſcunque impetrationes, de quibuſvis beneficiis, ut præfertur, qualificatis hactenus factas & obtentas, niſi earum vigore in judicio per impetrantes crimen hujuſmodi deductum fuerit, & ſuper eo ſententiam favorabilem obtinuerint, vel dictorum beneficiorum poſſeſſionem aſſequuti fuerint, ad revocationem hujuſmodi, propter crimen hæreſis ſe non extendere, & illum neminem comprehendere decernimus. VI. Calend. Feb. 1566.

GREGORIUS XIII.

Diſpoſitio beneficiorum perſonis prohibitis, propter genus aut hæreſim, & à fide defectionem, irrita eſt, & ad Pontificiam reſervationem refertur.

CAP. V.

IN Eccleſiis præſertim inſignibus, hoc magnopere curandum eſt, ut Sacerdotes & perſonæ ſalubribus earum inſtitutis convenientes ordinentur: quod quantum in nobis eſt, enitimur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut hæreſim, & à fide apoſtaſiam, ſive proprio, ſive ſtirpis, ſive cognatorum vitio contaminati, per canonicas ſanctiones, aut ſtatuta ab hac ſede firmata, aut Apoſtolica privilegia prædictis Eccleſiis prohibentur. Sed nobis negotiorum magnitudine diſtentis, hujus generis nonnulli ad illarum Sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam exiſtimationis ſuæ prodigi, etſi ſe ab illis expulſum iri ſciant, ſpe tamen inconceſſa præſumunt, ſe inde vel permutatione, vel quoquo pacto beneficium, penſionem, aut quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictæ Eccleſiæ ſæpiùs divexantur, penitùs evellere volentes, præſentium auctoritate decernimus, omnes, & quoque Apoſtolicas, nec non legatorum dictæ ſedis, & aliorum omnium, ab ea facultatem diſponendi habentium, ac etiam ordinarias diſpoſitiones dignitatum, præbendarum, beneficiorum, & officiorum ejuſmodi Eccleſiarum, in quaſcunque perſonas ſic infectas, & per hujuſmodi ſanctiones, ſeu ſtatuta, vel privilegia, ut præfertur, inhabiles, vires & effectum non habere, perſonaſque hujuſmodi, illarum prorſus uſu & commodo carere, beneficiaque ipſa, ut prius, vacare, & quæ ex illis tempore diſpoſitionis Apoſtolicæ prædictis perſonis, illi reſervata fuerint vel affecta, ſub eadem reſervatione vel affectione manere, & tam illa, quàm etiam omnia alia non reſervata neque affecta, de quibus ab ipſa ſede, ac legatis & aliis facultatem habentibus prædictis, in hujuſmodi perſonas quomodocunque diſpoſitum fuerit, ad novam Romani Pontificis diſpoſitionem duntaxat pertinere, eaque ab aliis idoneis ab ipſa ſede duntaxat, liberè impetrari poſſe. Impetrationes tamen ac etiam motu proprio conceſſiones, niſi modus vacationis, necnon caſus ac decretum hujuſmodi, non conditionaliter, aut per æquipollens, ſed definitè, nominatim, ac diſpoſitivè in illis exprimantur, omninò non valere. Ab ordinariis verò, (ceſſantibus reſervationibus vel affectionibus Apoſtolicis) pro tempore collata, devolutioni, juxta Lateranenſis ſtatuta Concilii ſubjacere, necnon irritum & inane, quicquid ſecus per quoſcunque, ſcienter vel ignoranter, contigerit attentari. Reſervationibus Apoſtolicis fructuum, penſionum, & aliarum rerum hujuſmodi beneficiorum, in perſonas idoneas, etiam de hujuſmodi contaminatorum conſenſu factis, eiſdemque ab illis interim præſtitis vel ſolutis, nihilominùs valituris. Romæ Idib. Novemb. 1580.

CLEMENS V.

Proviſi de beneficiis reſervatis ſedi Apoſtolicæ, ejuſdem auctoritate inſciâ, pro malæ fidei poſſeſſoribus habentur.

CAP.

CAP. VI.

A Dmonet nos incumbentis nobis paſtoralis officii cura, ut non ſolùm nobis, ſed etiam cunctorum Chri- fidelium, & præſertim Eccleſiaſticarum perſonarum ofectibus diligenter intenti, illorum occurramus di- endiis, & quæ in cujuſcunque ipſorum præjudicium ve noxam, quâvis etiam auctoritate prodiiſſe compe- mus, ſalubriter reformemus. Sanè dudum ad noſtram ervenit notitiam, qualiter nonnulli Archiepiſcopi, & piſcopi ac Eccleſiarum prælati, nonnulli etiam Princi- es, & domini temporales, inclytæ nationis Germanicæ, oſt miſerabilem urbis direptionem, collationes & diſ- oſitiones beneficiorum Eccleſiaſticorum, nobis & ſedi Apoſtolicæ, etiam virtute concordatorum *a*, inter ſe- lem & nationem præfatas reſervatorum, temerè uſur- are præſumpſerint, ac collationes & diſpoſitiones no- tras, & dictæ ſedis de illis factas, admittere contempſe- unt, nedum in noſtrum & ipſius ſedis vilipendium, ſed etiam in jurium noſtrorum & ejuſdem ſedis, ac illorum, quibus de ipſis beneficiis providimus, aut in quorum favorem alias diſpoſuimus, ſeu provideri & diſponi mandavimus, grave præjudicium. Nos qui à dictis concordatis, quæ olim Romanæ Eccleſiæ & dictæ nationis hominibus, pro ipſius Eccleſiæ unione, ac pace & tranquillitate, inter Eccleſiam & nationem prædictas, perpetuò ſolidandis & conſervandis, laudata, concluſa, & accepta fuerunt, nullatenus recedere intendimus, ne dicti præſumptores & contemptores, aut per eos in dictis beneficiis intruſi, ex hujuſmodi temerariâ præſumptione gloriari valeant, néve ipſi intruſi, ex adulterinis eorum titulis, aliquem fructum reportent, nec illis, quibus de beneficiis prædictis per nos aut dictam ſedem, ſeu ejus auctoritate proviſum extitit, & in futurum providebitur, per alicujus temporis fluxum, ſeu aliquam patientiam vel tolerantiam, præjudicium fiat aut factum cenſeatur, ex paſtoralis officii debito providere volentes, ac concordatis prædictis firmiter inhærentes, motu proprio, & ex noſtra maturâ deliberatione, ac certa ſcientia, auctoritate Apoſtolicâ, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, tenore præſentium declaramus, prætenſas collationes, & alias diſpoſitiones, de quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, nobis & dictæ ſedi, ut præfertur, reſervatis, per Archiepiſcopos, Epiſcopos, Prælatos, ac ſeculares Principes, & dominos quoſcunque dictæ nationis, ſeu ad eorum præſentationem vel nominationem, etiam per ordinarios ipſorum beneficiorum collatores, à tempore dictæ direptionis, citra contraque tenorem & formam dictorum concordatorum quomodolibet factas, & in poſterum faciendas, perſonis, quibus aut in poſterum fient; niſi ſint per nos, aut noſtrâ, vel dictæ ſedis auctoritate approbatæ, nullum titulum vel colorem ipſa beneficia poſſidendi tribuiſſe, aut in futurum tribuere, ſed & illos pro malæ fidei poſſeſſoribus & merè intruſis, ab omnibus haberi & cenſeri, ac fructus per eos ex beneficiis hujuſmodi perceptos & percipiendos, nullo unquam tempore ſuos facere, ſed ad illorum reſtitutionem in utroque foro efficaciter obligatos eſſe, & ad illorum reſtitutionem, ad eorum quorum intereſt, ſeu etiam fiſci noſtri inſtantiam, omnibus viis juris, & remediis compelli poſſe & debere, & eos nullo unquam tempore, beneficio regularum de annali & triennali pacifico poſſeſſore gaudere potuiſſe aut poſſe: Illis verò quibus eadem beneficia per nos, aut auctoritate noſtrâ vel dictæ ſedis, tenore & formâ concordatorum hujuſmodi ſervatis, collata ſeu commendata ſunt, aut in futurum conferentur vel commendabuntur, necnon Eccleſiis & locis Eccleſiaſticis, ac Collegiis, quibus perpetuò vel ad tempus eadem auctoritate unita ſunt, aut in poſterum unientur, ac omnibus illis, qui in executione literarum Apoſtolicarum eis conceſſarum, per conſtitutiones, ſeu mandata Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Prælatorum, Principum, vel dominorum prædictorum, hactenus quomodolibet impediti fuerunt, aut in poſterum impedientur, dictas regulas, quemcunque temporis fluxum, ſeu patientiam vel tolerantiam minimè obſtare debere, quò minùs contra dictos intruſos, & intrudendos quocunque tempore judicialiter expediri valeant.

a *Concordata reſervationum edidit Nicolaus V. in gratiam Germanorum 1447. 14. Cal. April. cum Friderico Imperat. aliiſq; Eccleſiaſticis & ſecularibus locis Principibus.*

TITULUS XII.

DE PENSIONIBUS.

LEO DECIMUS, in Concilio Lateranenſi.

Reſervari penſiones non debent in diminutionem Monaſteriorum & Eccleſiarum regularium.

CAP. I.

QUoniam Eccleſiis Monaſteriorum abſque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præſidentium, quàm Eccleſiarum & ædificiorum neceſſitati conſulatur, decernimus pariter ac ſtatuimus, ut ſuper earundem Eccleſiarum fructibus, penſiones minimè reſerventur *a*, niſi ex reſignationis cauſa, aut etiam alia, quæ in ſecreto noſtro conſiſtorio juſta, probabilis & honeſta habita fuerit.

PIUS V.

Laici, & qui cœlibatum ſacris ordinibus annexum non colunt, beneficiorum penſionibus jure frui nequeunt.

CAP. II.

LAici extra conjugium & in cœlibatu viventes, ac bigami & clerici conjugati, nullas novas penſiones aut fructus, aut omninò alias res Eccleſiaſticas habeant, nec ipſi etiam qui conjugati non ſunt, ſi ad primas aut alias nuptias tranſierint, antiquas deinceps percipere. Clerici verò & alii matrimonium etiam cum unica & virgine contracturi, poſtquam illud contraxerint, nec antiquas retinere, nec novas aſſequi poſſint, ſed nec illi laici, nec clerici privilegio transferendi penſiones, fructus aut alias res hujuſmodi de cætero potiantur. Decernentes omnes transferendi facultates ex nunc, antiquas verò penſiones, & alias reſervationes tam laicis, quàm clericis conceſſas, & quas ipſos clericos habere contigerit, per futurum contractum matrimonium hujuſmodi extinctas eſſe. Rom. 5. Id. Septemb. 1568.

TITULUS XIII.

DE UNIONIBUS BENEFICIORUM.

PIUS V. Ex Concilio Tridentino.

Parochialium perpetuò unitarum piis locis portio aſſignanda Vicariis, non ſit major centum, nec minor quinquaginta ſcutorum.

CAP. I.

AD exequendum paſtoralis officii debitum, vigilantibus ſtudiis intendentes, ad ea, per quæ cathedralium, aliarumvé Eccleſiarum, necnon Monaſteriorum, beneficiorum, ſeu collegiorum, ac aliorum piorum locorum proſpero profectui, diviniq; cultus augmento, & opportunæ congruæque ſuſtentationi parochialium Eccleſiarum eiſdem unitarum ſtatui feliciter dirigendo, & perſonarum in illis curam animarum exercentium utilitati rectâ & providâ moderatione conſuli, & ſalubriter provideri valeat, libenter interponimus

a *DD. in cap. preterea. 23. de jure patron. text. in c. ſuggeſt. 8. de decimis.*

noſtræ

noſtræ ſolicitudinis partes. Hinc eſt quòd nos, ad quorum aures (quod non ſine animi noſtri moleſtia referimus) pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus noſtris, Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis, in deputandis Vicariis, ac in aſſignatione portionum, Vicariis perpetuis parochialium dictis Eccleſiis, Monaſteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis perpetuò unitarum, ex Concilio Tridentino *a* facienda, ita modum exceſſiſſe, ut parùm aut nihil ex fructibus, reditibus & proventibus parochialium Eccleſiarum ſic unitarum, Eccleſiis, Monaſteriis, beneficiis, collegiis, aliisvé locis piis remanſerit, ob idque multæ ortæ ſint ſuper hoc controverſiæ, circa interpretationes dicti Concilii.

Nos ad eas tollendas animum intendentes, conſiderantesque uniones ipſas ideò à prædeceſſoribus noſtris factas eſſe, ut ex reditibus & emolumentis beneficiorum unitorum, Eccleſiis, Monaſteriis, collegiis, beneficiis, & locis piis, quibus illa uniuntur, faciliùs onera eiſdem incumbentia ſupportentur, & promptiùs à miniſtris Eccleſiaſticis, in eiſdem divina officia celebrentur, hoſpitalitas ſervetur, aliaq; charitatis opera exerceantur, ac etiam, ut nihilominùs cura animarum dictarum parochialium laudabiliter exerceretur; motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, auctoritate Apoſtolicâ, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſtatuimus, & ordinamus, ac declaramus, quemadmodum etiam de ipſius Concilii mente fuiſſe colligimus, Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos præfatos, in aſſignatione portionis ipſis Vicariis perpetuis ex prædicto Concilio ipſorum Prælatorum arbitrio facienda, ita ſe continere & arbitrari debere, ut non major tantùm, nec minor quinquaginta ſcutorum annuorum ſumma, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi ſolitis, eis omninò aſſignetur, niſi Vicariis temporariis ſolitum fuiſſet plus aſſignari, ſive in quantitate aut quota fructuum, pecuniaque numerata, fundo ſeu alia reſtabili portio hujuſmodi conſtituatur, cujuſcunque valoris parochialis Eccleſia unita fuerit, & habitâ etiam ratione redituum & onerum loci, cui parochialis ipſa unita fuerit, ita quòd portiones ultra vel infra dictas ſummas ſcutorum centum, & ſcutorum quinquaginta hactenus aſſignandæ, quoad exceſſum & defectum hujuſmodi nullius roboris & momenti exiſtant, & ad ſummas prædictas reductæ & auctæ reſpectivè cenſeantur, niſi tamen valor annuus ipſius parochialis unitæ habitâ ratione (ut præfertur) minor ſit quinquaginta ſcutis, quo caſu portio aſſignata vel aſſignanda Vicario perpetuo, non debeat excedere ſummam annuam valoris dictæ parochialis, ſed ſufficiat, quòd omnes fructus ejus duntaxat attribuantur ipſi Vicario perpetuo.

Et quoniam iniquum eſſet, eos, qui commodis privantur, eadem onera, quæ priùs ſuſtinebant, debere ſufferre, volumus & ſtatuimus, quòd Eccleſiæ, Monaſteria, collegia, beneficia, & pia loca hujuſmodi, in quorum parochialibus Eccleſiis unitis contingat Vicarias prædictas erigi, pro quantitatibus fructuum ipſis Vicariis perpetuis aſſignatorum, ad ſolutionem quindenniorum, quam nobis & Cameræ Apoſtol. ſolvunt, ulteriùs non teneantur, ſed eis detractio fiat ad ratam certorum, quæ de fructibus dictarum parochialium percipiuntur: Ita tamen, quòd Vicarii perpetui, qui pro tempore deputabuntur, teneantur accipere à ſede Apoſtolica novam proviſionem ſuæ deputationis, & ſolvere annatam proportione fructuum, redituum, & proventuum certorum ſibi aſſignata, & expedire literas Apoſtolicas, nec aliàs ad poſſeſſionem dictarum Vicariarum perpetuarum, & ſervitium earundem parochialium admitti poſſint, niſi ſolutâ annatâ, & expeditis literis Apoſtolicis novæ pro viſionis, ut præfertur: alioquin integrum quindennium ſolvi debere, nec Vicarii prædicti antea tutâ conſcienti fructus percipere poſſint. Volumus inſuper, & ita man damus, quòd dicti Vicarii perpetui non liberam ordina riorum electionem, ſed ad nominationem illorum, i quorum Eccleſiis unitis ponentur, cum ipſorum ordinariorum, ſeu eorum Vicariorum, prævio examine approbatione deputentur. Et ſi dictæ parochiales unitæ erant Monaſteriis regularium mendicantium, poſſint à ſuperioribus dictorum Monaſteriorum nominari ex ipſis mendicantibus, quos ſi ordinarii prævio examine, per ſe aut eorum Vicarios faciendo, idoneos ad curam animarum exercendam invenerint, & ita pro idoneis approbaverint, teneantur in Vicarios, ad nutum tamen ſuperiorum ſuorum amobiles, deputare. Idemque etiam ſervetur in regularibus Monachis tantùm, dummodò in ea parochiali, in qua unus ex eis Monachis fuerit, ſervatâ formâ prædictâ, Vicarius deputatus, habitent cum eo ſaltem quatuor alii ex dictis Monachis.

a *De portionibus aſſignandis Vicariis perpetuis habes decretum Concilii Trident. ſeſſ. 7. c. 5. Et de unionum forma. c. 9. ſeſſ. 14. & ſeſſ. 24. c. 13. & 15. de reformatione.*

TITULUS XIV.

DE RESIGNATIONIBUS ET PERMUTATIONIBUS.

INNOCENTIUS OCTAVUS.

Legitima beneficii reſignatio, omnem temporis, & perſonarum dolum excludens, certo dierum ſpatio ante obitum firmari debet.

CAP. I.

PRæſumimus reſignationes fictè & non verè fieri, ſi illi, qui literas facultatis & licentiæ, cum clauſulâ (*etiamſi compermutantium ſeu ſimpliciter in eorum favorem reſignantium beneficia Eccleſiaſtica, diſpoſitioni Apoſtolicæ generaliter reſervata exiſtant*) habent, & perſonæ compermutantes cum eis, ſeu ſimpliciter in eorum favorem reſignantes, reſignata per eos beneficia quatuor menſes *a* ante reſignationes ipſas pacificè non poſſederint, vel ipſi reſignantes, intra menſem poſt reſignationes ipſas, morte præventi fuerint, ſi tamen tempore reſignationum ſeu permutationum eorundem infirmi erant, eâ infirmitate, de qua deceſſerint.

GREGORIUS XIII.

Reſignationes & jurium conceſſiones infra quod tempus publicari debeant.

CAP. II.

HUmano vix judicio ita benè quicquam, & providenter ſanciri poteſt, quin uſus ſæpè aperiat, doceatq; id quod ſalubre fore credebatur, minus experiundo prodeſſe: quod in illis conſtitutionibus, quas ad prohibendas ſimulatas, occultasvé beneficiorum Eccleſiaſticorum reſignationes, diverſi Romani Pontif. multifariam ediderunt, & fel. record. Pius Papa V. prædeceſſor noſter, noviſſimè promulgavit, cognoſcimus accidiſſe. Nos hoc malum prout occaſio neceſſitasq; poſtulat, coërcere volentes ſtatuimus, ut poſthac omnes & quæcunq; reſignationes, etiam causâ permutationis, ac commendarum, & etiam literis Apoſtolicis non confectis, & poſſeſſione non habitâ, necnon litis & jurium quorumcunq; ceſſiones, ac retroceſſiones, quæ deinceps de quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis, in noſtris, ſeu Rom. Pontif. pro tempore exiſtentis manibus, ac etiam coram Notario publico & teſtibus fient, & à nobis, vel illo, ſeu noſtro, vel illius mandato admittentur, & ſuper eis proviſiones, & quæ-

a *Beneficia niſi certo tempore ante mortem fuerint reſignata, reſignatio, quam mors mox ſequitur, facta, tanquam fraudulenta & fraudis præſumptione gravata, non ſubſiſtit, ut eſt in reg. cancell. de infir. reſig. intra 20. dies. Quæ regula quo pacto ſit intelligenda, latius explicant Gomeſius & Rebuffus.*

cunque

cunq; aliæ diſpoſitiones, ſive temporales, ſive perpetuæ, aut ad hoc mandata Apoſtolica, ſub quacunque forma, & quibuſcunque etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ac piis locis quocunque privilegio ſuffultis, facta, publicari debeant cum literis Apoſtol. deſuper confectis, intra ſex *a* menſes, ſi beneficium citra montes fuerit, ultra verò intra novem, à datâ conceſſionis gratiæ, non autem à die præſtiti ſuper ea conſenſûs numerandos, etiam ſi poſtea conceſſio gratiæ hujuſmodi ex quavis cauſa, diverſiſq; ſubſequentib. datis, ac quotieſcunq; , & quovismodo reformata, & valida reddita fuerit, pluresvè, & quotquot in alium, vel alios ceſſiones, ac etiam in ipſummet primum reſignantem vel cedentem retroceſſiones, termino prædicto nondum elapſo, interceſſerint, ita ut unicus duntaxat terminus omnibus his ſucceſſivis ceſſionibus ac retroceſſionibus decurrat, ut qui poſtremus gratiam habuerit, publicationem hujuſmodi facere, cæteraq; omnia hîc præſcripta intra eundem terminum præſtare teneatur. Ipſa autem publicatio in cathedrali, & in beneficii Eccleſia, vel Eccleſiis, ſi in plurib. illud ſit, fiat, ibiq; dum frequens populus ad Miſſarum ſolennia convenerit, palam omnibus, literæ Apoſt. prædictæ, earumvé tranſumptum authenticum exhibeatur, claráq; & intelligibili voce reſignatio ſeu ceſſio hujuſmodi, ac beneficii qualitas, & invocatio, nominaque, & cognomina reſignantis ſeu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujuſmodi facta eſt, pronuntientur, ita ut hæc omnia poſſint ad notitiam omnium ibi exiſtentium veriſimiliter pervenire, ſcriptoq; de his omnibus exemplo collato valvis dictarum Eccleſiarum affixum relinquatur. Si verò Eccleſia beneficii ruralis ſit, aut populo, conventuque careat, eo caſu in parochiali, intra cujus parochiæ limites beneficium ipſum conſiſtit, & in cathedrali Eccleſia, vel ſi locus bello, ſeu peſte, aliisvé manifeſtis periculis ſubjaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali Eccleſia, vel ſi aditus ad illas, aut utramvis, minimè ſit ſecurus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni, publicatio hujuſmodi peragatur. Is quoque, in quem diſponi vel mandari de beneficio, etiam litigioſo, vel accedente non poſſeſſo, ſub quacunq; forma contigerit, poſſeſſionem beneficii intra dictum tempus, vigore literarum Apoſtolicarum deſuper confectarum, nec aliàs apprehendere debeat, & ſi propter litem, aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, ſaltem literas Apoſtolicas cum earum publicatione, ſi tunc facta erit, Judici, ſeu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per ſe vel procuratorem ſuum legitimum, intra idem tempus præſentare, & apud illum vel illos pro ipſarum literarum executione inſtare, & poſſeſſionem hujuſmodi inſtanter petere teneatur. Cæterùm modus & forma hîc tradita ſemper & ubique debeat obſervari, nec alia, vel æquipollens ullo modo admitti, in omnibus hujuſmodi reſignationibus, ceſſionibus, quorumcunque beneficiorum, tam regularium quàm ſecularium. Quòd ſi quicquam prædictorum omiſſum fuerit, dictis terminis utcunq; modo ſint irritæ & inanes. Dat. Rom. Non. Jan. 1583.

PIUS V.

Reſignationes legitimis de cauſis tantùm admitti debere.

CAP. III.

Quanta Eccleſia Dei incommoda omni tempore attulerit, & nunc quotidie magis afferat, miniſtrorum in eam ingreſſio *b* vitioſa, jam latè perſpiciant, & cum mœrore expendant Præſules omnes & Paſtores, quando hæc pernicies cæterarum omnium maxima, tam multas orbis Eccleſias impiè violavit. Quia verò hoc malum, cùm in cæteris frequens, tum maximè in beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum dimiſſione admittitur, nemini moleſtum eſſe debet, quòd perinde de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoſcuntur, certam aliquam rationem tandem inituri, officii noſtri partes, in prohibenda omnibus interim reſignationum hujuſmodi receptione, paulò ſeveriùs interpoſuerimus, omneſque beneficiorum interim reſignandorum diſpoſitiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decernimus, nullum per eas in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quàm in poſſeſſorio, ipſis proviſis tribuere, quin etiam eos, ad illa deinceps obtinenda, perpetuò inhabiles fore: Collatores verò aliàs in illorum diſpoſitione, etiam tanquam devolutionis jure, ſeſe interponere non poſſe, ſed de eis, ut verè vacantibus, ſive per Romanos Pontifices, ſive alios collatores eorundem ſuperiores, uti præventum eſſet, liberè provideri.

Nunc autem intendentes inſtitutum hoc noſtrum, quo ſanctuarium Domini cupimus illibatum auctore Domino perſequi, ac ſimul, quantum in nobis eſt, cavere, ne reſignationes ipſæ dehinc pro cujuſque arbitrio, nulliſque vel certis levibus cauſis, paſſim & temerè admittantur, prohibitionem, & alia prædicta ac cætera omnia, noſtris ſuper his literis contenta, eatenus relaxamus, ut poſthac Epiſcopi, & alii facultatem habentes, eorum duntaxat reſignationes recipere & admittere poſſint, qui aut ſenio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, cenſuriſque Eccleſiaſticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Eccleſiæ, vel beneficio inſervire, ſeu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingreſſuri, vel matrimonium contracturi, ſi ſtatim poſtea id re ipſa exequantur, denique cùm quis ex aliis caſibus acciderit, qui conſtitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III. de dimittendis cathedralibus Eccleſiis, edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent, in loco beneficii reſidere ſecuri. Sed nec horum ullus ſacro ordini mancipatus, niſi religionem ingreſſurus, valeat ullo modo beneficium vel officium Eccleſiaſticum reſignare, niſi aliud ei ſit, quò in vita poſſit commodè ſuſtentari. Ad hæc beneficiorum permutationes admittere, quæ canonicis ſanctionibus, & Apoſtolicis conſtitutionibus permittuntur. Caveant autem Epiſcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præſentatores, & patroni tam Eccleſiaſtici, quàm laici, quicunque ſint, ne verbo quidem aut nutu, vel ſigno, futuri in hujuſmodi beneficiis & officiis ſucceſſores, ab ipſis reſignantibus, aut aliis eorum ſignificatione vel hortatu deſignentur, aut de his aſſumendis promiſſio inter eos, vel etiam intentio qualiſcunq; intercedat. Cæterùm præcipimus atque interdicimus, ne ipſi Epiſcopi, aut alii collatores, de beneficiis & officiis reſignandis prædictis, aut ſuis, aut admittentium conſanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum, audeant providere: quod ſi ſecus, ac etiam quicquid præter vel contra formam prædictorum fuerit à quocunque temerè attentatum, id totum ex nunc vires & effectum decernimus non habere. Qui verò contrafecerint, ut in eo quo deliquerint puniantur, à beneficiorum & officiorum collatione, necnon electione, præſentatione, confirmatione & inſtitutione, prout cuique competierit, tam diu ſuſpenſi remaneant, donec remiſſionem à Rom. Pont. meruerint obtinere, & qui talia beneficia ſeu officia receperint, eos prædictis pœnis volumus ſubjacere. Et nihilominùs in eos, qui ſic ſuſpenſi, conferre, eligere, præſentare, confirmare, vel inſtituere, auſi fuerint, excommunicationis, quoad perſonas, quo verò ad capitula, & conventus,

a *Hi menſes computari debent à die ſupplicationis, non à die conſenſus, quamvis Gomeſ. aſſerat à tempore conſenſus computandos. q. 7. Pariſ. conſ. 143. Chriſtoph. Roffin. de benefic.* b *Meritis ſuffragantib. non ambitu provehi debent & ad beneficia & ſacr. limina ingredi. c. nullus itaque 1. quæſt. 1. c. inſcript. 8. q. 1.*

ventus, à divinis ſuſpenſionis ſententias ipſo facto promulgamus. Romæ Cal. April. 1568.

CLEMENS VII.

Conſenſus qui præſtari debet in beneficiorum reſignationibus, quo pacto notetur & computetur in libris Cameræ Apoſtolicæ.

CAP. IV.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & D. N. D. Clemens, divinâ providentiâ Papa VII. Conſtitutionem ſuam de conſenſibus in Cancellaria vel Camera Apoſtolica extunc de cætero præſtandis, quoad materias Franciæ infra tres menſes, in aliis verò infra quindecim dies, à die extenſionis eorundem conſenſuum computandos, in libris ſolitis & authenticis annotandos, ad obviandum fraudibus, quæ in retardatione annotationis conſenſuum hujuſmodi committebantur, nuper editam declarando, voluit, quòd dicta tempora, non à die extenſionis conſenſuum in dictis libris, cùm ipſa conſtitutio ſic nihil operaretur, nec per eam dictis fraudibus in aliquo obviaretur, ſed à die præſtationis eorundem conſenſuum, intelligi debeant. Et quoniam nonnunquam præſtantur conſenſus ſuper ſupplicationibus nondum ad regiſtrum miſſis, ſeu adhuc penès Datarium ſuum exiſtentibus, & notarii non poſſunt tales conſenſus in dictis libris annotare, niſi videant hujuſmodi ſupplicationes regiſtratas ſeu expeditas, & ſæpe labuntur dicta tempora, antequam ipſæ ſupplicationes ad regiſtrum mittantur ſeu expediantur, voluit & declaravit, quòd tunc & eo caſu dicta tempora à die, quo Datarius hujuſmodi ſupplicationes ad regiſtrum vel ſummiſtam miſerit, computari debeant, diem autem miſſionis hujuſmodi de cætero annotabit Datarius, pro tempore in calce ſupplicationum conſenſum aliquem requirentium, per hæc verba videlicet: *Miſſa die tali N. Datarius.* quæ verba voluit ad plenam probationem miſſionis prædictæ ſufficere. Prætereà voluit, quòd notarii de talibus conſenſibus rogati, in annotatione illarum in dictis libris faciendâ, teneantur de die miſſionis hujuſmodi, ſicut de data ſupplicationum, expreſſam mentionem facere, ut die præſtationis conſenſuum, & die miſſionis ſupplicationum hujuſmodi ſimul junctis, ex illorum inſpectione evidenter appareant ipſi conſenſus infrà tempora prædicta in dictis libris annotati: & notarii requiſiti de cætero ad ponendum aliquos conſenſus in libris prædictis, ſi ex inſpectione dierum præſtationis conſenſuum, ac miſſionis ſupplicationum, viderint dicta tempora ad annotandum conſenſus, ut præfertur, præfixa eſſe lapſa, conſenſus tales in dictis libris annotare nullatenus præſumant, ſub pœnis dictâ priori conſtitutione contentis. Et nihilominus annotatio de illis ſic extrà tempora prædicta pro tempore facta, ipſique conſenſus ſic annotati, viribus omninò careant, nulliusque ſint roboris vel momenti. Narrativa quoque per verbum Hodie vel Nuper, in literis Apoſtolicis ſuper materiis, ad quarum expeditionem conſenſus aliquis requiritur, pro tempore expeditis poſita, contrà præmiſſa minimè attendi debeat, nec aliquem effectum operetur.

PIUS IV.

Beneficiorum fraudulentæ permutationes prohibentur.

CAP. V.

SAnctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus noſter, Dominus Pius, divinâ providentiâ Papa IV. ad cujus aures pervenit, nonnullos beneficia Eccleſiaſtica per eos obtenta, in amicorum aut aliàs ſibi gratarum perſonarum favorem, etiam in ordinariorum illorum collatorum manibus, contra juris diſpoſitionem reſignare cupientes, certam fictæ permutationis formam excogitâſſe, per quam ſe beneficia hujuſmodi ex cauſa permutationis, aliàs de jure approbatæ, pro quodam imaginario, nec uſquam reperibili beneficio (quod beneficium de Pertica, ſeu alio nomine vocant) illud per ſuppoſitivum compermutantem ſuum obtineri aſſerentes, & non aliàs, in dictis manibus reſignant, talesque reſignationes ex cauſa prætenſæ permutationis admitti, ac de ſuis veris beneficiis, tanquam per dictas reſignationes vacantibus, eiſdem fictis compermutationibus, ſeu potiùs ipſimet compermutantes, ſibi provideri procurant, hâc indirectâ viâ beneficia in aliorum favorem ſimoniacè reſignando, in ſacrorum canonum fraudem, & animarum ſuarum periculum.

Proinde conſiderans illud fictitium de Pertica, aut aliàs nuncupatum, incertum, incorporeum & inane, nullibique reperibile, re verâ non eſſe beneficium, ac propterea veram cum eo permutationem fieri non poſſe (tametſi non deſint, qui ſubtili potiùs, quàm verâ ratiocinatione contrarium pertinaciter aſſeverare nitantur) ac propterea Eccleſiam ſanctam curæ ſuæ divinitùs commiſſam hoc pravo abuſu, fraudulentoque commento ſalubriter emundare volens, hâc perpetuò valiturâ conſtitutione prohibuit, ne quis de cætero tales permutationes ſimulatas facere, neque beneficium de Pertica, aut aliud hujuſmodi fingere, néve locorum ordinarii ſeu quivis alii reſignationem alicujus beneficii, ex cauſa prætenſæ permutationis cum beneficio de Pertica hujuſmodi, ſeu quovis alio quocunque nomine ſic doloſo & in fraudem nominato factæ, vel faciendæ, tanquam meram fraudem ſapientem, tanquam verè & virtualiter in favorem alterius factam, ac propterea illicitam admittere præſumant. Decernens omnes & ſingulas beneficiorum reſignationes, prætextu permutationis hujuſmodi, eorumque ſubſecutas admiſſiones ac proviſiones, & alias diſpoſitiones, quâvis etiam Apoſtolicâ auctoritate faciendas, nullas & irritas, nulliusque fore roboris vel momenti, irritum quoque & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquam quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

TITULUS XV.

DE FRUCTUUM BENEFICII RESTITUTIONE.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Suſceptos fructus, Clericus omittens dicere officium, reſtituere debet.

CAP. I.

STatuimus & ordinamus, quòd quilibet habens beneficium, cum cura vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, beneficiorum ſuorum fructus non faciat ſuos, pro rata omiſſionis officii & temporis, ſed eos tanquam injuſtè perceptos, & fabricas Eccleſiarum, ejuſmodi beneficium, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur: ſi verò ultrà dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit, legitimâ monitione præcedente, beneficio ipſo privetur, cùm propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc, quod eſt de beneficio, privari poſſe, qui per quindecim dies illud ſaltem bis non dixerit, Deo tamen ultrà præmiſſa debita omiſſionis redditurі rationem. Quæ pœna in habentibus beneficia reiterabilis totiens fit quotiens contrà facere convincatur.

PIUS V.

Fructuum amiſſio ob neglectas horas canonicas pro rata temporis præteriti officii perpenditur.

CAP.

CAP. II.

Ex proximo Lateranenſi Concilio *a* pia & ſalubris ſanctio emanavit, ut quicunque habens beneficium Eccleſiaſticum, cum cura & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quàm illud obtinuerit, divinum officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus, pro rata omiſſionis, officii & temporis, ſuos non faciat, ſed eos, tanquam injuſtè perceptos, in fabricas ipſorum beneficiorum vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi ſuſpenſione tenentur, cujuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda? Nos huic rei evidentius atque expreſſius providere volentes, ſtatuimus, ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficii ſeu beneficiorum ſuorum fructus, qui illi vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur: qui verò matutinum tantùm, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum ejuſdem diei amittat: tametſi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum aliis præſens adſit, fructuſque & diſtributiones fortè aliter aſſignatas, ſolâ præſentiâ, juxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, vel aliàs ſibi lucrifeciſſe prætendat. Is etiam, præter fructuum & diſtributionum amiſſionem: Item ille, qui primis ſex menſibus officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſaverit, grave peccatum intelligat admiſiſſe. Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacunque beneficia, etiam nullum omninò ſervitium habentia, obtinentes, cum prædictis pariter contineri. At quicunque penſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas, ut clericus, percipit, cum modo prædicto ad dicendum officium parvum beatæ Mariæ virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium. Romæ 12. Cal. Octobr. 1572.

a *Concil. Later. ſeſſ. 9. Dominicus de Soto q. 5. art. 6. lib. 10. hoc decretum prudenter interpretatur. Menochius verò, de arbitr. jud. cent. 5. caſ. 429. certis mediis hanc pœnam minuere contendit.*

JULIUS III.

Tempore obitus, beneficii fructus tranſeunt ad ſucceſſores, non ad hæredes. h. d.

CAP. III.

Noſtræ intentionis nunquam fuit, quòd quivis, quorumcunque beneficiorum *a*, etiam Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum & aliorum Prælatorum, etiam Cardinalium, ubilibet, etiam in Romana Curia, aut diſtrictu, pro tempore decedentium, ſive ex teſtamento, per ipſos beneficiatos, etiam vigore facultatum quarumcunque eis in ſpecie vel in genere, etiam prætextu quorumcunque capitulorum, ac ſtatutorum, & ordinationum, etiam noſtrorum, ſub quibuſvis tenoribus & formis, ac aliàs quomodolibet conceſſorum condito, ſive ab inteſtato hæredes, fructus, &c. ac pecunias, & res alias per ipſos ſic defunctos beneficiatos, etiam Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & alios Prælatos ac Cardinales, ante eorum obitum non exactos, etiamſi pro tempore ante obitum hujuſmodi decurſo debeantur, ac eorum ſolutionis dies beneficiatis & Cardinalibus viventibus advenerit, & per ipſos beneficiatos & Cardinales non ſteterit, quò minùs illos exegerint, quin imò omnem pro illorum exactione neceſſariam diligentiam, etiam judicialiter agendo fecerint, quoquo modo exigere, aut etiam ſponte oblatos percipere.

a *Vacantium beneficiorum fructus debent converti in Eccleſiæ utilitatem, vel reſervari futuro ſucceſſori. text. in c. quia ſæpe. de elect. in 6. c. ſi propter, de reſcript. eod. lib.*

F I N I S.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE FORO COMPETENTI, ET JURISDICTIONIS ORDINARIÆ POTESTATE.

MARTINUS QUINTUS.

Laicis in Clericos nulla poteſtas, & ideò Eccleſiaſticorum cauſæ in foro juriſdictionis ordinariæ debent decidi.

CAP. I.

Ad reprimendas inſolentias tranſgreſſorum, eorumque præſumptionem refrenandam, ſi nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ lenteſcat, eorum voluntas proclivior ſit ad peccandum, & exemplum impunitatis periculoſius in alios derivatur. Propter quod ad præſidentis officium pertinet, ſic debitam executionem adhibere juſtitiæ, quòd commiſſa jam puniat, & committendorum in poſterum audaciam interdicat. Sanè, ſicut diſplicenter accepimus, nonnulli diverſorum regnorum & terrarum Judices, aliique officiales laici, & laicales perſonæ, juriſdictionem in temporalibus exercentes, exercerique facientes, non attendentes, quòd laicis in clericos & Eccleſiaſticas perſonas, & illorum bona, nulla ſit attributa poteſtas, prætextu hujuſmodi, quòd aſſerant in ſuis dominiis ad ſe pertinere coërcere viâ facti, quæ verè & fictè attentata aſſeruntur, etiam in quocunque loco ſacro vel religioſo, quantumcunque Deo dicato, ex quacunque

cauſa, etiam ſi ratione delationis corporis Chriſti, collationis Sacramentorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum venditionis factarum, aut aliarum rerum, & bonorum ad Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas pertinentium quomodocunque, etiam ſi ſolâ negatione vel affirmatione facti interveniat, & ad eos recurratur, cognitionem ad ſe ſpectare, pro eo, quòd factum & novitas, quæ prætenduntur, etiam ſine alia violentia, quamvis in loco ſpirituali, & in loco ſacro ſive religioſo, eò quòd immediatè, ut prætenduntur, ſpiritualiter non exiſtant: propterea miniſtros Eccleſiæ, & perſonas Eccleſiaſticas, quantumcunque res, cauſa, vel occaſio, unde dependent & derivantur, pia, ſacra, vel Eccleſiaſtica ſit aut ſpiritualis, ad forum ſuum, & ipſarum cognitionem trahunt, & reſpondere cogunt: necnon procuratores fiſcales in curiis temporalibus multoties agere procurant, ad quos (quod deterius eſt) nonnulli prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ, in ſuperbiam & elationem dati, ad ſuperandum & ſibi ſubjiciendum, per tales inventiones & cautelas, alias perſonas Eccleſiaſticas & religioſas, habent plerunque recurſum, & propterea in eiſdem regnis, & terris, civitatibus, caſtris, & locis, auctoritas & juriſdictio Eccleſiaſtica penitùs abſorbentur: & nihilominùs ipſi laici Judices alios laicos in foro Eccleſiaſtico, ſuper rebus quantumcunque Eccleſiaſticis vel ſpiritualibus, & concernentibus immediatè Eccleſiaſticas perſonas, ne reſpondeant, & Judicibus Eccleſiaſticis, ne cognoſcant, inhibitiones fieri ſub gravibus pœnis temporalibus faciunt, & procurant, & ſi ſecus fecerunt, emendam pecuniariam exceſſivam exigere, ac vaſtatores in domibus, & aliis piis locis Eccleſiaſticis, & religioſis, inducere, ac loca ipſa, perſonaſque Eccleſiaſticas, jocalibus & paramentis Eccleſiaſticis, & bonis mobilibus, ac aliis ſpoliare, illaque vendere & alienare, fructus quoque & proventus ad temporalitatem ad manus ſuas ponere, nec non diverſas injurias, & moleſtias reales & perſonales eiſdem perſonis Eccleſiaſticis inferre non verentur, in Dei offenſam, animarum ſuarum periculum, Eccleſiaſticæ libertatis vilipendium, & plurimorum gravamen, præjudicium, & jacturam. Nos igitur adverſus talia præſumentium temeritatem, remedia apponere, & ſuper his ſalubriter providere cupientes, ac concilii *a* Milevitan. ac fel. record. Innocentii Papæ III. prædeceſſoris noſtri conſtitutionibus ſuper hoc editis, auctoritate Apoſtolicâ, ex certa ſcientia, hâc noſtrâ irrefragabili conſtitutione perpetuò duraturâ, tenore præſentium ſtatuimus, decernimus, ac etiam ordinamus, quòd omnes & ſingulæ perſonæ Eccleſiaſticæ, ſeculares & regulares, ordinum quorumlibet, quâcunque exceptione ſuffultæ, etiamſi Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, Abbatiali, vel aliâ quâvis præfulgeant dignitate, quæ aliam perſonam Eccleſiaſticam, collegium, vel conventum, in actione reali, mixtâ, vel perſonali, civili vel criminali, etiam occaſione cujuſcunque ſummiſſionis, etiam juramento vallatæ, vel aliàs ad forum ſive judicium laicale, directè vel indirectè (de qua in foro Eccleſiaſtico ordinari conſueverit) poſſit, vel debeat, de jure, vel de conſuetudine, aut alias cognoſci, trahere præſumpſerit, cauſam ipſam, & omne jus ei, ſive eis, in poſſeſſorio vel petitorio, in re vel ad rem, cauſâ vel occaſione hujuſmodi quomodolibet competens, eo ipſo perdant penitùs & amittant, & ſingulares perſonæ, excommunicationis; capitula verò & conventus, ſuſpenſionis & interdicti ſententias incurrant ipſo facto: & ſi perſonæ ipſæ, & eis in præmiſſis adhærentes & ſervientes, in aliquo rebelles fuerint, & incontinenti non obedierint, omnes illas per privationem ſuorum beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcunque, quæ obtinebant, & in quibus, & ad quæ jus quomodolibet competit, & inhabilitationem ad alia in poſterum obtinenda coërceri & compelli volumus antedictas. Et nihilominùs omnes & ſingulos Judices & executores, communitates, dominia, laicos, & laicales perſonas, poſtquam exceptum fuerit de non juriſdictione eorum, aut evidenter appareat, hujuſmodi cognitionem ad eos de jure non ſpectare, talia præſumentes, & ea fieri mandantes, ſeu eorum nomine & mandato facta rata habentes, vel eis faciendis dantes auxilium, conſilium, vel favorem, cujuſcunque præeminentiæ, dignitatis, gradûs, ordinis vel conditionis exiſtant, ſeculares perſonas, eorum videlicet ſingulos officiales, quocunque nomine cenſeantur, & conſiliarios, & privatas perſonas, quæ præmiſſorum principales perpetratores exiſterent, excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto, nulluſque ab eiſdem ſententiis, per alium, quàm per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo conſtitutus, abſolvi valeat, ſive poſſit: & præmiſſa omnia, non tantùm ad futura, ſed etiam ad præſentia, & pendentia extendimus, auctoritate memoratâ; quòdque etiam procurator fiſcalis cauſarum Cu. Cameræ Apoſtolicæ contra culpabiles in præmiſſis, deſuper ſummariâ informatione præhabitâ, per ſe, vel alium ſeu alios, agere & procedere poſſit & valeat, nihilominùs concedentes.

a Gratian. in c. continua. 21. q. 1. & in c. futuram. 12. q. 1.

URBANUS VI.

Laici Judices, in privilegii & ordinis clericalis injuriam, non poſſunt ſine culpa ſacrilegii clericos bannire aut relegare.

CAP. II.

Quia, ſicut diſplicenter accepimus, nonnulli diverſarum partium Principes, Marchiones, Duces, Comites, Barones, & alii nobiles, necnon poteſtates, Capitanei, Bajulini, Scabini, Advocati, Rectores, Judices & Conſules, aliique officiales & conſiliarii civitatum, oppidorum, terrarum, caſtrorum, & aliorum locorum, aliique laici & laicales perſonæ, dominium ſeu juriſdictionem in temporibus obtinentes, necnon ipſarum civitatum communia, & oppidorum, caſtrorum, terrarum, & aliorum locorum univerſitates, non attendentes, quòd laicis in clericos, & perſonas Eccleſiaſticas, & illorum bona, nulla ſit attributa poteſtas, nihilominùs miniſtros Eccleſiæ, etiam interdum in dignitatibus conſtitutos, temeritate propriâ bannire, ſeu relegare, aut proſcribere non verentur. Nos adverſus temeritatem hujuſmodi remedium apponere cupientes, omnes & ſingulos talia præſumentes, & ea fieri mandantes, ſeu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis dantes auxilium, conſilium, vel favorem, ſi ſingulares perſonæ fuerint, cujuſcunque præeminentiæ, dignitatis, ſtatûs vel conditionis exiſtant, earum videlicet ſingulas, ſi verò communitates vel univerſitates extiterint, omnes & ſingulos earum communitatum & univerſitatum poteſtates, capitaneos, bajulinos, ſcabinos, advocatos, rectores, judices, conſules, & officiales, quocunque nomine cenſeantur, ac conſiliarios, & privatas perſonas, quæ hujuſmodi ſacrilegii principaliores patratores exiſterent, excommunicationis ſententias incurrere, necnon quamlibet earundem communitatum, ſeu univerſitatum, ac illa ipſorum Principum, Marchionum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium, & aliorum quorumcunque laicorum & laicarum perſonarum talia præſumentium, in quibus talia fierent, civitates, terras, oppida, caſtra, & alia loca, Eccleſiaſtico interdicto ſubjacere volumus ipſo facto, nulluſque ab eiſdem ſententiis per alium, quàm per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo, poſſit abſolvi, nec interdictum hujuſmodi per alium etiam relaxari. Romæ 4 Id. Decemb. 1362.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Exemptionis privilegio abutuntur Canonici ordinarium forum ſubter-

ſubterfugientes, & impunitatem ſcelerum ſimulantes, quamobrem eorum cauſæ juriſdictioni Eccleſiaſticæ diſcutiendæ tradantur.

CAP. III.

REgimini univerſalis Eccleſiæ (diſponente Domino) præſidentes, juxta paſtoralis officii debitum, libenter intendimus utilitatibus ſubditorum, & ad conſervandam libertatem Eccleſiaſticam, & removenda ſcandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter Eccleſiarum prælatos & eorum ſubditos, eò propenſius Apoſtolicæ ſolicitudinis ſtudium adhibemus, quò diſſenſionem talium fore diſpendioſam experimento comprobatur, necnon indulta pariter & privilegia eiſdem ſubditis, in ipſorum prælatorum diſpendium, tam per prædeceſſores noſtros, quàm ſedem Apoſtolicam conceſſa, ita libenter moderamur, ne exinde ſcandala procedant, néve ex his ulli detur materia malignandi, & perſonæ Eccleſiaſticæ à bono obedientiæ, necnon divini perſeverantiâ ſervitii nullatenus retrahantur. Sanè nuper ad noſtrum relatio fide digna pervenit auditum, quòd Canonici Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, & collegiatarum Eccleſiarum, & alii clerici ſeculares, plura præſumunt, quæ ipſis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læſionem, prætextu exemptionis & libertatis à dicta ſede obtentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes ſubterfugiunt, ac eorum forum ſive judicium declinant, nonnulli etiam impunitatem ſuorum exceſſuum, per privilegium exemptionis obtinere ſperantes, exceſſus ipſos committere non verentur, quos, niſi per exemptionem, quâ gaudent, crederent ſe defendi, nullatenus fuiſſent commiſſuri.

Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem exceſſuum obtinere confidentes, nonnulla multotiens committant enormia, per quæ plurimùm diffamatur Eccleſia, & ſcandala gravia generantur, potiſſimè autem, cùm talia per eos, ad quos horum ſpectat correctio, incorrecta remaneant, ſeu illi, ad quos ſpectat illa punire, negligunt. Nos volentes, ne pro prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujuſmodi neceſſariam adhibere medelam, ſacro approbante Concilio ſtatuimus, ut de cætero illi, quibus exemptorum correctio & punitio à dicta ſede demandata eſt, circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii ſibi commiſſi debitum exequantur, & quamprimùm eis exemptos ipſos deliquiſſe legitimè conſtiterit, ita eoſdem exemptos delinquentes puniant, quòd iidem exempti metu pœnæ à ſuis arceantur inſolentiis, & alii eorum exemplo perterriti proſilire ad ſimilia meritò perhorreſcant.

Et ſi circa hoc negligentes fuerint diœceſani & alii locorum ordinarii, eoſdem, quibus exemptorum correctio hujuſmodi competit, perſonaliter, ſi illorum copia & notitia haberi poterit: alioquin, vel ſi nullus in partibus exemptorum ipſorum certus Judex fuerit, eos, quorum ſua in præmiſſis intereſſe putaverint, per edictum publicum, cathedralium ſeu aliarum Eccleſiarum locorum, in quibus exemptorum Judices hujuſmodi reſidere, ſeu nullis eorundem exemptorum Judicibus exiſtentibus, ipſos exemptos deliquiſſe contigerit, valvis affigendum, moneant, ut ipſi tales exemptos delinquentes & criminoſos puniant & caſtigent, infra competentem terminum, monentium ipſorum arbitrio moderandum. Et ſi ipſi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, ſeu recuſaverint, tunc ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujuſmodi eâ vice ſint privati, & ſe non intromittant ullatenus de eiſdem: ſed diœceſani & alii locorum ordinarii hujuſmodi, contra tales exemptos delinquentes & criminoſos, auctoritate noſtrâ ad inquiſitionem, vel per accuſationem, ſine aliquibus tormentis, procedere, & teſtes per ſeipſos examinare poſſint, ac proceſſum ipſum (quem ratione ſolennitatis juris, præterquam ratione citationis omiſſæ, dummodò delictum aliàs ritè probatum fuerit, nullum allegari vel dici poſſe prohibemus, ſed per eos habitum, clauſum, & eorum ſigillo munitum, ad ſedis Apoſtolicæ examen, ipſorum exemptorum delinquentium expenſis, etiam in ipſo proceſſu factis, ad quarum ſolutionem ordinarii, ipſi poſſint eoſdem inquiſitos & accuſatos compellere, vel proprium vel alium nuncium quantò citiùs deſtinare procurent) apud eandem ſedem, per Romanum Pontificem, vel alium, cui dixerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quòd ad condemnationem, vel propter ſufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipſos diœceſanos ſeu ordinarios, per eos auctoritate noſtrâ in cauſa inquiſitionis ſeu accuſationis ulteriùs legitimè procedendum, & cauſam ipſam, prout juſtum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ ſedis, quorum officium in ipſis primitivæ Eccleſiæ initiens, à felic.record. Clem. Papa I. ad ſanctorum geſta *a* perquirenda atque conſcribenda noſcitur inſtitutum, ad Protonotariatûs officium aſſumpti, habitum & rochettum deferentes, & alii noſtri & dictæ ſedis officials, actu ſua officia exercentes, tam in civilibus, quàm criminalibus, ab omni ordinariorum juriſdictione ſint exempti. Alii vero Notarii habitum Protonotariatûs non deferentes, niſi illum infra trimeſtre poſt præſentium publicationem aſſumpſerint, & ipſi ac alii in poſterum aſſumendi, habitum & rochettum hujuſmodi continuè non geſtantes, atque alii noſtri & dictæ ſedis officiales, officia ſua actu non exercentes, tam in criminalibus, quàm in civilibus, ratione cauſæ ſummam 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis, duntaxat, eorundem diœceſanorum & ordinariorum juriſdictioni ſubjaceant. In civilibus verò cauſis ſummam hujuſmodi excedentibus plenâ gaudeant exemptione, & à dictorum diœceſanorum & ordinariorum juriſdictione penitùs ſint exempti.

Dignum quoque & etiam congruum arbitrantes, quòd ex ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium familiaribus, illi duntaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domeſtici, & continui ſunt commenſales, vel ab eiſdem Cardinalibus ad ipſorum exequenda negotia miſſi, vel qui recreationis causâ ad tempus à Romana Curia abſentes fuerint, cæteris verò etiam familiaritatis literas habentibus, quò minùs coërcitioni diœceſanorum & ordinariorum eorundem ſubjaceant, familiaritatis hujuſmodi privilegium nullatenùs ſuffragetur, & cùm eiſdem diœceſanis, ut monaſteria monialium ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecta, in eorum diœceſibus conſiſtentia, ſemel in anno viſitare poſſint, per conſtitutionem in Concilio Wienneníi editam, quæ incipit: *Attendentes, &c.* plena fuerit data facultas, illam innovamus, ac exemptionibus & prilegiis quibuſcunque non obſtantibus, diſtrictè ſervari præcipimus & mandamus. Per præmiſſa quoque eiſdem diœceſanis & ordinariis, caſibus, quibus in exemptos à jure juriſdictio conceſſa eſt, nullatenùs præjudicium generetur. Exemptiones autem de cætero, abſque rationabili cauſa, & quorum intereſt minimè citatis, pro tempore conceſſas, nullius roboris & momenti eſſe decernimus.

Et cùm Eccleſiaſticus ordo confundatur, ſi ſua unicuique juriſdictio non ſervetur, ordinariorum juriſdictioni (quantum cum Deo poſſumus) favere, ac litibus finem celeriùs imponi, & litigantium immoderatis ſumptibus & expenſis parci ſatagentes, ſtatuimus & or-

a *Protonotariorum officium in principio Eccleſiæ primitivæ à beato Clemente ad ſanctorum Martyrum geſta perquirenda atque ſcribenda fuit inſtitutum, ut legitur in hiſtoria S. Clementis Papæ & Fabiani. Vide Luc. de Penna, in rub. de magiſtro ſcriniorum, Cod. lib. 12.*

dinamus, quòd ſingulæ cauſæ, tam ſpirituales, quàm civiles & mixtæ, forum Eccleſiaſticum quomodolibet concernentes, & beneficiales (dummodò beneficia ipſa generaliter reſervata non fuerint, & ipſorum ſingulorum beneficiorum fructus, reditus, & proventus, 24. ducatorum auri de Camera, ſecundùm communem æſtimationem, valorem annuum non excedant) in prima inſtantia extra Romanam Curiam, & in partibus, coram ordinariis locorum duntaxat cognoſci & terminari, ita quòd nulli ante diffinitivam ſententiam liceat appellare, nec appellatio (ſi fuerit emiſſa) ullatenus admitti, niſi ab interlocutoria, quæ vim habeat diffinitivæ, vel à gravamine, minimè concernente negotium principale, quod per appellationem à diffinitiva ſententia reparari non poſſit: niſi alter collitigantium adverſarii ſui potentiâ meritò perhorreſcens, ſeu aliâ probabili & honeſtâ causâ, aliter, quàm per proprium juramentum, ſaltem ſemiplenè probatâ, coram ordinario non auderet litigare. Eo enim caſu cauſæ ipſæ, etiam appellationum, in dicta Curia, etiam in prima inſtantia, committi & cognoſci & terminari poſſint. Alioquin appellationes, & illarum, etiam aliarum cauſarum hujuſmodi commiſſiones, in poſterum, & quicquid inde ſecutum fuerit, nullius ſint roboris & momenti. Judices autem & conſervatores à ſede Apoſtolica deputati, ſi in altero jurium graduati non fuerint, aſſeſſorem partibus non ſuſpectum, ab ipſis partibus, vel earum alterâ, requiſiti, ſumere, & ſecundùm eum relaxationem judicare teneantur.

CAP. IV.

Conſtitutiones editæ contra Principes ſeculares juriſdictionis Eccleſiaſticæ libertatem impedientes, confirmantur & innovantur.

ET quia ſæpiùs & multiplici ratione percepimus, quamplurimas Eccleſias, & illis præſidentes Epiſcopos, tam citra, quàm ultra montes, vexari in eorum juriſdictionibus, juribus & dominiis, ac turbari à domicellis, Principibus, & nobilibus eorundem, qui ſub colore juris patronatûs, quod in beneficiis Eccleſiaſticis habere confingunt, nullo privilegio Apoſtolico ſuffulti, ſine ordinariorum collationibus & literis, & abſque aliquo ſaltem colorato titulo, beneficia non ſolùm clericis, ſed etiam laicis conferre, ſacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, & ad quarum ſolutionem de jure tenentur, ac cathedralium, & alia, quæ legis diœceſanæ & juriſdictionis ſunt, & ad ipſos Epiſcopos duntaxat pertinent, temerè auferre, fraudare, uſurpare, ſeu, ut præmiſſa fiant, mandare, ac ipſa & fructus quoſcunque, ne à civitatibus, terris & locis eorum extrahantur, prohibere, feuda, poſſeſſiones, & prædia occupare, & indebitè detinere, ſed & ad feuda & bona ipſarum Eccleſiarum eis concedendum, ac Eccleſiaſtica perſonis per eos nominatis conferendum, minis & terroribus, ac aliis viis indirectis, inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas, & injurias, Eccleſiis & earum Prælatis, ac clericis præfatis inferri, non modò permittere, ſed etiam expreſsè mandare præſumant. Attendentes igitur, quòd laicis in clericos & perſonas Eccleſiaſticas, ac bona Eccleſiaſtica, non eſt attributa facultas, atque æquum & juſtum eſſe, ut in eos jura inſurgant, qui illa offendere præſumunt.

Necnon conſiderantes quantum ex his, tam noſtro & Apoſtolicæ ſedis honori, quàm perſonarum Eccleſiaſticarum quieto & proſpero ſtatui, non ſine damnanda pernicie derogetur: ac cupientes eos, quos ad obſervantiam jurium, virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quàm adjiciendarum de novo formidine à temerariis auſibus refrenare, omnes & ſingulas conſtitutiones, quæ ſuper decimarum ſolutione, & contra violatores & raptores Eccleſiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam S. R. E. Cardinales, quàm venerabiles fratres noſtros Epiſcopos, & alias perſonas Eccleſiaſticas, ſeculares & regulares, capientes detinentes, & eorum juriſdictionem & jura quomodolibet indebitè occupantes, aut eos in eorum juriſdictioni exercitio perturbantes, ſeu moleſtantes, eos quoque ad conferendum beneficia Eccleſiaſtica perſonis, per eos nominatim, aut aliàs de illis, pro illorum libito voluntatis, diſponendum, & feuda ac bona Eccleſiaſtica in emphyteuſim concedendum, aut aliàs vendendum, temerè compellentes, necnon ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſticam facientes, & ad præmiſſa auxilium, conſilium vel favorem præſtantes, hactenus emanârunt, innovamus.

Et cùm ea nedum juri contraria, ſed etiem Eccleſiaſticæ libertati opprobrioſa ſint quamplurimum & adverſa, ut de officio nobis credito dignam Deo poſſimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis, Imperatorem, Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quoſcunque alios, alterius cujuſcunque nobilitatis, præeminentiæ, potentiæ, ſeu poteſtatis, excellentiæ, vel dignitatis exiſtentes, attentè hortamur in Domino, eiſdem in virtute ſanctæ obedientiæ mandantes, ut ipſi conſtitutiones prædictas obſervent, & faciant etiam à ſuis ſubjectis inviolabiliter obſervari, quâcunque conſuetudine contrariâ non obſtante, ſi divinam offenſam, & ſedis Apoſtolicæ debitam vitare voluerint ultionem: ac collationes de dictis beneficiis ſic factas, nullas & irritas nihilominùs eſſe decernimus, ac illis utentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Eccleſiaſtica obtinenda, donec cum eis ſuper hoc per ſedem prædictam fuerit diſpenſatum. Maturè quoque conſiderantes, quòd poſt Chriſti ad cœlos aſcenſionem, Apoſtoli per ſingulas urbes & diœceſes Epiſcopos diſtribuerunt, ſicut ſancta Romana Eccleſia per orbem conſtituit, eoſdem Epiſcopos in partem ſolicitudinis vocando, onera gradatim diſtribuendo per Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos: ac ſacris etiam canonibus fuerit diffinitum, per eos, pro morum correctione & controverſiarum deciſione, & determinatione, ac mandatorum Domini obſervatione, fieri debere Concilium provinciale, ac Synodum Epiſcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes canonicis pœnis ſubjacerent, cùm conveniat nos circa ea, quæ Rempublicam Chriſtianam concernunt, eſſe intentos, deſiderantes, canones ipſos firmiter obſervari, eiſdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis & Epiſcopis diſtrictè injungimus, ut de officio eis commiſſo dignam Deo poſſint reddere rationem, Canones, Concilia & Synodos hujuſmodi fieri mandantes, quocunque privilegio non obſtante, inviolabiliter obſervent, præterquam, quoad Concilium provinciale, quod de cætero ſingulis trienniis fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac conſuetudine quâcunque contrariâ, non obſtantibus. Circa hoc autem negligentes, pœnas in eiſdem canonibus contentas ſe noverint incurſuros. Et cùm conſtitutione in Concilio Wiennenſi editâ, quæ incipit, In pleriſque, ut Pontificiæ dignitatis honos ſervaretur, ſtatutum fuerit, ne Eccleſiis cathedralibus (ſine quibus ſpiritualia diu eſſe non poſſunt) privatis, ac clero & populo Chriſtiano carentibus, de aliquibus perſonis, præſertim religioſis provideretur, conſtitutionem ipſam innovamus, inviolabiliter obſervari debere volumus atque mandamus, niſi aliqua juſta cauſa, in conſiſtorio noſtro ſecreto approbanda, aliàs duxerimus faciendum. Nos enim quicquid contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contrariâ quâcunque conſtitutione vel privilegio, non obſtantibus.

PIUS IV.

Ordinariorum juriſdictioni ſubeſſe debent Græci, qui per varias Chriſtianæ ditionis civitates morantur, ne licentiores jam dudum recoctis & excuſſis hæreſibus ſuos inficiant.

CAP.

CAP. V.

Romanus Pontifex, præcipuus æquitatis & religionis aſſertor, facultates & gratias ab Apoſtolica ſede conceſſas, ex quibus tempore procedente animarum pericula, & inter catholicos ſcandala provenire animadvertit, pro ſui paſtoralis officii debito, maturè revocare conſuevit. Sanè nonnulli locorum ordinarii nuper ad audientiam noſtram referri curârunt, quòd in quamplu- ribus Regni Siciliæ citra & ultra Pharum, & aliis Chriſtiani nominis civitatibus & locis, magna Græcorum, tam religioſorum & ſecularium clericorum, quàm laicorum multitudo reperitur, qui Eccleſiæ Græcæ mores & ritus obſervantes, ſeque ſuos proprios ejuſdem nationis Prælatos habere, ac illis, non autem locorum ordinariis ſubeſſe, ſed immunitatum, aliorumque privilegiorum ſibi per fel. rec. Leonem X, Paulum III. Julium etiam III. & forſan alios Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, & dictam ſedem antiquitùs conceſſorum prætextu, ſe ab eorundem ordinariorum juriſdictione & ſuperioritate exemptos eſſe prætendentes, impunitate ſibi propoſitâ, in diverſas hæreticas, nefariaſque opiniones, & abſurda deliramenta paſſim prolabuntur, aſſerentes inter alias eorum blaſphemias, nullum eſſe defunctorum purgatorium, Rom. Pont. aliquam in eos juriſdictionem vel auctoritatem habere negantes, indulgentias ab illo conceſſas damnantes, Eccleſiaſticas ſententias & cenſuras ab eo latas ſpernentes, ſanctiſſimæ Dei genetricis virginis Mariæ, beatorum Apoſtolorum, & aliorum Dei ſanctorum feſtivitates, ab Eccleſia Rom. ſanctiſque Patribus ordinatas, non obſervantes, ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſuis infantibus in Baptiſmo exhibentes, inhumata defunctorum cadavera ſuperſtitione quâdam impiâ, & plus quàm barbaricâ, è ſepulchris eruentes, igneque comburentes, ordinariorum locorum, quos habitant, viſitationem, juriſdictionemque contemnentes, & Eccleſiaſticam diſciplinam perturbantes; ac demum hujuſmodi aliiſque ſuis opinionibus erroneis atque ſacrilegis populos Latinos inficientes, correctionem legitimam ſuæ prætenſæ exemptionis clypeo repellantes; in ſuis impietatibus, abuſibuſque conſeneſcunt & immoriuntur, in ſuarum, vicinorumque populorum, præſertim ſimplicium animarum perniciem, & ſcandalum plurimorum. Nos igitur providè conſiderantes, ejuſdem ſedis intentionem nunquam fuiſſe, exemptionem, aliudvé privilegium à ſe conceſſum iri, ut inde ſcelerum impunitas & animarum periculum emergat, abuſibus & periculis hujuſmodi, quantum cum Deo poſſumus, tempeſtivè obviare volentes, ac quarumcunque exemptionum, aliorumque privilegiorum dictis Græcis, eorumque Prælatis, Rectoribus, Abbatibus & aliis, tam ſancti Baſilii & alterius ordinis regularibus, quàm ſecularibus, ac etiam laicis perſonis, quocunque nomine nuncupatis, per præfatos & alios quoſcunque Rom. Pont. prædeceſſores noſtros, ac nos, & ſedem præfatam, in genere vel in ſpecie hactenus conceſſorum, ac etiam iteratis vicibus approbatorum, & innovatorum, literarumque deſuper confectarum, & inde ſecutorum tenores præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulas exemptiones, ac prout illas concernunt, deſuper confectas literas præfatas, ad hoc videlicet, ut ipſi locorum ordinarii quaſcunque Græcorum Eccleſias, Monaſteria, prioratus, & alia pia loca, tam ſecularia, quàm cujuſvis ordinis regularia, eorumq; Prælatos, etiamſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, ac majori dignitate præfulgeant, nec non Abbates, Rectores, Miniſtros, & quaſvis alias ejuſdem nationis perſonas, in ſuis civitatibus & dioec. conſiſtentia, quoties opus fuerit, viſitare, ac in illis ſuam ordinariam juriſdictionem, plenamque omnimodam ſuperioritatem, in iis, quæ Dei cultum, Sacramentorum adminiſtrationem, & animarum ſalutem, hæreſiumque extirpationem concernunt, exercere & exequi liberè & licitè valeant, reliquis ipſorum Græcorum in divinis celebrandis, aliiſque ritibus à ſede Apoſtolica approbatis, necnon privilegiis & gratiis Apoſtolicis intactis remanentibus, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, perpetuò revocamus, caſſamus, & annullamus, ac revocatas, caſſatas, & annullatas eſſe, nec ipſis Græcis clericis vel laicis, eorumvé prælatis, Eccleſiis, cœnobiis, aut aliis piis locis in aliquo ſuffragari, ſed illos omnes & ſingulos locorum, in quibus moram traxerint, ordinariorum viſitationi, correctioni, punitioni, juriſdictioni, & omnimodæ ſuperioritati in præmiſſis ſubeſſe, illiſque, tanquam ſuperioribus ſuis, ſuarumque animarum paſtoribus, humiliter obedire. Datum Rom. 16. Febr. 1564.

TITULUS II.

DE INVASORIBUS ET OCCUPATORIBUS BONORUM ECCLESIÆ.

CLEMENS VI.

Præter excommunicationis & interdicti pœnas, beneficiis & privilegiis arceantur occupantes & detinentes bona Eccleſiæ.

CAP. I.

Etſi ſolertem adhibere vigilantiam, ne quarumlibet Eccleſiarum jura depereant, ex debito noſtri officii teneamur: in manutenendis tamen, defendendis, recuperandiſque occupatis juribus Eccleſiæ Romanæ, ſponſæ noſtræ, quæ (diſponente Domino) caput omnium, & magiſtra, cæteris altiori dignitate præcellens, majoribus eſt juvanda præſidiis, & amplioribus honoribus attollenda, eſſe debemus ſolliciti & attenti. Ad obviandum igitur perverſis illorum conatibus, qui ſibi commoda, non ſe commodis patrimonii beati Petri in Tuſcia, quod juris & proprietatis ejuſdem Eccleſiæ fore, ac eidem immediatè ſubeſſe dignoſcitur, applicantes, temerè civitates, caſtra, & villas ejuſdem patrimonii, ad eandem Eccleſiam pertinentia, eorumque dominium, ſuperioritatem, advocationem, capitaneatum, & juriſdictionem, in ipſius Eccleſiæ grave præjudicium, contra conſtitutiones & ordinationes, olim per fel. recor. Urbanum IV. & Joannem XXII. ac diverſos alios Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros editas, non verentur diverſis exquiſitis coloribus occupare, & ſibi in eiſdem dominium, ſuperioritatem, & præeminentiam vendicare: hâc perpetuâ conſtitutione ſancimus, ut nulla civitas, vel communitas, nullaque ſingularis perſona, cujuſcunque conditionis vel ſtatûs exiſtat, deinceps in aliquibus civitatibus, caſtris, ſeu villis ipſius patrimonii ad prædictam Romanam Eccleſiam ſpectantibus, dominium, ſuperioritatem, capitaneatum, advocationem, juriſdictionem, ſeu aliquam præſidentiam ſeu præeminentiam, prætextu cujuſque venditionis, ſubmiſſionis, recommendationis, conceſſionis, recognitionis, obligationis, contractûs vel pacti, aut cujuſvis alterius commercii, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, recipere audeat, vel ſibi dominium, præſidentiam, capitaneatum, ſeu juriſdictionem in prædictis civitatibus, caſtris, ſeu villis, ex quavis occaſione ſeu cauſa, quomodolibet vendicare: quodque civitates & ſingulares perſonæ, ſummiſſiones, ſuppoſitiones, & ſubjectiones, quaſcunque jam in eas factas & receptas, ſeu de facto, cùm de jure non teneant, quomodolibet attentatas, dimittere teneantur, nec civitates, caſtra, ſeu loca alia, quæ ſe eis, ut præmittitur, ſubmiſerunt, vel quomodolibet ſubjecerunt, virtute ſubmiſſionis & ſuppoſitionis alicujus, vel cujuſvis contractûs titulo valeant retinere, nullaque univerſitas, ſeu communitas civitatis, caſtri, ſeu villæ Eccleſiæ Romanæ ſubjecta, in terris patrimonii conſtituta, alicui

univerſitati, ſeu communitati, vel privatæ perſonæ, cujuſcunque conditionis aut ſtatûs exiſtat, ſe ſubjicere, ſubmittere, ſeu ſupponere valeat, conſtituendo, recognoſcendo, ſeu profitendo ſe ſubeſſe alicui univerſitati, vel privatæ perſonæ, ſeu ad eoſdem ſuper eos, & in ipſis ac dictis civitatibus, caſtris, & villis, aliquam juriſdictionem, dominium, capitaneatum, ſeu quamvis aliam præeminentiam pertinere. Et ſi quæ civitates, caſtra, vel loca, jam de facto ad ſubmiſſionem & ſuppoſitionem aliquibus civitatibus vel privatis perſonis de ſe factam, venditionis, donationis, vel cujuſvis alterius contractûs colore vel titulo proceſſerunt, realiter & effectualiter ſtudeant revocare, nec illis unquam utantur, nec virtute ſummiſſionum hujuſmodi, vel aliàs illis, quibus quovis titulo vel colore ſe ſummiſerint, ullatenus obediant, pareant, vel intendant, contrarium non facientes, directè vel indirectè, per ſe vel alios, tam illi, & eorum ſinguli, qui in civitatibus, caſtris, aut villis ejuſdem patrimonii, vel eorum aliquo hujuſmodi dominium, ſuperioritatem, capitaneatum, advocationem, juriſdictionem, quamcunque præeminentiam, ſeu præſidentiam, ſine licentia ſedis Apoſtolicæ ſpeciali recipient in futurum, & qui jam ex quocunque contractu vel obligatione receperunt, ſeu quâvis uſurpatione quomodolibet occupaverunt, niſi ſic recepta & occupata infra duorum menſium ſpatium, poſtquam præſens conſtitutio ad eorum notitiam pervenerit, vel per eos ſteterit, quò minùs valeat pervenire, dominium ſeu præſidentiam, ſuperioritatem, capitaneatum, advocationem, juriſdictionem quamcunque, ſeu præeminentiam hujuſmodi realiter dimiſerint cum effectu, illa nullo unquam tempore, abſque ipſius ſedis licentia reſumpturi, quàm illi, qui ſe ſummiſerint, ſuppoſuerint, ſeu ſubjecerint, ut præfertur, ſimili modo, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, ſingulæ perſonæ ſententiam excommunicationis incurrant, ac terræ ipſorum, ubicunque fuerint, Eccleſiaſtico interdicto ſubjaceant ipſo facto. Civitates autem, caſtra & villæ, quæ in antea ſe ſubmittent, ſupponent, ſeu ſubjecerint, & quæ ſummiſſionem, ſuppoſitionem ſeu ſubjectionem hujuſmodi recipient, ſeu quomodolibet occupabunt, civitates quoque, caſtra, etiam loca quæcunque, quæ ſe jam quovis colore vel titulo, ut præmittitur, ſummiſerunt & ſubjecerunt, ac civitates, quæ ſummiſſiones & ſubjectiones hujuſmodi receperunt, niſi infra prædictum duorum menſium ſpatium, ab omni effectu dictæ ſummiſſionis & ſubjectionis realiter deſtiterint, ipſis ulteriùs non uſuri, ſeu contra conſtitutionem & inhibitionem noſtram venire, directè vel indirectè, per ſe vel alium ſeu alios attentabunt, Eccleſiaſtico ſubjacere decernimus interdicto, & nihilominùs omnibus indulgentiis, privilegiis, ac gratiis, necnon feudis, bonis, & honoribus, & juribus quibuſcunque, quæ ab eadem Romana & aliis Eccleſiis obtinent, privamus, & privatos eſſe volumus ipſo facto. Non obſtantibus, ſi eis vel eorum aliquibus, communiter vel diviſim, ab eadem ſit ſede indultum, quòd excommunicari, ipſorumque terræ & loca Eccleſiaſtico interdicto ſupponi non poſſint, per literas Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de hujuſmodi ac eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Nos inſuper omnes ſummiſſiones, ſubjectiones, ſuppoſitiones ſuper prædictis factas, & obligationes, pacta, ſeu conventiones, ſub titulo venditionis, vel cujuſvis alterius contractûs, quomodolibet initas & habitas, & quaſcunque pœnas adjectas, & juramenta præſtita ſuper illis, ſub quibuſcunque modis & forma, vel expreſſione verborum, præſertim cùm in præjudicium ejuſdem Eccleſiæ redundent, ac juramentum vinculum iniquitatis eſſe non debeat, decernimus fore nulla, vacua, irrita, & inania, & nullius exiſtere firmitatis, & quatenus ad illa de facto proceſſum extitit, tollimus & revocamus omninò, & viribus vacuamus. Cæterùm, cùm præfatus Joannes Papa XXII. prædeceſſor noſter, dudum univerſis & ſingulis, tam clericis quàm laicis, cujuſcunque ſtatûs, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis exiſterent, etiam ſi Pontificali, vel Imperiali, ſeu Regali, vel quâvis aliâ dignitate fulgerent, ac omnibus Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & Nobilibus, ac poteſtatibus, capitaneis, & aliis officialibus quibuſcunque, comitibus & populis civitatum, terrarum, caſtrorum, & aliorum quorumcunque locorum ubicunque conſiſtentium: & omnibus aliis quibuſcunque, auctoritate Apoſtolicâ inhibendum, per ſuas literas vim conſtitutionis habentes duxerit, & mandandum, ne per ſe vel alios, directè vel indirectè, patrimonii Romandiolæ, Marchiæ Anconitan. Ducatûs Spoletan. Campaniæ, Maritimæque ac Maſſæ, Trebariæ, Provincias Venaiſini, & Urbinatus, olim comitatus, ac Urbinat. & Ravenatem civitates & alias terras, civitates, caſtra, villas, & loca quæcunque ad eandem Rom. Eccleſ. pertinent. vel ipſorum aut alicujus eorum partem occupare, invadere, aut turbare, ſeu fidelibus eorundem injurias, damna ſeu violentias irrogare, aut occupantibus, invadentibus, turbantibus, vel injurias, damna, ſeu violentias irrogantibus, publicè vel occultè, adſiſtere, aut auxilium, conſilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, per ſe vel per alium ſeu alios præſtare præſumerent quoquo modo, in omnes & ſingulos, contra inhibitionem & mandatum hujuſmodi venire aut attentare per ſe vel per alios præſumentes, tam clericos quàm laicos, etiam ſi, ut prædicitur, Pontificali aut Imperiali ſeu Regali, vel aliâ quâvis dignitate fulgerent, de fratrum ſuorum conſilio, excommunicationis, quam eo ipſo incurrerent, ſententiam promulgavit, ipſorumque terras, necnon quaslibet univerſitates, communitates, & populos ipſorum, civitates, terras, caſtra, villas, & loca, in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum culpabiles, Eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto, & eos ac ipſorum quemlibet, omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, & immunitatibus realibus & perſonalibus, ab eadem Eccleſia & Imperio Romano conceſſis eiſdem, omnium etiam feudorum, bonorum, honorum, officiorum, jurium & juriſdictionum, quæ ab Eccleſia & Imperio prædictis obtinerent, de ipſorum fratrum conſilio, auctoritate privaverit ſupradictâ, ipſos ad illa & ſimilia & quælibet alia, eorumque filios & nepotes ad quælibet beneficia Eccleſiaſtica, dignitates, perſonatus, & officia, cum cura vel ſine cura, quovis nomine cenſerentur, auctoritate quâlibet obtinendâ, uſque ad tertiam generationem excluſivà, reddendo inhabiles & indignos. Nos per præmiſſa vel quæcunque alia inhibitioni, mandato, pœnis & ſententiis per ipſum prædeceſſorem factis & promulgatis, ut ſuperiùs eſt expreſſum, aliiſque contentis in literis ſupradictis, non intendimus in aliquo derogare, inhibitionem, mandatum, pœnas & ſententias & alia ſupradicta, per præſentem conſtitutionem noſtram roboramus, & in ſui vigoris efficaciâ volumus & decernimus permanere.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Principes occupantes bona Eccleſiaſtica, & eorum libertati detrahentes, excommunicantur.

CAP. II.

Statuimus a & ordinamus, ut fructus, reditus, & proventus Eccleſiarum, monaſteriorum, ac beneficiorum per ſeculares ullos Principes, etiamſi Imperator, Reges, Reginavé, ſeu Reſpublicæ, vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, ſeu Judices, etiam Eccleſiaſticos vel quaſcunque alias perſonas, publicas vel privatas, de eo- rundem

a *Præſens decretum confirmârunt Adrianus VI. Clemens VII. Julius III. & Pius IV. Caſus hic reſervatur in bulla cœnæ Domini.*

rundem Imperatoris, Regum, Reginarum, ac Principum, Rerumque publicarum, vel potentatuum mandato ſequeſtrari occupativè, aut modo aliquo detineri, ipſique hujuſmodi Eccleſias, monaſteria, ac beneficia obtinen. ſub prætextu fabricæ, inſtaurationiſque, ſine Romani Pontificis pro tempore exiſtentis expreſſa licentiâ, aut eleemoſynarum, ſeu quovis alio colore aut fuco, impediri non debeant, quò minùs de illis, ut antea, liberè, ac ſine impedimento diſponere valeant. Et ſi ſequeſtrati fuerint occupativè, aut detenti, integrè, liberèque, ac ſine exceptione vel mora, prælatis, ad quos de jure, legitimeque ſpectant, reſtituantur, de quibus, ſi diſſipati nuſquam reperiri poſſint, eorum juſta æſtimatione facta, dictis prælatis ſatisfieri volumus, per eos, qui dictas ſequeſtrationes, applicationes, diſſipationeſque fecerint, aut fieri mandaverunt, ſub pœna excommunicationis, aut interdicti Eccleſiaſtici, talium Principum terris & dominio, eo ipſo incurrendis, & ut eorum ac eiſdem ſubjectorum bona ubicunque reperta, ſi moniti parere noluerint, capi & retineri poſſint; Ipſi verò contrafacientes, tam ſupradictis pœnis, quàm privationis feudorum & privilegiorum, quæ à nobis, & à Romana vel aliis Eccleſiis, nunc & pro tempore obtinuerint, & aliis contra violatores & oppreſſores libertatis Eccleſiaſticæ, etiam per extravagantes & alias conſtitutiones, etiam incognitas, & forſan in uſu non exiſtentes, impoſitis, quas earum omnium tenores pro expreſſis & inſertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac ſecundùm eas, per quoſcunque Judices, etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Card. ſublatâ & ademptâ eis aliter judicandi declarandique poteſtate, ſententiari, judicari, & interpretari debere volumus atque mandamus. Et cùm à jure tam divino, quàm humano, laicis poteſtas nulla in Eccleſiaſticas perſonas attributa ſit, innovamus omnes & ſingulas conſtitutiones fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Felicis. & Clemen. V. quæ incipit, Si quis ſuadente. nec non quaſcunque alias Apoſtolicas ſanctiones, in favorem libertatis Eccleſiaſticæ, & contra ejus violatores, quomodolibet editas, & pœnis etiam contra talia præſumentes, in bulla, quæ legitur in cœna Domini, contentis, in ſuo robore permanſerit. Et cùm in Lateranenſi pariter ac Conciliis generalibus, ſub excommunicationis pœnâ prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Reſpublicæ, & alii potentatus quicunque, regnis, provinciis, civitatibus, ac terris quoquo modo præſiden. collectas, decimas, & alia hujuſmodi onera, clericis, prælatis, & aliis quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis imponant, exigantque, néve à ſponte etiam dantibus & conſentientibus etiam recipiant, atque in præmiſſis auxiſium, favorem, conſiliumvé palàm vel occultè præſtantes, in excommunicationis latæ ſententiæ pœnam eo ipſo incidant, & ipſæ quoque Reſpublicæ, ac communitates & univerſitates, circa hoc quomodolibet delinquentes, Eccleſiaſtico eo ipſo ſubjiciantur interdicto, prælati etiam præmiſſis abſque Rom. Pont. expreſsâ licentiâ ultrò conſentientes excommunicationis & depoſitionis pœnam ipſo facto incurrant. Statuimus & ordinamus, ut de cætero talia præſumentes, etiamſi (ut præfertur) qualificati fuerint, ultra ſupradictas pœnas, quas contravenientes eo ipſo incurrere volumus, ad omnes actus legitimos inhabiles & inteſtabiles habeantur.

PAULUS IV.

Occupatores bonorum & redituum Eccleſiaſticorum ſub pœna excommunicationis reſtituere debent ſingula ablata & detenta.

CAP. III.

QUâcunque præſcriptione, etiam centenariâ & ultrà, prætenſâ vel prætendendâ non obſtante, ſtatuimus, quòd, niſi occupatores ſeu detentorum bonorum Cameræ *a* & ſedis Apoſtol. ac Romanæ Eccleſiæ, infra duos menſes à publicatione præſentium, ea reſtituerint, & feudatarii, vaſalli, emphyteutæ, cenſuarii, ac monaſteriorum, etiam conſiſtorialium, & prioratuum commendatarii, libellarii, conductores, & alii præfatæ Cameræ reſpondentes, ſeu aliàs, etiam ratione exemptionum, libertatum & immunitatum eis conceſſarum, vel annatarum, ſeu quindenniorum, aut aliter, qualitercunque & quomodocunque, aliquid ſolvere obligati, ſeu in aliquo debitores de eo, in quo Cameræ, ſedi & Eccleſiæ præfatis tenentur, integrè ſatisfecerint, & præmiſſa, ſeu conventa, aut aliàs ab eis debita, non adimpleverint, omnes & ſingulas ſententias & pœnas, tam Eccleſiaſticas, quàm temporales, & etiam privationis feudorum, & aliorum bonorum, & monaſteriorum, etiam conſiſtorialium, quorum occaſione, etiam propter eorum exemptionem & immunitatem, ſolvant, ac eorundem monaſteriorum commendarum ceſſationis eo ipſo incurrant, & abſque alia declaratione deſuper fienda incurriſſe cenſeantur, feudaque & bona ad nos devoluta, & monaſteria ipſa, per alios, à nobis & dictâ ſede liberè impetrari poſſint, prout etiam nos tenore præſentium eos omnes ſententiis, cenſuris, & pœnis prædictis expreſsè innodamus, ac privatos eſſe, commendaſque ceſſaſſe ex nunc decernimus & declaramus, & nihilominùs ad ſatisfactionem Cameræ Apoſtolicæ omninò teneantur. Decernentes eos ab alio, quàm Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo conſtitutos, & prævià debitâ ſatisfactione, abſolvi non poſſe. Publicata Romæ, XXVI. & XXX menſis Octobris 1556.

PIUS IV.

Pœna detinentium & bona Romanæ Eccleſiæ palatii Apoſtolici.

CAP. IV.

PAſtoralis officii auctoritas nos admonet, & ordo rationis expoſcit, ut circa ea potiſſimùm verſemur, per quæ res & bona Rom. Eccleſiæ, præſertim uſui & ornatui Rom. Pont. pro tempore exiſtentis, & ſacri palatii Apoſtolici deputata, ab impiorum inſultibus & rapinis præſerventur, & ab eis auſu ſacrilego, aut aliàs quomodolibet, abinde aſportata & diſtracta noſtræ operationis miniſterio, cum animarum ſalute eorum, qui cæcâ cupiditate ducti, in non parvam ſanctæ matris Eccleſiæ injuriam, & ipſorum animarum perniciem, Dei timore poſtpoſito, ea ſurripere, ſeu ſibi appropriare, aut iſthinc divertere auſi fuerint, eidem Romano Pontifici pro tempore exiſtente reſtituantur, & taliter in præmiſſis provideatur, quòd cæteris cedat in exemplum. Cùm itaque, ſicut non ſine gravi animi noſtri moleſtia accepimus, tam tempore infirmitatis diverſorum Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, ex qua, ſicut Domino placuit, ab humanis deceſſerunt, quàm exinde diverſarum ſedium vacantium, quamplura etiam pretioſa jocalia, ornamenta, & alias res & bona uſui præfato, ut præfertur, deputata, & aliàs ad eundem Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, & Cameram Apoſtolicam ſpectantia & pertinentia, tam ex dicto Palatio, quàm aliis quibuſvis locis ablata & diſtracta fuerint, & à diverſis eorum protervià invaleſcente detineantur, in noſtrum & ejuſdem Pontificis pro tempore exiſtentis non ſolùm detrimentum, ſed etiam ſedis Apoſtolicæ ignominiam, & ipſius auctoritatis diminutionem, necnon illa detinentium animarum perniciem atque periculum non modicum. Nos hujuſmodi inconvenientibus & animarum periculis, quantum in nobis eſt, obviare, & aliàs in præmiſſis, prout par eſt, providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, omnes & ſingulas

a *Bonorum appellatione intelligit tam mobilia, quàm immobilia, l. bonorum. ff. de verbor. ſignif. relatum 2. de teſta. & Joan. And. c. ſi quis exigentibus.*

nos Pontifices prædeceſſores noſtros, contra talium perpetratores, ac aliàs bonorum Apoſtolicorum uſurpatores, raptores, receptores, & poſſeſſores, ac detinentes & non reſtituentes, ac ſcientes & non revelantes, ſub quibuſvis verborum formis promulgatas, quarum & literarum Apoſtolicarum deſuper confectarum tenores, acſi de verbo ad verbum infererentur præſentibus, haberi volumus pro expreſſis, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium approbamus & innovamus, ac ad infraſcriptos extendimus & ampliamus. Et nihilominùs motu & ſcientiâ ſimilibus, omnes & ſingulas, tam ſeculares, quàm Eccleſiaſticas, ac etiam militiarum & ordinum quorumcunque religioſas, etiam quâcunque Epiſcopali, Archiepiſcopali, & Patriarchali, ſeu ſuperiori Eccleſiaſticâ, etiam Cardinalatûs honore, ac etiam Comitali, Marchionali, aut Ducali dignitate fungentes, ac alias mundanas perſonas, nullas penitùs excipientes, cùm dignitas, qualiſcunque ſit, in peccatis nemini excuſationem præbere debeat, quæ jocalia, ornamenta, aurum, argentum monetarum & non monetarum, gemmas, margaritas, lapides pretioſos quocunque nomine nuncupatos, pecunias, veſtes, pannos, & tam manuſcriptos, quàm quoſvis alios libros, ſcripturas, necnon equos, mulos, mulas, imagines aureas, argenteaſque, ac æneas, & marmoreas, ac ſupellectilia, & alias quaſcunque res & bona, mobilia & immobilia, ſpiritualia & profana, cujuſcunque generis, qualitatis, & quantitatis, ſeu pretii exiſtentia, pro uſu & commoditate Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, & ornamento palatii hujuſmodi deputata, ac ad eundem Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem ſpectantia & pertinentia, tempore infirmitatis cujuſvis Romani Pontificis prædeceſſoris noſtri, ex qua poſtmodum deceſſit, ac etiam dictæ ſedis propterea vacantis, necnon per annum ante obitum & vacationem hujuſmodi, & dicto palatio & aliàs undecunque & quocunque aſportârunt, ſubtraxerunt & occultârunt, ſeu prætenſo titulo donationis, vel remiſſionis quietantiæ, vel alio quovis prætextu detinent, ſeu ſciunt, ea per alios poſſideri, uſurpari & detineri, aut occupata fuiſſe, & ad eorum manus perveniſſe, requirimus & monemus, eiſque diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus infra ſex dierum ſpatium, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino, eis & eorum cuilibet pro canonica monitione aſſignamus, omnia & ſingula jocalia, ornamenta, aurum, argentum, gemmas, margaritas, lapides pretioſos, pecunias, veſtes, pannos, libros, equos, mulos, mulas, imagines, ſupellectilia, & alias res & bona hujuſmodi, dilecto filio Franciſco Odelcalco, dictæ Cameræ præſidenti, cum effectu reſtituant & conſignent, & ſi donationem vel remiſſionem, aut quietantiam deſuper ſibi factam prætendant, illam ſeu illas videndas, ut decet, & examinandas exhibeant & producant, ac illorum raptores, uſurpatores, ſeu detentores vel occupatores ſcientes revelent. Alioquin lapſis diebus hujuſmodi, omnes & ſinguli præfati Epiſcopali vel Archiepiſcopali, aut Patriarchali, ac etiam Cardinalatûs honore ſeu dignitate præditi, interdicti ingreſsûs Eccleſiæ pœnam, alii verò excommunicationis & maledictionis æternæ ſententiam, quam aliàs in eos his ſcriptis ferimus, & à quibus, niſi à nobis & eodem Romano Pontifice pro tempore exiſtente, ac ſatisfactione præviâ, præterquam in mortis articulo conſtituti, relaxationis & abſolutionis beneficium obtinere non poſſint, eo ipſo incurrant: & ſi Pontificali aut Cardinalatûs honore ſeu dignitate præditi, ſub interdicto hujuſmodi per octo dies præfatos, ſex immediatè ſequentes, permanere, alii verò inferiores ab eis eandem excommunicationis ſententiam animo, quod abſit, indurato ſuſtinere non formidaverint, extunc elapſis dictis octo diebus, Pontificali & etiam Cardinalatûs honore ſeu dignitate præditi, à regimine Eccleſiarum eis commiſſarum, eo ipſo ſuſpenſi, ac tam ipſi, ſi alia beneficia Eccleſiaſtica obtineant, quàm inferiores ab eis, omnibus & ſingulis Monaſteriis, prioratibus, dignitatibus, adminiſtrationibus, canonicatibus, & præbendis, cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus ac ordinum quorumcunque regularibus, quæ in titulum vel commendam ſeu adminiſtrationem, aut aliàs quomodolibet, etiam ex quibuſvis conceſſionibus ſeu diſpenſationibus Apoſtolicis obtinent, ac etiam officiis Romanæ Curiæ per eos obtentis: Seculares verò feudis, vicariatibus, dominiis & aliis juribus, ac privilegiis quibuſcunque, eis per Romanam Eccleſiam aut ſedem præfatam ſeu alios quoſcunque, etiam quâcunque aliâ auctoritate, etiam Imperiali vel Regali eis conceſſis, etiam eo ipſo privati exiſtant, & ad ſimilia beneficia, feuda, privilegia, vicariatus, dominia & jura obtinenda, necnon ad quoſcunque actus legitimos exercendos, inhabiles, ac etiam inteſtabiles ſimiliter eo ipſo fiant, poſſintque beneficia, officia, ac vicariatus & feuda, aliaque jura hujuſmodi, tanquam vacantia, abſque alia declaratione deſuper facienda, à nobis & ſede præfata, ac aliis, ad quos pertinet, illa concedere & dare, liberè impetrari: ſcituri quod ſi ipſi, aut eorum aliqui ſuæ ſalutis immemores in præmiſſis moroſi fuerint, ſeu præmiſſa adimplere non curaverint, aut contempſerint, hoc eis pro gravi crimine & delicto imputabitur, & juſtitiâ mediante contra eos ad graviores & tales pœnas abſque ullo reſpectu procederetur, quòd illorum coërcitio eis perpetuò cedat ad noxam, & aliis in exemplum, abſque ſpe alicujus veniæ inde conſequendæ: ſi verò ſe humiles, & ad ſatisfaciendum aut confitendum promptos exhibuerint, cum omni manſuetudine & reſpectu excipientur, & ex eorum ſpontanea reſtitutione ſeu confeſſione eis ſalutaris miſericordiæ & gratiæ amplexus, exuberanti ſedis præfatæ in ſingulos pietate provenient. Ac ſingulas donationes eis deſuper factas, prout juſtitia ſuadebit, & ordo dictaverit rationis, admittemus. Ac, ut præfertur, ſcientes & revelantes, ultra cœleſte præmium, à nobis condignam mercedem & retributionem recipient, cum eorum omnium grata ſatisfactione. Romæ 3. Non. April. 1560.

TITULUS III.
DE ANNATIS.
INNOCENTIUS VIII.

Excommunicationis & privationis beneficiorum pœnis innodantur, non ſolventes debitis temporibus annatas.

CAP. I.

Apoſtolicæ Cameræ, ex qua non modò S. R. E. ſed etiam magnum totius Chriſtianæ Reip. ſubſidium provenit, jura illæſa ſervare (ut tenemur) modis omnibus cupientes, his quæ propterea à prædeceſſoribus noſtris emanârunt, libenter adjicimus muniminis noſtri firmitatem, ac aliàs deſuper providemus, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem per fel. rec. Pium Papam II. prædeceſſorem noſtrum, accepto, quòd numerus debitorum dictæ Cameræ nimis auctus erat, & quòd obligati pro annatis beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ auctoritate Apoſtolicâ aſſecuti fuerant, excommunicationis ſententiam in eas latam (quam non ſolvendo in præfixo eis termino ipſo facto incurrebant) minimè curare videbantur, & per hoc animabus ſic illaqueatis periculum imminebat, & continua dictæ Cameræ damna ſubſequebantur. Idem prædeceſſor cupiens tam ſaluti animarum, quàm ipſius Cameræ indemnitatibus ſalubriter providere, providè ordinavit, quòd omnes, qui de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum in dicta Camera ſe obligarent, ſi infra eis præfixos terminos, dictæ Cameræ, aut

aut collectoribus fructuum & proventuum, eis in partibus exiſtentibus, ſatisfacere deficerent, ipſo facto, lapſo termino, non ſolùm in ſententiam excommunicationis inciderent, ſed etiam beneficiis ſuis, pro quibus ſe in dictâ Camera obligâſſent, omninò privati forent; illi verò, qui non pro ſe, ſed pro aliis, ut Principales, ſe pro annatis hujuſmodi obligarent, ſi in terminis non ſatisfacerent, ultra ſententiam excommunicationis hujuſmodi, eſſent ipſo facto omnibus beneficiis Eccleſiaſticis, quæ obtinerent, privati; poſſentque talia beneficia per quoſcunque liberè impetrari, prout in ejuſdem prædeceſſoris literis deſuper confectis plenius continetur. Cùm autem (ſicut accepimus) ex ordinatione prædicta, ab aliquibus temporibus citrà, ideò optati fructus non provenerint, quia nonnulli, qui beneficia Eccleſiaſtica per hujuſmodi privationem vacantia pro tempore poſtmodum impetrârunt ſuper illis, agendo atque excipiendo, privationem hujuſmodi in judicium deduxerunt, coram palatii cauſarum Apoſtolici auditoribus, & aliis Judicibus Romanæ Curiæ, auditi non fuerunt ab eiſdem auditoribus & Judicibus, aſſerentibus ordinationem eandem prædeceſſoris præfati non fuiſſe receptam, & moribus utentium comprobatam, crevitque & creſcit indies numerus debitorum eorundem, in animarum non ſolventium, quæ debent, periculum, & præfatæ Cameræ ac Chriſtianæ Reip. præfatæ non leve præjudicium. Nos igitur volentes ſuper præmiſſis opportunè providere, ejuſdem prædeceſſoris ordinationem, & literas prædictas, ac omnia & ſingula in eis contenta, auctoritate Apoſtolicâ, præſentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, juxta illarum continentiam & tenorem; ac volumus, & eâdem auctoritate ſtatuimus, quòd hactenus obligati Cameræ eidem ex cauſis prædictis, qui non ſolverunt, ſtatutis eis terminis, ac propterea excommunicationis ſententiam, & juxta ejuſdem prædeceſſoris literarum continentiam, privationis pœnam prædictam incurrerunt (ſi curiales, infra unum; citramontani infra tres; & ultramontani, infra novem menſes, à die publicationis præſentium in Cancellaria Apoſt. computandos) dictæ Cameræ de his, quæ debebant ſatisfecerint, extunc eo ipſo ab excommunicationis ſententia abſoluti, & ad beneficia, quibus propterea juxta ordinationem prædictam, privati exiſtunt, plenariè reſtituti cenſeantur; & ſi non ſolverint in terminis prædictis, privationis pœnam prædictam de novo incurrant eo ipſo: Quodque illi, qui inpoſterum ſe obligabunt, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ejuſdem prædeceſſoris ordinationem, omninò incurrant; & impetrantes beneficia per hujuſmodi privationem vacantia; & ſimiliter contra illos ſic privatos, de privatione hujuſmodi excipientes, poſſint & debeant per quoſcunque auditores & Judices audiri; nec ex prætextu, quòd conſtitutio prædicta non fuerit recepta, & moribus utentium comprobata, repelli; teneanturque auditores & Judices quicunque, in cauſis cognoſcendis in Romana curia & extra, ſecundùm eandem ordinationem judicare. Rom. 13. Cal. Mart. 1484.

CLEMENS VII.

Annatæ non debentur Cameræ Apoſtolicæ, nec exiguntur de beneficiorum penſionibus, annuum valorem 24. Ducatorum non excedentibus.

CAP. II.

Cum, ſicut nobis innotuit, licèt ratione fructuum, beneficiorum Eccleſiaſticorum, valorem annuum viginti quatuor ducatorum auri, de auro communi æſtimatione non excedentium, annatæ Cameræ Apoſtolicæ non debeantur, nec ſolvi aut exigi conſueverint, & minus ratione penſionum quantitatem viginti quatuor ducatorum auri ſimilium non excedentium, annatæ aliquæ retroactis temporibus exactæ aut ſolutæ fuerint, nihilominùs, à certo tempore citrà, præſidentes dictæ Cameræ & alii officiales Romanæ Curiæ, ad quos exactio annatarum pertinet, ſub prætextu, quòd in proviſionibus & aliis diſpoſitionibus beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſuper quorum fructibus, &c. valorem viginti quatuor ducatorum excedentibus, aliquæ penſiones annuæ, cujuſcunque etiam minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum reſervaræ exiſtunt, illorum medietas deduci ac defalcari conſueverit, annates ex penſionibus quantitatem octo ducatorum excedentibus, & viginti quatuor non excedentibus aut attingentibus, de facto exegerint & exigunt. Nos qui unicuique in juſtitia debitores ſumus, ſuper iis congruis remediis providere volente, ac ratione penſionum, quarum quantitas viginti quatuor ducatorum auri de Camera non excedit, nullas annatas Cameræ aut officialibus prædictis deberi declarantes, ex certa noſtra ſcientia & deliberatione ſtatuimus, quòd de cætero ex quibuſvis penſionibus, quantitatem viginti quatuor ducatorum hujuſmodi non excedentibus, nulla annata quovis prætextu exigatur, nec per illos, quibus penſiones ipſæ reſignatæ fuerint, ſolvatur, neque ſolvi debeat, ſic tamen, quòd in penſionibus & aliis diſpoſitionibus beneficiorum, ſuper quorum fructibus ſimiles penſiones annuę minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum, & quantitatem viginti quatuor ducatorum ſimilium non excedentes reſignatæ fuerint, ex talibus penſionibus nihil deduci debeat. Diſtrictiùs inhibentes Cameræ præſidentibus, ac aliis officialibus prædictis, ſub excommunicationis, & à perceptione emolumentorum officiorum ſuorum, ad noſtrum & Apoſtolicæ ſedis beneplacitum, ſuſpenſionis in eorum ſingulos latæ ſententiæ pœnis, ne de cætero, ratione hujuſmodi penſionum quantitatem viginti quatuor ducatorum non excedentium, aliquas annatas quovis prætextu exigere, ſeu quò minùs literæ reſignationis illarum expediantur, impedire vel differre quoquo modo præſumant, alioquin literas ipſas tam per Cancellarium, quàm Cameram Apoſtolicam per eos, ad quos literarum expeditio pertinet, abſque manuum illorum appoſitione, liberè expediri poſſe decernimus, ac ad id eis liberam facultatem concedimus.

JULIUS III.

Conſtitutionum editarum in non ſolventes annatas à variis Pontificibus ampliatio & confirmatio.

CAP. III.

Cupientes Cameræ Apoſtolicæ, ex qua non modò S. R. E. verùm etiam toti Reipub. Chriſtianæ ſubſidium provenit, & collegii Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ac officialium ſedis Apoſtolicæ indemnitati conſulere, & eorum jura, ut tenemur, illæſa præſervare, his, quæ à prædeceſſoribus noſtris ad hoc providè emanârunt, libenter adjicimus noſtri muniminis firmitatem a, aliaſque deſuper diſponimus, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem, poſtquam felicis recordationis Pius Papa II. prædeceſſor noſter, accepto, quòd numerus debitorum dictæ Cameræ plurimùm auctus erat, & quòd obligati pro annatis beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ Apoſtolicâ auctoritate aſſecuti fuerant, excommunicationis ſententiam in eos latam, quam non ſolvendo in termino eis præfixo ipſo facto incurrebant, minimè curare videbantur, unde animabus ſic illaqueati, periculum iminebat, & continuè eidem Cameræ damna ſubſequebantur; Cupiens tam ſaluti animarum, quàm indemnitati Cameræ hujuſmodi ſalubriter providere, per ſuas ordinaverat, quòd omnes, qui extunc de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum dictæ Cameræ ſe obligarent, ſi infra terminos eis præfixos dictæ Cameræ, aut collectoribus fructuum & proventuum eidem Cameræ debitorum

a *Idem habetur ſup. 1. 6. de annatis. ex Innoc. VIII.*

in illis partibus exiſtentibus, ſatisfacere deficerent, ipſo facto lapſis terminis prædictis non ſolùm ſententiam excommunicationis inciderent, ſed etiam beneficiis, pro quibus ſe in ipſa Camera obligaſſent, omninò privati eſſent: ii verò, qui ſe pro annatis hujuſmodi non pro ſe, ſed pro aliis,ut principales,obligarent, ſi in terminis non ſatisfacerent, ultra ſententiam excommunicationis hujuſmodi, eſſent omnibus beneficiis Eccleſiaſticis per eos obtentis, eo ipſo privati, poſſentque talia beneficia per quoſcunque liberè impetrari.

CAP. IV.

Annata ſolvi debet ſingulis quindecim annis Cameræ Apoſtolicæ de beneficiis & monaſteriis unitis de cætero non vacantibus.

ET piæ memoriæ Paulus etiam Papa II. prædeceſſor noſter, cùm tam ipſe, quàm dictus Pius prædeceſſor, ac recolendæ memoriæ Martinus V. Eugenius IV. Nicolaus etiam V. & Calixtus III. Romani Pontifices prædeceſſores noſtri, tunc ſui, quamplura diverſorum ordinum Monaſteria, prioratus, præpoſituras, & præpoſitatus, conventuales, necnon dignitates majores in cathedralibus, etiam Metropolitanis, & principales in collegiatis Eccleſiis, adminiſtrationes quoque, officia, & beneficia Eccleſiaſtica, etiam diſpoſitioni Apoſtolicæ generaliter reſervata invicem, vel aliis cathedralibus, etiam Metropolitanis, ſeu collegiatis Eccleſiis, ac earum, ſive capitularibus menſis, aut monaſteriis, dignitatibus, collegiis, univerſitatibus, & beneficiis, ac congregationibus canonicorum regularium S. Auguſtini Lateranenſium, & de Scopeto, ſeu S. Salvatoris nuncupatorum, Monachorum S. Juſtinæ Paduan. & Montis Oliveti, S. Benedicti Ciſtercienſ. Vallis Umbroſæ, & Carthuſienſ. Ordinum, Presbyterorum quoque S. Gregorii in alga Venetiarum, atque aliis Monaſteriis, domibus, hoſpitalibus, fabricis, & piis locis, utriuſque ſexûs perſonarum, ſub diverſis modis & formis dictâ auctoritate univiſſent, annexiſſent, incorporaſſent, & ſubmiſiſſent. a Et propterea monaſteria, prioratus, præpoſituras, dignitates, adminiſtrationes, officia, & beneficia unita hujuſmodi ampliùs vacare non ſperaretur, & exinde Camera, ac Collegium hujuſmodi, & officiales ſedis Apoſtolicæ detrimentum non modicum paterentur: volens, ut par erat, quòd uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & ſubmiſſiones prædictæ, ſi aliàs ritè & rationabiliter præceſſerant. ita in ſua firmitate permanerent, quòd eorum, quibus unà cum ſuis oneribus unita fuerant, commodis deſervirent, & aliorum jura propterea non læderentur, per ſuas ſtatuerat, & ordinaverat, atque decreverat, quòd omnia & ſingula Monaſteria, illa videlicet, quorum fructus, reditus,& proventus ad ſummam centum florenorum auri de Camera, ſecundùm communem æſtimationem, aſcendebant annuatim, ſive in libris ejuſdem Cameræ taxati reperiebantur, communia & minuta ſervitia, ac alia jura debita & conſueta, tam Cameræ & collegio, quàm officialibus prædictis, reliqua verò Monaſteria, prioratus, præpoſituras, præpoſitatus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia & beneficia, ut præfertur, unita, pro quibus prædictæ Cameræ annata, ſeu alia jura, ſolvi conſueverant, vel debebant temporibus retroactis, & de ſolvendo ſingulis certis futuris temporibus, obligatio in eadem Camera per inadvertentiam facta non fuerat, annatam ſive medios fructus unius anni in poſterum, & ſingulis quindecim annis perpetuò ſecuturis, eidem Cameræ omninò ſolvere tenerentur & deberent. Et quòd de omnibus monaſteriis, prioratibus, præpoſituris, præpoſitatibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis & beneficiis ſupradictis, ut præfertur, unitis, à quorum unionum temporibus, poſtquam illæ fuerant ſortitæ effectum, anni quindecim effluxerant, infra annum proximè ſecuturum, communia minuta & alia jura, ſeu annatas, & medios fructus hujuſmodi ſolvere aſtringerentur, etiam ſingulis 15. annis in futurum, prout multi alii ſimiles uniones & gratias obtinentes faciebant, & facere conſueverant, & ad id ii, quorum intererat, infra ipſius anni ſpatium ſe in eadem Camerâ efficaciter obligare deberent cum effectu, alioquin ſi à ſolutione aut obligatione præmiſſis ceſſare præſumpſiſſent, uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & ſubmiſſiones prædictæ haberentur penitùs pro infectis: & ſic unita Monaſteria, prioratus, præpoſituræ, præpoſitatus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, & cujuſvis qualitatis aut generis beneficia, tanquam verè vacantia, poſſent à dicta ſede liberè impetrari, & canonicè obtineri, ac uniones ipſæ & ſuper eis confectæ literæ, ac proceſſus habiti per eaſdem, & quæcunque inde ſecuta nullatenùs emanaſſe.

a *De beneficiorum unionibus habes ſup. in fine 1. lib.*

CAP. V.

Ordinationem Pii Secundi, cujus neglectus ſummum detrimentum minabatur Cameræ Apoſtolicæ, confirmavit Innocent. VIII.

AC ſimilis memoriæ Innocentius Papa VIII. ſimiliter prædeceſſor noſter, accepto, quòd ex ordinatione Pii prædeceſſoris hujuſmodi à tunc certo tempore citrà optatus fructus non provenerat, quia nonnulli, qui beneficia Eccleſiaſtica per hujuſmodi privationem vacantia impetraverant ſuper illis agendo, & alii, qui accipiendo privationem hujuſmodi in judicium deduxerant, coram cauſarum palatii Apoſtol. auditoribus, & aliis Rom. Curiæ Judicibus, aſſerentibus ordinationem hujuſmodi receptam, & moribus utentium comprobatam non fuiſſe, auditi non fuerant, & quòd creverat, creſcebatque indies numerus debitorum eorundem, in animarum non ſolventium periculum, & prædictæ Reipubl. Chriſtianæ præjudicium, ordinationem & literas Pii prædeceſſoris hujuſmodi, ac omnia & ſingula in illis contenta, per ſuas approbaverat, & perpetuæ firmitatis robur obtinere decreverat. Ac voluerat & ſtatuerat, quòd ilsi, qui extunc in poſterum ſe obligarent, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ordinationem Pii prædeceſſoris hujuſmodi omninò incurrerent, & impetrantes beneficia per hujuſmodi privationem vacantia, & ſimiliter contra illos ſic privatos, de privatione hujuſmodi excipientes, poſſent & deberent per quoſcunque auditores audiri, nec prætextu, quòd ordinatio hujuſmodi non fuiſſet recepta, & moribus utentium comprobata, repelli: tenerenturque auditores & Judices quicunque, tam in dicta Curia, quàm extra eam, ſecundùm ordinationem hujuſmodi judicare, nec prodeſſent eiſdem obligatis quietationes, quas à collectoribus vel ſub collectoribus haberent, quæ publico non probarentur inſtrumento.

CAP. XI.

Pœnas & cenſuras ſancitas cum privationis beneficiorum, tùm excommunicationis inviolabili legis vigore ſervari voluit Julius II. in non ſolventes annatas, cujus ut priorum reſcriptum ratum & conſtantiſſimè ſervandum Julius III. confirmat.

SAnctæ memoriæ Julius ſimiliter Papa II. & prædeceſſor noſter, eorundem prædeceſſorum veſtigiis inhærendo, motu proprio, & ex certa ſcientia ordinationes, ſtatuta, decretum, & voluntatem prædeceſſorum hujuſmodi per quaſdam innovans, per conſtitutionem ſuam perpetuò valituram decrevit, declaravit, ſtatuit, & ordinavit, quòd ordinationes, ſtatuta, decretum, & voluntates prædeceſſorum hujuſmodi, & quoad cenſuras, & pœnas, etiam privationis, in eas expreſſas, quoad futura in omnibus & per omnia, juxta illorum tenores inviolabiliter perpetuis futuris temporibus obſervarentur. Et quòd illi, quos pro annatis hujuſmodi dictæ Cameræ teneri conſtaret, etiam ſi illas ſolvere non promitte-

mitterent, ſeu ad illarum ſolutionem ſe ſpecialiter non obligarent, dummodo beneficia ipſa realiter aſſequerentur, ad ſolutionem annatæ, & jurium prædictorum efficaciter tenerentur. Et deinde accepto, quòd ex prædictis, & quæ poſtea, tam per dictum Innocentium, quàm per ſimilis memoriæ Sixtum IV. & Alexandrum VI. Romanos Pontifices, pariter prædeceſſores noſtros, tunc ſuos, eatenus factæ fuerant, perpetuis unionibus & applicationibus, ac ex negligentia ſive malitia multorum, qui dictis literis parere eatenus contempſerant, dicta Camera in ſuis juribus non mediocrem patiebatur jacturam, tam ſtatutum, ordinationem, decretum & declarationem Pauli prædeceſſoris hujuſmodi, quàm omnia & ſingula alia in illius prædictis literis contenta, per alias ſuas literas approbavit, & innovavit, ac inviolabiliter obſervari debere, ac omnes & ſingulos, cujuſcunque qualitatis, gradûs, & conditionis forent, qui ſe poſtea obligaverant, aut aliàs ratione Monaſteriorum, ac aliorum beneficiorum ſic unitorum, ad valorem centum florenorum ſimilium communi æſtimatione aſcendentium, vel quorum fructus, reditus, & proventus, in eiſdem libris ad ſimilem ſummam taxati reperiebantur, eidem Cameræ ſolvere tenebantur, ad integram ſolutionem eidem Cameræ de præmiſſis faciendam, infra certum tunc expreſſum tempus, juxta tenorem literarum Pauli prædeceſſoris hujuſmodi, & ſub pœnis in illis contentis, ut par erat, omninò teneri, obligarique decrevit, prout in ſingulis literis prædeceſſorum hujuſmodi pleniùs continetur. Cùm autem, ſicut accepimus, malitiâ & avaritiâ hominum indies creſcente, ordinationes, ſtatuta, voluntates, decreta, & declaratio Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædeceſſorum hujuſmodi, ad præſens plenè non obſerventur, & à tempore ipſius Alexandri prædeceſſoris citrà, tam per ipſum Julium, quàm etiam felic. record. Leonem X, Adrianum VI. & Clementem VII. ac Paulum III. Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, diverſæ aliæ uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes perpetuò factæ & conceſſæ fuerint, ac ex incuria agentium pro Camera prædicta, ſeu alias obligationes de ſolvendis communibus, & minutis ſervitiis, ac annatis, ſeu mediis fructibus, aut aliis juribus ſolvi debitis & conſuetis, factæ non fuerint, & quæ factæ ſunt, executioni non demandentur, in eorum, ad quorum commodum uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes prædictæ factæ fuerunt, in animarum periculum, & Cameræ, ac collegii Cardinalium, & officialium detrimentum, necnon Reipublicæ hujuſmodi non leve præjudicium.

Nos volentes in præmiſſis opportunè providere prædeceſſorum hujuſmodi veſtigiis inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de mera deliberatione, & certâ ſcientiâ noſtris, ordinationes, ſtatuta, voluntates, decreta, & declarationem Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædeceſſorum hujuſmodi, necnon deſuper confectas literas, ac omnia & ſingula in eis contenta, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium approbamus, & innovamus, ac robur perpetuæ firmitatis obtinere, & à quibuſcunque, tam in eiſdem literis nominatis, quàm non nominatis, virorum & mulierum, ſecularibus & quorumvis ordinum regularibus, congregationibus, ac omnibus aliis & ſingulis prædictis & præſentibus noſtris literis comprehenſis perſonis, tam pro præterito, quàm futuro tempore inviolabiliter obſervari, eaque omnia, ac cenſuras ac pœnas in ſingulis literis hujuſmodi contentas, contra omnes congregationes & perſonas prædictas, quoad omnia & ſingula Monaſteria & beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia & quorumvis ordinum regularia quomodolibet qualificata, quæ congregationes prædictæ quomodolibet communiter poſſident, etiam ſi de jure patronatûs laicorum, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, Marchionum, Baronum, Comitum, & aliorum Nobilium, etiam illuſtrium, aut dummodo per ipſas congregationes poſſideantur, tam in Romana Curia, quàm extra eam, inter quoſcunque litigioſa exiſtant vigere, & locum habere, totalique, & plenariæ executioni demandari debere, decernimus. Necnon ea omnia, quæ ſinguli prædeceſſores prædicti voluerunt, eiſdem auctoritate & tenore volumus, ac præmiſſa omnia, prout per ipſos prædeceſſores ordinata, ſtatuta, decreta, & declarata fuerunt, de novo ordinamus, ſtatuimus, decernimus, & declaramus, eaque omnia, ad quaſcunque, tam ſeculares, quàm regulares virorum & mulierum congregationes, quantumvis privilegiatas & exemptas, auctoritate & tenore prædictis extendimus & ampliamus. Rom. 15. Cal. Jan. 1553.

PIUS QUINTUS.

Annatarum, quindenniorum & reliquorum jurium ſolutioni obligantur Monaſteria, quorum fructuum taxam Cameræ Apoſtolicæ non latet auctoritas. Beneficium quoque annuum valorem prodere & fateri debent Eccleſiæ cathedralei, ne annatarum jus defraudetur.

CAP. VIII.

Apoſtolicæ ſedis poſcit auctoritas, ut quæ providè per Rom. Pont. ſtatuta fuerunt, debitæ executioni demandentur. Cùm autem, ſicut accepimus, ut annatarum communium, & aliorum jurium ſemel tantùm, vel de 15. in 15. annos, ob perpetuas beneficiorum Eccleſiaſticorum uniones perſolvendorum, quæ aliàs fel. record. Julius III. & Paulus IV. Rom. Pontif. prædeceſſores noſtri, per eorum literas in forma motûs proprii deſuper editas, ex præterito duntaxat Cameræ Apoſtolicæ applicaverunt, eò celeriùs, quò poterit, exactio & executio fiat, plurimùm interſit: & neceſſarium exiſtat, ut tam Julii III. & Pauli IV. prædeceſſorum literas prædictas, quàm alias quaſcunque conſtitutiones, ſtatuta, decreta, & declarationes, per fel. mem. Pium II. Paulum etiam II. Innocentium VIII. Julium ſimiliter II. ac Julium & Paulum præfatos, aliosque diverſos Roman. Pontif. prædeceſſores noſtros, contra pro tempore in Camera Apoſtolica, aut aliàs ratione annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum ſemel tantùm, aut de 15. in 15. annos ſolven. obligatos, aut alios quoſcunque, beneficia Eccleſiaſtica, abſque eo, quod annatas, communia, & quindennia prædicta ſolviſſent, pro tempore poſſidentes, editas & factas, per nos innoventur, approbentur, & confirmentur.

Nos igitur ſingularum literarum, & cujuslibet motûs proprii, à prædictis Rom. Pont. prædeceſſoribus noſtris, ut præfertur, quàm etiam forſan à nobis hactenus emanati veriores tenores, ac ſi de verbo ad verbum hîc inſerti eſſent, pro plenè & ſufficienter expreſſis & inſertis haberi volentes; illas & illos, necnon omnia & quæcunque, per quoſcunque Judices, executores & commiſſarios in illis deputatos, & ab eis ſubdelegatos, ac alios miniſtros in præmiſſis & circa ea quomodolibet geſta & exequuta reperiuntur, ac inde ſequuta quæcunque, ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine approbamus & confirmamus, ac rata & grata habemus, necnon illis perpetuæ & irrefragabilis firmitatis robur adjicimus, illaque inconcuſsè obſervari debere decernimus & declaramus, omnesque & ſingulos tam juris quàm facti, & ſolennitatum forſan omiſſarum, & alios quoſcunque defectus, ſi qui forſan intervenerint in eiſdem, & qui neceſſariò exprimi deberent, motu, ſcientiâ, & poteſtatis plenitudine ſimilibus ſupplemus, illasq; & illa, quatenus opus ſit, innovamus. Et inſuper quoniam (ſicut etiam nobis innotuit) à nonnullis nimium ſcrupuloſis & pluſquam oporteat ſapere contendentibus hæſitatur, an monaſteria, quorum fructus, &c. in libris Cameræ Apoſtolicæ taxati reperiuntur, necnon prioratus quorumvis oc-

dinum regularia & regulares, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica quocunque titulo nuncupata, quorum fructus, reditus, & proventus in diſtributiones quotidianas convertuntur, ſub literis Pauli II. & aliorum prædeceſſorum hujuſmodi comprehendatur.

Nos conſiderantes, quòd annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum exactio, in recognitionem univerſalis dominii introducta, eſt *a* antiquiſſima: Quindenniorumq; uſus & ſolutio ideò adinventi ſunt, ne Camera prædicta ex monaſteriorum, prioratuum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum unionibus, quæ amplius vacare non ſperabatur, detrimentum aliquod pateretur: Volentes Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, ac venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, necnon dil. filiorum Rom. Curiæ officialium participantium jura præſervare, illorumque indemnitati conſulere, ad omne dubium omnemq; diſputandi & excipiendi occaſionem tollendum, motu ſimili, &c. omnia & ſingula monaſteria, tam ſecularia, quàm quorumvis ordinum regularia, dummodò in libris ejuſdem Cameræ taxata reperiantur, reliqua verò monaſteria, prioratus, præpoſituras, præpoſitatus, tam ſeculares, quàm quorumvis ordinum regulares, necnon dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, & alia quæcunque beneficia Eccleſiaſtica; etiam ſi manualia, & de jure patronatûs exiſtant, quorum fructus, &c. ſummam 24. ducatorum auri de Cam. ſe. cō. æſt. val. annum excedunt, à quocunque tempore citrà, etiam ante fel. rec. Martinum Papam V. ſimiliter prædeceſſorem noſtrum, & per nos & ſucceſſores noſtros, quibuſcunque cathedralib. etiam Metropolitanis, ſeu collegiatis Eccleſiis, aut capitularibus menſis, etiam pro quotidianis diſtributionibus, aut aliis uſibus, necnon collegiis, univerſitatibus, congregationibus, quorumvis ordinum, monaſteriis, domibus, hoſpitalibus, fabricis, ac utriuſque ſexûs perſonarum piis locis, quantumvis privilegiatis & exemptis, ſub quibuſcunque tenoribus & formis Apoſt. auctoritate unita, ſeu aliàs quomodolibet & quovis titulo obtenta & poſſeſſa, ſub literis Pauli II. & aliorum prædeceſſorum hujuſmodi comprehendi & includi. Et propterea omnia & ſingula cathedralium etiam Metropolitanorum, Eccleſiarumque collegiatarum capitula, congregationes, univerſitates, collegia, hoſpitalia & pia loca, & quivis alii, in quorum favorem uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & ſubmiſſiones hujuſmodi factæ reperiuntur, quantumcunque, ut præfertur, exemptæ & privilegiatæ exiſtant, etiamſi ſe ſuperinde in Cam. Apoſt. non obligaverint, dummodo monaſteria & beneficia ipſa poſſideant, ad ſolutionem communium annatarum, & aliorum jurium prædictorum, eidem Cameræ pro tempoee præterito (ſalvis collegii & officialium juribus quoad futura remanentibus) ratione unionum, annexionum, incorporationum, applicationum, & ſubmiſſionum prædictorum, ſingulis 15. annis, à die, quâ illæ ſuum ſortitæ fuerunt effectum, & aliàs juxta tenorem literarum, in forma motûs proprii à Julio III. prædeceſſore prædicto, ſuper applicatione quindenniorum prædictorum eidem Cameræ facta, deſuper emanatarum faciendam, teneri & obligatos eſſe, & ad id per ſententias, cenſuras, & pœnas in ſingulis Pauli II. & aliorum prædeceſſorum hujuſmodi literis contentas, cogi & compelli poſſe, ſicque & non aliter in præmiſſis omnibus & ſingulis, per quoſcunque Judices & commiſſarios, quâvis Apoſt. auctoritate fungent, etiam palatii noſtri Apoſtolici cauſarum auditores, necnon S. R. E. Cardinales, ac venerabilem Fratrem noſtrum Hieronymum Epiſcopum Maceraten. præfatæ Cameræ clericum, cu omnes & ſingulas cauſas, occaſione præmiſſorum pendentes, commiſimus in quavis inſtantia, ſublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi facultate, judicari & diffiniri debere irritumque, &c. decernimus & declaramus. Mandantes eidem Hieronymo Epiſcopo, ut omnes & ſingulas cauſas coram eo, inter dil. filium ejuſdem Cameræ collectorem ex una, & quaſcunque congregationes, capitula, collegia, & quaſvis alias perſonas ex altera partibus, ſuper ſolutione annatarum communium & aliorum jurium, quindenniorum eorundem, vel eorum occaſione nunc & pro tempore pendentes, juxta præſentium tenorem terminet & decidat. Et pro faciliori indagatione unionum prædictarum, omnia & ſingula cathedralium etiam Metropolitanarum & collegiatarum Eccleſiarum capitula, collegia, necnon tam virorum quàm mulierum ſeculares, & quorumvis ordinum regulares congregationes ſeu collegia, & pia loca eorundemque prælatos & procuratores, ad judicandum & profitendum medio juramento, omnia & ſingula monaſteria, prioratus, præpoſituras, præpoſitatus, parochiales Eccleſias, & alia quæcunque beneficia Eccleſiaſtica, quæ ipſa capitula, congregationes, & alia pia loca prædicta poſſideant, & quo titulo illa poſſideant, illorumque annuos valores, ſub privationis, & aliis in literis in forma motûs proprii Pauli IV. prædeceſſoris hujuſmodi contentis ſententiis, cenſuris, & pœnis in Romana Curia & extra eam moneat & requirat.

TITULUS IV.

DE JURE PATRONATUS.

ADRIANUS VI.

Beneficiorum electivorum conceſſiones juris patronatûs hactenus factæ, à primo anno Pontificatûs Innocentii Octavi, qui Romæ coronatus fuit pridie Idus Septemb. 1484. revocantur.

CAP. I.

Sanctiſſimus D. N. Adrianus VI. accepto per ſanctitatem ſuam, quòd nonnulli Romani Pontif. ejus prædeceſſores, diverſis perſonis & collegiis laicorum *a* jus patronatûs, & facultates & indulta præſentandi ſeu nominandi perſonas idoneas ad Eccleſias, etiam Metropolitanas, Monaſteria, & beneficia Eccleſiaſtica, ſecularia ac regularia, ac hoſpitalia, & alia pia loca extunc deinceps vacatura, etiam interdum pro eorum hæredibus & ſucceſſoribus aliis, ſub variis modis & formis, per diverſas eorum literas in perpetuum vel ad certum tempus reſervârunt & conceſſerunt, conſiderans, quòd per hujuſmodi facultates & indulta Romanus Pontifex ſæpiùs impeditur, quò minus perſonas qualificatas, utiles & neceſſarias ad Eccleſias & monaſteria promovere, ac de beneficiis Eccleſiaſticis ſimilibus perſonis providere, hoſpitalia quoque & pia loca hujuſmodi perſonis etiam utilibus, & Monaſteriis committere, & aliàs de illis diſponere liberè poſſit. Ideò ut per ſanctitatem ſuam & ſedem Apoſtolicam liberiùs de perſonis benè meritis, dictis cathedralibus Eccleſiis & Monaſteriis provideatur, & de illis ac aliis dignitatibus, beneficiis, hoſpitalibus, & piis locis hujuſmodi diſponatur, opportunè providere volens, fel. recordationis Innocentii Papæ VIII. ſuæ ſanctitatis prædeceſſoris inhærendo veſtigiis, omnes & ſingulas reſervationes & conceſſiones juris patronatûs, ac facultates & indulta præſentandi ſeu nominandi perſonas hujuſmodi, ad Eccleſias, Monaſteria, prioratus, præpoſitu-

a *Introducta fuit annata ad ſubventionem Papæ & Cardinalium indigentium, ſicuti & charitativum ſubſidium, ut tradit Ferdinan. Cordub. in tractatu ſuo de annat. quem refert Gomez in præfation. reg. cancell. de valore exprimendo. n. 6.*

a *Vid. Mar. Socin. de præb. ult. col. Feliu. in tract. quando litera Apoſt. 6. limitat. Cæſarem Lambert. in tract. de jure patron. lib. 1. qu. 1. art. 8. Rebuff. in tract. de nominib. Rochus in tract. de jure patronat. verb. honorificum. q. 3.*

poſituras, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, canonicatus, & præbendas, aliaque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia, & ordinum quorumcunque regularia, qualitercunque qualificata, ac hoſpitalia,& alia pia loca,per noſtros prædeceſſores & Sedem Apoſtolicam, aut ejus legatos, nuncios, executores, & ſubexecutores, ab anno primo Pontificatûs ejuſdem Innocentii prædeceſſoris citra, quibuſvis Regibus, Reginis, Ducibus, & Marchionibus, ac aliis Principibus & perſonis, necnon communitatibus, univerſitatibus, confraternitatibus, & collegiis ſecularium perſonarum, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtentibus, etiam ex motu proprio & ex certa ſcientia, ac de poteſtatis Apoſtolicæ plenitudine, aut etiam conſiſtorialiter, & aliàs tam ſimpliciter, quàm ſub quibuſvis conditionibus & promiſſionibus,& aliàs quomodocunque & qualitercunque & ex quibuſvis cauſis, præterquam ratione ereptionis locorum, in quibus Eccleſiæ, monaſteria, & beneficia prædicta conſiſtunt, ex infidelium manibus & poteſtate factas, conceſſa, quorum omnium formas & tenores eadem ſua ſanctitas haberi voluit pro expreſſis, quoad Metropolitan. ac alias cathedrales Eccleſias & monaſteria, necnon prioratus, & præpoſituras, ac alias dignitates conventuales, & alia electiva, etiam ſi ii, quibus reſervationes & conceſſiones,facultates & indulta hujuſmodi facta & conceſſa fuerunt, quaſcunque conditiones eis propterea quomodolibet impoſitas, & promiſſiones per eos propterea factas adimpleverint.

Quò verò ad alia beneficia ac hoſpitalia & pia loca hujuſmodi, ſi illi, quibus reformationes & conceſſiones ac facultates & indulta hujuſmodi facta & conceſſa fuerunt, ut præfertur, illorum occaſione fructus proximè dictorum beneficiorum, hoſpitalium, & piorum locorum, ad medietatem unius annui valoris fructuum eorundem, ſecundùm communem æſtimationem, de propriis eorum bonis non auxerunt, vel eorum Eccleſias aut hoſpitalia & pia loca hujuſmodi, de novo fundamentaliter non ædificârunt *a*, ſeu funditùs dirutas non reædificârunt, ſeu fundos, in quibus ædificarentur ædificia in præſentiarum ſubſecuto non conceſſerunt, ad quorum augmenti, ædificationis, reædificationis & conceſſionis reſpectivè probationem, eos, qui tali jure patronatûs, ſeu præſentandi & nominandi directè vel indirectè uti voluerint, eadem ſua ſanctitas teneri decrevit, etiam ſi conditiones, ad quas aliàs, quàm modis præmiſſis, tenebantur, executioni demandatæ fuiſſent, & in literis reformationum, & primò dictarum conceſſionum, ſeu facultatum & indultorum hujuſmodi cautum ſit, quòd dictum jus ſimpliciter, vel ſub certis conditionibus, modis & formis, ex fundatione vel dotatione pertineat aut pertinere cenſeatur, vel perinde habeatur, ac ſi ex fundatione vel dotatione prædicta pertineret, & quòd reſervationes, & primò dictæ conceſſiones, facultates, & indulta hujuſmodi revocari non poſſint, & clauſulæ etiam derogatoriarum derogatoriæ, fortiores, efficaciores, & inſolitæ in dictis literis, pro illarum perſeveratione deſuper adjectæ ſint, illarum formas & tenores pro expreſſis habendo revocavit, caſſavit, annullavit, ad Eccleſias, monaſteria, prioratus, præpoſituras, dignitates, & beneficia hujuſmodi, ad eorum primævam naturam, præmiſſis non obſtantibus, reduxit.

PAULUS IV.

Jure præſentandi privatur, qui apoſtatam præſentat ad beneficium juris patronatûs.

CAP. II.

Si patroni alicujus beneficii Eccleſiaſtici, ſive ſint laici, ſive clerici, aliquem ex apoſtatis & extra clauſtra vagantibus ad beneficium, de eorum jure patronatûs exiſtens, tunc vacans, præſentaverit, præſentationes hujuſmodi ſint eo ipſo nullæ, irritæ & inanes, ac viribus careant, & ipſi patroni jure præſentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantùm privati exiſtant.

PIUS IV. ex reformationis pœnitentiariæ Apoſtolicæ decretis.

Jus patronatûs concedendi legitima cauſa quæ ſit.

CAP. III.

Pœnitentiarius ac pœnitentiariæ Apoſtolicæ regens abſtineat à conceſſione juris patronatûs, ſeu præſentandi ad beneficia Eccleſiaſtica, propter augmentum fructuum,ſed tantùm ex cauſa fundationis vel donationis *a* illud concedere poſſit.

TITULUS V.

DE CONFESSIS.

PAULUS IV.

Confeſſi crimen, aut probatiſſimis indiciis quæſtione torquendi carcerati, non relaxentur fiſco inſcio, etſi præſtita fuerit cautio.

CAP. I.

Licèt ex juris communis diſpoſitione ſatis proviſum ſit, ut de aliquo crimine inquiſitus, dum ſuper indiciis contra eum exiſtentibus diſcutitur,an torturæ in ejus perſona jure locus ſit, perſonaliter in carcere detineatur, & ut crimen confeſſus, in quem nihil, niſi ut pœnam ſolvere cogatur, agendum reſtat, quouſque ille debitè punitus fuerit, non relaxetur: tamen ut nuper accepimus,rei criminum torturæ ſupponendi, ſub cautione de ſe repræſentando, & confeſſi ſub ſimili cautione, ſeu etiam ſub cautione de ſtando juri, & judicatum ſolvendo,plerunque relaxantur, quo fit, ut illis extra carcerem poſitis, expeditionem non procurantibus, cauſæ hujuſmodi differantur, & demum oblivioni tradantur, aut variis viis rei ipſi, poſt aliquod tempus, cautiones præſtitas liberari procurent, ſicque ipſi pœnas debitas effugiant, & delicta remaneant impunita, in grave ſcandalum, & peſſimum cæterorum exemplum. Nos itaque huic abuſui occurrere volentes, motu ſimili, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, tenore præſentium decernimus, ſtatuimus & ordinamus, ut nullus, qui ex indiciis contra eum laborantibus jure torquendus veniat, ſeu de quo dubitetur, dum de indiciis hujuſmodi, an ad torturam ſufficientia ſint, diſputatur, quo uſque aut per torturam indicia ipſa purgaverit, aut eum torturæ ſubjiciendum non eſſe, cognitum fuerit, niſi procuratore fiſci noſtri ad hæc omnia citato & interveniente,ſub quavis cautione à carcere relaxetur, neque ſuper iis extra carceres audiatur. Nullus etiam, qui crimen in judicio confeſſus fuerit, contra quem nullæ ſunt partes Judicis,niſi in exequendo,etiamſi pro crimine hujuſmodi pecuniariâ pœnâ plectendus veniat, & quamcunque cautionem de illa ſolvenda præſtare offerat, à carcere relaxetur, niſi pœna ipſa, præfato fiſci procuratore deſuper audito, debitè perſoluta,ſicque per quoſcunque Judices quâvis auctoritate fungentes, judicari, diffiniri, & obſervari debere, ſublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi & diffiniendi facultate, irritumque & inane, quicquid contra præſentium tenorem, à quoquam quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter, attentari contigerit, decernimus.

a *Conſtructione, dotatione, vel fundatione, ut jus acquiritur, ſic & iiſdem tribus modis conſervatur. cap. 3. de jure patronatûs cap. pia mentis. & ibi gloſſ. 16. quæſt. 7. cap. Abbatem. in 2. 18. quæſt. 2.*

a *Pan. in conſ. 76. & 106. lib. 2. Caſſ. ad deciſ. 7. de jure patron. numer. 6.*

PIUS V.

Rei confeſſi à vinculis carceris non ſolvantur, niſi executionis ſententiæ paruerint.

CAP. II.

CUm ſicut accepimus, viſitatores carcerum almæ urbis noſtræ, homicidii, aliorumque capitalium criminum reos carceratos, ad illorum abſolutionem & liberationem, nimiâ humanitate proni atque proclives, ſæpè à carceribus liberari faciunt, ſub cautione de ſe præſentando, aut aliàs ſub aliis obligationibus & conditionibus eis bene viſis, & ita proceſſus debilitantur, & cauſarum expeditiones differuntur, vel (quod moleſtius ferimus) eos quandoque liberant, aut leviori pœnâ, quàm juſtitia expoſcit, afficiunt ac propterea delicta impunita remanent, contra jus & utilitatem *a* publicam. Nos conſiderantes, impunitatem ſcelerum eſſe incentivum malorum, nolenteſque in futurum, reos homicidii, ac aliorum delictorum capitalium, niſi in caſibus à jure expreſſis, à carceribus liberari, & extra carceceres audiri, ac levius puniri, tenore præſentium, eiſdem viſitatoribus ſub pœna indignationis noſtræ inhibemus atque interdicimus, ne poſthac reos carceratos, ut præmittitur, arbitrio ſuo relaxent & liberent. In levioribus autem delictis reos confeſſos aut convictos non relaxent, neque liberent, niſi priùs ſententiæ, aut condemnationi, quam eis infligendam & imponendam duxerint, paruerint, & illius executio facta fuerit. Volumus autem, quotieſcunque viderint æquitatem juris rigori, attentâ facti qualitate, præferendam eſſe, cùm ad ſolum Principem jus decernendi inter jus & æquitatem non ſcriptam ſpectet & pertineat, tunc facti qualitas diligenter inquiſita conſideretur, & ſi quid ab eis de jure relaxandum videbitur, nobis unus ex viſitatoribus unà cum Judice cauſæ referat, præſente procuratore fiſcali, vel Advocato fiſcali ejuſdem Cameræ & fiſci, ac etiam pauperum advocato, ut à nobis, quid ſtatuendum & deliberandum ſit, intelligant.

IDEM.

In cauſis criminalibus confeſſi appellare nequeunt.

CAP. III.

IN confeſſos Judices procedere poſſunt, non obſtantibus *b* appellationibus & inhibitionibus, & abſque aliquarum pœnarum incurſu.

TITULUS VI.
DE DOLO ET CONTUMACIA.

PIUS IV.

Defenſio condemnatorum in contumaciam, infra ſemeſtre exigi debet.

CAP. I.

QUoniam ſæpè contingit, ut qui ex aliquo crimine in contumaciam condemnati fuerint, perdurant ad multos annos in contumacia, expectantes occaſionem, ut per temporis diuturnitatem criminis probatio impoſſibilis reddatur, & tunc quærunt contumaciam ſibi remitti, & ſuper defenſionibus audiri, cùm criminis probandi facultas eſt fiſco ſublata, cauſam plerunque, vel coram Judicibus in ipſos propenſis, vel in locis, ubi jura fiſci deduci non poſſunt, introducentes, ſtatuimus, quòd rei in contumaciam condemnati, ad ſuas defenſiones faciendas admitti non poſſint, niſi infra ſex menſes *c* quoad faciendas videlicet à die condemnationis, quò verò ad jam factas condemnationes, a die publicationis præſentium computandos, nec alibi, quam in loco, ubi condemnatio ſecuta eſt, vel in curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commiſſum. Et ſecus fieri contingat, quæcunque abſolutiones deſuper obtinendæ, etiam ſi vigore commiſſionis ſignaturæ noſtræ nullius ſunt roboris vel momenti, ſed ad ipſarum condemnationum jam factarum executionem deveniri poſſit, & debeat. Quo termino ſex menſium elapſo ſententiæ in contumaciam latæ crimen notorium efficiant, & tanquam in rem judicatam tranſiverint, realiter & perſonaliter executioni demandentur. Nec homicidis proſit minor ætas viginti annorum, dum tamen majores quatuordecim annorum extiterint. Quòd ſi banniti hujuſmodi in contumaciam condemnati, veniant poſtmodum abſolvendi, Judices, ſub pœna mille ſcutorum, & infamiæ perpetuæ, illos gratis, & ſine ulla ſportularum ſolutione, abſolvere debeant. Publicat. Rom. 26. Maji 1565.

PIUS V.

Semeſtre ſpatium conceſſum Pii IV. decreto contumacibus ad exprimendas cauſæ defenſiones, ad annum extenditur & prorogatur, ita tamen, ut ſpontè comparentibus duntaxat, non captis, infra annum faveat & patrocinetur.

CAP. II.

DUdum poſtquam fel. record. Pius Papa IV. prædeceſſor noſter, cupiens ſubterfugiis delinquentium *a* obviare, per quaſdam ſuas in forma motûs proprii editas literas, ſub dat. Romæ apud ſanctum Petrum, 12. Cal. Junii. Ann. 6. inter alia ſtatuiſſet, quòd rei in contumaciam condemnati, ad ſuas defenſiones faciendas admitti non poſſint, niſi infra ſex menſes, quoad faciendas videlicet à die condemnationis, quo verò ad jam factas condemnationes, à die publicationis earundem literarum computandos, per alias noſtras, etiam in forma motûs proprii emanatas literas, die 20. menſis Junii, Pontificatûs noſtri anno primo publicatas, terminum ſex menſium hujuſmodi, ad annum prorogavimus, ac contumacibus hujuſmodi defenſiones, non niſi poſt anni elapſi terminum, denegari debere decrevimus. Cumque, ſicut accepimus, à nonnullis ordinationem & diſpoſitionem hujuſmodi, noſtramque & dicti prædeceſſoris in illis edendis intentionem, variis calumniis eludere, & ſuper earum ſiniſtris interpretationibus agentes pro fiſco & Camera Apoſtolica fatigare, & cauſas in longum protrahere, & illas intricare, ſententiarumque executionem evitare ſatagentibus, ſæpè in dubium verti contingat (licèt ex verborum proprietate res clara ſit) an ſcilicet, tam ſpontè comparentes, de quibus loquitur motus proprius præfati prædeceſſoris, quàm etiam capti intra dictum tempus, indiſtinctè admitti debeant, ad faciendum ſuas *b* defenſiones, maximè ſtantibus in eodem noſtro motu proprio appoſitis ſuprà relatis verbis, videlicet. *Ac contumacibus hujuſmodi defenſiones non niſi poſt anni elapſi terminum denegari debere:* quæ indiffinitè prolata ſunt, & videntur poſſe comprehendere, tam ſpontè comparentes, quàm captos, nihilominùs conſiderantes, quòd verba ipſa nihil aliud diſponunt, quàm prorogationem termini, his, quibus ex forma motûs proprii prædicti prædeceſſoris denegari non poterat. Nos igitur ad tollendum omne dubium, & abſurdum evitandum, quòd capti, & ſpontè comparentes paris

a *L. cùm quidam. ff. de liberis & poſthumis. c. ut famæ. de ſent. excommun.* b *Propriâ voce confeſſus, appellare non poteſt. l. 2. C. quorum appell. ubi gloſſ. Bart. Bald. & Oldrad. communem dicunt.* c *Pius V. in ſequent. conſtitutione, contumaces infra annum ad defenſionem admitti poſſe decrevit.*

a *Contumacia in criminalibus accuſanda. l. abſentem. §. 1. ff. de pœnis. Bart. in l. inter. ult. col. ff. de public. jud. & in extravag. ad reprimendum. in verb. neglexerit.* b *Contumax damnatus non auditur, niſi contumaciæ ſolutu expenſis. gl. in l. ſed & ſi. §. ſed etſi dum decreto. ff. ex quibus cauſis major. Bald. in c. cùm venisſent. col. 2. de judic. Idq; obſervatur tam in civilibus, quàm criminalibus cauſis.*

eſſent

ſent conditionis, necnon calumniis & aliis inconve-
entibus hujuſmodi, quantum cum Deo poſſumus, ob-
are, omnemque diſputandi materiam tollere, & in his
pportunè providere volentes, necnon ſingularum lite-
rum prædictarum, ac indiciorum, inquiſitionum, pro
ſſuum, condemnationum, & ſententiarum deſuper
rmatarum, & latarum, ac formandarum & promul-
andarum hujuſmodi, aliorumque forſan latiùs expri-
ien. tenores, continentias, formas, & compendia, ac
eorum, delictorum, criminum, & exceſſuum, ac pœna-
um hujuſmodi, & Judicum nomina, cognomina, gra-
us, & qualitates, ac quantitates, & loca, pro plenè &
ufficienter expreſſis habentes, & decernentes, necnon
ngulas prænarratas literas confirmantes & innovantes,
notu ſimili, &c. quòd banniti, & in contumaciam con-
emnati in pœnam capitis & ultimi ſupplicii, ſi capti ad
ianus Curiæ devenerint, per Judices ad novas ſive alias
efenſiones faciendas, etiam intra dictum tempus non
dmittantur, niſi habitâ à nobis vel ſignatura noſtra de-
uper gratiâ ſpeciali, nec literæ ipſæ, quæ in eorum odi-
im editæ ſunt, eis in aliquo ſuffragentur, aut illis ſeju-
are ſive defendere poſſint. Quinimò, quòd Judices
ræfati ſententias ipſas condemnatorias, tam in urbe,
juàm extra eam latas & ferendas, ſi tamen legitimis
præcedentibus indiciis ad inquirendum promulgatæ fue-
rint, executioni realiter & corporaliter ſuis loco & tem-
pore congruis, reſpectivè totaliter & integrè contra ſic
captos demandent, & demandari faciant, hâc noſtrâ per-
petuò valiturâ declaratione declaramus & ordinamus, &
ita mentis & intentionis noſtræ fuiſſe & eſſe atteſtamur.
Rom. Id. Septemb. 1571.

TITULUS VII.
DE SEQUESTRIS.

PIUS IV.

Judicibus decernendi ſequeſtra fructuum beneficiorum lite pendente conceditur facultas.

CAP. I.

Sanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus noſter Dominus Pius, divinâ providentiâ, Papa IV. cupiens, prout ſuo paſtorali incumbit officio, unicuiq; quod ſuum eſt tribui, juſtitiamq; inter omnes æquâ lance miniſtrari, ac animarum periculis, & fraudibus eorum, qui paſſim beneficia Eccleſiaſtica in menſibus, in quibus illorum collatio & proviſio per conſtitutiones ſuas, ſeu Cancellariæ Apoſtolicæ regulas deſuper editas, diſpoſitioni ſuæ pro tempore reſervatæ exiſtunt, vacantia, ſeu aliàs eidem & ſedis Apoſtolicæ diſpoſitioni generaliter reſervata, aut ex generali reſervatione Apoſtolicâ, vel aliàs affecta, ordinariâ, ſeu aliâ auctoritate, contra dictarum conſtitutionum tenorem, aut aliàs indebitè ſibi conferri, & de illis etiam provideri procurant, & in eis prætextu collationum & proviſionum hujuſmodi ſe intrudunt, ad hoc, ut illorum fructus ſuos faciant, & ex eis impetrantes Apoſtolicos, ſeu aliàs juſto titulo proviſos moleſtent, & interim lites adeò in longum protrahant, ut impetrantes & juſtum titulum habentes, aut cum eis concordare, aut eorum juri cedere & renunciare, aut in proſecutione litium hujuſmodi omnes ferè eorum facultates diſſipare, & tandem in illarum proſecutione mori cogantur. Quique beneficia in Romana Curia, vel extra eam, litigioſa reſignant, aut eorum juri cedunt ſimpliciter, vel in favorem tertii, in memorialibus cum parvis datis & conſenſibus deſuper præſtitis, quæ penès ſe retinent, & nihilominùs lites hujuſmodi proſequuntur, & dum cognoſcunt, nullum jus ſibi in hujuſmodi beneficiis litigioſis competere, ad effugiendum ſententiam, & expenſas, vel fructuum reſtitutionem, in quibus condemnandi venirent: Supplicationes deſuper ſignari, ac datas & conſenſus parvos hujuſmodi extendi faciunt, aſſerentes, ſe jam diù illa dimiſiſſe, partes foventes bonum jus, & Judices juſtitiam miniſtrantes deludendo, quantum in eo eſt obviare, omnem penitùs talia præſumendi occaſionem tollere, hâc ſuâ perpetuò valiturâ ſanctione ſtatuit & ordinavit, quòd quoties in antea aliquem, ſuper quovis beneficio Eccleſiaſtico, ut præfertur, reſervato ſeu affecto, & dictâ auctoritate vel aliàs nulliter collato, tam in dicta Curia, quàm extra eam litigare contigerit, & Judici ordinario, ſeu cui cauſa deſuper commiſſa fuerit, etiam ſummariè & extrajudicialiter, quantum ſibi pro rei qualitate ſufficere parte legitimè citatâ videbitur, conſtiterit beneficium ipſum in dictis menſibus vacaviſſe, aut aliàs, ut præfertur, reſervatum ſeu affectum, & nihilominùs ordinariâ, ſeu aliâ auctoritate nulliter collatum, & indebitè detentum exiſtere, idem Judex reproductâ citatione, fructus, reditus, & proventus beneficiorum ſic nulliter collatorum, & indebitè detentorum, ſequeſtrari *a* mandet & faciat, ac alia exequatur in præmiſſis neceſſaria & opportuna. Super quo eidem Judici omnem poteſtatem & auctoritatem impertitus eſt. Idemque Sanct. ſua in cauſis, nunc in quavis inſtantia coram eiſdem Judicibus pendentibus, ſimiliter obſervari mandavit. Præterea decrevit & declaravit, ſic reſignantes ſeu cedentes, & nihilominùs lites hujuſmodi proſequent. ne eorum malitia illis prodeſſe, & foventibus bonum jus nocere valeat, ad fructuum, redituum, & proventuum dictorum beneficiorum per eos perceptorum reſtitutionem, ac expenſarum in litibus hujuſmodi factarum refectionem, omniaque & ſingula damna & intereſſe, in quibus condemnati fuerint, ſi non ceſſiſſent vel reſignâſſent, per Judices, tam ordinariâ, quàm delegatâ, vel aliâ auctoritate fungentes, coram quibus lites ipſas pro tempore pendere ſeu movere contigerit, condemnandos fore, & condemnari debere, ac ad id teneri & obligatos eſſe, ipſoſque, ac etiam in dictis beneficiis ſucceſſores quoſcunque, ad paritionem ſententiæ, ſeu ſententiarum, ac literarum executoralium pro tempore latæ, ſeu latarum, & decretarum, à quibus appellare non liceat, ad reſtitutionem, ſeu relaxationem poſſeſſionis, ac fructuum, redituum, & proventuum, nec non refectionem expenſarum, ac damnorum, & intereſſe hujuſmodi, perinde ac damnorum, & intereſſe hujuſmodi, perinde ac ſi contra eoſdem ſucceſſores ſententia ſeu ſententiæ latæ, & literæ executoriales hujuſmodi decretæ fuiſſent, cogi & compelli. Sic tamen, quòd poſtquam alter ipſorum ſententiæ, ſeu ſententiis, ac reſtitutioni, vel relaxationi poſſeſſionis, & fructuum, redituum, & proventuum, necnon damnorum & intereſſe hujuſmodi refectioni, aliiſque præmiſſis, realiter & cum effectu paruerit, alter deſuper moleſtari non poſſit.

PIUS V.

Lite pendente fructus & diſtributiones beneficiorum Eccleſiaſticorum fidei ſequeſtro debent deponi.

CAP. II.

Cordi nobis eſt lites minuere, & à laboribus ſubditos, maximè perſonas Eccleſiaſticas divino cultui deditas, relevare. Sanè, cùm (ſicut accepimus) in pleriſque cathedralibus & collegiatis Eccleſiis, earum conſtitutionibus & ſtatutis, etiam à ſede Apoſtolica approbatis & confirmatis cautum ſit, quòd occurrentibus litibus & controverſiis inter proviſos de dignitatibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, portionibus, & præſtimoniis, cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis qualitercunque

¶ *a* *Sequeſtrum non debet concedi, niſi jus illud petentis appareat. l. cùm proponas. C. de bon. auth. jud. poſſid. l. ſi is à quo. ff. ut in poſſ. lega. Nam ſi is, qui petit ſequeſtrum, nil juris habeat, ſequeſtrum non fiet.*

qualificatis, tam ordinariâ, quàm Apoſtolicâ auctoritate, tam ſuper illorum proviſione, ſeu inſtitutione, aut poſſeſſione, quàm illorum idoneitate & habilitate, aut aliàs ex quavis cauſa, & eorundem ad dignitates, canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica prædicta, admiſſione & receptione, & capitulum, & canonicos, cæteraſque capitulares perſonas, ad quos admiſſio & receptio, tam de jure, quàm ex conſuetudine ſpectat & pertinet, aut etiam alias perſonas Eccleſiaſticas, aſſerentes beneficia prædicta ad ſe de jure ſpectare, ipſi ſic proviſi interim beneficiorum hujuſmodi fructus ac diſtributiones non percipiant, ſed capitulum & canonici illas, vel in ſuos uſus & utilitatem convertendas, ſeu reſtituendas ei, cui de jure reſtituendæ erunt, recipiant, prout in dictis conſtitutionibus & ſtatutis, ſeu conſuetudinibus continetur, quo factum eſt, ut lites hujuſmodi immortales efficiantur, nec earum optatus finis videri poſſit. Hinc eſt, quod nos hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, auctoritate Apoſtolicâ, ſtatuimus atque decernimus, quòd fructus, reditus, & proventus, ac diſtributiones, cæteraque emolumenta, quæ vigore conſtitutionum, conſuetudinum, & ſtatutorum prædictorum à capitulo & canonicis recipienda (ut præmittitur) erant, amplius non ab eiſdem capitulo & canonicis recipiantur, ſed penès perſonam fidei & facultatibus idoneam, per Judicem, coram quo cauſæ hujuſmodi pendere repertæ fuerint, eligendam & nominandam deponantur, reſtituenda ei, cui de jure poſtea reſtituenda fuerint. Datum Romæ 3. Cal. April. 1568.

TITULUS VIII.

DE INTERDICTO.

BONIFACIUS VIII.

Propter pecuniarum debitum, civitas, provincia, & loci publici non poſſunt interdicto ſupponi.

CAP. I.

PRovidè attendentes, quòd ut frequentiùs, quamvis non ſine cauſa, ſine culpa tamen multorum, interdicti ſententiæ proferuntur; quòd ſibi nonnulli Judices, nimis prompti ad proferendas eaſdem, etiam in negotiis ſive cauſis, quæ plus interdum ex cupiditatis, quàm ex charitatis radice, perſpicuis indiciis procedere arguuntur; quodque tempore interdicti divina organa ſuſpenduntur, & laudes Dei, nec Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrantur, ut ſolent, tolluntur mortuis, ſeu minuuntur ſuffragia, præſertim per oblationem frequentem hoſtiæ ſalutaris, adoleſcentes & parvuli percipientes rariùs Sacramenta, minùs inflammantur, & conſolidantur in fide fidelium, tepeſcit devotio, hæreſes pullulant, & multiplicatur periculum animarum: præſentis conſtitutionis providemus edicto, ut provincia, civitas, caſtrum, villa, locus, territorium vel diſtrictus, auctoritate ordinariâ vel delegatâ non ſupponantur Eccleſiaſtico interdicto, pro pecuniario debito, vel pro cujuſvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, ſub quacunque occaſione, vel causâ, ſeu quovis quæſito colore, pro eo maximè, quòd ipſorum domini, rectores, ſeu officiales, quocunque nomine cenſeantur, aut incolæ ſeu inhabitatores, quòd ſingulares perſonæ ipſorum, ſtatutis vel ſtatuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujus, ſeu quantitatem non ſolverint hactenus, aut in antea non perſolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane, ſi ſecus hactenus contigerit attentari, illudque revocamus omninò.

LEO X. ex concordatis Galliæ.

Judices in quæcunque loca, ob pecuniarum debita, interdicti ſententiam ferre non debent, niſi Caſibus hìc expreſſis urgentibus.

CAP. II.

QUoniam ex indiſcreta interdictorum promulgatione, multa conſueverunt ſcandala evenire, ſtatuimus quòd nulla civitas, oppidum, caſtrum, villa aut locus Eccleſiaſtico poſſit ſupponi interdicto, niſi ex cauſa ſive culpa ipſorum locorum, aut domini ſeu rectores vel officiales ipſorum locorum auctoritate Judicis requiſiti, hujuſmodi perſonam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad ſatisfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum reſumi poſſint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

CLEMENS VII.

Pro pecuniario debito, vel cujuſvis æris crediti quantitate, non poteſt Judex, ordinariâ vel delegatâ poteſtate, locum vel populum interdicere.

LIcèt ea, quæ per Romanum Pontificem pro Chriſti fidelium animarum ſalute quotidiè facta fuerunt, plenam obtineant roboris firmitatem, nonnunquam tamen Romanus Pontifex illa libenter approbat, & concedit, ut eò firmius illibata perſiſtant, quò magis ſuo fuerint præſidio communita. Dudum ſiquidem fel. rec. Bonifacius Papa VIII. *a* prædeceſſor noſter, libenter providè attendens, quòd ut frequentiùs, quamvis non ſine cauſa, ſine culpa tamen multorum, interdicti ſententiæ proferuntur, quodq; erant nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas eaſdem, etiam in negotiis ſive cauſis, quæ interdum plùs ex cupiditatis, quàm charitatis radice, perſpicuis indiciis procedere arguebantur, quodque interdicti tempore divina organa ſuſpendebantur, & laudes, nec Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrabantur, ut ſolebant; tollebantur mortuis ſive minuebantur ſuffragia, præſertim per oblationem frequentem hoſtiæ ſalutaris, adoleſcentes & parvuli participantes rariùs Sacramenta, minùs inflammabantur & ſolidabantur in fide, fidelium tepeſcebat devotio, hæreſes pullulabant, & multiplicabantur pericula animarum: conſtitutionis ſuæ providit edicto, ut nulla provincia, civitas, caſtrum, villa, locus, territorium, vel diſtrictius auctoritate ordinariâ vel delegatâ ſupponeretur Eccleſiaſtico interdicto pro pecuniario debito, vel cujuſvis monetæ vel pecuniæ, quâcunque occaſione vel causâ, ſeu quovis quæſito colore, pro eo maximè, quod ipſorum domini, rectores, vel officiales, quocunque nomine cenſerentur, aut incolæ, ſeu habitatores, aut ſingulares perſonæ ipſorum tunc ſtatutis ſeu ſtatuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujuſmodi debitum, ſeu quantitatem non ſolviſſent eatenus, aut in antea perſolverent; decernens ex tunc irritum & inane, ſi ſecus extitiſſet attentatum, vel contingeret attentari, illudque revocavit omninò. Non obſtantibus quibuſcunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compoſitionibus, ſubmiſſionibus, fidejuſſionibus, conſenſibus, proceſſibus, & ſententiis tunc deſuper habitis & habendis, juramentorum, pœnarum, ſpiritualium, temporalium, ſeu mulctarum appoſitione, vel quâcunque aliâ firmitate vallatis, niſi talis ſuppoſitio interdicti eatenus foret facta, vel in antea fieret, de Apoſtolicæ ſedis ſpeciali licentia, & expreſſa, per ipſius patentes literas apparente. Nos igitur cupientes, ut ea, quæ pro animarum Chriſti fidelium ſalute, per prædeceſſores noſtros maturâ deliberatione ordinata & facta fuerunt, perpetuis futuris temporibus firmiùs obſerventur, motu proprio, & ex certâ noſtra ſcientia, ac poteſtatis plenitudine, literas prædictas, & in eis contenta, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium approbamus, & innovamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus, illaque inviolabiliter obſervari debere decernimus atque mandamus, ac priori pro cautela, omnia

a *Sup. cap. primo.*

in eis

eis contenta, de novo facimus & ordinamus. Romæ al. Junii 1559.

TITULUS IX.
DE APPELLATIONIBUS.

PIUS II. in Mantuana Synodo.

Appellationes & provocationes à ſummo Pontifice ad futurum concilium inanes, ſchiſmaticæ & erroneæ ſunt.

CAP. I.

EXecrabilis, & priſtinis temporibus inauditus, tempeſtate noſtrâ inolevit abuſus, ut à Romano Pontifice Jeſu Chriſti Vicario (cui dictum eſt in perſona beati Petri, Paſce oves meas, &, Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis) nonnulli ſpiritu rebellionis imbuti, non ſanioris cupiditate judicii, ſed commiſſi evaſione peccati, ad futurum Concilium provocare præſumant: quod quantum ſacris canonibus adverſetur, quantumque Reipubl. Chriſtianæ noxium ſit, quiſquis non ignarus jurium intelligere poteſt. Namque (ut alia prætereamus, quæ huic corruptelæ maniſeſtiſſimè refragantur) quis non illud ridiculum judicaverit, quod ad id appellatur, quod nuſquam eſt, neque ſcitur, quando futurum ſit? Pauperes à potentioribus multipliciter opprimuntur, remanent impunita ſcelera, nutritur adverſus primam ſedem rebellio, libertas delinquendi conceditur, & omnis Eccleſiaſtica diſciplina, & hierarchicus ordo confunditur. Volentes igitur hoc peſtiferum virus à Chriſti Eccleſia procul pellere, & ovium nobis commiſſarum ſaluti conſulere, omnemque materiam ſcandali ab ovili noſtri Salvatoris arcere, de venerabilium Fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, curiam ſequentium, conſilio & aſſenſu, ac certâ noſtrâ ſcientiâ, hujuſmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas ac deteſtabiles reprobamus; caſſantes, & penitùs annullantes, ſi quæ haſtenus taliter interpoſitæ reperiantur, easque tanquam inanes ac peſtiferas, nullius momenti eſſe decernimus ac declaramus: præcipientes deinceps, ut nemo audeat quovis quæſito colore, ab ordinationibus, ſententiis, ſive mandatis quibuſcunque noſtris, ac ſucceſſorum noſtrorum, talem appellationem interponere, aut interpoſitæ per alium, adhærere, ſeu eis quomodolibet uti.

JULIUS II.

Pii ſecundi in appellantes à ſedis Apoſtolicæ ſententiis ad futurum Concilium conſtitutio confirmatur & interpretatur.

CAP. II.

LIcèt olim fel. record. Pius Papa II. Prædeceſſor noſter, de Fratrum ſuorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, Curiam Romanam ſequentium, in dieta ſeu congregatione Mantuana exiſtentium approbatione, maturâ priùs & gravi præmiſsâ diſcuſſione, & de eorundem congregatorum unanimi conſilio & aſſenſu, ac ex certa ſcientia, provocationes ad futurum Concilium efficaciſſimis & palpabilibus rationibus, tanquam erroneas & deteſtabiles a damnaverit, ac ſub excommunicationis latæ ſententiæ & interdicti pœnis præceperit, ne qua perſona cujuſvis dignitatis, ſive etiam univerſitas, aut collegium, quovis quæſito colore, ab ordinationibus, ſententiis ſeu mandatis quibuſcunque, ſuis ac ſucceſſorum ſuorum, appellationem hujuſmodi interponere auderet, & contrafacientes unà cum fautoribus ſuis, & conſilium, auxiliumvè præſtantibus (ſive hi tabelliones eſſent, ſive teſtes, ſive advocati, ſive alii quicunque) non ſolùm pœnis & cenſuris prædictis, ſed etiam iis, quæ læſæ majeſtatis & hæreticæ pravitatis reis imponuntur, obnoxios eſſe ſtatuerit. Leonardus tamen Lauredanus Dux, Rogati, ac generale Concilium, & commune Venetiarum, omnesque & ſinguli patritii, & cives communis ejuſdem, unà cum proviſoribus, poteſtatibus, commiſſariis & reliquis officialibus ſuis (quorum auctoritate, induſtriâ, conſilio, operâ, aut favore, civitates, oppida, caſtra & arces, ad nos & ſanctam Romanam Eccleſiam legitimè pertinentes, occupatæ fuerant, aut detinebantur) de Fratrum noſtrorum conſilio, à nobis requiſiti & moniti, ut intra certum terminum, ſub pœnis tunc expreſſis, nos & ſanctam Apoſtolicam ſedem plenè & omni ex parte, in conceſſa ſibi auctoritate & libertate, cum obedientia recognoſcerent & reintegrarent, ac Ravennam, Serviam, Ariminum, Faventiam, Sarſinam civitates, cum oppidis, caſtris, terris, & diſtrictu ipſarum, cumque Ceſenaten. Forlivien. ac Immolen. territoriis, caſtris, oppidis, terris, & locis, quæ occupabant, integrè & expeditè, nobis & dictæ Romanæ Eccleſiæ, cujus juris eſſe noſcebantur, relaxarent, atque inde recederent, nec impedirent, quò minùs illorum cives & habitatores ad piæ matris ſuæ Romanæ Eccleſiæ obedientiam reverterentur: omnes eorum fautores ab auxilii in talibus præſtatione deterrendo, ita quòd requiſitioni, monitioni & mandato noſtro hujuſmodi non parentes, majoris excommunicationis ſententiâ, de ſimili conſilio, eo ipſo innodati cenſerentur, à qua, præterquam in mortis articulo conſtituti, per alium, quàm per Romanum Pontificem, etiam prætextu cujuſcunque facultatis, cuicunque pro tempore conceſſæ, abſolvi non poſſent (quam quidem excommunicationis ſententiam, in hujuſmodi non paritionis eventum, iteratis etiam vicibus aggravavimus) paternis monitis & ſalutatibus juſſis obſequi, prout debebant, indebitè recuſantes, ſeu qui juri proprio diffidunt, & ſuperioris mandata contumaciter obaudiunt, ut quæ minùs juſtè uſurpârunt, indebitè, etiam cum animarum ſuarum detrimento, retineant: ad prohibitum atque damnatum remedium confugientes, à requiſitione, monitione & mandato, ac ſententiis, cenſuris, & pœnis prædictis, nullâ conſtitutionis Pii prædeceſſoris, hoc expreſsè vetantis, habitâ ratione, ad futurum concilium temerè (ut accepimus) provocârunt: prout etiam perditionis filii, quondam Joannes Bentivolus, & ejus nati, cùm eos à tyrannica oppreſſione dilectæ civitatis noſtræ Bononiæ expellere decrevimus, damnabiliter feciſſe dicuntur: videlicet ad futurum Concil. prædictum appellâſſe & provocâſſe. Nos igitur quàm deteſtanda ſit eorum perverſitas attendentes, qui propriis innixi commodis, & nefariis cupiditatibus mancipati, ſalubria decreta Patrum, & Superiorum juſſa ſpernentes, inconſutilem Chriſti tunicam ſcindere, aut etiam ſciſſionis cauſam præbere contendunt, & Eccleſiæ unitatem dividere, prædictæ S. ſedis Apoſtol. principatum tollere, & contra tot ſanctorum Patrum, & ſacrorum Concil. decreta, temerè & damnabiliter, magnâ audaciâ venire non erubeſcunt, & contrafacere non verentur: aſſerentes inter cætera, conſulentes, perſuadentes, determinantes, ſeu determinationi hujuſmodi intereſſentes, ſolâ conſilii præſtatione, ſeu perſuaſione, deliberatione aut determinatione, quòd aliquibus caſibus à Rom. Pont. ſeu ejus ſententia vel decreto, ad futurum Concil. generale appellari poſſit, dictâ Pii prædeceſſoris conſtitutione non ligari, niſi in ipſa actuali appellatione, & illius interpoſitione, vel ſcripturæ compoſitione, ſe immiſcuerint: ne de cætero tali aſſertione ſe excuſare, ac tale quid in poſterum præſumere impunè valeant, opportunam tam immani & periculoſo morbo medelam adhibere volentes, hâc generali & in perpetuum valiturâ conſtitutione, ex certa noſtra ſcientia, & poteſtatis plenitudine, de venerabil.

a *Proximo c. ſup. execrabilis. de appellationibus.*

fratrum noſtrorum ſanctæ Roman. Eccleſ. Cardinalium conſilio promulgatâ, ſancimus, conſtitutionem Pii prædeceſſoris præfatam, tam citra quàm ultra montes, & in ultramontanis partibus, quoad omnes, tam Eccleſiaſticas quàm ſeculares perſonas, etiam regali dignitate ac Cardinalatûs honore fulgentes, capitula, univerſitates, communitates,& collegia, congregationes & ſynodos, ac parlamenta, valuiſſe, valere, & perpetuò valitura declaramus, cum ſuppletione ſolennitatis cujuslibet, etiam publicationis omiſſæ, (cujus in illa edenda vel publicanda defectus prætendi poſſet, quæ juxta illam fieri requirebatur) eamque ex præterito nunc & in poſterum inviolabiliter obſervari mandamus, ipſius violatores, cujuſcunque dignitatis exiſtant, pœnis & cenſuris in eadem expreſſis, quocunque tempore ſubjacere ſtatuentes, contrariâ conſuetudine, ſeu potiùs corruptelâ, non obſtante: Decernentes & declarantes ultra pœnas impoſitas (quas ipſo facto dictos violatores & contravenientes incurrere volumus) ipſos & eorum quemlibet, pro veris & indubitatis ſchiſmaticis, & inconſutilis tunicæ Domini noſtri Jeſu Chriſti violatoribus & diſſipatoribus, ac de catholica fide malè ſentientibus, habendos & reputandos,pœniſque canonicis & legalibus contra tales impoſitis ſubjacere, & cum Dathan & Abiram partem & damnationem habere, ipſaſque etiam pœnas & earum quamlibet omnes illos incurrere volumus, cujuſcunque conditionis exiſtant, & gradûs prærogativâ fulgeant,qui in ſenatu, conſiliis, parlamentis, congregationibus, etiam Synodalibus & provincialibus, vel aliàs quomodolibet,tacitè vel expreſsè,voce vel ſcripto,per ſe vel alium (cujuſcunque timoris vel reverentiæ velamine, vel prætensâ excuſatione, & ſuperioris mandato, non obſtantibus) decreverint, ſeu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, ut ad futurum univerſale Concil. à nobis vel ſucceſſoribus noſtris Rom. Pontificibus contra prædictam conſtitutionem appellare liceat, poſſit vel debeat: dictas pœnas ad ipſos eorum quemlibet contravenientem in præmiſſis,tenore præſentium extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate ceſſante. Et nihilominùs provocationes & appellationes, tam per Leonard. Ducem, Rogatos, conſilium & commune Venetiarum, factas hujuſmodi, quàm per quoſcunque alios prædictos pro tempore faciendas, & inde ſecuta quæcunque (utpote contra Pii prædictam ac præſentem conſtitutionem attentas) nullas, prout ſunt, & invalidas, nulliuſque roboris vel momenti fuiſſe, & pro tempore fore; auctoritate, ſcientiâ & poteſtate ſimilibus ſtatuimus, decernimus, & declaramus: ac pro potiori cautela, caſſamus & annullamus. Et ultra ſupradictas pœnas (quas contra conſtitutionis hujuſmodi violatores in ſuo robore permanere decernimus) loca quæcunque, ad quæ violatores ipſos declinare,& in quibus ſcienter ſtare permitti contigerit, Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto: decernentes illud, quamdiu ipſi violatores interdicto: decernentes illud, quamdiu ipſi violatores inibi ſcienter ſtatuerint, ut præfertur, & per triduum poſt eorum inde diſceſſum, firmiter obſervari. Romæ 9. Cal. Julii 1509.

PIUS V.

Appellationes in cauſis criminalibus infra ſex menſes expediri debent, ne hinc diuturna pœna mora, delictorum impunitas exoriatur.

CAP. III.

Cum remedium appellationis,contra Judicum injuriam à legibus introductum, minimè tollere intendamus, ſaltem cùm eo homines abuti, & illud in calumniam verſum proſpiciamus, illius tempus limitandum & reſtringendum duximus, ut eò magis hominum malitiis occurratur, & bene vivere volentium quieti & ſecuritati conſulatur. Hâc igitur perpetuò valiturâ conſtitutione decernimus,ut latâ in cauſis criminalibus ſententiâ, continente pœnam pecuniariam fiſco noſtro applicandam, appellantes ab ea (in caſibus tamen, quibus aliàs de jure communi permiſſa eſt appellatio, & ſervatis iis,quæ ex forma conſtitutionum Apoſtolicarum circa depoſitum faciendum, ſeu cautionem præſtandam ſunt ſervanda) teneantur infra ſex menſes à die ipſius interpoſitæ appellationis computandos, ita coram Judice appellationis cauſam ſuam proſequi, ut etiam expeditionem reportent, quibus elapſis,& expeditione coram Judice à quo non reproductâ, teneatur præfatus Judex à quo, ad quamcunque fiſci inſtantiam, etiam ſi acta fuerint tranſportata, ſententiam præfatam debitæ executioni, omni morâ poſtpoſitâ, demandare, ita ut effectualis incameratio ſubſequatur. Verùm ne malitiâ Judicis jus litigatorum efficiatur deterius,ut virtute ſanctæ obedientiæ, ac indignationis noſtræ, ac privationis officiorum, etiam ſi illa ex cauſa oneroſa obtineant,ac refectionis omnium damnorum & intereſſe, quibuſcunque Judicibus totius ſtatûs noſtri Eccleſiaſtici, quâcunque dignitate & præeminentiâ fulgentibus, etiam ſi legati, vicelegati,ac provinciarum gubernatores exiſtant, committimus & mandamus, ut appellantibus ſine mora acta & proceſſus quoſcunque effectualiter tradi curent & faciant,& ipſi Judices ad quos reſpectivè, bonâ fide,& omni verſutiâ ſemotâ, ad cauſarum legitimam expeditionem procedant, ſciturì nos acriter vindicaturos, ſi per eorum quempiam in præmiſſis fuerit appellantibus ipſis præjudicium generatum. Dat. Rom. 16. Octobr. 1571.

PIUS IV. ex decretis reformationis ſignaturæ juſtitiæ.

Ab exceſſu taxæ ſemel appellandum.

CAP. IV.

Sancimus, quòd ab exceſſiva taxatione expenſarum ſemel tantùm appellatio committatur, & duæ ſententiæ habeant vim trium. Dat. Rom. Cal. Jan. 1562.

IDEM. ex reformat. Rotæ Apoſtolicæ ſanctionibus.

A fructuum liquidatione unica conceditur appellatio.

CAP. V.

A Liquidatione fructuum & expenſarum taxatione, ſemel tantùm appellare licet, ita quòd duæ conformes rem judicatam faciant.

IDEM.

A decretis ordinariorum ante ſententiam diffinitivam, & ubi agitur de morum & diſciplinæ Eccleſiaſticæ reparatione, appellatio prohibetur.

CAP. VI.

Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis reſidentibus, ultra privilegia & indulta eis, per quoſcunque Rom. Pontifices deceſſores noſtros, ac ſedem Apoſtolicam & generalia Concilia, & Cancellariæ Apoſtolicæ regulas conceſſa, quæ in ſuo robore permanere volumus, tanquam à dicta ſede delegati, in quibuſcunq; civilibus,criminalibus vel miſtis cauſis, contrà quoſcunque clericos, ſeculares, particulares, ac etiam extra eorum monaſteria ſeu regularia loca degentes regulares, quomodolibet exemptos, auctoritate noſtrâ procedere, & cauſas ipſas cognoſcere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & obſervari facere, ipſoſque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum exceſſus & delicta punire, corrigere, & omnem juriſdictionem in eos exercere, omniaq; alia & ſingula in præmiſſis,& circa quomodolibet neceſſaria &opportuna, quæ noſmet facere, exercere, & exequi poſſemus, in omnibus & per omnia facere, exercere,& exequi liberè & licitè valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem auctoritate & tenore prædictis concedimus & indulgemus,

:mus, decernentes ab eorum ordinationibus, interlo-utionibus & decretis, ante diffinitivam ſententiam, vel .m diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum cor-ectione *a*, nullatenus, etiam ad nos & ſedem Apoſtoli-am appellari poſſe: & nihilominùs per appellationes uaſcunque contra præſentium tenorem quomodolibet nterpoſitas, minime cauſas devolvi, aut etiam per quaſ-is inhibitiones, etiam cum quibuſvis cenſuris & pœnis, is à quibuſvis Judicibus ordinariis vel delegatis forſan aciendas, illarum ulteriorem cognitionem & expedi-ionem, & ubi de morum correctione agetur, etiam legi-imam executionem minime impediri, aut cenſuris & œnis hujuſmodi ligari aut irretiri cenſere. Rom. prid. Non. Septembr. 1560.

JULIUS II. Theſaurario Marchiæ Anconitanæ.

Appellationum ſuffragia propenſiores reddunt ad lites faciendas animos & flagitia audenda, cùm ſententiæ prorogantur, & indecisa remanent; ideò non admittuntur in cauſis maleficiorum, niſi deposita pecuniaria mulctæ ſummâ.

CAP. VII.

Acceρimus fiſco Cameræ Apoſtolicæ, iſtius noſtræ provinciæ, damnum non leve inferri, delictaque impunita remanere, ex prætextu appellationum, quæ in maleficiorum *b* cauſis, tum ante condemnationem, tum pòſt, interponuntur: propter quas, cùm aut ad urbem, aut aliò cauſæ ipſæ transferuntur, indeciſæ, & minus pro ipſo fiſco defenſæ remanent. Quamobrem volentes damno & impunitati prædictis occurrere, tibi committimus & mandamus, ut nullum in aliqua cauſa alicujus maleficii, aut fractæ pacis, induciarum, vel treugæ (etiam ſi de nova cauſa, aut de habendo recurſum diceret) appellationem admittas, aut admitti ſinas per aliquem Judicem vel officialem, niſi priùs effectuale depoſitum penès te fecerint, de pœna, in qua appellans condemnatus fuerit, aut veniret condemnandus, prout in conſtitutionibus provincialibus, & aliis prædeceſſorum noſtrorum, & noſtris literis (ad quas relationem haberi volumus) pleniùs continetur. Inhibentes etiam præſentibus, Gubernatoribus, Vicelegatis, Locumtenentibus, & aliis quibuſcunque officialibus ipſius provinciæ, quocunque nomine nuncupatis, ut appellationem aliquam, in dictis cauſis admtttere nullo modo audeant vel præſumant, niſi per te eis priùs conſtiterit de effectuali depoſito, ut præmittitur facto. Rom. 16. Jun. 1506.

TITULUS X.

DE DILATIONIBUS ET CESSIONIBUS BONORUM.

CLEMENS VII.

Ceſſionis ſive diſcuſſionis bonorum beneficium impetrantes, aut dilationem quinquennalem, tenentur cauſam infra tres menſes expedire.

CAP. I.

Cum ex multorum relatione non ſine animi noſtri diſplicentia accepimus, quòd nonnulli, Dei timore poſtpoſito, & ſuarum animarum & honoris proprii immemores, poſt magnum æs alienum contractum, etſi non ſufficientia pro ſatisfaciendis creditoribus habeant, tamen ad eos illudendos, ac laboribus & expenſis defatigandos, alii beneficium alternativum, ceſſionis videlicet bonorum aut dilationis quinquennalis, alii diſcuſſionem bonorum aut hæreditatis, etiam à ſede Apoſt. impetrant, quib. impetratis ad expeditionem earundem minimè incumbunt, & dictis gratiis ſe tutos cognoſcentes, & difficilè reputantes, quòd vel creditores conveniant in eligendo, vel bonorum hæreditatis diſcuſſio fiat, pauperes creditores eorum credito vel deluduntur, vel adeò protrahuntur, ut ipſi fame pereant, vel, ut ſæpiùs evenire ſolet, moriantur, & hæredes eorum, non ita de materia informati, à credito eorum penitùs excludantur. Nos talibus inconvenientiis obviare volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, tenore præſentium decernimus & declaramus, quòd quicunque beneficium alternativæ prædictum, aut diſcuſſionem bonorum, ſeu hæreditatis, hactenus impetrarunt, à die publicationis præſentium, & qui in futurum impetrabunt, à die eorum impetrationis computandis, niſi infra tres menſes uſque ad ſententiam incluſivè cauſam expediverint, ſeu expediri fecerint, dictis gratiis ſeu beneficiis ipſo jure privati exiſtant, & Judices eorum, quibus tales cauſas ventilare continget, ſive ordinarii, ſive delegati, etiam ſi ſint cauſarum palatii Apoſtolici auditores, aut S. R. E. Cardinales, ad totalem executionem contra ipſos debitores, ad inſtantiam cujuslibet creditoris, procedere poſſint & debeant, perinde ac ſi talia beneficia ipſis talibus debitoribus minimè conceſſa fuiſſent, partibus aliàs juſtitiam miniſtrando. Et nihilominùs, ſi ex aliqua rationabili cauſa Judicibus prædictis viſum fuerit, dictum terminum trium menſium prorogari debere, dictum terminum ſibi benè viſum, non tamen ultra alium menſem, & non amplius, prorogandi licentiam per præſentes concedimus pariter & facultatem.

IDEM.

Extenſio præcedentis decreti ad diſcutiendas cavillationes ſuffugiorum beneficii c. Odoardus, &c. pervenit.

CAP. II.

Cum nuper ad amputandum cavillationes eorum, qui ad fraudandum creditores, & diutiùs prorogandum debita, alternativas & diſcuſſiones bonorum à ſede Apoſtolica impetraverint, ut exinde ea longiſſimo tempore durante nullatenus ſolvere teneantur, nos per motum proprium, manu venerabilis fratris noſtri Antonii de Monte Epiſcopi Portuenſis mandaverimus, ut ii, qui talia impetraverant, extunc, qui verò talia in futurum impetrarent, à die impetrationis hujuſmodi, infra tres menſes cauſam expedire tenerentur, cum poteſtate dictis Judicibus attributâ, trimeſtre prædictum, ſi eis videretur, ad unum menſem prorogandi, quibus elapſis, & cauſâ minimè finitâ, extunc Judex, coram quo cauſa penderet, ad exequutionem contra debitores, perinde ac ſi tales conceſſiones minimè impetraſſent, procedere debeant, aliaque faciant, prout in dicto mòtu proprio, cujus tenorem haberi volumus pro inſerto, pleniùs continetur. Verùm quia, quod unâ viâ prohibuimus, aliâ cavilloſi debitores præfati conſequuntur: alii capitulum Odoardus. alii beneficium capituli, Pervenit. à prædicta ſede Apoſtolica impetrantes, quæ beneficia nullatenus expedire curant, in maximum pauperum creditorum damnum, animæ ſuæ periculum, ac ſcandalum plurimorum. Talibus igitur inconvenientiis providere volentes, dictumque mandatum, etiam ad prædicta beneficia ampliantes & extendentes, decernimus & mandamus, quòd quicunque aliquod dictorum beneficiorum, ſi capitulum Odoardus. & capit. Pervenit. à nobis, ſeu ſede Apoſtolica hactenus impetraverint, aut in poſterum impetrabunt, extunc, aut à die impetrationis reſpectivè, infra tres menſes, cum poteſtate prorogandi ad alium menſem, juxta & ſecundùm formam dicti prioris mandati, cauſam ipſam omninò expediri facere teneantur.

a *C. irrefragabili. de offic. ord. c. ad noſtram. & c. reprehenſibilis, in fin. eod. Specul. eod. tit. §. in quibus. verſ. 11. à correctione.*

b *Nullus homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq; eorum, qui manifeſtam violentiam commiſerunt, argumentis convictus, teſtibus ſuperatus, etiam voce propriâ ſcelus, vitiumq; confeſſus, audiatur appellans. l. 2. quorum appellatio non recip. c. fin. §. nullus. 2. q. 6.*

PIUS IV.

Gravibus dolis, quos meditantur, qui alternativas & dilationes in fraudem creditorum petunt, pœnâ occurritur.

CAP. III.

Cupientes mercatoribus & aliis perſonis, tam almæ urbis noſtræ civibus, quàm forenſibus in ipſa urbe, cum quibuſvis perſonis contrahendi omnem poſſibilem ſecuritatem concedere, & omnem viam, ac etiam omnes dilationes, per quas mercatorum & aliarum perſonarum debitores, à debitorum ſolutione ſubterfugere, ſeu ſe quoquo modo ſubtrahere, & creditores eorum creditis defraudare, aut ſupplantare poſſent, de medio tollere, ac remedium opportunum, præmiſſa ne fiant, adhibere, & ut debitores ipſi à præmiſſis, ſi non Dei omnipotentis, ſaltem humanæ ignominiæ timore abſtineant, & ſic eorundem mercatorum & perſonarum firmitati providere volentes, & conſiderantes motum proprium à fel. rec. Paulo Papa IV. prædeceſſore noſtro, quòd ex tunc de cætero alternativæ, ſignificationes, & dilationes quæcunque, niſi juxta juris diſpoſitionem, ac formam ſtatutorum ipſius urbis, concedi nullatenus poſſent, & qui illas obtinuiſſent, & extunc in futurum obtinerent, ſemper birretum viride portare, tenerentur, emanatum, circa ipſorum debitorum malitiam, ſeu malos homines, non ſufficere, cùm ipſum birretum viride, niſi poſtquam ad alternativam vel alias dilationes admiſſi fuerint, portare non teneantur, & ſic beneficio temporis, in grave creditorum præjudicium & jacturam, gaudeant. Nos igitur motu ſimili, &c. per præſentes perpetuò ſtatuimus, & ordinamus, quòd de cætero, quicunque debitores, ſeu in forma Cameræ, aut aliàs quomodolibet obligati, quamcunque dilationem, etiam ſecundùm capitulum *a* Pervenit, vel Odoardus, ſeu inhibitionem aliquam à Curiæ cauſarum Cameræ Apoſtolicæ auditore, ſeu ejus locum tenente, aut almæ urbis Vicario, vel Gubernatore, vel Senatore, ſeu aliis ipſius urbis Judicibus, etiam commiſſariis, aut etiam carcerum urbis viſitatoribus, petere non poſſit, niſi ſe priùs coram illis dictum birretum viride geſtando præſentaverint, & ipſum birretum viride publicè & ſecretè, ſub fuſtigatione per urbem pro prima vice, & triremium pro ſecunda, quâ ſine dicto birreto reperti fuerint, deferre, per ſe, vel ſuos legitimos procuratores, ipſis abſentibus, promiſerint, & medio juramento affirmaverint, ac aliter à prædictis, & aliis quibuſvis Judicibus, etiam vigore ſpecialis commiſſionis, noſtrâ aut ſucceſſorum noſtrorum manu ſignatæ vel ſignandæ, obtentæ & obtinendæ, alternativæ, & ſignificationes, aut dilationes quæcunque etiam ſecundùm juris formam nullæ ſint, & ipſis debitoribus, etiamſi clerici exiſtant, nullatenus ſuffragentur.

PIUS V.

Fraudulenti & doloſi decoctores, luxu & imprudentiâ rem alienam dilapidantes, pro furibus & latronibus impunè graſſantibus haberi debent, & ideò pœnâ ultimi ſupplicii plectuntur.

CAP. IV.

Poſtquam eò uſque humana proceſſit intemperantia, ut Chriſti fideles, qui in ſacri Baptiſmatis ſuſceptione, Diabolo, & omnibus vanitatibus ejus, ſponte ac ſolenniter renunciârunt, diabolicâ fraude ſeducti, ita mundi hujus illecebras expetant, ut pro illis aſſequendis, non modò filii prodigi in Evangelio per Dominum demonſtrati exempla ſequentes, ſua luxurioſè vivendo profundant, verùm etiam, illis abſumptis, aliena appetant, grande æs alienum à proximis ſuis, qui id eis, prout mutuum fert hominum commercium, ſub variis inſtrumentorum obligationibus liberaliter mutuant, extorquendo, ac deinde, cùm id eis ſub paupertatis ſpecie reſtituere negligunt, proximos ſuos unà cum tota familia aliquando mendicare cogunt: facere nullo modo poſſumus, quin & paſtoralis officii debito, cui diſponente Domino præſidemus, moniti, & eâ, quâ Chriſtus prior dilexit nos, charitate impulſi, clementiæ & miſericordiæ rejectis viis, juſtitiam & judicium in tales acriter inſurgendo aſſumamus, juriſque rigorem acriorem reddamus, ut ſaltem per hoc eos, quos timor Domini à malo non retrahit, ultimi ſupplicii pœna exterreat, ſicque univerſæ Dominici gregis oves ad ovile, ad quod (dante Domino) omnes dirigi cupimus, ſalubre perducamus. Sanè licèt aliàs fel. rec. Paulus Papa IV. prædeceſſor noſter, inter cætera dilectis filiis populo Romano conceſſa privilegia, per quaſdam ſuas literas voluerat, quòd dilationes quæcunq; , niſi juxta diſpoſitionem juris, ac formam ſtatutorum almæ urbis, concedi nullatenus poſſent, & qui illas obtinerent, ſemper birretum viride portare tenerentur, ac aliàs, prout in dictis literis pleniùs continetur, nihilominùs diverſi iniquitatis filii, præmiſſis non attentis, propriâque temeritate confiſi, poſtquam propriis eorum bonis, non adversâ fortunâ aut fortuitis caſibus, ſive hoſtium incurſu, vel ventorum, mariſque violentiâ atque injuriâ (quod quidem vel certè ferendum eſſet) cùm ab iis facilè cavere nequeat humana providentia, ſed ſuâ ipſorummet incuriâ, negligentiâ, prodigalitate, atque luxu in explendis propriis voluptatibus, penitùs dilapidatis, proximos ſuos, ad varia eorum bona ſibi mutuanda, ſub ſpe reſtitutionis compulerunt, ſimiliter illis profuſis creditores ſuos ceſſione bonorum deludentes, ac tam literas præfatas, quàm alia, per nos, contra hujuſmodi decoctores, fallitos nuncupatos, edita ſtatuta deridere audent, in grave Apoſtolicæ auctoritatis vilipendium, proximorum ſuorum detrimentum & gravamen, ac animæ ſuæ periculum non modicum. Nos præmiſſa conniventibus oculis pertranſire nequeuntes, & attentè conſiderantes, nullâ aliâ de cauſa in fures ultimi ſupplicii pœnam eſſe impoſitam, niſi ut talia perpetrandi hominibus viâ interclusâ, liberum eſſet unicuique ſua abſque periculo poſſidere, & uti, hos autem adeò furibus & latronibus ſimiles eſſe, ut ab illis in nihilo differant, niſi ut, quod ab eis non niſi cum vitæ ſuæ periculo agitur, hoc decoctoribus impunè liceat, volenteſque propterea, ut par, imò gravius delictum, parem etiam fortiatur pœnam, juriſque rigorem in hos graviorem reddere, ac genus hoc hominum, tanquam humano generi infeſtum, à cæterorum cœtu ſegregandum meritò eſſe dijudicantes, omnium & ſingularum legum & conſtitutionum, tam Imperialium quàm Apoſtolicarum, etiam in corpore juris deſcriptarum tenores & formas, ac ſi de verbo ad verbum inſerti forent, præſentibus, pro expreſſis habentes, ſine illarum aliquo præjudicio, quinimò illas revalidantes & confirmantes, motu proprio, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſancimus, ſtatuimus, & declaramus, quòd deinceps perpetuis futuris temporibus, quæcunque perſona, tam ſecularis, quàm Eccleſiaſtica, etiam ſi clericali & Eccleſiaſtico foro gaudeat, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis exiſtat, & quâcunq; dignitate, tam mundanâ, etiam Domicellus, Comes, aut aliter nobis aliquando fuerit, quàm Eccleſiaſticâ, non tamen Epiſcopali, præfulgeat, qui omnem eorum ſubſtantiam, non præmiſſis caſibus fortuitis, ſed incuriâ, negligentiâ, prodigalitate, & luxu ſuis, proprias voluptates explendo, & cupiditatibus non mediocri intemperantiâ ſervientes, ſubverterint & dilapidaverint, necnon, qui ſe bona ſua decoxiſſe ſimulantes, illa in fraudem creditorum ſuorum occultant, & eorum pecuniam totam in eorum utilitatem forſan converterint, ut eorum creditores ad ſecum componendum faciliùs alliciant, pœnâ ultimi ſupplicii, & eâ, quâ fures ipſi de jure vel conſuetudine, aut particulari vel municipali

a *Hæc duo cap. habentur lib.3. decret. tit.22. de fidejuſſoribus, & tit.23. de ſolutionibus.*

icipali ſtatuto plecti ſolent, puniri debeant. Mandantes am urbis præfatæ Gubernatori, & Curiæ cauſarum Caneræ Apoſtolicæ generali auditori, quàm omnibus & ingulis noſtris & ſedis Apoſtolicæ, in quibuſcunque rovinciis, legatis & vicelegatis, necnon quarumcunque ivitatum, terrarum, oppidorum, & locorum, nobis & idem ſedi tam mediatè quàm immediatè ſubjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, Commiſſariis, & aliis quibuſcunque Judicibus, quâvis etiam ſubdelegatâ poteſtate fungentibus, ut præſentes noſtras inviolabiliter in eorum judiciis obſervent, nec contra tales, niſi llarum formâ ſervatâ, procedere audeant vel præſumant. Diſtrictiùs quoque inhibentes quibuſcunque terrarum, oppidorum & locorum dominis in temporalibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis, &c. pœnis, ne ſic in præmiſſis judicantes eorum ſeculari auctoritate moleſtare, inquietare, perturbare, vel impedire audeant vel præſumant.

TITULUS XI.
DE CAMBIIS.
PIUS V.

Commutationis rerum ad res, ſive pecuniæ ad pecunias, quam Cambium mercatorum vulgus vocat, prohibitio illicita, & declaratio conceſſa.

CAP. I.

IN eam pro noſtro paſtorali officio curam diligenter incumbimus, ut Domini noſtri ovibus opportuna pro animarum ſalute remedia adhibere minimè differamus. Cùm itaque ad aures noſtras pervenerit, legitimum *a* cambiorum uſum, quem neceſſitas, publicaque utilitas induxit, ſæpenumerò ob illiciti quæſtûs cupiditatem ſic depravari, ut ſub illius prætextu, uſuraria pravitas à nonnullis exerceatur: Nos petitionibus, quæ ſuper his nuper nobis factæ ſunt, hâc perpetuò valiturâ decretali reſpondendum eſſe duximus, ut neque doloſis ſua fraus ſuffragetur, neque ignotos perdat inſcitia: ſic enim paſtoris officium exequimur, dum gregem nobis commiſſum ab æternæ damnationis periculo eripere modis omnibus ſtudemus. Primùm igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, ut contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca cambia celebrare ſimulant, ad quæ loca ii, qui pecuniam recipiunt, literas quidem ſuas cambii tradunt, ſed non mittuntur, vel ita mittuntur, ut tranſacto tempore, unde proceſſerant, inanes referantur, aut etiam nullis hujuſmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, ubi contractus fuerat celebratus: nam inter dantes & recipientes uſque à principio ita convenerat, vel certè talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut locis ſupradictis, hujuſmodi literis receptis ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cùm pecuniæ, ſive depoſiti, ſive alio nomine ficti cambii traduntur, ut poſtea eodem in loco, vel alibi cum lucro reſtituantur. Sed & in ipſis cambiis, quæ realia appellantur, interdum (ut ad nos perfertur) Campſores præſtitutum ſolutionis terminum, lucro ex tacita vel expreſſa conventione recepto, ſeu etiam tantummodò promiſſo, differunt. Quæ omnia nos uſuraria eſſe declaramus, & ne fiant diſtrictiùs prohibemus. Porrò ad tollendas quoque in cambiis, quantum cum Deo poſſumus, occaſiones peccandi, fraudeſque fœneratorum, ſtatuimus, ne deinceps quiſquam audeat, ſive à principio, ſive aliàs, certum & determinatum intereſſe, etiam in caſum non ſolutionis, paciſci, neque realia cambia aliter, quàm pro primis nundinis, ubi illæ celebrantur, ubi verò non celebrantur, pro primis terminis juxta receptum locorum uſum exercere, abuſo illo prorſus rejecto, cambia pro ſecundis & deinceps nundinis, ſive terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur longinquitatis & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfiguntur, quàm loca deſtinatæ ſolutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio. Quicunque contra hanc noſtram conſtitutionem commiſerit, pœnis, à ſacris canonibus contra uſurarios inflictis, ſe noverit ſubjacere. Eos verò, qui conſpirationes fecerint, vel congeſtam undique pecuniam ita ad ſe redigerint, ut quaſi monopolium pecuniæ facere videbuntur, pœnis, quæ à jure contra exercentes monopolia conſtitutæ ſunt, teneri ſancimus. Rom. 5. Cal. Febr. 1575.

a *De cambiis & cambiorum inſtitutis ac abuſibus vide Ant. 3. part. tit. 1. c. 7. §. 47. de Laur. de Radulph. de uſuris. c. conſuluit. p. 2. q. 26. Ang. Sylv. Tab. Cajet. tract. de camb. Soto de juſt. & jure l. 6. q. 8. art. 1. Navar. c. 17. Joſeph. Anglez. de camb.*

TITULUS XII.
DE FORMA CONTRAHENDI CENSUM.
PIUS QUINTUS.

Cenſus eſt rei immobilis fructiferæ in pecunia numerata contractus, nec ſuper fructibus cenſus augeri vel creari poteſt, cujus pretium ſemel conſtitutum immobile permanet.

CAP. I.

CUm onus Apoſtolicæ ſervitutis obeuntes, cognoverimus, innumeros celebratos fuiſſe, & indies celebrari cenſuum contractus, qui nedum non continentur intra limites, à noſtris anteceſſorib. eiſdem contractibus ſtatutos, verùm etiam, quod deterius eſt, contrariis omninò pactionibus, propterea ardentem avaritiæ ſtimulum, legum, etiam divinarum manifeſtum contemptum præ ſe ferunt, animarum, prout tenemur, ſaluti conſulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam ſatisfacientes, tam gravi morbo, lethiferoque veneno, ſalutari antidoto non mederi.

Hâc igitur noſtrâ conſtitutione ſtatuimus *a*, cenſum ſeu annuum reditum creari, conſtituivè nullo modo poſſe, niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.

Rurſum niſi verè in pecunia numerata, præſentibus teſtibus, ac Notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem priùs recepto integro, juſtoque pretio.

Solutiones quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

Conventiones, directè aut indirectè obligantes ad caſus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractûs non tenetur, nullo modo valere volumus.

Quemadmodum nec pactum, auferens aut reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam, quia volumus rem ipſam ſemper, & liberè, ac ſine ſolutione laudemii, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vivos, quàm in ultima voluntate alienari.

Ubi autem vendenda ſit, volumus dominum cenſûs aliis omnibus præferri, eique denunciari conditiones, quibus vendenda ſit, & per menſem expectari.

Pacta continentia, moroſum cenſûs debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſeu certas expenſas aut certa ſalaria, aut ad ſalaria, ſeu expenſas me-

a *Cenſûs variæ ſignificationes explicantur apud Caſſiodor. lib. 3. variar. epiſt. penult. & l. 2. §. poſt deinde. ff. de origine jur. Theophil. in §. ult. inſtit. de Libertinis. quomodo verò differat à penſione emphyteutica, & aliis ſimilibus, habet ex gloſſ. & Pan. in cap. conſtitutus. de religioſis domibus. & Bal. in titul. de pace Conſt. in verb. perſolvere.*

dio juramento creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubjectam, ſive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu ſive aliunde acquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita ſint & nulla.

Imò & cenſum augeri, & novum creari ſuper eadem vel alia re, in favorem ejuſdem, aut perſonæ per eum ſuppoſitæ, pro cenſibus temporis vel præteriti, vel futuri, omninò prohibemus.

Sicut etiam annullamus pacta continentia ſolutiones onerum ad eum ſpectare, ad quem aliàs de jure, & ex natura contractûs non ſpectarent.

Poſtremò cenſus omnes in futurum creandos, non ſolùm re in totum vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire, ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui: Non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili, imò centum & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis, directè aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuſcunque verbis aut clauſulis concepta ſint.

Cùm verò traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimeſtre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & poſt denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab invito, pretium repeti poſſe, & ubi pretium nec volens intra annum exigat, volumus nihilominùs quandocunque reditum extingui poſſe, præviâ tamen ſemper denunciatione, de qua ſuprà, & non obſtantibus his, de quibus ſuprà: idque obſervari mandamus, etiam quod pluries ac pluries denunciatum fuiſſet, nec unquam effectus ſecutus fuiſſet.

Pacta etiam continentia pretium cenſûs extra caſum prædictum ab invito, aut ob pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe, omninò prohibemus.

Contractuſque ſub alia forma poſthac celebrandos fœneratitios judicamus.

Et ita illis propterea non obſtantibus, quicquid vel expreſsè vel tacitè contra hæc noſtra mandata dari, remitti aut dimitti contingat, à fiſco volumus poſſe vendicari. Hanc autem ſalutiferam ſanctionem, nedum in cenſu noviter creando, verùm etiam in creato quocunque tempore alienando, modò poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit, perpetuò & in omnibus ſervari volumus.

Declarantes pretium ſemel cenſui conſtitutum, nunquam poſſe ob temporum, aut contrahentium qualitatem, ſeu aliud accidens, nec quoad ultimò contrahentes, minui vel augeri.

Et licèt legem ipſam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos ſub alia forma pervenerunt cenſus, hortamur in Domino, ut ſingulos contractus, cenſuræ bonorum religioſorum ſubjiciant, & animarum ſaluti conſulant. Rom. 14. Calend. Febr. 1568.

TITULUS XIII.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

PAULUS III.

Piis locis, qui teſtandi facultatem non habent Prælati, jure legati, vel donationis decimam tantùm partem bonorum relinquere poſſunt.

CAP. I.

Romanus Pontifex, qui ex aſſueta ſedis Apoſtolicæ benignitate in favorem Eccleſiarum, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum diverſa privilegia concedere conſuevit, ſi proceſſu temporis tendunt in abuſum, illa moderari, ac deſuper opportunè providere ſolet, prout rerum & temporum qualitate penſatâ conſpicit in Domino ſalubriter expedire. Sanè non abſque animi moleſtia accepimus, quod nonnulli Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Prælati, aliæque perſonæ Eccleſiaſticæ, tam ſeculares, quàm diverſorum ordinum & militiarum regulares, non habentes de eorum rebus ac bonis teſtandi & diſponendi facultatem, & Eccleſias, hoſpitalia, & alia pia loca, quibus à dicta ſede Apoſtolica capiendi res & bona ex teſtamento, vel alia diſpoſitione illorum, qui aliàs de rebus & bonis eorum diſponere non poſſent, facultas eſt conceſſa, hæredes inſtituunt, & in teſtamentis, ſive eorum diſpoſitionibus, plura legata ſeu ordinationes, in favorem diverſarum perſonarum, ac alios uſus, in quos bona & res hujuſmodi tranſmittere non poſſent, faciunt: Hoſpitaliaque, Eccleſiæ, & loca pia hujuſmodi, ſive eorum Rectores fidem teſtantium ſeu diſponentium inſequent. legata ipſa, & in teſtamentis, ſeu aliis, etiam inter vivos diſpoſitionibus, ordinata adimplent, ex quo Camera Apoſtolica circa res & bona, ſpolia nuncupata, per obitum Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Prælatorum, & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum hujuſmodi, abſque teſtandi & diſponendi facultate decedentium, remanentia in ſuis juribus detrimentum patitur, & jacturam. Et quia noſtrum eſt, in præmiſſis taliter providere, quòd ipſius Cameræ jurium debita ratio habeatur, motu proprio, & ex certa noſtrâ ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, tenore præſentium, omnia & ſingula privilegia, facultates, gratias, literas, & indulta, quibuſvis Eccleſiis, etiam Metropolitanis, monaſteriis, hoſpitalibus, etiam ab Archiepiſcopali ſancti Jacobi in Auguſta de urbe dependentibus, ſeu cauſam habentibus, ac aliis piis locis ubilibet conſtitutis, per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos & ſedem præfatam, ſuper capiendis ſeu acquirendis hæreditatibus, rebus, ac bonis, ex teſtamento, donatione inter vivos, vel aliâ quacunque diſpoſitione, quorumcunque Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Prælatorum, & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, ſecularium vel regularium, utcunque etiam, ut præfertur, qualificatorum, quâcunque præeminentiâ, ac dignitate, & auctoritate fulgentium, etiamſi S. R. E. Cardinalis fuerit, de hæreditatibus, rebus, & bonis hujuſmodi facultatem diſponendi non habentium, vel aliàs quomodolibet conceſſa, etiamſi uſu recepta ſint, moderantes, volumus, decernimus & declaramus, quòd Archiepiſcopi, Epiſcopi, Prælati, & perſonæ hujuſmodi, de rebus ac bonis eorum, à nobis, vel à dicta ſede facultatem teſtandi ſeu diſponendi non habentes, decimam partem tantùm rerum & bonorum eorundem mobilium & immobilium, & ſe moventium, ac pecuniarum Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, & piis locis capiendi & acquirendi facultatem hujuſmodi habentibus tantùm, non per viam inſtitutionis hæredum, ſeu donationis, vel legati in vita ſeu in morte relinquere, & Eccleſiæ, monaſteria, hoſpitalia, & pia loca hujuſmodi, ſeu illorum rectores, non niſi decimam partem hujuſmodi capere ſeu acquirere poſſint, & ad hoc Eccleſiarum, & hoſpitalium, ac aliorum piorum locorum hujuſmodi privilegia, facultates, conceſſiones, gratias, literas, & indulta quæcunque reducimus, ac moderamur: decernentes ſic, & non aliter in præmiſſis, ac illa quomodolibet concernentibus, & quoad privilegia, facultates, gratias, indulta, etiam in forma brevis in futurum concedendas, per quoſcunque, tam ordinariâ, quàm delegatâ, & miſtâ auctoritate fungentes, Judices, & perſonas, etiam dictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ubique judicari, cognoſci, ac decidi debere; ſublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi, cognoſcendi, ac decidendi facultate, necnon irritum & inane, quicquid ſecus ſuper his à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Pius

PIUS V.

Teſtamenta & donationes acquiſitorum ex bonis Eccleſiæ in favorem illegitimorum, etiam legitimatorum, non tamen hoſpitalibus expoſitorum & orphanorum, infirmantur & annullantur.

CAP. III.

Quæ ordini Eccleſiaſtico noxia eſſe, & ſcandalum objicere perhibentur, neceſſe eſt, è medio ſubmovere: quod nos pro noſtri muneris officio, inter alia incommoda, quæ in oculos noſtros incurrunt, de Chriſti peculio, ne ab indignis & rejectis ignominioſè conſumatur, nevé illorum causâ Eccleſiis & pauperibus præripiatur, curam præcipuam habere volentes, de nobis attributæ poteſtatis plenitudine, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, licentias, diſpenſationes, & indulta faciendi teſtamenta, donationes, ſive inter vivos, ſive causâ mortis, legata, & quaſcunque alias diſpoſitiones, de dominiis, terris, caſtris, domibus, & quibuslibet aliis bonis & rebus immobilibus, mobilibus, & ſe moventibus, necnon pecuniis, juribus, & actionibus, ex beneficiis, fructibus, penſionibus, & aliis rebus Eccleſiaſticis qualibuſcunque confectis, acquiſitis, & alias quomodocunque provenientibus, necnon de peculio, & aliis etiam ſolâ induſtriâ, labore, muneribus, aut quocunque alio modo partis, cujuſcunque qualitatis, quantitatis, ſpeciei, naturæ, & valoris exiſtentibus, in quoſcunque illegitimos, ſive ſuos, ſive extraneos, etiam legitimatos, eoſdemque ex toto, vel in parte hæredes inſtituendi, & ſubſtituendi, ſeu quòd ipſi in prædictis ab inteſtato ſuccedant, cæteraſque hujuſmodi facultates & permiſſiones, ac etiam habilitationes, & capacitates ſuccedendi in bonis & rebus feudalibus & emphyteuticis, ab Eccleſiis, monaſteriis, & piis locis profectis, quibuſcunque perſonis ſecularibus, & quorumcunque ordinum, necnon militiarum, & hoſpitalium, regularibus, ac Romanæ Curiæ officialibus, & aliis curialibus, curiamque ipſam ſequentibus, & etiam urbis Romæ civibus, ac palatia, ædes, cenſus, aliaque bona, in ea, ejuſque diſtrictu habentibus, noſtris quoque & aliorum Romanorum Pontificum familiaribus, Eccleſiarum Prælatis, etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & aliis cujuſcunque dignitatis, ordinis, & conditionis exiſtentibus, illorumque, & aliis Eccleſiis, capitulis, conventibus, ordinibus, militiis, hoſpitalibus, collegiis, officiis, & locis, ac prædictæ urbi, aliiſque civitatibus, provinciis, & dominiis, eorumque dominis, populis, civibus, & incolis, tam per fel. record. Sixtum IV. Innocentium VII. Alexandrum VI. Julium II. Leonem X. Clementem VII. Paulum III. Julium III. Paulum IV. Pium IV. & qui ante illos fuerunt, alios quoſcunque Romanos Pontifices, ac nos, & ſedem Apoſtolicam, ejuſque legatos, etiam de latere, nuncios, notarios, comites, collegia, officia & loca, etiam per modum ſtatuti perpetui, generalis legis, initi & ſtipulati contractûs ſeu quaſi, & aliàs ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis reſtitutivis, perſeverativis, mentis, atteſtativis, derogatoriarum derogatoriis, aliiſque fortioribus, efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, deque ſimili poteſtatis plenitudine, ac prædictorum Cardinalium conſilio, & maturâ deliberatione in conſiſtorio habitâ, necnon conſideratione, intuitu, contemplatione, vel ad inſtantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, etiam ob remunerationem laborum & obſequiorum nobis & dictæ ſedi impenſorum, refectionem damnorum, compenſationem jurium ceſſorum vel ablatorum, navatæ militiæ contra hæreticos & infideles, ſeu prædictæ urbis ornatu, & frequentatione, ac quibuſcunque aliis uſibus, ac etiam neceſſariis & piis cauſis conceſſa, & multiplicatis vicibus confirmata, innovata, extenſa, & moderata, & quantocunque tempore pacificè obſervata, quoad eam partem, quæ illegitimos prædictos tangit duntaxat, etiam ſi illa contineant, quòd omnes Curiales Curiam ſequentes, & alii, ſive Eccleſiaſtici, etiam Cardinales, ſive Mundani, qui palatia, domos, & prædia urbana vel ruſtica ædificaverint, aut cenſus, aliavé bona acquiſiverint, aut aliàs acquiſita habuerint in dicta urbe, & circum eam ad milliaria decem, ex bonis, ſeu fructibus Eccleſiaſticis, hi tales de illis, necnon juribus & juriſdictionibus omnibus, in favorem illegitimorum, ac quomodolibet inhabilium & incapacium, ſive inter vivos, ſive causâ mortis diſponere, eoſque hæredes & ſucceſſores univerſales, vel particulares inſtituere & ſubſtituere, & ſi inteſtati deceſſerint ipſi illegitimi & incapaces, in illis ſuccedere poſſint, quodque per quaſcunque revocationes, derogationes, aut alias contrarias diſpoſitiones illis, quorum intereſt, præjudicari nequeat, & ſi ullo unquam tempore præjudicatum, aut derogatum quoquo modo apparuerit, jus quæſitum ablatum, & literæ revocationum & derogationum hujuſmodi juris quæſiti, ablatæ cenſeantur: ſicque per quoſcunque Judices judicari debeat, & etiam diffiniri. Ac pariter tollimus & abrogamus omnes & quaſcunque facultates ſimilia concedendi, legatis, nuntiis, notariis, comitibus, collegiis, officiis, & aliis ſupradictis, quorum omnium tenores, ac ſi ad verbum insererentur, habemus præſentibus pro expreſſis. Ita ut privilegiorum, diſpenſationum, facultatum, habitionum, capacitatum, indultorum, & aliorum ſupradictorum ſic revocatorum, aut etiam literarum legitimationis prætextu, nullus omninò de hujuſmodi bonis, rebus, pecuniis, juribus, juriſdictionibus, & actionibus, in commodum & favorem illegitimorum utriuſque ſexûs, ſive eorum filiorum, ſive conſanguineorum, affiniumvé, ſive extraneorum, etiam in ſtatu ſeculari procreatorum, ac legitimatione quâcunque auctoritate donatorum, & ad hujuſmodi res & bona, ejuſque ſucceſſionem, teſtato vel inteſtato, idoneorum & capacium effectorum, ſive *a* teſtamento, ſive donatione, ſive legato, ſive eleemoſynâ, ſive alio quocunque titulo, & pio opere (exceptis in communi, ac omni fraude, conventione, ſeu compoſitione ceſſante, Hoſpitalibus expoſitorum, & orphanorum) diſponere, nec illegitimi ipſi in eis ab inteſtato, ſive protinùs, ſive per interpoſitas perſonas, ac quomodocunque ſuccedere, aut illa aliàs ad eos, etiam per quemcunque circuitum multiplicatarum in alios capaces ſucceſſionum, ullo tempore devenire poſſint. Ac etiam nulla eſſe, & pro infectis habere volumus omnia & quæcunque facta huc uſque teſtamenta, legata, donationes, & alia diſpoſita hujuſmodi, quæ viventibus adhuc teſtatoribus, aut aliàs, locum non habuerunt, ac pariter ab inteſtato ſucceſſiones non tamen litigioſas, quæ plenarium non ſunt effectum ſortitæ. Dehinc verò diſtrictiùs prohibemus, ne talia ſive in prædictos illegitimos utriuslibet ſexûs, ſive in illorum conjuges, ſive ipſorum parentes, filios, deſcendentes, aſcendentes, vel alios cognatos, ſive viventibus, ſive defunctis ipſis illegitimis, etiam paupertatis, dotis, aut alterius cujuſcunque pii operis intuitu fiant, nevé ipſi unquam in rebus, bonis, pecuniis, juribus, juriſdictionibus, & actionibus prædictis, ſive totis, ſive in parte ſuccedant, aut illa ad ipſos, quâvis diſpenſatione ſuffultos, etiam per prædictum circuitum deveniant, nevé de eis ulla in alium ſeu alios conceſſio, donatio, tranſlatio, aliavé diſpoſitio fiat, aut alia bona ſimilia vel diſſimilia, illegitimis aut aliis ſupradictis concedantur. Quòd ſi prædictorum quiſquam fuerit præſentium violator, teſtamentum, donatio, legatum, & diſpoſitio,

a *C. fin. de pecul. cler. Abb. in c. cùm eſſet. in relict. col. 14. Barb. in tract. de praſt. Card. 1 part. quæſt. 4. Joan. Mai. in 4 ſent. diſtinct. 24. quæſt. 20. Ang. in verb. clericus. 2. §. 13. Sylveſt. verb. Clericus. 4. quæſt. 2. Alvar. Pelag. de planct. Eccleſ. 2 part. art. 28. col. 3. Archid. in ſum. 12. q. 5.*

omnino non teneat, nec etiam quoad alios capaces, & res aliàs valeat, ſicque diſponens privilegio, diſpenſatione, facultate, & indulto prædicto, ejuſque uſu & commodo, etiam in cæteris omnibus, ipſo ſit jure privatus. Nemo quantumvis capax, illius prætextu fructus, res, pecunias, aut prorſus alia bona ſua faciat, nec illa detinens præſcriptione, aut ullo alio juris præſidio adjuvetur, ſed ad integram illorum reſtitutionem, quocunque temporis lapſu non obſtante, debeat coërceri. Ita ut omnes in Eccleſiis, monaſteriis, beneficiis ſucceſſores, tam conjunctim, quàm diviſim, quiſque videlicet pro rata parte ſua, illa omni tempore recuperare poſſint, & qui primus cæteris ab eo monitis & negligentibus judicium intenderit, ei ſoli res tota meritò vendicetur. Nullis verò hujuſmodi ſucceſſoribus, pro prædictis inſiſtentibus, ac etiam de peculio aliàs, quàm ex rebus Eccleſiaſticis confecto, locorum ordinarii, tam conceſſorum & relictorum illegitimis, eorumvé causâ, quàm quorumcunque aliorum bonorum immobilium, mobilium, & ſe moventium, necnon pecuniarum, fructuum, rerum, & jurium, aliàs ſub dictis teſtamentis, donationibus, legatis, & diſpoſitionibus comprehenſorum, corporalem poſſeſſionem, amotis inde & expulſis quibuſcunque detentoribus, ſive incapacibus ſive capacibus, per ſe vel alium, ſeu alios, liberè apprehendant, & apprehenſam hujus ſedis nomine cuſtodiant, donec ipſa ſedes de illis, utì tum tulerit piorum operum neceſſitas, duxerit providendum. Bona verò, res, & jura feudalia, vel emphyteutica (aliis legitimis ad ea fortè vocatis non exiſtentibus) eo ipſo devoluta, & juri ac proprietati ſuarum Eccleſiarum & locorum reſtituta, & cum reliquis eorum bonis conſolidata eſſe declaramus.

PIUS IV.

Bona Eccleſiaſtica ſine indulto Apoſtolico ultimæ voluntatis arbitrio non relinquuntur.

CAP. IV.

Grave nobis & moleſtum accidere ſolet, cùm de perſonarum Eccleſiaſticarum actionibus, quæ integritatis exemplo cæteris præſtare debent, ea nobis deferuntur, quæ & eorum famæ ſinceritatem denigrare, & Cameræ noſtræ Apoſtolicæ incommodum ac detrimentum afferre videntur: unde nos, ut malitioſorum pravis intentionibus occurrere valeamus, debita poſtmodum remedia in medium afferre, & pernicioſis fraudibus, prout ex univerſalis noſtræ Curiæ ſolicitudine tenentur, obviare cogimur. Cùm itaque (ſicut ex proborum & fide dignorum hominum relatione nuper accepimus) quamplures Prælati, Presbyteri, & aliæ Eccleſiaſticæ perſonæ diverſarum provinciarum, locorum, & dominiorum, & præſertim regni Neapolis, nulla à nobis, ſeu ſede Apoſtolicâ, facultate teſtandi ſuffulti vel muniti, ſed temeritate propriâ, & forſan ad ſuorum importunam ſuggeſtionem impulſi, in eorum ultimis voluntatibus teſtamenta ſua condendo, ac donationes, ſeu legata, aut codicillos faciendo, de bonis ſuis diverſimodè, licèt id facere nullo modo *a* poſſint, neque debeant, diſponere audeant, ipſaque bona, ſub diverſis confictis prætextibus & coloribus, hoſpitalibus, ac piis locis, & forſan cum promiſſionibus clandeſtinis, quòd eorum conſanguineis vel affinibus, aut aliis perſonis ab eiſdem teſtatoribus nominatis, poſt illorum obitum, ab ipſis hoſpitalibus & locis, de certa ſeu quota portione bonorum hujuſmodi ſubveniatur, teſtari, relinquere, legare, codicillari non erubeſcant, in dictæ Cameræ grave damnum & præjudicium maximum, dictæ Cameræ indemnitati opportunè conſulere, & inconvenientibus hujuſmodi, pro officii noſtri debito, congruum remedium adhibere volentes, motu proprio, & ex certa ſcientia, ac maturâ deliberatione noſtrâ, non ad tuam, vel alterius pro te, nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium decernimus & declaramus, omnia & ſingula teſtamenta, donationes in illis, vel mortis causâ factas, codicillos, legata, & quæcunque alia in ultimis voluntatibus, per quoſcunque Eccleſiarum prælatos, etiamſi Patriarchali, Archiepiſcopali, vel Epiſcopali præfulgeant dignitate, ac quorumvis monaſteriorum cujuſcunque ordinis Abbates, ſeu commendatarios, ac presbyteros, & alias quaslibet Eccleſiaſticas perſonas prædictas, & quaſcunque alias, quæ ex bonis & reditibus Eccleſiaſticis, & beneficiorum fructus percipiunt, abſque noſtra, ſeu ejuſdem ſedis, ſpeciali licentia & facultate quomodolibet, quæ in futurum ab illis quocunque prætextu, aut quæſito colore, etiam in favorem hoſpitalium, & aliorum piorum locorum hujuſmodi de dictis reditibus fieri, condi, & teſtari, ſeu relinqui, aut quovis ultimæ voluntatis titulo diſponi contigerit, nulla, irrita, inania, invalida, ac nullius roboris, vel momenti fore, & eſſe, ac nemini, neque etiam hoſpitalibus, & piis locis præfatis (cùm ad Cameram ipſam ſolùm fraudandum, prout ex multis fraudibus deſuper commiſſis & repertis nobis conſtituit, præmiſſa fieri, clarè appareat) ullatenus deinceps ſuffragari, neque ſubſiſtere, aut teſtamentis ſuis hujuſmodi quenquam juvare, aut tueri, nec effectum aliquem ullâ ratione habere, vel ſortiri.

a Ut in c. quia nos. & c. relatum. 2. de teſt.

TITULUS XIV.

DE NAUTIS ET NAUFRAGIUM PATIENTIBUS.

JULIUS TERTIUS.

Naufragata bona occupantes, & nautas impedientes, excommunicantur, qui verò iis opitulantur, condonatione Pontificiâ remunerantur.

CAP. I.

Ordinamus, ſtatuimus, firmiterque & inviolabiliter obſervari mandamus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis, necnon decem millium ducatorum auri largorum Cameræ Apoſtolicæ applicandorum pœnis, quatenus in urbe Roma, ſuiſque portibus & ripis, aliiſque omnib. & ſingulis civitatibus, terris, caſtris, ripis, portibus, & plagis, Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectis, etiam Prælatorum, dominorum temporalium, & Baronum dictarum terrarum, in quibus eſt commercium maritimum, perſona aliqua cujuſcunque gradûs, Eccleſiaſtici vel ſecularis, communiter vel diviſim, officialis aut privatus, etiam Cardinalatûs honore fulgens, deinceps non audeat vel permittat præbere impedimentum, aut genus aliquod moleſtiæ præſtare, dictis nautis & mercium conductoribus ſubditis Imperatoris, qui cùm bono aut iniquo tempore infortunium aut naufragium patiantur, in dictis ripis, aut prope ripas, vel intra mare, ſeu in aliqua parte illius, aut portibus ſeu plagis (quod Deus avertat) aut quovis alio voluntario aut neceſſitato, infortunato aut pacifico modo, eos inibi applicare contingat, in quamcunq; ripam, portum, aut plagam dictarũ terrarum, quinimò illi favore & opere gratioſis recipiantur, & benignè tractentur, reſtituendo & reſtitui faciendo res & bona eorum, in talibus navigiis conducta, ſi ea per aliquem vel aliquos detineri & occupari contingat, vel in poſterum occupabuntur aut detinebuntur, ad effectum, ut ſtante hujuſmodi bona comparatione eorum querelæ ceſſent, & illi libentiori animo conducant ad loca prædicta ſe & eorum merces. Et ut Chriſti fideles ad præmiſſa alliciantur, ac ab eis, naufragium hujuſmodi patientibus, promptiora ſubſidia præbeantur, omnib. & ſingulis utriuſque ſexûs Chriſti fidelibus, qui auxilium conſi-

onſilium, & favorem, naufragium patientibus in reparatione & conſervatione ſuorum bonorum præſtiterint, o. annos & totidem quadragenas, de injunctis eis pœnitentiis, in Domino relaxamus. Rom. 22. Octobr. 1554.

PAULUS III.

Furatur res, quæ jacens poſt naufragium in ripis aut portibus locorum maritimorum diripitur, repulſo omnis conſuetudinis prætextu, niſi reſtituatur.

CAP. II.

JUlius Papa II. conſiderans, tam civili, quàm canonicâ lege, licere unicuique naufragium ſuum impunè colligere, ac jacta in mari, allevandi oneris causâ, recuperare, illaque diripientes furtum committere, & graviter delinquere, ac Chriſtianos naufragium patientes, rebus ſuis ſpoliantes, diverſis pœnis puniri: & propterea conſuetudinem prædictam, tanquam contra regulam fidei, quâ unus alteri auxilio eſſe tenetur, meritò corruptelam appellari, neminique ſuffragari debere, cujuſcunque temporis curſu munitam: Volenſque (ſicut ejus incumbebat paſtorali officio) omnium mari terrâque ad almam urbem noſtram venientium, ſecuritati & tranquillitati providere, periculiſque hujuſmodi obviare, ac venientium ad almam urbem, ex omnibus mundi partibus, tanquam ad matrem, de neceſſariis cum opulentia providere, necnon animarum eorundem Chriſti fidelium ſaluti conſulere, motu proprio, non ad alicujus ſibi ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de ejus mera deliberatione, & ex certa ſua ſcientia, conſuetudinem capiendi & retinendi bona, per naufragium vel jactum, levandi navis gratiâ, aut aliâ neceſſitate urgente, factum ad littora maris, civitatum, terrarum, & locorum Rom. Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectorum pertinentia, allegari non poſſe, illamque nulli, in judicio vel extra illud, ſuffragari debere, auctoritate Apoſtolicâ decrevit & declaravit: Et ultra pœnas, tam à lege, quàm à canone, contra tales ſpoliantes bonis ſui Chriſtianos naufragium patientes, & raptores in littore maris, civitatum, terrarum & locorum, Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectorum, hactenus inflictas, quas pro potiori cautela innovavit & confirmavit, talium ſpoliantium, cujuſcunque auctoritatis & dignitatis forent, bona & jura quæcunque præmiſſa, confiſcavit & publicavit, illaque Cameræ Apoſtolicæ confiſcata, & publicata, & locorum dominos id fieri permittentes, excommunicatos eo ipſo fore decrevit, & etiam declaravit: Dictoſque raptores in flagranti crimine repertos, ut latrones & graſſatores puniri poſſe, aliàs ut fures: præterquam, ſi nautis in manifeſto naufragii & ſubmerſionis periculo conſtitutis, eorum opem & auxilium implorantibus & expoſcentibus, non abſque vitæ diſcrimine, in perſonarum & rerum conſervatione auxilio fuerint, vel aliàs ab imminentis & præſentanei naufragii periculis, ipſorum labore & operâ liberaverint, & ſalvos reddiderint, aut bona jam deperdita recuperaverint.

F I N I S.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Clerici habitûs decore modeſti incedant, omnem luxus ornatum fugientes, ſub pœna beneficiorum, quæ poſſident.

CAP. I.

CLERICI temperatè ac modeſtè omnia faciant, & tam beneficiati, quàm in ſacris ordinibus conſtituti, a comam neque barbam non nutriant, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentiſque ex velluto aut ſerico factis, habeant, ſed ejuſmodi rebus, ex panno tantùm aut corio ſimpliciter utantur. Si quis contrafecerit, excommunicationem incurrat, & ſi poſt legitimam admonitionem in hujuſmodi pertinacia obſtinatus permanſerit, beneficiis omnibus, quæcunque habet, privatus ſit, & eſſe cenſeatur, eaque ſic vacantia, à ſede Apoſtolica liberè impetrari valeant.

a *Cap. clericus, de vita & honeſtate clericorum. Ex Concilio Carthaginenſi 4.*

PIUS IV.

Clerici non ſolùm internâ vitæ munditiâ, verùm etiam exterius decenti habitûs ornatu & modeſtiâ vitæ integritatem & gravitatem probent.

CAP. II.

NOs pro paſtorali officii noſtri ſollicitudine, Eccleſiaſticam diſciplinam temporum difficultate, ac hominum malitiâ, licentiâque deterius labentem, quantum nobis ex alto conceditur, in priſtinam ſacrorum canonum obſervantiam reducere cupientes, conſiderantes

que conveniens eſſe, ut clerici, maximè qui in ſacris ordinibus conſtituti, aut beneficiati exiſtunt, cujuſcunque gradûs exiſtant, non ſolùm interius vitæ munditiâ *a* ac virtutum ſplendore, cæteris præfulgent, verùm etiam exterius, in eorum habitu & veſtibus, gravitatem & morum honeſtatem, quæ ipſos decet, præ ſe ferant, ſtatuimus, decernimus, & ordinamus, quod omnes & ſinguli clerici, qui dignitates, perſonatus, canonicatus, & præbendas, parochiales Eccleſias, aut alia quæcunque beneficia Eccleſiaſtica, qualiacunque ſint, obtinent, vel qui in quibuſvis ſacris ordinibus conſtituti ſint, qui in hac alma urbe noſtrâ permanent & moram trahunt, & in illo inducti incedant cum debita & congrua tonſura, veſtes exteriores antè infra genua ſe extendentes, ita ut à veſtibus & ſagis laicorum omninò differant, geſtent, ſub pœna excommunicationis, ac ſub aliis, ac etiam creſcente eorum contumaciâ, beneficiorum privationis, arbitrio noſtro, ſeu dilecti filii noſtri Jacobi titul. S. Mariæ in Coſmedin. in hac alma urbe ejusque diſtrictu Vicarii generalis, imponent. pœnis in eventu contraventionis incurrent.

NICOLAUS V.

Concubinarii privantur officiis, & inhabiles ad officia & beneficia declarantur.

CAP. III.

SI diligenter attendimus vitia ſingula, quæ in conſpectu populi decus vileſcere faciunt clericale *b*, quam odibilis ſit inceſtus in clero, crimen inceſtus hujuſmodi, quod plerique, propter illius impunitatem, ſibi blandiuntur minimè verendum, imò quaſi non fore peccatum, non immeritò cohibere compellimur, & præſertim eò propenſius in curia noſtra, quò illud ibidem videtur ſcandaloſius, & ab aliis periculoſius trahitur in exemplum. Hinc eſt, quòd nos præſentis conſtitutionis edicto, univerſis & ſingulis ſedis Apoſtolicæ officialibus, necnon quævis Romanæ curiæ officia exercentibus, etiam ratione officiorum hujuſmodi, ipſius ſedis officiales non cenſeantur, & aliis quibuſcunque clericis eandem curiam ſequentibus, diſtrictius inhibemus, ne quiſquam ex eis concubinam publicè in domo ſua, aut alibi, ut illius turpi commercio liberius utatur, teneat: ſeu quicunque mulierem ad aliorum turpem uſum hujuſmodi, aut quamcunque mulierem in præſentiarum tenuerit, niſi poſt præſentium publicationem in valvis Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe, & in cancellaria noſtra faciendam (quam etiam vim habere volumus monitionis peremptoriæ) infra novem dies, ab hujuſmodi exceſſu, realiter & cum effectu deſtiterit, ac concubinam ſeu mulierem ipſam penitùs & omninò dimiſerit, quodque quiſquis in antea concubinam vel mulierem talem tenere præſumpſerit, omnibus beneficiis ſuis Eccleſiaſticis, necnon quæ in dicta curia obtinent vel exercent, officiis, ſint ipſo facto privati, illaque extunc poſſit per quoſcunque alios liberè impetrari, iidemque privati, necnon quicunque alii concubinas & mulieres hujuſmodi, contra præſentem prohibitionem tenere præſumentes, inhabiles cenſeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curiâ officia hujuſmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, niſi inhabilitatem ſuam antea, per

a *Ex Concilio Carthag. cap.45. & ex generali Synodo ſept. can.19. 21. quæſt 4. cap. omnis jactura. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 6.* b *In Presbyterorum laſciviam & libidinem ſanctiones variæ editæ ſunt à ſummis Pontificibus & Conciliis. Nicæno can. 3. 32. diſt. cap. interdicit. & Nannetenſ. cap. 3. quas refert Burchardus. lib. 2. decret. cap. 116. Loco. part. 6. cap. 192. Adde Concil. Tridentin. ſeſſ. 28. de reformat. cap. 14. & l. eum qui. C. de Epiſcop. & cler. v. Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 14.*

dictæ ſedis literas obtinuerint aboleri, & interim per eos in prædictis geſta habeantur pro infectis.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Incontinentes clerici & ſceleris contra naturam horrore infecti, ſacris canonum & juris civilis ſtatutis plectuntur. Idem in concubinarios decernitur.

CAP. IV.

UT clerici præſertim caſtè continenterque juxta canonum præcepta vivant, ſtatuimus, ut contrafacientes acriter ſecundùm canones puniantur. Si qui verò, tam laicus, quàm clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, convictus fuerit, pœnis per ſacros canones, aut jus civile, reſpectivè impoſitis puniatur. Concubinarii autem, ſive laici ſive clerici fuerint, eorundem canonum pœnis mulctentur, neque ſuperiorum tolerantia, ſeu prava conſuetudo, quæ potiùs corruptela dicenda eſt, à multitudine peccantium, aliavé quælibet excuſatio, eis aliquo modo ſuffragetur, ſed juxta juris cenſuram ſeverè puniantur.

PIUS V.

Clerici nefandi criminis contra naturam rei, degradati, & clericali privilegio exauctorati, ſeculari juriſdictioni, pœnas eaſdem, quæ in laicos ſtatutæ ſunt, recepturi, tradantur.

CAP. V.

HOrrendum illud *a* ſcelus, quo pollutæ, fœdatæque civitates tremendo Dei judicio conflagrârunt, acerbiſſimum nobis dolorem inurit graviterque animum noſtrum commovet: ut ad illud, quantum poteſt, comprimendum, ſtudia noſtra conferamus. Sanè Lateranenſi Concilio *b* dignoſcitur conſtitutum, ut quicunque clerici illâ incontinentiâ, quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehenſi fuerint laborare, à clero dejiciantur, vel ad agendam in monaſteriis pœnitentiam detrudantur. Verùm ne tanti flagitii contagium impunitatis ſpe, quæ maxima peccandi illecebra eſt, fidentius invaleſcat, clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciſcendos deliberavimus, ut qui animæ interitum non horreſcunt, hos certè deterreat civilium legum vindex gladius ſecularis. Itaque quod nos jam in ipſo Pontificatûs noſtri principio hâc de re decrevimus, pleniùs nunc, fortiusque perſequi intendentes, omnes quoſcunque Presbyteros, & alios clericos ſeculares & regulares, cujuſcunque gradûs & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico præſentis canonis auctoritate privamus. Ita quod per Judicem Eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſeculari tradantur, qui de eis illud idem capiat ſupplicium, quod in laicos, hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur ſanctionibus conſtitutum. Rom. 3. Cal. Sept. 1568.

TITULUS II.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

PIUS IV. Ex Concilio Tridentino.

Epiſcoporum non reſidentium in diœceſi, oviliúq; curam negligentium pœna.

a *Jure hoc ſcelus vocat horrendum & execrandum, poſt Alex. Alenſ. 2. part. q 143. Thom. 22. 154. Aſtenſ. l. 2. tit. 64. Anton. 2. part. tit. 5. cap. 4. Uniguer. cap. 7. §. 3. Ang. Sylv. Tab. ver. luxur. Peral. tit. de luxuria.* b *C. clerici. de exceſſibus prælat. & ſup. tit. eod. cap. 1.*

CAP.

CAP. I.

DE ſalute gregis Dominici nobis ex alto commiſſi attentiùs cogitantes, eò libenter intendimus, per quæ grex ipſe, continuâ ſuorum cum eo reſidentia *a* paſtorum, præſervetur à noxiis, & indevium pro labens, ad rectitudinis tramitem reducatur, ut paſtores ipſi reſidentiam ipſam, prout tenentur, commodiùs facere, ac circa ipſius gregis curam libentiùs ac ferventiùs invigilare, & illum ab errorum præcipitiis præſervare, ac in fide orthodoxa, & devotione noſtra, continere valeant, opem & operam efficaces impendimus, prout rerum & temporum qualitate penſatâ, conſpicimus in Domino ſalubriter expedire. Hinc eſt, quòd nos motu proprio non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione, univerſos & ſingulos venerabiles fratres noſtros Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & Patriarchas, ab Eccleſiis & diœceſibus ſuis abſentes, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub interdicti ingreſsûs Eccleſiæ pœnâ, eo ipſo, abſque alia declaratione, incurrendâ, diſtrictè præcipiendo monemus, ut omnibus poſtpoſitis quanto citiùs, in Romana Curia videlicet moram trahentes, intra unum, extra eam verò in Italia, intra duos, extra verò Italiam exiſtentes, infra 4. menſes à die publicationis præſentium, in locis infraſcriptis faciendam computandos, ſe itineri committere, & legitimis itineribus ad Eccleſias ſeu diœceſes ſuas proficiſci, & ſeſe perſonaliter conferre, ac ibidem, ut tenentur, reſidere, & paſtorale officium exercere debeant. Si quis autem à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana ſeu cathedrali Eccleſia, ſibi quocunque titulo, nomine ſeu jure commiſſa, quâcunque illæ dignitate, gradu & præeminentiâ præfulgeant, legitimo impedimento, ſeu juſtis rationalibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis extra ſuam diœceſim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Eccleſiæ & pauperibus loci, per ſuperiorem Eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo jure incurrant: Quòd ſi per alios ſex menſes in hujuſmodi abſentia perſeveraverit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam, eo ipſo amittat: creſcente verò contumaciâ, ſeveriori ſacrorum canonum cenſuræ ſubjiciatur *b*, Metropolitanos, Suffraganeos, Epiſcopos abſentes, Metropolitanum verò abſentem, ſuffraganeus, Epiſcopus antiquior reſidens, ſub pœna interdicti ingreſsûs Eccleſiæ ipſo jure incurrenda, infra tres menſes, per literas vel nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipſos abſentes, prout cujuſque major aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ ſedis auctoritate animadvertere, & Eccleſiis ipſis de paſtoribus utilioribus providere poterit, ſicut in Domino noverit, ſalubriter expedire.

CAP. II.

Privilegia & facultates conceſſa Epiſcopis in gratiam paſtoralis reſidentiæ.

EOſdem autem Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos mandatis noſtris parentes, & apud ſuas Eccleſias, ſeu in earum diœceſibus perſonaliter reſidentes, ſpecialibus favoribus & gratiis proſequi volentes, ut liberiùs & commodiùs eorum officio fungi valeant, eis & eorum cuilibet, ut quando reſiderint, etiam prætextu quorumcunque delictorum & exceſſuum atrociorum, etiam hæreſis & læſæ majeſtatis criminum, per eos quomodolibet commiſſorum, ad comparendum perſonaliter in Romana Curia, per quoſcunque Judices ordinarios vel delegatos, etiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, niſi vigore ſpecialis commiſſionis, manu noſtrâ vel Romani Pontificis pro tempore exiſtentis ſignatæ, trahi aut citari non poſſint nec debeant, atque aliter factas citationes & cenſuras in eis appoſitas, ac inde ſecuta quæcunque, nulla & irrita, ac nullius roboris & momenti fore, ac eos minimè afficere aut arctare ſtatuimus & ordinamus. Necnon eos, & eorum quemlibet, ab omnibus & ſingulis decimis, ſubditis, & aliis oneribus, ordinariis & extraordinariis quomodolibet nuncupatis, per nos & ſucceſſores noſtros Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, ac ſedem Apoſtolicam, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac etiam conſiſtorialiter, etiam ad inſtantiam Regum & Principum quomodolibet, & ex quavis etiam quantumvis urgentiſſima, juſtiſſima, ac pia, & neceſſaria cauſa, etiam pro defenſione fidei Catholicæ, ratione dictarum Eccleſiarum nunc & pro tempore impoſitis, illorumque ſolutione, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, ex ſimili ſcientia, penitùs & omninò eximimus & liberamus, nec ad id dilectis filiis modernis & pro tempore exiſtentibus, S. R. E. Camerario, necnon Cameræ Apoſtolicæ Theſaurario, præſidentibus & clericis, ac decimarum, ſubſidiorum, & aliorum onerum hujuſmodi collectoribus & ſubcollectoribus, ſeu exactoribus, & commiſſariis ad id pro tempore deputatis, etiam vigore quorumcunque privilegiorum, indultorum, & literarum, etiam præſentibus derogantium, ac illarum totum tenorem de verbo ad verbum exprimentium, eis quomodolibet conceſſorum & concedendorum cogi, ſeu compelli, & ob non ſolutionem, hujuſmodi aliquas ſententias, cenſuras, & pœnas incurrere poſſe decernimus, illiſque & quibuſvis aliis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub noſtræ indignationis, necnon excommunicationis, aut ſuſpenſionis, aut privationis ſuorum officiorum & beneficiorum, quæ obtinent, & pro tempore obtinebunt, eo ipſo incurrendis pœnis, eoſdem Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates & Patriarchas, ſic in dictis Eccleſiis, vel earum diœceſibus reſidentes, quamdiu in illis reſiderint, ut præfertur, ad ſolutionem decimarum, ſubſidiorum, & onerum præfatorum cogere, ac propter eorum non ſolutionem excommunicationis aut alias ſententias, cenſuras, & pœnas promulgare quoquo modo audeant ſeu præſumant, diſtrictiùs inhibemus. Et inſuper eiſdem Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis, ſicut præmittitur, reſidentibus, ultra privilegia & indulta eis per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac ſedem Apoſtolicam, & generalia, & Cancellariæ Apoſtolicæ regulas conceſſa, quæ in ſuo robore permanere volumus, tanquam dictâ ſede delegatis in quibuſcunque civilibus, criminalibus, vel miſtis cauſis, contra quoſcunque clericos ſeculares particulares, ac etiam extra eorum monaſteria ſeu regularia loca degentes regulares quomodolibet exemptos, auctoritate noſtrâ procedere, & cauſas ipſas cognoſcere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & obſervari facere, ipſoſque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum exceſſus & delicta, punire, corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia & ſingula, in præmiſſis & circa ea quomodolibet neceſſaria & opportuna, quæ noſmet facere, exercere, & exequi poſſemus, in omnibus & per omnia facere, exercere, & exequi liberè licitè valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem, auctoritate & tenore prædictis concedimus. Decernentes, ac eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis, ante diffinitivam ſententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione, nullatenus, etiam ad nos & ſedem Apoſtolicam appellari poſſe: & nihilominus per appellationes quaſcunque contra præſentium tenorem quomodolibet interpoſitas, minimè cauſas devolvi, aut etiam per quaſvis inhibitiones, etiam quibuſvis cenſuris & pœnis, eis à quibuſvis Judicibus Ordinariis vel delegatis forſan faciendas, illa-

a *Reſidentia paſtoralis commendatur Conc. Trident. ſeſſ. 6. Conſtantinopolitan. can. 17. & 24. Antioch. Can. 17. Agathenſ. can. 39.*

b *Extat can 20. 7. q. 1. quo Epiſcopus in Eccleſia non reſidens, ſed per diverſa loca vagatus redire recuſans, in monaſterium detruditur. Greg. lib. 5. Epiſt. 23.*

rum ulteriorem cognitionem & expeditionem, & ubi de morum correctione agetur, etiam legitimam executionem minimè impediri, aut cenſuris & pœnis hujuſmodi ligari aut irretiri cenſere.

IDEM.

In favorem ſtudiorum excuſatur abſentia à cura paſtoralis reſidentiæ, dummodò ordinariorum conſenſu & auctoritate firmetur.

CAP. III.

SAnctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus noſter, D. Pius, divinâ providentiâ, Papa IV. ad cujus aures nuper pervenit, nonnullos curata, vel aliàs ſacros ordines, aut perſonalem reſidentiam requirentia beneficia obtinentes, ſub prætextu, quòd literis operam dare cupiebant, poſt confirmationem Concilii Trident. per ſanctitatem ſuam, ſanctam & publicatam, ſecum ut literarum ſtudio in loco, ubi illud vigeat generale, actu inſiſtendo, ratione beneficiorum per eos obtentorum hujuſmodi, uſque ad quinquennium, vel aliud tempus tunc expreſſum, dummodò infra primum illius annum Subdiaconi fierent, ad reliquos ordines promoveri minimè tenerentur, & tam iidem, quòd interim, quàm alii etiam ad eoſdem ordines vel eorum aliquem ſeu aliquos promoti, quòd ſimiliter ſtudentes, beneficiis per eos obtentis, per vicarios idoneos, per locorum ordinarios, etiam congruâ fructuum beneficiorum hujuſmodi portione illis aſſignatâ, vel aliàs deputandos, in divinis deſerviendo, animarum curam illis imminentem exercendo, & alia incumbentia onera ſupportando, uſque ad ſimile tempus, perſonaliter in eiſdem beneficiis reſidere non tenerentur, & nihilominùs interea omnes eorundem beneficiorum fructus percipere poſſent, per ordinariam ſanctitatis ſuæ ſignaturam, ſeu pœnitentiariæ ſuæ officium diſpenſari, ſibique pariter indulgeri obtinuerunt, nullum in his vel fraudi vel circumventioni locum, præſertim quoad abſentes à Romana Curia, de quorum qualitatibus facilis notitia haberi non poteſt, quantum humanâ ratione provideri poteſt, relinquere volens, Conc. etiam Tridentini decretis inhærendo, hujuſmodi diſpenſationes & indulta hactenus conceſſa, ac tam ipſius pœnitentiariæ, quàm Apoſtolicas, & alias deſuper confectas & conficiendas literas, proceſſuſque habitos & habendos, per eaſdem dictis abſentibus nullatenus ſuffragari, niſi ſingulorum ordinariorum locorum, in quibus ſinguli beneficia hujuſmodi conſiſtunt, conſenſus gratìs præſtandus ad id accedat, Apoſtolicâ auctoritate declaravit.

IDEM.

Clerici non prius admittantur ad regimina Eccleſiarum & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quin prius reſidentiæ juramentum cum cautione præſtiterint.

CAP. IV.

INtendentes beneficiorum diſpendiis, & animarum periculis, congruis remediis obviare, de parochialibus Eccleſiis, ſeu earum perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis curam animarum habentibus, per obitum illorum poſſeſſorum ſucceſſivè vacantibus, & antea diſpoſitioni noſtræ reſervatis, non niſi perſonis Eccleſiaſticis, prævio rigoroſo examine, de mandato noſtro deſuper ſpecialiter facto, aut per diœceſani fidem, vel fide dignorum teſtium depoſitionem idoneis repertis, & medio illarum juramento, ac etiam præſtitâ fidejuſſione, de ſe infra certum expreſſum tempus ad locum beneficii conferendi, & apud illud curam animarum illi imminentem per ſeipſos exercendo, perſonaliter reſidendi, aſtrictis providemus, ſeu provideri mandamus. Romæ 13. Mart. 1563.

IDEM.

Iis qui majoribus Eccleſiis præſunt, paſtoralis reſidentia ſummopere commendari debet, & præcipi animadverſione ſanctionum juris, & Concilii Tridentini auctoritate.

CAP. V.

CUm tam per ſacroſanctum œcumenicum Concilium Tridentinum *a*, quàm etiam per noſtras literas ſive bullas etiam deſuper emanatas, & inter alias ſub Dat. Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Domini 1564. Septimo Cal. Decemb. Pontificatûs noſtri, anno quinto, mandatum ſit omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis, & aliis, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro eis ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium exemplo paſcere, pauperum, aliorumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & ſignanter munera, paſtoralia, & eis diligenter incumbere & aſſiſtere, aliaque facere, quæ in dicto ſacro Concilio, & in dictis noſtris literis, ſive Bullis continentur. Quæ omnia nequaquam ab eis præſtari & adimpleri poſſunt, cùm gregibus ſuis non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more oves ſuas deſerunt: & propterea debuiſſent omnes & ſinguli Epiſcopi, Archiepiſcopi, & alii in dignitatibus Eccleſiaſticis conſtituti, & præfecti, & quibus animarum cura exiſtit, juxta divina præcepta, & prædicti œcumenici Concilii, ac prædictarum noſtrarum literarum ſeu Bullarum vim, formam, continentiam & tenorem, ad eorum reſpectivè Eccleſias diœceſ. ac alia beneficia, quibus perſonalis reſidentia requiritur, ad effectum in eis perſonalem reſidentiam faciendam, ſeſe contuliſſe, ac omnia & ſingula in eiſdem præceptis, Concilio, & literis ſive bullis reſpectivè contenta, adimplevíſſe & obſervâſſe. Attamen ſicut accepimus, multi & multi præfatorum & præceptorum, & mandatorum contemptores, animarumque ſuarum & propriæ ſalutis immemores, in dictis dignitatibus Eccleſiaſticis, quibus cura animarum imminet, ac Epiſcopalibus & Archiepiſcopalibus reſpectivè conſtituti, præmiſſa facere & adimplere hactenus minimè curarunt, ſed diſtulerunt & differunt, in grave animarum ſuarum gregumque ſibi commiſſorum periculum, & ovium ſuarum pernicioſum exemplum & ſcandalum, ſententias, & cenſuras, & pœnas propterea ſibi inflictas temerè & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cùm non ſint conniventibus oculis, aut impunè prætermittenda, ſed graviter, ut cæteris tranſeant in exemplum, cùm jam per tot menſes inobedientes fuerint, cenſuras præfatas ſuſtinendas, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, deque poteſtatis noſtræ plenitudine, dilecto filio noſtro Alexandro Riario, Cameræ Apoſtolicæ generali auditori, cui aliàs etiam ſeu prædeceſſori ſuæ vivæ vocis oraculo commiſimus, ut dictos Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alias perſonas Eccleſiaſticas animarum curam habentes, non reſidentes, pœnas præfatas in dicto Concilio, & literis ſive bullis noſtris contentas incurriſſe declararet, & ad illarum effectualem executionem, aliaque graviora procederet, vivæ vocis oraculo commiſimus: tantùm quoque nonnulla monitoria contra certos Epiſcopos, & alias perſonas præfatas, in vim commiſſionis noſtræ hujuſmodi ſibi factæ tunc decreverat, & relaxaverat, ne in poſterum de illius juriſdictione dubitari contingat, denuò eidem auditori noſtro nunc officium auditoratûs exercenti, auctoritate noſtrâ committimus & mandamus, quatenus ſtatim, tam contra Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alios quoſcunque prælatos, tam in urbe quàm alibi, & ubique locorum exiſtent. & in propriis diœceſ. non reſident. conſtituto ſibi, quantum ſufficere videbitur, ſummariè ſimpliciter & de plano, ſolâ veritate inſpectâ, & manu regiâ, de obedientia prædicta, uſque ad ſententiam excluſivè procedat, & deinde nobis referat, ut nos in Conſiſtorio noſtro ſecreto, de fratrum noſtrorum conſilio, ut moris eſt, ad ſententiam

a *Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. admonet paſtores, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis in judicio ac veritate paſcant ac regant.*

ſententiam privationis, & depoſitionis prælatorum inobedientium hujuſmodi procedere valemus, prout procedere intendimus: quò verò ad alios curam animarum habentes, uſque ad ſententiam incluſivè procedat, & exequatur juxta formam & tenorem dicti Concilii, & literarum noſtrarum prædictarum, cum eiſdem facultatibus, ut ſuprà, ac alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis ſive bullis continetur cum poteſtate citandi, inhibendi, excommunicandi, ſuſpendendi à divinis, declarandi, interdicendi, aggravandi, regravandi, carcerandi, & brachium ſeculare decernendi, relaxandi & exequendi, aliaque faciendi neceſſaria quomodolibet & opportuna, contrariis quibuſcunque non obſtantibus.

PIUS V.

Eccleſiaſticum monaſterium neutiquam committendum, niſi perſonæ, quæ reſidere in loco, & curam Eccleſiæ per ſe ipſum valeat exercere.

CAP. VI.

CUpientes pro noſtri paſtoralis officii munere Chriſti fidelium animarum ſaluti, quantum cum Deo poſſumus, ſalubriter conſulere, & parochialibus Eccleſiis ab earum parochis, prout tenentur, in divinis debitè, & laudabiliter deſervire, inhærendo etiam decretis ſacri Concilii Tridentini, motu proprio, & ex mera deliberatione, certaque ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, omnes & ſingulos Rectores parochialium Eccleſiarum, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ fuerint, in quibuſcunque regnis, provinciis, civitatibus, diœceſibus, ac aliis Chriſtiani orbis partibus conſiſtentes, qui parochialem Eccleſiam, ac canonicatum, aut dignitatem, etiam poſt Pontificalem majorem, ſeu Principalem, in quibuſvis Patriarchalibus, aut Metropolitanis vel cathedralibus, ſeu collegiatis Eccleſiis, ſeu aliud quodcunque beneficium Eccleſiaſticum, etiam quarumcunque diſpenſationum à Romanis Pontificibus, Prædeceſſoribus noſtris, ſeu etiam à nobis hactenus quomodolibet impetratarum, ac literarum Apoſtolicarum deſuper expeditarum titulo; quas omnes hâc præſenti conſtitutione abolemus & revocamus, ſeu quocunque alio prætextu obtinet, cùm prima & præcipua debeat eſſe cura animarum, eos ad reſidendum in Eccleſia parochiali, & ibi in divinis reſerviendum, debitoq; eorum officio fungendum, omninò teneri & obligatos eſſe, ac ad id per Epiſcopos, & aliorum locorum ordinarios, etiam tanquam Apoſtolicæ ſedis delegatos, ſub ſententiis & cenſuris Eccleſiaſticis, ac pecuniariis arbitrio eorum declarandis, ac etiam privationis dictarum parochialium, & aliorumq uorumcunque beneficiorum pœnis, quâcunque appellatione remotâ, cogi & compelli poſſe & debere, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium ſtatuimus, præcipimus, & ordinamus. Eos tamen ſic reſidentes in Eccleſiis parochialibus, omnes & ſingulos fructus, reditus & proventus, etiam canonicatûs ſui, vel dignitatis, ſeu alterius cujuſcunque beneficii, exceptis duntaxat quotidianis diſtributionibus, & aliis, quæ ex juſta cauſa abſentes percipere non ſolent, lucrari volumus, Sicque per quoſcunque Judices & commiſſarios, etiam cauſarum palatii Apoſtolici auditores, ac Eccleſiæ Cardinales, ſublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, interpretari, judicari, & diffiniri debere: Necnon irritum & inane, quiquid ſecus ſuper his à quoquam, quâvis auctoritate ſcienter vel ignoranter, attentatum forſan eſt hactenus, vel in poſterum contigerit attentari, decernimus & declaramus. Rom. 8. Id. Jul. 1568.

IDEM.

In beneficiis curatis & parochialibus reſidere tenentur, quibus credita eſt animarum cura, aut privilegia collata in gratiam paſtoralis reſidentiæ amittant, & pœnis canonicis ſubjiciantur.

CAP. VII.

IN ſuprema militantis Eccleſiæ ſpeculâ, meritis licèt inſufficientibus, divinâ diſpoſitione conſtituti, cunctos non ſolùm vigilantiæ noſtræ commiſſos dominicos greges, ſed etiam ſingulorum paſtorum ſuorum actus, intensâ noſtræ mentis acie colluſtrantes, ſtudium efficax, operamque ſedulam ad hoc omninò ſtatuimus adhibere, ut quemadmodum operoſum ſacri Concilii Tridentini progreſſum, felicemque exitum (Domino cooperante) præſtitimus, ita ſanctiſſima illius decreta, ipſorum præſertim, qui in Apoſtolicæ ſollicitudinis partem vocati ſunt, paſtorum officium concernentia, non tepidè, neque diſſimulanter exequamur. Sanè licèt in Concil. præfato ſaluberrimâ fuerit ordinatione decretum, quòd omnes & ſinguli venerabiles Fratres noſtri, Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & alii beneficiati, apud Eccleſias ſponſas ſuas reſidere teneantur: nonnulli tamen (quod non ſine animi noſtri mœrore referimus) adeò ſui, gregumque; quos olim deperditos Salvator noſter proprio ſanguine redimere dignatus eſt, ſibi creditorum obliti ſunt, ut etiam nunc in alma urbe vel alibi commorantes, & ſacroſancta ſpiritualis matrimonii, inter eos ſuasq; Eccleſias ſolenniter contracti, jura confundentes, ſponſas ſuas in longa quaſi viduitate relictas, & prædictas Eccleſias quocunque modo ſibi conceſſas inviſere, & apud illas, ut probos & providos patresfamilias decet, reſidere non curent, in perditionem animarum ſuarum, & ſubditorum ſuorum, ac pernicioſum exemplum & ſcandalum plurimorum. Nos hanc illorum contumaciam, alicujus etiam temporalis pœnæ metu, frangendam ſeu convincendam eſſe cenſentes, motu proprio, & ex certa, ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnibus & ſingulis Patriarchis, Primatibus, & Epiſcopis præfatis, ac aliis quibuſcunque, etiam quâvis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentiâ fulgentibus, dictas Eccleſias in commendam, vel adminiſtrationem, aut alio quovis nomine obtinentibus, & aliis quibuſcunque beneficiatis curam animarum habentibus, qui juxta decreti, ſuper Reſidentia in Concilio prædicto promulgati tenorem, perſonalem in ſuis Eccleſiis reſidentiam facere tenerentur, in virtute ſanctæ obedientiæ, ultra pœnas in dicto decreto Concilii contentas, etiam ſub privationis eorum à regimine & adminiſtratione Eccleſiarum ſuarum, ac aliis, noſtro, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis ſucceſſoris noſtri arbitrio, imponendis pœnis, diſtinctè præcipiendo per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus omni morâ ceſſante, in eiſdem ſuis Eccleſiis, juxta formam & tenorem dicti Concilii perſonaliter reſideant, & nihilominùs, ſi quis mandato noſtro hujuſmodi (quod abſit) non parere contigerit, ne etiam tales abſentes, melioris in hac parte conditionis, quàm cæteri in ſuis Eccleſiis reſidentes exiſtant, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ ſanctione per præſentes ſtatuimus & ordinamus, quòd deinceps omnia & ſingula, mobilia & immobilia, etiam in urbe vel ejus diſtrictu exiſtentia, & ſe moventia, res & bona, jura & actiones, cujuſcunque qualitatis, valoris, & ubicunque locorum conſiſtant, ad Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios quoſcunque, etiam quâvis auctoritate, dignitate, gradu, & præeminentiâ præfulgentes, Eccleſias prædictas in titulum, vel commendam, ſive adminiſtrationem, aut alio quovis nomine obtinentes, & alios quoſcunque beneficiarios curam animarum habentes, qui extra prædictas Eccleſias ac diœceſes, etiam in Romana Curia, aut alibi degentes, & juxta decretum & formam Concilii hujuſmodi non reſidentes deceſſerint, pertinentia, & per illos ſuarum Eccleſiarum, ac quorumcunque monaſteriorum, Prioratuum, Præpoſiturarum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura ſecularium & regularium; quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redituum, & proventuum Eccleſiaſticorum, nec-

non penſionum annuarum, ſibi ſuper ſimilibus fructibus, reditibus, & proventibus reſervatarum, & aſſignatarum occaſione quæſita: etiamſi facultatem ſpecialem de illis, aut earum parte teſtandi, & aliàs liberè diſponendi, à nobis, & à quibuſcunque aliis Romanis Pontificibns, prædeceſſoribus & ſucceſſoribus noſtris, etiam cum clauſulis, quòd facultates hujuſmodi revocari non queant, aliiſque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum deſuper confectarum, de rebus & bonis hujuſmodi, jamque depoſuerint, tanquam ſpolia ad Cameram Apoſtolicam legitimè pertineant. Liceatque dilectis filiis, moderno & pro tempore exiſtenti commiſſario noſtro generali, & ſuis dictæ Cameræ deputatis, in eventu deceſſus hujuſmodi, ſolitum inventarium ſuper rebus & bonis præfatis conficere, illaque, prout de reliquis clericorum ſpoliis fieri ſolet, ad dilecti filii noſtri moderni, & pro tempore exiſtentis generalis Theſaurarii manus reddere, dictæque Cameræ applicare, cujuſvis licentiâ deſuper minimè requiſitâ. Ac facultates deſuper confectas literas prædictas, etiam motu & ſcientiâ ſimilibus, etiam in recompenſam laborum & obſequiorum, etiam nobis, & Eccleſiæ Romanæ dictæque ſedi impenſorum quomodolibet conceſſas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illorum omnium tenores, præſentibus pro ſufficienter expreſſis, & ad verbum inſertis habentes, in eventum obitus hujuſmodi, etiam ſi in urbe, aut ejus diſtrictu, vel alibi extra ſuas Eccleſias (nt præfertur) contigerit, & nunc prout ex tunc, & econtrà, in dictæ contumaciæ pœnam ejuſdem poteſtatis plenitudine, & tenore revocamus, caſſamus, & annullamus, & tam eas, quàm earum prætextu quomodolibet, pro tempore condita factaque teſtamenta, codicillos, legata, donationes, & alias diſpoſitiones quaslibet, etiam ad pias cauſas, vel in remunerationem ſervitiorum, nulla & invalida, nulliusque roboris vel momenti fore, neque cuiquam contra præſentium tenorem ſuffragari, & ſic per quoſcunque Judices & commiſſarios, quâvis auctoritate fungentes, & S. R. E. Cardinales in quavis inſtantia, ſublatâ eis & eorum cuilibet, quâvis aliàs judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere, ac quicquid ſecus à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus. Per hoc autem noſtris, & Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum ordinationibus, reſervationibus, & decretis, quoad Prælatorum, & aliorum beneficiorum, etiam in ſuis Eccleſiis aut diœceſib. reſidentium, & ibi decedentium. quæ etiam ampliamus & extendimus ad habentes Eccleſias in urbis diſtrictu, ibique reſidentes & decedentes, ſpolia Cameræ Apoſtolicæ applicata hactenus emanatis, nullatenus præjudicare, neque quicquam in eis alterare intendimus, ſed ea in ſuo robore, ut anteà, manere volumus, præterquam quoad eos, qui in ſuis Eccleſiis juxta formam prædicti Concilii reſederint, & ſpecialem licentiam teſtandi habuerint: hanc enim tantùm ſalvam eis eſſe volumus, ita ut generalis licentia teſtandi eis quanquam reſidentibus minimè ſuffragetur, ſed ſolâ ſpeciali, quam habuerint, tueri ſe poſſint. Rom. 7, Calend. Dec. 1564.

TITULUS VII.
DE SPOLIIS CLERICORUM.
PAULUS III.

Bona Prælatorum ſine facultate teſtandi decedentium ad reverendæ Cameræ Apoſtolicæ fiſcum pertinent.

CAP. I.

Romani Pontificis providentia circumſpecta, dubia, quæ litium diſpendia afferre poſſent, in ſuæ declarationis arbitrio tollit, ac deſuper ſtatuit & ordinat, prout rerum qualitate penſatâ, conſpicit in Domino ſalubriter expedire. Cùm itaque, ſicut accepimus, à nonnullis nimium curioſis, qui jura Cameræ Apoſtolicæ uſurpare, ac Cameram præfatam illis defraudare vellent, in dubium redigatur, an res & bona, ſpolia nuncupata Prælatorum, etiam Pontificali vel aliâ majori dignitate fulgentium, cæterarumq; perſonarum Eccleſiaſticarum ſecularium & regularium, tempore obitus ipſorum remanentia, ex eo, quòd Romano Pontifici pro tempore exiſtenti, & Cameræ præfatæ reſervata fore, aliquâ generali Apoſtolicâ conſtitutione forſan non caveatur, ad Cameram prædictam jure legitimo ſpectare & pertinere debeant. Nos, etſi ſatis evidenter conſtet & appareat, prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, & noſtram indubiam intentionem & voluntatem ſemper fuiſſe, ut ſpolia hujuſmodi ad dictam Cameram, & non ad alias ſpectarent & pertinerent, & quòd pro eadem Camera exigerentur, & recuperarentur, cùm prædeceſſores præfati diverſos dictorum ſpoliorum, ut ad Cameram prædictam ſpectantium & pertinentium, collectores & exactores, in variis provinciis & locis deputaverint & conſtituerint, & nos deputaverimus & conſtituerimus, variæ quoque literæ ab eiſdem prædeceſſoribus, & à nobis, ſuper exactione aliquorum eorundem ſpoliorum, in quibus ſpolia hujuſmodi ad præfatam Cameram ſpectare expreſsè continebatur, emanaverint, ac ſemper de illis dicti prædeceſſoris, per pleraſque alias literas, tanquam de rebus ad Cameram prædictam pertinentibus, donando vel tranſigendo, aut aliàs diverſimodè diſpoſuerint, & nos diſpoſuerimus, necnon ea ab antiquiſſimo tempore citrà dictæ Cameræ noſtræ nomine exacta, & inter jura ipſius Cameræ connumerata fuerint: nec tamen præmiſſorum veritas deprimi, & mendacium deſuper in præfatæ Cameræ præjudicium locum ſibi vendicare valeant: attendentes, quòd iniquum eſſet, ſi ex Apoſtolicæ ſedis benignitate, vel aliâ rationabili cauſâ, ad ſingula quæque loca collectores non deſtinamus, jura ipſius Cameræ propterea depereant, dubium hujuſmodi enucleare, ac in præmiſſis opportunè providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine declaramus, res & bona hnjuſmodi, ſpolia, ut præfertur, nuncupata, in quibuſvis regnis, ac dominiis, tam citra, quàm ultra montes & maria conſiſtentia, quæ pro tempore poſt obitus Prælatorum & perſonarum prædictarum, quantumcunque etiam, ut præfertur, vel aliàs quomodolibet qualificatarum, etiam Cardinalatûs honore fulgentium, qui vel nullo condito teſtamento, vel abſque ſufficienti facultate, aut ultra quantitatem, de qua facultatem habuerint, condito, deceſſerunt, decedent, remanſerunt, remanent, & remanebunt, etiam quòd ad illa recuperandum aliqui collectores deputati non fuerint, ad Cameram Apoſtolicam, & non ad alios, etiam cathedralibus, etiam metropolitanis, & collegiatis, & aliis Eccleſiis, monaſteriis, cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus, & quorumvis ordinum regularib. utcunque qualificatis ſucceſſores, illa in titulum, commendam, adminiſtrationem, & aliàs quomodolibet pro tempore obtinentes, etiam ſi ad illa vigore prioris tituli, jus regrediendi, ſeu accedendi, vel ingrediendi, conceſſum fuerit, ſpectaſſe & ſpectare: illaque tanquam ad Cameram ipſam ſpectantia, perpetuò colligi & recuperari potuiſſe & poſſe, atque debere, ac ita, ut præfertur, eorundem prædeceſſorum, & noſtram intentionem & voluntatem ſemper fuiſſe, fidem facimus, & atteſtamur per præſentes.

PIUS V.

Sacris ſupellectilis ornamenta & res divino cultui dicatæ, non veniunt ſub nomine ſpoliorum pertinentium Cameræ Apoſtolicæ, ſed ad Eccleſias tempore obitus illas obtinentium ſpectant.

CAP. II.

Romani Pontificis providentia circumſpecta ad ea ſolicitudinis ſuæ partes potiſſimùm convertit, per quæ

quæ ſingulis Eccleſiis debita obſequia, & opportuna ſubventionis auxilia minimè ſubtrahuntur. Cum itaque ſicut accepimus, nonnulli Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Abbates ſeu Commendatarii, & alii beneficia Eccleſiaſtica obtinentes, proprii honoris & ſalutis immemores, etiam prætextu facultatum teſtandi, eis per ſedem Apoſtolicam conceſſarum, in eorum ultimis voluntatibus res ſacras, ac vaſa, ornamenta, & paramenta Eccleſiaſtica, aliaque cultui divino dicata, quandoque ex fructibus Eccleſiaſticis per eos acquiſita, non Eccleſiis, & monaſteriis, ac beneficiis, quibus præfuerunt, ſeu à quibus proventus Eccleſiaſticos & ſtipendia acceperunt, prout rationi & honeſtati conſentaneum foret, ſed aliis locis, etiam aliquando non piis, ac interdum etiam conſanguineis & affinibus relinquere, ac Cameræ Apoſtolicæ collectores, prætextu, quòd illa ſub appellatione ſpoliorum veniant, tanquam ejuſdem Cameræ ſpolia exigere & percipere non erubeſcant, in maximum religionis dedecus, ac Eccleſiarum, monaſteriorum, & beneficiorum eorundem detrimentum, ac relinquentium animarum periculum, ſcandalumque plurimorum. Nos abuſibus, ſcandalisque hujuſmodi providere, ac ſingularum Eccleſiarum, & monaſteriorum, ac beneficiorum indemnitati, animarumque quarumlibet ſaluti conſulere volentes, motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſtatuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus, quòd de cætero omnia & ſingula ornamenta, & paramenta, ac vaſa, necnon Miſſalia, & Gradualia, ac Cantus firmi & muſicæ, aliique quomodolibet nuncupati libri, & aliæ ſacræ, etiam auri & argenti, ac quæcunque alia bona per quoſcunque Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, ſeu Commendatarios, & alios quoſcunque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura & ſine cura, ſecularia, & quorumvis ordinum regularia, in titulum vel commendam, aut aliis quomodolibet obtinentes, quocunque nomine vel titulo cenſeantur, etiamſi de illis & eorum qualitatibus ſpecialis & expreſſa mentio habenda foret, ad uſum & cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus & capellis, vel oratoriis deſtinata, tempore eorum obitus, ex teſtamento vel ab inteſtato relicta, ſub quibuſvis facultatibus teſtandi & aliàs diſponendi de bonis, per eos ex altari vel aliâ quomodolibet acquiſitis, per quoſcunq; Romanos Pontifices prædeceſſores & ſucceſſores noſtros, ac nos, ſub quibuſvis tenoribus & formis, ac cum quibuſvis clauſulis & decretis, etiam motu proprio, & aliàs quomodolibet conceſſis & concedendis, minimè comprehendantur, nec ſub appellatione ſpoliorum veniant, ſed ad ſingulas Eccleſias, monaſteria, etiam conventu carentia, & beneficia hujuſmodi, in quibus reſederint, aut quibus præfuerint, ſeu quæ aliàs obtinuerint, omninò ſpectent & pertineant, ac ſpectare aut pertinere, illaque poſt eorum obitum, eiſdem Eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis, etiam ſi in Romana Curia, & procul ab illis deceſſerint, vel ad illa nunquam acceſſerint, etiam ſi antea Eccleſiarum & monaſteriorum regimini ceſſerint, vel beneficia hujuſmodi renunciaverint, eo ipſo applicata & incorporata ſint, & eſſe cenſeantur. Ita quòd liceat illis defunctis in eiſdem Eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis, ſucceſſoribus, ac Eccleſiarum & monaſteriorum hujuſmodi Capitulis & conventibus, reſpectivè aliâ propriâ auctoritate liberè apprehendere, ac eorum Eccleſiis ac ſacriſtiis applicare ac incorporare, ac quæcunque donationes, ac relicta, legata, teſtamenta, & codicilli, & aliæ ultimæ voluntates, ſeu ſpolia deſuper, contra præſentis conſtitutionis noſtræ tenorem, quomodolibet pro tempore facta, quoad præmiſſa, nulla & invalida, nulliusque roboris & momenti exiſtant, & perſonis etiam Eccleſiaſticis, ſeu locis etiam piis, aut Eccleſiaſticis aliis quibuſcunque, in quarum ſeu quorum favorem pro tempore facta fuerint, minimè ſuffragentur, nec pro eiſdem perſonis, ſeu locis, vel aliis Eccleſiis hujuſmodi, aliquod jus in rebus prædictis, vel ad illas acquiri poſſit. Quinimò res ſacras, ac alia bona, prædicto quocunque nomine vel titulo pro tempore detinentes, ad alia Eccleſiis & monaſteriis, ac beneficiis per defunctos quomodolibet acquiſitis, ut præfertur, juxta præſentium tenorem realiter & cum effectu reſtituendum & conſignandum, quibuſvis diſpoſitionibus, de illis in contrarium quomodolibet factis minimè attentis, omninò teneantur, & ad id per cenſuras & pœnas, etiam furti & ſacrilegii, ac alia juris & facti remedia opportuna cogi & compelli poſſint, & debeant. Inſuper, ne deinceps contingat inſolentiâ ſpoliorum Cameræ Apoſtolicæ collectorum vel ſubcollectorum, aliquas Eccleſias, nec hominum quenquam, damno & injuriâ affici, nec cuiquam de cætero vertatur in dubium, quæ res habendæ ſint nomine ſpolii, ſimili modo ſtatuimus, decernimus & declaramus, quòd quæcunque ſcamna, cathedræ, arcæ, & etiam ligneæ vel lapideæ, etiam marmoreæ menſæ & tabulæ, ac quæcunq; dolia ſeu vaſa vinaria vacua, & alia ſimilia ſupellectilia domeſtica, per quoſvis Presbyteros, ſeu clericos ab humanis pro tempore eorum obitûs in Eccleſiis, ſeu eorum domibus Eccleſiarum earundem, vel alibi ubivis locorum relicto, etiam ſi ex fructibus & proventibus beneficiorum, quæ dùm viverent obtinebant, acquiſita fuerint, ſub ſpoliorum appellatione minimè veniant, nec pro ſpoliis ullo modo reputari poſſint. Præterea, quòd nullum ſpolium Cameræ præfatæ fieri, nec quicquam à quibuſvis ſpoliorum Cameræ hujuſmodi collectoribus vel ſubcollectoribus exigi poſſit, per obitum illius, qui, dum viveret, unum vel plura beneficia Eccleſiaſtica obtinuerit, cujus vel quorum inſimul fructus, reditus & proventus triginta ducatorum auri de camera, ſecundum communem æſtimationem, valorem annuum non exceſſerint, aut qui penſiones annuas ſuper quibuſvis fructibus Eccleſiaſticis uſque ad dictum valorem annuatim perceperit, dummodò tamen is ſe ab omni illicita negotiatione, & à ſacris canonib. prohibitâ abſtinuerit. Ita quòd ſi quis dictorum collectorum aliquid ex bonis quorumvis defunctorum, qui ſimilia beneficia obtinuerint, ſeu ſimiles penſiones perceperint, prætextu ſpoliorum ejuſdem Cameræ percipere, aut aliàs, contra præſentes noſtras literas, attentare præſumpſerit, ad totalem bonorum per eum perceptorum reſtitutionem teneatur, ac id viâ juris, etiam per ſimiles cenſuras & pœnas cogi & compelli poſſit, & debeat. Rom. 3. Cal. Sept. 1567.

GREGORIUS XIII.

Bona regularium extra clauſtra degentium nomine ſpoliorum continentur, & fiſco Cameræ Apoſtolicæ adjudicantur, veræ veluti & propriæ heredi.

CAP. III.

Officii noſtri partes ſedulò præſtare tenemur, ut dubia, quæ ab aliquibus falſò ſub prætextu, vel nimis ſubtiliter excitata, in Cameræ noſtræ Apoſtolicæ præjudicium tendunt, declaratione noſtrâ dilucidentur. Nuper accepimus, quòd etſi fel. recor. Pius Papa IV. prædeceſſor noſter conſtitutionem, & quæcunque in illa continerentur, per piæ memoriæ Paulum PP. IV. etiam prædeceſſorem noſtrum, contra apoſtatas *a* editam, per quam inter cætera decrevit, bona quæcunquæ mobilia & immobilia, ac cenſus, reditus, & proventus, jura & actiones per regularem ordinem profeſſos, extra clauſtra ſuorum regularium locorum, etiam de licentia ſuorum ſuperiorum degentes, tempore, quo extra clauſtra hujuſmodi fuiſſent acquiſita, etiam ſi acquiſitiones hujuſmodi ab ipſis profeſſis, ex reditibus beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura vel ſine cura, per eos obtentorum ſeu detentorum,

a *Apoſtaſia irregularitatis non fidei 47. diſt. quantumlibet. 16. q. 1. de his habes lib. 5. conſt. Pauli 4. de heret.*

aut ex propria induſtria, ſeu artificio, mercaturâ, vel ex teſtamento, ſive ſucceſſione ab inteſtato quorumvis conſanguineorum, affinium, vel amicorum ſuorum, aut quorumcunque aliorum, factæ eſſent, non fiſco, aut Cameræ Apoſtolicæ, ſed religioni, aut monaſteriis, in quo, ſeu quibus primò profeſſi fuiſſent, eo ipſo applicata eſſe & cenſeri debere, ad juris & ſacrarum conſtitutionum formam reduxerit: necnon præfata bona regularium extra clauſtra, ut præfertur, degentium, ſive mendicantium, ſive non mendicantium, aut militiarum profeſſorum, & etiam loca, & canonicales portiones, aut dignitates in cathedralibus, vel collegiatis Eccleſiis, cujuſvis ordinis regularibus obtinuerint, ac Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primatiali, vel quâvis aliâ præfulſerint dignitate, poſt eorum obitum, ad eandem Cameram Apoſtolicam, & juxta conſtitutionem fel. rec. Pauli Papæ III. ſuper ſpoliis, ſub dat. videlicet tertio nonâs Januarii, Pontificatûs ſui anno tertio promulgatam, legitimè ſpectent & pertineant, idque per Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, ac nos, dum collector generalis ad recuperandum ſpolia regularium ſpecificè deputatus fui, apertè demonſtratum extiterit, ac in poſſeſſione illa exigendi ac recuperandi eadem Camera meritò ſemper fuerit: nihilominùs nonnulli vano ſub dictæ conſtitutionis Pauli IV. prædeceſſoris præfati prætextu, contrarium aliquando aſſerere non dubitârint: Nos omnem circa prædicta dubitandi occaſionem dimovere, ſimulque æquitate & juſtitiâ ſuadentibus, ejuſdem Cameræ indemnitati, ne indies moleſtiis & incommodis afficiatur, conſulere volentes, præſentium auctoritate declaramus, res & bona quæcunque, per dictos regulares extra clauſtra Eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum degentes, quocunque jure & actione, ſive ex cauſa teſtati, ſive inteſtati, acquiſita, & in poſterum acquirenda, vel ad eos delata in quibuſvis provinciis, dominiis, regnis, & locis conſiſtant, niſi iidem, ad quos iſta ſpectaverint, ſufficienti fuerint teſtandi, aut de illis diſponendi facultate ſuffulti, eaque legitimè uſi fuerint, ad eandem Cameram pleno jure pertinuiſſe & ſpectare, ac bona quæcunque eorundem ſub ſpoliorum nomine comprehenſa, per ipſam Cameram, ejuſque nomine à quibuſcunque, illa quandocunque occupantibus & detinentibus, recuperari ac vindicari poſſe, & debere, ac juxta Pauli III. & aliorum prædeceſſorum noſtrorum literas, eâdem Camerâ Apoſtolicâ in hujuſmodi bonis, ſpolia nuncupatis, verè univerſaliter ſuccedente, quòd ipſa Camera, quæ cæteris hæredibus & ſucceſſoribus ampliori eſt privilegio munita, cuique meritò magis favendum eſt, dum in eam rerum & bonorum dominium ac poſſeſſio nullâ traditione præcedente tranſeat, in quacunque bonorum & ſpoliorum, ſive ad ſeculares ſive ad regulares, dum viverent, ſpectantium ſucceſſione, quibuſcunque in rebus ſive pecuniis illa conſiſtant, etiamſi nominatim, aut aliâ ſpeciali notâ, illa deſignanda eſſent, quæ ad eandem Cameram jure ſpoliorum pertinuerunt, pertinebunt in poſterum, omni prorſus fictione penitùs ceſſante, jus & nomen veri hæredis in eiſdem ſpoliis habere, illiuſque naturam ſortiri, ac veri hæredis privilegiis & juribus, in quibuſcunque bonis, pecuniis, juribus, & actionibus, uti antehac potuiſſe, & nunc poſſe, idque eorundem prædeceſſorum, ac noſtræ etiam intentionis ſemper fuiſſe & eſſe, auctoritate præſentium declaramus: ſicque per quoſcunque Judices in quibuſvis cauſis, etiam per appellationem aut aliàs pendentibus & futuris, ac in quacunque causâ vel inſtantiâ, ſublatâ eis, & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere: necnon quicquid ſecus ſuper his à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter attentatum forſan hactenus, vel in poſterum contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Dat. Rom. 21. Jan. 1577.

IDEM.

Res quacunque bonorum mobilium ſive immobilium, poſt obitum Prælatorum & quarumcunque perſonarum Eccleſiaſticarum, extra urbem Romam decedentium relicta, pertinent ad Cameram Apoſtolicam.

CAP. IV.

ILla quæ ex fructibus, reditibus, & proventibus Eccleſiaſticis profecta, ædificata, refecta, & reſtaurata fuerint, ſeu aliàs ex eiſdem fructibus, reditibus, & proventibus quomodolibet provenerint, per obitum quarumcunque perſonarum Eccleſiaſticarum, beneficia Eccleſiaſtica, tam ſimplicia quàm adminiſtrationem habentia, obtinentium, niſi quoad ſimplicia de fructibus hujuſmodi diſpoſitum fuerit, vel ex privilegio Apoſtolico, vel ex conſuetudine legitimè præſcripta, tam ſecularium, quàm quorumvis ordinum regularium, quâvis, etiam Pontificali dignitate fulgentium, in univerſa Italia, extra tamen dictam urbem, pro tempore decedentium remanſura, cujuſcunque qualitatis, generis, & ſpeciei fuerint, etiam gemmas, & alia pretioſa, & pecuniarum ſummas, necnon etiam fructus, reditus, & proventus menſarum hujuſmodi, à die Eccleſiarum & monaſteriorum vacationis hujuſmodi, uſque ad diem præfectionis, ac proviſionis, ſeu commendæ de illis facientibus, quos omnes & ſingulos fructus, reditus, & proventus ad nos & dictam Cameram ſpectare & pertinere volumus & decernimus, & eidem Cameræ appropriamus & applicamus.

PIUS IV.

Clericorum bona omnia per negotiationem illicitam quæſita, quæ tempore obitus eorum manent inconſumpta, pertinent ad S.R. Eccleſiam: conſecuta quoque quâcunq; viâ ſacris canonibus prohibitâ.

CAP. V.

DEcens eſſe cenſentes, & æquum, ut nos, qui alios in ſua juſtitia confovemus, Cameræ Apoſtolicæ jura non negligamus, quinimò, ne prætextu incertitudinis illam ab aliquibus uſurpari, aut ſuper eis dubia aliqua oriri contingat, ita noſtræ declarationis remedio provideamus, quòd à nemine deſuper dubium aliquod deduci poſſit. Cùm itaque, ſicut accepimus, à nonnullis vertatur in dubium, an res & bona per clericos, etiam in ſacris ordinibus conſtitutos, ex negotiatione illicita, aut aliàs contra ſacros canones acquiſita, uti ſpolia, vel alia, ad Cameram præfatam jure legitimo ſpectare & pertinere debeant: Nos omnem deſuper hæſitationis materiam ſubmovere, ac cavillationibus, ac altercationibus, ac litibus viam præcludere, & denique malitiis eorum, qui juri dictæ Cameræ uſurpare ſatagunt, obviare, aliaſque in præmiſſis opportunè providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine decernimus & declaramus, omnia & ſingula, res & bona, cujuſcunque qualitatis & quantitatis exiſtentia, ac in quibuſvis regionibus & regnis ac dominiis, tam citra, quàm ultra montes & maria conſiſtentia, per quoſvis clericos, tam ſeculares, quàm quorumvis, etiam mendicantium ordinum, ac militiarum regulares, etiam in ſacris ordinibus conſtitutos, cujuſcunque ſtatûs, ordinis, & conditionis fuerint, ac Archiepiſcopali, Epiſcopali, vel aliâ majori dignitate præfulgeant, ex negotiatione illicita, aut aliàs contra ſacros canones quomodolibet acquiſita, quæ pro tempore poſt obitum eorum, qui etiam ex facultate, quam habuerint, teſtandi, condito teſtamento ubivis locorum deceſſerint & decedente, aut quibus illos, etiam eis viventibus privari, & eis deſtituti contigerit, & præſertim quondam Andreæ Japito de ſancto Joanne Rotundo Presbyteri, ſeu religioſi, extra Romanam Curiam, ad illam forſan veniendo, defuncti hactenus remanſerunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non alios, etiam in quibuſvis cathedralibus, etiam Metropolitanis & collegiatis, ac aliis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, militiis,

cæteris-

cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis cum cura, ſecularibus & quorumvis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, ſucceſſores, illa in titulum, commendam, adminiſtrationem, commiſſionem, ac aliàs quomodolibet, pro tempore obtinentes, etiam ſi ad illa, vigore prioris tituli, jus regrediendi ſeu accedendi aliquibus conceſſum fuerit, ſpectare, ac ſub nomine ſpoliorum venire, illaque uti ſpolia ad Cameram ipſam pertinentia, perpetuò colligi & recuperari potuiſſe, poſſe ac debere, & ita per quoſcunque Judices, quâvis auctoritate fungentes, in quacunque inſtantiâ, ſublatâ eis quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere. Rom. Non. Novembr. 1560.

TITULUS IV.
DE COMITIBUS PALATINIS.

PIUS V. in Concilio Tridentino.

Doctoratûs laurea magiſtralis, à Comite Palatino, quæ olim conferebatur in quavis facultate candidatis, Concilii Tridentini decreto nullius eſt auctoritatis & juris.

Quamvis à ſede Apoſtolica, ad quam negotiorum multitudo undique confluit, curis omninò plena innumeris, nonnullis interdum ex juſtis cauſis concedantur, quæ ſucceſſivis temporibus in publicum detrimentum, & alieni juris præjudicium tendere noſcuntur, non debet reprehenſibile videri, ſi Roman. Pontifex, ad cujus providentiam pro debito paſtoralis officii ſpectat, ſuper iis debitè providere, illa rationabilibus & juridicis ſupervenientibus cauſis deinde cognitis quandoque revocat & annullat, ac in ſtatum redigit rationis. Sanè, cùm fide dignâ plurimorum relatione, non ſine animi noſtri moleſtia intellexerimus, nonnullos Comites Palatinos, & diverſos alios, prætextu facultatum ſibi à Romanis Pontificibus & ſede Apoſtolica conceſſarum, quamplurimos, tam laicos, quàm clericos, tam jure civili, quàm canonico, & Theologia, nullo, aut non debito examine prævio, indoctos & inhabiles, Doctores, Licentiatos, & Magiſtros creâſſe & promoviſſe, uti ad dignitates, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica faciliùs aſſumerentur, & de eis providerentur, in animarum ſuarum jacturam, & quamplurimorum ſcandalum. Nos hujuſmodi ſcndalis, quantum in nobis eſt, obviare, & aliàs, ne de cætero inhabiles ad hujuſmodi gradus admittantur, providere volentes: motu proprio, non ad alicujus ſuper hoc nobis ſublatæ petitionis inſtantiam, ſed ex mera deliberatione, & ex certa ſcientiâ noſtris, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione omnia & ſingula, facultates & indulta eiſdem Comitibus, ac etiam quibuſvis officialium Romanæ Curiæ collegiis, ſinguliſque aliis perſonis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, & præeminentiæ exiſtentibus, ad Doctoratûs, Licentiaturæ, & Magiſterii gradum promovendi, per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, & ſedem Apoſtolicam, ac etiam nos, etiam motu, ſcientiâ, & poteſtatis plenitudine, ſimilibus pro expreſſis habentes, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium perpetuò revocamus, caſſamus, & annullamus: Ac decretis Concilii Tridentini [a] inhærentes decernimus & declaramus, eos, qui à Comitibus & aliis præfatis promoti fuerunt, quoad dignitates, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica, nullâ gradûs prærogativâ frui & gaudere poſſe vel debere. Rom. Calend. Jun. 1568.

[a] *Concil. Tridentin. ſeſſ. 22. c. 2. de reformat. & ſeſſ. 24. cap. 11. de reformat.*

TITULUS V.
DE MAGISTRIS, ET DOCTORIBUS.

JULIUS III. Rectori Univerſit. almæ urbis.

Inſtitutio & promotio ad Doctoratûs inſignia, in favorem paupertatis, gratìs fieri debet.

CAP. I.

Pauperes & egeni, qui ad ſuſceptionem Doctoratûs gradum habiles reperientur, in utroque ſeu altero jurium promoveri, & gratìs pro Deo, abſque aliqua pecuniarum ſolutione ab eis facienda, aſſumi ſeu Doctores creari debent.

PIUS IV.

Cujuſcunque facultatis Doctores & Profeſſores promoti ſive promovendi, tam electi quàm eligendi, ad officiorum exercitia non ſe ingerant, niſi prius ſolenne fidei profeſſionis juramentum emiſerint, formâ hic præſcriptâ.

CAP. II.

In ſacroſancta beati Petri Principis Apoſtolorum cathedra, meritis licèt imparibus, hiſce procelloſis militantis Eccleſiæ tempeſtatibus conſtitutos, plurimùm nos oportet eſſe ſollicitos, ut Domini gregem curæ noſtræ commiſſum, non ſolùm ab apertis rapacium luporum undecunque caulis obſtrepentium inſultibus, ſed etiam à magis formidoloſis peſtiferarum vulpecularum domi latentium inſidiis, per providum paſtoralis officii miniſterium, ipſo Domino cooperante præſervemus, ac illis omnes nocendi occaſiones, quantum cum Deo poſſumus, ubilibet auferamus. Cùm itaque, juxta notum ſanctiſſimi Vatis oraculum, timor Domini, ſine quo vera religio, & catholicæ fidei puritas nullibi reperitur, ſapientiæ ſit initium, & qui vel in ſcientiis proficere, vel eas alios docere parant, ſupremum illum ſapientiæ parentem, benignumque largitorem devoto ſanæ fidei obſequio demereri, verâque ſinceræ religionis pietate ſibi conciliare debeant. Idcircò hanc fidei puritatem ſcientiis, doctrinisq; quibuslibet, tum tradendis, tum addiſcendis, tanquam neceſſariam baſim, conſtituere, & ne ſimplicia nonnullorum adoleſcentium, res novas audiendi cupiendorum, ingenia, in naufragos blandientium hæreſum ſcopulos imprudenter impingant, occurrere cupientes; motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine; quòd deinceps nullus Doctor, Magiſter, Regens, vel alius cujuſcunque artis & facultatis profeſſor, ſive clericus, ſive laicus, aut ſecularis, vel cujuſvis ordinis regularis ſit, in quibuſvis ſtudiorum generalium Univerſitatibus aut Gymnaſiis publicis, aut alibi, ordinariam vel extraordinariam lectoris cathedram aſſequi, vel jam obtentam retinere, ſeu aliàs, Theologiam, canonicam vel civilem cenſuram, Medicinam, Philoſophiam, Grammaticam, vel alias liberales artes, in quibuſcunque civitatibus, terris, oppidis, ac locis, etiam in Eccleſiis, monaſteriis, aut conventibus Regularium quorumcunque, publicè vel privatim quoquo modo profiteri, ſeu lectiones aliquas in facultatibus hujuſmodi habere, vel exercere: Neque Doctores ipſi, aut Univerſitatum, ſeu Gymnaſiorum eorundem Rectores, Cancellarii, vel alii ſuperiores, ſed nec etiam Palatini [a] Comites, aut alii particulares, facultatem eruditos viros ad eoſdem gradus promovendi, etiam à nobis, & Apoſtolica ſede, vel aliàs undecunque habentes, ſcholares, tam laicos, quàm clericos, & cujuſvis ordinis regulares, vel alios quoſcunque, quantâlibet eruditione præditos, ad ullum gradum in eiſdem facultatibus ſuſcipiendum recipere & admittere, neque Doctores, Magiſtri, & Scholares ad electionem alicujus in Rectorem vel Cancellarium Univerſitatis, aut Gymnaſii procedere; nec ipſi Scholares, vel alii quan-

[a] *Vid. ſup. c. 4. de ſum. Trin. & fid. cat. & ibid. notat.*

tumlibet docti, & alioquin habiles, gradus hujuſmodi, vel eorum aliquem, palàm vel privatim recipere valeant, niſi Doctores videlicet, ac Regentes, Magiſtri & alii Profeſſores jam ad cathedras & lecturas recepti, in Italia infra tres, extra verò illam infra ſex menſes, à die publicationis præſentium computandos: reliqui verò ad cathedras, & alias lecturas ibidem in poſterum aſſumendi, ante illorum receptionem in Rectoris, vel aliorum ſuperiorum: Eligendi autem in Rectores vel Cancellarios ante illorum electionem, aut ſaltem admiſſionem in ordinarii loci, vel ejus in ſpiritualibus vicarii; ac promovendi Scholares, & alii præfati, ante illorum promotionem in ejuſdem ordinarii, ſeu ejus vicarii, aut Doctorum aliorumvé promoventium manibus, prævio etiam proceſſus vel debitâ informatione, quantum eis ſufficere videbitur, ſuper religione fideque catholicâ, Rectorum, Cancellariorum, Doctorum, Lectorum, & promovendorum eorundem per ipſos locorum ordinarios, vel eorum Vicarios ritè facta præcedente, eandem Catholicam fidem, verbis juxta formæ infraſcriptæ tenorem conceptis, palàm & ſolenniter profiteri teneantur. Et deſuper inſtrumentum publicum confici, ac de proceſſu, ſeu informatione, & fidei profeſſione, in privilegio Doctoratûs vel alterius gradûs hujuſmodi, ſpecialis ac de verbo ad verbum mentio & relatio fieri debeat, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, perpetuò ſtatuimus & ordinamus. Forma autem * dictæ profeſſionis fidei hæc eſt: Ego N. firmâ fide credo & profiteor omnia & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo S.R.E. utitur, videlicet: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium. Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum. Et ex patre natum ante omnia ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis. Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus, mortuus & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertiâ die ſecundùm ſcripturas. Et aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus Regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus eſt per Prophetas. Et unam ſanctam, catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Et expecto reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſeculi, Amen. Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque ejuſdem Eccleſiæ obſervationes, & conſtitutiones firmiſſimè admitto, & amplector. Item, ſacram Scripturam, juxta eum ſenſum, quem tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu & interpretatione ſacrarum Scripturarum, admitto; nec eam unquam, niſi juxta unanimem conſenſum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, ſeptem eſſe vera & propriè Sacramenta novæ legis, à Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licèt non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; illaque gratiam conferre, & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe. Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio & admitto. Omnia & ſingula, quæ de peccato originali, & de juſtificatione in ſacroſancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter, in Miſſa offerri Deo verum proprium, & propitiatorium ſacrificium pro vivis & defunctis, atque in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe verè, realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, fierique converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, quam converſionem catholica Eccleſia tranſſubſtantiationem appellat. Fateor etiam, ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi. Conſtanter teneo Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis juvari. Similiter & Sanctos, unà cum Chriſto regnantes, venerandos atque invocandos eſſe, eoſque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas. Firmiter aſſero, imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe affirmo. Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarum matrem & magiſtram agnoſco. Romanoque Pontificis beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Jeſu Chriſti Vicario, veram obedientiam ſpondeo, ac juro. Cætera item omnia, à ſacris canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à ſacroſancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: ſimulque contraria omnia, atque hæreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo ſalvus eſſe poteſt, quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter téneo, eandem integram & immaculatam uſque ad extremum vitæ ſpiritum conſtantiſſimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque à meis ſubditis, ſeu illis, quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. ſpondeo, voveo, ac juro: ſic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

TITULUS VI.
DE MEDICIS.

PIUS V.

Fidei profeſſionem præſcriptam, & juxta juramenti formam traditam, emittere debent Medici, nec ultra diem integrum viſitare tenentur infirmos ſpiritualia remedia confeſſionis renuentes, ſalutis admonitos.

CAP. I.

Supra gregem Dominicum noſtræ vigilantiæ divinitùs creditum vigilis ſpeculatoris, prout nobis deſuper conceditur, exercentes officium, ad ea, per quæ animarum ſaluti, cum divini nominis gloria, conſuli valeat, libenter intendimus, ut Chriſti fideles poſt Baptiſmum in peccata lapſi, per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconcilientur. Sanè, cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccatis proveniat, dicente Domino languido, quem ſanaverat: Vade, noli amplius peccare, ne quid deterius tibi contingat: ac propterea providè fel. rec. Innocentius a III. prædeceſſor noſter Medicis præceperit, ut, cùm eos ad ægrotos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, ut animarum Medicos vocent, ne cùm eis hoc in extrema ægritudine conſtitutis ſuadetur, in deſperationis articulum incidant. Nos igitur volentes hoc tam ſalutare præceptum nullâ temporis præſcriptione aboleri, ſed ſemper obſervari, conſtitutionem præfatam, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentiū innovamus, & hâc noſtrâ in perpetuum valiturâ conſtitutione ſtatuimus,

a *Decreto magni Concilii Lateranenſis conſt. 20.*

mus, & decernimus, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipſos ante omnia moneant, ut idoneo confeſſori omnia peccata ſua, juxta ritum S. R. E. confiteantur, neque tertio die ulterius eos viſitent, niſi longius tempus infirmo confeſſor, ob aliquam rationabilem cauſam, ſuper quo ejus conſcientiam oneramus, conceſſerit, & eis per fidem confeſſoris in ſcriptis factam conſtiterit, quòd infirmi, ut præmittitur, peccata ſuu confeſſi fuerint. Conjunctos verò, ac omnes familiares & domeſticos infirmi, in Domino rogamus & monemus, ut de infirmitate parochum certiorem faciant, ac tam parochus, quàm conjuncti & familiares præfati, infirmum ad confeſſionem peccatorum ſuadeant & inducant. Quòd ſi qui Medicorum præmiſſa non obſervaverint, ultra pœnas in dicta conſtitutione contentas, quas incurrere declaramus, perpetuò ſint infames, & gradu Medicinæ, quo inſigniti erant, omninò priventur, & à Collegio ſeu univerſitate Medicorum ejiciantur, ac pœnâ etiam pecuniariâ, arbitrio ordinariorum, ubi deliquerint, mulctentur. Et, ut hæc omnia inviolabiliter obſerventur, volumus, & eâdem auctoritate præcipimus & mandamus, ut nullus poſthac ubique locorum Medicinâ doctoretur, aut ei quomodolibet medendi facultas à quovis collegio & univerſitate concedatur, niſi omnia in præſenti noſtra conſtitutione contenta, medio eorum juramento, coram Notario publico & teſtibus, obſervare, in eorum manibus, vel ordinarii juraverint, & de hujuſmodi juramentis in privilegio, ſeu licentia medendi ſpecialis mentio fiat. Quòd ſi collegia & univerſitates præfatæ, non recepto à promovendis juramento hujuſmodi, eoſdem ad gradum prædictum promoverint, aut eiſdem medendi licentiam præſtiterint, pœnam privationis facultatis alios ulterius doctorandi incurrant. Mandantes in virtute ſanctæ obedientiæ, omnibus & ſingulis venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quatenus in civitatibus & diœceſibus propriis, præſentes noſtras literas publicari faciant, ac juramentum prædictum à Medicis jam promotis, ſeu licentiam medendi habentibus, omnibus juris remediis exigant, neque aliquos ad medendum in civitatibus & diœceſibus prædictis admittant, niſi eis conſtiterit eoſdem juramentum hujuſmodi jam præſtitum exhibere recuſantes, gradu Medicinæ, & omnibus privilegiis eiſdem Medicis, tam conjunctim, quàm diviſim, eis & eorum cuilibet conceſſis per quoſvis etiam Romanos Pontifices, privent, ac ab ingreſſu Eccleſiæ arceant, donec reſipuerint. Rom. 8. Martii, 1566.

GREGORIUS XIII.

Medici Judæi & infideles ad Chriſtianorum curandos morbos non admittantur.

CAP. II.

ALiàs piæ mem. Paulus Papa quartus prædeceſſor noſter, editâ perpetuâ conſtitutione inter alia ſancivit, ne Medici Judæi, etiam vocati & rogati ad Chriſtianorum ægrotantium curam accedere, aut illi intereſſe poſſent: quam conſtitutionem poſtea Pius Papa quintus, etiam prædeceſſor noſter, per ſuas literas approbavit, innovavit, & confirmavit, & robur perpetuæ firmitatis obtinere decrevit: ac voluit, & ſub minitatione divini judicii præcepit & mandavit, omnia in eadem conſtitutione contenta in poſterum firmiter obſervari, non ſolùm in terris & dominiis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubjectis, ſed etiam ubique locorum. Quia tamen nobis non ſine magna animi noſtri moleſtia innotuit, ea minimè obſervari, ſed multos adhuc ex Chriſtianis hominibus eſſe, qui dum ſuos corporum languores, illicitis mediis, & præcipuè Judæorum ac aliorum infidelium operâ ſanari cupiunt, veræ ſalutis animarum ſuarum & corporum ſimul immemores fiunt, & (quod valdè dolendum eſt) in damnationis æternæ maximum ſæpè diſcrimen incidunt, Medicis Judæis & infidelibus hujuſmodi ad ipſorum curationem vocatis & adhibitis: unde fit, ut & Judæis ac aliis infidelibus magna detur delinquendi occaſio, & ſimul ſalutare præceptum negligatur, ab Innocentio Papa III. ſimiliter prædeceſſore noſtro, in Concilio generali quondam emiſſum, & deinde à prædicto Pio V. innovatum, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati eſſent, ipſos ante omnia monerent, ut idoneo confeſſori omnia peccata ſua, juxta ritum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ confiterentur a, neque tertio die ulterius eos viſitarent, niſi longius tempus infirmo confeſſor ob aliquam rationabilem cauſam, ſuper quo ejus conſcientia onerabatur, conceſſiſſet, & eis per fidem confeſſoris in ſcriptis factam conſtaret, quòd infirmi peccata ſua confeſſi fuiſſent. Idcirco nos, tam Judæos, qui adverſus mandata hujuſmodi Apoſtolica committere audent, quàm Chriſtianos, qui illos ad ſe accerſunt, vel medendi licentiam concedunt, & viam ad delinquendum eiſdem aperiunt, coërcere volentes, ſupradictas prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium approbamus, confirmamus, & innovamus, ac inviolabiliter obſervari mandamus, atque hâc noſtrâ in perpetuum valiturâ conſtitutione, eiſdem conſtitutionibus & præceptis pro firmiori illorum obſervatione addentes, univerſis utriuſque ſexûs Chriſti fidelibus diſtrictè inhibemus & interdicimus, ne poſthac Judæos, vel alios infideles, ad ipſorum Chriſtianorum ægrotantium & infirmorum curam vocent, ſeu admittant, aut vocari, admittivè faciant, concedant, vel permittant.

TITULUS VII.
DE CONCILIIS.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Summi Pontificis auctoritas ſupra Concilium eſſe, multis exemplis & pragmaticæ ſanctionis in Concilio Baſilienſi decretæ abolitione probatur.

CAP. I.

PAſtor æternus gregem ſuum uſque ad conſummationem ſeculi nunquam deſertus, ita Apoſtolo b teſte, obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato, ſeipſum humiliaverit, factus obediens uſq; ad mortem, migraturus verò ex mundo ad patrem, in ſoliditate petræ Petrum, ejuſq; ſucceſſores vicarios ſuos inſtituit, quibus ex libro Regum c teſtimonio, ita obedire neceſſe eſt, ut qui non obedierit, morte moriatur, & ut alibi legitur, in Eccleſia eſſe non poteſt, qui Romani Pontificis cathedram deſerit, quoniam d Auguſtino, e Gregorioque auctoribus, ſola obedientia eſt mater, cuſtoſque omnium virtutum, ſola fidei meritum poſſidens, ſine qua quiſq; infidelis convincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, ſolliciti eſſe debemus, ut quæ à Rom. Pont. prædeceſſoribus noſtris, præſertim in ſacris Conciliis, pro obedientiæ hujuſmodi auctoritatis, libertatiſque Eccleſiaſticæ, & ſedis Apoſtolicæ defenſione, maturè, & ex legitimis cauſis inchoata ſunt, noſtro ſtudio, curâ, & diligentiâ debitè abſolvantur, & ad optatum finem perducantur, ſimplicium quoque animæ, quarum etiam rationem Deo reddituri ſumus, à dolis & laqueis tenebrarum Principis liberentur, ſanè fel. recor. Julius Papa ſecundus prædeceſſor noſter, poſt indictum ex legitimis tunc expreſſis cauſis, de venerabilium fratrum ſuorum ſanctæ Rom. Eccleſ. Cardin. de quorum numero tunc eramus,

a *C. cùm infirmitas. de pœnitent. & remiſſion.* b *Philip. 2.* c *1. Reg. 15.* d *Auguſt. in opere Monachorum.* e *Gregor. 38. moral.*

conſilio & aſſenſu, ſacrum Lateran. Concilium, providè conſiderans, cum eodem ſacro Lateranen. Concilio, Bituricæ, Regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam ſanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & ſcandalo, ac dignitatis ſedis Apoſtolicæ detrimento & vilipendio, retroactis temporibus viguiſſe & adhuc vigere, ejuſdem pragmaticæ ſanctionis negotium, eodem approbante Concilio, diſcutiendum, certis tunc nominatim deputatis Cardinalibus & Prælatis certæ congregationis commiſit. Et quanquam ſanctio præfata ex multis nullitati notoriæ ſubjaceret, ſchiſmaque manifeſtum foveret & contineret, & propterea citatione aliquâ minimè præcedente, per ſe irrita, nulla, & invalida declarari potuiſſet: ex abundanti tamen cautela idem Julius prædeceſſor Gallicos prælatos, capitula Eccleſiarum & monaſteriorum, parlamenta, & laicis illos faventes, & dictâ ſanctione utentes, omneſque & ſingulos alios, & præmiſſis ſua communiter vel diverſim intereſſe putantes, per edictum publicum, cùm ad partes illas tutus tunc non pateret acceſſus, in Mediolan. Aſten. & Patavien. Eccleſiarum valvis affigendum monuit: quare ſanctio præfata, illiuſque corruptela & abuſio, in concernentibus auctoritatem Romanæ Eccleſiæ, & ſacrorum canonum ac Eccleſiaſticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Julio prædeceſſore in humanis agente, diverſis impedimentis cauſantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujuſmodi plenè diſcuti, ut intentio ipſius Julii prædeceſſoris fuerat, non potuiſſet, ſed eodem Julio prædeceſſore rebus humanis exempto, citatio ipſa legitimè executa, & per procuratorem fiſcalem ſacri Concilii promotorem reproducta, ipſorumque citatorum non comparentium contumaciâ accuſata, & ad ulteriora procedi petitum fuiſſet, nos (divinâ favente clementiâ) ad ſummi Apoſtolatûs apicem aſſumpti, omnibus ritè penſatis, petitioni prædictæ ex certis cauſis nullum tunc reſponſum dedimus, ac deinde, cùm per dictos monitos, & citatos diverſa impedimenta allegarentur, quare in termino eis (ut præfertur) præfixo comparere non potuiſſent, ut omnis juſtæ excuſationis & querelæ occaſio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujuſmodi præfixum, eodem ſacro approbante Concilio, ad alium tunc expreſſum terminum jam diu effluxum in diverſis ſeſſionibus pluries prorogavimus.

Cùm autem moniti & citati prædicti, ſublatis jam omnibus impedimentis, effluxiſque omnibus terminis, coram nobis & dicto Concilio non comparuerint, nec comparere curaverint ad allegandum cauſam, quare ſanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut excuſationi ultrà locus non ſit, poſſintq; meritò contumaces reputari, prout eos exigente juſtitiâ reputamus: Nos mutare attendentes pragmaticam ſanctionem, vel potiùs (ut dictum eſt) corruptelam, ſchiſmatis tempore à non habentibus poteſtatem editam, reliquæ Chriſtianæ Reip. Eccleſiæq; ſanctæ Dei nullatenus conformem, & à clar. mem. Ludovico XI. ** a Francorum Rege Chriſtianiſſimo revocatam, caſſatam, atque abolitam, auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictæ ſedis violare, ac diminuere facultatem Rom. Pont. pro tempore exiſtentis, de ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Card. pro univerſali Eccleſia aſſiduè laborantium, virorumque doctorum perſonis, quibus abundat Curia, & quorum conſiliis ſedis Apoſtolicæ, & Rom. Pont. atque univerſalis Eccleſiæ auctoritas & poteſtas conſervatur, negotiaque diriguntur, & in proſpero ſtatu confoventur, Eccleſiis & monaſteriis, eiſdemque perſonis de reliquis beneficiis Eccleſiaſticis, juxta eorum ſtatus exigentiam providendi penitùs auferre: Prælatis verò Eccleſiaſticis illarum partium cauſam præbere, ut ipſi nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ obedientiæ ſanctum frangant & violent, ac contra nos & ſedem prædictam, eorum matrem, cornua erigant, & eis ad præmiſſa audendum viam aperire, ipſamq; notoriæ nullitati ſubjacere, nulloque niſi alicujus temporis, ſeu potiùs tolerantiæ cujuſdam adminiculo fulciri, etſi Rom. Pont. prædeceſſores noſtri præfati, prout ipſi ſuo tempore ſummopere optare demonſtrârunt, corruptelam & abuſionem hujuſmodi, vel malignitate temporum, vel aliàs illi providere, & in totum occurrere non valentes, ſuis temporibus toleràſſe viſi fuerunt: conſiderantes tamen ab ipſius Bituricen. ſanctionis editione, vix annos ſeptuaginta fluxiſſe, nullumq; infra hoc temporis ſpatium, præter hoc Lateranenſe Concilium legitimè fuiſſe celebratum, quo cùm (diſponente Domino) conſtituti ſimus, ab ejuſdem improbæ ſanctionis extirpatione & totali annullatione, ſine noſtra & tantorum patrum in præſenti Concilio congregatorum nota, ac noſtræ & dictorum illa menſium animarum periculo abſtinere, ſeu deſiſtere non poſſe, Auguſtino teſte, judicamus atque cenſemus.

Et ſicut piæ memoriæ Leo Papa I. prædeceſſor noſter, cujus in hoc libenter (quoad poſſumus) veſtigia imitamur, ea quæ in ſecunda Epheſina Synodo temerè contra juſtitiam & catholicam fidem geſta fuerunt, poſtmodum in Chalcedonen. Concilio mandavit ac fecit pro dictæ fidei firmitate revocari: ita & nos à tam nefariæ ſanctionis, & contentorum in ea revocatione retrahi aut deſiſtere ſalvâ conſcientiâ, ac noſtro & ipſius Eccleſiæ honore, non poſſe aut debere cenſemus: Nec illud nos movere debet, quod ſanctio ipſa & in ea contenta, in Baſilienſi Concilio edita, & ipſo Concilio inſtante, à Bituricen. congregatione recepta & acceptata fuerunt, cùm ea omnia poſt translationem ejuſdem Baſilienſ. Concilii per fel. mem. Eugenium Papam IV. etiam prædeceſſorem noſtrum factam, à Baſilienſi conciliabulo, ſeu potiùs conventiculo, quæ præſertim poſt hujuſmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint, cùm etiam ſolum Rom. Pont. pro tempore exiſtentem, tanquam auctoritatem ſuper omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac diſſolvendorum plenum jus & poteſtatem a habere, ne dum ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio, dictis ſanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædeceſſorum noſtrorum, ſacrorumque canonum decretis, ſed propriâ etiam eorundem Conciliorum confeſſione, manifeſtè conſtet: quorum aliqua referre placuit, reliqua verò, utpote notoria, ſilentio præterire.

In Alexandrinâ enim Synodo, Athanaſio ibidem exiſtente, Felici Roman. Pont. ab eadem Synodo ſcriptum fuiſſe legimus, Nicænam Synodum ſtatuiſſe, non debere abſque Roman. Pontif. auctoritate Concilia celebrari. Neque nos latet etiam eundem Leonem Pontif. Epheſinam ſecundam Synodum ad Chalcedonen. transtuliſſe, Martinum etiam Papam quintum præſidentibus ſuis in Concilio Senen. poteſtatem transferendi Concilium, nullâ conſenſûs ipſius Concilii mentione habitâ, dediſſe. Epheſinam quoq; primam Synodum Cæleſtino, ac Chalced. eidem Leoni VI. Agathoni VII. Hadriano VIII. Nicolao VIII. etiam Conſtantin. Synodum Hadriano Rom. Pont. prædeceſſoribus noſtris, maximam reverentiam exhibuiſſe, eorundemq; Pontif. inſtitutionibus & mandatis, in ſacris conciliis per eos editis & factis reverenter & humiliter obtemperâſſe. Unde Damaſus Papa & cæteri Epi-

a *Ludovicus XI. Francorum Rex per legatos miſſos ad Pium II. liberam Eccleſiæ & Pontificis regno obedientiam præſtitit, abrogationem pragmaticæ ſanctionis, & magna in Turcas auxilia pollicitus. Renuit Senatus Pariſienſis. Gaguin. lib. 10.*

a *Ut hæc facilius innoteſcant, vide Cajetanum in tractat. de comparatione Papæ & Conciliorum. Dominicum Jacobatium lib. 10 de Conciliis, artic. 7. Petrum de Monte in libr. de poteſtate Papæ & Concilii.*

ſcopi

ſcopi Romæ congregati ſcribentes de Concilio Ariminen. Epiſcopis in Illyrico conſtitutis, præjudicium aliquod, per numerum Epiſcoporum Arimini congregatorum, fieri non potuiſſe teſtantur: quandoquidem conſtet, Roman. Pontific. cujus ante omnia decebat ſpectari decretum, talibus non præbuiſſe conſenſum: eundemq; Leonem Pontificem univerſis Siciliæ Epiſcopis ſcribentem idem noluiſſe apparet: conſueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in ſuis Conciliis geſta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice ſubſcriptionem, approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Epheſina ac Chalcedonen. hujuſmodi, & VI. Conſtantinopolitan. & VII. eadem Nicæna, ac Romana ſub Symmacho Synodis habitis earumque geſtis, necnon in annali libro de Synodis, manifeſtè colligitur, quòd etiam noviſſimè Conſtantinenſ. a Patres feciſſe conſtat. Quam laudabilem conſuetudinem ſi Bituricenſ. Baſilienſ. ſecuti fuiſſent, hujuſmodi moleſtiâ proculdubio careremus.

Cupientes quoque hujuſmodi negotium ad debitum finem perduci, ac tam vigore citationum, hactenus à nobis & præfato Julio prædeceſſore ex abundanti emanatarum, quàm aliorum præmiſſorum, quæ ita notoria ſunt, ut nullâ valeant excuſatione aut tergiverſatione celari, etiam ex noſtro paſtorali officio procedentes, omneſque & ſingulos, tam juris, quàm facti defectus, ſi qui forſan in præmiſſis intervenerint, ſupplentes, ex certa noſtra ſcientia & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eodem ſacro approbante Concilio, tenore præſentium, præfatam pragmaticam ſanctionem ſeu corruptelam, ejuſq; approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & ſingula decreta, capitula, ſtatuta, conſtitutiones ſive ordinationes in eodem quomodolibet contentas, ſeu etiam inſertas, ac ab aliis priùs editas, necnon conſuetudines, ſtylum, uſus, ſive potiùs abuſum, ex ea in hanc uſque diem quomodolibet emanatos, ſeu obſervatos, nullius roboris vel momenti fuiſſe & eſſe, decernimus & declaramus. Necnon ad abundantiorem cautelam, eandem Bituricenſem ſanctionem ſive corruptelam, ejuſque approbationem tacitam vel expreſſam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & ſingula, etiam inſerta quæcunque revocamus, caſſamus, abrogamus, irritamus, annullamus, ac damnamus, & pro infectis, revocatis, caſſatis, abrogatis, irritatis, annullatis, & damnatis haberi volumus, decernimus, & declaramus. Et cùm de neceſſitate ſalutis exiſtat, omnes Chriſti fideles Romano Pontifici b ſubeſſe, prout divinæ Scripturæ & ſanctorum Patrum teſtimonio edocemur, ac conſtitutione fel. mem. Bonifacii Papæ VIII. ſimiliter prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Unam ſanctam declaratur, pro eorundem fidelium animarum ſalute, ac Rom. Pontif. & hujus ſanctæ ſedis ſuprema auctoritate, & Eccleſiæ ſponſæ ſuæ unitate & poteſtate, conſtitutionem ipſam, ſacro præſenti Concilio approbante, innovamus & approbamus, ſine tamen præjudicio declarationis ſanctæ mem. Clementis Papæ V. quæ incipit, Meruit. Inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis & cenſuris infrà dicendis omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam laicis quàm clericis, ſecularibus, & quorumvis ordinum, etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuſcunque perſonis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, & conditionis exiſtant, etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinal. Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & quibuſvis aliis Eccleſiaſticâ vel Mundanâ, vel quâvis aliâ dignitate fulgentibus, omnibuſque aliis & ſingulis Prælatis, clericis, capitulis & conventibus ſecularibus, & ordinum prædictorum regularibus, etiam monaſteriorum Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Principibus, Baronibus, Parlamentis, officialibus etiam Regiis, Judicibus, advocatis, notariis & tabellionibus Eccleſiaſticis vel ſecularibus, & quibuſvis aliis perſonis Eccleſiaſticis, regularibus & ſecularibus, ut præfertur, quâcunque dignitate fulgentibus, in præfato Regno Franciæ, Delphinatu, & ubicunque prædicta pragmatica directè vel indirectè, tacitè vel expreſsè vigeret, quomodolibet exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne de cætero præfatâ pragmaticâ ſanctione, ſeu potiùs corruptelâ, quomodolibet ex quavis cauſa, tacitè vel expreſsè, directè vel indirectè, aut quovis alio quæſito colore vel ingenio, in quibuſcunque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, ſeu etiam eam allegare, vel ſecundùm eam judicare, aut quoſvis actus judiciales vel extrajudiciales, ſecundùm dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per ſe vel alium ſeu alios, nullatenus facere præſumant, aut per alios fieri permittant, ſeu mandent, nec præfatam pragmaticam ſanctionem, aut in ea contenta capitula ſeu decreta, ulteriùs in domibus ſuis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant, quinimò illam ex quibuſvis Archivis etiam Regiis, ſeu capitularibus & locis prædictis, infra ſex menſes à data præſentium computandos deleant, ſeu deleri faciant, ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, necnon quoad Eccleſiaſticas & regulares perſonas prædictas omnium etiam Patriarchalium, metropolitanarum & aliarum cathedralium Eccleſiarum, monaſteriorum quoque & Prioratuum, etiam conventualium & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Eccleſiaſticorum ſecularium & quorumvis ordinum regularium, privationis, & inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, quo verò ad ſeculares præfatæ excommunicationis, necnon amiſſionis quorumcunque feudorum, tam à Romana, quàm alia Eccleſia, ex quavis cauſa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos, quomodolibet faciendos, infamiæque ac criminis læſæ majeſtatis in jure expreſſis pœnis, eo ipſo & abſque ulteriori declaratione, per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi (quod abſit) contrafecerint, incurrendis, à quibus vigore cujuſcunque facultatis, ac clauſularum, etiam in confeſſionalibus, quibuſvis perſonis ſub quibuſvis verborum formis conceſſis contentarum, niſi à Rom. Pont. canonicè intrante, vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant.

PAULUS III.

Eccleſia in afflictis & maximè turbatis Chriſtianæ Reipublicæ rebus præſentiſſimum remedium ex Conciliorum œcumenicorum indictione experta eſt.

CAP. II.

Majores noſtri ſapientiâ admirabili & ſanctitate præditi, ſæpe in ſummis Chriſtianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum atque opportuniſſimum, œcumenica Concilia, & Epiſcoporum generales conventus adhibuerunt. Ex diplomate indictionis Tridentini Concilii. Cal. Junii, 1542.

PIUS IV.

Conciliorum canones interpretantur & confirmantur Pontificis maximi declaratione.

CAP. III.

Sicut ad ſacrorum Conciliorum decreta ac canones auctoritas atque confirmatio Apoſtolicæ ſedis & debet & ſolet accedere, ita ſi qua ſuper eis exorta ſit dubitatio, ejuſdem ſedis judicio & declaratione tollenda eſt.

a *Vide Nicolaum Sanderum lib. 7. de viſibili monarchia, ubi agit de Concil. Conſtantienſi, pag. 540.* b *Leo Epiſt. 84. ad Anaſt. in fin. Gelaſ. in Epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ Nicol. I. in Epiſt. ad Michaelem Innoc. III. ſerm. de conſecr. Pontific. Bonifac. VIII. in Extravag. tit. de major. & obed.*

a *Pragmaticæ ſanctionis abolitio, ejuſq; ſequentium pœna.*

IDEM.

Concilii decreta non priùs rata & firma habentur, quin eis acceſſerit Pontificis maximi confirmatio, cujus eſt ea & indicere & declarare, tum ſanctè interpretari. Idq; unico Concilii Tridentini exemplo, ex antiquo Eccleſiaſticæ juriſdictionis ritu, probare licet.

CAP. IV.

Benedictus *a* Deus, & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: qui reſpicere dignatus Eccleſiam ſuam ſanctam, tot procellis & tempeſtatibus agitatam atque vexatam, & graviùs indies laborantem, apto tandem ei ſubvenit optatoque remedio. Ad plurimas & pernicioſiſſimas hæreſes extirpandas, ad corrigendos mores, & reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam, ad pacem & concordiam Chriſtiani populi procurandam, indictum jampridem in civitatem Tridentinam œcumenicum & generale Concilium *b* à piæ memoriæ Paulo III. prædeceſſore noſtro, & ſeſſionibus aliquot habitis, cœptum fuerat. Ab ejus autem ſucceſſore Julio in eandem urbem revocatum, poſt alias ſeſſiones celebratas, variis impedimentis & difficultatibus objectis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutiùs intermiſſum fuerat, non ſine maximo mœrore piorum omnium, cùm quotidiè magis Eccleſia ejuſmodi remedium imploraret. Nos autem, poſt ſuſceptum ſedis Apoſtolicæ regimen, tam neceſſarium ac ſalutare opus, ſicut paſtoralis ſolicitudo monebat, divinæ miſericordiæ fiduciâ perficere aggreſſi, adjuti pio ſtudio chariſſimi in Chriſto filii noſtri, Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Chriſtianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem conſecuti ſumus, quod nec diurnis nec nocturnis curis laborare deſtitimus, quodque à patre luminum aſſiduè precati ſumus. Cùm enim eam in urbem undique ex Chriſtiani nominis nationib. conveniſſet noſtris convocata literis, & ſua etiam ipſorum pietate, excitata Epiſcoporum & aliorum inſignium Prælatorum maxima, & œcumenico Concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & ſacrarum literarum ſcientiâ, divinique & humani juris cognitione præſtantes viros, præſidentibus ipſi Synodo ſedis Apoſtolicæ legatis, nobis adeò Concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus ſedi Apoſtolicæ propriæ reſervatis, liberum ipſi Concilio arbitrium, per literas ad legatos noſtros ſcriptas, ultrò permiſerimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem neceſſariæ viſæ ſint, tractanda, definienda, & ſtatuenda reſtabant, ad confutandas hæreſes, ad tollendos abuſus, & emendandos mores, à ſacroſancta Synodo ſummâ libertate diligentiâque tractata, & accuratè ac maturè admodùm definita, explicata, ſtatuta ſunt. Quibus rebus perfectis, Concilium tantâ omnium qui illi interfuerunt concordiâ peractum fuit, ut conſenſum eum planè à Domino effectum fuiſſe conſtiterit, idque in noſtris atque omnium oculis valdè mirabile fuerit. Pro quo tam ſingulari Dei munere ſupplicationes ſtatim in alma hac urbe indiximus, quæ magnâ Cleri & populi pietate celebratæ fuerunt, laudeſque & gratias divinæ majeſtatis meritò perſolvendas curavimus, cùm ejuſmodi Concilii exitus ſpem magnam & propè certam attulerit, fore, ut majores indies fructus ad Eccleſiam ex ipſius decretis, conſtitutionibuſque perveniant. Cùm autem ipſa ſancta Synodus, pro ſua erga ſedem Apoſtolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum veſtigiis inhærens, decretorum ſuorum omnium, quæ noſtro & prædeceſſorum noſtrorum tempore facta ſunt, confirmationem *c* à nobis petierit, decreto de ea re in publica ſeſſione facto; Nos ex legatorum literis priùs, deinde poſt reditum eorum, ex iis, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, poſtulatione ipſius Synodi cognita, habitâ ſuper hac re cum venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Car. deliberatione maturâ, ſanctique Spiritûs inprimis auxilio invocato, cùm ea decreta omnia catholica, & populo Chriſtiano utilia ac ſalutaria eſſe cognoviſſemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorundem fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, in Conſiſtorio noſtro ſecreto, illa omnia & ſingula auctoritate Apoſtolicâ hodie confirmavimus; & ab omnibus Chriſti fidelibus ſuſcipienda ac ſervanda eſſe decrevimus: ſicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & ſuſcipi obſervarique decernimus. Mandamus autem in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis à ſacris canonibus conſtitutis, aliiſque gravioribus, etiam privationis, arbitrio noſtro infligendis, univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis quibuſvis Eccleſiarum Prælatis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, & dignitatis ſint, etiam ſi Cardinalatûs honore præfulgeant, ut eadem decreta & ſtatuta in Eccleſiis ſuis, civitatibus & diœceſibus, in judicio & extra judicium, diligenter obſervent, & à ſubditis quiſque ſuis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant obſervari, contradictores quoſlibet & contumaces per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, etiam in ipſis decretis contentas, appellatione poſtpoſitâ compeſcendo; invocato etiam, ſi opus fuerit, brachii ſecularis auxilio. Ipſum verò chariſſimum filium noſtrum Imperatorem electum, cæteroſque Reges, Reſpublicas, ac Principes Chriſtianos monemus & per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti obteſtamur, ut quâ pietate Concilio per oratores ſuos affuerunt, eâdem pietate, ac pari ſtudio divini honoris, & populorum ſuorum ſalutis causâ, pro ſedis quoque Apoſtolicæ, & ſacræ Synodi reverentia, ad ejuſdem Concilii exequenda & obſervanda decreta Prælatis, cùm opus fuerit, auxilio & favore ſuo adſint, neque adverſantes ſanæ ac ſalutari Concilii doctrinæ opiniones à populis ditionis ſuæ recipi permittant, ſed eas penitùs interdicant. Ad vitandum præterea perverſionem & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii commentarios & interpretationes ſuas edere; Apoſtolicâ auctoritate inhibemus, omnibus, tam Eccleſiaſticis perſonis, cujuſcunque ſint ordinis, conditionis, & gradûs, quàm laicis quocunque honore ac poteſtate præditis, Prælatis quidem ſub interdicti ingreſsûs Eccleſiæ, aliis verò, quicunque fuerint, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœnis, ne quis ſine auctoritate noſtra audeat ullos commentarios, gloſſas, annotationes, ſcholia, ullumvé omninò interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocunque modo edere, aut quicquam quocunque nomine, etiam ſub prætextu majoris decretorum corroborationis aut executionis, aliové quæſito colore ſtatuere. Si cui verò in eis aliquid obſcuriùs dictum & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione aut deciſione aliquâ egere viſum fuerit, aſcendat ad locum, quem Dominus elegit, ad ſedem videlicet Apoſtolicam, omnium fidelium magiſtram, cujus auctoritatem etiam ipſa ſancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controverſias, ſi quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, quemadmodum ipſa quoque ſancta Synodus decrevit, reſervamus, parati, ſicut ea de nobis meritò confiſa eſt, omnium provinciarum neceſſitatibus, eâ ratione, quæ commodior nobis viſa fuerit, providere. Rom. 7. Cal. Febr. 1563.

a *2. Corinth. 1.* b *à Pio IV. tandem in Tridentina civitate continuatum & abſolutum fuit die Mercurii. 26. Januar. an. 1564.* c *Seſſ. 25. cap. ultimo.*

TITULUS VIII.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

PIUS

PIUS V.

Clerici, ſub pœna ſuſpenſionis à divinis, Miſſæ ſacrificium non celebrent veſpertino tempore.

CAP. I.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter, dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quòd nonnulli cathedralium, etiam forſan metropolitanarum, collegiatarum, & aliarum Eccleſiarum, necnon monaſteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum ſecularium, & diverſorum ordinum, ac militarium regularium, Prælati, capitula, clerici, fratres, aliique ſuperiores & perſonæ, antiquum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ritum inſtitutis Miſſarum celebrandarum temporibus pervertere ſatagantes, diverſas licentias & facultates, Miſſas, quæ mediâ nocte, & ſeu in aurora Nativitatis, ac de manè Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & forſan aliarum feſtivitatum, juxta prædictum ritum celebrari conſueverant, de ſero etiam forſan circa ſolis occaſum vigiliæ feſtivitatum earundem, in ſuis Eccleſiis & capellis celebrandi, ſeu celebrari faciendi, ab Apoſtolica ſede vel ejus legatis, ac etiam majori pœnitentiario pro tempore exiſtente, variis prætextibus impetraverunt, illiſque jampridem utuntur: hoc ab antiquo catholicæ Eccleſiæ inſtituto, ſanctorumque Patrum decretis deviare conſiderans, ac propterea hunc abuſum ab Eccleſia Dei ſubmovere volens, omnes ac ſingulas licentias & facultates hujuſmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibuſvis cauſis quomodolibet conceſſas, ac Apoſtolicas & alias literas deſuper confectas, illarum omnium tenores pro ſufficienter expreſſis habens, Apoſtolicâ auctoritate, ex certa ſcientia revocavit, ac omninò caſſavit, & annullavit: hâc præſenti perpetuò valiturâ conſtitutione quibuſvis Prælatis, capitulis, clericis, fratribus, aliiſque ſuperioribus, & perſonis earundem Eccleſiarum, monaſteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub indignationis ſuæ, ac perpetuæ ſuſpenſionis à divinis pœnâ, diſtrictiùs inhibens, ne deinceps Miſſas veſpertino tempore, nomine licentiarum & facultatum hujuſmodi, aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præſumant: ac mandans locorum ordinariis, ut eandem præſentem conſtitutionem, ſub prædictis & aliis ſibi benevíſis pœnis, per quoſcunque Prælatos, capitula, clericos, fratres ſuperiores, & perſonas hujuſmodi, inviolabiliter obſervari faciant, contradictores quoſlibet auctoritate Apoſtol. compeſcendo. Rom. 28. Mart. 1566.

IDEM.

Divini cultûs & templorum Dei dicatorum religio omnem decorem expoſtulat, ut hinc arceantur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel ſcandalo ſunt, vel devotionis impedimento: nam domum Domini decet ſanctitudo.

CAP. II.

UT Deo optimo maximo, glorioſæ virgini, & ſanctis omnibus debitus honor deferatur, Gregorii X. prædeceſſoris noſtri conſtitutionem innovantes, ac ſtatuta in Tridentino Concilio obſervari volentes, ſtatuimus & ordinamus, ut ad Eccleſias ſit humilis & devotus ingreſſus, quieta converſatio, devotis orationibus inſtent, & omnes genibus flexis ſanctiſſimum Sacramentum adorent, ad nomen Jeſu Chriſti Domini noſtri, cum exhibitione reverentiæ, caput inclinent, nullus in dictis Eccleſiis ſeditionem faciat, tumultum excitet, clamores moveat, impetumvé committat, ceſſent vana, fœda, & profana colloquia, riſus immoderati, & ſtrepitus omnes judiciorum, & alia quæcunque, quæ divinum officium perturbare poſſunt. Nullus intra Eccleſias deambulare audeat ſive præſumat, dum celebrantur ſacra Miſſarum myſteria, & alia divina officia. Qui verò prædicta petulanti animo contempſerint, præter divinæ ultionis acrimoniam, noſtri quoque arbitrii pœnas incurrent, quæ omnia locorum quoq; ordinarii in ſuis Eccleſiis facient obſervari. Quicunque verò in Eccleſiis, dum ibi ſacrificium Miſſæ, & divina celebrantur officia, aut verbum Dei prædicatur, deambulare, vociferari, aut verſo tergo ad ſanſſiſſimum irreverenter ſedere, aut aliquid, quod ſcandalum generet, aut divina perturbet officia, facere præſumpſerit, pœnam viginti quinque ducatorum incurret, præter alias arbitrio noſtro imponendas & moderandas pœnas, & qui non habebit in ære, luet in corpore, aut exilio mulctabitur. Qui verò in Eccleſiis cum mulieribus impudicis, ſive etiam honeſtis, colloquium ſcurrile habuerit, aut alios inhoneſtos actus fecerit, vigintiquinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per menſem. Qui in Eccleſiis, ut ſuprà, obſcœnis & inhoneſtis verbis aut ſignis uſus fuerit, aut alia fœda colloquia cum perſonis quibuſcunque habuerit, decem aureorum pœnâ mulctetur, aut aliàs corporaliter puniatur. Mandamus præterea omnibus & ſingulis cathedralium, collegiatarum, & parochialium Eccleſiarum capitulis, Rectoribus, vicariis, ſacriſtis, oſtiariis, & aliis ipſarum cuſtodibus, quatenus præfatos omnes in Eccleſiis delinquentes admoneant, & ut in eis vetita fieri non permittant, vel ſaltem ipſis ordinariis vel officialibus noſtris puniendos deferant: quòd ſi facere neglexerint, pœnam duorum aureorum vice quâlibet incurrent *** ducatorum incurrat, pro ſecunda pœna duplicabitur, pro tertio autem centum ducatos ſolvet, & ignominiâ notatus exilio mulctabitur. Qui verò plebejus fuerit, nec erit ſolvendo, pro prima vice manibus poſt tergum ligatis ante fores Eccleſiæ conſtituetur per diem integrum, pro ſecunda fuſtigabitur per urbem, pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad triremes. Quicunque clericus in hoc blaſphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium & quorumcunque beneficiorum ſuorum, pro ſecunda beneficiis ipſis privetur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quòd ſi clericus nullum obtinuerit beneficium, pœnâ pecuniariâ, vel corporali, pro prima vice puniatur, pro ſecunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Qui reliquos ſanctos blaſphemaverit, pro qualitate blaſphemiæ atque perſonæ, arbitrio Judicis puniatur.

IDEM.

Facultatis conceſſæ Græcis Latino more, & Latinis Græco ritu Miſſas & alia divina officia celebrandi, revocatio.

CAP. III.

PRovidentia Romani Pontificis plurimùm circumſpecta nonnunquam ea, quæ certis ſuadentibus cauſis per ejus prædeceſſores geſta ſunt, ex aliis non minùs rationabilibus cauſis alterat, & ad priſtinum ſtatum reducit, prout æquitas ſuadet, & in Domino conſpicit expedire. Sanè, cùm ad notitiam noſtram pervenerit, quòd nonnulli Presbyteri, tam Græci, quàm Latini, antiquum S. R. E. ritum, tam in celebratione Miſſarum, quàm aliorum divinorum officiorum, pervertere ſatagentes, diverſas licentias & facultates, Miſſas, & alia divina officia, Græci Latino more, ac Latini Græco ritu celebrandi, ab Apoſtolica ſede, vel ejus legatis, ac etiam majore pœnitentiario pro tempore exiſtente, variis prætextibus impetrârunt, illiſq; jampridem utuntur, hoc ab antiquo catholicæ Eccleſiæ inſtituto, ſanctorumq; Patrum decretis deviare conſiderantes, propterea hunc abuſum ab Eccleſia Dei extirpare & ſubmovere volentes, omnes & ſingulas licentias & facultates hujuſmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibuſvis cauſis quomodolibet conceſſas, ac Apoſtol. & alias literas deſuper confectas, illarum omnium tenores pro ſufficienter

expreſſis habentes, Apoſtolicâ auctoritate, ex certa ſcientiâ, hac præſenti noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione revocamus, caſſamus, annullamus, & irritamus: quibuſvis Presbyteris, tam Græcis, quàm Latinis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ, ac perpetuæ ſuſpenſionis à divinis pœnis, diſtrictiùs inhibentes, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipuè uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujuſmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis prætextu, Miſſas & alia divina officia celebrare, & celebrari facere præſumant. Mandantes in virtute ſanctæ obedientiæ omnibus & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quatenus in civitatibus & diœceſibus propriis præſentes noſtras literas publicari, & ſub prædictis & aliis ſibi beneviſis pœnis, per quoſcunque Prælatos, Capitula, Clericos, Fratres, Superiores, & perſonas quaslibet inviolabiliter obſervari faciant. Contradictores quoslibet auctoritate Apoſtolicâ compeſcendo.

TITULUS IX.
DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

PAULUS IV.

Sanctorum feſta & ſolennes memoriæ ſub die eorum obitûs celebrantur.

CAP. I.

GLorioſus in ſanctis ſuis Deus, qui omnia operatur in omnibus, quoſdam in Eccleſia ſua poſuit Apoſtolos, quoſdam Prophetas, quoſdam Doctores, quoſdam Martyres, & quoſdam Confeſſores, quos per anni circuitum, die ut plurimùm, quâ eos ad cœleſtia regna migrare contigit, ſancta veneratur univerſalis Eccleſia, ut Chriſti fideles eorum venerationi per exercitium bonorum operum vacantes, piis ante thronum divinæ majeſtatis eorum ſuffragiis adjuvari, & exinde Deo proprio vitam æternam faciliùs conſequi valeant.

PIUS V.

Religioſa feſtorum dierum renovatio, in quibus nihil agendum quod ſanctitatem, charitatem & pietatem non ſpiret.

CAP. II.

CUm dierum feſtorum obſervatio ad Dei cultum maximè pertineat, & in lege divina a præcipiatur, cupientes abuſus parvos, qui ex eorum inobſervantia invaluerunt, omninò corrigere, & antiquorum canonum ſtatuta renovantes mandamus, ut omnes dies Dominici, & præcipuè in honorem Dei, beatæ Mariæ virginis, ſanctorum Apoſtolorum feriati, cum omni veneratione obſerventur, & omnes in diebus præfatis Eccleſias frequentent, divinis officiis devotè intendant, ab omni illicito & ſervili opere abſtineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum ſtrepitus conquieſcant. Qui verò in diebus præfatis opus aliquod illicitum feciſſe deprehenſus fuerit, præter divinam ultionem, & amiſſionem animalium, quibus ad vecturam utetur, etiam graves pœnas incurret, arbitrio noſtro, ſeu Vicarii noſtri in urbe. In aliis autem locis arbitrio ordinariorum, vel aliorum magiſtratuum, ita ut præventioni locus ſit. Quibus omnibus diſtrictè præcipimus, ut hæc diligenter obſervari procurent, illas etiam feſtivitates, quæ juxta conſuetudinem locorum ſolemniter celebrari conſueverunt, juxta laudabilem conſuetudinem, debita cum reverentia obſervari faciant, ſub pœnis arbitrio ipſorum imponendis & moderandis. Romæ Cal. Aprilis, 1566.

a Deuter. c. 5. Exod. 21. & 30. Ezech. 20. Luc. 18.

GREGORIUS XIII.

Calendæ Octobris perpetuò ſolennes feſti Roſarii beatæ virginis, ob devictam claſſem Selimi Turcarum Imperatoris in ſinu Corinthiaco apud Naupactum.

CAP. III.

MOnet Apoſtolus in omnibus gratias agere, monent quoque ſacrarum literarum hiſtoriæ, inſignia Dei beneficia, tum ut ei, à quo accepta ſint, meritæ referantur gratiæ, tum ut fideles quibus collata ſunt, illorum memores, ad divinum cultum magis indies incitentur, ſolemnibus annuis feſtivitatibus celebranda eſſe. Quod cùm multoties inſtitutum fuerit, tùm verò maximè, cùm Deus patrum noſtrorum populum ſuum à ſervitute Ægyptiaca per manum fortem liberavit. Notabitis itaque non minora beneficia quotidiè à Deo Optimo Maximo accipimus, inter quæ illud ſingulariſſimum ſuperiore anno ab ineffabili ipſius clementia nobis conceſſum fuit, ut Turcarum claſſis & numero longè ſuperior, & præteritis elata victoriis, à Chriſtianorum claſſe, virtute Domini noſtri Sabbaoth decertante, die ſeptimo Octobris, non longè à Corinthiaco ſinu penitùs, devicta & quaſſata fuerit, quâ nempe victoriâ univerſum populum Chriſtianum ab impiiſſimi Tyranni faucibus divino munere ereptum fuiſſe, inficiari nemo poteſt: Apoſtoli præcepto parere, & ſanctorum patrum exempla ſequi volentes, ut hujus ingentiſſimi beneficii univerſaria habeatur memoria, inſtituere omninò decrevimus.

Quia verò preces ad Deum oblatæ, eò gratiores ad illius conſpectum aſcendunt, quò dignioribus interceſſoribus, & pio aliquo orandi modo offeruntur, memores beatum Dominicum ordinis prædicatorum inſtitutorem, cùm & Gallia & Italia à pernitioſis premeretur hæreſibus, ad iram Dei placandam, & beatiſſimæ virginis interceſſionem implorandam, piiſſimum illum orandi modum inſtituiſſe, quod Roſarium & Pſalterium beatiſſimæ virginis Mariæ nuncupatur: animadvertentes quoque, eâdem die ſeptimâ, quæ tunc fuit dies Dominica prima dicti menſis Octobris, fraternitates omnes ſub dicti Roſarii nuncupatione militantes, per univerſum orbem, juxta earum laudabilia inſtituta & conſuetudines, proceſſionaliter incedentes, pias ad Deum preces effudiſſe, quas per interceſſionem beatiſſimæ virginis ad dictam victoriam conſequendam multùm profuiſſe, piè credendum eſt, operæ pretium nos facturos eſſe exiſtimavimus, ſi ad tantæ victoriæ cœlitùs proculdubiò conceſſæ memoriam conſervandam, ad gratias Deo & beatiſſimæ virgini agendas, feſtum ſolenne ſub nuncupatione Roſarii in prima Dominica menſis Octobris ſingulis annis celebrandum inſtitueremus. Quocirca motu proprio & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ad laudem Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti, ejuſque glorioſæ virginis matris, tenore præſentium decernimus, ut de cætero perpetuis futuris temporibus, quâlibet primâ die Dominicâ menſis Octobris, per univerſi orbis partes, in his videlicet Eccleſiis, in quibus altare vel capella Roſarii fuerit, ab omnibus & ſingulis utriuſque ſexûs Chriſti fidelibus feſtum ſolenne ſub nuncupatione Roſarii prædicti, ſub duplici majori officio, ad inſtar aliarum ſolennium feſtivitatum celebretur & ſanctificetur, eâdemque die officium de beatiſſima virgine novem lectionum more Eccleſiaſtico perſolvatur & recitetur. Decernentes præſentes, quas perpetuò valere volumus, nullo unquam tempore, de ſurreptionis vel obreptionis, aut nullitatis ſeu alio vitio, vel intentionis noſtræ, aut alio defectu notari, argui, vel impugnari poſſe, ſed plenarios effectus ſortiri debere: & ita per quoſcunque Judices, quâvis auctoritate fulgentes; etiam cauſarum palatii Apoſtolici auditores, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi aut interpretandi facultate & auctoritate, judicari & interpretari, & definiri debere, Cal. April. 1573.

TITU-

TITULUS X.
DE JURAMENTIS, ET JURISJURANDI OBLIGATIONE.

GREGORIUS XIII.

Impoſſibilium & illicitorum juramentum inane & prohibitum.

CAP. I.

INter Apoſtolicas & alias canonicas ſanctiones, quæ de jurisjurandi religione variis temporibus prodierunt, fel. record. Nicolaus Papa tertius, intelligens, in nonnullis Eccleſiis de earum conſuetudine obſervari, ut cùm earum Prælati ad Eccleſias ipſas primò accedunt, vel cùm de recipiendis ibidem novis canonicis agitur, nec Prælatos admitti, nec canonicos aliter recipi in dictis Eccleſiis, niſi juratò ab eis, ſtatuta & conſuetudines ipſarum Eccleſiarum ſcripta, inviolabiliter obſervare: inter laicos etiam multarum civitatum, caſtrorum, & terrarum, eum conſuetudinis morbum in aſſumendis poteſtatibus, rectoribus, vel officialibus ſuis irrepſiſſe, ut ipſi poteſtates, rectores, & officiales ad hujuſmodi poteſtarias, rectorias, & officia, nullo modo admittantur, niſi priùs, ſe ſtatuta ipſorum locorum clauſa, juraverint ſervaturos. Et quia in ſtatutis, conſuetudinibusque ſupradictis interdùm aliqua reperiebantur illicita, ſeu impoſſibilia, vel obviantia Eccleſiaſticæ libertati, idcirco ne ſub tali generalitate jurandi ſic in jurantibus peccandi occaſio præberetur, cùm juramentum non fuerit inſtitutum, ut vinculum eſſet iniquitatis, prædictus Nicolaus Papa animarum periculis obſiſtere cupiens, frugiferâ & ſalubri conſtitutione præcipit quibuſcunque ſcientibus, contineri in prædictis conſuetudinibus & ſtatutis illicita, impoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia, hujuſmodi juramenta ab eis nullo modo præſtari, & juramenta, eâ intentione facienda vel facta, ut etiam illicita, vel impoſſibilia, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obviantia obſerventur, cùm etiam ſub tali intentione præſtari non poſſent, abſque divinæ Majeſtatis offenſa, decrevit in hujuſmodi illicitis, impoſſibilibus, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obviantibus non ſervanda: quin potiùs pro animarum ſalute, ſi ſub forma prædicta vel ſimili aliquos ignorantes prædicta illicita, ſeu impoſſibilia; vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia jurare contingeret, ad obſervanda duntaxat licita, poſſibilia, libertati Eccleſiaſticæ non obviantia, juramentorum intentio referri deberet: declarans juramenta, ſub hujuſmodi generalitate qualitercunque, & ſub quacunque verborum forma præſtita vel præſtanda, ad licita, poſſibilia, ac Eccleſiaſticæ libertati non obviantia duntaxat extendi, ipſoſque jurantes ad alia per præſtationem juramenti hujuſmodi non teneri. Verùmtamen multi infirmi, cupidique ſenſus ſeſe in hujuſmodi juramenta cum animarum ſuarum periculo præcipitant.

Nos, quoniam hæc ſanctorum quoque Patrum inſtitutis, & ſalubri rerum Eccleſiaſticarum directioni adverſantur, & tanquam de radice ambitionis procedentia, omne bonum in Eccleſiis rebusque publicis pervertunt, ea novæ proviſionis ſubſidio prohibere volentes, præſentium auctoritate innovamus prædictam conſtitutionem Nicolai Papæ, itidemque alias omnes canonicas ſanctiones, de abuſu & reprobatione hujuſmodi juramentorum promulgatas, volumusque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter obſervari. Ac etiam præcipimus, & interdicimus Prælatis, Canonicis, & aliis ſupradictis, necnon Eccleſiarum capitulis, & monaſteriorum, cæterisque conventibus, civitatum quoque, caſtrorum & terrarum communitatibus, & perſonis quâcunque dignitate præditis, ne ulla omninò juramenta illicita, impoſſibilia, damnoſa, vel libertati Eccleſiaſticæ, aut decretis Concilii Tridentini obviantia, ſive ante, ſive poſt electiones, confirmationes, proviſiones, receptiones, admiſſiones, aut alios actus, ubicunque, ac quocunque tempore, etiam prætextu cujuſvis conſuetudinis quantocunque tempore obſervatæ, quæ potiùs corruptela eſt cenſenda, ſive in genere, ſive in ſpecie præſtare, reddere, vel exigere, neve ſuper præſtitis, redditis, vel exactis hucuſque quenquam, in judicio vel extra, inquietare audeant quoquo modo. vel turbare: illos enim, qui juramenta illicita, impoſſibilia, damnoſa, vel Eccleſiaſticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contenderint, Epiſcopos videlicet, & alios quoſcunque Pontificali dignitate præditos, ſuſpendimus à divinis, capitula verò & conventus, eorumque Eccleſias & loca omnia interdicto Eccleſiaſtico ſupponimus, ac ſingulares perſonas excommunicationis ſententiâ innodamus, inhabileſque facimus ad obtenta & alia obtinenda, eo ipſo, nobiſque & Romano Pontifici pro tempore exiſtenti, relaxationem ſuſpenſionis & interdicti, necnon abſolutionem ab excommunicationis ſententia hujuſmodi perpetuò reſervamus. Decernentes eos, qui talia juramenta ſcienter præſtiterint, uſu & commodo rei & gratiæ, cujus causâ juraverint, eo ipſo privatos eſſe: alios verò ignorantes ad præſtitorum juramentorum hujuſmodi obſervationem minimè teneri; necnon irritum & inane, quicquid ſecus per quoſcunque, ſcienter vel ignoranter, attentatum eſt hactenus, & deinceps contigerit attentari. Rom. Non. Sept. 1584.

TITULUS XI.
DE TREUGA ET PACE.

PIUS IV.

Pacis & treugæ fidejuſſiones ſtipulentur, ne novis cauſis rumpatur conventio.

CAP. I.

QUoniam eò hominum protervitas devenit, ut qui homicidium vel maleficium aliquod committere deliberârunt, priùs quærant eos, quos pro hoſtibus habent, treugæ vel pacis prætextu aſſecurando, decipere, quò facilior poſtea delicti perpetratio reddatur, expeditq; propterea, ut quos Dei timor non retinet, pœnarum rigor deterrendo coërceat, populorum quieti conſulere, & flagitioſos ſicariorum ac ſcandaloſorum auſus deprimere, necnon cavillationibus, quas ad ſolutiones pœnarum effugiendas hominum malitia indies excogitat, ſubvenire volentes, quòd pœnæ conventionales pacis & treugæ ruptæ, & fidejuſſiones de non offendendo, ſtipulentur in futurum per Notarios in favorem Cameræ Apoſtolicæ, & non communitatum, vel alterius; & ſi aliter factæ fuerint, in ipſius Cameræ favorem ſtipulatæ cenſeantur. Quodque in cauſis treugarum paciſque fractarum ipſi fractores, vel eorum fidejuſſores allegare non poſſint, quòd offenſa ex nova cauſa proceſſit, nec allegata cuiquam ſuffragetur. Et quia in cautionibus de non offendendo partes intendunt, ut ſibi, eo quo meliùs fieri poteſt modo, cautum ſit, ne offendatur impunè, & ideò promittunt, non ſolùm pro ſe ipſis, ſed etiam pro aliis eorum conjunctis, quòd non offendent, neque offendi facient: ſed aliquando Notariorum imperitiâ ſenſum & intentionem partium pervertente, contingit eos ſcribere, quòd partes promittunt, non offendere per ſe & alios, ubi ſcriptum oportuiſſet: pro ſe & aliis: differentiam videlicet inter has voces, per & pro, neſcientes, vel confundentes; ac propterea præbentes anſam cavilloſis & delinquentibus prætendendi, quòd factâ offenſione per unum ex comprehenſis in fidejuſſione, non ſit commiſſa ſtipulatio pœnæ, niſi conſtet, quòd ille, qui offendit, de mandato principalis offenderit; unde etiam infinita ſcandala eveniunt, illaq; remanent impunita. Idcirco, quòd ſi quis Notarius errorem hujuſmodi commiſerit, mille ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ applicando-

rum pœnâ plectatur; & nihilominùs, ſive ex dictione per, ſive ex dictione pro, ſtipulatio concepta & offenſio ſequuta fuerit, principales promittentes ad pœnam conventionalem perinde teneantur, ac ſi ipſis mandantibus offenſio emanâſſet, & de eorum mandato legitimè conſtaret; iidemq; Notarii ſub ſimili pœna in inſtrumentis fidejuſſionum de non offendendo apponant clauſulam: Quod datâ contraventione alicujus comprehenſi in ſtipulatione, ſi contingat, talem contravenientem verè & realiter confiteri, vel fictè propter contumaciam in non comparendo, pœna conventionalis committatur, & exigi poſſit à fidejuſſoribus, nullâ excuſatione vel exceptione penitùs admiſſâ: imò habeantur crimen & contraventio, ac ſi per teſtes vel aliàs legitimè probatum vel approbata fuiſſent. Et ſi clauſula in ſtipulatione omiſſa fuerit, illa nihilominùs pro appoſita, & contraventio pro legitimè approbatâ habeantur. Et ſimiliter, ſi per principalem ſive alium in fidejuſſione comprehenſum, ſtipulationi contraventum, & offendens ſeu contraveniens contumax, iſque in meram contumaciam condemnatus fuerit, fidejuſſor ſtatim ad ſolvendum pœnam conventionalem cogatur; nec poſſit audiri, ſuum principalem offendiſſe, ex cauſa neceſſariæ defenſionis allegando & deducendo, ne videlicet delinquentes indirectè per procuratorem & interpoſitam perſonam audiantur: & quod dictum eſt in exemplo dicto exceptionis hujuſmodi, id etiam ad omnia alia extendatur. Et ſi talis clauſula fuerit in prædictis ſtipulationibus omiſſa, nihilominùs appoſita ſimiliter intelligatur. Quod & ad legitimam per parentes ſolven. extendimus, ut illam ſolvere teneantur, etiamſi eorum filii in meram contumaciam de aliquo delicto condemnati aut banniti fuerint, non obſtante quocunque ſtatuto, aut forſan conſuetudine in contrarium exiſtente, quibus omnibus nos per præſentes in ampliori forma derogatum eſſe cenſemus & decernimus.

Præventio inter Judices ordinarios & ſeculares.

IN cauſis clericorum criminalibus merè Eccleſiaſticis, ordinarii Eccleſiaſtici privativè ad ſeculares Judices cognoſcant, ſed in aliis mixtis, ſit locus præventioni inter ordinarium & Judicem ſecularem, dataque præventione ex parte ordinarii Eccleſiaſtici, non niſi contra clericos tantùm procedere poſſit. Et ſi prætenderetur ratione connexitatis, adjuncti, vel aliàs quomodocunque, laicum ejus forum ſortiri debere, Judex tamen ſecularis ita præveniens, quâvis inhibitione ſibi factâ non obſtante, abſque cenſurarum vel aliarum pœnarum incurſu procedere poſſit. Necnon quibuſcunque appellationibus, provocationibus, nullitatum dictionibus, commiſſionibus, inhibitionibus, & aliis decretis, contra formam ſuperiùs traditam, per quoſcunque etiam Judices præfatos pro tempore quomodolibet emanatis & factis non attentis, liberè & licitè per ipſos Judices, à quibus ad ſuarum condemnationum totalem executionem, aliàs tamen legitimè, ſub ſimilis indignationis & excommunicationis pœna, procedi poſſe, & omninò debere, ac ut procedant, præcipimus & mandamus. Et inſuper tam Judicibus præfatis, quàm Notariis, ſub eadem excommunicationis ac indignationis noſtræ, privationiſque officii pœna, ne contra præmiſſa, aut quicquam præmiſſorum, facere & attentare præſumant, diſtrictiùs inhibemus.

PIUS IV.

Moderatur & ad juris terminos reducitur præcedens reſcriptum Pii IV. de allegatione novæ cauſæ in cauſis pacis & treugæ fracta. Et præventio juxta Concilii Tridentini decretum obſervatur.

CAP. II.

CUm ob innumeras Rom. Pont. occupationes, ac particularium rerum quarumlibet ſtatûs ignorantiam, contingat ab eo quandoque literas emanare, quæ in magnum aliquorum præjudicium redundare noſcuntur, minimè reprehendendum eſſe videtur, ſi tandem præjudicio cognito literas hujuſmodi, etiam ſi per ejus prædeceſſorem emanaverint, tanquam per inadvertentiam editas, revocat & limitat, aliaſque deſuper diſponit, prout rerum & temporum qualitate penſatâ conſpicit in Domino ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem felic. record. Pius Papa IV. prædeceſſor noſter, cupiens criminibus & exceſſibus, qui indies oriebantur, providere, per quaſdam ſuas in forma motûs proprii editas literas inter alia ſtatuit, quòd in cauſis treugarum & pacis fractarum, ipſi fractores vel eorum fidejuſſores allegare non poſſent, quòd offenſa ex nova cauſa proceſſiſſet, nec allegata cuiquam ſuffragarentur. Et etiam, quòd in cauſis mixtis inter Judicem Eccleſiaſticum & laicum locus ſit præventioni, ita tamen, quòd Judex Eccleſiaſticus in caſu præventionis non poſſit procedere contra laicum, ſed illud debeat remittere ad Judicem laicum, & aliàs prout in eiſdem literis pleniùs continetur. Nos conſiderantes à ratione & juris debito alienum eſſe, eos, qui criminis innoxii fuerint, eorumque fidejuſſores, ſi treugæ, pax, ſeu fidejuſſiones de non offendendo, poſtea ex nova emergente occaſione fractæ fuerint, earum occaſione gravari debere, cùm præcipuè paces, treugæ, ſeu fidejuſſiones hujuſmodi de non offendendo, non ad offenſionem ex futuris cauſis, ſed ex præteritis tantùm oriantur, literas præfatas, quoad præmiſſa, revocantes, caſſantes, & moderantes, effectumque ſuum ſortiri in præmiſſis non poſſe decernentes: Motu ſimili, &c. novam cauſam in pacis, treugarum, ſeu fidejuſſionum hujuſmodi fractione principales tantùm, videlicet, qui fuerunt causâ pacis, treugarum, ſeu fidejuſſionum de non offendendo hujuſmodi factarum, ſeu faciendarum, præſtitarum ſeu præſtandarum, ſi ipſi aliquo modo, ſeu aliquis eorum in dictis fractionibus intervenerint ſeu intervenerit, videlicet ſi aliquis ex dictis principalibus aliquem ex comprehenſis in pace, treuga, ſeu fidejuſſione de non offendendo, offenderit, vel ipſe ab aliquo ex ipſis comprehenſis offendatur, non excuſare.

Si verò ſupradicti principales, ſeu aliquis eorum, in fractione pacis, treugæ, ſeu fidejuſſionis hujuſmodi, ut ſuprà, non intervenerint, ſeu intervenerit, ipſos eorumque conſanguineos & fidejuſſores, cæteroſque in pace, treuga ſeu fidejuſſione de non offendendo comprehenſos, & quemlibet eorum, novam cauſam hujuſmodi allegare poſſe, & eâ probatâ excuſari debere, & quoquo modo gravari, perturbari, aut inquietari non poſſe neque debere: idque tam in cauſis motis, & indeciſis pendentibus, quàm etiam finitis, & in quibus etiam pronunciatum fuit (dummodo ſententiæ deſuper latæ totaliter non ſint executioni demandatæ) locum ſibi vendicare poſſe & debere declaramus. Cumque etiam ſæpè contingat, partes ipſas, contra quas in contumaciam procedi conſuevit, vel ita negotiorum mole gravari, vel ita longè abeſſe, ut ipſorum contumaciam ſex menſium ſpatio hujuſmodi expurgare minimè queant, terminum ſex menſium hujuſmodi ad annum prorogamus, ac contumacibus hujuſmodi defenſiones, non niſi poſt anni elapſi terminum, denegari debere. Ac quaſcunque aliter, quàm ut præmittitur, ferendas ſententias, inanes, nulliuſque roboris & momenti fore & eſſe, prout nos eas ex nunc, tanquam contra juris debitum, & de facto latas, annullamus, caſſamus, & irritamus. Quo verò ad præventionem inter Judicem Eccleſiaſticum & laicum, declaramus illam habere locum in terminis & ſtatu, prout ante dictum motum proprium erat, ac ipſum ad terminos juris in hoc reducimus, & volumus, ut in præventionibus procedatur juxta formam juris, & ſacrorum decretorum Concilii Tridentini, & non aliàs aliter, nec alio modo.

***

TITU-

TITULUS XII.
DE VOTIS ET VOTORUM PROFESSIONE.

PIUS V.

Diſciplinæ regularis inſtitutum ſemel profeſſus, extra ſolenne votum religionis, tribus ſubſtantialibus votis conſilii Evangelici debet obligari, ut perpetuò liberiùs Deo famuletur.

Lubricum vitæ genus eorum veriti, qui regularium formam præ ſe ferentes, nec propriis renunciant, nec ullam profitentur ex regulis approbatis, quando horum plerique proprio inſtinctui obſequentes, alii odio incenſi, alii, dum quod ambiunt minùs conſequuntur, alii vel dilapidatis, vel interverſis rebus, & ad ſeſe, vel propinquos translatis, ut ratiocinia effugiant, quidam etiam in ſuos ipſorum mores inquiſitum iri præſentientes, quaſi impunitatem adepturi, è ſodalitio ſuo, ut lubet, exiliunt, ejectiſque illius inſignibus, veſtem recipiunt ſecularem. Hinc graves & periculoſæ quotidiè offenſiones in populos concitantur, dum quos diſciplinæ regulari perpetuo mancipatos credunt, rurſus eos, etiam ubi conſueverint, contempto poſt tot annos, & relicto indignis ſæpè modis, ejus, cui ſeſe dediderant, vitæ inſtituto, liberos vident, & ſolutos in ſeculum evagari. Cùm igitur conveniat, ut cujus arma induit, eam miles militiam perſequatur, hanc de prædictis rationem capere inſtituimus, ut vel permanendi vel abſcedendi facultate ſemel ſingulis propoſitâ, certus deinceps & immobilis diſciplinæ regularis cultus debeat in ipſis ſodalitatibus perpetuò obſervari. Itaque de nobis attributæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, ut omnes & ſinguli Priores, Præpoſiti, & alii præſidentes generales, provinciales, & conventuales, necnon canonici, & fratres ſancti Georgii in Alga Venetiarum, ac eremitarum ſancti Hieronymi, aliàs beati Petri Piſarum, & omnium ac quarumcunque aliarum congregationum, necnon Eccleſiarum, domorum, & conventuum in communi, & ſub obedientia voluntaria, & extra votum ſolemne religionis viventes, quorum habitus à ſecularibus presbyteris eſt diſtinctus, qui religionem amplecti, & poſſeſſionem regularem ſolemnem emittere voluerint, id in ſuis quiſque conventibus & domibus, intra viginti quatuor horarum ſpatium, poſtquam delegatus noſter præſentes literas eis ſignificaverit, palàm & ſpontè deliberent & declarent: inde convocato quamprimùm per ſingulas hujuſmodi congregationes generali vel alio ſupremo, juxta morem cujuſque congregationis, capitulo, ibique electa una, ſub qua degant, ex regulis approbatis, in quam major pars vocum ipſius capituli conſenſerit, trium votorum ſubſtantialium profeſſionem regularem intra menſem ſolemniter emittant, & in ea, tam ipſi, quàm illam deinceps ingreſſuri atque profeſſuri, perpetuum ferant Altiſſimo famulatum. Sicque profeſſi vel in ſuis quiſque prioratibus, præpoſituris, præſidentiis, adminiſtrationibus, & officiis confirmentur, vel ad alia transferantur, prout cuique congregationi, & ſuperioribus ſuis, videbitur utiliùs expedire. Qui verò excurſo jam anni ſpatio in ipſa congregatione morati, refugerint intra tempus prædictum profiteri, detracto religionis habitu, ac redditis etiam in vinculis, ſi opus ſit, receptorum & adminiſtratorum omnium rationibus, ejiciantur, nec deinceps patiantur, in illis ejuſdem congregationis domibus ſeu conventibus amplius converſari. Rom. 15. Calend. Decembr. 1568.

TITULUS XIII.
DE GRATIIS ET DISPENSATIONIBUS.

PIUS V.

In diſpenſationum & aliarum gratiarum impetratione rei geſtæ veritas retecta pœnâ falſi damnat impetrantes.

CAP. I.

Cum, ſicut accepimus, nonnulli ſuæ conſcientiæ prodigi, ac propriæ ſalutis immemores, ut faciliùs à nobis, & ſede Apoſtolica, diſpenſationes matrimoniales a & alias gratias & conceſſiones obtineant, gradus conſanguinitatis vel affinitatis, aut cognationis ſpiritualis, ac ſcientiam illorum aliter, quàm eis à principio ab ipſis partib. ſignificatum vel narratum fuerit, exponunt, & ſi matrimonia hujuſmodi adhuc contracta non fuerint, pro contractis narrant, ac aliàs diverſimodè veram facti ſpeciem, tam in ipſis diſpenſationibus matrimonialibus, quàm pro aliis quibuſcunque gratiis & conceſſionibus obtinendis immutant, ac propterea, cùm non ſolùm in impetrationibus hujuſmodi falſitas narretur, verùm etiam in partibus plerumque pro obtentione gratiarum hujuſmodi veritas immutetur, & falſitas committatur. Nos igitur hujuſmodi abuſibus & erroribus obviare cupientes, omnes & ſingulos, qui veritatem facti à narratione, quam ab ipſis partibus habuerunt, quoad ſubſtantialia & qualitates neceſſariò exprimendas, diverſam faciunt, ſeu quoquo modo invertunt, aut immutant, depravantvé, & per ſubreptionem & obreptionem gratias à nobis extorquent, pœnam falſi incurrere, & eâ puniri omninò debere decernimus & declaramus. Romæ 5. Decembr. 1566.

IDEM.

Exprimendi ſunt gradus propinquiores in diſpenſationibus matrimonialibus pro conjunctis in diverſis gradibus.

CAP. II.

Pius (divinâ providentiâ) Papa V. attendens, per quandam conſtitutionem dudum per felic. record. Pium Papam IV. ſanctitatis ſuæ prædeceſſorem editam, quâ cavetur, quòd in diſpenſationibus matrimonialibus, pro diverſis conſanguinitatis ſeu affinitatis ex eodem ſtipite provenientibus gradibus conjunctis, non remotioris ſolùm, prout olim fieri ſolebat, ſed etiam propinquioris graduum expreſſa mentio fieri debeat, alioquin diſpenſationes, ac deſuper confectæ literæ nullius ſint roboris vel momenti, prout in dicta conſtitutione pleniùs continetur, à diſpoſitione juris communis, & laudabili, ac antiquo Rom. Cur. ſtylo nimium recedi, ac favorem matrimonii debitum reſtringi: volenſque propterea juri & ſtylo prædictis, necnon piæ mem. Gregor. XI. & Clem. VI. Rom. Pontif. etiam ſanctitatis ſuæ prædeceſſorum veſtigiis inhærendo, Sacramento & libertati matrimonii, quantum cum Deo poteſt, favere, ſtatuit & ordinavit, quòd de cætero in quibuſcunque diſpenſationibus, quas pro matrimoniis contractis aut contrahendis inter viros & mulieres, invicem diverſis prohibitis conſanguinitatis ſeu affinitatis, aut mixtis ex communi, ſeu ab eodem ſtipite ſurgentibus, quicunque illi ſint, dummodò primum quoquo modo b non attingant, cùm in eo Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat, gradibus conjunctos, ab eadem Sanctitate ſua, & pro tempore exiſtente Romano Pontifice, aut ſede Apoſtolicâ impetrari, vel aliàs concedi contigerit, ac literis, commiſſionibuſque deſuper etiam locorum ordinariis faciendis, gradus remotior attendatur, trahatq; ſecum propinquiorem, ac ob id ſufficiat remotiorem tantùm gradum exprimere, obtentis tamen poſtea ſuper propinquiore literis declaratoriis, juxta Gregorii & Clementis prædeceſſoris hujuſmodi conſtitutiones, quas quoad hoc innovavit, & inviolabiliter obſervari mandavit, diſpenſationeſque ſeu di-

a *Diſpenſatio eſt determinatio ſuperioris, quæ declarat, legem communem non eſſe in aliquo particulari caſu ſervandam. Nec diſpenſatio eſt pura declaratio, ut definitum eſt de voto, capit. venientis, ſed eſt quædam juris relaxatio. Vid. Sanch. de cauſ. matrim.* b *Vide Concil. Trident. ſeſſ. vigeſima quarta. cap. tertio & quinto. Alphonſum Caſtrenſ. lib. 1. de leg. pœn.*

ſpenſandi commiſſiones, ac deſuper confectas literas, & proceſſus habitos per eaſdem diſpenſatis, ſeu his, cum quibus diſpenſari mandatur, propter proximioris gradûs hujuſmodi non expreſſionem, de ſurreptionis vel obreptionis vitio, ſeu intentionis defectu notari non poſſe, ſed in omnibus & per omnia ſuffragari, perinde ac ſi in literis ſeu commiſſionibus hujuſmodi de proximiore ſeu utroque gradu, ſpecialis & expreſſa mentio facta fuiſſet.

TITULUS XIV.

DE INDULGENTIIS.

PIUS IV.

Chriſti paſſio eſt veluti labrum, ex quo omnia bona effluunt, indulgentiarum quoque & gratiarum dona conſiſtunt, quamobrem gratis expediantur, nec pretio mercentur.

Decet Romanum Pontificem, quem Dominus noſter Jeſus Chriſtus Vicarium ſuum cœleſtibus theſauris diſpenſandis in terris conſtituit, providere, ut ſicut ipſe theſauros hujuſmodi & gratias cœleſtes gratis acceptas, ad honorem Dei, & illius Sanctorum, animarumque Chriſti fidelium ſalutem abſque lucro diſpenſat, idem quoque à Romanæ Curiæ officialibus, quibus literarum Apoſtolicarum ſuper gratiis, a ſede Apoſtolica pro tempore conceſſis, expeditio incumbit, obſervetur. Quapropter inconveniens eſſe cenſentes, pro conceſſionibus Indulgentiarum, quæ in ſolis meritis paſſionis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ejus glorioſorum Martyrum, & Sanct. conſiſtunt, aliquid temporale exigere: nos præmiſſis, prout noſtro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, dilectis filiis modernis, & pro tempore exiſtentibus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancell. ejuſque in Cancellaria Apoſtolica Locumtenent. necnon Summiſtæ, ſcriptoribus, illorumque pro tempore Reſcribendario, Computatori, Receptori, & defenſoribus, necnon Secretariis literarum Apoſtolicarum, illarumque tam majoris, quàm minoris præſidentiæ Abbreviatoribus, ac ſollicitatoribus, plumbique & regiſtri magiſtris, collectoribus, earundemque literarum Apoſtolicarum regiſtratoribus, Bullatoribus, fratribus barbatis nuncupatis, & illorum famulis, necnon in regiſtro ſupplicationum, manu & in præſentia noſtra ſignatorum, magiſtris & ſcriptoribus, aliiſque Romanæ Curiæ officialibus & perſonis, etiam eorum officia ex cauſa quantumvis oneroſa obtinentibus, cujuſcunque qualitatis & conditionis exiſtant, ac quocunque nomine appellentur, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, necnon amiſſionis ad ſemeſtre omnium emolumentorum eorum officiorum, quæ ipſo jure, quoties contrafecerint, fabricæ Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe applicata eſſe cenſeantur, & creſcente inobedientiâ, etiam privationis eorundem officiorum, ipſo facto incurrendis pœnis, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium præcipimus & mandamus, quatenus videlicet in regiſtro ſupplicationum magiſtri & ſcriptores hujuſmodi, ultra ſalarium inibi pro ſignaturis ordinariis exigi ſolitum, alii verò officiales literas Apoſtol. tam ſub plumbo, quàm in forma brevis, ſuper gratiis Indulgentiarum, & peccatorum remiſſion. etiam plenariam, tam pro vivis quàm defunctis, tam ad tempus quàm perpetuò, ad futuram ſeu perpetuam rei memoriam, vel aliâ formâ, ac cum quavis narrativa, pro quibuſvis particularibus perſonis, ſeu Eccleſiis etiam cathedralibus, & collegiatis, monaſteriis, prioratibus, capellis perpetuis, cancellariis, oratoriis, hoſpitalibus, capitulis, collegiis, conventibus, confraternitatib. ſocietatibus, univerſitatib. & quibuſcunque aliis piis locis, à nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, etiam facultatem eligendi confeſſorem cum votorum commutatione in ſe continentibus, pro tempore, citra tamen clauſulam porrectionis manuum adjutricum, conceſſis & concedendis conficiend. gratis pro Deo ubique eorum officia, abſque aliquæ taxæ regalium ſeu jocalium, aut cujuſvis alterius generis ſolutione vel exactione, quantumvis ordinaria vel extraordinaria, omnibus recuſatione & contradictione ceſſantibus, illicò nullo alio à nobis aut altero deſuper expectato mandato expediant, & proſequentibus illarum expeditionem, etiam ſi partes, quorum intuitu fuerint conceſſæ, in Rom. Curia non ſint præſentes, ſed longè ab illa abſint, expeditas tradant & conſignent. Romæ Calend. Jan. 1562.

TITULUS XV.

DE QUÆSTORUM TOLLENDO ABUSU.

Quæſtorum abuſus, ſpiritualis theſauri Eccleſiæ largitiones in avarum lucrum convertens, extinguendus.

CAP. I.

Etſi Dominici gregis ſaluti ſemper intenti, ſingulis cum humilitate poſcentibus, ea benignè concedere, nos & prædeceſſores noſtri ſtuduerunt, per quæ peccatorum mole depoſita ſalus ipſis ſuccedat, & hoſtis humani generis ſervitute ereptas animas lucrifaciant Altiſſimo, qui eas nobis ſuâ bonitate commiſit: id tamen propenſiori ſtudio nos præcavendum eſſe cenſemus, ne cujuſvis indulgentiæ, remiſſionis, vel facultatis obtentu, Chriſti fideles procliviores ad illicita in poſterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum, & exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, & Chriſti fideles quamplurimùm ſcandalizentur. Sanè, cùm ad auditum noſtrum ex diverſis mundi partibus quamplurimæ querelæ perlatæ fuerint, quòd vigore diverſarum indulgentiarum & facultatum, per prædeceſſores noſtros, ac etiam nos, vel auctoritate noſtrâ, tam fabricæ noſtræ Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis de Urbe, ipſiuſque Eccleſiæ, necnon S. Joannis, & S. Lazari Hieroſolymitani, ac S. Spiritus in Saxia, & S. Joannis Lateranenſis, ac S. Jacobi Incurabilium, de eadem Urbe, necnon S. Elmi, & S. Bovis, ac S. Gothardi, & S. Leuguzoni, necnon S. Nicolai, & S. Bernardi Montis Jovii, necnon S. Leonardi, ac S. Marthæ, necnon ſanctiſſimi Crucifixi Syracuſan. ac S. Mariæ de Monte Serrato, hoſpitalibus, ac etiam S. Sebaſtiani prope & extra muros dictæ urbis, necnon S. Antonii de S. Antonio Vienen. diœceſis, & redemptionis captivorum nuper Neapoli inſtituto monaſteriis, illorumque ac diverſis aliis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, militis, confraternitatibus, ſocietatibus, & piis locis conceſſarum, multi quæſtores ex eiſdem indulgentiis, lucrum temporale tantùm quærentes, nominibus fabricæ Eccleſiarum, hoſpitalium, monaſteriorum, militiarum, confraternitatum, ſocietatum, & piorum locorum in diverſis civitatibus & diœceſibus quæſtus facere, confratres deſcribere, capellas & oratoria erigere, illiſque erectis indulgentias hujuſmodi communicari, & in diverſis gradibus à jure prohibitis diſpenſare, ac plura etiam concedere, quàm eis vigore facultatum prædictarum licitum ſit, ipſique lucro intenti, pecuniaſque potiùs, quàm Chriſti fidelium ſalutem quærentes, ac eiſdem indulgentiis ſic abutentes, quæſtum ex illis particularem facere conantur, varioſque & diverſos Quæſtores, Commiſſarios, Procuratores, Receptatores, Theſaurarios, Factores, Nuncios, & alios miniſtros conſtituere, qui non ſolum ſupradicta, ſed etiam plura alia eis nunquam conceſſa facere & concedere, necnon locorum ordinarios,

inarios, illorumque in ſpiritualibus Vicarios generales, c officiales ac miniſtros, Eccleſiarumque & ordinum rælatos, Superiores & perſonas, quæſtus hujuſmodi immedientes, cenſuris Eccleſiaſticis innodare, & aliàs in pluibus graviter excedentes, in divinæ majeſtatis offenſam, c ſuarum ac Chriſti fidelium animarum perniciem, ac rdinariorum perturbationem, & piarum mentium ſcanlalum præſumunt. Nos qui Deo propitio gregis Domiici, meritis licèt inſufficientibus, curam gerimus, & ilum ſpiritualis theſauri elargitione cupimus ipſi Deo ·edddere acceptabilem, ex præmiſſis, & aliis rationabili ous cauſis animum noſtrum moventibus, felicis record, Calixti IV. Clementis VII. Pauli III. Julii ſimiliter III. k diverſorum aliorum Romanorum Pontific. prædeceſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtaniam, ſed de mera noſtra voluntate & deliberatione, omnes & ſingulas indulgentias etiam perpetuas, & peccaorum remiſſiones fabricæ & Eccleſiæ hujuſmodi, necnon ſancti Joannis Hieroſolymitani, etiam pro conſtrutione & ædificatione illius novæ civitatis prædictis, in quibuſvis aliis hoſpitalibus, monaſteriis, Eccleſiis, domibus, militiis, ordinibus etiam mendicantium, congregationibus, confraternitatibus, & univerſitatibus, & piis locis illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magiſtris, ſuperioribus, & tam ſecularibus, quàm quorumvis, etiam mendicantium ordinum regularibus perſonis, tam regulariter, quàm univerſaliter, per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac etiam nos, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis clauſulis & decretis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac ex quibuſvis etiam urgentiſſimis cauſis, etiam cauſâ redemptionis captivorum, & aliàs quomodolibet conceſſis: pro quibus conſequendis manus ſunt porrigendæ adjutrices, & quæ quæſtuandi facultatem quomodolibet continent, illarum omnium tenores, formas, derogationes & decreta, præſentibus pro expreſſis habentes, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium perpetuò revocamus, caſſamus, irritamus, & annullamus, ac viribus vacuamus. Et inſuper perpetuò hâc noſtrâ valiturâ conſtitutione decernimus, quòd extunc de cætero, ſub indignationis noſtræ pœna, prætextu indulgentiarū & facultatum, per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, & ſedem Apoſtolicam etiam motu ſimili, ac ſedis Apoſtolicæ Legatos, aliàs quomodolibet conceſſarum, & quas à nobis & ſede prædicta in poſterum verbo, literis ac quâvis aliâ ſcripturâ, etiam manu noſtrâ ſignatâ, etiam cum clauſula, quòd ſola ſignatura ſufficiat, etiam in favorem fidei, aut cruciatæ, de ſanctæ vel cujuſcunque alterius piæ cauſæ, etiam privilegiatæ, concedi quomodolibet contigerit, nullus quâvis etiam Epiſcopali, Archiepiſcopali, & Patriarchali aut majori dignitate, etiam Cardinalatûs honore, ſeu etiam regali, vel temporali excellentiâ præfulgeat, audeat vel præſumat quæſtus facere, aut nuncios, quæſtores, commiſſarios, theſaurarios, receptores pro illis recipiendis, in dictis hoſpitalibus, Eccleſiis, domibus, monaſteriis, militiis, & aliis ſuprà nominatis, vel pro eis aut illorum nominibus alibi conſtituere, & deputare, niſi ex ſpeciali licentia, & ex certa ſcientia noſtris, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, de qua per literas noſtras & ejuſdem Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, locorum ordinariis, vel eorum in ſpiritualibus vicariis, ſeu officialibus, derogationem præſentis noſtræ conſtitutionis, illius tenore de verbo ad verbum inſerto, expreſsè continentes. Nos enim exnunc irritum decernimus & inane, quicquid ſecus his à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Rom. 6. Id. Febr. 1560.

IDEM, ex Concilio Tridentino.

Indulgentiæ per quæſtores ob quæſtū, & bona extorquendi verius, quàm impetrandi deſideriū, prædicata, revocantur & prohibentur.

CAP. II.

QUàm plenum ſit periculi noxia populo ingerere, nimium his temporibus afflicta religio teſtatur, quod malum, cùm in cæteris miniſtris, tum præcipuè in Eccleſiarum prælatis animadvertendum eſt, quod ab his temere profecta longè maxima Eccleſiæ Dei conferant detrimenta. Rem ſanè indignam audivimus, quòd non ſolùm quondam Gometius Tello Giron, temporarius adminiſtrator Eccleſiæ Toletanæ, ſed etiam quidam Hiſpaniæ Eccleſiarum præſules, officii paterni prætextu, facultates ſibi à ſacris canonibus conceſſas excedentes, literas ſuas in ipſorum civitatibus ac diœceſibus auſi ſunt publicare, quibus inter cætera perículoſa deprehenditur, quod cuicunque illas accipienti certâ ſolutâ pecuniâ licitum ſit, quem voluerit, ſibi ſumere ſacerdotem, qui confeſſione auditâ ipſum abſolvere valeat, non in eis tantùm caſibus, in quibus ſimplex ſacerdos *a* abſolvere poteſt, ſed etiam in iis, quæ ſolis Epiſcopis reſervata reperiuntur, aliquo præterea caſu admiſto, veluti ſimoniæ reatu, qui ad examen ſanctæ ſedis eſſet referendus. Non animadvertentes ipſi Præſules & Adminiſtratores, quàm periculoſum ſit, ea paſſim incertis perſonis committere, quæ ad Epiſcoporum judicium, arbitriumque idcircò deferuntur, ut qui meliùs lepram à lepra diſcernere nôrint, cauſis & circumſtantiis ſubtili indagine exploratis, ſalutaria cuique morbo remedia valeant adhibere. Ad hæc ipſi in diſpenſandis cœleſtis gratiæ donis nimium prodigi, iis ſic literas prædictas accipientibus, indulgentias & pœnitentiarum injunctorum remiſſiones nulla cum re temporali conferendas, profuſius & indiſcretè largiuntur, quibus & aliis licentiis prædictis non pauci fluctuantes & infirmi, veniæ facilitate inducti, ad peccandum procliviores fiunt, quando tot & tantorum delictorum remiſſionem certo & viliſſimo pretio acquirere poſſe confidant. Indicem præterea caſuum & indulgentiarum ædibus ſacris appendi juſſerunt, quo palàm ſignificatur ſolventibus ſupraſcripta concedi, & inter alia, abſolvendi facultatem ab eſu prohibitorum tribui. Itemque indulgeri Miſſæ ſacrificium, & ſepulturam tempore interdicti, aſſumptionem duorum pluriumvé compatrum ad ſacrum Baptiſmi, præter eos, qui ſynodalibus (ut dicunt) conſtitutionibus aſciſcuntur, reparationem Eccleſiarum, erectionem confraternitatum, & alias pias cauſas prætexendo. Cùm igitur inter cætera ſcandala, etiam ſimoniæ pravitas redoleat, ex prædictis ſacri Tridentini *b* Concilii decretis, & aliis ſanctionibus canonicis, noſtræ præterea conſtitutioni, de indulgentiis ad quæſtum non emittendis, adverſetur, clavium auctoritas evileſcat, & pœnitentialis ſatisfactio enervetur: Nos his malis celeri remedio occurrendum, eâdemque operâ futuris præcavendum fore cenſentes, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ſupradicta omnia, quæ in ipſa Toletana, & quibuſcunque aliis civitatibus, diœceſibus, & locis, tam Hiſpaniæ, quàm aliarum quarumcunque provinciarum & regionum, quocunq; prætextu hucuſq; emanârunt, perpetuò abolemus, ac nulla & irrita nunciamus, jubemuſq; literas & indices, necnon ſcripturas & monumenta quæcunque publica & privata, per ipſos locorum ordinarios & alios Eccleſiarum rectores, ubicunq; reperientur, dilacerari, penituſq; deleri; & ne talia de cætero à quoquam fiant, publicentur, vel concedantur, diſtrictiùs prohibemus. Quicunque ſecus egerint, ſeu attentaverint, antiſtites, etiam ſi Cardinalatûs honore præfulgeant, ab ingreſſu & perceptione fructuum ſuarum Eccleſiarum tamdiu ſuſpenſi jaceant, donec ſatisfactione præviâ illis per ſedem prædictam ſuſpenſio relaxetur. Inferiores verò ab Epiſcopis

a *Vide Calder. de pœnit. & remiſſione. c. noſtro. col. 17. Navar. tract. de indulgentiis.* b *Concil. Trid. præſcripta norma legitimè elargiendi indulgentias, & tollendi abuſus quæſtuariorum. ſeſſ. 5. de refor. c. 2 & ſeſſ. 21. de refor. c. 9.*

quibus ſi non omni, ſaltem vel media ex parte, hujuſmodi montium miniſtrorum ſolventur impenſæ, ut ad leviorem æris ſolvendi portionem, medio hoc, pauperes gravari contingat, ad quos cum hujuſmodi censûs aſſignatione, pro impenſarum ſupportatione erigendos, Chriſti fideles majoribus indulgentiis invitandos eſſe decernimus. Omnes autem religioſos & Eccleſiaſticos ac ſeculares perſonas, qui contra præſentis declarationis & ſanctionis formam de cætero prædicare, ſeu diſputare, verbo vel ſcriptis, auſi fuerint, excommunicationis latæ ſententiæ pœnam, privilegio quocunque non obſtante, incurrere volumus. Romæ in Concil. Lateran. 4. Non. Maji 1515.

PIUS V. ex Concilio Tridentino.

Licentiæ hactenus conceſſæ mulieribus ingrediendi monaſteria ac domos Carthuſienſium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam medicantium, revocantur.

CAP. IV.

Regularium perſonarum, quæ relicto ſeculo Dei ſeobſequio dedicârunt, pro commiſſo nobis officio quieti conſulere cupientes, ad ea removenda, quæ religioſum earum propoſitum impedire poſſunt, curam noſtram libenter impendimus, ut nullâ re, quæ eas à divino cultu avocet, præpeditæ, ſecundùm ordinem ſuorum regularia inſtituta, & decretum ſacri Tridentini Concilii, tranquillis mentibus gratum Altiſſimo impendere poſſint famulatum. Quia igitur & Carthuſienſium ordinis, & aliorum regularem vitam profeſſorum quies non parùm ſolet, ſicut accepimus, perturbari, propterea quod mulieres, modeſtiæ matronalis oblitæ, domos ac monaſteria eorum, contra ipſorum inſtituta, prætextu confeſſionalium, aut aliarum literarum Apoſtolicarum, ingredi audeant, ipſis etiam Abbatibus, Præpoſitis, Prioribus, & aliis Præſidentibus aliquando recuſantibus & retinentibus, non ſine magna eorum moleſtia, nec ſine gravi laicorum etiam offenſione ac ſcandalo, ſi quando admitti nimis facilè videantur: huic rei providere volentes, motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulas facultates ac licentias ingrediendi monaſteria ac domos Carthuſienſium, & aliorum quorumcunq; regularium ordinum, etiam mendicantium, mulieribus cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & quâcunque dignitate, ac præeminentiâ præditis, etiam Comitiſſis, Marchioniſſis, Duciſſis, ſub quibuſcunque verborum tenoribus & formis, & cum quibuſcunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque fortioribus & efficacioribus & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus decretis ab Apoſtolica ſede quomodocunque conceſſas, quarum tenores perinde ac ſi de verbo ad verbum præſentibus infererentur, haberi volumus pro expreſſis, tenore præſentium revocamus, & caſſas, irritas, & inanes eſſe decernimus, diſtrictè prohibentes, mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, poſtquam harum literarum notitiam habuerint, à qua non poſſint, niſi à nobis, aut à Romano Pontifice, qui pro tempore fuerit, abſolvi, præterquam in mortis articulo, ne dictas domos & monaſteria ingredi audeant. Ipſis verò monaſteriorum & conventuum Abbatibus, Præpoſitis, Prioribus, & aliis Præſidentibus, quocunque nomine vocentur, & eorum Monachis, canonicis, & fratribus, ſive mendicantibus, ſive non mendicantibus ſub privationis officiorum, quæ in præſentia obtinent, & inhabilitatis in poſterum ad illa & alia omnia, & ſuſpenſionis à divinis ipſo facto ſine alia declaratione incurrendis pœnis, ne eas introducere, admittereve præſumant.

GREGORIUS XIII. ex Concilio Tridentino.

Ingredi intra ſepta monaſteria nemini liceat, cujuſcunque ſexûs, conditionis aut ætatis fuerit, ſine licentia Epiſcopi aut ſuperioris in ſcriptis obtenta, quâ nec uti conceditur, niſi urgentibus neceſſitatib.

CAP. V.

Ubi gratiæ & indulta ab hac ſede conceſſa, ſucceſſu temporis incommodum afferre noſcuntur, expedit illa ſalubri præſidentis conſilio ſubmoveri. Proinde Sanctimonialium quieti & tranquillitati conſulere, ac omnia, quæ illas à ſpiritualium rerum cogitatione & exercitio avocant, impedimenta tollere, periculaque & ſcandala ab eis removere cupientes, auctoritate præſentium revocamus & abolemus omnes & quaſcunque licentias ac facultates ingrediendi monaſteria, domos, & loca monialium, ac etiam virorum quorumvis ordinum, quibuſvis etiam Comitiſſis, Marchioniſſis, Duciſſis, & aliis cujuſcunque ſtatûs & conditionis mulieribus, ac etiam omnes & quaſcunque licentias ingrediendi monaſteria, domos, & loca ipſarum Sanctimonialium, quibuſcunque viris, etiam ejuſdem ſtatûs & dignitatis, tam à prædeceſſoribus noſtris, quàm etiam à nobis, & ſedis Apoſtolicæ Legatis, aut aliis ex quibuſvis quantumcunque urgentibus cauſis, ſub quibuſcunque tenoribus, & etiam derogatoriis, revocatorum reſtitutoriis, aliiſque efficacioribus clauſulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam motu proprio & ex certa ſcientia, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, atque ad Imperatoris, Regum, Reginarum, aliorumque Principum contemplationem, vel ſupplicationem conceſſas, confirmatas, ac etiam iteratis vicibus renovatas, caſſamuſque, & annullamus literas deſuper confectas & proceſſus habitos per eaſdem. Inhibentes eiſdem, qui illas obtinuerunt, ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrendâ, ſuper qua à nemine, niſi à Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo) abſolutionis beneficium poſſit impertiri, ne ipſarum licentiarum prætextu monaſteria hujuſmodi quovis modo ingredi audeant. Abbatiſſis verò, necnon Abbatibus, conventibus, ac aliis monaſteriorum utriuſque ſexûs ſuperioribus, & perſonis, quocunque nomine vocentur, diſtrictè præcipimus, ſub eadem excommunicationis pœna, necnon privationis dignitatum, beneficiorum & officiorum ſuorum, ac inhabilitatis ad illum & alia in poſterum obtinenda, ne in monaſteria, domos, & loca ſua quenquam prætextu hujuſmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant. Quinetiam ſub eiſdem pœnis ipſo facto incurrendis prohibemus atque interdicimus omnibus & quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis & ſecularibus, ac etiam ordinum quorumcunque etiam mendicantium regularibus, ne prætextu licentiarum ab Epiſcopis vel ſuperioribus, quibus illas concedendi in caſibus neceſſariis tantùm ex decreto Concilii Tridentini tribuitur, ne monaſteria ipſa monialium pro libito, ſed neceſſitatibus urgentibus duntaxat ingredi, nevé moniales ſub eiſdem pœnis illos aliter admittere præſumant. Romæ Idib. Junii, 1575.

TITULUS XVII.

DE REGULARIBUS ET RELIGIOSIS EXTRA CLAUSTRA VAGANTIBUS.

PAULUS IV.

Pœna eorum, qui in ætate legitima religionis votum emittentes à profeſſo vita inſtituto deficiunt & ad alios ordines vagantur.

CAP. I.

Poſtquam divina bonitas nos (licèt immeritos) ad ſummi Apoſtolatûs faſtigium aſſumere dignata eſt, nunquam ceſſavimus abuſus, qui in Eccleſia Dei, ſeu nimiâ ſedis Apoſtolicæ indulgentiâ, ſeu hominum malitiâ irrepſiſſe cernuntur, pro viribus tollere, & Eccleſiam ipſam in priſtinum candorem reſtituere, diverſas ad hoc ſaluberrimas conſtitutiones edendo, & inviolabi-

violabiliter obſervari mandando. Verùm, cùm non omnia uno & eodem tempore excogitari, nedum perfici potuerint, quinimò circa ea ſit nobis ſingulis fermè diebus aliquid enitendum, abuſui apoſtaſiæ, quæ per regulares perſonas ſub diverſis falſis prætextibus quotidiè incurritur, ulteriùs parcendum non eſſe a cenſuimus. Nam licèt diverſi Rom. Pont. prædeceſſores noſtri, per eorum conſtitutiones complura, contra apoſtaſiam hujuſmodi, ediderint ſtatuta & ordinationes, nondum tamen eſt plenum contra eam adinventum remedium. Quinimò diverſi diverſorum etiam mendicantium ordinum religioſi, propriæ ſalutis immemores, Deique timore poſtpoſito, ſub prætextu, alii videlicet, quòd religioni & ordini in genere, ob varias confictas cauſas, aſtricti non ſint, & ſuperinde ſententiam declaratoriam, obtinuerint: Alii quòd beneficium Eccleſiaſticum curatum aſſecuti ſint: Alii quòd extra regularia ſui ordinis loca ſtandi, & alicui beneficio Eccleſiaſtico deſerviendi à ſuis ſuperioribus licentiam habeant, & alii diverſis aliis confictis coloribus. Alii verò nullo ſuffulti prætextu, ſed temeritate propriâ, contra proprium juramentum per eos in eorum profeſſione præſtitum, & regularia ſui ordinis inſtituta, extra clauſtra ſuorum regularium locorum degunt, & in ſeculo, aliqui habitu ſui ordinis retento, aliqui illo abjecto in habitu Presbyterorum ſecularium, & complures in habitu laicali temerè vagantur. Et poſtquam Deo fidem fallere non ſunt veriti, cætera omnia quantumvis graviſſima & deteſtanda, levia & licita reputantes. Alii parochianos eorum curæ commiſſos falſam doctrinam docere, & pravis opinionibus, ac hæreſibus replere, alii uxores ducere, alii ſive paupertate eos cogente, ſive diabolico inſtinctu, ſecularibus & mechanicis negotiis ſe dare. Alii ſeditionibus popularibus, conjurationibus contra Principes, & alios, ac quibuſvis aliis ſævis actibus ſe implicare, & cætera omnia nequiſſima facere præſumunt, in graviſſimam divinæ majeſtatis offenſam, & religionis opprobrium, ac animarum ſuarum perniciem, & aliorum Chriſti fidelium ſcandalum.

Quamobrem conſiderantes Apoſtatas hujuſmodi, infinitis erroribus in eadem Dei Eccleſia cauſam præſtare, & propterea volentes contra apoſtaſiam ipſam pleniùs providere, & eam, quantum nobis ex alto conceditur, de medio tollere, motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes, & ſingulos, qui poſt profeſſionem per eos in ætate legitima conſtitutos, in aliquo approbato, etiam militari ordine purè & liberè emiſſam, vel ſi ante ætatem legitimam profeſſi fuerint, poſt illam per eos in ipſa ætate legitima conſtitutos, purè & liberè, ratam & gratam habitam, temeritate propriâ, aut quovis prætextu, vel cauſâ, etiam ſi ſe religioni & ordini non aſtrictos eſſe, ſine cauſæ cognitione, & his quæ à jure requiruntur, ſervari omiſſis, vel non legitimè probatis, declarari obtinuerint, aut beneficium Eccleſiaſticum, etiam curatum, non procedente legitimâ diſpenſatione poſſideant, vel alicui beneficio Eccleſiaſtico, etiam curato, alterius nomine deſerviant, extra clauſtra ſuorum regularium locorum degunt, aut in poſterum degent, omnibus & ſingulis beneficiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus, aut ſui vel cujuſvis ordinis regularibus, per eos quomodolibet obtentis, & de cætero obtinentibus cujuſcunque qualitatis fuerint, ac fructibus, redditibus, & proventibus Eccleſiaſticis, eis quomodolibet reſervatis, ſeu aſſignatis, necnon Baccalaureatûs, Licentiaturæ, Doctoratûs, & Magiſterii, ac quibuſvis aliis in jure Canonico, vel Civili, Theologia, ſeu Medicina, vel artibus, aut quavis alia facultate, gradibus, per eos, etiam antequam religionem ingrederentur, obtentis, ſeu aſſecutis, necnon quocunque miniſterio Eccleſiaſtico, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium, penitùs & omninò privamus, ac ad illa & alia quæcunque & qualiacunque in poſterum obtinenda, ſeu fructus, reditus, & proventus Eccleſiaſticos percipiendos, aut gradus aſſequendos perpetuò inhabilitamus, & ab executione quorumcunque Eccleſiaſticorum, etiam ſacrorum, & præſertim Presbyteratûs ordinum, necnon omni miniſterio Eccleſiaſtico prædicto perpetuò ſuſpendimus, privatosque & inhabiles ac ſuſpenſos eſſe, necnon beneficia ipſa de jure & de facto, etiam ad hoc, ut eorum ordinarii collatores ea aliis liberè conferre poſſint, & niſi ea infra tempus à Lateranenſi Concilio ſtatutum contulerint, collatio beneficiorum eorundem ad immediatum illorum ſuperiorem, & demum ad nos, ac pro tempore exiſtentem Rom. Pont. devolvatur, Patroni quoque eorundem beneficiorum perſonas idoneas, infra tempus à jure ſtatutum, ad ipſa beneficia præſentare poſſint, & niſi præſentaverint, eorum libera collatio ad ordinarium ſpectet & pertineat, vacare, ac reſervationes fructuum, redituum, & proventuum hujuſmodi expirare decernimus, ita ut de cætero ipſi apoſtatæ, quamdiu vixerint, aliqua beneficia Eccleſiaſtica obtinere, vel aliquod officium Eccleſiaſticum exercere, aut fructus, reditus, & proventus Eccleſiaſticos, ſeu ſuper illis penſiones annuas percipere vel exigere, ſeu curam animarum, vel aliquod miniſterium Eccleſiaſticum exercere, aut Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrare, ſeu Miſſam celebrare, aut prætextu ordinum, in quibus conſtituti erunt, aliquid facere, vel bxequi nequeant, & proviſiones, ſeu commendæ, ac reſervationes fructuum, redituum, & proventuum Eccleſiaſticorum, necnon aſſignationes penſionum annuarum eis, etiam dictâ auctoritate, etiam cum præſentium, toto earum tenore inſerta, plenaria derogatione pro tempore factæ, nullæ ſint, & irritæ, ac viribus omninò careant, nec aliquod eis jus, aut titulum beneficia poſſidendi, aut fructus, reditus, & proventus, ſeu penſiones hujuſmodi exigendi, vel percipiendi tribuant. Ipſique ſic privati, inhabiles, & ſuſpenſi fructus ſuos non faciant, ſed ad illorum reſtitutionem teneantur. Et nihilominùs, ſi curam animarum exercere, vel Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare, ſeu Miſſam celebrare, aut prætextu ordinum ſuorum prædictorum aliquid facere, aut aliquod miniſterium Eccleſiaſticum exequi præſumpſerint, tanquam ſuſpenſi ab executione ordinum ſuorum, & in illis contra ſuſpenſionem ipſam, & in contemptum clavium miniſtrantes condignis pœnis omninò puniantur.

Et ut omnis vagandi occaſio apoſtatis hujuſmodi tollatur, volumus & ſancimus, quòd quævis tam Eccleſiaſticæ, quàm ſeculares perſonæ, cujuſcunq; ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, etiam ſi Archiepiſcopali, Patriarchali, aut aliâ majori Eccleſiaſticâ dignitate, etiam Cardinalatûs honore, ſeu Mundanâ, etiam Marchionali, Ducali, aut aliâ majori auctoritate, ſeu excellentiâ præfulgeant, aliquem apoſtatarum eorundem receptare, ſeu nutrire, vel illis, quò minùs ad eorum monaſterium, ſeu domum, vel alium locum regularem redeant, favorem aut auxilium, ſeu conſilium præſtare non præſumant, & ſi eos receptaverint, vel illis, ut præfertur, faverint, aut auxilium, ſeu conſilium præſtiterint, & per ordinarium loci, ſub quo moram trahent, commoniti, à præmiſſis non deſtiterint, ſententiam excomunicationis eo ipſo incurrant. Et ſi patroni alicujus beneficii Eccleſiaſtici, ſive ſint laici, ſive clerici, aliquem ex eiſdem apoſtatis ad beneficium de jure patronatûs exiſtens, tunc vacans præſentaverint, præſentationes hujuſmodi ſint eo ipſo nullæ, irritæ, & inanes, ac viribus careant, & ipſi patroni jure præſentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantùm privati exiſtant. Quodque ſuperiores ordinum, quos ipſi profeſſi fuerint, & ordinarii locorum, in quibus ipſi apoſtatæ pro tempore degent, tam conjunctim, quàm diviſim, eoſdem apoſtatas, ut ad eorum mo-

a *Adde ea quæ in c.27. Concilii Agathenſis & Trident. ſeſſ.14. cap.11. de refor. & ſeſſ.25. c.19. de regular.*

naſteria redeant,requirere,& ſi ad dicta monaſteria redire ceſſaverint,diſtulerint,vel recuſaverint,eos ſecundùm ordinis diſciplinam, monitione prævià, per cenſuras Eccleſiaſticas,& pœnas, etiam corporis afflictivas, ad redeundum cogere & compellere poſſint,invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit,auxilio brachii ſecularis. Quòd ſi regularis ordo hoc non patiatur, auctoritate noſtrâ providere valeant, ut talibus apud eadem monaſteria in locis competentibus, ſi abſque gravi ſcandalo fieri poterit, alioquinin aliis religioſis domibus ejuſdem ordinis,ad agendam inibi pœnitentiam, vitæ neceſſaria miniſtrentur. Si verò apoſtatæ hujuſmodi ſe in his obedientes præſtiterint, ſint etiam auctoritate noſtrâ, majoris excommunicationis ſententiâ eo ipſo innodati, & ſuperiores ſui eos excommunicatos eſſe declarent & nuncient, ac ut tales ab omnibus ſuis ſubditis nunciari & publicari faciant. Teneanturque ipſi apoſtatæ, cujuſcunque ordinis, congregationis, & habitûs fuerint,Birretum nigrum,duabus lineis albis ex tela confectis, & digito humano latis, ab una extremitate ad aliam extremitatem circumductis diſtinctum, & per totam eis circumferentiam ſimili lineâ albâ ſuffultum,ita ut omnes lineæ præfatæ oculis intuentium manifeſtè appareant,continuè geſtare. Et ſi ſine birreto hujuſmodi deprehenſi fuerint,poſſint pro hujuſmodi inobedientia, non ſolùm per ſuos ſuperiores, verùm etiam per quoſcunque, tam Ecclaſiaſticos, quàm ſeculares Judices & magiſtratus,condignis pœnis puniri, & ad delationem ipſius birreti,ut præfertur,diſtincti & ſuffulti,omninò compelli. Decernentes, quòd de cætero, qui aliquem ordinem approbatum, ut præfertur, tacitè vel expreſsè profeſſus fuerit, & ſe illi ordini non aſtrictum eſſe contenderit, vel aliàs quovis modo, ſive retento, ſive dimiſſo habitu, extra regularia loca ipſius ordinis de jure aliquo caſu ſtare poſſe putaverit, vel quâvis ratione aut prætextu ſuper hoc poſtulaverit, ſeu ſupplicaverit, literas, quas à nobis ſeu officio pœnitentiariæ noſtræ obtinebit, Cardinali, protectori, ſeu viceprotectori ipſius ordinis in curia reſidenti, & procuratori generali ordinis dirigi, & præſentari facere, ac coram eo in hoc negotio, cùm plena cauſæ cognitione procedere teneatur, aliàs omnia & ſingula, per ipſum profeſſum in præmiſſis geſta, nullius ſint roboris vel momenti, literæque aliis directæ nullam juriſdictionem tribuant. Quodque omnes & ſingulæ translationes de apoſtatis ipſis ad alium ordinem, etiam per nos, aut prædeceſſores noſtros, vel per officium pœnitentiariæ hujuſmodi hactenus factæ,& quas deinceps fieri contigerit, niſi ad arctiorem,vel parem ordinem factæ fuerint, & ipſi ſic translati in monaſteriis,in quib. regularis obſervantia vigeat, actu maneant,nullæ ſint,& irritæ,ipſiq; ſic translati ad priſtinum ordinem, etiam ſi in ordinem, ad quem translati fuerint, profeſſionem in eo emitti ſolitam emiſerint, redire teneantur. Et ſi poſt unam & ſecundam monitionem, ſibi à Prælatis ſeu ſuperioribus ordinum, à quibus translati ſunt, factam,redire diſtulerint aut neglexerint, liceat ipſis Prælatis, ſeu ſuperioribus procedere contra eos, modo & mediis contra apoſtatas ſtatutis. Et nihilominùs præfatos ſic translatos, & ut præfertur, non redeuntes, adminiſtratione cujuſcunque Eccleſiaſtici beneficii ſeu officii & prælaturæ perpetuò privamus.

PIUS IV.

Apoſtatarum cauſæ, & religioſorum extra clauſtra vagantium lites, ad Apoſtolicam deciſionem evocantur.

CAP. II.

Singulas lites & cauſas, hactenus coram quibuſvis ordinariis vel delegatis Judicibus, etiam in Rom. Cur. introductas,& in quacunque inſtantia contra dictos apoſtatas vel translatos,vel aliàs inter quaſvis perſonas præmiſſorum occaſione pendentes, etiam ſi inſtructæ ſint, ad nos advocamus, ac cauſas, tam ad nos advocatas in ſtatu & terminis,quibus reperiuntur,reaſſumendas, necnon quam & quas quæcunque perſonæ Eccleſiaſticæ & regulares,ac etiam ſeculares, necnon conventus,collegia, & univerſitates dictâ occaſione ſua in præmiſſis communiter vel diviſim intereſſe putantes, contradictos apoſtatas,vel translatos, aut alios quoſcunque activè vel paſſivè, civiliter vel criminaliter, ac realiter & perſonaliter vel mixtim, habent & movent, aut habere vel movere volent & intendent, cum omnibus & ſingulis incidentibus, dependent. emergent. annexis & connexis, totoque negotio principali,quoad profeſſos,videlicet in alma urbe & ejus diſtrictu,alios in ea præſentes,dilecto filio noſtro Jacobo tituli S.Mariæ in Coſmedin presbytero Cardinali Sabello nuncupato, noſtro in dictis urbe & diſtrictu Vicario generali, ſeu ejus locum tenenti, extra Curiam verò ordinario loci,ac ſuperiori monaſterii, in quibus prima & originaria Profeſſio per quemlibet ex apoſtatis & translatis prædictis emiſſa aſſeritur, necnon obtinenti primam dignitatem in Eccleſia cathedrali, ſeu Metropolitan. vel alii ſuperiori loci hujuſmodi,ſeu antiquiori canonico pro tempore reſidenti, per eos conjunctim, viſis inprimis & diligenter inſpectis & examinatis diſpenſationibus, facultatibus, licentiis, & indultis per eoſdem apoſtatas & translatos quomodolibet obtentis, ac proceſſibus deſuper habitis, & cauſis in eis allegatis maturè diſcuſſis, ac prout juſtum & æquum fuerit, verificatis & probatis, ſummariè ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii,ac ſolâ veritate inſpectâ,appellatione propoſitâ, audiend. cognoſcend. & juxta juris & ſacrarum conſtitutionum diſpoſitionem ſine debito terminand. committimus & mandamus.

PIUS V. ex Concilio Tridentino.

Regulares non poſſunt audire confeſſiones ſecularium, niſi approbatione & indultu ordinariorum.

CAP. III.

Romani Pontificis providentia circumſpecta, nonnunquam geſta per eum rationabilibus & honeſtis ſuadentibus cauſis moderatur & commutat in melius, prout in Domino conſpicit ſalubriter expedire. Nuper ſiquidem quaſdam declarationes & moderationes, circa nonnulla Concilii Tridentini decreta, regulares perſonas ordinum mendicantium,eorumque inſtituta concernentia, edidimus & promulgavimus. Et quia, uti accepimus, illarum vigore ſacerdotes regulares prædictorum ordinum quandoque minùs idonei & inhabiles confeſſionibus ſecularium audiendis ab eorum ſuperioribus præpoſiti, abſque aliqua Epiſcoporum, ſed ſolâ Magiſtri ordinis generalis, aut provincialium miniſtrorum approbatione *a* admittuntur. Nos ſuper his, pro debito paſtoralis officii,prout tenemur, ſalubriter providere volentes, tenore præſentium hâc noſtrâ conſtitutione perpetuâ ſancimus, decernimus & declaramus, decretum Concilii Tridentini de approbatione regularium, audiendis confeſſionibus ſecularium præpoſitorum, ab Epiſcopis facienda obſervari debere, etiam in omnib. regularibus, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, etiam ſub regulari diſciplina viventibus, etiam ſi ſint lectores, aut in Theologia etiam de ſuperiorum ſuorum licentia graduati, vel promoti, vel à ſuis Magiſtris generalibus vel provincialibus, miniſtris, ſecularium confeſſionib. audiendis expoſiti. Volumus tamen eos, qui ſemel ab Epiſcopo in civitate & diœceſibus ſuis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Epiſcopo iterum non examinari. Ab Epiſcopo autem ſucceſſore, pro majori conſcientiæ ſuæ quiete,examinari de novo poterunt. Inhibentes quibuſcunque regularibus quorumvis ordinum etiam mendicantium, ut præfertur, ne vigore deputationis & approbationis ab eiſdem magiſtris & miniſtris provincialibus etiam quòd illarum occaſione ab ordinariis hucuſque tolerati fuerint, abſque ſpeciali in

a *Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 7.*

poſterum

oſterum licentia & approbatione ab ordinariis obtinenda, ſecularium confeſſiones audire præſumant. Romæ 8. Id. Aug. 1571.

TITULUS XIX.
DE MONIALIBUS.
PIUS IV.

Moniales à decimarum & ſubſidiorum, aliorumq; onerum impoſitione exempta ſunt.

CAP. I.

DE ſtatu Eccleſiarum & monaſteriorum quorumlibet, curæ noſtræ divinâ diſpoſitione commiſſorum, paternâ diligentiâ cogitantes, ad ea per quæ illorum, ac perſonarum præſertim fœminei ſexûs in illis ſub regulari caſtimonia Altiſſimo famulantium ſtatui & opportunæ ſubventioni valeat ſalubriter provideri, ipſæque perſonæ, ſemotis perturbationib. univerſis, in pacis & quietis amœnitate divinis officiis liberiùs vacare valeant, libenter attendimus, ac in iis noſtri paſtoralis officii partes favorabiliter impartimur. Hinc eſt, quòd nos motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, omnes & ſingulas Abbatiſſas, Prioriſſas, Miniſtras, Moniales, & Sorores quorumcunque monaſteriorum, domorum, & regularium locorum monialium, & ſororum quorumvis Ciſtert. Præmonſtraten. ſanctæ Claræ, necnon ſancti Benedicti, & ſancti Auguſtini, ac tertii ordinis ſancti Franciſci, & aliorum quorumvis ordinum, etiam ſub cura & regimine, ac ſecundùm regularia inſtituta fratrum Minorum de obſervantia nuncupatorum, & Eremitarum ejuſdem ſancti Auguſtini degentium in Lombardia, & quibuſcunque aliis Italiæ partibus conſiſtentium, ipſaq; monaſteria, domos & loca, deductis quatuordecim ducatis auri de Camera, pro victu cujuslibet monialis ſeu ſororis, alios reditus non habentia, eorumque poſſeſſiones, & alia quæcunque bona, mobilia & immobilia quæcunque, decimarum & ſubſidiorum ac aliorum onerum quomodolibet nuncupatorum, per nos & ſed. Apoſtolicam, ſeu ejus legatos & nuncios, aut quoſcunq; alios quâvis auctoritate fungentes, etiam pro expeditione contra Turcas, vel fidei tuitione, ac fabrica Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe, aut quâvis aliâ urgentiſſimâ causâ, pro tempore impoſitorum ſolutione, ex certa noſtra ſcientia, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, in perpetuum prorſus eximimus & liberamus. Et nihilominus omnibus & ſingulis collectoribus, ſubcollectoribus, ac commiſſariis, necnon quibuſcunque aliis ad decimarum & ſubſidiorum hujuſmodi exactionem deputatis, & pro tempore deputandis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub noſtræ indignationis, ac excommunicationis latæ ſententiæ pœna, diſtrictiùs inhibemus, ne Abbatiſſas, Prioriſſas, Miniſtras, Moniales, & Sorores, domos, monaſteria, & loca prædicta, etiam vigore quarumcunque literarum à nobis, vel ſede prædicta pro tempore emanatarum, etiam ſi in eiſdem contineatur, quòd ad quævis exempta, domos, monaſteria, & loca ſe extendant, vel alterius cujuſcunque tenoris exiſtant, ipſius ſedis ſibi conceſſæ facultatis, niſi de præſentibus earumque toto tenore, ac de dictis ordinibus & nomine eorum, quibus dictorum ordinum cura, gubernatio, & protectio pro tempore commiſſa fuerint, plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, fecerint mentionem, ad ſolvendum decimas, ſeu ſubſidia, aut onera hujuſmodi, quovis modo cogere aut compellere, ſeu aliàs præmiſſorum occaſione, eas moleſtare ſeu inquietare præſumant. Romæ Non. April. 1560.

PIUS V.

Clauſuræ obſtringuntur moniales tacitè vel expreſſè religionem profeſſæ, & earum receptiones ad ordinem, clauſuræ obligatione violatâ, irritæ ſunt & inanes.

CAP. II.

CIrca paſtoralis officii nobis, meritis licèt imparibus, deſuper commiſſi curam (quantum nobis ex alto permittitur) invigilantes, aſſiduè ad ea, per quæ ſingulis erroribus & exceſſibus obviatur, ac perſonis quibuslibet, præſertim fœminei ſexûs virginitatem ſuam Altiſſimo voventibus, ſub religionis jugo Chriſto Salvatori in caſtitatis holocauſto famulari affectantibus, à ſemine juſtitiæ & honeſtatis declinantibus, ne quicquam in eis reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honeſtatis gloriâ maculam, & divinam meritò poſſit offendere majeſtatem opportunè ſuccurritur, libenter intendimus, ac in his noſtræ vigilantiæ partes propenſiùs impertimur, prout id in Domino ſalubriter expedire conſpicimus. Hâc igitur perpetuâ valiturâ conſtitutione, inhærentes etiam conſtitutioni fel. record. Bonifacii Papæ VIII. a prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Periculoſo. & decretis Concilii Tridentini ſuper clauſura monialium editis, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium ſtatuimus, atque perpetuò decernimus, univerſas & ſingulas moniales, præſentes atque futuras, cujuſcunq; religionis, ordinis, vel militiarum, etiam Hieroſolymitan. ſint, quæ vel jam receptæ ſint, vel in poſterum in quibuſvis monaſteriis ſive domibus recipientur, & tacitè vel expreſsè religionem profeſſæ, etiam ſi converſæ, aut quocunq; alio nomine appellentur, etiam ſi ex inſtitutis vel fundationibus earum regulæ ad clauſuram non teneantur, nec unquam in earum monaſteriis ſeu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea ſervata non fuerit, ſub perpetua in ſuis monaſteriis ~~ſeu domibus~~ de cætero debere permanere clauſura, juxta formam dictæ conſtitutionis felic. record. Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Periculoſo. ſacro Concilio Tridentin. approbatæ & innovatæ, quam nos auctoritate præfatâ etiam approbamus & innovamus, in omnibus & per omnia, ac illam diſtrictè obſervari mandamus. Quòd ſi aliquæ moniales forſan reperiantur, quæ conſuetudine etiam immemorabili, aut inſtituto vel fundatione regulæ ſuæ fretæ, animo obſtinato huic clauſuræ reſiſtant, aut quoquo modo reluctentur, ordinarii unà cum ſuperioribus earum omnibus juris & facti remediis compellant eaſdem, tanquam rebelles & incorrigibiles, ad præciſè ſubeundum dictam clauſuram, & perpetuò obſervandam. Mulieres quoque, quæ Tertiariæ, ſeu de pœnitentia dicuntur, cujuſcunque fuerint ordinis, in congregatione viventes, ſi & ipſæ profeſſæ fuerint, ita ut ſolemne votum emiſerint, ad clauſuram præciſè, ut præmittitur, & ipſæ teneantur. Quòd ſi votum ſolemne non emiſerint, ordinarii, unà cum ſuperioribus earum, hortentur, & perſuadere ſtudeant, ut illud emittant & profiteantur, ac poſt emiſſionem & profeſſionem eidem clauſuræ ſe ſubjiciant: quòd ſi recuſaverint, & aliquæ ex eis inventæ fuerint ſcandaloſè vivere, ſeveriſſimè puniantur. Cæteris autem omnibus, ſic abſque emiſſione profeſſionis & clauſura vivere omninò volentibus, interdicimus & perpetuò prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorſus in ſuum ordinem, religionem, congregationemvé recipiant. Quòd ſi contra hujuſmodi hanc noſtram prohibitionem, & decretum aliquas receperint, eas ad ſic vivendum omninò inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet profeſſiones & receptiones irritas decernimus & nullas, prout etiam præſenti decreto irritas facimus, & annullamus. Porrò ne moniales vel tertiariæ prædictæ, propter hanc clauſuram, detrimentum aut incomodum aliquod in earum neceſſitatibus, maximè in pertinentibus ad illarum victum, patiantur, ſed ut eis opportunè conſulatur, auctoritate Apoſtolicâ præfatâ

a *Bonifac. VIII. c. periculoſo. de ſtatu regularium. in 6.*

ſtatuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus ordinariis & ſuperioribus earum, ut curent, colligi fidelium eleemoſynas, per converſas, quæ non ſint profeſſæ, vel ſi profeſſæ fuerint, ſint tamen ætatis annorum quadraginta, & in domibus contiguis extra tamen monaſterium degant, & non ingrediantur clauſuram aliarum monialium, niſi in caſibus ex earum conſtitutionibus permiſſis, & de earum domibus exire non poſſint pro hujuſmodi eleemoſynis colligendis, niſi de licentia ordinarii, vel earum ſuperiorum. Et de cætero nullæ aliæ converſæ profeſſæ recipi amplius, etiam de conſenſu ſuorum ſuperiorum vel prælatorum poſſint. Quòd ſi adverſus hanc noſtram prohibitionem receptæ fuerint, illarum receptio nulla, irrita, & inanis ſit, prout ex nunc nullam, ac irritam facimus & annullamus. Quòd ſi prædicto modo neceſſitatibus monialium & mulierum terrarum prædictarum ſuccurri ſufficienter non poterit, mandamus ipſis ordinariis & ſuperioribus earum, ut ipſi provideant de aliis perſonis piis, & Deo devotis, quæ fidelium eleemoſynas colligant, vel aliàs eò meliori & commodiori modo, quò fieri poterit, etiam ex opere manuum ipſarum monialium & mulierum prædictarum, arbitrio ordinariorum & ſuperiorum earundem, prout eis congruentius expedire videbitur, provideatur & ſuccurratur. Et ne propter monialium numerum exceſſivum clauſuræ obſervatio violetur, inhærentes etiam ſimiliter diſpoſitioni dictæ conſtitutionis Bonifacii, & Concilii Tridentini decreto, monialibus prædictis, & illorum ſuperioribus & ordinariis diſtrictè inhibendo præcipimus & mandamus, ne plures in earum monaſteriis recipiant & admittant, ſive recipi & admitti permittant, quàm ex propriis reditibus ipſorum monaſteriorum, vel conſuetis eleemoſynis commodè ſuſtentari poſſint. Mandantes propterea, in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, univerſis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quatenus in civitatibus & diœc. propriis noſtras publicari faciant, ac in monaſteriis monialium ſibi ordinario jure ſubjectis, in his verò, quæ ad Roman. mediatè vel immediatè ſpectant Eccleſiam, ſedis Apoſtolicæ auctoritate, unà cum ſuperioribus eorundem monaſteriorum, clauſuram, ut præmittitur, quamprimùm poterint, ſervari procurent, contradictores atque rebelles, per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſitâ, compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Ac, ut hoc tam ſalutare decretum faciliùs obſervetur, omnes Principes ſeculares, & alios dominos, & magiſtratus temporales rogamus, requirimus, & obſecramus per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chiiſti, eiſdem in remiſſionem peccatorum injungentes, quòd in præmiſſis omnibus, eiſdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & aliis monialium ſuperioribus aſſiſtant, ac ſuum favorem & auxilium præſtent, ac impedientes pœnis etiam temporalibus afficiant.

IDEM.

Incendii, infirmitatis, lepræ, vel Epidemiæ neceſſitate, monialibus egrediendi à clauſura non denegatur poſtulata facultas.

CAP. III.

DEcori & honeſtati omnium ſanctimonialium, quarum Jeſus Chriſtus Dominus noſter ſponſus eſt, ut in puritate & caſtitate ſuperædificantes in ipſo feliciter inhabitare valeant, conſulentes, ea quæ illarum exiſtimationi detrahere poſſent, decet nos conſultò ſummovere. Sanè periculo & ſcandalo plena res eſt, ac regulari obſervantiæ vehementer adverſatur, ſanctimoniales aliquando parentes, fratres, ſorores, aut alios agnatos vel cognatos, necnon monaſteria, & alia, filiationes nuncupata, etiam eis ſubjecta viſitandi, aut infirmitatis causâ, aliové prætextu à monaſteriis exire, & per ſecularium perſonarum domos diſcurrere & vagari, quo veluti colore eximium quoque honeſtatis & pudicitiæ decus in diſcrimen committunt. Unde nos malo huic, pro noſtro paſtoralis officii debito, ſalubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto ſacri Concilii Tridentini, de clauſura monialium diſponenti, ac aliis noſtris literis ſuper hujuſmodi clauſura editis adjicientes, volumus, ſancimus, & ordinamus, nulli Abbatiſſarum, Prioriſſarum, aliarumvé monialium, etiam Carthuſienſ. Ciſtercienſium, ſancti Benedicti, mendicantium, & quorumcunque aliorum ordinum, etiam militiarum, ac ſtatuum, graduum, conditionum, dignitatum, ac præeminentiarum exiſtentium, etiam à Regia vel illuſtri proſapia ortarum, de cætero etiam infirmitatis, ſeu aliorum monaſteriorum, etiam eis ſubjectorum, aut domorum, parentum, aliorumvé conſanguineorum viſitandorum, aliavé occaſione, & prætextu, niſi ex cauſa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut Epidemiæ, quæ tamen infirmitas, præter alios ordinum ſuperiores, quibus cura monaſteriorum incumberet, etiam per Epiſcopum, ſeu alium loci ordinarium, etiam ſi prædicta monaſteria ab Epiſcoporum & ordinariorum juriſdictione exempta eſſe reperiantur, cognita & expreſsè in ſcriptis approbata ſit, à monaſteriis præfatis exire, ſed nec in prædictis caſibus, extra illa, vix ad neceſſarium tempus ſtare licere. Aliter autem, quàm ut præfertur, egredientes, ſeu licentiam exeundi quomodocunque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices perſonas, ſive laicas, aut ſeculares, vel Eccleſiaſticas, conſanguineas vel non, excommunicationis majoris latæ ſententiæ vinculo, ſtatim eo ipſo abſque aliqua declaratione ſubjacere, à quo præterquam à Romano Pontifice, niſi in mortis articulo, abſolvi nequeant. Et inſuper tam egreſſas, quàm præſidentes & alios ſuperiores prædictos, eis licentiam hujuſmodi concedentes, dignitatibus, officiis, & adminiſtrationibus, per eas & eos tunc obtentis, privamus, & illas & illos ad obtenta, & alia in poſterum obtinenda inhabiles, necnon licentias & facultates, ſeu indulta & privilegia exeundi à monaſteriis, & extra illa ſtandi, à nobis, ſeu alio Romano Pontifice prædeceſſore noſtro, ac ſedis Apoſtolicæ Nuntiis & Legatis, etiam de latere, ac majore pœnitentiario, aut ordinum prædictorum ſuperioribus, aliiſvé perſonis, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis, reſtitutivis, præſervativis, mentis atteſtativis, etiam novam gratiam & datam concedentibus, aliiſque efficacioribus & efficaciſſimis ac inſolitis clauſulis, irritantibuſq; & aliis decretis in genere vel in ſpecie, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, deq; Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, & aliorum Principum, necnon S.R.E. Cardinalium intuitu, & contemplatione, ac inſtantiâ, vel aliàs quomodolibet conceſſa (quæ prorſus abolemus) ac literas deſuper confectas, & in poſterum concedendas & conficiendas, nullas & invalidas, nulliuſque roboris, ac momenti fore, nec illas habentibus & habituris ſuffragari poſſe, & ita per quoſcunque Judices & Commiſſarios, quâvis auctoritate fungentes, ſublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere, irritum quoq; & inane, quicquid ſecus ſuper his à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus. Rom. Cal. Febr. 1569.

GREGORIUS XIII. ex Concilio Tridentino.

Prælati & alii monaſteriorum monialiū curam habentes in caſibus tantummodo urgentis neceſſitatis parvo comitatu ea ingrediantur.

CAP. IV.

DUbiis, quæ emergunt, declarationis remedium expedit adhibere. Cùm igitur ſuper eo, quod optimâ primùm ratione Concilium ſanxit Tridentinum, deinde in conſtitutione fel. record. Pii Papæ V. prædeceſſoris noſtri, Nonis Julii, Pontificatûs ſui anno tertio, atque item

item noſtra, Idibus Junii, Pontificatûs noſtri anno quarto, editis, fuit proviſum, ne cui in poſterum, niſi in caſibus neceſſariis, ſepta monaſteriorum monialium ingrediendi concederetur licentia, à nonnullis dubitatum fuiſſe ſciamus, circa perſonas, quæ alterius ad id licentiâ non indigent, ſed ſui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito ſuæ voluntatis hujuſmodi ſepta ingredi, vel potiùs ſervare debeant ipſi quoque regulam à Concilio præſcriptam. Nos omnem hæſitationis materiam tollere, & viam ſcandalis præcidere, ac ſanctimonialium quieti conſulere volentes, harum tenore, auctoritate Apoſtolicâ declaramus, Prælatos omnes, tam ſeculares quàm regulares, quibus cura & regimen monaſteriorum monialium quovis modo incumbit, facultate ſibi ex officio attributâ ingrediendi monaſteria prædicta, ita demum uti poſſe, ſi id faciant in caſibus neceſſariis, & à paucis iiſque ſenioribus, ac religioſis perſonis comitati. Quocirca univerſos & ſingulos Epiſcopali, ſeu majori, ac etiam Cardinalatûs dignitate præditos, necnon quorumvis ordinum Abbates, Priores, miniſtros, & alios quoſcunque ſuperiores regulares ſeriò monemus, ut facultate hujuſmodi, qui eam habent, præterquam in caſibus, ut præfertur, neceſſariis, neutiquam utantur. Quòd ſi contrafecerint, eâdem auctoritate Apoſtol. ſtatuimus atque decernimus, qui Pontificialis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, quâ contrafecerint, ingreſſu Eccleſiæ interdictos, pro ſecunda à munere Pontificali & à divinis ſuſpenſos, ac deinceps ipſo facto, abſque alia declaratione, excommunicatos exiſtere, regulares verò omni officio ac miniſterio privatos, excommunicationi ſimiliter ſubjacere.

Rom. 23. Dec. 1581.

FINIS.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE MATRIMONIIS ET SPONSALIBUS.

PAULUS IV.

Qui ſpe obtinendæ diſpenſationis matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis, in poſterum Pontificiâ gratiâ per hujuſmodi diſpenſationes non gaudeant, etiamſi ex copulâ ſequuta ſit proles.

CAP. I.

Ab ea ipſa die, quâ divina bonitas nos (licèt tanto oneri impares) regendæ univerſalis ejus Eccleſiæ præficere dignata eſt, nunquam ceſſavimus cogitare, quo pacto ſinguli abuſus noſtrâ diligentiâ tollerentur, diverſas ſuperinde conſtitutiones, juxta caſuum exigentiam quotidiè promulgando & publicando. Hinc eſt, quòd cùm (ſicut nobis nuper innotuit) à nonnullis annis citra introductum ſit, ut qui matrimon. in ſecundo conſanguinitatis vel affinitat. gradu contrahere anhelant, ſcientes ſe diſpenſationem à ſede Apoſtolica ſuper hujuſmodi matrimon. contrahendo obtinere non poſſe, ſub fiducia illam ſuper eodem matrimon. poſtquam contractum fuerit, reportandi, matrim. ipſum de facto contrahant, & carnali copulâ conſumment, excommunicat. ſententiam, in Concil. Vien. contra matrimon. in gradibus prohibitis ſcienter contrahentes promulgatam, damnabiliter incurrendo. Et deinde ſub prætextu, quòd ſi divortium fieret inter eos, gravia exinde inter eos & eorum conſanguineos & affines ſcandala poſſent veriſimiliter exoriri, & mulier perpetuò diffamata remaneret, abſolutionem neceſſariam, & diſpenſationem opportunam, quas ſibi debitas concedi expoſtulent, ſicque abſolutionem, diſpenſationem (quas aliàs non obtinerent) eo prætextu utplurimùm reportent in ſcandalum plurimorum. Nos conſiderantes præmiſſa cauſam tribuere delinquendi, & inceſtum committendi, & ex delicto, loco pœnæ, commodum, & appetitûs ſatisfactionem reportari, malitiis hominum occurrere volentes, per has noſtras omnibus innoteſcere volumus, quòd nos lapſo tempore, infra quod notitia præſentium in partibus, ex quibus ſimiles diſpenſationes peti continget, veriſimiliter haberi potuerit, abſolutiones & diſpenſationes hujuſmodi ex prætextu prædicto, etiam ſi proles eâ matrim. ſic contracto ſubſecuta fuerit, nullatenùs, ſed ſolùm ex cauſa urgentiſſima pro bono publico, & à jure conſiderata, per nos tantùm, & non alium approbandâ, concedemus, & quòd diſpenſationes ex alia cauſa noſtris temporibus perpetuò exulabunt, quod nobis licere non patimur, noſtris ſucceſſoribus indicantes. Rom. Idib. Dec. 1555.

(Eandem conſtitutionem priùs Clemens VII. intulit, quam habet infrà eod. cap. 3.)

PIUS V.

Publicæ honeſtatis, quæ ex ſponſalibus contrahitur, impedimenti nullus aut parùm frequens eſt uſus, quoniam ſponſalia de futuro quàm rariſſimè fiunt, longeq; major ſit prohibitionis ratio in matrimonio per verba de præſenti contracto, quàm in ſponſalibus de futuro.

CAP. II.

AD Romanum ſpectat Pontificem, ſuâ ſolicitudine diligenter providere, ut ſacrorum Conciliorum decreta ita ſuæ declarationis adminiculo dilucidentur, quòd nulla deſuper dubitandi occaſio cuiquam relinquatur.

Sanè ad aures noſtras pervenit, multos eſſe, qui dubitent, an decretum œcumenici Concilii Trident. ſeſſione vigeſimâ quartâ, de reformatione matrimonii cap. 3. quo cavetur impedimentum publicæ honeſtatis, ubi ſponſalia *a* valida non fuerint, prorſus tolli; ubi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, cùm in ulterioribus gradibus non poſſit hujuſmodi prohibitio ſervari, de ſponſalibus per verba (ut ajunt) de futuro tantùm conceptis intelligatur, vel etiam matrimonia per verba de præſenti contracta, non tamen conſummata, quæ interdum ſponſalia appellantur, comprehendat, ita ut etiam eo caſu impedimentum inde proveniens ſublatum fuerit.

Nos itaque, ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quòd ſponſaliorum appellatione, quâ dictum Concilium utitur, non niſi impropriè matrimonium verbis de præſenti conceptis contractum continetur, quodque agitur de correctione juris veteris, quo caſu ſecundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt, præſertim cùm longè majorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præſenti contracto quàm in ſponſalibus de futuro, vigere à nemine dubitetur: idcircò motu proprio, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium declaramus & diffinimus, decretum Concilii hujuſmodi omninò intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic (ut præfertur) contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum, in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.

CLEMENS VII.

Qui intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſpe diſpenſationis conſequendæ carere debet.

CAP. III.

QUia plerunque in futurorum eventibus imbecillitas humani judicii adeò fallitur, ut quod utile non ſolùm conjectura, ſed etiam attenta & provida conſideratio pollicebatur, id prorſus inutile, ac animarum ſaluti maximè damnoſum reperiatur, propterea nonnunquam expedit, ut gratiæ, quæ olim conſultò, & rationabili de cauſa concedi videbantur, multò conſultiùs in poſterum denegentur, id quod neceſſitas præſentis proviſionis evidenter oſtendet. Sanè poſtquam fel. record. Clemens *b* Papa V. prædeceſſor noſter, in Concilio Viennenſi eos, qui divino timore poſtpoſito, in gradibus conſanguinitatis & affinitatis contra canonicas ſanctiones matrimonia ſcienter in ſuarum periculum animarum contrahere præſumpſiſſent, excommunicationis ſententiæ ipſo facto decreverat ſubjacere, præcipiendo Eccleſiarum prælatis, ut tales, tamdiu excommunicatos publicè nunciarent, ſeu nunciari facerent, donec ſepararentur ab invicem, & beneficium abſolutionis obtinerent. Sedes Apoſtolica & Romani Pontifices prædeceſſores noſtri, conſiderantes gravia oriri poſſe ſcandala, ſi matrimonia hujuſmodi ſcienter contracta & carnali copulâ conſummata per divortium dirimerentur: ad obviandum hujuſmodi ſcandalis, & ne mulieres perpetuò diffamatæ remanerent, inducebantur ad diſpenſandum cum illis, qui in gradibus hujuſmodi prohibitis, matrimonia ipſa ſcienter contraxiſſent. Propter quod multi volentes in gradibus prohibitis matrimonia contrahere, ac ſperantes veniam & abſolutionem ac diſpenſationem à ſede prædicta faciliùs obtinere poſſe, illa paſſim contrahere, & carnali copulâ ſub ea ſpe conſummare præſumpſerunt. Quæ abuſio & corruptela, cùm tamdiu, propter inveteratam hominum malitiam, & nimiam dictæ ſedis in abſolvendo ac diſpenſando facilitatem, adeò creverit, ut cupientes in gradibus prohibitis hujuſmodi contrahere, nullo pacto id facere vereantur, & unde ſcandalis remedia petebantur, inde ſcandalorum materia & occaſio nata videatur. Nos, quorum intereſt agrum Domini ita colere, ut virtutes in eo creſcant, abuſiones verò quæcunque tollantur, ac malis moribus via & aditus omnis præcludatur, hujuſmodi fraudibus & dolis, per quos multi diſpenſationes in præjudicium animarum à nobis extorquere, ac clementia & miſericordia Apoſtolica ſub ſpe veniæ, ut experientia rerum magiſtra docet, peccandi viam pandit, abuti non ceſſant, obviare volentes, habitâ ſuper his cum fratibus noſtris maturâ deliberatione, de ipſorum fratrum conſilio, omnibus denuntiandum ſeu intimandum duximus, quòd in poſterum cum illis, qui in gradibus prohibitis matrimonia ſcienter contraxerint, etiam ſi illa conſummaverint, non intendimus diſpenſare, ſed illa (ſcandalis, quæ oriri poſſe formidaretur, minimè attentis) omninò ſeparari mandabimus, abſolutionem duntaxat petentibus miſericorditer conceſſuri, cùm gratiâ dignus non ſit, qui canonum conditorem contemnit, illique cum animæ ſuæ detrimento injuriam facit. Romæ 16. Calend. Septembr. 1524.

a Philip. Franc. c. ex ſponſalib. de ſponſal. in 6. b *Clem. V. in Conc. Vienen. ut habetur in Cle. tit. 1. c. 1. de conſang. & affinit. decretum tulit, quo ſcienter contrahens matrimonium in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito, vel cum moniali, excommunicatur ipſo jure, & publicari debet & vitari. de hac re vide Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 5. & Beat. Antonin. tract. de excommunic. cap. 34. Covarr. lib. 4. part. 2. c. 3. §. 2. num. 8.*

TITULUS II.
DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

PIUS IV.

Gradus conſanguinitatis, qualitates remotiores & propinquiores, ſunt exponendæ in diſpenſationibus.

CAP. I.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & Dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa IV. ad cujus notitiam pervenit, quòd multi viri, mulieresque invicem diverſis conſanguinitatis ſeu affinitatis gradibus, ex communi ſeu ab eodem ſtipite ſurgentibus conjuncti, matrimonii vinculo copulari cupientes, diſpenſationem ſuper remotiori gradu à ſanctitate ſua, & Rom. Pontifice pro tempore exiſtente, vel ſed. Apoſtol. ſolent impetrare, abſque eo, quòd diſpenſanti aliquam gradûs propinquioris, qui forſan expreſſus Pontificem aut ſedem à diſpenſando vel averteret, vel certè retardaret, cognitionem ſuggerant, literas poſtmodum ſuper gradu propinquiori declaratorias, juxta conſtitutiones fel. rec. Greg. XI. & Clem. VI. Rom. Pont. ſanctitatis ſuæ prædeceſſorum deſuper reſpectivè editas, inſcio diſpenſante expediri procurantes. Circumſpectiùs deinceps in hujuſmodi diſpenſationibus concedendis procedere, ac propterea cuncta prorſus obſtacula, & quicquid diſqenſationi concedendæ veriſimiliter obeſſe poſſet, ne videlicet aliquid ab ipſo diſpenſante rerum ignaro, contra mentem ſuam, in animarum contrahentium periculum emergat, clariùs judicari, ſeque de ſingulis obſtaculis plenè certiorari volens. Quod in quibuſcunque diſpenſationibus, quas pro matrimonio, ſcienter vel ignoranter contracto vel contrahendo, in quibuſvis prohibitis conſanguinitatis & affinitatis, ſeu mixtis gradibus, ab eadem ſanctitate ſua, vel quovis Romano Pontifice ſucceſſore ſuo pro tempore exiſtente, ſeu

dictâ

dictâ ſede impetrari, vel alias etiam motu proprio concedi contigerit, commiſſionibusque deſuper etiam ordinariis locorum faciendis, ac literis quibuſvis inde conficiendis, non ſolùm de remotiori, ſed etiam de proximiori, aut de proximioribus gradibus, quicunque illi fuerint, eorumque diſtantiâ, ſpecialis & expreſſa mentio fieri debeat. Alioquin diſpenſationes, declarationes, ac inde conficiendæ literæ hujuſmodi, proceſſusque habendi per eaſdem, nullius ſint roboris vel momenti, & pro infectis habeantur, Conſtitutionib. prædeceſſorum hujuſmodi, cæteriſque contrariis, nequaquam obſtantibus, hâc ſuâ perpetuò valiturâ ſanctione, auctoritate Apoſtolicâ ſtatuit & ordinavit. Sicque per quoſcunque Judices & commiſſarios, etiam S. R. E. Cardinales, ſublatâ eis quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari, & diffiniri debere. Ac quicquid ſecus ſuper iis à quoquam, quâvis auctoritate, ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decrevit.

PIUS IV.

Declarationes Concilii Tridentini circa impedimenta cognationis ſpiritualis, & affinitatis ex fornicatione, quoad matrimonia poſt confirmationem Concilii contracta & de cætero contrahenda.

CAP. II.

Sanctiſſimus in Chriſto pater ac Dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa quintus, ad cujus notitiam pervenit, quòd, cùm in decretis ſacri Concilii *a* Tridentini certæ tantùm perſonæ enumerentur, inter quas duntaxat cognatio ſpiritualis deinceps contrahatur, ab aliquibus revocatur in dubium, an qui ultra perſonas in dictis decretis enumeratas *b* quoquomodo cognatione ſpirituali ante confirmationem dicti Concilii conjuncti erant, abſque diſpenſatione Apoſtolica matrimonium poſt dictam confirmationem contrahere potuerint, ac hodiè & de cætero contrahere poſſint, cùm ante prædictam confirmationem id facere de jure minimè liceret.

Et inſuper cùm in eiſdem decretis ſtatuatur, affinitatem, quæ ex fornicatione contrahitur, in illis ſolummodò attendi debere, qui primo vel ſecundo affinitatis gradu conjunguntur, ab aliquibus pariter dubitetur: An matrimonia inter perſonas, quæ ante confirmationem dicti Concilii tertio vel ulteriori hujuſmodi affinitatis gradu conjunctæ erant, poſt confirmationem ejuſdem Concilii, abſque diſpenſatione Apoſtolica, contracta, & quæ deinceps contrahi contigerit, dirimi debeant?

Sanctitas ſua, ad tollendum omne dubium, eos, qui ante confirmationem prædicti Concilii cognationem ſpiritualem contraxerunt, dummodò non ſint ex perſonis in dictis decretis enumeratis, & inter quas tantùm Conc. voluit deinceps contrahi hanc cognationem ſpiritualem, matrimonii vinculo inter ſe, abſque diſpenſatione aliqua, liberè & licitè copulari poſſe, ac matrimonia etiam poſt confirmationem hujuſmodi, abſque diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ inter eas jam contracta valere, plenamque roboris firmitatem obtinere. Et ſimiliter matrimonia poſt confirmationem Concil. abſque diſpenſatione Apoſt. ſequuta, & quæ de cætero ſequentur, inter perſonas, quæ ante dictam confirmationem, affinitatem (infra tamen ſecundum gradum ex fornicatione provenientem) contraxerant, propter hujuſmodi affinitatem dirimi non debere, ſed valida & efficacia exiſtere declaravit.

a *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* b *De agnatione ſpirituali vide Hoſtienſ. lib. 4. ſum.*

IDEM.

Declaratio circa impedimenta cognationis ſpiritualis.

CAP. III.

Cum illius vicem, licèt minimè ſuffragantibus meritis, geramus in terris, de cujus vultu prodit judicium, & vident oculi æquitatem, officii noſtri debitam proſequimur actionem, ſi obſcuros ſacrorum canonum ſenſus ita aperire ſtudemus, ut piis Chriſti fidelium mentibus nulla dubitandi occaſio relinquatur.

Sanè licet ex eo, quòd in Concilio Tridentino decretum fuerit, cognationem ſpiritualem inter eos tantùm contrahi, qui ſuſcipiunt baptizatum *a* de baptiſmo, ac baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem, necnon baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, in reliquis perſonis, quæ per antiquos canones occaſione cognationis hujuſmodi contrahere prohibebantur, omne impedimentum ſublatum eſſe videatur, adhuc tamen ab aliquibus dubitari accepimus, an ſaltem impedimentum cognationis ſpiritualis hujuſmodi inter maritum vel uxorem ſuſcipientis, & baptizatum, necnon inter maritum vel uxorem ſuſcipientis, & patrem ac matrem baptizati vigeat, propterea quòd prohibitum de uno conjuge, de altero etiam prohibitum eſſe videatur.

Nos piarum mentium quieti, & matrimoniorum favori (quantum ex alto nobis permittitur) conſulere volentes, præciſis verbis Conc. minimè diſcedendum in præmiſſis eſſe, cenſuimus. Et propterea nullum amplius impedimentum, ratione cognationis hujuſmodi, ſubeſſe decernimus, & declaramus, quò minùs inter dictos maritum vel uxorem ſuſcipientis, & baptizatum, baptizatiq; patrem & matrem, & quaſcunque alias perſonas, tam ex parte ſuſcipientis, quàm baptizantis & baptizati, in dicto Concilio nominatim non expreſſas, matrimonium liberè & licitè contrahi poſſit, & ita ab omnibus judicari debere mandamus atque ſtatuimus.

IDEM.

Tertia declaratio, circa impedimenta cognationis aut affinitatis ex fornicatione.

CAP. IV.

Ad Romanum Pontificem ſpectat, canonicas ſanctiones, quæ expreſſiorem ſenſum poſtulare videntur, re diligenter perſpectâ declarare, & aliàs providere, ut omnis dubietas de piis Chriſti fidelium mentib. evellatur. Sanè poſtquam ex eo, quòd Tridentina Synodus impedimentum affinitatis ex fornicatione proveniens, per quod non ſolùm matrimonium contrahi prohibetur, ſed etiam poſtea factum dirimitur, ad eos tantùm reſtrinxit, qui primo & ſecundo gradu conjunguntur, in ulterioribus verò gradibus ſtatuit, matrimonium poſtea factum non dirimi, à pluribus Chriſti fidelibus, ut accepimus, eſt dubitatum, an, licèt in ulterioribus gradibus hujuſmodi matrimonium contractum non dirimatur, adhuc tamen juxta antiquos canones contrahi prohibeatur.

Et propterea nos omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonii libertati, quantum cum Deo poſſumus, conſulere volentes, & declaramus & Apoſtolicâ auctoritate decernimus, nullũ hodiè impedimentum remanere, quò minùs in ulterioribus gradibus hujuſmodi liberè & licitè matrimonium contrahi poſſit.

a *Vid. cap. non plures. de conſ. diſt. 4. & c. quamvis de cognat. ſpirituali in 6. c. ſuper quibus. c. pyſtacium. & c. fin. 30. q. 3. c. 1. ſuper eo. & ferè per totum, de cognat. ſpirit. cap. 1.*

ANIMADVERSIO AD LECTOREM.

Juris Pontificii librorum is, qui tractat de matrimonio & pertinentibus ad conjugia, brevior ſemper & compendioſior eſt, quamobrem ut hic ſeptimus decretalium reſponderet, quarti libri coronidem hic adſcripſimus. Qui verò conſanguinitatis & affinitatis voluerit latiùs inveſtigare ſingulares regulas, adeat finem Epiſtol. decret. hujus editionis, ubi declaratur arbor conſanguinitatis.

F I N I S.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE JUDÆIS.

JULIUS III.

Hebræorum & Judæorum filii, invitis parentibus, Chriſtiani & orthodoxi non inſtituantur aut baptizentur, nemini ſiquidem ad credendum vis inferri debet.

CAP. I.

EPISCOPIS eorumque Vicariis & officialibus, ac quibuſvis aliis perſonis, tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus expreſsè inhibemus, ne Judæorum filios, tam mares quàm fœminas, ipſis patentibus invitis, violenter auferre ſeu ſubducere, nec præter formam ſacrorum canonum quomodolibet baptizare debeant vel præſumant. Romæ 8. Jun. 1551.

NICOLAUS III. general. ordinis Prædicatorum.

Evangelium prædicandum Judæis, & converſi infideles rudimentis fidei debent initiari.

CAP. II.

VIneam Soreth velut electam plantavit dextera Dei patris, & omne ſemen verum ſeminavit in ipſa, Angelicâ cuſtodiâ ſepivit illam, lapides nocivos abjecit ex ea. Hanc de Ægypto in luto & latere, ſub jugo Pharaonis oppreſſam in ſignis & prodigiis transferens, dux itineris ejus exiſtens, in terram promiſſionis adduxit. Vinea in Domini exercituum domus Iſraël eſt, viri Juda delectabile germen ejus. Hanc ſic mirè translatam, quaſi adhuc eorum campum vomere legali proſcindens, prophetali doctrinâ fulcavit, & ut ipſam ad maturam frugem, i. e. ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor! peccatorum ſpinis obſita, nullum imbrem gratiæ ſpiritualis excipiens, quæ ſperabatur, ut uvas educeret, lambruſcas eduxit: unde ſperabatur judicium, proceſſit iniquitas: unde juſtitia, inde clamor. Hæc eſt vinea in qua fici arbor, ſcilicet ſynagoga Judæorum plantata, Evangelicâ veritate deſcribitur: cujus plantator Chriſtus, cœtus Apoſtolicus cultor exiſtit. Hæc triplici tempore, quaſi tribus annis, ut fructum produceret expectata, infructuoſa reperta, cultori ſuccidenda prædicitur. Nam nec tempore circumciſionis ad præfectum deducta, quia circumciſionem animæ non quærebat: nec ſanctificata per legem, quia per eam tantùm carnalia ſequebatur: nec tandem juſtificata per Evangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potiùs latorem gratiæ juſtum injuſtè peremit, & quodammodò indurationem Pharaonis excedens, omne curantis & curæ refutavit antidotum, adeò ut nec verbis, nec ſignis, nec Sacramentis, quinimò nec ipſius Chriſti & Dei corporali præſentiâ molliretur. Multifariè enim multiſque modis, olim Deus loquens antiquis ipſius ſynagogæ patribus in Prophetis, noviſſimè in fine temporum locutus eſt ipſis & nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſecula: ſed omnem eſcam abonimata eſt anima ejus: & idcircò juſto Dei judicio reprobatam exterminavit eam aper de ſylva, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Ablata eſt ſepes ejus, proſternata maceries, & in direptionem poſita, ut deſerta, nec inventus eſt in terris amplius locus ejus. Verùm quia miſerationes Dei ſuper omnia ſua opera prædicantur, qui omnes ſalvos fieri, & neminem vult perire, qui ſeipſum pro nobis & ipſis hoſtiam ſalutis exhibuit Deo patri, qui exaltatus à terra, expanſis in cruce manibus ad ſe cuncta trahere Evangelicâ voce prædixit. Nos, licèt immeriti, vicem ejus tenentes in terris, qui etiam Judaicam perfidiam à ſua miſericordia non repellit, libenter pro illius populi obcæcatione labores appetimus, ut affectum noſtrum divinâ proſequente clementiâ, cognitâ veritatis luce, quæ Chriſtus eſt, à ſuis tenebris eruantur. Porrò quia Judæorum ipſorum, quaſi per univerſum mundum, divino judicio, præviſa diſperſio ipſos ad recipiendum ſacramenta fidei, ac doctrinam commodè in unum convenire non patitur, neceſſitate nos voluntarios urgente, compellimur per diverſas mundi partes diverſos ſeminatores eligere, per quos ſemen verbi Dei, prout poſſibile eſt, ſpargamus in ſingulos, quorum ſalutem univerſaliter & ſingulariter affectamus. Ad te igitur inter alios, ſub ſpe divinæ gratiæ, mentis noſtræ oculos convertentes, cùm tui ordinis claritate reluceas, & credaris ubilibet per opera utilia, & exempla laudabilia fructuoſus: & ex data tibi divinitùs gratia ſcire te confidamus & poſſe fructus uberes in domo Domini germinare: diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium eſt ſpirituales gratias elargiri, tales umbrarum tenebris obcæcatos, in commiſſa tibi provinciâ, per te, ac alios fratres tui ordinis, quod ad hoc honeſtate morum, expertâ ſcientiâ, probatis virtutibus, circumſpectione providâ, & experientiâ comprobatâ, idoneos eſſe cognoveris, & quorum induſtria atque doctrina divinis donis à Domino fœcundata intrepidè pro catholica fide reluceat, & in ſui claritate non titubet, ſed tenebroſas mentes radiorum repercuſſione clarificet, & obſtinatas cervices reprimat perverſorum: Judæos eoſdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & ſingulariter convocando ſemel & plunes, ac totiens repetitis inſtantiis, quotiens proficere poſſe putaveris, prout meliùs fieri poterit, prædicationibus,

bus, ſalutaribus monitis, & diſcretis inductionibus, Evangelicis doctrinis informare ipſos ſtudeas, juxta datam tibi à Domino gratiam, fugatis tenebrarum nubibus ad viam reducere claritatis: ut renati fonte Baptiſmatis, reluceant in limine vultûs Chriſti,& exinde chorus Angelicus delectetur. Tu quoque ac alii, quos ad proſecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni præmium, noſtramque benedictionem & gratiam, vobis de bono in melius vendicetis. Et ut affectum, quem ad ſalutem ſtatûs ipſorum gerit mater Eccleſia, percipiant per effectum, tu illos ex eis, quos ad ſuſceptionem ſacri Baptiſmatis gratia divina perduxerit, prælatis ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte noſtra affectuoſiſſimè recommendes, ut Deo gratias, in recuperata ove deperdita,& filio prodigo redeunti, vitulum exultationis & gaudii exhibentes, eos charitativè foveant, favoribus muniant, benignè pertractent: nec ipſos in perſonis,aut rebus,per Judæos vel alios indebitè moleſtari permittant: quin potiùs in omnibus favorabiliter ipſis aſſiſtant auxiliis opportunis. Sed ſi fortè (quod abſit) aliqui ex ipſis, in eorum obſtinata perfidiâ perdurantes, ne tui & illorum, quos ad hæc ſalutis opera deputabis, vocem audiant, ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium, ſapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum ſalutares convocationes, aſpernanter effugerent, de iſtis (ſi tales inveneris) qui ſint, in quibus locis, & ſub quorum dominio commorentur, nobis reſcribere non omittas: ut circa pertinaces hujuſmodi, de ſalutari eorum remedio, ſicut expedire videbimus, cogitemus. Ut autem de præmiſſis avidis noſtris conceptibus, juxta noſtra deſideria ſatisfiat,frequenter nobis intimare ſtudeas, qualiter tibi commiſſum negotium proſperetur, & qualem fructum ſeminata repromittant. Dat. Viterbii, 2. Non. Auguſt. Pontificatûs noſtri An. 1.

PAULUS III.

Judæorum ad fidem Chriſtianam converſorum indulta,quæ amittunt,ſi ad vomitum redierint, imò ut hæretici relapſi puniuntur.

CAP. III.

CUpientes Judæos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam converti, & prætextu bonorum per eos antea poſſeſſorum ab eadem fide non diſtrahi, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, hâc in poſterum valiturâ conſtitutione ſancimus, quòd cuicunque eorundem Judæorum, & infidelium ad dictam fidem converti volenti, etiam ſi in patria poteſtate conſtitutus fuerit, bona ſua quæcunque,tam mobilia,quàm immobilia, intacta & illæſa permaneant. Ita ut etiam filiifamilias, & in patria poteſtate,ut præfertur conſtituti,legitimâ,& quâcunque aliâ portione bonorum patrimonialium aut maternorum, eis de jure, ſeu ſucceſſione bonorum eis aliàs debitorum, per eorum parentes fraudari aut privari non poſſint, neque debeant, ſed eis integrè, etiam ſi contra voluntatem parentum ſuorum ad fidem ipſam converſi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus, debeantur. Et ſi bona ipſa ex uſura, ac illicito quæſtu fuerint acquiſita, & notæ ſint perſonæ, quibus eorum fuerit de jure facienda reſtitutio (quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur malè ablatum) illa eiſdem perſonis omninò reſtituantur: perſonis verò non extantibus prædictis, quia bona ipſa eſſent per manus Eccleſiæ in pios uſus convertenda,bona hujuſmodi eiſdem Judæis & aliis infidelibus, in favorem ſuſcepti Baptiſmatis, tanquam in pium uſum, liberè concedimus; eaque apud ipſos ſic converſos Judæos & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes ſub divini anathematis pœna, quibuſvis tam Eccleſiaſticis,quàm ſecularibus perſonis, ne ullam ſuper bonis hujuſmodi, quovis quæſito colore, moleſtiam inferant,aut inferri patiantur: ſed magnum ſe feciſſe lucrum exiſtiment, dum tales Chriſto lucrati fuerint. Et quoniam (ut ſcriptum eſt) qui habuerit ſubſtantiam mundi hujus, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipſo? ſi ipſi converſionis tempore inopes aut indigentes fuerint,omnes,tam Eccleſiaſticos quàm ſeculares, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri exhortamur,ut ipſis converſis manus porrigant adjutrices, ipſi quoque diœceſani, non ſolùm Chriſtianos ad ſubveniendum ipſis exhortentur,ſed etiam tam de reditibus Eccleſiarum,prout poterunt, quàm de his, quæ ad pauperum uſus per ipſos convertenda devolvuntur,hujuſmodi neophytos ſuſtentare non negligant: ipſoſque à detractionibus & contumeliis paternâ affectione defendant. Et quoniam per gratiam Baptiſmi cives ſanctorum, & domeſtici Dei efficiuntur, longeque dignius exiſtit, regenerari ſpiritu, quàm naſci carne, eâdem conſtitutione ſtatuimus, ut civitatum & locorum, in quibus ſancto Baptiſmate pro tempore regenerabuntur, verè cives ſint,& privilegiis, ac libertatibus,& immunitatibus,quæ alii ratione nativitatis & originis duntaxat conſequuntur,gaudeant. Curent inſuper ſacerdotes baptizantes, & alii de ſacro fonte eos ſuſcipientes, tam ante Baptiſmum,quàm poſt,illos in articulis fidei, ac legis novæ præceptis, catholicæque Eccleſiæ ritibus diligenter inſtruere, & tam ipſi quàm diœceſani operam dent, ne cum aliis Judæis ſeu infidelibus ſaltem per longum tempus converſentur, ne ſicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis, modica occaſio ad priſtinam damnationem recidivam efficiat. Et quoniam experientiâ teſte compertum eſt, mutuam ipſorum neophytorum inter ſe converſationem, ipſos in fide noſtra fragiliores reddere,ac ſaluti ipſorum plurimùm officere: hortamur locorum ordinarios, ut quantum pro incremento fidei viderint expedire,curent &ſtudeant,neophytos ipſos cum originariis Chriſtianis matrimonio copulare. Et prohibeant eiſdem ſub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum ſepeliant, aut Sabbatha, aliaſque ſolemnitates, & antiquæ ſectæ ritus, quoquo modo obſervent: ſed & Eccleſias, & prædicationes, prout alii catholici frequentent, & in omnibus Chriſtianorum moribus ſe conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per ſacerdotes, in quorum parochiis degent, aut alios, ad quos de jure vel antiquâ conſuetudine de talibus inquirere ſpectat, aut etiam per alios quoſcunque, diœceſanis, ſeu inquiſitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato,ſi opus fuerit,auxilio brachii ſecularis, per eos taliter puniantur, quòd aliis tranſeat in exemplum. Et inſuper de his omnibus, in provincialibus & ſynodalibus Conciliis diligens fiat inquiſitio, & tam circa Epiſcopos &ſacerdotes in præmiſſis negligentes,quàm ipſos neophytos &infideles prædictos contemptores,opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem, cujuſcunque gradûs vel præeminentiæ fuerit,hujuſmodi neophytos, ne obſervationem ritûs Chriſtiani, & aliorum præmiſſorum complectantur, foverit aut defenderit, pœnas contra hæreticorum promulgatas ipſo facto incurrat: neophyti verò,ſi ſe corrigere poſt monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum judaizantes redire comperti ſint, contra eos, tanquam perfidos hæreticos, per ordinarios locorum, ſecundùm ſacrorum canonum inſtituta procedatur. Romæ 21. Mart. An. 1542.

PAULUS IV.

Judæi, ut fide diſtincti à Chriſtianis, ſic & locorum ſeparatione, ſive cohabitatione, & veſtitûs ratione, ceteriſq; privilegiis diſcriminari debent.

CAP. IV.

CUm nimis abſurdum & inconveniens exiſtat, ut Judæi, quos propria culpa perpetuæ ſervituti ſubmiſit, ſub prætextu,quòd pietas Chriſtiana illos receptet,& eorum cohabitationem ſuſtineat, Chriſtianis adeò ſint in-

grati, ut eis pro gratia contumeliam reddant, & in eos pro ſervitute, quam illis debent, dominatum vendicare procurent. Nos ad quorum notitiam nuper devenit, eoſdem Judæos in almâ urbe noſtrâ, & nonnullis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ civitatibus, terris & locis, in id inſolentiæ prorupiſſe, ut non ſolùm mixtum cum Chriſtianis, & prope eorum Eccleſias, nullâ intercedente habitûs diſtinctione, cohabitare, verùm etiam domos in nobilioribus civitatum, terrarum & locorum, in quibus degunt, vicis & plateis conducere, & bona ſtabilia comparare, & poſſidere, ac nutrices & ancillas, aliosque ſervientes Chriſtianos mercenarios habere, & diverſa alia in ignominiam & contemptum Chriſtiani nominis perpetrare præſumant, conſiderantes Eccleſiam Romanam eoſdem Judæos tolerare in teſtimonium veræ fidei Chriſtianæ, & ad hoc, ut ipſi ſedis Apoſtolicæ pietate & benignitate allecti, errores ſuos tandem recognoſcant, & ad verum catholicæ fidei lumen pervenire ſatagant, & propterea convenire, ut quamdiu in erroribus perſiſtunt, effectu operis recognoſcant ſe ſervos, Chriſtianos verò liberos per Jeſum Chriſtum Deum & Dominum noſtrum effectos fuiſſe, iniquumq; exiſtere, ut filii liberæ filiis famulentur ancillæ: Volentes in præmiſſis, quantum cum Deo poſſumus, ſalubriter providere: hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſancimus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, tam in dicta urbe, quàm in quibuſvis aliis ipſius Romanæ Eccleſiæ civitatibus, terris & locis, Judæi omnes in uno & eodem, ac ſi ille capax non fuerit, in duobus aut tribus, vel tot, quot ſatis ſint, contiguis, & ab habitationibus Chriſtianorum penitùs ſejunctis, per nos in urbe, & per magiſtratus noſtros in aliis civitatibus, terris, & locis prædictis deſignandis vicis, ad quos unicus tantùm ingreſſus pateat, & quibus ſolùm unicus exitus detur, omninò habitent. Et in ſingulis civitatibus, terris & locis, in quibus habitaverint, unicam tantùm Synagogam in loco ſolito habeant, nec aliam de novo conſtruere, aut bona immobilia poſſidere poſſint. Quinimò omnes eorum Synagogas, præter unam tantùm demoliri, & devaſtare. Ac bona immobilia, quæ ad præſens poſſident, infra tempus eis per ipſos magiſtratus præfigendum, Chriſtianis vendere. Et ad hoc, ut pro Judæis ubiq; dignoſcantur, maſculi birretum, fœminæ verò aliud ſignum patens, ita ut nullo modo celari aut abſcondi poſſit, glauci coloris palàm deferre teneantur, & aſtricti ſint, nec ſuper non delatione birreti, aut alterius ſigni hujuſmodi prætextu cujuſvis eorum gradûs, vel præeminentiæ, ſeu tolerantiæ excuſari, aut per ejuſdem Eccleſiæ Camerarium, vel Cameræ Apoſtolicæ clericos, ſeu alias illi præſidentes perſonas, aut ſedis Apoſtolicæ Legatos, vel eorum vicelegatos, quovis modo diſpenſari aut abſolvi poſſint. Nutrices quoque, ſeu ancillas, aut alios utriuſque ſexûs ſervientes Chriſtianos habere, vel eorum infantes, per mulieres Chriſtianas lactari aut nutriri facere, ſeu Dominicis, vel aliis de præcepto Eccleſiæ feſtis diebus, in publico laborare, aut laborari facere, ſeu Chriſtianos quoquo modo gravare, aut contractus fictos vel ſimulatos celebrare, ſeu cum ipſis Chriſtianis ludere aut comedere, vel familiaritatem, ſeu converſationem habere, nullatenus præſumant. Nec in libris rationum & computorum, quæ cum Chriſtianis pro tempore habebunt, aliis quàm latinis literis, & alio quàm vulgari Italico ſermone uti poſſint, & ſi utantur, libri hujuſmodi contra Chriſtianos nullam fidem faciant. Judæi quoque præfati ſolâ arte ſtrazzariæ, ſeu cenciariæ (ut vulgò dicitur) contenti, aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum uſui humano neceſſariarum facere. Et qui ex eis Medici fuerint, etiam vocati & rogati, ad curam Chriſtianorum accedere, aut illi intereſſe nequeant. Nec ſe à pauperibus Chriſtianis dominos vocari patiantur. Et menſes in eorum rationibus & computis ex triginta diebus completis omninò conficiant, & dies, qui ad numerum triginta non aſcenderint, non pro menſibus integris, ſed ſolùm pro tot diebus, quot in effectu fuerint, computentur, & juxta ipſorum dierum numerum, & non ad rationem integri menſis eorum credita exigant. Ac pignora eis, pro cautione pecuniarum ſuarum pro tempore conſignata, niſi tranſactis priùs à die, quo illa eis data fuerint, decem & octo integris menſibus, vendere nequeant, & poſtquam menſes prædicti effluxerint, ſi ipſi Judæi pignora hujuſmodi vendiderint, omnem pecuniam, quæ eorum credito ſuperfuerit, domino pignorum conſignare. Et ſtatuta civitatum, terrarum, & locorum, in quibus pro tempore habitaverint, favorem Chriſtianorum concernentia, inviolabiliter obſervare etiam teneantur. Et ſi circa præmiſſa in alio quomodolibet defecerint, juxta qualitatem delicti in urbe, per nos ſeu vicarium noſtrum, aut alios à nobis deputandos, ac in civitatibus, terris & locis prædictis per eoſdem magiſtratus, etiam tanquam rebelles, & criminis læſæ majeſtatis rei, à toto populo Chriſtiano diffidati, noſtri & ipſorum vicarii, ac deputandorũ, & magiſtratuum arbitrio puniri poſſint. Rom. prid. Id. Jul. 1555. Vid. ſup. tit. de Medic. cap. 2.

GREGORIUS XIII.

Inquiſitorum fidei animadverſio in Judæorum blaſphemias, & flagitioſam vivendi conſuetudinem.

CAP. V.

ANtiqua Judæorum improbitas, quâ divinæ bonitati ſemper reſtiterunt, tantò execratior conſiſtit in filiis, quantò ipſi cumulandam patrum ſuorum menſuram, in Dei filio repudiando, ejuſque in mortem nefariè conſpirando, graviùs deliquerunt: qui propterea ſuis effecti majoribus nequiores, propriis ſedibus expulſi, atque in omnes diſperſi orbis terrarum regiones, ſervitutique perpetuæ mancipati, non majorem in cujuſquam ditione clementiam, quam in Chriſtianorum provinciis, maximè verò in Apoſtolicæ pietatis gremio invenerunt, quæ pro eorum converſione laborans, eos miſericorditer excepit, atq; in cohabitatione unà cum filiis ſuis ſuſtinuit, ad veritatiſque lumen allicere pio ſemper ſtudio conata eſt, rebuſque ad vitam neceſſariis juvit, injuriis & contumeliis prohibuit, multis denique beneficentiæ ſuæ privilegiis circummunivit: illi verò nullis beneficiis manſuefacti, nihilque de ſuo priſtino ſcelere remittentes, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in cœlo triumphantem adhuc in Synagogis ſuis, & ubique perſequuntur: Chriſti quoque membris infenſiſſimi non deſinunt in religionem Chriſtianam horrenda facinora quotidiè magis audere, quibus nos, ne pietatis noſtræ puritas polluatur, aut à fœdis mancipiis Chriſto, Chriſtianóve nomini impunè illudatur, obviare volentes: Statuimus ac etiam declaramus, Inquiſitores hæreticæ pravitatis liberè procedere poſſe in omnibus cauſis & caſibus, qui ſequuntur.

Si quis Judæus aut infidelis, in iis, quæ circa fidem cum illis nobis ſunt communia, veluti Deum unum & æternum, omnipotentem, creatorem omnium viſibilium & inviſibilium, & ſimilia, non eſſe aſſeruerit, prædicaverit, vel privatim alicui inſinuaverit.

Si dæmones invocaverit, conſuluerit vé, aut eorum reſponſa acceperit, ad illosvé ſacrificia, aut preces ob divinationem, aliamvé cauſam direxerit, aut quid eis immolaverit, vel thuris alteriusvé rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obſequia præſtiterit.

Si Chriſtianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quovis modo nefaria hujuſmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentaverit.

Si Salvatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, purum hominem, vel etiam peccatorem fuiſſe, matremvé Dei non eſſe virginem, & alias hujuſmodi blaſphemias, quæ per ſe hæreticæ dici ſolent, in Chriſtianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerit.

Si cu-

Si cujuſvis eorum operâ, auxilio, conſilio, vel favore aliquis Chriſtianus à fide deſciverit, quamque ſemel ſuſceperat, abnegaverit, vel ad Judæorum, ſeu aliorum infidelium ritus, ceremonias, ſuperſtitiones, vel impias ſectas tranſierit, vel redierit, ſeu in hæreſim aliquam inciderit, aut qui, ut Chriſti fidem abneget, ſeu in hæreſim incidat, opem, conſilium, auxilium, vel favorem quomodocunque præſtiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcunq; ex Judæis aut infidelibus (Deo inſpirante) ad fidem Chriſtianam venire volentem, poſt declaratam nutu, verbo, facto, aut quocunque alio modo ejus voluntatem, à fide, vel fidei inſtructione, aut à ſacri Baptiſmi ſuſceptione retrahere, avertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, néve regenerationis lavacro abluatur, quovis modo impediverit.

Si quis apoſtatas, hæreticosvé ſcienter domi ſuæ acceptaverit, aluerit, commeatu juverit, ſeu quovis modo eis cibaria ubicunque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miſerit, aut de loco ad locum deduxerit, ſeu aſſociaverit, vel deducendos ſeu aſſociandos curaverit, aut ſumptus miniſtraverit, duces, comitesvé illis adjunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inveſtigari queant, fecerit. Quique dictos apoſtatas aut hæreticos ſcienter aliquo modo receptaverit, occultaverit, defenderit, aut eis opem, conſilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præſtiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos, quomodolibet damnatos, aut aliàs prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel divulgaverit, vel in quæcunq; loca detulerit, aut ad eam rem operam ſuam accommodaverit.

Si Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque noſtræ hoſtiam ſalutarem in arâ crucis immolatam, Chriſtum Dominum ludibrio & deſpectui habens, quandocunque, maximè verò in ſacro Paraſceves die, agnum, ſive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamvé conſpuerit, ſeu quodcunque contra ipſam fecerit.

Si nutrices Chriſtianas, contra ſacrorum canonum ſtatuta, diverſorumque Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum ſanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die, quâ ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſumpſerit, lac uno vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coëgerit.

In quibus caſibus univerſis & ſingulis, omnes prædictæ pravitatis Inquiſitores, omnium regnorum, provinciarum, civitatum, dominiorum, & locorum univerſi orbis Chriſtiani Judices, in ſuis quemque locis perpetuò delegamus, ut ſuper his contra Judæos atque infideles quoſcunque ſimul vel ſeparatim, prout in cauſis fidei, juxta ſacrorum canonum formam, necnon officii Inquiſitionis hujuſmodi conſtitutiones, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo vel aliquibus horum flagitiorum exceſſibus culpabiles repererint, in eos pro culpæ modo, ac etiam pro criminum numero vel multiplicatione, aut conſuetudine delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia, aliaque atrociora decernant, & aliàs de eis exempla edant, quæ ſceleratos illos deterreant ab hujuſmodi flagitiis in poſterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, Inquiſitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis locorum Prælatis, ac etiam aliis prædictis Inquiſitoribus, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipimus & mandamus, ut præſentes noſtras literas in civitatibus & locis cuique ſubjectis publicare, & juxta illarum tenorem procedere, ipſaſque debitæ executioni mandare procurent. Rom. Calend. Jun. 1581.

IDEM.

Catecheſis & fidei inſtructionis ſedula cura adhibeatur ab Epiſcopis in Judæorum converſionem, ubi hujus diſperſæ gentis Synagoga colliguntur.

CAP. VI.

Sancta mater Eccleſia, cujus Chriſtus caput eſt, ingenitam ſuam charitatem ad omnes latè diffundens, antiquæ Iſraëliticæ gentis, populique Dei peculiares reliquia, pio nunquam deſinit effectu miſerari, graviterque contriſtatur, Judæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus & gratiis, cujus erat adoptio filiorum, gloria, teſtamentum, legislatio, obſequium, & promiſſa, unde etiam Chriſtus Salvator noſter ſecundùm carnem naſci dignatus eſt, per diverſas orbis partes tot jam ſecula diſperſam, ac contagioſi gregis more per invia & inaquoſa miſerè vagantem, verbi Dei fame, & aquæ refectionis ſiti perire, longeque non à terrena tantùm, ſuper quam Dominus flevit, ſed quod gravius eſt, à cœleſti quoque Hieruſalem, niſi Chriſtus, quem negavit, confiteatur, exturbari: quâ miſeratione & mœrore nos quoq; non lèviter commoti, indies ſemper aliquid excogitamus, unde eorum converſioni & ſaluti opportuniùs provideatur, ipſiſque ad intelligentiæ viam, quam ſibi præcluſerunt, valeant Deo propitio pervenire. Quare ſollicito hæc animo meditantes, ac felicis recordationis Nicolai Papæ V. nonnullorumque Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, præſenti conſtitutione generali præcipimus, omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, etiam Cardinalatûs honore præditis, ut in ſuis quiſque civitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Judæorum, qui Synagogam conſtituat, commoratur, curent Sabbathi vel alio cujuſcunque hebdomadis ſtatuto die, ad Judæos ipſos in locum præſtitutum, non tamen ſacrum, nec ubi ſacra confici ſolent, convocatos, per aliquem magiſtrum in Theologia, aliumvé idoneum virum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipſorum Hebræorum collatione, aut aliàs, prout commodiùs eis videbitur, Hebraicæ (ſi fieri poterit) linguæ peritum, ſermones vel lectiones haberi, in quibus illis exponantur ſcripturæ Veteris Teſtamenti, Moyſis ſcilicet & Prophetarum, præſertim verò, quæ eo Sabbatho leguntur, ſeu lectæ in eorum ſunt Synagogis, juxta ſanctorum tamen Patrum interpretationes, & verum catholicæ Eccleſiæ ſenſum, ac in eis diſſeratur de veritate Chriſtianæ fidei, de certo adventu & incarnatione filii Dei, illiuſque nativitate, vita, miraculis, paſſione, morte, ſepultura, deſcenſu ad inferos, reſurrectione, in cœlum aſcenſione, de ejus Evangelio in toto terrarum orbe, per Apoſtolos ejus, & alios ſanctos prædicato, innumeris atque clariſſimis virtutibus, & illuſtrium miraculorum gloriâ confirmato, ac de ejus ſpirituali & vero regno, & de impio idolorum cultu ſublato, & gentium vocatione, de perpetua tum Hieruſalem, & terræ eorundem Judæorum deſolatione, tum ipſorum ubique terrarum diſperſione, & captivitate, & de aliis ſimilis argumenti dogmatibus & articulis, ex lege & Prophetis; de diutinâ præterea & irritâ Judæorum adventûs Meſſiæ, & carnalis ipſius regni expectatione, de vanâ eorum, quæ ſæpè, quinimò quotidiè eos fruſtrata eſt, ſpe reditûs in terram promiſſionis, & reſtaurationis tertii templi, & demùm de multiplicibus & variis erroribus & hæreſibus eorum, in quas miſerrimè ſe demerſerunt, poſtquam Chriſtum Dominum in carne venientem agnoſcere noluerunt, & de falſa per eorum Rabbinos tradita ſacrarum ſcripturarum interpretatione, quarum literam & ſenſum fabulis, mendaciis, & variis dolis & modis detorquentes corruperunt & depravârunt, & hactenus corrumpere & depravare non deſinunt, deque omnibus aliis, quæ eos poſſint ad agnitionem fidei, ad errorum ſuorum correctionem, ad orthodoxamque fidem convertere, pro loci, temporis, ſumptique argumenti ratione prudenter agant, veris, & ex ſacra ſcriptura depromptis demonſtrationibus nullâ cum obtrectatione aut iracundia, ſed magna cum charitate, & modeſtiâ,

veritatis lumen illis aperire conentur; Ad quos ſermones & lectiones volumus univerſos & ſingulos utriuſque ſexûs Judæos, à duodecim annis ſupra, infirmitate & aliâ legitimâ causâ, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in civitate & locis, ut præfertur, habitantes, vel aliunde advenientes, etiamſi inibi domicilium non habeant, ita per circuitum convenire, ut tertia ſaltem eorum pars, nec unquam minor, ſemper adſit. Quòd ſi facere neglexerint, interdicti cum fidelibus commercii, & aliis pœnis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo imponendis, donec ſatisfecerint, competenter, ad ipſos ſermones audiendos compellantur. Si quis verò de numero fidelium ita fuerit ſalutis, aut ſui, aut proximi ſui, de quo unicuique mandatum eſt, immemor, qui eos à ſalutaribus hujuſmodi ſermonibus ſeu lectionibus directè vel indirectè abduxerit, aut impediverit, ſeu contenderit quoquo modo, excommunicationis ſententiâ ſit eo ipſo ligatus, & contra eum ad alias pœnas, ordinarii arbitrio, omninò procedatur. Cæterùm Imperatorem, Regeſque & Principes omnes, necnon Reſpublicas, magiſtratus & dominos temporales ſeculares rogamus & obteſtamur in Domino, ut Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis ordinariis prædictis, eorumque vicariis & miniſtris ſuum in præmiſſis auxilium præſtent, ampliſſimum ab omnipotenti Deo præmium in ſupremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri.

TITULUS II.

DE HIS, QUI INFIDELIBUS ADVERSÙS CHRISTIANOS AUXILIANTUR.

NICOLAUS V.

Excommunicantur arma & præſidia quæcunque ferentes Saracenis & infidelibus in Chriſtianæ Reipublicæ perniciem & detrimentum, eorumq; fiſco adſcribuntur bona.

OLim tam in generali, quàm in Lugdunenſi poſtmodùm ſubſtituto Conciliis, per ſedem Apoſtolicam celebratis, in illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra Deum & Chriſtianum populum, Saracenis ferrum, arma, quibus Chriſtianos impugnent, & lignamina galearum, & aliorum vaſorum navigabilium, deferunt ad eos, & qui eis galeas vendunt, ac naves; quique in pyraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent; vel in machinis & quibuslibet aliis, eis impendunt auxilium, vel conſilium, vel favorem, in Chriſtianorum diſpendium, & ſpecialiter terræ ſanctæ fuit excommunicationis ſententia promulgata, ipſosque rerum ſuarum privatione mulctari, & ſervos capientium fore cenſuerunt Concilia ſupradicta: expreſsè quoque in ipſis præcipitur, ut talibus gremium non aperiatur Eccleſiæ, niſi totum, quod de commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo, in ſubſidium terræ memoratæ præſtiterint, ut æquo judicio in quo deliquerit, puniatur. Nos itaque gerentes corde negotia dictæ terræ, duximus hactenus ſtatuendum, ut nullus equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti, deferre vel mittere, ſeu partibus eorum, ut eiſdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut conſilium, vel favorem præſtare quoquo modo præſumat; ac illos, qui contra hujuſmodi conſtitutionem noſtram auſu temerario venire tentaverint, eo ipſo excommunicationis ſententiâ decernimus ſubjacere, à qua non poſſit abſolvi, niſi tantum de bonis propriis in dictæ terræ ſanctæ ſubſidium convertendum exſolverit, quantum ad partes prædictas extulerit vel miſerit, & deferre, vel de ipſorum partibus extrahi permiſerit, ad eoſdem deferendum. Et nihilominùs, ſi perſonas eorum capi contigerit, in ſervitute capientium illorum eſſe volumus, in quorum acciderint captionem. Volentes autem in hac parte ſolertiùs providere, quantò ampliùs exigere hoc noſcitur urgens neceſſitas dictæ terræ, Apoſtolicâ auctoritate ſtatuimus, ut nullus omninò aliqua victualia, uſque ad decennium à datâ præſentium computandum; alia verò prædicta, ad aliquod ſeu aliqua de eiſdem, aut aliud quodlibet (victualibus ſicut præmittitur uſque ad prædictum tempus duntaxat exceptis) quâcunque occaſione vel causâ, ſeu quovis ingenio, vel quæſito colore, ullo unquam tempore in Alexandriam, vel partes Ægypti, ſeu terras Soldano ſubjectas, mittere vel deferre præſumat, vel quantum in eo fuerit, mitti vel deferri permittat; auctoritate decernimus eâdem, ut hi, qui contra hujuſmodi ſtatutum noſtrum quolibet modo venire præſumpſerint, præter pœnas prædictas, quas ipſo facto incurrere volumus, perpetuò ſint infames, & inteſtabiles habeantur, ita quòd nec teſtari, nec legata eis, ſeu relicta percipere valeant. Et inſuper ad ſucceſſiones, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, ſint prorſus & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, ſintque illis actus legitimi perpetuò interdicti; & poſtquam de hujuſmodi temeritate conſtiterit, diebus feſtivis & dominicis publicè nuncientur, & ad fiſcum bona omnia devolvantur. Apud urbem veterem, 10. Calend. Septembr. 1449.

TITULUS III.

DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS.

INNOCENTIUS IV.

Leges Friderici Imperatoris in hæreticæ pravitatis reos, eorumq; complices & fautores latæ, confirmantur, & ſervari jubentur.

CAP. I.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis poteſtatibus, conſiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Terviſinæ, ac Romaniolæ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Cùm adversùs hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator promulgaverit quaſdam leges, per quas ne pervagetur, compeſci poterit peſtis illa: Nos illas volentes ad robur fidei ac ſalutem fidelium obſervari, Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus inſertos præſentibus, faciatis ſinguli in veſtris capitularibus annotari, contra hæreticos ſectæ cujuslibet ſecundùm eas exactâ diligentiâ proceſſuri: alioquin dilectis filiis, Priori Provinciali & fratribus Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Terviſana, & Romaniola literis noſtris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in perſonis & interdictum in terram appellatione remotâ compellant: tenores autem legum hi ſunt.

Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus ſuis, venerabilibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliisque Prælatis Eccleſiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Poteſtatibus, Sculteis, Burggraviis, Advocatis, Judicibus, Miniſtralibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium conſtitutis, præſentes literas inſpecturis fidelibus ſuis gratiam ſuam & omne bonum.

Commiſſi nobis cœlitùs cura regiminis, & Imperialis, cui dante Domino præſidentes, faſtigium dignitatis, materialem, quo diviſim à ſacerdotio fungimur, gladium adversùs hoſtes fidei & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exercendum, ut perfidiæ vipereos filios contra Deum & Eccleſiam inſultantes, tanquam materni uteri

uteri corroſores, in judicio & juſtitia proſequamur, maleficos vivere non paſſuri, per quorum ſcientiam ſeducentem mundus inficitur, & in gregum fidelium per oves has morbidas gravior infligitur corruptela.

Statuimus itaque ſancientes, ut hæretici, quocunque nomine cenſeantur, ubicunque per Imperium damnati fuerint ab Eccleſia, & ſeculari judicio aſſignati, animadverſione debitâ puniantur.

Si qui verò de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas ſanctiones ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, ſeu aliis locis Imperii, per Inquiſitores ab Apoſtolica ſede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui juriſdictionem ibidem habuerint, ad Inquiſitorum & aliorum catholicorum virorum inſinuationem eos capere teneantur, & eos captos arctiùs cuſtodire, donec per cenſuram Eccleſiaſticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei ſacramenta & vitæ damnabant. Simili quoq; pœnâ plecti cenſemus omnes, quos ad fovendum hæreticorum errorem callidus hoſtis ſuſcitat advocatos, vel parat illicitos defenſores; maximè cùm facinus, quod inquinat, niſi monitione præmiſsâ deſtiterint, & eorum vitæ duxerint conſulendum. Eos præterea, qui convicti in uno loco de hæreſi, ad alia loca ſe transferunt, ut cautiùs poſſint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam cenſemus ſubire vindictam: ut ſuper hoc viros ab eodem errore converſos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæreſi convicerunt, (quod & in hoc caſu concedimus licitè faciendum) evidens teſtimonium habeatur. Item mortis ſententiæ ducimus addicendos, ſi quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæreſim abjurantes, poſtmodum de falſo juramento conſtiterit, & fide mentita convinci, ac eos contigerit ejuſdem morbi ſpontaneam incurrere recidivam, ut ſibi damnabilius iniquitas ſit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat. Omne inſuper proclamationis & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitùs amovemus: volentes, ut de finibus Imperii, in quibus ſemper debet exiſtere fida fides, hæreticæ labis germina, modis omnibus deleantur.

Cæterùm, quia quantò majora divinæ nutu miſerationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tantò devotiora debemus obſequia gratitudinis conferenti, ſi quando in noſtri nominis contemptores noſtri culminis excandeſcit auctoritas: ſi reos læſæ majeſtatis, in perſonis eorum & liberorum ſuorum exhæredatione damnamus, multò fortius juſtiusque contra Dei blaſphematores nominis & catholicæ fidei detractores provocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum ſuorum hæredes & poſteros uſque ad ſecundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali auctoritate privantes: ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabeſcant: verè ſcientes, quòd Deus zelotes eſt, peccata patrum in filios potenter ulciſcens. Nec quidem à miſericordiæ finibus duximus excludendum, ut ſi qui paternæ hæreſis non ſequaces latentem patrum perfidiam revelaverint, quâcunque reatûs illorum animadverſione plectantur, prædictæ punitioni non ſubjaceant innocentiæ filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio, in partibus Imperii noſtri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque, qui ad hæreticos judicandos acceſſerint, niſi aliqui eorum ab Imperio fuerint proſcripti, eundo, morando, & redeundo ſub noſtri Imperii ſpeciali defenſione receptos, & quos apud omnes ſub ope ac recommendatione fidelium Imperii eſſe volumus inoffenſos: univerſitati veſtræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque veſtrûm pervenerint, benignè recipiatis eoſdem: & perſonas ab incurſu hæreticorum eis inſidiantium conſervantes indemnes, omne conſilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreticos verò, quod & oſtenderint ipſi vobis, in juriſdictione veſtra ſinguli capientes, diligenti cuſtodiâ detinendos, donec poſt Eccleſiaſticæ damnationis judiciũ, pœnam ſubeant, quam merentur: Sciturí, quòd in executione ipſius negotii gratum Deo, & laudabile nobis obſequium conferetis, ſi ad expellendam de partibus noſtris Imperii novam & inſolitam hæreticæ pravitatis infamiam, opem & operam, unà cum eiſdem fratribus præſtiterit efficacem. Et ſi quis foret exinde negligens & remiſſus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conſpectu noſtro, poterit meritò culpabilis apparere. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

IDEM univerſis Chriſti fidelibus.

Excommunicantur nonnulli hæretici, ut ſunt Cathari, Patareni, pauperes de Lugduno, Paſſagini, Joſepini, Arnaldiſtæ, Speroniſtæ, omnesq; ſingulari opinione in Eccleſiam catholicam pertinaces.

CAP. II.

NOverit univerſitas veſtra, quòd nos ad inſtar felic. record. Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, excommunicamus & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Joſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcunque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati verò per Eccleſiam, ſeculari judicio relinquantur, animadverſione debitâ puniendi: clericis priùs à ſuis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire noluerint, ad agendum condignam pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus. Item receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere, firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à ſua ſuper hoc non curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Qui ſi fortè Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitùs ſint momenti, & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint excommunicationis ſententiâ percellantur, aliàs animadverſione debitâ puniendi. Qui autem inventi fuerint ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congruâ purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes & appellationes hujuſmodi perſonarum minimè audiantur. Item judices, advocati, & notarii nulli eorum officium ſuum impendant, alioquin eodem officio perpetuò ſint privati. Item, clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus Eccleſiaſtica ſacramenta: nec eleemoſynas aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hoſpitalarii & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indultu ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Item quicunque tales præſumpſerint Eccleſia-

ſticæ tradere ſepulturæ, uſq; ad ſatisfactionem idoneam, excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere, nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publicè extumulent & projiciant hujuſmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat ſepulturâ. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè vel privatim de fide catholica diſputare: qui verò contrafecerit excommunicationis laqueo innodetur. Item, ſi quis hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu à communi converſatione fidelium vitâ & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicari confeſſori ſuo, vel alii, per quem credat ad prælati ſui notitiam pervenire, alioquin excommunicationis ſententiâ percellantur. Hæretici autem & receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii uſque ad ſecundam generationem, ad nullum Eccleſiaſticum beneficium ſeu officium admittantur. Quòd ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos & quoſcunque viros Eccleſiaſticos, qui ad preces hujuſmodi peſtilentium perſonarum dignitates, perſonatus, & alia quæcunque Eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, exnunc privamus taliter acquiſitis, volentes, ut tales & habitis perpetuò careant, & ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius eſſe momenti volumus, quorum parentes poſt emancipationem hujuſmodi ad invicem ſuperſtitionis hæreticæ à via declinâſſe conſtiterit veritate. Datum Anagmæ 17. Cal. Jul. Anno 11. Pontificatûs noſtri.

IMPERATOR FRIDERICUS
ſemper Auguſtus, &c.

PAtarenorum receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut à pœna alios poſſint eximere, de ſe velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum eſſe cenſemus. Et ipſorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujuſmodi detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifeſtè probatur, in fidei præmium, quam agnovit, famæ priſtinæ de Imperiali clementia reſtitutionis beneficium integrum conſequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS
contra Patarenos edita per eundem Fridericum, illuſtrem virum, Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, Hieruſalem & Siciliæ Regem.

CAtharos, Patarenos, Speroniſtas, Leoniſtas, Arnaldiſtas, Circumciſos, Paſſaginos, Joſepinos, Garatenſes, Albanenſes, Franciſcos, Bagnarolos, Commixtos, Waldenſes, Roncarolos, Communellos, Warinos, & Ortholinos, cum illis de Aquanig. & omnes hæreticos utriuſq; ſexûs, quocunque nomine cenſeantur, perpetuâ damnamus infamiâ, diffidamus atque bannimus, cenſentes, ut bona talium confiſcentur, nec ad eos ulteriùs revertantur: ita quòd filii eorum ad ſucceſſionem pervenire non poſſint, cùm longè ſit gravius, æternam, quàm temporalem offendere majeſtatem. Qui autem inventi fuerint ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum Eccleſiæ, juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congruâ purgatione monſtraverint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur; ita quòd ſi per annum permanſerint, extunc eos ſicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut poteſtates, & conſules, ſeu rectores, quibuſcunque fungantur officiis, pro defenſione fidei præſtent publicum juramentum, quòd de terris ſuæ ditioni ſubjectis, univerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bonâ fide pro viribus exterminare ſtudebunt: ita quodammodo quandocunque quis fuerit in perpetuam poteſtatem, vel temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare: alioquin neque pro poteſtatibus, neque pro conſulibus, ſeu conſimilibus habeantur: eorumque ſententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si verò dominus temporalis requiſitus & monitus ab Eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, poſt annum, à tempore monitionis elapſum, terram ipſius exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent: ſalvo jure dominii temporalis dummodò ſuper hoc nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eâdem nihilominùs lege ſervatâ, contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum bannimus: ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit infra annum, extunc ipſo jure ſit factus infamis, & ad publica officia ſeu conſilia, vel ad aliquos eligendos hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus ei præterea ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus inſtrumenta confecta per manum ipſius nullius penitùs ſint momenti. Adjicimus inſuper, quòd hæreticus per hæreticum convinci poſſit: & quòd domus Patarenorum, receptatorum, & defenſorum, & fautorum, ſive ubi docuerint, ſive ubi aliis manus impoſuerint, deſtruantur, nullo tempore reſtituendæ. Datum Paduæ 22. Feb. 2. Indictione.

Rex Regum, Apoſtatantes à fide catholica penitùs execramus, inſequimur ultionibus, bonis ſuis omnibus ſpoliamus. Et ut à profeſſione vel vita naufragantes legibus coarctamus. Succeſſiones tollimus, ab eis omne jus legitimum abdicamus. Dat. Peruſii 2. Cal. Novemb. Pontificatûs noſtri An. 1.

ALIUD RESCRIPTUM FRIDErici in hæreticos.

INconſutilem tunicam Dei noſtri diſſuere conantur hæretici, & vocabuli vitio ſervientes, quòd ſignificationem diviſionis enunciat, in ipſius indiviſibilis fidei unitate nituntur inducere ſectionem: & oves à Petri cuſtodia, cui paſcendæ à paſtore bono ſunt creditæ, ſegregare. Hi ſunt lupi rapaces, extrinſecus eo uſq; manſuetudinem prætendentes ovium, quouſque ovile poſſint ſubintrare dominicum. Hi ſunt angeli peſſimi: Hi ſunt filii pravitatum à patre nequitiæ & fraudis auctoris ad animas ſimplices deſtinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi ſerpentes, qui latenter videntur inſerpere, & ſub mellis dulcedine virus evomere: ut vitæ cibum miniſtrare ſe ſimulent, à cauda feriunt, & mortis poculum veluti quoddam diriſſimum venenum immiſcent. Horum ſectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non ſunt notatæ nominibus: vel quod eſt fortè nefandius, non contentæ, ut vel ab Arrio Arriani, vel à Neſtore Neſtoriani, aut à ſimilibus ſimiles nuncupentur: ſed in exemplum Martyrum, qui pro fide catholica martyria ſubierunt, Patarenos ſe nominant, velut expoſitos paſſioni. Hujuſmodi miſeri Patareni, à quibus abeſt ſancta credulitas divinitatis æternæ, ſub uno contextu nequitiæ inſimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & ſeipſos. Deum, dum Dei fidem & Filium non agnoſcunt: Decipiunt proximos, dum ipſis ſub ſpe ſpiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta miniſtrant. Crudeliùs etiam ſæviunt in ſeipſos, dum poſt animarum diſpendium, corpora denique ſeveræ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei poſſent evadere, vitæ prodigi & necis improvidi ſectatores involvunt, & (quod eſt

eſt ipſo dictu ditiſſimum) ſuperſtites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales ſibi, Deo,& hominibus ſic infeſtos, continere non poſſumus motus noſtros, quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tantò ipſos inſtantius perſequentes, quantò in evidentiorem deluſionem fidei Chriſtianæ, prope Romanam Eccleſiam, quæ caput Eccleſiarum omnium judicatur, ſuperſtitionis ſuæ ſcelera latiùs exercere noſcuntur. Adeò quòd ab Italiæ finibus, præſertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus, ipſorum nequitiam latiùs abundare; jamque uſque ad regnum noſtrum Siciliæ,ſuæ perfidiæ rivulos derivârunt.

Quod acerbiſſimum reputantes, ſtatuimus inprimis, ut crimen hæreſeos, & damnatæ ſectæ cujuslibet, quocunque nomine cenſeantur ſectatores, (prout veteribus legibus eſt indictum) inter publica crimina numerentur: imò crimine læſæ majeſtatis noſtræ debet ab omnibus horribilius judicari, quod in divinæ majeſtatis injuriam noſcitur attentatum, quamvis judicii poteſtate alterum alteri non excellat. Nam ſicuti perduellionis crimen perſonas adimit damnatorum, & bona, & damnat poſt obitum memoriam defunctorum: ſic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obſervari.

Et ut ipſorum nequitia, qui (quia Dominum non ſequuntur) in tenebris ambulant, detegatur, nemine etiam deferente inveſtigari volumus diligenter hujuſmodi ſcelerum patratores, & per officiales noſtros, ſicut & alios malefactores inquiri, ac inquiſitione notatos, etſi levis ſuperſtitionis argumento tangantur, à viris Eccleſiaſticis, & Prælatis examinari jubemus. Per quos, ſi inventi fuerint à fide catholica ſaltem in articulo deviare, ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidiis, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta inſtantia perſeverent, præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant, ut vivi in conſpectu hominum comburantur, flammarum commiſſi judicio. Nec dolemus, quòd in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo pœnam ſolummodò, nec fructum alium conſequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo intervenire præſumat: quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immeritò convertemus. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

URBANUS IV. Inquiſitoribus ordinis Prædic. in Prov. Lombardiæ, Marchiæ, Januenſ.

Abjurantes hæreſim, & reſipiſcentes excipiuntur.

CAP. III.

Qui hæreticâ labe penitùs abjuratâ redire voluerint ad Eccleſiaſticam unitatem, eis juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis & injungatis eiſdem, quod injungi talibus conſuevit, proviſo ſolerter, ne ſimulatâ converſione redeant fraudulenter, & vos, imò potiùs ſeipſos fallentes, ſub agni ſpecie gerant lupum.

Quòd ſi aliqui fuerint judicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro hujuſmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de diœceſanorum, vel vicariorum ſuorum, ſi ipſis diœceſanis abſentibus præſentes fuerint, conſilio procedatur: ut in tantæ animadverſionis judicio non poſtponenda Pontificûm auctoritas intercedat. Verùm quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi, ut in reos ſine ullo profeſtatur errore duræ ac dignæ ſeveritas ultionis, volumus & mandamus, ut vos vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicam, ſi commodè poteſt haberi, perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas quoque hujuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio, ad ſcriniarii ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtrictè præcipimus, cùm per vos, ſeu deputatos ad hoc à vobis, requiſiti fuerint, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres, qui dum eſſent, in ſeculo hujuſmodi tabellionatûs officium habuiſſe & exercuiſſe noſcuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatûs officium, ratione præfati negotii fidei, fuit à dicta ſede commiſſum, & in poſterum committetur. Datum Viterbii 13. Cal. April. Pontificatûs noſtri Anno primo.

JOANNES XIII. Inquiſitori hæreticæ pravitatis F. Lamberto de ord. Præd.

Fœdera cum hæreticis inita damnantur & prohibentur.

CAP. IV.

Cum nonnulli de provincia noſtra Romandiolæ, tam clerici quàm laici, Deum & Romanam matrem Eccleſiam offendere, ſeque in præcipitium damnationis mortis immergere non verentes, adeò favere & faviſſe dicantur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, & ſocietates ineundo cum ipſis, eosque receptando, & ſibi præſtando multipliciter auxilia, conſilia & favores, quòd de labe hæreſis ſe reddiderunt, & reddunt vehementer ſuſpectos: Nos tam ipſorum, quàm multorum aliorum periculis, & præmiſſis imminentibus obviare ſalubriter cupientes, diſcretioni tuæ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus contra fautores hujuſmodi, & alios quoslibet, de crimine pravitatis hæreticæ culpabiles, vel ſuſpectos, ſic ſolerter ſecundùm formam canonum, ac privilegiorum conceſſorum, inquiſitionis officio procedere non poſtponas, quòd inde debeat tua diligentia meritò commendari. Datum Avinion. 12. Calend. Septemb. Pontificatûs noſtri An. 10.

HONORIUS IV. Calgano de Eugubio ord. Minorum, Inquiſitori hæret. pravitatis.

Filii hæreticorum inhabiles ſunt ad officia, ob paterni flagitii luem, quam contraxiſſe videntur.

CAP. V.

Exhibita nobis dilecti filii Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerii militis Spoletan. primò continebat, quòd olim ſignificantibus felicis recordationis Alexandro Papæ, prædeceſſori noſtro, inquiſitoribus pravitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quòd frequenter à ſede Apoſtolica committebatur eiſdem, ut tam hæreticos credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, quàm ipſorum filios & nepotes privandi dignitatibus, perſonatibus, officiis publicis, & beneficiis Eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel eis abſentibus, vicariorum ſuorum conſilio, haberent liberam poteſtatem, & qualiter hoc deberet intelligi, poſtulantibus declarari, præfatus prædeceſſor eiſdem Inquiſitoribus per ſuas dixit literas reſpondendum, quod de filiis & nepotibus illorum hæreticorum credentium & aliorum hujuſmodi, qui modò tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videbatur, non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtaret, ac pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel jam perfecerant, vel humiliter proſecutioni ejus inſtarent, vel parati fuerant, dum viverent ad recipiendum eandem. Verùm licèt Inquiſitor pravitatis hujuſmodi, tunc in partibus illis per ſedem Apoſtolicam deputatus, memoratum Philippum, qui ſibi confeſſus extitit, quòd cuidam hæretico reverentiam fecerat, quædam contra fidem proferendo catholicam, privaverit bonis ſuis, ac idem Philippus injunctam ſibi propter hoc ab eodem Inquiſitore pœnitentiam perfecerit reverenter, ac tandem, ſicut verè catholicus, receptis Eccleſiaſticis ſacramentis viam fuerit

univerſæ carnis ingreſſus, & ab Inquiſitore præfato etiam abſolutus, tamen poteſtas, conſilium, & commune Spoletan. dictum Archionum, ejuſque filios occaſione præmiſſorum ad officia civitatis Spolet. pro ſuâ recuſant admittere voluntate. Quare prælibatus Archionus nobis humiliter ſupplicavit, ut nos miſericorditer attendentes, quòd idem Philippus ſicut præmittitur, tanquam verè catholicus & fidelis Eccleſiæ Roman. deceſſit, eundem Archionum & filios ejus decerneremus, juxta præmiſſum ejuſdem prædeceſſoris reſponſum, in aliquo puniri occaſione hujuſmodi non debere: ſed eos ad omnia ſecularia officia & beneficia Eccleſiaſtica & dignitates, ac ad omnes ordines, impedimento hujuſmodi non obſtante, potiùs admittendos. Quia igitur de facto hominis & ejus circumſtantiis habere poteris notitiam pleniorem: Nos gerentes de circumſpectione tua fiduciam in Domino ſpecialem, præſentium tibi auctoritate committimus & mandamus, ut ſi diligenti inquiſitione præmiſsâ, prædicta inveneris veritate fulciri, & tibi etiam conſtiterit, quòd præfati Archionus & filii non ſint de hæretica pravitate ſuſpecti, & in fidelitate ac devotione Eccleſiæ ſupradictæ perſiſtant, ſuper quibus omnibus tuam intendimus conſcientiam onerare, auctoritate noſtrâ denuncies & declares, quòd propter præmiſſa vel eorum occaſione, nihil eis poſſit objici vel opponi, quin ad omnia ſecularia officia & beneficia Eccleſiaſtica, etiam ſi dignitates exiſtant, illis non obſtantibus, aſſumi liberè valeant, & hi, qui literati eſſe noſcuntur, ad omnes ordines promoveri, prout ſecundùm Deum & honorem catholicæ fidei videris expedire. Quicquid autem ſuper his inveneris & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes literas harum ſeriem continentes fideliter ſtudeas intimare. Datum Romæ apud S. Sabinam, 5. Cal. Decembr. Pontificatûs noſtri anno ſecundo.

ALEXANDER IV.

Solvuntur quædam dubia, circa diſcuſſiones & deciſiones cauſarum fidei, & hæreſis pœnas.

CAP. VI.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Minorum, Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis in adminiſtratione ſancti Franciſci, præſentibus ac futuris, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Quòd ſuper nonnullis quæſtionum articulis, in quibus cauſa fidei tangitur, nos conſulere voluiſtis, ſollicitudinis veſtræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur veſtræ conſultationis articulus continebat, utrum dici debeat relapſus *a* in hæreſim, qui lapſus eſt in eam poſt abjurationem ipſius, in quæ non invenitur antea commiſiſſe, cùm ſecundùm proprietatem verborum non videatur relapſus, qui non fuerat ante lapſus? Ad quod taliter reſpondemus, quòd talis, ſi tanquam accuſatus vel ſuſpectus de hæreſi, eam in judicio abjuravit, & poſtea committat in ipſa, cenſeri debet quâdam juris fictione relapſus, licèt ante abjurationem ſuam plenè probatum non fuerit crimen hæreſis contra ipſum, dummodo hujuſmodi prius orta ſuſpicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata. Si verò levis & modica, quanquàm ex hoc ſit gravius puniendus, relapſorum tamen in hæreſim non debet pœnâ puniri, ex quo præſumi non poteſt veriſimiliter ante lapſus in eam.

Quæſiviſtis etiam circa idem, ſi is, qui hæreſim abjuravit, & per ſolam inexcuſabilem receptionem vel receptationem, aut deductionem ſeu aſſociationem, vel viſitationem hæreticorum, ſive dationem vel miſſionem munerum, aut etiam aliàs in favorem eorum, qui excuſari non poſſit, ſine adoratione tamen (ut verbis veſtris utamur) lapſus eſt poſtmodum, propter hoc debeat judicari relapſus? Et quidem ſi legitimè conſtitit, vel etiam nunc conſtaret, quòd tales ante hujuſmodi abjurationem in hæreſi commiſiſſent, non eſt dubium, eos per hoc fuiſſe relapſos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à ſe prius erroris conſequentia id feciſſe.

Præterea nonnulli talium, ut proponitis, jurant coram Inquiſitoribus, tam de ſe, quàm de aliis ſuper facto hæreſis veritatem dicere, ſed perjurant, non odio tamen vel pretio, ſed timore ſui potius & ſuorum: corrigunt autem ſe poſtmodum ſuper iis, contra ſe ac alios ſuos complices deponendo. Cùm itaque perjurus, ſecundùm jura, etiam poſt pœnitentiam, in criminalibus à teſtimonio repellatur; hinc quæritur, utrum contra illos ſuos complices ſit per teſtimonia talium procedendum? Super quo taliter reſpondemus, quòd cùm crimen hujuſmodi ſit exceptum, ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, tales non animi levitate aut odii fomite ductos, ſeu corruptos pecuniâ, ſed zelo fidei; tanquam pœnitentes propriæ culpæ, aſſerere, quòd talia priùs tacuerant, & velint in hoc errorem ſuum corrigere, ac alios nominare, ſtari debet in favorem fidei, niſi aliud obſiſteret, atteſtationibus eorundem.

Ad illud autem, quod quæritur; utrum ad Inquiſitores hæreſis pertineat, de divinationibus & ſortilegiis, quæ contra aliquos ſibi denunciantur cognoſcere, ac punire talia exercentes? brevibus reſpondetur, quòd cùm negotium fidei, quod ſummè privilegiatum exiſtit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquiſitores ipſi, de iis, niſi manifeſtè ſaperent hæreſim, ratione hujuſmodi officii ſibi commiſſi, ſe nullatenus intromittant, ſed eos relinquant ſuis Judicibus pœnâ debitâ caſtigandos.

Quidam inſuper (ut adjicitis) pro iis, quæ commiſerunt, in hæreſi, aſtringunt ſe Inquiſitoribus ſub obligatione bonorum ſuorum, ad recipiendum ab eis pœnitentiam & complendam: ſed eâ licèt injunctâ, non tamen peractâ, quin potiùs in toto vel in parte neglecta, decedunt. Quæritur ergò, utrum Inquiſitores ipſi, vel qui in eorum locum ſuccedunt, poſſint ad ſatisfaciendum pro ipſis defunctis, hæredes vel detentores bonorum ſic decedentium coarctare? Ad quod dicimus, quòd ſi per hujuſmodi pœnitentiam aliquod onus ad ſalutem proficiens impoſitum fuerit, in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipſius per Inquiſitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talium cum ſuo onere devenerunt.

Injungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pœnitentia pro hæreſi, ab ipſius peſtis Inquiſitoribus, ut uſuras reſtituant, ad quod obligaverant in judicio Eccleſiæ ſe & ſua. In quo quæritur, utrum Inquiſitores ipſi, vel qui ſuccedunt in locum eorum, ad reſpondendum coram ſe conquerentibus de uſuris hujuſmodi, & ad reſtitutionem earum, ſi de ipſis conſtiterit, poſſunt compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis injunctis ſibi pœnitentiis fieri conſuevit? Ad quod reſpondemus, quæſtionem ſuper uſuris motam, contra tales judicialiter non debere audiri ab Inquiſitoribus hæreſis, nec decidi. Nolentes, quòd per cauſas hujuſmodi offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen ad reſtitutionem uſurarum, de quibus conſtiterit, compellere poterunt; quibus in ſatisfactionem, pro prædicto crimine, hujuſmodi reſtitutionem in pœnitentia injunxerunt.

Sunt & alii, qui confeſſi ſunt in judicio de hæreſi coram Inquiſitoribus hujuſmodi pravitatis, ſed antequam eis injungeretur pœnitentia, deceſſerunt. Super quo quæritur, ſi hæredes talium compelli poſſint ab Inquiſitoribus, ut ad ipſorum arbitrium ſatisfaciant pro defunctis, præcipuè, cùm iidem dum viverent, ad faciendam pœnitentiam, quam Inquiſitores eis vellent injungere, bona ſua Inquiſitoribus obligârint? Cui quæſtioni ſic duximus reſpondendum, quòd poſtquam tales non deceſſerunt hæretici,

a *Relapſus dicitur qui in hæreſim abjuratam vel in aliam iterum labitur. c. fin. de hæret. Pannorm.*

hæretici, ſed reincorporati potiùs Eccleſiæ unitati, non vidimus, quòd eis poſt mortem, vel eorum hæredibus, qui ad ſucceſſionem talium admittuntur, ſit ſatisfactio pro extincto jam crimine injungendi. In eo verò caſu, in quo hæredes hujuſmodi ad ſucceſſionem non deberent ob culpam ſui actoris admitti, non obſtante, quòd actoribus ipſis viventibus, hoc non fuerit intercedente ipſorum morte per ſententiam declaratum, ad confiſcationem bonorum poſt mortem nihilominùs procedatur.

Adjeciſtis præterea, negotium ſeu officium Inquiſitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Pariſienſ. à ſede Apoſtol. fuiſſe ſub ea forma commiſſum, ut idem ſuper hoc poſſet inquirere, tam per ſe, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, utrum tales delegati exiſtant, & quot poſſint etiam ſic eligi? Super quo taliter duximus ordinandum, quòd idem Prior poſſit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus aſſumere, qui parem cum ipſo habeant poteſtatem, & amovere illos, ac ipſorum loco alios ſubſtituere, quotieſcunque viderit expedire: ipſi tamen Priori, & aliis ſic aſſumptis committendi duntaxat citationes, & examinationes teſtium, cùm de hujuſmodi crimine ac circumſtantiis ejus inquiritur, ac denunciationis ſententiam, quas ſuper iis contra quoslibet contigerit ferri, & iis ſimilia faciendi conceditur ab eadem ſede facultas.

Quæſtioni verò, quâ quæritur, Utrum conſtitutus in ſacris deprehenſus in hæreſi, & propter hoc immurandus perpetuò, priùs ſit ab ordinibus à ſuo Epiſcopo degradandus, antequam tradatur hujuſmodi pœnitentiæ? Reſpondemus, quòd talis, qui eſt perpetuò immurandus, priùs debet à ſuis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod eſt deterius ſacerdotes, prætextu pecuniæ, vel alicujus ſervitii temporalis, inveniuntur aliquando Inquiſitionis impedire negotium, inſtruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falſitate dicenda, vel eos indebitè liberando: de quibus quæritur, Utrum Inquiſitores poſſint tales capere, ac etiam retinere, aut quòd ſi accepta reſtituant, coarctare? Dubium itaque non videtur, quòd ii, quos conſtat exercere præmiſſa, ea faciunt in favorem hæreticæ pravitatis, quare poſſunt à talibus per Inquiſitores compeſci, & pœnâ debitâ caſtigari, tam per captionem perſonarum, quàm etiam aliàs, prout culpa exegerit, delinquentis.

Quòd autem poſtmodum quærebatur, Quomodo eſſent puniendi religioſi, qui inveniuntur in hæreſim deliquiſſe, cùm ſeculares peccantes in ſimili caſu, immutationis vel aliâ pœnâ plectantur? Ejus ſolutio ſatis patet, cùm certum ſit, tales in hoc & conſimilibus delinquentes, graviùs etiam ſecularibus puniendos.

Frequenter etiam vobis ab Apoſtolica ſede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, quàm ipſorum filios & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interventu vel gratiâ tale eſſent adepti, vel aſſequerentur in poſterum, privandi perſonatibus, dignitatibus & honoribus quibuſcunque ac beneficiis Eccleſiaſticis, & officiis publicis de diœceſanorum, vel eis abſentibus vicariorum ſuorum conſilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiviſtis ejuſdem ſedis oraculo declarari. Hoc ſanè de filiis & nepotibus illorum credentium & aliorum hujuſmodi, qui modò tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videtur, non autem illorum, quos emendatos conſtiterit, & pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel jam perfecerunt, vel humiliter perſecutioni ejus inſiſtunt, vel parati fuerunt, dum viverent, ad recipiendam eandem. Diœceſani quoque in privandis talibus ſunt generaliter requirendi, niſi forſan conſtaret legitimè, quòd iidem ſcienter eis beneficia contuliſſent: tunc enim eos in iis requirendos eſſe non credimus, ſed potiùs à ſuo Judice puniendos. Vos igitur hæc & alia contingentia in hac parte commiſſum vobis officium ſic prudenter & fideliter exequi procuretis, ſic ad ea purè propter Deum, cujus cauſam geritis, veſtra feratur intentio, quòd labor veſter vobis ad vitæ præmium, & aliis ad ſalutem, quæ ſolùm in talibus quæritur, proficiat animarum. Dat. Viterbii 5. Cal. Octobr. Pontificatûs noſtri Anno quarto.

IDEM ordinis Minorum Inquiſitoribus.

Excommunicati & ſocii criminis jure in teſtimonium admittuntur contra hæreticos.

CAP. VII.

Conſuluit nos diſcretio veſtra, utrum illos, qui ratione criminis hæreſeos, vel alia de cauſa excommunicationis ſententiâ ſunt ligati, contra hæreticos, credentes, defenſores, fautores vel receptatores eorum, ad teſtimonium perhibendum admittere, & ſtare dictis eorum, ſeu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, ſeu ſocios ejuſdem criminis ſe fatentur? Quia igitur, ſi iidem excommunicati non admitterentur ad perhibendum teſtimonium contra tales, & dictis eorum, ac ſi fatentium, non ſtaretur, frequenter officium Inquiſitionis vobis commiſſæ, in diſpendium fidei contingeret impediri, quando præſertim vix aut nullo modo poteſt, niſi per ſic fatentes, ſuper hoc veritas apparere, ſtatuimus in favorem fidei, ut hujuſmodi Inquiſitionis negotio, dicti excommunicati, contra hæreticos, credentes, defenſores, fautores & receptatores eoſdem, ad teſtimonium *a* admittantur, & ſtetur tam illorum dictis, quàm eorum, qui, ut prædictum eſt, ſocios ejuſdem criminis ſe fatentur, ex veriſimilibus conjecturis, quæ ex numero deponentium, vel perſonarum, tam deponentium quàm eorum contra quos deponitur qualitate, ac illis circumſtantiis conjici poterunt, ſic fatentes non falſa dicere præſumantur. Datum Lateran. 10. Calend. Februar. Pontificatûs noſtri Anno ſeptimo.

LEO X. ex Concilio Lateranenſi.

Hæreticum eſt, aſſerere animam rationalem eſſe mortalem.

CAP. VIII.

Apoſtolici *b* regiminis ſolicitudo nos aſſiduè pulſat, ut medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, iis potiſſimùm, qui inſtantiùs fideles nunc urgere cernuntur, ſalutifero olei & vini medicamine ad inſtar Samaritani in Evangelio ſolicitam operam impendamus, ne nobis iſtud Hieremiæ objiciatur: Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Cùm itaque diebus noſtris (quod dolenter ferimus) zizaniæ ſeminator, antiquus humani generis hoſtis, nonnullos pernicioſiſſimos errores à fidelibus ſemper exploſos, in agro Domini ſuperſeminare & augere ſit auſus, de natura præſertim animæ rationalis, quòd videlicet mortalis ſit, aut unica in cunctis hominibus, & nonnulli temerè philoſophantes, ſecundùm ſaltem Philoſophiam, verum id eſſe aſſeverent: contra hujuſmodi peſtem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc ſacro approbante Concilio damnamus & reprobamus omnes aſſerentes, animam intellectivam mortalem eſſe, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cùm illa non ſolùm verè per ſe & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, ſicut in canone fel. rec. Clementis *c* Papæ V. prædeceſſoris noſtri, in generali Viennenſ. Concilio edito continetur: verùm & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur, mul-

---

a *Inquiſitores procedere poſſunt cum teſtibus excommunicatis, ſociis & participibus criminis, & aliis defect. habentibus, ut traditur in c. in fidei favorem de heret. in 6* b *Alphonſus de Caſtro hanc conſtitutionem commentariis illuſtravit.* c *Clemens V. in Concilio Viennenſi, ut habetur in Clement. titul. 1. de ſumma trinit. & fide cathol.*

titudine ſingulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda ſit. Quod manifeſtè conſtat ex Evangelio, cùm Dominus ait: Animam autem occidere non poſſunt. Et alibi: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam: Et cùm æterna præmia & æterna ſupplicia, pro merito vitæ, judicandis repromittit: aliàs Incarnatio, & alia Chriſti myſteria nobis minimè profuiſſent, nec reſurrectio expectanda foret, ac ſancti & juſti miſerabiliores eſſent (juxta Apoſtolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minimè contradicat, omnem aſſertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omninò falſam eſſe diffinimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, diſtrictiùs inhibemus: omneſque hujuſmodi erroris aſſertionibus inhærentes, veluti damnatiſſimas hæreſes ſeminantes, per omnia, ut deteſtabiles & abominabiles hæreticos, & infideles, catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus. Inſuper omnibus & ſingulis Philoſophis in Univerſitatibus ſtudiorum generalium, & alibi publicè legentibus, diſtrictè præcipiendo mandamus, ut cùm Philoſophorum principia, aut concluſiones, in quibus à recta fide deviare noſcuntur, auditoribus ſuis legerint, ſeu explanaverint, quale hoc eſt de animæ mortalitate, aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujuſmodi, teneantur eiſdem veritatem religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtam facere, & perſuadendo pro poſſe dicere, ac omni ſtudio hujuſmodi Philoſophorum argumenta, cùm omnia ſolubilia exiſtant, pro viribus excludere atque reſolvere. Et cùm non ſufficiat, aliquando tribulorum radices præſcindere, niſi &, ne iterum pullulent, funditùs evellere, ac eorum ſemina originaleſque cauſas, unde facilè oriuntur, removere: cùm præcipuè humanæ Philoſophiæ ſtudia diuturniora, quam Deus ſecundùm verbum Apoſtoli evacuavit, & ſtultam fecit, abſque divinæ ſapientiæ condimento, & quæ, ſine revelatæ veritatis lumine, in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmiſſis errandi occaſionem, hâc ſalutari conſtitutione ordinamus & ſtatuimus, ne quiſquam de cætero in ſacris Ordinibus conſtitutus, ſecularis vel regularis, aut aliàs ad illos à jure arctatus, in ſtudiis generalibus vel alibi publicè audiendo, Philoſophiæ aut Poëſis ſtudiis ultra quinquennium, poſt Grammaticam & Dialecticam, ſine aliquo ſtudio Theologiæ aut juris Pontificii incumbat. Verùm dicto exacto quinquennio, ſi illis ſtudiis inſudare voluerit, liberum ſit ei, dum tamen ſimul aut ſeorſum, aut Theologiæ, aut ſacris canonibus operam navaverit, ut in his ſanctis & utilibus profeſſionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philoſophiæ & Poëſis radices purgare & ſanare valeant. Cal. Januarii 1513.

PAULUS IV.

Hæreticorum, Schiſmaticorum, eorumq; fautorum pœna.

CAP. IX.

CUm ex Apoſtolatûs officio, nobis, meritis licèt imparibus, divinitùs credito, cura Dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, pro fideli illius cuſtodia, & ſalubri directione, more vigilis, paſtoris, aſſiduè vigilare, & attentiùs providere, ut qui hâc ætate, peccatis exigentibus, propriæ prudentię innitentes, licentius & pernicioſius ſolito contra orthodoxæ fidei diſciplinam inſurgunt, & ſuperſtitioſis ac fictitiis adinventionibus ſacrarum Scripturarum intelligentiam pervertentes, catholicæ Eccleſiæ unitatem, & inconſutilem Domini tunicam ſcindere moliuntur, ab ovili Chriſti repellantur, nec magiſterium erroris continuent, qui diſcipuli veritatis eſſe contemnunt: Nos conſiderantes, rem hujuſmodi adeò gravem & periculoſam eſſe, ut Romanus Pontifex, qui Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti vices gerit in terris, & ſuper gentes & regna plenitudinem obtinet poteſtatis, omneſque judicat, à nemine in hoc ſeculo judicandus, poſſit, ſi deprehendatur à fide devius redargui, & quòd ubi majus intenditur periculum, ibi eſt pleniùs & diligentiùs conſulendum, nec Pſeudoprophetæ, aut alii etiam ſecularem juriſdictionem habentes ſimplicium animas miſerabiliter illaqueent, innumerabileſque populos eorum, in ſpiritualibus aut temporalibus curæ & regimini commiſſos, ſecum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat, nos abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, in loco ſancto videre, cupientes quantum cum Deo poſſumus, pro noſtro munere paſtorali, vulpes vineam Domini demoliri ſatagentes capere, & lupos ab ovilibus arcere, ne canes muti videamur, nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur. Habitâ ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, deliberatione maturâ, de eorum conſilio, & unanimi aſſenſu, omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ac privationis, & quaſvis alias ſententias, cenſuras & pœnas, à quibuſvis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, ſeu ſacris Conciliis ab Eccleſia Dei receptis, vel ſanctorum Patrum decretis & ſtatutis, aut ſacris canonibus, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, contra hæreticos aut ſchiſmaticos quomodolibet latas, & promulgatas, Apoſtolicâ auctoritate approbamus & innovamus, ac perpetuò obſervari, & in viridi obſervantia, ſi forſan in ea non ſint, reponi, & eſſe debere, necnon quoſcunque, qui hactenus à fide catholica deviâſſe, aut in aliquam hæreſim incidiſſe, ſeu ſchiſma incurriſſe, aut excitâſſe, ſeu commiſiſſe deprehenſi, aut confeſſi, vel convicti fuerint, ſeu (quod Deus pro ſua clementia & in omnes bonitate avertere dignetur) in poſterum deviabunt, ſeu in hæreſim incident, aut ſchiſma incurrent, vel excitabunt, ſeu committent, & deviâſſe, ſeu incidiſſe, aut incurriſſe, vel excitâſſe, ſeu commiſiſſe deprehendentur, aut confitebuntur, ſeu convincentur, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis & præeminentiæ exiſtant, etiam ſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primatiali, aut aliâ majori dignitate Eccleſiaſticâ, ſeu Cardinalatûs honore, & Apoſtolicæ ſedis ubivis locorum, tam perpetuæ quàm temporalis legationis munere, vel mundanâ, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regiâ, & Imperiali auctoritate ſeu excellentiâ præfulgeant, & eorum quemlibet ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas incurrerę volumus atque decernimus. Et nihilominùs conſiderantes dignum eſſe, ut qui virtutis amore à malis non abſtinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quòd Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica contineantur, eſſe debent, prævaricando gravius cæteris peccant, cùm non ſolùm ſeipſos perdant, verùm etiam alios innumerabiles populos, eorum curæ & regimini creditos, ſeu aliàs eis ſubditos, ſecum in perditionem & puteum interitûs trahant: de ſimilibus conſilio & aſſenſu, hâc noſtrâ in perpetuum valiturâ conſtitutione, in odium tanti criminis, quo nullum in Eccleſia Dei majus & pernicioſius eſſe poteſt, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſancimus, ſtatuimus, decernimus, & diffinimus, quòd ſententiis, cenſuris, & pœnis prædictis in ſuis robore & efficacia remanentibus, ac effectum ſuum ſortientibus, omnes & ſinguli Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfertur, deviâſſe, aut in hæreſim incidiſſe, ſeu ſchiſma incurriſſe, excitâſſe, vel commiſiſſe deprehenſi, aut confeſſi, vel convicti fuerint, & in poſterum deviabunt, aut in hæreſim incident, ſeu ſchiſma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deviâſſe ſeu in hæreſim incidiſſe, vel ſchiſma incurriſſe, aut excitâſſe,

citâſſe, ſeu commiſiſſe deprehendentur, aut confitebuntur, ſeu convincentur, cùm in hoc inexcuſabiliores cæteris reddantur, ultra ſententias, cenſuras & pœnas prædictas, ſint etiam eo ipſo, abſque aliquo juris aut facti miniſterio, ſuis ordinibus, & cathedralibus, etiam metropolitan. Patriarchalibus, & Primitialibus Eccleſiis, ac Cardinalatûs honore, & cujuſvis legationis munere, necnon voce activâ & paſſivâ, omniq; auctoritate, ac monaſteriis, beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, cum cura & ſine cura, ſecularibus & quorumvis ordinum regularibus, quæ ex quibuſvis conceſſionibus & diſpenſationibus Apoſtolicis in titulum, commendam & adminiſtrationem, aut aliàs quomodolibet obtinuerint, & in quibus vel ad quæ, jus aliquod habuerint, necnon quibuſvis fructibus, reditibus & proventibus annuis ſuper ſimilibus fructibus, reditibus & proventibus eis reſervatis, & aſſignatis: Comitatibus quoque, Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitùs, & in totum perpetuò privati, & ad illa de cætero inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapſis, & ſubverſis in omnibus & per omnia, perinde ac ſi priùs hæreſim hujuſmodi in judicio publicè abjurâſſent, nec ullo unquam tempore ad eorum priſtinum ſtatum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales, & Primatiales Eccleſias, ſeu Cardinalatûs, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem vel minorem dignitatem, ſeu vocem activam vel paſſivam, aut auctoritatem, ſeu Monaſteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium reſtitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari poſſint: quinimò ſeculares relinquantur arbitrio poteſtatis, animadverſione debitâ puniendi, niſi apparentibus in eis veræ pœnitentiæ indiciis, & condignæ pœnitentiæ fructibus, ex ipſius ſedis benignitate & clementia, in aliquo monaſterio, aut alio regulari loco, ad peragendum perpetuam in pane doloris & aqua mœſtitiæ pœnitentiam retrudendi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtentibus, ac quâcunq; etiam Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali & Primatiali, aut aliâ majore Eccleſiaſticâ dignitate, & etiam Cardinalatûs honore, ſeu Mundanâ, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regiâ, & Imperiali auctoritate & excellentiâ pollentibus, haberi, tractari, & reputari, & ut tales evitari, omnique humanitatis ſolatio deſtitui debeant.

Et qui Jus patronatûs, aut nominandi perſonas idoneas ad cathedrales, etiam metropolitanas, & Patriarchales ac primatiales Eccleſias, ſeu monaſteria, vel alia beneficia Eccleſiaſtica per privationem hujuſmodi vacantia, habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, ſed de ſervitute hæreticorum erepta, perſonis concedantur idoneis, quæ illarum populos in ſemitas juſtitiæ fideliter dirigant, teneantur ad Eccleſias, Monaſteria, & beneficia hujuſmodi alias perſonas idoneas, infra tempus à jure vel ex eorum concordatis, ſeu compactatis cum dicta ſede initis ſtatutum, nobis ſeu pro tempore exiſtenti Romano Pontifici præſentare, alioquin tempore hujuſmodi elapſo, plena & libera Eccleſiarum, monaſteriorum, & beneficiorum prædictorum diſpoſitio ad nos, & Romanum Pontificem prædictum, eo ipſo, pleno jure devolvatur. Et inſuper, qui ipſos ſic deprehenſos aut confeſſos, vel convinctos ſcienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis favere, vel credere, ſeu eorum dogmata dogmatizare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis eo ipſo incurrant, efficianturque infames, nec voce, perſonâ, ſcriptis, vel nuncio, aut procuratore aliquo, ad publica ſeu privata officia, aut conſilia, ſeu Synodum, vel Concilium generale vel provinciale, nec conclave Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, ſeu electionem alicujus, aut teſtimonium perhibendum admittantur, nec admitti poſſint.

Sint etiam inteſtabiles, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedant: nullus præterea cogatur eis ſuper aliquo negotio reſpondere. Quòd ſi forſan Judices extiterint, eorum ſententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquæ cauſæ ad eorum audientiam deducantur: & ſi fuerint Advocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: ſi verò tabelliones extiterint, inſtrumenta confecta per eos nullius ſint penitùs roboris vel momenti. Et inſuper clerici omnibus & ſingulis Eccleſiis, etiam cathedralibus, Metropolitan. Patriarchal. & Primatialibus, ac dignitatibus, Monaſteriis, beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipſi quàm laici, etiam, ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis præditi quibuſcunq; Regnis, Ducatibus, Dominiis, Feudis & bonis temporalibus per eos poſſeſſis, privati exiſtant eo ipſo, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona hujuſmodi publicentur, & publicata ſint, efficianturque juris & proprietatis eorum, qui illa primò occupaverint, ſi in ſinceritate fidei, & unitate ſanctæ Rom. Eccleſiæ, ac ſub noſtra & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium obedientia fuerint.

Adjicientes, quòd ſi ullo unquam tempore apparuerit, aliquem Epiſcopum, etiam pro Archiepiſcopo ſeu Patriarcha, vel Primate ſe gerentem, aut prædictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, etiam, ut præfertur, legatum, ſeu etiam Romanum Pontificem ante ejus promotionem, vel in Cardinalem ſeu Romanum Pontificem aſſumptionem, à fide catholica deviâſſe, aut in aliquam hæreſim inci diſſe, ſeu ſchiſma incurriſſe, vel excitâſſe, aut commiſiſſe, promotio ſeu aſſumptio de eo, etiam in concordia, & de unanimi omnium Cardinalium aſſenſu facta, nulla, irrita, & inanis exiſtat, nec per ſuſceptionem muneris, conſecrationis, aut ſubſecutam regiminis, & adminiſtrationis poſſeſſionem, ſeu quaſi, vel ipſius Romani Pontificis inthronizationem, aut adorationem, ſeu ei præſtitam ab omnibus obedientiam, & cujuſvis temporis in præmiſſis curſum, convaluiſſe dici, aut convaleſcere poſſit, nec pro legitima in aliqua ſui parte habeatur, nullamque talibus in Epiſcopos, ſeu Archiepiſcopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, ſeu in Cardinales, vel Romanum Pontificem aſſumptis, in ſpiritualibus vel temporalibus adminiſtrandi facultatem tribuiſſe, aut tribuere cenſeatur: ſed omnia & ſingula per eos quomodolibet dicta, facta, geſta, & adminiſtrata, ac inde ſecuta quæcunq; viribus careant, & nullam prorſus firmitatem, nec jus alicui tribuant, ſintq; ipſi ſic promoti, & aſſumpti, eo ipſo, abſq; aliqua deſuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio & poteſtate privati, liceatq; omnib. & ſingulis ſic promotis & aſſumptis, ſi à fide antè non deviâſſent, nec hæretici fuiſſent, neq; ſchiſma incurriſſent, aut excitâſſent, vel commiſiſſent, ſubditis perſonis, tam clericis ſecularibus & regularibus, quàm etiam laicis, necnon Cardinalibus, etiam qui electioni ipſius Pontificis antea à fide devii, aut hæretici, ſeu ſchiſmatici interfuerint, ſeu aliàs conſenſerint, & ei obedientiam præſtiterint, eumq; adoraverint, ac caſtellanis, Præfectis, Capitaneis, & Officialibus, etiã almæ urbis noſtræ, & totius ſtatûs Eccleſiaſtici, etiam eiſdem ſic promotis vel aſſumptis homagio, ſeu juramento, vel cautione obligatis & obnoxiis, ab ipſorum ſic promotorum vel aſſumptorum obedientia & devotione impunè quandocunque recedere, eoſque ut magos, ethnicos, publicanos, & hæreſiarchas evitare, eiſdem ſubditis perſonis fidelitati & obedientiæ futurorum Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, & Romani Pontificis canonicè intrantis, nihilominùs aſtricti remanentibus, & ad majorem ipſorum ſic promotorum & aſſumptorum, ſi eorum regimen & adminiſtrationem continuare voluerint, confuſionem, contra eoſdem ſic promotos & aſſumptos auxilium brachii ſecularis implorare, nec propterea tales ab ipſorum ſic promotorum &

aſſumptorum fidelitate & obedientiâ præmiſſorum occaſione recedentes, tamquam tunicæ Domini ſciſſores, aliquarum cenſurarum ſeu pœnarum ultioni ſubjaceant. Romæ 16. Cal. Martii 1558.

PIUS V.

Sententiæ declaratoriæ in reorum hæreſis favorem latæ, contra jurisdictionem & ſtylum officii Inquiſitionis, nunquam tranſeunt in rem judicatam.

CAP. X.

INter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa inprimis eſt, prout eſſe debet, ut Eccleſia Dei nobis ex alto commiſſa, purgatis, imò quantum fieri poteſt, procul exterminatis omnibus hæreſibus, & pravis erronearum opinionum dogmatibus, tutò militare, & tanquam navis in tranquillo mari, ſedatis omnibus tempeſtatum fluctibus & procellis, ſecurè navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit. Cùm itaque nos, dum in minoribus conſtituti, ſanctiſſimi officii Romanæ & univerſalis contra hæreticam pravitatem Inquiſitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo uſu atque experientiâ rerum magiſtrâ cognoverimus, quòd multi rei delati, & in prædicto ſanctiſſimo officio, ſeu alibi eorum locorum ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus proceſſati, ac de hæretica pravitate inquiſiti, falſos teſtes ad eorum defenſam examinari faciendo, ac compurgatorum, de eorum vita & doctrina minimè informatorum, operâ & teſtimonio ſe juvantibus, ac diverſis aliis illicitis modis, excogitatiſque doloſis excuſationibus & malitiis, prædictum ſacrum officium ſanctiſſimæ Inquiſitionis, cæteroſque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo & decipiendo, plures etiam veluti innocentes, diffinitivas à prædictis proceſſibus & inquiſitionibus abſolutorias, & præcedente canonicâ purgatione eorum aſſertæ bonæ & catholicæ fidei, vitæ & doctrinæ declaratorias ſententias, ſeu decreta, ab eodem ſanctiſſimo officio, aliiſque locorum ordinariis, ſive delegatis & Inquiſitoribus, ac etiam Rom. Pont. prædeceſſoribus noſtris obtinuerunt, ſeu extorſerunt, quas ſententias & decreta præfati Rom. Pontificis etiam cum perpetui ſilentii impoſitione, ac inhibitione, ne dictum ſanctiſſimum officium, aut alii Inquiſitores ad ulteriora procedere poſſent, ſeu deberent, necnon etiam cum cauſarum evocatione, ad ſolum Romanum Pontificem, ſub cujus protectione ſubmittebantur, aliiſque derogatoriarum derogatoriis, & efficaciſſimis clauſulis, ac etiam irritantibus & aliis decretis, etiam in forma gratioſa ampliando, per varios & varias, eorum motus proprios, ac etiam ſub plumbo vel annulo piſcatoris expeditas literas, etiam in conſiſtorio ſeu conſiſtorialiter emanatas, confirmârunt. Unde eveniebat, quòd prædicti rei inquiſiti, ſub velamine & tutamine prædictarum ſententiarum declaratoriarum, & literarum Apoſtolicarum, & præſertim vigore clauſulæ inhibitoriæ contra Inquiſitores factæ confitentes, clàm, & etiam aliquando palàm, in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perſeverando, nunquam ad gremium Eccleſiæ verè redibant, imò eum aliis ſecurè & tanquam catholici converſando, eorundem aliorum animas corrumpere & inficere, ac in ſuas hæreticas opiniones trahere, de facili potuerunt, in totius reipublicæ Chriſtianæ non modicum ſcandalum & præjudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem & jacturam. Nos huic ſcandalo adeò periculoſo & contagioſo obviare, dictarumq; animarum ſaluti conſulere & providere, omnemq; juriſperitorum dubietatem & altercationem, ac quæcunque impedimenta & obſtacula, propter quæ ſancta Inquiſitio hæreticæ pravitatis quomodocunq; & qualitercunq; impediretur vel retardaretur, tollere volentes, motu ſimili, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, inprimis omnes & ſingulas, ac quaſcunque literas Apoſtolicas, ſub quacunque verborum forma, etiam in præ dictis, ac quibuſvis aliis cauſis hæreſis, etiam motu proprio, &c. ac etiam conſiſtorialiter, &c. & aliàs quomodolibet emanatas, necnon etiam deſuper ſignatas motuum propriorum, & alias ſchedulas quaslibet, ad jus & juſtitiam, ac juris terminos reducentes, necnon fiſco prædicti ſancti officii Inquiſitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum Judicum, adversùs prædictas literas, inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliaſque clauſulas quaslibet os aperientes, & quatenus juriſdictionis diſpoſitioni, vel ſtylo dicti officii ſint contraria, illas penitùs & perpetuò revocantes, hâc noſtrâ perpetuâ, perpetuoque valiturâ univerſali conſtitutione, omnes & ſingulas, & quaſcunque, etiam ex capite aſſertæ innocentiæ abſolutorias, vel etiam præcedente canonicâ purgatione, ſub quacunque verborum forma declaratorias ſententias, etiam diffinitivas, & decreta in eorundem Inquiſitorum & delatorum favorem per prædictum ſanctiſſimum officium, alioſque Judices ordinarios & delegatos, ac etiam Roman. Pontifices latas, & lata, aut in futurum per nos etiam, & ſucceſſores noſtros Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, ferendas, & ferenda, nunquam feciſſe, nec in futurum poſſe facere tranſitum in rem judicatam, Apoſtol. auctoritate declaramus, decernimus, ſtatuimus & ordinamus, præfatiſque ſententiis & decretis, & quantumcunque per literas Apoſtolicas, etiam in forma gratioſa, etiam iteratis vicibus, ac etiam à pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis, vel confirmandis, cum prædictis, vel aliis quibuſcunque, etiam derogatoriarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliiſque clauſulis & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam in canonicis ſanctionibus, quorum omnium & ſingulorum, aliorumque præmiſſorum, & inde ſequutorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur præſentibus, haberi volumus pro expreſſis, ac totaliter inſertis, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcunque non obſtantibus, per prædictum ſanctum officium ſanctæ Inquiſitionis, ac dilectos filios modernos & pro tempore exiſtentes ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis Inquiſitores, & ſuper dicto officio nunc & pro tempore deputatos, contra eoſdem & reos delatos, & inquiſitos, etiam ſi fuerint & ſint Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, ejuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Legati, etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quàm noviter, etiam ſuper eiſdem articulis receptis, vel recipiendis teſtibus, aliiſque argumentis, probationibus, & indiciis, juxta facultates eiſdem Cardinalibus, Inquiſitoribus, per nos & quoſcunq; prædeceſſores & ſucceſſores noſtros Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, ac ſedem Apoſtolicam, quomodolibet conceſſas & datas, ac in futurum reſpectivè dandas & concedendas, denuò inquiri & procedi poſſe & debere, etiam, in omnibus & per omnia, perinde ac ſi prædictæ ſententiæ, decreta, & literæ Apoſtolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum & inquiſitorum, etiam Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum favorum non emanâſſent, novis præſertim ſupervenientibus indiciis ejuſdem vel alterius ſpeciei hæreſis, tempus præteritum etiam reſpicien. vel ubi appareret per aliqua indicia, quòd illicitis modis priùs ipſe delatus vel inquiſitus fuiſſet abſolutus, eâdem Apoſtolicâ auctoritate volumus pariter, & mandamus: Concedentes eiſdem Cardinalibus Inquiſitoribus, & ſuper dicto ſacro ſanctiſſimæ Inquiſitionis officio nunc & pro tempore deputatis, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, poteſtatem & auctoritatem, cauſas hujuſmodi, etiam auctoritate œcumenici univerſalis Conci-

Concilii Tridentini deciſas revidendi, ac in ſtatu & terminis, in quibus ante prædictas ſententias & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reaſſumendi, fineque debito terminandi, prout in aliis cauſis pendentibus indeciſis per eoſdem Cardinales Inquiſitores juxta eorum facultates fit, fierique poteſt, & conſuevit: Et inſuper veſtigiis felic. rec. Pauli Papæ IV. prædeceſſoris noſtri inhærendo, Conſtitutionem aliàs contra hæreticos & ſchiſmaticos per eundem Paulum prædeceſſorem, ſub data videlicet Romæ apud ſanct. Petrum, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo, 15. Cal. Martii, Pontificatûs ſui anno quarto editam, tenore præſentium renovamus, & etiam confirmamus, illamque inviolabiliter, & ad unguem obſervari volumus & mandamus, juxta illius ſeriem atque tenorem. Et ſic in omnibus & ſingulis ſupradictis cenſeri, ac ita per prædictos & quoſcunque Judices, &c. ſublatâ, &c. judicari, &c. debere. Irritum, &c. perpetuò decernimus & declaramus.

TITULUS IV.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

JULIUS III.

Hebræorum utrumque Thalmud, multis portentis, commentis, & blaſphemiis in Chriſtum & fidem Chriſtianam refertum, damnatur.

CAP. I.

JUlius Papa III. univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac dilectis filiis aliis locorum ordinariis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Cùm ſicut nuper non ſine animi noſtri moleſtia accepimus, licet alias venerabiles fratres noſtri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis in univerſa Republca Chriſtiana Inquiſitores generales, certum Hebraicorum librorum volumen, Gemaroth a Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem divinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato noſtro damnaverint, & igne comburi fecerint: nihilominùs inter ipſos Hebræos adhuc eſſe dicantur diverſi libri, diverſas contra Chriſtum Redemptorem noſtrum, ejusque ſanctiſſimum nomen & honorem blaſphemias & ignominias continentes. Nos in præmiſſis opportunè providere volentes, vobis, & veſtrûm cuilibet, per præſentes committimus & mandamus, quatenùs ſingulis univerſitatibus Hebræorum, infra limites juriſdictionis veſtræ conſiſtentibus, ex parte noſtra intimetis & notificetis, quòd elapſis quatuor menſibus à die intimationis & notificationis hujuſmodi, omnes & ſinguli libri, in quibus nomen Jeſu Salvatoris noſtri, quod Jeſevi hanozri dicitur, cum blaſphemia aut aliàs ignominioſè nominatur, tam in eorum Synagogis & locis publicis, quàm privatis domibus, & aliàs ubique locorum diligentiſſimè exquirantur, & qui libros hujuſmodi penès ſe quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniariis & confiſcationis bonorum, quàm ſi eorum contumacia aut qualitas delicti id exegerit, corporis, etiam ultimi ſupplicii, ac aliàs prout à fide Chriſti apoſtatantes puniuntur, irremiſſibiliter puniantur, & nihilominùs eiſdem quatuor menſibus elapſis, per vos, vel alium ſeu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros hujuſmodi cum omni diligentia inquiratis, & ſtudioſè inveſtigetis, inquirique & inveſtigari faciatis, & eos, quos libros hujuſmodi penès ſe habere repereritis, pœnis quibus apoſtatantes præfati puniuntur, omnino & irremiſſibiliter puniatis: Non permittentes de cætero eoſdem Hebræos (qui in memoriam paſſionis Dominicæ à ſancta matre Eccleſia tolerantur, ut aliquando manſuetudine noſtrâ allecti, ad verum Chriſti lumen, divino afflante ſpiritu, convertantur) à quibuſvis, etiam Apoſtolicâ auctoritate fungentibus, occaſione cujuſvis ſortis librorum apud eos exiſtentium, (dummodò blaſphemiam, ut præfertur, non contineant) niſi de noſtro expreſſo mandato, quomodolibet vexari aut moleſtari: Contradictores quoslibet & rebelles, ac vobis in præmiſſis non parentes, per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, ac etiam pecuniarias, arbitrio veſtro moderandas & applicandas, ac alia opportuna juris remedia, appellatione poſtpoſitâ, compeſcendo, ac legitimis ſuper his habendis ſervatis proceſſibus, ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas, etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Romæ 29. Maji, 1554.

a *Libros Thalmud, ut omni contumelia & blaſphemia genere refertos in veritatem Chriſtianam, damnavit Gregorius IX. & Innocent. IV. & exuri mandârunt, propterea quòd multis & horrendis hæreſib. ſcateret. Veruntamen hodiè recogniti & expurgati Trident. Concil. decreto tolerantur.*

IDEM.

Inquiſitoribus exceptis omnibus prohibetur hæreticorum librorum electio.

CAP. II.

CUm meditatio cordis noſtri ad id potiſſimùm tendat, ut fides catholica ubique augeatur, & floreat: ad ea libenter intendimus, per quæ omnis ab ea declinandi occaſio tollatur. Sanè, cùm ſicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus, ut libros hæreticos aut de fide ſuſpectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi, tenere & legere poſſent, aliquando conceſſæ fuerunt, non ii, qui ſperabantur, fructus hactenus provenerint, quinimò diverſa inconvenientia ſubſecuta ſunt: Nos præmiſſis occurrere, & Chriſti fidelium animarum ſaluti conſulere cupientes, motu proprio, non ad alicujus nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtris certâ ſcientiâ & maturâ deliberatione omnes & ſingulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, ſeu de fide ſuſpectos, quibuſvis perſonis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis vel conditionis exiſtentibus, etiam ſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, aut aliâ majori dignitate Eccleſiaſticâ, ſeu præeminentiâ præfulgeant (Inquiſitoribus ſeu commiſſariis, ſuper hæretica pravitate ab Apoſtolica ſede pro tempore deputatis, durante ipsâ deputatione, duntaxat exceptis) à quibuſvis prædeceſſoribus noſtris, ac nobis, & dictâ ſede Apoſtolicâ, ſeu ejus legatis, etiam de latere, aut majori pœnitentiario noſtro, vel quibuſvis aliis, ſub quibuſcunque verborum formis & expreſſionibus, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis clauſulis, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet etiam motu & ſcientiâ ſimilibus hactenus conceſſas, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium revocamus, irritamus, & annullamus, & pro revocatis, irritis, & penitùs infectis quoad omnia habemus, & ab aliis haberi volumus. Diſtrictiùs inhibentes perſonis præfatis, ſub ſententiis, cenſuris, & pœnis contra ſimiles libros tenentes aut legentes, tam à ſacris canonibus, quàm à nobis & ſede Apoſtolica hactenus inflictis & promulgatis, ne de cætero facultatibus & licentiis prædictis uti, aut earum prætextu, ſeu aliàs quomodolibet, libros prædictos, aut quoſcunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos tenere aut legere præſumant: Et inſuper omnes & ſingulos librorum impreſſores, bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quaſcunque alias perſonas, libros, Lutheranos, aut alios hæreticos, ſeu Lutheranam, aut aliam falſam doctrinam in ſe continentes, vel à nobis & dictâ ſede quomodolibet, reprobatos, ex quavis cauſa, etiam ex noſtra & dictæ ſedis ſpeciali licentia ſeu permiſſione, penès ſe habentes, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiæ exiſtant,

etiam ſi, ut præfertur, Pontificali aut aliâ quâcunque, etiam majori Eccleſiaſticâ vel mundanâ dignitate præfulgeant (dictis Inquiſitoribus & commiſſariis, ut præfertur, exceptis) dictâ Apoſtolicâ auctoritate, & earundem tenore præſentium requirimus & monemus, ac eis & eorum cuilibet, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub incurſu hæreſis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis & promulgatis, tam Eccleſiaſticis quàm temporalibus ſententiis, cenſuris, & pœnis, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus infra ſpatium ſexaginta dierum à die publicationis præſentium, modo & formâ infraſcriptis faciendæ computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro ſecundo, ac reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonicâ, eis & eorum cuilibet in iis ſcriptis aſſignamus: omnes & ſingulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos, ſeu Lutheranam aut aliam falſam doctrinam in ſe continentes, vel à nobis & dicta ſede quomodolibet reprobatos, penès ſe eos, ex quavis cauſa, etiam mercaturæ, & ex noſtra ac ejuſdem ſedis permiſſione ac licentia etiam ſpeciali, ut præfertur, exiſtentes, Inquiſitorib. hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quib. libri hujuſmodi exiſtunt, conſignâſſe debeant realiter, & cum effectu. Romæ 3. Cal. Maji 1550.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Libri typis non cudantur, niſi eorum editioni ſuffragetur ordinarii auctoritas & approbatio.

CAP. III.

INter ſollicitudines noſtris humeris incumbentes, perpeti curâ revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipſoſque lucrifacere Deo (ſuâ nobis cooperante gratiâ) valeamus: hoc eſt, quod profectò deſideranter exquirimus, ad id noſtræ mentis ſedulò deſtinamus affectum, ac circa illud ſtudioſâ diligentiâ vigilamus. Sanè, licèt literarum peritia per librorum lectionem poſſit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros, temporibus potiſſimùm noſtris, divino favente numine, inventa ſeu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cùm parva impenſa, copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum ſtudia percommodè exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præſertim autem catholici, quibus ſanctam Romanam Eccleſiam abundare affectamus, facilè evadere poſſunt, qui etiam infideles ſciant & valeant ſacris inſtitutis inſtruere, fideliumque collegio, per doctrinam Chriſtianæ fidei ſalubriter aggregare: Quia tamen multorum querela noſtrum & ſedis Apoſtolicæ pulſavit auditum, quòd nonnulli hujus artis imprimendi magiſtri, in diverſis mundi partibus, libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldeæ linguarum in Latinum tranſlatos, quàm alios, Latino, ac vulgari ſermone editos, errores etiam in fide, ac pernitioſa dogmata, etiam religioni Chriſtianæ contraria, aut contra formam perſonarum, etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere, ac publicè vendere præſumunt, ex quorum lectura non ſolùm legentes non ædificantur, ſed in maximos potiùs tam in fide, quàm in vita & moribus prolabuntur errores, unde varia ſæpè ſcandala (prout experientia rerum magiſtra docuit) exorta fuerunt, & majora indies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod Dei gloriam, & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem, ſalubriter eſt inventum, in contrarium convertatur, ac Chriſti fidelium ſaluti detrimentum pariat, ſuper librorum impreſſione curam noſtram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis ſeminibus ſpinæ coaleſcant, vel medicinis venena intermiſceantur: Volentes igitur de opportuno ſuper his remedio providere, hoc ſacro approbante Concilio, ut negotium impreſſionis librorum hujuſmodi eo proſperetur feliciùs, quòd deinceps indago ſolertior diligentiùs & cautiùs adhibeatur: Statuimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, nullus librum aliquem, ſeu aliam quamcunque ſcripturam, tam in urbe noſtra, quàm aliis quibuſvis civitatibus & diœceſibus imprimere, ſeu imprimi facere præſumat, niſi priùs in urbe per Vicarium noſtrum, & ſacri Palatii magiſtrum, in aliis verò civitatibus & diœceſibus, per Epiſcopum, vel alium habentem peritiam ſcientiæ, libri ſeu ſcripturæ hujuſmodi imprimendæ, ab eodem Epiſcopo ad id deputandum, ac Inquiſitorem hæreticæ pravitatis civitatis ſive diœceſis, in quibus librorum impreſſio hujuſmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manûs propriæ ſubſcriptionem, ſub excommunicationis ſententia, gratis & ſine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem ſecus præſumpſerit, ultra librorum impreſſorum amiſſionem, & illorum publicam combuſtionem, ac 100. ducatorum fabricæ baſilicæ Principis Apoſt. de urbe, ſine ſpe remiſſionis ſuſpenſionem, excommunicationis ſententiâ innodatus exiſtat, ac demum ingraveſcente contumaciâ taliter per Epiſcopum ſuum, vel Vicarium noſtrum reſpectivè, per omnia juris remedia caſtigetur, quod alii ejus exemplo ſimilia minimè attentare præſumant. Rom. 4. Mart. 1515.

PIUS IV.

Revocantur licentiæ omnes, hactenus præterquam Inquiſitoribus fidei, libros ſuſpectæ fidei legendi, aut venales proponendi, conceſſæ.

CAP. IV.

QUia in futurorum eventibus adeò humani fallitur incertitudo judicii, ut quod veriſimili conjecturâ utile videbatur, progreſſu temporis damnoſum appareat: nonnunquam Romanus Pontifex, quòd conſultè ſtatutum eſſe videbatur, conſultiùs revocat, prout temporis & perſonarum qualitate penſatâ in Domino conſpicit ſalubriter expedire: Innotuit ſiquidem nobis, quòd diverſi, tam clerici ſeculares, & diverſorum ordinum regulares, quàm laici, qui ſe Lutheranis, & aliis hujus ſeculi hæreticis reſiſtere, & eorum errores ac falſas opiniones confutare poſſe præſumebant, & ad hoc ipſorum hæreticorum libros legendi facultatem ſibi à ſede Apoſtol. concedi extorſerant, ſe lectioni librorum hujuſmodi ita dediderunt, ut propriæ innitentes prudentiæ, & à recta Domini via aberrantes, ipſorum hæreticorum fallaciis, & ſuperſtitioſis ac falſis adinventionibus irretiti remanſerint, & qui alios ab erroribus revocare temerè arbitrabantur, ipſi in puteum interitûs prolapſi ſint. Nos conſiderantes, quòd Spiritus ubi vult ſpirat, & quòd ſine ejus numine nullum bonum provenit, propterea ſatiùs eſſe cum ſimplicitate cordis ad eum recurrere, & cum ejus adjutorio orthodoxam fidem in catholicis, & à ſancta Romana Eccleſia approbatis libris exquirere, quàm falſitates hæreticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes præmiſſis inconvenientibus, quantum cum Deo poſſumus, occurrere, & ne ſimilia de cætero contingant, opportunè providere, omnes & ſingulas licentias & facultates legendi libros hæreticorum, ſeu de hæreſi ſuſpectos, aut à nobis, ſeu generalibus hæreticæ pravitatis in ſingulis provinciis aut Regnis deputatis Inquiſitoribus damnatos & reprobatos, quibuſcunque, tam clericis ſecularibus, vel ut præfertur, regularibus, quàm laicis cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, etiam ſi Abbatiali, Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primitiali, aut aliâ majori Eccleſiaſticâ dignitate, ſeu etiam Cardinalatûs honore, vel Mundanâ, etiam Marchionali, Ducali, Regiâ vel Imperiali auctoritate, ſeu excellentiâ præfulgeant (generalibus Inquiſitoribus præfatis duntaxat exceptis) per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, etiam vivæ vocis oraculo, & ſedem prædictam, ſeu ejus pœnitentiarium majorem, vel quoſvis ordinarios, aut diœceſanos, ſeu alios, etiam per

per literas Apoſtol. in formâ Brevis, ſeu ſub plumbo expeditas, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, ac ex quibuſcunque cauſis ſeu prætextibus etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſt. poteſtatis plenitudine, & aliàs quomodolibet conceſſas, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium, revocamus, caſſamus, irritamus & annullamus, ac viribus penitùs evacuamus, & pro revocatis, caſſis, irritis, & nullis haberi, easque nemini ſuffragari poſſe aut debere decernimus, omnibus & ſingulis clericis & laicis, etiam, ut præfertur, qualificatis, non tamen generalibus Inquiſitoribus præfatis, aut quibus hoc per nos ſpecialiter injunctum fuerit, S.R.E. Cardinalibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis latæ ſententiæ, aliiſque ſententiis, cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, & etiam temporalibus, in legentes libros hujuſmodi hactenus latis & promulgatis, à quibus non niſi à nobis, aut pro tempore exiſtente Romano Pontifice, ſeu ſingulis Inquiſitoribus prædictis, præterquam in mortis articulo, abſolvi poſſunt, diſtrictiùs inhibentes, ne libros hujuſmodi ex quavis cauſa vel prætextu, publicè vel occultè, quovis ingenio vel colore legere, aut apud ſe tenere, ſeu imprimere, vel venales habere præſumant: ac mandantes eiſdem ſub cenſuris & pœnis prædictis, ut infra terminum, eis à ſingulis Inquiſitoribus hujuſmodi, per eorum publicum edictum locis affigendum publicis ſtatuendum, libros ipſos officio inquiſitionis hæreticæ pravitatis hujuſmodi omninò conſignent; & qui de eiſdem libris notitiam aliquam habuerint, ſeu perſonas ipſos libros legentes, aut apud ſe tenentes, vel imprimentes, aut venales habentes ſciverint, id quod ſciverint, ac nomina & cognomina libros ipſos legentium, aut apud ſe tenentium, vel imprimentium, aut venales habentium, & qualitatem eorundem librorum prædicto officio omninò revelent & notificent. Romæ 12. Decembr. 1558.

PIUS IV. ex Concilio Tridentino.

Libri hæreticorum peſtilentes & contagioſi ſunt, non ſolùm ſimplicibus, verùm etiam bonis & doctis, nec ulla eſt via, quâ magis poſſit occurri hæreſibus, ne in populo oriantur, & ne exortæ ultrà graſſentur, quàm ſi tales libri, ex quibus hæreſis venenum facilè incautus quis bibere poteſt, prohibeantur.

CAP. V.

Dominici gregis cuſtodiæ (Domino diſponente) præpoſiti, vigilis more paſtoris non deſiſtimus, ipſi gregi ab imminentibus periculis, quantâ maximâ poſſumus curâ & diligentiâ præcavere, ne propter negligentiam noſtram pereant oves, quæ precioſiſſimo Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanguine ſunt redemptæ. Et ſi autem, quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreſes confutandas pertinebant, in œcumenico & generali Concilio Tridentino, Sancti Spiritûs aſſiſtente gratiâ, nuper adeò enucleata ac definita fuerunt, ut facilè jam ſit unicuique, ſanam catholicamque doctrinam à falſa adulterinaque internoſcere; tamen cùm librorum ab hæreticis editorum lectio, non modò ſimpliciores homines corrumpere ſoleat, verùm ſæpè etiam doctos eruditosque in varios errores, & à veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere; huic quoque rei eſſe duximus providendum. Cùm autem aptiſſimum ei malo remedium eſſe ſciremus, ſi componeretur atque ederetur Index ſive catalogus librorum, qui vel hæretici ſint, vel de hæretica pravitate ſuſpecti, vel certè moribus & pietati noceant, id negotium ad ſacram Tridentinam a Synodum rejeceramus. Ea verò, ex tanta Epiſcopor. & aliorum doctiſſimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cùm doctrinâ, tum judicio inſignes Prælatos ex omnibus ferè nationibus. Qui quidem non ſine maximo labore, plurimiſque vigiliis, eum Indicem tandem, Deo juvante, perfecerunt, adhibitis etiam in conſilium lectiſſimis quibuſdam Theologis. Peracto autem Concilio, cùm ex ipſius Synodi decreto, is Index nobis oblatus fuiſſet, ut ne antè ederetur, quàm à nobis approbatus fuiſſet: Nos doctiſſimis quibuſdam probatiſſimiſque Prælatis eum accuratiſſimè legendum, examinandumque tradidimus, & ipſi etiam legimus. Cùm igitur eum magno ſtudio, acri judicio, diuturnâ curâ confectum, & præterea commodiſſimè digeſtum eſſe cognoverimus: Nos ſaluti animarum conſulere, eamque ob cauſam providere cupientes, ne libri & ſcripta cujuſcunque generis, quæ in eo improbantur, ſive ut hæretica, ſive ut de hæretica pravitate ſuſpecta, ſive ut pietati ac morum honeſtati inutilia, aut aliquâ correctione ſaltem indigentia, poſthac à Chriſti fidelibus legantur, ipſum Indicem, unà cum regulis ei præpoſitis, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus univerſitatibus Catholicis, ac quibuſcunque aliis, ubique ſuſcipi, easque regulas obſervari mandamus atque decernimus. Inhibentes omnibus & ſingulis, tam Eccleſiaſticis perſonis, ſecularibus & regularibus, cujuſcunque gradûs, ordinis & dignitatis ſint, quàm laicis quocunque honore & dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præſcriptum, aut ipſius prohibitionem, Indicis libros ullos legere, habereve audeat. Si quis autem adversùs eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujuſvis auctoris ſcripta propter hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata atque prohibita legerit, habueritvé, ipſo jure in excommunicationis pœnam incidat: eamq; ob cauſam in eum, tanquam de hæreſi ſuſpectum, inquiri & procedi liceat, præter alias pœnas ſuper hoc ab Apoſtolica ſede, ſacriſque canonibus conſtitutas. Qui autem libros alia de cauſa prohibitos legerit, habueritvé, præter peccati mortalis reatum, Epiſcoporum arbitrio ſeverè ſe noverit puniendum. Romæ 24. Mart. 1564.

a *Concil. Trident. ſeſſ. 18.*

GREGORIUS XIII.

Librorum prohibitorum lectio, neque ipſis ſacræ Theologiæ profeſſoribus ad convincendos errores, neque aliis quibuſcunque, demptis Inquiſitoribus, conceditur.

CAP. VI.

Cum pro munere, quod ſuſtinemus, id præcipuè nobis propoſitum habeamus, & omni ſtudio, diligentiâque curemus, ut omnes Chriſti fideles, tam gravibus, calamitoſiſq; temporibus, in recta & catholica fide contineamus, id agere & providere neceſſe eſt, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occaſionem ſubtrahamus. Nemini autem mirum videri debet, ſi Romanus Pontifex nonnunquam facultates aliquas, quas ipſe vel prædeceſſores ejus probabili adducti ratione conceſſerint, poſtea revocet, cùm ipſo rerum uſu edoctus animadverterit, eas juſtiore de cauſa eſſe revocandas. Ad notitiam noſtram pervenit, ex data nonnullis licentia habendi & legendi libros hæreticos aut de hæreſi ſuſpectos, ad hæreſes & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos, non rarò evenire ſolere, ut illis ipſis eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam cauſam conceſſum fuerit, ut aliis prodeſſe poſſent, ut illis ipſis hæreſibus & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus, ſe alios revocaturos eſſe, confiſi fuerant. Huic rei providere, & animarum periculo, quantum fieri poteſt, pro paſtorali ſolicitudine occurrere cupientes, cogitanteſq; nobiſcum, nuper in ſacro generali Concilio hæreſes horum temporum ita confutatas atque damnatas fuiſſe, ut tantæ Synodi auctoritas, cujus decreta hujus ſanctæ ſedis auctoritate, cum deliberatione maturâ, confirmata & comprobata ſunt, ad vitandos errores, & catholicæ fidei

veritatem agnoſcendam ſufficere omnibus debeat, nec ullius præterea confutatio requirenda ſit, prædeceſſorum noſtrorum, præſertim felicis recordat. Julii Tertii, & Pauli Quarti veſtigiis inſiſtentes, motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac deliberatione maturâ, omnes & ſingulas facultates habendi & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, ſeu de hæreſi ſuſpectos, omnibus, tam clericis ſecularibus aut regularibus, quàm laicis cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis vel conditionis ſint, etiam ſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, aut aliâ majori, Eccleſiaſticâ ſeu ſeculari dignitate præfulgeant (Inquiſitoribus & Commiſſariis hæreticæ pravitatis à ſede Apoſtolica deputatis, quoad eo officio fungentur, exceptis) à nobis, aut quocunque prædeceſſorum noſtrorum ſeu Apoſtolicæ ſedis legatis, majorivé pœnitentiario vel quibuſcunque aliis, quibuſcunque verborum formis & clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet, etiam motu & ſcientiâ ſimili ad hoc tempus conceſsâ, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium revocamus, & pro revocatis & irritis, perinde ac ſi nunquam conceſſæ fuiſſent, habemus, & haberi volumus. Inhibentes omnibus, ſub cenſuris, ſententiis & pœnis, tam à ſacris canonibus, quàm à ſede Apoſtolica ad hoc tempus conſtitutis, in eos, qui hujuſmodi libros legant aut habeant, ne quis eorum poſthac eis facultatibus uti, nevé ullos omninò libros hujuſmodi improbatos & prohibitos, aut in poſterum à ſede Apoſtolica, Inquiſitoribusvé hæreticæ pravitatis, aut locorum ordinariis improbari, prohiberique contigerit, legere, haberevé, quacunque de cauſa audeat. Impreſſores & Bibliopolas, & alios, quicunque ejuſmodi libros habent, habuerintvé (Inquiſitoribus & Commiſſariis iiſdem duntaxat exceptis) monemus, & cuilibet eorum, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna incurſus criminis hæreſis, & aliis contra hæreticos à jure inflictis & irrogatis, tam Eccleſiaſticis, quàm temporalibus ſententiis, cenſuris, & pœnis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra 60. dies, à die, quo hæ literæ publicatæ fuerint, numerandos, quorum 20. pro primo, alios 20. pro ſecundo, reliquos 20. pro tertio ac peremptorio termino, & monitione canonicâ, eis aſſignamus, Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus ii libri ſint, tradant atque conſignent.

TITULUS V.

DE LIBELLIS FAMOSIS.

PIUS V.

Librorum famoſorum auctores virulentiſſimis injuriis alienæ famæ clàm detrahentes, & qui eos publicaverint, dolové malo retinuerint, pœnis jure conſtitutis ſubjiciantur.

CAP. I.

Romani Pontificis providentia circumſpecta ad ea ſolicitudinis ſuæ partes potiſſimùm convertit, per quæ inter ſingulos gregis ejuſdem fideles, præſertim verò nobis & Romanæ Eccleſiæ ſubditos, pax & concordia confoventur, ſeditiones evitantur, ſcandalis obviatur, & animarum ſalus procuratur. Cùm itaque iracundia ſit perturbatio immanis, affectio dura, violenta potentia, cædium cauſa, calamitatis ſocia, jacturam concilians & dedecus, pecuniarum pernicies, atque perditionis origo, eaque potiſſimùm ex injuriis, verbo, & ſcriptis, vel facto illatis naſcatur: Nos, qui non ſine maxima mentis noſtræ perburbatione ſæpenumerò accepimus, quòd licet tam per ſacras leges, quàm canonicas ſanctiones, ſub certis etiam graviſſimis pœnis prohibitum fuerit, ne quis famoſum libellum componere audeat, & repertum ſive domi, ſive in publico, vel in quocunque loco, aut corrumpere, vel igne conſumere teneatur, priùs quàm alter inveniat, & nulli fateatur inventum, & qui ſecus fuerit, quaſi auctor hujuſmodi delicti eiſdem pœnis ſubjaceat, nihilominùs conſiderando, quòd indies creſcente malitiâ, quamplures iniquitatis filii, perditionis alumni, pœnas prædictas parvipendentes, easque variis fraudibus evitare ſatagentes, auſu temerario non erubeſcunt, variis modis nonnullos Principes & Prælatos, nobiles, publicas & privatas perſonas variis injuriis & conviciis afficere, eorumque famæ & honori detrahere, ſub quodam ficto colore quarundam literarum incerto auctore ſcriptarum, nedum ab urbe noſtra, ſed etiam ex diverſis provinciis, in quibus, nedum ea, quæ in unaquaque regione ſucceſſerunt, narrantur, ſed ea etiam, quæ in futurum quodam eorum temerario judicio fore opinantur, adeò ut plerunque odia, inimicitiæ, ſeditiones, rixæ, & homicidia permulta oriantur, in divinæ majeſtatis offenſam, animarum periculum, pernitioſum quoque exemplum, & ſcandalum plurimorum. Volentes præmiſſis, quantum poſſumus, obviare, conſiderantes attentiùs, quòd plures pœnarum gravitas, quàm Dei timor arcere ſolet à voluntate delinquendi, & propterea tanto periculo occurrere volentes, ac tam nefarios præſumptores & facinoroſos homines atrocibus pœnis torpeſcere, ut metus pœnæ meta hujuſmodi præſumptionis exiſtat: hujus perpetuæ & irrefragabilis conſtitutionis edicto, pœnas omnes, tam temporales quàm Eccleſiaſticas, in talia præſumentes, per ſacras leges, & canonicas ſanctiones latas & promulgatas, auctoritate Apoſtolicâ approbantes & innovantes, ac ad omnes & ſingulos prædictos, qui forſan ſub illis comprehenſi non eſſent, extendentes & ampliantes, ſtatuimus & ordinamus, quòd deinceps perpetuis futuris temporibus nemo, cujuſvis qualitatis, dignitatis etiam Eccleſiaſticæ, ſtatûs, gradûs, ordinis, & præeminentiæ fuerit, audeat nec præſumat libellos famoſos, nec literas monitorias, vulgò appellatas, *Lettere d'Aviſi*, continentes convitia, injurias, vel famæ & honoris alicujus læſionem, nec aliquam ſcripturam, in qua de futuris ſucceſſibus diſſeratur, vel ea, quæ coram nobis vel aliis ad univerſalis Eccleſiæ ſtatûs regimen deputatis ſecretò tractantur, revelentur, componere, dictare, ſcribere, exemplaria retinere, nec aliquò tranſmittere, etiam ſi aliunde ab aliis provinciis, civitatibus, terris & locis, ad eorum manus pervenerint, ſed ſtatim, quòd aliqui ſimiles libelli, literæ, ſive ſcripturæ, alicui delatæ fuerint, ſtatim, quòd illos ſeu illas habuerit, antequam vim earum manifeſtaverit, corrumpere, ſeu igni tradere, vel dilecto filio noſtro Cardinali Ruſticucio conſignare teneatur, ſub pœnis prædictis, quas hîc pro expreſſis haberi volumus, ac aliis etiam gravioribus etiam ultimi ſupplicii, & confiſcationis bonorum, ſecundùm qualitatem facti & perſonarum, arbitrio noſtro irremiſſibiliter infligendis, quibus pœnis etiam eos ligari volumus, qui in hujuſmodi libellis, literis, ſeu ſcripturis de aliquo oblocuti fuerint, alicujusque famæ & honori, vera etiam exprimendo, detraxerint, ac ea, quæ coram nobis vel aliis, ut ſuprà, ſecretò tractantur, revelaverint, ex hoc equidem animus deprehenditur pravus injuriandi & nocendi, atque ideò eos eâdem pœnâ teneri convenit. *Vid. Menoch. de arbit. jud. cent. 3. caſ. 263.*

GREGORIUS XIII.

Infames ſint, & ad triremes damnentur, qui ſcripta in alterius contumeliam componunt, & de rebus incertis & peregrinis curioſiùs rumores ſpargunt.

CAP. II.

Eſt rerum humanarum infelicitas, ut non vetera tantùm vitia pertinaciter adversùs omnem legumlatorum ſolertiam luctentur, & quamvis acribus compreſſa ſuppliciis renaſcantur, ſed nova etiam indies, & ſuperioribus ſeculis ignota ſuccreſcant. Quo nos, pro injuncto nobis divinitùs munere, diligentiùs adniti par eſt, ut & illa

illa coërceamus,& horum,quæ ſe nunc primùm efferunt, antequam ſe corroborent, radices ipſas, ſi quâ ratione poſſumus, amputemus. Cùm igitur haud ita pridem in urbe noſtra, ſecta quædam emerſerit hominum improbè curioſorum, qui quæcunque de publicis,privatiſque negotiis, vel aliunde rimari poſſunt, vel ipſi etiam pro ſua libidine comminiſcuntur, domi foriſque facta, infecta, vera, falſa, nullo diſcrimine proponunt, recipiunt, & ſcripitant, ita ut ejus rei jam artem quaſi quandam inſtituerint, ac plerique eorum, etiam vili mercedulâ conducti, harum rerum commentariolos, ex falſis plerumque vulgi rumoribus, incerto auctore collectos, huc illuc miſſitent,aut etiam, tanquam primùm ex urbe ad diverſa loca miſſos, deinde iiſdem illis ex locis in urbem remiſſos circumferant, ac venditent, quibus non tantùm de præteritis arbitratu ſuo nugantur,ſed etiam, quid de hac aut illa re eventurum ſit, ſtolidè vaticinantur. Nos, qui & facilè proſpicimus, & rerum experimentis edocti ſumus, quæ, quantaque mala ex eo proveniant, cùm & ſæpiùs ſparguntur falſa pro veris,ſeu directè,ſeu obliquè,ac quodam quaſi colore quæſito, multorum exiſtimatio & fama violatur: his ac talibus incommodis occurrere cupientes, hujus conſtitutionis auctoritate prohibemus,ne quis in poſterum tales commentarios conficere, nevé ab aliis confectos recipere, deſcribere, ſpargere,aut ad alios mittere audeat. Qui horum quid fecerit, ipſo facto perpetuâ ignominiæ notâ affectus,ſine ulla ſpe veniæ ad triremes perpetuò,aut ad tempus,pro criminis admiſſi qualitate, damnetur. Romæ Cal. Septembr. 1572.

TITULUS VI.

DE SACRILEGIS.

SIXTUS IV.

Sacrilegii rei ſunt, qui res ſacras è templis ſurripiunt, ut eas convertant ad prophanos uſus.

CUm provida ſanctorum Patrum decreta eos ſacrilegos eſſe diffiniant,qui Eccleſias & loca ſacra Altiſſimo dedicata,devaſtant, ipſorumque diripiunt ornamenta, ſicut & illos,qui de ſacro ſacrum auferre impiâ temeritate præſumunt, parique utrumque flagitium ac duplici pœnâ coërceant: decet meritò nos,cui Eccleſiarum omnium cura, diſpoſitione ſupernâ, commiſſa eſt, pro deteſtatione tanti criminis *a*, proque ſtatu proſpero, venuſtate, & decore ipſarum Eccleſiarum, in ſua decentia debitè conſervandis,omni vigilantiâ & attentione curare, ne perverſorum creſcente malitiâ,eædem Eccleſiæ & ſacra Dei templa, præcipuè almæ urbis, noſtro conſpectui antepoſita, ſuis nudentur ornatibus, & hujus ſceleris nequiſſimi patratores debitam recipiant ultionem. Sanè fide dignorum relatibus, non ſine admiratione, ad noſtrum pervenit auditum, quòd nonnulli iniquitatis filii, ſe inaniter Chriſtianos eſſe profitentes,& à quorum oculis Dei timor, & reverentia Chriſtianæ religionis abſceſſit, de Patriarchalibus, & aliis ſacratiſſimis Eccleſiis & baſilicis dictæ urbis, porphyreticos, marmoreos, & alios diverſorum generum & colorum lapides, ad ipſarum uſum, decorem, & ornatum deputatos, auſu ſacrilego *b* abſtulerunt hactenus, & indies auferre, eoſque ad diverſa loca per ſe vel alios aſportare præſumunt, in gravem divinæ majeſtatis offenſam, Eccleſiarum earundem deformitatem, detrimentumque animarum ſuarum periculum, & ſcandalum plurimorum. Nos igitur ſacrilegorum impios & temerarios auſus hujuſmodi, quantum nobis ex alto conceditur, reprimere cupientes, quamvis præmiſſorum occaſione, nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum ſanctiones & prohibitiones variæ emanaverint temporibus retroactis, quas (in eo duntaxat, quòd de Eccleſiarum & ſacrorum locorum ornamentis atque lapidibus antedictis minimè auferendis prohibent vel diſponunt, ſeu illos, qui hujuſmodi flagitioſiſſimos, ac penè in Chriſtiano orbe inauditos exceſſus perpetrare, & in his ſacrilegas manus injicere præſumpſerunt,excommunicationis ſententiâ innodatos fore declarant) in ſuo robore volumus permanere, omnes & ſingulos, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs,ordinis vel conditionis fuerint, qui ex prædictis lapidibus, ſive aliis ornamentis earundem Eccleſiarum ſive baſilicarum dictæ urbis habuerint, aut in ſurripiendo, ſervando, & retinendo auxilium præſtiterint vel favorem, niſi à die habitæ præſentium literarum notitiæ, ea reſtituant cum effectu; ſcientes verò revelent, & ad notitiam noſtram, ſaltem per minores pœnitentiarios noſtros deduci faciant, majores excommunicationis ſententiâ,à qua (niſi in mortis articulo, & debitâ ſatisfactione præviâ) à nullo, præterquam à Romano Pontifice abſolvi poſſint, irretitos eſſe: Eccleſias verò & loca alia, quorum uſibus & ornatui illa deputata fuerint,aut forſan (quod abſit) deputari contigerit in futurum, tamdiu Eccleſiaſtico interdicto ſubjacere, quamdiu ad loca, unde priùs ablata fuêre, abſque diminutione aliqua fuerint reportata, harum ſerie declaramus. Et inſuper, quiſque ſuæ ſalutis immemor, ſacrilegii crimen hujuſmodi committere præſumpſerit in futurum, ultra cenſuras prædictas, Eccleſiæ ſive baſilicæ, à qua lapides & ornamenta hujuſmodi abſtulerint, mediam libram auri, pro recompenſa ſibi irrogatæ injuriæ, abſque diminutione aliqua ſolvere teneatur. Rom. 7. Id. April. 1470.

a *14 quæſt.4. c. ſ. quis Gab.lib.4.d.15.Richard.lib.4.d.18. Sylveſt.ver. ſacrilegium.* b *Sacrilegium appellat, cùm res ſacra è loco ſacro furatur publico. Bar. in l. ſacrilegii pœnam. ff. ad l. Jul. peculat. cujus pœna jure civili capitalis eſt, ita Bart. d. l. ſacrilegii pœnam. in princip. ff.*

TITULUS VII.

DE BLASPHEMIS ET ALEATORIBUS.

JULIUS III.

Præſtantiores cauſæ miſeriarum hujus ætatis execrandæ ſunt blaſphemiæ,pœnis eò ſeverius vindicandæ, quò ſegnius in divini nominis injuriam tolerantur.

CAP. I.

IN multis depravatis moribus,vitioſiſque conſuetudinibus, quæ in noſtram hanc almam urbem, propter ejus amplitudinem magnumque advenarum undique in eam concurſum,ſimul cum pluribus eximiiſq; virtutibus, atque egregiis veræ pietatis exemplis irrepſerunt,ad quas nos tollendas & extirpandas, omnem aciem mentis & cogitationis noſtræ intendimus, nihil eſt, quod animum noſtrum magis excluderet & confodiat, quàm horribilis atq; impia & Chriſtianis auribus intolerabilis divini nominis blaſphemia. Cùm audimus ſacratiſſimum Dei & Jeſu Chriſti Domini noſtri nomen, quod ſuper omne nomen cœleſtia venerantur, terreſtria adorant, inferna contremiſcunt (quod ne temerè quidem à quopiam, propter ejus ſublimitatem ac majeſtatem, uſurpandum ſit) paſſim pravorum, efferatorumque hominum vocibus ſcindi, unaque cum ejus ſanctiſſimæ & immaculatiſſimæ genetricis, & venerabilium ſanctorum, & amicorum ipſius ſummi Dei nomine deteſtandis blaſphemiis, maledictiſque lacerari, ut minimè mirandum ſit, ſi à Chriſtianis populis,in tantis calamitatibus conſtitutis, divinæ iracundiæ flagella non amoveantur: propterea, quòd juxta ſapientis dictum, à viri multùm jurantis domo, non diſcedet plaga. Quare nos hujuſmodi execrandum abuſum, ſimul cum cæteris omnibus,quantum cum ejuſdem Dei adjutorio fieri poterit,extirpare volentes,ut

hanc ipſam urbem, domicilium ac ſedem Spiritûs Sancti, omnibus inquinamentis mundatam ac purgatam, Domino Deo per omnia placentem habeamus, in hunc, qui ſequitur, modum, quoad præfatum horrendum blaſphemiæ crimen, motu proprio, ex certa noſtra ſcientia & voluntate, invocatâ Dei omnipotentis juſtitiâ, decernimus, ſtatuimus & ordinamus, blaſphemantes ſcilicet Deum Patrem omnipotentem, vel ejus Filium unigenitum, Dominum & Redemptorem noſtrum Jeſum Chriſtum, ſeu Spiritum Sanctum, particulariter & explicitè, vel generaliter & implicitè, attribuendo divinæ majeſtati, quæ illi minimè conveniunt, vel removendo, quæ eam decent, primò convicti, ſi divites fuerint, compellantur ad ſolvendum ſcuta auri quadraginta, ſi verò pauperes, ſolvant decem, quæ ſi nequeant numerare, luant in corpore. Secundâ vice convictis nobilibus, ſive divitibus, ſive pauperibus, duplicetur pœna pecuniaria proportionabiliter ad primam hujuſmodi mulctam: Atque inſuper incurrant infamiam, & inhabilitatem ad beneficia quæcunque ad gradus, dignitates, & honores obtinendos. Vilibus convictis perfodiatur lingua. Tertiâ vice convictis nobilibus, tam divitibus, quàm pauperibus, triplicetur pœna pecunia reſpectivè, ut ſuprà. Ulteriùs ſint ipſo jure privati beneficiis Eccleſiaſticis, & officiis quibuſcunque, dignitatibus, titulis, magiſtratibus, honoribus: ſint inteſtabiles tam activè, quàm paſſivè: ſint inhabiles ad ferendum teſtimonium: ſint banniti publicè per triennium ab urbe. Vilibus imponatur fuſtigatio aut deportatio ad triremes per triennium, & exulent perpetuò. Idem ſervetur contra blaſphemantes ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti matrem beatiſſimam ſemper virginem Mariam. Blaſphemi in ſanctos vel ſanctas Dei corrigantur ſeverè, arbitrio DD. Judicum, habitâ ratione qualitatis & gravitatis criminis, cum cæteris circumſtantiis jure attendendis. Volumus autem & ſtatuimus, ut omnes pœnæ exigendæ applicentur tantummodò ſuſtentationi orphanorum utriuſque ſexûs, catechumenorum & puellarum. Judices verò tam horrendi & impii criminis deputamus & inſtituimus RR. DD. Inquiſitores noſtros generales, quos volumus poſſe, addere præſtitutis pœnis, & maximè in corpore, ſi modus blaſphemiæ ob gravitatem, impietatem, vel malitiam, id expoſcat. Partes eorundem DD. Judicum erunt, declarare, ſi dubium occurrat, qui nobiles, qui plebeji, qui divites, qui pauperes ſint habendi. Rom. Cal. Febr. 1554.

LEO X. ex Concilio Lateranenſi.

Pœna blaſphematorum cujuſcunque generis, ordinis & qualitatis.

CAP. II.

AD abolendam execrabilem blaſphemiam, quæ in maximum divini nominis & ſanctorum contemptum ſupra modum invaluit, ſtatuimus & ordinamus, ut quicunque Deo palàm ſeu publicè maledixerit, contumelioſiſque ac obſcœnis verbis, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, vel glorioſam virginem Mariam ejus genetricem, expreſsè blaſphemaverit, ſi munus publicum, juriſdictionemque geſſerit, perdat emolumentum trium menſium, pro prima & ſecunda vice, dicti officii. Si tertiò deliquerit illo eo ipſo privatus exiſtat. Si clericus vel Sacerdos fuerit, eo ipſo, quòd de delicto hujuſmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum quæcunque habuerit fructibus, applicandis ut infrà, unius anni mulctetur, & hoc ſi pro prima vice, quâ blaſphematus ita deliquerit. Pro ſecunda verò ſi ita deliquerit, & convictus fuerit, ſi unicum habuerit beneficium, eo privetur, ſi autem plura, quod ordinarius maluerit, id admittere cogatur. Quòd ſi tertiò ejus ſceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eo ipſo privatus exiſtat, ad eaque ulteriùs retinenda inhabilis reddatur, eaque liberè impetrari & conferri poſſint. Laicus verò blaſphemus, ſi nobilis fuerit, pœnâ viginti quinque ducatorum mulctetur, & pro ſecunda vice quinquaginta, fabricæ baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe applicandorum, & aliis, ut infrà deducitur: pro tertia verò nobilitatem perdat. Si verò ignobilis ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quòd ſi ultra duas vices publicè blaſphemus deprehenſus fuerit, mitrâ infami per integrum diem ante fores Eccleſiæ principalis mitratus ſtare cogatur. Si verò pluries in hoc ipſum peccatum lapſus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur, ad Judicis deputati arbitrium. In foro autem conſcientiæ, nemo blaſphemiæ reus, abſque graviſſima pœnitentia, ſeveri confeſſoris arbitrio injunctâ poſſit abſolvi. Qui verò Sanctos reliquos blaſphemaverit, arbitrio Judicis rationem perſonarum habituri, mitiùs aliquantò puniri volumus. Statuimus etiam, ut ſeculares Judices, qui contra tales blaſpemiæ convictos non animadverterint, eoſque juſtis pœnis minimè affecerint, quantum in eis fuerit, quaſi eidem ſceleri obnoxii, eiſdem quoque pœnis ſubjiciantur. Qui verò in illis inquirendis puniendiſque diligentes & ſeveri fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam conſequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicunque verò blaſphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe contingat, eundemque deferre vel notificare apud Judicem Eccleſiaſticum, ſeu ſecularem, intra triduum debeant. Quòd ſi plures dictum blaſphemantem ſimul audiverint, ſinguli eum accuſare teneantur, niſi fortè omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute ſanctæ obedientiæ hortamur & monemus in Domino, ut pro divini nominis honore ac reverentia, in ſuis domibus, ac cæteris, præmiſſa omnia ſervari, exactiſſimè exequi mandent & faciant, uberrimam ab ipſo Domino Deo tam boni operis ac pii mercedem habituri. Similemque annorum decem indulgentiam ab Apoſtolica ſede conſequuturi, cum tertia parte mulctæ, quâ dictus blaſphemus plectitur, quoties tale ſcelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam & reliquam tertiam mulctæ partem, accuſatori blaſphemiæ nomen deferenti, ſimiliter concedi & aſſignari volumus, aliis pœnis contra hujuſmodi blaſphemos per ſacros canones expreſſis, nihilominùs in ſuo robore manentibus.

TITULUS VIII.

DE HOMICIDIS ET BANNITIS.

PIUS II.

Pœna homicidarum, & eorum fautorum.

CAP. I.

AD retinendas inſolentias tranſgreſſorum, ſi nervus publicæ diſciplinæ lenteſcit, eorum ad peccandum voluntas fit laxior, & exemplum impunitatis pericoloſiùs in alios derivatur, propter quod ad præſidentis officium pertinet, talem adhibere juſtitiæ ſeveritatem & debitam executionem, quòd commiſſa crimina puniat, & committendorum in poſterum interdicat audaciam. Cùm autem ad audientiam noſtram pervenerit, quòd à certis annis citrà, in noſtris & Eccleſiæ Romanæ terris, locis, & tenimentis, nobis & Eccleſiæ prædictæ mediatè & immediatè ſubjectis, quamplura, quandoque etiam ex levibus cauſis, commiſſa eſſe reperiantur homicidia, ſitque inter alia crimen homicidii pernicioſum & deteſtabile, debeatque juxta canonicas ſanctiones gravi animadverſione puniri, tantoque ſeveriùs puniendum & extirpandum, quantò manifeſtiùs cognoſcimus, quòd ex eo ut plurimùm ſcandala & mala plurima ſubſequuntur. Cupientes idcircò, ex debito paſtoralis officii, quòd noſtri & Ec-

& Eccleſiæ Romanæ prædictæ mediatè & immediatè ſubjecti, juxta piam diſpoſitionem Regis pacifici, qui regnat in cœlis, pacifici ſint & modeſti, nonnullas pro hujuſmodi crimine homicidii debitè puniendo, edidimus conſtitutiones infra ſcriptas: quos ad hoc, ut aliquis de eiſdem ignorantiam prætendere non poſſit, volumus per omnes & ſingulas civitates, nobis & Eccleſiæ Romanæ prædictæ mediatè vel immediatè ſubjectas, publico præconio publicari; mandantes, ac auctoritate Apoſt. tenore præſentium decernentes, omnes & ſingulos, juxta conſtitutionum earundem determinationem, obſtrictos eſſe ad obſervationem ipſarum, ac ſi perſonaliter ſingulis intimatæ forent, cùm non ſit veriſimile, quòd ad eorum notitiam non devenerit, quod extitit tam publico præconio patefactum. Tenor verò conſtitutionum, de quibus ſuprà fit mentio, ſequitur, & eſt talis, videlicet,

Homicidis non datur ſalvus conductus repetendi patriam, etiamſi injuriis & damnis partium ſatisfecerint.

CAP. II.

Sanctiſſimus Dominus noſter, intendens quieti patriæ conſulere, & ipſam ſicariis, homicidis, & malefactoribus expurgare, ſtatuit & decrevit, quòd omnes illi, qui pro delicto homicidii fuerint condemnati, ſeu aliàs de civitate aliqua & diſtrictu illius banniti, non poſſint ad civitatem ſeu diſtrictum hujuſmodi, quocunque tempore redire, ſeu in eis vel eorum altero moram trahere, etiam habitâ pace ab hæredibus, vel conſanguineis, ſeu filiis ipſius occiſi; nec Legatus etiam de latere, aut Gubernator, qui pro tempore fuerit, vel quivis alius, poſſit auctoritate Apoſtol. ſeu ex officio ſuæ legationis, aliquem homicidam ſic exbannitum rebannire, reducere, ſeu revocare ad civitatem vel diſtrictum, aut eorum alterum; ſeu ei licentiam vel ſalvum conductum concedere redeundi ſeu morandi in eis, vel eorum altero, in perpetuum vel ad tempus modicum ſive magnum, nec etiam per diem unum ſive noctem; quòd ſi ſecus per quenquam ex ſupradictis factum fuerit, incidat in pœnam excommunicationis ipſo facto, ſine ulteriori ſententia declarationis; à qua per alium, quàm per ſummum Pontificem (& tunc factâ de hoc ſpeciali expreſſione) non poſſit abſolvi; ac reductio, licentia, revocatio, ſalvus conductus, & caſſatio proceſsûs & banni hujuſmodi, ſint ipſo jure nulla, nulliuſque roboris, vel momenti: incidat etiam in pœnam ducatorum mille, Cameræ Apoſtolicæ applicandorum, quam Theſaurarius, cui hoc ſecretò vel publicè fuerit denunciatum, retinere faciat & mandet, nullo ſuper hoc expectato ſeu requiſito ſuperioris mandato: quòd ſi non fecerit Theſaurarius, ipſo eandem ſententiam excommunicationis ipſo facto, cum eiſdem qualitatibus, incurrat: ipſeque ſic rebannitus, reductus, revocatus, ſive alio quocunque modo reverſus, poſſit & debeat capi, detineri, & incarcerari; & de ipſo, ſecundùm ſententiam contra eum latam, juſtitia fieri, per Gubernatorem, Poteſtatem, & alios officiales, ad quos ſpectat ſeu pertinet, incontinenti, ſine ulteriori licentia, notificatione, & requiſitione ſuperioris, vel alterius, ſub pœna ducentorum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ applicandorum vel retinendorum; quam Theſaurarius præfatus ſimili modo & formâ, ac ſub ſimilibus cenſuris, faciat retineri; prout ſuperiùs eſt expreſſum. Hoc autem extendi voluit ad eos, qui revocati, rebanniti, vel aliàs quomodocunq; remiſſi fuerint, quâcunq; auctoritate ſeu licentiâ (præterquam ex ſpeciali commiſſione ſeu mandato Romani Pontificis, contento in literis authenticis, & bullâ plumbeâ munitis, à duobus menſibus citrà, termino dierum quindecim, quo poſſint de civitate liberè recedere, eis conceſſo) vel qui in futurum rebannientur, revocabuntur, ſeu aliàs remittentur, per quemcunque quâvis auctoritate prædictâ, ſub pœnis pecuniariis, & aliis Eccleſiaſticis cenſuris, de quibus ſuperiùs eſt dictum.

Appellationi non eſt locus bannitis ob homicidium. Exilii fines quinquaginta milliaribus à loco delicti extenduntur.

CAP. III.

Item, quòd quæcunque appellationes interpoſitæ vel interponendæ ab hujuſmodi, vel aliis ſententiis ſive gravaminibus contra homicidas latis, vel à proceſſu contra eos facto, etam ſi lis vel inſtantia ſuper eis pendeat, & inhibitiones, vigore ipſarum emiſſæ, per auditorem cameræ, vel alium quemcunque ordinarium, vel delegatum, ſint nullæ & invalidæ, nec ad ulteriora ſuper eis, vel ipſarum vigore, procedi poſſit ac debeat: quinimò appellationis litis & cauſæ hujuſmodi, cenſeantur avocatæ, extinctæ & invalidæ, nec poteſtates vel alii officiales inhibiti, hujuſmodi mandatis, inhibitionibus, litis pendentiis, cenſuris & pœnis in eis contentis, aſtringantur; imò teneantur, & debeant, ſub pœnis ſuprapoſitis, ad executionem ſententiarum latarum procedere. Poſſit tamen in cauſis aliis, à jure vel ſtatuto permiſſis, appellari ad Gubernatorem civitatis ſeu provinciæ; qui infra menſem cauſam diffinire teneatur; quo elapſo, appellatio, inhibitio, & inſtantia ſuper eis ſint nulla, & liberè, ſine impedimento, poſſit fieri executio ſententiæ vel banni, ac ſi non fuiſſet inhibitum & appellatum; quodque banniti & condemnati propter hujuſmodi crimen homicidii, cenſeantur & ſint banniti ab omnibus circumvicinis, uſque ad milliaria quinquaginta, infra quæ, ſi reperti fuerint, poſſit & debeat capitalis ſententia, ſive condemnationis pecuniariæ executio fieri contra eos, per Poteſtates & alios officiales, civitati, diſtrictui, & loco præſidentes, ſub pœnis pecuniariis ſimili formâ imponendis.

Homicidii notorii rei quibus pœnis ſubjiciantur.

CAP. IV.

Item, quòd omnes & ſinguli homicidæ, quorum delictum notorium fuerit, vel de homicidio infamati, ſeu condemnati, etiam ſi de delicto hujuſmodi, ex forma ſtatutorum, non poſſit inquiri, vel aliqua pœna imponi, vel etiam ſi ipſius delicti, vel pœnæ pro eo interpoſitæ, auctoritate Apoſtolicâ, vel alterius, ab ea vel à Romano Pontifice poteſtatem habentis, ſit facta remiſſio, caſſatio, proceſſus, & ſententia annullata, vel aliàs quomodolibet diſpenſatum, per viam gratiæ ſeu juſtitiæ, in toto vel in parte, non poſſit habere officia vel dignitates in quibuſcunque locis, civitatibus, & terris, à quibus banniti fuerint, in quibus domicilium eorum originemque habuerint, ſeu aliam moram traxerint, vel reſederint, etiamſi fuerint abſoluti, rebanniti, vel aliàs eorum ſententia, ſeu condemnatio, ſive proceſſus caſſati, irritati, vel aliàs pro infectis habiti; ſed perpetuò ſint infames, & omni dignitate privati, nec poſſint ferre teſtimonium, nec tabellionatûs officium exercere, non admittantur ad judicandum, ſeu ad aliud officium exercendum, & ab omnibus actibus legitimis ſint perpetuò ſuſpenſi; quinimò, ſi hujuſmodi officia acceptaverint, exercuerint, ſeu ad ea exercenda admiſſi fuerint, tam ipſi, quàm gubernator, legatus aut ſuperior, qui eum elegerit, vocaverit, aut ipſum officium exercere, ſeu ei præeſſe paſſus fuerit, pœnam quingentorum ducatorum auri, ipſo facto incurrat, & ſuâ gubernatione privetur, nec geſta in judicio, vel extra judicium, tam per eum, qui admiſſus fuerit ad officium, quàm per eum, qui illud ab eo exercere paſſus fuerit, de cætero valida ſint, & robur obtineant: quinimò ſint nullius roboris vel momenti, & ſi Eccleſiaſticæ perſonæ fuerint, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant.

SIXTUS IV.

Deo & hominibus exoſi viri ſanguinum, adversùs quorum audaciam & ferociorem petulantiam conſtitutio à Pio II. edita probatur & confirmatur.

CAP. V.

DEo & hominibus abominabiles eſſe viros ſanguinum, Propheta teſtatur, nec immeritò, cùm horrendâ ſævitiâ, non ſolùm corporum, ſed etiam animarum eorum, quos interimunt (ſi non ſint armis ſpiritualibus, divinâ præveniente gratiâ, præmunitæ) deperditionem procurare noſcantur, pro quibus Dominus noſter Jeſus Chriſtus mortem ſubiit temporalem. Ad reprimendum igitur talium conatus nefarios, plurimùm conferre arbitramur, contra eos, qui hujuſmodi deteſtabile ſcelus patrare non expaveſcunt, juſtitiâ ſeveriſſimâ puniri, & latas pro tempore condemnationes, debitæ executioni demandari: eaq; quæ pro talium condemnationum faciliori executione, & ſicariorum hujuſmodi perſecutione, à prædeceſſoribus noſtris providè emanârunt, ut eò firmiùs obſerventur, quò fuerint ſæpiùs Apoſtolicâ auctoritate munita, libenter approbantes, munimine roboramus, atque alia deſuper ſtatuimus, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem per fel. record. Pium Papam II. prædeceſſorem noſtrum, accepto, quòd à certis annis tunc elapſis citrà, &c. Cùm autem (ſicut nuper accepimus) contenta in eiſdem literis ab aliquibus temporibus citrà non fuerint obſervata, & ex illorum inobſervantia ſubditi præfatæ Eccleſ. promptiores fuerint ad homicidia committenda, jamq; ferè paſſim quotidiè homicidia perpetrentur, & homicidæ præfati ideò ad illa committenda promptiores exiſtant, quia ſperant latere, & ſuorum exceſſuum remiſſionem conſequi facilè poſſe, nos, qui deteſtabilem & horrendam talium ſicariorum nequitiam, ad aliorum cautelam, opportunis juris remediis proſequi, ſtudio cupimus indefeſſo, habitis ſuper his cum fratribus noſtris, præfatæ Eccleſiæ Cardinalibus, deliberatione maturâ, & de illorum conſilio, ſtatuta & decreta Pii prædeceſſoris præfati, & prout illa concernunt, omnia & ſingula in dictis literis contenta, auctoritate Apoſtolicâ, præſentium tenore, approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, ac volumus, & præfatâ auctoritate, de eorundem fratrum conſilio, ſtatuimus & ordinamus, quòd condemnati hactenùs, & quos in poſterum condemnari contingeret ubilibet, in civitatibus, terris, & locis prædictis, pro homicidio, ſive ut principales, ſive ut auxilium, conſilium & favorem præſtantes, ſuarum condemnationum remiſſionem, aut contra illos ſalvum conductum & licentiam, ſecurè in loco patrati criminis, vel ei infra quinquaginta milliaria (ut præfertur) propinqua, nullatenus obtinere poſſint ab alio, quàm à nobis, à Romano Pontifice, qui pro tempore erit, & alicujus alterius, etiam Legati de latere, remiſſio nemini ſuffragetur. Et ſi fortè contingeret, nos, & eundem Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, ad remiſſiones ſive ſalvum conductum hujuſmodi procedere, talis remiſſio per præoccupationem proceſſiſſe cenſeatur, & nemini prodeſſe poſſit, niſi in illa verè præſentium literarum tenor de verbo ad verbum, non autem per clauſulas idem importanres, inſertus foret, & ſpecifica, & determinata cauſa exprimeretur, quæ nos, & ſucceſſores noſtros induceret ad derogandum præſentibus, quæ cum tam matura deliberatione à nobis emanârunt. Romæ 14. Calend. April. 1484.

JULIUS II.

Homicidii reos & exules, ob quodcunque capitale ſcelus bannitos, recipientes & tuentes, pœnis canonicis & à jure ſtatutis plectuntur.

CAP. VI.

DUdum per felic. record. Pium Papam II. prædeceſſorem noſtrum, accepto, quòd à certis annis tunc elapſis citrà, in terris, locis, & tenimentis Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectis, quamplura etiam ex levibus cauſis commiſſa eſſe reperiebantur homicidia, &c. Et deinde piæ memoriæ Sixtus Papa IV. etiam prædeceſſor noſter, accepto per eum, quòd in ipſius Pii prædeceſſoris literis contenta, à certis annis tunc elapſis citrà, non fuerant obſervata, &c. Prout in ſingulis literis prædictis pleniùs continetur. Cùm autem tempore aſſumptionis noſtræ ad ſummi Apoſtolatûs apicem, propter guerras, quibus non ſolùm civitates, terræ, & loca temporali dominio eidem Romanæ Eccl. ſubjecta, ſed etiam tota Italia decem ferè annis, magnorum omnium in eis habitantium incommodo vexata fuerunt, in eiſdem civitatibus, terris & locis, præſertim in urbe noſtra, inteſtina ac diuturna odia, & diſcordias, civilesque diſſenſiones vigere, ac furta, latrocinia, homicidia paſſim perpetrari cognoverimus, mente revolventes, præfatum Sixtum prædeceſſorem & avunculum noſtrum, qui nos ad Cardinalatûs honorem evexit, ad decorem & venuſtatem urbis prædictæ, & illius temporum reſtaurationem, ac perſonarum ejuſdem urbis, ac aliarum civitatum & locorum eidem Romanæ Eccleſiæ ſubjectorum commoda, aciem ſuæ conſiderationis extendiſſe, illius exemplo permoti, animum ad ſedandum diſcordias & odia, tam in dicta urbe, quàm aliis civitatibus, terris, & locis dictæ Eccleſiæ ſubjectis, ad firmandam perpetuam pacem & quietem, non ſine maximis animi & corporis moleſtiis & curis, pro ſubditorum noſtrorum commodis applicavimus, idque opportunis juris remediis omni ſtudio efficere cupimus. Habitâ igitur ſuper iis cum fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione maturâ, & de illorum conſilio, literas Pii & Sixti prædeceſſorum prædictorum, & prout illas concernunt, omnia & ſingula in dictis literis contenta, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, approbamus, & innovamus, & robur firmitatis perpetuæ obtinere debere decernimus, ac illas ad bannitos, exititios, & rebelles, aut alios, pro quocunque alio crimine capitali, à quibuſvis officialibus, tam in dicta urbe, quàm extra eam, & in terris eidem Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectis jus dicentibus, pro tempore condemnatos, ac brigoſos nuncupatos, pacem, juxta ordinationes dictæ urbis Apoſtolicâ auctoritate approbata, facere recuſantes, necnon jus ſibimet contra alios dicentes, aut cavalcatas ſine Romani Pontificis, aut officialium ſuorum ſpeciali licentia facientes vel moventes, præfatâ auctoritate, de eorundem fratrum conſilio extendimus, ac univerſis & ſingulis, tam laicis, quàm Eccleſiaſticis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, excellentiæ, dignitatis, Ducibus quoque, Comitibus, Baronibus, domicellis, necnon communitatibus, civitatibus, civitatum, terrarum, caſtrorum, & aliorum quorumcunque locorum, nobis & eidem Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectorum, diſtrictè præcipiendo mandamus & inhibemus, ne aliquis eorum homicidas, bannitos, exititios, & rebelles, aut pro alio capitali crimine condemnatos, aut brigoſos, pacem facere recuſantes, ſeu jus ſibi contra alium dicentes, aut cavalcatas facientes vel moventes, in eorum civitatibus, caſtris, ſeu locis aliis quibuſcunque recipere & retinere, ſeu auxilium, conſilium vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, per ſe vel alium præſtare, aut in eorum domibus, ſeu caſtris, vel locis recipere & receptare præſumat.

Et ſi quis contra inhibitionem & mandatũ hujuſmodi quovis modo, directè vel indirectè, de cætero venire præſumpſerit, nos omnes & ſingulos ſic contravenientes, contra quos per Pium & Sixtum præfatos, ac alios prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices, & Apoſtol. ſedis Legatos, etiam ſatis eſt debitè proviſum, excommunicationis majoris, & anathematis ſententiam, à qua non niſi à nobis, vel eiſdem ſucceſſoribus, præterquam in mortis articulo conſtituti, & debitâ ſatisfactione præmiſsâ, abſolvi poſſint, incurrere, eoſque omnibus & ſingulis privilegiis, gratiis, libertatibus, indultis, exemptionibus, immunitatibus realibus & perſonalibus, ac civitatibus, caſtris,

caſtris, terris, locis & dominiis eorum, dignitatibus, & honoribus, juribus, officiis, ac etiam feudis, & conceſſionibus quibuſcunque, quæ à nobis & Romana, acquibuſcunque aliis Eccleſiis, obtinere noſcuntur, ſub quacunque verborum forma & tenore, ac cum quibuſvis fortiſſimis & inſolitis clauſulis, immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis, etiam præſervativis ab incurſu pœnæ privationis ipſo jure (quorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſerti forent, præſentibus pro expreſſis haberi volumus) eo ipſo privatos, & inhabiles ac indignos ad illa & quælibet alia inpoſterum obtinenda, & quoſcunque actus legitimos exercendos, fore nunciamus, & alia per nos & ſucceſſores noſtros, abſque aliqua declaratione ſuper incurſu pœnæ privationis hujuſmodi, aut citatione eorum, qui privationis pœnam incurrerint, facienda, aliis perſonis in feudum ſeu vicariatum, aut aliàs, ac ſi per lapſum temporis conceſſionis, aut finitam lineam, ad dictam Cameram revertiſſent, liberè concedere, ac aliàs de illis diſponere poſſe decernimus & declaramus, necnon civitates, terras, caſtra, & loca prædicta Cameræ Apoſtolicæ confiſcamus, incorporamus, applicamus, & appropriamus, ac confiſcata, incorporata, applicata, & appropriata eſſe, ſicq; contravenientes, pro rebellibus ejuſdem Romanæ Eccleſiæ haberi & cenſeri debere volumus, eorum ſubditos, & vaſallos, & arcium, civitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum prædictorum caſtellanos, à quocunq; fidelitatis juramento, quo ipſi eſſent quomodolibet aſtricti, penitùs abſolventes. Civitates quoque, terras, caſtra & loca prædicta, ſi ad ejuſdem Romanæ Eccleſiæ obedientiam ſe non reduxerint, ſeu in præmiſſis quomodolibet deliquerint, & etiam quorumcunq; eis conſilium, auxilium, vel favorem quovis modo directè vel indirectè, publicè vel occultè præſtantium, etiam quâcunq; Eccleſiaſticâ vel Mundanâ, etiam Regali præfulgeant dignitate & excellentiâ, ut præfertur, & ad quæ eos declinare cõtigerit, Eccleſiaſtico ſubjicimus interdicto, tamdiu firmiter obſervando, donec ibidem fuerint, etiam per triduum poſt inde diſceſſum. Illos quoque, qui aliquem ſciverint culpabilem in prædictis, & nobis vel ſucceſſoribus noſtris infra trium dierum ſpatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter præferatur, ſimiles pœnas incurrere volumus.

PIUS IV.

Homicidii reus in carcere conſtitutus audiatur, nec priùs ad locum cædis remittatur, quin hæredum occiſi juri ſatisfecerit.

CAP. VII.

CUm nos dudum veſtigiis felic. record. Julii Papæ II. prædeceſſoris noſtri inhærentes, nullum homicidii reum, qui ſe ab illo, etiam ſub prætextu, quòd alium bannitum occiderit, ſeu ab alio banniti occiſore, juxta formam bannimentorum id permittentium, nominatus fuerit, aut ex alia quavis cauſa, abſolvi debere prætendat, ad abſolutionem petendum per procuratorem, aut excuſatorem, ſeu defenſorem, etiam velut quemlibet de populo comparentem, audiri vel admitti debere, niſi ipſe reus ſe in carcere perſonaliter conſtituerit, ſtatuerimus & ordinaverimus, prout in noſtris deſuper editis literis, quarum tenores præſentibus haberi volumus pro expreſſis, pleniùs continetur: Verùm cùm, ut nuper accepimus, à nonnullis in dubiũ revocetur, an in dictis noſtris literis ſolùm homicidæ banniti vel condemnati, non autem illi, qui nondum condemnati vel banniti eſſent, comprehendantur. Nos propterea omnem ambiguitatem circa præmiſſa amputare & penitùs tollere volentes, motu ſimili, & ex noſtra certa ſcientia, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, nullum ab homicidio, ſeu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniat imponenda, ex aliqua cauſa, etiam quia alium bannitum occiderit, vel ab alio banniti occiſore, juxta formam proclamatuum & bannimentorum id permittentium, vel conſtitutionum deſuper editarum, nominatus fuerit, ſive etiam, quia ab ipſo occiſus, bannitus & condemnatus extiterat, ac impunè, ex diſpoſitione dictorum proclamatuum & bannimentorum ſeu conſtitutionum, occidi potuerit, ſe abſolvi debere prætendentem, ſive pro homicidio, aut alio crimine per eum commiſſo bannitus & condemnatus ſit, ſive nondum bannitus nec condemnatus, nec etiam inquiſitus exiſtat, per ſe vel aliam perſonam pro eo quomodolibet comparentem, ad abſolutionem petendum admitti vel audiri poſſe, niſi ſe priùs in carcere conſtituerit, & ad cauſam hæredes, ab ipſo occiſi, citari, & in eventum, quòd quis ab homicidio per ipſum cõmiſſo, ex eo, quòd alium bannitum occiderit, vel ab aliquo banniti occiſore, ut præfertur, nominatus fuerit, ſe abſolvi obtineat, eum nihilominùs à loco, in quo hæredes occiſi commorantur, quouſq; ab illis pacem obtinuerit, exulare debere, neq; ad eum locum aliter, niſi pace ab illis habitâ, remitti poſſe, perpetuò ſtatuimus & ordinamus. Inhibentes nihilominùs omnibus & ſingulis Judicibus, quâcunq; auctoritate fulgentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, aliiſque arbitrii noſtri pœnis, & noſtris etiam de latere Legatis, ſub indignationis noſtræ pœna, ne contra tenorem hujus noſtræ conſtitutionis, de cætero quempiam ſic, ut præmittitur, ſe abſolvi petentem, niſi in carcere conſtitutum, quoquomodo audiant vel admittant: & ubi ſecus fecerint, proceſſus taliter habitos, ac ſententias deſuper latas, nullius fore momenti, ac vitio nullitatis ſubjacere, & illis nõ obſtantibus, reos ſic abſolutos pœnis debitis puniri, ſeu de novo inquiri poſſe. Rom. 2. Febr. 1563.

SIXTUS V.

Rei pro cujuſcunque flagitii culpa ad capitalem pœnam damnati etiam per contumaciam, non audiantur, niſi in carceribus conſtituti, & hæredibus eorum, ad quos actio pertinet, citatis.

CAP. VIII.

LIcèt aliàs fel. record. Pius Papa IV. prædeceſſor noſter motu proprio, & ex ejus certa ſcientia, ſuâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſanciverit, nullum ab homicidio, ſeu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniret imponenda, ex aliqua cauſa, vel quia bannitum occidiſſet, ſeu ab alio banniti occiſore, juxta formam proclamatuum & bannimentorum id promittentium, vel conſtitutionũ deſuper editarum, nominatus fuiſſet, ſive etiam, quia ab ipſo occiſus bannitus & condemnatus extitiſſet, & impunè, ex diſpoſitione dictorum proclamatuum & bannimentorum, ſeu conſtitutionum, occidi potuiſſet, ſe abſolvi debere prætendens, ſeu pro homicidio, aut alio crimine per eum commiſſo, bannitus & condemnatus foret, ſive nondum bannitus & condemnatus, nec inquiſitus exiſteret, per ſe vel aliam perſonam pro eo quomodolibet comparentem, ad abſolutionem petendum, admitti vel audiri poſſe; niſi ſe priùs in carceribus conſtituiſſet, & defuncti hæredes ab ipſo citati fuiſſent. Et in eventum, quòd quis ab homicidio per eum cõmiſſo, ex eo, quòd alium bannitum occidiſſet, vel ab alio banniti occiſore nominatus foret, ſe abſolvi obtineret, eum nihilominùs ad locum, in quo occiſi hæredes cõmorantur, quouſque ab illis pacem obtinuiſſet, exulare debere, neq; ad eum locum aliter, niſi pace ab illis habitâ, remitti poſſe, perpetuò ſtatuerit & ordinaverit: Inhibens nihilominùs omnibus & ſingulis Judicibus, tam ſecularibus, quàm Eccleſiaſticis, etiam noſtris de latere Legatis, ſub indignationis ſententiæ pœna, ne contra conſtitutionis hujuſmodi tenorẽ, de cætero quempiam ſic, ut præmittitur, ſe abſolvi petentem, niſi in carcere conſtitutum, quoquomodo audire vel admittere audeant vel præſumant, & ubi ſecùs fecerint, taliter per eos habitos proceſſus, & ſententias deſuper latas nullius fore momenti, ac nullitatis vitio ſubjacere, & illis non obſtantibus, reos ſic abſolutos pœnis debitis puniri, ſeu de novo inquiri poſſe. Sicque per quoſcunq; Judices & Commiſſarios, quâvis auctoritate fulgentes, ſublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi facultate & auctoritate, judicari debere decre-

verit, aliaq; forſan fecerit, prout in ipſis Pii literis deſuper in forma motûs proprii ſignatis, pleniùs continetur. Cùm tamen in nonnullis in dubium revocetur, an in literis Pii prædeceſſoris hujuſmodi comprehendantur etiam illi, qui ex aliqua criminali cauſa, pro qua pœna corporis afflictiva imponenda foret, in eorum contumaciam condemnati fuerint, ita ut ad purgandum contumaciam & condemnationem hujuſmodi, admitti vel audiri non debuerint, nec debeant, niſi priùs ſe in carceribus conſtituerint: Nos omnem circa præmiſſa ambiguitatem è medio tollere & penitùs amputare volentes, necnon literarum hujuſmodi tenores, præſentibus pro expreſſis habentes, illiſq; nihil addentes, vel minuentes, motu ſimili, ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine decernimus & declaramus, eos omnes & ſingulos, qui ex hujuſmodi cauſis, licèt in eorum meram contumaciam hactenus condemnati fuerint, & in futurum condemnabuntur, ſub eiſdem literis omninò comprehenſos fuiſſe, & eſſe, ac fore, ita ut non aliter ad purgandum dictam eorum contumaciam & condemnationem admitti debuerint, vel debeant, niſi ſeſe priùs in carceribus conſtituerint vel conſtituant. Decernentes, quòd in quacunque inſtantia, caſu, & cauſa ſe abſolvi petant, licèt forſan in aliqua ſe conſtituerint, nullo modo audiantur, niſi ſe priùs in carceribus, ſervatis ſervandis, de novo conſtituerint, & novæ conſtitutioni hujuſmodi ad plenum ſatisfeceriut. Ac omnes & ſingulas abſolutiones, remiſſiones, & quaſvis alias gratias, contra præſentium tenorem, quomodolibet pro tempore impetratas, & à quibuſcunque Judicibus, cujuſcunq; dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis & conditionis exiſtant, quovis prætextu, vel causâ emanatas, nullatenus attendi debere, minuſque cuiquam prodeſſe modò poſſe, ſed tanquam nullas & invalidas, nulliuſque roboris vel momenti, rejiciendas eſſe, licereq; præfatis & aliis Judicibus, quibuſcunq; illis non obſtant, proceſſus hujuſmodi reaſſumere, & prout juris fuerit, terminare. Rom. 12. Jul. 1567.

IDEM.

Sanctionum piè & juſtè in homicidas & bannitos edictarum accurata declaratio & confirmatio.

CAP. IX.

PIæ memoriæ Pius Papa IV. prædeceſſor noſter, Pii II. Pauli, Sixti, Julii, Leonis, & Clementis prædeceſſorum literas, in bannitos, ſicarios, & homicidas latas, cum ſtatutorum, ordinationum, extenſionum, ampliationum, revocationum, caſſationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiſcationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requiſitionum, & mandatorum, ac omnibus & ſingulis aliis in eis reſpectivè contentis clauſulis, auctoritate Apoſtolicâ, per ſuas literas approbavit, & innovavit, ac perpetuâ roboris firmitate ſubſiſtere, & per ſingulos, quos literæ ipſæ concernebant & concernerent in futurum, ſub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, ſuſpenſionis, diffidationis, criminis læſæ majeſtatis, ſeditionis, rebellionis, confiſcationis, depoſitionis, privationis, inhabilitatis, & interdicti, ac aliis cenſuris & pœnis, Eccleſiaſticis & temporalibus, ac corporis afflictivis, in eiſdem literis contentis, quas contravenientes eo ipſo incurrerent, perpetuò inviolabiliter obſervari, illaſque etiam ad homicidas, ſicarios, exitiοſos, criminoſos, rebelles, aliοſque infames, propter homicidia & alia nefanda per eos perpetrata, exceſſus, crimina, & delicta, etiam ad hoc, ut ipſi in civitatibus, terris, caſtris, vel locis eorum, ſeu in quibus tunc morabantur, banniti & condemnati, etiam habitâ pace ab hæredibus, filiis, ſeu conſanguineis occiſorum, aut partium læſarum, non ſolùm à locis circumvicinis uſq; ad quinquaginta milliaria, ſed etiam ab omnibus & ſingulis civitatibus, terris, caſtris, & locis, etiam regni, & partium prædictarum nobis & dictæ Romanæ Eccleſiæ, mediatè vel immediatè, quomodolibet ſubjectis, banniti & exules eſſent, & eſſe cenſerentnr, nec in illis, ſeu eorum aliquo, etiam prætextu cujuſvis licentiæ, ſalvi conductûs, remiſſionis, reductionis, revocationis, vel alterius gratiæ, per eos deſuper quomodolibet pro tempore obtentæ, moram trahere poſſent. Et ſi in eis reſiderent, vel reperti eſſent, capi & detineri, & incarcerari, ac juxta criminum & exceſſuum per eos perpetratorum qualitatem, & literarum Pii II. & Clementis prædeceſſorum hujuſmodi tenorem, ſub pœnis in eiſdem literis contentis, per officiales civitatis, terræ, caſtri, vel loci, in qua vel quo deprehenſi forent, debitis pœnis plecti, ſeu inde educi, & ad forum ſeu officiales, ad quos criminum ſeu exceſſuum eorundem punitio de jure vel conſuetudine pertineret, remitti deberent, extendi & ampliari debere, & in eis locum habere decrevit. Et nihilominùs præmiſſa omnia & ſingula, prout per Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, & Clementem prædeceſſores præfatos ſtatuta, ordinata, extenſa, ampliata, revocata, caſſata, annullata, inhibita, decreta, & declarata fuerant, etiam ad hoc, ut Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicarii, Feudatarii, Capitanei, Magnates, Principes, communitates, cives, officiales & perſonæ, ac alii, quos prædictæ, & præſentes literæ, concernunt, ac ipſorum ſinguli literas, & in eis contenta hujuſmodi non obſervantes, & illis directè vel indirectè quomodolibet contravenientes, ac eis adhærentes, eorumque fautores & complices, ſingulas cenſuras & pœnas prædictas eo ipſo, abſque aliqua declaratione incurrerent, & incurriſſe cenſerentur. Ipſiq; Duces, Barones, Marchiones, Comites, domini temporales, Vicarii & Feudatarii, civitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum, etiam regni, & partium prædictarum, ſibi & eidem Eccleſiæ immediatè ſubjectorum aliquos ſuos, & dictæ Eccleſiæ hoſtes & inimicos, aut ſubditos exules, bannitos, & facinoroſos, cujuſcunq; ſtatûs vel conditionis eſſent, publicè vel occultè, ullo unquam tempore recipere vel acceptare, nullatenus præſumerent. Et ſi aliquos ad eorum dominia & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis vel territoris hujuſmodi expellere, ſeu ad ſimplicem juſſionem vel requiſitionem ſuam, & ſucceſſorum ſuorum, quò vellet, & ſucceſſores ipſi vellent, tutè conduci facere, ac quòd præmiſſa ab ejus ſubditis inviolabiliter obſerventur, omni excuſatione ceſſante, cum effectu curare, ſub ſimilibus privationis & rebellionis, ac criminis læſæ majeſtatis pœnis, ſi contrafeciſſent, eo ipſo incurrendis.

Necnon ut homicidæ, fautores & complices præfati, faciliùs capi & puniri poſſent, quòd communitates civitatum, & univerſitates terrarum, caſtrorum, & locorum, in quibus, ſeu quorum territorio, diſtrictu, & ditione, dicta homicidia perpetrarentur, ſub paribus interdicti Eccleſiaſtici, & duorum millium per communitates, ac mille ducatorum per univerſitates, necnon civitatum, terrarum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, & alii in temporalibus domini, ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, & quinque millium ducatorum auri, præfatæ Cameræ irremiſſibiliter applicandorum, eo ipſo, abſq; alia declaratione incurrendis pœnis, eoſdem homicidas, complices, & fautores ſtatim capere, ac omnem exactiſſimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem etiam facere tenerentur, capi facere: & ſi eos capere non poſſent, ſtatim commiſſum homicidium univerſitatibus, ſeu incolis & habitatorib. oppidorum & locorum circumvicinorum, ad quæ declinabunt ſeu declinare poterunt, notificari. Communitates verò, & domini in temporalibus prædicti, ad quorum ditiones tales declinabunt, cùm primùm id ad eorum notitiam devenerit, eos apprehendere, ſeu apprehendi facere: quòd ſi non potuerint, ſimiliter in univerſitatibus ſeu incolis & habitatoribus vicinorum locorum, ad quæ declinabunt, aut veriſimiliter declinare poterunt, inſinuare, & captos ad

eorum Judices ordinarios traducere & tradere, ſub ſimilibus pœnis tenerentur, & deberent, de novo ſtatuit, ordinavit, inhibuit & declaravit. Et ſimiliter quibuſvis dictæ ſedis Legatis, etiam de latere, ac Nunciis, & Provinciarum Rectoribus, necnon ſuis, & dictæ Romanæ Eccleſiæ Vicariis in temporalibus pro tempore exiſtentibus, & præfatis communitatibus, omnem, ſuper abſolutionis homicidiorum hujuſmodi, per eum & prædeceſſores ſuos ac ſedem eandem, ſub quavis forma & verborum expreſſione, conceſſam, approbatam, & innovatam auctoritatem & facultatem revocavit, caſſavit, irritavit, & annullavit. Et ſi quando ſimiles abſolutiones per eum, & ſucceſſores ſuos Rom. Pontifices, & ſedem præfatam concedi contingeret, illas per Judices & officiales, ad quos pertineret, niſi trinæ literæ Apoſtolicæ, ſub intervallo unius menſis pro ſingulis literis hujuſmodi, cum expreſſa derogatione præſentium, deſuper emanarent, nullatenus admitti vel obſervari voluit, prout in ſingulis literis prædictis pleniùs continetur.

Cùm autem ſtatim, ubi nos ad ſummi Apoſtolatûs apicem (divinâ cooperante providentiâ) aſſumpti fuimus, ob earundem literarum non obſervationem, in eiſdem civitatibus, terris & locis, ac etiam in alma urbe noſtra, varias diſſenſiones, diſcordias, & odia vigere, latrocinia & homicidia, aliaque nefandiſſima crimina perpetrari, ac præfatos Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, Clementem, ac Pium IV. prædeceſſores, pro felici ac tranquillo ſtatu & commodo perſonarum, tam dictæ urbis, quàm aliarum civitatum, terrarum & locorum prædictorum, præmiſſa ſtatuiſſe, ordinâſſe & peregiſſe perſpexerimus: Idcircò nos quoque eâdem ratione quietis videlicet ac pacis moti, habitâ ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris ejuſdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione maturâ, ac de illorum unanimi conſilio & aſſenſu ſingulas Pii II. & Pauli, ac Sixti, necnon Julii, & Leonis, & Clementis, & Pii IV. prædeceſſorum literas hujuſmodi, cum ſtatutorum, ordinationum, extenſionum, ampliationum, revocationum, caſſationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiſcationnm, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requiſitionum, & mandatorum, omnibusq; & ſingulis aliis in eis reſpectivè contentis clauſulis, Apoſtolicâ auctoritate predictâ, tenore præſentium, approbamus, confirmamus, & innovamus, illisq; perpetuum & inviolabilis firmitatis robur adjicimus, ac ab omnibus & ſingulis, quos illæ concernunt, penitùs, ac ſub prædictis per contrafacientes irremiſſibiliter incurrendis pœnis, obſervari volumus atque decernimus, eaſdemq; literas ad hoc, ut ſi homicidæ, ſicarii, banniti in civitatibus, terris, caſtris, & locis prædictis cuiquam damna aliqua intulerint, ipſique damnis taliter illatis, à civitatum communitatibus, ac terrarum, caſtrorum, & locorum hujuſmodi univerſitatibus, capti & deprehenſi non fuerint, ſed taliter delinquentes impunè evaſerint, communitates ac univerſitates hujuſmodi (præter hoc, quòd ad damnorum quorumcunq; ſic illatorum parti læſæ, damnaque hujuſmodi patienti, eorumque hæredibus plenariam reſtitutionem & ſatisfactionem omninò teneantur) ad tantundem, quantum damna illata hujuſmodi extimata fuerint, Cameræ Apoſtolicæ realiter & cum effectu perſolvendum, omninò ſint aſtricti, auctoritate & tenore præfatis extendimus & ampliamus. Mandantes eiſdem communitatibus & univerſitatibus, quatenus ipſæ in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub majoris excommunicationis, ac aliis nobis, & pro tempore exiſtenti Romano Pontifici bene viſis pœnis, eoſdem ſicarios & bannitos, in eorum civitatibus, caſtris, terris & locis commorantes, ſeu per eas & ea tranſeuntes, capere, & ad populum convocandum & coadjuvandum campanas pulſare, eosq; ſic captos ad carceres conducere, aut Curiæ temporali conſignare, omninò teneantur. Rom. 3. Non. Jul. 1566.

SIXTUS V.

In ſicarios, bannitos, latrones, & homicidas æquiſſima conſtitutio, priorum Pontificum decreta confirmans.

CAP. X.

HOc noſtri Pontificatûs initio, inter multa Reipublicæ damna & incommoda, quæ menti noſtræ obverſabantur, nobis longè fuit graviſſimum, quòd populos S. R. E. ditioni temporali ſubjectos, non modò ad rerum, ſubſtantiarumque ſuarum perturbationem & jacturam, ſed etiam vitæ periculum redactos invenerimus, exulibus, bannitis, cæterisque id genus facinoroſis hominibus, ita undiq; ingruentibus & graſſantibus, ut vix quiſquam ab hac hominum peſte tutus alicubi conſiſtere poſſe videatur. Quare cùm ad hæc ſananda mala, ex officii noſtri debito, & præcipuâ erga noſtros ac ejuſdem Roman. Eccl. ſubditos charitate aſſiduè extimulemur, nihil non agere & tentare decrevimus, quò populis optata quies, ſalus, ſecuritas & tranquillitas per nos reſtituatur. Quod ita demum, Deo auxiliante, ſperamus non eſſe conſecuturos, ſi cautè provideatur, ne ullum domi foriſque intra extráve fines noſtros, criminoſis hominibus hujuſmodi pateat diffugium aut receptaculum, ſed omninò legum & magiſtratuum ſeveritatem, juſtitiæque gladium ſubire, ac debitas pœnas luere cogantur.

Itaque de fratrum noſtrorum conſilio, omnes & ſingulas conſtitutiones à fel. record. Pio II. Paulo etiam II. Sixto IV. Julio ſimiliter II. Leone X. Clemente VII. Julio III. Pio etiam IV. Pio V. Greg. XIII. & quibuſvis aliis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, ſuo cujuſque tempore, in deteſtabile prædictorum & aliorum infraſcriptorum hominum genus, pro temporis & criminum ratione editas, cum omnibus & ſingulis eis contentis, quoad ea, quæ præſentibus non contrariantur, & exceptâ excommunicationis ſententiâ, per eaſdem conſtitutiones in illis contravenientes promulgatâ, quam ne animarum perniciem potiùs, quàm ſalutem adferat, conſultò tollendam & ſubmovendam duximus, ex certa ſcientia noſtrâ approbantes & innovantes, illarumque omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, pro expreſſis & inſertis haberi volentes. Romæ primo Anno Pontificatûs Sixti V.

TITULUS IX.

DE FALSIS ET FALSUM EXPONENTIBUS.

INNOCENTIUS VIII.

Perſona qualitatem & conditionem mentientes, ut aliquid faciliùs conſequantur, rei hoc obliquo tramite aſſecuta fructu careant.

CAP. I.

CUm, ſicut non ſine diſplicentia accepimus, nonnulli conſcientiæ ſuæ prodigi, & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apoſtolicas gratìs expediant, & officiales debitâ eorum portione defraudent, in eiſdem literis, ſe nonnunquam venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, aut dilectorum filiorum abbreviatorum de majori præſidentia, ſeu literarum prædictarum ſcriptorum, necnon aliarum perſonarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus & privilegiis ſive antiquâ conſuetudine literas ipſas gratìs expedire ſolent, nepotes, & quandoq; germanos interdum verò familiares continuos commenſales fuiſſe & eſſe affirmare, & ut tales in dictis literis ſe inſcribi facere ac feciſſe non vereantur, cùm reverà tales non fuerint, in animarum ſuarum periculum, ac officiorum Roman. curiæ non modicum præjudicium & gravamen: Nos fraudibus & deceptionibus hujuſmodi, prout noſtro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes motu proprio, & ex certa ſcientia, omnes & ſingulos cujuſcunq; ſtatûs, gradûs & conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui ſe Cardinalium, aut aſſiſtentium ſeu

ſcriptorum eorundem, aut aliarum perſonarum quarumcunq; ex quarum qualitatibus & privilegiis, ſive antiquâ conſuetudine literas ipſas gratìs expediri ſolent, nepotes, ſeu germanos, aut familiares continuos commenſales in eiſdem literis nominaverint, cùm reverà tales non fuerint: excommunicationis ſententia, à qua niſi per Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, mortis articulo excepto, ac ſatisfactione prævià, abſolvi non poſſint, auctoritate Apoſtolicâ, per præſentes innodamus. Et nihilominùs conceſſiones & gratias in eiſdem literis contentas quaſcunque, ipſasque literas hactenus expeditas & expediendas, viribus omninò carere, eisq; & eorum ſingulis, in aliquo ſuffragari non potuiſſe, nec in futurum poſſe, motu, auctoritate & ſcientiâ ſimilibus decernimus & declaramus, ac volumus, quòd mandatum, decretum, & declaratio noſtra hujuſmodi in Cancellaria Apoſtolica publicetur, & in illius libro deſcribatur, & perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervetur. 18. Aug. 1487.

PAULUS IV.

Qui perſonis interpoſitis beneficiorum proviſionem venantur, aut ſeipſos in canonico examine efferunt, quo alterius ignorantiæ & imperitiæ fucum præbeant, falſumq; tueantur, excommunicantur.

CAP. II.

INter cæteras curas, quibus ex Apoſtolatûs officio, aſſiduè urgemur & premimur, ea continuè animo noſtro fixa fuit, ut beneficia Eccleſiaſtica, præſertim curam animarum habentia, perſonis conferantur idoneis, quæ vellent & poſſent apud ea perſonaliter reſidere, ſcirentque eis laudabiliter deſervire. Et ad hoc dilectos filios noſtros Bernardinum ſancti Matthæi Tranen. & Scipionem ſanctæ Potentiæ de Piſis, ac Joannem ſancti Joannis apud portam Latinam titulorum, Reumanum, nuncupatos presbyteros Cardinales, qui unà cum venerabili fratre Franciſco Epiſcopo Gebenenſ Datario noſtro diſtributioni & proviſioni beneficiorum hujuſmodi præeſſent, jam dudùm deputavimus. Verùm, cùm audiamus, eoſdem Cardinales & Datarium, licèt in his eam, quam poſſunt, majorem ſemper adhibuerint & indies adhibeant diligentiam, perſonas quibus beneficia ipſa conferenda ſunt, ſuper literatura examinando, de eorum vita & moribus, ac beneficiis per eos obtentis, aliiſque ad præmiſſa facientibus, accuratè inquirendo, diverſimodè tamen circumveniri & falli, ac diverſas eis fraudes in præmiſſis fieri, aliquibus ſe alios eſſe ſimulantibus, & tanquam tales, ſe in examine ſupponentibus, & aliis beneficia pro perſonis ſibi cognitis, & id ignorantibus, ut poſtmodum cum eis beneficia, etiam per ſimoniacam pravitatem contractare, & ſuper eis paciſci poſſint: aliis beneficia, tam pro ſe, quàm aliis perſonis, cum oblatione diverſarum penſionum annuarum diverſis perſonis, etiam familiaribus, continuis commenſalibus noſtris, aut aliis, quos ipſi nobis gratos & acceptos eſſe exiſtimant, annuatim perſolvendarum, & ſic ſimoniacam hæreſim incurrendo: aliis beneficia hujuſmodi pro diverſis aliis, ſub ſpe penſionem annuam, aut aliud commodum temporale ab eis conſequendi: aliis beneficia ipſa pro ſeipſis animo & intentione, & interdum pacto expreſsè firmato, de eis poſtmodum in favorem aliorum, qui aliquando minùs idonei, & non benemeriti exiſtunt, cum ſimili penſione aut commodo, aut ſine illa, vel illo reſignandis & dimittendis, maximâ cum inſtantia obtinere procurantibus. Nos præmiſſis fraudibus & dolis, ac hæreſi Simoniacæ, quantum cum Deo poſſumus, efficaciter occurrere volentes, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium, ſtatuimus & ordinamus, atque decernimus, quòd de cætero omnes & ſinguli, qui poſt publicationem præſentium in locis infrà ſcriptis faciendam, occaſione beneficiorum obtinendorum ſeu alios eſſe ſimulaverint, & tanquam tales ſe in examine ſuppoſuerint, aut beneficia pro perſonis id ignorantibus, ſeu pro ſe vel pro aliis cum oblatione alicujus penſionis annuæ, aut pro aliis, cum ſpe penſionem annuam, aut aliud, quantumvis modicum temporale commodum ab eis conſequendi, vel pro ſeipſis principaliter, animo & intentione, ea poſtmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum & benemeritorum, cum ſimili penſione aut commodo, aut etiam ſine eo reſignandi, obtinere procuraverint, cujuſcunq; ſtatûs, gradûs, ordinis & conditionis exiſtant, etiam ſi Epiſcopali, aut aliâ majori dignitate Eccleſiaſticâ, vel Cardinalatûs honore, ſeu mundanâ, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali præeminentiâ præfulgeant, excommunicationis & anathematis, ac maledictionis æternæ ſententiam, à qua, niſi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant, necnon privationis omnium & ſingulorum beneficiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura, ſecularium & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum vel commendam, aut aliàs quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda pœnam, eo ipſo, abſq; alia deſuper facienda declaratione incurrant, ita ut conſtito ſolùm ſummariè & extrajudicialiter, quòd ipſi contra tenorem præſentium aliquid fecerint, per curiæ cauſarum Cameræ Apoſtolicæ generalem auditorem ſeu viceauditorem, vel ejus locumtenentem pro talibus & ut tales publicari poſſint: Et nihilominùs, ſic, ut præfertur, obtentæ proviſiones & commendæ, aliæque diſpenſationes nullæ ſint, irritæ & inanes, nullumq; alicujus in ipſis beneficiis vel ad illa tribuant, nec aliquis earum vigore fructus ſuos faciat, ſed ad eorum reſtitutionem teneantur, poſſintque beneficia, tam ſic impetrata, quàm per eos antè obtenta, tanquam modo præmiſſo vacantia, à nobis & Romano Pontifice pro tempore exiſtente duntaxat liberè impetrari. Volumuſque ſtatutum, ordinationem, & decretum noſtra hujuſmodi, etiam quoad monaſteria monialium, & alia beneficia, per moniales aut alias mulieres obtineri ſolita, locum habere.

LEO DECIMUS.

Surreptitiæ ſunt literæ per falſam rei narrationem extortæ & impetratæ.

CAP. III.

INhærendo *a* veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, ſicut non abſq; gravi diſplicentia accepimus, nonnulli animæ ſuæ prodigi & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apoſtolicas gratìs expediant, & Romanæ Curiæ officiales debitâ eorum portione defraudent, in eiſdem literis nonnunquam venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Vicecancellarii, & aliorum Cardinalium aut dilectorum filiorum Abbreviatorum de minori præſidentia, ſeu literarum prædictarum ſcriptorum, necnon aliarum perſonarum quarumcunq;, ex quarum qualitatibus, & privilegiis, ſive antiquâ conſuetudine, literas ipſas gratìs expedire ſolent, nepotes, & quandoque germanos, interdum verò familiares continuos commenſales fuiſſe & eſſe affirmare, & ut tales in dictis literis ſe inſcribi facere & feciſſe non vereantur; cùm reverà tales non fuerint, in animarùm ſuarum periculum, & officiorum ejuſdem Rom. Curiæ non modicum præjudicium & gravamen. Nos igitur fraudibus & deceptionibus hujuſmodi, prout noſtro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulos, cujuſcunq; ſtatûs, gradûs, vel conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui ſe Vicecancellarii, aut aliorum Cardinalium, vel Abbreviatorum, ſeu ſcriptorum eorundem, aut aliarum perſonarum quarumcunq;, ex quarum qualitatibus & privilegiis, ſive ex antiqua conſuetudine hujuſmodi literas ipſas in toto vel in parte gratìs expedire ſolent, nepotes,

a *Convenit hæc conſtitutio cum ea, quam Innocentius edidit in hanc rem ſup. c. 1. eod.*

fratres,

fratres, aut familiares continuos commenſales in eiſdem literis, etiam motu proprio conceſſis nominaverint, ſi reverà tales nepotes, aut fratres, vel familiares continui commenſales non fuerint, necnon officiales præmiſſa fieri procurantes, ſeu permittentes, excommunicationis ſententiâ, à qua non niſi per Romanorum Pontificem pro tempore exiſtentem (articulo mortis excepto, ac debitâ ſatisfactione prævià) abſolvi poſſint, auctoritate Apoſtolicâ per præſentes innodamus, eosque excommunicationis ſententiam hujuſmodi in dictum eventum exnunc, prout extunc, & econtrà incurriſſe declaramus, & pro talibus publicè judicari mandamus: Ac ipſos officiales procurantes ſeu permittentes hujuſmodi, à ſuorum officialium perceptione emolumentorum per continuum, ultra alias pœnas, quas propterea incurrent, omninò ſuſpendimus. Et nihilominùs conceſſiones & gratias in eiſdem literis contentas quaſcunque, ipſasque literas hactenus, tam per Cameram, quàm Cancellariam expeditas & expediendas, viribus omninò carere, eisque quos concernunt, & eorum ſingulis in aliquo ſuffragari non potuiſſe, neque in futurum poſſe, ſed omninò ſurreptitias, invalidas & nullas fuiſſe, eſſe & fore, ſicque per quoſcunque Judices, etiam ſanctæ Roman. Eccleſiæ Cardinales, ac ſacri Palatii Apoſtol. auditores, in quacunque inſtantiâ, ſublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter interpretandi & judicandi facultate interpretari, & judicari debere, ac irritum & inane, quicquid ſecus ſuper iis, quâvis auctoritate, etiam per nos & ſucceſſores noſtros Romanos Pontifices, qui pro tempore fuerint, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari, motu & ſcientiâ ſimilibus decernimus & declaramus: Ac volumus, quòd mandatum, decretum, & declaratio noſtra hujuſmodi in Cancellaria Apoſtolica publicentur, & in illius libro deſcribantur, ac perpetuis futuris temporibus obſerventur. Rom. 20. Febr. 1517.

SIXTUS V. ex bulla cœnæ Domini.

Excommunicantur adulterantes & falſificantes literas Apoſtolicas.

CAP. IV.

EXcommunicamus & anathematizamus omnes falſarios literarum Apoſtolicarum, & in forma Brevis, ac ſupplicationum gratiam vel juſtitiam continentium, per Romanum Pontificem, vel ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vicecancellarium, ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato ejuſdem Romani Pontificis ſignatorum, aut ſub nomine ejuſdem Romani Pontificis, ſeu vicecancellarii aut gerentium vices prædictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem. Extendentes conſtitut. felicis recordationis Innocent. Papæ III. quæ incipit: Ad falſariorum. cum omnibus pœnis in ea contentis, ad falſificantes ſeu mutantes ſupplicationes, per nos ſeu de mandato noſtro ſignatas & datas, ſine noſtra aut Datarii noſtri licentia.

TITULUS X.

DE AMBITU.

PAULUS IV.

Quò plùs altiora & ſanctiora ſunt honorum faſtigia, eò mitiùs & modeſtiùs homines ambire decet. Pontificatûs itaque electionem ante ſedem vacantem procurans, & ſuffragia venatus, excommunicatur, & ab omnibus dignitatibus abdicatur.

CAP. I.

CUm ſecundùm Apoſtolum, nemo debeat ſibi honorem aſſumere, ſed qui tanquam Aaron vocatur à Deo, facilè ab omnibus judicari poteſt, quàm graviter excedant, errent, & peccent, qui tam inferiores, quàm ſuperiores dignitates Eccleſiaſticas, & ipſam denique beati Petri ſedem, ac Apoſtolicæ dignitatis culmen & apicem, à Deo Optimo Maximo, à quo omnia bona procedunt, nullâ prorſus humanâ ope, nec cujuſvis auxilio, conſilio, vel favore interveniente, provenire non arbitrantur, ſed illas tanquā venales, aut aliàs in diſpoſitione mortalium conſtitutas, diverſis modis & mediis ambire & aſſequi, ſeu potiùs uſurpare præſumunt.

Nam ut Romanæ, & cujuslibet alterius, tam ante, quàm poſt Domini Dei & Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti in terris adventum, bene inſtitutæ reipublicæ, de ambitu, & contra ambitûs reos ſanctiſſimè promulgatas, & inviolabiliter obſervatas leges, ad præſens omittamus, nonné hujuſmodi deteſtabile ambitûs ſcelus, etiam jure divino graviſſimè punitur, cùm Abſalon, qui regnum genitoris ſui adhuc viventis ambiebat, ex mulo cui inſederat, elevatus, capillis capitis ſui quercui ſuſpenſus remanſit, & à Joab tribus lanceis in corde transfixus fuit? Nonné illud ſacrorum Conciliorum à ſancta Dei Eccleſia receptorum & approbatorum auctoritas diverſimodè deteſtatur & punit, cùm quemcunque Presbyterum, aut diaconum, ſeu clericum, qui Papâ incolumi, & eo inconſulto, ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pictatia promittere, ſeu ſacramentum præbere tentaverit, aut aliquod ſuffragium polliceri, vel de hac cauſa, privatis conventiculis factis aliquid deliberare, & decernere præſumpſerit, loci ſui dignitate & communione privandum, anathematisque pœnâ plectendum cenſeat, & propter occultas fraudes, & conjurationum hujuſmodi ſecretas inſidias, ſi quis harum actionum particeps, conſilio eorum, qui de Pontificali agunt ambitu, ad notitiam Eccleſiæ deferat, & rationali probatione convincat, eum non ſolùm ab omni culpa purgatum remanere, verùm etiam remuneratione non indignâ ſublevari velit, & ſtatuat, & exinde, non modò ſacrorum canonum, ſed etiam ſecularium legum interpretes peritiſſimi, ambientes Papatum: aut ſuper eo, Papâ vivente, & inconſulto, tractantes, ſeu conventicula facientes, crimen læſæ majeſtatis in primo capite, & Simoniacæ hæreſeos incurrere decreverint, non ſine clara & aperta ratione, cùm omnis tractatus de loco, dignitate, & bonis alicujus viventis, eo non conſentiente, ab utroque jure prohibeatur, & reprobetur: præſertim cùm inde præſtetur votum captandæ mortis, quod ſacri canones & venerandæ leges paſſim abhorrent & deteſtantur. Accedit, quòd cùm inter Pontificem & Eccleſiam contrahatur ſpirituale conjugium, quod fortius eſt carnali, graviſſimæ pœnæ ex utriuſque juris cenſura imponuntur iis, qui conſtanti matrimonio, de alio conjuge tractare præſumunt. Quare cùm peccatis ingentibus, plures indies beati Petri ſedem, nobis viventibus & inconſultis, ambire, & conventicula ſuperinde facere dignoſcantur, & ad hoc ſuffragia S. R. E. Cardinalium obtinere, & quodammodò ſubarrhare procurent & ſatagant.

Nos cupientes hujuſmodi deteſtabile ambitûs, & illi conjuncta, Simoniacæ hæreſeos, & læſæ Majeſtatis crimina, non ſolùm noſtris, ſed etiam ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum pro tempore exiſtentium temporibus, perpetuò abolere, & non ſolùm ex uſu, ſed etiam ex mentibus hominum, præſertim in electione Romani Pontificis, qui Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti in terris Vicarius exiſtit, radicitùs evellere, & in præmiſſis, pro tantæ rei neceſſitate, & periculi magnitudine, ut tenemur, ſalubriter providere, habitâ ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris, ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione maturâ, de eorum conſilio & unanimi aſſenſu, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, Apoſtolicâ auctoritate, & de noſtræ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ac privationis, & quaſvis alias ſententias, cenſuras, & pœnas, dudum à Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, aut ſacris Conciliis, ſeu ſanctorum Patrum noſtrorum decretis, ſtatutis, capitulis, canonibus, conſtitutionibus, & ordinationibus, contra ſic ambientes quomodo-

libet latas & promulgatas, approbamus & innovamus, ac perpetuò obſervari, & in viridi obſervantia, ſi forſan in ea non ſint, reponi & eſſe debere. Necnon quoſcunque in præmiſſis, tam noſtro, quàm ſucceſſorum noſtrorum prædictorum tempore, publicè vel occultè, aut aliàs quomodolibet delinquentes, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, etiam ſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, aut aliâ majori Eccleſiaſticâ dignitate, ſeu Cardinalatûs honore, vel Mundanâ, etiam Ducali, Regali, Reginali, aut Imperiali auctoritate ſeu excellentiâ præfulgeant, & eorum quemlibet, ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominùs conſiderantes dignum eſſe, ut quos Dei timor à malo non revocat, Eccleſiaſticæ ſaltem coërceat ſeveritas diſciplinæ, de ſimilibus conſilio, & aſſenſu, ac auctoritate, & plenitudine poteſtatis volumus, & declarando ſtatuimus, ordinamus & decernimus, quòd ſententiis, cenſuris, & pœnis prædictis, in ſuo robore & efficacia remanentibus, ac effectum ſuum ſortientibus, omnes & ſinguli, tam clerici, quàm utriuſque ſexûs laici, qui per ſe vel alios, nobis viventibus & inconſultis, verbis vel ſcriptis, aut nunciis, cum aliquo de futuro Pontifice eligendo, hactenus tractârunt, vel tentârunt, ſeu in poſterum Romano Pontifice vivente & inconſulto, tractabunt, vel tentabunt, etiamſi, ut præfertur, qualificati, & dignitate, honore, & auctoritate, & excellentiâ prædictis præditi exiſtant, ſint ipſo jure & facto, abſque alia deſuper ferenda ſententia, excommunicati excommunicatione majori, & maledictione æternâ damnati, & ab excommunicatione & malectione hujuſmodi per alium, quàm per nos, & Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, præterquam in mortis articulo abſolvi non poſſint, incurrerintque, & incurrant reſpectivè crimen Simoniacæ hæreſeos, & læſæ majeſtatis in primo capite, ac privationem omnis, etiam Epiſcopalis, Archiepiſcopalis, & Patriarchalis, ac cujuſvis alterius majoris, vel minoris dignitatis, ac Cardinalatûs honoris, nec non Ducalis, Regalis, Reginalis, & Imperialis auctoritatis & excellentiæ, ac omnium & ſingularum Eccleſiarum cathedralium, etiam Metropolit. & Patriarchalium, Monaſteriorum quoque ac Prioratuum, aliorumque beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum, cum cura & ſine cura, ſecularium, careantque voce activâ & paſſivâ, ac effecti ſint, & efficiantur reſpectivè perpetuò inhabiles & incapaces omnium dignitatum, honorum, bonorum, jurium, & legitimorum actuum, perpetuâque infamiâ ubique gentium ſint notati & notentur reſpectivè, nec infamia hujuſmodi ab eis aboleri, neque ipſi ullo unquam tempore ad vocem, dignitates, honores, bona, jura, & actus hujuſmodi, niſi ex ſpeciali verbo, & mandato noſtro, ſeu Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, noſtrâ, ſeu illius manu propriâ ſubſcripto, ac ſpecificâ & individuâ reatûs & culpæ ſuæ qualitate expreſsâ, reſtitui poſſint. Quodque ſimiles ſententias, cenſuras & pœnas reſpectivè incurrerint & incurrant ipſo jure & facto, ac ſine alicujus ſententiæ prolatione, omnes & ſinguli, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus hujuſmodi præditi, cujuſvis ſexûs & ordinis exiſtant, qui per ſe vel alium, ſeu alios, à die noſtræ ad ſummi Apoſtolatûs apicem aſſumptionis, uſque in hanc diem, in præmiſſis, aut eorum aliquo, quodvis auxilium, conſilium vel favorem, ſeu operam, verbis vel ſcriptis, aut re vel facto, ſeu promiſſione, pollicitatione, ſuaſione, vel his omnibus inſimul, aut quovis alio modo, directè vel indirectè, vel incidentaliter præſtiterunt, ſeu in futurum, quovis, etiam ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum tempore præſtabunt, aut in præmiſſis mediatores proxenetæ, nuncii, mandatarii, procuratores, ſeu trapezitæ fuerunt, vel in poſterum, ut præfertur, erunt, ſeu alias in præmiſſis, quovis modo intromiſerunt vel immiſcuerunt, ſeu in poſterum, etiam tempore ſucceſſorum hujuſmodi habebunt, niſi ea nobis, aut ſucceſſoribus noſtris, quorum tempore id continget, vel alteri, cui id per nos vel ſucceſſores prædictos commiſſum fuerit, per ſe vel alium ſeu alios, cùm primùm commodè potuerunt, revelaverint, etiamſi in præmiſſis aliquod aliud auxilium, conſilium, vel favorem, aut opem non præſtiterint. Nos enim iis, qui præmiſſa revelaverint, etiamſi complices fuerint, non ſolùm veniam, ſed etiam gratiam & præmia pollicemus, prout etiam ſucceſſores noſtros præfatos facturos eſſe confidimus, ad hoc, ut eorum judicio participes tanti criminis valeant coërceri: Et ſi quis ullo unquam, etiam dictorum ſucceſſorum noſtrorum tempore, præſentes literas, & in eis contenta quæcunque injuſta, illicita, vel iniqua exiſtere, aut in toto, vel in parte non valere, ſeu aliquo tempore non valitura eſſe, vel à nobis ſic fieri non potuiſſe, aut non debuiſſe, auſu temerario aſſerere præſumpſerit, cujuſcunque dignitatis exiſtat, etiam ſi Cardinalatûs honore, aut Regis, vel Imperiali præeminentiâ & excellentiâ præfulgeat, ipſo jure & facto anathematis mucrone percuſſus ſit, & contra eum, tanquam verè ſchiſmaticum & hæreticum, inquiri, & tanquam talis puniri, ejuſque memoria damnari poſſit. Rom. 17. Cal. Jan. 1558.

PIUS V.

Judicis electioni, non opes aut favores, ſed virtutum ornamenta ſuffragari debent, nec ad officia admittantur, qui ambitûs rei ſunt, & precio mercantur, quod dignitate præſtare nequeunt.

CAP. II.

Etſi Rom. Pontificis continua, indefeſſaque meditatio circa ſubditorum ſuorum commodum & utilitatem continuè implicatur, ac quæ iis, quos ut filios tenerè diligit, obeſſe poſſe credit, de medio tollit: negotiorum tamen multitudine preſsâ, ſingula in dies ſingulos, conſiderans illorum executionem, etiam dietim diſponit, ut & negotia ipſa ſalubriùs dirigantur, ac ipſi ſubditi paulatim ſui in eos amoris cognoſcant indicia. Sanè licèt aliàs, ne ordo juſtitiæ perverteretur, & ex certis aliis inibi expreſſis cauſis, per civiles conſtitutiones ſalubriter fuerit ſtatutum, ut Judices, & alii juſtitiæ adminiſtratores ſine quoquo ſuffragio fieri debeant, graviſſimis etiam injunctis pœnis, qui præmiſſam conſtitutionem tranſgredi auſi quoquomodo fuiſſent: accepimus tamen nuper, non ſine animi noſtri diſplicentia, nonnullos pro conſequendis officiis & dignitatibus, juriſdictionis exercitium habentibus, pecunias & alias res ſolvere & promittere aliquibus Curialibus, quorum interceſſionibus & favoribus talia officia & dignitates obtinent. Licetque nos pro noſtri paſtoralis officii debito, præmiſſa conniventibus oculis pertranſire nequeuntes, omnem adhibuerimus diligentiam, ut tam ambitioſi hujuſmodi, quàm pecuniarum hujuſmodi receptores & ſtipulatores, tam publicè, quàm ſecretè reperirentur, nihilominùs exinde nihil certi expiſcari hactenus potuimus.

Cupientes igitur præmiſſa modum aliquem imponere, ac eos, quos civilium pœnarum timor à ſimilibus non coërcet, per canonicas ſanctiones, auctoritate Apoſtolicâ, omninò deterrere, & avaritiæ hujuſmodi genus, juri & juſtitiæ hujuſmodi tam obnoxium de medio tollere, conſtitutionis civilis, ac pœnarum per illas ſtatutarum tenorem & formam, præſentibus pro expreſſis habentes, motu ſimili, &c. & ex certa noſtra ſcientiâ, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes & ſingulas leges, conſtitutiones, ſtatuta, & decreta, contra delinquentes hujuſmodi, tam à jure civili, quàm à ſacris canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones, & pœnas quaſcunque in tales inflictas, harum ſerie innovamus, eaſque idem robur, eandemque vim obtinere volumus atque ſtatuimus, quod, & quam habuiſſent & haberent, ſi hactenus ad unguem obſervatæ fuiſſent, vel à nobis per præſentes emanarent. Inſuper quoque, ut earum uſu

pœnarum

pœnarum multiplicatione ſtabilior efficiatur, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione, quamque vim legis, etiam inviolabilis habere ſancimus, legibus, conſtitutionibus, ſtatutis & decretis prædictis judicium non inferendo, quinimò illis addendo, decernimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, nemini cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis & conditionis fuerit, liceat mediante pecuniâ vel ſolutione, & traditione, ac promiſſione aliarum rerum, etiam per interpoſitas perſonas, aut aliàs quovis modo faciendas, aliquas dignitates & officia, exercitium & adminiſtrationem juriſdictionis habentia, procurare aſſequi, vel obtinere, ac ſi quis in his præſentibus contraveniſſe quoquo modo dici aut cenſeri poterit, ipſum contravenientem eo ipſo confiſcationis omnium bonorum, degradationis, & amiſſionis, tam privilegiio Doctoratûs, quàm quorumcunque per eum obtentorum officiorum, tam ſecularium, quàm Eccleſiaſticorum, ac demum ultimi ſupplicii pœnas, irremiſſibiliter incurrere volumus. Cæterùm, ut fraudibus, quæ circa præmiſſa exoriri poſſent, faciliùs occurratur, pari modo ſtatuimus, quòd ubicunque & quandocunque compertum fuerit, per interpoſitam perſonam aliquas pecunias, ſeu alias res traditas ſeu promiſſas fuiſſe alicui Curiali familiari, vel cuicunque alteri perſonæ, pro officiis & dignitatibus, juriſdictionis adminiſtrationem habentibus, is, qui officium hujuſmodi obtinuerit, ſe à præmiſſis, attentâ interpoſitione perſonæ hujuſmodi, nullatenùs excuſare queat, quinimo nullâ admiſsâ ignorantiæ excuſatione, ipſo jure præſumatur ſolutionem & promiſſionem hujuſmodi de eorum, qui officia & dignitates ſimilia obtinuerunt, conſenſu & mandato penitùs eſſe facta, iisdemque propterea pœnis ſubjacere omninò intelligatur. Poſtremò ne is, qui in præteritum talia officia, ſeu dignitates ſolutionibus ſeu promiſſionibus mediantibus impetraverint, credant ſe, per præſentes, abſolutos eſſe; eiſdem motu, ſcientiâ & poteſtatis plenitudine perpetuò declaramus, eos pœnas in tales à jure communi inflictas incurriſſe, & contra eos, ad pœnarum hujuſmodi proſecutionem procedi poſſe. Eos verò, qui ſimilibus mediis aliqua officia & dignitates, ſimiliter juriſdictionis adminiſtrationem habentia, obtinent, ſi in futurum quippiam unquam, vigore præcedentium promiſſionum, in aſſecutione officii hujuſmodi factarum ſolverint, ipſo jure & facto pœnas in hac noſtra conſtitutione contentas incurrere, præſenteſque noſtras, tam eos, qui in futurum officia ſimilia & dignitates ſolutionibus & promiſſionibus præcedentibus obtinebunt, quàm eos, qui jam obtinuerunt, ſi in futurum aliquid manutentionis in eis, aut aliâ causâ ſolverint, ligare volumus. Decernentes, contra præmiſſa, quodvis pactum, etiam juramento vallatum, ac inſtrumenta, & alias forſan deſuper editas ſcripturas, minimè in cauſa eſſe poſſe, quò minus ſolvere habentes, ſi pro præmiſſis ſolverint, pœnas præſentibus contentas incurrant. Nos enim pacta, conventiones, promiſſiones, & ſcripta, ac alia quæcunque quomodolibet, ut præfertur, inita, exinde caſſamus, irritamus, & annullamus, eoſque à juramentis, & aliis nexibus prædictis abſolvimus, necnon præſentes, & deſuper forſan conficiendas literas perpetuis futuris temporibus dare, ac omnes & ſingulos à data præſentium irremiſſibiliter ligare volumus, illaſque nullo unquam tempore de ſubreptionis vel obreptionis vitio, aut intentionis noſtræ vel quopiam alio defectu notari, aut ſub quibuſvis revocationibus & derogatioibus comprehendi nullatenùs poſſe, ſicque per quoſcunque Judices, &c. & cauſarum palatii Apoſtolici auditores, ac ſanctæ Rom. Eccleſiæ Card. ſublatâ, &c. judicari debere, irritum quoque, &c. decernimus.

***

IDEM.

Pœnæ juri civili in ambitûs reos ſancitæ confirmantur & extenduntur ad recipientes pecunias & mediatores.

CAP. III.

Cum nuper, ne ordo juſtitiæ perverteretur, & ex certis aliis cauſis animum noſtrum moventibus, fuerint confirmatæ omnes, & ſingulæ leges, conſtitutiones, ſtatuta, & decreta, contra ambientes officia, juriſdictionis adminiſtationem habentia, ea quæ pretio ſeu promiſſionibus acquiren. tam à jure civili, quàm à ſacris canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones & pœnas quaſcunque in tales inflictas innovaverimus, eaſq; idem robur, eandemque vim obtinere voluerimus, atque ſtatuerimus, quod, & quam habuiſſent & haberent, ſi hactenus ad unguem obſervatæ fuiſſent, vel à nobis emanâſſent: inſuperque, ut earum uſus pœnarum multiplicatione ſtabilior efficeretur: per noſtram conſtitutionem perpetuò valituram, quam vim legis etiam inviolabilis habere voluimus, decreverimus inter cætera, quòd perpetuis futuris temporibus nemini, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecuniâ, vel ſolutione, & traditione, ac promiſſione aliarum rerum, etiam per interpoſitas perſonas, aut aliàs quovis modo faciendis, aliquas dignitates & officia, exercitium & adminiſtrationem juriſdictionis habentia, procurare, aſſequi, vel obtinere, ſub graviſſimis pœnis in dicta noſtra conſtitutione, quam hic de verbo ad verbum pro expreſsâ haberi volumus & mandamus, expreſſis: attendenteſque, quòd fortè probabiliter dubitari contingat, an dicta noſtra conſtitutio comprehendat recipientes hujuſmodi pecunias ac res, ac promiſſiones ſibi factas ſtipulantes, ut officia prædicta exercitium ac juriſdictionis adminiſtrationem habentia conferri faciant, ac mediatores, ac interpoſitas perſonas: Propterea nos, motu ſimili, & ex certa ſcientia, & de poteſtatis plenitudine, hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione declaramus, & quatenus opus ſit, addendo prædictæ noſtræ conſtitutioni decernimus, quòd dicta noſtra conſtitutio, ac omnes & ſingulæ pœnæ in ea expreſſæ, perinde ligent & afficiant omnes & quoſcunque, cujuſvis dignitatis exiſtant, qui pro hujuſmodi officiis juriſdictionis adminiſtrationem habentibus conferendis, ac mediatores & interpoſitas perſonas, quaſcunque pecunias & alias res, ut ſuprà, receperint, ac ſi prædicti in dicta noſtra conſtitutione comprehenſi eſſent, & de illis in ea expreſſa mentio facta eſſet. Et præſentes perpetuò durare, ac omnes irremiſſibiliter ligare volumus & decernimus.

TITULUS XI.

DE SIMONIACIS, ET NE QUID DETUR, VEL EXIGATUR.

GREGORIUS XI.

Proviſiones beneficiorum nunciantibus nihil detur aut promittatur.

CAP. I.

Solicitè debet vitari, quod noxium eſſe dignoſcitur, & ex cupiditatis aviditate, etiam in honoris Apoſtolicæ ſedis depreſſionem, ortum habere videtur. Sanè nuper ad noſtrum pervenit auditum, quòd nonnulli inhoneſta lucra quærentes, dum per ſedem prædictam de perſonis aliquorum, apud ſedem conſtitutis eandem, Patriarchalibus, Metropolitanis, & aliis cathedralibus Eccleſiis, ſive monaſteriis vacantibus providetur, vel perſonæ ipſæ ad hujuſmodi, per dictam ſedem, de aliis Eccleſiis transferuntur, aut alias ipſorum gubernationi committuntur, hujuſmodi proviſiones, tranſlationes, commendas, ſive commiſſiones, prædictis perſonis ſic apud ſedem prædictam conſtitutis, ut aliquod munus ab ipſis recipiant, denunciare feſtinant. Nos igitur, in præmiſſis (prout ex debito tenemur paſtoralis officii) providere volentes, univerſis & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis

ſexûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, etiamſi Pontificali, vel aliâ quâvis Eccleſiaſticâ præfulgeant dignitate, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, diſtrictiùs inhibemus, ne de cætero illis, qui ipſis hujuſmodi proviſiones, translationes, commendas, ſive commiſſiones earundem, ſive de Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, ſive de alicujus, vel aliquorum ex venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, aut alterius cujuſcunque mandato, ſeu aliàs qualitercunque apud dictam ſedem nunciabunt, ſeu nunciari facient, ſive dici, vel ſuper hoc nova portari, aliquod directè vel indirectè, per ſe vel per alium, donent ſeu promittant, neque per alium datum ſeu promiſſum perſolvant. Nos enim, quoſcunque præſumentes contrarium quoquo modo, excommunicationis ſententiæ ſubjacere volumus & decernimus, ipſo facto, à qua nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſit, niſi duntaxat in mortis articulo, abſolutionis beneficium obtinere. Avenion. 6. Cal. Novemb. 1376.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

Simoniæ ſcelus penitùs evellendum pœnis ſacris canonibus ſancitis.

CAP. II.

UT *a* nefariæ Simoniæ labes ac peſtis, non ſolùm à Romana curia, ſed ex omni etiam Chriſtiana ditione in perpetuum ejiciatur, conſtitutiones per anteceſſores noſtros, etiam in ſacris Conciliis contra hujuſmodi Simoniacos editas innovamus, eaſque inviolabiliter obſervari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expreſſis & inſertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate noſtrâ affici volumus.

PIUS V. ex Concilio Tridentino.

Simoniacorum pœna.

CAP. III.

UT Simoniacæ pravitatis labes prorſus aboleatur, conſtitutiones anteceſſorum noſtrorum contra Simoniacos editas, & præſertim Pauli Secundi *b*, inviolabiliter obſervari mandamus, & delinquentes, tam in ſacrorum ordinum receptione, quàm in beneficiorum aſſecutione, ſtatutis etiam inferiùs pœnis, noſtrâ auctoritate, affici volumus. Quicunque igitur deteſtabile crimen Simoniacæ pravitatis convictus fuerit in conſequendis ordinibus, eo ipſo ſit ab illorum executione per decennium, ſine ſpe diſpenſationis, ſuſpenſus, & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates Eccleſiaſticas Simoniacè acquiſiverit, illis ſit ipſo jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas & quaſcunque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium Eccleſiaſticum Simoniacè adeptus fuerit, illis ſimiliter ſit ipſo jure privatus *c*, & ad fructuum omnium, quos perceperit, reſtitutionem teneatur, & perpetuò ſit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Eccleſiaſtica. Si quis autem tale crimen pluries commiſiſſe convictus fuerit, præter ſupradictas pœnas, etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus Eccleſiaſticis degradatus, à fidelium conſortio ejiciatur. Qui verò ordines & beneficia Simoniacè contulerint, pœnis à jure ſtatutis puniantur, cujuſcunque gradûs, conditionis, dignitatis, etiam ſi Epiſcopi, Archiepiſcopi, vel majores fuerint. Caveant prætereà quicunque, ne in ſacramentorum exhibitione Simoniacum aliquod faciant. Alioquin graviſſimè puniantur per locorum ordinarios, qui hujuſmodi criminis reos cum maxima ſeveritate coërcere procurent, juxta Concilii Tridentini ſtatuta.

a *Hac conſtitutio à Martino V. antea in Concilio Conſtantienſi edita eſt.* b *Paulus III. in extravag. & Sixtus IV. in bulla, quæ incip. Etſi dominici gregis.* c *Ex Concil. Conſtantienſ. Petrus Rebuff. in pract. benefic. tit. de ſimonia. num. 8.*

PIUS V. ex Concilio Tridentino.

Beneficia purè & ſincerè conferri debent, hoc eſt, abſque pacto aliquo, conventione vel conditione, quibus Simoniæ vitium inducitur.

CAP. IV.

DUrum nimis & incommodum arbitramur, quòd Eccleſiarum miniſtri in iis, quæ ad ipſorum ſuſtentationem ſuppeditant, diſpendia patiantur. Quocirca cùm hanc ad rem, ſimulque prohibendam ab Eccleſia Dei avaritiæ pravitatem, editas ante hac ſanctiones, minimè ſatis eſſe intelligimus, novæ conſtitutionis ſubſidio cogimur providere. Cùm itaque aliàs, ex plurium Eccleſiarum cathedralium & collegiatarum conſtitutionibus, aut ex prava conſuetudine, obſervari intelligeretur, ut in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia proviſione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus cathedralis Eccleſiæ, vel beneficii, canonicatuum, aut præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationesvé illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur *Turnorum lucra*, interponerentur, licèt ſancta Synodus Tridentina hæc deteſtata mandaverit Epiſcopis, ut quæcunque hujuſmodi, quæ in uſus pios non converterentur, atque ingreſſus eos, qui Simoniacæ labis, aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem haberent, fieri non permitterent, ipſique diligenter de eorum conſtitutionibus, ſive conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcerent, & illis tantùm, quas probarent, exceptis, reliquas, ut pravas & ſcandaloſas, rejicerent, eos verò, qui adversùs prædicta quâvis ratione commiſiſſent, pœnis contra Simoniacos editis, teneri decreverit: multorum tamen indomitâ cupiditate, tam prædicta, quàm alia, ad beneficium, & commodum ipſorum miniſtrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios ſenſus traducta perperàm eluduntur. Quare nos, pro divini cultûs exercitio, ſimulque evocatorum ad illum auxilio, pleniùs, evidentiuſque conſulendum fore rati, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, conſuetudines, & ſtatuta quarumcunque Eccleſiarum, cathedralium & metropolitanarum, ac majorum, necnon collegiatarum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolicâ, aut alio quovis præſidio munita, ac etiam ſupra hominum memoriam, & longiſſimo ac quantocunque tempore etiam continuo obſervata, ſive pro ſolvendis Eccleſiarum vel prælatorum debitis, ſive pro ſupportandis illorum oneribus, ſive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentiſſimis cauſis conceſſa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extenſa, & moderata, quòd vacantibus ipſarum Eccleſiarum dignitatibus, canonicatibus, præbendis, portionibus, beneficiis, & officiis, fructus, ac etiam quotidianæ diſtributiones, ex eis, de primo ab ipſa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, menſæ Epiſcopali, ſeu capitulari, aliové loco integrè, vel partim remaneant, ſeu applicentur, aut in communes uſus cedant, ſeu inter alios canonicos, & perſonas Eccleſiæ ſeu capituli dividantur. Quòdque nullus, etiam Apoſtolicâ auctoritate proviſus, in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, ſeu portionem, beneficium vel officium admitti, vel aliàs in ejus poſſeſſionem induci poſſit, niſi priùs de obſervandis hujuſmodi privilegiis, conſuetudinibus, & ſtatutis, juramentum præſtiterit, & obtentæ illorum derogationi, ac fructuum, & diſtributionum perceptione renunciaverit, ſeu capitulo, & perſonis prædictis ceſſerit, ſeu (ut appellant) *dulciaria*, aut quid aliud præſtiterit. Quorum omnium tenores, cauſas, & effectus habemus præſentibus pro expreſſis, quibuſcunque illa concepta ſint formulis, nec non irritantibus, & aliis decretis roborata: Volentes ea omnia vires & effectum de cætero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Epiſcopis, capitulis, collegiis, & perſonis, ad quos id pertinet, ne poſthac fructus,

ructus aut diſtributiones hujuſmodi, nec prorſus ullam :orum partem retineant, nevé ipſorum ceſſionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocunque petant, vel exigant, aut quenquam, ſive ordinariâ, ſive Apoſtolicâ auctoritate proviſum, ad præſtandum hujuſmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non faciendi, poſſeſſionem impediant, vel remorentur. Quicunque contra fecerint, ſi Eccleſiarum antiſtites, tam diu à Pontificalis officii exercitio ſint ſuſpenſi, donec ſatisfactione præviâ illis per ſedem Apoſtolicam ſuſpenſio relaxetur: Capitula verò, & Collegia quæcunq; Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, ac ſingulares perſonæ in excommunicationis ſententiam incurrant, à qua, niſi in mortis articulo conſtituti, ab alio, quàm à Romano Pontifice, abſolutionis beneficium nequeant obtinere. Romæ, prid. Calend. Junii, 1570.

TITULUS XII. DE MALEFICIS ET INCANTATORIBUS.

ALEXANDER VI. Angelo de Verona ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Profeſſori, in provincia Lombardiæ hæreticæ pravitatis Inquiſitori.

Inquiſitorum fidei officiis intereſt animadvertere in maleficos, incantatores, & vanarum ſuperſtitionum obſervatores.

CAP. I.

Cum acceperimus in Provincia Lombardiæ, diverſas utriuſque ſexûs perſonas, diverſis incantationibus & diabolicis ſuperſtitionibus operam dare, ſuiſque veneficiis & variis obſervationibus multa nefanda ſcelera procurare, homines & jumenta ac campos deſtruere, & diverſos errores inducere, magnaque inde ſcandala exoriri: decrevimus, pro paſtoralis officii nobis ex alto commiſſi miniſterio, ſcelera hujuſmodi compeſcere, ac ſcandalis & erroribus præmiſſis, quantum cum Deo poſſumus, occurrere. Eapropter, tam tibi, quàm etiam ſucceſſoribus tuis per Lombardiam conſtitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus, & mandamus, etiam ſoli (honeſto tamen comitatu per vos eligendo aſſociati) contra eaſdem utriuſque ſexûs perſonas diligenter inquiratis, eaſque juſtitiâ mediante puniatis & compeſcatis. Et ut meliùs commiſſionem hujuſmodi exequi poſſitis, contra illas vobis plenam & omnimodam harum ſerie concedimus facultatem, conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, necnon indultis & conceſſionibus ordinariis forſan pro tempore factis, cæteriſque contrariis quibuſcunque non obſtantibus.

SIXTUS IV. Vicario generali Epiſcopi Bononienſis.

Hæreticum eſt, à dæmonibus expectare reſponſa.

CAP. II.

Nunciatum eſt nobis, nonnullos ordinis ſanctæ Mariæ de monte Carmeli fratres, tantæ fuiſſe temeritatis, ut veriti non ſint diſputando & prædicando in civitate Bononienſi, ejuſque comitatu, aſſerere, non eſſe hæreticum *a* & à puritate fidei alienum, dæmonum expectare reſponſa: ob quod adverſus ipſius fidei puritatem ſcandala multa exorta videntur. Nos id indignè moleſteque ferentes, & de præmiſſis certam notitiam non habentes, diſcretioni tuæ per præſentes committimus & mandamus, ut omni opportunâ adhibitâ diligentiâ & induſtriâ veram notitiam habere cures, an ſint, qui fuerint hujuſmodi aſſertores, & quæ ſcandala propterea ſint exorta. Quicquid autem in præmiſſis inveneris, in ſcriptis authenticè redactum, ad dilectum filium Franciſcum de Toleto, Notarium & Datarium noſtrum domeſticum, ſub tuo ſigillo tranſmittas, ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conveniat, auctore Domino, ſtatuere valeamus. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die decimo octavo Junii, 1474. Pontificatûs noſtri Anno ſecundo.

ADRIANUS VI. Inquiſitori Comenſi.

Juriſdictione Inquiſitorum pœnis jure ſancitis plecti debent incantatores & ſortilegi.

CAP. III.

Dudum *a*, uti nobis exponi feciſti, per fel. rec. Julium Papam II. prædeceſſorem noſtrum, non ſine magna tunc animi ſui diſplicentia accepto, quòd per quendam Georgium de Caſali, ordinis fratrum Prædicatorum profeſſorem, & in civitate Cremonenſi hæreticæ pravitatis Inquiſitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præſertim in locis, in quibus dictus Georg. Inquiſitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriuſque ſexûs perſonæ, propriæ ſalutis immemores, & à fide Catholica deviantes, certam ſectam facientes, fidem, quam in ſacri ſuſceptione baptiſmatis ſuſceperant, abnegantes, ſanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria ſuper eam perpetrantes, Eccleſiaſticis & præſertim Euchariſtiæ ſacramentis abutentes, diabolum in ſuum dominum & patronum aſſumentes, eique obedientiam & reverentiam exhibentes, & ſuis incantationibus, carminibus, ſortilegiis, aliiſque nefandis ſuperſtitionibus jumenta & fructus terræ multipliciter lædentes: aliaque quamplurima nefanda, exceſſus, & crimina, eodem diabolo inſtigante committentes & perpetrantes, in animarum ſuarum periculum, divinæ majeſtatis offenſam, pernicioſumque exemplum & ſcandalum plurimorum. Contra quas, cùm dictus Georgius, tunc (ut aſſerebat) in dictis locis ſuæ inquiſitioni deputatis, prout ipſius Georgii incumbebat officio, ipſe Georgius proceſſiſſet: nonnulli autem, tam clerici, quàm laici illarum partium, quærentes plùs ſapere quàm oportet, præmiſſa delicta ad ejuſdem Georgii Inquiſitionis officium non pertinere, temerè aſſerentes, præſumentes populo errores & ſcandala ſeminaverunt: ſicque eundem Georgium in populo odioſum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quòd propter præmiſſa, perſonæ prædictæ delicta hujuſmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad ſimilia perpetranda quotidiè inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & ſcandalum plurimorum. Dictus prædeceſſor volens (ne inquiſitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longiùs venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quaſdam ſuas, in forma Brevis, literas commiſit & mandavit, quatenus in locis ejuſdem Georgii inquiſitioni deputatis, de exceſſibus hujuſmodi cognoſcere, & contra quaſcunq; perſonas, cujuſcunq; conditionis & præeminentiæ forent, inquiſitionis officium exercere & exequi: ipſaſque perſonas, quas in præmiſſis culpabiles reperiret, unà cum locorum ordinariorum Vicariis, quatenus voluiſſent intereſſe, juxta dictarum perſonarum demerita, corrigere & punire deberet, ſecundùm modum contra alios hæreticos à jure ex ſacris canonibus ſtatutum: contradictores quoſcunq; per cenſuram Eccleſiaſticam, & alia juris opportuna remedia compeſcendo. Eos verò, qui in præmiſſis conſilium, auxilium vel favorem præſtarent, præfatus prædeceſſor noſter, eiſdem indulgentiis uti & gaudere decrevit, quibus cruce ſignati contra alios hæreticos, ex indulto Apoſtolico eis conceſſo, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis pleniùs continetur.

a *Directè pugnat cum analogia noſtræ fidei, expectare à dæmonibus reſponſa. Cajetan. in quæſt. 9 0. 2 2. S. Thom.*

a *De maleficis & incantatorib. vide flagellum hæret. Pau. Grill. lib. 2. Alph. de caſt. de punit. hær. Sylv. Prier. de dam. mir.*

ri dicitur. Et ſicut eadem expoſitio ſubjungebat, non ſolùm delicta & crimina hujuſmodi, contra fidem Catholicam, & Chriſtianam religionem, ſub juriſdictione inquiſitoris Cremonenſis, committuntur & perpetrantur, ſed omnibus aliis locis & diœceſibus, ſub juriſdictione aliorum Inquiſitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cùm eadem ſint delicta, eâdem profectò proviſione & caſtigatione eis eſt, earundem literarum tenore, providendum. Quare tu, ſicut aſſeris, in civitate Comenſi, ubi dictæ pravitatis Inquiſitor exiſtis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis, hæreticæ pravitatis Inquiſitorum ubilibet conſiſtentium & deputatorum nominibus, feciſti nobis humiliter ſupplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliaſque deſuper opportunè dignaremur providere. Nos igitur hujuſmodi ſupplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus in eis contentis clauſulis, in omnibus & per omnia, prout in eiſdem literis continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis hujuſmodi Inquiſitores, tam in præſentiarum deputatos, quàm in futurum, perpetuis futuris temporibus, deputandos, ac ſi tibi, & cuilibet Inquiſitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuiſſent, Apoſtolicâ auctoritate & tenore concedimus. Romæ, 29. Julii, 1523

INNOCENTIUS VIII.

Horrendis flagitiis propenſiores ſortilegi inſontes puerulos devorantes, grandines & auras læſivas cum atroci fame exagitantes, ſterilitatem in hominibus & armentis procurantes, aliaq; quamplurima diaboli arte facientes prodigioſa & portentoſa, damnantur.

CAP. IV.

SUmmis deſiderantes affectibus, prout paſtoralis ſollicitudinis cura requirit, ut fides catholica, noſtris potiſſimè temporibus, ubique augeatur & floreat, ac omnis hæretica pravitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de novo concedimus, per quæ hujuſmodi pium deſiderium noſtrum nativum ſortiatur effectum: cunctiſque propterea, per noſtrum operationis miniſterium, quaſi per providi operatoris ſarculum, erroribus extirpatis, ejuſdem fidei zelus & obſervantia in ipſorum corda fidelium fortiùs imprimatur.

Sanè nuper ad noſtrum, non ſine ingenti moleſtia, pervenit auditum, quòd in nonnullis partibus Alemanniæ ſuperioris, necnon in Moguntinenſi, Colonienſi, Trevirenſi, Saltzburgenſi & Bremenſi provinciis, civitatibus, terris, locis, & diœceſibus, complures utriuſque ſexûs perſonæ, propriæ ſalutis immemores, & à fide catholica deviantes, cum dæmonibus, Incubis & Succubis, abuti, ac ſuis incantationibus, carminibus & conjurationibus, aliiſque nefandis ſuperſtitionibus & ſortilegiis, exceſſibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diverſorum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, paſcua, biada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, ſuffocari, & extingui facere & procurare, ipſoſque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia, diris tam intrinſecis, quàm extrinſecis doloribus & tormentis afficere & excruciare, ac eoſdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, viroſque, ne uxoribus, & mulieres, ne viris actus conjugales reddere valeant, impedire. Fidem præterea ipſam, quam in ſacri ſuſceptione Baptiſmi ſuſceperunt, ore ſacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda, exceſſus & crimina, inſtigante humano generi inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum ſuarum periculum, divinæ Majeſtatis offenſam, ac pernicioſum exemplum, ac ſcandalum plurimorum.

Quodque licet dilecti filii Henrici Inquiſitoris in prædictis partibus Alemanniæ ſuperioris, in quibus etiam provinciæ, civitates, terræ, diœceſes, & alia loca hujuſmodi comprehenſa fore cenſentur: Nec non Jacobus Sprenger per certas partes lineæ Rheni, ordinis prædicatorum & Theologiæ Profeſſores, hæreticæ pravitatis Inquiſitores, per literas Apoſtolicas deputati fuerunt, prout adhuc exiſtunt. Tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura ſapere, quàm oporteat, pro eo, quòd in literis deputationis hujuſmodi provinciæ, civitates, diœceſes, terræ, & alia loca prædicta, illarumque perſonæ ac exceſſus hujuſmodi, nominatim & ſpecificè expreſſa non fuerunt, illa ſub eiſdem partibus minimè contineri, & propterea præfatis Inquiſitoribus in provinciis, civitatibus, diœceſibus, terris, & locis prædictis, hujuſmods Inquiſitionis officium exequi non licere, & ad perſonarum earundem ſuper exceſſibus & criminibus antedictis punitionem, incarcerationem & correctionem admitti non debere, pertinaciter aſſerere non erubeſcunt. Propter quod in provinciis, civitatibus, diœceſibus, terris & locis prædictis, exceſſus, & crimina hujuſmodi, non ſine animarum earundem evidenti jactura, & æternæ ſalutis diſpendio, remanent impunita.

Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipſorum Inquiſitorum officii executio, quomodolibet retardari poſſet, de medio ſubmovere, & ne labes hæreticæ pravitatis, aliorumque exceſſuum hujuſmodi, in perniciem aliorum innocentium ſua venena diffundat, opportunis remediis, prout noſtro incumbit officio, providere volentes, fidei zelo ad hoc maximè nos impellente. Ne præterea contingat, provincias, civitates, diœceſes, terras & loca prædicta, ſub eiſdem partibus Alemanniæ ſuperioris, debito Inquiſitionis officio carere, eiſdem Inquiſitoribus in illis officium Inquiſitionis hujuſmodi exequi licere, & ad perſonarum earundem ſuper exceſſibus & criminibus prædictis, correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac ſi in literis prædictis provinciæ, civitates, diœceſes, terræ & loca, ac perſonæ, & exceſſus hujuſmodi nominatim & ſpecificè expreſſa forent, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium ſtatuimus.

Proque potiori cautela literas & deputationem prædictas, ad provincias, civitates, diœceſes, terras & loca, necnon perſonas, & crimina hujuſmodi extendentes, præfatis Inquiſitoribus, quod ipſi, & alter eorum, accerſito ſecum dilecto filio Joanne Gremper, clerico Conſtantienſis diœceſis, magiſtro in artibus, eorum moderno, ſeu quovis alio Notario publico, per ipſos, & quemlibet eorum pro tempore deputando, in provinciis, civitatibus, diœceſibus, terris & locis prædictis, contra quaſcunque perſonas, cujuſcunque conditionis & præeminentiæ fuerint, hujuſmodi Inquiſitionis officium exequi, ipſaſque perſonas, quas in præmiſſis culpabiles repererint, juxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Nec non in ſingulis provinciarum hujuſmodi parochialibus Eccleſiis verbum Dei fideli populo, quoties expedierit, ac eis viſum fuerit, proponere & prædicare, omniaque alia & ſingula in præmiſſis, & circa ea neceſſaria & opportuna facere, & ſimiliter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam, eâdem auctoritate, de novo concedimus facultatem.

LEO X. in Concilio Lateran.

Infames perpetuò exiſtant clerici incantationibus & ſortilegiis dediti, tum deponantur & monaſteriis includantur.

CAP. V.

CUm ſecundùm leges civiles & ſacrorum canonum cenſuras, ſortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes ſuperſtitioſæ prohibitæ ſint: Statuimus, decernimus, & ordinamus, ut clerici a, qui in præmiſſis culpabiles inventi fuerint, arbitrio ſuperiorum infamiâ notentur, ſi verò non deſtiterint, deponan-

a *Diaz. in pract. can. ca. 100. Guchus in inſtitut. can. lib. 4. tit. 9. de diverſis delictis. verſ. his adduntur.*

ponantur, atque in monaſterium, ad tempus arbitrio ſuperioris præfiniendum, detrudantur, beneficiiſque & officiis Eccleſiaſticis priventur. Laici verò utriuſque ſexûs, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis quàm canonici, ſubjaceant.

IDEM, univerſis & ſingulis locorum ordinariis dominii Venetorum.

In ſtrigas & ſortilegos, ut contra hæreticos vehementer ſuſpectos procedi ſolet, quia ea perpetrant, quæ manifeſtè ſapiunt hæreſim.

CAP. VI.

Honeſtis petentium votis libenter annuimus, eaque favoribus perſequimur opportunis. Aliàs ad petitionem dilectorum filiorum, nobilium virorum Ducis & Dominii Venetorum, cùm in Brixienſi & Bergomenſi civitatibus & diœceſibus quoddam hominum genus perniciosiſſimum ac damnatiſſimum, labe hæreticâ, per quam ſuſcepto renunciabatur baptiſmatis ſacramento, Dominum abnegabant, & ſatanæ, cujus conſilio ſeducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus paſſim ſtudebant, & alia maleficia & ſortilegia exercere non verebantur, quod ita factum eſſe videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam ejuſdem generis nonnullos indicibili pœnâ obſtinatè vitam potiùs perfidè amittere, quàm errorem ſuum cognoſcere maluiſſe, & propterea de rigoroſo nimium (ut dicebatur) veſtri ordinariorum contra tales proceſſu dubitantes, venerabilem fratrem Epiſcopum Polenſem noſtrum & Apoſtolicæ ſedis apud eoſdem Ducem & Dominum, Nuncium vobis adjungendum duximus, cum facultate, per ſe vel alium, ſeu alios proceſſus per vos habitos, ſeu factos examinandi, & revidendi: & ſi vos Inquiſitores proceſſus ritè & rectè, ac juxta formam juris habitos feciſſetis, contra tale hominum damnatorum genus unà vobiſcum procedendi & inquirendi, necnon Procuratores & Advocatos, Scribas, cæteroſque ad Inquiſitionis præfatæ exercitium neceſſarios & opportunos, Officiales & Miniſtros cum competentibus ſalariis deputandi, & homines prædictos (quòd redire ad Eccleſiæ unitatem vellent) clementer ſuſcipiendi, eiſque pœnitentiam ſalutarem injungendi, & eos abſolvendi etiam in utroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio ſeculari tradendi, cæteraq; quæ vos de jure vel conſuetudine facere poſſetis, & deberetis faciendi, exercendi, & exequendi, prout in literis deſuper confectis continetur. Cùm igitur commiſſionis hujuſmodi vigore præfatus nuncius, venerabilem fratrem, Eqiſcopum Juſtinopolitanum, in partibus illis commorantem, ad præmiſſa unà vobiſcum pertractanda & exequenda ſubdelegaverit, voſque & ipſe ſubdelegatus in valle Communica Brixienſis diœceſis, ubi maximè hujuſmodi damnati generis homines vigent & pullulant, proceſſeritis, ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ ſeculari tradendos, necnon jam condemnatos habueritis, videtur quòd per Venetorum collegium Prætori Brixienſi mandatum fuerit, ne ſententias hujuſmodi exequeretur, & vobis, & eidem ſubdelegato, ne ad executionem illarum procederetis, inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expenſas & ſalaria pro hujuſmodi inquiſitionis negotio neceſſaria ſubmoveret, & retraheret: necnon proceſſus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis tranſmitteret, ſeu tranſmitti faceret: & quod deterius eſt, ſubdelegatum prædictum ad coram eis in civitate Venetiarum comparendum cogeret & compelleret, prout coactus & compulſus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus nuncius adjunctus fuit, ab aliquibus hæſitatur, a propter hoc facultas veſtra diminuta exiſtat, ita quòd (prout ante duas hujuſmodi literas potuiſſetis) procedere non poſſitis, indecenſque, & contra juris & ſacrorum canonum diſpoſitionem, ac Eccleſiaſticam libertatem exiſtat, laicos de perſonis & cauſis Eccleſiaſticis ſe intromittere, nullamque injunctam à nobis executionem adimplere, niſi proceſſibus, ac ſententiis per eos viſis & examinatis, ac ſi ipſi in clericos, cauſaſque Eccleſiaſticas, ſuperioritatem & juriſdictionem haberent: cùm tamen in clericos cauſaſque hujuſmodi laicis nulla facultas attributa ſit, quos obſequendi & exequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Chriſti fideles non modicum ſurgit ſcandalum. Nos igitur, ne quod ad ſalutem animarum, & dictarum cauſarum faciliorem expeditionem introductum eſt, in damnum & percellationem convertatur; & propterea ob diuturnitatem temporis, infelices animæ hujuſmodi peccatis magis graventur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos, prout ante datas dictas literas, de jure & conſuetudine ſeu privilegio procedere poteratis, necnon etiam contra maleficos & ſortilegos, ac à fide apoſtatantes, prout criminis poſtulaverit qualitas, procedere poſſe & debere, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium decernimus & declaramus, vobis committentes & mandantes, ut eoſdem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales ſuos, ne ipſi ulteriùs in hujuſmodi cauſis ſe intromittant, ſed quòd injunctas ſibi executiones, & fortè injungendas, poſtquam requiſiti fuerint, ſine aliqua proceſſuum, per dictos Eccleſiaſticos Judices factorum viſione, vel examinatione, promptè exequantur, moneatis & hortemini. Et ſi hoc facere neglexerint, vel recuſaverint, vos eos per cenſuras Eccleſiaſticas, & alia juris opportuna remedia, appellatione poſtpoſitâ, compellatis. Datum Romæ 15. Februarii, 1521.

TITULUS XII.

DE TESTIBUS.

PIUS QUINTUS.

Perjurii & falſi rei habentur, qui in cauſis civilibus aut criminalibus dicta teſtium ſine Judicis auctoritate detegunt.

Licèt contra Notarios, qui in cauſis, tam criminalibus, quàm civilibus, dicta teſtium, aut reorum reſponſiones abſque Judicis decreto partibus patefaciunt, multæ conſtitutiones editæ ſint, eoſque tanquam falſi reos, & infames, ac perjuros puniri debere ſtatutum ſit, nihilominùs, quia a magis timetur, quod ſæpiùs cavetur, & ut in futurum timore pœnæ, ſi non Dei timore arceantur, omnes & ſingulas cenſuras & pœnas, contra eos, qui talia deliquerint latas, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium approbamus, confirmamus, & innovamus, nec de earum rigore, propter illarum forſan inobſervantiam, aut prædeceſſorum noſtrorum, & etiam noſtram, ac officialium, & miniſtrorum eorundem, & noſtrorum tolerantiam, quicquam relaxatum aut remiſſum eſſe, ac eaſdem in ſuo priſtino robore & vigore permanere decernimus & declaramus. Et ut pœnarum certitudo omnibus hîc in alma urbe noſtrâ innoteſcat, ſtatuimus, decernimus, & declaramus, omnes & ſingulos Notarios, tam principales, quàm ſubſtitutos, executores quoque, ac carcerum cuſtodes, cæteroſque, quibus tam vigore ſui officii, quàm aliàs quomodocunq; reos, dum in carceribus ſecretis detinentur, facultas alloquendi conceditur, qui reorum b reſponſiones, ac teſtium in dictis cauſis depoſitiones propalare, in totum vel in parte, dicto aut facto, quibuſvis perſonis, cujuſcunque conditionis, prærogativæ, & dignitatis, tam Mundanæ, quàm Eccleſiaſticæ exiſtant, abſque Judicis, coram quo cauſa vertitur, & Procuratoris fiſcalis licentia, auſi fuerint, aut eiſdem reis & teſtibus, donec in ſecretis retinentur, etiam quarumvis perſonarum, ut ſuprà, quomodolibet qualifi-

a *Magis timetur quod ſæpiùs cavetur.* b *Reorum reſponſiones, & teſtium depoſitiones non debent publicari.*

catarum, vel nomine eorundem reorum & teſtium, vel aliis, etiam extra carceres exiſtentium, nomine eorundem carceratorum, nuncium, epiſtolam, literas, vel (ut vulgò dicitur) ambaſciatas ferre, abſque ejuſdem Judicis & Procuratoris fiſcalis licentiâ, ultra pœnas eis à jure vel ſtatuto inflictas, pœnam relegationis in perpetuum, vel ad tempus ad triremes, & ſi qualitas facti id exegerit, & Judici videbitur, etiam ultimi ſupplicii, incurrere & puniri debere præcipimus & mandamus, ſicque per quoſcunque Judices, quâvis auctoritate fungentes, puniri & condemnari, & non aliter, declaramus. Rom. 33. Jul. 1568.

TITULUS XIV.

DE MONETARUM TONSORIBUS.

PIUS V.

Ultimi ſupplicii pœnâ afficiuntur aureæ & argenteæ monetæ tonſores.

CUm nil magis humanæ vitæ commercio ſit neceſſarium, quàm pecuniarum uſus, quæ hominibus cuncta humano victui neceſſaria præbent: decet Romanum Pontificem ad ea libenter intendere, per quæ pecuniæ ipſæ non ſolùm non adulterentur, verùm etiam in primævo illarum ſtatu ab omnibus illæſæ conſerventur. Quod, & ſi cunctis in locis, præcipuè tamen in hac alma urbe noſtra, quam glorioſi Apoſtolorum Principes martyrio ſuo conſecrârunt, & ad quam, veluti communem omnium matrem, gentes undequaque concurrunt, ſingulisque aliis dominiis, terris, & locis, nobis & ſedi Apoſtolicæ mediatè vel immediatè ſubjectis, curandum eſt, ut & ad illam venientibus vitiorum exempla non proponantur, & quibuſvis peccandi materies ſuccidatur. Attendentes itaque, quòd licèt monetarum aurearum tonſoribus ultimi ſupplicii de jure ſit inflicta pœna, argenteas tamen monetas tondentibus ſatis minor pœna impoſita ſit. Ac animo revolventes, quàm par ſit utriuſque delictum, cùm ii, qui argenteas minuunt, nulla alia de cauſa ab aurearum mutilatione, niſi ob earum defectum, ſubſiſtant, ac propterea eodem juris rigore, in utroque ſæviendum eſſe, æquum reputantes. Motu ſimili, &c. hâc noſtrâ perpetuò valiturâ conſtitutione ſtatuimus, eos, qui argenteas tondent monetas, ultimi ſupplicii, & eâ, quâ aureorum tonſores hactenus puniti ſunt, & de jure puniri debent, pœnâ puniendos eſſe, & ita ab omnibus, quibus Judicis officium, non tam in alma urbe noſtra, quàm alibi in toto ſtatu Eccleſiaſtico commiſſum eſt, quovis nomine cenſeantur, & quâvis auctoritate præfulgeant, injunctum eſt, puniri volumus & mandamus. Diſtrictiùs inhibentes, ſingulis terrarum, locorum, & civitatum dominis in temporalibus, ne Judices præfatos, in præmiſſis hoc modo ſævientes, ſub excommunicationis, &c. impedire, moleſtare, vel inquietare audeant, vel præſumant.

TITULUS XV.

DE LENONIBUS.

PAULUS IV.

Lenonum ſordidum & turpe lucrum ex proſtitutione virginum corradentium pœna.

LEnones & lenæ, circa proſtitutionem maſculorum verſantes, & cum eis circa proſtitutionem ipſam agentes, vel conſentientes, necnon lenones & lenæ, puellam, ſeu aliam juvenculam invitam aſſumentes, & ad neceſſitatem nutrientes, ac poſtmodùm proſtituentes, & lucrum ex ejus proſtitutione captantes, quotquot fuerint, ultimo ſupplicio afficiantur. Hi verò, qui corrupto comite ſtuprum puero ſuaſerint, aut puellam virginem ſuper violatione ejus pudicitiæ interpellaverint, ſeu ad hoc ei quicquam donaverint, vel precium, ut id aſſequerentur, dederint, aut domum ad hoc eis commodaverint, ſeu quicquid aliud ad effectum præmiſſorum fecerint, flagitio perfecto, capitali pœnâ plectantur, eo autem imperfecto, in aliquam inſulam deportentur, & inibi perpetuò relegentur, & qui in præmiſſis comites corrupti fuerint, eiſdem pœnis ſubjaceant. In cæteris verò caſibus lenones & lenæ hujuſmodi, qui de cætero lenocinii artem exercuerint, fuſtibus per urbem publicè cæſi, ab hac urbe perpetuò exulare cogantur. Et qui domos ſuas eiſdem lenonibus vel lenis de cætero ſcienter locaverint, vel ſi ignorantes id fecerint, niſi poſtquam hoc eis notificatum fuerit, illos expulerint, domum ſic locatam eo ipſo amittant, & inſuper pœnam mille ſcutorum auri ab eis auferendorum, & in pios uſus convertendorum, ipſo facto incurrant.

TITULUS XVI.

DE CONCUBINARIIS ET FORNICATORIBUS.

LEO X. in Concilio Lateranenſi.

In publicos concubinarios animadvertere debent Synodorum provincialium ordinarii, ut omnis fornicationis ſpurcitia in laicis & clericis extincta, legis divinæ auctoritas cuſtodiatur.

CAP. I.

STatuimus, quòd quicunq; clericus, cujuſcunq; conditionis, ſtatûs, religionis, dignitatis, etiamſi Pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui poſt habitam præſentium *a* notitiam, quam habere præſumatur poſt duos menſes, poſt earundem præſentium publicationem in Eccleſiis cathedralibus factam, quam ipſi diœceſani omninò facere teneantur, poſtquam præſentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarius à perceptione fructuum omnium beneficiorum ſuorum, trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus, quos ſuus ſuperior in fabricam, vel aliam evidentem Eccleſiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat: necnon hujuſmodi publicum concubinarium, ut primùm talem eſſe noverit, mox ſuus ſuperior monere teneatur, ut infra breviſſimum terminum concubinam dimittat, & ſi illam non dimiſerit, vel dimiſſam ſeu aliam publicè reſumpſerit, jubemus ut ipſum omnibus ſuis beneficiis omninò privet. Et nihilominùs publici concubinarii, uſquequò cum eis per ſuos ſuperiores, poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtamq; vitæ emendationem fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcunq; honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumvé ſint inhabiles: qui ſi poſt diſpenſationem reſiduo vomitu ad hujuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alicujus diſpenſationis ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant: quodque ſi hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum eſt, punire neglexerint, eorum ſuperiores, tam in ipſos de neglectu, quàm illos pro concubinatu, modis omnibus dignâ punitione animadvertant *b*, in Conciliis etiam provincialibus, & ſynodalibus adversùs tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem à collatione beneficiorum, vel aliâ condignâ pœnâ ſeveriter procedatur: & ſi ii, quorum deſtitutio ad nos & ſedem prædictam ſpectat, per concilia provincilia aut ſuperiores, propter concubinatum publi-

a *Concilium Tridentinum idem juſſit ſeſſ. 25. cap. 14. clericis concubinariis beneficiorum privationem & excommunication. indicens.* b *Iiſdem fermè pœnis in concubinarios animadvertit Concil. Rhemenſ. ſub Eugenio II. cap. 2. in 3. Tom. Concil. pag. 358. & apertiùs in Concilio Oxonien. cap. etſi forte. 3. Tom. Concil. pag. 764. in Baſilienſi ſeſſ. 20. 4. Tom. Conciliorum.*

cum

cum reperiantur privatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ad nos deferantur, eadem diligentia & inquiſitio, in quibuſcunque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos ſervetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios publicos concubinarios jure ſtatutis, in ſuo robore permanſuris.

Publici autem intelligendi ſunt, non ſolùm ii, quorum concubinatus per ſententiam, aut confeſſionem in jure factam, ſeu per rei evidentiam, quæ nullâ poſſit tergiverſatione celari, notorius eſt, ſed etiam, qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & diffamatam tenent, & per ſuum ſuperiorem admoniti, ipſam cum affectu non dimittunt. Quia verò in quibuſdam regionibus nonnulli juriſdictionem Eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus à concubinariis percipere non erubeſcunt, patientes eos in tali fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alterius quæſtûs, talia quovis modo tolerent, aut diſſimulent, alioquin ultra præmiſſam negligentiæ pœnam duplum ejus, quod propterea acceperint, reſtituere, & ad pios uſus omninò convertere teneantur, & compellantur. Ipſas autem concubinas aut ſuſpectas Prælati omnibus modis curent, à ſuis ſubditis, per auxilium, & brachii ſecularis invocationem, ſi opus fuerit, penitùs arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos apud patres ſuos cohabitare non permittant. Jubemus inſuper, quòd in prædictis Synodis & capitulis præmiſſa publicentur, & ut quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneant, diligenter injungimus. Prætereà omnibus ſecularibus viris, etiam ſi Regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecunque inferant impedimentum, quocunque quæſito colore, Prælatis, qui ratione officii ſui adverſus ſubditos ſuos pro hujuſmodi concubinatu, & aliis caſibus ſibi à jure permiſſis, procedunt. Et cùm omne fornicationis crimen a lege divinâ prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis neceſſariò evitandum, monemus omnes laicos, tam uxoratos, quàm ſolutos, ut ſimiliter à concubinatu abſtineant: nimis enim reprehenſibilis eſt, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem ſeu mulierem accedit: qui verò ſolutus eſt, ſi continere nolit, juxta Apoſtoli conſilium, uxorem ducat: pro hujuſmodi autem divini obſervantia præcepti, hi ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis, quàm aliis canonicis remediis, omni ſtudio laborent. Rom. 14. Cal. Jan. 1516.

PIUS QUINTUS.

In Sodomitas & concubinarios.

CAP. II.

SI quis crimen nefandum contra naturam, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ ſeculari puniendus tradatur, & ſi clericus fuerit, omnibus ordinibus degradatus ſimili pœnæ ſubjiciatur.

Monemus prætereà omnes locorum ordinarios, & in virtute ſanctæ obedientiæ eis præcipimus, ut ſtatuta Tridentini c Conc. contra concubinarios, tam clericos, quàm laicos, edita diſtinctè faciant obſervari, reddituri Deo ac nobis, ſi id omiſerint, rationem. Rom. 6. Cal. Apr. 1566.

TITULUS XVII.
DE DUELLO ET DUELLUM PERMITTENTIBUS.

JULIUS SECUNDUS.

Pugnantes in duello, & duellum permittentibus, quâcunque causâ, etiam jure probatâ, excommunicantur, eisq; ſepultura in loco ſacro denegatur.

CAP. I.

REgis pacifici, qui regnat in cœlis, licèt inſufficientibus meritis, vices gerentes in terris, cunctorum fidelium ſtatui, prout ex ſuſceptæ ſervitutis tenemur officio, indefeſsâ ſolertiâ intendentes, ac animarum periculis obviare cupientes, ad ea, per quæ ubique, præſertim in terris Romanę Eccleſiæ ſponſæ noſtræ ſubjectis, inter fideles eoſdem, cædes, rixæ, & contentiones ceſſent, ſcandalorum tollantur fomenta, pax & concordia vigeant, proſperisq; eorum ſucceſſibus conſulatur, opportunæ proviſionis operam impendimus, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Sanè, non ſine maxima animi noſtri perturbatione accepimus, quòd nonnulli fidelium prædictorum, inimico humani generis inſtigante, & aliquibus cauſis occurrentibus, & plerumq; minimis & inhoneſtis ac levibus verbis ad contumelias, contentiones, & diffidationes devenientes, ut alter alterius ſanguine ſatietur, ad temporales Principes & dominos, maximè civitatum, terrarum, & locorum ſedi Apoſtolicæ ſubjectorum confugiunt, ut eis locum tutũ, ſive campum ad duellum ſeu pugnandum aſſignent. Et quamvis a Principes, & domini præfati duellum ſive pugnam eis diſſuadere & prohibere deberent, tamen plerunque locum aut campum tutum hujuſmodi aſſignant, malevolumq; altercantium propoſitum ad executionem augent, magisque uni, quàm alteri favent, ex quo hominum mortes repentinæ, & niſi divinâ gratiâ præveniantur, animarum perditiones, mutilationes, & vulnera, inter aſtantesq; pugnantiũ amicos, odia & altercationes, & ex uno inconvenienti plura oriuntur, in ipſorum fidelium animarum & corporum periculum, generisque humani præfati jacturam, pernicioſum exemplum, & ſcandalum plurimorum. Nos igitur, qui fidelium prædictorum tranquillitatem & pacem ſinceris deſideriis exoptamus, ſaluberrimis Chriſtianæ religionis documentis & exemplis, Deum tentandum non eſſe, præmoniti, Salvatorisque Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui Petro Apoſtolorum Principi, ut gladium mitteret in vaginam, mandavit, præceptis edocti, attendentes hominem homini, inter quos cognationem quandam natura conſtituit, inſidiari nefas, & gladiatoria munera & pugnationes hujuſmodi vulgares à religionis noſtræ pietate damnari, cruentaque ſpectacula à ſacris canonibus, & imperialibus legibus inhibita & improbata, ſicq; pugnantes infamiâ notari, & diverſis pœnis puniri, & cum omni tempore, potiſſimùm tamen in ocio civili, & domeſtica quiete publica, deteſtanda eſſe, motu proprio, non ad alicujus ſuper hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione, & ex certa ſcientia, hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione, duellorum & gladiatorum hujuſmodi uſum damnamus & improbamus, & in terris Rom. Eccleſiæ mediatè & immediatè ſubjectis, per quoſcunque, quâvis auctoritate & poteſtate ac nobilitate fulgentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, è quacunque cauſa, etiam à legibus permiſſa, fieri omninò prohibemus. Dictoſq; pugiles taliter pugnantes, ubiq; impunè capi poſſe & puniri pro homicidio vel vulnere, juxta juris cõmunis diſpoſitionem, nullâ eis conſuetudine ſuffragante, ſtatuimus, corporaq; in duello in terris Eccl. mediatè vel imediatè ſubjectis facto morientiũ, in ſacro ſepeliri prohibentes. Rom. 5. Cal. Aug. 1505.

LEO X.

Duelli auctores proſcriptione bonorum, ſpectatores excommunicatione & mulctâ pecuniariâ plectantur.

CAP. II.

QUàm Deo & hominibus abominabiles viri pugnantes in duello exiſtant, & omnium in ore verſatur, & di-

a *Deuter. 23. Tob. 4. 1. Corinth. 6. Epheſ. 5. Gal. 5. Actor. 15. Matth. 15. Marc. 7.* b *Non poteſt hac res magnitudine ſceleris enarrari. Lact. lib. 6. cap. 23.* c *Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 8.*

a *Concil. Trident. decreto ſeſſ. 25. cap. 19 Principes duellum permittentes excommunicantur, & committentes illud & patroni, conſultores, ſpectatores excommunicantur & ſunt infames, & proſcriptione bonorum mulctantur.*

vina humanaque jura deteſtantur: nec immeritò, cùm non ſolùm corporum, ſed etiam eorum animarum, pro quibus Salvator noſter Jeſus Chriſtus Dei filius mortem ſubiit temporalem, grave detrimentum afferre noſcantur. Ad reprimendum igitur talium nefarios auſus, plurimùm conferre cenſentes, eos, qui hujuſmodi ſcelus deteſtabile quidem, & canonicâ *a.* civilique lege prohibitum, patrare non expaveſcunt, graviter fore puniendos: ac ea, quæ ad compeſcendum ſimiles vetitos conatus, à Rom. Pont. prædeceſſoribus noſtris, ſtatuta fuerunt, ut eò firmiùs obſerventur, quò ſæpiùs fuerint auctoritate Apoſtolicâ communita, approbemus, & novo munimine roboremus, & ſi qua ad perterrendum animos audaces meliora ſint, eis adjiciamus, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Adjicientes, & eâdem auctoritate Apoſtolicâ ſtatuentes, quòd pugnantes ipſi, non ſolùm pœnis prædictis ſubjaceant, ſed eorum memoria perpetuò damnata ſit, ac bona proſcripta ſint, & Cameræ noſtræ Apoſtolicæ confiſcata, eo ipſo: Duces, Barones, Comites, Marchiones, & domini temporales, vicarii, feudatarii, armorum Capitanei, Communitates quoque civitatum, terrarum & locorum eidem Rom. Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubjectorum, campum ad pugnandum præſtantes, non ſolùm pœnas prædictas incurrant, ſed ab omni jure, quod in locis & territoriis ſuis obtinent, ipſo facto cadant, illudque ad Cameram præfatam devolvatur, & devolutum eſſe cenſeatur, abſque alia declaratione deſuper facienda. Qui verò ad talia cruenta ſpectacula videnda convenerint, ſi nobiles, quingentorum, ſi mediocris fortunæ, centum, ſi verò ignobiles, quingentorum, ſi mediocris fortunæ, centum, ſi verò ignobiles, viginti quinque ducatorum, necnon excommunicationis & perpetuæ maledictionis pœnam incurrant, ac locus ipſe Eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Et inſuper omnia & ſingula, tam per Julium prædeceſſorem ſtatuta, & ut præfertur, per nos confirmata, & illis adjecta, perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac inviolabiliter obſervari debere decernimus. Romæ 10. Cal. Aug. 1519.

TITULUS XVIII.

DE TAURORUM ET ALIORUM ANIMALIUM AGITATIONE ET PUGNA.

PIUS V.

Ferocia & cruenta quæcunque ſpectacula, in quibus tauri & ſæviores aliæ feræ introducuntur, & ad pugnam ludicram, ſed plerunque exitialem hominibus, congrediuntur, prohibentur.

DE ſalute gregis Dominici noſtræ curæ divinâ diſpenſatione crediti, prout ex debito paſtoralis officii aſtringimur, ſolicitè cogitantes, fideles cunctos gregis ejuſdem ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie, perpetuò arcere ſtudemus. Sanè, licèt deteſtabilis duellorum uſus à diabolo introductus, ut cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Concilii Tridentini prohibitus fuerit, nihilominùs adhuc in pleriſque civitatibus, & aliis locis, quamplurimi ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ, in publicis privatiſque ſpectaculis, cum tauris & aliis feris beſtiis congredi non ceſſant, unde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur. Nos igitur conſiderantes, hæc ſpectacula, ubi tauri & feræ *a* in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Chriſtiana aliena eſſe, ac volentes hæc cruenta turpiaque dæmonum, & non hominum ſpectacula aboleri, & animarum ſaluti, quantum cum Deo poſſumus, providere, omnibus & ſingulis Principibus Chriſtianis, quâcunque tam Eccleſiaſticâ, quàm Mundanâ, etiam Imperiali, Regiâ, vel quâvis aliâ dignitate fulgentibus, quovis nomine nuncupentur, vel quibuſvis Communitatibus & Rebuspublicis, hâc perpetuò noſtrâ conſtitutione valiturâ, ſub excommunicationis & anathematis pœnis ipſo facto incurrendis, prohibemus & interdicimus, ne in ſuis provinciis, civitatibus, terris, oppidis & locis, hujuſmodi ſpectacula, ubi taurorum aliarumque ferarum beſtiarum agitationes exercentur, fieri permittant, Militibus quoque cæteriſque aliis perſonis, ne cum tauris & aliis beſtiis in præfatis ſpectaculis, ipſi, tam pedeſtres, quàm equeſtres congredi audeant, interdicimus. Quòd ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, Eccleſiaſticâ careat ſepulturâ. Clericis quoque tam regularibus, quàm ſecularibus beneficia Eccleſiaſtica obtinentibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna, ne eiſdem ſpectaculis interſint, ſimiliter prohibemus. Omneſque obligationes, juramenta & vota, à quibuſvis perſonis, Univerſitate vel Collegio, de hujuſmodi taurorum agitatione, etiam ut ipſi falsò arbitrantur, in honorem ſanctorum, ſeu quarumvis Eccleſiaſticarum ſolennitatum, & feſtivitatum, quæ divinis laudibus, ſpiritualibus gaudiis, piiſque operibus non hujuſmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas & facta, ſeu in futurum fienda, quæ & quas omninò prohibemus, caſſamus & annullamus, ac pro caſſis, nullis, & irritis haberi perpetuò decernimus atque declaramus. Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus, ſanctæ Rom. Eccleſiæ feudatariis ſub pœna privationis feudorum, quæ ab ipſa Eccleſ. Rom. obtinent: Reliquos verò Principes Chriſtianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in Domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, ut pro divini nominis reverentia & honore, præmiſſa omnia in ſuis dominiis ac terris hujuſmodi, exactiſſimè ſervari faciant, uberrimam ab ipſo Deo mercedem tam boni operis *b* recepturi. Ac univerſis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, aliiſque locorum ordinariis, in virtute ſanctæ obedientiæ, ſeu obteſtatione divini judicii, & intermination maledictionis æternæ, quatenùs in civitatibus, & diœceſibus propriis præſentes noſtras literas ſufficienter publicari faciant, & præmiſſa etiam ſub pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis obſervari procurent.

a *Jure Pontificio & civili penitùs interdicta ſunt duella. And. conſt. monomachiam. q. 5. & c. 1. de cleric. pugn. in duello. & c. 1. & l. 2. de purg. vulg. & per Jaſ. l. ex hoc jure. ff. de juſtitia & jure.*

a *Navarrus hanc extravagantem ſive Pii V. conſtitutionem ſic interpretatur, ut eam non extendi exiſtimet ad illam agitationem taurorum, quæ tali moderamine fit, ut cædibus & periculis non committetur, ob quæ vitanda lata eſt lex. Ceſſante autem ratione & fine legis, ceſſat ejus diſpoſitio, & quia juxta limites rationis legis debet reſtringi vel extendi lex. l. cùm pater. §. dulciſſimis. ff. de legat. 2. & quia ex prœmio legis ſolet cauſa legis conjici finalis. l. fin. ff. de har. inſtit. & c. quia propter. de elect.* b *Vide Metinam in inſtruct. confeſſ. par. 1 fol. 150. §. 28. de ludis & Ludovic. Lopez. in conſcien. inſtruct. par. 1. c. 70.*

FINIS QUINTI ET ULTIMI LIBRI DECRETALIUM SEPTIMI.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM DIGNIORUM, OPERE HOC TOTO CONTENTORUM LOCUPLETISSIMUS.

A.

Ejurantes hæreſim & reſipiſcentes recipiuntur 181

Abolitio facultatum utcunque & quibuſcunque conceſſarum 160

Abolitio ſanctionis pragmaticæ per Ludovicum XI. Gallorum Regem promiſſa 127

Abſentia à cura paſtoralis reſidentiæ, dummodò ordinariorum conſenſu & auctoritate firmetur, in ſtudiorum favorem excuſatur, fol. 111

Abſolutio illicitâ viâ adepta, irrita eſt, & nullius ponderis 192

Abſolutio, quam ſacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam poteſtatem non habet, momenti nullius eſt 156

Abuſus pluralitatis beneficiorum uſitatiſſimus extinguitur 35

Abuſus quæſtorum ſublatus 144

Abuſus regreſſuum & acceſſuum ante ſummum Pontificem ſuſtulit Concilium Tridentinum, ne ſcilicet beneficia nepotarentur 42

Abuſus regreſſuum & acceſſuum decreto Synodi Tridentinæ prorſus extinguitur 38

Abuſus retinentium beneficia in confidentiam, detegitur, & extinguitur, pœnæ ſancitæ metu 40

Abuſus varii, qui inſcia ſede Apoſtolica committuntur 145

Accuſatio, quæ auctorem ſuum non prodit, illegitima eſt 213

Actus, in quo electa eſt induſtria perſonæ, per alium perfici non poteſt 41

Ad progagandam fidem Chriſtianam, novi orbis Inſulæ conceduntur juri & dominio Regis Catholici, Ferdinandi Arragon. 28

Ædes illius, qui Pontifex futurus eſt, diripiuntur, & inſolenter, violentoque impetu à populo ſpoliantur, fol. 15

Æquitas legum ſanctarum damnanda non eſt, ſi malitia humana labefactetur 12

Ætas annorum triginta requiritur ad Epiſcopatum obtinendum, fol. 14

Ætas ordinandorum 20

Ætas tredecim annorum ſufficit ad canonicatum in Eccleſia cathedrali vel collegiata adipiſcendum, fol. 13

Ætatem eorum, qui monaſteriis præeſſe, ibidemque ſacramenta adminiſtrare debeant, qualem eſſe oporteat 162

Affinitas 164

Aleatores 202

Alexandria Ægypti civitas, ab Alexandro, poſtquam viciſſet Ægyptum, condita prope oſtium Nili, quod Campicon vocatur, fol. 176

Alienatio bonorum Ecleſiaſticorum, in quibus caſibus licita ſit 27

Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum, Pontifice ſummo non conſulto, & neceſſitate non urgente, nulla eſt, fol. 21

Alienatio bonorum Eccleſiaſticorum ex cauſa majoris utilitatis valet, ſi quippe Eccleſia utiliori & meliori re quapiam recompenſetur, fol. 26

Alienatio rerum Eccleſiaſticarum certis cauſis neceſſitatis urgentibus conceditur 22

Alienationes contra formam à Paulo II. præſcriptam factæ, revocantur ibid.

Alienationes rerum Eccleſiaſticarum duo copulativè reſpiciunt, ſolennitatem ſcilicet, cauſſamque juſtam alienandi 23

Allegatio novæ offenſæ in cauſis pacis & treugæ irrita eſt 140

Amiſſio fructuum, ob neglectas horas canonicas, pro rata temporis præteriti officii, perpenditur, fol. 57

Ampliatio conſtitutionum in non ſolventes annatas editarum 74

Animadverſio Inquiſitorum fidei, in Iudæorum blaſphemias, & flagitioſam vivendi conſuetudinem, fol. 172

Animadvertendum eſt in eos, qui curam valetudinis fidei Chriſtianæ hoſtibus, utpote Iudæis, confidunt, fol. 125

Animæ in purgatorio detentæ fidelium precibus juvantur 124

Annata introducta fuit ad ſubventionem Papæ & Cardinalium indigentium 80

Annatæ 72

Annatæ non debentur Cameræ Apoſtol. nec exiguntur de beneficiorum penſionibus, annuum valorem XXIV. ducatorum non excedentibus 73

Annatæ ſolvi debent ſingulis XV. annis Cameræ Apoſtolicæ, de beneficiis & monaſteriis unitis de cætero non vacantibus 75

Annus datur ad proſequendum & finiendum appellationem: poteſt tamen Iudex terminum reſtringere reſpectu proſecutionis, quia hoc concernit jus partis, licèt proſecutio debeat fieri coram ſuperiore, fol. 92

Apoſtaſia irregularitatis eſt, non autem fidei ipſius 118

Apoſtaſia religionis, cauſarum, ob quas liberi à parentibus exhæredari poſſunt, una eſt 169

Appellatio à decretis ordinariorum ante ſententiam diffinitivam, & ubi agitur de morum & di-

ſciplinæ

ſciplinæ Eccleſiaſt. reparatione, prohibetur 92
Appellatio à fructuum liquidatione, unica conceditur ibid.
Appellatio ab exceſſu taxæ ſemel tantùm conceditur ibid.
Appellatio, quâ à minore ad majorem appellatur, rata habenda eſt, fol. 89
Appellatio, quæ fit à Concilio ad Papam licita eſt, & non contrà, pag. 89
Appellationes & provocationes à ſummo Pontifice ad Concilium futurum, inanes, ſchiſmaticæ & erroneæ ſunt ibid.
Arma Saracenis deferenda non ſunt, fol. 175
Arma Saracenis in caſibus quibuſdam per Chriſtianos licitè poſſunt deferri ibid.
Ars typographiæ primùm apud Germanos inventa & exculta eſt, ſummoque in pretio haberi cœpit an. M CCC XL. vel, ut alii volunt, M CCC LII. induſtriâ Ioannis Guttenbergii, & Petri Schefferi fol. 195
Aſſerere, animam rationalem eſſe mortalem, profanum eſt, & hominum, ventrem pro Deo habentium, fol. 186
Aſſertio fidei & religionis Chriſtianæ defenditur adverſus Græcorum errores, de proceſſione Spiritûs Sancti à Patre & Filio, & de reliquis doctrinæ catholicæ capitibus 2
Aucupari Pontificiam dignitatem pollicitationibus & emendicatis ſuffragiis Conciliorum Oecumenicorum ratione prohibitum 218
Authores duelli proſcriptione bonorum multantur 234
Auctores libellorum famoſorum infames eſſe juſſi, ad triremes damnantur 200
Auctores librorum famoſorum virulentiſſimis injuriis alienæ famæ clàm detrahentes, & qui eos publicaverint, dolovè malo retinuerint, pœnis jure conſtitutis ſubjidi 199
Auctoritas Comitum Palatinorum in promotione Doctorum & legitimatione hodiè reſtricta eſt, fol. 121
Auctoritas Petri ſucceſſoris ſemper requiritur, ita ut illa Concilia legitima ſint, quæ illius conſenſu celebrantur, & celebrata confirmantur 131
Auctoritas Pontificis ſummi quanta ſit 126.

B.

Banniti 204
Banniti in finibus locorum, extra quos relegati ſunt, capi poſſunt, fol. 211
Banniti ob homicidium, appellare nequeunt 206
Bannitus ad civitatem reverti non poteſt, niſi per Principem 210
Baptiſmus unus eſt in peccatorum remiſſionem 123
Beneficia cauponanda non ſunt, fol. 222
Beneficia conferri debent, ſine pacti cujuſcunque aut favoris conditione ibid.
Beneficia in confidentiam, hoc eſt, certa Simoniacæ pravitatis ſpecie collata, quibuſdam, aut ipſo jure incapacibus, vel nondum ad huc natis, vacant, eorumque diſpoſitio ſedi Apoſtolicæ reſervatur, 37
Beneficia meritis non ambitu comparanda ſunt 54
Beneficia purè & ſincerè conferri debent, hoc eſt, abſque pacto aliquo, conventione vel conditione, quibus Simoniæ vitium inducitur, fol. 224
Beneficia reſervantur ſedi Apoſtol. omnia, propter crimen hæreſis vacantia 47
Beneficia ſedi Apoſtolicæ reſervata quovis modo vacantia & vacatura, ſemper manent affecta, & ſummi Pontificis diſpoſitioni ſubdita 44
Beneficii cujuſcunque impetratio, quæ ſuppoſitam dolo malo in examine prodit perſonam, & conditione quâpiam paciſcitur quæſtûs aut privati lucri gratiâ, eſt falſa, eſt & irrita 33
Beneficiis curatis & parochialibus præſidere tenentur, quibus credita eſt animarum cura, aut privilegia collata in gratiam paſtoralis reſidentiæ amittunt, & pœnis canonicis ſubjiciuntur 113
Beneficiorum aut dignitatum, tam regularium quàm ſecularium adminiſtrationem, neglectâ expeditione literarum Apoſtolic. aut illis non expeditis ſuſcipere, fraudis eſt reſtitutioni fructuum obnoxiæ fol. 54
Beneficium ſequeſtratur, ſimulatque ſuper eo interdicto retinendæ poſſeſſionis litigatur, ideò, ne partes litigantes variis litium anfractibus involvantur 86
Blaſphemi 202
Blaſphemia eſt, cum quadam probroſa irreligioſitate convitioſorum jaculata in alium maledictio: aut, eſt divini vel humani nominis diminutio, jurando, vel exprobando facta ibid.
Bona clericorum omnia per negotiationem illicitam acquiſita, tempore obitûs ipſorum inconſumpta manentia ad S. R. E. pertinent, fol. 120
Bona cultui divino dicata nullius diſpoſitioni, quoad eorum dominium, ſubjecta ſunt 117
Bona Eccleſiæ dilapidari non debent, quippe quæ pauperum ſint, fol. 102
Bona Eccleſiaſtica, ſine indultu Apoſtolico, ultimo voluntatis arbitrio non relinquuntur 104
Bona Prælatorum ſine facultate teſtandi decedentium, ad reverendæ Cameræ Apoſtolic. fiſcum pertinent fol. 115
Bona regularium extra clauſtra degentium, nomine ſpoliorum continentur, & fiſco Cameræ Apoſtol. adjudicantur, vero veluti & proprio hæredi 118
Bona Romanæ Eccleſiæ & Cameræ Apoſtolicæ alienata, in illius damnum, aut ſine paris valoris recompenſa, vel neceſſitate, ſeu evidenti utilitate, pro non alienatis habenda & reſtituenda, fol. 25
Bonorum Eccleſiaſticorum alienatio, inconſulto ſummo Pontifice, & neceſſitate non urgente, nulla eſt, fol. 21
Bonorum immobilium Gallicanæ Eccleſiæ alienatio permittitur, in ſubſidium belli ad extirpandas hæreſes 27.

C.

Cædes Deo quàm maximè inviſa eſt 207
Calendæ Octobris perpetuò ſolennes feſti Roſarii beatæ virginis, ob devictam claſſem Selimi Turcarum Imperatoris in ſinu Corinthiac. apud Naupactum 136
Cambium eſt commutatio rerum ad res, ſive pecuniæ ad pecuniam, fol. 97

Cambium

Cambium illicitum prohibitum & licitum declaratum ibid.
Canones Conciliorum interpretantur & confirmantur Pontificis maximi declaratione 131
Canonici forum ordinariorum ſubterfugientes, privilegio exemptionis abutuntur 23
Capitula conſtitutionis contra Patarenos edita, per Fredericum Illuſtrem virum, Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, Hieruſal. & Siciliæ Regem 179
Captivitas Ægyptiaca, quam ſub Pharaone Iudæi poſt mortem Ioſephi pertulerunt, & peregrinatio 167
Cardinales doctrinâ & morum ſplendore conſpicui eſſe debent, quòd ſint veluti conſiliarii prudentiſſimi ejus, cui vices ſuas in terris credidit Chriſtus, ut de rebus arduis, cùm opus fuerit, exactè conſultent 18
Cardinales, qui ſedi Apoſtolicæ & communi omnium Chriſti fidelium Patri aſſident præclaris virtutibus, & integris moribus illuſtres eſſe debent 17
Cardinalis creatio non priùs rata & valida habetur, quàm Cardinalatûs inſignia acceſſerint fol. 14
Caſus tres ſunt, propter quos bona Eccleſiaſtica alienare licitum eſt 27
Catecheſis & fides inſtructionis ſedula cura adhibeatur ab Epiſcopis in Iudæorum converſionem, ubi hujus diſperſæ gentis Synagogæ colliguntur 174
Cauponatio beneficiorum prohibetur 222
Cauſſa jus patronatûs concedendi legitima, quæ ſit 82
Cauſſæ apoſtatarum ad deciſionem Apoſtol. evocantur 155
Cauſſæ beneficiorum in confidentiam collocatorum, ſedi Apoſtolicæ diſcutiendæ reſervantur 38
Cauſſæ clericorum ſive Eccleſiaſticorum in foro juriſdictionis ordinariæ decidi debent 57
Cauſſæ erronum & apoſtatarum monachorum ad ſedem Apoſt. evocantur 155
Celebratio Miſſarum 132
Celebratio ſacramenti euchariſtiæ ibid.
Cenſus eſt rei immobilis fructiferæ in pecunia numerata contractus, nec ſuper fructib. cenſus augeri vel creari poteſt, cujus pretium ſemel conſtitutum immobile permanet 98
Cenſûs vox ſignificationes varias habet ibid.
Ceſſio bonorum 93
Ceſſio bonorum quibus concedatur, fol. 95
Chriſti paſſio eſt veluti labrum, ex quo omnia bona effluunt, indulgentiarum quoque & gratiarum dona conſiſtunt, quamobrem gratis expediantur, nec pretio mercentur 143
Chriſtiani cum Iudæis converſari non debent 171
Chriſtiani temporibus Iulii II. diſcriminibus variis preſſi fuerunt, fol. 208
Chriſtus crucifixus pro nobis, paſſus, mortuus, ſepultus, reſurrexit die tertiâ ſecundùm ſcripturas, fol. 123
Chriſtus Deus de Deo, ut lumen de lumine ibid.
Chriſtus genitus, non factus ibid.
Chriſtus, in cœlum ſublatus altiſſimum, ſedet ad patris dexteram, uſque dum revertatur ad judicium vivorum & mortuorum, fol. 123
Chriſtus incarnatus eſt de Spiritu Sancto ibid.
Chriſtus natus ex Maria virgine ibid.
Chriſtus paſtor ſanguine proprio gregem perditum redemit 114
Chriſtus patri conſubſtantialis 123
Chriſtus pro nobis homo factus, crucifixus eſt ſub Pontio Pilato ibid.
Chriſtus propter nos homines & ſalutem noſtram de cœlis deſcendit ibid.
Civitates patrocinium & favorem ferentes homicidis, interdicto ſupponuntur Eccleſiaſtico 209
Clauſuræ obſtringuntur moniales, tacitè vel expreſſè religionem profeſſæ, & earum receptiones ad ordinem clauſuræ obligatione violata, irritæ ſunt & inanes fol. 158
Clerici incantationibus & ſortilegiis dediti perpetuò infames erunt, tum ab officiis depoſiti, in monaſteria includendi ſunt fol. 228
Clerici incontinentes, quâ pœnâ afficiendi 108
Clerici, locatâ operâ Vicarii ad beneficiorum exercendam curam, abeſſe poſſunt ſtudiorum causâ, fol. 111
Clerici modeſto habitu incedentes, omnem luxûs ornatum fugient, ſub pœna amiſſionis beneficiorum, quæ poſſident 107
Clerici nefandi criminis contra naturam rei, degradati, & clericali privilegio exauctorati, ſeculari juriſdictioni, pœnas eaſdem, quæ in laicos jure ſtatutæ ſunt, recepturi tradentur 109
Clerici non priùs admittantur ad regimina Eccleſiarum & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quin priùs reſidentiæ juramentum cum cautione præſtiterint 111
Clerici non reſidentes in Eccleſia vel præbenda 108
Clerici non ſolùm internâ vitæ munditiâ, verùm etiam exteriùs decenti habitûs ornatu & modeſtia vitæ integritatem & gravitatem probent 106
Clerici ſeculares de bonis Eccleſiaſticis Eccleſiæque intuitu acquiſitis, teſtari prohibentur 104
Clerici, ſub pœna ſuſpenſionis à divinis, Miſſæ ſacrificium non celebrant veſpertino tempore 133
Clerici tenentur bona immobilia Eccleſiis, à quibus profecta fuerunt, relinquere 100
Clericorum bona omnia, per negotiationem illicitam quæſita, quæ tempore obitûs eorum remanent inconſumpta, pertinent ad Sac. R. Eccleſiam: conſecuta quoque quâcunque viâ ſacris canonibus prohibitâ, fol. 120
Clericis, in quibus cauſis coram judice laico conveniatur 60
Clericus omittens officium dicere, fructus perceptos Eccleſiæ reſtituere tenetur 56
Coadjutoriæ tolluntur, prohibeturque, ne his expeditiones Cameræ Apoſtolicæ ſuffragentur 42
Collationes Eccleſiarum parochialium, circa formam à Concilio Tridentino præſcriptam factæ, nullius effectûs juriſvè ſunt 31
Communitates etiam pœnis eorum, qui latrones recipiunt, tenentur; ſiquidem & ipſi tales recipiant, fol. 212
Commutationis rerum ad res, ſive pecuniæ ad pecunias (quam Cambium mercatorum vulgus vocat) illicitæ prohibitio, & lici-

licitæ ſeu conceſſæ declaratio 97
Conceſſiones beneficiorum electivorum juris patronatûs, hactenus factæ, à primo anno Pontificatûs Innoc. VIII. qui Romæ coronatus fuit prid. Idus Septemb. M. CCCC. LXXXIV. revocantur 80
Concilia quorſum inſtituta 130
Concilii Tridentini decretum, de cognoſcendis cauſis coram ordinariis locorum, Apoſtolicis reſcriptis non obeſt 8
Concordata reſervationum edidit Nicolaus V. in gratiam Germanorum anno M. CCCC. XLVII. die XIV. Calend. April. cum Frider. Imperatore, aliiſque Eccleſiaſticis & ſecularibus loci Principibus, fol. 48
Concubinarii privantur officiis, & inhabiles ad officia & beneficia declarantur 107
Concubinatus clericis interdictus, fol. 108
Condemnatus ob homicidium edicto regio, appellandi poteſtatem non habet 206
Confeſſi crimen, aut probatiſſimis indiciis quæſtione torquendi, è carcere non relaxantur fiſco inſcio, etſi præſtita fuerit cautio 82
Confeſſi in cauſis criminalibus, appellare non poſſunt 83
Confidentiarum caſus, conjecturæ, & præſumptiones legitimæ, ad in talium abuſuum reos pronunciandam ſententiam 40
Confirmatio ſine ſacrilegio reiterari nequit 123
Conſanguinitas 164
Conſcii electionis Simoniacæ ad inſtar reorum læſæ majeſtatis tenentur 11
Conſenſus, qui præſtari debet in beneficiorum reſignantibus, quo pacto notetur & computetur in libris Cameræ Apoſt. 55
Conſtitutio in ſicarios bannitos, latrones, & homicidas æquiſſima, & priorum Pontificum decreta confirmans 214
Conſtitutio Pii ſecundi in appellantes à ſedis Apoſtolicæ ſententiis ad Concilium futurum 89
Conſtitutiones Eccleſiaſticæ non negligendæ catholicis 123
Conſtitutiones editæ contra Principes ſeculares, juriſdictionis Eccleſiaſticæ libertatem impedientes, confirmantur & innovantur 63
Conſuetudo turpia, cruenta & ferocia ſpectandi, propenſiores ad licentiam ſumendam facit ſpectatores 236
Contrahens ſcienter matrimonium in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito, vel cum moniali, excommunicatur ipſo jure, & publicari debet & vitiari, fol. 163
Contumaces, intra annum ad defenſionem admittuntur, decreto Pii Quinti 84
Contumacia in criminalibus accuſanda 83
Contumacia per quæ impedimenta excuſetur 210
Contumacia purgari & excuſari poteſt legitimo impedimento ibid.
Contumax damnatus, non auditur, niſi contumaciæ ſolutis expenſis fol. 84
Idque obſervatur, tam in civilibus quàm criminalibus cauſis, fol. 84
Corpus Chriſti unà cum anima, imò cum divinitate etiam ipſa, in ſacramento euchariſtiæ verè, ſubſtantialiter, realiterque adeſſe credunt catholici 123
Creatio Cardinalis non priùs rata & valida habetur, donec Cardinalatûs inſignia acceſſerint 14
Credentes hæreticis ſunt hæretici, receptatores & fautores hæreticorum, fol. 185
Cujuſcunque facultatis Doctores & Profeſſores, promoti ſive promovendi, tam electi, quàm eligendi, ad officiorum exercitia non ſe ingerant, niſi priùs ſolenne fidei profeſſionis juramentum emiſerint, fol. 122
Cultus religionis veræ pietate ſimulatâ tegi non vult [illegible]

D.

De ambitu 217
De beneficiorum collatione & impetratione 30
De bonis Eccleſiæ alienandis, vel non, fol. 21
De Cardinalibus 14
De Comitibus Palatinis 121
De Conciliis 126
De concubinariis & fornicatoribus, fol. 232
De duello & duellum permittentibus, fol. 233
De falſis & falſum exponentibus, fol. 214
De his, qui infidelibus adverſus Chriſtianos auxiliantur 175
De Indulgentiis 143
De lenonibus 232
De Magiſtris & Doctoribus 122
De maleficis & incantatoribus 225
De monetarum tonſoribus 231
De matrimoniis & ſponſalibus 161
De penſionibus 50
De reſcriptis & mandatis Apoſtolicis, fol. 5
De Simoniacis 222
De Teſtibus 230
De ſumma Trinitate & fide catholica, fol. 1
De taurorum & aliorum animalium agitatione & pugna 235
Debitores alternativas vel dilationes obtinentes, teneri ferre birretum viride 55
Decimæ 147
Declaratio circa impedimenta cognationis ſpiritualis 165
Declarationes Concilii Tridentini circa impedimenta cognationis ſpiritualis, & affinitatis ex fornicatione, quoad matrimonia, poſt confirmationem Concilii contracta, & de cætero contrahenda, fol. 165
Decoctores fraudulenti & doloſi, luxu & imprudentiâ rem alienam dilapidantes, pro furibus & latronibus impunè graſſantibus haberi debent, & ideò pœnâ ultimi ſupplici plectentur, fol. 95
Decoctores ſupplicio ultimo efficiendi, fol. 96
Decreta Concilii non priùs rata & firma habentur, quin eis acceſſerit Pontificis maximi confirmatio, cujus eſt, ea & indicere & declarare, tum ſancte interpretari. Idque unico Concilio Tridentini exemplo, ex antiquo Eccleſiaſticæ juriſdictionis ritu probare licet 131
Decreta Conciliorum non niſi Pontificis auctoritate firma ſunt, fol. 131
Decretum Concilii Tridentini, de cauſſis cognoſcendis coram ordinariis locorum, Apoſtolic. reſcriptis non obeſt 8
Decretum ſacræ Tridentinæ Synodi cavet, ne dignitates Eccleſiaſticæ committantur iis, quorum vitæ integritas, & rerum anteactarum commendatio, futuræ frugis ſpem non dederit 112
Defenſio condemnatorum in contumaciam.

maciam, infra ſemeſtre exigi debet, fol. 83
Deo & hominibus exoſi viri ſanguinum, adverſus quorum audaciam & ferociorem petulantiam, conſtitutio à Pio II. edita probatur & confirmatur 206
Depoſitiones teſtium publicari non debent 230
Deus homicidia execratur 207
Deus unus, pater omnipotens, factor cœli & terræ, creditur à catholicis, fol. 123
Dies feſti ab Apoſtolicis inſtituti, fol. 135
Dies feſti, cur vacatione ab operibus carnalibus tranſigendi ſint, fol. 135
Digniores electioni minùs dignorum reclamare poſſunt in Eccleſiis parochialibus, licita appellatione, fol. 32
Dignitates Eccleſiaſticæ ſuffragiis humanis impetrari non debent, fol. 218
Diplomate, quod legitur Romæ die cœnæ Domini, ſingulis annis excommunicantur, qui executionem literarum Apoſtolicarum, aut aliarum expeditionum impediunt, & ad gratias impetrandas accedentes prohibent. Ac etiam appellantes ad laicam poteſtatem, à gravamine vel futura literarum earumdem executione 8
Diſciplinæ regularis inſtitutum ſemel profeſſus extra ſolenne votum religionis, tribus ſubſtantialibus votis conſilii Evangelici debet obligari, ut perpetuò liberiùs Deo famuletur 141
Diſpenſatio eſt determinatio ſuperioris, quâ declarat, legem communem non eſſe in aliquo particulari caſu ſervandam 142
Diſpenſatio indulgentiarum, ſummo Pontifici, Epiſcopis & aliis juriſdictionem commiſſam vel ordinariam habentibus, differenter tamen concredita eſt 143
Diſpenſatio non eſt pura declaratio, ſed quædam juris relaxatio, fol. 142
Diſpenſationes 141
Diſpenſationes omnes de non reſidendo, tanquam injuſtæ extinguuntur, fol. 113
Diſpoſitio beneficiorum perſonis prohibitis, propter genus aut hæreſim, & à fide defectionem, irrita eſt, & ad Pontificiam reſervationem refertur 48
Divini cultûs, & templorum Deo dicatorum religio, omnem decorem expoſtulat, ut hinc arceantur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel ſcandalo ſunt, vel devotionis impedimento, nam domum Domini decet ſanctitudo 133
Doctoratus, laurea magiſtralis à Comite Palatino, quæ olim conferebatur in quavis facultate candidatis, Concilii Tridentini decreto nullius nunc eſt auctoritatis & juris 121
Dogmata legitima ab adulterinis diſcernenda ſunt 127
Doli eorum, qui alternativas & dilationes in fraudem creditorum petunt, pœnis coërcendi, fol. 95
Doli varii, per quos poſſeſſoribus legitimis injuria fit, expreſſi 85
Dominus catholicorum unus Ieſus Chriſtus, Filius Dei unigenitus, fol. 123
Domus religioſæ 147
Dubia quædam, circa diſcuſſiones & deciſiones cauſſarum fidei & hæreſes 183
Duella jure Pontificio & civili, contra quàm ſenſit Baldus, penitùs interdicta ſunt 234.

E.

Eccleſia, in afflictis & maximè turbatis Chriſtianæ reipublicæ rebus, præſentiſſimum remedium ex Conciliorum œcumenicorum indictione experta eſt 130
Eccleſia non claudit gremium redeuntibus ad ipſam 181
Eccleſia Romana ſola ſancta, catholica, & aliarum mater eſt omnium, fol. 124
Eccleſia ſola judicat de ſcripturæ ſacræ intellectu 123
Eccleſia una eſt ſancta & catholica, fol. 123
Eccleſiæ cathedrales valorem beneficiorum annuum prodere debent, ne jus annatarum defraudetur, fol. 78
Electio Pontificis maximi Simoniacâ nundinatione inducta, nulla eſt, nulliuſque poteſtatis, adeò ut ſic electus exauctoretur ab omnibus dignitatibus & officiis, cum ſuis ſequacibus & complicibus Cardinalibus 10
Electionum & poſtulationum quanto animi moderamine cura geri debeat, ut publicis Eccleſiæ officiis digni miniſtri inſtituantur & promoveantur, ætatis, morum, doctrinæ & vitæ candoris prævio examine 12
Electus ad regularium dignitates, electionis auctoritate non gaudet, niſi per Pontificiam confirmationem 13
Evangelium prædicandum Iudæis, & converſi infideles rudimentis fidei debent initiari 167
Euchariſtiæ ſacramentum, pœnitentiæ & bonorum operum merita, ſuffragia, Eccleſiaſtica, ſedis Romanæ primatum, & Apoſtolicam ſucceſſionem, profitetur orthodoxa religio 3
Excommunicantur arma & præſidia quæcunque ferentes Saracenis & infidelibus, in Chriſtianæ reipublicæ perniciem & detrimentum, eorumque fiſco adſcribuntur bona, fol. 175
Excommunicantur nonnulli hæretici, ut ſunt Cathari, Patareni, pauperes de Lugduno, Paſſagini, Ioſepini, Arnaldiſtæ, Speroniſtæ, omneſque ſingulari opinione in Eccleſiam catholicam pertinaces, fol. 178
Excommunicati & ſocii criminis, jure in teſtimonium admittuntur contra hæreticos 186
Exxcommunicationis & privationis beneficiorum pœnis innodantur, non ſolventes debitis temporibus annatas 72
Exemptionis privilegio abutuntur canonici ordinariorum forum ſubterfugientes, & impunitatem ſcelerum ſimulantes, quamobrem eorum cauſæ juriſdictioni Eccleſiaſticæ diſcutiendæ ſunt tradendæ, fol. 61
Expeditiones Cameræ Apoſtolicæ coadjutoris ſuffragari prohibentur, fol. 42.

F.

Facultas aſſentatoria regreſſuum & acceſſuum, quæ bona Chriſti teſtantis non facit Eccleſiæ, revocatur 36
Facultas cenſus Cameræ Apoſtolicæ alienandi, pro præſidio belli adverſus Turcæ furores ſuſcipiendi, conceſſa eſt 23
Facultas egrediendi è clauſura tempore neceſſitatibus à monialibus poſtu-

poſtulata, eis non denegatur fol. 159

Facultas Inquiſitorum hæreticæ pravitatis confirmatur 228

Facultas ſequeſtra decernendi fructuum beneficiariorum, lite pendente judicibus conceſſa 85

Facultates conceſſæ, quâcunque causâ & colore, legendi libros hæreticorum, revocantur 196

Facultatis conceſſæ Græcis Latino more, & Latinis Græco ritu miſſas & alia divina officia peragendi, revocatio 134

Falſificantes literas Apoſtolicas excommunicantur 217

Familiæ Cardinalium, quò magis perſonis illuſtribus ſubſunt, eò cultu illuſtriore modeſtiæ eniteſcere debent 18

Faſtigia honorum, quò altiora ſunt, eò humilius petenda ſunt 217

Favor veritatis quantus ſit apud catholicos 183

Feſta ſanctorum & ſolennes memoriæ ſub die eorum obitûs celebrantur. fol. 135

Fidejuſſiones de non offendendo, poſt pacatas & utcunque ſopitas lites, frequentiſſimæ ſunt in Italia fol. 140

Fidejuſſiones pacis & treugæ ſtipulandæ ſunt ideò, ne cauſis novis rumpatur conventio 138

Fidei & religionis Chriſtianæ aſſertio tenetur adversùs Græcorum errores, de proceſſione Spiritûs Sancti à Patre & Filio, & de reliquis doctrinæ catholicæ capitibus 2

Fidei profeſſionem præſcriptam & juxta juramenti formam traditam retinere debent medici, nec ultra diem integrum viſitare tenentur infirmos, ſpiritualia remedia confeſſionis renuentes, ſalutis admonitos 124

Fides catholica conceptionem Chriſti de Spiritu Sancto in utero Mariæ virginis profitetur 1

Fides catholica divinitatem Chriſti non negat ibid.

Fides catholica perſonarum trinitatem in unitate ſubſtantiæ non inficiatur ibid.

Filii hæreticorum excluduntur penitùs à quocunque beneficio Eccleſiaſtico, officio & dignitate fol. 182

Filii hæreticorum exhæredantur 177

Filii hæreticorum inhabiles ſunt ad officia & beneficia Eccleſiaſtica, cujuſcunque ordinis & qualitatis 182

Filii hæreticorum inhabiles ſunt ad officia, ob paterni flagitii luem, quam contraxiſſe videtur 182

Filii hæreticorum ſucceſſione privandi non ſunt, niſi lata ſit ſententia contra patres in vita 182

Filii Presbyterorum, beneficiis, quibus olim patres præfuêre, quâcunque diſpenſationis gratiâ intercedente, non inſtituendi ſunt fol. 20

Filius Dei unigenitus eſt Ieſus Chriſtus 123

Fines exilii quatenus extendantur fol. 205

Flagellum hæreticorum Pauli Grillandi 226

Fœmina & vir fornicando caro una ſunt 166

Forma contrahendi cenſum 98

Forma fidei catholicæ, in quam omnes ad honorum gradus, qualeſcunque ſint, promovendi jurare tenentur 4

Formula fidei catholicorum 123

Forma profeſſionis fidei catholicorum fol. 122

Forſan dictiuncula eſt dubitationis indicativa 116

Forum competens catholicorum 57

Fructus beneficii, tempore mortis ad ſucceſſores, non hæredes, tranſeunt fol. 58

Fructus beneficii, ultimi potiſſimùm anni, poſſeſſore defuncto, pro rata temporis inter Eccleſiam & clerici ſucceſſores, dividi debent ibid.

Fructus beneficiorum reſervatorum ſeu affectorum, à die vacationis, uſque ad diem proviſionis, Apoſtolicæ Cameræ adſcribuntur 37

Furatur res, quæ jacens poſt naufragium in ripis aut portubus locorum maritimorum diripitur, repulſo omni conſuetudinis prætextu, niſi reſtituatur 105.

G.

Gradus conſanguinitatis qualitates remotiores & propinquiores ſunt exponendæ in diſpenſationibus 165

Gradus propinquiores in diſpenſationibus matrimonialibus pro conjunctis in gradibus diverſis, exprimendi ſunt 142

Græci ordinariorum juriſdictioni ſubeſſe debent, qui per varias Chriſtianæ ditionis civitates morantur, nec licentiores jam dudum recoctis & excuſſis hæreſibus ſuis inficiant 64

Gratiæ. 141.

H.

Habens militias duas ab Imperatore improbatur 35

Hæretici ægerrimè ferunt fidei regulam ab Apoſtolica ſede ipſis præſcriptam eſſe 127

Hæretici convicti & metu mortis hæreſim abjurantes, pœnâ perpetui carceris damnandi 177

Hæretici & ſchiſmatici diſcordant fol. 177

Hæreticorum, ſchiſmaticorum, eorumque fautorum pœnæ 187

Hæreticum eſt, à dæmonibus reſponſa expectare 225

Hæreticum eſt, aſſerere animam rationalem eſſe mortalem. 186

Hebræorum & Iudæorum filii, invitis parentibus, Chriſtiani & orthodoxi non faciendi, aut baptizandi ſunt, cùm nemini ad credendum vis inferri debeat 167

Hebræorum utrumque Thalmud, multis portentis, commentis, & blaſphemiis in Chriſtum & fidem Chriſtianam refertum, damnatur fol. 193

Homicidæ 204

Homicidæ non ſunt hoſpitandi 208

Homicidæ Deo ſunt minimè exoſi 207

Homicidii notorii rei, quibus pœnis ſubjiciantur 206

Homicidii reos & exules, ob quodcunque capitale ſcelus bannitos, recipientes & tuentes, pœnis canonicis & à jure ſtatutis plectendi ſunt 207

Homicidis non dandus eſt ſalvus conductus repetendi patriam, etiamſi injuriis & damnis partium ſatisfecerint 205

Homicidium crimen eſt verè deteſtabile & execrandum 204

Hoſtiliter offendens Cardinalem, per ſe vel alium, fit reus læſæ majeſtatis, & puniendus eſt 16.

I.

Ieſus Chriſtus Filius Dei, ex ipſo natus ante ſecula 123

Iis, qui majoribus Eccleſiis præſunt, paſtoralis reſidentia ſummoperè commendari debet & præcipi, animadverſione ſanctionum juris & Concil. Tridentini auctoritate fol. 111

Imagines ſanctorum ſemper retinendæ,

nendæ, & devotione debitâ colendæ ſunt 124
peritia Notarii in perniciem partium cedens non caret accuſatione, fol. 139
petrantes beneficium ceſſionis ſive diſcuſſionis bonorum, aut dilationem quinquennalem, cauſam intra tres menſes expedire tenentur, fol. 93
petratio beneficii canonica, & quæ ab omni obreptione & ſurreptione aliena eſt, exprimit qualitatem vacationis, ut ſi vacat per obitum vel per reſignationem 43
npetrationes beneficiorum quales eſſe debeant 33
npetrationes beneficiorum vacantium, verâ rei totius narratione, expediri debent, ne invalidæ ac irritæ habeantur 43
nponentes decimas, & onera alia, perſonis Eccleſiaſticis, abſque Papæ licentia, excommunicandi ſunt, fol. 147
n domos Cardinalium vi & impetu irrumpentes, & in eis aliquid ſurripientes, pœnis à Pontificio jure decretis plectendi ſunt 15
ncantatores, pœnis jure ſancitis, juriſdictione inquiſitorum plectendi ſunt 226
Incendii, infirmitatis, lepræ, vel epidemiæ neceſſitate, monialibus egrediendi à clauſura non denegatur poſtulata facultas 159
Indulgentia delatoribus blaſphemorum promiſſa 204
Indulgentiæ à Chriſto in Eccleſia relictæ ſunt, ſecundùm catholicos, fol. 124
Indulgentiæ, per quæſtores, ob quæſtum & bona extorquendi veriùs, quàm impetrandi deſiderium, prædicatæ, revocantur & prohibentur, fol. 145
Indulgentiæ populo Chriſtiano ſalutares ſunt 124
Infeudationum & alienationum bonorum Eccleſiæ perſuaſores & mediatores, excommunicandi ſunt, fol. 26
Infideles converſi rudimentis fidei ſunt initiandi 167
Ingredi intra ſepta monaſterii nemini licet, cujuſcunque ſexûs, conditionis aut ætatis fuerit, ſine licentia Epiſcopi aut ſuperioris in ſcriptis obtentâ, quâ nec uti conceditur, niſi urgentibus neceſſitatibus, fol. 152
Ingreſſus in monaſteria, ſine Epiſcopi auctoritate, illicitus eſt cuilibet, fol. 152
Innocentius Octavus ordinationem Pii II. confirmavit 76
Inquiſitores poſſunt legere libros hæreticorum, ut faciliùs de eorum erroribus & pravis doctrinis judicent, fol. 198
Inquiſitores pravitatis hæreticæ, libros hæreticorum legendi poteſtatem ſoli habent 194
Inquiſitores pravitatis hæreticæ poſſunt etiam inquirere in ſortilegos & incantatores 226
Inquiſitores procedere poſſunt cum teſtibus excommunicatis, ſociis & participibus criminis, & aliis defectus habentibus 186
Inquiſitoribus exceptis, omnibus prohibetur librorum hæreticorum lectio. 194
Inquiſitorum fidei eſt, in Iudæorum blaſphemias, & flagitioſam vivendi conſuetudinem animadvertere, fol. 172
Inſidiati Borrhomæo Cardinali, eo divinitùs incolumi conſervato, puniuntur 16
Inſignes morum & doctrinæ ſplendore ad beneficia provehi debent, ita ut priùs examinentur, quàm promoveantur 35
Inſulæ orbis novi 28
Inſtitutio & promotio ad Doctoratûs inſignia, in favorem paupertatis, gratìs fieri debet 122
Interpretationes & commentaria in canones Concilii prohibentur, ejuſque ſoli Pontifici declaratio reſervatur, fol. 132
Invaſores bonorum Eccleſiæ 66
Invigilantes illicitis & præpoſteris electionibus, omnibus dignitatibus exauctorati, infames & excommunicati ſunt habendi 219
Iudæi Chriſtianorum communione gaudere non debent 170
Iudæi culpâ propriâ ſervi ſunt 171
Iudæi fidei Chriſtianæ doctrinam ſuſcipientes, ſuſcipiendi, renuentes, compeſcendi 168
Iudæi non debent ſe immiſcere Chriſtianorum cœtibus 171
Iudæi, ob inveteratum & antiquum in Chriſtianos odium, ad eorum curandas infirmitates non debent accerſiri 125
Iudæi ſervos Chriſtianos, ancillaſque Chriſtianas habere non debent, fol. 171
Iudæi, ut fide diſtincti à Chriſtianis, ſic & locorum ſeparatione, ſic cohabitatione, & veſtitûs ratione, cæteriſque privilegiis, diſcriminari debent 170
Iudæorum ad fidem Chriſtianam converſorum indulta, quæ amittunt, ſi ad vomitum redierint, imò ut hæretici relapſi puniuntur 169
Iudicibus decernendi ſequeſtra fructuum beneficiorum lite pendente conceditur facultas 85
Iulius II. Ioannem Bentivolum Bononiâ expellit 90
Iulius II. qui non ſolverent annatas, eos ſecundùm pœnas in eos ordinatas, irremiſſè puniri voluit 76
Iuramenta 137
Iuramenta impoſſibilis obligationis irrita ſunt, velut & ea, quæ fiunt contra bonos mores, & adversùs Eccleſiæ jura, & Conciliorum decreta 137
Iuramentum impoſſibilium & illicitorum inane eſt & prohibitum, fol. 137
Iuramentum iniquitatis vinculum eſſe non debet 68
Ius non acquiritur electo ante confirmationem 13
Ius patronatûs 80
Ius patronatûs quomodo acquiratur, fol. 82
Ius tribus modis acquiſitum totidem conſervatur 81.

L.

Laici Iudices, in privilegii & ordinis clericalis injuriam, non poſſunt ſine culpa ſacrilegii clericos bannire aut relegare 60
Laici obedire & juſſa exequi, non imperare debent 230
Laurea Doctoratûs, Magiſterii, quæ olim à Comite Palatino conferebatur Candidatis quibuſcunque, ex Concilii Tridentini decreto hodiè nullius auctoritatis eſt 121
Lectio librorum hæreticorum omnibus interdicta eſt 194
Legati reſidere tenentur in locis, ad quæ deputantur 27
Leges Friderici Imperatoris, in hæreticæ pravitatis reos, eorumque complices & fautores latæ, confirmantur, & ſervari jubentur, fol. 176
Lenones è virginum, puerorumque proſtitutione quæſtum facientes, pœnâ mortis afficiendi 231
Lex animadvertit in fautores & ſuaſores homicidiorum, ut ſint, qui aliorum malas mentes optimo

conſilio evertant, eorumq́ue ſaluti proſint 112
Libelli famoſi 199
Liber juris Pontificii, de matrimonio & ad conjugia pertinentibus, brevior & compendioſior aliis eſſe ſolet 166
Liberi Iudæorum, parentibus invitis, baptizari à Chriſtianis non debent, fol. 167
Libri Catholicis prohibiti 193
Libri hæreticorum contagioſi & peſtilentes ſunt omni hominum generi, fol. 197
Libri hæreticorum legendi non ſunt, qualiſcunque tandem cauſa prætexatur 197
Libri hæreticorum peſtilentes & contagioſi ſunt non ſolùm ſimplicibus, verùm etiam bonis & doctis, nec ulla eſt via, quâ magis poſſit occurri hæreſibus, ne in populo oriantur, & ne exortæ ultrà graſſentur, quàm ſi tales libri, ex quibus hæreſis venenum facilè incautus quis bibere poteſt, prohibeantur 197
Libri inter Catholicos nulli, ſine ordinarii auctoritate & approbatione, imprimendi ſunt 195
Libri Thalmud, hodiè recogniti & expurgati, Concil. Tridentini decreto tolerantur 193
Libri Thalmud, ut omni contumeliâ, blaſphemiâq́ue pleni, damnati ſunt à Gregorio IX. & Innoc. IV. fol. 193
Libri typis non excludendi ſunt, niſi eorum editioni ſuffragetur Ordinarii auctoritas & approbatio, fol. 195
Librorum prohibitorum lectio, ne ipſis quidem ſacræ Theologiæ Profeſſoribus ad convincendos errores, neque aliis quibuſcunque, demptis Inquiſitoribus, conceditur, fol. 198
Licentia docendi ſine precio conferri debet 122
Licentiæ libros hæreticorum legendi & vendendi ullis, præter Inquiſitores, aliis hactenùs conceſſæ, nunc revocantur 196
Licentiæ hactenùs conceſſæ, mulieribus ingrediendi monaſteria Carthuſienſium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, revocantur, fol. 151
Licentiæ omnes hactenùs, præterquam Inquiſitoribus fidei, libros ſuſpectæ fidei legendi, aut venales proponendi conceſſæ, revocantur, fol. 196
Lite pendente, fructus & diſtributiones beneficiorum Eccleſiaſticorum, fidei ſequeſtro debent deponi, fol. 86
Literæ Inquiſitorum abſolutoriæ & declaratoriæ in crimine hæreſis non tranſeunt in rem judicatam 191
Literæ ſurreptitiæ ſunt, quæ per falſam rei narrationem impetratæ ſunt 216
Literæ Synodales aliquando erant loco regulæ, quam poſteà Pontifex de fide Chriſtianorum præſcripſit, fol. 127
Lites Cardinalium per Pontificem ſummum deciduntur 19
Lites & cauſæ Cardinalium evocantur, & Pontificis deciſioni referuntur ibid.
Lites religioſorum extra clauſtra vagantium, ad deciſionem Apoſtolicam evocantur 155
Liturgia ſacra celebranda eſt ritu eo, quo utitur Eccleſia, in qua Presbyter ſacrificium illud incruentum inſtruit 134
Loca monaſterio exempto proxima, eiq́ue adhærentia, & ipſa exempta cenſentur 157
Loca pia ab onere milites hoſpitandi exempta ſunt 147
Locus appellationi non eſt bannitis ob homicidium. Exilii fines quadraginta milliaribus à loco delicti extenduntur 206

M.

MEdiatores alienationis bonorum Eccleſiæ excommunicandi, fol. 26
Medici ante omnia inducent infirmos, ad vocandum medicos animarum, ut poſtquam de ſpirituali ſalute fuerit proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubriter procedatur 124
Medici Iudæi, ad ægritudines Chriſtianorum curandas, convocari non debent 125
Medici Iudæi, & infideles, ad Chriſtianorum curandos morbos, non admittantur 125
Menſes Apoſtolicæ ſedi reſervati, Epiſcoporum alternativæ reſidentium, non obſunt 46
Metamorphoſis panis & vini in Euchariſtia Tranſſubſtantiatio vocatur à Catholicis 124
Miniſterium Eccleſiaſticum nemini quam committendum, niſi perſonæ, quæ reſidere in loco, & curam Eccleſiæ per ſeipſum valeat exercere, fol. 113
Monaſteria annatarum, quindenniorum & reliquorum jurium ſolutioni obligantur, quorum fructuum taxa Cameræ Apoſtolicæ non latet auctoritatem 78
Monaſteria & cœnobia eximuntur ab onere hoſpitandi 148
Monaſteria milites hoſpitari non tenentur 147
Moniales, à decimarum & ſubſidiorum, aliorumq́ue onerum impoſitione, exemptæ ſunt 157
Moniales, vel tacitè vel expreſſè profeſſæ, clauſuræ obſtringuntur, fol. 158
Monialis graviter infirma, ita ut contagioſa ſit, etiam abſque conſenſu ſuperioris, egredi poteſt monaſterium, cùm nimiâ locorum intercapedine disjunctus eſt ſuperior à cœnobio, ut periculum ſit in mora 160
Montes pietatis 147
Montes pietatis Chriſtianâ charitate erecti, & auctoritate Apoſtolicâ probati & confirmati, & ab uſurario fœnore alieni, liciti ſunt, fol. 149
Montes pietatis in pauperum ſubſidium, inopiaq́ue eorum levandæ cauſâ inſtituti ſunt 150
Mulieres tertiariæ clauſuræ obligantur 158

N.

NEceſſitas obſequendi & exequendi, non auctoritas imperandi, laicis incumbit 230
Neglectus ordinationis Pii II. detrimentum ſummum Cameræ Apoſtolicæ minatus eſt 76
Nemo ad credendum compellendus eſt 167
Nemo ad dignitates & curas Eccleſiaſticas admittendus eſt, examine vitæ, morum & eruditionis non antegreſſo 215
Nemo ad ſacros ordines admittendus eſt, ſine titulo beneficii, penſionis aut patrimonii 19
Nemo ſine fide vera ſalvari poteſt, fol. 124
Neophyti à Græca voce νεόφυτοι, quaſi plantam dicas novellam, appellantur 170
Neophyti ſunt novitii & rudes adhuc in fide Chriſtiana ibid.

Nihil

[N]ihil dandum promittendumvé beneficiorum proviſiones nunciantibus 222
[N]ullus ad functiones Eccleſiaſticas, mittendus eſt priùs, quàm ſe conſtitutiones Papales obſervaturum juràrit 224.

O.

[O]Bedientia Pontifici Romano præſtanda eſt 124
[O]bedientia Pontifici Simoniacè electo, non debetur 11
[O]bligatio jurisjurandi 137
[O]bſervationes Eccleſiaſticæ obſervandæ ſunt 123
[O]ccaſio hæreſeos omnis ſubtrahenda eſt 198
Occupantes bona Eccleſiæ, præter excommunicationis & interdicti pœnas, à beneficiis & privilegiis arcentur 66
Occupantes bona naufragata, & nautas impedientes excommunicantur; qui verò iis opitulantur, condonatione Pontificiâ remunerantur 104
Occupatores bonorum Eccleſiæ 66
Occupatores bonorum & redituum Eccleſiaſticorum, ſub pœna excommunicationis, reſtituere debent ſingula ablata & detenta 69
Offendens Cardinalem, Majeſtatis læſæ fit reus 16
Offendens hoſtiliter per Cardinalem per ſe vel alium, fit reus læſæ Majeſtatis, & punitur ibid.
Officium inquiſitorum fidei eſt, animadvertere in maleficos, incantatores, & ſuperſtitionum vanarum obſervatores 225
Officium Legati quodnam ſit 27
Officium protonotariorum in principio Eccleſiæ primitivæ à beato Clemente, ad ſanctorum martyrum geſta perquirenda atque ſcribenda, fuit inſtitutum 62
Omnes arceantur demptis Inquiſitoribus, à lectione ſcriptorum hæreticorum, aut malè de fide orthodoxâ ſentientium 196
Omnia & ſingula, quæ de peccato originali, & de juſtificatione in ſacroſancta Tridentina Synodo, definita & declarata fuerunt, amplectenda 123
Omnia per Chriſtum facta ſunt ibid.
Opus ſervile die dominico faciendum non eſt 135
Ordinarii Synodorum provincialium in concubinarios publicos animadvertere debent, ut omni fornicationis ſpurcitiâ in laicis clericisque extinctâ, legis divinæ auctoritas cuſtodiatur 232
Ordinis mendicantium cœnobia, monaſteria & prædia, à collectis, ſubſidiis & hoſpitiis militum eximuntur 148
Ordo ſine ſacrilegio reiterari nequit, fol. 123
Ornamenta virtutum cujuſque electioni ſuffragabuntur, non opes & facultates 220.

P.

PArochialium perpetuò unitarum piis locis portio aſſignanda vicariis, non ſit major centum, nec minor viginti quinque ſcutorum, fol. 50
Paſtor perſonaliter Eccleſiæ præeſſe debet, & cur debeat 36
Paſtores divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio ac veritate paſcent ac regent 112
Paulus IV. ſtatuit, debitores obtinentes alternativas vel dilationes, teneri ferre birretum viride, fol. 95
Pauperies notoria facit, ut beneficium ceſſionis bonorum concedatur 94
Pax 138
Pecunia in gratiam commercii & negotiorum publicorum adinventa eſt 231
Pecunia permutationibus inæqualibus medetur ibid.
Penſiones reſervari non debent in diminutionem monaſteriorum & Eccleſiarum regularium 50
Permutatio beneficiorum 52
Permutationes beneficiorum fraudulentæ prohibentur 55
Perſonæ Eccleſiaſticæ cujuſcunque gradûs in hæreſim prolapſæ, & à fide deviæ, omni dignitate & officio privandæ ſunt 190
Perſonæ Eccleſiaſticæ de bonis Eccleſiaſticis teſtari prohibentur 103
Perſonæ & loca, quæ ſunt de foro Eccleſiaſtico, ſtatutis laicorum non ſubjiciuntur 63
Perſonæ excommunicantur, loca interdicto ſupponuntur, quorum conſenſu, favore & conatu, literæ & reſcripta Apoſtolica ſine executione remanent 8
Perſonæ qualitatem & conditionem mentientes, ut aliquid faciliùs conſequantur, rei, hoc obliquo tramite aſſecutæ, fructu carebunt 214
Piis locis, qui teſtandi facultatem non habent prælati, jure legati vel donationis, decimam tantùm partem bonorum relinquere poſſunt 99
Pii Secundi in appellantes, à ſedis Apoſtolicæ ſententiis ad futurum Concilium, conſtitutio confirmatur & interpretatur 89
[P]ius V. virginem nobiliſſimam quandam petentem, ob infirmitatem & adverſam valetudinem, exitum è clauſtro exhortatus eſt, ut ne exiret 195
Pluralitas Epiſcopatuum & beneficiorum improbatur 35
Pœna blaſpemi in dignitate publica conſtituti, ſive clerici ſive cujuſcunque non clerici 203
Pœna Cardinalem occidentibus impoſita, quæ ſit 16
Pœna decoctorum, ſupplicium ultimum 96
Pœna lenonum, ſordidum & turpe lucrum ex proſtitutione virginum corradentium 231
Pœna mortis ſtatuitur in lenones quæſtum è virginum puerorumque proſtitutione referentes ibid.
Pœna ſacrilegi 69
Pœna ſanctionis pragmaticæ ſequacium 130
Pœna blaſphemorum cujuſcunque generis, ordinis & qualitatis 203
Pœnæ detinentium bona Eccleſiæ Romanæ & Palatii Apoſtolici 69
Pœnæ eorum, qui homicidis favent, fol. 204
Pœnæ eorum, qui in ætate legitima religionis votum emittentes, à profeſſo vitæ inſtituto deficiunt, & ad alios ordines vagantur, fol. 152
Pœnæ eorum, qui poſt ordinis ſuſcepti inſtitutum, & ſolenne votum emiſſum, ſucceſſuque temporis confirmatum, relinquunt regularis vitæ religionem 153
Pœnæ Epiſcoporum non reſidentium in diœceſi, oviliúque curam negligentium 108
Pœnæ hæreticorum ſchiſmaticorum, & eorum, qui iſtis favent 187
Pœnæ homicidarum, & eorum fautorum 204
Pœnæ in homicidas conſtitutæ confirmantur 208

Pœnæ in non ſolventes annatas conſtitutæ irremiſſibiles 76
Pœnæ jure civili in ambitûs reos ſancitæ confirmantur, & extenduntur ad recipientes pecunias & mediatores 221
Pœnæ reorum homicidii notorii 209
Pœnæ reſcriptorum & mandatorum Apoſtolicorum executionem impedientibus propoſitæ 5
Pœnæ Simoniacorum ab Hoſtienſi deſcriptæ 223
Pompa funebris Cardinalium, quo ſumptu perſolvi debeat 19
Pontifex hominibus omnibus indulgentias conferre poteſt 143
Pontifex jus libertatis Eccleſiaſticâ auctoritate ſuâ defendit 61
Pontifex novus eligendus non eſt, quamdiu vivit adhuc vetus 219
Pontifex Romanus beati Petri ſucceſſor eſt 124
Pontifex Romanus Chriſti vicarius eſt ibid.
Pontifex Simoniacè electus ſubditorum obedientiam non meretur, fol. 11
Pontifex ſummus litium inter Cardinales exortarum Iudex 19
Pontifici Simoniacè electo nemo obedire tenetur, illiusque auctoritati detrahere omnibus licet, & novâ electione is è pontificio ſolio deturbandus eſt 11
Populus ædes illius, quem Pontificem fore ſcit, diripit, & conſuetudine inſolenti violentáque ſpoliat 15
Portiones vicariis perpetuis ita pingues & opimæ aſſignatæ, ut beneficiis unitis fructûs & emolumenti nihil accedat, non valent, fol. 51
Poteſtas Cardinalium in Pontifice novo eligendo quæ ſit 11
Poteſtas electi quæ ſit 10
Poteſtas impertiendarum indulgentiarum à Chriſto Eccleſiæ relicta, fol. 124
Poteſtas juriſdictionis ordinariæ, fol. 57
Poteſtas laicis in clericos nulla eſt, fol. 57
Poteſtas laicis in clericos prorſus interdicta eſt 60
Prælati & alii monaſteriorum monialium curam habentes, in caſibus tantummodò urgentis neceſſitatis, parvo comitatu ea ingredi permittuntur 160
Prælati & Epiſcopi parvo comitatu & ſenili monaſteria ingredi poſſunt, in caſibus duntaxat neceſſitatis 161
Prælati teſtandi facultatem non habentes, locis piis jure legati decimam partem bonorum relinquere poſſunt 190
Præſtantiores cauſæ miſeriarum hujus ætatis, execrandæ ſunt blaſphemiæ, pœnis eò ſeverius vindicandæ, quò ſegnius in divini nominis injuriam tolerantur 202
Prætextus exemptionis & privilegii, occaſio ſcandali eſſe non debet, fol. 60
Principes committentes vel permittentes duellum, excommunicantur, fiunt infames, & proſcriptione bonorum multantur 235
Principes etiam ipſi pœnis latrones recipientium ſubjecti ſunt, ſi & illi tales recipiant 112
Principes occupantes bona Eccleſiaſtica, & eorum libertati detrahentes, excommunicantur 68
Privatio non ſolventibus annatas & excommunicatio metuenda eſt, fol. 72
Privilegia de candidatis recipiendis, ita ut certo pacto ingreſſum & debita alia ſolvant, Eccleſiis conceſſa annullantur 224
Privilegia & facultates conceſſæ Epiſcopis, in gratiam paſtoralis reſidentiæ 109
Pro pecuniario debito, vel cujuſvis æris crediti quantitate, non poteſt Iudex ordinariâ vel delegatâ poteſtate locum vel populum interdicere 87
Pro præſidio belli ſuſcipiendi adverſus Turcæ furores, Cameræ Apoſtol. cenſus alienandi facultas conceditur 23
Procedi ſolet in ſtrigas & ſortilegos, ut hæreticos vehementer ſuſpectos, quia ea perpetrant, quæ manifeſtè ſapiunt hæreſim 129
Profeſſio votorum 141
Promiſſio beneficii facta, ut quis eligatur, eſt Simoniaca 54
Promovendi ad beneficia & dignitates Eccleſiaſticas, cujuſcunque ordinis & inſtituti, fidei profeſſionem è præſcripta forma cum ſolenni juramento profiteri debent, fol. 4
Promovens indignum ad beneficium aliquod puniendus eſt 31
Propter pecuniarum debitum, civitas, provincia, & loci publici non poſſunt interdicto ſupponi 87
Proviſi de beneficiis reſervatis ſedi Apoſtolicæ ejuſdem auctoritate inſciâ, pro malæ fidei poſſeſſoribus habentur 48
Proviſiones beneficiorum ſine ullo pretio denunciandæ ſunt 222
Publicæ honeſtatis, quæ ex ſponſalibus contrahitur, impedimenti nullus aut parùm frequens eſt uſus, quoniam ſponſalia de futuro quàm rariſſimè fiunt, longéque major eſt prohibitionis ratio, in matrimonio per verba de præſenti contracto, quàm in ſponſalibus de futuro 162
Publicatio beneficii in frequentiore populi conventu, ubi beneficium conſiſtit, fieri debet 53
Pueri Iudæorum, invitis & reclamantibus parentibus, non debent baptizari 167
Pugnantes in duello, & duellum permittens, quâcunque causâ, etiam jure probatâ, excommunicantur, eisque ſepultura in loco ſacro denegatur 233
Purgatorium eſſe, Catholici credunt conſtantiſſimè 124.

Q.

QVæ beneficiarii habent, empta ad donandum Eccleſiæ alicui diverſæ à ſua, ea donare poſſunt per teſtamentum, vel alio modo 120
Quæ in decretis Conciliorum minùs clara ſunt, Pontificis ſolius interpretatione illuſtrantur 130
Quæ ſunt in Conciliis œcumenicis reſoluta & decreta, non debent humanâ opinione impugnari 199
Qualitas non patrocinatur crimini, quò minùs puniatur 71
Qualitas ordinandorum 20
Qualitas teſtis omni exceptione major eſt, quoties agitur de inquiſitione hæreſis 186
Qualitates gradûs conſanguinitatis remotiores & propinquiores, in diſpenſationibus exponendæ ſunt, fol. 164
Qui apoſtatam præſentat ad beneficium, patronatûs jure præſentandi privatur 81
Qui beneficia à ſummo Pontifice impetrant, annatam ſolvere tenentur, fol. 73
Quia bona cultui divino dicata occupat, vel occupata tuetur, fur & ſacrilegus eſt 118
Qui Cardinalem offendit, Majeſtatis læſæ fit reus 16

Qui

Qui diſciplinæ regularis inſtitutum profeſſus eſt ſemel, perpetuò eidem obligatus manet 141
Qui exercet munus in electione collatum ante confirmationem, jure ſuo privatur 14
Qui intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſpe diſpenſationis conſequendæ carere debet 163
Qui librorum hæreticorum pruritu avidiùs titillantur, facilè eorum contagione vitioſi & inſani evadunt 169
Qui libros hæreſis, aut falſi cujuſcunque dogmatis legerit, excommunicatur 198
Qui nomina aut familiaritatem Cardinalium mentiuntur, ut faciliùs obtineant gratiam, excommunicati, eis adeptis non fruentur, fol. 214
Qui per alios facit, & negotium aliquod exequitur, per ſeipſum facere videtur 138
Qui per ſex menſes ab obtento beneficio, vel quamlibet eorum partem, officium non dixit, ſolùm tenetur ad reſtitutionem pro rata, elapſo verò ſemeſtri, ſi poſt admonitionem in quindecim diebus bis non oraverit, beneficio privandus eſt 57
Qui perſonis interpoſitis beneficiorum proviſionem venantur, aut ſeipſos in canonico examine offerunt, quo alterius ignorantiæ & imperitiæ fucum præbeant, falſumque tueantur, excommunicandi ſunt 215
Qui Pontificatum ante ſedem vacantem venatus & adeptus eſt, excommunicandus & à dignitatibus omnibus abdicandus eſt, fol. 217
Qui publica officia mercantur pretio, ea ſine gravis & ſauciæ conſcientiæ vulnere retinere non poſſunt 221
Qui rei ſunt ambitûs, & precio mercantur, quod dignitate praſtare non poſſunt, ad officia admitti non debent 220
Qui res & arma cujuſcunque generis in ſubſidium Saracenorum aut infidelium porrigunt, & ad exteros in detrimentum Chriſtianæ reipublicæ deferunt, Concilii Lateranenſis decreto excommunicati ſunt ipſo jure, & fiunt ſervi capientium, & bonorum omnium amiſſione mulctantur 175
Qui retinent aut poſſident beneficia Eccleſiaſtica, priuſquam Apoſtolicis literis jus poſſeſſionis probetur, beneficiis illis privantur, & ad alia obtinenda perpetuò fiunt inhabiles 33
Qui ſpe obtinendæ diſpenſationis matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis, in poſterum Pontificiâ gratiâ per hujuſmodi diſpenſationes non gaudebunt, etiamſi ex copulâ ſequuta ſit proles, fol. 161
Qui vel perſonas vel nomina mutant, ut faciliùs aliquid extorqueant potiùs, quàm impetrent, videntur profectò rei falſi, fol. 215
Quis damnum à latronibus viatori illatum praſtare teneatur, fol. 13
Quiſquis per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut hæreticus fiat, ordinatur, fol. 10
Quod de jure ab initio non conſiſtit, id temporis tractu non confirmatur, fol. 38.

R.

Ratio dogmatum legitimorum ab adulterinis diſcernendorum 127
Receptiones monialium ad ordinem, obligatione clauſuræ violatâ, irritæ ſunt 158
Recitatio horarum canonicarum neglecta, clericum reddit fructuum perceptorum omiſſionis tempore, reſtitutioni obnoxium 56
Reconciliationes fallaces inter inimicos (quas treugas vocant) atrocioris injuriæ parentes, damnantur 138
Regnum Chriſti finem non habet, fol. 123
Regulares extra clauſtra vagantes, fol. 152
Regulares non poſſunt audire confeſſiones ſecularium, niſi approbatione & indulto ordinariorum, fol. 156
Rei confeſſi à vinculis carceris non ſunt ſolvendi, niſi executionis ſententiæ paruerint 83
Rei homicidii notorii, quibus pœnis ſubjiciantur 209
Rei perjurii & falſi, qui habeantur, fol. 210
Rei ſunt ſacrilegii, qui res ſacras è templis ſurripiunt, ut eas ad uſus prophanos convertant 201
Relapſus dicitur, qui in hæreſim abjuratam, vel in aliam iterùm labitur 183
Reliquiæ ſanctorum 135
Res divino cultui dicatæ eximuntur à nomine & jure ſpoliorum, fol. 116
Res divino cultui dicatæ, non teſtamento, non donatione, vel pacto ullo alio, in uſus profanos reſignari poſſunt ibid.
Res quæcunque bonorum mobilium ſive immobilium, poſt obitum prælatorum, & quarumcunque perſonarum Eccleſiaſticarum, extra urbem Romam decedentium, relictæ, pertinent ad Cameram Apoſtolicam 120
Reſcriptorum & mandatorum Apoſtolicorum executionem impedientes, pœnis quibuſdam certis coërcendi ſunt 5
Reſidentia paſtoralis commendatur, fol. 109
Reſignare, & conſenſum ad reſignandum præſtare, paria ſunt 55
Reſignatio beneficii legitima, omnem temporis, perſonarumque dolum excludens, certo dierum ſpatio ante obitum firmari debet 52
Reſignatio beneficii, quam factam mors ſequitur, tanquam fraudulenta & præſumptione fraudis gravata, non ſubſiſtit ibid.
Reſignationes & jurium conceſſiones, infra quod tempus publicari debeant ibid.
Reſignationes legitimis de cauſis tantùm admittendæ ſunt 53
Reſponſa à dæmonibus non ſunt expectanda 225
Reſpublica Chriſtianorum tota Eccleſiæ Romanæ ſuppetiis juvatur, fol. 73
Reſtitutio fructuum beneficii 56
Reſurrectio carnis expectatur à Chriſtianis 123
Reus homicidii in carcere conſtitutus, non audiendus, nec priùs ad locum cædis remittendus, quàm hæredum occiſi juri ſatisfecerit, fol. 209
Ritus in ſacramentorum adminiſtratione à catholicis obſervari ſoliti, ſunt recipiendi 123
Rudimenta Eccleſiæ primæ Rom. in quo jacta fuerint 128.

S.

Sacerdos quilibet jure divino habet auctoritatem abſolvendi, ſed jure Eccleſiaſtico ſuſpenditur, fol. 154

Sacerdotes ab oneribus popularibus immunes ſunt 147
Sacerdotia reſignanda deponi debent veniâ ordinarii Epiſcopi 53
Sacramenta legis novæ à Chriſto inſtituta verè ſeptem creduntur à Catholicis 123
Sacramenta, licèt non omnia, ſingulis hominibus ad ſalutem neceſſaria ſunt ibid.
Sacræ ſupellectilis ornamenta non veniunt ſub nomine ſpoliorum, pertimentium ad Cameram Apoſtolicam 116
Sacrificium propitiatorium pro vivis & defunctis, in Miſſa Deo verè offerri credunt Catholici 123
Sacrilegium quid ſit 201
Sacrilegus puniendus eſt 70
Sacroſancta generalis Synodus Tridentina explicatam fidei profeſſionem ab omnibus in gradu Eccleſiaſtico conſtitutis fieri jubet, fol. 127
Salvus conductus homicidis non eſt dandus 205
Sancti unà cum Chriſto regnantes, invocandi & venerandi ſunt, fol. 124
Sanctitas loca Deo conſecrata maximè decet 133
Scriptura Sacra admittitur à Catholicis, ſecundùm intellectum matris eorum, quæ eſt Eccleſia ſancta Romana 123
Scriptura ſacra ſecundùm interpretationem Eccleſiæ Romanæ accipienda eſt ibid.
Semel affectum perpetuò manet affectum 45
Sententia ſequeſtri exequutoria eſt, fol. 85
Sententiæ declaratoriæ, in reorum hæreſis favorem latæ, contra juriſdictionem & ſtylum officii inquiſitionis, nunquam tranſeunt in rem judicatam 191
Sepultura in loco ſacro, in duello pugnantibus, & duellum quâcunque causâ, etiam jure probatâ permittentibus, deneganda eſt, fol. 234
Sequeſtrum concedi non debet, niſi jus petentis appareat 86
Sicarii non ſunt excipiendi hoſpitio, fol. 208
Simonia ambitionis comes eſt 218
Simonia committitur tam per dantes, quàm per accipientes, tam per agentes, quàm per conſentientes, fol. 11
Simonia omnis in beneficiis conferendis vitanda 223
Simoniacæ electionis conſcii, proxenetæ & mediatores, ad inſtar reorum majeſtatis pœnis ſubjiciuntur, activis & paſſivis. Cardinalibus verò novum Pontificem eligendi æquiore tramite conceditur poteſtas 11
Simoniacus dicitur hæreticus 10
Sortilegi juriſdictione inquiſitorum, pœnis jure ſancitis, plecti debent, fol. 226
Sortilegium, quod de jure civili maleficium appellatur, manifeſtam hæreſim ſapiens, ut crimen hæreſis punitur 229
Spatium ſemeſtre conceſſum Pii IV. decreto contumacibus ad exprimendas cauſæ defenſiones, ad annum extenditur & prorogatur, ita tamen, ut ſponte comparentibus duntaxat, non captis, infra annum faveat & patrocinetur, fol. 84
Species ſacramenti una ſufficit Catholicis ad Chriſtum totum participandum 124
Spectacula ferocia & cruenta quæcunque, in quibus tauri, ſævioresque feræ aliæ introducuntur, prohibenda ſunt 235
Spectatores duellorum excommunicatione & pecuniariâ mulctâ plectendi ſunt 234
Spiritus Sanctus cum Patre Filioque ſimul adoratur & glorificatur, fol. 123
Spiritus Sanctus Dominus eſt vivificans, ex Patre Filioque procedens, fol. 123
Spiritus Sanctus loquutus eſt per Prophetas ibid.
Spolia Eccleſiaſticorum non ſolùm Italiæ, verùm etiam aliarum provinciarum, fuiſſe ac eſſe reſervata Papæ, quomodo confirmetur, fol. 119
Sponſalia conditionalia honeſtatem publicam non inducunt, ante conditionis eventum 163
Sponſalia pura & certa, & ex conſenſu valida, inducunt honeſtatem publicam ibid.
Spurii ab officiis, quibus patres eorum olim præfuerunt, arceantur, fol. 20
Statuta & ordinationes, quæ fiunt in injuriam executionis reſcriptorum & literarum Apoſtolicarum, nullius ſunt vigoris aut roboris, fol. 6
Statutum ordinarii auctoritati Pontificis maximi detrahit 6
Suaſores alienationis bonorum Eccleſiaſticorum excommunicandi ſunt, fol. 26
Subditi ejus, qui Simoniacè electus eſt, ab omni obedientiæ vinculo ſoluti ſunt 11
Subſtantia panis euchariſtici mutatur in corpus Chriſti 124
Succeſſor poteſt revocare malè alienata 26
Suffragia appellationum in cauſis maleficiorum, niſi multæ pecuniariæ ſummâ depoſitâ, non admittuntur 93
Suffragia appellationum propenſiores faciunt ad lites animos, & ad flagitia audenda, cùm ſententiæ prorogantur & indeciſæ remanent fol. 93
Summi Pontificis auctoritas ſupra Concilium eſſe, multis exemplis, & Pragmaticæ Sanctionis in Conc. Baſilienſi decretæ abolitione probatur 126
Suſceptio & numerus puellarum monialium ex reditibus monaſterii pendi debet, ne penuriâ gravetur, fol. 159
Synodi cùm aliæ omnes, tum Tridentina, à Catholicis approbantur, fol. 123.

T.

TEmpla deambulationis & geſtûs inhoneſti loca non ſunt 133
Tertia declaratio circa impedimenta cognationis aut affinitatis ex fornicatione 166
Teſtamenta 99
Teſtamenta & donationes acquiſitorum ex bonis Eccleſiæ, in favorem illegitimorum, non tamen hoſpitalibus expoſitorum & orphanorum, infirmantur & annullantur 101
Teſtes ſingulares regulariter non probant 41
Thalmud Hebræorum utrumque portentis, commentis, & blaſphemiis in Chriſtum & fidem Chriſtianam multis refertum, damnatur 193
Thalmud quatenùs rejiciatur, & quatenùs recipiatur ibid.
Tonſores aureæ argenteæque monetæ pœnâ ſupplicii ultimi ſunt afficiendi 231
Trinitatem perſonarum in unitate ſubſtantiæ, Chriſti divinitatem, ejusque de Spiritu S. in utero Virginis

ginis Mariæ conceptionem, profitetur fides catholica 1
Tractare de electione Pontificis, Pontifice adhuc vivente, monopolium eſt prohibitum 219
Traditiones Eccleſiaſticas firmiter teneri debere, volunt Catholici, fol. 123
Treuga 138
Turca occupatâ Pannoniâ excidium non ſolùm Italiæ, verùm etiam toti Europæ minatur 138.

V.

Veneratio Sanctorum 135
Veritas rei geſtæ in diſpenſationum & aliarum gratiarum impetratione retecta, pœnâ falſi damnat impetrantes 141
Via, ne quis hæreticorum librorum veneno inficiatur, ineunda, lectionis eorum prohibitio eſt 197
Vinum in uſu Euchariſtiæ mutatur in ſanguinem Chriſti 124
Viri ſanguinum, & Deo & hominibus exoſi ſunt 206
Vis, ut credat, nemini inferenda eſt, fol. 167
Vita ſeculi venturi ſperatur & creditur à fidelibus 123
Vnio beneficiorum 50
Voluntates ultimæ 99
Vota 141
Vſus indulgentiarum populo Chriſtiano ſalutaris eſt 124
Vſus negotiationis omnis quæſtuariæ & ſordidæ interdictus eſt, fol. 120
Vſus pecuniæ in gratiam commercii, negotiorumque publicorum adinventus eſt 231
Vſus penſionis in beneficiis monaſteriorum non conceditur 50.

FINIS INDICIS RERUM ET VERBORUM.

INDEX I.

PONTIFICUM ROMANORUM,

QUI IN SEPTIMI DECRETALIUM Compilatione referuntur.

A.

ADRIANUS VI. Inquiſitori Comenſi — Cap. 1. de jure patron. Cap. 3. de malef. & incant.

ALEXANDER IV. Ordinis Minorum Inquiſitoribus. — Cap. 6. de hæret. & ſchiſmat. Cap. 6. de hæret. & ſchiſmat.

ALEXANDER VI. Angelo de Verona Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Profeſſori in Provincia Lombardiæ hæreticæ pravitatis Inquiſitori. — Cap. 1. de Inſulis novi Orb. Cap. 1. de malefic. & incant.

B.

BONIFACIUS VIII. — Cap. 1. de interdicto.

C.

CLEMENS V. — Cap. 6. de reſervation.

CLEMENS VI. — Cap. 1. de invaſ. & occup. bonor. eccleſ.

CLEMENS VII. — Cap. 3. de reſcript. & mandat. Apoſtol. Cap. 1. de filiis Presbyt. Cap. 4. de reſign. & permut.

CLEMENS VII. — Cap. 2. de annatis. Cap. 3. de interdicto. Cap. 1. 2. de dilat. & ceſſion. bonor. Cap. 3. de matrim. & ſponſal.

E.

EUGENIUS IV. in Concilio Florentino ex Concilio Conſtant. — Cap. 2. 3. de ſumma Trinitate. Cap. 1. de Cardinal.

G.

GREGORIUS XI. — Cap. 1. de ſimoniac.

GREGORIUS XIII. — Cap. 4. de reſcript. & mandat. Apoſtol. Cap. 3. 5. de reſervat. Cap. 2. de reſign. & permut. Cap. 3. 4. de ſpoliis Cleric. Cap. 2. de Medicis Cap. 3. de reliquiis & venerat. Sanctor. Cap. 1. de jurament. Cap. 5. 6. de Judæis. Cap. 6. de libris prohibit. Cap. de libellis famoſ.

ex Concilio Tridentino. — Cap. 5. de religioſ. dom. Cap. 4. de monialibus.

H. HONO-

Rectori Univerſit. almæ urbis. — Cap. 1. de Magiſtris & Doct.

H.

HONORIUS IV.
Calgano de Eugubio Ord. Minorum Inquiſitori hæret. pravitatis. — Cap. 5. de hæret. & ſchiſmat.

I.

INNOCENTIUS IV.
Univerſis Chriſti fidelibus. — Cap. 1. de hæret. & ſchiſmat.
Cap. 2. de hæret. & ſchiſmat.

INNOCENTIUS VIII.
Cap. 1. de reſcript. & mandat. Apoſtol.
Cap. 1. de reſignat. & permut.
Cap. 1. de annatis.
Cap. 1. de falſis & falſ. expon.
Cap. 4. de malef. & incant.

JOANNES XIII.
Inquiſitori hæreticæ pravitatis F. Lamberto de Ord. Præd. — Cap. 4. de hæret. & ſchiſmat.

JULIUS II.
Cap. 2. de appellat.
Cap. 6. de homicid. & bannit.
Cap. 1. de duello & duell. permitt.
Theſaurario Marchiæ Anconitanæ — Cap. 7. de appellat.
in Concilio Lateranenſi. — Cap. 1. 2. 3. de electione & electi poteſt.
Cap. 1. de benefic. collat. & impetrat.

JULIUS III.
Cap. 5. de benefic. collat. & impetrat.
Cap. 3. de fructuum benefic. reſtit.
Cap. 3. 4. 5. 6. de annatis.
Cap. 1. de nautis & naufrag. patient.
Cap. 1. de Judæis.
Cap. 1. 2. de libris prohibit.
Cap. 1. de blaſphem. & aleat.
Simoni de Puteo & Joanni Baptiſtæ Cardinalibus. — Cap. 2. de bonis Eccleſ. alien.

L.

LEO X.
Cap. 2. de reſcript. & mandat. Apoſtol.
Cap. 3. de falſis & falſ. expon.
Cap. 2. de duello & duell. perm.
ex Concordatis Galliæ — Cap. 2. de interdicto.
in Concilio Lateranenſi.
Cap. 4. de electione & electi poteſt.
Cap. 2. 4. 5. 6. de Cardinal.
Cap. 1. de officio Legati.
Cap. 6. de benefic. collatione & impetrat.
Cap. 1. de penſion.
Cap. 1. de fructuum beneficii reſtit.
Cap. 3. 4. de foro competenti.
Cap. 2. de invaſor. & occupat. bonor. eccleſ.
Cap. 1. 4. de vita & honeſt. Cler.
Cap. 1. de Conciliis.
Cap. 3. de religioſis domibus.
Cap. 8. de hæret. & ſchiſmat.
Cap. 3. de libris prohibit.
Cap. 2. de blaſphem. & aleat.
Cap. 2. de ſimoniac.
Cap. 5. de malef. & incant.
Cap. 1. de concub. & fornic.
Univerſis & ſingulis locorum Ordinariis Dominii Venetorum. — Cap. 6. de malef. & incant.

M.

MARTINUS V. — Cap. 1. de foro competenti.

N.

NICOLAUS III.
General. Ordin. Prædicatorum. — Cap. 2. de Judæis.

NICOLAUS V.
Cap. 3. de vita & honeſt. Cleric.
Cap. unic. de his, qui infidel. &c.

P.

PAULUS II.
Cap. 1. de bonis Eccleſ. alien.
Cap. 1. de reſervat.

PAULUS III.
Cap. 3. de bonis Eccleſ. alien.
Cap. 15. de beneficii collat. & impetrat.
Cap. 1. de teſtam. & ult. volunt.
Cap. 2. de nautis & naufrag. pat.
Cap. 1. de ſpoliis Clericorum.
Cap. 2. de Conciliis.
Cap. 3. de Judæis.

PAULUS IV.
Cap. 1. de ſumma Trinitate.
Cap. 6. de Cardinal.
Cap. 4. de bonis Eccleſ. alien.
Cap. 4. 8. de beneficii collat. & impetrat.
Cap. 3. de invaſor. & occupat. bonor. Eccleſ.
Cap. 2. de Jure Patronatûs.
Cap. 1. de confeſſis.
Cap. 1. de reliquiis & venerat. Sanct.
Cap. 1. de regular. & relig.
Cap. 1. de matrim. & ſponſal.
Cap. 4. de Judæis.
Cap. 9. de hæret. & ſchiſmat.
Cap. 2. de falſis & falſ. exp.
Cap. 1. de ambitu.
Cap. 1. de lenonibus.

PIUS II.
Cap. 1. 2. 3. 4. de homicid. & bannit.
In Mantuana Synodo
Cap. 1. de appellat.

PIUS IV.
Cap. 5. de electione & electi poteſt.
Cap. 5. de bonis Eccleſ. alien.
Cap. 7. 9. de benefic. collat. & impetrat.
Cap. 2. de reſervat.
Cap. 5. de reſign. & permut.
Cap. 5. de foro competenti.
Cap. 4. de invaſor. & occupat. bonor. Eccleſ.
Cap. 1. de dolo & contum.
Cap. 1. de ſequeſtris.
Cap. 6. de appellation.
Cap. 3. de dilation. & ceſſion. bonor.
Cap. 3. de teſtam. & ult. volunt.
Cap. 2. de vita & honeſt. Cleric.
Cap. 5. de ſpóliis Cleric.
Cap. 2. de Magiſt. & Doctor.
Cap. 3. 4. de Conciliis.
Cap. 1. 2. de treuga & pace.
Cap. 1. de indulgent.
Cap. 1. 2. de religioſ. domibus.
Cap. 2. de regularib. & religioſ.
Cap. 1. de monialibus.
Cap. 1. de conſangu. & affinit.
Cap. 4. de libris prohib.
Cap. 7. de homicid. & bannit.

ex decretis reformationis ſignaturæ juſtitiæ — Cap. de appellat.

ex reformationis pœnitentiariæ Apoſt. decretis. — Cap. 3. de jure Patronatûs.

ex reformat. rotæ apoſtolicæ ſanctionibus. — Cap. 5. de appellat.

in Concilio Tridentino. — Cap. 4. de ſumma Trinitate.

ex Concilio Tridentino
Cap. 1. 2. 3. 4. 5. de Cleric. non reſident.
Cap. 5. de libris prohib.

PIUS V.
Cap. 1. de ætate & qualit. Ordinand.
Cap. 6. de bonis Eccleſ. alien.
Cap. 10. 11. 12. 13. 14. de benefic. collatione & impetrat.
Cap. 4. de reſervat.
Cap. 2. de penſion.
Cap. 3. de reſign. & permut.
Cap. 2. de fructuum benefic. reſtit.

Cap. 7.

Pius V.
- Cap. 7. de annatis.
- Cap. 2. 3. de confeſſis.
- Cap. 2. de dolo & contum.
- Cap. 2. de ſequeſtris.
- Cap. 3. de appellat.
- Cap. 4. de dilat. & ceſſion. bonor.
- Cap. 1. de cambiis.
- Cap. 1. de forma contrah. cenſ.
- Cap. 2. de teſtam. & ult. vol.
- Cap. 5. de vita & honeſt. Cleric.
- Cap. 6. 7. de Cler. non reſid.
- Cap. 2. de ſpoliis Cleric.
- Cap. 1. de Medicis.
- Cap. 1. 2. 3. de celebrat. Miſſ.
- Cap. 2. de reliquiis & vener. Sanct.
- Cap. 1. de voto & voti profeſſ.
- Cap. 1. 2. de gratiis & diſpenſ.
- Cap. 1. de quæſtorum tollendo abuſu.
- Cap. 2. 3. de monialibus.
- Cap. 2. de matrim. & ſponſal.
- Cap. 2. 3. 4. de conſang. & affinit.
- Cap. 10. de hæret. & ſchiſmat.
- Cap. 1. de libell. famoſ.
- Cap. 2. 3. de ambitu.
- Cap. 1. de teſtibus.
- Cap. 1. de monetar. tonſor.
- Cap. 2. de Concubin. & fornicat.
- Cap. 1. de taurorum & aliorum animal.

ex Bonifacii IX. decreto — Cap. 3. de Cardinal.

in Concilio Tridentino — Cap. 2. 3. de benefic. collat. & impetrat.

ex Concilio Tridentino
- Cap. 1. de unionibus benefic.
- Cap. 1. de Comit. Palat.
- Cap. 2. de quæſtorum tollendo abuſu.
- Cap. 4. de religioſ. domibus.
- Cap. 3. de regular. & religioſ.
- Cap. 3. 4. de ſimoniac.

S.

Sixtus IV.
- Cap. 1. de ſacrilegis.
- Cap. 5. de homicid. & bannit.

Vicario Generali Epiſcopi Bononienſis — Cap. 2. de malef. & incantat.

Sixtus V.
- Cap. 7. de bonis Eccleſ. alien.
- Cap. 8. 9. 10. de homicid. & bannit.

ex bullâ Cœnæ Domini
- Cap. 1. de decimis.
- Cap. 4. de falſis & falſ. exponent.

V.

Urbanus IV.

Inquiſitoribus Ordinis Prædic. in Provin. Lombardiæ, Marchiæ, Januenſ. — Cap. 3. de hæret. & ſchiſmat.

Urbanus VI. — Cap. 2. de foro competenti.

FINIS INDICIS ROMANORUM PONTIFICUM.

INDEX II.

INDEX II.

CONCILIORUM AC SYNODORUM

QUÆ IN SEPTIMO DECRETALIUM REFERUNTUR.

A.

ALEXANDRINA Synod. } Cap. 1. de Conciliis.
ARIMINENSE Cap. 1. de Conciliis.

B.

BASILIENSE Cap. 1. de Conciliis.

C.

CHALCEDONENSE ſub Symmacho Cap. 1. de Conciliis.

CONSTANTIENSE ſub Eugenio IV. Cap. 1. de Cardinal.

CONSTANTINOPOLITANA Synod. ſub Hadriano Symmacho Cap. 1. de Conciliis.

E.

EPHESINA Synod. Sub Symmacho Cap. 1. de Conciliis.

F.

FLORENTINUM ſub Eugenio IV. Cap. 2. 3. de ſumma Trinitate.

L.

LATERANENSE { Cap. 5. de vita & honeſt. Cleric. Cap. 1. de decimis. Cap. 1. de regular. & relig.

Seſſ. 9. Cap. 2. de fructuum beneficii reſtitut.

ſub Julio II. { Cap. 1. 2. 3. de electione & electi poteſtat. Cap. 1. de beneficii collat. & impetrat.

ſub Leone X. { Cap. 4. de elect. & electi poteſt. Cap. 4. 5. de Cardinal. Cap. unic. de officio Legati. Cap. 6. de benefic. collat. & impetrat.

ſub Leone X. { Cap. 1. de penſionibus. Cap. 1. de fructuum beneficii reſtitut. Cap. 1. de vita & honeſtate Cleric. Cap. 3. de religioſis domibus. Cap. 8. de hæreticis & ſchiſm. Cap. 3. de libris prohibitis. Cap. 2. de blaſphem. & aleator. Cap. 2. de ſimoniacis. Cap. 5. de malefic. & incantator. Cap. 1. de concubinar. & fornicat.

LATERA-

Lateranensis Synod. Cap. 2. de Cardinal.
Lugdunense Cap. unic. de his, qui infidelibus, &c.

M.

Mantuana Synod. ſub Pio II. Cap. 1. de appellat.
Milevitanum Cap. 1. de foro competenti.

N.

Nicæna Synod. ſub Symmacho Cap. 1. de Conciliis.

R.

Romana Synod. ſub Symmacho Cap. 1. de Conciliis.

S.

Senense ſub Martino V. Cap. 1. de Conciliis.

T.

Tridentinum
- Cap. 1. 3. 6. 7. de Cleric. non reſident.
- Cap. 2. de Magiſtr. & Doctor.
- Cap. 2. de Conciliis.
- Cap. 2. de celebratione Miſſar.
- Cap. 1. de juramento.
- Cap. 2. de treuga & pace.
- Cap. 4. 5. de religioſ. domibus.
- Cap. 3. de regular. & religioſ.
- Cap. 2. 3. 4. de monialibus.
- Cap. 3. de conſangu. & affinit.
- Cap. 10. de hæret. & ſchiſm.
- Cap. 3. de ſimoniacis.
- Cap. 1. de taurorum & aliorum animal. &c.

Seſſ. 7. cap. 5. Cap. unic. de unione beneficior.
18. Cap. 5. de libris prohibitis.
21. cap. 2. Cap. 1. de ætate & qualit. Ordinand.
22. cap. 2. Cap. 4. de ſumma Trinitate.
Seſſ. 23. — Cap. 2. 3. de benefic. collat. & impetrat. — Cap. 5. de Clericis non reſid.
24. cap. 10. Cap. 4. de reſcript. & mandat. Apoſtol.
25. cap. fin. Cap. 4. de Conciliis.
Seſſ. 9. Cap. 14. 24. cap. 13. 15. de reformatione Cap. unic. de unione beneficior.
Seſſ. 22. ca. 2. 24. ca. 11. de reformatione Cap. 1. de Comit. Palat.
5. cap. 2. 21. cap. 11. de reformatione Cap. 2. de quæſtorum tollendo abuſu.
Seſſ. 24. cap. 3. 24. cap. 8. de reformatione matrimonii.
- Cap. 2. de matrim. & ſponſalib.
- Cap. 2. de conſanguinit. & affinit.
- Cap. 2. de concubin. & fornicat.

Tridentina Synod.
- Cap. 4. de conſangu. & affinit.
- Cap. 4. de ſimoniacis.

Seſſ. 23. cap. 1. Cap. 2. de benefic. collat. & impetrat.

V.

Viennense
- Cap. 3. 4. de foro competenti.
- Cap. 1. 3. de matrim. & ſponſal.
- Cap. 8. de hæret. & ſchiſmat.

FINIS INDICIS CONCILIORUM ET SYNODORUM.

INDEX

INDEX III.
AUCTORUM QUORUM FIT MENTIO IN LIBRO SEPTIMO DECRETALIUM.

AUGUSTINUS in opere Monachorum	Cap. 1. de Conciliis.
BULLA Cœnæ Domini	Cap. 1. de decimis. Cap. 4. de falſis & falſ. exponent.
C. Tibi, qui 12. in 6to	Cap. 4. de reſcript. & mandat. Apoſtol.
CONCORDATA Galliæ	Cap. 2. de interdicto.
DECRETUM Bonifacii IX.	Cap. 1. de Cardinal.
DECRETUM reformationis Pœnitentiariæ Apoſtolicæ	Cap. 3. de jure patronatûs.
DECRETUM reformationis ſignaturæ	Cap. 4. de appellat.
FRIDERICI Imperat. Rom. Conſtitutiones ſeu Leges contra hæreticos	Cap. 1. 2. de hæret. & ſchiſmat.
GREGORIUS 35. Moral.	Cap. 1. de Conciliis.
MENOCH. de A. Q. J. cent. 3. caſ. 263.	Cap. 1. de libell. famoſ.
SANCTIO reformationis rotæ Apoſtolicæ	Cap. 5. de appellat.
Exod. 21. & 30.	Cap. 2. de reliquiis & venerat. Sanctor.
Deuteron. 5.	Cap. 2. eod. tit.
Deuteron. 23.	Cap. 1. de concubin. & fornicat.
1. Reg. 15.	Cap. 1. de Conciliis.
Tob. 4.	Cap. 1. de concubin. & fornicat.
Hierem. 8.	Cap. 8. de hæret. & ſchiſmat.
Ezech. 20.	Cap. 2. de reliquiis & venerat. Sanct.
Matth. 15.	Cap. 1. de concubinat. & fornicat.
Marc. 7.	Cap. 1. eod.
Luc. 18.	Cap. 2. de reliquiis & venerat. Sanctor.
Actor. 15.	Cap. 1. de concubinat. & fornicat.
1. Corinth. 6.	Cap. 1. eod. tit.
2. Corinth. 1.	Cap. 4. de Conciliis.
Galat. 5.	Cap. 1. de concubinat. & fornicat.
Epheſ. 5.	Cap. 1. hoc tit.
Philipp. 2.	Cap. 1. de Conciliis.

FINIS.

INDEX

CERTISSIMUS ET ABSOLUTISSIMUS

TITULORUM OMNIUM,

Tùm DECRETALIUM GREGORII IX.
An. 1230.

SEXTI BONIFACII VIII. An. 1298.

CLEMENTINARUM CLEMENTIS V. in Concilio
Vienneñſi in Galliâ An. 1311.

EXTRAVAGANTIUM XX. JOANNIS XXII.
ab Anno 1316. ad 1327.

Cùm COMMUNIUM, à XIII. Summis Pontificibus,
URBANO IV. 1262. MARTINO IV. 1281. BONIFACIO VIII. 1295. & 1300.
BENEDICTO XI. 1304. CLEMENTE V. an. 1306. 1307. JOANNE XXII.
an. 1316. 1327. BENEDICTO XII. an. 1335. 1336. CLEMENTE VI. 1349.
MARTINO V. an. 1420. EUGENIO IV. 1432. CALIXTO III. an. 1455.
PAULO VENETO II. an. 1464. 1468. & SIXTO IV. 1471. 1483.
editarum,

NOVO FACILIQUE ORDINE DISPOSITUS.

INSERTIS ETIAM TITULIS

SEPTIMI vulgò DECRETALIUM PETRI MATTHÆI
J. C. Lugdunenſis diverſo Charactere expreſſis, & unicâ ſerie Alphabeticâ
comprehenſis, cum CAPITULORUM OMNIUM numero, pro faciliori
diſtinctione, Titulis appoſito.

Ordinante

JO. LE L. PR. PAR.
In. Col. E. SS. M. & P. S. Arg. Cant. & Can. Cap.

M. DC. XCV.

PRÆFATIO
AD
BENEVOLUM LECTOREM,
DE
USU SEQUENTIS INDICIS.

1. TITULI Juris utriuſque ad hoc digeſti ſunt, vel, ut Ideam claram compendioſamque materiæ ſub illis contentæ ſtatim Studioſi percipiant: vel, ut ad memoriam quondam lecta faciliùs revocentur; Quæ, ut faciliùs obtineantur, duo potiſſimùm in *Titulorum Indice* deſiderari perſpicuum eſt.

2. *Primò*, facillima & promptiſſima illorum inveſtigatio, prout ab Auctoribus paſſim allegantur; quam utique aſſequetur vel rudior Tyro, ſi numeris ſuis abſolutâ ſerie Alphabeticâ diſponantur. *Secundò*, cùm ex ipſis Initialibus vocabulis tota materia, quæ quandoque multiplex eſt in uno Titulo, comperta non habeatur, ipſi Tituli, ſub eâdem ſerie ſecundùm *Voces Principes*, iterùm ſunt diſtribuendi.

3. Ita modò *Tituli Juris Canonici* digeſti ſunt, ut utrumque ſtatim ob oculos appareat; ſicque variarum Linearum & Characterum diſpoſitione diſtributi, ut diſcerni valeant *ſoli Tituli*, ſi his quis indigeat: quin & ſimul, materiam toto Corpore Canonico diffuſam, ad idem verbum referant coadunatam *(a)*.

4. Tituli initiales habent ſub ſe *Collectionem* non modo *Gregorii IX.* quæ cœteras plerumque complectitur & ſuperat; verùm etiam & *Sexti, Clementinarum, Extravagantium Joannis XXII.* & *Communium*, novâ methodo integrè continent, & diſcernunt *(b)*; Quorum etiam diſcretioni non nihil conferunt capitula ſignata: Ex quibus primo intuitu, notitia generalis, fusè vel paucis in Titulis tractatorum, erui poteſt.

5. Ne verò conqueri quis valeret, quòd ſingulis verbis Citationes non ſint appoſitæ: duplici de causâ conſultò actum eſt. *Primò*, ut brevitati conſuleretur, & Studioſi faciliùs titulos addiſcerent per frequentiorem illorum, initialemque, ut ita dicam, indigitationem. *Secundò*, ne, ob varias eorundem locorum Citationes, frequens error irreperet, qui & nauſeam Lectori, incertitudinemque pareret. Sic certè eveniſſe non in uno loco deprehenſum eſt in *Indice Titulorum Juris Civilis (C)*, præſtantiſſimo illo inquam Indice, ad cujus imitationem hunc noſtrum reduximus & reformavimus: Hic enim *Titulos* non ſecundùm *verba Ini-*

tialia exhibet, ſed ſecundùm *voces ſenſum aliquem præ ſe ferentes.* Sic Titulum de *Officio Procuratoris Cæſaris,&c.* ſub litterâ *C.* collocatum, ibi: *Digeſtorum L. 1. tit. 19.* indicavit quærendum, & benè: ſed ſub litt. *O.* verbo *officio,* habet, *Lib. 1. tit. 91.* qui error eſt Typographicus; hicque inſtar ſit omnium, qui ſatis frequentes ſunt, præſertim ob repetitas Citationes, quas Correctores conferre vix ſolent.

6. Porrò ad inſtar modo dicti Indicis, monoſyllaba & diſſyllaba, qualia ſunt, *Contrà, dato, Et, In, Inter, pro, poſſunt, poſt, Quam, Quæ, Qui, Quid, Re, Rei, ſine, ſint, vel,* & alia, ſi quæ ſint idgenùs, ultrò omiſimus; quippe confuſioni magis conducentia, quam celeri inveſtigationi: Niſi monoſyllaba illa initialia ſint, uti ſunt in Titulis: *His quæ in integrum reſtit. Ne ſede. Qui Clerici vel voventes. Ut Eccleſiaſtica beneficia. Ut lite pendente,&c.* propter rationem jam datam *(num. 2.)* ſub litteris ſuis initialibus collocavimus.

7. Ne quid tandem in præſenti indice deſideraretur, Titulos *Septimi,* vulgò *Decretalium,* quem à nonnullis allegari palam eſt, ad Titulos *Decretalium* retulimus, ubi inter ſe conveniunt *(D).* Alios verò qui nullibi habentur *(E),* ſuis etiam locis aptè, diſtinctoſque alio charactere appoſuimus; Et licet liber iſte & publicâ auctoritate careat, & multa alia in eo non deſint animadverſione digna: Illis ſaltem Index noſter conferet, qui Librum *Petri Matthæi (F)* in ſuis Editionibus habent, prout in præſenti ſiſtitur.

8. Neque neceſſe fuit Titulos Inſtitutionum *Lancelotti* adjungere, cùm ipſæ deriventur ex Jure Canonico, cujus fontes ſatis indicantur præſenti Indice. Plura præfari non libuit, de opellâ noſtrâ judicium eſto penès Benevolum Lectorem.

A. Vide litt. C. *Clerici, Clericis, Clerico, Clericorum.* Litt. E. *Eccleſia, Eccleſiæ, Eccleſias, Eccleſiaſt. Eccleſiis, &c.*

B. Vide etiam titulos: *De Conceſſione Præbendæ. Electione & electi poteſtate. Præbendis & dignitatibus. Privilegiis & exceſſibus privilegiatorum. Rebus Eccleſiæ alienandis. Religioſis domibus. Reliquiis & venerat. ſanct. ſententiâ excommunicationis,&c.*

C. Extat laudatus Index ad Caput Juris Civilis in Editione Francofurtenſi An. M. DC. XXCVIII. ſumptibus Societatis.

D. Vide Titulos: *De Appellationibus. Clericis non reſidentibus. Conſanguinitate. Electione & electi poteſtate, &c.*

E. Item & titulos: *De Ambitu. Annatis. Beneficiorum collatione. Blaſphemiis, &c.*

F. *Petrus Matthæus,* librum ſuum *Cardinali Cajetano* dicavit, *Teſte Doujatio,* Prænotionum Canonicar. lib. IV. cap. XXVI. p. 585. ſed & referente *Bucelino* Part. 1. Germ. ſacræ p. 57. *Jacobo Chriſtophoro Blarer* Epiſcopo Baſileenſi dedicat A. C. 1588.

TITULI

TITULI OMNES DECRETALIUM,

SEXTI, CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANtium Joannis XXII. & Communium; nec non Septimi vulgò Decretalium P. MATTHÆI, J.C. Lugdunenſis, novâ & facili methodo juxtà ſeriem Alphabeti diſpoſiti.

A.

Abuſu tollendo Quæſtorum,
vide *Quæſtorum.*
qui Accuſare poſſ. matr. &c. *vide* Qui matrim.
De Accuſationibus, Inquiſitionibus & Denunciationib. L.5. tit.1. Cap.27.pag.595
In Sexto tit. 1. cap.2. p.131
qui Adverſus Chriſtianos infidel. auxili. vide *His qui infidelib.*
Adulteriis & ſtupro, L.5. t. 16. c.7. p.659
quam per Adulterium polluit, &c. *vide* Eo qui duxit.
Ædificandis Eccleſiis vel reparandis. *vide* Eccleſiis ædif.
Ægrotante Clerico vel debilitato. *vide* Clerico ægrotante.
Ætate & Qualitate *a* & ordine præficiendorum, L.1. tit.14. c.15. p.98
In Sexto, tit. 10. c.un. p.41
In Clem. tit. 6. c. 3. p.201
a Ordinandorum, In Septimo tit. 5. cap. un. pag. 20
Affinitate & Conſanguinitate, *vide* Conſanguinit.
Agitatione animalium, &c. vide *Taurorum, &c.*
Aleatoribus, vide *Blaſphemiis.*
Alienandis bonis Eccleſiæ vel non, vide *Bonis Eccleſiæ.*
Alienandis Rebus Eccleſiæ vel non, *vide* Rebus Eccleſiæ.
Alienatione Judicii mutandi cauſa facta, L. 1. tit. 42. cap. 2. pag. 184
Alienis Parochianis, *vide* Parochiis, &c.
Aliis Cautionibus, *vide* Pignoribus, &c.
In Aliis Contractibus & deſponſationib. conditionibus appoſitis, *vide* Conditionibus appoſitis.
Aliis divinis officiis, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Aliorum animalium agitatione, &c. vide *Taurorum, &c.*
Aliorum locorum religioſorum immun. &c. *vide* Immunitate.
Aliorum Religioſorum & Monach. Capellis, *vide* Capellis.
Aliorum Sacramentorum Cuſtodia Eucha. & Chriſ. *vide* Cuſtodia Euch.
ne Aliquid exigatur pro Licent. docendi, *vide* Magiſtris, &c.
Aliquid ne innovetur ſede vacante, *vide*, Ne ſede vacante.
Aliquid pro ſpiritualibus ne exigatur, &c. *vide* Simoniâ & ne.
Altaris vel Eccleſiæ Conſecratione, *vide* Conſecratione Eccleſiæ.
Ambitu. In Septimo, L. V. tit. 10. Cap.3. pag. 217
Animalium agitatione, &c. vide *Taurorum & Aliorum.*
Annatis. In Septimo, L.2. tit. 3. cap.7. pag. 72
ſub Annuo cenſu Præl. vic. ſu. vel Eccl. ne conded. *vide* Ne Prælati.
Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma, L.5. tit. 9. cap.6. pag. 645
Apoſtolicis Mandatis, vide *Reſcriptis.*
Appellationibus *a* Recuſationibus & Relationibus, L.2. t. 28. c.73. p.324
a In Sexto, tit.15. ult.cap.12. p. 76
a In Clem. tit.12. ult.cap.7. p.217
a In Septimo, tit.9. cap.7. p.89
Appoſitis Conditionibus in deſponſ. vel aliis contractibus, *vide* Conditionibus appoſitis.
Arbitris, L.1. tit.43. ultim.cap.14. p.185
In Sexto, tit. 22. ult. cap. 2. p.59
Archidiaconi Officio, *vide* Officio Arch.

Archipresbyteri Officio, *vide* Officio Archipresb.
Atteſtationibus & Teſtibus, *vide* Teſtibus, &c.
Auctoritate & uſu Pallii, L. 1. tit. 8. c. 7. pag. 77
In Extr. Com. tit. 4. c. unic. pag. 315
qui Auxiliantur infidelibus adversùs Chriſtianos, vide *His qui Infidelibus.*

B.

Annitis, vide *Homicidiis.*
Baptiſma reiterantibus, *vide* Apoſtatis.
Baptiſmo & ejus effectu, L. 3. titul. 42. cap. 6. p. 520
In Clem. tit. 15. c. unic. p. 239
non Baptizato Presbytero, *vide* Presbytero non.
Beneficia Eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur, *vide* Ut Eccleſiaſtica.
Beneficii reſtitutione, vide *Fructuum.*
Beneficiorum Collatione & Impetratione.
In Septimo, L. 1. tit. 10. c. 15. p. 30
Beneficiorum Unionibus, vide *Unionibus.*
Bigamis *a* non ordinandis, L. 1. tit. 21. cap. 7. p. 116
a In Sexto, Digamis, tit. 12. c. un. p. 42
vide Digamis.
Blaſphemiis & Aleatoribus.
In Septimo, L. 5. tit. 7. c. 2. p. 202
Bonis Eccleſiæ alienandis vel non.
In Septimo, L. 1. tit. 7. c. 7. p. 21
Bonorum Ceſſionibus, vide *Dilationibus.*
Bonorum Eccleſiæ occupatoribus, vide *Invaſoribus.*

C.

Calumniæ Juramento, *vide* Jurament. calumniæ.
Calumniatoribus, L. 5. tit. 2. c. 2. p. 608
Cambiis. In Septimo, L. 2. tit. 11. cap. unic. p. 97
Canonica Purgatione, *vide* Purgatione Can.
Canonicorum Regularium, *vide* Statu Monachorum, &c.
Capellis Monachorum *a* & aliorum Religioſorum, L. 3. tit. 37. cap. 4. p. 490
a In Sexto, tit. 18. c. unic. p. 117
ſine Capituli Conſenſu, *vide* His quæ fiunt à Prælato.
Capituli majori parte, *vide* His quæ fiunt à
Cardinalibus. In Septimo, L. 1. tit. 4. cap. 7. p. 14
Caſuali, vel voluntario homicidio, *vide* Homicidio.
Catholicâ fide, *vide* Summâ Trinit.
Cauſâ metûs, vel vi quæ fiunt, *vide* His, & Iis, quæ vi.
Cauſâ mutandi Judicii, factâ alienatione, *vide* Alienatione.
Cauſâ poſſeſſionis & proprietatis, L. 2. tit. 12. cap. 8. p. 221
In Clem. tit. 3. cap. un. p. 207
Cauſâ rei ſervandæ, eo qui in poſſ. mitt. *vide* Eo qui mittitur.
Cautionibus, *vide* Pignoribus, & aliis.
Celebratione Miſſarum *a* & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis Officiis *b*, L. 3. tit. 41. c. 14. p. 512
a Et aliis divinis Officiis.
In Clem. tit. 14. c. 2. p. 238
a In Extr. Com. titul. 11. cap. unic. p. 372
b *In Septimo, tit. 8. cap. 3. p. 132*
Cenſibus, exactionibus, & procurationibus, L. 3. tit. 39. cap. 27. p. 501
In Sexto, tit. 20. cap. 5. p. 118
In Clem. tit. 13. cap. 3. p. 236
In Extr. Com. tit. 10. c. un. pag. 367
ſub Cenſu annuo Prælati, ne vices ſuas vel Eccleſ. conced. *vide* Ne Prælati.
Cenſum contrahendi formâ, vide *Formâ contrahendi.*
Ceſſionibus Bonorum, vide *Dilationibus.*
Chriſmatis, Euchar. & alior. ſacr. cuſtodiâ, *vide* Cuſtodia Euchariſtiæ.
adverſus Chriſtianos Infidelibus auxiliant. vide *His qui infidel.*
Clandeſtinâ deſponſatione, L. 4. tit. 3. cap. 3. p. 552
extra Clauſtra vagantibus, vide *Regularibus.*
Clerici vel Monachi ſæcularibus negot. ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici vel.
qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt, *vide* Qui Clerici.
Clericis conjugatis, L. 3. tit. 3. cap. 10. p. 365
In Sexto, tit. 2. cap. unic. p. 81
Clericis non Reſidentibus in Eccleſia vel præbenda, L. 3. tit. 4. cap. 17. p. 367
In ſexto, tit. 3. c. unic. p. 83
In ſeptimo, tit. 2. cap. 7. p. 508
Clericis peregrinantibus, L. 2. tit. 29. cap. unic. p. 353
Clericis peregrinis, L. 1. tit. 22. c. 4. p. 118
Clericis pugnantibus in Duello, Lib. 5. tit. 14. cap. 2. p. 658

Clerico ægrotante vel debilitato, Lib.3. tit. 6. c. 6. p. 385
In Sexto, tit. 5. c. unic. p. 98
Clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante, L. 5. tit. 27. cap. 10. p. 676
Clerico non ordinato miniſtrante, L. 5. tit. 28. cap. 2. p. 680
Clerico percuſſore, L. 5. tit. 25. c. 4. p. 675
Clerico per ſaltum promoto, L. 5. t. 29. cap. unic. p. 680
Clerico venatore, L. 5. tit. 24. c. 2. p. 674
Clericorum cohabitatione, & Mulierum, *vide* Cohabitatione.
Clericorum honeſtate & vitâ, *vide* Vita & honeſtate.
Clericorum peculio, *vide* Peculio Clericor.
Clericorum ſpoliis, vide *Spoliis Clericor.*
Cœmeterii Eccleſiarum & rerum ad eas pertinentium immunitate, *vide* Immunitate.
Coëundi impotentia, frigid. & malef. *vide* Frigidis, &c.
Cogendis Teſtibus vel non, *vide* Teſtibus.
Cognatione legali, L. 4. tit. 12. c. un. p. 567
Cognatione ſpirituali, L. 4. tit. 11. c. 8. pag. 563
In Sexto, tit. 3. ult. c. 3.
Cognitionum ordine, *vide* Ordine cognitionum.
qui Cognovit conſang. uxor. ſuæ, vel ſponſæ, *vide* Eo qui cognovit.
Cohabitatione Clericorum & mulierum, L. 3. tit. 2. cap. 10. p. 362
Collatione Beneficiorum, & Impet. vide *Beneficiorum.*
Colluſione detegenda, L. 5. tit. 22. c. 4. pag. 673
Comitibus Palatinis.
In Septimo, L. 3. tit. 4. c. un. p. 121
Commodato, L. 3. tit. 15. c. unic. p. 410
Competenti foro, *vide* Foro.
ne Concedant Prælati Eccleſ. ſuas, vel vices ſub annuo cenſu, *vide* Ne Prælati.
Conceſſione Præbendæ, & Eccleſiæ non vacantis, Lib. 3. tit. 8. cap. 16. p. 389
In Sexto, tit. 7. cap. 8. p. 99
In Clem. tit. 3. c. unic. p. 222
In Extr. Joan. XXII. tit. 4. cap. 2. p. 277
Conciliis.
In Septimo, L. 3. tit. 7. cap 4. pag. 126
Concubinariis & Fornicatoribus.
In Septimo, L. 5. tit. 16. c. 2. pag. 232
Conditionibus appoſitis in deſponſationibus, vel in aliis contractibus, L. 4. tit. 5. cap. 7. p. 555
Conducto & Locato, *vide* Locato & Cond.
Conferantur ſine dim. Benef. Eccleſ. *vide* Ut Eccleſiaſtica benefic.
Confeſſis, L. 2. tit. 18. cap. 3. p. 245
In ſexto, tit. 9. c. 2. p. 66
In ſeptimo, tit. 5. cap. 3. p. 82
Confirmatione utili, vel inutili, Lib. 2. tit. 30. ult. cap. 9. p. 355
Conjugatis Clericis, *vide* Clericis conjugatis.
Conjugatorum Converſione, *vide* Converſione Conjugatorum.
Conjugio Leproſorum, L. 4. tit. 8. c. 3. pag. 562
Conjugio ſervorum, Lib. 4. tit. 9. c. 4. pag. 563
eo qui Conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ cognovit, *vide* Eo qui cognovit.
Conſanguinitate & affinitate, L. 4. tit. 14. cap. 9. p. 571
In Clem. tit. unic. c. unic. p. 243
In Septimo, tit. 2. ult. c. 4. p. 164
Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris, L. 3. tit. 40. cap. 10. p. 510
In ſexto, tit. 21. c. unic. p. 121
ſine Conſenſu Capituli, *vide* His quæ fiunt à Prælato.
Conſtitutionibus, L. 1. tit. 2. cap. 13. p. 3
In Sexto, tit. 2. cap. 2. p. 2
Conſuetudine, Lib. 1. tit. 4. c. 11. p. 26
In Sexto, tit. 4. c. 4. p. 7
In Extr. Com. tit. 1. c. un. p. 310
Conteſtata non lite, ut non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Conteſtatione litis, *vide* Litis Conteſtatione.
in Contractibus aliis, & deſponſation. conditionibus appoſitis, *vide* Conditionibus appoſitis.
Contrahendi forma, vide *Forma contrahendi.*
Contrahere matrimonium, qui Clerici poſſunt, vel voventes, *vide* Qui Clerici.
Contumaciâ & Dolo, *vide* Dolo & Contumaciâ.
Converſione Conjugatorum, L. 3. tit. 32. cap. 21. p. 464
Converſione Infidelium, Lib. 3. tit. 33. cap. 2. p. 472
Corpore vitiatis Ordinandis vel non, Lib. 1. tit. 20. cap 7. p. 114

Crimine falſi, L. 5. tit. 20. cap. 9. p. 668
In Extr. Joan. XXII. tit. 10. cap. unic. p. 284
In Extr. Com. tit. 6. c. un. p. 386
Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum ſacramentorum, L. 3. tit. 44. cap. 2. p. 526
Cuſtodis Officio, *vide* Officio Cuſtodis.

D.

DAmno dato, *vide* Injuriis, &c.
Debilitato Clerico, vel ægrotante, *vide* Clerico ægrotante.
Decimis, *a* Primitiis, & Oblationibus *b*, L. 3. tit. 30. cap. 35. p. 444
b In Sexto, tit. 13. c. 2. p. 111
b In Clem. tit. 8. cap. 2. p. 227
a In Extr. Com. tit. 7. c. un. pag. 359
a *In Septimo, tit. 16. c. un.* p. 147
ad Definitivam ſententiam non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Delegati Judicis poteſtate, *vide* Officio & Poteſtate.
Delictis puerorum, L. 5. tit. 23. c. 2. p. 674
Denunciationibus & Inquiſitionibus, *vide* Accuſationibus.
Depoſito, L. 3. tit. 16. cap. 2. p. 410
Depoſito Clerico excom. vel Interd. miniſt. *vide* Clerico Excommun.
Deſponſatione clandeſtinâ, *vide* Clandeſtinâ deſponſatione.
Deſponſatione Impuberum, L. 4. tit. 2. cap. 14. pag. 546
In Sexto, tit. 2. c. unic. p. 129
in Deſponſationibus, Conditionibus appoſitis, vel in aliis contractibus, *vide* Conditionibus appoſitis.
Detegenda Colluſione, *vide* Colluſione.
ne quid Detur vel exigatur, &c. vide *Simoniacis.*
Digamis. In ſexto, L. 1. t. 12. c. un. p. 42
vide Bigamis *ſuprà.*
Dignitatibus & Præbendis, *vide* Præbendis & dignit.
Dilationibus, *a* Lib. 2. tit. 8. c. 4. p. 214
In Extr. Com. tit. 2. c. un. p. 330
a *& Ceſsionibus Bonorum.*
In Septimo, tit. 10. cap. 4. p. 93
ſine Diminutione Conferantur Benef. *vide* Ut Eccleſiaſt. Beneficia.
Diſpenſationibus, vide *Gratiis, &c.*
Divinis Officiis, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Divortiis, Lib. 4. tit. 19. cap. 9. p. 588
poſt Divortium reſtituenda Dote, &c. *vide* Donationibus inter.
pro Docendi Licentiâ ne exigatur aliquid, *vide* Magiſtris, &c.
Doctoribus, vide *Magiſtris.*
Dolo & Contumacia, L. 2. tit. 14. c. 10. pag. 235
In Sexto, tit. 6. cap. 2. p. 65
In Clem. tit. 4. cap. un. p. 208
In Extr. Com. tit. 3. ult. c. un. pag. 331
In Septimo, tit. 8. cap. 2. p. 83
Domibus Religioſis, ut Ep. ſint ſubjectæ, *vide* Religioſis Domibus.
Donationibus, L. 3. tit. 24. cap. 10. p. 424
Donationibus inter virum & uxorem, & dote poſt Divortium reſtituenda, Lib. 4. tit. 20. cap. 8. p. 592
Dote poſt Divortium reſtituenda, &c. *vide* Donationibus, inter.
Duello & Duellum permittentibus.
In Septimo, Lib. 5. tit. 17. cap. 2. pag. 233
in Duello pugnantibus Clericis, *vide* Clericis pugnantib.
Duorum Sponsâ, *vide* Sponſa duorum.
eo qui Duxit in matrim. quam polluit per Adulterium, *vide* Eo qui duxit.

E.

in ECcleſia vel præb. non Reſident. *vide* Clericis non Reſid.
Eccleſiæ bonis alienandis vel non, vide *Bonis Eccleſiæ.*
Eccleſiæ bonorum occupatoribus, vide *Invaſoribus.*
Eccleſiæ conſecratione vel Altaris, *vide* Conſecrat. Eccleſ.
Eccleſiæ Conceſſione & Præbendæ non vacantis, *vide* Conceſſione præbend.
Eccleſiæ rebus alienandis vel non, *vide* Rebus Eccleſiæ.
Eccleſiarum Immunitate, Cœmeterii, &c. *vide* Immunitate.
Eccleſiarum rapt. incend. & Violatoribus, *vide* Raptoribus.
Eccleſias vel vices ſuas Prælat. ne concedant ſub annuo cenſu, *vide* Ne Prælati.
Eccleſiaſtica benef. ſine diminutione conferantur, *vide* Ut Eccleſiaſtica.
Eccleſiis ædificandis, vel reparandis, L. 3. tit. 48. cap. 6. p. 529
Effectu Baptiſmi, *vide* Baptiſmo.
Electione *a* & Electi poteſtate, Lib. 1. tit. 6. cap. 60. p. 36
In Sexto, tit. 6. cap. 47. p. 10
In Clem.

In Clem. tit. 3. cap. 8. p. 196
In Extr. Joan. XXII. tit. 1. cap. 2. p. 271
a In Extr. Com. tit. 3. c. 4. p. 311
In Septimo, tit. 3 cap. 5. p. 10
Emptione & Venditione, L. 3. tit. 17. c. 7. pag. 411
In Extr. Com. tit. 5. c. 2. p. 352
Eo qui cognovit Conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ, L. 4. tit. 13. c. 11. p. 567
Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, L. 4. tit. 7. c. 8. pag. 557
Eo qui furtivè ordinem ſuſcepit, Lib. 5. tit. 30. cap. 3. pag. 681
Eo qui mittitur in poſſeſſionem Cauſa rei ſervandæ, L. 2. tit. 15. c. 4. p. 240
In Sexto, tit. 7. c. unic. p. 65
qui Epiſcopatui renunciavit, *vide* Ordinatis ab Ep.
Epiſcopi Translatione, *vide* Translatione.
ab Epiſcopo ordinatis qui renunc. Epiſcop. *vide* Ordinatis ab Ep.
Epiſcopo ſint ſubjectæ Domus Religioſæ, *vide* Religioſis Domibus.
Euchariſtiæ Cuſtodia, Chriſmatis, &c. *vide* Cuſtodia, Euchar.
Euchariſtiæ Sacramento, &c. *vide* Celebrat. Miſſarum.
Exactionibus, & Procurationibus, *vide* Cenſibus exactionibus.
Exceptionibus, Lib. 2. tit. 25. c. 14. p. 300
In Sexto, tit. 12. cap. 2. p. 69
In Clem. tit. 10. cap. un. p. 213
Excommunicationis Sententia, &c. *vide* Sententia excomm.
Excommunicato Clerico, depoſ. vel Interd. miniſtrante, *vide* Clerico excommun.
ne Exigatur aliquid pro Licent. docendi, *vide* Magiſtris, &c.
ne Exigatur aliquid pro Spiritualibus, &c. *vide* Simonia & ne.
ne quid Exigatur, &c. vide *Simoniacis.*
Exponentibus falſum, &c. vide *Falſis & falſ.*
Expoſitis Languidis, *vide* Infantibus, &c.
Exceſſibus Prælatorum a & ſubditorum, L. 5. tit. 31. c. 18. p. 682
In Sexto, tit. 6. c. unic. p. 148
a In Clem. tit. 6. c. unic. p. 252
Exceſſibus Privilegiatorum, *vide* Privilegiis.

F.

Faciendo ſcrutinio in Ordine, *vide* Scrutinio.
Factâ alienatione Judicii mutandi causâ, *vide* Alienatione.
Falſi Crimine, *vide* Crimine falſi.
Falſis & falſum exponentibus.
In Septimo, Lib. 5. tit. 9. cap. 4. pag. 214
Famoſis libel. vide *Libellis famoſis.*
Feriis, Lib. 2. tit. 9. cap. 5. p. 216
Feudis, Lib. 3. tit. 20. c. 2. p. 418
Fide Catholicâ, *vide* Summâ.
Fide Inſtrumentorum, L. 2. tit. 22. c. 16. pag. 275
Fidejuſſoribus, L. 3. tit. 22. c. 5. p. 422
qui Filii ſint legitimi, *vide* Qui filii.
Filiis presbyterorum a ordinandis vel non, L. 1. tit. 17. cap. 18. p. 107
a In Sexto, & aliis illegitimè natis, tit. 11. cap. 2. p. 41
a *In Septimo, tit. 6. c. unic. p.* 20
Fiunt à majori parte Capituli, *vide* His quæ fiunt, à
Fiunt à Prælato ſine Conſenſu Capituli, *vide* His quæ fiunt.
Fiunt quæ vi metusvè cauſa, *vide* His & iis quæ vi.
Forma contrahendi cenſum.
In Septimo, L. 2. tit. 12. c. unic. pag. 98
Fornicatoribus, vide *Concubinariis.*
Foro competenti a Lib. 2. tit. 2. c. 20. p. 199
In Sexto, eod. c. 3. p. 61
In Clem. eod. c. unic. p. 206
a & Juriſdictione ordinariæ poteſtate. In Septimo, t. 1. c. 5. p. 57
Frigidis & maleficiatis & impotentiâ coëundi, L. 4. tit. 15. cap. 7. p. 574
Fructuum Beneficii reſtitutione.
In Sept. L. 1. tit. 15. ult. c. 3. p. 56
Fructuum & poſſeſſ. ſequeſtratione, *vide* Sequeſtratione.
Furtis, Lib. 5. tit. 18. cap. 5. p. 663
In Extr. Com. tit. 5. c. un. p. 385
qui Furtivè ordinem ſuſcepit, *vide* Eo qui furtivè.

G.

GRatiis & Diſpenſationibus.
In Septimo, L. 3. tit. 13. c. 2. p. 141

H.

HÆreticis, a Lib. 5. tit. 7. cap. 16. p. 634
In Sexto, tit. 2. cap. 20. p. 133

In Clem. tit. 3. cap. 3. p. 247
In Extr. Com. tit. 3. c. 3. p. 381
a & *Schiſmaticis. In Septimo, tit. 3. cap. 10. p. 176*
His quæ fiunt à majori parte Capituli, Lib. 3. tit. 11. cap. 4. p. 403
His quæ fiunt à Prælato ſine Conſenſu Capituli, Lib. 3. tit. 10. cap. 10. p. 399
His quæ vi metusvé cauſa fiunt, Lib. 1. tit. 40. cap. 7. p. 177
vide infrà, Iis quæ vi, &c.
His qui filios occiderunt, L. 5. t. 10. c. 3. p 647
His qui Infidelibus adversùs Chriſtianos auxiliantur.
In Septimo, L. 5. t. 2. c. un. p. 175
Homicidio *a* Voluntario vel Caſuali *b*, Lib. 5. tit. 12. cap. 25. p. 648
a In Sexto, tit. 4. cap. 3. p. 145
b In Clem. tit. 4. c. un. p. 251
Homicidis & Bannitis.
In Septimo, L. 5. t. 8. c. 10. p. 204
Honeſtate & vita Clericorum, *vide* Vitâ & Honeſtate.

I.

Jejuniorum obſervatione, *vide* Obſervatione Jejuniorum.
Iis quæ vi metusvé cauſa fiunt.
In Sexto, L. 1. tit. 20. c. unic. p. 58
vide ſuprà His quæ vi, &c.
Illegitimè natis, *vide* Filiis illegitimè.
ne ſe Immiſceant ſæcularibus negotiis Clerici vel Monachi, *vide* Ne clerici vel.
Immunitate Eccleſiarum *a*, *b* Cœmeterii & rerum ad eas pertinentium, Lib. 3. tit. 49. cap. 10. p. 530
a Cœmeteriorum & aliorum locorum Religioſorum.
In Sexto, tit. 23. cap. 5. p. 123
b In Extr. Com. tit. 13. ult. cap. unic. p. 376
Impetratione Beneficiorum, vide *Beneficior.*
Impotentia coëundi, frig. & malef. *V.* Frigidis.
Impuberũ deſponſation, *vid.* Deſponſatione.
Incantatoribus, vide *Maleficis.*
Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum, *vide* Raptoribus.
Indulgentiis. In Septimo, L. 3. t. 14. cap. unicum. p. 143
Infantibus & languidis expoſitis, L. 5. tit. 11. cap. unicum. p. 648
qui Infidel. adverſ. Chriſtian. auxilia. vide *His qui infidelibus.*
Infidelium Converſione, *vide* Converſione Infidelium.
In integrum reſtitutione *a*, L. 1. t. 41. c. 10. pag. 180
a Reſtitutione in integrum *b* ut infrà.
In ſexto, t. 21. cap. 2. pag. 58
b In Clem. t. 11. ult. c. un. p. 204
Injuriis & damno dato, L. 5. t. 36. c. 9. p. 710
In Sexto, tit. 8. c. unic. p. 154
ne Innovetur aliquid ſede vacante, *vide* Ne ſede vacante.
Innovetur nihil. *vide* Ut lite pendente.
Inquiſitionibus & denunciationibus, *vide* Accuſationibus.
Inſtitutionibus, L. 3. tit. 7. cap. 7. p. 386
In Sexto, tit. 6. cap. 2. p. 99
Inſtrumentorum fide, *vide* Fide inſtrum.
Inſulis novi orbis. In Septimo, Lib. 1. tit. 9. cap. unicum. p. 28
Interdicti ſententia, & ſuſpenſionis, *vide* Sententia Excommunicationis.
Interdicto. In Septimo, L. 2. t. 8. c. 3. p. 87
Interdicto Clerico excom. vel depoſito miniſt. *vide* Clerico excommunic.
ab Inteſtato, *vide* Succeſſionibus.
Invaſoribus & occupatoribus bonorum Eccleſiæ. In Septimo, L. 2. t. 2. c. 4. p. 66
Inutili vel utili confirmatione, *vide* Confirmatione.
non Iterandis Sacramentis, *vide* Sacramentis.
Judæis *a* & Saracenis *b* & eorum ſervis, L. 5. tit. 6. cap. 19. pag. 628
b In Clem. tit. 2. c. unic. p. 247
b In Extr. Joan. XXII. tit. 8. c. unic. p. 283
a In Extr. Com. t. 2. c. 2. p. 380
a In Septimo, tit. 1. c. 7. p. 167
Judicatâ re & ſententiâ, *vide* Sententia, &c.
Judicii mutandi cauſa, facta alienatione, *vide* Alienatione.
Judiciis, Lib. 2. tit. 1. cap. 21. p. 191
In Sexto, eod. cap. 3. p. 59
In Clem. eod. cap. 2. p. 205
In Extr. Com. eod. c. un. p. 327
Judicis delegati poteſtate, *vide* Officio & poteſtate.
Judicis Officio, *vide* Officio Judicis.
Judicis ordinarii Officio, *vide* Officio Judicis ordinarii.
Iusjurandi obligatione, vide *Iuramentis.*
fide Juſſoribus, L. 3. tit. 22. c. 5. p. 422
Juramentis & Jurisjurandi obligatione. In Septimo, L. 3. t. 10. c. un. p. 137

Juramento

Juramento Calumniæ, L.2. tit.7. c.7. p.212
In Sexto, tit.4. c.3. p.63
Jurejurando, L.2. tit.24. c.36. p.287
In Sexto, tit.11. cap.3. p.68
In Clem. tit.9. c.un. p.210
Jure Patronatûs, L.3. tit.38. c.31. p.492
In Sexto, tit.19. c.unic. p.118
In Clem. tit.12. cap.2. p.235
In Septimo, L.2. t.4. c.3. p.80
Juriſdictionis ordinariæ poteſtate, vide *Foro Competenti.*
Juris Regulis, *vide* Regulis Juris.

L.

Languidis expoſitis, *vide* Infantibus.
Legali cognatione, *vide* Cognatione legali.
Legati Officio, *vide* Officio Legati.
qui Legitimi ſint filii, *vide* Qui filii.
Lenonibus. In Septimo, L.5. tit.15. cap. unic. p.231
Leproſorum Conjugio, *vide* Conjugio Leproſorum.
Libelli oblatione, L.2. tit.3. cap.3. p.205
Libellis famoſis. In Septimo, L.5. t.5. cap.2. p.199
ex Libero ventre natis, *vide* Natis ex libero.
Libris prohibitis. In Septimo, Lib.5. tit.4. cap.6. p.193
pro Licentia docendi ne exigatur aliquid, *vide* Magiſtris, &c.
Lite non conteſtata, ut non procedatur, *vide* Ut lite non.
Lite pendente ut nihil innovetur, *vide* Ut lite pend.
Litis conteſtatione, L.2. tit.5. c. un. p.207
In Sexto, tit.3. cap.2. p.62
Locato & conducto, L.3. tit.18. c.4. p.413
Locorum Religioſorum immunitate, &c. *vide* Immunitate.

M.

Magiſtris *a* & ne aliquid exigatur, pro licentiâ docendi, L.5. tit.5. c.5. p.626
In Clem. tit.1. cap.2. p.245
a *Et Doctoribus. In Septimo, Lib.3. tit.5. cap.2. p.122*
Majori parte Capituli, *vide* His quæ fiunt à majori.
Majoritate & obedientia, L.1. tit.33. c.17.
In Sexto, tit.17. c.unic. p.54
In Extr. Joan. XXII. t.2. c.un. pag. 274
In Extr. Com. tit.8. c.3. p.319
Maledicis, Lib.5. tit.26. cap.2. p.676
Maleficiatis & frig. & imp. coëundi, *vide* Frigidis &c.
Maleficis & incantatoribus. In Septimo, Lib.5. tit.12. cap.6. p.225
Mandatis Apoſtolicis, vide *Reſcriptis.*
Manumiſſione ſervorum, *vide* Servis non ordin.
Matrimoniis & Sponſalibus. In Septimo, L.4. tit.1. cap.3. p.161
Vide Sponſalibus.
Matrimonio contracto, contra interdictum Eccleſiæ, Lib.4. tit.16. c.3. p.578
qui Matrimonium accuſ. poſſ. vel contra illud teſtari, *vide* Qui matrimonium.
in Matrimonium duxit quam polluit per adult. *vide* Eo qui duxit.
Matrimonium qui Clerici vel vovent. contrahere poſſunt, *vide* Qui Clerici.
Medicis. In Septimo, L.3. t.6. c.2. p.124
Metus causâ vel vi quæ fiunt, *vide* His, & Iis quæ vi.
Miniſtrante Clerico excom. depoſito vel Interdict. *vide* Clerico Excommun.
Miniſtrante Clerico non ordinato, *vide* Clerico non ordinato.
Miſſarum Celebratione, &c. *vide* Celebratione Miſſar.
qui Mittitur in poſſ. cauſ. rei ſervand. *vide* Eo qui mittitur.
Monachi vel Clerici ſæcularibus negotiis, ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici vel.
Monachorum Capellis, & aliorum Religioſorum, *vide* Capellis.
Monachorum & Canon. Regular. *vide* Statu.
Monetarum Tonſoribus. In Septimo, Lib.5. tit.14. cap. unic. p.231
Monialibus. In Septimo, L.3. t.19. ult. cap.4. p.157
Montibus pietatis, vide *Religioſis Domibus.*
Mulierum & Clericorum cohabitatione, *vide* Cohabitatione.
Mutandi Judicii causâ, factâ alienatione, *vide* Alienatione.
Mutuis petitionibus, L.2. tit.4. c.2. p.206

N.

Natis ex libero ventre, L.4. tit.10. c.un. pag. 564
Natis illegitimè, *vide* Filiis illeg.
Naufragium patientibus, vide *Nautis &c.*
Nautis & Naufragium patientibus. In Septimo, L.2. t.14. & ult. c.2. p.104
Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant, L.3. t.50. ult. c.10. p.533
In Sexto, tit.24. ult. c.3. p.127
Negligentia Prælatorum, *vide* ſupplendâ.
Negotiis ſæcularibus Clerici vel Monachi ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici, vel.

Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant, L.5. tit.4. c.4. pag. 625
Ne ſede vacante aliquid innovetur, L.3. tit.9.c.3. p.398
In Sexto, t.8. cap. unic. p.105
In Extr. Jo. XXII. t.5. c. un. pag. 279
In Extr. Com. t.3. c. un. p.350
Novi operis nunciatione, L.5. tit.32. c.4. pag. 689
Novi orbis Inſulis, vide *Inſulis novi.*
Nunciatione novi operis, *vide* Novi operis.
Nuptiis ſecundis, *vide* Secund. nupt.

O.

OBedientia & Majoritate, *vide* Majoritate.
Oblatione Libelli, *vide* Libelli oblat.
Oblationibus & Primitiis, *vide* Decimis.
Obligatione juſjurandi, vide *Iuramentis.*
Obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non, L.1. tit.19. c. unic. p.114
Obſervatione Jejuniorum, L.3. t.46. c.3. pag. 527
qui Occiderunt filios, *vide* His qui fil.
Occupatoribus bonum Eccleſiæ, vide *Invaſoribus.*
Officiis divinis, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Officio Archidiaconi, L.1.tit.23.c.10. p.119
Officio Archipresbyteri, L.1. tit.24. c.4. pag. 122
Officio Cuſtodis, L.1. tit.27. cap.2. p.124
In Extr. Com. t.5. c.unic. p.315
Officio *a* & Poteſtate Judicis delegati, Lib.1. tit.29. cap.43. p.126
In Sexto, tit.14. cap.15. p.43
In Clem. tit.8. c. unic. p.202
a Delegati. In Extr. Com. tit 6. cap. unic. p.316
Officio Judicis, Lib.1. tit.32. c.2. p.157
Officio *a* Judicis ordinarii *b*, L.1. tit.31. cap.20. p.149
a Ordinarii. In Sexto, tit.16. cap.9. p.49
b In Clem. tit.9. cap.2. p.303
b In Extr. Com. tit.7. c.2. p.317
Officio Legati, L.1. tit.30. c.10. p.146
In Sexto, tit.15. cap.5. p.47
In Septimo, tit.8. c. unic. p.27
Officio Primicerii, L.1. tit.25. c.un. p.124
Officio Sacriſtæ, L.1. tit.26. cap.unic. p.124
Officio Vicarii, L.1, tit.28. cap.6. p.125
In Sexto, tit.13. c.3. p.42
In Clem. tit.7. c. un. p.202
Operis novi nunciatione, *vide* Novi oper.
Orbis novi Inſulis, vide *Inſulis novi.*
non Ordinandis Bigamis, *vide* Bigamis.
non Ordinandis ſervis, *vide* Servis non ordin.
Ordinandis vel non. Corpore vitiatis, *vide* Corpore vitiatis.
Ordinandis vel non filiis Presbyter. *vide* Filiis Presbyter.
Ordinandis vel non obligatis ad Ratiocinia, *vide* Obligatis.
Ordinandorum qualitate, *vide* Temporibus.
Ordinandorum qualitate & ætat. *vide* Ætate & qualitate.
Ordinariæ juriſdictionis poteſtate, vide *Foro competenti.*
Ordinarii, & Judicis ordinarii officio, *vide* Officio Judicis ordinarii.
Ordinationum Temporibus, *V.* Temporibus.
Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui, L.1. tit.13. cap.2. p.97
Ordinatis à Schiſmaticis, *V.* Schiſmaticis, &c.
non Ordinato Clerico miniſtrante, *vide* Clerico non ordinato.
Ordine Cognitionum, L.2. t.10. c.4. p.218
Ordine & qualitate præficiendorum, *vide* Ætate.
in Ordine faciendo ſcrutinio, *vide* Scrutinio.
qui Ordinem furtivè ſuſcepit. *vide* Eo qui furtivè.

P.

PAce & Treugâ, *vide* Treugâ.
Pactis, L.1. tit.35. cap.8. p.166
In Sexto, tit.18. c.3. p.54
Palatinis Com. vide *Comitibus Palat.*
Pallii uſu, *vide* Auctoritate, &c.
Parochianis alienis, *vide* Parochiis.
Parochiis & alienis Parochianis, Lib.3. tit.29. cap.5. p.443
Parte Majori Capituli, *vide* His quæ fiunt.
poſt Partum purificatione, *vide* Purificatione.
Patientibus naufragium, vide *Nautis &c.*
Patronatus jure, *vide* Jure patronat.
Peculio Clericorum, L.3. tit.25. c.5. p.428
Pendente lite ut nihil innovetur, *vide* Ut lite pendente.
Penſionibus. In Septimo, L.1. t.12. c.2. p.50
Percuſſore Clerico, *vide* Clerico percuſſ.
Peregrinantibus Clericis, *vide* Clericis peregrinantibus.
Peregrinis Clericis, *vide* Clericis peregrinis.
Permittentibus Duellum, vide *Duello & Duell.*
Permutatione rerum, *vide* Rerum permutatione.
Permutationibus, vide *Reſignationibus.*
Pertinentium rerum ad Eccleſias Immunit. *vide* Immunitate.
Petitionibus, *vide* Plus petitionibus.

Petitionibus mutuis, *vide* Mutuis petitionibus.
Pietatis montibus, vide *Religioſis Domibus*.
Pignoribus & aliis Cautionibus, Lib. 3. tit. 21. cap. 8. p. 418
Plus petitionibus, L. 2. tit. 11. cap. unic. pag. 220
Pœnis, L. 5. tit. 37. cap. 13. p. 712
In Sexto, tit. 9. c. 5. p. 154
In Clem. tit. 8. c. 3. p. 256
In Extrav. Joan. XXII. t. 12. cap. unic. p. 286
In Extr. Com. tit. 8. c. unic. pag. 394
Pœnitentiis & Remiſſionibus, L. 5. t. 38. cap. 16. p. 715
In Sexto, tit. 10. cap. 3. p. 158
In Clem. tit. 9. cap. 2. p. 259
In Extr. Com. tit. 9. c. 5. p. 396
quam Polluit per adulterium, &c. *vide* Eo qui duxit.
in Poſſeſſionem cauſ. rei ſervandæ mittitur, *vide* Ego qui mittitur.
Poſſeſſionis cauſâ & proprietatis, *vide* Cauſa poſſeſſionis.
Poſſeſſionum & fructuum ſequeſtr. *vide* Sequeſtratione.
Poſtulando, Lib. 1. tit. 37. cap. 3. p. 171
Poſtulatione Prælatorum, Lib. 1. tit. 5. cap. 6. p. 31
In Sexto, tit. 5. c. unic. p. 9
In Extrav. Com. tit. 2. unic. pag. 310
Poteſtate electi, *vide* Electione.
Poteſtate Judicis delegati, *vide* Officio & poteſtate.
Poteſtate Iuriſdictionis ordinariæ, vide *Foro Competenti*.
Præbendæ, Conceſſione & Eccleſiæ non vacantis, *vide* Conceſſione præbend.
in Præbenda vel Eccleſ. non reſident. *vide* Clericis non reſident.
Præbendis & Dignitatibus, Lib. 3. tit. 5. cap. 38. p. 372
In Sexto, tit. 4. cap. 41. p. 83
In Clem. tit. 2. cap. 6. p. 220
In Extr. Joan. XXII. t. 3. unic. pag. 275
In Extr. Com. tit. 2. cap. 14. pag. 334
Præficiendorum ætate, qualitate, & ordine, *vide* Ætate.
Prælati ne vices ſuas vel Eccleſ. ſub annuo cenſu conced. *vide* Ne Prælati.
à Prælato ſine Conſenſu Capituli, *vide* His quæ fiunt.
Prælatorum exceſſibus & ſubditorum, *vide* Exceſſibus.
Prælatorum negligentia, *vide* Supplendâ.
Prælatorum poſtulatione, *vide* Poſtulatione.
Præſcriptionibus, Lib. 2. tit. 26. cap. 20. pag. 307
In Sexto, tit. 13. cap. 2. p. 70
Præſumptionibus, Lib. 2. tit. 23. cap. 16. pag. 282
Precariis, Lib. 3. tit. 14. cap. 3. p. 410
Presbytero non baptizato, Lib. 3. tit. 43. cap. 3. p. 524
Presbyterorum filiis ordinandis vel non, *vide* Filiis Presbyter.
Primicerii Officio, *vide* Officio Primic.
Primitiis & Oblationibus, *vide* Decimis.
Privilegiis *a* & exceſſibus Privilegiatorum *b*, L. 5. tit. 33. cap. 33. p. 691
a In Sexto, tit. 7. c. 12. p. 148
b In Clem. tit. 7. cap. 2. p. 254
a In Extr. Joan. XXII. tit. 11. cap. unic. p. 285
a In Extr. Com. tit. 7. cap. 4. pag. 387
Probationibus, Lib. 2. tit. 19. cap. 15. p. 246
In Clem. tit. 7. cap. unic. p. 209
non Procedatur ad Teſtium receptionem, *vide* Ut lite non cont.
Procuratoribus, L. 1. tit. 38. cap. 15. p. 172
In Sexto, tit. 19. cap. 9. p. 55
In Clem. tit. 10. cap. 4. p. 203
Procurationibus & exactionibus, *vide* Cenſibus exactionibus.
Profeſſione votorum, vide *Votis & Votor.*
Prohibitis Libris, vide *Libr. prohib.*
ne Promittatur aliquid vel exigatur pro ſpiritualibus, *vide* Simonia & ne.
Promoto Clerico per ſaltum, *vide* Clerico per ſaltum.
Proprietatis & poſſeſſionis cauſâ, *vide* Cauſâ poſſeſſionis.
Puerorum delictis, *vide* Delictis puer.
Pugnantibus Clericis in Duello, *vide* Clericis pugnantibus.
Purgatione canonica, L. 5. tit. 34. cap. 16. pag. 704
Purgatione vulgari, L. 5. tit. 35. c. 3. p. 710
Purificatione poſt partum, Lib. 3. tit. 47. cap. unic. p. 528

Q.

Quæſtorum tollendo abuſu.
In Septimo, Lib. 3. t. 15. c. 2. p. 144

Qualitate

Qualitate & ordine præficiendorum, *vide* Ætate.
Qualitate ordinand. *vide* Temporibus,&c.
Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt, L.4.t.6. c.7. p.557
Qui filii ſint legitimi, L 4. t. 17. c.15. p.579
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtari *, L.4.t.18.c.6.p.586
* *Teſtari* ita legitur in Editione Pariſienſi an. 1687. in aliis legitur *Teſtificari*.

R.

RAptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum, L 5. tit 17. c.7. p 660
ad Ratiocinia obligatis ordinandis vel non, *vide* Obligatis.
Rebus Eccleſiæ *a* alienandis vel non, L 3. tit. 13. cap. 12. p. 406
a non alienandis *b*. In Sexto, tit. 9. cap. 2. p. 106
In Clem. tit. 4. cap. 2. p. 223
b In Extr. Com. tit. 4. c. unic. pag. 351
ad Receptionem Teſtium non procedatur, *vide* Ut lite non cont.
Recuſationibus & Relationibus, *vide* Appellationibus.
Redemptione voti, *vide* Voto &.
Regularibus & *a* tranſeuntibus ad Religionem, L. 3. tit. 31. cap. 24. p. 455
In Sexto, tit. 14. cap. 6. p. 112
In Clem. tit. 9. tit. 2. p. 228
In Extr. Com. t. 8. c. 2. p. 364
a *Religioſis extra Clauſtra vagantibus. In Septimo, t.* 18. *cap.* 3. *p.* 152
Regularium vel Canonicorum, *vide* Statu Monachorum.
Regulis Juris, L.5. tit. 41. ult. cap. 11. p. 753
In Sexto, tit. ult. qui deberet eſſe, 13. cap. 88. p. 186
Reiterantibus Baptiſma, *vide* Apoſtatis, &c.
Relationibus & Recuſationibus, *vide* Appellationibus.
Religionem Tranſeuntibus, *V.* Regularibus.
Religioſis Domibus *a*, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ *b*, Lib. 3. tit 36. cap. 9. p. 486
a In Sexto, tit. 17. c. un. p. 116
b In Clem. tit. 11. cap. 2. p. 233
a In Extr. Joan. XXII. tit. 7. cap. unic. p. 281
a In Extr. Com. t. 9. c. un. p. 369
a *Et montibus pietatis. In Septimo, tit.* 17. *cap.* 5. *p.* 147
Religioſorum aliorum, & Monachorum Capellis, *vide* Capellis.
Religioſorum locorum immunitate, &c. *vide* Immunitate.
Reliquiis & Veneratione Sanctorum, Lib. 3. tit. 45. cap. 2. p. 526
In Sexto, tit. 22. cap. unic. p. 122
In Clem. tit 16. cap. unic. p. 239
In Extr. Com. tit. 12. c. 2. p. 375
In Septimo, tit. 9. *cap.* 3. *p.* 135
Remiſſionibus & pœnitentiis, *vide* Pœnitentiis, &c.
Renunciatione, L. 1. tit. 9. cap. 15. p. 79
In Sexto, tit. 7. cap. 2. p. 37
In Clem. tit 4. cap. unic. p. 200
qui Renunciavit Epiſcopatui, *vide* Ordinatis ad Epiſcop.
Reparandis Eccleſiis, vel ædificand. *vide* Eccleſ. ædificand.
Rerum permutatione, L.3 t. 19. c. 9. p. 415
In Sexto, tit. 10. c. unic. p. 107
In Clem. tit 3. cap. unic. p. 223
Rerum pertinentium ad Eccleſias Immunitate, &c. *vide* Immunitate.
Reſcriptis *a*, Lib. 1. tit. 3. cap. 43. p. 10
In Sexto, tit. 3. cap. 15. p. 2
In Clem. tit. 2. cap. 5. p. 195
a *& Mandatis Apoſtolicis.*
In Septimo, tit. 2. *cap.* 4. *p.* 5
Reſervationibus. In Septimo, Lib. 1. *tit.* 11. *cap.* 6. *p.* 44
non Reſidentibus Clericis in Eccleſia vel præb. *vide* Clericis non Reſident.
Reſignationibus & Permutationibus. In Septimo, L 1. *tit.* 14. *cap.* 5. *p.* 52
Reſtituenda dote poſt divortium, &c. *vide* Donationibus inter.
Reſtitutione Beneficii, vide *Fructuum*.
Reſtitutione in integrum.
In Sexto, Lib. 1. t. 21. c. 2. p. 58
In Clem. t. 11. ult. c. unic. p. 204
vide In integrum reſtitutione ſuprà.
Reſtitutione ſpoliatorũ L.2.t.13.c.19.p.225
In Sexto, tit. 5. cap. 2. p. 64

S.

SAcramentis non iterandis, L.1.t.16.c.3. pag. 106
Sacramento Euchariſtiæ, &c. *vide* Celebratione Miſſarum.
Sacramentorum aliorum Cuſtodiâ, Euchar. & Chriſm. *vide* Cuſtodia Euchar.
Sacrâ unctione, L. 1. tit. 15. cap. unic. p. 103
Sacrilegis. In Septimo, L. 5. *t.* 6. *c. un. pag.* 201

Sacriſtæ Officio, *vide* Officio Sacriſt.
Secularibus negotiis, Clerici vel Monachi ne ſe immiſceant, *vide* Ne Clerici vel.
Sagittariis, Lib. ſ. tit. 15. cap. unic. p. 658
per Saltum promoto, *vide* Clerico per ſaltum.
Sanctorum Veneratione, *vide* Reliquiis.
Saracenis, Judæis, & eorum ſervis, *vide* Judæis, &c.
Schiſmaticis *a* & ordinatis ab eis, Lib. 5. tit. 8. cap. 2. p. 645
a In Sexto, tit. 3. c. unic. p. 143
a In Extr. Com. tit. 4. c. un. p. 384
a & *Hæreticis, in Septimo,* vide *Hæreticis.*
Scrutinio in ordine faciendo, L. 1. tit. 12. cap. unic. p. 57
Secundis nuptiis, L. 4. tit. 21. ult. c. 5. p. 595
Sede vacante aliquid ne innovetur, *vide* Ne ſede vacante.
Sententiâ & re judicata, L. 2. t. 27. c. 26. p. 315
In Sexto, tit. 14. cap. 5. p. 71
In Clem. tit. 11. cap. 2. p. 214
Sententiâ Excommunicationis *a*, Lib. 5. tit. 39. cap. 60. p. 720
a Suſpenſionis & interdicti *b*.
In Sexto, tit. 11. cap. 24. p. 150
b In Clem. tit. 10. cap. 4. p. 260
b In Ext. Jo. XXII. t. 13. c. un. p. 288
a In Extr. Com. t. 10. ult. c. 4.
b vide ſuprà Interdicto.
ad Sententiam definitivam non procedatur, *vide* Ut lite non.
Sepulturis, Lib. 3. tit. 28. cap. 14. p. 438
In Sexto, tit. 12. cap. 5. p. 108
In Clem. tit. 7. cap. 2. p. 224
In Extr. Com. t. 6. cap. 2. p. 356
Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum, Lib. 2. tit. 17. cap. 3. p. 244
In Clem. tit. 6. c. unic. p. 209
Sequeſtris. In Septimo, L. 2. t. 7. c. 2. p. 85
Servandæ rei causâ eo qui in poſſeſſ. mitt.
Servis non ordinandis & eorum manumiſſione, L. 1. tit. 18. cap. 8. p. 112
Servis Judæ. & Saracen. *vide* Judæis, &c.
Servorum conjugio, *vide* Conjugio ſervor.
Significatione verborum, *vide* Verborum ſignificatione.
Simoniacis & ne quid detur vel exigatur. In Septimo, L. 5. tit. 11. c. 4. p. 222
Simoniâ *a* & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur, L. 5. t. 3. c. 46. pag. 609
a In Extr. Com. tit. 1. cap. 2. p. 377
Solutionibus, Lib. 3. tit. 23. cap. 4. p. 423
Sortilegiis, Lib. 5. tit. 21. cap. 3. p. 672
pro Spiritualibus ne aliquid exigatur, &c. *vide* Simonia & ne.
Spirituali Cognatione, *V.* Cognatione ſpirit.
Spoliatorum reſtitutione, *vide* Reſtitutione ſpoliatorum.
Spoliis Clericorum. In Septimo, Lib. 3. tit. 3. cap. 5. p. 115
Sponsâ duorum, L. 4. tit. 4. cap. 5. p. 553
eo qui Sponſæ ſuæ Conſanguineam, vel uxoris cognovit, *vide* Eo qui cognovit.
Sponſalibus & matrimoniis, L. 4. tit. 1. cap. 32. p. 537
In Sexto, tit. 1. cap. unic. p. 129
In Septimo, tit. 1. cap. 3.
Statu *a* Monachorum *b*, & Canonicorum Regular. L. 3. tit. 35. cap. 8. p. 479
a Regularium. In Sexto, t. 16. cap. unic. p. 114
b vel Canon. Regularium.
In Clem. tit. 10. c. 2. p. 229
Stupro & Adulteriis, *vide* Adulteriis & Stupro.
Subditorum & Prælator. Exceſſibus, *vide* Exceſſibus.
ſi Subjectæ ſint Epiſcopo, *V.* Religioſis domibus.
Succeſſionibus ab Inteſtato, L. 3. t. 27. c. 3. pag. 437
Summâ Trinitate & fide Catholica, L. 1. tit. 1. cap. 2. p. 1
In Sexto, tit. 1. cap. unic. p. 2
In Clem. eodem. c. unic. p. 194
In Septimo, eodem. cap. 4. p. 1
Supplenda negligentia Prælatorum, L. 1. tit. 10. cap. 5. p. 90
In Sexto, tit. 8. cap. 4. p. 38
In Clem. tit. 5. cap. unic. p. 200
eo qui Suſcepit ordinem furtivè, *vide* Eo qui furtivè.
Suſpenſionis & Interdicti ſententia, *vide* Sententia Excomm.
Syndico, Lib. 1. tit. 39. cap. unic. p. 177

T.

Taurorum & aliorum animalium agitatione & pugnâ.
In Sept. L. 5. t. 18. ult. c. unic. p. 235
Temporibus Ordinationum & qualitate Ordinandorum, Lib. 1. t. 11. c. 17. p. 92
In Sexto, tit. 9. cap. 4. p. 36

Teſta-

Teſtamentis & ultimis voluntatibus, Lib.3. tit 26. cap. 20. p.429
In Sexto, tit. 11. cap. 2. p.108
In Clem. tit. 6. cap. un. p. 223
In Septimo, L.2.t.13. cap.3. p.99
qui Teſtari poſſ. contra matrimonium, vel, &c. *vide* Qui Matrimonium.
Teſtibus cogendis vel non, L. 2.t.21. c.11. pag. 273
Teſtibus *a* & Atteſtationibus, L.2. t. 20. cap. 56. p.253
In Sexto, tit. 10. cap.3. p. 67
a In Clem. tit. 8. cap. 2. p. 209
a *In Septimo, L.5. t.13. c.un. p.* 230
ad Teſtium receptionem non procedatur, &c. *vide* Ut lite non.
Tollendo abuſu quæſtorum, vide *Quæſtorum.*
Tonſoribus monetarum, vide *Monetarum.*
Torneamentis, Lib. 5. tit. 13. cap.2. p.657
In Extr. Jo.XXII.t.9.c.un. p.283
Tranſactionibus, Lib. 1. tit. 36. c. 11, p. 168
Tranſeuntibus ad Religionem, *V.* Regularib.
Translatione Epiſcopi, L. 1. t.7. c. 4. p.74
Treuga & pace, L. 1. tit. 34. cap. 2. p. 165
In Extr. Com. t. 9.ult. c.2. p.321
In Septimo, Lib.3. tit. 11. c.2. p. 138
Trinitate, *vide* Summa.

V.

VAcante ſede ne innovetur aliquid, *vide* Ne ſede vacante.
non Vacantis Eccleſiæ conceſſione & Præbend. *vide* Conceſſ. Præbend.
Vagantibus extra Clauſtra, vide *Regularibus.*
Venatore Clerico, *vide* Clerico Venatore.
Venditione & Emptione, *vide* Emptione & Venditione.
Veneratione Sanctorum, *vide* Reliquiis, &c.
ex Ventre libero natis, *vide* Natis ex libero.
Verborum Significatione, L.5. t.40. c. 33. pag. 742
In Sexto, tit. 12. cap. 5. p. 170
In Clem. tit. 11.ult. cap.2. p.262
In Extr. Jo.XXII. t.14.ult. c.5. pag. 290
Vicarii officio, *vide* Officio Vicarii.
Vices ſuas Prælati, vel Eccleſ. ne conced. ſub annuo cenſu, *vide* Ne Prælati.
Vi metusvé cauſa quæ fiunt, *vide* His, & Iis quæ vi.
Violatoribus & Incendiariis Eccleſiarum, *vide* Raptoribus.
Virum inter & uxorem don. & dot. poſt divort. reſtituend. *V.* Donationibus inter.
Vita & honeſtate Clericorum, Lib.3.tit.1. cap. 16. p.357
In Sexto, eod. cap. unic. p. 81
In Clem. eod. cap. 2. p. 219
In Extr. Com. eod. c.un. p.333
In Septimo, eod. cap. 5. p. 105
Vitiatis Corpore ordinandis vel non, *vide* Corpore vitiatis.
Ultimis voluntatibus, *vide* Teſtamentis.
Unctione ſacrâ, *vide* Sacrâ unctione.
Unionibus Beneficiorum. In Septimo, Lib. 1. tit. 13. cap. unic. p. 50
Voluntario Homicidio vel Caſuali, *vide* Homicidio.
Voluntatibus ultimis, *vide* Teſtamentis, &c.
qui Voventes vel Clerici matrim. contrahere poſſunt, *vide* Qui Clerici.
Votis & votorum profeſſione. In Septimo, Lib. 3. tit. 12 c. un. p. 141
Voto & voti redemptione, L.3.t.34.c.11. pag. 473
In Sexto, tit.15. cap.unic. p. 114
In Extr. Jo.XXII. t.6. c.unic. pag. 281
Uſu Pallii, *vide* Auctoritate, &c.
Uſuris, Lib. 5. tit. 19. cap. 19. p.663
In Sexto, tit. 5. cap. 2. p. 146
In Clem. tit. 5. c. unic. p. 251
Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur, L.3. t.12. c.unic. pag. 405
Utili vel inutili confirmatione, *vide* Confirmatione utili.
Ut lite non conteſtata non procedatur ad Teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam, L.2.t.6.c.5.p.207
Ut lite pendente † nihil innovetur, L.2. tit. 16. cap. 5. pag. 242
In Sexto, tit. 8. cap. 2. p. 66
† nil In Clem. tit. 5. cap.2. p. 208.
Vulgari purgatione, *vide* Purgatione vulgari.
Uxorem inter & Virum donat. & dot. poſt divort. reſtit. *vide* Donationibus inter.
eo qui Uxoris ſuæ vel ſponſæ Conſanguineam cognovit, *vide* Eo qui cognovit.

FINIS.

INDEX
ALPHABETICUS
CAPITULORUM
OMNIUM
DECRETI, DECRETALIUM GREGORII IX. SEXTI, CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANTIUM JOANNIS XXII. ET COMMUNIUM;

In quo

CAPITULA UNICA SERIE EXHIBENTUR, SINGULISQUE NUMERUS JUXTA ſuum ordinem in diſtinctione, quæſtione & titulis appoſitus; Titulis juxtà ordinem Librorum, & Libris juxtà ordinem Collectionum: ſimulſque Author cujuslibet Capituli, prout in Textu Canonico, adſcribitur.

ACCESSERUNT PRIMUM

REGULÆ JURIS BONIFACII VIII. IN SEXTO, in Indicibus Capitulorum hactenùs deſideratæ: ſignatis ad amuſſim paginis, pro facillimâ & momentaneâ inveſtigatione.

PAGINÆ HUJUS INDICIS CORRESPONDENT ETIAM Editionibus Juris Canonici in 4to, quæ antea prodierunt COLONIÆ MUNATIANÆ 1665. & 1682. tum ſub nomine Lugduni 1613. tum alibi.

M. DC. XCV.

PRÆFATIO
AD
NOVUM
INDICEM CANONUM
ET CAPITULORUM
JURIS CANONICI,
DE HUJUS USU ET IN ILLO
PRÆSTITIS,
à
JOAN. LE L.

INDICE Titulorum Juris Canonici ad novam formam redacto, ad novum etiam Canonum & Capitulorum Indicem operam duxi conferendam, ita ut Rebus ſecundùm Rubricas ad ordinem alphabeticum diſpoſitis, Capitula quibus continentur, ad certam normam referrem. Tria verò quæ ad id me potiſſimùm impulêre, Lectori, ut labore qualicunque frui valeat, exponere operæ pretium eſt.

1. Defectus quippe præcedentium Indicum, qui hucuſque prelo prodierunt; Illi ſiquidem parùm accuratè ſecundùm ordinem Alphabeti conſtituti ſunt, ut conferenti patebit: Accedit, quòd in præcedentibus Editionibus hac formâ emiſſis, nec notatis paginis, Capitulum diutiùs fuerit inquirendum, Tyroni intelligo, cujus labor hoc Indice levatur, dum ſingulis Capitulis paginæ ſignatæ ſunt: Quinimò, evolvendi fuerunt ſex diverſi Indices, *Canonum Decreti, Decretalium, Sexti, Clementinarum, Extravagantium* JOANNIS XXII. & *Communium*; quibus evolvendis quantum temporis terendum fuerit, vel ipſe novi, dum Jus Sacrum primùm libavi; Hic verò ſingula & quotquot ſint Capitula toto jure

diffuſa, unicâ ſerie perſtringit, & tali, ut primo intuitu *Decretum* à *Decretalibus*, & viciſſim *cætera Collectiones* ab his diſcerni valeant; Quæ enim priori ſe lineâ offerunt, *Canones* ſunt ſeu *Capitula Decreti*, inter quæ *initialia* Diſtinctionum, Cauſarum & Quæſtionum, quæ ſunt *Gratiani*, *Litteris* ut vocant *Italicis*, imprimi curavi, quæ verò in Contextu eundem Gratianum Auctorem habent, quia cùm Canonibus quandoque confunduntur, eodem cum illis caractere imprimuntur, Ea quæ hîc annotare fortè non abs re erit; ſunt autem ſequentia:

Paulus Dyaclinæ, 43. cauſ. ij. quæſt. 7.
Qui Calumniam, 2. v. q. 6.
Cum Majores, 20. vj. q. 1.
Unde ipſe, 2. viij. q. 1.
Cogitatio, 21. de pœnitentiâ, diſtinctione 1.
Hanc ſocietatem, 12. Eadem diſtinct. 4.
Sicut ergò, 9. xxxv. quæſt. 9.

Capitula Decretalium GREGORII IX. Lineâ paulò interiori continentur cum cæteris Collectionibus, quas quidem Collectiones minores *Litteris* etiam *Italicis* impreſſas habes, jucundâ, ut opinor, ſed utiliori varietate, quæ, ut dixi, Decretales ab his diſtinguat.

2. Quod autem in *Editione Romanâ* juſſu GREGORII XIII. maximo legentium fructu, contulerunt *Correctores Romani*, Canonibus Decreti, Auctorum nomina ſubjungendo, Decretalibus GREGORII IX. & cæteris Collectionibus, præſtiti, ut omnimodæ Correctioni, ſimilique foret adjumento, quod olim Decreto Gratiani adhibitum fuerat; Et ſicut Legum Civilium cupidi, in Indicibus quos illarum effecerunt (majori dicam Auctorum labore, an Studioſorum commodo) dum Titulis Libros, Legibus Numerum in Titulis adaptarunt, prorsùs idem perfeci, ne quod præſtat dignitate Juri Civili, vel in hoc ipſi poſtponeretur; inſerendo inſuper Capitulis *Regulas Juris iu Sexto*, tum, ut hac in parte deficientibus Indicibus ſuccurreretur, cùm etiam has Regulas, quaſi inadvertentes Studioſi memoriæ mandarent, dum Indicem manibus verſabunt.

3. Sed nec minori minùsvé neceſſariâ legentium utilitate exemplo JOANNIS GUÖRNERI †, quem in hoc ſecutus eſt ANTONIUS BROSIUS* Arvernus Presbyter in Indice Canonum Decreti, additi ſunt Canonum numeri in Diſtinctionibus & Quæſtionibus: Sic nempe citra temporis jacturam, loca citata inveniuntur, nec tota Diſtinctio vel Quæſtio percurrenda eſt. Quam ergò prædicti Auctores operam adhibuerunt in Decreto, eandem, ut monui, in Decretalibus & cæteris Collectio-

† GUÖRNERI Index Canon. Decreti prodiit in lucem cum ejuſdem *Analyſi* Lib. IV. Inſtitution. Juris Canon. Urſellis 1604.
* Index BROSII adaptatus eſt Editioni Juris Canonici *Pariſiis* M.DC.LXXXVII.

nibus

nibus attuli ſervatâ, quantùm licuit, citandi methodo apud Auctores, uſitatiori, à quâ nonnihil aberraſſe viſi ſunt GUÖRNERUS & BROSIUS. Hanc tamen in omnibus non adeò ſervavi, (ſi vera citandi methodus in Indicibus impreſſis probè ſervata ſit) ſed quaſi neceſſariò ab illis receſſi, in hoc & ſimilibus verba rejiciendo : Etenim imprimi ſolitum fuit Ca *ſi is qui præeſt.* xj. quæſt. 3. & illud *ſi is qui*, xxiij. q. 4. Ratio fuit, quod ſi ſufficiat allegari Ca. *ſi is qui*, per hæc ſola verba *in Cauſ 23.* ſufficere debet *in Causâ xj.* Et ſanè ſatis ab invicem diſcernuntur per *Cauſam xj. & xxiij.* Hæc enim verborum additio in Cap. ejuſdem initii magis confundit quàm diſtinguat; ſed & arbitraria eſt, & ad libitum omittitur, quod conſtat ex innumeris allegationibus, hoc vel illo modo : argumentoque eſſe poteſt Correctio Romana in can. *Futuram*, 15. xij. qu. 1. ubi can. 1. diſt. 88. citatur tantùm per hoc verbum *Decrevit*, quod in ſuo Indice ſervavit BROSIUS ſequentium verborum additor copioſus, & in hoc ab ipſo DOUJATIO * laudatus ; In Indice tamen Editionis Romanæ imprimitur : *Decrevit ſancta Synodus*, & apud GUÖRNERUM, *Decrevit ſancta Synodus nullum.* Præ omnibus mihi maximè placet BROSII Citatio c. *Decrevit*, eamque duxi in ſimilibus ſequendam, quanquàm non in omnibus, propter receptiſſimum modum verba in certis aliis addendi.

Similiter videntur Capitula *Epiſcopus*, per hoc ſolum verbum allegauda, *argum. diſt. 88.* quod dic de Capitulis *ſi qua*, argum. xxvij. qu. 1. c. 22. & 28. de Capitulis *ſi quis*, argum. xj. qu. 1. & 3. xvij. qu. 4. xxvij. q. 1. & 2. &c. de Capitulis *Pervenit*, argum. xviij. q. 2. & aliis pluribus. Nam cui bono prædicta & alia Capitula in editione Romanâ, &c. prænotantur numeris j. ij. iij? &c. Adde Cap. *Si quis*, &c. promiſcuè citari † per hæc prima verba vel additis ſequentibus verbis, quem modum tandèm retinui, ſed adjectis in margine numeris j. iv. vij. x. &c. inde fit, ut citatio quoquo modo fiat, faciliùs vel conferri, vel reſtitui valeat.

Poſſent etiam hæc Capitula utroque modo poni in Indice, quod in capit. *Epiſcopi*, &c. ſervavi; ſed privati non eſt hanc in ſe provinciam ſuſcipere, utpotè non omnibus placituram, licèt permultis utiliſſimam : Et ne ad majorem molem Index ſic excreſceret, judicarem rejicienda *Initialia Gratiani* & horum loco Capitula hoc duplici modo ſubſtituenda; hæc tamèn *verba Gratiani* retuli ad Indicem pro more recepto in editione Romanâ, ſuppletis etiàm exemplo BROSII quibusdam, quæ deerant : Ex. gr. *Duo Clerici* in principio *Cauſæ* xix. &c. Plura alia in præſenti correxi, reſtitui : quæ quidèm attingere libet; ſed enarrare foret longiùs; verbo dicam, Capitula omnia non ſemel, ſed bis atque iterùm, exſcripſi, legi, relegi, omiſſa quæcunque, pro poſſe, reſtitui.

* JOAN. DOUJATIUS prænotion. Canonicarum Lib. V. cap. 23. pag. 725.

† Vide Notam marginalem in ca. *convenientibus*, 4. j. q. 7. ad ca. *ſi quis*, 11. xxvij. q. 2. &c.

Bis poſita ſine ullo diſcrimine in editione An. 1682. ut c. ſtatutum eſt. ij. q. 6. &c. *Et ſuppoſita*, ſi quis reliquerit, *diſt. 30.* Placuit ut iis, xxiij. q. 5. ſecundùm tropologiam, *diſt. 37.* delevi. Malè allegata, *ſi quis obligatus*, pro *ſi quis oblitus. 4.* xiv. qu. 4. Et falſas inſcriptiones, *c. ſi quis ab Epiſcopo*, 20. ij. qu. 7. Concilium *Arelatenſe*, pro *Aurelianenſ.* j. c. *ſi quis Diaconus*, 29. diſt. 50. *Iſidorus* pro *Hormiſda Papa*, & ſimiles errores hinc indè reſtitui; quas quidem falſas allegationes & inſcriptiones habuit *Editio Pariſienſis* an. 1687. hasque non correxit *Lipſienſis Editio* hujus anni *M.DC.XCV.** plurimosque alios errores hîc, & alibì longè majoris momenti, ad Exemplar Pariſienſe expreſſit, ut novos taceam.

Cæterùm ſicut in Decreto *Correctiones Romanas* per litteras CR. deſignavi, ita in Decretalibus *Partes Deciſas* per litteras PD. utraſque ſub GREGORIO XIII. adhibitus, Capitulis addidi: Cujus ratio, neceſſitas *Correctionum Decreti* & *Partium Deciſarum* in Decretalibus fuit; Cùm enim in editione Textûs Canonici *Caſus* ſive ſpecies facti, olim à *Bernardo Compoſtellano* hortatu vel fortè mandato INNOCENTII IV. exarati, cum Gloſſis deleti fuiſſent, ad faciliorem Scholarum & Legentium uſum, ſupplendi fuerunt in quibuſdam Capitulis magis notabilibus ** & obſcurioribus; vel partes alioquin etiam notabiliores addendæ †, quod in prædictis *partibus deciſis* præſtatur: adeoque quo fructu *Correctiones* & *Partes Deciſæ* conſignatæ ſint, ex harum & præſtantiâ & neceſſitate judicabit Lector; qui etiam memor erit ſæpè dictas *Correctiones Decreti* inveniri ſolùm in editionibus GREGORII XIII. & ſimiliter *Partes Deciſas* in ejuſdem Pontificis Textualibus editionibus, niſi Editionem Antverpianam *Antonii Contii* de anno 1570. exceperis.

* Sumptibus *Jo. Friderici Gleditſchii.*

** Exemplo eſſe poſſunt c. *concilium*, 2. de Obſervatione Jejunior. c. *ſicut*, 8. ne Clerici vel Monachi, &c.

† Item cap. *ſolitæ*, 6. de Majoritate. cap. *Quod Clericis*, 9. cùm ſequenti, de foro competenti. cap. *cum ab omni*, 10. de vita & honeſtate Clericor. &c.

INDEX

INDEX CANONUM ET CAPITULORUM OMNIUM TOTIUS JURIS CANONICI.

CR *Correctiones Romanas* in Decreto Gratiani,
PD *Partes Deciſas* in Decretalibus Gregorii IX. deſignant.

A.

A*B accuſato*, in principio, iij. *quæſtione* II. Gratianus. pag. 464
Ab antiqua, 44. de *Conſecratione*, diſtinctione 4. *Gregorius*. CR 1219
Ab arbitris, 11. de officio & poteſtate judicis delegati, tit. 14. *in ſexto* Libro I. Bonifac. VIII. 45
j. Abbas, 2. xviij. qu. 2. *Gregorius*. CR 722
ij. Abbas, 8. xviij. qu. 2. *Maguntinenſe Concilium*, 724
Abbas, 2. *de his quæ vi metúsve*, titul. 40. Lib. 1. Alexander III. 178
Abbate, 3. de ſententia & re judicata, tit. 14. *In ſexto*, Lib. 2. Innocentius IV. 74
Abbate, 25. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. 748
j. Abbatem, 3. xviij. qu. 2. *Gregorius*. CR 722
ij. Abbatem, 4. xviij. qu. 2. *Pelagius Papa*. 722
Abbatem, 40. *de Reſcriptis*, titulo 3. Lib. 1. Gregorius IX. 25
Abbates, 16. xviij. quæſt. 2. *Aurelianenſe Concilium j*. CR 726
Abbates, 3. de Privilegiis, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 150
Abbates, 1. de Reſcriptis, tit. 2. *In Clementinis*. L. 1. Clemens V. in Concilio Viennenſi, 195
Abbati, 22. diſtinct. 54. *Octava Synodus*. CR 187
Abbatibus, 41. xij. qu. 2. *Aurelian. Concil. iij*. 609
Abbatibus, 18. xviij. qu. 2. *Paſchalis ij*. 727
Ab Eccleſia, Unic. de reſtitutione in integrum. tit. xj. & ultimo. *In Clement*. lib. 1. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 204
Ab eo, 24. ij. qu. 6. *Theodoſianæ Leges*, 411
Ab eo, 3. finale, *de ſequeſtratione poſſeſſionum*, tit. 17. Lib. 2. Gregorius IX. 245
Ab eo qui appellat, 6. de appellationibus, tit. 15. ult. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 80
Ab eo qui contra, 31. de electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 28
Ab Epiſcopis, in principio, *diſt*. 70. Gratianus, 224
Ab Excommunicatis, 4. jx. qu. 1. *Vrbanus Papa ij*. 522
Ab excommunicato, 41. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Gregorius IX. 25
Ab exordio, 2. diſt. 35. *Hieronymus*, 117
Abiit Judas, 83. xj. qu. 3. *Beda*, 579
Ab illo, 12. finale. xiv. qu. 4. *Ambroſius*, 641
Ab Imperatoribus, 10. xxiij. qu. 3. *Carthaginenſe Concilium V*. CR. 783
Ab infirmis, 1. xxvj. q. 7. *Theodorus in Pœnitentiali*, 908
Ab iſto die, 9. xxxv. qu. 6. CR 1135
Ab iſto die, 11. finale. xxxv. q. 6. Innocent. II. CR 1136
Abolendæ, 13. *de ſepulturis*. tit. 28. Lib. 3. Innocentius III. 442
j. Abſens, 13. iij. qu. 9. *Zepherinus Papa*, 461
ij. Abſens, 18. iij. qu. 9. *Felix Papa*. 462
j. Abſente, 3. iij. qu. 9. *Calixtus Papa*, 460
ij. Abſente, 11. iij. qu. 9. *Felix Papa*. 461
Abſit, 26. diſtinct. 50. *Epiſtola Cleri Rom. ad Cyprian. Pap*. CR 166
Abſit, 14. xj. qu. 3. *Anterus Papa*, 562
Abſolutionis, unic. de his quæ vi. tit. 20. *in Sexto*. Lib. 1. Gregor. X. in Concilio Lugdun. 58
Abſolutos, 16. finale. *de hæreticis*. tit. 7. Lib. 5. Gregorius IX. 645
Abſque ſynodali, in principio. xv. *qu*. 7. Gratianus, 657
Abuſionibus, 2. finale. de pœnitentiis & remiſſionibus. tit. 9. *In Clementin*. Lib. 5. Clemens V. 259
Accedens, 10. diſt. 50. *Gregorius*. CR 160
Accedens, 23. *de Accuſationibus*. tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. 605
Accedens, 14. *de Conceſſione Præbendæ*. tit. 8 Lib. 3. Innocentius III. PD 397
Accedens, 17. *de Converſione Conjugatorum*. tit. 32. Lib. 3. Innocentius III. PD 470
Accedens, 8. *de Crimine falſi*. tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. 672
Accedens, 24. *de Præbendis & dignitatibus*. tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 379
Accedens, 10. *de Procuratoribus*. tit. 38. Lib. 1. Gregorius IX. 175
Accedens, 14. *de Purgatione Canonica*. titul. 34. Lib 5. Innocentius III. 708
Accedens, 7. finale, *de raptoribus*. tit. 17. Lib. 5. Innocentius III. PD 662
j. Accedens, 2. *Vt lite non conteſtatâ*. tit. 6. Lib. 2. Innocentius III PD 208
ij. Accedens, 4. *Vt lite non conteſtatâ*. tit. 6. Lib. 2. Innocentius III. PD 209

Accedentes, 11. de præſcriptionibus. tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. PD 309
Accedentibus, 12. de Exceſſibus Prælatorum, tit. 31. Lib. 5. Innocentius III. 686
Accedentibus, 15. de Privilegiis. tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. PD 697
Accepimus, 13. de Ætate & qualitate. tit. 14. Lib. 1. Innocentius III. PD 102
Accepimus, 4. de fide inſtrumentorum. tit. 22. Lib. 2. Alexander III. PD 276
Accepimus, 5. de pactis. tit. 35. Lib. 1. Alexander III. 167
Accepimus, 16. finale, de purgatione Canonica. tit. 34. Lib. 5. Innocentius III. 709
j. Accepiſti, 90. de Conſecratione. diſt. 4. Ambroſius, 1229
ij. Accepiſti, 92. de Conſecr. diſt. 4. Ambroſius, 1229
Accepiſti, 1. de frigidis & maleficiatis. tit. 15. Lib. 4. Ex Brocardico Lib. 18. 574
Accepiſti, 2. de ſponſa duorum. tit. 4. Lib. 4. Ex Brochardo Lib. XXX. 553
Accepta, 35. de appellationibus. tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 334
Accepta, 3. de reſtitutione ſpoliatorum. tit. 13. Lib. 2. Alexander III. PD 225
Acceſſerunt, 92. de Conſecratione. diſt. 2. Auguſtinus, CR 1197
Acceſſit, 5. de deſponſatione Impuberum. tit. 2. Lib. 4. Alexander III. PD 547
Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. Reg. XLII. de Regulis Juris in Sexto. Bonifacius VIII. 187
Accipite, 88. de Conſecrat. diſt. 2. Hieronymus, 1196
Accuſaſti, 8. de accuſationibus. tit. 1. Lib. 5. Ex Brocardio, Lib. XLIII. 597
j. Accuſatio, 15 ij. qu. 7. Anacletus, 421
ij. Accuſatio, 19. ij. qu. 7. Sixtus Papa II. 422
Accuſationes, 7. iij. qu. 5. Hadrianus Papa in Synodo Romana. CR 447
Accuſator, 2. finale, vj. qu. 5. Codex, 491
Accuſatores. 4. diſt. 46. Carthaginenſe Concil. IV. CR fol. 150
j. Accuſatores, 2. iij. qu. 5. Anacletus Papa, 446
ij. Accuſatores, 8. iij. qu. 5. Stephanus, 447
iij. Accuſatores, 12. iij. qu. 5. Calixtus Papa, 448
Accuſatores, 1. iij. qu. 8. Zepherinus, CR 459
Accuſatori, 1. iij. qu. 9. Teleſphorus Papa, 460
Accuſatoribus, 3. iij. qu. 5. Symmachus Papa, 446
Accuſatorum, 1. ij. qu. 8. Calixtus Papa, CR 436
Accuſatum, 14. ij. qu. 5. Sylveſter Papa, CR fortè Gregorius in Regeſto, 399
Accuſatum, 4. de ſimonia. tit. 3. Lib. 5. Deodatus Papa, 610
Accuſatus, 5. ij. qu. 6. Sixtus Papa II. 451
Accuſatus, 8. de hæreticis, tit. 2. in Sexto. Lib. 5. Alexander IV. 135
Achab Rex, 27. de pœnitent. diſt. 3. Hieronymus, 1067
j. Achatius, 1. xxjv. qu. 1. Gelaſius, CR 842
ij. Achatius, 3. xxjv. qu. 1. Felix Papa, CR 843
A Collatione, 11. de appellationibus. tit. 15. & ult. In Sexto, Lib. 2. Bonifacius VIII. 82
Acolythus, 16. diſt. 23. Carthaginenſe Conc. IV. 76
A Crapula, 14. de Vita & honeſtate Clericorum, tit. 1. Lib. 3. Innoc. III. in Conc. Later. 361
Actione, 8. xxij. qu. 4. Ex ſeptima Synodo, CR 766
Actor, qui, 1. de dolo & contumacia. tit. 6. In Sexto, Lib. 2. Innocentius IV. 65
Actus Legitimi Conditionem non recipiunt neque diem. Reg. L. de Regulis Juris in Sexto, Bonifacius VIII. 188
Acutius, 2. diſt. 26. Auguſtinus, CR 85
Acutius, 2. finale, xxviij. qu. 3. Auguſtinus, CR 951
Ad abolendam, 16. de filiis Presbyterorum. tit. 17. Lib. 1. Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi, 111
Ad abolendam, 9. de hæreticis, tit. 7. Lib. 5. Lucius III. PD 636
Adam, 11. diſt. 40. Gregorius, CR 132
Adam, 80. de pœnitentia, diſt. 1. Ambroſius, 1031
Adam, 18. xxxiij. qu. 5. Ambroſius, CR 1102
Ad Apoſtolatus, 2. tit. 4. de Conceſſione Præbendæ & Eccleſiæ non vacantis. In Extravag. Joannis XXII. 278
Ad Apoſtolicæ, 20. de Decimis, tit. 30. Lib. 3. Lucius III. PD 449
Ad Apoſtolicæ, 2. de ſententia & re judicata. tit. 14. In Sexto, Lib. 2. Innocentius IV. 72
Ad Apoſtolicam, 13. de Converſione Conjugatorum, tit. 32. Lib. 3. Innocentius III. 468
Ad Apoſtolicam, 16. de Regularibus, tit. 31. Lib. 3. Innocentius III. PD 460
Ad Apoſtolicam, 42. de Simonia, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. in Concilio generali, 623
Ad audientiam, 34. de appellationibus, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 334
Ad audientiam, 4. finale, de Capellis Monachorum, tit. 37. Lib. 3. Honorius III. 491
Ad audientiam, 15. de Clericis non reſidentibus, tit. 4. Lib. 3. Honorius III. PD 371
Ad audientiam. 3. de Crimine falſi, tit. 20. Lib. 5. Urbanus III. PD 669
Ad audientiam, 12. de Decimis, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 447
j. Ad audientiam, 3. de Eccleſiis ædificandis, tit. 48. Lib. 3. Alexander III. 529
ij. Ad audientiam, 5. de Eccleſiis ædificandis, tit. 48. Lib. 3. Urbanus III. 530
Ad audientiam, 4. de his quæ vi metuſvé, tit. 40. Lib. 1. Innocentius III. 179
Ad audientiam, 12. de homicidio voluntario, tit. 12. Lib. 5. Clemens III. 652
Ad audientiam, 1. de Officio Vicarii, tit. 28. Lib. 1. Alexander III. 125
Ad audientiam, 13. de præſcriptionibus, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. PD 310
Ad audieniiam, 9. de rebus Eccleſiæ alienandis, tit. 13. Lib. 3. Celeſtinus III. 408
j. Ad audientiam, 11. de reſcriptis, tit. 3. Lib. 1. Lucius III. 13
ij. Ad audientiam, 31. de reſcriptis, tit. 3. Lib. 1. Honorius III. PD 22
Ad audientiam, 4. de ſponſalibus & matrimonio, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 538
Ad audientiam, 2. finale, de torneamentis, tit. 13. Lib. 5. Alexander III. PD 658
Ad aures, 7. de ætate & qualitate, tit. 14. Lib. 1. Clemens III. 100

Ad aures, 33. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 333
Ad aures, 3. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Alexander III. PD 682
Ad aures, 3. *de his quæ vi metusvè*, tit. 40. Lib. 1. Clemens III. PD 178
Ad aures, 10. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Innocentius III. 714
Ad aures, 6. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Alexander III. PD 308
Ad aures, 7. *de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Alexander III. 408
Ad aures, 8. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Lucius III. PD 12
Ad aures, 24. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Lucius III. fol. 615
Ad aures. 5. *de tempor. Ordinationum*, tit. 11. Lib. 1. Lucius III. 93
Ad Certitudinem, 3. de Sententia Excommunicationis, tit. 10. *In Extrav. Com.* Lib. 5. Clemens V. 404
Ad Compeſcendas, unic. de ſequeſtrat. poſſeſſionum & fructuum, tit. 6. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. 209
Ad Conditorem, 3. tit. 14. de Verborum ſignificatione. *In Extrav.* Joannis *XXII.* 295
Ad Cujuslibet, 9. de Præbendis & dignit. tit. 2. *In Extrav. Commun.* Lib. 3. Joannes XXII. fol. 344
Ad Decimas, 2. finale, *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 5. *In Sexto.* Lib. 2. Bonifacius VIII. 65
Ad decorem, 5. *de Inſtitutionibus*, tit. 6. Lib. 3. Innocentius III. PD 387
Ad DEUM, 7. xxxij. qu. 5. *Auguſtinus*, 990
Addidiſtis, 2. xx. qu. 1. *Gregorius*, CR 736
Ad diſſolvendum, 13. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Innocentius III. PD 551
Additur, 13. xxvij. qu. 2. *Hieronymus*, CR 929
Ad ejus verò, 4. *finale*, diſt. 5. *Gregorius*, 7
Ad eminentiam, 20. *de ſententia Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 726
Ad Epiſcopos, 11. xvij. qu. 4. *Gelaſius*, 712
Ad extirpandas, 11. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. PD 110
Ad falſariorum, 7. *de Crimine falſi*, tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. PD 671
Ad fidem, 33. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, CR 818
Ad hæc, in principio, xiij. qu. 2. *Gratianus*, 626
j. Ad hæc, 6. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 326
ij. Ad hæc, 20. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 330
iij. Ad hæc, 27. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 332
jv. Ad hæc, 30. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 333
v. Ad hæc, 37. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Lucius III. 334
Ad hæc, 1. *de Conſecratione Eccleſiæ*, tit. 40. Lib. 3. Alexander III. 510
Ad hæc, 15. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 448
Ad hæc, 1. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Alexander III. 235
Ad hæc, 2. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Alexander III. 682
Ad hæc, 12. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Clemens III. 110
Ad hæc, 8. *de Judæis*, tit. 6. Lib. 5. Alex. III. 630
Ad hæc, 7. *de Officio Archidiaconi*, tit. 23. Lib. 1. Innocentius III. 120
Ad hæc, 3. *de Officio Vicarii*, tit. 28. Lib. 1. Alexander III. 125
Ad hæc, 1. *de poſtulatione Prælatorum*, tit. 5. Lib. 1. Innocentius III. PD 31
Ad hæc, 13. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. 375
Ad hæc, 5. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III, PD 793
Ad hæc, 4. *de religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Urbanus IV. PD 487
Ad hæc, 10. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Lucius III. PD 13
Ad hæc, 12. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Urbanus III. PD 723
Ad hæc, 8. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Alexander III. 430
Ad hæc, 1. *Ut lite non conteſtatâ*, tit. 6. Lib. 2. Innocentius III. PD 207
Ad hoc, 7. *finale*, diſt. 89. *Gregorius j.* & *Bonifacius ij.* CR. ad inſcrip. 270
Ad hoc, 63. xvj. qu. 1. *Gregorius*, 680
Ad hoc, 143. *de Conſecratione*, diſt. 4. *Auguſtinus*, 1242
Ad hoc, 2. *de auctoritate & uſu pallii*, tit. 8. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 78
Ad hoc, 1. *de ſequeſtratione poſſeſſionum*, tit. 17. Lib. 2. Innocentius III. PD 244
Ad hoc, 1. *de ſolutionibus*, tit. 23. Lib. 3. Alexander III. 423
Ad honorem, 4. *de auctoritate & uſu pallii*, tit. 8 Lib. 1. Innocentius III. 78.
Ad huc inſtant perfidi, 32. *de pœnitentia*, diſt. 3. *Auguſt.* CR 1068
Ad id, 21. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Clemens III. 542
Adjicimus, 19. xvj. qu. 1. *Leo Papa*, 665
Ad liberandam, 17. *de Judæis*, tit. 6. Lib 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 633
Ad limina, 7. xxx. qu. 1. *Ioannes Papa VIII.* CR 958
Ad menſam, 24. xj. qu. 3. *Ioan. Chryſoſtomus*, CR 565
Adminiſtratores, 26. xviij. qu. 5. *Ioannes VIII.* 817
Admittuntur, 21. diſt. 54. *Leo Papa I.* CR 187
Admoneant, 15. xxvj. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 912
Admonemus, 2, xvj. qu. 2. *Urbanus ij.* melius *Mogunt. Conc. j.* CR. ad inſcript. 648
Admonendi, 57. ij. qu. 7. *Gregorius.* CR 455
Admonere, 14. xvj. qu. 1. *Gregorius*, 664
Admonere, 8. xxxiij. qu. 2. *Stephanus Papa*, CR 1006
Admonet, 4. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Alexander III. 80
Ad noſtram, 3. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 325
Ad noſtram, 5. *de Confirmatione utili vel inutili*, tit. 30. ultim. Lib. 2. Innocentius III. 355
Ad noſtram. 4. *finale*, *de Conjugio ſervorum*, tit. 9. Lib. 4. Innocentius III. 564
Ad noſtram, 3. *de Conſuetudine*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 27

Ad noſtram, 5. *de Emptione & Venditione*, tit. 17. Lib. 3. Innocentius III. 413
j. Ad noſtram, 7. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Alexander III. PD 288
ij. Ad noſtram, 20. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 293
iij. Ad noſtram, 21. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 293
Ad noſtram, 12. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Honorius III. PD 252
Ad noſtram, 11. *de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Innocentius III. PD 409
Ad noſtram, 8. *de regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Alexander III. PD 457
Ad noſtram, 21. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 615
Ad noſtri Apoſtolatûs, unic. tit. 11. de Privilegiis. *In Extravagant.* Joannis XXII. 285
Ad noſtrum, 2. de Cenſibus, tit. 13. *in Clementinis*, Lib. 3. Clemens V. 237
Ad noſtrum, 3. finale, de hæreticis, tit. 3. *In Clemen.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 250
Ad noſtrum, 2. finale, de Regularibus & tranſeunt. tit. 8. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Joannes XXII. 365
Ad nuptiarum, 43. *de Conſecratione*, diſt. 1. *Aurelian. Concil.* 1157
Adoleſcens, 32, finale, *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Gregorius IX. 546
Ad Onus, 1. tit. 1. de Electione. *In Extravag.* Joannis XXII. 271
Ad petitionem, 22. *de Accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. PD 604
Ad præſentiam, 16. *de Appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 328
Ad præſentiam, 2. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. 107
Ad probandum, 24. *de ſententia & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 323
Ad quæſtiones, 6. *de rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Clemens III. PD 416
Ad reatum. 33. diſtinct. 81. *Carthag. Concil. IV.* 251
Ad regimen, 13. de præbendis & dignitatibus, t. 2. *In Extr. Com.* Lib. 3. Benedictus XII. 347
Ad reprimendam, 8. *de Officio Iudicis Ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innocentius III. 152
Adrianus, *vide* Hadrianus.
j. Ad Romanam, 6. ij. qu. 6. *Marcellus Papa*, CR 406
ij. Ad Romanam, 8. ij. qu. 6. *Zepherinus Papa*, 407
Ad Romani, 14. finale, de Præbendis & dignitatibus, tit. 2. *In Extrav. Comm.* Lib. 3. Paulus Venetus Papa II. 348
Ad ſedem Apoſtolicam, 2. xxxv. qu. 5. *Alexander II.* CR 1116
Ad ſuccidendos, unic. de ſchiſmaticis, tit. 3. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 144
Ad ſupplicationem, 9. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Innocentius III. 82
Adverſario, 13. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Gregorius IX. 307
Adverſitas, 48. vij. qu. 1. *Gregorius*, CR 509
Adverſus, 7. *de immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 532
Adulterii, 11. xxxij. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 997
Adulterio, in principio, xxxj. qu. 1. *Gratianus*, 967
Ad ultimum, 2. *de Cauſa poſſeſſionis & propriet.* tit. 12. Lib. 2. Celeſtinus III. 221
Ad univerſalis, 1. de treuga & pace, tit. 9. *In Extr. Comm.* Lib. 1. Sixtus IV. 322
Advocavit, 23. xxiv. qu. 1. *Ambroſius*, CR 849
Ægrotantes, 75. *de Conſecratione*, diſt. 4. *ex Concilio Carthaginenſi III.* CR 1225
Æqualiter, 13. xxxv. qu. 2. & 3. *Iulius*, CR 1112
Affectum, 10. xxvj. qu. 7. *Octava Synodus*, CR 910
Afferte, 2. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. *Salomon in parabolis*, 282
Afros, 3. diſtinct. 98. *Gregorius*, CR 301
Agapitus, 13. xvj. qu. 2. *Gregorius*, 664
Agapitus, 23. *de Conſecratione*, diſtinct. 1. *Gregorius*, CR fol. 1153
Agatho, 21. diſt. 63. *Ex geſtis Romanorum Pontificum*, fol. 210
Agathoſa, 21. xxvij. qu. 2. *Gregorius*, CR 932
Agite, 44. *de pœnitentia*, diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1020
Agnovimus 13. xxvj. qu. 6. *Celeſtinus Papa*, CR 907
Agunt homines, 97. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, fol. 1230
Ait Celeſtinus, 35. xxiv. qu. 1. *Nicolaus Papa*, CR 855
A Judicibus, 33. ij. qu. 6. *Milevitan. Concilium*, 415
Albericus, 43. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 267
Alia Cauſa, 6. xvj. qu. 1. *Hieronymus*, 662
Alia quidem, 1. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Gregorius, 172
Alienatores, 37. xij. qu. 2. *Vrbanus Papa*, CR 608
Alieni, 23. ij. qu. 7. *Dionyſius Papa*, CR 423
Alieni, 1. iij. qu. 4. *Iginus Papa*, 444
Alienum, 67. diſt. 50. *Leo Papa*, CR 178
Alienum, 1. xix. qu. 2. *Leo Epiſcopus*, 732
Alienus. 4. diſt. 90. *Octava Synodus*, CR 271
Alienus, 19. xxiv. qu. 1. *Cyprianus*, CR 848
Aliorum hominum, 14. ix. qu. 3. *Symmachus*, 530
Aliquando, 7. xxxij. qu. 2. *Auguſtinus*, 979
Aliquanti, 6. xxvj. qu. 5. *Agathenſe Concilium*, 898
Aliquantos, 1. diſt. 51. *Innocentius*, 179
Aliquos, 5. xv. qu. 1. *Auguſtinus*, 649
Aliter legitimum, 1. xxx. qu. 5. *Evariſtus*, CR 963
Aliter ſe Orientalium, 14. fin. diſt. 31. *Stephanus Papa* in Concilio Lateranenſi, CR 103
Aliud eſt, 39 *de Conſecrat.* diſtinct. 4. *Auguſtinus*, CR fol. 1216
Aliud quidem, 34. xj. qu. 1. *Leo Papa*, 551
Aliud quidem, 65. *de pœnit.* diſt. 1. *Leo Papa*, 1028
Alius item, 3. xv. qu. 6. *Gregorius*, CR 657
Alligant, 12. xxvj quæſt. 7. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR fol. 911
Alma mater, 24. fin. de ſent. Excommunicat. tit. 11. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 169
Altare, 14. j. qu. 3. *Paſchalis II.* CR 362
j. Altaria, 31. *de Conſecrat.* diſt. 1. *Epaunenſe Concil.* CR fol. 1154
ij. Altaria, 32. *de Conſecrat.* diſt. 1. *Agathenſ. Concil.* 1155
Altaris palla, 39. *de CCnſecrat.* diſt. 1. *Clemens Papa*, fol. 1156
Altercationis, unic. de digamis, tit. 12. *In Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.* 42

Ambitioſæ,

Ambitioſæ, unic. de rebus Eccleſiæ non alien. tit. 4. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Paulus Venetus Papa II. 351
A malis, 8. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 786
A memoria, 1. *Ut lite pendente*, tit. 16. Lib. 2. Alexander III. PD 242
Amputato, 11. xxv. qu. 2. *Iulius Papa*, 886
A multis, 9. *de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Innocentius III. 100
Ananias 3. xvij. qu. 1. *Gregorius in Regeſt.* 708
Anaſtaſius, 9. diſt. 19. *Ex Pontificali*, CR 59
Ancillam. 11. xxxij. qu. 2. *Leo Papa*, 980
Animadvertendum, 2. xxij. qu. 2. *Hieronymus*, 755
Animæ defunctorum, 22. xiij. qu. 2. *Gregorius Papa II.* CR 633
Animarum, 1. de ſepulturis, tit. 12. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 108
Annis ſingulis, 16. diſt. 18 *Bylon. Conc.* CR 54
An non diſtricta, 19 xxiv. qu. 3. *Nicolaus Papa*, 869
A nobis, 5. *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Honorius III. 646
A nobis, 7. finale, *de Bigamis*, tit. 21. Lib. 1. Innocentius III. 118
A nobis, 9. *de Cohabitatione Clericorum & Mulierum*, tit. 2. Lib. 3. Innocentius III. 364
A nobis, 24. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III PD 450
A nobis, 8 *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Alexander III. 549
A nobis, 2. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Innocentius III. 301
A nobis, 2. *qui matrimonium accuſare poſſunt*, t. 18. Lib. 4. Clemens III. 586
A nobis, 2. *de ſacramentis non iterandis*, tit. 16. Lib. 1. Honorius III. 107
j. A nobis, 21. *de Sententia Excommunicationis*, t. 39. Lib. 5. Clemens III. 726
ij. A nobis, 28. *de Sent. Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 728
An putatis, 13. diſt. 86. *Ambroſius*, 260
An quod in ſubditos, 2. xxxiij. qu. 2. *Ambroſius*, CR fol. 1005
An ſit deferendum, 42. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Celeſtinus III. 336
Ante baptiſmum, 54. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Rabanus*, 1221
Ante benedictionem, 40. *de Conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1177
Anteceſſor, 104. xj. qu. 3. *Bonifacius Mart.* CR 585
Ante omnia, 9. *finale*, diſt. 35. *Agathenſ. Conc.* 119
Ante omnia, 7. diſt. 40. *Auguſtinus*, 132
Anteriorum, 28. ij. qu. 6. *Iuſtinianus in Novellis*, 411
Ante triennium, 1. diſt. 31. *Gregorius I.* CR 99
Ante viginti, 55. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Brachar. Concil. II.* fol. 1222
Antigonus, 1. *de pactis*, tit. 35. Lib. 1. Ex Concil. Africano, PD 166
Antiqua, 23. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 700
Antiquæ, unic. tit. 6. de voto & voti redemptione, *In Extravagant.* Joannis XXII. 281
Antiqui, 19. *final.* xxxiij. q. 2. *Toletan. Concil. VI.* CR fol. 1011
Antiquis. 12. ix. qu. 3. *Athanaſius Patriarch.* CR 529
Antiquitùs, 2. ij. qu. 2. *Ioannes Papa I.* CR 391
Antiquorum, 1. de pœnit. & remiſſionibus, tit. 9. *In Extr. Com.* Lib. 5. Bonifacius VIII. 396
Antiquos, 8. x. qu. 1. *Aurelianenſe Concil. I.* 533
A parvulo, 134. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1240
Aperiant, 11. xxxj. qu. 1. *Hieronymus*, 970
Apertè inquit, 36. xxiv. qu. 1. *Nicolaus*, CR 855
Apoſtolica, 12. diſt. 56. *Alexander II.* 195
Apoſtolica, 7. viij. qu. 1. *Innocentius II.* 513
Apoſtolica, 68. *de Conſecrat.* diſt. 1. *Anaſtaſius Epiſc.* CR fol. 1163
Apoſtolicæ, 13. xxiv. qu. 3. *Pelagius Papa*, 867
Apoſtolicæ, 4. xxxv. qu. 9. *Gregorius*, CR 1139
Apoſtolicæ, 9. *de Clerico Excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Gregorius IX. 679
Apoſtolicæ, 9. *de donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Innocentius III. PD 427
Apoſtolicæ, 9. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Gregorius IX. 305
Apoſtolicam, 2 *de Presbytero non baptizato*, tit. 43. Lib. 3. Innocentius III. 525
Apoſtolicis, 67. xvj. qu. 1. *Hieronymus*, 682
Apoſtolicos, 13. xij. qu. 2. *Octava Synodus*, CR 600
Apoſtolicus, in principio, *diſt.* 79. Gratianus, 240
Apoſtolorum verò Canones, in princ. *diſtinct.* 16. Gratianus, *CR* 37
Apoſtolus, 1. diſt. 81. *Auguſtinus*, 245
Apoſtolus, 3. xxxij. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 996
Apoſtolus, 12. xxxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 1097
Apoſtolus, 41. *de pœnitentia*, diſt. 2. *Auguſtinus*, CR fol. 1056
Appellantem, 2. ij. qu. 6. *Fabianus Papa*, 406
Appellanti, 5. de appellationibus, tit. 12. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. 128
Appellatio, 9. de appellationibus, tit. 15. ultim. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 81
Apud miſericordem, 10. xxxij. qu. 1. *Gregorius*, 976
Apud nos, 20. xxxij. qu. 5. *Hieronymus*, 993
Apud Omnipotentem, 7. xxxvj. qu. 2. *Gregorius*, 1145
Apud veros, 6. xxiij. qu. 1. *Auguſtinus*. CR 779
Aqua, 9. *de Conſecratione Eccleſiæ*, tit. 4. Lib. 3. Gregorius IX. 511
Aquam ſale, 20. *de Conſecratione*, diſt. 3. *Alexander Papa V. à Petro*, 1202
A quibus, in principio, xxvj. *qu.* 3. & 4. Gratianus, fol. 894
A quibus Ordinibus, in principio, *diſt.* 35. Gratianus, 117
A quodam Judæo, 24. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Nicolaus*, CR 1210
Archidiaconis, 5. *de Officio Archidiaconi*, tit. 23. Lib. 1. Alexander III. 120
Archidiaconum, 29. diſt. 81. *Gregorius I.* 250
Archidiaconum Florentinum, *unic.* diſt. 85. *Gregorius I.* 257
Archiepiſcopo, 2. final. de Privilegiis, tit. 7. *In Clement.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Vienneſi*, 255
Archiepiſcopus, in principio, diſt. 66. *Gratianus*, 221
Archiepiſcopus, 1. diſt. 66. *Anicetus Papa*, CR 221
Archiepiſcopus, 5. ix. qu. 3. *Anicetus Papa*, 528
Archipresbyter, in principio, *cauſæ*, xxj. Gratianus, 743
A recta ergò, 9. xxiv. qu 1. *Lucius Papa*, 845
Arguta, 13. ij. qu. 6. *Nicolaus Papa*, CR 408
Arianorum, 22. *de Conſecratione*, diſt. 1. *Gregorius*, CR fol. 1152

Arianos,

Arianos, 73. j.qu.1. *Innocentius*, CR 332
Artaldus, 2. *finale*, viij. qu.3. *Vrbanus Papa ij.* CR 520
Artem illam, unic. *de ſagittariis*, tit.15. Lib. 5. Innocentius III. 659
A ſanctis Patribus, 14.xxv.q.1. *Chalcedonenſe Concil.* 882
Aſſumi aliquem, 6. diſt.28. *Arelatenſe Conc. ij.* 91
A ſubdiacono, 5. diſtinct.93. *Synodus Romana ſ.Sylveſtri.* CR 278
Atho, 47. xxvij. qu. 2. *Ioannes vij.* CR 939
Attendendum, 13. xvij. qu. 4. *Vrbanus Papa*, 712
Attendentes, 2. finale, de ſtatu Monachorum, tit. 10. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Conc. Viennen.* 232
Atteſtationes, 10. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Urbanus III. PD 549
Avaritiæ, 5. de electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in Concil. generali Lugdun.* 14
Avaritiæ, 20. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. *PD* 374
Auctoritate, 27. finale, *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Gregorius IX. 510
Auctoritate, 4. *de Inſtitutionibus*, tit. 7. Lib. 3. Clemens III. 837
Auctoritate Martini, 7. de Conceſſione Præbendæ, tit. 7. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifac. VIII. 104
Auctoritate ſedis, 4. de Privilegiis, tit. 7. *In Sexto*, Lib. V. Alexander IV. 150
Auctoritatem, 2. xv.q.6. *Nicolaus Papa j.* CR 656
Audacter, 18. viij. qu. 1. *Hieronymus*, CR 517
Audi denique, 21. xj. qu. 3. *Hieronymus*, CR 563
Audire Epiſcopum, 2. diſt. 25. *Clemens*, 82
Audita, 4. *de reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. *PD* 225
Audite Chariſſimi, 6. diſt. 34. *Auguſtinus*, CR 113
Auditus, 29. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 55
Auditis, 3. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Innocentius III. 181
Auditis, 15. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. *PD* 311
Auditis, 8. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Honorius III. 175
Auditor, 3. de reſcriptis, tit. 2. In Clementinis, Lib. 1. Clemens V. *in Conc. Viennenſi*, 195
Auditum eſt, 18. ij. qu. 5. *Leo*, CR 400
Audivimus, 1. j. qu. 3. *Gregorius*, 357
Audivimus, 4. iij. qu. 2. *Evariſtus Papa*, 440
Audivimus, 4. xxjv. qu. 1. *Alexander ij.* CR 843
Audivimus, 13. xxxiij. qu. 2. *Leo Papa*, 1009
Audivimus, 3. *de Colluſione detegenda*, tit. 22. Lib. 5. Alexander III. 673
Audivimus, 1. *de reliquiis & veneratione Sanctorum*, tit. 45. Lib. 3. Alexander III. 526
Audivimus, 41. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 623
Auguriis, 11. xxvj. qu. 5. *Carthaginenſe Concil. iv.* 899
Auguſtino, 2. xij. qu. 2. *Pelagius*, 597
Aurelius, 5. xxvj. qu. 6. *Carthag. Concil. ij.* 905
Aurum Eccleſia, 70. xij. qu. 2. *Ambroſius*, 617
Aut facta, 19. *de pœnitentia*, diſt. 1. *Digeſta*, CR 1014.

B.

Baptiſmi vicem, 34. *de conſecratione*, diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1214
Baptiſmus, 26. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1211
Baptizandi, 18. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Gelaſius*, 1210
Baptizandi, 60. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Carthag. Conc. iv.* 1222
Baptizandis, 99. j. qu. 1. *Gelaſius*, 344
Baptizandos, 58. *de Conſecrat.* diſt. 4. *Laodic. Concil.* CR fol. 1222
Baptizati, 3. diſt. 5. *Gregorius*, CR 7
Baptizatur, 16. *de pœnitentia*, diſt. 3. *Gregorius*, 1063
Baſilicas, 6. *de Conſecratione*, diſt. 1. *Gelaſius Papa*, CR fol. 1149
Beata Maria, 3. xxvij. qu. 2. *Auguſtinus*, CR 927
Beati Petrus & Paulus, 37. ij. q. 7. *Ambroſius*, CR 428
Beatus, 2. iij. qu. 4. *Anacletus Papa*, 444
Beatus Paulus, 5. xxij. qu. 2. *Gelaſius Papa*, 757
Beatus Petrus, 5. vj. qu. 1. *Clemens Papa*, CR 481
Benedictio, 4. j. qu. 1. *Gregorius*, CR 309
Benedictus, 9. *de pœnitentia*, diſt. 4. *Apoſtolus*, 1081
Beneficio, 10. final. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Gregorius IX. 184
Beneficium, 4. de Regularibus, tit. 14. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 113
Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri, Reg. j. de Regulis Juris *in Sexto* Bonifacius VIII. 186
Bona fides, 2. finale, *de depoſito*, tit. 16. Lib. 3. Gregorius IX. 411
Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur Reg. LXXXiij. de Reg. Juris *in Sexto*, Bonifacius VIII. 190
Benè novit, 18. diſt. 61. *Gregorius j.* 204
Benè quidem, 1. diſt. 96. *Symmachus*, CR 290
Benè valet, 23. diſt. 50. *Auguſtinus*, 165
Biduum, 29. ij. qu. 6. *Digeſta*, CR 413
Bonæ memoriæ, 51. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. *PD* 34P
Bonæ memoriæ, 3. *de Confirmatione utili*, tit. 30. & ult. Lib. 2. Celeſtinus III. 353
j. Bonæ memoriæ, 23. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 49
ij. Bonæ memoriæ, 36. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 62
j. Bonæ memoriæ, 3. *de poſtulatione Prælatorum*, tit. 5. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 32
ij. Bonæ memoriæ, 4. *de poſtulatione Prælatorum*, tit. 5. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 33
Bonæ rei, 74. xij. qu. 2. *Toletanum Concil. ix.* 619
Boni Principis, 16. finale, diſt. 96. *Marcellus Papa*, CR fol. 299
Bonorum Auctori, 7. diſt. 47. *Gregorius*, 152
Brevi ſuſcitatus, 17. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 292
Breviter monſtratum, in principio, diſt. 62. *Gratianus*, CR fol. 204
Breviter quæ, in principio, diſt. 23. *Gratianus*, 70.

C.

Cæterùm, 3. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Alexander III. 424
Cæterùm, 5. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Alexander III. 192
Cæterùm, 5. *de juramento Calumniæ*. tit. 7. Lib. 2. Lucius III. 214
Cæterùm, 3. *de reſcriptis*, tit. 3. L. 1. Alexand. III. 11

Cæterùm, 6. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. 274
Cæterùm Dei traditio, 20. diſt. 86. *Ambroſius*, 262
Calumniam, 4. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Alexander III. *in Concilio Turonenſi*, 712
Calumniator, 2. ij. qu. 3. *Damaſus Papa*, CR 392
Canon, 1. diſt. 3. *Iſidorus*, 4
Canones, 1. diſt. 15. *Conſtitutiones Eccleſiaſticæ SS. Patrum*, 31
Canones, 1. diſt. 16. *Iſidorus*, CR 38
Canones, 60. diſt. 50. *Innocentius*, 176
Canonica, 50. *de Sent. Excomm.* tit. 39. Lib. 5. Honorius III. 739
Canonica Inſtituta, 107. xj. q. 3. *Arauſicum Conc.* CR fol. 586
Canonica Sanctorum, 6. iij. q. 5. *Pelagius Papa II.* 447
Canonici in principio *cauſæ*, xiv. Gratianus, 637
Canonicos in principio, xix. q. 3. Gratianus, 732
Canonum ſtatuta, 1. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. *Ex Concilio Meldenſi*, 4
Canonum ſtatutis, 3. xjv. q. 4. *Terraconen. Conc.* 640
Conſtantes, 1. diſt. 92. *Hieronymus*, 274
Capellanum, 1. *de ſecundis nuptiis*, tit. 21. ult. Lib. 4. Alexander III. 595
Capellanus, 4. *de feriis*, tit. 9. Lib. 2. Clemens III. fol. 217
Capitulum ſanctæ Crucis, 30. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. PD 22
Carnem, 32. de Conſ. diſt. 5. *fructuoſus Epiſcopus*, 1252
Caſellas, 1. x. q. 2. *Agath. Conc.* CR 535
Catechiſmi, 57. *de Conſecr.* diſt. 4. *Nicolaus Papa*, 1222
Catechumenum, 37. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus.* CR fol. 1215
Catholica Eccleſia, 8. diſt. 11. *Auguſtinus*, 23
Catholicus, 32. ij. quæſt. 6. *Carthag. Conc. IV.* 415
Catinenſis, 17. diſt. 61. *Pelagius Papa*, 204
Cave, 15. xxviij. q. 1. *Ambroſius*, 949
Caveant Judices, 2. iij. q. 9. *Eleuth. Papa*, 460
Cavendum eſt, 3. j. q. 7. *Meldenſe Concil.* 371
Cavendum eſt. 7. x. q. 3. *Cabilonen. Conc. II.* 542
Cavendum nobis, 47. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius*, 1076
Cavete, 20. xxij. q. 5. *Ambroſius*, CR 774
Cauſa, 13. *de Verb. ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Paſchalis, 744
Cauſâ beneficiali, unic. de cauſa poſſeſſionis & propriet. tit. 3. *In Clement.* L. 2. Clemens V. fol. 207
j. Cauſam, 16. *de officio & poteſtate Iudic. del.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 131
ij. Cauſam, 17. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 131
Cauſam electionis, 3. de electione, tit. 3. *In Clementinis* Lib. 1. Clemens V. 197
Cauſam matrimonii, 14. *de probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Honorius III. 253
Cauſam matrimonii, 1. *de Teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. PD 273
Cauſam quæ 3. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Alexander III. 236
Cauſam quæ, 8. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Alexander III. PD 39
j. Cauſam quæ, 9. *de judiciis*, t. 1. L. 2. Clem. III. 193
ij. Cauſam quæ, 18. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. PD 197
Cauſam quæ, 7. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Alexander III. PD 308
j. Cauſam quæ, 4. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. PD 580
ij. Cauſam quæ, 7. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17 Lib. 4. Alexander III. 581
Cauſam quæ, 18. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. PD 16
Cauſam quæ, 14. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. PD 318
j. Cauſam quæ, 11. *de Teſtib. & atteſt.* tit. 20. Lib. 2. Alexander III. PD 256
ij. Cauſam quæ, 19. *de teſtib. & atteſtat.* tit. 20. L. 2. Alexander III. PD 258
Cauſa reſtitutionis, 9. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Gregorius IX. 184
Cauſa verò, in principio, *diſt.* 4. Gratianus, 5
Cedit quidem, unic. de Judæis, tit. 2. *In Clement.* Lib 5. Clemens V. *in Concil. Viennenſi*, 247
Celebritatem, 22. *de Conſ.* diſt. 3. *Victor Papa XIII.* à Petro, 1202
Cellulas, 13. xviij. q. 2. *Agath. Conc.* CR 726
Cenomanenſem, 13. diſt. 56. *Urbanus Papa II.* CR 195
Certè Ego, 18. xij. q. 1. *Auguſtinus*, 594
Certificari, 9. *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Clemens III. 441
Certis de Cauſis, 3. xv. q. 3. *Digeſta*, 653
Certum eſt, 3. diſt. 10. *Felix Papa*, 18
Certum eſt, 12. diſt. 10. *Gelaſius Papa*, 20
Certum eſt, 43. xj. qu. 3. *Triburien. Concil.* 570
Certum eſt, 9. xxiv. quæſt. 1. *Quinta Synodus*, 866
Certum eſt, 7. *de Conſecrat.* diſt. 1. *Gelaſius Papa*, 1149
Chariſſimus, 11. *de Converſione Conjugatorum*, t. 32. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 467
Charitas eſt æqua, 14. *de pœn.* diſt. 2. *Proſper & Auguſtinus*, CR 1041
Charitas in quibuſdam, 19. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1047
Charitas nunquam, 7. *de pœn.* diſt. 2. *Paul. Apoſt.* fol. 1043
Charitas quæ, 2. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1041
Charitatem tuam, 45. xij. q. 2. *Gregorius*, CR 610
Chartæ quas dedit, 19. iij. q. 9. *Pelagius*, CR 463
Chorepiſcopi, 5. diſt. 68. *Damaſus Papa*, 223
Chriſtiana, 23. finale, xxxij. q. 5. *Innocentius*, 994
Chriſtianis, 12. xj. qu. 1. *Gelaſius Papa*, 546
Chriſtiano, 5. diſt. 34. *Iſidorus*, 113
Chriſtiano, 5. xxxiij. q. 4. *Auguſtinus*, 1096
Chriſtus panis, 57. *de Conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1184
Chriſtus quid fecit, 88. j. q. 1. *Auguſtinus*, 338
Circumcelliones, 1. xxiij. q. 5. *Auguſtinus*, CR 809
Circumciſio, 28. *de pœn.* diſt. 2. *Paulus Apoſt.* 1049
Citiùs ad hoc, 44. *de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1057
Citò turpem, 16. j. q. 1. *Ambroſius*, CR 312
Clemens, 13. viij. q. 1. *Petrus Apoſtolus*, 516
Clementis Librum, 3. diſt. 16. *Leo Papa IX.* CR 38
Clerici, 22. diſt. 23. *Agathen. Concil.* 77
Clerici, 4. diſt. 33. *Nicolaus Papa*, CR 110
Clerici, 4. diſt. 44. *Carthaginen. Concil. III.* 141
Clerici, 11. xiij. q. 2. *Agathen. Conc.* 630
Clerici, 11. xvj. q. 3. *Agath. Conc.* CR 690
Clerici, 5. xxiij. q. 8. *Toletanum Conc. IV.* CR 831
Clerici ab indignis, 1. xiv. q. 4. *Gelaſius Papa*, CR fol. 640

Clerici,

Clerici, 3. *de Clerico Excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Alexander III. 677

Clerici, unic. de Cleric. Conjugat. tit. 2. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 82

Clerici, 4. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31, Lib. 5. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 683

Clerici, 8. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Lucius III. PD fol. 193

Clerici, 1. *de poſtulando*, tit. 37. Lib. 1. Alexander III. *in Concilio Lateran.* 171

j. Clerici, 2. *de Vita & honeſtate Clerici*, tit. 1. Lib. 3. *ex Concilio Pictavien.* 357

ij. Clerici, 15. *de Vit. & honeſt. Cler.* tit. 1. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio Lateranenſi*, 361

Clerici, unic. de vita & honeſtate Clericorum, tit. 1. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 81

Clerici omnes, 10. finale, j. qu. 2. *Agath. Concil.* CR fol. 356

Clerici qui, unic. xix. q. 1. *Toletanum Concil. IV.* CR 732

Clericis, 3. de Immunit. Eccl. tit. 23. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 125

Clericis, 5. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. ultim. Lib. 3. Alexander III. 535

Clerici vel Continentes, 32. diſt. 81. *African. Conc.* 251

Clerici verò, 5. finale, diſt. 91. *Aurelian. Conc. I.* 274

Clerico jaciente, 37. diſt. 50. *Urbanus II.* 171

Clericos autem, 6. j. q. 2. *Hieronym.* CR 355

Clericos aut Laicos, 49. ij. quæſt. 7. *Chalced. Conc.* CR fol. 434

Clericos, 17. finale, *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Gregorius IX. 372

Clericos, 3. *de Cohabitat. Cler. & Mulier.* tit. 2. L. 3. Alexander III. 362

Clericos, 4. *de Offic. Vicarii*, tit. 28. Lib. 1. Alexander III. 126

Clericos in ſuis, 4. diſt. 71. *Chalced. Conc.* 225

Clericos nihil, in principio, xij. q. 1. Gratianus, 587

Clericos qui, 34. *de Conſecr.* diſt. 1. *Sexta Synodus*, 1155

j. Clericum, 3. xj. quæſt. 1. *Marcellinus Papa*, CR fol. 544

ij. Clericum, 17. xj. quæſt. 1. *Agath. Conc.* CR 548

iij. Clericum, 47. xj. q. 1. *Agath. Concil.* CR, idem cum ſuperiori, 556

Clericum, 2. xxj. quæſt. 1. *Chalced. Concil.* 743

Clericum, 9. xxij. quæſt. 1. *Carthagin. Concil. IV.* 752

Clericum alienum, 2. diſtinct. 72. *Carthag. Concil. III.* fol. 226

Clericum qui, 5. diſt. 50. *Nicolaus Papa*, 159

Clericum ſcurrilem, 6. diſtinct. 46. *Carthagin. Concil. IV.* 150

j. Clericus, 3. diſtinct. 46. *Carthag. Concil. IV.* 150

ij. Clericus, 5. diſt. 46. *Carthag. Concil. IV.* 150

iij. Clericus, 7. diſt. 46. *Carthag. Concil. IV.* 150

j. Clericus, 3. diſt. 91. *Carthag. Concil. IV.* CR 274

ij. Clericus, 4. diſt. 91. *Carthag. Concil. IV.* CR 274

Clericus, 35. xxiv. q. 3. *Carthag. Concil. IV.* 872

Clericus ab inſtanti, 1. xxj. quæſt. 1. *Septima Synodus*, fol. 743

Clericus, 1. *de fidejuſſoribus*, tit. 22. Lib. 3. *Ex Concilio Cantuarienſi*, 422

Clericus, 35. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Gregorius IX. 300

j. Clericus, 5. *de Vita & honeſt. Cler.* tit. 1. Lib. 3. *ex Concilio Carthaginenſi*, 357

ij. Clericus, 7. *de Vita & honeſt. Cler.* tit. 1. Lib. 3. *ex Concilio Triburienſi*, 358

iij. Clericus, 7. *de Vita & honeſt. Cler.* tit. 1. Lib. 3. Alexander III. 357

Clericus adverſus, 10. ij. qu. 7. *Sylveſter Papa* in Conc. Rom. CR 421

Clericus profeſſionem, 8. finale, diſtinct. 41. *Carthag. Concil. IV.* 135

Clericus qui, 30. xj. quæſt. 3. *Carthagin. Concil. IV.* fol. 568

Clericus qui, 5. xij. q. 1. *Hieronymus*, 589

Clericus ſive Laicus, 48. xj. quæſt. 1. *Hadrianus Papa*, fol. 556

Clericus ſolus, 20. diſt. 81. *Lucius Papa*, CR 249

Clericus verò, 8. iij. qu. 4. *Stephanus Papa*, 445

Cleri plebis &, 26. diſt. 63. *Cœleſtinus*, 212

Cleros & Clericos, 1. diſt. 21. *Iſidorus*, CR 62

Cœpiſti habere, 48. xj. q. 3. *Auguſtinus*, CR 571

Cœpit Ermenegildus, 42. xxiv. finale, quæſt. 1. *Gregor. Papa*, 857

Cogitatio, 20. *de pœn.* diſt. 1. *Gratianus*, CR. quæ malè translata eſt ad can. *ſi quis 22.* incipit, *huic quod*, 1015

Cogitationis, 14. *de pœn.* diſt. 1. *Digeſta*, 1013

Cognoſcamus, 14. diſt. 34. *Ambroſius*, 115

Cognoſcentes, 2. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. Gregorius in Regeſto, *PD* 4

Cognovi ex delicto, 15. j. qu. 7. *Cyrillus*, 377

Cognovimus, 29. xij. q. 2, *Gregorius*, 606

Cognovimus, 4. xvj. q. 6. *Gregorius*, CR 695

Cognovimus, 19. xviij. q. 2. *Gregorius*, 727

Collatio, 5. final. de officio Legati, tit. 15. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. Romæ, 49

Commendavit, 62. *de Conſecr.* diſtinct. 2. *Auguſtinus*, fol. 1185

Commeſſationes, 1. diſt. 44. *Auguſtinus*, 140

Commiſſa, 35. de Electione, tit. 16. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 30

Commiſſum, 4. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Hadrianus IV. *PD* 445

Commiſſum, 16. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 541

Communis filius, 10. diſt. 23. *Gregorius*, 75

Communiter diffinimus, 3. diſt. 33. *Pius Papa*, 110

Comperimus. 2. xiv. q. 6. *Gregorius*, CR 646

Comperimus, 2. xxiv. q. 3. *Gregorius*, 863

Comperimus, 12. *de Conſecr.* diſtinct. 2. *Gelaſius*, CR fol. 1168

Compromiſſum, 14. final. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Gregorius IX. 190

Comprovinciales, 4. diſt. 64. *Anicetus*, 217

Comprovincialium, *in principio*, diſtinct. 65. *Gratianus*, 218

Concedimus, 30. *de Conſecr.* diſtinct. 1. *Triburien. Concil.* CR 1154

Concertationi, 8. de appellationibus, tit. 15. ult. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 80

Conceſſo, 26. xij. q. 2. *Gelaſius*, CR 605

Concilia Sacerdotum, 6. diſtinct. 17. *Symmachus Papa*, CR 48

Concubinæ, 5. xxxij. q. 2. *Auguſtinus*, 979

Concubuiſti, 23. xxxij. quæſt. 7. *Zacharias Papa*, 1000

Concuſſionis, 128. j. q. 1. *Digeſta*, 352

Confidimus, 1. xxv. q. 1. *Gelaſius*, 879

Confirmandum

Confirmandum eſt, 65. diſtinct. 50. *Carthaginen. Concil. V.* 177
Congregatio, 43. finale, xvj. quæſt. 7. *Toletan. Concil.* fol. 707
Congregato, 2. xvj. q. 7. *Vrbanus II.* CR 697
Congregato, 53. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 69
Conjugatus, 5. *de Converſione Conjug.* tit. 32. Lib. 3. Alexander III. *PD* 465
Conjuges, 6. xxvij. q. 2. *Iſidorus*, 928
Conjunctiones, 2. xxxv. quæſt. 2. & 3. *Calixtus*, 1109
Conjunx, 9. xxvij. q. 2. *Auguſtinus*, CR 928
Conjurationum, 21. xj. q. 1. *Chalced. Concil.* 548
Connubia, 4. xxxij. q. 2. *Hieronymus*, CR 978
Conquerente, 6. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Alexander III. *PD* 369
Conquerente, unic. *de Clericis peregrinantibus*, tit. 29. Lib. 2. Celeſtinus III. *PD* 353
Conquerente, 4. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. *PD* 108
Conquerente, 16. *de Officio jud. ordin.* tit. 31. Lib. 1. Honorius III. 156
Conquerente, 7. *de Reſtitutione Spoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. 227
Conqueſti, 22. *de Sententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Clemens III. 726
Conqueſtus, 5. finale, *de feriis*, tit. 9. Lib. 2. Gregorius IX. 218
Conqueſtus, 16. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Gregorius IX. 204
Conqueſtus, 1. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 579
Conqueſtus, 8. *de uſuris*, tit. 19. Lib. 5. Alexander III. *PD* 665
Conqueſtus eſt, 8. ix. quæſtion. 3. *Nicolaus Papa*, fol. 528
Conſanguinei, 1. iij. q. 5. *Calixtus Papa*, 446
Conſanguinei, 11. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Clemens III. *PD* 317
Conſanguineorum, 4. iij. quæſt. 4. *Calixtus Papa*, fol. 444
Conſanguineos, 1. xxxv. q. 6. *Fabianus*, 1133
Conſanguinitas, *unic.* xxxv. quæſt. 4. *Fabianus*, CR fol. 1115
Conſecrationem, 1. *de Conſecrat.* diſtinct. 1. *Felix IV.* CR 1147
Conſenſus, 3. *de Rebus Eccl. alien.* tit. 13. Lib. 3. *Ex Concilio Toletano*, 407
Conſentire, 5. diſt. 83. *Gregorius*, CR 255
Conſequens, 2. diſt. 11. *Nicolaus I.* 21
Conſequens eſt, 2. diſt. 88. *Gelaſius Papa*, 265
Conſideranda, 17. diſt. 86. *Ambroſius*, 261
Conſidera, 8. xxij. q. 1. *Hieronymus*, 752
Conſiderandum, 35. xvj. q. 7. *Gregorius*, CR 705
Conſiderandum nobis, 53. diſt. 50. *Gregorius*, 174
Conſideratio, 15. xvj. quæſt. 1. *Gelaſius Papa*, CR fol. 664
Conſideravimus, 10. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Alexander III. *PD* 40
Conſideret, 1. *de pœn.* diſt. 5. *Auguſtinus*, CR 1087
Conſilium, 4. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. *PD* 515
Conſilium, 2. *de Obſervatione jejuniorum*, tit. 46 Lib. 3. Innocentius III. PD 527
Conſilium, unic. *de plus petitionibus*, tit. 11. Lib. 2. Gregorius IX. 220
Conſpiratores, 5. iij. q. 4. *Calixtus*, 444
Conſpirationum, 22. xj. quæſt. 1. *Calixtus Papa*, 549
Conſtantinopolitanæ, 3. diſt. 22. *Conſtantinopol. Synodus I.* CR 69
j. Conſtantinus, 13. diſt. 96. *CR* 295
ij. Conſtantinus, 14. diſt. 96. *CR* 295
Conſtat autem, in principio, *diſt.* 2. Gratianus, 3
Conſtat Baptiſma, 19. *de Conſecr.* diſtinct. 4. *Iſidorus*, fol. 1210
Conſtat multos, 111. j. qu. 1. *Innocentius*, CR 348
Conſtat quia, 2. *de pœnit.* diſt. 4. *Gregorius*, 1078
Conſtituimus, 2. diſtinct. 76. *Maguntinen. Concil. I.* CR 233
Conſtituimus, 9. iij. q. 5. *Euſebius Papa*, 447
Conſtituit, 31. xvij. quæſt. 4. *Toletan. Concil. IV.* CR fol. 717
Conſtituit, 5. xx. q. 3. *Magunt. Conc.* CR 741
Conſtituit ſanè, 42. *xvj* qu. 7. *Magunt. Conc.* CR 707
Conſtitutio, 4. diſt. 2. *Iſidorus*, 3
Conſtitutio, 32. diſt. 63. *Leo IV.* CR 214
Conſtitutio, 41. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 32
Conſtitutionem, 4. de Elect. tit. 3. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 198
Conſtitutionem, 3. de Regularibus, tit. 14. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifac. VIII. 113
Conſtitutionem, 9. de Sentent. Excommun. tit. 11. *In Sexto*, Lib. 5. Gregorius X. 164
Conſtitutionem, 2. de Verborum ſignificatione, tit. 12. *In Sexto*, Lib. 5. Nicolaus III. 171
Conſtitutiones, in principio, *diſt.* 10. Gratianus, 17
Conſtitutiones, 4. diſtinct. 10. *in Capit. Hadrianus*, fol. 18
Conſtitutiones, 17. xvj. qu. 7. *Paſchalis II.* 702
j. Conſtitutio, 23. *de Appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 330
ij. Conſtitutis, 46. *de Appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 338
Conſtitutis, 47. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Honorius III. PD 67
Conſtitutis, 1. *de Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſ. rei ſervandæ*, tit. 15. Lib. 2. Alexander III. 240
Conſtitutis, 3. finale, *Ne ſede vacante*, tit. 4. Lib. 3. Honorius III. PD 399
Conſtitutis, 12. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Gregorius IX. 176
j. Conſtitutis, 45. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2 Innocentius III. 268
ij. Conſtitutis, 46. *de Teſtib. & atteſt.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 268
Conſtitutum eſt, 22. vij. quæſt. 1. *Carthaginen. Concil. V.* fol. 500
Conſtitutum eſt, 60. xvj. qu. 1. *Tolet. Conc. IV.* 680
Conſtitutus, 45. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 337
Conſtitutus, 11. *de Conceſſione Præbend.* tit. 8. Lib. 3. Innocentius III PD 396
Conſtitutus, 15. *de Converſione Conjugatorum.* t. 32. Lib. 3. Innocentius III. PD 469
Conſtitutus, 3. *de Fidejuſſoribus*, tit. 22. Lib. 3. Lucius III. 422

Conſtitutus,

Conſtitutus, 8. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Gregorius IX. 183
Conſtitutus, 7. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Innocentius III. 713
Conſtitutus, 9. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Lucius III. 706
Conſtitutus, 6. *de religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Innocentius III. *PD* 487
Conſtitutus, 19. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 16
Conſtitutus, 30. *de Teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. *PD* 261
Conſtitutus, 4. *de Tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Alexander III. 169
Conſuetudinem, 23. diſt. 11. *Pius Papa I.* CR 23
Conſuetudinem, unic. de Clericis non reſidentibus, tit. 3. *In Sexto*, Lib. 3. Bonif. VIII. 83
Conſuetudinem, 1. de Conſuetud. tit. 4. *In Sexto* Lib. 1. Bonifacius VIII. 8
Conſuetudines, 1. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Gregorius I. 26
Conſuetudinis, 4. diſt. 11. *Codex*, 21
Conſuetudo, 8. diſt. 8. *Cyprianus*, CR 14
Conſuetudo, 7. diſt. 12. *Codex*, CR 26
Conſuetudo, 1. xvj. q. 6. *Gregorius*, 694
Conſuetudo autem, 5. diſt. 1. *Iſidorus*, CR 2
Conſulendum, 17. diſt. 28. *Nicolaus*, 94
Conſulere, 38. *de Simonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. 622
Conſultationi, 6 finale, *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Honorius III. 647
Conſultationi, 4. *de frigidis & maleficiatis*, tit. 15. Lib. 4. Lucius III. 575
Conſultationi, 33. finale, *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Gregorius IX. 704
Conſultationi, 28. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Honorius III. 545
Conſultationi, 16. *de temp. ordinat.* tit. xj. Lib. 1. Gregorius IX. 96
Conſultationibus, 6. finale, *de Clerico ægrotante.* tit. 6. Lib. 3. Honorius III. 386
Conſultationibus, 4. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Alexander III. 425
Conſultationibus, 19. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 496
Conſultationibus, 10. *de Officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. PD fol. 129
Conſulti, 15. final. *de Procuratoribus*, tit. 38. L. 1. Gregorius IX. 177
Conſulti, 20. *de Regularibus*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. 462
Conſulto omnium, 46. *de Conſecr.* diſt. 1. *Euſebius & Sylveſter Papa*, 1158
Conſuluiſti, 5. ij. quæſt. 5. *Stephanus V.* 402
Conſuluiſti, 3. *de Celebratione Miſſar.* tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. 512
Conſuluiſti, 7. *de Conſecratione*, tit. 40. Lib. 3. Innocentius III. 511
Conſuluit, 9. *final.* diſtinct. 74. *Gelaſius*, 231
j. Conſuluit, 14. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. *PD* 328
ij. Conſuluit, 18. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. *PD* 329
iij. Conſuluit, 29. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. *PD* 332
Conſuluit, 10. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Clemens III. 467
Conſuluit, 7. *de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Alex. III. 630
Conſuluit, 15. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. *PD* 496
Conſuluit, 24. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 134
Conſuluit, 4. *Qui Clerici vel voventes*, tit. 6. Lib. 4. Alexander III. 558
Conſuluit, 5. *de ſer. non ord.* tit. 18. Lib. 1. Alexander III. 113
Conſuluit, 10. *de Vſuris*, t. 19. L. 5. Urban. III. 666
Continebatur, 6. *de Deſponſatione Impuberum*, t. 2. Lib. 4. Alexander III. *PD* 548
Continebatur, 2. *de his quæ fiunt à Prælat.* tit. 10. Lib. 3. Alexander III. 399
Continebatur, 8. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Alexander III. 651
Continentia, 4. finale, *de Clerico percuſſore*, tit. 25. Lib. 5. Celeſtinus III. *PD* 675
Contingit, 8. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio gener. Lateran.* 188
Contingit, 9. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Innocentius III. 240
Contingit, 5. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Celeſtinus III. *PD* 276
Contingit, 1. de jurejurando, tit. 11. Lib. 2. *In Sexto*, Nicolaus III. 68
j. Contingit, 36. *de ſententia Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. *PD* 733
ij. Contingit, 45. *de ſent. Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 737
Contingit, 3. *de Tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Alexander III. 168
Continua, 5. xj. *Cod. Theod.* CR 544
Contra Chriſtianos, 13. de hæreticis, tit. 2. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 140
Contracto, 5. *de Cognatione ſpirituali*, tit. xj. Lib. 4. Clemens III. *PD* 566
Contradicimus, 21. xxxv. q. 2. & 3. *Cabilon. Conc.* CR fol. 1114
Contra idolorum, 10. xxvj. q. 5. *Gregorius*, CR 898
Contra morem, 8. diſtinct. 100. *Gregorius*, 306
Contraria, 21. *de Conſecr.* diſt. 5. *Ambroſius*, 1249
Contra Ritum, 3. iv. q. 4. *Nicolaus*, CR 470
Contrarium eſt, 3. *de pœn.* diſt. 5. *Leo Papa*, 1089
Contra Sanctorum, 29. xvj. q. 7. *Leo IV.* CR 704
Contra ſtatuta, 7. xxv. q. 1. *Zozimus*, CR 880
Contumaces Clerici, 21. diſt. 50. *Agathen. Concil.* 164
Convenientibus, 4. j. q. 7. *Septima Synodus*, CR 372
Convenior, 21. xxiij. q. 8. *Ambroſius*, CR 836
Convenit, 13. *de Conſ.* diſt. 5. *Agathen. Concil.* 1248
Convertimini, 34. *de pœn.* diſt. 1. *Ioël.* CR 1018
Convivia, 6. diſt. 44. *Gregorius*, 141
Copioſus in Miſericordia, unic. tit. 8. de Judæis & Saracen. *In Extrav.* Joan. XXII. 283
Coram Dilecto, 35. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 62
Coram Dilecto, 34. *de offic. & poteſt. Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. *PD* 141
Coram felicis, 7. *de in integrum Reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Honorius III. 183

Cordi nobis, 1. de appellationibus, tit. ultim. *In Sexto*, Lib. 2. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 76
Corporalia, 44. 1. q, j. *Auguſtinus*, CR 327
Corpora Sanctorum, 37. *de Conſecr.* diſt. 1. *Maguntin. Conc. I.* 1155
Corpore verò vitiati, in principio, *diſt.* 55. Gratianus, 188
Corporeum, 91. *de Conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1197
Corpus Chriſti, 79. *de Conſecr.* diſt. 2. *Hilarius*, CR 1193
Corpus & ſanguinem, 60. *de Conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1185
Corripiantur, 17. *xxiv*. q. 3. *Auguſtinus*, CR 868
Credere in Jeſum, 59. *de Conſecr.* diſt. 2. *Auguſt.* CR fol. 1185
Credo, 2. *xxj*. q. 3. *Nicaſius Epiſcopus*, 746
Crimen vel pœna, 6. 1. q. 4. *Digeſta*, 364
Crimina, 2. *de Colluſione detegenda*, tit. 22. Lib. 5. Gregor. 673
Criminationes, 52. ij. q. 7. *Iginus Papa*, 434
Crucis Domini, 19. *de Conſecr.* diſt. 3. *Euſebius Papa*, fol. 1202
Cui autem, in principio, *de pœn.* diſt. 6. Gratianus, 1090
Cuidam Mulieri, causâ *xxix*. Gratianus, 952
Cui de non. 27. de Præbend. tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 93
Cui eſt illata, 46. *xj*. q. 3. *Gelaſius Papa*, CR 571
Cui licet, quod eſt plus, licet utique quod eſt minus; Regul. LIII. de regulis Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Cui portio, 6. *xij*. q. 1. *Ambroſius*, 589
Cujus rei, 6. *xxix*. q. 2. *Gregorius*, 955
Cum ab Eccleſiarum, 3. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Alexander III. 150
Cum ab omni, 10. *de Vita & honeſt. Cleric.* tit. 1. Lib. 3. Innocentius III. PD 359
Cum ab uno, 4. de ſententia & re judicata, tit. 14. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 76
Cum acceſſiſſent, 8. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. L. 1. Innocentius III. PD 6
Cum accuſatus, 1. iij. q. 3. *Felix II.* CR 442
Cum ad celebrandas, 65. *de Conſecr.* diſt. 1. *Aurelian. Conc. I.* 1163
Cum adeò, 17. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. PD 16
Cum ad hoc, 16. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Gregorius IX. 371
Cùm ad Monaſterium, 6. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Innocentius III. PD 482
Cum ad noſtram, 37. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 63
Cum ad noſtram, 7. finale, *de Inſtitutionibus*, tit. 7. Lib. 3. Innocentius III. 389
Cum ad quorundam, 7. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Clemens III. PD 683
Cum ad ſacroſanctæ, unic. tit. 13. de ſentent. Excomm. ſuſpenſ. & interdicti. *In Extravag. Ioan. XXII.* 288
Cum ad ſedem, 15. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Innocentius III. PD 232
Cum ad verum, 6. diſt. 96. *Nicolaus Papa*, CR 292
Cum æterni, 1. *de Sententia & re judicata*, tit. 14. *In Sexto*, Lib. 2. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 71
Cum à Judæis, 2. xxiij. q. 8. *Innocentius Papa*, 831
Cum aliquibus, 4. de Reſcriptis, tit. 3. *In Sexto* Lib. 1. Bonifacius VIII. 3
Cum aliquibus, 6. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Alexander III. 315
Cum aliquis, 108. xj. q. 3. *Arauſic. Concil.* CR 586
Cum aliquis, 7. xxiv. q. 3. *Origenes*, CR 865
Cumana, 50. *de Electione*, t. 6. L. 1. Gregor. IX. 68
Cum à nobis, 13. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Gregor. IX. 190
Cum à nobis, 28. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 261
Cum appellationibus, 5. de appellationibus, tit. 15. ult. *In Sexto*, Lib. 2. Clemens IV. 79
Cum apoſtolica, 7. *de his, quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. Lib. 3. Innocentius III. PD 401
Cum Apoſtolus, 6. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Ex Concilio Lateran. *ſub Alexandro III.* 502
Cum apud, 23. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. PD 543
Cum apud Theſſalonicam, 69. xj. q. 3. *Ruffin. Eccl. hiſt.* 576
Cum à repulſione, 7. finale, de appellat. tit. 12. & ult. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. 218
Cum autem, 24. *de jure Patronatûs*, tit. 38. L. 3. Lucius III. 498
Cum autem ad Eccleſiam, in principio, *diſtinct.* 92. Gratianus, 274
Cum autem vinolentus, in princ. *diſt.* 44. Gratian. 140
Cum baptizat, 27. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1211
Cum beatiſſimus, 16. xxiv. q. 1. Leo Papa, CR 847
Cum beatus, 8. diſt. 45. *Brachar. Concil. III.* 145
Cum bonæ, 8. *de ætat. & qualit.* tit. 14. Lib. 1. Cœleſtinus III. 100
Cum bonæ, 15. finale, *de probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Gregorius IX. 253
Cum Bertholdus, 18. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. PD 320
Cum Canonicis, 26. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Gregorius IX. 510
Cum Capella, 16. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 698
Cum Caput, 15. xxxiij. q. 5. *Hieronymus*, 1101
Cum Cauſa, 6. *de Empt. & Vendit.* tit. 17. Lib. 3. Innocentius III. 413
Cum Cauſa, 22. *de Officio & poteſt. Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. PD 133
Cum cauſa, 6. *de Raptoribus*, tit. 17. Lib. 5. Lucius III. PD 662
Cum Cauſa, 8. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Alexander III. 316
Cum cauſa, 41. *de Teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. 267
Cum Cauſam, 62. *de Appellationibus*, tit. 28. L. 2. Honorius III. PD 348
Cum Cauſam, 27. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocent. III. PD. 53
Cum Cauſam, 6. *de juramento Calumniæ*, tit. 7. Lib. 2. Innocentius III. 214
Cum Cauſam, 36. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Grerius IX. 384
Cum Cauſam, 13. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Honorius III. 253
Cum Cauſam, 37. *de Teſtibus & Atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 265

Cum certum, 1. *de major. & obedient.* tit.33. Lib.1. Gregorius, PD 158
Cum ceſſante, 60. *de appellationibus*, tit.28. Lib.2. Innocentius III. 346
Cum Chriſtus, 7. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Alexander III. 635
Cum C. Lucius, 3. fin. de foro competenti, tit. 2. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 62
Cum Clamor, 53. *de Teſtibus & atteſtationib.* tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 272
Cum Clerici, 11. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Alexander III. 503
Cum Clerici, 19. *de Verb. ſignificatione*, tit. 40. L. 5. Innocentius III. 746
Cum Clericis, 2. final. *de Ord. ab Epiſc.* tit. 13. Lib. 1. Gregorius IX. 98
Cum Clericis, 6. *de Pactis*, tit. 35. Lib. 1. Alexander, 167
Cum conceſſa, 8. final. de Electione, tit. 3. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 200
Cum conſtet, 8. finale, *de Pignoribus, &c.* tit. 21. Lib. 3. Gregorius IX. 421
Cum conſuetudinis, 9. *de Conſuetud.* tit. 4. Lib. 1. Honorius III. 30
Cum contingat, 11. *de ætat. & qualit.* tit. 14. L. 1. Innocentius III. 101
Cum contingat, 29. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. PD 452
Cum contingat, 13. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Innocentius III. 202
Cum contingat, 28. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 298
Cum contingat, 36. *de Officio & poteſt. jud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 143
Cum contingat, 24. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 19
Cum contra, 6. *de Pignoribus, &c.* tit. 21. Lib. 3. Innocentius III. 421
Cum contra, 9. *de Teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Innocentius III. 275
Cum contumacia, 7. de hæreticis, tit. 2. *In Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 135
Cum Creatura, 11. *de Celebratione Miſſarum*, t. 41. Lib. 3. Honorius III. PD 519
Cum de beneficio, 5. de Præbendis, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 85
Cum decorem, 8. *de Clericis conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Innocentius III. 367
Cum decorem, 15. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Innocentius III. 111
Cum decorem, 12. *de Vita & honeſt. Cleric.* tit. 1. Lib. 3. Innocentius III. PD 360
Cum de Diverſis, 2. de Privilegiis, tit. 7. *In Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. 149
Cum de jure, 33. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 59
Cum Deputati, 16. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. 196
Cum de quibuſdam, 1. de Rel. dom. tit. 11. *In Clem.* L. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 233
Cum de quorundam, 4. diſt. 84. *Carthag. Concil. IV.* CR 257
Cum deſideres, 15. *de ſent. Excomm.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 724
Cum deteſtabile, 2. final. de ſimonia, tit. 1. *In Extr. Comm.* Lib. 5. Paulus Venetus Papa II. 379
Cum de tua, 2. *de Corp. vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Alexander III. PD 114
Cum devotiſſimam, 8. xij. q. 2. *Gregorius*, CR 598
Cum dicat, 2. *de Eccleſiis ædificandis*, tit. 48. Lib. 3. Ex Concil. Lateran. PD 529
Cum dilecta, 16. finale, *de Conceſſione Præbend.* tit. 8. Lib. 3. Honorius III. 398
Cum dilecta, 22. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 18
Cum dilectæ, *in aliquibus* dilecta, 4. de *Confirm. util. vel inut.* t. 30. ult. L. 2. Innoc. III. PD 354
Cum dilecti, 18. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. PD 601
Cum dilecti, 6. *de dolo & contumacia*, tit. 14. L. 2. Innocentius III. 237
Cum dilecti, 6. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Innocentius III. PD 429
Cum Dilecti, 3. *de Emption. & Vendition.* tit. 17. Lib. 3. Alexander III. PD 411
Cum Dilecti, 15. *de Purgatione canonica*, tit. 34. Lib. 5. Innocentius III. PD 708
Cum Dilectus, 20. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. 603
Cum Dilectus, 6. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Innocentius III. 187
Cum Dilectus, 2. finale, *de Calumniatoribus*, t. 2. Lib. 5. Innocentius III. 609
Cum Dilectus, 6. *de Cauſa poſſeſſ.* tit. 12. Lib. 2. Innocentius III. 223
Cum Dilectus, 14. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Honorius III. PD 371
Cum Dilectus, 8. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. PD 29
Cum Dilectus, 32. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 57
Cum dilectus, 9. *de Fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Innocentius III. 280
Cum dilectus, 6. *de his quæ vi metúsve*, tit. 40. Lib. 1. Innocentius III. 179
Cum dilectus, 28. *de jure patronatûs*, tit. 28. Lib. 3. Innocentius III. PD 499
Cum dilectus, 2. *de Ordine cognitionum*, tit. 10. Lib. 2. Innocentius III. PD 219
Cum dilectus, 11. *de purgatione canonica*, tit. 34. Lib. 5. Innocentius III. 707
Cum dilectus, 7. *de religioſis domibus*, tit. 36. L. 3. Innocentius III. 489
Cum dilectus, 3. finale, *de ſucceſſionibus ab inteſtato*, tit. 27. Lib. 3. Innocent. III. PD 437
Cum Eccleſia Dei, 5. *de Immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. III. Lucius III. 531
Cum Eccleſiæ, 2. iij. q. 2. *Pelagius Papa II.* 440
Cum Eccleſiæ, 1. *de ætat. & qualit.* tit. 6. *In Clem.* Lib. 1. Clem. V. *in Concilio Viennenſi*, 201
Cum Eccleſia ſutrina, 3. *de Cauſa poſſeſſ. & propriet.* tit. 12. Lib. 2. Innocentius III. 221
Cum Eccleſia Vulterana, 31. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 57
Cum Eccleſiaſticæ, 3. *de Exceptionibus*, t. 25. L. 2. Innocentius III. PD 301
Cum Ei quem, unic. de Conceſſ. Præb. t. 3. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Conc. Viennenſi*, 222

Cum

Cum Enixa, 1. diſt. 5. *Gregorius*, CR 7
Cum Epiſcopus, 7. de Offic. Ord. tit. 16. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 52
Cum ergò, in principio, xxij. q. 3. Gratianus, 762
Cum ergo, 11. xxiv. q. 3. *Hieronymus*, 866
Cum eſſent, 12. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 611
Cum eſſes, 10. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Alexander III. 431
Cum & plantare, 3. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III. PD 691
Cum Exaudiero, 19. diſt. 50. *Hieronymus*, 164
Cum Excommunicato, 18. xj. q. 3. *Iſidorus*, CR 563
Cum Ex eo, 34. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 29
Cum ex Eo, unic. de Exceſſibus Prælat. tit. 6. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 148
Cum Ex eo, 14. *de pœnitentiis & remiſſ.* tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 719
Cum ex Eo, 2. finale, *de Reliquiis & Veneration.* tit. 45. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 527
Cum ex eo, 3. de ſent. Excommun. tit. 10. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. 261
Cum ex illo, 1. *de Tranſlat. Epiſcop.* tit. 7. Lib. 1. Innocentius III. 74
Cum ex injuncto, 12. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Innocentius III. PC 639
Cum ex injuncto, 2. *de Novi operis nuntiatione*, tit. 32. Lib. 5. Innocentius III. PD 689
Cum ex officii, 16. *de præſcriptionibus*, tit. 26. L. 2. Innocentius III. PD 312
Cum expediat, 29. tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 27
Cum frangitur, 37. *de Conſecr.* diſt. 2. *Proſper.* CR 1175
Cum fortius, 1. *de Calumniatoribus*, tit. 2. Lib. 5. Gregorius, 608
Cum gratia, unic. *de Commodato*, tit. 15. Lib. 3. Gregorius IX. 410
Cum gravia, 17. xiij. q. 2. *Gregorius*, 632
Cum H. 2. *de Eo, qui ordinem furtivè ſuſcepit*, t. 30. Lib. 5. Celeſtinus III. 681
Cum haberet, 5. *de Eo, qui duxit in matrimonium, quam poll.* tit. 7. Lib. 4. Clemens III. 561
Cum Hadrianus, 29. diſt. 63. *Gregorius*, CR 213
Cum homines, 7. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 446
Cum homo, 19. xxiij. q. 5. *Auguſtinus*, 816
Cum humilitatis, 9. xxij. q. 2. *Auguſtinus*, 759
Cum jam dudum, 18. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 376
Cum I. & A. 22. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 323
Cum igitur, unic. xxxv. q. 1. *Auguſtinus*, CR 1107
Cum illorum, 32. *de ſent. excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 731
Cum illuſio, unic. de Renunciatione, tit. 4. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 200
Cum in Apoſtolica, 18. *de Sponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Urbanus III. PD 542
Cum in Captivitate, 2. *xxxiv.* quæſt. 1. & 2. *Innocentius Papa*, 1104
Cum in cauſa, 7. final. *de juram. calumn.* tit. 7. Lib. 2. Gregorius IX. 214
Cum in Contemplatione, 6. *de Regulis Iuris*, tit. 41. ult. Lib. 5. Gregorius VII. 754
Cuiu in cunctis, 7. *de Clericis*, tit. 6. Lib. 1. Honorius III. *in Concil. Lateran.* 38
Cum in cunctis, 1. *de his quæ fiunt à majore parte Capituli*, tit. 11. L. 3. *ex Concilio Later.* 403
Cum in diœceſi, 15. *de uſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. 667
Cum in diſtribuendis, 12. *de Tempor. ordin.* tit. 11. Lib. 1. Innocentius III. 95
Cum in Eccleſia, 38. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Clemens III. 335
Cum in Eccleſia, 25. de Præbend. tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 92
Cum in Eccleſiæ, 9. *de Simonia*, tit. 3. Lib. 5. Ex Concilio Lateranenſi *ſub Alexand. III.* PD fol. 611
Cum in Eccleſiis, 10. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. 163
Cum in Eccleſiis, 33. de Præbend. tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 95
Cum inferior, 16. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Gregorius IX. 165
Cum infirmitas, 13. *de pœnitentiis & remiſſion.* tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 718
Cum in generali, 3. fin. de offic. Vic. tit. 13. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 43
Cum inhibitio, 3. finale, *de Clandeſtina deſponſatione*, tit. 3. Lib. 4. Innocentius III. 552
Cum in illis, 16. de Præbend. tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 89
j. Cum initiatur, 5. xxvij. q. 2. *Ambroſius*, 928
ij. Cum initiatur, 35. xxvij. q. 2. *Ambroſius*, CR 936
Cum in jure, 31. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 140
Cum in juventute, 15. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Innocentius III. 286
Cum in juventute, 12. *de purgatione canonica*, t. 34. Lib. 5. Innocentius III. PD 707
Cum in lege, 16. xxiij. q. 4. *Gregorius*, CR 788
Cum in magiſtrum, 49. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 68
Cum in multis, 2. *de Reſcriptis*, tit. 3. *In Sexto*, L. 1. Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* 2
Cum in officiis, 7. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Ex Concilio Lateran. *ſub Alexandro III.* 430
Cum Joannes, 10. *de Fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Innocentius III. 280
Cum in partibus, 17. *de Verb. ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. PD 745
Cum in poſitionibus, 3. fin. de jurejur. tit. 11. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 69
Cum in præterito, 3. diſt. 84. *Carth. Conc. II.* CR 256
Cum inſtantia, 17. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Innocentius III PD 505
Cum inter, 5. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. PD 27
j. Cum inter, 16. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 42
ij. Cum inter, 18. *de Elect.* tit. 6. Lib. 1. Innocent. III. PD 43

iij. Cum inter, 21. *de Elect.* tit. 6. Lib. 1. Innocent. III. PD 47
Cum inter, 5. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Innocentius III. PD 301
Cum inter, 2. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 580
Cum inter P. 2. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Alexander III. PD 80
Cum inter, 13. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. PD 318
Cum inter, 29. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Honorius III. PD 751
Cum inter nonnullos, 4. tit. 14. de Verb. ſignific. *In Extrav.* Joann. XXII. 301
Cum in tua, 4. fin. de Conſuetudine, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 4. Bonifacius VIII. 9
Cum in tua, 30. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. PD 453
Cum in tua, 6. finale, *qui matrimonium accuſare poſſ.* tit. 18. Lib. 4. Innocentius III. 588
Cum in tua, 27. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. 544
Cum in tua, 44. *de Teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. 268
Cum in Veteri, 52. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 69
Cum ita puniantur, 22. *de pœn.* diſt. 4. *Hieronymus*, CR fol. 1086
Cum itaque, in principio, *diſt.* 38. Gratianus, 126
Cum itaque, in principio, xxxij. q. 8. Gratianus, 1002
Cum itaque, 112. *de Conſecr.* diſt. 4. *Leo Papa*, CR 1232
Cum Iudæi, 1. de Teſtibus, tit. 8. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Vienn.* 210
Cum juramento, 4. *de homicidio*, tit. 12. Lib. 5. Hieronymus, 649
Cum Laici, 10. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 494
Cum Laicis, 12. finale, *de Rebus Eccleſ. alien.* tit. 13. Lib. 3. Innocentius III. 409
Cum Liberum, 6. *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Alexander III. PD 440
Cum liqueat, 13. j. q. 1. *Gregorius*, 312
Cum lite, 2. Ut lite pendente, tit. 5. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. 208
Cum locum, 14. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 541
Cum longè, 25. diſt. 63. *Toletan. Concil. XII.* 212
Cum Majores, 20. vj. q. 1. *Gratianus*, CR 485
Cum Marthæ, 6. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. PD 513
Cum M. Ferrarien. 9. *de Conſtitut.* tit. 2. Lib. 1. Innoc. III. PD 6
Cum Matthæus, 3. fin. de hæreticis, tit. 3. *In Extr. Com.* Lib. 5. Joannes XXII. 383
Cum Medicinalis, 1. de Sententia Excommunicationis, tit. 11. *In Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 159
Cum Miniſter, 14. xxiij. q. 5. *Auguſtinus*, 815
Cum Monaſterium, 1. *de Confeſſis*, tit. 18. Lib. 2. Clemens III. 245
Cum Monaſterium, 13. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 40
Cum multa, 5. diſt. 86. *Gregorius*, 259
Cum multæ, 4. xv. quæſt. 8. *Tolet. Conc. IX.* 660
Cum nobis, 19. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 44
Cum non ab homine, 10. *de Iudiciis*, tit. 1. Lib. 2. Celeſtinus III. 193
Cum non ab homine, 14. *de Sentent. excommun.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 724
Cum non deceat, 30. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 28
Cum non ignores, 15. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. PD 375
Cum non ignoretis, 1. *de Officio Legati*, tit. 30. L. 1. Alexander III. PD 146
Cum non liceat, 12. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. PD 310
j. *Cum nonnullæ*, 11. de Præbendis & dignitatibus, tit. 2. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Joan. XXII. 346
ij. *Cum nonnullæ*, 12. de Præb. & dignitatibus, tit. 2. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Joannes XXII. 347
Cum non ſit, 33. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. *in Concil. generali Lateran.* 455
Cum nos, 3. *de his quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. Lib. 3. Alexander III. PD 399
Cum noſtris, 6. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. L. 3. Innocentius III. PD 392
Cum nullus, 3. de Tempor. Ordin. tit. 9 *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 40
Cum nuncius, 12. *de Teſtibus & atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Alexander III. PD 256
Cum nuper, 25. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Gregorius IX. 509
Cum olim, 7. *de Arbitris*, tit. 43. ultim. Lib. 1. Innocentius III. 188
Cum olim, 7. *de Cauſa poſſeſſionis*, tit. 12. Lib. 2. Innocentius III. 224
Cum olim, 19. *de Cenſibus*, tit. 39. Innocentius III. PD 507
Cum olim, 6. *de Clericis Conjugat.* tit. 3. Lib. 3. Innocentius III. PD 366
Cum olim, 6. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. PD 28
Cum olim, 7. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Innocentius III. PD 238
Cum olim, 24. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Gregorius IX. 164
j. Cum olim, 32. *de officio & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. PD 140
ij. Cum olim, 33. *de officio & Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 141
Cum olim, 38. finale, *de præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Gregorius IX. 385
Cum olim, 18. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocent. III. 313
j. Cum olim, 12. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocent. III. PD 695
ij. Cum olim, 14. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 696
Cum olim, 7. *de Rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Innocentius III. PD 416
Cum ordinem, 6. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Alexander III. PD 12
Cum olim, 12. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 317
Cum olim, 34. *de teſtibus & atteſtation.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 263

Cum

Cum olim, 24. de Verbor. ſignificatione, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. 748
Cum omne crimen, 7. de conſecr. diſtinct. 2. Iulius Papa, CR 1166
Cum omnes, 6. de conſtitut. tit. 2. Lib. 1. Innocentius III. PD 5
Cum omnibus, 27. diſt. 81. Carthag. Concil. iij. 250
Cum omnis avaritia, 20. j. q. 1. Gregorius, CR 314
Cum oporteat, 19. de accuſationibus, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. PD 602
Cum ordinaretur, 14. j. q. 1. Ambroſius, 312
Cum P. 10. de accuſationibus, tit. 1. Lib. 5. Alexander III. 597
Cum P. 15. de fide inſtrumentorum, tit. 22. Lib. 2. Gregorius IX. 282
Cum P. 7. de purgatione canonica, tit. 34. Lib. 5. Alexander III. 705
Cum parati, 19. de appellationibus, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 329
Cum Paſtoris, 58. ij. q. 7. Gregorius, 435
Cum Paulus, 26. j. q. 1. Gregorius, CR 320
Cum per Bellicam, 1. xxxjv. q. 1. & 2. Leo Papa, 1103
Cum percuſſio, 2. vij. q. 1. Gregorius, CR 492
Cum percuſſio, 1. de Clerico ægrotante, tit. 6. Lib. 3. Gregorius, 385
Cum perſonæ, 7. de privilegiis, tit. 7. in Sexto, Lib. 5. Bonifacius VIII. 151
Cum piæ, 9. xxv. q. 2. Gregorius, CR 885
Cum plures, 8. de officio & poteſtate Iudicis, tit. 14. in Sexto, Lib. 1. Bonifacius VIII. 45
Cum poſt petitam, 46. de Electione, tit. 6. Lib. 1. Honorius III. 67
Cum præexcelſa, 1. de Reb. & Venerat. Sanctorum, t. 12. in Extr. Com. L. 3. Sixtus IV. 373
Cum pridem, 4. de Pactis, tit. 35. Lib. 1. Alexander III. PD 166
Cum pro cauſa, 6. de Procuratoribus, tit. 38. Lib. 1. Innocentius III. PD 174
Cum pro cauſa, 27. de ſent. excom. Inno. III. PD 728
Cum pro parvulis, 77. de conſecr. diſt. 4. Auguſtin. 1226
Cum propter, 27. de jure Patronatûs, tit. 38. Lib. 3. Innocentius III. PD 498
Cum pro utilitate, 34. xvj. q. 1. Ilerdenſe Concil. 669
Cum quibus, 26. xxiv. q. 3. Gelaſius, CR 872
Cum quidam, 2. fin. de Exceptionibus, tit. 12. in Sexto, Lib. 2. Bonifacius VIII. 70
Cum quidam, 12. de jurejurando, tit. 24. Lib. 2. Urbanus III. PD 290
Cum quidam, 8. de temp. ord. t. 11. L. 1. Urb. III. 94
Cum quid prohibetur, prohibentur omnia quæ ſequuntur ex illo. Reg. XXXIX. de Regulis Juris. in Sexto, Bonifacius VIII. 187
Cum quis, 23. de Sentent. Excommun. tit. 11. in Sexto, Lib. 5. Bonifacius VIII. 169
Cum quis, 2. de Sepulturis, tit. 12. in Sexto, Lib. 3. Bonifacius VIII. 109
Cum quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. Reg. XIV. de Regul. Juris. in Sexto, Bonifacius VIII. 186
Cum quiſque, 19. xxiij. q. 4. Auguſtinus, 790
Cum R. 35. de officio & poteſt. Iud. delegati, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 143
Cum Rationi, 1. de Electione, tit. 3. in Clem. Lib. 1. Clemens V. in Conc. Viennenſi, 196
Cum redemptor, 68. xij. q. 2. Gregorius, CR 616
Cum renunciatur, 9. xxxij. q. 1. Ambroſius, 976
Cum Sacerdotis, 3. fin. de poſtulando, tit. 37. Lib. 1. Gregorius IX. 172
Cum ſæculum, 13. de jure Patronatûs, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. PD 495
Cum ſanctam, 15. de pœnit. diſt. 2. Gregorius, CR 1045
Cum ſancti, 12. xxiv. q. 3. Gregorius, CR 867
Cum ſatis, 4. de offic. Archidiaconi, tit. 23. Lib. 1. Alexander III. PD 120
Cum ſcriptura, 83. j. q. 1. Ambroſius, CR 335
Cum ſecundum, 16. de Præbendis, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 375
Cum ſecundum, 5. finale, de ſecundis Nuptiis, t. 21. ult. Lib. 4. Innocentius III. 596
Cum ſecundum, 9. de temp. ordin. tit. 11. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 94
Cum ſecundum leges, 19. de hæreticis, tit. 2. in Sexto, Lib. 5. Bonifacius VIII. 142
Cum ſecundum ſtatuta, 1. de pœnit. & remiſſ. tit. 9. In Clem. Lib. 5. Clemens V. in Concilio Viennenſi, 259
Cum ſicut, 8. de Conſecratione Eccl. tit. 40. Lib. 3. Honorius III. PD 511
Cum ſicut, 2. de Eo, qui mitt. in poſſeſſ. tit. 15. Lib. 2. Clemens III. PD 241
Cum ſimus, 3. ix. q. 3. Synodus ſeptima, 527
Cum ſimus, 14. de Regularibus, tit. 31. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 459
Cum ſingula, 32. de Præbendis, tit. 4. in Sexto, Lib. 3. Bonifacius VIII. 94
Cum ſint homines, 18. de Decimis, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 448
Cum ſis, 6. de auctoritate & uſu pall. tit. 8. Lib. 1. Innocentius III. PD 79
Cum ſis, 5. de conſecratione, tit. 40. Lib. 3. Innocentius III. 511
Cum ſis, 4. de Converſione Conjugatorum, tit. 32. Lib. 3. Alexander III. PD 465
Cum ſit ars artium, 14. de ætate, &c. tit. 14. Lib. 1. Innocentius III. in Conc. gen. Later. 103
Cum ſit generale, 8. de foro competenti, tit. 2. Lib. 2. Lucius III. PD 200
Cum ſit naturæ, 1. de Cenſibus, & exact. tit. 13. In Clem. L. 3. Clem. V. in Conc. Vienn. 236
Cum ſit nimis, 16. de Iudæis, tit. 6. Lib. 5. Innocent. III. in Concil. generali, 633
Cum ſit nimis, 2. fin. de Magiſtris, tit. 1. in Clem. Lib. 5. Clemens V. 246
Cum ſit proprium, 2. de Conditionibus appoſitis, tit. 5. Lib. 4. Gregorius, 555
Cum ſit Romana, 5. de appellationibus, tit. 28. L. 2. Alexander III. PD 325
Cum ſit Romana, 10. de ſimonia, titul. 3. Lib. 5. Alexander III. PD 611
Cum ſocietas, 17. xxvij. q. 2. Leo Papa, CR 950
Cum ſpeciali, 61. de appellationibus, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi, 347
Cum ſunt partium jura obſcura, Reo potius favendum eſt quàm Actori. Reg. XI. de Regul. Juris. in Sexto, Bonifacius VIII. 186
Cum ſuper Abbatia, 23. de offic. & poteſt. Iud. deleg. tit. 29. Lib. 1. Innocent. III 134

Cum ſuper aliqua re, 1. *de auctoritate & uſu pall.* tit. 8. Lib. 1. Clemens III. 77

Cum ſuper cauſa, 2. *de Teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. 273

Cum ſuper controverſia, 17. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. PD 320

Cum ſuper Electione, 4. *de Cauſa poſſeſſionis & propriet.* tit. 12. Lib. 2. Innocent. III. 222

Cum ſuper Electione, 2. *de Confeſſis*, tit. 18. Lib. 2. Innocentius III. PD 246

Cum ſuper quæſtione, 8. *de Conceſſione Præbend.* tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. 394

Cum ſuper quodam, 8. *de Sepulturis*, tit. 28. L. 3. Lucius III. 441

Cum tanto, 11. fin. *de Conſuetud.* tit. 4. Lib. 1. Gregorius IX. 30

Cum tantùm, 74. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1220

Cum te, 18. *de Offic & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 131

Cum te, 23. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 323

Cum tempore, 5. *de Arbitris.* tit. 43. ult. Lib. 1. Innocentius III. PD 187

Cum teneamur, 17. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Alexander III. PD 329

Cum teneamur, 6. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. PD 373

Cum terra, 14. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Celeſtinus III. 41

Cum tibi. 13. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Innocentius III. 432

Cum tibi, 18. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. PD 745

Cum tu, 16. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. PD 257

Cum tu, 5. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Alexander III. PD 664

Cum Venerabilis, 21. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Innocentius III. PD 508

Cum Venerabilis, 7. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. 29

Cum Venerabilis, 6. *de Exceptionibus*, tit. 25. L. 2. Innocentius III. PD 302

Cum Venerabilis, 7. *de Religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Innocentius III. PD 488

Cum veniſſent, 3. *de eo qui mitt. in poſſeſſ.* tit. 15. Lib. 2. Innocentius III. PD 241

Cum veniſſent, 6. *de Inſtitutiooibus*, tit. 7. Lib. 3. Innocentius III. PD 388

Cum veniſſent, 2. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Innocentius III. 180

Cum veniſſent, 12. *de judiciis*, t. 1. L. 2. Inn. III. 194

Cum veniſſet, 9. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. PD 227

Cum veniſſet, unic. *de ſacra Vnct.* tit. 15. Lib. 1. Innocentius III. PD 103

Cum veniſſet, 25. *de Teſtibus & atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Urbanus III. PD 206

Cum vigeſimum annum, 41. *de offic. & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 145

Cum Vintonienſis, 25. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 52

Cum virum, 12. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Clemens III. PD 458

Cum univerſorum, 8. *de Rerum permutatione*, t. 19. Lib. 3. Innocentius III. PD 417

Cum vobis, 14. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. PD 311

Cum voluntate, 54. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 740

Cum vos, 4. *de Officio Iud. ordin.* tit. 31. Lib. 1. Alexander III. PD 150

j. Cuncta per mundum, 17. ix. quæſt. 3. *Gelaſius Papa*, CR 530

ij. Cuncta per mundum, 18. ix. qu. 3. *Gelaſius Papa*, fol. 531

Cunctis fidelibus. 41. xx. q. 1. *Clemens*, 672

Cupientes, 16. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Nicolaus III. 18

Cupientes, 3. fin. de pœnis, tit. 8. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. 258

Curæ ſit omnibus, 20. xj. qu. 3. *Honorius Papa*, CR 563

Curandum ergò, 9. diſt. 34. *Hilarius Papa in Synodo Rom.* 115

Cura paſtorali, 11. *de jure Patronatûs*, tit. 38. L. 3. Alexander III. PD 495

Cura ſuſcepti, 1. *de purgatione vulgari*, tit. 35. L. 5. Celeſtinus III. PE 710

Curiales autem, in principio, *diſt.* 53. Gratianus, 181

Cuſtodi intùs, 54. xj. q. 3. *Auguſtinus*, 572

Cuſtos Eccleſiæ, 1. *de Officio Cuſtodis*, tit. 17. Lib. 1. Ex Libro Romani ordinis. 124

Cuſtos ſolicitus, 2. final. *de offic. cuſtodis*, tit. 27. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, 125

Cyprianus, 4. xxj. q. 3. *Cyprianus*, 746

D.

DÆmonium, 18. fin. xxvj. q. 7. *Hieronymus*. CR 913

Damnamus, 2. fin. *de Summa Trinitate*, tit. 1. L. 1. Innoc. III. *in Concil. generali*, 2

Damnationis, 5. xxiv. q. 2. *Leo Papa*, CR 859

Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare. Regula LXXXVI. de Reg. Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 190

De abjectione, 3. diſtinct. 64. *Arauſicanum Concil. j.* CR 216

De accuſatione verò, in principio, ij. quæſt. 8. Gratianus, 436

De accuſationibus, 5. iij. q. 5. *Euſebius*, 447

De Accuſatoribus, in princ. iij. q. 5. *Euſebius*, 460

De affinitate, 1. xxxv. q. 2. & 3. *Gregorius Papa*, CR 1109

Daibertum, 24, j. q. 7. *Vrbanus ij.* CR 380

De aliena, 2. diſt. 71. *Innocentius*, 225

De appellationibus, 11. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 327

De Arianis, 109. *de conſecr.* diſtinct. 4. *Arelatenſe Concilium j.* CR 1232

De Benedicto, 5. xxxij. q. 1. *Pelagius Papa*, 975

Debent duodecim, 106. xj. quæſt. 3. *Zachar. Papa*, CR fol. 586

Debent ſuperioribus, 1. de offic. Jud. ordinarii, t. 7. *in Extrav. Com.* Lib. 1. Bonifacius VIII. 217

Debet homo, 53. xxiij. q. 4. *Auguſtinus*, 809

De Bigamis, 3. *de bigamis*, tit. 21. Lib. 1. Celeſtinus III. 116

Debitores, 6. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Alexander III. 288

Debitum,

Debitum, 4. *de Baptiſmo*, tit. 42. Lib. 3. Innocentius III. PD 523
Debitum, 5. *de Bigamis*, tit. 21. Lib. 1. Innocentius III. PD 117
De cætero, 109. j. q. 1. *Nicolaus Iunior*, hoc idem *Alexander ij.* CR 347
De cætero, 7. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Alexander III. 369
De cætero, 11. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Alexander III. 651
De cætero, 5. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Alexander III. 315
De cætero, 11. *de ſent. excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 723
De cætero, 14. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 257
De cætero, 5. *de Tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Alexander III. 169
De Capellis, in princ. xvj. q. 2. Gratianus, 685
De Capitulis, 9. diſt. 10. *Leo IV.* CR 19
De Catechumenis, 15. *de conſecr.* diſt. 4. *Gerunden. Concil.* CR 1209
De Cauſis, 4. *de Officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 127
Decenter omnibus, 6. diſt. 89. *Tolet. Conc. X.* 270
Decernimus, 17. fin. diſt. 18. *Tolet. Conc.* CR 54
Decernimus, 2. diſt. 28. *Innocentius* in Concilio Romano, 90
Decernimus, 10. iij. q. 9. *Bonif. Papa*, CR 461
Decernimus, 32. xvj. q. 7. *Toletan. Concil. IX.* CR 705
Decernimus, 2. *de Iudiciis*, tit. 1. Lib. 2. *Ex Synodo* Eugenii Papæ III. 191
Decernimus, 8. de ſententia Excommunicationis, tit. 11. *In Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 164
Deceſſorum, 19. xxv. q. 2. *Gelaſius*, 888
Decet domum, 2. de Immunitate Eccleſiarum, t. 23. *In Sexto*, Lib. 3. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.* 124
Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum. Reg. XVI. de Reg. Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Decimæ, 66. xvj. q. 1. *Auguſtinus*, CR 682
Decimam partem, 1. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Hieronymus *ſuper Ezechielem*, 444
j. Decimas, 1. xvj. q. 7. *Gregorius VII.* in Concilio Lateranenſi, CR 697
ij. Decimas, 6. xvj. q. 7. *Maguntin. Concil.* 698
iij. Decimas, 7. xvj. q. 7. *Maguntin. Conc.* CR 698
iv. Decimas, 39. xvj. q. 7. *Vrbanus Papa ij.* 706
Decimas à Populo, 47. xvj. q. 1. *Paſchalis ij.* 674
Declarationes, unic. de Decimis, tit. 7. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Bonifacius VIII. 360
De Clericis verò, in principio, *diſt.* 71. Gratianus, 224
De Communione, 1. xxiv. q. 2. *Leo Papa*, CR 858
De Conciliis, 2. diſt. 18. *Leo j.* 50
De Confirmationibus, 2. *de Confirm. utili vel inutili*, tit. 31. Lib. 2. Alexander III. 353
De Conjugali, 50. xxvij. q. 2. *Syricius Papa*, CR 970
De Conſanguinitate, 17. xxxv. q. 2. & 3. *Nicolaus Papa ij.* 1113
De Conſtantinopolitana, 4. diſt. 22. *Gregorius*, CR 69
Decreta, 28. xxvij. q. 2. *Gregorius in Regeſt.* CR 934
Decretales itaque, in princ. *diſt.* 20. Gratianus, 60
Decretis ergò, in princ. *diſt.* 21. Gratianus, 62
Decreto noſtro, 9. ij. q. 6. *Gregorius*, CR 408
Decretum eſt, 7. ij. q. 7. *Magunt. Conc.* CR 420
Decretum eſt, 3. x. quæſt. 1. *Cabilonen. Conc. ij.* CR 532
Decrevimus, 10. x. q. 1. *Tarraconenſe Conc.* CR 534
Decrevit, 1. diſt. 88. *Melchiades Papa*, 265
Decrevit, 17. xxij. q. 5. *in Conc. apud Medardum*, 773
Decrevit, 14. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 140
De Crimine, 1. xv. q. 3. *Codex*, CR 652
De Crimine, 1. xv. q. 5. *Stephanus*, CR, ad inſcriptionem. 655
De Decimis, 45. xvj. q. 1. *Leo Papa IV.* CR 673
De Diacono, 1. *qui Clerici vel voventes*, tit. 6. Lib. 4. Alexander III. 557
Dedit Baptiſmum, 46. j. q. 1. *Auguſtinus*, CR 326
De diverſis, 44. xj. qu. 11. *Carthag. Conc. iij.* CR 555
De ea verò, in princ. xxxv. q. 10 Gratianus, 1141
De Eccleſiaſticis, 8. xxv. q. 2. *Gregorius*, 885
De Eo autem, 35. diſt. 50. *Cyprianus Papa*, 171
De Eo autem, in princ. xiv. *quæſt.* 2. Gratianus, 638
De Eo autem, 3. *de Temp. ordinat.* tit. 11. Lib. 1. Alexander III. 93
De Eo quod, 5. xxx. q. 1. *Maguntin. Concil.* 958
De Epiſcopis, in principio, xxxiij. q. 8. Gratianus, 830
De Epiſtolis, in principio, *diſt.* 19. Gratianus, 54
De Eſu carnium, 11. *de conſecr.* diſt. 3. *Leo IV.* 1200
De Eulogiis, 8. diſt. 18. *Leo IV.* CR 52
De Excommunicationis, 15. xxiv. q. 5. Gregor. CR 868
De Fabrica, 24. *de conſecr.* diſtinct. 1. *Vigil. Papa*, CR fol. 1153
De Famulis, 3. *de ſer. non ordin.* tit. 18. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, 112
Defenſionis, 2. diſt. 87. *Gelaſius*, CR 264
Deficientibus, in principio, *ij.* qu. 5. Gratianus, CR. de inverſione qu. 5. 395
De filia, 26. *xxvij.* quæſt. 1. *Martin. Brachar. in Conc.* fol. 921
Defleat peccator, 9. *de Regulis juris*, tit. 41. ult. Lib. 5. Auguſtinus *in Libro de Sapientia*, 754
De forma, 18. *xxij.* quæſt. 5. *Epiſt. Fulberti Epiſcopi*, CR 774
De francia, 1. *de Sponſalibus*, tit. 1. Lib. 4. Ex Concilio Triburienſi, 537
Degradatio, 2. de pœnis, tit. 9. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 155
De gradibus verò, in princ. xxxv. q. 5. Gratianus, 1116
De gradibus verò, 1. xxxv. quæſt. 8. *Gregorius in Regeſto*, CR 1136
De hac quidem, 76. *de conſecr.* diſt. 2 *Hieronymus*, 1192
Dehinc iterum, 66. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1223
De his, 6. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. *Ex Concilio Moguntino*, 597
De his, 4. *de Eccleſiis ædificandis*, tit. 48. Lib. 3. Alexander III. 530
De his, 4. *de Sepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Alexander III. 440
De his, 20. finale, *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 436
j. De his Clericis, 6. diſt. 50. *Nicolaus Papa*, 159
ij. De his Clericis, 36. diſt. 50. *Ilerd. Concil.* 171
De his quæ, 7. x. q. 1. *Aurel. Concil. j.* 533
De his, qui, 6. xxx. q. 1. *Nicolaus Papa*, 958
De his, qui, 8. xxxj. q. 1. *Neocæſar. Conc.* CR 969
De his, qui, 5. *de pœniten.* diſt. 5. *Aurel. Conc. j.* 1089

De his, qui, 9. *xxxv*. q. 2. & 3. *Ilerden. Concil.* 1111
De his verò, 34. diſt. 50. *Rabanus*, CR 170
De his verò, in principio, xx. q. 2. Gratianus, 738
De his verò, 9. *xxvj*. q. 6. *Nicænum Concil.* CR 906
De his verò, 3. *xxvj*. q. 7. *Nicolaus Papa*, 909
De his verò, 12. *xxxiij*. q. 2. *Syricius Papa*, 1009
De his verò, in princ. xxxv. q. 8. Gratianus CR 1136
De his verò, 3. *de conſecr.* diſt. 5. *Melchiades Papa*, 1246
De hoc, 11. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexand. III. fol. 611
De homine, 9. *de conſecr.* diſt. 3. Gregorius III. 1247
De homine, 7. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41, Lib. 3 Innocentius III. 516
De hymnis, 54. *de conſecr.* diſt. 1. *Tolet. Conc. IV.* 1159
De jejunio, 3. diſt. 76. *Ex Concilio Salegunſtæ habito*, 233
De iis qui contra, 13. diſt. 12. *Toletan. Concil. ij*, CR 28
De iis quos, 5. diſt. 28. *Toletan. Conc. ij*. CR 90
De illa, 6. *de Divortiis*, tit. 19. Lib. 4. Urban. III, fol. 590
De illicita, 6. xxiv. q. 3. *Pariſien. Conc.* CR 864
De illis, 8, xxjv. q. 3. *Auguſtinus*, CR 865
De illis, 3. *de Conditionibus appoſitis*, tit. 5. Lib, 4. Alexander III. 555
De illis, 1. *de Raptoribus*, tit. 17. Lib. 5. Concilium Meldenſe, 660
De illis, 5. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. L. 4. Alexander III. 538
j. De illis, 7. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. L. 4. Alexander III. 549
ij, De illis, 9. *de deſponſ. impub.* tit. 2. Lib. 4. Alexander III. PD 549
De illis autem, 5. finale, *vj*. q, 3. *Meldenſe Concil.* 488
De illis Presbyteris, 109. xj. q. 3. *Ioannes VIII.* CR 586
De illo, 3. *de Eo, qui cognovit conſanguineam uxoris*, tit. 13, Lib, 4. Alexander III. 568
De illo Clerico, 4, diſt. 32. *Nicolaus Papa*, 105
De inceſtis, 8, xxxv. quæſt. 2. & 3. *Agathen. Conc.* CR fol. 1111
Deinde à ſacerdote, 70. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1224
Deinde ponitur, 3. diſt. 26. *Innocentius*, CR 86
De induciis, in princ. *iij*. q. 2. Gratianus, 440
De induciis, 2. *iij*, q. 3. *Felix ij*. 442
De infantibus, 3. finale, *de his qui filios occiderunt*, tit. 10. Lib. 5. Lucius III. 647
De infidelibus, 4. *de conſanguinitate & affinitate*, tit, 14 Lib. 4, Innocentius III. 572
De Judæis, 5. diſt. 45. *Toletanum Conc. IV.* 144
De jure, 16. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. PD 496
De Laicis, 46. *xij*. q. 2. *Vrbanus Papa* in Concilio Alverniæ celebrato, CR 610
De Lapſis, 5. *xvj*. q. 6. *Gregorius*, 696
Delator, 6. v. quæſt. 6. *Eliberitan. Conc.* CR 479
Delatori, 5. v. q. 6. *Hadrianus Papa*, CR 479
De Libellis, 1. diſt. 20. *Leo Papa IV.* CR 60
Deliberatione, 4. de offic. Legati, tit. 15. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 48
De Libertis, 63. xij. q. 2. *Concilium Toletan. iij.* CR 615
Deliciæ quælibet, 2. diſt. 41. *Auguſtinus*, CR 134
Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. Regula LXXVI. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
De Liguribus, 43. xxiij, quæſtion. 5. *Pelagius Papa*, fol. 821
De Locorum, 4. *de conſecr.* diſt. 1. *Gelaſius Papa*, 1148
De manifeſta, 17. *ij*. quæſt. 1. *Stephanus Papa*, CR fol. 388
De Monachis, 3. *xvj*. q. 1. *Innocentius*, 662
De Monachis, 12. *xviij*. quæſtion. 2. *Agathen. Concilium*, CR 726
De Monachis, 12. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. 374
De Monialibus, 33. *de ſententia Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 732
De Muliere, 3. finale, *de matrimonio contract.* t. 16. Lib. 4. Alexander III. 579
De Muliere, 6. *deſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 538
De multa, 28. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocent. III. *in Concilio generali*, 381
De Neptis, 3. xxxj, q. 2. *Vrbanus ij*. CR 972
Denique, 3. vj. q. 3. *Nicolaus Papa*, CR 488
Denique, 9. vij. q. 1. *Cyprianus*, CR 494
Denique, 10. xjv. q. 5. *Ambroſius*, 643
Denique, 2. xxxj. q. 1. *Auguſtinus*, CR 967
Denique & puellæ, 9. xxxvj. q. 2. *Ambroſius*, 1145
Denique, 1. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Celeſtinus III. PD 300
Denique hi, 5. diſt. 96. *Nicolaus Papa*, 292
Denique Sacerdotes, 6. fin. diſt. 4. *Gregorius*, 6
Denique ſi in Epiſtola, 6. diſt. 21. *Nicolaus Papa*, 66
De nominibus, 73. finale, *de conſecr.* diſtinct. 1. *Innocentius*, 1164
Denunciamus, 23. xxv. q. 2. *Simplicius Papa*, 884
De obſervatione, 26. *de conſecr.* diſtinct. 3. *Arelatenſe Concilium j*. 1203
De occidendis, 8. *xxiij*. q. 5. *Auguſtinus*, CR 813
De Ordinationibus, 116. j. q. 1. *Gregorius*, 349
j. De parentela, 5. xxxv. q. 6. *Ex ordine Romano*, 1134
ij. De parentela, 8. xxxv. q. 6. *Innocentius Papa ij*. 1135
De pertuſo, 17. *de pœn.* diſt. 4. *Gregorius Papa*, 1085
De peregrinationis votis, 1. *de voto & voti redempt.* t. 34. Lib. 3. Alexander III. 473
De perſona, 4. diſt. 65. *Leo Papa*, 218
De perſona, 38. xj. q. 1. *Gregorius*, CR 552
De Petro, 4. diſt. 47. *Gregorius*, 152
De pœnitentibus, 17. *de conſecr.* diſt. 3. *Innocentius*, 1201
De præſentium, 20. xvj. qu. 1. *Pelagius*, 666
De precariis, 6. x. q. 2. *Carthaginen. Concil.* CR 539
De precariis, 2. *de precariis*, tit. 14. Lib. 3. *Ex Concilio Carthaginenſi*, 410
De Presbytero Campaniæ, 1. *de Corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Alexander III. 114
De Presbyterorum, 23. *xvij*. q. 4. *Nicolaus Papa*, 715
De prima, in principio, v. q. 1. Gratianus, 472
De prima quæſtione, in princ. *iv*. q. 1. Gratianus, 465
De prima quæſtione, in princ. x. q. 1. Gratianus, 532
De primatibus, in princ. diſt. 99. Gratianus, 302
De priore, 31. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 333
De propinquis, 3. xxxv. q. 2. & 3. *Fabianus Papa*, 1110
De prudentia, 3. *de Donationibus inter Virum & uxorem*, tit. 20. Lib. 4. Clemens III. 593
De pudicitia, 6, xxxij. q. 5. *Auguſtinus*, CR 990
De puellis, 4. xxxvj. q. 2. *Cabilonen. Concil.* 1144
De quarta, 4. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Alexander III. 308
De quarta verò, in princ. jv. q. 4. Gratianus, 469

De quibus,

De quibus, 3. diſt. 20. *Innocentius Papa*, CR 61
De quibuſdam, 12. diſt. 37. *Eugenius Papa ij.* CR 124
De quibus, 2. *de Baptiſmo*, tit. 42. Lib. 3. Alexander III. 520
De quinta verò, in princ. jv. q. 5. Gratianus, 471
De quotidianis, 20. *de pæn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, 1064
De quodvultdeo, 1. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. *Ex Concilio Africano*, 191
De Raptoribus, 3. final. xxxvj. quæſt. 1. *Aurel. Concil.* fol. 1143
De Rebus, 8. diſt. 54. *Toletan. Concil. j.* CR 183
De Rebus, 22. xij. q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 603
De Rectoribus, 3. *de Clerico ægrotante*, tit. 6. Lib. 3. Lucius III. 386
De Reditibus, 28. xij. q. 2. *Simplicius Papa*, CR 605
De Regularibus, 25. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Clemens III. 615
De ſervorum, 2. *de ſervis non ordin.* tit. 18. Lib. 1. *Ex Concilio Toletano*, PD 112
De ſervorum ordinatione, 4. diſt. 54. *Toletan. Concilium j.* CR 182
Deſignata ſunt, 2. diſt. 51, *Innocentius Papa*, 179
De ſimoniacè, 22. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Lucius III. 615
De ſpiritu, 39. *de conſecr.* diſt. 5. *Epheſinum Concilium*, fol. 1254
Deſponſatam, 27. *xxvij.* q. 2. *Euſebius Papa*, 934
Deſponſatas, 46. *xxvij.* q. 2. *Ancyranum Concil.* 939
De Syracuſanæ, 13. diſt. 28. *Pelagius*, CR 92
De Tempore, in princ. xxvj. qu. 7. Gratianus, 908
Deteriores, 15. vj. q. 1. *Anacletus*, CR 484
De Terris, 16. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 448
De Tertia, in princ. *xxxij.* q. 3. Gratianus, 982
Deteſtanda, 2. de Conceſſ. Præbend. tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 102
Deteſtandæ, 1. de Sepulturis, tit. 6. *In Extr. Com.* Lib. 3. Bonifacius VIII. 356
De Teſtibus, 13. de purgatione canonica, tit. 34. Lib. 5. Innocentius III. 708
De teſtibus, 29. *de Teſtibus & atteſtationib.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 261
Detractores, 10. *iij.* q. 4. *Zepherinus Papa*, 445
Detrahe Verbum, 54. j. q 1. *Auguſtinus*, 328
De trina merſione, 80. *de conſecr.* diſtinct. 4. *Gregorius*, fol. 1226
j. De Viduis, 7. *xxvij.* q. 1. *Tolet. Conc. IV.* CR 915
ij. De Viduis, 42. *xxvij.* q. 1. *Gelaſius*, 925
De Viro nefando, 17. xij. q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 601
De ultima, in principio, xv. q. 8. Gratianus, 659
Devotam, xxvij. q. 1. *Toletanum Concil. j.* CR 921
Devotis, 9. xx. q. 1. *Gelaſius*, 737
Deus definitionem, 78. *de pæn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1031
Deus ergò, 6. fin. iij. q. 1. *Fabianus Papa*, 439
Deus Maſculum, 12. ixxxj. q. 1. *Auguſtinus*, CR 971
Deus Omnipotens, 20. ij. qu 1. *Evariſtus Papa*, 390
Deus quando, 38. xxjv. q. 3. *Origenes*, CR 873
Deus qui, 9. finale, *de Divortiis*, tit. 19, Lib. 4. Innocentius III. 592
Deus qui, 8. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. 716
Deus, qui, 11. *de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. Lib. 3. Innocentius III. PD 359
De uxore, 7. *de Sepulturis*, t. 28. L. 3. Luc. III. 440
De Xenodochiis, 3. *de Religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 5. *Ex Decretis* Eugenii Papæ, 487
Diaconi Eccleſiæ, 6. diſt. 93. *Clemens*, CR 278
Diaconi ita, 17. diſt. 93. *Carthagin. Conc. IV.* CR 280
Diaconi qui, 11. diſt. 93. *Evariſtus*, 279
Diaconi quicunque, 8. diſt. 28. *Ancyrana Synodus*, 91
Diaconi ſeptem, 12. diſt. 93. *Neocæſarienſe Conc.* CR 279
Diaconiſſam, 23. xxvij. q. 1. *Chalced. Concil.* 920
Diaconi ſunt, 23. diſt. 93. *Hieronymus*, CR 282
Diaconi vel Presbyteri, 35. xij. q. 2. *Agathenſe Concilium*, CR 607
Diaconos propriam, 13. diſt. 93. *Gelaſius Papa*, CR 279
Diaconum verò, 3. diſt. 89. *Gregorius*, 269
Diaconus, 11. diſt. 23. *Carthagin. Conc. IV.* 75
Diaconus, 1. diſt. 27. *Martinus Papa* ſeu *Brachar.* 88
Diaconus, 19. diſt. 93. *Carthag. Concil. IV.* 281
Dicat aliquis, 25. *xxiij.* quæſt. 5. *Ambroſius*, 817
Dicat aliquis, 9. xxxij. q. 4. *Ambroſius*, CR 986
Dicenti, 16. xxv. q. 2. *Pelagius*, 886
Dictum eſt, 8. diſt. 80. *Magunt. Concil.* CR 246
Dictum eſt, 3. fin. diſt. 94. *Cabilonen. Conc.* 286
Dictum eſt, 96. j. q. 1. *Auguſtinus*, CR 340
Dictum eſt, 105. j. q. 1. *Triburienſe Concil.* 346
Dictum eſt, 8. fin. xxix. q. 2. *Cabilonenſe Conc. ij.* 956
Dictum eſt, 4. xxx. q. 1. *Cabilonen. Conc. ij.* 958
Dictum eſt nobis, 8. *de conſecr.* diſt. 5. *Tarracon. Concilium*, CR 1247
Didici à diligendo, 15. j. q. 7. *Cyrillus*, CR 376
Didicimus, 31. xxjv. q. 1. *Cyprianus*, CR 852
Didicimus, 6. *de conſecratione*, diſtinct. 2. *Sexta Synodus*, CR 1166
Dierum creſcente malitiâ, unic. tit. 12. de pœnis. *In Extrav.* Joan. XXII. 286
Differt autem, in principio, *diſt.* 8. Gratianus, 11
Diffinimus, 7. fin. diſt. 22. *Octava Synodus*, 70
Diffinimus, 1. jv. q. 1. *Carthagin. Concil. VII.* CR 465
Diffinimus, 21. *xviij.* q. 2. *Septima Synodus*, CR 728
Diffinitio, 17. xxij. qu. 4. *Eliberitanum Concil.* CR 766
Diffinivit, 35. xviij. q. 4. *Tolet. Conc. XII.* 718
Dignum arbitrantes, 2. final. de Judæis, tit. 2. *In Extr. Com.* Lib. 5. Joannes XXII. 381
Dignum eſt, 9. *iij.* q. 9. *Toletan. Concil. VI.* CR 461
Dignum eſt, 1. *de Conjugio ſervorum*, tit. 9. Lib. 4. Hadrianus, PD 563
Dignum prorſus, 2. final. de Celebratione Miſſarum, tit. 14. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 239
Dilecta, 14. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. L. 5. Honorius III. PD 686
Dilectæ in Chriſto, 10. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Gregorius IX. 305
Dilecta filia, 12. *de Majoritate & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. 164
j. Dilecti, 1. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 324
ij. Dilecti, 52. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. 342
iij. Dilecti, 66. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Honorius III. PD 350
Dilecti, 4. *de arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Innocentius III. 186
Dilecti, 1. *de Dilationibus*, tit. 8 Lib. 2. Alexander III. PD 214
Dilecti, 6. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Alexander III 192

Dilecti, 3. final. *de Libelli oblatione*, tit. 3. Lib. 2. Gregorius IX. 206
Dilecti, 4. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III. PD 692
Dilecti, 3. fin. *de purgatione vulgari*, tit. 35. Lib. 5. Honorius III. 710
Dilecti filii, 8. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 446
Dilecti filii, 8. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Honorius III. PD 304
Dilecti filii, 17. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Gregorius IX. 204
Dilecti filii, 13. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Gregorius IX. 164
Dilecti filii, 15. fin. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Gregorius IX. 89
Dilectionis tuæ, 12. fin. diſt. 76. *Pelagius Papa*, 236
Dilectio tua, 7. xvj. q. 3. *Gelaſius*, 688
Dilectis filiis, 55. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 343
Dilectiſſimi, 2. fin. *viij*. q. 2. *Gregorius Papa*, 519
Dilectiſſimi, 2. xij. q. 1. *Clemens*, CR 588
Dilecto, 10. final. *de offic. Archidiaconi*, tit, 23. Lib. 1. Honorius III. 122
Dilecto, 6. de ſententia Excommunicationis, t. 11. *In Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 161
Dilecto filio, 63. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Honorius III. PD 348
Dilecto filio, 25. *de Præbendis & dignitat.* tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 379
Dilecto filio, 5. final. *de ſupplenda negligentia Prælatorum*, tit. 10. Lib. 1. Innoc. III. 91
Dilecto filio, 40. *de Teſtibus & atteſtationib.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 266
Dilecto filio, 28. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Honorius III. PD 750
Dilectorum, 10. *de Teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Honorius III. PD 275
Dilectus, 2. *de Capellis Monachorum*, tit. 37. Lib. 3. Innocentius III. PD 490
Dilectus, 12. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. 396
Dilectus, 6. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. Innocentius III. 148
j. Dilectus, 19 *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 377
ij. Dilectus, 27. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 380
iij. Dilectus, 34. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Honorius III. PD 384
Dilectus, 8. fin. *de ſervis non ordin.* tit. 18. Lib. 1. Gregorius IX. 113
j. Dilectus, 28. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Celeſtinus III. 616
ij. Dilectus, 30. *de ſimonia*, t. 3. L. 5 Innoc. III. 617
Dilectus filius, 13. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Honorius III. 686
Dilectus filius, 17. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Honorius III. 111
Dilectus filius, 13. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 652
Dilectus filius, 18. *de Officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Honorius III. 157
Dilectus filius, xj. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Innocentius III. 714
Dilectus filius, xj. *de procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Gregorius IX. 176
j. Dilectus filius, 26. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 20
ij. Dilectus filius, 29. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Honorius III. 21
Dilectus filius, 2. *de ſequeſtratione poſſeſſionum*, tit. 17. Lib. 2. Honorius III. 245
Dilectus filius, 24. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. PD 543
Dilectus filius, 15. *de Temp. ordin.* tit. 11. Lib. 1. Honorius III. 96
Dilectus filius, 5. finale, *ut lite pendente*, tit. 16. Lib. 2. Honorius III. 244
Dimiſſorias verò, in princ. diſt. 72. Gratianus, 226
Diœceſani, in principio. *Cauſæ xiij*. Gratianus, 623
Diœceſanis, 1. de Vita & honeſtate Cleric. tit. 1. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Vienneſi*, 219
Directæ, 39. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Clemens III. 335
Diſciplina, 9. diſt. 45. *Gregorius*, CR 146
Diſcipulorum, unic. de Celebratione Miſſarum, tit. 11. *In Extrav. Com.* L. 3. Joan. XXII. 372
Diſcipulos, 26. *de Conſecratione*, diſt. 5. *Ex dictis Apollonii*, 1251
Diſcordantes, 1. diſt. 90. *Carthagin. Conc. IV.* 271
Diſcretionem, 6. *de Eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Innocentius III. PD 569
Diſcretioni, 1. de Decimis, tit. 13. *In Sexto*, Lib. 3. Gregorius IX. 11
Diſcutere, 6. *iij*. q. 6. *Damaſus Papa*, CR 451
Diſpar, 11. *xxiij*. q. 8. *Alexander II.* 833
Diſpendia, 3. de Reſcriptis, tit. 3. *In Sexto*, Lib. 1. Innocent. IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 2
Diſpendiis, unic. de poſtulatione Prælatorum, tit. 2. *In Extr. Com.* Lib. 1. Joan. XXII. 310
Diſpendiis, 1. Ut lite pendente, tit. 8. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 66
Diſpendioſam, 2. fin. de judiciis, tit. 1. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. 205
Diſpenſatio, 5. final. diſt. 43. *Nicolaus*, 140
Diſpenſationes, 16. j. q. 7. *Cyrillus*, CR 378
Diſplicet, 38. *xxiij*. q. 4. *Auguſtinus*, CR 800
Diſſidentes Epiſcopos, 6. diſt. 90. *Carthag. Conc. IV.* 272
Diverſis fallaciis, 5. *de Clericis conjug.* tit. 3. Lib. 3. Innocentius III. PD 366
Divina, 3. de privilegiis, tit. 7. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Eugenius IV. 392
Divina Clementia, 24. finale, *de pœn.* diſt. 4. *Gelaſius Papa*, 1086
Divinæ retributionis, 4. diſt. 87. *Gelaſius*, 264
Divinis, unic. de pœnis, tit. 8. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Joannes XXII. 394
Divinis præceptis, 2. xxv. q. 1. *Leo Papa*, CR 879
Divortium, 21. *de pæn.* diſt. 1. *Digeſta*, 1015
Diuturni mores, 6. diſtinct. 12. *Iuſtinianus in Inſtitut.* fol. 26
Dixi, Confitebor, 4. *de pœn.* diſtinct. 1. *Ambroſius ex David*, 1012
Dixit Apoſtolus, 29. xxjv. quæſt. 3. *Auguſtinus*, 871

Dixit Dominus, 12, *xiv.* q. 5. *Auguſtinus,* 643
Dixit Dominus. 2. *xxxij.* quæſt. 1. *Hieronymus,* 974
Dixit Dominus, 3. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus,* 1078
Dixit Sara, 3. *xxxij.* q. 4. *Ambroſius,* 985
Docendus eſt, diſt. 62. *Celeſtinus,* 205
Docta Sanctorum, uniç. de vita & honeſtate Cleric. tit. 1. *In Extr. Com.* Lib. 3. Joan. XXII. 333
Doctorem autem, in princ. diſt. 86. Gratianus, 258
Doctos, 21. xvj. q. 1. *Ambroſius,* CR 666
Dolentes, 9. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi,* 518
Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem. Regula LIX. de Reg. Juris, *in Sexto,* Bonifacius VIII. 188
Domeſticarum, in princ. diſt. 34. Gratianus, 111
Domino ſancto, 28. diſt. 50. *Iſidorus,* CR 166
Dominus, 2. *de ſecundis nuptiis,* tit. 21. ult. Lib. 4. Lucius III. 595
Dominus ad illud, 6. *xxxij.* q. 7. *Auguſtinus,* 996
Dominus declaravit, 87. j. q. 1. *Auguſtinus,* CR 337
Dominus non vult, 15. diſt. 86. *Ambroſius,* 261
Dominus noſter, 8. diſt. 56. *Hieronymus,* CR 194
Dominus noſter, 25. diſt. 93. *Cyprianus,* 284
Dominus noſter, 2. *xxiij.* q. 2. *Auguſtinus,* 780
Domui quoque, in princ. diſt. 89. Gratianus, 269
Donare res ſuas, 7. diſt. 86. *Auguſtinus,* 260
Donatio, 8. finale, *de donat. inter vir. & uxor.* tit. 20. Lib. 4. Gregorius IX. 594
Donatum autem, 20. j. q. 7. *Leo,* 379
Duæ ſunt, 13. diſt. 45. *Auguſtinus,* 147
Duæ ſunt, 2, *xix.* qu. 2. *Vrbanus II.* 732
Dubius in fide, 1. *de hæreticis,* tit. 7. Lib. 5. Stephanus Papa *omnibus Epiſcopis,* 634
Dudum, 9. *iij* q. 6. *Iulius Papa,* 452
Dudum, 27. *xviij.* q. 2. *Gregorius,* CR 730
Dudum, 20. *de Converſione conjugatorum,* tit. 32. Lib. 3. Gregorius IX. 471
Dudum, 31. *de Decimis,* tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. PD 453
j. Dudum, 22. *de Electione,* tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 48
ij. Dudum, 54. *de Electione,* tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 70
Dudum, 1. de judiciis, tit. 1. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 205
Dudum, 14. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto,* Lib. 3, Bonifacius VIII. 87
Dudum, 16. finale. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Innocentius III. 287
Dudum, 31. *de privilegiis,* tit. 33. Lib. 5. Gregorius IX. 703
Dudum, 1. de Rebus Eccleſiæ non alienandis, tit. 9. *in Sexto,* Lib. 3. Innocent. IV. 106
Dudum, unic. de ſchiſmaticis, tit. 4. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Benedictus XI. 384
Dudum, 2. finale, de ſepulturis, tit. 7. *In Clem.* Lib. 3. Clemens P. *in Concilio Viennenſi,* 224
Duobus, 14. de Reſcriptis, tit. 3. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 7
Duobus, 26. finale, *de ſent. & re judicata,* tit. 27. Lib. 2. Gregorius IX. 324
Duobus, 56. *de ſententia Excommunicationis,* tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 741
Duobus, 1. *de ſponſa duorum,* tit. 4. Lib. 4. Auguſtinus *de fide pactionis & conſensûs,* 553
Duobus modis, 51. final. *xxvii.* q. 2. *Auguſtinus,* 940
Duo Clerici, in princ. *Cauſæ xix.* Gratianus, 731
Duodecim, 2. v. q. 4. *Zepherinus Papa,* 475
Duo fornicatores, in princ. *Cauſæ vj.* Gratianus, 480
Duo iſta, 35. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus,* CR 798
Duo mala, 1. diſt. 13. *Tolet. Conc.* CR 29
Duo Pueri, 12. *de deſponſatione impuberum,* tit. 2. Lib. 4. Clemens III. 550
Duo pueritiæ, in princ. *Cauſæ xx.* Gratianus, 735
Duo ſimul, 9. *de Officio Iudicis ordinarii,* tit. 31. L. 1. Innocentius III. 152
Duo ſunt genera, 7. *xij.* q. 1. *Hieronymus,* 589
Duo ſunt quippe, 10. diſt. 96. *Gelaſius Papa,* CR 294
Duo tempora, 12. *de Conſecratione,* diſt. 4. *Leo Papa,* CR 1208
Dupliciter, 49. *de Conſecrat.* diſt. 2. *Hieronymus,* 1180
Dura ſæpè, 4. *de Crimine falſi,* tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. CR 669

E.

EAdem lege, 130. finale, j. q. 1. *Digeſta,* CR 352
Ea enim, 2. x. q. 2. *Codex,* 536
Eam te, 4. *de ætate & qual.* tit. 14. Lib. 1. Alexander III. PD 99
Eam te, 22. *de jure Patronatûs,* tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 497
Eam te, 7. *de Reſcriptis,* tit. 3. Lib. 1. Alexand. III. fol. 12
Ea noſcitur, 6. *de his quæ fiunt à Prælatis,* tit. 10. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 401
Ea noſcitur, 13. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 723
Ea quæ, 12. *de Cenſibus,* tit. 39. Lib. 3. Alexander III. 503
Ea quæ, 3. *de Offic. Archidiaconi,* tit. 23. Lib. 1. Gregorius III. 120
Ea quæ, 1. *de pœnis,* tit. 37. Lib. 5. Ex Concilio Tolerano, 712
Ea quæ 4. *de ſent. & re judicata,* tit. 27. Lib. 2. Leo Papa I. 315
Ea quæ, 16. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. PD 612
Ea quæ, 8. finale, *de ſtatu Monachorum,* tit. 35. Lib. 3. Honorius III. PD 485
Ea quæ à ſanctis, 5. j. q. 3. *Vrbanus II.* in Concilio Placent. CR 358
Ea quæ fiunt à Iudice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt. Reg. XXVI. de Regulis Juris. *In Sexto,* Bonifac. VIII. fol. 187
Ea te, 22. *de jurejurando,* tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 294
Ea vindicta, 51. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus,* CR 808
Ebron, 2. *xiij.* q. 2. *Hieronymus,* CR 627
Ecce à quibus, in princ. diſt. 49. Gratianus, 155
Ecce autem, 18. xxiv. q. 3. *Proſper.* CR 868
Ecce dico, 10. *xxij.* q. 5. *Auguſtinus,* CR 771
Ecce ego dico, 6. diſt. 95. *Hieronymus,* CR 287
Ecce in præfatione, 5. diſt. 99. *Gregorius,* CR 303
Ecce inquiunt, 4. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus,* CR 784
Ecce nunc tempus, 39. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius,* 1019

Ecce oſten-

Ecce oſtenſum, in principio, *diſt.* 28. Gratianus, 90
Ecce oſtenſum eſt, in principio, *diſt.* 60. Gratianus, 198
Ecce plenariè, in principio, *diſt.* 39. Gratianus, 129
Ecce quibus, in principio, *diſt.* 41. Gratianus, CR 133
Ecce quod criminoſi, in principio, *diſt.* 51. Gratian. 178
Ecce quod in ſacris, in princ. *diſt.* 33. Gratianus, 109
Ecce quod iſta, in princ. xxxij. q. 6. Gratianus, 994
Eccleſia, 11. q. 4. *Gregorius*, CR, *ad inſcription.* 365
Eccleſia, 7. xvj. q. 1. *Hieronymus*, CR 662
Eccleſia, 70. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1209
Eccleſia, 8. *de conſecr.* diſt. 1. *Nicolaus Papa*, 1150
Eccleſia, 45. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1220
Eccleſia, 1. de reſtitutione in integrum, tit. 21. *In Sexto*, Lib. 1. Gregorius IX. 58
Eccleſiæ, 9. *de Immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Gregorius IX. 533
Eccleſiæ, 4. final. de ſuppl. neglig. Prælatorum, tit. 8. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifac. VIII. 39
Eccleſiæ antiquitùs, 43. xvj. q. 1. *Cabilon. Concil.* 673
Eccleſiæ charitas, 140. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtin.* 1242
Eccleſiæ meæ, 1. diſt. 97. *Bonifacius Epiſc.* CR 299
Eccleſiæ Principes, 4, diſt. 35. *Hieronymus*, 118
Eccleſiæ Romanæ, unic. tit. 2. de Major. & obed. *In Extr.* Joannis XXII. 274
Eccleſiæ vel Altaria, 18. *de conſecr.* diſt. 1. *Melden. Concilium*, 1152
Eccleſiæ S. Mariæ, 10. *de Conſtit.* tit. 2. Lib. 1. Innocentius III. PD 7
j. Eccleſia S. Mariæ, 3. *Vt lite pendente*, tit. 16. Lib. 2. Innocentius III. 243
ij. Eccleſia S. Mariæ, 4. *Vt lite pendente*, tit. 16. Lib. 2. Innocentius III. 243
j. Eccleſiam, 27. *de conſecr.* diſt. 1. *Aurel. Conc.* 1154
ij. Eccleſiam, 28. *de conſecr.* diſt. 1. *Agrip. Concil.* 1154
Eccleſiarum ſervos, 69. xij. q. 2. *Toletan. Conc. iij.* CR 617
Eccleſias, unic. xiij. q. 1. *Dionyſius Papa*, 624
Eccleſias, 28. xvj. q. 7. *Clemens*, CR 704
Eccleſias, 13. *de conſecr.* diſt. 1. *Clemens*, CR 1151
Eccleſias, 21. *de conſecr.* diſt. 1. *Ioannes Papa*, CR 1152
Eccleſiaſtica, 9. diſt. 23 *Bracharenſe Concil. iij.* 75
Eccleſiaſtica, 15. diſt. 38 *Hieronymus*, 129
Eccleſiaſticæ, 12. xxv. q. 2. *Gregorius*, CR 886
Eccleſiaſticarum, 5. diſt 11. *Baſilius*, CR 21
Eccleſiaſticis, 67. xxij. q. 2. *Gregorius*, CR 616
j. Eccleſia veſtra, 48. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Honorius III. 67
ij. Eccleſia veſtra, 57. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 72
Eccleſiâ veſtrâ, 3. finale, *de Sortilegiis*, tit. 21. Lib. 5. Honorius III. PD 672
. Eccleſiis, 9. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Alexander III. 503
Eccleſiis ſemel, 3. diſt. 68. *Nicænum Concil.* 222
Eccleſiis ſemel, 20. *de conſecr.* diſt. 1. *Nicænum Concilium*, CR 1152
Edoceri, 21. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 18
Ego autem, 2. j. quæſt. 6. *Symmachus*, 369
Ego Berengarius, 42. *de conſecr.* diſt. 2. *Confeſſio Berengarii*, CR 1177
Ego dixi, xxxjv. q. 1. & 2. *Hermes.* CR 1105
Ego Ludovicus, 30. diſt. 63. *Gregorius*, 214
Ego N. 4. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Gregorius II. Petro Subdiacono, 288
Ego ſolis, 5. diſt. 9. *Auguſtinus*, CR 15
Egreſſus itaque, 41. xxxvij. q. 2. *Hieronymus*, CR 938
Ei cui, 29. de Præbendis, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 93
Ejectis, 5. iij. quæſt. 2. *Gajus*, 441
Ejiciens Dominus, 9. diſt. 88. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR fol. 267
Ei qui appellat, 41. ij. q. 6. *In Authent. Conſt.* CR 418
Electionem verò, 11. final. diſtinct. 79. *Anacletus Papa*, 243
Eleemoſyna, 7. xiv. q. 5. *Gregorius*, 642
Eleutherius, 1. diſt. 91. *Pelagius*, 273
Eleutherius, 30. *viij.* q. 2. *Pelagius*, CR 731
Emendari, 104. j. qu. 1. *Eliberit. Concil.* 346
Emerſiſti, 89. *de conſecr.* diſt. 4. *Ambroſius*, CR 1128
Engeltrudam, 12. *iij.* q. 4. *Ioannes Papa viij.* CR 445
Enim vero, 4. diſt. 19. *Stephanus Papa*, 56
Eodem modo, 81. *de conſecrat.* diſtinct. 4. *Hieronymus*, CR 1227
Eo libentiùs, 6. *de ſerv. non ordin.* tit. 18. Lib. 1. Innocentius III. 113
Eorum qui, 8. diſt. 90. *Carthagin. Conc. IV.* 271
Eorum qui, 76. xj. q. 3. *Damaſus Papa*, CR 577
Eos ad ſacrificia, 6. diſt. 31. *Innocentius I.* CR 101
Eos autem, 29. xxvij. q. 1. *Gregorius*, CR 922
Eos etiam, 18. diſt. 81. *Alexander ij.* 248
Eos qui, 10. diſt. 32. *Vrbanus Papa ij.* CR 707
Eos qui, 6. diſt. 87. *Arauſican. Conc. j.* 264
Eos qui, 11. j. q. 1. *Taraſius Conſt. Epiſcop.* CR 314
Eos qui, 2. j. q. 5. *Vrbanus*, CR 368
Eos qui, 2. iij. q. 10. *Arelat. Conc. ij.* 463
Eos qui, 3. xx. q. 3. *Chalced. Concil.* 740
Eos qui, 1. xxxvj. q. 2. *Chalced. Concil.* 1144
Eos qui, unic. de conſanguin. & affinit. tit. unic. *In Clem.* Lib. 4. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 243
Eos qui, 5. finale, de Immunitate Eccleſ. tit. 23. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 127
Eos qui, 2. final. de Regularibus, tit. 9. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. 229
Eos qui, 22. de Sententia Excommunicationis, tit. xj. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifac. VIII. 168
Eos qui, 1. de Sepulturis, tit. 7. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 224
Eos qui, 2. de Temp ordin. tit. 9. *In Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 40
Eos quos, 128. *de conſecr.* diſt. 4. *Felix Papa iij.* CR 1234
Eos Sacerdotes, 43. *vij.* q. 1. *Damaſus Papa*, 505
Eos verò, 42. diſt. 50. *Ancyran. Conc.* CR 172
Epheſiis, 4. diſt. 43. *Gregorius*, 139
Epiphanium, 4. v. qu. 6. *Gregorius*, CR 479
Epiſcopali, unic. de Major. & obed. tit. 17. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 54
Epiſcopalia, 1. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Leo Papa, 691
Epiſcopi, 4. diſtinct. 24. diſt. 24. *Laodic. Concil.* 79
Epiſcopi, 1. diſt. 64. *Nicænum Concil. j.* 216
Epiſcopi, 3. diſt. 80. *Anacletus*, 244
Epiſcopi, 60. fin. ij. q. 7. *Paſchalis Papa*, 436
Epiſcopi, 2. *iij* qu. 1. *Fabianus*, CR 438
Epiſcopi, 38. *vij.* q. 1. *Carthag. Concil. IV.* 504
Epiſcopi, 8. ix. q. 2. *Conſtantin. Synodus I.* CR 525
Epiſcopi, 8. xj. q. 3. *Agathen. Conc.* CR 560

Epiſcopi,

Epiſcopi, 19. xij. q. 1. *Agathen. Concil.* 594
Epiſcopi, 3. xxj. quæſt. 4. *Zacharias Papa*, CR 748
Epiſcopi, 12. xxvj. q. 5. *Anquirenſe Concil.* CR 899
Epiſcopi. 4. *de rebus Eccleſ. alienandis*, tit. 13. L. 3. Ex Concilio Toletano, 407
Epiſcopi ab omnibus, 1. diſtinct. 64. *Nicænum Concilium I.* 216
Epiſcopi de rebus, 19. xij. q. 1. *Agathenſ. Concil.* 594
Epiſcopi eorumque miniſtri, 12. xxvj. q. 5. *Anquirenſe Concilium*, CR 899
Epiſcopi judicio, 4. diſt. 24. *Laodic. Concil.* 79
Epiſcopi lectioni, 60. ij. quæſt. 7. *Paſchalis Papa*, 436
Epiſcopi non in caſtellis, 3. diſt. 80. *Anacletus*, 244
Epiſcopi Presbyteri, 3. xxj. quæſt. 4. *Zacharias Papa*, CR 748
Epiſcopi qui, 8. ix. qu. 2. *Conſtantin. Synodus j.* CR 525
Epiſcopi ſi à propriis, 2. iij. qu. 1. *Fabianus*, CR 438
Epiſcopi ſi ſacerdotali, 8. xj. quæſt. 3. *Agathen. Concilium*, CR 560
Epiſcopis ſuis, 1. iij. q. 1. *Gajus Papa*, 438
Epiſcopi vel Presbyteri, 38. vij. quæſt. 1. *Carthagin. Concil. IV.* 504
j. Epiſcopo, 3. viij. q. 1. *Antioch. Concil.* CR 512
ij. Epiſcopo, 4. viij. q. 1. *Mart. Brachar.* ex Conc. 513
Epiſcopo, 9. ix. quæſt. 3. *Beda*, CR 529
Epiſcopo, 7. xvj. qu. 6. *Magunt. Concil.* CR 696
j. Epiſcopo non liceat, 3. viij. quæſt. 1. *Antiochen. Concilium*, CR 512
ij. Epiſcopo non liceat, 4. viij. quæſt. 1. *Martin. Bracharenſis* ex Concilio, 513
Epiſcopo non licet, 7. xvj. quæſt. 6. *Maguntin. Concilium*, CR 696
Epiſcopo ſcribit, 9. ix. quæſt. 3. *Beda*, 529
Epiſcoporum, in principio, diſt. 18. Gratianus, 49
Epiſcoporum, 5. diſt. 74. *Agath. Concil.* CR 299
Epiſcoporum, 8. de privilegiis, tit. 7. *In Sexto*, L. 5. Bonifacius VIII. 152
Epiſcoporum etiam, 5. diſt. 74. *Agathenſe Concil.* CR fol. 299
Epiſcoporum igitur, in principio, *diſt.* 18. Gratian. 49
Epiſcopos autem, in principio, *diſt.* 100. Gratianus, 304
Epiſcopos per Æmiliam, 13. diſtinct. 63. *Nicolaus Papa*, CR 208
Epiſcopos Presbyteros, diſt. 31. *Carthag. Conc. II.* 304
Epiſcopos ſecundum, 7. diſt. 17. *Gregorius I.* 49
Epiſcopos, 7. final. diſt. 17. *Gregorius I.* 49
Epiſcopos, 3. diſt. 31. *Carthag. Concil. II.* 100
Epiſcopos, 13. diſt. 63. *Nicolaus Papa*, CR 208
Epiſcopos, in principio, *diſt.* 100. Gratianus, 304
Epiſcopum aut Presbyterum, 7. diſtinct. 45. *Canones Apoſtol.* 145
Epiſcopum de diœceſi, 25. vij. quæſt. 1. *Antiochen. Concil.* 501
Epiſcopum non debere, 7. ix. quæſt. 2. *Antioch. Concil.* CR 524
Epiſcopum non oportet, 6. diſt. 61. *Laodic. Concil.* 200
Epiſcopum oportet, 7. diſt. 64. *Ex Concil. Martini Papæ* idem *Bracharenſis*, 217
Epiſcopum per cunctas, 11. x. qu. 1. *Tolet. Conc. IV.* 534
Epiſcopum Presbyterum, 2. diſtinct. 34. *Aurelian. Concil. IV.* CR 112
Epiſcopum, 2. diſt. 34. *Aurel. Concil. IV.* CR, fortè Agathenſe, 112
Epiſcopum, 7. diſt. 45. *Canon. Apoſtolorum*, 145
Epiſcopum, 6. diſt. 61. *Laodic. Concil.* 200
Epiſcopum, 7. diſt. 64. *Ex Concilio Mart. Brachar.* 217
Epiſcopum, 25. vij. qu. 1. *Antiochenum Concil.* 501
Epiſcopum, 7. ix. q. 2. *Antioch. Conc.* CR 524
Epiſcopum, 11. x. q. 1. *Tolet. Conc. IV.* 534
Epiſcopum, 1. *de Clerico Venatore*, tit. 24. Lib. 5. Ex Concilio Aurelian. 675
Epiſcopum, 1. de præſcriptionibus, tit. 13. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 71
Epiſcopus ad Synodum, 9. diſtinct. 18. *Carthagin. Concil. IV.* CR 52
Epiſcopus aut Presbyter, 1. diſt. 35. *Canon. Apoſtol.* 117
Epiſcopus aut Presbyter, 1. diſt. 47. *Canones Apoſtol.* 151
Epiſcopus aut Sacerdos, 1. diſt. 88. *Canones Apoſtol.* 266
Epiſcopus benedictionem, 6. d. 77. *Agathenſ. Concil.* 238
Epiſcopus cum ordinatur, 7. diſt. 23. *Carthagin. Concilium IV.* 74
ij. Epiſcopus de loco, 37. vij. q. 1. *Carthag. Conc. IV.* 504
j. Epiſcopus Deo, 59. *de Conſecration.* diſt. 1. *Anacletus Papa*, 1161
Epiſcopus dum fuerit, 11. diſt. 61. *Gregorius*, CR 202
Epiſcopus Eccleſiaſticarum, 23. xij. q. 1. *Antiochen. Concil.* CR 595
Epiſcopus Gentilium, 1. diſt. 37. *Carthag. Concil. IV.* 121
iv. Epiſcopus gubernationem, 7. diſt. 88. *Carthaginenſe Concilium IV.* 266
Epiſcopus habeat, 7. x. q. 2. *Martinus Papa*, id eſt *Brachar.* ex Concilio, CR 593
j. Epiſcopus in diœceſim, 28. vij. qu. 1. *Anacletus*, 501
ij. Epiſcopus in Eccleſiâ, 10. diſt. 95. *Carthag. Concil. IV.* fol. 289
j. Epiſcopus in quolibet, 9. diſt. 95. *Carthag. Conc. IV.* 289
Epiſcopus in Synodo, 7. xxxv. quæſt. 6. *Eutychian. Papa*, CR 1134
Epiſcopus nec, 1. xiv. q. 1. *Carthag. Conc. IV.* 637
Epiſcopus non debet, 11. diſt. 18. *Turonen. Concil.* CR 53
Epiſcopus non eſt, 3. diſt. 65. *Antiochen. Concil.* CR 218
iij. Epiſcopus nullam, 6. diſt. 88. *Carthag. Concil. IV.* 266
j. Epiſcopus nullius, 6. xv. q. 7. *Carthag. Conc. IV.* 659
ij. Epiſcopus nullum, 67. *de Conſecrat.* diſt. 1. *Carthagin. Concil. IV.* 1163
Epiſcopus pauperibus, 1. diſt. 82. *Aurel. Concil. I.* 251
Epiſcopus Presbyter, 65. xj. q. 3. *Magunt. Concil.* CR 251
j. Epiſcopus, qui filios, 34. xij. qu. 2. *Agath. Conc.* CR 607
Epiſcopus qui invitum, 1. diſt. 74. *Aurel. Conc. III.* 228
ij. Epiſcopus qui mancipium, 58. xij. quæſt. 2. *Toletan. Concil. IV.* 613
Epiſcopus Sacerdotibus, 2. *final.* diſtinct. 67. *Hiſpalen. Concil. II.* 221
ij. Epiſcopus Sacerdotibus, 7. *final.* xv. quæſt. 7. *Hiſpalenſe Conlil. II.* 659
Epiſcopus ſi Clerico, 1. vj. 2. *Carthagin. Concil. IV.* 487
Epiſcopus ſi infirmitate, 4. *de Conſecrat.* diſt. 3. *Aurel. Concil. I.* 1199
Epiſcopus ſine Concilio, 6. diſt. 24. *Carthag. Conc. IV.* 80
Epiſcopus ſi tertiam, 4. *final.* xij. q. 3. *Tolet. Conc. IX.* 621
Epiſcopus ſubjecto, 1. diſt. 72. *Leo Papa*, 226
ij. Epiſcopus tuitionem, 5. diſt. 88. *Carth. Conc. IV.* 266
Epiſcopus vilem, 7. diſt. 41. *Carthag. Concil. IV.* 135
Epiſcopus, 9. diſt. 18. *Carthag. Concil. IV.* CR 52
Epiſcopus, 11. diſt. 18. *Turon. Conc.* CR 53
Epiſcopus, 7. diſt. 23. *Carthag. Conc. IV.* 74
Epiſcopus, 6. diſt. 24. *Carthag. Conc.* 80
Epiſcopus, 1. diſt. 35. *Canon. Apoſtolorum*, 117

Epiſcopus,

Epiſcopus, 1. diſt. 37. *Carthag. Concil. IV.* 121
Epiſcopus, 7. diſt. 41. *Carthag. Concil. IV.* 135
Epiſcopus, 1. diſt. 47. *Canon. Apoſtolorum,* 151
Epiſcopus, 11. diſt. 61. *Gregorius,* CR 202
Epiſcopus, 3. diſt. 65. *Antioch. Concil.* CR 218
Epiſcopus, 2. *final.* diſt. 67. *Hiſpal. Concil. ij.* 221
Epiſcopus, 1. diſt. 72. *Leo Papa,* 226
Epiſcopus, 1. diſt. 74. *Aurel. Conc. iij.* 228
Epiſcopus, 6. diſt. 77. *Agath. Conc.* 238
Epiſcopus, 1. diſt. 82. *Aurel. Conc. j.* 251
j. Epiſcopus, 3. diſt. 88. *Canon. Apoſtolorum,* 266
ij. Epiſcopus, 5. diſt. 88 *Carthag. Concil. IV.* 266
iij. Epiſcopus, 6. diſt. 88, *Carthag. Concil. IV.* 266
iv. Epiſcopus, 7. diſt. 88. *Carthag. Concil. IV.* 266
j. Epiſcopus, 9. diſt. 95. *Carthag. Concil. IV.* 289
ij. Epiſcopus, 10. diſt. 95. *Carthag. Concil. IV.* 289
Epiſcopus, 1. vj. quæſt. 2. *Carthag. Concil. IV.* 487
j. Epiſcopus, 28. vij. qu. 1. *Anacletus,* 501
ij. Epiſcopus, 37. vij. qu. 1. *Carthag. Conc. IV.* 504
Epiſcopus, 7. x. qu. 2. *Ex Concil. Martini Papæ,* id eſt, *Bracharen.* CR 539
Epiſcopus, 65. xj. qu. 3. *Magunt. Concil.* 574
Epiſcopus, 23. xij. qu. 1. *Antioch. Concil.* CR 595
j. Epiſcopus, 34. xij. q. 2. *Agath. Concil.* CR 607
ij. Epiſcopus, ij. 58. xij. q. 2. *Tolet. Conc. IV.* 613
Epiſcopus, 4. *finale,* xij. qu. 3. *Tolet. Conc. IX.* 621
Epiſcopus, 1. *xiv.* q. 1. *Carthag. Conc. IV.* 637
j. Epiſcopus, 6. *xv.* quæſt. 7. *Carthag. Conc. IV.* 659
ij. Epiſcopus, 7. *xv.* qu. 7. *Hiſpalen. Conc. ij.* 659
Epiſcopus, 7. *xxxv.* q. 6. *Eutychianus Papa,* CR 1134
j. Epiſcopus, 59. *de conſecr.* diſt. 1. *Anacletus Papa,* 1161
ij. Epiſcopus, 67. *de conſecr.* diſt. 1. *Carthag. Conc. IV.* 1163
Epiſcopus, 4. *de conſecr.* diſt. 3. *Aurel. Conc. ij.* 1199
Epiſcopus, 3. final. Ne Cler. vel Monach. t. 24. ult. *In Sexto,* Lib. 3. Bonifacius VIII. 128
Epiſcopus, 4. *de Præbendis,* tit. 5. Lib. 3. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi,* 372
Erga eum, 11. xxvj. quæſt. 7. *Octava Synodus,* CR 910
Erga ſimoniacos, 110. j. qu. 1. *Nicolaus junior,* 347
Erit autem, 2. diſt. 4. *Iſidorus,* CR 5
Error, cui non reſiſtitur, 3. diſt. 83. *Innocentius,* 255
Erubeſcant, 11. diſt. 32. *Vrbanus ij.* 107
Eſau Venator, 11. diſt. 86. *Hieronymus,* 260
Eſt aliud, 8. xxiv. q. 1. *Ambroſius,* 845
Eſt etiam contra, 2. xxij. q. 4. *Ambroſius,* CR 763
Eſt injuſta. 33. xxiij. q. 4. *Ambroſius,* CR 798
Eſt ordo, 12. xxxiij. q. 5. *Auguſtinus,* CR 1101
Eſto ſubjectus, 7. diſt. 95. *Hieronymus,* 288
Eſtote ergò, 119. j. q. 1. *Gregorius,* CR 350
Eſtote, 2. *de Regulis juris,* tit. 41. ult. Lib. 5. Beda in homiliis, 753
Eſt probanda, 16. diſt. 86. *Ambroſius,* CR 261
Eſt unitas, 49. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus,* CR 1221
Et dixit Dominus, 26. *de conſecr.* diſtinct. 2. *Auguſtinus,* CR 1172
Et hoc attendendum, 52. *de conſecr.* diſtinct. 1. *Auguſtinus,* CR 1159
Et hoc diximus, 9. xvj. q. 7. *Origenes,* CR 699
Et hoc quoque, 12. xxxv. q. 2. & 3. *Iulius Papa,* CR 1112
Etiam corde, 48. j. q. 1. *Auguſtinus,* CR 326
Et jurabunt, 7. xxij. q. 1. *Hieronymus,* CR 752
Et purgabit, 15. diſt. 50. *Hieronymus,* 163
Et quia aliquos, 39. xxvij. q. 1. *Gregorius,* 924
Et qui emendat, 11. diſt. 45. *Auguſtinus,* 147
Et ſacrorum, 14. xij. qu. 2. *Gregorius,* 600
Et ſancta, 66. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus,* CR 1186
Etſi, 2. de reſcriptis, tit. *in Clem.* Lib. 1. Clem. V. *in Conc. Vienn.* 195
Etſi ab Apoſtolicæ, 2. final. de officio judicis ord. tit. 9. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 203
Et ſi ad tempus, 53. xj. q. 3. *Auguſtinus,* CR 572
Et ſi Capitulum, 1. de Inſtitut. tit. 6. *In Sexto,* L. 3. Bonifacius VIII. 99
Et ſi Chriſtus, 26. *de jurejurando,* tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 296
Et ſi Clerici, 4. *de judiciis,* t. 1. L. 2. Alexan. III. 192
Et ſi deceat, 3. fin. de major. & obedientia, tit. 8. *In Extrav. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 221
j. *Et ſi Domini,* j. 3. de pœn. & remiſſionibus, tit. 9. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Paulus Venetus Papa II. 399
ij. *Et ſi Domini,* 5. fin. de pœn. & remiſſionibus, tit. 9. *In Extrav. Com.* Lib. 5. Sixtus IV. 401
Et ſi illa, 23. j. q 7. *Gelaſius,* 380
Et ſi illi, 39. xij. qu. 2. *Toletanum Concil. iv.* 608
Et ſi in temporalium, 3. de Præb. & dignitatibus, tit. 2. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Clemens V. 336
Et ſi Judæorum, 16. diſt. 54. *Tolet. Conc. xij.* 186
Et ſi Judæos, 13. *de Iudæis,* tit. 6. Lib. 5. Innocentius III. PD 631
Et ſi membra, 10. finale, *de his quæ fiunt à Prælato,* tit. 10. Lib. 3. Innocentius III. 403
Et ſi neceſſe, 5. *de Donationibus inter virum & uxorem,* tit. 20. Lib. 4. Innoc. III. 593
Et ſi non frequentiùs, 16. *de conſecr.* diſtinct. 2. *Fabianus Papa,* CR 1169
Et ſi pignorationes, unic. de injuriis, tit. 8. *In Sexto,* Lib. 5. Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi,* 154
Et ſi principalis, 2. de Reſcriptis, tit. 2. *in Clement.* Lib. 1. Clemens V. *in Conc. Vienn.* 195
Et ſi quæſtiones, 18. *de ſimonia,* tit. 3. Lib. 5. Alexander III. PD 613
Et ſi ſententia, 5. fin. de ſent. & re judicata, tit. 14. *In Sexto,* Lib. 2. Bonifacius VIII. 76
Et ſi unanimiter, 6. fin. *de poſtul. Prælat.* tit. 5. Lib. 1. Honorius III. PD 35
Et temporis, 48. xvj. q. 1. *Gregorius,* CR 674
Et venit, 45. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus,* CR 1020
Evidentia, 9. *de accuſationibus,* tit. 1. Lib. 5. Auguſtinus, 597
Cum ei, 7. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto,* Lib. 3. Bonifacius VIII. 85
Eum pro quo, 5. finale, *de fidejuſſoribus,* tit. 22. Lib. 3. Gregorius IX. 423
Eum qui, 46. diſtinct. 50. *Codex,* 173
Eum qui, 40. vij. q. 1. *Gregorius,* 504
Eum qui, 2. finale, de dolo & contumacia, tit. 6. *in Sexto,* Lib. 2. Bonifacius VIII. 65
Eum qui, unic. de eo, qui mittitur in poſſeſſionem, t. 7. *in Sexto,* L. 2. Innocent. IV. 65
Eum qui, 18. de Præbend. tit. 4. *in Sexto,* Lib. 3. Bonifacius VIII. 90
Eum qui certus eſt, certiorari ulteriùs non oportet. Reg. XXXI. de Regulis Juris. *In Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Eunuchus, 8. diſt. 55. *Canon. Apoſtol.* CR 190
Euphemium, 7. ij. q. 3. *Gregorius,* CR 393

Ex admi-

Ex adminiſtrationis, 1. *de jurejurando*, tit. 24. L. 2. Gregorius III. 287
Examinata, 7. *de confirm. utili vel inutili*, tit. 30. ult. Lib. 2. Innocentius III. 355
Examinata, 15. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. PD 196
Ex antiquis, 9. diſt. 54. *Gelaſius*, 183
Ex auctoritate, 24. *xvj.* q. 1. *Gregorius*, 666
Ex Catholica, 31. j. q. 1. *Auguſtinus*, 322
Excellentiſſimus, 102. *xj*, qu. 3. *Nicolaus Papa*, 584
Exceptionem, 12. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Gregorius IX. 306
Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri, Reg. LXIII. de Regulis Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Exceptionis, 1. de Lit. conteſtat. tit. 3. *in Sexto*, L. 2. Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* 62
j. Excommunicamus, 13. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 642
ij. Excommunicamus, 15. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Gregorius IX. 644
Excommunicamus, 1. de ſent. excommun. tit. 10. *in Extrav. Com.* L. 5. Bonifacius VIII. 403
Excommunicati, 2. *ix.* q. 1. *Palea* fortè *Damaſus Papa*, fol. 521
Excommunicationi, 3. *de Raptoribus*, tit. 17. Lib. 5. *Ex Concilio Lateran.* ſub Alexandro III. 661
Excommunicationis, unic. de Exceptionibus, tit. 10. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 213
Excommunicatis, 9. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. Gregorius IX. 149
Excommunicatorum, 47. *xxiij.* q. 5. *Vrbanus ij.* CR 813
Excommunicatos, 17. xj. q. 3. *Calixtus Papa*, 562
Ex conqueſtione, 10. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Lucius III. PD 228
Ex conſcientia, 9. final. *de crimine falſi*, tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. 672
Ex debito, 4. final. de Electione, tit. 3. *in Extrav. Com.* Lib. 1. Joannes *XXII.* 313
Ex diligenti, 17. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 613
Execrabilis, unic. tit. 3. de Præbend. & dignit. *In Extrav.* Joan. *XXII.* 275
Execrabilis, 4. de Præb. & dignitat. tit. 2. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Joannes *XXII.* 337
Executor, 4. de Conceſſ. Præbend. tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 103
Exemplum Domini, 12. xij. q. 1. *Auguſtinus*, 592
Ex eo, 1. de hæreticis, tit. 3. *in Extrav. Com.* Lib. 5. Benedictus XI. 381
Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare, Reg. XXXVIII. de Reg. Juris. *In Sexto* Bonifacius VIII. 187
Ex eo quod, 32. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 28
Ex eo quod prohibet, 2. xv. quæſt. 3. *Digeſta*, 653
Ex Epiſtola, 13. diſt. 23. *Hiſpal. Conc. ij.* CR 76
Ex Epiſtolæ, 1. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Gregorius, 246
Ex frequentibus, 3. *de Inſtitutionibus*, tit. 7. Lib. 3. Alexander III. 387
Ex frequentibus, 1. de ſent. excomm. t. 10. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Conc. Viennenſi*, 260
Ex geſtis, 2. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Leo IV. PD 368
Ex gravi, unic. de Uſuris, tit. 5. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 251
Exhibita, 22. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Honorius III. 656
Exhibita, 19. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Honor. III. PD 197
Exhibita, 4. fin. de privilegiis, tit. 7. *in Extr. Com.* Lib. 5. Joannes *XXII.* 393
Exhibita, 9. finale, *de rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Gregorius IX. 417
Ex hinc jam, 64. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1223
Ex his autem, 22. xij. q. 1. *Can. Apoſt.* CR 595
Exigit, 2. de Cenſibus, tit. 20. *in Sexto*, Lib. 3. Gregorius X. *in Conc. generali Lugdun.* 120
Exigunt cauſæ, 18. j. q. 7. *Leo*, CR 378
Exiit, 3. de Verb. ſignificat. tit. 12. *in Sexto*, Lib. 5. Nicolaus III. 172
Ex inſinuatione, 50. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Innocentius III. 340
Ex inſinuatione, 14. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. PD 495
Ex inſinuatione, 3. *de Procuratoribus*, tit. 38. L. 1. Clemens III. PD 173
Ex inſinuatione, 37. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Gregorius IX. 24
Ex inſinuatione, 26. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Blemens III. PD 616
Exiſtimant quidam, 74. xj. q. 3. *Hieronymus*, 579
Exivi de paradiſo, 1. de Verbor. ſignificat. tit. 11. ult. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 262
Ex literarum, 2. *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Alexander III. PD 646
Ex literarum, 4. *de eo qui duxit in matrimonium quam poll. per adult.* tit. 7. Lib. 4. Blemens III. PD 560
Ex literarum, 2. *qui Clerici vel voventes*, tit. 6. L. 4. Alexander III. 557
Ex literis, 12. finale, *de Clerico non ordinato*, tit. 28. tit. 28. Lib. 5. Urbanus III. CR 680
Ex literis, 8. finale, *de Cognatione ſpirituali*, tit. 11. Lib. 4. Gregorius IX. 567
Ex literis, 1. *de conſanguin. & affinit.* tit. 14. Lib. 4. Alexander III. PD 571
Ex literis, 11. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. Innocentius III. PD 8
Ex literis, 2. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. PD 26
Ex literis, 2. finale, *de Converſione Infidelium*, tit. 33. Lib. 3. Gregorius IX. 473
Ex literis, 11. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Urbanus III. PD 550
Ex literis, 2. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Alexander III. 235
Ex literis, 5. *de divortiis*, tit. 19. Lib. 4. Alexander III. PD 589
Ex literis, 8. *de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ*, tit. 13. L. 4. Innocent. III. PD 570
Ex literis. 10. *de exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. L. 5. Innocentius III. 684
Ex literis, 3. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Alexander III. PD 276

Ex literis,

Ex literis, *3. de frigidis & maleficiatis*, tit. 15. Lib. 4. Alexander III. 575
Ex literis, 5. finale, *de furtis*, tit. 18. Lib. 5. Alexander III. 663
j. Ex literis, *14. de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 652
ij. Ex literis, *15. de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 652
Ex literis, *4. de in integrum reſtitutione*, tit. 41. L. 1. Innocentius III. 181
Ex literis, *32. de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Honorius III. 299
Ex literis, *7. de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. PD 493
Ex literis, *2. de Matrimonio contracto*, tit. 16. Lib. 4. Alexander III. PD 578
Ex literis, *1. de mutuis petitionibus*, tit. 4. Lib. 2. Alexander III. PD 206
Ex literis, *29. de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. PD 139
Ex literis, *1. de officio Iudicis*, tit. 32. Lib. 1. Honorius III. PD 158
Ex literis, *5. de pignoribus*, tit. 21. Lib. 3. Innocentius III. PD 420
Ex literis, *3. de probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Lucius III. 247
j. Ex literis, *7. de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. PD 538
ij. Ex literis, *10. de ſponſal. & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Alexander III. PD 539
Ex literis, *6. de tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Alexander III. 169
Ex literis, 16. finale, *de Vita & honeſt. Cleric.* tit. 1. Lib. 3. Honorius III. PD 361
Ex merito, 13. vj. quæſt. 1. *Anterus Papa*, CR 483
Ex multa, *9. de voto & voti*, tit. 34. Lib. 3. Innocentius III. PD 478
Ex multiplici, *3. de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Hadrianus IV. PD 445
Ex multis Temporibus, 9. j. q. 3. *Alexander II.* CR 360
Exorciſta, 17. diſt. 23. *Carthag. Conc. IV.* 77
Ex ore, 3. *de his quæ fiunt à majore parte Capituli*, tit. xj. Lib. 3. Innocentius III. PD 404
Ex ore, *27. de Privilegiis*, t. 33. L. 5. Innoc. III. 698
Ex parte, *11. de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Alexander III. PD 598
Ex parte, 2. finale, *de alienatione judicii mutandi*, tit. 42. Lib. 1. Gregorius IX. 185
i. Ex parte, *47. de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 339
ij. Ex parte, *67. de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 350
Ex parte, *10. de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Honorius III. 189
Ex parte, *3. de Capellis Monachorum*, tit. 37. Lib. 3. Honorius III. PD 491
Ex parte, *5. de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. 513
Ex parte, *18. de cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Innocentius III. PD 506
Ex parte, *9. de Clericis conjug.* tit. 3. Lib. 3. Honorius III. PD 367
j. Ex parte, *8. de clericis non reſidentibus*, titul. 4. Lib. 3. Celeſtinus III. 369
ij. Ex parte, *13. de clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Honorius III. PD 370
Ex parte, *5. de clerico ægrotante*, tit. 6. Lib. 3. Innocentius III. 386
Ex parte, *10. de conceſſione Præbend.* tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. PD 395
Ex parte, 3. finale, *de confeſſis*, tit. 18. Lib. 2. Gregorius IX. 246
Ex parte, *12. de conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. Honorius III. PD 9
Ex parte, *10. de conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Honorius III. PD 30
j. Ex parte, *9. de converſione conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Urbanus III. 466
ij. Ex parte, *14. de converſ. conjug.* tit. 32. Lib. 3. Innocentius III. PD 468
j. Ex parte, *3. de corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Clemens III. PD 114
ij. Ex parte, *5. de corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Incentius III. PD 115
j. Ex parte, *10. de decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 447
ij. Ex parte, *21. de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Clemens III. PD 449
iij. Ex parte, *27. de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. PD 452
Ex parte, 2. finale, *de feudis*, tit. 20. Lib. 3. Innocentius III. PD 418
Ex parte, *11. de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Honorius III. 281
Ex parte, *15. de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Honorius III. PD 203
Ex parte, 4. finale, *de his quæ fiunt à majore parte capituli*, tit. 11. Lib. 3. Innoc. III. PD. 404
Ex parte, *1. de obſervatione jejuniorum*, tit. 46. Lib. 3. Innocentius III. 527
j. Ex parte, *12. de officio & poteſt. jud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 129
ij. Ex parte, *13. de officio & pot. jud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. PD 130
Ex parte, *5. de officio judicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Alexander III. PD 150
Ex parte, 6. finale, *de officio Vicarii*, tit. 28. Lib. 1. Honorius III. PD 126
Ex parte, *2. de poſtulando*, tit. 37. Lib. 1. Innocentius III. 172
j. Ex parte, *13. de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 695
ij. Ex parte, *18. de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 699
iij. Ex parte, *27. de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Honorius III. 702
Ex parte, *22. de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Honorius III. PD 463
j. Ex parte, *2. de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Alexander III. 10
ij. Ex parte, *12. de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Clemens III. 13
iij. Ex parte, *33. de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Gregorius IX. 23
Ex parte, *14. de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Innocentius III. PD 232
Ex parte, unic. *de ſcrutinio in ord. fac.* tit. 12. Lib. 1. Innocentius III. PD 97

j. Ex parte, 5. *de Sepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Alexander III. PD 440
ij. Ex parte, 11. *de Sepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Innocentius III. 442
Ex parte, 9. *de Sponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 539
Ex parte. 10. *de Temp. ordin.* tit. 11. Lib. 1. Innocentius III. 94
Ex parte, 7. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 255
Ex parte, 11. final. *de Tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Honorius III. PD 171
j. Ex parte, 23. *de Verb. ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. PD 747
ij. Ex parte, 30. *de Verbor. ſignificat.* tit. 40. Lib. 5. Honorius III. 751
iij. Ex parte, 31. *de Verborum ſignificat.* tit. 40. Lib. 5. Honorius III. 752
Expedit, 13. *xij.* quæſt. 1. *Proſper.* 592
Experientiæ, 15. xj. q. 1. *Pelagius Papa,* 547
Explicari, 3. fin. *de Obſervatione jejuniorum*, tit. 46. Lib. 3. Honorius III. PD 528
Ex pœnitentibus, 55. diſt. 50. *Carthag. Concil.* CR 175
Expoſita, 11. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Honorius III. PD 189
Expoſuiſti, 6. *de Corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Innocentius III. PD 115
Expoſuiſti, 33. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Honorius III. PD 383
Expoſuit nobis, 4. final. *de Dilationibus*, t. 8. L. 2. Gregorius IX. 216
Ex præmiſſis, in princ. *diſt. 50.* Gratianus, 158
Ex præſentium, 3. *de Pignoribus, &c.* tit. 21. Lib. 3. Alexander III. 419
Ex publico, 7. *de Converſione conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Alexander III. PD 466
Ex quo inſtituta, 7. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtin.* CR 1206
Ex quorundam, 1. *de alienatione judicii mutandi causâ facta*, tit. 42. Lib. 1. Alexander III. PD 184
Ex ratione, 2. *de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Alexander III. PD 98
Ex ratione, 8. *de Appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 326
Ex reſcripto, 9. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Alexander III. 289
Ex reſcripto, 1. *de locato & conducto*, tit. 18. Lib. 3. Clemens III. PD 413
Ex ſpeciali, 18. *de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Gregorius IX. 634
Ex ſponſalibus, unic. de ſponſalibus, tit. 1. *In Sexto*, Lib. 4. Bonifacius VIII. 129
Ex ſtudiis, 3. *de Præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Hieronymus in Parabolis, 283
Et ſuperna, 2. de Præbend. & dignitatibus, tit. 2. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Clemens V. 335
Ex tenore, 13. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. PD 396
Ex tenore, 11. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Innocentius III. PD 201
Ex tenore, 14. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Innocentius III. PD 585
Ex tenore, 16. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. PD 15
Ex tenore, 10. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 722
Ex tenore, 4. *de tempor. Ordinat.* tit. 11. Lib. 1. Alexander III. 93
Ex tenore, 35. *d Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 264
Extirpandæ, 30. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali*, 382
Extra Catholicam, 71. j. q. 1. *Auguſtinus*, 332
Extra Conſcientiam, 5. diſt. 64. *Innocent. Papa*, 217
Extraneo Clerico, 7. diſt. 71. *Chalcedonenſe Concil.* 226
Ex tranſmiſſa, 23. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 450
Ex tranſmiſſa, 7. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. 109
Ex tranſmiſſa, 6 *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Alexander III. PD 200
Ex tranſmiſſa, 10. *de Præſcriptionibus*, tit. 26. L. 2. Lucius III. 309
Ex tranſmiſſa, 3. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Alexander III. 80
Ex tranſmiſſa, 8. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. PD 227
Extraordinaria, 11. xxxv. q. 2. & 3. *Vrbanus II.* CR 1112
Extra provinciam, in principio, iij. q 6. Gratianus, 450
Ex tua, 9. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. 109
Ex tuæ, 11. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4 Lib. 3. Innocentius III. 370
Ex tuæ, 20. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 614
Ex tuarum, 5. *de Auctoritate & uſu pallii*, tit. 8. Lib. 1. Innocentius III. 78
Ex tuarum, 8. *de Purgatione canonica*, tit. 34. Lib. 5. Lucius III. 705
Ex tuarum, 2. *de Sortilegiis*, tit. 21. Lib. 5. Alexander III. PD 672

F.

Faciat homo, 15. *xxij.* q. 2. *Auguſtinus*, CR 760
Facientis, 3. diſt. 86. *Ioannes VIII.* CR 258
Faciliùs, 33. *de pœn.* diſt. 1. *Proſper.* CR 1017
Factæ ſunt, 1. diſt. 4. *Iſidorus*, 5
Facta ſubditorum, 15. ix. q. 3. *Anterus Papa*, 530
Factum legitimè retractari non debet, licèt Caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari. Reg. LXXIII. de Reg. Juris. *In Sexto* Bonif. VIII. 189
Factus eſt, 5. vij. q. 1. *Cyprianus*, CR 493
Facultates, 1. xiij. q. 2. *Gelaſius Papa*, 626
Falſas pœnitentias, 6. *de pœn.* diſt. 5. *Gregorius VII.* CR fol. 1090
Falſidicus, 1. *de Crimine falſi*, tit. 20. Lib. 5. Auguſtinus, 668
Fatendum eſt, 29. xiij. q. 2. *Auguſtinus*, CR 635
Felicis, 3. de Cenſibus, tit. 20. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 120
Felicis, 5. final. de pœnis, tit. 9. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 156
Felicis memoriæ, 1. *de torneamentis*, tit. 13. Lib. 5. Ex Concilio Lateranenſi ſub Alexan. III. fol. 657
Felix Epiſcopus, 4. xv. q 7. *Carthag. Conc. II.* CR 658

Felix Epiſcopus, 50. xvj. q. 1. *Carthag. Conc. ij.* CR 675
Ferrum de terra, 18. diſt. 50. *Gregorius,* 164
Fertur ſimoniaca, 28. j. q. 1. *Gregorius,* 321
Ficta Charitas, 12. *de pœn.* diſt. 2. *Ambroſius,* CR 1044
Fidei Catholicæ, unic. de ſumma Trinitate, tit. 1. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concilio Vienneñſi,* 193
Fideli, unic. de ſumma Trinitate, tit. 1. *in Sexto,* Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi,* 1
Fidelior factus, 54. diſt. 50. *Ambroſius,* 174
Fidelis fœmina, 8. xxxij. q. 7. *Eliberit. Concil.* 997
Fieri poteſt, 4. xxxij. q. 7. *Auguſtinus,* 996
Filiam, in principio, *Cauſæ* xxxvj. Gratianus, 1142
Filii, 3. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto,* Lib. 5. Alexander IV. 134
Filiis vel Nepotibus, 31. xv. q. 7. *Concil. Tolet. IX.* 704
Filium veſtrum, 122. j. quæſt. 1. *Gregorius,* 351
Filius Dei, 8. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus,* CR 1206
Filius noſter, 5. *de Teſtamentis,* titul. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 430
Finem litibus, 5. *de dolo & contumacia,* tit. 14. Lib. 2. Innocentius III. 236
Firma autem, 1. xx. qu. 1. *Nona Synodus,* CR 735
Firmiſſimè, 5. j. q. 1. *Auguſtinus,* 328
Firmiſſimè, 3. xv. q. 1. *Auguſtinus,* 649
Firmiſſimè, 3. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus,* 1205
Firmiſſimè, 3. *de hæreticis,* tit. 7. Lib. 5. Auguſtinus de fide Catholica, 634
Firmiter, 1. *de ſumma Trinitate & fide Catholica,* tit. 1. L. 1. Innoc. III. *in Conc. generali,* 1
Firmum Dei, 25. *de pœn.* diſt. 2. *Hieronymus,* CR 1048
Fixum abhinc, 4. xij. qu. 5. *Hiſpal. Concil.* CR. ad inſcriptionem, 622
Flagitia, 13. xxxij. q. 7. *Auguſtinus,* 998
Fleat pro te, 79. *de pœnit.* diſt. 1. *Ambroſius,* 1031
Fœminæ, 7. xxx. q. 5. *Iſidorus,* CR 965
Fœminas, 31. diſt. 81. *Syricius Papa,* 251
Fornicari hominibus, 10. diſt. 88. *Auguſtinus,* 267
Fortè aliquis, 3. xiv. qu. 5. *Auguſtinus,* 642
Fortè dicas, 43. *de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius,* CR 1178
Fortè in populo, 11. xxiij. qu. 4. *Auguſtin.* CR 786
Fortè nata, 18. *de pœnit.* diſt. 2. *Auguſtinus,* 1047
Fortitudo, 5. xxiij. q. 3. *Ambroſius,* 782
Forus, 10. *de Verborum ſignificatione,* tit. 40. Lib. 5. Iſidorus in Libro Etymologiarum, 743
Frater & Coëpiſcopus, 10. xvij. p. 4. *Gelaſius,* 712
Fraternitas, 11. xij. q. 2. *Gregorius,* 599
Fraternitatem, 15. diſt. 54. *Gregorius,* 185
Fraternitatem, 5. diſt. 71. *Gregorius,* CR 225
Fraternitatem, 6. finale, diſt. 80. *Gregorius,* 244
Fraternitatem, 2. *de Donationibus,* tit. 24. Lib. 3. Alexander III. 424
Fraternitatem, 3. *de Sepulturis,* titul. 28. Lib. 3. Innocentius III. 439
Fraternitati, 5. *de Clericis non reſidentibus,* tit. 4. Lib. 3. Alexander III. 368
Fraternitati, 6. *de Clerico excommunicato,* tit. 27. Lib. 5. Innocentius III. 678
Fraternitati, 7. *de eo qui cognovit conſang. uxoris ſuæ,* tit. 13. Lib. 4. Innocent. III. PD 569
Fraternitati, 2. finale, *de Schiſmaticis,* tit. 8. Lib. 5. Innocentius III. 645
Fraternitas, 7. diſt. 34. *Pelagius Papa,* CR 114
Fraternitatis, 1. xxxv. qu. 10. *Gregorius,* CR 1141
Fraternitatis, 6. *de frigidis & maleficiatis,* tit. 15. Lib. 4. Innocentius III. 576
Fraternitatis, 4. *de hæreticis,* tit. 7. Lib. 5. Gregorius Anaſtaſio Antiocheno, 634
Fraternitatis, 17. *de Teſtibus & atteſtationi,* tit. 20. Lib. 2. Alexander III. PD 257
Frater noſter, 52. xvj q. 1. *Gregorius,* CR 676
Frater veſter, 47. diſt. 50. *Codex,* 173
Fratrem noſtrum, 6. diſt. 86. *Gregorius,* 259
Fratres non ſolum, 3. xxxiij. quæſt. 4. *Ambroſius,* CR fol. 1095
Fratres noſtros, 8. fin. *de pœn.* diſt. 5. Innoc. III. 1090
Fratres quos, 19. ix. quæſt. 3. *Sixtus Papa ij.* 531
Fratris & Coëpiſcopi, 40. xj. quæſt. 1. *Gregorius,* 553
Frequens, 12. diſt. 54. *Gelaſius,* CR 184
Frequens, unic. de Exceſſibus Prælatorum, tit. 6. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Vienneñſi,* 252
Frequens, 1. de reſtitut. ſpoliat. t. 5. *In Sexto,* Lib. 2. Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* 64
Frequentes, unic. de judiciis, tit. 1. *In Extr. Com.* Lib. 2. Joannes XXII. 327
Frigentius, 27. xvj. q. 7. *Gelaſius,* 704
Fruſtrà, 7. diſt. 8. *Auguſtinus,* 13
Fruſtrà ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat. Reg. LXXV. de Regulis Juris. *In Sexto,* Bonifacius VIII. 189
Fucare, 38. *de conſecr.* diſt. 5. *Auguſtinus,* 1254
Fuerunt autem, 2. *final.* diſt. 7. *Iſidorus,* 11
Fugitivi, 54. xij. q. 1. *Agath. Concil.* 612
Fuit ſemper, 11. ix. quæſt. 3. *Athanaſius Patriarcha fundamenta,* 17. de Electione, tit. 6. *In Sexto.* Lib. 1. Nicolaus III. 21
Fur autem, 4. finale, xiv. q. 6. *Hieronymus,* CR 646
Fures, 31. xiij. q. 2. *Triburienſe Concil.* CR 636
Fures, 2. *de furtis,* tit. 18. Lib. 5. Ex Concilio Triburienſi, 663
Futuram, 13. xij. q. 1. *Melchiades Papa,* CR 592

G.

GAudemus, 19. *de Converſione conjugatorum,* tit. 32. Lib. 3. Gregorius IX. 471
Gaudemus. 8. *de divortiis,* tit. 19. Lib. 4. Innocentius III. PD 591
Gaudemus, 15. finale, *qui filii ſint legitimi,* tit. 17. Lib. 4. Innocentius III. 586
Gemma mulier, 29. *de ſponſalibus & matrimoniis,* tit. 1. Lib. 4. Gregorius IX. 545
Generalem, 3. fin. de ætat. & qualit. tit. 6. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 202
Generali, 11. xxv. q. 1. *Hadrianus Papa,* CR 881
Generali, 13. de Electione, tit. 6. *in Sexto,* Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concil. Lugdun.* 17
Generalia Concilia, in principio, *diſt.* 17. Gratian. 46
Generalis, 12. diſt. 54. *Gelaſius,* CR 184
Generaliter etiam, in principio, *diſt.* 82. Gratianus, 251
Generaliter ſancimus, 40. xvj. quæſt. 1. *Codex,* CR 671
Generi per ſpeciem derogatur. Regula XXXIV. de Reg. Juris, *in Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Genuit Joſeph, 40. xxviij. qu. 2. *Hieronymus,* 937
Geſta quæ nobs, 2. diſt. 74. *Gregorius,* 229

Gloria

Gloria Epiſcopi, 71. xij. qu. 2. *Hieronymus*, 618
Glorioſus, unic. de Relig. & Veneratione, tit. 22. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 122
Gonſaldus, 1. xvij. q. 2. *Alexander Papa ij.* CR 708
G. Perpetuus, 12. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Gregorius IX. 281
Grandi, 2. de ſupplenda neglig. Prælat. tit. 8. *in Sexto*, Lib. 1. Innocentius IV. 38
Gratia, 1. j. qu. 1. *Leo Papa*, CR 308
Gratia, 145. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1242
Gratia, 7. de Reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 4
Gratia, 4. de Reſcriptis, tit. 2. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 195
Gratiam, 15. j. qu. 1. *Ambroſius*, 312
Gratum, 20. *de offic. & poteſt. Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Urbanus III. PD 132
Gratum gerimus, 2. *de Poſtulat. Prælat.* tit. 5. L. 1. Innocentius III. PD 32
Grave gerimus, 19. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Gregorius IX. 157
Gravem, 15. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Honorius III. PD 687
Gravem, 13. finale, *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Honorius III. 715
Gravem, 53. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Honorius III. PD 740
Grave nimis, 29. *de præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali*, 382
Grave nimis, 2. fin. de Reliquiis & Veneratione Sanctorum, tit. 12. *In Extrav. Com.* Lib. 3. Sixtus IV. 374
Grave non, 7. xxxv. q. 9. *Innocentius*, 1140
Grave ſatis, 74. q. 3. *Gregorius*, 577
Gravi, 1. de Celebrat. Miſſar. tit. 14. *in Clem.* L. 3. Clemens V. *in Concilio Vienneñſi*, 238
Gravis, 15. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Clemens III. PD 504
Gravis, 1. *de Depoſito*, titul. 16. Lib. 3. Alexander III. PD 410
Gravis, 11. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Celeſtinus III. 228
Gravis, 2. de ſententia Excommunicat. tit. 10. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. 261
Gregorius, 8. xxxv. q. 9. Ex Libro Pontificali, CR 1141
Guiliſarius, 30. xxiij. q. 4. *Silverius Papa*, CR 796.

H.

HAbeatur, 3. diſt. 18. *Nicænum Concil.* CR 50
Habebat Dominus, 17. xij. q. 1. *Auguſtinus*, 593
Habeo Librum, 6. diſt. 16. *Petrus Epiſcopus Nicomediæ*, CR 39
Habet hoc proprium, 6. ij. qu. 5. *Gregorius*, CR 396
Habemus, 12. xxij. q. 1. *Hieronymus*, CR. meliùs *Capitularia*, 753
Habent forſitan, 27. xiij. q. 2. *Anaſtaſius Papa*, CR 635
Habetur, 4. iij. q. 9. *Damaſus*, 460
Habita dinumeratione, 33. ij. q. 6. *Codex Theodoſ.* CR fol. 411
Habuiſſe te, 7. *final.* diſt. 33. *Gregorius*, CR 111
Hac conſona, 13. xxv. q. 1. *Gregorius*, 882
Hac Conſtitutione, 15. fin. de offic. & poteſt. Jud. deleg. t. 14. *in Sexto*, L. 1. Bonif. VIII. 46
Hac ratione, 9. xxxj. q. 1. *Ioan. Chryſoſtom.* CR 969
j. Hadrianus, 2. diſt. 63. *Octava Synodus*, CR 205
ij. Hadrianus, 22. diſt. 63. *Ex Hiſt. Eccleſiaſtica*, 210
Hæc autem, 14. diſt. 30. *Gangren. Concil.* CR 98
Hæc autem, 15. xxiij. q. 4. *Gregorius*, 787
Hæc autem, 17. *de pœn.* diſt. 1. *Digeſta*, 1014
Hæc de Charitate, in princ. *de pœnit.* diſt. 3. Gratianus, fol. 1061
Hæc de Ordinandis, in princ. *diſt. 81.* Gratianus, 244
Hæc eſt fides, 14. xxiv. q. 1. *Hieronymus*, CR 846
Hæc hujus placiti, 38. xij. quæſt. 2. *Ilerd. Conc.* CR 608
Hæc imago, 13. xxxiij. q. 5. *Auguſtinus*, CR 1101
Hæc quæ de Privilegiis, in princ. *diſtinct. 3.* Gratianus, CR 6
Hæc quippe, 10. iij. q. 6. *Ioann. Papa*, CR 452
Hæc ſalubriter, 2. xxxv. q. 8. *Gregorius* in regeſto, & alii alibi juxtà. CR 1137
Hæreſis, 27. xxiv. q. 3. *Hieronymus*, 870
Hæretici, 30. xxiv. q. 1. *Innocentius Papa*, 852
Hæretici, 23. *de pœn.* diſt. 4. *Hieronymus*, CR 1086
Hæreticus, 28. xxiv. q. 3. *Auguſtinus*, 871
Hæ vero, 9. xxvij. q. 1. *Innocent. Papa*, CR 916
Hanc conſuetudinem, 15. *final.* x. quæſt. 1. *Damaſus Papa*, 535
Hanc ergò, 42. xvij. qu. 4. *Gregorius*, CR 720
Hanc regulam, 57. j. q. 1. *Leo*, 328
Hanc ſocietatem, 12. *de pœn.* diſt. 4. *Gratianus*, 1083
Henricus. 2. final. *de Clericis pugnantibus in duello*, tit. 14. Lib. 5. Celeſtinus III. 658
Hic ergò, 14. *de conſecr.* diſt. 1. *Clemens*, 1151
Hi de quibus, 38. *de conſecr.* diſt. 4. *Leo Papa*, 1216
Hi duo ſolummodò, 55. *de conſecr.* diſt. 1. *Leo IX.* 1160
Hi ergò, 13. xxvij. q. 1. *Triburienſe Concil.* CR 907
Hic conſiderandum, in princ. *diſt. 64.* Gratianus, 216
Hinc eſt etiam, 39. xvj. q. 1. *Gregorius*, CR 670
Hinc etenim, 1. diſt. 49. *Gregorius*, CR 156
j. Hi qui, 49. diſt. 50. *Nicolaus Papa*, 173
ij. Hi qui, 52. diſt. 50. *Ilerdenſe Concil.* CR 174
iij. Hi qui, 69. finale, diſt. 50. *Arelatenſe Concil. ij.* 178
Hi qui, 5. diſt. 55. *Arelat. Conc. ij.* 189
Hi qui, 51. j. q. 1. *Leo*, 327
Hi qui, 9. iij. quæſt. *Alexander Papa*, CR 445
Hi qui, 3. xiv. q. 6. *Gregorius*, CR 646
Hi qui, 2. xv. quæſt. 8. *Ilerdenſe Concil.* 660
Hi qui, 6. xxj. q. 3. *Cyprianus*, CR 747
Hi qui, 3. xxvj. qu. 2. *Auguſtinus*, 891
Hi qui, 25. xxxij. quæſt. 7. *Nicolaus*, 1001
Hi qui, 20. *de conſecr.* diſt. 2. *Toletanum Concil. j.* CR fol. 1170
Hi qui, 12. de Præbendis, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 87
Hi quoſcunque, 44. j. quæſt. 1. *Hieronymus*, 325
His à quibus, 30. xxiij. q. 8. *Tolet. Concil j.* 840
His breviter, in principio, diſt. 1. *de pœnit.* Gratian. 1012
His igitur, 3. diſt. 23. *Iſidorus*, 73
His quæ pro Eccleſia, 11. *de Major. & obedientia*, tit. 33 Lib. 1. Honorius III. 163
His quibus, 60. fin. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 73
His quibus, 20. final. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Gregorius IX. 157
His qui diverſorum, 4. xxvj. q. 7. *Laodic. Conc.* CR 909
His qui in tempore neceſſitatis, 10. xxvj. qu. 6. *Leo Epiſcopus*, CR 906

His temporibus, in princ. *diſt.* 77. Gratianus, 237
Hiſtoria, 3. *xxxij.* q. 2. *Nicolaus*, CR 1005
Hi verò, 22. *xxxij.* q. 7. *Gregorius*, 1000
Hi verò, 84. *de conſecrat.* diſtinct. 4. *Gregorius*, 1227
Hoc ad nos 3. diſt. 59. *Gregorius*, 197
Hoc capitulo, in principio, *diſt.* 97. Gratianus, 299
Hoc conſultiſſimè, 2. final. de Rebus Eccleſ. non alien. tit. 9. *In Sexto.* Lib. 3. Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi*, 107
Hoc eſt quod dicimus, 48. *de conſecr.* diſtinct. 2. *Auguſtinus*, CR 1180
Hoc etiam placuit, 37. ij. q. 6. *Carthag. Concil. iij.* 417
Hoc habet, 1. diſt. 46. *Gregorius*, 149
Hoc ipſum, 11. *xxxiij.* q. 2. *Iſidorus*, CR 1008
Hoc nequaquam, 45. vij. qu. 1. *Apocryſarii Papæ* in Quinta Synodo, CR 506
Hoc nobis, 16. de pœn. diſt. 4. *Gregorius*, 1085
Hoc Sacramentum, 62. *de conſecrat.* diſtinct. 2. *Auguſtinus*, CR 1185
Hoc quoque, 61. *de conſecrat.* diſt. 1. Soterus Papa, CR fol. 1162
Hoc ſanctum, 1. final. *xxxij.* quæſt. 2. *Toletanum Concilium iij* CR 982
Hoc ſi in judicio, 8. *xxvj.* quæſt. 7. *Octava Synodus*, & apud *Ruffinum*, CR 910
Hoc ſolum, 8. *xxxiij.* q. 5. *Hieronymus*, 1099
Hoc tamen, 5. *xxiij.* quæſt. 5. *Auguſtinus*, CR 811
Hoc tantùm, 1. xviij. q. 2. *Tolet. Concil. IV.* 722
Hoc veſtræ, 10. diſt. 11. *Leo Papa*, 24
Hoc videtur, 8. *xxij.* q. 5. *Auguſtinus*, 771
Homicidas, 31. *xxiij.* quæſt. 5. *Hieronymus*, 818
Homicidiorum, 24. *de pœnit.* diſt. 1. *Clemens*, 1016
Homicidium, 28. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1017
Homines, 3. *xxij.* q. 2. *Auguſtinus*, CR 756
Homini, 9. j. q. 4. *Gregorius*, 364
Homo Chriſtianus, 5. diſt. 40. *Ioan. Chryſoſtom.* 130
Honeſtum, 16. *xxij.* q. 5. *Cornel. Papa*, & in *Capitularibus*, CR 773
Honorantur, 13. *xxxiij.* q. 2. *Ambroſius*, 981
Honoratus, 8. diſt. 54. *Gregorius*, 230
Horrendus, 17. *xxxij.* q. 5. *Ambroſius*, CR 993
Hortamur, 8. diſt. 71. *Auguſtinus*, 226
Hortamur, 20. iij. q. 9. *Pelagius*, 463
Hortatu, 10. *xxiij.* q. 8. *Alcuinus*, CR 833
Hoſpitalem, in principio, *diſt.* 42. Gratianus, 135
Hoſpitalitas verò, in princ. *diſt.* 85. Gratianus, 257
Hoſpitiolum, 17. diſt. 32. *Hieronymus*, CR 109
Huic ſoli, 3. diſt. 17. *Damaſus Papa*, 47
Hujuſmodi beneficii, 3. *final.* x. q. 6. *Codex*, CR 537
Hujus obſervantiæ, 6. diſt. 76. *Leo Papa*, 234
Humanæ, 11. *xxij.* quæſt. 5. *Gregorius*, 772
Humanum genus, in principio, *diſt.* 1. Gratianus, CR 1
Humilis, 17. fin. *de Major. & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Gregorius IX. 165.

I.

Jacobus, 44. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Gregorius IX. 624
Jacobus frater, 47. *de conſecrat.* diſt. 1. *Sexta Synodus*, CR 1158
Jam itaque, 8. j. quæſt. 4. *Auguſtinus*, 364
Jam nunc, 8. *xxviij.* q. 1. *Auguſtinus*, 944
Jam verò, 4. *xxiij.* q. 6. *Gregorius*, CR 827
Ibi adunati, 49. final. vij. q. 1. *Gregorius*, 510
Ibi ſemper, 1. iij. qu. 6. *Fabianus Papa*, 450
Idcirco frater, 5. *de pœn.* diſt. 7. *Cyprianus*, 1093
Id conſtituimus, 36. *xvij.* quæſt. 4. *Aurelianenſe Concilium I.* CR 718
Ideo divina, 40. final. *xxiv.* q. 3. *Auguſtinus*, CR 878
j. Ideo huic ſanctæ, 10. ij. q. 6. *Iulius Papa*, 407
ij. Ideo huic ſanctæ, 17. cauſ. ij. quæſt. 6. *Iulius Papa*, CR 409
Ideo permittente, 16. *xxv.* q. 1. *Leo Papa IV.* 882
Ideo prohibetur, 15. diſt. 37. *Iſidorus*, 125
Idololatria, 5. *xxviij.* qu. 1. *Auguſtinus*, 943
Id ſemper, 14. *de conſecr.* diſt. 5. *Gerundenſe Concil.* 1248
Jejunia, 16. *de conſecrat.* diſt. 3. *Ex dictis ſancti Apollonii*, CR 1201
Jejunia, 17. *de conſecrat.* diſt. 5. *Euſebius Papa*, 1249
j. Jejunium, 1. diſt. 76. *Calixtus Papa*, 233
ij. Jejunium, 7. diſt. 76. *Hieronymus*, 234
Jejunium, 14. *de conſecr.* diſt. 3. *Melchiades Papa*, 1201
Jejunium, 25. *de conſecr.* diſt. 5. *Auguſtinus*, 1250
Jesus, 20. diſt. 50. *Hieronymus*, 164
Igitur, 5. diſt. 76. *Leo Papa*, 234
Igitur, 7. *xxiij.* qu. 8. *Leo IV.* CR 832
Igitur, 5. *xxv.* q. 2. *Leo Papa*, 885
Igitur, 1. *xxvj.* q. 3. & 4. *Auguſtinus*, 894
Ignarus Epiſcopus, 1. *de Libelli oblatione*, tit. 3. L. 2. Ex Concilio apud S. Medardum habito, fol. 205
Ignis ſuccenſus, 43. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, 1075
Ignorantia, 1. diſt. 38. *Tolet. Conc. IV.* 126
Ignorantia facti non juris excuſat. Regula XIII. de Regulis juris. *In Sexto*, Bonifac. VIII. 186
Iis poteſtatis, 54. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1023
Illa anima, 35. *de pœn.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1050
Illa autem, 11. diſt. 12. *Auguſtinus*, 27
Illa cavenda, 6. *xv.* q. 1. *Ambroſius*, CR 649
Illa devotionis, 2. *Ne ſede vacante*, tit. 9. Lib. 3. Honorius III. PD 398
Illæ autem, 14. *xxxij.* q. 5. *Leo Papa*, CR 992
Illa præpoſitorum, 67. *xj.* qu. 3. *Gregorius*, 575
Illa præpoſitorum, 3. *de accuſationibus*, tit. 1. L. 5. Gregorius, PD 597
Illa quotidiana, 39. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 63
Ille gladium, 36. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, 799
Ille pœnitentiam, 9. *de pœn.* diſt. 3. *Smaragdus*, 1062
Ille procul dubio, 10. diſt. 93. *Anacletus*, 279
Illle qui, 5. *xxij.* q. 5. *Auguſtinus*, 770
Ille Rex, 25. *de pœn.* diſt. 3. *Ambroſius*, CR 1066
Illi autem, 25. *vij.* q. 1. *Proſper.* 596
Illi offerunt. 63. j. q. 1. *Hieronymus*, 330
Illi, qui aut, 4. v. q. 5. *Euſebius Papa*, 477
Illi, qui illa, 3. vj. q. 1. *Fabianus Papa*, 481
Ille, qui peregrinos, 25. *xxiv.* q. 3. *Nicolaus*, 870
Illiteratos, 1. diſt. 36. *Gelaſius Papa*, CR 119
Illos Planetarios, 7. *xxvj.* q. 2. *Auguſtinus*, 893
Illo vos, 4. *de pignoribus*, tit. 21. Lib. 3. Innocentius III. PD 419
Illud, 6. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Alexander III. 683
Illud, 5. *de Clerico excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Innocentius III. PD 677
Illud, 8. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 494

Illud, 5. *de Major. & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. PD 159
Illud, 8. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Alexander III. 309
Illud, 11. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Alexander III. 284
Illud autem, in principio. *diſt. 30.* Gratianus, CR 95
Illud autem, 9. diſt. 40. *Ambroſius*, 132
Illud autem, 22. diſt. 93. *Gregorius*, 281
Illud autem, in principio, *diſt. 96.* Gratianus, 290
Illud autem, 10. xx. q. 1. *Marcellus Papa*, CR 737
Illud breviter, 4. diſt. 12. *Hieronymus*, 26
Illud divini, 15. *vij.* q. 1. *Tolet. Concil. XI.* CR 497
Illud etiam, 5. *xiij.* q. 2. *Gelaſius Papa*, 628
Illud etiam, 46. *xxiij.* q. 4. *Innocentius*, CR 806
Illud etiam, 8. *finale*, xxx. q. 3. *Triburienſe Concil.* 962
Illud generaliter, 8. *final.* diſtinct. 64. *Nicænum Concilium I.* 217
Illud inferendum, 20. *viij.* q. 1. *Hieronymus*, 518
Illud magnitudinem, 10. final. x. q. 3. *Pelagius*, 543
Illud nos, 1. diſt. 77. *Cajus Papa*, 237
Illud perſcrutari, 7. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR fol. 1206
Illud planè, 87. *xj.* q. 3. *Auguſtinus*, CR 580
Illud quidem, 1. *viij.* q. 2. *Gregorius*, 519
Illud quod, 47. *xij.* qu. 2. *Innocentius II.* in Concilio Lateranenſi, CR 610
Illud quod, 6. *xxvj.* q 2. *Auguſtinus*, 892
Illud quoque, 66. diſt. [illegible]0. *Syricius Papa*, 177
Illud quoque, 1. diſt. 71. *Ianuarius Epiſcopus*, in Sardicenſi Concilio, CR 224
Illud quoque, 6. *final.* xxj. q. 1. *Gregorius*, CR 744
Illud relatum, 2. xv. q. 1. *Digeſta*, CR 648
Illud ſacramentum, 6. xxxv. q. 6. *Ordo Roman.* 1134
Illud ſanè, 4. diſt. 80. *Leo Papa*, 244
Illud ſanè, 34. *xxiv.* q. 3. *Leo Papa*, CR 871
Illud ſtatuendum, 5. diſt. 23. *Carthag. Concil.* 74
Illud ſtatuendum, 8. *final.* xvj. quæſt. 6. *Gelaſius*, 696
Illud ſuperfluum, 3. diſt. 95. *Innocentius*, CR 287
Illud te volumus, 4. x. q. 3 *Pelagius*, 541
Illud verò, 1. *iv.* q. 6. *Carthag. Concil. iij.* CR 471
Illud verò, 3. xxxj. q. 1. *in Conc. apud Althæum*, 967
Illud verò. 26. *de pœn.* diſt. 3. *Ambroſius*, 1066
Imitare Petum, 10. vj. q. 1. *Ambroſ.* CR. ad Rubric. 482
Immolans, 2. *xiv.* q. 5. *Eccleſiaſticus*, cap. 34. 642
Immunitatem, 10. final. *de immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Gregorius IX. 533
Imperatores, 1. diſt. 9. *Auguſtinus*, CR 14
Imperatores, 98. vj. q. 3. *Auguſtinus*, 582
Imperatorum, 4. *de Iuramento calumniæ*, tit. 7. Lib. 2. Eugenius Papa I. PD 213
Imperiali, 13. xxv. q. 2. *Gregorius in Regeſto*, 886
Imperium veſtrum, 5. diſt. 10. *Nicolaus Papa j.* 18
Importuna, 58. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1025
Impudicas, 11. *xxvij.* q. 1. *Triburienſe Concilium*, CR 917
Imputari, 13. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Gregorius IX. 282
Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per Eum fuerat faciendum. Reg. XLI. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonif. VIII. 187
In actione, 84. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1033
In adoleſcentia, 14. *xxxiij.* q. 2. *Leo Papa*, 1010
In aliquibus, 32. *de Decimis*, tit. 36. Lib. 30. Innocentius III. *in Concilio generali Lateran.* 454
In altari, 97. fin. *de Conſecr.* diſt. 2. *Urbicum Concil.* 1198
In alternativis electoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri. Reg. LXX. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Inanis eſt, 12. de pœnit. diſt. 3. *Auguſtinus*, CR 1063
In antiquis, 7. *xij.* q. 2. *Ioannes Papa I.* 598
In apibus, 41. *vij.* q. 1. *Hieronymus*, 505
In appellationis, 2. de Juram. calumniæ, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 63
In Archiepiſcopatu, 4. *de Raptoribus*, tit. 17. Lib. 5. Alexander III. 661
In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa. Reg. LXXVIII. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifac. VIII. 190
In audientia, 25. *de ſent. excommunic.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. 727
In baptiſmate, 102. *de Conſecr.* diſt. 4. *Magunt. Conc.* 1231
In Calicem, 83. *de Conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1195
In Canonibus, 57. xvj. quæſt. 1. *Symmachus* in Synodo VI. Rom. CR 677
In Canonicis, 6. diſt. 19. *Auguſtinus*, CR 57
In Capite quadrageſimæ, 64. diſt. 50. *Agath. Conc.* CR fol. 177
Incaſſum, 17. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius*, 1063
In Catechiſmo, 100. *de Conſec.* diſt. 4. *Iginus Papa*, 1230
In Cauſa, 8. finale, *de Cauſa poſſeſſionis & propriet.* tit. 12. Lib. 2. Honorius III. PD 224
In Cauſis, 30. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 224
In Cauſis, 19. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 321
In Cauſis, 15. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 257
Incauti ſunt, 10. *xxij.* q. 2. *Gregorius*, CR 759
Inceſtuoſi, 22. *xxiij.* q. 5. *Turon. Conc. iij.* 816
Inceſtuoſi, 3. *final.* xxxv. q. 8. *Aurel. Concil.* CR 1138
In Chriſto Pater, 82. *de Conſecr.* diſt. 2. *Hilarius*, CR fol. 1193
In Chriſto ſemel, 53. *de Conſecr.* diſtinct. 2. *Ambroſius*, CR 1181
In Civitate, 6. *de Uſuris*, tit. 19. Lib. 5. Alexander III. 665
In Clericum, 49 xj. quæſt. 1. *Hadrianus Papa*, 556
In Cœna Domini, 17. *de conſecr.* diſt. 2. *Soter Papa*, 1169
Incommutabilis, 9. *xxij.* qu. 4. *Tolet. Conc. viij.* 764
In Conjugio, 3. *xxxij.* q. 1. *Hieronymus*, 974
In Copulatione, 18. xxxv. q. 2. & 3. *Wormac. Conc.* 1113
In Criminalibus, 2. v. q. 3. *Hadrianus Papa*, 475
In Cunctis, 52. xj. q. 3. *Gregorius*, CR 571
Indecens eſſe, un. *de natis ex libero ventre*, tit. 10. Lib. 4. Gregorius I. 564
In decima actione, 24. *xviij* quæſt. 2. *Hiſpal. Concilium*, CR 728
Indecorum eſt, 3. *de ætate & qualit.* tit. 14. Lib. 1. Alexander III. 99
In delictorum, unic. de dilationibus, tit. 2. *In Extrav. Comm.* Lib 2 Joannes XXII. 330
Indemnitatibus, 43. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 33
Indicante, 4. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 430
Indicas, 14. *iij.* q. 9. *Nicolaus Papa*, 462
Indicatum, 3. *de immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Gregorius, 531

Indicatum eſt, 5. diſt. 89. *Gregorius*, CR 270
In die, 15. *de conſecr.* diſt. 5. *Gregorius vij.* CR 1248
Indignantur, 4. *xxxij.* q. 6. *Auguſtinus*, 995
Indignè, 21. *xij.* qu. 2. *Symmachus* in Synodo ſexta, CR 603
Indignum, 13. diſt. 38, *Gregorius*, CR 128
Indignum, 11. final. *de Regulis juris*, tit. 41. ult. Lib. 5. Lucius III. 754
In dolo, *xxij.* q. 2. *Auguſtinus*, CR 755
In dominicis diebus, 4. *ix.* quæſt. 2. *Nannetenſe Concilium*, CR 523
In domo Patris, 11. *de pœn.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1082
In duabus, in princ. xxj. q. 1. Gratianus, 743
j. Induciæ, 3. *iij.* q. 3. *Eleuther. Papa*, 442
ij. Induciæ, 4. *iij.* q. 3. *Damaſus Papa*, CR 442
Indulgentiæ, 3 fin. de pœnitentiis, tit. 10. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 159
Indultum à jure beneficium, non eſt alicui auferendum. Reg. XLVII. de Reg. Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
In ea Synodo, 5. diſt. 100. *Gregorius*, 305
Inebriaverunt Lot, 9. xv. q. 1. *Auguſtinus*, 650
In Eccleſia, 68. j. q. 1. *Leo*, 331
In Eccleſia, 130. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1239
In Eccleſia, 2. *de inſtitutionibus*, tit. 7. Lib. 3. Eugenius, PD 387
In Eccleſiaſtico, 14. *xiij.* q. 2. *Tribur. Conc.* CR 631
In Eccleſiis, 1. *de Capellis Monachorum*, tit. 37. L. 3. Urbanus III. 490
In Electionibus, 2 de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdunenſi*, 10
In eo, 12. *xxxij.* q. 4. *Hieronymus*, CR 987
In eos, 6. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Ex Concilio Africano, 635
In eum, qui, 127. j. q. 1. *Digeſta*, CR 352
Infames, 2. *iij.* q. 7. *Digeſta*, CR 455
Infames, 17. vj. qu. 1. *Stephanus*, CR 484
Infamibus portæ non pateant dignitatum. Regula LXXXVII. de Reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 190
Infamis perſona, 1. *iij.* q. 7. *Romana Synodus* in Capitul. Hadr. CR 455
Infans, 7. xx. q. 1. *Theodor. in pœnitent.* 736
Inferior ſedes, 4. diſt. 21. *Nicolaus Papa*, 65
Inferiorum, 1. diſt. 86. *Leo Epiſcopus*, CR 258
In fidei, 3. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 134
Infideles, 17. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, CR 789
Infidelis, unic. de furtis. tit. 5. *In Extrav. Com.* Lib. 5. Joannes XXII. 385
In Galliarum, 3. xxv. q. 1. *Gregorius*, CR 884
In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. Regul. LXXXII. de Reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 190
In Geneſi, 55. *de Electione*, t. 6. L. 1. Gregor. IX. 71
In gravibus, 5. *iij.* q. 7. *Gregorius*, CR 458
Inhærentes, 1. *de juramento calumniæ*, tit. 7. Lib. 2. Honorius III. PD 212
Inhibendum eſt, 1. *de Cohabitat. Cleric. & mulierum*, tit. 2. Lib. 3. Ex Concilio Mogunt. 362
In his, 30. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Honor. III. PD 744
In his, 15. *de Verbor. ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Celeſtinus III. PD 744
In his Rebus, 7. diſt. 11. *Auguſtinus*, CR 23
In illis verò, 2. diſt. 80. *Clemens Papa*, 243
In illo Sacramento, 85. *de conſec.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1196
In infamiam, in princ. *Cauſæ 5.* Gratianus, 472
In ipſam, 7. *xxij.* q. 2. *Auguſtinus* CR 757
Iniquum eſt, 3. *xxxij.* q. 6. *Auguſtinus*, 995
In iſtis temporalibus, 3. diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 5
In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda. Regul. XII. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 186
Injunctæ, 1. de Electione, tit. 3. *in Extrav. Comm.* Lib. 1. Bonifacius VIII. 311
Injuſtum, 4. *de Rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Ex Concilio apud Silvanectum, 415
Injuſtum judicium, 89. xj. qu. 3. *Calixtus Papa*, 581
Injuſtum videtur, 55. *xij.* q. 2. *Concilium apud Tanſiacum*, CR 612
In Lateranenſi, 31. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio Lateranenſi*, 383
In lectum, 6. xxxjv. q. 1. & 2. *Triburienſe Concil.* 1105
In legibus, 10. *xij.* q. 2. *Euſebius Papa*, CR 599
In libro, 21. *ij.* q. 5. *Gregorius*, CR 403
In literis, 9. *de officio & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. PD 128
In literis, 5. *de raptoribus*, t. 17. L. 5. Alexan. III. 662
In literis, 5. *de reſtitut. ſpoliatorum*, tit. 12. Lib. 2. Alexander III. 226
In literis, 24. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 259
In loco, 3. *final.* v. q. 4. *Tolet. Concil. xj.* 476
In malis, 5. *xxij.* q. 4. *Iſidorus*, CR 763
In malis promiſſis fidem non expedit ſervari. Reg. LXIX. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 189
In mandatis, 2. diſt. 43. *Clemens*, 139
In memoriam, 3. diſt. 19. *Capit. Caroli*, CR 56
In neceſſitate, 21. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus.* 1210
Innocens, 23. *xxij.* q. 4. *Ambroſius*, 768
In Nomine Domini, 1. diſt. 23. *Nicolaus Papa ij.* CR 71
In Nomine Domini, 2. *de teſt. & atteſtation.* tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 254
In Nomine Patris, 1. diſt. 73. *Litera formata.* Ex Nicæna Synodo, CR 277
In nona actione, 22. xvj. q. 7. *Hiſpal. Concil. ij.* 703
In nonnullis, 15. *de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Innocentius *in Concilio generali*, 632
In noſtra, 8. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. Lib. 5. Gregorius IX. 711
In noſtra, 4. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Innocentius III. PD 173
In noſtra, 32. *de Reſcriptis*, t. 3. L. 1. Gregor. IX. 23
In noſtra, 10. *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Innocentius. PD 441
In noſtra, 32. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 262
Innotuit, 12. *de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. I. Gregorius IX. 190
Innotuit, 20. *de Electione*, t. 6. L. 1. Innoc. III. PD 45
Innotuit, 3. final. *de Eo qui ordinem furt. ſuſcepit*, tit. 30. Lib. 5. Celeſtinus III. PD 681
Innotuit, 1. *de maledicis*, t. 26. L. 5. Celeſtin. III. 676
Innovamus, 3. diſt. 60. *Innocentius ij.* CR 198
Innovamus, 10. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 503

Innovamus,

Innovamus, 2. final. *de treuga*, tit. 34. Lib. 1. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 166
Innovare, 1. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Hieronymus *ſuper Oſée*, 742
In novo teſtamento, 2. diſt. 21. *Anacletus*, 64
In novo teſtamento. 3. xxj. quæſt. 1. *Auguſtinus*, 751
In nullo loco, 22. xvjij. quæſt. 2. *Gregorius*, CR 718
In obſcuris minimum eſt ſequendum. Reg. XXX. de Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Inolita, 42. x. q. 1. *Milevit. Conc.* CR 554
In omni, 36. xxvij. q. 2. *Ambroſius*, CR 936
In omnibus, 26. diſt. 81. *Septima Synodus*, CR 250
In omnibus, 34. *de conſecr.* diſt. 5. *Capit. Lib. 5.* CR 1253
In omni negotio, 4. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Paſchalis Papa, 254
In ordinando, 1. *de ſimonia*, tit. 3 Lib. 5. Gregorius *generali Synodo præſidens*, PD 609
In Oratorio, 7. final. diſt. 42. *Auguſtinus*, 137
In Ordinatione, 14. d. 61. *Ex Regul. B. Benedicti*, CR 203
In pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis, Reg. LXV. de reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
In parochia, 31. xvj. q. 1. *Pelagius Papa*, 668
In pertractandis, 3. *de juram. calumniæ*, tit. 7. tit. 7. Lib. 2. Eugenius Papa, 213
In pleriſque, 5. de Electione, tit. 5. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 199
In pœnis benignior eſt interpretatio facienda. Reg. XLIX. de reg. juris, *in Sexto*, Bonif. VIII. 188
In pœnitentia, in prin. diſt. 5 *pe pœnitentia*, Gratian. 1086
In præſenti, 20. *xiij.* qu. 2. *Hieronymus*, CR 623
In præſentia, 8. *de probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Innocentius III. PD 248
In præſentia, 6. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib 1. Clemens III. 81
In præſentia, 46. *de ſententia Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 737
In præſentia, 19. *de ſponſal. & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Clemens III. 541
In primis, 7. j. q. 1. *Gregorius*, CR 382
In quadam, 8. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. PD 517
In qualibet civitate, 33. xxiij. q. 8. *Codex Theodoſian.* 838
In quibus, 6. xxij. q. 2. *Auguſtinus*, 757
In quibus, 38. *de conſecr.* diſt. 2. *Leo*, CR 1176
In quibuſdam, 12. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Innocentius III. 714
Inquirendum, 4. *de peculio Clericorum*, tit. 25. Lib. 3. Ex Concilio Remenſi, 428
Inquiſitioni, 71. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 352
Inquiſitioni. 44. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 736
Inquiſitionis, 21. *de Accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. PD 603
Inquiſitores, 16. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 140
Inquit Apoſtolus, 81. *de conſec.* diſt 2. *Auguſtin.* CR 1193
In Re communi potior eſt conditio prohibentis, R. LXI. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifac. VIII 188
In Sabbatho. 126. *de conſecr.* diſt. 4. *Capitularium, Lib. 6* fol. 1235
In Sacerdotibus, 2. diſt. 61. *Hormiſda Papa*, 199
In Sacramento, 5. *de conſecr.* diſt. 2. *Carthag. Conc. iij.* 1165
In Sacramentorum, 1. *de conſecr.* diſt. 2. *Alexander*, 1164
In ſacris, 56. xvj. q. 1. *Anaſtaſius*, CR 677
In ſalicibus, 37. *de pœn.* diſt. 3. *Ambroſius*, CR 1072
In ſancta, 2. diſt. 92. *Gregorius*, CR 274
In ſancta. 4. *ij.* q. 7. *Iulius Papa*, 420
In ſancta, 41. *de conſec.* diſt. 1. *Sixtus Papa*, CR 1156
In ſcripturis, 8. diſt. 96. *Nicolaus Papa*, 292
In ſcripturis, 4. *ij.* q. 2. *Euſebius*, 391
In ſcripturis, 9. *viij.* q. 1. *Gregorius*, 514
In ſede, 11. *xxiv.* q. 1. *Euſebius Papa*, 846
In ſingulis, 2. diſt. 77. *Zozimus*, CR 237
In ſingulis, 19. diſt. 86. *Ambroſius*, 262
In ſingulis, 7. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Innocent. III. *in Concilio generali*, 484
Inſinuante, 25. *de officio & poteſtate Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 135
Inſinuante, 7. fin. *qui Clerici vel voventes*, tit. 6. Lib. 6 Innocentius III. PD 559
Inſinuatione, 1. *de feudis*, t. 20. L. 3. Innoc. III. 418
Inſinuatum, 13. *de ſimonia*, titul. 3. Lib. 5. Alexander III. 612
Inſolitum eſt, 60. *xij.* q. 2. *Codex*, 614
Inſpicimus in obſcuris, quod veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit. Reg. XLV. de reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Inſtitutio Miſſarum. 31. *de conſecr.* diſt. 2. *Gerundenſe Concil.* CR 1173
Inſtitutionis, 7. xxv. q. 2. *Gregorius*, 885
Inſtitutum eſt, 39. *xxvij.* q. 2. *Auguſtinus*, 937
Inſtruendi, 1. *de ſervis non ordinandis*, tit. 18. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, PD 112
Inſtrumento, 1. de Procuratoribus, tit. 10. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 203
Inſuper, 4. *qui matrimonium accuſare poſſunt*, tit. 18. Lib. 4. Clemens III. 587
Inſuper, 6. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 2. Lib. 2. Alexander III. 255
In ſynodo, 23. diſt. 63. *Leo Papa*, CR 211
In ſynodo, 83. *de conſecr.* diſt. 4 *Zacharias Papa*, 1227
In tabulis, 1. *de ſortilegiis*, tit. 21. Lib. 5. Ex pœnitentiali Theodori, 672
In tantum, 9. *final.* diſt. 21. *Nicolaus Papa*, 67
In tantum, 33. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, CR 1070
In tantum, 4. final. *de Colluſione detegenda*, tit. 22. Lib. 5 Gregorius IX. 674
In tantum, 36. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. 621
Integritas, 13. *xxxij.* q. 1. *Ambroſius*, 977
Intellecto, 33. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Honorius III. 299
Intelleximus, 6. *de adulteriis*, tit. 16. Lib 5. Innocentius III. PD 660
Intelleximus, 12. *de ætate & qualitate*, tit. 14. L. 1. Innocentius III. 102
Intelleximus, 2. *de his quæ filios occiderunt*, tit. 10. Lib. 5. Lucius III. 647
Intelleximus, 7 *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Alexander III PD 193
Intelleximus, 1. *de novi operis nunciatione*, tit. 32. Lib. 5 Lucius III. PD 689
Intelleximus, 1. *de ordine cognitionum*, tit. 10. L. 2. Clemens I I. PD 219
Intelligentia, 6. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Hilarius, 742

Intelligi, 5. xxvj. q. 2. *Auguſtinus*, 892
Inter alia, 6. *de Immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Innocentius III. PD 532
Inter alia, 31. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 730
Inter cætera, 8. x. q. 3. *Tolet. Concil. vij.* CR 542
Inter cætera, 22. *xxij.* q. 4. *Auguſtinus*, 767
Inter cætera, 2. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 325
Inter cætera, 15. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innoc. III. *in Concilio generali*, 155
Inter cætera, 17. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 376
Inter cætera, 4. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Alexander III. 11
Inter cæteras, 9. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Alexander III. 316
Inter corporalia, 2. *de Translatione*, tit. 7. Lib. 1. Innocentius III. 74
Inter cunctas, 1. de Privilegiis, tit. 7. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Benedictus XI. 387
Interdicimus, 10. xvj. q. 1. *Calixtus ij.* 663
Interdicimus, 35. finale, *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3 Gregorius IX. 455
Inter Dilectos, 8. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Innocentius III. PD 426
Inter Dilectos, 11. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5 Innocentius III. 685
Inter Dilectos, 6. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Innocentius III. PD 277
Interdicit, 16. diſt. 32. *Nicænum Concil.* CR 108
Interfeciſti, 2. *de homicidio voluntario*, tit. 12. L. 5. Ex pœnitentiali Romano, 648
Interfectores, 5 *xxxiij.* q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 1006
Inter hæc, 6. *xxxiij.* q. 2. *Nicolaus Papa*, 1006
Inter hæc, 23. *de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1048
j. Inter hæc, hircum, 34. *de pœn.* diſt. 3. *Adamantius* & *Iſychius*, 1070
ij. Inter hæc, hircum, 35. *de pœn.* diſt. 3. *Iſychius*, 1071
Inter hæreſim, 26. *xxiv.* q. 3. *Hieronymus*, CR 870
Inter memoratos, 6. xvj. q. 3. *Innocentius Papa*, CR 688
Intermittentes, 20. *de pœn.* diſt. 4. *Paulus Apoſtol.* 1085
Inter monaſterium, 20. *de ſententia & re judicata*, tit. 27 Lib. 2. Innocentius III. 322
Inter nos, 31. diſt. 63. *Leo IV.* 214
Inter opera, 20. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Clemens III PD 542
Interpoſita, 70. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 351
Inter quatuor, 10. *de Clericis non reſidentibus* tit. 4. Lib. 3. Innocentius III. 370
Inter quatuor, 2. *de Clericis peregrinis*, tit. 22. Lib. 1. Innocentius III. 118
Inter quatuor, 8. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. PD 162
Inter quatuor, 5 *de Religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Innocentius III. 487
Inter querelas, 27 *xxiij.* q. 4. *Gregorius*, 795
Interrogatum eſt, 24 q. 5. *Saleguſtun. Concil.* 404
Interrogo, 94. j. q. 1. *Auguſtinus*, 339
Inter ſolicitudines, 1. de Magiſtris, tit. 1. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 245
Inter ſolicitudines, 10. *de purgatione Canonica*, t. 34. Lib. 5. Innocentius III. PD 700
Interveniente, 1. *xxxij.* q. 7. *Auguſtinus*, 995
Inter verba, 55. xj. q. 3. *Gregorius*, CR 572
Intimaſti, 68. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 350
Intimavit, 18. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 258
In toto non eſt dubium partem contineri, Reg. Lxxx. de Reg. Juris. *in Sexto*, Bonifac. VIII. 190
Intra Catholicam, 77. j. q. 1. *Auguſtinus*, CR 334
In tuis literis, 1. *vij.* q. 2. *Alexander ij.* 511
In venditionibus, 40. *xvij.* q. 4. *Agath. Concil.* CR 720
Invenimus, 71. *de conſec.* diſt. 1. *Pelagius ij.* 1164
Inventa eſt, 44. *xxvij.* q. 2. *Origenes*, CR 938
Inventum eſt, 38. qu. 7. *Cabilonenſe Conc. ij.* 706
Inveſtigandum, 1. *de peculio Clericorum*, tit. 25. Lib. 3. Ex Concilio Arelatenſi, 428
In veteri lege, 7. diſt. 77. *Toletanum Concil. iv.* 238
Invitat dominus. 70 *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1188
Invito verò, in principio, *xix.* q. 2. Gratianus, 732
In una autem, in princ. diſt. 101. Gratianus, 308
Inutile, 8. diſt. 88. *Gregorius*, 266
Joannes Chryſoſtomus, 13. diſt. 50. *Martinus Papa j.* CR 161
Joannes, 7. *de Clericis conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Innocentius III. 366
Joannes, 23. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Honorius III. 656
Joannes, 5. *de Regularibus & tranſ.* tit. 31. Lib. 3. Gregorius, 456
Joannes, 19. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 436
Jordanæ, 11. finale, *de Eo qui cognovit Conſanguin. uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Gregorius IX. 570
Joſeph, 5. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Hieronymus *ſuper Matthæum*, 742
Ipſa pietas, 24. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, CR 793
Ipſe ligandi, 60. xj. q. 3. *Gregorius*, 574
Ipſi Apoſtoli, 38. *ij.* q. 7. *Fabianus*, 429
Ipſi Sacerdotes, 91. j. q. 1. *Gregorius*, 339
Ipſi ſunt Canones, 16. *ix.* q. 3. *Gelaſius Papa*, 530
Ipſo jure, 1. de Reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Lib. 1. Gregorius IX. 2
Ira ſæpè, 68. xj. q. 3. *Ambroſius*, 575
Irrefragabili, 13. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innoc. III. *in Concilio generali*, 154
Irreligioſa, 3. *de conſecr.* diſt. 3. *Tolet. Conc. iij.* 1199
Irreligioſum, 5. diſt. 87. *Gelaſius*, CR 264
Irriſor eſt, 11. *de pœn.* diſt. 3. *Iſidorus*, 1065
Irrita erit, 1. *de his, quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. Lib. 3. Ex Concilio apud Valentiam, 399
Irritam eſſe, 11. *iij.* q. 6. *Felix Papa j.* CR 453
Irritam eſſe, 35. xj. q. 3. *Carthag. Conc. iv.* 568
Is autem, 4. *xxij.* q. 2. *Auguſtinus*, 756
Is cui, 4. finale, *de novi operis nunciatione*, tit. 32. Lib. 5. Gregorius IX. 691
Is cui ab Apoſtolica, 12. de offic. & poteſt. Jud. deleg. tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonif. VIII. 45
Is cui conceditur, 19. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 90
Is cui eſt, 20. *de ſent. Excommunicat.* tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 168
Is cui procuratio, 42. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 32
Iſmaël, 9. diſt. 56. *Auguſtinus*, 194

Is qui,

Is qui, 1. de filiis Presbyterorum, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 41
Is qui, *30. de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Gregorius IX. 545
Is qui, 4. finale, *de ſolutionibus*, tit. 23. Lib. 3. Gregorius IX. 424
Is qui à Procuratore, 3. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 56
Is qui contra, 19. de Electione, tit. 9. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 24
Is qui habet, 5. de ſepulturis, tit. 12. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 109
Is qui in Eccleſia, 18. de ſent. Excommunicat. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 167
Is qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille uti debebit. Regula XLVI. de Reg. Juris. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Is qui mandat, 3. final. de homicidio, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 146
Is qui Monaſterium, 1. de Regularibus, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 3. Innocentius IV. 112
Is qui non habet, 4. diſt. 34. *Tolet. Conc. j.* CR 113
Is qui pœnitentiam, 8. xxvj. q. 6. *Carthag. Conc. iv.* 905
Is qui tacet, non fatetur; ſed nec utique negare videtur. Regula XLIV. de Reg. Juris. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Iſte Abrahæ, 1. *xxxij.* q. 4. *Auguſtinus*, 983
Illud eſt, 20. xj. quæſt. 1. *Gregorius*, CR 548
Ita corporis, *96.* xj. q. 3. *Nicolaus Papa*, 582
Ita diligere, 1. xxx. q. 3. *Nicolaus Papa*, 960
Ita Dominus, 7. diſt. 19. *Leo Papa j.* CR 58
Ita ergò, 5. *xxij.* q. 1. *Auguſtinus*, 751
Ita fit verbum, 81. j. quæſt. 1. *Auguſtinus*, CR 335
Itane, 3. *xxxij.* q. 5. *Auguſtinus*, CR 989
Ita nos Scyllacænorum, *25. finale*, xxv. quæſt. 2. *Gelaſius*, CR 889
Ita planè, *6. xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, 785
Itaque cenſuimus, 20. *xxiv.* q. 3. *Agath. Concil.* 869
Ita quorundam, *6. de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 629
Item adverſus, in princ. *diſt.* 13. Gratianus, 29
Item cùm, *6. de Reſtit. ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. 226
Item ex Monachali, in pr. *diſt. 58.* Gratianus, 196
Item Laici, in principio, *diſt. 61.* Gratianus, 199
Item qui, in princ. *diſt. 57.* Gratianus, 196
Item qui, in princ. *diſt. 59.* Gratianus, 196
Iteratur quotidie, *71. de conſec.* diſt. *2. Paſchaſius.* CR 1189
Jubemus, 126. j. q. 1. *Cod. Ix*, Lib. 9. ad Leg. Juliam, 351
Jubemus, 16. *xvj.* q. 3. *Codex*, CR 692
Jubemus, *60. de Conſecr.* diſt. 1. *Lucius Papa*, CR 1162
Judæi, 7. j. quæſt. 4. *Tolet. Concil. iv.* 364
Judæi, 10. *xxviij.* q. 1. *Tolet. Concil. iv.* 948
Judæi, *93. de Conſecr.* diſt. 4. *Agath. Concil.* 1229
j. Judæi, *3. de Iudæis*, tit 6. Lib. 5. Gregorius, 629
ij. Judæi, *5. de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 629
Judæi, *21. de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. L. 2. Alexander III. 258
Judæorum, 11. *xxviij.* q. 1. *Tolet. Conc. iv.* 948
Judas, *34. xvj.* q. 4 *Gelaſius*, 717
Judas pœnituit, *36. de pœn.* diſt. *3. Io. Chryſoſt.* CR 1072
Iudex, 5. de officio & poteſtate Judicis delegati, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifac. VIII. 44
Judex criminoſum, 2. j. q. 1. *Conſtant. Imperator*, CR 382
Judex non eſt, 30. *xxiij.* q. 5. *Hieronymus*, 818
Judicantem, 11. xxx. q. 5. *Eleutherius*, CR 966
Judicare, *61.* xj. q. *3. Gregorius*, 574
Judices, 23. j. q. 1. *Hieronymus*, CR 544
Iudices, unic. de officio & poteſtate Judicis delegati, tit. 8. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 202
Judicet ille, 4. *iij.* q. 7. *Ambroſius*, 457
Judicet ſeipſum, *85. de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1034
Judicis officium, 2. fin. *de officio Iudicis*, tit. 32. Lib. 1. Gregorius IX. 158
Iudicium verò, in princ. vj. q. 3. Gratianus, 487
Julianus. *94.* xj. q. *3. Ambroſius*, CR 582
Juramenti, 12. *xxij.* q. 5. *Chromatius*, CR 772
Juramentum, 36. final. *de jurejurando*, tit. 24. L. 2. Gregorius IX. 300
Juratos, *5.* final. xv. q. *6. Vrbanus ij.* 657
Juravit, *6. de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Clemens III. 248
Juravit David, 4. *xxij*, q. 4. *Auguſtinus*, 763
Jurgantium, *2. de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Gregorius, 315
Iuris, 1. de Judiciis, tit. 1. *in Sexto*, Lib. 2. Innocent. IV. *in generali Concil. Lugdun.* 59
Jus autem, *6.* diſt. 1. *Iſidorus*, 2
Ius autem, in princ. *diſt. 7.* Gratianus, 10
Jus civile, 8. diſt. 1. *Iſidorus*, 2
Jus dictum, *12. de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Iſidorus, 744
Jus generale, 2. diſt. 1. *Iſidorus*, 1
Jus gentium, *9.* diſt. 1. *Iſidorus*, 2
Jus militare, 10. diſt. 1. *Iſidorus*, 3
Jus naturale, 7. diſt. 1. *Iſidorus*, CR 2
Jus publicum, 11. diſt. 1. *Iſidorus*, 3
Jus Quiritum, 12. *final.* diſt. 1. *Iſidorus*, CR 3
Juſtitiæ, 15. xxv. q. 1. *Gregorius*, 882
Juſtum eſt, 2. diſt. *9. Iſidorus*, CR 15
Juſtum eſt, 1. *xxiij.* q. 2. *Iſidorus*, CR 780
Juſtum eſt, ut qui, *9. xxiij.* q. *3. Calixtus*, 783
Juvenculas, 12. xx. q. 1. *Gregorius in Regeſto*, 737
Juvenis, *3. de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. Lib. 4. Eugenius Papa, 537
Juxta Chalcedonenſis, 11. xvj. q. 1. *Alexander ij.* 663
Juxta ſanctorum, 4. diſt. *93. Anacletus* & *Zacharias Papa*, CR 278

L.

Lachrymæ, *2. de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1012
Laici in accuſatione, 14. *ij.* q. *7. Ex verbis Anacleti*, CR 421
Laici Presbyteros, 37. xvj. q. 7. *Maguntin. Conc.* 706
Laici, qui, *6.* diſt. 33. *Innocentius j.* 111
Laicis quamvis, 24. xvj. q. *7. Eulalius Epiſcop.* CR 703
Laici verò nullo modo, in pr. *diſt. 63.* Gratianus, 205
Laico non licet, 3. *ij.* q. *7. Marcellinus Papa*, 420
Laicos non accuſare, 5. *ij.* q. 7. *Euſebius*, 420
Lator, *5. qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. PD 581
Lator, *7. de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Alexander III. 315
Latorem præſentium, 121. j. qu. 1. *Gregorius*, 350
Latorem præſentium, *15. xxxiij.* q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 1010

Latores, 4. *de Clerico excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Alexander III. PD 677
Lator Nemeſion, 44. ij. qu. 7. *Gregorius*, CR 432
Lator præſentium, 11. diſt. 55. *Stephanus*, 190
Lator præſentium, 3. *final* xvj. q. 5. *Gregorius*, 686
Lator præſentium, 9. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Alexander III. 651
Lator præſentium, 2. *de pignoribus*, tit. 21. Lib. 3. Gregorius III. 419
Lavamini, 15. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius*, 1063
Laudabilem, 1. *de Converſione infidelium*, tit. 33. Lib. 3. Celeſtinus III. 472
Laudabilem, 5. *de frigidis & maleficiatis*, tit. 15. Lib. 4. Celeſtinus III. PD 576
Laudabilem, 2. *Vt lite pendente*, tit. 16. Lib. 2. Clemens III. PD 243
Lectæ coram nobis, 14. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Honorius III. PD 89
Lectis ſagacitatis, 18. diſt. 63. *Stephanus*, 209
Lector cùm ordinatur, 18. diſt. 23. *Carthag. Conc. iv.* 77
Lectores cùm ad annos, 8. diſt. 32. *Carthag. Conc. iij.* 107
Lector ſi viduam, 18. diſt. 34. *Martinus Papa*, id eſt, *Bracharen.* 116
Legant Epiſcopi, 5. diſt. 37. *Hieronymus*, 122
Legatos, 2. de Officio Legati, tit. 15. *in Sexto*, Lib. 1. Clemens IV. 47
Legatur, 2. xxjv. qu. 2. *Gelaſius Papa*, CR 858
Legebatur, 3. *de major. & obed.* tit. 33. Lib. 1. Leo Papa, 159
Lege Imperatorum, 1. diſt. 10. *Nicolaus Papa*, CR 17
Lege Julia, 129. j. q. 1. *Digeſta*, CR 352
Legem, quam pitimus, *unicum*, diſt. 53. *Gregorius Papa*, CR 181
Leges Eccleſiæ, 13. *iij.* qu. 6. *Anacletus Papa*, 453
Legi Epiſtolam, 36. xvj. qu. 1. *Auguſtinus*, 669
Legimus aliqua, 9. diſt. 37. *Ambroſius*, 124
Legimus de beato, 7. diſt 37. *Rabanus*, CR 122
Legimus in Eſaia, 24. diſt. 93. *Hieronymus*, CR 283
Legimus quoſdam, 30. *de conſecr.* diſt. 5. *Hieronym.* 1251
Legi Syromaſten. 13. *xxiij.* q. 8 *Hieronymus*, CR 833
Legitima, 2. de appellationibus, tit. 15. ultim. *in Sexto*, Lib. 2. Innocentius IV. 77
Legitur quòd beatus, 25. diſt. 81. *Gregorius*, 250
Legum Eccleſiaſticarum, 9. *ij.* q. 1. *Hincmarus* ex Conc. apud S. Medardum, CR 385
Lex æterna, 15. *xxiij.* q. 5. *Auguſtinus*, CR 815
Lex continentiæ, 10. diſt. 31. *Leo Papa*, 101
Lex divinæ, 18. *xxvij.* q 2. *Benedictus Papa*, CR 930
Lex eſt, 3. diſt. 1. *Iſidorus*, 1
Lex eſt, 1. diſt. 2. *Iſidorus*, 3
Lex illa, 49. *xxvij.* qu. 2 *Gelaſius Papa*, 940
Lex illa, 2. *xxxvj.* qu. 1. *Gelaſius*, 1143
Libenter ignoſco, 48. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1021
Liberi dicti, 15. *final.* xxxij. q. 4. *Iſidorus*, CR 988
Liberorum, 14. qu. 4. *Hieoonymus*, 988
Liberti, 8. diſt 87. *Toletanum Concilium iv.* 265
j. Liberti Eccleſiæ, 61. *xij.* qu. 2. *Tolet. Conc. iv.* 614
ij. Liberti Eccleſiæ, 65. *xij.* q. 2. *Tolet. Conc. iv.* 616
Libertos, 7. diſt. 87. *Agath Concil.* 265
Liceat appellatori, 1. *ij.* qu. 6. *Fabianus Papa*, 406
Liceat etiam, 20 *ij.* q. 6. *Fabianus*, 410
Licet, 14. *de accuſationib.* t. 1 L. 5. Innoc. III. PD 598
Licet, 12. final. de appellat. tit. 15. ult. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 82
Licet, 6. final. *de Baptiſmo*, tit. 42. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali*, 524
Licet, 4. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Gregorius I. fol. 501
Licet, 3. *de Conjugio ſervorum*, tit. 9. Lib. 4. Urbanus III. PD 564
Licet, 5. *de crimine falſi*, tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. PD 669
Licet, 11. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexan. III. 447
Licet, 6. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Alexander III. *ex Concilio Lateranenſi*, 38
Licet, 3. *de feriis*, tit. 9. Lib. 2. Alexander III. PD fol. 217
j. Licet, 10. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Innocentius III. PD 201
ij. Licet, 20. final. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Gregorius IX. 205
Licet, 30. *de offic. & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. PD 139
Licet, 5. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. Innocentius III. PD 147
Licet, 3. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Alexander III. PD 712
Licet, 6. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. L. 5. Alexander III. 716
Licet, 18. *de Regularibus*, t. 31. L. 3. Innoc. III. 461
Licet, 1. *de Reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Gregorius IX. 225
Licet, 14. de Sent. Excommun. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 166
Licet, 31. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innoc. III. 617
Licet, 3. *de ſponſa duorum*, tit. 4. Lib. 4. Alexander III. PD 554
j. Licet, 23. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 259
ij. Licet, 47. *de Teſtib. & atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 269
iij. Licet, 49 *de Teſtib. & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Honorius III. PD 270
Licet, 4. finale, *de translatione*, tit. 7. Lib. 1. Innocentius III. PD 77
Licet, 6. *de voto & voti redempt.* tit. 34. Lib. 3. Innocentius III. PD 475
Licet ab interlocutoria, 12. fin. de appellationibus, tit. 15. ult. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 82
Licet aliquid, 11. fin. xxvj. q. 2. *Ambroſius*, 894
Licet Canon, 14. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 18
Licet cauſam, 9. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Innocextius III. PD 249
Licet Eccleſiarum, 2. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Clemens III. 84
Licet Epiſcopus, 28. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib 3. Bonifacius VIII. 93
Licet ergo, 15. *viij.* qu. 1 *Hieronymus*, CR 516
Licet in corrigendis, 12. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innocentius III. 154
Licet in Officialem, 2. de Offic. Vicarii, tit. 13. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 43
Licet in regulis, 5. xvj. qu. 3. *Gelaſius*, 687
Licet in tua, unic. de Rerum permutatione, tit. 10. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 107

Licet is, 7. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, L.1. Bonifacius VIII. 57
Licet Magiſter, 3. *de ſupplenda neglig. Prælatorum*, tit. 10. Lib. 1. Innocentius III. PD 90
Licet mulieres, 2. de jurejurando, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 69
Licet nonnunquam, 6. diſt. 45. *Leo Papa*, 145
Literis noſtris, unic. de probationibus, tit. 7. *in Clem.* L.2. Clemens V. *in Conc. Vienn.* 209
Licet omnibus, 5. diſt. 87. *Gelaſius*, 264
Licet Pater, 4. de ſepulturis, tit. 12. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 110
Licet plerunque, 4. diſt. 45. *Gregrrius IV.* CR 144
Licet Romanus, 1. de Conſtitutionibus, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 1
Licet vobis, 32. *de Præbendis*, t. 5. L. 3. Hon. III 383
Licet vobis, 11. de Privilegiis, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 153
Licitè dimittitur, 2. *xxxij.* q. 7. *Auguſtinus*, CR 995
Ligna Eccleſiæ, 38. *de conſecr.* diſt. 1. *Hyginus P.* CR 1155
Ligneis, 6. *de conſecrat.* tit. 40. Lib. 3. Innocentius III. PD 511
Liquido, 54. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1182
Literæ, 3. *de dilationibus*, tit. 7. Lib. 2. Honorius III. PD 215
Literæ, 7. final. *de frigidis & maleficiatis*, tit. 15. Lib. 4. Honorius III. 577
Literæ, 1. *de matrimonio contracto*, tit. 16. Lib. 4. Alexander III. PD 578
Literas, 14. finale, *de Celebratione Miſſarum*, t. 41. Lib. 3. Honorius III. PD 520
Literas, 9. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3, Innocentius III. PD 394
Literas, 3. finale, *de Conjugio Leproſorum*, tit. 8. Lib. 4. Urbanus III. PD 563
Literas, 4. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. L. 4. Alexander III. PD 547
Literas, 14. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Clemens III. PD 111
Literas, 2. *de juramento calumniæ*, tit. 7. Lib. 2. Honorius III. PD 213
Literas, 14. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Innocentius III. PD 285
Literas, 1. *de Renunciatione*, t. 9. L. 1. Alex. III. PD 79
Literas, 5. fin. de reſcriptis, tit. 2. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 196
Literas, 13. *de reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Innocentius III. PD 230
Literas, 4. *de ſupplenda neglig. Prælatorum*, tit. 10. Lib. 1. Innocentius III. PD 91
Literas, 13. *de temp. Ordinat.* t. 11. L. 1. Innoc. III. 95
Literas charitatis, 4. diſt. 63. *Pelagius Papa*, 209
Literaturam, 3. *de voto & voti redemptione*, tit. 34. Lib. 3. Alexander III. PD 474
Literis, 12. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Alexander III. PD 284
Literis, 39. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Greg. IX. 25
Literis veſtris, 18. *de conſec.* diſt. 3. *Fabian. Papa*, CR 1201
Litigioſus, in princ. *diſt.* 90. Gratianus, 271
Loca verò, in quibus, in pr. *diſt.* 80. Gratianus, 243
Loci noſtri, 2. xxxv. qu. 4. *Stephanus V.* CR 1139
Locupletari non debet aliquis, cum alterius injuria vel jactura. Reg. XLVIII. de Reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Locutio divinarum, 14. diſt. 38. *Auguſtinus*, 129
Longinquitate, 64. *xij.* q. 2. *Toletan. Concil. VI.* CR 615
Loquitur Dominus, 18. xxjv. q. 1. *Cyprianus*, CR 847
Lotharius, 4. final. xxxj. q. 2. *Nicolaus*, CR 972
Lugdunenſis, 10. final. jx. q. 2. *Vrbanus Papa*, 526
Luminoſo, 6. *xviij.* qu. 2. *Gregorius*, CR 723
Luxuriam facit, 7. diſt. 35. *Proſper*, 118
Luxurioſa res, 3. diſt. 35. *Hieronymus*, 117.

M.

Magis, 9. *xxxij.* q. 5. *Auguſtinus*, 990
Magnæ, 7. *de voto & voti redemptione*, tit. 34. Lib. 3 Innocentius III. PD 475
Magnæ ſapientiæ, 10. *xxij.* q. 4. *Auguſtinus*, 765
Magna pietas, 5. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1012
Magnum quidem, 28. xj. qu. 1. *Ambroſius*, 550
Magnus Epiſcopus, 3. diſt. 54. *Carthag. Conc.* j. CR 182
Magnus Epiſcopus, unic. *de Obligatis ad Ratiocinia*, t. 19. L. 1. Ex Concilio Carthagin. 114
Majores, 8. xvj. qu. 7. *Auguſtinus*, 699
Majores, 2. xxjv. qu. 1. *Gelaſius*, 842
Majores, 3. *de Baptiſmo*, tit. 42. Lib. 3. Innocentius III. PD 520
Majoribus, 8. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. *in Concilio Turonenſi*, 373
Majorum quiſpiam, 9. *ij.* q. 7. *Zepherinus Papa*, CR 421
Mala conſuetudo, 3. diſt. 8. *Nicolaus Papa*, CR. ad inſcriptionem, 12
Maledicam, 76. j. qu. 1. *Hieronymus*, CR 333
Mali ſunt, 54. final. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 809
Malitiis, unic. de auctoritate & uſu pallii, tit. 4. *in Extr. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 315
Mancipia, 3. *de Rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Ex Concilio apud Silvanectum, 415
Mancipia Chriſtiana, 13. diſt. 54. *Gregorius*, 185
Mandamus, 2. xjx. q. 3. *Vrbanus II.* 733
Mandamus, 6. *de Officio Archidiaconi*, tit. 23. Lib. 1. Alexander II. 120
Mandaſtis, 10. *ij.* qu. 5. *Sixtus Papa III.* 398
Mandata, 6. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Gregorius Maximo Epiſcopo, 283
Mandato, 10. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 86
Mandato, 13. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Gregorius IX. 176
Mandato, 46. finale, *de ſimonia*, tit. 3 Lib. 5. Gregorius IX. 625
Mandatum, 41. fin. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 97
Mandatum, 38. *de reſcriptis*, t. 3. L. 1. Greg. IX. 24
Manet ergò, 5. xxjv. qu. 1. *Leo Papa*, 844
Manifeſta, 15. *ij.* q. 1. *Ambroſius*, CR 387
Manifeſta, 20. *xij.* qu. 1. *Martinus Papa*, id eſt *Bracharenſis in Concilio*, 594
Manifeſta, 1. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Alexander Papa, 715
Manifeſtum eſt, 69. j. qu. 1. *Leo*, 331
Manifeſtum eſt, 11. *xxxiij.* qu. 5. *Auguſtinus*, 1100
Manûs impoſitio, 74. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 333
Manûs quoque, 4. *de conſecr.* diſt. 5. *Euſebius Papa*, 1246
Marcion & Baſilides, 64. j. qu. 1. *Hieronymus*, 330
Maritis, 4. *de adulteriis & ſtupro*, tit. 16. Lib. 5. Ex Concilio Pariſienſi, 659

Maritum duarum. 2. diſt. 33. *Gregorius*, CR 110
Martinus, 4. *de Cognatione ſpirituali*, tit. 11. Lib. 4. Clemens III. 566
Maſſana, 56. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 72
Mater Eccleſia, 139. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1241
Matrimonium, 1. xxvij. q. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, 927
Matthæus, 23. *de ſimonia*, t. 3. L. 5. Lucius III. 615
Maximianus, 6. diſt. 81. *Innocentius*, 246
Maximianus. 2. xxiij. qu. 3. *Auguſtinus*, 782
Maximum quoque, 19. j. qu. 7. *Leo*, 379
Mediatores, 1. de teſtibus & atteſtationibus, tit. 10. *In Sexto*, Lib. 2. Gregorius IX. *in Concilio Lugdunenſi*, 67
Medicamentum, 77. *de pœn.* diſt. 1. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR 1031
Medicina, 76. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1031
Meliore, 21. xxvij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 920
Meminimus, 13. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Alexander III. 598
Meminimus, 9. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 327
Meminimus, 3. *qui Clerici vel Voventes*, tit. 6. L. 4. Alexander III. PD 558
Memor ſum, 10. xxiv. qu. 1. *Sixtus Papa*, 845
Mennam, 7. *ij*. qu. 5 *Gregorius*, CR 397
Menſuram autem, 86. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronym.* CR 1034
Meretrices eſſe, 11. xxxij. qu. 4. *Auguſtinus*, 987
Meritò, 1. xv. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 648
Meritò, 15. xxxij. qu. 2. *Auguſtinus*, CR 982
Meruit, 2. de privilegiis, tit. 7. *in Extrav. Comm.* Lib. 5. Clemens V. 391
Metropolitano, 39. diſt. 63. *Leo j.* 210
Metropolitanum, 45. qu. 7. *Gregorius*, CR 433
Metuentes, 32. xvij. qu. 4. *Gelaſius*, 717
Michaël, 13. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Clemens III. PD 110
Michaël, 17. *de Vſuris*, tit. 19. L. 5. Innoc. III. 667
Mihi autem, 12. xxij. qu. 2. *Auguſtinus*, CR 759
Miles, 13. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 815
Militare, 5. xxiij. qu. 1. *Auguſtinus*, 779
Miniſterium, 2. *de officio Archipresbyteri.* tit. 24. Lib. 1. Leo Papa, PD 123
Miniſtrare, 3. xxvj. q 6. *Agathenſe Concil.* 904
Miniſtri, 19. diſt. 81. *Lucius Papa*, CR 248
Miniſtri, 2. xiv. qu. 4. *Arelatenſe Concil. j.* 640
Miniſtrum, 27. diſt. 23. *Laodicenſe Concil. iv.* CR 78
Miramur, 5. diſt. 1. *Leo Epiſcopus*, CR 199
Miramur, 37. xxiv. qu. 1. *Nicolaus*, 855
Miramur, 7. *de ſervis non ordinandis*, tit. 18. Lib. 1. Innocentius III. 113
Mirandum eſt, 42. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1057
Miratus valde, 2. diſt. 93. *Gregorius*, 277
Miror autem, 57. *de pœn.* diſt. 1. *Cyprianus*, 1024
Miror minus, 4. diſt. 50. *Ioannes xiij.* 159
Miror quomodo, 8. xvij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 711
Miſerum eſt, 4. diſt. 61. *Innocentius Papa*, 199
Miſſarum ſolemnia, 12. *de Conſecr.* diſt. 1. *Triburienſe Concil.* CR 1150
Miſſas die, 64. *de Conſecr.* diſt. 1. *Agathenſe Concil.* 1162
Moderamine, 23. xvj. qu. 1. *Gregorius*, 666
Modò quæritur, in princ. xxxv. qu. 4. Gratianus, 1115
Mollitiis, 5. xxj. qu. 3. *Cyprianus*, CR 747
j. Monachi, 33. xvj. q. 1. *Agathenſe Concilium*, 669
ij. Monachi, 35. xvj. q. 1. *Tarraconenſe Concil.* CR 669
Monachi, 104. *de conſecr.* diſt. 4. *Capitular. Liber.* CR 1231
Monachi, 2. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 720
Monachi, 2. *de Statu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Ex Concil. Later. ſub Alexandro III. 480
Monacho, 2. xx. qu. 4. *Baſilius*, CR 742
Monacho, 32. xxvij. q. 1. *Aurel. Concil. j.* 922
Monachos quoque, 29. xvj. q. 1. *Syricius Papa*, 668
Monachum, 3. xx. qu. 1. *Toletanum Concil. iv.* CR 736
Monachum, 3. xx. qu. 4. *Agathenſe Conc.* CR 742
Monachus, 9. *finale*, diſt. 77. *Gelaſius Papa*, CR 239
Monachus, 4. xvj. qu. 1. *Hieronymus*, 662
j. Monaſteria, 17. xviij. q. 2. *Arelat.* vel *Aurelian. Conc.* 727
ij. Monaſteria, 23. xviij. q. 2. *Agath. Concil.* 728
Monaſteria, 8. *de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. L. 3. Alexand. III. *in Concilio Lateran.* 358
Monaſteriis, 6. xix. qu. 3. *Gregorius*, CR 734
Monaſterium, 33. xvj. quæſt. 7. *Eugenius ij.* & *Leo iv.* in Synodo Romana, 705
Monaſteriorum, 1. de Rebus Eccleſiæ non alienan. tit. 4. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 223
Monemus, 18. xij. qu. 2. *Leo iv.* in Concilio, 601
Moniales, 3. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Ex Concilio Meldenſi, 704
Monomachiam, 22. *ij*. qu. 5. *Nicolaus Papa*, CR 403
Mora ſua cuilibet eſt nociva, Reg. XXV. de Reg. Juris, *In Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Mos antiquus, 6. diſt. 65. *Nicanum Concil. ij.* CR 219
Mos eſt, 4. diſt. 1. *Iſidorus*, CR 1
Mos eſt, 30. xij. qu. 2. *Gregorius*, 606
Movet te, 16. xxij. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 754
Moyſes, 1. diſt. 7. *Iſidorus*, 10
Moyſes, 6. *viij*. qu. 1. *Hieronymus*, 513
Moyſes, 9. xxxij. qu. 2. *Auguſtinus*, 980
Mulier, 29. diſt. 23. *Carthag. Concil. iv.* 78
Mulier, 4. xv. qu. 1. *Auguſtinus*, 649
Mulier, 21. xxij. qu. 4. *Auguſtinus*, 767
Mulier, 14. xxxij. qu. 2. *Ambroſius*, CR 981
j. Mulier, 3. xxxiij. qu. 5. *Ex Concilio apud Compendium*, fol. 1098
ij. Mulier, 19. xxxiij. qu. 5. *Ambroſius*, CR 1102
Mulier, 20. *de conſecr.* diſt. 4. *Carthag. Concil. iv.* 1210
Mulier, 21. finale, *de Converſione conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Gregorius IX. 472
Mulierem conſtat, 17. xxxiij. q. 5. *Auguſtinus*, CR 1102
Mulieres, 19. *finale*, diſt. 32 *Lardicenſe Conc.* CR 109
Mulieres, 31. xxvij. qu. 1. *Eugenius Papa ij.* in Concilio Romano, CR 922
Mulieres, 1. *de donationibus inter virum & uxorem*, tit. 20. Lib. 4. Ex Concilio habito apud Wormatiam, 592
Mulieres, 2. de judiciis, tit. 1. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 59
Mulieres, 6. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 722
Mulieri, 34. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Gregorius IX. 299
Multæ autem operationes, 38. j. q. 1. *Auguſtinus*, 323
Multa mentis, 1. de Judæis, tit. 2. *In Extr. Comm.* Lib. 5. Clemens V. 380
Multa ſunt, 1. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. ult. Lib. 3. Ex Concilio Moguntino, 533

Multi benè, 43. *de pœnit.* diſt. 2. *Gregorius,* 1057
Multi corriguntur, 18. ij. qu. 1. *Auguſtinus,* 388
Multiplex, 49. *de pœn.* diſt. 1. *Leo,* CR 1021
Multipliciter, 21. j. q. 1. *Taraſ. Epiſcopus Conſtant.* 316
Multis ab urbe, 5. diſt. 44. *Gregorius,* 140
Multi Sacerdotes, 12. *final.* diſt. 40. *Ioannes Chryſoſtomus,* CR 132
Multis Conciliis, 51. *xvj.* q. 1. *Africanum Conc.* CR 676
Multis denuò, 5. diſt. 17. *Pelagius Papa ij.* 48
Multi ſecularium, 84. j. qu. 1. *Gregorius,* CR 335
Multi ſine, 8. *xiv.* qu. 5. *Hieronymus,* 643
Multi ſunt, 82. *de conſecrat.* diſt. 4. *Pelagius Papa,* CR fol. 1227
Multorum, 2. diſt. 32. *Gregorius,* 104
Multorum, §. ultim. Cap. fin. Cauſ. j. qu. 2. *qui in quibuſdam editiom.* eſt principium, Cauſ. j. q. 3. Gratianus, CR 356
Multorum, 20. *xxvij.* qu. 2. *Gregorius,* 932
Multorum, 10. *xxxv.* q. 6. *Alexander ij.* 1135
Multorum, 1. de hæreticis, tit. 3. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 247
Multorum, 2. *de Iudæis,* tit. 6. Lib. 5. Gregorius, PD 628
Multorum, 2. de pœnis, tit. 8. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. 257
Multos de Eccleſiaſtica, 23. diſt. 54. *Gregorius,* 188
Multùm ſtupeo, 8. iij. qu. 6. *Leo Epiſcopus,* 451
Mutare Conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum, Regula XXXIII. de Regulis Juris. *In Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Mutationes, 34. vij. qu. 1. *Anterus Papa,* CR 502

N.

Nabuchodonoſor, 22. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtin.* 790
Nam Concupiſcentiam, 4. *de Conſtitutionibus,* tit. 2. Lib. 1. Auguſtinus, 5
Nam & Ego, 3. *de Verborum ſignificatione,* tit. 40. Lib. 5. Hieronymus, 742
Nam & Rex, 2. *de Verborum ſignificatione,* tit. 40. Lib. 5. Hieronymus, 742
Nam qui Deo, 5. *xvj.* qu. 2. *Ambroſius,* CR 684
Nam ſi conſenſerimus, 7. diſt. 27. CR. *Palea,* fortè *Nicolaus Papa,* 89
Nam ſicut, 5. diſt. 31. *Innocentius I.* CR 100
Naſci de adulterio, 5. diſt. 56. *Hieronymus,* 195
Naviganti, 19. finale, *de Vſuris,* tit. 19. Lib. 5. Gregorius IX. 668
Naum Prophetam, 31. *de pœn.* diſt. 3. *Hieronymus,* 1068
Ne aliqui, 10. de hæreticis, tit. 2. *In Sexto,* Lib. 5. Clemens IV. 137
Ne aliqui, 5. de privilegiis, tit. 7. *In Sexto,* Lib. 5. Clemens IV. 150
Nec aliqua, 4. *xxvij.* qu. 1. *Gelaſius Papa,* 915
Ne amiſſo, 34. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus,* CR 798
Ne captandæ, 3. de Conceſſ. Præbend. tit. 7. *In Sexto,* Lib. 3. Bonifacius VIII. 102
Nec artificioſo, 13. *xxij.* qu. 2. *Auguſtinus,* CR 759
Nec damnoſa, 14. *xxv.* qu. 2. *Codex,* 886
Nec Dei, 43. *de ſimonia,* titul. 3. Lib. 5. Honorius III. PD 624
Nec eam, quam, 10. *xxxv.* q. 2. & 3. *Gregorius,* 1111
Nec emeritis, 12. diſt. 61. *Celeſtinus,* 202
Nec Epiſcopi, 7. *de temp. Ordin.* tit. xj. Lib. 1. Ex Concilio Arelatenſi, 94
Neceſſaria, 6. j. q. 7. *Gelaſius,* 374
Neceſſaria, 3. xij. qu. 1. *Eugenius II. & Leo IV.* CR 589
Neceſſariò, 80. *de conſecr.* diſt. 2. *Epheſinum Symbolum,* CR 1193
Neceſſarium eſt, 1. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtin.* 1205
Neceſſe eſt, 3. *finale,* diſt. 29. *Hieronymus,* CR 95
Neceſſe eſt, 92. j. quæſt. 1. *Gregorius,* 339
Neceſſe eſt, 21. *final. iij.* qu. 6. *Nicolaus Papa,* 463
Neceſſe eſt, 14. *xxij.* qu. 4. *Toletanum Conc.* CR 765
Neceſſe eſt, 57. *de conſecr.* diſt. 1. *Leo Papa,* CR 1159
Nec extra, 7. iij. quæſt. 9. *Damaſus,* CR 460
Nec foris, 33. j. quæſt. 1. *Auguſtinus,* 322
Nec hoc quoque, 7. *xiv.* qu. 4. *Leo Papa,* 641
Nec illud, 8. *xxx.* qu. 5. *Ambroſius,* 965
Nec illud, 20. *final. xxxiij.* qu. 5. *Ambroſius,* 1102
Nec is, qui invitus, 11. *xv.* qu. 1. *Ambroſius,* CR 651
Nec licuit, 4. diſt. 17. *Gregor.* fortè *Pelagius,* CR 47
Nec mirum, 14. *xxvj.* qu. 5. *Auguſtinus,* CR. ad inſcriptionem & in fine, 901
Nec Moyſes, 87. *de conſecr.* diſt. 2. *Hieronymus,* 1196
Nec novum, 17. viij. quæſt. 1. *Gregorius,* 517
Nec numerus, 5. *x.* qu. 3. *Gelaſius,* 541
Ne conceſſione, unic. de rerum permutatione, t. 5. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 223
Nec quenquam, 127. *de conſecr.* diſt. 4. *Cyprianus,* CR fol. 1235
Nec quiſquam, 4. *xxiv.* qu. 2. *Gelaſius Papa,* CR 859
Nec ſolo, 12. *xxxij.* qu. 5. *Auguſtinus,* 991
Nec ſufficere, 24. *final.* viij. q. 1. *Beda,* 519
Nec uxorem, 11. *xxxiij.* qu. 4. *Nicolaus Papa,* 1097
Nec fortè, 74. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus,* CR 1030
Ne fortè, 21. *de pœn.* diſt. 4. *Oſee,* 1086
j. Neganda, 1. iij. qu. 11. *Stephanus Papa,* 464
ij. Neganda, 2. iij. qu. 11. *Codex,* 464
Nedum, 1. de Cognatione ſpirituali, tit. 3. *In Sexto,* Lib. 4. Bonifacius VIII. 131
Negare non poſſum, 4. diſt. 9. *Auguſtinus,* 15
Negligere, 55. ij. qu. 7. *Eleutherius Papa,* 435
Negotiatorem Clericum, 9. diſt. 88. *Hieronymus,* 266
Negotium, 7. *de pœnitent.* diſt. 5. *Gregorius,* 1090
Ne in agro, 1. de Statu Monachorum, tit. 10. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 229
Ne innitaris, 5. *de conſtitut.* tit. 2. Lib. 1. Hieronymus, 5
Neminem abſolutè, 1. diſtinct. 70. *Chalcedon. Concilium,* CR 224
Neminem exire, 16. iij. quæſt. 6. *Romana Synodus* in Capit. Hadriani, CR 454
Neminem putes, 43. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtin.* 1020
Neminem quiſquam, 2. diſt. 45. *Romanum Concilium* ſub Sylveſtro, 143
Nemini eſt, 30. *xviij.* qu. 4. *Nicolaus,* CR 716
Nemini dubium, 10. finale, *de Officio Legati,* t. 30. Lib. 1. Gregorius IX. 149
Nemini præterquam, 5. *final. xv.* q. 3. *Iulius Papa,* CR fol. 654
Nemini Regum, 40. *xvj.* q. 7. *Sylveſter Papa,* CR 706
Nemo ad ſacrum, 12. diſt. 32. *Vrbanus ij.* 108
Nemo contemnat, 31. xj. q. 3. *Ioan. Chryſoſtomus,* 568
Nemo blandiatur, 4. *xxxij.* q. 4. *Ambroſius,* 985
Nemo de annorum, 17. *final.* xvj. qu. 3. *Ioannes VIII.* fol. 693

Nemo deinceps, 15. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Gregorius X. *in generali Concil. Lugdun.* 18
Nemo deſperandus, 1. *de pœn.* diſt. 7. 1093
Nemo Eccleſiam, 9. *de conſec.* diſt. 1. *Aurel. Conc.* CR 1150
Nemo Epiſcoporum, 41. xj. q. 3. *Meldenſe Conc.* CR 570
Nemo Epiſcopus, 11. ij. qu. 1. *Conſtit. apud Iulian. Anteceſſorem*, 386
Nemo judicabit, 13. ix. qu. 3. *Innocentius Papa*, CR 530
Nemo per ignorantiam, 40. *de conſecr.* diſt. 1. *Clemens Papa*, CR 1156
Nemo peritorum, 81. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 578
Nemo poteſt, 2. xvj. qu. 1. *Gregorius*, 662
Nemo poteſt, 50. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1022
Nemo poteſt ad impoſſibile obligari. Reg. VI. de Regulis Juris. *In Sexto*, Bonifac. VIII. 186
Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur. Reg. LXXX. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifac. VIII. 190
Nemo Presbyter, 2. diſt. 78. *Authen. de ſanctiſſimis Epiſcopis*, 240
Nemo Presbyterorum, 14. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 612
Nemo quippe, 2. diſt. 83. *Gregorius*, CR 254
Nemo qui rapit, 4. xiv. qu. 5. *Hieronymus*, CR 642
Nemo rectè, 2. diſt. 81. *Symmachus Papa*, 245
Nemo tollit, 141. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1242
Nemo vel in foro, 7. *de pœn.* diſt. 1. *Codex*, 1012
Nemo unquam, 1. xj. qu. 1. *Cajus Papa*, 544
Ne nimia, 9. finale, *de religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Innocentius III. *in Concil. gener.* 490
Neophyti, 12. *de conſecr.* diſt. 5. *Carthag. Concil. IV.* 1248
Neophytus, 9. diſt. 61. *Ambroſius*, CR 201
Ne pro cujuslibet, 37. xvj. qu. 1. *Gregorius*, 670
Ne pro defectu, 41. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innoc. III. *in Concil. generali Lateran.* 65
Ne pro dilatione, 16. fin. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Gregor. IX. 720
Neque ad Cain, 3. diſt. 90. *Cyprianus*, 271
Neque apud altare, 14. *finale*, diſt. 88. *Cyprianus*, 268
Neque decennii, 3. *final.* xvj. q. 4. *Iuſtin. Nov.* CR 694
Neque enim, 9. xiv. q. 5. *Auguſtinus*, CR 643
Neque furioſus, 26. xxxij. q. 7. *Fabianus*, 1001
Neque in homine, 36. j. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 323
Neque poteſt, 95. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 339
Neque quorumlibet, 10. diſt. 9. *Auguſtinus*, 16
Neque viduas, 3. xxvij. qu. 1. *Cyprianus*, 914
Ne quis arbitretur, 14. xxij. q. 2. *Auguſtinus*, CR 759
Ne quis jejunet, 15. *de conſecr.* diſt. 3. *Cæſar-Auguſtan. Concilium*, CR 1201
Ne quod abſit, 98. *de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius*, 1230
Ne Religioſi, 24. final. *de Regularibus*, tit. 31. L. 3. Gregorius IX. 464
Ne Romani, 2. de Electione, tit. 3. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 196
Nervi teſticulorum, 2. *final.* diſt. 13. *Gregor.* CR 29
Ne tales, 29. *de conſecr.* diſt. 5. *Hieronymus*, 1251
Nicæna Synodus, 12. diſt. 31. *Hiſtoria Tripart.* CR 102
Nicolao, 64. *de appellationibus*, titul. 28. Lib. 2. Honorius III. PD 349
Nihil contra, 4. ij. qu. 1. *Eleutherius Epiſcopus*, 382
Nihil contrà, 16. vij. qu. 1. *Toletanum Conc. vij.* 498
j. Nihil enim. 23. *de conſecr.* diſt. 5. *Pius Papa*, 1250
ij. Nihil enim. 28. *de conſecr.* diſt. 5. *Ioannes Chryſoſtom.* CR 1251
Nihil eſt, 44. *de Electione*, tit. 16. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio Lateranenſi*, 66
Nihil eſt aliud, 76. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1225
Nihil exiſtimare, 3. xxiij. p. 1. *Auguſtinus*, CR 778
Nihil illo, 6. *finale*, diſt. 83. *Anacletus Papa*, CR 255
Nihil iniquius, 1. xxxij. qu. 6. *Auguſtinus*, 994
Nihil in ſacrificiis, 8. *de conſecr.* diſt. 2. *Alexander VI. à Petro*, 1167
Nihil Judæ, 38. *de pœn.* diſt. 3. *Hieronymus*, CR 1073
Nihil obſtat, 7. *de Verbor. ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. *Auguſtinus ſuper Matthæum*, 742
Nihilominus quoque, 16. iij. q. 9. *Leo Papa*, 462
Nihil prodeſt, 21. *de pœn.* diſt. 3. *Pius Papa*, 1064
Nihil prodeſt, 21. *de pœn.* diſt. 3. *Pius Papa*, 1064
Nihil prodeſt, 2. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Ex Regeſto Gregorii, PD 307
Nihil ſic debet, 33. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 568
j. Nimis, 16. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Gregorius IX. 687
ij. Nimis, 17. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Gregorius IX. 688
Nimis, 18. final. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Gregorius IX. 111
Nimis, 30. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innoc. III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 298
Nimium certè, 1. xxiij. qu. 8. *Ioannes Papa viij.* CR 831
Nimium ſunt, 37. xxiij. q. 4. *Auguſtinus*, CR 799
Niſi aut in cœnobiis, 9. diſt. 56. *Vrbanus*, CR, ad rubricam, 195
Niſi bella, 1. xxiij. qu. 1. *Gregorius*, 776
Niſi çùm pridem, 10. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Innocentius III. PD 82
Niſi eſſent, 21. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 378
Niſi ſpecialis, 3. *de auctoritate & uſu pallii*, tit. 8. Lib. 1. Innocentius III. 78
Niſi ſpecialis, 3. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. Innocentius III. 147
Nobilis homo, 15. ij. qu. 5. *Triburienſe Conc.* CR 399
Nobilis homo, 1. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Ex Concilio Triburienſi, 704
Nobiliſſimus vir, 3. *final.* diſt. 97. *Nicolaus Papa*, 301
Nobis Dominus, 17. 63. *Leo IV.* 209
Nobis fuit, 25. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Clemens III. PD 498
Nobis fuit, 27. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Celeſtinus III. 616
Nocte ſancta, 48. *de conſecr.* diſt. 1. *Theleſphorus Papa VIII. à Petro*, 1158
Nolentes, 2. de hæreticis, tit. 3. *In Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 249
Noli frater, 9. diſt. 9. *Auguſtinus*, CR 16
Noli meis literis, 3. diſt. 9. *Auguſtinus*, 15
Noli putare, 23. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1016
Nolite errare, 3. diſt. 11. *Iulius Papa*, CR 21
Nolite nos exſtimare, 5. diſt. 21. *Nicolaus Papa*, 65
Nolite recedere, 22. xj. qu. 3. *Hieronymus*, 564
Nolite timere, 86. xj. qu. 3. *Ioan. Chryſoſtomus*, 580
Nolite velle, 1. xiv. qu. 5. *Auguſtinus*, 642
Nolo ut aliquis, 10. xij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 591
Noluit itaque, 16. xxxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, CR 1102
Nomen Presbyteri, 12. ij. qu. 1. *Auguſtinus*, 386
Non æſtimamus, 19. xiij. qu. 2. *Auguſtinus*, 632
Non afferamus, 21. xxiv. qu. 1. *Auguſtinus*, 849

Non am-

Non amplius, 1. *de Inſtitutionibus*, tit. 7. Lib. 3. Ex Concilio Arelatenſi, 386
Non autem, 12. *vij.* qu. 1. *Epiſtola Paulini*, 496
Non cogantur, 3. diſt. 41. *Auguſtinus*, 134
Non confidat, 59. diſt. 50. *Gelaſius*, 176
Non debere, 5. diſt. 80. *Laodicenſe Concil.* CR 244
Non debet, 2. diſt. 65. *Martinus in Concilio*, 218
Non debet, 64. xj. qu. 3. *Gregorius*, 574
Non debet, 16. *xxx.* q. 1. *Celeſtinus Papa*, 959
Non debet, 8. *de conſanguin. & affinit.* tit. 14. L. 4. Innocent. III. *in Concilio generali*, 574
Non debet, 56. final. *de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 272
Non debet aliquis alterius odio prægravari. Regula XXII. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 187
Non decet, 1. diſt. 12. *Calixtus Papa j.* 25
Nos dicatis, 11. *xij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 592
Non dico, 18. *de conſecr.* diſt. 4. *Hieronymus*, 1249
Non dubito, 149. *de conſecr.* diſt. *Auguſtinus*, 1244
Non dubium, 5. *de ſent. Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 721
Non enim, 11. *xxxij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 976
Non erit turpis, 8. *xxxij.* qu. 1. *Auguſtinus*, 975
Non eſt, 3. de Conſuetudine, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 9
Non eſt, 22. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 449
Non eſt, 11. *de Sponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 540
Non eſt à plebe, 1. *ij.* qu. 7. *Evariſtus*, 419
Non eſt aqua, 50. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1221
Non eſt contra, 2. *xxij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 751
Non eſt contra, 13. *xxij.* qu. 1. *Iſidorus*, 753
Non eſt credendum, 3. iij. q. 11. *Hadrian. Papa*, CR 464
Non eſt crudelis, 28. *xxiij.* q. 5. *Hieronymus*, 818
Non eſt culpandus, 14. *final.* *xxxij.* quæſt. 1. *Hieronymus*, 977
Non eſt dubium, 16. *xxvij.* qu. 2. *Auguſtinus*, CR 930
Non eſt facile, 2. diſt. 40. *Hieronymus*, CR 130
Non eſt iniquitatis, 17. *xxiij.* q. 5. *Auguſtinus*, 815
Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri. Reg. LX. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Non eſt innocentiæ, 37. *xxiij.* q. 5. *Auguſtin.* CR 819
Non eſt noſtrum, 11. *xxiij.* q. 5. *Hieronymus*, 814
Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum. Regula LVIII. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Non eſt obſervandum, 13. *xxij.* q. 4. *Iſidorus*, 765
Non eſt peccatum, 3. *fin.* diſt. 6. *Iſidorus*, CR 10
Non eſt permittendum, 6. diſt. 63. *Laodicenſe Conc.* 207
Non eſt putanda, 27. j. qu. 1. *Gregorius*, CR 320
Non eſt quod cuiquam, 10. *xv.* q. 1. *Ambroſius*, CR 650
Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet. Regula XIX. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Non eſt vobis, 7. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Alexander III. PD 456
Non eſt voti, 5. *de Voto & Voti*, tit. 34. Lib. 3. Innocent. III. PD 474
Non Exemplo, 4. *xxvj.* qu. 2. *Beda*, 891
Non ex quo, 146. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR fol. 1242
Non fidelibus, 5. *xxxij.* q. 5. *Auguſtinus*, CR 989
Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit. Regula XVIII. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Non fruſtrà, 17. *xxiij.* q. 5. *Auguſtinus*, 815
Non furem, 10. *vij.* qu. 1. *Leo IV.* 499
Non habenti, 50. *xij.* q. 2. *Africanum Concil.* CR 611
Non hoc corpus, 45. *de conſecr.* diſtinct. 2. *Auguſtinus*, CR 1179
Non illud, 33. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1214
Non imputantur, 10. j. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 365
Non indiſcretè, 1. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 55
Non in inferenda, 7. *xxiij.* q. 3. *Ambroſius*, CR 783
Non injuſtè, 14. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Gregorius IX. 176
Non in perpetuum, 5. *xxiv.* qu. 3. *Rabanus*, 863
Non invenitur, 41. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, 803
Non invitati, 9. *ix.* qu. 2. *Conſtantinopolitana Synodus j.* CR 525
Non in vobis, 43. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1219
Non iſte panis, 56. *de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1184
Non ita, 18. *ij.* q. 6. *Eutychianus Papa*, 410
Non ita, 11. *xxij.* qu. 2. *Auguſtinus*, 759
j. Non liceat, 31. diſt. 23. *Bracharenſe Concil.* 78
ij. Non liceat, 32. diſt. 23. *Ex Concilio Martini Papæ* ſeu *Bracharenſis*, 78
Non liceat, 12. *final.* diſt. 44. *Ex Concilio Martini Bracharenſis*, 143
Non liceat, 3. diſt. 92. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio*, 275
Non liceat, 67. j. qu. 1. *Martinus Bracharenſis. Ex Concilio*, 330
Non liceat, 14. *iij.* *qu.* 6. *Innocentius Papa*, CR 453
j. Non liceat, 20. *xij.* qu. 2. *Symmachus Papa in Synodo iij.* CR 602
ij. Non liceat, 43. *xij.* qu. 2. *Chalcedon. Conc.* 609
iij. Non liceat, 84. *xij.* qu. 2. *Sexta Synodus*, 611
Non liceat, 10. *final.* *xix.* q. 3. *Novella CXXIII.* CR 735
Non liceat, 3. *xxvj.* qu. 5. *Martinus Papa*, id eſt, *Bracharenſis in Concilio*, 897
Non liceat, 7. *de conſecr.* diſt. 3. *Martinus Papa*, id eſt, *Bracharenſis in Concilio*, 1199
Non liceat, 59. *de conſecr.* diſt. 4. *Martinus Bracharenſis in Concilio*, 1222
Non liceat, 1. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Ex Concilio Sardicenſi, 368
Non liceat, 2. diſt. 10. *Symmachus Papa*, 18
Non licet, 9. diſt. 46. *Laodicenſe Concil.* 150
Non licet, 8. diſt. 63. *Ex Concilio Martini Papæ* ſeu *Bracharenſis*, 207
Non licet, 25. diſt. 86. *Novell. Conſt. 115. Ap. Iulia.* CR 263
Non licet, 71. *xj.* q. 3. *Auguſtinus*, CR 576
Non licet, 13. *xxvj.* q. 7. *Martinus Bracharenſis*, 911
Non licet, 9. *xxxiij.* qu. 4. *Martinus Bracharenſis in Concilio*, 1097
j. Non licet, 103. *de conſecr.* diſt. 4. *Antiſiodor. Conc.* 1231
ij. Non licet, 107. *de conſecr.* diſt. 4. *Carthag. Conc. iij.* 1231
Non licet, 2. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. In Corpore Canonum, 372
Non licet, 1. *de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Ex Concilio Lugdunenſi, 406
Non licet Actori, quod Reo licitum non exiſtit. Reg. XXXII. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 187
Non loca, 4. diſt. 40. *Gregorius*, 130

Non magnopere, *3. Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. ult. Lib. 3. Alexander III. *in Concilio Turonenſi*, PD 534
Non mediocriter, *24. de conſecr.* diſt. 5. *Hieronymus*, CR fol. 1250
Non minus, *4. de Immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. *Ex Concilio Lateranenſi* ſub Alexandro III. PD 531
Non mœchaberis, *15.* xxxij. qu. 5. *Iſidorus*, 992
Non mœchaberis, *5. final.* xxxij. q. 6. *Auguſtinus*, 995
Non multum, *7.* diſt. 100. *Gregorius*, CR 306
Nonne bene, *5. de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Gregorius in homilia, 283
Nonne directa, *unic.* viij. q. 4. *Symmachus Papa*, CR fol. 520
Non negamus, 3. diſt. *61. Hormiſda Papa*, CR 199
Nonné Sodomitæ, 37. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 323
Nonné vobis, 3. diſt. 37. *Hieronymus*, CR 121
Non nocet, *89.* j. qu. 1 *Gregorius*, 338
Non nos beatum, 1. diſt. 40. *Symmachus*, CR 130
Nonnulli, 20. diſt. *93. Toletanum Concil. IV.* CR 281
Nonnulli, *55. de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1024
Nonnulli, *28. de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio generali*, 21
Non obſervetis, 16. xxvj. q. 7. *Auguſtinus*, CR 912
Non omnes, *29.* ij. q. 7. *Hieronymus*, 426
Non omnis, *16. final.* diſt. 37. *Auguſtinus*, CR 126
Non omnis, 30. ij. q. 7. *Auguſtinus*, 427
Non omnis, 2. v. qu. 5. *Auguſtinus*, CR 477
Non omnis, 12. xxxij. qu. 2. *Leo Papa*, 980
Non omnis, *61. de conſecrat.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1185
Non oportet, 5. diſt. 18. *Laodicenſe Concil.* 51
j. Non oportet, 26. diſt. 23. *Laodic. Concil. IV.* 78
ij. Non oportet, 28. diſt. 23. *Laodic. Concil. IV.* 78
iij. Non oportet, 30. diſt. 23. *Agath. Concil.* 78
j. Non oportet, 3. diſt. 42. *Laodicenſe Concil.* CR 136
ij. Non oportet, 4. diſt. 42. *Laodic. Concil.* CR 137
j. Non oportet, *3.* diſt. 44. *Laodic. Conc.* CR 141
ij. Non oportet, 10. diſt. 44. *Laodic. Conc.* 142
Non oportet, *2. final.* diſt. 69. *Laodic. Conc.* 224
Non oportet, 28. diſt. 81. *Laodic. Conc.* 250
j Non oportet, 15. diſt. *93. Laodic. Conc.* 280
ij. Non oportet, 16. diſt. *93. Laodic. Conc.* CR 280
Non oportet, 8. diſt. *95. Laodic Conc.* CR 289
Non oportet, *66.* j. qu. 1. *Laodic. Concil.* 330
Non oportet, 5. *iij.* qu. 3. *Marcell. Papa*, 460
Non oportet, *19.* vij. qu. 1. *Nicænum Concil.* CR 500
Non oportet, 4. xxvj. qu. 5. *Laodic. Conc.* CR 897
Non oportet, *16.* xxviij. qu. 1. *Agathen. Conc.* 950
Non oportet, *3.* xxx. qu. 3. *Zachar. & Deusdedit*, 961
j. Non oportet, 8. xxxii. q. 4. *Laodic. Conc.* 1097
ij. Non oportet, 10. xxxiii. q. 4, *Ilerdenſe Conc.* 1097
Non oportet, *29. de conſecr.* diſt. 1. *Martinus Papa*, id eſt, *Bracharenſis in Concilio*, 1154
Non oportet, *4. de conſecr.* diſt. 2. *Martinus Bracharenſis in Concilio*, 1165
Non oportet, *8. de conſecr.* diſt. 4. *Laodic. Conc.* 1199
j. Non oportet, *36. de conſecr.* diſt. 5. *Laodicenſe Conc.* CR fol. 1253
ij. Non oportet, *36. de conſecr.* diſt. 5. *Laodic. Conc.* CR fol. 1254
Non oſculatur. 3. v. qu. 5. *Ambroſius*, 477
Non pejerabis, 15. xxij. qu. 4. *Leviticum*, CR 766
Non pila, *3.* xxiij. q. 8. *Ambroſius*, CR 831
Non placuit, 23. xvj. q. 7. *Symmachus* in Synodo Romana III. 703
Non plures, *101. de conſecr.* diſt. 4. *Leo Papa*, CR 1230
Non poteſt, 24. ij. qu. 7. *Tolet. Conc. IV.* 423
Non poteſt, *32.* xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 797
Non poteſt, 8. xxxij. q. 5. *Iſidorus*, 990
Non poteſt, *38. de pœnit.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1019
Non poteſt, *41. de pœn.* diſt. 1. *Ioan. Chryſoſtomus*, 1020
Non poteſt, 4. *de conſecr.* diſt. 4. *Ioan. Chryſoſtom.* 1206
Non poteſt, 21. de Præbendis, tit. 4. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 91
Non poteſt, 2. de Procuratoribus, tit. 10. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 204
Non poteſt, *3. de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Gregorius, 315
Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur Effectum. Regula LII. de Regulis Juris. *In Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Non prohibeat, *67. de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1186
Non putamus, 2. de Conſuetudine, tit. 4. *In Sexto* Lib. 1. Bonifacius VIII. 8
Non putes, 56. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 819
Non quales, *86.* j. qu. 1. *Nicolaus*, 337
Non ratione, *11. de conſecr.* diſt. 4. *Syricius Papa*, 1207
Non regenerabuntur, 135. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1240
Non revertebantur, *10. de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1044
Non ſanat, 50. j. qu. 1. *Ambroſius*, CR 327
Non ſane, *15. final.* xiv. qu. 5. *Auguſtinus*, 644
Non ſatis, 14. diſt. 86. *Ambroſius*, CR 260
Non ſatis, 3. xxxiv. qu. 1. & 2, *Hieronymus*, CR 1104
Non ſatis, *8. de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. PD 610
Non ſemel, 29. xviij. qu. 2. *Aurel. Concil.* CR 730
Non ſemper, *92.* xj. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 581
Non ſemper, 12. xxij. qu. 4. *Ambroſius*, 765
Non ſine multa, *2. de Arbitris*, tit. 43. ult. Lib. 1. Alexander III. PD 185
Non ſolent, 30. ij. qu. *6. Vlpianus*, CR 414
Non ſolum, 9. j. qu. 3. *Beda*, 362
j. Non ſolum, 75. xj. qu. *3. Synodus VIII.* CR 577
ij. Non ſolum, 85. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 579
Non ſolum, 7. xxij. qu. 4. *Beda*, 764
Non ſolùm, 27. xxiij. qu. 5. *Hieronymus*, 818
Non ſolùm, 6. xxviij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 943
Non ſolùm, 15. xxxij. qu. 7. *Iſidorus*, CR 998
Non ſolùm, unic. xxxij. qu. 8. *Auguſtinus*, CR 1002
Non ſolùm, 7. de appellationibus, tit. 15. ultim. *In Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 80
Non ſolùm, 2. de Regularibus, tit. 14. *In Sexto*, Lib. 3. Alexander IV. 113
Non ſtatim, 2. xxvj. qu. 2. *Hieronymus*, CR 891
Non ſufficit, *63. de pœnit.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1028
Non ſunt audiendi, 56. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 573
Non turbatur, 7. xxiv. qu. 1. *Ambroſius*, CR 845
Non vos hominum, 42. xxiij. qu. 5. *Pelagius*, CR 820
Non vos judicetis, 1. v. q. 5. *Auguſtinus*, 476
Non ut apponeres, *5. de Baptiſmo, & ejus effectu*, tit. 42. Lib. 3. Innocentius III. PD 524
Nos ad fidem, 2. diſt. *96. Chalcedonenſe Concil.* 292
Nos autem, *41. de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1177
Nos conſecrationem, 1. ix. qu. 1. *Gregorius*, 521
Nos conſuetudinem, 8. diſt. 12. *Gregorius*, CR 26
Nos in hominem, *6. final.* ix. qu. 1. *Gregorius*, 523

Nos in

Nos in quenquam, 1. *ij*. qu. 1. *Auguſtinus*, 382
Nos inſtituta, 1. *de Sepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Leo III. 438
Nos inter, 6. *de purgatione canonica*, tit. 34. Lib. 5. Alexander III. 705
Nos novimus, 1. xvij. qu. 2. *Auguſtinus*, CR 709
Nos quidem, 3. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 429
Nos qui præſumus, 3. diſt. 40. *Gregorius*, 130
Nos ſacramentum, 3. *ij*. qu. 5. *Cornelius Papa*, CR 396
Nos ſanctorum, 2. *ij*. qu. 5. *Cornelius Papa*, 396
Nos ſanctorum, 4, xv. qu. 6. *Gregorius vij*. CR 657
Noſſe credo, 9. diſt. 76. *Ambroſius*, CR 236
Noſſe deſideras, 3. xxx. qu. 1. *Nicolaus Papa*, 957
Nos ſequentes, 19. vj. qu. 1. *Euſebius Papa*, 485
Noſſe tuam, 12. diſt. 63. *Stephanus*, 208
Noſſe vos, 21. *de conſecr*. diſt. 3. *Pius*, 1202
Nos ſi incompetenter, 41. *ij*. qu. 7. *Leo iv*. CR. ad Rubricam & ad Gratianum, 430
Noſtri quomodo, 9. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Alexander III. PD 39
Noſtrates, 3. xxx. q. 5. *Nicolaus*, 964
Noſtri, 3. xxiij. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 782
Noſtro poſtulaſti, 15. *de pœnitentiis & remiſſion*. tit. 38. Lib. 5. Honorius III. 720
Notandum eſt, 3. *final*. xxiij. q. 2. *Auguſtinus*, 780
Notandum eſt, 37. xxiv. qu. 3. *Urbanus Papa*, 872
Notificamus, 3. xxxv. qu. 6. *Urbanus Papa*, 1134
Notificaſti, 2. xxxiij. qu. 5. *Alexander Papa*, CR 1098
Notum ſit, 10. *ij*. qu. 1. *Nicolaus Papa*, CR 385
Nova, 10. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. 717
Novatianus, 6. *vij*. qu. 1. *Cyprianus*, CR 493
Noverit, 49. *de ſententia Excommunic*. tit. 39. Lib. 5. Honorius III. PD 738
Noverit, 6. jx. qu. 1. *Tolet. Conc. iv*. 533
Novimus, 27. *de Verborum ſignificatione*, titul. 40. Lib. 5. Innocentius III. 750
Noviſſime, 5. *de conſecr*. diſt. 5. *Rabanus*, 1247
Novit, 43. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 336
Novit, 4. *de his quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. Lib. 2. Alexander III. PD 400
Novit Dominus, 64. *de pœn*. diſt. 1. *Ambroſius*, 1028
Novit Dominus, 10. *de pœn*. diſt. 4. *Auguſtinus*, CR fol. 1081
Novit fraternitas, 10. diſt. 12. *Gregorius*, 27
Novit ille, 13. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. PD 194
Novit ille, 7. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. PD fol. 148
Novit ille, 1. *Ne ſede vacante*, tit. 9. Lib. 3. Innocentius III. PD 398
Novit ſanctitas, 3. diſt. 100. *Gregorius*, CR 305
Novum genus, 2. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. *Paſchalis ij*. 444
Nubendi, 20. xxxij. qu. 1. *Auguſtinus*, 920
Nulla ædificia, 4. *xij*. q. 1. *Nicolaus Papa*, CR 589
Nulla Eccleſiaſtica, 2. *de Conceſſione Præbend*. tit. 8. L. 3. *Ex Conc. Lateran*. ſub Alexan. III. 389
Nullam, 3. final. de juramento calumniæ, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 64
Nullam damnationem, 3. *fin*. ij. q. 4. *Leo iv*. CR 405
Nullam poteſtatem, 9. *xviij*. q. 2. *Pelagius Papa*, 724
Nulla officia, 14. diſt. 54. *Tolet. Conc. iij*. 185
Nulla præter, 142. *de conſecr*. diſt. 4. *Auguſtinus*, 1242
Nulla ratio, 1. diſt. 62. *Leo Papa*, 204
Nulla ratione, 8. diſt. 93. *Ex Concilio Pariſienſi*, 279
Nulli Archiepiſcopi, 2. diſt. 99. *Anicetus*, 302
Nulli Civium, 5. *de conſecr*. diſt. 3. *Aurel. Conc. j*. CR 1199
Nulli Clerico, 3. diſt. 4. *Sexta Synodus*, CR 141
Nulli de ſervili, 2. diſt. 54. *Tribur. Conc*. CR 181
Nulli dubium, 5. *iij*. q. 1. *Alexander Papa*, 459
Nulli dubium, 1. xij. qu. 5. *Gregorius*, CR 622
Nulli Epiſcopi, 5. diſt. 42. *Carthag. Concil. iij*. 137
Nulli Epiſcoporum, 14. *final*. *iij*. qu. 5. *Paſchaſius*, CR fol. 448
Nulli Epiſcoporum, 27. xij. qu. 1. *Romana Synodus habita* ab Eugenio II. 596
Nulli Epiſcoporum, 62. xvj. qu. 1. *Leo Papa iv*. in Concilio, 680
Nulli Epiſcoporum, 5. *de accuſationibus*, tit. 1. L. 4. Paſchalis Papa, 597
Nulli eſt, 131. *de conſecr*. diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1239
Nulli ex propinquitate, 19. xxxv. qu. 2. & 3. *Lugdun. Concil*. CR 1113
Nulli fas, 5. diſt. 19. *Gregorius iv*. CR 57
Nulli fas ſit, 4. xxv. qu. 1. *Hilarius*, CR 880
Nulli Judæo, 19. finale, *de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Gregorius IX. 634
Nulli liceat, 3. xvj. q. 2. *Bonifacius Papa*, 597
Nulli liceat, 5. *de Rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Ex Concilio apud Silvanen. PD fol. 407
Nulli licere, 8. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in Concilio gener. Lugdun*. 16
Nulli Sacerdotum, 4. diſt. 38. *Celeſtinus*, 126
Nulli ſe, 8. *de ſent. Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 722
Nulli unquam, 11. *iij*. qu. 4. *Eutychianus Papa primus*, fol. 445
Nullius crimen, 1. j. qu. 4. *Auguſtinus*, 363
Nullum abſque formata, 9. *final*. diſtinct. 71. *Antioch. Concilium*, CR 226
Nullum ante, 10. xxx. q. 5. *Evariſtus Papa*, 966
Nullum Epiſcoporum, 6 jx. q. 2. *Antioch. Conc*. CR 524
Nullum facere, 1. diſt. 28. *Gregorius*, 90
Nullum in utroque, 7. xxxv. q. 2. *Iulius Papa*, CR 1110
Nullum ſine dote, 6. xxx. q. 5. *Arelat. Concil*. 965
Nullus, 1. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Lucius Papa, PD 36
Nullus, 2. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Ex Concilio Pariſienſi, 199
Nullus, 17. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 496
Nullus, 4. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Bonifacius Papa, 283
Nullus, 1. *de Regul. & Tranſeunt*. tit. 31. Lib. 3. Ex Concilio Maguntinenſi, 455
Nullus, 4. *de ſervis non ordinandis*, tit. 18. Lib. 1. Ex Concilio apud Alichi. PD 113
Nullus Abbas, 3. j. q. 2. *Urbanus Papa*, CR 354
Nullus Abbas, 1. xix. qu. 3. *Educenſe Concil. ſub Gregorio VII*. 752
Nullus Acolythorum, 1. diſt. 24. *Sylveſter Papa*, CR 78
Nullus ad Eccleſiaſticum. 1. diſt. 58 *Gregorius*, 196
Nullus aliqua, 1. diſt. 98. *Sylveſter Papa* in Concilio generali, 301

Nullus alterius, 1. jx. q. 2. *Calixtus Papa*, 523
Nullus anathematizatorum, 6. *iij.* qu. 4. *Stephanus Papa*, 445
Nullus autem, 40. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1217
Nullus Clericorum, 6. xjv. q. 4. *Carthag. Conc. iij.* 640
Nullus Clericorum, 19. *xvij.* q. 4. *Ilerdenſe Concilium*, fol. 713
jv. Nullus Clericus, 33. xj. q. 1. *Sylveſter Papa*, CR 551
ij. Nullus Clericus, 6. xj. q. 1. *Matiſcon. Conc. j.* CR 545
Nullus debitæ, 42. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1020
Nullus decimas, 4. xvj. q. 2. *Leo Papa*, 684
Nullus ducat, 1. xxxj. qu. 1. *Leo Papa*, 967
Nullus Eorum, 2. xxj. q. 4. *Sexta Synodus*, 748
Nullus eorum, 13. *xxviij.* q. 1. *Sexta Synodus*, 948
Nullus Eorum, 26. *de pœnit.* diſt. 2. *Hieronymus*, 1049
Nullus Epiſcoporum, 1. diſt. 54. *Leo Epiſcopus*, CR 181
Nullus Epiſcoporum, 3. *ij.* q. 2. *Stephanus*, CR 391
Nullus Epiſcoporum, 1. xv. qu. 4. *Tarraconenſe Concilium*, 654
Nullus Epiſcopus, 16. *fin.* diſt. 38. *Clemens Papa*, 129
Nullus Epiſcopus, 1. diſt. 60. *Vrbanus in Concilio celebrato Alverniæ*, CR 198
j. Nullus Epiſcopus, 100. j. qu. 1. *Gelaſius ex Sexta Synodo*, CR 345
ij. Nullus Epiſcopus, 124. j. qu. 1. *Gregorius VII.* 351
Nullus Epiſcopus, 1. v. q. 4. *Iulius Papa*, CR 475
iij. Nullus Epiſcopus, 8. xj. q. 1. *Bonifacius*, CR 545
Nullus Epiſcopus, 3. *final.* xv. qu. 4. *Hadrianus Papa*, fol. 655
Nullus Epiſcopus, 23. *final.* xxij. q. 5. *Vrbanus II.* CR 775
Nullus Epiſcopus, 57. *de conſecr.* diſt. 1. *Zacharias Papa*, CR 1161
Nullus Epiſcopus, 5. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Urbanus Papa, 288
Nullus Epiſcopus, 3. *de parochiis & alienis*, tit. 29. Lib. 3. Hadrianus Papa, 443
Nullus Epiſcopus, 4. final. de Tempor. Ordinat. tit. 9. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII, 41
Nullus ex Conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. Regula LXII. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Nullus ex Eccleſiaſtico, 22. *xxij.* qu. 5. *Rhemenſe Concilium*, CR 775
Nullus exſpectet, 6. *final. de pœn.* diſt. 7. *Auguſtinus*, CR 1094
Nullus fidelis, 2. xxx. q. 5. *Hormiſda Papa*, CR 964
Nullus in Epiſcopum, 4. *final.* diſt. 60. *Vrbanus Papa*, CR 198
Nullus in Epiſcopum, 3. *fin.* diſt. 62. *Calixtus Papa ij.* 205
Nullus in Præpoſitum, 2. diſt. 60. *Calixtus Papa*, CR fol. 198
Nullus introducatur, 2. iv. quæſtion. 4. *Damaſus Papa*, CR 470
Nullus invitis, 13. diſt. 61. *Celeſtinus*, CR 202
Nullus itaque, 108. j. q. 1. *Symmachus*, 350
j. Nullus judicium, 2. xj. qu. 1. *Cajus Papa*, 544
Nullus Laicorum, 1. diſt. 63. *Hadrianus Papa in Octava Synodo*, CR 205
Nullus Laicorum, 18. xvj. q. 7. *Paſchalis II.* CR 702
Nullus Laicus, 2. *ij.* qu. 7. *Sylveſter Papa*, 410
Nullus Miniſtrorum, 125. *de conſecr.* diſt. 4. *Arauſic. Concil.* CR 1235
Nullus Miſſam, 5. diſt. 32. *Nicolaus*, CR 105
Nullus Monachus, 54. *ij.* q. 7. *Pelagius II.* 435
Nullus Monachus, 14. *xviij.* q. 2. *Aurel. Concil.* j. 726
Nullus mortuus, 18. *xiij.* q. 2. *Magunt. Concil.* j. 632
Nullus neque, 6. xxxvj. q. 2. *Pariſienſe Concil.* j. 1145
Nullus omninò, 23. *final.* vj. qu. 1. *Codex*, 486
Nullus omninò, 11. xvj. q. 7. *Calixtus Papa*, 700
Nullus ordinetur, 2. diſt. 24. *Carthag. Conc. iij.* 79
Nullus Patriarcharum, 4. diſt. 99. *Pelagius ij.* 303
Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur. Regula XX. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Nullus pœnitentiam, 2. diſt. 55. *Arelat. Conc. iij.* 189
Nullus Pontifice, 7. diſt. 79. *Bonif. iij.* ex Concil. 242
Nullus poteſt, 5. *ij.* q. 2. *Iulius Papa*, CR 391
Nullus Presbyter, 5. ix. qu. 2. *Nannetenſe Concil.* CR fol. 524
Nullus Presbyter, 15. *de conſec.* diſt. 1. *Sylveſter Papa*, 1151
Nullus Presbyter, 25. *de conſecr.* diſtinct. 1. *Hormiſda Papa*, CR 1153
Nullus Presbyter, 1. *de pignoribus, &c.* tit. 21. L. 3. Ex Concilio Remenſi, 418
Nullus Presbyterorum, 7. diſt. 44. *Nannetenſe Concilium*, CR 142
Nullus Presbyterorum, 35. *de conſecr.* diſt. 5. *Nannetenſe Concil.* 1253
Nullus Primas, 3. jx. qu. 2. *Calixtus*, 523
Nullus Primas, 7. ix. qu. 3. *Calixtus Papa*, 528
Nullus Religioſus, 28. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 27
Nullus res Eccleſiæ, 39. *xvij.* qu. 4. *Carthagin. Concilium*, CR 719
Nullus Sacerdotum, 43. xj. qu. 3. *Arvernenſe Concil.* CR 570
Nullus ſervus, 11. *iij.* qu. 5. *Felix Papa ij.* 448
Nullus unquam, 4. diſt. 79. *Stephanus Papa iij.* ex Conc. CR 241
Nullus unquam, 1. jv. q. 4. *Fabianus*, CR 469
Nunc autem, 6. diſt. 21. *Nicolaus Papa*, 66
Nunc autem, in princ. j. *qu.* 7. Gratianus, 370
Nunc autem, in princ. v. *qu.* 5. Gratianus, 476
Nunc autem, in princ. *xxiij. qu.* 7. Gratianus, 828
Nunc autem, in princ. xxxij. *qu.* 7. Gratianus, 995
Nunc autem, 46. *de conſecr.* diſt. 4. Auguſtin. CR 1220
Nunc autem, 1. *de religioſis domibus*, tit. 36. Lib. 3. Gregorius, 487
Nunc ergò, in princ. j. *qu.* 4. Gratianus, 363
Nunciatum eſt, 2. diſt. 84. *Gregorius*, 256
Nuncios, 6. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 446
Nunc quæritur, in princ. *xij. qu.* 2. Gratianus, 597
Nunc quæritur, in princ. *xij. qu.* 3. Gratianus, 620
Nunc quæritur, in princ. xxxv. *qu.* 6. Gratianus, 1133
Nunc quæritur, in pr. xxxvj. *qu.* 2. Gratianus, 1144
Nunc verò, 20. jx. qu. 3. *Stephanus Epiſcopus*, CR 531
Nunquam aquæ, 10. *de conſec.* d. 4. *Chromatius*, CR 1207
Nunquam de manu, 33. *de conſec.* diſt. 5. *Hieronym.* 1252
Nunquam de Pontificibus, 12. diſt. 96. *Gelaſius*, 295
Nunquam de vitiis, 4. diſt. 56. *Chryſoſtomus*, CR 193
Nunquam divinatio, 24. j. qu. 1. *Hieronymus*, CR 319
Nunquid Cain, 26. *de pœn.* diſt. 1. *Cyprianus*, 1016
Nunquid non erunt, 1. *xxviij.* q. 1. *Innocent. Papa*, 946
Nunquid non omnia, 10. *de conſec.* diſt. 5. *Stephan. V.* 1247
Nuper, 4. *de bigamis*, t. 21. L. 1. Innocent. III. 116
Nuper, 34. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innoc. III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 455

Nuper,

Nuper, *6. de donat. inter vir, & uxor.* tit. 20. Lib. 4. Innocentius III. 593
j. *Nuper*, 6. de Præb. & dignitatibus, tit. 2. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Joannes XXII. 342
ij. *Nuper*, 7. de Præbendis & dignit. tit. 2. *In Extr. Comm.* Lib. 3. Joannes XXII. 343
iij. *Nuper*, 8. de Præb. & dignit. tit. 2. *In Extrav. Comm.* Lib. 3. Joannes XXII. 343
Nuper, *29. de ſent. Excommunic.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 729
Nuper, *51. de Teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. L. 2. Honorius III. PD 271
Nuper foropopulenſis, *2. final.* *vij.* qu. 2. *Gelaſius Papa*, CR 511
Nuptiæ terram implent, 12. *xxxij.* q. 1. *Ambroſ.* CR 976
Nuptiarum bonum, 41. *xxvij.* q. 1. *Auguſtinus*, CR 924.

O.

OBedientiam, in pr. *diſt. 93.* Gratianus, 276
Obeuntibus. 35. diſt. 63. *Innocentius II.* in Synodo Romana, 216
Objiciuntur, 7. *xxxij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 986
Obitum Theodori, 2. *xij.* q. 5. *Gregorius*, 622
Obitum Victoris, 16. diſt. 61. *Gregorius*, CR 203
Oblatæ, 57. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. 345
Oblationes diſſidentium, 2. diſt. 90. *Carthag. Conc. iv.* 271
Obſervandum quoque, *unic.* xv. qu. 2. *Tarraconenſe Concilium*, 652
Obtineri, 21. *xxiij.* qu. 4. *Gregorius*, 790
Occidit Phinees, 14. *xxiij.* q. 8. *Ioan. Chryſoſtomus*, 834
Octava diſcuſſio, 62. *xij.* q. 2. *Hiſpal. Conc. ij.* CR 614
Odia reſtringi, & favores convenit ampliari. Regula XV. de Reg. Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
Odi & projeci, 27. *xxiv.* q. 1. *Hieronymus*, CR, 852
Odio habeantur, 2. diſt. 86. *Leo Epiſcopus*, 258
Odit DEUS, 62. j. q. 1. *Hieronymus*, 330
Odoardus, 3. *de ſolutionibus*, tit. 23. Lib. 3. Gregorius IX. 423
Offerebat, 12. *xxxij.* qu. 7. *Ambroſius*, 998
Officia, 16. *xxiij.* qu. 5. *Auguſtinus*, 815
Officii, 38. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 63
Officii, 1. de Officio Legati, tit. 15. *in Sexto*, L. 1. Innocentius IV. 47
Officii, 9. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. 717
Officii, 42. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 736
Officii, 14. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Innocentius III. PD 432
Officii noſtri, 13. xxjv. qu. 1. *Iulius Papa*, 846
Officium, 2. *de officio Archidiaconi*, tit. 23. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, PD 119
Officium, 3. *de offic. Archipresbyteri*, tit. 24. Leo Papa, 123
Olim, 26. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Gregorius IX. 607
Olim, 20. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Innocentius III. PD 507
Olim, 7. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Honorius III. PD 303
Olim, 7. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. Lib. 5. Honorius III. 711
Olim, unic. *de litis conteſtatione*, tit. 5. Lib. 2. Gregorius IX. 207
Olim, 25. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innoc. III. 19
j. Olim, 12. *de reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Innocentius III. PD 229
ij. Olim, 16. *de reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Innocentius III. 233
iij. Olim, 17. *de reſtitutione ſpoliatorum*, titul. 13. Lib. 2. Innocentius III. 233
Olim, 26. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. 745
Olim idem erat, 5. diſt. 95. *Hieronymus*, 287
Olim juſſus, 8. *viij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 514
Omne genus, 16. *xxij.* qu. 2. *Iſidorus*, 760
Omne itaque, 10. *xxvij.* qu. 2. *Auguſtinus*, 929
Omnem vim, 6. diſt. 37. *Hadrianus Papa*, CR 122
Omne quod, 1. *xxij.* qu. 1. *Toletanum Concilium viij.* CR 750
Omne quod, 8. xxv. qu. 1. *Marcellinus Papa*, CR 881
Omnes Cauſationes, 7. *xxxij.* q. 7. *Hieronymus*, CR 996
Omnes Baſilicæ, 10. *xvj.* q. 7. *Aurelianenſe Concil. j.* 700
Omnes baſilicæ, 3. *de conſecr.* diſt. 1. *Hyginus Papa*, CR fol. 1148
Omnes Decimæ, 5. *xvj.* q. 7. *Rothomag. Concil.* CR 698
Omnes deinceps, 14. *xxviij.* q. 1. *Agath. Conc.* CR 948
Omnes dies, 1. *de feriis*, tit. 9. Lib. 2. Ex Concilio apud Compendium, 216
Omnes Eccleſiæ, 5. *xvij.* q. 4. *Lucius Epiſcopus*, 710
Omnes Epiſcopi, 5. *ij.* q. 6. *Sixtus Papa*, CR 406
Omnes fideles, 62. *de conſecr.* diſt. 1. *Canon Apoſtolorum*, CR 1162
Omnes fideles, 1. *de conſecr.* diſt. 5. *Vrbanus Papa*, 1246
Omnes fœminæ, 36. *xxvij.* qu. 1. *Tolet. Concil. X.* CR fol. 923
Omnes hæ ſpecies, in princ. *diſt. 3.* Gratianus, 4
Omnes hujus, 3. diſt. 47. *Gregorius*, CR 151
ij. Omnes illi, 4. vj. qu. 1. *Fabianus*, 481
Omnes itaque. 36. xj. q. 1. *Codex Theodoſianus*, 552
Omnes Leges, 1. diſt. 1. *Iſidorus*, 1
Omnes Leges, 2. *ij.* qu. 2. *Nicolaus Papa*, 391
Omnes Presbyteri, 26. *xvij.* qu. 4. *Triburienſe Concilium*, CR 715
Omnes Principes, 4. *de majorit. & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Clemens Papa III. 159
Omnes pſallentes, 6. diſt. 38. *Septima Synodus*, 127
Omnes, qui adverſus, 13. *iij.* q. 5. *Pelagius Papa II.* 448
Omnes, qui in peregrinatione, *6. final.* diſt. 98. *Eliber. Concilium*, 302
Omnes quos, 7. *iij.* q. 4. *Fabianus Papa*, 445
Omnes quos, 8. xxx. q. 1. *Symmachus Papa*, 959
Omnes, quos, 30. *final.* de conſecr. diſt. 3. *Auguſtinus*, fol. 1204
Omnes, ſive Patriarchæ, 1. diſt. 22. *Nicolaus Papa II.* 67
j. Omnes verò, 2. vj. qu. 1. *Hadrianus Papa*, 480
Omnia Decretalia, 12. xxv. q. 1. *Damaſus Papa*, 881
Omnia quæ adverſus, 4. *iij.* q. 9. *Cornelius Papa*, 460
Omnia quæcunque, 74. *de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1192
Omnia Sacramenta, 78. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 334
Omnia talia, 12. diſt. 12. *Auguſtinus*, 28
Omnibus, *2. finale, de Clerico Venatore*, tit. 24. L. 5. Ex Concilio Aurelianenſi, 675

Omnibus conſideratis, 20. xxiv. q. 1. *Auguſtinus*, CR fol. 848
Omnibus modis, 1. xxxv. q. 9. *Gregorius*, CR 1138
Omnibus nobis, 1. xxix. q. 2. *Iulius Papa*, CR 953
Omnibus quibus, 2. jv. q. 6. *Carthag. Concil. VII.* 471
Omnibus ſervis, 3. diſt. 34. *Concilium Aurelianum* fortè *Agathenſe*, vel *Francicum*, CR 112
Omnibus vobis, 19. *ij*. q. 5. *Leo*, CR 401
Omni die, *11. de conſecr.* diſt. 5. *Carthag. Concil. iv.* 1248
Omninò confitemur, 11. diſt. *31. Leo IX.* CR 102
Omninò puniendus eſt, 27. ij. qu. 6. *Theodoſiana Lex.* CR 411
Omnipotens, 4. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Gregorius, 597
Omnis anima, *2. de Cenſibus*, tit. *39.* Lib. *3.* Auguſtinus, 501
Omnis ætas, 1. xij. qu. 1. *Toletanum Concilium iij.* 587
Omnis autem, 4. *finale*, diſt. 3. *Iſidorus*, CR 4
Omnis Chriſtianus, *32.* xj. q. *3. Auguſtinus*, CR 568
Omnis Chriſtianus, *69. de conſecr.* diſt. 1. *Gregorius vij.* in Synodo Romana, CR 1163
Omnis cujuslibet, 112. j. qu. 1. *Leo*, CR 348
Omnis electio, 7. diſt. 63. *Septima Synodus*, quæ eſt ſecunda Nicæna, CR 207
Omnis homo, *21. de conſecr.* diſt. 2. *Eliberit. Concil.* CR fol. 1170
Omnis jactantia, 1. xxj. qu. 4. *Septima Synodus*, CR 747
Omnis iniquitas, *25. de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, 1016
Omnis oppreſſus, 3. ij. qu. 6. *Anacletus Papa*, CR 406
Omnis Presbyter, *106. de conſecr.* diſt. 4. *Ilerdenſe Concilium*, CR 1231
Omnis, qui aliis, 1. v. qu. *6. Hadrianus Papa*, 478
Omnis qui gemebat, 36. vij. qu. 1. *Pelagius*, 503
Omnis qui jam, *96. de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1230
Omnis qui juſtè, 10. diſt. 45. *Iſidorus*, 147
Omnis qui non diligit, *37. de pœn.* diſtinct. 1. *Ioannes Evangeliſta*, 1019
Omnis, qui recedit, 24. xxjv. qu. 1. *Beda*, 850
Omnis res, 4. xxvij. qu. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, CR 927
Omnis res, *1. de Regulis juris*, tit. 41. ult. Lib. 5. Joannes Chryſoſtomus, 753
Omnis utriuſque, *12. de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 718
Omni tempore, *124. de conſecr.* diſt. 4. *Martinus Bracharenſis* in Concilio, 1235
Omni timore, *9.* xxiij. qu. 8. *Leo*, 833
Omnium Sacerdotum, 1. diſt. *32. Leo Papa*, CR 104
Omnium veſtrum, 46. xxiij. q. 5. *Nicolaus*, CR 823
Oportebat, *3.* diſt. *79. Stephanus Papa iij.* 241
Oportet Epiſcopum, 1. xxviij. q. 3. *Hieronymus*, CR 951
Oportet etiam ordinandum, in pr. *diſt. 36.* Gratianus, 119
Oportet eum, 12. viij. q. 1. *Petrus Apoſtolus* in Epiſt. 1. Clementis ad Jacobum, 516
Oportet infantes, 4. *final.* xx. qu. 2. *Nona Synodus*, CR 739
Oportet quoque, in princ. *diſt. 40.* Gratianus, 129
Oportet Sacerdotes, 23. diſt. 81. *Gregorius*, 249
Oportet utprimum, *3.* iij. q. 2. *Stephan. Papa V.* CR 440
O Propheta, 80. j. q. 1. *Hieronymus*, CR 334
Optatum tibi, 4. diſt. 100. *Ioannes Epiſcopus*, CR 305
Oratorium, 6. diſt. 42. *Ex dictis B. Benedicti Abbatis*, 137
Ordinarii, 3. de Officio ordinarii, tit. 16. *in Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. 50
Ordinationes, 1. diſt. *64. Anacletus*, CR 216
j. Ordinationes, 1. diſt. *75. Anacletus Papa*, 231
ij. Ordinationes, 3. diſt. *75. Zepherinus Papa*, 232
iij. Ordinationes, *7. final.* diſt. *75. Gelaſius*, 233
Ordinationes, 113. j. q. 1. *Gregorius viij.* 348
Ordinationes, 5. ix. qu. 1. *Vrbanus* in Synodo Placentina, CR 522
Ordinatos, *6. finale*, tit. *59. Celeſtinus*, 197
Origo, 5. xxxij. qu. 4. *Hieronymus*, 985
Oſius Epiſcopus, 10. diſt. *61. Sardicenſe Concil.* CR 202
Oſius Epiſcopus, 7. vj. q. 4. *Sardicenſe Concil.* 490
Oſius Epiſcopus, *2. de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Ex Concilio Sardicenſi, 36
Oſius Papa, 2. diſt. *56. Damaſus Papa*, CR 192
Oſtendit Propheta, *11. final.* xxiij. q. *3. Auguſtinus*, CR fol. 783
Oſtenditur illos, *32. de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1213
Oſtenſum eſt, in princ. xvj. *qu.* 4. Gratianus, 693
Oſtiarius, 19. diſt. 23. *Carthag. Concil. iv.* 77
Oves Paſtorem, *9.* vj. qu. 1. *Pius Papa*, 482
Oves, quæ, 13. *ij.* q. 7. *Euſebius Papa*, 421

P.

PAcem igitur, *9. de conſec.* diſt. 2. *Innocent. Papa*, 1167
Pactiones, 8. final. *de pactis*, tit. *35.* Lib. 1. Gregorius IX. 168
Pactum, 1. de pactis, tit. *18. in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 54
Pactum, *11. de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Iſidorus, 743
Pagani, 25. *ij.* qu. 7. *Cajus Papa*, CR 424
Palam eſt, 9. diſt. 11. *Auguſtinus*, CR 24
Pallium tibi, 6. diſt. 106. *Gregorius*, 306
Pallium vobis, 1. diſt 100. *Gregorius*, 307
Panem cœleſtem, *64. de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR fol. 1186
Panis eſt. *55. de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1183
Panis & Calix, *39. de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1176
Paratus, 2. xxiij. q. 1. *Auguſtinus*, CR 777
Parentelæ, 4. xxxv. q. 5. *Zacharias Papa*, 1119
Parochiano, 14. finale, *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Gregorius IX. 443
Parochianos, *14. de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 448
Parochianos, *9. de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 722
Parſimoniam. 5. diſt. 41. *Gangren. Conc.* CR 134
Parvuli, 14. xxij. qu. 2. *Capitularia*, CR 773
Parvuli, *74. de conſecr.* diſt. 4. *Iſidorus*, 1225
Parvuli, *138. de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1241
Parvulos, *110. de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius iij.* fortè *ij.* 1232
Paſce fame, 21. diſt. 86. *Ambroſius* lib. de alienandis pauperibus, CR 262
Paſchæ ſolennitas, *23. de conſecr.* diſt. 3. *Carthag. Concil. iv.* 1203
Paſtoralis, *53. de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 342
Paſtoralis, *5. de Cauſa poſſeſſionis*, tit. 12. Lib. 2. Innocentius III. PD 213
Paſtoralis, unic. de Clerico ægrotante, tit. *5. In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 98
Paſtoralis, *28. de Decimis*, titul. 30. Lib. 1. Innocentius III. 452

Paſtoralis, 7. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Innocentius III. 426
Paſtoralis, 4. *de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Innocentius III. 301
Paſtoralis, 8. *de fide inſtrumentorum*, t. 22. L. 2. Innocentius III. PD 279
Paſtoralis, unic. de immunitate Eccleſiarum, tit. 13. *in Extr. Com.* Lib. 3. Benedictus XI. ex Clemente V. 376
Paſtoralis, 14. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. 195
Paſtoralis, 29. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Innocentius III. 500
Paſtoralis, 9. *de his quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. Lib. 3. Innocentius III. PD 402
Paſtoralis, 28. *de Officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. PD 137
Paſtoralis, 11. *de officio Iudicis Ordinarii*, tit. 31. L. 1. Innocentius III. 153
Paſtoralis, 19. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 699
Paſtoralis, 14. *de reſcriptis*, t. 3. L. 1. Innoc. III. 14
Paſtoralis, 1. *de Sacram. non inter.* tit. 16. Lib. 1. Innocentius III. 107
Paſtoralis, 2. final. de ſent. & re judicata, tit. 11. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 214
Paſtoralis officii, 42. *vij.* qu. 1. *Gregorius Papa*, CR 505
Paſtor Eccleſiæ, 7. j. q. 2. *Proſper*, 355
Patentibus, 10. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Celeſtinus III. 694
Paternarum, 24. xxjv. q. 3. *Vrbanus Papa*, CR 870
Patet profectò, 10. jx. q. 3. *Nicolaus Papa*, CR 529
Patet Simoniacos, 27. *final.* j. qu. 7. *Paſchalis Papa*, CR 381
Patrem, unic. *xxxij.* qu. 3. *Pelagius*, 982
Paulianiſtæ, 53. j. qu. 1. *Innocentius*, 328
Paulum itaque, 6. *ij* qu. 3. *Gregorius*, CR 393
Paulus dicit, 28. *ij.* qu. 7. *Gregorius*, CR 426
Paulus Dyaclinæ, 43. *ij.* qu. 7. *Gratianus*, CR 432
Paulus Petrum, 33. *ij. Gloſſa ordinaria*, CR 428
Pauper, 72. xj. qu. 3. *Iſidorus*, 576
Peccati Venia non datur, niſi correcto. Reg. V. de Reg. Juris. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
Peccatum, 7. *de pœn.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1078
Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. Reg. IV. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 186
Pecunia, 16. *xvij.* qu. 4. *Theodorus in pœnitentiali*, 713
Pennata, 9. *de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1043
Peracta, 10. *de conſecr.* diſt. 2. *Anacletus Papa*, CR 1167
Per adoptionem, 6. xxx. q. 3. *Digeſta*, CR 962
Per aquam, 9. *de conſecr.* diſt. 4. *Ambroſius*, CR 1207
Per Baptiſmum, 2. *de conſec.* diſt. 4. *Auguſtin.* CR 1205
Per Catechiſmum, 2. de Cognat. ſpirituali, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 4. Bonifacius VIII. 132
Peregrina judicia, 12. *iij.* q. 6. *Sixtus Papa III.* 453
Per Eſajam, 98. j. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 343
Per exemptionem, 9. de Privilegiis, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 152
Perfecta pœnitentia, 40. *de pœn.* diſt. 1. *Ioan. Chryſoſtom.* fol. 1020
Perfecta pœnitentia, 8. *de pœn.* diſt. 3. *Io. Chryſoſtom.* 1062
Per hoc, 17. de Hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 141
Periculoſo, unic. *de ſtatu Regularium*, tit. 16. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 114
Per illicitam, 25. j. qu. 7. *Damaſus Papa*, 380
Per illicitam, 3. jx. qu. 1. *Damaſus Papa*, 522
Per inquiſitionem, 26. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 52
Per Laicos, 20. xvj. q. 7. *Alexander Papa II.* CR 702
Perlatum, 1. *de his, quæ vi metúsve*, tit. 40. Lib. 1. Alexander III. PD 177
Perlatum, 1. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Ex Concilio Mediolanenſi, PD 492
Perlatum, 7. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 582
Perlatum ad nos, 27. *de conſecr.* diſt. 3. *Gregorius*, 1203
Perlatum eſt, 4. diſt. 88. *Gregorius*, 266
Perlatum eſt, 12. *final.* diſt. 90. *Victor Papa*, 273
Perlatum eſt, 8. xjx. q. 3. *Gregorius Papa*, CR 734
Perlatum eſt, 7. xxjx. q. 2. *Triburienſe Concil.* CR 955
Perlectis, 1. diſt. 25. *Iſidorus*, CR. ad inſcriptionem & in fine, 80
Per literas, 2. de Præbendis, tit. 2. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. 221
Permittimus, unic. de ætate & qualitate, tit. 10. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 41
Permittimus, 57. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 741
Pernicioſam, 25. *xviij.* qu. 2. *Innocentius II.* in Concilio Romæ habito, CR 729
Pernicioſam, 1. *de Officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. *Ex Synodo* Joannis Papæ, 149
Pernicioſè, 23, *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1016
Pernicioſus, 13. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Honorius III. 519
Per noſtras, 26. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Innocentius III. 498
Perpendimus, 23 *de ſent. Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 726
Perpetuò, 5. *final.* de Cenſibus, tit. 20. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 121
Perpetuò, 7. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 15
Perpetuò, unic. de poſtulatione Prælatorum, tit. 5. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 9
Per principalem, 123. j. q. 1. *Nicolaus Papa*, 351
Per principalem, 21. *final.* jx. q. 3. *Nicolaus Papa*, 531
Per ſcripta, 5. *ij.* qu. 8. *Stephanus Papa*, 437
Per ſingulas, 1. jx. qu. 3. *Martinus Papa*, id eſt *Bracharenſis* in Capitulis, 526
Per ſingulas, 2. jx. q. 3. *Antiochen. Concil.* CR 526
Per ſingulas, 1. xvj. qu. 3. *Chalcedon. Conc.* & *Gelaſius Papa*, & *Tolet. Conc.* CR 686
Perſonas, 4. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 325
Perſonas, 20. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 258
Per tuas, 58. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. 346
Per tuas, 9. *de Arbitris*, tit. 43. *ult.* Lib. 1. Innocentius III. PD 188
Per tuas, 6. *de Conditionibus appoſitis*, tit. 5. Lib. 4. Innocentius III. PD 556
Per tuas, 5. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Innocentius III. PD 425

Per tuas, 7. *de Major. & obedient.* titul. 33. Lib. 1. Innocentius III. PD 162
Per tuas, 10. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Innocentius III. PD 251
Per tuas, 12. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Innocentius III. 583
Per tuas, 40. *de ſent. Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 753
j. Per tuas, 32. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. 619
ij. Per tuas, 35. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. PD 621
iij. Per tuas, 37. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. PD 622
Per tuas, 48. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Honorius III. PD 270
Per tuas, 10. *de voto & voti redemptione*, tit. 34. L. 3. Innocentius III. 479
Per venerabilem, 13. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Innocentius III. PD 583
Pervenit, 2. *de adulteriis & ſtupro*, tit. 16. Lib. 5. Gregorius, 659
j. Pervenit, 13. *de appellationibus*, tit. 38. Lib. 2. Alexander III. PD 328
ij. Pervenit, 28. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 332
Pervenit, 3. *de Arbitris*, tit. 43. *ult.* Lib. 1. Alexander III. 186
Pervenit, 5. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Paſchalis II. PD 501
Pervenit, 1. *de Conjugio leproſorum*, tit. 8. Lib. 4. Alexander III. 562
Pervenit, 5. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 445
Pervenit, 4. *de Emptione & Vendit.* tit. 17. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 412
Pervenit, 1. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Alexander III. PD 682
Pervenit, 2. *de Fidejuſſoribus*, tit. 22. Lib. 3. Lucius III. 422
Pervenit, 2. *de immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. L. 3. Gregorius, 530
j. Pervenit, 2. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Gregorius II. 287
ij. Pervenit, 3. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Gregorius II. PD 287
Pervenit, 11. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Celeſtinus III. 582
Pervenit, 17. *de ſentent. Excommunicat.* tit. 39. L. 5. Clemens III. PD 725
j. Pervenit, 4. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. 273
ij. Pervenit, 5. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. PD 274
ij. Pervenit ad me, 27. *xxiij.* qu. 2. *Gregorius*, 729
Pervenit ad me, 12. *de conſecr.* diſt. 3. *Gregorius*, 1200
Pervenit ad nos, 9. diſt. 50. *Grogorius*, 160
Pervenit ad nos, 1. diſt. 84. *Gregorius*, 255
Pervenit ad nos, 21. diſt. 93. *Gregorius*, CR 281
Pervenit ad nos, *unic.* diſt. 101. *Chalcedonenſe Concilium*, CR 308
Pervenit ad nos, 13. j. qu. 3. *Gregorius VII.* CR 362
Pervenit ad nos, 59. *ij.* qu. 7. *Gregorius*, 436
Pervenit ad nos, 20. *vij.* qu. 1. *Gregorius*, 500
Pervenit ad nos, 39. xj. qu. 1. *Gregorius*, 553
Pervenit ad nos, 9. xvj. qu. 1. *Paſchalis II.* 663
Pervenit ad nos, 3. xvj. qu. 7. *Gregorius VII.* CR 697
j. Pervenit ad nos, 20. *xviij.* qu. 2. *Gregorius*, 727
Pervenit ad nos, 8. xxvj. qu. 5. *Gregorius*, 898
Pervenit ad nos, 15. *xxvij.* qu. 1. *Gregorius*, CR 918
Pervenit ad nos, 1. xxx. qu. 1. *Deusdedit S. R. E. Epiſcopus*, CR 956
Pervenit ad noſtras, 6. diſt. 18 *Chalced. Conc.* CR 51
Pervenit ad notitiam, 29. *de conſecr.* diſt. 2. *Rhemenſe Concilium*, 1172
Pervenit ad ſanctam, 26. *final.* diſt. 86. *Chalcedonenſe Concilium*, 263
Pervenit ad ſanctum, 14. diſt. 93. *Nicænum Concilium*, CR 280
Pervenit in ſanctam, 1. xxj. qu. 3. *Nicaſius Epiſcopus*, CR. ad inſcriptionem, & in fine, 746
Pervenit, 1. diſt. 95. *Gregorius*, 286
Per veſtras, 7. *de donat. inter virum & uxorem*, tit. 20. Lib. 4. Innocentius III. PD 594
Peſſimam, 32. *xxiij.* qu. 8. *Innocentius II.* in univerſali Concilio, 841
P. & G. 40. *de officio & poteſtate Judicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 145
Petiiſti, 17. *vij.* qu. 1. *Zacharias Papa*, CR 498
Petimus, 19. xj. qu. 1. *Carthag. Conc. III.* CR 548
Petiſtis, 20. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 699
Petitio, 24. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Honorius III. 657
Petitio, 31. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Honorius III. PD 298
Petitio, 9. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Honorius III. PD 175
Petrus Diaconus, *unic.* diſt. 39. Gregorius, 129
Petrus Diaconus. 17. *de homicidio voluntario*, t. 12. Lib. 5. Innocentius III. PD 653
Petrus doluit, 1. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1012
Petrus poteſtatem, 40. *ij.* qu. 7. *Gregorius*, CR 430
Petrus qui Thabitam, 16. *xxiij.* qu. 8, *Gregorius*, 834
Petrus ſimoni, 19. j. qu. 1. *Ambroſius*, CR 314
Pia, 1. de Exceptionibus, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 2. Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* 70
Piæ mentis, 26. xvj. q. 7. *Gelaſius Papa*, 703
Piæ ſolicitudinis, 1. de Præbendis & dignitatibus, tit. 2. *in Extrav. Comm.* Lib. 3. Bonifacius VIII. 334
Piſanis, 19. finale, *de reſtitutione ſpoliatorum*, t. 13. Lib. 2. Gregorius IX. 234
Pitacium, 2. xxx. qu. 3. *Zacharias*, CR 961
Pium eſt, 45. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, CR 1076
Placet, 12. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. L. 3. Celeſtinus III. PD 468
Placet omnibus, 5. diſt. 65. *Carthag. Conc. II.* 218
Placita ſecularia, 2. xv. qu. 4. *Ex Concilio apud Erphesfurt.* CR 654
Placuit, 1. *de Emptione & Venditione*, tit. 17. Lib. 3. Ex Concilio apud Valen. 411
Placuit, 1. *de Præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Ex Concilio Africano, 307
Placuit, 1. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. L. 2. Ex Concilio Macian. 253
ij. Placuit communi, 8. xvj. q. 1. *Eugenius Papa*, CR 663
Placuit de infantibus, 2. *j.* q. 4. *African. Conc.* 363
Placuit

Placuit de infantibus, *111. de conſecr.* diſt. 4. *Carthagin. Concil. V.* CR 1232
Placuit eorum, 53. *ij.* qu. 7. *Hadrianus Papa,* CR 453
Placuit Epiſcopos, 13. diſtinct. 32. *Carthaginenſe Concilium V.* CR 103
Placuit etiam, 11. diſt. 90. *Agathen. Concil.* 272
Placuit huic ſanctæ, 4. diſt. 16. *Sexta Synodus,* CR 38
Placuit huic ſanctæ, 8. xvj. q. 3. *Gelaſius,* CR 689
Placuit igitur, *152. de conſecr.* diſt. 4. *Milevitan. Concilium,* 1245
Placuit omnibus, 14. diſt. 12. *Brachar. Concil.* CR 28
Placuit omnibus, 12. x. qu. 1. *Brachar. Concil. II.* 534
j. Placuit omnibus, 1. xvj. qu. 1. *Nicæna Synodus,* CR. ad inſcriptionem, 661
Placuit per omnia, 7. *xiij.* qu. 2. *Melchiades Papa,* CR fol. 628
Placuit pro communi, 4. vj. quæſt. 3. *Concilium apud Compend.* 488
Placuit ſancto Conventui, 2. jv. qu. 2. & 3. *Matiſcenſe Concilium,* 467
Placuit univerſo, 10. xj. q. 3. *Africanum Conc.* CR 560
Placuit ut Altaria, *26. de conſecr.* diſt. 1. *Afric. Conc.* 1153
Placuit ut ante, 5. diſt. 77. *Carthag. Conc. iij.* 238
Placuit, ut ante, 14. xx. qu. 1. *Carthag. Conc. iij.* CR 738
Placuit ut à nullo, 27. *vij.* q. 1. *Barthag. Conc. iij.* 501
Placuit ut à quibuſcunque, 9. *ij.* q. 6. *Iulius Papa,* 407
Placuit ut Clericus, 1. xxj. q 5. *Agath. Conc.* CR 749
Placuit ut conſervato, 1. diſt. 18. *Cabilonenſe Concilium,* CR 49
Placuit ut deinceps, 2. jx. q. 2. *Vrbanus Papa,* CR 523
Placuit, ut deinceps, 3. *final. de pœn.* diſt. 6. *Vrbanus Papa ij.* 1092
Placuit ut de Ordinatione, 22. j. qu. 1. *Brachar. Concilium ij.* 318
Placuit ut dies, 24. *de conſecr.* diſt. 3. *Carthag. Concil. V.* fortè *IV.* 1203
Placuit ut Epiſcopi, 3. xxj. q. 3. *Carthag. Conc. iij.* 746
Placuit ut Epiſcopi, 1. *xij.* q. 3. *Carthag. Conc. iij.* 620
Placuit ut hi, 11. fin. xxxvj. qu. 2. *Aquiſgranenſe Concilium,* CR 1146
Placuit ut nemini, 21. *vij.* q. 1. *Car.hag. Concil. V.* 500
Placuit ut nullus, 102. j. quæſt. 1. *Bracharenſe Concilium ij.* CR 346
Placuit ut nullus, 1. x. q. 3. *Brachar. Conc. ij.* 540
Placuit ut omnes, 9. *de conſecr.* diſt. 3. *Agathenſe Concilium,* CR 1199
Placuit ut Ordinandis, 7. diſt. 38. *Carthag. Conc. iij.* 127
Placuit ut pœnitentes, 68. diſt. 50. *Tolet. Conc.* j. 178
Placuit ut poſtquam, 25. *de conſecr.* diſt. 3. *Bracharenſe Concilium ij.* 1203
Placuit ut Presbyteri, 35. *ij.* quæſt. 6. *Milevitan. Concilium,* CR 416
Placuit ut Presbyteri, 51. *xij.* qu. 2. *Carthag. Concilium, unic.* CR 611
Placuit ut qui, 12. *xxiij.* q. 5. *Brachar. Conc. j.* 815
Placuit ut quicunque, 3. diſt. 71. *Milevit. Conc.* CR 226
Placuit ut quicunque, 4. diſt. 74. *Carthag. Conc.* CR 229
j. Placuit ut quicumque, 11. qu. 1. *Carthaginenſe Concilium viij.* CR 546
Placuit ut quicumque, 15. xvj. q. 3. *Afric. Conc.* CR 691
Placuit ut quicumque, 2. xvj. quæſt. 6. *Milevit. Concilium,* CR 695
Placuit ut quicunque, *153. de conſecr.* diſt. 4. *Milevitan Concilium,* CR 1245
Placuit ut quicumque, *154. de conſecr.* diſt. 4. *Milevitan. Concil.* 1245
Placuit ut quicumque, *156. final. de conſenr.* diſt. 4. *Milevit. Concilium,* 1246
ij. Plecuit ut quiſquis, 43. xj. q. 1. *Carthag. Conc. iij.* CR 554
Placuit ut quoties, 1. j. q. 2. *Brachar. Conc. ij.* 353
Placuit ut quotieſcunque, 10. diſt. 18. *Carthag. Concilium V.* CR 52
Placuit ut quotieſcunque, 1. *iij.* q. 10. *Carth. Conc. vij.* 463
Placuit ut ſecundum, 5. *xxxij.* q. 7. *Milevit. Conc.* 996
Placuit ut ſi, 3. *final.* vj. q. 2. *Afric. Conc.* CR 487
Placuit ut ſi, 10. *xxxiij.* q. 2. *Tolet. Conc.* j. 1008
Placuit ut ſi quis, 1. *ij.* quæſt. 4. *Brachar. Concilium ij.* fol. 405
Placuit ut ſi quis, 2. xxj. q. 2. *Hiſpal. Conc. ij.* CR 745
Placuit ut unuſquiſque, 103. j. qu. 1. *Bracharenſe Concilium ij.* 346
Plebiſcita, 2. diſt. 2. *Iſidorus,* 3
Plebs Diotrenſis, 11. diſt. 63. *Gelaſius Papa,* 208
Plerique, 5. *viij.* qu. 1. *Hilarius Papa* in Synodo Romana, CR 513
Plerique, 3. xjv. qu. 3. *Ambroſius,* CR 639
Plerique, *94. de conſecr.* diſt. 4. *Toletan. Conc. iv.* 1229
Plerique, 7. *de Pactis,* tit. 35. Lib. 1. Innocent. III. *in Concilio generali,* 167
Plerumque, 4. *de donationibus inter virum & uxorem.* tit. 20. Lib. 4. Clemens III. PD 593
Plerumque, 23. *de reſcriptis,* tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 18
Plerumque boni, 27. *ij.* q. 7. *Auguſtinus,* CR 424
Plerumque contingit, 88. xj. q. 3. *Gregorius Papa,* 580
Pluit dominus, 40. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius,* CR 1073
Plures, 54. xvj. qu. 1. *Pelagius,* CR 677
Pluralis locutio duorum numero eſt contenta. Regula XL. de Reg. juris, *in Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Plures, 1. *de Vſuris,* tit. 19. Lib. 5. Alexander III. PD 663
Plures ab uno, 2. fin. de jure patronatûs, tit. 12. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 236
Plurimos ſacerdotes, 3. diſt. 82. *Syricius Papa,* 252
Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus. Regula XXXV. de Regulis juris, *in Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Pœnæ ſicut, 18. *de pœn.* diſt. 1. *Digeſta,* 1014
Pœna illorum, 2. *xxiij.* qu. 5. *Auguſtinus,* 810
Pœnale, 13. xjv. qu. 5. *Auguſtinus,* CR 644
Pœnitentem, 9. xxvj. q. 7. *Octava Synodus,* CR 910
Pœnitentes, 63. diſt. 50. *Agathenſe Concilium,* 176
Pœnitentes, 3. diſt. 55. *Hilarius* in Concil. Roman. 189
Pœnitentes, 10. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus,* 1062
Pœnitentia, 62. *de pœn.* diſt. 1. *Leo Papa,* 1028
Pœnitentia, 1. *de pœn.* diſt. 3. *Ambroſius,* 1061
Pœnitentia, 4. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus,* 1061
Pœnitentiam, 13. *fin. xxxiij.* q. 4. *Arelatenſe Conc.* 1097
Pœnitentiam agere, 6. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius,* 1062
Pœnitentibus, 5. xxvj. qu. 7. *Carthag. Conc. iij.* 909
Ponderet, 14. diſt. 50. *Calixtus Papa* j. CR 162
Pontifices, 4. *vij.* qu. 1. *Nicolaus Papa,* 492
Pontifices, 3. *xij.* qu. 3. *Agath. Concil.* 620
Porrecta, 6. *de Confirmatione utili vel inutili,* tit. 30. ult. Lib. 2. Innocentius III. PD 355
Porrectum, 13. *de Regularibus,* tit. 31. Lib. 3. Clemens III. PD 458

Porrò, 1. *de Clericis pugnantibus in duello*, tit. 14. Lib. 5. Alexander III. 658
Porrò, 3. *de divortiis*, t. 19. L. 4. Alexand. III. 589
Porrò, 7. *de Privilegiis*, t. 33. L. 5. Alexand. III. 693
Porrò, 7. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 722
Porrò cujus, in princ. vj. *qu.* 4. Gratianus, 489
Porrò de affinitate, 3. xxxv. q. 5. *Gregor. Papa*, CR 1119
Porrò duorum, 22. *finale*, xxxv. q. 2. & 3. *Paſchalis II.* fol. 1115
Porrò & Hieroſolymitarum, 2. *final.* diſt. 66. *Anacletus*, 221
Porrò gloria, 56. *de conſec.* diſt. 1. *Nicolaus Papa*, CR 1161
Porrò illi, 31. *de pœn.* diſt. 1. *Proſper*, 1017
Porrò Moyſi, 6. *final.* diſt. 84. *Anacletus*, 257
Porrò ſcias, 4. diſt. 63. *Nicolaus Papa I.* 206
Porrò ſi, 14. xvj. q. 3. *Ioannes Papa VIII.* 690
Poſſeſſio, 2. xvj. q. 5. *Tolet. Concil. IV.* CR 685
Poſſeſſiones, 61. xvj. q. 1. *Symmachus Papa*, 680
Poſſeſſiones, 1. xvj. q. 4. *Vrbanus II.* 694
Poſſeſſiones, 10. *de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Innocentius III. 408
Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit. Regul. II. de reg. jur. *in Sexto*, Bonif. VIII. 186
Poſt appellationem, 31. *ij.* qu. 6. *Digeſta*, CR 414
Poſt baptiſmum, 91. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1229
Poſt Ceſſionem, 7. *de Probationibus*, tit. 19. L. 2. Innocentius III. 248
Poſteaquam, 21. xxv. qu. 2. *Pelagius*, 888
Poſtea ſingnatur, 63. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1223
Poſtea tanguntur, 68. *de conſec.* diſt. 4. *Rabanus*, CR 1223
Poſt Electionem, 7. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. PD 393
Poſt miſerabilem, 12. *de uſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. 666
Poſt Paſcha, 10. diſt. 76. *Iſidorus*, 236
Poſtquam, 1. de accuſationibus, tit. 1. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 131
Poſtquam, 3. *de Electione*, t. 6. L. 1. Gregor. III. 36
Poſtquam aſcenderit, 88. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, fol. 1228
Poſtquam hoſtilis, 49. xvj. q. 1. *Gregorius*, CR 675
Poſtquam pretio, 13. *xiij.* q. 2. *Hieronymus*, 631
Poſtquam quenquam, 11. diſt. 50. *Gregorius*, 160
Poſtquam ſe, 61. *de conſecr.* diſt. 4. *Rabanus*, 1222
Poſtquam vos credere, 78. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1226
Poſt quingentos, 9. xvj. q. 3. *Gelaſius Papa*, CR 689
Poſt ſuſceptum, 5. xxx. q. 3. *Paſchalis II.* CR 961
Poſt translationem, 11. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Innocentius III. 87
Poſtremò, 36. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Lucius III. 334
Poſtulaſti, 14. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Innocentius III. 203
Poſtulaſti, 21. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 656
Poſtulaſti, 14. *de Iudæis*, t. 6. L. 5. Innoc. III. 632
Poſtulaſti, 30. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Innocentius III. 500
Poſtulaſti, 10. de Præbendis & dignitatibus, tit. 2. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Innocens XXII. 345
Poſtulaſti, 21. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Innocentius III. 463
Poſtulaſti, 27. *de reſcriptis*, t. 3. L. 1. Innoc. III. 20
Poſtulaſtis, 7. *de Clerico Excommunicato*, tit. 27. L. 5. Innocentius III. 678
Poſtulaſtis, 15. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. 397
Poſtulaſtis, 11. final. *de voto & voti redemptione*, tit. 34. Lib. 3. Honorius III. PD 479
Poſtulationem, 5. *de Poſtulatione Prælatorum*, tit. 5. Lib. 1. Innocentius III. 35
Poſtulatus, 6. *iij.* q. 7. *Beda*, 458
Poſt uxoris, 5. xxx. q. 4. *Paſchalis II.* 963
Poteſt diſcurſus, 11. *de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1044
Poteſt fieri, 52. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1022
Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum. Regula LXVIII. de reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Potuit Emphyteuta, 4. *finale*, *de Locato & Conducto*, tit. 18. Lib. 3. Gregorius IX. 414
Præcepit, 19. xxxij. qu. 5. *Hieronymus*, 993
Præcepta Canonum, 12. diſt. 55. *Gelaſius Papa*, CR 191
Præcepta ſynodalia, 5. *de conſecr.* d. 1. *Gelaſius*, CR 1149
Præceptis Apoſtolicis, 2. diſt. 12. *Gregorius Papa IV.* CR. ad inſcriptionem & in fine. 25
Præceptum, 6. *finale*, *ij.* q. 2. *Zepherinus Papa*, 392
Præceptum, 21. xxxij. q. 5. *Tolet. Concil. XII.* 993
Præcipiendum eſt, 15. *xiij.* q. 2. *Varenſe Concil.* ſeu *Vaſenſe*, CR 631
Præcipimus, 10. diſt. 34. *Gregorius*, 115
Præcipimus, 11. diſt. 90. *Innocentius II.* 272
Præcipimus, 26. *finale*, diſt. 93. *Sexta Synodus*, 285
Præcipimus, 24. *xij.* qu. 1. *Canones Apoſtolorum*, 595
Præcipimus, 53. xxj. qu. 1. *Gregorius Iunior*, 676
Præcipimus, 3. xvj. q. 2. *Nicolaus Papa II.* 684
Præcipimus, 5. *finale*, xxj. q. 2. *Innocentius II.* CR 745
Præcipimus, 5. *fin.* xxj. q. 4. *Innocent. Papa*, CR 748
Præcipuè, 3. xj. q. 3. *Nicolaus Papa*, CR 557
Prædia, 5. *xij.* qu. 2. *Pius Papa*, 598
Prædicandum eſt, 17. *finale*, xxij. qu. 1. *Eutychianus Papa*, CR 755
Prædicator, 64. xvj. q. 1. *Septima Synodus*, CR 680
Prædixerat, 75. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, 1030
Prælatis, 2. de homicidio, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 146
Prælatorum, 27. finale, *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Gregorius IX. 608
Præſens, 4. xx. qu. 3. *Nicolaus Papa*, 740
Præſentata, 50. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Honorius III. 270
Præſente Presbytero, 18. diſt. 93. *Carthag. Conc. iv.* 281
Præſenti, unic. de Baptiſmo & ejus effectu, tit. 15. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Vienenſi.* 239
Præſenti, 3. fin. de Cenſibus exact. tit. 13. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concil. Viennenſi*, 238
Præſenti, 1. *de Iudæis*, tit. 6. Lib. 5. Ex Concilio Maten. 628
Præſenti, 3. de Officio Legati, tit. 15. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 48
Præſenti, 9. fin. de Officio Ordinarii, tit. 16. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 53
Præſenti, 34. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 95
Præſenti, 10. de ſententia Excommunicationis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Gregorius X. 165

Præſenti Concilio, 18. diſt. 54. *Matiſc. Conc. I.* CR 186
Præſen i Decreto, 2. v. q. 2. *Sylveſter*, CR 473
Præſentium, 3. *de Clerico percuſſore*, tit. 25. Lib. 5. Alexander III. 675
Præſentium, 3. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. L. 1. Alexander III. 108
Præſentium, 31. *de teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. 262
Præſentium, 2. de teſtibus & atteſtationibus, t. 10. *in Sexto*, Lib. 2. Gregorius IX. 67
Præſentium Latoris, 3. *vij*. q. 1. *Gregorius*, CR 492
Præſentium portitorem, 3. *fin*. j. qu. 5. *Vrbanus ij*. 368
Præſidentes, 6. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 135
Præſul non damnabitur, 2. *ij*. q. 4. *Sylveſter Papa* in Synodo Rom. CR 405
Præſulum, 2. xvj. q. 3. *Gelaſius*, 686
Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur. Reg. XLVII. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Præſumunt, 22. *ij*. q. 7. *Auguſtinus*, 423
Præterea, 5. *de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Alexander III. 99
j. Præterea, 22. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 330
ij. Præterea, 40. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Celeſtinus III. 335
Præterea, 1. *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Alex. III. 645
Præterea, 8. *de Cenſibus*, t. 39. L. 3. Alexan. III. 503
Præterea, 2. *de Clerico percuſſore*, tit. 25. Lib. 5. Gregorius, 675
Præterea, 1. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Alexander III. 464
Præterea, 2. *de dilationibus*, tit. 8. Lib. 2. Celeſtinus III. PD 215
j. Præterea, 4. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. *Ex Concilio Lateranenſi* ſub Alexan. III. 493
ij. Præterea, 23. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Lucius III. 497
Præterea, 5. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 127
Præterea, 14. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. 375
Præterea, 1. *ne Prælati vices ſuas*, tit. 4. Lib. 5. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 625
j. Præterea, 2. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. 537
ij. Præterea, 12. *de ſponſalibus & matrimoniis*. tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 540
Præterea, 7. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Celeſtinus III. 274
Præterea, 27. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Celeſtinus III. 260
j. Præterea, 9. *de tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Lucius III. 170
ij. Præterea, 10. *de tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 170
Præterea, 7. *de Vſuris*, tit. 19. L. 5. Alexander III. fol. 665
Præterea devotionis, 12. *xxiij*. q. 8. *Ioannes VIII.* 833
Præterea frequenter, 3. diſt. 51. *Innocentius Papa*, 179
Præterea placuit, 7. diſt. 28. *Arelat. Conc. III.* CR 91
Præterea ſciſcitaris, 12. diſt. 23 *Nicolaus Papa*, 75
Præter hoc, 6. diſt. 32. *Alexander II.* CR 105
j. Precariæ, 4. x. qu. 2. *Mediomatricis Conc.* fortè *Meldenſe*, CR 538
ij. Precariæ, 5. x. qu. 2. *Beluacenſe Concil.* 539
Precariæ, 44. *xij*. q. 2. *Mediomatricis Concilium*, CR 609
Precariæ, 1. *de Precariis*, tit. 14. Lib. 3. Ex Concilio apud Beluacen. 410
Precarium, 3. finale, *de Precariis*, tit. 14. Lib. 3. Gregorius IX. 410
Presbyter, 1. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. L. 3. Ex Concilio Agathenſi, 512
Presbyter, 2. *de peculio Clericorum*, tit. 25. Lib. 3. Ex Concilio Arelatenſi, 428
Presbyter, 3. finale, *de Sacram. non inter.* tit. 16. Lib. 1. Gregorius IX. 107
Presbyter ante, 4. diſt. 78. *Neocæſarienſe Concil.* 240
Presbyter aut Diaconus, 12. diſt. 81. *Canon Apoſtolorum*, CR 247
Presbyter aut Diaconus, 2. *fin*. xv. q. 5. *Nicolaus*, 655
Presbyter cum Diœceſim, 7. *final*. xij. qu. 4. *Agath. Concil.* CR 621
Presbyter cùm ordinatur, 8. diſt. 23. *Carth. Conc. iv.* 74
Presbyter Euchariſtiam, 93. *de conſecr.* diſt. 2. *Wormac. Concil.* CR 1197
Presbyteri, unic. de Capellis Monachor. tit. 18. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 117
Presbyteri, 2. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Ex Concilio Triburienſi, 712
Presbyteri baptizatos, 120. *de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius* in Regeſto, 1234
Presbyteri de Occultis, 4. xxvj. qu. 6. *Evariſtus Papa*, fol. 904
Presbyteri, Diaconi, 3. diſt. 24. *Gelaſius Papa*, CR 79
Presbyteri Diaconi, 19. diſt. 34. *Agath. Conc.* CR 116
Presbyteri Diaconi, 34. q. 3. *Milevitan. Conc.* CR 568
j. Presbyter inconſultò. 2. xxvj. q. 6. *Carth. Conc. iij.* 904
ij. Presbyter inconſultò, 14. *final*. xxvj. qu. 6. *Carthagin. Conc. iij.* CR 908
Presbyteri qui per Diœceſanas, 123. *de conſecrat.* diſt. 4. *Ex Concilio apud Valentias*, 1235
Presbyteri qui per Diœceſes, 4. diſt. 95. *Carthag. Concilium iv.* CR 287
Presbyteri quos, 2. diſt. 68. *Gregorius iij.* 222
Presbyteri ruris, in Eccleſia, 12. final. diſt. 95. *Neocæſarienſe Concil.* CR 289
Presbyteris, 8. diſt. 27. *Calixtus Papa ij.* CR 89
Presbyteri, 119. *de conſecr.* diſt. 4. *Innocentius Papa*, 1234
Presbyteri verò, in princ. *diſt.* 67. Gratianus, 221
Presbyter mane, 2. diſt. 91. *Nannetenſe Concil.* 273
Presbyter præſente, 11. diſt. 95. *Martinus Papa*, id eſt, *Bracharenſis in Concilio*, 289
Presbyterorum etiam, in pr. *diſt.* 56. Gratianus, 192
Presbyterorum filios, 1. diſt. 56. *Vrbanus Papa ij.* 192
Presbyteros, 32. diſt. 50. *Ancyranum Concil.* CR 169
Presbyteros, 2. diſt. 95. *Gelaſius*, 286
Presbyteros, 38. xvj. qu. 1. *Gregorius*, CR 670
Presbyter quidam, 18. diſt 32. *Gregorius*, 109
Presbyter ſi à plebe, 13. *ij*. qu. 5. *Ilerdenſe Concil.* CR 398
Presbyter ſi fornicationem, 5. diſtinct. 82. *Hybern. Concilium*, CR 253
Presbyter ſi per pecuniam, 3. j. qu. 1. *Ex regeſto Gregorii*, fortè *Gregorius VII.* CR 309
Presbyter ſi uxorem, 9. diſt. 28. *Neocæſar. Conc.* CR 91
Presbyter vel quilibet, 5. *ij*. quæſt. 5. *Gregorius Papa iij.* fol. 396

Presbyterum, 16. diſt. 28. *Sexta Synod.* in Trullo, CR 94
Presbyterum, 3. diſt. 50. *Gregorius Papa,* 158
Presbyterum, 2. *de Clerico ægrotante*, tit. 6. Lib. 3. Eugenius Papa, 385
Presbyterum, 7. *de homicidio voluntario*, tit. 12. L. 5. Alexander III. 650
Pridem præcepimus, 7. *xviij.* q. 2. *Gregorius Papa,* 724
Prima actione, 13. xvj. qu. 3. *Hiſpal. Conc. ij.* 690
Prima annotatio, 11. diſt. 16. *Beda,* CR 44
Prima autem, 10. diſt. 16. *Beda,* fortè *Iſidorus,* CR 42
Prima Conſolatio, 41. *de pœn.* diſt. 3. *Ambroſ.* CR 1073
Primæ ſedis, 3. diſt. 99. *Africanum Concil.* 303
Prima igitur, 73. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus,* CR 1224
Prima quæſtio, in princ. *xviij. qu. 1.* Gratianus, CR 721
Prima quidem, 44. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR 1178
Prima ſalus, 10. xxv. qu. 1. *Hormiſda Papa,* 881
Primates, 5. *ij.* qu. 1. *Felix Papa I.* CR 382
Primatus Epiſcopus, 6. diſt. 71. *Carthag. Concil.* j. 226
Primo gradu, 6. xxxv. qu. 5. *Iſidorus,* CR 1120
Primò ſemper, 13. *ij.* qu. 1. *Melchiades Papa,* 386
Primum eſt, 8. *xxij.* q. 2. *Auguſtinus,* CR 758
Primùm interrogatur, 95. *de conſecr.* diſt. 4. *Raban.* 1229
Primùm itaque, 6. *final.* diſt. 25. *Hieronymus,* 85
Primus homo, 34. *de pœn.* diſt. 2. *Ambroſius,* 1050
Princeps vitiorum, 32. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtin.* 1050
Principali, 15. diſt. 63. *Pelagius,* CR 209
Principatus, 25. j. qu. 1. *Leo Epiſcopus,* 326
Principes ſeculi, 20. *xxiij.* q. 5. *Iſidorus,* CR 816
Principium, 45. *fin. de pœn.* diſt. 2. *Gregorius,* 1059
Priſca Conſuetudo, 2. diſt. 100. *Gregorius,* 305
Priſcis igitur, 1. diſt. 55. *Gelaſius,* CR 188
Priſcis quidem, 2. x. q. 3. *Emeritenſe Concil.* CR 540
Privilegia, 3. diſt. 3. *Iſidorus,* CR 4
j. Privilegia, 1. xxv. q. 2. *Anacletus,* CR 884
ij. Privilegia, 2. xxv. q. 2. *Leo Papa,* CR 884
iij. Privilegia, 17. xxv. q. 2. *Leo Papa,* 887
Privilegium, 63. xj. qu. 3. *Gregorius,* fortè *Simplicius Papa,* CR 574
Privilegium, 4. de Verborum ſignificatione, t. 12. *in Sexto,* Lib. 5. Bonifacius VIII. 185
Privilegium perſonale perſonam ſequitur & extinguitur cum perſona. Regula VII. de Regul. *in Sexto,* Bonifacius VIII. 186
Priùs ergò, 6. *iij.* q. 2. *Euſebius Papa,* 441
Prius eſt, 4. *finale, iij.* qu. 11. *Codex,* CR 464
Priuſquam, 4. diſt. 28. *Gregorius,* CR 90
Priuſquam convenirent, 42. *xxvij.* qu. 2. *Ioannes Chryſoſtomus,* 938
Probinum, 17. xvj. qu. 1. *Pelagius Papa,* CR 665
Proclivis, 2. xx. q. 3. *Toletan. Conc.* vj. CR 740
Procurationes, 23. *de Cenſibus,* tit. 39. Lib. 3. Innocentius III. *in Concil. generali,* 509
Procurator, 38. de Electione, tit. 6. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 31
Procurator, 9. finale, de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 58
Procuratorem, 4. finale, de Procuratoribus, tit. 10. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 204
Prodeſt, 4. *xxiij.* qu. 5. *Auguſtinus,* CR 811
Prodiens quaſi, unic. tit. 10. de Crimine falſi, *in Extrav.* Joannis XXII. 284
Pro dilectione, 95. *de conſecr.* diſt. 2. *Cyprianus,* 1198
Productior eſt, 7. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus,* 1062
Progeniem ſuam, 16. xxxv. q. 2. & 3. *Gregor. P.* CR 1112
Prohibeas, 2. *de Magiſtris,* tit. 5. Lib. 5. Alexander III. 626
Prohibemus, 7. *de Cenſibus,* tit. 39. Lib. 3. *Ex Concilio Lateran.* ſub Alexandro III. 502
Prohibemus, 19. *de Decimis,* t. 30. Lib. 3. Ex Concilio Lateranenſi, 449
Prohibendum, 24. *final.* diſt. 54. *Eliberit. Concil.* 188
Prohibentur, in princ. *diſt.* 48. Gratianus, 154
Prohibentur, in princ. *diſt.* 88. Gratianus, 265
Prohibentur, 14. *ij.* qu. 1. *Digeſta,* 386
Prohibete, 21. diſt. 23. *Anicetus Papa,* 77
Pro humani, 1. de homicidio, tit. 4. *in Sexto,* Lib. 5. Innocent. IV. *in Concil. generali Lugd.* 145
Pro illorum, 22. *de Præbendis,* tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 378
Pro impenſis, in princ. xv. *qu.* 2. Gratianus, 652
Pro membris, 4. *xxiij.* qu. 3. *Auguſtinus,* 782
Pronunciandum, 1. *de conſecr.* diſt. 3. *Lugdunenſe Concilium,* CR 1198
Pro obeuntibus, 21. *xiij.* qu. 2. *Gregorius Papa II.* 633
Prophetavit, 79. j. qu. 1. *Auguſtinus,* CR 334
Propoſito, 4. *xxxij.* qu. 5. *Auguſtinus,* CR 989
Propoſitum, 1. xx. qu. 3. *Leo Papa,* 740
Propoſitum, 1. *de Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium,* tit. 7. Lib. 4. Alexander III. PD 560
Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere. Reg. XXXVI. de Regul. jur. *in Sexto,* Bonifacius VIII. 187
Propoſuiſti, 2. diſt. 82. *Innocentius,* CR 251
Propoſuiſti, 4. *de Conſecratione Eccleſiæ,* t. 40. Lib. 3. Innocentius III. PD 511
Propoſuiſti, 19. *de foro competenti,* tit. 2. Lib. 2. Gregorius IX. 205
Propoſuiſti, 4. *de Probationibus,* tit. 19. Lib. 2. Gregorius VIII. PD 247
Propoſuit, 24. *de appellationibus,* tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 330
Propoſuit, 8. *de Clerico Excommunicato,* t. 27. Lib. 5. Innocentius III. PD 679
Propoſuit, 4. *de Conceſſione Præbendæ,* tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. PD 390
Propoſuit, 2. *de Conjugio ſervorum,* tit. 9. Lib. 4. Alexander III. PD 563
Propoſuit, 6. *de filiis Presbyterorum,* tit. 17. Lib. 1. Alexander III. 108
Propriè, 13. *de conſecr.* diſt. 4. *Leo Papa,* CR 1208
Propter, 10. finale, *de Donationibus,* tit. 24. Lib. 3. Gregorius IX. 428
Propter, 3. *de Locato & Conducto,* tit. 18. Lib. 3. Gregorius IX. 414
j. Propter Eccleſiaſticas, 4. diſt. 19. *Antioch. Conc.* CR 50
ij. Propter Eccleſiaſticas, 15. diſt. 18. *Concilium Martini Papæ,* id eſt, *Brachar.* quod notat hic CR 53
Propterea, 8. *de Verborum ſignificatione,* t. 40. L. 5. Gregorius, 742
Propter eos, 26. *vij.* qu. 1. *Chalced. Concil.* 501
Propter gloriam, 69. *de conſecr.* diſt. 4. *Ambroſius,* 1223
Propter ſuperfluam, 22. *ij.* q. 6. *Theod. Leg.* CR 410
Propter totius, 10. diſt. 10. *Conſtantinop. Synodus,* CR 59
Propter vitandum, 85. *de conſecr.* diſt. 4. *Tolet. Concilium IV.* 1228
Pro qualitate, 7. xxvj. q. 7. *Octava Synodus,* CR 909
Pro reverentia, 11. diſt. 44. *Toletan. Concil.* 142

Providi,

Provida, 44. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 35
Providè, 2. de ſent. Excommunicationis, *tit.* 10. *Extr. Com.* Lib. 5. Bonifacius VIII. 404
Provideas, 2. *de Officio Vicarii*, tit. 28. Lib. 1. Alexander III. 125
Providendum quoque, in princ. *diſt.* 83. Gratianus, 254
Provinciæ, 1. diſt. 99. *Anacletus Papa*, CR 302
Prout nobis, 4. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Urbanus III. 236
Prudentes, 1. *de Donationibus*, tit. 24. Lib. 3. Gregorius, PD 424
Prudentiam, 2. finale, *de mutuis petitionibus*, t. 4. Lib. 2. Celeſtinus III. 207
Prudentiam, 21. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Celeſtinus III. 132
Pſalmiſta, 20. diſt. 23. *Carthag. Concil. iv.* 77
Puberes. 3. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Iſidorus, 547
Publicato ſcrutinio, 58. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 73
Pudenda, 33. xxjv. qu. 1. *Pelagius Papa*, 853
Pudicus, in princ. *diſt.* 43. Gratianus, CR 137
Pudor eſt, 1. xxxij. qu. 2. *Ambroſius*, 977
Puella, 2. xx. qu. 2. *Triburien. Concil.* 739
Puellæ, 8. xx. qu. 1. *Leo Papa*, 737
Pueri ad ſacros, 120, j. qu. 1. *Gregorius*, CR 350
Pueri ante annos, 15. xxij. q. 5. *Eliberit. Conc.* CR 773
Pueris, 1. *de delictis puerorum*, tit. 23. Lib. 5. Gregorius, 674
Pueris, 60. finale, *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 742
Pulchra etiam, 18. diſt. 86. *Ambroſius*, CR 261
Pulſatus, 3. *iij.* q. 6. *Fabianus*, 450
Pura & ſimplex, 17. *iij.* qu. 9. *Ambroſius*, CR 462
Purgationem, in princ. xv. *qu.* 5. Gratianus, 655
Puto Chriſtianum, 16. *xxxij.* q. 5. *Auguſtinus*, 992
Puto quod ſine, 35. *ij.* qu. 7. *Auguſtinus*, 428
Putant quidam, 2. xjv. qu. 3. *Hieronymus*, 639.

Q.

QUa autem, in princ. *ij. qu.* 3. Gratianus, 392
Quacunque arte, 9. *xxij.* qu. 5. *Iſidorus*, 771
Quadrageſima, 5. *fin.* diſt. 4. *Ambroſius*, CR 5
Quadrageſima, 16. *de conſecr.* diſt. 5. *Gregorius*, 1248
Quæ ad perpetuam, 3. xxv. q. 1. *Leo Papa*, CR 879
Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda. Reg. XXVIII. de reg. jur. *in Sexto*, Boniſac. VIII. 187
Quæ Chriſto. 10. *xxvij.* qu. 1. *Innocentius*, CR 917
Quæ circa Ordinandos, in princ. *diſt.* 98. Gratianus, 301
Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. Regula LXIV. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Quæ contra mores, 2. diſt. 8. *Auguſtinus*, 12
Quæcunque, 2. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Ex Concilio Tribirienſi, PD 492
Quæcunque à parentibus, 20. xxv. qu. 2. *Codex Theodoſianus*, CR 888
Quæcunque Contentiones, 7. xj. quæſt. 1 *Marcellinus Papa*, CR 545
Quæcunque enim, 6. *de pæn.* diſt. 4. *Beda*, 1078
Qæcunque mulier, 2. diſt. 30. *Gangrenſe Conc.* CR 96
Quæcunque res, 5. x. q. 1. *Antioch. Conc.* CR 533
Quædam Capitula, 3. diſt. 96. *Chalced. Concilium* in VI. actione, 292
Quædam cum fratre, 19. xxij. qu. 7. *Concilium quoddam*, ſive *Capitularia*, CR 1000
Quædam etiam, 6. diſt. 2. *Iſidorus*, CR 3
Quædam Lex terrena, 20. xxxv. q. 2. & 3. *Gregor.* 1114
Quæ de Cauſa, 9. *ij.* qu. 5. *Gregorius*, 397
Quæ de Eccleſiis, unic. de Offic. Vicarii, tit. 7. *in Clem.* L. 1. Clemens V. *in Conc. Vienn.* 202
Quæ dignior, 26. xxjv. qu. 1. *Ambroſius*, 851
Quæ in Eccleſiarum, 7. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. Innocentius III. PD 5
Quæ ipſis ſacerdotibus, 5. diſt. 38. *Ex dictis Auguſtini*, &c. CR 127
Quælibet occulta, 10. diſt. 40. *Gregorius*, 132
Quæ Lotharius, 16. ij. qu. 1. *Nicolaus Papa*, CR 387
Quæ multoties, 7. *de Regulis juris*, tit. 41. *ultim.* Lib. 5. Stephanus Papa, PD 754
Quærat hic aliquis, 44. *de pæn.* diſt. 3. *Hieronym.* 1075
Quærendum eſt, 18. *ij.* q. 7. *Calixtus Papa*, 422
Quærendum eſt, 6. *de pœn.* diſt. 2. *Beda*, 1043
Quærenti, 26. *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29 Lib. 1. Innocentius III. 135
Quærenti, 20. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. 746
Quæris à me, 129. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1237
Quæris à nobis, 6. *de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Alexander III. 99
Quæritur, in princ. *diſt.* 68. Gratianus, 221
Quæritur, in princ. *diſt.* 74. Gratianus, 228
Quæritur, 22. *final.* xxij. qu. 2. *Auguſtinus*, CR 762
Quæro ergò, 21. vj. qu. 1. *Auguſtinus*, 485
Quæ ſemel ſunt, 4. xjx. quæſt. 3. *Chalcedonenſe Concilium*, CR 733
Quæſitum, 10. finale, *de Cohabitatione Clerici & mulierum*, tit. 2. Lib. 3. Gregorius IX. 364
Quæſitum, 7. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Clemens III. 716
Quæſitum, 5. *de rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Urbanus III. PD 415
Quæſitum eſt, 4. j. quæſt. 3. *ex Concilio Vrbani Papæ*, CR 357
Quæſitum eſt, 30. xiij. qu. 2. *Magunt. Conc. II.* CR 636
Quæſitum eſt, 45. xxiij. qu. 4. *Innocentius*, CR 805
Quæſitum eſt, 17. finale, *de tempor. ordinat.* t. 11. Lib. 1. Gregorius IX. 97
Quæſivit, 2. *de Divortiis*, tit. 19. Lib. 4. Alexander III. PD 588
Quæſivit, 2. *de his quæ fiunt à Majore parte Capituli*, tit. 11. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 403
Quæſivit, 14. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Alexander III. 744
Quæſtionem, 59. *xij.* qu. 2. *Codex*, CR 614
Quæſtioni, 21. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 330
Qua fronte, 25. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 331
Quali nos, 44. xxiij. q. 5. *Pelagius*, 822
Qualis Condemnatio, 9. *ij.* qu. 7. *Clemens*, 420
Qualis debeat, 4. xxx. qu. 5. *Leo Papa*, CR 964
Qualis enim, 21. *viij.* qu. 1. *Hieronymus*, CR 518
Qualis hinc, 4. diſt. 25. *Gregorius*, 84
Qualiter lucri, 2. *de pæn.* diſt. 5. *Leo Papa*, CR 1089

Qualiter, 9. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. L. 3. Innocentius III. PD 369
Qualiter, 17. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 43
Qualiter, 3. *de Pactis*, tit. 35. Lib. 1. Gregorius, PD 166
Qualiter Epiſcopus, in princ. *diſt.* 24. Gratianus, 79
j. Qualiter & quando, 17. *de Accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. PD 600
ij. Qualiter & quando, 24. *de Accuſationibus*, t. 1. Lib. 5. Innoc III. *in Concil. generali*, 606
Qualiter & quando, 17. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Innocentius III. 197
Qualiter ordinari, 13. *vij.* qu. 1. *Gregorius*, 496
Qualiter verò, in princ. *diſt.* 73. Gratianus, 227
Quamdiu, 4. *de appellationibus*, tit. 12. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. 218
Quam gravi, 6. *de Crimine falſi*, tit. 20. Lib. 5. Innocentius III. PD 670
Quam magnum, 10. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, 786
Quamobrem, 68. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1028
Quam periculoſum, 8. *vij.* qu. 1. *Cyprianus*, 494
Quam pernicioſum, 11. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. PD 233
Quam pio mentis, 2. j. qu. 2. *Bonifacius*, 353
Quam præpoſterum, 25. *xiij.* q. 2. *Cyprianus*, 634
Quam ſit neceſſarium, 5. *xviij* q. 2. *Gregorius*, CR 723
Quam ſit Eccleſiis, 6. de Electione, t. 6. *in Sexto*, L. 1. Gregorius X. *in generali Concil. Lugdun.* 15
Quam ſit grave, 9. *de Exceſſibus Prælatorum*, t. 31. Lib. 5. Innocentius III. 684
Quam ſit laudabile. 10. *de Iudæis*, titul. 6. Lib. 5. Clemens III. 630
Quamvis, 15. finale, *de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Honorius III. 103
Quamvis, 17. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. PD 448
Quamvis, 6. *de Officio & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. PD 127
Quamvis, 10. *de Regulis juris*, tit. 41. *ult.* Lib. 5. Gregorius *in Regiſtro*, PD 754
Quamvis, 8. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 4
Quamvis, 25. *de ſententia & re judicata*, tit. 27. L. 2. Gregorius IX. 324
Quamvis, 58. *de ſententia Excommunicationis*, t. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 741
Quamvis, 9. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. L. 5. Iſidorus, 743
Quamvis ad reorum, 3. de pœnis, tit. 9. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 155
Quamvis alicui, 6. de officio & poteſtate, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 44
Quamvis cautè, 62. diſt. 50. *Auguſtinus*, CR 176
Quamvis cautè, 22. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, 1064
Quamvis Chorepiſcopi, 4. diſt. 68. *Leo I.* 222
Quamvis Conſtitutio, 10. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 16
Quamvis dictum, 15. *xxij.* qu. 1. *Auguſtinus*, 754
Quamvis errare, 11. diſt. 38. *Auguſtinus*, 128
Quamvis liceat. 7. *iij.* q. 6. *Eleutherius Papa*, CR 451
Quamvis non plures, 3. fin. de Cognatione ſpirituali, t. 3. ult. *in Sexto*, L. 4. Bonif. VIII. 132
Quamvis pactum, 2. de pactis, tit. 18. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 54
Quamvis pleniſſima, 4. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 85
Quamvis plenitudo, 89. *de pœn.* diſt. 1. *Leo Papa*, CR fol. 1039
Quamvis procurator, 2. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 55
Quamvis rigor, 2. de appellationibus, tit. 12. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. 217
Quamvis ſacris, unic. de foro competenti, tit. 2. *in Clem.* L. 2. Clem. V. *in Concil. Vienn.* 206
Quamvis ſuper Ceſſationibus, 8. de Officio Ordinarii, t. 16. *in Sexto*, L. 1. Boniſac. VIII. 52
Quamvis tibi, 38. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 96
Quamvis triſte, 14. *vij.* qu. 1. *Gregorius*, 496
Quamvis vera, 75. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 577
Quamvis univerſæ, 3. diſt. 21. *Gelaſius*, 65
Quamvis unum, 29. *de conſec.* diſt 4. *Auguſtin.* CR 1212
Quando ab Hieroſolymis, 147. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1243
Quando Adam, 33. *de pœn.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1050
Quando autem, 8. diſt. 44. *Nannetenſe Concilium*, 142
Quando autem, 70. *de conſecr.* diſt. 1. *Cyprianus*, 1163
Quando Epiſcopus, 5. diſt. 24. *Nannetenſe Concil.* 80
Quando ergò, 23. xj. q. 3. *Hieronymus*, 565
Quando & ubi, 6 diſt. 75. *Ordo Romanus*, 233
Quando neceſſitas, 4. diſt. 86. *Auguſtinus*, CR 259
Quando Presbyteri, 3. diſt. 28. *Tolet. Conc. ij.* 90
Quando Presbyteri, 2. diſt. 38. *Tolet. Conc. iv.* 126
Quando Presbyteri, 9. diſt. 44. *Nannetenſe Concil.* 142
Quando quis, 128. *de conſecr.* diſt. 4. *Ioannes Chryſoſtomus*, 1237
Quando vult DEUS, 39. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, 802
Quanquam in caſu, 18. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 24
Quanquam omnes, 6. diſt. 23. *Toletan. Concil. xj.* 74
Quanquam pedagiorum, 4. de Cenſibus, tit. 20. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 121
Quanquam Sacerdotum, 2. xjv. q. 2. *Eugenius II.* in Synodo habita Romæ, CR 638
Quanquam ſecundùm honorum, 34. *ij.* qu. 7. *Auguſtinus*, 428
Quanquam uſurarii, 2. fin. de uſuris, t. 5. *in Sexto*, Lib. 5. Gregorius X. 147
Quantæ, 47. *de ſententia Excommunicationis*, t. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 737
Quanto, 16. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Innocentius III. PD 505
Quanto, 4. *de Conſuetudine*, tit. 4. Lib. 1. Innocentius III. PD 27
Quanto, 7. *de divortiis*, tit. 19. Lib. 4. Innocentius III. PD 590
Quanto, 5. *de his quæ fiunt à Prælatis*, tit. 10. L. 3. Alexander III. PD 400
Quanto, 3. *de judiciis*, tit. 1. Lib. 2. Alexan. III. 191
Quanto, 3. *de Magiſtris*, t. 5. L. 5. Alex. III. PD 627
Quanto, 7. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innocentius III. PD 151
Quanto, 8. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Gregorius, 283
Quantò, 26. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Honorius III. 702

Quanto,

Quanto, 3. *de Translatione*, tit. 7. Lib. 1. Innocentius III. PD 76
Quanto, 18. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 1. Innoc. III. 667
Quantò à nobis, 8. *ij*. qu. 5 *Gregorius*, 397
Quantò Apoſtolica, 10. diſt. 63. *Gregorius*, 208
Quanto perſonam, 18. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. PD 292
Quanto tempore, 1. *iij*. qu. 2. *Ioannes Papa*, 440
Quantum dicit, 48. diſt. 50. *Gelaſius Papa*, 173
Quantumlibet, 9. diſt. 47. *Auguſtinus*, 154
Quantus, 14. *xxiij*. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 787
Quantuslibet, 53. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1023
Quapropter, 47. *ij*. qu. 7. *Gelaſius*, 433
Quapropter, 37. *xxvij*. qu. 2. *Hieronymus*, 936
Qua traditione, 5. diſt. 22. *Gelaſius Papa j*. 70
Quatuor autem, 27. *xij*. qu. 2. *Gelaſius*, 605
Quatuor modis, 78. xj. qu. 3. *Gregorius*, CR 578
Qua verò ætate, in pr. *diſt.* 78, Gratianus, CR 239
Quemadmodum, 11. diſt. 12. *Gregorius*, 27
Quemadmodum, 4. *final.* xxxiij. q. 7. *Auguſtinus*, CR fol. 830
Quemadmodum, 10. *xxxij*. qu. 7. *Auguſtinus*, 997
Quemadmodum, 25. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 295
Quemadmodum, 4. de pœnitentiis & remiſſionibus, t. 9. *in Extr. Com.* Lib. 5. Sixtus IV. 400
Quem pœnitet, 88. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR 1038
Quem Primogenitores, 6. *xx*. q. 1. *Concil. Tribur.* 736
Querelam, 24. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 51
Querelam, 10. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Alexander III. 289
Querelam, 4. finale, *ne Prælati vices ſuas*, tit. 4. Lib. 5. Alexander III. 626
Querelam, 2. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Alexander III. PD 172
Querelam, 15. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Alexander III. 612
Querimoniam, 9. *de jure patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 494
Queritur Pater, 36. ij. q. 7. *Auguſtinus*, 428
Queſta eſt nobis, 12. xiij. qu. 2. *Gregorius*, CR 630
Queſti nobis ſunt, 41. xvij. q. 4. *Gregorius*, CR 720
Queſti ſunt, 46. xvj. qu. 1. *Concil. Cabilonenſe juxta* CR fol. 674
Quia Agatho, 25. xxvij. qu. 2. *Gregorius*, 933
Quia alii, 24. *xiij*. qu. 2. *Ambroſius*, CR 634
Quia aliquanti, 4. diſt. 81. *Syricius Papa*, CR 253
Quia autem, 5. xx. qu. 1. *Gregorius in Regeſto*, 736
Qui abſtulerit, 6. xij. qu. 2. *Anacletus*, 598
Qui accuſare, 8. iij. qu. 9. *Damaſus*, 461
Quia circa, 6. *de bigamis*, tit. 21. Lib. 1. Innocentius III. 117
Quia circa, 6. *de Conſanguin. & affinitate*, tit. 14. Lib. 4. Innocentius III. 573
Quia circa, 22. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 700
Quia Clerici, 6. *de jure patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 493
Quia cognovimus, 6. x. qu. 3. *Tolet. Conc. iij.* 541
Quia contingit, 2. finale, de religioſis domibus, tit. 11. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 234
Quia corpus, 38. *de conſecr.* diſt. 2. *Euſebius Emiſſenus*, CR 1174
Quia cunctis, 1. de Conceſſione Præbendæ, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Innocentius IV. 99
Quia cunctos, unic. de officio cuſtodis, tit. 5. *in Extr. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 315
Qui ad agendum, 4. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 56
Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus. Regula LXXI. de Reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Quia dies, 31. *de conſecr.* diſt. 5. *Gregorius vij*. 1252
Quia diligentia, 5. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Alexander III. 37
Quia diverſitatem, 5. *de conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Innocentius III. PD 391
Quia divinitatis, 73. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1030
Qui admiſit, 1. *xv*. qu. 8. *Neocæſarienſe Concil.* CR 659
j. Qui admiſſa, 13. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius*, 1063
ij. Qui admiſſa, 14. *de pœn.* diſt. 3. *Gregorius*, 1063
Quia ea, 9. *finale*, *iij*. qu. 2. *Pelagius Papa*, CR 442
Quia Epiſcopus, 3. *fin.* v. q. 3. *Anacletus Papa*, CR 475
Quia ergò, in princ. *diſt.* 22. Gratianus, 67
Quia ergò in princ. *xxxv. qu.* 2. & 3. Gratianus, 1109
Quia ex eo, 3. *finale*, de pactis, tit. 18. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 54
Quia ex ſola, 22. xxiv. qu. 1. *Gregorius*, 849
Quia frater, 18. *vij*. qu. 1. *Pelagius Papa*, 499
Quia fruſtrà, 14. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. 667
Quia igitur, 9. diſt. 63. *Gregorius*, 207
Quia in cauſis, 7. *de Procuratoribus*, tit. 38. Lib. 1. Innocentius III. 175
Quia in futurorum, unic. tit. 9. de torneamentis, *in Extrav.* Joan. XXII. 284
Quia ingredientibus, 7. xix. qu. 3. *Gregorius*, 734
Quia ingredientibus, 2. *de teſtamentis*, tit. 26. L. 3. Gregorius IX. *melius* I. 429
Quia in inſulis, 6. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. *Ex Regiſtro* Gregorii, 456
Quia in omnibus, 3. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Alexander III. 664
Quia in quibuſdam, 4. diſt. 89. *Chalced. Conc* 269
Quia in tantum, 5. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 372
Quia intentionis, 29. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Honorius III. PD 703
Quia Joannes, 3. *xij*. qu. 5. *Gregorius*, CR 622
Quia judicante, 9. *de præſcriptionibus*, tit. 26. L. 2. Alexander III. 309
Quia juxta, 3. v. qu. 6. *Gregorius* in Regeſto, CR 478
Quia juxta, 59. *xvj*. qu. 1. *Capit. Caroli & Ludovici*, CR fol. 678
Qui aliorum, 32. *xxiv*. qu. 3. *Vrbanus Papa*, 871
Qui alios, 2. *de hæreticis*, tit. 7. L. 5. *Leo Papa*, 634
Qui alium, 2. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Ex Concilio Moguntino, 609
Qui ambulat, 5. *fin.* v. q. 5. *Proverb.* c. 2. CR 477
Quia monaſterium, 2. *de religioſis domibus*, t. 36. Lib. 3. Gregorius, 487
Quia morte, 50. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1181
Quia nonnulli, 3. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. *Ex Conc. Later.* ſub Alexand. III. 368
Quia nonnulli, 1. de immunitate Eccleſiarum, tit. 23. *in Sexto*, Lib. 3. Alexander IV. 123

Quia nonnulli, 43. final. *de reſcriptis*, tit.3. Lib. 1. Gregorius IX. 25
Quia nonnulli, 4. final. de ſentent. Excommunicat. tit. 10. & ult. *In Extrav. Comm.* Lib. 5. Clemens V. 406
Quia nonnullis, 4. *de Magiſtris*, tit. 5. Lib. 5. Innocentius III. 627
Quia nonnunquam, 2. tit. 14. de Verb. ſignificat. *In Extr.* Joan. XXII. 294
Quia nos, 32. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 333
Quia nos, 7. fin. *de auctoritate & uſu pallii*, tit. 8. Lib. 1. Honorius III. 79
Quia nos, 9. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Alexander III. PD 431
Quia paſſus eſt, 36. *de conſec.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR 1175
Quia per ambitiones, 6. diſt. 64. *Gelaſius*, 217
Quia per ambitioſam, 15. fin. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 8
Quia periculoſum, 4. de ſent Excommun. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi*, 160
Quia plerique, 8. *de immunitate Eccleſiarum*, t. 49. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 533
Quia plerique, 4. de officio ordinarii, tit. 16. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 51
Quia præſulatus, 5. j. q. 4. *Leo IV.* 363
Quia propter, 42. *de Electione*, tit. 6. L. 1. Innocentius III. *in Concilio Lateranenſi*, 65
Qui apud, 4. j. q. 4. *Africanum Concilium*, 363
Quia quæſitum, 1. *de offic. & poteſt. Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 126
Quia quorundam, 5. & ult. tit. 14. de Verb. ſignificat. *in Extrav.* Joan. XXII. 302
Quia radix, 13. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1044
Quia regulares, unic. de ſupplenda neglig. prælat. tit. 5. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 200
Quia res, 50. *final.* xj. q. 1. *Gelaſius Papa*, CR 557
Quia Sacerdotes, 13. x. qu. 1. *Hieronymus*, CR 534
Quia ſæpè contingit, 40. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 32
Quia ſæpè dubitatur, 15. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 88
Quia ſancta, 28. diſt. 63. *Stephanus Papa*, 213
Quia ſanctitas, 16. diſt. 50. *Gregorius*, CR 163
Quia ſimpliciter, 14. *final.* diſt. 56. *Vrbanus*, 195
Quia ſunt, 10. diſt. 28. *Gregorius*, 92
Quia ſuper his, 4. *de Iudæis*, tit 6. Lib. 5. Alexander III. 629
Quia te quaſi, 38. diſt. 50. *Stephanus V.* 171
Quia tua fraternitas, 8. *xij.* q. 1. *Gregorius*, 590
Quia v. *xj. de judiciis*, t. 1. L. 2. Celeſtinus III. 194
Quia veriſimile, 10. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Alexander III. 284
Quia verò, in pr nc. *diſt. 6.* Gratianus, 8
Quia verò, in princ. *diſt. 2. de pœn.* Gratianus, 1041
Quia verò, in pr. *diſt. 4. de pœn.* Gratianus, 1077
Qui autem, in princ. *diſt. 91.* Gratianus, 273
Qui autem, in princ. v. qu. 6. *Gratianus*, 478
Qui benè, 94. *de conſecr.* diſt. 2. *Arelat. Conc.* 1197
Qui bis ignoranter, 117. *de conſecr.* diſt. 4. *Theodorus* in pœnitentiali, 1233
Qui bona agunt, 4. fin. *xvij.* qu. 1. *Gregorius* in Regeſto, CR 708
Quibuſdam narrantibus, 117. j. qu. 1. *Gregorius*, 349
Quibus Epiſcopi, 27. xj. qu. 3. *Vrbanus*, 567
Quibus peccata, 16. *xiij.* q. 2. *Auguſtinus*, CR 631
Quibus temporibus, in princ. diſt. 76. Gratianus, 233
Qui calumniam, 2. v. qu. 6. *Gratianus*, 478
Qui cathedram, 3. diſt. 93. *Cyprianus*, CR 277
Qui Chriſti, 1. *xij.* q. 2. *Stephanus Papa*, CR 597
Qui Clementiam, 22. diſt. 86. *Hieronymus*, 262
Qui communicaverit, 19. xj. qu. 3. *Carthag. Concil. IV.* CR 563
Qui compulſus, 1. *xxij.* q. 5. *Pius Papa*, CR 770
Qui conſentit, 100. xj. q. 3. *Iſidorus*, CR 583
Qui contempta, 16. diſt. 8. *Auguſtinus*, CR 13
Qui contra, 32. xxjv. q. 1. *Liberius Papa*, 853
Qui contra certam, 20. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 24
Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere. Reg. LXXXII. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonfacius VIII. 190
Quicquid, 101. j. quæſt. 1. *Toletanum Concilium II.* CR fol. 345
Quicquid, 36. *xij.* q. 2. *Agathenſe Concil.* CR 607
Quicquid, 3. xxxij. qu. 2. *Auguſtinus*, 978
Quicquid, 22. xxxij. q. 5. *Nicolaus Papa*, CR 994
Quicquid, 27. *de conſecrat.* diſt. 5. *Hieronymus*, 1251
Qui crimen, 4. *ij.* qu. 8. *Sixtus III.* 437
Qui crimen, 18. *fin. iij.* qu. 6. *Hadrianus Papa* in Decreto, 454
Qui crimen, 6. vj. q. 1. *Hadrianus Papa* in Capit. 481
Qui cum fure, 4. *de furtis*, tit. 18. Lib. 5. Hieronymus, 663
Quicunque, 9. diſt. 31. *Gangrenſe Concil.* 101
Quicunque, 30. diſt. 50. *Hieronymus*, CR 169
Quicunque, 56. diſt. 50. *Syricius Papa*, 175
Quicunque, 5. diſt. 54. *Tolet. Conc. IV.* 182
Quicunque, 3. diſt. 77. *Syricius Papa*, CR 237
Quicunque, 5. diſt. 81. *Nicænum Concil.* CR 245
Quicunque, 2. j. qu. 1. *Gregorius*, CR 309
Quicunque, 12. j. qu. 1. *Gregorius*, CR 311
Quicunque, 1. j. q. 5. *Vrbanus* in Concil. CR 367
Quicunque, 25. *ij.* q. 6. *Theodoſ. Codex*, 411
Quicunque, 18. vj. q. 1. *Fabianus Papa*, 485
Quicunque litem, 35. xj. qu. 1. *Codex Theodoſianus*, CR fol. 552
j. Quicunque, 12. xj. q. 3. *Petrus Apoſtolus*, 561
ij. Quicunque, 37. xj. qu. 3. *Gelaſius*, 569
iij. Quicunque, 79. xj. qu. 3. *Hieronymus*, 578
j. Quicunque, 4. *xij.* qu. 2. *Gregorius VII.* 597
ij. Quicunque, 66. *xij.* q. 2. *Toletan. Conc. IV.* 616
Quicunque, 2. *xij.* q. 3. *Toletan. Conc. IX.* 620
Quicunque, 2. *xij.* q. 4. *Brachar. Conc. III.* 621
Quicunque, 7. *final. xij.* q. 5. *Triburienſe Concilium*, CR fol. 623
Quicunque, 9. *xiv.* q. 4. *Iulius Papa*, CR 641
Quicunque, 44. xvj. q. 1. *Wormac. Concil.* CR 673
Quicunque, 4. xvj. qu. 3. *Toletan. Conc. IV.* CR 687
Quicunque, 4. xvj. q. 4. *Ambroſius*, CR 698
Quicunque, 30. xvj. q. 7. *Toletan. Conc. IV.* 704
j. Quicunque, 1. *xvij.* q. 4. *Symmachus*, CR 710
ij. Quicunque, 43. final. *xvij.* q. 4. *Auguſtinus*, 721
Quicunque, 4. xx. q. 1. *Smaragdus* in Expoſitione Regulæ B. Benedicti ex Iſidoro, CR 736

Quicunque,

Quicunque, 1. xxiij. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 828
j. Quicunque, 4. qu. 8. *Triburienſe Concil.* 831
ij. Quicunque, 6. qu. 8. *Meldenſe Concil.* 832
iij. Quicunque, 33. xxxiij. qu. 8. *Auguſtinus*, CR 841
Quicunque, 27. xxjv. qu. 1. *Beda*, 852
Quicunque, 13. xxvj. qu. 5. *Toletan. Concil. XIII. & XVII.* CR 900
Quicunque, 8. *xxvij* qu. 2. *Iſidorus*, CR 928
Quicunque, 7. xxxiij. q. 2. *Pius Papa*, 1006
Quicunque, 8. *de pœnitent.* diſt. 1. *Codex*, 1013
Quicunque, 22. *de conſecr.* diſt. 4. *Martinus Papa III.* fol. 1210
Quicunque, 1. *de Conditionibus appoſitis*, tit. 5. L. 4. Ex Concilio Africano, 555
Quicunque, 1. *de Eccleſiis ædificandis*, tit. 48. L. 3. Ex Concilio Maguntinenſi, 529
Quicunque, 2. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 133
Quicunque, 11. de ſentent. Excommunicat. t. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi*, 165
Quidam, 4. *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali*, 646
Quidam, 2. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. L. 3. Ex Concilio Triburienſi, 512
Quidam, 3. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Alexander III. PD 465
Quidam, 25. finale, *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Gregorius IX. 657
Quidam, 32. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Gregorius IX. 703
Quidam, 12. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, fol. 88
Quidam Abbas, in princ. *Cauſæ xvj.* Gratianus, 661
Quidam Abbas, in princ. *Cauſæ xviij.* Gratianus, 721
Quidam autem hæretici, 39. xxjv. q. 3. *Iſidorus*, 873
Quidam Clerici, 30. diſt. 81. *Toletan. Conc. IV.* 251
Quidam Clerici, in princ. *Cauſæ xij.* Gratianus, 587
Quidam Deo, 90. *final. de pœnit.* diſt. 1. *Theodorus Archiepiſcopus Cantuarienſis*, CR 1040
Quidam deſponſavit, 31. xxvij. q. 2. *Tribur. Conc.* 935
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ ij.* Gratianus, 381
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ iij.* Gratianus, 438
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ vij.* Gratianus, 491
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ viij.* Gratianus, 512
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ* xxij. Gratianus, 756
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ* xxiij. Gratian. 775
Quidam Epiſcopus, in princ. *Cauſæ* xxjv. Gratianus, 842
Quidam fornicatus, 10. *fin.* xxxjv. qu. 1. *Triburienſe Concilium*, 1106
Quidam habens, in pr. *Cauſæ* j. Gratianus, 307
Quidam in excommunicatione, in principio, *Cauſæ iv.* Gratianus, 465
Quidam infidelis, in pr. *Cauſæ* xxviij. Gratianus, 941
Quidam Laicus, in princ. *Cauſæ* x. Gratianus, 532
Quidam maligni, 2. v. qu. 1. *Gregorius*, 472
Quidam Monachi, 17. xvj. qu. 1. *Chalcedonenſe Concilium*, CR 664
Quidam Monachorum, 10. xviij. qu. 2. *Chalced. Concil.* Cap. 4. CR 725
Quidam nubentes, 2. diſt. 27. *Auguſtinus*, CR 88
Quidam populorum, in pr. *Cauſæ* xxx. Gratian. 956
Quidam Presbyter, in pr. *Cauſæ* xvij. Gratianus, 707
Quidam Sacerdos, in princ. *Cauſæ* xv. Gratianus, 646
Quidam Sacerdos, in pr. *Cauſæ* xxvj. Gratianus, 890
Quidam veròècontrario, 18. xxiij. quæſt. 4. *Auguſtinus*, CR 789
Quidam vir, in pr. *Cauſæ* xxxij. Gratianus, 973
Quidam vir, in princ. *Cauſæ* xxxiij. Gratianus, 1002
Quidam vir, in princ. *Cauſæ* xxxjv. Gratianus, 1103
Quidam vir, in princ. *Cauſæ* xxxv. Gratianus, 1106
Quidam votum, in princ. *Cauſæ* xxvij. Gratianus, 913
Quid autem, 1. diſt. 45. *Gregorius*, 143
Quid autem, 23, *viij.* qu. 1. *Ambroſius*, 518
Quid autem, 30. xxjv. qu. 3. *Leo Papa*, 871
Quid crudele, 44. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 805
Quid culpatur, 4. xxiij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 778
Quid dicam, 11. xjv. qu. 4. *Auguſtinus*, 641
Qui de menſa, 11. diſt. 37. *Hieronymus*, 124
Quid enim prodeſt, 4. diſt. 83. *Pius*, 255
Quid ergò, 99. xj. qu. 3. *Gregorius*, CR 583
Quid ergò, 3. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 784
Quid ergò, 6. xxiij. qu. 5. *Hieronymus*, 811
Quid ergò, 48. *de pœn.* diſt. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, 1076
Qui deſponſatam, 12. xxvij. quæſt. 2. *Gregorius*, CR fol. 929
Quid eſt aliud, 13. diſt. 88. *Caſſiodorus*, 268
Quid eſt Chriſtum, 46. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1179
Quid eſt hoc, 17. diſt. 50. *Gregorius*, 164
Quid eſt manus, 3. diſt. 78. *Leo Papa*, 240
Quid eſt quicunque, *unicum*, xxxv. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 1136
Quid eſt, quod dicitur, 13. *de pœn.* diſtinct. 4. *Gregorius*, CR 1084
Quid faciet. 25. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 794
Qui die ſolenni, 66. *de conſecr.* diſt. 1. *Carthag. Conc. iv.* fol. 1163
Quid in omnibus, 16. xxxij. q. 7. *Clemens*, CR 999
Qui diſcordat, 65. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1186
Qui divina, 28. xiij. q. 2. *Toletan. Conc. iij.* CR 635
Qui divinationes, 2. xxvj. quæſt. 5. *Ancyran. Concilium*, CR 896
Qui divini, 4. *de pœn.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1078
Quid obeſt, 50. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 571
Qui dormierit, 30. xxvij. quæſt. 2. *Aurelian. Concilium iv.* CR 935
Qui dormierit, 21. xxxij. q. 7. *Maguntin. Concil.* 1000
Quid per novale, 21. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. 746
Quid proderit, 7. diſt. 61. *Celeſtinus*, 201
Quid prodeſt jejunare, 12. diſt. 86. *Ambroſius*, 260
Quid ſit ſanguis, 73. *de conſecr.* diſt. 2. *Gregorius Papa*, CR 1190
Quid verò, in princ. j. *qu.* 6. Gratianus, 369
Quid verò, in princ. x. *qu.* 3. Gratianus, 540
Qui ea, quæ Dei ſunt, 10. diſt. 38. *Gregorius*, CR 127
Qui Eccleſiaſticis, 2. diſt. 36. *Zozimus Papa*, 119
Qui Eccleſiaſticis, 1. diſt. 59. *Zozimus Papa*, 197
Qui egerit veraciter, 3. *de pœn.* diſtinct. 7. *Auguſtinus*, fol. 1093
Qui Epiſcopatum deſiderat, 11. *viij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 515
Qui Epiſcopus, 2. diſt. 23. *Carthag. Concil.* CR 72
Quieſcamus, 2. diſt. 42. *Ioannes Chryſoſtomus*, 136
Quieſcite, 12. vj. qu. 1. *Felix II.* 483
Qui & divinis, 24. xij. qu. 2. *Gelaſius*, 604

Qui ex

Qui ex familiis, 4. diſt. 54. *Toletan. Conc. IX.* 182
Qui exigit, 6. *xxij.* qu. 5. *Auguſtinus*, CR 770
Qui ex timore, 8. *de Regulis juris*, tit. 41. ultim. Lib. 5. Auguſtinus, 754
Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum. Reg. LXXII. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Qui furatur, 1. *de furtis*, tit. 18. Lib. 5. In Exodo, fol. 663
Qui generaliter, 5. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 56
Qui habetis, 14. xjv. qu. 5. *Auguſtinus*, 644
Qui in aliquo, 5. *finale*, diſt. 51. *Tolet. Conc. iv.* CR 180
Qui in aliud, 5. diſt. 25. *Auguſtinus*, CR 85
Qui in alterius, 1. v. qu. 1. *Hadrianus Papa* in Capitular. 472
Qui in Caſtitate, 6. xxxiij. qu. 4. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR 1096
Qui in Eccleſia, 31. *xxiv.* qu. 3. *Auguſtinus*, 871
Qui in materiis, 115. *de conſecr.* diſt. 4. *Iſidorus*, 1233
Qui in qualibet, 10. q. 7. *Felix Papa*, 376
Qui in Vivorum, 1. *de Conceſſione Præbendæ*, tit. 8. Lib. 3. Gelaſius Papa ad Romanos, 389
Qui jubente, 39. xj. qu. 3. *Ilerdenſe Concil.* 569
Qui juſtus eſt, 90. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 581
Quilibet fratrum, *unic.* viij. qu. 5. *Sixtus Papa j.* 521
Qui malos, 29. *xxiij.* qu. 5. *Hieronymus*, 818
Qui manducant, 58. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR 1184
Qui manducat, 75. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR 1192
Qui merito, 29. *xj.* qu. 3. *Carthagin. Concil. ij.* CR 567
Qui natus eſt, 36. *de pœn.* diſt. 1. *Ioan. Evangeliſta*, 1019
Qui nec regiminis, 32. ij. qu. 7. *Auguſtinus* fortè *Gregorius*, CR 427
Qui negligunt, 3. *xxiv.* qu. 3. *Hieronymus*, 863
Qui non probaverit, 3. *ij.* qu. 3. *Decretum Hadriani Papa*, 392
Quinque modis, 22. *de conſecr.* diſt. 5 *Gregorius*, 1249
Quinta vallis, 23. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 294
j. Qui oblationes, 9. xiij. qu. 2. *Carthag. Concil. iv.* 629
ij. Qui oblationes, 10. *xiij.* qu. 2. *Vaſenſe Concil.* j. 629
Qui occiderit, 28. qu. 4. *Capitularium Lib. 6.* 716
Qui omnipotentem, 95. xj. qu. 3. *Fabianus Papa*, 582
Qui partem, 6. diſt. 55. *Innocentius*, CR 189
Qui peccat, 40. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 802
Qui pejerare, 13. xxiij. qu. 5. *Chromatius*, 773
Qui pejerat, 2. *xxij.* qu. 5. *Pius Papa*, 770
Qui per pecuniam, 9. j. qu. 1. *Octava Synodus*, CR 310
Qui perfectionem, 17. j. qu. 1. *Innocentius*, CR 313
Qui plures, 3. xxj. qu. 1. *Leo iv.* 743
Qui Pontificali, 2. de offic. & poteſtate Judicis, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Alexander IV. 43
Qui poteſt, 8. *xxiij.* q. 3. *Anaſtaſius & Damaſus Papa*, fol. 783
Qui poſt votum, 5. de Regularibus, t. 14. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 114
Qui Presbyterum, 24. *xvj.* qu. 4. *Maguntinenſe Concilium*, CR 715
Qui Presbyterum, 2. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Ex Concilio Maguntin. 715
Qui prior eſt tempore, potior eſt jure. Regula LIV. de Reg. Juris. *In Sexto*, Bonifac. VIII. 188
Qui propinquam, 4. *xxxv.* qu. 3. & 4. *Fabianus Papa*, fol. 1110
Qui rapit, 18. *xvij.* qu. 4. *Anacletus*, 713
Qui recedit, 14. *de pœnit.* diſt. 4. *Proſper.* CR 1084
Qui recedunt, 7. *xxvj.* qu. 6. *Arauſicanum Concilium*, CR 905
Qui rectè judicat, 66. *xj.* qu. 3. *Gregorius*, CR 575
Qui religioſis, 11. *xvij.* qu. 2. *Carthag. Conc. iv.* 726
Qui res, 2. *de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. L. 3. Ex Concilio Lugdunenſi, 406
Qui reſiſtit. 97. *xj.* qu. 3. *Auguſtinus*, 582
Qui ſacramento, 11. *xxij.* qu. 4. *Ilerdenſe Concil.* 765
Qui ſaccum, 45. diſt. 50. *Digeſta tit. de furtis*, 173
Quis aliquando, 87. *de pœn.* diſt. 1. *Ioan. Chryſoſt.* 1034
Qui ſanctus, 56. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, 1028
Quis autem, 9. diſt. 10. *Gelaſius*, 20
Quis autem, 144. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1242
Quis aut leges, 11. diſt. 54. *Gelaſius*, 184
Qui ſcandalizaverit, 3. *de Regulis juris*, tit. 41. ult. Lib. 5. Beda, 753
Qui ſceleratè, 24. *de conſecr.* diſt. 2. *Iſidorus*, 1171
Qui ſcit, ſe, 14. *ij.* qu. 6. *Leo Papa*, 409
Quis dubitet, 9. diſt. 96. *Gregorius vij.* 294
Qui ſecundum carnem, 13. *xxiij.* q. 4. *Hieronymus*, CR fol. 787
Qui ſemel, 2. diſt. 50. *Martinus Papa j.* 158
Quis enim veſtrum, 48. *xxiij.* q. 5. *Auguſtinus*, CR 823
Quis ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra. Regula LV. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Qui ſe ſcit, 12. *ij.* q. 6. *Vigilius Papa*, CR 408
Quis exiſtimaret, 17. *xxvj.* qu, 7. *Auguſtinus*, CR 912
Quis ignorat, 6. *xxxij.* qu. 4. *Hieronymus*, 986
Qui ſincera, 3. diſt. 45. *Gregorius*, 143
Qui ſine crimine, 5. *final.* diſt. 26. *Ambroſius*, 88
Qui ſine peccato eſt, 3. *iij.* qu. 7. *Gregorius*, 457
Qui ſine ſalvatore, 7. *xxvj.* qu. 2. *Auguſtinus*, 893
Qui ſint, in princ. *xxij.* qu. 1. Gratianus, 890
Qui ſiſtit, 9. *xxxiij.* qu. 5. *Hieronymus*, 1100
Quis locus, 2. j. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 363
Quis neſciat, 8. diſt. 9. *Auguſtinus*, 16
Quis neſciat, 11. *final.* diſt. 1. *Innocentius* j. CR 24
Quis nos, 43. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 805
Qui ſpiritualem, 4. XXX. q. 4. *Triburienſe. Concil.* 963
Quiſquis, 43. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio Lateranenſi*, 65
Quiſquis Chriſtianum, 52. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 809
Quiſquis Clericus, 5. diſt. 84. *Syricius Papa*, 257
Quiſquis cum militibus, 9. *de pœn.* diſt. 1. *Codex*, 1013
Quiſquis dixerit, 155. *de conſecr.* diſt. 4. *Milevit. Concilium*, 1245
Quiſquis Epiſcoporum, *unic.* jv. qu. 5. *Carthag. Concilium iij.* CR 471
Quiſquis Epiſcopus, 19. xij. qu. 2. *Septima Synodus*, CR CR 602
Quiſquis ex concupiſcentia, 137. *de conſecrat.* diſt. 4. Auguſtinus, 1241
Quiſquis ille, 3. *ij.* qu. 8. *Eutychianus Papa*, CR 437
Quiſquis in negotiis, 2. diſt. 87. *Gelaſius*, 264
Quiſquis inventus, 21. xvij. qu. 4. *Ioannes Papa viij.* CR 714
Quiſquis metu, 80. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 578
Quiſquis per dolum, 22. xxjv. q. 3. *Gregorius Papa*, CR fol. 869
Quiſquis per pecuniam, 5. j. qu. 1. *Gregorius* j. CR 309

Quiſquis

Quiſquis præceptis, 3. *fin.* xjv. q. 1. *Auguſtin.* CR 638
Quiſquis pro aliquo, 38. xxjv. q. 1. *Auguſtinus*, 856
Quiſquis probatus, 19. *ij.* q. 6. *Milevitan. Concil.* 410
Quiſquis rebus, 1. diſt. 41. *Auguſtinus*, CR 133
Quiſquis vel quod, 5. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, CR 785
Qui ſtudet, 11. j. q. 1. *Gregorius Nazianzenus*, CR 311
Qui Subdiaconum, 27. *xvij.* q. 4. *Capitularium L. 3.* & *Concilium Troſleſanum, &c.* 716
Qui ſub gradu, 31. diſt. 50. *Baſilius*, CR 169
Quis ſuis Epiſcopis, 9. diſt. 93. *Clemens*, 279
Qui tacet, conſentire videtur. Reg. XLIII. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifac. VIII. 187
j. Qui venatoribus, 8. diſt. 86. *Auguſtinus*, 260
ij. Qui Venatoribus, 9. diſt. 86. *Auguſtinus*, 260
Qui verè, 12. xvj. qu. 1. *Chalced. Conc.* CR 663
Qui verò, 40. diſt. 50. *Maticenſe Concilium*, fortè *Wormacienſe*, CR 172
Qui verò, in princ. *diſt.* 52. Gratianus, 180
Qui verò, 38. xj. qu. 3. *Gelaſius*, 569
Qui verò, in princ. xxj. *qu.* 2. Gratianus, 744
Qui viderit, 13. *xxxij.* qu. 5. *Gregorius*, 992
Qui vitiis, 38. *xxiij.* qu. 5. *Auguſtinus*, 820
Qui vos ſpernit, 14. *viij.* qu. 1. *Hieronymus*, 516
Qui vult confiteri, 1. *de pœn.* diſt. 6. *Auguſtinus*, 1090
Qui vult Eleemoſynam, 19. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſt.* 1064
Qui vult facere. 16. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1047
Qui uxorem ſuam, 10. *xxxiij.* quæſt. 5. *Rhemenſe Concilium*, 1100
Quo auſu, 26. *xxiij.* q. 8. *Gelaſius*, CR 839
Quod abſque, in princ. *diſt.* 12. Gratianus, 24
Quod ad Conſultationem, 15. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 319
Quod ad nos, 10. *fin.* diſt. 47. *Cyprianus*, 154
Quod ait Sodomitis, 1. diſt. 14. *Auguſtinus*, 30
Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. Reg. LXXIV. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit. Regula LXVII. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Quodam, 40. *de Præbendis*, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3 Bonifacius VIII. 97
Quodam loco, 3. *fin.* xxvj. q. 3. & 4. *Auguſtinus*, 896
Quod à Patribus, 4. diſt. 75. *Leo Epiſcopus*, 232
Quod à Prædeceſſore, 1. *de Schiſmaticis*, tit. 8. Lib. 5. Ex Concilio Lateranenſi, PD 645
Quod à te, 3. *de Clericis conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Alexander III. PD 365
Quod à voto, in princ. *xvij. qu.* 1. Gratianus, 707
Quod autem, in princ. *diſt.* 9. Gratianus, 14
Quòd autem, in princ. *diſt.* 27. Gratianus, 88
Quòd autem, in princ. *diſt.* 47. Gratianus, 151
Quòd autem, in princ. *diſt.* 95. Gratianus, 286
Quod autem, in princ. *j. qu.* 1. Gratianus, 308
Quòd autem, in princ. *ij. qu.* 1. Gratianus, 382
Quòd autem, in princ. *ij. qu.* 2. Gratianus, 392
Quòd autem, in princ. *iij. qu.* 8. Gratianus, 459
Quòd autem, 2. jv. qu. 1. *Nicolaus Papa*, 466
Quod autem, in princ. v. *qu.* 3. Gratianus, 474
Quòd autem, in princ. v. *qu.* 4. Gratianus, 475
Quod autem, in princ. vj. *qu.* 1. Gratianus, 480
Quod autem, in princ. vj. *qu.* 2. Gratianus, 487
Quod autem, in princ. vj. *qu.* 5. Gratianus, 491
Quod autem, 1. vj. qu. 5. *Gregorius*, 491
Quod autem, in princ. *vij. qu.* 1. Gratianus, CR 491
Quod autem, in princ. *vij. qu.* 2. Gratianus, 511
Quod autem, in princ. *viij. qu.* 1. Gratianus, 512
Quod autem, in princ. *viij. qu.* 2. Gratianus. 519
Quod autem, in princ. *viij. qu.* 3. Gratianus, 519
Quod autem, in princ. *viij. qu.* 4. Gratianus, CR 520
Quod autem, in princ. jx. *qu.* 2. Gratianus, 523
Quod autem, in princ. jx. *qu.* 3. Gratianus, 526
Quod autem, in princ. *xij. qu.* 4. Gratianus, 621
Quod autem, in princ. xjv. *qu.* 1. Gratianus, 637
Quod autem, in princ. xjv. *qu.* 3. Gratianus, 639
Quod autem, in princ. xv. *qu.* 1. Gratianus, CR 647
Quod autem, in princ. xvj. *qu.* 3. Gratianus, 686
Quod autem, in princ. *xvj. qu.* 6. Gratianus, CR 694
Quod autem, in princ. *xvj. qu.* 7. Gratianus, 696
Quod autem, in princ. *xvij. qu.* 3. Gratianus, 709
Quod autem, in princ. XX. *qu.* 3. Gratianus, 739
Quod autem, in princ. XXj. *qu.* 3. Gratianus, 746
Quod autem, in princ. *xxij. qu.* 2. Gratianus, 755
Quod autem, 18. *xxij.* qu. 2. *Auguſtinus*, 760
Quod autem, in princ. *xxij. qu.* 4. Gratianus, 763
Quod autem, in princ. *xxij. qu.* 5. Gratianus, 769
Quod autem, in princ. *xxiij. qu.* 2. Gratianus, 779
Quod autem, in princ. *xxiij. q.* 4. Gratianus, 784
Quod autem, in princ. *xxiij. qu.* 5. Gratianus, 809
Quod autem, in princ. *xxiij. qu.* 6. Gratianus, 825
Quod autem, 3. *xxiij.* qu. 7. *Auguſtinus*, 829
Quod autem, in princ. xxjv. *qu.* 1. Gratianus, 842
Quod autem, in princ. xxjv. *qu.* 2. Gratianus, 858
Quod autem, in princ. xxjv. *qu.* 3. Gratianus, 861
Quod autem, in princ. xxv. *q.* 2. Gratianus, 884
Quod autem, in princ. xxvj. *q.* 2. Gratianus, 890
Quod autem, in princ. xxvj. *q.* 5. Gratianus, 896
Quod autem, in princ. xxvj. *q.* 6. Gratianus, 904
Quod autem, 29. *xxvij. qu.* 6. Gratianus, 904
Quod autem, 29. *xxvij.* qu. 2. *Gregorius, &c.* CR. ad inſcriptionem & in fine, 934
Quod autem, in princ. *xxviij. quæſt.* 1. Gratianus, 941
Quod autem, xxjx. *qu.* 1. Gratianus, 952
Quod autem, in pr. XXX. *qu.* 1. Gratianus, 956
Quod autem, in princ. XXX. *qu* 3. Gratianus, 960
Quod autem, 6. *finale*, XXX. quæſt. 4. *Vrbanus II.* CR fol. 963
Quod autem, in pr. XXX. *qu.* 5. Gratianus, 963
Quod autem, in princ. xxxj. *qu.* 2. Gratianus, 971
Quod autem, in princ. xxxj. *qu.* 3. Gratianus, 973
Quod autem, in princ. *xxxij. qu.* 1. Gratianus, 974
Quod autem, 7. xxxij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 975
Quod autem, in princ. *xxxij. qu.* 2. Gratianus, 977
Quod autem, in princ. *xxxij. qu.* 4. Gratianus, 982
Quod autem, in pr. *xxxij. qu.* 5. Gratianus, 988
Quod autem, in pr. xxxiij. *qu.* 1. Gratianus, 1003
Quod autem, 1. xxxiij. qu. 1. *Gregorius*, CR 1003
Quod autem, in princ. xxxiij. *quæſtione* 2. Gratianus, CR fol. 1004
Quod autem, in pr. xxxiij. *qu.* 4. Gratianus, 1095
Quod autem, in princ. xxxiij. *qu.* 5. Gratianus, 1097
Quod autem, in pr. xxxv. *qu.* 1. Gratianus, 1107
Quod autem, 5. xxxv. qu. 5. *Alexander II.* CR 1120
Quod autem, in princ. xxxv. *qu.* 7. Gratianus, 1136
Quod autem, in princ. xxxvj. *qu.* 1. Gratianus, 1143
Quod autem, 5. *de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius*, 1206
Quod autem, 5. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 493

Quod autem, 4. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Alexander III. 715
Quod benè, 6. vj. q. 4. *Nicolaus Papa*, 490
Quod Chriſtus, 26. xxiij. qu. 4. *Ambroſius*, CR 794
Quod circa, 6. de electione, tit. 3. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 199
Quod Clericis, 9. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Celeſtinus III. PD 201
Quod Clericus, in princ. xj. *qu.* 1. Gratianus, 544
Quod Conditio, 7. *xxvij*. q. 2. *Iſidorus*, CR 928
Quodcunque, 6. xxjv. q. 1. *Auguſtinus*, 844
Quod David, 3. *xxij*. q. 4. *Auguſtinus*, CR 763
Quod debetur, 2. xjv. q. 1. *Auguſtinus*, CR 637
Quod de his, 26. *de ſententia Excommunicat.* tit 39. Lib. 5. Clemens III. PD 727
Quod Dei timorem, 5. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Innocentius III. 482
Quod Deo Patri, 4. xxxiij. q. 5. *Auguſtinus*, 1098
Quod dicit Dominus, 4. diſt. 41. *Auguſtinus*, 134
Quod dicitis, 14. *fin.* diſt. 16. *Nicolaus I.* 46
Quod dicitur, 4. *de Verborum ſignificatione*, t. 40. Lib. 5. Hieronymus, 742
Quod die Dominico, 5. diſt. 75. *Leo*, 232
Quod dilectio, 3. *de conſanguin. & affinit.* tit. 14. Lib. 4. Celeſtinus III. 572
Quod Epiſcopus, in princ. xjx. *qu.* 1. Gatianus, 731
Quod erraverat, 2. *xxiij*. q. 6. *Auguſtinus*, 826
Quod in dubiis, 3. *de Conſecratione Eccleſiæ*, t. 40. Lib. 3. Innocentius III. 510
Quod in dubiis, 5. *de pœnis*, tit. 37. Lib. 5. Innocentius III. 713
Quod in dubiis, 8. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Innocentius III. 82
Quod in dubiis, 30. *de ſent. Excommunic.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 730
Quod in te, 11. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, t. 38. Lib. 5. Innocentius III. PD 717
Quod interrogaſti, 6. diſt. 27. *Nicolaus Papa*, 89
Quod intra, in princ. xx. *q.* 1. Gratianus, 735
Quod Iudex, in princ. *iij*. *qu.* 7. Gratianus, 454
Quod juramentum, in princ. *xxij. quæſt.* 1. Gratianus, fol. 750
Quod latenter, 5. *de Regulis Iuris*, tit. 41. *ultim.* Lib. 5. Gregorius VII. 753
Quod militare, in princ. *xxiij. quæſt.* 1. Gratianus, CR fol. 776
Quod Monachi, in princ. xvj. *qu.* 1. Gratianus, CR 661
Quod nobis, 2. *de clandeſtina deſponſatione*, tit. 3. Lib. 4. Alexander III. PD 552
Quod nobis, 9. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 582
Quod non eſt licitum, 4. *de Regulis Iuris*, tit. 41. *ult.* Lib. 5. Beda, 753
Quod nonnullis, 25. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 701
Quod nullus, in princ. *diſt.* 25. Gratianus, 80
Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. Regula LXI. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifac. VIII. 188
Quod olim, unic. de immunitate Eccleſiarum, tit. 13. *in Extrav. Comm.* Lib. 3. Benedictus XI. 376
Quod olim, 12. *de Iudæis*, tit. 6. L. 5. Clemens III. fol. 631
Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. Regula XXIX. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Quod ordinatio, in princ. jx. *qu.* 1. Gratianus, 521
Quod prædeceſſor, 105. q. 3. *Zacharias Papa*, CR 585
Quod priori, in princ. *xiij. qu.* 1. Gratianus, 624
Quod pro neceſſitate, 41. j. q. 1. *Innocentius*, CR 324
Quod propoſuiſti, 18. *xxxij*. q. 7. *Gregorius*, CR 999
Quod pro remedio, 7. j. qu. 7. *Innocentius Papa*, CR fol. 374
Quod quibuſdam, 4. *de fidejuſſoribus*, tit. 22. L. 3. Innocentius III. 423
Quod quidam, 97. j. q. 1. *Auguſtinus*, CR 340
Quod quidam, 5. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, tit. 38. Lib. 5. Alexander III. 716
Quod quis commiſit, 3. xxxv. qu. 9. *Hilarius* Synodo Præſidens, 1139
Quod quis mandato facit Iudicis, dolo facere non videtur, cum habeat parère neceſſe. Reg. XXIV. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. fol. 187
Quod reſtitutio, in princ. *iij. q.* 1. Gratianus, 438
Quod ſedem, 2. *de frigidis & maleficiatis*, tit. 15. Lib. 4. Alexander III. PD 575
Quod ſedem, 10. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innocentius III. PD 153
Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Regula XXI. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Quod ſi accuſatorum, 4. *fin.* jv. quæſt. 6. *Hadrianus Papa* in Capit. 472
Quod ſicut, 28. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 54
Quod ſi dormierit, 13. *finale*, xxxj. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 971
Quod ſi pœnitentiam, 5. *xxvij*. quæſtion. 1. *Cyprianus*, CR 915
Quod ſuper his, 5. *de conſanguinitate & affinitate*, tit. 14. Lib. 4. Innocentius III. PD 572
Quod ſuper his, 7. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Innocentius III. 279
Quod ſuper his, 9. *de Majorit. & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. 162
Quod ſuper his, 8. *de Voto & voti redempt.* tit. 34. Lib. 3. Innocentius III. PD 477
Quod ſuſpecti. 15. *final. iij*. quæſt. 5. *Nicolaus Papa*, CR 449
Quod translationem, 4. *de Officio Legati*, tit. 30. Lib. 1. Innocentius III. PD 147
Quod translationem, 11. *de temporib. ordinat.* t. 11. Lib. 1. Innocentius III. PD 95
Quod verò, in princ. *diſt.* 11. Gratianus, 21
Quod verò, in princ. j. *qu.* 5. Gratianus, 367
Quod verò, in princ. *ij. qu.* 4. Gratianus, 404
Quod verò, in princ. *ij. qu.* 7. Gratianus, 419
Quod verò, in princ. *iij. qu* 3. Gratianus, 442
Quod verò, in princ. *iij. qu.* 4. Gratianus, 444
Quod verò, in princ. *iij. qu.* 5. Gratianus, 446
Quod verò, in princ. *iij. qu.* 10. Gratianus, CR 463
Quod verò, in princ. xj. *qu.* 2. Gratianus, 557
Quod verò, in princ. xjv. *qu* 4. Gratianus, 640
Quod verò, in princ. xjv. *qu.* 5 Gratianus, 642
Quod verò, in princ. xjv. *qu.* 6. Gratianus, 645
Quod verò, in princ. xv. *qu.* 4. Gratianus, 654

Quod

Quod verò, in princ. xv. *qu.* 6. Gratianus, 655
Quod verò, in princ. xx. *qu.* 4. Gratianus, 742
Quod verò, in princ. xxj. *qu.* 4. Gratianus, 747
Quod verò, in princ. *xxiij. qu.* 3. Gratianus, 780
Quod verò, in princ. *xxv. qu.* 1. Gratianus, 879
Quod verò, 10. xxv. qu. 3. *Gregorius*, 886
Quod verò, in princ. *xxviij. qu.* 2. Gratianus, 950
Quod verò. 8. *xxxij.* qu. 2. *Auguſtinus*, CR 979
Quod votum, unic. de voto & voti redempt. t. 15. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 114
Quod voventes, in princ. *xxvij. qu.* 1. Gratianus, 913
Quo jure, 1. diſt. 8. *Auguſtinus*, CR 11
Quomodo exaudit, 41. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1217
Quomodo renovari, 31. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 2049
Quomodo ſacerdos, 44. xj. q. 3. *Hieronymus*, CR 570
Quomodo Virginibus. 10. xxxj. q. 1. *Hieronymus*, 970
Quonium, 2. *de conjugio leproſorum*, tit. 8. Lib. 4. Alexander III. 563
Quoniam, 10. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. PD 110
Quoniam, 3. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. *Ex Concilio Lateranenſi* ſub Alexandro III. 492
j. Quoniam, 2. *Ne Prælati vices ſuas*, tit. 4. Lib. 5. Alexander nempe III. *in Conc. Turon.* 625
ij. Quoniam, 3. *Ne Prælati vices ſuas*, tit. 4. Lib. 5. Alexander III. 626
Quoniam, 21. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. 699
Quoniam, 40. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. *in Concilio generali.* 623
Quoniam, 9. *de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. Lib. 3. Gregorius VII. *melius* VIII. PD 358
Quoniam, 2. *de Vſuris*, titul. 19. Lib. 5. Alexander III. 664
Quoniam Abbas, 14. *de Officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 130
Quoniam aliqua, 3. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 254
Quoniam aliqui, 1. de renunciatione, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 37
Quoniam à nobis, 13. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Alexander III. 447
Quoniam Apoſtolica, 43. finale, *de officio & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 146
Quoniam à quibuſdam, 5. xjx. quæſt. 3. *Septima Synodus*, CR 733
Quoniam conſtitutio, 13. fin. *de Conſtitutionibus*, tit. 2. Lib. 1. Gregorius IX. 9
Quoniam contra, 11. *de probationibus*, tit. 19. L. 2. Innocentius III. *ex Concilio generali Lateranenſi*, 252
Quoniam de jure, in princ. *diſt.* 15. Gratianus, 31
Quoniam diverſarum, 1. xxj. q. 2. *Sexta Synod.* CR 744
Quoniam Eccleſia, 1. *de Magiſtris & ne, &c.* tit. 5. Lib. 5. Ex Concilio Lateranenſi, PD 626
Quoniam electione, 47. fin. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 36
Quoniam Epiſcopi, 12. fin. de Privilegiis, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 154
Quoniam Epiſcoporum, 1. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Gregorius IX. 133
Quoniam ex Conſtitutione, 8. fin. de Conceſſione Præbendæ, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 104
Quoniam ex Conſtitutione, unic. de immunitate Eccleſiarum, tit. 17. ult. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 243
Quoniam feſtus, 19. *fin.* diſt. 61. *Gregorius*, 204
Quoniam frequenter, 5. fin. *ut lite non conteſtata*, tit. 6. Lib. 2. Innocentius III. 210
Quoniam idem, 8. diſt. 10. *Nicolaus Papa I.* CR 19
Quoniam in baptiſmo, 19. de ſententia Excommunic. tit. 11. *in Sexto*, L. 5. Bonifac. VIII. 168
Quoniam in parte, 2. *de feriis*, tit. 9. Lib. 2. Alexander III. PD 217
Quoniam in pleriſque, 14. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Innocentius III. *in Concilio generali*, 155
Quoniam in quibuſdam, 15. diſt. 32. *Chalced. Conc.* 108
Quoniam in quibuſdam, 21. xvj. quæſt. 7. *Chalcedon. Concilium*, CR 702
Quoniam in Romani, 13. diſt. 31. *Sexta Synod.* CR 102
Quoniam inveſtituras, 13. xvj. q. 7. *Gregorius VII.* 701
Quoniam mos, 7. diſt. 65. *Nicænum Concilium*, 219
Quoniam multa, 1. diſt. 48. *Nicænum Conc.* CR 155
Quoniam multi, 2. diſt. 47. *Nicænum Concil.* CR 151
Quoniam multi, 8. xjv. q. 4. *Nicæn. Concil.* CR 641
Quoniam multos, 103. xj. q. 3. *Gregorius VII.* 584
Quoniam non cognovi, 12. diſt. 88. *Ex Verbis Auguſtini*, 268
Quoniam omne, 20. finale, *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocenrius III. *in Concilio generali*, 314
Quoniam qui, 2. fin. de vita & honeſtate Cleric. tit. 1. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 219
Quoniam quicquid, 13. j. qu. 7. *Hilarius Papa*, 376
Quoniam quicquid, 68. *finale*, xvj. qu. 1. *Hieronymus*, CR 682
Quoniam quidam, 2. diſt. 75. *Chalced. Concil.* CR 231
Quoniam quidam, 1. diſt. 100. *Pelagius Papa*, CR 304
Quoniam quidem, 7. diſt. 18. *Septima Synodus*, CR 51
Quoniam ſanctæ, 7. diſt. 16. *Sexta Synodus*, CR 40
Quoniam ſunt, 10. *de conſecr.* diſt. 3. *Nicænum Concilium*, 1200
Quoniam Velina, 14. *xij.* qu. 1. *Gregorius*, 592
Quoniam vetuſto, 25. xxjv. qu. 1. *Hieronymus*, 850
Quoniam videmus, 1. diſt. 69. *Septima Synodus*, 223
Quoniam ut intelleximus, 4. de immunitate Eccleſiarum, t. 23. *in Sexto*, L. 3. Bonif. VIII. 126
Quorundam, 14. diſt. 23. *Tolet. Conc. & Hiſpal. II.* 76
Quorundam, 1. diſt. 34. *Nicolaus Papa*, 111
Quorundam, 6. diſt. 74. *Gregorius*, 229
Quorundam, 24. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 26
Quorundem, 1. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 429
Quorundam exigit, 1. tit. 14. de Verborum ſignificat. *in Extrav.* Joan. XXII. 290
Quorum vices, 6. *fin.* diſt. 68. *Vrbanus Papa II.* 223
Quos à paganis, 52. *de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius*, 1221
Quos conſtiterit, 6. j. qu. 1. *Gelaſius*, 310
Quoſdam, 7. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Gregorius, 283
Quos Deus conjunxit, 18. *xxxiij.* quæſt. 2. *Iſidorus*, fol. 1011

Quotidiè, 13. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1168
Quotiens, 5. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Innocentius Papa, PD 704
Quotiens, 5. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Deodatus Papa, PD. 610
Quotiens, 5. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 254
Quoties, 2. *de pactis*, tit. 35. Lib. 1. Gregorius, 166
Quoties à populis, 14. j. q. 7. *Innocentius*, 376
Quoties Cordis, 9. j. qu. 7. *Gregorius*, CR 375
Quotieſcunque, 2. xxxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 1095
Quoties Epiſcopi, 16. ij. qu. 6. *Felix II.* 409
Quoties frater, 17. ij. qu. 5. *Innocentius*, CR 399
Quoties poſt, 26. ij. qu. 6. *Theodoſiana Lex*, 411
Quoties Ratio, 12. xxjv. qu. 1. *Innocentius Papa*, 846
Quoties verò, 21. xxij. qu. 5. *Hieronymus*, 775
Quotquot, 24. xxvij. qu. 1. *Ancyr. Synodus*, 920.

R.

Radicata eſt, 3. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1041
Rainutius, 16. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Innocentius III. PD 434
Rapinam emere, 5. xjv. qu. 5. *Ambroſius*, 642
Raptor, 33. *xxvij.* qu. 2. *Capitularia*, 936
Raptores igitur, 2. qu. 2. *Symmachus*, 1144
Raptus eſt, 43. *xxvij.* qu. 2. *Iſidorus*, 940
Raptus eſt, 48. *xxvij.* qu. 2. *Iſidorus*, 940
Raptus quoque, 2 xxxvj. qu. 1. *Iſidorus*, CR 1143
Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari. Regula X. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore. Reg. LXXVII. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 189
Rationis ordo, 9. diſt. 100. *Gregorius*, CR 307
Rationis ordo, 34. xvj. qu. 7. *Gregorius Papa*, CR 705
Ratio nulla, 2. *xvij.* qu. 4. *Gregorius*, 710
Ratio nulla, 3. *de Præbendis & dignit.* tit. 5. Lib. 3. Gregorius, 372
Ratio recta, unic. de religioſis domibus, tit. 9. *in Extr. Com.* Lib. 3. Joannes XXII. 366
Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum. Regula IX. de Reg. juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
Raynaldus, 18. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 435
Reatina Eccleſia, 16. diſt. 63. *Leo IV.* 209
Rebaptizare, 108. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1231
Recedite, 16. diſt. 45. *Hieronymus*, 148
Recedite, 9. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, 786
Recepimus, 8. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III. 693
Recolentes, 3. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Alexander III. PD 481
Recurrat, 2. xxxij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 983
j. Redintegranda, 3. iij. qu. 1. *Ioannes Papa*, CR 439
ij. Redintegranda, 4. iij. qu. 1. *Euſebius*, 439
Referente, 2. finale, *de delictis puerorum*, tit. 23. Lib. 5. Alexander III. 674
Referente, 7. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. 373
Referente, 10. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Celeſtinus III. 582
Regenda eſt, 4. x. qu. 1. *Leo Papa IV.* 533
Regenerante, 136. *de conſecr.* diſt 4. *Auguſtinus*, CR 1241
Regimini, 1. de Empt. & Venditione, tit. 5. *In Extr. Com.* Lib. 3. Martinus V. 352
Regimini, ij. *final.* de Empt. & Venditione, tit. 5. *in Extr. Com.* Lib. 3. Calixtus III. 354
Regula, 2. diſt. 3. *Iſidorus*, 4
Regulæ ſanctorum, 2. diſt. 29. *Gregorius*, 95
Regula veſtra, 2. diſt. 17. *Iulius Papa*, 47
Regum officium, 23. xxiij. q. 5. *Hieronymus*, 817
Relata eſt, 9. x. qu. 1. *Toletanum Conc.* CR 533
Relatio, 5. xxj. qu. 1. *Gregorius*, CR 744
Relatum, 4. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. L. 3. Alexander III. PD 368
Relatum, 3. *de Conceſſione Præbend.* tit. 8. Lib. 3. Alexander III. 390
Relatum, 21. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. PD 497
Relatum, 7. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. *ult.* Lib. 3. Alexander III. 535
Relatum, 19. *de Officio & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Lucius III. 131
Relatum, 9. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. PD 373
Relatum, 1. *qui matrimonium accuſare poſſunt*, t. 18. Lib. 4. Alexander III. 586
Relatum, 37. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 734
Relatum, 2. *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Leo Papa, PD 439
j. Relatum, 11. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Alexander III. PD 431
ij. Relatum, 12. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Alexander III. PD 431
Relatum eſt, 14. diſt. 37. *Clemens Papa I.* 125
Relatum eſt, 3. v. qu. 2. *Damaſus Papa*, 474
Relatum eſt, 11. x. qu. 3. *Gregorius*, 543
Relatum eſt, 14. xj. qu. 1. *Alexander*, 547
Relatum eſt, 4. xxxj. q. 1. *Triburienſe Concil.* CR 968
Relatum eſt, 11. *de conſecrat.* diſt. 2. *Toletan. Concil. XII.* fol. 1168
Relegentes, 45. *xxiij.* q. 4. *Pelagius Papa*, CR 822
Relictam, in princ. xxx. *qu.* 4. Gratianus, 962
Religionum, unic. de religioſis domibus, tit. 17. *in Sexto*, Lib. 3. Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunenſi*, 116
Religioſam, 75. fin. *xij.* qu. 2. *Gregorius*, CR 619
Religioſi, 1. de Decimis, tit. 8. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 228
Religioſi, 1. de Privilegiis, tit. 7. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 254
Religioſi, 5. fin. de ſepulturis, tit. 12. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 110
Religioſis, unic. de teſtamentis, tit. 6. *in Clement.* Lib. 3. Clemens V. *in Conc. Viennenſi*, 224
Religioſo, 21. de ſent. Excommunicat. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 168
Religioſus, 3. de Procuratoribus, tit. 10. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 204
Religioſus, 2. fin. de teſtamentis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 108
Relinqui, 2. fin. *de Cuſtodia Euchariſt.* tit. 44. L. 3. Innocentius III. *Ex Concilio Lateranenſi*, fol. 526
Reliqui Sacerdotes, 1. diſt. 67. *Anacletus*, 221

Remiſſionem, 39. j. qu. 1. *Auguſtinus,* 324
Remittuntur, 49. *fin.* xxiij. qu. 1. *Ambroſius,* 824
Rem non novam, unic. de dolo & contumacia, tit. 3. *in Extr. Com.* Lib. 2. Bonif. VIII. 331
Remoto, 30. *vij.* qu. 1. *Hilarius Papa,* 501
Renovantes, 6. *diſt.* 22. *Sexta Synodus,* CR 70
Reos ſanguinis, 7. *xxiij.* qu. 5. *Gregorius,* CR 812
Repellantur, 7. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Stephanus Papa, 597
Reperiuntur, 7. j. qu. 1. *Ambroſius*, fortè *Concilium, Toletanum VIII.* CR 310
Reperiuntur, 2. *de pœnitent.* diſt. 3. *Ambroſius*, CR 1061
Reprehenſibile, 19. *xxiij.* qu. 8. *Nicolaus*, CR 835
Reprehenſibilis, 26. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Alexander III. PD 331
Requiritis, 5. j. q. 7. *Leo IV.* CR 374
Requiſiſti, 1. *xxxiij.* qu. 1. *Gregorius,* 1003
Requiſiſti, 15. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Innocentius III. 433
Requiſivit, 1. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. Lib. 1. Alexander III. 180
Requiſivit, 1. *de Ordin. ab Epiſcopo, qui renunciavit Epiſcopatui*, tit. 13. Lib. 1. Alexander III. PD 98
Requiſivit, 17. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Lucius III. PD 541
Res autem, 21. *xxiij.* qu. 5. *Leo Papa,* 816
Reſcripta, 15. xxv. qu. 2. *Codex,* 886
Reſecandæ, 16. xxjv. q. 3. *Hieronymus,* CR 868
Res Eccleſiæ, 12. j. q. 3. *Vrbanus Papa,* CR 362
Res Eccleſiæ, 26 *xij.* q. 1. *Vrbanus Papa,* 596
Res in Epiſcopatu, 12. *xij.* qu. 2. *Gregorius,* 600
Reſponſa, 5. diſt. 2. *Iſidorus,* 3
Reſponſo, 43. *de ſent. Excommunic.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 736
Reſuſcitatus, 35. *de pœnit.* diſt. 1. *Auguſtinus,* CR 1018
Retulerunt, 86. *de conſecrat.* diſtinct. 4. *Zacharias Papa,* CR 1229
Revera, 12. *iij.* qu. 9. *Nicolaus Papa,* 461
Revera, 2. xxxij. q. 5. *Ambroſius,* 989
Revera, 69. *de conſecr.* ,diſt. 2. *Ambroſius,* CR 1187
Revertar, 5. *de pœn.* diſt. 4. *Beda,* 1078
Revertimini, 65. xvj. q. 1. *Hieronymus,* CR 681
Reum ad Eccleſiam, 9. xvij. q. 4. Capitular. L. 5. CR 711
Rex debet. 40. *xxiij.* q. 5. *Cyprianus,* CR 820
Rhoddiæ, 8. *final.* diſt. 2. *Iſidorus,* 4
Ridiculum eſt, 5. diſt. 12. *Nicolaus Papa,* CR 26
Ridiculum eſt, 45. xj. qu. 3. *Auguſtinus,* 570
Rodulphus, 35. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Gregorius IX. 24
Rogamus vos, 15. xxjv. q. 1. *Marcellus Papa,* CR 846
Rogationes, 3. *de conſecr.* diſt. 3. *Aurel. Conc. I.* 1199
Rogo, hortor & moneo, 25. xj. qu. 3. *Gregorius,* CR ad inſcriptionem, 566.
Romana, 3. de appellationibus, tit. 15. ult. *in Sexto,* Lib. 2. Innocentius IV. 77
Romana, 1. de Cenſibus, tit. 20. *in Sexto,* Lib. 3. Innocentius IV. 118
Romana, 1. de foro competenti, tit. 2. *in Sexto,* Lib. 2. Innocentius IV. 61
Romana, 1. de Officio Ordinarii, tit. 16. *in Sexto,* Lib. 1. Innocent. IV. *in Concilio Lugdun.* 49
Romana, 1. de Officio Vicarii, tit. 13. *in Sexto,* Lib. 1. Innocentius IV. 42
Romana, 1. de pœnis, tit. 9. *in Sexto,* Lib. 5. Innocentius IV. 154
Romana, 1. de pœnitentiis, tit. 10. *in Sexto,* Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* 158
Romana, 5. de ſent. Excommunicat. tit. xj. *in Sexto,* Lib. 5. Innocentius IV. 161
Romana, 1. de ſupplenda negligentia Prælatorum, tit. 8. *in Sexto,* Lib. 1. Innoc. IV. 38
Romana, 3. final. de teſtibus & atteſtationibus, tit. 10. *in Sexto,* Lib. 2. Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdunenſi,* 68
Romani, unic. de jurejurando, tit. 9. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 210
Romanus, 11. diſt. 81. *Pelagius Papa,* 247
Romanus Pontifex, 23. *de conſecr.* diſt. 4. *Iſidorus,* 1210
Rurſus, 36. xj. qu. 3. *Carthag. Conc. V.* CR 568
Rurſus, 6. *qui Clerici vel voventes*, tit. 6. Lib. 4. Celeſtinus III. 559.

S.

SAbbatho, 13. *de conſecr.* diſt. 3. *Innoc. Papa,* 1208
Sacerdos, 24. diſt. 50. *Auguſtinus,* ſive *Palea.* Vide CR. ad Cap. 23. Bene valet, 165
Sacerdos, 7. diſt. 81. *Eugenius Papa,* 246
Sacerdos, 9. j. q. 2. *Proſper,* CR 356
Sacerdos, 7. *finale*, *iij.* qu. 7. *Auguſtinus,* CR 458
Sacerdos, 6. xxvj. qu. 7. *Carthag. Conc. IV.* CR 909
Sacerdos, 2. *de pœnit.* diſt. 6. *Gregorius,* 1092
Sacerdos, 98. *de conſecrat.* diſt. 2. *Hieronymus,* 1196
Sacerdotale officium, 1. diſt. 61. *Gregorius,* 199
Sacerdote, 63. *de conſecr.* diſt. 1. *Carthag. Concil. IV.* 1162
Sacerdotes, 2. diſt. 37. *Hieronymus,* 121
Sacerdotes, 2. *final.* diſt. 49. *Hieronymus,* CR 158
Sacerdotes, 33. diſt. 50. *Nicolaus Papa,* 170
Sacerdotes, 7. diſt. 93. *Clemens,* 278
Sacerdotes, 90. j. qu. 1. *Hieronymus,* 339
j. Sacerdotes, 8. *ij.* qu. 7. *Clemens,* CR 420
ij. Sacerdotes, 51. *ij.* qu. 7. *Damaſus Papa,* 434
Sacerdotes, 8. vj. qu. 1. *Theleſphorus,* CR 482
Sacerdotes, 1. *xij.* q. 4. *Toletan. Conc. IX.* CR 621
Sacerdotes, 67. *de conſecr.* diſt. 4. *Gregorius Papa,* 1223
Sacerdotibus, 2. diſt. 31. *Beda,* 100
Sacerdotibus, 41. xj. qu. 1. *Gregorius,* CR 553
Sacerdotibus, 6. *de conſecrat.* diſt. 3. *Aurelianum Concilium,* 1199
Sacerdotibus, 2. *ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. *ult.* Lib. 3. Eugenius Papa, 534
Sacerdotium, 7. *finale*, xxj. qu. 3. *Cyprianus,* 747
Sacerdotum, 30. *de conſecrat.* diſt. 2. *Clemens Papa,* melius *Eugenius II.* juxta CR 1173
Sacramenta, 34. j. qu. 1. *Auguſtinus,* 323
Sacramenta Altaris, 49. *de conſecrat.* diſt. 1. *Afric. Concilium,* 1158
Sacramentum hactenus, 1. *ij.* qu. 5. *Cornelius Papa,* CR 395
Sacratas, 25. diſt. 23. *Soter Papa,* 78
Sacrificium, 3. *de pœnit.* diſt. 1. *David Propheta,* 1012
Sacrificium, 32. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus,* CR 1173
Sacrilegium, 4. *xvij.* qu. 4 *Gregorius,* 710
Sacris, 5. *de his quæ vi metúsve*, tit. 40. Lib. 1. Innocentius III. 179
Sacris, 38. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 734

Sacris, 12. *de ſepulturis*, tit. 28. Lib. 3. Innocentius III. 442
Sacro, 48. *de ſentent. Excommun.* tit. 39. Lib. 5. Innocent. III. *in Concilio generali*, 738
Sacrorum Canonum, 34. diſt. 63. *Ex Capitularibus* Caroli & Ludovici Imperatorum, 215
Sacrorum Canonum, 15. *xij.* qu. 2. *Gregorius*, 600
Sacroſancta, 51. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 68
Sacroſancta Religio, 92. j. qu. 1. *Gelaſius*, 339
Sacroſancta Romana, 2. diſt. 22. *Anacletus*, CR 68
Sæpè contingit, 50. diſt. 50. *Wormacienſe Concil.* 173
Sæpè contingit, 23. *ij.* qu. 5. *Wormacienſe Conc.* CR 404
Sæpè contingit, 44. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. 337
Sæpè contingit, 18. *de reſtitutione ſpoliatorum*, t. 13. Lib. 2. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 234
Sæpè contingit, 1. de tempor. Ordinat. tit. 9. *in Sexto*, Lib. 1. Clemens IV. 40
Sæpè contingit, 2. fin. de Verb. ſignific. tit. 11. & ult. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. 270
Sæpè fit, 72. *xij.* qu. 2. *Tolet. Conc. VI.* CR 618
Sæpè malorum, 12. *xxviij.* qu. 1. *Tolet. Conc. IV.* 948
Sæpè principes, 29. *xxiij.* q. 8. *Tolet. Conc. IV.* 840
Sæpè ſe vitia, 6. diſt. 41. *Gregorius*, 135
Sal Cœleſtis, 65. *de conſecr.* diſt. 4. *Beda*, CR 1223
Salomon, 13. *xxxij.* q. 4. *Gregorius*, 988
Salonitanæ, 24. diſt. 63. *Gregorius*, 211
Salvator, 8. j. qu. 3. *Vrban. II.* CR 359
Salvator, 40. *finale, de conſecrat.* diſt. 5. *Didymus*, CR fol. 1254
Salvator, 5. de Præbendis & dignitatibus, tit. 2. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Joannes XXII. 339
Saluberrimum, 21. j. qu. 7. *Leo*, 379
Salubriter, 16. *de uſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. 667
Salvo in omnibus, 4. jx. q. 3. *Hyginus Papa*, 528
Sana quippe, 11. *fin.* diſt. 9. *Auguſtinus*, 17
Sancimus, 26. j. qu. 7. *Codex*, 381
Sancimus, 31. *xij.* qu. 2. *Tolet. Concil.* CR 606
Sancitum, 1. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Ex Concilio apud Guarmaciam, vel Warmac. 501
Sancitum eſt, 33. *vij.* q. 1. *Rothomagenſe Concil.* CR 502
Sancitum eſt, 25. *xxiij.* q. 8. *Wormac. Concil.* CR 839
Sancta octo, 8. diſt. 16. *Ex diurno Libro, &c.* CR 41
Sancta quippe, 56. *ij.* q. 7. *Hieronymus*, CR 435
Sancta Romana, 3. *finale*, diſt. 15. *Gelaſius*, CR 33
Sancta Romana, in pr. *Cauſæ* xxv. Gratianus, 878
Sancta Romana, 3. de electione, tit. 3. *in Extr. Com.* Lib. 1. Benedictus XI. 312
Sancta Romana, unic. tit 7. de religioſis domibus, *in Extrav.* Joannis XXII. 281
Sanctimoniales, 13. xx. p. 1. *Carthag. Conc. III.* CR 738
Sanctimonialis, 24. diſt. 23. *Carthag. Conc. IV.* 77
Sanctis quippe, 110. *fin.* xj. qu. 3. *Vrbanus II.* 587
Sanctiſſimo, in Chriſto, 2. *final.* diſt. 73. *Epiſtola formata*, CR 228
Sancto Concilio, 2. *de ſucceſſionibus ab inteſtato*, tit. 27. L. 3. Ex Concilio Triburienſi, 437
Sanctorum, 3. *de Præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Gregorius, 308
Sanctorum Canonum, 2. *finale*, diſt. 70. *Vrbanus II.* in Concilio, 224
Sanctorum Patrum, 10. j. q. 1. *Calixtus Papa II.* 311
Sanctorum Patrum, 14. x. qu. 1. *Calixtus Papa II.* CR fol. 535
Sanctum eſt, 36. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtin.* CR 1215
Sanè, 1. *de Arbitris*, tit. 43. *ult.* Lib. 1. Ex Concilio Aphricano, 185
Sanè, 10. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Honorius III. 519
j. Sanè, 2. *de Clericis Conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Alexander III. PD 365
ij. Sanè, 4. *de Clericis Conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Alexander III. 365
Sanè, 6. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Alexander III. PD 465
Sanè, 5. *de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5. Alexander III. 683
Sanè, 3. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Ex Concilio Africano, 199
j. Sanè, 2. *de Officio & poteſtate Iudicis delegati*, t. 29. Lib. 1. Alexander III. 127
ij. Sanè, 11. *de Offic. & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. L. 1. Alexander III. PD 129
Sanè, 9. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III. 694
Sanè, 10. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Alexander III. 457
Sanè, 2. *de tempor. Ordinat.* tit. 11. Lib. 1. Alexander III. 92
Sanè cavendum, 18. *de pœnit.* diſt. 3. *Auguſtinus*, 1064
Sanè Conſanguinitatis, 14. xxxv. q. 2. & 3. *Iſidor.* 1112
Sanè dilecto, 7. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 81
Sanè diſcimus, 7. xv. qu. 1. *Ambroſius*, 650
Sanè in Vinea, 1. de ſimonia, tit. 1. *in Extr. Com.* Lib. 5. Urbanus IV. *aliàs* V. 377
Sanè percuſſor, 18. *fin.* diſt. 45. *Anacletus Papa*, 149
Sanè profertur, 6. *fin.* xxjv. qu. 2. *Quinta Synodus*, CR fol. 860
Sanè quia, 6. xvj. qu. 2. *Vrbanus II.* 684
Sanè quiſquis, 4. xv. qu. 3. *Codex*, CR 653
Sanè quod ſuper, 3. xxjv. qu. 2. *Vrbanus II.* 859
Sanè ſi communi, 1. diſt. 65. *Nicænum Concil.* CR 218
Sanè ſi ex Conſenſu, 34. *ij.* qu. 6. *Carthaginenſe Concilium III.* CR 416
Sanè Theſſalonicenſes, 15. xvj. qu. 7. *Anaſtaſ. Bibliothec.* CR 701
Sapiens non eſt, 14. vj. q. 1. *Lucius Papa*, CR 484
Sapiens nunquam, 37. *de pœnit.* diſt. 2. *Ambroſius*, fol. 1050
Satagendum, 10. xxv. q. 1. *Pelagius Papa*, 881
Satis evidenter, 7. diſt. 96. *Nicolaus Papa*, CR 293
Satisfactio pœnitentiæ, 3. *de pœn.* diſt. 3. *Auguſtin.* 1061
Satis hinc apparet, 14. *xxxiij.* qu. 5. *Auguſtinus*, CR fol. 1101
Satis oſtendimus, 48. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtin.* 1220
Satis perverſum, 7. diſt. 56. *Gregorius*, 194
Satyra, 7. diſt. 2. *Iſidorus*, CR 4
Sceleratior omnibus, 39. *de pœnit.* diſt. 3. *Leo Papa*, fol. 1073
Scelus, 21. *finale*, *ij.* qu. 1. *Nicolaus Papa*, 390
Scenicis, 96. *de Conſecr.* diſt. 2. *Carthag. Conc. III.* 1198
Schiſma, 34. xxjv. qu. 1. *Pelagius*, CR 854
Schiſmatici, 1. *xxiij.* qu. 6. *Auguſtinus*, CR 826
Sciant Cuncti, 2. *ij.* qu. 8. *Codex*, 436

Sciant Cuncti, 12. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.* 17
Scias frater, 35. *vij.* q. 1. *Pelagius Papa II.* 503
Sciatis fratres, 1. xxxiij. qu. 4. *Hieronymus*, CR 1095
Sciendum, 1. diſt. 29. *Iſidorus*, 95
Sciendum, 10. *viij.* qu. 1. *Gregorius*, 515
Sciendum, 2. xxvj. qu. 3. & 4. *Auguſtinus*, 895
Sciendum, 37. *xxvij.* qu. 1. *Arelatenſe Concil.* 923
Sciendum, 22. *de pœnit.* diſt. 2. *Gregorius*, 1048
Scientes, 3. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Gregorius, PD 501
Scienti & Conſentienti non fit injuria neque dolus. Regula XXVII. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Scimus autem, 3. diſt. 43. *Anacletus*, 139
Scimus vos non ignorare, 9. *xij.* quæſt. 1. *Vrbanus Papa*, 590
Scindite Corda, 33. *de pœn.* diſt. 1. *Ioëlis 2.* 1017
Scire debes, 7. *vij.* qu. 1. *Cyprianus*, 493
Scire debet, 8. diſt. 76. *Ambroſius*, CR 235
Scire vos oportet, 8. *xxiij.* qu. 8. *Leo*, 832
Sciſcitantibus, 5. *finale*, xv. qu. 8. *Nicolaus Papa*, CR fol. 660
Sciſcitatis, 47. *vij* qu. 1. *Nicolaus Papa*, 508
Sciſcitatur, 1. xxx. qu. 4. *Nicolaus Papa*, 962
Sciſcitatus, 13. *de Reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Celeſtinus III. 14
Scitote, 2. vj. qu. 3. *Pelagius Papa II.* 488
Scit ſancta, 3. diſt. 12. *Leo IX.* CR 25
Scribam, 9. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Hieronymus, 283
Scripſit mihi, 1. *vij.* qu. 1. *Gregorius*, CR 491
Scripſit nobis, 26. *xxvij.* quæſt. 2. *Nicolaus Papa*, CR fol. 933
Scripta, 1. *de Colluſione detegenda*, tit. 22. Lib. 5. Gregorius, PD 673
Scripta, 2. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Alexander III. 276
Scriptorum veſtrorum, 11. *fin.* diſt. 100. *Gregorius*, 307
Scriptum eſt, 40. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. 64
Scriptum eſt, 1. vj. qu. 3. *Gregorius*, 487
Scriptum eſt, 11. xjv. qu. 5. *Gregorius*, CR 643
Scriptura dicit, 3. *de Conſecr.* diſt. 2. *Cyprianus*, 1165
Scripturæ, 4. *de Voto & Voti redemptione*, tit. 34. Lib. 3. Alexander III. PD 474
Seculares, 1. xxxiij. q. 2. *Carthag. Conc.* CR 1005
Seculares, 19. *de conſecr.* diſt. 2. *Agath. Concil.* 1170
Seculares, 2. de foro competenti, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 62
Secunda, in pr. jv. *qu.* 2. & 3. Gratianus, 467
Secunda, in pr. xxjx. *qu.* 2. Gratianus, 953
Secunda, 72. *de pœnit.* diſt. 1. *Hieronymus*, 1030
Secundam, in pr. *xviij.* *qu.* 2. Gratianus, 722
Secundò requiris, 41. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Celeſtinus III. PD 336
Secundum, 6. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. *ult.* Lib. 3. Alexnder III. 535
Secundum Canonicam, 24. *xxiij.* quæſt. 8. *Pariſienſe Concilium*, CR 838
Secundum Catholicam, 47. xj. q. 3. *Auguſtinus*, 571
Secundum Eccleſiæ, 8. diſt. 19. *Anaſtaſius II.* 58
Secundum verba, 5. xxxiij. quæſt. 5. *Auguſtinus*, CR fol. 1099
Secuti ſunt, 31. *ij.* qu. 6. *Beda*, CR 427
Sed adhuc, in princ. j. *qu.* 3. Gratianus. 356
Sed Continuo, 46. *de pœnit.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1021
Sed cum in Epiſcoporum, in princ. x. *quæſt.* 2. Gratianus, fol. 535
Sedes Apoſtolica, 1. tit. 4. de Conceſſ. Præb. Et Eccleſ. non vac. *in Extr.* Joan XXII. 277
Sedes Apoſtolica, unic. de Officio delegati, t. 6. *in Extr. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 316
Sedes Apoſtolica, 15. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. PD 15
Sed & illud, 9. xxvj. qu. 2. *Hieronymus*, 893
Sed hoc, 1. *de ſucceſſionibus ab inteſtato*, tit. 27. L. 3. Ex Concilio apud Altenen habito, 437
Sed illud, 17. diſt. 45. *Origenes*, 148
Seditionarios, 8. diſt. 46. *Carthag. Conc. IV.* 150
Sed nec, 4. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. ult. L. 3. Alexander III. *in Concilio Lateranenſi*, 534
Sed nec Adam, 38. *de pœn.* diſt. 2. *Ambroſius*, CR 1050
Sed notandum, in princ. *diſt.* 29. Gratianus, 95
Sed penſandum, 2. diſt. 6. *Gregorius*, CR 9
Sed ponatur, in princ. xj. *qu.* 3. Gratianus, 557
Sed quæritur, in princ. *diſt.* 37. Gratianus, 121
Sed ſi fortè, 21. diſt. 81. *Lucius Papa*, CR 249
Sedulò monendi, 12. diſt. 38. *Auguſtinus*, CR 128
Semel Chriſtus, 51. *de conſecr.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1181
Semel DEO dicatum, non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum. Regula LI. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 188
Semel immolatus, 52. *de conſecr.* diſt. 2. *Proſper*, CR 1181
Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus. Regula VIII. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
SenatusConſultum, 3. diſt. 2. *Iſidorus*, 3
Sententia, in princ. *Cauſæ* jx. Gratianus, 521
Sententia, 1. *de ſent. & re judicata*, tit. 27. Lib. 2. Gregorius, 315
Sententia Cham, 12. *ij.* q. 7. *Anacletus Papa*, 421
Sententiam, 9. *Ne Clerici vel Monachi*, tit. 50. ult. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali Lateranenſi*, 536
Sententiam Romanæ, 6. xxxv. qu. 9. *Nicolaus Papa*, CR 1140
Sententia Paſtoris, 1 xj. q. 3. *Gregorius*, CR 557
Senti, 51. xj. qu. 3. *Auguſtinus*, 571
Septies cadit, 23. *de pœn.* diſt. 3. *Hieronymus*, 1065
Septuaginta, 12. diſt. 12. *Athanaſius*, CR 45
Sequitur in utraque, in pr. *diſt.* 26. Gratianus, 85
Sequitur non litigioſum, in pr. *diſt.* 46. Gratianus, 149
Sequitur non percuſſorem, in princ. *diſtinct.* 45. Gratianus, 143
Sequitur ſecunda, in pr. 1. *q.* 2. Gratianus, 352
Sequitur ſecunda, in pr. xxvij. *qu.* 2. Gratianus, 926
Sequitur ſexta, in princ. *ij.* *qu.* 6. Gratianus. 406
Seriatim, 12. diſt. 32. *Leo IX.* 108
Series, 26. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. L. 2. Clemens III. PD 260
Series Conſanguinitatis, 1. xxxv. q. 5. *Iſidorus*, CR 1116
Serpens decepit, 47 *de pœnit.* diſt. 1. *Ambroſius*, 1021
Servanda eſt, in princ. *diſt.* 32. Gratianus, 103
Servatis privilegiis, 6. xxv. quæſt. 2. *Hormiſda Papa*, fol. 885
Servetur, 73. xj. q. 3. *Nicænum Concil.* CR 576
Servi autem, in princ. *diſt.* 54. Gratianus, 181

Servitium, 31. *finale, xviij.* q. 2. *Vrbanus II.* 731
Sexaginta, 2. diſt. 16. *Zepherinus*, CR 38
Sex differentiæ, 1. *xxiij.* qu. 3. *Auguſtinus*, CR 781
Sexta actione, 1. xv. qu. 7. *Hiſpal. Conc. II.* CR 657
Sextam ſanctam, 29. *de conſecrat.* diſt. 3. *Hadrianus Papa*, CR 1204
Sextam Synodum, 5. diſt. 16. *Hadrianus Papa*, CR 39
Sexta Synodus, 9. diſt. 16. *Beda*, CR 42
Sexta verò, in princ. jv. *qu.* 6. Gratianus, 471
Sexto die, 8. diſt. 35. *Ambroſius*, 118
Si Abbatem, 36. de Electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 30
Si accuſatorum, 3. *finale, iij.* q. 10. *Felix Papa*, CR 463
Si accuſatorum, 3. jv. q. 6. *Felix Papa*, 472
Si ad Epiſcopum, unic. ne ſede vacante, tit. 8. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 105
Si ad matris, 114. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1233
Si ad peccatum, 20. *xxij.* q. 4. *Auguſtinus*, 767
Si ad ſcripturas, 7. diſt. 9. *Auguſtinus*, 16
Si ad ſolum, 6. finale, de Regularibus, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 114
Si adverſarius, 4. final. *de eo qui mitt. in poſſeſſionem*, tit. 15. Lib. 2. Gregorius IX. 242
Si adverſus, 11. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Innocentius III. PD 639
Si adverſus, 2. *fin.* de reſtitutione in integrum, tit. 21. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 59
Si ægrotans, 1. v. qu. 3. *Romana Synodus temp.* Hadriani Papæ, 474
Si agamus, 67. *de pœnit.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1028
Si à Iudice, 10. de appellationibus, tit. 15. *ult. in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 81
Si à Iudicibus 1. de appellationibus, tit. 12. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concil. Vienn.* 217
Si alicujus, 59. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. Gregorius IX. 73
Si aliqua cauſa, 11. *xxij.* qu. 1. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR fol. 753
Si aliquando, 41. *de ſentent. Excommunic.* tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. 736
j. Si aliquid, 6. *xxij.* q. 4. *Beda*, 764
ij. Si aliquid, 16. *xxij.* q. 4. *Soterus Papa*, CR 766
Si aliquis, 11. xxvj. qu. 6. *Epaun. Concil.* CR 906
Si aliquis, 5. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Ex Concilio Guarmacienſi, 649
Si annum, 3. *fin.* de judiciis, tit. 1. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 61
Si antè, unic. de dolo & contumacia, tit. 4. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 208
Si à patre, unic. *de infantibus & languidis expoſitis*, tit. 11. Lib. 5. Gregorius IX. 648
Si Apoſtolica, 35. de Præbend. tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 95
Si Apoſtolicæ, 22. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 91
Si Apoſtolus, 5. de pœn. diſt. 3. *Auguſtinus*, 1062
Si appellationem, 6. de appellat. tit. 12. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. 218
Si apud, 24. *xxiij.* qu. 5. *Hieronymus*, 817
Si Archiepiſcopus, 6. *de tempor. ordinat.* tit. 11. L. 1 Lucius III. 93
Si à ſede, 31. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3 Bonifacius VIII. 93
Si à ſubdelegato, 14. de offic. & poteſt. tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 46
Si audieris, 32. *xxiij.* qu. 5. *Cyprianus*, 818
Si averterit, 15. *de pœnit.* diſt. 4. *Dominus per Ezechielem*, 1085
Si autem, 6. *de Cohabitat. Cleric. & Mulierum*, t. 2. Lib. 3. Alexander III. 363
Si autem, 9. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Lucius III. fol. 12
Si autem aliquis, 6. jx. q. 3. *Anicetus Papa*, 528
Si autem necdum, 10. xxxvj. q. 2. *Meldenſ. Concil.* 1146
Si autem Presbyteri, 5. xv. qu. 7. *Carthag. Conc. III.* 659
Si autem provocatum, 39. ij q. 6. *African. Conc.* 417
Si autem ſine, in princ. *xvij. qu.* 4. Gratianus, 710
Si autem vobis, 11. xj. qu. 3. *Clemens*, 561
Si baptizata eſt, 132. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1239
Si beneficia, 20. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, L. 3. Bonifacius VIII. 90
Si beneficiorum, 2. *fin.* de Decimis, tit. 8. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Vienn.* 228
Si bos, 3. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. Lib. 5. In Exodo, 711
Si Capitulo, 5. de Conceſſ. Præbend. tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 103
Si Canonici, 2. de Officio Ordinarii, tit. 16. *in Sexto*, Lib. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 50
Si Cauſa, 4. *xxxiij.* qu. 4. *Ambroſius*, 1096
Sic autem, 31. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 322
Si Cautio, 4. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Gregorius IX. 282
Si celebrat, 10. finale, *de Clerico Excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Gregorius IX. 680
Si Civitas. 17. de ſentent. Excommunicat. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 167
Si Clericatus, 27. xvj. qu. 1. *Hieronymus*, 667
Si Clerici, 24. xj. qu. 1. *Tolet. Concil.* CR 549
Si Clericos, 15. de ſententia Excommunicationis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 167
Si Clericus, 46. xj. qu. 1. *Chalcedonenſe Concil.* CR 555
Si Clericus, 5. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Alexander III. 200
Si Clericus, 11. de Præbend. tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 86
Sic enim, 9. *xxviij.* qu. 1. *Auguſtinus*, CR 944
Sic decet, 22 xxv. qu. 2. *Silverius Papa*, 889
Sic in ſanctificando, 2. *de Conſecr.* diſt. 2. *Cyprianus*, CR fol. 1165
Sic non ſunt, 10 *xxxij.* qu. 4. *Auguſtinus*, 987
Sic omnes, 2. diſt. 19. *Agatho Papa*, 56
Si Compromiſſarius, 37. de electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 31
Si Concubinæ, 55. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 741
Si Concupiſcentia, 8. xv. q. 1. *Auguſtinus*, CR 650
Si Conſuetudinem, 5. diſt. 8. *Gregorius*, in aliquot manuſcriptis, *Gregorius VII.* CR 13
Si Conditiones, 7. finale, *de Conditionibus appoſitis*, tit. 5. Lib. 4. Gregorius IX. 557
Si Confirmationem, 39. de electione, tit. 9. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 32
Si conſtiterit, 12. *de Accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Alexander III. 598

Si contra

Si contra unum 4. de officio & poteſtate, tit.. 4. in Sexto, Lib. 1. Bonifacius VIII. 44
Sic populus, 61. j. qu. 1. Hieronymus, CR 330
Sic quidem, 2. x. qu. 1. Toletan. Concil. III. CR 532
Sic quippe, 45. xxvij. qu. 2. Gregorius, 939
Si credas, 86. de conſecrat. diſt. 2. Ambroſius, 1196
Sicubi, 6. xij. qu. 5. Tarrac. Conc. CR 623
Si cui, 23. de electione, tit. 6. in Sexto, Lib. 1. Bonifacius VIII. 25
Si cui, 36. de Præbendis, tit. 4. in Sexto, Lib. 3. Bonifacius VIII. 96
Si cui etiam, 30. de pœnit. diſt. 1. Auguſtinus, CR 1017
Sic vive. 26. xvj. qu. 1. Hieronymus, CR 667
Si cujus patruus, 2. xxxv. q. 10. Inocent. Papa, 1142
Si cujus uxorem, 11. diſt. 34. Neocæſar. Concil. 115
Si culpa, 9. finale, de injuriis & damno dato, tit. 36. Lib. 5. Gregorius IX. 712
Si cupis, 5. xvj. qu. 1. Hieronymus, 662
Si cuſtos, 18. xxvij. qu. 1. Gregorius, 919
Sicut, 25. de accuſationibus, tit. 1. Lib. 5. Innoc. III. in Concilio generali Lateranenſi, 607
Sicut, 4. de Cohabitatione Clericorum & mulierum, tit. 2. Lib. 3. Alexander III. PD 363
Sicut, 8. de exceſſibus Prælatorum, tit. 31. Lib. 5. Celeſtinus III. 684
j. Sicut, 8. de hæreticis, tit. 7. Lib. 5. Ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. PD 635
ij. Sicut, 14. de hæreticis, tit. 7. L. 5. Greg. IX. 644
j. Sicut, 6. de homicidio voluntario, tit. 12. Lib. 5. Alexander III. PD 649
ij. Sicut, 20. de homicidio voluntario, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. PD 656
Sicut, 9. de Iudæis, tit. 6. Lib. 5. Clemens III. PD fol. 630
j. Sicut, 13. de jurejurando, tit. 24. Lib. 2. Urbanus III. PD 290
ij. Sicut, 27. de jurejurando, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. PD 297
iij. Sicut, 29. de jurejurando, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 298
Sicut, 8. Ne Clerici vel Monachi, tit. 50. ult. Lib. 3. Innocentius III. PD 535
Sicut, 1. de præſumptionibus, tit. 23. Lib. 2. Salomon in parabolis, 282
Sicut, 2. de Privilegiis, tit. 33. Lib. 5. Gregorius, 691
Sicut, 2. de Probationibus, tit. 19. Lib. 2. Alexander III. PD 246
j. Sicut, 15. de Regularibus, tit. 31. Lib. 3. Innocentius III. PD 459
ij. Sicut, 17. de Regularibus, tit. 32. Lib. 3. Innocentius III. PD 461
Sicut, 1. de Reſcriptis, tit. 3. Lib. 1. Alexander III. PD 10
Sicut, 16. de ſententia & re judicata, tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 319
Sicut, 39. de ſententia Excommunicationis, tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 734
j. Sicut, 6. de ſimonia, tit. 3. Lib. 5. Lucius Papa, 610
ij. Sicut, 33. de ſimonia, tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. PD 620
iij. Sicut, 39. de ſimonia, tit. 3. Lib. 5. Innocent. III. in Concilio generali, 622
Sicut, 22. de ſponſalibus & matrimoniis, tit. 1. L. 4. Innocentius III. PD 543
Sicut, 2. de ſupplenda negligentia Prælatorum, t. 10. Lib. 1. Clemens III. 90
Sicut, unic. de ſyndico, tit. 39. Lib. 1. Gregorius Papa, 177
Sicut, 9. de teſtibus & atteſtationibus, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 255
Sicut, 1. de tranſactionibus, t. 36. L. 1. Gregor. 168
Sicut Achab, 29. de pœnit. diſt. 3. Gregorius, 1068
Sicut ait, 30. de pœnit. diſt. 3. Hieronymus, 1068
Sicut alterius, 39. vij. q. 1. Calixtus Papa, CR 504
Sicut antiquitus, 6. xvij. q. 4. Nicolaus Papa, 711
Sicut Apoſtoli, 16. xj. qu. 3. Fabianus Epiſcopus, CR 562
Sicut appellationem, 3. de appellationibus, tit. 12. in Clem. Lib. 2. Clemens V. 218
Sicut bonum. 1. xxvij. qu. 1. Carthag. Conc. IV. CR 913
Sicut Chriſtus, 75. j. qu. 1. Hieronymus, CR 333
Sicut crudelis, 1. xxxij. qu. 1. Ioannes Chryſoſtomus, 974
Sicut cum, 21. de electione, tit. 6. in Sexto, Lib. 1. Bonifacius VIII. 25
Sicut diœceſim. 3. xvj. q. 3. Toletanum Conc. IV. 686
Sicut Domini, 19. xvj. qu. 7. Paſchalis Papa II. 702
Sicut Eccleſia, 49. xij. qu. 2. Gregorius, 611
Sicut enim, 30. xj. qu. 1. Clemens, 551
Sicut enim, 10. xxxij. qu. 5. Ioan. Chryſoſtomus, 990
Sicut Epiſcopum, 4. j. qu. 2. Gregorius, 354
Sicut ergo, 9. finale, xxxv. q. 9. Gratianus, 1141
Sicut Eunuchus, 29. j. qu. 1. Auguſtinus, 322
Sicut excellentiam, 48. xxiij. qu. 4. Gregorius, 806
Sicut ficti, 35. j. qu. 1. Auguſtinus, CR 323
Sicut ii, qui, 8. diſt. 47. Ambroſius, CR 152
Sicut inquit, 46. ij. q. 7. Gregorius, CR 433
Sicut in Sacramentis, 151. de conſecrat. diſt. 4. Auguſtinus, 1244
Sicut in unaquaque, 4. xxj. qu. 2. Rhemenſe Concilium, fol. 745
Sicut is, 3. finale, j. qu. 6. Gregorius, CR 369
Sicuti ſemina, 10. xxxij. qu. 2. Hieronymus, CR 980
Sicut Judas, 68. de conſecrat. diſt. 2. Auguſtinus, 1186
Sicut Neophytus, 2. finale, diſt. 48. Gregorius, CR 155
Sicut nobis, 5. fin. de Verbor. ſignificat. tit. 12. in Sexto, Lib. 5. Bonifacius VIII. 186
Sicut non alii, 11. de conſecrat. diſt. 1. Felix IV. juxta CR. fol. 1150
Sicut non eſt, 20. xxiij. qu. 4. Auguſtinus, 790
Sicut non omnis, 2. xxxij. qu. 2. Hieronymus, 978
Sicut non ſuo, 10. fin. diſt. 46. Leo Papa, 150
Sicut noſtis, 62. de conſecrat. diſt. 4. Auguſtinus, 1222
Sicut omnino, 16. xij. qu. 2. Gregorius, 601
Sicut primi, 83. de pœn. diſt. 1. Auguſtinus, CR 1033
Sicut quædam, 2. finale, diſt. 14. Leo Papa, 311
Sicut quamvis, 15. diſt. 96. Gelaſius, CR 299
Sicut qui, 12. xvij. qu. 4. Pius Papa, 712
Sicut qui monaſteria, 9. xx. quæſt. 1. Eugenius II. in Synod. 737
Sicut Romana, 1. de Reſcriptis, tit. 3. Lib. 1. Alexander III. PD 10
Sicut Sacerdotes, 6. ij. qu. 7. Fabianus Papa, 420
Sicut ſancti, 2. diſt. 15. Gregorius, CR 32
Sicut ſatius, 8. xxxij. qu. 4. Auguſtinus, 986
Sicut ſemel, 1. diſt. 68. Gregorius, 221
Sicut ſeta, 17. de pœn. diſt. 2. Auguſtinus, CR 1047
Sicut ſtellas, 8. diſt. 38. Zepherinus Papa, 127
Sicut ſine, 3. ij. qu. 1. Gregorius, CR 382
Sicut tribus, 21. de pœnit. diſt. 2. Auguſtinus, 1048

Sicut verus eſt, 84. *de conſecr.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1195
Sicut vir, 11. *vij.* qu. 1. *Evariſtus Papa*, CR 495
Sicut viri, 8. diſt. 40. *Iſidorus*, 132
Sicut urgeri, 47. j. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 326
Si de area, 10. xxvj. qu. 2. *Auguſtinus*, 894
Si de beneficio, 5. de Præbendis, tit. 2. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 221
Si de Calumnia, 1. de juramento calumniæ, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 63
Si decretI, 2. diſt. 20. *Nicolaus I.* 61
Si delegatus, 7. de offic. & poteſtate, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 44
Si de rebus, 2. *xxiij* qu. 7. *Auguſtinus*, 829
Si de terra, 6. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Alexander III. 693
Si diaconus, 14. diſt. 81. *Arelatenſe Concil. I.* 247
Si dicat vir, 1. *xxxiij.* qu. 5. *Auguſtinus*, CR 1097
Si dignitatem. 1. de Præbendis, tit. 2. *in Clem.* L. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 221
Si diligenti, 12. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Innocentius III. PD 202
Si diligenti, 17. *de Præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. PD 313
Si dominum, unic. de reliquiis & veneratione Sanctorum, tit. 16. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 239
Si dominus, 93. xj q. 3 *Hieronymus*, CR 581
Si dominus, 3. *de ſimonia*, tit. 3. Lib. 5. Deodatus Papa, PD 609
Si ducturi, 2. *xxxij.* q 6 *Auguſtinus*, CR 994
Si duobus, 7. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 326
Si duobus, 1. ut lite pendente, tit. 5. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 208
Si duo ex tribus, 3. de officio & poteſtate, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 43
Si duo forte, 8. diſt. 79. *Honorius Auguſtus*, 242
Si duo fratres, 51. diſt. 50. *Triburienſe Concil.* 174
Si duo Procuratores, 6. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 56
Si duo vel, 4. xxxv. q. 6. *Vrbanus* in Concilio habito in Apulia, CR 1134
Si ea de quibus, 50. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 807
Si ea deſtruerem, 4. xxv. qu. 2. *Gregorius*, 884
Si Eccleſia, 42. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 804
Si Eccleſia, 10. *fin. de Conſecratione*, tit. 40. Lib. 3. Gregorius IX. 512
Si Eccleſiam, unic. de Conſecrat. Eccleſiæ, tit. 21. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 122
Si egreſſus, 5. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. L. 5. In Exodo, 711
Si electio, 26. de electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 27
Si enim, 43. *xxvij.* q. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, 938
Si enim inquit, 40. *de pœnit.* diſt. 2. *Hieronym.* CR 1052
Si eos, de quibus, 148. *de Conſecr.* diſt. 4. *Auguſtin.* 1243
Si eo tempore, 45. de electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 36
Si eo tempore, 9. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 4
Si Epiſcopo, 26. *fin. ij.* q. 5. *Wormac. Concil.* CR 404
Si Epiſcoporum, 6. *fin.* xxj. q. 5. *Gregorius*, CR 750
Si Epiſcopum, 3. xvj. q. 6. *Gregorius*, 695
Si Epiſcopus, 13. diſt. 18. *Concilium Agathenſe*, 53
Si Epiſcopus, 7. diſt. 50. *Agath. Concil.* 159
Si Epiſcopus, 8. *iij.* q. 2. *Felix Papa I.* CR 441
j. Si Epiſcopus, 4. xj. q. 3. *Concilium Sardicenſe*, CR 558
ij. Si Epiſcopus, 40. xj. q. 3. *Epaun. Conc.* 569
Si Epiſcopus, 73. *xij.* qu. 2. *Tolet. Conc.* 619
Si Epiſcopus, 5. *xij.* qu. 5. *Agath. Conc.* 623
Si Epiſcopus, 12. xvj. q. 3. *Aurel. Conc. I.* CR 690
Si Epiſcopus, 6. de officio Ordinarii, tit. 16. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 52
Si Epiſcopus, 1. *de parochiis & alienis*, tit. 29. L. 3. Ex Concilio Africano, 443
Si Epiſcopus, 2. de pœnitentiis, tit. 10. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 158
Si Epiſcopus, 37. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, L. 3. Bonifacius VIII. 96
Si Epiſcopus, 3. de ſupplenda negligentia Prælatorum, tit. 8. *in Sexto*, Lib. 1. Bonif. VIII. 39
Si ergo, 16. *viij.* qu. 1. *Origenes* ex lib. Num. 526
Si Evangelica, 13. *fin.* diſt. 55. *Gelaſius* aliàs *Pelagius*, 191
Si eum, 9. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 86
Si ex bono, 8. *de pœn.* diſt. 4 *Auguſtinus*, 1079
Si ex laicis, 1. x. qu. 1. *Ilerdenſe Concil.* CR 532
Si expoſitus, 9. *fin.* diſt. 87. *Arelat. Conc. II.* 265
Si ex tribus, 1. de Arbitris, tit. 22. & ult. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 59
Si fœmina, 5. xxjx. q. 2 *in Concil. apud Vermerias*, CR 955
Si fœneraveris, 3. xjv. q. 3. *Auguſtinus*, 639
Si fortaſſis, 6. xvj. q. 6. *Leo IV.* 696
Si forte, 36. *finale*, diſt. 63. *Leo Papa*, CR 216
Si forte, 9. diſt. 65. *Sardicenſe Concil.* CR 219
Si forte, 15. *xvij.* qu. 4. *Clemens*, 713
Si forte, 4 xxj. qu. 5. *Arelat. Concil.* 749
Si forte, 11. *de pœn.* diſt. 1. *Codex*, 1013
Si forte, 11. de electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.* 17
Si fratrum, unic. tit. 5. Ne ſede vacante aliquid innovetur, *in Extrav.* Joan. XXII. 279
Si fur aut latro, 32. *finale*, *xiij.* qu. 2. *Aurelianenſe Concilium*, CR 636
Si furioſus, unic. de homicidio, tit. 4. *in Clem.* L. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 251
Si gens Anglorum, 10. diſt. 56. *Bonifac. Martyr*, CR 194
Significante, 69. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 351
Significante, 7. *de pignoribus*, tit. 21. Lib. 3. Innocentius III. PD 421
Significante, 5. *qui matrimonium accuſare poſſunt*, tit. 18. Lib. 4. Innocentius III. 587
Significante, 34. *de reſcriptis*, t 3. L. 1. Gregor. IX. 23
Significantibus, 49. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Innocentius III. 340
Significantibus, 2. *de libelli oblatione*, tit. 3. Lib. 2. Innocentius III. 206
Significantibus, 3. *de novi operis nunciatione*, t. 32. Lib. 5. Honorius III. PD 690
Significantibus, 38. *de offic. & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 144
Significantibus, 2. *de purgatione vulgari*, tit. 35. Lib. 5. Innocentius III. 710
Significaſti, 5. *de adulteriis & ſtupro*, tit. 16. L. 5. Alexander III. 659
Significaſti, 18. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Gregorius IX. PD 205

Significaſti, 4. *de divortiis*, t. 19. L 4. Alex. III. 589
Significaſti, 4. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. *Paſchalis*, PD 36
Significaſti, 6. *de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium*, tit. 7. Lib. 4. Innocentius III. PD 561
j. Significaſti, 16. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 653
ij. Significaſti, 18. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. 654
Significaſti, 18. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 496
Significaſti, 8. *de Officio Archidiaconi*, tit. 23. L. 1. Innocentius III. 121
Significaſti, 7. *de officio & poteſtate Iud. deleg.* t. 29. Lib 1. Alexander III. PD 128
Significaſtis, 85. j. qu. 1. *Fabianus Papa*, 337
Significatum, 11. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Alexander III. PD 374
Significatum, 11. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Alexander III. 458
Significaverunt, 11. *de Exceptionibus*, tit. 25. L. 2. Gregorius IX. 306
Significaverunt, 21. *finale, de Iudiciis*, tit. 1. Lib. 2. Honorius III. PD 198
Significaverunt, 36. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. PD 264
Significavit, 48. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. PD 339
Significavit, 13. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Lucius III. PD 503
Significavit, 18. *de Converſione Conjugatorum*, t. 32. Lib. 3. Innocentius III. 471
Significavit, 4. *de Corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Clemens III. 115
Significavit, 2. *de donationibus inter virum & uxorem*, tit. 20. Lib. 4. Urbanus III. 592
Significavit, 2. *de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium*, tit. 7. Lib. 4. Alexander III. PD 560
Significavit, 11. *de Iudæis*, t. 6. L. 5. Clem. III. 631
Significavit, 9. *de officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. L. 1. Celeſtinus III. PD 151
Significavit, 5. *finale, de parochiis & alienis*, t. 29. L. 3. Celeſtinus * Clemens III. PD 444
Significavit, 3. *de pœnitentiis & remiſſionibus*, t. 38. Lib. 5. Alexander III. 715
Significavit, 36. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Gregorius IX. 24
Significavit, 18. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Clemens III. 725
Significavit, 41. *de teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. 267
Signum eſt, 33. *de conſecrat.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1173
Si gratioſè, 5. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 3
Si habes, 1. xxjv. qu. 3. *Auguſtinus*, CR 862
Si hæredes, 6. *de teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Ex Concilio Moguntino, 430
Si hæreticus, 26. *ij.* quæſt. 7. *Novel. Conſtitutiones* apud Julian. 424
Si homicidium, 41 *xxiij.* q. 5. *Auguſtinus*, CR 820
Si homo, 19. xxvij. *Gregorius*, 919
Si homo, 6. xxxv. q. 2. & 3. *in Conc. apud Vermer.* CR 1110
Si igitur, 10. xxjv. qu. 3. *Hieronymus*, 866
Si ii contra, 2. finale, ut lite pendente, tit. 8. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 66
Si ille, qui, 58. diſt. 50. *Hormiſda Papa*, 175
Si illic, 29. *xxiij.* qu. 4. *Gelaſius*, 795
Si Imperator, 11. diſt. 96. *Ioannes Papa*, 294
Si in adjutorium, 7. diſt. 10. *Auguſtinus*, CR 19
Si infantes, unic. de deſponſatione Impuberum, tit. 2. *in Sexto*, Lib. 4. Bonifacius VIII. 129
Si infidelis. 7. *xxviij.* q. 1. *Ambroſius*, CR 943
Si infidelis, 2. *fin. xxviij.* q. 2. *Gregorius*, CR 951
Si inimicus, 1. diſt. 93. *Petrus in Ordinatione Clementis*, CR 277
Si inimicus, 15. xj. qu. 3. *Petrus Apoſtolus*, 561
Si in Laicis, 3. diſt. 38. *Leo Papa*, 126
Si in morte, 20. *xxiij.* qu. 8. *Gregorius Papa*, 836
Si in plebibus, 20. diſt. 63. *Iſidorus*, 210
Si in qualibet, 1. xx. qu. 2. *Toletan. Concil. X.* CR 738
Si inſtrumenta, 16. *finale, de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Gregorius IX. 282
Si inter bonos, 25. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1211
Si inter Epiſcopos, 3. vj. q. 4 *Bonifacius Papa*, CR 490
Si inter virum, 31. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Gregorius IX. 546
Si is, ad quem, 2. fin. de inſtitutionibus, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 99
Si is, cui, 2. fin. de accuſationibus, tit. 1. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 132
Si is cui, 10. de offic. & poteſtate Judicis, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 45
Si is, cui, 39. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 97
Si is, cum quo, 2. final. de filiis Presbyterorum, tit. 12. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 42
Si is, qui, 101. xj. qu. 3. *Iſidorus*, CR 584
Si is qui, 28. *xxiij.* qu. 4. *Gregorius*, 795
Si jubet, 1. xxvj. qu. 6. *Carthaginenſe Concil. II.* 904
Si Judas, 1. *de pœn.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1078
Si Iudex, 12. de ſent. Excommunicationis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 165
Si juſtus, 30. j. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 322
Si juſtus, 73. finale, *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Gregorius IX. 352
Si juxta, 6. fin. de Præbendis, tit. 2. *in Clem.* L. 3. Clemens V. 222
Si juxta Apoſtolum, 9. diſt. 38. *Hieronymus*, 127
Si læſerit, 4. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. L. 5. In Exodo, 711
Si Laici uxor, 12. diſt. 34. *Martinus Papa*, ſeu *Bracharenſis* in Concilio. 115
Si Laicus, 7. diſt. 31. *Hieronymus*, CR 101
Si Laicus, unic. de jure Patronatûs, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 118
Si lapſis, 1. diſt. 50. *Gregorius*, 158
Si legitimi, 12. *ij.* qu. 5. *Agathenſe Concil.* CR 398
Si legitimus, 1 *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Felix Papa, 598
Si mala fama, 16. *ij.* q. 5. *Hincmarus Epiſcopus*, CR 399
Si Metropolitanus, 4. vj. q. 4. *Alexander Papa*, CR 490
Similem Dei, 36. *de pœnit.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1050
Simili modo, 3. *xxviij.* q. 1. *Eutychianus*, 946
Similiter, 10. *iij* qu. 5. *Iulius Papa*, 448
Similiter, 58. xvj. qu. 1. *Symmachus* in Sexta Synodo Romana, 678

Si igitur,

Si Monachus, 22. xvj. qu. 1. *Innocentius Papa*, 666
Si motu, 23. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 92
Si motum fuerit, 19. *de conſecrat.* diſt. 1. *Hyginus Papa*, fol. 1152
Si mulier, 2. diſt. 5. *Gregorius*, 7
Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. Reg. XXIII. de Regulis juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Sine exceptione, 52. xij. qu. 2. *Leo Papa*, CR 612
Sine literis, in princ. viij. *qu.* 5. Gratianuss 521
Sine Ornatu, 4. xxj. qu. 4. *Leo Papa IV.* 748
Sine pœnitentia, 99. *de conſecr.* diſt. 4. *Ambroſ.* CR 1230
Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit. Reg. III. de Reg. jur. *in Sexto*, Bonifacius VIII. 186
Singula Eccleſiaſtici, 1. diſt. 89. *Gregorius*, CR 269
Singuli accipiunt, 77. *de conſecrat.* diſt. 2. *Hieronymus*, pro inſcriptione vide CR 1192
Si non ex fidei, 49. xxiij. qu. 4. *Gregorius*, CR 807
Si non licet, 9. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, CR 813
Si non ſanctificatur, 72. *de conſecrat.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1224
Si non ſunt, 15. *de conſecrat.* diſtinct. 2. *Hilarius Epiſcopus*, CR 1169
Sint manifeſtæ, 21. xij. q. 1. *Canon. Apoſtol.* CR 594
Sint tibi jejunia, 20. *de conſecr.* diſt. 5. *Hieronym.* CR 1249
Sint tibi quotidiana, 19. *de conſecr.* diſt. 5 *Hieronym.* 1249
Si nulla, 15. xxiij. qu. 8. *Nicolaus Papa*, 438
Si nulla, 113. *de conſecr.* diſt. 4 *Leo Papa*, 1233
Si nupſerit, 5. diſt. 27. *Hieronymus*, 89
Si oblato, 2. finale, de litis conteſtatione, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 63
Si officia, 2. diſt. 59. *Zozimus*, CR 1097
Si omnia in hoc ſeculo, 7. vj. qu. 1. *Anacletus*, 481
Si Papa, 6. diſt. 40. *Ex dictis Bonifacii*, CR 130
Si Papa, 10. de Privilegiis, tit. 7. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 152
Si Pater, 2. xxx. qu. 4. *Chalcedon. Conc.* CR 962
Si Pater, 1. de teſtamentis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 108
Si Paulus, 11. xxxij. qu. 5. *Hieronymus*, CR 991
Si pauper, 30. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 93
Si peccatum, 14. xxij. qu. 1. *Auguſtinus*, 753
Si peccatum, 82. *de pœn.* diſt. 1. *Gregorius*, CR 1032
Si peccaverit, 19. ij. qu. 1. *Auguſtinus*, 389
Si per ebrietatem, 28. *de conſecr.* diſt. 2. *Beda*, CR 1172
Si perfodiens, 3. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Auguſtinus ſuper Exodo, 648
Si per negligentiam, 27. *de conſecrat.* diſt. 2. *Pius Papa* fortè *Theodorus*, 1172
Si per Ordinationem, 5. diſt. 63. *Pariſienſe Concil.* j. 207
Si per ſortiarias, 4. xxxiij. qu. 1. *Hincmarus, Rhemenſis Archiepiſcopus*, CR 1004
Si Petrus, 1. viij. qu. 1. *Ioannes III.* 512
Si Petrus, 17. xxjv. qu. 1. *Ambroſius*, CR 847
Si plures, 36. xvj. qu. 7. *Triburienſe Concil.* 706
Si plures, 3. de Præbendis, tit. 2. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 221
Si pluribus, 24. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, L. 3. Bonifacius VIII. 92
Si poſt Ordinationem, 12. diſt. 50. *Martinus Papa* j. 161
Si poſt præſtitum, 2. final. de Confeſſis, tit. 9. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 66
Si poſtquam, 33. de electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 29
Si poſtquam, 13. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, L. 3. Bonifacius VIII. 87
Si Presbyter, 60. j. qu. 1. *Concilium apud Compendium* juxta CR 329
Si Presbyter, 12. xxvj. qu. 6. *Iulius Papa*, 907
Si primates, 4. *final.* v. qu. 2. *Felix Papa II.* 474
Si Princeps, 1. *de rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Ex Concilio apud Silvan. 415
Si privatum, 28. *finale*, xij. qu. 1. *Auguſtinus*, 597
Si pro Clericis, 8. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, L. 3. Bonifacius VIII. 86
Si pro debilitate, 3. *de Offic. & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 127
Si proponente, 42. *de reſcriptis*, t. 3. L. 1. Greg. IX. 25
Si propter, 10. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 4
Si propterea, 34. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 819
Si propterea, 29. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1017
Si pro te, 13. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 7
Si publicis, 1. xxij. q. 4. *Toletan. Conc. VIII.* 763
Si qua de rebus, 42. xij. q. 2. *Ancyrana Synodus*, CR 609
Si quæ cauſæ, 26. xj q. 1. *Innocentius Papa*, CR 549
Si quælibet, 20. xxij. qu. 2. *Gregorius*, 761
Si qua fœmina, 43. diſt. 50. *Eliberit. Concil.* 172
ij. Si qua fuerit, 7. xxxij. q. 1. *Eliberit. Concil.* CR 969
ij. Si qua Monacharum, 28. xxvij. q. 1. *Gregor.* CR 921
j. Si qua mulier, 3. diſt. 30. *Gangren. Concil.* 96
ij. Si qua mulier, 6. diſt. 30. *Gangrenſe Conc.* CR 96
Si qua mulier. 9. xjx. q. 3. *in Authenticis*, 734
j. Si qua mulier, 6. xxxij. qu. 1. *Ex Concilio apud Vermerias*, CR 968
j. Si qua mulier, 3. xxxv. q. 10. *Romana Synodus*, 1142
ij. Si qua mulier, 4. xxxv. q. 10. *Hyginus Papa*, 1142
iij. Si qua mulier, 5. fin. xxxv. q. 10. *Innoc. Papa*, 1142
Si qua mulier, 116. *de conſecrat.* diſt. 4. *Ex Concilio Martini Bracharenſis*, 1233
Si qua mulier, 1. *de divortiis*, tit. 19. Lib. 4. Ex Concilio apud Wormaciam, 588
Si quando, 40. ij. q. 6. *Hadrianus Papa*, 418
Si quando, 46. *de pœn.* diſt. 3. *Hieoonymus*, 1076
Si quando, 9. de electione, tit. 6. *in Sexto*, Lib. 1. Gregor. X. *in gener. Concilio Lugdun.* 16
Si quando, 8. *de Offic. & poteſtate Iudicis delegati*, tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 128
Si quando, 5. *de reſcriptis*, t. 3. L. 1. Alex. III PD 11
Si quandoque à Sacerdotibus, 1. xv. qu. 6. *Alexander Papa*, CR 656
Si qua per adoptionem, *unic. de Cognatione Legali*, tit. 12. Lib. 4. Nicolaus, 567
Si quatuor, 34. *fin.* xxiij. q. 4. *in Conc. apud Vermerias*, 842
Si qua vidua, 12. diſt. 28. *Concil. Martini Brachar.* 92
Si qua Virgo, xxvij. q. 1. *Chalcedon. Concil.* CR 920
Si quem, 8. de Procuratoribus, tit. 19. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 57
Si quem, 59. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Gregorius IX. 741
Si quem à Clericatu, 32. xvj. q. 1. *Gregorius*, CR 669
Si quem fortè, 40. xxjv. q. 1. *Auguſtinus*, CR 857
Si quem pœnituerit, 8. *fin.* ij. q. 3. *Capitul. Liber.* CR 394
Si qui, 2. fin. de præſcriptionibus, tit. 13. *in Sexto*, Lib. 2. Bonifacius VIII. 71

Si qui

Si qui apud. 28. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1211
Si qui à Simoniacis, 108. j. q. 1. *Vrbanus*, CR 347
Si qui Clerici, 3. diſt. 74. *Carthag. Concil.* CR 229
Si qui Clerici, 40. j. qu. 1. *Leo*, CR 324
j. Si qui Clerici, 23. xj. q. 1. *Chalcedon. Concil.* CR 549
ij. Si qui Clericorum, 25. xj. q. 1. *Aurelian. Conc. III.* 549
Si qui Clericorum, 1. *de Clericis conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Alexander III. 365
Si quicquid, 35. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1215
Si quid de quocunque, 2. xv. q. 7. *Gregorius*, 658
Si quid in Eccleſia, 48. ij. qu. 7. *Gelaſius*, CR 434
Si quid inveniſti, 6. xjv. qu. 5. *Auguſtinus*, 642
Si quid veri, 13. diſt. 37. *Auguſtinus*, 125
Si quid verò, 23. diſt. 86. *Gregorius*, 262
Si qui Epiſcopi, 6. diſt. 92. *Ancyran. Concil.* 276
Si qui Epiſcopi. 43. j. qu 1. *Leo*, 325
Si qui Epiſcopi, 24. xxv. q. 2. *Leo Papa*, 889
Si qui ex fratribus, 32. xj. qu. 1. *Clemens*, 551
Si qui filii, 1. diſt. 30. *Gangrenſe Concil.* CR 95
Si qui inventi, 3. *fin.* v. q. 1. *Eliberitanum Concil.* 473
Si quilibet, 16. diſt. 54. *Gregorius*, 186
Si qui neceſſitate, 16. *de conſecrat.* diſt. 4. *Leo Papa*, CR fol. 1209
Si qui parentes, *unic.* xxxij. q. 3. *Eliberit. Concil.* CR 973
Si qui Presbyteri, 1. j. qu. 7. *Cyprianus*, CR 370
Si quis, 2. *de Accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Felix Papa, 596
Si quis, 1. *de Baptiſmo*, tit. 42. L. 3. Alexan. III. 520
Si quis, 1. *de Clandeſtina deſponſatione*, tit. 3. Lib. 4. Ex Concilio Arelatenſi, 552
j. Si quis, 1. *de Clerico excommunicato*, tit. 27. Lib. 5. Ex Canone Apoſtolorum, 676
ij. Si quis, 2. *de Clerico Excommunicato*, tit. 27. L. 5. Ex Concilio Antiocheno, 676
Si quis, 1. *de Clerico non ordinato*, tit. 28. Lib. 5. Hormiſda Papa, 650
Si quis, 1. *de Clerico percuſſore*, tit. 25. Lib. 5. Ex Concilio Agathenſi, 675
Si quis, 1. *de Confirmatione utili vel inutili*, tit. 30. *ult.* Lib. 2. Alexander III. 353
Si quis, 1. *de eo qui cognovit Conſanguineam uxoris ſuæ*, t. 13. L. 4. Ex Concil. apud Metiam. 567
Si quis, 8. *fin. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium*, t. 7. L. 4. Gregor. IX. 562
j. Si quis, 1. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Ex Concilio Chalcedonenſi, 199
ij. Si quis, 4. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Gregorius, 199
Si quis, 3. *de furtis*, tit. 18. Lib. 5. Ex Pœnitentiali Theodori, 663
Si quis, 5. *de hæreticis*, tit. 7. Lib. 5. Ex Concilio Africano, 635
Si quis, 1. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. In Exodo, 648
j. Si quis, 2 *de injuriis & damno dato*, tit. 36. Lib. 5. In Exodo, 710
ij. Si quis, 6. *de injuriis & damno dato*, t. 36. Lib. 5. Ex Pœnitentiali Romano, 711
Si quis, 2. *de Majoritate & obedientia*, tit. 33. L. 1. Gregorius, 158
Si quis, 5. *finale, de peculio Clericorum*, tit. 25. L. 3. Ex Concilio Toletano, 429
Si quis, 1. *de Presbytero non baptizato*, tit. 43. L. 3. Ex Concilio apud Compendium, 524
j. Si quis, 2. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Ex Concilio Agathenſi, 704
ij. Si quis, 4. *de purgatione Canonica*, tit. 34. Lib. 5. Ex Concilio Meldenſi, 704
Si quis, 6. *de Rebus Eccleſiæ non alienandis*, tit. 13. Lib. 5. Symmachus Papa *in Romana Synodo tertia*, 407
Si quis, 2. *de Regularibus & tranſeunt.* tit. 31. L. 3. Ex Concilio Maguntino, 456
Si quis, 45. *de ſimonia*, t. 3. L. 5. Gregor. IX. 625
Si quis, 4. *de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. Lib. 3. Gregorius IX. 357
Si qui ſine examinatione, 4. diſt. 81. *Nicæn. Conc.* 245
Si quis juſto, 46. de electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 36
Si qui ſunt, 15. diſt. 81. *Gregorius VII.* CR 247
Si qui ſunt vituperatores, 17. ij. q. 7. *Evariſtus Papa*, 422
Si qui vel temeritate, 12. j. q. 7. *Gelaſius*, 376
Si qui verò, 3. diſt. 32. *Gregorius*, 104
Si qui verò, 23. vij. q. 1. *Nicænum Concilium*, 500
Si qui verò, 4. *de pœn.* diſt. 5. *Nicænum Concil.* CR 1089
Si qui voluerint, 8. j. q. 7. *Nicænum Conc.* CR 375
Si quis Abbas, 15. xvij. q. 2. *Triburienſe Concil.* 726
ij. Si quis ab Epiſcopo, 20. ij. q. 7. *Conc. Aurelian.* j. 423
j. Si quis abſcidit, 4. diſt. 55. *Canon. Apoſtolorum*, 189
Si quis à Catholica, 7. xxiij. q. 4. *Auguſtinus*, 785
Si quis acceperit, 3. xxxiij. q. 1. *In Concilio apud Compendium*, 1004
j. Si quis ad te, 17. xxij. q. 2. *Auguſtinus*, CR 760
ij. Si quis à medicis, 7. diſt. 55. *Nicænum Conc.* CR 190
iij. Si quis amodò, 16. diſt. 81. *Alexander II.* 248
ij. Si quis ancillam, 3. xxjx. q. 2. *Iulius Papa*, 954
j Si quis Apoſtolicæ, 1. diſt. 79. *Nicolaus P. II.* CR 240
j. Si quis à proprio, 2. xj. q. 3. *Antioch. Conc.* CR 557
j. Si quis à proprio, 2. xxj. q. 5. *Antioch. Conc.* 749
Si quis Ariolos, 1. xxvj. q. 5. *Gregorius Iunior*, 896
Si quis artem, 10. diſt. 37. *Hieronymus*, CR 124
Si quis auſus, 3. diſt. 71. *Nicænum Concilium*, 225
j. Si quis autem, 12. diſt. 18. *Arelatenſe Concil. II.* 53
Si quis autem, 2. diſt. 94. *Alexander I.* CR 285
Si quis autem, 1. j. q. 6. *Symmachus*, 369
Si quis autem, 49. *finale, de pœn.* diſt. 3. *Auguſtinus*, CR 1077
ij. Si quis autem. 4. *de pœn.* diſt. 7. *Auguſtinus*, 1093
j. Si quis autem, 14. *de conſecr.* diſt. 4. *Leo Papa*, 1209
j. Si quis baſilicam, 10. *de conſecrat.* diſt. 1. *Brachar. Concilium II.* 1150
Si quis Calendas, 14. xxvj. q. 7. *Zachar. Papa*, CR 911
jx. Si quis carnem, 13. diſt. 30. *Gangrenſe Concil.* 98
j. Si quis circa, 1. ij. q. 3. *Gajus Papa*, CR 392
Si quis Clericorum, 5. diſt. 47. *Eliberit. Conc.* 152
j. Si quis Clericus, 10. diſt. 81. *Aurel. Synodus III.* 246
ij. Si quis Clericus, 17. *iij.* q. 6. *Sixtus*, CR 454
j. Si quis Clericus, 10. xj. q. 1. *Sylveſter*, 546
ij. Si quis Clericus, 5. xjv. q. 4. *Tarracon. Concil.* 640
iij. Si quis Clericus, 16. xvj. q. 7. *Paſchalis P. II.* CR 701
iij. Si quis Clericus, 17. xvij. q. 4. *Ex pœnitentiali Romano*, 713
ij. Si quis Clericus, 10. xxvj. q. 5. *Aurel. Conc.* j. 898
j. Si quis coactus, 3. xxij. q. 5. *Theodorus in Pœnitent.* 770
iij. Si quis confugerit, 52. j. q. 1. *Nicæn. Conc.* CR 327
jv. Si quis conjugatus, 22. xxvij. q. 2. *Octava Synod.* CR 933
ij. Si quis contriſtatus, 10. diſt. 90. *Fabianus Papa*, 272
jv. Si quis contumax, 20. xvij. q. 4. *Tribur. Conc.* CR 713

iij. Si quis convictus, 7. xxij. q. 5. *Matiſc. Conc. j.* CR 771
ij. Si quis cujuslibet, 3. xxj. q. 5. *Carthag. Concil. V.* 749
iij. Si quis cum Clerico, 45. xj. qu. 1. *Carthagin. Concilium III.* CR 555
j. Si quis cum duabus, 16. xxxiij. q. 2. *Nicol. Pap.* CR 1010
j. Si quis cum duabus, 8. xxxjv. qu. 1. & 2. *Triburienſe Concilium,* CR 1106
ij. Si quis cum matre, 17. xxxiij. q. 2. *Nicolaus,* CR 1011
Si quis cum matre, 9. xxxjv. q. 1. & 2. *Ex Conc. Triburienſi,* Pro hac inſcriptione vide hic CR 1106
Si quis cum matre, 5. xxxv. q. 2. *In Concilio apud Vermerias,* CR 1110
Si quis cum militibus, 22. vj. q. 1. *Codex,* CR 486
iij. Si quis cum Noverca, 24. xxxij. qu. 7. *Triburienſe Concilium,* CR 1001
j. Si quis dator, 2. j. qu. 3. *Gregorius,* 357
jv. Si quis de alio, 122. *de conſecrat.* diſt. 4. *Lugdunenſe Concilium,* 1235
Si quis de alterius, 2. *finale,* diſt. 58. *Carthaginenſe Concilium V.* CR 196
j. Si quis de Clericis, 33. *xij.* q. 2. *Agath. Concil.* 607
ij. Si quis de Clericis, 40. *xij.* q. 2. *Aurel. Conc.* CR 609
Si quis de Corpore, 6. xxvj. qu. 6. *Martinus Bracharenſis in Conc.* 905
Si quis dederit, 41. xxjv. q. 1. *Iulius Papa,* CR 857
j. Si quis deinceps, 12. xvj. q. 7. *Gregorius VII.* CR 700
v. Si quis deinceps, 22. *xvij.* q. 4. *Alexan. Papa II.* 714
j. Si quis de Laicis, 8. diſt. 34. *Aurelian. Concil.* 114
jv. Si quis de Ordine, 32. *vij.* q. 1. *Melden. Concil.* CR 502
Si quis de potentibus, 21. xxjv. qu. 3. *Toletanum Concilium I.* CR 869
Si quis de religioſo, 8. *fin.* diſt. 77. *Gelaſius Pap.* CR 238
x. Si quis dereliquerit, 14. diſt. 30. *Gangren. Conc.* CR 98
Si quis deſpicit, 1. diſt. 42. *Gangrenſe Concil.* 136
vj. Si quis deſponſata, 38. *xxvij.* q. 2. *Ambroſius,* CR 937
iij. Si quis deſponſaverit, 15. *xxvij.* quæſt. 2. *Iulius Papa,* CR 930
j. Si quis deſponſaverit, 11. xxvij. q. 2. *In Canon.* 929
jv. Si quis diaconus, 29. diſt. 50. *Hormiſda Papa,* CR 168
ij. Si quis diſcernit, 25. diſt. 28. *Gangren. Conc.* CR 94
Si quis divinis, 9. xxx. qu. 5. *In Novellis,* CR 966
viij. Si quis dixerit, 57. xj. qu. 3. *Hieronymus,* 573
vj. Si quis docet, 10. diſt. 30. *Gangrenſe Concilium,* 97
j. Si quis docuerit, 14. diſt. 28. *Can. Apoſtolor.* CR 94
Si quis dogmata, 18. xxv. q. 2. *Nicolaus Papa,* CR 887
ij. Si quis Eccleſiam, 14. *xvij.* q. 4. *Hyginus Papa,* CR 713
jv. Si quis Eorum, 8. diſt. 30. *Gangrenſe Concil.* CR 97
Si quis eorum, 7. diſt. 32. *Sexta Synodus,* 107
ij. Si quis Epiſcoporum, 14. diſt. 18. *Tarracon. Conc.* 53
j. Si quis Epiſcoporum, 2. *iij.* q. 6. *Fabianus Papa,* 450
Si quis Epiſcoporum, 1. xvj. q. 5. *Nicolaus Papa,* CR 685
ij. Si quis Epiſcopum, 4. *ij.* q. 3. *Damaſus Papa,* CR 392
Si quis Epiſcopus, 13. diſt. 81. *Canon. Apoſtolorum,* 247
Si quis Epiſcopus, 1. diſt. 83. *Gregorius VII.* CR 254
ij. Si quis Epiſcopus, 5. diſt. 92. *Antioch. Conc.* CR 275
iij. Si quis Epiſcopus, 7. diſt. 92. *Antioch. Concil.* CR 276
jv. Si quis Epiſcopus, 8. diſt. 92. *Antioch. Conc.* CR 276
j. Si quis Epiſcopus, 8. j. qu. 1 *Chalced. Conc.* 310
ij. Si quis Epiſcopus, 3. j. q. 3. *Gregorius VII Papa,* 357
Si quis Epiſcopus, 22. j. qu. 7. *Ex Concil. Martini Papæ ſeu Bracharenſis,* 379
v. Si quis Epiſcopus, 36. *ij.* q. 6. *Sardicenſe Conc.* CR 416
jv. Si quis Epiſcopus, 50. *ij.* q. 7. *Romana Synodus,* CR 434
j. Si quis Epiſcopus, 1. vj. q. 4. *Antioch. Conc.* CR 489
ij. Si quis Epiſcopus, 2. vj. q. 4. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* 489
iij. Si quis Epiſcopus, 5. vj. q. 4. *Concil. Antiochen.* 490
iij. Si quis Epiſcopus, 31. *vij.* qu. 1. *Leo Epiſcopus,* 502
Si quis Epiſcopus, 8. fin. x. qu. 2. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 540
iij. Si quis Epiſcopus, 6. xj. q. 3. *Antioch. Conc.* CR 559
jv. Si quis Epiſcopus, 7. xj. q. 3. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 559
x. Si quis Epiſcopus, 91. xj. q. 3. *Eutych. Papa,* CR 581
ij. Si quis Epiſcopus, 14. xvj. q. 7. *Canon. Apoſt.* CR 701
iij. Si quis Epiſcopus, 5. xxj. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 749
j. Si quis Epiſcopus, 27. xxiij. q. 8. *Antioch. Concil.* 839
j. Si quis Epiſcopus, 5. xxvj. q. 5. *Tolet. Conc. IV.* CR 897
j. Si quis Epiſcopus, 6. *xxvij.* q. 1. *Sexta Synod. in Trullo,* 915
j. Si quis erga, 16. *ij.* qu. 7 *Alexander,* 422
ij. Si quis etiam, 35. *de conſecr.* diſt. 1. *Agath. Concil.* 1155
Si quis ex Clericis, 23. diſt. 23. *Gregorius II.* 77
iij. Si quis ex Epiſcopis, 5. diſt. 79. *Stephan. P. III.* CR 242
jv. Si quis ex Sacerdotibus, 6. diſt. 79. *Ex Concilio Leon. Papæ IV.* 242
vij. Si quis extra Eccleſiam, 11. diſt. 30. *Gangr. Conc.* CR 97
Si quis ex uno, 3. xxx. q. 4. *Innocentius,* CR 962
Si quis falſum, 7. v. q. 6. *Octava Synodus,* CR 480
Si quis filiaſtrum, 2. xxx. q. 1. *Ex Concilio apud Vermerias,* CR 957
Si quis fortitudinem, 6. *xxiij.* q. 3. *Hieronymus,* 783
vij. Si quis frater, 28. xj. q. 3. *Octava Synodus,* CR 567
j. Si quis fuerit, 11. xxxij. qu. 7. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 997
j. Si quis gentilis, 2. *xxviij.* q. 1. *Eutychianus Papa,* 946
Si quis habuerit, 1. *xxviij.* q. 2. *Meldenſe Concilium,* 950
ij. Si quis hæreticæ, 42. j. q. 1. *Leo,* CR 325
jx. Si quis hominem, 58. xj. qu. 3. *Hieronymus,* 578
v. Si quis homicidium, 41. diſt. 50. *Palea* fortè *Concil. Matiſcenſe,* 172
Si quis jam, 3. xxj. q. 2. *Chalced. Conc.* 745
Si quis in ægritudine, *un.* diſt. 57. *Neocæſar. Conc.* CR 196
j. Si quis in atrio, 7. *xvij.* q. 4. *Triburienſe Conc.* CR 711
ij. Si quis in Clero, 29. *vij.* qu. 1. *Agath. Concil.* 501
Si quis incognitus, 3. *final. xvij.* qu. 2. *Ex Decreto Bonifacii,* CR 709
Si qui ſine, 4. diſt. 81. *Nicænum Concil.* 245
Si quis ingenuus, 4. xxjx. qu. 2. *in Conc. apud Vermeriam,* CR 954
jv. Si quis in infirmitate, 10. diſt. 55. *Ilerdenſe Conc.* 190
Si quis in Metropolitana, 8. diſt. 65. *Tarrac. Conc.* 219
Si quis inquit, 70. j. qu. 1. *Cyprianus Martyr,* CR 331
j. Si quis inſaniens, 12. xv. q. 1. *Theodorus,* CR 651
Si quis in tantam, 13. *fin.* j. q. 4. *Codex,* 367
Si quis intrat, 18. *de conſecrat.* diſt. 2. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 1170
Si quis iraſcitur, 8. *xiij.* q. 2. *Auguſtinus,* 629
iij. Si quis iratus, 5. *ij.* qu. 3. *Fabianus Papa,* CR 393
v. Si quis iratus, 22. *de pœn.* diſt. 1. *In Canonibus,* 1015
ij. Si quis judaicæ, *fin.* 17. *xxviij.* q. 1. *Urban. Conc.* CR 950
jv. Si quis Judicem, 21. *ij.* q. 6. *Fabianus Papa,* 410
Si quis juſto, 46. de electione, tit. 6. *in Sexto,* L. 1. Bonifacius VIII. 36
vj. Si quis Laicus, 26. xj. q. 3. *Toletan. Conc. j.* 567
Si quis Laicus, 42. xvj. qu. 1. *Magunt. Concil.* 673
Si quis Laicus, 19. xxij. qu. 5. *Auguſtinus,* CR 774
j. Si quis liber, 2. xxjx. q. 2. *Zacharias Papa,* CR 954

ij. Si quis

ij. Si quis membrorum, 31. xxiij. quæſt. 8. *Eutychianus Papa,* 841
j. Si quis Monachus, 5. diſt. 90. *Octava Synod.* CR 272
j. Si quis Monachus, 28. xvj. q. 1. *Gelaſius Papa,* CR 668
ij. Si quis necandi, 10. *de pœn.* diſt. 1. *Codex,* 1013
Si quis neceſſitate, 4. xxxjv. q. 1. & 2. *Ex Concilio apud Vermerias,* 1105
v. Si quis neque, 115. j. q. 1. *Gregorius,* CR 349
j. Si quis non dicam, 6. *de pœnit.* diſt. 1. *Codex,* 1012
j. Si quis non dicam, 3. xxxvj. q. 2. *Codex,* 1144
ij. Si quis non iratus, 13. xv. qu. 1. *Hieronymus,* CR 651
j. Si quis non recto, 4. xxjv. q. 3. *Hieronymus,* 863
viij. Si quis nuptias, 12. diſt. 30. *Gangrenſe Concil.* 97
iij. Si quis objecerit, 7. j. q. 3. *Paſchalis Papa,* CR 358
Si quis obligatus, 7. diſt. 54. *Ex Concilio Martini Papæ* ſeu *Bracharenſis,* 183
j. Si quis oblitus, 4. xjv. q. 4. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* 640
Si quis omnem, 2. j. q. 7. *Septima Synodus,* CR 370
j. Si quis ordinatus, 4. diſtinct. 92. *Martinus Papa* ſeu *Brachar. in Concilio,* CR 275
ij. Si quis Papa, 2. diſt. 79. *Symmachus Papa,* CR 241
v. Si quis pecunia, 9. diſt. 79. *Nicolaus Papa II.* 242
ij. Si quis pejeraverit, 4. xxij. q. 5. *Gelaſius Papa,* CR 770
Si quis per Capillum, 10. xxij. q. 1. *Pius Papa,* CR 752
jv. Si quis per ignorantiam, 59. j. q. 1. *Iſidorus,* CR 329
v. Si quis per ſuperbiam, 9. diſt. 30. *Gangren. Conc.* 97
ij. Si quis per vetus, 19. xxij. q. 2. *Gregorius,* 760
Si quiſpiam, 22. diſt. 81. *Eugenius Papa,* CR 249
j. Si quis poſitus, 2. *de pœnit.* diſt. 7. *Auguſtin.* CR 1093
Si quis poſt, 1. diſt. 33. *Canon. Apoſtolorum,* CR 109
Si quis poſt baptiſmum, 4. diſt. 51. *Tolet. Conc. j.* CR 179
vij. Si quis poſt remiſſionem, 61. diſt. 50. *Innocentius Epiſcopus,* CR 176
Si quis poteſtatem, 31. xxiij. qu. 4. *Ambroſius,* CR 797
jv. Si quis præbendas, 15. *fin.* j. q. 3. *Innoc. II.* CR 363
iij. Si quis præpropera, 27. diſt. 50. *Cyprianus,* 166
Si quis præventus, 19. xxij. q. 4. *Iſidorus,* 766
Si quis Presbyter, 7. *final.* diſt. 24. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 80
xij. Si quis Presbyter, 17. *fin.* diſt. 30. *Martinus Papa Bracharenſis in Concilio,* CR 98
ij. Si quis Presbyter, 22. diſt. 50. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* CR 165
v. Si quis Presbyter, 9. *fin.* diſt. 92. *Martinus Papa* ſeu *Brachar. in Concilio,* 276
Si quis Presbyter, 4. ij. q. 5. *Concilium Triburienſe,* 396
j. Si quis Presbyter, 24. vij. q. 1. *Antioch. Concil.* CR 501
ij. Si quis Presbyter, 5. xj. qu. 3. *Carthag. Conc. II.* CR fol. 559
Si quis Presbyter, 4. xv. q. 8. *Martinus Papa* ſeu *Brachar. in Concilio,* 660
ij. Si quis Presbyter, 79. *de conſecr.* diſt. 4. *Canon. Apoſtolorum,* CR 1226
Si quis principium, 25. xvj. q. 7. *Calixtus Papa,* CR 703
iij. Si quis pro ægritudine, 9. diſt. 55. *Ex Martini Bracharenſis Capitulis,* 190
j. Si quis propter, 4. diſt. 30. *Gangrenſe Concilium,* 96
Si quis propter, 8. j. q. 2. *Proſper,* 355
jv. Si quis pulſatus, 13. *de pœnit.* diſt. 1. *Digeſta,* 1013
ij. Si quis putaverit, 7. ij. qu. 6. *Victor,* 407
iij. Si quis putaverit, 15. q. 6. *Sixtus Papa II.* 409
iij. Si quis qualibet, 56. xij. q. 2. *Agath. Conc.* 613
Si quiſquam, 16. xj. q. 3. *Pelagius Papa,* 547
Si quiſquam, 2. *de Cohabitatione Clericorum & mulierum,* tit. 2. Lib. 3. Ex Decreto Eugenii Papæ, 362
iij. Si quis rapuerit, 30. xxvij. qu. 1. *Novel. Iuſtin. Imperat.* CR 922
iij. Si quis Romipetas, 23. xxjv. q. 3. *Calixtus Papa,* 869
ij. Si quis ſacerdos, xxx. q. 1. *Celeſtinus,* 959
jv. Si quis ſacerdotum, 17. diſt. 81. *Alexander II.* 248
ij. Si quis ſacerdotum, 18. xj. q. 1. *Pius Papa,* CR 548
ij. Si quis ſacro, 17. xxvij. q. 1. *Aurelian. Concil.* 918
Si quis ſemel, 1. *de pœnit.* diſt. 2. *Octava Synodus,* CR ad inſcriptionem, 1041
vij. Si quis ſervum, 37. qu. 4. *Gangrenſe Concilium,* 719
viij. Si quis ſervum, 38. xvij. qu. 4. *Martinus Papa* ſeu *Bracharenſis in Concilio,* 719
v. Si quis ſponſam, 32. xxvij. q. 2. *Tribur. Conc.* 936
vj. Si quis ſuadente, 29. xvij. q. 4. *Innoc. P. II.* CR 716
Si quis ſuadente, 1. de pœnis, tit. 8. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. *in Concilio Viennenſi,* 256
iij. Si quis ſuper his, 42. ij. q. 7. *Gregorius IV.* CR 432
iij. Si quis tam fœminam, 12. *de pœn.* diſt. 1. *Digeſta,* 1013
iij. Si quis tanquam, 7. diſt. 30. *Gangrenſe Concilium,* CR fol. 96
Si quis triginta, 1. diſt. 78. *Bonifacius Papa* fortè *Fabianus,* CR ad inſcriptionem, 239
Si quis tumidus, 3. xv. q. 7. *Carthag. Conc. I.* CR 658
ij. Si quis vel Virginitatem, 5. diſt. 30. *Gangrenſe Concilium,* CR 96
Si quis verò, 3. iij. qu. 4. *Pius Papa,* 444
Si quis verò, 8. *fin.* v. q. 6. *Agathenſe Concil.* 480
v. Si quis verò, 13. xj. qu. 3. *Ambroſius,* 562
j. Si quis veſtrûm, 4. ij. qu. 6. *Sixtus Papa,* 406
ij. Si quis viduam, 13. diſt. 34. *Innocentius Papa,* 115
iij. Si quis viduam, 15. diſt. 34. *Canon. Apoſtolorum,* 116
j. Si quis viduam, 8. diſt. 50. *Ex Martini Papæ* ſeu *Bracharenſis Concilio,* CR 159
ij. Si quis viduam, 20. xxxij. q. 7. *Magunt. Conc.* CR 1000
ij. Si quis virginem, 5. xxxvj. q. 2. *Gregorius II.* CR 1144
xj. Si quis virorum, 15. diſt. 30. *Gangrenſe Concil.* 98
Si quis vituperat, 8. diſt. 31. *Gangrenſe Concil.* 101
Si quis vivente, 5. xxxij. q. 1. *Triburienſe Concil.* CR 968
Si qui ſunt, 15. diſt. 81. *Gregorius VII.* 247
Si qui ſunt, 17. ij. qu. 7. *Evariſtus Papa,* 422
iij. Si quis voluerit, 121. *de conſecrat.* diſt. 4. *Ex Concilio apud Belvacum,* 1234
vj. Si quis voluntariè, 44. diſt. 50. *Ex Capitulis Martini Bracharenſis Epiſcopi,* 173
jv. Si quis votum, 43. *final.* xxvij. q. 1. *Theodorus,* 926
Si quis uſuram, 10. xjv. q. 4. *Ambroſius,* 641
Si quis vult, 3. *fin.* diſt. 36. *Hieronymus,* CR 120
v. Si quis vult, 41. xvj. q. 7. *Ex Decreto Bonifacii,* 707
ij. Si quis uxorem, 14. xxvij. q. 2. *Gregorius,* 929
j Si quis uxorem, 4. xxxij. quæſt. 1. *Ioannes Chryſoſtomus,* CR 974
ij. Si quis uxorem, 6. xxxij. qu. 1. *Theodorus in Pœnitentiali,* 975
Si qui teſtium, 8. *de teſtibus & atteſtationibus,* t. 20. Lib. 2. Alexander III. 255
Si qui vel temeritate, 12. j. qu. 7. *Gelaſius,* 376
Si qui verò, 3. diſt. 32. *Gregorius,* 104
Si qui verò, 23. vij. qu. 1. *Nicænum Concilium,* 500
Si qui verò, 4. *de pœnit.* diſt. 5. *Nicænum Conc.* CR 1089
Si qui voluerint, 8. j. qu. 7. *Nicænum Conc.* CR 575
Si quod verius, 9. xxxiij. qu. 2. *Auguſtinus,* 1008

Si quo-

Si quorundam, 2. *de ſolutionibus*, tit. 23. Lib. 3. Gregorius IX. 423
Si quos, 57. xij. q. 2. *Agath. Concil.* CR 613
Si quos, 47. xxiij. q. 4. *Gregorius*, CR 806
Si quotieſcunque, 14. *de conſecr.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1169
Si refugientes, 18. *de pœnit.* diſt. 4. *Petrus Apoſtol.* 1085
Si religioſus, 27. de electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 27
Si religioſus, 2. de electione, tit. 3. *in Extrav. Com.* Lib. 1. Benedictus XI. 312
Si res aliena, 1. 14. q. 6. *Auguſtinus*, CR 645
Si revera, 30. *de conſecr.* diſt. 4. *Pelagius Papa*, 1212
Si rixati, 1. *de injuriis & damno dato*, tit. 36. Lib. 5. In Exodo, 710
Si Romanorum, 1. diſt. 19. *Nicolaus Papa*, CR 54
Si Romanus, 4. de Præbendis, tit. 2. *in Clem.* L. 3. Clemens V. 221
Si ſacerdos, 1. vj. q. 1. *Anacletus Papa*, CR 480
Si ſacerdos, 59. *de pœn.* diſt. 1. *Hieronymus*, CR 1025
Si ſacerdos, 2. *de Officio Iudicis ordinarii*, tit. 31. Lib. 1. Eugenius Papa, 150
Si ſacerdotes, 10. xvj. q. 3. *Toletan. Conc. IX.* CR 689
Si ſcripturam, 1. *de fide inſtrumentorum*, tit. 22. Lib. 2. Gregorius, 275
Si ſe cuiquam, 9. diſt. 28. *Aurelian. Concil.* j. 92
Si ſeculi, 9. xij. q. 2. *Gregorius*, CR 599
Si ſeduxerit, 1. *de adulteriis*, tit. 16. Lib. 5. Ex Exodo, 659
Si ſententia, 16. de ſententia Excommunicationis, tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 167
Si ſermo meus, 20. *de pœnit.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1047
j. Si ſervus, 19. diſt. 54. *Aurel. Concil.* 186
ij. Si ſervus, 20. diſt. 54. *Iuſtinian.* Auth. de ſan. Epiſc. 186
Si ſoli, 6. de Conceſſ. Præbend. tit. 7. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 103
Si ſolus, 9. *finale*, diſt. 8. *Cyprianus*, 14
Si ſubdiaconus, 17. diſt. 34. *Martinus Brachar.* 116
Si ſummus, 4. fin. de ſententia Excommunicat. tit. 10. *in Clem.* Lib. 5. Clemens V. 262
Si ſuper, 9. de offic. & poteſtate Judicis, tit. 14. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifac. VIII. 45
Si tantùm Epiſcopus, 2. vj. q. 2. *Vaſenſe Conc.* j. CR 487
Si te, 2. fin. de renuntiatione, tit. 7. *in Sexto*, L. 1. Bonifacius VIII. 37
Si teſtes omnes, 3. *fin.* jv. q. 2. & 3. *Digeſta*, CR 467
Si tibi abſenti, 17. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 89
Si tibi conceſſo, 26. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 92
Si tranſitus, 10. diſt. 79. *Symmachus Papa*, 243
Sit rector diſcretus, 1. diſt. 43. *Gregorius*, 137
Si tributum, 27. xj. q. 1. *Ambroſius*, 550
Si triginta annorum, 5. *fin.* diſt. 78. *Zacharias*, 240
Si tu abſtines, 24. xxvij. q. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, CR 933
Sive de conjugii, 4. xxxiij. q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 1005
Sive hæreticus, 51. *de conſecr.* diſt. 4. *Beda*, 1221
Si venditori, 7. *fin. de Emptione & Venditione*, t. 17. Lib. 3. Gregorius IX. 413
Sive parvuli, 53. *de conſecr.* diſt. 4. *Celeſtinus Papa*, 1221
Si verè, 34. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 732
Si verò, 8. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Alexander III. 289
Si verò, 12. *de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. 495
j. Si verò, 3. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 721
ij. Si verò, 4. *de ſententia Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Alexander III. 721
Si verò qui, 57. diſt. 50. *Gerundenſe Concilium*, 175
Si verum, 1. xxxij. q. 2. *Vrbanus Papa*, 971
Si vir, 3. *de adulteriis & ſtupro*, tit. 16. Lib. 5. Ex Concilio Arelatenſi, 659
Si vir, 2. *de Cognatione ſpirituali*, tit. 11. Lib. 4. Alexander III. 565
Si vir & uxor, 23. xxvij. q. 2. *Eugenius Papa II.* in Synodo Romana, 933
Si vir & uxor, 15. xxxv. q. 2. & 3. *Auguſtinus*, 1112
Si virgo, 5. xxxjv. q. 1. & 2. *Auguſtinus*, 1105
Si vir ſimplex, 3. diſt. 27. *Theodorus* in pœnitentiali, CR 88
Si una, 2. fin. de rebus Eccleſiæ non alienandis, tit. 4. *in Clem.* Lib. 3. Clemens V. 223
Si vobis fratres, 28. xxiij. qu. 8. *Oſius Epiſcopus*, CR 840
Si vos contra, 35. xxiij. q. 5. *Auguſtinus*, 819
Si uxorem, 18. xxxij. qu. 5. *Auguſtinus*. 593
j. Solennitates, 16. *de conſecrat.* diſt. 1. *Felix Papa*, CR fol. 1151
ij. Solennitates, 17. *de conſecr.* diſt. 1. *Gregorius*, CR 1152
Solent plures, 50. *de conſecrat.* diſtinct. 1. *Cabilon. Concilium*, CR 1158
Solet, 2. de ſent. Excommun. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* 160
Solet etiam, 31. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1212
Solet quæri, 6. xxxij. q. 2. *Auguſtinus*, 979
Solicitatores, 15. *de pœnit.* diſt. 1. *Digeſta*, 1013
Solicitè, 2. *de reſtitutione ſpoliatorum*, tit. 13. Lib. 2. Alexander III. 225
Solicitudinem, 54. *de appellationibus*, tit. 28. L. 2. Innocentius III. PD 342
Solicitudo, *unic.* diſt. 52. *Alexander II.* CR 180
Solicitum quoque, in princ. *diſt.* 84. Gratianus, 255
Solitæ, 6. *de Majoritate & obedientia*, tit. 33. Lib. 1. Innocentius III. PD 159
Sopitæ, 14. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 3. Lucius III. PD 504
Sors non aliquid, 1. xxvj. q. 2. *Auguſtinus*, 891
Sortes, 7. xxvj. q. 5. *Leo IV.* CR 898
Sortilegi ſunt, *unic.* xxvj. q. 1. *Iſidorus*, 890
Species & ſimilitudo, 34. *de conſecrat.* diſt. 2. *Gregorius*, CR 1173
Spiritus ſanctus, 58. j. qu. 1. *Leo*, 329
Spiritus ſanctus, 2. *de conſecrat.* diſt. 5. *Melchiades Papa*, CR 1246
Spondent, unic. de crimine falſi, tit. 6. *in Extrav. Com.* Lib. 5. Joannes XXII. 386
Sponſalia, in princ. xxx. q. 2. Gratianus, 960
Sponſam, 8. *de Sponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. 539
Sponſus & ſponſa, 33. diſt. 23. *Carthag. Conc. IV.* 78
Sponſus & ſponſa, 5. xxx. qu. 5. *Carthaginenſe Concilium IV.* CR 965
Sponſus ille, 6. diſt. 56. *Auguſtinus*, 193
Statuendum nobis, 7. *final.* xvj. qu. 2. *Concilium apud Faventiam*, 685
Statuimus, 4. diſtinct. 4. *Theleſphorus urbis Romæ Epiſcopus*, 5
Statuimus, 8. diſt. 61. *Leo*, CR 201
Statuimus, 4. diſt. 76. *Vrbanus in Concil. Placentino*, 234

j. Statuimus, 106. j. qu. 1. *Cabilon. Concil.* 346
ij. Statuimus, 107. j. qu. 1. *Nicolaus Papa II.* 347
Statuimus. 31. xj. qu. 1. *Fabianus Papa,* 551
Statuimus, 32. *xij.* qu. 2. *Agathen. Conc.* CR 606
Statuimus, 55. xvj. qu. 1. *Anaſtaſius Papa,* 677
Statuimus, 3. xjx. q. 3. *Vrbanus Papa II.* CR 733
Statuimus, 3. xx. qu. 2. *Eutychianus Papa,* 739
Statuimus, 1. de Confeſſis, tit. 9. *in Sexto,* Lib. 2. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi,* 66
Statuimus, 1. *de Cuſtodia Euch.* tit. 44. Lib. 3. Innocentius III. *in Concilio generali,* 526
Statuimus, 1. de electione, tit. 6. *in Sexto,* Lib. 1. Innocent. IV. *in Concilio gener. Lugd.* 10
Statuimus, 15. *de Majoritate & obedientia,* tit. 33. Lib. 1. Gregorius IX. 165
Statuimus, 2. *finale, de Maledicis,* tit. 26. Lib. 5. Gregorius IX. 676
j. *Statuimus,* 1. de officio & poteſtate Judicis delegati, tit. 14. *in Sexto,* L. 1. Innoc. IV. 43
ij. *Statuimus,* 13. de offic. & poteſt. tit. 14. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 46
Statuimus, 23. *de Regularibus,* tit. 31. Lib. 3. Gregorius IX. 463
Statuimus, 3. de ſent. Excommunicationis, tit. 11. *in Sexto,* Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio Lugdunenſi,* 160
Statuimus, 1. *de ſupplenda negligentia Prælatorum,* tit. 10. Lib. 1. Alexander III. 90
Statuimus, 2. *de tranſactionibus,* tit. 36. Lib. 1. Alexander III. 168
Statuit quoque, 25. *ij.* qu. 5. *Saleguſtadienſe Concil.* 404
Statuta, 20. fin. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto,* Lib 5. Bonifacius VIII. 142
Statutis, 8. *ij.* qu. 1. *Codex,* CR 385
Statuto perpetuo, 2. fin. de Decimis, tit. 13. *in Sexto,* Lib. 3. Alexander IV. 110
Statutum, 22. de electione, tit. 6. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 25
Statutum, 7. de electione, tit. 3. *in Clem.* Lib. 1. Clemens V. 199
j. *Statutum,* 9. de hæreticis, tit. 2. *in Sexto,* Lib. 5. Urbanus IV. 137
ij. *Statutum,* 15. de hæreticis, tit. 2 *in Sexto,* Lib. 5. Bonifacius VIII. 140
Statutum, 1. ne Clerici vel Monachi, tit. 24. *ult. in Sexto,* Lib. 3. Bonifacius VIII. 127
Statutum, 3. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto,* Lib. 3. Gregor. X. *in Concil. gener. Lugdun.* 84
Statutum, 11. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto,* Lib. 1. Bonifacius VIII. 5
Statutum, 13. de ſententia Excommunicat. tit. 11. *in Sexto,* Lib. 5. Bonifacius VIII. 166
Statutum eſt, 38. *ij.* qu. 6. *Carthag. Concil. V.* 417
Statutum eſt, *unic. xviij.* qu. 1. *in Concil. apud Althejum,* CR. ad inſcriptionem, 722
Statutum eſt, 34. *xxvij.* qu. 2. *Toletanum Concil.* Vide hic, CR 936
Studeat ſanctitas, 39. dist. 50. *Nicolaus Papa,* CR 171
Studendum eſt, 7. diſt. 90. *Carthag. Conc. IV.* 272
Studii veſtri, 15. diſt. 61. *Gregorius,* 203
Studuiſti, 2. *de officio Legati,* tit. 30. Lib. 1. Celeſtinus III. 147
Suam ad nos, 9. *de pœnis,* titul. 37. Lib. 5. Innocentius III. 713
Sua nobis, 65. *de Appellationibus,* tit. 28. Lib. 2. Honorius III. PD 349
Sua nobis, 9. *finale, de Confirmatione utili vel inutili,* tit. 30. *ult.* Lib. 2. Honorius III. 356
Sua nobis, 5. *de officio Vicarii,* tit. 28. Lib. 1. Innocentius III. 126
Suam nobis, 29. *de ſimonia,* tit. 3. Lib. 5. Innocentius III. PD 617
Subdiaconis tuis, 9. diſt. 32. *Gregorius,* 107
Subdiacono etiam, in princ. *diſt.* 94. Gratianus, 285
Subdiaconos, 1. *de tempor. ordinat.* tit. 11. Lib. 1. Alexander III. 92
Subdiaconus, 15. diſt. 23. *Carthag. Conc. IV.* 76
Subdiaconus, 4. diſt. 77. *Sexta Synodus,* 238
Subdiaconus, 39. xxjv. qu. 1. *Auguſtinus,* 856
Submittitur, 8. diſt. 21. *Nicolaus Papa,* 66
Suborta, 31. *de ſent. & re judicata,* tit. 27. Lib. 2. Innocentius III. 322
Sufficiat, 2. *xxvij.* qu. 2. *Nicolaus Papa,* CR 927
Sufficit pœnitenti, 61. *de pœn.* diſt. 1. *Leo Papa,* 1027
Sufficit ſacerdoti, 53. *de conſecr.* diſt. 1. *Alexander II.* 1159
Suffraganeus, 11. *de electione,* tit. 6. Lib. 1. Alexander III. 40
Suggero, 2. final. *iij.* qu. 8. *Felix Epiſcopus in Carthag. Conc. II.* CR 459
Suggeſtum, 15. *de appellationibus,* tit. 28. Lib. 2. Alexander III. 328
Suggeſtum, 9. *de Decimis,* t. 30. L. 3. Alex. III. 446
Suggeſtum, 20. *de jure Patronatûs,* tit. 38. Lib. 3. Alexander III. 496
Suggeſtum nobis eſt, 46. *vij.* qu. 1. *Liberius Papa,* 508
Summa iniquitas, 16. vj. qu. 1. *Alexander Papa,* 484
Summa militiæ, 7. *finale,* xxii. q. 1. *Gregorius,* 779
Summoperè, 70. xj. qu. 3. *Gregorius,* CR 576
Sunt in Eccleſia, 19. *viij.* qu. 1. *Auguſtinus,* 517
Sunt namque, 14. diſt. 45. *Gregorius,* 148
Sunt nonnulli, 2. diſt. 46. *Gregorius,* 149
Sunt nonnulli, 114. j. qu. 1. *Gregorius,* 349
Sunt nonnulli, 21. *ij.* qu. 7. *Evariſtus Papa,* 423
Sunt nonnulli, 25. xvj. q. 1. *Bonifacius Papa,* CR 667
Sunt plures, 42. *de pœnit.* diſt. 3 *Auguſtinus,* 1074
Sunt plurimi, 11. vj. q. 1. *Gregorius Papa,* CR 482
Sunt quædam, 1. *xvij.* qu. 1. *Auguſtinus,* CR 708
Sunt quædam, 39. *xxiij.* qu. 5. *Haymo,* CR 820
Sunt qui arbitrantur, 56. *de pœnit.* di. 1. *Ambroſ.* CR 1024
Sunt quidam, 125. j. qu. 1. *Paſchalis II.* 351
Sunt quidam, 6. xxv. q. 1. *Vrbanus Papa,* CR 880
Sunt qui dicunt, 19. *xxvij.* qu. 2. *Gregorius,* CR 931
Sunt qui opes, 3. xvij. qu. 4. *Ambroſius,* CR 710
Super Cathedram, 2. fin. de ſepulturis, tit. 6. *in Extrav. Com.* Lib. 3. Bonifacius VIII. 357
Super Cauſa, 11. ij. qu. 5. *Alexander,* CR 398
j. Super eo, 10. *de appellationibus,* tit. 28. Lib 2. Alexander III. 327
ij. Super eo, 12. *de appellationibus,* tit. 28. Lib. 2. Alexander III. PD 327
Super eo, 2. *de Bigamis,* tit. 21. L. 1. Lucius III. 116
Super eo, 22. *de Cenſibus,* t. 39 L. 3. Innoc. III. 509
Super eo, 3. *de Cognatione ſpirituali,* tit. 11. Lib 4. Alexander III. 565
Super eo, 5. *de Cohabitatione Clericorum & mulierum,* tit. 2. Lib. 3. Alexander III. PD 363
Super eo, 5. *de Conditionibus appoſitis,* tit. 5. Lib. 4. Urbanus III. 556

 Super

Super eo, 2. *de Conſanguinitate & affinit.* tit. 14. Lib. 4. Urbanus III. 572
Super eo, 2. *de Crimine falſi*, t. 20. L. 5. Luc. III. 668
Super eo, 12. *de electione*, t. 6. L. 1. Clemens III. 40
Super eo, 5. *de eo qui cognovit Conſanguin. uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Celeſtinus III. 568
Super eo, 4. de hæreticis, titul. 2. *in Sexto*, Lib. 5. Alexander IV. 134
Super eo, 7. *finale. de his quæ vi metúsve*, tit. 40. Lib. 1. Gregorius IX. 179
Super eo, 15. *de Officio & poteſtate Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Alexander III. 130
Super eo, 4. *de Parochiis & alienis*, tit. 29. Lib. 3. Urbanus III. 443
Super eo, 6. de Præbendis, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 85
Super eo, 2. *de raptoribus*, tit. 17. Lib. 5. Eugenius III. PD 661
Super eo, 9. *de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Alexander. III. 457
j. Super eo, 1. *de ſent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Alexander III. PD 720
ij. Super eo, 51. *de ſentent. Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Honorius III. 739
Super eo, 3. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Alexander III. PD 273
j. Super eo, 13. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 256
ij. Super eo, 22. *de teſtib. & atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Alexander III. 259
Super eo, 7. *de tranſactionibus*, titul. 36. Lib. 1. Alexander III. 169
Super eo, 4. *de uſuris*, t. 19. L. 5. Alex. III. PD 664
Super gentes, unic. de Conſuetudine, tit. 1. *in Extrav. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 309
Super his, 16. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. 600
Super his, 8. *de pœnis*, tit. 37 L. 5. Innocent. III. 713
Super his, 8. *de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Innocentius III. 274
Super hoc, 3. *de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.* t. 7. L. 4. Alexander III. 560
Super hoc, 5. *de renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Clemens III. 80
Super illa, 4. *de ſecundis nuptiis*, tit. 21. *ult.* Lib. 4. Urbanus III. 596
Super inordinata, 35. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Gregorius IX. 384
Super literis, 20. *de reſcriptis*, tit. 3. Lib. 1. Innocentius III. 17
Super prudentia 1. xjv. qu. 2. *Paſchalis II.* 638
Super quæſtionum, 27. *de officio & poteſtate Iudicis deleg.* tit. 29. Lib. 1. Innocentius III. 136
Super quibus, 4. xxx. qu. 3. *Vrbanus*, 961
Super quibuſdam, 26. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III PD 749
Super quodam, 4. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Clemens III. PD 482
Super ſpecula, 5. *finale, de Magiſtris*, tit. 5. Lib. 5. Honorius III. PD 628
Super ſpecula, 10. *fin. Ne Clerici vel Monachi*, t. 50. *ult.* Lib. 3. Honorius III. PD 536
Super ſpecula, 28. *de privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Honorius III. PD 702
Super ſpoliatione, 4. *fin. de ordine cognitionum*, tit. 10. Lib. 2. Gregorius IX. 220
Super tribus, 71. *de pœnit.* diſt. 1. *Hieronymus*, 1030
Super tribus, 24. *de pœnit.* diſt. 2. *Hieronymus*, 1048
Superveniente, 72. j. qu. 1. *Gregorius*, 332
Suppliciter gloriæ veſtræ, 18. *xxiij.* qu. 8. *Gregorius*, CR 835
Suſcepimus, 10. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Alexander III. 651
Suſcepti, unic. ne ſede vacante, tit. 3. *in Extrav. Comm.* Lib. 3. Joannes XXII. 350
Suſcepti, 1. de Præbendis & dignitatibus, tit. 4. *in Sexto*, Lib. 3. Clemens III. 83
Suſcepti regiminis, 2. *de Electione & elect. poteſt.* tit. 1. *in Extrav.* Joan. XXII. 272
Suſceptis, 1. *de Cauſa poſſeſſionis*, tit. 12. Lib. 2. Gregorius * VII. PD 221
Suſceptum, 6. de reſcriptis, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 3
Suſcipitisné, 6. diſt. 10. *Gregorius Nazianzenus*, 18
Suſcitata, 6. *de in integrum reſtitutione*, tit. 41. L. 1. Innocentius III. 183
Suſpectos, 4. *iij.* qu. 5. *Pontianus Papa*, CR 446
Suſpicionis, 39. *de officio & poteſtate Iud. delegati*, tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 145
Suum verò, in princ. xxj. *qu.* 4. Gratianus, 749
Sylveſter, 13. xj. qu. 1. *Gelaſius Papa*, 546
Symbolum, 56. *de conſecr.* diſt. 4. *Agath. Concil.* 1222
Synodum Epiſcoporum, 1. diſt. 17. *Marcellus Papa*, CR 47.

T.

TAbernaculum, 2. *de conſecrat.* diſt. 1. *Felix IV.* CR fol. 1147
Tales ad Miniſterium, 4. diſt. 23. *Clemens*, 73
Tales etſi, in pr. xvj. *qu.* 5. Gratianus, CR 685
Talia quidem, 1. *viij.* qu. 3. *Pelagius Papa*, 519
Talibus DEUS, 27. *de pœnit.* diſt. 2. *Hieronymus*, 2049
Tali Conjugio, 17. j. qu. 7. *Meldenſe Concil.* 378
Talis mihi, 38. *de pœn.* diſt. 3. *Ioannes Chryſoſtomus*, CR fol. 1067
Tam diu, 7. *iij.* qu. 2. *Felix Papa II.* 441
Tam literis, 33. *de teſtibus & atteſtationibus*, t. 20. Lib. 2. Innocentius III. 262
Tam ſacerdotes, 14. xxjv. q. 3. *Anacletus Papa*, 868
Tanta eſt, 18. *finale, de Exceſſibus Prælatorum*, tit. 31. Lib. 5, Gregorius IX. 688
Tanta eſt, 6, *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 581
Tanta eſt, 7. *de Simonia*, tit. 3. Lib. 5. Deodatus Papa, 610
Tanta nequitia, 24. diſt. 86. *Gregorius*, 262
Tanta nequitia, 11. j. qu. 7. *Gregorius*, 376
Tantis Daniel, 3. diſt. 81. *Cæleſtinus*, 245
Tantum valet, 27. xxxiij. q. 7. *Auguſtinus*, 1001
Temerarium, 49. xj. q. 3. *Auguſtinus*, 571
Tempora pœnitudinis, 2. xxvj. q. 7. *Leo Papa*, CR 908
Temporis qualitas, 44. *vij.* q. 1. *Gregorius*, CR 506
Tempus autem, in princ. *diſt.* 75. Gratianus, 231
Tempus quod inter, 23. *xiij.* q. 2. *Auguſtinus*, 633
Tempus quoque, in pr. *diſt.* 31. Gratianus, CR 99
Tempus verò, in principio, *de pœnitentia*, diſt. 7. Gratianus, 1092
Teneamus, 56. j. qu. 1. *Auguſtinus*, 318

Tenere debet, 4. diſt. 31. *Innocentius I.* 100
Te nobis, 4. *final. de Clericis peregrinis*, t. 22. L. 1. Honorius III. PD 119
Tenor, 10. *de ſent. & re judic.* tit. 27. Lib. 2. Clemens III. PD 316
Te quidem, 29. xj. qu. 1. *Clemens*, CR 550
Te referente, 12. *de Celebratione Miſſarum*, tit. 41. Lib. 3. Innocentius III. PD 519
Terrulas, 53. *xij.* qu. 2. *Agath. Conc.* CR 612
Tertio loco, 13. *de præſumptionibus*, tit. 23. Lib. 2. Clemens III. 285
Tertio loco, 5. *de Probationibus*, tit. 19. Lib. 2. Clemens III. 247
Tertio quæritur, in pr. xv. *qu.* 3 Gratianus, 652
Teſtamenta verò, in pr. *xij. qu.* 5. Gratianus, 622
Teſtamentum, 1. diſt. 6. *Gregorius*, CR 8
Teſtes abſque, 39. *ij.* q. 7. *Damaſus Papa*, CR 429
Teſtes autem, 1. jv. q. 2. & 3. *Carthag. Conc. VII.* 467
Teſtes per quamcunque, 14. *iij.* q. 9. *Calixtus Papa*, 462
Teſtibus, 2. fin. de teſtibus, tit. 8. *in Clem.* Lib. 2. Clemens V. 210
Teſtimonium, 9. xj. q. 1. *Sylveſter Papa*, CR 545
Teſtimonium, 54. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 272
Teugualdum, 10. xj. q. 3. *Nicolaus Papa*, CR 560
Theodoſius, 1. *de ſtatu Monachorum*, tit. 35. Lib. 3. Gregorius I. PD 480
Thomas, 7. *final. de Corpore vitiatis*, tit. 20. Lib. 1. Honorius III. 115
Tibi Domino, 33. diſt. 63. *Leo IV.* CR 215
Tibi qui, 12. *de reſcriptis*, tit. 3. *in Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 6
Timorem, 25. de conſecr. diſt. 2. *Baſilius Epiſc.* CR 1171
Tolerabilius, 1. *xxxij.* q. 5. *Ambroſius*, CR 988
Tolerandi ſunt, 1. *xxiij.* q. 4. *Auguſtinus*, CR 784
Tolle Charitatem, 30. *de pœnit.* diſt. 2. *Auguſtinus*, fol. 1049
Tonſura verò, in pr. *diſt.* 69. Gratianus, 223
Totam pœnitentiam, 14. *de pœn.* diſt. 3. *Hieronym.* 1065
Totum, 6. j. qu. 3. *Auguſtinus*, 358
Transferunt, 32. xxjv. qu. 3. *Hieronymus*, 871
Translato, 3. *de Conſtitutionibus*, titul. 2. Lib. 1. Auguſtinus, 4
Tranſmarinos, 2. diſt. 98. *Anaſtaſius I.* 301
Tranſmiſſæ, 4. *de eo qui cognov. Conſang. uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Celeſtinus III. 568
Tranſmiſſæ, 31. *finale, de jure Patronatûs*, tit. 38. Lib. 3. Gregorius IX. 500
Tranſmiſſæ, 3. *qui filii ſint legitimi*, tit. 17. Lib. 4. Alexander III. 580
Tranſmiſſæ, 33. *finale, de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Gregorius IX. 752
Tranſmiſſam, 15. *de electione*, tit. 6. Lib. 1. Celeſtinus III. PD 41
Tres Perſonas, 12. *xxiij.* qu. 4. *Auguſtinus*, CR 787
Tres ſunt Actiones, 81. *de pœn.* diſt. 1. *Auguſtinus*, CR fol. 1031
Treugas, 1. *de treuga & pace*, tit. 34. Lib. 1. Alexander III. *in Conc. Lateranenſi*, 165
Tria Legitima, 8. xxxvj. q. 2. *Hieronymus*, CR 1145
Tria ſunt genera, 12. diſt. 45. *Albinus & Alcuinus*, 147
Tribus ex cauſis, 36. *de conſecr.* diſt. 1. *Auguſtinus*, 1155
Tribus gradibus, 23. *de conſecr.* diſt. 2. *Clemens Papa*, fol. 1170
Tributum, 22. *xxiij.* qu. 8. *Vrbanus Papa*, 838
Triforme eſt, 22. *de conſecrat.* diſt. 2. *Sergius Papa*, CR fol. 1170
Tuæ diſcretionis, 6. *de pœnis*, tit. 27. Lib. 5. Innocentius III. 713
Tuæ fraternitati, 3. *de Apoſtatis*, tit. 9. Lib. 5. Innocentius III. 646
Tuæ fraternitati, 5. *de Procuratoribus*, tit. 38. L. 1. Innocentius III. 174
Tuæ Fraternitati, 25. *de ſponſalibus & matrimon.* tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. 544
Tuæ fraternitatis, 12. *de Clericis non reſidentibus*, tit. 4. Lib. 3. Innocentius III. 370
Tuæ fraternitatis, 3. *de Clericis peregrinis*, tit. 22. Lib. 1. Innocentius III. PD 118
Tuæ fraternitatis, 10. *de eo qui cogn. Conſanguin. uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Innocent. III. 570
Tuæ fraternitatis, 20. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. PD 377
Tuæ fraternitatis, 3. *Vt lite non conteſtata*, tit. 6. Lib. 2. Innocentius III. PD 209
Tuæ literæ, *unic. de Clerico per ſaltum promoto*, tit. 29. Lib. 6. Innocentius III. PD 681
Tuæ nobis, 14. finale, *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4. Innocentius III. PD 551
Tua, & *infrà*, 25. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. 450
Tua fraternitas, 7. *finale, de adulteriis*, tit. 16. L. 5. Innocentius III. 660
Tua fraternitas, 2. *de conſecratione Eccleſiæ*, t. 40. Lib. 3. Innocentius III. 510
Tua fraternitas, 4. *de ſponſa duorum*, tit. 4. Lib. 4. Alexander III. PD 554
Tuam, 10. *de ætate*, t. 14. Lib. 1. Innocent. III. 101
Tuam, 3. *de Ordine Cognitionum*, tit. 10. Lib. 2. Honorius III. PD 120
Tua nobis, 26. *de Decimis*, tit. 30. Lib. 3. Innocentius III. PD 451
Tua nobis, 17. *de Teſtamentis*, tit. 26. Lib. 3. Gregorius IX. 435
Tua nobis, 32. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Honorius III. PD 752
Tua nos, 4. *de Clerico ægrotante*, tit. 6. Lib. 3. Clemens III. 386
Tua nos, 1. *de Clericis peregrinis*, tit. 22. Lib. 1. Alexander III. 118
Tua nos, 7. *de Cognatione ſpirituali*, tit. 11. Lib. 4. Innocentius III. 567
Tua nos, 8. *de Cohabitatione Clericorum & mulierum*, tit. 2. Lib. 3. Innocentius III. 364
Tua nos, 7. *de Conſanguinitate & affinitate*, tit. 14. Lib. 4. Innocentius III. 573
Tua nos, 1. *de deſponſatione impuberum*, t. 2. Lib. 4. Honorius, 546
Tua nos, 6 *finale, de Eccleſiis ædificandis*, tit. 48. Lib. 3. Celeſtinus III. 530
Tua nos, 19. *de homicidio voluntario*, tit. 12. Lib. 5. Innocentius III. PD 655
j. Tua nos, 11. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Lucius III. 290
ij. Tua nos, 24. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. PD 294
Tua nos, 19. *de ſentent. Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Clemens III. PD 725

Tua nos, 34. *de ſimonia*, t. 3. L. 5. Innoc. III. PD 620
Tua nos, 26. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Innocentius III. 544
Tua nos, 9. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Alex. III. 665
Tua nos, 9. *de his quæ fiunt à Prælatis*, tit, 10. Lib. 3. Innocentius III. 402
Tuarum, 11. *de Privilegiis*, tit. 33. Lib. 5. Innocentius III. PD 694
Tua ſanctitas, 2. xxxj. qu. 2. *Hormiſda Papa*, in vulgatis *Honorius*, CR 972
Tuas dudum, 5. *finale, de ſponſa duorum*, tit. 4. Lib. 4. Innocentius III. 555
Tuas dudum, 13. *de Vſuris*, tit. 19. Lib. 5. Innocentius III. 666
Tu bonus, 2. xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 784
Tu dixiſti, 10. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 814
Tuis quæſtionibus, 23. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 379
Tuis quæſtionibus, 39. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 266
Tu malum, 8. xxij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 752
Tum ex literis, 5. *de in integrum reſtitutione*, t. 41. Lib. 1. Innocentius III. 182
Tunc eis, 90. *de conſecrat.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1196
Tunc ſalvabitur, 7. xxxiij. qu. 5. *Hieronymus*, 1099
Tunc valere, 42. *de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, 1219
Tunc vera, 62. xj. qu. 3. *Gregorius*, 574
Turbat acumen. 8. diſt. 37. *Beda*, 123
Turbatur navicula, 12. j. qu. 4. *Ambroſius*, CR 366.

V.

VAcante, 26. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Innocentius III. 380
Væ eis, 20. *de pœn.* diſt. 4. *Oſée*, 1085
Væ qui dicitis, 59. xj. qu. 3. *Eſaias*, 573
Valde neceſſarium, 1. diſt. 94. *Gregorius*, CR 285
Valentinianus, 3. diſt. 63. *Hiſtor. tripartita*, CR 206
Valentino Clerico, 20. *fin.* diſt. 34. *Pelagius Papa* 117
Valet interdum, 9. diſt. 81. *Iſidorus*, 246
Valida eſt, 4. *de pœn.* diſt. 2. *Gregorius*, 1041
Vaſa in quibus, 44. *de conſecr.* diſt. 1. *Tribur. Conc.* 1157
Vas electionis, unic. de Cenſibus exactionibus, t. 10. *in Extr. Com.* L. 3. Benedictus XII. 367
Vas electionis, 2. de hæreticis, tit. 3. *in Extr. Com.* Lib. 5. Joannes XXII. 382
Vaſis iræ, xxiij. qu. 4. *Auguſtinus*, CR 791
Ubicunque, 6. xiij. q. 2. *Triburienſe Concil.* CR 628
Ubicunque, 26 xiij. qu. 2. *Ioan. Chryſoſtomus*, 634
Ubicunque. 16. xvj. qu. 1. *Tribur. Concilium*, CR 664
Vbicunque, 4. de pœnis. tit. 9. *in Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 156
Ubi iſta didiciſti, 7. diſt. 74. *Simplicius Papa*, 230
Ubinam legiſtis, 4. diſt. 96. *Nicolaus Papa*, 292
Ubi non eſt, *unic.* xxx q. 2. *Nicolaus Papa*, CR 960
Ubi non eſt, 2. *de deſponſatione impuberum*, tit. 2. Lib. 4 Nicolaus Papa, 546
Ubi pars eſt, 78. *de conſecr.* diſt. 2 *Hilarius*, 1193
Vbi periculum, 3 de electione, tit. 6. *in Sexto*, L. 1. Gregorius X. *in generali Concilio Lugd.* 11
Ubi ſana, 29. xxjv. qu. 1. *Auguſtinus*, 852
Vel non eſt compos, 14. *de tempor. ordinat.* tit. 11. Lib. 1. Honorius III. PD 96
Vendentes, 10. j. qu. 3. *Gregorius*, 361
Venerabilem, 34. *de Electione*, tit. 6. Lib. 1. Innocentius III. PD 59
Venerabilem, 14. *finale, de Exceptionibus*, tit. 25. Lib. 2. Gregorius IX. 307
Venerabiles, 28. *de conſecr.* diſt. 3. *Sept. Synodus*, CR 1204
Venerabili, 24. *de Cenſibus*, tit. 39. Lib. 2. Honorius III. PD 509
Venerabili, 37. *de Officio & poteſt. Iud. deleg.* t. 29. Lib. 1. Honorius III. PD 144
Venerabili, 52. *de ſententia Excommunicat.* tit. 39. Lib. 5. Honorius III. 739
Venerabili, 52. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Honorius III. PD 271
Venerabili, 22. *de Verborum ſignificatione*, tit. 40. Lib. 5. Innocentius III. PD 746
Venerabilibus, 7. de ſent. Excommunic. tit. 11. *in Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. 162
Venerabilis, 17 *de conſecr.* diſt. 4. *Gelaſius Papa*, CR 1209
Venerabilis. 8. *de Confirmatione utili vel inutili*, tit. 30. *ult.* Lib. 2. Honorius III. PD 356
Venerabilis, 10. *finale, de dolo & contumacia*, t. 14. Lib. 2. Gregorius IX. 240
Venerabilis, 20. *de Iudiciis*, tit. 1. Lib. 2. Honorius III. PD 198
Venerabilis, 37. *de Præbendis*, tit. 5. Lib. 3. Gregorius IX. 384
Venerabilis, 11. *finale, de teſtibus cogendis*, tit. 21. Lib. 2. Honorius III. 275
Veniam nunc, 5. xxxv. q. 9. *Innocentius Papa*, CR 1140
Veniens, 15. *de accuſationibus*, tit. 1. Lib. 5. Innocentius III. 599
Veniens, 6. *de Cognatione ſpirituali*, tit. 11. Lib. 4. Innocentius III. PD 566
Veniens, 16. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. Lib. 3. Innocentius III. PD 470
j. Veniens, 2. *de eo, qui cognovit Conſanguineam uxoris ſuæ*, t. 13. L. 4. Alexander III. PD 568
ij. Veniens, 9. *de eo, qui cognov. Conſang. uxoris ſuæ*, tit. 13. Lib. 4. Innocentius III. 570
Veniens, 7. *de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*, tit. 7. Lib. 4. Innocentius III. PD 562
Veniens, 1. *de Eo qui ordinem furtivè ſuſcepit*, t. 30. Lib. 5 Alexander III. 681
Veniens, 5. *de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Alexander III. 108
Veniens, 1. *de his qui filios occiderunt*, tit. 10. L. 5. Alexander III. PD 647
Veniens, 16. *de Iureiurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. PD 291
Veniens, 19. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Innocentius III. 314
Veniens, 3. *finale, de Presbytero non baptizato*, tit. 43. Lib. 3. Innocentius III. 525
Veniens. 5. *qui Clerici vel voventes*, tit. 6. Lib. 4. Alexander III. 558
Veniens, 19. *de Regularib.* t. 31 L. 3. Innoc. III. 462
Veniens, 13. *de Renunciatione*, tit. 9. Lib. 1. Honorius III. PD 88
Veniens, 16 *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Clemens III. 725
Veniens, 19 *de ſimonia*, t. 3. L. 5. Alexand. III. 614
j. Veniens, 13. *de ſponſalibus & matrimoniis*, tit. 1. Lib. 4. Alexander III. PD 540

ij. Veniens, 15. *de ſponſalibus & matrim.* tit. 1. L. 4. Alexander III. 541
j. Veniens, 10. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Alexnder III. 256
ij. Veniens, 38. *de teſtibus & atteſtat.* tit. 20. Lib. 2. Innocentius III. 265
Veniens, 8. *de tranſactionibus*, tit. 36. Lib. 1. Alexander III. PD 169
Veniens, 1. de Verborum ſignificatione, tit. 12. *in Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. 170
Venientes, 19. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Innocentius III. 293
Venientis, 2. *de Voto & Voti redemptione*, tit. 34. Lib. 3. Alexander III. PD 473
Veniſti ad fontem, 87. *de conſec.* diſt. 4. *Ambroſ.* CR 1228
Venit ſacerdos, 71. *de conſecr.* diſt. 4. *Ambroſius*, CR 1224
Venter mero, 5. diſt. 35. *Hieronymus*, 118
Ventum eſt, 18. j. qu. 1 *Innocentius*, 313
Vera juſtitia, 19. diſt. 45. *Gregorius*, 148
Verbum DEI, 51. *de pœn.* diſt. 1. *Ambroſius*, CR 1022
Vereor, 22. viij. qu 1 *Hieronymus*, 518
Vergentis, 10. *de hæreticis*, t. 7. L. 5. Inno. III. PD 637
Veritate, 4. diſt. 8. *Auguſtinus*, 13
Veritatis, 8. *de dolo & contumacia*, tit. 14. Lib. 2. Innocentius III. PD 239
Veritatis, 14 *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Clemens III. PD 291
Verum, 4. *de Conditionibus appoſitis*, tit. 5. Lib. 4. Alexander III. 556
Verum, 2. *de Converſione Conjugatorum*, tit. 32. L. 3. Alexander III. 464
Verum, 7. *de foro competenti*, tit. 2. Lib. 2. Alexander III. 200
Verum, 15. *de jurejurando*, tit. 24. Lib. 2. Celeſtinus III. 291
Verùm hoc, in principio, *diſt.* 14. Gratianus, 30
Verus baptiſmus, 150. *de conſecr.* diſt. 4. *Proſper*, 1244
Veſtimenta Eccleſiæ, 42. *de conſecr.* d. 1. *Stephanus*, 1157
Veſtra, 7. *de Cohabitatione Clericorum & mul.* tit. 2. Lib. 3 Lucius III. *Ex Concil. Mogunt.* PD 363
Veſtra, 2. *de Locato & conducto*, tit. 18. Lib. 3. Innocentius III. 414
Veſtram flagitamus, 13. *fin.* diſt. 10. *Leo IV.* CR 20
Viam ambitioſæ, 1. de Regularibus & tranſeunt. ad religionem, tit. 8. *in Extr. Com.* Lib. 3. Martinus IV. 364
Vices illius, 2. final. de treuga & pace, tit. 9. *in Extrav. Com.* Lib. 1. Sixtus IV. 325
Victor Honorius, 2. diſt. 97. *Honorius ad Bonifacium Papam*, CR 300
Vide benignum, 99. *de pœnit.* diſt. 1. *Hieronym.* CR 1209
Videntes autem, 16 xij. qu. 1. *Vrbanus Papa*, 593
Vident homines, 10. diſt. 86. *Auguſtinus*, 260
Vide quantum, 65. j. qu. 1. *Hieronymus*, 330
Vides fili, 10. diſt. 10. *Ioannes VIII.* 20
Vides ut opinor, 3. xxiij. qu. 6. *Auguſtinus*, 826
Videtur nobis, 2. xxxv. q 6. *Celeſtinus Papa*, CR 1133
Videtur nobis, 3. *qui matrimonium accuſare poſſunt*, tit. 18. L. 4. Clemens III. PD 587
Vidua, 16. diſt. 34. *Hieronymus*, 116
Vidua, 16. *fin.* xx. qu. 1. *Toletanum Concil. X.* 738
Vidua, 34. xxvij. qu 1. *Nicolaus*, CR 923
Vidua, 4. *Regularibus & tranſeunt. ad Relig.* tit. 31. Lib. 3. Ex Concilio Arelatenſi, 456
Viduæ, 34. *finale*, diſt. 81. *Carthagin. Conc. IV.* 251
j. Viduæ, 33. xxvij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 922
ij. Viduæ, 37. xxvij. qu. *Arelatenſe Concil.* 923
Viduas, 5. j. qu. 2. *Paulus Apoſtolus*, 354
j. Viduas, 2. xxvij. qu. 1. *Gregorius*, CR 914
ij. Viduas, 8. xxvij. qu. 1. *Martinus Papa*, id eſt *Bracharenſis in Concilio*, CR 916
iij. Viduas, 16. *xxvij.* qu. 1. *Aurelianenſe Concilium*, 918
Viduis autem, in princ. *diſt.* 87. Gratianus, 263
Viduitatis, 35. *xxvij.* q. 1. *Arauſicanum Concil.* CR 923
Vigilanti, 5. *de præſcriptionibus*, tit. 26. Lib. 2. Alexander III. 308
Viginti tantùm, 13. diſt. 16. *Stephanus Papa*, CR 46
Viliſſimus, 45. j. qu. 1. *Symmachus*, 326
Vino inebriantur, 6. diſt. 37. *Hieronymus*, 122
Vinolentum ſacerdotem, 6. diſt. 35. *Hieronym.* CR 118
Violatores, 5. xxv. qu. 1. *Damaſus Papa*, 880
Vir autem, 3. *de ſecundis nuptiis*, tit. 21. *ultim.* Lib. 4. Urbanus III. 596
Vir cum propria, 7. *xxxiij.* q. 4. *Gregorius*, CR 1096
Virginem, 12. *xxvij.* qu. 1. *Triburienſe Concilium*, Chalcedonenſe *juxta* CR 917
Virgines, 9. *finale*, diſt. 27. *Hieronymus*, 89
Virgines, 15. xx. qu. 1. *Pius Papa*, CR 738
Virgines, 1. xx. qu. 4. *Triburienſe Concilium.* 742
Virgines. 25. *xxvij.* qu. 1. *Eliberit. Concil.* CR 920
Virginibus, 14. *xxvij.* q. 1. *Tribur. Concil.* vide CR 918
Vir qui à ſtipite, 9. *fin. de Conſanguinitate & affinitate*, tit. 14. Lib. 4. Gregorius IX. 574
Virum Catholicum, 6. diſt. 47. *Leo*, CR 152
Viſis litteris, 1. xvj. qu. 2. *Ioannes Papa*, CR 683
Viſitandi, 28. *xviij.* qu. 2 *Gregorius*, 730
Viſum præterea, 72. *de conſecr.* diſt. 1. *Cabilonenſe Concilium*, CR 1164
Ultima Voluntas, 4. *xiij.* qu. 2. *Gregorius*, CR 628
Ultra Provinciarum, 4. *iij.* qu. 6. *Stephanus*, 450
Ultra tertiam, 55. *de teſtibus & atteſtationibus*, tit. 20. Lib. 2. Gregorius IX. 272
Vnam ſanctam, 1. de Major. & obedientia, tit. 8. *in Extr. Com.* Lib. 1. Bonifac. VIII. 319
Unaquæque, 15. *iij.* qu. 6. *Anacletus Papa*, 454
Unaquæque mulier, 3. *xiij.* q. 2. *Auguſtinus*, CR 627
Una ſententia, 72. *de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Gregorius IX. 352
Una ſola, 5. xxxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 1099
Una tantùm, 4. diſt. 26. *Ambroſius*, CR 87
Unctio inviſibilis, 7. *de pœn.* diſt. 2. *Auguſtin.* CR 1043
Undecunque. 3. diſt. 56. *Auguſtinus*, 192
Unde ipſe, 2. *viij.* qu. 1. *Gratianus* ſive *Palea*, 512
Vnde quæritur, in princ. xxxv. *qu.* 9. Gratianus, 1138
Unicuique, 82. xj. qu 3. *Pelagius Papa II.* 578
Unicuique fidelium, 33. *de conſecrat.* diſt. 1. *Aurelian. Concilium*, CR 1155
Vnigenitus, 2. de pœnitentiis & remiſſionibus, tit. 9. *in Extr. Com.* Lib. 5. Clemens VI. 396
Unio noſtræ, 3. x. qu. 3. *Toletanum Concil. XVI* CR 540
Univerſitatis, 24. *de ſententia Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Clemens III. 727
Unius uxoris, 1. diſt. 26. *Hieronymus*, meliùs *Collectanea Bedæ* juxta CR 85
Uno delegatorum, 42. *de offic. & poteſt. Iud. deleg.* tit. 29. Lib. 1. Gregorius IX. 146
Unum Abbatem, 4. xxj. q. 1. *Agathenſe Concil.* 744
Unum Orarium, 3. diſt. 25. *Tolet. Concil. IV.* CR 82

Unum ſolum, 3. xxiij. qu. 5. *Auguſtinus*, 810
Unus ex Vobis, 6. ij q. 1. *Auguſtinus* fortè *Zepherin.* CR 382
Unuſquiſque, 8. xxij, qu. 4. *Ambroſius*, 764
Vobis enim, 23. xij. qu. 2. *Gelaſius*, 603
Vocatio ad Synodum, 1. v. qu. 2. *Damaſus Papa*, CR 473
Vocatio autem, in principio, v. *qu. 2.* Gratianus, 473
Volens, *unic. de purificatione poſt partum*, tit. 47. Lib. 3. Innocentius III. PD 528
Volentes, *8. de Officio Legati*, t. 30. L. 1. Gregor. IX. 149
Volentes. 1. de Privilegiis, tit. 7. *In Sexto*, Lib. 5. Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdunenſi*, 148
Voluiſſent, *60. de pœn.* diſt. 1. *Gregorius Papa*, 1026
Volumus, 24. diſt. 81. *Gregorius*, 250
Volumus, 2. diſt. 89. *Gregorius*, CR 269
Volumus, 37. xj. q. 1. *Codex*, fortè *Carolus in Capitular.* CR 552
Volumus, 2. xvj. qu. 4 *Gregorius*, 694
Vos ante omnia, *105. de conſecr.* diſt. 4. *Auguſtinus*, CR 1231
Vos autem, 30. xvj. qu. 1. *Auguſtinus*, 668
Vota Civium, 37. diſt. 63. *Leo I.* 212
Voventibus, 4. d. 27. *Hieronym.* meliùs *Auguſtin.* juxtà CR 88
Voventibus, 2. xvij, qu. 1. *Hieronymus*, 708
Urbes & loca, 1. diſt. 80. *Lucius Papa*, 243
Uſque adeò, 5. diſt. 33. *Gelaſius Papa*, 110
Uſque adeò, *38. finale*, xxxij. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 1002
Uſura eſt, 4. xjv. qu. 3. *Agathenſe Concil.* 639
Uſurarum, 1. de Uſuris, tit. 5. *In Sexto*, Lib. 5. Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 147
Uſus auctoritati, 1. diſt. 11. *Iſidorus*, 21
Uſus naturalis, 14. xxxij. qu. 7. *Auguſtinus*, CR 998
Ut Abbates, *1. de ætate & qualitate*, tit. 14. Lib. 1. Ex Concilio Pictavienſi, 98
Ut animarum, *2. finale*, de Conſtitutionibus, tit. 2. *In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 2
Ut Apoſtolica, 6. de privilegiis, tit 7. *In Sexto*, Lib 5. Clemens IV. 151
Ut Archidiaconus, *1. de Officio Archidiaconi*, tit. 23. Lib. 1. Ex Libro Romani Ordinis, 119
Ut Archipresbyter, *1. de Officio Archipresbyteri*, tit. 24. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, 122
Ut bigami, *1. de Bigamis*, tit. 21. Lib. 1. Ex Concilio Aurelianenſi, 116
Ut Calix Domini, *45. de conſecr.* diſt. 1. *Rhemenſe Concil.* 1157
Ut Calumniis, 1, de ſententia & re judicata, tit. 11. *In Clem.* Lib. 2. Clemens V. *in Concil. Vienn.* 214
Ut circa, 4. de Electione, tit. 6. *In Sexto*, Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi*, 14
Ut Clerici, *3. de Regularibus*, tit. 31. Lib. 3. Ex Concilio Toletano, 456
Ut Clericorum, 1. de Officio Judicis ordinarii, tit. 9. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. *in Concil. Vienn.* 203
Ut Clericorum, *13. de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. Lib. 3. Innocentius III. 360
Ut Cognoverunt, *39. de pœnit.* diſt. 2. *Ambroſius*, 1050
Ut Commiſſi, 12. de hæreticis, tit. 2. *In Sexto*, Lib. 5. Bonifacius VIII. 139
Ut Commutationes, *2. de rerum permutatione*, tit. 19. Lib. 3. Ex Concilio Belvacenſi, 415
Ut Conſtitueretur, 25 diſt. 50. *Auguſtinus*, 165
Ut Conſtitutio, 1. de Jure Patronatûs, tit. 12. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 235
Ut Conſultationi, *10. finale, de Clericis Conjugatis*, tit. 3. Lib. 3. Honorius III. 367
Ut debitus, *59. de appellationibus*, tit. 28. Lib. 2. Innocentius III. *in Concilio generali*, 346
Ut Dominicis, *2 de parochiis & alienis*, tit. 29. Lib. 3. Ex Concilio Nanetenſi, 443
Ut Epiſcopi, *7. de conſecrat.* diſt. 5. *Meldenſe Concilium*, 1247
Ut Evidenter, 82. j. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 335
Ut famæ, *35. de ſent. Excommunicationis*, tit. 39. Lib. 5. Innocentius III. PD 733
Ut filii Presbyterorum, *1. de filiis Presbyterorum*, tit. 17. Lib. 1. Ex Concilio Pictavienſi, 107
Ut jejuni, *6. de conſecrat.* diſt. 5. *Aurelianenſe Concil.* 1247
Ut ii, qui, 2. de ætate & qualitate, tit. 9. *In Clem.* Lib. 1. Clemens V. 201
Utilem, 21. xxij. qu. 2. *Hieronymus*, 761
Utile non debet per inutile vitiari. Regula XXXVII. de Regulis Juris, *in Sexto*, Bonifacius VIII. 187
Ut illud, *58. de conſecrat.* diſt. 1. *Soter Papa* in Decretis, 1161
Utinam omni tempore, 11. diſt. 76. *Hieronymus*, 236
Ut in domibus, *1. de immunitate Eccleſiarum*, tit. 49. Lib. 3. Ex Synodo Joannis Papæ, 530
Ut inquiſitionis, 18. de hæreticis, t. 2. *In Sexto*, L. 5. Bonifacius VIII. 141
Ut juxta, *17. de Offic. Iud. ordin.* t. 31. L. 1. Hon. III. PD 156
Ut Laici, *1. de vita & hon. Cler.* t. 1. L. 3. ex Conc. Mag. 357
Ut Lex, 40. xxvij. qu. 1. *Innocentius II.* 924
Ut litigantes, 5. de offic. ord. t. 16. *in Sex.* L. 1. Bon. VIII. 51
Ut menſuræ, *2. de emptione & venditione*, tit. 17. Lib. 3. Ex Concilio Maguntinenſi, PD 411
Ut noſtrum, 56. de appellat. t. 28. L. 2. Innoc. III. 344
Ut noſtrum, *9. de offic. Archid.* t. 23. L. 1. Innoc. III. 121
Ut noſtrum, *unic. Ut Eccleſ. beneficia ſine diminutione conferantur*, tit. 12. Lib. 3. Innoc. III. PD 405
Ut noveritis, 4. xxij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 751
Ut nullus, *1. de Præb. & dignit.* t. 5. L. 3. ex C. Pictav. 372
Ut officium, xj. de hæret. t. 2. *in Sexto*, L. 5. Clem. IV. 137
Ut oſtenderet, *133. de conſecr.* diſt 4. *Auguſtinus*, 1240
Ut periculoſa, 2. Ne Clerici vel Monachi, tit. 24. ult. *In Sexto*, Lib. 3. Bonifacius VIII. 128
Ut Prælatorum, 2. de Majorit. & Obedientia, tit. 8. *In Extrav. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 320
Ut præteritæ, *45. de electione*, t. 6. L. 1. Hon. III. PD 66
Ut presbyteri, 25. xvij. q. 4. *Triburienſe Concilium*, 715
Ut pridem, 17. xxiij. qu. 8. *Gregorius*, CR 834
Ut primicerius, unic. *de officio primicerii*, tit. 25. L. 1. Ex Libro Romani Ordinis, 124
Ut privilegia, *24. de Privilegiis*, t. 33. L. 5. Innoc. III. 701
Ut profeſſores, 1. de Regularibus, tit. 9. *In Clem.* Lib. 3. Clemens V. *in Concilio Viennenſi*, 229
Ut quæſtionibus, *2. fin.* de Arbitris, tit. 22. & *ult. In Sexto*, Lib. 1. Bonifacius VIII. 60
Ut quid paras, *47. de conſec.* diſt. 2. *Auguſtinus*, CR 1180
Ut quis, 25. de Electione, t. 6 *in Sexto*, L 1. Bon. VIII. 26
Ut quiſque, *3. de Vita & honeſtate Clericorum*, tit. 1. L. 3. Ex Concilio Maticen. 357
Ut quos, 2. fin. de offic. Jud. ordinarii, tit. 7. *In Extr. Com.* Lib. 1. Joannes XXII. 318
Utraque quæſtio, in princ. xxxjv. *qu. 1. & 2.* Gratianus, 1103
Utrum autem, *1. de Cognat. ſpir.* t. 11 L. 4. Alex. III. 565
Utrum ſola, poſt principium, *de pœnit.* diſt 1. Gratian. 1012
Utrum ſub figura, *72. de conſecrat.* diſt. 2. *Auguſtinus*, 1189
Utrum verò, in princ. xxviij. *qu. 3.* Gratianus, 951
Ut ſciat ſe, *unic. de Officio ſacriſtæ*, tit. 26. Lib. 1. Ex Concilio Toletano, 124
Ut ſingulæ, *4. final. de offic. Archipresbyteri*, tit. 24. L. 1. Leo Papa *fortè* IV. *ex Syn. de Ravenna*, 124
Ut ſuper, 4. de appell. t. 15. ult. *in Sexto*, L. 2. Inn. IV. 79
Ut ſuper aliqua, *8. de rebus Eccleſiæ alienandis*, tit. 13. Lib. 3. Celeſtinus III. PD 408
Ut Veterum, 6. diſt. 9. *Hieronymus*, 15
Ut unuſquiſque, *3. de peculio Clericorum*, tit. 25, L. 3. Ex Epiſtola Pii Papæ, 428
Vulgaris, *16. de pœnit.* diſt. 1. *Digeſta*, CR 1014
Vulteranæ, 25. xij. qu. 2. *Gelaſius*, CR 604
Uxoratus, *8. de Converſ. Conjug.* t. 32 L. 3. Alex. III. 466
Uxor à Viro, xxxij. q. 7. *Ambroſius*, CR 999
Uxorem in principio, *Cauſa* xxxj. Gratianus, 967
Uxor felicis, 33. xvij. qu. 4. *Gelaſius Papa*, 717
Uxor legitima, 4. xxviij. qu. 1. *Auguſtinus*, CR 946

F I N I S.